Bibliothèque numérique
medic@

Ibn M?sawayh, Ya?y? Ab? Zakar?y? / Despars, Jacques / Petrus de Abano / Galien, Claude. **Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, [et] aucta adnotationibus, quibus à recentiorum calumnijs diuinis hic scriptor vendicatur. Accessere his varia diuersorum Medicorum opuscula, quæ unà cum Mesue imprimi consueuere. Ac prætera Plantarum de quibus in libro Simplicium agitur, legitimæ imagines ad viuum expressæ, in superioribus editionibus desideratæ. Cophonis medici doctissimi libellus de arte medendi inscriptus, Mesuæ operum veluti correlatium:in quo tractandæ medicæ materie ratio atq; vsus breuissimè explicatur. Horum autem omnium Elenchum [et] seriem pagella versa indicabit.**

Licence ouverte. - Exemplaire numérisé: BIU Santé (Paris)
Adresse permanente : http://www.biusante.parisdescartes.fr/histmed/medica/cote?pharma_res005373

Venetiis apud Juntas, M. D. LXX., 1570.
Cote : BIU Santé Pharmacie RES 5373

5373
MESUÆ
OPERA
5373

VERSANTUR HIS TRIBUS
Pharmacopœi Parisienses
Ex Dono Magistri
GILLET
1765

Ex Libris Antonii Dept.
Rés 5373

MESVAE
MEDICI CLARISSIMI
OPERA,

A IOANNE COSTA MEDICO LAVDENSI nunc recognita, & aucta adnotationibus, quibus à recentiorum calumnijs diuinus hic ſcriptor vendicatur.

Acceſſere his varia diuerſorum Medicorum opuſcula, quæ vnà cum Meſue imprimi conſueuere.

Ac præterea

Plantarum de quibus in libro Simplicium agitur legitimæ imagines ad viuum expreſſæ, in ſuperioribus æditionibus deſideratæ.

Quibus Additus etiam nunc eſt

Cophonis medici doctiſſimi libellus de arte medendi inſcriptus, Meſuę operum veluti correlarium: in quo tractandę medicę materiæ ratio atq; vſus breuiſſimè explicatur.

Horum autem omnium Elenchum & ſeriem pagella verſa indicabit.

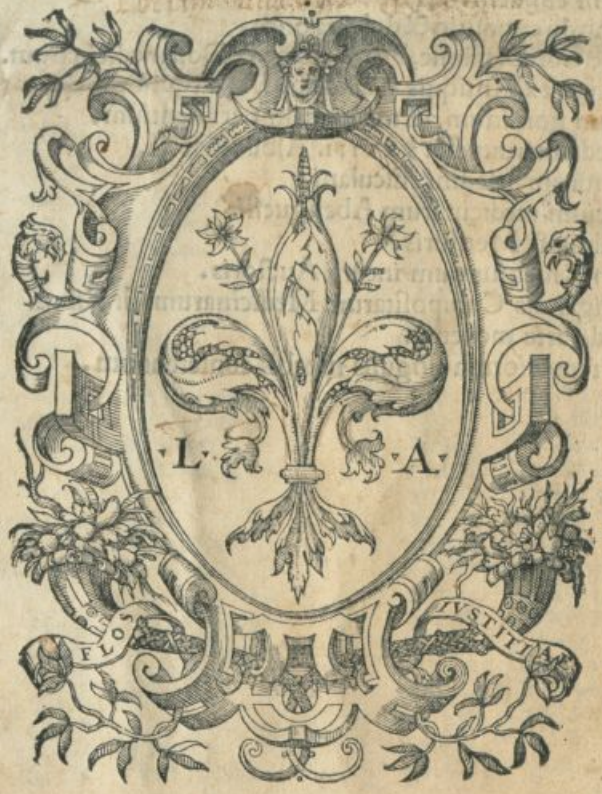

BIBLIOTHÈQUE DE L'ÉCOLE DE PHARMACIE PARIS

VENETIIS APVD IVNTAS. M D LXVIII.

1568
Petrus Jussenin pharmacopeus parisiensis
143

ELENCHVS ET SERIES OPERVM, quæ in hoc volumine continentur.

MESVAE Canones vniuerſales, ex tralatione Antiqua, & Syluij: cum Mundini de Lentiis expoſitione: & IOANNIS Coſtæ adnotationibus. folio 1. partis primæ.

MESVES de Simplicibus ſolutiuis, ex tralatione Antiqua & Syluij. cum Annotationibus Ioannis Manardi, Iacobi Syluij, & IOANNIS Coſtæ. 51

MESVAE Antidotarium ex tralatione Antiqua & Syluij. cum Expoſitione Chriſtophori de Honeſtis Florentini, & Annotationibus Ioannis Manardi, Iacobi Syluij, & IOANNIS Coſtæ. 100

Iacobi Syluij expoſitio obſcuriorum nominum quæ ſunt in Antidotario Meſuæ. 201

Chriſtophori Honeſti Opuſculum de Sacellis, Epithematibus, & Clyſteribus. 203

Eiuſdem de Aqua hordei & Ptiſana facienda. 204

Compoſitiones aliquot ex Gal. primo & quinto cata geni quæ nunc ſunt in vſu. 204

MESVES de Ægrit. partic. à capite vſque ad pulmonem. partis ſecundæ. folio 1

Petri Aponi Conciliatoris ſupplementum à membris nutritionis ad cor. 38

Franciſci Pedemontani ſupplementum fermè omnium quæ Meſues propoſuerat. 49

Nicolai Præpoſiti Antidotarium paruum. 196

Platearij expoſitio in eundem. 196

Ioannis de S. Amando expoſitio & dubitationes. 228

Gentilis Fulginatis de Complexione, Proportione & Doſi medicinarum. 269

De Subſtitutis medicinis ex Antiquis Auctoribus, *id eſt quid pro quo.* 272

Expoſitio quorundam nominum ad medicinam pertinentium. 272

De præparatione medicinarum lib. XXVIII. Albucaſis. 276

Inſtructio Aromatariorum Saladini Æſculani. 287

De virtutibus ſimplicium medicinarum Abenguefit. 301

Apuleius de Ponderibus & Menſuris. 304

De Notis ponderum & menſurarum incerti Auctoris. 305

Alchindus de inueſtigandis Compoſitarum Medicinarum Gradibus. 305

COPHONIS libellus de arte medendi. folio 309

Summa ſingulorum remediorum ſingulis morbis conferentium. folio 314

INDEX IN LIB. CANONVM MESVÆ.

DE medicamẽtorum delectu, indicatione sumpta ab ipsorum ppria esſẽtia. fol.21 col.3.H
De medicamentorũ delectu, indicatione sumpta ab ipsorum facultate. 14.3.G
De medicamentorum purgantiũ correctione. 23.3.E
Medicamentorum purgantium correctio, per ipsorum tẽperaturæ contraria. 27.3.E
Medicamentorum purgantium correctio, per ipsorum effectis contraria. 27.3.G
De proportione medicamen. inuicem miscendorum. 29.4.G
Quibus modis ars medicamenta corrigit & coctionis differẽtiæ. 31.1.A
De lotione. 32.2.A
De infusione. 32.4.E
De tritura. 33.2.B
Correctio symptomatum, â sumpto purgante medicamento nondum vacuato excitatorum. 34.4.E
De medicamento illegitimè & molestè vacuante. 37.1.A
De medicamento immodicè vacuante. 37.4.F
Trochisci ad fluxum. 39.2.D
Electarium. 39.3.F
Curatio febrium purg. superuenientium. 43.2.A
Cephalalgia post purgationẽ. 44.2.B
De vertigine post purgationẽ. 44.3.F
De visus imbecillitate post purgationem. 44.4.G
De ventriculi imbecillitate post purgationem. 45.2.A
De sîti post purgationem. 47.1.A
De singultu post purgationẽ. 48.1.B
De dolore ventriculi post purgationem. 48.2.D
De vlceratis intestinis post purgationem. 48.4.F
De cruenta deiectione post purgationem. 49.1.D
De tenasmo post purgationẽ. 49.2.C
De lassitudine seu imbecillitate corporis post purgationem. 49.3.E
De conuulsione post purga. 50.1.A

INDEX IN LIBROS SIMPLICIVM.

ABsinthium. 61.2.E
Adiantum. 68.1.D
Agaricus. 73.4.H
Aloe. 51.2.C
Alscebran. 91.2.A
Albemesuc. 97.2.D
Aristolochia. 96.3.H
Armenus lapis. 84.4.E
Asarum. 68.4.H

BAlanus myrepsica seu Ben. 83.4.F
Bellericæ. 55.D
Bryonia. 94.3.D.

CApillus veneris. 68.1.D
Carthamus. 83.1.D
Casia fistula. 56.1.E
Centaurium. 82.1.C
Cnicus. 83.1.D
Colocynthis. 74.4.H
Cucumer agrestis. 80.4.G
Cyaneus lapis. 85.1.C
Cyclaminus. 95.4.H

DRacunculus. 93.2.C

ELleborus. 98.3.G
Emblicæ. 55.1.A
Epithymum. 64.4.H. Esula. 92.4.C
Eupatorium. 63.4.G
Euphorbium. 90.1.B

FVmaria. 63.2.G

GEnista, seu spartum. 97.4.H

HErmodactylus. 78.2.C
Hyssopus. 66.2.D

IRis. 79.4.H
Ius galorum. 69.2.B

LApis Armenus. 84.4.E
Lapis lazuli 85.1.C
Luf. 93.2.C

MAnna. 57.v° 52.3.H
Myrobalani, Citrinæ, nigræ, & Indæ. 53.3.F

NItrum. 87.1.H

OPopanax. 90.3.G.

POlypodium. 76.1.D.
Pruna. 66.4.H.
Psyllium. 67.2.D

RHabarbarum. 55.2.C
Ricinus. 97.2.D
Rosæ. 59.2.C

SAgapenum. 89.2.G
Salis genera. 87.1.A
Sarcocolla. 88.4.H
Scammoniũ. 70.2.H
Scilla. 77.2.C
Sena. 85.4.H
Serũ lactis. 58.1.H
Stœchas. 62.1.G

TAmarindi. 57.1.C
Turbith. 72.4.H
Thymelæa. 91.2.A
Thymus. 65.4.G

VIolæ. 60.4.H
Volubilis. 69.4.E

INDEX EORVM *quæ in Antidotario Mesuæ.*

ACetum scilliticum. 162.4.F
Acorus conditus. 144.1.C
Alsiracostum. 139.4.F
Aqua fructuum. 165.3.F
Aqua hordei. 204.1.A
Aqua mellis. 135.4.F
Aromaticũ caryophyllatum. 116.1.C
Aromaticum Muscatum. 115.4.F
Aromaticum Nardinum. 116.2.D
Aromaticum Rosatum. 115.1.C
Aromaticũ Rosatum minus. 115.3.H
Aromaticum ros. descr. Gabr. 115.2.B
Athanasia Magna. 129.1.C

BAuciæ conditæ. 144.1.B

CAputpurgia vsitata. 203.3.G
Cærinæ Cresiphontis. 204.4.F
Cærotum Alexandrinum. 185.3.F
Cærotum aliud eiusdem. 185.4.E
Cærotum Andromachi. 185.4.F
Cærotum diapente. 185.3.E
Cærotum Galeni. 183.3.G
Cærotum Gal. stõm confor. 185.2.D
Cærotũ hyssopi descr. Phil. 180.4.G
Cærotum hyssopi desc. Pauli. 181.1.B
Cerotum hyssopi descr. Gal. 180.3.G
Cærotum hyssopi diatessa. 185.1.D
Cærotum sandalinum. 183.3.E
Clyster. quorundã ordinatio. 203.4.G
Chebuli conditi. 141.4.F
Citonia condita. 142.2.C
Citra condita. 142.2.C
Conditum bugloss. 161.4.H
Conditum citri. 161.3.H
Conditum citri aliud. 161.4.F.
Conditum citoniorum. 162.2.C
Confectio Alcanzi. 126.4.E
Confectio de acetosis Galeni. 121.3.F
Confectio Alchermes. 106.4.H
Confectio Almezereon. 140.1.B
Confectio Alphesera. 139.3.G
Confectio Alsebran. 140.2.C
Confectio Asæ. 126.4.H
Confectio anacardina. 127.1.D
Confectio citoniorum bona. 120.1.C
Confectio citoniorum facta cũ succo citoniorum. 120.3.F
Confectio cinnamomi. 117.4.B
Confectio dactylorum. 136.2.D
Confectio electarij Alcharif. 134.3.F
Confectio elec. Alcharif alia. 134.4.H
Confectio eupatorij. 140.3.F.
Confectio Galangæ. 113.4.H
Confectio galliæ sebelliç 168.1.B
Confect. galliæ alephanginæ. 168.1.D
Confectio galliæ muscatç. 167.4.F
Confectio Hamech alia. 138.1.A
Confectio de Iacur. 146.1.A
Confectio mannæ. 139.4.F
Confectio medicaminis quod scripsit Hamech. 138.2.A
Confectio mororum. 146.4.F
Confectio Musci. 109.3.C
Confectio Philonij. 127.3.H
Confectio Philonij ex descriptione Hamech. 128.2.D

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 6 sur 1089

Confectio prunorum. 121.4.E
Confectio Ramich. 169.1.A
Confectio rauedseni. 169.3.E
Confectio de seminibus. 119.4. E
Confectio styracis. 129.4.G
Confectio de succis nucum. 147.1.B
Confectio testiculorũ vulpis. 111.4.H
Confectio testic. vulpis alia. 112.4.E
Confectio xiloaloes. 108.1.C
Confectio zingiberis. 143.4.H

Decoctio alhasce. 166.1.A
Decoctio capillorum ve. 165.1.D
Decoctio epithymi. 166.2.B.
Decoctio eupatorij. 166.2.C
Decoctio fumiterræ. 165.4.H.
Decoctio myrobalanaoum. 166.1.C
Decoctio Stœchados. 166.2.A
Diacalamentum. 118.3.G
Diacyminum. 117.1.A
Diacyminum bonum. 119.3.E
Diacostum. 125.3.G
Diacurcuma magna. 124.1.A
Diacurcuma minor. 124.3.E
Dialaca magna. 124.4.F
Dialacca minor. 125.2.C
Diambra. 117.2.C
Diamorusia. 124.3.G
Dianisum. 117.2.A
Diarhodon descriptione communi. 214.2.D.
Diasulphur. 129.3.G.
Diatrionpipereon descriptione communi. 118.4.H

Electariũ de Aromatibus. 102.4.E
Electarium confortans stomachum. 126.3.E
Electarium Citri. 109.1.D
Electarium diacitoniten. 141.2.B
Electarium elescof. 138.1.B
Electarium ex inuentione nostra confortans stomachum. 126.2.A
Electarium fructuum. 121.2.C
Electarium gemmarum. 105.1.C
Electarium granorũ myrti. 118.3.E.
Electarium indum maius. 135.2.C
Electarium indum minus. 136.1.C
Electarium mirabile de nucibus.
Electarium persicorum. 120.4.H
Electarium pomorum bonũ. 120.4.E
Electarium psyllij. 137.2.C
Electarium regium. 121.1.B
Electarium regium alter. 121.2.B
Electarium rosatum. 139.2.C
Electarium de sorbis. 121.4.H
Emblici conditi. 142.1.B
Emplastrum Alexandri de alliis. fol. 189.1.B
Emplastrum aliud Andromachi. fol. 187.3.G.
Emplastrum arabicum. 181.4.E
Emplastrum diachylon magnum. fol. 186.3.F.
Emplastrum diachylon paruum. fol. 186.3.H
Emplastrum diachylon cuius iuuamentum. 186.1.D
Emplastrum diaphenicon. 188.3.G
Emplastrum diaphenicon descriptione Alexandr. 188.4.G
Emplastrum fermenti. 188.1.D
Emplastrum filij Zachariæ. 188.3.E
Emplastrum galliæ. 187.1.C
Emplastrum galliæ aliud. 187.2.B
Emplastrum granorum lauri. 186.4.F
Emplastrum meliloti. 189.3.F
Emplastrum oribasij. 189.2.B
Emplastrum oribasij aliud. 189.2.C
Emplastrum relatum ad Andromachum. 187.2.D
Emplastrum relatum ad Aristarchum. 189.1.C
Emplastrum Sinapinum. 187.4.F
Emplastrum stomachum & hepar confortant. 186.4.H
Epitema Cordiale temp. 203.3.H
Epitema cordiale frig. 203.4.E
Epitema hepaticum fri. 203.4.F

Gallia Alephangina. 168.1.D
Gallia magna. 168.4.G
Callia muscãta. 167.4.F
Gallia sebellina. 168.1.B

Hiera Archigenis descriptione vniuersali. 132.1.A
Hiera Archigenis def. Pauli. 132.4.F
Hiera Diacolocynthidis. 133.2.B
Hiera Hermetis. 131.2.B
Hiera inuentione nostra. 133.4.F
Hiera picra Galeni. 130.1.C
Hyssopus humida. 180.4.F

Infusio alia hieræ. 166.4.F
Infusio hieræ. 166.3.E
Infusio Aqua casæi. 165.3.G
Infusio de succis herbarum. 165.4.B
Infusio rosarum. 149.1.D
Iuleb aliud rosatum. 149.3.E
Iuleb aliud volatum. 149.1.A
Iuleb iuiubinum. 149.4.E
Iuleb rosatum. 148.3.H
Iuleb violatum. 149.1.A.

Loch alfesera. 147.2.D
Loch aliud nostrum. 147.4.B
Loch de amygdalis. 148.1.D
Loch ad asthma bonum. 148.1.C
Loch bonum conferens hecticis. fol. 148.1.A
Loch ad caliditatem. 147.4.E
Loch sanum & expertum. 147.3.E
Loch de scilla. 147.2.A
Loch papaueris. 145.4.E
Loc Pini. 145.3.E

Mel alchilil. 144.4.F
Mellicratum conditũ. 161.2.A
Mel rosatum. 144.4.H.
Miua acetosa. 162.3.F
Miua altera. 162.3.H.
Miua facta ex succo fructuũ. 162.4.E
Miua simplex. 162.2.C
Mistura ad vulnera sananda. 189.3.H

Nuces conditæ. 143.2.C.

Oleum alchannæ. 197.3.F
Oleum Alhasech. 197.4.G
Oleum almahaleb. 193.1.C
Oleum amygd. dulcium. 193.4.F
Oleum amygdalarum amararum fol. 192.1.C
Oleum anethinum. 195.2.B
Oleum auellanarum. 192.2.C
Oleum balsami. 193.3.H
Oleum de ben. 192.3.H
Oleum carthami. 192.4.G
Oleum ceraforum. 193.1.B
Oleum de cheiri. 195.4.H
Oleum Chamemelinum. 195.1.A
Oleum chrysomelorum. 192.D.
Oeum cheruæ. 192.3.G
Oleum cinnamomi. 196.4.E
Oleum citoniorum. 196.2.B
Oleum costinum. 197.2.D
Oleum croci. 198.2.B
Oleum cucumeris asinini. 198.1.B
Oleum cucurbitæ. 196.1.D
Oleum enulæ. 196.3.G.
Oleum euphorbij. 198.4.E
Oleum fistici. 193.2.A
Oleum fraxininum. 200.2.A
Oleum frumenti. 199.4.G
Oleum gagatis. 200.2.A
Oleum granorum citri. 193.1.D
Oleum granorum papaueris. 194.1.D
Oleum granorum sesami. 193.4.H
Oleum de granis viridibus. 193.3.E
Oleum irinum. 195.4.E
Oleum iuniperi. 200.1.A
Oleum lactucæ. 196.1.B
Oleum laurinum. 193.2.B
Oleum lentiscinum. 193.3.F
Oleum liliorum. 195.3.F
Oleum mastichinum. 197.1.D
Oleum de mezereon. 197.4.G
Oleum myrtinum. 196.2.D
Oleum nardinum. 196.4.H
Oleum nenufaris. 196.1.C
Oleum nucis indicæ. 193.1.A
Oleum nucum. 192.2.A
Oleum ouorum. 192.4.E
Oleum papauerim. 196.1.A
Oleum persicorum. 192.3.F
Oleum philosophotum. 200.2.C.
Oleum piperum. 198.2.E
Oleum pomorũ citrangulorũ. 198.1.D
Oleum pomorum rabiolæ, idest mandragoræ. 196.3.F.
Oleum pulegij. 196.4.E
Oleum ranarum. 199.2.D
Oleum Rosatum. 194.3.E
Oleum rutæ. 196.4.F
Oleum sambucinum. 195.4.G
Oleum sauinæ. 196.4.E
Oleum sampsuchinum. 197.3.H
Oleum scorpionum. 199.1.D
Oleum scini. 193.3.G
Oleum seminum lactucæ. 194.2.A
Oleum seminum lini. 194.1.B
Oleum seminum cucurbitæ. 194.2.B.
Oleum serpentum. 199.1.C
Oleum sinapinum. 199.4.H
Oleum Styracis. 197.2.C
Oleum violatum. 195.1.D
Oleum vulpinum. 199.1.A
Operatio Hyssopi humidæ. 180.4.F
Operatio infusionis rosarum & violarum. 149.1.D
Oxymel scilliticum. 163.2.C
Oxymel scilliticũ de radicib⁹. 163.3.F.

Oxymel

Oxymel scillitic̃ Democ. 163.3.H
Oxymel simplex. 156.3.F

PAstillus Andronis. 204.4.G
Pastillus Musæ. 204.4.G
Pastillus Pasionis. 204.4.H
Persica condita. 142.4.G
Pilulæ agarici. 178.1.A
Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione. 174.4.G
Pilulæ aggreg.maio. 175.1.D
Pilulæ aggreg.mino. 175.2.B
Pilulæ alchechengi. 175.4.E
Pilulæ alephangine. 174.2.D
Pilulæ alandahal. 177.4.G
Pilulæ alandahal expertę. 176.1.D
Pilulæ bdellĩ maiores. 178.4.H
Pilulæ bdellĩ minores. 179.1.C
Pilulæ bdellĩ ex inuentione. 179.1.D
Pilulæ benedictæ. 180.1.C
Pilulæ bichichiæ. 180.1.B
Pilulæ colocynthidos. 179.2.A
Pilulæ diarhodon. 178.1.D
Pilulæ euphorbĩ. 176.4.F
Pilulæ eupatorĩ maiores. 175.2.C
Pilulæ eupatorĩ minores. 175.3.E
Pilulæ ad febres antiquas. 175.3.G
Pilulæ ad febres cholericas. 178.1.C
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2.D
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3.F
Pilulæ fumiterræ. 180.1.B
Pilulæ hermodactyl.ma. 179.3.E
Pilulæ hermodactil.mino. 179.3.G
Pilulæ hermodactyl. ex inuentione. 179.3.H
Pilulæ hieræ picræ Gal. 180.2.A.
Pilulæ hieræ simpl. 180.1.D
Pilulæ indæ. 176.1.B
Pilulæ lapidis Armeni. 178.3.F
Pilulæ lapidis lazuli. 178.2.D
Pilulæ lucis maiores. 177.1.D
Pilulæ lucis minores. 177.2.C
Pilulæ magistrales pro Reg. 180.2.B.
Pilulæ mezereon. 177.1.B
Pilulæ magistrales aliæ. 180.2.C
Pilulæ magistrales Dini. 180.2.D
Pilulæ opopanacis. 179.2.C
Pilulæ ad omnes morbos cat. 178.3.H
Pilulæ quæ conferũt ad feb. 178.1.C
Pilulæ rhabarbari. 175.3.G
Pilulæ sarcocollę. 176.2.B
Pilulæ sagapeni. 178.4.F
Pilulæ sebelliæ. 179.4.E
Pilulæ sine custodia. 180.1.A
Pilulæ stomaticę. 177.3.F.G.H.
Pilulæ Turbit. 178.2.B
Poma condita. 142.4.F
Pomũ contra pestem. 203.3.H
Ptisana hordeacea. 204.2.C
Pyra condita. 142.3.H

ROb de acetositate. 164.4.H
Rob acrestæ. 164.2.C
Rob de berberis. 164.3.E
Rob cornorum. 164.2.D
Rob cydoniorum. 164.3.H
Rob fructuum. 164.4.H
Rob fructuum aliud. 165.1.A
Rob Granatorum. 164.4.G
Rob mororum. 164.3.G
Rob myrtinum. 165.1.C
Rob persicorum. 164.4.G
Rob pomorum. 164.3.H
Rob prunorum. 164.4.F
Ro. pirorum. 164.4.E
Rob de ribes. 164.1.A
Rob de sumach. 164.3.F

SAcellum capitale paucæ caliditatis. 203.3.E
Sacellum capitale multæ calidita-tis. 203.3.F
Sacellum capitale paucæ frigiditatis. 203.3.F
Sacellum cordiale. 203.4.F
Secacul conditum. 143.3.F
Secaniabin. 156.3.F
Secaniabin calamenti. 157.4.F
Secaniabin cheisin. 157.4.E
Secaniabin de radicibus. 157.1.D
Secaniabin solutione educens melancholiam. 157.3.F
Secaniabin solutione educens phlegma. 157.3.F
Syrupus absinthĩ. 158.3.E
Syrupus absinthĩ alius. 158.3.G
Syrupus acetositatis citri. 151.1.B
Syrupus acetosus alterniabin. 154.3.F
Syrupus acetosus citoniorũ. 154.1.B
Syrupus acetosus diarhodon. 157.4.H
Syrupus acetosus pomorũ. 154.1.C
Syrupus Acetosus pomorum alius. fol. 154.2.B
Syrupus acetosus pomorum descriptione nostra. 154.2.D
Syrupus acetosus prunorum. 154.1.D
Syrupus acetosus radicum. 153.2.C
Syrupus acetosus simplex. 153.1.C
Syrupus acetosus solutione educens choleram. 154.3.H
Syrupus acetosus de succis fructuum. 153.4.F
Syrupus acetosus de succis aqua fructuum. 153.4.H
Syrupus de acrestа. 151.2.D
Syrupus acetosus de succis & herbarum 153.4.E
Syrupus acetosus de succis herbarum & aromatibus. 158.1.C
Syrupus de albelach. 151.4.H
Syrupus de byzantiis. 152.3.F
Syrupus calamenti. 159.4.F
Syrupus calamenthi, valens ad singultum. 160.1.A
Syrupus de cannis. 154.4.G
Syrupus chesmes. 151.4.H
Syrupus conferens catarrhis. 154.4.F
Syrupus corticum citri. 150.4.G
Syrupus dinari. 152.3.F
Syrupus endiuię alius. 161.1.C
Syrupus epithymi. 160.3.F
Syrupus eupatorĩ. 160.2.A
Syrupus fumoterrę maior. 158.4.E
Syrupus de fumoterrę minor. 159.1.A
Syrupus granatorum acidorum. fol. 150.3.G
Syrupus granatorum dulciũ. 150.4.E
Syrupus granorum myrti. 151.3.H
Syrupus hyssopi. 159.3.E
Syrupus iuiubarum. 155.2.B
Syrupus liquiritiæ. 159.1.C
Syrupus mentæ. 158.2.A
Syrupus mentæ ex inuentione nostra. 158.2.C
Syrupus nenufaris. 79.1.C
Syrupus papaueris. 155.2.D
Syrupus persicorum. 150.2.A
Syrupus pomorum. 149.4.G
Syrupus portulacæ. 154.4.H
Syrupus prassij. 159.3.H
Syrupus prunorum. 150.3.F
Syrupus pyrorum. 150.1.A
Syrupus stœchados. 160.4.G
Syrupus succi acetosæ. 150.2.B.
Syrupus succi cucurbitæ. 150.2.D
Syrupus thymi. 160.1.C
Syrupus violatus. 155.1.C
Sternutatoria visitata. 203.3.G
Suffus aromatum. 173.1.C
Suffus bonum impinguatiuum. fol. 173.1.D
Suffus diarhodon. 173.1.A
Suffus granorum myrti. 173.2.B
Suffus ligni aloes. 172.4.F
Suffus ligni aloes aliud. 172.4.H
Suffus ad tussim antiquam. 3.4.F.
Suppositoriorum quorundam ordinatio.

THeriaca diatessaron. 122.1.B
Tryphera Galeni. 123.2.B
Tryphera maior ex arte Phenonis. 123.3.E
Tryphera minor descriptione cognita. 123.3.F
Tryphera muscata. 123.1.B
Tryphera persica. 134.3.F
Thryphera sarracenica. 122.4.F
Trochisci absinthĩ. 170.1.D
Trochisci alandahal. 171.2.A
Trochisci alchechengi. 172.3.F
Trochisci anisi. 170.2.D.
Trochisci anisialĩ. 170.3.F
Trochisci arsenici. 171.1.D
Trochisci de berberis. 170.1.A
Trochisci de berberis alĩ. 170.1.B
Trochisci camphoræ. 196.2.A
Trochisci capparum. 172.1.A
Trochisci de charabæ. 172.2.A
Trochisci cyperi. 171.3.A
Trochisci croci. 171.1.D
Trochisci diarhodon. 168.2.C
Trochisci eupatorĩ. 170.2.B
Trochisci hamec. 171.3.F
Trochisci laccæ. 170.3.G
Trochisci ligni aloes. 171.4.G
Trochisci ramich. 169.1.A
Trochisci rhabarbari. 169.2.B
Trochisci Rosarum stomachum. fol. 168.3.E
Trochisci rosarum. 168.3.H
Trochisci rosarum alĩ. 168.3.E
Trochisci santalorum. 171.2.D
Trochisci santalorum alij. 171.3.F
Trochisci spodĩ. 169.3.G
Trochisci spodĩ alĩ. 169.4.E
Trochisci terræ sigillatæ. 170.4.G

VNctio Capitalis contra alienationem. 203.3.G
Vnctio Hepatica frigida. 203.3.G
Vnguentum Aegyptiacum. 184.3.E
Vnguentum alhariel. 182.4.H

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 8 sur 1089

Vnguentum alphesiricon. 184.4.H
Vnguentum Arthanitæ magnum. fol. 182 3.E
Vnguentum Arthanitæ paruum. fol. 182.3.H
Vnguentum aureum. 184.1.C
Vng. Basilicon magnum. 183.2.A
Vnguentum basilicon minus. 183.2.D
Vnguentum bdellij. 183.4.G
Vnguentum Cerasteos magnum. fol. 182.1.A
Vnguentum Cerasteos paruum. fol. 182.2.B
Vnguentum ceruſæ. 184.2.B
Vnguentum diaphœnicon. 181.1.D
Vnguen. diaphœnicon aliud. 181.2.D
Vnguentum ad Herniam. 190.2.B
Vng. in iſchiadis declinatiõe. 190.2.D
Vnguentum lini. 182.4.F
Vng. mirabile Nicodemi. 181.4.G
Vng. Nicodemi alterum. 181.4.H
Vnguentum palmeum. 189.4.H
Vnguentum palmeum aliud. 190.1.A
Vnguentum papaueris. 183.2.A
Vnguentum phylagrij. 84.1.B
Vnguentum ad renum ſupercalefactionem. 190.2.D
Vnguentum roſatum. 183.1.A
Vng ſanans vulnera antiqua. 185.1.C
Vnguentum ſericinum. 184.2.D
Vnguentum ad ſcabiem. 190.1.D
Vng. ad ſcabiem magiſtrale. 190.2.B
Vnguentum ad ſomnum prouocandum. 190.2.D
Vnguentum ad ſtomachi frigidas paſſiones. 190.2.D
Vnguentum triapharmacũ. 184.3.H
Vnguentum Triapharmacum aliud. 184.4.F
Vnguentum violatum. 183.1.D

ZAzena experta. 124.4.F
Zingiber conditum. 143.3.H
Zuccharum Alchilil. 144.4.F
Zuccharum bugloſſatum. 144.3.H
Zuccarum roſatum. 144.2.A
Zuccharum violatum. 144.3.F

PRACTICES MESVÆ,

Et aliorum ſcriptorũ in Secunda parte huius voluminis contentorum.

INDEX.

De ægritudinibus capitis.

DE caſu capillorum. fol. 1.
De alopecia. 1
De furfuribus. 1
De ſaphati. 1
De ſoda, i. dolore capi. 2
De hemicranea. 4
De ſcotomia, & vertigine. 5
De vigilia, & ſahara. 5
De phreneſi. 5
De lethargia, & eſt ſirſen frigidum. 5
De diminutione memoriæ. 6
De melancholia, & mania. 6
De epilepſia. 7
De apoplexia. 7

De ægritudinibus neruorum.

De paralyſi. 8
De tortura. 9
De ſpaſmo. 9
De tremore. 10
De ſtupore. 10
De catarrho. 10

De ægritudinibus oculorum.

De præſeruatione oculorum. 11
De ophthalmia. 12
De doloribus oculorum. 13
De vulneribus, & vlcerib. oculorũ. 13
De ſcabie oculorum. 13
De ſebel oculorum. 14
De albugine oculorum. 14
De vngula oculorum. 14
De lachrymarum exuberantia. 14
De tarphati. 14
De fiſtula lachrymali. 14
De dilatatione pupillæ. 15
De nyctilopa, i. qui poſt ſolis occaſum videt. 15
De aqua deſcendente in oculum. 15
De debilitate viſus. 15
De caſu pilorum palpebrarum. 16
De inuerſatione pilorum palpebr. 16
De hordeolo palpebrarum apãte. 16

De ægritudinibus aurium.

De dolore aurium. 16
De apoſtemate aurium. 16
De ſonitu, & tinnitu aurium. 17
De debilitate auditus, & ſurditate. 17
De vlceribus aurium. 17
De vermibus aurium. 17
De ingreſſu aquæ in aurem. 18

De ægritudinibus narium.

De fœtore narium. 18
De fluxu ſanguinis narium. 18
De nocumentis odoratus. 18
De apoſtemate narium. 19
De vulneribus & vlcerib. narium. 19
De polypo. 19
De ſternutatione. 19

De ægritudinibus oris.

De ſciſſuris labiorum. 20
De dolore dentium. 20
De extractione dentium. 21
De commotione dentium. 21
De corroſione, & perforatione dentium. 21
De congelatione dentium. 21
De vermibus dentium. 21
De corruptione coloris dentium. 21
De generatione dentium. 21
De apoſtematibus gingiuarum. 21
De vulneribus & vlcerib. gingiu. 21
De apoſtematibus linguæ. 22
De vulneribus, & vlceribus linguæ. 22
De mollificatione linguæ. 22
De ſpaſmo linguæ. 22
De alcola & prauis puſtulis oris. 23
De fœtore oris. 23
De dolore oris. 23

De ægritudinibus gutturis.

De ſtrangulatione. 24
De caſu vuæ. 24
De apãte amygdalarum gutturis. 24
De ſynanche. 24
De raucedine vocis. 26

De ægritudinibus pulmonis.

De aſthmate. 26
De tuſſi. 28
De fluxu ſanguinis ab ore. 30
De pleureſi. 32
De aqua hordei facienda. 34
De peripneumonia. 36
De empyimate. 36
De phthiſi. 36

Hactenus Meſuæ.

HINC CONCILIATOR.

De ægritudinibus cordis. 38
De ſyncopi. 40
De tumoribus mamillarum. 40

De ægritudinibus ſtomachi, et membrorum nutritionis.

De dolore ſtomachi. 40
De indigeſtione ſtomachi. 42
De vomitu & exuberantia cibi. 43
De ſingultu. 43
De ſiti. 43
De appetitu mortuo. 44
De appetitu canino. 44
De oppilationibus hepatis. 44
De oppilationibus ſplenis. 45
De hydropiſi. 46
De doloribus ventris, & inteſtinorum. 47
De fluxu ventris. 47

Hactenus Conciliator.

Hinc

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 9 sur 1089

HINC FRANCISCVS PEDEMONTIVM.

De ægritudinibus cordis.

De passionibus cordis. 49
De diminutione lactis. 53
De exuberatione lactis. 54
De apostematibus mamillarum, & vlcere. 54
De magnitudine mamillarum. 55

De ægritudinibus stomachi.

De mala complexione, & compositione gulæ. 56
De apostematibus gulæ. 57
De impedimento transglutionis. 57
De mala complexione stomachi. 58
De mala complexione stomachi. 61
De oppilatione stomachi. 61
De facietate nauseatiua. 61
De inflatione stomachi, & rugitu. 61
De percussione stomachi. 62
De vulneribus & vlceribus stōi. 62
De debilitate stomachi. 64
De doloribus stomachi. 65
De nocumentis appetitus. 67
De appetitu canino. 68
De appetitu corrupto. 69
De siti stomachi. 69
De lubricitate stomachi. 72
De eructuatione. 73. De singultu. 73
De subuersione stōi. 74. De vomitu. 75

De ægritudinib. hepatis, & splenis.

De mala complexione hepatis. 78
De oppilatione hepatis. 79
De percussione hepatis. 80
De incisione hepatis. 81
De apostemate hepatis. 81
De apostemate meseraicarum, & lacertorum ventris. 83
De inflatione hepatis. 83
De debilitate hepatis. 83
De cachecsia. 84. De hydropisi. 84
De oppilatione splenis. 87
De apostemate splenis, & tumore. 89
De icteritia à splene. 89

De ægritudinibus intestinorum, & ani.

De dolore intestinorum. 91
De vermibus. 96
De fluxu ventris oīum modorum. 98
De tenesmo. 103
De hæmorrhoidibus. 106
De apostematibus ani. 107
De rhagadiis ani. 107
De fistulis ani. 108 De pruritu ani. 108
De mollificatione & egressiōe ani. 108

De ægritudinib. renum, & vesicæ.

De mala cōplex. renū, & vesicæ. 109
De oppilatione renum & vesicę, ex lapide. 110
De dislocatione renum, & vesicę. 112
De vulnere, vlcere, & scabie renum, & viarum vrinæ. 112
De apostematibus renū & vesicæ. 113
De dolore renum, & vesicæ. 114
De debilitate renum, & vesicæ. 114
De diminutione & ablatiōe vrinæ. 115
De diabete. 115 De fœtore vrinæ. 116
De dysuria, & inuoluntario exitu vrinæ. 116
De strāguria. 117. De ardore vri. 118
De multitudine vrinæ, & mingentibus in lecto. 119

De ægritudinib. testium, & virgæ.

De mala complexione testium. 120
De mala compositione testium. 120
De vlceribus, & eleuatione testiū. 121
De apatibus ex doloribus testium. 121
De nocumētis in gnione spermatis. 121
De ægritudinibus oschei. 121
De ghonorrea. 122 De pollutione. 122
De pruritu, & dolore virgæ. 122
De apatibus, & corrosione virgæ. 122
De coitu naturali & pter naturā. 123
De erectione virgæ. 123
De nocumentis ex coitu proueniētibus. 124
De facientib. delectationē in coitu. 125

De ægritudinib. matricis.

De mēstruis. 126 De cōceptione. 127
De regimine prægnantis. 128
De regimine partus. 128
De mala complexione matricis. 129
De oppilatione matricis. 129
De suspēsione ex descēsu matricis. 129
De pręfocatione matricis. 130
De vlceribus, rhagadiis, & fistulis matricis. 131
De apostematibus matricis. 132
De fluxu menstruorum. 133
De fluxu aquæ ex matrice. 134
De retentione menstruorum. 134
De sterilitate & difficultate concipiendi. 135
De mola. 136. De difficult. partus. 137
De accītibus, q̄ sequuntur partū. 138
De extractione secundinæ. 138
De aborsu. 139
De crepatura, & spēbus herniæ. 140
De vmbilici augmento. 141
De dolore ventris, & iliorum. 141

De ægritudinibus iuncturarum.

De doloribus iuncturarum. 141
De dolore humerorum. 143
De dolore dorsi. 147
De dolore ischiatico. 147
De podagra. 148
De accidentibus insequentibus dolores iuncturarum. 149
De præseruatione à doloribus iuncturarum. 149
De varicibus. 150
De elephantia. 151

De febribus ephemeris.

De febribus in generali. 151
De ephemera ex accidentibus aīæ. 153
De ephemera ex gaudio. 153
De ephemera ex tristitia. 153
De ephemera ex angustia. 153
De ephemera ex timore. 153
De ephemera ex syncopi. 154
De ephemera ex labore. 154
De ephemera ex calore exteriori. 154
De ephemera ex dolore. 154
De ephemera ex vigiliis. 155
De ephemera ex quiete. 155
De ephemera ex fame. 155
De ephemera ex inanitione. 155
De ephemera ex repletione. 155
De ephemera ex oppilatione. 156
De ephemera à caliditate solis, vel ignis. 156
De ephemera ex frigore. 157
De ephemera ex apostemate. 157

De febribus putridis.

De synoca inflatiua. 157
De curatione febrium putridarum in vniuersali. 158
De synoca putrida. 163
De febre quotidiana. 164
De febre à cholera. 167
De febre à melancholia. 170
De febre quintana. 172
De febre pestilenti. 172
De variolis & morbillis. 174
De febribus apostematum. 176
De febribus compositis. 176
De febre hectica. 179
De hectica senectutis. 180
De febre hectica, & putrida complicata. 180

De apostematibus.

De apostematibus in generali. 181
De phlegmone. 183
De apostemate glandularum. 184
De antrace. 184
De spina, clauo, & furunculo. 185
De carbone, & igne persico. 185
De vena egredienti. 185
De panaricio. 185
De apostematibus paruis. 186
De terminatione apostematum. 187
De appropriatis apostematum pro diuersitate membrorum. 187
De cancrena, & estiomeno. 188
De moro. 189
De erisypelate. 189
De formica. 189
De herpete. 190
De phlegmone erisypelatode. 190
De vndimia. 190
De scliro. 190
De glandulis, & pustulis glādosis. 191
De nodis. 191
De apostemate ventoso. 192
De apostemate aquoso. 192
De dubelati frigidis. 192
De scrophula, & bocio. 192
De cancro. 193
De lepra. 194

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 10 sur 1089

ANTIDOTA NICOLAI.

Caristum. fol.201.3.E
Adrianum. 201.2.A
Antidotum Hæmagogum. 203.1.A
Antimoron. 202.4.F
Athanasia. 201.4.G
Aurea Alexandrina. 96.2.D

Benedicta. 204.2.A
Blanca. 203.2.D

Catharticum Imperiale. 215.1.A
Catholicon. 205.2.A
Confectio Aliptæ. 204.4.E
Confectio Galliæ. 204.4.H
Confectio Neræ. 205.1.B

Diacalamenthum 209.1.D
Diacamereon. 105.4.B
Diacodion. 209.2.C
Diacostum. 208.4.F
Diacitoniten. 209.4.E
Diacurcuma. Diagalanga. Dialacca. } quære in fine Indicis ægritudinum & remediorum.
Diahyssopum. 210.1.A
Diairis. 209.1.B
Diamanna. 210.1.C
Diamargariton. 205.2.D
Diamoron. 205.4.D
Dianthos. 206.1.C
Diaolibanum. 207.3.D
Diapapauer. 209.2.B
Diapenidion. 208.1.B
Diapraffium. 206.4.G
Diaprunis. 206.3.E
Diarhodon Abbatis. 207.4.E
Diasatyrion. 206.2.A
Diasenne. 209.3.F
Diatrionpipereon. 210.1.B
Diatragacanthum. 108.4.G
Diazingibereos. 207.2.D

Electarium Ducis. 211.3.E
Electarium lætificans. 213.3.F
Electarium lætitiæ Galeni. 213.4.E
Electariũ frigi. Cophonis. 212.2.A
Electarium pliris. 211.3.H
Electariũ psylliticon. 213.2.B
Electarium de succo rosarum. 212.1.B
Emplastrum Apostolicon. 212.4.H
Emplastrum æroneum. 213.4.G
Emplastrum Oxycroceum. 214.1.D
Esdra. 210.2.A
Euangelion. 202.3.E
Philantropos. 214.2.B
Philonium maius. 214.3.E

Gallia alephangina. 132.2.F
Gallia magna. 33.2.B
Gallia muscata. 132.1.C
Gallia sebellina. 132.2.C
Garyophyllatum. 214.3.G

Hiera fortissima Galeni. 228.1.C
Hiera Græca. 214.3.H
Hiera logodion memphitũ. 227.2.D
Hiera Ruffini. 227.3.H
Hiera picra abbatis. 228.1.B
Hiera picra Constantini. 227.4.H
Hiera græca. 214.3.H

Idrocopion. 214.4.G
Iustinum. 214.4.H

Litontripton. 215.1.D

Mel rosatum. 144.4.H
Micleta. 216.4.G
Mithridatum. 216.2.A
Musa Aenea. 216.3.G

Nephrocatharticum. 217.1.D

Oleum chamemillinum. 217.3.E
Oleum frigidissimum. 217.3.F
Oleum mandragoratum. 217.2.D
Oleum rosatum. 217.2.B
Opopyra magna. 217.3.H
Oxymel iulianum. 218.2.D
Oxymel laxatiuum. 218.2.D
Oxymel. 218.3.G
Ozyzaccara. 218.3.F

Panchristum. 219.2.C
Paulinum antidotum. 219.1.A
Picra. 219.3.E
Pilulæ Aloes & mastices. 220.3.H
Pilulæ ante cibum. 220.2.D
Pilulæ Arabicæ. 220.3.E
Pilulæ Arteticæ. 220.1.D
Pilulæ aureæ. 219.4.G
Pilulæ cochiæ. 220.3.G
Pilulæ cynoglossæ. 220.2.C
Pilulæ diacastoreæ. 220.1.A
Pilulę elaterĩ. 220.3.F
Pilulæ octomeræ. 220.1.D
Pilulæ Robate contra phlegmat. fol. 220.2.A
Pilulæ quinq; generum. 220.2.B
Pilulæ sine quibus. 219.4.E
Potio muscata. 219.3.H
Potio S. Pauli. 218.3.H

Quadrimeron. 220.3.H

Requies magna. 221 129.1.A
Rodoz accara. 221.1.D
Rodomel. 221.2.B
Rosata nouella. 220.4.E
Rubea trociscata. 220.4.G

Sal Sacerdotale. 221.4.E
Sotira magna. 221.2.D
Spongia Somnifera. 222.1.D
Stomaticon calidum. 221.3.H
Stomaticon frigidum. 221.3.F.
Syrupus contra acutas feb. 222.1.A
Syrupus contra omne fluxũ. 222.1.B
Syrupus contra pleuresim. 221.4.H
Syrupus diureticus. 222.2.A
Syrupus papaueris. 222.1.C
Syrupus Rosaceus. 221.4.F
Syrupus violatus. 221.4.G

Theriaca diatesseron. 223.3.H
Theriaca magna Gal. 222.2.A
Theodoricõ anacardinũ. 224.3.H
Theodoricon Hiperiston. 224.2.D
Triasandali. 224.2.C
Triphilon. 224.2.A
Trochisci anisi. 225.2.A
Trochisci croci magnetis. 225.1.C
Trochisci diarhodon. 224.4.H
Trochisci diaui. 225.1.A
Trochisci diacoralli. 225.1.D
Trochisci Hedycroi. 225.1.B
Trochisci scillitici. 225.1.C
Trochisci thiri. 225.2.B
Tryphera magna. 224.1.B
Tryphera sarracenica. 223.4.E

Vnguentum Agrippæ. 226.1.A
Vnguentum album. 226.4.G
Vnguentum Arigon. 225.4.G
Vnguentum *aureum*. 226.4.E
Vnguentum citrinum. 226.2.B
Vnguentum contra serpiginẽ. 227.2.D
Vnguentum dialthæa. 226.1.E
Vnguentum Fuscum. 226.4.H
Vnguentum laxatiuum. 227.2.B
Vnguentum martiaton. 225.3.H
Vnguentũ mollificatiuum. 227.2.A
Vnguentum populeon. 227.1.A
Vomitus noster. 225.2.C
Vomitus patriarchæ. 225.2.D
Vomitus valens Tertianis. 225.3.G

Zinziber conditum. 228.2.A

Antidota Nicolai finis.

IOANNIS DE S. Amando.

DE syrupis. fol. 230
De digestione. 230
De electariis. 234
De præparatione medicinarum. 239
De electariis membrorum naturalium. 237
De digestiuis. 238
De modo digestionis. 238
De electariis pectoris. 239
De syrupis, quem humorem digerant. 239
De natura ægritudinum. 239
De electariis stomacho conferentibus. 240.242
De modo exhibendi digestiua. 240
An electaria danda sint ante cibum. fol. 241
Syrupum an electarium debeamus præponere. 241
De impedientibus euacuationem. fol. 241
De conditionibus in euacuatione considerandis. 243.1.C
De euacuatione medicinæ, vtrum per simile, an per contrarium fiat. 244
De modo euacuandi corpora per secessum. 246
De regendis corporibus post medicinam. 245.1.C
Vtrum medicina vadat ad humorem quem euacuat. 245.4.F
De præparatione medicinarum euacuantium per secessum. 246.1.C
Regulæ de medi. præparatione. fol. 246.2.A
De nocumento ex assumptione medicinæ contingentibus & eorum remediis. 246.3.F
De electariis laxatiuis. 247.1.B
Vtrum medicina euacuatiua attrahat à venis. 247.2.A
Vtrum humor in venis facilius quàm extra euacuetur. 247.2.B
Vtrum medicina attrahat humorem ad stomachum vel intestina. 247.3.E
De signis euacuationis completæ. fol. 247.3.H
Regulę post euacuationem seruandæ. fol. 247.4.H
Vtrum medicina conuertatur in humorem quem euacuat. 248.4.E
De euacuatione per vomitum. fol. 249.1.C.
An sit medicina sanguinem euacuans. 250.1.D
De euacuatione per phlebotomiam. fol. 250.3.G
Quando facienda sit phlebotomia. fol. 251.1.C
De medicinis caput purgãtib. 251.2 D
De temporibus morbi, in quibus facienda est phlebotomia. 252.1.D
Quibus hominibus conueniat phlebotomia. 252.4.E
Quid ante, post, & in phlebotomia faciendum. 252.H
An debeamus acuere electaria, & per quę. 253.4.E
Quę venæ sint plebotoman. 254.2.B
De iudicio sanguinis extracti per phlebotomiam. 254.4.F
Quid proponendum sit, phlebotomia, an pharmacia. 255.2.D
De extractione sanguinis per ventosas. 255.4.H
Quando vẽtosæ apponendę. 256.2.A
An medicina attrahat materiam coniunctam. 256.3.H
An medicina debeat dari in statu morbi. 257.1.A
An medicina sit danda in die paroxysmi. 257.2.A
De euacuatione per clysteria. 257.2.C
De suppositoriis. 257.4.F
De pessariis. 257.4.G
De nocumentis opiatarum medicinarum. 257.4.H
Vtrum in euacuatione crassorum humorum comperat fortis medicina. 258.2.C
Vtrum sanis competat pharmacia. 258.3.G
De regulis componendi medicinas. fol. 258.4.F
An balneum competat ante exhibitionem medicinæ. 259.4.H
De modo compositionis medicinarum. 260.2.A
De medicinis opiatis. 261.1.C
De causis impedientibus compositionem medicinę. 261.3.H.10.
De basi medicinarum, & de adiungendis basi. 261.3.H.3
Sub qua quantitate adiungendum sit basi. 263.2.C
Vtrum medicina opiata melior sit recens, an antiqua. 264.2.A
Vtrum opiata debeãt dari in principio morbi. 264.2.B
Vtrum opiata exhibenda sint in febribus interpolatis. 164.3.H
De conficiendis quibusdam oleis. fol. 265.1.B
De vnguentis. 266.4.E
De vnguẽtis calidis & siccis. 267.3.G

Gentilis.

De proportione simplicium medicinarum ad totum compositum. 269.2.A
De proportione simplicium medicinarum inter se. 270.2.C
De dosi medicinarum. 270.4.G.
De inuestiganda dosi medicinarum ex gradibus earum. 271.2.C

Bulchasis.

De prępatione lythargyrij. 176.1.D
De prępatione ceruse. 276.3.F
De prępatione plumbi. 276.4.E
De prępatione ęris. 276.4.H
De præparatione scoriæ cuiuscunq; metalli. 277.1.C.
De præparatione cadmiæ. 277.2.B
De præparatione marchasitæ & antimonij. 277.3.H
De viride æris faciendo & abluendo. 277.4.E
De præparatione auripigmenti. fol. 218.1.B
De cinaprio faciendo. 278.2.B
De prępatione calcis. 278.2.C
De præparatione salis. 278.3.F
De adustione calcanthi, corallorũ, spumæ maris, & nitri. 278.3.F
De rubigine ferri facienda. 278.4.H
De limatura auri & argenti. 278.4.G
De faciendo & præparando aloen. fol. 178.4.H
De faciendo & coquendo scammoneam. 279.1.C
De extractione titymalli, tapsiæ, & cucumeris asinini. 279.2.B
De modo extrahendi succum absinthij, & eupatorij, euphorbij, & opij. 79.3.H
De colligendo succo de papauere, chelidoniæ, & mandragoræ. fol. 279.1.H
De faciendo succo hyosciami, & mithæ. 280.1.B
De faciẽda achacia & licio. 280.1.D
De succo hypocistidis & balaustiarum. 280.2.C
De extractione succi e chalbano, liquiritia, & centaurea. 280.2.C
De faciẽdo succo ex berberis, solatro, & ausich. 280.3.G
De præparatione scillæ & confectione aceti scillitici. 280.3.H
De præparatione coloquintidæ, turbith, & euphorbij. 281.2.B
De præparatione ellebori, & polypodij. 281.2.D.3.E
De præparatione granorum nil. fol. 281.3.G
De præparatione, esulæ, & ireos. fol. 281.3.H
De exhibitione fumiterræ & absinthij. 281.F
De prępatione sennæ & myrobalanorum. 281.4.H.282.1.A
De exhibitione violarum, mannæ, & casiæ fistulæ. 282.1.B
De præparatione hammoniaci, & opopanacis. 282.1.D
De exhibitione bdellj, sagapeni, & sar cocollæ. 282.2.A
De præparatione salium, & facienda muria. 282.2.B
Modus purificandi aquas turbidas. fol. 282.2.C
Modus faciendi oleum stypticum. fol. 282.3.F.
Modus albificandi oleum. 282.3.H
Modus faciendi oleum de lateribus. fol. 282.4.E
De faciẽdo amylo & penidiis. 283.1.A
De facienda aqua rosata. 283.2.B.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 12 sur 1089

Modus faciendi ramich ex trochisco de galia. 283.3.H.4.F
Modus adurendi radices & folia. fol. 283.4.H
De assatione medicinarum variarum. 284.1.2.3.
De modo extrahendi mucillaginem ex seminibus. 284.4.F
De excoriandis & siccandis simplicibus medicinis. 285.1.A.B.C.
De infusione ammoniaci, & gummarum. 285.2.
De clarificandis potionibus. 285.3.G
De faciendo & dealbando sale nitro. 285.3.H.4.E
De exiccandis simplicibus medicinis. 285.4.H
De modo comburendi omnia conchilia, & alia animalia. 286.2.A
De collectione cātharidarum & earū repositione. 286.3.H
De collectione sanguinis, medullæ, & aliarum partium animalium, & repositione. 286.4.F,G,H
De modo coquendi mel pro syrupis. 287.3.F
De modo dealbandi ceram. 287.3.G
De modo faciendi sal ammoniacum. fol. 287.4.E

Saladini.

De interrogationibus ad aromatarios faciendis. 288.1.B
De declaratione nominum medicinarum in antidotario Nicolai descriptarum. 291.1.B
De dosibus & ponderibus, ac nominibus & differentiis. 292.1.B
De modo conficiendi omnia necessaria aromatariis. 292.3.H
De colligendis herbis, floribus, seminibus, & radicibus. 193.1.B
De conseruatione medicinarum simplicium, & compositarū. 294.1.A
De duratione, & dosi simplicium medicinarum Mesuę. 294.1.D
De medicinis necessariis in qualibet aromataria. 298.4.H

FINIS.

Abenguefit.

De simplicibus medicinis in generali & speciali. 301.1.A
De medicinis oppilantibus. 301.4.F
De saporū operationibus. 302.1.B.13
De cognitione medicinæ, & appropinquatione ad corpus. 302.4.F
De variis operationibus medicinarum simplicium. 303.2.C

Apulei.

De ponderibus medicinarū. 304.4.E
De mensuris medicinarum. 305.1.C
De characteribus quibus pondera & mensuræ medicinarum significant. 305.3.E

Alchindi.

Modus inuestigandi gradus medicinarum compositarum. 305.4.F

INDEX RERVM MEMORABILIVM
IN ADNOTATIONIBVS
IOANNIS COSTÆ.

ABſinthium an pituitam educat. fol.62.3.E.
Abſinthium ponticum eiuſdem cum Italico ſpeciei. 62.2. B.
Abſinthium ponticum vētriculo gratius quā Italicum. 62.2. C.
Abſinthium Romanum iure laudatur à Meſ. 62.2. C
Abſinthium Romanum Italicum eſt. 62.2. B.
Abſinthy temperamentum. 62.2. C.
Abſinthij vis an ad venas extendatur. 62.2. D.
Aceti temperamentum. 120.2. C.
Acetum ſcillinum ex crudáne an ex cocta ſcilla parandum. 78.1. C.
an Acetum ſcillinum ex recenti ſcilla parandum an ex deſiccata. 78.1. D.
Acrimoniam purgandi cauſam non eſſe. 4.3. H.
Actionem ex proprietate, eandem eſſe ex tota ſubſtantia. 4.2. D.
Actionē ex ſpecifica forma, prodire forma ēt corrupta. 5.2.D.
Actiones medicamentorum, quæ à forma, quæ ve à materia. 4.2. A.
Adiantum aluum ne laxet an cohibeat, diſcordia. 68.3. G.
Affectus contrarios eodem præſidio poſſe tolli. 129..2. C.
Agallochi differentiæ. 108.2. I.
de Agallochi ortu hiſtoria incerta. 108.2. D.
Agallochus crudus. 108.2. D.
Agallochus indus probatiſsimus. 108.2. A.
Agallochus indus triplex. 108.2. A.
Agallochus probatiſsimus. 108.2. B.
Agaricum caſtigandum ne ſit ſale gemmeo. 74.3. G.
Agaricum mas, an rotundum. 74.3. E.
Agaricum optimum, an friabile. 74.3. E.
Agaricum quid eſſet non ſatis compertum Dioſcoridi & Galeno. 74.2. C.
Agaricum quamuis vomitorium ventriculum tamen firmare. 17.3. E.
an Agaricum tritura reddatur inefficax. 74.3. H.
an Agaricum ventriculo innoxium. 74.3. F.
Aloe melli admixta cur minus ſoluat. 52.3. H.
Aloe ſanguinem educit ſed non primo. 21.1. D.
Aloen aperire & occludere venas non mirum. 52.2.C.
Aloen aperire venas ex totius ſubſtantiæ proprietate. 52.2. D.
Aloe cauendam hyeme quam æſtate magis. 53.2. B.
An Aloe venas ani recludat. 52.2. B.
Aloen hepar offendere etiam ex Meſ. ſententia. 52.3. G.
Aloen ſanguinem educere cur Meſ. aduertat. 82.4. E.
Aloen ſanguinem hæmorrhoidarum educere præſertim hyeme, & cur. 53.2. B.
Aloen trahere ex proprietate, & educere tamen diuerſos humores poſſe. 53.1. D.
Aloen ventriculo eſſe innoxium etiam ex Meſ. 53.1. A.
Aloes attractionem melle admixto imminui, deterſoriam vero augeri. 52.4. E.
Aloes calor igneus dici non poteſt. 52.4. E.
Aloes omnis etiam probatæ proprium aperire venas. 52.3. E.
Aloes plantas non eadem facie. 52.2. A.
Aloes ſpecies tres an ex eadem planta. 52.1. D
Aloes ſubductionem non recte aſcribi eius ingratitudini. 53. 1. B.
Aloes ſubductoriam vim melle admixto adiuuari, ſolutricem tamen imminui. 52.4. G.
Aloes vitium triplex. 130.4 F
Aloes uſu ſanitatem conſeruari. 53.1. D.
Alſcebran maius & minus quid. 93. 1.C.
Amaritudinem purgandi cauſam non eſſe. 4.3. H.
Amaritudo cauſa non eſt purgandi ſed ſignum. 4.4. H.
Ambra cruda quid in electario de chermes. 107.4. G.
Ambræ liquefaciendæ aut terendæ ratio. 107.4. G.
Ambra odorata facilitia. 117.3. G.
Ambræ odoratæ hiſtoria. 117.2. D.
Ambræ odoratæ delectus. 117.3. G.
qua Amomi parte uſi ſint ueteres. 119.4. H.
pro Amomo uſurpata uaria. 119.4. G.
Amomum noſtro tempore ignotum. 119.4. G.
Angelica odorata coſti ſpecies credita. 125.4. F.
Animalia odorata. 110.1. A
an Aphronitrum aſtringat. 88.4. F.
Aphronitrum & ſpuma nitri quo differant. 88.1. C
Aphronitrum Dioſcoridi ignotum. 88.2. B.
Aphronitrum pranum quid. 88.1. D.
Aphronitrum quid. 88.1. D.
Apios. 93.1. B.
Apium. 134.4. G.
an Argentum cordis affectibus utile. 106.3. E.
Ari colligendi tempus. 94.1. B.
Ari radix quo ſit colore. 94.1. A.
an Ari radix uentriculo & hepati infenſa. 94.2. C.
Ariſtolochiæ nuncupatio unde. 97.1. D.
Armenius lapis rarus. 84.4. H.
Aſari flores hyoſciami floribus non diſsimiles. 69.1.D
Aſarum expurgare non norunt Græci. 69.1. C,
pro Aſpalatho cinnamomum aut uiticem poſſe uſurpari. 120.2. A. & 118.2. B.
Athanaſiæ uires contrariæ. 129.2. C,
Attractio ex ſubſtantiæ familiaritate quo pacto fiat. 14.3. H.
Attractio duplex. 2.4. H,
Attractio medicamentorum an ui ex tactu fiat. 14.4.E.
Attractionē fieri ob ſubſtātiæ familiaritatē. ex Gal. 14.3.H
Attractionem fieri ſimilitudinis gratia quomodo intelligendum. 4.3.G.
Attractionem medicamentorum eſſe impropriam. 13.4. E.
Attractionē medicamē. nō temere dici ex proprietate. 4.2.D
Attractionem purgantium medicamentorum ſimilitudo ſola non facit. 4.3. F.
Attractionis modi ex Alexandro. 14.3.G.
Attractionis purgantium medicamentorum cauſæ à uariis uariæ aſſignatæ. 2.4. F.
Attractrix uis medicamentorum non temere proprietas dicitur. 4.2. D.
Auri deligendi ratio in medicinæ uſum. 106.3. F.
an Aurum cordis affectibus utile. 106.3. E.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 14 sur 1089

Balsami oleum supplet oleum ex myrrha. 124.2. B
Baucia. 123.1. D
Bedegar quid. 139.2. A
Been album & rubrum quid. 106.2. D

Calaminthes species quarta, Cataria. 118.4. F
pro Calamo aromatico quid sumendum. 126.1. D
Calamum aromaticum acori radix. 114.1. C. & 126.1. D
Camphora quid. 134.2. A
Camphoræ delectus. 134.2. D
Camphoræ temperamentum. 134.2. A
Camphoræ terendę ratio. 134.2. D
Cardamomum. 108.4. H
Cardamomum uulgare legitimum. 109.1. B
Carpesium quid. 103.2. A
pro Carpobalsamo quid sumendum. 124.4. E
Carum non esse carotarum semen. 114.1. B
de Caryophyllo uana quorundam opinio. 116.2. A
Caryophyllum flos, non est phlox græcorum. 116.2. A
Caryophyllum Gallignotum. 116.1. D
Caryophyllum uulgare a Plinij caryophyllo diuersum. 116.1. D
Cassia fistula Arabum à cassia fistula Græcorum diuersa. 56.4. E
an Cassia fistula flatus faciat. 56.4. G
cur Cassia fistula flatus faciat. 57.4. A
Cassia fistula occidentalis licet uilior, aluum magis subducit. 56.4. F
Cassia fistula pro odorata cassia antiquis. 56.4. E
an Cassia fistula soluat clementer. 57.4. A
an Cassia fistula subducat sine medicatione. 56.4. G
Cassiæ fistulæ corticem temere ad ciendos menses usurpari. 56.4. F
Cassiæ fistulæ, oleum interdum addendum. 56.4. H
Cassiæ fistulæ usus. 56.4. F
Cassiam fistulam intestinis obesse, quomodo intelligendum: 56.4. F
Cassia nigra Actuarij à cassia nigra Theophrasti diuersa. 56.4. E
Cassia odorata. 103.2. A
Castorei historiæ. 128.3. F
Castorei quæ pars usurpanda. 128.3. H
Castoreum adulterandi modi. 128.4. E
Castoreum non sunt renes. 128.3. G
Castoreum non sunt testes. 128.3. F
Castoreum non est uesica. 128.3. G
Castoreum ponticum optimum. 128.4. E
Castoreum rancidum pernicioſum. 128.4. E.I
cur Centaurij minoris usu superfluo sanguinem educi Mesues admoneat. 82.4. E
Centaurium minus, quid. 82.2. G
Cepa Ascalonia non est bulbus Theophrasti. 113.2. A
Cerebrum non esse pituitæ sedem. 95.2. D
Chamelæam nunc etiam ignorari. 92.1. A
Chermes Arabum quid. 107.3. E
Chermes in electario de chermes usurpandum. 107.3. F
Chermes uulgare ignotum ueteribus & græcis & Arabibus. 107.3. F
Chermes uulgare quid. 107.3. E
Cicer qualis deligendus in medicina. 113.1. C
Ciceris decoctum an uenerem excitet. 113.1. C
Cichorium quid. 134.4. G

Cinnamomi historia. 118.1. B
Cinnamomum à cinnamo non differre. 118.2. A
Cinnamomum quod in medicina usurpabatur Galeni tempore, corticem esse, non uirgultum. 117.1. A
Cinnamomum uulgare, legitimum esse. 118.1. B
Citri cortex in electario de citro qualis assumendus. 109.3. F
de Citri partium temperamento, discordia. 109.2. B
Citri partium temperies. 109.2. D
de Citro in Galeni libris error. 109.2. D
Cnici genera duo. 83.3. F
de Cnici temperamento Mesuen non discrepare à Galeno. 83.3. G
an Cnicus intestina leniat, an exsiccet. 83.3. H
an Cnicus uentriculo obsit. 83.3. H
Coccum gnidium aluum sistere cur Plin. dixerit. 92.1. B
Coccum gnid. nõ esse mẽlereonis semẽ. 140.1. D. & 131.4. H
Coccum gnidium ricini semen Apuleio. 92.1. A
Colocynthidis dosis. 75.4. H
Colocynthidis temperamentum. 75.4. E
an Colocynthidis usus euitandus. 75.4. E
Colocynthis quos humores purget. 75.4. H
an Colocynthis terenda crasse. 33.4. G
an Colocynthis terenda multum. 75.4. G
an Colocynthis una plantæ unius perniciosa. 75.3. H
Comprimentia medicamenta an certos humores educant. 19.4. G
Comprimẽtia medicamenta an uerè purgatoria sint. 19.4. F
in Confectione Hamech, infusionis parandæ ratio. 138.3. G
in Confectione Hamech, seri delectus. 138.3. F
in Confectione hamech seri mensura. 138.3. G
Confectionis Hamech dosis. 138.4. G
Confectionis hamech parandæ ratio. 138.3. H
Coralli cordiacis affectibus quo pacto prosint. 106.2. A
an Coralli specie differant. 106.2. A
Corallis usos fuisse ueteres ad internos affectus. 106.1. D
Corallus urendus ne an terendus in medicinę usum. 106.2. B
in Cordis affectibus an aurum opportunum. 106.3. E
Costi historia. 125.3. H
pro Costo quæ ostendantur. 125.3. H
pro Costo quid sumendum. 126.1. C
Cotonea mala melle ac saccaro diuersis modis incocta. 120.2. B
Cotoneum cui scammoneum sit incoctum, purgatorium clemens. 141.2. D
Crocodili species. 113.2. B
Crocum adulterari. 124.1. D
Crocum cardiacum medicamentum. 124.2. A
Crocum duplex. 124.2. B
Crocum cur quandoq; interimat. 124.2. A
Cubebas uulgares carpesium non esse Galeni. 103.2. C
an Cubebæ piperis sint species. 103.2. C
Cubebæ quid. 103.2. A
Cucumeris agrestis radix quo tempore colligenda. 81.3. F
Curcuma non est erythrodanum. 124.1. D
Curcuma non est Zedoaria. 106.1. C
Curcuma quid. 106.1. C
Cyanei lapidis parandi ratio. 107.3. G
Cyanei lapidis purgatoria uis ignota. 85.3. E
Cyaneum lapidem pilos seruare & abradere. 85.3. H
Cyaneus lapis an in medicina euitandus. 85.3. F
Cyclamen carere caule. 96.3. E
Cyclamen magnum & paruum an specie differant. 96.2. D

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 15 sur 1089

Cyclamini flores quales. 96.3.E
Cyminum. 117.1.B
Cyminum carmenum quid. 119.3.G

Destillandi modi uarij. 60.1.C.
Diaphœnici basis. 136.4.E
Diaphœnici componendi ratio. 136.4.F
Diaphœnici uires. 136.4.E
in Diaphœnico acett usus. 137.1.A
in Diaphœnico amygdalæ quales sumendæ. 137.1.B
in Diaphœnico dactyli pōderādi post macerationē. 137.1.A
in Diaphœnico dactyli quales sumendi. 136.4.H
in Diaphœnico dactyli quantum temporis macerandi aceto. 137.1.A
in Diaphœnico mellis mensura. 137.1.C.& 104.1.D
in Diaphœnico penidia qualia sumenda. 137.1.B
in Diasulphure quale sulphur sumendum. 129.4.F
Diatriompipereon Mesuę ualentius quam quod scribitur à Galeno. 119.1.B
Doronici usus non damnandus. 103.1.D
Doronicum aconitum esse pardalyanchen. 103.1.B
Doronicum necare. 103.1.C
Drancunculi radicis color. 94.1.B
an Dracunculi radix uentriculo & hepati obsit. 94.2.C
an Dracunculus purget. 94.2.D

Eboris scobes deligenda. 106.2.D
Ebur an assumptum ore à ueteribus. 106.2.C
Ebur legitimum copiosum. 106.2.C
Ebur Vstum pro spodio. 106.2.D
Effectus contrarios ex eadem re prodire posse. 52.2.C
Elatery duratio. 81.3.G
Elatery parandi ratio. 81.3.H
Elatery probatio. 81.4.F
an Elaterium lucernam extinguat admotum. 81.4.F
Elaterium quo ordine calidum. 81.3.E
Electarium alchelengi non est diaphysalidon. 141.1.B
Electary Alcharij dosis. 135.1.C
in Electario de chermes an lapis lazuli conueniat. 107.4.E
in Electario de chermes quod chermes usurpandū. 107.3.F
Electarium de dactylis. Vide Diaphœnicum.
Electary de eupatorio dosis. 140.3.H
Electarium Hamech. Vide confectionem Hamech.
Electarij indi maioris bases. 135.3.E
Electary indi minoris uires. 136.2.B
in Electario indo maiori an mel sumendum. 135.4.E
in Electario indo minori mellis mensura. 136.2.B
in Electario de mēzereon, agarici sero macerandi pondus. 140.1.D
Electarij de psyllio dosis. 137.3.H.
in Electario de psyllio, scammonium recoquendum. 137.3.G
Ellebori albi usus an tutus. 99.4.H
Ellebori colligendi tempus. 99.4.G
Ellebori nigri usus an tutus. 100.1.A
Elleborum album aut nigrum Theophrasto ignotum. 99.3.G
an Elleborus in puluerem redactus tuto sumi possit. 100.1.B
Elleborus niger uulgaris an legitimus. 99.3.H
Elleborus uter acrior, albus an niger. 99.4.H
Endiuia quid. 134.4.G
an Epilepticis conferat uitis alba. 95.2.D
Epithymi dosis. 65.3.E
de Epithymi temperamento controuersia. 65.2.B
Epithymum quid. 65.1.D
Epithymum quos humores educat. 65.2.C
Eupatorium Auicennæ non differre à Dioscoridis eupatorio. 64.2.A
Eupatorium Auicennæ uulgare non esse legitimum. 64.2.D
Eupatorium marrubij interdum nomen. 64.4.E
Eupatorium Mesuæ an sit ageraton Dioscoridis. 64.3.E
pro Eupatorio Mesuę & Auicennæ quid sumendū. 64.3.H
Euphorbij colligendi ratio. 90.3.E
Euphorbium purgare non norunt Dioscor. & Gal. 90.3.E
Euphorbium è quali planta prodeat controuersia. 90.2.D

Faufel quid sit. 121.3.H
Ferri scoria quid. 123.1.D
Ferri scoria in internis affectibus ueteres non esse usos. 123.2.A
Ferri scoriæ parandæ ratio. 123.2.A
Fœniculum. 117.2.B
Foly loco quid usurpandum. 117.3.H
Folium non esse Bettre aut Tembul. 117.3.H
Formam inter causas non agnouit Gal. 4.4.G
Formam specificam an Galenus neglexerit. 4.4.H.
de Fumariæ dosi. 63.4.B
de Fumariæ temperamento controuersia. 63.3.D
Fructus uocem pro semine interdum usurpari. 86.2.C

Galangam non esse acorum. 114.1.B
Galangam uulgarem, esse legitimam. 114.1.B
an Gallinarum ius aluum cohibeat an laxet. 69.3.F
Gallinarum ius temperare. 69.3.G
Geleniabin ex rosa. 106.3.G
Gemmarum uires seruari posse etiam post leuigationem. 105.4.E
Gemmarum usu abstinere potest medicina. 105.4.F
Gemmarum usus in medicina an utilis. 105.3.F
Gemmas antidoti loco usurpatas fuisse à ueteribus. 105.3.H.
Gemmas putredinem non parere assumptas. 105.4.E
Genistæ thecæ quales. 98.2.B
Genistam & spartion differre. 98.2.A
an Glandis unguentarię oleum, parandum ex cortice, an ex nucleo. 84.2.C
Glandis unguentariæ temperamentum. 74.2.C
Glans unguentaria uetusta non temere præponitur recenti à Mesuę. 74.2.A
Gummi Arabicum haberi posse nostra ętate. 114.3.G

Hæmorrhoidas aperiri aloes usu præsertim hyeme, & cur. 53.2.B
Hasce thymum est Mesuę. 66.1.D.
Hepar offendi aloes usu. 52.3.G
in Hermodactyli delectu & castigatione Mesuæ sententia & ratio. 79.1.B.& D
Hermodactyli nomine quid ueniat. 78.4.F
Hermodactyli temperamentum. 79.2.B.
Hermodactyli uulgaris usus an tutus. 79.1.A
an Hermodactyli usu pingueſcant corpora. 79.2.D.
Hermodactylus Mesuæ quid. 78.4.H
Hermodactylus Pauli. 78.4.G.
Hermodactylus rotundus radice semper nigra. 78.4.G
in Hiera Archigenis mellis pondus. 132.2.C.
Hiera Archigenis Pauli descriptione. 132.4.H
in Hiera Archigenis Pauli descrip. obseruationes. 133.1.A

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 16 sur 1089

Hieræ Archigenis basis. 132.2.B
in Hiera ex. Colocynthide elaterium non sumendū. 133.3.H
Hieræ ex Colocynthide dosis. 133.3.H
Hiera Hermetis dosis. 131.4.G
Hiera Hermetis non electarium, sed pastillus. 131.4.F
in Hiera Hermetis mellis pondus. 131.4.F
in Hiera Hermetis varietas. 131.3.F
in Hiera mellita mellis mensura, quæ. 130.4.G.
Hiere mellitæ dosis. 131.1.A
Hieræ simplicis author. 130.3.H
Hieræ simplicis basis. 130.4.F
Hieræ simplicis componendæ ratio. 130.4.F
Hieræ simplicis dosis. 130.4.H
Hieræ simplicis parandæ varietas. 130.3.H
in Hiera simplici purgantia medicamenta duo. 130.4.F
Hiera simplex quales humores purget. 131.1.B
Humores uarios educi ex specifica forma, quo pacto verum. 5.3.E.
Hyssoppum montanum præsertim expeti a Mes. 66.4.F
an Hyssopum vulgatum legitimum. 66.3.H

Iris Africana amarissima, postponitur tamen aliis a Dioscoride. 80.3.F
Iris aut alba aut purpurá. 80.2.A
Iris cur alibi probatissima nascatur, alibi non æque. 80.2.C
Iris flore albo. 80.1.D
in Iride illirica lapsus quorundam. 80.2.A
Iridem luteam non reperiri. 80.2.A
Iridis radicum color non distinguit iridem specie. 80.2.C
Iridis radix quo tempore legenda. 80.3.F
Iridis sapor. 80.3.A.
an Iris somnum conciliet illita temporibus. 80.3.H

Laccæ historia. 125.1.C
Laccæ furculos abiiciendos. 125.1.C
Laccam vulgarem cancamum esse Græcorum. 124.4.H.
pro Lacca non recte usurpari chermes. 125.1.B
Laccam vulgarem, Serapionis esse laccam. 124.4.H
Laccam vulgarem usticiendo esse utilem. 125.1.A
Lapis Armenius varius. 84.4.H
Lapidis cyanei parandi ratio. 107.3.G
Lapidis cyanei purgatoria vis veteribus ignota. 85.3.E
an Lapis cyaneus recte usurpetur in electario de Chermes. 107.4.E
Lapidis lazuli parandi ratio. 107.3.G
Ligni aloes differentiæ. 180.2.A
Lignum aloes. Vide Agallochum.
Lingua avis quid. 113.2.D.
Lenientia a lubricantibus an differant. 19.3.F
Lenientia medicamenta an certos humores educant. 19.4.G
Lenientia medicamenta an vere purgatoria sint. 19.4.F
Lenientia quę. 19.3.G
Lubricantia a lenientibus an differant. 19.3.F
Lubricantia medicameta an certos humores educāt. 19.4.G
Lubricantia medicamenta an vere purgatoria sint. 19.4.F
Lubricantia quæ. 19.3.G.
de Lupuli temperamento quæstio. 70.3.G.

Macis a Macere differt. 108..3.E
Macis historia. 108.2.D
Manna alhusar. 103.3.E
Manna an Galeno cognita. 58.2.B
Manna & mel aereum non idem. 58.2.B.
Manna Italica duplex. 58.2.C
Manna quid. 58.1.D.
Manna, tereniabin, siraçost, mel de cusuram, an differant. 58.1.A
Manna vulgaris an roscida. 58.2.C
Manna vulgaris an tutum sit medicamentum. 58.3.F
Margaritarum in conuiuiis Romanis usus. 105.2.D
Margaritarum delectus in medicina. 105.3.E
Margaritarum dissoluendarum ratio in medicina. 105.3.F
Margaritas in cardiacis medicamentis non temere poni. 105.3.E
Medicamenta abluendo purgantia referri ad lenientia. 19.4.E
an Medicamenta assata ac usta in superpurgationibus conueniant. 31.1.B
Medicamenta colliquando purgantia referuntur ad soluentia. 19.4.F
Medicamenta emolliendo purgantia referuntur ad lenientia. 19.4.E
an Medicamenta humores gignant quos educunt. 16.3.G
Medicamenta humores trahere vt iis fruantur quomodo intelligendum. 4.3.G
Medicamenta lenientia, lubricantia, comprimentia, an vere sint purgatoria. 19.4.F
Medicamenta purgantia humores proprios educunt, non promiscue omnes. 15.2.C
Medicamenta quamuis facta & artificium passa, agunt tamen ex forma specifica. 5.2.C
Medicamenta trahere violenter & ex substantiæ familiaritate quo pacto verum. 14.3.H
cur Medicamenta vomitoria sint aut subductoria. 16.4.G
Medicamentorum acrimoniam causam non esse purgationis. 4.3.H
Medicamentorum actiones quæ a forma, quæue a materia. 4.2.A
Medicamentorum amaritudinem causam non esse purgationis. 4.3.H
an Medicamentorum attractio vi & tactu fiat. 14.4.E
Medicamentorum attractionem esse impropriam. 13.4.E
in Medicamentorum compositione, eorum inter se consensum esse obseruandum. 24.1.B
Medicamentorum purgantium quot modi. 19.2.B
Medicamentorum tenuitatem causam non esse purgationis. 4.3.H
Medicamentum lenians & lubricans an idem. 19.2.B
an Medicamentum purgans ventriculo hæreat, an in vniuersum corpus feratur. 16.3.G
an Medicamentum vllum sanguinem educat a proprietate. 21.1.C
Mel aereum & manna non idem. 58.2.B
Mel aloes attractionem imminuere, sed detersoriam augere. 52.4.E
Mel crudum in medicamentis cardiacis cur assumitur. 103.3.H
Mel ex cusuram quid. 58.2.A
Mel emblicorum. 106.3.F
Mel & saccarum cur in electariis utraq; interdum assumantur. 103.3.G
Mel passularum quid. 139.4.E
Mellis coquendi ratio varia. 103.4.E
Mellis despumandi ratio varia. 103.4.E

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 17 sur 1089

Mellis mensura in electariis varia. 103.4.H
Mellis mensuræ in electariis præscribendę ratio. 104.1.A
Mellis vsus in medicina varius. 103.3.H
Mentę delectus. 103.1.D
an Mezereon castigandum aceto. 32.4.G
an Mezereon coctionem multam ferat. 92.1.B
Mezereon nõ esse chamelæã aut Thymelæã. 91.4.H. 92.1.B
Mezereonis folia quo pacto præparanda. 140.1.D
pro Mezereonis semine quid. 131.4.H
Mirabolani chebuli maturi, sunt nigri. 139.2.A
Mirabolanorum macerandorum ratio. 118.3.F
de Mirabolanorum temperamento controuersia. 54.3.E
Mirabolanos assandi ratio. 123.4.H
Mirabolanos emblicos Veneri conferre. 54.3.G
Mirabolanos febribus antiquis opitulari. 54.4.G
Mirabolanos humores trahere neq; stercoraria tantum esse medicamenta. 54.4.F
Mirabolanos, licet frigidi temperamenti, attrahendi tamen vi præditos. 54.4.F
Mirabolanos non propterea damnandos quia de iis græci non egerint. 54.2.D
Mirabolanum arabum a myrobalano & Crysobalano longe differre. 54.2.C
Moschi odorati historia. 109.4.F
an Moschus odoratus veteri affectibus vtilis. 115.4.G

Nabet. 135.1.C
Nardi pars quæ usurpanda. 116.4.E
Nardi species. 116.3.E
Nardum spicam vere dici, modo affirmat Galenus modo negat. 128.1.B
Nardi syriaci nuncupatio. 116.3.G
Nardus syluestris. 116.3.H
an Nardus syriaca in syria nascatur. 116.3.F
Nitri & aphronitri notas Mes. non confundit. 88.3.H
Nitri spuma. 88.2.D
Nitrum antiquorum an nunc notum. 88.2.D
Nitrum, aphronitrum, & spuma nitri an differant. 87.4.G
an Nitrum mordicet, quod optimum. 88.4.F
Nitrum naturale & factitium multiplex. 88.1.A
an Nitrum salsum esse debeat. 88.4.E
an Nitrum quo nunc vtimur antiquis notum. 88.2.B
an Nitrum vulgatum vsurpandum. 88.3.E
Nucis moschatæ historia. 108.2.D

Ocymum caryophyllatum. 106.1.D
Ocymum citratum. 110.1.B
Olei rosacei ex amygdalis parandi ratio. 121.1.D
Opium an stupefactorium. 41.3.H
Opopanacis legitimi dignoscendi ratio. 91.1.B
Opopanacis odor qualis. 91.1.B

in Philonio Philonis mentem non assequi videtur Galenus. 128.1.B
in Philonio spica cretica sumenda non inda. 128.1.B
Piper album acrius cæteris Galeno, Dioscoridi autem infirmius. 119.2.A
Piperis historia. 119.1.C
Piper longum cæteris acrius Dioscoridi, infirmius Galeno. 119.2.A
Pituitæ sedem non esse cerebrum. 95.2.D
Pituitæ temperamentum. 93.1.C
Polypody dosis. 77.1.B
Polypody sapor qualis. 76.3.H
Polypody temperamentum. 76.4.E
an Polypodium extenuet corpora. 76.4.H
Polypodium quales humores purget. 77.1.A
an Polypodium ventriculum subuertat. 76.4.H
Poma cordi conferre. 120.4.G
an Pruna Damascena sicca aluum laxent an cohibeant. fol. 67.2.A
an Pruna ventriculo vtilia an noxia. 67.2.B
Prunorum differentiæ plures. 67.1.C
Proprietatem medicamentorum non temere dici ex tota substantia. 4.2.D
Proprietatem occultam medicamentorum quæ impugnent. 4.1.B
Proprietatem substantiæ admitti a Gal. 5.1.A
Proprietates occultæ in gemmis. 105.3.H
de Psylly temperamento controuersia. 67.4.F
de Psylly tritura dessensio. 67.4.F
an Purgatio æstate per superiora, hyeme per inferiora sit obeunda. 23.1.D
an Purgatio fiat ob occultam proprietatem. 4.1.B
an Purgatio fiat ob similitudinem in substantia. 3.4.E
de Purgatione Aristotelis sententia. 15.2.D
Purgationem non fieri ob antipathian. 4.1.A
Purgationem non fieri ob sapores aut substantiæ tenuitatem quæ medicamentis insit. 3.3.G
Purgationem non fieri ob temperamentum. 3.3.F
Purgationem non fieri vi vacui. 3.3.E
Purgationis causa non est acrimonia. 4.3.H
Purgationis causa non est amaritudo. 4.3.H
Purgationis causa non est medicamentorũ tenuitas. 4.3.H
Purgationis causa primaria non est calor. 3.2.G
Purgationis causa similitudo est sed non effectrix. 4.3.E
Purgationis superfluæ causæ. 15.3.G
Purgante medicamento omni duplicem fieri expurgationem. 15.2.D
Purgantia attrahũt ob similitudinem tanquam causam sine qua non. 4.3.E
Purgantia cur alienos humores trahant. 15.4.E
Purgantia educunt quia talia. 4.3.E
inter Purgantia & humores esse consensum. 4.3.E
an Purgantia humores cum delectu quosdam trahant, an promiscue omnes. 15.2.C
an Purgantia humores gignant quos educunt. 16.3.G
Purgantia, plures humores ex specifica forma trahere, quo pacto verum. 5.3.E
an Purgantia similia sint humoribus quos educunt. 3.4.E
Purgantia qua vi purgent, variæ opiniones. 2.4.F
Purgantia quamuis sicca & artificium passa, agere tamen ex forma specifica. 5.2.C
Purgantia quo pacto vim inferant. 13.4.F
Purgantibus medicamentis attractio ineſt duplex. 15.3.G
Purgantium actiones quæ a forma quæue a materia. 4.2.A
Purgantium attractio duplex. 2.4.H
an Purgantium attractio cum cognitione. 3.3.A
Purgantium attractio materiam ne an formam sequatur. 4.1.D
Purgantium attractio non sine calore. 4.3.F
Purgantium attractio quo pacto sit violenta & ob substantiæ tamen similitudinem fiat. 14.3.H

Purgantium

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 18 sur 1089

Purgantium attractionem esse ex cælo. 4.3.E
Purgantium attractionem esse impropriam. 13.4.E
Purgantium attractionem similitudo sola non facit. 4.3.F
Purgantium attractionis causæ, & earum ordo. 4.3.E
Purgantium attratrix facultas non temere proprietas nuncupatur. 4.2.D
Purgantium modi quot. 19.2.B
Purgatoria medicamenta non excedunt ventriculũ. 54.4.F.

Raphanum cur venerem excitet. 113.1.D
Rhabarbari dosis. 56.2.B
Rhabarbari temperamentum & de eo controuersia. 55.4.H
an Rhabarbaro spica addenda. 56.1.A
Rhabarbarum Gal. ignotum. 55.1.C
Rhabarbarum nullius medicamenti admixtione egere. 56.1.A
Rhabarbarum Paulo cognitum. 55.1.C
Rhabarbarum a rha pontico specie differre. 55.4.G.56.1.B
Rha ponticum specie differt a rhabarbaro. 55.4.G
Rerum naturalium actiones variæ. 4.1.D
Ricini dosis, & variæ de ea opiniones. 97.3.H
Rosa damascena. 60.3.H
Rosa diuersarum partium. 59.4.H
Rosa rubore abscisso æquiuocè rosa. 60.1.A
Rosæ purgatrix facultas ex forma specifica est non ex amaritudine. 60.1.B
Rosæ rubræ quo pacto diutius seruandæ. 115.2.A
Rosam purgare ob amaritudinem quomodo intelligendum. 5.2.B
Rosam purgatrice facultate præditam non norunt Græci. 59.4.G
Rosarum infusi dosis. 60.4.E
Rosarum infusi materia diuersis diuersa. 60.4.F
Rosarum infusum multi usus. 60.4.F
Rosarum semen quid. 126.3.H

Saccari historia Dioscoridi ac Galeno non satis nota. 103.3.E
Saccari mensuræ in electariis prescribendæ ratio. 104.3.F
Saccarum alhusar. 103.3.E
Saccarum antiquorum mellis speciem non esse. 103.3.E
Saccarum antiquorum roris speciem non esse. 103.3.E
Saccarum & mel cur in electariis utraq; quandoq; assumantur. 103.3.G
Saccarum taberzeth. 103.3.E
Sagapeni electio. 89.4.G
Sagapenum e quali planta prodeat, incertum. 89.4.G
Sagapenum purgare Græci ignorarunt. 89.4.G
Sal Indus Pauli, saccarum est candidum. 87.3.E
Sal petræ. 88.2.B
Sandali mazahari. 115.3.E
Sandalum non esse aspalathum. 126.3.G
an Sanguis medicameto vllo a proprietate educatur. 21.1.C
Sapphiro aurea interdum puncta inesse. 105.4.G
an Sarcocolla pingues reddat. 89.2.A
Sarcocolla qualis deligenda. 89.1.D
an Sarcocula semen augeat. 89.2.A
Sarcocollæ temperamentum. 89.1.D
Sarcocollam purgare ignorarunt Græci. 89.1.D
Satyrium cur lacte omillo Mes. incoquat. 112.1.D
Satyrium pro orchi. 112.1.C
Scammonia cur domina lacticiniorũ vocetur à Mes. 70.3.F
Scammoniæ succus condensatus an eiusdem lacte calidior. 70.2.D
Scammony castigatio. 139.3.F
Scammony coquendi in electariis ratio. 137.3.G
de Scammony dosi varietas, vnde. 72.2.B
Scammonium cotoneo incoctum pituitam maxime expurgare. 135.3.F
Scammonium non eo pacto nunc colligi quo Dioscoridis tempore. 72.2.A
an Scammonium pituitam expurget, an solam bilẽ. 72.2.C
Scammonium quo pomo incoquendum. 135.3.F
cur Scammonium recoquat Mes. in elect. de psyllio. 137.3.G
de Scammony temperamento controuersia. 70.2.C.72.2.C
Scammonium terendum ne multum an parum. 72.2.C
Scebran an castigandum aceto. 32.4.G
an Scilla aceto macienda cruda, an cocta. 78.1.C
Scilla vna in regione vna suspecta. 77.4.G
Scilla vulgaris quid. 77.4.E
Scilla vulgaris non euitanda. 77.4.F
Scillæ genera duo. 77.2.H
Scillæ optimę color. 77.4.H
Scillę temperamentum. 78.1.A
Scillam cepa minus acrem esse ex Galeno. 78.1.B
in Scillinis trochiscis conficiendis varietas. 78.1.B
an Scillinum acetum ex cruda scilla parandum an ex cocta. 78.1.C.
Scinci pars quæ vsurpanda. 113.2.C
Scincus non temere vsurpandus. 113.2.D
an Scincus, terrestris sit, vt scribit Dioscor. 113.2.A
Scoria ferri quid. 123.1.D
Secacul ignotum. 113.1.A
Seitaragi indum non est casia. 123.1.A
Seitaragi indum non est lepidium. 122.4.H
Seminis vocem pro fructu interdum vsurpari. 86.2.C
an Sena castiganda sit sale addito. 86.3.G
an Sena pituitam expurget. 86.4.E
an Senæ folia folliculis præstent. 86.2.D
Senæ voce folliculum vsu venisse Actuary & Mesuę tempestate. 86.2.D
an Senam Actuarius norit. 86.2.C
Separatio rei secundum speciem a re quæ est secundum materiam, quid sit. 31.2.C.54.3.H
Seri extrahendi ratio. 138.3.G
Seri propinandi mensura. 59.1.B.
de Seri temperamento controuersia. 58.4.H
Serici cocco inficiendi ratio. 107.1.C
Serici temperamentum. 107.1.A
an Sericum cocco infectum cordis affectibus vtile. 107.1.B
Sericum colore infectum an vsurpandum in medicina. 107.1.B
Sericum deligendum in medicina. 107.1.C
Similia quę. 4.4.E
Similitudo duplex. 4.4.E
Similitudo purgantium, attractionis causa, sed non effectrix. 4.3.E
Siracost quid. 58.2.A
Sisymbrium degenerare in mentã & calaminthẽ. 108.3.H
Sisymbrium multiplex. 108.3.H
Spartion & genistam differre. 98.2.A
Spica. Vide Nardum.
Spicam veram reperiri. 56.1.A
Spodium ore assumendum quale. 134.1.D
an Spuma

an Spuma nitri alba esse debeat an rosea. 88.3.H
an Spuma nitri artificialis sit vel naturalis. 88.3.G
Spuma nitri & aphronitrum, quo differant. 87.4.H
Spuma nitri, quid. 88.1.B
Squinanthum vulgare, quid. 108.3.F
Stœchas Arabica excellentior Gallica. 63.1.G
Stœchas an soluendi vim habeat. 63.1.G
Styrax liquida. 129.4.H
Subductoriam facultatem differre à solutoria. 52.4.F
Substantiæ proprietas idē cum substantiæ similitudine. 5.1.D.
Substantiæ proprietatem admitti à Galeno. 5.1.A
Substantiæ similitudo idē cum substantiæ proprietate. 5.1.D
in Superpurgatione an vsta medicamēta conueniant. 31.1.B
Superpurgationis causæ. 15.3.G
in Superpurgationibus theriacam duplici ratione conferre. 41.4.G

Tamar indi an purgent. 57.3.E
Tamar indorum & casiæ fistulæ dosim eandem facit Auer. 57.3.H
de Tamar indorum dosi controuersia. 57.3.G
de Tamar indorum temperamento controuersia. 57.2.D
Tamar indos purgare licet frigidos. 57.3.G
Tamar indum non esse palmam adipson. 57.2.C
Tamar indum non esse poma, aut phœnicobalanum. 57.2.C
Tereniabin, māna, siracost, mel de cusurā an differāt. 58.1.A
Tereniabin quid. 58.1.D
Theriacam stupefactorium esse medicamentum. 41.3.H
Theriacam in superpurgationibus conferre non vna ratione. 41.4.G
Tragacantha vulgaris an legitima. 114.3.G
Triphera Scribonij causticum medicamentum. 122.4.H
Turbith an macerandum lacte. 32.4.G
Turbith Mesuæ quid sit, varię sententiæ. 73.2.D
Thymelæam nunc etiam ignorari. 92.1.A
in Thymi delineatione nō discrepare Mesuē à Dioscor. 66.1.D

Viola an narcotica. 61.3.F
Viola an purget. 61.2.C
Violæ acredinem inesse. 61.2.D
Violæ purpureæ multifoliæ species nunc cognita. 61.2.C
Violarum vim roborari addito turbith, non contra. 61.3.G
an Vitis alba cerebrum expurget. 95.2.C
an Vitis alba vertiginem faciat. 95.2.D
Vitis albę temperamentum. 95.2.A
Veneni causæ variæ. 105.3.G
Volubilis magnę species aliis præferendas. 70.2.B
Volubilis species. 70.1.C

Xiloaloes. Vide Agallochum.

Zedoaria costi species. 125.4.F
Zedoaria quid. 105.4.G
Zedoaria vulgata legitima. 106.1.A
Zedoariam curcumam non esse. 106.1.C
Zurumbet quid. 105.4.H

FINIS.

Errata sic corrigito.

fol. 4. col. 4. lra F. ficut. lege sunt. 13.4.F. attractio propria & tertij modi. attractio impropria &c. 17.3.G. difficile insunt agarico. difficile. insunt agarico. 5.1.C. Exsiccat enim. exsiccat enim. 52.4.E. sentor. lentor. 58.3.A. plures diuersorum & generum. plures & diuersorum generum. 60.1.A. no nesset. non esset. 65.3.E. mutos. multos. 70.1.D. Similacē, similax. smilacē, smilax. 72.3.E. inuida. viuida. 72.4.G. hic reponenda erat thapsię imago pro turbith. 80.2.A. de gladio. de gladiolo. 84.1.D. prefert Mes. antiquā recenti. At contra Dios. recentem præponit quū ait {& quod est antiquum melius est recenti. lege præfert Mes. antiquam recenti quum ait {& quod est antiquum melius est recenti.} At contra Dioscor. recentem proponit. Hic vero etiam &c. 86.4.F. aut crassos. vt crassos. 87.2.C. colori auri. dolori. 88.2.A. nitriy ldiam. nitri lydiam. 98.2.B. phasiolthecis. phasioli thecis. 118.1.A. Galeni specie. Galeni tempore.

Ratio in miſcendis medicamentis obſeruanda.

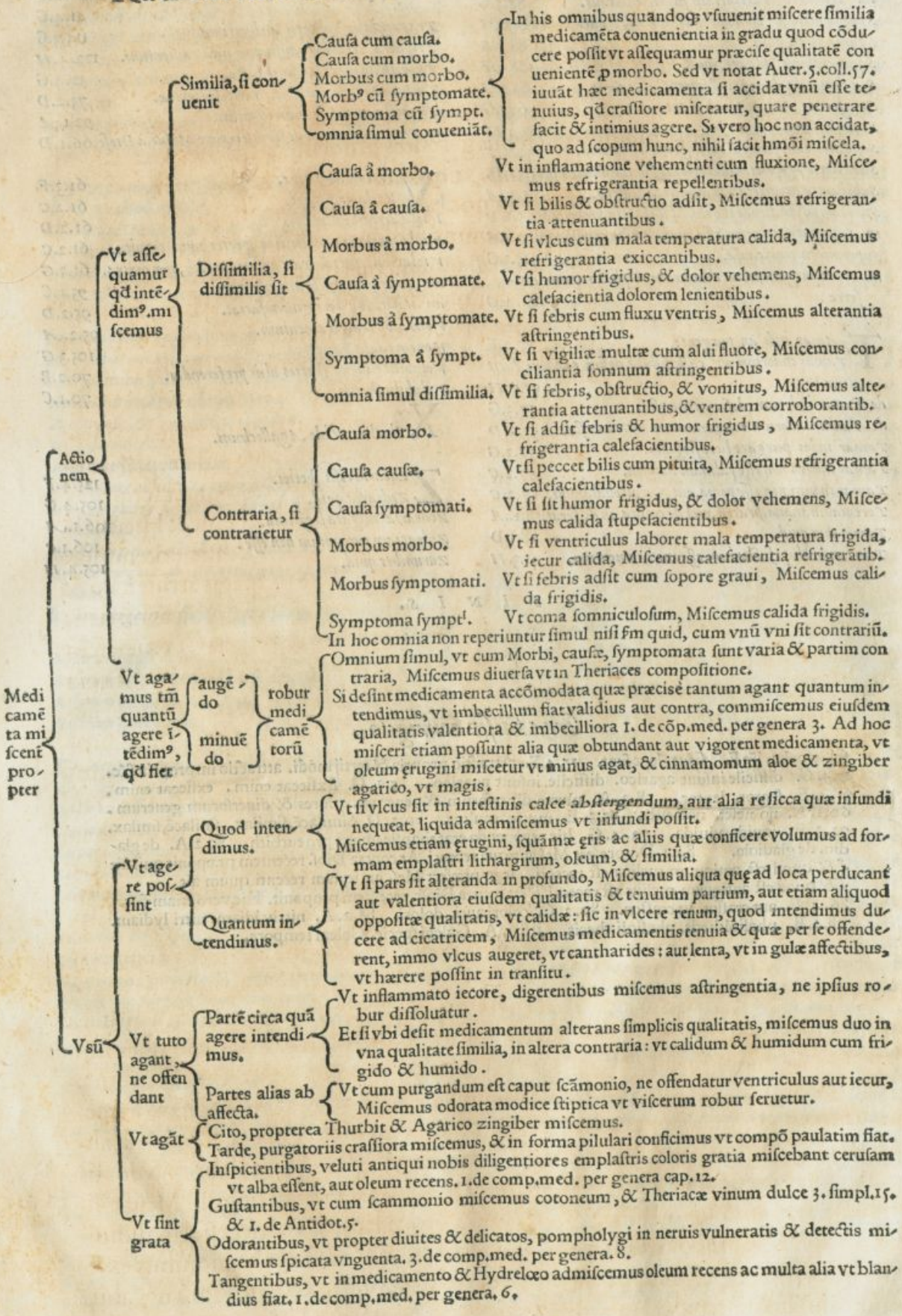

STEPHANO PONCHERIO BAIONENSI EPISC.
TVM INTEGERRIMO, TVM DOCTISSIMO,
Jacobus Syluius Medicus. *S. P. D.*

INcredibilis virtus tua, morumq; integritas, & eruditio singularis, summa deniq; omnibus in rebus gerendis prudentia, non mediocriter nos cõmouerunt, Præsul dignis. vt hos labores nostros nomini tuo dedicaremus. Accessit tuorum in nos beneficiorũ & magnorũ & multorum memoria, quã nobis immortalẽ fore monumẽto aliquo, & amplitudine tua dign. & cõditioni meæ, proprio maximè, hoc est ingenij mei partu aliquo recenti nec incelebri, planè testari visum est: cuiusmodi ꝓfectò est, quã dignitati tuæ nunc offerimus, Io. Mesuæ medici præstantiss. interpretationẽ: opus sanè q̃ arduum & nuper impeditum, nunc aũt cura nostra expeditum sic, atq; expolitũ, vt iã doctis non placere modò sed etiã prodesse possit plurimũ. Quàm verò non sit facilè rebus longa & obscura caligine mersis, & velut illuuie sordida obsitis, dare, aut verius reddere splendorem, norunt oẽs. Hanc quoq; difficultatem auxit desiderium exẽplaris alicuius, qua est lingua à Mes. scriptum hoc opus. Sunt.n. qui Græcè putẽt scripsisse, quo tẽpore Godefr. Lotharingorum rex Syriam, & in ea Damascum, & Hierusalẽ expũgnauit. Sunt qui sub Adriano Pont. anno Christi 1158, floruisse cõtendunt. Alij Arabice omnino scripsisse existimant, quæ mihi sententia magis arridet, cũ & versio vetus impolita quidẽ, sed (vt coniectare licet) fidelis, voces Arabicas nõ paucas seruarit, non substituerit. Legisse tñ non Arabes solos, sed etiam Græcũ nescio quem in simplicibus sæpe citatum & Hippoc. & Gal. ipsius scripta therapeutica oĩa planè conuincunt. In quibus singulis exactissima vsum methodo Mesuẽ facilè deprehendet quisquis attentè ipsa legerit. Nam qũo Gal. libris quinque primis simplicium, methodum (quæ in vniuersalibus versat, vt in particularibus exercitatio) exquisitam docet medicamẽtorum omnium facultates inueniendi: libris verò reliquis eam methodum in singulis simplicibus exercet, q̃ sine hac in particularibus exercitatione nulla res perfecta cognoscit. Ad eundem prorsus modũ scriptor illustris Mesues lib. 1. viam rationemq; scribit, medicamẽta præsertim purgantia (q̃ horum in medicina vis sit maxima, & periculo, nisi diligenter cauẽtur, exposita) deligendi, & horum vires si quę sint noxię, castigandi, libro deinde secundo eã applicat methodum simplicibus medicamentis purgantibus, non quidem oĩbus sed ętate sua consuetioribus. Qũo item Gal. libros scripsit de medicamentorum tum gñaliũ, tum cuique parti affectæ familiarium cõpositione, & de antidotis: sic Mesues lib. de antidotis medicamenta scripsit gñalia, sectionibus xij. ceu classibus distributa. Deinde etiam cuique singularum partium affectui ꝓprium, libro quem ob id medicorum vulgus de appropriatis appellat, nos medica Mesuæ opera, & practica aliquoties vocauimus. Quæ fortasse aliq̃n etiam expoliemus, si hunc laborem doctis non displicere intellexerimus. Sed quanta, Deus bone, in horũ singulis Mesuæ libris emicat methodus diuisione vbiq; exacta procedens, & vbi necesse est, diffinitione. Quòd si optimus est medicus, quisq̃s optimè in medicis diuisionibus exercitus, vt Galeno videt, quis Mesuẽ medicum esse omnino præstantissimũ negabit? Nã lib. 1. in theoremata quatuor distribuit: deinde vnũquodq; ita ingenio summo & acerrimo tractat, vt mirari subeat hactenus minoris q̃ ꝓ merito æstimatũ fuisse Mesuen. Lib. 1. ad Glauc.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 22 sur 1089

Meſuen. Quãquam eum ſemper Arabica familia prædicatũit: Græca verò ferè aſpernata eſt, ſed verbis tm̃, cũ Aſclepiadarũ permultis ſolẽne hactenus fuerit poſt Hip. & Gal. etiã Meſuen tractare, ex illoq; ceu ſylua quadam remedia oĩs generis deprompere continenter, quibus haud ſcio an meliora ſcriptores Græci habeant, quãuis & his accepta ſit referẽda pars bona eorum q̃ Meſ. recenſet. Sed tñ is ipſe & eo priores medici Arabes p̃clara multa remedia à ſe inuenta multo vſu ꝓbarunt, quę etiam in opus ſuum Meſ. coniecit. Quid verò attinet cõmemorare nunq̃ ſatis laudatum ordinem in ſimplicibus ab eo ſeruatũ. Cum. n. autore Gal. ſemp ſit à mitioribus remediis curando inchoandũ, niſi morbus ſit extremus, Meſues operibus ipſis ſcripta cõione iunxit, & prima ſcripſit medicamenta purgãtia maximè clementia, & parte maxima Græcis prioribus incognita, magno mortalium incõmodo, quippe q̃ elleboro, peplio, colocynthide, & ſimiliter valẽtibus medicamentis purgabant quanto cũ periculo, abũdè docet Hip. lib. 5. aphor. & de Elleboriſmo epiſtola ad Democ. cũ hæc mitiora nõdum eſſent inuenta. Adde, q̃ vbi ſimplicia ſingula verbis circũſcripſit & q̃ parum cognita exiſtimabat, velut definiuit, qđ vnũquodq; habeat ſpẽs ac differentias, diuiſione explicat: deinde harũ quãlibet deſcribit & ſuis coloribꝰ bellè pingit, ſi eſt ignotior, poſteaq̃ vnaquęq; ad agendũ in corpus noſtrum facultatẽ ſit ſortita, ex ipſis qualitatibꝰ primis, tũ ex varia ſubſtantiarũ inibi ſimul miſtarũ natura, tũ deniq; in multis ex totius ſubſtãtiæ ꝓprietate ſeu forma nobis incognita, doctè explicat. Addit etiã quid corpus noſtrũ ãb his immutet, & q̃ à quibus pati ſunt habilia, caſtigationes appellans, noxarũ corpori noſtro à q̃buſdã ipſis impendẽtiũ. Quas quidẽ caſtigationes nunc primis quoq; aut ſecundis, aut tertiis qualitatibus, ſæpe etiã quartis, & ſubſtantiarũ contrarietati & toti etiã ſubſtantię cõmittit. At nõ eſt hæc methodus Hip. à Platone, à Gal. à cæteris oĩbus doctis viris exercita, quoties aliq̃d vel diſcere ipſi, vel alios docere voluerũt. In ſyrupis quoq; ſimplices cõpoſitis priores deſcripſit: q̃a ſimplex cõpoſitio & natura & doctrina eſt prius. In electariis, q̃ vocarunt delicata, & naturæ noſtræ familiaria magis, priora ſcripſit, deinde amara & magis medicamentoſa. Galenus præterea in lib. de medicamẽtorum compõnib. paſſim medicos accuſat, q̃ ſimplicium mẽſuras & põdera in ſuis deſcr. neglexerũt, aut etiam cõponendi modum: omnium tm̃ maximè illos, q̃ remediorum vires citra limitationẽ cõpoſitis adſcripſerũt. vt ad vocem perditã, ad ſurditatẽ, ad cephalalgiã remediũ: cũ horum affectuũ quiſq; ſit multiplex, varias q̃; ac ſæpe contrarias ſequat cauſas, quarũ cuiq; ſuũ eſſe oportet remediũ: nullum oĩum ſemper cõ. At Meſ. q̃s admiratione & imitatione digniſ. nõ ſuſpiciat, & merita laude exornet? cũ in ſingulis remediorum ſuorũ deſcriptionib. leget primũ, quibus morborũ differẽtiis, & à qua cã hoc remediũ ſit ſalutar: deinde quãta cuiuſq; ſimplicis portione cõſtet: ad hæc quonã modo inuicẽ hæc miſcẽda ſint: poſtremo quantũ cuiuſq; remedij dãdũ ſit his & illis virib. imbecillis. ſ. minimã, valentibus maximã, & horũ mediis mediocrem δόσιν largiendã, cum aliter quãtitas remediorũ explicari nõ queat. Si igit medicamentorũ compõnes ſcribẽti, facultas eorũ ſaltem gñalis, & coctionis rõ, & vtẽdi modus docẽda ſunt, vt Gal. viſum eſt. Hęc aũt oĩa Meſ. ad viuũ exequutus eſt. is ꝓfectò ad Gal. canonẽ medicamẽtorũ cõpoſitorũ ſcriptor idoneus fuerit. Sed remediorũ etiã idem pollentiũ & ſępe iiſdẽ cõſtantiũ copia paſſim illuſit Meſues. Id aũt q̃ Meſ. vitio vertũt, Galenũ & cęteros oẽs medicos illuſtr. accuſant, apud quos ſtomachica, ſtomatica, arteriaca, ſarcotica, colica & id genus alia remedia inuenias plurima, omnino

Lib. 5. Meth.

Initio meth. & lib. de natura hominis in fine.

Lib. 1. cõ. ph. g.

oīno aut paulominus ſimilia. Meſuę p̄terea vitio dat̄ ab ętatis huius medicis, q̄ Dioſco. & Gal. quędā adſcribat, in ſimplicibus p̄ſertim & antidotis, q̄ ipſis ignorata aut ſaltē indicta fuerūt. Sed ab hac calūnia Meſuen vindicare non fuerit difficile, ſi reciamus, qđ veriſſimū putē, ipſius ętate, vt nūc quoq; libros nō paucos ꝑ Galenicis receptos, qūo in aliorum doctoꝝ ꝓpè oīum ſcripta, libri aliquot ſpurij irrepſerūt. Hos aūt ſua lingua verſos vt credi pōt, habuit Meſ. ex his deſcripta quædā Gal. adſcripſit, quorū pars bona in ſpuriis illis Galeni lib. verſione veteri, etiā hodie legit. Et nos Dioſc. aliq̄ vidimus cui primarū qualitatū ordines paſſim erāt inſcripti, cuius diligētia neſcio: At certū eſt Meſuē in ſuo Dioſc. & ſuo Gal. hęc legiſſe. Toties n. memoria labi nō potuit, ſed oīa hęc, ſiue ex horū alterutro, vt dixi, ſuppoſititio deſcripſerit, ſiue ex alio quouis, q̄d attinet accuſare, cū vera ſint oīa? Quę tñ ex his & aliis q̄buſdā parū rectè, ab eo ſcripta clamant, mitiora quędā, alia aūt vera oñdimus noſtris in Meſuē ſcholiis. Sed quid tēpus occupo calūniis in Meſ. diluēdis, cū ſatius fuerit, merita laude hoīem illuſtrare? An q̄ſo Manar. ętate noſtra medicus lōge doctiſs. obſcurā & ſordidā Meſ. verſionē verius quā Meſuē emaculare alicubi, paſſim clarioꝛē reddere tētaſſet, niſi eximiū aliquem illū ſcriptorem exiſtimaſſet? Manardi grauem ſn̄iam Io. Tagaultius mihi in re medica p̄ceptor vndequaq; abſolutus confirmat, cōmentariis. ij. eruditiſ. priore in Meſuę cano. poſteriore in ſimplicia, haud ita pridē editis. Quid q̄ Pet. Briſſotū, oīum qui poſt Gal. floruerūt medicorū clariſs. nō piguit pharmacopœis Meſuē publicè interpretari? Sed quid in re tam p̄ſpicua teſtibus vtor parū neceſſariis? quaſi verò non intelligant huius tēpeſtatis medici, quantūuis Græcorum lectione exerciti, Meſuē tan q̄̃ coryphęum ſibi familiarē reddendum eſſe: ex eo remedia ꝓpè oīa tam ſumenda q̄̃ admouenda, corroganda eſſe, ſine Meſ. doctrina humores non apparari, nō vacuari, nō obſtructa liberari, nullum ꝓpè opus medicum p̄fici. Hunc igitur tantorum nobis bonoꝝ autorem colamus, contra maledicorū calūnias tueamur, iuſto ſemper honore ꝓſequamur. Sic tñ vt neq; Hipp. neq; Galeno ęquemus, cęteris ipſum p̄ponere non dubitemus, in therapeutica medicinæ partę. Hanc. n. ſolum q̄ ſciam tractauit, eamq; abſolutiſſimè, ſi opera ipſius oīa perlegeris: quan q̄̃ fuſius cauſę quædam ſalubres effectrices extendi poſſint, q̄̃ in ſuis practicis explicuit: tantum quātum rei p̄poſitæ conueniebat, edocuit. Quapropter Io. Capella ſenior, Regis Gallorum Franciſci medicus, omnium medicorum, Gręcorum, Latinorū, Arabum lectione & lōgiſſimo medicorum operum vſu exercitatiſs. Meſuæ practicam cęteris iure optimo mihi p̄ponere videtur: Ex quibus oībus iam intellexiſti Præſul opt. q̄̃ ſit non medicorum ordini modò & pharmacopœorū, ſed reliquis quoq; hominibus vtilis, & ꝓpè neceſſarius Meſues: tibi verò iucundus, nec incōmodus, q̄ medicorū libris non mediocriter delecteris, quoties tibi à negotiis tum pōtificiis, tum regiis vacat: & de his ꝓnunties aliquid, p̄ſertim qñ tibi conſuetudo intercedit cum Emario Ranconeto collega tuo iuris prudētiſsimo, & omni diſciplinarum genere exercitatiſs. medicæ rei amantiſſimo & ſtudioſiſs. Hunc igitur laborem noſtrū manu grata ſuſcipę, Prę ſul venerandę, hunc diligenter, vt libros bonos ſoles, verſa, nec ſtudij & operæ in eo collocatæ (certo ſcio) vnquā pœnitebit. Malui aūt hac epiſt. Meſuę defenſionē & laudes meritas inſcriberę, q̄̃ tuas: q̄ ꝓbè ſciam te omni genere laudis cumulatiſſimum, hæc hominum de tua amplitudine elogia non affectarę: ſed Dei opt. max. gloriam tibi ſolam expeti, quod hominis planè Chriſtiani teſtimonium eſt certiſſimum. Valę.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 24 sur 1089

IOANNI ANTONIO SICCO MEDICO OPT.

IOANNES COSTA S. D.

QVi Arabum medicorum monimenta damnant Sicce clariß. eos ego quidem expendere optarim diuina Meſuæ opera quantum medicinæ vſum afferant, & quàm mutila eſſet ſine iis curandorum corporum ars & quàm periculoſa. Purgantium enim medicamentorum quum neceſſarius in medica arte ſit vſus, inferant verò illa corporibus noſtris vim omnia, & veneni interdum habeant vires, qui tamen de eorum correctione curam ſuſceperit, ac tanti momenti artem docuerit, ex ſuperiorum medicorum numero inuentus eſt nullus. vnus Meſues ex Mauritanorum familia, commoſtrata eorum ſingulorum poteſtate, noxa, & emendandi ratione, miro ordine & compendio rem ita abſoluit, vt nihil præterea ſuperſit quod deſideres. ne de iis ſimplicibus dicam, quæ clementiſſime & ſaluberrime aluum expurgantia veteribus ignota erant, aut de compoſitis quæ affectus varios proprietate veluti quadam oppugnantia, diſperſa apud paucos vagabantur, quæ omnia viri huius induſtria & liberalitate nunc nobis patent, atque cum incredibili humani generis commodo in vſum veniunt quotidianum. Quamobrem, quum in huius ego ſcriptoris opera ſtudiorum meorum cauſa diligentius incumberem, ſenſi tamen non defuiſſe, qui publica horum temporum in Arabes opinione concitati & perſuaſi, eius authoritatem deprimendi ſtudio exarſerint: laboraſſe autem plurimum eo morbi genere Ioannem Manardum virum ætate noſtra celeberrimum & doctiſſimum, atque alios eius exemplo ſpectatæ, eruditionis multos. De quorum quidem ſcriptis quanquam non eſt vt hic à me iudicetur, illud tamen affirmare poſſim, ſi quis neque authoritate alicuius neque odio ſeductus inueſtigandi tantùm atque exquirendi veri finem ſibi propoſuerit, fore vt hæc Meſuæ omnia ſummis digna laudibus agnoſcat & prædicet, irrita verò eius aduerſariorum ſtudia & conatus. Sanè autem, quum, re ita intellecta, lucubrandum ego acrius in hos libros mihi ſtatuiſſem, atque dum pro veritate pugnarem, nonnulla quibus & illuſtrari in his aliqua, & ſcriptoris nomen defendi videbatur, paſſim adnotaſſem, reſciuit id quidem Lucas Antonius magni animi Typographus, qui etiam adiecto ad eius libri æditionem animo, non deſtitit & operam meam expoſcere, & in tuenda boni huius ſcriptoris authoritate paucis ab hinc annis non parum imminuta, cum eo vt laborarem, vehementer hortari. Non potui amiciſſimo homini, cui etiam affinitatis nomine multum debeo, non aſſentiri, atque quicquid in me erat, in tam honeſta cauſa polliceri: licèt cum magni nominis viris negocium mihi fore non ignorarem. Quamobrem collatis variis ac vetuſtis codicibus, vulgatam æditionem mendis infinitis deprauatam emendare aggredior, coniectura etiam interdum vſus. deinceps verò pauca illa quæ fuerant à nobis conſcripta, in manus ſumere, &, quod aiunt, ad incudem & limam reuocare, quæ nunc tandem Dei opt. auxilio in lucem prodeunt. Hæc autem vir clariß. vt tuo præmunita atque exornata nomine exeant, cum alia impulere multa, tum beneuolentia in me tua, ac bona de Meſue opinio & de eius dignitate ſollicitudo. quanquam enim tu ad medicæ artis apicem peruenisti, & nunc in Hippocratis ac Galeni medicina in ordinem redigenda, & in Veneti populi ſalute procuranda es totus: faſtidio tamen tibi non eſt Meſues atque Arabes alij: ſed eos maximis effers laudibus, & multum debere illis medicinam teſtaris, quod doctiſſimi & optimi quique conſentiunt. Quod ſanè teſtimonium, vel eo nomine profiteri me hoc loco oportuit, quia medicinæ ſtudioſos ad horum librorum lectionem tanti hominis exemplum excitare vehementer poteſt, & ad noſtrarum in eos lucubrationum cõmendationem plurimum facit: vel ob id etiam maxime, vt quem hortatorem interdum atq; conſultorem in his habuimus fidiſſimum, eundem ſtudiorum noſtrorum defenſorem fore omnes intelligant. Tu igitur vir opt. laboris huius noſtri patrocinium ſume, & me ama vt ſoles.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 25 sur 1089

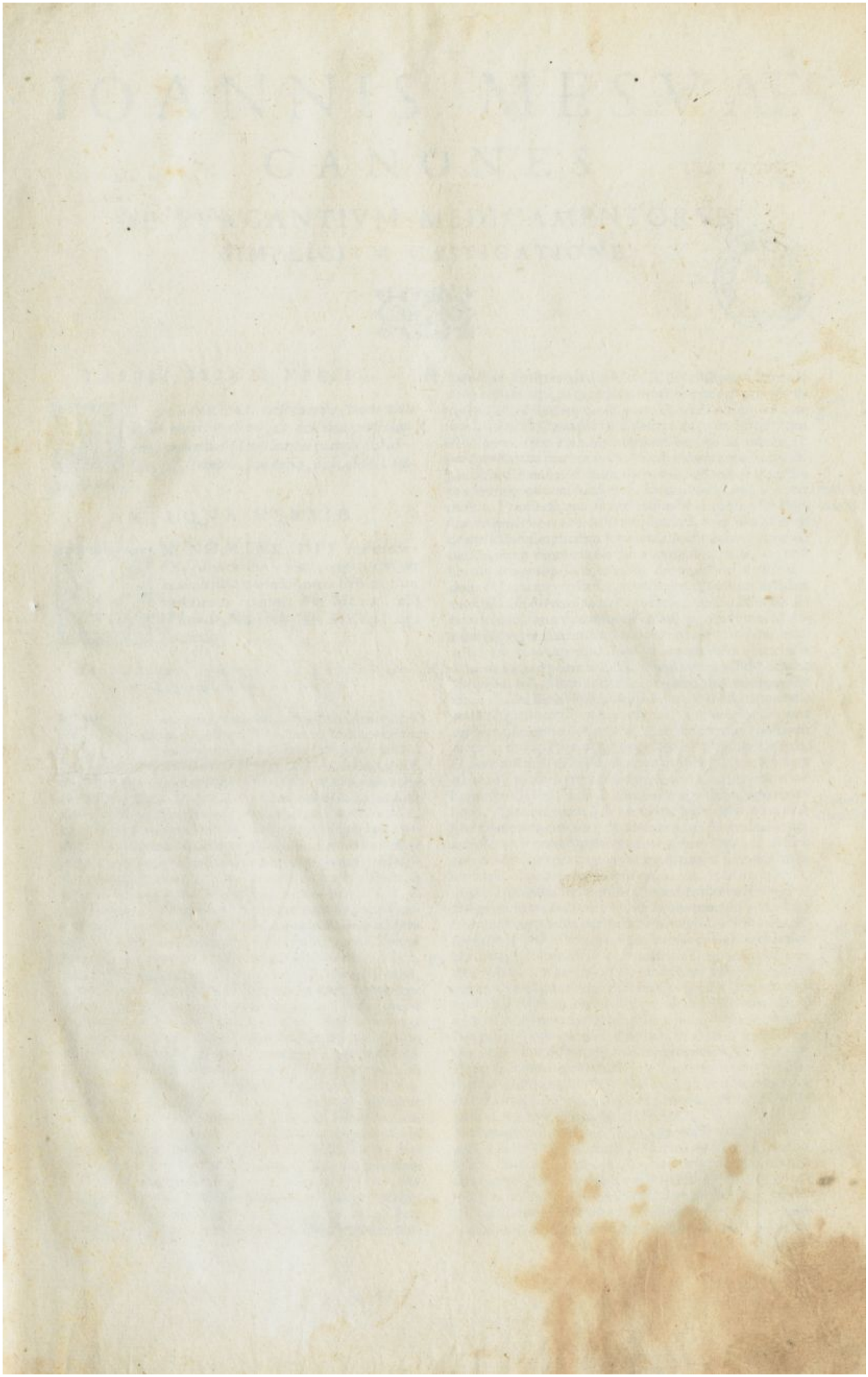

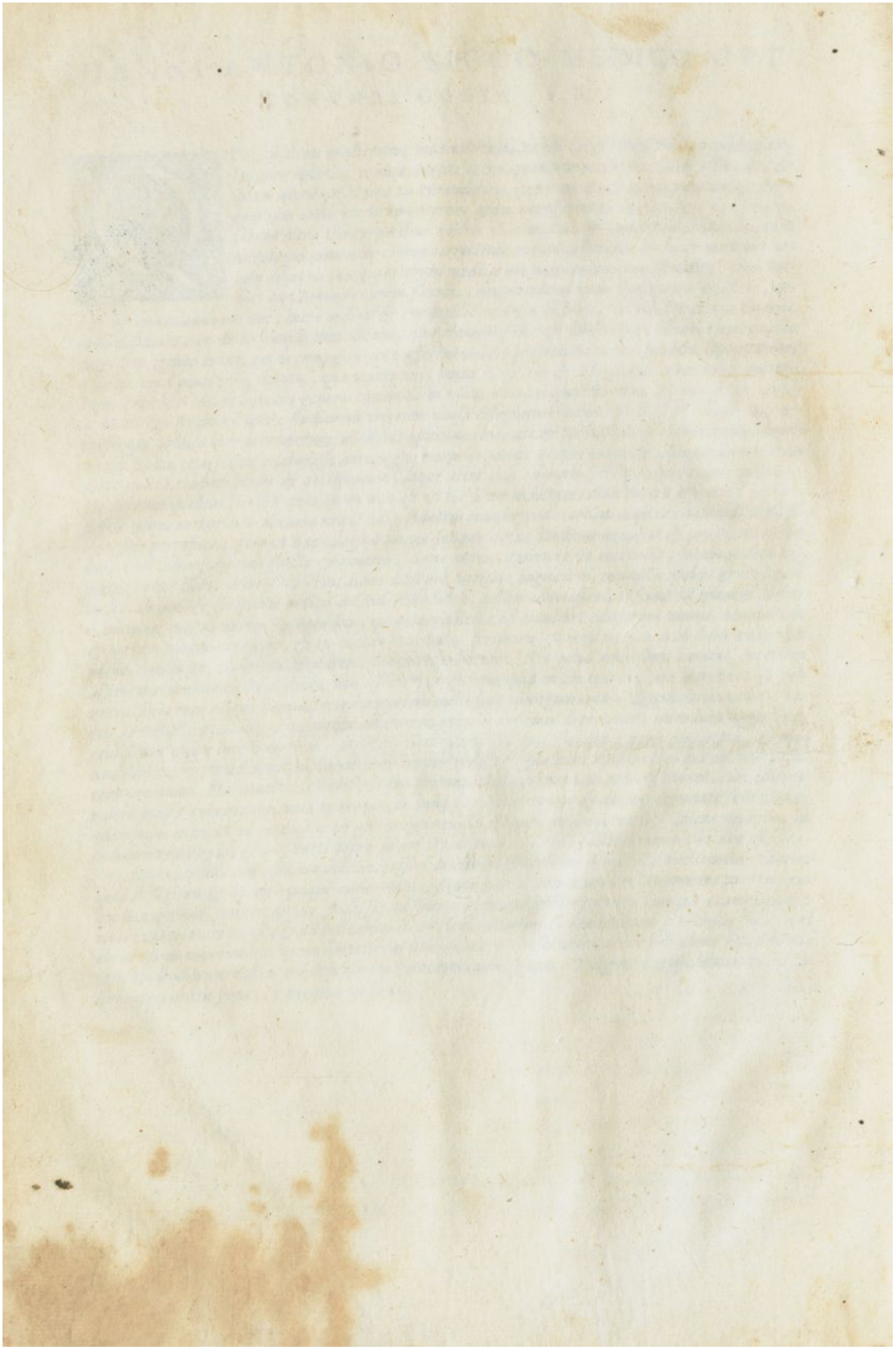

IOANNIS MESVAE
CANONES
DE PVRGANTIVM MEDICAMENTORVM SIMPLICIVM CASTIGATIONE.

BIBLIOTHEQUE DE L'ECOLE DE PHARMACIE PARIS

IACOBI SYLVII VERSIO.

IN NOMINE DEI *misericordis (cuius nutu sermo recipit gratiam, & doctrina perfectionem) principium sit verborum Ioannis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela Regis Damasci.*

ANTIQVA VERSIO.

IN NOMINE DEI misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam et doctrina perfectionem. Principium verborum Ioannis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela Regis Damasci.

MONDINI DE LENTIIS IN ANTIQVAM VERSIONEM EXPOSITIO.

IN nomine Dei misericordis &c. Medicina est additio & subtractio, scilicet à corpore humano. ita subintelligitur. Verba proposita scribuntur à Gal. in cō. libri sectarū, & ab Hip. ibidē. scribuntur etiam à Gal. xi. terapeuticæ, auctoritate antiquorum. In quibus quidem verbis tangitur difficultas medicinæ, q̄ verba licet possint diuersimode exponi, tñ ad propositum meū coadaptando ita intelliguntur. medicina est additio et ablatio vel subtractio. i. medicina est de additione & remotione à corpore humano, quorū verborū sic expositorū ratio est ista. De illis est ipsa ars medicinæ, q̄ est de cōseruatione & introductione rerum naturalium, & euacuatione & remotione rerū præter naturā: sed ars medicinæ est huiusmodi: ergo &c. maior est nota, eo q̄ additio nihil aliud est, q̄ conseruatio rerū naturaliū, aut earū acquisitio, quī in corpore non sunt, sicut subtractio nihil aliud est, q̄ ablatio seu euacuatio rei præter naturā. minor est nota, eo q̄ ipsius medicinæ finis, est adeptio sanitatis ī ægris corporibus, aut ipsius conseruatio in corporibus sanis: modo sanitas est quædam res naturalis, & ideo cōseruat eam medicus tanq̄ in corpore sano conseruandā, aut in ægro corpore apponendam: & confirmat etiam gratia ipsius sanitatis suas causas, sicut cōpositionē, complexionē, & vnitatē: confirmat & sua accidentia siue effectus, sicut sunt ipsæ operationes siue signa. Est etiam scientia medicinæ de remotione rerū præter naturā, & principal'r de morbi remotione, cui principal'r debetur curatio, & gr̄a huius curationis morbi est de causa & de accidēte morbi, cū etiam ista sint res p̄ter naturam. Ex quib⁹ verbis cōcipitur, q̄ illa cognitio est necessaria medico, q̄ est de rebus euacuantibus res p̄ter naturā à corpore humano, eo q̄ hæ medicinæ euacuant causam morbi, & antecedentē & coniunctam, hæ aūt sunt res p̄ter naturā, & euacuando causam, ex cōsequenti remouet morbum dum ab illa causa depēdet: & per cōsequens remouet accidentia morbi, eo q̄ remoto morbo remouet accidēs illius morbi, cū sit illius causa. quare &c. Ad hoc igitur aduertens Io. Mes. de Damasco voluit facere quēdam librum qui esset de medicinis solutiuis euacuantibus causas morbi, & per consequens remotiuis oīum rerū præter naturā, præcipue dum dependent à causa corporali, hic aūt est liber qui præsenti expositioni subiūcitur. Ex quibus verbis apparēt multa. Primū est, quis sit ordo istius libri ad alios lib. Mesuæ, eo q̄ iste liber antecedit antidotariū, eo q̄ hic liber est de medicinis simplicibus solutiuis, ille aūt de medicinis cō positis, modo simplicia p̄cedunt composita. antecedit etiā librum de appropriatis, eo q̄ hic determinatur de p̄seruatione & curatione ipsarū ægritudinum, & suorum accidentium: ibi aūt determinatur de curatione ipsarū. & in hoc libro determinatur de curatione ipsarū ægritudinum in generali & vniuersali: in libro aūt de appropriatis determinatur de curatione ægritudinum cuiuscunq̄ mēbri interioris à capite vsq̄ ad pedes in speciali. modo vniuersalia p̄cedunt specialia. etiā præcedit ex alio, eo q̄ iste liber est de instr̄is & causis: sed ille est solum de qualitate & modo operandi: modo cognitio instr̄orum medendi & suarum causarū, præcedit cognitionem de qualitate & modo operādi. posset tñ dici vno mō q̄ liber de appropriatis esset vniuersalior eo, & per consequēs eum p̄cederet, eo q̄ liber de appropriatis est de remotione ægritudinū tam materialium q̄ īmaterialium: iste liber est solum de curatione ægritudinū materialium. Apparet etiam q̄ sit necessitas huius libri, eo q̄ erat necesse medico euacuare causas morborū & remouere sua accidētia per remotionē suarum causarum: hoc autem fieri non poterat nisi per cognitionē medicinarū simplicium solutiuarū. Apparet etiam q̄ sit causa materialis huius libri, quia corpus humanū ægrum actu, aut paratum cito ægrotare propter causas. s. corporales, ī quo quæritur euacuatio suæ causæ corporalis per medicinas solutiuas simplices, & cognitio ipsarū. Est enim corpus humanum subiectū huius libri, eo q̄ est subiectū in tota medicina: ergo in parte eius est etiam hoc corpus, quod est subiectum huius libri, actu ægrum, aut paratum cito ægrotare, eo q̄ talia corpora egēt medicinis solutiuis, corpus aūt quod vere est sanum, eis nō eget. est etiam hoc corpus subiectum huius libri vt est sanabile p medicinas solutiuas simplices euacuātes morbi causam: & per hoc differt à libro de appropriatis, eo q̄ ibi tractatur ēt sanatio ægritudinū quæ sunt sine materia per medicinas solutiuas cōpositas. Differt ēt ab antidotario, eo q̄ ibi tractatur sanatio ægritudinū p medicinas solutiuas cōpositas. Apparet ēt quæ sit cā efficiēs, q̄ fuit magister Ioan. Mes. vt in titulo cōtinetur. Causa formalis est duplex, s. forma tractatus & forma tractādi. forma tractatus est diuisio libri in duos principales tractatus. forma tractandi est modus agendi, qui est multiplex, discretiuus, s. diffinitiuus: inquirit enim diffinitionem & essentiam medicinæ solutiuæ. est ēt diffinitiuus narratiuus, eo q̄ est aggregatiuus eorum quæ ab alijs antiquis dicta sunt, sed raro est probatiuus, vt pluri-

Auctoris intentio.

Ordo librorum Mes.

Huius libri necessitas.

Huius libri subiectum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 28 sur 1089

plurimum tñ est multorum exẽplorum positiuus vt videbitur. Causa finalis est duplex, s. finis operis, & finis operatoris, finis operis est vt cognitis eis q̃ dñr in hoc libro possit medicus recte operari in curatione & remotione rerum præter naturam, quæ a causa depẽdent cũ euacuatione suæ cãæ, aut in præseruatione corporũ ab ægritudinibus per euacuationẽ cãæ. sed finis operatoris est satisfactio ad amicos, aut exercitium proprij intellectus. Cui parti philosophiæ supponatur: quia ei, cui tota medicina supponit: non theoricæ, sed practicæ, eo ꝙ hic liber est de qualitate & modo operandi circa corpus humanum per medicinas solutiuas, hoc aũt est quid practicum & non theoricum. Quis sit libri titulus. & est, Incipit liber de consolatione medicinarum solutiuarum simpliciũ quem fecit Ioan. Mes. in quo libri titulo tangitur causa materialis cum dr, medicinarum simplicium, tangitur causa efficiens cum dicitur Ioan. Mes.

Huius libri diuisio.

His visis, veniamus ad libri diuisionẽ. Diuiditur autem liber iste in duas partes, s. in prooemium & in tractatum. Tractatus incipit ibi. Dicimus ꝙ medicina laxatiua &c. Prima in duas, primo inuocat auxilium Dei, & ponit nomẽ libri, & titulum ipsius: & in secunda parte ponit intentionẽ suã, & causam suę intentionis. secunda ibi. Verbum cecidit inter inquirẽtes. Exponitur sic primũ nutu, id est propria voluntate: sermo recipit gratiam. s. apud audiẽtes: & doctrina .i. docẽs ipsam recipit perfectionẽ. Et hæc est cõueniens inuocatio eo ꝙ auxiliũ quod à Deo quærit redundat in honorem ipsius docentis, & vtilitatẽ discipuli perfectionem doctrinæ acquirentis à docente. Principiũ verborum &c. qd põt exponi dupliciter; vno modo vt sonat litera, ita ꝙ hic ponatur nomen facientis hunc librum pronomen & agnomen, vt sit dicere ꝙ principium horum verborũ fuit Ioãnis filij Mes. qui erat filius Hamec qui Hamec erat filius Hely, qui Hely erat filius Abdela regis Damasci &c. Vel aliter potest exponi vt sit dicere, ꝙ licet hæc verba huius libri fuerint Ioan. filij Mes. tamen fuerũt intitulata filio Hamec &c. Est enim absurdum & vanum dicere ꝙ medicus aliquis faciens hunc librum fuerit filius regis vel filij regis, licet qñꝙ possit id esse, & ideo hoc modo exponendo possumus dicere, ꝙ licet verba huius libri fuerint Ioan. filij Mesuæ, tñ fuerũt intitulata filio Hamec, q erat filius Abdela regis Damasci, nõ est vis quocũꝙ modo exponamus. Deinde cũ dicit.

Verborum sensus.

De castigandis medicamẽtis simplicibus purgatorijs mẽtio à quibusdam veteribus habita, sapientes pleroſq; impulit in eius rei inquisitione multam ponere operam, ac de inuentis à se multi multa scripserunt.

SYL. Medicamẽtorum purgantiũ, ceu virtus maximorũ rõ habẽda est maxima.

Verbum cecidit inter inquirentes scire quid est quod rememorati sunt quidam de rectificatione medicinarũ simplicium solutiuarum. Multi sapientes scripserunt.

MOND.

In parte ista ponit intentionem suam & causam suæ intẽtionis. secunda ibi. Quidam vero ex dilectissimis. Prima in duas, primo ponit intentionem, secũdo explicat necessitatẽ suæ intentionis. secunda ibi. In dispersione tñ. In prima parte intendit talem rationem. Illorum est tradẽda cognitio in arte medicinæ quæ sunt medico valde necessaria: sed medicinæ solutiuæ sunt valde necessariæ medico, ergo earum cognitio est tradenda in arte medicinæ. maior est nota per hoc quod dicit. Verbũ ce. inter inqui. scire quid est, scilicet medico necessariũ, id. n. verbũ cadere oportet inter sapiẽtes medicos, quod est eis valde necessariũ. minorem facit cum dicit. Quod reme. sunt, &c. Propter primum est sciendum ꝙ hæc dictio, verbum, potest exponi tripliciter. Vno modo verbũ .i. nota & signum, conceptus mentis, vt verbũ nihil aliud sit dicere q̃ nomen, aut vox importans conceptum mentis, & tunc est sensus ꝙ verba aut voces cadunt inter antiquos inquirentes quid est, & hęc expositio est valde debilis. Secũdo modo potest exponi sic, vt verbum omnium accipiatur hic pro ipso conceptu mentis qui in anima existit, & tunc intelligitur verbum pro cõceptu principiorum primorum cum hic absolute proponatur, quia intelligitur in meliori esse suo, melius autem esse conceptus mentis est cõceptus principiorum primorum: & tunc est sensus literę talis: verbum, id est conceptus mentis principiorũ primorũ, cadit inter sapientes qui inquirunt quid est ipsorum, eo ꝙ maxime appetunt scire ipsorum principiorum primorũ, & hæc expositio concordat literæ cũ dicit in procemio Metaphysicæ, omnes homines natura scire desiderant. appetunt autem homines scire quatuor de ipsa re. s. ti est, qd est, quia est, & pp quid est, sic verbi gratia in medicina ipse medicus habens cõceptũ principiorũ primorũ appetit scire de medicina solutiua, primo si est, an non: hoc scito, qa ipse est, appetit scire quid est quãtum ad eius essentiã: postea appetit scire de ipsa quia est, scilicet si habet passiones & proprietates q̃ possunt ꝓbari ei inesse. s. quantũ ad eius nocumẽta & iuuamenta: vltimo appetit scire de ea propter quid est, vt pp quid hæc passio aut proprietas inest huic medicinæ solutiuæ, aut pp qd hæc medicina solutiua facit hæc nocumẽta ꝓpria, aut hẽt ea prohibere, & per hoc Mesue innuit ꝙ oportet scire ista quatuor de medicina solutiua, nã vna litera habet, ꝙ est. i. si est, & per hoc innuit ipsum scire, quia est: alia litera habet quid est, & per hoc innuit ipsum scire pp quid est, siue dat ipsum intelligere. Tertio modo potest exponi hæc litera, vt, verbũ, accipiatur hic pro actu qui inter homines existit, vt, verbum, sit idem quod contentio & disceptatio existens inter homines, sicut cum vulgariter solet dici, & tũc est sensus literæ talis, verbum & cõtentio cecidit inter inquirẽtes scire quid est. s. medi. solutiua. vnde multum inter sapientes medicos, fuit error & disceptatio de esse medicinæ solutiuæ, & ideo vt nõ accidat error circa eos bonum est de eis tradere scientiam perfectam & ordinatam. & in hoc videtur posse Ioan. Mesue explicare aliqualiter necessitatem suæ intentionis. & ista inter oẽs est melior expositio & magis coaptatur literę sequẽti. Deinde cũ dicit.

Sed capita tantùm quædam rerum ſparſa, nullaq; methodo cohærentia.

SYL.

ANT.

In dispersione tamẽ, nec quisquã eorum plenam traditionem ex hac intentione edidit, sed per diuersa capitula de diuersis rememorati sunt dispersam doctrinam hanc dimittentes.

MOND.

In parte ista dicit Mesue in summa specialem necessitatem suæ intentionis, & intẽdit talem rationem, de illis medicinis est tradenda cognitio in arte medicine, de quibus antiqui non tradiderunt *perfectam & ordinatam* cognitionẽ: sed de medic. solu. simplicibus antiqui non tradiderũt perfectam & ordinatam cognitionem neq; de earum consolatione: quare &c. maior est nota, eo ꝙ in arte non debet esse defectus. minor est de se nota. Et hæc ratio proportionatur rationi, quam Gal. facit in techni, vbi probat ꝙ necessarium est in libro tradere doctrinam diffinitiuam. Circa rationem istam, Mesue nihil aliud facit, nisi quia ponit minorem & eam declarat, & dicit quòd in dispersione. i. sparsim & inordinate antiqui medici tractauerunt de istis medicinis simplicibus solu. & earũ consolatione. Deinde cũ dicit.

Ob id rogauerunt nos amicorum integerrimi, quorum amicitiæ multa debemus, vt imperfecta & diſperſa huius inuentionis præcepta perficeremus, in opusq; vnum exacta methodo transferremus.

SYL. Causa propriè eadem ĩpulit Hippoc. scribere li. rat. victus acutorũ, & Gal. therapeuticã methodum.

Quidam vero ex dilectissimis nostris, quibus ex caritate tenemur, nos deprecati sunt, vt opus vnũ ex hac dispersione collectum vnam præceptorum aggregationem transferamus.

In parte ista Mesue explicat causas suæ intẽtionis & sui libri, & tria facit, primo explicat causam materialem suę intentionis & causam formalem quæ est forma tractandi, & etiam explicat causam finalem. Secundo explicat causam effectiuam. Tertio explicat causam formalem quæ est diuisio libri. secunda ibi. Quorum iussas. tertia ibi, Ponamus autem opus nostrum. Dicit sic in prima parte, quidam vero &c. Ex charitate. i. honestate, erat enim ille talis amicus propter honestum, & in hoc ostendit causam finalem quæ est finis operatoris, qa satisfacere amicis. Vt opus vnũ &c.

ibi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 29 sur 1089

ibi oſtendit cauſam formalem quæ eſt modus agendi, quia vult procedere ordinate circa has medicinas quæ cognitio erat tradita ab antiquis cum diſperſione & inordinate. explicat etiam hoc modo cauſam materialem, cum hæc aggregatio ordinata non ſit niſi de medicinis ſolutiuis ſimplicibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Quorum iuſtis precibus victi cõmentarium hunc aggredimur, confiſi auxilio, ac bonitate Dei, qui ſit benedictus. Ergo pie Deus horum præceptorum collectionem compoſitionemq́, fac fælicem, qui ex theſauris largitatis tuæ, ſummaq́, tua benignitate, omnia fortunas, & fælicia facis. Opus aũt hoc in libros duos diuidemus, quorum priore vniuerſalem cauſtigandorum certis quibuſdam rationibus medicamentorum ſcientiam trademus: poſteriore vero, vbi cuiuſq; medicaměti purgantis eſſentiam, [ſpecies, delectum] facultates, caſtigationem particulatim executi erimus, finem faciemus.*

Methodus eſt in vſib⁹ naturæ prioribus. Exercitatio in particularibus. Galen. in method. & li. ſimpl. & alibi paſſim.

Quorum iuſtas exaudientes preces, hoc opus aggredimur cum auxilio & bonitate Dei, qui ſit benedictus. Fac ergo pie Deus præceptorum horum aggregationẽ fælicem de theſauris largitatis tuæ omnia fælicitans. Ponamus autem opus noſtrum in ſectiones duas. In prima ſcientiam vniuerſalem de rectificatione medicinarum cum conditionibus & modis ſuis. In ſcda particulares ſermones in vnaquaq; medicinarũ de eſſe & poſſe & rectificatione ſcribamus. Et in hoc terminabimus.

MOND. In parte iſta explicat cauſam effectiuam huius libri, quia fuit Meſue tamen cum auxilio Dei hoc faciens. nunc nota eſt etiam ſequens particula cum ſubſequẽtibus etiam particulis poſt illam vſq; ad tractatum, & ideo non curamus legere.

An de medic. ſol. ſimp. tradenda ſit cognitio in medic.

Sed hic eſt vna dubitatio generalis & eſt, vtrũ de medicinis ſolutiuis ſimplicibus debeat tradi cognitio in arte medicinæ, & videtur quod non. De illis nõ debet tradi cognitio in arte medicinæ quæ ſunt venena aut res venenoſæ, ſed medicinæ ſolutiuæ ſunt huiuſmodi quare &c. Maior eſt nota auctoritate Haly, primo ſermone ſuæ theoricæ diſpoſitionis regalis, ſecundo ca. dicit. n. quod hoc eſt vnum ex p̃ceptis, ſcilicet non exhibere potum venenoſum vel mortiferũ alicui, neq; eũ alijs notificare, neq; de eo loq. Minor apparet eo q̃ medicinę ſolutiuæ à corpore noſtro euacuãt, inferẽdo vim naturę. oẽ aũt tale qd naturę vim ĩfert, eſt venenoſũ.

In oppoſitum eſt hic Meſ. & alĩ auctores qui de eis tradunt cognitionẽ. Dico ad hoc, q̃ de medicinis ſolutiuis debet tradi cognitio in arte medicinæ. ratio eſt iſta, de illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ & modo approximationis earum, quæ ſunt extractiuæ rerum præter naturam à corpore humano: ſed medicinæ ſolutiuæ ſunt huiuſmodi: quare &c. Maior apparet, quia per hoc medicus cõſequitur ſuum finem, qui eſt adeptio ſanitatis in corporibus ægris, aut præſeruatio ab ægritudinibus. Minor apparet eo q̃ hæ medicinæ ſolutiuæ euacuãt malos humores à corpore, qui actu faciunt ægritudinem, aut ſunt parati eam facere: omne autem tale eſt res præter naturam.

Secunda ratio eſt iſta. De illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ, circa quas vel per quas conuenit medicũ recte agere & errare: ſed circa medicinas ſolutiuas conuenit medicum recte agere & errare: quare &c. Maior eſt nota, cum ars ſit recta ratio factibilium, ſit etiam de bono & difficili, vnde ita ſe habet vt circa ipſam poſſit artifex recte agere & errare. Minor apparet eo q̃ Gal. & Meſ. & alĩ antiqui recte proceſſerunt circa ipſas cum modo approximationis earum in debita quãtitate, qualitate, & tempore, & alijs quæ oportet conſiderare in ea approximanda, ſicut & multi alĩ hic talia non conſiderantes errauerunt circa ipſam. vnde videtur magis cõmuniter errari circa vſum medicinæ ſolutiuæ q̃ circa vſum medicinæ alteratiuæ vel reſolutiuæ, eo q̃ effectum medicinæ alteratiuæ vel reſolutiuæ aſtãtes nõ vident nec alĩ, nec credunt q̃ iſtæ medicinæ aliquid faciãt, & ideo ſi ex eis lędatur infirmus, nõ propter hoc medicus acquirit magnũ dedecus ſi medico de ea male ſucceſſerit: aut honor magnus, ſi ei de eius vſu bene ſucceſſerit. bene ergo neceſſariũ eſt medico earum cognitio & quantum ad earum eſſentiam abſolute ſicut ex parte ſubiecti & virtutis & poſſe ipſarum, & quantum ad emendationem nocumentorũ earũ & modum approximandi earũ, ſimiliter etiã quantum ad remotionẽ nocumentorũ ipſarum in hora ſolutionis ipſarum, & poſt ſolutionem docẽs etiam curare earũ accidentia & nocumenta dum adſunt, docens etiam præſeruare ab eis: hoc autem facit Meſue in hoc lib. primo qui cõtinet quatuor ſermones. Tunc ad rationẽ de illis &c. dico q̃ iſta maior eſt falſa. tu, pbas auctoritate Halyabatis, dico q̃ multum refert dicere, nõ des potum mortiferum, & non cognoſcas eum: non. n. medicus debet eum dare, eo quòd finis deſtruitur: ſed non dicit Halyab. quòd non debeamus eũ cognoſcere, immo oportet eũ cognoſcere vt ipſum euitemus.

Vel poteſt dici quòd concedatur maior quantum ad ea q̃ ſunt venenum abſolute. ſed ſi ſint medicinæ venenoſæ non per ſe ſed conſolatæ cum alijs medicinis, earum malitia remoueatur, bene oportet tradere de eis cognitionẽ, & ſic faciet Meſue infra, docebit enim cognoſcere ſcamoneã & agaricũ & ſimilia, & q̃ ſunt meliores ex eis, & q̃ non, & partes venenoſas ab eis remouere, quæ q̃nq; inueniunt̃ in eis &c.

DISTINCTIO PRIMI LIBRI in intentiones, ſummas, & capitula.

SYL. Idem Gal. in meth. & lib. ſimp. & alibi paſſi, Li. 3. ſimpl. cap. 14.

IN hoc autem priore libro quatuor theoremata ſeu propoſita docere ſtatuimus.

1 Quæ in medicamento purgante deligendo ſunt obſeruanda, ac æſtimanda: primo, propria ſcilicet ipſius eſſentia: ſecundo, facultas.

2 Qua ratione vis medicamenti malefica priuſquam ſumatur, corrigenda ſit. Quod duplici fit ratione: vna quidem, admiſto ei altero medicamento, & eo ipſi contrario, vel tota ſua ſubſtantia ſeu proprietate ſua, vel temperie, vel effecto, admiſto, inquam, proportione iuſta. Altera vero ratione per quadruplicem artificis induſtriam. 1. coactionem. 2. lotionem. 3. infuſionem. 4. trituram.

3 Quibus remedijs propulſemus incommoda tria in nobis à medicamento excitari ſolita purgandi tempore. Primum, materias ab eo moueri, ſed non vacuari. Secundum eas vacuari quidem, ſed moleſte & illegitime. Tertium, vacuari vltra quàm conuenit.

4 Quibus auxilijs ſanemus affectus in corpore poſt purgationem relictos, quales fere ſunt tredecim, ſinguli capitibus ſingulis a nobis traditi. 1. Febris. 2. Cephalagia. 3. Vertigo. 4. Viſus obtuſitas. 5. Ventriculi imbecillitas. 6. Sitis. 7. Singultus. 8. Ventriculi dolor. 9. Inteſtinorum vlceratio. 10. Deiectio cruenta. 11. Teneſmus. 12. Corporis laxitas & debilitas. 13. Conuulſio.

ANT. QVatuor intentionum aggregabimus ſermonem in hoc primo noſtro libro.

Prima intentio ponit conditiones in electione, et poſſe medicinarum ſolutionem facentium.

Secunda ponit conditiones in emẽdatione malitiarum in ipſis.

Tertia ponit conditiones in emendatione malitiarum redundantium ab ipſis in corpore hora ſolutionis.

Quarta ponit conditiones in emendatione nocumentorum derelictorum poſt purgationem.

¶ Prima intentio duo capitula continet.

De electione medicinarum quæ fit per comprehenſionem iudiciorum earum ſecũdum eſſe propriũ. Cap. 1.

De electione medicinarum quæ fit per comprehenſionem iudiciorum earum ſecundũ poſſe ipſarum. Cap. 2.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 30 sur 1089

¶ Secunda intentio continet duas summas.
Prima summa est de rectificatione medicinarum cum societate alterius medicinæ, et continet iiij. cap.
De rectificatione medicinarum, eo quod opponitur eis ex proprietate sua. Cap. 1.
De rectificatione earū cum eo quod opponitur eis ex complexione sua. Cap. 2.
De rectificatione earum cum eo quod opponitur eis cum effectu suo. Cap. 3.
De proportione rerū sibi inuicē associandarū. Cap. 4.

¶ Secunda summa est de rectificatione medicinarum cum bonitate quæ acquiritur per artem, et continet quatuor capitula.

De modis coctionis medicinarum. Cap. 1.
De modis lauationis medicinarum. Cap. 2.
De modis infusionis medicinarum. Cap. 3.
De modis triturationis medicinarum. Cap. 4.

¶ Tertia intentio est de emendatione nocumentorum in hora purgationis et continet iij. capitula.

Si medicina mouet et nō euacuat quid fit agēdū. Cap. 1.
Si medicina indebite et laborioſe ſoluit. Cap. 2.
Si medicina ſoluit vltra quàm oportet. Cap. 3.

¶ Quarta intentio est de emendatione nocumentorum post purgationem, et continet xiij. capitula.

De febre post purgationem. Cap. 1.
De dolore capitis post purgationem. Cap. 2.
De vertigine post purgationem. Cap. 3.
De debilitate visus post purgationem. Cap. 4.
De debilitate stomachi post purgationē. Cap. 5.
De siti post purgationem. Cap. 6.
De singultu post purgationem. Cap. 7.
De dolore stomachi post purgationem. Cap. 8.
De excoriatione intestinorū post purgationē. Cap. 9.
De egestione sanguinis post purgationem. Ca. 10.
De tenasmone post purgationem. Ca. 11.
De laxitate & debilitate corpis post purgationē. Ca. 12.
De spasmo post purgationem. Ca. 13.
Continet igitur liber Primus xxvi. capitula.

PRIMA INTENTIO
ponit conditiones, & electiones & posse medicinarum solutionem facientium, & continet duo capitula.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionem iudiciorum earum secundum esse proprium. Cap. I.

SYL. Medicamētum purgatorium humorem sibi familiarem trahit, similitudine totius substantię, sed adiutū calore Gal. lib. faculta. nat. simpl. ANT.

MEdicamentum est purgatorium, non à temperamento, neq; vt contrarium agens in contrarium, quatenus contrarium, neq; vt simile trahens & euellens alterū, aut vt contrarium, neq; vt leue sursum, graue deorsum, agitans purgandam materiam, sed quia talem [cœlitus est sortitum] facultatem.

DIcimus ꝙ medicina laxatiua non est à re complexionali sic, sed quia talis: Neque vt contrarium in contrarium, quia contrarium, sed quia talis. Et neque quia simile attractiuum huius vel eradicatiuū, aut contrarium, sed quia tale. Et neque quia graue, aut leue, agitatiuum superius vel inferius, sed quia tale.

IOANNIS COSTAE ANNOTATIONES.

DE purgantibus medicamentis quæstio inter antiquos medicos fuit, attraherēntne ipsa humores quos detrahunt, an potius gignerēt. Atq; Hipp. quidem uetustissimus medicinæ parens non solùm trahendi facultatē ineſſe iis profitetur quæ purgant: sed eam propriam & peculiaris etiam humoris attractricem. Erasistratus tamen contra, attractionem in rebus omnibus dissimulans medicamenta ipsosmet gignere humores qui iis assumptis educi solent, tueri est ausus. Mesues hic noster rationalis & diuinus certè medicus, ab Hippoc. non recedit: sed hoc veluti posito fundamento F *quòd attrahant, qua vi id ipsum agant breuiter innuit, refutatis breuissimè quibusdam aliorū hac de re opinionibus. Age autem, quando digna animaduersione est quæstio, quæ hic de purgandi causa proponitur: prætermissa nunc Erasistrati opinione à Galeno in libello de purg. medic. facult. satis reprobata attractionis huius causam paulo fusiùs inquiramus, & Mesuæ sententiam expendamus. Sanè facultatis huius admirabilis causas, vt ego quidem video, alij manifestas afferunt, vt calorem, temperamentū, qualitates sensibiles nuncupatas, ac similitudinem in substantia vel qualitatibus inter medicamentum & humores. alij ad obscuras confugiunt: atq; hi nōnulli ad similitudinem inter humores & medicamenta, alij ad contrarietatem, quidam etiam ad proprietatem totius substantiæ à cælo impartitā. Explicemus ergo hæc omnia sigillatim. Primum omnium,* G *qui ob calorem trahere medicamenta arbitrantur, exemplo mouentur ab euidentibus rebus desumpto. Vt enim calore solis vaporum copiam ex terra sursum efferri, & calefactas seu igne, seu frictione, seu medicamenti alicuius vi externas corporum nostrorum partes in tumorem attolli quotidie obseruamus, ob spirituum, s. & humorum attractionem; ita etiam quum medicamentum humores allicit, vt eius calorem in causa esse statuamus, non videtur à ratione alienum, atque ob id maximè, quòd attractionē omnem ex calore fieri philosophi quidam clarissimi senserunt, & ex purgantibus, quæ calidiora sunt, cæteris minus calidis valentius expurgare vsu ipso experimur. meritò igitur purgandi vis calori videtur ascribenda. Contra autem* H *alij, quauis probabilem affectionis huius causam caliditatē dent esse; absolutam tamen esse non assentiuntur. Atque doctissimus quidem Auerroes, quum attractionem duplicem esse doceat. 5. Coll. alteram à calore, alteram à proprietate quam etiam à tota substantia nuncupat; concurrere* Cap. 18. *in medicamentis vtrāque existimat, adesse, videlicet attractionem quatenus attractio est (talemq; eam vocat quæ à calore) cuius merito trahant: & attractionem à proprietate ob quam certum humorem ex certa regione expurget. proprietatem verò hanc conuenientiam & proportionem esse ait inter medicamentum & humores quæ ex certa elementorum miscela proueniat. trahere autem medicamenta non sine humoris cognitione existimat. Alij autem, quamuis attractionis initium caloris gratia fieri non abnuant: quia tamen caloris acies obtūdi ab humiditate solet, vt primo*

mo ſtatim humorũ affluxu medicamenti quoq; caliditas re primatur, attractoriaq; ipſa vis infringatur, neceſſe putãt, ſi modo purgatio vnius caloris vim ſequitur. quam ob rẽ facto à calore trahendi initio, ac detracta humoris portiuncula, ſuccedere poſtmodum quod reliquum eſt, vi vacui et conſequutione quadam arbitrantur. Alij tamen rurſum non calori ſed temperamento, quod ex primarum qualitatum fit confuſione, veluti ex variis vocibus harmonia, purgandi tribuunt vires. quum enim ſcãmonium bilem primo loco in omni corpore & affectu omni ſemper educat non pituitam, agaricus contra pituitam non bilem; veriſimile eſt facultatem hanc quæ toti ſpeciei cõis & perpetua ineſt, non caliditatem ſequi quæ par in alijs reperitur medicamẽtis quæ tamen pares vires non habent: ſed ex internis ac proprijs horum principijs, atque adeo ex peculiari eorum temperamento effluere, quo pacto etiam propria rerum accidentia omnia ex proprio temperamento duci philoſophi plerique profitentur. Sed neque hæc tamen opinio omnibus ſatisfacit. præter calorem. n. & præter temperamentum alij etiam qualitates ſecundas, ſapores. ſ. & ſubſtantiæ tenuitatem addendam putant: quare purgantia generatim omnia quò calidiora acriora & tenuiora fuerint, eò etiam craſſiores humores & ex remotioribus partibus aiunt expurgare. Hac autem ratione id fieri ſubdunt, vt medicamenta quæ minus calida acria & amaritudinis ferè expertia ſunt, à toto corpore trahere vehementer quum nequeant, merito ſolam bilem flauam educant, calidiora verò & acriora tum calore tum inſigni partium tenuitate craſſum ac melancholicum humorem alliciant, ſicuti etiam quæ cum inſigni calore & acrimonia vehementem amaritudinem coniunctam habent, pituitam; calidiſſima verò & acerrima ac penè cauſtica aquas expurgant. Hæc illi. Ab his tamẽ omnibus diſcedunt alij, & attractionem hanc non niſi ſimilitudinis gratia fieri aiunt: ſimilitudinis inquam, cum ſubſtantiæ tum qualitatum quæ inter attractum humorem eſt & medicamentum quod trahit. conſentaneum
Cap. 25. certè eſt quæ ſimilia ſunt facillimè congredi. Sentire autẽ hoc ipſum Galenus interdum videtur, veluti quum. 3. de ſimpl. med. fac. cnicum pituitã non immeritò expurgare ait, quia illi ſimilis eſt colore & ſubſtantia. Sed de manifeſtis cauſis hactenus. Qui verò ad occultas cauſas rẽ deferunt, horum quũ aliqui ad ſimilitudinẽ, alij ad contrarietatẽ, alij ad occultam proprietatẽ confugiant; qui ignotæ ſimilitudini ſeu ſympathiæ vim hanc aſcribunt, cum vt ſuperiores, à ſimilibus trahi ſimilia argumentantur, tum tuentur ſeſe & magnetis exemplo, qui opinione multorum ob ſimilitudinem ferrum trahit (idem quippe vtriq; natales ſunt & eadem ferri & magnetis fodina eſt) & alimentorum quæ ſimilitudinis itidem gratia trahuntur à partibus quibus alendi deſiderium ineſt. hos verò & 3. de ſimpl. medic. facul. videtur Gal. ſequi. At verò qui diſſidij & antipathiæ potius quàm ſimilitudinis vllius cauſa purgationes fieri ſuſpicantur, alia mouentur ratione. non fugant ſe ſe quæ ſimilia ſunt, ſed quæ contraria. at aſſumpto medicamento humores extrudi foras videmus. Non alia item de cauſa medicamenta purgare conſtat, quàm quòd naturæ noſtræ aduerſantur, vim faciunt, ac veluti veneni vires

A exercent, id. n. medicis omnibus eſt receptum. diſſidium ergo purgationis eſt cauſa non ſimilitudo. Cæterum neq; hæc opinio omnibus arridet. Sed alijs non antipathia non ſympathia verùm inſita quædam proprietas medicamenti formæ à cælo impartita actionis huius potiſſima viſa eſt cauſa. quum. n. duplex in re omni facultas ſit philoſophorũ teſtimonio, elementaris altera, & altera cæleſtis quæ ſupra elementorum eſt vires, & proprietas vocatur: iure admirabilis actio hæc ad cæleſtem facultatem referenda videtur nõ ad elementarẽ. ita ſanè & magnetis attractionem diuinam diuinus Plato cenſet in dial. de poet. furore. licèt interdũ vacui addat neceſsitatem vt in Timæo. Sequuti opinionem hanc doctiſſimi ſunt viri Auic. atq; Auerr. Et eandem etiã ſequitur Meſ. noſter, non temperamenti ac elementaris
B vllius facultatis gratia, non ob ſimilitudinem aut contrarietatem: ſed ob proprietatem cæli munere impartitam purgantium medicamẽtorũ actionẽ fieri, primis ſtatim verbis pronuncians. Itaq; quum hæc ita ſe habeant, totq; ac tam variæ de propoſito problemate ſint ſententiæ, perpendamus nos rurſum ſingula diligentius, & quid ipſi ſentimus ingenuè explicemus. Profectò (vt ne ab inſtituto ordine recedamus) quòd calor attrahat non eſt vt quis neget, quando id ſenſus docet, ſeu per ſe ſeu per accidens attrahat. ita etiã quòd nullo pacto attrahere medicamentum queat ſine calore fateri oportet, quãdo venarũ reſeratio quæ ad attractionem neceſſariã eſt non niſi caloris vi fieri poteſt. quod tamen ad hunc locum facit, ſi caloris eius vi qui medicamento ineſt attractio humorum primariò fieri, medicamenta ergo calida omnia purgatoria eſſent, educerenturq; quouis
C ingeſto pharmaco humores promiſcuè oẽs, ſemperq; tenuiora excrementa primo loco deijcerentur. Contra tamen infinita prope modum calida & ipſis quæ purgatoria vocamus longè calidiora ſunt, quæ nõ expurgant. obſeruareq; eſt medicamenta non confuſè omnes ſed ſuos quæq; humores primo ſemper loco detrahere, ac craſſiora frequenter excrementa pro vi. ſ. medicamentorum varia, primo loco excerni tenuibus relictis. id. n. pulchrè in lib. de purg. med. facul. Gal. diſſerit. quãquã illud quoq; pro certo habemus in eadẽ humoris ſpecie quod tenuius eſt primùm, deinde quod craſſius ordine à medicamẽto omni elici: id. n. et ratio docet, quando tenuiora fluxioni aptiora ſunt quàm craſſa, & experimento licet cuiq; obſeruare. Ita ergo confutari eorũ placitum exiſtimarim qui calori primarium in purgando
D aſcribunt munus. De Auerrois opinione qui caloris naturalis gratia & conuenientiæ ac proportionis (vt eius verbis vtar) inter medicamentum & humores attractionem hãc fieri exiſtimat, ſi liceat proferre quod ſentimus, nõ ſatis aſſequimur quid tantus vir velit. eſto inter medicamentum & humores conuenientia & proportio. unde hæc? Ex certa quadam miſtionis menſura? At & primæ & ſecundæ & tertiæ qualitates certam exigunt elementorum miſcelã vt edantur. quòd. n. abſinthium primo ordine calfaciat, minus quàm ſal aſtringat & abſtergat, non aliunde quàm ex diuerſa elementorũ miſcela puto prouenire. non differt ergo attractio ex proprietate ab ea quæ ex calore, ſi vtraq; miſtionem ſequitur elemẽtorũ. non ergo vnus aut alter, ſed cõ fuſè omnes & ex quacunq; regione, humores trahentur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 32 sur 1089

At cognosci ait Auer. à medicamentis humores. Non re-
nuo, neq; vt quidam, tam crassæ mineruæ hominem fuisse
Auerroem puto, qui sentiendi vim medicamentis ascripse-
rit. ac fateor ineſse medicamentis vim talem qualis in ijs
quæ vt alantur, trahunt. neq; n. sine naturali appetētia ac
propterea cognitione ac rectius instinctu quodam trahunt,
id quod Platonem vt plantis sensum tribueret, effecit. Ve-
rùm quia non aluntur humoribus medicamēta, quòd ita ap
petant attrahantq; videtur digniori quàm elementis initio
deferendum. Faciunt verò hæc non minus aduersus eorum
opinionem, qui, quum trahendi initium calori acceptum fe-
rant, detracta tamen humoris portione succedere aliam cō-
sequutione quadam et metu vacui existimant. Sed hos etiā
illud particulatim refellit, quòd si modo vi vacui purgatio
fieret, leui quouis assumpto pharmaco humorum omnium
& sanguinis etiam ipsius euacuatio succederet. ita. s. tubu-
los qui hauriendis vi vacui aquis parantur, nūquam in tra-
hēdo habere modum videmus. atqui hoc ridiculum est. Sed
quid de ijs dicas, qui purgandi facultatem accidens veluti
proprium medicamenti esse aiunt ex toto temperamento
emanans, atq; adeo temperamētum purgationis causam es-
se putant? His certè, quum temperamentum ex permistis
elemētorum qualitatibus originē ducat, neq; aliud sit quid-
piam quàm certus quidam ex calore frigore humiditate &
siccitate concentus, cur & quo pacto præter primas eas
qualitates vires huic quàm eius primordijs tanto interuallo
maiores ascribi debeant, reddenda ratio erat. atq; hæc aduer
sus eos qui calori aut temperamento purgatoriæ facultatis
causam ascribunt. Qui autem præter hæc sapores etiam et
substantiæ modum adiungunt, ijs non temere hæc obijci pos-
se videntur. primùm quidem neq; acria amaráue omnia cū
tenuissima etiam partium substantia purgatoria ui prædi-
ta sunt: neq; quæ purgant omnia vel amara aut acria
sunt, vel tenui substantia constant, quod hi veluti perpetuū
ponere videntur. ascribi verò etiam hæc facultas non mi-
nus odori posse videtur quàm saporibus, quando ex solo
medicamēti odore pluribus citari aluus solet. Quid? etiam
vmbilico & calcibus admota medicamenta interdū expur
gant, quòd Aetius Paulus & Actuarius docent. frequen
ter etiam integra euomuntur medicamenta & larga tamen
deiectio sequitur. neq; rarò catapotia qualia prorsus erant
quum assumpta sunt, reddere aluus solet cum copiosa humo
rum colluuie. An etiam sapores & substantiæ tenuitas in
his purgationis sunt causa? Quod certè substantiæ tenuitas
præstare potest, penetratio est medicamenti in intimas &
remotissimas corporis partes. acrimonia autem & amaror
cum sentientes partes irritare, tum abstergere aptæ sunt: non
id autem possunt nisi medicamenta ipsamet in vniuersum
ferantur corpus, quod (vt nunc quandoq; fieri demus) fieri
tamen perpetuo non potest, veluti quum foris admouentur
vel integra vomitu aut deiectione per aluum redduntur. nō
est ergo purgatio vel saporum vel substantiæ tenuitatis vt
primariæ causæ opus, vt hi putant. Quare neq; quod sub-
dunt, errore vacat, quum aiunt medicamenta quæ minus
acria amaráue sunt, bilē tenuem tantùm, ac leuem humorē
ducere; acriora verò & amariora ex maximè longinquis
partibus crassum educere quale pituitosum & melancholi-

E cum est. amarissimum. n. medicamētum est aloe, quæ tamen
hepar vix attingit & bilem vix expurgat. contra autem
armenus & cyaneus lapis saporis ferè omnis expertes, (ta-
les. s. tritura & lotione redduntur) melancholica & pitui-
tosa excrementa ex extremis corporis partibus euellunt. ita
& polypodiū quod dulce est acredinis prorsus expers pitui-
tam elicit, marina brassica quæ subamara, & hermodacty
lus ferè dulcis, seroſos humores trahit. Non sunt ergo pur-
gationis causa sapores aut substantiæ modus, licèt non ne-
gem huius generis qualitates ad purgationes etiam plurimū
conferre. Ab ijs verò qui ob similitudinem inter humores
& medicamenta illos allici ab his putant, hæc quærenda es-
sent. Primùm quidem, quia substantiæ vocabulum nō vno
significatu sumi solet, sed quandoq; substantiam verè ip-
sam: quandoq; autem modum substantiæ significat, vtrum
F horum intelligunt? Si verè substantiam, ea est materia rei
ac forma. ridiculum autem sit dicere eadem aut simili for-
ma seu materia cōstare medicamenta & humores quæ toto
genere differunt, nihilq; commune habēt. Si autem substan
tiæ modum, atqui agaricus pituitā trahit crassam uiscidam
grauem ipse tamen tenuis friabilis leuis, infinitaq; vsu quo-
tidie veniunt pituitæ hoc pacto similia, oui albumen caseus
tria atq; eius generis alia quæ pituitam non eliciunt. Quòd
si in qualitatibus sensilibus similia medicamenta sunt &
humores, quum ea, quod ad hoc negotium facit, aliæ ad ta
ctum referantur vt caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas,
aliæ ad gustatum vt sapores, aliæ ad aspectum vt colores,
si rem perpendas, medicamenta pleraq; calida frigidos etiā
G humores ducunt, vt colocynthis cnicus agaricus pituitam:
ita & amara dulcem aut certè insipidum eliciunt, vt eadē
colocynthis cnicus agaricus eandem pituitā, & dulcia ama
rum vt manna & cassia bilem: ita etiam scammonium ci
neritio colore præditum, & manna quæ candida est bilem
flauam, ac mirabolani chebuli nuncupati subnigri pituitā
ducunt. Sequitur nunc eorū opinio qui ad occultas causas
confugientes similitudinem in substantia ac qualitatibus nō
manifestam vt superiores sed occultam inter medicamenta
& humores ponunt. Sed paucis. Vtram similitudinem in-
telligas, occultam aut manifestam, in qualitatibus aut sub-
stantia, maior non videtur ratio vt medicamentum humo-
res trahat quàm trahatur. quod. n. solet Gal. excusare, hoc il
los trahere quia valentius, vel ex eo confutatur quòd assu-
muntur pharmaca sæpissimè frustrata purgationis expecta
H tione: quo docemur quandoq; etiam attractioni reluctari
humores, neq; semper à medicamento superari: alioqui etiā
hoc ipsum quod Gal. ait, præter eam quæ ex euentu fit obser
uationem, nullam coniunctam habet rationem. Verisimile
. s. videtur id quod trahit eo quod trahitur esse validius.
atqui non idem semper trahit aut trahitur. non semper me-
dicamentum purgat, sicuti etiam non semper magnes fer-
rum, sed contra magnetē ferrum, aut etiam ipsemet trahit
magnes. infirma ergo hac de re Gal. ratio videtur. Adde,
quod quæ ob familiaritatem seu similitudinem substantiæ
trahunt, ob id trahunt vt attracto fruantur: & quæ ad tra
hens mouentur, mouentur omnia vt perficiantur. at quis
medicamētis humorum vsus, quæ etiam humoribus ex me
dicamentis perfectio esse potest? Addamus etiam postremò

nun-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 33 sur 1089

nunquam ſatis laudati Auicennæ rationem. Si attractio, ob ſimilitudinem fieret, ferrum ergo ferrum attraheret. quid.n. ferro ſimilius eſt quàm ferrum? falſum igitur eſt non ſolum quòd medicamentum ob ſimilitudinem humores alliciat, ſed generatim quòd ſimilitudinis gratia vlla fiat attractio. Hæc dici poſſunt aduerſus eos qui ſimilitudini purgandi vim aſcribunt. Non difficile verò etiam eſt eorũ placitum euertere qui antipathiæ gratia purgationes fieri putant. Quæ.n.antipathia hæc? obſcuráne an manifeſta? Vtram dixeris, fugant & fugiunt ſeſe quæ contraria ſunt, non autem comprehendunt. humorum autem propulſio (qua ſ.opinio hæc fulcitur) quæ aſſumpto fit medicamento, expultricis naturæ viſcerum opus eſt non medicamenti. hoc .n.licèt naturæ noſtræ infenſum nobis ſuis qualitatibus ac ſubſtantia ſit moleſtum, abſurdum ſit ſi quis veluti ſenſu aliquo præditum perſequi humores dicat. Supereſt iam eorum placitum qui purgatoriæ facultatis cauſam occultam proprietatem eſſe profitentur, quam etiam qualitates occultas formam ſpecificam & proprietatem totius ſubſtantiæ appellant. Hanc autem deridet multi, & turpiſſimæ ignominiæ vertunt medico qui ſenſitiuus eſt, vt aiunt, artifex, ad obſcuras cauſas confugere apertis & quæ ſenſui euidentes ſunt relictis. præſertim autem caſtigatione dignus hic author quibuſdam viſus eſt, quòd à Gal. diſceſſerit, qui gẽtianæ braſſicæ marinæ & pœoniæ vires ad manifeſtas qualitates referre conatur, & nuſquam ſpecificam formam agnoſcit. quòd etiam nulla noua ratione illius dogma euerterit. alij etiam inconſtantiæ ipſum damnant, quũ alibi de roſa verba faciens, primam eius operationem.i.purgationem ſui oblitus ad amaritudinem referat. Addere verò etiam horum calumnijs has rationes nos poſſumus. Si à ſpecifica forma purgandi vis medicamentis ineſt: vt purgent, niſi ſeruata illorum forma ineſſe illis non poteſt. atqui quum ea offeruntur, vita vegetali atq; adeo forma propria exuta offeruntur, ne de contuſione tritura & coctione aliquid dicam, à quibus ex propria natura miris modis exuũtur. formæ ergo aſcribi purgatoria vis non poteſt. Adde hoc etiam, quum eadẽ purgatoria vnius humoris facultas pluribus inſit; ſi modo vis hæc formam ſequitur, vna etiam horum omnium erit forma. quod eſt abſurdum.

Recitauimus hactenus varia de propoſita quæſtione placita, & oſtendimus quo pacto cõfutari aut certè labefactari poſſe ſingula videantur. Reliquum nunc eſt, quando & nos in hanc arenam deſcendimus vbi pro vna veritate & pro bonorum authoritate decertamus, vt ipſi quoq; quid in tam multiplici controuerſia ſentiamus, libere explicemus. Naturalium ergo rerum quũ variæ ſint actiones, eas quidem quæ toti alicui ſpeciei ſunt cõmunes ex intrinſeco rei principio initium ducere inter omnes conſtat quibus de natura ſtudium fuit. ſunt verò intrinſeca rerum principia materia & forma. quam ob rem quia attractio quæ à purgatorijs fit medicamentis ex earum eſt ſerie quæ in tota ſunt ſpecie, eſt.n.omni rhabarbaro & ſcãmonio vis expurgandæ bilis, illud primum omnium eſt inquirendum, ſit ne huius de qua hoc in loco agimus, attractionis facultas materiæ aſcribenda an formæ. profectò materiam ſequũtur quæ primas elementorum vires ſequuntur, ſunt.n. hæc & ſtirpium & medicamentorum & rerum inferiorum omnium materia. atq; ſicuti duo hæc in elementis ſunt ipſis, qualitates ac ſubſtantiæ, & ex permiſtis quidem qualitatibus temperamentum, ex ſubſtantijs verò fit quæ miſtio nuncupatur: ita etiam qualitatum confuſionem primæ qualitates, alteram verò quæ in ſubſtantijs ſecundæ & aliæ deinceps ſequuntur, ſapores, odores, craſſitudo & tenuitas quã modum ſubſtantiæ vocant: ad hæc cæteræ eæ quæ in corporibus ſunt omnibus generatim quæ ſenſui patent, & vulgo ſenſiles nuncupantur. Ex his diuerſæ & plures in rebus actiones fiunt, ſicuti & eæ ſunt diuerſæ ac multæ: & aſcribi omnes materiæ ſolent, non quidem quòd has ipſas materia edat actiones, agit.n.non materia non forma ſed compoſitum: verùm materiæ aſcribuntur quòd ipſi maximè ſunt affines. his exceptis cæteræ omnes quotquot in naturalibus reperire eſt rebus, formam ſequuntur & propriæ nuncupantur, quòd formæ ex quibus emanant ſunt propriæ. hæ etiam obſcuræ atq; abditæ dici ſolent quòd ignotum & ſenſui minimè conſpicuum habent initium. ſunt.n.ignotæ rerum formæ, & propterea quæ formas ſequuntur actiones quoq; ignotæ, ſicuti quæ aſcribuntur materiæ & communes ſunt & patẽtes quòd ex elementis & communibus & quæ ſenſibus patent originem ducant. Hæc quum ita ſe habeant, vtrum nam principium medicamentorum attractio ſequitur? materiam'ne an formam? Ex ijs quæ ſupra attulimus vtrum horum opportunũ actionis huius initium ſit difficile ſtatuere vllus poteſt: quando & eorũ qui temperamentis ac qualitatibus ſenſilibus.i.materiæ ipſi & eorum qui formæ id acceptum referunt depreſſa opinio videtur rationibus varijs. Eſt tamen, ſentẽtia noſtra, res formæ aſcribenda non materiæ ſi rem perpendamus. Nanq; ſi naturã in collocandis atq; agẽdis rebus ſapienter ſeſe gerere verum eſt, actiones quæ communes ſunt communem cauſam ſequi etiam oportet, & proprias propriam. Eſt autem communis rerum cauſa materia, propria verò ſua cuiuſq; rei forma, ſcammonij ergo actio qua bilem & agarici qua pituitam et epithymi qua bilem atram non autem humores alios expurgat, quæ horũ propria eſt, non etiã medicamentis omnibus communis, formæ putarim meritò aſcribẽdam, formæ inquam non communi.i.genericæ qua purgatoria omnia vi purgandi prædita ſunt, ſed ſpecificæ qua & ſingularem quendam humorem & ex certa quadam corporis regione vnumquodq; trahere natura inſitum habet. Neq; igitur temere vis hæc, quæ purgatorijs ineſt medicamentis, eorum proprietas nuncupatur. etſi.n. quæ verè propria ſunt vni & omni & ſemper conueniũt, pituitam verò & bilem vtranq; & ſeroſos humores plura ſunt quæ expurgant: non eſt tamen vt facultatem hãc inter cõmuniſſima accidentia reponamus, quæ & omnibus ſpeciei individuis & perpetuò ineſt, ſed dignanda eſt proprij quamuis non omnino legitimi, nuncupatione. Illud verò etiam conſtare exiſtimo, non falli eos qui totius ſubſtantiæ proprietatem hanc appellant, quum actiones verè ex compoſito corpore non ex materia aut forma emanent. Ad hæc etiam, quum philoſophorum teſtimonio propriarũ formarũ prouentus in inferiora omnia ex cælo (Plato mundi animam, Ariſtoteles naturam vniuerſalem, Auicẽnas datorem

datorem formarum seu colchodeam vocat) ortum susci-
piat, sol nanque & homo hominem gignit: non est de [illegible]
sue admirandum, qui medicamentum quatenus tale, ideſt
formæ gratia quæ profectò rei cuique largitur vt hoc ip-
sum sit quod quæq; est, & ex cælesti vi quæ impartitur
formas, purgandi vires obtinere medicamenta profitetur.
Itaq; suscipienda laudandaq; in primis Mesuæ quidem sen-
tentia videtur. cum hac tamen si eorum quoq; opinionem
coniungi posse dixero qui consensum inter medicamentum
& humores attractionis causam ponunt, nõ diffido ipsum
quoq; Mesuen assensurum. Sed ascribenda attractio hæc
similitudini, non veluti effectrici causæ est, verùm vt cau-
sæ quæ sine qua non, solet nuncupari: ita vt ipsa quidem
actio primum cælo accepta referatur, è cuius sinu et formæ
& formarũ proprietates emanant: proximè autem formæ
aut corpori per formam ascribatur, sed non tamen nisi in-
terueniu similitudinis perficiatur. hoc Mesuen non detre-
ctaturum arbitror, qui si similitudinẽ reprobat, vt effectri-
cem causam reprobat non vt causam qualem nos dicimus.
quæ quidem res si à Gal. forte fortuna ita vt nos scribimus
fuit intellecta, non rectè faciunt recentiores qui ab illo di-
scedunt. Neq; verò ad medicamenti attractionẽ sola neces-
saria est similitudo, verùm quia nõ sine calore referari mea-
tus possunt per quos attractio fieri debet, habebit ipse quoq;
calor causæ sine qua non, rationem, sicuti etiam substan-
tiæ medicamentorum tenuitas causæ cum qua expeditius
purgatio fiat, rationem subit. amaritudo verò acrimonia
& sapores vno verbo omnes in purgatione indigni sunt
causæ nomine: sed maioris dũtaxat aut minoris caliditatis
aut substantiæ crassitudinis tenuitatisue sunt signa. & hæc
quæ nam incidendo penetrando abstergendo magis valeãt,
docere possunt. Hæc igitur de attractionis medicamentorũ
causa sint dicta. Cæterum si res ita se habet, quid ad ratio-
nes quibus & similitudo & proprietas hæc supra impro-
batur? Difficiles ea profecto semper visæ sunt nobis: pau-
cis tamen, quum primo loco de similitudine obijcitur nõ ma
iorem esse rationem vt medicamentum humores trahat
quàm ab ijsdem trahatur, probaturq; vires (quod Gal. ait)
in medicamẽto non esse maiores quam in humoribus, quã-
do non semper trahunt medicamẽta sicuti neq; semper ma
gnes ferrum trahit; id satisfacere posse pro Gal. videtur,
quòd licèt quãdoq; frustrẽtur medicamenta expectato euẽ-
tu, plerunque tamen expurgant, quod argumento est ea
humores superare. quãquam interdum etiam superantur
ob naturæ illius qui assumpsit robur. Fulcitur ergo Gal.
coniectura quotidianæ & ordinariæ, (vt ita dicam) ob-
seruationis testimonio. Quòd autem trahant medicamenta
vt humoribus fruantur, cui mirum? vt fruantur, inquã,
vt frui magnetem ferro aiunt, non veluti alimentis fruun-
tur quæ viuunt. atq; ignoramus certè quis humorum vsus
ipsis sit medicamentis, ignoramus etiam quæ perfectio hu-
moribus ex eo congressu adueniat; non ob id tamen con-
tentiosius despicienda hæc res est nobis quos naturæ magi-
strum consiliumq; latet de rebus multis. Sed quid ad Aui
cẽnam negantem similitudinis gratia vllam fieri attractio-
nem, quando ferrum ipsummet ferrum, & aurum aurum
traheret? Conciliauimus hos magnos inter se viros aliàs.

E nunc autem vt huic loco satisfaciamus, illud aduertendum
putamus, sicuti similia ea sunt quæ aliqua in re conue-
niunt, simile.n. Plato esse ait cui aliquid idem accidit; ita,
eadem dici quæ in omnibus conueniunt. Impropriè autem
quæ similia sunt, eadem dicas: & quæ eadem, similia. Trãs-
ferri tamen similitudinis vox ad ea quæ idem sunt, quan-
doq; solet, quæ certè quum conueniant in omnibus, tam
similia videntur vt nihil magis. ita bos boui, homo homini
simillimus interdum dicitur, licèt impropriè. idẽtitas. n. hæc
potius est quàm similitudo. nos identitatem hanc aliàs simi
litudinem exactam vocabamus quia nihil deſit quin conue
niant: rectius autem impropriam similitudinem nunc dixe
ro. Auicennas igitur impropriam similitudinem. i. identita
tem negat attractionis causam esse, ferro. n. ferrum trahe-
retur & auro aurum; propriam verò non negat. ita &
F Gal. impropriam illam. 3. de simpl. med. fac. renuit attra- Cap. 23.
ctionis esse causam eodem ferri allato exemplo, propriã au-
tem ascribit. atq; hoc pacto idem duo ij medicinæ primates
sentiunt. Ergo obiecta ratio nihil aduersus nos facit qui de
propria similitudine non de identitate verba facimus. me-
ritò igitur ferrum ferro simile esse Gal. nõ assentitur, quod
idẽ specie est & meritò etiam erroris taxandi sunt recẽtio-
res Gal. hac de re accusantes. si. n. simile, id est cui aliquid idẽ
accidit: non tamen cui omnia eadem accidunt similia sunt,
sed eadem. quòd autem homo homini similis vulgo dicitur,
quod obijciunt: accidentium externorum præsertim figuræ
coloris magnitudinis aut etiam actionum gratia similitudo
ea spectatur, quòd hæc quum toti speciei cõmunia nõ sint,
duobus tamen his conueniant: sed quod ad substantiam atq;
H adeò materiam ac formam pertinet, idem homo homini
semper dici solet, non similis. At verò, vt quæ de specifica
forma obstare nobis videbantur, expẽdamus, primùm qui-
dem quòd Mesuen damnant quia à Gal. discedat referente
ad manifestas causas omnia, & specificam formam negli-
gente: quòd etiam nullam aduersus Gal. promat nouam ra-
tionem; hoc, inquam, æqui ac docti iudices nullius æsti-
mabunt. Philosophi probi & ingenui fuit nullius aut horis-
tate seduci, quin quod sentiret liberè proferret. neq; autẽ
quamuis Gal. brassicam marinam gentianamq; manifestis
qualitatibus agere scripserit, amaritudo tamen aut alius vl
lus sapor purgatoriæ facultatis causa sunt, sed signa tan-
tum quali substantia, modo substantiæ, calore ac siccitate
medicamentum constet: dein verò, quantum incidendo at-
G tenuando aperiendo abstergendo valeant, purgatoriæ verò
facultatis tantum abest vt causæ sint; vt neq; etiam per-
petua sint signa, quãdo infinita sunt amara, acria, salsa, aci-
da quæ eiusmodi vt carent. Sed esto etiam vt aluum subdu-
cat marina brassica amaritudinis ac salsedinis ratione, &
gentiana quia amara est expurget; quid tamen in reliquis
propemodum infinitis medicamentis similium actionum sit
causa, neq; Gal. expressit, neq; eius æmulatione ex mani-
festis causis sumi pot. iure ergo neglecta etiam Gal. senten
tia cõem affert Mes. purgatoriis omnibus causam, specifi-
cam formam. quam quidẽ quia obiiciunt fuisse à Gal. igno
ratam; vt demus illis specificæ formæ nomen fuisse ab eo
suppressum qui formam inter causas nunquam agnouit,
vt bene fatentur docti & in illius libris versati viri; non

is tamen

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 35 sur 1089

is tamen ſubſtantiæ proprietatem, quæ eadem cum ſpecifi-
cæ formæ facultate res eſt, diſſimulaut, cum in reliquis, tũ
in purgatorijs. id quod ob peruicaces monſtrare iam ag-
gredimur. Primùm quidem 6. ſimpl. med. facultates ait medi-
camentorum alias ratione alias experientia dignoſci, ratione
quidem quæ calfaciendo refrigerando humectando exſiccã-
do: ſola verò experientia quæ totius ſubſtantiæ proprieta-
Cap. de lapidibus. *te afficiunt. Hoc ipſum affirmans lib. 9. facultates ait quæ*
proprietatis totius ſubſtantiæ ratione inſunt, à methodo
ac ratione eſſe alienas & per ſolam experientiam dignoſci.
Hic etiam lapides dicit vires partim ſecundum effectrices
qualitates habere, partim ſecundum totius ſubſtantiæ pro-
à princip. *prietatem. Quid autem per effectrices qualitates intelligat,*
libro decimo explicat priorum librorum ſummam colligens
in hæc verba oſtenſum eſt ait) medicamenta quæ effectri-
» *cibus nominatis qualitatibus agunt, nempe caliditate frigi-*
» *ditate humiditate & ſiccitate, harum miſtione effici acer-*
» *ba auſtera ſalſa ſalſuginoſa amara acria dulcia, præterea*
» *extergentia repercutientia attrahentia emollientia vrentia*
» *ſeptica cruſtica, ad hæc ſecundum alias actiones magis ſpe-*
» *ciales ſarcotica ſynulotica glutinatoria tum fiſtularum tũ*
» *vlcerum aut carnis excreſcentiã detrahentia. hæc Gal. quæ*
» *verba idcirco attulimus, vt ne quis purgatoriam de qua hic*
agimus facultatem referri ad effectrices qualitates eo au-
thore contendat. Scribit verò etiam lib. 9. iaſpidem viren-
tem verè proprietatem habere vt ſtomachum & os ven-
tris adhæſu adiuuet. Et lib. rurſum decimo quòd ſtercus bu
bulum apum & veſparum morſibus proſit, fieri poſſe ait,
vt à proprietate totius ſubſtãtiæ eueniat. Ita etiam lib. vn-
decimo, cancros exuſtos quòd rabidis ſuccurrant opinari ſe
ait fieri ex totius ſubſtantiæ proprietate contra Pelopis do-
ctoris ſui ſententiam. At nonne etiam 8. de comp. med. per
Cap. 8. *loca, ecclegma ex cochleis ab Aſclepiade paratum, & lupi-*
num iecur in hepatis affectibus prodeſſe ait non ſecundum
vnam aut alteram qualitatẽ ſed ſecundum totam ſubſtan-
tiam? propterea q; medicamenta hæc probat vt benigna,
quæ & nutrire iecur poſſint, et media quum ſint iuxta ca-
lidi ac frigidi oppoſitionem, omnibus intemperaturis conue-
niant, vt quæ ex ſubſtantiæ proprietate commoditatem de
ſe exhibeant neq; calidas aut frigidas intemperies lædant?
Quam ob rem quum hæc ita ſe habeãt, patere exiſtimo, qui
ex Gal. ſententia proprietates refutant non ſatis ſtrenuè
in eius libris eſſe verſatos. An verò purgatoria medicamen-
ta proprietate ſubſtantiæ an manifeſtis qualitatibus agere
Cap. de abrotano. *idem exiſtimet, ex 6. de ſimpl. med. fac. planè cõſtat. quũ. n.*
medicamentorũ qualitates alias rõne alias experientia diſci
doceret, atq; experiẽtia eas dignoſci quæ ex totius ſubſtan-
» *tiæ proprietate: inter has quæ tota ſubſtantia, ſunt, ait, quæ*
» *facultatis deleteriæ & deleteriorum alixiteriæ, & purga-*
toriæ. Quòd ſi quis obijciat non eſſe hoc ipſum legitimum
Cap. 17. *Gal. iudicium, quũ. 3. de ſimpl. med. fac. & alibi paſſim, pur-*
gatoria, totius ſubſtãtiæ ſimilitudine humores allicere tuea-
tur: Nobis equidem licèt varijs vocibus Gal. vtatur: idem
tamen per ſubſtantiæ totius ſimilitudinem, totius ſubſtan-
tiæ proprietatem & totam ſubſtantiam ſignificare prorſum videtur. id huius rei coniecturam nobis præbet, quòd
quum 6. & 9. de ſimpl. med. fac. de abrotano & lapi-

A *dibus verba faciens, quæ à proprietate totius ſubſtantiæ*
agunt, à methodo ac ratione eſſe alienа, ſolaq; experientia
dignoſci aſſerat: hoc rurſum idem 6. ſimpl. alyſſo & reli-
quis ijs aſcribit quæ totius ſubſtantiæ ſimilitudine agunt.
Itaq; (quod pollicebar) patere ex his poteſt & ſpecificæ for-
mæ vim, ſub diuerſo licèt vocabulo, à Gal. agnoſci, & ab
eo Meſuen hac in re non diſcrepare. quem etiam vt diſcrepa-
re aliquis contendat, quòd nulla noua ratione refutatam opi-
nionem confutet, quod obijcitur, non admiramur: quando
hic ad ea quæ medico ſunt longè vtiliora trãſiturus ſatis ha-
buit prætermiſſa longiori diſputatione quid ſentiat breuiſſi-
mè aperire. Ita verò etiam quod illum inconſtantiæ damnẽt
non multi æſtimarim. habet certè roſa ex amarore purgan-
di poteſtatem, quòd vbi hic euanuerit abijt ipſa quoq; facul-
B *tas purgatoria, ſicuti etiam medicamentorũ quorũuis alio-*
rum facultas eorum ſapore abolito faceſſit. at primaria ta-
men purgandi poteſtas non amaritudini aſcribitur, ſed roſæ
ipſius proprietati. amaror verò aut illius cauſæ rationem ſu-
bit, quam, ſine qua non, appellant; aut ipſa amaritudo. i.
roſæ partes quibus amaror ineſt, ſubiecti locum tenent in
quo purgatoria facultas reſideat. hæc verò roſæ ipſi ſicuti
alijs quoq; medicamentis totius ſubſtantiæ proprietate ac
cæleſti ineſt largitione. iniuſtè ergo accuſant magnum hunc
ſcriptorem inconſtantiæ. Quod ſequitur magis anxiũ ſem-
per me habuit, ratio. ſ. tum prior tum poſterior quam ad-
uerſus ſpecificam hanc formam adduximus. His tamẽ hæc
forte ſatisfaciant. Ac priori quidem, quum corrupta me-
dicamentorum forma corrumpi & eius actiones oporte-
re affertur. huic, inquam, ita iri obuiam poſſe exiſtima-
C *rim. euulſis certè plantis ac artificium terendi coquendi*
macerandiue expertis, & vegetalem qua viuunt & for-
mam planè ipſam ſpecificam corrumpi. alioqui. n. adhuc vi-
uerent. diſpoſitiones tamen quæ formæ inſtrumenta erant,
cum materia ipſa ſupereſſe veluti & figura & color & ſa-
por & plura alia ſuperſunt. cũ his ergo & poteſtatis illius
quæ formæ inerat ſeminaria quædam remanere, ab hisq;
formæ actiones prodire non eſt à ratione alienũ. imò (quod
quis forte magis admiretur) inſunt rebus agendi vires nõ-
nũquam, quæ tamen niſi diffracta earum ſubſtantia nun-
quam ſeſe exerant. id in magnete videre eſt, qui vbi ob ſitũ
quo obduci ſolet, vel aliam quamuis ob cauſam trahere de-
ſiit, confractus nouas veluti vires trahendi acquirit. ita ſe-
rè & in purgatorijs medicamẽtis. hæc. n. diſrupta eorũ ſub-
D *ſtantia atq; adeo forma tum vegetali tum propria exuta,*
ſæpe magis purgando valent quam integra & viuentia. hu-
ius quod dicimus, lathyridis ſemen exemplũ præbeat, quod
integrum deuoratum minus quàm confractum detrahit. cu-
ius ſanè rei non obſcura eſt ratio. ſoluuntur. n. vincula ve-
luti quædam vbi frangitur, & in partes omnes innato
calori noſtro aditus patent, ad quem. ſ. vnũ pertinet, vim
quæ poteſtate medicamento inerat, in actum (vt aiunt) du-
cere. quam ob rem quamuis purgatio ſpecificam formam
ſequatur, corrupta tamen forma, vt actio hæc obeatur quæ
formam ſequitur, (licèt non vnius ſit formæ ſed animalis
etiam caloris) hoc pacto fieri poſſe arbitramur. Quod au-
tem ſequitur. ſi ſpecificam formam purgatio ſequitur, quia
eadem vnius detrahendi humoris facultas pluribus ineſt,

vna

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 36 sur 1089

Vna etiam erit plurium ſpecifica forma, quod eſt abſurdū: hoc, inquam, ita dilui poſſe exiſtimo. differt bilis a bile pituita à pituita, & plures humorum ſingulorum ſunt differentiæ, quando alij tenues alij craſſi viſcidi calidi acres magis aut minus. ergo licèt eundem ſpecie humorem plura detrahant; non eiuſdem tamē modi, ſed neq; eadem copia eadem violētia ex eodem loco eadem noxa aut commodo aut eodem temporis interuallo medicamēta hæc detrahunt. hæc igitur à ſpecifica forma ſortaſſe etiam prodeunt, quāuis nō ignorem ex materia & ſubſtantiæ modo eadem quoq; variare. conueniāt ergo in eodem ducendo humore & eadem actione medicamenta plura: nō conuenient tamen in agendi modo & reliquis. id quod requiri dixerim vt aliqua eadem conſtare forma dicantur. Sed eſto etiam vt eadē actio ſit, & ſimilis planè humor eodem prorſus modo à pluribus trahatur: non id tamen ſequi putandum eſt vt eadem ſpecifica forma ſit multorum, quādo rha barbari actio qua bilem detrahit, etſi rha barbaro omni & ſemper conuenit; illius etiam maxime propria non eſt, quæ vni illi conueniat: ſequitur tamen non minus ſpecificam formam, quàm quæ maximè propria eſt actio. quam quidem, ſi quis quæ nam ſit nos roget, fatemur ignorare & credimus ignorari ſicuti & aliarum plurium rerum formæ ignorantur. Atq; hic obiectarum rationum, & in ſumma propoſitæ quæſtionis ſit terminus.

MOND. Diximus ꝙ medicina laxatiua &c. Poſtquam Ioan. Meſ. poſuit procemium ſuum in quo oſtendit intentionem ſuam & cauſam & neceſſitatem ſuæ intentionis reſpectu dicendorum. In iſta parte ponit tractatum ſuum tradēs. ſ. doctrinam de medicinis ſolutiuis ſimplicibus quātum ad earum cognitionem abſolutam, & quantum ad modum approximādi eas ad corpus. Et diuidit hic liber in duas partes. Nā cognitio medicinarū ſolutiuarū eſt duplex, vna eſt vniuerſalis, quæ quidem conuenit omnibus vel pluribus medicinis ſolutiuis in qua quæritur cognitio ipſarū, & hoc in ſe & quātum ad modū approximationis ipſarū ad corpus. Alia eſt cognitio ipſarū particularis q̄ eſt fm ſpēm propriā medicinæ ſolutiuæ, ſicut illa in qua q̄ritur cognitio virtutis opationis iuuamēti & nocumēti ipſius aloes, aut ſcamoneæ, & ſic de alīs. Primo ergo Ioan. Meſ. tradit primā cognitionem vniuerſalē de medicinis ſolutiuis ſimplicibus. Secūdo particularem. ſecunda ibi. ſ. in ſectione ſecūda. Protelabimus. &c.

Huius lib. diuiſio. Medi. ſolu. cognitio duplex.

Prima in duas. Primo determinat de medicinis ſolutiuis ſimplicibus quantum ad quid eſt ipſarum, determinat etiā de accidentibus & proprietatibus ipſarum proprijs.

Secundo determinat de eis quantum ad modum præparationis & adminiſtrationis ipſarū ad corpus. ſecunda ibi in principio ſecundæ ſummæ. Inquit Heben Meſue. prima in duas. Primo tradit nobis cognitionem de medicinis ſolutiuis ſimplicibus quantum ad earum principium formale, quia fm ꝙ ſolutiuæ ſunt. Secundo tradit nobis cognitionem ipſarum quantum ad proprietates & effectus quos faciunt. ſecunda ibi. Inquit Heben Meſ. operatio medicinæ ſolutiuæ. Prima in duas. Nam cognitio medicinarum ſolutiuarum ſimplicium inquantum ſunt ſolutiuæ, eſt duplex, Vna eſt generalis in qua non deſcendimus ad aliquam medicinam ſolutiuam explicandam, alia eſt ſpecialis in qua fit deſcenſus ad ſpecies ſiue differentias ipſius. Primo ergo de eis tradit primam cognitionem. ſ. generalem, ſecundo ſpecialem. ſecunda ibi. Et tua quidem intereſt. Prima in duas. Primo notificat has medicinas ſolutiuas ſimplices per hoc principium forma e. in ſecunda parte circa dicta remouet quendam falſum intellectum ſuorum verborum. ſecūda ibi. Scire amplius oportet. Prima in duas. Primo proponit quid ſit principium formale, per quod medicinæ ſolutiuæ ſunt ſolutiuæ. ſecundo probat, id eſſe earum principium. ſecunda ibi, dotatur enim omne. Circa primam partem eſt notādum ꝙ ex verbis Meſ. notificatur quid ſit hoc principium per quod medicina ſolutiua operatur, & ipſum notificat negatiue & poſitiue, primo oſtendēdo quòd non eſt, dicens ꝙ medicina laxatiua primo nō eſt ſolutiua à prima virtute ſiue qualitate, quia non à complexione ſiue elementari virtute: ſed quòd hoc facit per occultam virtutem, ſiue ſpecificam formam quæ in ea ſibi eſt tributa à corpore cœleſti, vel ab intelligentia datrice formarum. neq; etiam agit in humorem ipſum euacuando tanquam ſibi contrarium in eo ꝙ eſt ei contraria: ſed hoc facit quia talis, per virtutem hāc occultam ſiue ſpecificam formam ſibi tributam modo prædicto nec etiam euacuat talem humorem quia ſit ſimilis humori, vnde eum attrahat: ſed quia talis vt dictum eſt. neq; euacuat eum quia grauis trahens humorem deorſum, aut quia leuis agitans ipſum ſurſum: ſed quia talis. Et ſic in his verbis explicatur triplex virtus quæ remouetur à medicina ſolutiua in eo ꝙ ſolutiua eſt non operans per illam. Primo. n. explicat primam virtutem per hoc quod dicit ꝙ non eſt euacuatiua humoris huius à virtute complexionali, vel elementari virtute. poſſet enim quis opinari cum etiam ipſa medicina ſolutiua ſit miſta ex elementis à quibus per eorum qualitates complexio cauſatur, ꝙ ipſa per complexionem eſſet talis. Explicat & ſecundo virtutem ſecundam per quam ꝙs poſſet opinari ꝙ medicina ſolutiua eſſet talis cum dicit. & neq; quia graue aut quia leue trahens humores deorſum ſui grauitate, aut eos agitans ſurſum ſui leuitate, neq; quia contraria, aut quia ſimilis. Tertio remouet tertiam virtutem à medicina ſolutiua per quam quis poſſet opinari ꝙ per eam operaretur, quod tamen non eſt cum dicit. & neq; quia ſimile attractiuum vel eradicatiuum, eradens. ſ. humores à mēbro & agens in eos, non. n. ſic eſt. Secundo dico ꝙ Meſ. notificat hoc principium per quod medicina ſolutiua operatur poſitiue cum dicit. ſed quia tale, hoc eſt per ſuam formam ſpecificam quam habet, euacuat talem humiditatem. Iſtam autem talitatem vt ſic loquar, Meſ. non ſpecificat propter duo. primo quia eam magis inueſtigabit in proceſſu capitulo vel in ſequenti capitulo, vbi dicit, ꝙ iſta qualitas eſt forma ſpecifica ſiue occulta in ipſa medicina reperta: quid autem ſit declarabitur in proceſſu. nec etiam eam explicabit propter aliud, eo ꝙ ſatis innuit ex his quæ dicit in litera. cū. n. virtus quæ in medicina exiſtit ſit quadruplex. ſ. prima vt caliditas frigiditas. &c. ſecūda quia grauitas aut leuitas eius & ſic de alīs: & tertia quia eradicatiua vel attractiua, lactis aut ſpermatis & virus: quarta quæ eſt virtus ſpecifica: cū ipſa medicina ſolutiua per ſuum principium formale à primis tribus remoueatur, vt ponit Meſ. relinquitur quarta virtus in ea quæ eſt forma ſpecifica, per quā hūc humorē euacuat. Et ex hoc cauſatur triplex dubitatio, vna eſt vtrum medicina ſolutiua ſit euacuatiua humoris per complexionem ſiue elementarem virtutem, aut non: ſecunda eſt vtrum euacuet per ſimilitudinem aut contrarietatem quam habet ad humorem vel non, tertia eſt vtrum ipſum euacuet per ſpecificam formam quam habet an non. de primis duabus dicetur in fine lectionis. Deinde cum dicit.

Medicinarum virtus q̄druplex.

Omnis. n. res (vt à Philoſophis dicitur) facultate duplici eſt dotata & prædita, vna quidem elementari, qua calefacit, refrigerat, [humectat, ſiccat,] non autem purgat: altera vero cœleſti, hacq; vel communi, vel ſibi propria, & temperiem illam dirigente, & qua hoc medicamentum eſt purgatorium, illud hanc, vel illam vacuationem prouocat, aliud aliā atq; aliam habet virtutem. Quæ omnia poteſt medicamentum à cœleſti virtute ad temperaturam accidente. SYL.

Dotatur enim omne duplici, (vt aiunt philoſophi) virtute. ſ. elementari & cœleſti. Hac quidem communi, hac vero propria. Etenim calefactiuum & frigidatiuū, calidum & frigidum omne. Solutiuum autem, nō quia calidum, nec quia frigidum, ſed quia cœleſti virtute dotatum, ſic ipſius miſſionem regulante. Et ob hoc quidem ANT.

dem ſolutiuum hoc: illud vero prouocatiuum: aliud vero aliter & aliter. & hoc quia à cœleſti virtute tale ſupra complexionem fertur.

MOND. In parte iſta Meſ. probat quod dixit. ſ. cp medicina ſol. euacuat humorem ſibi proprium per virtutem occultam ſiue ſpecificam formam quæ in ea eſt, & primo facit hoc. ſecundo remouet quandam opinionem Gal. de hac materia quam videtur ponere in tertio de ſimplici medicina. ſecũda ibi. Opinari autem inconueniens. Prima in duas ſm cp duas rationes adducit ad hoc probandum. ſecunda ibi. Inquit Pla. In prima parte intendit talem rationem. oẽ miſtum inferius hic exiſtens faciens aliquam operationem aut eam facit per virtutem elementarem & complexionẽ, aut per virtutem cœleſtem: ſed medicina laxatiua eſt quoddam miſtũ faciens ſuam propriam operationem: ergo eam facit aut per virtutem elemẽtarem, aut per virtutem cœleſtem in ea repertam. ſed non per virtutem elemẽtarem, nam licet miſtũ ſit calefactiuum & frigidatiuum per calidum & frigidum in eo exiſtens formaliter vel virtualiter: non tñ eſt ſolutiuũ quia calidum, aut quia frigidum, vt infra apparebit, ſed qa eſt informatũ cœleſti virtute in eo imprimẽte virtutem occultam ſiue ſpecificã formam. Circa iſtã rationem Meſ. ſic ꝓcedit. primo ponit ſiue declarat maiorẽ propoſitionẽ, ſecundo minorem. ſecunda ibi. Etenim calefactiuum. Sed hic

No. primũ. aduertendum, primo dicit Meſ. cp omne ens miſtum hic inferius exiſtẽs eſt informatum duplici virtute. ſ. virtute elemẽtari & cœleſti. cauſa eſt in promptu, quia omne miſtũ hẽt duplex principiũ quo poteſt operari ſuam operationem. ſ. principium inferius, & ſe tenet ex parte materiæ & agentis proprĩ & determinati: aliud eſt principiũ ſuperius ſiue vniuerſale, & hoc eſt corpus cœleſte. vnde dicit Ariſt. ſecundo phyſicorum cp homo hominẽ generat ex materia & ſole. & ideo bene dicit Meſ. cp omne miſtum eſt dotatum & informatũ virtute elementari & cœleſti, cum per hæc duo perficiat ſuas operationes. Secundo aduertendum. dicit Meſ. cp miſtũ dotatũ virtute cœleſti, quãdocp dotatur ea cõmuni exiſtenti, qñcp propria. Nã forma ſpecifica qñcp eſt communis, quandocp propria: cõis, ſicut qñ ineſt pluribus eiuſdem generis aut eiuſdem ſpeciei, ſicut dicimus cp omnibus odoriferis ineſt forma ſpecifica per quam habent attrahere matricẽ, & rebus fœtidis ineſt forma ſpecifica per quã matricem fugant. ſed forma ſpecifica *propria eſt illa quæ non ineſt omnibus indiuiduis eiuſdem ſpeciei, & eodẽ modo, nõ .n. omnis magnes mouetur verſus populum meridionalem ẽt eſt quidam magnes qui attrahit carnem hominis & quidam non*, vt Alber. ponit in ſuo de mineralibus autoritate

No. tertiũ. Ariſt. & tamen omnes ſunt eiuſdem ſpeciei. Dicit poſtea. Et hoc quia à cœleſti virtute tale ſupra complexionem fertur, & per hæc verba innuit Meſ. quòd licet medicina ſolutiua non euacuet proprium humorẽ per complexionem ſuã immediate & principaliter: tñ ipſa complexio eſt principium præparatiuum & deſeruiens formę ſpecificæ ad faciendum

Forma ſpecifica quid. illam operationem. Nam ſpecifica forma non influitur miſto abſolute, ſed influitur miſto præparato per complexionem. & ideo nos poſſumus dicere cp ipſa forma ſpecifica nõ eſt aliud formaliter cꝫ quoddam additum ſupra complexionem per quod facit talem operationem. aut etiam licet cõplexio non ſit primum principium operationis occultæ, tñ multum adiuuat ad occultam operationem illius medicinę ſolutiuæ. vt ſit verum dicere cp medicinæ ſolutiuæ quæ cũ forma ſpecifica habent complexionem calidam & ſiccam eis annexam, plus attrahunt & euacuant q̃ ſi non eſſent talis complexionis. adhuc quæ ſunt vehemẽter calidæ & ſiccæ cum proprietate quam habent, plus euacuãt cꝫ alię quæ non ſunt ſic calidæ & ſiccæ. Deinde cum dicit.

Medicamẽtũ qualitatib⁹ ſenſui alicui manifeſtis ſimilem ſibi humorẽ nõ trahit, ſed tota ſua ſubſtãtia ſeu q̃litate occulta ſimilem. *Rebus .n. omnibus natura (vt inquit Plato) proprietates quaſdam indidit, quibus hæ ipſæ quod ſibi eſt proprium agũt, idq; pro formæ natura & motione inſita, cum nullius rei actio propria eſſe poſſit vlla niſi quam forma ipſa excitat & dirigit. Hoc autem demonſtrare, medici non eſt, ſed philoſophi altiora ſpeculantis.*

A Inquit Pla. dotauit res quidem natura proprietatibus. Omnis .n. res ſecundum quod meretur, à ſpecie ſua agit quod proprium eſt, vtique .n. nullius rei eſt actio propria niſi quam ſpecies regulat. Hoc autem certificare non eſt medici, ſed eius qui ſe altius agit. ANT.

In parte iſta addit ſecundam rationem ad hoc, & arguit ſic. Si medicina laxatiua appropriatur ad determinatum humorem illum euacuans à determinatis locis, ad determinata loca illũ attrahens, & per determinata illum tranſmittẽs: tunc medicina ſolutiua facit ſuam propriam operationem per formam ſpecificam, & non per virtutem elementarem: ſed ita eſt. quare &c. maior apparet, quia vt ait Pla. natura dotauit res ſuis proprietatib⁹. vt. ſ. id qđ agit, id quod ei ꝓprium eſt agat & moueat à ſua ſpecie. i. à ſua ſpecifica forma. tale autem probare non medici, ſed eius qui agit altius ſe. i. medico. minor eſt de ſe nota. Deinde cum dicit. MOND.

B *Abſurdum igitur fuerit exiſtimare, a ſimili trahi ſimile: abſurdius, à contrario: contraria enim mutuo ſe expellunt, non attrahunt.* SYL.

Opinari etiam inconueniens, quia ſimile nimirum vticꝫ hoc, ſic econtra. Sed contraria ſeinuicem fugant, & non attrahunt. ANT.

In parte iſta Meſ. remouet quandam falſam opinionem Gal. de hac materia, quã viſus eſt ponere in tertio de ſimplici medicina. & dicit ſic, cp inconueniens eſt opinari, cp medicina euacuet humorem quia. ſ. ſimilis vt poſuit Gal. nam poſuit ipſe ibi cp cartamus attrahit phlegma, & turbith attrahit phlegma eo cp ſibi ſimile, eo cp omne ſimile attrahit ſibi ſimile, & non contrarium, quia contraria ſe inuicem fugant & non attrahunt. Sed de ſimili ſciendum cp ſimili-

Similitudo medicinarum ad humores duplex. tudo eſt duplex: quædam eſt ſimilitudo in qualitatibus manifeſtis, & hoc modo medicina nunq̃ euacuat ſiue trahit humorem quia ei ſimilis in qualitate. ſ. manifeſta, nec hoc fuit vnq̃ opinatus G. bene .n. fuſſet rudis, ſi dixiſſet cp cartamus & turbith attrahunt phlegma, quia ei ſimiles in qualitate C manifeſta, primo cum phlegma ſit frigidum & humidũ & turbith calidum & ſiccum, etiam differũt in modo ſubſtantiæ. Alia eſt ſimilitudo in qualitate occulta ſiue ſpecifica forma de qua loquitur ibi Gal. in tertio de ſimplici medicina. Vnde euacuat cartamus aut turbith phlegma, quia eis ſimile in qualitate. ſ. occulta ſiue ſpecifica forma. & per hoc ſoluitur vna quæſtio prius mota ſi bene aduertatur, vtrum. ſ. medicina laxatiua vel ſolutiua euacuet humorem ſibi proprĩũ, quia ſimile vel quia contrarium. Deinde cum dicit.

Medicamẽtum præterea humores purgat, ſed natura eius actionem inchoante, limitante, dirigente. Nam ipſa humorum vacuatio naturæ eſt opus, ſed per medicamentum ipſius naturæ artificis inſtrumentum. SYL.

Inquit Heben Meſ. Scire amplius oportet quòd actio ſolutiui in materias, cum diſcretionibus, & limitationibus regulantis naturæ fit. Eductio enim earum opus eſt naturæ. Pharmacum vero per id quod idem fit. Eſt. .n. ipſum idẽ naturæ quod inſtrumentũ artifici. ANT.

In parte iſta Meſ. remouet quendam falſum intellectum dictorum ſuorum. dixerat .n. ſupra cp medicina ſolutiua euacuat humorem per proprietatem ſiue ſpecificam formam: modo crederet aliquis cp ſolum hoc faceret per ſpecificam formã, & virtus regitiua totius corporis nihil operaretur. modo hoc remouet, & primo facit hoc, ſecundo probat qđ dixerat. tertio dubio rñdet. ſecunda ibi. Ait enim Hippo. tertia ibi. Verum quantitas. Dicit ſic de prima parte, cp euacuatio humoris à medicina ſolutiua fit principali per opus naturæ regulantis ipſam: ſed per pharmacum fit tanquam per inſtrumentum: ita cp natura eſt principale agens, ſed pharmacum eſt agens inſtrumentale. poſito enim pro poſſibili cp ſup aliquo loco extrinſeco à nobis eſſet ex vna parte cholera, ex alia parte rhabarbarum: nunquam cholera moueretur ad rhabarbarum, & ideo oportet cp fiat hoc beneficio MOND.

neficio naturæ regulantis principal'r : inſtrumentaliter autem beneficio pharmaci. Deinde cum dicit.

SYL. *Natura enim (vt ait Hippocrates) morbos curat, nõ medicus : medici vero munus præcipuum eſt, naturæ inſtrumenta ſuppeditare.*

ANT. Natura morborũ medicina. Ait enim Hippo. Eſt quidem naturæ curare nõ medici. Medici vero dignius opus eſt naturæ pporrigere.

In parte iſta probat quod dixerat, dixerat.n.ſtatim ꝙ in euacuatione humoris à pharmaco natura eſt pricipale agẽs & pharmacum inſtrale. modo hoc probat. & duo facit ſm ꝙ duas rõnes inducit ad hoc probandũ. ſecundã ponit ibi. Cum aũt quod porrigitur. In prima parte intendit talẽ rationẽ. id principaliter euacuat in copore noſtro quod prin cꝑaliter curat : ſed natura principaliter habet curare, medicina autem inſtrumẽtaliter : quare &c. minor eſt nota eo ꝙ euacuans per ſe humorem à noſtro corpore eſt per ſe curans ægritudines noſtri corporis. minor apparet auctoritate Hipp. qui dicit. Eſt quippe naturæ curare & non medici. medici vero dignius eſt opus naturæ porrigere. ſ. debita inſtrumenta. ſimile etiam verbum ponit Auic. iiij. can. Fen. r. cap. de cura putridarum in generali: Curans ſicut ſciuiſti eſt virtus, & non medicus : medicus autem facit peruenire inſtrumenta ad virtutem. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ ſi opus naturæ, aut quãtitate, aut qualitate malefica vincunt ; immoderatius agunt magno naturæ incommodo.*

ANT. Cum autem quod porrigitur, naturæ opus vincit aut quantitate, aut malitia : in præiudicium eius effrenes efficit operationes.

WOND. In parte iſta adducit aliam rationem ad probandum idẽ & arguit ſic. ſi medicina ſolutiua exhibita corpori in maiori quantitate & qualitate cꝫ requirat virtus, ſic ſe habet ꝙ eius operatio ſit effrenitãs vel læd ens, tunc debita euacuatio humoris quæ fit à medicina ſolutiua fit à natura principaliter : ſed ita eſt, vt ponit Meſ. in litera : quare &c. In malitia. i. qualitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Quantitate vero ſi plus quam natura exigit, vincant, noxam multitudinis inuehunt : ſi autem qualitate malefica, non multitudinis modo noxam, ſed aliam quoque atque aliam excitant.*

ANT. Verum quantitas ſupra exigentiam naturalem trãſgreſſionem efficit, & dat nocumenta multitudinis. Malitioſitas vero, & multitudinis, & alterius atcꝫ alterius modi imprimit nocumenta.

MOND. In parte iſta dubitationi reſpondet. dixerat ſtatim ꝙ qñ medicina augetur in quãtitate aut qualitate vltra id quod requirit virtus, ꝙ efficit effrenes operationes & accidentia mala. modo crederet aliquis ꝙ eodẽ modo induceret effrenes operationes & mala accidentia qñ eſt aucta in quantitate ſicut qñ eſt aucta in qualitate. ſed hoc remouet, & dicit ꝙ non. nam qñ medicina eſt ſolum aucta in quãtitate vltra id quod requirit virtus, efficit nocumẽta multitudinis, hoc eſt ꝙ auget nocumenta in quantitate, & hoc intelligas per ſe & principaliter, quia ex cõſequenti poſſet inducere accidentia diuerſorum modorum, nam etſi elleborus in multa quantitate exhibitus noſtro corpori inducat vomitum & faciat principaliter augmentum in vomitu, tamen ex cõſequenti poſſet inducere varia & diuerſa accidentia poſt vomitum, quia poſſet inducere ſpaſmum, ſyncopim, aut tremorem, ſed ſi in medicina ſolutiua ſolum ſit malignitas ſui qualitate : tunc inducit nocumenta alterius, & alterius modi, & quantitas auget illa. Et circa hæc eſt dubitatio vtrũ medicina laxatiua euacuet humorem per ſui cõplexionem quã habet, & præcipue calidam, quia de hoc eſt magis dubium, & videtur ꝙ ſic. per id medicina habet euacuare humorem per quod attrahit ipſum : ſed medicina laxatiua attrahit ipſum humorem per caliditatem : quare &c. maior eſt nota eo quod per hoc medicina habet euacuare, quia attrahit. Minor apparet, eo ꝙ caliditas eſt vna ex cauſis attractiuis, vt ponit Aui. primo cañ. Fen. prima, cap. de virtutibus naturalib⁹ miniſtrantib⁹, capitulo etiam de operationibus. Item, ſi medicina euacuat humorem reſoluendo per ſui caliditatem : ergo etiam per caliditatem euacuat ipſum exoluendo. ſed ita eſt : ergo &c. Maior eſt nota, eo ꝙ euacuatio per ſolutionem humoris & eius reſolutionem non differunt niſi ſm magis & minus : etiam ex alio differunt, quia vna eſt manifeſta vt illa quæ fit per ſolutionẽ, alia occulta, vt illa quæ fit per reſolutionẽ. modo magis & minus manifeſtum & immanifeſtum non d uerſificant principiũ operationis. In contrarium eſt Meſ. & alĩ auctores. Dico ad hoc ꝙ principium per quod medicina euacuat humorẽ eſt duplex. ſ. generale, per quod medicina. ſ. eſt euacuatiua nõ determinati humoris : aliud. ſ. ſpeciale, per quod medicina ẽ euacuatiua determinati humoris à determinatis locis, per determinata loca, illum etiam attrahens ad determinata loca. Modo ſi loquamur de primo principio operationis medicinæ ſolutiui, dico ꝙ ipſa poteſt talem euacuationem facere per complexionem, & præcipue calidam. Ratio eſt iſta, ſi medicina ſolutiua per ſui complexionem calidam poteſt introducere vacuum in corpore, tunc ipſa per ſuam cõplexionem calidam poteſt humorem euacuare : ſed ita eſt : quare &c. maior eſt nota, eo ꝙ medicina ſolutiua cum euacuat attrahendo, inducit vacuum nõ abſolute, ſed vacuitate ſubſtantiæ. minor apparet, eo ꝙ de ratione calidi eſt dilatare & aperire & inanitionem inducere, & ſic per cõſequẽs vacuum inducit & facit loca vacua. Sed ſi loquamur de ſecundo principio per quod medicina ſolutiua humorẽ euacuat : dico ꝙ ipſa non euacuat per complexionem, ſed per formam ſpecificã. Ratio eſt iſta, omnis operatio quæ eſt appropriata alicui rei & non eſt cõmunis, fit à propria ſpecie ſiue ſpecifica forma : ſed medicina ſolutiua hoc modo aſſumpta eſt appropriata determinato humori, illum etiam euacuans à determinatis locis : quare &c. maior eſt nota auctoritate Platonis. omne. n. quod mouetur, à ſpecie & à ſpecifica forma ſua agit quod ei proprium eſt. minor eſt de ſe nota. Item hoc cõfirmatur ſic. ſi medicina ſolutiua euacuãs determinatum & proprium humorem ipſum euacuans per cõplexionem, aut ipſum euacuaret per ſimilitudinem quam habet ad ipſum in qual tate prima, aut per contrarietatem quam habet ad ipſum : non poteſt dici ꝙ ipſum euacuat ꝑ ſimilitudinem quã habet ad ipſum in qualitate, quia tunc hoc modo turbith euacuaret choleram & non phlegma, cũ ſit ei contrarium, qu a phlegma eſt frigidum & humidum. Item ẽt epithymum cum ſit calidum & ſiccum nõ euacuaret melancholiam, ſed choleram, quia cholera eſt calida & ſicca : & violæ, & ſerum caprinum, & ſuccus atriplicis non euacuarent choleram, ſed phlegma, cum ſint frigidæ & humidæ, ſicut phlegma. Nec etiã poteſt dici ꝙ medicina ſolutiua euacuat determinatum humorem per contrarietatem quam habet ad ipſum in qualitate : quia tunc hoc modo ſcammonea non euacuaret choleram nec etiam rhabarbarum, cum medicinæ nõ ſint contrariæ in qualitate ipſi choleræ, ſed ei ſimiles. Et per hoc ſoluũtur rationes, eo ꝙ omnes concludunt ꝙ medicina ſolutiua reſpectu operationis ſuæ communis, quæ eſt euacuare quemcunq; humorem indeterminatum, poteſt hoc facere per ſui calidam complexionem, vnde & hoc conceſſum eſt, nam medicina ſolutiua calida euacuans indeterminate humores illos euacuat per ſui caliditatem, reſoluendo & euacuãdo humorẽ quemcunq;, & nõ determinatũ, per ſui caliditatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Quapropter tua intereſt, medicamenta malefica a ſalubribus diſcernere.*

ANT. Et tua intereſt malignarum atque incolumium medicinarum apud te habere differentias.

MOND. Poſtquã Meſ. inueſtigauit eſſe ipſius medicinæ ſolutiuæ ad ſuum principium formale, quia. ſ. ſm ꝙ ſolutiua eſt : remouit etiam quoddam dubium circa dicta : in parte iſta inueſtigat ſpẽs dictas ſiue modos ipſius medicinæ ſolutiuæ. & primo dat intentionem ſuam circa hoc, ſecundo ponit eius ſpecies ſiue differẽtias. ſecunda ibi. Conſideratio autẽ prima

Reſpõſio. Prĩcipium quo medicina euacuat duplex.

Vtrum medicina euacuet humorem per ſuã cõplexionẽ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 39 sur 1089

prima in duas, primo ponit neceſsitatē ſuæ intentionis, ſecundo ponit ſuæ neceſsitatis declarationem. ſecunda ibi. Nam ſunt. prima pars eſt nōta. Deinde cum dicit.

SYL. Gal. initio li. 12. ſimp. & fine li. 2. ad glauc. & in vſu theriaces. *Sunt autem malefica quædam toto genere, quorum virtus effrenis omnibus eſt cognita, vt thymelæa, latyris, euphorbium. Alia [ſpecie tātum, vel accidente maligna eaq;] in multis generibus, vt turbit nigrum, agaricus niger, & durus, colocynthis vnica in planta ſua, ſcammonium Sceniticum, à quibus [ambobus] abſtine, niſi ſi quando in magnis affectibus eſt his [prius omni ratione correctis] vtendum, idq; cum formidine, & præmeditatione. Morbis enim quibuſdam venena ſunt ſalubria, vt vipera elephantiaſi, malefica tamen vi eius modis omnibus, vel ſaltem quibus nobis licet, fracta, vt dicemus [lib. 2.]*

ANT. Medicinæ ſolu. malignæ. Nam ſunt & malignarum quędam genere, ſuper quibus de effrenitate non ambigitur, ſicut mezereon glebeæ & euphorbiū. Et in generibus pluribus ſunt ſimiliter ſicut turbith nigrum, & agaricus niger & durus, & coloquintida ſingularis in planta ſua, & ſcammonea de contrata coraſceni, à quibus elongari oportet, niſi forſi tan congruant ex eis quædam in magnis cauſis, & tunc ſuper eis præſumendum eſt cum timore, & cautela. Nā in quibuſdam morbis competit venenum, vt ſerpentes in lepra, poſt fractionem tamē malitiæ ſuæ vltimā, ſi poſſibile eſt, vel ſaltem q̄ melius fieri, poteſt, quemadmodum dicemus poſt.

MON. In parte iſta ponit declarationem ſuæ neceſsitatis, & primo facit hoc, ſecundo oſtendit ꝙ neceſſe eſt medico etiam habere notitiā medicinarum incolumiū. ſecunda ibi. Non tm̄ has. prima in duas. primo facit quod dictū eſt. ſecundo correlarie infert defectū quorundam nouorum medicorū. ſecunda ibi. Et plurimi ſtolidorū. In prima parte intendit talem rationē, illa ſunt neceſſaria medico cognoſcere, quæ dicunt poſſe generare peſsima accidentia & interius: ſed medicina ſolutiuæ, quæ in ſui opere ſunt malignæ, ſunt huiuſmodi: quare &c. Maiorem ſupponit Meſ. vt notam. minorem ponit in litera. Effrenitate. i. malitia. Non ambigitur. i. dubitatur. Mezereon id eſt grana laureolæ. Glebeæ id eſt grana cataputiæ. Et *in generibus*, id eſt in ſpeciebus plurium earum. In magnis cauſis, id eſt contra magnas cauſas ægritudines & accidentia. Et cautela. quia maxime debemus eis vti conſolatis. Et ex his verbis poſſumus tria concipere, primum eſt ꝙ neceſſe eſt medico cognoſcere medicinas ſolutiuas qua in ſui opere ſunt malignæ, aut. ſ. vt fugiantur, aut ſi oportet eis vti vt cum eis aliæ commiſceātur quę earum malignitatem totaliter remoueant, aut minorent.

Primū do cumētum.

Secundum Medicinæ malignæ duplices. Secundum quod cōcipimus ex his verbis eſt de proprietate medicinarum malignarum, nam ex his quædam ſunt quæ à tota ſpecie ſunt malignæ. ſicut mezereō, glebeæ, euphorbium & ſagapenū: quædam vero ſunt. quæ non ſunt malignæ à tota ſua ſpecie, ſed habēt malignitatem iſtam in aliquo ſingulari illius ſpeciei, ſicut turbith nigrum, agaricum nigrum & ſimilia. quæ poſtea enumerat in litera. quare autem hæ ſint malignæ non oportet hic dicere, eo ꝙ cauſa huius dicetur ab eo in capitulis proprijs vniuſcuiuſque ipſarum.

Tertium. Tertium quod habemus ex his verbis eſt, ꝙ licet hæ medicinæ ſolutiuæ ſint malignæ, tamen non ſunt ſpernēdæ, immo ſunt cognoſcēdæ. vt ſcilicet aut euitētur, & præcipue cum ſolæ corpori approximarētur: aut etiam cognoſcendæ ſunt vt poſsint cōſolari cum alijs medicinis. & eas conſolatas poſſimus debite corpori approximare.

Deinde cum dicit.

SYL. *Quanquam ſtolidi quidam, præcipue ruſtici, & idiotæ improuidi, quibuſdam non caſtigatis vtuntur, ignorantes, quantam noxam principibus corporis partibus, & virtutibus ipſum corpus gubernantibus, afferat venenum illorum pernicioſum.*

A Et plurimi ſtolidorum quidem & præcipue ſyluſtres & noui præſumunt ſuper illis nondum cōſolatis, non vtentes prouiſione, & ignorantes quod eſt ſuper venenum pernitioſum, & ignorantes læſionem quam faciunt poſſidere membra, quę ſunt minerę virtutum, cum ipſis virtutibus. ANT.

In parte iſta correlarie colligit quendam errorem quorundam ruſticorum & vulgarium, ſiue nouorum medicorum, & dicit ſic, ꝙ multi ſtolidorum præſumunt dare iſtas medicinas malignas per ſe neſcientes modum conſolationis ipſarum, quando ꝙ etiam ignorantes earum nocumēta & peſsima accidētia. Verbi gratia, eſt aliquis nouus medicus in ſcientia medicinæ qui videt aliquē bonum & verum medicum dare. viij. vel. viij. grana cataputiæ conſolata alicui morbo, vnde inde iuuamentum acquirit. modo iſte ruſticus vult ſimile facere alicui alteri corpori, eo ꝙ vidit id corpus inde iuuari, vnde credit iſtū ex tali medicina ſaluari, cum tō poſtea ex illa medicina morti appropinquet, eo ꝙ iſte ruſticus non vtebatur prouiſione, non enim ſciebat ꝙ iſta medicina poterat inducere peſſima accidentia, ſi ipſa eſſet non conſolata, aut etiam approximata in ſuper flua quantitate & qualitate, aūt etiam non in debito tpe. MON. Exemplū.

Deinde cum dicit.

Neq; tantum hæc deleteria ſunt vitāda, ſed omnia quoq; alia medicamenta etiam benigna, niſi dicendæ poſt (ſi per Dei gratiam mihi licuerit) conditiones obſeruentur. SYL.

Inquit Heben Meſ. non tantum has fugere oportet. verum & omnes etiam ſi elegantiores ſunt, niſi obſeruentur conditiones & modi quorum rememorabimur, ſi Deus voluerit. ANT.

In parte iſta Meſ. dat nobis neceſſitatē cognitionis medicinarum ſolutiuarum columium & incolumium, & dicit ſic. Non tantum has, ſcilicet medicinas ſolutiuas malignas, oportet effugere, verū & oēs ſcilicet oportet effugere etiā ſi ſint elegantiores. i. incolumiores. Niſi obſeruentur modi, ſcilicet prępparationis ipſarum & approximationis earum ad corpus ſm debitam quantitatem, qualitatem, & tēpus. MON.

Deinde cum dicit.

Huius autem obſeruationis in ſecernendo medicamentum benignum à malefico, methodus verſatur. SYL.

Conſideratio autem quæ eſt theſaurus inueſtigationum bonitatum & malitiarum in ipſis eſt hmōi. ANT.

In parte iſta Meſ. ponit diuerſitates medicinarum ſolutiuarum ſimplicium malignarum docens eas diſtinguere ab incolumibus, & primo proponit quod intēdit, ſecūdo exequitur. ſecunda ibi, Qm̄ enim theſaurus, id eſt principiū. MON.

Deinde cum dicit.

In conſideranda medicamenti ſubſtantia, temperatura, ſequentibus temperaturam qualitatibus, tactilibus, olfactilibus, guſtatilibus [viſilibus] tempore, loco natali, vicinia medicamēti, alterius numero. Ab his enim ſingulis differentijs diſpoſitio quædā propria & virtus medicamento acquiritur. SYL.

Quandoq; enim conſiderare oportet conditiones diſpoſitionum quæ ſunt ex parte ſubſtantiæ, & quandoque conditiones diſpoſitionum, quas res conſequitur à complexione ſua, quandoq; ab eo quod conſequitur eam. Et de huiuſmodi quandoq; determinat tactus, aliquando odor, aliquando ſapor. Et quandoq; ex diſpoſitionibus quæ acquiruntur ex tempore, & loco, & vicinitate vnius medicinæ ad alteram. ANT. Modus diſtinguendi medicinas bonas à malignis.

In parte iſta exequitur tradens nobis cognitionem medicinarum ſolutiuarum ſimplicium per quā medicus poteſt cognoſcere vel diſtinguere medicinas malignas ab incolumibus, & primo ponit conditiones per quas poteſt medicꝰ inter eas diſtinguere oſtendendo etiam quot ſint. ſecundo ꝙ conditiones tales docet diſtinguere malignas medicinas ab incolumibus. ſecunda ibi. Conditiones quidem q̄ ſunt. MON.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 40 sur 1089

Ex verbis aũt primæ particulę habemus quot & quæ ſint cõditiones repertæ in medicinis ſolutiuis ſimplicibus, per quas diſtinguimus malignas ab incolumibus, quia ſunt nouẽ. Vna eſt ſumpta ex parte ſubſtãtiæ, qa ſubtilis vel craſſa &c. Secunda eſt ſumpta ex parte complexionis. Tertia eſt ſumpta ex qualitatibus tangibilibus, vt quia mollis vel dura. Quarta ſumitur ex qualitatibus odorabilibus, vt quia ſit odoris acuti aut obtuſi. Quinta ſumit ex parte ſaporum, vt quia ſit ſaporis acuti vel ſtiptici aut pontici, nam ponet infra ꝙ medicina ſolutiua in ſapore acuta eſt malignior ea quę in ſapore eſt pontica, aut ſtiptica. Sexta ſumitur ex parte coloris, quia ſit alba vel rubea vel nigra, & ſic de alijs. Septima ſumitur ex parte temporis, nam dicimus ꝙ medicina ſolutiua, de nouo collecta eſt incolumior illa quæ per longum tempus eſt collecta, & qñꝙ ecõuerſo. Octaua ſumitur ex parte loci vt ſcammonea de contrata coraſceni eſt malignior ea q̃ naſcitur in alijs locis. Nona & vltima ſumitur ex vicinitate vnius medicinæ ſolutiuæ ad alteram, ſicut dicimus, ꝙ ſcammonea nata in loco vicino ſcillæ, quia ſit nata prope ſcillam eſt incolumior, vt infra patebit, & etiam raphanus natus prope ſcillam eſt incolumior & laudabilior, & per hæc nunc dicta ſtatim videbitur ordinata diuiſio huius capituli. Deinde cum dicit.

SYL. *Porro à medicamenti ſubſtantia differentiæ ipſius ſunt obſeruandæ, ſi id eſt leue graue, rarum denſum, craſſum tenue, lentum friabile. Per quæ medicamenta bona à malis ſecernere poteris.*

ANT. Conditiones quidem quæ ſunt ex parte ſubſtantiæ, ſunt graue & leue, ſubtile & groſſum, tenerũ & tenax, rarum & ſpiſſum, & ab his acquiritur ſcientia maligni tatis, & bonitatis medicinarum.

MON. In parte iſta Meſ. exequitur docens per iſtas nouem conditiones diſtinguere medicinas ſolutiuas malignas ab incolumibus. Et diuidit pars hæc in nouẽ partes. Primo docet eas diſtinguere per conditiones ſumptas ex parte ſubſtãtię. Secundo per conditiones ſumptas ex parte complexionis. Tertio per cõditiones ſumptas à qualitatibus tãgibilibus. Quarto ꝑ cõditiones ſumptas à qualitatibus odorabilib⁹. Quinto ꝑ cõditiones ſumptas à qualitatibus guſtabilibus. Sexto per conditiones ſumptas à qualitatibus viſibilibus. Septimo per conditiones ſumptas ex tẽpore collectionis. Octauo per conditiones ſumptas ex loco vbi natæ ſunt. Nono & vltimo ꝑ conditiones ſumptas ex vicinitate vnius medicinæ ſolutiuæ ad alterã in tempore ſuæ natiuitatis. ſecunda ibi, Inquit Heben Meſ. Scire debes ex parte cõſiderationis complexionum. tertia ibi, Tactus aũt de molli & duro. quarta ibi. Et de odorib⁹ quidem ſcire debes. quinta ibi, Inquit Heben Meſ. iudicia quidẽ &c. ſexta ibi. Colores autem. ſeptima ibi, Et tempus quidẽ determinat. octaua ibi, Locus vero eſt. nona & vltima incipit ibi, Vicinitate autem rei ad rem. Prima in duas. primo ponit modos ſubſtantiæ quibus poſſunt diſcerni medicinæ adinuicẽ. ſecũdo per illos modos docet eas ab inuicem diſtinguere. ſecunda ibi. Cęterum quæcunꝙ. Tenerum, ideſt liquidum & fragile, tenax, id eſt viſcoſum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ enim ſunt iter hæc facultate valẽtiora, qualia ſunt omnia trahendo purgantia, quo ſunt leuiora, eo meliora, grauiora autem maligna. Ob id ſcammonium, colocynthis, euphorbium, agaricus, nitrum, aloe, & ſimilia leuiora ſunt præſtantiora: ſimiliter quæ humiditatem habent excrementoſam, vt agaricus turbith, polypodiũ, ſcilla, & ſimilia leuiora ſunt meliora. Contrà vero grauiora ſunt meliora, vel quibus coacta eſſe ſubſtantia debet (vt hermodactylus, iris, cianus lapis.)*

ANT. Cæterum quæcũꝙ ex eis potentioris virtutis ſunt, leuiores quidem, meliores. Grauiores vero, malignæ, ſunt etenim ſcammonea, & aloe leuiores quidem, meliores: & colocynthis ſimiliter, & euphorbium, & baurach, & agaricus & ſimilia, niſi ſit ex eis in quibus requiritur aggregatio ſubſtantiæ, ſicut hermodactylus, & iris, & lapis lazuli. Hæc enim inferiora grauiora & meliora. Et humorẽm habentia ſuperfluum leuiora, meliora ſunt, ſicut agaricus & turbith, polypodium, ſcilla, & ſimilia.

MON. Alia litera habet. Etenim quæcunꝙ. non eſt vis. In parte iſta docet per iſtos modos ſubſtãtiæ diſtinguere inter medicinas ſolutiuas malignas & incolumes & diuidit hæc pars in partes quatuor. Primo enim per modos ſubſtantiæ qui ſumũtur ex graui & leui docet eas ab inuicem diſtinguere. Secundo hoc facit per modos ſubſtantiæ qui ſunt ſubtile & craſſum. Tertio per modos ſubſtantiæ qui ſunt, tenax & fragile. Quarto per modos ſubſtantiæ qui ſunt, rarũ & denſum. ſecunda ibi, De commenſuratione aũt rei. tertia ibi, Videtur aũt tenerum. quarta ibi, Quæ aũt menſurantur raro &c. Prima pars habet partes tres. nam medicinæ ſolutiuæ ſunt quatuor modorum: quædam enim ſunt ſolutiuæ, quæ F euacuant attrahendo: quædam ſunt quæ comprimendo: quædam ſunt quæ euacuant lubricãdo: & quędã ſunt quę euacuant molliendo. & ideo tria facit. Primo docet diſtinguere inter medicinas ſolutiuas malignas & incolumes, q̃ ſunt euacuatiuæ attrahendo. Secundo hoc facit inter medicinas quæ ſunt euacuatiuæ comprimendo. Tertio hoc facit inter medicinas quæ ſunt euacuatiuæ labificãdo aut lubricum faciẽdo, ſecũda ibi. Et medicinæ quidẽ faciẽtes. tertia ibi, Et faciẽtes quidem operationes. Prima in tres (licet forte aliquis eas ſimul legeret. Primo enim ponit ſuum caſum. Secundo ponit exceptionem ſui caſus. Tertio iterato declarat ſiue cõfirmat ſuum caſum. Secunda ibi, Niſi ſint ex eis. tertia ibi, Et humidum quidem habentia. Aduertendum quòd per hoc quod Meſ. dicit potentioris virtutis ſunt, ſtatim apparet quod dicebatur in diuiſione, ſc licet quòd hic explicat medicinas euacuatiuas attrahendo, eo quòd inter oẽs tales ſunt medicinę potentioris virtutis. oẽs enim hæ tales inferunt vim naturę, quod nõ eſt ſic de euacuatiuis comG primendo, labificando, & lubricum faciendo. Dicit poſtea leuiores quidẽ meliores. Ratio eſt illa. illæ medicinę q̃ ſunt calidæ & ſiccæ leuiores ſunt meliores: ſed medicinæ potentioris virtutis. ſ. euacuãtes attrahendo ſunt calidæ & ſiccæ: quare ex eis leuiores ſunt meliores. maior eſt nota, eo ꝙ calidas & ſiccitas niſi aliud impediat. ſ. bona rei cõmiſtio, ponit rẽ leuẽ, *ſicut videmus, ꝙ ignis qui eſt ſupreme calid⁹* & ſiccus inter cetera corpora eſt ſupreme leuior. minor apparet per Gal. tertio de ſimplici medicina, & in commen. illius aphoriſmi ſecundæ particulæ. In acutis paſsionibus raro & in principijs. econtrario eſt qñ ſunt grauiores, aggregatio enim ſubſtantiæ, id eſt quia ex ſuis principijs requirit commiſtionem ſuæ ſubſtantiæ, vt hermodactyli eſt quædam radix ſpiſſa compreſſa, vnde non requirit multas poroſitates: vnde graue eſt melius. & ſic etiam eſt de lapide lazuli cum ſit in ſubſtantia bene commiſtata & denſa, nec in ea eſt alia ſubſtantia heterogenea quæ nõ debeat eſſe. Et medicinæ ſolutiuæ attrahẽdo habentes multum humidũ, H quanto ſunt leuiores tanto ſunt meliores, eo ꝙ tunc per leuitatem illam earum humiditas multum remittitur, tendentes tũc ad ſiccitatem, ſicut contingit in polypodio & ſcilla & agarico, & ſimilibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ comprimendo purgãt (vt myrobalani, ſpecies rhabarbari, abſinthium, abſinthij ſuccus.)*

ANT. Et de medicinæ quidem facientes operationes ſuas comprimendo, grauiores quidẽ, meliores. Etenim myrobalani quidem grauiores, meliores, & ſpecies raued, ſimiliter, & ſimilia. & abſinthium grauius eſt melius, & ſuccus eius ſimiliter, & ſimilia.

MON. In parte iſta Meſ. docet diſtinguere medicinas ſolutiuas malignas ab incolumibus quæ ſunt euacuatiuæ cõprimendo, addẽs etiã aliquã de medicinis euacuatiuis attrahendo. & dicit ſic exponẽdo literã, faciẽtes ſuas operationes, ideſt

ſoluentes

soluentes ventrem. & enim myrabolani scilicet omnes, & species rauedsceni, id est etiam species rhabarbari.

Causa aũt quare medicinæ euacuantes cõprimẽdo sunt meliores grauiores, est ista, eo ꝙ medicina quæ euacuat ex primendo euacuat stipticãdo, & conficcando vt ita loquar comprimendo etiam id quod sub ea est deprimit ad inferiora. hoc aũt maxime fit pro grauitate quę est in medicina. Secundo notandum est, ꝙ per hæc verba possumus cõcipere ꝙ myrabolani, & species rhabarbari sunt medicinæ euacuãtes comprimendo. Tñ habent quandam virtutem per quam euacuant exoluendo & attrahendo etiam. & rhabarbarũ licet euacuet exoluendo & attrahẽdo, etiam euacuat cõprimendo sui terrestreitate. & propterea infra ponet rhabarbarũ & myrabolanos de medicinis bñdictis. dñr enim aliquæ medicinæ benedictæ, quia cum hoc quod euacuãt, corroborant mẽbra & eorum virtutes. hoc aũt faciunt rhabarbarũ & myrabolani eorum terrestreitate & aliqua aromaticitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ plena, non vacua esse oportet (qualia casiafistula, tamarindi, balanus myrepsica, cnicus, granum Nil, quod [carthamum Indicum quidam vocant,] ricinus & similia.*

ANT. Et quæ mensurantur pleno & vacuo, grauiora sunt meliora, sicut casiafistula, tamarindi, & bẽ, & carthamꝰ, & granum Nil, & cherua, & similia.

MON. Idest & illę medicinæ quę iudicantur per plenitudinẽ & vacuitatem, vnde inter corticem & medullam habẽt vacuitatẽ vt casiafistula, carthamus & similia, hæc enim qñ sunt grauiora, sunt meliora, eo ꝙ cum sunt plena valde, sunt meliora cñ si essent vacua, eo ꝙ tunc significatur ꝙ in eis est de medulla multum. & paucum de aere, eo ꝙ aer in eis existẽs ponit eas leues, modo qñ multũ est in eis de medulla, sunt meliores. vera est ergo maior, ꝙ medicinæ quæ iudicantur per plenitudinem & vacuitatem, plenæ sunt meliores: sed quãdo sunt plenæ, sunt grauiores eis vacuis existẽtibꝰ: ergo vera est conclusio ꝙ medicinæ quæ mensurantur pleno & vacuo, grauiores sunt meliores. Et possunt cognosci ex sono. vnde casiafistula quæ non sonat est melior ea quæ sonat eo ꝙ quæ bene sonat significatur ꝙ in ea est multũ de aere & parum de medulla. granum Nil. i. carthamũ indum. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ leniendo purgant & lubricãdo (vt psyllium, pruna, myxa, casiafistula.)*

ANT. Et faciẽtes quidem operationes suas leniendo & lubricando, grauiores quidem meliores, sicut psyllium proprie, & casiafistula, & pruna, & sebesten, & similia.

MON. In parte ista Mes. docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus quæ euacuant labificando & lubricum faciendo. Causa aũt dicti in litera est hæc. eo ꝙ medicinæ quæ euacuãt labificãdo & lubricum faciendo euacuant per virtutem aqueam quæ in eis est. sicut medicinæ euacuantes comprimendo, euacuant per terrestreitatem in eis manentem. Et quia substantia aquea est grauis, licet nõ in supremo: ideo ex talibus medicinis grauiores sunt meliores. Deinde cum dicit.

Antiquus. De commensuratione autem rei subtilis & crassæ dicetur paulopost.

In parte ista pro distinctione medicinarum solutiuarum malignarum ab incolumibus quæ sunt ex parte modi substantiæ, quæ est subtile & crassum remittit nos ad inferiora & dicit sic. de commensuratione aũt id est cognitione perfecta rei subtilis & crassæ, dicetur paulopost, supple quare nõ oportet modo dicere. Deinde cum dicit.

SYL *Quamuis autem substãtia friabilis esse tenuis, & lenta esse crassa videatur; tamen id absolute verum non est, cum ex his quæ substãtia sunt crassa, (vt idem de tenui pollicear) quædam lenta et friabilia inueniantur, ut ex aloe crassa, quædam enta, alia friabilis. Idem ostẽdunt scammoneum, salis species, et nitrum. Sagapenum quoq; est lentum, & tenax, sed tenue, & item anacardus. Non est igitur vnicum tenue, friabilis cau sa; neq; crassum lenti & glutinosi.*

ANT. Videtur enim tenerum & tenax a subtili vel crassa dependere substantia. Creditur enim subtile, tenerum & crassum, tenax. Sed non condigne simpliciter concedendum. Ex crassarum enim substantiarum rebus inueniuntur, & tenera & tenacia. Et ex rebus subtilium substantiarum, inueniuntur & tenera & tenacia. inuenitur enim aloe & tenerum & tenax, & scammonea, & species salis & baurach: & inuenitur sagapenum tenax & anacardus. Quare non horum subtile & crassum cautum tantum.

MON. Postquã Io. Mes docuit distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per conditiones sumptas ex parte modi substantiæ qui est subtile & crassum, & graue & leue, In parte ista docet easdẽ medicinas ab inuicẽ distinguere p cõditiones sumptas ex parte modi substãtiæ qui est tenerũ & tenax. Et in secunda parte ponit modũ cõuenientẽ & laudabilem ab eis sumptũ. Secunda ibi. Verum aũt à puritate. Dicit sic de prima parte ita dictũ est, ꝙ de commẽsuratione medicinarum solutiuarum per subtile crassum dicetur paulopost. videtur aũt, scilicet quibusdam tenerum id est fragile, & tenax id est viscosum. creditur enim, scilicet à quibusdã subtile supple esse tenerum, id est fragile, & crassum tenax, id est viscosum supple esse. Sed hoc dictũ improbat hoc modo. non condigne simpliciter idest vniuersaliter est concedendum: inuenitur enim aloe supple quod est crassæ substãtię, tenerum, id est fragile, & tenax, idest viscosum & sagapenum similiter, supple quod est subtile in substantia, & tenax, id est viscosum. & ideo ab alio depẽdet subtile & crassum in medicinis, & tenerum & tenax: nec tenerũ & tenax depẽdent à subtili & crassa. simile etiam ponit Auicen. 1. can. fen. secunda de signis sumptis à substãtia vrinæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Sed à puritate & impuritate cum tenuitate, & crassitie iuncta, proficiscitur vtrunq;: nam purum & tenue est friabile, impurum simul & crassum, est lentum: præter illa quorũ essentia est humida lenta, vt saccharum, saccharum candum, manna. In his enim quod purius & tenuius, est glutinosius.*

ANT. Verum autem à puritate vel impuritate hoc magis. est enim purius subtilius tenerum. Impurum aũt crassum tenax. Super puro igitur & impuro subtili & crasso significant magis tenerum & tenax, nisi forte sit aliqua ex rebus cuius materia sit humiditas viscosa, sicut zuccarum & nabet, & alhosos. horum enim purius, subtilius, tenacius

MON. In parte ista ostendit modum conuenientem per quem debemus per tenerum & tenax significare super bonitatẽ aut malitiam medicinarum solutiuarum. Et dicit sic. ita dictum est ꝙ videtur quibusdam subtile esse tenerum & crasse tenax, sed non condigne. videtur autem scilicet tenerum & tenax puritatis vel impuritatis semper esse significatiuum. est enim purius, id est purum. subtilius tenerũ. eo ꝙ id dicitur subtile esse quod faciliter est diuisibile ad minima, vt Gal. ponit secũdo de complexionibus, & in tertio de simplici medi. tunc autem tale quanto est purius, tanto est magis diuisibile ad minima: & per consequens faciliter frangibile. tale autẽ est tenerum. & contra est de impuro & crasso. cum tale difficulter diuidatur ad minima. & per consequens erit & difficulter frangibile. Nabet, idest zuccari. vel potest dici zuccarum nabit. id est candi. Alhosos, id est zuccarum de illa contrata, ita ꝙ dictio sit contrahens zuccarum ad speciem determinatam ratione cõtratæ. potest etiã

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 42 sur 1089

scribi hæc dictio sine alhosos, & tunc alhosos in synonymis idem est quod manna. & manna nihil aliud est q̃ ros cadens super halasal, id est super amygdalas q̃n enim humiditas illa cadit super flores & folia amygdalæ, illa postea colligitur, & fit manna. & satis posset hæc esse conueniens expositio, eo q̃ mãna pro sui materia habet humidum subtile & viscosum. Tertio potest exponi hæc dictio halohosos cũ h. & tunc halohosos idem est quod scilla. & etiã hoc modo est conueniens expositio, eo q̃ scilla est res in substãtia subtilis multi humidi, & viscosa, præcipue q̃n est recens: & quanto est puior, e st magis tenax & viscosa. sed q̃n est antiquata tunc est sicca. & quanto purior, tãto est magis tenera & frãgibilis. Deinde cum dicit.

SYL. *De substantia rara, ut de leui; de densa, vt de graui est iudicandum.*

ANT. Quæ vero mensurantur denso & raro, proportionalia sunt eis quæ mẽsurantur graui & leui. de quibus sermo præcessit.

MON. In parte ista Mes. per quartam conditionẽ se tenẽtem ex parte substãtiæ docet distinguere medicinas solutiuas incolumes à malignis, & dicit sic. Quæ aũt mẽsurantur id est iudicantur raro & denso &c. Præcesit, id est completus est. totum postea est notum. Dicebatur enim supra q̃ medicinę laxatiuæ euacuãtes attrahendo, leuiores sunt meliores: sed grauiores sunt maligniores, nisi acquirant à suis principijs cõmassationẽ suæ substãtiæ, & cõpaginẽ vt hermodactyli & similia. dicebatur etiã q̃ medicinæ solutiuæ comprimendo & labificãdo grauiores sunt meliores. ita debemus dicere in ꝓpositio, nam in medicinis solutiuis euacuãtibus attrahendo, rariores sunt meliores: sed densiores sunt malignæ, nisi ex suis principijs acquirãt densitatẽ in substãtia. similiter etiam ex medicinis euacuantibus comprimẽdo, & labificãdo seu leniendo illæ quæ sunt dẽsiores, sunt meliores. & ideo apparet q̃ iudicium medicinarum laxatiuarum siue solutiuarũ sumptũ ex raro & denso, est proportionale iudicio ipsarum sumpto ex graui & leui. Deinde cum dicit.

SYL. *A temperamento autem, medicamentum benignum à malefico secernitur, per qualitatum primarum actiones, & opera. nam medicamentum calidum: calefactio, tenuatio, rarefactio, maturatio, coctio, viarum apertio, & similia effecta propria consequũtur. si autem immodice calidum est; morsus, desiccatio, sitis: si deniq; est summe calidum; inflammatio, vstio cauterij modo, morsus acerrimus, attractio immodica, consumptio, phœnigmos, ideſt rubrificatio.*

ANT. Inquit Heben Mes. Scire debes ex parte cõsideratio num complexionum, q̃ medicina calida habet cõsecutiones iudiciorum propriorũ, quæ sunt calefactio, subtiliatio, rarefactio, maturatio, digestio, apertio viarum, & similia: & si superfluat, mordicatio, sitis, desiccatio, & similia: & si vltimatur, acuitas, & inflammatio, & attractio superflua, & consumptio, & opera rubificationis, & cauterizationis.

MON. In ista parte Mes. per conditiones sumptas ex parte complexionis docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus. Et primo ostendit quales dispositiones insunt medicinis solutiuis per complexiones. secũdo docet distinguere eas ab incolumibus. secunda ibi, Et incolumiores q̃dem. Prima pars habet quatuor partes. Primo enim ostendit quales operationes seu dispositiones insunt medicinis solutiuis per complex onẽ calidam. Secundo ostẽdit quales dispositiones insunt eis p cõplexionẽ frigidã. tertio ostẽdit quales eis insunt per complexionẽ humidam. quarto ostendit quales dispositiones eis insunt p complexionem siccã. secũda ibi, A frigida quidem. tertia ibi Ab humida. quarta ibi siccam aũt. Prima pars habet partes tres. Primo ostẽdit effectus qui ꝓueniunt à medicina per caliditatẽ q̃n caliditas non est multum excedens. Secundo ostẽdit eius effectus q̃n ipsa excedit, licet nõ multum. Tertio ostendit eius effectus q̃n caliditas in ea superflue excedit & vltimatur, quia vsq; ad quartum gradum. secũda ibi, Et si superfluat. tertia ibi, Et si vltimatur. Dicit sic de prima parte, q̃ medicina calida dat consecutiones iudiciorum propriorum, id est q̃ facit acquirere in medicina solutiua proprietates quas habet efficere caliditas, & hoc est quod dicit, calefactio: subtiliatio quantum ad membrum: & rarefactio, s. quantum ad spiritus & humores: maturatio quantum ad digestionem quę est in nocitiuo: digestio q̃n. s. ꝓparatur humor vt suscipiat formam membri. Postea dicit in secunda parte, & si superfluat. s. caliditas in medicina: mordicatio. s. aduenit. causa est, ideo q̃ q̃n ista caliditas superfluit, peruenit ad tertium gradum, modo caliditas tertij gradus potest esse causa primi doloris qui est mordicatio. & attractio. s. humoris. &c. Deinde cum dicit.

Frigidum autẽ, frigefactio, cruditas, & similia: si supramodum est frigidum, coarctatio, obstructio: si extreme frigidũ est congelatio, [stupefactio] mortificatio.

A frigida quidem effectus iudiciorum eius qui sunt[a] infrigidatio, & inspissatio, coniunctio, & indigestio, & compactio, & similia: & si superfluat, coarctatio & oppilatio: & si vltimatur congelatio & mortificatio.

In parte ista ostendit effectus siue dispositiones quæ fiũt in medicina à frigiditate, & dicit sic. Inspissatio. s. humorũ & spiritus: coniunctio. s. quãtum ad vias: compactio. s. quã tũ ad porositates: coarctatio, id est oppilatio coarctatoria, & hoc contingit propter expressionẽ humoris à membro: vnde coarctatur propter frigus, oppilatio. s. attenuatoria. congelat & mortificatio, quod contingit propter extinctionem naturalis calidi à frigido. Deinde cum dicit.

Humidum item, humectatio, lubricatio, lenitio, glutinatio: si admodum est humidum, obstructio, flatus, nausea, similia [præsertim si etiam glutinosum sit.]

Ab humida, humectatio, lubricitas, lenificatio, conglutinatio: & si superflua, oppilatio, vẽtositas, nausea, & similia.

In parte ista ostendit q̃ę dispositiones perueniãt in medicina solutiua ab humida complexione. lubricitas, & hoc propter lenificationem, & hoc est quod subdit lenificatio. conglutinatio, & præcipue hoc adducit si illa medicina cũ humiditate sua sit viscosa. oppilatio eo q̃ hæc medicina sui humiditate multum parietes humectat. vnde vnus cadit super alterum & oppilat, si præcipue sit viscosa. ventositas, eo quòd hæc medicina sui humiditate leuat humores ad os stomachi, vnde fit vẽtositas. fit etiam nausea pp eandem causam. non dixit Mes. de hac medicina humida, (& si vltimatur) sicut dixit de medicina calida & frigida. et rõ est ista. eo q̃ oẽs auctores concedunt q̃ medicina humida non excedit tertium gradum nec illum includit. modo ista medicina vltimaretur in sui operatione, si tertium gradum excederet. ideo &c. Deinde cum dicit.

Siccum denique, siccatio, rarefactio; emaciatio, coarctatio cauitatum, cutis corrugatio, cutis scissio, furfuratio, & similia.

Siccam vero medicinam consequuntur hæc,[b] desiccatio, rarefactio, attenuatio, & similia.

In parte ista ostendit quæ dispositiones siue effectus proueniant à medicina solutiua ratione siccitatis. & dicit sic attenuatio, scilicet propter consumptionem humiditatis in membro ab ipsa medicina sicca. coarctatio, scilicet membrorum propter eorum siccitatem, eo q̃ tunc propter siccitatẽ non sunt bene apta nata exigi, vnde coarctatur corrugatio, scilicet cutis, & hoc contingit propter humiditatis consumptionem qua in cute est, vnde fit corrugatio in cute & crispitudo. scissio. scilicet in cute, hoc contingit, scilicet

[a] *Antiq. Cod. manuscr. hẽt infrigidatio inspissatio, cõiugatio, & compactio, & similia. In alio autẽ Mediol. ĩpresso legitur. infrigidatio & ĩspissatio, indigestio, cõpactio, & similia.*

[b] *Desunt nõnulla ut ex Mũdini quoq; expositione colligere est. In manuscr. cod. legit deficcatio attenuatio et penetratio et similia. Et si superfluat corrugatio coarctatio. Et si vltimat, scissio & serositas & similia sed ĩ mediol. an. est. deficcatio attractio & similia. Et si superfluat corrugatio & si vltimatur, scissio et serositas et similia. q̃ lectio magis placet. sed pro serositate legẽdũ serositas. s. aspitas, voce à serra p similitudinẽ deducta.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 43 sur 1089

licet quando manus vel pedes multum fricantur præcipue ex re acuta: ibi adducatur scissio, & hoc contingit pp consumptionem humoris in cute existentis à medicina sicca, continuantis eius partes. scrositas, sicut qñ a cute eleuãtur quædam partes squamosæ, vt etiam contingit in vnguibus & alijs partibus propter consumptionem humoris ab eis. vnde veniunt squamæ. Deinde cum dicit.

SYL. Docet cognoscere medicinas laudabiles à malignis p earũ cõplexiones.

Propterea medicamentum purgans calidum salubrius frigido; humidum sicco, & etiam calido. In summa quanto medicamentum est temperamento hominis medio propinquius; tanto salubrius: quanto remotius, tanto malignius. Quod si qualitatibus his à media hominis temperatura extreme recedat, venenum potius est dicendum quàm medicamentum.

ANT. Et incolumiores quidem sunt calidæ frigidis, & humidæ siccis & adhuc calidis. & vniuersaliter quidẽ omnis medicina quanto temperamento vicinior, tanto in columior. procedens autem, remota ab hoc vltimata vero in qualitatibus suis malignior, immo dignior vt venenum dicatur.

MON. In parte ista docet distinguere medicinas laudabiles à malignis per earum complexiones, postquã inquisiuit earum effectus qui ab eis proueniunt rõne complexionis, dicit sic, ꝙ medicinæ calidæ sunt incolumiores frigidis, intellectis reliquis partibus. causa est eo ꝙ calidum est maxime naturæ amicum, instrumentum suarum operationum, frigidum vero naturæ est inimicum viuenti. habet & hoc dictum veritatem specialiter, scilicet de medicinis solutiuis euacuantibus attrahendo: eo ꝙ earum operatio est adhuc fortior qñ cum eis est caliditas ꝙm qñ cum eis est frigiditas, cum de ratione calidi sit attrahere. similiter etiam humidæ sunt incolumiores siccis, humidum enim est maxime naturæ benignũ. est enim humiditas vna res ex principiis vitæ, non autem siccitas, licèt forte loquendo de medicina soluti ua quantum ad intentionem suæ operationis medicina sicca sit melior humida, eo quod eius operatio est attrahere, attractio aũt fortius intensiue fit per siccitatem, quàm p humiditatẽ. & adhuc calefactis, scilicet in actu, quali vellet dicere ꝙ non solum medicina calida in potentia est incolumior frigida in potentia: immo hoc est verũ de medicina calida in actu, ꝙ ipsa est incolumior frigida in actu. Quanto temperamẽto. ſad iustitia est vicinior &c. Et ex hoc possumus concipere ꝙ medicina calida & humida est melior inter omnes, eo ꝙ magis est propinqua temperamẽto humano, cum complexio humana declinet ad calidum. & humidum. Deinde cum dicit.

Moderatio dicti Mes.

SYL. *Tactus iudex est certus, mollis, duri, asperi, lenis: molle est, quod cedit nostræ carni, durum contra, cui nostra caro cedit, illud quoq; facile patitur alteratur, corrigitur; hoc difficulter.*

ANT. Tactus autẽ de molli & duro aspero & leui iudicat, & de molli quidem & duro iudicia sunt propria: molle enim rei obedientiam: durum vero econtra significat. quorum quidem hoc facile, illud vero difficile passibile est & alterabile: & tibi superest vt scias hęc facile corrigi illa vero non facile.

MON. In parte Ista docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secundas quæ sensu tactus comprehenduntur. di cuntur autem hæ qualitates esse secundæ, eo ꝙ dependent à primis qualitatibus, quæ sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Diuiditur autem hęc pars in duas partes. Primo per qualitates secundas quæ sensu tactus comprehenduntur, quæ sunt durum & molle, docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus. Secundo hoc idem facit per asperum & lene. secũda ibi. Sed asperi & lenis. Dicit sic de prima parte, molli quidem & duro

A

B

C

D

insunt iudicia propria, id est distincta, scilicet ab aspero & leni. molle enim, rei obedientiam, scilicet facit, & hoc facit quantum ad prẽparationem eius antequam à corpore assumatur. nam medicina mollis potest sui mollicie cito præparari: molle enim est bene terminabile termino alieno, licet male sit terminabile termino proprio. molle etiam in medicinis facit earum obedientiam, scilicet ex parte naturæ, scilicet quando medicina iam assumpta est à corpore, eo ꝙ cito sui mollitie ad actum reducitur, ꝓpter eius citam & facilem diuisionem ad minima, & ideo molle rei obedientiã facit, & quantum ad obedientiam naturæ, & quantum ad obedientiam artis. Quorum quidem hoc, id est molle, facile est passibile, & alterabile, scilicet per naturã: illud vero, id est durũ: difficile, scilicet corrigi potest.

Mollities & durities medic. duplex.

Iuxta quod notãdũ est ꝙ duplex est mollities, aut durities. vna est mollities aut durities reperta in medicinis per naturam, vt v.g. mollities reperta p naturam in medicina est sicut casiafistula, & tamarindi & similia. durities vero in medicina solutiua per naturam est sicut rhabarbarũ, lapis lazuli, & turbith, & similia. alia dico est durities & mollities reperta in medicinis per artem, sicut est potiones & electaria. medicina vero dura est sicut medicina solutiua approximata in substantia pilulata. modo di ctũ ipsius Mes. habet verum de quacũq; medicina solutiua dura vel molli. scilicet ꝙ medicina mollis per naturã facilius est reducibilis ad actum ꝙm medicina dura per naturam, sicut hermodactyli, & lapis armenus, & similia. similiter etiam medicina mollis per artem citius est alterabilis à natura, & reducibilis ad actum, ꝙm medicina dura, sicut pilulæ. similiter etiam citius ꝑparari potest & melius. Et hęc est causa quare medicinæ liquidæ solutiuæ dãtur in mane, aut in matutinis, aut in campana diei: eo ꝙ possint compiere operationem suã in hora debita, sicut ante tertiam aut in hora tertiæ cũ valde cito alterentur à calore nostri corporis, & ad actum reducantur. sed medicinæ duræ solutiuæ sicut pilulæ, dantur in sero, quia si dantur de mane non possunt explere suam operationem in debita hora, sicut in tertijs vel ante tertias, cũ tarde alterentur à calore nostri corporis. similiter etiam tardius ad actum reducuntur à calore nostri corporis ꝙm medicinæ molles. Deinde cum dicit.

SYL. De inuestigãda malitia & bonitate medi. solu. p aspe rũ & lene.

Asperum quoq; à siccitate est, lene ab humiditate, ob idq; medicamenta purgantia præsertim virium violẽtarum, lenia sunt salubriora, et alia similiter: præsertim quibus et lenibus et asperis in eodem genere esse contingit, aspera contra. Sic colocynthis, absinthium, fumaria elateriũ, agaricus, & similia, lenia probantur; aspera improbantur.

ANT. Sed & asperi & lenis sunt quædam iudicia. Etenim hoc quod siccius, illud vero humidius. Lenitas nempe medicinis associata & proprie violẽtarum virtutum, ipsas ad latus incolumium declinare facit. Sed & alijs similiter, & proprie quę vtroq; modo sunt possibilia nasci. Asperitas vero facit econtra. Nam & colocynthis lenis bona, aspera mala. & absinthium similiter, & fumus terræ, & succus cucumeris asinini, & agaricus, & similia.

MON. In parte ista Mes. docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secundas sensus tactus quæ sunt asperum & lene. & dicit sic, ꝙ aspero & leni sunt quædam iudicia, scilicet appropriata, eo quòd asperitas est inæqualitas, scilicet durũ corpus: & lenitas est æqualitas, scilicet corpus molle, vt ponit in techn. Gal. de signis cannæ pulmonis. durities autem est effectus siccitatis. illud vero, id est lene, humidius propter oppositam causam: lenitas nẽpe medicinis associata & proprie violentarũ virtutum, ipsas ad latus incolumium declinare facit, eo ꝙ tales medicinæ violentæ in sui operatione quanto sunt humidiores tanto sunt meliores, vt ipse supra ponebat, tales autẽ medicinæ sunt lenes, ideo &c. ideo tales medicinæ lenes citius obediunt præparationi quæ ab arte fit citius etiam obe-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 44 sur 1089

diunt aliæ similiter, scilicet medicinæ quæ non sunt violentæ in sui operatione supple lenitas eis associata facit eas incolumes, & proprié quæ sunt posibiles nasci vtroq; modo scilicet cum asperitate & lenitate. sunt enim quædam medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tm̃ cum asperitate sicut myrabolani, & rhabarbarum & similia, quædam etiam sunt medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tm̃ cum lenitate sicut colocynthis, modo non est verum dicere q; medicina quæ tm̃ nascitur lenis sit melior medicina quæ tm̃ nascitur aspera, dato enim q; colocynthis sit lenis, non est verum dicere q; ipsa sit melior rhabarbaro & myrabolanis, qui nascuntur tm̃ cum asperitate: sed si aliqua medicina posset nasci cum asperitate & lenitate, illa quæ est lenis est melior, ita vult dicere Mes. Deinde cum dicit.

SYL. Olfactiles.

Medicamenta bene olentia sunt salubriora, quia odor ille bonus, partes principes facultatum, ceu fontes, roborat, spũs instaurat, & facultates animamq; exhilarat, grauis contra, ob id effecta molesta, & difficilia illi succedunt.

ANT. De inuestigãda malitia & bonitate medi. solu. p odores.

Et de odoribus quidẽ scire debes: q; odor bonus in medicina ipsam ad latus incolumium declinare facit: et illud ideo: q; dilatat animam, & spiritus, & virtutes reparat, & virtutum mineras cõfortat. Grauis vero odor contrarium horum facit, & efficit consecutiones operationum difficilium & laboriosarum.

In ista parte docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secũdas sensus odoratus. Et dicit scire debes q; odor bonus, s. aromaticus, in medicina ipsam ad latus incolumiũ declinare facit, eo q; talis odor facit q; medicina cum maiori delectatione assumitur modo sicut cibus magis iuuat quando cum delectatione assumitur dato q; sit parum deterior quodam alio, eo q; magis â stomacho amplectitur, & amplexus retinetur, & per consequens melius digeritur, ita eodem modo cõuenit de medicina q; qñ est in odore conueniẽs & aromatica, magis cum delectatione accipitur, magis etiam retinetur vt etiam calor naturalis stomachi posit in ipsam perfecte agere fm quod decet & ideo reddit causam dicti, & illud, ideo q;, pro quia, dilatat animam, id est virtutem animæ, vel animam id est calorem naturalem qui est animæ instrumẽtum. hoc est quod dicit & spiritus & virtutes reparat confortando. s. membra quæ sunt earum principia, & hoc est quod dicit, & virtutũ mineras confortat & ratio est eo q; omnis medicina odorifera est aromatica, vt Auer. ponit. v. sui colliget. omnis autẽ medicina aromatica est cordialis, vt Auic. ponit. 3. can. fen. 2. cap. de canonibus vniuersalibus in curatione ægritudinũ cordis modo si cõfortat cor, per consequens confortat alia membra principalia confortando mineram virtutum. Et hoc habet verum siue illa medicina sit odorifera p naturã, sicut rhabarbarum & absinthiũ & myrabolani & similia, siue ipsa sit odorifera per artem, sicut quando cum medicina pillulata admiscentur species boni odoris. & propterea quando quis assumpsit aliquam medicinam solutiuã liquidam in qua non fuit aliqua medicina odorifera, infirmus eam abhorret statim, & ideo est conueniens dare puluerem specierum aromaticarum, tunc enim infirmus sentiet odorem specierum quæ sunt supra medicinam qui est odor bonus, & non sentit odorem medicinæ. Grauis vero &c. notum est. Deinde cum dicit.

Impliatio dicti Mes.

SYL. Gustatiles sapores tẽperamentũ certi⁹ indicant q̃ odores colores lib. 4. simp. Effecta saporũ seu tẽperamento

Sapor autem præter cætera obseruandus in iudicando medicamento purgante salubri aut insalubri. Nam hic medicamenti virtutem immutat & modice diuersam facit: hoc autẽ loco de saporibus tantum nobis est dicendum; quantum ad discernendum medicamentum bonum à malo pertineat, quatenus scilicet eos propriæ quædam & puræ dispositiones omnino consequantur.

Inquit Heben. Mes. iudicia quidem, quę sunt de esse saporũ magis sunt apud me super inuestiganda malitia & bonitate medicinarum solutionem facientium, immutant enim earum virtutes ad modicum diuertentes. Et competit hic loqui tantum de saporibus quantum ad eorum iudicia pertinet super cognoscẽda malignitate & bonitate ipsarum, prout est ab eis cõsecutio dispositionum propriarum pura.

rũ, quę ipsi sapores sequuntur.

Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit per quatuor dispositiones distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumitatibus, scilicet per dispositiones sumptas ex parte substantiæ, & ex parte complexionis. Similiter etiam per qualitates secundas in medicinis repertas quæ sumuntur â tactu & quę comprehenduntur per odoratum.

In parte ista docet etiam eas distinguere abinuicem per qualitates secundas quę comprehenduntur per gustum. docens, scilicet, ex saporibus distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus & primo proponit quod intendit, secundo. exequitur. secũda ibi. Verbi gratia. Dicit sic de prima parte. Iudicia quidem sumuntur de esse saporum, id est quæ sumũtur â speciebus & diuersitatibus saporum, volẽdo ex eis significare super tales medicinas malignas & incolumes magis, id est necessaria, sunt. immutat enim. s. sapor virtutem earum. s. medicinarum solutiuarũ. & ad modicum, id est fm modicum diuertẽtes, s. earum iudicia. prout. id est quæ propria est huic libro. Hic sunt duo attendendẽda. Primum est q; Mes. in his verbis ponit suum dictum, & causam sui dicti. dictum est hoc, q; ipse amodo intẽdit in quirere complexionem virtutum & operationum medicinarum, & præcipue solutiuarum. causam dicti ponit, cum dicit quòd maxime sequuntur bonitatem & malitiam medicinarum solutiuarum. sunt enim ipsi sapores maxime annexi complexionibus mistorum, & magis annexi q̃m colores & odor. & cum sapor ipse sit sequela complexionis, sicut ponit Arist. in lib. de sensu & sensato, Auer. etiam in suo tractatu de sensu & sensato, dato enim q; sapores sint sic secundæ qualitates sicut colores & odores, tamen magis immediate sequuntur complexionem mistã q̃m colores & odores & propter aliud, nam sicut ponit Gal. de simplici medicina, sicut sapores ipsi habent indicare de his quæ corpori sunt similia: ita indicant de his quæ corpori sunt contraria. modo cum medicinæ solutiuæ attrahendo sint corpori contrariæ: hinc est q; de eis debemus iudicare per sapores. quare de eis determinandum. Secundo est notãdum q; duplex est cognitio de *saporibus, vna est cognitio fm se*, in qua explicatur qualiter generatur in rebus mistis eiusdem etiam complexionis: alia est cognitio de saporibus, ita vt ex eis cognitis iudicentur complexiones in rebus. & talem cognitionẽ tradit nobis Gal. in. iij. & 4. de simplici medicina. & adhuc ista est duplex, vna est vt in generali cognoscamus cõplexiones quarumcunq; rerũ ex talibus saporibus siue sint cibi siue medicinæ euacuatiuæ siue alteratiuæ: & hoc p̃cipue facit in tertio & quarto de simplici medicina. alia est cognitio saporum, taliũ vt ex eis cognoscamus cõplexionem solum medicinarum solutiuarum, vnã etiã ab alia diuidẽdo per bonitatem & malitiam ia ea repertam, adeptã ex sapore. modo Mes. tradẽs nobis cognitionem saporum, nõ tradit nobis de eis cognitionem saporum, nec primam nec secundam, sed tertiam, docens, scilicet ex saporibus cognoscere complexionem & bonitatem & malitiam medicinarum non quarumcunq; sed solutiuarum. Et ideo ad hoc adue rtẽs dixit hæc verba, vt per talia verba daret intellige re quis esse modus cognitionis medicinarum ex saporibus quam hic vult tradere. Deinde cum dicit.

Cognitio saporũ duplex.

Acre enim medicamentum facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dissipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, siti in facit.

Acris,

Verbi gratia. Acutũ est facile inflammabile, mordicatiuum, penetratiuum, adustiuum, excoriatiuum, aperitiuum, carminatiuum ventositatum, exiccatiuum, facien-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 45 sur 1089

faciens ſitim, extenuatiuum, inciſiuum, ſubtiliatiuum, diuiſiuum, attractiuum, à longinquo reſolutiuum.

In parte iſta docet exemplo nos cognoſcere per ſapores virtutes & operationes medicinarum, earum malignitatē & incolumitatem. Et primo facit hoc. Secūdo concludit ex dictis quoddam documentum artificiale. ſecunda ibi, Qua re ſcire oportet. Primo in duas. Primo ponit operationes & virtutes ipſorum ſaporum. Secundo per hos ſapores docet diſtinguere laudabiles a malignis. Secunda ibi, Et debes ſcire. Prima pars habet partes octo. nam ſm cp ponit Sera. in ſuo de ſimplicibus, ſermone ſecūdo, ſapores reperti in reb⁹ ſunt tm̄ octo. extrahens hoc ex dictis Ga. in. 4. de ſimplici med. ſ. ſapor acut⁹, ſapor amarus, ſapor ſalſus, ſapor vnctuoſus, ſapor dulcis, ſapor ſtipticus ſiue ponticus, ſapor inſipidus, & ſapor acetoſus. Et ideo Ioā. Meſ. 8. facit. Primo enim oſtendit virtutes & operationes ſaporis acuti. ſecundo oſtēdit operationes & virtutes ſaporis amari. tertio oſtēdit operationes & virtutes ſalſi. quarto vnctuoſi. quinto dulcis. ſexto ſtiptici & pontici ſimul. ſeptimò inſipidi, octauo & vltimo oſtendit operationes & virtutes ſaporis acetoſi. Secūda ibi, Amarum aūt tertia ibi, Salſum vero. quarta ibi, Vnctuoſitas quòcp. quinta ibi, Dulce aūt. ſexta ibi, Inſipidum vero. ſeptima ibi, Stipticum vero. octaua ibi. Acetoſum quidem. Primā diuidere poſſumus in duas ſi volumus. Primo enim ponit operationes ſaporis acuti: ſecundo ponit eius virtutē ſiue poſſe. ſecunda ibi, Et ponit operationem ſuā. Antequā veniamus ad expoſitionem huius literæ ſcire oportet, vt ſumitur ex dictis Gal. 4. de ſimplici medi. diſt. iiij. primo cap. cp ſapor acutus inter oēs ſapores fundatur in re ſubtilis ſubſtantiæ igneæ, & etiam eſt inter oēs calidioris complexionis, & hoc ipſe probat autoritate Ariſt. & Theopraſti. Hoc etiam probat per vſum cōiter omnium: nam non eſt aliqs qui cognoſcens & ſentiens ſaporem acutum non dicat cp ſapor acutus eſt qui approximatus linguę, non ſolum linguā exurit & mordicat, immo etiā ſi ad oēs alias ſenſibiles partes approximetur, vrit & mordicat, & perfecte calefacit, ſicut eſt piper, cæpe, ſcilla. & ſimilia. Ponit etiā Gal. in ſequēti cap. eiuſdem ſummæ, cp iſte ſapor fundatur aut in ſubſtātia ignea ſicca, aut in ſubſtātia aquea humida: in ſubſtantia ſicca ignea eſt ſicut euphorpium, ſcamonea, mezereon, & iſtæ medicinæ ſic acutæ raro aut nunquam corpori ſunt exhibiles: ſed ſunt quædam medicinæ aut res acutæ, ſecundo modo fundatæ. ſ. in ſubſtantia aquea humida, quæ bene ſunt corpori exhibiles, ſicut eſt allium, cæpe, & porrū. licet autem oēs res acutæ ſint valde calidę noſtro corpori approximatę, tñ res acuta fundata in ſubſtātia ſicca acuta, adhuc calidior eſt re acuta in ſapore fundata in ſubſtātia aquea humida, & ex his poterit ſatis apparere ratio & cauſa eorum, quæ hic dicuntur a Meſ. de operationibus & virtutibus ſaporis acuti. Dicit ergò ſic. v. g. acutum. i. res in ſapore acuta. eſt facile inflammābile, cauſa eſt, eo cp res acuta eſt res ſubtilis ſubſtātiæ & calidæ, tale autem eſt facile inflammabile, vel eo cp res acuta eſt cito reducibilis ad actum a calore noſtri corporis propter ſubtilitatem ſuæ ſubſtātiæ, vel etiā in flammabile. ſ. in potētia actiua, eo cp faciliter res in ſapore acuta inflāmat membrū, & præcipue res acuta fundata in ſubſtantia ſicca ignea. mordicatiuum. eo cp omnis res ſubtilis ſubſtātiæ eſt mordicatiua. penetratiuum, rōne ſuæ ſubſtantiæ ſubtilis. aduſtiuum, eo cp de ratione fortis caliditatis eſt adurere, & ideo ſm naturam & ſubſtantiam in qua fundatur. ſ. maiorem aut minorem eius acuitatem inducit vſtionem & mordicationem & ſimilia, nam res acuta parū fundata præcipue in ſubſtātia humida aquea bene mordicat, ſed nō vrit, neq; excoriat, ſed res multum acuta & præcipue fundata in ſubſtantia ignea ſicca bene vrit, & vlcerat & excoriat, excoriatiuū. ſ. cutis. apperitiuum. ſ. viarum, carminatiuum vētoſitatum. ſ. propter reſolutionem vehementem cum res talis ſit vehemēter calida: exiccatiuum, ꝓpter eius vehemētem caliditatē, & quia, res acuti ſaporis in ſubſtantia eſt ſicca. faciens ſitim, conſumendo. ſ. humidum ſubtile quod eſt in ore ſtomachi, ex tenuatiuum, ꝓpter etiam

Octo rerū ſapores.

A conſumptionem humidi a noſtro corpore. inciſiuū. ſ. humorum viſcoſorum propter caliditatem eius & ſubtilitatē ſuę ſubſtantiæ. & ſubtiliatiuum. ſ. craſſorum humorum. diuiſiuū. ſ. viſcoſorum humorum, attractiuum, a longinquo propter vehementem eius calorem. reſolutiuum propter ſimilem cauſam. Deinde cum dicit.

Ob hæc omnia cito & valēter agit, & ſua tenui eſſentia amarum medicamētum. & cætera imbecilliter aut tarde purgantia, celerat, & purgantiora reddit.

Et ponit operationem ſuam citam & fortem, & eſt cum ſubtili ſubſtantia confortatiuum amari & omniū debiliter & tarde ſoluentium.

Hic explicat eius virtutes ſeu poſſe. ſ. ſaporis acuti operationem ſuam citam, ratione ſuæ ſubſtantiæ ſubtilis cito penetrat, vnde cito operatur ſuum effectum, & fortem, eo cp de ſe eſt forte in caliditate. vel poteſt dici cp ponit operatio B nem ſuam citam & fortem reſpectu noſtri corporis, eo cp faciliter reducitur ad actum a calore noſtri corporis rōne ſuæ ſubtilis ſubſtantiæ. & eſt cum ſubtili ſubſtantia. i. ex parte ſuæ ſubſtantiæ. confortatiuum amari, eo cp amarū ſit pigrū & tardum in operatione ratione ſubſtātiæ terreſtris in qua fundatur, ideo res in ſapore acuta ei admiſta, ipſam rem amaram ſubtiliās facit ipſam cito operari. & res in ſapore acuta eſt calidior in ſapore amara, & ideo ei admiſta cōfortat rem amaram in ſui calore.

Virtutes & operatiōes ſaporis amari.

Amarum autem ſicat, conſumit, ulcerat, aperit orificia uenarum, hæmorrhagiā mouet, à putredine vindicat, terget, incidit, torminoſum eſt, conturbat, reſoluit attrahit, ſed tardius quam acre, flatus diſſipat, ſitim excitat.

Amari.

Amarum aūt eſt deſiccatiuum, conſumptiuū, faciēs ſitim, aperitiuum orificiorum venarum, præſeruatiuū à putrefactione, attractiuum, tardius tamen quam acutum: abſterſiuum, reſolutiuum, inciſiuum, faciēs tortiones, conturbatiuum, excoriatiuum, faciēs fluere ſanguinem, carminatiuum ventoſitatum. C

In parte iſta Meſ. ponit virtutes & operationes ſaporis amari, & primo ponit eius virtutes: ſecūdo ponit eius operationes ſeu poſſe. ſecunda ibi. & ponit operationem ſuam. Propter primum eſt ſciendum vt videamus cauſam eorum quæ dicuntur in litera. Nam vt ponit G. iiij. de ſimpli. med. ſumma. 4. primo cap. & etiā. 2. ſapor amarus eſt poſt ſaporem acutum in caliditate, verum eſt tamē cp ipſe dicit in. 3. ſumma, quòd duplex eſt ſapor amarus, hoc etiam ponit Auer. ca. de modo cognitionis virtutum medicinarum ex ſaporibns. Vnus eſt qui generatur ex vſtione partium terreſtrium ſubtilium, ſicut quādo res dulces fiunt amaræ: hoc enim eſt per vſtionem partium terreſtrium ſubtilium quæ in eis ſunt: ſicut quando mel ex tēporis diuturnitate in amaritudinem conuertitur, ſicut etiam contingit de fructibus quando ſunt dulces, & poſtea in proceſſu temporis fiunt amari, ſicut cōtingit de amygdala dulci quando fit rācida. Alius eſt ſapor amarus qui generatur ex vehemēti, & forti congelatione facta a frigido, ſicut eſt opium quod in ſapore eſt amarū, & eſt valde frigidum. ſicut probat Auer. in v. ſui collectorij. hoc etiam modo contingit in fructibus antequā perueniant ad debitam maturitatem, primo. ſ. fiunt amari, poſtea pontici, poſtea ſtiptici, poſtea acetoſi, & poſtea dulces, ſicut iſto modo eſt glans, aut caſtanea. Modo primus ſapor in complexione eſt valde calidus: ſecūdus autem eſt frigidus. Ideo Meſue de primo ſapore amaro hic intelligit, & & non de ſecundo. quod apparet, eo cp tales operationes quas explicat hic Meſ. non competunt ſapori amaro ſecundo modo dicto, nō enim eſt verum dicere de opio cp ſit aperitiuum, immo eſt oppilatiuum, ſimiliter non eſt etiam conſumptiuum, & ſic de alijs. loquitur hic ergo de primo ſapore amaro, qui eſt valde calidæ complexionis poſt acutum, generatur enim per ſolam vſtionem partium terreſtrium ſubtilium,

Sapor amarus duplex

ſubtilium, quare oportet ꝙ vſtio in eo ſuum effectum relin E eſt calidū, vnde vnum ab alio non reprimitur in caliditate.
quat qui eſt caliditas. & ideo iſte ſapor in complexione acti Deinde cum dicit.
uarum eſt calidus, & in cōplexione paſsiuarum eſt ſiccus.
nam iſte ſapor habet duas conditiones propter quas in eo
nō eſt humiditas: vna eſt, q a non nutrit aliquod animal, eo
ꝙ nutricatio fit ex re aliquantulum delectabili, modo ex
amaro puro præcipue non delectantur animalia: hoc autē
non eſt nutritiuum, quia in eo non eſt humiditas, quæ ſit
materia nutrimenti, & ideo non nutrit. & propter aliud, in
eo non eſt humiditas: eo ꝙ res amara alias res à putrefactio
ne præſeruat, & etiam ſeipſam, vnde in ea nunquam gene
rantur vermes, & ideo in ea non eſt materia putredinis, ta
lis autē materia eſt humiditas, & ideo iſte ſapor in comple
xione eſt ſiccus priuatus humiditate, & p̄cipue ſuperflua,
tñ non fundatur in ſubſtantia ſicca ignea, quia in tali funda
tur res acuta: ſed fundatur in ſiccitate terreſtri ſubtiliata p
aduſtionē, vt cōuenit in re cineritia. Ex hoc ſtatim apparet
ratio eorum quæ dicuntur in litera, & dicit, Amarum autē
eſt deſiccatiuum, conſumptiuum, quod contingit propter F
caliditatem & ſiccitatem quæ eſt in eo, vnde reſoluit humi
ditates in quibus eſt ſaciēs ſitim per id ꝙ operatur circa os
ſtomachi de conſumptione humiditatum, & præcipue ſub
tilium ipſius. Aperitiuum orificiorum venarum. quod con
tingit pp caliditatem & ſiccitatem fundatam in ſubſtan
tia terreſtri ſubtili. Præſeruatiuum à putredine, quod con
tingit, quia conſumit ſua caliditate humiditates quæ ſunt
materia putredinis, & de ſe non aptum putredini, immo ei
contrariatur, vt dictum eſt. Attractiuum, quod cōtingit ra
tione caliditatis quæ in eo eſt fortis, vnde attrahit ponēdo
in re ipſa vacuitatem: tardius tñ. ſ. attrahit q̄ acutum, eo ꝙ
acutum eſt magis ſubtile in ſuis partibus q̄ amarū, & ideo
ſubtilitate citius operatur & penetrat in partes membri q̄
amarum cum ſit fundatum in ſubſtantia terreſtri: tamen
dum ipſum amarum operatur, nō minus operatur cum du
ratiua operatione q̄ acutum, immo magis perdurat, eo ꝙ
tardius à membro reſoluitur amarum q̄ acutum. Abſterſi
uum, reſolutiuum, notū eſt. Inciſiuum vel diuiſiuum, quod
contingit ſui ſubtilitate & caliditate. Faciēs tortiones, quo- G
niam natat in ſtomacho: aut etiam quia eleuat ſua cali
ditate ventoſitatem ab humiditate ſtomachi, & naturali in
teſtinorum, vnde inducit tortiones. & per hoc etiam eſt cō
turbatiuum ventris, quia poteſt inducere fluxum ventris,
vnde hoc modo eum conturbat. Excoriatiuum, rōne. ſ. ſuæ
ſubſtantiæ acutæ & terreſtris quæ eſt in eo, vnde in mem
bris figitur, & ſui acuitate & caliditate excoriat in eis reten
tum diu, vnde multo tempore perdurat ſua excoriatio, ſi
cut hoc modo nos dicimus ꝙ cholera zinaria, ſeu fel nigrū
plus facit in dyſenteria in excoriatione q̄ faciat cholera ru
bea etiam dato ꝙ cholera rubea ſui ſubtilitate citius exco
riet. nam fel nigrum ſeu cholera zinaria ſui terreſtreitate
magis inteſtinis infigitur & tardius reſoluitur, quod non
contingit de cholera rubea. & ideo dyſenteria quæ inchoat
à felle nigro ſeu à cholera zinaria magis perdurat omnibus
alīs. Faciens fluere ſanguinem, quod contingit propter ex
coriationem quam inducit in membris. Carminatiuum
ventoſitatum, eo ꝙ ſui vehementi caliditate eas reſoluit. H

Deinde cum dicit.

SYL. *Valenter agit, ſed tarde, ſuaque craſſa ſubſtantia acre obtundit.*

ANT. Et ponit operationem ſuam tardam & fortem, & eſt cum craſſa ſubſtantia repreſſiuum acuti.

MON. Ponit modo eius poſſe ſiue virtutem, & dicit ſic. Et po
nit eius operationem fortem & tardam, ſcilicet reſpectu
acuti, eo quòd non ſic cito operatur ſicut acutum, quia eo
eſt craſſius: ſed cum operatur fortiter operatur ratione
ſuæ magnæ adherentiæ aut fixionis, quam facit in mem
bris. Et cum craſſa ſubſtantia repreſsiuum acuti, & per
conſequens eſt tardatiuum operationis ipſius, propter ſuæ
ſubſtantiæ terreſtreitatem: non tamen intelligimus ꝙ ſit re
preſsiuum acuti ratione complexionis eo quòd vtrunque

SYL. *Salſum vero incidit, terget, tenuat, liquat, mordet, à putre* SYL.
dine vindicat, conturbat, ſubuertit ventriculum, & ad vo- Salſi.
*mitum impellit, ſiccat, ſitim excitat, aſperat, expurgat raden
do, aperit. & hęc omnia opera imbecillia & tarda efficit. ob
hæc, ſuamq; mediocrem ſubſtantiam, omnia imbecilliter, &
tarde ſoluentia roborat.*

Salſum vero eſt inciſiuum, & abſterſiuum, ſubtiliati ANT.
uum, liquefactiuum, mordicatiuum, præſeruatiuum à
putrefactione, conturbatiuum, ſubuerſiuum, præparās
ad vomitum, exiccatiuum, faciens ſitim, exaſperatiuū,
mundificatiuum cum abraſione, aperitiuum. & ponit
operationem ſuam tardam & debilem. & eſt cū media-
cri ſubſtantia. & eſt conſortatiuum omnium debiliter
& tarde ſoluentium.

In parte iſta Meſ. ponit operatiōes & poſſe ſaporis ſalſi. MON.
propter quod eſt aduertendum, vt ſumitur ex dictis. G. in
iij. de ſimplici medi. ſumma. iiij. c. eo. ponit etiam Ioannes
filius Sera. ſecundo ſermone primi lib. ſapor ſalſus poſt ama
rum eſt in caliditate & ſiccitate: nam ſapor ſalſus generatur
qñ cum re amara ſicca permiſcetur aqueitas: ſicut qñ cinis
aut calx quæ in ſapore amara ſunt, permiſcentur aqueitati,
amaritudo maior quæ erat primo in cinere & calce fit per
miſtionem aquæ, miſtio enim aquæ cum eis remittit earū
acuitatem & aduſtionem, vnde fit ſalſedo in eis, ſicut cōtin
git de aqua marina. ſed aqua fluminis ſi occurrat ipſi calx
aut cinis, ipſi ponit ibi amaritudinem, quare magis ē ama
ra in ſapore q̄ aqua maris, quia magis in ea abundant par
tes terreſtres aduſtæ q̄ in aqua marina. & ideo licet ſapor
ſalſus & amarus ſint eiuſdem complexionis calidæ in gene
re, non tñ ſapor ſalſus eſt tantæ caliditatis, ſicut amarus, eo
ꝙ caliditas ſaporis ſalſi remittitur ex partibus aquis ſibi
admiſtis. Similiter ēt non eſt ſic ſiccus, ſicut ſapor amarus
propter humiditatem aqueam ſibi admiſtam. etiam ſubſtā
tia amari eſt ſubtilis vſta, ſubſtātia aūt ſalſi eſt magis craſſa.
& ideo apparet ꝙ hi duo ſapores ſolum differūt ſm magis
& minus in caliditate & ſiccitate. & ideo operationes illæ
ſaporis ſalſi multū aſſimilantur operationibus ſaporis ama
ri. dicit ergo ſic. *Salſum vero eſt inciſiuum, & hoc* contingit
caliditate, & ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ. Abſterſiuum pro
pter ſimilem cauſam. Subtiliatiuum propter conſumptio
nem humiditatis madefactiuæ. Liquefactiuum ſui calidita
te & non humiditate pauca quam habet. Præſeruatiuum à
putredine, quia ipſum eſt conſumptiuū humiditatum quæ
ſunt cauſæ putredinis, multum etiam ſe præſeruat à putre
dine & etiam alia corpora. Conturbatiuū. ſ. ſtomachi, mor
dicando ipſum, aut etiam attrahendo ad ipſum humidita
tes malas ſui caliditate. & præcipue hoc habet verum, qñ
de eo aſſumitur in multa quantitate, quia ſi ipſum aſſuma
tur in pauca quantitate eſt conſortatiuum cum ipſum ſit
valde guſtui delectabile: facit enim res apias, id eſt ſine ſa
pore, oxycratas, id eſt ſaporales guſtui delectabiles. Præpa
rans ad vomitum, eo ꝙ incitat ſtomachum ad vomitum de
bilitādo ipſum & os ipſius, mordicādo ipſum. Exiccatiuū,
notum eſt. Faciens ſitim propter ſiccitatem quam inducit
in ore ſtomachi, vnde qñ aliqui volunt bene bibere, multū
de rebus ſalitis accipiunt in eſu. Exaſperatiuum propter in
æqualitatē quam inducit in membro. Et mordicatiuū cū
abraſione pp ſui ſiccitatem & aliqualem acuitatem quam
habet. Aperitiuum. ſ. viarum ſui acuitate, & aliquali ſubtili
tate quam habet. Et ponit operationem ſuam tardam. ſ. in
comparatione ad amarum: & hoc cōtingit propter ſui par
tes terreſtres craſſas quas habet, vnde tarde operat. Debili
ter, propter partes aqueasquæ ſunt in eo remittentes eius
partes vſtas. Et eſt cum mediocri ſubſtantia, eo ꝙ eſt me
dium inter ſubſtantiam terreſtrem & aqueam. Et eſt cōfor
tatiuum omniū debiliter & tarde ſoluentium, & hoc habet

verum

verum inquantum medicinæ ſolutiuæ tarde ſoluunt exoluendo, eo ꝙ iſte ſapor ſalſus pungendo & mordicando intestina, ſtimulat ea ad expulſionem: non autem dicitur cõfortatiuum debiliter & tarde ſolutiuum, in quantum medicinæ ſolutiuæ attrahunt. Deinde cum dicit.

SYL. Pinguis. *Vnctuoſum item lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile eſt, & nauſeabundum, flatus gignit, obſtruit. Hæc omnia imbecilliter & tarde perficit, ſuaque mediocri ſubſtantia acre, amarum, ſalſum reprimit.*

ANT. Virtutes & operatiões ſaporis vnctuoſi. Vnctuoſitas quoq; eſt lenitiua, labificatiua, relaxatiua, mollificatiua, abominatiua, nauſeatiua, ventoſitatũ generatiua, oppilatiua. & ponit operationem ſuam tardam debilem. & eſt cum mediocri ſubſtãtia, repreſſiua acuti & amari, & ſalſi.

MON. In parte iſta Meſ. ponit virtutes & operationes ſaporis vnctuoſi. pp quod eſt aduertendum, vt ſumitur ex dictis Gal. in. iij. 4. & 5. de ſimplici medi. ponit etiam Io. filius Sera. ſermone ſecundo primi lib. ſapor vnctuoſus eſt naturæ aqueæ & aereæ, nõ excedens in caliditate, ſed habens temperatam caliditatem vel modicam: tñ multũ humidus eſt & rõne aquæ & aeris in eo exiſtentis quę ambo ſunt humida. eſt etiam multum lenis propter aerẽ qui in eo exiſtit. & ex hoc ſtatim apparet rõ & cauſa eorum quæ dicuntur. Dicit ergo. Vnctuoſitas quoq;, id eſt res vnctuoſa eſt lenificatiua, mollificatiua, labificatiua, quod totum contingit ꝓpter humiditatem aqueam quæ eſt in ea. Relaxatiua ꝓpter humiditatem aqueam & aeream ſimul. vnde habet relaxare ſicut ſiccitas habet corrugare. Abominatiua & nauſeatiua, eo ꝙ ſui pingui & vnctuoſa humiditate mollificat os ſtomachi: vnde abominationem facit. Ventoſitatum generatiua. propter humiditatem quæ nõ eſt cum forti caliditate reſoluente. Oppilatiua, propter humiditatem eius. Et ponit opę rationem ſuam tardam & debilem, propter caliditatem debilem quæ in ea eſt, vnde hæc eſt res magis apta nata pati ꝙ agere. Et eſt cum mediocri ſubſtantia repreſsiua acuti, amari, & ſalſi. ſimiliter etiam humectat earum ſiccam ſubſtantiam. & ideo medici volentes exhibere has medicinas ſolutiuas & præcipue ſortes, ſicut eſt ſcãmonea, mezereon, & cataputia, miſcent cũ eis oleũ violarum, aut oleũ amygdalarum dulcium. Deinde cum dicit.

SYL. Dulcis. *Dulce lauat, lenit, obſtruit, flatulentum eſt: omnia autem hæc præſtat imbecilliter, nec cito, nec tarde, ſed in horum medio. acre autem, amarum, ſalſum quoq; reprimit, ſed inſipidum roborat.*

ANT. Virtutes & operatiões ſaporis dulcis. Dulce autem eſt lauatiuũ, lenitiuum, oppilatiuum, ventoſum. & ponit operationem ſuam debilem, & inter citam & tardam mediocrẽ. & eſt cum mediocri ſubſtantia. repreſſiuum acuti, amari, & †acetoſi, & confortatiuum inſipidi.

† Mundin. legit ſalſi, vt etiã Syluius. In parte iſta Meſ. ponit virtutes & operationes ſaporis dulcis, propter quod eſt aduertẽdũ vt ponit G. in iij. & iiij. de ſimpli. medi. ponit etiam Io. filius Ser. loco præallegato. ſapor dulcis eſt ſubſtantiæ æqualis, temperatus in humido & ſicco declinans tamen ad humiditatem. habens etiã temperatum calorem, quod apparet, nam videmus ꝙ res dum perueniunt ad perfectam & temperatam decoctionem fiũt dulces ſicut apparet in fructibus, ſicut etiam ſi perueniant ad ſuperfluam decoctionem ſunt amarę ſicut & qñ res non ſunt perfecte decoctæ non ſunt dulces, ideo res perfecte decocta & temperata exiſtens dulcis eſt, calore temperata, licet ſapor dulcis rõne ſaporis declinet ad caliditatem & humiditatem. hoc ergo viſo apparet rõ eorum quæ dicit in litera. Dicit ergo, dulce aũt eſt lenitiuum, lauatiuum, & hoc habet ſui humiditate. Oppilatiuum, hoc etiã habet ꝓpter ſui humiditatem: & ex alio eſt oppilatiuum, eo ꝙ citius attrahitur ab hepate indigeſtum à ſtomacho propter ſui dulcedinem, eo quod hepar valde delectatur in dulcibus, vnde

A dulcia cõ plurimum eleuant, id eſt oppilant ſplenem & hepar, vt ponit Gal. xiij. Therapeuticæ. & propter hanc cauſam ponit Hip. & commentator in tertio acu. ꝙ vinum dulce eſt oppilatiuum, generatiuum ventoſitatum, quia non excedit in calore, & eſt etiam humidum. Et ponit operationem ſuam debilem. eo ꝙ iſte ſapor dulcis eſt valde amicus naturæ, vnde non agit contra naturam, & ideo medicina ſolutiua quę in ſapores eſt dulcis facit ſuam operationem valde debiliter. & prꝛterea cum medicinis ſolutiuis effrenibus admiſcẽtur medicinæ dulces vt ſcilicet iſtæ medicinæ effrenes fiant magis benignæ & amicæ naturæ, ita vt ex eis non fiat operatio quæ ſit egrediens naturam. Et inter citam & tardam &c. notum eſt. Repreſsiuum acuti & amari & ſalſi: non tamen ita ſicut inſipidum, eo ꝙ inſipidũ eſt frigidius dulci. Cõfortatiuum inſipidi, eo ꝙ inſipidum eſt frigidius.

Deinde cum dicit.

SYL. Inſipidi. B *Inſipidum deniq, lubricat, flatulentum eſt, obſtruit, denſat, congelat: calorem extinguit, & hæc omnia tarde, & debiliter, ſua tamen ſubſtantia mediocri, acre, amarum ſalſum, acidum, reprimit.*

ANT. Inſipidum vero eſt lubrificatiuum, ventoſum, extinctiuum, oppilatiuum, & inſpiſſatiuum. & ponit operationem ſuã tardã & debilem. & eſt cum mediocri ſubſtãtia. repreſſiuum acuti, amari, ſalſi, & acetoſi.

MON. In parte iſta Meſ. ponit virtutes & operationes ſaporis inſipidi, & dicit ſic. propter quod aduertendum ꝙ ſicut ponit Sera. loco præal. ſapor inſipidus eſt ſubſtantiæ aqueæ & complexionis frigidæ, & ratio eſt, quia talis ſapor eſt in re quæ non habuit perfectam decoctionem, hoc autem habet plus frigiditatis, eſt etiam humidæ complexionis propter aquoſitatem quæ eſt in eo, non miſtam debite cum ſuo ſicco terreo, vnde dicit, Serapio, ꝙ res inſipidæ ſunt aquoſæ ſicut & aqua inſipida eſt, vnde tales res inſipidæ in complexione ſunt frigidæ & humidæ, & ex his apparet ſtatim rõ C eorum quæ dñr in litera. Dicit ergo inſipidũ vero eſt lubrificatiuum, ventoſum, extinctiuum. ſ. caliditatis, quod totũ cõtingit propter eius frigiditatem & humiditatem aqueã. Oppilatiuum, nam cum ſit naturæ aqueæ, trãſeundo moratur ſicut aqua. Inſpiſſatiuum, pp frigus. Et ponit operationem ſuã tardã & debilẽ ꝓpter frigiditatẽ et humiditatem ſuam. Et eſt cũ mediocri ſubſtãtia repreſsiuum acuti, amari, & ſalſi, eo ꝙ eſt naturæ aqueæ. aqua cũ ſit inſipida remittit oẽm ſaporẽ excedẽtem, eſt. n. ſapor inſipidus ſicut priuatio oſum ſaporum, priuatio aũt remittit oẽm habitum illius priuationis, ideo etiam hic ſapor remittit omnẽ excellentem ſaporem & ſuum contrarium. Deinde cum dicit.

SYL. Acerbi auſteri. *Stipticum intro cogit, denſat, repellit, roborat, diuiſa glutinat, tarde et imbecilliter agit. ſuaq; ſubſtantia craſſa præ dicta omnia obtundit, quibus acre, [amarum] & ſalſum vires addunt.*

ANT. D Stipticum quoq; eſt coadunatiuum, accentratiuum, confortatiuum, conſolidatiuum, inſpiſſatiuũ, & ponit operationem ſuam tardam & debilem. & eſt cum craſſa ſubſtãtia repreſſiuum omnium quæ diximus, ſicut acutum & ſalſum confortatiuum,

MON. In parte iſta ponit Meſ. virtutes & operationes ſaporis ſtiptici & pontici & ponit ſic. propter quod aduertendum vt ponit Ga. in. ij. de ſimpl. med. iij. cap. ponit etiam Serap. ſermone. ij. primi lib. præal. cap. ſapor ſtipticus eſt frigidæ & ſiccæ complexionis, fundatur enim in ſubſtãtia terreſtri craſſa valde, & per hoc differt à ſapore amaro, eo ꝙ licet vterq; ſit ſiccæ complexionis, tñ vnus eſt cum caliditate, vt ſapor amarus, alius eſt cũ frigiditate, vt ſapor ſtipticus. differunt etiam in alio, eo ꝙ ſapor ſtipticus fundatur in ſubſtantia terreſtri craſſa nec vſta nec incinerata, ſed cõgelata, vt ita loquar. ſed ſapor amarus fundat in ſubſtantia terreſtri ſubtili vſta, & per hoc conuenit in complexione ſapor

ſtipticus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 48 sur 1089

stipticus cum pontico, quia vterq; est frigidæ & siccæ com plexionis, licet ponticus sit maioris stipticitatis & crassitici q̃ sapor stipticus. Dicit ergo sic. Stipticum vero coadunatiuũ. s. humorum & spirituũ, & etiam membrorum: & & hoc facit propter sufficientem frigiditatẽ & terrestreitatem. Et inspissatiuum, notum est. & ponit operationem suã tardam & debilem, propter sui substantiæ crassitiem & terrestrem. Et est cum crassa substantia repressiuum omnium quæ diximus: eo q̃ habet coadunare spiritum & virtutẽ in membro, quæ quidem distinguitur ab amaro, acuto, & salso. & ideo auctores medicinis solutiuis acutis & amaris miscent medicinas stipticas, vt coadunẽt membra, sicut acutũ & salsum confortatiuũ. s. amari & insipidi nõ intelligẽdo q̃ sit cõfortatiuum membrorum. s. eo modo qui dictus est.

Deinde cum dicit.

SYL. *Acidum penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, terget, dẽsat, asperat, extinguit calorẽ. cito agit hæc opera, sed in medio valentium, & imbecillum est. sua deniq; substantia tenui acre obtundit, dulci & insipido vigorem addit.*

ANT. Acetosum quidem est penetratiuum, aperitiuum, incisiuum, diuisiuum, subtiliatiuum, inspissatiuum, exasperatiuum, abstersiuum, & extinctiuum. & ponit operationem suam cito, & mediocrem inter fortem & debilem. & est cum subtili substantia repressiuum acuti & confortatiuum dulcis & insipidi.

MON. In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis acetosi. propter quod aduertendum q̃ sapor acetosus est frigidæ & humidæ complexionis, vt Gal. ponit iiij. de simplici medicina. i. c. ij. summæ, & propter substãtiam aqueã indigestam quæ est cũ eo subtilis substantiæ, & etiã mordicat propter sui frigiditatem, mordicatio enim potest fieri à calido & frigido, vt ponit Gal. ibidem. vnde sicut sapor acutus sui caliditate mordicat, ita iste sapor acetosus sui frigiditate mordicãt & subtilitate suæ substantiæ. Et tamen aduertẽdum q̃ duplex est sapor acetosus, quidam est sapor acetosus simplex, sicut sapor agrestæ qñ appropinquat maturitati, & etiã sicut sapor herbæ quæ acetosa dicitur: alius est sapor acetosus qui simplex non dicitur, & iste est sapor acetosus qui dicitur sapor acris, qui acumine participat, sicut est sapor aceti. modo primus sapor acetosus fundatur in substantia frigida aquea non digesta nec bene permista cum sicco terreo, vnde quanto plus procedit eius permistio tanto magis appropinquat dulcedini. sed secundus sapor acetosus, nõ solũ fundatur in substãtia frigida aquea, sed etiam fundatur in substãtia ignea, vnde habet aliquas partes subtiles & illas ꝓpter putredinem quæ est in eo dũ ex dulci ad acetosum permutatur. modo Mes. loquitur hic de primo sapore acetoso, non de secundo, eo q̃ hæ medicinæ non bene possunt applicari acetoso dicto secundo modo. dicit ergo sic, acetosum quidẽ est penetratiuum, & hoc habet propter subtilitatem suæ substantiæ, aperitiuum nõ ratione suæ caliditatis, sed ratione qualitatis suæ substantiæ: incisiuum scilicet viscosorum humorum, diuisiuum, quia eos præcipue à membris absterget & remouet seu separat non quod proprie humidum viscosum incidat in substantia sui, sed eũ membris adherẽtem à membro remouet sicut apparet in agresta, vnde est multum exiccatiua istorũ humo. viscosorum, eos remouẽs à canna pulmonis vel alijs membris sibi vicinis. subtiliatiuũ scilicet, humorum crassorum ratione subtilis substantiæ quę est in eo, inspissatiuum sui frigiditate, quia de ratione frigidi est inspissare & condensare, exasperatiuum inducẽdo in membro inæqualitatem, ponendo vnam partem membri eminentem & aliam depressam. absterssiuum remouẽdo, scilicet humiditates viscosas quæ sunt in membrorũ porris, extinctiuum, scilicet sui frigiditate & humiditate, & ponit operationẽ suam citã, eo q̃ mordicat, & mordicãdo stimulat mẽbra ad expulsionem mediocrem inter fortem & debilem, & est cum subtili substantia repressiuum acuti ratione suę complexionis frigidæ quæ est in eo, est confortatiuum dulcis & insipidi, eo q̃ cum sapor dulcis & insipidus sint debiles in euacuando, acetosus eis mistus mordicando & stimulãdo membra ad expulsionem confortat hoc modo rem in sapore dulcem & insipidam &c. Deinde cum dicit.

SYL. *Propter hæc, quæ medicamenta purgantia sunt solum & omnino acria, vt euphorbiũ, thymelæa; sunt maligniora, quã synceriter amara, vt colocynthis, cucumer agrestis. in horũ medio sunt acria simul & amara, vt scammonium.*

De medicamẽtis purgãtib⁹ iudicia ex sapore.

Et debes scire quod medicinarum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, sicut euphorbium & mezereõ. minus autem in quibus est amaritudo pura, sicut est colocynthis, & cucumer asininus, & similia. & quæ compositæ sunt ex acumine & amaritudine, sunt inter eas, sicut scammonea. ANT.

MON. Postquam Mes. determinauit de iudicijs saporum qui octo sunt, inquirẽdo eorum virtutes & operationes, in parte ista docet distinguere medi. solu. malignas à benignis per hos sapores, & primo docet cognoscere medicinas malignas per hos sapores, secundo docet eligere & cognoscere medicinas solutiuas incolumes per hos sapores. secunda ibi. Et quãto ab acumine & amaritudine, vel ibi. Et incolumiores quidem, & est melius, prima in tot quot sunt medicinæ malignæ quas ponit. Primo enim ipse ponit medicinas solutiuas pessimas ex saporibus, secundo malas, tertio alias non sic malas, & sic perueniendo secundum elongationem in malitia à pessimis. & in prima dicit sic. adhoc si conferens, dicit ergo sic. Et debes scire quòd medicinarum scilicet quæ habent malitiã ex parte saporum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, & causa est eo quòd medicina acuta in sapore est alijs nequior, vt supra dicebatur propter eius vehementem caliditatem, sicut est euphorbium, est enim vlceratiuum valde & præcipue interius, vlcerat enim stomachum & renes, & vesicam & quodcunq; membrum cui apponitur. & mezereon. idest laureola, minus autem, scilicet in malitia in quibus est amaritudo pura, eo, q̃ res amara minus molestat naturam, & est minus calida q̃ res acuta, sicut colocynthis & cucumer asinin⁹, ista enim simpliciter habet saporem amarum. & quæ composita est ex amaritudine & acuitate est inter eas scilicet malitia, qa est malignior q̃ simpliciter amara, & min⁹ mala q̃ simpliciter acuta, sicut scãmonea. est enim malignior q̃ colocynthis, sed est minus mala, quàm euphorbium & mezereon.

Deinde cum dicit.

SYL. *Innocẽtiora his sunt acria simul & stiptica, vt thymum epythymum. His adhuc mitiora, quæ amara simul & stiptica sunt, vt rhabarbarum, absinthium, fumaria, [aloe] in horum medio acria & amara, & simul stiptica, vt flæchas. In summa quanto [medicamentum ab acri & amaro sapore recedit longius, tãto est benignius. quoq;] acris & amari medicamenti proportionem stiptica substantia magis vincit, eo est sanius medicamentum.*

Et quanto ab acumine & amaritudine declinant, tanto etiam à malitia. & adhuc autem plus elongantur à malitia omnes in quibus cum acuitate est stypticitas, sicut epithymum, & alhasce. Plus quoq; in quibus cum amaritudine est stipticitas, sicut rhabarbarũ, absinthiũ, & fumus terræ. & quę composita est ex partibus acuitatis & amaritudinis & stipticitatis, est inter eas, sicut flechas. Et vniuersaliter quidem secundum rectam proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorem reddit. ANT.

Secundum primam diuisionem seu primum modum diuisionis Mes. docet distinguere medici. solutiuas benignas. & primo docet eas cognoscere quæ sunt in minori gradu bonitatis. MON.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 49 sur 1089

bonitatis. Secundo eas quæ sunt in ampliori gradu bonitatis. secunda ibi. Et incolumiores. non est vis quomodocūq; diuidatis. dicit ergo sic de prima parte. Et quanto medicina solutiua ab amaritudine & acuitate declinat, acutus & amarus sunt nequiores. Tamen aduertendum q̄ hoc quod dicit Mes. habet veritatem de malignitate & incolumitate in medicinis reperta ex parte saporis, tamen ex parte substantiæ & complexionis erit minus mala. & ideo semper sunt exquirēdi ſm materiam subiectam. adhuc etiam modo ponit alias quę adhuc magis elongantur à malitia, & dicit adhuc plus elongantur omnes in quibus stipticitas cum acuitate est eo q̄ sapor stypticus magis est repressiuus saporis acuti vt supra dicebatur, sicut epithymū & est flos thymi. ipse enim in sapore est valde acutus. sicut & piper, vnde vulgares volentes facere aliquod salsamentum quod sit acutū ponunt in eo epithymum, est etiam habēs stipticitatem in se, & ideo est minus malus q̄; si esset pure acutus, & alhasce, id est hyssopus hortulanus plus quoq; scilicet elongantur medicinæ solutiuæ à malitia in quibus cū amaritudine est stipticitas, eo q̄ res est minus mala quando cū acumine est stipticitas vt rhabarbarum, est enim minus amarum cū stipticitate, & ideo est minus malum q̄; epithymum & fumus terræ, & quæ composita est ex parte amaritudinis, acuitatis, & stipticitatis est inter eas. s. quod medio modo se habet, sicut stœchas, & vocatur sandonicum syluestre, & est valde amarum, vnde præcipue datur contra vermes, eo q̄ res amara vniuersaliter vermes interficit. est etiā gustui acutum, est etiam stipticum. & vniuersaliter quidem ſm rectam proportionem scilicet ſm maiorē aut minorem proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorē reddit, eo q̄ stipticitas est maxime repſſiua acuti & amari.

Notandū.

A

B

Deinde cum dicit.

SYL. Alimenta medicamētosa sūt meliora lib. 8. comp. ph. part. 1 cōp. Andromachi cyphoidibus.

Saluberrima quoq; sunt dulcia, vt casiafistula, manna, & insipida, vt psyllij viscago: et dulcia simul & acida, vt pruna, tamarindi: minus his salubria, dulcia & amara simul, vt violæ: meliora quibus ad dulcedinem & amaritudinem accessit stiptica substantia, vt rosæ. stypticitas enim medicamenta omnia purgantia reddit salubriora.

Et incolumiores quidem ex eis, in quibus adest dulcedo, sicut casiafistula, & tereniabin: aut insipiditas, sicut mucilago psyllij: aut sapor compositus ex dulci & acetoso, sicut pruna & tamarindi. declinat etiā ad latus incolumiū quæcunq; ex partibus amaritudinis & dulcedinis cōposita sunt sicut violæ. magis quoq; in qua est cum his stypticitas, sicut rosa. & vniuersaliter quidē stypticitas cuilibet medicinarū generi associata, ipsam ad latus incolumium declinare facit.

C

MON.

In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas incolumes ex parte saporum, & dicit. Et incolumiores quidem ex eis. s. medicinis solutiuis, sunt in quibus adest dulcedo, eo q̄ fit à temperata caliditate, & est etiam mediocris substantiæ, similiter etiā est frænum omnis saporis excellētis. tamarindi. i. dactyli syluestres, & sunt fructus arborum sicut pruna, sicut violæ, Violæ enim qū gustantur in principio sunt dulces, postea cum bene sunt masticatæ sentiuntur amaræ, plus quoq;, scilicet elongatur & malitia, & est sicut rosa, ipsa enim in principio cum gustatur est dulcis, & postea in processu masticationis apparet stiptica, & modo amara aliquantulum, & vniuersaliter quidem &c. causa huius dicti est duplex, vna est eo q̄ sapor stipticus frāgit omnem acuitatem medicinæ. secūda causa est, eo quod iste sapor admixtus medicinis solutiuis effrenibus remouet nocumenta ipsarum, & eis resistit, nam nocumenta taliū medicinarū possunt esse hæc, nā hę medicinæ solutiuæ effrenes habent soluere spiritus, & euacuare eos, habent inducere etiam laxitatem in membris, & multam commotionem in bonis humodo res stiptica eis admixta prohibet spirituum resolutionem, coadunando spiritum in mebro. etiam coadunationem facit in membro, vnde in eo non est relaxatio, cōfortat etiā membrum, quia ab eis non euacuantur boni humores sed retinentur. stipticitas facit virtutem retētiuam fortem.

D

Deinde cum dicit.

SYL.

Quibus autē natura deest salubre aliquid, ars naturę imitatrix & ministra, id sufficere debet. quo autem modo, dicemus postea.

Quare scire debes quoniam auxiliatio facta per artē æquipollet naturæ, propter quod interdum supplendum est per artē in quo natura defuerit. ars enim imago est naturæ & sequela eius. & nos dicemus auxilia quæ fiunt per artem post.

ANT.

MON.

In parte ista concludit quoddam correllariū, & dicit sic, ita dictum est q̄ stypticitas associata alicui medicinarum ipsam facit declinare ad latus incolumium inquantum membra corroborat, & prohibet membrorum laxitatem, conseruat etiam spiritus, & hu. bonos in membris. quare, scilicet quia ita est scire debes quomodo auxiliatio facta p̄ artem, sicut quando cum medicinis solutiuis quæ non sunt stipticæ naturaliter, admiscentur stipticæ per artem æquipollet naturæ. i. ac si ex natura habuerint stipticitatem. propter quod &c. notum est. Et aduertendum q̄ hoc documē tum non solum habet verum in medicinis solutiuis, immo potest applicari cuicunq; alteri medicinæ, quæ in qualitate est fortis ei miscere. s. medicinam stipticam, aut etiā aliā medicinam ipsi contra positam, quæ reprimat eius malitiam.

Ampliatio icti Mes.

Deinde cum dicit.

SYL. Visiles. Gal. ca. vlt. li. 4. simpl.

Ex colore aūt secretio medicamenti benigni à maligno certa & vniuersalis sumi nequit, quanquam ex accidenti in quibusdam generibus sit ordinata & scientifica, vt agaricus, colocynthis, turbith, alba sunt præstantiora. nigra malefica, scā monium subalbum aut varium est bonum, nigrum vero, malū: rosa exacte rubra melior, & alia aliter, vt in simplicibus singulis docebimus.

Colores autem quantum ad præsentem inquisitionem pertinet, non dant scientiam ordinatam, quæ sit comprehensio sicut vniuersalis in particulari, sed incidenter significant super bonitate & malitia quarundam medicinarum, sicut dicemus. scammonea varia, aut subalbida est bona: nigra est mala. & agaricus albus, bonus: niger vero, malus. & similiter turbith & colocynthis. & dicimus rosam verę rubedinis bonam, & dicimus de alijs alia, quantum particularis sermo capere potest.

ANT.

MON.

In parte ista Mes. docet cognoscere seu distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per conditiones sumptas ex coloribus. Et primo ostendit q̄ cognitio bonitatis aut malitiæ ipsarum medicinarum ex coloribus vniuersalis non est ordinata nec sufficiens se excusans ab illa. & in secunda parte se excusat à particulari cognitione ipsarum per colores, remittens nos ad locum alium. secunda ibi. Horum autem, vel ibi. Loquemur autem. dicit sic de prima parte. Colores autem quantum ad præsentem inquisitionem pertinet non dant scientiam ordinatā, quæ sit comprensio, id est manifestatio vniuersalis in particulari, id est quo ad verificādum in particulari. nam præsens cognitio quæ est de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum ex coloribus, est vniuersalis, quoniam particularis earum cognitio ex coloribus traditur in tractatu secundo. modo vult dicere Mes. quòd ex coloribus quantum ad præsentem cognitionem quæ est vniuersalis, nos non possumus habere ordinatam doctrinam de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum, & ratio est, quia, scilicet ex coloribus nos non possumus habere in vniuersali cognitionē complexionis alicuius medicinæ, ergo nec ex eis possumus habere in vniuersali cognitionem bonitatis, aut malitiæ ipsarum, & ita est. ergo &c. maior est no. quia maxima bonitas, aut malitia medicinarum solutiuarum fundatur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 50 sur 1089

datur in cõplexione,minor apparet per Gal. in.iij.4.de simplici medi.penul.cap.ibi enim ponit q generaliter non possumus per colorem iudicare de complexione alicuius medicinæ,videmus enim q aliqua medicina in colore est rubea tamen est frigida,sicut bolus armenus.& videmus q res rubea in complexione est calida,sicut cæpe. eodem modo de alba,est enim aliqua res in calore alba,tamen est calida,sicut helleborus albus.& etiam in colore potest esse nigra & sit frigida,ex coloribus nos non possumus iudicare de complexione alicuius medicinę,& per consequens de bonitate aut malitia ipsius,sed in specie sic hoc modo.nam in specie,ros.rub. est minus frigid. seu ea.q̃ rosa in colore alba & sic in speciali bene est possibilis cognitio medicinarum quantum ad complexionem & bonitatem aut malitiam ipsarum ex coloribus, sed nõ in generali. & quia ad istum tractatum spectat cognitio vniuersalis ipsarum medicinarum solutiuarum in bonitate & malitia, ideo Mes. hanc cognitionem medicinarum vniuersalem ex coloribus dimittit hic,sed incidenter, id est contingenter & particulariter, eo q circa particularia & contingentia,significant super bonitate aut malitia quarundã medicinarũ,licut dicemus &c. Ecce color in vna specie coloris significat de bonitate aut malitia medicinæ, vt in specie scammoneæ, illa quæ est alba aut varia est bona, sed nigra est mala. tamen hoc non est verum de quacunq; medicina solutiua q nigra sit peior varia,aut subalbida.nam aloes in colore est nigrum,tamen est melius quacunq; scammonea alba siue varia.eodem modo intelligendum de turbith & agarico,& causa horum assignabitur in litera specialiter,postea subdit, & dicimus rosam veræ rubedinis bonam,quia magis confortatiua alia.

Deinde cum dicit.

SYL. *De his autem qualitatibus temperamentum sequentibus, si plura requiris,lege philosophiam naturalem.*

ANT. Horum autem sufficientiam ostendit scientia naturalis.Loquemur autem in particularibus de coloribus medicinarum bene vel male significantibus cum his vel illis.

MON. Hic remittit nos ad locum alium pro sufficiẽtiori & particulariori cognitione earum quæ hic dicuntur & notũ est.

Deinde cum dicit.

SYL. 4. Temp°. *Ad medicamenti quoque delectum recte iudicandum, & bonum sit an malum, expendendum, tempus iuuat: tum quo medicamenta sunt præcipue colligenda, vel non colligenda:tum quanto virtus medicamentorum durare potest. Quædam enim recentia sunt meliora, quàm vetera: alia contra, dum antiquata sunt, euaserunt meliora: [alia horum medio.]*

MON. Et tempus quidem determinat de esse & iudicijs medicinarum quo colligendæ sunt,& quo non:& quantũ virtus earũ durare potest:& q quædã antiquiores,meliores,& incolumiores,& aliquę maligniores: & aliquę recentiores incolumiores,& aliquæ maligniores.

In ista parte docet Mes. ex parte temporis cognoscere bonitatem aut malitiam medicinarum, & primo ostendit quot modis possum° iudicare ex tempore super dispositionem ipsarum medicinarum.Secundo illud declarat. Tertio ponit quoddam notabile siue dubitationi respondet.secunda ibi.Et secundum veritatem quidem.tertia ibi. Cum aũt dico. Vel aliter potest diuidi. Primo enim in generali docet cognoscere has medicinas ex parte collectionis seu conseruationis ipsarum.Secundo hoc idem facit in speciali.Tertio declarat quod dixit.partes patent,vt ego dixi.Dicit sic de prima parte.Et tempus quidem determinat de iudicijs & esse medicinarum scilicet solutiuarũ quæ colligẽdę sunt, & quæ non,nam medicinæ solutiuæ, quæ accipiuntur proprie ex plantis,aut sumuntur ex radice plantę,aut ex flore, aut ex folijs,aut stipite,aut ex semine; si accipiantur ex radice tunc melius est vt colligantur in fine autumni,& hyemẽ,nam hæc est vniuersalis regula quantum ad tempus collectionis medicinarum, eo quòd debent colligi eo tempore quo pars plantæ est efficacior,& radix medicinæ solutiuæ illo tẽpore est efficacior,eo q tota virtus plantæ vadit ad radicẽ tempore hyemis,& in fine autumni,& ideo hermoda.tylus cum sumitur aut radix aut planta melius colligitur illo tempore,q̃ in æstate,vel in vere,& eodem modo de rhabarbaor.epithymũ aũt qui est flos thymi debet colligi eo tempore quo nõ est factum semẽ, hoc aũt est in principio æstatis.etiã folia melius colliguntur in principio æstatis & in vere,q̃ in autumno,eo q tunc cadẽtia sunt, nec habent ita efficacem virtutem. semen etiam debet colligi eo tempore quo completum est,hoc autem est maxime in processu vel in fine æstatis.totum postea est notum.

SYL. *Meliora siquidem recentia sunt, primo stiptica & amara.nam cum ipsa sint siccissima, uetustate adhuc siciora euadunt.et acria similiter. tempore etenim calor eorum inflammabilis & superficiarius (quo hæc,dum recẽtia sunt,mordẽt & vrunt) expirat: acrimonia autem à reliquo obtunditur. media autem recentium & antiquatorum,dulcia,insipida,et salsa,sunt præstantiora.nam salsa,recentia turbãt uentrem et euertunt ad nauseam & vomitum: veterata eadem, morsu violenter pungunt.*

Salsa recentia nauseabunda ob largam humiditatem putant, obsiccitatẽ vero auctam antiquata mordent. Epithymũ rhabarbar. etiã trima, sũt adhuc recentia.

Secundum veritatem quidem scire debes, quoniam ex eis amaræ antiquiores, deteriores:etenim sicciores, cum sit amarum ex se vltimæ siccitatis. Et acutæ antiquiores,incolumiores:spirat enim superficies caloris earum inflammabilis,& frangitur acuitas cum residuo:iuniores vero,ferrosæ,inflammabiles.Et stipticę quidem iuniores, incolumiores Et dulces meliores,mediocres: Et insipidæ similiter;etenim recentiores humido abundant superfluo,quod est causa ad inflationem,& vẽtositatem.Et salsæ antiquiores,ferrosæ:& iuniores cõturbatiuæ,causa ad subuersionem & vomitum:mediocres vero, meliores.

MON. Docet ex tẽpore cognoscere virtutes medicinarũ,& malignas & incolumes, & diuiditur hæc pars in partes quatuor.Primo facit quod dictum est in medicinis solutiuis.Secũdo applicat ad alias medicinas.Tertio declarat, q dicit. Quarto pro sufficiẽtiori declaratione istorum remittit nos alibi.secũda ibi. Debilem quidẽ virtutem.tertia ibi. Cum aũt dico.quarta ibi.Nos aũt.Prima pars potest habere partes sex nam hę medicinæ vt diuersificantur ex parte saporũ sunt sex,amaræ,acutæ,& stipticæ,dulces,insipidæ,& salsæ, de alijs aũt duabus non facit mentionem dans illas intelligere.eo q medi.vtuosæ reducuntur ad dulces, medicinæ autem acetosæ reducuntur ad insipidas. sic ergo procedit, primo docet ex tẽpore cognoscere medi.amaras malignas ab incolumibus.secũdo hoc idẽ facit de acutis.tertio de stipticis,quarto de dulcibus. quinto de insipidis.sexto de salsis.partes patent legẽdo literã.Dicit ergo sic. Et secundum veritatem quidem scire debes quoniam ex eis amaræ antiquiores sunt deteriores,& reddit causam.etenim sicciores. amara quanto siccior tanto nequior. & acutæ antiquiores incolumiores,scilicet quàm iuniores.expirat enim,idest resoluitur superficies caloris earum inflammabilis, idest calor existens in superficie earum,partes enim huius rei acutæ cum sint subtiles cito euaporat, & magis illæ quæ sunt in superficie.iuniores vero ferrosæ, id est acutæ inflammabiles, eo q tales partes subtiles non sunt resolutæ propter moram in tempore ab aere, sicut si essent antiquæ. Iuniores quidem stipticæ incolumiores, causa est quia illæ medicinæ proprie habent malitiam propter nimiam siccitatem & terrestreitatem, modo quanto sunt iuniores, tanto humidiores,& per consequens reprimitur in eis siccitas & terrestreitas, & dulces mediocres meliores eo q collectæ in tem-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 51 sur 1089

in tempore iuniori non ſunt bene digeſtæ, & in tempore antiquiori collectæ, ſunt amaræ, & ideo in mediocri tempore debent colligi, & inſipidæ ſimiliter, & enim recentiores humido abundant ſuperfluo. cauſa ſupple eſt, ad infrigidationem & ventoſitatem ſicut ſi eſſent antiquæ, & tunc ab eis eſt reſoluta ſuperflua humiditas, & falſæ antiquiores ſeroſæ. i. acutæ magis, eo ꝙ propter moram in tẽpore, ſiccitas in eis eſt exhauſta & humiditas diminuta, & iuniores conturbatiuæ propter multam humiditatem aqueam, quæ tunc in eis eſt, cauſa ſupple eſt, ad ſubuerſionem, notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. *Reliqua duo, recentia quidem, ob largum humorem excrementoſum ſunt flatulenta: vetuſta verò, exanimata ſunt, ob id deteriora. ſecundo loco, quorum facultas imbecilla eſt, aut ſuperficiaria, aut facile reſolubilis, ob raram corporis medicamentorum texturam. antiquatis enim his tempus vires omnes reſoluit. In contrariis horum contra res habet, hoc eſt, antiquata ſunt præſtantiora.*

ANT. Et debilem quidem virtutem habentes, & quæ debilis ſunt texturæ, & quæ virtutem habent facile reſolubilem appoſitam in ſuperficie iuniores, meliores. & enim antiquarum earum virtutes reſoluit tempus. & in contrariis contra.

In parte iſta, quia dixit de tempore in ſolutiuis, applicat ad alias medicinas. vel ſi volumus dicere poſſumus ꝙ in hac parte docet ex tempore diſtinguere medicinas malignas ab incolumibus vt diuerſificantur ex parte ſubſtantiæ ſeu complexionis, & dicit ſic. & debilem quidem habentes virtutem, & quæ debilis ſunt texturæ. i. raræ in ſubſtantia, & quę virtutem habent facile reſolubilem ſicut epithymum, violæ, roſæ, aut huiuſmodi, aut poſitam in ſuperficie ſicut fumusterræ, aut lupini iuniores meliores &c. Et in contrariis. ſ. medicinis ſolidis & denſis econtra, quia non ſic tempus reſoluit humiditatem earum actualem, ſed bene reſoluit earum actualẽ in principio vnde melius conſeruantur. Deinde cum dicit.

SYL. *Recentia verò & antiqua intellige pro cuiuſque generis natura, [non eodem dierum, menſium, vel annorum numero metienda,] nec quæ germini proxima ſunt, recentia: nec iam vetuſtate putrentia & velut iam cineſacta veterata hic intelligo: ſed minus diu, aut magis, poſt collectum ſeruata.*

ANT. Cum autem dico antiquiora vel iuniora, intelligo hoc quod iuſte menſurandum eſt de quolibet, ſm genus ſuum. Nam nec antiquiora, vt cinis: nec iuniora, vt gramen dum dicimus, intelligimus.

In parte iſta dubitationi reſpondet, diceret aliquis quid intelligis tu per medicinas iuniores vel antiquiores, reſpondet & dicit ſic. cum autem dico, eſt menſurandũ. i. tribuendum de tempore ſecundum genus ſuum. i. ſecundum quod requirit natura ſua, epithymum enim non dicitur antiquũ dum habet tres annos, nedum ſi habet ſex menſes, rhabarbarum etiam non dicitur propter hoc non eſſe nouum, quia tranſeat vnum annum, immo ſi tranſeat tres annos adhuc eſt nouum. nam nec antiquiora vt cinis nec iuniora vt gramen vel germen & eſt melior litera. i. qua hunc germinant. Deinde cum dicit.

SYL. Lib. 2. ſingulis ſimplicibus. *Quo autem ſint tempore medicamenta colligenda, & quandiu viribus integris ſeruari poſſint, poſtea Deo auſpice dicemus.*

ANT. Nos autem de tempore collectionis medicinarum, & de extenſione vitæ earum terminabimus ſi Deus voluerit.

Remittit nos ad locum alium, & dicit, nos autem de tempore collectionis medicinarum & extenſione vitæ earum, id eſt conſeruatione earum in eſſe: non enim proprie viuunt dum iam ſunt collectæ, ſed poſſunt in eſſe conſeruari. terminabimus in particularibus ſi Deus voluerit. Deinde cum dicit.

A *Locus autem natalis, quia medicamentis ſimplicibus multis non modo promptam generationem & fœlicem præſtat, ſed & propriam quandam virtutem impertit, in medicamẽtorum delectu, maximi faciendus eſt.* SYL. Locus.

Locus verò eſt ex maxime facientibus ad generationem, & acquiruntur per ipſum diſpoſitiones & ꝓprietates in rebus. ANT.

Poſtquam Meſ. docuit diſtinguere medicinas ſolutiuas, & incolumes à malignis per ſeptem conditiones. In parte iſta docet diſtinguere per octauam conditionem, quæ quidem conditio eſt ſumpta ex parte loci, vt dicit. Diuiditur hæc pars in duas, quia primo in generali ponit proprietates & virtutes quæ inſunt terrænaſcentibus ex parte loci, & in ſecunda parte docet ex loco ortus medicinarum diſtinguere incolumes à malignis. ſecunda ibi. Et dico ꝙ res hu. Prima in duas, quia primo ponit has proprietates quæ inſunt terrænaſcentibus ex parte loci, confirmat etiam illas Continuatio.

B eis ineſſe ex parte loci auctoritate Plat. Et in ſecunda parte dubitationi reſpondet. ſecunda ibi. Verum planta. Prima in duas, quia primo oſtendit quæ ſunt iſtæ proprietates, quæ inſunt terrænaſcentibus ex parte loci, & etiam confirmans auctoritate Plat. Et in ſecunda parte hoc confirmat ex ſenſatis. ſecunda ibi. In locis enim terræ liberæ. Dicit ſic de prima parte. Locus verò eſt ex maximẽ facientibus ad generationem, ſcilicet mixtorum & terrænaſcentium de quibus eſt ſermo, & cauſa eſt: nam duobus modis locus facit ad generationem terrænaſcentium, primo vt locus accipitur ex parte materiæ à proprietate facit ad generationem ipſorum eo ꝙ videmus diuerſificationes terrænaſcentium ſecundum diuerſitatem terrarum, & locorum in quibus naſcuntur, hoc autem non eſt niſi quia diuerſificant materiam appropriatam ipſorum terrænaſcentium, vnde videmus quòd quantũ eſt ex parte terræ quæcunque plantæ viuunt & creſcunt & nutriuntur in quibuſdam locis & non in aliis. Ad hoc etiam vadit mens Ga-

C le. 6. de accidenti & morbo: ibi enim ponit auctoritatem quorundam, vt ſunt Georgici quòd in vno miliari terræ aduenit diuerſitas in planta, vt ſit verum dicere quòd in vno miliari terræ ſit quædam vitis quæ producat melius & fortius vinum, quadam alia vite in illo eodem miliari exiſtente, hoc autem non eſt niſi quia ex loco appropriato talibus plantis aduenit in eis diuerſitas propter diuerſitatem terræ in ſui humiditate. facit etiam locus ad terrænaſcentium generationem & aliorum vt locus accipitur ex parte cauſæ efficientis, locus enim ſic aſſumptus conſiſtit in debita diſtantia terræ ad corpus cœleſte, talis autem debita diſtantia terræ ad corpus cœleſte, eſt cã alterius, & alterius aſpectus, modo talis diuerſitas aſpectus corporis cœleſtis ad terrenaſcentia facit ad productionem eorum in eſſe, & in diuerſo modo eſſendi, & quia ꝙ facit ad generationem rei, facit etiam ad ꝓductionem accidentium & proprietatum conſequentium rem, hinc eſt etiam ꝙ locus inducit varias & diuerſas proprietates in rebus, & hoc

D eſt ꝙ dicit poſtea, & acquirunt per ipſum. ſ. locum diſpoſitiones & proprietates in rebus. Deinde cum dicit.

Natura etenim (vt Plato inquit) locis quibuſdam aliquas virtutes proprias impertiuit, quas illa rebus in ſe genitis & creſcentibus communes faciant, ſed tantum diuerſas, quantum cauſæ harum differunt. & artifex natura eſt multiplex. SYL. In Timæo.

Inquit enim Plato. Muniuit natura loca virtutib⁹, vt in eis ſigillentur proprietates in rebus, quantum à cauſa differunt, & ab artifice. ANT.

Hic confirmat auctoritatem Plato. Inquit Plato. ſ. in Timæo, muniuit natura naturans. i. natura vniuerſalis vt eſt Deus, aut corpus cœleſte loca virtutibus. ſ. propriis & determinatis, vt in eis &c. notum eſt. Deinde cum dicit.

In locis itaque liberis, excrementaq́, nulla ſortitis, plantæ proprietatem perfectionemq́, aſſequuntur generi ſuo debitam

Triticũ, vinum &c. in agro non ſtercorato vel alr corrupto, melius & durãtius, licet pattius.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 52 sur 1089

bitam: in non liberis excrementorum naturam induunt, & à perfectis degenerant.

ANT. In locis enim terræ liberæ acgritur ꝓprietas plantis talis qualem merentur ſecundum genus ſuum, & in terra non libera declinant ad latus exceſſus eius.

In parte iſta Meſ. quod dixerat ipſe confirmat ex ſenſatis. ſ. ꝙ terræ naſcentia acquirant generationē & ꝓprietatē ex parte loci vt locus ſe tenet ex parte materiæ, & dicit ſic. in locis. n. terræ liberæ. i. terræ quæ eſt pura, nō cœnoſa, neq; ſimo plena, & libera ab omni ſuperfluitate acquirunt plantæ proprietates tales quales merentur ſm ſuum genus, id eſt ſm naturam ſuam, & in terra non libera, ſi eſſet cœnoſa, aut infecta alia re putrida declinant ad latus exceſſus eius, vnde tendunt ad naturam illius terræ non liberæ. Et propterea vulgares dicunt ꝙ in loco vbi non portatur fimus, aut alia res putrida naſcitur bonum vinum & diu conſeruatur, ſed terra non libera, licet pariat multos fructus nō tamen ſunt ſic prouenientes ſecundum ſui naturam, nec ſunt ſic boni, ſicut ſi eſſent nati in terra libera. Deinde cum dicit.

SYL. *Attrahunt enim ſinguli ex terra alimentorum ſibi familiare, & conueniens, vitis (verbi gratia) dulce: lupinus, nitroſum: colocynthis, cucumer agreſtis, amarum, ex partibus terræ aduſtis natum. Eius autem rei inquiſitio, ſermonis non eſt præſentis, ſed altioris.*

ANT. Verū planta attrahit ex ea quod ſuū eſt, puta humorem ſibi conuenientem. Nam lupinus attrahit nitroſitatem terræ: & vitis dulcorem eius: & colocynthis amaritudinem ex partibus ſuis aduſtis: & cucumer aſininus. Sed hoc non eſt huius inquiſitionis, ſed altioris.

In parte iſta dubitationi reſpōdet, crederet. n. aliquis qđ locus tales plantas nutriret & generaret & augeret. Rñdet & dicit quod non. vel aliter. dixit. n. ſtatim Meſ. ꝙ plantę ortæ in terra nō libera, nō poſſent nutriri. Reſpondet ꝙ ſic, & dicit verum planta attrahit. ſ. ꝑ virtutem naturalem attractiuam quæ in ea eſt ex ea. ſ. terra quod ſuum eſt. i. cōueniēs ſibi, & hoc eſt quod dicit, puta humores vel humiditates conuenientes ſibi, nā lupinus attrahit nitroſitatem. i. acuitatem. ſ. humoris qui in terra eſt, & vitis dulcorem eius, & colocynthis amaritudinem ex partibus ipſius. ſ. terræ aduſtæ, & ſimiliter cucumer aſininus, modo aliqs diceret quomodo hæ plantæ extrahunt à terra quod ſibi eſt conueniēs cum non habeant manum, reſpondet ꝙ eſt alterius inquiſitionis, poſſet etiam ratio aſſignari in noſtra ſcientia, nam habemus, ꝙ res q̄ vegetantur & nutriuntur habent quatuor virtutes naturales. ſ. attractiuā, retentiuam, digeſtiuam, & expulſiuā, ſicut apparet in noſtro corpore, quare cum plantæ ſint de numero vegetabilium habebunt etiam has virtutes quibus attrahant id quod eis eſt benigum, aliud autem expellant, & ideo lupinus dato quōd ſem[illegible]ur iuxta vitem nom impediet generationem vitis cum non attrahat conuenientem humiditatem ipſius vitis, immo nitroſitatem ex terra attrahit. Et ideo iſti vulgares ſeu georgici quando vident quod eſt aliqua vitis quæ non producit bonum vinum, cum non ſit defectus ex parte vitis ſeminant per locum illum lupinos vt ipſi attrahant malum humorem ipſius terræ, & reddatur poſtea vitis calidior & fructifera. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob id plantę humido excrementoſo prædite natura, in locis [humidioribus quidē, deteriores,] ſiccioribus vero præſtantiores euadunt. ſicciores contra, in locis ſiccioribus, peiores, [meliores, in humidioribus.] ſic agaricus, hermodactylus, turbith, in locis humidioribus damnantur. & thymelæa, cucumer agreſtis, colocynthis in ſiccioribus & calidioribus mala ſunt & venenoſa. abſinthium item maritimum eſt maleficum, vt ſcammonium ex regione Scenitarum: Antiochenum verò eſt præcipuum. [quę enim immoderatius*

Abſinthiū ſeriphium ſeu marinū & damnāt Dioſ. & Galen. lib. 6. ſimpl.

E *calidæ ſunt vt ſcāmonium, in locis calidioribus peiores etiā euadunt: & frigidæ ad portionem.]*

Et dico quod res humido abundantes ſuperfluo in locis ortæ ſiccioribus, meliores: ſicciores in locis ſicciorib⁹, deteriores. Etenim hermodactylus in locis natus humidis, malus. Et ſimiliter turbith, & agaricus: Et dicitur quod mezereon in locis thermarum, malus eſt, & venenoſus: & ſimiliter cucumer aſininus: colocynthis ſimiliter: & abſinthium vicinum mari, non eſt bonum. Et dicitur ꝙ ſcammonea coraſceni, eſt mala, Antiochena, bona.

ANT.

In parte iſta Meſ. docet ex loco & ſitu diſtinguere inter medicinas ſolutiuas malignas & incolumes & diuidit hęc pars in partes duas. Prima facit hoc. Secundo eius, quod dixit cauſam aſſignat ex ſua propria opinione. ſecunda ibi. Et credo ꝙ diſpoſitio loci. Dicit ſic de prima parte, & dico ꝙ
F res humido abundantes ſupfluo in locis ortæ ſiccioribus meliores, cauſa eſt quia ex parte loci ſicci diminuitur humiditas ſupflua quæ erat in eis, ex qua humiditate inducit nocumenta plura, ſunt. n. tales res inflatiuæ, oppillatiuæ, & generatiuæ ventoſitatum, & ſicciores in ſicciorib. deteriores, cauſa eſt, quia magis abundant ſiccitate, quæ quidem dum eſt ſuperflua, nocumenta inducit. etenim hermodactylus in locis natus humidis, malus, cum ipſe ſit abundans ſupfluo humido, vnde hermodactyli qui exportantur de montibus cum ſint loca ſicca ſunt efficaces, ſed qui naſcuntur in vallibus ſunt peiores. Ego enim vidi etiā experientiam huius, vnde vidi ꝙ iſti hermodactyli nati in vallibus fuerunt exhibiti cuidam in quo induxerunt nauſeā, non aūt ſic facerent montani, vnde illi qui aſportant de ſylua medicinæ, aut qui aſportant à caſtro. ſ. Pe. ſunt valde mali, & ſimiliter turbith, & agaricus, de his ego nunquā exptus fui quantū ad hoc, & dr ꝙ mezereō. i. laureola in locis thermarū. i. in locis valde calidis, & acutis vſtis, eſt malus & venenoſus, eo ꝙ tunc
G acquirit inde magnā acuitatem, non autem ſe ſic habet natus in partibus inferioribus & humidis, cucumer aſininus, vnde iſte qui naſcitur circa foueas ciuitatis eſt incolumis, ꝙa non ſic calidus & ſiccus, ſed ſi naſceret in locis thermarū q̄ ſunt loca valde calida & ſicca & vſta, eſt malus, q tunc inde acquirit magnam caliditatem, & colocynthis &c. notum eſt, & dicitur ꝙ ſcammonea coraſceni, eſt mala, eo ꝙ tūc naſcitur in loco *calidiori & ſicciori.* Deinde cū dicit.

Mezereon, i. cocognidium.

Adhæc terræ & per hanc plantis virtutem magnam impertit & variam, non ſol tantùm; ſed aliorum quoq; corporum cœleſtiū aſpectus hunc locum & illū aliter atq; aliter afficiēs. In quo cauſarum genere, quædam plantæ locū & cœlum habentes ſuæ temperaturæ contrarium ſunt meliores, aliæ ſimili emendantur: ſic guaril, & aquaticum ſiſymbriū & quæ aliæ humido abundāt excrementoſo, ſub cœlo ſuæ naturæ diſſimili meliores ſunt: turbith quoq; agaricus, ſcammonium, ſub diſſimili ſunt meliora.

SYL.

Guaril putat lacerta ſyluestris, coitum val de puocās, ſed huic loco non conuenit agenti de plātis.

H Et credo quod diſpoſitio loci vel aſpectus regulantium non ſimiliter eſt hic, & ibi. Diuerſitas autem vel ſimilitudo has vel illas incolumitat. etenim guaril & piper aquę diſſimilia, meliora: & humidum habētes ſuperfluum. Similiter & turbith & agaricus et ſcammonea in * ſimili, meliora.

*legendum diſſimili.

In parte iſta Meſ. eius quod dixerat ſtatim cauſam aſſignat ex ſua propria opinio. dixerat ſtatim ꝙ ſcāmonea orta in loco calidiori eſt mala, econtrario bona, modo reddit cauſam huius & dicit. Credo enim quod diſpoſitio loci quantum eſt ex parte materiæ ipſius, vel aſpectus regulātium, id eſt corporum cœleſtium non ſimiliter eſt hic, id eſt in vno loco, & ibi, id eſt in loco alio, & hoc eſt quod dicebatur ſupra, quod locus tam ex parte materiæ q̄ ex parte efficientis facit ad generationem terræ naſcentium, inducit enim eis proprietates & diſpoſitiones. Diuerſitas aūt vel ſimi-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 53 sur 1089

similitudo.s.loci ad plantas vel animalia, has vel illas incolumitat.i.bonas reddit vel etiam malignas facit quasdam
Guaril qd. alias. Etenim guaril, est quoddam animal quod vocatur la certa sylvestris, & multum cõmouet ad coitum, vel etiam potest dici quod cum sit stipticus, etiam cum hoc multum cõmouet vel incitat ad coitum, et piper aquę.i.senetiones, siue cressiones, qñq; enim piper potest sumere distinctionẽ ex parte granorum sicut dicimus quod est piper album, piper nigrum, & piper longum, sumit etiam distinctionem ex loco sicut dicimus piper apium.i.acorus, piper oritum.i.serpillus, piper aquæ vel holus aquæ.i.senetiones, vel cressiones, piper quia habent acuitatem sicut piper, & vocatur piper aquæ, quia oritur in aqua, dissimilia, id est orta in locis dissimilibus eis meliora, cum enim sint acuta & calida, & sicca, si oriantur in locis aquaticis eis dissimilibus sunt meliora, quia eorum caliditas & siccitas ex loco remittitur. Deinde cum dicit.

SYL. *Plantæ præterea nonnullæ ex alterius cuiusdam vicinia*
Vicinia & *vel contactu, meliores aut peiores euadunt.* B
cõtactus. Vicinitate etiam rei ad rem incolumiores vel ne-
ANT. quiores dispositiones acquiruntur. Et in singularitate & pluralitate earum similiter.

In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas malignas & incolumes ex loco, & dicit societatem positiuam siue priuatiuam. Et primo ponit modos quibus ex tali loco possumus cognoscere hoc. Secundo illos declarat. secunda ibi. Sicut recte dicitur. In prima parte aduertendum, quòd Mesue in his verbis innuit quot modis ex loco, vt dicit societatem possumus cognoscere medicinas solutiuas malignas & incolumes, quia duobus. vnus est qui sumitur ex loco vt dicit societatem priuatiuam, quæ est priuatio societatis, & hunc denotat cum dicit. Et in singularitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Sic hermodactylis scilla aut raphanus vicina vigorem*
addit, & thymus epithymo, & quercus polypodio, & se- C
næ ruta.

ANT. Sicut recte dicitur ꝙ hermodactylis scyllæ aut raphani vicinitas vigorem præstat, & alhasce epithymo, & arbor glandes ferens polypodio, & senæ ruta.

In parte ista ostendit quę præmisit, & primo ostẽdit qũo ex societate positiua acquiritur bonitas & malitia in medicinis solut. secundo ostendit qũo ex societate priuatiua acquiritur in eis bonitas & malitia, secunda ibi. Et singularitas quidem. prima in duas, quia primo ostendit qũo quibusdam medicinis solutiuis acquiritur bonitas in vicinitate vnius ad aliam. Secundo ostendit qũo in eis acquiritur malitia ex vicinitate vnius ad alteram. secunda ibi. Et dicitur ꝙ xebram. Dicit sic de prima parte. Dictũ est statim, ꝙ ex vicinitate vnius rei ad alteram medic. fiunt quidam incolumes. Sicut recte. i, vere dicitur ꝙ hermodactylis scillæ aut raphani vicinitas vigorem præstat, & causa est: nam qñ hermodactyli nascuntur prope scillam, tũc D
scilla attrahit acuitatem terræ pro sui nutrimento, quod forte cessisset in nutrimentum hermodactylorum, etiam forte qñ scilla aut raphanus prope eos nascuntur tribuunt hermodactylis aliquam vim acutam, vnde fiunt fortioris virtutis, vnde vidimus experientia ꝙ isti herbarij qñ vident hermodactylos nasci prope narcissum ꝙ istos colligunt, narcissus autem vocatur cæpe bauosum, & satis est simile ipsi scillæ. Et alhasce. i. hyssopus hortensis. Epithymo. s. præstat vigorem & bonitatem. s. qñ prope ipsum nascitur, & propterea illi qui plantant has herbas plantant epithymum prope hyssopum. immo accidit vt qñq; sint ita similes, ꝙ qñq; herbarij colligunt vnam pro alia: sunt enim similes ī stipite, in radice, & foliis & huiusmodi, licet adhuc distinctio sit inter eas, primo ex sapore, quia acutius est in sapore epithymum q̃ hyssopus, etiam folia in epithymo sunt magis stricta, sed folia hyssopi sunt longiora & latiora, etiam epithymum est acutius in odore q̃ hyss-

A sopus. Et arbor ferens glandes. i. quercus polypodio. s. acquirit bonitatem, ipsi enim herbarij non colligunt ipsum, quando est super lapides viuos, aut gypsum: sed quando est super quercus, vnde illud multo plus operatur q̃ natum super lapides. Et ruta senæ. s. acquirit bonitatem, de hoc nunquam vidi. Deinde cum dicit.

Contra autem maligniora euadunt scammonia esulæ aut SYL.
tithymallis propinqua, polypodium lapidibus, epithymum
ozimo.

Et dicitur ꝙ xebrã scammoneæ addit ad iniquitatem & similiter lacticinium villosum, & lapides polypodio, & ozymum epithymo. ANT.

In parte ista ostendit qũo medicinæ solu. fiunt malignæ ex vicinitate vnius ad alteram, & dicit sic, ꝙ xebram, id est esula scamoneæ addit ad iniquitatem. s. cum vna nascitur prope aliam, eo ꝙ tunc facit ipsam scamoneam esse valde acutam & effrenem in operatione, eo quòd esula est multum acuta. Et similiter lacticinium villosum species tithymalli, & lapides polypodio. s. acquirunt malitiam. Et ozymum, id est basilicon epithymo, modo quæ sit horum causa, non potest bene ratione inueniri, sed experimento cum operationes talium medicinarum sint maxime per proprietatem, siue formam specificam & nõ virtutem elementarem. Deinde cum dicit.

Numerus quoq; plantarum vel fructuum, vires eorũ mu- SYL.
tat, nam casiafistula singularis & sola est præstantior, contra
sola colocynthis, scilla, cucumer agrestis, deterior. vis. n. plã-
tæ & terræ, diffusa multisq; distributa est remissior, tota vero
in vnicam plantam aut fructum solum coacta valentior.

Eodem pertinet fructus quantitas, quod in paruum vir-
tus coacta est valentior, in magnum soluta imbecillior, ob id
colocynthis magna est melior.

Et singularitas quidem casiamfistulam facit bonam, ANT.
C colocynthidem aũt nequiorem, & scillam prauã, & cucumerem asininũ similiter. Virtus. n. diffusa remissior est, aggregata vero fit pluris. Et scire debes ꝙ magnitudo rei & paruitas, virtutis diffusionem & aggregationem facit. & ideo colocynthis melior magna.

In parte ista docet cognoscere medic. malignas & incolumes per earum singularitatem, & dicit ita. dixi quomodo societas facit acquirere bonitatem & malitiam in medi. nunc dicendum est quomodo singularitas facit acquirere bonitatem & malitiam in medic. Et singularitas quidem casiamfistulam, sicut quando vna canna eius nascitur in vna planta & nõ plures, vel aliter, & singularitas quidem casiamfistulam, vt quando nascitur sine alia planta sibi vicina attraheret dulcorositatem, quæ subiicitur eam facit bonam, quia si alia planta sibi foret vicina nutrimento ipsius, etiam si nascitur sola in planta sua attrahit totam dulcorositatem plantæ vnde fit melior, colocynthidem autem nequiorem, quantum ad eius poma, quando enim vnum pomum nascitur in vna planta, & non plura, tunc est pessimum, eo ꝙ illa planta totam malitiam tradit illi pomo, & videte ista colocynthis facit sicut cucurbita, & melones quia facit suos ramos & folia sic dispersa per terram sicut illa. similatur etiam quibusdam pomis quæ nascuntur in ollis quæ tenentur domibus, similiter etiã singularitas colocynthidis quantum ad eius plantam facit ipsam peiorem quàm si multæ plantæ ibi nascerentur, quia illa totam malitiam trahit ex terra. Et scillam prauam, scilicet facit singularitas, intelligatur hoc quãtum ad plantas, nam quantum ad radicem non est vis, propterea ꝙ illa magis vtimur quàm radice. Et cucumerem asininum similiter. Virtus enim diffusa, id est dispersa remissior, aggregata vero pluris, & scire debes ꝙ magnitudo facit diffusionem virtutis, paruitas vero facit eius aggregationem. Et sic innuit aliũ modum cognoscẽdi bonitatem aut malitiam in medicinis, s. ex magnitudine & paruitate: nam magnitudo ipsius me-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 54 sur 1089

di.seu herbæ facit diffusionẽ virtutis in ea, sicut.n. paruitas facit aggregationem virtutis in ea, & hoc habet verum, ita intelligatis in eadẽ specie medi. Et sic in summa habemus nouem condõnes quibus cognoscimus bonitatẽ & malitiã in medi. Quarum sufficientiam habemus hoc modo: nam condõnes bonitatis, & malitiæ ipsarum medi. aut sumunt ex parte cãrum, aut ex parte accidentium. Si sumuntur ex parte cãrum, aut ex parte causarum bonitatis & malitię hoc est dupl'r, quia aut sumuntur ex parte cãrum principalium aut non principalium, si sumuntur ex parte cãrum principalium hoc dupl'r, quia aut ista cã principalis se tenet ex parte substantiæ, & sic est prima conditio, aut ex parte cõplexionis, & sic est secunda condõ. Si aũt bonitas & malitia sumant in eis ex parte cãrum non principalium & coadiuuantium, & hoc dupliciter: nam istæ causę nõ sunt nisi tẽpus & locus. tẽpus. n. rõne ętatis (vt ita loquar) quã tribuit medi. facit bonas & malignas ipsas medi. etiã locus vt statim dictum est in principio lectionis, aut ergo est sumpta hæc cã coadiuuans ex tpe, & sic est septima condõ, aut ex loco, & hoc dupl'r, aut ex loco vt dicit situm, & sic est octaua condõ, aut ex loco, vt dicit societatem, & sic est nona condõ: si autem bonitas & malitia in medic. sumantur ex parte accidentium, tunc ista accidentia non sunt nisi qualitates secundæ perceptæ sensu, aut ergo pcipiuntur sensu tactus, & sic est tertia conditio, aut sensu odoratus, & sic est quarta, aut sensu gustus, & sic quinta, quæ diuiditur in viñ. fm qp sapores erant viñ. Aut pcipiuntur sensu visus, & sic est ex sexta, de sono non fecit mentionem, eo qp per sonum non põt acquiri bonitas & malitia in medicinis vniuersaliter, sed solum specialiter in quibusdam, vt caltasi. in chartamo, ben & aliis quibusdam, sermo autem iste de bonitate aut malitia medicinarũ erit sermo vniuersalis, ideo illam qualitatem omisit &c.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionẽ iudiciorum earum secundum posse ipsarum. Cap. 2.

SYL. *Medicamentum purgans à nostro calore in energeian reductum motu violento vacuat. neque enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret.*

ANT. *Inquit Heben Mes. operatio medicinæ solutiuę cum hoc quod agit fm regulationem quã sortita est, fit per modum violentiæ. neque. n. educit nisi quia naturæ vim infert.*

ANNOT. 10. COSTÆ.

Cap. 23. *Operatio medicinæ solutiuæ &c.* } *Attractionis quũ tres modos Alex. 2. quæst. nat. tradat, quædam. s. vi & tactu trahunt, & hæc mouendo mouentur; alia caloris vt quod intermedium est trahentia, quod est intermedio conunctum consequutione quadam, vacui videlicet rõne, trahunt; alia ob familiaritatem benigno motu trahunt: iure cuiusnam modi medicamentorum attractio sit dubitare licet. Galenus sane, de quare in superioribus satis, ob familiaritatem attrahere quæ purgandi facultate prædita sunt passim tenet, præsertim 3. de simpl. med. fac. atq; ita in tertio attractionis modo reponit. Contra hoc in loco Mesues non nisi ob violentiam quã naturæ infert vacuare medicamenta pronũcians, in primo modo collocare atq; à Galeno hac etiam in re videtur dissentire. Mesuæ aũt astipulatur Hipp. & quotidiana experiẽtia. Sanè non ignoramus velle aliquos magnæ et eruditionis et authoritatis viros quia violentiam inferunt quæ purgant, non nisi primi ordinis hanc esse attractionem, & propterea Gal. dãnare quòd tertio modo, ob familiaritatem. s. trahere ea existimarit, quando quæ hoc pacto trahunt, benigno non violento modo alliciunt.*

Non est tamẽ vt nos vel hæc ratio, vel vllius authoritas seducat. Quæ primo modo attrahunt non solùm vi & tactu trahunt, sed eadem tangendo amplectendoq; trahunt, & dum mouent mouentur: atq; propria huiusmodi attractio est. at medicamenta, quo pacto amplecti humores possunt aut tangere, quo etiam moueri ipsa possunt, sensu & motu omni destituta? somnio certè hoc propius videtur. ad animal autem (vt ego video) prima attractio pertinet. ita. n. equi currum aut nauim trahunt, non ita etiam medicamenta, neq; magnes. Consultius igitur statuisse medicos alios omnes dixerim, impropriã medicamenti esse attractionem qua quod trahit quiescit. neque. n. ad ipsos humores medicamentum fertur; sed vt mox ostẽdemus, quiescens illos allicit cum ob substãtiæ familiaritatem tũ ob alias causas quas supra explicauimus. At medicamẽta (dices) vim inferũt: quæ tertio modo trahunt, non inferunt. Quòd vim faciant, respondeo non attractionis esse cã: sed insunt ipsis præter attrahendi vim, qualitates eorũ substantiæ annexæ, naturæ hominis aduersæ, ob quas perturbari necesse est. sunt. n. & sapores ingrati admodum, à quibus nausea & vomitus & mordicatio atq; alia ea effecta prodeunt q̃ hic primo capite fusius docuit, secandi, incidendi, absterg̃endi, flatus excitandi, conturbandi, & id genus alia: sunt fœtidi odores, & substãtia ipsamet medicamenti toto sæpe genere homini inimica, a quibus omnibus affligi oportet. Sed non medicamenti tantum cã perturbamur. quin & humorum crasitudo aut lentor, viarũ angustia obstructioq; totius noxæ frequẽter origo esse solet. quare & diuinus Hipp. paranda esse corpora admonet ante purgationes, vt humores. s. fluxioni apti reddantur, & viæ per quas ferri debent expediantur. Ob has igitur causas assumpto medicamento conturbamur non autem ob attractionem: hæc enim blando & amico admodum fit motu nisi aliud obstet. quare & sæpissime obseruare est, ex castigato & opportunè propinato pharmaco absque vlla prorsus noxa largam sequi attractionem & attracti humoris expurgationem. Erit ergo medicamentorum purgantium attractio propria & tertij modi vt Galenus & medici vniuersim omnes consentiunt.

MOND. Posti̅ Io. Mes determinauit de medic. solutiuis inquirẽs earum quidditatem & essentiã. docuit etiam medic. solutiuas incolumes distinguere à malignis. In isto cap. est eius intentio inquirere operationem medic. solutiuæ, inquirere etiam eius principia eam efficientia, & diuiditur hæc pars in partes ñ. qa in prima parte Mes. in gñali, principia operationis medic. inquirit, & modum suæ operationis, & in secũda parte hoc idem facit in spãli. secunda ibi. In fine electionis, Amplius aũt. Prima in duas. nam operatio gñalis medic. solutiuæ est duplex. vna est p quã ipsa medic. attrahit hu. sibi, prium ad loca cõia expulsionis. Alia verò eius operatio gñalis est expulsio eorũdem humorum. Primo ergo inquirit principium & principia primæ operationis. Scdo inquirit principia & modum scdæ operationis. secunda ibi. Stomachi vero & intestinorũ natura. prima in duas. Primo facit qđ dictum est. Scdo dubitationi rñdet. secunda ibi. Non. n. communiter. Dicit sic de prima parte. Determinatum est de quidditate & essentia ipsius medicinæ solutiuæ, sed quid dicẽdum est de operatione ipsius, ecce inquit Heben Mes. operatio medicinæ solut. cũ hoc qp agit fm regulationem quã sortita est. s. à corpore cælesti & á suo aspectu, prio simul cum debita elementorũ mixtione inducente in eam debitam cõplexionem, vt. s. comprehendamus simul p hæc verba debitam mixtionem elementorum

in me-

in medicina cum regulatione eius à corpore cœlesti, & aspectum corporis cœlestis proprium. Vel pōt exponi fm regulationem quā sortita est. s. à calido naturali eam regulante. Fit p modum violentiæ ab illa re ipsi naturæ. Neque. n. educit. i. euacuat hu. ꝓprium nisi quia naturæ vim inferēs est. Ex his verbis nos concipimus duo principia per q̄ medicina attrahit hum. sibi ꝓprium à loco. s. ad loca cōmunia expulsionis. vnum est principium extrinsecum magis, aliud est intrinsecum magis, & p hoc concipimus modum operationis correspōdentem illi principio. principium extrinsecum magis istius operationis siue attractionis humorum tangit cum dicit. Operatio medicinæ sol. Solutiua. n. medicina cum sit quædam res nō naturalis, est sicut eius principiū extrinsecū vnde non agit nisi regulata à natura, tangit etiam modum correspondentem illi principio extrinseco cum dicit. fm regulationem quā sortita est. iste. n. est modus fm quem medic. solutiua operatur attrahendo, quia attrahit debite, & fm regulationem. hæc autem regulatio est duplex, vna est eius regulatio, vt exterius existens est anteq̄ à corpore assumatur: nam ipsa operatur p principia suæ generationis & debita cōmixtione elementorum regulata cū debito aspectu cælesti, & hoc nō est aliud q̄ forma specifica in ea existens, vnde quiddam addit supra cōplexionem medicinæ, vnde medicina attrahit hunc humorem ꝓprium p cōmixtionem proportionatam & regulatam à corpore cœlesti, & suo aspectu, & hoc est quod dicebat supra Mes. q medic. solutiua attrahit hum. non qa calida, nec qa frigida, sed quia tali virtute cælesti dotata, qa in ea est forma specifica, & p hoc innuitur, quod medicina est principale agens in attrahendo hum. non incitatiuum, aut irritatiuum, sed principale: vnde sicut magnes principal'r per formam specificam q̄ est in ea attrahit ferrum. ita medicina p sui formam specificam attrahit hum. sibi ꝓprium, tñ non est principium perfectiuum aut cōpletiuum illius attractionis sed potius natura. Alia est regulatio ipsius medicinæ qñ interius est assumpta, & hanc regulationem sortita est à calido & virtute: nam medic. solut. cōparata corpori nostro est talis in potentia, & nō actu, hum. attrahens, omne aūt quod est in potentia relatum nobis, nunq̄ fit in actu tale, nisi reducatur ad actum à calore nostri corporis & ab eo reguleť, & tunc exponemus literam sic. Operatio medicinæ solu. sicut est attractio hum. proprñ quæ quidem est in ea in potentia, cum hoc q agit. s. in actu. fm regulationem quam sortita est. s. à calido naturali &c. & hoc satis consonat veritati, si. n. in aliquo loco exteriori ex vna parte poneret mul ta quantitas scamoneæ, & ex alia parte poneretur quantitas pauca choleræ, nunquam scamonea attraheret choleram, nunquam etiam cholera moueretur ad scamoneam, & ideo oportet quod eius operatio fit fm regulationem quam sortita est à calido nostri corporis, & hoc etiam vult infra Io. Mes. si. n. ipsa per se faceret hanc operationem sine alicuius auxilio, tunc ipsa per se sanaret corpus, quod falsum est, imo natura omnium principaliter est operatrix & sanatrix ægritudinum principal'r, & hoc modo exponēdo dicemus quod principale agēs in hac attractione hum. ad loca cōmunia expulsionis est ipsa virtus expulsiua mēbrorum in quibus continentur hum. nociui, & attractiua virtus quæ est in locis cōibus expulsionis, & ex his duabus virtutibus perueniunt postea hum. ad stomachum & intestina, sed instrumentale agens est ipsa medicina. Per hoc soluuntur duæ qōnes, vna est in qua quæritur vtrum medic. solutiua attrahat hum. ad stomachum & intestina per virtutem quam acquirit à corpore nostro an non. Soluitur etiam secunda qō quid sit principalius agēs in attractione hac, an medicina, an virtus operans cū suo naturali calido. Quare dicendum q principale in hoc est virtus, vt dictum est fm q innuit in his verbis, & est principium intrinsecū istius operationis, vt etiam supra ponebat Mes. auctoritate Hipp. omnium. n. natura est operatrix rerum & sine natura non educitur humor à corpore, medicus verò minister est. Tangitur etiam modus fm quā natura operatur in hac attractione cum dicit, Neque enim educit nisi quia naturæ

Duorū du. incidētium solutio.

A vim infert, ipsa. n. medicina inquātum iuuat virtutem expulsiuam alicuius mēbri in quo membro erat multo tempore contentus aliquis hum. malus, ita q erat factus illi mē bro consuetus, & tunc à mēbro non posset expelli, aduenīē te medicina ipsum mēbrum vincente & incitante, fit q tūc talis humor nociuus à mēbro expellitur, & vsq; ad locum cōmunem expulsionis peruenit, & hoc modo medic. solutiua infert vim naturæ, non. n. hoc est violentia simpliciter, quæ sit destructiua siue impeditiua operationis ipsius naturæ, imo confortat naturam in expellendo, iterum etiam talis violentia simpliciter facta ipsi naturæ est irregularis & mala: hæc autem non est mala, sed infert iuuamētum ipsi corpori euacuando ab eo quod prēter naturam est intantū q est regularis, sed hæc violentia fm quid facta per incitationem virtutis expulsiuæ mēbri à medic. solutiua, & per hoc soluitur quoddam argumentum quod consueuit fieri. Non videtur (diceret aliquis) q medic. solutiua euacuet inferendo vim naturæ, quia si faceret medicina sol. vim naturæ, tunc esset pugna inter naturam & medicinam, quare B eius operatio non esset regularis, soluitur per iam dicta: nā hoc non est violentia quæ fit cum pugna, sed est violenta q̄ fit per quādam incitationem naturę à medicina. cum enim virtus expulsiua mēbri incitatur ab aliqua re nocente, tūc vehementer operatur vt ponit Gal. v. de accidenti & morbo, & ideo quia virtus expulsiua mēbri incitatur à medicina, incitatur etiam ab hum. qui iam cōmotus est per medicinam, ideo tunc virtus mēbri vehementer illum humo. expellit: multa. n. videmus principia quæ valde vehementer operantur quando incitantur ab aliqua re nocente, & hoc habet verum in virtutibus naturalibus, immo etiam in vitalibus & animalibus vt ponit Gal. præcipue de virtute vitali in libello de causis pulsuum: ponit enim q virtutes aliquam necessitatem assumentes. s. ab aliqua re præter naturam vehementius operantur, & tunc posset fieri pulsus fortis valde. Deinde cum dicit.

C *Vacuat autem proprium & familiarem sibi humorem, non etiam alium quemuis.* SYL.

Non tamen communiter, sed proprie, quia non materiam sed hanc educit materiam, nisi effrenem habuerit operationem. ANT.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Non tamen cōiter sed proprie &c. Medicamenta ait proprium humorem nō promiscue humores omnes educere, quod & paulo post repetit. hoc & Gal. in lib. de purg. med. fac. & Auic. 1. Can. & Auer. 5. Coll. & ante omnes Hipp. in lib. de natura hom. Contra tamen idem Hipp. eodem libro, medicamentū, ait, idē si quater in anno exhibeas, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autūno nigerrima, atq; idem paulo antea etiā dixerat in superpurgationibus cholagogum medicamentū bilem primùm, dehinc pituitam, atrum humorē, ac sanguinem detrahere: phlegmagogum aūt pituitam primo, postea bilem flauam, atram, & ipsum sanguinem euacuare. Quæ res si ita habet, educet ergo medicamentū quoduis humores pro diuerso tēpore & diuersa mensura oēs, neq; vnum trahet peculiarem. Scribit etiam Arist. 1. probl. medicamenta vbi in ventre resoluta & ad venas delata sunt, ex venis quia cōcoqui nequeunt regredi & quicquid obuiū fit secum detrahere, atq; hanc esse quā purgationem vocamus. quare si hoc quoq; verū est, nullus etiā in trahendo erit delectus. Cæterum vt his satisfaciamus. animaduertendū, duplicem medicamento omni expurgōnem fieri: alteram abstergēdo eorum omnium q̄ obuiam fiunt: alteram attrahendo quod peculiare est tātum. pollent. n. acria, amara, salsa, acida medicamenta Fen. 4. doctr. 5. cap. 4 Tex. 31. Tex. 41. Tex. 29.

dicamenta abſtergendi ; dulcia aũt & inſipida abluendi facultate, vt priori capite hic author fuſius docet. medicamẽto igitur cuiq; quum duplex hmõi expurgatio ſuccedat, prior ea eſt quæ abſtergendo, & hac quicquid obuium eſt eximitur : poſteriori verò quæ attrahendo abſoluitur, non niſi quod peculiare eſt & proprium. quam ob rem, quod Hipp. ſcribit de vomitu, qui ventriculi præſertim expurgatio eſt ; veriſsimum eſſe puto. ſcatere. n. ventriculũ hyeme pituita & ea craſſa, vere liquidiori pituita, æſtate bilioſis excrementis, & autũno atris, propterea q; diuerſis hiſce tẽporib. diuerſa quoq; euacuari, vt rõni maxime conſentaneũ eſt ; ita quod expurgatio hmõi fiat, attractione nõ eſt opus, ſed ſola perficitur abſterſione. expurgato aũt ventriculo ſi illi medicamentum adhuc hæreat, tũc demum neq; vere liquida, æſtate bilioſa, autũno atra, hyeme pituitoſa expurgãtur ſemper ; ſed talia à circũſtantib. partib. ac à toto planè corpore alliciuntur, qualia attrahere aptũ fuerit medicamẽtum, illi. ſ. peculiaria & propria. hoc etiam iis euenit q̃ ſubducendo aluum expurgãt. primum ſanè abſterſoria qua vigent poteſtate, quicquid obuiã fit euerrunt, ſeu noſtra potius natura ab illorũ acri & moleſta qualitate irritata facto impetu foras pellit ; dein verò inſita vi familiarem humorem ad ſeſe alliciunt, qui poſtmodũ expultricis facultatis conatu deorſum protruditur. Quod aũt ex eodem Hipp. poſtea adducitur, cui ẽt quotidiana experientia aſtipulatur, trahi. ſ. medicamẽto omni humores oẽs in ſuperpurgationib. vt verum eſt, ita ſnĩam noſtrã confirmat. cur. n. quod familiariſsimum eſt primũ trahitur quacũq; menſura medicamentum dederis ? cur ſcãmonium ſemper bilẽ, colocynthis ſemper pituitã primo loco, dehinc humores alios eliciunt? argumentũ hoc præbet certæ & peculiaris facultatis qua peculiarẽ humorem quæq; detrahunt, non cõis aut fortuitæ. At cur ſa
C.27.& 28 miliari attracto alij quoq; humores ſuccedũt? Gal. 3. de ſimpl. me. fa. venarum imbecillitatẽ, oſculorum laxitatẽ, et medicamenti mordicationem affert pro cã: venas. ſ. & quia à medicamento mordicantur ac quodãmõ emulgẽtur, et quia eiuſdẽ medicamenti vi à tẽperie ſua cadũt, imbecillas reddi & imbeciliter continere, atq; ita medicamento expultricẽ
Cap.21. vim irritãte alienos etiã humores expurgari. Eãdem qõnẽ 5. Coll. proponit Auer. & diſſoluit aliter q̃ Gal. ſed tam obſcurè vt vix quid velit intelligã. hoc tamen voluiſſe auguror. Quum duplex inſit purgãtibus medicamẽtis attractio vt idem Auer. codẽ loco docet, altera caloris proprij qua abſolutè trahit, altera à proprietate qua non humores quoſuis ſed propriũ & ex propria regione trahit ; vtraq; hæc tractio poteſtate medicamento ineſt, reducitur aũt in actum ab inſito noſtro calore. at vim hanc peculiarẽ vt certum humorem ex certa regione trahat, attractionem. ſ. ex proprietate, nõ niſi ſub certa quadã & exacta medicamenti menſura ſortitur. quo fit vt ſub alia menſura hæc quidem q̃ ex proprietate eſt deſinat, ſola ãt ea remaneat q̃ merito caloris perficit. calor verò quicquid obuiũ eſt promiſcuè trahit, propterea q; attractione ex proprietate feriãte, caloris tñ illius vi purgatio adhuc ſequitur. ſed alieni humoris. Hæc (arbitror) Auer. ſententia eſt à poſitis ab eo principiis nõ recedẽs, neq; vt mihi vr̃, parui æſtimanda. ſi. n. vt ipſe poſuit, duplex attractio medicamentis ineſt, cõis altera, ita. n. q̃ fit à calore, nuncupari põt ; altera propria : ſi propria hæc, quã non niſi ſub certa medicamẽti menſura ſeruari maxime cõſentaneum eſt, ob exceſſum corrũpatur, cõem ſupereſſe inter am, veritatis ſpẽm habet : atq; ob id alienos humores trahi. Nobis certè, licet id ſuſpectũ habeamus q̃ attractionem à proprietate ex elemẽtorũ miſcela ait emanare; hæc tamen Auer. de duplici attractione opinio maxime arridet. Eſto quod Gal. ait, vt vaſa imbecillia ſint ob medicamenti mordicantis moleſtiã, et ob eius ſuctum, vt etiam eorum laxiora ſint oſcula, ac irritata à medicamento expultrix expurgandi modum nõ habeat; ineſſe tamen attractionis nõnihil neceſsarium videtur quum adhuc vigeat medicamenti calor, attractionis cõe inſtrumentum ; et expultrici facultati contentrix mẽbrorum vis nunq̃ non reluctetur. etſi. n. imbecillior fortaſſe hæc eſt reddita, non tñ prorſus inualida, alioqui & ſanguinis et humorum oĩum ex largiori medicamento oĩ euacuatio ſuccederet expultrice vigente, cõtẽtrice aũt proſtrata. Itaq; pter expultricis operã, præter vaſorum imbecillitatem atq; oſculorum hiatum de quib. Gal. q̃ in ſuperpurgõnibus euacuato proprio humore alieni ſequantur, calorem medicamẽti potiſsimam cauſam eſſe ego facilè affirmarim. atq; ita propoſitam ſolui qõnem. At obiiciat aliquis, ſi exhibitũ ampliori menſura pharmacum attractrice non propria ſed cõi agit vt ait Auer. ergo quodcunq; ipſum fuerit, tenuiores primò humores, poſt craſsiores educet nullo alio habito delectu. Contra tñ propinato maiori copia melagogo medicamento atrum humorẽ & phlegmagogo pituitã educi primo ſemp loco videmus, relicta bile q̃ tenuior eſt. Impulit hæc rõ nonnullos, viros certè præſtantes, vt de Auer. malè ſentirent. Nobis verò infirma admodum obiectio vr̃. Non ſtatim medicamentum largius ſumptũ immoderatum cõcipit calorẽ : ſed innatæ noſtræ caliditatis vi exſuſcitat primùm et ad agendũ promouet : tunc verò medicamenti calore vias reſerante attractoria quoq; vis q̃ ex proprietate illi ineſt, exerit ſeſe, et quod propriũ ac peculiare cuiq; eſt allicit. at excandeſcit paulatim inſitus corporis noſtri calor continua ſubminiſtrata ex medicamẽto materia, & medicamenti quoq; caliditas maiori accenditur flãma : quo fit vt eius propria vis calore certam metã tranſgreſſo corrũpatur & trahere deſinat, tunc verò peculiaris humoris euacuatio ſupprimit. intenditur aũt altera vis, ipſa videlicet caliditas, et trahendo laborat, ſed nullo amplius delectu quicquid obuiam ſit trahit : tenuiora tñ primo loco & fluxioni aptiora, deinceps etiã craſsiora ſubſequunt. ſanguis aũt licèt atra bile & craſsa pituita tenuior, minus facilè admittit q̃ eo membra maximè alant. Ergo cur medicamenta maiori menſura aſsumpta proprium tñ humorem alliciant, attractricis propriæ robur eſt quod nõ ſtatim diſſoluitur. diſſoluitur aũt poſtea, tunc verò purgõnis eſt finis. incipit aũt ſuperpurgatio & ſola attractio cõis vigeat, & humores confuſè omnes trahuntur, qui faciliores. Erit igitur, vt ſemel dicã, ſuperpurgõnis cã ipſa quidem caliditas; purgationis aũt, vis propria. rectè ergo Auer. attractionem propriam non niſi cum determinata menſura conſiſtere, in ſuperpurgõnibus aũt attracticem cõem vigere arbitratur. attractionem aũt cõem voco q̃ ex calore. quã quidem ſi recentiores purgãtibus medicamentis generatim ineſſe intelligunt

ligunt quum ad peculiarem trahendi vim generalem quoq; quandã tribui illis oportere aiunt; rectè illi quidem, sed nõ rem nouã docent. sin aliã præter calorem vim esse putant, frustra eos arbitror laborare. Sed de hac re satis. Quid aũt ad Arist. sñiam trahi medicamentis quicquid obuiã fit scribentis? Suspecta ea semper nobis fuere q̃ is, diuinus alioqui vir, scribit de purgõne: qñ experientia planè ipsa peculiaris humoris delectum cuiq; inesse medicamento, admonemur. quod ipse igitur ait, vt in primo ipsius purgõnis initio verũ esse fateor (manifestis. s. qualitatibus quod ventriculo adhæret secando attenuando & detergendo) ita & in superpurgatione puto euenire, in qua, vt modo dixi ex Auer. sola viget attractio quæ caloris fit ope: de purgatione verò ipsa, ab Aristotele ipsa me rei veritas abducit.

MOND. In parte ista dubitationi rñdet, posuerat statim q̃ medicina attrahit hum. ad stomachum & intestina, illum etiam educit inferendo vim naturæ, modo diceret aliquis, educet ne omnem hum. vel proprium & determinatum, respondet q̃ non nisi sit effrenitãs in sua operatione. primo ergo facit hoc, secundo declarat quoddam dictum, secunda ibi. Effrenis autem. Dicit sic de prima parte. Ita dictum est q̃ medicina educit quia infert vim naturæ. Non tamen communiter. i. neq̃ attrahit, neq̃ expellit naturaliter omnem humorem, sed proprie educit humo. proprium, & non materiam, sed hanc materiam educit nisi effrenẽ habuerit operationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Nisi actio eius, ob quantitatem iniustam [& qualitatem alienam] effrenis ac immodica euaserit.*

ANT. Effrenitatis autem in operatione causa est peccatum in quantitate eius, sicut diximus.

Modo declarat dictum statim. s. quomodo medicina solutiua est effrenis. Effrenitatis autem in operatione causa est peccatum in quantitate eius, aut etiã in qualitate eius communi, vel propria sicut diximus, aut etiam sicut dicemus. s. infra cap. de nocumẽtis medicinæ solutiuæ, & causis nocumentorũ eius, & hoc quod dictum est, habet verum de medicina solutiua quæ sui proprietate habet solum vnum hu. euacuare: possibile enim est q̃ *aliqua medicina sui duplici proprietate euacuet simul duos hu.* tñ eius operatio non est propter hoc effrenis sicut agaricus, potest. n. euacuare choleram vtranq̃, & qñq̃ etiã phlegma crassum vt ipse infra ponet ca. de agarico, auctoritate Gal. sed si medicina euacuet solũ vnum hu. illum euacuat incitãdo, & irritando naturã, cum. n. scamo. sit similis in proprietate, & forma specifica & complexione ipsi choleræ, hinc est q̃ ipsa facit simile nocumentũ ipsi naturę membri sicut faceret ipsa cholera ibi existens dum cõmoueretur hoc facto illũ hu. natura conatur mittere ad determinata loca expulsionis vt ad stomachũ, & intestina. Sed quomodo dicemus nos de medicina solutiua posita exterius, quę soluit ventrẽ aut facit vomitũ, vt infra ponet Mes. cap. de ciclamine, nã ponit receptionẽ cuiusdã medicaminis, quod positum supra stomachum facit vomitũ, super ventrẽ & ilia facit fluxum ventris. Dico quòd hoc facit talis medicina, non pp virtutem attractiuã absolute, sed pp virtutem propriam attractiuã, adhuc istud non est sufficiens, eo q̃ attractio nõ est nisi vno modo, quia est alicuius ab altero ad se, vt Arist. ponit primo physi. & ideo ista medicina exterius posita potius deberet ad se trahere q̃ eos ad stomachum & intestina transmittere, & ideo possumus dicere hoc modo, q̃ illa medicina exterius posita trãsit per poros membrorum resoluta in aliquem vaporem vsq̃ ad stomachum, eo q̃ omnium mẽbrorum est vna confluxio & transpiratio, vt ponit Gal. in iñ. de virtutibus naturalibus. si tu dicis, quare nõ peruenit ad membra magis principalia, vt ad cor, & alia, dico q̃ propterea, quia natura sic eam regulat & taliter, vt ex ea fiat iuuamẽtum & non nocumẽtum, fit autem hoc si ipsa peruenit ad stomachum,

A regulantur. n. semper â natura quomodocunq̃ medicinę approximentur corpori, & propterea istæ medi. solu. exterius approximatæ construuntur ex rebus valde fortibus in virtute, datur etiam de eis in multa quantitate exterius, vt. s. ne earum vapor aut virtus resoluatur in via antequam ad stomachum perueniat, existens autem in stomacho afficit ipsum stomachum, & alia membra sicut medicina intus approximata. Deinde cum dicit.

SYL. *Quãquam verò omnia propè medicamenta purgantia genere sunt deleteria, ac sua violẽtia naturæ nostræ grauissima; ipsa tamen natura, quibus potest modis, illorum motibus facultates nostrum corpus dispensantes purgando dißoluentibus occurrit, dum corporis excrementa illis trahentibus nõ modo facilis permittit, sed etiam his per medicamenta expellendis, tanquam onere leuata, recreatur, non minus quã si ipsa motu suo naturali expelleret.*

ANT. B Et quoniam fm plurimum omnis fere medicina laxatiua est de genere rerum venenosarum, cuius excessum natura non patitur: conatur tamen regulare qđ de motu eius est in solutione ipsius in virtutes corporis inquantum ei possibile est. & patitur sine æstuatione & lucta superfluitates corporis expelli, immo gaudet in earum eductione sicut exonerari mole, sicut si proprio motu expelleretur.

In parte ista Mes. probat quod dixerat, & diuiditur hæc pars in duas partes, primo. n. ostendit q̃ medicina solutiua operatur per secundum principium quod est natura molestata â medicina. secundo ostendit quod operatur p̃ principium primum, qa. s. operatur fm regulationem, quam sortita est, sda ibi. Et illud ideo. prima in duas, qa primo facit hoc, sdo dubitationi rñdet, secunda ibi. Et fm notiores. Dicit sic de prima parte. Et qm̃ fm plurimum medicina omnis solatiua fere est de genere rerum venenosarum, cuius. s. venenositatis excessum natura non patitur, vnde conatur regulare qđ de motu eius est in solone ipsius in virtutes corporis. i. contrarium virtutis corporis. Immo gaudet in eductione humoris sicut exonerari mole, sicut cum aliquis mole grauaẽ gaudet cum ipsam mittit inferius, ita etiã natura grauata humore gaudet in eorum eductione, totum aliud est notum. Ex his verbis duo concipimus, vnum est q̃ medic. solutiua euacuat vim inferendo naturæ, eo q̃ ipsa fm plurimũ est venenosa, & contraria corpori â forma specifica, dixit aũt fm plurimum venenosa, eo q̃ sunt quædã medicinæ quæ euacuant comprimendo, leniendo, & lambificando, tamen non sunt venenosæ sicut rhabarbarum, licet vt plurimum medicinæ solutiuæ attrahendo sint venenosæ. fm quod concipimus ex his verbis est, quia est modus violentiæ illatus naturæ â medicina. Nam ista violentia non est quæ sit destructiua operationis naturæ. immo potius resistit natura ipsi medicinæ inquantum potest ne compleat eius operationem perfecte, sed ista est violentia iuuatiua & moratiua, incitat enim ipsa medicina naturam ad expellendum id quod naturam contristat, vnde gaudet in eius expulsione. Deinde cum dicit.

C

D

SYL. *Porrò fit purgatio duobus potissimũ modis (vt li. 1. aphor. meminit Hipp.) interdum vomitu agitata sursum ad stomachum materia, frequentius deiectione excrementis ad aluum deturbatis.*

Aph. 2. li. 1. & Apho. 4. 6. 7. 8. 9. libro 4.

ANT. Et fm notiores modos purgationis fit illud duobus modis, de quibus Hipp. in primo lib. separatorum sermonum mentionem fecit. s. ex agitatione quæ fit fm stomachum superius causat vomitum, aut ex perturbatione quæ fit fm ventrem causat fluxum, & fit illud rarius per vomitum.

In parte ista dubitationi rñdet. Et bene video q̃ ipsa medic. solu. inferendo vim naturæ inducit materiã ad loca expulsionis, modo ad quæ loca educit rñdet & dicit. Et fit id .i. ista expulsio, duobus modis, fm notiores modos purgationis,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 58 sur 1089

tionis, de quibus Hipp. in primo lib. separatorum sermonũ .i. in prima partic. Aphor. mentionem fecit in illo aphor. In perturbationibus ventris, ibi. n. fecit mẽtionem de vomitu & solutione ventris facta à medicina cũ dicit. Sic & inanitio. i. euacuatio facta in pharmacia, fecit ẽt de hoc mẽtionẽ in illo aphor. Quæ educere oportet vndecunq; natura repit, inde dueere per conuenientia loca, exponit cõmen. ibi conuenientia loca. i. per inteſtina. Appellauit autem euacuationem per fluxum ventris, & vomitum notiores modos purgationis: nam licet medicina ſolutiua euacuet per vrinam, aut per ſudorem, quandoq; autem per vtrunque, licet ſit data propter fluxum ventris & vomitum, tamen iſti ſunt notiores modi, vel quia vt plurimum ſunt contingentes, vel quia magis ſenſibiliores modi purgationis ſunt euacuantes hum. craſſos. Deinde cum dicit.

SYL. *Ne putes autem medicamentum purgans ventriculo receptum ad humorem vacuandum penetrare: ſed vi attractrice ſibi inſita delectu quodam cognatum humorem & familiarem, ex venis & corporis meatibus ſenſum latẽtibus, ad ſe in ventriculum & inteſtina rapere, qũo Magnes ferrũ, & ſuccinum feſtucam, & alia quædam alia attrahunt.*

ANT. Et illud ideo qm̃ medicina laxatiua perueniens ad ſtõm, non adit humorem quẽ euacuare debet penetrãdo ad ipſum: ſed virtute attractionis ſigillata in ipſa attrahit, eligens qđ ex humoribus eſt ei ꝓprium attrahere. & eſt comparatio operationis eius ad materias, cõparatio magnetis ad ferrũ, charabe ad fuſtẽ & ad alia.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et illud ideo quoniã &c. } *Variant codices, quod & Mundinus admonet. In manuſcr. qui Philippi Nicolotij Florentini medici egregij opera ad nos peruenit legere eſt,* {*addit*} *alij oẽs* {*adit*} *Refutare iuxta priorẽ lectionem Eraſiſtrati ſententiã videtur gigni à medicamento humores opinantis. iuxta vulgatam literam, opinionẽ eorum qui medicamentum concedere ad ipſos humores & vniuerſum corpus exiſtimarunt. Eſt aũt quæſtio vtraq; digna animadverſione. An medicamenta certè humores gignant quos educunt, fuſius Gal. lib. de purg. med. fac. proſequitur et conuellit. in eandem tamen ſententiam is quoq; videtur interdum ire, veluti quum 3. de ſimp. med. fa. medicamentum mitius ſi à corpore ſuperatur non autem ſuperat, in humores ait degenerare. quare et cum damnare Auic. merito* Cap. 24. *videtur* Fen. 4. doctr. 5. c. 4. *1. Can. An verò quod in quæſtione. 2. ambigitur, medicamentum ventriculo immoretur, ſeu in venas & corpus vniuerſum commeet, diſcrepare à medicis videtur Ariſt. et ipſamet experientia. Medici, præſertim Auic. 1. Can. hærere pharmacũ ventriculo atq; ita trahere perſuaſum habent. Contra Ariſt. 1. probl. id vbi in ventre reſolutum eſt, in venas per cibi vias permeare: ex venis autem* Fen. 4. doctr. 5. c. 4 Probl. 34. *quia concoqui nequit, regredi atq; humores detrahere. ſed & quotidiano quoq; experimento videmus, aſſumpto rha barbaro & caſſia flaueſcere lotia, quod argumento eſt, ad venas atq; ipſos etiam renes duo hæc ferri. Quin & Auic. cãm reddens, cur medicamentũ interdum vomitũ qñq; alui deiectionem faciat; citum aut tardũ illius ad inteſtina deſcenſum affert. ex quo pertingere ad inteſtina medicamentum atq; adeo ventriculum excedere, confirmare videtur. At verò, vt hæc ẽt perpẽdamus. quod primo loco quæritur, an medicamẽtũ humores gignat, de qua re notatur Gal. inconſtantiæ, & erroris etiã ab Auic. ingenue dicã quod ſentio. Tuebamur aliàs in noſtris in Auic. adnotationib⁹ refutari ab Auic. nõ Galeni ſed Eraſiſtrati placitũ, opinãtis. ſ. ſemper gigni aſſumpto medicamento humores, quum Gal. non ſemper, ſed tantùm vbi non ſoluunt id fieri exiſtimaret. Nunc tñ re diligentius animaduerſa video id non admitti aut reiici ab Auic. quod putabã. Illud potius Auic. ſuſpectũ arbitror, quod Gal. medicamentũ in eundẽ verti humorem ait quem eximere conſueuit. hoc. n. non vr̃ care re dubõne. & certe aloe vbi non expurgat, in bilem vertatur, veriſimile eſt, quando calidum & ſiccum medicamentum eſt. at quo pacto cnicus, agaricus, polypodiũ calore et ſiccitate prædita in pituitam degenerabunt? Fateor ego id me non aſſequi. quãuis ergo medicamenta vbi eodem conſtant cum humore quem trahunt temperamento, concoqui ac in peculiaris ſibi humoris naturam abire poſſe negandũ non eſt; vbi diſſimili tamẽ tẽperatura conſtant, id neq; neceſſarium, neq; etiã rõni admodum conſentaneũ videtur, vt propterea non temere doctiſſimus Arabs à Gal. deſciſcat. Sed quid de quæſtione altera? adeunt ne medicamẽta humores, an ventriculo hærent. Suſpecta (rurſum dico) ſemper nobis fuere quæ philoſophus de purgatione. neque enim videre vnquam potui, cum, quo pacto medicamenta ſponte moueri poſſint, quæ inanimata ſunt, aut trahi à venis debeant quæ inepta ſunt vt alant: tum quo modo experimento id ipſum reſpondeat, quando medicamenta interdum extrinſecus applicita vmbilico, calci, volæ manus, et naribus admota expurgant, & integro ſæpe reiecto medicamento per vomitum larga ſuccedit deiectio, ac peracta copioſa expurgatione catapotia rurſum integra qualia deuorata fuerant, reddere ſæpe aluus ſolet. Sunt tamen ex medicamentis multa mitiora & naturæ noſtræ magis affinia, quæ & per ciborum vias admitti, imò ab ipſiſmet mẽbris ob alimenti ſimilitudinem quandam trahi etiam poſſe probabile eſt, qualia caſſia, mãna, tamarindi, rhabarbaru: quare quòd ijs aſſumptis flaueſcant lotia, & alienos colores ſuſcipiant non eſt admirandum. his exceptis reliqua hærere ventriculo, eorum autẽ vapores quoquo verſum diffundi medici conſentiunt: atq; per hos veluti manus quaſdam agnatos ad ſeſe humores allicere, quãquam ij vbi peruenere ad inteſtina, expultricis facultatis impetu deorſum præcipitantur, raroq; ad ipſum vſq; ventriculum pertingunt. At cur Auic. quòd medicamenta vomitu aut ſubductione expurgent, ad citum aut tardum eorum ad inteſtina deſcenſum refert? Rectè ille quidem & doctè. Medicamẽtum quamdiu ventriculo inhæret trahendi finẽ nunquam facit, ac ſæpe à ventriculo ipſo cui ob medicamentoſam ſubſtantiam ingratum & infenſum eſt, ad inteſtina antea deturbatur, quàm ad ipſum allecti eius vi humores aſcendant: tunc verò purgatio deorſum procedit. interdum tamen etiam diutius in eo moram trahit & propria vi humorum ad ſeſe copiam allicit, quorum multitudine aut etiam qualitate irritatus ventriculus in vomitum prorũpit. Quòd ergo medicamentum per aluum aut vomitum expurget, citius quoq; ac tardius illius ad inteſtina deſcenſus facit quod aduertit Auic. non ex hoc tamen illud ſequitur quod obiicitur, medicamenta ad venas ac vniuerſum corpus ferri, quod eſt poſitum in quæſtione.*

In parte iſta oſtendit primum principium inſtrumẽtale & extrinſecum per qđ medicina attrahit, qa dicit qũo attrahit MOND.

trahit ꝑ regulationem quã ſortita eſt ab elementis & aſpectu corporis cæleſtis, & primo facit hoc. Secundo dubõni rñdet, ſecunda ibi. Attractio.n.Dicit ſic de prima parte, bñ dixi ſupra ꝙ med.ſol. attrahit hu. ſibi ꝓprium ſm regulationem quã ſortita eſt ab elemẽtis & corpore cæleſti. & iõ, Qm̃ medicina laxatiua ꝓueniens ad ſtõm non vadit ad hu. quem euacuare debet penetrando ad ipſum, ímo attrahit hu. ſibi proprium à forma ſpecifica in ea ſigillata, ſicut magnes exiſtens in debita diſtantia ad ferrum attrahit ipſum à forma ſpecifica, ſic etiam hoc mõ membrum ſe habet ad hu. à quo debet nutriri, attrahit.n. ex hu. quod eſt ei ꝓpriũ ꝑ ſui formam ſpecificam ſigillatam in eo, ſicut ponit Gal. 3. de ſimplici medicina, & ex hoc concipimus ꝙ medic. laxatiua nõ ſolum habet euacuare hu. inferendo vim naturę, ſed etiam ꝑ ſuam formam ſigillatam in ea. Sed aduertendũ vlterius ꝙ vna litera habet non addit. ſ. hu. quem debet euacuare, et hoc dicit vt improbaret Aſclep. nam ponebat ipſe ꝙ medic. ſolutiua generat hum. euacuandum, & hoc improbat Gal. in 3. de ſimplici. Alia litera habet non vadit. ſ. corporaliter ad hum. euacuandum: non enim eſt credendũ ꝙ medicina corporaliter vadat ad hum. ſed ipſa per formã ſpecificam quam habet attrahit ipſum ad ſtomachum, & inteſtina ſicut dicebatur de magnete, licet de hoc ſit dubitatio. Deinde cum dicit.

Attractio autem non eſt niſi ex venis, & occultis, ductibus corporis, donec humor euacuandus ad ſtomachum & inteſtina repat.

In parte iſta reſpondet dubõni, diceret aliquis vnde medicina attrahit hum. & à quo loco illum attrahit. Rñdet, attractio aũt q̃ fit à medicina à forma ſpecifica non eſt niſi ex venis, tanq̃ ex loco à q̃ attrahit, & à longinquo, & occultis ductibus corporis tanq̃ ex locis ꝑ quę attrahit, q̃ ſunt meatus ſtricti mẽbrorum, ſiue eorum poroſitates, ſiue et ãm venæ meſeraicæ: nã ſicut venæ meſeraicæ ſunt ductus ꝑ quos traſmittitur chilus, aut quid iuuatiuum ex ſtomacho ad hepar, etiam ſunt ductus per quos tranſmittitur humor nociuus ex hepate & aliis membris vicinis hepati ad ſtomachũ per poroſitates quæ ſunt ductus per quos tranſmittitur materia ad ſtomachum, & inteſtina, eo ꝙ totum corpus ſimul eſt tranſpirabile, & confluxibile vt Gal. in 3. de virtutibus naturalibus ponit, donec humor euacuandus ad ſtomachũ & inteſtina repat: nã venæ meſeraicæ *terminantur ad ſtomachum & inteſtina, ſimiliter etiam ſtomachus & inteſtina*, & præcipue *inteſtina ſunt deputata ad expulſionem nociuorum humorum*. Deinde cum dicit.

SYL. *Hoc autem humore ventriculi & inteſtinorum natura dũ grauatur eum expellit: quãquam ad ventriculum rarius repat, vomitu, ſi ſtomachum agitet, aut deiectione, ſi ad pylorum declinet, vacuandus.*

ANT. Stomachi vero & inteſtinorum natura grauata, mouetur vt eos expellat. Repere aũt ad ſtomachum eſt rarius, & ſi repat faciens agitationem ſuperius, ad vomitum declinabit: ſi quidem inferius, ad ventrem.

In parte iſta oſtendit modum ſm quem fit operatio ſcda ipſius medicinæ ſol. q̃ eſt expulſio materierum, & medicinæ ad extra corpus. Et primo facit hoc. ſecundo declarat quoddam ꝑ canones, ſecunda ibi. Et repere ad inteſtina. qđ dicit in prima parte notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. Commoda ſex deiectionis. *Frequentius ad inteſtina, propter multas cauſas. Materia.n.ob inſitam grauitatem ad inferna ruit. Præterea venarum meatus, excrementis expellendis dedicati, plures ad inteſtina, quam ad ventriculum ferunt. Tertio loco inteſtina vacuandis excrementis deſtinauit natura, non ventriculum. Excrementa.n. ad partes ignobiles, & propinquas ſedi, à natura tranſmitti, fuit melius, quam ad nobilem particulam, & à ſede remotum ventriculum, in quem ſi repant, ea deiici quoq; per inteſtina præſtat, quàm per gulam euomi: quòd pylorum, inferiorem ventriculi portam expulſioni, gulam*

Gal. aph. 21 lib. 1.

A *verò attractioni, dedicauit natura. Ex quibus apparet, eandem naturam medicamẽti purgantis opus deiectione potius quam vomitu moliri: omnis enim partis actio contra primum naturæ inſtitutum facta, eſt improſpera.*

Et repere ad inteſtina, eſt illud quod eſt ſm plurimũ. & illud propter ſex res. Prima eſt, qm̃ declinatio materierum plus eſt ad inferiora. Secunda eſt, qm̃ ductus & viæ quibus mẽbra ſuperfluitates expellunt plus ad inteſtina, q̃ ad ſtomachum redundant. Tertia eſt, ga natura inteſtina fecit mẽbra eſſe expulſionis, & nõ ſtõm. Quarta eſt, qm̃ melius eſt vt natura ad ignobilia, q̃ ad nobilia membra materias tranſmittat. Quinta, eſt qm̃ melius eſt, vt ex propinquioribus educat viis. Sexta eſt, quia ſi materia ad ſtõm repat, decentius eſt illam ad inteſtina expellere, q̃ ad meri. Virtus enim naturalis inferiorem ſtomachi portam expulſioni, attractioni vero ipſum meri diſcreuit, non expulſioni. Patet ergo B rarius naturam opus pharmaci per vomitum celebrare, q̃ per ventrem. Omnis enim operatio cui accidit ab eo à quo regulata eſt diuerſio, infœlix. ANT.

In parte iſta declarat dictum, ſiue dubõni reſpondet, dixerat ſtatim ꝙ medi. ſol. repit qñq; hum. ad ſtõm, & qñq; ad inteſtina, ſed ad quod mẽbrum plus repunt hum. Rñdet ꝙ ad inteſtina, & hoc propter ſex res. Prima eſt qm̃ declinatio materierum plus eſt ad inferiora, eo ꝙ hum. ipſi cum ſint graues, quia ſunt aquei vel terreſtres deſcendunt inferius. Et ſecunda. ſ. cauſa qm̃ ductus. i. viç quibus. i. per quas membra ſuperfluitates expellunt, plus redundant ad inteſtina q̃ ad ſtomachum, qm̃ cum iſti ductus ſint venæ meſeraicæ plus cum inteſtino continuantur q̃ cum ſtomacho. Tertia quia natura fecit. i. ordinauit ea ad expulſionem. Quarta qm̃ melius eſt quod natura tranſmittat ad ignobilia q̃ ad nobilia, modo inteſtina ſunt minus nobilia q̃ ſtomachus, & rõne partium circũiacentium: eſt.n. colligatus C cum arteria aortæ, cum corde, & cum epiglotti, & pulmone, ſed inteſtina ſunt colligata cum ſplene, & hepate, & aliis quæ non ſunt ſic nobilia ſicut cor cui valde ſtomachus eſt vicinus, & per hoc differt quarta à ſecunda. Portam. i. ſundum &c. totum poſtea eſt notum. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽ tũ purgans duplex. *Eſt igitur medicamentum purgans aut vomitorium, aut deiectorium.*

Amplius aũt ſcire oportet ꝙ medicinarum ſolutionem facientium, aliæ ſunt quarum proprietas eſt per vomitum educere, aliæ quarum per ventrem. ANT.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Amplius aũt ſcire oportet &c. Aliud ſubdit quod controuerſia non caret. *Cur medicamenta alia vomitoria alia ſubductoria ſint, ex proprietate eſſe ait. & explicans qualia nam vomitoria ſint, talia eſſe dicit q̃ ex proprietate* D *habent vt os ventriculi ſuperius debilitent. Contra tñ cur alia vomitoria ſint alia ſubductoria aliqui grauitati ac leuitati acceptum retulere. cui quidem opinioni, quãuis eam hic author. 1. cap. primis ſtatim verbis refutarit dicens {et neq; quia graue aut leue agitatiuum ſuperius vel inferius, ſed quia tale.} neque.n. quod multos ſentire video de medicamentis generatim id protulit, quaſi aliquis ea purgare ob grauitatem aut leuitatem ſenſerit, ſed pro cauſa affert cur alia ſubductoria alia ſint vomitoria; ſubſcribere tñ ipſemet vr̃ paulopoſtea, dicens medicamenta ſi ſuapte natura facilis deſcenſus fuerint, ex vomitoriis fieri deiectoria. ſunt aũt deſcenſu facilia q̃ grauia ſunt. quare & lapidem armenum laxare aluum ob ſui grauitatẽ aiunt, licèt excitandi vomitus gratia exhibeatur. Diſcrepare ergo à ſeipſo*

Mes,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 60 sur 1089

Mes. videtur. Alioquì etiam, si iis tantum citari vomitus solet, quod hic innuit, q̃ ex proprietate habent vt ventriculi os debilitent, atqui agaricus astrictoria vi pollet qua ventriculus solet confirmari, & maximè tamen omnium vomitum facit. Cæterum ad hæc breuibus. q̃ grauia sunt facilius & citius deorsum labi, leuia verò sursum moueri nõ est vt quis ambigat. in medicamentis aũt, licèt agaricus ob sui leuitatem raro vomitum aut certe nauseam non faciat, & lapis armenus sæpe aluum laxet; non propterea tamen perpetua ea regula est aut frequens q̃ q̃ grauia per inferiora quæ leuia per superiora expurgent: quando & agaricus subducit & armenus lapis vomitum concitat. alioqui etiã & lapis iste & similia omnia leuigata & terrenis sordib⁹, q̃ grauitatem faciebant, expurgatissima offeruntur. Non temere ergo Mes. grauitatis aut leuitatis gratia illud subductorium hoc esse vomitorium negat. & ad eandem vim refert à qua etiam purgandi facultatem putat emanare, dicens medicamento horum alterũ inesse quia tale. Afficiunt tamen vomitoria omnia os ventriculi superius seu q̃ in illo supernatent quod pinguia præsertim faciunt; seu q̃ medicamentosum virus sapiant, ferre. n. id ventriculus præsertim os eius sensu eximio præditum non põt; aut etiam: q̃ flatus copiosiores excitant, qui suapte natura sursum repunt. Pro absurdo igitur habet Mes. q̃ grauitati aut leuitati hoc ascribatur munus. At obucies, is tamen q̃ descensu facilia sunt aluum subducere aut quamuis sponte vomitoria sint: talia autem sunt q̃ grauia. Ego verò, quia citò descendunt etiam quæ fluxa ac leuia sunt, hæc & alia huiusmodi puto à Mesue intelligi, non quæ grauia. atq; hoc pacto nulla erit in eius verbis controuersia. De agarico aũt quum astringẽte vi polleat, & ventriculo ob id robur conciliare aptum sit, an os ventriculi debilitet, ac propterea, an vomitoria omnia ventriculum imbecillem reddant, non est intellectu difficile, insunt, agarico diuersæ qualitates, et aereæ ob quas facile supernatat ventriculo & vomitum ciet, & terrenæ ob quas astrictoria vi quum polleat, ipsum quoq; ventriculum confirmat. nihil ergo impedit ob qualitates varias, varias etiam vires eundem obtinere. quamuis igitur agarico facultas etiam insit qua ventriculo robur conciliat. nullum tamen vomitorium illius os non infestat, quod Mes. statuit.

MOND. Postquam Io. Mes. determinauit de operatione medicinarum solut. in generali. In parte ista determinat de earum operatione in speciali, fm q̃ ipsa medicina solut. diuersificatur in modo seu in specie, & diuiditur hæc pars in partes duas, nam diuersitas medicinarum solut. est duplex, vna est essentialis, & alia est earum diuersitas accidentalis, quæ est sumpta ex parte temporum anni, & rerum circũstantium, & ideo Mes. duo facit, primo explicat diuisionem essentialem ipsarum. Secundo explicat earum diuisionem accidentalem, secunda ibi, versus finem capituli. De posse autem medicinarum fm exigentiam &c. prima pars habet partes tres: nam diuersitas medi. solu. est triplex, vna est sumpta ex parte membrorum per quę euacuant, alia est sumpta ex parte ipsius medi. solu. tertia est diuisio essentialis medicinę solu. ex parte membrorum à quibus euacuat. primo ergo Io. Mes. ponit vnam diuisionem ipsius essentialem sumptã ex parte mẽbrorum per quæ euacuat, secundo ponit aliam diuisionem sumptam ex parte ipsius medicinæ, tertio ponit aliam diuisionem eius essentialem sumptam ex parte membrorum à quibus euacuat. secunda ibi. Et ego dico q̃ medicinis, tertia ibi, Inquit Heben Mes. de posse &c. prima in duas. Primo ponit hanc diuisionem. Secundo declarat membra diuisionis. secunda ibi. Educunt autem. Sententia primæ partis est nota. Deinde cum dicit.

SYL. Vomitoriũ

Vomitorium est, quod stomachum (i. os ventris superius) suæ substantiæ proprietate debilitans & in ipso immorans, ad ipsum ex hepate, intestinis, & partibus cæteris, materias attrahit, à quibus offensus stomachus, & ad nauseã euersus, vomitu per os expellit, motu. s. suæ naturæ contrario.

ANT. Educunt aũt per vomitum quæcũq; ex proprietate habent, vt os stomachi superius debilitent, deinde morantes in ipso attrahunt ad ipsum ab hepate, & intestinis, & aliis mẽbris: & generant in eo agitationem cum subuersione: deinde contra motum naturalis virtutis continuatur eius motus expellendi per os.

In parte ista declarat membra diuisionis, & primo facit hoc. secundo ponit subdiuisionem horum mẽbrorum, secunda ibi in fine lectionis. Adhuc aũt medicinarum. prima in duas, quia primo facit quod dictum est secundo ponit quoddam notabile, siue dubitationem decidit. secũda ibi. Et scire te oportet. prima in duas, primo ostendit qualiter operatur medicina quę per vomitum euacuat, secundo aũt qualiter medicina operatur quæ euacuat per secessum. secunda ibi. Per ventrem aũt educunt. Circa primam partẽ est aduertendum q̃ ex dictis in litera apparet q̃ duplex est causa, quare aliqua medicina vomitiua est siue per vomitum euacuat, vna est, quia debilitat os stomachi superius, modo rõnabile est q̃ hum. attracti ab aliqua medicina perueniunt ad locum magis debilem, talis aũt est os stomachi superius, humoribus aũt ibi existentibus aggrauantibus os stomachi superius, rõnabile est q̃ natura illos conetur expellere per superius, siue etiã illi hum. ibi perueniant non per virtutem attractiuam ipsius medicinæ, sed magis quia alia membra incitata & irritata ab ipsa medicina cogũtur ad expulsionem materiæ nociuæ in eis contentæ ad locum magis debilem qui est os stomachi superius. Secũda cã quare aliqua medicina est vomitiua, est eo q̃ moraẽ circa os stomachi superius, modo medicina magis attrahit ad locum vbi est, vel in quo est q̃ ad locum alium in quo non est, & ideo medicina vomitiua, quia magis moratur in ore stomachi q̃; ad fundum, ideo magis attrahit ad os stomachi q̃; ad fundum. Deinde cum dicit.

SYL. Deiectoriũ

Deiectorium est, quod in ventriculo manens ab hepate & cæteris partibus humorem sibi familiarẽ ad intestina potius attrahit, propter cõmoda prius dicta: à quo quidem humore irritata naturalis intestinorũ facultas ipsum vt solet alia excrementa ad sedem protrudit. Sicq; vomitorium medicamentum est tantum vomitorium, & deiectorium nihil aliud quàm deiectorium.

ANT. Per ventrem autem educunt medicinæ quęcunq; in stomacho manentes attrahunt ab hepate & à membris humorem quẽ attrahere est eis proprium, ad intestina, propter causas vtilitatis quas modo diximus. faciũtq; in ventre perturbationem, deinde iuxta modum exigentiæ virtutis naturalis continuatur ei motus expellendi ad exteriora per anum. & hoc modo vomitiua, est vomitiua, & ventris solutiua est solutiua.

In parte ista Mes. ostendit qualiter medic. solu. euacuat per secessum, & dicit sic. Faciunt in ventre. i. intestinis ad exteriora per anum, quia euacuat tunc per locum magis propinquum, magis etiam deputatum à natura ad expulsionẽ. iterum etiam viæ & ductus per quos materia ista peruenit ad stomachum & intestina, vel à quibus euacuat continuãtur magis cum intestinis q̃; cum stomacho. Iuxta quod notandum q̃ Mes. in istis verbis, tangit tria, quæ requiruntur ad hoc, vt medicina solu. euacuet per secessum, vnũ est sumptum ex parte loci in quo ipsa manet, cum dicit. Quæcũq; in stomacho manentes: nam siue medi. solu. soluat ventrem per virtutem attractiuam quæ in ea est, siue per violẽtiam quã infert, siue per vtrũq; quod est melius dictum, semper

vel vt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 61 sur 1089

vel vt plurimum oportet ꝙ maneat in ſtomacho, & in hoc conuenit cum medicina vomitiua. quoniam tam vomitiua q̃ ſolu. medic. moratur in ſtomacho. ꝙ enim medicina vomitiua moretur in ſtomacho eſt ſatis notum cuilibet, poteſt autem declarari de medicina ſeceſſiua, quia in quo loco magis ſuam operationem perficit in eo moratur, ſed dum eſt in ſtomacho magis ſuam operationē perficit, quare &c. Maior de ſe patet, minor etiam eſt nota, quia hæc eſt operatio regularis quæ magis completur dum eſt in loco conuenienti, ſed cum ipſa eſt in ſtomacho magis à longinquo attrahit, non autem illud fit dum eſt in inteſtinis, vnde ſi ipſa eſſet in inteſtinis, cum inteſtina ſint deputata ad expulſiones, poſſent ex aliquo incitante vel ſtimulante inteſtina illam talem medicinam cito expellere, tunc autem quando eſt expulſa non facit amplius ſuam operationem. Et licet medi. ſolu. & vomitiua maneant in ſtomacho, tamen in alia & alia parte ſtomachi, vnde medi. vomi. manet magis in ſuperiore parte ſtomachi, ſolutiua autem magis manet in fundo eius. Secundum quod explicat Meſ. in operatione medi. ſol. eſt locus per quem materiam euacuat, cum dicit ꝙ attrahit ad inteſtina: nam quãuis iſta medi. ſolu. maneat in ſtomacho non eſt neceſſe ꝙ attrahat ad ſtomachum · tunc enim omnis medi. ſol. eſſet vomitiua, & nunquam ſolueret ventrem, immo omnes attraherent ad ſtomachum humores qui educerentur poſtea per vomitum, ſed attrahit ſolũ tales hum. ad locum deputatum magis à natura ad expulſionem, talis autem ſunt inteſtina. Et per hoc poſſet haberi argu. ad probandum ꝙ medi. ſolu. non euacuat per virtutē attractiuam quæ eſt in ea. probatur: nam poſuit ſtatim ꝙ ipſa manet in ſtomacho: ſi ergo euacuat manens in ſtomacho per virtutem attractiuam eos attrahit ad ſtomachum, eo ꝙ attractio eſt motus alicuius ab aliquo ad ſe, vt Ariſt. ponit 7. Phyſic. Poſſet ſolui hęc ratio hoc modo: nam medi. ſolu. attrahit per virtutem attractiuã, ſed non eſt neceſſe ꝙ attrahat ad locum in quo eſt, ſed ſufficit ꝙ attrahat ad locum deputatum à natura ad expulſionem, qui locus eſt inteſtina. Si dicis ꝙ attractio eſt motus alicuius ab alio ad ſe: dico ꝙ etiam eſt modus alius attractionis, quem etiam recitat Ariſt. ibi, qui quidem eſt ab alio ad aliud, quia ad locũ deputatum, vnde & ſi medicina poſita ſuper volã manus, aut ſuper vẽtrem vel ilia euacuet per fluxum ventris, non eſt neceſſe ꝙ ibi ſit attractio hum. ab alio ad ſe, ſed ſufficit ꝙ ſit attractio hu. ab alio, quia ab *aliquibus membris determinatis, ſiue à toto ad aliud, quia ad locum alium deputatum à natura ad expulſionem*: talis autem locus ſunt inteſtina. Tertium quod explicat in his verbis eſt per quod medicina ſolu. euacuet, & hoc per ſeceſſum eſt, quia innuit nobis membra à quibus euacuet ſiue attrahit cum dicit. Ab hepate, & aliis membris. Deinde cum dicit.

Vtrũ medi. ſolut. euacuet p virtutẽ attractiuã quæ eſt in ea.

SYL. *Eſt autem quando deiectorium fit vomitorium, (vt etiam aliquando contra, vomitorium fit deiectorium.)*

ANT. Et ſcire te oportet ꝙ ventris ſolutiua aliquando efficitur vomitiua, & aliquando econtra.

In iſta parte ponit quoddam notabile, ſiue quandam dubitationem decidit. poſuerat enim ſtatim modum ſecundum quem medicina vomi. operatur, quare eſſet dubitatio apud aliquem vtrum aliqua medicina ſolutiua poſſet fieri vomitiua, & econtra: reſpondet ꝙ ſic, & primo hoc proponit, ſecundo eius cauſam aſſignat, ſecunda ibi. Cauſa autem primi, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽtum ex deiectorio fit vomitoriũ tribus cauſis. Propt has tres cauſas efficit medi. ſolutiua *Illudq́, ob naturam vel medicamenti, vel ægri, vel vtriuſque ſimul.*

Cauſa autem primi quandoque eſt propter diſpoſitionem medicinæ, quandoque eſt propter diſpoſitionem quæ eſt in ſuſcipiente, quandoque propter diſpoſitionem contingentem ſuper vtrunque.

In parte iſta quod dixerat declarat, & primo declarat qualiter medicina ſolutiua poteſt fieri vomitiua, ſecundo declarat qualiter vomitiua põt fieri ſolutiua, ſecunda ibi.

A Et vomitiuã quandoq; inuenimus. prima pars habet duas partes, primo enim ponit tres cauſas huius dicti, ſecundo illas cauſas declarat in ſpeciali, ſecũda ibi. Horum autem, dicit ſic de prima. Cauſa primi. ſ. ꝙ medicina ſeceſſiua fit vomitiua, eſt quandoq; propter diſpoſitionem medicinæ, q̃q; propter diſpoſitionem quæ eſt in ſuſcipiente, q̃que propter diſpoſitionem contingentem ſuper vtrũque: nam ſicut ad quãlibet actionem dum debito modo fit, requirũtur tria. ſ. fortitudo agentis, diſpoſitio patientis, & ſufficiẽtia temporis, ita & aliqua actio poteſt impediri, vt nõ currat ſm ſuum ordinem propter hæc tria, aut propter debilitatem agentis, vel propter etiam diſpoſitionem patientis, vel ratione temporis computando ſimul cum tẽpore alias res ſibi annexas, quæ etiam tempore menſurantur, & ideo propter hæc tria quę ponit Meſ. in litera, ipſa medicina ſolu. poterit impediri in ſua actione, vt. ſ. fiat vomitiua vel ratione agentis, quia medicinæ, vel ratione corporis eam ſuſcipientis, vel ratione vtriuſq; ſimul, vt etiam alia quæ tempore menſurantur. Deinde cum dicit.

B *Medicamentum enim, ſi ventriculo ſupernatat, aut ſtomacho moleſtum eſt, ipſumq́, valẽter agitat & ſubuertit, aut nimis abominabile eſt, fit pro deiectorio vomitorium.* SYL.

Horum autem primum eſt, ſi medicina eſt earũ quæ ſupernatant ſtomacho: aut earum quæ nimis abhorrentur: aut quia eſt earum quæ agitationem, & perturbationem faciunt nimiam ſtomacho. ANT. Prima cauſa quę ſe tenet ex parte medic.

In parte iſta declarat illas tres cauſas, quare. ſ. medi. ſolu. poſſet fieri vomitiua, & primo declarat illam cauſam quæ ſe tenebat ex parte medicinæ, ſecundo declarat cauſam quę ſe tenebat, ex parte corporis ſuſcipientis, tertio excludit illam quę ſe tenebat ex parte vtriuſq; ſiue ex parte rerum circunſtantium quæ accidunt corpori & etiam medicinæ. ſecunda ibi. Secundum autem, tertia ibi. Tertium vero. dicit ſic de prima parte. Horum autem primum. ſ. quod ſe tenet ex parte medicinæ quod ex ſolutiua fiat vomitiua eſt, ſi me
C dicina eſt earum quæ ſupernatant ſtomacho, ſicut eſt agaricus. vnde ſic ſupernatans ſtomacho debilitat os ſtoma. quare cito & faciliter recipit hum. attractos à medicina, & attrahit hum. ibi cum ſupernatet ſtoma. vnde expelluntur poſtea per vomitum: aut earum quæ nimium abhorrẽtur, quia abominatio eſt cauſa nauſeæ, nauſea vero eſt cauſa vomitus. aut earum quæ agitationem & turbationem faciũt nimiam, propter fortitudinem virtutis earum, ſicut eſt ſcamonea, vnde q̃q; ſi inuenit multos malos hum. in corpore, eos ſimul expellit per vomitum & fluxum ventris, & præcipue dum ad hoc eſſent diſpoſiti, vnde ſi eos non poſſit expellere per inferius, expellet eos per vomitum, & fit tunc medicina illa ſolutiua, vomitiua. Deinde cum dicit.

Ad hæc, cui ſtomachus tum eſt imbecillus, cum ſumitur medicamentum deiectorium, cuiue ſtercus iam ſiccius inteſtinis obſtructis pertinacius hæret, aut inteſtina ipſa arctata & anguſtiora reddita ſunt, aut flatus aliquis medicamẽtum ſubleuat, vomitorium euadit. SYL.

D Secundum autẽ eſt exhibitio pharmaciæ ſuper ſtomachum debilem, aut exhibitio eius ei qui ſiccitatem ſecum adhærentium inteſtinis patitur, aut habet canalium & ductuum expulſionis coarctationem. Et quandoque eſt cauſa huius, impetus ventoſitatis ſubleuantis corpus medicinæ. ANT. Secunda cã quæ ſe tenet pte corporis ſuſcipientis.

In parte iſta declarat ſecundam cauſam quare medicina ſolu. ſit vomitiua, quæ ſe tenet magis ex parte corporis ſuſcipientis, & dicit ſic. Secundum autem. i. ſecunda cauſa quare medicina ſolu. fit vomitiua ſup. eſt exhibitio pharmaciæ ſuper ſtomachum debilem & præcipue quantum ad os eius, ſiue illa ſit eius debilitas ex natura, ſiue ex ęgritudine: nam tunc medicina incitat naturam vt expellat humo. ad locum debiliorem qui eſt os ſtomachi ſuperius, aut etiam medi. ſolu. attrahit hum. ad locum debiliorem,

vnde

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 62 sur 1089

vnde postea fit vomitiua. Aut exhibitio eius ei qui patitur siccitatem secum intestinis adhærentium : nam quando fit oppilatio in intestino colo, aut in intestino recto, vel in intestino monoculo à fecibus duris & exiccatis in eis, tunc nō potest natura expellere hum. attractos á medicina per intestina propter eorum oppilationem, quare hum. regurgitāt ad superiora & faciunt vomitum, & ideo oportet habere documentum circa hoc· nam quando alicui exhibetis medi. sol. credentes ꝙ oppilatio sit in intestinis propter fæces duras, tūc debetis eas fæces mollificare & eas extra corpus educere, vt. s. med. sol. recte & conuenienter compleat suam operationem per fluxum ventris. Aut habet coarctationē canalium expulsionis. s. propter aliquos humo. crassos & viscosos ibi existentes, & oppilationem inducentes. Et ductuum. s. illius naturæ sicut contingit in colica aut in iliaca: nam vt educantur illi humo. crassi & viscosi coarctati in viis intestinorum facimus clystere, & non educimus tunc, quia medicus adhibet tunc medi. solut. per superius, quæ si sit debilis, nihil de talibus humo. attrahit ab intestinis, qui in eis sunt coarctati, si autem fortis, multos hum. attrahit á locis aliis qui per inferius non possunt euacuari, cum viæ illæ sint oppilatæ, quare regurgitant tunc ad stomachum, & est tunc error posterior peior priore. Et quādoꝙ est cā huius impetus ventositatis subleuantis. i. sursum eleuantis, corpus medicinæ : nam cum in colica damus medi. solu. contingit quandoꝙ ꝙ propter ventositatem quæ est præcipue coniuncta causa ipsius colicæ vel vt plurimum, ꝙ hum. attracti á medicina subleuantur sursum, quare euacuantur tunc per vomitum. Deinde cum dicit.

SYL. *Postremo corporis aut animi motus aliquis immoderatior, vel fœtor, vel rei abominabilis aspectus, & similia medicamentum deiectorium reddunt vomitorium.*

ANT. Tertia causa quę se tenet ex parte vtriusq;. Tertium verò est commotio corporea, aut animalis super pharmaciam, & fœtor, & aspectus rei abhominabilis, & similia.

In parte ista ponit tertiam causam quare medi. solut. fit vomitiua quæ se tenet magis ex parte vtriusq;. s. corporis susciptentis & medicinæ, quæ causa non est nisi error in approximatione rerum non naturalium vt tempore mensuratur, & ideo hæc tertia causa reducitur ad tēpus. Tertium vero. i. tertia causa quæ se tenet ex parte vtriusq;. s. corporis susciptentis, & medicinæ, vt. s. de solutiua fiat vomitiua, est motio corporea. s. indebita, vnde dato ꝙ aliquis assumens medi. solu. non habeat stomachum debilem, nec oppilationem in intestinis, nec etiam medicina sit nauseatiua, tū ꝓpter malum eius motum, quia. s. stet capite inclinato, moueatur etiam de latere in latus, potest fieri hęc medicina vomitiua. Aut animalis. s. superflua vigilia, & fœtor, & aspectus rei abhominabilis, & similia, vnde si talis videat aliquas res fœtidas vt fæces ponamus, ex eis incurret abhominationem, & per consequens nauseam & vomitum incurret. Deinde cum dicit.

SYL. *Vti contra, quod natura sua est vomitorium, euadit deiectorium, causa similiter medicamenti, vel ægri vel vtriusque, sed ratione diuersa.*

ANT. Med. vomitiua efficit etiam qñq; solutiua pp illa tria. Et vomitiuam quandoque inuenimus ventris solutiuam adhuc propter illa eadem tria diuerso tamē modo se habentia.

In parte ista Mes. ponit causas propter quas medicina vomitiua fit ventris solutiua, & primo hoc facit in generali, secundo in speciali, secunda ibi. Primum est dicit sic de prima parte. Et vomitiuam inuenimus ventris solutiuam adhuc per illa tria eadem diuerso. i. contrario modo se habentia, quia. s. ex parte medicinæ. s. dū ipsa delectabilis est, aut ex parte susciptentis stomachi, dum est in virtute fortis retentiuæ, aut ex parte vtriusque.

Prima causa quę se tenet ex parte medicinæ. *Si enim medicamentum ex sua natura prompte ad aluum descendat, aut ei grata quædam sint admixta.*

Primum est, si medicina ipsa in se sit velocis descensionis, aut sit cum admixtione rei delectationem facientis. ANT.

In speciali has causas declarat, & primo declarat cām, quare medicina vomitiua fit solutiua, & illa causa se tenet magis ex parte medicinæ, secundo declarat causam quæ se tenet magis ex parte corporis susciptentis. tertio causam huius quæ se tenet ex parte vtriusque, quarto subiungit causam quartam specialem huius dicti. secunda ibi. Secundum est, tertia ibi. Tertium quoque, quarta ibi. Et natura regulans. Dicit sic de prima parte. Primum est si medicina ipsa sit velocis descensionis, vnde quando datur lapis lazuli causa vomitus in feb. quartana, sui grauitate descendit & soluit ventrem. Aut sit cum admixtione rei delectationem facientis, vnde si datur alicui causa vomitus polypodium, aut raphanus, vel scamonea, & cum eis miscemus species odoriferas, sicut cinamomum, zingiber, & caryophyllos, & huiusmodi quæ redderent delectationem in medicina, tunc illa medicina remitteretur & solueret ventrem. Deinde cum dicit.

SYL. *Si item stomachus tunc est robustus, aut ob inanitionem & vehementem famem valenter appetit, aut aluus natura est lubrica & facilis.*

ANT. Secunda causa quæ se tenet ex parte corporis susciptētis. Secundum verò est, quia si medicina fuerit ei exhibita qui stomachum habet fortem, aut quia susscepit eā super famem vehementem, quando stomachus est auarus, aut quia lenitatem naturæ habet.

Modo ponit aliam causam dicens, secundum est si medicina fuerit exhibita ei qui stomachum habet fortem : nam tūc stomachus existens fortis quicquid recipit, retinet, & non expellit per partem eandem per quam attraxit illud immo per aliam, aut qui susscipit eam super famem : nam tunc stomachus existens famelicus redditur auarus supra quodcunq; quod recipit, vnde corrugatur & constringitur super id & non expellit id per eundem locum per quem attraxit id. Aut quia lenitatem habet naturæ, sicut sunt parati ad collyricam passionem : tunc. n. debent magis trāsponi hu. ad loca magis debilia, hæc aūt sunt intestina in paratis ad collyricam passionē. Tertiam causam ponit cum dicit.

SYL. *Si denique iucunda quædam obiecta externa apprehensionem medicamenti prohibeant, id pro vomitorio fiet deiectorium.*

ANT. Tertia causa quę se tenet ex parte vtriusq; Tertium quoq; est distractio intentionis ad alia propter res delectantes exteriores.

Vnde quando damus alicui forte vomitiuum, si ipse statim non sit sollicitus ad vomendum, immo occurrunt ei res delectantes circa quas ponit suam intentionem, tunc hic pharmachum retinet, vnde in posterum natura aperit pyloron & cito expellit per inferius. Et fit ventris solutio. Deinde cum dicit.

SYL. *Huc accedit, quod natura in melius omnia prudenter, dirigens, rem vomitoriam efficit deiectoriam, propter dicta prius commoda.*

ATN. Et quia natura omnia regulans facere discreuit sapientius de re vomitiua solutiuam, propter illa quæ diximus modo.

In parte ista subiungit quandam specialem causam, quare. s. medicina vomitiua fit solutiua, vel potest dici ꝙ ipse decidit quandā dubitationem circa dicta, & est forte melius : dixerat enim quandoq; medicina solutiua fit vomitiua, & quandoq; econuerso, modo quæreret aliquis quod magis aduenit, an ꝙ medicina vomitiua fiat solutiua, an econuerso, respondet ꝙ frequentius medi. vomitiua fit solutiua q̄ econuerso, eo ꝙ melius est naturam transmittere materias per inferius q̄ per superius, & magis hoc fit á natura propter sex causas supra connumeratas, & notum est quod dicit hic. Deinde cum dicit.

Ex

SYL. Vomitoriorum differētiæ tres à maioris, & minoris ratione sumptæ.

Ex vomitoriis præterea quędā sunt vehemētia, alia clemē tia, quædā mediocria. Mediocria sunt, nux vomica, cnicus, nitrū, sal gēma, sal Indus, balanus myrepsica maior, et similia.

Adhuc aūt medicinarum vomitum facientiū, quædam faciunt illud leniter, & sunt proprie quæcunque præter hoc ꝙ magnam vim naturæ inferant, faciunt vomitum: quædam faciunt econtra.

Postꝙ Mes. vnam diuisionem posuit medi. sol. sumptam ex parte mēbrorum per quæ transit, declarauit etiam membra diuisionis, in parte ista subdiuidit mēbra diuisionis, & diuiditur hæc pars in partes duas: nam primo p̄mittit vnā diuisionem vel subdiuisionem medi. euacuantium p vomitum, & in ſcđa parte ponit aliam subdiuisionem medicinarum euac. per secessum. secunda ibi. Inquit Hebē Mes. medicinarum &c. prima in duas, primo ponit istam subdiuisionem, secundo declarat mēbra ipsius in ipsis medi. specialiter. secunda ibi, leniter autem. De prima parte dicit sic. Ita dixi ꝙ medicinarum solu. quædam sunt euacuatiuæ per vomitum, & quædam per fluxum ventris. Adhuc autem medicinarum &c. sup. & quædam faciunt vomitum mediocriter vt ipse declarabit. Deinde cum dicit.

SYL. *Clementia, vi nulla, aut minima naturæ molestia, vomitum cient, cuiusmodi sunt, asarum, flos myricæ, semen ceparum, anethi, attriplicis, melanthij, rapæ, raphanidis, raphanus, sal, & similia.*

ANT. Medi. leniter vomitū facientes.

Leniter autem vomitum facientia sunt semen anethi, & attriplicis, & semen nigellæ, & semen rapæ, & semen radicis, & raphanus, & sal, & flos myricæ, & semen cepæ, & assarum, & similia.

In parte ista declarat membra diuisionis. primo declarat ꝙ sunt medi. ꝙ leniter vomitum faciunt, secundo ostendit ꝙ sint medicinæ facientes vomitum mediocriter, tertio ostendit ꝙ sunt medi. facientes vomitum laborioſe. secunda ibi. Mediocriter aūt. tertia ibi. Laborioſe aūt. Et semē radicum, radices qñ absolute proferuntur, intelligūtur de radicibus quæ à vulgaribus absolute vocantur radices, ꝙ comedūtur proprie in tpe quadrageſimæ quæ sunt crassæ & albæ, & fortes, in sapore, & assimilantur raphano, licet radices non sint ita acutæ in sapore sicut raphanus, istę aūt radices sunt vomitiuæ leniter, eo ꝙ de se non digeruntur, vnde remanēt in stoma. & ipsum debilitant & etiam semen earum. Et sal, & præcipue quando accipitur in multa quantitate. Et flos myricæ. i. flos tamarisci. Et assārum, nam ipsa valde appropinquat ad med. fortiter vomitiuam & propter hoc ipsam forte posuit in fine istius partis. Deinde cum dicit.

ANT. Med. mediocriter vomitum p̄uocantes.

Mediocriter autem vomitum faciētia sunt, nux vomica, & carthamus, & baurach, & sal gemma, & sal indum, & ben magnum, & similia.

In parte ista ostendit quæ sunt medi. mediocriter vomitum facientes & dicit sic. nux vomica. i. nux vel auellana inda, dicitur autem vomica à sui operatione, quia vomitum prouocat. Carthamus. i. crocus hortulanus. Baurach decli nans proprie ad magnitudinem, loco tamen huius vtimur sale nostro, & ipsum adurimus. Ben magnum, est quoddā granum simile ciceris aut auellanæ, multæ vnctuositatis, & nascitur in Austria. Deinde cum dicit.

SYL. *Vehementia quidem, quæ naturæ ipsi vim magnam afferunt, vt vomitu vacuent, qualia sunt helleborus albus, struthium, thymelæa, balanus myrepsica minor, lathyris, ricinus, thapsia, ruta agrestis, cucumer agrestis, & similia.*

ANT. Medi. laborioſe vomitum facientes.

Laborioſe autem vomitum facientia sunt helleborus albus, & cōdisi, & mezereon, & ben minus, & cataputia, & kerua, & thapsia, & harmel, & cucumer asininus, & similia.

In parte ista Mes. ostendit quæ sint medi. facientes vomitum laborioſe, condisi habet radicem similem helleboro albo, tamen non est perfecte helleborus albus, licet ei assimiletur in foliis & radice, tamen condisi habet subtiliores

A ramos ꝙ̄ helleborus albus, & cōdisi non est minus forte in virtute ꝙ̄ helleborus albus, & ideo possumus vti condisi pro helleboro albo, vnde ex eo fit sternutatorium. Ben minus, assimilatur ciceri paruo, & nascitur in Austria parua. Kerua. i. girasolis, hamel. i. cicuta. Deinde cum dicit.

SYL. Deiectoriorum differentię quatuor trahēdo, comprimendo, leniendo, lubricando.

Medicamentum aūt deiectorium vacuat facultate ppria sibi insita, caq; aut dissoluente, vt scāmonium, turbith, aut per astrictionem exprimente, vt myrobalani, aut leniente, vt cassiafistula, māna, aut lubricante, vt muccago seminis psyllij.

Inquit hic Mes. Medicinarum educentium p ventrem operatio quatuor modis fit, cum pprietate innata eis. Aut. n. educunt dissoluendo sua pprietate, sicut scamonea & turbith: Aut cōprimendo sua pprietate, & exprimendo sicut myrobalani: Aut lenificando pprietate sua, sicut casiafistula, & tereniabin: Aut lubricum faciendo proprietate sua, sicut mucillago psyllij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

B *Medicinarum educentium per ventrem &c.* Distinguit purgantium medicamentorū actionem, eaq; alia dissoluendo, alia cōprimendo, alia leniendo, alia lubricum faciēdo purgare ait. Id & Auic. 1. Can. Quæstione aūt dignum videtur, sit ne idē leniens & lubricans medicamentū. solēt. n. hæ voces nullo discrimine pro eadē re sumi à recentioribꝰ: sint ne præter eos quatuor, alij subducendi modi, laxant. n. aliqua etiam abstergendo vt serum, absinthium, beta, sal, ac nitrum; alia emolliendo vt oleū, & pinguia omnia quæ induratas fæces subductioni accōmodant; alia humectando vt aqua, cucurbita, atriplex, malua; alia aliquando vt euphorbium: an demum ꝙ̄ leniendo lubricando comprimendo subducunt verè sint purgatoria ꝙ̄ attrahendo expurgent. T. 4. dis. 4. cap. 9.

C *Mesues. n. quum hoc in loco his tribus vim trahendi admodum imbecillam tribuat; idē tamen paulo postea catalogum eorum faciens ꝙ̄ bilem, pituitam, aliaq; excrementorum genera à proprietate educant, horū quoq; meminit quod etiā particulatim facit quum de simplicibus agēs singulis suam peculiaris humoris eductionem ascribit quæ sine attractione fieri non potest. Profectò vt ad singula hæc respondeā. an lenientia medicamenta, quod primo loco quæritur, à lubricantibus differant, sunt nonnulli ex recentioribus qui vnam esse lenientiū et lubricantium spēm putent, contra quàm Arabes senserint. horū tamen duo genera esse aiunt, alterum eorum ꝙ̄ quia frigidam humidam et lubricam temperiem habent, lentore & aluum imbecillā mouent, & internarum partium meatus frigida sua & lubrica viscositate condensant infarciuntq; emplasticorum more: talia*

D *aūt blitum atriplicem portulacam cucurbitam & insipida penè omnia esse aiūt, quæ. s. intimos viscerum meatus neq; permeant quos lentore potius suo & frigiditate obstipāt, neq; quicquam educunt nisi per accidens. alterum genus esse dicunt eorum quæ præter dictas qualitates aliquid etiā caliditatis habent & tenuium partiū, quibus intestinorum recrementa non modo leniendo vt primū genus, sed etiam rarefaciendo ac tergendo aluum subducunt: in hoc genere ponunt cassiam, maluam præsertim agrestem, violam recentem, borraginem. Hæc illi, quæ sanè si singula examinare animus esset, vt obscura, ita vereor ne etiam sint friuola. primum equidem, quidnam lubricæ temperiei nomine velint quā in primo lenientium genere esse aiunt, non video, nisi temperiem pro substantia vsurpent, lubricum*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 64 sur 1089

autem quod humidum eſt & viſcidum intelligant. Sint ergo frigidæ humidæ & viſcidæ ſubſtantiæ. quod ſubdũt, quæ talia ſunt lentore imbecillam aluum mouere, & internarum partium meatus viſcoſitate ſua frigida & lubrica cõdenſare infarcireque, valde obſcurum eſt nobis. vt. n. præteream q̃ nugatio quædã videtur quũ aiunt à viſciditate lubrica hæc fieri. ſi. n. lubricum eſt quod cum humiditate etiam viſcidum eſt, lubrica viſcoſitas erit viſcoſitas cũ humiditate & viſcoſitate. vt inquam hæc præteream, ſicuti lentor viſciditasúe quibus vocibus tanquã diuerſa ſignificantibus vtuntur, pro eodem ab omnibus ſumi ſolent; ita contrarios effectus prodire ab eadem nequeũt qualitate vt laxet aluum & internarum partium meatus infarciat condenſetq́; emplaſticorũ more. Rectius ergo ab humiditate quidem laxari aluum, à viſciditate verò internarum partium meatus condenſari & infarciri dixiſſent. At quis vnquam internarũ partium meatus infarciri condenſariq́; à lenientibus dixit? Ait equidem Gal. non raro, & maluas & blitum & alia eius generis cum lentore tum humiditate aluum ſubducere; at q̃ lentore infarciantur internarum partium meatus neq; ipſum neq; alium ſcripſiſſe unquã memini. aduerſatur. n. potius obſtipatio infarctusq́; ille ſubductioni q̃ auxilietur. Age ergo his prætermiſſis an lenientia à lubricantibus differant videamus. Nobis certè quos Arabum authoritas plurimũ mouet lenientia à lubricantibus diſtingui vel exempla perſuadent quibus quid horum vtrũq; ſit & hic author & Auic. inſinuat. alia quidem rõne caſſia & mãna, & alia pſyllij muccago ſebeſten atq; alia id genus aluum mouent. paucis ergo vt quod ſentiam exponam. lubricantia ab Arabibus ea videntur intelligi, quæ quum lentore ſuo non mediocri fæces vniant, humiditate etiam & grauitate impetum fluendi addunt. hoc pſyllium, hoc ſebeſten, hoc pruna præſtare videntur. cætera aũt quæ inteſtinorum aut etiã humorum aſperitatẽ auferunt, lenientia puto appellari, talis mãna & caſſia videtur, talia pinguia & oleoſa ſunt omnia q̃ profectò aut inteſtinorum ſuperficiem leuẽ reddunt, aut etiam ipſis excrementis durioribus adiuncta fluorẽ illis adiicium. ita ergo diſtingui lenientia à lubricantibus videntur. Cæterum incidit etiam hic ſcrupulus. quum. n. caſſiæ lentoris aliquid inſit, huius gratia inter lubricantia hæc quoq; eſſet reponẽda ſi modo lubricantia ſunt qualia diximus. Non ignoro quid ab aliis dici ſoleat. nihil. ſ. referre quo minus idẽ & leniens ſit & lubricans ac vtroq; ſimul ſubducẽdi modo valeat. Sed adde præterea, lubricantia non viſcida tantũ eſſe, ſed inſigniter viſcida. talis aũt non eſt caſſia. Nũc autem videamus quod ſequitur. an præter lenientia lubricantia, comprimentia, ſoluentia, alij ſint modi ſubducendæ alui. Atq; id quidem quod obiicitur, eſſe & quæ molliendo, q̃ abſtergendo, quæ abluendo, quæ liquando aluum moueant, differreq́; hæc à lenientibus lubricantibus cõprimentibus, habet certè veritatis ſpẽm, quando ſi harum vocum vim ſpectes, leniunt quæ aſperitatem tollunt; lubricant q̃ viſciditate ſua fæces cogunt ac humiditate & grauitate impetum dant fluendi; comprimunt quæ partem vniunt & quod illi inerat exprimunt; ſoluunt q̃ meatus reſerant & quodãmodo quod in vinculis erat liberant, inde. n. acceſſiſſe huius vocis vſus medicinæ videtur; molliunt quæ duritiẽ auferunt; extergunt quæ ſordes à parte remouent, id verò aut ſicciore ſui ſubſtantia præſtant et fere abſtergentia propric vocari hæc video, aut humore multo quo rem perfundunt & ablutiua nuncupantur; colliquant aũt quæ quod à frigore concreuerat ſui calore diſſoluunt. ex his ergo differre hæc inter ſe videntur non mediocriter. Enitẽdum tamen eſt hac etiã re vt ad verum q̃ proximè accedamus. Itaq; quæ emolliunt, abluunt, abſtergunt, ad leniẽtia redigi poſſe arbitror. eadem. n. quæ molliunt aſperitatem quoque inteſtinorum leniunt, & eadem lenia ſunt quæ & mollia, licèt diuerſa lenientium & mollientium ſit ratio. ita etiam quæ abluunt abſtergunt q́; dum ſordes auferunt, illa quidẽ copioſo humore, hæc verò ſiccitate veluti corradentia, naturalem ſtatum viſceribus conciliant, q̃. ſ. mollia & lenia ſuapte ſunt natura. ita vt ſeu per ſe ſeu per accidens eadẽ quoq; leniant. Colliquantia verò ad ſoluentia referri poſſunt. euphorbium etenim præterquam q̃ quæ in ventriculo inteſtiniſq́; obuiam fiunt à frigido coacta qualia pituitoſa ſunt, ſui calore diſſoluit; etiam à venis quarum ora maxime reſerat, valenter trahit quod eorum proprium eſt quæ ſoluendo expurgant. quam ob rem ſi hæc ita ſe habent, ſupereſt vt quatuor tantũ ſint modi laxãdæ alui quos Auic. & Meſues deſcribunt. Tranſeo nunc ad id quod tertio loco quærebatur, an lenientia lubricantia cõprimentia purgatoria ſint verè. an. ſ. humores cum delectu trahant & ſpecificæ formæ ratione, vt purgantibus veris ſupra attribuimus. Non ignoramus hac etiam in re Meſuen carpi. ſi. n. leniendo lubricando cõprimendo educũt; vt ob manifeſtas qualitates educant, et quiduis obuium nullo delectu habito detrahant, neceſſe videtur: ac propterea vt temere in his quoq; ſpecifica forma pro cauſa afferatur, & certi humoris electio aſcribatur. Cæterum an medicamẽta huiuſmodi proprios humores ſpectent, experimento ſtandum cẽſeo. at aſſumpta roſa, mirabolano citrino, mãna, caſſia, rhabarbaro bilem multam, & ex polypodio, mirabolano emblico, & aliis eius generis medicamentis pituitam præter cõia excrementa q̃ inteſtinis adhærent detrahi ſemper videmus. atq; hoc argumento eſt non promiſcue omnia ſed certos ab his quoq; ipſis deligi humores. quod ſi verũ eſt, ex iis quoq; q̃ ſupra longa diſputatione ſtatuimus, vt à ſpecifica forma agãt neceſſe erit. At Meſues ipſemet (dices) hæc inter ſteoraria et ea q̃ obuium potius quiduis educant q̃ attrahant, reponit. Nihil impedit vt medicamentum idem ob manifeſtas qualitates leniendo cõprimendo & lubricando, ac ob occultas ſoluendo etiam expurget. ac præter cõem attractricem vim, propriam etiam inſitã habeat. à manifeſtis aũt qualitatibus quæ eiuſmodi ſunt præſertim denominationẽ ſuſcipiunt, & q̃ dum expurgant effecta ſenſilibus qualitatibus ſimilia apertius prodire ab his quàm à ſoluentibus videmus, aſſumptis. n. lenientibus lenis, cõprimentibus aſtricta aluus remanet peracta purgatione: & q̃ hic ipſa nihil poſſe in purgando videntur verè purgantibus comparata.

In parte iſta ponit ſubdiuiſionem medicinarum educentium per ventrem, & primo facit hoc, ſcđo inter quaſdam medi. ſolu. illis quatuor modis ponit differentiam. ſcđa ibi. Et ego dico. Tereniabin. i. mãna. Et ſic apparet ex hac litera q̃ medicinæ ventris eductiuæ ſunt quatuor modorũ, quædam MOND.

dam enim ſunt quę euacuant diſſoluendo & attrahendo ſicut turbith, & ſca. quædam autem ſunt quæ euacuant cõprimendo, & ex hoc apparet ꝙ vna medi. ſolu. poteſt operari duobus modis. ſ. attrahendo & comprimendo, ſicut faciunt myrobala. tamen debent denominari ab illo modo qui eſt magis dominans in eis, qui quidem modus eſt per compreſſionem & expreſſionem, quædam vero ſunt medi. ſolu. quæ euacuant lubricum faciendo, quæ quidem magis operantur circa ſuperficiem hum. q̃s circa eorum centrum ſiue profundum. Deinde cum dicit.

SYL. *Cæterum quæ diſſoluendo purgant & deiiciunt, fere eadem vel attrahunt, vel eradicant.*

ANT. Et ego dico ꝙ medicinis quę de proprietate ſua educunt diſſoluendo, figillata eſt ſm plurimum virtus attractionis, & eradicationis.

In parte iſta Meſ. comparat penes dr̃iam medi. euacuantes attrahendo ex vna parte ad alias q̃ euacuant leniendo, lubricum faciendo & cõprimendo. & primo facit hoc, ſecundo dubitationi rñdet. ſcda ibi. Attrahit. n. materias. qđ dicit in prima parte notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. *Attrahunt quidem, à ſupernis partibus materias, eradicant ab infernis. Reliquis vero tribus deiectoriorum generibus facultas purgatrix inſita eſt admodum imbecilla, ob idque parum perſpicua, vt quæ ſolum materias, quibus ipſa occurrunt, euacuet, neque hepar tranſcendat. A capite autem per accidens vacuare videri hæc poſſint, quod materias ad ipſum tolli conſuetas euacuant.*

ANT. Attrahit etiam à ſuperioribus materias, & eradicat ab inferioribus, reliquis autem non ſic. Debiliter. n. huiuſmodi virtus eſt eis inſita, nec agunt hoc apparenter niſi parum, imo potius materias quibus obuiant educunt, & mẽbrum plus remotum ad quod virtus earum poteſt pertingere eſt hepar & caput, & vix aliter ad caput niſi quia forſitan materias ad ipſum ſalientes educunt, & ſic ſunt cauſa iuuamenti per accidens.

Facit quod dictum eſt. à ſuperioribus. i. à longinquo, & ab inferioribus eradicat. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamenta. n. purgantia iuuant per ſe, quædam etiam per accidens. Per ſe enim, quæ ex ſua temperie, & propria facultate commodant, vt pituitæ turbith, bili flauæ, tamar Indi, temperatura & proprietate opponuntur. Per accidens vero, ideſt alio aliquo interueniente, quando quædam ab aliquibus fiunt contra propriam ipſorum facultatem, vt hæc ab ipſis poſſe fieri non facile credatur, vt ſcammonium cum ſit calidum, corpus tamen refrigerat, per accidens. ſ. ſeu per calidæ materiæ vacuationem, qua enim cauſa præſente fit hoc, eadem abſente fit contrarium.*

ANT. Medi. ſolu. quædam p ſe iuuãt q̃dam p accidens. Vnde ſcire debes ꝙ medicinarum ſolutionẽ facientium quædam ſunt cauſa iuuamenti per ſe, quædam vero per accidens. Dicimus autem per ſe quæcunq; ex proprietate & complexione iuuamenti cauſa ſunt, ſicut verbi gratia tamarindorum complexio & proprietas verificatur oppoſitioni choleræ, & turbith phlegmati. Et dicimus per accidens quæcunque ab hoc diſcrepant. Quandoque enim proprie fit aliquid ab aliquo, quod eſt ſicut non debere verificari vt faciat illud, ſicut verbi gratia, ſcamonea infrigidat corpus, cum ſit calida: & facit illud non quia calida, ſed quia humorem calidum educit. ad cuius enim eſſe eſt fieri hoc, ad eius abeſſe eſt fieri contrarium.

In parte iſta Meſ. ponit quoddam notabile ſiue dubõni reſpondet. poſuerat. n. ſtatim ꝙ erant quædam me. q̃ erant cã iuuamenti in capite per accidens, & etiam quodãmodo per ſe, modo diceret aliquis q̃ ſunt medi. quæ euacuant per ſe, quæ per accidens, aut inducunt iuuamentum per ſe aut per accidens? Rñdet & dicit ꝙ ex me. ſo. quædam ſunt cã iuuamenti per ſe ſicut iſtæ, quæ per complexionem & proprietatem faciunt iuuamentum ſicut tamarindi dum euacuant choleram inducunt iuuamentum per ſe, quia complexione & ꝓprietate operãtur, & hoc complexione quia ſunt fri. & hu. & cholera calida & ſicca, & proprietate hoc operantur educendo choleram quæ corpus calefaciebat & exiccabat, etiam turbith euacuando phlegma iuuant p ſe cõplexione ſua, quia ſunt calidi & ſicci phlegma fri. & hu. proprietate, quia educunt id quod faciebat in corpore nocu. quod infrigidabat & humectabat corpus. ſimiliter etiã ſunt quædam medi. quæ ſunt cã iuua. per accidens quia nõ iuuant ſua complexione, ſed ſua proprietate ſicut ſcam. qñ euacuat choleram & infrigidat corpus: non. n. hoc facit per ſe, quia non ex complexione, quia potius calefaceret cum ipſa ſit calida & ſicca, & cholera etiam, ſed per accidens qa educit hu. cholericum. Sed vnde locus, ꝙ ꝓpterea ſca. infrigidat. qa educit hu. calidũ? rñdet, cuius. n. eſſe eſt fieri hoc, ad eius abeſſe eſt fieri contrarium, ſed planum eſt ꝙ ad prę ſentiam choleræ in corpore ſequitur caliditas, ergo ad eius abſentiam ſequitur frigiditas, ſed planum eſt ꝙ ipſa à corpore aufertur per ſca. quare ſca. euacuando choleram infrigidat corpus per accidens. Deinde cum dicit.

SYL. *Facultas præterea medicamentorum in materias oſtenditur, quando ea humorem ſibi familiarem delectu quodam educunt.*

ANT. Et dico quod poſſe medicinarũ in materias eſt quoniam educunt eligentes quem ex humoribus eſt eius proprium educere.

In parte iſta ponit aliam diuiſionem operationis medicinarum ſolu. ſumptam rõne humorum quos euacuant, & primo in generali ponit hanc diuiſionem, ſcõo in ſpãli declarat eam. ſcda ibi. Diſtinguendum eſt aũt in poſſe medicinarum, prima in duas, primo ponit modum ſcdm quem diſtinguunt operationes med. ſolu. rõne hu. quem euacuat. ſcõo circa hoc narrat opiniones aliorum & eas improbat. tertio iterato de hoc ponit ſuam opinionem. ſcda ibi. Et dicunt qdam, tertia ibi. Dicimus aũt. Deinde cum dicit.

SYL. *Non autem (vt quibuſdam viſum eſt) eum, qui cæteris in corpore ſit largior, & poſt hunc, alium copia illi proximum. Nam omnia medicamenta purgantia pituitam fere vacuarent, vtpote in nobis vtraq; bile prope ſemper largiorem, quod falſum eſt, immo humorem abſolute non vacuant, ſed hoc genus medicamenti humorem hunc ſibi familiarem delectu quodam expellit, eumq; interdum tenuem, craſſo in nobis relicto, interdum contra. Cuiuſque enim medicamenti purgantis actio inſita, & bene directa hæc eligit, illa relinquit, hunc vel illum humorem reſpicit, non omnem, nec vltra quam paſſurus humor exigit, tranſgreditur, niſi immoderatius agat. Rei cuius abunde ſcientem te naturalis philoſophia reddiderit.*

ANT. Reprehendit hic medi. aliquas. Et dicunt quidam, quia quem augmentatum ex humoribus inueniunt, educũt. Deinde alium qui eſt poſt ipſum in multitudine, & errauerunt volentes per hæc medicinas non educere cum electione. & ſi verum eſſet hoc vtique ſm plurimum, omnes phlegma de propria educerent intentione, cum ſit eius excreſcentia in corpore ſuper vtrãque choleram. Sed hoc eſt illud quod non creditur, imo dico ꝙ non humoris, ſed huius eductiua eſt. Qñq; enim expellit ſubtile quod propriũ eſt ei expellere, & craſſum derelinquit, & quandoq; facit econtra. Cuiuslibet enim earũ actio ſibi derelicta, hæc ex huiuſmodi eligit, & hæc derelinquit. Actio enim propria regulata eſt, neq; tranſgreditur exigentiam rei paſſibilis, & non omne, ſed hoc tantum vel illud reſpicit, niſi operatio ſit effrenis. Huius autem ſufficientiam ſcientia naturalis determinat.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 66 sur 1089

In parte iſta circa hoc ponit opinionem aliorum & improbat, primo eam ponit, ſecundo eam improbat. ſecunda ibi. Et ſic dicentes errauerunt. dicit ſic de prima parte, ꝙ quidam dixerunt ꝙ ipſa medicina non euacuat hu. electiue, nec ꝓprium hu. ſed ſolum euacuat primo illum q magis in corpore eſt augmẽtatus, poſtea illũ q ſequitur ipſum in multitudine, & hoc improbat duplici rõne, prima eſt ſi medicina primo educeret hu. magis augmentatum in corpore, tũc omnis medicina primo educeret phlegma q̃ aliũ hu. cum ipſum phlegma ſit in corpore noſtro plus vtriſque choleris, hoc aũt eſt falſum. ſecunda rõ eſt ſi hoc eſſet, tunc ſequeretur ꝙ omnis medicina magis euacuaret ſubtilẽ hu. q̃ craſſum, non econuerſo, quod falſum eſt: cum.n. iſti ponant ꝙ ipſa euacuet ex neceſſitate vacui, aut plenitudinis, eo ꝙ non euacuet niſi peccãtem hu. in quanto nõ in quali, tunc illos citius euacuabit, q magis abundant· poſſunt aũt humiditates ſubtiles magis abũdare q̃ craſſæ, videmus aũt ꝙ medicina qñ̃ꝙ prius euacuat hu. craſſum q̃ ſubtilem ſicut qñ̃ꝙ euacuat melancholiam & tñ dimittit phlegma liquidum aut choleram, quare hoc facit cã electionis. Sed tu dices quare non facit mẽtionem de ſanguine, cum etiã eius exiſtẽtia ſit valde ſup alios hu. Sine dubio quantum eſt de opinione illorum debuiſſet feciſſe mẽtionem de ſanguine, cum ſit peccatũ in ſanguine in quanto in corpore noſtro ſit etiam multum exceden alios hum. tñ hæc dicit, quia præſupponitur ꝙ loquitur cum eis de medi. ſolu. quæ nunquã primo nec per ſe euacuant ſanguinem. Deinde cum dicit.

Obiectiõis remotio.

Medicamentum igitur omnem humorem ſibi familiarem primum educit, deinde illum, qui ad ſequendum magis eſt habilis, poſtea alium ſequi paratiorem, poſtremo ſanguinem, quẽ ceu theſaurum quendam natura, quãdiu poteſt, retinet, trahiq́, prohibet, tandem vero victa, trahentibus permittit expellendum. In hac aũt humorum ſucceſſione primum ſibi cognatum trahit medicamentũ, ſuo iure directum, alios vero tanq̃ degenerans, ob actionis vehementiam, qũo ſi quis iraſci facilis, ira ſic incitetur, vt furiat. Tunc.n. rectas actiones ſuas, vltra quã par eſt, & quam ſtatuerat, tranſgredietur.

SYL. Hip. lib. de nat. humana.

Dicimus aũt ꝙ medicina omnis humorem primo in quem ei agere eſt ꝓprium, educit: deinde illum qui eſt in habilitate poſt ipſum, & ſic alium ſm ordinem, vltimo vero operatur illud in ſanguinem, quem vſque ad poſtremũ natura recõdit & retinet ſicut theſaurũ eius, coacta tñ expellit poſt lõgam ꝓhibitionem expulſionis, inquantum ei poſſibile eſt. Sed quẽ educit primo, & ꝓprie & ſuo iure regulata educit: alios, ſicut degenerans, ꝓp ſuperfluum operationis ſuæ: & ꝓprie qñ̃ effrenitat ſicut diximus: & accidit illud ꝓprie ſicut ſi facile iraſcens incitet vt furiat. inſiliet nẽpe tũc & trãſgredietrectitudinem operationis vltra modum intẽtionis ſuę.

ANT. Ponit hic Meſ. opin. propriam.

In parte iſta circa hoc dictum ponit opin. ſuam ſiue declarat opinionem ꝑ quam medi. dicitur euacuare hu. & notum eſt. Iuxta quod notãdum ꝙ ex iſta litera poſſumus habere ſolutionem cuiuſdã queſtionis in qua conſueuit quæri, vtrum aliqua medi. ſolu. poſſit euacuare alium hu. q̃ proprium ſibi, quia dicerent aliqui videtur ꝙ non, quia ſi ipſa euacuaret alios hu. à ſuo proprio, tunc ad oẽs illos haberet formam ſpecificam determinatã, vel per quã illos euacuaret: hoc aũt eſt impoſſibile. Dico ad hoc ꝙ ipſa medi. ſolu. ꝑ ſe & ſm ſe non euacuat niſi ꝓprium & determinatũ hu. ſed ꝑ accidens bene põt euacuare alios a proprio hu. & hoc contingit qñ̃ ipſa eſt effrenis & irregularis. Eſt aũt effrenis aut irregularis ex quatuor, aut rõne malæ qualitatis, aut ratione quãtitatis, aut rõne corporis & virtutis eius, aut ratione vtriuſque. rõne qualitatis & hoc dupl'r, aut rõne qualitatis cõis, aut proprię: ratione qualitatis cõis, & hoc non poteſt euacuare hu. hunc & illum: nam vt ponit Auer. in 5. ſui coll. c. de medi. euacuãtibus à forma ſpecifica ipſa medi. ſolu. non põt abſolui à virtute cõi quę eſt educere humorẽ: nam turbith cum educit phlegma educit etiam cũ hoc hu.

Quatuor de cauſis medic. fit effrenis.

modo cum hu. ipſi non ſint tantum diſparati, ſicut viuum & cadauer, imo ipſi aliqualem conuenientiam & cõmunitatem habent, poteſt medicina ſolutiua, manente in ea virtute euacuatiua cõi, euacuato proprio humore alios euacuare. Hoc etiam poteſt eſſe rõne qualitatis proprię ipſius medicinæ & quæ ineſt ſibi per ſe & accidentaliter: per ſe, nam agaricus euacuat phlegma & choleram per ſe, qñ̃que quædam ſimul dum inuenit eos adinuicem mixtos, qñ̃ꝙ autem ſucceſſiue. poteſt etiam medi. per qualitatem accidentalem diuerſos humores euacuare ſicut turbit qñ̃ eſſet rubeum aut nigrum venenoſum. tunc.n. non ſolum phlegma euacuat, imo euacuat quemcũꝙ humorem vt etiã ſanguinem euacuet. ſecundo dico ꝙ euacuare põt plures hum. ratione quantitatis qñ̃ offertur in maiori doſi q̃ debeat: nã ſicut medicina euacuat appropriata huic humori, ita oportet vt ſit hæc quanta, quia in conuenienti doſi, & iõ ſi ſit ſuperflua euacuat euacuatione cõi & aſſociata, ſicut apparet in ſca. qñ̃ exhibetur in ſuperflua quãtitate, tunc.n. primo euacuat choleram, poſtea phlegma vſq̃ ad ſanguinem. Itẽ etiam hoc contingit tertio rõne virtutis corporis: nã cum ipſa medi. euacuet vim inferendo naturæ, vt Auer. ponit 5. ſui coll. poſuit etiam Meſ. ſupra, tunc licet virtus expulſiua ſit irritata ab ipſa vt expellat ſolum vnum humo. ſibi proprium, tñ poſtq̃ expulit illum nititur virtus expulſiua corporis illum alium expellere q etiam eſt nociuus ei & ſuperfluus in corpore & illum fugare, & præcipue qñ̃ natura corporis & virtus eſt fortis. & ex hoc poteſt apparere nobis ꝙ non parum facit ad euacuationem virtus ipſa violenta medi. Quarto etiam hoc poteſt contingere ex parte vtriuſque: nam poteſt eſſe ꝙ virtus ſit fortis in expellẽdo, medi. etiam euacuabit virtute cõmuni euacuatiua, vnde cum inter hum. non ſit tanta diſconuenientia ſicut inter viuum & mortuum, poterit euacuare alios humores à proprio & determinato, ergo &c. Deinde cum dicit.

Hoc aũt ordine vacuant materias hæc purgantia medicamenta, vt cholagogum bilem primum trahat: hinc pituitã: poſtea atram bilem, poſtremo ſanguinem. phlegmagogum pituitam primum educat, poſtea bilem flauã, hinc atrã, poſtremum ſanguinẽ. Melanogoga deniq́ bilem atram primũ, deinde flauam, tertio pituitam, ad poſtremum ſanguinem.

SYL.

ANT.

Diſtinguendum eſt autem in poſſe medicinarum in materias hoc modo: *medicina. n. cui proprium eſt choleram educere, ipſam educit primo: poſt ipſam phlegma: poſt ipſam choleram nigram: vltimo agit in ſanguinem.* & medicina eductiua phlegmatis primo agit in ipſum, poſt in choleram citrinam: poſt in choleram nigram: vltimo vero in ſanguinẽ agit. & medicina eductiua cholerę nigrę primo educit ipſam: poſt cholerã rubeam: deinde phlegma: vltimo vero ſanguinem.

Poſtq̃ Meſ. poſuit quandam diuiſionem generalem medi. ſolu. ſumptam ratione hu. quos euacuant. In parte iſta illam diuiſionem declarat in ſpãli: & primo ponit ordinem medi. ſolu. quantum ad ordinem hu. quos euacuant. In ſecunda parte ſpecificat medi. ſolu. quæ ſunt euacuatiuæ determinatorum hu. ſiue eorum mundificatiuæ. ſecunda ibi, & ſunt ex medi. prima in duas. primo facit qđ dictum eſt. ſecundo remouet quandam dubõnem. ſecunda ibi. Neque mirandum. Circa primam partem eſt aduertendum ꝙ cã quare medic. quæ euacuat phlegma, primo id euacuat, poſtea vero euacuat choleram, poſtea melãc. vltimo ſan. eſt duplex, vnde vt ſupra dicebatur ꝓp duas cauſas principal'r medi. poſt euacuationem proprĩ hu. euacuat alium hu. vna eſt ꝓp virtutem euacuatiuam cõem quæ in ipſa remanet poſt operationem virtutis propriæ, & hanc virtutẽ & operationem cõmunem habet ratione caliditatis vel vacuitatis, modo omne quod attrahit ratione calidi vel vacui attrahit citius quod ſubtile eſt q̃ craſſum, & iõ cholera cum ſit ſubtilior q̃ ipſa. ſ. melan. poſt euacuationem phlegmatis euacuabitur cholera, poſtea melan, ſed cauſa poteſt eſſe: nam vt

nam vt apparuit supra vna cā potest esse quare vna medi. euacuat vnum hum. post alium : erat, quia medi. inferebat vim naturæ, & ideo qñ medi. euacuabit ꝓprium hu. post illum debet magis euacuare illum q̄ magis molestat naturam q̄ etiam magis abundat in corpore, & iō si rhabarbarum euacuauit choleram in aliquo post ipsam debet euacuare phlegma, postea melan. eo ꝙ magis phlegma molestat, plus etiam de eo est in corpore q̄ de melan. vltimo verò educit sanguinē, eo ꝙ cum sit thesaurus naturæ non etiā molestat naturā, etiā si sit de eo ī corpore plus q̄ de aliis hu.

Notādum. Aduertendum est ꝙ id quod dictum est, habet verum, qñ solum ille hu. q debet principal'r euacuari à medi. peccat in quali, aut in quanto, vel vtroq̄. Alī hu. sunt fm naturam, nam si aliqua medi. euacuat choleram, & illa peccet in quali in corpore, phlegma aūt non peccet, sed magis peccet melā. magis in quali, tunc contingit ꝙ medi. q̄ euacuauit choleram, post choleram euacuabit melanch. & non phlegma, etiam suppolito ꝙ phlegma peccaret in quanto, & non in quali, vt melāc. & iō etiam si aliqua medi. detur principal'r propter vnum hum. euacuādum, & iste humor in corpore non peccet, tunc ipsa euacuabit prius hu. alium peccantem q̄ illum quem debet principal'r euacuare, etiam si medicus faciat istud ex errore, & ex hoc apparet ꝙ hic ordo debet intelligi in corpore in quo solum illum hu. q debet principaliter euacuari à medi. peccet in quali, alī aūt humo. non peccent in quali. Et ex hoc apparet quare vltimo & rarius educit sanguinem, eo ꝙ raro est ꝙ san. peccet in quali sicut alī hu. etiam natura ipsum recōdit pro thesauro. Sed tu dices quare etiam non coaptauit hunc ordinem ad medicinā euacuatiuam melan. principal'r? Dico ꝙ satis datur intelligi ex dictis ab eo : nam si aliqua medi. euacuat principal'r melā. post ipsam euacuat cholerā, postea phlegma, vltimo necessitata natura, ꝙuacuat sanguinē. Deinde cum dicit.

Quare me. supflue eua cuās dimittit sanguinem in vltimo.

SYL. *Nullum. n. medicamentum facultatem habet primam, & per se hæmagogam. i. qua sanguinem abigat & vacuet, quem natura vsq; ad postremum retinet, neq; trahi permittit, nisi coacta vi medicamenti immoderatiore.*

ANT. Neq; mirandum, nulli. n medicinarum ꝓpriū est de prima intētione esse sanguinis eductiuam. Custodit n. eum natura vsq; in postremum, nec deserit nisi coacta.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Neq; mirandum, nulli enim medic. &c.} Animaduersione hoc etiam dignum est, quod ait medicamentum nullum propriam ac peculiarem sanguinis detrahendi habere facultatem. naturam. n. sanguinem ad postremū vsq; retinere, neq; vt trahatur permittere nisi coactā. At contra Gal. lib. de purg. med. fac. deprehensum sua tēpestate hæmagogum medicamentum testatur. neq; alioqui ratio quā hic Mesues affert opportune afferri videtur. non. n. si natura tantam sanguinis habet curam, id sequitur vt medicamentum non detur sanguinem ducens. habet equidem natura etiā hominis curam cuius gratia parasse inferiora hæc aiunt omnia ; at ea tamen venena plura, animalia homini infesta infinita quotidie profert. Profectò sanguinem ducunt medicamenta plura immoderatius sumpta, hæc tamē hæmagoga non sunt, ꝙ primo loco eum nō extrahant sicut cholagoga bilem, phlegmagoga pituitā, melanogoga atrum humorem præ omnibus elicunt. sanguinem etiam per vrinas eruum & cantharides detrahunt : sed neq; de his est sermo q̄ purgatoria non vocantur. aloe quoq; sanguinem detrahit per mariscas (vt ait Mes.) ex proprietate sed nō primo loco, neq; attrahendo id agit : verum bilē primùm allicit, sanguinem verò ob id detrahit ꝙ ora venarum reseret ; atq; hæc propterea non est per aluum expurgatio. de purgantibus aūt quæstio nunc instituta est, an eorum aliquod primo loco ex proprietate humorem hunc extrahat, sicuti alios humores alia. Ac Gal. quidem, tale quoddam suo tēpore inuentum testatur. Verè tamen (vt ingenue dicam) cogit me adducta à Mes. ratio vt nullum tale inueniri medicamentum suspicer. nēpe ꝙ natura sanguinem totis semper viribus custodiat, neq; trahi nisi coacta permittat. At contra argumento sumpto à simili obiicis naturam venena belluasq; ac feras homini aduersas & infestas proferre, licet eius præcipuam ac veluti primariam curam gerere videatur. addisq; experimentum Galeni ætate cōprobatum. Verum ad hæc. Medicamentum id sanguinem educens, ex proprietaténe ac primo loco id ageret, an potius manifestis qualitatibus secando ac erodendo, aut post immoderatam aliorum humorum euacuationem ; nō asserit Gal: sed ꝙ inuentum illud asserit obseruatione facta in suillo iecore, coniecturam facio, id ex iis fuisse quæ erodendo dissoluendoq; agerent. propterea ergo non aduersatur nobis Galeni historia qui de iis verba facimus q̄ ex proprietate ac primo loco sanguinem educūt. Quod aūt aduersus rationem nostram affertur, irritum puto & vanum. Esto. n. vt medicamentum tale adsit sanguinem appetens & attrahere primo loco contendens ; quum tamen fieri humoris vllius attractio non possit nisi annuente cedenteq; retentrice membrorum facultate ; propria hæc partiū natura tuendo sanguini quo alimenti gratia egent, tota opera semper incumbens, trahi illum primo loco, si integræ partes sint, non sinet ; sed admittet omnes antea humores alios quàm sanguinem. Firma ergo ratio est Mesuæ qua hæmagogum medicamentum non inueniri persuadet.

MOND. In parte ista Mes. mouet dubōnem & soluit, & primo facit hoc. secundo circa remotionem huius dubōnis ponit quandam obiectionē, & eam soluit. scēda ibi. Et si arguatur. Circa primam partem est aduertendum ꝙ Mes. in suis verbis ponit duo in genere, vnum est ꝙ nō est reperire aliquā medi. regul'r, & de ꝓpria intentione sanguinis eductiuam, & cā est, quia natura eū recondit vsq; ad vlt. Secundum ꝙ ponit Mes. in his verbis est ꝙ licet non sit aliqua medi. q̄ de ꝓpria intentione euacuet sanguinem, tñ virtus siue natura coacta ab effrenitate pharmaci vltimo illū expellit, rō primi pōt esse duplex, prima est, qm̄ si natura nunq̄ intendit principaliter, & regul'r sanguinem à corpore expellere, sed ipsum ad vltimum retinere fm ꝙ est ei possibile, tunc non reperitur medi. quæ principal'r illum euacuet, sed ita est, quare &c. maior est nota, qa medi. regul'r operans solum illum hu. expellit quem natura intendit euacuare. minor est nota eo ꝙ sanguis est thesaurus naturæ quē nunq̄ intendit expellere. Secunda rō est qm̄ si medi. solu. nō habet à proprietate ipsum sanguinem attrahere, tūc nō est reperire medicinā q̄ regl'r & p se sanguinē euacuet, sed ita est quare &c. maior est nota, eo ꝙ istæ medi. euacuant hu. & eos attrahūt ꝑ proprietatem, minor apparet ex eo ꝙ natura principal'r attrahit sanguinem, eo ꝙ mēbra ex eo p̄cipue nutriuntur, & si attrahit alios hu. hoc facit vt cū sanguine sint ꝑmixti, qm̄ non attrahuntur nisi ꝑmixti cum sang. aut etiam ꝓp diuersitatem membrorum in actu nutritionis ipsorum, vnde quædam magis indigēt sanguine melā. vt ossa, quædā sanguine cholerico vt pulmo, & sic de aliis, modo scitis ꝙ attractio naturæ q̄ attrahit sanguinem est oppositā naturæ ipsius medi. sol. eo ꝙ medi. attrahit ꝑ virtutem venenosam q̄ est in ea, virtus autem venenosa est contraria naturæ corporis, quare concluditur ꝙ non reperitur medi. principaliter sanguinis euacuatiua : tñ istæ rōnes non sunt demōstratiuæ : non. n, cōcludunt ꝙ nullo mō possit reperiri med. sanguinis

Quare nō reperit̄ medic. de propria intentione sanguinis eductiua.

guinis eductiua, immo bene reperitur, sed tñ medicus non debet eam alicui ostendere, nec demõstrare, cum illa medi. sit valde effrenis, physicus etiam medicus non põt sic subuenire nocumentis eius, vnde Gale. ponit in lib. de simpl. pharm. cp talis medi. sanguinis eductiua non reperitur, & si reperitur medicus ea vti non debet: non. n. euacuat sanguinem nisi propter pessima accidentia quæ inducit & nocumenta. s. excoriando venas, & superflue aperiẽdo. s. orificia venarum, & etiam qñ valde superfluit in euacuatione vt ipse statim ponet, & iam magis tute & cõmode possumus sanguinem euacuare q̃ cum medi. possumus. n. eum euacuare per phlebotomiam & cũ ventosis, non autem sic alñ hu. eo cp alñ hu. euacuantur magis cum electione, non autem ex necessitate vacui vel consecutione vnius ad alterum, sicut contingit qñ ex phlebotomia sanguis euacuatur, euacuatur. n. magis ex necessitate vacui vel ex quadam consequentia cp euacuetur electione. Deinde cum dicit.

SYL. Li. 2. de dif. feb. cap. 12.

Quod si sanguis iam corruptus est, ac computruit, sanguis esse desiit, & portione tenui in bilem flauã abiit, crassa in atram, vt inquit Gal. quam vtranque medicamento purgante vacuari posse, nemini ambigitur.

ANT. Respondet Mes. tacite obiectioni.

Et si arguatur de sanguine in quẽ cecidit corruptio & putrefactio, dictum iam desiisse esse sanguinem. Inquit enim Gal. de sanguine cui accidit, vt putrefiat, scire debes, quoniam eius subtile transit in choleram citrinam, & crassum eius in melancholiam. hos autem educi posse per medicinam nulli dubium est.

In ista parte autor secus dicta remouet quandam obiectionem & primo facit hoc. secundo quoddam quod dixit declarat. secunda ibi. Educunt autem. Obiectio quam remouet est talis, statim dixerat cp non reperitur aliqua medi. euacuatiua sanguinis de propria intentione, modo diceret aliquis non est verum, eo cp sanguini putrescenti inuenitur medi. eum euacuans. Rñdet & dicit cp iste sanguis recessit â natura sanguinis: nam dicit ipse auctoritate Gal. cp sanguis putrescens subtile eius conuertitur in choleram, & crassum eius conuertitur in melan. & ideo qua rõne inuenitur medicina euac. ipsius choleræ & melan. ita etiam medi. eadem euacuatiua est sanguinis putrescentis cuius subtile est conuersum in choleram, & crassum in melãc. vnde tenet naturam humorum in quos transmutatur, & ex hoc apparet cp non solum Auic. immo etiam Mes. & alĩ autores posuerunt cp de intentione fuit Gal. cp sanguis putrescẽs non est sanguis, de hoc tñ est dubium, & hoc dicetur perfecte in secundo de feb. Tñ sciendum ad præsens cp sanguis putrescens, aut est in fieri, aut est in facto, si est in facto est in termino putredinis, si sit in fieri tũc adhuc seruat naturam sanguinis, & non est conuersus in cholerã nec in melanch. sed est aptus conuerti ad illos: si autem sanguis iste sit in termino putredinis, tunc nõ seruat naturam sanguinis, immo eius subtile iam est cholera, & eius crassum in melancholiã est conuersum. Sed tu dices si sanguis est in putrefieri reperitur ne medi. ipsius euacuatiua? dico cp non, nam cp talis medi. non reperiatur, hoc nõ est ex parte virtutis, eo cp virtus & natura regitiua totius gaudẽt bene in eius expulsione, sed hoc est quia non inuenitur aliqua medi. quæ â forma specifica possit sanguinem euacuare, & si reperiatur talis medi. tñ aliter & meliori modo posset talis sanguis euacuari cp â medi. quia cum phlebotomia, & ventosis, etiam talis medi. posset sanguinem laudabilem euacuare, & non putridum, aut magis euacuare q̃ putridum, etiã non posset sic resisti nocumentis talis medi. euacuatiuę sanguinis, sicut si euacuaretur cum phlebo. & ventosis: non. n. medicus põt sic regulare medi. euacuatiuam sicut phlebotomiam tantũ, licet ipse sanguis putridus euacuari possit p phlebotomiã, adhuc circa istum humorem expectamus digestionem antequam euacuetur sicut circa alios humores, vt ponit Auic. primo ca. fen. iiñ. c. de phlebotomia. Deinde cum dicit.

Vtrũ detur medi. euatiua sanguinis actualr putrescentis.

SYL.

Omnia autem, quæ summe & effreni virtute purgant medicamenta, sanguinem tandem, non tamen propria vi educunt, sed vel excoriatis venis, vel orificiis venarum tam late apertis, vt sanguis effluat, vel sua vi immoderatiore extremam vacuationem moliente. Qualia sunt, aloe mala, cucumer agrestis, centaurium, colocynthis vnica in planta vna, scammonium è regione scenitarum, euphorbium, thymelæa seu granum gnidium, præsertim paruum.

ANT.

Educunt autem sanguinem, omnia soluẽtia vltime, & effrenata non proprie, & hoc tribus modis. Aut qa. s. medicina est earum quæ excoriant venas. Aut quia est earum quę venarum orificia aperiunt apertione sanguinem fluere faciente. Aut quia per eam peruenitur ad vltimum euacuationis sicut diximus. Et ex rebus hoc facientibus est aloe malus, quem diximus, & similiter cucumer asininus, & centaurea, & colocynthis quę nascitur sola in planta sua, & euphorbium, & mezereon, & proprie prauum, & scammonea corascení.

In parte ista declarat quod dixit, dixerat enim cp medi. regulariter & debite operans non euacuat sanguinem, sed solum eum euacuat propter eius effrenem operationem, modo declarat qualiter hæ medi. euacuant sanguinem, & dicit sic. Educunt autem sanguinem omnia soluentia vltime, & effreniter, non proprie, quia cum hæ medi. euacuauerint alios tres hu. remanẽte adhuc virtute euacuatiua cõmuni quæ in eis erat, possunt vltimo sang. euacuare. Aut quia est earum quæ orificia venarum aperit apertione sanguinem fluere faciente, id est quæ aperit orificia venarum superflue: nam omnis medi. solu. euacuãs â longinquo aperit orificia venarum, sed non semper superflue ea aperit ita quòd inde sanguis emanet sicut diximus, id est sicut dicemus. Deinde cum dicit.

SYL.

Sunt tamen medicamenta quædam, sanguinem purum & clarum efficientia, vt lupulus, adiantum albũ, rhabarbarum sceniticum, serum lactis, præcipue caprarum bono pastu educatarum, succus rosarũ, cassia fistula, absinthium, fumaria, aloe, succus bonorum fructuum, vt damascenorum, asphodelus, potissimumq́, ipsius succus, & similia.

ANT. Medi. mundificantes sanguiné.

Et sunt ex medicinis quæ mundificant sanguinem & clarificant eum, sicut lupulus proprie, et capillus veneris, & rauedsceni, et aqua lactis et proprie caprarum boni pastus, et succus rosæ, et cassiafistula, absinthium, et fumus terræ, et aloe, et siracost, et asphodelus, et succus eius, & similia.

In parte ista Mes. ponit ordinem spãlem medi. quæ sunt euacuatiuæ propriorum hu. i. euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur, & primo explicat medi. solu. quę sunt euacuatiuæ hu. Secundo explicat eas quæ sunt euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur. secunda ibi. Et educẽtes hu. adustos. Prima in partes quatuor. Primo ponit medi. mundificãtes sanguinem. Secundo ponit medi. euacuatiuas choleræ. Tertio phlegmatis. Quarto melancholiæ. secunda ibi. Medicinæ autem. tertia ibi. Medicina aũt proprie. quarta ibi. Medicina proprie & principalr. Dicit sic de prima parte, & sunt ex medi. quæ mundificant sanguinem ita cp eũ principaliter non euacuant. sed ipsum euacuant â serosis & acutis superfluitatibus in eo contentis. ipsum etiam præseruãt â putredine. lupulus est res siue quidam fructus & quasi in omnibus locis reperitur, vnde in Alemania Teutonici ex eo faciunt ceruisiam, rauedsceni, in anti. i. rhabarbarum sceni. i. de illa cõtrata, est medicina benedicta, & aqua lactis. i. serum caprinum, & succus rosæ. s. recentis, non intelligatis de electario succi rosarum, quia cum in tali electario ponatur scam. ipsum euacuat choleram, & etiam tereniabin. i. manna, ipsum etiam sanguinem mundificat, & siracost, id est succus fructuum optimorum sicut damascenorũ & prunorum. Deinde cum dicit.

SYL.

Medicamenta autem præcipue cholagoga sunt, aloe, scãmonium, absinthium, eupatorium, lupulus, myrobalani ci-

trinæ,

trinæ, fumaria, rhabarbarum, ſerum lactis, ſuccus roſarũ, violæ, caſſia fiſtula, tamarindi, manna, pſyllium, pruna, ſuccus fructuum bonorum.

ANT. Medi. educentes principaliter choleram.

Medicinæ autem de proprietate principaliter educentes choleram citrinam ſunt aloe, & ſcammonea, & abſinthium, et eupatorium, et lupulus, et myrobalani citrinæ, et fumusterræ, et ſpecies raued, et aqua caſei, et ſuccus roſarũ, et violæ, et caſiafiſtula, et tamarindi, et pruna, et pſyllium, et tereniabin, et ſiracoſt.

Modo ponit medi. euacuatiuas choleræ, & ſpecies raued. i. ſpeces rhabarbari de quacũq; contrata. Et pſyllium .ſ. quantum ad eius mucilaginem, quia quantũ ad ſubſtantiam eius poteſt euacuare phlegma. Deinde cum dicit.

SYL.

Phlegmagoga vero magis ſunt, myrobalani cepulæ, emblicæ, bellericæ, ſal gemma, colocynthis, turbith, ſtœchas, iris, ſarcocolla, balanus myrepſica, ricinus, hyſſopus, thymus, opopanax, ſagapenum, euphorbium, ariſtolochia, cnicus, centaurium, eupatorium, agaricus, cucumer agreſtis, hermodactyli, ſcilla, cuminum, aſſarum, polium, polypodiũ, vrtica, zingiber, ſerum lactis, mel, ſaccharum rubrum.

ANT. Medi. proprie & principaliter educentes phlegma.

Et medicinæ proprie & principaliter educentes phlegma ſunt chebuli, emblici, et bellirici, et ſal gẽma, et colocynthis, et turbith, et ſtœchas, et iris, et ſarcocolla, et ben, et cherua, et hyſſopus ſicca, et aſce, et opopanacũ, et ariſtolochia, et carthamus, et centaurea, et eupatorium, et agaricus, et cucumer aſininus, et hermodactyli, et ſagapenum, et euphorbium, et ſcilla, et cyminum, et aſſarum, et polium, et vrtica, et polypodium, et zingiber, et aqua caſei, et mel, et zuccarum rubeum.

Modo ponit medicinas euacuatiuas phlegmatis, & dicit, q; tres ſunt ſpecies myrobalanorum, vt puta myrobalani emblici, chebuli, & bellirici. Aliæ autem duæ ſpecies educunt alios hum. nam myrobalani citrini euacuant choleram: nigri autem melancholiam, colocynthis ipſa præcipue euacuat phlegma craſſum, turbith autem magis euacuat phlegma ſubtile. & cherua. i. grana miraſol. carthamum. i. ſemen croci hortenſis, & centaurea. ſ. maior & minor. polium & eſt herba quædam quæ aſſimilatur pulegio, vel origano. Deinde cum dicit.

SYL.

Bilem atram proprie & potiſſimum vacuant, epithymũ, ſtœchas, myrobalani nigræ, polypodium, eſula, calaminthe montana, ſenna, helleborus niger, ſal indus, ſal naphthicus, ſal niger, lapis cyanus, lapis armenus, & ſimilia.

ANT. Medi. principaliter educentes choleram nigram.

Et medi. proprie et principaliter educentes choleram nigram ſunt hę, epithymum, ſtœchas, et myrobalani nigri, et polypodium, & ſcebrã, et lapis lazuli, et lapis armenus, & calamentũ montanũ, & ſene, & helleborus niger, & ſal indus, & ſal napticus, & ſal niger, & ſimilia.

Modo ponit medicinas euacuatiuas melancholiæ, & dicit &c. epithymum. i. flos thymi, ſcebram. i. eſula, polypodium etiam euacuat phlegma. Deinde cum dicit.

SYL.

Humores quoq; vſtos, ſenna, myrobalani nigræ, fumaria, lupulus, volubilis maior, ſerum lactis, & ſimilia. Aquas denique, turbith, thymus, adiantum album, euphorbium, ricinus, cucumer agreſtis, centauriũ, ariſtolochia, ſal, ſal gẽma. aquam aũt ruſam, iris, cucumer agreſtis, agaricus, ſagapenum, granum gnidium, eſula, æs vſtum, & ſimilia.

ANT. Medi. educẽtes aquoſitates. Medi. aquã citrinã educentes.

Et medi. proprie educentes humores aduſtos ſunt aqua caſei, & ſcene, & myrobalani indi, & fumus terræ, & caſiafiſtula, & volubilis maior, & lupulus, & ſimilia. Solutiuæ autẽ aquoſitates educentes ſunt turbith, & haſce, capillus veneris, & ſal, & ſal gemma, & euphorbium, & cherua, & ariſtolochia, & centaurea, & cucumer aſininus. Aquam autem citrinam educunt, iris, & cucumer aſininus, & agaricus, & ſagapenum, & mezereon, & ſcebram, & æs vſtum, & ſimilia.

Ponit medi. euacuatiuas rerum quæ nõ proprie ſunt humores ſed eis annectuntur, & primo ponit medi. quæ euacuant cinereitatem humoris quæ remanet quandoq; ex aduſtione humoris facta in longis febribus. ſecundo ponit medi. quę euacuant puram aquoſitatem, tertio ponit medi. quæ euacuãt aquoſitatem citrinam. ſecunda ibi. Solutiuæ autem educentes aquoſitatem. tertia ibi. Aquam aũt citrinam. Dicit ſic de prima parte q; tales medi. hæc facientes ſunt aqua caſei. i. ſerum caprinum, & ſerum cameli, & ſerum aſininum &c. quod dicit in partibus ſubſequentibus vſq; ad ſequens capitulum, ſatis legenti eſt manifeſtum. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽta q̃ quas partes reſpiciãt Gale. 5. ſimpl. cap. 23.

Medicamentorum quoque facultas quædam eſt partibus quibuſdam familiaris, eas iuuans, & humoribus ſuperfluis expurgans.

Inquit Heben Meſ. de poſſe autem medicinarum, & aſpectu earum ad membra & ad ſuperfluitates humorum in ipſis, & mundificatione earum ab ipſis mẽbris per ipſas medicinas, dicendum eſt nunc.

Poſtq; determinando de modis operationum medicinarum ſolu. poſuit tres diuiſiones ipſarum, vna quidem quæ erat ſumpta ex parte mẽbrorum per quæ euacuant, alia vero erat ſumpta ex parte humorum quos euacuant, & has duas declarauit. In parte iſta ponit tertiam diuiſionem quę eſt ſumpta ex parte mẽbrorum à quibus euacuãt, & primo præmittit intentionem ſuam, ſcdo exequitur. ſecunda ibi. Quare ſcire debes, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. Partes quo lõgius abſunt à ventriculo & ĩteſtinis & meatus habent angu ſtiores, eo ægrius purgantur.

Expurgantur autem hi humores à vẽtriculo & inteſtinis facillime, à venis meſeraicis minus prompte, & his adhuc ægrius ex venis ſimæ hepatis [& gibbę.] Difficulter item à venis tenuibus ſingularum corporis partium, difficillime à iuncturis, præſertim cum ipſi dictis partibus diu immorati ſunt, & impacti tenacius adhærent.

Quare ſcire debes q; euacuandarum materiarum facilius educuntur quęcunq; in ſtomacho & inteſtinis ſitæ ſunt, minus autẽ quæcunq; in meſeraicis, & adhuc minus quæcunq; in ſubſtantia hepatis ſima. Difficile vero quæcunq; in venis ſubtilibus. Magis vero quæcunq; in protelatione venarum & membrorum ſunt. Difficillime vero oĩum quæcũq; mẽbrorum iuncturis inſunt, & pprie dum diuturnantur & figuntur in eis.

In parte iſta exequitur declarando diuerſitatem medi. ſolu. ſumptam ex parte mẽbrorum à quibus euacuant, & primo has medicinas adinuicem comparat, ſecundo illas ſpecialiter explicat, ſecunda ibi. Et dicimus, vel aliter poteſt dici, & forte melius incipiendo à principio lectionis, vt dicatur ſic, vt eſt dictum q; poſtquam Meſ. poſuit duas diuiſiones medi. ſolu. & eas declarauit. In parte iſta ponit tertiam & vltimam diuiſionem medi. ſolu. ſumptam ex parte membrorum à quibus euacuant, & primo præmittit quædam neceſſaria ad ſuum propoſitum, ſecundo ſuum ꝓpoſitum exequitur. ſecunda ibi. Verum quælibet. prima in duas, primo ponit quod intendit, ſecundo de illis neceſſariis exequitur, ſecunda ibi. Quare ſcire debes. Deinde cũ dicit quare ſcire debes, In parte iſta ponit neceſſaria ad ſuũ propoſitum, & primo ponit vnum, ſecundo aliud, ſecunda ibi. Et dicimus. Dicit ſic de prima parte q; facillime educuntur materiæ à medicinis ſolu. quęcunq; ſunt in ſtomacho & in inteſtinis, cauſa eſt eo q; tales humores ſiue materiæ non indigent attractione, ſed ſolum expulſione & eductione earum ad extra corpus, cum iſtæ tales materiæ ſint in viis expulſionis. Minus autem, ſcilicet educuntur quæcũque in meſeraicis, eo q; ſunt in viis magis longinquis ab expulſione q̃s materiæ quæ ſunt in ſtomacho & in inteſtinis, & adhuc minus quæcunq; in ſima. i. concaua parte hepatis ſupplę ſunt, eo quòd adhuc ſunt *in locis* magis lõginquis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 70 sur 1089

quis à ſtomacho & inteſtinis q̄ꝫ iſtæ materiæ q̄ ſunt in venis meſeraicis, difficile vero.ſ. educuntur quæcūq; in venis ſubtilibus.i.capillaribus ſupple ſunt, eo q̄ adhuc ſunt in locis magis longinquis à ſtomacho & inteſtinis q̄ illæ q̄ ſunt in venis meſeraicis, & pp etiam maiorem longinquitatē q̄ꝫ q ſunt in ſima. magis vero quæcūq; in ꝓtelatione venarū.i.in venis valde lōginquis à ſtomacho & inteſtinis ſupple ſunt, difficillime vero omnium quęcūq; in mēbrorum iuncturis, ſupple ſunt, & ꝓprie dum diuturnant & figunt in eis.i.dum ſunt in iuncturis longo tpe tales materiæ ſunt etiam in eis, eo q̄ tales materię ſunt in locis valde lōginquis à loco per quem debent euacuari. Deinde cum dicit.

SYL. *Cum autem medicamenta ſoluendo purgantia poſſint, à partibus remotis, ſupernis quidem attrahere, infernis verò eradicare, tria verò reliqua purgantium genera materias potius obuias educunt, [illis in parte difficulter vacuanda, his in ea quæ prompte vacuatur, vtendum eſt.]*

ANT. Et diximus q̄ medi. q̄ educunt ſoluendo, poſſe habent à remotioribus attrahere, & à ſuperioribus attrahunt, & ab inferioribus eradicant: & diximus q̄ medicinæ quæ educunt ſm alios modos minus hæc faciunt immo materias potius quibus obuiant, educunt.

In parte iſta ponit aliud neceſſarium ad ſuum ꝓpoſitū. Et ſciendum q̄ dato q̄ medi. q̄ euacuant leniendo, labificādo, vel cōprimendo, non poſſunt immediate & principal'r à mēbris remotis euacuare, tñ ex conſequenti poſſunt hoc facere: nam hę medicinæ principal'r euacuant loca à ſuperfluitatibus ſuis educendo eas, qbus euacuatis ad talia loca euacuata & inanita à ſuis ſuperfluitatibus expelluntur alię ſuperfluitates à locis remotis. Deinde cum dicit.

SYL. *Obſeruata ſimul proprietate medicamento cuiq; purganti inſita, hanc vel illā partem magis reſpiciente. Vt partes capitis, agaricus, colocynthis, ſtœchas, aloe, ſcylla, epithymum, myrobalani cępulæ & indæ, ſal indus, lapis cyanus, lapis armenus, reſpiciunt magis, & ab his materias potius vacuāt.*

ANT. Medi. quæ de proprietate magis ſunt reſpicientes mē bra capitis. Verum quælibet medicinarum ſigillatam habet ꝓprietatē, vt hoc mēbrum magis q̄ꝫ illud reſpiciat, puta quædā de ꝓprietate magis mēbra capitis reſpiciunt, & ſunt hæ ꝓpriæ, Colocynthis, & agaricus, & ſtœchas, & aloe, & lapis lazuli, & lapis armenus, et ſcilla, epithymū, & ſal indus, & chebuli, myrobalani nigri, & ſimilia.

In parte iſta extra ſuum ꝓpoſitum explicat diuerſitatē hāc ſpālem medicinarū ſol. q̄ euacuant magis à mēbris poſitis in ſupficie, ſecūda ibi. Et ſunt q̄ acutæ, prima habet partes quatuor. Primo explicat medi. q̄ euacuant à mēbris animatis magis, ſcdo q̄ euacuant à mēbris ſpiritualibus, tertio explicat medi. ſolu. q̄ euacuant à mēbris magis nutritiuis, quarto explicat medi. q̄ euacuant ab aliis mēbris non principalibus ſiue minus nobilib⁹, ſecunda ibi. Et ſunt quædā q̄ reſpiciunt, tertia ibi. Et ſunt q̄ magis, quarta ibi. Et quæ materias educūt. Propter primam partē, & alias eſt aduertendum, q̄ licet medi. quas enumerat à determinatis locis euacuent, non tñ eſt inconueniens q̄ vna & eadem medi. in ſpecie ſua poſſit euacuare à diuerſis mēbris: nam ipſe ponit hic q̄ agaricus euacuat à mēbris animatis.i.à capite, & tñ ipſe ponet ſtatim q̄ euacuet ſuperfluitates cōtentas in mēbris ſpiritualibus, hoc aūt non eſt inconueniens: nam ſicut non eſt inconueniens q̄ aliqua medi. euacuans ꝓprium hu. poſt ipſum poſſit alios euacuare, ita non eſt inconueniens q̄ aliqua medi. pp propinquitatem & ſimilitudinem quā habent mēbra iſta adinuicem q̄ poſſit euacuare à diuerſis mēbris, eſt tñ verum dicere q̄ reſpicit magis vnum mēbrum q̄ꝫ aliud. Eſt poſtea aduertēdum q̄ myrobalani, chebuli & nigri poſſunt euacuare à capite dupl'r, vno mō attrahēdo, licet virtus attractiua in eis ſit valde ſopita, poſſunt etiam euacuare à capite comprimēdo, quia.ſ. exprimendo hum. q̄ ſunt in ſtomacho, & in inteſtinis, & illas euacuando prohibēt ne ad caput pueniāt aliæ, vnde hæc eſt magis euacuatio ꝓſeruatiua q̄ꝫ euacuatiua capitis. Deinde cum dicit.

E *Vt thoracem & pulmones, agaricus, thymus, hyſſopus, volubilis, māna, caſſia fiſtula, ſarcocolla, iris, colocynthis, & ſimilia.*

SYL.

Et ſunt quædam q̄ reſpiciunt membra anhelitus, & pectoris, & educūt ſuperfluitates eorum ſicut agaricus, & alhaſce, & hyſſopus, & volubilis, & tereniabin, & caſſiafiſtula, & ſarcocolla, & iris, & colocynthis, & ſimilia.

ANT. Medi. reſpicientes mēbra anhelitus & pectoris.

Hic ponit Meſ. quæ euacuant à membris ſpiritualibus, iſte autem medi. vt plurimum euacuant à membris ſpiritualibus, dilatando & aperiendo vias pectoris & pulmonis. Deinde cum dicit.

Ventriculum & inteſtina, abſinthium, aloe, myrobalani, & quę alia obuias tantum materias educunt. ſplenem vero, agaricus, ſenna, epithymum, helleborus niger, ſtœchas, eupatorium, abſinthium, calaminthe montana, ſal indus, ſal niger, & ſimilia. Hepar item, agaricus, volubilis maior, lupulus,

F *ſerum lactis, rhabarbarum, eupatoriū, abſinthiū, & vtriuſq; ac roſarum ſuccus, myrobalani, tamarindi, fumaria, iris, gra num gnidium, ſenna, eſula, æs vſtum, ſagapenum, ſarcocolla, & ſimilia. Iuncturas deniq; ac partes alias remotas, hermodactylus, ſarcocolla, opopanax, ſagapenum, euphorbiū, colocynthis, turbith, ſal gemma, ſal indus, centaurium, cucumer agreſtis, helleborus niger, polypodium, & ſimilia. Ab ipſa vero cute materias educunt ac expurgant ſerum lactis, fumaria, colocynthis, epithymum, agaricus, polypodium, myrobalani indæ, volubilis, & ſimilia.*

ANT. Med à ſplene educentes. Et ſunt q̄ materias à ſplene educunt, ſicut agaricus, & ſcene, & epithymum, & helleborus niger, & ſtœchas, & eupatorium, & abſinthium, & ſal indus, & ſal niger, & calamentum montanum, & ſimilia. Et ſunt q̄ materias à ſtomacho & inteſtinis educunt, ſicut abſinthium. & aloe, & myrobalani, & ea proprie q̄ magis materias

G quibus obuiant educunt ſicut iam diximus. Et ſunt q̄ materias ab hepate, & partibus eius educunt, ſicut agaricus, & aqua caſei, & volubilis maior, & lupulus, & rhabarbarum, & ſuccus roſarum, & eupatorium, & ſuccus eius, & abſinthium, & myrobalani, & tamarindi, & fumus terræ, & iris, & mezereō, & ſcene, & xebran, & æs vſtum, & ſagapenum, & ſarcocolla, & ſimilia. Et ſunt q̄ materias educunt ab inſtrumentis iuncturarum, & partibus remotis, ſicut hermodactylus, ſarcocolla, & colocynthis, & turbith, & opopanax, & ſal gēma, & ſal indus, & ſagapenum, & euphorbium, & centaurea, & cucumer aſininus, & helleborus niger, & polydodium, & ſimilia. Et ſunt quæ materias à cute educūt ipſamq; mundificant, ſicut aqua caſei, & fumus terræ, & colocynthis, & epithymum, et agaricus, et polypodium, et myrobalani indi, et volubilis, et ſimilia.

Med. à iūcturis educentes.

In parte iſta explicat Meſ. quæ euacuant à membris nu-

H tritiuis & primo explicat eas quæ euacuant à ſtomacho, ſecundo eas quæ euacuant ab hepate, tertia eas quæ euacuant à ſplene, ſecunda ibi. Et ſunt. Tertia ibi. Et ſunt quæ materias à ſplene, poſſumus legere omnes partes ſimul. abſinthium, & hoc facit præcipue cōprimendo propter vim ſtipticam quam habet. & mezereon, & iſtæ proprie euacuant aquoſitatem contentam in hepate. ſene, & hæc proprie euacuat melancholiam in eo contentam. & xebran, .i.eſula, & iſta etiam præcipue euacuat aquoſitatem. totū poſtea eſt notum. Deinde cum dicit.

SYL. Tēpus multum calidū aut frigidū adminiſtratione ſolu. medi. prohibet. *Præter iam dicta, indicatio ab aeris temperie magni eſt momenti ad rectum medicamentorum purgantium vſum. Nam aere multum calido aut frigido, à medicamentis purgantibus abſtinendum eſt.*

De poſſe aūt medicinarum, ſm exigentiā diſpōnum tēporum anni dicimus, qa diſpō tpis multum calida, aut multū frigida ab eorum adminiſtratione ꝓhibet.

In parte

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 71 sur 1089

In parte iſta explicat diuerſitatem medi. ſolu. ſumptã ex quodam accidente qa ex tpe exhibitionis earum, & primo proponit qd intendit, ſcdo declarat ex auctoritate Hipp. & Gal. & Io. ſcda ibi. Inquit Hipp. Deinde cum dicit.

SYL. Aph. 5. li 4. Gal. hæc omnia in cõment. eius aphor.

Quod inſinuauit Hippocrates, Sub cane, & ante canem difficiles medicationes pronuncians: quia (vt inquit Gale.) natura ab aere calidiſſimo inflãmata, [nec acrimoniam medicamenti purgantis ferente,] febres excitantur, & virtus à multo calore externo reſoluta & infirmata, à medicamẽto purgante magis deiicitur. Adde quod aer externus, balnei modo, calore ſuo præſertim immoderatiore medicamenti intro trahentis, vim ad cutim attrahens [purgationi obſiſtit.]

Aph. 4. li 4. cõment. Hęc nõ habet eo loco Gal. ſed in natura humana.

Quod ſi ęſtate vacuãdum eſt, purgabis (vt etiã iubet Hipp.) ſuperiorem ventrem, vt hyeme inferiorem. Recte ſiquidem, (inquit Gal.) imperat Hippocrates æſtate vomitu purgandum corpus, quia tunc bilis flaua abundat, & tota animalis natura ob ambientis caliditatem omnino magis ad ſuperiora mouetur, humores enim per anni partium diſpoſitionem ſibi ſimilem augentur, aut minuuntur per contrariam ſibi aeris temperaturam, vt æſtate bilis flaua augetur: calida item & acria [& leuia] facile ad ſuperiora feruntur. Dandum igitur medicamentum hoc tempore, quod bilem per ſuperiora educat. In hyeme vero augetur pituita, quæ cum grauis ſit, ad inferiora repit, dandum igitur tunc medicamentum, quod per inferiora educat.

ANT. Hip. 4 particula aph. ſub cane & ante canẽ.

Inquit. n. Hipp. qñ ſunt diſpoſitiones anni ſup nos in aere dominñ canis, time moleſtiam in purgationib⁹. Et Gal. dixit hoc eſſe timendum ꝓpter tria. Primum quia inflãmatur materia ꝓpter aerem calidiſſimum, & fit cauſa caſus in febres. Secundum quia multitudine caloris virtus reſoluitur & debilitatur, conueniens eſt ex aſſumptione medicinæ illam magis debilitari. Tertium eſt qm̃ calor aeris eſt ſicut calor balnei, qui medicinas & virtutem earum ad exterius corporis declinare facit. Inquit iterum Hipp. Si oportet purgari in æſtate debes purgare quæ ſunt ſuperius, in hyeme vero, quæ inferius ſunt. Et dixit Gal. ꝙ humores in diſpoſitiones tẽporum anni crementi & decrementi cauſam habent propter conuerſionem rei ad rem ſimilem, vel elongationem abinuicem ſibi. In æſtate enim accidit multiplicari choleram, & eſt tẽpus dominñ eius, quia calida & acuta facilem habent aditum ad ſuperiora. Danda eſt igitur medicina hoc tempore quę ipſam per ſuperiora educat. In hyeme vero multiplicatur phlegma, & eſt tempus abundantiæ eius, quod quidem graue eſt, & inferiora petens. Danda eſt igitur medicina hoc tempore ipſum per inferiora educens.

Hip. 4. parti. aph. purgare quidẽ ęſtate ſuperiora Hippoc. &c.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inquit iterum Hipp. ſi oportet purgari &c. *De opportuno aſſumendi medicamenti tempore agit, atq; id affert quod Hipp. 4. aph. æſtate per ſuperiora, hyeme per inferiora purgandum eſſe. Hæc tamen res dubitatione non vacat. quando idem Hipp. ſeu Polybius lib. de ſalubri diæta ſex brumalibus menſibus per ſuperiora purgandum præcipit, quia id tempus æſtiuo pituitoſius eſt, & morbi caput tentant, & regionem ſupra ſeptum tranſuerſum. & Celſus quoq; lib. 1. vomitum hyeme vtiliorem eſſe docet quàm æſtate, ꝙ tũc plus pituitæ, & capitis grauitas maior ſubeſt. Sanè licèt pro huius controuerſiæ ſolutione alias quoq; non mediocriter laborauerimus dum in Auic. meditaremur; nunc tamen iis interea prætermiſſis quæ illic ſcripſimus, hæc libet adiicere. In libro quidem de ſalubri diæta de ſanis agi corporibus. tota. n. in hoc ea tractatio eſt: in aphoriſmis vero de iis qui ægrotant. propterea q; illud quidem quòd hyeme vomendum ſit, præſeruatricis, hoc verò ꝙ æſtate, curatricis præceptum eſſe. at q; hoc pacto diſcordiã Hippocrati cum ipſomet Hipp. ac Celſo eſſe nullam. Innuere hoc ipſum Gal. in eo de ſalub. diæta libro videtur. quum præcepta hæc perpendens, vbi purgandum vniuerſum ſit corpus & euacuanda quæ in præſenti abundant, agendum aut per loca ad quæ humores vergunt; per contraria autem retrahendum, ſi ne augeantur excrementa velis obſiſtere. Vniuerſum profecto corpus niſi præſente aut imminente iã morbo non expurgatur. propterea q; quod in aphoriſmis traditur in iis quæ ægrotant obſeruandum, æſtate. ſ. per ſuperiora, quòd bilis tunc temporis maxime affluens & excandeſcens ſurſum repit; hyeme per inferiora quòd pituita tunc redundet grauis & ſponte deorſum inclinans. ſecus vbi ne augeantur excrementa ſtudium eſt. tunc. n. nõ præſentem ſed futurum morbum auertimus. & hyeme quidẽ per ſuperiora purgare ventriculum præſtat, quòd pituita in eo multa affluit expurgatu per vomitum facilior ob viæ breuitatem: æſtate autem deorſum retrahenda excrementa, quòd bilioſa præſertim tunc temporis ſunt, à quibus metus eſt ne incaleſcat corpus.*

In parte iſta quod propoſuit declarat auctoritate Hipp. ſecundo Gal. tertio Io. auctoritate hoc declarat. ſcda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi. Inquit Io. prima in duas, primo confirmat qd̃ dixerat auctoritate Hipp. via vna, ſecundo via alia. ſcda ibi. Inquit iterum Hipp. prima in duas, qa primo facit qd̃ dictum eſt, ſecundo confirmat illam auctoritatem ꝓ cõm. Gal. ſecunda ibi. Et dixit Gal. aditum. i. aſcenſum ad ſuperiora. totum poſtea eſt notum. Deinde cum dicit. MOND.

SYL.

Medicamenta igitur æſtate vitanda ſunt, quæ acria & valentia ſunt, purgantq; diſſoluendo, hyeme vero purgantia lubricando. Illa enim febres, vlcerationes, dyſenterias, prõpte excitant, hęc diarrhœas, & lienterias. Acria vero illa non in eſtu ſolum, ſed etiam frigore vitanda, quia vt in illo excoriationem & febres (vt diximus) promptæ excitant, ſic in hoc hypercatharſin, hoc eſt, purgationem immodicam & virium diſſolutionem.

ANT. Medicinæ diſſoluẽdo educentes ī ęſtate vitãdæ ſunt. Quæ lubrificãdo & labificãdo educunt in hyeme vitandę ſunt.

Inquit Io. Vitandæ ſunt in æſtate medicinæ q̃ acuitatem habent, & educunt diſſoluendo: ſunt. n. facilis inflãmationis, & vitandæ ſunt in hyeme quæ ſoluunt labificando & lubricum faciendo. Timetur. n. ſuper primis caſus in febres, & excoriationes, & dyſenteriam: timetur ſuper aliis caſus in fluxus & lienteriam. Et dixit ꝙ tẽporibus ęſtus & frigoris medicinæ acuitatẽ habentes timendæ ſunt, timetur. n. in vno excoriatio & febres: & timetur in alio euacuatio ſupflua, & diſſolutio.

In parte iſta q̃ dixerat ipſe confirmat auctoritate Io. cum additione quã fecit in cõm. illius aphor. Aeſtate qdem ſuperiora, ſunt. n. facilis inflãmationis eo ꝙ ęſtus haberet eas inflãmare, iterum etiam in eis inducit acuitatem, hę aũt acuitates ſui acumine excoriant inteſtina: iſtæ aũt quæ euacuãt labificando, aut lubricum faciendo ſunt timẽdæ in hyeme cum inducunt fluxum. i. diariam, hoc modo: nam hæ medi. euacuant tm̃ materias q̃ ſunt tm̃ in viis, & alias ponunt in motu, q̃ quidem materiæ poſitæ in motu qñ peruenerunt ad inteſtina inducunt diariam, dum etiam perueniunt ad ſtomachum debilitando eius digeſtiuam & contentiuã inteſtinorum debilitando inducũt lienteriã, eo ꝙ lienteria eſt paſſio ſimul ſtomachi & inteſtinorũ, vt Gal. ponit de interiorib⁹ 6. ſi bene recolo, vnde appellat paſſio vẽtralis &c.

SECVNDA

SECVNDA INTENTIO est canon in rectificatione medicinarum solutionem facientium, cuius sunt duæ summæ, & prima continet quatuor capitula.

De rectificatione medicinarũ quot modis fiat, & de obseruãdis in ea, & de rectificatione cũ eo quod opponitur eis proprietate sua. Cap. 1. Summæ primæ.

De medicamentorum purgantium correctione.

SYL. *MEdicamentorum purgantium tam bonorum quam maleficorum differentias prius demonstrauimus. nũc autem horum malignitatem auferre, vel saltem obtundere, & quibus poterimus modis corrigere, partim malitiam eorum & excessum frangentibus, partim salubrem aliquam facultatem afferentibus, Dei benedicti beneficentia adiuti tentabimus.*

ANT. INquit Heben Mes. differentias bonitatum & malignitatum medicinarum solutiuarum, iam in præteritis demonstrauimus. expedit autem nunc earum tollere malitias, aut saltem reprimere fm meliorem modum possibilitatis: & hæc facimus de largitate Dei benedicti cum eo quod frangit malitiam & excessum earum, & acquirit ei dispositiones incolumes.

Continua. Postq̃ Io.Mes. in prima sectione determinauit de medicinis solu. inquirendo qd sit medicina solu. inquirendo etiã p quid ipsa operatur, posuit etiam diuersitates ipsarum penes malignas & incolumes, docens illas ab inuicem distinguere ostendendo etiam earum posse. In ista scda sectione. Mesue determinat de eis quãtum ad qualitatem siue modũ appropriationis earum ad corpus, iste aũt modus siue qualitates approximationis earum consistit in duobus. sin cõsolatione earum anteq̃ corpori approximent, consistit etiã in consolatione earum postq̃ corpori sunt approximatæ, & ideo Mes. duo facit, primo determinat de consolatione ipsarum anteq̃ corpori approximentur. scdo determinat de eis & earum consolatione inquãtum ad corpus approximantur. scda ibi. Inquit He. Mes. obuiandũ. prima in duas. primo ponit intentionem suã, secundo exemplum. scda ibi. Et hoc duobus modis, malitias earum anteq̃ corpori approximentur tollere, & hoc faciemus de largitate Dei. i. gratia Dei & sui influentia. Sed hic est primo notandum: nam posuit Mes. q̃ ipse intendit hic determinare de eo q̃ remouet malitias medicinarum solu. modo talis remotio malitię ipsarum aut fit anteq̃ corpori approximentur & etiam talis doctrina ptinet ad actum pręuisiuum siue p̃seruatiuum: aut scdo fit talis remotio malitiæ ipsarum q̃n ad corpus approximantur, & hoc magis ptinet ad actum curatiuum. & qa actus præuisiuus immediate præcedit actum curatiuũ, ideo hæc doctrina q̃ est de consolatione ipsarum anteq̃ corpori approximet præcedit sequentem doctrinam q̃ est de earum consolatione, q̃n sunt approximati corpori. Secũdo est notandum, dicit Mes. frangit malitias ipsarum & excessum, & acquirit eis dispositiones incolumes, dixit primo frangit malitias ipsarum quantum ad nocumentum qđ ab eis ꝓuenit à primis qualitatibus siue à cõpositione prima quæ est in ea. dixit postea. et acquirit eis dispositiones incolumes, quantum ad nocumentum quod inducunt per secundas qualitates aut tertias. Deinde cum dicit.

Notandũ.

SYL. Corrigendi medicamẽti ratio duplex. *Corrigimus aũt medicamentum purgans maleficum, aut misto ipsi altero facultatem habente contrariam ipsi excessui, aut arte aliqua, & industria melius ipsum reddendo.*

Et hoc duobus modis, aut enim illud facimus cum societate alterius medicinæ, aut cum bonitate quæ acquiritur eis per artem. ANT.

In parte ista exemplum determinat de cõsolatione medi solu. anteq̃ corpori approximent, & diuidit hæc pars in duas: primo. n. ostendit quot & q sunt modi consola. ipsarum anteq̃ corpori approximent, secundo ponens illos modos docet eas cõsolari & p̃parari. secunda ibi. Et debes intelligere. & hoc. i. consolatio istarum medi. & fractio nocumentorum ipsarum cũ societate. i. pmixtione alicuius medi. aut cum bonitate q̃ acquiritur p artem. s. eas decoquendo, assando, aut infundendo. Deinde cum dicit.

Et debes intelligere societatem, rem virtutem habentem opponentem se ei quod ex medicinis solutionem facientibus timetur. ANT.

In parte ista fm istos modos docet eos consolari, & primo determinat de consolatione ipsarum vt acquiritur per cõpositionem alicuius medi. cum eis, scdo determinat de consolatione ipsarum, vt acquiritur p artem & artificia. secunda ibi. Inquit He. Mes. dispones acquisitæ p artem. prima in duas, qa primo ostendit qd est consolatio medicinarum solu. vt ipsa fit p cõpositionem alterius medi. cũ ipsa, & in scda parte ostendit quot & qbus modis fit ipsarũ consolatio per compositionem alterius medi. secunda ibi. Et fit id tribus modis. Dicit sic de prima parte, ita dixi q̃ duob⁹ modis præparatur medi. solutiua anteq̃ corpori approximetur, & debes intelligere societatem. i. consolationem fieri in medi. solutiuis per compositionem vnius medi. cũ alia medi. rem hñtem virtutem opponentem ei qđ timetur ex medi. solutionem facientib⁹. Sed tu dices cõtra si q̃n q̃ consolamur medi. sol. per rem iuuantem suam virtutem & operationem, tunc non est verum dicere q̃ consolatio ipsarum fiat hoc mõ. s. p rem eis se opponẽtem, sed ita est, quare &c. maior est nota, quia quod iuuat operationem alterius non dicitur ei obuiare, minor apparet: nam dicet statim Mes. q̃ turbith consolatur cum zingibere: nam confortat eius virtutem & operationem q̃ erat in eo sumpta. Hinc est dicẽdum q̃ medi. solu. põt consolari per rem se opponentem, quod põt dupliciter intelligi, vno modo q̃ consoletur per rem se opponentem oppositione vera & proprie dicta, quę est inter ea quæ sibiinuicem non compatiuntur in stomacho. Et hoc modo dictum ipsius Mesuę non habet veritatẽ propter rationem dictam. Secundo modo põt intelligi, q̃ hæc consolatio fit per rem sibi oppositam quacũq̃ oppositione large acceptam, q̃ est fm magis & minus. hoc modo bene habet verum dictum ipsius: nam turbith q̃n cum eo miscetur zingiber, soluit cito, magis q̃ si sine eo adhiberet, mõ scitis q̃ hæc est oppõ inter magis & minus, & iõ q̃n q̃ consolamur medicinas hoc modo per compositionem rei quæ vigorat eius operationem: non enim solum timetur ex medicina solutiua dum superfluę euacuat, immo ex ea q̃n tarde aut parum euacuat, & ideo consolatur per compositionem rei quæ illi opponitur oppositione quod fm magis & minus est tale. Deinde cum dicit.

Obiectio.

Responsio.

SYL. *Verum facultatis contrariæ mistio tribus modis perficit, vt inquit Democr. Aut. n. malitiam à proprietate innatam, vt qualitatem venenosam, & vitæ nostræ inimicã, aliis proprietatem oppositam natura fortitus, emendamus: aut intẽperiem eorum calidam, frigidam, humidam, siccam, contraria qualitate mista, permutamus: aut denique effectis ipsorum noxiis post dicendis, contraria opponimus.*

Et fit illud tribus modis, sicut inquit Democ. aut cũ obiectionibus in emẽdatione malitiarum earum q̃ innatæ sunt à ꝓprietate sua, q̃ sunt venenositas, & inimicitia rei vitæ, cum re q̃ etiam opponitur proprietate. Aut cum obiectionibus earum complexionibus in pmutationem calidi frig. & hu. & sicci. Aut cũ obiectionibus in corrigendo effectus earũ quos dicemus post. ANT. Tribus modis consolatur me. p associationem alterius medi.

Ann. Io. Costę

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 73 sur 1089

ANNOT. 10. COSTÆ.

Et fit illud tribus modis &c. *Triplici medicamentorum vitio triplex præsidium accõmodat, simile videlicet differentiæ noxæ similem differentiam præsidij apponens. Vitium ex proprietate castigat præsidio ex proprietate, quod ex intemperie est corrigit auxilio ex intemperie, & quod ex secundis ac tertiis qualitatibus prodit, (effecta hæc vocat) iis quæ similis differentiæ sunt & contraria efficiunt, emendat. Sed in his opportune adhibendis duo præcipue obseruari à medico desiderat. primum vt nulla coniungantur nisi quæ cognata sint natura & concordia. alterum vt debita proportione cõmisceantur. ita.n.fore putat vt quod ex ea miscela prodit saluberrimum sit futurũ. Par aũt est vt hic huius viri diligentiam admiremur. Non satis putat vitio ex proprietate medicamentum opponere ex proprietate contrarium, sed consensum quoq; (sympathiam vocant) inter ea quæ ita cõmiscenda sunt etiam desiderat, id quod plurimi ego certe faciendum duxerim, qui esse inter naturales res omnes assensum & dissensum pro certo habeo, licèt id etiam negent qui proprietates occultas non admittunt. Atque, vt maior certe in componẽdis medicamentis sit difficultas necesse est si obseruandus hic etiã est consensus : enitendum tamen medico futuro est vt hac quoq; in re plurimum proficiat. neq; iis sunt aures præbendæ, qui dum Arabas superstitionum authores faciunt prædicantque, subterfugiendi laboris gratia à diligentiori harum rerum obseruatione cum ipsi absliment tum alios etiam interdicunt.*

MOND. In parte ista Mes. ostendit quot & quibus modis fiat cõsolatio medicinarum solu. p compositionem alterius medi. & primo præmittit hos modos, secundo penes illos modos docet consolari. secunda ibi. Inquit He. Mes. vel Io. Mes. acquirimus medi. solu. prima in duas, primo præmittit hos modos consolationis ipsarum per compositionem alterius medi. auctoritate Demo. Et quot sint etiam. In secunda parte explicat quasdam conditiones obseruandas ad hoc vt p istos tres modos possimus eas debite consolari. secunda ibi. *Sed crede altiora rimanti.* Et fit illud. s. talis cõsolatio medi. solu. per compositionem alterius med. aut cum obiectionibus. i. operationibus à pprietate sua. i. à forma specifica, rei vitæ. i. mẽbro quod est principium vitæ, aut cum obiectionibus earum cõplexionibus medi. oppositis sibi in compositione, sicut illo mõ consolamur scãmoneam aut rhabarbarum cum violis aut syrupo violato, nam per cõpositionem eius frigi. consolamur scãmoneam & rhabarbarum, quę in compositione sunt calida & ficca. tertio consolamur medi. solu. obiectionibus. i. oppõnibus in corrigendo excessus earum quantum. s. ad secundas qualitates vel virtutes supplet tertias, sicut qñ aliqua medi. solu. esset nauseatiua aut mordicatiua, & permiscemus cum ea aliqd quod pphiberet excessum istarum virtutum siue qualitatũ, mordicatio.n. & nausea est ex operationibus secundarũ vel tertiarũ virtutũ. Et sic apparet q tres sint modi cõsolationis alicuius medi. solu. vt habet fieri p compositionem alterius med. nam cõsolatio medi. solu. hoc mõ non habet fieri nisi p rem hñtem ad ipsam oppõnem, aut ergo p rem sibi oppositam in prima qualitate, aut secunda, aut tertia, aut p rem sibi oppositam in quarta virtute. si fiat ista consolatio p rem sibi oppositam in virtute quarta siue specifica forma, sic est primus modus de consolatione ipsarum, si aũt fiat per compositionem alterius medi. sibi oppositæ in primis qualitatibus sic est secundus modus consolationis ipsarum qui fit p permutationem complexionis eius, si aũt hæc consolatio fiat per rem sibi oppositã in secundis & tertiis virtutibus siue qualitatibus, sic est tertius modus cõsolationis ipsarum vt fieri

Sufficiẽtia modorum consolandi med. solu. p admixtionẽ alterius.

A habet per cõpositionem alterius medicinę. quare aũt simul ponat cõsolationem medi. solu. per rem sibi oppositam in qualitate secunda & tertia apparebit infra in cap. de consolatione medicinarum solu. quæ fieri habet per rem quæ sibi opponitur effectibus suis. Deinde cum dicit.

Duo præterea omnino obseruantes, primum, vt medicamentis prædictis sit quædam proprietatum inter se concordia, & cognatio, qua sese mutuo afficiant, vt transmutatione absoluta, ex his duobus contrariis virtus vna consurgat, vt exempli gratia, zingiber turbith ipsi vim miram imprimit, & raphanus hermodactylis, raphanus aũt cum turbith frustra permiscetur, quia his duobus insita non est inter se concordia. Scãmonium quoq; cor proprietate sua & calore ipsum inflãmante ac multum dissoluente ledit. licet verò ambra cor roboret, & crystallus inflammationem extinguat, & galla partes dissolutas cogat, tamen nullum eorum recte

B *scammonio miscetur, quia hæc ac scammonion agendo inuicem & patiendo in vnius virtutis concordiam non conspirant, nec contendunt. Quæ verò medicamenta proprietatibus suis concordent, ac symbolum habeant, ab his disce, qui rerum variarum arcana scrutantur.*

SYL. Miscendorum cognatio quædã necessaria est ad sui mutationẽ & vnionem Arist. lib. 1. de generatione ca. 7.

Sed crede altiora rimanti, quia hoc non sufficit, nisi duo super his obseruentur. Primum est vt figillent sibiinuicem res, quarum præcessit rememoratio in earũdem proprietatum concordia, vt fiat ex eis, post pacẽ obiectionum virtus vna, sicut verbi gratia, zingiber figillat turbith virtutem mirabilem, & raphanus hermodactylis Rphani aũt cum turbith inutiliter est permixtio. Non.n. radicaliter sibi concordat, & adhuc verificatur. Scammoneæ proprium est lædere cor, ex eo quod est calida, habilis inflãmari, & quod est multę dissolutionis. Verum ambra confortat cor, & crystallus extinguit inflãmationem, & galla congregat dissolu-

C tiones membrorum, sed non est condigna eorum cum scammonea permixtio, non.n. sibiinuicem figillant ad concordiam. Scias aũt scientiam concordiarum, pprietatum, quis tradidit & figillationem sibiinuicem rerũ. Inquirat ergo prudenter sapiens & consulat doctos solicitos rerum scrutinia tractare harum illarumq;.

ANT. Duo sunt obseruãda si debite volumus consolari med. per compositionem alterius.

In parte ista Mes. ponit conditiones obseruandas ad hoc vt per istos tres modos possimus debite consolari medicinam sol. per compõnem alterius. Et primo proponit quot sunt istę condõnes & declarat vnam illarum, secundo declarat aliam. scda ibi. Secundum aũt. Dicit sic de prima parte, q non solum ad consolationem ipsius medicinę solu. hoc modo oportet cõmittere istos tres modos cõsolationis eius, imo etiam oportet q res admisceatur medicinæ solut. quæ habeat proprietatem figillatam vt permisceri possit cum medi. solutiua, non.n. sufficit ad consolationem alicuius medicinæ solu. per compositionem alterius, scire q hæc medi-

D cina composita cum medicina habet pprietatem p quam resistit veneno ipsius medicinæ confortando cor, aut quia habet compositionem primam contrariam qualitati primæ ipsius medicinæ, aut quia habet reprimere qualitates secundas aut tertias ipsius, non.n. hoc sufficit si volo consolari medicinam sol. per compositionem alterius, imo oportet q hæc medicina sibi permixta habeat proprietatem figillatam cum ea ad concordiam, vt verbi gratia scimus q scãmonea habet venenositatem, vnde contrariatur cordi, habet etiam superflue inflãmare, habet etiam facere dissolutionem mẽbrorum, modo non omnis medicina sibi admixta quæ remouet hęc nocumenta dicitur eam consolari, hoc enim modo quia ambra habet cor confortare remouẽs etiam primum nocumentum haberet eam consolari, quod non est verum, & corallus cum habeat extinguere inflãmationem remouens per hoc secundum nocumentum scãmoneæ haberet eam consolari, quod non est verum, iterum etiam galla cum habeat cõgregare mẽbra dissoluta remouendo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 74 sur 1089

uendo per hoc tertium nocumentum scãmoneæ, vt sic haberet consolari scammoneam, quod non est verum, & ideo oportet cp medicina quæ admiscetur medi. solu. ad consolandum eam habeat proprietatem ad illam sigillandam in concordia. Dicit ergo sic, cp credẽs mihi post pacem. i. post terminationem alterationem ipsarum, per vnionem etiam ipsam zingiber sigillat turbith, idest habet proprietatem sigillatiuam turbith, scammoneæ proprium est. s. â forma specifica lædere cor, quia venenosa, & hoc est primum nocumentum, & quia calida habilis ad inflãmandum, & hoc est secundum nocumentum scãmoneæ, & quia est multæ resolutionis. s. membrorum. & hoc est eius tertium nocumentum, modo ostendit cp hæc talia nocumenta non remouẽtur per quæcunque contraria, quia scilicet primum nocumentum eius non remouetur per quodcunque quod cor confortat, nec secundum remouetur per quodcunqs infrigidans, nec tertium remouetur per quodcunqs quod habeat congregationem facere. hoc est qđ dicit, ambra confortat cor, & ideo deberet resistere scammoneæ in primo nocumento sed non resistit, imo adhuc remanet cum tali nocumento, eodem modo etiam aduenit si permisceatur cum crystallo ad remouendum eius inflammationem, aut cum galla ad remouendum dissolutionem mẽbrorum. Adhuc enim remanet cum prædictis nocumentis eo cp tales medi. cum scammonea permixtæ non sigillant sibi proprietatem ad concordiam. Nam semper oportet cp inter agens & patiens sit proportio non solum in qualitatibus primis, sed in proprietate seu forma specifica. Modo forte posset aliquis dicere quomodo cognoscam ego cõcordiam proprietatis quæ est inter vnam medicinam & alteram? respondet & dicit, scientiam autem &c. Et consulat doctor. i. cõsilium acquirat â doctis, hæc enim cõcordia proprietatum inter vnam medicinam & alteram habetur, aut experimẽto, aut per dicta antiquorum, nõ autem per rationem, non enim ex ratione possumus cognoscere quod turbith consoletur ex zingibere, & ita habeat consolari turbith cp non hermodactylos. Deinde cum dicit.

SYL. *Secundum tibi obseruandũ est, vt proportione idonea misceas hæc, medicamento corrigẽdo opposita, inuicemq; agere & pati idonea, vt ex his iam consentientibus, medicamẽtum resultet vnum, velut pacatum, pugnæ omnis expers, magnarumq; virium. De his autem proportionibus, quantum operi proposito expedit, postea dicemus.*

ANT. Secunda cõditio obseruãda in cõsolatiõe medicinarum. Secundum autem est consulte attendere proportiones in rerum obiectionibus, & ad hæc sibiinuicem sigillantibus: ex hoc enim resultat diuersis in vnum medicina consolata post pacem omnis dissidentiæ habens bonitates solennes. Quicquid autem de proportionibus competit dicere, dicetur post.

In parte ista ponit secundam conditionem obseruãdam ad hoc vt per illos tres modos possimus consolari medicinã solutiuam per cõpositionem alterius. & dicit sic. Secũdum autem. s. attendendum in talibus modis consolationis medi. est consulte attendere proportiones. i. quantitates, in obiectionibus. i. oppositionibus rerum &c. post pacem. i. alterationis, omnis dissidentiæ. i. omnis diuersitatis. & notũ est. & sic apparet cp oportet obseruari istos canones ad hoc vt per illos tres modos fiat debita consolatio medicinarum solutiuarum, nam in omni actione in qua agẽs agit in passum sibi proportionatum, requiritur primo cp sit proportio inter ea in qualitatibus, & non solum in primis, & secundis, & tertiis. requiritur secundo, cp sit proportio debita in quantitate inter agens & patiens quia non superflue vnum excedit alterum in quantitate, cum in maiori quantitate sit maior virtus, & etiam debet vnum esse valde diminutum in quantitate respectu alterius, tamen ad hoc requiritur tempus debitum proportionatum, & quia quãtitas tempore mensuratur, idcirco cõditio sumpta ex parte temporis, reducitur ad quantitatem.

De rectificatione medicinarum cum eo quod opponitur eis proprietate sua.

Correctio medicamentorum per alia, oppositam proprietatum virtutem habentia.

SYL. *Medicamento purganti proprietatem quandam laudabilem quæ miscentur opposita conferunt, quorum propria virtus ab ipsorum forma proficiscens in his atque aliis varia, aliquam medicamenti noxam peculiariter respicit, ac corrigit, qualia sunt triplicia. Medicamenti enim purgantis virtutem vel imbecillam augent, vel violentiam minuunt, vel malignam permutant.*

ANT. INquit Ioannes Mesue. Acquirimus medicinis solutiuis ꝓprietates laudabiles cũ re quæ opponitur eis proprietate sua habente virtutem cum aspectu super alicuius rei malitia, & non super alia. & vocatur hæc virtus, virtus quam res sortita est a' specie sua. Differunt tamen hęc & illa. Acquirimus autem eis bonitatem sic tribus modis. Aut enim addimus in virtute earum. Aut permutamus malitiam earum. Aut melioramus operationes earum.

In parte ista docet per illos tres modos cõsolationis medicinarum solutiuarum eas consolari, vt consolatio ostendatur per compositionem aliarum medicinarum. & primo per illos tres modos docet medicinas solutiuas consolari considerando in eis proprietatem quę erat prima cõditio. Secundo hoc idem facit considerando in eis proportionem quantitatiuam, quod erat secundum attendẽdum in consolatione medicinarum solutiuarum per illos tres modos. secunda ibi. Inquit Ioan. modum & proportionem attendendum &c. prima habet partes tres. Primo docet cõsolari medicinas solutiuas per compositionem alterius medic. sibi oppositæ proprietate occulta. Secundo hoc idem facit per compositionem alterius medi. quæ sibi opponitur suo effectu post secundas aut tertias qualitates. secunda ibi. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autem concedenti. tertia ibi. Prope illam secundam. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autem effectibus. Prima in duas. Primo ponit quot modis cõsolatur medicina solutiua per aliam sibi oppositam in proprietate. Secundo illos modos declarat. tertia ibi. Addere autem oportet. Dicit sic, & vocatur hęc virtus. i. forma specifica quam res sortita est â specie sua, idest vocatur forma specifica quæ consequitur rem â sua specie & forma, differunt autem hæc & illa secundum quòd differunt inter se forma specifica & species. Et ex hoc apparet quòd ipsa forma specifica non est species siue forma substantialis rei, sed bene consequitur illam speciem, & acquiritur in re ex vnione formæ substantialis cum materia, vt natura attractiua ferri nõ est forma substantialis magnetis, sed virtus attractiua ferri causatur ex ꝓpria vnione formæ substantialis magnetis cum sua materia. similiter etiam virtus attractiua choleræ non est forma substantialis scammoneæ, sed bene derelinquitur in scammonea ex vnione suæ formæ cum materia. similiter etiam virtus attractiua nutrimenti in plantis non est forma substantialis earum plantarum, sed bene causatur hæc virtus attractiua in eis per vnionem debitam animæ vegetatiuæ ad primam materiam, & sic de aliis in quibus est forma specifica. Aut enim addimus medi. aut enim addimus in virtute earum super aliam medi. aut permutamus &c. totum est notum. Deinde cum dicit.

Correlar. de fora specifica ms quid sit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 75 sur 1089

Canon primus.

SYL. *Siquidem medicamentorum actio imbecilla est intendenda, misto proportione iusta eorum aliquo, quæ actionis vigorem ipsi tribuunt, ob agendi inuicem ac patiendi proprietatem cognatam, seu ob totam suam substantiam, non ob caliditatem vel frigiditatem. Quomodo corallium sanat stomachi imbecillitatem, pœonia epilepsiam, non quia illud frigidum, hæc calida, aut quia illud graue, hæc leuis, sed quia hanc virtutis dotem vtrunque est sortitum: sic serpens inuenescere facit: magnes ferrum attrahit, & alia similiter.*

ANT. De cõfortatione med. debiliter & tarde operantium.

ADdere autem oportet in virtute medicinarum, quarum operatio debilis est per aliqđ eis adiunctum, quod quidem faciat operationem earum virtuosam sigillatione proprietatis suæ cum ipsis, & cõmensuratione vnius ad alteram, & efficitur illud non quia calida, aut frigida, sed quia talis. sicut diximus quod corallus sanat stomachum, & pœonia epilepsiam, non quia est frigidum alterum, aut quia calidum, nec quia graue, aut quia leue, sed quia dotatum sic. Et dicitur ꝙ serpens facit iuuenescere, et magnes attrahit ferrum, similiter & de aliis dicuntur alia.

In parte immediate posita Io. Mes. ostendit quot modis consolatur medi. solutiua per compositionem alterius medi. sibi oppositæ in proprietate. In parte ista ſm illos modos docet eas consolari, & diuiditur hæc pars in partes tres ſm ꝙ illi erant modi tres. Primo ergo docet consolari medi. solutiuam per compositionem alterius medi. quæ quidē ex proprietate addit in virtute ipſius. Secundo docet eam consolari per rem sibi annexam quę ipsam permutat ad dispositionem seu operationem incolumiorem. secunda ibi. Permutamus autem malitiam. tertia ibi. Melioramus aũt. Prima in duas. Primo in generali ostendit qualiter consolatur medi. solutiua per compositionem alterius quę ipsam auget in sui virtute. Secundo in speciali ponit talem modū consolationis earum. secunda ibi. Et debilis quidem est virtus. Dicit sic de prima parte, ita dixi ꝙ tribus modis consolatur medic. solutiua per compositionem alterius medic. hoc faciens â proprietate. addere autem &c. virtuosam sigillatam in eis & cõmensuratione, ideſt proportione, & nõ efficitur illud. ſ. â *medicina sibi admixta, quia calida*, aut quia frigida *sumpta, nec quia sicca* vel *humida*, sed quia talis, scilicet â forma specifica, corallus sanat stomachum, id est dispositionem stomachi, & pæonia epilepsiam, id est malam dispositionem cerebri non quia frigidum alterum, scilicet corallus, vel quia calidum pæonia, nec quia graue sicut corallus, nec quia leue sicut pæonia, sed quia dotatū sic, & ex hoc apparet ꝙ â proprietate corallus habet confortare stomachum, & ideo auctores in cura passionum ipsius stomachi admiscent corallum cum aliis medicinis, & admiscent pæoniam cum medicinis cerebri, & hæc forte est causa, quare vulgares ponunt circa collum pæoniam & corallum: nam cum illis confortant stomachum, in pueris autem stomachus est debilis, & in eis cerebrum est debile, vnde etiam apponunt pæoniam, & sic ex istis verbis non vult aliud habere Mes. nisi quod quandoꝙ vna medi. admixta alteri medi. solutiuę, vigorat eius operationem nõ per qualitatem seu virtutem secundam vel tertiam aut primam, sed per quartam virtutem siue specificam formam, sicut apparebit statim de zingibere quando cum turbith admiscetur. Deinde cum dicit.

SYL. *Porrò medicamenti facultas purgatrix est imbecilla, quãdo debiliter, & minus quam opus est purgat, aut tarde purgat, tum scilicet primum, quum corpus cibo aut somno reficiendum est: immo interdum die postero, & interdum humores mouet, non vacuat, interdum coctionem vitiat, cibum crudum aut tantum coqui cœptum vna secum detrahens, ac deturbans.*

A Et debilis quidem est virtus medicinæ aut diminuta duobus modis, aut quia debiliter operatur & minus q̃ oportet, aut quia tarde operatur & efficit operationem suam quando oportet corpus occupari aut cibo, aut somno. Et aliquando operatur in die secundo, & aliquando mouet et non educit. Et aliquando rem cibalem destruit trahens eam secum indigestam, vel qñ incipiebat digeri. ANT.

In parte ista in speciali declarat istum modum consolationis medi. solutiuę per compositionem alterius medi. quę vigorat eius operationem, quando ipsa est debilis in sua operatione, & quia hæc medi. non potest consolari nisi primo cognoscatur eius debilitas. Iõ Mes. primo ponit quot modis medi. solutiua potest esse debilis in sui operatione, & in secunda parte docet eam confortare ſm illos modos. secunda ibi. Si autem medi. simile verbum quod dicitur in hac parte ponit Gal. in tertio de accidenti & morbo. Nam ipse ponit ꝙ aliqua operatio potest esse debilis duobus modis, aut quia. ſ. ipsa non sit debita ſm ꝙ oportet in quantitate conuenienti, aut quia fit tarda, sicut isto modo digestio stomachi fit diminuta aut debilis, aut quia fit indebite, aut quia tarde fit, indebite qñ non digerit tantum quãtum debet, & sic in alio. Deinde cum dicit.

Si igitur medicamenti purgatio fit debilis, imperfecta, parcior quam opus est (vt turbith re vera pituitam tantum tenuem vacuat, epithymum parum aut nihil vacuat, nisi eius larga vis sumatur: mãna, hermodactylus, & alia multa debiliter vacuant) robur facultatis ei addendũ est per ea, quæ ipsi sunt familiaria, & sese mutuo ferunt, vt ex vtriusque conflata virtus vna purgationem absolutam perficiat. SYL.

Si autẽ medicina debiliter operatur, et efficit operationem suam incompletam, aut operatur minus quam oportet, sicut turbith quod in veritate educit de phlegmate, quod est subtile tantum, & sicut epithymum de quo nisi quantitas magna exhibeatur, non soluit nisi parum, aut non soluit, & sicut tereniabin quod debiliter soluit, & sicut hermodactylus et alia plura, conuenit confortari virtutes eorum cum eis quæ patiuntur sese, vt sigillatim virtus ex eis resultet completam faciens operationem. ANT.

In parte ista in speciali docet consolari medi. solutiuam quando est debilis per compositionem alterius. & primo docet ipsam consolari quando est debilis, quia parum aut indebite euacuat. Secundo docet eam consolari quãdo est debilis, quia tarde euacuat. prima ibi. Si autem medicina tarde operatur. Prima in duas, primo ponit causam attendendam in hoc modo consolationis istarum medi. qñ sunt debiles. Secundo illam causam declarat per exempla. secunda ibi. Sicut. v.g. Dicit sic de prima parte, ita dixi quod medic. aliqua potest esse debilis in sua operatione aut quia indebite operatur, eo quod non euacuat tantum quãtum debet, nec quale, quia non euacuat crassum de humore quẽ debet euacuare, aut quia tarde operatur. si autem &c. Et ex hoc apparet ꝙ ſm istum modum debilitatis medi. solutiuarum, aliqua medi. solutiua dicitur adhuc debilis dupliciter. Vno modo dicitur debilis ratione quantitatis medic. & suæ qualitatis seu substantiæ, quia non euacuat multum de materia, nec etiam euacuat de se nisi quod subtile est, sicut isto modo dicimus ꝙ turbith est medi. solu. debilis: & parum de phlegmate euacuat de se, & etiam subtile est. Secundo modo dicitur medi. debilis hoc modo ratione loci ā quo euacuat, quia scilicet non euacuat â lõge sicut firacost. casia. tereniabin. i. mãna, & tamarindi. hæ enim medi. non euacuant nisi hu. quibus obuiant in viis cõmunibus expulsionis, vnde si inueniat hu. crassos & multos in viis cõmunibus, ita eos euacuant sicut cholericos, vel alios subtiles hu. & ideo hæ medi. non dicuntur debiles primo modo, sed dicuntur debiles secundo modo, quia nõ possunt euacuare

B C D

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 76 sur 1089

multum à longe. Primum modum huius medi. debilis tangit cum dicit, & ſicut turbith vſq; ibi, & ſicut tereniabin. ibi enim tangit ſecundum modum huius medi. debilis. vt ſigillatim virtus reſultet ex eis. i. adinuicem habeant proprietatem occultam ſiue ſigillatam. Deinde cum dicit.

SYL. *Vt turbith, zingibere adiutum, pituitam craſſam, & ſuccum crudum vacuat, alioquì per ſe non vacuaturum. Epithymum cum ſero lactis, vel hydromelite, vel ſale Indo, vel ſale gemma, vel myrobalanis nigris, potentius purgat. Mãna cum thymo, aut ammi, aut cardamomo, laudatam & abſolutam facit purgationem. hermodactylus cum cumino, aut pipere, item hermodactyli puluis cum ſucco ſcillæ, vel raphani in trochiſcos coactus, materiam craſſam & lentam à iuncturis mire educit.*

ANT. Sicut verbi gratia. Si conſortetur turbith cum zingibere proprie tunc educit phlegma craſſum, & crudum chymum. ſolus vero non operatur illud. Et ſi cõſortetur epithymum cũ aqua caſei, aut mellis, aut iungatur ei ſal indus, aut ſal gemma, aut myrobalani nigri, eius operatio magnificabitur. Et ſi conſortetur tereniabin cum aliquo, ſicut alhaſce, aut ameos, aut cardamomo, ſoluet ſolutione laudabili cõplete. Et ſi adiungatur hermodactylis ciminum aut piper, aut fiant ex puluere eorum & ſucco ſcillæ aut raphani trochiſci eorum, operatio erit ſublimis educendo materiã craſſam & viſcoſam ab inſtrumentis iuncturarum.

Specificat quod dictum eſt per exempla. Si conſortetur turbith cum zingibere proprie educit phlegma craſſum, zingiber propter ſui caliditatem habet incidere & ſubtiliare hu. craſſum, vnde redditur facile ad expulſionem, & ideo admixtum turbith educit phlegma craſſum, ſed cum zingibere hoc non facit tantum propter caliditatem, quia ineſt ei confortare medi. calidam, & ideo hoc maxime habet facere per proprietatem, iterum etiam zingiber vigorat operationem myrobalanorum, & hermodactylorum, ſicut ipſius turbith, & ideo hoc maxime facit à proprietate. Et ſi confortatur epithymum, euacuat melancholiam, tamen ſi de eo exhibeatur modicum non euacuat, ſed ſi de eo exhibeatur vſq; ad duas vel tres. 3. bene euacuat admixtum cum medicinis quas enumerat. alhaſce. i. hyſſopus hortulana, aut piper. alia litera habet pipera. ſ. piper album, & piper nigrum, & piper longum. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem tardius & longo poſt tempore purget medicamentum (vt agaricus, aloe, hermodactylus, turbith, & ſimilia) miſce purgationem tuto accelerantia, vt agarico oxymeli, ſalem gemmam: aloe, aromata: hermodactylo, ſcillã, raphanum: turbith, zingiber.*

ANT. Qualr confortant medi. tarde operantes. Si autem medicina tarde operetur, & operationem ſuam efficit poſt tempus extenſum, ſicut agaricus, & aloe, & hermodactylus, & turbith, & ſimilia, erit eis admiſcendum aliquid, quod operationem facilem reddat, & feſtinare faciat: ſicut v.g. Confortatur agaricus cum ſecaniabin, & ſal gemma: aloe autem cum ſpeciebus alefanginis: et hermodactyli cum ſcilla, & raphano: & turbith cum zingibere proprie.

In iſta parte docet Meſ. conſolari medic. qñ tarde operat̃ & docet ipſam conſolari p compoſitionem alterius qñ eſt debilis, quia. ſ. tarde operatur, & dicit ſic q ipſam. i. virtutem & operationem cum ſecaniabin. i. ex melle, & ſal gemma. Hic aduertendum q aliqua medi. admixta medi. ſoluiuæ dicitur accelerare ſuam operationem p virtutem ſigillatam & occultam, ſicut qñ cum agarico permiſcetur ſecaniabin aut ſpecies aromaticæ. Secundo modo dicitur accelerare operationem eius per ſuam virtutem cõem quam habet inducendo. ſ. mordicationem in ſtomacho et hoc mõ ſal gẽma eis admixtum accelerat operationem, & ſal cõe, & ſal nitrum, & ſal indum adhuc etiam accelerant ſui operationem per proprietatem. cum ſpeciebus aleſanginis. i. cũ ſpeciebus aromaticis, & hæc eſt cauſa quare Gal. & alĩ auctores in cõpoſitione hieræ non ſolum ponunt aloẽ, ſed etiã ponunt ſpecies aromaticas, vt habeant accelerare eius operationem cum alia operatio ſit valde tarda, ſicut eſt ſpica aſſata, ciminum & ſolium, & ſimilia. etiam pp aliud ibi ponuntur ſpecies aromaticæ, vt. ſ. confortent virtutem ſtomachi, & cordis aliorum mẽbrorum quibus obuiare põt medi. ſolutiua ſui malitia, & turbith cum zingibere, pprie, & ex hoc apparet q̃ non eſt inconueniens, q vna & eadẽ medi. admixta medicinæ ſolu. debili fortificet eam in operando, & tarde operando: nam ponebat etiam ſupra q̃ zingiber admixtũ turbit fortificat, & vigorat eius operationẽ. mõ ponit q̃ accelerat eius operationẽ. Deinde cum dicit.

Canon ſecundus.

SYL. *Medicamenti malignitatẽ permutamus, his miſtis, quæ proprietate quadam id præſtant. Malignitas autem medicamenti in eo parte plurima eſt, quod corpus & ſeneſcere cogit, & vſu crebro lædit, partes ipſas principes virtutum nos gubernantium ceu fontes, & ſpiritus, caloremq; natiuum, harũ motores, infirmat. Quapropter medicamentis ſoluendo purgantibus miſcere cogimur quæ cor & alias partes principes quadam proprietate roborant, illaq; purgantia ſalubria reddant, adeo vt miſtis vtriſque corpus ſit ſanum, & iuueneſcere videatur.*

ANT. Permutamus autem malitiam medicinarum cum rebus illud proprietate facientibus. Cõmunis autem medicinarum fm plurimũ malitia eſt facere ſeneſcere corpus, & frequentantibus illas læſionem afferre principalibus mẽbris, quæ ſunt mineræ virtutum, & earum motores debilitare: qui ſunt ſpiritus & calor naturalis. Indicitur ergo nobis neceſſitas admiſcere medicinis ſolutionem ſacientibus res quarum proprietas eſt confortare cor, & membra principalia, & afferre eis diſpoſitiones laudabiles: & cum hoc auxilio acquiritur corpori reiuueneſcentia, & incolumitas.

Hic docet conſolari medi. ſolutiuam per rem quæ refrenat, aut minorat ſua nocumenta, & virtutem venenoſam, & primo dat neceſſitatem conſolationis medicinæ hoc modo, quia per rem refrenantem eius malitiam. ponit etiam modum fm quem conſolatio in ea hoc modo fieri habet. & in ſecunda parte ponit res cum quibus fieri habet iſta refrenatio talium nocumentorum prouenientium à medi. ſoluiua. ſecunda ibi. Res aũt. Et hoc eſt cõe nocumentũ medicinarum ſolu. facere corpus ſeneſcere, eo q̃ omnis medicina præcipue euacuans attrahendo calefacit & exiccat corpus, & iõ ſi corpus ſumit eas frequenter inducitur in nimiã exiccationem et p conſequens in ſenectutem. inducunt etiã nocumentum ſpeciale inquantum habent debilitare virtutem mẽbrorum principalium agendo in illa mẽbra, & præcipue virtutem cordis debilitant quod eſt fons & baſis vitæ. & quia debilitant virtutem principalem agẽdo in illa, habebunt etiam agere in ea quæ deferunt virtutem ex mẽbris principalibus ad alia membra, talia autem ſunt ſpiritus & calor naturalis. ergo. ſ. ad prohibendum hæc nocumenta inducitur in nobis neceſſitas. acquiritur corpori reiuueneſcentia, & per hoc habent reſiſtere nocumento communi quod eſt facere ſeneſcere. & incolumitas quantum. ſ. ad nocumentum ſpeciale, quod faciebant in ſpiritus & membra principalia. Deinde cum dicit.

Nocumentum medicinarum ſolu. duplex.

Qualia ſunt cardiaca, ſtomatica, cerebrica, & quæ alias quoque partes principes, & viſcera roborare cognoſcũtur. Cor namque in omni vacuatione in primis roborandum eſt, (quod ipſum cor, ceu vitæ baſim, ſymptomata purgõi ſuccedentia

dentia primum infestent): secundo loco ventriculus, vt qui medicamentum primus sit susceptur. Aliarum vero partium, robori non admodum, nec primo studemus, nisi cum ab ipsis vacuandum est.

ANT. Res autem quarum auxilio facimus hoc, sunt medicinæ cordiales,& stomatichæ,& cerebrales,& aliæ aliorum principiorum confortatiuæ notæ. Verum suus omnibus his canon est,vt confortetur cor in omni euacuatione, & hæc debet esse intentio prima. Primus.n. occursus omnium accidentium occurrentium corpori est ad cor, tanquam ad basim vitæ. Secunda intentio debet esse confortare stomachum tanquam susceptorē. Aliorum autem confortationem prosequi debere non est principalis intentionis, nisi proprie quando oportet ex aliquo eorum materias euacuare.

In parte ista ostendit quæ sunt medicinæ cum quibus fit cōsolatio istarum medicinarum solutiuarum quantum ad hæc nocumenta quæ inducunt, & primo ponit ordinē in generali inter illas medicinas ex ordine etiam membrorum in eorum confortatione. & in secunda parte in speciali has medi.explicat. secunda ibi. Medicinarum autem. De prima dicit sic, medicinæ cordiales, supple & etiam medicinæ hepaticæ, omnium accidentium, id est nocumentorum, & p̄cipue vehementium occurrentium corpori. s. à medicina. occursus primus est ad cor, causa est, quia hæ medicinæ non inducunt corpori vehemētia nocumēta, nisi p virtutē venenosam q̄ est in eis. hęc aūt virtus venenosa est cōtraria vitę, ergo medicinæ per illā virtutem venenosam debēt occurrere illi membro quod est principiū vitæ, tale autē est cor. Secundo debemus confortare stomachum tanquam susceptorē & tanquam ipsam retinentem, hepar autē vel cerebrum eas non recipit nec retinet, & ideo magis debemus confortare stomachum q̄ cerebrum aut hepar, eo q̄ fortius agūt hæ medicinæ in stomachū, omne enim agens naturale fortius agit contangendo passiuū, & præcipue corporaliter, q̄ si illum non tangeret nisi virtualiter. Deinde cum dicit.

SYL. *At medicamētum facultate cardiacum, quadruplex eligendum est, vel roborans tantum, vt poma dulcia & aromatica, xylaloe, doronicum, & similia: vel alterans purgantis medicamenti temperiem, tam calidam, vt dū scammonio rosa, santala, & similia miscentur, quam frigidam, vt dum tamar Indis miscetur macis, & similia, vel roborans, & simul purgationem adiuuans, vt succus rosarum & violarum, & myrobalani emblicæ, & similia: vel purgantis violentiā, & immodicam vacuationem exoluens, ac remittens, vt succinū, spodium, & similia. Stomachicum vero etiam miscendū medicamentis dissoluendo purgantibus, vt stomachum, [& hepar] facultatis naturalis fontes muniat & tueatur, cuiusmodi est, mastiche, spica nardi, & similia: vt etiam à medicamentis excitatam intemperiem corrigat, calidam, frigidam, humidam, siccā. Quam in rem victus quoq; ratio idonea iuuat, à nobis contra hæc institui consueta. Miscendum item cerebricum aliquod medicamentum: quāobrem pleriq; medici (vt ait Galenus) hieris miscuerunt nucem moscatam, cerebrum, & neruos roborantem, quod idem præstat stœchas, gallia, castorium, & similia. Hepaticum similiter miscēdum, & aliis partibus familiare medicamentum, qualia plurima inuenias in tabulis medicamentorum simplicium.*

Liber secretorum Gal. ascript⁹ est, hanc enim nucē ignorauit.

ANT. Medicinarum autem cordialium virtutes quatuor modis sunt eligendæ. Sunt enim quæ confortant tantum, vt poma dulcia,& aromatica,& xyloaloes,& doronigi,& similia. Aliæ quæ complexionem alterant: aut calidam,sicut si iungitur scamoneæ rosa & sandali & similia : aut frigidā, sicut si iungitur tamarindis macis & similia. Aliæ verò cum hoc q̄ confortant etiam iuuant ad soluendum, sicut succus rosarum & violarū, & emblici,& similia. Et aliæ sunt quæ minuunt de medicina solutiua excessum in solutione & acumine,sicut charabe,& spodium,& similia. Medicinæ quoque stomatichæ medicinis solutionem facientibus miscendæ sunt, vt virtutum naturalium mineram in eo conseruent & temperent, talia sunt mastix,spica, & similia. Et vt permutent complexionem cum eo quod conuenit regimen ad alterationē calid. aut frig.hum. aut sicc. sicut in talibus medicinarum stomaticarum eligere potes. Amplius & in medicinis cerebralibus dicimus idē. Inquit Gal. Plurimi medicorum fecerunt hieras cum nuce muscata, considerantes quoniam confortat nux muscata cerebrum & neruos. Et simile huic facit stœchas & gallia,& castoreum,& similia. Et similiter dicimus de medi.hepatis,& aliis mēbris propriis. Et tibi superest eas inuenire in tabulis medicinarum simpliciū.

In parte ista in speciali ponit medicinas quæ habent resistere nocumentis quę inducunt hæ medicinæ in cor. quæ sunt confortatiuæ cordis. Secundo ponit medicinas quę resistunt nocumentis stomachi quæ etiam confortant stomachum. Tertio ponit medic. acceptabiles quæ resistunt nocumentis cerebri quæ inducuntur à medicina. Quarto ponit medicinas q̄ resistunt nocumentis hepatis quæ confortant hepar. Quinto imponit finem dictis. secunda ibi. Medicinę quoq; stomatice. tertia ibi. Amplius autem & de medicinis cerebralibus. quarta ibi. Et similiter dicimus. quinta ibi. Et tibi supereſt. Prima pars potest habere quatuor si velimus fm q̄ ponit medicinas quæ quatuor modis resistunt nocumentis q̄ inducuntur in cor à medicina sol. q̄ quidē confortant cor. secunda ibi. Aliæ aūt. tertia ibi. Aliæ cū hoc q̄ cōfortāt. quarta ibi. Alia est medicinarum solu. q̄ introducuntur ab eis in cor. Xylo aloes, id est lignū aloes. doronigi est quædam radix valde aromatica omnes partes legit simul per earum noticiam & conuenientiam. Inquit Gal. scilicet in lib. de secretis. & tibi superest, per hoc vltimum verbum potest haberi solutio ad quandam quęstionem qua consueuit quæri, quare Mes. non fecit mentionem de medicinis confortatiuis testiculorum, cum etiam sint membra principalia & etiam ex medicinis solutiuis possint debilitari, possumus respondere dupliciter, vno modo q̄ pro cognitione talium medicinarū remittit nos Mes. ad tabulas medicinarum simplicium, & ideo eas explicite hic nō posuit, vel aliter dato quòd testiculi sint membra principalia, nō sunt principalia nisi propter conseruationem speciei, nūc autem nocumenta quæ inducuntur ex medicinis sunt nisi inducta per se in operationibus quæ faciunt ad conseruationē individui & non speciei &c. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

SYL. *Meliorem medicamenti purgationem reddunt quę ipsius virtutem ad partem purgandam insita sibi proprietate deducunt.*

ANT. Melioramus autem medicinarum operationes in permiscendo cum eis rem quæ proprietate sua faciat virtutem earum peruenire ad membrum, cuius materiam euacuare intendes.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Melioramus autem &c.} In superioribus quum de medicamentorum purgantium differentiis ageret, messe iis etiam trahendi ex peculiari regione proprietatem scripsit, quam rem particulatim est prosequutus. hic, alia etiam nō purgantia affirmat eadem proprietate prædita qua peculiarem corporis partem spectent. quod quidem, occultarum proprietatum derisores si forte derideāt, occulta.n.& hæc proprietas est, habes quem illis obicias Galenum, quem vnū ij sibi sapientiæ ducem faciunt. 1. de comp.med.per genera, & lib. Cap. 1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 78 sur 1089

Cap. 4. *& lib. de ther. ad Pis. & alibi. quòd enim eupatoriũ iecori, asplenon & vnguentaria glans lieni, pulmo vulpis thoraci, betonica & sarxiphagia renibus opitulentur, quòd cantharides vesicam, lepus marinus pulmones offendat, non alia est ratio, quàm ignota hæc proprietas.*

MOND. Postquam Mes. docuit cõsolari medicinam solutiuam per aliam medicinam secum commixtam quæ accelerat & fortificat eius operationem, & etiam per medicinam quæ remouet eius nocumenta quæ quidem inducit membris principalibus, in isto capitulo docet eam consolari per aliã medicinam quæ dicitur ipsum inducere ad mẽbrum quod curare intẽdimus, & suam operationem modificat, & primo ponit intentionem suam. secundo exequitur. secunda ibi. Et sciuisti. Vel potest dici ꝙ in secunda parte dat modũ rectificationis harum medicinarum. Circa primam partẽ sunt duo notanda, primum est ꝙ melioratio medicinæ solutiuæ est triplex. vna est quæ fit per medicinam aliam fortificantem & accelerantem operationem medicinæ, alia est q̃ fit per medicinam aliam quę appropriat eam quod nõ est aliud q̃ appropriatio operationis ipsius ad membrum vel ad corpus à quo euacuare intendimus, ita ꝙ non ab alio modo. prima melioratio medi. solutiuę acquiritur in j.c. p̃cedẽti. ab isto, in quo docebat Mesue addere in virtutem & operationem medi. solutiuæ, & accelerationem suæ operationis, sed secunda melioratio ipsius medic. solutiuæ acquiritur per aliud capitulum sequens illud immediate, & de illa etiam non intendit Mes. hic, sed intendit de tertia melioratione quæ est per medicinam aliam appropriantẽ ipsam ad determinatum membrum, siue sit caput, aut pectus, aut similia. ista autem est magna melioratio in medicinis, nam quando medicina aliqua euacuatiua absolute à toto corpore est, ꝙ quandoq; medicus vult euacuare determinatum hu. quia phlegma ponamus, à determinato mẽbro. modo medi. de se hoc nõ faceret, quare bonum est miscere cum ea medi. q̃ ipsam ducat ad id determinatum membrum & euacuet ab eo determinatũ hu. & ideo tunc p illã medi. remouetur eius nocumentum, nam si volo euacuare phlegma p̃ter naturam contentum in capite tantum, exhibere medi. euacuantem absolute à toto, tunc qua ratione euacuabitur id phlegma præter naturam contentum in capite, ita euacuabitur ẽt aliud phlegma naturale cõtentum in hepate aut in stomacho aut in alio membro, & sic inducitur inde nocumentũ. modo si miscuero illi medicinam respiciẽtem caput illam ibi perducens remouebitur hoc nocumentum. Etiam ex hac permixtione acquiritur aliud maius iuuamentum: nam si volo medicinam confortatiuam materiã contentam in cerebro euacuare & cum medicina solutiua nisi apponatur medi. alia quæ cerebrum respiciat, & illam ducat ad ipsum, tunc medi. solutiua vagatur, quia ita euacuabit alia membra sicut cerebrum, & sic contingit ꝙ non in sufficienti quantitate euacuabit à cerebro. Secundo est aduertendum ꝙ duplex est medicina quæ alteri admixta facit ipsam penetrare ad mẽbrum, quædam est quæ hoc facit per sui virtutem vel per sui qualitatem cõmunem prima, secundam, vel tertiam, sicut isto modo acetum, vel vniuersaliter omnis medi. penetratiua. alia est medicina q̃ alteri adiutrix facit illam penetrare ad mẽbrum per sui virtutem occultam siue proprietatem, sicut isto modo crocus facit euenire medicinas hepaticas. modo Mes. intelligit hic non de primis medicinis quæ faciunt alias penetrare per virtutem cõmunem, sed de secundis intelligit quæ faciunt alias penetrare per proprietatem eo ꝙ semper sermo ipsius Mes. de consolatione medicinarum est respiciens formam specificam. Deinde cum dicit.

Med. faciẽs alias penetrare duplex.

SYL. *Natura enim medicamenti actionem dirigit, & hanc & illam ipsius virtutem distinguit & dirigit. Medicus autem naturæ ipsi, rebus inuicem, quam optime fieri potest, mistis suffragatur. Domini enim benedicti opere factum est, vt rerum sumptarum proprietates natura dirigat, aliter tamen atq; alter, vt exempli gratia, agaricus cum flæchade aut acoro, capitis affectibus prodesse certo cognoscitur, hepatis autem intybus & cychorium agreste, spica nardi, thoracis thymus, & hyssopus. Confidimus igitur, naturam ad partes virtute medicamentoriũ varia egentes, hoc & illud transmissuram.*

ANT. Et sciuisti quod virtus est quæ regulat & distinguit inter virtutem rei & virtutem. Medici verò solum est porrigere naturæ: cum melioris tamen permixtionis sibi inuicem rerum modo. Fecit enim Dñs benedictus vt secundum rerum assumptarum proprietates natura lineet & distinguat: aliter tamen. sicut. v.g. agaricus cũ permixtione stœchados, aut acori verificatur mẽbrorum capitis ægritudinibus valere: cum endiuia verò vel cum tarassacon, & spica, ad hepar: et cum halasce, & hyssopo ad pectus. Confidimus ergo ꝙ natura mandat ad loca diuersæ necessitatis hoc & illud.

In parte ista exequitur, vel possumus dicere ꝙ remouet dubium. crederet. n. aliquis ꝙ solũ medicina admixta medicinæ solu. ipsam conduceret ad determinatum mẽbrum ita ꝙ natura ibi nil faceret, respondet ꝙ etiam natura ad hoc iuuat & facit cum diuidamus eum fm modum primũ, & sic procedit Mes. quia primo ponit quoddam necessariũ suo proposito. Secundo exequitur suum propositum. secunda ibi. Felicitamus ergo. prima in duas. Primo ponit hoc necessarium suo proposito. Secundo infert quoddam correlarium id declarando per simile. secunda ibi. Quare sunt. Virtus est quæ regulat, scilicet nõ quia cognoscat de se, sed regulatur à cognoscente, quia à deo vel ab intelligentia medici vero &c. nam licet medicus præpararet medicinas ipsi naturæ fm quod est possibile, curans enim sicut sciuisti, est virtus & nõ medicus. Medi. autem facit peruenire instrumẽta ad virtutem vt Auic. po. iij. canones fen. 1. cap. de cibatione febricitantium. tarassacon, id est cicorea vel mirasolis, vel endiuia syluestris. Deinde cum dicit.

SYL. *Cum sint hæc instrumenta ipsi auxiliantia, quæ natura sapiens distinguit & dirigit: quomodo exempli gratia, artifici norma, & perpendiculum subseruiunt, illa ad angulum constituendum, hoc ad operis rectitudinem. Sic naturam confidimus his vel illis partibus, hac virtute rei sumptæ necessario egentibus, porrecturam, præstaturamq;.*

ANT. Quare hæc sunt sicut adminiculantia, inter quæ natura sapiens distinguit, & separat. sicut verbi gratia, porrigitur & quadratus, & linearis lapis artifici, sed quadratum ad angulum, & linearem ad rectum deputat. Verisimiliter quidem de natura confidimus: ꝙ secundum necessitatis administratæ rei exigentiam porrigit his vel illis.

Hic correlarium infert declarans id p̃ simile. Linearis. i. oblongus. Propter istã partem & p̃cedentem est aduertẽdũ ꝙ medicus aliquid põt permiscere medi. sol. ducens ipsam ad determinatum mẽbrum duobus modis. vno modo qñ est secũ fermentata & redacta ad vnam formam & tunc eã valde reducit ad illud mẽbrum. nam cum acorus de se respiciat cerebrum, qua rõne ipse solus vadit ad cerebrum, ita eadem rõne medicinam secum fermentatam illuc ducet, vñ ista talis medicina determinatur tali mẽbro p ipsum acorũ aut stœchadem. Scõ modo potest ei permisceri qñ secum non est fermentata nec redacta ad vnã formam. & hoc etiã ducit ipsam medicinam solu. ad determinatum mẽbrum. nã licet qñ permiscetur hoc mõ agaricus & acorus vtrunq; seruet suam virtutem, qua rõne acorus stimulat virtutẽ corporis vt p eam ad cerebrum pueniat, ita etiam stimulabit agaricum vt ibi conducat, & natura ab eo irritat, ab eo p̃cipue fit cã iuuamenti & non nocumenti erit cum duo de medicinis contrariis adinuicem p̃mixtis qualiter vna ex illis vadit ad determinatum mẽbrum, et alia ad aliud mẽbrum, hoc autem magis infra apparebit. Deinde cum dicit.

Præstantiora

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 79 sur 1089

SYL. *Præstantiora igitur medicamenta purgantia efficimus miscendo quæ illorum virtutes ad partem vacuandam deducũt. Illa vero sunt (vt diximus) quorum virtus huic vel illi parti est familiaris. Hoc autem loco docere libet medicamentorum cum partibus cognationem, quæ aliorum medicamentorum virtutes ad partes ipsas perducit.*

ANT. Fœlicitamus ergo medicinas hoc modo in permiscendo. s. eis quæ ipsarum virtutes ad membrum cuius materiam euacuare quærimus, peruenire faciunt. et quod superius diximus, medicinas quarum virtus his vel illis membris appropriatur. Volumus autem nunc hic societates facientes virtutes earum peruenire ad membra ostendere.

In parte ista exequitur propositum docẽs consolari medicinas solu.p medicinas quæ habent eas supra conducere ad determinatum mẽbrum, & ab illo euacuare, ita ꝙ nõ ab alio, & primo resumit suum ꝓpositum. Secdo exẽplificat illud declarans pexẽpla particularia. scda ibi. Sicut v.g. Qđ dicitur in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Ad caput enim medicamenti purgantis facultatem deducunt, nux moschata, pæonia, stœchas, acorus, xylaloe, sal indus, sal gemma, balsamum, xylobalsamum, carpobalsamũ, anacardus, thus, ladanum, buthur sceden, myrrha, chamædris, chamæpitys, schœnu anthos, scilla, spica nardi, castorium, gẽtiana, thymus, hyssopus, opus Cyrenaicus, strobyli, piper, maiorana, sagapenum. Ad thoracem vero & pulmones, iris, thymus, hyssopus, crocus, glycyrrhiza, eius succus, vuæ passę, adiantum, scilla, ammi, cardamomum, succus brassicæ, ius galli antiqui, nasturtium, amygdalæ, strobyli, auellanæ, pulmo vulpis, seseli, opopanax, myrrha, sagapenum, raphanus, calamus aromaticus, asphodelus, volubilis maior, laurus, calamintha, sabina, violę, aristolochia [vtraque] tragacantha, gũmi, thus, mel, saccarum, morũ, fœnumgręcum, marrubium, lilium, & similia. Ad hepar item, spica, asarum, anisum, fœniculus, & eius succus, intybus, cichorium agreste, amygdalæ amaræ, folium, daucus, eupatoriũ, absinthium, cancamum, cassuta, grana quatuor. cinnamomũ, asparagi, decoctum ciceri, chamædris, arnogłossa, volubilis, iris, laurus, schœnu anthos, chamæmelum, fumaria, serum lactis, petroselini & fœniculi succus, pollium, scilla, & similia. Ad splenem, daucus, calamintha, spica nardi, tamarix, capparis, cyclaminus, cortex salicis, sal gemma, sal indus, iris, acorus, prasium, rubia tinctoria, absinthium, eupatorium, anisum, fœniculus, asparagus, cassutha, asplenõ, scilla, asarum, volubilis, scordium, agnus, chamæpitys, amygdalæ amaræ, aristolochia, & similia. Ad iuncturas deniq; medicamenti purgantis vim deducunt, zingiber, ruta agrestis, opus Cyrenaicus, opopanax, thapsia, cardamomum, aqua porri, succus brassicæ, acorus, triplex piper, scordium, chamædrys, chamæpitys, thymus, amomum, polium, & similia. Quæ ad alias quoq; partes deducunt, virtutem medicamenti ex tabulis medicamentorum simplicium colligę, nobis præstantiora & præcipue scripsisse sufficit.*

Semen cucumeris, cucurbitę, melonis, citrioli.

ANT. Sicut verbi gratia. Ad membrum capitis faciunt sa
Medi. ducẽ tes solu. medicinas ad caput. cile peruenire virtutes solutiui, nux muscata proprie, pęonia, & stœchas, & acorus, & xyloaloes, & sal indus, sal gemma, & balsamus, & lignum eius, & semen eius, & anacardus, & thus, & laudanum, & buthur scendẽ, & myrrha, & chamędrys, & chamępitys, & schœnanthum, & scilla, & spica, & castoreum, & gentiana, & hasce, & hyssopus, & asa, & grana pini, & piper, & maiorana, & sagapenum. Ad mẽbra autem pectoris & pulmonis facile faciunt peruenire virtutes solutiui, iris, & alhasce, & hyssopus, & crocus, & ligritia, & succus eius, & passæ, & capilli veneris, & scilla, & ameos, & cordumeni, & succus caulium, & ius antiqui galli, & nasturcium, & amygdalæ, & pineæ, & pulmo vulpis, & siselis, & auellanę, & opopanax, & myrrha, & sagapenum, & raphanus, & calamus aromaticus, & asphodelus, & volubilis maior, & laurus, & calamentum, & sauina, & violæ, & aristolochia, & tragacanta, & gũmi, & olibanum, & mel, & zuccarum, & morum, & fœnugræcum, & prassium, & lilium, & similia. Res verò quæ faciunt peruenire virtutem solutiui ad hepar facile, sunt spica, & asarum, & anisum, & fœniculus, & endiuia tarassacon, & amygdalæ amaræ, & folium, & daucus, & eupatorium, & absinthium, & lacca, & cuscutæ, & grana quatuor, & cinnamomum, & asparagi, & aqua ciceris, & chamedrys, & arnogłossa, & volubilis, & iris, & laurus, & schenantus, & chamemilla, & fumusterræ, & aqua casei, & succus fœniculi, & petroselini, et polium, & scilla, et similia. Facientia verò peruenire virtutem solutiui ad splenem, sunt daucus, et calamentum, et spica, & tamariscus, & capparis, et buchormariem, & cortex salicis, & sal gemma, & sal indus, iris, & acorus, & prassium, et rubea cum qua tingitur, & absinthium, et eupatorium, et anisum, & fœniculus, et asparagus, et cuscutæ, et scolopendria, & scilla, et asarũ, et volubilis, et scordeon, & agnus castus, et chamæpitys, et amygdalæ amaræ, & aristolochia, et similia. Ad membra autẽ iuncturarum facile faciunt peruenire virtutem medicinæ, sicut zingiber, et armel, scilla, & asa, et opopanax, et thapsia, et aqua porri, et succus caulis, et cordumeni, & acorus, et tria pipera, et scordeon, et chamedrys, et chamæpitys, & hasce, et amomũ, et polium, et similia. Quæ aũt ad alia membra virtutes medicinarum peruenire faciunt, collige ex tabulis medi. simplicium. nos autem famosiora scripsimus, & quæ sunt sicut radix.

Medi. ducẽ tes ad hepar.

Medi. ducẽ tes ad splenem.

Medi. ducẽ tes ad iuncturas.

Medi. ducẽ tes ad pectus & pulmonem.

In parte ista exequitur docens in speciali consolari medicinas solu. per compositionem alterius quæ ipsas facit peruenire ad membrum determinatum, & diuiditur hęc pars in partes sex. quia primo explicat medicinas solu. quæ mixtæ medicinis solutiuis faciunt ipsas peruenire ad cerebrũ, & sua orta. Secundo explicat medicinas quæ faciunt peruenire medicinas solutiuas ad pectus. Tertio ad hepar. Quarto ad splenẽ. Quinto ad iuncturas. Sexto ad alia membra. se tamen ab hoc excusans. Secunda ibi. Ad membra autem pectoris. tertia ibi. Res autem quæ faciunt. quarta ibi. Facientia vero. quinta ibi. Ad membra autem iuncturarum. sexta ibi. Quæ autem ad alia. Omnes partes lege simul, ita tamen ꝙ vnum cõmune est aduertendum, ꝙ non est inconueniens quod vna & eadem medicina admixta medicinæ solutiuę faciat ipsam peruenire ad diuersa membra, & ideo Mes. aliter ponit de eadẽmet re quod ipsa faciat peruenire medicinam solutiuam ad pectus & cerebrum, & nõ ad alia membra, & sicut dictum est supra de medicina euacuatiua, ita dicendum est de medicina digestiua. nã si vellemus vti syrupo acetoso in digestione materiæ contentæ in cerebro, aut quia alium non haberemus, quia iste syrupus non magis respicit cerebrum ꝙ alia membra, tunc faceremus quãdam decoctionem in qua ponerentur res quæ magis cerebrum respicerent, vt stœchas, & acorus, & similia, & cum illa decoctione daremus syrupum. buchul. i. q. sedem. i. quę aromatica asportatur de India. hasce. i. stœchas. alhasce, id est hyssopus montanus. passæ, id est passulæ. Siselis. i. petroselinum agreste, & aristolochia. s. longa & rotunda, & prassium, id est marubium, morum scilicet celsum & domesticum. cuscute, idest podagralis. daucus. s. asininus vel pastinaca syluestris, buchor mariẽ, porus peionius. rubea cum qua tingitur. i. rubea tinctorum. scordeõ, id est allium syluestre. halmel, id est cicuta, multum enim mitigant dolorem iuncturarum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 80 sur 1089

De rectificatione medicinarum cũ eo quod opponitur eis complexione ſua. Cap. 2.

SYL. *MEdicamenti purgantis temperiem immodice calidam, vel frigidam, vel humidam, vel ſiccam, [vel harum coniugatione aliqua noxiam] contrario aliquo valentiore, imbecilliore, equali, pro ſcopis, & indicationibus variis permutamus. Hac autem de re fuſius ſcribere non ſtatui, quæ plenius apud Haly ſenem, & Alchindum legere potes.*

ANT. De rectificatione medi. ſol. p oppoſitã qualitatem. ENquit Heben Meſ. Opponimus autem medicinæ excedenti cum complexione ſua conuertendo regimẽ ad permutationem ipſius cum oppoſito eius quod timetur ex calidi. & frig. humi & ſicci. & commenſurationem rei ad rem ſm exigentiam poſſibilitatis vnius ad alterã. Sed hoc determinare non eſt præſentis inquiſitionis, ſed inquirat huiuſmodi plenitudinem habere cupiens, & legat librum Haly ſenis, & librum Alchindi. F

Poſtq̃ Meſ. docuit rectificare medicinam ſolu. per ea q̃ opponuntur ſibi in meliorando eam ſua ꝓprietate. In parte iſta idem facit ꝑ ea quæ ſibi opponuntur ſua qualitate, vel iſta litera aliter põt continuari, ꝙ poſtq̃ Meſ. docuit conſolari medicinas ſolu. per ea q̃ obuiant nocumentis quę inducunt à forma ſpecifica, hic docet obuiare nocumentis ipſarum q̃ inducunt ſuis qualitatibus & præcipue primis, & diuiditur hæc pars in partes duas, quia primo facit qđ dictum eſt de illo breuiter ſe expediẽs, ſecundo remittit nos ad alios libros, pro ſufficientiori declaratione iſtorum. ſecunda ibi. Sed hoc determinare. Conuertendo regimen, .i. conuertendo eius qualitatem per regimen. ſicut hoc modo, cum ſecum ſit vehemens caliditas, conuertimus eius caliditatem ipſam remittendo cum violis, vel cum earum ſyrupo &c. totum eſt notum vſq; ad finẽ huius capituli &c.

De rectificatione medicinarũ cum eo quod opponitur eis cum effectu ſuo. Cap. 3. G

SYL. *MEdicamenta valenter purgantia, opus excitant violentum, & effecta ſæpe malefica, & noxia ſymptomata, naturamq́, proſternentia.*

ANT. ENquit Heben Meſ. Opponimus autem malis effectibus medicinarum, & ſunt effectus ꝓprie prauæ diſpoſitionis, quorum qñq; fit cõſecutio: & proprie quando medicina eſt earum quę habent prauitatem in operibus ſuis quas ſciuiſti. Sunt vero huius timoroſi effectus & terrentes naturam.

Poſtq̃ Io. Meſ. docuit cõſolari medi. ſol. per medicinas quæ cum eis compoſitæ reſiſtunt nocumentis earum à ꝓprietate docuit etiam reſiſtere nocumentis ſuis cõplexionibus & qualitatibus. In parte iſta docet eas conſolari ꝑ medicinas quæ reſiſtunt nocumentis earum, vt talia accidunt H à ſecundis qualitatibus aut tertiis, & primo proponit neceſſitatem conſolationis ipſius reſpectu iſtarum medicinarum. ponendo etiam nocumenta talia q̃ proueniunt à qualitatibus ſecundis & tertiis in medicina ſolu. repertis. & in ſecunda parte docet eas conſolari reſiſtendo prędictis nocumentis. ſecunda ibi. Et opponimus. In aliis effectibus, ſ. quę fiunt à qualitatibus ſecundis & tertiis. prauæ diſpoſitionis, quia. ſ. nocumenta, conſecutio. i. peruentus. quas ſciuiſti. ſ. in primo capitulo. Deinde cum dicit.

SYL. *Qualia ſunt conturbatio, animi deliquium, morſus ſtomachi, flatuum generatio, inflatio, punctio, inciſio, vlceratio, venarum in orificius apertio, attractio immodica, viſcerum lubricitas, congelatio, ſiccatio, corrugatio, inuiſcatio ſeu adheſus, obſtructio, arctatio, & ſimilia.*

ANT. Et ſunt hi conturbatio, ſubuerſio animę, mordicatio ſtomachi, generatio ventoſitatum, acuitas, inflatio, ſeroſitas, excoriatio, apertio orificiorum venarum, attractio ſuperflua, lubricitas viſcerũ, congelatio, deſiccatio, corrugatio, inuiſcatio vel adherentia, oppilatio, coarctatio, & ſimilia, quorum præceſſit rememoratio. E

Hic poſſet dici ꝙ Meſ. recitat tacite dubiũ. diceret enim aliquis qui ſunt iſti mali effectus qui proueniunt à medic. ſolu. reſpondet conturbatio, id eſt nauſea, & ſubuerſio animæ, id eſt vomitus, acuitas & pro id eſt inflammatio, & ſeroſitas, id eſt occaſio, & excoriatio, lubricitas viſcerum, id eſt inteſtinorum ſiue lienteria. inuiſcatio vel adhærẽtia, ſcilicet partis ad partem quãtum ſcilicet ad oppilationem attenuatiuam, oppilatio ſcilicet quãtum ad oppilationem carnoſam. coarctatio, quantum ſcilicet ad oppilationem coarctatoriam. præceſſit rememoratio, ſcilicet in primo capitulo. Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus per ipſis effectis contraria eſt occurrendum: qualia plerunq́, ſunt odore aut ſapore, aut tota ſubſtantia iucũda, ob id medicamentum melius & ſalubrius reddentia.*

ANT. Et opponimus eis cum adiutorio rerum obiicientium eis effectu ſuo. Et ad hoc plerunque auxiliantur nobis res incolumitantes et meliorantes eas, aut odore ſuo, aut ſapore, aut cum diſpoſitionibus quæ ſunt ex parte ſubſtantiæ.

In parte iſta docet reſiſtere iſtis nocumentis, quæ quandoque proueniunt à medic. ſolu. & primo proponit quot modis reſiſtimus iſtis nocumentis, & in ſecunda parte ſm illos modos docet reſiſtere talibus nocumẽtis. ſecunda ibi. Et ſciuiſti. Iuxta primam partem eſt aduertendum ꝙ licet Meſ. ponat tres modos quibus reſiſtimus talibus nocumẽtis medicinæ ſolu. non vult propter hoc habere quòd per alias qualitates non poſſumus eis reſiſtere: nam licet in medi. in ſapore acuta remoueat nocumenta alicui medi. ſolu. non ſolum hoc facit ratione ſaporis, ſed quia ipſa etiam habet ſubtiliare, vnde hoc modo iuuat medicinam ſolutiuam quæ debet euacuare humorem craſſum & viſcoſum, illum incidendo & ſubtiliando non tantum ratione ſaporis, & ideo alias qualitates dedit intelligere per has quas explicite poſuit. Deinde cum dicit.

SYL. *Odor enim iucundus, medicamentum reddit melius: quod agitationem & nauſeam ſedat: cor & cerebrum roborat, animum gaudio exhilarat, fœtens vero atq́, grauis contraria molitur. Odoratum vero purganti medicamento opponatur calidum aut frigidum, quantum ipſius medicamenti intemperies poſtulat [& ægri, morbi, aeris.]*

ANT. Odorato medicam torum v Et ſciuiſti ꝙ boni quidem odores incolumitant medicinam. Sedant enim agitationem, & nauſeam, et cõfortant cor, et cerebrum, et dilatant animam, et generant gaudium. Fœtidus vero odor aut grauis facit horum contrarium. Et oppoſitio quidem redolentium calidorum aut frigidorum, cõmenſuranda eſt cum medicinarum obiectionibus, & earum equidiſtantiis.

VI.

In parte iſta ſm illos tres modos talibus nocumentis docet reſiſtere medic. ſolu. & primo docet eis reſiſtere per medicinam aliam ſibi admixtam ratione odoris. Secundo ratione ſaporis. Tertio ratione modi ſubſtantiæ. ſecunda ibi. Auxiliantur. tertia ibi. circa finem capituli. Sunt etiam ex rebus. Et dilatant animam, id eſt calidum naturale, quod eſt animæ inſtrumentum, & generant gaudium eo quod confortant naturale calidum cuius cõfortatio eſt cauſa gaudij, & per hoc ꝙ confortant cor & cerebrum, generant gaudium. Fœtidus contrarium horum, ſcilicet operatur, eo ꝙ ſtringit calorem ſuperflue, & etiam cum medicinarum obiectionibus. i. oppoſitionibus, & æquidiſtantiis. v. g. ſi ſit aliqua medic. ſuperflue calida ſolutiua debent cum ea miſceri redolentia frigida. ſi verò econuerſo redolentia calida cum ea miſceri, Deinde cum dicit.

Medica-

SYL. *Medicamenti quoque actionem temperant sapores iucundi, & medicamenti affecto contrarij, acerbus, austerus, acidus, dulcis, vnctuosus, salsus, amarus, acer: prudente medico coniectore, qua horum differentia sit opus, ad frangendos medicamenti purgantis excessus varios.*

ANT. Auxiliantur autē adhuc nobis in emendatione medicinarum res ſm differentias saporum consideratæ: q sunt sapor acutus, amarus, salsus, dulcis, vnctuosus, insipidus, acetosus, & stipticus: frangunt enim quod time tur ex multiformibus medicinarum excessibus.

Docet resistere talibus nocumentis per sapores medicinarum illarum quæ eis admiscent, & primo proponit qđ intendit, secundo exequitur. secunda ibi. Res enim acuta. Emendatione scilicet nocumentorū. Deinde cum dicit.

SYL. *Res enim acres vt aromata flatus à medicamento excitatos tenuant & dissipant, ob id ipsi hæc miscentur, vt daucus, fœniculus, piper longum. Fœniculus, anisum, polypodium, & similia, scāmonio mista, materiam crassam, lentam incidendo, apparant scāmonio expellēdam, id quod ipsum forsan per se non effecerit. Scilla hieris magnis ratione eadem addita est, vt materias euulsu contumaces vacuent. Piper quoque hieris & thapsia, & acria alia catapotiis fœtidis, vim quandam trahendi à partibus remotis impertiuntur. Eadem acria medicamenti purgationem imbecillam aut tardam celerant, & efficaciorem reddūt, ob id ipsi turbith miscetur zingiber: raphanus, hermodactylis: cnico, cardamomum, quod necessario humorum congelationem tollit, & obstructiones aperit medicamentoq; penetrandi virtutem impertit, cū eam per se non haberet: quo fine scordium & diuretica acria magis medicamentis miscentur.*

ANT. Actiū vis. Res enim acuta adiuuat in carminando et resoluendo quod de ventositate per medicinas acquiritur, et hac intentione species acutæ alefanginæ miscentur eis. Subtiliant enim et resoluunt vētositates, sicut recte ꝓprie daucus, et piper longum, et fœniculus. Miscentur scamoneæ, et fœniculum, et anisum, et polypodium, et similia, ei plurimumq; adiuuant incidendo corpus humoris viscosi et crassi: et facilitant ad expellendum in id quod forsitan non poterat operari medicina sicut qui scillam hieris magnis admiscuit recte operatus est: vt ex hoc materias difficilis eradicationis euacuent. Et plurimumq; res acuta præparat vt à remotioribus medicina trahat, sicut thapsia et ꝓprie in pilulis fœtidis, et pipera in hieris. Et quandoq; medicinam tardę operationis, aut debilis facilem reddit, et festinare facit. His enim intentionibus fœlicitatur virtus turbith in permiscendo cum ipso zingiber. et cum hermodactylis raphanum, et cum carthamo cordumenum. necessario autem congelationem remouet, oppilationes aperit et acquirit medicina virtutem facilem penetrandi, quamuis per se non faceret illud, sicut scordeō in magnis medicinis, et diuretica acuta in eis similiter.

In parte ista exequitur, & primo ostendit quomodo ex saporibus simplicibus resistimus talibus nocumētis, & acquiritur iuuamentum medicinæ solu. & in secunda parte hocidem facit ex saporibus compositis. secunda ibi. Et est quæ de melioribus. Prima pars habet partes octo. Primo ostendit quomodo acquiritur iuuamentum medicinæ solu. ex sapore acuto. Secundo ex sapore amaro. Tertio salso. Quarto vnctuoso. Quinto dulci. Sexto insipido. Septimo acetoso. Octauo ex stiptico. partes patent. Prima in quinque sicut quinque modis docet resistere nocumentis medicinæ solu. ex medi. aliqua in sapore acuta. partes patent in carminando & resoluendo &c. eo ꝙ medicina acuta est multum calida & exiccatiua: medicina autem calida

A & exiccatiua resoluit ventositates. Species acutę alefanginæ, idest species aromaticæ sicut piper, cinnamomum & similia. Et plurimumq;, ponit aliud iuuamentum eius & notum est. Et plurimumq; res. ecce tertium. vnde cum pilulæ fœtidę debeant euacuare à remotis vt à iuncturis cum eis admiscemus thapsiam. Et quandoq;. ecce quartum iuuamentum, & est notum. Necessario autem. quintum iuuamentum. penetrandi, scilicet ad membra. scordeon, id est allium sylueſtre. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamenta item amara, medicamentum acrimonia purgatorium non modo substantia sua quadantenus frangunt ac reprimunt, sed etiam purgationem adiuuant: ob id recte quidam scammonio aloen miscuerunt.*

ANT. Amarorū vis. Res autem amara adiuuat in soluendo: et est de bonis miscibilibus cum medicina quæ soluit acuitate. Et enim opponuntur sibi ex parte substantiarum, et reprimunt sese: et cum hoc sibiinuicem in soluendo iuuant.

B Et propter hoc subtiliter operatus est qui scamoneæ aloen miscuit. Nam se in idipsum rectificant.

Ostendit qualiter iuuamentum acquiritur medicinis solu. ex re amara in sapore, & diuiditur in duas, ſm q; duplici via hoc ostendit. secunda ibi, & adiuuat in soluendo, scilicet sui caliditate, etiam est terrestris subtilis substantiæ. vnde exiccat valde. & est de bonis, causa est, quia amarū frangit acuti operationem vt supra habuimus. reprimunt sese, in suis operationibus & virtutibus: acutum enim fundatur in substantia subtili valde, quod non est de amaro eo quòd fundatur in substantia terrestri, qui scamoneæ aloen admiscuit: nam scamonea in sapore est acuta, aloes est amarum, etiam vnum exiis non impedit operationem alterius. Deinde cum dicit.

SYL. *Amara præterea stomachum firmant, & flatus dissipāt.*

ANT. Amara cacostōacha Gale. vt abrotonū, seriphium: nisi simul astringāt, vt aloe, absinthiū.

Adiuuat etiam res amara in confortando stomachū,

C et ventositatem carminando.

Ponit aliud iuuamentum eius in confortando stomachū & istud est maximum iuuamētum eius generale: nam ipsa sui terrestri substantia coadunat partes stomachi, quibus coadunatis & congregatis stomachus confortatur, in illo enim stat eius confortatio. & ventositatem carminando, propter sui caliditatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamentum [corpus q, sumentis] à putredine imminente & præsente vindicant.*

ANT. Acquirit etiam medicinas esse præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam virtute & confortat corpora.

Possumus dicere ꝙ est tertium eius iuuamentum, & acquirit etiam medicinis esse præseruatiuas à putrefactione. scilicet aut respectu medicinarum solu. aut respectu corporis cui exhibentur. Respectu medicinarum. nam qñ medicinæ

D solu. diu debent conseruari sicut pilulæ, cū eis ponimus res amaras, sicut est aloe vnde eas diutius conseruat. etiā respectu corporis. nam qñ medic. amara alicui exhibetur præseruat ipsum à putrefactione. nam sui caliditate exprimit & consumit humid. madefactas membrorū q̄ in eis sunt aptæ natæ putrefieri, vnde videre est ꝙ ista res amaræ prohibēt generationem vermium, et res amara exprimit humiditatē madefactam in membro contentum, q̄ est cā putredinis, & confortat corpora, et præcipue humida. Deinde cum dicit.

SYL. *Salsa item medicamenta purgantem vim debilem ac tardam celerant, & perficiunt. Ob id salem gemmam, & alias salis species recte agarico miscuerūt & epithymo, & aliis purgantibus permultis. His enim vigorem & facilem actionem crassas & lentas materias incidendi, & tenuandi, & tergendi facultatem impertiuntur, siccitatem intendunt, ob id sitim excitant.*

Res

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 82 sur 1089

ANT. Salsorum vis.

Res verò salsa omnium debiliter & tarde soluentiũ confortatiua est: et propter hoc prudẽter operatus est qui sal gemma cum agarico miscẽri docuit aut alias species salis, & similiter cum epithymo, et cum aliis multis: vigorant enim operationes ipsarum, et facilitant, licet acquirere faciant huiusmodi exiccationem, & cadere in sitim. Et in quibusdam conturbationem faciũt & in quibusdam sedant.

Ponit iuuamenta saporis salsi, & primo vnum. secundo aliud. scda ibi. Et res quidẽ confortatiua. i. acceleratiua mordicando. s. mẽbra expulsionis & ea stimulando ad expulsionem. operatur enim. s. ille medicus cum agarico. s. corpus soluendo, & sic̃r cum epithymo. s. qñ sal admiscetur, licet acquirere. & ex hac litera apparet q̃ res salsa admixta medicinæ solu. præter hoc q̃ facit iuuamenta, facit etiam nocumenta, & ideo si sit aliquod corpus valde macrum & exiccatum, aut faciliter incurrat sitim non debemus cum medi. solu. ponere sal, vel res salitas. & in quibusdam faciunt conturbationem. s. in corporibus siccis, in quibusdam sedãt vt in corporibus humidis. Deinde cum dicit.

SYL. *Eaq; putrere & putrefacere prohibent, & fieri cæptam putredinem emendant, humores partibus mersos & imbutos exiccant, obstructiones liberant, flatus dissipant, quosdã tamen conturbant, aliis contra turbationem sedant.*

ANT. Et res quidem salsa & ventositates dissoluit, & acquirit medicinis subtilitatem & facilitatem, & esse facit incisiuas, necnon & præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam: exiccare humiditates submersas & inhibitas, & incidere adhærentes viscosas et crassas, & hæc est eius proprietas, et remouere oppilationes.

Ponit aliud iuuamentum. & pro quia. acquirit esse præseruatiuas à putrefactione. s. se aut alias qñ eis admiscẽatur consumendo humiditates malas quæ eis admixtæ sunt cã putredinis. etiam ista res salsa ratione suæ substantiæ terrestris constringit & coadunat partes mẽbri à quibus facta est consumptio superfluitatum, quibus partibus mẽbri coadunatis calor confortatur in membro, vnde melius regit suas humiditates, quę oppilare habent. Deinde cum dicit.

SYL. *Vnctuosa verò medicamentum lubricando purgatorium, magis lubricũ faciunt, & q̃ adhærere est procliue simul lubricant, & tardius purgans cito deturbant, acrimoniam morsumq; pungentium frangunt, asperitatem leniunt. Quibusdam tamen nauseabunda sunt, & stomachum infirmant.*

ANT. Vnctuosorum vis.

Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricum faciendo, lubricam. n. magis lubricam reddit, adhærentem verò vel aptam adhærere similiter lubricare facit. acuitatem frangit, & scrrositatem et asperitatem lenit. Medicinę quoq; tardæ operationis habilitatem acquirit, faciens cito descendere, quamuis in quibusdam fit ex facientibus nauseam & debilitantibus stomachum.

In parte ista ponit iuuamenta medicinæ quæ in sapore est vnctuosa. Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricũ faciendo, medicina quæ curat lubricum faciendo cum viscositate habet aliquantulum de acuta substantia modo. vnctuositas omnem acuitatem frangit, vel eam obtundit. causam huius dicti ponit Mes. enim pro quia lubricam facit magis lubricam sui viscositate & humiditate debilitantibus stomachũ propter sui superfluam lenitatem. unde cum medicina solutiua debemus ponere aliquod vnctuosum, sicut esset oleũ violatum vel amygdalinum. vnde nunq; tunc reprimere debemus rhabarbarum, aut agaricum cum his medicinis vnctuosis, sed solum cum medicinis habentibus virtutem tensiuam & confortatiuam stomachi. Deinde cum dicit.

SYL. Mel saccharum, & dulcia alia, cum compositis miscentur. *Dulcia medicamentum purgans etiam prius abominabile, efficiunt gratius, magisq; tum lauans, tum tergens, tum expurgans, turbationem sedant, acrimoniam & morsum serantem frangunt, purgationem tardam celerant, & ne medicamentum adhæreat lubricando prohibent, corpus roborant. Ob hæc sunt velut fundamentum & materia cõpositionum. Quibusdam tñ inflammationem pariunt, aliis flatus.*

ANT. Dulciũ vis. Res autem dulcis medicinas delectabiles esse facit, et est sicut fundamentum & materia rerum miscibilium, & facit medicinas acquirere esse lauatiuas, absterssiuas, & mundificatiuas: horribilitatem autem medicinarum remouet, et conturbationem sedat: acuitatem verò et ferrositatem frangit: & medicinam tardæ operationis confortat, & adhærentiam remouet, et lubricare facit: corpus quoq; confortat, licet in quibusdam inflammationem generet et ventositates.

Ponit iuuamenta q̃ acquiruntur medicinis sol. per admistionem medicinarum in sapore dulcium, dicens q̃ medicinæ in sapore dulces med. delectabiles esse faciunt & hoc nõ est modicum. nam qñ medi. solu. est delectabilis & cum delectatione assumitur, tunc stomachus eam melius amplectitur. vnde melius ad actum reducit. sicut etiam hoc contingit de cibo q̃ cum delectatione accipit. & ideo res dulcis in omnibus medicinis sol. ponitur, qm̃ quasi non est aliqua medicina sol. quę sit delectabilis gustui, & ideo pp hoc in omnibus confectionibus ponitur mel vel zuccarum, licet etiã ponatur pp alias causas. & ideo zuccarum & mel sunt cõmunis materia omnium confectionum. sicut olea est cõis materia omnium vnguentorum sicut etiam oleum oliuarum est cõis materia omnium oleorum. & ferrositatem. i. excoriationem. & adhærentiam. i. viscositatem. in q̃busdam. s. in humidis corporibus inflãmationem generãt, aut etiam inflationem, quia. s. oppilationem. dulcia enim q̃ plurimum eleuant splenem & hepar, vt Gal. ponit. 13. de ingenio sanitatis. Deinde cum dicit.

Quare mel aut zuccarum ponitur in medicinis.

SYL. *Insipida purgans medicamentum lubricant, eiusq; inflãmationem extinguunt, acrimoniam obtundunt, morsum serantem auferunt.*

ANT. Insipidorum vis. Insipida verò res adiuuat in lubricum faciendo, & extinguendo inflãmationem, & frangendo acuitatem, et remouendo ferrositatem, et mordicationem.

Ponit iuuamenta rei *insipidæ*. causa dictorum in litera est. nam habemus supra secundo cap. q̃ res insipida ferè omnium alium saporem extinguit. Deinde cum dicit.

SYL. *Acida medicamenti purgantis calorem & ab eo cordis ventriculi & corporis reliqui inflãmationem extinguunt, morsum, & acrimoniam obtundunt, nauseam & conturbationem sedant, vim penetrandi, & incidendi, & tenuandi augent.*

ANT. Acidorum vis. Res quoque acetosa adiuuat in incidendo, et cum hoc etiam frangit inflãmationem medicinæ, & sedat mordicationem et acuitatem, et facit eam acquirere subtilitatem et penetrationem, & sedat conturbationem et nauseam, et confortat stomachum calidum et corpus, & sedat inflammationem cordis per materiam acquisitam.

In parte ista ponit iuuamenta rei acetosæ. sedat inflammationem propter frigiditatem, & sedat mordicationem propter humiditatem eius, & confortat stomachum calidum, eo q̃ est incitatiua appetitus sui frigiditate. per materiam acquisitam. s. à medicina solutiua. Deinde cum dicit.

SYL. *Styptica omne medicamentum purgans præcipue quod acrimonia soluit, & immodice trahit, & venas proprietate innata sic aperit, vt sanguis effluat, & viscera excoriat, vel ea immodice lenit & lubricat melius reddunt.*

ANT. Stipticorum vis. Res verò stiptica medicinarum omnium virtutes et operationes fœlicitat. Confortat enim cor, et stomachum,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 83 sur 1089

machum et corpus, ſedat animam à ſubuerſione et à nauſea, acuitatem frangit, et inflāmationem, et opponitur medicinæ, cuius proprietas eſt aperire venas aper tione ſanguinem manare faciente, et excoriare viſcera. Et ei quæ eſt ſuperfluę attractionis, & ei quæ in viſceribus lenitatem multiplicat.

Ponit iuuamenta quæ acquiruntur medicinis ſolu. à medicina ſtiptica, di. ꝙ medi. ſtiptica in ſapore terreſtris exiſtens & craſſa. confortat.n.cor, & per hoc reſiſtit nocumētis medicinæ & ſymptomatum quæ fiunt ratione ſuę ventoſitatis, coadunat enim calorem cordis, & ſtomachi acuitatem frangit, quia frigida, & opponitur &c. cauſa eſt. nam ipſa habet ſui terreſtri & craſſa ſubſtantia conſtringere & oppilare poros & orificia venarum. totum poſtea eſt notum ſubtiliter intuenti &c. Deinde cum dicit.

ANT. Et eſt de melioribus miſcibilibus in medicina quæ ſoluit cum acuitate.

In parte iſta immediate poſita Meſ. oſtendit generaliter iuuamentum ipſius medi. ſtipticæ, cum aliis medicinis ſol. admiſcetur. In parte iſta ſpecialr oſtendit iuuamentum qđ ipſa facit ipſi medicinæ ſolu. q̄ in ſapore eſt acuta. & primo proponit quod intendit, ſecundo exequitur. ſecunda ibi. Et hoc tribus modis. prima patet. Deinde cum dicit.

SYL. *Melius reddunt tribus de cauſis, prima quia medicamento ſic purganti repugnant ſubſtantia ſua, non modo craſſa,*
Gale. lib. 3. de ſimplic. c. 14. *ſed frigida, qua illius acrimoniam & inflāmationem frangunt. Ob id recte maiores ſcāmonium in malo cydonio coxerunt, & eidem ipſum etiam commiſcuerunt. Secunda miſtis quoq; ſtypticis, facta ventriculi compreſſio, citius & facilius, purgatorium illud vehemens, à corpore propellit, quocirca recte etiam ſcāmonio myrobalanos miſcuerunt. Styptica denique cor & ventriculum, reliquas q̄, partes nutritorias, ne à vehementibus illis lędantur, muniunt, roborant, nauſeamq; ac ventriculi ſubuerſionem ſedant.*

ANT. Et hoc tribus modis. Primum quia opponitur ſibi ex parte ſubſtantiarum, et ſm aliquid ex parte qualitatum. Frangit enim res ſtiptica acuitatem ſicut diximus, et inflāmationem. propter quod laudauerunt verificatores ſcāmoneam, quæ aſſatur in citoniis, et commixtionem eis. Secundum quia ex cōmixtione huius fit compreſſio, & facilior à corpore medicinæ expulſio. propter quod verificauerunt effectum ſcammoneæ, qui eam cum myrobalanis miſcuerunt. Tertium quia non fit impreſſio nocumentorum cordi et membris nutritiuis ex admixtione ſtypticorum cum medicina ſicut ſuperius diximus.

Hic declarat qđ dixit, & diuiditur in tres, ſicut tres ſunt modi per quos medic. ſtiptica opponitur effectibus malis ipſius medicinæ ſoluentis cum accidente. ſecūda ibi. Secundum quia. tertia ibi. Tertium quia. lege totum ſimul. opponitur ſibi ex parte ſubſtantiarum, eo ꝙ res in ſapore acuta eſt ſubtilis ſubſtantiæ, ſed res ſtiptica eſt ſicca terreſtris, & ſm aliquid ex parte qualitatū. nam res in ſapore acuta eſt calida, ſtiptica aūt eſt frigida acuitate. ſ. med. ſol. pp qđ &c. Vbi eſt aduertendum ſicut apparebit infra cap. de ſcāmonea, ꝙ ipſa ſcāmonea conſolatur multis modis. Vno modo per ſolam aſſationem, nō cum re alia admixta, ſed ponitur inter tegulas ad ignem. Secundo modo conſolatur, qa accipitur paſta ex farina frumenti vel hordei, & ex ea fiunt duę cruſtæ, poſtea ſcāmonea clauditur inter illas duas cruſtas, & ponitur in furno inter tegulas, & tandiu dimittitur quouſq; paſta ſit decocta, & tunc ſcāmonea fit conſolata. Tertio pōt conſolari per citonia, & hoc eſt dupl'r, vno modo, quia accipitur ſcāmonea & bene poſtea cooperitur & ponitur inter citonia, ita ꝙ citonia ponantur ad ignem, ſiue in furno & ſcāmonea circundetur ab illis citoniis, vnde quouſq; citonia ſunt bene aſſata tunc ſcāmonea eſt conſolata,

A al modo ſic quia accipitur citonium, & diuiditur per medium, & in vtraq; parte fit concauitas extrahendo medullā cum ſeminibus quæ ſunt in vtraq; parte citonū, poſtea impletur vtraque concauitas ex ſcāmonea, & bene poſtea cooperitur, & vnitur vna pars citonū cum alia valde, poſtea ponitur illud pomum in furno vel inter tegulas, vel ſub cineribus vbi ſtet quouſq; pomum ſit bene decoctū, vltimo habetur ſcāmonea conſolata, & hæc eſt optima ipſius conſolatio: nam inde ſcāmonea acquirit ſtipticitatem, remittitur etiam ſua acuitas, quia non ſoluit ita fortiter, vnde aliqua eius virtus prēcipue acuta remanet in citonio, vnde eſt citonium ita ſolutiuum ſicut ſcāmonea, quę cum myrobalanis cōmiſcetur: nam ipſa ſcāmonea ex multa mora quā poſſet facere in ſtomacho, poſſet ſtomachū mordicare ſui acumine, quod cum myrobalani cum ea admiſcentur cōprimunt ſui ſtipticitate inteſtina, & ſtoma. & quod in eis eſt, vnde cito fit eius operatio, & non multum moratur in ſtomacho, ſicut ſuperius diximus, ſcilicet in fine præſentis lectionis. Deinde cum dicit.

B *Non ſolis aūt purgantibus valenter, ſed omnibus quoque* SYL.
alijs miſta ſtyptica, ipſorum actionem reddunt ſalubriorē.

Et vniuerſaliter quidem omnibus medicinis aſſociata earum operationem incolumitat. ANT.

Poſſumus dicere ꝙ hic Meſ. quod dixerat de iuuamento medi. acutæ quod acquiritur à medi. ſtiptica, generalizat omnem aliam med. euacuatiuam vel attractiuam. nam oēs earum operationes incolumitat. nam ipſa medi. ſtiptica, prohibet debilitatem quę poſſet accidere mēbris principalib⁹ à medicina ſiue debiliter per proprietatem, ſiue per qualitatem primam ſecundam & tertiam. & ideo Gal. in 2. cōm. integre docet cum reſolutiuis ſtiptica admiſcere, & præcipue dum apoſtemata ſunt in interioribus membris. ſtipticum enim remouet ſuū nocumentum. Deinde cum dicit.

Dulcia vero omnibus commode miſcentur, præterquam SYL.
C *ſalſis.*

Et res quidem dulcis omnibus medicinis prēterquā ſalſæ iuuamentum præſtat. ANT. Res dulcis omnib⁹ medicinis iuuamētum præſtat p̄terquā medi. ſalſæ.

In parte iſta Meſ. oſtendit quæ ſit vtilis permixtio medicinarum ex parte ſaporum, & quę inutilis licet aliter fuerit ſupra diuiſa, & diuiditur in ſex partes ſm ꝙ hæc variatur ſex modis ratione ſaporum compoſitorum. ſecunda ibi. Et vnctuoſi. tertia ibi. Rei autem acetoſæ. quarta ibi. Rei verò inſipidæ. quinta ibi. Rei verò ſalſæ. ſexta ibi. Rei autem amaræ. Dicit ſic de prima parte. prēterquam ſalſæ, cauſa eſt: nam vt ibi ſtatim ponet ſapor ſalſus admixtus cum dulci eſt cauſa nauſeæ. Deinde cum dicit.

Vnctuoſa cōmode miſcentur acribus, amaris, mordentibus, pungentibus, vlcerantibus, ægre lubricantibus: dulcibus autem & inſipidis, incōmode. acidis autem miſta, ventriculum ad vomitum promptius euertunt. SYL.

D Et vnctuoſi quidem cum acuto bona eſt permixtio et cum amaro, et cum omni quod ſerroſitatem facit, et excoriationem, quod non facile lubricat, et quod mordicationem generat. inutiliter vero cum re dulci et re inſipida. ſed cum re acetoſa eſt pronior ad vomitiuum & ſubuerſionem. ANT. Quæ ſit vtilis aut inutilis permixtio rei vnctuoſæ cū alijs.

Oſtendit quę ſit vtilis aut inutilis permixtio rei vnctuoſæ cum aliis. & dicit, vnctuoſi quidem cum acuto bona eſt permixtio. nam vnctuoſus ſapor frangit acutum, quia virtutem eius contēperat, & eius caliditatem, & cum amaro, propter. ſ. eandem cauſam, & cum omni quod ſerroſitatem facit, & prohibet excoriationem, inutiliter vero cum re dulci & inſipida: nam ex tali permixtione non adducitur iuuamentum nec nocumētum, quia inutilis eſt eius permixtio cum eis, ſed cum re acetoſa &c. cauſa eſt, nam res acetoſa incidit, vnctuoſa autem lenit id quod inciſum eſt cum ſubleuat,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 84 sur 1089

leuat id ad superiora stomachi sui leuitate & raritate, quare mouet ad vomitum. Deinde cum dicit.

SYL. *Acida salubriter miscentur acribus, vrentibus, mordentibus, dulcibus, & aliis incendi aptis, inutiliter amaris, salsis, stypticis, vlcerantibus, serrantibus.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei acetosæ cum aliis.

Rei autem acetosæ cum medicina acuta vtilis est pmixtio & cum dulci, & cum omni re inflammabili & mordicatiua. Inutilis vero est cum amara, & salsa & stiptica, & excoriatiua, & serrosa.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei acetosæ cum aliis medi. diuersificatis in sapore. Dicit sic, Rei autē acetosæ cum acuta est vtilis permixtio. nam res acetosa frigida est & humida. vnde sui frigiditate & humiditate remouet caliditatem medicinæ acutæ superfluam, & cum dulci, & cum omni re inflāmabili. causa est, quia talis permixtio multum prouocat appetitum, vnde videmus, ꝙ si quis miscet piper cum aceto, ꝙ hęc permixtio sumpta multum cōfortat stomachum & excitat appetitum eius, & cum omni re mordicatiua. s. est vtilis eius permixtio, eo ꝙ remouet earum caliditatem & inflāmationem. Inutilis vero &c. causa est. nā ipsa est ita mordicatiua sicut illa, & multo plus mordicaret si cum eis admisceretur. Deinde cum dicit.

SYL. Quę sit vtilis aut inutilis pmixtio rei insipidę cum aliis. *Insipida vtiliter miscentur acribus, amaris, salsis, serrantibus, mordentibus, vlcerantibus, inflammantibus, stypticis inutiliter.*

Rei vero insipidæ cum acuta, & amara, & salsa vtilis est permixtio, & cum serrosa, & excoriatiua & inflammatiua, & mordicatiua. Inutilis vero cum stiptica.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio med. insipidæ cum aliis, & dicit, Rei vero &c. causa est: nam ipsa medi. insipida est aquea in substantia. vnde etiā remouet omnem saporem excedentem vel excellentem, siue enim remittit serrosa & excoriatiua &c, supple est conueniens permixtio rei insipidæ, inutilis vero stiptica: nam medi. stiptica non habet saporem excedentem, quia non indiget, vt cum ea admisceatur medicina, quæ remittat eius saporem, qualis est medicina insipida. Deinde cum dicit.

SYL. *Salsa inutiliter miscentur acribus, amaris, dulcibus vnctuosis, præterquam quibus actio imbecilla, aut tarda, vigore ob id indigens. Omnia enim tarde ac imbecilliter purgantia, ab acri & salso vigorem accipiunt.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei salsæ cū aliis.

Rei quoque salsæ cum acuta, & amara, & dulci, & vnctuosa, inutilis est permixtio, nisi cum his proprie quorum operatio est debilis. indiget tamen confortatione: sunt enim acutum & salsum confortatiua omnium debiliter & tarde soluentium.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei salsæ cū aliis medicinis diuersificatis in sapore, & quæ indigent confortatione in sui operatione. Acutū enim &c. notabile verbum. nam acutum & salsum mordicando accelerare & festinare faciunt operationes medi. & sustinent quando in tali sapore sunt. Deinde cum dicit.

SYL. *Amara & acria quadātenus vtiliter miscentur: salsis vero, vlcerantibus, serrantibus, siccantibus, inutiliter.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei amaræ cum aliis.

Rei autem amaræ & acutæ secundum aliquid vtilis est permixtio, inutilis vero cum re salsa, & omni faciēte excoriationem, & serrositatem, & desiccationem.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei amaræ cum aliis medi. rōne saporis, sm aliquid. inquantum. s. acutum accelerat operationem amari. inutilis cum salsa. s. pmixta res amara, inquantum ita habet exiccare sicut salsa, & omni faciente, qm̄ res amara ex diuturna permanentia eius in parte excoriat sicut acuta vel alia. Deinde cum dicit.

SYL. *Postremo glutinosa omnia, sua substantia medicamentorum malignitatem frangunt, & exulcerare viscera, venarumq; ora aperire, interpositu suo prohibent. Quapropter tragacanthum, aut mastiche, aut bdellium, recte miscentur aloe, colocynthidi, cucumeri agresti, & similibus. Hanc in rem quoque ladanum esse mirum prædicant nōnulli, præsertim si pauco oleo rosato solutum, colocynthidi misceatur. Alia aliorum sunt remedia à nobis particulatim dicenda in singulis simplicibus purgatoriis.*

ANT. Qualiter cō glutinatiuæ debent remouere malitiā medi.

Sunt etiam ex rebus, quæ sm conditionem substantiarum adiuuant ad remouendum malitiam medicinę, sicut res conglutinatiuæ & habentes viscositatem. Hęc enim opponuntur medicinis quarū proprietas est excoriare viscera, & aperire venarum orificia, sicut recte dicimus misceri tragacanthum, aut mastícem aut bdellium cum aloe, & colocynthide, & cucumere asinino, & similibus. Et dixit quidam, ꝙ laudanum ad ista est mirabile, & proprie permixtum cum colocynthide, & pauco oleo rosato, & alij adinuenerunt alia, sicut in partibus dicemus.

In parte ista docet consolari medi. solu. per compositionem aliarum medi. quæ resistunt nocumentis earum rōne substantiæ. hæ enim &c. nam hæ medi. sui conglutinatione coadiuuant partes intestinorum, vnde non excoriantur. & oppilant, & constringunt, vnde prohibent apertionem orificiorum venarum cum aloe qui aperit orificia venarum & colocynthide. s. quæ excoriat intestina. vnde cum colocynthide quandoꝙ admiscemus oleum rosatum vt. s. extinguat eius caliditatem, & prohibeat excoriationem intestinorum sui viscositate, & aliqualiter sui stipticitate.

De proportione rerum sibiinuicem iungendarum. Cap. 4.

SYL. *Prædicta autem medicamenta proportione quantitateq; idonea sunt permiscenda, vt ex his licèt diuersa potentibus, vna tamen facultas consurgat. Qua igitur mensura vnum alteri miscendum sit, vt salubre fiat medicamentum, indicatione ab ipsorum proprietate tantum sumpta, hic breuiter docere statui, non etiam à quantitate & qualitate: id enim liber Haly Senis & Alchindi abunde docet. Quod autem breuiter persequi statuimus est huiusmodi.*

ANT. De rectificatione. med. per proportionē quantitatiuam.

INquit Ioan. Heben Mes. Modum autem & proportionem attendi oportet in permixtione sibiinuicem rerum quarum præcessit remoratio vt consoletur medicamē ex diuersis proprietatibus figillantibus vnam virtutem. Et erit intentio nostra hic comprehendens exigentiam quantitatū medicinarum in consolationem vnius ad alteram per cōsiderationem proprietatum tantum. Quomodo autem consolentur medicinæ per comprehensionem exigētię quantitatum & qualitatum earum, lege librum Haly Senis, & Alchindi. & inuenies. Consideratio autem quā breuiter hic intendimus fit hoc modo.

Postq; Mes. docuit consolari medicinas solu. per admixtionem aliarum medi. rectificantium, siue meliorantium ipsarum virtutes permutantium malitiam ipsarum, & resistentium ipsarum effectibus. In parte ista docet eas consolari per proportionem quantitatiuam medicinarum admiscendarum cum medicina solu. & hæc est magis deterioratio huius ꝓportionalitatis generalis. vnde ostendit vtrū medicina quæ admiscetur medi. solutiuę debeat esse multa aut pauca in quantitate aut ęqualis. determinationem autem specialem huius fecit in secundo tractatu. ostēdit etiam quantitatem debitam ipsius turbith aut zingiber quando scilicet admiscentur, vtrum scilicet turbith debeat esse tātum vel minus vel plus quām zingiber. & primo præmittit intentionem suam, secundo exequitur, secunda ibi.

Omnis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 85 sur 1089

Omnis medicina. & proportionem ſcilicet quantitatiuam & notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. *Omne medicamentum purgans aut violentum eſt, vt ſcāmonium, euphorbium, granum gnidium, & alia multum acria: aut imbecillū, vt caſiafiſtula, māna, violæ, & alia ſimiliter dulcia & ſalubria: aut mediocre, vt ſubacria, ſubamara, & alia violentorum & imbecillorum media, quorum magna eſt latitudo, ac per magis & minus in bonitate & malignitate differentia.*

ANT. Omnis medicina ſolutionem faciens, aut eſt fortis virtutis, aut debilis, aut mediocris. Voco autem virtutem, poſſe medicinæ quo impreſſionem efficit in corporibus noſtris. Et poſſe quidem huiuſmodi forte eſt, ſicut diximus, in medicinis multæ acuitatis, ſicut eſt ſcāmonea, euphorbium, almezereon & ſimilia. debile vero in eis, quæ ad latus declinant incolumium, ſicut ſunt medicinæ dulces, ſicut violæ, & caſiafiſtula & tereniabin, & ſimilia. Mediocre autem ineſt eis quæ ſunt debilis acuitatis, & debilis amaritudinis, & quæ ſunt inter illas, inter quas etiam ſunt gradus, & eleuationes in bonitate & malignitate plus vel minus.

Quæ ſunt medi. ſolu. fortis virtutis. Quæ debilis virtutis. Quæ mediocris virtutis.

Exequitur dicens ſcilicet inuenire debitam proportionem quantitatiuam aliarum medicinarum quæ cum medicina ſolu. debent admiſceri, & primo ponit quaſdam conditiones vtiles ſuo propoſito. ſecundo exemplificat ſuum propoſitum. ſecunda ibi. Pone ergo. Prima in duas. primo ponit diuiſionem quandam. Secundo oſtendit quę ſunt medicinæ conſolantes medi. ſolut. ſecunda ibi. adhuc autem res. Prima in duas. primo ponit hanc diuiſionem, ſecundo declarat membra diuiſionis. ſecunda ibi. Et poſſe quidem huius. Prima in duas primo facit quod dictum eſt & quoddam dictum exponit. ſecunda ibi. Voco autem. Illa pars, & poſſe, diuiditur in tres ſm q̄ tria erant membra diuiſionis declarāde. partes patent omnes, iſtas partes legit ſimul, almezereon. i. grana meze. vel lauteolæ ſunt medi. dulces ſicut ſunt violæ &c. cauſa eſt eo q̄ non ſoluunt inferendo vim naturæ. immo ſoluunt cum delectatione ipſius &c. totum. i. notum. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamētum eſt noxium ſubſtantia ſua malefica, qualitatib⁹ primis, vel aliis cor lędentib⁹, ob id triſariā corrigitur. *Adhæc omne alexiteriū (Bezahar Arabes vocant) quod medicamentum purgans emendat, aut valenter, aut imbecilliter, aut mediocriter iuuat.*

Adhuc aūt omnis res quę eſt ſicut Bezahar in emendatione medicinarum ſolutiones facientiū, aut eſt magni iuuamenti, aut parui, aut mediocris.

Ponit aliam diuiſionem medicinarum quæ ſunt conſolantes medicinæ ſolutiuæ, & primo ponit diuiſionem. ſecundo declarat membra diuiſionis. ſecunda ibi. Et quidē magni iuuamenti. Prima in duas. primo facit quod dictū eſt. ſecundo exponit quoddam vocabulum ſiue dictum ſtatim. ſecunda ibi. voco autem, has legit ſimul. bezahar, id eſt medicina conſolans vel reſiſtens venenoſitati medi. ſolutiuæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Id eſt, medicamenti purgantis noxam oppoſitu ſuo frangit, vel intemperiem corrigit, vel virtutem [cordis] regit.*

ANT. Voco autem iuuamentum omne illud quod medicinæ ſolutiuæ obiicitur, aut quo virtus regitur, aut mala complexio remouetur.

Modo exponit vocabulum di. Voco autem iuuamētum omne quod medicinæ ſolutiuæ obiicitur & præcipue ſuæ venenoſitati, & hoc erat ſupple vnum nocumentum quod prouenichat ab ipſa, aut ſupple voco id eſſe iuuamentum quo virtus cordis regitur, ita q̄ medi. ſolu. ratione ſuorum peſſimorum accidentium cordi non occurrat, vt ſupra ponebatur: hoc enim erat aliud eius nocumentum, aut ſupple voco id eſſe iuuamentum quo mala complexio, ſ. medi. ſolu. vt quando eſt multum calida remouetur, & hoc erat eius tertium nocumentum quod ab ipſa prouenichat â ſua prima qualitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Valenter autem iuuant, quæ præterquam q̄ hæc tria præſtant, etiam nos nutriunt, vt dulcia. Parum iuuant, quæ vno modo vel duobus iuuant, tū non nutriunt corpus, ſed ipſum alterando permutant, vt amara, ſalſa, ſtyptica, & ſimilia. Mediocriter iuuant, quæ pluribus modis cōmodant, & quadātenus nutrire poſſunt, vt vnctuoſa, inſipida, ex auſtero dulcia vt dactyli, cydonia, aut dulcacria, vt mel, aut acidodulcia, vt meſa, aut dulcia, & ſimul inſipida, vt poma.*

*Granata, vel fructus alij acidorum, & dulcium medij.

Et quidem magni iuuamenti rem dico, in qua intentiones omnes aggregantur quas diximus, cū hoc etiam q̄ poteſt effici nutrimentum noſtri corporis, ſicut res dulcis. Parui autem iuuamenti rem dico in quā vnam, vel duas ex intentionibus quas diximus inuenies, preter hoc quod poſſit eſſe nutrimentum noſtri corporis, immo eſt ad alterandum & permutandum tantum, ſicut eſt res amara, res ſalſa, ſtyptica, & ſimilia. Et voco rem mediocris iuuamenti, in qua plures ex intentionibus prædictis inuenies, cum hoc etiam q̄ ſm aliquid poteſt effici nutrimentum noſtri corporis, ſicut res vnctuoſa, aut res inſipida: & res in qua ſimul dulcedinem & ponticitatem eſt inueniri, ſicut ſunt dactyli & citonia, aut dulcedinem cum acumine, ſicut mel, aut dulcedinem cum acetoſitate ſicut muza, aut dulcedinem cum inſipiditate ſicut poma.

Modo declarat membra diuiſionis. & primo vnum. ſecundo aliud. tertio vltimum. ſecunda ibi. Parui autem iuuamenti. tertia ibi. Et voco rem, dicit ſic. In qua intentiones omnes, ſcilicet tres nunc dictæ aggregantur, ſcilicet quia totum obiicere malis effectibus medicinæ ſolutiuæ, confortat etiam cor ne ei occurrat venenoſitas medicinarum, remouet etiā eius malam complexionem, cum hoc etiam poteſt effici nutrimentum corporis vt res dulcis ſicut eſt vinum granatorum, ſyrupus roſatus, & violatus: hęc enim cum hoc q̄ faciunt illas tres intentiones nunc dictas poſſunt effici nutrimentum corporis. parui autem &c. exemplum in illo ſicut ſi piper miſceremus cum ſcammonea, dato enim q̄ piper faciat quoddam iuuamētum, quia confortat ſtomachum & cor, non remouet ſiue alterat complexionem calidam ſcammoneæ cum ſit calida eodem modo, vel mouet de aliis, ſicut ſunt dactyli & citonia: hæc enim propter ſui ſtipticitatem confortant ſtomachū & cor, ſed per eorum dulcedinem nutriunt, ſicut maza & melius ſicut muza. i. poma granata, quæ ſunt media inter dulcia toraliter & acetoſa. nam ex eorum aliquali dulcedine nutriunt: & per eorum acetoſitatem reſiſtunt complexioni calidæ ipſius ſcāmoneæ vel alterius ſolutiui ſicut poma. ſ. ſylueſtria vel ſicut poma apte ſic vocata, & præcipue poma quæ vocamus franciſca &c. Deinde cum dicit.

SYL. *Si eſt igitur medicamentum violentum, alteri plurimum iuuanti miſcendum, amboq̄ proprietatibus inter ſe ad miſtionem concordant, & conſentiunt. De vtriuſque quantitate ſic ſtatues, & quod plurimum iuuare confidis, largius miſceas, ceu à quo commodum expectas, violentum autem parcius, vt à quo propter actionis vehementiam, noxa cori aliqua impendet.*

ANT. Pone ergo ſic, qm̄ oportet aliquando medicinā fortis virtutis miſceri rei magni iuuamenti, & tua intereſt poſt pacem omnium ꝓprietatum, adhuc modis proportionum ad concordiam conſolari, hoc modo expedit augmentare eam quæ eſt magni iuuamenti, ꝓpter beneficium, quod de ea creditur, & minuemus eā quæ eſt fortis virtutis, timentes leſionem in corpus ꝓpter fortitudinem impreſſionis ſuæ. Erit ergo ſic quod rem magni

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 86 sur 1089

magni iuuamenti augmẽtabimus, Medicinam autem fortis virtutis minuemus.

Superius in hoc cap. Ioan. Meſ. poſuit duas diuiſiones medi. vna erat diuiſio medi. conſolandarum quæ ſunt ſolutiuæ. alia vero erat diuiſio medi. debentium illas conſolari. In parte iſta dat modum conſolationis ipſarum penes tales diuiſiones & combinationes. & primo docet conſolari medi. fortis virtutis in exoluẽdo. Secundo docet conſolari medi. quæ eſt debilis virtutis. ſecunda ibi. At ſi iungenda eſt medicina debilis virtutis. Sed tu dices ſtatim quare non docuit conſolari medi. ſolu. quæ eſt mediocris virtutis. Solutur ſtatim ꝙ habita conſolatione medi. quarum vna eſt fortis virtutis in exoluendo, & alia debilis ſtatim habetur implicite conſolatio medi. q̃ eſt mediocris virtutis in exoluendo, eo ꝙ ſatis ex extremis poteſt dari intelligi medium. modo hæc eſt media inter illas. Prima in duas. Primo docet conſolari medi. ſolu. fortis virtutis per medicinam quæ eſt magni iuuamenti. Secundo docet conſolari eam per medicinã quę eſt parui iuuamenti. ſecunda ibi. Verum ſi iungenda eſt. Sed tu dices, cum conſolatio ſit triplex, ſcilicet per medicinã multi iuuamenti, pauci iuuamenti & mediocris, quare non docuit conſolari per medicinã mediocris iuuamenti. Soluitur ſic dat id intelligere ex ſuis extremis. nam cum medicina forti debemus ponere rem multi iuuamenti in magna quantitate, & rem pauci iuuamẽti in pauca quantitate, vt ipſe tenet, ita etiam de mediocribus iuuamentis debemus ponere mediocriter. Prima in duas, ſcilicet quia primo oſtendit quomodo conſolatur medicina fortis ſiue acuta per medi. magni iuuamenti. ſecundo hoc confirmat auctoritate Democr. ſecunda ibi. Et hoc etiam Democritus voluit. Exemplum primæ partis eſt tale. nam ſi velimus miſcere ſcãmoneam quæ eſt fortis virtutis cum caſia quæ eſt magni iuuamenti, modo quia doſ. ſcammoneę fortis ſunt ſeptem grana minuemus hãc doſim, & dabimus tria grana tantũmodo, ne noceat cordi propter ſui virtutem fortem, & impreſſionem, & augebimus quantitatem caſiæ, vnde dabimus de ea. ʒ. ſ. vel j. eo ꝙ ex ipſa fit magnũ iuuamentum, & ideo melius eſt addere de caſia quam addere de ſcammonea in vno vel dimidio, ſemper intelligentes, ꝙ hoc habeat verum, ſuppoſita ſigillatione iſtarum medi. in proprietate vel qualitatibus primis ſecundis & tertiis. nam & ſi debemus augere medi. magni iuuamenti q̃ miſcetur medi. fortis virtutis non tamen propter hoc debet augeri in infinitum ne ſtatim tollatur ꝓportio & ſigillatio quæ eſt inter eas. iterum licet ab eis ſit magni iuuamenti, non tñ propter hoc debemus miſcere cum ſcãmo. vel cum alia medi. fortis virtutis cum inter ea non ſit proportio & ſigillatio in proprietatibus. & ideo hęc regula Meſ. ſemper habet verum ſuppoſitis regulis præcedentibus. nam ſemper oportet attendere proportionem ipſarum medic. quæ eſt quantitatis ad quãtitatem debitam, iterum etiam qualitatis ad qualitatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Id quod Democritus his verbis volebat: Medicamentum ex violento imbecillum efficias oportet. Quia medicamentũ alteri proprietatibus concordanti miſtum, quantitate idonea eſt ſalubrius, non correctum autem, malignius.*

ANT. Et hoc eſt quod Democritus voluit dum dixit. Oportet autem medicinam fortem debilem facias, quod eſt, quia medicina conſolata concordantiis & proportionibus eſt incolumior ſicut etiam non conſolata iniquior.

Quod dixerat ipſe confirmat auctoritate Democ. concordantiis. ſ. quantum ad qualitates, & proportionibus. ſ. quãtum ad quantitates. Deinde cum dicit.

SYL. *Quod ſi medicamentum violentum alteri parum iuuanti miſcendum eſt, vtrunq; eſt minuendum, illud quidem, ob impendentem noxam, hoc, quia tantum illius temperaturam alterat, vel [actionem] immutat.*

Verum ſi iungenda eſt medicina fortis virtutis rei pauci iuuamenti, minuemus medicinam fortis virtutis propter illud quod diximus, & rem pauci iuuamenti minuemus ſimiliter, quia non acquiritur per eã niſi intentio vna & eſt alteratio, vel permutatio.

ANT. Modus cõſolãdi medi. fortis virtutis cũ medi. pauci iuuamenti.

Dat modum conſolationis medi. fortis virtutis cum medi. pauci iuuamenti, propter id quod diximus. ſ. ne faciat nocumentum, & eſt alteratio. ſ. medi. ſolu. ſ. quo ad qualitates, & permutatio. ſ. operationis eius de vno membro ad aliud. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum imbecillum alteri valde iuuanti miſcendum eſt, illud vtpote ob debilitatem innoxium eſt augendum, vt ei quantitas vigorem & robur adiiciat (quod etiam voluit Democritus) medicamentum ex imbecillo valentius faciendum imperans, augendum quoq; quod magnopere iuuans eſt, ob dictam prius cauſam.*

ANT. At ſi iungenda eſt medicina debilis virtutis rei magni iuuamenti, augmẽtabimus medicinam debilis virtutis non timentes de impreſſione eius in corpore, immo oportet ꝙ virtus eius per ſubadditionem in quantitate ipſius vigoretur, ſicut adhuc dixit Democritus. Medicinam autem debilem inquit fortẽ facias. & poſt hoc augmentabimus rem magni iuuamenti propter illud, quod diximus.

ANT. De conſolatione med. debilis virtutis.

Docet modum conſolationis medi. quę eſt debilis virtutis, & primo docet eam conſolari cum medic. multi iuuamenti. Secundo docet eam conſolari cum medic. pauci iuuamenti. ſecunda ibi. Si autem. & tertio ſi volumus imponit finem dictis ibi. Et hoc eſt illud. Exemplum primæ partis eſt, ſi nos volumus miſcere caſiam quæ eſt debilis virtutis cum violis prunis & ſeminibus communibus quę ſunt multi iuuamenti, tunc ponemus de decoctione iſtarum violarum & ſimilium multum cum caſia ad diſtemperandum ipſam, quia quaſi vnam ſcutellam, ſed ſi velimus diſtemperare caſiam cum decoctione agarici, non debemus ponere de illa decoctione niſi parum, quia forte vnc. tres, vt poſſit caſia diſtemperari. nam ex eo non acquiritur magnum iuuamentum propter hoc quod diximus, eo ꝙ talis res facit magnum iuuamentum, & non nocumentum. Deinde cum dicit.

SYL. *Si denique medicamentum imbecillum alteri parum iuuanti miſcendum eſt, illud augendum, hoc minuendum, propter dictas prius cauſas. Hæc de miſcendorum quantitate tibi cognoſcenda ſunt, quanquam ſunt, qui alia quoque addant, ſcopis aliis intenti.*

ANT. Si autem iungenda eſt res pauci iuuamenti medicinæ debilis virtutis, augmentabimus medicinam debilis virtutis propter illud quod diximus, & minuemus rem parui iuuamenti propter illud quod etiam diximus. Et hoc eſt illud quod de proportionibus ſcire oportet. Alij autem dicunt alia, ſecundum intentiones diuerſas.

Docet conſolari medi. ſolu. quæ eſt debilis virtutis cum re pauci iuuamenti. exemplum huius ſicut ſi nos vellemus miſcere caſiam quæ eſt debilis virtutis exoluendo cũ agarico qui eſt pauci iuuamenti, tunc augmentabimus caſiã, eo ꝙ ex ipſa non timetur aliquod nocumentum, & minuemus agaricum propter dicta ſupra, poſtea vltimo concludit, & eſt notum.

De modis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 87 sur 1089

De modis rectificationum medicinarum cum beneficiis, & primo de modis coctionis Cap. 1. Summæ primæ.

Quibus modis ars medicamenta corrigit & coctionis differentiæ.

SYL. *MEdicamenti purgantis malitiam ars reprimit, & facultates nouas impertit quatuor modis, coctione, lotione, infusione, tritura.*

ANT. Quatuor modis pôt remoueri malitia medici. NOnnulli Io. Meſ. diſpoſitiones acquiſitæ per artem reprimunt malitiam medicinarum ſolutionem facientium. Auxiliatur enim ars nobis quatuor modis. aut decoquendo, aut lauando, aut infundendo, aut triturando.

Continuatio. Superius Meſ. docuit rectificare medi. ſolu. per proportionem medi. miſcendarum ipſi medi. ſolu. In parte iſta docet eas conſolari per beneficia artis, & primo ꝓponit quot modis per artificia poſſumus eas cõſolari. ſecundo illos modos declarat. ſecunda ibi. Et dico ꝙ decoctio, litera primę partis eſt nota. Deinde cum dicit.

SYL. *Coctio, vna eſt elixatio, altera aſſatio.*

ANT. Et dico ꝙ decoctio alia eſt quæ eſt ſicut elixatio: et alia eſt quæ eſt ſicut aſſatio.

In iſta parte exequitur docens per illos quatuor modos conſolari medi. ſolu. & diuiditur hæc pars in quatuor partes. Primo docet eas conſolari per decoctionem. Secundo per lauationem. Tertio per infuſionem. Quarto per triturationem. partes patent in ſuis capitulis. prima in duas. primo oſtendit quot ſunt modi decoctionis ipſarum. ſecundo per illos docet eas conſolari. ſecunda ibi. Elixatio autem. In prima parte eſt notum quod dicit, & Meſ. hic per elixationem intelligit decoctionem quæ fit in humido aqueo ſiue ſit humidum aqueum ſimplex & elementare, ſiue fiat hæc decoctio in humido aqueo mixti alicuius & viridi, ſicut ipſe ponet ſtatim de helleboro qñ in raphano decoquit & elixatur, & ponet de ſcãmonea ꝙ ipſa in cydonio decoquitur decoctione quæ eſt elixatio. nã licet cydonia aſſentur, tamen aſſatio vſq; ad ſcãmoneam non peruenit, immo potius elixatur ſcãmonea, qa in aliquo humido decoquit. & per aſſationem intelligit alterationem medi. ſolu. aliquã igneitatem ſiue fiat in vitro quod cito contingit, ſiue fiat ſuper tegulas vel ſuper prunas. Deinde cum dicit.

SYL. *Elixatio medicamenti humorem excrementoſum coquit, reſoluit, flatus ab eodem craſſos, mordaces, ad nauſeam ventriculum euertentes, diſſipat, eius denique acrimoniam, motus in corpore moleſtos, vim valide ſerrantem, excoriantemq; frangit & prohibet. Propterea ſcammonium in pomo vel cydonio coctum, vel in vaſe vitreo cum ſucco roſarum, & oleo amygdalarum dulcium, eſt præſtãtius, vt mox in ſimplicibus dicemus.*

ANT. Elixationis effectus. Elixatio autem adiuuat in reſoluendo humiditatẽ ſuperfluam medicinæ, & maturando, & carminando ventoſitatem craſſam aut mordicatiuam facientẽ ſubuerſionem & nauſeam & motus laborioſos in corpore, frangitq; acuitatem & exceſſus ſerroſitatis, & excoriationis. Et propter hoc laudatur ſcãmonea cocta in pomo aut citonio, aut demum in vaſe vitreo cũ ſucco roſarum & oleo amygdalarum, ſicut dicemus iam.

In parte iſta illos duos modos declarat. & primo oſtendit qualiter conſolatur medi. ſolu. per decoctionem quæ eſt elixatio. Secundo dicit per decoctionem q̃ eſt aſſatio. ſecunda ibi. Aſſationem quę elixatio. prima in duas, quia primo docet conſolari medi. ſolu. quæ habet vnam virtutem. Secundo docet eam conſolari quæ habet plures virtutes. ſiue his quæ dixerat annectit quædam. ſecunda ibi. Et qñ diuerſificantur. Prima in duas. Primo facit quod dictum eſt. Secundo remouet quandam dubitationem. ſecunda ibi. Verum tibi ſupereſt. Prima in duas. Primo facit conſolari medi. ſolu. ꝓ ipſam elixationem vt ꝓ ipſam medi. ſolu. perdat ſuam malitiam. Secundo hoc idem facit vt medi. ſol. acquirat aliquam virtutem. ſecunda ibi. Exceſſus aũt in reſoluẽdo hu. ſuperfluam. nam iſta decoctio q̃ eſt elixatio humiditatum q̃ ſunt in centro, trahit ad circũferentias, & tunc reſoluuntur in corpore poſtea, & præcipue in ore ſtomachi ſicut dicemus &c. ſ. in ſecundo tractatu. Deinde cum dicit.

SYL. *Attractio quoq; medicamenti vehementior & malignior elixatione obtunditur, vt cum medicamentum maleficum intra cauitatem alterius benigni coquimus, vtilius virtus in hoc fracta maneat, qualiter exempli gratia, ſi radicem raphani radicibus hellebori tranſfixam, ſub cineribus coquimus, & eam damus edendam. Habet enim virtutem hellebori purgatricem, ſed multum repreſſam. Sapam quoque, aut ſyrupum roſatum, quibus incoctum ſit ſcammonium, propinamus. Id quod philoſophi appellant ſeparationẽ rei ſm ſpeciem, à re quæ eſt ſm materiam [hoc eſt formæ, & virtutis ſpecificæ, à materia tranſumptionem.]*

ANT. Exceſſus autem attrractionis ſuperfluæ & iniquitatis reprimitur in elixatione, ſicut quando decoquimus aliquod eorum, de quorum malitia formidatur in concauitate alterius rei, & remanet virtus eius in illa refracta. Sicut verbi gratia. figimus fuſtem hellebori in radicem raphani, & poſt coctionem eius in cinere propinamus raphanum habentem virtutem ellebori repreſſam. & decoquimus ſcammoneam in robub, & ſyrupis, & propinamus rob & ſyrupum habentem virtutem ſcammoneæ. Et hoc eſt illud quod vocant philoſophi ſeparationem rei ſecundum ſpeciem, à re quæ eſt ſecundum materiam.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et hoc eſt illud quod vocant philoſophi ſeparationem &c.] Vbi vnius medicamenti vis in alterum tranſfertur, dicitur ſeparatio rei ſecundum ſpẽm à re quæ eſt ſecundum materiam, & vt in ſequenti capite de infuſione, ſeparatio proprietatis à proprietate. Meminit huius rei etiam lib. ſimpl. quum de rha Barbaro agit.

MONT. In parte iſta dat modum conſolationis medi. inquãtum per decoctionem elixatiuã acquiritur aliqua virtus, & primo oſtendit qualiter acquiritur aliqua virtus ſolu. in med. in qua fit decoctio medi. ſolu. & in ſecunda parte oſtendit qñ iſta decoctio elixatiua acquirat virtutem medi. ſolu. à rebus in quibus decoquitur. ſecunda ibi. Amplius autem, vel poteſt dici ꝙ in iſta parte vel in duabus præcedentibus iſtam (amplius autem) ponit tria iuuamenta quę acquirũtur medi. per elixationem. non eſt vis quocunq; modo diuidatur. refracta. i. debilitata: nam talis virtus ſolutiua non eſt in propria ſubſtantia & materia. in robub. i. in ſucco fructuum, ſeparatione rei ſm ſpeciem. i. qualitatem ſiue virtutem à ſpecie. ſm materiam. i. à materia, vnde hæc virtus ſolutiua exiſtens prius in vna materia fit modo in alia, ſicut in ſe. in qua decoquitur medi. ſol. & helleboro vel ſcammonea, & ſimilia. Sed hoc eſt attendendũ ꝙ iſta decoctio hellebori in raphano, qñq; eſt per elixationem artificialem, qñq; eſt per elixationem naturalem. dico primo ꝙ iſta decoctio hellebori in raphano qñq; eſt per elixationem artificialem, & hoc fit pluribus modis. vno modo ſic, quia diſcooperimus radicem raphani, & ab eo euellimus eius medullam ligneam, & loco eius ponitur helleborus, & ibi dimittitur ſtare. Alio modo fit, quia ſcinditur raphanus per medium & in medio ponitur helleborus & ligatur ſecum. Et tertio fit, quia accipitur raphanus extractus à terra & poſtea cum terebello perforatur & in talibus foraminibus

Elixatio artificialis hellebori in raphano tribus fit modis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 88 sur 1089

ponitur helleborus. Dico secundo q̄ qñq̄ decoctio helleborí in raphano fit p̄ elixationem factam â natura. nam accipitur raphanus non extractus â terra, & circũcirca radicem eius facimus foueam, ita q̄ radix eius appareat perforata multis foraminibus & in eis ponitur helleborus: tunc enim hellebori acquirit virtutem raphanus ex suo proprio nutrimento quod â terra euellit & diminuitur ei malum sicut & hoc modo est in multis arboribus, & videte quod est conueniens satis: nam est q̄ qñq̄ volumus facere alicui vomitum aliqualiter fortem, modo raphanus nõ est satis sufficiens ad hæc, iterum & helleborus est nimis forte vomitiuus, quare tunc istis decoctionibus elixatiuis decoquimus helleborum in raphano, & habemus tunc vomitiuum qđ intendimus, sicut est si vellemus vti aliqua medicina nimis forti tunc eam consolamur elixando, vnde vtitur ea non in substantia, sed in infusione. vnde ex ea nõ inducitur postea magnum nocumentum. Deinde cum dicit.

SYL. *Præterea medicamentorum multorum malignitas reprimitur ipsorum coctione in herbarum, vel seminum, vel aliorum succis & aquis, sua facultate illorum violentiam permutantibus.*

ANT. Amplius autem quãdoq̄ medicinarum multarum reprimimus malitiã decoquendo eas in succis, & aquis herbarum & seminum & rerum aliarum vt suscipiant permutationem a virtutibus earum.

Hic ostendit qualiter hæc virtus acquiritur medicinę solutiuæ per decoctionem elixatiuam in aliis rebus. siue ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. per elixationem, & notum est. Deinde cum dicit.

SYL. Coquendã parum: *Cæterum coctionem non sustinent omnia æqualẽ, sed quædam debilem, alia valentem. Quorum enim virtus facile resoluitur; quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subiecto raro consistit, omnia eiusmodi parum diu, nec valenter coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica resoluitur. Talia sunt, semina quatuor [frigida maiora,] adiantum album, epithymũ, violę, & flores [prope] reliqui. Contrario his modo affecta medicamenta diu coquẽda sunt. Omnia enim crassæ essentiæ, cocta fiunt clemẽtiora, omne item medicamentum arte & legitime coctum parte plurima est benignius. Sic omnia acria decocta fiunt meliora. (horum enim violentiam, si qua inest, coctio frangit) nisi si qua horum virtutem habent aut imbecillam, aut superficiariam. Quæ denique inter hæc duo extrema sunt media, mediocrem quoq; decoctionem sustinent.*

Coquendã multum.

ANT. Verum tibi superest scire medicinas quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem. omnia enim quorũ virtus facile resoluitur, aut sunt debilis texturæ, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigent: superflua enim coctio resoluit virtutem. sicut violæ proprie & semina quatuor, & capillus veneris, & epithymum, & vniuersaliter omnes flores. Et q̃ contrario modo se habent, contrariè. Et quæ medio modo, mediocriter. Et omnia quę acumen habent, decocta sunt mitiora: decoctio enim frangit virtutem earum, si forsitan sit virtus alicuius posita in superficie aut debilitata. Et omnia quæ sunt crassæ substantiæ, coctio acquirit eis facilitatem. & omnis medicina cocta fm artem & legem fm plurimum est facilior.

Quædam sunt medio cres.

Et quędam ortes.

In parte ista remouet quasdam dubitationes, & primo vnam. secundo aliam. Secunda ibi. Verũ &c. prima in duas. Primo facit hoc. Secundo his q̃ dixerat annectit quædam. Secunda ibi. Et omnia. legit ambas simul. Dubitatio quã remouet est, qa crederet aliquis quod eadem decoctio oĩbus medicinis acquirat bonitatem. arguit quod non. & semina quatuor. s. frigida, vt semina melonis, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, & omnia quæ acumen habent &c. causa est, qa per decoctionem acumen remouetur. Deinde cum dicit.

SYL. *Purgantia autem humiditate multa aut lubricando, vel nihil, vel minimum coctio iuuat.*

ANT. Verum neque per decoctionem fit iuuamentum in his quæ soluunt labificando & faciendo lubricum de quo fit valde curandum.

Remoueret aliam dubitationẽ. crederet enim aliquis q̄ decoctio elixatiua omnibus medi. solu. acquireret æquale iuuamentum. Respondet quod non. nam medi. euacuantibus lubricum faciendo decoctio non multum confert. nam tales medi. non habent nocumenta quæ debent remoueri per elixationem Deinde cum dicit.

SYL. *Præter hęc, coctio facultates medicamentorum diuersas omnium optime permiscet, vt ex his omnibus vna resultet, velut concreta, faciens actionem, quarum si qua erit imbecillior, minus valenter coquenda est, vegete vero magis. Calorem enim coquentem tẽperabis proportione & natura tũ substantiæ, tum facultatis coquendorum medicamentorum.*

ANT. Et qñ permiscentur medicinæ diuersarum intentionum, & quęris ex eis virtutem cõpositam, decoctio facit eis meliorem modũ permixtionis, vt ex summa earum resultet virtus infita faciẽs operationem concretã. Et si sit vna ex eis debilior quã altera, oportet vt gradatio in decoctione fiat plus, vel minus sicut dicitur.

In parte ista his quæ dixerat annectit quædam. & primo vnum. secundo aliud. secunda ibi. Et decoctio quidem. cã autem dicti. In prima parte est. nam medi. diuersæ non faciunt in virtute insitam operationem, & cõpositam virtutem nisi qñ ipsę adinuicem permiscentur & præcipue vera mixtione fm quod in eis est possibilis. nam melior modus mixtionis ipsarum est ille qui fit per decoctionem ipsarũ, & hoc habet verum in mixtione ipsarum in naturali & artificiali hoc modo. nã scimus q̄ turbith euacuat phlegma, agaricus choleram, epithymum melancholiam. modo qd est si volo oẽs istas tres intentiones perficere, melius perficiuntur qñ istæ tres medi. simul permiscebant, & maxime p̄ decoctionem ipsarum adinuicem, bene tunc reducuntur ad quãdam formam in qua reseruabitur virtus compositi, vnde postea euacuabuntur melius omnes isti tres humo. Et hæc est cã quare ab auctoribus fiunt illæ confectiones & syrupi solutiui & similia, & decoctio naturalis q̃ fit in talibus medi. acquirit eis bonum modum pmixtionis, vt ex eis resultet virtus cõposita, sicut qñ istæ medi. per longum tempus adinuicem cõpositæ agunt in se inuicem p̄ earum qualitates ita, quod p̄ talem actionem refrangũtur in quadã forma media in qua sunt virtutes seu operationes, sicut extremi colores sunt in medio colore, vt Auer. ponit, hoc fit qñ bene præparatę sunt apud apothecarium, quia bene triturate, bene ablutæ, & bene exiccatæ, & sic de aliis. exemplum huius ponit. nam videmus, quia clystere nuper constructum ex aliquib⁹ medi. si stet p̄ duos vel tres dies in intestinis nobilissimam facit operationem, quod non est nisi quia tales med. melius adinuicem in posterum permiscẽt, vnde videmus quod medi. diuersas virtutes attribuunt medi. p̄ diuersas ætates ipsarum, sicut apparet in theriaca, quę quidem dum est noua est valde frigida & oppilatiua, antiqua vero est valde calida. Deinde cum dicit.

SYL. *Flammeus enim ac vehemens calor medicamenti facultatem resoluit.*

ANT. Et decoctio quidem impetuosa & inflãmatiua resoluit virtutem medicinæ. Quare tua interest decoquere cõmensurando calorem, & proportionando illum substantiis rerum & virtutibus debilibus vel fortibus.

Annectit aliud his quæ dixerat. & notum est. Deinde cum dicit,

Assatio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 89 sur 1089

SYL. Assationis facultas.

Assatio autem, in frixorio vel patella facta coctio, medicamenti virtutem nunc auget, vt assata scilla purgatior euadit, nunc minuit, vt psyllium per assationem humiditate lubrica spoliatum, minus purgat. Alia quoq; multa fiunt assando meliora. Est quando medicamenti facultatem vnam assatio reprimit, & alteram vegetiorem reddit, vt myrobalani, rhabarbarum, assando virtutem purgatoriam remittũt, adstrictoriam intendunt, sunt enim ambo duplici hac facultate prædita. Sic balanus myrepsica, cũ sit vomitoria simul & deiectoria, per assationem excoquitur humiditas eius excrementosa, & nitrosa, ad nauseam ventriculum cogens, remanet autem virtus deiectoria.

Mes. in fim plicibus. Li. 6. simpl. Mes. in fim plicibus.

ANT. Assatio.

Assationis autem in frixorio & in patella officium est quandoq; addere in virtute medicinæ, sicut quãdo assatur scilla, & fit magis solutiua: et qñq; minuere in virtute, sicut verbi gratia, assatur psyllium, fit humiditas eius minus lubrica, minus soluens. & assantur plura vt mitiora fiant. Et qñq; per assationem vna duarũ virtutum reprimitur & vigoratur altera. sicut v.g. In myrobalanis & rhabarbaro est virtus solutionem faciens, & contractionem. In eorum autem decoctione minoratur virtus faciens solutionem & vigoratur virtus contractionem faciẽs. Et in ben est virtus vomitiua & virtus educens p ventrem: dum aũt assatur maturatur ipsius humiditas superflua baurachia faciẽs subuersionẽ & nauseam, & remanet ei virtus solutionem faciens.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Et quandoque per assationem vna duarum &c. } *In superpurgatione etiam rha Barbarum myrabolanum & alia plura tosta cõmendabit. At contra verisimile est, ex vstione, addita iis rebus acrimonia, eadem magis acria eua sura, & violentius etiam irritatura ad excretionem. Cæterum ad hæc paucis. vstione & caliditora & acriora reddi omnia negare nullus põt. Atqui ad hæc quæ ita vruntur licet accidentaria caliditas maior accedat, naturalis tamen q̃ tenuioribus partibus insidebat, dissipatis his ipsis à calore, ipsa quoq; vnà cum cõnato humore dissipatur atque abit, vnà verò etiã abit quæ insita illis erat acrimonia. In ambustis ergo sola aduentitia acrimonia ac caliditas superest. hæc verò non multo postea negotio etiã retunditur, facta videlicet in frigidis rebus maceratione. hac aũt ablata medicamentum & minus deiectorium magis aũt exsiccatorium remanet, ac propterea coercendo alui fluxu maximè opportunum. Non temere ergo hæc scribit Mes. Verum ipsi etiam experimentum subscribit. obseruarũt enim patres nostri, obseruauimus etiã nos frequentissimè huiusmodi artificio euentum nullo discrimine sequi expectatũ.*

NOND. In ista parte docet per assationem medi. solu. rectificare. & primo ponit vnum iuuamẽtum qđ acquiritur med. sol. p assationem. secundo aliud. Secunda ibi, & qñ assatur scilla quæ fit magis solutiua. nam scilla habet in admixtionem multam hu. aqueam quæ reprimit eius virtutem solutiuã quare per assationem illa hu. aquea soluitur. nã omnis res multum hu. vt plurimum per assationem in sui operatione confortatur. tamen intelligendum q̃ ista scilla non debet multum assari, quia totaliter eius virtus resolueretur, nec debiliter. & ideo apothecarij timentes ne per assationem ad ignem recipiat aliquã malam qualitatem â fumo, aut â sole recipiat aliquem malum vaporem, ipsam magis assant ad vmbram q̃ ad solem vel ad ignem, vt mitiora. i. leuiora virtutibus fiant ista. aliam partem legit simul cum prima. minoratur virtus solutionem faciens in eis, & remanet ei virtus. s. fortem solutionem faciens &c, totum est notum.

A De modis lauationis medicinarum. Cap. 2.

SYL.

Lotio medicamenta multis modis meliora reddit.

ANT. De rectificatione med. per lauationem.

Icimus q̃ per modos lauationum multipliciter acquiritur bonitas medicinis.

In parte præcedenti cap. Mes. docuit consolari medi. sol. per decoctionem siue ista decoctio sit elixatio, siue assatio, in isto cap. est eius intentio nos docere eam consolari per lauationem, & primo ponit vtilitates quas acquirit lauatio ipsis medi. solu. secundo his quæ dixerat quædam annectit. secunda ibi in fine capituli. Et scire debes. Prima in duas. Primo præmittit intentionem suam, secundo ostendit vtilitates istas. secunda ibi. Interdum enim, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL.

Nunc acrimoniam eorum superficiariam auferendo (vt ex aqua, aut muccagine tragacanthi lotum semen vrticæ, guttur, & partes alias, quas permeat, adurere desinit. sal quoque naphthicus [id est Sodomites] aqua cucurbitę aut simili lotus, fit clementior.)

ANT. Iuuamẽtũ primũ qđ acquirit p ablutionẽ.

Interdum enim per lauationem remouetur superficies acuminis alicuius medicinæ, sicut qñ lauatur semẽ vrticæ cum aqua aut mucillagine tragacanthi, ne guttur aut partes per quas transit, adurat. & sicut lauatur sal napticus cũ aqua cucurbitę aut cũ silì, hac intẽtione.

In parte ista ponit hæc iuuamenta quæ acquiruntur medi. sol. per lauationem, primo ergo ponit vnum, secõ aliud, tertio aliud, quarto vltimum. secunda ibi. Et qñq; lauatur vt abscindatur. tertia ibi. Et quandoque lauamus vbi oportet. quarta ibi. Et quandoque lauamus aliud. superficies acuminis. i. remouetur acumen quod erat in superficie seminis vrticæ, immo & lauatur herba vel flores ipsius vrticæ. per aquam cucurbitæ intelligimus succum fructus, qui proprie cucurbita dicitur, aut possumus per hoc intelligere aquam quæ ab ea distillatur in alembico siue in cãpana, sub qua ponitur ignis. & videte, res non solum hoc modo abluuntur, vt ab eis remoueatur acumen, sed etiam vt ab eis remoueatur aliqualiter caliditas quæ est in medi. superficie, sicut qñ medi. abluitur & volumus ab ea cuitare aliquam caliditatem quam in se habet in superficie, & volumus ea vti proprie ad infrigidandum. Deinde cum dicit.

Med. duplici de causa abluuntur.

SYL.

Nunc facultatem eorum maligniorem auferendo, salubriorem vero relinquendo, (vt lapis Cyaneus & armenus molestę vomitoria, & deiectoria, per lotionem multam vomitoria esse desinunt: tantum clementer fiunt deiectoria. & cancamum lotum clementius purgat, tamen obstructiones vt illotum liberat. & aloe lota potentius roborat partes nutritorias, minus aluum subducit: non lota contra.)

ANT. Secundũ iuuamẽtũ qđ medi. acquiritur p ablutionem.

Et qñq; lauamus medicinam vt abscindatur altera virtutum suarũ ab ea, & pprie malignior deterrens, & remaneat ei melior operationum suarũ & incolumior, sicut pprie lauamus lapidẽ lazuli & lapidem armenũ, vt soluant per ventrem tm̃, & sine angustia. non loti vero p vomitum & p ventrem soluunt, & cũ molestia. Et sic etiam lauamus laccam vt fit minus solutiua, & remaneat ei vt sit oppilationum aperitiua. & lauamus aloem. non lotus enim magis laxat, & minus confortat membra nutricationis: lotus vero facit contrarium.

In parte ista ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. per ablutionem, & primo facit hoc, secundo dubitationi respondet. secunda ibi. Et sunt &c. abscindatur, scilicet ab ipsa & soluant per ventrem tantum: nam quãdo isti lapides lauantur per ablutionem remouetur ab eis acuitas per quam habent molestare stomachum & inducere nauseam & vomitum, immo etiam quasi omnes habent lauari vt confortent, vnde videmus q̃ isti ocularij in passionibus oculorum administrantes tutiam aut lapidem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 90 sur 1089

hæmatitem abluunt vt ab eis remoueatur acuitas & magis confortent oculos & inde faciunt collyria oculorum, imo etiam si isti lapides haberent acuitatem in profundo, primo adurunt eos vt per ignitionem illa acuitas ex ꝓfundo veniat ad superficiem, postea abluunt vt per ablutionē illa superficialis acuitas ab eis lauetur & remoueatur, vnde isti ocularij nouies docent eos igniri & nouies docent eos lauare. hoc etiam fit in aliis rebus exterius approximatis, vt in calce: nam q̄nq; abluitur vt ab ea remoueatur acuitas & remaneat in ea virtus stiptica per quam potest esse cicatrizatiua & indurare carnem vt fiat loco cutis, lacca ipsa enim est multū aperitiua oppilationum splenis & hepatis & mēbri nutricationis. i. stomachi. Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus autem medicamentis virtus in superficie est (vt intybo, cichorio agresti, rosis, & similibus) illa lotione, dissipatur, [ob id lauanda non sunt] cętera magis & minus lauentur, quatenus. s. eorum virtus ferre potest.*

ANT. Et sunt medicinæ quę virtutem positam habent in superficie, quæ si lauentur tollitur sicut tarassacon: & endiuia, & rosa, & similia:

In parte ista dubitationi respondet, dubitaret enim aliquis vtrum medi. omnibus competat ablutio. Respondet ꝙ non, quia endiuia. s. domestica, & similia sicut etiam sunt violæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc partes impuras auferendo.*

ANT. Et quandoque lauamus vbi oportet abstergere partes immundas.

Tertium iuuamentum ꝙ fit medi. per ablutionem.

Ponit aliud iuuamentum. per res immundas vt suo tempore colligeretur aliqua herba vel radix quæ haberet circumcirca eam fimum vel puluerem, tunc enim eam lauamus. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc facultatem eorum valentiorem efficiendo, (vt aloe ex aqua aromatum lota, potentius roborat: ex decocto autem valenter purgantium, vt agarici, turbith, & similium, si lauetur, purgantior euadit: lota denique ex aqua bdellij, aut tragacanthi, ora venarum sic aperire, vt sanguis inde effluat, desinit.)*

ANT. Et quandoq; lauamus aliquid vt magnificetur virtus eius. sicut lauamus aloem cum aqua specierum aromaticarum, vt magis confortet: Et lauatur cum aqua rerum solutionē multiplicantium, sicut turbith & agaricus, & similia, vt magis soluat: & lauatur cum aqua bdellij aut tragacanthi, vt non imprimat lęsionē aper-

Quartū iuuamentum qd acquirit medic. per ablutionē.

tionis venarum apertione qua fluat sanguis. Et scire oportet ꝙ res de lauationibus sustinet quantum virtus eius patitur plus aut minus.

Ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. ex ablutione, apertione qua fluat sanguis: nam bene aloes debet aperire sic orificia venarū ꝙ possit debite euacuare humquem debet, sed non debet sic aperire ꝙ ex tali apertione emanet sanguis, hoc aūt fit per ablutionem. Ista aūt iuuamenta sunt possibilia reduci ad diuisionem bimēbrem hoc modo · nam ablutio aut fit in medi. vt earum virtus remittatur vel deperdatur, aut secundo fit vt per ablutionem acquirat virtutem. si primo modo, & hoc dupl'r, aut quia absolute fm ablutionem remouetur virtus eius, aut inquantū medicina habens duas virtutes quārum ab ea remouetur vna & proprie malignior, & alia remanet. si primo modo, & hoc dupl'r quia aut per ablutionem remouetur aliquod magis intrinsecum à medi. & sic est primum iuuamentum eius. si secundo modo, sic est tertium, si autem medi. abluit, vt. s. quia habet duas virtutes & ab ea volo alteram remouere tm̄ & proprie malignioremn, sic est secūdum iuuamentum. si autem per ablutionem medi. ipsa acquirit aliquam virtutem, sic est quartum, & vltimum iuuamentum eius. quod dicitur in vltima parte est notum.

De rectificatione medicinarum cum modis infusionum. Cap. 3.

SYL. *Infusio quoq; medicamenta efficit meliora, facultatem eorum nunc maleficam auferendo.*

ANT. De rectificatione med. per infusionem.

INquit Heben Mes. Acquiritur bonitas medicinis per infusionem. Quandoq; enim res nanciscitur dispositionem per illam, quādoq; dereliquit eam in re in qua infunditur.

In parte ista siue in isto cap. Mes. docet rectificare medi. solu. per aliud beneficium artis quod est infusio, & primo præmittit quot modis acquiratur bonitas in medi. per infusionem, secundo illos declarat. secunda ibi. Acquirit aūt. nanciscitur. i. acquirit dispositionem quam non habebat.

Conueniētia & differentia inter infusionē & lauatiōem medic.

Sed est aduertendum ꝙ infusio & ablutio siue lauatio conueniunt & differunt, conueniunt quia vtraq; habet fieri in re fluida liquida, sed differt, quia lauatio habet fieri sine ꝓfundatione virtutis in re quæ lauatur, ita ꝙ in re in qua lauatur non remanet virtus profunda rei quæ lauatur, sicut conuenit de aloe quando lauatur, & de endiuia, quia si lauatur solum eius virtus superficialis calida ab ea remouet, & non profunda, sed in infusione virtus rei quæ infundit & ꝓfunda remanet in re in qua infunditur, & infusio ipsa penetrat vsq; ad profundum in re quæ infunditur sicut statim apparebit. Deinde cum dicit.

SYL. *Sic granum gnidium et esula aceto macerata, acrimoniam superficiariam serrantem amittunt, & turbith lacti recens mulso infusum & siccatum, ventrem turbare desinit.*

ANT. Primum iuuamentū ꝙ acquiritur medi. ꝓ infusionem.

Acquirit autem res dispositionem per infusionem. Nam quandoq; reprimitur aliquid de malitia sua: sicut verbi gratia, abscinditur superficies acuminis & serrositatis ab almezereon & alscebram ex earum infusione in aceto, & sicut turbith infusum in lacte super mulso, & exiccatum, rectificatur ab eo, & abscinditur esse conturbatiuum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Abscinditur superficies acuminis &c. Meo periculo affirmarim subesse hic mendum. quis enim acrimoniam Mezereon & Scebrā infusione ex aceto castigari credat? intendi ego profectò semper existimarim. Sed & turbith, si ventriculum perturbat, cur lacte maceratum & ascito ferè ex lacte flatu, magis non turbet? Arbitror ergo castigandam literam, & quod de lacte scribitur, mezereon & scebran; ipsi aūt turbith quod de aceto, esse tribuendum. leniri equidem illorum acrimonia lac verisimile est, huius verò vim perturbatricem, aceto eius intimas partes subeunte & quod flatuum atq; adeo perturbationis materiā præbet dissipante sui acrimonia, sedari. ne id præteream accelerari aceto turbith ipsius actionem, sponte sua pigri admodum & tardi. Confirmat coniecturam hanc nostram ipsemet Mes. lib. simpl. scebran & mezereon noxam castigans lacte: non autem aceto nisi in quo cydonia mala sint incocta. & turbith noxam palmulis aceto maceratis emendans, lactis ne verbum quidem faciens. Sed hæc docti iudicarint.

MOND. In parte ista Mes. istos modos declarat, & primo declarat qūo per infusionem acquiruntur iuuamenta rei in qua facta est infusio. scda ibi. Relinquitur aūt. prima in tres fm ꝙ tria iuuamenta ponit quæ acquiruntur medi. infusæ per infusionem. secundum ponit ibi. Qnq; infusio. tertium ponit ibi. Et quandoq; facit infusio. alscebram. i. esula, almezereon. i. laureola. Deinde cum dicit.

Nunc

SYL. *Nunc bonam augendo (sic turbith, succo cucumeris agrestis maceratum materiam crassam à partibus remotis valentius educit, & hermodactylus aceto scillato aut scillæ succo, aut raphani infusus, à iuncturis potenter trahit, & agaricus oxymelite maceratus, fit purgantior.)*

ANT. Secundũiuuamentũq; acquiritur medi. p infusionem. Et quandoque infusio addit in virtute medicinæ, sicut infunditur turbith in succo cucumeris asinini & magnificatur virtus eius in educendo materias à remotis. Et infunditur hermodactylus in aceto scillæ, aut succo eius, aut succo raphani, & acquiritur eis virtus magna in iuncturis. Et infunditur agaricus in secaniabin, & fit vigorosior.

Ponit aliud iuuamentum qđ ex infusione acquirit medi. infusæ. secaniabin. i. oximel simplex. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc nouam, vt lubricam impartiendo, sic medulla colocynthidos muccagine tragacanthi imbuta: ventriculi villis adhærere desinit, cito permeat, nec sedi, nec vesicæ nocet: sic scammonium oleo violato infusum & similia.*

ANT. Tertium iuuamẽtũ. qđ acquiritur medi. p infusionem. Et qñq; facit infusio medicinam esse lubricam, sicut qñ imbibitur colocynthis, & proprie interius eius in glutino tragacanthi, & facit ne adhereat villis stomachi, & pertranseat, & non noceat ano & vesicę, & sicut infunditur scamonea in oleo violato & similia.

Ponit tertium iuuamentum simile. & proprie interius eius. i. pulpa coloquintidæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc in liquorẽ cui infunduntur transferendo (vt liquor cui infusa sit aloe, aloes virtutem adipiscitur, & in aliis similiter, quod multis de causis facimus, interdum vt medicamenti virtus ad partes remotas promptius penetret, vt cum decoctum aromatum cui infusa sit aloe propinatur, interdum vt virtus illa mitior fiat, vt dum scãmonium panno ligatum incoquitur syrupo vel sapæ, vel alio succo: interdũ vt facultas vna separetur ab altera, vt rhabarbarum, & myrobalani infusa, virtutem deiectoriam liquori transmittunt, adstrictoriam retinent.) Nec tamen medicamentorum omnium virtus sola in eum liquorem cui infunduntur, transit, sed quorundam vt cassiæ fistulæ, tamar Indorum, & similium aliqua quoq; substantia.*

ANT. Qualr bonitas relinquitur rei infusæ. Relinquitur autem dispositio rei per infusionem in re quam infunditur qñ res humiditatem habentes recipiunt virtutem rei submersæ in ipsis, sicut verbi gratia infunditur aloe in quibusdam succis acquirentibus post illud virtutem aloes, & propinatur illa infusio. & fit illud propter multas vtilitates: vt res, aut virtus facilius penetret ad partes longinquas, sicut infusio aloes in aquis specierum alefanginarum: aut vt minor fiat, sicut infunditur scamonea ligata in pãno in coctione alicuius rob vel syrupi: aut vt separetur proprietas à proprietate, sicut in infusione rhabarbari & myrobalanorum videmus. Separatur enim ab eis virtus solutionẽ faciens, & cadit in infusionem remanente re contractionem faciente in residuo. Et quandoq; non tantum virtus & proprietas cadit in infusione, sed etiam alicuius rei corpulentia: vt patet in infusione casiæ, & tamarindorum, & similium.

In parte ista ostendit qualiter bonitas per infusionem acquiritur rei in qua facta est infusio. Et primo hoc declarat magis in generali, secundo in speciali. secunda ibi. Aut vt rei virtus. Recipiunt. i. aptæ natæ sunt recipere, lege totum simul, aut sup. fit illud ad partes longinquas: nam aloe de sui substantia nõ habet q̃ penetret ad longinqua, quare cum admiscetur aliqua specierum aromaticarum, subtiliatur eius substantia vnde facilius penetrat, rob. i, suc, fructuũ vel syru. aliquo, & dimittitur ibi stare per totam noctem, postea tollatur, circa quod quãdoq; infirmus debilis est in virtute, patitur etiam superfluã inflãmationem, aut etiam medicina de se est superflue calida sicut est scamonea vnde timemus dare hanc medi. sol. solam, vnde eam infundimus in liquore aliquo & dimittimus eam stare ibi aliquãtulũ, postea colamus & colaturam exhibemus patienti, & non substantiam medi. vnde talis medi. soluit sicut si daretur in substantia licet non tantum, & ideo quando infirmus est aptus ad nauseam & ad vomitum, aut etiam est multum debilitatus, & nõ vult sumere medi. solam, tunc eam infundimus, aut in brodio ciceris vel alterius rei in qua decoctæ sunt species aromaticæ, & tunc eam sibi exhibemus: proprietas. i. virtus, contractionem. i. contractionem casiæ fistulæ: nam cum casiafistula sit substantiæ mollis & subtilis contingit q̃ quando ipsa ponitur in liquore & colatur q̃ in colaturam vadat de substantia ipsius &c.

De rectificatione medicinarum cum modis triturationum. Cap. 4.

Tritura medicamentis admodum confert. SYL.

TRituratio autem multum confert ad hoc qđ intendis de rectificatione medicinarum. ANT.

Postq̃ Mes. docuit rectificare medi. solu. ex tribus modis artificij. s. ex decoctione lauatione & infusione, in isto cap. est eius intentio eas rectificare cum quarto modo artificij, scilicet cum trituratione. & primo proponit quod intendit simul etiam ponens quandam diuersitatem triturationis med. & in secunda parte exequitur. secunda ibi. Sunt enim quædam. prima pars patet. Deinde cum dicit.

Multa quidem crassis, vt scammonio crasso, pauca vero tenuibus, & texturæ debilis, & virtute cito exhalabili præditis, vt scammonio antiocheno, mediocris deniq; amborum mediis, quantoq; medicamenti essentia crassior: tanto largiore tritura eget: quanto tenuiore, tanto parciore. SYL.

Sunt enim quædam in quibus non oportet vt multa elaboretur trituratione. Et sunt in quibus necessaria est multa trituratio. Et sunt in quibus mediocris. Et enim tibi superest scire quod dictum est, qm̃ sunt quædam quarum virtus cito tollitur, vt sunt debilis texturæ, & huiusmodi non multa indigent trituratione, sicut scamonea antiochena bona. Verum in crassa expedit vt plus in triturando insistas. Omnia enim quãto plus vel minus sunt crassa, vel subtilia, tanto plus vel minus opere triturationis indigent. ANT. Triturę differentiæ.

In parte ista exequitur, & primo ostẽdit modum & causam quare sunt aliquæ medi. quæ non multum egent trituratione, & in secunda parte explicat necessitatem triturationis medici. secunda ibi. Officij autem. Quarum virtus cito tollitur, aut. s. quia ipsa est valde posita in superficie aut sunt debilis texturæ: nã ex eis cito earum virtus euaporat pp debilem texturam pororum ipsarum sicut apparet maxime de musco: nam si solus trituretur & pręcipue multũ, cito eius virtus tollit, & euaporat ex debili ipsius textura, & ideo ipse debet triturari cum zuccaro aut cum alia re, q̃ habeat inspissare virtutem eius. Deinde cum dicit.

Confert autem medicamentis tritura, vt in vnum melius misceantur. SYL.

Officij aũt triturationis necessitas triplex est. Aut est vt miscibilium in vnum melior fiat figillatio. Aut vt medicinis aliqua proprietas acquiratur. Vel vt in eis aliqua malitia reprimatur. ANT. Propter tria triturantur medi.

In parte ista explicat nobis necessitatem & vtilitatem triturationis, & primo proponit has necessitates & vtilitates

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 92 sur 1089

triturationis, secundo eas declarat. secunda ibi. Exemplum primi. in vnum, id est in vnam formam acquiratur, scilicet quam proprietatem illa medicina solutiua non habet. Et est sciendum ꝙ ista triplex necessitas & vtilitas triturationis medi. non solum applicari potest medi. sol. sed etiam potest applicari cuicunq; alteri medi. siue sit alteratiua siue digestiua, alteratiuis, aut ex primis qualitatibus aut secūdis aut tertiis. Omnis enim trituratur ꝓpter istas tres causas, tamen magis hoc debet applicari medi. solu. eo ꝙ de eis est hic sermo. Sufficientia autem istarum causarum habetur hoc modo: nam trituratio in medi. aut fit cum ipsa est componibilis cum alia, aut non, si primo modo, sic est prima necessitas triturationis. Si autem hæc triturario fiat ꝓpter vtilitatem medi. in se. & non vt ipsa est componibilis cum alia, hoc est dupliciter, aut enim fit vt acquirat vtilitatem quam non habet, & sic est secundus modus triturationis, aut vt perdat malitiam quā habet, & sic est tertius modus. Secundo est aduertendum. dicit enim ꝙ necessitas triturationis est sic vt miscibilia melius in vnam formam transmutentur, causa huius est duplex: nam miscibilia non bene reducuntur in vnam formam nisi per alterationem & cōmixtionem cuiuscunque, si ergo vnumquodq; eorum seruet suam naturam, nunquam in vnum poterunt conueniri, & ideo oportet ꝙ alterentur & transmutentur adinuicem, ita ꝙ transsumpta à sua natura acquirant de nouo aliam naturam positiuam, hoc autem fieri habet per reductionē ipsarum ad vniuscuiusque ipsarum triturationem: sic enim magis alterantur à sua natura, & in aliquam vnam naturam conuertuntur, & ideo Auic. in 5. cañ. cap. de compositione theriacę, laudat dissolutionem siue diuisionem medi. ad minima eam componentium, secunda causa potest esse, nam per triturationem & diuisionem ipsarum minimum ipsius attingit minimum alterius, quare tunc faciliter à sua natura permutantur & acquirunt vnam formam: nam in rebus naturalibus quanto agens magis attingit passum ad minimum, ipsum etiam magis attingit, & in ipso fortius agit & facilius alterat passum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæres theriacæ & aliis compositionibus est multum vtilis & necessaria.*

ANT. Exemplum primi est triturario theriacæ & aliarum medicinarum.

In parte ista declarat istas tres necessitates triturationis, & primo vnam, & secundo aliam, tertio vltimam. secūda ibi. Exemplum secundi. tertia ibi. Exemplum tertij. triturario theriacę. i. rerum & medicinarum quæ in theriaca ingrediuntur qñ sunt bene pistatæ fm ꝙ oportet sicut etiam ponit Auic. 5. cañ. de theriaca. Deinde cum dicit.

SYL. In dioſpolitico lib. 4. ſani. tuēdę. *Vt aliquam facultatem nouam adipiscantur, (sic Galenus cuminum leuissime terendo effecit vreticum, quod prius erat deiectorium. Nam purgatoria acria interdū tenuissime puluerata promptius per ora vasorum penetrant in partes vrinarias & alias remotiores, per easque vacuant.)*

ANT. Exemplum secundi. Inquit Gal. Institi vltime triturando & puluerizando cyminum, & cum esset naturæ solutiuum, factum est vrinę prouocatiuum. Ego dico ꝙ aliquando aliquod acutorum solutionem faciēs tium vltimo puluerizatum acquirit proprietatē post illud vt fiat magis penetrans & repat ad alias partes in quas non poterat prius & prouocet per illas.

In parte ista declarat secundā necessitatem triturationis, Inquit Gal. scilicet in quarto de regimine sanitatis, ibi. n. describens compositionem diacalamenti dicit, ꝙ si medi. componentes ipsum triturentur, ipsum valet ad digerendum humo. crudos qui sunt in stomacho & in intestinis & in meseraicis, & si tales medic. vltimo triturentur, tunc earum virtus valde penetrat ad longinqua, vnde fiunt postea vrinæ prouocatiuæ euacuantes hum. qui sunt in gibbo hepatis & viis renum & poris vrinalibus. hoc etiam contingit de rhabarbaro: nam ipsum crasse trituratum soluit ventrem, sed subtiliter puluerizatum prouocat vrinā, & ideo hoc est bonum documentū medico. nam quando ipse vult per aliquod medicamen solutiuum euacuare hum. qui sunt in gibbo hepatis aut in renibus per vias vrinales debet id medicamen solutiuum vltimo triturare & cribellare per sindonem & cum liquore aliquo ipsum propinare, & ideo quando velles hum. existentes in meseraicis euacuare aut in gibbo hepatis & intestina essent debilia aut parata ad dysenteriam ita ꝙ non posses eas euacuare per intestina, est licitum facere medi. solut. vltime triturata, vt scilicet posset illam materiam per vrinales vias euacuare. si autem istæ viæ renum & vrinæ sint debiles, dabo solutiuum id in crassa substantia & frustulis, & euacuabo eos per ventrem, & præcipue si non sunt intestina debilia & apta ad ægrotandum. hoc etiam potest intelligi de omnibus aliis euacuationibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Vt denique vis quędam malefica obtundatur. Colocynthidis enim medulla quantum tenuissime fieri potest puluerata, innocenter purgat. Quod si portiones quædam crassiores seu suą, preceptæ sumantur, villis ventriculi & spiris intestinorum adherent, humoreq; inibi reperto imbutæ tumēt, & partes dictas tumefaciunt ac vlcerant, vt inquit filius Serap.*

ANT. Exemplum tertij. Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthis, & proprie interius eius vltime puluerizetur, & neq; sit contentus aliquis in sufficiētia triturationis eius. Pars enim sensata ex ea adheret in villis stomachi & inuolutionibus intestinorum, & ex ea quam inuenit humiditate imbibita inflatur & apostemat, aut vlcerat loca. Trita vero vltima contritione non operatur illud.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthis &c. Eandem opinionem filio Serapionis ascribit lib. simpl. quū agit de colocynthide. Contrarium tamen in Serapione legere est, & quum de soluentibus agit medicamentis, et quū colocynthidis historiam scribit. neque enim exactè vulteri, veritus ne adhæreat intestinis et ea exulceret. Quare & Mesuen Manardus accusat qui temere Serapionem sibi assentire scripserit. Cæterum quum Mes. & hic & lib. simpl. non Serapionem sed Serapionis filium authorem huius opinionis afferat; perperam Manar. Mesuen damnat. Quod verò ad propositam quæstionem facit. vt Serapionis ratio friuola nobis videtur; ita Mesuen vero maxime consentanea scribere arbitramur. Veretur Serap. ne colocynthis in tenuissimum pollinem redacta intestinis adhæreat. atqui etiam crassiuscula adhærebit, & longè quidem maiori discrimine. vbi etenim tenuius est quod ventriculi aut intestinorum corpori impactum est, irritare tantum potest: leui autem humore accedente retunditur acrimonia omnis, & noxa omnis reprimitur. at si crassius id fuerit quod est impactum; quod solet chirurgo siccam spōgiam in vlcerum os immittente euenire, idem & in ventriculo aut intestinis discrimen est ne eueniat. intumescit, scilicet pauco etiam humore imbutum, & partes quibus inhæret distendit primum, ac mox sui acrimonia quæ non tam facile reprimitur, etiam exulcerat. Rectius ergo mea quidem sententia Mesues, & cum Mesue Paulus & Auicenna. Atqui obuciet rursum quispiam colocynthidem ra-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 93 sur 1089

rælaxa & tenui conſtare ſubſtantia: quæ autem talia ſunt, Meſuen hic iubere vt leniter terantur. Verùm eſto vt rara ſit & laxa ſubſtantia; viſcida tamen eſt ac minime friabilis, quod norunt pharmacopœi quos in ea terenda laborare diutius oportet. quæ autem huiuſmodi ſunt, craſſa Meſ. vocat, non tenuia.

MOND. In iſta parte declarat tertiam neceſſitatem & vtilitatem triturationis, & primo facit hoc. ſecundo ponit quandam cauſam generalem attendendam in trituratione ipſa. ſecunda ibi. Trituratio autem omnis, prima in duas, primo facit hoc, ſecundo decidit quandam dubitationem. ſecunda ibi. Rauedſceni vero. & non ſit contentus &c. quaſi dicat, quòd nullo modo poteſt ipſam colocynthida vltime triturare, ſed tamen quanto plus trituratur tanto melius, pars enim ſenſata, id eſt mobilis, & inuolutionibus inteſtinorum, id eſt inteſtinis inuolutis, inflatur ſicut apparet in cucurbita exiccata: nam ea ei aſſimilatur, ipſa enim cucurbita ſicca quando ponitur in aliquo loco humido impletur & inflatur, ſic etiam eſt de colocynthide: nam quando ipſa peruenit ad loca humida vt ad inteſtina præcipue ex humiditatibus impletur, & imbibitur, & inflat, & ſui acumine mordicat inteſtina & ea vlcerat, dolorem etiam inducit, quare attrahuntur ibi humores & ſic apoſtemat. Eſt tamen dubium vtrum colocynthis interius exhibita per os debeat vltime triturari vel parum, & videtur alicui quòd parum, quia tunc non ſic penetrat ad membra nobilia & principalia vt interficiat, interficeret autem ſi multum trituraretur. contrarium huius ponit filius Serapionis, ſolutionem tamen huius quæſtionis ponit in ſecundo tractatu, ſecunda ſumma cap. de colocynthide. Deinde cum dicit.

Triturationis vtilitas.

SYL. *Rhabarbarum vero contra, quam dictum nuper ſcammonium, habet: nam purius & grauius eſt melius, probeq́, tritum, vegetius euadit, rarum vero & laxum impenſius pulueratum, vim purgatricem prope omnem amittit.*

ANT. Rauedſceni vero habet contrarium huius, quod diximus de ſcamonea. quod enim ex eo eſt purius & grauius melius eſt. & bene tritum vigoroſius. rarum vero & laxum multum redactum in puluerem non retinet aliquid de virtute de qua ſit curandum.

Dubitationem decidit, poſuerat ſupra quòd ſcamonea bona non debet vltimo triturari, ſed & mala & craſſa ſic. & ideo crederet aliquis hoc quòd etiam haberet verum in omni alia medicina ſolutiua, reſpondet quòd non rauedſceni, i. rhabarbarum bene trituratum vigoroſius eſt: nam ipſum habet multum purgare hepar, & ideo quando bene trituratur ad omnes partes hepatis facilius penetrat. Deinde cum dicit.

SYL. *Fiat autem tritura omnis clementer, & pro terendorum ſubſtantiæ ratione. Quæ enim eſt immodica virtutem diſſoluit.*

ANT. Canon generalis. Trituratio autem omnis qualiſcunq; ſit oportet vt fiat cum facilitate & cõmenſuretur ſubſtantiis terendorum. Laborioſa vero reſoluit virtutem.

Ponit quendam generalem canonem attẽdendum in triturationeipſa, ſiue contineat quod dixerat in principio capituli, non eſt vis, quod dicitur notum eſt.

TERTIA INTENTIO

Sermo vniuerſalis nocumentorum redundantium corpori in hora purgationis, & continet tria capitula.

SYL. *Symptomatibus formidandis, iiſdemq́, cauſis multorum morborũ & ſenij & mortis acerbæ, à medicamento purgante orientibus, occurrendum eſt.*

ANT. INquit filius Meſue. Obuiandum poſt iſta malis accidentibus, quæ ſuperueniunt in hauſtu medicinæ, & ſunt accidentia terroris & timoris, & elementum, & materia ægritudinum multarum, & ſenij, & mortis tempeſtiuæ.

Poſtq̃ Meſ. docuit conſolari medi. ſolu. antequam corpori approximentur in iſta trituratione tertia, dat conueniẽtem modum approximationis earum ad corpus vt per hoc poſſimus reſiſtere malis accidentibus earum quando iam ſunt corpori approximatæ, & primo præmittit quẽdam neceſſaria ſuo propoſito, ſecundo ſuum propoſitum exequitur. ſecunda ibi. Afferamus. Vel aliter, primo proponit cognitionem talium accidentium quæ aduenium ex aſſumptione med. ponens etiam cauſas talium accidentium: ſecundo docet talibus accidentibus ſubuenire vel præuenire. ſecunda ibi. Afferamus in ſequenti & in fine lectionis prima in duas, primo præmittit nocumenta quę aduenĩũt ex indebita aſſumptione mẽd. ponens etiam cauſas talium accidentium, ſecundo declarat talium accidẽtium, cauſas. ſecunda ibi, ſunt hæc. & hauſtu, aſſumptione. terroris, ſcilicet medici & infirmi & aſtantium, non enim eſt medicus qui non terreatur: nam eſt q̃ quandoque medicus exhibet alicui medi. ſolu. debilem, ante aſſumptionem eius ſuperuenit fluxus ventris, poſtea datur medi. patienti, vnde ſi prius habebat malum modo habebit peius, & forte indè morietur, vnde de hoc non inculpabitur medicinæ, ſed mẽdico & medi. & materia non ex qua nec in qua, ſed & multarum egeſtionum. Deinde cum dicit.

B C

SYL. *Ea autem ſunt, humorum prauorum commotio citra vacuationẽ, vacuatio illegitima & moleſta, vacuatio deniq́, immoderatiſſima & multo largior quam neceſſitas poſtulet.*

ANT. Et ſunt hæc. Aut quia mouet & non expellit. Aut quia indebite & laborioſe ſoluit. Aut quia ſoluit vltra q̃ oportet & vltra neceſſitatis indigentiam, immo eſt conſequens vltimitatem.

Nocumẽta quæ interdum accidũt exhauſtu medicinæ.

In parte iſta ponit modum ſiue cauſas propter quas medi. ſolu. inducit prædicta nocumenta. Et primo facit hoc ponens tales modos propter quos talia nocumenta inducit, ſecundo declarat cauſas illorum. ſecunda ibi, quarum quidem. Aut quia mouet. ſ. malos hu. & non expellit: nam res nociuæ dum mouentur maximum inducunt nocumentũ, vt apparet de feſtuca in oculo, vt ponit Gal. 5. de accidenti & morbo, & in libello de expo. & ideo tunc medicina eſt cauſa talium nocumentorum per accidens, agitando ſcilicet illos malos humores. Deinde cum dicit.

D

SYL. *Quorum cauſa eſt incompetentia & vitium, vel ſumẽtis, vel medicamenti, vel accidentium vtrique ſuperueniẽtium. Quæ tria ſi commoderate ſe habent, magni ſunt momenti ad corpus incolume ſeruandum.*

ANT. Quorum quidemeuentus ex cauſis tribus cõtingit. Vel propter inconuenientiam quæ eſt ex parte medicinæ. Vel propter inconuenientiam quæ eſt ex parte ſuſcipientis. Vel propter inconuenientiam accidentium ſuperuenientium vtriſque. Et ibi ſupereſt illud ſcire. Commenſuratio autem in omnibus iſtis eſt cauſarum grandium quæ corpus incolume reddit. Et tibi adhuc ſupereſt ſcire illud.

Propter tria accidunt talia nocumẽta.

In

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 94 sur 1089

In parte ista causas illorum modorum declarat siue declarat causas causarum talium nocumentorum, & primo has causas p̃mittit, scõ illas declarat. secunda ibi. Inconuenientia. Vel põt dici q̃ in secunda parte dearticulat qd dixerat, prima in duas, primo facit hoc, scõ declarat illas esse causas nocumentorum eo q̃ impositæ sunt causę nocumẽtorum. secunda ibi. Cõmẽsuratio. Quorum quidem. s. nocumentorum, & turpe tñ videtur medico qñ istis accidentibus quomodocũq; aduenientes, non põt subuenire, vel non vult, tunc videtur hominibus eum ignorare, cõmensuratio lege simul, commensuratio. i. recta, & commensurata exhibitio talium medicinarum. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamentum aũt improsperæ vacuationis est causa, qñ est genere malignum, aut notas non habet omnes boni medicamenti, aut nec proportionem artificialem, cuius ante memi nimus. Vitanda igitur tibi sunt medicamenta, quæ nec arte, nec rõne alia fieri meliora possunt: eligenda vero alia, obseruatis conditionibus & modis proportionum prædictis.*

ANT. Quare exhaustu me. accidũt nocumenta. Inconuenientia autem quæ est ex parte medicinæ, est aut quia est ex genere malignarum: aut si non est talis non est forsitan cum conditionibus, vel proportionibus artificialibus, quarum rememorati sumus. Et tibi supereſt vt vitare intendas, in quibus neq; ars neq; aliud auxiliatur. Et in nõ vitandis obseruare conditiones & proportionum modos.

Declarat hic Mes. istos tres modos, & primo ostẽdit qũo medi. de se inducere põt prædicta nocumenta, scõ ostẽdit qũo ex parte corporis suscipientis eam possunt dicta accidentia euenire, tertio ostendit qũo hæc contingit ex parte vtriusque. secunda ibi. Ex parte aũt suscipientis. tertia ibi. Ex parte aũt accidẽtium. ꝓportionibus artificialibus siue iste modus artificialis sit p̃ modum compõnis aliarũ med. cũ ea, siue p̃ modũ alterationis solius medi. sol. cũ habeat p̃ decoctionem aut p̃ lauationem infusionem vel trituratio-nem, de vtroq; enim modo artificiali præparationis medi. sol. hic intelligit. neq; aliud auxiliatur, & has partes posuit in primo cap. huius lib. conditiones tales quantum ad modum præparationis ipsarum p̃ alterationem & ꝓportionũ modos quantum ad modum præparationis ipsarum per compositionem aliarum cum ea. Deinde cum dicit.

SYL. *Vitio aũt sumentis purgatio male procedit, quia is vel est ex eorum numero, quibus est interdictus medicamentorum vsus, vel materiam vacuandam non æquauit, nec obedientẽ naturæ coquendo reddidit, nec meatus, per quos facienda erat vacuatio, aperuit, & leues ac lubricos reddidit. Quæ præparamenta cum præcesserunt, reuera corpus ab impendente periculo securum reddunt. Vitio denique accidẽtium superuenientium vitiosa fit purgatio, si in victus ratione per sex res non naturales tibi notas æger deliquerit.*

ANT. Quare nocumẽta accidunt exhaustu me. ex parte suscipientis. Ex parte autem suscipientis error superuenit, aut qa est eorum quæ prohibentur à pharmacia, aut si præparamenta ad eam non præcesserunt, quia fm veritatem corpus à pœna securum reddunt & sunt proprie materiæ euacuandæ adequatio, & canalium, & ductuum necessariorum præparatio, & facere naturæ obedientiã & consuetudinem lenitatis. Ex parte aũt accidentium forinsecorum error prouenit sicut in malo regimine, quod fit in vsu sex rerum non naturalium quas scis.

Ostendit qualiter ex parte suscipientis medicinam solu. possunt accidere nocumenta. prohibentur à pharmacia sicut trauli & vniuersaliter parati ad colicam passionem, ad equatio. i. digestio in nocitiuo talis materiæ, & canaliũ conductuum &c. i. vt medi. sint aptæ sic, ne intestina per q̃ debet fieri euacuatio sint plena stercore & præcipue duro aut hu. crassis & viscosis, quod dicit in vltima est notum &c.

E Intentionis tertiæ si medicina mouet & non euacuat. Cap. 1.

SYL. *Medicamentum autem humores prauos commouet, sed non vacuat, aut tardius vacuat.*

ANT. Afferamus igitur hic sermones exponẽtes vnã quãque harum diuisionum, & primo si medicina solutionem nõ fecerit aut fecerit tardam.

Post q̃ Io. Mes. in præcedenti cap. ostendit quot & quæ nocumenta possunt euenire ex operatione medi. sol. quia. s. sicut est causa multarum egestionum, est etiam causa euentus subitæ & tempestiuæ mortis, posuit etiã curas talium nocumentorum. In parte ista exequitur docens prohibere dicta nocumẽta, & diuiditur in duas, quia primo docet his accidentibus subuenire, secundo docet subuenire ægritudinibus quas inducunt simul etiam docendo subuenire syncopi quam inducit. secunda ibi. Bene multa. Inquit filius Mes. egestionum autem quæ hæreditant, primo in duas, primo præponit intentionem suam, secundo exequitur. secunda ibi. Tunc fit illud. harum intentionum supple quæ sunt ad obuiandum talibus accidentibus, aut fecerit tardam & per solutionem tardam non solum intelligit solutionem diminutam quantum ad tempus, imo etiam intelligit solutionem diminutam quantum est ex parte quantitatis, quia parum euacuet. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob ipsius actionem remissam & debilem, vel ob materiã expelli contumacem, quæ commouetur quidem, sed expulsioni resistit, & latius in corpore spargitur & increscit, vel ob imbecillam sumentis virtutem, non potentem in medicamentum agere, quo fit vt nec medicamentum in virtutem & naturam agat vel ob flatus crassos medicamentum leuantes, & in poros corporis impingentes (vnde febres putridę, syncope, & mors festina) vel ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel ob meatus per quos vacuandum est, obstructos, aut constipatos.*

ANT. Quare medi. interdũ solutionẽ nõ facit aut tardam facit. Tunc fit illud aut propter debilitatem virtutis non potentis operari in medicinam, quare nec ea in ipsam: aut propter ventositatem crassam subleuãtem corpus medicinę: aut conculcantem in occultis vacuitatibus corporis & poris, & fit causa ad febres putrefactionum, & syncopim, & mortem festinam. aut quia expulsiua debilitatur. aut propter oppilationem & constipationem in viis & canalibus expulsionis. aut propter materiæ inobedientiam ad expulsionem, quare fit cõmotio & agitatio in ea & non expellitur, immo dilatatur & multiplicatur in corpore. aut quia medicina est debilis in se & remissa in operatione sua.

In parte ista exequitur fm ordinem datum, & diuiditur in tres, primo docet subuenire nocumẽtis medi. sol. qñ ipsa debiliter vel tarde euacuat aut non euacuat. secundo docet eis subuenire qñ medicina laborioſe euacuat. tertio docet eis subuenire qñ medi. superflue euacuat. secunda ibi. Medicinarum autem indebite &c. In sequenti cap. tertia ibi. Superflue. Prima in duas, primo notificat modos quibus accidunt nocumenta ex medicina quæ soluit & non euacuat, secundo docet talibus nocumentis subuenire. secunda ibi. Et tibi supereſt. Prima in sex partes si volumus fm q̃ sex modos vel causas nominat quare medi. data non soluit, aut si soluit, soluit debiliter. partes patent & omnes simul legit. Tunc sit illud q̃ medicina non soluit vel soluit debiliter debilitate virtutis. s. alteratiuæ vel digestiuæ: nam medicina ipsa cum sit in potentia respectu nostri corporis in hoc differens à veneno absolute ad hoc vt operetur euacuando indiget reductione ad actum, & sic p̃ alterationem factam à calore stomachi & virtute digestiua eius subleuantem, & p̃ consequens ꝓhibentem medi. descẽdere ad inferiora simul

cum

cum humo. ab ea attractis, & fit causa ad febres propter. retentionem humorum qui nō sunt euacuati. aut quia expulsiua.s.intestinorum & stomachi: nam cum medi.nō euacuet hum.nisi incitando expulsiuam, si expulsiua erit debilis non poterit euacuare vel debiliter euacuabit. aut ppter oppilationem, & ista oppilatio potest esse in intestinis à ſcibus duris & siccis, sicut qñ ibi essent scybalæ, aut ab hu. crassis & viscosis. inobedientia materiæ, quia.s.non est digesta, aut.s.quia nimis viscosa, vnde adhæret, aut quia nimis subtilis, vnde imbibitur, aut nimis crassa vnde figitur imo dilatatur &c. eo ꝙ cum aliis humoribus permiscetur humor qui debet euacuari, vnde eos inficit, quare multipli catur in corpore talis materia. Sufficientia autem istarum causarum quibus medicina vna soluat debiliter aut non soluat est ista: nam ad hoc ꝙ medi.soluat conuenienter requiruntur tria.s.medicina ipsa, virtus corporis, & materia quę euacuatur. Si ergo medicina debiliter euacuat, aut non euacuat, aut hoc est ex parte virtutis, aut ex parte materiæ, aut ex parte medi. si hoc est ex parte virtutis, & hoc dupliciter aut ex parte virtutis secundum se aut sui intrinseci. si sit ex parte virtutis secundum se, hoc est dupliciter. vel ex parte virtutis digestiuæ, vel expulsiuæ. si primo modo, sic est prima causa. si secundo modo. sic est tertia causa. Si autem hæc prohibitio vel debilitatio sit ex parte instrumenti intrinseci, hoc est dupliciter, aut enim ex parte instrumenti intrinseci præter naturam ei obuiantis, aut ex parte instrumenti secundum naturam. si primo modo, sic est secunda causa quæ est ex parte ventositatis. si secundo modo, est quarta causa quę se tenet ex parte oppilationis canalium. si autem medi.debiliter operatur ex parte materiæ quæ debet euacuari, sic est quinta causa. si autem medi.debiliter euacuet ex parte suimet, sic est vltima causa. Deinde cum dicit.

Ad hoc ꝙ med.soluat conuenienter tria requiruntur.

SYL. *Quibus causis omnibus qua ratione optima prospicias, accipe.*

ANT. Et tibi superest ista comprehendere & corrigere ſm meliorem possibilitatis modum.

In parte ista docet his accidentibus subuenire per remotionem causarum prohibentium solutionem, & primo facit hoc quando ista medi. debiliter euacuans aut non euacuans est leuis virtutis, secundo quando ipsa est fortis virtutis. secunda ibi. In fine lectionis. Verum si medici. &c. Prima in duas, primo docet his accidentibus subuenire qñ medic. euacuat leniendo vel lubricum faciendo. Secundo hoc idem facit quando medi. euacuat comprimendo. secūda ibi. Si autem medi.fuerit. Prima pars habet partes tres, primo proponit his accidentibus esse subueniendū, secundo docet eis subuenire per remotionem prædictarum causarum, tertio dubitationi respondet siue errorem decidit. secunda ibi. Nam si hoc fuerit. tertia ibi. Si autem etiam cū his. Comprehendere ista.i. cognoscere, non enim aliquod præter naturam potest à corpore remoueri nisi prius cognoscatur. Deinde cum dicit.

SYL. *Si ob naturæ imbecillitatem id contingit (quod sensu deprehendere potes, aut enim ex morbo reualescit homo, aut alia simili causa imbecillus est) & medicamentum lauando & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato, & potu aquæ minimum frigidæ, medicamenti actio adiuuatur.*

ANT. Nam si hoc fuerit propter debilitatem naturæ & huiusmodi, signum est res quæ cadit in sensu, sicut conualescentia vel aliquid simile. & si fuerit medicina earum quæ faciunt suam operationem labificando & lubricū faciendo, exhibitio rei cibalis cōfortantis ilico & vigorantis naturam, post potum aquæ non veri frigoris, medicinam in effectu suo adiuuat.

Quid agendū qñ medicina non operat propter debilitatē virtutis.

In parte ista docet talibus causis subuenire, quæ quidem sunt causæ quare medicina debiliter euacuat aut non euacuat, & per consequens ex hoc inducit mala accidentia. Et

A primo docet remouere impedimentum huius medicinæ, quando debiliter euacuat ex parte virtutis quæ est debilis. Secundo hoc idem facit quando hoc impedimentum prouenit ex parte ventositatis & malæ qualitatis humorum. Tertio hoc idem facit quando hoc impedimentum prouenit ex parte virtutis expulsiuæ, qñ est debilis in expellēdo. Quarto hoc idem facit qñ hoc impedimentum euenit ex cōstipatione viarum. secunda ibi. Si autem fuerit causa huius ventositas. tertia ibi. Si autem expulsiua debilitatur. quarta ibi. Si autem pp constipationem. Debilitatē naturę .i. virtutis alteratiuæ debētis eam reducere ad actum. res q̄ cadit in sensu, id est res quę apparet ad sensum. conualescētia: nam vniuersaliter in conualescentibus sicut qui sunt conualescentes post se. & præcipue acutas, hæc inest proprietas naturæ conualescentium vt auctores ponunt & præcipue Gal. in techni vltimo cap.s.resumptiua vero &c. ꝙ in eis virtus est debilis propter membrorum consumptionem & resolutionem caloris & spirituum factam ex fortitudine ægritudinis. Et vsque huc tangit cognitionem debilitatis operationis medicinæ quando est propter debilitatem virtutis alteratiuæ siue digestiuæ. res cibalis, non autem dixit cibi absolute: nam hic cibus non debet esse omnino cibus, sed debet esse cibus medicinalis, habēs.s.vim alteratiuam qualitatis medi. & etiam qualitatis corporis conualescentis, nec etiam hic debet esse exhibitio rei medicinalis absolute, eo ꝙ hæc debilitas operationis medicinæ sit ex debilitate virtutis alteratiuæ vel digestiuæ, & ideo debet exhiberi talis quæ confortat virtutem stomachi alteratiuam, quæ etiam alteret dispositionem corporis & medi. talis autem res est cibalis siue medicina cibalis, quæ quidem est facilis digestionis sicut ius carnis pullinæ, & perdicum, vel vitella ouorum &c. ex eis enim acquiritur duplex iuuamētum. vnum est quia virtutem confortant. secundum, quia ex substantia eorum liquida ponitur medicina quę erat debilis, ad euacuandum debite per secessum lauando, & ex eis verbis Mes. docet his accidentibus prouenientibus propter debilitatē virtutis subuenire. post, scilicet cibum iam digestum. potumq; aquę nō veri frigoris, scilicet vel in actu vel in potentia: primo dico ꝙ non debet esse veri frigoris in actu, sed tepida vel calida parum: nam si hæc aqua esset actu frigida extingueret naturalem calorem stomachi, & virtutem medicinæ & præcipue de his medi. de quibus est hic sermo, quæ, scilicet euacuant leniendo vel lubricum faciendo. non debet etiam esse actu multum calida, quia, scilicet caliditate resolueret naturalem calorem, & ideo debet esse tepida, aut plus q̄ tepida, ne, scilicet tepida existens vomitum induceret. dico etiam similiter ꝙ hæc aqua non debet esse veri frigoris in potentia, neq; vere calida in potentia: nam si esset multum frigida in potentia debilitaret naturalem calorem stomachi & virtutem eius alteratiuam. nec debet esse multum calida in potentia, & hoc quia resoluendo naturale calidum debilitaret etiam virtutem medicinæ quæ etiam debilis est in soluendo, & ideo debet esse temperata inter caliditatem in potētia & frigiditatem potentia, & hoc modo cum aqua decoquimus tales res vt acquirant talem virtutem potentialem in aqua, sicut hoc modo & aqua hordei, & sic exponendo concordat hoc dictum dicto Auic.i. cañ. feñ. 4. ca. de viis siue regulis succurrendi his quæ fiunt à medicinis solu. nam dicit ipse ꝙ qñ medi. solu. assumpta non euacuat debemus dare post ipsam apozima eiusdem virtutis cum ea, & hoc etiam modo nos facimus nam qñ alicui damus casiam, tamarindos, aut mannam, & ista nō euacuat, si hoc sit, quia virtus est debilis, damus cibum confortando virtutem sicut esset brodium vel ius carnium, & præcipue pulli: si autem contingit ꝙ per istud ipsa non euacuat, tūc damus post comestionem cibo digesto apozima vt aquam hordei vel prunorum, consueuerunt tñ quando hoc euenit propter istam causam, ꝙ post comestionem soluunt, & virtute stomachi iam confortata, & ideo quando virtus est debilis damus rem quæ sit confortans stomachum, sed si virtus esset fortis, damus rem q̄ sit virtutis absterſiuæ. Deinde cum dicit.

B

C

D

Proprīū cōualescentiū post se. acutas.

Si ob

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 96 sur 1089

SYL. *Si ob flatus, & malam humorum qualitatem (quod præcedentia flatuum signa, aut intemperiei cum humore æqualis velinæqualis declarant) clysteribus aut vomitu vacuandum est, deinde flatus dissoluendi, aut mala qualitas contrario est alteranda.*

ANT. Quid agendũ qñ medebilit soluit pp ventositatem.

Si autem causa huius fuerit ventositas, aut qualitas mala significatur ex ventositatis vestigiis quæ præcesserunt, aut malæ complexionis similis vel diuersæ. Et cura est vt clysteribus vel vomitu expellatur, deinde redi ad ea quæ ventositatis dissolutionem, aut malæ qualitatis permutationem faciant ex eis quæ scis.

Docet subuenire accidentibus quę proueniunt ex medi. solu. quando debiliter, & tarde operatur vel nihil operatur ratione malæ qualitatis humorum, ratione ventositatis eã sursum subleuantis, vel ratione malę complexionis, scilicet humoralis. ex eis quæ scis quæ quidem habent carminare ventositatem aut digerere humores. Deinde cum dicit.

SYL. Vt Gal. se fecisse narrat in iuueneq scãmoniũ sumpserat lib. 2. alim. pauloante cydonia. Quid agendũ qñ medebilit soluit pp debilitatem expulsiuę. *Si facultas expultrix est imbecilla, aut medicamẽti actio debilis, aut remissa, data aqua modice frigida, & hora post, adstringente aliquo, vt cydonio, pyro, vel simili, medicamẽtum potenter ad inferiora detruditur.*

Si autem expulsiua debilitatur, aut medicina est debilis in operatione sua aut remissa, damus aquam frigidam non veri frigoris, & post horam, res ponticas cõpressiuas sicut cydonia, pyra, & similia. Hæc enim medicinam cum virtute ad inferiora deponunt.

In parte ista docet subuenire huic nocumento medi. sol. qñ debiliter operatur propter debilitatem expulsiuæ aut suimet virtutis. aquam frigidam non veri frigoris exponendo de his modis qui supra dicti sunt, non autem debemus cibum dare sicut ante faciebamus superius: nam hoc nocumentum non euenit propter debilitatem virtutis alteratiuæ & caloris naturalis vt indigeamus propter hoc cibo, sed potius debemus dare aquam non veri frigoris in actu vel in potentia, postea res ponticas compressiuas, & hoc apparet maxime in quodam exemplo: fuit enim quidam qui bene stetit octo diebus, ꝙ non poterat assellare, & hoc credidit fuisse propter intestinorum expulsiuam debilitatem, fuit sibi datus syrupus sol. non asse. lauit, data fuit ei aqua hordei postea, parum post fuit datum sibi quoddam pure stipticum cytonium, & postea assellauit conuenienter. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob intestinorum obstructionem, clysteribus affectui conuenientibus medendum est, & aliis constipatam aluum expedientibus.*

ANT. Quid agendũ qñ medebilit soluit pp constipationẽ. Si autem propter constipationem in viis & canalibus hoc contigerit, clysteria ſm quod exigit dispositio est melior cura. Et omne quod remouet constipationem ex eis quæ dicemus.

In parte ista docet subuenire nocumento medi. solu. debiliter operantis quando hoc prouenit propter constipationem in viis & canalibus, quia, scilicet in intestinis. ſm quod exigit dispositio &c. nam ſi oppilatio & constipatio sint in intestinis à stercore duro, tunc clysteria non debent componi ex aliqua medicina acuta vel carminatiua vel incisiua, sed ista clysteria debent esse lenitiua sicut clysteria communia quæ fiunt ex decoctione maluæ, mercurialis, & foliis violarum, cui decoctioni, adiicitur mel, oleum, & sal, aut etiam posset fieri hoc clystere ex oleo simplici, melle, & sale. Sed ſi ista oppilatio intestinorum fit ab humoribꝰ crassis & viscosis sicut cõtingit in colica aut iliaca, tunc debent clysteria esse constructa ex rebus incisiuis, & carminatiuis. Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus auxiliis ſi purgatio non procedat, nulla inde noxa insignis metuenda est.*

E Si autem etiam cum his ãdiutoriis solutionem non fecerit non timetur per eam lęsio de qua sit curandum valde.

In parte ista ostendit ꝙ ſi ex dictis rebus medicina ipsa non iuuatur in sui operatione ꝙ propterea inde non est timendum: nam hic est mentio de medicina quæ euacuat leniendo, aut lubricum faciendo, in istis autem non est timor cum non sint venenosæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum purgans comprimendo non vacuet, aquam frigidam priorum nonnulli propinandam censent, quod adaucta per aquam grauitate, citius lubricet ac descendat medicamentum. Quod verum est, ſi libera habent intestina: ſi vero obstructa sint, aut in suis anfractibus arcta ta, augetur per aquam frigidam angustia. Id quod cum intellexeris, potabis tepidam, quod hæc præterquam quod angustiam non auget, lubricare cogit medicamentum huiusmodi.*

F *Non est igitur id auxilium absolute & sine limitatione scribendum. Omne enim medicamentum comprimendo purgans niſi vacuet, intestina præsertim tenuia & alios meatus exiles lædit. Quapropter vacuandum est prædictis tum lubricãtibus, tum ad inferiora trahentibus.*

ANT. Quid agendũ qñ medebilit soluit pp debilitatem expulsiuę. Si autem fuerit medicina earum quæ soluunt comprimendo, voluerunt quidam ex prioribus ſi solutionem non fecerit vt super eam detur aqua frigida, quia lubricare & descendere facit acquirẽdo grauitatem ei, quare citius descendet. Sed errauerunt, illud simpliciter asserentes, quamuis faciat illud liberos habentibus corporis ductus. In habentibus tamen oppilationem, aut coangustationem in anfractibus intestinorum, acquiritur ex hoc maior coangustatio, quare in his est prohibenda. Et tibi supereſt discernere illud. Dabimus igitur tunc tepidam ãquam, & quoniam lubricare facit, & quoniam per eam non timebimus illud. Et dicimus ꝙ omnis medicina compressiua qualiscunq; sit, ſi non soluit, time super eam læsionem & proprie quam facit possidere membrum anfractuosorum ductuum & viarum subtilium. Conabimur igitur ipsam expellere, nunc cum rebus ipsam lubricare facientibus ex eis quas diximus, nunc cum rebus ipsam ad inferiora trahentibus ex eis etiam quas diximus.

G

In parte ista docet subuenire euacuationi prohibitæ medicinæ, quando, scilicet ipsa euacuat comprimendo, & duo facit, primo circa hoc ponit opinionem quorundam & ipsam increpat, secundo ostendit, siue ponit opinionem suam & modum subueniendi isti nocumento. secunda ibi. Dabimus igitur. prima in duas, primo ponit eorum opinionem, secundo eam increpat. secunda ibi. Errauerunt. legit omnes partes, simul, comprimendo sicut sunt myrobalani, qua, scilicet grauitate citius descenderet. asserentes id simpliciter, id est vniuersaliter. ductus corporis liberos, id est vias liberas, & præcipue intestinorum. anfractibus, id est viis. maior coangustatio & ex parte intestinorum, & ex parte medicinæ, habet enim coangustare sui frigiditate. Hic scire debes quòd ſi alicui sit data aliqua medicina euacuans comprimendo, & non euacuat, tunc non debemus dare post ipsam aliam medicinam compressiuam, eo quòd hęc magis adhuc comprimit, & coangustat meatus, & hoc verum habet, suppoſito quòd non sit ibi aliqua res cogens ipsam medicinam compressiuam dare, sicut esset in diaria superflua, aut lienteria similiter, & istam medicinam compressiuam non debemus dare in habentibus meatus strictos, in eis enim non debemus euacuare per medicinam cõpressiuam, quia magis coãgustat, & ideo ſi sint aliqua corpora dura ad secessum non debemus in eis ad euacuandum dare medicinam compressiuam, eo quòd maiorem stipticitatem ventris faciet & præcipue ante cibum, vnde postea fit maior necessitas exhibendi solutiuum fortius, & ideo quia

H

quia in mulieribus meatus sunt valde stricti, non debemus dare hanc medicinam compressiuam, in posterum enim inducunt strictu̇ram meatuum, inuenimus enim in mulieribus constringi menstrua ex vsu myrobalanorum, vtebãtur enim eis propter passiones capitis, & stomachi, quare oportuit nos dare eis fortia solutiua, sed si canales sunt valde lati, tunc maxime iuuantur talia corpora ex vsu compressiuorum propter oppositam causam, aquam tepidam: nam aqua tepida siue calida parum, licet sit potentia frigida, tamen sui actuali caliditate dilatat & aperit meatus. sui etiam substantia liquida lauat & lubricum facit. non timens id, scilicet strictu̇ram meatuũ, & faciat sic vt in aqua illa sit decocta aliqua medic. aperitiua, aut hoc enim malum erit timere super ea lesionem, scilicet ventris constipationem quam etiam dicimus aut etiam quas dicemus, vt notum est &c. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum soluendo purgatorium, & ob id fugiendum, nõ vacuarit, tale. n. nisi cito vacuetur, facit angustiam, æstuationem, conuulsorium quendam motum, in quo partes extenduntur & retrahuntur, totius corporis molestiam violentam, cordis morsum, præfocationem in quibusdam, scotomia, capitis & oculorum dolorem tantum, vt hi foras elidi videantur.*

ANT. Quid agendũ qñ medicina est earum quæ soluũt dissoluẽdo & non soluit.

Verum est etiam si medicina fuerit earum quæ faciunt suam operationem dissoluendo & fuerit earum ad quas non est approximandum, & solutionem non fecerit, oportet vt angustiam generet & æstuationem & motum qui est sicut motus spasmatorum cum extẽsione & retractione corporis, & facit motus laboriosos in vniuersum corpus, & dolorem capitis, & scotomiã, & dolorem oculorum, ita ꝙ videantur quasi expelli, & morsum cordis, & præfocationem in quibusdam.

Superius Mes. docuit subuenire nocumentis quæ proueniunt à medi. solu. quæ non euacuat, aut non euacuat nisi debiliter, & præcipue quando hæc medicina euacuat leniendo, lubricando, aut comprimendo, in parte ista docet subuenire nocumentis medi. solu. quando ipsa est fortis in euacuando & non euacuat, & diuiditur in duas, primo facit hoc quando ipsa medicina est fortis & venenosa, secundo quando ipsa est fortis & non venenosa ita ꝙ potest corpori exhiberi. secunda ibi. *At si medicina*. prima in duas, primo *præmittit nocumenta q̃ à tali medicina pueniunt*: secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Festinandum igit. Quod dicitur de prima parte notũ est. Deinde cum dicit

SYL. *Quam potes celerrime à corpore expellatur vel vomitu, vel potius deiectione, ad quam clysteribus etiam potenter attrahentibus ipsum reuelles, si ad superiora moueatur.*

ANT. Festinandum est igitur tunc vt cito à corpore expelatur quanto citius poterit, & hoc, vomitu, aut purgatione, cum rebus incitantibus illam virtute qua melior fiat expulsio. Et si fuerit ipsius motus ad superiora, cõpescatur motus eius, & ad inferiora trahatur cum clysteribus, & si necesse fuerit, fortis attractionis.

In parte ista Mes. docet his accidentibus seu nocumentis subuenire, & primo docet eis subuenire per ea quæ euacuant, secundo docet eis subuenire per ea quæ alterant malam qualitatem, & venenositatem ipsius med. secunda ibi. Et dicit Rufus quanto citius poterit eo ꝙ ista talis medi. est venenosa ad superiora, & sic expellãtur per vomitum cum vomitus non est sufficiens. Deinde cum dicit.

SYL. *Præter dicta auxilia horum medicamentorum malignitatem frequenter obtundit, & acrimoniam frangit, Rufo autore, potus aquæ vehementer frigidæ, & in eadem sessio, & quæcunque eius vehementiam, acrimoniam, inflãmationem, furiosum impetum frangunt, ad hæc theriacæ, & cætera partim paulo ante dicta, partim dicenda.*

ANT. Et dixit Ruffus quandoq; multarum talium reprimitur malitia potu aquæ frigidæ vehemẽter, & sessione in ea propterea ꝙ frangit acuitatem. Omnia. n. quę eam frangunt, & acuitatem & inflãmationem remouẽt & furiositatem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus, ad hoc conferunt: similiter theriacæ species, & sicut iam diximus in proximis capitulis.

In parte ista docet accidentibus subuenire per ea quæ alterant eius malam qualitatem, & non euacuant. theriacæ species, id est medicinæ theriacæ, sunt enim quædam medicinæ quæ sunt theriacæ, vt agaricus, aut colocynthis, aut scamonea, & etiam aliarum medicinarum venenosarum vt ipse ponet infra. Sed hic est dubitatio, vtrũ aqua frigida sit conueniens post exhibitionem medicinarum solutiuarum quæ venenosa est, quando soluit aut debiliter & tarde soluit, & videtur quòd non. Illud non est conueniens quando medicina solutiua non euacuat quod facit constrictionem ventris, sed aqua frigida est huiusmodi, quare &c. maior est nota, minor apparet: nam posuit supra in hoc cap. ꝙ post exhibitionem medi. euacuantis comprimendo nõ debet dari aqua frigida, eo ꝙ angustat meatus & canales. Non enim videtur etiam quod debeat fieri balneum in ipsa, aut sessio in ipsa, quia id non debet fieri post exhib tionem medi. solu. quæ non soluit quod habet debilitare anum & intestina, aqua frigida est huiusmodi, quare &c. nam frigidum est inimicum ano pudendo, & similibus membris frigidis, vt ponitur ab Hippocr. *in 5. particula apho.* Contrarium hic ponit Mes. Dico ꝙ aquam frigidam exhiberi post medi. solu. potest dupliciter intelligi, vno modo exhibetur post medi. solu. inquantum est solutiua, alio modo inquantum venenosa sui actione seu superflua caliditate, si primo modo tunc hoc est dupliciter: nam ista aqua frigida aut exhibetur in pauca quantitate aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, dico ꝙ ipsa competit: nam ipsa sui frigiditate corrugat & condensat partes stomachi, quibus corrugatis, medicina & materia attracta ab ea ad inferiora expellitur, & præcipue hoc habet verum, in his quibus stomachus est calidus, medicina etiam habet cum hoc raptum sursum, & tunc alterat qualitatem calidam stomachi, & etiam superfluit propter medicinam venenosam solu. sed si stomachus esset frigidus & corpus stomachi vel corpus totum esset debilis virtutis, tunc ipsa nõ competeret, & ideo propter istam causam debet dari in pauca quantitate, ne ipsa superflua debilitaret stomachum & debet lãbendo exhiberi. Si autem ista aqua frigida sit multa, tunc ipsa non debet exhiberi ratione medi. solu. vt solutiua est, eo ꝙ ipsa sic exhibita nimis debilitaret virtutem stomachi & corporis totius. Et ratione ipsius medi. solu. inquantum solutiua est, dico ꝙ aqua frigida debet exhiberi: nam ipsa frangit omnem acuitatem, omnem etiam superfluam caliditatem ipsius medi. sol. ratione quorum dicitur venenosa. Tamen si ista medicina esset venenosa, non per acuitatem vel caliditatem superfluam, sed per nimiam frigiditatem, esset mala, sicut mucilago psyllĩ, tũc non debet exhiberi aqua frigida, ipsa enim augeret magis congelationem talis medi. sed debet tunc magis exhiberi id quod congelationem eius prohibeat. Sed tamen aduertẽdum, ꝙ si aqua frigida competat in hoc casu quandoq; exhibetur interius per potum, quandoq; vero fit sessio aut balneum in ea fm diuersitatem situs aut loci in quo est med. solu. nam si medicina superius repat, debet dari aqua frigida in potu, si autem hæc medicina videatur facere ardorem aut excoriationem circa intestina & partes inferiores debet ex ea fieri balneum, aut sessio in ea. Ad rationes. Ad primam, illud non est conueniens quod facit constrictionem ventris, verum est, si ista aqua non prohibeat operationem medi. solu. inquantum venenosam, sed bene talem operationem prohibet, & hic est sermo de medicinis solutiuis venenosis, vt iam est dictum, quarum venenositas ex aqua reprimitur & acuitas & inflammatio ab eis per aquam frigidam remouetur. Ad secundam rationem cum dicitur id

Vtrũ aqua frigida conueniat post medi. solu. venenosam debilẽ aut tarde soluẽtem.

Responsio.

Monitio

non

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 98 sur 1089

non est conueniens &c. verum est, nisi faciat aliud maius iuuamentum, & prohibeat etiam maximum nocumentum, modo facit id: nam prohibet excoriationem intestinorum remouendo acuitatem & inflãmationem medicinæ, similiter etiam præseruat cor & corpus totum à venenositate reprimendo eius malitiam, & ideo quando malitiam istius medi. non possumus remouere cum theriacis, tunc exhibemus aquam frigidam. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum benignum est, tamen non vacuarit, sed angustiam, ventris tormina, æstuationem corporis, capitis dolorem, vertiginem, scotoma, seu oculorum obtenebrationem, pandiculationes, oscitationes excitet.*

ANT. Quid agendũ qñ medicamentũ non soluit & non est venenosa.

At si est medicina earum quæ conceduntur, & solutionem non fecerit, sed fecerit angustiam & mordicationem in ventre, generabit q; æstuationem in corpore, & in capite dolorem vertiginosum cum scotomia & in oculis tenebrositatem, & alices, & oscitationes.

In parte ista docet resistere nocumentis medi. sol. quando non euacuat, & tamen non est venenosa, sed conceditur. & primo prẽmittit eius nocumenta, secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Festinabimus igitur: quod dicitur de prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Cito expellatur, sumptis primum adstringentibus ipsum deturbaturis, vt cydoniis, mastiche, & similibus: deinde balanis & clysteribus ad inferiora trahentibus. Plurima enim talia medicamentum infra valenter compellunt. Sed in clysteribus pro vario affectu compositis, spes omnia hæc deturbandi & à magnis periculis vindicandi magna est. Quod si hæc non profuerint, & symptomata praua multiplicentur, & materia tenuata seorsum feratur, secanda necessario vena est, præsertim brachij interna, deinde vena malleoli, phlebotome enim ad hæc est efficax.*

Adstringentia si post alia sumantur ea detur bant Gale. lib. 1. & 2. alim. & l. 6. sani. tuen.

ANT. Festinabimus succurrere cum collyriis & clysteribus trahentibus eam ad inferiora, post administrationem rerum compressiuarum deponentium eam, sicut sunt cytonia, & mastix, & similia. Plurima enim talium medicinam ad inferiora cum virtute compellunt. Si autem talia non proderint, & accidentia mala multiplicant, & materia leuigata fertur sursum, necessaria erit phlebotomia tunc & proprie de basilica, & post illam de saphena. Est enim virtuosa ad hoc.

Docet talia nocumenta remouere. & quia ex talibus nocumentis quædam sunt quæ fiunt circa intestina, & præcipue inferiora, quædam verò sunt quæ fiunt in toto corpore, & præcipue in diaphragmate & membris quæ sunt supra ipsum, quædam autem sunt quæ fiunt circa stomachum, ideo Mes. tria facit. Primo docet remouere nocumẽta quæ proueniunt circa intestina. secundo docet remouere nocumenta quæ proueniunt in toto, & prẽcipue omnibus membris quæ sunt supra diaphragma. tertio docet remouere nocumenta quæ fiunt circa stomachum ex tali medi. secunda ibi. Si autem talia. tertia ibi. Vomitus autem. cum collyriis. i. suppositoriis trahentibus eas, medicinam & materiam simul ad inferiora, & præcipue debent esse clysteria acuta post administrationem rerum compressiuarum vt s. per compressiuas medi. id quod à superioribus comprimitur ad inferiora, postea ab inferioribus per clysteria extra educat materiam simul & medicinam cum virtute, scilicet expulsiua membrorum, etiam ista compressiua virtute, eo quòd confortant stomachum & intestina quibus confortatis melius possunt expellere materiam simul & medicinam alias legit simul. cum ista leuigata, id est cum sua leuitate. cum feratur sursum. phlebotomia, scilicet de basilica eo quòd hæc maxime euacuat humores commotos à medi. qui erant præcipue cõmoti circa hepar, & membra etiam superiora. Post illam de saphena &c. Ista enim diuertit materiam ad inferiora. modo euacuatio, quæ fit ex propria intentione euacuandi cõmodum humorem præcedit euacuationem, quæ fit gratia diuersionis. Sed est dubitatio propter dicta statim vtrum phlebotomia cõperat post medicinam solutiuam prius exhibitam quando nõ euacuauit, & videtur q; non: nam duas euacuationes simul coniungere fallax est & timorosum, vt colligitur ex dictis Auicen. 1. can. fen. iiij. sed tunc coniunguntur duæ euacuationes simul, quare &c. Præterea id quod diuertit materiam ad partem oppositam parti ad quam medi. diuertit nõ est faciendum post medi. sol. phlebotomia est huiusmodi: quare &c. probatio minoris eo q; phlebotomia educit humo. de centro ad circumferentias, medi. autem solutiua facit econtrario. Dico q; phlebotomiam post medi. solu. fieri potest dupliciter intelligi, vno modo electiue, & per se, alio modo causaliter & necessarie. Si primo modo dico q; non debet fieri, & hoc dico nisi in corpore sit peccatum sanguinis aut etiam aliorum humorum & sint simul mixti & adæquati cum sanguine: tunc enim debet fieri. & hoc contingente, dico spacio temporis interposito, phlebotomia enim multitudinem hu. euacuat: si vero non sint mixti cum sanguine, tunc phlebotomia electiua non debet fieri, tunc enim ipsa euacuat solum sanguinem & alios hum. malos in corpore derelinquit. sed si loquimur de phlebotomia coacta & necessaria, dico q; debet fieri phlebotomia & præcipue quãdo ex ipsa medi. hu. sunt valde cõmoti & agitati: nam ista phlebotomia prohibet nocumenta quæ possunt inde prouenire sicut etiam sanguinis ebullitio aduenies ex tali medi. & cõmotio hu. cum sanguine facta à medi. per phlebotomiam enim hæc omnia remouẽtur: tamen si ibi fit plus de cõmotione humorum q; de sanguinis ebullitione debet fieri phlebotomia de basilica: si autem ibi sit maxima ebullitio fiat de saph. ad diuertendum illam inflãmationem & ebullitionem, & si ibi sit vtrunq; fiat vtraq; phlebotomia. Tunc ad rationes, ad primam cum dicitur duas euacuationes &c. verum est electiue: sed coacte non est fallax eas coniungere, & supponitur q; vna ex talibus euacuationibus nõ compleatur, aut nõ fiat nisi illa quæ debeat fieri à medi. sol. Ad secundam cum dicitur id quod diuertit &c. dico verum est si medicina sufficienter & perfectè euacuaret, sed quia ipsa non euacuat, ideo fienda est phebotomia, vt remoueat ebullitionem & furorem in hu. aduenientem à medicina, euacuat etiam humo. commotos. Deinde cum dicit.

Vtrũ phlebotomia conueniat post medi. solut. quę nõ euacuauit.

ANT. Quasi clysteria nosse curos faciunt à magnis terroribus. *Verum in his omnibus confide & expecta beneficia magis ex clysteribus, & proprie fm q; exigit dispositio. Hæc enim à magnis terroribus securos faciunt.*

Modo ponit eius euacuationem electiuam & regularẽ: in omnibus enim istis casibus quouisq; modo deberent fieri clysteria, multum enim iuuant & non nocent cum sint sine periculo. Deinde cum dicit.

SYL. *Vomitus autem tunc prouocandus vel intendendus, quãdo à medicamento stomachus per os ventriculi (quod etiam cor nominant) mordetur, & nauseam aut singultum suffocatorium excitat medicamentum genere strangulatorium, non neglectis etiam tum clysteribus, præsertim si ventrem aut hypocondria angit medicamentum, & torminibus ac æstuatione fatigat.*

ANT. Qñ vomitus est magis conueniens & qñ clysteria. Vomitus autem magis prouocandi sunt, qñ pharmacia cordis generat morsum & nauseam, & est de genere strangulantium, & facit singultum prefocatiuum, adde tunc semper vomitum, & ne contemnas clysteria sed fiducialiter confide de illis, & proprie quando circa ventrem angustiam medicina generat, aut in hypocondriis, aut tortionem in eis & æstuationem fecerit.

Modo docet subuenire nocumentis quę fiunt ab ista medicina forti in stomacho qñ ipsa non euacuat. cordis morsum. i. mordicationem oris stomachi &c. Et ex his verbis hic positis & supra apparet, q; quocũq; modo medicina solu. faciat nocumẽta q; debemus exhibere clysteria euacuantia materiam simul & medicinam per secessum.

Si medic,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 99 sur 1089

Si medicina indebite & laborioſe ſoluit. Capitulum ſecundum.

SYL. Apli 9 li. 2.

Medicamētū illegitime & moleſte purgat, quod vacuat quidē, ſed nō quos humores vacuari oportuit. idq; præterea facit cū ſubuerſione, vomitu, torminibus, æſtuationib⁹.

ANT. Quid intelligēdum p medicinā, id ē debite & laborioſe ſoluētē.

Medicinā aūt indebite laborioſe ſoluere dicim⁹ q̄ ſoluit, ſed non quod oportet: & q̄ laborioſos generat motus ſicut ſubuerſionem, & motum, & tortiones, & æſtuationes.

In hoc cap. docet Meſ. ſubuenire nocumētis quæ fiunt à med. ſolu. qñ indebite & laborioſe ſoluit, & primo præmittit talia nocumenta, ſecūdo docet eis ſubuenire. ſecūda ibi. Verum ſi ſoluerit. ſubuerſionem. ſ. animi, hoc enim accidēs proprie aduenit ſtomacho, ſicut nauſea, & vomitus, & tortiones. & hoc accidēs toti aduenit, & ex hoc apparet in genere quot ſunt hæc nocumenta, & quę. nā aut ipſa inducit nocumenta toti, & ſic habemus æſtuationē: aut partibus & tunc aut inducit nocumentū in parte in qua moratur, & ſic habemus ſubuerſionē aut vomitum, aut in partibus per quæ tranſit dū euacuat, & ſic habem⁹ tortiones, ita tñ q̄ per æſtuationem poſſumus intelligere oīa nocumenta quę ipſa facit toti, vt ſpaſmū, & ſimilia. Deinde cū dicit.

SYL. *Si autem vacuat corruptū quidem & impurum, non tamen quem volebamus humorem, is ipſe alio purgante ſumpto eſt vacuādus, alioquī latius in corpore ſpargetur & increſcet ob agitationē & commotionem in eo factam, & alia rum materiarum affluentium, in ipſum conuerſionem, quo in lacunā dum diuerſa tum pura tum impura affluunt, eam ſubuertunt, & totam tandem impuram reddunt.*

Vt alexiteria iuuat alterando & vacuando lib. 5. ſimp.

Verum ſi ſoluerit, ſed nō quod oportet, ſed tñ corruptum & impurum, iteratio ſolutionis eſt neceſſaria vt educatur hæc eadem materia, quam ſoluere intēdebas alioquī dilatabitur & multiplicabitur in corpore propter agitationem in ea factam, & cōmotionem, & cōuerſionem materierum aliarum ad illam, ſicut in ſubuerſionibus lacunarum ſæpe videmus, qñ aggregātur ad illas ex diuerſis refluxionibus & pura & impura, & totum in fine fit impurum.

MON. Docet his nocumētis ſubuenīre, & primo docet ſubuenire nocumentis eius vt fiunt in toto: ſecundo docet reſiſtere nocumētis quæ fiunt in ſtomacho, tertio docet reſiſtere nocumētis quæ fiunt ab ipſa in inteſtinis: ſecūda ibi. Vomitus. tertia ibi. Accidunt autē. Prima in duas: primo docet his accidentibus ſubuenire quando medi. ſolu. euacuat corruptum hu. ſed non illum quem intendebat. Secundo hoc idem facit quando ipſa euacuat. hu. bonum: ſecunda ibi. Si autē incorruptum ſi ſoluerit & non tale quale oportet talitate propria & ſpeciali: quia non euacuat hu. proprium & ſpecialem quē intendebat euacuare. Nam ſi in corpore noſtro ſit aliquod phlegma putridum corruptū, ſit etiā cholera nociua & mala, ſi exhibetur medi. vt. ſ. ſcammo. aut rhabarbarū, et idem phlegma putridū euacuetur primo: quia magis vicinū locis expulſionis cōibus: aut quia moleſtat virtutem: tunc bene euacuatur tale quale oportet talitate cōi cum talis humor eſſet nociuus corpori: ſed non talitate propria eo q̄ ſcāmonea & rhabarbarū principaliter intēdunt ad euacuationē choleræ, & non phlegmatis, & ſatis Meſ. ſeipſum ſoluit in litera cum dicit, educatur hæc eadē materia quam ſoluere intēdebat, & ideo erat neceſſarium eadem verba hic adiungere. Deinde cum dicit.

SYL. *Quod ſi non corruptū humorē, ſed benignum & neceſſarium vacuat medicamētū, æger æſtuat, vexatur, viribus immodice deiectis languet, natura expulſioni repugnante, (quorum nullum adeſt, vbi excrementa ſola vacuantur) proinde mox eius medicamenti vires frange, ipſumq; à corpore lubricando deturba, quæ duo aqua calida in horas pota præſtat, aliaq; idem patentia plenius trademus.*

A Si aūt nō corruptū, ſed bonū educat humorē, æſtuationem in corpore generat. Nā cū medicina ſuperfluitates euacuat, nō erit cū ea ſituatio. Cū aūt qui eā ſum pſit æſtuabit, & vexabitur, & debilitatur debilitatione ſuperflua, ſcito qm̄ euacuatur neceſſarium quod natura repugnat expellere. Feſtinādū igitur tunc medicinā talē a corpore expellere illico, & eius vires cōtinuo frāgere. & illud quod aggregat has duas intētiones, eſt potus aquæ calidæ, ex qua hora poſt horam bibat. Eius enim potus medicinā cito lubricare facit, & ipſius virtutem frangit. Et nos plenam traditionem faciemus de rebus hoc facientibus.

ANT. Quid agēdū qñ medi. bonum educit humorem & non malū.

Docet his accidētibus ſubuenire qñ medi. euacuat humonū & non corruptum, ſecundo docet huic ſubuenire. ſecunda ibi. Feſtinādū igit. æſtuationem. ſ. magnam quæ perducit, nam quælibet medi. ęſtuationē facit, tñ cum debite operatur illa eſtuatio eſt parua quia cito recedit, & notū eſt quod dē in his duabus partibus &c. Deinde cum dicit.

MON.

B

Si autem vomitum & animæ ſubuerſionē medicamētum excitat, vomitorium, vel natura, vel quia eſt abominabile, aut à flatibus, leuatur, aut ob ſtomachi imbecillitatem, aut ſtercus ſiccius, aut inteſtinorum anguſtiam.

SYL. Cāæ medicamētorū, ex deiectorio vomitoriū faciētes prius dictę

Vomitus autem & animæ ſubuerſio accidunt, aut quia medi. de ſui natura vomitiua eſt, aut qa non vomitiua, ſed alia atq; alia faciunt eam vomitiuam, quæ ſunt aut ſtomachi debilitas, aut multa ſiccitas fœcum, aut canaliū anguſtatio, aut qm̄ medicina abhorretur, aut quoniam ventoſitas ſubleuat medicinam.

Poſtq̄ Io. Meſ. docuit ſubuenire nocumentis quæ aduenīunt toti corpori ex medi. q̄ indebite & laborioſe ſoluit. In parte iſta docet ſubuenire nocumentis quæ aduenīunt determinato membro, quia ſtomacho ex medi. etiam q̄ laborioſe ſoluit. Et primo inquit cauſas talium accidētium, & præcipue vomitus & ſubuerſionis. Secundo docet his accidentibus ſubuenire: ſecunda ibi. Qui ſi accidat. oēs autē iſtas cauſas medic. quæ vomitiua eſt poſuit ſupra in cap. in quo inquirebat cauſas propter quas medic. aliqua vomitiua ſit ſolutiua, aut ſolu. vomitiua. Deinde cum dicit.

MON.

C

SYL.

Si ob hæc poſtrema, clyſtere idoneo ſtercus molliatur, & inteſtinorum ab his obſtructio liberetur, qui ſi non ſufficit, vomitu expellatur medicamentum.

Quod ſi accidat vomitus pp fœcum ſiccitatem, aut canalium, oppilationē clyſteria neceſſaria ſunt, & ea q̄ deoppilationem faciūt. Si aūt vſq; ad hoc non ſufficit, melius eſt vt vomitu expellatur.

ANT. Quid agendum qn vomitus accidit pp fęcū ſiccitatem.

Docet his accidentibus ſubuenire per remotionem cauſarum ipſarum non autē docet reſiſtere huic accidenti propter ventoſitatē eam ſubleuantē eo q̄ iſtud docuit in p̄cedēti cap. docuit enim huic accidenti reſiſtere, qñ. ſ. medi. non euacuat, ppter vētoſitatē eam ſurſum eleuātem, nec etiam hic docet reſiſtere huic accidenti. ſ. q̄ medicina inducat vomitum, vt hic eſt ex natura ipſius medicinæ, qm̄ hoc facit in ſecundo tractatu: ſolū ergo docet accidētibus ſubuenire qñ ab his quatuor cauſis, pueniūt. Et primo docet his ſubuenire qñ, pueniūt ex ſiccitate fęcū aut oppilatione inteſtinorum: ſecundo hoc idem facit qñ accidentia, hæc. ſ. vomitus, & ſubuerſio animi proueniūt ex debilitate oris ſtomachi, & medicinæ abominatione: ſecunda ibi. Verum ſi propter ſtomachi &c. ita tñ q̄ ſi hæc ſit propter ſiccitatem fœcum oppilantem debent exhiberi clyſteria mollitiua, ſed ſi hoc ſit, ppter oppilationē propter humores craſſos & viſcoſos aut ventoſitatem tunc debent iſta clyſteria eſſe conſtructa ex rebus acutis carminantibus reſoluētibus & incidentibus, ſed ſi hæc oppilatio ſit propter apoſtema debet curari ſm curam apoſtematis quæ ſibi exhibetur in principio, augmento, ſtatu, & declinatione. Deinde cum dicit.

D

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 100 sur 1089

SYL. *Quod si sumptum est abominabile medicamẽtum, aut stomachus est imbecillus, ob idq; vomitus timeatur à corporis & animi motibus, quantum potes, absline, donec in medicamẽtum ipsum natura vndiq; agat, aliter in naturam nõ actum, odoret q; æger flores, & alias plantarum partes suauiter olẽtes, mentham, sampsucum, citri folia et fructum, apiũ, absinthium, cydonia, macianum, rosas, bolum aqua rosarum & aceto aspersum, lutum quo panni abluuntur, rosis recentibus & aqua rosarum nutritum. Extrema quoq; fricuisse, & vinculis doloryficis astrinxisse, manus itẽ ac pedes aquæ calẽti multum mordenti imposuisse, iuuat. Si aũt medicamentum est stypticum, mordere [aliquid prædictorum] quasi lambendo bibere, faciem aqua rosata, vel alia redolente leuiter aspergere, gaudere, delitias curare præsertim nausea incipiente, vomitum prohibet. Vbi vero anima est sedata, ambulet, ac paululum moueatur, quo promptius medicamentum descendat, vt docuit Hippocrates.*

Aphor. 14. & 15. lib. 4 Remedia vomitus. Absinthiũ põticũ seu Romanũ Itellige ex Galeni li. 6 simpl. Apho. dub. prędictis.

ANT. Verũ si pp stomachi debilitatẽ, aut pp medicinæ horribilitatẽ vomitũ accidere timueris, hęc erit tibi doctrina. Non ilico cũ eã sumpserit qs se mouere p̃sumat, sed diu sup eã requieſcat, non tm a motibus corporeis, sed aĩalibus inquantum possibile est, vsq; adeo dum ipsam natura circundet, & in eam operetur. Nisi enim natura in ipsam operata fuerit, ipsa non operabitur in naturã. Tũc aũt bene redolẽtia ex floribꝰ ex plãtis & alijs apponantur qualia sunt menta, & sampsucus, & maiorana, & folia citri & fructus eius, & apium, & absinthium, & ros. cytonia, & macianum, & bolus aspersus aqua ros. & aceto, lutum quod abluitur nutritũ rosis recentibus & aqua ros. Fricatio aũt extremitatum est etiam ex eis quæ eos iuuant, & constrictio earum dolorosa. interdũ aũt manus & pedes in aqua calida veræ mordicationis ponere est ex eis similiter quæ ad hoc iuuant. Super me dicinam aũt stipticam mordeant & bibant quasi lambendo, & facies eorum aqua rosata roretur, & proprie cum incipit moueri nausea vel aqua redolentium aliquorum aspersione subtili. Gaudium etiam & solicitudines delitiarum similiter à vomitu liberant. Cum aũt ipsorum animæ sedatæ fuerint, ambulẽt, & moueantur paulatim. Est enim hic motus iuuatiuus, quoniam hoc est illud quod Hippo. docuit.

ANT. Quid agẽdum qñ vomitus accidit pp sto. debilitatẽ aut medic. horribilitatem.

MON. Docet huic motui medicinæ subuenire qñ aduenit propter stomachi debilitatẽ & abominationẽ medicinæ. & primo docet huic subuenire per ea quæ approximantur corpori intrinsecus. secundo per ea quæ approximantur corpori extrinsecus. secũda ibi. Similiter aũt stiptica. Et tertio si volumus. respondet dubitationi, vel possumus dicere q̃ docet huic subuenire qñ medicina incipit soluere, & ad fundum stoma. peruenire. secũda ibi. Cum aũt eorum &c. Oẽs legit simul vsq; adeo reddit causam dictũ, licet etiã propter aliud prohibeat motus, nam propter motum ipsa valde agitatur in sto. quia potest sursum ascendere, & euacuari per vomitũ. & sampsucus, id est maiorana minor sicut. n. est duplex basilicus. s. maior & minor, ita etiam est duplex maiorana. s. maior & minor maciana, id est mala silueſtria, bolꝰ aspersus, id est bolus armenus. & lutũ quoq; ablutum. i. lutum quod separatur per ablutionẽ ab eo. nutritum. i. made factum. constrictio dolorosa &c. ista enim talia distrahunt medicinã ad inferiora, & distrahunt virtutẽ ad loca illa, vnde medicina superius virtutẽ non agitat virtute illius aph. &c. Sedatæ fuerint, quia amplius medicina declinat inferius & tẽpus est q̃ ipsa soluat. Hippo. dicit. s. in quarta particula apho. illo apho. Cũ biberit quis helleborũ, & in illo apho. cũ magis volueris ducere helleborũ move corpus.

Deinde cum dicit.

SYL. *Tormina aũt medicamentum excitat, quod stomachum et partes, quas permeat, pungendo lædit vel intemperie sua affi-*

E *cit, aut quod immodice trahit humorẽ tam benignũ, quã malignum. Ob id vim eius cito obtundimus, ipsumq; cito à corpore expellimus, ut à nobis partim dictũ est, partim mox dicet.*

ANT. Propter qd accidũt tortiões expotu medi. Accidũt aũt tortiones ex potu medicinæ, aut q̃ pũgit & lædit stomachũ & partes per quas transit, aut q̃ virtus attractionis in ea multiplicatur bonũ simul malũq; trahẽs humorẽ, aut q̃ facit acquirere cõplexionis malitiã in membris, per quæ transit. pp quod festinabimus frãgere, & debilitare virtutẽ eiꝰ, & vt cito à corpe expellatur, vt superius dictũ est, & sicut iam dicemus.

MON. In parte ista docet subuenire nocumentis alijs quæ accidunt in intestinis per quæ medicina laborioſe soluẽs debet transire. & lædit stomachum, & præcipuæ quãtum ad fundum eius. complexionis malitiam in membris. i. in intestinis per quæ transit aut etiam vlcus. i. excoriationem.

F

Si medicina vltra q̃ oportet soluit. Cap. 3.

SYL. Ga. 3. sim. cap. 26. & 27. *Hypercatharsis, hoc est, à medicamento purgante vacuatio immodica, fit ratione sumentis, medicamenti, accidẽtium vtriq; superuenientium.*

ANT. Nanitio superfluit vltra q̃ oportet ex potu medicinæ tribus de causis. Qñq; enim ĩ causa est conditio & dispositio medicinæ. Qñq; dispositio suscipientis eam. Quandoq; dispositio rerum vtriq; superuenientium.

MON. Continuatio. Postquam Io. Mes. docuit subuenire accidentibus q̃ proueniunt, & medi. solu. non soluente vel tarde soluente, aut etiam qñ laborioſe soluit: in parte ista liue in isto cap. docet subuenire accidentibus quæ & ipsa proueniunt qñ superflue euacuat. Et primo præmittit quot sint, & quæ ista nocumenta: ponit etiam causas talium nocumentorũ. secũdo docet eis subuenire, secũda ibi. Auxiliabimur ergo. Prima in duas, primo præmittit causas propter quas aliqua medicina superflue euacuat. Secundo illas causas declarat: secunda ibi. Ex dispositione autem. prima pars patet.

G

Deinde cum dicit.

SYL. *Ratione sumentis, quod is vel excrementis ad fluendum paratissimis redundet, vel venarum facultate retentrice sit imbecilla, vel orificijs earum amplioribus, vel ex ijs est quibus purgatio est interdicta, quos in libro de pharmacia declarauimus. Ratione vero medicamenti: quoniam id aut qualitatem habet alienam & deleteriam venenosamq;, aut largius sumptum est, aut portione sui vẽtriculi et inteſtinorum villis adhæret, aut venarum ora mordet, pungit, aperit, aut cor intẽperatius reddit, quas hypercatharseos causas ex his quę præcesserunt, discernito.*

ANT. Ex dispositione aũt suscipiẽtis fit illud. Aut q̃ multũ habet de materia iam posita in necessitate ad fluxũ. Aut pp venarum eius debilitatem. Aut pp orificiorũ ipsius amplitudinẽ. Aut pp debilitatẽ membrorum expulsionis ipsius. Aut quia est eorum q̃ phibẽtur à pharmacia, quos in libro de pharmacijs tibi ostendimus. Ex parte aũt dispositionis pharmaciæ potest contingere illud, qm̃ aut est earũ quæ pungunt orificia venarum, & mordificant, & aperiunt. Aut quia ex ea, malitia cõplexionis acquiritur cordi. Aut q̃ ex ea aliquid de substãtia eius remansit in stomachi villis & inteſtinorũ. Aut pp multiplicitatẽ ipsius in quantitate sua. Aut pp malitiam in qualitate eius ex venenositate ipsius. Et tibi superest discernere ista. Res quoq; quę sunt extra superuenientes vtrisq; faciunt etiam ad illud.

H

MON. In parte ista has causas declarat, & diuidit in tres. primo declarat causam superfluę euacuationis quæ se tenet magis

ex parte

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 101 sur 1089

ex parte corporis susciplentis medi. Secundo declarat illam quæ se tenet ex parte medi. Tertio illam quæ se tenet ex parte vtriusq; secunda ibi. Ex parte autem dispositionis, tertia ibi. Res quoq; quæ sunt. In necessitate ad fluxū, nā modica cōmotione facta in tali materia à medicina postea euacuatur tota sicut cōuenit domo minante ruinā à qua si vnus lapis extrahitur oēs lapides postea cadunt. Qui prohibentur à pharmacia sunt trauli, & similiter parati ad colicā passionem. lege simul has tres partes, aut est earum quæ pungūt sicut aloes licet sit medicina benedicta, vnde & habet hæmorrhoidas ꝓuocare. Cōplexionis malitia acquiritur corpori, sicut est scāmonea aut turbith mala. aliquid remansit in stomachi villis sicut est colocyntida. Deinde cum dicit.

SYL. *Ratione deniq; illorum quæ vtriq; supereueniunt. australis enim constitutio, vt inquit Gal. si vincat, aperit, rarefacit, humores ad fluendum idoneos reddit: aquilonia quoq;, si prepolleat, fluxiones etiam comprimendo & exprimendo excitat. quapropter per hos flatus, qui prompte tunc fluxionibus tentantur, purgādi non veniunt. Potus quoq; largior aquæ frigidæ, ac errores alij quidem in sumendis, admouendis, educendis, faciendis, hypercatharsim promouent.*

Aph. 5. li. 3.

ANT. Inquit enim Gal. dispositio Australis multiplicata aperit, & rarificat, & obedientiam facit ad fluxum. Borealis vero multiplicata comprimēdo & exprimendo similiter ad fluxum præparat, quare pharmaciam dari prohibēt, & proprie paratis ledi ab ipsis. Potus etiam aquæ frigidæ multę super eam facit similiter. & vniuersaliter quidem omne malum regimē in sex generibus rerum, quas scis, facit similiter.

Res ab extra supereuenientes supfluā solonē causant.

MON. Inquit Gal. ſ in tertia particula apho. illo apho. Australini flatus grauant auditum. lædi ab ipsis. ſ. venis vel à pharmacis. in sex generibus rerum scilicet non naturaliū quas scis. Deinde cum dicit.

SYL. *Huic immodicæ vacuationi ne vires prosternat, resistemus, per auxilia dictis fluxus causis (quas præcedentia declarant) contraria, qualia sunt, quæ medicamenti virtutem frangunt, obtundunt, incrassant, compingunt, motu molesto exuunt, expellunt vomitu oppositio scilicet motu fluxui ventris, ad hæc quæ retentricem vim venarum, & orificiorum laxiorum & intestinorum roborant cogendo & constringendo, quæ denique cor ipsum roborant, & animam recreant exhilarantq;, his enim omnibus tota hypercatharseos curatio perficitur.*

Hypercatharseos remedia, cāis ipsius contraria.

ANT. Auxiliabimur ergo his, ne virtus prosternatur & cadat postquā sciuerimus causam fluxus ex testimonio rerum quæ præcesserunt. Nunc quidem cū eis quæ medicinæ virtutē debilitāt & frangunt, eamq; à corpore expellunt. Nunc aūt cum eis quæ canalium & membrorum expulsionis & orificiorum venarum virtutes coadunant, & partes earum constringunt. Nunc vero cum eis quæ sedant agitationem laboriosam, & motus medicinarum in corpore. Nunc vero cū eis quæ mouent & concitant medicinā ad contrariū fluxui vētris. Nūc aūt cum eis quæ dilatant aīam & confortant cor. Nunc autē cū eis quæ incrassant medicinam & compingunt. Sic enim aggregas omnem intentionem in cura.

Quæſt sub ueniēdū ē his accidētibus.

MON. Docet his accidentibus resistere, per resistentiam earum causarum. Et primo proponit quot modis possumus in generali resistere his accidentibus indicationem sumendo à suis causis. Secundo docet eis in speciali resistere per illos modos, secunda ibi. Si ergo causa huius. Prima in duas, primo proponit intentionem suam, secundo exequitur secunda ibi. Nunc quidem. & ista in sex partes diuiditur secundum ꝙ sex ponit modos quibus his accidētibus resistimus. compingunt, id est in instrumentis, omnes legit simul vsq; ad sequēs capitulum, & totum est notum vsq; ibi &c. Deinde cum dicit.

Canon primus.

SYL. *Si igitur fiat ob medicamenti actionem immodicam, frangenda virtus eius est, ipsumq; cito à corpore expellendum.*

ANT. Si ergo causa huius est pp transgressionem in medicina ex his quæ dicta sunt, frāgere virtutem medicinæ, & facere vt cito à corpore expellatur, est melior cura. Citam aūt expulsionem eius à corpore à tribus fieri verificatores dixerunt. ſ. à rebus proprie quæ virtutem habent, aut lauatiuam, aut abstersiuam, aut compressiuam.

MON. Postquam Ioan. Mes. declarauit nocumēta quæ possunt cōtingere ex superflua euacuatione quæ fit à medic. soluti. posuit etiam causas talium nocumentorum, posuit etiam cum hoc modos quibus possumus talibus nocumentis subuenire, posuit etiam eorū numerum, quia erant sex. In parte ista illos modos declarat, & quia erāt sex Ioan. Mes. sex facit, primo docet subuenire isti superfluo fluxui per ea quæ frangūt virtutem med. & eā simul euacuant, secundo docet eis subuenire ꝑ ea q̄ canales & vias constringunt & coadunant, & confortant, tertio per ea quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxui vētris, quarto cū eis quæ sedant motum & agitationem laboriosam medi. quinto cum eis quæ dilatant aīam & cor confortant. sexto & vltimo per ea quæ incrassant materiam, partes patēt in proprijs capitulis ſm ordinē canonum in rubricis, prima in duas, primo proponit quot & quibus modis medicinam illam à corpore expellimus, & eius virtutem frangit. secundo ponit medicinas perficientes illos modos siue intentiones, secunda ibi. Et ex lauatiuis. Trāsgressionē in medicina. ſ. vel ex ptę quātitatis vel ex parte virtutis, et causa huius dicti in genere huius partis est, quia remota causa remouetur effect⁹, & ideo ablata hac medicina à corpore nostro aufertur hic fluxus, aut lauatiuam, & huic auxiliatur virtus lauatiua dupliciter vno quia sui aqueitate cum ipsa sit aquea frāgit eius medicinæ virtutem, & secundo iuuat, quia medicinā à corpore reducit per vim lauatiuam. Deinde cum dicit.

SYL. *Per lauantia, vt aquam calidam aut aquam, hordei, aut muccaginem seminum pſyllij & cydoniorum, vel tergentia, vt saccharum rubrum, mel, decoctum vuarum passarum, hydromel, & similia: vel comprimentia, vt cydonia, sylueſtria poma (maciana vocat) pyra, maſtichen, myrobalanos, & similia.*

Remediū, triplex medicamentū ex corpore pellit.

ANT. Et ex lauatiuis quidem sciuisti ꝙ aqua calida frangit & transmutat audaciam medicinæ. et ex eis est aqua hordei, & mucilago pſyllij, & seminis cytoniorum. Et ex abstergētibus est zuccarum rubeum, & mel, & aqua passularum, & secaniabin, & similia. Ex comprimentibus vero sunt cytonia, & maciana, & pyra, & mastix, & myrobalani, & similia.

Quę sunt medi. lauatiuæ. Quę sunt abstersiuę. Quę sunt comprimētes.

Ponit medicinas, q̄ hos tres modos perficiunt, & primo ponit eas quæ perficiunt vim lauatiuam, secundo abstersiuam, tertio compressiuam, legit oēs partes simul, partes patent. & semina cytoniorum præcipue ratione suæ mucilaginis. zuccharum rubeum, apothecarij communiter istud vocant puluerem zucchari. secaniabin id est mel rosaceū, maciana scilicet poma siluestria. Deinde cum dicit.

SYL. *Eadem ratione cum medicamentum aliquod violentum, præsertim expulsu difficile, deturbandum est, Rufus primum propinat muccaginem proposito affectui idoneā, cū aqua tepida, et pauco oleo amygdalino: horis postea duabus aliquid cō primēs exhibet, sic medicamēti virtutē totā à corpore expellit, vt nullū ipsius vestigiū supersit. Addit Galenus, aquā calidā lauare, expurgare, medicamentūq; purgatoriū etiā si alicui parti hæserit, deturbare, frigidam vero, quod villis viscerum adhæret, magis impingere. Serum deniq; lactis caprini*

Lib. 3. rat. vict. acutorum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 102 sur 1089

cum melle, & pauco ſale medicamentum probe expellit, vt Ioannitius ait, vt nullum eius maneat veſtigium.

ANT. Inquit Ruffus, Intereſt audaciã medicinę volẽtis expellere & proprie eius cuius difficilis eſt expulſio, vt ſupra eã & proprie qñ eius expulſionem quærit, aliquã ex mucilaginibus bibat ſecundũ qꝺ exigit diſpoſitio, & ꝓprie cũ aq̃ tepida, & oleo amygdalino pauco: & poſt duas horas aliquam ex cõprimentibus ſumat. Sic enim medicinæ virtus expellitur, tota nõ dimittens veſtigiũ. Et dixit Gal. Verificatur aquam calidam lauatiuã atqꝫ mũdificatiuam virtutẽ habere, atqꝫ ſolutiuum & oẽm adhærẽtiã remouere. Frigidam vero quod in villis ad heret viſcerũ cõpingere. Dicit Ioãnitius. Aqua lactis caprarum cum melle & pauco ſale eſt mũdificatiuum bonum expellens omnis medicinæ veſtigium,

MON. Modo confirmat auctoritate antiquorũ, & primo auctoris Ruffi. ſecundo Gal. tertio Ioannitij. partes patent. & dixit Gal. ſ. in tertio regiminis acutorum illo ca. aquę nullum opus inueni. compingere, id eſt conſtringere. aqua lactis caprarum. tamen cum ea ſit calida, & ſicca, ideo ſi timeremus in tali ſuperfluo fluxu nimiam ſiccitatem aut aliquod accidens ex ſiccitate proueniens, non daremus eam, ſed ſolum aquam puram. Deinde cum dicit.

Canon ſecundus.

SYL. *INteſtinorum vero ac venarum, et in ipſis orificiorum atqꝫ etiam corporis pororum vim retentricem firmamus, ſumptis modo quo poteris optimo, vel etiam clyſtere ſi opus eſt, iectis rebus odoratis ac conſtringentibus, cogentibus, contrahentibus.*

ANT. DVctuum aũt & membrorum expulſionis coadunamus cõfortamuſqꝫ virtutes, & ꝓprie in retinẽdo cũ rebus bene redolentibus, & ſtipticitatem & conſtipationem faciẽtibus, & coanguſtationem pororum ex quibus materiæ manant, miniſtrãdo ea in melioribus modis adminiſtrationis, & etiam per clyſteria ſi oportet & neceſſitas cogit debere per clyſteria adiuuare.

MON. Explicat ſecũdum modum per quem ſubuenimus ſuperfluo fluxui per ea quæ coadunant, & conſtringunt, & cõfortant canales id eſt vias expulſionis, prohibent etiã materiã à ſuperfluo motu. & primo ꝓponit qualis virtutis debẽt eſſe medi. conuenientes ad hoc. ſecundo illas explicat. ſecũda ibi. Res aũt cõior. quod dicitur in prima parte eſt notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ prope omnia maſtiche præſtabit, cogendo enim et cõtrahendo roborat. Si igitur maſtiches 3. duæ aut tres cum ſuco cydoniorum bibantur, medicamentum reliquum expellẽt comprimendo, ac tãdem aluum aſtringent, vt Hamech viſum eſt. Adhæc ſtomachum & vẽtrem reliquum oleo roſato quã pati poteſt calidiſſimo illeuiſſe, pulueremq; maſtiches, & gallæ, aut roſarum ſuperſparſiſſe, in id eſt mirificum. Idem Hamech autore præſtabit tragacantha aſſata à 3. iij. ad 3. iiij ex lacte dulci, aut acido, ſi affectus id exigat, cocta & pota. Ad hæc ſemen naſturtij toſtũ à 3. ij. vſq; ad aureos duos, cũ ſucco cydoniorũ aut myrtorum, coquẽdo impinguatũ, in id eſt omnium valentiſſimum, præſertim ſi ſemen nõ ſit tritum, nam terendo lentorem amittit. Coriandro autem tibi eſt vtendum, cũ incraſſare, & compingere materiã ſtudes, ſphragide vero lẽnia, & ſanguine draconis cum vlcus ſuſpicaris, ſpodio autem, & adipibus, & muccagine ſeminis pſyllij, cum pungens, & mordax, & excorians dolor eſt ſedandus, & reliquum medicamentum expellendum. Acacia vero, & ſanguine draconis, & ſuccino, cum ſanguinis deiectio ſiſtenda eſt. Succo item barbæ hircinæ, quando venarum, pororum, orificiorum amplitudo laxior materias inteſtinis permittit. Narcoticis deniq; cum eſt ſtupefaciendum, ſomnus concilian dus, materiæ incraſſandæ. Id quod poſtremum eſt tandem, ac in deploratis, & magnis, et periculoſis cauſis, vbi cætera nõ ſatis contulerunt.*

ANT. Et res cõior in qua aggregantur multæ ex intẽtioni bꝰ rememoratis eſt maſtix. In ea enim eſt virtus partiũ coadunationẽ faciens & confortationem. Inquit enim Hamech. Si tribuantur maſticis 3. ij. aut iij. cum ſucco citoniorum expellit virtute ſua compreſſiue reſiduum medicinæ, demũ ſtringit. Et ſi ſtomachus & venter oleo roſato calido inquãtũ pati poterit inũgatur, deinde pulnis maſticis. Et gallæ, aut roſarũ deſuper aſpergatur. in uenitur mirabile. Et dixit iterũ Hamech. Rec. tragacanthi aſſati 3. iij. vſq; ad iiij. & decoque cũ lacte dulci, aut acetoſo, ſicut te inuitat neceſſitas, & bibat. Eſt enim ad illud mirabile. Et ex eis etiã que experta ſunt, eſt vt granorũ naſturtij à 3, ij. vſq; ad aureos, ij. torrefiant & impinguẽtur decoquẽdo cũ ſucco citoniorum, aut myrtorũ, & propinetur. eſt enim vltimũ ad illud, & ꝓprie ſi non conterũtur, deſtruitur enim viſcoſitas eorũ in contritione. Coriandro aũt vtere qñ quæris incraſſare materias & cõpingere. Et luto ſigillato, & ſanguine draconis, qñ excoriationẽ eſſe credis. Et ſpodio qñ dolores pungitiuos ſedare intẽdis. Et acacia, & ſanguine draconis, & charabe, cum oportet fluxum ſanguineum ſedare. Et ſucco barbæ hircinæ, qñ venæ & ductꝰ laxi reſundunt materias ad inteſtina. Et adipibus in puncturis, & inteſtinorũ mordicationibus, & excoriationibus eorũ. Et mucilagine pſyllij in expellendo reſiduũ medicinæ. Et rebus narcoticis, qñ ſtupefactio q̃ritur & ſomnus, & materierum incraſſatio, ſed hoc in fine rei tãtum, qñ omnia iam non cõtulerint, & in deſperatione, & in magnis cauſis, & timoroſis proprie.

MON. Explicat medicinas quæ ſunt talis virtutis, & primo explicat eas quæ huic ſuperfluo fluxui cõueniunt cõiter & in generali, ſecũdo in ſpeciali, ſecunda ibi. Matres aũt, dicitur aũt determinatio generalis, eo qꝺ hic ponit medicinas quæ cuiuſcunqꝫ modi poſſunt approximari corpori, quia interius & exterius, & interius quandoqꝫ approximantur per ſuperius, qñqꝫ ꝓ inferius. prima in tot diuiditur quot ſunt hæ medi. quas explicat ex intentionibus memoratis, ſicut eſt cõſtrictio viarum, inſpiſſatio aũt & confortatio membrorum. maſtix cum ipſa etiam ſit calida habet calidũ naturaliter confortare, & eſt ſtiptica. Hamec dicitur qꝺ fuit filius Auẽ. gal. ſcilicet muſcatæ, mirabile. ſ. in conſtrictione fluxus dum præcipue eduxit ex ſuperflua ꝓllicie & laxitate inteſtinorum & ſtomachi. Cum lacte ducꝰ, præcipue qñ cum iſto fluxu non eſt caliditas mala, aut acetoſo, qñ cum tali fluxu eſſet ſuperflua caliditas ſtomachi, & inteſtinorũ eo qꝺ lac acetoſum habet infrigidare. Aureus quando ponitur in medicinis debilis virtutis eſt vnius drach. & 5. ſed quando ponitur in medi. fortis virtutis tantũ vnius drach. granorum naſturtij & alio nomine vocatur in tuſcia agritis: nam tuſci eos ita comedunt ſicut nos comedimus lactucas. iſti autem torrefiunt quia ab eis per torrefactionem remouetur acuitas. acquirunt etiam præcipue cum alijs rebus viſcoſitatem, luto id eſt terra ſigillata, & ſpodio, & præcipue quãdo iſti dolores eſſent, ita pungitiui verſus hepar eo qꝺ ſpodium multum circa ipſum operatur, & ipſum confortat. Acacia id eſt ſuccus prunorum immaturorum, & præcipue paruorum & ſylueſtrium, iſta enim multum conſtringunt orificia venarum: ſimiliter coagulãt ſanguinem. barbæ hircinæ ſuccus, & vocatur hic talis ſuccus hypocyſthis & aſſimilatur acaciæ. Et in deſperatione &c. Hic eſt aduertendum qꝺ non debet intelligi abſolute qꝺ narcotica

debeant

debeāt approximari qñ infirm⁹ est in desperatione, & alia nullo modo profuerint, tunc enim narcotica non iuuarent cum virtus sit valde debilis, immo magis debilitaretur etiā ex vsu ipsorum, sed medicus debet habere in mente sua. & videre vtrū alia medi. posit iuuare, ꝙ si non, debet attende re ad vsum narcoticorum. Deinde cum dicit.

SYL. *Porro inter constipantia, in vnum cogētia, roborātia, sistē tia, primas tenēt, mastiche, rosa, semen rosarū, xyloaloe cru da, balaustiū, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gūmi, lutū lemnium, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen por tulacæ & arnoglossæ, fructus tamaricis, & coriandri folia, et grana myrti, cyminum vel anisum aceto infusum & torrefa ctum, cortex thuris, coagulum leporis, sanguis draconis, semē nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia.*

ANT. Os iste medi cōferunt superfluo fluxui

Matres autem medicinarum aggregātium in se vir tutem constipationis, & coadunationis, & confortatio nis, & retētionis sunt, mastix, rosa, & semen eius, & xy loaloes crudum, & balaustia, acacia, & succus barbæ hir cinę, & gallæ, & gummi, & lutum sigillatum, spodiū & grana granatorum, & sumach, & ameos, & semē portu lacæ, & fructus tamarisci, & coriandrū, & semē arnoglos sæ; & folia & grana myrti, & cyminum infusum in ace to & torrefactum, & anisum infusum similiter, & corti ces thuris, & coagulum leporis, & sanguis draconis, & grana nasturtij assati, & gallia, et fructus rubi et similia.

MON. In parte ista in speciali explicat medicinas quæ conferūt superfluo fluxui, & illę constipant vias eius, & cōfortant. & duo facit, quia primo explicat med. cōferētes ad hoc simpli ces magis, secūdo cōpositas, secunda ibi. Et sunt ex cōposi tus. Matres aūt. s. materiæ cōes, & semen eius est enim semē rosæ magis cōstrictiuum ꝙ rosa, gallæ vel galliæ. s. muscatę & vtraq; litera est vera, nam gallæ multū constringunt, gal liæ muscatæ multum cōfortant, & gummi. s. arabici, & gra na id est ossa granatorū, & semē arnoglossæ. s. plantaginis, & ciminum infusum in aceto, eo ꝙ idem perdit acumē tor refactum, nam inde est valde prouocatiuū vrinæ, quare cō stringit fluxum vētris: nam vna euacuatio aliam diminuit. Deinde cum dicit.

SYL. *Ex compositis vero in idem symptoma vtenda sunt saccha rum rosatum cum mastiche, & gallia, & ex cydonijs malis compositiones, & alia id genus.*

ANT. Medi. cōpositæ superfluo fluxui conuenien tes.

Et sunt ex compositis quidē quibus etiam vti neces se est, & exigit ea huiusmodi dispositio, sicut est zucca rum rosatum cum mastice & gallia, & confectiones ex cidonijs factæ & alia.

Hic narrat Mes. compositas ad conferentes, & primo ex plicat eas quæ approximantur interius, sed per superius: se cundo explicat eas quæ approximantur per exterius. secū da ibi, Dimac id est emplastrū bonū. tertio explicat eas quę approximātur interius, sed per inferius, quia clysteria: ter tia ibi. circa finē capituli, Clysteria quoq;. Prima in duas. Primo explicat medicinas cōes ad hoc conuenientes. Secū do proprias. secunda ibi. Ex his statim post. zuccarum ros. & precipue antiquum. cōfectiones ex cydonijs cum specie bus qū cum isto fluxu non esset caliditas præter naturam siue febris, absq; speciebus qū cum eo esset febris, & ista cō fectio est qñq; ex succo cydoniorum, quandoq; ex pulpis seu carnibus cydoniorum. Deinde cum dicit.

SYL. *Inter quæ nostrum electarium diacyminum eligimus ad cohibendum alui fluorem, medicamentum purgatorium in corpore frigido sequentem. Nam viscera calefaciendo ro borat, flatus dissipat, hæmorrhoidum quoq; fluorem & fla tus compescit.*

ANT. Et ex eis quæ elegimus nos est electariū diacyminū hoc quod est ex intentione nostra, quod abscindit fluxum ventris operatione catartici, cū significationibus frigiditatis, & confortat viscera, & calefacit ea. Ventosi tatem siquidem dissoluit & carminat. Fluxū quidem & ventositatem hæmorrhoidarum sistit.

Mesue explicat medicinas proprie ad hoc cōuenientes. & primo explicat medi. quas proprie cōposuit conferentes huic fluxui qñ est cum frigiditate, secundo qñ iste fluxus est cum caliditate superflua totius corporis. secūda ibi. Electa rium abscindens fluxum. Prima in duas quia primo expli cat medi. istas vt approximātur magis in forma electarij, se cundo vt approximantur magis in forma trochiscorum. se cunda ibi. Confectio trochiscorum. Prima in duas, primo proponit virtutem & operationes huius electarij, secundo ponit descriptionem illius electarij. secunda ibi, Accipe li gni aloes. prima pars patet. Deinde cum dicit.

MON.

SYL. *Est autem eiusmodi. Ligni aloes, spicæ nardi, galliæ moscha tæ, cyperi, calami aromatici, ana ʒ.ij. cymini carmani aceto horis. xxiiij. macerati & torrefacti, drachmas tres. seminis porri torrefacti, drachmam vnam et dimidiam, myrobalano rum emblicarum succo cydonij maceratarū & tostarum ʒ.ij. et dimidiam, seminis nasturtij tosti drac. vj. seminis vuarum passarum drac. quinq;, baccarum myrti tenuissime tritarum, drac. sexdecim, balaustiū, cōcharum vstarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach.ij. & semissem, ammeos drach. tres, tere omnia tenuissime, & iterum vino odoro frangantur, & sic centur, deinde frangantur aqua cydoniorum, aqua bacca rum myrti, & hypocistidos, & siccentur. vbi erunt probe persiccata in vase vitreato, iterum tere, & misa excipe. Dan tur drach.iij, cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.*

ANT. Descriptio electa. dia cimini re strictiui.

Accipe ligni aloes, spicæ, galliæ muscatæ, cyperi, cala mi aromatici aā ʒ.ij. cimini carmeni in aceto infusi die ac nocte & torrefacti ʒ.iij seminis porri torrefacti ʒ.j. & 5. emblicorum infusorum in succo citoniorū, & tostorū ʒ.ij. & 5. granorum nasturtij torrefactorum ʒ.vj. grano rum passularum ʒ.v. granorum myrti tritorum sicut al cohol ʒ.xvj. balaustiæ, concularum adustarum, thuris, fructus tamarisci aā ʒ.ij. & 5. ameos ʒ.iij. terantur om nia sicut alcohol. & refrangantur in vino odorifero, de inde exiccentur, & refrangantur iterum cum aqua cito niorum, aut aqua granorum myrti & hypocistidos, et exiccētur: deinde permitte siccari super vase vitreato, iterum terantur et inuoluantur misa, et fit dos. ʒ.iij. cū syrupo citoniorum, aut myrtino.

MON. Ponit descriptionē electarij. cymini carmeni, id est de il la contrata, alchol id est sicut pulus subtilissim⁹ cribe latus cū sindone vel pāno aliquo subtilissimo, cū vino odori ero &c. quod cōt ngit p caliditatē vini, iste aūt fluxus est cū fri giditate intestinorum & stomachi. Deinde cum dicit.

Trochisci ad fluxum.

SYL. *In eundem fluxum, presertim diuturnū, efficacissimi quoq; sunt hi trochisci nostri. Balaustiorum, corticū glādiū aceto ma ceratorum, & tostorum, rhois, baccarum myrti, hypocistbi dos ana drac. ij. cymini carmani, gallarum aceto maceratarū & tostarum, capitum granatorū, fructus tamaricis, macis, xyloaloes, galliæ aromaticæ, mastiches, spicæ, ana drac. j. semi nis oxalidis, gummi, boli armenicæ, seminum vuæ, passerum tostorum, ana drac. j. & dimidiam, se. coriandri aceto macera ti & tosti, drach. ij. cum vino pontico, finge trochiscos ponde ris drac. j. quorum vnus datur cum syrupo cydoniorum, vel aliquo succo styptico.*

Descriptio trochiscor

COnfectio trochiscorum ex inuentione nostra vl timorū in intētione hac et qñ fluxus est chronicus

Rec.balaustiarum, corticum glandium infusorum in aceto & torrefactorum, & sumach, & granorum myrti, & hypocysthidos añ. drac.ñ. cimini carmeni & gallarū infusarum in aceto & torrefactarum & capitum granatorū, & fructus tamarisci, & macis, & xyloaloes. & gallię aromaticæ, & masticis, & spicæ añ. 3.j. seminis acetosæ, gummi, & boli, & granorum passullarum torrefactorū añ. 3.j. & 5. granorum coriandri infusorum in aceto & assatorum 3.ñ. fac trochiscos 3.j. cum vino pontico. Et sit dosis trochiscus vnus cum syrupo citoniorum vel aliquo ex robub stipticis.

MON. Ponit medicinam in forma trochiscorum: fiunt añt trochisci vt melius medi. possint conseruari, acquirunt etiam inde aliquam virtutem & confortationē per naturā quam prius per artē non poterant habere: conferunt etiā isti trochisci chronicis fluxibus vētris, hypocystidos, id est succus barbæ hircinæ. & capita id est extremitates granatorum. boli. f. armeni. assatorū scilicet primo ex robub id est succis. Deinde cum dicit.

Electarium.

SYL. *Si vero à medicamento purgatorio aluus immodice fluat corpore calidiore, sumat hoc electarium. Baccarum myrti drach. xij. rosarum, spodij, rhu, santali albi, lutei, rubri, balaustij, gummi, ana drach. j. & dimidium, granorum granati acidi assatorum drach. vj. coriandri aceto macerati & assati drach. iij. seminis rosarum, oxalidis, plantaginis, ana drach. j. omnia hæc probe trita frange omphacio solo, vel succo myrti, & aceto simul, & siccata excipe miua facta ex succo cydoniorum & aceto. Dantur drach. iij. cum syru. cydoniorum acidorum.*

ANT. Descriptio electarii restrictiui.

ELectarium abscindens fluxum vētris operatione cathartici cū significationibus caliditatis. Rec. granorum myrti tritorum sicut puluis 3.xñ. rosarum, spodij, sumach, sandali albi, & rubei, & citrini, balaustiæ, gummi añ. 3.j.5. granorum granatorum acetosorum assatorum 3.vij. coriandri infusi in aceto & assati 3.iiñ. seminis acetosæ, seminis plantaginis, seminis rosę añ. 3.j. Fiat horum omnium contritio bona, & refrangantur cum succo acrestæ & exiccentur. vel cum succo myrti & aceto, deinde inuoluantur cum miua facta ex succo citoniorum & aceto. Et sit dosis eius drach. iij. cum syrupo citoniorum acetosorum.

Trochiscus.

SYL. *Ad affectum eūdem, etiam si inteſtinorum vlceratio adsit mire valēt hi trochisci à nobis compositi. Spodij. drach. vij. seminis rosarum & rosarum ipsarum, acaciæ, balaustij, sanguinis draconis, ana 3.ij. & semissem, seminis oxalidis 3.j. & semissem, oxyacanthæ, carnis, rhu, seminis plantaginis & portulacæ assati ana drach. vnam & sextam drach. vnius, gummi assati drach. vnam, fiant trochisci ponderis drac. semissis. Datur cum decocto hordei excorticati.*

Ex fructu aliu recenti pulpa separanda cortex hordei detersorius, ob id vacuationem promoueret. Descriptio altera trochiscor. ex inuētione Mes.

COnfectio trochiscorum quos composuimus nos, quorum iuuamētum est magnificum ad fluxum vētris & excoriationem inteſtinorum. Accipe spodij, 3.vñ. rosæ, seminis earum, acatiæ, balaustiæ, sanguinis draconis añ. 3.ñ & 5. seminis acetosæ 3.j. & 5. berberis, carnis sumach, seminis plantaginis, seminis portulacæ assati ana 3.j. & sextam 3. vnius, gummi assati 3.j. fiant trochisci 3.5. & da cum aqua sauich.

MON. Modo ponit medi. cōferentes huic fluxui qñ est cum caliditate. Et primo explicat quę cōficiuntur in modum electarij. Secundo explicat eas quæ cōficiūtur in modum trochiscorum: secunda ibi, Cōfectio trochiscorū. Fluxū vētris. s. accidentē ex operatione cathartici &c. legit simul ambas, ad fluxum vētris & excoriationem. s. cum caliditate carnis sumach, id est pulpæ, aqua sauich, id ē aqua hordei pilati, vnde caret cortice & absterſione quam habet ex cortice, vnde in aqua decoquitur, qñ est bene coctum appellat illā aquā sauich hordei, vnde sauich appellatur omne granū triturātum á cortice separatum, vnde etiam potest vocari sauich frumenti, sicut etiam sauich hordei. Deinde cum dicit. Sauich qd.

SYL. *Ad eandē hypercatharsin cum ventriculi, hepatis et aliorum viscerum imbecillitate, epithema hoc salubre sum expertus. Acaciæ, hypocisthidos, rhu, gallæ, ladani, calami aromatici, rosarum & seminis ipsarum, santali albi & rubri, galliæ muschatæ, ramich [id est compositionis ex gallia moscata, & passis vuis] masticbes, xylaloes, spicæ, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drach. ij. probe omnia terantur. Tunc tortellorum de seni. drach. iij. dactylos siccos duodecim numero, gummi assi drach. quinq;, miuæ glutinosæ vncias tres, horis. xxiiij. macera: aquæ rosatæ, vini austeri, succi rosarū, succi foliorum myrti, et foliorū rhamni ana vnc. vna, & dimidia, calfacta, post coque igne lento ad mellis spissitudinem: tūc iniectis pulueribus tere in mortario, donec glutinosum euadat, extende linteo aut alutæ, et suffi xylaloe, & ventri toti impone.* SYL. Epithema, id est scutū seu emplastis alicui⁹ Ramich in trochiscis dicetur. Hęc myua cydoniorū lōga coctione fēteſcit.

ANT. Dimach. i. cataplasma. Dimach bonum conferens ad fluxum ventris & debilitatem stomachi, & hepatis, & viscerum, sanum, expertum. Rec. acatiæ, sumach, hypocysthidos, gallæ, laudani, calami aromatici, rosæ & seminis eius, sandali albi & rubei, galliæ muscatæ, ramich, masticis xyloaloes, spicæ, olibani, costi, myrrhæ, ciperi, absinthij añ. 3.ñ. fiat eorum trituratio bona. Deinde accipe succum rosæ, foliorum myrti, foliorum rhamni, aquæ rosatæ, & vini pontici añ. 3.j.5. submerge in eis calefactis die ac nocte. tortelarū de seni. 3.iij. dactylorum siccorum xij. numero, gummi assati 3.v. miuæ viscosæ bonæ. 3.iij. fac decoqui lento igne vsq; dum mellis spissitudinem habeant. post hoc aggrega cum puluere rerum supradictarum, & tere diu in mortario vsq; dum fiat totum viscosum, deinde line ex eo super pecia & suffumigetur cum xyloaloe, & cum eo epithymetur.

MON. Explicat medic. quæ applicantur per exterius. dimach id est emplastrū. ramich, id est cōfectio facta ex passulis & gallia muscata, succū rosarū præcipue rosarū recētium, & si nō possunt haberi recentes accipiatur aqua rosacea. Tortelarum de seni. qūo fiunt nota: accipiūt frustula siue bucellas panis, sicut faciunt pueri qñ faciūt nuptias & decoquūtur pluries, q̄a primo assantur in regulis vel ī furno, postea ponūtur in re aliqua liquida, & adhuc postea decoquūtur sicut cōuenit in pane biscocto, tunc enim acquirunt aliquā viscositatē. miuæ viscosæ, & potest esse viscosa, ppter multam eius decoctionem, vel quia est facta ex pulpis cydoniorum, & suffumigetur, scilicet pecia. Deinde cum dicit.

Dimach aliud bonum.

SYL. *Alterum recipit, rosarum et seminis earum, pulpæ rhois, santali albi & rubri, spodij, sanguinis draconis, succini, balaustij, gallæ, acaciæ, hypocysthidos, galliæ moschatæ, corticū mā dragoræ, capitum granatorum, ana 3.tres, caphuræ 3. vnam, & tertiam 3. vnius: puluera tenuiter, tunc accipe succi extremitatum vitis, vncias duas: omphacij vnc. semissem: succi extremitatum myrti & aceti ana vnciam vnam: quibus infunde horis, xxiiij. hordei excorticati vncias duas, gūmi vnciā vnam, granorum myrti tenuissime tritorum vncias tres, quibus adde miuæ acetatæ vnc. tres, coque igni lēto ad viscosam spissitudinem. Tunc in mortario species tundēdo permistæ inter-*

dantur

dantur linteo, & cum xylaloe ſuffiatur, & ventri toti imponatur. Eſt enim ſanum hoc & expertum epithema.

ANT. ACcipe roſarum. & ſeminis earum, pulpę ſumach, ſandali albi & rubei, ſpodij, ſanguinis draconis, carabe, balauſtiæ, gallæ, acatiæ, hypociſthidos, galliæ muſcatæ, corticum mandragoræ, capitū granatorum ana ʒ. iij. camphoræ ʒ. ſ. & tertiā drach. ſ. tere & fac pulueres. Et accipe ſucci extremitatum vitis. ʒ. ij. ſucci acreſtæ ʒ. ſ. ſucci extremitatum myrti & aceti añ ʒ ſ. infunde in eis ſauich hordei die ac nocte ʒ. ij gummi ʒ. ſ. granorum myrti tritorum ſicut alcohol ʒ. iij. & miſce cū eis miuæ acetoſæ. ʒ. iij. & decoq; igni leui vſq; dū habeat viſcoſam ſpiſſitudinem: deinde aggrega ſimul cum ſpecibus in mortario: & cōtunde donec permiſceātur, & line ex eo ſuper petiā, & ſuffumigetur cum xyloaloes, & epithymetur cum eo, qm̄ ſanum & expertum eſt.

Ponit aliud emplaſtrum infrigidatiuum conferēs fluxui B ventris ex caliditate miuę acetoſæ, quia fit conſtructa ex cydoniſ & aceto. Deinde cum dicit.

SYL. *Clyſteribus quoq; ſi affectus poſtulat, vtēdū idoneis, qualis fuerit optimus ex butyri drach. xxx. ſanguinis draconis drach. iij. aut pluribus, aut paucioribus, pro neceſſitate.*

ANT. Clyſteria quoq; fiāt ſi neceſſitas vocat ad hoc & exigit diſpoſitio cum rebus quæ aggregant intentiones quas ſcis. Clyſtere iuuatiuum valde. Reci. butyri. drac. xxx. ſangui. draconis ʒ. iij. vel plus vel minus ſecundū q̄ neceſſitas cogit.

MON. Modo ponit medic. ad hoc cōueniētes quæ approximantur interius ſed per inferius conferentes iſti ſuperfluo fluxui vētris. & exigit diſpoſitio, quia excoriatio inteſtinorum, & ſuperfluus fluxus ſanguinis & inteſtinorū mordicatio. Rx. butyri, butyrum enim habet vim lenitiuam & mitigatiuam doloris, mitigat etiam acuitatem & medi. ſolu. ſupprimere habet: totum poſtea notum eſt. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

SYL. *REuellimus item medicamentum ad loca ſedi immodice fluenti oppoſita, vt cutim: balneo & frictione ſudorem prouocantes: vt cœla, vinculis ipſorum dolorificis, & cucurbitulis: vt veſicam per vrctica: et per os vomi: oriū dantes.*

ANT. Docet ſubuenire ſup fluo fluxui p diuerſionem. COnuertimus quoq; medicinam ad cōtrarium fluxus vētris cum balneis, & ſricationibus, & ſudorem prouocantibus, & cum diureticis, & & vomitum inducētibus: cum ventoſis, & ligatione, & cōſtrictione extremitatum doloroſa. Et vniuerſaliter cum omnibus quæ medicinam ad exteriora mouēt, & faciunt eam diuertere à vīs primæ expulſionis, quoniam hæc res eſt magis neceſſaria.

MON. Poſtquam Io. Meſ docuit reſiſtere ſuperfluo fluxui qui fit a medi. ſo. p ea q̄ frangunt virtutem medi. ſo. cum hoc etiam euacuant eam, docuit etiam reſiſtere per ea quæ conſtipant meatus expulſionis, eos etiam confortant & ſtipticant. In iſto cap. Meſ. docet ſubuenire p tertium canonem qui quide canon cōſiſtit ex diuerſione materiæ ad cōtrariū ipſi fluxui vētris. Et primo proponit quot modis poſſumus diuertere talē materiam ad contrarium. Secundo illos modos declarat. ſecunda ibi. Balnea aūt &c. qm̄ hæc eſt res magis neceſſaria, ſimiliter etiam eſt res magis iuuatiua, nam nullū mobile poteſt ſimul moueri cōtrariſ motibus, & ſi iſta materia eſt ſic ſit quodam mobile per diuerſionem moueatur ad exterius vel ſuperius, nunquā ſimul poterit moueri ad interius ſiue ad inferius. Deinde cum dicit.

SYL. *Præſtantiſſima autem inter hęc ſunt frictio & balneum, præſertim ex aqua dulci, cui chamæmelum, abſinthium,*

A *ſampſuchus, folia citri et ſimilia incocta, efficacius ipſum rediderunt, quia poros dilatant, & corpus roborant.*

Balnea autem & ſricationes in eis ſunt ad hoc cura magna, & beneficium efficax ſpeciale, & proprie facta ex aquis dulcibus vigoratis cum rebus quæ poros dilatant, & corpus confortant, qualia ſunt chamæmilla, absinthium, ſampſucus, folia citri. & ſimilia. ANT. Balnea & fricationes pferūt ſup fluo fluxui

In parte iſta iſtos tales modos quibus materiam diuertimus ad contrarium fluxum vētris declarat, & diuiditur in partes quinq; ſm q̄ iſti ſunt quinq; modi. Primo ergo oſtēdit quomodo ſubueniemus iſti ſuperfluo fluxui per diuerſionem materiæ, vt ipſa perficitur p balnea & fricationes. Secdo vt ipſa pficitur p medic. diureticas. Tertio vt ipſa perficitur per vomitū. Quarto vt ipſa perficitur p ventoſas. Quinto vt iſta diuerſio materiæ ad contrarium perficitur per ligationes & ſtricturas. ſecūda ibi, Bene infra diuretica vero & vrinam prouocantia. tertia ibi. Adhuc & vomitum B prouocare. quarta ibi. Huius etiam intentionis ſunt vento ſę. quinta ibi. Ligationes quoque. Prima in duas. Primo facit quod dictum eſt. Secundo circa hoc proponit errorem quorūdam vulgarium & eum improbat. ſecūda ibi. Vulgares aūt. Prima in duas. primo per balneum ſudatiuum docet iſtam materiam ad contrarium diuertere. ſecūdo per fricationem. ſecūda ibi. Et vtere fricatione. prima in duas. Primo per balneum ſudorem prouocans docet huic ſuperfluo fluxui ſubuenire per diuerſionem materiæ ad contrarium. etiam in ſecunda parte circa tale balneum remouet errorē quorundam. ſecunda ibi, Debiles aūt in eis. ſ. in patiētibus ſuperfluum fluxum ventris, vel in eis, id eſt inter ea quæ diuertūt materiam ad cōtrarium balneū eſt cura magna &c. vigoratis, id eſt confortatis, aut etiam cum rebus quæ attrahunt, aut calefaciunt, & corpus confortant. ſ. in expellendo talem materiam ad exteriora. & ſolia citri. non dixit medulla citri. hæc enim nō ē attractiua materiæ ad exteriora, ſed ſolum folia eius cū ſint calida, non autem medulla eius. C Deinde cum dicit.

Ne autem cum imperitis quibuſdam adſtringentia incoquas. corpore enim denſato materiæ et vapores intro compelluntur, quæ res fluorem auget. Præcipuo igitur ſtudio poros rarefac, & foras quibus potes modis attrahe, vt per cutim materia, & vapores acres expirent: id quod ſudor in balneo, vel aquæ calentis vapore præſtabit.

Debiles autem in arte cum ſtipticis balneāt: ignorātes qm̄ coarctant, & materias, & fumos interius conuertunt, & hoc fit cauſa maior ad fluxū, immo ſit tua magnifica intentio dilatare poros, & trahere ad exteriora quantum poſſibile eſt, ſic enim fit materiarum euaporatio, & acutorum fumorum excluſio. fac ergo ægrum ſudare in balneo, aut cum vapore aquæ calidæ. Remouet quēdā erro rē ignoran tium.

Circa balneum hic remouet errorem quorūdam ignorā D tium in arte. ſed eſt dubitatio in hac parte vtrum balneum cōſtrictiuum competat in ſuperfluo fluxu vētris. Dicēdum eſt breuiter, q̄ balneum eſt duplex. ſ. vniuerſale quod eſt reſpectu totius corporis, & particulare quod eſt magis reſpectu partis. ſ. partium vētris loquamur de balneo vniuerſali, dico q̄ tale nō cōuenit eo q̄ tale coarctat, & commouet humores ad interiora, vnde auget fluxum & dēſat poros, vnde ſumi qui ab humoribus eleuātur nō poſſunt ad extra ægredi. ſed ſi loquamur de tali balneo conſtrictiuo particulari quod fit circa vētrem & inteſtina, dico q̄ tale conuenit, nā cōſtringit meatus per quos materia ad inteſtina promouetur & extra expellitur & cōfortat vētrē, & inteſtina, vt. ſ. nō recipiāt aliūde materiam illam, & quæ in eis eſt retinēda. cōſtringit etiam meatus quibus materia à ſuperioribus, & remotioribus locis ad inteſtina fluit. Deinde cum dicit.

Frictiones autem fiant primum lenes, poſt etiam valentio SYL.
res, ne tamen ęgrum lædant. idemq; repetantur, donec

multus

multus reddatur ſudor, idemq; frequentiſſ. tergendus eſt, hoc enim modo promptius effluit, cum in poris diu relictus concreſcat, et alterum vel ſudorem vel vaporẽ exitu prohibeat. Fricuiſſe etiam extrema multum iuuat.

ANT. Fricatiões extremitatum multũ cõferũt fluxui ſuperfluo.

Et vtere fricatione poſt fricationẽ, prius leui, deinde acriori, vt pati poterit, vſq; dum multũ ſudet ſudor aũt ſæpe, & ſæpius abſtergatur, vt nõ obſtet egreſſui ſudoris alterius, aut vaporis parati excludi. opponitur enim poris diu retentus ſudor, abſterſus vero facilem facit alterius egreſſionem. Fricationes etiam in extremitatibus multum conferunt.

MON. In parte iſta Meſ. docet obuiare huic ſuperfluo fluxui p fricationes, vt non obſtet. ſ. ſudor remanens, & eſt notum.

Deinde cum dicit.

SYL. *At vero vulgus medicinæ imperitum, omnes à medicamẽto indiſcriminatim lauat.*

Remouet errorẽ vulgarium.

Vulgares autem, & qui nõ ſunt artis periti, communiter hos & illos poſt medicinam balneant.

In parte iſta circa hoc balneum ſudorem prouocãs remouet errorem quorundã vulgarium, & primo facit hoc. ſecũdo ponit rectum modum adminiſtrationis huius balnei. ſecũda ibi. Secũdũ virtutẽ. prima pars habet partes tres, primo præmittit hunc errorem. ſecundo eũ increpat. tertio eũ increpatum convincit addens etiã cũ hoc increpationem eius per alias rationes. ſecunda ibi. Ignorantes q̃ balneum, tertia ibi. Errãt ergo. qui nõ ſunt familiares artis, quia ſcilicet nõ ſunt perfecti in arte. hos, id eſt ſuperflue euacuatos à medicina, & illos diminute euacuatos &c. Et iſtum errorẽ multum incurrũt iſti de partibus alemaniæ, nã ipſi in prima die faciunt phlebotomiã, aut aſſumunt pharmaciã, poſtea in ſecunda die viriliter comedunt. in tertia die vadunt ad balneũ & q̃ndq; ipſum multiplicãt pluribus cõſequẽter.

Deinde cum dicit.

SYL. Aph lib. 4. ſub cane. *Ignorans balneum foras trahere (vt Gal. ait) & materiæ reliquias virtute medicamenti purgantis ad inteſtina omnino repetens, in oppoſitum mouere, ac facultate ſua ad totum corporis habitum reuocare: tunc quidem facile erit iuuare, vt promptius reperet, vel ſaltem exolueretur: nunc autem difficile. Præterea damnandum eſt balneum, licet ipſius virtute attractio materiæ ad exteriora eaq; ignobilis ſperatur, ipſa enim tranſmittitur ab ignobilibus partibus inteſtinis ad ignobilem cutim, ſed per partes nobiles, hepar & venas, cum præſertim natura melius vacuat propinqua, maxime ſi viæ adſint conuenientes. Materia enim vacuanda eſt per partem, ad quam magis declinat, præcipue ſi ea erit idonea, inquit Hipp. Errant igitur omnes ſine diſcrimine poſt ſumptũ medicamẽtũ lauãtes, obſtructionesq; & cutis vitia excitant.*

Lib. 1. aph. 21.

ANT. Ignorãtes q̃ balneũ ad exteriora trahit quemadmodum G. dixit. Et ignorantes q̃m opponuntur reſiduæ materiei motui q̃ iã in neceſſitate poſita erat cũ virtute pharmaciæ repere ad vias expulſionis, reuocando illã virtutẽ balnei ad membra, tunc quidem facile erit iuuare vt habilius reperet vel ſaltẽ exolueretur: nunc autẽ difficile. propterea ſi confiditur q̃ virtute balnei fiat expulſio ad exteriora & ignobilia non minus eſt error. fit enim tranſmiſſio ab ignobilibus ad ignobilia p̃ nobilia. i. ab inteſtinis ad cutem per venas. Præterea natura melius ex propinquioribus ducit vijs & maxime cõuenientibus, & inquit Hippocra. materia quam euacuare oportet, educenda eſt per partẽ ad quam magis declinare videtur, & proprie ſi ſit conueniẽs. errãt ergo indifferenter balneantes poſt aſſumptum pharmacũ. Faciunt enim cadere in oppilationes, & egritudines cutis.

MON. Increpat errorẽ iſtorũ, & diuiditur in quatuor ſicut per quatuor rõnes errorem iſtorũ increpat. ſecũda ibi. Ignorãtes q̃m opponuntur, tertia ibi. Propterea ſi cõfiditur, quarta ibi. Propterea natura has partes oẽs legit ſimul. Ad exteriora trahit. ſ. materiam quæ ſup. à pharmaco mouebatur ad interiora. Gal. dixit, ſcilicet in quarto apho. commento illius apho. ſub cane & ante canem in tertia ratione. Secundum eſt q̃ id perducit ad magnum nocumẽtum quod aduenit de tanto diuerſo motu ipſius med. nam primo materia vi pharmaci mota ad inteſtina p̃ venas meſeraicas exiit ſiens trãſiuit per hepar & principalia membra, vnde ea debilitauit, ſuperueniente poſtea balneo materia iſta ex inteſtinis puenit ad exteriora. & hoc etiã per hepar, vnde etiã adhuc magis debilitauit, quia debilius eſt hepar q̃ in primo tranſitu. vlterius etiam hęc materia propter eius motũ diuerſum facta eſt maligna, quare magis nocet hepati per quod tranſit, & maxime conuenientibus, ſed ſup. q̃m materia iſta euacuatur per inteſtina tunc educit per conuenientes vias. Inquit Hippo. in ſecũda parti. aphor. quæ ducere oportet in oppilationes, & præcipue ſi vtantur balneo in his quæ non ſunt ſufficiẽter euacuati. Sed hic eſt dubitatio vtrum balneum reſolutiuum faciens ſudorem competat poſt medi. ſo. Et eſt breuiter ſine argumentis dicendũ quod iſtud balneum aut adminiſtratur poſt operationem medi. ſolu. aut dum ipſa operatur. Si loquamur de ipſo primo modo, tunc aut iſta medicina diminutẽ euacuauit, aut ſuperflue, aut mediocriter. Si diminute dico q̃ balneum iſtud nõ conuenit, eo q̃ balneum mouet humores ad contrariũ eius ad quod medicina mouebat, eo q̃ med. mouebat à circũferẽtia ad centrũ, ſed econtrario facit balneum, & ideo non damus tunc balneum, ſed potius aliam medi. ſol. quæ compleat operationem ipſius perſonæ non perfecte euacuatæ & hoc habet verum præcipue ſi reſiduum materiæ eſſet eõ motum ad inteſtina, ſed bene poſſet balneum competere ſupplens defectum medicinæ, præcipue ſi iſtud reſiduum materiæ eſſet magis verſus extremã corporis. Si aũt hæc medi. mediocriter & conuenienter euacuauit, dico q̃ tunc non conuenit balneum fortiter reſolutiuum, & ſudatiuum, ſed bene conuenit balneum aperitiuum pororum & lauatiuum ad hoc. ſ. q̃ ſi aliqua materia ſit contenta in poris carnis ad cuius expulſionem natura non erat multum intenta propter intẽtionem aliam magis neceſſariam, illa materia poſtea poſſit per balneum euacuari per poros. Si aũt hæc medi. ſuperflue euacuauit, dico q̃ tale balneum reſolutiuũ non conuenit eo q̃ iſtud balneum ſuperflue euacuat, duras aũt euacuationes & præcipue ſuperfluas ſimul cõiungere, aut vnam poſt aliam immediate eſt fallax & timoroſum. ſi militer etiam iſti ſic ſuperflue euacuati ſunt valde debiles in virtute, tales aũt ſunt abſtinendi à balneis, tũ in caſu poſſet competere aliquod balneum humectatiuum membrorum. ſi eſſent ſuperflue euacuati à medi. Sed ſi loquamur de balneo approximato ĩ hora operationis medi. tunc aut iſta euacuatio facta à medi. eſt diminuta, aut ſuperflua, aut mediocris: ſi eſt diminuta accidunt res quas ponit Meſ. in litera, quæ ſatis ſunt notæ intelligenti, inducunt etiam oppilationes & ęgritudines cutis, p̃ id etiã quod conſtringunt vẽtrem, ſed iſta euacuatio ſit ſuperflua, tunc balneum conuenit, quia hu. attractos à medi. diuertit ad contrarium. ſed ſi iſta euacuatio ſit mediocris, nõ conuenit donec fit, qa tunc euacuaret ſicut pharmacia, & diuerteret materiã ad oppoſitũ, quod non eſt fiendum quãdo eſt euacuatio mediocris.

Deinde cum dicit.

SYL. *Reuera autem balneum nequaquam ſalubre eſt, poſt medicamentũ purgatorium, niſi cum immodicæ vacuat, tunc enim auerſando materiam fluorem ſiſtit. Poſtquam vero in balneo diu ſudatum eſt, adſtringentibus vires ſunt firmandæ, ne laxata purgando viſcera materias recipiant, et vt materiæ ad oppoſitum cõuertantur. Si vero hæc non cõtulerint, corpus eius totum pannis lineis aqua infuſis tãdiu in balneo vndiq; perfricent, donec ipſa cutis rubeat & infletur, tunc fricetur vt ſiccet. Sedere autẽ in balneo ſuper calidos lateres aut lapides leues raros, alijs vero hypocondria, uentrem, lumbos calfacere. in id multum confert.*

Et

ANT. Et ſm veritatem quidē non eſt congruū balneū poſt medi. niſi qn̄ purgatio ſuperfluit, confert enim tunc ad vētrem ſtringēdum. In balneo vero poſtquā diu ſudauerit cōfortātia tūc & ſtringētia tribue. Sic enim aggregas intētiones duas bonas. Nanq; præparas ex vno eorum, ne viſcera laxa materiam recipiant: & ex alio, materias eorū ad oppoſitum cōuertis. Quòd ſi hæc non cōtulerint, carnes eius & corpus totū in balneo pannis lineis aqua infuſis diu verberetur ex omni parte, vſq; dū cutis rubeat & infletur: deinde fricetur vt ſudet. Sedere aūt in balneo ſuper lateres calidos, aut lapides leues & raros, & calefacere cum eis latera & ventrē & renes, ad hoc multum confert. Extrema vero inſtitis ligentur & comprimantur compreſſione doloroſa, ſic quoq; materias ad contrarium fluxum ventris conuertes.

Ligatio extremitatū multum diuertit.

MON. In parte iſta ponit rectum modum adminiſtrationis balnei in ſuperfluo fluxu ventris. Ex vno. ſ. ex vſu confortantiū & ſtipticorum, & ex alio. ſ. ex balneo, inſtitis, id eſt faſciis. Deinde cum dicit.

SYL. *Idem præſtant diuretica, hoc eſt, vrinam mouētia. Mictus enim noctu plurimus paruā ſignificat deiectionem, vt inquit Hippo. quoniam vrina largior, vt etiam ſudor, multam deiectionem ſiſtit, materia ab inteſtinis & ſima hepatis ad renes vel poros partium retracta, & ob id ſtercus ſiccum, & ad excretionem pigrum relinquente, vt Humain viſum eſt.*

ANT. Diuretica quoq; & vrinam prouocantia huiuſmodi etiā intētionis ſunt. Inquit enim Hipp. in aph. Si quis in nocte multū vrinet, minoratur eius ſeceſſus. & dixit Humain, pluralitas ſudoris & vrinæ pluralitatem egeſtionis reſecat: & illud ideo, qm̄ materiæ ad alias partes repunt quam ad inteſtina, immo trahuntur ab inteſtinis & à concauitate hepatis ad renes vel cōcauitates membrorum, & relinquunt fęces ſiccas in inteſtinis tardioris egreſſionis.

MON. Docet ſubueniri iſti ſuperfluo fluxui ventris p̄ vſum diuretiorū, diuretica ſunt quæ educunt humoralem materiā per vrinales vias, humores. ſ. diſſoluendo & colliquādo, & vrinam prouocantia, ſicut ſunt oſa quæ vrinam generatam ſiue aquoſitatem trahunt ad vrinales vias, ſicut ſunt omnia aquoſa quæ impetuoſe illuc trahunt aquoſitatem. ſicut hoc modo eſſet vinum aquoſum. & ideo dixit ſignanter hæc duo. ſ. diuretica, & vrinam prouocantia. Inquit enim Hippo, in quarta particula vltimo apho. Humain expoſitor illius apho. & fuit Ioannitius. Deinde cum dicit.

SYL. *Vomitum quoq; in hoc affectu prouocare in cōtrarium reuellit [vt à lōgo alui profluuio habito ſpōtinus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit.] Qūo enim fluor alui vomitū aliquando, ſic vomitus fluorem alui curat, authore Hippo. quando ſcilicet materia illorum cauſa ad oppoſitum, vt ait Humain.*

ANT. Adhuc etiā vomitum prouocare eſt cauſa huius. Inquit enim Hipp. Fluxus ventris interdum vomituí, & vomitus fluxui cauſa curatiua eſt. Et dixit Humain, Illud ideo eſt, qm̄ ex hoc ad oppoſitū, & diuerſum eius attractio fit, quod cauſa illorum erat.

MON. Docet ſubuenire huic ſuperfluo fluxi vētris per vomitū inquantum etiam materiā diuertit ad contrarium. Inquit enim Hipp. in ſexta particula aphor. â diaria diuturna habita ſpontaneus vomitus ſoluit egritudinem & etiā artificialis. Deinde cum dicit.

SYL. *Auertūt etiam alui profluuium cucurbitæ, hypocondrijs, lateribus, ventriculo, lumbis, affixæ.*

Vētoſæ cōferunt fluxui ſuperfluo.

Huius etiā intentionis ſunt ventoſæ, ſi ſub hypocondrijs, & in ventre, & lateribus, & renibus ponantur.

Docet ſubuenire huic ſuperfluo fluxui ventris per ventoſas inquantum etiam diuertunt materiam ad contrarium fluxus ventris, & notum eſt. Deinde cum dicit.

A *Extremorum item ligaturæ per inſtitas dolorificæ, et ſtrictiones materiam per aluum fluentem in cōtrarium auertūt. præſertim ſi ab alis & inguinibus cœptæ deſcendant.* SYL.

Ligationes quoq; & cōpreſſiones, & frications extremitatū, ſunt etiam huius generis, & proprie incipiēdo ab aſcellis & inguinibus, & deſcendendo ab eis. ANT.

Docet huic ſuperfluo fluxui ſubuenire p̄ ligationes & frications ſimul ad alia mēbra, quia ad extrema vnde debemus incipere ligationes & frications ab aſcellis non deſcēdendo ad alia mēbra, quia ad ventrē, ſed ad alia mēbra q̄a verſus extrema corporis, & eſt notū &c. Deinde cū dicit. MON.

Canon quartus.

B *Moleſtam aūt humorum in corpore agitationem & fluctuationem quiete & ſomno ſedamus, cum enim vacuationem ab helleboro immodicam ſiſtere voles ſomnum impera & quietem, inquit Hippo. corporis. ſ. ac animi, vt Hebē Meſ. interpretatur idq; ſenſuum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis. Somnus etiam inducēdus eſt animū demulcentibus melodijs, & cantionibus, et muſicis omnibus inſtrumentis, adhæc remedijs ſomnificijs, & reliquis deliriū ſedantibus. Somnus enim profundior & quies, oēs humorū agitationes maxime ſedat, vt contra indicat nauigatio turbari motione corpus, vt inquit Hippo. Præterea in hoc affectu à cibo & potu omnino abſtinēdus homo eſt, niſi ſyncope, hoc eſt virium præceps lapſus timeatur, hi enim humorum agitationem augent non remittunt.* SYL. Aphor. 15. lib. 4. Aphor. 14. lib. 4.

C Laborioſam aūt agitationē & influctuationē in corpe ſedamus cū quiete & ſomno. Inquit enim Hipp. Cum abſcindere volueris fluxū p̄ helleborum inductum vel multiplicatū, præcipe quietē & ſomnum. Inquit Heben. Meſ. dico quietē corpoream ſ. & aīalem cū adminiſtrationis celebritatis obiectorū ſenſuum. Somnus etiā inducendus eſt mulcebris cum canticis ſomniferis & melodijs, & oī arte organica, & rebus ſomniferis, & oī re quæ curat ſahara. & ſcito q̄ ſomni profundatio in eo eſt ex maxime ſedātibus agitationes oēs, & quies ſimiliter. Namq; ſubdit Hipp. ſtare enim agitationem ſedat, & ad hoc argumentū ſumit ex nauigatione, qm̄ motio agitat corpora cibi autē & potus in diſpoſitione hac omni modo reſcindēdi ſunt, niſi ſyncopim, & caſum virtutis timeas: addūt enim ad agitationem & non minuunt. ANT.

D Poſtquam Io. Meſ. docuit reſiſtere ſuperfluæ euacuationi quæ fit à med. ſolu. per ea quæ medicinam frangunt, etiā per ea quæ conſtringunt meatus & confortant, per ea etiā quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxus ventris. In iſta parte quæ eſt canon quartus, docet huic ſuperfluo fluxui reſiſtere per ea quæ confrangunt laborioſam agitationem quę fit in corpore a medi. & primo docet hāc agitationem ſedare per ſomnum & quietem. ſecundo per cibos & potus. ſecūda ibi. Cibum aūt. prima in duas. primo proponit, & idem confirmat auctoritate Hipp. & in ſecunda parte. ſ. id confirmat per expoſitionem dicti Hippocra. Secunda ibi. Inquit. Heben Hippocra. ſ. in quarta particu. apho. * legit omnes ſimul ſtare, id eſt paſcua parua, ſcilicet habēs ſtata tūc. i. eſt quod non inſomnietas. Ex maxime ſedātibus agitationes. nam iſta agitatio proprie prouenit ex commotione humorum, iſta aūt motio humorum maxime ſedatur per ſomnum & quietē, cum ipſe ſit vehemēter ſimilis quieti, omnino reſecandi ſunt. nam cibus & potus peruertunt naturam à ſua euacuatione & faciunt ebullitionem in calore & ſpiritu fatigantes çalorem propter eorum digeſtionē. Deinde çum dicit. MON. Continuatio.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 108 sur 1089

Canon quintus.

SYL. *SCopus tibi sit precipuus animum exhilarare, corq; robo-*
rare sumendis, admouendis, educendis, faciendis. Homi-
nem igitur in domo temperata compoones, non autem frigi-
da, quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cu-
tim traxisse fuerit salubrius (neq; item calida) quod calor cor-
pora resoluendo infirmat vires ac deijcit. Cibus autem & po-
tus omnis est tibi deligendus, qui animum recreet, ac ipsum
corroboret, de quo postea plenius dicturi sumus.

ANT. Quasi regẽ dicunt qui superflue educũtur.

PRincipium oĩs intentionis est regimen aĩam dilatans, & cõfortans cor ſm administrationẽ oĩum sex rerũ quas scis. locẽtur ergo in domo tẽperati aeris nõ frigidi. Frigus nanq; concludit humo res ad interiora, cum sit eos ad exteriora extrahere res magis necessaria. nec calidi. resoluit enim & debilitat: & elige ex cibis & potibus & alĩs oẽ quod confortat cor, & animã dilatat. & nos plene dicemus illud post.

MON. Docet resistere huic euacuationi superfluę p ea q̃ dilatãt aĩam & cor cõfortãt. principiũ, eo q̃ in tali supflua euacua tione maxime euacuatur de calore naturali, & spũ, multũ enim cor inde debilitatur quod oportet principaliter attẽdere ad hoc per id quod confortat cor & dilatat aĩam. dila-tans. i. augmentans aĩam id est calorẽ naturalẽ qui est aĩæ instrumentum. sex rerum. s. non naturalium, & licet istę res non naturales sint sex; præcipue explicat hic regimen ipso-rum per aerẽ cibos & potus, nam hæc duo maxime immu-tant corpus, & maxime etiã confortant cor. Primo ergo do cet eorum regimen per aerẽ. Secũdo per cibum & potum. secunda ibi. Et elige ex cibis. Sed diceres tu, non videtur q̃ debeat morari in domo frigidi aeris, quia humores mutat ad interiora. non hoc tale q̃rimus in operatione med. sol. su-perflua & diminuta & mediocri. si de prima loquamur, nõ oportet eos vti aere frigido cum augeat fluxum mouendo humores ad interiora, & de hac est hic sermo. & nõ de illa, ĩ illa. n. diminuta vel mediocri purgatione bene oportet hu mores ad interiora mouere, legit aliã simul cũ ista, & elige &c. dicem? illud post. s. summa secũda. Deinde cum dicit.

Canon sextus.

SYL. *HVmores vero congelare, & narcoticis vti, perfugium*
est vltimum, tunc q; solum, quando prædicta omnia nĩ-
hil contulerint, & curatio prope deplorata est. narcotica au-
tem fortia tibi vtẽda sunt, qualia antidotus theriacæ, & Phi
lonis, & similes.

ANT. Quasi cogimur interdũ in superfluo fluxu sudare narcotica.

COmpingere autem & stupefacere est vltimum ad quod inniti debes, & proprie tunc q̃ om nia iam non contulerint, & res est posita sicut in desperatione. tunc quoq; super narcoticis præsumẽ dum est, & medicamentis fortibus sicut est theriaca, & philonium, & similia.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et medicamentis fortibus sicut est Theriaca &c. Inter
fortia narcotica theriacen ponit, id aũt de recẽti intelligẽdũ
in qua. s. opij uis adhuc viget. Ob id Gal. 5. metho. matro-
næ Romanæ theriacam recentem obtulit sistendæ distillat-
ionis gratia. Est tamẽ hac in re vt merito ambigas, sit ne
opium stupefactorium quod aiunt & quarto ordine frigi-
dum videmus certe ipsum fauces mansum exurere, quod
acrimoniæ & caloris effectum est: amarum etiam est: at
amara calida Gal. putat. Turcæ quoq; opio vtuntur præ-
liũ inituri & alacres reddũtur. ac Tridẽtini rustici, ut aiũt,
ex papauere albo fercula etiã parãt, nec vllo tamẽ stupore
opprimuntur. Profectò hæc de opij tẽperamento ancipitẽ
me semper tenuere. Neq; aũt quod doctissimus Auerroes
scribit de duplici amaroris causa 5. Coll. satisfacere huic cõ
troversiæ posse video, quando. s. contra Gal. sententiã ama
rum saporem frigidum temperamentum sequi non minus
putat quàm calidum: sed qui à frigido, ex amaro in dulcẽ,
qui à calido ex dulci in amarum immutari affirmat. Papa-
ueris equidem nigri caput ex quo opium, non acerbum tan
tum sed maturum quoq; amarum est. ita vt ad eam nor-
mam opij temperamentum duci nequeat. Adde etiam quòd
vrendi vires quæ opio insunt, non frigoris sed caloris insig-
ne specimen præbent. Quid ergo? Calfaciet ergo opium.
At qui stuporem inducit. Fortasse quo pacto vberior vi-
ni potus stuporis effectus inuehit ob vaporum copiam quã
ad caput promouet; eo etiam opiũ vel sui acrimonia dum
in ventriculum agit, vel quacunq; alia ratione copiosos ha
litus excitat: quibus caput plus iusto opplentibus, et vigi-
landi impotentia & stupor inducitur. Huius rei argumen
tum nobis quandoq; præbuit, quòd qui pastillos ex charabe
nuncupatos assumpserãt (in eos enim paulo liberalius opiũ
uenit) obuersari animo uaria admodum veluti somnia, dein
etiam ueluti immemores, & amentes reddi se se retulissent.
Hac uerò etiã de causa Turcas in insaniã agi arbitrari licet
assumpto maslach quod ex opio paratur, et periculi contem
ptores veluti ebrios euadere, quanquam papauere utuntur
albo minus pernicioso. impune enim hoc, sicuti & medica-
mentum quod diacodion vocant, assumitur, quamuis copio
sius. id quoq; vsurpatum somnolentiam nisi exerceamur
grauem faciat. Sanè illud etiam aduertendum hoc in loco,
theriacam antidotum non recentem solùm cohibendæ pur-
gationis habere vires, sed idem etiam præstare antiquam,
alia tamen ratione: tum quòd vim veluti venenatam me-
dicamenti oppugnat, tum quòd humores ad ventriculum
cõfluentes in cutem reuellit. Quare theriacen an probatissi
ma sit eo argumento deprehendi Gal. docet, si quum phar-
macum alicui purgatorium exhibueris, hac superdata, pur-
gatio cohibetur.

In isto capitulo qui est sextus canon docet subuenire sup MON.
fluo fluxui qui fit à med. solu. qui quidẽ fit per narcotica, &
diuiditur in duas, primo p̃mittit q̃ est vtẽdum narcoticis
& q̃ non. & in secunda parte id declarat. secunda ibi. Cõ-
ponunt aũt. compingere aũt. s. humores & eos cõstringere
& inspissare: & stupefacere. s. operationem medi. sol. theria
ca. s. noua, nam antiqua non est stupefactiua vel narcotica,
immo est theriaca & contra venenã eis resistens, potius
hic explicauit narcoticas cõpositas q̃ simplices eo q̃d me-
liores sunt, ideo ponet statim q̃ per artẽ & compositionẽ
alterius medi. cum medi. stupefactiua remouentur eius no-
cumenta, quia coagu atio est inimica vitæ. Et ex hac litera
possum? habere q̃ duplex est administratio narcotici, quæ
dam est regularis siue electiua, & quædã est coacta siue ne-
cessaria, prima administratio eius nõ est conueniens in hoc
casu, sed secunda & de ea q̃ exequitur. Deinde cum dicit.

Administratio narcotici duplex.

SYL. *At verò grauissime errãt, qui horum affectuum initio nar-*
coticis vtuntur, hæc enim vere non curant, sed velut congela
tam materiam intus cohibent quæ non multo post impetu ma
iore ruit, quam prius, relictis in corpore per hæc congelatio-
nis, & mortis quibusdam rudimentis. Vera autem curatio
fuerit causæ fluorem excitantis ablatis, partibus interea &
facultatibus nos gubernantibus, in vnum reductis, & robo-
ratis, vti diximus.

Componunt

ANT. Componunt aũt rem magni erroris à principio curantes huiuſmodi cũ narcoticis, eſt enim cũ eis curatio mẽdoſa, propterea quod incraſſant & congelant materias, & fit retẽtio falſa, & redit fluxus, & prorumpit, & poſt tempus non diu extenſum diſruptior quam fuerat prius, immo ſicut regurgitans, cum veſtigijs cõgelationis & mortis. Verum curatio vera eſt abſciſſio cauſę facientis fluxum & coadunatio & cõfortatio membrorum & virtutum eorum ſicut iam diximus.

MON. Declarat quod præmiſit, & primo oſtẽdit q̃ in curatione electiua huius fluxus vẽtris adminiſtratio narcotici non eſt conueniens. Secundo oſtendit q̃ in curatione coacta ad miniſtratio eius eſt cõueniẽs. Secũda ibi. At vero q̃ neceſſitas inuitat. Curatio mendoſa. nã non euacuant cauſas iſtius ſuperflui fluxus ventris. & redit fluxus. nam hæc narcotica inſpiſſando & conſtringendo ſeu congelando diſponũt eas ad putredinem cum non regantur amplius à regimine naturalis calidi, & inficiunt alios humores, quibus infectis & putridis natura eos conatur expellere. Congelationis. ſiaut humorum aut membrorum Deinde cum dicit.

SYL. *Vbi vero neceſſitas inuitat præſertim quãdo prædicta omnia non contulerint, narcoticis vti cogimur.*

ANT. Qũ alia nõ cõferũt tũc ſſumimus ſuper narcoticis. At vero q̃ neceſſitas inuitat, & proprie q̃ omnia non contulerint, præſumimus ſuper narcoticis.

Oſtendit q̃ quandoq; in cura neceſſaria competunt hæc ſtupefactiua, nam talibus fluxus vẽtris ſuperfluus vltime non conſtringitur dato q̃ ex eis aliquod nocumentũ acquiratur, & per hoc ſoluitur queſtio vtrũ in cura fluxus vẽtris ſuperflui cõpetant narcotica, nam in cura electiua nõ competũt ſed in neceſſaria ſicut ponit Meſ. Deinde cum dicit.

SYL *Prius tamen caſligatis ſecundum modos & conditiones, quibus ipſorum nocumenta emendantur: eaq; quã plurima.*

ANT. Et proprie rectificatis ſm modos & conditiones qui bus emendantur nocumenta quę ex eis timentur.

MON. Hic oſtendit modũ debitũ approximationis narcoticorum in curatione hac neceſſaria, & primo facit hoc, ſecũdo q̃dã ex illis narcoticis nobis manifeſtabit. ſecũda ibi. Ponamus aũt aliquis. Prima pars habet partes quatuor. Primo ponit cõueniẽtẽ modũ exhibitionis narcoticorũ vt ille nõ conſiſtit in eorum conueniẽti qualitate. Secundo vt conſiſtit in conuenienti loco vnde approximatur. Tertio conſiſtit in cõueniẽti tpe approximationis. Quarto vt cõſiſtit indebita quãtitate approximationis eorũ. ſecunda ibi. Verum ſi excuſari poteſt. tertia ibi. Et dare in ſero. quarta ibi. Et vita exhibitionẽ. prima in duas. primo ponit quod intẽdit. ſecũndo illud declarat. ſecunda ibi. timẽtur aũt ex &c. In parte prima eſt iſta, ſicut oẽm medic. ſolu. conſolamur & eius nocumẽta remouemus p̃ cõpoſitionẽ alteri⁹ cũ ea, ita eodẽ modo debet fieri de narcoticis vt eorũ nocumẽta prohibeantur cũ noceant principio vitæ. Deinde cum dicit.

SYL *Vitæ enim ſunt omnino contraria (congelant namq; et ſtupefaciunt, & mortificant) præcipue, ſi ſimplicia ſint, & eo magis ſi ſint recentia.*

ANT. Narcotica ſunt cõtra tia rei vitæ Timentur aũt ex narcoticis nocumenta plura. Sunt enim omnino contraria rei vitæ, congelantia, & ſtupefacientia, & mortificãtia, & nuda quidem magis, adhuc magis recentia.

MON. In parte iſta expreſſe docet conueniẽtẽ qualitatẽ narcoticorum, & primo ponit nocumẽta quæ ex narcoticis prouenĩunt, ſecundo docet eis ſubuenire. ſecunda ibi. Ars vero & ſocietas. magis. ſ. elige ſtupefactiua compoſita q̃ ſimplicia. & ſi compoſita, non eligas recẽtia. ſ. propter maiorem vim quam haberent ſi eſſent recentia. Deinde cum dicit.

SYL. *His aũt narcoticorum noxis, ars tribus remediorum miſtis generibus præcauet, et horum actiones tutas reddit. Primo loco miſcentur, quæ narcoticorum cõgelationẽ reſoluũt, & auferunt, vt caſtorium, piper, crocus, hæc enim ſunt velut theriaca narcoticorum, piper quidẽ et caſtorium reſoluendo,*

A *& diſſipãdo, crocus aũt coquẽdo, & narcotici vim cohibendo. Secunda miſcentur, quæ facultates noſtrum corpus diſpẽſantes firmant, & ſpiritus inſtaurãt, vt ſpica, doronicum, zedoaria, et alia tũ cardiaca, tum ſtomachica, vitæ, ſeu dictis facultatibus cõmodantia. Tertia miſcentur narcoticis, quæ materias de parte in partem fluentes agitataſq; ſiſtunt, & cohibent, vt myrrha, thus, gummi iuniperi, & ſimilia. His enim narcoticorum malignitas reprimitur.*

Ars vera & ſocietas regunt eorũ nocumẽta & remo uent. Verum trium intentionũ res admixtæ eis ipſarũ operationes bonificãt. Primo vero ſociẽtur eis q̃ reſoluunt, & auferũt q̃ ex narcoticis prouenit cõgelationẽ: ſicut verbi gratia, recte miſcentur eis caſtoreum, & piper, & crocus. ſunt enim hæc theriaca, narcoticorũ, ſed piper & caſtoreũ faciunt ad reſoluendũ & carminandũ magis: crocus vero maturat & ſedat virtutẽ narcotici. ANT.

B Secũdo vero cum eis, quæ virtutes confortant & ſpũs reparẽt miſcemus, ſicut recte miſcemus eis ex cordialibus & ſtomaticis rebus, q̃ conferunt rei vitæ, ſicut ſpica proprie, & doronici, & zedoaria & ſimilia. Tertio oportet vt ſociẽtur eis quæ ſiſtunt & ſedant, & ſtringũt agitatas, & reumatizatas materias fluentes de parte in in partem, ſicut eſt myrrha proprie, & olibanum, & ſandaraca, & ſimilia. his. n. narcoticorũ iniqtas reprimitur.

Docet his nocumẽtis ſubuenire per ea quæ eis admixta remouẽt eorum nocumẽta, & primo ponẽs tres intẽtiones ,ppter quas aliæ med. admiſcẽdę cũ eis ad remouẽda nocumẽta ipſorum vnam ex illis intentionib⁹ declarat. ſecũdo aliã, tertio vltimam. ſecunda ibi. Secundo. tertia ibi. Tertio oportet. Piper & caſtorẽ reſoluunt & carminant ,ppter eorum multã caliditatẽ & ſiccitatẽ, & croc⁹ maturat virtutẽ narcotici, & hoc non facit propter multã caliditatẽ quã habet aut ſiccitatẽ quia illã non habet, ſed quia confortat cor MON.

C & calorẽ naturalẽ q̃ habẽt reſiſtere medicinę narcoticæ, habẽt etiam humores & ipſum narcoticum digerere. oẽs legit ſimul, dicit q̃ cum eis oportet miſceri res q̃ ſedãt & conſtringunt agitatas materias. Contra. natura narcoticorum habet conſtringere materiã & congelare ipſam, quare non debemus cõmiſcere id quod humores ſtipticat & inſpiſſat. inde enim non cõſolatur, ſed potius eius virtus augetur. Dicẽdum breuiter quod duplex eſt conſolatio narcotici. abſoluta, & iſta nunquã habet fieri per ea quę conſtringunt materias & incraſſant, immo per ea q̃ habẽt calefacere & ſubtiliare, & humores diſſoluere: alia eſt conſolatio narcoticorum determinata, quæ eſt ad ſtringendum fluxum vẽtris ſuperfluum, & iſta habet bene fieri per ſtiptica & conſtringẽtia & ,phibẽtia agitationẽ humorũ, & de hac eſt hic ſermo. ſandaraca. i. vernix. totum eſt notum Deinde cum dicit. Arg: Sol.

Veruntamẽ ſi narcoticis abſtinere potes, præſtantius quidẽ fuerit, ſin vti cogaris, potui ne da, ſed emplaſtris adhibe, SYL

D *aut ſi per hæc parũ proficitur, balanis aut clyſteribus. Quod ſi potui dare cogeris, præmeditatione & caute dabis, idq; antiquatum potius, quale ſcilicet minus eſt noxium virtute narcotici, coctione, & rerum aliarum miſtione cocta & fracta.*

Verũ ſi excuſari poteſt, nõ propinari eſt melius, ſed ſi excuſari non poteſt, melius eſt vt nõ potui dẽtur, ſed adminiſtrare in emplaſtris tm̃ eſt melior cura, vel ſaltẽ in ſuppoſitorijs, & enematibus ſi parũ in emplaſtris cõtulerint. & ſi cogeris propinare potui, fac cũ timore & cautela. & dare ea antiquiora eſt minoris nocumenti, maturatur enim & digeritur cum rebus permixtionis virtus narcotici. ANT.

Poſtq̃ Meſ. docuit eligere conueniẽtẽ qualitatẽ narcoticorum in cura coacta fluxus ventris facti à med. ſolu. In parte iſta docet eligere conueniẽtem locum approximationis ipſorũ, melius eſt vt in potu nõ dentur, eo quod in potu approximata MON.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 110 sur 1089

proximata perueniunt ad ſtomachum colligatum cum cerebro mediātibus venis, & proueniunt ad mēbrum tale q̄ eſt propinquum cordi vnde poſſent cōgelare caliditatē natam cordis & aliorum mēbrorum. In emplaſtris præcipue tū poſitis ſupra ventrē in loco qui maxime reſpicit ſtomachum & inteſtina, pp. ſ. reſtrictionem fluxus ſicut approximemus ea per aliam cauſam præueniētē dolorē, aut, ꝓpter multam vigiliam approximaremus talia emplaſtra ſupra frontē, vel ſaltē in ſuppoſitorijs, & iſta ſuppoſitoria cōmuni nomine conuenerunt vocari ſuppoſitoria ad tenaſmon, remouent enim acumen humoris & prouocāt ſomnum, nā per hoc etiam ſedat dolorem. Deinde cum dicit.

SYL. *Veſpere aūt dormituris tempeſtiue datur, quia ſomnū cōciliat agitationes ſedantem: Dant item nonnulli mane, præſertim, quando ægrū inſomnia non torquēt, tuncq; minus crebrā deſurgēdi neceſſitatem, morſum excrementorū obtundendo, faciunt. Sed narcoticorum vſus eſt fugiendus mox à cibo, & in plenis corporibus aut impuris, purgatis autem eſt tutior.*

ANT. Et dare in ſero ante ſomnum eſt melior horarū qua dari poſſunt, q̄n inducūt ſomnum. & ſciuiſti q̄n ſomnus agitationes ſedat, & ſunt qui dant in mane, & prope q̄n vigiliæ non adſunt. Prolongant enim neceſſitatem ſurgēdi ad ſellam, ſedādo mordicationē. Et oīno, caue ne dederis ſupra cibū, & caue nē dederis ea corpōribus abundātibus, neq; dederis ea corporibus impūris, ſed poſt mundificationem potius.

MON. In parte iſta docet eligere conueniēs tēpus exhibitionis narcoticorū in cura coacta fluxus ventris. In ſero ante ſomnum. nam tūc ſomnus eſt aptus fieri in ſero ipſi naturæ humanæ. iſtud aūt narcoticum habet ſomnum facere. & ſciuiſti. ſ. in quarto canone ab iſto, & proprie q̄n vigiliæ non adſunt, tunc nō datur vt inducatur principaliter ſomnus, ſed propter aliā cauſam, ſedādo. n. mordicationē humorū tardāt neceſsitatē ſurgēdi ad ſellā, vnde tunc virtus non debilitatur ex multitudine ſeceſsionis ad ſellā. nec debent dari immediate poſt cibum eo quod extinguunt calorem naturalem cibum digerentem & cibum incraſſant, & eum crudum faciunt, vnde poſtea male aut nullo modo digeritur. nec etiā debēt dari repletis ſanguine, non. n. debēt dari niſi q̄n infirmus eſt in deſperatione, modo in repletis ſanguine nō eſt timor deſperationis. etiā iſta narcotica extinguūt calorē, vnde poſtea nō pōt bene ſanguinē regere. quare relinqtur à regimine naturæ & putreſcit. & impuris. i. in habētib⁹ hu. peccātes ī qualitatē ꝓp eādē cām. Deinde cū dicit.

SYL. *Caue item ea dare diebus ſimul multis, ſed tempus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ ſeruēt theſaurū. Adde quòd narcotica, oculis quoq; & ſenſorijs alijs nocent, niſi horum noxam ſtudioſe vites, vt dādo tam paruam quantitatē, quæ viribus noſtris non officiat. Tauco enim & ſæpe quam multo ſemel vti præſtat.*

ANT. Et vita exhibitionē eorū diebus cōtinuis, immo interueniat inter tēpus, & tēpus exhibitio rerum confortātium, vt ſaluetur theſaurus. Et ſcito quod nocēt oculis & ſenſibus, & tibi ſupereſt miniſtrare cautelā, ne nō ceāt, & fac exhibitionem eorum quantitatis paucæ, qa virtus nō ledaī. Melior. n. eſt iteratio, q̄ multiplicatio.

Nocēt oculis.

MON. Docet eligere cōueniētē qualitatē narcoticorum. & primo facit hoc. ſecundo dubitationi reſpōdet ſecunda ibi. Et in ſubtilibus. prima in duas. primo docet eligere conueniētem quātitatē diſcretā narcoticorum videlicet ea dandi. ſecundo docet eligere cōueniētē quantitatē continuā eorū. ſecunda ibi. Et fac exhibitionē. legit ambas ſimul. Diebus continuis quia q̄n exhibētur diebus continuis, tūc nociua fiunt corporibus. exhibitio rerū &c. ſic autē non fit paſsio, vnde poſtea ſic nō bene operabūtur. etiā cōtinue approximata extinguūt calorē, quare per conſequēs debilitant virtutē, vnde poſtea humo. à natura non poſſunt regi. nocent oculis cōgelando ſpūs qui quidē etiā in magna quantitate ad oculos proueniētes nocent cerebro, vnde nocebunt etiā mēbris quę ab eo oriūtur & ſenſibus, nam eos ſtupefaciūt. melior enim eſt iteratio &c. Hæc enim eſt regula attendenda in exhibitione cuiuſcunq; medicinæ fortis, potius eam iterare q̄; eam in vna vice multiplicare, nos enim videmus q̄ ſi aliquis habeat ſtomachū valde inanitū, melius eſt dare de cibo parū, & ſepe q̄; parum multū in vna vice, & præcipue cum virtus eſt debilis ſicut ponit. G. in commento illius apho. quibus ſemel aut bis. ergo eodē modo erit in poſito & plus, cum medi. ſit magis immutatiua naturæ q̄; cibus. Deinde cum dicit.

Regula in medicinæ fortiū exhibitione.

SYL. *Quod aūt ad dolorum inſultus attinet, ante hos narcotica adhibere eſt ſatius, quanquam interdum in ipſa commotione violenta, vt colico dolore vehementi exhibere oporteat, quod ſignificauit Gal. dū colico dolori multum vehemēti, & interdum neceſſariam magis eſſe dicit, per ſtupefaciētia falſam cu rationē, præſertim cum magna eſt doloris intenſio, quam veram, ne vires interim reſoluantur, & collabantur.*

ANT. Et inſultibus quidem melior horarum eſt prēuenire horam ipſorum, & q̄n; dare oportet apud ſortem cōmotionē eorum, ſicut in colico dolore vehemēti. Et dixit Gal. In colica quidem vehementi, q̄n; maioris neceſſitatis eſt cura mēdoſa, quæ eſt ſtupefactio, proprie apud ſortem commotionē doloris eius, quam cura vera, ne virtus reſoluatur & cadat.

MON. In iſta parte Meſ. dubitationi reſpondet. dixerat enim prius q̄ ſtupefactiua debēt caueri in principio iſti⁹ fluxus vētris ſuperflui, & non dantur niſi q̄n infirmus eſt in deſperatione & alia non contulerint. vnde crederet aliquis q̄ in aliquibus caſibus, nō deberēt dari in principio, ſicut in fortiſsimis doloribus, remouet hoc & dicit, quod q̄n; datur in principio etiam, vnde in forti dolore capitis, aut inteſtinorum, aut in podagra, q̄n dolor ipſe maxime infeſtat, vnde inde ex toto cadet virt⁹, melius eſt vti iſtis narcoticis q̄; vti cura vera, quæ eſt per reſoluentia & caleſacientia, ſaltē enim immediate ſedatur dolor & aliquātulum virtus reſtituitur, vnde ſemper id quod magis grauat & pōderat etiā magis eſt attendendum. Deinde cum dicit.

SYL. *Hæc vero narcotica fuerint vſu tutiora.*

ANT. Ponamus aūt aliquas ex medicinis narcoticis quas eligimus vtiles in hoc capitulo.

MON. In parte iſta quaſdam ex iſtis medic. narcoticis declarat vel deſcribit, & primo proponit quod intendit. Secundo exequitur. ſecunda ibi. Medicamen quod ſcripſit, quod dicitur in prima parte notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. *Primum quod ſcripſit Iſraelita valenter aſtringens, ob id ſalubre ad fluorem aluī, à medicamento vel alia cauſa excitatum, recipit thuris ʒ.ß. coaguli leporis. ʒ.ij. opij ʒ.ß. gallarum ʒ.iij. fiant ex eis trochiſci drac. ß. Datur autē vnus potui. Catapotia quoq; hæc filij Zezar, ad aluī fluorē & fluxiones ad uiſcera uel à viſceribus, recipiunt bdellij, gūmi iuniperi, opij, thuris, minuti, myrrhæ, croci, ana, fac catapotia ciceris magnitudine, da veſpere à tribus ad quinq;.*

ANT. Medicamē quod ſcripſit Iſraelita ſortis ſiipticitatis conferens ad fluxus medicinales, ad alios fluxus vētris bonum & expertum. Rec. olibani ʒ.ß. coaguli leporis ʒ.ij. opij. ʒ.ß. gallarum. ʒ.iij. Fiant ex eis trochiſci. ʒ.v. & ſit potio eorum vnus. Cōfectio pilularum filij Zezar bona ad fluxū vētris, & reumatizationes viſcerū. Rec. bdellij, ſandaracæ, opij, thuris minuti, myrrhæ, croci ana. fiant pilulæ ſicut cicer, & da in ſero. iij. aut. v.

Iſtas medicinas narcoticas deſcribit, & primo deſcribit eas quæ ab alijs fuerunt compoſitæ. ſecundo deſcribit eas quæ

quæ fuerunt compoſitæ â ſeipſo. ſecūda ibi. Confectio trochiſcorum quos &c. Prima in duas ſm q̄ duas ex talibus confectionibus ponit. ſecūda ibi. Cōfectio pilularū. Et ad alios fluxus ventris. ſ. qui fiunt ſponte. coaguli leporis, oīa enim coagula ſunt conſtrictiua, p̄cipue tū eſt conſtrictiuū coagulum leporis: opū eſt enim frigidū in quarto gradu. ſandaracæ. i, vernicis, ſicut cicer. ſ. paruum, niger enim eſt p̄cipue paruꝰ. ambas partes legit ſimul. Deinde cū dicit.

SYL. *Noſtri præterea trochiſci ſunt efficaces ad immodicū alui fluorem, a medicamento purgante excitatum, vel alia cauſa, & ad choleram morbum. Nam & vomitum a cauſa præſertim frigida ſtringunt, & facultates corpus gubernantes roborant, & ſomnum conciliant. Recipiunt vero cyperi, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ moſchatæ, caryophyllorū balauſtij, camæpityos, malicorij, myrrhæ, ſpicæ, ana drach. ij. hyoſcyami, opij, ana drach. j. & dimidiam, fac trochiſcos aurei vnius. datur vnus.*

ANT. Confectio trochiſcorum quos compoſuimus nos ad ſuperabundantem fluxum cathartici, & coliricam paſſionem, & alios fluxus ventris, cōfortātium animam, & ſtringentium vomitum, cum ſignificationibus frigiditatis, & faciētium ſomnum. R ec. cyperi, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ muſcha. caryophy. balauſtiæ, chamæpityos, corticum granatorum, myrrhæ, ſpicæ, añ. 3. j. hyoſcyami, opij, añ. 3. j. ſ. fac trochiſcos auū. & doſis eorum ſit trochiſcus vnus.

MON. In parte iſta ponit deſcriptiones narcoticorūm compoſitas per ipſum. et primo ponit deſcriptionem trochiſcorum qui ſunt magis calidi. ſecundo qui ſunt magis frigidi. ſecunda ibi. Cōfectio alia. trochiſcos aurei vnius. nam hæc ſunt multa medicamina calida quæ reſiſtunt frigiditati narcoticorum. vnde ſecurius in quantitate poſſunt multiplicari q̄ſequentes. & non ſolum iſti trochiſci conferunt iſti ſuper fluo fluxui facto â med. immo etiam in omni alio fluxu qui etiā fiunt ab humo. craſsis & frigidis, ſedant etiā dolores q adueniūt in dyſenteria, & p̄cipue in dyſenteria q̄ â frigida cauſa prouenit, in ea aūt q̄ prouenit â cauſa calida non conferunt iſti, ſed magis trochiſci ſequētes. Deinde cū dicit.

SYL. *Sunt & alij noſtri trochiſci in preſentem ſcopum efficaciſſimi, hoc eſt, ad ſtupefaciendum, & omnem alui fluorem, et vomitum a cauſa calida. Recipiunt ſpodij, ſeminis roſæ, acaciæ, hypociſthidos, balauſtij, ſanguinis draconis, gallæ, croci, ana drac. ij. boli drac. j. & dimidiam, opij, hyoſcyami, ana drac. ſ. fac trochiſcos drac. j. datur vnus cum aqua roſarum.*

ANT. Cōfectio alia trochiſcorū ex inuentione noſtra qui ſunt vltimi in intētione hac, & ad oēm fluxū vētris & vomitū cū ſignificationibus caliditatis. Rec. ſpodij, ſeminis roſę, acatiæ, hypocyſthidis, balauſtiæ, ſang. draconis, gallæ, croci, añ, 3. ij boli. 3. ſ. opij, hyoſcyami, añ. 3. ſ. fac trochiſcos, 3. v. & ſit doſis eorum. i. cum aqua roſa.

MON. Ponit aliam deſcriptionē trochiſcorum qui magis ad frigiditatē intendunt. fac trochiſcos. 3. v. nam iſti ſunt magis fortes & infrigidando & ſtupefaciendo q̄ præcedentes eo q̄ cū narcoticis his non ponūtur med. calidæ, ſed frigidę. Et in hoc eſt regula generalis quod q̄ſi fit aliqua confectio vel recepta, & ponitur cū med. quæ eſt principalis, ſiue baſis reſpectu aliarū. Alia medicina ſimilis virtutis cū illa debet diminui de pondere & doſi illius med. cōpoſitæ nō tū perfecte creditur hæc doſis. ſ. med. eo quod doſis medicinarum compoſitarum non habetur perfecte niſi ex doſi medicinarum ſimplicium. illam aūt doſim med. ſimplicium habebimus infra, & ſic doſis eorum minus ad præſens tū nō daremus niſi medium, & ſi datur melius eſt diminuere de doſi talium medicinarum q̄ poſtea ſubuenire nocumentis quæ poſſent in ſequi ſi daretur magis. notum eſt &c.

Regula in medicinarū compoſitiōe.

QVARTA INTENTIO EST de emendatione nocumentorum derelictorum poſt purgationem.

De febribus quæ accidunt poſt purgationem. Cap. 1.

SYL. *De morborum purgationi immodicæ ſuccedentium cura tione agamus, primumq; de febribus.*

ANT. Nquit filius Meſ. Ægritudinum autem quæ hereditant poſt ſolutionem occaſione ſolutiui, ſermones afferamus. Et primo de febre quæ accidit poſt illud.

MON. Poſtquam Io. Meſ. docuit in ſuperioribus. ſubuenire diſpoſitionibus potentibus accidere p aſſumptionē pharmaci ſolutiui ante purgationē & operationē ipſius, in iſta ſectione ſiue intētione quarta eſt eius intētio nos docere ſubuenire quibuſdā diſpoſitionibus hæreditantibus poſt purgationem ſeu operationē pharmaci, & diuiditur in partes duas, nā in genere duæ ſunt diſpoſitiones q̄ ſequuntur poſt operationē pharmaci, quædā enim ſunt quæ ſe tenent ex parte ægritudinis, quædā vero ſunt de genere accidentis. Primo ergo docet curare ægritudines quæ adueniunt poſt pharmacum ſolutiuum aſſumptum. Secundo docet curare accidentia quæ ad ipſum etiam ſuperueniunt. ſecunda ibi. in penultimo cap. huius intētionis. contingit aūt q̄ſq; poſt inanitionem ſuperfluam. prima in duas. primo ponit intentionem ſuam, & modum, & ordinem procedendi. ſecundo illam proſequitur. ſecunda ibi. Eius aūt euētus ſtatim poſt. Inquit filius Meſ. i. Io. Meſ. occaſiōe. i. operatione vel actione pharmaci ſolutiui ſicut propter eius vim acutam calidam aut mordicatiuam, vel aliam nociuam qualitatem ſermones afferamus. ſ. ad remouendum talia nocumenta ſup. ſiue ſit accidens malum hoc præueniēs, ſicut dolor aut ſpaſmus, ſiue ægritudo vt febris & ſimilia. Hic eſt aduertendū q̄ Meſ. in his verbis ponit intentionem ſuam. Ponit etiam modum & ordinem procedendi. intentionem ſuam ponit cum dicit ægritudinum quæ hæreditant poſt intētionem. Intentio enim eius erat ſubuenire ægritudinibus large ſumendo ægritudinem quæ hæreditat poſt operationem ſolutiui pharmaci. dat etiam ordinem procedendi per hoc quod dicit. & primo dentur nam primo determinabit de nocumento quod accidit in toto ſicut eſt febris, poſtea de nocumento quod accidit in parte, ſicut eſt dolor in capite, vel in alia parte corporis. Deinde cum dicit.

SYL. *Has autem medicamentum purgans excitat, vel q̄ ipſum immodice calidum & acre, intemperiem calidam ſiccam in corpore relinquat.*

ANT. Eius autem euentus, quoniā aut ſolutiuum fuit multæ caliditatis, & acuitatis, & derelinquit malam cōplexionem in corpore.

MON. In parte iſta exequitur intentionem ſuam, & diuiditur in duas. Primo enim docet ſubuenire ægritudini ſiue malæ diſpoſitioni quæ aduenit in toto ex ipſo pharmaco ſolutiuo, quod quidē eſt ſeb. Secundo docet ſubuenire nocumento quod aduenit in parte quod eſt dolor. ſecunda ibi. In ſequēti capi. Eius autem euētus. Vel poſſet aliter diuidi quia in partes tres. Primo enim docet ſubuenire ægritudini, ſiue nocumēto quod aduenit in membris ſpiritualibus. Secundo docet ſubuenire tali nocumento vt magis aduenit circa membra animalia. Tertio docet ei ſubuenire vt magis aduenit circa mēbra naturalia. ſecunda ibi. in ſequēti cap. Eius autē aduētus. tertia ibi. Nomē commune eſt in. v. cap. Prima in duas, primo Ioan. Meſ. inquit cauſas ipſius febris propter pharmacum ſolutiuum contingentis. Secundo docet ſubuenire tali ſeb. indicationē ſumendo â dictis cauſis. ſecunda ibi. Auxiliabimur. prima in duas. primo facit quod dictum eſt. ſecūdo generalizat quædam circa cauſas euētus talium febrium. ſecunda ibi. Et vniuerſaliter omne.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 112 sur 1089

Prima potest diuidi in partes tot quot sunt causæ euentus febrium post pharmacum solutiuum, possent.n. esse plures q̃ nouem vt apparet, secunda ibi. Aut propter conculcatio nem. tertia ibi. Aut propter occursum motuum. quarta ibi. Aut propter occursum frigoris. quinta ibi. Aut propter oc cursum caliditatis. sexta ibi. Aut propter comestionem. se ptima ibi. Aut multi fluxus. octaua ibi. Aut cõculcationis. nona ibi. Aut quia. Potest diuidi in septem partes tantum vt videbitur, potest.n. ex septem causis prouenire hæc fe bris, potest.n. primo venire talis febris, q̃ solutiuũ est mul tæ caliditatis & acuitatis, quia derelinquit malã comple xionem in toto corpore. s. calidam. Secundo potest proueni re pp inobedientiã materiæ q̃ debebat expelli, sed non fuit expulsa, quare retinetur & putrescit, & fit febris. Tertio fit euentus eius propter concursum motuum corporeorum & animalium qui fiunt in corpore ,ppter dolorẽ. Quarto pp concursum frigoris constringentis poros & venas vnde ex hoc retinentur vapores mali intus quibus retentis aduenit feb. Quinto potest contingere propter caliditatem inflam mantem materiam & humores. Sexto propter festinam co mestionẽ rei cibalis supra ipsam medicinã, vnde potest ali quid admisceri de cibo cũ me. & potest inde ,puenire putre factio, aut aliquid de med. misceat cũ cibo & penetrat me. ad venas fit fortior fluxus. nam cũ venę ex sui naturali pro uidentia citius attrahant cibũ, sicut id ex quo fit earum nu trimentũ si secũ ducit medicinã multæ caliditatis, inflam mabuntur hu. & fit casus ad feb. Septimo & vltimo modo potest aduenire cũ signa digestionis debeãt p̃cedere phar macum solutiuũ, & nõ fuit hoc obseruatũ debite. secunda ibi. Aut pp cõculationẽ materiæ. tertia ibi. Aut pp occur sum motuum. quarta ibi. Aut propter occursum frigoris. quinta ibi. Aut propter occursum caloris. sexta ibi. Aut pp festinã. septima ibi, Aut quia. oẽs partes legit simul, sed me lius est vt eas diuisim legamus propter ampliorẽ delecta tionem textus. malam complexionem, scilicet calidã pro pter eius acuitatẽ & mordicationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quod materiam commouit, nõ expulit, hæc autem ve lut conculcata, putrescit, & febrem excitat.*

ANT. Aut propter conculcationem materiæ quæ debebat expelli, sed non fuit expulsa, quare putrescit, & fit cau sa ad febrem.

MON. Modo ponit secundam causam euentus feb. huius se tenentis ex inobedientia & conculcatione materiæ. concul cationem materiæ, quia potest esse aut ex parte sui ipsius q̃ materia est crassa, vnde fixa vel subtilis, vnde imbibita. vel potest esse propter expulsiuæ defectum, vnde materia diu manens in loco conculcata est ibi. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel q̃ sumpto valenti medicamento purgante, motus ve hemens corporis aut animi superuenit.*

ANT. Aut propter occursum motuum corporeorum aut animalium super eum qui soluitur cum fortitudine.

MON. Modo ponit tertiam causam generatiuam febriũ se tenẽ tium ex parte motuum corporeorum, sicut exercitiũ super fluum aut animalium, sicut iræ &c. super solutionẽ fortem pharmaci, hæc enim sunt causa febriũ. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia frigoris occursu pori sunt densati, qui vaporem transpiratione prohibuerunt.*

ANT. Aut propter occursum frigoris coarctãtis poros & prohibentis respirationem vaporum.

MON. Modo ponit quartã causam generatiuam febrium se tenentiũ ex parte frigiditatis aeris coarctantis poros scilicet cutis, aut venarum, aut aliorũ canalium, hoc enim est no tum q̃ frigus aeris est potissima causa constrictionis earũ viarum, & quando fit hoc fit prohibitio egressionis vapo rum, qui sic retenti sunt causa feb. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia sol humores iam motos incendit.*

ANT. Aut propter occursum solis inflammantis materiã & humores iam motos.

MON. Modo ponit quintã causam generationis istarum febriũ quæ se tenent ex parte caloris, calor enim aeris superfluus inflammat humores iam motos à medic. propter quam in flammationem fit causa febris. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia post medicamentũ purgans homo cibum celera uit, quo factum est, vt medicamenti aliquid cum alimento in venas penetrarit, & fluxum valentem concitauit, aut mate riam conculcauit, & ob id putredini parauit.*

ANT. Aut propter comestionem festinam super eam, qua re aliquid de re medicinali cũ re cibali penetrat ad ve nas, & fit causa aut multi fluxus, aut conculcationis & putrefactionis alicuius materiei.

MON. Ponit sextam causam generationis feb. quæ se tenet ex inordinata assumptione cibi, quãdo scilicet festinat assum ptio cibi post pharmacum sumptum, multi fluxus. alia lite ra habet, aut multi fluxus, & tũc esset causa per se distincta ab alijs, vel si habemus, multi fluxꝰ, id est superflua euacua tione. nã q̃ cum medicina miscetur res cibalis, natura potest ista perfecte attendere ad medicinam vt perfecte fa ciat suam operationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia quæ materiã coquere & expulsioni parare debe bant, ante non sunt sumpta. Quapropter medicamentum pur gans, dum crudam materiam trahit interdum naturam dissol uit, nec vacuat humores, sed conculcat, & putredini parat.*

ANT. Aut quia quæ debebant præcedere medicinam dige stiones non præcesserunt, & fit operatio eius in crudũ. quare fit interdum dissolutio, & non euacuatio, sed cõ culcatio & putrefactio.

MON. Ponit septimam causam prouenientis feb. post purgatio nem feb. tenentis se ex parte digestionis, & multæ materiæ non digestæ. nota tamen q̃ quinq; causæ euentus febrium post reme. si bene quis aduertat possunt reduci ad quinq; causas generationis morbi calidi. quas ponit Gal. ĩ. de acci denti & morbo. Deinde cum dicit.

SYL. *Atq; vt summatim dicam, error omnis in victus ratione febres has excitare potest.*

ANT. Et vniuersaliter quidem omne malũ regimen in me dicina potest esse causa huiusmodi.

MON. In parte ista generalizat quod dixerat de causa genera tionis istarum feb. & est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Has autem febrium causas præcessisse cum certo intelle xerimus, abigere per cõtraria, si adhuc perseuerãt, oportet, nisi febris magnitudo curãdi ordinẽ interpellet. Interdum. n. causæ febrium gignentis maior est habenda ratio, interdum febris, præsertim cum malignior est. Quæ duo tibi diligenter sunt discernenda.*

Auxiliabimur igitur postq̃ sciuerimus causam fe bris per testimonium rerum quæ præcesserunt inducẽ tium eam, nunc cum eis q̃ opponuntur causis facienti bus & abscindunt eas, nunc cum eis quæ febris intẽtio nem curant. Et plerunq; maior est necessitas resistere causis facientibus, plerunq; curandi febrem & proprie q̃ malignior est febris, & tibi supereſt ista discernere.

In parte ista docet curare hanc feb. quę aduenit post pur gationem indicationem sumendo à dictis causis, & primo docet remouere causam istius feb. talis. Secundo d ocet re mouere ipsam feb. secunda ibi. Verum si fuerit. Vel aliter & melius. Primo enim ostendit qũo oportet indicationem su mere à causa huius feb. & aliquando à febre ipsa. & in secũ da parte explicat ea & quibus hæ duæ intẽtiones perficiũ tur. secunda ibi. Verum si. quod dicitur de prima parte no tum est. Deinde cum dicit.

Alia intro ductio lis

Quod si causa febris est frigus, poros densans, adhibe quę diximus poros aperire, & vapores transpirabiles reddere, quas ad res sudorem prouocasse est imprimis salubre. Si autẽ uel solis æstus, uel medicamẽti calor vehemẽs et acer febrim

excitat,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 113 sur 1089

excitat, calorem hunc extingue refrigerantibus, & acrimoniam obtunde remedijs post dicendis.

ANT. Verū si fuerit causa febris frigus concludens poros, cura eius est administrare ea q̄ aperiāt poros & faciant vaporū exclusionē, ex his q̄ diximus. Et sudoris prouocatio ad hoc multū est vtilis. Et si fuerit qa obuiaue rit ei calor inflāmans, aut quia medicina fuerit multæ acuitatis & inflāmationis, cura est cū extinguētibus caliditatē, & refrigerātibus acuitatē ex eis quæ dicemus.

Modo exequitur quod ꝓmisit, promisit enim duo. s. curationem feb. & curationem causæ ipsam producentis. primo ergo præmittit curationem ipsius feb. secūdo ponit curationem ipsius feb. inquantum feb. est. secūda ibi. propterea si feb. prima pars habet partes quinq; sicut quinq; poterant esse causæ talium febriū, quibus docet subuenire. secunda ibi: Et si fuerit quia obuiauerit. tertia ibi. Si autē est propter materiā. quarta ibi. Si aūt fuerit ꝓpter occursum. quinta ibi. Si propter festinā. & faciant. s. cum tali remedio vaporū exclusionem, & hoc potest esse cū balneo tam vniuersali q̄ particulari, particulari faciendo hoc balneum pedibus, & capiti vel alteri membro, & hoc fit cū rebus aperitiuis & facientibus sudare, tū si hoc prodest faciemus balneum vniuersale toti corpori cum rebus calidis & hu. aperitiuis. ista tū aqua balnei vniuersalis debet esse aqua tepida, sed aqua balnei particularis potest modicum plus excedere in caliditate, & fricatio est conueniens in hoc casu, & si fuerit necesse conueniens est administrare redolentia, & infrigidantia membra principalia, & refrenantia acuitatē medi. etiam debemus eligere bonū aerē & bonum locum seu cameram ponendo ibi frascas & flores ex quibus omnibus lætificatur cor, & cętera membra. Deinde cū dicit.

SYL. *Si præterea materia vacuanda tantum est cōmota et inde conculcata putret, æquetur, & expulsioni parata vacuetur. Si à motu corporis aut animi post medicamentum febris est, cura vt diariam ab his causis natam.*

ANT. Si aūt est ꝓp materiā q̄ debebat expelli, & nō expelitur, sed conculcatur & putrefit, cura est expulsio illius materiæ cum p̄cessione adæquationis & ꝓparationis eius ad expulsionem. si aūt fuerit ꝓp occursum motuū corporeorum, aut *animalium super medicinam*, cura eius est *cura febris factæ ab his sicut scis.*

MON. Modo docet remouere causam talium febriū, qñ. s. materia mouetur & non euacuatur. nam si damus pharmacum euacuans phlegma, & id non euacuat, corrumpit humo. phlegmaticos. quid ergo debemus pharmacum illud euacuare postq̄ fecit nocumentū. & postea digerere, & postea ipsam euacuare. etiā balnea prosunt & res sudores prouocantes. Deinde cum dicit.

SYL. *Si à festina comestione sequuta est febris, à cibis abstinendo curatur.*

ANT Si autem propter festinam commestionem fuerit, cura est super eam abstinere.

Modo docet remouere talem feb. quando eius causa est superflua assumptio cibi, verum est q̄ de curatione istarū multa deberet dicere, sed requirē in nono Almansoris. Deinde cum dicit.

SYL. *Si præterea febris est multum ardens, calorem flammeum extinguentibus cura, aerem appara, cibum, potum, vnguenta, emplastra cordis, et hepatis frigida suffice & odoramenta frigida & medicamenta cardiaca frigida. Postremo balneis temperatis corpus humecta, et vtere reliquis omnibus, quæ contra febrium ardorem a peritis scripta sunt.*

ANT. Præterea si feb. fuerit multę inflammationis, cura est cum eis quæ inflammationem sedant, & cum ꝓparatione aeris & administratione refrigerantiū ex cibis, et potibus, ex vnctionibus, & emplastrationib⁹ circa cor &

A hepar, & administratione redolentium frigidorum, & medicinarum cordialium frigidarum, & ultimo cū balneis humidis temperatis, & oībus quę febribus calidis opponuntur sicut sapientes scripserunt.

In parte ista ponit curationem feb. vt feb. est, quę accidit post purgationē, & primo docet hanc feb. remouere vt ipsa est fortis, secundo vt ipsa est mitis & pigra. secunda ibi. Si autem feb. vel primo facit quod dictū est. secundo remouet quoddam dubium. secūda ibi. Si autē febris inflammationem. s. ipsius febris epithymatibus, hæc enim multum prosunt cordi & hepati. sapientes. i. antiqui medicinæ professores. Deinde cum dicit.

Si autem pigra febris est, interdum eius causa æquanda, expulsioni paranda, vacuanda est, quando febris maius est momentum. SYL.

Si autē febris fuerit pigra, cura ipsius versatur qñq; circa ipsius causam, vt adequet & resoluatur, & abstratur, & interdum circa febrem vt expellatur. ANT.

B In ista parte docet hanc febrem remouere, vt ipsa est mitis & pigra, & notum est. Deinde cum dicit. MON.

De dolore capitis qui accidit post purgationem. Cap. 2.

Dolor capitis à purgatione fit, vaporibus in caput sublatis à medicamento purgāte, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidem in capite sed non educente, aut à causa aliqua externa superueniente, vt capitis calore, frigore, & similibus. SYL.

Hius autē euentus est propter eleuationem vaporū ad caput quos medicina mouet, & subleuat, proprie qñ laborioſe, vel non proprie complete soluit. Aut propterea q̄ mouet in capite materiam & non educit, aut ꝓp occursum rei extrinsecæ C superuenientis capiti eius qui euacuatur, sicut calor, & algor, & similia. ANT. Cāę doloꝝ capitis accidētis super pharmaco assumpto.

Postq̄ Io. Mes. docuit curare ægritudinem quæ est feb. In parte ista docet curare ægritudinem quæ est in determinato mēbro. & diuidit in duas, primo docet curare ægritudines siue malas dispositiones vt capiti eueniunt, secundo vt eueniūt membris nutritiuis seu naturalibus. secūda ibi. Nomen cōe. in secūdo cap. ab ista. prima in tres. primo docet curare ægritudinem capitis, quæ est dolor. secundo docet curare ægritudinē capitis, quæ est vertigo. tertio docet curare debilitatem visus. secunda ibi. in sequenti cap. Accidit aūt. tertia ibi. tertio cap. Fit qñq;. Prima in duas. Primo ponit causas huius doloris capitis. Secundo docet eis subuenire, explicans ea quibus hęc perficitur, indicationē sumendo à causis illis. secunda ibi. Quod vtiq;. Quod dicit in prima parte est notum. Deinde cum dicit. Continuatio.

Eius aūt doloris curatio est quoq; in prōptu, causa ipsius SYL.
D *cognita. Si enim à vapore est sursum ascēdente, ad contraria is reuellitur dictis prius remedijs. Si vero tā sit elatus, idēq; calidus, humeralem venam incidimus. Si aūt frigidus est, curandus quomodo alij dolores à causa frigida. Ad id aūt facta malleoli vena remedium est præstantissimum. Si deniq; crassus est vapor & frigidus curatur remedijs morbo conuenientibus, tibi non ignotis. Verum si materia est mota, tādem vbi cocta erit, vacuetur purgatione idonea. Si postremo dolet caput ab intemperie, medicamento vel alijs causis succedente, curetur alterantibus contrarijs conuenientibus.*

Quod vtiq; etiā curamus, postq̄ sciuerimus causam eius. Nā si fuerit ꝓp vaporē qui eleuat, trahimus ad opposituū eius cū eis q̄ diximus. Et si iā eleuatus & fuerit calidus, cephalicam incidimus, & si fuerit frigidus curamus sicut cęteros dolores factos à simili causa. & confide in phlebotomia saphenæ, qm̄ est potens in hoc. Si autem ANT. Docet curare dolorem capitis, puenientē à ꝑdicta causis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 114 sur 1089

aut vapor fuerit crassus frigidus, cura est cum eis quæ dispositio exigit sicut scis. Verum si fuerit propter materiam quæ mota est, postquã fuerit euacuata, iteratio purgationis est necessaria post maturationẽ eius quod est causa doloris. Et si fuerit propter malitiam complexionis acquisitam propter medicinam, cura est permutatio eius cum eo quod conuenit.

MON. In parte ista docet subuenire huic dolori euenienti ab istis causis tribus. & diuiditur in tres sicut istis tribus causis per ordinem docet subuenire. secunda ibi. Verum si fuerit. tertia ibi. Et etiam si fuerit. Prima in duas. Primo facit hęc qñ vapor ille releuatus est subtilis. Secundo quãdo est crassus frigidus. secũda ibi. Si vero vapor. totum est notum vsq; ad finem capituli.

De vertigine quæ accidit post purgationem. Cap. 3.

SYL. Vt si phialã aqua plenã circũagas, & corp⁹ vertas, phiala & tẽ qescẽte, mot⁹ aq & spũum i gyrũ pseudat, sic in ebrijs vertigo fit.

VErtigo inde accidit, quod interdum vapores à medicamento moti & sublati, caput petunt, ibiq; motum rebus agitatis proprium excitãt, qualis est aquæ in gyrum cõmotæ, uel i vorticibus circumactæ ob alterius occursum, qualis item est rerum leuium vẽti vertiginosi turbinoso flatu circumactarum. Vertigo aũt à vaporibus in nobis fit, quãdo hi cerebri ventriculis & arterijs circumactis, vna secũ spiritus circumagunt, & maxime quo loco nerui sensuũ opifices oriũtur. Quapropter imaginatur æger omnia super seipsum volui & terram sub pedibus tremere & moueri.

ACcidit aũt q̃ uapores qñq; quos medicina mouet & subleuat, eleuantur ad caput, & faciunt motũ, q̃ est sicut motus rei agitatæ sicut qñq; mouetur aqua motu gyratiuo, & sicut mot⁹ rerũ leuiũ qñ fiunt venti vertiginosi, aut qñ aqua obuiat aquæ & fiũt voragines, & illud ideo quia qñq; vapor eleuatus facit fumos moueri in vacuitatib⁹ cerebri, & arterijs faciẽtes agitationẽ in spũ, fm plurimũ i loco terminationis instrumẽtorũ sensuum, & sentit tunc patiẽs, sicut, si res sup eũ voluãtur, & terra sub eo tremat & moueaẽ.

MON. Continuatio.

Dria inter vertiginẽ & scotomiam.

Postq̃ Io. Mes. determinauit superius de vno accidente siue ægritudine proueniente post purgationem accidente in mẽbro animato. sicut de dolore capitis, qui magis cõuenit versus eius panniculos interiores & exteriores tantum cooperientes. In parte ista determinat de quadam ægritudine quæ accidit in substantia eius ac cura ipsius. s. vertigine. nam ista passio magis attribuitur substantiæ cerebri q̃ panniculis. est enim quędam passio non dolorosa, sed dico q̃ differt vertigo & scotomia. nam vertigo nihil aliud est quã vapor existẽs in cerebro & ventriculis eius qui vapor facit motum rotundum gyratiuum. & videtur sibi q̃ tota terra tremat & voluatur in gyrum propter talem reuolutionem, & cum hoc fit læsio virtutis sensitiuæ, & non motiuæ, sed scotomia est motus gyratiuus in quo non solum læditur virtus sensitiua, sed ẽt motiua. Et diuiditur hæc pars in duas partes. primo enim inquit causas huius vertiginis. secundo docet eam remouere sumendo indicationẽ ab illis causis. secũda ibi. Quod quidẽ curamus. accidit aũt. s. post purgationem pharmaci solutiui id nocumentum quod est vertigo qñ mouetur aqua motu gyratiuo. sicut quando in ea proñcitur res grauis. ipsa enim agitatur faciens reuolutionem vnam consequentẽ ad aliam, sicut motus rerum leuium &c. multotiens enim videmus quod qñ ponuntur panni ad solem q̃ propter ventũ agitantem istos pãnos fit motus gyratiuus in eis. de ista tñ vertigine plenius habebimus in nono Almansoris. quæ quidẽ vertigo nihil aliud est quam vapor contentus in cerebro mouẽs spiritus cerebri circunuolutiuo motu, lædens tñ eius operationem sensitiuam, sed in scotomia læditur virtus sensitiua & motiua. Et tñ sciẽdum q̃ iste talis motus est in parte anteriori cerebri ideſt in basi eius inferiori. nam in ista parte eius anteriori multi sunt nerui sensitiui. dictum est autem quod vertigo nihil aliud est q̃ motus rerum in gyrum cum læsione motiuæ actionis, & nerui motiui vt plurimum ortum habent à posteriori parte cerebri, hinc est quod vertigo est maxima passio partis posterioris cerebri. Deinde cum dicit.

Istud aũt symptoma hoc modo curabis, si abũdet sanguis, SYL. *humeralem incide. scarificatq; itẽ aurium cartilago & cucurbitulæ ceruicibus affixæ et cruribus, in id admodũ conducũt. et præter hæc victus ratio tenuis, qui sanguinem minuat. post hæc oĩa aquæ dulcis balneo lauabis. si aũt vertigo est ab humorum copia, vacuẽtur vomitu, aut [potius] deiectione, post hæc cerebrum his quæ affectui quoq; conueniunt, roborandũ est. frictio quoq; partium inferiorum, & alia quæuis in contrarium reuulsio, prodest. Prouidendum quoq; est partibus his vapores in cerebrũ transmittentibus, vt ventriculo, hepati, lieni, folliculo fellis, & alijs. Postremo quod in capite reliquum est vaporum, id resoluendum est.*

Quod qdẽ curamus hoc modo. Si videris dñium in sanguine cephalicam incide. Scarificatio aũt chartilagi nũ auriũ, & vẽtosę in nuca, & cruribus, ad hoc multum conferunt. & similiter oẽ regimẽ sanguinẽ reprimens: confert in fine rei balneari balneo separato dulci. Et si est pp humorum abũdantiã, cura est eductio humoris facientis vomitũ aut per ventrẽ. et post illud confortatio cerebri cum his quæ dispositio exigit, & fricatio inferiorum & resolutio vaporum, & conuersio eorũ ad oppositum, & rectificatio membri mandantis sicut est stomachus, aut hepar, aut splen, aut fel, aut aliud. ANT.

Modo ponit curationem vertiginis. & quia vertigo posset causari à multis hu. multiplicatis, primo ponit curationem vertiginis sanguineæ. secundo ponit curationẽ eius vt ab alijs hu. prouenit. secunda ibi. Et post illud. Vel aliter, primo explicat quę cõpetũt isti vertigini in principio. secũdo in fine in pcessu. secunda ibi. Et post id quidẽ. Quod vtiq;. s. accidẽs quod vertigo nominatur, & vẽtosæ. s. appositæ in collo, vel in nuca, vel in crurib⁹, siue sub spatulis. dulci præcipue aqua quæ sit aliquantulum calida ad distrahendum illum humorem ad aliam partem. legit omnes partes simul cum ista, & notum est. MON.

De debilitate visus post purgationem. Cap. 4.

VIsio fit imbecilla post purgationem, interdum ab oculi SYL. *partiũ siccitate immodica superfluæ vacuationi succedẽte: interdum ab humore in nerui optici cauitate coacto, quẽ medicamentum liquauit, & non vacuauit: interdum à vapore crasso turbido, quem medicamentum ad caput & videndi instrumenta subleuat.*

FIt qñq; ex siccitate superflua quæ succedit euacuationi superfluæ. Et quandoq; ex humiditate coarctata in neruo concauo quam dissoluit medicina præterq; euacuauerit. Et quandoq; ex vapore crasso turbido quẽ medicina subleuat ad caput, & ad membra visus. ANT.

Postq̃ docuit curare dolorẽ capitis, & vertiginẽ quę ambo veniũt membris aĩatis: modo docet curare aliam ęgritudinem membri aĩati. quia debilitatem visus quę aduenit post purgationẽ. & diuidit in duas. primo ponit causam huius ęgritudinis siue accidentis. secundo docet illis causis subuenire & ægri. secũda ibi. Si aũt. Prima pars diuidit in partes tres: sicut tres sunt causæ huius debilitatis visus: nã hæc debilitas visus qñq; accidit á superflua siccitate facta à medi. qñq; MON.

vero

vero pp humi.lædentem & coarctantē neruum oculi continui qui vocatur neruus opticus. qñq; hoc accidit ꝓpter vaporem crassum,& viscosum quam subleuat medi.ad caput.primo enim ponit primā causam.secundo secundā.tertio tertiā & vltimā.secūda ibi. Ex qñ ex humiditate.tertia ibi. Et qñq.istas tres partes legit simul, concauo.i.neruo optico,ex vapore crasso &c.nam propter istā turbulētiā vaporum, & crassitiē oppilant viæ,quare spūs tam aīales q̄ vitales non possunt debite transire ad oculos vel ad oculū vt perficiat operationem visiuam, Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem visio imbecilla sit ob siccitatem vacuationi immodicæ succedentem,humectantibus curanda cibo potu,pro ha nutritione,balneo,somno,& cęteris,corpus totum,et oculos præcipue,humectantibus.Si ab humore per medicamentum liquato in neruo optico,curabitur catapotijs coccijs, & ex hiera,& ex aromatibus,quæ in antidotario descripta habes. Destillato quoq; in oculum succo chelidonij,& fœniculi, et felle perdicis,aut ericij,aut aquilæ,aut capræ,aut collyrio ex fellibus.Si ex vapore crasso & turbido excitatur visio imbecilla,humor est vacuādus,à quo tenuato vapor attollitur, & vapores sursum ascendentes sunt tum repellendi, tū ad inferiora reuellendi per horum frictionem,& exercitationem. In oculum vero dicta collyria instillanda..Adhæc salubre est ieiuno quidem ventriculū excrementis purgare hieræ picræ infuso,aut aloes,aut absinthij decocto,aut oxymelite scillino. Post pastum vero vapores à cibo leuari solitos prohibere, coriandro præsertim, & cydonio,& similibus. Postremo adhibe oculis,quæ ipsos roborent, & tergeant, quantum tibi videbitur.*

ANT. Modus curādi talē debilitatē visus. Si aūt pp siccitatem acquisitā ab euacuatione superflua conferunt humectantiā nota ex cibis & potibus, & oībus q̄ addunt ad humectationem corpis & mēbrorū visus,sicut balneum,et somnus,& refectio corpis,& alia,& si ex humiditate quā medicina coarctauit in mēbris visus cura est cum pilulis cochijs, & pilulis de hiera,& pilulis de speciebus,quarū descriptio est apud te. Et distillatione in oculis chelidoniæ,& fœniculi,& felle alcubugi,aut ericij,aut aquilæ,aut caprę,aut collyrio de fellibus, Verū si ex vapore crasso & turbido,cura est eductio illius materię a' qua resoluitur,& repressio sub leuationis vaporū cū fricatione inferiorum,& exercitatione eorū,& distillatione collyriorū sicut diximus. Et administratio rerū ante cibū ex his q̄ resoluūt superfluitates q̄ sunt ī stomacho,sicut est infusio hieræ,aut aloes, aut decoctio absinthij,aut oxymellis scillitici, aut post cibationem eorum prohibēt vaporē ciborum eleuari, sicut est coriādrū proprie,& citonia & similia. Deinde succedat administratio rerum cōfortantium visum & abstergentium oculos sicut te inuitat necessitas.

MON. Docet subuenire huic debilitati visus indicationē sumendo à dictis causis. & diuidit in tres.primo docet huic debilitati vsus subuenire indicationē sumendo à causa quæ est siccitas aduenies in superflua euacuatione phar.secūdo indicationē sumēdo à causa quæ est nimia humiditas cōmota oppilās.tertio indicationē sumēdo à vapore crasso eleuato medicina ad caput.secunda ibi . Et si ex humiditate.tertia ibi.Verū si ex vapore.legit totū simul. humectantia causa est.nā humiditas per sui cōtrarietatē ad sicci.habebit remouere siccitatem pilulæ cochiæ.tales maxime cōfortant oculos & cerebrū,& mēbra spiritualia . Sed quæret aliquis faciūt ne pilulæ cochiæ,pilulæ de quinq; generibus,& pilulæ de speciebus,oēs æquaīr huic passioni, & vno modo? dico ꝓ non.Nā ista debilitas visus veniēs ex humiditate.q̄ in stomacho existēs eius vapor eleuat ad oculos,& cerebrū,& inducit debilitatē visus,& tunc eius cura fit cum pilulis hierę,si aūt hæc debilitas visus sit adueniēs ex humiditate.ex toto

A corpore oculis cōiicata & præcipue crassa tunc conferūt pilulæ de quinq; generib⁹, si aūt hæc debilitas visus sit ex humi.prouenies ꝓpter propriū nocumentū cerebri,tūc conferunt pilulæ de speciebus,quas ponit in suo antid.in principio ipsius.chelidonia multū respicit oculos, vt habemus ab auctore. & fœniculi. fœniculus notus est de medicinis oculi.& fel.alcubugi.i.fel perdicis. Collyrium potest sumi dupl'r stricte.s.& large. stricte accipitur collyriū pro eo ꝙ maxime oculis approximaī dissolutū in liquore aliquo.sumitur large pro medicamine quod etiam intus corpori approximatur extendens se ad clysteria & suppositoria,modo in tota hac litera vtroq; modo accipi potest. Collyrium duplex.

De debilitate stomachi post purgationem. Cap. 5.

V *Entriculi imbecillitas interdum est communis toti ipsius corpori,tūc̄q, omnis facultas naturalis (cuius origo est ventriculus) imbecilla simul efficitur,interdum ori ipsius (quem stomachum appellant) est propria,tunc appetētia fit imbecilla,interdū fundo ipsius,et villis retinentibus,tunc retentrix imbecilla sequitur.* SYL.

NOmen commune est debilitas stomachi . Sed qñq; cadit in toto corpore eius,& sequitur ipsam debilitas omnium virtutum quarum est minera: quādoq; in superiori parte eius,& sequitur ipsam debilitas appetitus,quādoq; in inferiori parte ei⁹, & sequitur ipsam debilitas digestiuæ. Et quandoq; cadit in fundo ipsius,& villis retentionis, & sequitur ipsam debilitas retentiuæ. ANT. Quaī post purgatiōnē accidit debilitas stomachi.

Hæc est tertia pars diuisa contra partem primam huius intentionis quartæ, nam ibi dicebat ꝙ eius intētio erat determinare de tribus ægritu. accidentibus.s.spiritualiū,animatorū,& naturalium . Postq; ergo Mes.docuit curā ægritudinū quæ aduenium membris spiritualibus ex pharma. solutiuo,quia curā febris tradidit, & curam ægritudinum quæ aduenium membris animatis,quæ cerebro & oculis. In parte ista tradit curam ęgritudinū quæ aduenium membris nutritiuis post purgationē à medic. factā. specialr aūt determinat de cura ægritudinū quæ aduenirūt duobus mēbris nutritiuis,s.stoma.& intestinis tradēs curā excoriationis ipsorū intest. primo ergo tradit curam debilitatis sto. secundo tradit curam excoriationis intest.secunda ibi. Accidit excoriati : Viscerū.bene infra,& est capitulum per se. prima in duas.primo ponit duo necessaria ad situm propositum.secundo exequitur docēs subuenire huic accidenti quod est debilitas sto.secūda ibi.succurrem⁹.prima īduas. primo ponit vnū necessarium ad suum propositum inquirens per id diuersos modos debilitatis sto.ponens diuersas eius partes in quibus aduenit & signa eorū , & in secunda parte ponit aliud necessariū suo proposito,per quod requirit causas per quas potest contingere hæc debilitas sto.secūda ibi.Accidit aūt sto.debilitas. In toto corpore ipsi⁹. s.sto. inferiori parte eius versus.s.carnosam partē eius.Sed diceret aliquis quare non fecit mētionem de modo debilitatis expulsiuæ sto.Dico ꝙ dedit intelligere hoc per debilitatē digestiuæ & retentiuæ. nam si debilitatur digestiua sto. & retentiua potest etiā debilitari expulsiua. Vel aliter & forte melius,quia dedit hoc intelligere per debilitatē quæ aduenit in toto cor.eius:quia quando corpus debilitatur.omnes etiam virtutes debilitantur. Deinde cum dicit.

Quęs. Ventriculo autem imbecillitas post purgationem accidit , quod medicamentum ei intemperiem pariat , aut ipsius corpus inanitione immodica extenuet & rarefaciat : aut humorem benignum supernatantem vacuet, & noxium relinquat poris immersum , aut adhærentem , aut imbibitum, aut materiam mouit in eo , sed non expulit , aut ipsum SYL.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 116 sur 1089

medicamentum in ventriculo permanet, villis eius adhærẽs, E
aut ipſum eſt igneum & multum acre, ob id ventriculi ſuper
ficiem vehementer afficit, & vlcerat. Agens nanq; in par-
tem ſenſu exacto præditam, vehementius imprimitur, &
magis afficit.

ANT. Accidit aũt ſtomachi debilitas poſt purgationẽ, aut quia per eam ſtomacho malitia complexionis acquiri tur, aut ꝙa immoderata inanitio extenuat: & rarificat corpus eius: aut quia educitur humor bonus ſuperna tans, derelinquendo malum in poris ſubmerſum aut adhærentem, aut imbibitum: aut quia aliquid relinqui tur de medicina in ſtoma. adhærẽs villis eius: aut quia in eo mouet materiam præterquã expellatur: aut quia eſt medicina de genere adurentium & multi acuminis, quare vehementer imprimit & vlcerat ſuperficiẽ eius. Agẽs nanꝙ in rẽ multi ſenſus, vehemẽtius imprimit.

MON. In parte iſta ponit cauſas ꝓ quas poteſt accidere hæc de F
bilitas ſto. & poſſet diuidi in tot partes quot cauſas ei⁹ po nit, & notę ſunt. ſubmerſum. i. imbibitũ. adhærentium. ſ. in ſuperficie & in his verbis Meſ. ponit ſex cauſas huius debi litatis ſtomachi, quarũ ſufficiẽtia eſt hæc, nam iſtæ cauſæ aut ſe tenent ex parte materiæ ſiue humoris qui purgatur, aut ſe tenent ex parte medicinæ. Si iſtæ cauſæ ſe tenent ex parte humoris q purgaẽ hoc eſt tripliciter, qm̃ aut iſte hu mor non euacuatur, & ſic eſt quinta cauſa: aut educitur hu mor bonus & relinquitur malus & ſic eſt tertia cauſa: aut corrupte euacuantur & ſic eſt ſecunda cauſa. ſi autẽ primæ cauſæ ſe tenent ex parte medi. hoc eſt tripliciter, aut enim medicina in corpe derelinquit malã complexionẽ per ſui malam qualitatẽ, & acuitatẽ, & ſic eſt prima cauſa. aut in debite euacuat, & ſic eſt quarta cauſa. aut ẽ de genere rerũ adurentiũ acutarũ, & ſic eſt ſexta cauſa. Deinde cũ dicit.

SYL. Cr tatio li. 7. Methodi etiã docet. *Huic autem morbo alios multos excitaturum, facile cogni* G
ta tibi ipſius cauſa, occurres, nunc per ea, quæ corrigunt quã
tum incommodi à medicamento ventriculus accepit, nunc
per ea, quæ imbecillitatis cauſas vel auferunt vel corrigũt,
nunc per ipſum roborantia, nunc per ea, quæ prohibent mate
rias ab alijs partibus in ipſum effundi & affluere. Id quod
Li. 2. de dif fer. feb. ad finẽ & lib. met. 12. li. 1. feb. *frequenter contingit, præſertim cum materiæ redundant in*
aliqua parte vicina, caq; robuſta, tranſmittit enim imbecil-
lum ventriculum, ob id promptum ad recipiendum. Agens
enim etiam non ita validum, facile imprimit in corpus ad pa
tiendum præparatum.

ANT. Succurremus autem huic ægritudini quoniam ele mentum eſt multarum ægritudinum, poſtquã ſciueri mus cauſam eius per teſtimonium rerum cauſantis ip ſam. Nunc cum rebus rectificantibus quod de indigna tione per medicinam acquiſiuit ſtomachus. Nunc cũ rebus abſciendentibus, & corrigentibus cauſas debili H
tatis. Nunc vero cum rebus confortãtibus ipſum. Nũc quoꝙ cũ rebus materierum effuſionem prohibentibus ab alijs membris ad ipſum, quod quidem multotiens accidit, & proprie qm̃ ab aliquo vicinantium membro rum materiæ exuberant, & eſt forte in mandando, & ſtomachus debilis & promptus in recipiendo. Agens enim & ſi ſit debile, facile imprimit & proprie quando rei adeſt præparatio.

MON. In iſta parte docet huic accidẽti ſubuenire, & primo po nit neceſsitatẽ ſuæ curationis, & quoſdã canones attenden dos in eius cura in ſequenti. ſecundo docet ipſum curare. ſe cunda ibi. in ſeq. cap. Et dico. prima in quatuor fm ꝙ qua tuor ponit curas. vel aliter. primo ponit neceſsitatem ſuæ curationis, ſecundo ponit quoſdã cañ. ſecunda ibi. Et nunc cum rebus. & hæc in quatuor, ſicut quatuor poni c uras, partes patent &c.

Canon primus.

SYL. Medicamẽ ti natura li. 3. tẽp. & initio ſim. *CVm medicamentis purgãtibus prope omnibus propriũ*
ſit ventriculo nocere, multisq; cauſis & modis ipſum
laceſſere, ob ſuæ, ſ. ſubſtantiæ contrarietatẽ, & actionis vio-
lentiam, in ventriculum ipſa recipientem totamq; ipſius na-
turã, multa cura, præcipuoq; ſtudio, his tum cauſis tum mo-
dis moleſtiarũ eſt reſiſtẽdum, his præſertim remedijs, quæ ip
ſum roborant: & quietem ſommumq; conciliant, vt alimẽtis
his delectis, et paulatim datis, quæ vẽtriculũ roborẽt, eiuſq;
partes in vnum cogant, & laſſitudinem ab eo purgante medi
camento ipſi impreſſam abigant.

ANT. Solutiua ſe cundũ plu rimũ ſto. nocent. ET dico quod cũ de iure ſolutiuorũ ſit ſm plu rimũ ſtomacho nocere & parare ei cauſas & modos indignationum ꝓp inimicitiã & vio lentiam, quam receptori inferunt, & naturæ ipſius, ſata gendum eſt cauſis & modis indignationum reſiſtere, & proprie cum his quæ addunt in virtute eius cum ſuc ceſſione quietis & ſomni, & cum ſucceſſione gradatio nis cibi, & electione eius & proprie talis qui confortet & ꝯadunet ſtomachi partes vt remoueat ꝙ de laſſitu dine ſtomachus per ſolutiuum acquiſiuit.

MON. Poſtq̃ in præcedenti ca. poſuit cauſas debilitatis ſto. & numerũ ipſarũ, poſuit etiã quoſdã cañ. curationis, q ſunt remotiui iſtius debilitatis, & ſuarũ cauſarum. in parte iſta explicat fm iſtos quatuor cañ. docens curare hanc debili tatem ſtomachi quæ eſt in indignatione ſto. ſecundo in ſe cũdo docet ſubuenire eius debilitati ſto. docet tertio in ter tio cañ. ſubuenire huic accidenti p confortãtia ſto. In quar to cañ. ponit curationẽ ſto. debilitati vt accidit per fluxum remouẽdo hanc per ea quæ prohibẽt fluxum dictorum hu morum. ſecunda ibi. In abſciſsione cauſarũ. tertia ibi. In cõ fortando: quarta ibi. Poſtq̃. Prima in tres, quia primo do cet curã iſtius indignationis per ea q̃ ꝓprie ſubueniunt. ſe cũdo per ea q̃ magis proprie. tertio per ea q̃ confortant ip ſum ſtomachum. ſecunda ibi. Propinãdus. tertia ibi. Et ne. prima in duas. primo facit quod dictũ eſt. Secundo mouet & remouet errorẽ quorũdam antiquorũ. ſecunda ibi. Neq; imitandũ ſolutionẽ facientiũ. receptori. i. mẽbro quod reci pit medi. ſatagẽdum. i. ingeniandum. Deinde cum dicit.

SYL. *Neq; imitãdi ſunt, qui poſt purgatoriũ medicamentũ feſti*
nanter iura pinguia, et pulmenta mollia propinant, cum hæc
ventriculũ laxẽt, & emolliant, & repleant, ob hæcq; cibi fa
ſtidium & nauſeã generẽt. Quanquã iuſculum huiuſmodi ſor
bere interdum eſt neceſſe, tum præſertim, quando medicamẽ
tum violentius à partibus nutritorijs deturbãdum eſt: Iuſcu
lum enim lauat, & cito lubricare facit medicamentum.

ANT. Reprehen dit calorẽ communi Neq; imitãdum eſt illos qui iura pinguia & mollia pulmẽta poſt ſolutiuum feſtinanter propinant cũ rela xent & mollificent ſtomachum repleantq; & faſtidiũ generẽt & nauſeam, licet ſorbitio iuſculi talis interdũ conferat, ꝓprie qm̃ eſt neceſſe medicinæ audaciã tranſ mutare à membris nutritiuis. Eſt enim de genere lauã tium, & cito lubricare facientium.

MON. In parte iſta remouet errorẽ antiquorũ partes læſas q̃. ſ. erãt relaxatæ & rarefactæ propter malam qualitatẽ medi. ſo. vnde illa remota remouetur debilitas ſtomachi. Sed eſt aduertendum ꝙ qm̃ debilitas eſt in ſto. propter ſui laſsitu dinem & mollificationẽ qm̃ non conferunt brodia vel iura pinguia, eo ꝙ iſta mollificãdo ſto. debilitant eũ magis, & ſuam virtutem expulſiuam, ſed ſi indigeamus vel abſterſi ua vel lauatiua, eo ꝙ aliqn̄ aliquæ reliquiæ medi. remanſe runt in ſtomacho, tunc bene conueniunt brodia, & aliqn̄ damus aquam hordei & brodium ſiue ius carnium. nam qm̃ indigemus lauatione ſolutiui quia aliquę reliquię̃ me di. appodauerunt, vt cibus ſto. & hoc in ſuperficie. vnde ci to poſſunt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 117 sur 1089

to poſſunt expelli tunc damus brodiũ vel ius carnium. ſed A
ſi partes medi. remanſeruut in ſtomacho & adhærent partibus ſtomachi fortiter & præcipue med. malæ qualitatis, vnde timemus ne in poſterum debilitet ipſum vel inducat alia nocumẽta, tunc damus aquam hordei, ſed qñ timem⁹ de hu. ſuperfluo ſto. partium tunc damus brodium lauatium, neq; aquã hordei abſterſiuam, quia cum ſint humida per ſe haberent multiplicare talem humorem, & ideo alia die in quodã paralytico, eo q; ægritudo eſt frigida & hu. timens ne humor euaporaret ad cerebrum non dimiſit dare brodiũ neq; aquã abſterſiuã, ſed ſi dam⁹ in aliquo brodiũ non debet eſſe nimis pingue, eo qa tales partes ſeroſæ & pingues appodiarẽt ſe partib⁹ ſtomachi. Deinde cũ dicit.

SYL. *Dandus itaq; tunc cibus qui ventriculi partes laxas in vnum cogat, ipſumq; roboret, qualis maxime idoneus fuerit ſubacidus & ſubauſteris aromatibus parum aſtringentibus conditus, vt miua & ſegles, conditum cydoniorum, & ſimilia. Paucus autem dandus eſt, quantus ſcilicet ventriculum*
Sic Gal. 7. Meth. *grauaturus non eſt, ſenſimq; augendus, donec ad conſuetam ventriculo quantitatem ventum ſit.* B

ANT. Quales cibi ſunt tali bus propinandi. Propinandus igitur tũc cibus qui aggreget & coadiuuet ſtomachum & partes eius laxas, & addat in virtute eius, ſicut cibi, proprie acetoſitatis paucæ qui ex aromaticis & ſtipticis condiuntur, ſicut ex miua, ſegles & ſimilia. Et ſit eorũ exhibitio paucæ quãtitatis qua ſtomachus non grauetur peruenięndo gradatim vſq; ad id cuius exhibitionem ſtomachus conſueuit.

MON. In parte iſta ponit ea q̃ proprie cõueniũt ſiue conferunt & ſunt quę ſunt cibaria, vnus eſt cibus factus ex ſpeciebus ſtipticis & rebus agreſtis & ace. ſicut eſt murcina & ſuma
Confectio murcinæ. chia. Nos facimus ſic murcinã, quia accipitur lebes, poſtea accipitur myrta cũ tota ſubſtantia, & acetum ponitur modicũ in lebete poſtea accipiuntur mẽbra vnius pulli vel capreti, & ſubmerguntur infuſione, poſtea p̃ñcimus deſuper ſpecies odoriferas & ſtip. confortãtes ẽt membra principalia. poſtea de iſta infuſione. ſ. murcinæ & ace. infundim⁹ ſuper iſta mẽbra principalia. iterũ ponimus de iſtis mẽbris ſuperius & ſuper iſta mẽbra iterũ ſupra ponim⁹ de noſatis
Confectio ſumachiæ. ſpecieb⁹, & ſic vlterius faciẽdo ſicut placuerit faciẽti. Et ſumachia ſit iſto modo. quia accipimus ſumach, & acetũ, & pullos mẽbratos & ſpecies ſtipticas & odoriferas, ſicut cinamomũ, & caryophyllos, macẽ, & ſimilia, & ſit eo modo quo ſit murcina. etiam hoc modo poſſet fieri de iure & alĩs ſeminibus & rebus. etiã hoc poſſet fieri ſine ſubſtãtia illarũ rerũ, nam piſtamus murci. & ponimus in pecia. poſtea ponimus in lebete cũ aceto vel alĩs rebus, vel piſtamus & diſtemperamus eam cũ brodio pulli & colamus, & iſtã infuſionẽ ponim⁹ loco ſubſtãtiæ murcinæ & intelligas ſemper q̃ non fit murci. ſolũ ex liquore aceti. qñq; fit cũ ſubſtãtia murci immo ponitur ſemper ibi de brodio ſufficiẽter. nõ enim poſſet habere bonum ſaporẽ. nimis. n. peccaret in ſapore aceti, & hoc poteſt melius videri ad ſenſum quantum ad proportionem iſtarum rerum. Deinde cum dicit. D

SYL. *His aũt cibis omnino miſcere oportet menthã, omphaciũ, cydonia † maciana mala, ſuccum granatorum & rhois, cydonia condita, cydoniorum conditum, aromata, & ſimilia.*
† Ceſtiana Gal. ibidẽ.

ANT. Et ne prætereas quin cadat in cibis eorum & iurib⁹ menta, & ſuccus acreſtę, & cytonia, & maciana, & ſuccus granatorum, & ſumach, & ſpecies aromaticę & citonia condita, & miua, & ſimilia.

MON. In parte iſta docet ſubuenire iſti ægritudini vel debilitati ſto. quæ accidit poſt ſolutionem per ea quæ ſubueniunt ꝓprie magis, & diuiditur in tres. Primo docet curã huiꝰ debilitatis ſtõi per cibũ & potũ. Secũdo ꝓ alia. Tertio rñdet cuidã tacitę dubitationi. ſecũda ibi. Et rebus. tertia ibi. Et ſcito. prima in duas. nã primo docet ſubuenire huic debilitati per cibũ conueniẽtẽ. ſecũdo per potum. ſecunda ibi. Potus. Citonia condita. i. diacitonitem cum ſpeciebus, & miuam cũ ſpeciebus & ſine ſpeciebus. Deinde cum dicit.

SYL. *Bibat aũt vinum tenue, odorum, leue, aqua, ſole vel igni parum cocta, quanta opus eſt dilutum, pauca quoq; roſata adiecta. Vitet autem vinum dulce, craſſum, turbidum.*

ANT. Potus autem eorum ſit vinum odoriferum ſubtile & leue decẽtis permixtionis cum aqua, ſicut in quam ſol parum impreſſit, cui ſuperroretur aqua roſata. Dulce autem vinum in hac hora eſt malum. Et vinum craſſum ſimiliter & turbidum.

MON. In parte iſta nocet curare hanc debilitatem ſto. per conuenientem quantitatem potus. primo ponit conueniẽtem quantitatem potus. ſecundo ponit inconuenientẽ potum. ſecunda ibi. Et vitent aquam frigidam. Odoriferũ confert etiam virtuti digeſtiuæ eam vigorando & roborando. ſubtile vt cito digerat. decẽtis mixtionis, ne ſua excedenti caliditate lædat virtutem & ſtomachum. Deinde cum dicit.

SYL. *Aquam præterea tum calidam, tum exacte frigidam. illa enim ventriculum laxat, & virtutem eius diſſipat: hæc imbecillum calorem extinguit. Potus vero ſit parcus etiam ſi magna ſitis eſt, quam potu largo placare ne tẽtes. Nam ſitim tolerare, vẽtriculum roborat. Vitet præter hæc pinguia, piſces, fructus, cibos coctu difficiles, & mali ſucci, coitum, & iram. Hæc enim poſt purgationem corpus ſeneſcere faciunt & in morbos præcipitant.*
Vt lib. 10. Metha. & aph. 21. li. 5
Sicca retentricẽ ventriculi roborãt li. ſim. Quæ ſunt vitanda talibus.

Et vitent aquã calidam & frigidã veri frigoris prorſus, mollificat enim hęc ſtomachum & diſgregat virtutem eius. Illa vero debilem calorẽ in eo dejcit. Potus aũt ipſorum ſit paucus. Neq; confidẽdum in ſiti eorũ, neq; ſatisfaciendo, ſed tolerãtia ſuper ſiti eſt ex eis quę ſtomachum viuificant. Vitent aũt pinguia, & fructus, & piſces, & cibos malæ digeſtionis & mali nutrimenti, & coitum, & iram. Hæc enim ſuper medicinam faciũt corpora ſeneſcere, aut cadere in morbos.

In parte iſta ponit incõuenientem potum, nam ſui frigiditate cũ ipſa ſit inimica naturæ & virtuti multiplicat indigeſtionem & indignationem ſtomachi, & vitent pinguia. nam ipſa adhęrẽt ſto. & cauſant nauſeam piſces & fructus. nam ratione ſuę frigiditatis ſunt inimica digeſtioni, & hoc ratione humiditatis aquoſæ quam generant, mollificant, & relaxant, ipſum ſtoma. & textus &c. nam ſi inueniunt debilitatem ſtomachi ipſum magis debilitant. q̃ eſt notũ, vt dicit, ſeneſcere & cadere in morbos. Deinde cum dicit. C

Somnus vero poſt purgationem ventriculum & corpus reliquum emendat, & priſtino vigori maxime reſtituit. Omnes enim ventriculi moleſtias ex vacuationis agitatione proficiſcentes ſedat. Deligatur itaq, cibus & potus talis, et paucus, aer temperatus, gaudium, deliciæ, & reliqua id genus, victus ratio.

ANT. Ex reb⁹ aũt poſt aſſumptũ pharmacũ ſtomachũ rectificantibus & corpus totũ, & reſtituentibus ipſum virtuti ſuę eſt ſomnus. ſedat. n. quas ex agitationib⁹ euacuationis indignationes ſtomach⁹ acq̃ſiuit. Et electio cibi & potus & paucitas eorũ, & quies, & aer ꝑparatus ad temperiem, & gaudium, & delitiæ, & oẽ regimen tale.

Ponit curam debilitatis huius ſtomachi. ſomnus, nam ſomnus de ſua virtute habet reſtaurare virtutes & ſpiritus animales, & notum eſt. Deinde cum dicit.

Balneum vero his eſt nocentiſſimum, niſi immoderatius vacuentur, tunc enim neceſſarium ob id per immodicã huiuſmodi vacuationem imperandum eſt.
Balneũ aq̃ tẽperatę ad cutim auertit. ſit autẽ breue, & ſi op⁹, eſt frequens, ne vires reliquas diſſipet.

Et ſcito q̃ balneum eſt ex eis quæ magis lędũt, niſi forte quis immoderate ſoluatur. Tunc enim balnea neceſſaria eſſe dicimus. Et hoc eſt q̃ vnũquęq; ſuper euacuationem celebrare oportet.

In parte iſta cuidam dubitationi reſpõdet, & notum eſt. Deinde cum dicit.

Canon

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 118 sur 1089

Canon tertius.

SYL. *IN auferendis vero cauſis imbecilli ventriculi danda eſt opera, vt quæ illas auferunt remedia, omnino etiam vētriculum roborent, vt his integra ſuccedat ventriculi ſanitas. quam rem præſtabunt miſta illis cardiaca medicamenta, et ſtomachica.*

ANT. IN abſciſſione vero cauſarum debilitatis ſto. cannon eſt, qm oportet res eas abſcindentes non euacuari à rebus ipſum cōfortātibus vt ſuccedat ſibi inuicem vt ſaluetur minera, & hoc faciemus cū auxilio medi. cordialium & ſtomaticharum.

MON. Poſtq; docuit duos cañ. correctionis iſtarum debilitatū hic ponit alium tertiū canonem correctiuum huius debilitatis, & hoc per abſciſionē cauſarum. & diuiditur in duas. nā primo docet ſubuenire huic debilitati ſto. per confortātia ſtoma. ſecundo per retentionem malæ complexionis aequiſitæ in ſto. per medi. ſecunda ibi. Verum ſi ſto. & quod dicitur in prima parte eſt notum. Deinde cum dicit. F

SYL. *Si autem imbecillus eſt vētriculus, ab intemperie per medicamentum excitata, curabis idoneis ei in temperaturæ miſtis remedijs.*

ANT. Verū ſi ſtomachi debilitas contingat per malitiam complexionis acquiſitā ei per med. cura eſt permixtio eius cum eo quod conuenit ei.

MON. Hic ponit curam huius debilitatis per remotionem malæ complexionis acquiſitę à medici. & diuiditur in partes quinq; ſicut quinq; ponit cauſas remotiuas huius debilitatis, partes patent. Deinde cum dicit.

SYL. Hęc li. 6. Meth. *At ſi imbecillus eſt ventriculus, ob id q; per purgationē latera eius ſint rarefacta & attenuata, ſanatio eſt difficilis. Curabis tamen partim victus ratione virtutem eius paulatim inſtaurante, potiſſimum quiete, & cibo boni ſucci citō nutriente ſed pauco, qualis eſt vitellus oui recentis & ſorbilis, hepar gallinæ iuuenis, & pinguis, alæ auium & pullorum, vinum odorum: partim medicamentis virtutem ipſius congregantibus ſumptis, qualia ſunt aſtringentia, odorata, non valētia. Emplaſtrum quoq; ex medicamentis aſtringentibus, & odoris ipſi impoſuiſſe confert, conſeruat enim ipſius calorem reſoluī periclitantem ob ventriculi raritatem. Quod ſi adeo attenuatus ſit ventriculus, vt hectica immineat, ventriculū modis omnibus humecta, præcipue his quæ tum corpus, tum uirtutem inſtaurare partim diximus, partim dicemus.* G

Olea, vnguēta, cerata, emplaſtra, lib 7. Meth.

ANT. Si aūt fuerit propter rarefactionem & extenuationē parietum ſtomachi acquiſitam ei per ſolutiuum, cura eſt difficilis. Verum ſatagendum vt curetur cum regimine reductionis virtutis eius paulatim ex vna parte, & ꝓprie quiete & exhibitione ciborum boni chymi velociter nutriētium & paucæ quātitatis, ſicut ſunt vitella ouorum recētium & ſorbilium, & hepata gallinarum pinguium & iuuenum, & alæ auium & pullorū, & vinum odoriferum: & ex alia cū exhibitione medi. aggregantium virtutē ipſius ſicut ſunt medicinę ſtipticę boni odoris, & non fortes, & conferunt in huiuſmodi diſpoſitione emplaſtrationes ſuper ipſum ex rebus odoris ſtiptici. Conſeruāt enim in eo calorē qui forſitā reſoluitur propter raritatem eius. Et ſi res tm exuberat vt perducat ad hecticam ſtomachi, cura eſt occupari in adminiſtrando humectantia, quandoq; reſtaurātia corpus, & quandoq; reſtaurantia virtutem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus. H

MON. Iſta eſt ſecunda cauſa remouēs iſtā debilitatem. nam oēs iſtas cauſas ponit ſupra in illo ca. Nomen eſt cōe, & diuidit in duas. nā primo ponit curā huius extenuationis qñ nondum peruenit ad hecticam, ſecundo ponit curam eius qñ iam peruenit ad hecticam. ſecunda ibi. Et ſi res exuberāt. legit torū ſimul. res eſt difficilis. difficilior enim eſt ægritudinis ficcæ extenuatiuæ quam humidæ, & hoc eſt notum, nā ægritudines ficcæ propter earum ſuperabilem qualitatem ſunt de difficili curabiles vt plurimum. alę auium intelligē non cum extremitatibus, ſed cum pediculis carnium. nam extremitas alarum eſt valde peccans in ſuperfluitate, & eſt modi nutrimenti, & ſi alicui ſuperflueret fluxus ventris darem rem ſtip. & cum hoc darem rem frigidam quæ corrīpat caliditatem talis medi. calidæ facientis talem debilitatem ſtomachi. & darem rem odoriferā quæ proprie confortaret cor & membra principalia, vt propter iſtam cōfortationē natura poſſit melius reſiſtere iſti debilitati ſtomachi.

Deinde cum dicit.

SYL. *Si præterea ventriculus eſt imbecillus, ob id q; humorem benignum vacauit medicamentum, et prauum reliquit, aut quia humorem prauum commouit quidem, ſed non uacauit, eo humore vacuato ſanabitur, ſi vētriculum quoq; poſtea roboraris. Quod ſi imbecillus eſt, quia medicamenti portio vilis ipſius adhæret, dictis remedijs curatur. ſi ventriculum vlcus à medicamento imbecillum fecerit, idq; recēs ſit, da roborantia, et vlcus glutinantia: ſi vetus, tergentia aliquando, aliquando glutinantia & roborantia.*

ANT. Si aūt fuerit debilitas ſtomachi ꝓpea q; eduxit medicina humorē bonū & derelinquit malū aut quia mouit materiam & nō eduxit, cura eſt eductio illius materiei. Deinde redi ad hoc vt cōfortetur ſtomach⁹. Et ſi fuerit ꝓpea quod particula medicinæ adhæret villis ſto. cura eſt cū eo quod diximus. Si aūt fuerit ꝓp excoriationē facta in ſtoma. cura eſt cum eis, quæ cōiungunt virtutē conſolidationis & confortationis ſi ſit recēs, & ſi fuerit antiqua cum eis quæ aggregant virtutē mundificationis qñq;, qñq; conſolidationis & confortationis.

Canon quartus.

SYL. *MOdis autem tribus ventriculum imbecillum roborabis, primo, cauſa lædente ablata, quemadmodum ante docuit: ſecūdo, his quę ipſius laſſitudinem tollere ſcripſimus: tertio, cibo, potu, & alijs omnibus, quæ roborant, & virtutē inſtaurant. adiuuantibus in id aromatibus, ſtypticis, & rebus alijs parum accidis, præſertim primum aut ſecūdum [caloris aut frigoris] gradum non excedentibus, quibus natura gaudet. In ſingulis autē tribus modis prædictis, cor vitæ theſaurum roborare conuenit.*

ANT. IN confortatione aūt ſtomachi debilis ſunt tria regimina. Primū eſt abſciſſio rei lædētis, ſicut te ſcire fecimus. Secundū vt adminiſtres quæ auferūt laſſitudinem ſicut etiam diximus. Tertium eſt vt adminiſtres ex cibis & potib⁹ & alijs generib⁹ adminiſtrationū oē id in quo eſt cōfortatio, & virtutis reparatio cum auxilio aromaticorum ſtypticorum & rerū paucæ acetoſitatis, & rerū earū proprie quę ſunt in primo gradu, aut ſecundo in quibus natura delectatur. & non prætermittas in hoc triplici regimine quin confortes cor, quoniam eſt theſaurus curæ.

Canon quintus.

SYL. *VAcuat ex ventriculo materia, ad ipſum affuſa, iterum recipi in eundem prohibebis bifariam, primo materiæ ad contraria reuulſione, per frictionem extremorum & alia iam dicta, præter balnea. ſecundo, virtutem vētriculi in vnū cogendo, ipſumq; ventriculum roborādo, ne humores ab alijs partibus tranſmiſſos recipiat. Virtus namq; vnita contrariū fugat, non admittit.*

Poſtquam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 119 sur 1089

ANT. POſtq; aũt euacuaueris ſto. ab humore ad ipſum effuſo, et velis ne ad hoc iterũ recipiat, regimẽ erit duplex. primũ eſt cõuerſio materiei, quæ effunditur ad diuerſum eius, ſicut iã dixim⁹ et fricatio nibus extremitatũ & alijs præter balnea. Secundum eſt virtutẽ ſto. coadunare & confortare ipſum, vt non recipiat quod ad ipſum effundit ex mẽbris alijs. virtutis enim vnitæ eſt non recipere, ſed fugare contrarium.

MON. In iſta parte ponit curam quãdo prouenit debilitas propter inordinatam euacuationem med. at diuiditur in duas. nam primo ponit curam eius quãdo medicina euacuat bonum humorem. ſecundo ponit curam eius quando prouenit ab ea excoriatio. ſecunda ibi. Si autem fuerit propter excoriationem. prima in duas, quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo ponit curam quando pars medicinæ adhæret villis ſto. ſecunda ibi. Et ſi fuerit. Legit omnes partes ſimul vſq; in fi. cap. & patet totum.

De ſiti quę accidit poſt purgationẽ. Cap. 6.

SYL. Hæ propè ola ex commentario Gal. I aph. 19. lib. 4. *SItis ante interdum fit, quam purgatorium medicamentũ vacuet, interdum purgationem ſequitur. eſt quãdo immodicam purgationem.*

QVandoq; ſitis ſuperoccupat purgationẽ antequam euacuet, qñq; ſuccedit ei, & quandoq; ſuperfluitati operationis eius.

MON. Meſ. docuit ſubuenire accidentibus quibuſdam quæ ſuperueniunt ſto. ex phar. ſolutiuo quæ quidẽ accidentia adueniunt attractiuæ, retentiuæ, digeſtiuæ, & expulſiuæ ſto. In iſto cap. eſt eius intẽtio nos docere ſubuenire alteri accidẽti quod ſe tenet ex parte virtutis appetitiuæ ſto. tale aũt accidens non eſt niſi duplex. ſ. fames & ſitis, tamen quia vt plurimum ex phar. ſolutiuo aduenit ſitis, nõ autem fames. hinc eſt cp Meſ. docet ſubuenire ſiti quæ aduenit ex phar. ſolutiuo. & primo præmittit quotuplex ſit ſitis, ponit etiã eius cauſas. ſecundo ponit eis curationẽ. ſecunda ibi. Circa ſi. cap. Dico autem cp ſiti. prima in duas. Primo præmittit quot ſint modi ſitis qui aduenĩt ex phar. Secũdo eius cauſas declarat. ſecunda ibi. Super occupatiua aũt. ſuper occupat. i. antecedit ſuccedit ei nõ ſuperfluę euacuationi, ſed debitæ, & ex hoc apparet hoc quod conſueuerunt cõiter dicere veteres cp triplex ſit ſitis aduẽiens ex pharmaco. ſ. ſitis præoccupans pharmacum ſiue antecedens operationẽ pharmaci, ſitis ſuccedens ſufficit purgationi, & ſitis ſubſequens ſuperfluam euacuationem, tamen quomodo iſti modi ſitis differant ſtatim apparebit. Deinde cum dicit

SYL. Sitis à calido vel ſicco vel vtroque lib. 1. ſimp. ca. 30 *Si ante vacuationem excitetur ſitis, eius cauſa eſt vel medicamentum, vel ventriculus, vel humor vacuandus. Medicamentum quidem calidum, acre, ſalſum, amarum, aut aliter deſiccans, uentriculus vero natura calidus aut ſiccus, aut calidus ſimul & ſiccus; humor calidus & acer, vt bilis, flaua præſertim, & ſalſa pituita ventriculo conſuetior.*

ANT. Cauſæ ſitis ſuperoccupãtis medicinã ẽ triplex. Super occupatio autẽ ſitis ſit, aut pp aliquid quod eſt ex parte medicinæ, aut pp aliquid quod eſt ex parte ſtomachi, aut pp aliquid quod eſt ex parte ei⁹ quod eſt euacuãdũ. Diſpoſitio vero medicinę ſit cauſa, ſitis, ſi calida ſit, aut acuta, aut ſalſa, aut amara, aut qũlibet deſiccatiua. Et diſpoſitio receptoris ſit cauſa huius ſi poſitus ſit proprie ſub dominio caliditatis, aut ſiccitatis, aut amborum. Euacuandæ aũt materiæ diſpoſitio eſt cauſa huiuſmodi qñ eſt receptor poſitus ſub dominio humorum calidorum & acutorum ſicut choleræ rubeę proprie, aut humoris ſalſi.

MON. In parte iſta ponit cauſas talium modorũ ſitis, aſſignando cum hoc differẽtias inter eos. Et primo ponit cauſas ſitis præoccupantis ſiue præcedentis euacuationẽ pharmaci, ſecundo ponit cauſas ſitis ſuccedẽtis conuenienti purgationi, tertio ponit cauſas ſitis ſubſequentis ſuperfluam euacuationem, ſecunda ibi. Si autẽ ſto. poſitus fuerit. tertia ibi. ſuperfluitati autẽ operationis. Prima in duas, primo docet cognoſcere talem ſitim præoccupantem per cauſas, ſecundo per ſigna ibi. Qui ſi cum. Vel poteſt dici cp hic declarat quod dixerat in primo, & diuiditur in duas, primo prẽmittit quot ſint illæ cauſæ talis ſitis præoccupantis, ſecundo illas cauſas declarat. ſecunda ibi. Diſpoſitio vero. & hæc in tres ſi volum⁹. primo declarat cauſam ſitis quæ ſe tenet ex parte medicinæ, ſecundo declarat cauſam ſitis quæ ſe tenet ex parte ſuſcipientis eã, tertio declarat eam quę ſe tenet ex parte hu. ſecunda ibi. Et diſpoſitio. tertia ibi. Euacuandæ autem. has omnes legit ſimul. ſuperoccupatio autẽ ſitis. i. ſitis quæ aduenit poſt phar. ſolutiuum autequã euacuet ſi calida ſit aut acuta &c. Sed tu dices, ergo non aſſumptione phar. ſolutiui aduenit hæc ſitis præoccupans, cum omne phar. ſolutiuum ſit calidum & ſiccum. Solue cp licet omne phar. ſolutiuũ ſit tale, non ſemper inducit hanc ſitim, nam in omni actione non ſolum oportet cp ſit ibi fortitudo agentis, ſed ibi debet eſſe diſpoſitio patiẽtis, & quia non oẽs homines habent ſto. diſpoſitũ ad talẽ ſitim ex phar. ideo non oẽs talem ſitim incurrunt, & diſpoſitio receptoris ideſt ſtomachi aut aliarum, ſicut ſi eſſet aliquis ſtomachus cholericus poſitus eſt ſub dominio &c. aut etiam ſi medicina illos hu. acutos attraxit ad ſtomachum. Deinde cum dicit.

SYL. *Hic autẽ cum medicamẽto vbi vacuatus erit ſitis ceſſat, niſi forte is humor imtemperiem in parte reliquerit.*

ANT. Qui ſi cum humiditate operationis medicinæ educentur, ſitis reprimitur niſi forſitã malitiam cõplexionis dereliquerit.

MON. Modo docet priuate cognoſcere talem ſitim præoccupãtem. ſitis. ſ. præoccupans reprimitur, & ex hoc apparet differentia inter ſitim præoccupantem & alias duas ſpecies ſitis, primo ex parte cauſæ, nam ſitis præoccupans aduenit qñ ex parte hu. ſed ſitis ſuccedẽs aut ſubſequẽs nõ aduenit ab iſtis tribus cauſis ſed aduenit ab euacuatione inquãtum euacuatio eſt differunt etiam ex tempore, nam ſitis præoccupans ſit anteq; phar. ſolutiuum euacuet & ideo vocatur præoccupans, ſed alĩ duo modi ſitis fiũt poſtq; iam pharmacũ ſolutiuũ incipit operari, ſiue ſuperflue, ſiue non ſuperflue operetur, differunt ẽt in tpe remotionis eius qm̃ ſitis præoccupans, vt ipſe ponit remouet euacuatione procedẽte, ſed aliæ duæ ſpecies ſitis non remouẽtur, immo magis intendunt euacuatione procedente. Deinde cũdicit.

SYL. Aphor. 19. li. 4. ad hoc diuerſus ẽ. *Si autem ventriculus humore craſſo, lento, & pituitoſo abundat, ſitis non gignitur. Hoc autem vi purgatrice medicamenti vacuato, ſitim ſuccedere bonum eſt. Id quod Hippocrates innuit hoc aphoriſmo. Si quis ob ſuam plenitudinẽ non ſitiat purgatus, iterumq; ſumpto medicamento non ſitiat, iterum atq; iterum purgandus eſt, donec ſitiat.*

ANT. Si aũt ſtomachus poſitus fuerit ſub dñio humorum pinguium, viſcoſorum, & phlegmaticorum, ſitis non fit. Sed ſi tunc cum bonitate operationis medicinæ ſuccedat ſitis, bonitatem acquiſitam per eam ſignificat.

MON. In parte iſta ponit cauſas ſuccedentis ſitis ſufficienti purgationi & primo facit hoc, ſecundo quæ dixerat confirmat auctoritate Hip. & Gal. & aliorũ expoſitorum. ſecũda ibi. Et hoc eſt id quod dicit Hip. non ſit ſitis. ſ. præoccupans. ex his verbis duo licite excipimus, primũ eſt quæ ſit cauſa huius ſitis, quia eius cauſa eſt euacuatio debita humoris qui debet euacuari, & p hoc differt hæc ſitis à prima, eo cp hæc ſitis non fit ante euacuationem, immo eã cõſequitur quod non eſt ſic de ſiti præoccupante, & hęc ſitis intenditur magis euacuatione procedente & non remittitur, vnde quanto plus procedit euacuatio cõueniens & debita tanto magis hæc ſitis augetur, ſed prima ſitis remouetur per euacuationẽ factam à phar. Secundũ quod cõcipimus ex his verbis eſt in cuius euacuatione hu. cõfiſtat hæc ſitis, cuius etiã membri ſit hæc ſitis, quia. ſ. paſſio ſto. eſt, nam licet conſecutiue & per accidens ſitis poſſet euenire propter inanitio

nem

nem aliorum membrorum, principaliter tamē aduenit propter passionem sto. & est eius passio, consistit etiam hæc sitis in euacuatiõe debita humoris pinguis, & phlegmatici, nam sitis præoccupans non aduenit propter humo. phlegmaticum, nam hu. phlegmaticus sui frigiditate & humiditate illam mitigat in princip. & ideo quãdo isti hu. purgãtur conuenienter aduenit hæc sitis, & omnino non erit signum euacuationis hu. cholerici, cũ humo. cholericus ante quam euacuetur possit sitim facere, quod non est sic de humo. phlegmatico, nã sicut sitis principaliter est passio sto. & ex consequenti aliorum membrorum, ita sitis hæc succedens sufficienti purgationi principaliter est signum humo. qui debet conuenienter euacuari & debite à medi. solu. nõ aũt est signum aliorum nisi per accidens, & ex consequẽti.

Deinde cum dicit.

SYL. † αθρόως Græce, vulgo simul, & semel. Rufus ephesi° medic° carpit.

Qua sentẽtia voluit Hippocrates, vt Rufus est interpretatus † confertim exquisitissime corpus esse uacuandum, donec sitiat. Rufus autem male oblitus erat sermonem hunc Hippocratis in Epidemijs dicentis, per opus medicamenti purgatorij non veniendum esse ad vltimam vacuationẽ, quod hæc natura terret. Ob id salubrius putauit Galenus, vacuationem iterare, quam semel multam facere. Hac igitur ratione sitis à purgatione laudatur. Sitis vero illa laudabilis Ioannitio significatur, cum qua simul adsint etiã laudabiles et legitimæ, leuitas, iucunditas, quies.

ANT. Purgatio ẽ laudabilis cũ ad eã sequit sitis leuitas iocũditas & ges

Et hoc est illud quod Hipp. verificauit, dum dixit. Non sitientem propter plenitudinem suam, & iterum assumpto pharmaco non sitientẽ, oportet denuo ac denuo sumat vsq; dum sitiat. Et æstimauit Ruffus oportere semel simulq; fm sententiam Hip. exquisitissime euacuare vsq; dum succedat sitis, & non est recordatus sermonis eius in epidemijs. Nõ oportet inquit ad vltimũ peruenire euacuationis cum opere cathartici. Terret. n. ex hoc natura. Et dixit Gal. elegi ex duabus vijs hanc incolumiorem, qm̃ melior est iteratio q̃ multiplicatio. Laudatur aũt sitis secundum hanc intentionem post purgationem. Et dixit Ioannitius significatio laudabilis est sitis talis, & proprie dum continuantur aliæ tres significationes laudabiles, quæ sunt leuitas, iocunditas, & quies.

MON. Quod dixerat confirmat autoritate Hippo. & aliorum expositorum, & primo hoc confirmat autoritate Hip. siue pertractat quod dixerat autoritate Hip. secũdo Gal. tertio Ioannitij dictum Hip. exponentis, secũda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi, & dixit Ioannitius. prima in duas, primo facit hoc, secundo remouet quendam falsum intellectum, quem habebat Ruffus circa dicta Hip. secunda ibi. Et æstimauit Ruffus. quod Hip. verificauit in 4. particula aph. quicunq; in pharmacijs purgati non sitiunt &c. denuo, i. consequenter siue continuo, & dixit Hip. scilicet in secunda particula aph. illo cañ. fm multum & repente &c. leuitas qñ euacuatur quale oportet, tale autẽ est nociuum, iocunditas, quantum ad sanationem ægritudinis siue alterius malæ dispositionis in hoc corpore existentis, & quies quantum ad tolerantiam virtutis, quando enim hæc tria ex siti aduenium, tunc sitis est laudabilis. Tunc enim significatur q̃ talis euacuatio facta à pharmaco confert corporibus, quia euacuat quale oportet, quia nociuum & non iuuatiuum, tunc enim hæc sitis non esset cũ iucunditate & leuitate, & hæc sitis p̃ hæc differt à prima eo q̃ sitis præoccupãs non aduenit cũ alleuiatione eo q̃ in tali siti adhuc nõ incipit euacuari materia nociua, immo quandoq; aduenit dolor & commotio materierũ quæ non euacuantur, vnde sine alleuiatione exisit, differt etiã hæc sitis à tertia specie, eo quod tertia sitis non aduenit cum tolerantia infirmi, nam per euacuationẽ superfluam non solum euacuantur hu. nociui, immo etiam iuuatiui: quod non est de hac siti. Deinde cum dicit.

Immoderatæ autem actioni purgantis medicamenti succedens sitis, ab Hippocrate nõ intelligitur, quod inanitio immodica hecticam, & attenuationem ventriculi, & sitim, et asperitatem excitat, estq; illa terroris signũ potius, quàm commodi alicuius. SYL.

Superfluitati aũt operationis cathartici succedẽs sitis non est quã Hip. considerat. Superflua enim inanitio in hecticã & extenuationẽ stomachi, & sitim & asperitatẽ cadere facit. Vnde pl⁹ terroris q̃ bonitatis signũ ẽ. ANT.

Modo determinat de causis sitis sequentis euacuationẽ superfluam. nõ est quam Hip. considerauit. s. in aph. præal. Deinde cum dicit. MON

Siti vero quã Hippocrates intellexit, nullis opus est remedijs, præterquã tolerantia, & somno. His enim duobus sic sedatur, vt etiam probius coquat ventriculus. Ne igitur tam confidenter potum multum mox propines. Hic enim virtutẽ abolet, sitimq; potius auget q̃ minuat. Ad hæc obstructiones prauas excitat, quibus hydrops interdum succedit. SYL.

Dico aũt q̃ siti quam Hip. considerauit obuiãdum non est, nisi cum tolerantia & somno. Sedant. n. eam ad hoc vt confortetur digestio. Neq; cõfidas in exhibitione multi potus subito. Destruit. n. virtutẽ, & addit potius ad sitim q̃ minuat, & facit cadere in oppilationes malas, & causam ad hydropisim. ANT.

Modo ponit curationem istorum modorum sitis & primo ponit curationem sitis succedentis conuenienti purgationi, secundo ponit curationem sitis præoccupantis purgationem, tertio ponit curationem sitis sequẽtis superfluitatẽ purgationis. secũda ibi. In siti aũt facta, tertia ibi. Succedẽs aũt. Cum tolerantia & somno factis. s. assumptionem cibo rum & potuũ, nam hæc sitis non aduenit nisi propter fatigationem & motum factum in humorem, hæc aũt remouẽ tur propter quietem & somnum, & addit potius ad sitim, nam talis superfluus potus stomachũ aggrauat, qui aggrauatus non debite illum potest digerere, nec in cibũ conuertitur bene, nec humectat vel restaurat. vel potest hoc esse quia ex eius mala digestione eleuantur fumi aliqui mali q̃ peruenientes ad meri & os illam excitãt, & hæc est causa quare illi qui sitiunt siti præter naturã quanto plus bibunt tanto plus sitiunt. Deinde cum dicit. MON.

Quum vero sitis est à calore ventriculi, blande tractanda est, quoad medicamenti purgantis actio erit absoluta. Tunc enim si ventriculi intemperies perseueret, sitim curato his, quæ intemperiem conuenienter permutant. Cauẽdum autem tibi est, ne naturam potu multo obruas, cum sitis potius frãgenda sit his, quæ lambendo sumuntur, qualia multa doctis scribuntur. SYL.

In siti aũt facta pp calorem stomachi, cura est blandiri ei vsq; dum cathartici cõpleatur operatio. Et post illud si malam complexionẽ dereliquerit cura sitim. Curetur aũt cum eo quod faciat permutationem ei⁹ cum eo quod conuenit. Et caue ne suppedites naturam cum administratione multi potus, sed frãge sitim cũ aliquo quasi labendo ex his quæ sapientes scripserunt. ANT. Quid agendũ siti proueniẽti ex parte susci pientis.

Modo ponit curam sitis præoccupantis propter calorẽ, scilicet proprium stomachi quæ est stomacho præter naturam eueniens, vel propter calorem factum à medicina vel ab hu. illuc attracto vel extracto blandiri ei, nam si des potum ante operationem, posset prohibere eius perfectam operationem, & ideo debes blandiri, confortare etiam eum vt ipse potu abstineat. si tamen nõ potest à potu abstinere, debes sibi exhibere talẽ rem potabilẽ quæ ei non noceat nec medicinæ. Et ideo debes sibi dare de aliquo syrupo, sicut syrupo violato vel rosato vel nenufarino, aut de aqua zucari, aut de aqua hordei, aut dare sibi aliquod pyrũ, seu pomum Documẽtũ in actu practico.

mum ſtipticum, vt citonium, quæ quidem habẽt corrobo rare operationem phar. aut pilulas bichichias quæ omnia habent ſitim ſedare, & etiam ſapientes ſcripſerunt ſicut eſt ſuauis liquor &c. Deinde cum dicit.

SYL. Vt ſiccitatẽ emendat Gal. lib. 7. Meth.

Si denique ſitis vacuationem immoderatam ſequatur, modis omnibus totaq; victus ratione humecta, cautione tamen interim adhibita, vt coctio ſumptorum fiat, et prædictis roboretur.

ANT.

Succedens aũt ſitis ſi ſit inanitionis ſuperfluæ, cura eſt oẽ regimẽ addens ad humectationem cum ratione digeſtionis & confortatione ex his quæ dicta ſunt.

MON.

Modo ponit curationem ſitis ſequentis ſuperfluam euacuationem quæ dicta ſunt, ſcilicet in cap. de nocumentis quæ accidunt ex euacuatione ſuperflua.

De ſingultu qui accidit poſt purgationem. Cap. 7.

SYL. Sic. Gal. in ſympto. dif ſe. & apho. 3 lib. 7.

Singultus eſt ventriculi motus conuulſorius, à re ipſa noxia excitatus, ſeu eſt partium ventriculi motu violento aggregatarum contractio. Is autem medicamento purganti aut interuenit, aut ſuccedit.

ANT. Singultus aut ſuperuenit purgatiõi aut ſequitur.

Singultus eſt motus ſpaſmoſus ſtomachi fact9 à re nocente, qua fit contractio partiũ eius aggregantiũ ſeipſas ſorti motu. Cuius euentus in pharmacia accidit duobus modis. Aut enim ſuperuenit purgationi, aut ſequitur eam.

MON.

Modo ponit curam alterius accidentis quod ſe tenet magis ex parte operationis corruptæ ipſius ſto. tale autem eſt duplex. ſ. ſingultus & dolor ſto. primo ergo ponit curam ſingultus ſtomachi, ſecundo ponit curam doloris eius, ſecunda ibi. Accidit autẽ. Prima in duas, quia primo inquit quid eſt ſingultus, ponit etiã eius cauſam ſimul ponendo cum hoc eius diſtinctionem, & in ſecunda parte ponit eius curam. ſecũda ibi. Et dico ꝙ factus. Prima in duas, primo ponit quid eſt ſingultus, & eius dſtinctionem, ſecundo ponit eius cauſas. ſecũda ibi. Superuentio autem eius. prima in duas, primo oſtẽdit quid ſit ſingultus, ſecũdo ponit eius modos ſeu diſtinctionem. ſecunda ibi. Cuius euentus. ſpaſmoſus, non tamẽ eſt vere ſpaſmus, eo ꝙ ſpaſmus nõ eſt paſſio niſi membri lacertoſi cuius eſt voluntarius motus, modo ſto. non eſt membrum lacertoſum, poteſt tamen aſſimilari ſpaſmo inquantum fit cõtractione partium ſtoma. contractio partium ſcilicet verſus membra ſuperiora propter expulſionem nociui. Deinde cum dicit.

Dſia inter ſpaſmũ & ſingultum

SYL.

Interuenit quidem, nunc medicamenti purgantis ratione, nunc ob materiæ, per ipſum motæ naturam. Medicamenti ratione, quia ipſum aut ſuo calore immodico & acrimonia mordet ventriculum, aut ſiccitate eundem corrugat et coarctat. Ob materiæ vero per medicamentum motæ naturam, cum ipſa in ventriculum effuſa aut calida acris mordax, ſuo morſu conulſionem excitat, aut craſſa frigida eundem grauat & replet, aut in flatum eſt ſoluta craſſum, replentem ac extendentem ipſius tunicas.

SYL. Cãe ſingulᵗ ſuperueniẽs purgationi.

Superuẽtio aũt eius interdum eſt pp catartici diſpoſitionem, interdum pp diſpoſitionem materieri motæ per ipſum. Diſpoſitio autem catartici, aut eſt caliditas excedens nocẽs mordicatione ſua, aut eſt ſiccitas corrugãs & coarctans. Factus aũt à materia quã mouit catarticũ eſt, qñ accidit vt moueatur, aut materia calida acuta mordicatiua, & effundatur in ſtomachum inducens nocumentũ cõtractionis mordicatione ſua, aut craſſa, frigida, aggrauans, & replens, aut vt diſſoluatur ventoſitas craſſa replens & extendens tunicas eius.

MON.

Quia ſecundam partem legit ſimul cum prima. In parte iſta ponit eius cauſas, & primo ponit cauſas ſingultus præ occupantis, & ſecundo ponit cauſas ſingultus ſubſequẽtis purgationẽ, ſecunda ibi. Succedens autem. Prima in duas, primo ponit quandam diuiſionem huius ſingultus ratione duplicis materiæ, declarat tamẽ primo diuiſionem ſingultus præoccupantis vt aduenit magis ex parte catartici. ſecundo vt aduenit magis ex parte materiæ commotæ per ipſum. ſecunda ibi. Factus autem à materia. Legit ambas ſimul. nocumentum contractionis mordicatione ſua, nam tunc ſtomachus quærens nociuum expellere, & fugans id quo contriſtatur contrahitur, Deinde cum dicit.

SYL. Li. 7. Met.

Succedit autem ſingultus actione medicamenti purgãtis, ob ſiccitatem ab immodica uacuatione excitatam, & eã aut nondum conſumatam, aut confirmat proximam, quæ Hippocrati ſignum eſt læthale.

ANT. Cãe ſingulᵗ aduenientis poſt operationem pharmaci. Cura illius ſingultus.

Succedens autem ſingultus operatione catartici eſt ille qui fit à ſiccitate acquiſita per exceſſum euacuationis ſuperfluæ, quæ aut nondum eſt confirmata, ſed eſt vt confirmetur: aut iam confirmata eſt, et eſt ſicut narrauit Hip. ſignificatio timoris.

Modo ponit cauſas ſingultus ſequentis euacuationem ſuperfluam. narrauit Hip. ſcilicet in quinta particul aphor. ſpaſmus & ſingultus poſt nimiam inanitionem malum. Deinde cum dicit.

SYL. Initio, pgn

Singultus vero quem medicamentum purgans per ſe excitauit, curatur his viciſſim adhibitis, quæ ipſius virtutẽ alterant. Ob materiæ vero naturam factum curabis, blande acrimoniam ipſius frangẽtibus. donec ipſa materia vacuetur, qñ etiam veſtigia ab ipſa ventriculo impreſſa alterare oportet.

ANT.

Et dico ꝙ factus pp illud quod eſt ex parte catartici, curatur cum adminiſtratione ſucceſſionis rerum alterãtium virtutum eius. Et factus à materia quam mouit catarticum curatur blandiendo acumen eius vſq; dum euacuetur cum ſucceſſione alterantium, quod de veſtigijs impreſſionum remanet,

MON.

In parte iſta ponit curam ſingultus, & diuiditur in duas partes, quia primo ponit curam ſingultus præoccupantis. ſecundo ponit curam ſingultus ſequentis ex ſuperflua. euacuatione. ſecunda ibi. Factus aũt à ſiccitate. Prima in duas, primo ponit curam ſingultus præoccupantis vt euenit magis ex parte catartici, ſecundo vt euenit magis ex parte materiæ per ipſum commotæ. ſecũda ibi. Et factus à materia. totum eſt notum. Deinde cum dicit.

SYL.

Factus vero ſingultus à ſiccitate non conſummata, humectantibus iuuatur, quin & interdum ſanatur. A ſiccitate autem velut ſigillo impreſſa, & conſummatæ propinqua, vix ſanatur, vt inquit Hippocrates in Aphoriſmis. Id quod eo poſteriores quoq; aſſeruerunt.

ANT. Spaſmᵒ & ſingultus poſt nimiã inanitionẽ malum.

Factus aũt à ſiccitate nõ confirmata iuuatur adminiſtratione humectantiũ. Et aliqñ remouetur. A ſiccitate aũt factus quæ iam ſigillauit, curam vix habet ſicut dixit. Hip. ĩ aphoriſmis, & poſteriores poſtea aſſeruerũt.

MON.

Ponit curam ſingultus ſequentis ſuperfluam euacuationem, & primo ponit eius curam quando ex tali ſuperflua euacuatione aduenit ſiccitas non confirmata, ſecũdo quando aduenit ſiccitas in ſtoma. confirmata, ſecunda ibi. A ſiccitate aute n. ſiue à cura eius ſe excuſat, & notum eſt.

De dolore ſtomachi poſt purgationem. Cap. 8.

Dolor ab alteratione ſubita aut ſolone cõtinui G. vt hic Meſuę

Dolet ventriculus poſt purgationem vel ob intemperiẽ ipſius æqualem vel in æqualem, à medicamento purgãte excitatam; aut ab eodem vlceratus; aut flatu calido acri pungente, vel craſſo frigido, quem medicamentum in ventriculo mouit, non diſſipauit.

Accidit

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 122 sur 1089

Cãæ doloris ſtõi accidentes poſt purgationem.

ACcidit aũt malitia complexionis ſimilis vel diuerſa quam ſigillauit pharmacum, aut ab excoriatione facta ꝓpter illud, aut ex ventoſitate acuta pungitiua calida, aut vẽtoſitate craſſa frigida mota per ipſum & non reſoluta.

MON. In parte iſta docet curare dolorem ſtomachi qui aduenit ex catartico. Et primo ponit eius cauſas, ſecundo ponit curam eius indicationem ſumendo ab illis cauſis. ſecunda ibi. Qui ſi fuerit. accidit autem dolor ſtomachi â malitia ipſius complexionis ſimili. Cõtra nam mala complexio ſimilis, eſt mala cõplexio æqualis, modo mala complexio æqualis non eſt cauſa doloris, Vt Aui. ponit primo cañ. ſecunda. c. de cauſis doloris, & Gal. in libello de malitia complexionis diuerſæ. Ad hoc poſſumus reſpondere vno modo ꝙ iſte dolor fit â mala complexione compoſita. Vel aliter per expoſitionem textus vt intelligamus malam complexionẽ compoſitam cum materia, poteſt enim pharmacum ex ſui ſola qualitate inducere hunc dolorẽ. Vel tertio modo poſ-
Mala cõplio æqualis triplex. F ſumus ſic reſpondere, propter quod aduertẽdum ꝙ aliqua mala complexio poteſt dici ſimilis & æqualis quo ad partes ſubiecti quod alteratur, quia fit in omnibus, ſed nõ quo ad gradum, nam poſsibile eſt ꝙ aliqua mala complexio calida in primo gradu ponatur ſic in omnib⁹ partibus membri alicuius, vnde erit æqualis quo ad partes ſubiecti, ſed non erit æqualis quo ad gradum caliditatis, nam vlterius poteſt in tali complexione alterare membrum ad vlteriorem gradum caliditatis. Scdo mõ. Secundo modo dicitur aliqua mala complexio æqualis eonuerſo, quia eſt æqualis quo ad gradum qualitatis, ſed non quo ad partes ſubiecti, ſicut ꝙñ in apoſtemate tota materia fluxit ad locũ, & amplius nihil eius reſtat fluendũ, eſt enim tunc ægritudo non æqualis quo ad partem ſubiecti, ſed quo ad gradum qualitatis, eo ꝙ nihil amplius de gradu qualitatis hui⁹ hu. reſtat fluẽdum vel fiendum, licet hoc modo, ſecundo, poſſemus melius dicere. ſ. ꝙ apoſtema eſt ęgritudo facta, qñ amplius ei⁹ Tertio mõ nihil reſtat fiendum non ꝙ ſit æqualis proprie. Tertio mo G do dicitur aliqua mala complexio æqualis quo ad gradũ, & quo ad partes ſubiecti, nam in ipſa integre & pfecte oẽs partes ſubiecti ſunt alteratæ, & de hac loquẽs Gal. in libello de malitia complexionis diuerſæ dicebat, ꝙ in ipſa integre & perfecte mẽbra fm oẽs eorum partes, quia fm vltimum gradum ſunt alterata, modo ſi loquamur de prima mala complexione æquali dico ꝙ in ea poteſt fieri dolor, quia continue poteſt tale membrum vel corpus in quo ipſa eſt alterari, vnde videmus ꝙ hecticus ſentit caliditatem, ephimericus ſentit etiam caliditatẽ ex cibo exhibito poſt vnam horam vel duas, ſi etiam loquamur de ſecunda mala complexione in ea etiam fit dolor, vnde ꝙ̃ꝙ̃ apoſtema ſit ægritudo facta, adhuc membrum ſentit dolorẽ in tali apoſtemate pp extenſionem illic factam â materia apoſteman te, ſed in tertia nunquam fit dolor cum perfecte ſit facta alteratio ad id quod præter naturã, dolor aũt habet fieri per remotionem bonæ complexionis, modo Meſ. loquebatur de prima & ſecunda mala cõplexione æquali, nõ de tertia. H

Deinde cum dicit.

SYL. Lib. 6. ſani. uend. æ. & ib. 7. Met. Gal. ibidẽ. G. li. 5. me. *Si intemperies eſt, eaque ſola, curabitur contrarijs alterantibus quantum conuenit. Si vero non ſola eſt, ſed cum materia, ea prius coquenda, poſt vacuanda. Si vlceratus eſt ventriculus, hæc ſolutio continui curanda remedijs à nobis dictis. Si à flatu calido aut frigido, reſoluatur his remedijs, quæ docti ſcripſerunt.*

ANT. De cura. Quod ſi fuerit malitia cõplexionis, cura eſt permutatio illius cum eõ quod cõuenit ſi eſt ſine materia. Sed ſi eſt cum materia oportet vt adæquetur & maturetur, deinde expellatur. & ſi fuerit propter ſolutionem continuitatis, curetur ſicut diximus. Si aũt fuerit à ventoſitate calida vel frigida, curetur cum reſoluẽtibus ipſam ex his quæ ſapientes ſcripſerunt.

Ponit eius curam vt aduenit ex mala cõplexione pharmaci, ſecundo vt aduenit à ſolutione continuitatis factæ â pharmaco, tertio vt aduenit ex ventoſitate. ſecũda ibi. Et ſi fuerit. tertia ibi. Si aũt fuerit. legit oẽs ſimul. Si eſt ſine materia, & per hæc poſſumus habere illud quod dicebatur ſtatim ſolutione alterius quæſtionis, ꝙ ipſe ibi per malam cõplexionem ſimilem intelligebat eam quæ eſt ſine materia, & per diuerſam eam quæ eſt cum materia, hæc enim nunc dicta conſonant illis dictis in prima parte capituli, propter ſolutionem continuitatis, nam iſta ſolutio cõtinuitatis, aut eſt noua, aut antiqua, qa emittat pus aut ſaniẽ. ſi eſt noua, curatur cum incarnatiuis: ſi eſt antiqua, curatur primo cũ lauatiuis & abſterſiuis illius putredinis, poſtea cum incarnatiuis. à vẽtoſitate, & hæc etiam poteſt curari cum ventoſis poſitis ſuper os ſtomachi, aut ſuper vmbilicum, aut poſitis ſuper ſphondiles coſtarum, quæ maxime reſpiciunt ptes ſtomachi, inueniturq; id bonũ remediũ, nam accipit calidus panis extractus de furno, poſtea ſcinditur per medium, facto hoc accipitur oleũ & mel & cum eo cõmiſcentur, poſtea emplaſtratur ſuper ſtomachum, multum enim cõfert in tali dolore ſtomachi qui aduenit â vẽtoſitate &c. Emplã ſto. ventatem.

De excoriatione viſcerum poſt purgationem. Cap. 9.

SYL. *INteſtina vlcerantur aut à medicamenti facultate, aut materia acri, incidente, vlcerante, à medicamento mota. Dixi mus aũt medicamenta, quibus eſt incidendi ac vlcerandi proprietas. De hiſq; iterum dicemus in ſimplicibus. Diſtinguẽda vero tibi ſunt inteſtina vlcerata, ſint ne ſuperiora ſeu tenuia, aut inferiora & craſſa, aut media. Quam rem ex ſitu doloris et punctuæ diſcernes, ſtrepitum [βοgβογγμους Græci, vulgus gurgulationes vocat] differentijs, et alijs ſignis, quæ à peritis medicis conſcripta ſunt.*

ANT. Cãæ. excoriationis ſcerũ ac dentis pẽ aſſumptionem pharmaci. ACcidit excoriatio viſcerũ aut pharmaci virtute aut materia acuta mota ꝑ ipſum inciſiua, aut vlceratiua. Et nos iam diximus medicinas, quarũ proprietas eſt ſcindere & excoriare, & loquemur de eis in particularibus. & tua quidẽ intereſt vtrũ in ſuperioribus excoriatio ſit cognoſcas, aut mediis, et ſcir illud ꝑ differentias ſitus doloris & punctuæ, & per differẽtiæ ꝓceſſus gurgulationis, & ꝑ alia q̃ ſapiẽtes ſcripſerunt.

Meſue tradidit curam quarundam ægritudinum quæ ſtomacho aduenium ex aſſumptione pharmaci. In parte iſta tradit curam quarundam ægritudinum quæ in inteſtinis aduenium etiam ex aſſumptione phar. & diuiditur hæc pars in partes tres, ſicut ſunt tres ægritudines illę quæ inteſtinis proueniunt ex phar. quarum curã hic tradit. primo ergo tradit curam excoriationis inteſtinorum, ſecundo tradit curam fluxus ſanguinis ab inteſtinis, tertio tradit curã tenaſmonis. ſecunda ibi, in ſequenti cap. Accidit ab excoriatione. tertia ibi, fit ab excoriatione: prima in duas, primo tradit cognitionem huius excoriationis per cauſas. ſecũdo ratione locorũ quibus aduenit. ſecũda ibi. Et tua quidẽ intereſt. Et iam diximus. ſ. in generalibus capitulis, ambas legit ſimul, per differẽtias ſitus doloris hoc modo, qa ſi dolor eſt in partibus ſuperioribus, tũc excoriatio eſt in inteſtinis ſuperioribus, ſi in inferioribus, tũc excoriatio eſt in ĩteſtinis inferioribus, ſi medio modo, medio modo eſt excoriatio, qa in ĩteſtinis mediis vt in monoculo vel gracili ſiue inteſtino yleon. & ꝑ differẽtias dolorũ hæc cognoſcuntur, qa ſi dolor iſte eſt ꝓoratiu⁹, ac ſi videant inteſtina terebello perforari, tunc excoriatio eſt in inteſtinis inferioribus: ſi aũt dolor iſte eſt pungitiuus, tũc excoriatio eſt in inteſtinis ſuperioribus, ſi medio modo ſe habet in mediis locis, & ꝑ differẽtias ſcientiæ proceſſus gurgulationis, nã ſi gurgulatio multũ durat intus antequã ad extra propellatur tũc defectus eſt in ſuperiorib⁹ inteſtinis, ſi non, in inferioribus, ſi medio modo, in locis mediis, & hoc cognoſcit ex modo ꝑmixtionis corticũ inteſtinorũ cum alijs ex ſęcibus, tũc excoriatio

MON.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 123 sur 1089

coriatio eſt in ſuperioribus inteſtinis, ſi autem cum eis non ſit permixtio, tunc eſt in inferioribus, vt ponit Gal. in primo de interioribus, & in ſexto eiuſdem. hoc etiam poteſt cognoſci ex ſubſtantia exeuntis, nam ſi hu. cortices ſint in ſubſtantia ſubtili, tunc venit à ſuperioribus inteſtinis, ſi autem fuerit craſſus in ſubſtantia venit ab inferioribus inteſtinis. Si autem medio modo ſeſe habet in ſubſtantia, tunc venit ab inteſtinis mediis. Deinde cum dicit.

SYL. Gal. lib. 6. loc. affect. cap. 2. *A quibus etiam ratio curandi vlcera inteſtinorum ſuperiorum, inferiorum, & mediorum exacte eſt tradita, & ex illis tibi eſt cognoſcendum.*

ANT. Curam etiam excoriationum tradiderunt qualiter eam quæ in ſuperioribus, aut inferioribus, aut mediis curare conuenit. Et te quidem oportet ſcire illud.

MOND. Modo ponit eius curam, & primo eam quam antiqui ſapientes ſcripſerunt, ſecundo ponit eius propriã curam, ſecunda ibi. Si autem exiſtimetur, & hæc pars etiam diuiditur in duas, primo tradit curã eius vt ꝓuenit magis à med. acuta alterante, ſecundo vt prouenit magis à materia acuta excoriatiua, ſecũda ibi. Et ſi cõtingat à materia: ambas legit ſimul, facta ſit in ſuperioribus vel inferioribus aut mediis, quoniam ſi hæc excoriatio facta ſit in inferioribus inteſtinis tunc debent conſtrui clyſteria, primo ex lauatiuis & abſterſiuis, poſtea facere clyſteria ex conſtrictiuis & ſtipticis. ſed ſi ſit in ſuperioribus inteſtinis debẽt hæc lauatiua & abſterſiua adminiſtrari p os. ſed ſi ſit in inteſtinis mediis debẽt ꝓ vtrunq; locũ adminiſtrari. Deinde cũ dicit.

SYL. *Quod ſi hæc à medicamenti purgantis reliquijs excitata ſuſpicio eſt, curabis virtutem medicamenti frangentibus remedijs, & foras extrudentibus. Si à materia acri & vlcerãte, eã coque, & blande, clementerq; expelle ne noxam noxa cumules. Poſt hęc tergentibus & glutinantibus dictis vtere.*

ANT. Si autem æſtimetur ex veſtigio à medicina derelicto illud accidere, cura eſt cum his quæ virtutẽ medicinæ frangunt, & expellunt à corpore. & ſi cõtingat à materia acuta & excoriatiua, cura eſt adæquatio illius materiei & blãdiri ei poſt illud vt facile expellatur vt non cadat nocumentũ ſupra nocumentum. deinde eſt neceſſarium regimen conſolidatiuum quod diximus.

MOND. Modo ponit eius curam ſecundum propriam appropriationem, vt ipſa ſit magis à med. q̃ frangũt eius virtutem & expellunt à corpore, nam oportet primo remouere cauſam excoriationis, poſtea conſolidare. adæquatio illius materię vt. ſ. bene à corpore expellatur. blandiri ei. ſ. cum lauatiuis, hæc. n. vlcera niſi lauentur non conſolidantur, tũ hæc med. lauatiua non debet eſſe nimis fortis, quia adhæreret in excoriatione, ſed debet hæc fieri cum med. leuiter ablutiua vel lauatiua ſicut etiam hoc modo med. comprimẽs poteſt hanc materiam acutam vlcerantem euacuare, poteſt etiam ſui ſtipticitate conſolidare. quare ſi ita eſt, in hoc caſu eſſet conueniens accipere myrobalanos vſtos torrefactos, & eos exhibere patienti cum aqua plantaginis.

De egeſtione ſanguinis. Cap. 10.

SYL. *Dyſſectio fit cruenta vel inteſtinis à purgatione vlcerationis, vel vaſorum orificijs à medicamẽto mordente vt colocynthide, cucumere agreſti, & ſimilibus, adeo pateſactis, vt ſanguine manent, vel ob id, quod vacuatio tã immoderata per medicamẽti attractionem ſuperfluam excitatur, vt vis naturæ afferatur, cogaturq; ipſa magno ſuo incõmodo ſanguinem trahenti violentius medicamento permittere.*

ANT. Cauſæ egeſtionis ſanguis factæ à pharmaco aſſumpto. Cecidit ab excoriatione viſcerum, aut quia medicina fuit earum quæ aperiunt venas apertione ſuperflua faciente emanare ſanguinem, ſicut eſt colocynthis proprie, & cucumer aſininus, & ſimilia. aut quia per ipſam peruenitur ad euacuationis vltimum, propter eius attractionem ſuperfluam, quia vis naturæ infertur & cogitur in prę-iudicium eius manare ſanguinem.

MOND. Modo ponit curam alterius accidentis, quod aduenit inteſtinis ex aſſumptione pharmaci, quod accidens eſt fluxus ſanguinis ab inteſtinis, & primo oſtendit quot, & quibus cauſis poteſt venire hæc ſanguinis euacuatio, ſecundo ponit eius curã. ſecunda ibi. Et nos quidem. prima in tres, ſecũdum ꝙ tres cauſas ponit huius fluxus ſanguinis. ſecunda ibi. Aut quia medicina, tertia ibi. Aut quia per ipſam. has tres legit ſimul. Aperiunt venas. i. orificia venarũ, colocynthis proprie, & præcipue quando eſt mala peruenitur ad vltimum euacuationis, nã propter eius ſuperfluam euacuationem eſt ꝙ iã euacuauit omnes aliòs hu. à ſanguine, quare tunc cum in ea aliqua ſeruetur ratio communis euacuãs, euacuabit poſtea vltimo ſanguinem. Deinde cum dicit.

B SYL. Hippo. lib. de nat. humana. *Vlcerum autem curationem iam diximus. Si venarum ora immoderatius pateant, curabis remedijs prius dictis, præſertim quæ partium eſſentiam vniunt, roborant, glutinant. Si deniq; cruenta ſit deiectio à purgatione immodica, eſt iam dicta prius curatio.*

ANT. Et nos quidem de excoriatiõe iam diximus. Et ſi accidat propter apertionẽ venarũ cura eſt regimen quod diximus, & proprie cum his quæ membrorum partes coadunant & confortant & conſolidant. Si autem accidat propterea ꝙ medicina vltimitatem ſequitur euacuationis ſuperfluæ, curam iam diximus.

MOND. Ponit eius curam indicationem ſumendo à prędictis cauſis, non tamẽ ponit eius nouam curam, ſed pro remotione cauſarum eius remittit nos ad ſuperiora, & eſt notum.

De tenaſmone poſt purgationem. Cap. 11.

C SYL. Sphincter muſculus ſedi tranſuerſus, eã claudens. *Tenesmus, ſit ſphinctere vel vlcerato, vel medicamenti aut materiæ per ſedem vacuatæ acrimonia commorſo, vel perfrigerato. Ob quæ ſit inanis quædã deſidẽdi cupiditas.*

Fit ab excoriatione contingente ſphicteri, aut propter acumen medicinæ, aut propter materiam per eam motam, & quandoq; contingit ꝙ ano eius qui euacuatur obuiauit frigus lædens, quare eſt appetitus mendoſus egerendi cum pondere. Cauſæ tenaſmonis accidentis poſt ſolutionem.

Modo ponit curam. ſ. alterius accidentis, quod aduenit inteſtinis ex purgatiõe quæ fit à phar. quod vocatur tenaſmon, quod proprie aduenit inteſtino recto, & primo ponit cauſas eius, ſecundo ponit eius curam. ſecunda ibi. Et cura eius eſt. ſphicteri. i. recti inteſtini, quod anus vocatur. acumen medi, nam ſui acuitate cogit naturam ad aſſellandum, vel egreditur cum nil ſit ibi quod debeat egredi, etiam ex materia acuta propter eandem cauſam, quando, ſcilicet ipſa mouetur. Deinde cum dicit.

D SYL. A pituita etiam vitrea & ſalſa mordetur. *Curatur teneſmus balanis, enematibus, emplaſtris, pro varia affectus cauſa ſcriptis à doctoribus.*

Et cura eius eſt cum collyrijs, & enematibus, & emplaſtrationibus ſecũdum ꝙ exigit diſpoſitio ex eis quæ ſapientes dixerunt.

MOND. Ponit curam eius accidẽtis ſecundũ ꝙ exigit diſpoſitio, nam ſi tenaſmon fiat propter acumẽ med. vel ipſius materiæ, tunc debent fieri iſta collyria ex rebus reprimentibus acuitatem ipſorum, vt cũ rebus infrigidantibus. ſed ſi eſſet tenaſmon propter aeris frigiditatem nocentẽ quãdo ſphicteri extra emittitur, tunc illa collyria & ſuppoſitoria frigida ex his rebus nocerent, ſed debet aer in quo eſt patiens alterari ad caliditatem, ponere etiã in camera eius ignem, facere etiam ſumigationem cũ ligno aloes & thure & gumma pini, aut ex eis ignem facere, & ſuffumigatio facta ex ſucco roſæ & abſinthio & chamæmilla eſſet conueniens.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 124 sur 1089

De laſſitudine & debilitate corporis poſt purgationem. Cap. 12.

SYL. Syncope ẽ ꝑceps viriũ lapſus. Apn. 5. l. 1. in progno. li. 2. rat. vic. acutorum. Copiæ q̃ in opiæ ꝑentius remedium. natura morbos ſanat.

Corporis imbecillitas interdum vacuationi immodicæ ſuccedit tanta, vt vires proſternantur, ob id recte Galenus vacuationem repetere, quàm exquiſite ſemel vacuare maluit, & in morbos à plenitudine, quam ab inanitione, aliquem prolabi, tolerabilius eſſe exiſtimauit, idipſumq́, verbis Hippocratis confirmauit, dicentis facilius eſſe repletum inanire, quam inanitum replere. Morbum autem poſſe curari, vel non poſſe, ad virtutem refertur, authore Ioannitio, illud quidem ſaluam, & integram, hoc vero lapſam, vel imbecillam. In morbis autem à repletione, ſalua magis eſt natura, in his uero, quos inanitio parit, velut lapſa iacet. Eſt igitur repletum inanire promptius, quam contra.

ANT. Debilitas virtutis & ſincopis fre quẽter poſt ſolonẽ con tingunt.

Contingit quandoq; poſt inanitionem ſuperfluam, facientem cadere in proſternationem virtutis, propter quod laudauit Gal. elegantius eſſe iterare, q̃ exquiſite euacuare. Et laudauit tolerabilius eſſe ī morbos plenitudinis cadere q̃ inanitiõis. Et corroborauit ſermonẽ iſtũ per ſermonẽ Hip. dũ dicit. Poſſibilius eſt inanire repletũ q̃ inanitũ replere. Et dixit Ioannitius poſſibile vel impoſſibile curari ad virtutem referimus. in cuius ſaluamento vel caſu cõſtat hoc fieri. Sed ſaluatior in repletis q̃ inanitis eſt, immo eſt in eis ſicut cadens. Quare poſſibilius repletum inanire quàm econtra.

MOND. Modo tradit curam duorum accidentium quæ frequenter aduenium poſt pharm. ſicut ſunt debilitas virtutis & ſyncopis, ſecundo ſpaſmi. ſecunda ibi. Accidit quandoq; Prima in tres, primo ponit primam cauſam huius debilitatis ſeu ſyncopis & docet eis ſubuenire, ſecunda ibi. Et plerumq; debilitas, tertia ibi. Et quandoq; contingit. prima in duas, primo præmittit hanc cauſam, ſecundo docet ei ſubuenire, ſecunda ibi. Propter quæ laudauit, poſt inanitionem virtutis & motus. Et ideo oportet bene prouidere ne hæc ſyncopis accidat, ꝓ ſermonem Hip. ſ. in ſecundo regi. acu. in illo, ecce autem iuuamẽtum in quo videor &c. quam inanitum replere, cauſa eſt. nam inanitum replemus non niſi per cibos & potus: non autem bene ex eis repletur niſi digerantur, non autem digeruntur bene niſi à virtute forti, modo virtus adhuc eſt fortior in repletis q̃ in inanitis. poſsibile vel impoſsibile potentiam aut impotentiam curandi. Deinde cum dicit.

SYL. *Corporis quoque imbecillitas interdum ſequitur medicamenti purgantis malignitatem, ob excitatam, ſcilicet ab eo intemperiem, aut naturæ fatigationem, propter ipſius cum natura contrarietatem. Quapropter æquum eſſe cenſuit Democritus, valens medicamentum reddere imbecillum, malignum vero ſalubre. Id quod opere hoc toto contendimus, & præſtare conamur.*

ANT. A quib⁹ accidit debilitas poſt aſſumptionẽ pharmaci.

Et plerunq; debilitas corporis accidit à malignitate pharmaci relinquẽtis malitiã cõplexionis, & defatigationẽ naturæ propter inimicitiam eius cum ipſa, propter quod laudauit Demo. medicinam fortem debilẽ facere, & malignam incolumẽ. Et nos quidem hoc in tota libri huius protelatione tradidimus.

MOND. In parte iſta ponit aliã cauſam debilitatis huius, & primo ponit eã, ſcdo docet ei ſubuenire, ſcda ibi. Propter qđ laudauit, quod dr̃ hic notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. *Imbecillitas corporis purgati item gignitur, interdum ab externo calore & æſtu, naturum calorem & ſpiritum diſſoluente, & à corpore profundo ad cutim trahente. Ira quoque purgationi accedens, & ſolicitudo, & coitus, & labor, & reliqua viuendi ratio prauâ, vires deiicit. Hanc autem corporis imbecillitatem ſanabis, cognita ipſius cauſa, ad quã propulſandam interdum conatus omnes noſtros dirigimus, eaq́, demum eſt rite curandi methodus, & opus medici præcipuum. Eſt tamen quando prius contra ipſum ſymptoma nobis pugnandum eſt, tunc præſertim, cum ob ipſius vehementiam virium reſolutio timetur. Si autem imbecillitas hæc ob vacuationem immodicam contingit, analepticæ artis parte, hoc eſt, refectoria & renutritoria, vtendum eſt, vt in ventriculi imbecillitate diximus. Si vero imbecillitas hec corporis ab intemperie eſt, contrariis ante dictis profligetur. Si fiat ſpiritibus ab æſtu, labore, coitu, ira, reſolutis, prædicta victus ratio eſt neceſſaria. Cum vero contra ſymptoma pugnamus, renutritoria victus ratione & roborante eſt opus. In id etiam per quam commoda eſt delectatio, & alimenti paulatim pro viribus facta acceſſio. Adhæc ſomnus, quies, iucunda & ſuaueolentia adhibita, medicamenta cardiaca & ſtomachica. Balnea quoque præſertim dulcis aquæ, abſoluta propemodum curatione ſunt ſaluberrima, & in ipſis ius pullorum & auium aliarum, & vitellos ouorum ſorbere, præſertim ſi lenis frictio præceſſerit, & neruorum muſculorumq́, vnctio ex oleo aliquo temperato, quale eſt oleum ex ſpica, oleum chamæmeli, oleum leucoy lutei. Oleum quoque vetus, authore Galeno, laſſitudinem ſoluit. Adhæc oleum maſtichinum, cum oleo roſato, & vino antiquo factum, laſſitudinem, debilitatemq́, neruorum aufert.*

Curatio.

Sic omnino Gal. l. Meth.

Sic lib. 7. Met. Gal.

ANT. Et quandoque contingit, propter occurſum caloris & æſtus ſuper eum qui ſoluitur, quia fit ſolutio caloris & ſpiritus & exhalatio & diuerſio eorum à baſi & radice. Ira quoq; ſuper medicinam, & ſolicitudines, & coitus, & labor, & omne malum regimen eſt cauſa huius. Et nos quidẽ curare huiuſmodi fatagimus præcognita eius cauſa. Et nunc quidem intentionem noſtrã vertimus ad cauſam, & abſcindimus eam qm̃ hæc eſt rectitudo curæ, & theſaurus operationis. Nunc vero occupari oportet contra ipſum accidẽs prius, & proprie qm̃ ob vehementiam ipſius reſolutionem fieri timemus. Si autem propter *inanitionem* ſuperfluam contingit, regimen reſumptiuum eſt neceſſarium ſicut *in* ſtomachi debilitate diximus. Si vero propter malitiam complexionis hoc fuerit cura cum eo quod opponitur ei ſicut etiam diximus. Sed ſi fuerit ob curſum laboris & ęſtus & reſolutionem ab eis, aut propter iram, aut coitũ, neceſſarium eſt regimen quod diximus. Cum autem accidens curare volumus, reparatiuum regimen virtutis & confortatiuum eſt neceſſarium. Et ad hoc auxiliatur nobis adminiſtratio delectabilium & gradatio in cibo. Et ſomnus & quies & adminiſtratio redolẽtium & iocundorum, & medicinæ cordiales, & ſtomatichæ. Et ſcito quod balnea ſunt vehemẽtis iuuaminis in cã hac, & hoc in fine rei, & proprie balneari in aquis dulcibus, & vti ſorbitionibus pullorum & auium in balneo & vitellis ouorum proprie poſt fricationem lenẽ & vnctionem neruorum, & lacertorum cum oleis tẽperatis, ſicut oleo de ſpica, & oleo chamem illæ, & oleo de keiri. Inquit Gal. oleum vetus remouet laſsitudinem. Oleum aũt maſticinum factum cũm oleo roſaceo, & vino antiquo laſsitudinem membrorum & debilitatẽ remouet.

Qualiter ſubueniri debilitati

Oleum vetus remouet laſſitudinem.

MOND. Modo ponit aliam cauſam, & ei docet ſubuenire, vniuerſaliter autem contingit ex errore facto in regimine ſex rerum non naturalium, à baſi, & radice. i. centro ad circumferentiam eſt cauſa huius. ſ. debilitatis virtutis. nam ſi malum regimẽ in corporibus ſanis eſt cauſa huius debilitatis, multo magis in corpore quod purgatur erit cauſa huius, cum ſit

eum ſit debile in virtute, & ideo ex tali malo regimine incurrunt maiorem debilitatem & cõmotionem humorum, vnde dato ꝙ phar. ſit ſolẽniter exhibitum, tñ propter malum regimen põt impediri, & dato ꝙ regimen ſit bonum, & male ſit purgatus aut malum accidẽs inde ſequatur, medicus debet hæc ſtatim referre ad malum regimen, ſicut de quodam comite in ciuitate Aretñ ad curam cuius erat magiſter Tadeus cum aliis quibuſdam medicis: nam ipſe poſt aliquod tẽpus volebat petere receſſum ab infirmo. ſ. quia erat aliquantulum alleuiatus, alñ medici dixerunt ipſi, nõ recedatis, quia volumus illi dare medi. dixit magiſter Tadeus, ſit ita. date, mag. Tadeus veniens ad infirmum de mane inuenit eum vicinũ morti: ſtatim dixerunt aſtantes, nos fecimus totum quod præcepiſtis, tunc interrogauit mag. Tadeus vtrum aliqua feneſtra in nocte remanſiſſet aperta, dixerunt ita, dixit mag. Tadeus, vos male feciſtis, & habebitis dãnum, & ipſe plus, quia dimiſiſtis feneſtram apertã.

De ſpaſmo qui accidit poſt purgationẽ. Ca. 13.

SYL. *Conuulſio in purgatione ipſa interdum accidit, interdum poſt ipſam.*

ANT. Spaſmus interdum accidat ĩ purgatione qñque poſt.

Accidit qñꝙ in purgatione, quandoꝙ ex ea. Modo tradit curam ſpaſmi aduenientis poſt aſſumptionem phar. & primo ponit eius cognitionem, ſecundo ponit eius curam. ſecunda ibi. Licet autem. prima in duas, primo oſtendit quotuplex ſit iſte ſpaſmus, ſecundo ponit eius cauſas. ſecunda ibi. Et accidens in purgatione. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ autem in purgatione accidit, interdum fit ob materiam multam à medicamento commotam, non tamen vacuatam, ſed ad neruos & muſculos aliquando procumbentem. eosq; replentem, & villos ipſorum extendentem. Quo fit, vt nerui & muſculi in latum aucti, breuiores euadant, longitudine. ſ. naturali tum minuta. Quapropter ceu chordis tenſis vinctæ partes, motu contrahuntur dolorifico multum, qualiter arcuum chordæ breuiores redditæ.*

Conuulſionis eſſẽtia.

ANT. Cauſa ſpaſmi accidentis in purgatione.

Et accidens in purgatione qñꝙ fit pp ea qđ pharmacia multam mouit materiã, & non eduxit, q̃ interdum declinat ad neruos & lacertos, & replet eos, & extendit villos eorũ, & augmentat ſm latum, & minorat eos à longitudine ſua naturali, quare inchordantur mẽbra, & contrahuntur motu laborioſo, ſicut cõtrahitur chorda arcus cui accidit vt abbreuietur à longitudine ſua.

Modo ponit cauſas eius, & primo ponit cauſas ſpaſmi anteq̃ multum procedat euacuatio, ſecundo ponit cauſam ſpaſmi eueniẽtis poſt purgationem ſupfluam. ſecunda ibi. Factus aũt. Prima ĩ quatuor, ſm quatuor cauſas ſpaſmi euenientis in purgatione non ſupflua. ſecunda ibi. Qñque. tertia ibi. Et qñque. quarta ibi. Et qñque. prima in duas, primo ponit vnam cauſam huius ſpaſmi. ſecundo oſtendit q̃ ſint corpora præparata ad huiuſmodi ſpaſmum ex iſta cauſa prouenientem. ſecunda ibi. Et pꝛeparati. Et augmentat ſecundum, ideſt latum replet vias latitudinales: nam ex contractione nerui & chordæ contrahitur muſculus cum neruus & chorda ſint colligata cum muſculo ad cõtractionem eius contrahit poſtea villus eius. Deinde cum dicit.

SYL. Gal. aph. 39. lib. 6. *Porrò ad hanc conuulſionem propenſi ſunt magis, quibus eſt corpus impenſe plenum, & meatus in eo anguſti, quibus item nerui ſunt humidiores, qui denique vino ſe multo frequenter ingurgitant.*

ANT. Pꝛeparati ad ſpaſmũ. Et pꝛeparati vt eis accidat illud, ſunt illi ꝓprie quorum habitudo eſt multę plenitudinis, & habent corporis ductus arctos, & qui habent exceſſus humiditatis in neruis, & qui ſe ſuppeditant multo vino ſæpe.

Modo oſtendit qui ſunt magis diſpoſiti huic ſpaſmo. vino eo ꝙ vinum cito ad neruos penetrat & eos replet, alias etiã humiditates ſecũ ducit ad neruos. Deinde cum dicit.

A *Fit item conuulſio hæc interdum à vapore turbido, craſſo, quem cum flatu inflante medicamentum ad neruos ſuſtulit.* SYL. Apo. 5. li. 5.

Et quando accidit propterea ꝙ medicina ſubleuat vaporem turbidum & craſſum ad neruos cum ventoſitate inflatiua, & fit cauſa eius. ANT.

Modo ponit aliã cauſam, & iſte ſpaſmus qui ab hac ventoſitate prouenit, aſſimilatur ei qui ſubito aduenit & ſubito recedit. Deinde cum dicit.

Fit etiam à frigore vehementi, neruos & muſculos corporis purgati lædente, cogente, denſante. Quapropter hi verſus principium ſuum contrahuntur. SYL.

Et qñꝙ accidit propterea quod ei q̃ ſumpſit pharmacum obuiauit vehemens frigus, lædens neruos, & lacertos, quia inſpiſſantur, & trahuntur ad ſua principia. ANT.

Ponit tertiam cauſam. & eſt notum. Deinde cum dicit.

B *Nonnunquam fit à medicamenti qualitate venenoſa, neruos & muſculos feriente, quam vt hi à ſe expellant aut vt omnino vitent, contrahuntur.* SYL. Vt aphr. 1. lib. 5. Aphor. 3. & 4 l. 5. & aliis paſſim & initio ꝓgno.

Et qñꝙ fit propterea quod medicina fuit earum in quibus eſt ꝙalitas venenoſa, q̃ peruenientes ad neruos & lacertos operatur contractionem in eis, vnde nerui fugiunt, & aggregantur ad expellendum ipſum.

Ponit quartam cãm, & notum eſt. Deinde cum dicit.

Quæ vero ex ſiccitate conuulſio ab Hipp. ceu lethalis dãnatur, ea potiſſimum intelligitur, quæ fit à ſiccitate conſummata. Quãquam autem ex repletione conuulſionem febris ſuperueniens ſoluat Hippocrati, recte viri huius conſilium eſt accipiendum. SYL. Aphor. 62. lib. 2. & 57. lib. 4. & 5. & 70. lib. 5.

Factus autem ex purgatione eſt ſpaſmus ſiccus & eſt ille quem Hipp. condemnauit eſſe mortalem, & ꝓprie quando accidit vt confirmetur. ANT. Spaſmus ex purgatione factus eſt mortalis.

C Modo notificat ſpaſmum qui aduenit poſt purgationẽ præcedentem multam. Hipp. ſ. in quinta particula aphor. ſpaſmus ex helleboro mortalis. Deinde cum dicit.

Quædam. n. à plenitudine conuulſio eſt, quã febris ſuperueniens tñ abeſt vt ſoluat, vt etiam febrem ea de cã excitaſſe, malum geminet, qualis ea præſertim fuerit conuulſio, quam parit materia multa per medicamentum cõmota ſed non vacuata, q̃ in neruos & muſculos, vt dixi, incubuit. Medicamen tum nãque purgans, febrim flãmeam dum reddit, venenoſam ei qualitatem acquirit longe nocentiſſimam. Recte aũt curabitur, ſi repente materiam cõmotam vacuaris, idq; vel medicamenti vim adiuuando, acquiſita. ſ. & facultate plenitudinem vacuatura, quin & ſuperdato valenter purgante alio, ſi opus eſſe tibi videtur. Poſthæc noxas neruoſo generi impreſſas corrige, ipſumq; robora, & ſpinalem medullam, & cerebrum, & corpus reliquum. SYL. Sic Gal. l. 5. met. in puncto neruo.

D Licet autem ſpaſmi facti à plenitudine ſit cura ſeb. & proprie ſuperinuadens, ſicut Hipp. dixit. Non in pꝛ iudicium eius conſultũ hoc accipiendum eſt, eſt. n. ſpaſmus à plenitudine, q̃ non tm per ſeb. non curatur, verũ etiam eſt eius cura additionis ad malum, ſicut factus ꝓprie qñ materia multa mota ſuper pharmaciã & non euacuata, declinat ad neruos & lacertos ſicut iam diximus. Inflãmat. n. pharmacia ſeb. faciens eam acquirere venenoſitatem, quæ plus noceat. Cura aũt eius vera eſt feſtinare in ſubtractione materiæ motæ adiuuando medi. & acquirendo ei facultatem qua fit plenitudinis euacuatio. & ſi videris oportere, fiat etiã illud cũ fortiter ducentibus. Deinde redi ad rectificationem malarũ impreſſionum ſigillatarũ in neruis, & lacertis, & cõfortatione eorum & cerebri, & nuchæ, & corporis totius. ANT. Cura ſpaſmi ex repletione facti.

Modo ponit eius curam, & primo ponit curam ſpaſmi ꝓ repletionem q̃ contingit à med. anteq̃ ſuperflue euacuet,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 126 sur 1089

secundo excusat se à curatione spasmi de inanitione. secunda ibi. In fine cap. spasmum aũt. prima diuiditur in partes quatuor, ſm ꝙ indicationem ſumpſimus à quatuor cauſis talis ſpaſmi imponẽdo eius curam. ſcda ibi. Et ſi accidit pp eleuationẽ. tertia ibi. Et ſi accidit pp occurſum. quarta ibi. Et ſi accidit pp qualitatem. Prima in duas, primo remouet à ſua intentione curã ſpaſmi quã quidam crederent eſſe cõuenientem, ſcdo ponit eius curam veram. ſcda ibi. Cura aũt eius vera ſicut Hip. dixit illo aph. ſecundæ part. feb. in ſpaſmo melius eſt fieri q̃ ſpaſmum in feb. à plenitudine q̃ quidẽ aduenit à medi. cõmouente hu. & eos non educente non in p̃iudicium eius. ſ. dicti Hip. Tñ aduertendum ꝙ qñ Hipp. dicit ꝙ feb. ſupueniens ſpaſmo de repletione eſt conueniẽs non intelligit de quacũq; feb. iſta. n. non eſt putrida feb. tũc enim coniungerentur duæ fortes ęgritudines ſimul, ſed debet intelligi de feb. ephimera. Deinde cum dicit.

Febris cutans ſpaſmum quæ.

SYL. *Si aũt à vaporibus elatis conuulſio fiat, curabis dicta victus rõne, & dictis omnibus remediis, q̃ vapores in contrarium reuellere poſſunt. Si à frigore, calefacientia neruos & muſculos omnia ſunt remedio. Si à qualitate venenoſa, curabis per ea prius dicta, q̃ malignitatem hanc cito de corpore detrudunt, adhæc tum ea, quę neruos & muſculos à noxis indidem acceptis vindicant, tum, per ea, quæ ipſos roborant.*

ANT. De cura ſpaſmi. Et ſi accidit pp eleuationem vaporum, cura eſt regimen qđ diximus, & omne cõuertens vapores ad oppoſitum & diuerſum ex his q̃ diximus. Et ſi accidit pp occurſum frigoris, cura eſt omne qđ calefacit neruos & lacertos cum ꝓprietate. Et ſi accidat pp qualitatem venenoſam, cura eſt cum his q̃ cito audaciam eius tranſmittunt à corpore, ſicut iam diximus, nunc cum eis q̃ neruos & lacertos rectificant, & auſerunt impreſſiones malas, factas in eis, nunc etiam cum eis quæ eos conſortãt.

Ponit curam ſpaſmi. & ſi accidit ſeu aduenit ex qualitate venenoſa, & notum eſt. Deinde cum dicit.

SYL. Aph. 3 & 4. li. 5. & alibi paſſim. Gal. lib. 7. & Io. met. & lib. febrium & de maraſmo. Quis ſpaſmus nõ recipit curationem. *Conuulſionẽ verò ab euacuatione immodica, læthalẽ ſcripſit Hipp. quæ à ſiccitate oĩno eſt, quã ſi conſummata eſt, inſanabilem diximus. Si nõ eſt confirmata, curetur rõne victus humectante, & auctiore tum cibo, tum ſomno, & ſimilibus.*

Spaſmum autem factum poſt euacuationem ſuperfluentem dixit Hipp. eſſe mortalem: Hic nãque ſpaſmus de ſiccitate eſt, qui ſicut diximus ſi confirmetur non recipit curam. Si autem non eſt confirmatus, curetur cum regimine humectatiuo, & cum additione in cibo, & ſomno & ſimilibus.

Excuſat ſe à cura ſpaſmi de inanitione, dixit Hipp. ſ. in 11 lo aphor. quintæ partic. Spaſmus ex helleboro mortalis.

INDEX SIMPLICIVM, MESVAE.

Medicinæ benedictæ in quibus non eſt venenoſitas.

De Aloe. Cap. 1. fol. 51. C
De mirobalanis citrin. indis, & chebulis. c. 2. 53. F
De emplicis. c. 3. 55. A
De belliricis. c. 4. 55. D
De rhabarbaro. c. 5. 55. C
De caſſia fiſtula. c. 6. 56. E
De tamarindis. c. 7. 57. C
De manna. c. 8. 57. F
De ſero lactis. c. 9. 58. H
De roſis. c. 10. 59. C
De violis. c. 11. 60. H
De abſinthio. c. 12. 61. G
De ſtœchade. c. 13. 62. G
De fumaria. c. 14. 63. G
De eupatorio. c. 15. 63. D
De epithymo. c. 16. 64. H
De eupatorio quod vocatur Alhaſce. c. 17. 65. G
De hyſſopo montano. capi. 18. 66. D
De prunis. c. 19. 66. H
De pſylio. c. 20. 67. D
De adianto. c. 21. 68. D
De aſſaro. c. 22. 68. H
De iure gallorũ. c. 23. 69. B
De volubili. c. 24. 69. E

Medicinæ laborioſæ ſoluentes in quibus eſt venenoſitas. 71. E

De Scãmonia. c. 1. 70. H
De turbith. c. 2. 72. H
De agarico. c. 3. 73. H
De colocynthide. c. 4. 74. H
De polypodio. c. 5. 76. D.
De ſcilla. c. 6. 77. C
De hermodactylis. cap. 7. folio 78. C
De iride. c. 8. 79. H
De cucumere agreſti. capi. 9. 80. G
De centaurio. c. 10. 82. C
De cnico, id eſt de carthamo. c. 11. 83. D
De balano myrepſica, id eſt de ben. c. 12. 83. F
De lapide armeno. capitulo 13. 84. E
De lapide cyaneo, ideſt ſtellato. cap. 14. 85. C
De ſenna, ideſt de ſene. capi. 15. 85. H
De ſalis generibus, id eſt de ſpeciebus ſalis. c. 16. 87. A
De nitro. c. 17. 87. H
De ſarcocolla. c. 18. 88. H
De ſagapeno. c. 19. 89. G
De euphorbio. c. 20. 90. B
De opopanace. c. 21. 90. G
De thymelea. c. 22. 91. A
De eſula. c. 23. 92. C
De dracunculo. capi. 24. folio 93. C
De bryonia. c. 25. 94. H
De cyclamino. c. 26. 95. H
De ariſtolochia. capi. 27. folio 96. H
De ricino. c. 28. 97. D
De geniſta ſeu ſparto. capi. 29. 97. H
De elleboro. c. 30. 98. G

FINIS.

Io. Manardus Ferrarienſis Medicus, iuuenibus medicinę ſtudioſis.

QVemadmodum nihil mihi curæ magis fuit iuueni q̃ indagandæ in omnibus bonis artibus, & præcipuè in medicina, vndequaq; veritatis gratia diuerſa loca perluſtrare, doctorum hominum colloquia inire, bibliothecas rimari, ſchedas euoluere, & diuerſarum linguarum cõmentaria perlegere: ita nihil aliud curandum magis nunc videtur ſeni, q̃ quicquid lõgo vſu, & multiplici lectione didici, publicis priuatiſq; lectionibus, & domeſticis colloquiis, vobis o boni iuuenes aperire. Sed ob maligna in quæ incidimus tẽpora, à publicis lectionibus penitus vacare neceſſe eſt: & ob aduerſam valetudinem, nunc etiã à priuatis, quibus tamet ſi, Dei optimi munere reſtituta ſanitate, operam dare poſſemus, pauci tñ omnino, ob tumultus bellicos eſſent, q̃ noſtris lectionibus adeſſe, & ſermonibus aures poſſent accõmodare. Mecum igitur animo euoluens, quonam alio modo profectus veſtro poſſem conſulere, nulla mihi alia ſe oſtendit via q̃ vt mutato antiquo meo, nihil hoc pacto inuulgandi inſtituto, quod viua (vt aiunt) voce facere non valeo, per eos facerem qui libros formis excudunt. Inter varia autem, quæ à me obſeruata literis mandata ſunt non paruo emolumento vobis fore exiſtimaui, annotationes quaſdam libro meo, Ioannis cognomento Meſuæ, per me olim adiectas vt quem diurna nocturnaq; manu verſant Medici: in quibus multa obſcura declarantur, conciſa ampliantur, amiſſa reſarciuntur, & errata corriguntur. Inuidioſum ſcio eſſe hoc verbum, iis præſertim qui cum eo conſenuerunt: ſed tantum apud me poteſt veritatis & profectus veſtri amor, o iuuenes, vt quicquid de me illic vel ſentiant vel loquantur, ſuſq; deq; faciam: reliquum hoc, quantulumcunq; id erit vitæ, vtilitati veſtræ deſpondens. A vobis tamen vnum hoc mihi pro laboribus hiſce meis rependi ſtipulor, vt. ſ. in noſtris iudicandis nullius magis vel mortui vel viuentis authoritati, q̃ rationibus & veritati credatis: nihil perinde noxium in omni vita eſſe ſcientes, quam vulgarẽ hanc perſuaſionem qua maiorum decreta abſque delectu pro oraculis habentur. Accipite igitur hæc nunc bonæ mentis iuuenes & meliora in dies, Deo fauente, à nobis expectate. Ex ædibus noſtris Ferrariæ, quarto nonas Decemb. M. D. XXI.

IO. MES.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 127 sur 1089

IOANNIS MESVÆ DAMASCENI

LIBER II.

De ſimplicibus medicamentis purgantibus deligendis, & caſtigandis.

IACOBO SYLVIO MEDICO INTERPRETE.

HActenus generalem quendam medicamenta purgantia deligendi, & caſtigandi modum produximus libro ſuperiore. In quo ſcopos diſtinximus, quibus intentus quis ipſa inueniat, & modo idoneo exploret, an conditiones illas celebriores habeant, idq; ſcrutandi principio à nobis breuiter ac pulchre tradito. in eo autem theoremata quatuor ad hanc rem neceſſaria pertractaui. Nunc vero conſilium eſt, ſingula purgantia medicamenta ſeorſum explicare, & in horum quouis ſubſtantiam, facultatem, caſtigationem noxarum corpori ab ipſis impendentium. quibus abſolutis, librum finierimus. Deum igitur adiuto rem imploremus, ad quem conſpirant omnia, & à quo miſericordia omnis proficiſcitur, qui ſit benedictus. Incipiamus autem à medicamentis purgantibus, quæ ob id benedicta vocamus, quod harum actio nullam corpori noxam imprimit: horumq; primam Aloen ipſam ſtatuamus.

SECVNDA PARS Sermonum Ioannis Meſuæ in qua de medicinis ſimplicibus ſolutiuis agit.

ANTIQVA VERSIO.

DRotelauimus vſq; huc intentionem & modos rectificationum medicinarum ſolutionem facientium in ſermone vniuerſali. Et poſuimus diſtinctiones in intentionibus & modis cum conditionibus ſolennibus, vt inueniatur ex principio relationis ſcrutinij noſtri ſumma præclara, aggregans res intentioni huic neceſſarias. Volumus autem nunc de ſingulis earum ſingularia explicare capitula quicquid de eſſe earum & poſſe & emendatione malitiarum in ipſis, aut redundantium in corpore per eas complectentia. in quorum complemento complebitur liber totus. Auxiliatorem igitur petamus Deum ad quem cuncta reſpirant, & à quo miſericordiæ omnes prodeunt, qui ſit benedictus, & ponamus in principio inter particularia ſolutiua ſingularia capitula de medicinis benedictis, in quibus non eſt venenoſitas, quæ non ponũt operationes ſuas vt cadat per eas in corpus nocumentum. Et præponam omnibus capitulum de Aloe.

B

De Aloe. Cap. I.

C

ALoe medicamentorum purgantium præſtãtiſsima, & ob ſuam quãdam prærogatiuam excellẽtiſsima. Cum enim cætera purgantia partes noſtras principes, & ex his, ceu fontibus profectas facultates noſtrũ corpus diſpenſantes, vel actionis vehementia lædant, [vel nihil iuuent,] Aloe ſola eas partes imbecillas roborat, & ad functiones ſuas reducit, nulla omnino actione noxia, præterquam quod venarum ora tm̃ aperit, vt per hæc ſanguis effluat. Ad has eius dotes accedit, q̃ cæteris purgantibus, & his præſertim quæ vacuando corpora diſſoluunt, aloe miſta, hæc ipſa corrigit, & noxis eorum phibitis meliora reddit. Nam ſua craſsiore ſubſtãtia tenuem illorum acrẽq; naturam frangit, & noxam partium ab his promptam celeremq;, proprietate quadam ſubſtantiæ inhibet, ſua denique purgandi tarditate, horum celeritatem contemperat, purgationemq; auget. His igitur ipſis nunquam non miſcenda aloe. Eam vero mittunt India, Perſia, Armenia, Arabia. Optima autem eſt [a] Indica, poſt hanc Perſica, tertio loco Armenia, Arabica ignobiliſsima. Bonitatem eius præcipuam declarant color, odor, ſapor, pondus, conſiſtentia, & in ſingulis conditiones quædam ſpectandæ. Colore enim eſt flauo in rubrum inclinante, hepatis modo, ac perſpicuo & ſplendente. opaca etiam & obſcura eſt deterior, & quæ vetuſtate nigreſcit. Odor vero ineſt bonus quidem, ſed ſuus, non autem per adulterium acquiſititius. Sapor aũt primo guſtatu dulcis, ſubamarus [mox valẽter amarus.] Subſtantia deniq; ſit tenera, friabili, [pura, doli experte, rara,] ob id leui, quoq; leuior, eo pſtãtior, & quãto à dictis conditionibus abeſt longius, tanto eſt deterior. Adulterãtes eam inſtitores ac ſophiſtæ, partes eius craſſas & impuras, lotione ſecretas, aqua marina paucum crocum habente aliquoties lauant, & ſiccant donec lucida, colore flauo, odore bono cuãdam, ſed odor croci dolum prodit. [b] Calfacit ordine ſecundo, ſiccat tertio, ſed tm̃ ſine morſu: ob id excrementa conſumit, & à putredine vindicat etiam

a Syriaca non bona, Cœleſyriaca & Arabica melior, Indica optima Gal.

b Calida, i. ordine tẽſo vel 2. remiſſo Gal.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 128 sur 1089

cadauera, præsertim myrrhæ mista. sanguini vero dracō-
nis, & myrrhæ iūcta, sanat vlcera putrida & maligna, quia
vt dixi, sine morsu siccat. ora tamen venarum aperit, præ-
sertim hepatis. Quapropter hepar ab ea ledi [a] quidam pu-
tauerūt, vtq; ipsum potius iuuaret correctione effecerunt.
Ad hæc [b] aloe lota, minus aluum subducit, stomachum ma
gis roborat: non lota cōtra. Postremo melle excepta minus
trahendo quidem purgat, magis autem partes quas per-
meat, tergēdo. [c] Bilem pituitamq; purgat, ob id affectibus
ventriculi, & cerebri, & reliquarū partiū, inde natis, vt do
lori, inflammationi, sic præcauet, vt eius creber [d] vsus sen
suū instra & corpus reliquum, nullo insanabili affectu tēta-
ri sinat, sed sensus acuat, cogitationē reddat meliorē. Hepa-
ti cōfert, icterum tollit, hæmorrhoidibus & sedi nocet, ob
id vitandā his, quibus istæ partes dolent: & aere frigido,
quia tūc sumpta excorticatis sanguinē educit. Vinū autē,
vel aqua rosata, vel succus fœniculi quo aloe fuit macerata,
oculos lotione terget, visionē acuit, delachrymationē sistit.
Datur ab aur.i.ad.3.ñ. Infusa aūt ab aur.i.ad.3.iñ. Veruntū
cū & tardius purget aloe, ob id diu ante cibum sumenda,
& tā imbecilliter, vt eius facultas purgatrix hepar vix trā
seat, nisi largior sumatur, cū deniq; adeo venarū ora patefa
ciat, vt inde sanguis emanet, his eius incommodis hac rōne
occurrimus. In primis tarditatē purgandi aloe ipsi celera-
mus si cum aromatibus essentiæ tenuioris & acribus, vt
mace, nuce moschata, cinnamomo, spica nardi, calamo aro
matico, cubebis, schœnantho, asaro, mastichē, caryophyl-
lis portione pari, croco aūt portione dimidia, in aquæ sex-
tuplo igni lento, ad aquæ eius tertiā, coquant, aloes. ʒ.vi. in
libras aquæ singulas: post siccentē in vmbra primū, deinde
in sole. Idem alij similiter efficiunt p aromata sex quibus eū
aloe mistis Gal. hierā picram cōponit. Eius.n. actionē talia
citatiorē reddunt, & pterea hyssopus, cinnamomū, cassia,
& alia plurima. Sunt qui celeritatem purgandi aloe acquiē
rant, macerantes aqua illa, cui incocta sunt aromata, dein-
de expressū potui dantes. A partibus aūt remotis, trahen-
di potestatē aloe conciliamus, aliis purgantibus valenter
(qualia sunt colocynthis, turbith, & similia) mistis: vel in
decocto illo aromatum, vel in sero lactis, vel in trochiscis,
vel catapotijs, vel in alia medicamēti forma. Postremo ve-
nas aperire desinit aloe, bdellio, aut tragacātho, aut masti-
che aut simili permista. Hæc autem tria eius incōmoda nō
modo maiora habet aloe, dictas bonitatis notas egressa, sed
præterea ventrem totum torminibus dolorificis cōturbat,
ventriculum, & hepar, & viscera alia lædit molesta adeo
vacuatione, vt sua virtute illis hærente, interdum sangui-
nem quoq; vacuet. Hæmorrhoidibus & sedi eadem maxi-
me nocet. Lotione igitur partes huius impuræ separentur,
& quod purius est, aromatū decocto macerētur, & his mi-
sceantur, quæ ipsam prompte lubricando per intestina de-
turbent, qualia sunt aqua hordei, cum oleo nucū, aut vua-
rum passarum decoctum, aut aqua tepida cum melle. Bdel
lium autem & tragacanthum, præter cetera, omnem aloen
castigant, & emendant.

a Vt Auic. cui experiē tia subscri- bit in hepa te calidiore & ficcio re.

b Gal.li.7. Met.

c Hæc interpretatio Mesuæ Gal. 7. Met. conciliat.

d Vide Gale 6.simpl. & hierā picram lib.7. Met. & l.6. cō.pp. & libro 6. san. tuen.

Tuta est frigidis & humidis, siccis vt biliosis iuuenibus & senib⁹ vsu multo & crebro est noxia.

Calido legēdum vſ, q̄a calā sicca calis siccis corporibus in ēstate noxia.

Intemperaturæ vētriculi sicecā lidæ, & siccæ frigidæ obest. Galen. li.6 sa. tuen. & libro 7. Met.

SYLVII ANNOTATIO.

Aloe cui albumine dissoluta euadit emplastica, tuncq; sangui-
nem non ex venis hæmorrhoidibus solis, sed vndecunq; fluentem
per ora, vel diuisionem venarum, atq; adeo per arteriam apertam
sistit, rupto quoq;, vel eroso vel hiāte in pulmonibus vase, si liquo-
re idoneo soluta, fauc⁹ diu, & sæpe cōtineatur. Sic.n. foris quoq;
vasis sanguine fluentibus admouetur, & si hæmorrhoidibus im-
modice fluentibus, similiter soluta adhibetur, adiuuante talem ip-
sius actionem facultate aloes adstrictoria, & non minimum sarco-
tica, cuius gratia præcipue id à Galeno commendatur in hæmor
rhagia li. 5. Meth. Deuorata vero multa & sæpe, & in hepar, aliasq;
partes distributa, calore suo & crassa substātia venas tū hepatis, tū
hæmorrhoidas aperit. Anastomotica.n. sunt, maxime quidem ca-
lida, crassa, acria, & mordacia, non minimum tamen calida crassa,
qualis aloe. Quod autem calore & crasitie sanguinem efficit me-
lancholicum magis, id etiam non parum ad vasorum apertionem
facit, vi adstrictoria eius leuicula, hoc opus ob imbecillitatem pro-
hibere non potente. Quam rem experientia quoq; confirmat.
Vsu.n. crebro catapotiorum aloen multam recipientium hæmor-

Lib. 5. Met.

Li. 5. simp.

E hoides multis tumere cœperuut, & quibus iam prius aliquoties
fluxerant, frequentius, & largius, & periculosius fluunt. Vt veris-
simum sit Gal. theorema, nihil sumptum & admotum vires ha-
bere easdem, sed quædam genere etiam contrarias, alia maioris &
minoris tantum ratione, vt in methodo componendi medic. pro-
bauimus. Quod symptoma, venarum scilicet apertionem, si aloe Li. 3. tēper.
facit per se, vt Mesues velle videtur, aut per humorem acriū vacua
tionem, qui intestini recti finem mordeant, & calfaciant, quod &
medicamentis melanogogis Galenus tribuit aphor. 47. lib. 6 id
quia longiore eget oratione, in præsens omitto. Aloen succotri-
nam Auic. & Mesues præferunt, Dioſc. & Halyabbas hepaticam.

De Aloe. *Cap. 1.*

ALoe est de melioribus & sublimioribus medicinis
habēs prærogatiuā supra alias medicinas. Quāq̄.n. ANT.
intentio solutiui fm plurimum sit debilitare virtu-
tes, & membra, quæ sunt mineræ virtutum, & afferre eis
nocumentum propter illud quod diximus, cadit hæc inten
tio ab aloe. Nō solum.n. nō nocet, sed inuenitur ad confor-
F tationem membrorum debilium addere, & ad redditionē
eorū in proprias virtutes conferre, neq; ad aliud nisi ad vnū
vī nociuum. † Aperit.n. orificia venarum apertione san-
guinem manare faciente. Et ipse est aliarum medicinarum
rectificator bonus. Mixtus.n. cum ipsis, & proprie cū eis, q̄
solutionem faciunt dissoluendo medicinas ipsas rectificat
& nocumenta earum remouet. Et neq; expoliandæ sunt à
permixtione eius cum ipsis, est.n. regulans & rectificās eas,
& illud ideo, qm̄ ex parte substantiæ suæ, opponitur subti-
litati & acumini earum. Et ex parte sui effectus eas in sol-
uendo iuuat. Et ex parte proprietatis suæ quod de ipsarum
malitia est, in membra facile imprimi remouet, ipsum ta-
men in se est tardæ solutionis.

ELECTIO. Aliud est, quod fit in Succutri. Aliud in
Persia. Aliud in Armenia. Aliud in Arabia. Et melius ex eis
est Succutrinum. post illud Persicum. deinde Armenicum.
Et deterius est Arabicū. Verificatores autem in quinq; pro-
prietatibus laudauerūt perfectū aloen, in colore, odore, sa-
G pore, pondere, & substantia, cū conditionibus in ipsis. † In
colore quoq; vt sit coloris citrini declinantis ad rubedinem
in qua sit claritas. *Et si sit in eo densitas cū colore hoc, sicut *Ita in vno proſo Mediol. et in manuſct. cod.
est color hepatis, declinauit eius bonitas ab illo quod est cla
rum. Et oportet, vt sit odoris boni proprij non extranei ac-
quisiti per adulterium. Et sapor eius fm conuenientiorem
modum considerationis eius, debet sentiri in primo gustu
dulce, declinans ad amaritudinem, & sit ponderе leue, &
quanto est leuius tanto melius, & sit in substantia sua tene-
rum, habile ad frangendum: & quantocūq; est ab his pro-
prietatibus remotius, tanto deterius. Antiquum autem de-
nigrat tempus. Et tua interest cognoscere q̄ in ipso cadit
de adulteratione. Sophistæ enim lauant ipsum lotione, qua
partes eius immundæ, & crassæ separantur. deinde lauant
in aqua maris & pauci croci lotionibus pluribus. deinde
permittunt exiccari, acquirentes ei per hoc luciditatem
& colorem citrinum & odorem bonum. Verum odor eius
deoccultat fallaciam.

H COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est aūt cō
plexionis calidæ in secūdo grauu, siccæ in tertio, & est exic
catiuum sine mordicatione. consumptiuum superfluitatū,
& pseruans à putrefactione. & cum hoc sit ei ppriū, † ape-
rit tū orificia venarum. & † dicunt quidam q̄ lædit hepar
aliquādo ipsum, & videtur, q̄ illud fit propter apertionem
quam efficit in venis. verum rectificatio acquirit ei, vt con
ferat hepati. Et in aloe quidem loto minoratur solutio, &
additur ei vt sit † stomachi confortatiuum. in non loto ve-
ro est econtrario. & etiam † mixtum cum melle est mino-
ris solutionis, & minoris attractionis, & est maioris abster
sionis partium, per quas illi est transitus.

RECTIFICATIO. † Tria sunt in eo quib⁹ cadit cor
rectio, qm̄ est de tarde solutionem faciētibus: quare opor-
tet, vt sumēs ipsum cibari differat. Et quia sua operatio
non multum extenditur in corpore. † vix.n. pertransit he-
par nisi in quātitate exuberet. Et quia venarum orificia
apertione sanguinem spargente aperit. & nos obuiaui-
mus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 129 sur 1089

mus his tripliciter rectificando ipsum. Acquirimus.n.ei citam & facilem operationem cum speciebus alesanginis subtilibus & acumen habentibus: sicut verbi gratia, cum mace, nuce muscata, cinnamomo, spica, calamo aromatico, cubebe, schinantho, assaro, mastice, caryophylis, de quibus partes æquales, & croci pars media, bulliant in sextuplo earum aquæ, vsq; ad tertiam eius cum facilitate, & accipe pro qualibet libra illius aquæ aloes. ʒ.vi. & permitte siccari in vmbra prius, & perfice exiccationem eius in sole. Quidam autem ex bene rectificantibus faciunt simile cum speciebus picræ Gal. citat.n.eius operationem, hyssopus, cinnamomum, & casia. Et quidam dant infusionem aloes in aqua specierum, & citatur effectus eius. Et acquirimus ei vt extendatur operatio eius ad partes remotas cum rebus quæ addunt ad vigorem eius: sicut colocynthis proprie, & turbith, & similia, addãtur in aqua specierũ, & fiat vt diximus. aut fiat illud in aqua casei. aut fiant ex eis trochisci & pilulæ. aut cadãt ea cũ eo in cõfectionibus simul. Remouemus autem ab eo nocumentum, quod imprimit in venas, rectificãdo ipsum cum administratione bdellij cum eo, aut tragacanthi, aut masticis, & similium. In aloe autem est quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria, quæ diximus, & adhuc etiam est conturbatiuum faciens dolorem ventris, & nocens stomacho, & hepati, & soluendo imprimit laborem in stomacho & visceribus, & aliquando virtus e us remanet in eis, et facit in solutione exire sanguinem, & est maxime nocens hę morrhoidibus & ano. & nos rectificamus huiusmodi lauando lotione qua partium immundarum fiat absterssio, & infundendo in aquis specierũ & adiungendo ei quæ cito lubricationem faciunt. Et nihil est tam magnificum ex rectificatoribus, sicut bdellium, & tragacãthũ. Et si super ipsum bibat aqua hordei cũ oleo nucũ, aut decoctionis passularũ aut aqua tepida, & mel, transmittit audaciã eius à corpore.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma & mũdificat caput ab eis, & stomachum. Et cõfert iuuamentum magnum doloribus eorum. Et cõfert inflammationi stomachi & siti, & doloribus eius ex cholera factis. † Et qui assiduat acceptionem eius diebus cõtinuis, nõ videt in corpore suo, neq; in instrumentis sensuum suorum ęgritudinẽ, quæ non sit habilis sanari. Et præseruat à putrefactione ita ꝙ etiam cadauera, & proprie mixtum cũ myrha. Mixtum vero cũ sanguine draconis & myrrha, sanat vlcera putrida mala. Exiccat.n.sine mordicatione, & ablutio infusionis eius in vino aut aqua rosata, aut succo fœniculi præparato abstergit oculos, & addit in visum & stringit lachrymas, & ipsum quidem acuit sensus & rationẽ & confert hepati, & aufert icteritiam. Nocet tũ hæmorrhoidibus & ano. Quapropter caueant ab eius acceptione patientes læsionem in ipsis. † Caue ergo dare aloen in temporibus frigidis. Excoticat.n. & solutione educit sanguinem.

DOSIS Eius est ab aur. ʒ. vsq; ad ʒ. ij. Et infusionis ab aureo. i. vsq; ad. ʒ. iij.

ANNOTATIONES IO. COSTAE.

ALOE *notissimus est succus, & planta ex quo colligitur notissima Italiæ hortis. eam aluit hortulus noster Laudæ plures annos cum caule ac floribus, & talis passim Venetijs spectatur. Succus plantæ nomen retinuit, & triplex nostro tempore affertur, succutrina probatissima, hepatica succutrina inferior, & caballina vilissima. In medicinæ vsum hepatica frequentissimè venit ab hepatis colore ita denominata: quæ succutrina dicitur à succutri finarũ regni vrbe, rara est: caballinam cuius copia est magna Veterinaria & coriaria ars vsurpat. Hactenus persuasum est omnibus non differre plantas triplicem hunc ferentes succum, sed ex sordidiori expressi succi parte caballinam fieri, ex puriori hepaticam, ex purissima talẽ qualis est succ-*

A *cutrina. audio tamen à quibusdam licèt eadem facie plantæ sint ex quibus hi succi omnes, spectari nihilominus colore longè vario: vnde & succo diuersus est color. Sed hæc res quo tandem pacto se habeat parum medicinæ interest. Illud pro certo habebunt studiosi præter vulgatam aloes speciem aliã itidem esse, solys, facie, crassitudineq; illi quidẽ non dissimilem: sed foliorum ambitus multo magis serratus spinisq; horridus est, apex verò aculeus est oblongus, atq; adeo durus, vt eum sagittis præfigere Indos asserant. Est huius generis planta Patauij apud Iacobum Antontũ Cortusium nobilem virum, & de naturali historia quantũ vllus ætate nostra alius benemeritum. succus ex eadem vt à vulgata colligitur, facultate etiam quantum experiri hactenus licuit non dissimili.*

B *Aperit enim orificia venarum &c.} Hoc & Auicen. secundo Can. in aloes historia. At contra, Dioscor. aloen sedis venas occludere & cohibere sanguinem testatur. & Plinius quoque libro 27. vndecunque fluentem* Cap.4. *sanguinem hac ipsa supprimi ait. mire ergo hi inuicem dissident. Sanè Manardus suis in hunc librum adnotationibus, nec non in epistolarum libris passim, Mesuem acriter hac de re carpit. sed Manardi alioqui doctissimi calũniam refellere hoc pacto licet. Aloen id ipsum præstare quod Mes. ait, affirmat & Auic. & Serapion ex Pauli & Aben Mesuai auctoritate, licèt in Paulo hoc non legamus: confirmat verò etiam experimẽtum. hoc certè docemur, cum, eos quibus turgere sedis venæ consueuerunt, aloe etiam modica assumpta aut turgere aut reserari: tum qui hac frequenter vtũtur in id hæmorrhoidum vitium labi; tum muliebres men-*

C *ses euocari. quo fit vt Mes. vera scripserit. Non ille tamẽ aut Dioscoridi aduersatur qui de aloe exterius admota verba fecit, aut Plinio, quãuis de ea deuorata sit loquutus: quando eorum neuter aloen præstare id quod Mes. ait, negat: sed contrarios eidem rei effectus ascribunt. quod quidem si Manardo absurdum videatur, at nobis fidem facit experientia, à qua tamen & exemplum & ratio non est aliena. myrrham.n. eodem pacto sanguinem sectarum partium cohibere vides & ciere muliebria. atq; hoc & centaurio & pluribus alijs est commune. cuius quidem rei causam, quum alij ad occultam proprietatem referant, alij ad manifestas qualitates; nobis vtrunq; non probari non potest. occultæ equidem proprietatis hoc videtur esse opus, quando nulla in aloe insignis acrimonia aut alia euidẽs qua*

D *litas inest, cui iure actio hæc deferri debeat, quam tam prõpte obit. etsi.n. amaritudo quæ qualitas in aloe præcellit, absterssoriam vim efficacem ineſse illi ostendit, præpollet tamẽ in acribus absterssoria quoq; facultas, quorum multa licèt summè acria sanguinem non educunt; tale piper, zingiber: & piretrhum est. imò neq; amarissima omnia id præstant. absinthium nempe aloe non multo amarore inferius & agaricum itidem amarissimum sanguinem ex venis non euocant. Ineſt ergo aloe vis hæc nõ ex manifesta qualitate: quãdo non quæ insigniter abstergunt omnia sanguinem eliciũt: sed totius substantiæ proprietate, vt etiã cantharidibus. cũ hoc tamen verisimile etiam est, partes quibus amaror ineſt multi in hanc rem esse vsus, pluris verò etiam quibus adiũcta est acrimonia. hac.n.rõne non ob amaritudinem solùm,*

centau-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 130 sur 1089

centaurium, elaterium, taurinum fel, eruum, tam prõpte ipsa quoq; sanguinem proliciunt, primo tamẽ actionis huius momento ex totius substantiæ proprietate facto, vt dicebamus. Hæc quum ita se habeant, quo pacto eadem aloe et recludere & occludere venas, proritare & cohibere sanguinem possit, paruo negocio patet. educet sanguinem aut totius substantiæ proprietate, aut certe sui amaritudine atq; acrimonia abstergendo. eundem fluentem coercebit adstrictoria atq; agglutinatoria facultate astringendo, seu etiam candentis ferri modo operculum sui calore gignendo. atqui contraria ex eadem re effecta prodire hoc pacto, diuersa. s. ratione, neq; absurdum neq; aduersus naturæ est institutũ. quare neq; contra Mesuem Manard. quicquam habet. Illud verò etiam ex his constat, neq; aloe tantum praua, educendi sanguinis inesse vires quod Manard. ex lib. Can. vniuers. Mesuẽ velle putat, est. n. hoc aloe omni proprium licèt malam insignior noxa subsequatur: neq; per accidẽs hoc euenire ob feruentium humorum eductionem sedis venas erodentium, vt ex Gal. 6. aph. idem Man. refert, quando educunt feruidos humores pluria alia vt rosa, sena, epithymum quæ sanguinem tamen non proliciunt. Sed de hac re satis.

Et sapor eius &c.} Hoc & de agarico scribet, sed tã tum in his præstat dulcori amaror, vt non nisi ab eo qui exactissimo sensu præditus sit, deprehendi possit.

Et dicunt quidã quòd lædit hepar aliquãdo ipsum &c.} Hic antiqui duo codices, alter manuscriptus, alter impressus Mediolani, legunt pro aliquãdo {eliquando} Quæ lectio si genuina est vt nobis videtur, non aduersatur hoc in loco Mes. Auicennæ vt quidam putant, neq; ab eorum sententia discedit qui lædi iecur hoc medicamẽto existimãt, sed eos refutat qui propterea lædi ipsum aloes vsu affirmãt, quòd hæc ipsum eliquet. Vult q; Mes. non eliquationis causa, sed ob venarum apertionem hepar offendi. quæ res veritati consentanea est, quando in aloe tantus non est calor cui colliquandi vis ascribi possit. Sed quid de iis dicendum, qui aloes vsum iecori innoxium contendunt? Docendi hi profectò sunt experimento. sed & ratione adducendi, vt id credant. aloe quum venarum ora aperiat, sanguinis etiam fluxum importunum promouet, hic verò innatum iecinoris calorem obtũdit, ex quo iecur offendi necesse est. hoc ipsum Mes. innuit. Videtur tamen iecur aloes vsu alia quoq; offendi posse ratione. nempe quum iecur vniuersim omne insigniter sit calidum, in quo. s. sanguificandi vis mest, quis neget calidi & crassi medicamẽti adhæsu ipsum magis quã pro eius natura opportunum sit, calescere? Est ergo fortasse vera Auic. sententia, non de calidiori tantum & sicciori iecinore vt Manardus arbitratur, sed etiam de temperato. Alioqui verò, quòd amara iecori semper prosint, vt quidam putant, tantum abest vt credam; vt potius, nisi aliquid sit quod quia obstruit abstergi postulat, obnoxia esse existimem, vel ob id quod sanguinem amarore & naturæ nostræ aduerso sapore inficiunt, vt iecur neque rectè ali neque aliis partibus idoneum quo nutriantur alimentum queat ministrare.

Et etiam mixtum cum melle &c.} Hoc etiam Auic. 2. Can. Quæ ventrem tergendo subducunt, sicuti exsiccante vi adiuuantur, ita astrictoria potius prohiberi, ego profectò dixerim. Quare qui aloen sola detersoria vi soluere existimant, causam etiam ignorare necesse est cur ea melli admista minus soluat, quod tamen detersorias insignes habet vires. Quidam aiunt igneam aloes facultatem mellis lẽtore incrassari & frangi. Sed hos erroris redarguit tum aloes caliditas quæ secundum vix ordinem periniges ignea dici non potest: tũ mellis lentor qui tantus non est vt obscurare aloes facultatẽ debeat, præsertim quãdo in melle detersoria facultas visciditate longe est maior: cuius causa solutoriam aloes facultatem adiuuari oporteat, non imminui, si modo solutio detersione fit sola. Paucis ergo quum aloe non alia quàm propria & totius substantiæ vi soluat, humores videlicet biliosos trahat: prohiberi quidem mellis admistione attractoria. i. solutoria eius vis potest: adiuuatur tamen detersoria, &, (vt ita dicam) stercorum eductoria, seu subductoria, quam certe facultatem à solutoria differre satis constat, quãdo ea quicquid obuium est tergẽdo subducit, soluendi autem vis non nisi certum excrementum spectat. Quare, quum biliosos humores ad aluũ ducat, id quod non nisi totius substantiæ proprietate agit: melli tamẽ admista crassiores etiam fæces & excrementa quæuis occurrantia valentius potest extergere absterſoria mellis vi sibi adiuncta. Hoc Mesuen & Auic. intellexisse existimarim. Mirandum ergo de Manardo & Fuchsio, qui hoc rationi, experientiæ, & authoritati antiquorum repugnare contendunt. Etsi. n. quod Fuchs. obiicit, & Hipp. lib. de morbis, mel supremodum purgare testatur, & Gal. 3. de alim. fac. cap. 38. ipsum ait habere amaritudinẽ, qua ad egestionem excitat ventrem: Dioſc. verò lib. 2. cap. 73. inflari aluum scribit: Paulus quoq; lib. 1. cap. 96. mel coctum magis alere quàm aluum subducat, non coctum autem cõtra, quod & Alex. Aph. 2. probl. 66. &, Idem Paulus lib. 1. cap. 6. melle vtitur ad deijciendam aluum puerorum, & Psellus. 1. de victus ratione damascenis & alijs vt aluum plus subducãt mel adijci præcipit. Etsi etiam Dioſc. loco antea citato, aloen cum resina aquaue aut cocto melle exceptam, aluum soluere testatur, quod & Plinius lib. 27. cap. 4. Constare tamen arbitror hæc tot illustrium virorum testimonia nihil probare aliud quàm subductoriã vim aloes, melle adiuuari, attractricem tamen & solutricẽ non imminui nunquam probãt. Sed quid de ijs dicas, qui, quum medicamenta nulla alia vi quàm detersoria subducere, neq; vllum humorum delectum habere contendant, Gal. vt ipsis videtur, suffulti opinione: ijdem tamen aloen melli commistam minus soluere & minus attrahere aiunt, sed valentius detergere, ita vt experientia, quòd aloe melli permista ventrem magis exoneret, detersioni potius quàm solutioni referatur accepta? Videant docti quàm hi sibi ipsis consentiant. nos verò ad alia sermonem conuertamus.

In aloe aũt est quod elongatũ est &c.} legẽdum ex manuscripto codice antiquissimo & ex impresso Mediolani. {In aloe autem quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis &c.} vt de impura aloe verba faciat, quã lotione et partium impurarum absterſione corrigi statim subiungit. purã. n. vitiatria antea enumerauit & castigari docuit. Hoc pacto si intelligas, labuntur Fuchsii rationes, quũ Gal. obijcit laudãtem. 6. simpl. aloen, vt præ omnibus gratam

Cap. de Aloe.

tam ſtomacho: & Dioſc. qui purgatoria alia ex huius miſcela minus noxia euadere pronunciat: & Oribaſium in comp. medi. vbi hanc ſtomacho aptiſſimum purgatorium
Cap.4. eſſe ait: & Plin. qui lib. 27. ſtomachum aloe confirmari ſcribit, ita vt nulla vis contraria infeſtet. Hæc certe omnia dici de optima aloe conſtat; quum hìc de praua ſit ſermo. propterea q; nulla Meſuæ cum aliis erit controuerſia ſi ita intelligas. Quòd ſi de bona agi contendas; de non lota aloe huius ſcriptoris ſententia erit: Galeni verò Dioſcor. Oribaſii & Plinij, de lota. Alioqui certè dici non poteſt, vt quidam aiunt, aloen vniuerſim etiã probatam, ob amaritudinem ſtomacho eſſe noxiam, gratam verò ob aſtrictionem: atque ob id veteres aloen abluiſſe vt amaritudine imminuta ſtomacho gratificarentur. amara nanque & adſtringentia omnia grata eſſe ſcribit Galenus, quamuis linguæ ingrata ſint. Eſt vero etiã lota aloe non minus quàm non lota amara, neque alia ratione vtilior ſtomacho cenſenda eſt, quàm quia purior, & medicamentoſi minus retinet. Non poſſum verò etiam id probare, quod aiunt, aloen non lotam propterea quia ſubducit ſtomacho eſſe ingratam, aliàs non ſubduceret; lotam verò gratam eſſe quia roborat. lota enim aloe quam gratam eſſe ſtomacho non negent, non leuiter ſubducit quamuis imbecillius quàm antea. Neque pro conſtanti illud acceperim, aloen niſi ingrata eſſet, non ſubducturam: quum multa vel gratiſſima & linguæ & ſtomacho aluum ſubducant, vt mel, caſſia nuncupata, mel aereum & ſexcenta alia quæ dulcia ſunt. Erit ergo, vt paucis repetam, intelligenda Meſuæ ſententia de aloe vel praua, vel probata quidem ſed non lota. non lota equidem quantumuis probatiſſima, impuri medicamentoſiq́ue habet nonnihil quod lotione ſegregatur. ex quo ſtomacho gratior euadit, quamuis ſolutoria & ſubductoria vis lotione fiat imbecillior.

Solutione educit &c.} Aloe bilis præſertim è ventriculo excernitur. præterea verò etiam tenuia in eo collecta excrementa pituitæ naturam referentia, vt Manardus quoque aduertit. craſſos verò humores ob purgatricis facultatis imbecillitatem trahere non poteſt 8. de compoſi.
Cap.1. medic. per loc. Sumpſere nonnulli argumentum ex hoc loco carpendi Meſuẽ, qui, quum purgatoriam medicamentis facultatem ineſſe putet ex proprietate totius ſubſtantiæ, trahi ab aloe & bilem & pituitam ſcribat. hoc certè ſi ita habeat (aiunt) aloe binos ſuccos ſpecie diuerſos trahere nullo modo poteſt, alioqui aloes formæ plures eſſent, non vna: quippe ab vno vt vnum ſpecie diuerſa proficiſci nequeunt. Sed ad hos paucis. Qua ratione medicamenta binos vel plures ſuccos ex eorum proprietate trahere habeant, abunde ſumus libro Canon. vniuerſa. proſequuti. nunc verò ab aloe bilem tantum ex proprietate ſubſtantiæ trahi; pituitoſa verò excrementa & inteſtinorum fæces, exterſoria, non etiam ea quam ſolutricem propriè vim nuncupamus, excerni exiſtimarim, vt propterea diuerſa ratione, non vna, aloe diuerſos humores trahat.

Et qui aſſiduat &c.} Quum aloe abſterſione ſua ventriculum & vniuerſæ alimentorum coctionis focum exA purget corroboretque aſtrictione: præterea verò putredinem ita oppugnet vt etiam cadauera præſeruet à corruptione: cui mirum eos qui hac frequenter vtantur, (quum ſcilicet vti eſt opus, & ventriculus prauis humoribus ſcatet) à magnis, ac putridis præſertim morbis vindicari & ſeruari? Sed non negem tamen frequentius vel importunius aſſumptam ſiccioribus ventriculis corporibusque & ætatibus obeſſe. neque niſi magna vrgente neceſſitate ſenibus etiam exhiberi tutum crediderim, quod ex Gal. Manardus obiicit. non hoc tamen Meſuæ authoritati derogat, tunc aloen proponẽtis generatim, vbi eſt opus, non etiam importunè.

Caue ergo &c.} Hoc & Auicenna ſecundo Canon. Cap.66.
Si aloe bilem educit, redundatque hæc æſtiuo tempore ma-
B gis quàm hyeme, cauendam ego certe ipſam dixerim frigido magis tempore quàm calido ne non peccantem humorem purgemus. propterea enim cholagoga medicamenta quouis anni tempore præterquam hyeme rectè vſurpari, docet Paulus libro ſeptimo. neque autem huius me- Cap.4.
dicamenti temperies aut aeris calor æſtate aſſumi ipſam prohibeat, vt Manardus putat, quando vix iecur pertingit eius vis & calor. Sed alia etiamnum ratio eſt cur Meſues cauendam hyemem præcipiat. nempe quòd iis qui hemorrhoidarum venarum profluuio aſſueuere, frigido tẽpore deuorata venas recludat, & ſanguinem ſoluendo educat, quod & Auicenna. Huius autem rei quæ ſit cauſa dignum animaduerſione eſt. Videtur autem id in atri humoris craſſi & grauis copiam referendum, qui ſi vllo tem
C pore, poſt æſtatis calores autumno ac hyeme præſertim redundat. quare & ſedis venarum frigidis frequẽtius quàm calidis temporibus fiunt profluuia, quod interdicere aloes vſum videtur, ne ſpontaneum naturæ impetum ſua facultate irritans in maius aliquod diſcrimen inducat.

IO. MANARDI FERRARIEN. ANNOTATIO.

De Aloe.

APERIT orificia venarum.] Hoc non dicunt antiqui, ſed contrarium potius: dicit enim Dioſcorides, quod ſanguinem ſiſtit per ora venarum aui manantem, & Plinius vndecunq; fluentem. Dicendum igitur, ſi aperit, eo id facere, quod acres humores mouet, vt ex Galeno colligitur lib. 6. Aphoriſ. 47. nec eſſe hoc
D ei magis peculiare, quàm cæteris purgatoriis medicinis: imo fortè id minus facit quam reliqua, quæ aſtringendi vim purgatoriæ coniunctam non habent. Verum Meſue hoc ſumpſit ab Auicen. Scio tamen quid pro vtroque dici poſſit, ſed ſat ſit nunc locum ſignaſſe. ELECTIO. aliud eſt quod fit in Sucutri & reliq.] Ait Dioſcorides, in India plurimam generari, & in Aſia, Arabia maritimisque quibuſdam locis ac Inſulis, vt Andro. Gal. in Syria non bona, in Cœleſyria, & Arabia melior, in India optima. IN colore quoque, vt ſit coloris cittini.] Eligit Dioſcorides ſubflauam, reſplendentem, non lapidoſam aut arenoſam. Et ſapor eius declinans ad amaritudinem.] Gal. ſaporis eſſe dicit parum adſtringentis, & multum amari. Quod præter Gale. authoritatem, ipſe quoque ſenſus demonſtrat. In ſubſtantia tenerum.] Facile humeſcere eam quæ bona ſit, ait Dioſcorides. EST autem complexionis calidæ in ſecundo.] Calidam in primo ordine extenſo, vel ſecundo remiſſo, dicit Galenus. APERIT orificia venarũ.] Cum ſcribat Dioſcorides, quod arcet ſputum ſanguinis, negare videtur quod ora venarum aperit. ET dicunt quidam quod le- Aloe hepar non lædit.
dit hepar.] Dixit hoc Auicenna cui parum in hac parte credendum;

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 132 sur 1089

dum est: sapore eius, & antiquis authoribus, contrariũ potius attestantibus, nisi calidum vel siccum supra modum hepar intelligamus. STOMACHI confortatiuum.] Tantum in hoc ei tribuit Galenus vt nulli cędere medicamini dicat, maxime si lota fuerit. ET mixtum cum melle, est minoris solutionis.] Maioris potius, vt ratio, authoritas, & experientia cõtestantur. VIX pertransit hepar.] Si quantitate exuperet, ad hepar vsque attingit, inquit Galenus: non tamen totum corpus euacuat, nisi valde multa detur, ait Paul. TRIA sunt in eo in quibus cadit correctio.] Adde ex Gal. quod nocet temperaturæ ventriculi calidæ & siccæ, & ei quoque siccæ quæ cum frigiditate ad tabem ducit. SOLVTIONE educit choleram & phlegma.] Probè intellige: siquidem crassos humores, etiam qui sint in ventriculo, trahere ob imbecillitatem nequit, Galeno teste: sed bili & humiditatibus quæ ventriculus imbibit optimè facit. Paulus. Datur quibus caput graue est, lippientibus, sticulosis, imaginabundis in somno, absque febre horroribus acres inflationes excernentibus, morsum in intestinis patientibus, atque ventriculi incendium. ET qui assiduat acceptionem eius diebus continuis, non videbit in corpore suo ægritudinem quæ non sit habilis.] Ne quid dicam de iuuenibus interim, certè senes, si Galeno magis quàm huic viro crediderint, non nisi magna vrgente necessitate, Aloe vtentur. CAVE ergo dare Aloen in temporibus frigidis.] Cauenda mihi magis videtur temporibus calidis, cum sit vt tu scribis, calida & sicca in secundo ordine, & calidæ & siccæ noceat temperaturæ, vt superius notatum est: nisi fortè quia bilem vacuat, quæ hyeme non abundat, ideo eo tempore danda non sit.

Aloe lota stõm mirè confortat.

Aloe ob imbecillitatẽ crassos humores non purgat.

Senes nõ tutò Aloe vtũtur.

Cauenda aloe calidis temporib⁹.

De Myrobalanis, citrinis, nigris, & Indis. Cap. 2.

SYL. Myrobalan⁹. i. vnguẽtaria glas. Hęc aũt genera quinque Græcis indicta, pomorũ aut prunorum generis verius sunt quam glandium.

MYrobalani citreæ, nigræ, cepulæ, eiusdem arboris fructus quibusdam videntur, vt immaturi sint citreæ, maturi nigræ. Cumq; arbor ea his autoribus sit bifera, primi partus sunt citreę & nigræ, secundi vero cepulæ. Aliis diuersarum arborũ fructus videntur, idq; credit, quod eorum facultates, & opera variant. Sunt autem etiam hæ medicamenta benigna. Tm enim abest, vt purgando vires deiiciant, vt etiam cor, ventriculum, hepar, corpusq; reliquum confirment, cogendoq; in vnum roborent, qua re vnica his incõmodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has.n. excitant. Præterea medicamentis acribus, & purgando exoluentibus, vt scãmonio pfecte corrigendis recte miscent, sed huic præsertim citrinæ sunt miscendæ. Id.n. contraria tum substantia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Citrinæ aũt colore sunt multum citrino, in viridem inclinãte, graues, quia magnę, & carne multa densa, si frangitur gũmosa, osse exiguo. Cepulæ subnigræ in rubrum inclinantes, quo maiores, eo meliores, carne multa, ob hæc etiam graues, adeo vt aqua mergantur. Indæ sunt nigræ, magnæ, carne densa, graues, tũ exosses. A quibus notis quo harum singulæ absunt lõgius, eo sunt deteriores, hę autem oẽs sunt frigidæ primo gradu, siccæ secundo. Siccando.n. excrementa partium putrida valenter absumunt, mollesq; partes & laxas durant, & dẽsant, multaq; adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquumq; ventriculum, & hepar roborant, quapropter exhilarant. colorem cutis, odorem oris, & sudoris cõmendant, corpus floridum & iuuenile diu tuentur, tremori cordis cõferunt, hęmorrhoidibus cõmodant. Purgãt ventriculum bile, ab eaq; tertianam, & reliquas febres biliosas & ardorẽ extinguũt, psertim citrinæ. Hæ.n. præter cæteras sunt cholagogæ, ob id calidis & biliosis naturis salubres. Eędẽ omphacio, vel aqua rosarum, vel succo fœnicu'i macerątę, cõfricatæ, oculum tergent, intẽperiem eius calidam auferũt. Earum quoq; pulis tenuissimus, per se quidem delachrymationem stringit, oculum ab humore multo laxiorem iuuat, cum mastiche vero vlcera siccando sanat. Cepulæ vero sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partẽ vegetant, visum [& sensus alios] acuunt, præsertim conditæ, hydropi & febribus diuturnis conducunt. Nigræ melancholiam purgant, & bilem vstã, tremori, tristitiæ, lepræ, quartanæ, & cæteris affectib⁹ melancholicis prosunt, coloremq; cutis viuidum efficiunt.

Temperatura & facultas.

Chrysobalanus Gal. cum calore digerat, esse neq; myrobalan⁹ citrina.

Castigatio.

Quia vero dictæ myrobalani omnes obstructionem prõpte excitant, in corpore obstructioni opportuno, & villis ventriculi, & intestinorum facile adhærentes, ceu rugis q⁹busdam ea exasperant, non dentur obstructioni obnoxiis, aliis vero dentur cum diureticis, vel infusæ sero lactis, vel succo fumariæ, vel cum absinthio, agarico, rhabarbaro, spica nardi. Oleo autem amygdalarum dulcium, vel rosato, vel violato, vel sesamino imbutæ & confricatæ, vel cũ amygdalis dulcibus, aut vuis passis, aut harum melle tritæ, vel cum cassia, vel mãna, vel tamarindis, vel violis conditis, vel alio leniente medicamento sumptæ, ventriculum & intestina leniunt, & cito per ea lubricant, etiam si quibusdã aliter visum est, neq; amplius his adhærent, aut rugas inducunt. Hæc vero ipsarum incõmoda sic emendabis, & saporem deliquatum acquires. Tritas ęquate merges oleo amygdalarum dulcium, confricabis, & lubricas reddes in vmbra, siccabis sole, affusoq; identidem oleo confricabis, idq; triduo cum feceris, altero deinde triduo aqua saccharata, vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mersas, in sole iterum siccabis, affusoq; frequenter eodem liquore confricabis, coges in trochiscos, in vmbra siccabis. Alij ipsarum tritarum partem vnam diebus. 8. macerãt sero lactis caprini, in vase vitreo oris angusti, deinde semel seruefaciũt, manibus confricant, colant, aqua deinde siccata trochiscos, vel catapotia fingunt. Hisq; addunt nõnulli medicamẽta purgantia benigna. Hæc vel illa pro scopis & indicationibus variis. Datur citrinarum tritarum puluis à ʒ.ij. ad ʒ.v. maceratarum vero expressum à ʒ.v. ad ʒ.xx. Indarum & cepularum puluis à ʒ.ij. ad ʒ.iij. expressum infusarum à ʒ.iij. ad ʒ.x. Ne sume flante borea, & his sumptis, piscibus abstine. Verũtamen harum decoctum promptius, & valentius obstruit, quam maceratarum expressum. Assæ item ipsæ minus purgant, potentius constipant, & adstringũt, & his magis vstę, Harum quoq; tritarum puluis quo tenuior, eo vehementius adstringit, maceratarum vero expressum, minus adstringit, omnium maxime purgat. Ob id eas infundimus, quãdo solam vacuationem expetimus. Cepulæ vero conditæ purgant quidem minus, partes nutritorias roborant magis, nõ conditæ contra. Condiuntur autem vel recentes, si harum est facultas, vel siccæ, sed industria humectatæ. Recentes quidem, densæ, stylo confixæ, postea igni lento coctæ, quantum sufficit, aqua deinde expressa, vno die super tabulam siccantur, post mulsa biduo macerantur, igni lento percoquuntur, vase vitreo reconduntur, post sex menses vtendæ, si vero siccæ sint, aqua sub sole dies octo macerentur, deinde in dolio, vel alio vase magno, vel fossa in arenis humidis tertio quoq; die mutandis secretas, identidem aqua irrigabis, donec tumefiant, reliqua vt prius persequere.

Electarium alharil pri⁹ ide habet ſ Antidot.

Id repetes in cõditis.

De Myrobalanis citrinis, & nigris, & Indis. Cap. 2.

EXistimauerunt quidam q⁹ myrobalani citrini, & nigri, & Indi, & chebuli sunt ab eadem editi arbore, & q⁹ citrini sunt immaturi, & nigri, & Indi sunt in quibus iam peruenit cõplexio & maturatio. Et dixerunt q⁹ arbor eorum est de his ferentibus, & q⁹ citrini sunt de primo germine, & nigri similiter, chebulos vero germen secũdum tulit, & quidã dixerunt q⁹ de diuersis nascuntur arborib⁹, & est illud quod creditur, etenim eorum diuersę etiam sunt operationes. Ipsi quoq; de medicinis benedictis sunt. Non enim debilitant cum solutione sua, immo confortant stomachum & proprie viscera, & præparant & coadunant partes eorum, & confortant cor & hepar & corpus totum. Neque.n. nisi ad vnum videntur nociui. Acquiritur.n. prę-paratis ad hoc p⁹ eos oppilatio, & proprie paratis cadere in ipsas. Sunt aũt de perfecte rectificantibus medicinas q̃ habent acuitatem & purgant dissoluendo. Magnifice autem adinuenit qui eos proprie citrinos cum scãmonea miscuit. Reprimunt enim eam propter obuiationem substantiarũ, & qualitatem inuicem, & eam in soluendo iuuant.

ELECTIO. Citrinos in quinque proprietatibus laudauerunt sapientes, in colore vt sint citrini multę citrinitatis declinantis ad viriditatem, & sint in pondere graues & denſi, & vt in confractis suis inueniatur sicut gummositas, & vt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 133 sur 1089

& vt ſint craſsi, & vt cortex eorum ſit ſpiſſus, denſus, complectens oſſa parua. Et laudauerunt chebulos in quatuor proprietatibus, vt ſint craſsi, & quanto craſsiores tãto meliores, & ſint ſubnigri declinantes ad rubedinem, & ſint graues in pondere, citæ ſubmerſionis in aqua, & ſint habẽtes ſpiſsitudinem corticum ſuorum. Nigros quoq; indos in quinque laudauerunt proprietatibus. vt ſint nigri & confracti, denſitatem habentes ſubſtantiæ, & ſint craſsi & graues, & carentes oſsibus. quanto autem ab his elongantur proprietatibus tanto ſunt à bonitate remoti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Omnes frigidæ ſunt complexionis in primo gradu: ſicci in ſecundo: & ſunt exiccatiui & conſumptiui ſuperfluitatum putridarum. præparatiui & coadunatiui partium, in quibus cecidit laxitas & mollificatio.

RECTIFICATIO. Tria ſunt in eis propter quæ in ipſis cadit correctio. Faciunt enim cadere in oppilationẽ, & proprie præparatos cadere in illam, & quia facile adhærent in villis ſtomachi & partibus inteſtinorum, & quia dimittunt veſtigia corrugationis in ipſis. Et nos emendamus quod timetur de eo quod diximus, primo prohibentes penitus exhibitionem eorum in ipſis, & omnibus paratis cadere in oppilationes: & in non paratis miſcenda ſunt ea cum ipſis, quæ oppilationem fieri prohibent, ſicut aliqua ex diureticis notis. Et infuſio eorum in aqua caſei remouet hoc nocumentum ab ipſis: & ſuccus ſumiterræ valet ſimiliter, & ſimiliter abſinthium & agaricus & rhabarbarum, & ſpica, & ſimilia. Et emendamus quod põt prouenire de eo quod diximus in 2. & 3. miſcendo cum eis quæ remoueant ab ipſis adhærentiæ intẽtionem, & acquirant eis lenitatem, ſicut ſi confortentur cum oleo amygdalarum dulcium, aut cum oleo roſaceo, aut cum oleo violaceo, aut ſeſamino. Aut ſaltem conterantur cum oleis amygdalæ dulcis. Paſſulæ quoq; & mel earum lenificant eos & confortant operationes eorum, & ſunt proprij iuuamenti cum eis. Simile acquirit eis caſiafiſtula & violæ conditæ, & tereniabin, & tamarindi, & ſimilia. Quidam autem dixerũt q̃ non eſt bona permixtio eorum cum medicina labificatiua & lenitiua, q̃m operationes eorum in idipſum ſe perimunt. Et ego non video illud. Immo remouetur ab eis per ipſas adhærentia & corrugatio & acquiritur ſolutio facilis, & ſcito q̃ decoctio acquirit eis vehementiorem oppilationem q̃ ſola infuſio. Et infuſio minus facit eſſe oppilatiuos q̃ coctio, & aſſatio minorat eis ſolutionem faciẽs ipſos conſtipatiuos plus: & adhuc magis cõbuſtio. Et contriti quidem plus ſoluunt, plus dimittunt veſtigia conſtipationis in viis. infuſi vero minus faciunt illa. Et infuſio quidẽ eorum competit q̃ ſolum quæritur ſolutio: & eorum contritorum exhibitio, q̃ quæritur conſtipationis impreſsio: & quanto magis cõteruntur etiam vt ſint ſicut alchohol, melius celebrabitur illud. Et chebuli quidem conditi minoris quidẽ ſolutionis ſunt, & maioris confortationis mẽbrorum nutritionis, & non cõditi faciunt contrarium. Modus rectificationis eorum ſatis vtilis, acquirens eis ſaporẽ bonum, & emẽdans quæcũq; timentur de eis, eſt vt ſumat̃ de myrobalanis contritis quãtitas quã volueris, & ſit hoc in æſtate, & funde ſuper eos olei amygdalarum dulcium quantitatem, qua confricando leniantur in vmbra, exiccẽtur in ſole, & ſemper modice confricando ſuper irrorentur oleo, & fiat illud p triduum, deinde deinto per triduum cũ aqua zuccari, aut aqua caſei cum pauco zuccaro conterãtur in ſole, ſemper eos ante modice cum aqua prædicta rorando, deinde fac trochiſcos ex eis, & ſiccentur in vmbra. Et ſunt quidam qui ſeparant in eis, quod eſt ſm ſpẽm ab eo quod eſt ſm materiam, & eſt modus ſolẽnis. Infundunt enim eos in aqua caſei, quod ſumptum eſt ex capris poſt contritionem eorum, & ponunt ponderis eorum partem vnã, & aquæ caſei partes xij. & ponunt in vaſe vitreo ſtricti orificij, & dimittunt per dies vij. poſtea decoquunt bullitione vna, deinde poſtq̃ manibus confricauerint colant, & dimittunt aquam illam ſiccari, & faciunt trochiſcos vel pilulas, & ſunt qui addũt cum eis de medicinis benedictis,

A quas volunt ſm exigentiam intentionis eorum, & faciunt ſimilia. Et eis eſt opus magni magiſterij.

MODVS condiendi chebulos. Accipe ex eis humidis ſi haberi poſſunt, vel humectatis ſm artem qua humectari poſſunt quantitatem quam volueris, & ſtilo punge eos vndique, & decoque eos in aqua cũ facilitate, vſq; dũ ſufficit. Poſt hæc dimitte eos p diem vnum ſuper tabulam, & expri me aquam eorum & ſubmerge eos in aqua mellis & per dies duos dimitte eos, tunc eoque eos lento igne, & poſtq̃ cocti fuerint recõde eos in vaſe vitreo, da poſt ſex menſes.

Ars autem in humectando eos auxiliatur hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radiis ſolis per dies viij. deinde accipe magnum vas ſicut dolium, vel ſaltem fiat ſouea in terra in loco humoroſo, vt inter multam arenam humidam, diſiunctim ſepeliantur ſæpe ac ſæpe aquam deſuper infundẽdo, & innouando arenam de tertio in tertium diem vſquedum tumefiant & humectentur. Hic erit modus humectationis eorum.

B POSSE. Mirobalani ſunt ex rebus quæ faciunt vtẽtes ſe iuueneſcere, & acquirunt eis colorem bonum & bonitatem odoris oris & ſudoris, & generant gaudium & hilaritatem, & confortant ſtomachum, cor & hepar, & conferũt tremori cordis, & confortant & præparant & mundificãt ſtomachum, etiam conferunt hemorrhoidibus, & extinguunt inflammationem choleræ. Sed citrinorum operatio in hoc eſt præcellens. Ipſi enim ſolutione educunt eam, & conferunt cõplexiones calidas habentibus. Et eorum fricatio cũ aqua acreſtæ, aut aqua roſata, aut ſueco fœniculi abſtergit oculum & aufert ſupercalefactionem eius, & facto exinde alchol ſtringit lachrymas, & confert mollificationi oculorum & conferunt tertianæ & febribus choleræ, & contriti qu dẽ cũ maſtice ſanant vlcera & deſiccant ea.

Chebuli quoq; ſolutione ducunt phlegma, & addunt in ratione & clarificant viſum, & proprie conditi, & mundificant ſtomachũ, & confortant ipſum & conferunt hydropiſi & febribus antiquis. Nigri autem in diſſolutione educunt melancholiam & choleram aduſtam, & conferunt me
C lancholiæ & tremori, & clarificant colorem, & conferunt lepræ, & remouent triſtitiam, & conferunt quartanæ.

DOSIS. Potio citrinorum tritorum eſt à ʒ.ij. vſq; ad v. & infuſorum à ʒ.v. vſq; ad xx. & potio chebulorum tritorum eſt à ʒ.ij. vſq; ad iij. & infuſorum à ʒ.iij. vſq; ad x. Potio indorum eſt ſicut chebulorum. Ille autem qui ſumit eos timeat boream ſuperbientem. Et piſces abhorreat.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

DE MIRABOLANIS *Arabes tantùm, nuſquam Græci, uno excepto Actuario Græcorum medicorum nouiſſimo qui de his ſub myrobalani nomine in lib. de Antidotis quandoq; meminit, quum tamen myrobalanum antiquorum Græcorum & Cryſobalanum longè ab his differat. Et examinanda certè diligenter ſunt, quæ ab hoc authore*
D *dicuntur, ſicuti & quæ ab alio quouis ſcribuntur, in tanti momenti arte: ſed quòd propterea reiiciẽdi mirabolani ſint, quia eos Græci non nouerint, neq; ego vnquam auſim dicere, neque prudens vllus medicus, qui non authoritatibus tantùm ſed etiam rationi & experimento nitatur. Scripſere de his præter Meſuen, Serapion, Auic. & Auerroes magni nominis & authoritatis viri, & ea, vt ego quidem dixerim, quæ à veteribus Arabibus medicis per manus tradita habuere, & quibus aſtipulari aut rationẽ aut experimentum animaduertere. Non ergo erit vt tantopere horum fructuum vſum vereamur, aut ſuſpectum Meſuẽ habeamus, quia Græcos non habuerit quos velut certos duces ſequeretur, vt Manardus & Manardi ſimiæ obiiciunt. ſed cum maiorum noſtrorum fide, quibus explo-*

rata

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 134 sur 1089

vata hæc sunt omnia, tutò, sicuti cassia atque id genus multis quæ Græci non norunt, vti, adhibita tamen diligentia, licebit.

Omnes frigidæ sunt complexionis &c. Discrepant hìc inter se Arabes de mirabolanorum temperamento. Auicen. Auer. Serapion. Author libelli de viribus cord. sicuti & hic author, frigidos primo ordine faciunt. At rursum Xarch Indus Serapione recitante calidos vniuersim mirabolanos existimat. Item Auicē. siccos secundo
Cap. 55. ordine esse ait, vt etiam Mesu. At Auer. 5. Coll. in tertio ordine statuit: Author verò libri de virib. cord. eos laudat qui emblicum mirabolanum frigidum & humidum existimant. cui assentiri & Auerroes videtur loco citato de emblicis mirabolanis agens. ait nempe, augmentant cibum: ergo videtur quòd habeant aliquantulam humiditatem. Cæterum, quòd ad actiuas qualitates pertinet, si gustatu explores, indicat astrictio insignis frigiditatem non calorē, si modo vera est Gal. regula in libris de simpl. med. fac. Et si aūt iis inest acredinis etiā quidam sensus, astrictoria tamen vis longè qualitatibus aliis omnibus præualet: vt rectè inter frigida reponantur. neque tamen iniuria à Xarch Indo calidi dicuntur, acredinis videlicet mediocris gratia. Alioqui etiam, quod aliqui ex recentioribus obiciunt Mesuæ, purgantia omnia, qua purgant, calida esse authore Galeno, propterea q; mirabolanos si purgant frigidos dici non posse: hoc, inquam, minimi faceret Mesues, qui purgandi vires, vt alibi diximus, non tam manifestis quàm occultis qualitatibus & specificæ formæ ascribit. De passiuis autem qualitatibus satis cuique patet ex sapore, præterea verò etiam ex effectis, exsiccare mirabolanos insigniter, non humectare: idcirco non esse authori eius libelli hac in re assentiendum. Quāquam aūt, vt ait Auer. emblici Veneri suppetias ferunt, ex quo humiditatis alicuius participes videntur, cuius gratia excitare flatus possunt, qui Venerem maxime excitant; arbitrari tamen licet excrementitio et actuali humore, non tēperamento proprio id præstare, quo pacto etiam vinum quod potestate & proprio temperamento exsiccat, actuali tamen humiditate humectat, flatus excitat, & spirituum copiam parit quibus adiuuatur Venus. Quòd verò alij secundo, alij tertio ordine exsiccare asserant: facile conciliabis, si secundo quidem ordine siccos dixeris, sed qui ad tertium quàm proximè accedant.

Quidam autem dixerunt &c. Auerroem innuit 5. Coll. vbi de mirabolanis hæc scribit (& medici miscēt eos cum cassia fistula & turbith, sed nesciunt modum medendi.) Quem verò his verbis Auerroes accuset, incertum est nobis. Sed tuetur eum vsum Mesues adiuncta ratione, cui & experientia astipulatur.

Et sunt quidam qui separant in eis &c. Quid sit separare quod est secundum speciem ab eo quod est secūdum materiam, videtur paulò obscurius. Non ignoro aliquos quintam chymistarum essentiam in medium afferre: hoc nomine. s. nuncupantes id fere sedimentum quod post macerationem mirabolanorum, vi ignis humidas partes absumentis veluti cinis quidam relinquitur. quod artificium dilucide hic docet Mesues. Ex ipso tamen Mes. (vt interea demus a chymistis tale sedimentum quintam essentiam vocari, quod illos scimus nolle) generalius quiddam esse separari quod est secundum speciem ab eo quod est secundum materiam, discere licet lib. Can. Vniuers. quum de elixatione agit. nempe si scāmonium quis in succo aliquo incoquat, velut in sapa; trāsfertur scāmonij vis in sapam, hanc autem tralationem separationem rei secundum speciem à re quæ est secundum materiam vocari ait. Itaq; elixationi & macerationi cōmunis hæc erit nuncupatio, quarum. s. opera vires rei quæ elixatur maceraturue, in alienam materiam transeunt.

Ipsi enim solutione &c. Hic adduci nolunt quidam, vt credant mirabolanos citrinos bilem, chebulos pituitam, nigros atram bilem trahere. propterea quòd (aiunt) neque intestina excedunt mirabolani, neque calore idoneo sunt præditi. Nos verò experientia comprobatum scimus, singulos mirabolanos singulos purgare humores, quos hic author scribit. Quod verò obiciunt, hos intestina non excedere, verum sanè est. neque. n. purgatorium medicamentū vllum intestina excedit: sed in vētriculo aut intestinis moram trahit. eius tamen qualitates ac vires in vniuersum corpus extenduntur, ac vt Hipp. 1. de natura hum. id trahit primum quod maximè per naturam potest, stirpium more, dehinc verò etiam alia. ita & mirabolani quum vētrem non excedant: ex vniuerso tamen corpore singuli humores proprios ducunt. De calore autem idoneo, quo aiūt mirabolanos præditos non esse vt trahant, non est vt plura dicam. adiuuat certè non in his solùm, sed in purgatoriis omnibus tractionem innatus singulorum calor, neque vllus magis idoneus calor exigitur in naturali hac attractione, quæ sequitur specificam formam. Tex. 31.

Et febribus antiquis &c. Admirantur hìc rursum Mesuæ aduersarij, quo pacto mirabolani febribus antiquis opitulentur, quæ ab obstructione pendent, quū hi obstruendi astrictione sua insignem vim habeant. Nobis verò neq; hoc videtur à ratione alienum, vt expurgatis pituitosis & crassis humoribus, à quibus longæ febres dependent, simul verò etiam viscerum substantia, quæ flaccescere longa excrementorum colluuie solet, corroborata, ne excrementa vel aliunde suscipiāt, vel ipsamet gignant: non, inquam, videtur à ratione alienum vt his præsidiis diuturnæ curentur febres. hoc chebuli mirabolani cōmodè præstant, castigati præsertim & ab omni eorum noxa emendati sicut author antea docuit. neque enim his vel aliis vti licet non castigatis, vt imprudentes quidam medici faciunt. Nō erit ergo vt in febribus mirabolanorum vsum vereamur, vbi obstructionis noxam eo ingenio auerterimus, quā hic Mesues docuit. præsertim si opportunum exhibendi eos tēpus obseruemus: hoc est, vt ego quidem existimo, si coctionis notæ appareant. Animaduertimus sanè Auicēnam lib. 4. fen. 1. tr. 4. mirabolanos citrinos in febribus Cap. 7. putridis non nisi obita coctione laudare, quia obstruant. at vbi concocti iam praui humores sunt, educi apte hoc medicamento posse videntur, quod præter purgationem, viscerum etiam, ventriculi scilicet & tecnoris substantiam, ob excrementorum cumulum laxiorem, & gignendis nouis excremētis aptam, corroborent sui astrictione.

Nomen

MANARDVS, De Myrobalanis.

Nomen, glandem vnguentariam designat: res autem ipsę, ad pomorum potius genus spectant. Proprium de eis caput non scripsit Dioscorides. sed nec Galenus, licet inter remedia aliqñ nominis meminerit. Quare sane intelligendum quod ab Auerroe dicitur, Galenum de iis non scripsisse. Plin. quidem de Myrobalano loquęs, rem (vt inferius explicabitur) ab iis diuersam intellexit, & quæ ad genus palmæ referatur, sicuti & ea de qua Dioscorides scripsit lib. 1. Bene igitur examinanda sunt quæ de viribus ab hoc homine scribũtur, qñ nullum habuit quem sequeretur bonum ducem: præsertim cum Gal. lib. 8. de comp. med. secundum loca, Chrysobalanũ vim habere discutiendi scribat, quæ proculdubio calorem ostendit.

De Emblicis. *Cap. 3.*

SYL. EMblicæ parum frigent, siccant ordine primo, pituita etiam putri ventriculum purgant, eumq; & cerebrũ, neruos, cor, hepar, & partes laxas constringendo roborant, ob id tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt, furorem & latratus eius cohibent, vim animæ rationalem augent, calorem viscerum insignio rem, & inde natam sitim extinguũt. Præstantiores sunt magnæ, carnis multæ, densæ, graues, ossium paruorũ. Largius purgant, & rugis ventriculo minus incõmodant, si aqua Nutritio. in sole macerentur, donec humectatę tumefiant. postea expressæ mulsa biduo macerantur, igni lento coquuntur. vbi coctæ refrixerint, mellis albissimi parte quarta exceptæ reconduntur. aromatibus quoq; cinnamomo, xyloaloe, cardamomo, croco, gallia, & similibus nonnulli condiunt. Eæ etiam sącte mane & vespere mutato, macerãtur triduo. siccantur vento, & in vmbra, & reconduntur.

De Emblicis. *Cap. 3.*

ANT. EMblici sunt ex medicinis confortantibus stomachũ, & cor & hepar, & viscera.

ELECTIO. Meliores ex eis sunt habentes frusta crassa & densa & grauia, & qui minus crescunt in ossibus, & plus in carne: Rari quoq; non habent spiritum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Sunt complexionis parum frigidæ & siccæ in primo gradu. Et ipsi sunt confortatiui membrorum laxorum & coadunatiui partium eorum, & sunt de extinguentibus calorem in stomaco & hepate.

RECTIFICATIO. Emblici nutriti sunt maioris operationis, & minoris corrugationis sunt.

MODVS nutriendi emblicos. Accipe ex eis quantitatem quã volueris & submerge in aqua & expone soli vsq; dum tumefiant & humectentur, & post exprime & pone in aqua mellis, & per dies duos dimitte, deinde coque cum facilitate, & postq; cocti fuerint dimitte parum refrigerari, & adde cum eis mellis tabarzet, sicut quartam totius, & reconde. Et quidam supercondiunt cum speciebus aromaticis & confortatiuis sicut cinamomo & xyloaloe, & gallia, & cardamomo, & croco, & similibus. Et modus faciendi feremblach. Infunde emblicos in lacte dulci, & mutetur super eo lac mane & sero & hoc per triduum, & exiccentur in vento & in vmbra & recondantur.

POSSE. Solutione educunt phlegma, & sunt ex rebus valde confortantibus cerebrum & neruos, & augent intellectum, & confortant cor, & cõferunt tremori eius, & mũdificant stomachum à phlegmate & putrefactione, & confortant ipsum & præparant, & sedant furorem in eo, & auferunt sitim, & addunt in appetitu, & sedant vomitum.

DOSIS. Eorum tritorum potio est ab aur. i. vsq; ad iij. Infusorum ab aur. iij. vsq; ad vi.

De Bellericis. *Cap. 4.*

SYL. BEllericæ etiam sunt benignæ, & roborant, frigidæ primo gradu, siccæ secundo, cætera emblicis viribus proximæ. Optimæ sunt magnæ, multa & densa carne, graues.

De Belliricis. *Cap. 4.*

ANT. BEllirici sunt ex medicinis benedictis. Expectatur enim per eos confortatio.

A ELECTIO. Meliores sunt crassi & spissi & ponderosi & densi cortice.

NATVRA frigidi sunt in primo, sicci in secundo.

IN POSSE aũt, & pprietatib⁹ aliis sunt sicut emblici.

RHA BARBARVM.

B

C

De Rhabarbaro. *Cap. 5.*

RHabarbarum etiã clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maxime expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potius, q̃ primo. substantia duplici constat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda. altera aerea, & ignea (à qua rarum efficitur) superficiaria, quæ suam terream essentiam adurendo amaram effecit, & purgatoriam, & obstructa liberantem. Has aũt substantias macerãdo seperamus, vt calida & purgatrix in humorẽ transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem vero pituitamq; illa vacuat, p̃cipue à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus inde natos sanat, icterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypocõdriorum punctorium. Hac vero hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarũ partium sistit, ex casu quoq; aut ictu contusa, rupta, fracta, interna, & externa sanat, si eius. 3. i. cũ mumiæ granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno & dimidio, & vino austero bibatur. Oleum quoq; eius contusis & contractis musculis vtiliter illinitur, singultũ item & dysenteriam sanat, præcipue assum, & cum succo plantaginis & pauco vino austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum generis nomine appellatum, tertium Turcichum, omnium ignobilissimum, vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans, si rarum, tamen graue, si fractum ex fuso & glauco, alternat, si mansum, vel aliquo liquore solutũ, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum vero est siccatum, sed iam exanimatũ, et vi purgatrice tota, aut ppe tota

SYL. Rhabarbarum hoc à rha põtico veterũ diuersa res ẽ priscis incognita, Paulo tñ in podagra bis adhibetur.

Rheo suo veteres grę ci vim purgatricẽ nõ ascripserũt Mumiæ & rubiæ non ita valẽtiũ medicamẽtorum mẽsura hic est parcior, vt mẽdi suspicio sit, pstertim cũ Aui. quẽ Mesue passim

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 136 sur 1089

est sequut' rubię drac. j. rhabarbaro miſceat. c. de rubia, & l. 3. in curando abſceſſu calido heptis.

tota priuatum, venale ad nos tranſmittunt. Hoc autem eſt denſum: valenter adſtringens, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amiſſa colorum dicta varietate. Innoxium eſt rhabarbarū, omni tempore tuto datur, omni eſt ætati ſalubre, atq; adeo pueris & prægnantibus. Efficacius autem agit ſumptum ex fero lactis, præſertim capri-
ni, aqua quoq; intybi & apij, vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idq; omnino cum ſpica nardi, actionem eius in primis iuuante, expreſſumq;. Quòd ſi ad liberādas obſtructiones propinandum eſt, vini albi, puri, & odori, modicum macerando admiſceatur, expreſſumq; eius tunc ſumatur, & cum deterſione ac purgatione opus eſt. Quòd ſi poſt purgationem viſcera adſtringendo roborari volumus, puluis eius triti datur: ſi adſtrictior expetitur, aſſum datur: ſi maxima, vſtum. Rhabarbarum legitimum & integrum, aliquandiu teri coquiq; viribus integris poteſt: rariori autem & laxiori vehemens contritio & coctio, virtutem reſoluit. Datur expreſſum à ſeſqui. 3. ad 3. † iij. tritum vero, à drach. i. ad 3. iiij. Annos tres aut quatuor integrū incorruptumq; ſeruatur, ſi cera ſola, vel cera cum terebenthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut pſyllio, aut millio mergatur.

† Tres i Meſue legēdū puto, nec tā ſtupid' fuit, vt ad dr. x. daret, vt oēs eius codices hñt.

De Rhabarbaro. *Cap. 5.*

*Rhaued. ANT.

*Habarbarum eſt ex medicinis benedictis & ſolennibus, in quo aggregantur multæ ex intentionibus, quæ quæruntur in re faciente mundificationē quas poſtea dicemus.

ELECTIO. Ex ſpeciebus rhaued, aliud eſt qđ naſciť in India, & eſt rhauedſceni, & aliud eſt rhaued barbarū, & aliud eſt rhaued turchicū, & melius eorū eſt rhauedſceni. Poſt illud in bonitate eſt barbarum, & minus in bonitate eſt turcicum, † Et laudatur magis ex eis, quod eſt ſubnigrum, declinans ad rubedinem, quod eſt graue cū raritate ſua. et in quo etiam in confractis ſuis inuenitur diſgregatio ex rufo, & glauco. & quod eſt croceæ tincturæ. et quod eſt recens. Et non prætermittas, quin ſcias quod in ipſo cadit de adulteratione. Accipitur. n. ex eo integro ſicut eſt quantitas magna, & ſubmergitur in aqua per dies quinque, & dimittitur aqua illa ſiccari, & fiunt inde trochiſci, & ſunt ipſi medicina regum. rhabarbarum vero ſiccatur & venditur ſicut eſt, quod iam perdidit animam. Et cognoſciť, qm̄ illud in quo non cecidit adulteratio eſt rarum & minoris ſtipticitatis, & eſt croceæ tincturæ. Adulteratum vero habet contrarium horum, & varietatem quam habere debet in confractis ſuis amiſit, immo ſubnigreſcit in eis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ complexionis eſt & ſiccæ in ſecundo gradu, & dr̄ quod eſt in primo. Sed illud eſt verius. † Conuenerunt autem in pmixtione eius aqueitas & terreitas dantes ei ſtipticitatem & ſubſtantiam, & aereitas dans ei raritatem ſubſtantiæ, & eſt in eo igneitas perficiens, quod per actionem eius in terreitatem ipſius ipſum fecit eſſe amarum. Verum terreitas eſt fm profundum eius, & igneitas eſt in ſuperficie ipſius, quapropter infuſio ſeparat inter ſubſtantias ipſius, & complexio operationis ſolutionis in oppilationem per ipſum eſt per dominium calidi in ſuperficie eius, & cōſecutio contractionis per ipſum eſt à ſubſtantia ſua terrea ſtiptica.

RECTIFICATIO. Non eſt in eo nocumentū apparens, & datur in omni tempore & in omni ætate, ita q; etiā pueris, & prægnantibus. & de elegantioribus & melioribꝰ q̄ iuncta cum eo magnificant operationem eius, eſt aqua lactis, & proprie quod ſumptum eſt ex capris. & fiť magnificatur infuſio eius in aqua endiuiæ & apij prius bullitis, & colatis, aut in aqua plantaginis. † Et non prętermittatur quin cadat in ſocietate ſua ſpica. Eſt. n. pprij iuuamenti cū ipſo. Neq; p̄tereas additionem modici vini albi odoriferi & clari in infuſionibus eius, & proprie qñ in emendatione oppilationum ppinatur. Et ſcito q; in adulterato non remanſit aliquid de virtute ſolutiua, de quo ſit curandum. Et eius quidem quod purū eſt, infuſio competit qñ ſolum quæritur abſterſio & ſolutio, & oppilationum apertio: et ipſius contriti exhibitio, qñ quæritur vt poſt illam in viſceribus veſtigia contractionis remaneant. Verum ex eo quod aſſum eſt, vehementius fit illud, & adhuc vehementius ex aduſto. Et quod ex eo eſt purius, ſuſtinet qđ oportet & de contritione meretur: In raro autem & laxo vehemens contritio reſoluit virtutem. † Decoctio etiam ſimiliter reſoluit in eo virtutem qualiſcunq; ſit.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma. † Et maior eius proprietas eſt mundificare & confortare hepar & ſtomachum, et conferre doloribus pungitiuis eorum, & clarificare ſanguinem & auferre oppilationes & morbos, quorum mater eſt oppilatio, ſicut hydropiſim & icteritiā & craſsitiem ſplenis & febres oppilationū & ſimilia. † Ex parte ſubſtantiæ ſuę proprietas eſt ei conferre ſputo ſanguinis & manationi eius vndecunque ſit. Et conferre caſui & pcuſsioni, & ſanare rupturas intrinſecas & extrinſecas, & proprie eius. 3. i. & mumiæ grana duo, & rubeæ tinctorum granum vnū & mediū cum vino ſtiptico, & eſt doſis vna.

Et confert inunctio olei eius concuſsionibus & cōtractionibus lacertorum, & doloribus eorum. & ipſum quidē eſt medicina ſingultus. & eſt medicina bona dyſenterię, & pprie quod ex eo eſt aſſum & bibitum cum ſucco plantaginis, & pauco vino ſtiptico. & confert febribus periodicis, & febribus oppilationum, & febribus antiquis.

DOSIS. † Potio eius infuſi eſt à 3. i. & 5. vſq; ad x. & potio contriti à 3. i. vſq; ad iij. Et ipſum conſeruatur per annos tres vel quatuor. et pręſeruatur à putrefactione, & corruptione ſi ſuperliniātur ei cera, & terebinthina liquefactę, aut cera ſola. aut ſi ſepeliatur in melle tabarzet. aut ſi ſepeliatur in pſyllio, aut in milio. Conſeruatur enim eſſe ipſius ex tempore extenſo.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex *ſpeciebus Rhaued.* } *Specierum nomine, differentias intellige à loco deſumptas. Non meminit autem de Pontico, quòd ſtirps alterius ſit ſpeciei. differre enim ſpecie Ponticum à cæteris, confeſſurus eſt quicunq; legitimū rha Ponticum viderit quod nunc demū Venetiis cæpit apparere. tale habet Cortuſius. tale etiam vidimus apud pharmacopœum ſtruthij nulla prorſus ex iis quas illi aſcribit Dioſcor. repugnante nota, & à rha Barbaro magnitudine odore ſapore inſigniter diuerſum. Hoc quia nouit Meſ. vt putamus, ob id Pontici non meminit, licèt ipſum quoque rhei nomine nuncupetur. Iis igitur qui Turcici appellatione Ponticum intelligi exiſtimant, cur aſſentiri quis debeat, nō video. eſt à Turcarum regione diuerſa Pontus, neque hoc ipſum Meſuē ignoraſſe probare vllus poteſt. ſuſpicari certè non temere id ipſum quis poteſt, quia apud Turcas rheō aliquod naſci non eſt literis commendatum. Verùm neque omnia literarum monimentis ſunt tradita, neq; explorata ſunt omnia, & Turcarum tractus obſeruati omnes, an alicubi rha proueniat, aut aliàs prouenerit, aut aliunde aduectum culturam admiſerit. quæ omnia exploraſſe eum oportet, qui erraſſe hìc Meſuen ſit profeſſurus.*

Complexio & proprietas &c. } *De omni planè rheo Indo, Barbarico, & Turcico intelligit, de quo verba facit: neq; Turcicum, vt aiunt quidam, excludit. non. n. tā ſtolidum Meſuē puto, qui hæc ſi diſtinctione eſſet opus, in vnū confunderet. Sed hic controuerſia eſt. Meſues rha calidū & ſiccum facit ſecundo ordine: At Auic. lib. 3. fen. 16. in curatione fluxus ventris abſolutè, inter frigida medicamenta cum malicorio, galla, acacia, & aliis eiuſmodi enumerat. Verùm paucis. non aliud loco citato Auic. intelligit, quàm rheon Ponticum. ſcripſiſſeq; ipſum nihil aliud* puto,

Tr. 1. c. 4.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 137 sur 1089

puto, quàm rhaued; quamuis hanc vocem interpres rha barbarum sit interpretatus.

Et non prætermittatur &c.} Auerroes 5. Coll. tantũ rha Barbaro tribuit, vt vnum hoc inter medicamẽta omnia suapte natura castigatum scribat, & nulla egens correctione. Inualuit tamen vsus admiscendi spicam longa iam obseruatione, quam ego non parui facio: Videtur profectò (quod Galen. etiam animaduertit) rei cuiq; inesse noxium nõnihil, quod indiget emendatione. Sed esto vt rha Barbarum castigatissimum sit, est tamen ob terrestrium partium miscelam pigræ in expurgando actionis, quam accelerare spica suarum partium tenuitate fortasse potest. Non est ergo Mesues consilium respuendum. Cum iis autẽ qui carere vera spica nos dicunt; non est vt contẽdamus, quando & Indam & Celticam videre Venetiis passim licet: quãuis Indam rarò probatissimã habeamus. Sed optimæ tamen Celticæ copia est, quam Indæ loco video à peritis vsurpari, quos ego libenter sequor.

Solutione educit choleram &c.} Ex hoc constare potest quantum aberrent, qui rha Ponticum Græcorum, rha Barbarum esse contendunt. Nos certè, vbi hoc, vbi rha Pontici notas à Dioscoride scriptas, vbi vires perpendimus; nõ possumus iis assentiri qui rha Ponticum rha Barbari esse speciem putant. præsertim etiam quum videam Paul. li. 7. vbi de simpl. agit, Pontico ea solùm ascribere q̃ Gal. & de simpl. med. fac. q̃ Dioscor. lib. 3: de purgatrice autẽ vi ne verbum quidem facere, quam tamen rheo assignat lib. 1. vbi lenientiæ alui gratia cum terebinthina eius momentum cõmiscet, per hoc nihil aliud intelligens quàm Barbarum quum Ponticum nõ expurget. Quod. n. Barbaricum etiam norit Paulus, videre est lib. 7. vbi de Diacorallio, antidoto Agapeti, &, Compositione Attactos verba facit. Sed huius tam vulgati erroris causa iudicio nostro fuit Auer. maximus ille quidem medicus, sed in simplicium fortasse historia nõ multum versatus, qui rha Barbari vires describens 5. Coll. Galenum & medicos alios erroris accusat illi astringendi non etiam soluendi facultatem assignantes, ac si Galen. id ipsum norit. Nos verò adduci non possumus vt Galen. materiæ medicæ accuratissimũ obseruatorem rha Barbarum nouisse credamus de quo nusquam locorũ meminit. Ita etiam Auic. quum 2. lib. Can. de rhaued historiam scribit, de Pontico verba facere & ferè Dioscoridem æmulari sicuti & Serapio facit: nulli dubium esse potest, qui rẽ perpenderit. præsertim quãdo in tota Auic. medicina rha Barbari cũ purgatorij medicamenti loco nusquã fortasse vsurpetur.

Cap. 43.

Et propriè eius 3. 1. & mumiæ grana duo, & rubeæ tinctorum granum vnum & medium, cum vino stiptico. & est dosis vna &c.} Ita legunt antiqui codices omnes quos viderim, & manuscriptus noster, & impressi alij. Putat tamen doctissimus Manardus subesse mendum. nẽpe, quam (ait) vim hac in re habere potest tam exigua mumiæ, & rubiæ quantitas? præsertim quum Auic. lib. 2. cap. de rubea tinctorum, rubie 3. 1. cum rha barbari 3. 11. cõmisceat, et lib. 3. fen. 14. in curat. apostematis calidi hepatis rubeæ 3. 1. cum rha barbari 3. 1. exhibeat. Sanè si modò hic est error (neq; n. fortasse nimis exigua est mumiæ, aut rubiæ quantitas cum drachma vna rhei barbari) Monachi Mes.

Tr. 3. c. 11.

A Commentatores in antiquo suo exemplari legunt rubiæ grana quindecim, qui error sequutus arithmeticas notas vulgares videtur. Signari. n. solet hoc pacto. 15. Ex hac etiam coniectura putant aliqui recentiores, quum prioribus verbis legitur {mumiæ grana. 11.} legendum grana vndecim. significat. n. nota hæc (11.) modo duo, modo vndecim. Cæterum (ne de Monachorũ lectione aliquid dicam) quũ Auic. lib. 2. vbi de mumia agit, collapsis in pectus, stomachum et iecur, vnius tantum Kirat. j. granorum trium aut secundũ quosdam, quatuor pondere, mumiã exhibeat cum duobus danich, ideſt, granis sex aut secundũ aliquos septẽ siue octo luti armeni, & alio danich croci cum aqua solani: non video ego certe quantum huic coniecturæ sit fidendum. Cap. 475.

Potio eius infusi est à 3. 1. & 5. vsq; ad drachmas x.} B Excellit profectò hæc rhabarbari mensura, si quotidianã experientiam animaduertimus. Quare Manardus non temere de errore cõmonuit. Testantur quidam in antiquiss. codice legisse drach. iiij. Nos verò in nostro manuscr. scriptum inuenimus drac. X. romana & obseruata apud medicos pro denario numero nota. putamus autem pro V. nota, quæ germana erat lectio & pro quinario numero ponitur, X. denarij numeri notam scriptoris oscitantia irrepsisse, atque hoc pacto ex eo errore pro quinque drach. x. fuisse deinceps repositas. Hic aũt error vt pro V. reponatur X litera, quàm in scribendo sit facilis, nullus non videt.

MANARDVS, De Rhabarbaro.

Rhecoma de quo Plin. lib. 27. si recte legitur, & Rhauel rheon, de quo Dioscor. alia res est à vocato nunc rhabarbaro, vt quadam nostra ad Leonicenum epistola demonstratum est. Ex speciebus rhauet aliud est quod nascitur in India.) Cum dicat Dioscor. quod nascitur in locis supra Bosphorum, & Plin. supra Pontum, taceãtq; Indiam; cognouisse Indicum non videntur. Paul. in duobus ad podagram cõpositis medicaminibus barbarici meminit. ET laudatur magis subnigrum.) Similem cocto nigro facit Plinius minorem tantum, & paulo rufiorem. Dioscor. Centaurio magno, sed minorem, nigro quidem colore, sed Crocum aliquo pacto, dum mãdi, referente. CONVENERVNT in permixtione eius aqueitas & terreitas.) Clarius Galen. sic loquens ad verbum: Mixtæ est tẽperaturæ, habet enim quid terreum frigidum, quod ex adstringẽte eius sapore demonstratur, & caloris aliquid, quem vbi multũ masticatum fuerit, acredine quadam ostendit: tenuis & aereæ potestatis esse participem, laxitas & leuitas declarant. ET non prætermittatur cum eo spica.) Ego spicam hanc prætermitto, tum q̃ ea egere non videtur ob cõmixtas, vt diximus ex Galeni sententia, vires: tum quod vera spica caremus, & ea qua vtimur, horribilis valde saporis est. SOLVTIONE educit, & reliqua.) Antiqui suo Rheo vim purgandi non adscribunt, sed nec Auic. Auerrois Gal. & alios medicos taxans, qui adstringere scripserunt, purgare asseruit: quod experientia quoq; ipsa in vtroque, Pontico videlicet & Indico attestatur. DECOCTIO etiam similiter resoluit in eo virtutem.) Non intelligas, vt plerique, non esse propterea coquẽdum: nam & ipse Mesue, & alij eius decocto vtiliter vtuntur, sed in ipsa radice quæ decocta fuerit, virtutem esse resolutam, & in eo liquore in quo fuerat decocta, remãsisse. ET maior eius (pprietas.) Alias quoque vires suo adscribunt antiqui. Dioscorides enim valere ait hepaticis, nephriticis, torminibus, lieni, pectoris & vesicæ vitiis, atque ventriculi dolori, imbecillitati & inflationi. EX PARTE substantiæ.) Adde ex Dioscor. q̃ inflãmationes cum aqua illitũ, dissoluit; & ex Plin. q̃ vulnera & mali moris vlcera sanat, epiphorasq; & purulentas excreationes, lassitudinem quoq; & dolores; & ex Galeno, quod valet asthmati, orthopnœæ, cœliacis, ischiadicis, veteri morbis, & ferarum morsibus, & cum aceto illitum, impetigines aufert ac peliomata. Et proprie eius drac j. mumiæ grana duo, Rubiæ granum vnum & medium.) Manifestus est hoc loco error, quam enim vim hac in re habere potest tam exigua mumiæ & rubiæ quantitas? Sed & Auic. quem in multis est hic secutus, capite de Rubia, drachmam integram cum rhabarbaro miscet, & simi-

C

D

Pernicios' Mesue i dãdo rhabarbaro modus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 138 sur 1089

similiter libro tertio, in cura apostematis calidi hepatis. POTIO eius infusi, à drac.ij. ſ.ad drac.x.) Excellit nimis hęc quantitas, nec possunt sine discrimine.x.drac.semel dari, vt cum malo suo, nobilis quidam Panonienſis expertus fuit.

De Cassiafistula. Cap. 6.

SYL. CAsia fistula calido frigido temperata, nisi quod paulo est calidior, humida primo gradu, clementer & innoxie à ventriculo bilem & pituitã purgat leniendo, febribus inde ortis confert, sanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius sanguinis, & bilis flauę acrimoniam frangit, resoluit thoracis & pulmonis & asperæ arteriæ phlegmonas, easq; partes lenit ipsa morsus expers, sitim sedat, præsertim sumpta cum succo intybi vel cichorij, vel solani arte depurato. Intemperiem deniq; renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta, & glycyrrhizæ decocto, ob idq; calculum in his gigni prohibet. Deligenda est fistula insigni, plena, ob id graui, splendente foris, ac etiam in pulpa pingui, quæ recens sumenda est potius, q̃ vasis seruata. si autem viscera sunt sicciora, casiæ lubricitas augenda est oleo amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda myrobalanis vel rhabarbaro, vel aqua cum masticche cocta, vel spica addita. si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vretica misceantur. Quoniam vero tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale thymum, hyssopum,) actionem eius intẽdens misceatur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium. efficaciusq; purgat hęc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, & ipsis etiã pueris & prægnantibus tuto sumatur.

SYLVII ANNOTATIO.

Huius dosim Mesues omisit, quod sit medicamentum tutissimum. hodie datur, cortice, membranis & seminibus per cribrum purgata, ab vncia dimidia ad sescũciam, vel drac.x. mane vel ante cœnam, sed paulo ante pastus duos, tres, proximos, etiam drac.ij. iij.iiij. datur his, quibus est aluus natura pigrior. n quem vsum quibusdam iucundius est pulpam lata cultelli cuspide exceptam, deuorare. Conditam saccharo ab indigenis, dum recens est, osteẽdunt Veneti & Lusitani. Quam aũt vim purgatoriam tribuit Manardus semini ipsius, maiorem, s. quam pulpæ ipsi, non recipiendam confirmat Musa suo multiplici experimento. Cortex vero huius ad menses mouendos, aut partum iuuandum inefficacior est multo, quam casiæ aromaticę, de qua nos in simplicibus.

De Casiafistula. Cap. 6.

ANT. CAsiafistula est de medicinis in quibus est fiducia iuuamentorum, & est sine nocumento carens acuitate, & mordicatione, & omni excessu lædente. super cuius exhibitione præsumitur in omni ætate ita q; pueris & prægnantibus.

ELECTIO. Electio eius constat in sex proprietatib⁹. Vt sit arundo eius crassa, plena, splendens, & multi ponderis. & sit pulpa eius splendens, & pinguis. & hausta ex arundine conseruata in vasis, pigritatur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est æqualis declinans ad latus caliditatis, & est humida in primo gradu, & est lenitiua, resolutiua, clarificatiua sanguinis, sedatiua acuitatis eius, & choleræ rubeæ.

RECTIFICATIO. Non est in ea nocumentum apparens præter quod nocet debilia habẽtibus viscera & lubrica. Remouetur ab ea hoc nocumentum in permixtione myrobalanorum & rhabarbari cum ea & aqua masticis & spicæ cum ea & similiter est medicamen bonum. & q̃q; necesse est ei lubricitatem addere, & ꝓprie in deficcatione viscerum, quare sapientes admiscuerunt cum ea oleũ amygdalarum dulciũ. Diuretica quoq; faciunt eã declinare ad vias vrinæ, quare necessaria est eorum ꝓmixtio, q̃ oportet mẽbris secundæ expulsionis cõferre. Et ipsa est de tarde & debiliter solutionem facientib⁹, ꝓpter quod miscẽda cum ea sunt quædam ex rebus acuitatem habẽtibus sicut alhasce & hyssopus, vigorant enim eius solutionem. Et magis E adhuc siccum quoddam ex ventrem soluentibus misceaẽ. Et ipsa quidem cum aqua casei est nobilis operationis.

POSSE. Mundificat sanguinem, & cõpescit oẽm acuitatem, & sedat sitim, & ꝓprie cum succo endiuiæ, aut solatri, aut tarasacõ in qbus aduenit iam depuratio fm artem. & ipsa qdem mundificat stomachum & educit cholerã, & phlegma, & operatur illud sine nocumento & excessu, caret.n.mordicatione. & ipsa quidem lenit pectus, & guttur, & resoluit apostemata acuta in eis. & confert calefactioni renum sumpta cũ diureticis, & infusione liquiritiæ, & ꝓhibet gñonem lapidis in eis. & confert febribus calidis.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

CAsiæ *fistulæ vocem antiqui Gal. testimonio. 1. de antidotis, ligneæ & odoratæ casiæ assignabant. Sed hæc nigra est Actuarij casia, de qua & Auic. lib. 2. & Serapiõ, à nigra casia Theophrasti lõgè diuersa contra quàm existimarint aliqui. Hæc quũ ex Mẽphi, ex Damiata, & occidẽtalibus insulis ad nos perferatur, occidentalis aluũ magis lenit, alis tamen vilior putatur & minoris venditur, ob id fortaſse quòd cortice & semine constat crassiore, & pauciori medulla. Datur generatim cortice seminibus & mẽbranis expurgata: à quibusdam tamen etiam simul contunduntur mẽbranæ purgationis & absterſionis maioris gratia. purgant.n. & membranæ & ipse etiamnum cortex. Cortex aliquibus ad ducendos menses vsurpatur, sed imprudenter, errore ex vocis similitudine ducto, quòd. ſ. Græci suam casiam odoratam in eum vsum maximè probant. Vnum aduertit hic author, quum ait. {Non est in ea nocumentum &c.} obesse ait Casiam habentibus intestina debilia & lubrica. At contra Auic. & Mesues ipsemet ad huius capitis finem, soluere cassiam absq; nocumento & mordicatione testantur, ita vt prægnantibus conueniat.*

Existimant aliqui quod hic scribitur Casiam obesse habentibus debilia intestina, dici ob ventris tormina & flatus, quibus huius vsu torqueri multos quotidie animaduertimus. Verùm quum noxiam eam esse dicat debilia & lubrica intestina habentibus, moxq; id vitij mirabolanorum rhei barbari masticches & spicæ miscela emendari doceat, quæ astringunt omnia, neq; insignem discutiendi vim habent quam flatus postularent: videtur id vitij huic ascribere, non quòd flatus faciat, sed quòd nimis leuia reddat intestina iis qui sponte leuia habuerint. solet.n. id nõnunquam accidere aliquibus, vt assumpto vel leuissimo medicamento aluus per dies multos reddatur lubrica ac si intestinorum leuitate laborent. hoc ergo velle hunc putamus. quare etiam his docet ferri auxilium astringentibus admistis rebus. Hoc autem Mes. velle id docet, quòd statim scribit, nõnunquam esse opus vt lubricitatem cassiæ addas in viscerum siccitate: quasi opus superiori contrarium proponens. sicuti.n.in viscerum lubricitate astringentia; ita in siccitate lenientia, oleum, videlicet, amigdalarum dulcium præcipit cõmisceri. Sunt tamen qui posteriorem hãc Mesuæ animaduersionem de cõmiscendo oleo cassiæ in viscerum deſiccatione minimi æstiment, quando (aiunt) vix tanta esse potest intestinorum ariditas, quæ cassiæ atramento humectari nequeat. Quasi verò in febrib⁹ & aridis corporibus sæpissimè id non accidat. in quibus siccissima & cum multa angustia reddi alui excrementa solent. At scio equidem vbi id accidat multos validius viscerũ robur cau-

fari,

ſari, ex quo medicamentum naturæ familiare in alimentũ conuertatur. Sed eſt ſæpenumero ſiccitati viſcerum, non robori aſcribenda culpa cuius nulla habita fuerat ratio. Cæterum, vt ad propoſitum redeamus, quid de controuerſia inter Meſuẽ & Auicennam? Noſtra equidem ſententia, controuerſia nulla eſt. etſi.n. imbecillia & lubrica inteſtina habentibus caſſia noxia eſt, vt ait Meſ. vbi tamen hoc non obſtet, clementer ſoluit & ſine mordicatione, vt Auicen. & ipſemet Meſ. ad huius capitis finem affirmat. Sed quid dicendum de torminibus quæ ex huius medicamenti vſu quotidie accidunt, vſu & experientia comprobante, contra quam & Auic. & Meſ. dicant? Caſſia, vt ego quidem puto, ſi ad nos recens deferretur, non faceret tormina, niſi forte per accidens vt medicamenta alia. Sed quis ignorat mercatorum & pharmacopœorum induſtriã in madida arena & humidis locis ipſam ſeruãtibus vt pinguior & minime vetuſta appareat? Itaque mirandum nõ eſt, ſi excremẽtitio eo humore oppleta: flatus poſtmodum & tormina excitet quos aniſo diſcuti oportet. neq; item de Auicẽ. aut Meſue admirandum, ſi abſque mordicatione caſſiam expurgare ſunt teſtati, qua recentiori & nullo dolo deprauata vti iis forte licuit, nobis modo non licet.

MANARDVS, De Caſſiafiſtula.

Caſſia fiſtula Arabũ, alia eſt a caſſiafiſtula antiquorum.

De hac non ſcripſerunt antiqui, ſed fiſtularem illam vocauerunt, quam nunc caſſiam ligneam vulgus appellat, res tamen non bilis eſt hęc Meſuę caſſia, & qua ad aluum leniendam, & ſani, & ægrotantes, ſiue mane, ſiue parum ante cibum, tuto vtuntur. Condiri cœpit & ſaccharo recens in eundem vſum, in quem ſemina quoq; efficacia ſunt, longeq; magis q̃ intraneus liquor.

De Tamarindis. *Cap. 7.*

SYL. Tamar barbaris eſt dactylus, vt ſunt tamarindi, palmæ cuiuſdam ſylueſtris in India fructus ſemine proximo caliç. Res etiã noua eſt, priſcis indicta.

TAmarindi dactyli ſunt acidi, fructus palm ſylueſtris Indicæ, medicamentum quoq; excellens ac innocẽs, frigidum ſiccum ordine† ſecundo. Ob id humorum acrimoniam reprimit, bilem purgat, eiuſq; & ſanguinis feruorem furoremq; compeſcit, febres acutas lenitione egentes & icterum ſanat, ſitim ac oẽm ventriculi hepatiſq; ardorem extinguit, vomitum ſiſtit. Præcellunt ſubnigri, ſplendentes, teneri, villis ſeu radicib⁹ quibuſdam permiſti, recẽtes, pingues, dulcacidi, ſynceri. Adulterantur carne prunorum, ſed obſcura nigredo dolum detegit, præterea humiditas largior, & prunorum tum odor, tum ſapor. Quidã ficos vino puro humectant, vt recentes videantur. Ne vẽtriculum frigidum lædant, cauetur miſtis hunc roborãtibus, ſpica nardi, mace, maſtiche, ſucco abſinthĩ, fœniculi, apĩ, intybi, cichorĩ agreſtis. Actionem vero eorum imbecillã intendit ſerum lactis caprini, vel ſuccus ſumariæ, lupiũe ſalictarĩ. Macerantur aũt ſextuplo prædictorum liquorum, vel aliorum ſimplicium, aut cõpoſitorum, vt triplicis granati, deinde manibus fricant, poſt ſemel feruefiunt, poſtremo colantur, donec potio ſit liquida & clara, præſertim q̃ flãmeum calorẽ citius extinguere libet, q̃q; etiã roſæ, ſantala p̃cipue citrea, ſpodium ſimul cum his macerata, vt potentius refrigerent. Non colati quoq; dantur, q̃ potentius ardor illic extinguendus eſt. Addunt quidam prunorũ parp̃dus. Mediocriter coqui (virib⁹ ſeruatis) poſſunt, ſi opus eſt, quas tamen immodica coctio adimit. Ob id vero, quod imbecilliter purgant, ab vnciis duabus ad quinque propinantur. Annos tres ſeruantur in vaſe vitreato bene obſtructo, & in locum purũ & perflatilem ſepoſito, niſi externus vel calor vel humor putredinis initium ipſis attulerit.

†Tertio, Auer.

De Tamarindis. *Cap. 7.*

ANT. TAmarindi ſunt dactyli acetoſi, & ſunt ex fructibus palmarum ſylueſtrium in India. Ipſi quoq; ſunt ex medicinis nobilioribus, in quibus non eſt exceſſus.

A ELECTIO. Laudantur in ſex proprietatibus, vt ſint nigri nõ veræ nigredinis, cum luciditate, & teneri, & mixti cum villis q̃ ſunt ſicut radices, & ſunt recentes, & pingues abſq; deſiccatione, & ſunt cum dulcedine acetoſitatis paucæ, vini puri non permixti. ſunt & ex adulteratoribus qui eos falſificant cum carne prunorum. ſed deoccultat fallaciam nigredo ſine luciditate in ipſis: et quia ſunt humoroſiores, & quia in eis eſt odor & ſapor prunorum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. †Frigidæ cõplexionis ſunt, & ſiccæ in ſecundo. Et ſunt refrigeratiui, extinctiui, & ſedatiui acuitatum & inflammationum.

RECTIFICATIO. Lædunt ſtomachum frigidum & debilitant eũ, & ſunt tardæ & debilis operationis. Emendamus nocumentum quod imprimũt in ſtomachum, permiſcendo cum eis aliquid de confortantibus ſtomachum, ſicut ſunt ſpica, & macis, & maſtix proprie. Et propinatio eorum cum ſuc. fœniculi, & apĩ, & endiuiæ & taraſacõ auſert hoc nocumentum ab eis, & ſiſ'r cum abſinthio. [Et in-
B fuſio eorum in aqua lactis ſumpti ex capris vigorat actionem, & ſimiliter in ſuc. fumiterræ, aut in ſuc. lupuli.

MODVS infuſionis eorũ. Accipe tamarindorum quãtitatem quam volueris, & infunde eos in ſextuplo eorum aquæ caſei, aut aquæ trium granatorum, aut alterius aquæ cõpoſitæ, aut ſimplicis, & frica manibus, & bulliant bullitione vna, deinde colẽtur colatione qua fiat exile, & clarũ. Et quidam addunt cum eis prunorum quãtitatem eorum, & faciunt ſimile. Et ſunt ex dantibus infuſionem non colatam q̃ magis quæritur inflãmationis ſolutio. Et dant colatam, q̃ magis quæritur inflãmationis extinctio, & cum permiſcentur in infuſione eorum roſæ, & ſandali, & ꝓprie mazuzir, & ſpodium: vigorantur in extinguendo. Et ipſi quidem ſuſtinent de decoctione aliquid mediocriter q̃ oportet. Et ſuperflua decoctio virtutem eorum deſtruxit.

POSSE. † Solutione educunt choleram, & reprimunt furorem eius & feruorem ſanguinis. Et conſerunt inflammationi hepatis, & ſtomachi, & ſunt medicina ſitis, & omC nis æſtuationis factæ ab eis. & conſerunt icteritiæ, & reprimunt vomitum. & ſunt medicina vera febrium acutarum, quæ indigent lenificatione.

DOSIS. Sunt debilis operationis, propter quod potio eorum eſt ab ʒ.ñ. vſq; ad v. Et ipſi quidem conſeruantur per annos tres. Verum ſi accidat eis vt caleſcant, putreſcunt. Et ſimiliter liquor cadens in eis putrefacit ipſos. Et melior modus conſeruationis eorum eſt ſtringere eos in vaſe vitreato, & ponere in loco recenti.

ANNOT. 10. COSTÆ.

TAMAR *Indorum hiſtoria atque vſus ex Arabibus ad nos venit. neq; aut poma, aut phœnicobalanus eſt hic fructus, de quibus Dioſc. lib. 1. quum fructus veræ palmæ dactylos vulgares ferentis Dioſc. intelligat, quibus cum ta* Cap. 124. *marindis nihil ferè ſimile eſſe videre quiuis poteſt. neque etiam palma eſt adipſos de qua Plin. lib. 23. quum ea nullo intus ſit ligno; tamarindi autem lignum ſeu os habeant.* D *Quare, quod Dioſc. ſuam phœnicobalanum inteſtinorum* Cap. 5. *difficultati & ſtomachicis conferre, Meſues verò tamar Indos ſtomacho frigido obeſſe & ſolutione bilẽ expurgare ſcriptum reliquerint, controuerſia eſt nulla, quũ de diuerſis vterque agat rebus. De tamar Indis egere, & Auic. li. 2. & Serapion lib. de ſimpl. & Auer. 5. Coll. Sed & hi videntur inter ſe de horum tẽperamento diſcrepare, quum eos Auic. & Meſ. frigidos ac ſiccos ſecundo ordine exiſtimẽt, Auer. inter frigida tertij & ſicca ſecundi ordinis ponat, Serapion verò tertio gradu & ſicca & frigida eſſe ſcribat. Licebit tamen fortaſſe vt ita concilies. eſſe certè ſecũdo ordine & frigidos, & ſiccos; ſed in eius ordinis ſummo, ſcilicet, contiguos tertio. aliqui etiam non multum*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 140 sur 1089

referre in medendi vsu talem discordiam existimarim. Illud autem egere maioris diligentiæ videtur, an verè tamarindi purgatoria polleant facultate. Nouimus certè nos qui secùs exhibitos nullo pacto purgare ipsos contendant, experientiæ testimonio. Nos tamen, etsi expurgandi gratia tamarindos nunquam seorsum exhibuimus, eorum carne ad vnius vnciæ mensuram oblata pueris ac etiã adultis sæpe aluum subduximus, quod alij semiunciæ pondere assequutos testantur. Vsi etiam sumus cõmistis rebus aliis in expurgando non raro: & solutoriam vim auctam animaduertimus, id quod purgatoriæ illorum facultatis nobis fidem facit, suadetq; vt Serapionis Auicẽnæ & Mesuæ testimonio assentiamur, suspectumq; aliorum experimentum habeamus, qui vel suo pondere quod præscribit hic author, nunquam hoc medicamẽtum exhibuere, vel nimium vetustis tamarindis sunt vsi, quibus ferè vti necesse est, allatis ad nos ex India quod iter vix trium annorum spatio conficitur. arbitrandum profectò est purgatoriam in his vim, quæ aereis partibus insidet exolui, & astrictoriam terrenis residentibus roborari, atque vniuersim purgatoriam horum fructuum, quos Mesues per triẽnium seruari scribit, facultatem tam longa via insigniter labefactari. Sed obiiciunt hic nõnulli, nullam rõnem suadere vt hoc medicamentum à toto corpore, hoc est excellenter bilem purget, quum purgantia vniuersa caloris haud mediocris participent, eo. s. vt meatus possint aperire quos fluidos & apertos esse in purgandis corporibus oportere Hippocrates docuit. Verùm de hac re etiam supra, experimur rosis violis mirabolanis atq; aliis id genus, quæ frigida censentur, ex vniuerso etiam corpore humores varios trahi. alioqui autem nulla alia ad trahendum aptior est in medicamentis caliditas quàm innata, quæ actionum omnium propriarum causa est omnibus rebus. sed quod ad hunc locum facit, quia calore aiunt esse opus non mediocri qui meatus aperiat; hos rogo num eorum opinione Hippo. fluida velit fieri corpora purgatorio ipso quod exhibetur medicamento, an potius antea quàm medicamentum propinetur. Vt ego certe opinor, reserandæ antea viæ, incidẽdi absterg endi attenuandi humores, vt ait Galen. dehinc expurgandi. Alioqui etiam vt purges nulla expurgandi corporis præparatio esset expectanda, si à purgatorio ipso medicamento aperiri meatus possunt. Sed alia hic lis emergit dẽ huius medicamenti exhibendi mensura. Mesues ab vnciis duabus vsque ad quinque dari testatur: Auicẽnas eorum decocti potionem esse ait propinquam dimidiæ libræ: Serapion de sententia Aben Mesua, decocti eorum dosim scribit esse librarũ quinque: Auerroes verò à drachmis decem vsq; ad quindecim. quare etiam de cassia fistula agens eandem illius & tamarindorum mensurã esse ait. Ita ergo discrepant hi inter se. Nos verò in tam multiplici discordia, sicuti Mesuæ & Auic. libenter assentimur parum inter se discrepantibus; Ita Aben Mesua testimoniũ suspectum habemus, & mendum codici ineſse putamus, reponendasq; pro libris vncias, vt Auicen. & Mesuæ conueniat. De Auerroe verò quid dicamus planè non habemus, qui valentiorem longo interuallo cassiæ quàm tamarindis purgatoriam mesue facultatem etiam nouimus.

MANARDVS, De Tamarindis.

Hos quoq; numerat Auerrois inter medicinas, de quibus non est Galenus locutus. Si nomen sequaris, dactylos putabis. Tamar enim, barbaris dactylum significat. Plin. cuiusdam palmæ meminit in Aegypto nascentis, quam vocari ait adipson, quasi arcere sitim diceres, viridẽq; esse, & mali cotonei odore, nullo intus ligno, colligiq; antequam incipiat matureſcere: & quod relinquitur, vocari phœnicobalanum. Dioscorides ferè eadem lib. 1. Idem Plin. lib. 23. Palma, quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balano. An verò Tamarindos hos intellexerint, cogitandum lectori relinquo. Sicuti etiam, an Myrobalani, quarum superius habita est mentio, ad palmulas pertineant. FRIGIDAE complexionis in secundo) Auerrois in tertio. SOLVTIONE educunt, & reliqua.) Dioscorides suas myrob. acerbas dicit & adstringentes, valereq; diarrhœæ, & muliebri fluxui. Et phœnicobalanum magis adstringere recentem q̃ siccam, sputoq; sanguinis, intestinorum difficultati, & stomachicis conferre. Quare si eandem rem quam hoc loco Mesue intellexit, contrarias ei vires adscripsit.

De Manna. Cap. 8.

SYL. Gal. est meleerium seu roridum.

MEl est ros frigore noctis æstiuæ concretus, ex halitibus à terra & aquis Solis calore sublatis æstate, i. die calido sicco, ac deinde exacte tenuatis & coctis. Manna est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, fœcundo, lætis aspectibus cadens super quasdam plantas & lapides, à quibus duæ ipsius differentiæ statuũtur. Quæ enim lapidibus incidit, guttarum aut seminibus modo coagulatur, quæ si recens, dulcis, alba, aut saltem subcitrina, est melior, mala vero, antiqua, fusca, cœnosa. quæ plantis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum foliis & floribus est permista, neq; id nimis: quæ si præterea recẽs est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut paulo calidior, guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget, bilem clementer purgat, sitim sedat. Adulteratur saccharo, & folliculis sennæ, sed hæc tempore maturari eget, dumq; molleſcit & liquefcit, dolum prodit. Quoniam vero imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citius agit) thymo & hyssopo, vel alio, vis eius vt cassiæ intenditur. Valentibus autẽ medicamentis mista, eorum actionem reddit meliorem, cum suo dulci sapore illa naturæ magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus scãmono miscuit, quod à posteriorib⁹ est laudatum, alij deinde turbith, alij aliis. Datur à drac. vi. ad drach. xv. per annum seruatur.

Calida humida primo gradu Auer.

De Manna. Cap. 8.

ANT.

MAnna est ros cadens super quasdam plantas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio & maturatio in aere quando est æqualis & fœcundus lætis aspectibus. Diuersificatur autem ſm diuersitates rerum super quas cadit, cadẽs. n. super lapides est sicut guttæ paruæ quę congelantur, & fiunt sicut semen. & cadens super plantas susc̃epit de virtute plantarum & est cum permixtione particularum foliorum, & florum.

ELECTIO. Ex ea quæ cadit super lapides melior est quæ est sicut semen album, & est dulcis, & est recens. Post istam vero in bonitate est, quæ est subcitrina. Fusca vero & cœnosa, & antiqua est nõ bona. Et ex ea quæ cadit super plantas melior est illa quæ est paucę permixtionis cũ folijs, & est subalbida & recẽs. Falsificatores autem ex zuccaro & folliculis scenę adulterant eã cum post tempus accidit maturatio, aut molleſcit & liquefit, & deoccultatur fallacia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † est ęqualis plus declinans ad caliditatem, & est lenitiua, absterſiua, mundificatiua, & sedatiua.

RECTIFICATIO. Nullius est excessus. Est tamen ex debiliter solutionem facientibus. Et nos cõfortamus operationem eius cũ permixtione hyssopi cum ea, & alhasce et aliorum, ſm qꝰ in casiafistula diximus. Verum ipsa iuncta cum alijs medicinis vigorat earum operationem. dulcedine. n. sua facit eas approximare naturæ. Ipsa quoq; cocta expedit & operatur citius. Gal. autem ipsam cum scammonea permisouit & operabatur cum eis. Et posteriores laudae-

dauerunt illud. Et procedentes miſcuerunt cum turbith, & alij præſumpſerunt alia, & fecerunt conueniens.

POSSE.† Educit choleram cum facilitate. Et ipſa quidem lenit guttur & pectus, & ventrem, & eſt ſedatiua ſitis.

DOSIS eius eſt à 3.vi.vſq; ad xv. Et ipſa quidem conſeruatur per vnum annum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

DE MANNA egit Serapio lib.ſimpl.& Aui.2.Can. Actuarius quoq; lib.Meth.medic. 5.de mãna obiter memi Cap.8. nit, vnus forte græcorum omnium qui mãnæ vocabulum quod thuris pollinem ſignificat, pro eo medicamento vſur pauerit, de quo hìc Meſues verba facit. Eſt autem primum omnium diſcutiendum hoc in loco, quia quatuor ferè pro eadem re voces à multis medicis ſumuntur, manna, tereniabin, ſiracoſt, mel de Cuſuram, an idem hæ voces ſignificent an diuerſa. Sanè Auic.2.Can.duo capita facit, alterum de mãna, alterum de tereniabin: ita & Serapion. paſſim etiam mentionem facit Auic.de ſiracoſt, quam vocem etſi eius interpretes mannam vertunt, ipſemet tamen Auic.cap.de mãna, dicens mãnam exſiccari ſicut gummi, quemadmodum tereniabin & ſiracoſt & mel allatum ex regione Cuſuram, diſtinguere a manna videtur. Conſtat ergo diuerſas res his diuerſis vocibus ſignificari, quum tamẽ pro eadem re paſſim vſurpentur. Ex his Braſauolus vir celebris, & alij ante nos, tereniabin & mannam ita differre inter ſe exiſtimarunt, vt tereniabin ſit mel aereum liquidum, (ipſum profectò Serap. & Auic. eſſe aiunt ſicut rorem & ſicut mel.) mannam verò ſit idem aereum mel in gummi ac veluti grana quædam conglobatum, id quod ex ipſo Serap. & Auic. colligere eſt. Verum tamẽ his obſtare videtur, qui hoc ſentiunt, quòd Auic. de manna ages ita

» ſcribit. Manna quid eſt? eſt omnis res cadens ſuper lapidẽ

» aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur ſicut mel, & ex-

» ſiccatur ſicut gumma, quemadmodum tereniabin & ſira

» coſt, & mel aſportatum de terra Cuſurã ſylueſtri. Ex quibus, quum dicat mannam eſſe gummi quemadmodum tereniabin: colligi videtur & tereniabin ipſum eſſe inſtar gummi, non ſicut mel, contra ipſius Auic. & Serapionis hiſtoriam, qui tereniabin eſſe aiunt ſicut mel. Sed paucis. quum diuerſis capitibus agi de tereniabin & manna videamus, fateri oportet de diuerſis agi rebus. Quare meo periculo affirmarim in Auicennæ contextu meſſe mendum, tranſpoſitaq; eſſe ea verba. {& exſiccatur ſicut gũma} reponendaq; vltimo loco in hunc modum. Manna quid eſt? D

» eſt omnis res cadens ſuper lapidem aut arborem & fit dul

» cis, & coagulatur ſicut mel, quemadmodum tereniabin &

» ſiracoſt, & mel aſportatum de terra Cuſuram ſylueſtri, &

» exſiccatur ſicut gumma. Hæc verba ſi ita legas, tollis propoſitam diſcordiam. Atq; ita diſtinguendæ erunt prædictæ voces vt diximus & Braſauolus ante nos ſenſit. quòd tereniabin mel ſit aereum non condenſatum. tale autem nos aliquãdo vidimus in Laudæ patriæ noſtræ agro æſtate calidiſſima, ſerenis noctibus ſupra arbores & plãtas vniuerſim omnes tam copioſe decidiſſe, vt à ruſticis collectum, ad pharmacopœos ſit delatũ in medicinæ vſum. mãna verò condenſatus ille ſuccus erit, quem mannam vulgo vocamus qualis ex oriẽtalibus regionibus perfertur. De ſiracoſt

A autẽ & melle ex Cuſuram quid certi dicamus, planè nõ habemus: putamus tamen mel ex Cuſuram tereniabin ipſum eſſe quod ex Cuſuram regione affertur: ſiracoſt verò, quum Bellunenſis vir diligens qui Auicennæ codicem ex Arabico caſtigauit, in Arabicarum vocum interpretatione, eſſe dicat mãnam qua vtuntur Itali; mãnæ ſpeciem, hoc eſt aereum mel conglobatum eſſe crediderim: ita vt tereniabin & mel ex Cuſuram parte vna mel roſcidum liquidum; mãna autem & ſiracoſt parte alia idem roſcidũ mel concretum ſignificent opinione noſtra. quãquam.n. Auer. terregebin ſeu tereniabin mãnæ antiquæ ſpeciem interpretatur, & has voces confundit; quia tamen & Serapion & Auic. ſeorſum de mãna egerunt, diuerſas res ſignificari perſuademur vbi vocum ſeruãda eſt proprietas. His ita

B pertractatis, explicatu dignum videtur an mãna à Galeno & antiquioribus græcis fuerit cognita, de qua re digladiãtur noſtri temporis medici. Atque hoc certe in loco Meſues mãnam cum ſcammonio exhibitam à Galeno ſcribit. Et 3.de alim.fac. de melle aereo Galenum verba facere quiuis videt. Contra tamen Auer.5.Coll. inueniri ait medicamen Cap.55. ta quædam apud medicos de quibus Gal. teſtimonium non extet: atq; inter hæc terregebin ſeu tereniabin ponit quam mãnam interpretantur. Sed paucis. de melle aereo, hoc eſt, vero tereniabin egiſſe loco citato Galenum ſatis conſtat: de mãna autem hoc eſt conglobato roſcido melle, nuſquam in eius quos habemus libris legere eſt. Vt propterea Auer. iure de hac meminiſſe Galen. neget, ſi modo per tereniabin mãnam proprie nuncupatam intelligit, vt eſt veriſimile.

C Quid ergo (dicet quiſpiam) Meſues coniunctam cum ſcãmonio fuiſſe mãnam à Galeno ſcribit? Nos quum res hæc in libris Gal. qui nunc circũferuntur, non legatur, in vna ſumus cum Braſauolo ſententia, Arabibus alios ſub Galeni nomine fuiſſe libros in quibus hoc legerint quod hìc ſcribit Meſues vir ſapiens & mentiri fortaſſe neſcius. Atque hæc de manna ſint dicta. Quod ſupereſt; an qua vulgo vtimur, roſcida ſit mãna de qua Arabes, ſi nobis quoq; proferre liceat quod ſentimus, ſuſpicamur vna excepta orientali nullam ex rore genitam mãnam ad nos aſferri. Duplicem ſanè Italia profert mãnam, Brigantinam (hæc.ſ.ex Brigantio Galiæ Ciſalpinæ oppido affertur) & Calabram. eſt verò Calabra triplicis differentiæ, frondea quæ ex fraxini ac orni frondibus colligitur. groſſa quæ ex herbis ſaxiſq; excipitur. & arborea ex ramis & caudice collecta, duplex & ipſa, aut enim ſponte deſtillans, aut è vulnerata arbore emanans, quæ forzata nuncupatur. Brigantina frondeæ Calabræ eſt ſimilis, videturq; ex iunipero & pinu colligi. atqui harum nullam roſcidam eſſe ratio plane demonſtrat. Si.n. ex rore frigoris vi cõdenſato gignitur vt aiunt; at, quæ frigore denſantur, calore diſſoluuntur. contra hæc, etiam frondea, calore denſatur magis, neque niſi liquore aliquo diſſoluitur, quod argumento eſt, à ſiccitate non à frigore eſſe concretam. cuius rei illud etiam fidem facit, quòd non tam ante ſolis ortum quàm etiam meridie ſummo & ſub canis æſtu ac ſiccitate colligitur, vt à fide dignis viris intelligere eſt. Hoc igitur perſuadet nos roſcidam non eſſe, Italicam mãnam. Confirmat ſuſpicionẽ noſtram id etiam, quòd, quum in eodem tractu

plures

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 142 sur 1089

plures diuersorum & generum arbores sint, ex solis tamẽ fraxinis ac ornis mãna hæc colligitur, neque verò etiam omnibus, sed certis tantùm. Imò, quod maxime persuadeat, obtecta interdum vesperi fraxino & orno linteis vt ros admitti nequeat; deprehenditur tamen mane frõdibus eodem instituto mãna insidere quo antea. atqui huius ex rore ortum esse, nullus dixerit. Ex his ergo atq; aliis quæ fusissime Donatus Altimarus in libello de viribus & differentiis mãnæ, fateri ego certè cogor vulgatæ mãnæ speciem nullam ex rore procreari, neq; Calabram, neq; Brigantinam; sed gũmi seu succum potius quendam esse ex harum arborum frondibus ramis & caudici resudantem, in Calabria quidem fraxini & orni, in Brigantio iuniperi & pinus. De rosa aũt quam ex terra saxisq; ac herbis colligunt, quid dicam non habeo qui nondum pro certo habeam an sub fraxino tantum ac orno vel aperto etiam cœlo colligatur. Sed hæc satis, qui volet plura, Altimari libellum petat, vbi hæc fusissime. Quod reliquum est, in orientalis ac legitimæ mãnæ inopia, an Calabra vtendum sit, quãuis non ignorem multos ea tantum quam frõdeam vocant, vt ipsi putãt legitima, cæteras reiicere veluti perniciosas, quare & Neapoli lege omnes excepta frondea interdicuntur; quod tamen maximos viros frequẽtissimè obseruasse noui, vulgatam hanc & Calabram & Brigantinam etiam arboream tutissimum & clemẽtissimum esse medicamentum asero, vbi serosi humores & bilioſi sint expurgãdi. Est autem Italicæ mãnæ propinandæ mensura trium ac quatuor etiam vnciarum. orientalis si masticina. i. probatissima est parcius exhibetur. minus. n. in soluendo est imbecilla. sed rarò hanc habemus, afferturq; eua nida & virium expers quam bombacinam vocant, quam eadem mensura qua Italicam propinamus.

MANARDVS, De Manna.

Hanc quoq; reposuit Auerrois inter medicinas à Galeno nõ scriptas, ego tamen mentionem eius habuisse arbitror libro Alimentorum tertio sub nomine mellis aerei vel roridi, de quo scribit plurimum colligi in monte Libano, æstate media, nocte serena, variasq; vires à variis super quas cadit plantis acquirere, quę ita quadrant vocatæ nunc Mannæ, vt ambigi non possit, esse eandem rem. EST æqualis.) Auerrois calidam facit & humidam, in primo ordine. Galenus aũt miscuit ipsam cũ Scammonea.) Melli quidem inuenio Galenũ miscuisse Scãmonium, Mannæ nequaquã. EDVCIT choleram cum facilitate.) Auerrois faciliorem dixit esse inter omnia, quę purgandi vim habent.

De sero lactis. Cap. 9.

SYL. Particeps caloris l. 3. alim. frigidum aũt & humidum lib 4. simp. c. 16. Vim subducẽdi aluum sero lactis tribuit Dioſc. & Galen. in aliment. & simpl. Hęc ei etiã tribuit Dioſcor.

SErum lactis calidum siccum gradu primo vsq; ad secundum, lauat, tenuat, nitrosa sua substantia: obstructa aperit, terget, purgat clementer, & sine morsu bilẽ flauã & vstos humores, ob hæc cõfert maniæ, melãcholiq, impetigini, pruritui, lepræ, vlceribus malignis, & cæteris cutis vitiis, morbis omnibus obstructiones sequentibus, vt hydropi, ictero, febribus à bile putridis, lienis tumori. serum optimum est lactis caprarum nimirum nigrarum, bonis pabulis nutritarum, recens fœtarum, recens, iucundi odoris & saporis, & sui non alieni, non corruptũ secundum in bonitate est ouinum.

Eo fere medicamenta alia maceramus, est innoxium, sed cum sit imbecillum ad purgandum, cum melle & lupi salictarij germinibus, vel floribus, sanguinẽ potentius purgat, bile flaua & humoribus aduſtis, præterea cũ myrobalanis, rhabarbaro, tamarindis, casia fistulari, fumariæ succo, aut semine rosarum, aut violarum succo. Cum myrobalanis, cepulis, hyssopo, thymo agarico, bilem & pituitam vacuat. Cum myro. Indis, epithymo, polypodio, melãcholiam & alios humores vstos. Cum asaro, iride, aquas serosas educit, addita semp spica ipsius actionem intendẽte. sed cum cichorio agresti, intybo, cassutha, lingua arietis, volubili, spica, rhabarbaro, absinthio, eupatorio, asaro, fumaria, apio, fœniculo, amygdalis amaris, scolopendrio, seminibus quatuor, & aliis etiam diureticis, obstructiones potentius aperit. Fit autem ex lacte ebutyrato, seu à quo est pingue innatans secretum, qñ lubricitatis causam ex partibus excretoriis afferre volumus, ex lacte non ebutyrato, cum partes eas lenire magis & lubricare studium est. Datur ab vnciis sex ad libram vnam. Hemina Dioſc. sextario vno, pueris, duobus viris, Paulus.

De aqua lactis. Cap. 9.

AQua lactis est materia infusionum, & est ipsa per se medicina bona carens nocumento. ANT.

ELECTIO. Melior est sumpta ex lacte iuuenum caprarum & nigrarum & boni pastus, & recenter fœtarum. Post istam in bonitate est quæ sumitur ex ouibus, & laudat̃ considerata in se, si recens, si boni odoris, & boni saporis, & proprij & nõ extranei, & in qua nulla accidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est calidæ complexionis & siccæ in primo vsq; ad secũdum, & est subtiliatiua, lauatiua, absterſiua, per nitrositatem suam, & solutiua sine mordicatione, & oppilationum aperitiua.

RECTIFICATIO. Fundamentum est infusionum, & est per se debilis solutionis. † Mel quoq; vigorat operationem eius. Et vigorata cum lupulo, & flore eius mundificat sanguinem. Myrobalani quoque, & rhabarbarum & succus rosæ & violæ & tamarindi & casiafistula, & flores fumiterræ & semen eius, addunt operationi eius: & soluit choleram rubeam, & humores aduſtos. Et vigoratur cum chebulis, & hyssopo, & alhasce & agarico, & educit choleram & phlegma. & cum myrobalanis indis, & epithymo, & polypodio, solutione melancholiam educit, & humores aduſtos. & cum asaro & iride soluit aquam citrinam. & non permittatur quin in potionibus eius cadat spica, qm̃ eius operationem magnificat. Et tarassacon quidẽ, & endiuia, & cuscutæ, & lingua arietis, & volubilis, & spica, & rhabarbarum, & absinthium, & eupatorium, & asarũ, & fumusterræ, & apium, & fœniculus, amygdalæ amaræ, & semina quatuor, & scolopendria, & alia, & de diureticis nota, addunt ei ad oppilationum apertionem. Et datur qñque extracto ab ea butyro qñ oportet causa lenitatis à membris expulsionem abscindere. Et datur non extracto butyro, quando lenitatem in eis acquirere oportet.

† POSSE. Solutione educit choleram & humores aduſtos cum facilitate, & confert maniæ & melãcholiæ, & confert omnibus oppilationibus & morbis oppilationum sicut hydropisi & icteritiæ & crasitiei splenis, & cõfert febribus cholericis, & febribus oppilationum. Et est medicina bona infectionum cutis quarum materia est cholera & humor aduſtus, sicut est impetigo, & serpigo sicca, & pustulæ, & pruritus, & vlcera mala sicca, & lepra, & similia.

DOSIS eius est ab ʒ.vi. vsque ad lib. i.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Est calidæ complexionis &c. } *Serum lactis calidi & sicci temperamenti esse ait. Ita & Auic. 2. Can. aquositatem lactis calidam esse testatur, quãuis de siccitate verba non faciat. At contra Gal. 4. de simpl. med. fac. frigidum & humidum esse affirmat. mirè ergo discrepat Mesues à Galeno. Cæterum quãtum quidem nos assequi possumus, Galenus loco citato serum caseosæ & butyrosæ lactis parti confert, non homini, estq; propriè ipsum aquosa ac frigida &* Cap. 17.

da & humida lactis portio, si recte perpendas. Non is tamen negat potestate & vi ad hominem dum aluum subducit detergetq; calidi ac sicci medicamenti vires obtinere, qui 3. de alim. fac. inesse huic acrimoniam confitetur, cuius occasione lac omne subducit. Conciliari ergo his proposita in hunc modum posse videtur. licebitq; fortasse inspecta solutoria seu subductoria ac detersoria seri potestate inter calida & sicca ipsum censere, quum tamen butiro ac caseo comparatum, aut etiam in sua natura consideratum, frigidum sit atque humidum, acri. s. ipsius portione ab aquosis exsuperata, quarum etiam rõne subducendo refrigerare consueuit. quòd. n. citissimè acescat, frigiditatis indicium est. fortasse etiam si quis vlla alia ratione quàm coagulo atque acribus cõmistis rebus secernere à lacte serum nosset, frigidam vim obtineret validiorem. Quod autem quidam ob id serum calidum esse coniiciunt, quia exoluat & commodissima sit macerandis rebus materia; cum ex eo videtur refelli quod supra aduertimus, ostendimus nempe temere ascribi exoluendi facultatem soli calori: tum quòd tenuitati partium seri ipsius ex natura propria, vel ex coagulo atque acri alia quauis re acquisitæ dum à butiro ac caseo secernitur, ascribi hæc macerandi vis potest non iniuria. alioqui etiam quid aqua ipsa frigida atque humida pro macerandis rebus sit aptius, neque ego video, neque forte alius facile explicarit. Vnum est hic animaduersione dignum, quum de seri propinandi mensura fit sermo. Ait dosim esse ab vncus sex ad libram vnam. Dioscorides verò quinas heminas exhibet, quod & Aetius lib. 2. Paulus autẽ lib. 1. sextarios duos. est autem hemina librę circiter vnius pondus, sextarius verò duas heminas facit. longè ergo discrepat hic ab aliis. Sed paucis. Codex quẽ nos habemus Mediolani impressus legit ab vncus sex ad libras tres: Alius manuscriptus ab vncus sex vsque ad libras octo. ita vt subesse mendum vulgato Mes. codici verisimile sit. Ex his tamen quum prior lectio ex Mediolanen. codice, cum Serapione ferè consentiat exhibente ab vncus octo ad tres libras: crediderim eam quoque ipsam esse genuinam. alioqui certè tutissima hæc mensura est, neque aut imminuta aut plenior, & in medicamentis Græci ferè fuere audaciores.

Cap. 15.

Cap. 96.
Cap. 88.

MANARDVS, De Aqua lactis.

Galenus dicit antiquos sero ad inferioris ventris subductionem vsos: & Dioscorides iis dari, quibus absque acredine ventris, excretionem volumus prouocare. EST calidæ & siccæ complexionis in primo vsque ad secundum.) Galen. libro quarto simplic. medic. capite sextodecimo dicit frigidam & humidam, alicuius tamen caloris participem esse, ait libro tertio de aliment. MEL vigorat eius operationem.) Galenus tantum mellis addendum iubet, quantum delectare possit, non ventriculum subuertere, quoque magis subducere ventrem volueris, plures sales adiiciendos, modo gustui non sint molesti. POSSE solutione educit choleram.) Iuuare dixit Dioscorides lepræ, elephantiasi, epilepsiæ, & exanthematibus. Bubulum vero serum conferre scripsit orthopnoicis, id est, his qui, non nisi erecti spirant. Dosis ab vncus sex, vsque ad lib. 1.) Dioscorides bibi heminis per interualla singulis, vsque ad quinas. Paulus Aegineta dari viris iubet sextar. ij. pueris vnum. Ex eo autem Dioscoridis loco natus videri potest modus, qui nunc in communi vsu est, bibendi medicatas aquas, quæ balnearum dicuntur.

A

B

C

D

ROSA.

De Rosis. Cap. 10.

ROsa est frigida primo gradu, sicca secundo, ex substãtiis diuersis etiam separabilibus cõposita, aquea quidem mediocri & terrea, & adstringente, materiã ei multam præbente, aerea vero dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tũ substantiæ vis, quæ rubõrem & spẽm impressit, valentior fuit, q̃ quæ amaritudinem. Ob id hæc sola siccatione perditur, illis adhuc permanentibus, quæ si perierint, nõ magis rosa fuerit, q̃ homo mortuus est homo. recentes tũ sunt amaræ magis, q̃ adstringentes. Ob eam q̃s amaritudinem rosæ recentes succo præsertim purgant, siccatæ vero resoluta caliditatè amaritudinem excitant, substantiam stypticam & constipantem ostẽdunt. Succus autem rosarum calidus est prope ad primum gradum, quia est à substantia terrestri & frigida secretus, purgat, resoluit, aperit, terget. Sicca vero rosa est frigidior, & magis stypticа, & ea magis, q̃ non fuit perfecta, & alba magis q̃ rubra. Rosa præterea resoluit, intemperies calidas extinguit, partes cogendo & constipando roborat, id aũt semine & pilis in calicis medio inuentis maxime. Cum aũt rosæ sint rubræ & albæ, & ambæ foliorum multorum vel paucorum, crisporum vel planorum. in vtroq; genere est præstantior, cui color genuinus est perfectior, & folia adsunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimũ purgant, potentius adstringunt & roborant, quã rubræ. Succus cõpletarum est melior, idemq; & aqua, in qua ipsæ recentes & perfectæ sunt maceratæ. purgat bile flaua sanguine venarum, & arteriarum. confert ictero, quia obstructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculum, hepar roborat, cordis tremorem sanat, vacuata eius cã. Febribus bilios confert. Eadem partes roborat oleum rosatum, & aqua sublimando ex rosis educta. cogendo substantiam ipsarum laxam, facultatem retentricem roborant, inflãmationem oẽm extinguunt, & ab ea dolorem sedant, somnum conciliant,

SYL.

Vnguentũ rosatũ soluit aluum Dioſc.

Experimur rosas bilẽ & aquas purgare, etiam si veteres id tacuerint.

Rosæ partes Plin. folia, flores, pars lutea, caput folio rum partes cãdidę vngues dãr, florum semen, capillus sunt ptes capitis caput, calix.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 144 sur 1089

liant, coryzam tñ & ſternũtationem excitant, catarrhis obſunt, vuam ſtringunt & guttur, & roborãt ea. crapulam auferunt. Roſa cum ſit medicamentum benignum, ſed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibuſdam eget, vt ſero lactis, melle: ſucci enim roſarum ʒ.i. cũ ſeri lactis ʒ.ij. aut iij. & pauca ſpica, cõmode vacuat: foliorum quoq; ſero lactis infuſorum, cũ pauco melle expreſſum, ſine moleſtia purgat. Syrupus quoq; ex ſucco roſarum & roſis ipſis eſt clementer purgatorius. Oleum vero roſatum valentium medicamentorum, vt ſcãmoniũ, euphorbiũ, acrimoniam potu obtũdit, & noxam à ſiccitate myrobalanorum corrigit, vt oleum violatum, amygdalarum dulcium, ſeſaminum, omphacinum. Roſæ melle condite tergent, purgant, roborant, ſaccharo autem, minus tergent, magis roborãt, & adſtringunt. Aqua cui infuſæ ſunt roſę, mundum facit, terget, purgat. per ſublimationẽ vero facta, multum roborat, non purgat, quia ſubtilis eius caliditas igni eſt diſſoluta. Acetũ roſatum inflãmationes omnes ſedat, incidit, purgat, roborat. Roſæ præſertim recentes, coctionem nullam ſuſtinẽt, facultas enim earum tergens & purgatoria, mox igni reſoluitur, remanet adſtringens iam manifeſtior. Succus autem earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. Oleum præſertim omphacinum cum roſis imperfectis inſolatum, valentius refrigerat & adſtringit. Oleum vero dulce ex maturis oliuis expreſſum, vel ſeſaminum cum roſis perfectis inſolatum, potentius reſoluit. Datur roſarum ſuccus ab vncia vna, ad vncias duas, ſyrupus autem cum ſucco earum factus, ab vnciis duabus ad vncias quinque.

Mel roſatum.

De Roſis. *Cap. 10.*

ANT. ROſa eſt ex medicinis benedictis, in qua eſt virtus cõfortationem faciens, & ſolutionẽ, & malæ qualitatis permutationem. Et eſt ex ea rubea, & alba, & de vtriſq; alia eſt multorum foliorum denſorum & criſporum & alia paucorum & planorum.

ELECTIO. Melior eſt rubea veræ rubedinis paucorum foliorum & planorum. Et ex albis melior eſt habens ſil'r. Et melior eſt ſuccus, cuius mater eſt roſa completa, ſicca quoq; melior eſt in qua nondum cecidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida eſt in primo gradu, ſicca in ſcõo. Diuerſarum aũt naturarum ſubſtantiæ cõpoſuerunt roſam, inter quas põt cadere ſeparatio diſtinguens. † Componitur.n. ex terreis partib⁹, & aqueis mediocribus, dantibus eis ſtipticitatẽ & ſubſtantiam: et ex partibus aeris, pp quas eſt in ea de dulcedine aliquid & aromaticitas: et ex partibus igneis ſubtilibus, in quibus conſiſtit perfectio & ſpẽs, dantibus ei amaritudinẽ & ruborem. Virtus aũt faciẽs ruborem eius plus impreſſit q̃ amaritudinem faciens. Propter quod in abſciſione amaritudinis ipſius, quæ remouetur per ſolam exiccationem, eius non reſoluitur ſpẽs. † In abſciſſione vero rubedinis nõ plus eſt roſa q̃ homo mortuus. Amaritudo aũt in ea q̃ recens eſt plus eſt ſtipticitate ipſius. Et prima operatio eius eſt pp amaritudinem ſuam, pp quod roſa recens & ꝓprie ſuccus eius ſoluit. Cum aũt reſoluitur caliditas dãs ei amaritudinem, pp ſiccitatem eius manifeſtatur ſubſtantia ſtiptica, conſtipationem faciens. Eſt aũt ſuccus eius calidus fere vſq; ad primum gradum, pp excuſionem eius à re terreſtri & frigida. Eſt aũt roſa reſolutiua conueniens, extinctiua inflãmationum, confortatiua membrorum, coadunatiua partiũ, & conſtructiua. Et ſemen eius in hoc eſt fortius, & ſimiliter pili eius qui ſunt in medio ipſius. Et ſuccus eius oppilationum aperitiuus, & reſolutiuus, & abſterſiuus, & ſolutiuus. Et ſicca quidem eſt magis ſtiptica & frigida: & quæ non eſt completa eſt frigidior, & ſtipticior. & alba in frigiditate, & ſtipticitate plus eſt q̃ rubea.

RECTIFICATIO. Non eſt in ea malitia, ſed eſt ex debiliter ſoluentibus. Vigorat tñ eius operationem aqua caſei. ſi.n. ſucci roſarum ʒ.i. miſceatur cũ aqua caſei & pauca ſpica, eſt ſolutiuum conueniens, & ſil'r infuſio foliorum roſarum in aqua caſei cũ pauco melle ſoluit ſine moleſtia. Et ſyrupus factus ex ſucco eius lenis eſt ſolutionis. Et ingreditur ſuccus roſæ, & ipſa roſa, & ſil'r oleum eius in emendatione medicinarum ſolutiuarum acutarũ, ſicut eſt ſcamonea, & euphorbium & ſimilia. Et in ſiccis vt in mirobalanis, eſt addendum oleum amygdalinum, aut roſaceum, aut violaceum, aut ſeſaminum, aut omphacinum. Roſæ autem conditæ cum melle abſtergunt mundificant & cõfortant, & conditæ cum zuccaro minoris ſunt abſterſionis, & maioris confortationis & ſtipticitatis. Et aqua earum quæ fit per infuſionem eſt mundificatiua, abſterſiua, & ſolutiua. & ea quæ fit per ſublimationẽ eſt multæ confortationis, neq; eſt ſolutiua pp ſolutionem ſubtilis caliditatis eius, in decoctione eius. Acetum aũt infuſionis earum eſt medicina bona omnium inflãmationum, & eſt diuiſiuum, ſolutiuum, confortatiuum. † Per albas vero non fit ſolutio aliqua, de qua ſit curandum. et eſt in eis de ſtipticitate pluſquam ſit in rubea. neq; adhuc ſunt ſimiles in confortatione eis. Et ſcito q̃ roſæ non ſuſtinent de decoctione aliquid omnino, & ꝓprie recentes. reſoluitur.n. ab eis virtus ſigillans abſterſionem eius, & ſolutionem eius, & deoccultatur virtus earum ſtiptica faciens cõſtrictionem. † Succus vero eius ſuſtinet de decoctione aliqd mediocriter, & acquirit ei ſubtilitatem & bonitatem abſterſionis. Oleum quoq; factum ex roſis nõdum completis eſt maioris infrigidationis, & ſtipticitatis, cuius melius fundamentum eſt oleum ſumptum ex oliuis non perfectis. Et factum ex roſis in quibus iã aduenit perfectio eſt maioris reſolutionis conueni enter, & minoris infrigidationis cuius melius fundamentum eſt oleũ oliuarum mediocrium in maturatione, aut ſiſaminum.

POSSE. Succus eius, & aqua infuſionis recentium, & completarum ſolutione educit cholerã, & mundificat ſanguinem ab ea, & venas, & arterias, & confert icteritiæ, & aperit oppilationes hepatis, & ſtomachi, & mundificat & confortat ea. et confortat cor, & confert tremori eius & educit materiam cauſantem eum. et confert cholericis febribus. Roſa vero & oleum eius, & aqua ipſius per ſublimationem facta confortant cor, ſtomachum & hepar. et coadunant partes laxas membrorum, & confortant retentionem, & ſedant dolores calidos mira ſedatione, & extinguunt & permutant malitias inflãmationum, & ſedãt eas. Et ſunt ex medicinis dormire facientibus. Faciunt tñ coryzam & ſternutationem. Et obſunt catarrhis, & ſtringũt vuulam & guttur, & confortant ea, & auferunt crapulam.

DOSIS. Potio ſucci roſarum eſt ab ʒ.i. vſq; ad ij. cum zuccaro. Et potio ſyrupi facti cũ ſucco earum eſt ab ʒ.ij. vſq; ad v.

ANNOT. 10. COSTÆ.

ROSAM *purgatrice facultate eſſe præditam non norunt Græci. neque ob id arbitrandum Dioſc. vim hanc fuiſſe cognitam, quia vnguentum roſaceum epotum aluum ſoluere ſcriptum reliquerit. quando ex oleo cuius in eo vnguento magna eſt copia, habere has vires poteſt: neque is vbi de roſa agit, vllum de vi purgatoria verbum facit. Habendæ ergo medicamenti huius nobiliſſimi ſunt gratiæ Arabibus, ſed præſertim Meſuæ. Et ſi.n. & Raſis & Serap. & Auic. de ſoluente vi meminere; hic tamen author diligentiſſime & vſum & vſus rõnem præſcripſit. Plura tamen Manardus in hoc viro reprehendit. Ac primũ quũ ait.* {*Componitur enim ex terreis partibus &c.*} *Galenum obiecit veluti diuerſa ſcribentem, qui ex aqua & ſubſtantia calida cui qualitas aſtringens & amara coniuncta eſt, conſtare roſam dixerit. Nihil tamen huic contrarium Galenus ſcribit, ſicuti.n. inſunt rebus omnibus partes & terræ & aquæ & aeris atque ignis naturam referentes; ita etiam roſæ inſunt ſubſtantia in primis atque aſtrictio, quæ partibus terrenis & aqueis mediocribus debentur vt hic ait, quod & conſentiat Gal. inſunt dulcedo & ſuauis*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 145 sur 1089

& suauis odor, quæ aeris sunt vestigia: sunt amarituao & rubor quæ igneas sequuntur partes. Hæc quum Gal. sigillatim non explicarit, non est propterea hic arguendus sed cõmendandus. Aliud est quo reprehẽsione dignum hunc Manardus censet, quum ait. {In abscissione rubedinis non plus est rosa quàm homo mortuus.} Ait Man. non ex rubore speciem habet rosa, alioqui alba rosa rosa no n esset: & colore etiam deperdito seruari odorem adhuc videmus, & astringendi vim. Verùm hunc cauillum refellit doctissimus Brasauolus in suo simplicium examine. Nobis verò etiam dignus laude Mesues videtur si rationi nitaris. nãque, quum in rosa de qua hic agitur, rubra, plura sint, substantia, astrictio, dulcor & amaror, odor ac rubor, si hæc omnia spectes, nihil rosæ rubræ proprium inest nisi rubor, albis autem rosis cætera insunt omnia hoc vno excepto. iure igitur rosæ rubræ speciem à rubore seruari putat, & eo amisso æquiuocè dici rosam. Nihil ergo habet aduersus Mesuẽ Manar. neq; id sequitur quod ait, ergo rosa alba non erit rosa, quum non omnis rosæ, sed eius quæ rubra est spẽm ex rubore esse velit. Et quamuis vbi rosa ipsa rubra exsiccetur, integræ tamen aliquæ seruẽtur qualitates, & astrictio & odor; non tamen sequitur rosæ rubræ spẽm seruari, quæ solo rubore ab albis distinguitur.

Et prima operatio eius &c.} Ita intellige, amaritudinem in causa esse sine qua rosa non purgat; qua profectò amissa rosæ vires abolitæ sunt, neque fit solutio. sed huius efficiendæ actionis, forma ipsa specifica principium est. Obtinuitq; rosa hoc ipsum vt soluat non ex amaritudine, quando amara omnia nõ ea sunt prædita facultate vt purgent; sed cœlesti dono. Iniustè ergo hunc authorem suo aduersari dogmati hoc in loco quis dixerit, quia primam rosæ operationem. i. solutionem alui amaritudini ascribat, & libro tamen vniuersalium canonum purgatoriam facultatẽ formæ medicamentorum specificæ assignet.

Et ea quæ fit per sublimationem &c.} Quando hìc de sublimatione meminit, locus postularet rem hanc paulò fusius explicari. Sed quia de distillandi ratione (vtemur enim hac voce iam in hũc significatum recepta) & alij & nouissimè Mathiolus diligentiss. quantũ medico negotio satisfacere potest, abundè egit; nos paucula quædam in memoriam tantum reuocabimus non inutilia. Sanè stillatitias ex plumbeo alembico aquas quum rerum ex quibus eliciuntur, proprium saporem aut odorem nullum retineãt; (odorata excipio ex quibus nõnihil in eas odoris influit) satis constat nullius in medicina esse vsus aut emolumenti. contra autem potius quum plumbo ceruſa venenorũ non postrema insit, pernicioſi eas non parum concepisse & ratione docemur, & experimento etiã admonemur. neque. n. dulcor ille, qui liquori omni etiam ex amarissimis rebus extracto insidet, aliunde quàm ex plumbo prodit. inde & fumidus virosusq; ille sapor quem tantopere abhorrent multi & molestè admodum ferunt. quã ob rem quòd hæ prorsus ablegandæ sint aquæ, rationi quoq; consentaneum existimo. His aũt longè minus ingratæ pernicioſæ atq; inutiles sunt quæ Venetijs vulgo parantur, fictilibus vasis, & hoc ferè pacto eliciuntur. Fornax est rotunda turriculæ in modum crebra fictilia circũcirca habens matulæ lon-

A gioris formam referentia vitro diligentissimè incrustata, quibus singulis singuli vitrei alembici adduntur & recipientia nuncupata filo alligantur. calefit vt vaporariorũ fornaces, vasis interea vacuis relictis dum vehementior caliditas primo ignis occursu excitata remittitur. tunc verò plantis ac floribus in suo quibusq; fictili positis & alembicis ac recipientibus accõmodatis, atq; occluso fornacis ostio ne expiret calor, copiosæ eliciuntur aquæ. sed & hæ licèt superioribus longè meliores, plantarum tamen ac rerũ ex quibus eliciuntur nullum aut certè per quàm exiguum saporem ac odorem seruant. quo factum est vt diligentiores medici his etiam relictis, decocta, priscorum inuẽtum, meliori cõsilio in vsum reuocarint. Cæterùm quia & hæc aspectu quandoq; tetra ac sapore etiam horribilia sunt vt ægrotos vi morbo plus iusto etiam morosos maiori interdũ B molestia afficiant; excogitarunt alij nouam eliciendi liquoris rationem, non ex plantis tantum, sed ex re omni etiam aridissima; atq; id non infausto certè euentu. Res quarum expetunt liquorẽ, aqua macerant plus minusue pro crassa aut tenui earum substantia. mox eidem liquori percolato noua medicamenta iniiciunt macerantq; vt prius. repetitur hæc maceratio quousq; satis virium ex medicamento in aquam migrasse putant. Alembico deinde aut æneo, cuius tamen interna superficies stanno diligentissime sit circumlita, aut vitreo, collectam illam includunt: ac subiecto igne liquor emergit neque decocto inferior si odorem saporemue spectes, neque contemnenda. præsertim verò si, vt alembici rostrum ligneum cadum frigida aqua plenum traiciat, effeceris: quod in ardentis aquæ distillatione fieri solet. auferri. n. videtur frigidæ huius aquæ occurrentis vi, C quicquid fumidum atque veluti vstulatum liquori inerat. Exceptam hoc pacto ex rosa aquam obtulit mihi alias Englebertus Germanus pharmacopœus rosæ saporem atque odorem adeo, licèt bima esset, adhuc seruantem, vt recentem rosam gustare mihi ipsi sim visus. Sed alia illuxit ætate nostra parandæ aquæ ratio hac etiam melior ex balneo mariæ nuncupato. fitq; hæc in hunc modum. Caldarium æneum aqua oppletur, & suo operculo itidem æneo occluditur. operculo in medio, excisum foramen est, in quo vitrea matula (vrinalem chymistæ vocant) arctè collocatur, plantam ex qua extrahenda est aqua continens. matulæ ori alembicum vitreum (capellum vocant) diligentissimè ex fascia linea ac luto argillaceo accõmodatur. ac cal D dario ignis subiicitur vt aqua ferueat. huius caloris vi aqua de alembici rostro colligitur quæ plantæ saporem atq; odorem retinet non leuem. Huic verò sicuti superiores illæ stillatitiæ aquæ nullo pacto conferendæ sunt; ita etiam decoctum & elegantia & vi quàm maximè cædat. ex decocto æquidem rei quæ excoquitur in aquam transferuntur vires sed ab alieno illo aquæ humore imminutæ: in his proprius plantæ humor proprias easdem offert qualitates quæ in planta, sed tales quæ ob ipsius liquoris tenuitatem caloris vi acquisitam longè quàm antea celerius ac altius corporibus nostris insideant. est ergo liquor istiusmodi balneo extractus & aspectui iocundus, & arti medicæ lõgè maioris cõmodi atque vsus quàm decoctum aut ipse etiam plantarum succus, aut etiam stillatitia ex decocto aqua de

qua

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 146 sur 1089

qua postremo loco diximus, sed exiguum admodum est quod hoc pacto extrahitur. Excogitarunt ergo alij industrij sanè & digni summa laude viri rationem aliam huic non dissimilem, longè aût opulentiorem, qua ex diuersis etiam plantis copiosam aquam huic quam modo diximus parem pauco dispendio elicias, vt nos apud seplasiarium D. Marci insignia habentem Venetiis primum vidimus. Fornax est rotunda ut superiori quam secundo loco dicebamus non dissimilis, iisdem lateritijs matulis crebris & alembicis vitreis instructa quibus illa: hoc tantum diuersa, quòd quum ea non secus ac vaporariorum fornaces celefiat, arido. s. vt aiunt, igne; posterior hæc caldarium æneum habet aqua plenum, quod à subiecto igne feruens, feruidos in fornacem vapores emittit ex quibus fictilia incalescunt. Elicitur ex his preciosus liquor eundem prorsus saporem ac odorem retinens quem planta ex qua elicitur, vt etiam ex balneo superiori, sed hic etiam tanto præstantior, quanto minor est violentia vaporum quàm feruentis aquæ, ac temperatior est horum quàm illius calor. Hæc de distillandi artificio sint dicta. cuius equidem diligenti medico ob id etiam habenda est ratio, quòd vires plãtarum recentium quarum non semper copia est, toto anni tẽpore pauco liquori inclusas offert: si præsertim posteriores tres modos delegeris, qui certè iudicio nostro, cæteris omnino neglectis deligendi sunt. Est verò alia etiam succi absq; vlla vi ignis extrahendi ex plantis ratio quam aliàs Fran. Arcilendra Bononien. rerum chymicarum & distillationum artifex peritissimus nos docuit: sed quia quod extrahitur exiguum est ac turbidiusculum, non multi etiam in medicina esse vsus põt. libet tamen hanc quoq; breuiter explicare. Vasa duo fictilia parantur quorum alterum alterum suscipiat. minoris fundus à figlino prius quàm coquatur cribri instar crebris foraminibus perforatur, post coquitur ac vitro intus foris q; diligentissimè incrustatur. maius integrum coquitur & similiter incrustatur. Locatur autem in maiori minus plantam habens aut flores quos voluerís. mox operculo vtriusq; vasis ori accõmodato ex sicciori testa ac luto argillaceo ne expiret, effossa scrobe cubitum & amplius profunda in arena ardentem ad solem, reponitur vas, atque arena obrutum pedibus calcata, post quindecim dies effoditur. deprehendis in maius vas effluxisse liquorem cui plantæ sapor & odor insidet, sed turbidiusculum. cum verò etiam, si velis, balneo mariæ limpidũ reddes. Noua hæc distillandi ex plantis ratio est vt puto: accedit tamen ad artificium illud, quo ex siccioribus rebus oleum elicitur (descensorium vocant.) sed quod in iis non nisi ignis violentia facit, siccioribus ac durioribus: in his humidis & longè tenuiori ac rariori præditis substantia, solis calor & eius reliquiæ noctu in terræ viscera recurrentes præstare possunt. Sed de hac re satis.

Per albas verò non fit solutio &c.} Hic Manar. rosas damascenas obiicit, quas certè valentius soluere quàm rubras certissimum est. Sed nobis idem videtur dicendum quod Brasauolus. has damascenas seu de sceni rosas fuisse Arabibus sub nefrim seu nefrim voce nuncupatas, de quibus & Serapion & Auicẽ. 2. Can. diuersa fecere capita veluti diuersis rebus. Alioqui etiam aberrare eos constat, qui ob id Mesuẽ de damascenis rosis non meminisse aiunt quia eas non norit, cuius. s. rei certissimum sit argumentũ, quòd hæ in Italiam nuper allatæ sint. nempe Mesuẽ constat Damascenum fuisse non Italum. Crediderim ergo aut ignotam fuisse solutricem harum rosarum vim Mesuæ, sicuti idem, Græci de rosa rubra ignorarunt: aut has veluti spẽ diuersas à rosis existimasse, vt Auicen. & Serapion.

Potio succi rosarum &c.} Nos modo non succo sed infusione nuncupata vtimur. Hanc autem quatuor vnciarum mensura assũptam cum fero clementissime magnũ torridæ bilis cumulum elicuisse ipsi quãdoq; obseruauimus. Passim autem saccaro & melli commiscetur & syrupus rosatus ac mel rosatum solutiuum vocantur, solentq; vsq; ad quinque vnciarum pondus exhiberi, is bilis, hoc verò pituitæ gratia expurgandæ, in mediocribus corporibus. Porrò pro infusionis dictæ (vti. n. liceat hac voce iam in hunc vsum recepta) materia vsurpat tota Italia pluuiam vel fontanam, vel putealem aquam. nostri tamen Laudenses seplasiarij etiam in succo capni intybi ac lupulorum rosas macerant, atque ex infusione hac conficiunt tum syrupum rosatum tum mel rosatum solutiuum, & vtrũque completum vocant, ad priorum differentiam. Hæc autem duo, sicuti capni & lupulorum gratia deiecloria vi magis pollent, ita etiam intybi causa iecori non mediocriter conferre verisimile est.

MANARDVS, De Rosis.

Rosam non video à Græcis, neque ab Auerroe inter purgatoria medicamina reponi, experientia tamen ipsa, collocari inter ea debere ostendit, cui etiam Dioscor. consentire videtur, rosaceum vnguentum vires habere dicens, ad soluendam aluum conducẽtes: quas vires non ab alia re habere potest, præterquam à rosis.

COMPONITVR ex terreis partib.) Gal. constare dicit ex aqua, ea subtãtia calida, cui qualitas adstringens & amara cõiuncta est.

IN abscissione rubedinis non plus est rosa, q̃ homo mortuus) Hoc dictum valde mihi est ambiguum, neq; enim ex rubore speciem habet rosa: alioquin alba rosa, rosa non esset: colore etiam deperdito, seruari odorem adhuc videmus, & adstringendi vim. Vsum vero rosæ Plin. diuidit in folia, flores, & capita. Foliorum partes candidę, vngues vocantur. In flore aliud semen, aliud capillus: in capite aliud caput, aliud calix. Florem luteum, illud intraneum intellige, quod magis reliquis partib⁹ exiccare & adstringere dicit Galen. Dioscorides, facere ad gingiuarum defluxus. Plinius dat in posca ad mulierum fluctiones, maxime albas, & sanguinis excreationes, & ad ventriculi dolores cum vino. Vinum in quo folia sicca cocta sint, laudat Dioscor. in dolore capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, pudendi, ani, vteri, si eo membra illa abluantur, nullam autem rosæ partem, præter capita, præbet bibendam. PER albas non fit solutio aliqua.) Apertus hoc loco error deprehenditur: albę enim de seni vocatę, & vulgo apud nos Damascenę, cũ albissimę sint, cęteras in purgãdo excellunt. SVCCVS vero eius.) Succum non reponit Dioscor. ad alium, q̃ ad oculorum vsum.

De Violis. Cap. II.

SYL.

VIola recens, est frigida, humida, ordine primo, siccata, minus tum frigida, tum humida. In recente. n. excrementosa in superficie humiditas purgatrix lubricando caliditatem obtundit, perfectionis ipsius & formæ causam. Hæc aût siccando resoluta cum est, caliditas prius obruta emicat, & ab ea sapor amarus, fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat, inflãmationes omnes extinguit, aspe ram arteriam & thoracẽ lenit, & purgat bilem flauã, & ab ea calorem extinguit, & cephalagiam à cã calida. somniferæ sunt, conferunt vuæ, cynãchæ, præter cætera vero pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracis. phlegmonem hepatis, obstructionem eius siccam, icterum, valde iuuãt, & febres

Multiplex recentium infusum purgat, & eo magis semen.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 147 sur 1089

bres ſymptomaticas ſeu inflãmatorias, ſitim ſedant, ſed coryzam excitant. Melior eſt viola matutina, cuius virtutem neq; Solis calor reſoluit, neq; pluuia diſſipauit. Cum imbecilliter purgent, additur à quibuſdam violarum parti dimidia turbith, ab aliis ſcãmonium & finguntur trochiſci. Violæ & oleum violatum, vt medicamentorum vehementiam obtundant, ipſis adduntur. Succus violarum, & ſyrupus leniẽdo ſoluit. Violæ melle conditæ magis tergent, minus refrigerant, cum ſaccharo contra. Nec violæ, nec harũ ſuccus, multam coctionem ſuſtinent. Acetum violatum, febrium ardorem mire ſedat. Oleum ſit omphacinum, aut amygdalinum, ex quo oleum violatum fiet. Dantur potu expreſſo ab vnciis quatuor ad vncias octo. Succus ab ʒ.i. ad ʒ.ñ. Syrupus violatus ab ʒ.ñ.vſq; ad ʒ.iiñ. Conditum violarum, ab ʒ.i. & ſemiſſe ad ʒ.iñ.

VIOLA.

De Violis. *Cap. II.*

ANT. VIolæ ſunt medicina temperata conueniens, & fit per eam malæ qualitatis permutatio, & naturæ ſolutio.

ELECTIO. Melior eſt quæcunq; eſt ex primis, quam non inuenit calor reſoluens virtutem, aut pluuia diſſipans.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida eſt & humida in primo gradu. Et q̃ eſt ficca eſt minus frigida & minus humida. Eſt.n. in recente ſuperflua humiditas ſupergrediens caliditatem eius, à qua eſt perfectio ipſius & ſpẽs. cum autem exiccatur & reſoluitur humidum ſuperficiale ipſius manifeſtatur amaritudo eius quæ eſt; propter caliditatem quæ fuerat ſepulta, & eſt tũc calida plus & humida minus. Eſt.n. in recente humiditas ſuperflua propter quod quæ recens eſt, ſolutione educit per ventrem labificando. Quæ vero eſt ficca educit diſſoluendo. Et ipſa quidem eſt infrigidatiua, narcotica, ſedatiua dolorum calidorum extinctiua inflammationum, & lenitiua, & ſolutiua.

RECTIFICATIO. Eſt ex debiliter ſoluentibus, & quidam addunt quãtitati earum medietatem ex turbith, & faciũt trochiſcos, & vigorant cum hoc operationem earum. Et quidam addunt ſcamoneã, & ipſæ quidem & oleũ earum ingrediunt in emendatione medicinarum acutarũ. Succus aũt ipſarum & ſyrupus ex illis leniendo ſoluit. Et violæ ſiccæ educunt diſſoluendo. Et ipſæ quidem cõdiunt cum zuccaro & melle, ſed cum melle ſunt maioris abſterſionis, & minoris alterationis, & cũ zuccaro faciunt cõtrarium. Et ſcito q̃ violæ nõ ſuſtinent de decoctione aliqd in quo ſit ſupfluitas, & ſuc. earum ſiſr. Et corroboratur acetum cum infuſione earum & fit mirabile in febribus inflammationis multæ. Et melius oleum earum eſt cuius fundamentum eſt oleum omphacinum aut amygdalinum.

†POSSE. Solutione educunt choleram & alterant exceſſum eius. Et conferunt inflãmationibus omnibus, & ſedant ſodam calidam factam à caliditate vehementi. ſunt ſomniferæ, & faciunt coryzam. & leniunt pectus & guttur. & conferunt vuæ, & ſynanchiæ, & earum iuuamentũ eſt magnum apoſtematibus partium pectoris & pleureſi, & ſedant ſitim & conferunt proprie ſiccæ oppilationi hepatis, & hepati eius calido & icteritiæ, & ſunt iuuamenti magni inflammatiuis febribus, & ſiti per eas.

DOSIS. Potio earum eſt ab ʒ.iiñ. vſq; ad viiñ. & ſucci earum ab ʒ.i. vſq; ad ñ. & ſyrupi earũ eſt ab ʒ.ñ. vſq; ad iiñ. & conditi earum ab ʒ.i.ſ. vſq; ad iñ.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

VIOLÆ nomine licèt vulgo etiam Leucoïj ſpecies veniant, hic tamen de ea quã Græci ἴον vocant, verba fiunt. cuius quum adhuc plures ſpecies ſint, & albæ & diuerſi colores, & purpureæ, de purpurea hic eſt ſermo quam matronalem noſtri vocant. Sunt verò purpureæ rurſum, (quod ad flores pertinet) aliæ paucifoliæ paſſim naſcentes, aliæ multifoliæ non ita vulgatæ. ſed etiam hæ rurſus, quum in multis Italiæ viſantur locis, paucifolis non multò maiores; Bizantij tamen, vt audio ex Hieron. Capello Veneto iuuene ob præclaram nobilitatem & naturalis hiſto. præſertimq; herbariæ peritiam ac ſtudium inſigni, violæ ſpecies quædam colitur cætera matronali ſimilis, ſed flore infinitis foliolis conſtructo, & æquante roſam Damaſcenã magnitudine, atque odore noſtrates etiam ſuperante. ſed hanc, quãquam paucis ab hinc annis miſerunt ex Barbaris illis multa ad nos, vix tamen vidit Italia. Porrò autem, quum noſtratis folia interdum laxandæ alui gratia in iuſcula ac clyſmata vſurpentur; flores tamen præſertim in eum vſum aſſumuntur, ex quibus infuſum & ſyrupus ſicut etiam ex roſa confici conſueuit. Atqui, quum Meſ. hoc in loco purgatoriam vim huius flori tribuat; ſunt tamen qui id ſcribi temere arbitrentur. neque.n. purgandi vel leuem habere facultatem. Quorum opinioni an ſub ſcribendum ſit conſulenda eſt experientia. Nobis profectò & multis alijs obſeruatum fuit non ſemel exhibito & Serapio ex violis ſolutiuo nuncupato ad vncias quinque & infuſione ſola eodem pondere propinata ſubſequutam bilioſorum excrementorum deiectionem quãuis leuem, quacũq; id vi fuerit, ſeu ſuperfluo violæ humore ſeu acredine quã ſatis inſignem deprehendes guſtatu, ſeu occulta vi quã & humiditas & acredo adiuuent. Mirandum ergo non erit de Meſue, cui & experientia nonnũquam (ſi non perpetuũ eſt vt viola purget) & authoritas Serapionis & Auic. aſtipulatur. Quod autem Braſauolus in huius gratiam, ſolutionem pro lenitione aſſumi hoc in loco velit; ex ipſius Meſuæ verbis refutari videtur qui humidas violas lenire, ſiccas vero ſoluere non ſemel in hoc capite ſcribit, diuerſam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 148 sur 1089

ſam à lenitione ſolutionem ſignificans. *An verò ſiccæ* E
violæ vt Meſues velle videtur, ſoluendo aluum deiiciant;
nobis incertum eſt, neq; qui hoc obſeruarit, ſcimus. rationi
certe conſentaneum videtur, ſi acrimonia in purgando in-
uat, vt, ſuperflua dempta humiditate quæ hebetare illam
ſolet, & accedente ſiccitate, quæ caloris eſt lima, & ipſa
propterea acrimonia maiori reddita, maior etiam ſolutio
ſequatur. an rationi tamen huic ſubſcribat experiẽtia, ipſi
ignoramus. at perſuademur rõne, neque putamus Auic.
aut Meſ. vnquam ſcripturos violas ſiccas ſoluendo expur-
gare, niſi id vſu obſeruaſſent. q̃ res ſi apud nos obſcurior eſt,
fieri poteſt vt ex ſoli aut cœli varietate eueniat.

Et ipſa quidem eſt infrigidatiua narcotica &c.} Bra- F
ſauolus legiſſe ait in antiquiſſimo codice non {narcotica}
ſed {optima.} Codices tamen omnes quos nos vidimus
etiam vetuſti, narcotica legunt. Et profectò violæ quum
humiditate ſua & frigiditate ſomnum conciliẽt, atque
adeo ſenſus obligent; ſtupefacere quodammodo videntur:
non tamen propriè ſtupefaciunt ſi propriè loquaris. Nar-
coticam ergo vocari violam à Meſue putarim, non quòd
verè ſtupefactoriam velit, vt Manar. credit, non quòd ano-
dynam intelligat vt alij, qui interpretẽ lapſum exiſtimant.
anodyna enim frigida non ſunt atque humida, ſed tempe-
rato calore & humore conſtant: verùm narcoticam dici
violam crediderim per ſimilitudinem ad ea quæ verè ſtu-
pefaciunt. nempe, quòd hæc, vt diximus, dum ſomnum
facit incraſſatis ſua frigiditate & humiditate in cerebro
vaporibus, ſenſus veluti obliget, & ſtuporem inducat.

Et faciunt trochiſcos & vigorant cum hoc operationẽ G
earum &c.} Trochiſci (aiunt quidam) de violis abſque
ſcãmonio pituitam educunt, ex quo facile colligitur violas
corrigere turbith prauitatem, non contra ab eo violarum
vim augeri. Sed his qui ita Meſuẽ accuſant, aduertiſſe
primum oportebat, quid vitij ipſi turbith ineſſet, quod
emendatione indigeret, deinde verò etiam experientia di-
ligenter attendenda. Experientia profectò trochiſcis abſq;
ſcãmonio exhibitis docet non tam pituitæ copiam educi
quàm bilis etiam portionem. Vitium verò in ipſo turbith
triplex ab authore noſtro notatur, quòd tardè agat, quòd
ventriculum offendat & nauſeam excitet, quod corpori
ſiccitatem inducat. Conſtat autem turbith actionem vio-
lis non accelerari quæ imbecilles ſint ſoluendo: in hunc aũt
vſum acria & quæ tenuium ſunt partium deſiderantur
quale zingiber eſt. eaſdem violas ventriculi noxam auer- H
tere poſſe non video, niſi forte refrigerando, quod tamen
quum & ipſæ partes aliquas acres habeant præſtare ſatis
non poſſunt: egetq; aſtrictione & grato odore ventricu-
lus, quæ duo ex violis non aſſequimur. Forte aũt ſiccitatẽ
emendari dixeris. Sed ſi primo ordine humida eſt, hoc etiã
ipſum tam imbecilliter præſtabit, vt vel oleum amigdali-
num vel quid aliud eius generis præter violas ſatius ſit cõ-
miſcere. Arbitrandum ergo, quod hic author ſcribit, tur-
bith corroborare violarum actionem, non contra ipſum
violis caſtigari.

MANARDVS, De Violis.

Nec violam inuenio apud Græcos purgare: credi tamen poteſt, ſi magna quantitate ſumatur, ventrem lenire. Et ipſa quidem eſt narcotica.) Quomodo narcotica, ſi frigida eſt tantũ in primo ordine, vt tu ſuperius ſcripſiſti? Poſſe.) Folia vel per ſe, vel cum polenta, facere ad ventriculi exuſtiones, oculorum inflammationes, & ſedis caſus, ſcribit Dioſc. quoſdamq; aſſerere, partem floris pur puream anginę, & puerorum comitiali morbo conferre.

ABSINTHIVM.

De Abſinthio. *Cap. 12.*

ABſinthium cum ſit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non aſperis, odore iucundo, abſinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidum ordine primo, ſiccum † ſecundo, in quoto etiam calet flos. Conſtat ſubſtantia duplici, vna calida amara, nitroſa, purgante, obſtructa liberante, altera terrea ſtyptica, partes cogendo roborante, largiore præſertim ſiccatum. Cum autem ſubſtantia eius calida ſit ſuperficiaria, vbi ſumptum eſt abſinthium, ab ea prior fit actio, à terrea ſtyptica poſterior, per quam comprimendo ventrem ſoluere nõnulli male ſunt opinati. Bilem enim flauã, & aquas à ventriculo, inteſtinis, hepate, venis, vacuat, etiã interdum per vrinas. Pituitam vero aut nõ vacuat, aut maxime paucam, licet phlegmagogum quoq; ipſum Auenzoar cenſuerit. Abſinthium à putredine vindicat, p̃cipue potu quotidiano vneiæ vnius, vel duarum, vini aut aquæ, cui infuſum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo ſublimatę. Siccum idem pãnis interpoſitum à tineis & vermibus vindicat, & tutos reddit. Partibus attritis, aut contuſis, præcipue cum melle aut vino, & pauco cymino calfactum, & appoſitum mire confert. Si vino item, aut aqua, aut oleo, cui abſinthium & radix cucumer agreſtis incocta fuerint, ſpongia merſa & expreſſa temporibus alligatur, hemicranam ſanat. Auris quoq; ſuffita vino aut aqua, cui incoctum ſit abſinthium, dolore, tinnitu, ſurditate liberatur. Acetum item aut vinum, cui incoctum ſit abſinthium cum cortice citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium, vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præſtat aqua eius

SYL. Abſinthiũ ponticum, ſeu cappadocũ Dioſcor. & Galeno dicit Meſuę Romanum, vt noſtris ſimpli. probauimus. †tertio Gal. Cholagogã vt Dioſcor. etiam Galen. tribuunt.

eius distillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partium enecat & educit, sed maxie hoc electario lubricos enecat, absinthij ʒ.ij. euphorbij. ʒ.i. & dimidia, cornu cerui vsti. ʒ. dimidia, mellis quantum sufficit. Ex absinthio, fumaria, pasis vuis purgatis, myrobalanis citreis, potio fit cōmoda contra pruritum & scabiem. Absinthium vētriculum & hepar roborat, appetentiam excitat, obstructiones tollit, & inde natos affectus, vt icterum, hydropem, febribus putridis etiā diuturnis cōfert. Absinthium innocenter sumit, succo tū lædit ventriculum ob nitrosum saporem. Quia aūt imbecilliter soluit, rosæ, fumaria, serum lactis, spica, vuæ passæ purgatæ, illi miscentur, vt melius & tutius purget. Colligitur vere, & succus ex eo, vere medio pſertim, extractus, sole vel calidis cineribus in vase vitreo siccat, vt aloe, aqua ex eo vt rosis & aliis sublimando destillatur eodē vere, flos vero æstatis principio legendus mediocrem sustinet decoctionem. Absinthij decoctum vel infusum bibitur ab ʒ.v. ad ʒ.viij. succus à ʒ.iij. ad ʒ.iiij. puluis a ʒ.ij. ad ʒ.ij.

Capitis dolorem facit Dios.

Destillāda calore vaporis aquæ feruētis, vt odorem, saporem, vires retinear, nō ignis primo.

SYLVII ANNOTATIO.

Semen drach. sex cum marine aque sextario purgationis gratia antiquos dedisse, testatur Plin. Dioscorides thoracem purgat cum iride, & icterum, inappetentiamq; sanat.

De Absinthio. *Cap. 12.*

ANT. ABsinthium multiplex est. † Sed illud quod intēdimus, nunc est absinthium romanum.

ELECTIO. melius est quod est remotum ab odore maris. Et quod oritur in terris liberis & habet folia alba lenia & plana. asperum verò est malum. Et melius tempus collectionis est ver. & operationis succi ipsius similiter. similiter aqua eius. Et melius tempus collectionis florum est principium æstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in primo, & siccum in secdo. & succus eius, flos eius est calidior accedens ad secundum. est aūt absinthium compositum ex substantia calida dante amaritudinem & nitrositatem: & faciente ipsum aperitiuum oppilationum, & solutiuum naturæ. Et ex substantia terrea stiptica, p quam acquiritur ei, vt sit mēbrorum confortatiuum, & partium laxarum aggregatiuum. Sed stipticitas quidem plus est amaritudine sua. Et adhuc est plus in eo quod est exiccatum. Sed substātia calida magis est in superficie dominans, pp qd sua prima operatio qua obuiat corpori. est super vestigia caliditatis q̄ sciuistu. Et secunda sua operatio est vestigia ex substantia stiptica prodeuntia imprimere. & dixerūt quidam quod educit per ventrem cōprimendo: & recesserūt.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum apparens. Succus tū eius nocet stomacho pp bauracitatem suam. Et est debilis solutionis. Et ex rebus adiungendis ei meliorantibus illud est rosa. Et ex vigorātibus eius operationē est fumusterræ, & aqua casei, & spica addit ei bonitates notas, & passulæ enucleatæ emēdant conditiones eius.

MODVS operationis succi eius. Exprime succi eius quantū vis, & proprie in medio veris, & purifica illud fm modos notos. & fac siccari in sole vel cinere calido in vase vitreato, sicut siccatur aloes. † Aqua aūt sublimationis eius fit sicut aqua rosata, & similia q̄ fiunt in vasis sublimationum. Absinthium aūt sustinet de decoctione mediocriter.

POSSE. † Solutione educit choleram à stomacho, & intestinis, & hepate. Et extenditur operatio eius ad venas & mundificat eas ab humore cholerico & aquoso, & interdum educit ipsum per viam vrinæ. † Et dixit Auenzoar. Solutione etiam phlegma educit. Et dixerunt alij, non imprimit operationem in phlegmate de qua sit curandum. et est quasi verius. Absinthium quoq; præseruat à putrefactione, & pprie potus infusionis eius in vino, aut decoctionis singulis diebus circiter ʒ.i. aut ij. & aquæ sublimationis eius similiter. Et prohibet pānos à tineis & vermibus. Et confert iuuamentum magnum contritioni, & cōtusioni mēbrorum, & proprie cum melle, aut calefactum cū vino, & pauco cimino. Et si in vino aut aqua decoctionis eius, &

A radicum cucumeris asinini infundatur spongia, & exprimatur & ligetur comprimendo super tempora, confert he micraneæ: et oleum ex eis factum similiter. Et vaporatur auris ex aqua decoctionis eius, aut vino, & confert dolori auris & tinnitui, & surditati. Et cum abluit os cum aceto decoctionis eius remouet fœtorem oris à putrefactione gingiuarum & partium eius. & vinum decoctionis eius & corticum citri, & aqua sublimationis ipsius cōfert fœtori oris propter rem putridam quæ est in stomacho. Succus autem eius cum nucleis persici interficit vermes in aure. Ex absinthio quoq; & fumoterræ & passulis sine interioribus, & myrobalanis citrinis, fit potio bona ad pruritum & scabiē. Ipsum quoq; stomachū & hepar corroborat. Appetitum mortuum excitat, oppilationes aperit, & morbos oppilationum curat, sicut icteritia & hydropisis. Vermes interficit, & educit, & proprie electarium factum ex eo in hunc modum. Accipe absinthij ʒ.ij. euphorbij ʒ.i. & ʒ.cornu cerui ani adusti. ʒ.ʒ. mellis quantum sufficit. Confert etiam absinthium iuuamentum magnum febribus longi temporis,
B & febribus oppilationum.

DOSIS quoq; ipsius decocti, aut infusi, potio est ab ʒ.v. vsq; ad viij. & pulueris eius à ʒ.ij. vsq; ad ij. & succi a ʒ.ij. vsq; ad ij.

ANNOT. 10. COSTÆ.

DE ABSINTHIO *Italico verba facit Plin. lib. 27. de quo Mesuē & Auic. intellexisse verisimile est quum de Romano meminerunt. Eiusdem generis est Ponticum si diligenter conferas, sed Italico magnitudine, crassitudine, odore & sapore etiam ipso inferior, quāuis Plin. Italico Pōticum esse amarius scribat. Illud certum est Mesuē non de Seriphio, non de Santonico, sed de tertio absinthio quod & Pontus & Italia ferre solet, verba facere. propterea minimi nobis momenti videtur quod Manar. multi æstimat, quòd. s. Mesues atq; Auic. Romanum absinthium præponant, Dioscoride, Plinio & Gal. Ponticū & Cappadox præferentibus. Hic certè de absinthio agit quod Italiæ frequentius est quale & Romanū est. tale autem est & Ponticum, sed ventriculo magis Italico gratum ob minorem amaritudinem & odoris grauitatem, quare & à Dioſc. Gal. & Plin. probatur magis. Solutrice tamē vi quia Italicum præualet quod etiam amarius est, propterea Romanum à Mesue hoc in loco proponi par fuit, vbi de soluentibus agit medicamentis.*

Calidum est in primo & siccum in secundo &c. } *Galenus siccum facit in tertio, vt etiam Manar. scribit: quā sententiam Auic. 2. Can. magis probare videtur. Sed quū affines sint secundi gradus finis & initium tertij; nō est difficile & hanc litē dirimere vt alias huius generis supra.*

Et extenditur operatio eius ad venas &c. } *Si absinthium per vrinæ vias bilioso & feroso humore sanguinē expurgare, & hydropem etiam curare potest, vt vsus docet; mirandū profectò non est, si hic author ad venas eius vim extendi affirmat: mirandum verò de illis videtur, qui à venis trahi sanè ad vrinæ vias, non tamen ad intestina bilioſum & feroſum humorem admittunt. quum tamē attracta ad cauam venam excrementa non multò difficilius ad intestina quàm ad renes reuici possint. alioqui verò, quòd ob multam quæ absinthio inest astrictionem & exiguam caliditatem suspicantur hoc ipsum haud omnino esse verum; nobis negotium non facit, qui siue succus exhibeatur, siue decoctum, defæcari antea quàm exhibeatur à*

terreſtribus partibus quibus inſidet amaritudo, vtrunque ſcimus. & ab ea quantacũq; eſt, aſtrictione, expurgationem nihilominus per vrinas non morari obſeruamus.

Et dixit Auẽzoar, ſolutione etiã phlegma educit &c.} Quum Auenzoar pituitam trahi abſinthio velit, & Galenus quoq; 7. meth. tenues quoſcũq; humores os ventriculi affligentes expurgari abſinthio ſcribat, fateri videtur pituitam quoq; tenuem expurgari. Contra tamen & Gale. 5. ſimpl. med. vbi de abſinthio agit, aſtrictionis gratia quæ in eo amaritudini præpollet, ipſum nihil adiuuare ad pituitam ex ventriculo eliciendam ſcribit. Ita & Meſues recitata hic Auenzoaris ſententia, aliquos ſubiungit velle abſinthiũ in pituitam non valere, quos ipſe magis cõmẽdat. Verùm paucis Gal. 5. ſimpl. non ex ventriculo expurgari pituitam negat, ſed ex ventre. i. ex inteſtinis. alioqui certè exterſoriam abſinthij vim amaritudini ſummæ coniunctam, non tam parua via hebetari putandum eſt.

MANARDVS, De Abſinthio.

Dioſcorides, Plinius, Galenus inter purgatoria medicamina nũ merauere. SED illud quod intendimus nunc, eſt abſinthium Romanum.) Neſcio vbi ſomniauerint Arabes abſinthium hoc Romanum. Dioſcorides, Plin. Gal. laudant Ponticum, quod flore & folio minore q̃ cętera dicit Galen. 2. curat. meth. odoreq; non modo nõ inſuaui, verum aromatum quid præ ſe ferente. Tale ego in Pannonia & vidi, & guſtaui. Cappadocum etiam Diſcorides, Romanum ne nominauit quidem. SICCVM in ſecundo.) In tertio dicit Gal. SVCCVS nocet ſtomacho.) Adde ex Dioſc. ꝙ dolorem facit capitis: & ex Plin. ꝙ decoctum eſt ſtomacho ſaluberrimum, & ex eodem Dioſc. ꝙ valet ad inflationes, ſtomachiq; ac ventris dolores, ſi cum ſeſeli bibatur: & ꝙ crapulæ reſiſtit, & menſes citat. SOLVTIONE educit choleram.) Educit bilioſa ſtomacho & ventri inhærentia, Dioſcoride teſte. ET dixit Auẽzoar, ſolutione etiam phlegma educit.) Hoc aperte negauit Gal. ET aquæ ſublimationis eius.) Si hęc aqua communi modo fuerit parata, exiguas certe vires habebit. Nos autem ſcimus, & alibi docuimus modum eliciendi aquam, quæ odorem & ſaporem eius retinet, & cum his, vt conſentaneum rationi eſt, etiam alias vires. POTVS infuſionis.) Curat etiam inappetentiam atque arquatum morbum, vt ſcribit Dioſc. & thoracem purgat cum iride. Seminis drach. ſex dabant antiqui, cum marinæ aquæ ſextario, purgationis gratia, ſecundum Plinium.

De Stœchade. *Cap. 13.*

SYL. Eſt etiã gallica ex inſulis ſtœchadibus admaſſiliam, Græcis laudata facultate tñ purgatrice ab his omiſſa. Tenuat terget obſtructa aperit, mẽſes ciẽt, viſcera omnia, & corp^{i} reliquũ roborat, thoracis dolores & alios affect^{s} leuat hyſſopi mõ Plini. Gal.

STœchas laudatior Arabica, eſt herba foliis tenuibus, oblongis, ſtipite gracili, cinericio, cubitali, flore ſpicarum ſiliginis æmulo, breuiore, ſine ſemine, calida receſſu primo, ſicca ſecundo, duabus conſtans ſubſtantiis, vna terrea, frigida, ſtyptica & ea pauca, altera ignea, tenui, modice amara, acri multum. tenuat terget, purgat, reſoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viſcerũ obſtructa, putredinem prohibet. omnes internas partium intẽperies, præſertim cum materia, corrigit. cerebrum, neruos, cor, & alia viſcera, partesq; omnes internas vi pauca adſtringente roborat. Purgat autem bilem atram & pituitam etiam ex cerebro, neruis, & ſenſuum inſtrumentis, easq; partes robo rat. omnib^{9} frigidis affectibus eſt ſalubre, fotu, lauacro, potu. Oleum quoq; ſtœchados cerebrum & neruos calfaciendo, ceu vitam illis reſtituit. Sumpta ſtœchas cum ſcilla vel aceto ſcillite, epilepſiam & vertiginem iuuat. cum lapide Cyaneo, aut ſale Indo, aut aliis valentibus, confert melancholicis affectibus, quibus timor & mœror comes adeſt. Cum ſucco autem bugloſſi, aut pomorum dulcium, affectus cordis melancholicos iuuat, dolorem neruorum, iunẽturarum muſculorum, ſedat, quouis modo adhibita. ſuffitu narium obſtructionem expedit. Syrupo, vel alia forma ſtœchas ſumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus, præſertim pituitoſis ſuccurrit. Calidis, ſiccis, bilioſis, præſertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redundat, eſt noxia, quia turbat ventriculum, & ſitim, vomitumardorem moleſtum excitat. Quia imbecilliter purgat, ipſi additur pars ſexta ſalis, & ſalis gẽmæ, additur & myrobalanus nigra aut cepula, vt valentior eius fiat actio, & ſcilla, præcipue in capitis affectibus. item in ſero lactis macerata, vel cocta, fit potentior: cum vuis aũt paſsis purgatis ſucco pomorum dulcium cocta, innocẽtior. Oleum vetus cũ ſtœchade & pauca ſpica factũ, eſt efficax. Pars ſtœchados potior eſt flos, paucam decoctionem ſuſtinẽs, longiorẽ vero, eius folia floribus ignobiliora. Potatur ſtœchados decoctũ ab ʒ.v. ad ʒ.vĩ. puluis autem a ʒ.iĩ. à ʒ.v.

STOECHAS.

De Stœchade. *Cap. 13.*

STœchas quod medici laudant eſt ſtœchas arabicum, † & eſt planta foliorum ſubtilium oblongorum. habẽs ſtipitem ſubtilem cineritium cuius eleuatio ſuper terram eſt in menſura cubiti. & habet flores aſsimilantes ſpicis ſilignum, ſed ſunt breuiores ſine ſemine. ANT.

ELECTIO. Melius eſt arabicum. & melior pars plantæ eius eſt flos, poſt hunc folia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum eſt in primo, & ſiccum in ſecundo. Et eſt cõpoſitum ex partibus terreis frigidis dantibus ei ſtipticitatem paucam, & ex partibus igneis ſubtilibus à quibus inſunt ei acuitas & amaritudo. ſed acuitas plus eſt amaritudine ſua, & amaritudo plus eſt ſtipticitate ipſius. propter quod eſt ſubtiliatiuum, reſolutiuum, aperitiuum oppilationum, abſterſiuũ, & naturæ ſolutiuum, & eſt præſeruatiuum à putrefactione prohibens, & eſt ex parte ſtipticitatis paucæ in eo confortatiuum cordis, & cerebri & neruorum & viſcerum, & hoc eſt eſſe & proprietas eius.

RECTIFICATIO. Prohibendum eſt habentibus choleram in ſtomacho. Conturbat. n. eos inducens ſitim & vomitum & æſtuationem laborioſam. Nocet etiam calidã & ſiccam cõplexionem habentibus & qui ſunt in poteſtate choleræ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 151 sur 1089

te cholerae. Ipsum quoq; est ex debiliter soluentibus pp qđ recte miscendum est ei salgemmā & myrobalani nigri cum eo, aut chebuli, magnificant.n.opationem eius. Et sifr scilla, & pprie in ægritudinibus capitis. Et in usum quidē in aqua casei melioratur in cōditionibus suis. Et passulae sine interioribus suis sunt ex his similiter quae emendant. Similiter sal & sal gemma rectificat illud & proprie ad omnem partem eius sextuplum ipsius, & succus pomorum dulcisi in decoctionib⁹ eius verificat illud. & fit ex eo & pauca spica & oleo veteri oleum bonum iuuamenti noti. & flores qdem eius decoctionem parum sustinent, plus quoq; folia.

POSSE. Solutione educit choleram nigram & phlegma, mundificat cerebrum & neruos & membra sensuum & confortat ea & confert iuuamentum magnum ægritudinibus frigidis in ipsis fm omnem modum vsus eius siue in potibus siue in fomentis & lauacris. & oleum ipsius confortat cerebrum & neruos & calefacit eos & viuificat. & in medicinis stœchados, si iūgatur scilla vel acetū eius, est medicina bona epilepsiae & vertigini. Et cū lapide lazuli a u sale indo aut alijs valentibus ad eam, confert melancholiae, & ægritudinibus timoris, & miscetur ei buglossa, & succus eius aut succus pomorum dulcium ad ægritudines cordis melancholicas. & vaporatio decoctionis eius aperit oppilationes narium, & est medicina bona oppilationibus splenis et hepatis & viscerum. & est sedatiuum dolorum q sunt in neruis & instrumentis iuncturarum & lacertorum secundum omnem modum administrationis eius. & confortat interiora omnia quae à frigiditate sunt laesa & proprie materiali. & prohibet à putrefactione. Et ipsius syrupus & alī modi administrationis eius sunt medicina bona quartanae, & febribus longi temporis, & proprie phlegmatis.

DOSIS. Decoctionis eius potio est ab ʒ.v. vsq; ad vij. & pulueris eius à ʒ.iij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum Stœchas non in stœchadibus tantum insulis vt
Cap.12. *putat Plin. lib.28. sed in Italia & Arabia quoq; & alibi nascatur; de Arabica tantùm verba facit Mesues q̄ notior illi fuit. Hac, quae ipsa etiam Gallica, si recte aduerteris, excellentior est, non perperam vtuntur nostri medici, quamuis Dioscor. Gallicam praesertim probet, cui s. Arabica ignota fuerit. An autem soluendi vires stœchas habeat, quia neque Graeci id aduertere, neq; deiectoriam vllam in ea vim vsu deprehendimus, multi sunt qui ambigant. Sed quum & Auic. & Mes. educi pituitosum & melancholicum humorem testentur; ego profectò nō omnia experientiae huic quotidianae tribuendum contenderim: crediderim potius sicuti in rosa planè conspicimus, stœchadi Arabicae (seu haec species seu soli tantùm ratione expurget, quod hic non disserō) non nisi recenti seu recens exsiccatae purgatoriam facultatem inesse. quare quia ipsam ex Arabibus non nisi inueteratam habemus, nos quoque expectato euentu frustratur. Porrò in stœchadis historia, quòd Mesues foliorum esse tenuium dicat: Dioscorides verò festucarum, seu vt Ruellius interpretatur surculorum tenuium, nulla controuersia est. sed vtrunque veritati planè consentit.*

MANARDVS, De Stœchados.

Stœchas grecè dicitur, nec inter purgantes medicinas ab ea gente cōputatur: quod Auic quoq; confirmauit. STICHADOS Arabicum.) Non arabicum, sed potius Gallicum: nam teste Dioscor. & Plinio in insula eiusdem nominis generatur: quę Massiliae opposita est. ET est planta foliorum subtilium.) Non foliorum subtilium, ait Dioscor. sed leptocarphon, quasi dixeris, tenuium festucarum. Hermolaus cirrulas interpretatur, longiorum foliorum, comāq; habere Thymi. Plinius hyssopi, & odoratam, eiusq; decoctum facere ad thoracis passiones, sicuti hyssopus, tenuare quoque & abstergere. Plinius leuare pectoris dolores, menses ciere, & antidotis misceri. Galenus viscera omnia roborare, & vniuersi corporis habitum, atque obstructiones aperire.

FVMARIA.

De Fumaria. Cap. 14.

FVmaria in superficie calida est, in profundo frigidior, non absolute frigida cum quibusdam, sicca ordine secundo. Ab illa autem substantia calida (quae femini maior inest) est amara & subacris, purgatoria, attenuans, penetrans, obstructa aperiens. A frigida autem stiptica cōstringendo, ventriculum, hepar, & cætera viscera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per se purget ac roboret. Purgat vero bilem & vstos humores, etiam ex venis. clarum ob id & purum sanguinem efficit. ob id mire ꝑdest morbis oībus hos humores sequentib⁹ lepre, scabiei, pruritui, impetigini, serpigini, & similib⁹ cutis vitiis. Quia item obstructa liberat, morbos oēs inde natos sanat, vt febres bilioſas putridas. Herba est innocens, qa tñ magna vbiq; copia luxuriat, vilescit. Flore est nūc subalbo, cinericio nūc, nūc pallido, violaceo. Optima est viridis, tenera, foliis teneris, planis, non crispis, flore subuiolaceo. Herba & succus eius initio veris sunt efficacissima, semen veris exitu. Qm̄ vero imbecillius purgat, fortior euadet cū myrobalanis, senna, sero lactis, passis vuis semine carentib⁹, melle ex his passis. Succus extrahitur vt succus absinthij. in vase vitreo diu seruari pōt oleo supfuso. succus dat ab ʒ.ß. ad ʒ.ij. puluis à ʒ.iij. ad ʒ.v. decoctum ab vncijs x. ad vncias xv.

SYL.

Amara, acris, acerba purgatrix: Gale. Cholagoga etiā Pli. vretica Dioſco. & Gal.

De Fumoterræ. Cap. 14.

FVmusterræ est ex medicinis benedictis. verum exubrantia eius exemit eum à numero medicinarum pretiosarum. Est enim cum hoc quod est solutiuus, naturę confortatiuus, & est coadunatiuus partium laxarum & p̄-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 152 sur 1089

paratiuus. nec eſt in eo nocumentum apparens. & eſt ex eo alius cuius flos eſt ſubalbidus cineritius, & alius cuius color eſt pallens violaceus.

ELECTIO. Melior eſt cuius herba eſt viridis tenera & cuius folia ſunt plana & tenera & cuius flos eſt ſubuiolaceus. Criſpus vero non eſt bonus. Et melius tempus collectionis herbæ eius & operationis ſucci ipſius eſt principium veris, & ſeminis eius, ipſius finis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixerũt quidam quod eſt frigidus, & dixerunt quidam aliud. Sed ſm veritatem declinat modicum ad latus caliditatis, quia virtus calida in eo licet ſit minor frigiditate ipſius, tñ eſt in ſuperficie dominans. Et eſt ſiccus in ſecundo & ſemen eius calidum eſt. Ineſt. n. à ſubſtantia calida in ipſo amaritudo & acuitas pauca, quare factus eſt ſubtiliatiuus, & penetratiuus, & apperitiuus oppilationum, & ſolutiuus naturæ. Et à ſubſtantia frigida ſtipticitas, aggregatio & cõfortatio. Sed ſtipticitas eſt plus amaritudine ſua. propter quod magnificata eſt operatio ſua parum egens externis ſolutiuis, ſimul factus & confortatiuus.

RECTIFICATIO. Non eſt in eo nocumentum manifeſtum ſed vigorari indiget in operatione ſua. Et ex reb⁹ hoc facientibus ſunt myrobalani, & ſene, & aqua caſei. & ex emendantibus operationem eius ſunt Keſmes, & paſſulæ ſine interioribus, & mel earum. Operatio autem ſucci eius eſt ſicut diximus de ſucco abſinthĩ. Et impleantur ex ſucco eius vaſa vitreata cum ſuperinſtillatione olei. conſeruatur tempore extenſo ad vſus vbi oportet.

POSSE. Solutionem facit facilem, † & educit cholerã & humores aduſtos, & virtus eius extenditur ad venas, & mundificat ſanguinem, & clarificat ipſum. Et eſt medicina ſolennis ſm omnem modum adminiſtrationis eius egritudinibus & infectionibus choleræ & humoris aduſti, licut eſt lepra pruritus, & ſcabies, & impetigo, ſerpigo, & ſimilia. Et eſt ſimiliter medicina bona oppilationum omnium, & ægritudinum quorum mater eſt oppilatio. Et cõfortat ſtomachum & hepar & viſcera, & coadunat partes à quibus aduenit mollificatio. † Confert etiam febribus cholericis & febribus oppilationum.

DOSIS. † Potio ſucci ipſius ab ʒ.ſ. vſque ad ñ. & decoctionis eius ab ʒ.x. vſque ad xv. & pulueris eius ab ʒ.iĩ. vſque ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

FVMARIA, *quũ ex oculis lachrymas eliciat & ipſis claritatem conciliet ex quo capni apud Græcos nomen traxit; non meminit tamen Meſues de hac re, fortaſſe quòd ſabetcregi quæ vox Auic. plantæ huius eſt nomen, non eam habet Arabicè denominationem ex fumo quam Græcè & Latinè. Adde etiam, id quod ex multis locis confirmari poteſt, non legiſſe hunc Dioſc. hiſtoriam, niſi forte admodum deprauatam. At verò de temperamento fumariæ non ſatis conſentire inter ſe primarij medici videntur. Galenus lib. de ſimpl. med. fac. eã acri ſimul & amara participare qualitate ſcribit, non tamen carere acerba. quibus verbis (vt Manar. quoq; aduertit) quia acredinẽ & amaritudinem acerbitati præualere innuit, præferre etiam caliditatem frigiditati videtur. Galeno aſſentiri & Meſues videtur, dicens fumariam ſecundum veritatem declinare ad latus caliditatis. Contra tamen Auic. 2. Can. in primo ordine frigidorũ hanc ponit: aſtipulariq; Auic. & hic author videtur paulò poſt ſubiungens aſtrictionem in ea præualere amaritudini. certum autem eſt aſtrictionẽ ſucc edere frigiditati, amaritudinem calori, Galeni ſententia. quare diſſentire hunc etiam à Galeno dixeris præferẽte acredinem & amaritudinem acerbitati. Cæterum ſi recte*

A *hæc perpendamus, nulla forte eſt inter hos controuerſia. Galenus quum fumariam acri & amara qualitate participare nec plane carere acerba ſcribit, non tamen præualere alteram qualitatem alteri affirmat, vt Manar. putat. propterea q; non ſtatuit plantam hanc inter calidas eſſe reponendam. Meſues quoque, quum ait declinare ad latus caliditatis; non præualere tamen calorem frigiditati exiſtimat. imò ſtatim ſubiungens virtutem calidam in ea eſſe minorem frigiditate, inter frigida reponit: habere tamen partes calidas, atque eas in ſuperficie, fatetur. Neq; etiam quòd Meſues acerbitatem præferat amaritudini, Galeno aduerſatur: quando, vt dictum eſt, Galenus meſſe quidem tres eas facultates fumariæ teſtatur, acredinem, amaritudinem, acerbitatem; ſed nullam tamen aliis præponit.*

B *Potio ſucci ipſius ab vnc. 5. vſq; ad ij. &c.} Quum codices omnes ita habeant, meo periculo affirmarim ſumẽdas eas eſſe notas {5. & ij.} pro quinque & vndecim, vt arithmeticæ quibus vulgo vtimur, ſignificant. alioqui, quũ Auic. ad libram dimidiam exhibeat: & maiorem etiam recẽtis copiam ſumi poſſe quotidiano vſu experiamur; infirma eſſet propoſita à Meſue menſura, ſi à ſemuncia ad duas vncias propinaueris, quod etiã Manar. animaduertit. Sed & vbi ait. {& pulueris eius eſt à ʒ.iij. vſq; ad v.} mendum adeſſe ſuſpicarer, ponendasq; pro ʒ. ideſt drachmis. ʒ. hoc eſt vncias, vt noſter manuſcriptus codex habet; niſi tantam pulueris copiam nimiam eſſe animaduerterem, & quæ deuorari facilè purgationis vnius gratia non poſſet.*

C MANARDVS, De Fumo terræ.

Capnion Græci vocant, Latini fumariam. Lenire ventrem tradit Gal. experimento cuiuſdam idiotæ, ſiccum ſubductionis gratia cum melicrato exhibentis. DIXERVNT quidam q⁹ eſt frigidum.) Auicenna frigidum facit in primo ordine, & ſiccum in ſecundo. Galenus videtur feciſſe calidum, acri ſimul & amara dicens participare qualitate, nec carere acerba, qui loquendi modus, vincere in eo caliditatem demonſtrat. ET ducit choleram.) Dioſcorides & Galenus per vrinam. Plinius abſolute dixit, q⁹ detrahit bilem. CONFERT etiam febribus.) Aetius dari tuto ait etiam his qui febriunt. Prætermiſit autem Meſue precipuas eius vires, à quibus & nomen accepit, q⁹ lachrymas, inſtar fumi educit, viſum acuit, renaſci cuulſas palpebras prohibet, vt Dioſc. Plin. Galenusq; teſtantur. POTIO ſucci eſt ab vncia media ad duas.) Vix puto eſſe tam mollem ventrem, qui ea quantitate leniatur. Auicenna vſque ad vncias octo præbet. Multos ego noui qui Auicennæ etiam modum longe excedunt.

D *De Eupatorio.* *Cap. 15.*

EVpatorium herba eſt cubitalis, eximiæ amaritudinis, foliis centaurij parui, viridibus, aſperis, inciſis, caule tenui, quæ ſiccata flaueſcit, floribus ſubluteis oblongis. Quibuſdam herba pulicum dicta, ob lentorem ei adhærentem, calida eſt gradu primo, ficca ſecundo, duplici quoque conſtans ſubſtantia calida tenui, qua bilem & pituitam facile purgat, tenuat, incidit, terget, expurgat, putredinem prohibet, reſoluit ſine attractione, obſtructiones tollit, & morbos ab his natos ſanat, febribus diuturnis mire ſubuenit. Altera eſt terrea adſtringens, qua ventriculum, hepar, & cætera viſcera cogendo roborat. Cum ſero lactis efficacius purgat, per ſe enim eſt imbecillum. Herba colligitur. ſuccus exprimitur, vt ex abſinthio, ſine veris. Decoctum eius datur ab ʒ. quatuor ad ʒ. vi. puluis a ʒ. ñ. ad ʒ. tres. Eius penuria, abſinthĩ & aſari ana pondus dimidium. SYL.

Eupa-

EVPATORIVM.

De Eupatorio. Cap. 15.

ANT. EVpatorium est herba longitudinis cubiti, amaritudinis multæ, cuius folia sunt sicut centaureæ minoris, viridia, sed sunt aspera & incisa, & stipes eius est subtilis, et quando exiccatur citrinescit. Et eleuantur super eũ flores qui sunt sicut subcitrini, longitudinis paucæ. Et sunt quidam qui dixerunt, ꝙ eupatorium est herba pulicum, in qua est viscositas adhærens.

ELECTIO. Melius tempus collectionis eius est finis veris, & operationis succi eius similiter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidũ est in primo gradu, & siccum in secundo, & est compositũ ex substantia calida subtili, quare est subtiliatiuum, incisiuum, absterſiuum, mundificatiuum, & præseruatiuum à putrefactione, & resolutiuum conueniens sine attractione: & ex partibus terreis, quare est in ipso de stipticitate aliqd propter quod est confortatiuum & coadunatiuum.

RECTIFICATIO. Debilis est solutionis sed confortatur virtus eius cum aqua casei. Et modus operationis succi eius est sicut diximus de absinthio.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma facile. Et confortat stomachum, hepar, & viscera, & confert doloribus eorum. Et est medicina solennis oppilationum omnium, & ęgritud num ab ea factarum. Febribus autem longi temporis mire subuenit.

DOSIS. Decoctionis eius potio est ab ʒ.iiß.vsq; ad vi. & pulueris eius ab ʒ.ñ.vsq; ad iß. Loco eius ponitur in defectu ipsius, absinthiũ, & assari ana medietas ponderis ipsius.

ANNOT. 10. COSTÆ.

EVPATORIVM *aliud à Mesue, aliud ab Auic. & græcis describi satis constat. Quæ item plantæ pro eupatorio Mesuæ Auic. & græcorum sumantur, est omnibus cognitum. quare hæc non est vt nos fusius prosequamur. Illud*

A *potius explicatu dignum videtur, an eupatorium ab Auic. descriptum verè aliud sit ab eupatorio Dioscoridis: an etiã Mesuæ eupatorium à græcis sub aliquo nomine fuerit cognitum. Profectò quòd aliud describatur ab Auic. aliud à Dioſc. consentiunt recentiores oẽs, astipulariq; his videtur vtriusque plantæ ab vtroque scriptore delineationes, quas certè si quis perpendat, non eiusdem esse rei dixerit. Videtur etiam Mesuæ eupatorium. i. herba Iulia, quæ pro Mesuæ eupatorio ab omnibus suscipitur, græcorum esse ageraton, sicuti collatione facta cum Dioſc. in agerati historia conspicuum esse potest. Ita ergo docti ferè omnes nostri temporis sentiunt. Cæterum sunt & hæc diligenter singula perpendenda, ne errandi ansam alicui præbeant. Primum autem non caret suspicione quod passim*

B *pro certo habetur, describi. ſ. diuersa à Dioſcor. & Auic. etenim si quis dotes à Dioſc. huic plantæ ascriptas perpendat; easdem ab Auic. iisdem ferè verbis repetitas animaduertet. nempe, quum huius folia dicat Dioſc. cum suillo adipe imposita vlceribus mederi quæ ægrè cicatricem trahũt, herbamq; ac semẽ in vino potum dysenteria & iecoris vitiis liberare; Auicẽna quoq; parte altera limri ait cũ adipe veteri super vlcera difficilis cõsolidationis, doloribusq; & oppilationibus iecoris & accidẽtibus hydropis & iecori cõferre suũ eupatoriũ scribit: prætereaq; (qđ & Dioſc.) vlceribus intestinorum mederi cum vino epotum. Etsi verò plura alia Auic. adiicit quàm Dioſc. hoc tamen aliã plantam describi non probat, quum & Auic. & alij ad Dioſc. historiam sæpe adiiciant. Quãuis item in delineãda plãta minus consentire cum Dioſc. videatur; non omnino*

C *tamen discrepare dixeris si rectè aduerteris. Dioscorides tantum plura affert, & caulem & folia & semen suis notis sigillatim, vt solet, distinguens: Auicennæ verò in delineandis plantis semper breui ac mutilo sat fuit, paucis eupatorium quod nã sit monstrasse. in eius verò assignandis dotibus, ipsum etiam Dioſc. diligentia & ordine videtur superare. Quod aũt eupatorium Dioscoridis describit, ex eo innuit, quòd folia ait habere cãnabis, quod & Dioſc. Addit autem Auic. esse ex herbis aromaticis, & florem eius esse sicut nenufar: ex quibus discrepare ipsum a Dioſc. aliquis dixerit, quia Dioſc. aromaticum odorem aut florẽ suo nõ ascribat. Verùm neq; hic dissentit. Etsi. n. antiquus interpres aromaticam esse herbam conuertit; Bellunensis tamen diligentior, ex herbis pilosis est interpretatus, qua*

D *in re Dioſc. planè consentit caulem hirsutum suo eupatorio ascribenti. Quòd verò de flore non meminerit Dioſc: maiorem Auicẽnæ prodit diligentiam. constat. n. agrimoniã luteo flore insigniri quali etiam nymphea lutea ab Auic. sub nenufar nomine significata. Hæc ergo quũ ita se habeant (ne interim de Serapione aliquid dicam, quem Auic. semper æmulatur, qui ipsissimam plantam Dioſc. iisdem prorsus notis describit, & easdem assignat facultates quas etiã Auic.) persuademur ipsi de eadem planta & Dioſcor. & Auic. intellexisse, tametsi, vno excepto Anguillario viro nostra tẽpestate de herbaria re benemerito, secus velle cæteros omnes videamus: illam verò plantam quæ pro Auic. eupatorio ostendi solet in iecoris affectibus probatissima, eiusdem Auic. eupatorium nõ esse credendum est, quæ florem*

rem luteum non habeat, vt nenufar, neq; folia canabinis multum similia. Quid autem græcis scriptoribus sit hæc planta, tametsi Ruellius vir doctiss. hydropiper esse Dioſc. putat; nobis tamen satis confutari illius opinio à Mathiolo diligentiss. videtur, neq; quid apud Græcos fuerit, hactenus pro certo habemus. Cæterum, vt ad alia nunc sermonem conuertamus, quid de eupatorio Mesuæ? si hoc à Dioſc. & Auic. eupatorio differt, fuit ne hoc græcis medicis sub alio nomine cognitum? Sanè diligentiores nostri temporis medici ageraton à Dioſc. descriptum, esse Mesuæ eupatorium putant. Contra tamen, quia Dioſc. ageratı folia non tenui centaurio sed origano similia esse dicit, neque de odore meminit qui in Mesuæ eupatorio est insignis, aut amaritudinem & purgatoriam vim suo agerato ascribit, quæ in Mesuæ eupatorio sunt: ad hæc etiam quia ageraton ciere vrinam, & vuluæ durities mollire, author est Dioſc. habetq; hæc ipsa planta Galeni testimonio vim phlegmonas digerẽdi & dissipandi, quas dotes de eupatorio Mesues non scripsit: ac præterea, quia nullum caloris aut siccitatis gradum agerato ascripsit Gal. vt Mesues facit; ob hæc, inquam, sunt ex recentioribus nõnulli qui aliud ageraton & Mesuæ eupatorium esse existiment. Hi tamen quàm leui argumento à cõmuni sententia discedant, non difficile est videre. Quod.n. de foliis agerati obiiciunt, hæc Dioſc. non aut esse origano similia, sed plantam ipsam, hoc est, vt ego existimo, caulem ac ramos origano assimilat. Quòd vero de odore aut amarore non meminerit; hoc non est maiori dignum admiratione, quando & saporem & odorem in multis alijs præterit Dioſc. vt videre passim licet. sicuti etiam purgatoria vis quæ huic plantæ inest, fieri potest vt græcis fuerit ignota, quemadmodum de rosa & alijs multis euenit. Quòd autem vrinas ciere, & vuluæ durities mollire vt Dioſc. habereq; discussoriam inflãmationum vim, vt Gal. de agerato, non scripserit; non est admirandum. id in multis quoq; alijs factum est à Mes. quod quidem cur euenerit, seu quòd hic legitimam Dioscoridis historiam non viderit quod maxime arbitror, seu quòd eupatorium suũ Dioſc. esse ageraton ignorauerit, nunc non disero. De tẽperamento verò & qualitatum gradu, quod Mesues suũ ipsis locum assignarit Gal. de hac re nihil scribente, si quis differre propter hoc eupatorium Mesues ab agerato contẽdat; fateri hunc oportebit Gal. docuisse omnia, neque post ipsum inueniri aut medicæ arti adiici quicquam posse: quæres non tam posteris inuidiam quàm risum, meo quidem iudicio, excitabit. His ita pertractatis patere etiam existimo, primùm quidem quid pro eupatorio Auicennæ & Mesuæ deligi oporteat: falli equidem eos qui in præscriptis ab Auic. compositis medicamentis aliud ab agrimonia, in Mesuæ autem formulis aliud à Iulia nuncupata assumunt, quod quum Cordus faciat in catapotijs aggregatiuis & syrupo de eupatorio gratiolam pro eupatorio reponens, iure etiam à Mathiolo reprehendi videtur. tum verò etiam constat quid Manardo respondere oporteat, Mesuẽ ob id carpenti, quia nõ eadem vires eupatorio ascribat, quas Dioſc. Plin. & Gal. De diuersis etenim plantis si agitur, diuersæ quoq; facultates ascribi nullo errore possunt. Neq; verò, quod quispiam forte obiecerit, propterea Mesues arguendus venit, quia eupatorij nomen præter consuetudinem aliorum, ad ageraton transferat. quando etiam Marrubiũ Apulei testimonio eupatorium est nuncupatum: neq; plura eodem nomine vocari in medica materia, noua est, aut insolens consuetudo.

MANARDVS, De Eupatorio.

Non facile fuerit diuinare, quãnam herbam hoc loco pingat: vera enim Eupatorium à Dioſc. & Plinio descripta, tantum ab hac differt, quãtum centaurij tenuis folia à cannabinis. CALIDVM est in primo) Obscurissimam esse eius caliditatem, scripsit Gal. & q̃ mundat absq; calefactione. SOLVTIONE educit choleram.) Neminem legi (quod meminerim) vel Græcum, vel Arabem, purgandi vim huic herbæ adscribentem, imo de ea scripsit Dioſc. cum vino potam valere dysenteriæ.

EPITHYMVM.

De Epithymo. *Cap. 16.*

EPithymum thymo, thymbræ, cuidam speciei origani, supercrescit cassuthæ modo, duplex. i. Creticum, idemq; præstantius, præcipue capitulis florulentis, subrufum, acre etiam, odoratu absolutum, graue. alterum Syriacum, minus rufum, ignobilius, vt etiam pallidum & subcitrinum, calidum, siccum secundo ordine, Galenus tertio. Duplici substantia compositum, terrea pauca, parum adstringente, & ignea acri, melancholiam præter cætera, tanq̃ prærogatiua quadam, facile & citra molestiam purgante (ac etiam pituitæ aliquid quorundam sententia. Humores quoq; aduſtos Paulo videtur vacuare, sed falso, non enim eos ab hoc vacuari inueni) ob id affectus melancholicos, potissimum capitis melancholiam, epilepsiam, desipientiam, timorem, vertiginem, cephalalgiam melancholicam, syncopem quoque cardiacam, cordis tremorem, & affectus alios cordis melancholicos. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, & melancholiam hypocondriacam, obstructiones renum, cancrum, lepram, vlcera nigra,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 155 sur 1089

nigra, quartanam, vñ multo ſanat. nam tenuat, reſoluit, obſtructiones aperit, viſcera roborat. In calidis & ſiccis naturis non vtendum quia calorem immodice auget, ac inde ſitim excitat. imbecillius, & tardius purgat, niſi largius ſumatur, aut cum myrob. Indis, aut pauco helleboro nigro, aut mulſa, cum pauco ſale, aut vuarum paſſarum decocto, cum ſale præſertim gemmeo, vel Indo, vel Naphthico, aut ſero lactis caprini, vel pipere aliquo, zingibere, vel alio acri, ſic. n. citò ac facile purgat. Sumendum aũt omnino eſt, vel cum oleo amygdalarum dulcium, vel decocto vuarum paſſarum purgatarum, vt leniẽdo aluum magis ſubducat, & ne ſubſtantia nitroſa partes lædat quas permeat. Parum diu coqui ſuſtinet. Datur decocto a ʒ.v. ad ʒ.xx. puluere à ʒ.iĩ. ad ʒ.vĩ. cauendo æſtatem.

De Epithymo. *Cap. 16.*

ANT. EPithymum eſt ex herbis ſupercreſcentibus aliis herbis, † & eſt ſimile cuſcutæ. Plantę autẽ quibus ſupercreſcit ſunt alkil † & alhaſce & quædam ſpecies origani. † Eius autem aliud eſt cretenſe, & aliud eſt ſyrium.

ELECTIO. Melius eſt quod eſt ſubruſum cretẽſe acuti odoris. Quod naſcitur in ſyria eſt poſt id, ſed eſt minus ruſum, & adhuc melius eſt, quod eſt cõpletum, ponderoſum. Et meliores partes eius ſunt extremitates eius craſſę, q̃ ſunt ſicut flores. Subcitrinum aũt & pallidum eſt minus bonũ.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Eſt calidæ cõplexionis & ſiccæ in ſecundo, & dixit Gal. ꝙ eſt calidum in tertio. & ex cõpoſitum ex partibus igneis, a quibus ineſt ei acuitas. Et ex terreis ſubtilibus à quibus ſibi ineſt ſtipticitas pauca, & ipſum quidẽ eſt ſubtiliatiuum, reſolutiuum, aperitiuum oppilationum, confortatiuum viſcerum.

RECTIFICATIO. Facit ſitim, † & generat æſtuationem in corporibus calidis. Et eſt ex debiliter & tarde ſoluentibus. Quapropter eſt prohibendum ſub dominio caliditatis, & ſiccitatis poſitis. Confortatur autem operatio eius multiplicatione quantitatis ipſius, & aſſociatione rei cum eo magnificantis effectũ eius, ſicut ſunt myroba. nigri & Indi, ꝑprie. aut hellebori nigri quantitas parua. † Aqua vero mellis cum pauco ſale, aut aqua decoctionis paſſularum cum ſale, ſimiliter. aut aqua lactis ex capris ſumpti vigorat ipſius operationem. Sal gẽma vero, aut ſal indus, aut ſal napticus ſunt ex rebus quæ additæ ſibi addunt virtuti ipſius. Citam autem & facilem facit operationem ipſius ſi ei aliquid acutum virtute miſceatur, ſicut piper & piper longum & zingiber & ſimilia. Et non prætermittas quin cadat in potibus eius oleum amygdalarum dulcium, quo inuoluatur & in decoctione ipſius paſſulæ ſine interioribꝰ. qm̃ addunt ei ad bonitatem, leniendo quod timetur ex nitroſitate ipſius. Et ne ignores ꝙ epithymum de decoctione modicum ſuſtinet, quare oportet vt fiat illud ſm legem.

POSSE. Prærogatiuam habet educere ſuper omnibus ſolutione educentibus melancholiam. Educit. n. ſine moleſtia & facile. † & quidam dicunt quod educit de phlegmate aliquid. † Et dixit Paulus, quod ſolutione educit humores aduſtos, & declinauit ab eo quod comprehẽdit veritas. Et ego non inueni ꝙ fieret illud. Poteſtas aũt eius ſuper humore melãcholico & ægritudinibus eius, eſt magna, & ꝑprie in ægritudinibus capitis, ſicut eſt melãcholia & epilepſia, & alguenguem, & timor, & vertigo, & dolor capitis, quorum materia eſt melancholia. Valet etiam ad tremorem cordis, & ſyncopin & ægritudines melancholicas in eo. Et eſt magna medicina oppilationis ſplenis, & ęgritudinum in eo, & confert ægritudini hypocondriæ, & oppilationibus renum. & frequens vſus potionis eius eſt medicina ſolẽnis cancro, & lepræ, & vulneribus nigris, & ſoluit quartanam.

†DOSIS. Potio eius in decoctione eſt à ʒ.v. vſq; ad xx. Et puluꝛis eius à ʒ.iĩ. vſq; ad vĩ. Is autẽ qui ſumit ipſum vitet acceptionem eius in æſtate.

ANNOT. IO. COSTÆ.

EPITHYMVM *non eſſe proprium thymi florem, ſed plantam thymo adnaſcentem, ſuis quiſque oculis poteſt in-*

A *tueri. neque ſatis intelligo quomodo adducti ſint noſtro tẽpore aliqui, vt vel thymi ſpeciem epithymum hoc putent, vel vulgatum noſtrum epithymum id eſſe negent, de quo ſcripſere Dioſc. & Græci alij. Etſi. n. Dioſc. verba quum ait ἐπίθυμον θύμου ἐστιν ἄνθος τῆ σκληροθέρᾳ, καὶ θύμβρα ἑοικότος, epithymum imuant florem eſſe thymi verum, ſunt tamen ſane intelligenda, neq; ab eo diſcedendum quod ſenſus docet. ſcite ergo Plinius vertit florem eſſe à thymo, ne interea ipſe repetam quod etiam alij dixere, ἄνθος vocẽ non tã florẽ, quàm quicquid rebus ſupercurrit ſignificare quũ dicatur ἄνθος παρὰ τὸ ἄνω θεῖν ἐν τῷ αὐξάνεσθαι, quod. ſ. rebus ſupercurrat creſcẽdo. id. n. vel grãmatici docẽt. Nõ eſt ergo meo iudicio dubitãdi de hac re locus, quãuis non deſint qui nodũ in ſcirpo quærant. Itaq;*

B *his omiſſis accedamus ipſi ad alia. Sanè de epithymi tẽperamento videtur eſſe nõnihil controuerſiæ, quum Gal. in tertio calidorum & ſiccorum ordine ponat. Contra tamen author noſter præter Galeni ſententiam calidum & ſiccũ ſecundi ordinis putet: Humain verò Auicẽnæ teſtimonio in 2. Can. calidum in tertio & ſiccum in fine primi ordinis conſtituat. Fortaſſe tamen, quum Gal. in tertio calidorum & ſiccorũ ordine epithymum collocat, de tertij gradus initio intellexit, Auicennas verò de fine ſecundi, qui tertio eſt affinis. atq; hoc pacto parua eſſet inter eos diſcordia. Sed repugnat huic ſolutioni Humain ſententia, in fine primi ordinis ſiccorum epithymum reponentis: Cuius tamen authoritas tanti eſſe apud nos non debet, vt Galeno & ipſi rationi non potius aſſentiendum exiſtimemus. nempe manifeſtius exſiccat epithymum quàm vt in primo or-*

C *dine, qui eſt eorum quæ obſcurè agunt, collocari debeat. Cæterum maioris momenti videtur eſſe quod de purgatrice huius medicamenti facultate hic author ſcribit. ſcribit profectò ipſum prærogatiuam habere ſuper omnibus melancholiam educentibus, magnamq; eſſe vim ſuper melancholicis affectibus. Contra tamen ſtatim Paulum erroris accuſat, exuſtos humores educi arbitrantis. At quo pacto (ait Manar.) poſſet eſſe magna medicina in morbis qui à Meſue ipſo enumerantur, niſi atram bilem exuſtam, quæ propriè melancholia dicitur, expurgaret? Nos verò, neque cum Manardo dixerimus exuſtam atram bilẽ propriè melancholiam dici, neq; id ſequi, ſi melancholicis affectibus conſert, vt etiam exuſtos humores expurget: quãdo alterius naturæ ac ſpeciei atra eſt bilis à melancholia,*

D *ſi Galeno credimus. De Meſuæ autem controuerſia, exiſtimarim per aduſtos humores non atram exuſtam bilem, ſed ipſam flauam ac feruidam bilem intelligere hunc ſcriptorem, atq; in hoc Pauli ſententiã non amplecti, ſiue id Paulus ſiue alius ſcripſerit. etſi autem id in Paulo ipſi adhuc non legimus quod hic author reprehendit, ſcripſit tamen Serapion ex Dioſcoridis, vt ait, ſententia (licet Dioſc. id non ſcribat) epithymum choleram expurgare: & Plinius quoq; educi hoc medicamento bilem teſtatur. fieri etiam poteſt vt aliqui feruidam bilem trahi Paulo authore ſcripſerint, quos hic fide adhibita æmulatur, aut id in aliquo Paulo ipſi aſcripto libro apud Arabes legeretur, quod hic damnat. non temere ergo quis dixerit per aduſtos humores feruidam bilem Meſuẽ hic intelligere, alioqui non ignarum*

ex aduſta

ex adusta atra bile splenicos & melancholicos affectus mul- E
tos procreari, in quibus ipse epithymum cõmendat. Atq; hoc pacto ego profectò clementer huius magni Viri sententiam interpretandam dixerim, non etiam acerbius reprehendẽdam. Sed aliud hic se offert, quod animaduersione eget, de huius.s.medicamenti exhibendi mensura. Dioscorides, vt etiam Manar. adnotauit, quatuor, Paulus quinque, Plinius vsq; ad sex drachmarum pondus exhibet. Auicẽnas eius in puluerem redacti vsq; ad drachmas duas; liquoris verò in quo id sit decoctũ, aureos quatuor, quæ mensura duas ex tribus vnciæ partibus pendet. Serapiõ autem ex Aben Mesua, infusum à drachma vna vsque ad quatuor, sicci autem contriti à drach. vna vsque ad duas concedit. Ex quibus, dosis vt aiunt, à Mesue assignata nimia esse videtur, puluerẽ epithymi à tribus drachmis vsque ad septem, decoctum verò à drachmis quinque vsque ad viginti exhibente. Cæterum quicquid sit de huius medicamenti mensura statuendum, in qua certè præscribenda in tanta scriptorum varietate infra potius subsistendum, quàm audacius agendum est; quum Plinius drachmas sex epithymi dans non damnetur, suscipiendus hic quoque author venit non multum à Plinio differens, & drachmas septem eiusdem in puluerem redacti propinans. De decocto verò, tametsi ab Auic. & Aben Mesua multum differt, non absolutè tamen damnanda est Mesuæ præscriptio, sed pro aquæ liquorisue in quo ipsum decoquitur, & pro ipsius quoque quod decoquitur mensura, erit æstimanda. neque enim si sex aut septẽ epithymi drachmas tribus aquæ vnciis incoxeris, ob id nimis creuisse dosim dicendum est, quòd viginti drachmas pendeat id quod supersit decoctione facta. sed cogitandum quòd hebescit liquore multo, & coctione euanescit purgatoria cuiusque rei facultas: propterea quæ decoquendarum rerum pondus augeri à medicis semper solet.

MANARDVS, De Epithymo.

Durioris Thymi florem, & Satureię similis, esse epithymum scribit Dioscorides, habereq; capita tenuia, leuia, caudiculas veluti capillos. Plinius postquam eadem fere dixit quæ Dioscorides addit. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenui similitudine Pallioli rubens. Videtur autem Epithymum hoc Mesue, ad secundum Plinij referri: sicuti & id quod in vsu nunc est, & vel ex Apulia, vel ex Orientalibus locis affertur. EST simile cuscutę.) Res nota est sub hoc nomine cuscutę, nec alia re à vocato Epithymo videtur differre, nisi quòd passim cum lino nascitur, illudq; quasi strangulat. atque hoc argumento aliud nomen inuenit, vt podagra, videlicet lini dicatur. ALAIL & Halasce.) Thymbram, & Thymum intellige. EIVS aliud est Cretense, aliud est Syrium.) In Cappadocia & Pamphylia plurimum generari scribit Dioscorides. ET dixit Galenus est calidum in tertio. Adde & siccum, & simile thymo virtute, sed in omni re fortius. ET generat æstuationem) Stomacho minus vtile, dixit Plinius & vomitiones vomere. AQVA vero mellis cum pauco sale.) Dioscorides & Plinius cum melle & sale, & pauco aceto. ET quidam dicunt.) Si legisses Dioscoridem scires ipsum scripsisse, q̃ cum melle potum purgat per inferiora bilem nigram, & pituitam. ET dixit Paulus.) Optimum esse ait Paulus in euacuanda melancholia: nec video quo pacto posset esse magna medicina in morbis qui à Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exustam, quæ proprie melancholia dicitur, expurgaret. Dosis potionis eius vsque ad viginti, & reliqua.) Nimis creuit hæc dosis, siquidem Dioscorides quatuor, Paulus quinque, Plinius sex, ad summum concedunt.

THYMVM.

De Thymo. Cap. 17. G

THymus quibusdam hyssopus hortẽsis videtur, alijs origani species. Planta est multis caulibus, gracilibus, semicubitum altis, foliis origani, minoribus, in summo minutis, in capitula quædam subpurpurea coeuntibus. Flore calaminthes in rubrum inclinante, cui epithymum innascitur. Calidus siccus recessu secundo, aut potius tertio cum [a] Galeno. Calfacit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit, flatus etiam crassos dissipat. Pituitam clementer educit, & [b] vt quibusdam placet, etiam melancholiam, sed imbecilliter & cum sale gemmeo vel Indo. illam vero pituitam etiam crassam, & lentam, potissimum à thoracis partibus & respiratorijs euocat, & à cerebro. Ob id harum partium & neruorum affectibus frigidis & pituitosis mire succurrit, vt asthmati, tussi, dolẽtibus à frigido pulmonibus, præsertim ex ipso syrupus, vel decoctum, vel oleum ex eius flore incocto factum, quod etiam visum acuit, & sanitatem conseruat. Partes neruosas calore suo roborat. Suffitus autem dolorem auris & tinnitum flatuosum sanat. Saluberrimus est sembus, & contra hyemis frigidæ humidæ iniuriam, appetentiam excitat, coctionem iuuat, cum nitro & melle lumbricos necat, menses ac vrinas mouet, rigori febrili prodest. Caliditas eius vehemens aliorum mistione obtunditur, siue coquatur cum pasis vuis, siue aceto infundatur, siue mulsæ cũ pauco sale gemmeo purgationem eius augente. Decocto eius mannæ 3.vij. dissolutæ, clementer, & quantum satis est, subducunt. Coctionem & turam mediocrẽ sustinet. Quod si tenuius puluueretur, penetrat magis & vrinas largiores mouet, deiectionẽ vero minorẽ. Datur decocto à 3.v. ad 3.x. puluere autẽ à 3.ñ. ad 3.iij. SYL.

a Galeno lege, nõ cum quibusdã exẽplarib⁹ Dioſc. apud quem nulla est graduum definitio. Gal. aũt thymũ calidũ siccũ ordine tertio scribit libro 6. sim. & capita reliquarum viriũ lati⁹ hic explicatarum addit.

b Cum sale & aceto pituitam per aluum purgat Dioſc.

De Hyssopo quod vocatur hasse. Cap. 17.

DIcunt † quidam quod est hyssopus hortensis. Et dicũt alij q̃ est vna ex speciebus origani. Et est planta plurium stipitum subtilium qui expanduntur & elevantur super radicem sicut cubitus, & sunt eius folia ANT.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 157 sur 1089

folia minora folijs origani & eleuantur & colliguntur super extremitatem ſtipitum ſicut nodus foliorum declinantium ad purpureitatem, & minorantur folia in extenſione ſtipitis, & multiplicantur in capitibus & extremitatibus craſsis, & eius flos eſt ſicut flos calamẽti ad rubedinẽ declinans, & planta eius vt dictum eſt, eſt mater epithymi.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ cõplexionis eſt & ſiccæ in ſecundo, † & dixit Dioſ. ꝙ eſt in principio tertij, & eſt quaſi verius. Eſt. n. reſolutiua inciſiua calefactiua, oppilationũ aperitiua, carminatiua ventoſitatis, & hoc eſt propter dominiũ partium calidarum in ipſa.

RECTIFICATIO. Eſt in ea de acuitate aliquid ſed non ſuperfluens. Et fortaſſe frãgitur in permixtione ipſius cũ alijs, & frãgitur in infuſione ipſius in aceto permixta. & emendatur etiam cũ paſſulis & aqua mellis cũ pauco ſale. & adiuuans ipſum ad ſoluendũ, dans ei ad ſufficientiã, eſt ſal gẽma. & decoctioni eius iunguntur mannæ circiter aur. vij. & ſoluit ſufficienter & eſt medicina bona. Et fit ex floribus eius & oleo veteri oleũ quòd dicitur haſce, & eſt iuuamentorum multorum. Haſce quoq; decoctionẽ ſuſtinet in qua eſt mediocritas. & in eius contritione, ſi nimium elaboretur, acquiritur ei vt ſit res magis penetratiua & repat virtus eius & penetret ad vias vrinæ, & multiplicatur eius prouocatio aquoſitatis plus, & minoratur ſolutio.

POSSE. Solutionem efficit facilẽ & educit phlegma. Et dixerunt quidem ꝙ educit melãcholiã, & videtur ꝙ fiat illud debiliter, & confortaſ ad hoc tamen cũ ſale gemma & ſale Indo quãdo oportet. Verum de operatione eius cõtra phlegma manifeſtũ eſt, & proprie de eo quod eſt in partibus pectoris & pulmonis & viarum anhelitus. & †valet ad ægritudines cerebri & neruorũ phlegmaticas, & confortat ipſum & neruos & ꝓprie ſyrupus ipſius. Et omnis vſus adminiſtrationis eius & oleũ quod diximus de haſce calefactum confortat neruos, & confert ægritudinibus eorum frigidis, & vſus eius eſt conſeruãs ſanitatẽ & virtutem viſus, & aufert eius debilitatẽ. & vaporatio decoctiõis eius remouet dolorem auris & tinnitum ventoſum. Pectus autem & pulmonẽ ſm oẽm modũ adminiſtrationis eius mũdificat, & proprie pectora ſenum & eorum proprie quorum pectora ſunt poſita ſub dominio phlegmatis craſsi & viſcoſi, & eſt medicina bona aſthmaticis & tuſſi ſedatiua doloris pulmonis. & confert vſus eius ſenibꝰ & eis quos hyems lædit, & ſyrupus eius & alĩ modi adminiſtrationis eius conferũt paucitati appetitus & malitiæ digeſtionis. reſoluit vſus eius ventoſitates craſſas & carminat, expellit. & educit & proprie cum baurach & melle vermes. & eſt ex eis quæ educunt menſtrua & vrinam prouocant. & ſyrupus & decoctio ipſius confert rigori febrium.

DOSIS Decoctionis eius eſt à ʒ.v. vſq; ad x. & pulueris ipſius à ʒ.ĩj. vſq; ad iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quis putarit haſce aut hyſſopi aut origani eſſe ſpeciem, obſcurum eſt nobis: iis tamen qui ita ſentiunt, non aſſentitur Meſuæ. ſed thymum eſſe arbitratur, dicens eſſe matrem epithymi, ſicuti etiam in ſuperiori capite dixerat epithymum huic plantæ ſupercurrere. iniuſtè ergo Manar. ſcribit ignotum fuiſſe huic quamnam plantam deſcriberet. Quum autem in ſtirpis huius delineatione Meſues thymi florem eſſe flori calaminthæ ſimilem ſcribit inclinantem ad ruborem: etſi hoc Dioſc. non ſcribit, ab illo tamen non diſſentit purpureum vtriq; & thymo & hyſſopo florẽ aſcribenti, quãuis alterum quoq; thymum flore nigro Plin. deſcribat. Neq; etiam quòd hic Dioſcor. teſtimonium citet in ſuo loco temperiei thymi aſſignando, quum tamen graduũ Dioſc. nunquam meminerit; ob id acrius inſectari hunc decet, atque obiicere quòd Galenum ac Paulum non bene legerit. excuſandus potius eſt quando fuit hoc Arabibus peculiare, vt ex græcis habuerint omnia depravata, qualia & nos ex Arabibus multa.

MANARDVS De Hyſſopo quod vocatur Aſce.

DICVNT quidam quod ſit hyſſopus hortenſis, dicunt alij eſſe vnam ex ſpeciebus Origani.) Nomen ipſum moduſq; loquẽdi, oſtendunt ignoraſſe Meſ. de qua re ſcriberet. Tu autem ſcias voluiſſe eum loqui de thymo, re non obſcura, vtpote quam dicit Dioſcorides ab omnibus cognoſci. SICVT nodus foliorum.) Intellige ex Dioſcor. thymi capitula. Et eius flos eſt ſicut calamenti.) Non hoc Dioſcorides ex quo reliqua iſte ſumpſiſſe videtur. Plinius duo genera facit: cãdidũ, radice lignoſa, quod & præfertur: alterum nigrius, floriſq; nigri. Semen deprehendi non poſſe, ſed flore fato enaſci. ET dixit Dioſcor. ꝙ eſt in principio tertij.) Cũ Dioſcorides nũquam meminerit graduum liqueat hunc virum Dioſcor. verum nõ habuiſſe, ſed nec Gal. & Paulum bene legiſſe, hi. n fuere, qui calidũ & ſiccũ in tertio ordine poſuere. VALET ad ęgritudines cerebri) Valet comitialibus ſecundũ Plinium, viſus obſcuritati, ſecundum Dioſcoridem diſcutit œdemata, diſſoluit coagulatum ſanguinẽ. tollit verrucas. & cum vino ac polenta iuuat coxendice laborantes.

HYSOPVM.

De Hyſſopo. *Cap. 18.*

HYſſopus duplex, hortenſis & montanus, ille ſemicubitalis, caulibus & ramis paucioribus, q̃ thymus, foliꝭ thymi, ſed maioribus, flore purpureo: Hic brevior & foliꝭ minoribus. Hyſſopus eſt calidus ſiccus ordine ſecundo, vel potius tertio. Pituitam etiam craſſam & putrẽ purgat, ſed minus q̃ thymus. Thoracem & pulmones parteſq; alias reſpiratorias pituita eadem, & humoribus alijs putribus & pure expurgat, & tenuando, ac incidendo, tergẽdoq; ſputum facile reddit. Ob hæc aſthmati, tuſſi à materijs prædictis eſt ſalubre, & epilepſiæ pituitoſæ, cæteriſq; cerebri affectibus pituitoſis, præſertim ſumptus ſyrupo vel decocto cum oxymelite ſcillitico, & cũ origano, etiam in omni ætate expertus. coctionem quoque iuuat, propter hæc reſpirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. SYL.

Coctus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 158 sur 1089

Coctus cum vino, hepatis, & lienis, & aliorum viſcerum tumores reſoluit ſumptus, & cum ficubus, & iride, & nitro admotus, lumbricos necat, cum ficubus coctus, cum aceto autem vel oxymelite, dolorem dētium ſedat, ſuffitu aũt aurium tinnitum diſſipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus diſſipat. Odore & ſapore acerrimo eſt præſtantior, præſertim qui habilior eſt, & quo tempore florere incipit, qũ etiam colligendus. Imbecilliter purgat, niſi cardamomũ & ius miſceatur, aut cum mãna, vel melle, vel vuis paſsis purgatis, vel ſcilla coquatur. Mediocrem ſuſtinet coctionem & trituram, vt thymus. Datur decocto à 3.vi. ad 3.x. puluere à 3.iĩ. vſq; ad 3.vĩ.

De Hyſſopo montana. *Cap.* 18.

ANT. HYſſopus duorum eſt modorum. Eſt.n. ex ea quædã hortenſis, cuius ſubleuatio ſuper terram eſt circiter medium cubitum, & non multiplicatur in ſtipitib⁹ & ramis ſicut haſce, & folia ipſius ſunt maiora quã in haſce, & flos eius eſt purpureus. & ex ea eſt mõtana, cuius folia ſunt minora plura, & ſtipites nõ ſunt tantæ eleuationis.

ELECTIO. Cuius odor & ſapor ſunt acutiores melior eſt, & ex duabus ſpeciebus melior eſt magna. & melius tempus collectionis eius eſt, quando incipit florere.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus & ſiccus eſt in ſecundo. & ſpecies eius magna eſt calidior: ita vt dicatur conuenientius ꝙ ſit in tertio, & eſt in ea ſm omnem diſpoſitionem eius caliditas ſubtilis dominans, faciens eam ſubtiliatiuam, abſterſiuam, reſolutiuam, & extenuatiuam ventoſitatum.

RECTIFICATIO. Eſt ex debiliter ſoluentibus. ꝙ ſi miſceatur ei cordumeni & iris additur ei ad ſolutionem. Et ſimiliter manna addita decoctioni ipſius confortat eius ſolutionem & fit ſolutiuum ſufficiens. & ſimiliter additæ ei ad ſolutionem mel & paſſulæ ſine interioribus, & ſcilla magnificat eius operationem. De decoctione autem & contritione ſuſtinet mediocriter, ſicut haſce.

POSSE. Solutione educit phlegma tñ minus q̃ haſce, & eſt ſimiliter medicina bona pectoris & pulmonis & mẽbrorum anhelitus, mundificans ea à phlegmate craſſo & humoribus putridis. & ſubtiliat ſputum craſſum ſanioſum faciens ipſum facilis expulſionis. & cõfert aſthmati & tuſsi ab humoribus craſsis & putridis iuuamentum ſufficiens. & colorem efficit bonum & illud propter iuuamentum qd efficit in ſpiritualibus, & propter iuuamentum quod efficit in re digeſtionis & quia per ipſam acquiritur facilitas, & bonitas, & ſubtilitas in ſpiritu. & eius iuuamentum in ægritudinibus cerebri, & plegmaticis magnum eſt, ꝓprie in epilepſia. Inquit Humain, iuuamentum hyſſopi & proprie ſyrupi decoctionis eius, & aliorum modorum adminiſtrationis ipſius & proprie cum oxymelle ſcillitico magnũ eſt in epilepſia & proprie cuius materia eſt phlegmatica, & nos experti ſumus illud in omni ætate, & origanum iunctum decoctioni ipſius fortificat ad illud. & decoctio eius cum vino reſoluit apoſtemata dura & ꝓprie ſplenis & viſcerum, & ſimiliter emplaſtrum ex ea cum ficubus ireos, & baurach. & decoctio ipſius educit vermes cum decoquitur cũ ficubus. & vaporatur auris, & confert tinnitui & ſibilo. Et decoctio ipſius cũ aceto & oxymelle ſedat dolorẽ dẽtis.

DOSIS. Decoctionis eius potio eſt à 3.vi. vſq; ad x. & puluis eius à 3.iĩ. vſq; ad vĩ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

An hyſſopus vulgaris planta ſit à Dioſcor. & Græcis aliis hoc nomine intellecta, quum excitata ſit controuerſia inter noſtri temporis medicos. Dioſcoridesq; de origano agens lib. 3. ipſum ſcribat folio eſſe hyſſopo non diſſimili, vmbella veluti multifida non in rotæ ſpeciem orbiculata, & lib. 4. chryſocomæ comam corymbaceam aſſignet inſtar hyſſopi, quibus verbis tribuere vmbellam hyſſopo videtur, quæ tamen vulgari noſtro non ineſt: quum item

E *Iſaac Serapionis teſtimonio hyſſopo folia maioranæ aſcribat, quod & Crateuas vt Anguillarius ſcribit: ad hæc etiam Plin. lib. 26. baccas hyſſopo aſſignare videatur, his comitiales morbos curari dicens; quum hæc, inquam, obiiciantur, non videtur facile deliberatu quid ſit hac de re ſentiendum. Nos tamen quia non ignoramus quæ doctiſſimè Matthiolus ſcribit: primum quidem à Dioſc. in cap. de origano non flores, ſed folia comparari, licèt Marcellus ſecus interpretetur: tum etiam comam in cap. de chryſocome non tam flori quàm foliis poſſe aſſignari. ita.n. & Plinius lib. 12. balſamo perpetuam comã, & Virg. 4. Georg. acantho comam aſcribit. vbi hæc, inquam, perpendimus: præterea verò iis qui origanum illud Creticum candidius pro hyſſopo reponunt ſupereſſe alia explicanda videmus, tum quid nam vulgare hyſſopum ſit ſi verum non eſt hyſſopum: tum quid de Plinio dicendum baccas hyſſopo aſcribente: quid de Crateua & Serapione de coma nihil ſcribentibus: adduci facilè non poſſumus vt diuerſum à Græcis hyſſopum intelligi putemus, quàm vulgo ſit cognitum, quàm à Meſue Dioſcoridem in aſſignandis dotibus æmulante ſit hoc in loco deſcriptum. At verò, vt ad Meſuem redeamus, quum duplex hyſſopum ſit, mõtanum & hortenſe, eſt hic quæſtio de quonam verba fiant. Aliqui profectò de hortenſi tantùm, non autem de montano agi exiſtimant, propterea q̃; perperam inſcribi hoc caput de hyſſopo montano. nos verò de vtroque, præſertimque de montano tractari arbitramur, nempe acriori, odoratiori, & in omnibus magis probato quàm hortenſe. Ita & Dioſc. & Auic. qui eadem ſcribunt, de vtroq; promiſcuè* Cap. 11. Cap. 25.

F

G *ſcribunt. Vnum tamen hoc in loco Meſues ſcribit de quo licet admirari. primùm quidem hyſſopum illud magis probat, cuius odor & ſapor excellunt; ſtatim tamen ſpeciem hyſſopi quæ magna eſt (atque adeo hortenſem) magis commendat & calidiorem eſſe ait, contra quàm ſtatutum ſit à nobis, & medici plerique omnes conſentiant. Torſit diutius, & adhuc torquet nos hic locus. ſuſpicamur tamen interpretis fuiſſe lapſum, neque authorem hunc, quãuis repetere idem ſtatim videatur, hoc ſcripſiſſe cogitare poſſumus, alioqui non neſcium montanis ſtirpibus longè maiorem ineſſe acritudinem quàm hortenſibus.*

MANARDVS, De Hyſſopo montano.

De vulgari hoc capite Hyſſopo loquitur. Electio.) Dioſcorides præfert Cilicam. Hipp. & Plin. in Tauro monte natam, & poſt eam Pamphyliam & Smyrneam. Calida & ſicca in ſecundo.) Galenus in tertio. Solutione educit phlegma.) Cum oxymelite & ſale trahit pituitas, inquit Plin. craſſos humores Dioſcorides qui edi etiam ait cum ficis ad aluum ſubducendam, fortiuſq; purgare mixto cardamomo, aut Iride, aut Eryſimo: aliqui tamen pro cardamomo legunt cardamum. Et tuſſi.) Cum ficis, aqua, melle, & ruta, peripneumonicis, aſthmati, tuſſi antiquæ, catarrho, ſi cum melle lingatur, ait Dioſc. eſſeq; optimum gargariſma anginæ cũ ficis. Cum vino reſoluit apoſtemata dura.) Phlegmones, ait Dioſcor. Doſis vſq; ad drach. x.) Manipulum integrum Plinius. Ego maiorem longè quantitatem poſſe tuto dari arbitror.

H

De Prunis. *Cap.* 19.

PRuna aluum ſubducunt, & alterant, ſed alba, flaua, rubra, minus ſunt medicamentoſa, quam nigra, quorum quæ γλυκέα. i. dulcacida ſunt, alterant magis. Dulcia vero ſoluunt largius, tñ vtraq; alterant & ſolutit magis, .ſ. & minus. Damaſcena vero, & Armena, vtrunq; præter cætera præſtant, humida tñ potius quàm ſicca, quæ etiam SYL.

in ven-

in ventriculo promptius q̃ ficca, corrumpuntur. Dulcia ca lido frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine secundo. μέσα. i. dulcacida frigida, principio secundi. omnia tũ lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt. ob hæc duo biliosis tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria. stomacho nocent. pauci sunt alimenti, quia imbecilliter soluunt. eis adduntur p̃sertim in usione, Tamarindi, cassiafistula, mãna, violæ conditæ. Ex horũ succo fit syrupus, & ex carnibus electarium in eadem salubre. Armeni truncũ pruni arboris locis duobus vel tribus palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immissoq; scãmonio lutãt, pruna ob id purgantiora euadunt. Dantur succo seu decocto cum saccharo ad libram vnam.

De Prunis. *Cap. 19.*

ANT. PRuna dantur ad alterandum, & ad soluendum.

ELECTIO. Quæcunq; ex eis alba, aut citrina, aut rubea, sunt minus competentia operationi medicinæ q̃ nigra. & sunt quædam ex eis q̃ sunt muza quæ conferunt ad alterãdum magis, & sunt ex eis quædam dulcia, q̃ sunt ad soluendum magis ventrem, & vtraq; alterãt & solutionem faciunt, plus tñ & minus. † Damascena vero & armena in casibus illis sunt fortiora, quãuis alij dicant aliud. & humida fm quosdam plus illud faciunt q̃ sicca. Sicca minus corrumpuntur in stomacho q̃ humida. Sunt enim humida, praua, ad putrefactionem conuertibilia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dulcia sunt inter frigiditatem & caliditatem, declinant tamen ad latus frigiditatis. & sunt humida in secundo. Muza vero sunt frigida in principio secundi. Et omnia quidem sunt lauatiua, refrigeratiua, & lenitiua.

RECTIFICATIO. Rectius cum quo miscentur & addit in operatione eorum, sunt tamarindi, & proprie cũ modis infusionis notis, & cassiafistula, & tereniabin, & violæ conditæ, & similia. & fit ex aqua eorum syrupus iuuamenti noti. & ex carnibus eorum fit electarium bonum. Armeni quoq; arborem prunorum distanter circiter longitudinem palmæ in duabus vel tribus partibus subtiliter perforant, & intromittunt frusta scamoneæ, & sigillant luto: & sunt fructus arboris illius solutiui sufficienter, & faciunt sophisticationes alias in arboribus aliis.

POSSE. Solutione educunt choleram, & dantur in ægritudinibus cholericis, & alterant malitiam earum, & soluunt materiam á qua fiunt. nocent stomacho tamen, & sunt pauci nutrimenti.

DOSIS. Aquæ eorum potio est circiter libr. vna cum zuccaro.

ANNOT. 10. COSTÆ.

PRVNA *quum alia domestica sint alia sylvestria, de domesticis hic tantùm verba facit, quibus. s. leniendi aluũ vis inest. alioqui sylvestria astrictoria etiam insigni pollent facultate. Domesticorum tot possunt ex colore, sapore, modo substantiæ, duritie. s. & mollitie, figura, magnitudine, patria, desumi differẽtiæ, vt par sit naturæ in hoc fructu fœcunditatem mirari. Medicis autem eius præsertim differentiæ ratio habetur, quæ ex saporibus petitur, cuius gratia pruna alia dulcia, alia acida, alia dulcacida sunt. Tametsi autem Mesues etiam colorem animaduertere videatur nigra aliis præferens, & Galenus quoq; ac Dioscorides natale solum spectent, Damascena & Armena magis probantes; saporis tamen gratia horum ratio habetur. Sanè quum dulcia magis aluum subducant, acida verò magis alterent, vtrunque tamen horum ineſſe his omnibus videtur vt & subducant & alterent. ita etiam quum recentia magis ventrem leniant, sicca verò magis astringant, videntur tamen vtraque & sicca & recentia præstare vtrunque. præsertim quæ Damascena sunt, quæ*

A *quidem quum nonnulla eorum plurimum astrictionis habeant recentia, probatissima verò mediocriter etiam astringant ac laxent Galen. affirmante. 2. de alim. fac. non mirum si exiccata etiam magis astringant, humidis partibus q̃ laxabant imminutis, & terrestribus quibus astringendi insidet vis, magis exsiccatis. Hinc vero etiam litem quæ inter Galenum est ac Dioscoridem sedari posse dixerim, quum Dioscorides Damascena sicca cohibere aluum scribit, Galenus laxare contendit. Laxant certè etiã sicca sed minus quàm recentia, sicca autem hæc vbi subduxere aluum, astrictionis vestigium ventri imprimunt, ex quo & ventriculus roboratur, & aluus siccior redditur. Non temere ergo Dioscor. Damascena exsiccata stomacho vtilia esse ait & aluum astringere. neque etiam falsò Gal. usdem subducendi vim ascribit. Brasauolum verò pro Dioscoride in simpl. exam. pugnantem, immaturis prunis vsum putamus, qualibus. s. Italia ferè tota vtitur. solent. n. hæc immatura colligi, quòd maturiora nunquam nisi multa & longa admodum diligentia solis vi exsiccentur, vt reponi possint. Nos verò, qui maturissima multo studio exsiccata vino & saccharo incocta exhibuimus, & laxari aluum, & Galenum vera scripsisse frequenter obseruauimus. Hæc ergo de proposita controuersia dixerim, quam quidem quum proponat Auicẽnas nec soluat, Mesues tantùm innuit neque explicat, tantum abest (quod nõnulli aiunt) vt conciliet. De discordia autem quam inter Mesuen & Dioscoridem esse quidam existimant, quòd. s. ad huius capitis finẽ Mesues pruna obesse stomacho ait & esse pauci alimẽti, Dioscorides verò contra stomacho vtilia facit; non est vt laboremus, quum Dioscorides de siccis, Mesues de recentibus, de iis. s. quæ bilem educunt, verba faciat. Vtrumq; autem vera etiam scripsisse confitebitur qui in recentibus superuacaneam humiditatem; in siccis verò, præsertim Damascenis de quibus agit Dioscorides astringendi vim expenderit.*

MANARDVS, De Prunis.

Coccymelia vocant Græci, vel κοκκυμῆλα. DAMASCENA & Armena.) Damascena iampridem, inquit Plin. in Italia nascũtur, grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quando soles sui desunt. Galenus magis adstringentia ait esse Damascena, Hiberica dulciora. miratur tamen Dioscorides dixisse Damascena sicca ventrem sistere, optima vero esse inter eadem quæ sint mediocriter adstringentia, magna ac laxa. DVLCIA sunt inter caliditatem & frigiditatem.) Mediocriter humectant & infrigidant, ait Gal. Decocta in melicrato plus mellis habente, ventrem mollium, magisq; si melicraton superbibatur, dehinc vinum dulce, & prandium differatur. Adstringunt sylvestria, pariterq; domesticorum folia. Gummi lapidem frangit.

De Psyllio. *Cap. 20.*

PSyllium purgat leniendo, alterat. Est vel album, vel nigrum, vel subpurpureum, duabus substantiis compositum, medulla. s. interiore, calida sicca ordine quarto, acri admodum, incidente, rubrificante, vlcerante, venenosa: cortice vero frigido multum, Rufus autem frigido humido ad gradum tertium, vel potius cum Dioscoride ad secundum. Nãres frigida simul & humida, secundum gradum non transcendit, vt inquit Hipp. in epidemiis. Vbi & Gal. ait rẽ humidam nõ transire metam, quam hominis victus assequit. Ob id humidum per se non est dolorificum, sed tñ copia distendente, & continuitatem soluente. Aqua frigida macerata & agitata est cholagogum, ob id febribus biliosis est salubre, & inflãmationibus thoracis. Thoracem quoq; lenit, sitim extinguit. Cum aceto autem agitatum, phlegmonas, erysipelata, herpetas, & cæteros tumores calidos extin-

SYL. Auic. lib. 2. c. 1. Venenũ tota substãtia potius quã calore, videtur etiã græcis frigidum solum statuẽtib⁹, ob id raro sumitur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 160 sur 1089

extinguit, & harum dolorem ſedat, præſertim cataplaſmate impoſitum. Sic & cephalalgiam calidam mitigat. Frixũ vero, & (vt dixi) conquaſſatum, fluorem bilioſum, dyſentericum, à medicamento acri, vt ſcãmonio, excitatum, ſedat cum oleo roſaceo ſumptum vel iniectum. Ex Pſyllio ſic macerato cum aqua fontana frigida, & quaſſato, muccoſa potio, præcipue cum oleo violato, aut ſyrupo violato, aluum ſubducit. Deligendum maturum, magnum, graue, & quod aqua mergatur. Datur in potu à ʒ.i. vſque ad ʒ.iij. Non ſumendum autem quibus viſcera ſunt imbecilla, neq; etiam tritum. Nam ſic ſumptum ſubſtantia medullari detecta vlcerat, & excoriat.

PSYLLIVM.

De Pſyllio. *Cap. 20.*

ANT. PSYllium eſt de alterantibus complexionem & ſolutionem facientibus, & eius ſolutio proprie fit labificando. eius autem aliud album, aliud ſubnigrum, aliud ad purpureitatem declinans.

ELECTIO. Melius eſt quod eſt completum & craſſum, & eſt grauius, & ſubmergitur in aqua.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Compoſitum eſt ex duabus ſubſtantiis, quæ ſeparari poſſunt. inter quas cortex eſt ſeparatus. Eſt.n.in eo ſubſtãtia interior medullaris, & eſt in eo ſubſtantia expanſa ſuper corticem ipſius. † Subſtantia autem eius interior medullaris calida eſt & ſicca in quarto gradu, & eſt acuta vehementer, inciſiua, rubificatiua, vlceratiua, & eſt de genere veneni. Subſtãtia autem exterior expanſa ſuper corticem eſt ex multum inſrigidantibus. Et dixit Rufus, † eſt frigida & humida in tertio, & exceſſu. & dixit Dioſc. ꝙ eſt in ſecundo, & eſt verius. Inquit.n.Hipp. in epidimiis, non eleuatur res frigida iuncta cũ humiditate vltra ſecundum gradũ. & dixit Gal: humida res non tranſgreditur metã, vſq; ad quam põt regimen hoĩs extendi, pp quod non inuenimus humidum eſſe cãm doloris inquantum humidũ, ſed inquantum põt eſſe materia q̃ quãtitate ſua mouetur ad continuitatis ſolonem;

E RECTIFICATIO. † Quod ex eo conquaſſatum eſt cum aqua fontium frigida, & fit mucillaginoſum, & bibitur ſicut eſt, & proprie cum oleo violaceo aut ſyrupo violato, ſoluit ventrem. Quod autem ex eo eſt frixum & conquaſſatum cum oleo roſaceo, eſt medicina fluxus ventris & dyſenteriæ. Contritum autem potui nullo modo propinandum eſt. deoccultat enim contritio eius ſubſtantiam medullarem vlceratiuam, & excoriatiuam.

POSSE. Conquaſſatum cum aqua frigida ſicut diximus, ſolutione educit choleram. Et confert febribus inflãmationis multæ, & ſiti vehementi, calidæ: & ſedat inflãmationes ſpiritualium: & lenit pectus. † conquaſſatum cũ aceto confert apoſtematibus calidis & eryſipelati & formicę, & ſedat inflãmationes oẽs & dolores inflãmationum & ꝑprie ſupercataplaſmatum. & ſiſ'r ſodam calidam vehementem. Frixum vero & conquaſſatum ſicut diximus, cõfert fluxui cholerico & dyſenterico & fluxui medicinali, & proprie poſt potum ſcamoneæ, & medicinarum acutarũ.

F DOSIS.) Ipſius potio eſt à ʒ.i. vſq; ad iij. Timeat autẽ ipſum habens debilitatem viſcerum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Eſt & de Pſyllij ſemine non pauci momenti controuerſia, Meſues porrò internam eius ſubſtantiam calidam & ſiccam quarto ordine putat, quod ſentire viſus eſt & Auicen.lib.2.Græci contra nulla de interna vel externa parte facta diſtinctione, id frigidum & humidum vno omnes conſenſu ſcribunt, quod & Auic. 2. Can. & Raſis 3. ad Almanſ. & Serapio lib.ſimpl.med. Merè ergo repugnãtia hæc ſunt. Adde etiam, quòd, quum pſyllium inter venena reponatur, Meſues eiuſmodi noxam internæ ſubſtantiæ calori vlceranti & excorianti aſcribere videtur, quam ex eius tritura pateſieri ait, quod ipſum & Auic. 2. Can. citato, quare & contritum aſſumi prohibet: Græci contra frigiditati acceptum id referunt: quod affirmare & Auicennam conſtat lib.3.fen.13. vbi de ſingultus curatione agit, ſcribentem pſyllium ſtupefacere. Damocrates etiã Gal.teſte 2. de antidotis pſyllium plurimum teri iubet in cuiuſdam antidoti compoſitione, trituram vt apparet, nihil veritus, quam vlcerationis cauſam Meſues & Auic. exiſtimant. Hæc quum ita ſe habeant, conciliari multiplex hæc diſcordia facile non poteſt: eſſet autem conſulenda experientia & obſeruandus diligentiſſimè euentus. Interea tamen, meo quidem iudicio, non eſt horum ſcriptorũ contẽnenda authoritas, qui poſt Dioſc. Galenum, Paulum, Raſim, vſu id fortaſſe didicerunt, quod prioribus illis fuit de pſyllio ignoratum, ſicuti & de multis rebus alus, præſertimq; ſubducentibus medicamentis euenisſe oẽs norunt.

Cap.1. tr.1.

Cap.1. Cap.29.

Cap.1. tr.1.

Tr.5.c.21.

H *Quam ob rem quum pſyllium pro externa ſui ſubſtantia refrigerare humectareq; ac ſtupefacere ij ſcripſerint; his tamen illi non aduerſantur qui pro interna portione calfacere & exſiccare teſtantur, ſed de diuerſis vtrique agunt rebus. Quòd ſi aliqui internam pſyllij partem ea non poſſe facultate excellere, qua putant Meſues & Auic. ſenſu atque adeò guſtatu probare nitantur; his ego quidem dixerim, etſi nihil acredinis percipiant, fieri tamen poſſe vt idem vi vlceratoria ſit præditum ſicuti & ſcãmonium, quod alioqui guſtatu nullum inſigne acredinis indicium præ ſe ferens inteſtina quandoque exulcerat. Ita etiam quum pſyllium veneni vires habeat, etſi Græci id vitij frigiditati aſcribunt, quod & Auicennas inter ſtupefactoria ipſum reponens medicamenta; nihil tamen prohibeat*

quo

quo minus internæ quoque ſubſtantiæ exulcerantis facultate veneni vim exerceat. neque.n. (quod quis fortaſſe putet) tam diuerſæ hæ ſunt facultates ſtupefactoria & exulceratoria, quæ ſimul in re eadem ſtare nequeant: quando opium & inſigniter ſtupefacit & linguã cõmanſum vrit, ac non leuiter vlcerat. Sic verò etiam quòd Damocrates plurimum conferat, Meſues teri prohibeat; non tamen aut hic aut is venit accuſandus. multa profectò cõmiſta rebus aliis in vſum antidoti aſſumuntur, quæ ſeorſum aſſumpta inſignem habent veneni poteſtatem. forte ergo pſyllium ſi ſeorſum contritum ſumatur, necabit, quod aliis admiſtum rebus, confractaq; ex miſcela pernicioſa facultate, veneno aduerſabitur. Hæc igitur de propoſita controuerſia ſint dicta. Quod.n. ſupereſt, ſi Meſues Dioſcoridis, Hippocratis, & Galeni hoc in loco de iis teſtimonium adducit, quæ legere non eſt apud hos authores; nõ hic tamen acrius accuſandus eſt mendacij. vt enim ſupra etiam monuimus, conſtat multa Arabes ex Græcis habuiſſe deprauata. quare neque ſomniaſſe aut cõmentum eſſe hunc probum virum ea vnquam dixerim, quæ hic ſcribit. alioqui etiam neque Dioſcoride, neque Hippocrate, aut Galeno ſunt indigna, quæ ipſis aſcribit.

MANARDVS, De Pſyllio.

Græci Pſyllium, Latini à Græci nominis ſignificato non recedentes, pulicarem herbam vocant, nec per os, niſi raro, aut hi, aut illi præbent, quoniam inter venena numerant: ſed exterius tantum ad molliendum, adſtringendum, & infrigidandum adhibent. SVBSTANTIA autem eius interior medullaris, calida eſt & ſicca in quarto gradu, & eſt de genere veneni.) Venenum eſſe pſyllium dicunt Græci, non medullę ratione, quæ ſit, vt iſte ſcripſit, in quarto ordine calida, ſed ex frigore potius, quod in tota oſtendit ſubſtantia: Secutus autem eſt Meſues in hac re, ſicut in aliis multis, Auicennã lib. 2. c. 1. Damocrates porrò, authore Gal. lib. 2. de Antid iubet plurimum conteri in compoſitione cuiuſdã antidoti. Eſt frigidum & humidum in tertio exceſſu.) Galenus frigidum in ſecundo, medium in alia ſcribit contrarietate, nec alicui, vt diximus, eius parti calorem attribuit. QVOD ex eo conquaſſatum eſt, cum aquæ frigidæ ſolutione educit choleram.) Hoc ſic in aqua tuſo, Dioſcorides vtitur ad infrigidandum. ET conquaſſatum cum aceto confert apoſtematibns calidis. Cum roſaceo aceto vel aqua, valere articulorũ doloribus, tumoribus poſt aures, panis, ramicibus, vmbilico procidenti, & eryſipelati, ſcripſit Dioſc. Et dixit Dioſc. cp eſt in ſecundo, & verius inquit enim Hipp. in Epidemiis, non eleuatur res frigida, iuncta cũ humiditate vltra ſecundum gradũ.) Quũ hæc dixerunt Dioſc. & Hipp. qui gradus vel ordines in medicinis non agnouerunt? Paulus frigidũ in ſcdo, medium inter humectãtia dixit & ſiccantia, quẽadmodum & Gal.

De Adrianto. Cap. 21.

SYL. Adiantũ albũ, vulgo capillus Veneris.

ADiantum album, capillus Veneris, vel hominis nemoralis, vel fontium, vel coriandrum putei dicitur, foliis eſt coriãdri, viridibus, tenuibus, cauliculis ſe micubitalibus, ſetarum porcinarum modo tenuibus, colore ex rubro nigreſcente, præſertim circa radicem, & vbi iam adoleuerunt, ſine flore, in puteis, fontibus, & aquoſis. temperatus eſt, aut temperato proximus. conſtat ſubſtantia aquea & terrea, ſed tenui modice, eaq; ſtyptica, altera vero ſuperficiaria calida, tenui admodum, ob quam virtus eius facile reſoluitur, quia virtus imbecilla à ſubiecto imbecillo prompte diſſipatur. hæc autem tenuant, obſtructa aperiunt, digerunt, ventrem ſoluunt, præſertim recentes, ſicci.n. conſtringendo fluxum ſiſtunt. bilem vero flauam & pituitam ventre toto & hepate, humoresq; craſſos quãuis imbibitos etiam ex thorace & pulmone ſcreatu educũt, reſpirationem ob id liberiorem reddunt, ſanguinem clarum reddunt, & inde colorem cõmendant, & partium prædictarum dolorem leniunt, obſtructiones hepatis, lienis, tollunt, ob id ictero & morbis omnibus obſtructionẽ ſequentibus infuſi, præſertim aqua apij, & intybi, aut decocto cicerum nigrorum, aut ſeminum quatuor, aut ſero lactis. Cũ oleo aut chamęmeli ſtrumas delent. Syrupus ex his, pleuritidi, peripneumoniæ prodeſt, vrinam mouet. Decoctum eorum calculum frãgit, purgat vterum à partu. Parte verò ſtyptica fluxiones cohibet, † ſanguinem ſiſtit, ventriculum & ventrem reliquum roborat, ne excremẽta prompte recipiant. roborat etiã capillorum radices, ob id eorum defluuium ſiſtit. quinetiam pilis partẽ replet, pſertim cum oleo myrtino, aut oleo ladani, & vino ſtyptico. Idem pſtat puluis eorum vſtorũ, cinis ipſorũ vel decoctum ex vino furfures abigit lotione, fiſtulas lachrymãtes ſanat. Imbecillitatẽ eorum purgando corrigũt violæ, caſiafiſtula, mãna, ſerum lactis. Paruam ſuſtinent decoctionem. Meliores ſunt bene habiti, foliis virentibus: ſtrigoſi.n. & flaueſcentibus foliis inutiles. Datur decocti ad aluum ſubducendam libra i.

† Sputũ ſangui. Dioſc. pota ex vino vẽtriculum roborãt eidem. achoras. i. tineam cum lixiuio ſanat Dioſc.

CAPILLO VENERIS.

De capillis Veneris. Cap. 22.

ANT.

CApillus veneris dicitur apud quoſdam capillus fontiũ, & dicitur capillus omnis nemoralis, & ab aliis dicitur coriãdrum putei, & eſt herba cuius folia ſunt ſimilia foliis coriandri, viridia, & tenuia. cuius ſtipes eſt in longitudine circiter medium cubitum, & ſunt ſicut pili porcini, & ſunt in colore intra rubedinem & nigredinem, ſed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant. & ſunt ſine floribus, & eorum ortus eſt in puteis, & fontibus & locis aquarum.

ELECTIO.) Meliores ſunt qui viridia habent folia, qui vberiores ſunt ſm omnes partes plantæ ipſorum. Subtiles vero & graciles & declinantes ad citrinitatem non habent ſpiritum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Dixit Galen, iuxta temperamentum eſt eorum complexio, ſunt autẽ compo-

Græci nullã vim purgatoriã tribuunt.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 162 sur 1089

compositi ex partibus aqueis & terreis, & subtilibus mediocriter, à quibus inest eis stipticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde, propter quod virtus eorum cito resoluitur. debilis.n. virtus in debili subiecto cito tollitur. Sed adhuc etiam calidæ partes sunt positæ in superficie, quare vehemẽtius fit illud quod videtur ostendere complexiones ipsorum declinare ad latus caliditatis, quamuis dicat Gal. ipsos esse æquales. Et inest eis ex partibus calidis in ipsis, vt sint resolutiui, subtiliatiui, aperitiui oppilationum, † & solutiui ventris, & proprie qui ex eis sunt recentes. sicci vero sunt constrictiui, & prohibitiui fluxuum.

RECTIFICATIO.) Nõ est in eis malitia, debiliter tñ purgant, sed cõfortant operationem eorũ violæ, s. & casiafistula, & tereniabin. & infusio eorum in aqua casei vigorat eos in soluendo. De decoctione aũt modicum sustinent.

POSSE.) Solutione educunt choleram & phlegma, & humores crassos, & imbibitos. & mundificãt pectus & pulmonem, & educunt materias cõtentas in eis. & mũdificãt sanguinem, & clarificant eum, & clarificant colorem. & faciunt acquirere bonitatem anhelitus. & mundificãt stomachum, ventrem & hepar, & conferunt dolori eorũ. & sunt medicina bona oppilationum hepatis & splenis, & icteritiæ, & ꝓprie ægritudinum oſum oppilationum, & ꝓprie infusio eorum in aqua apij & endiuiæ aut in aqua cicerum nigrorum, aut in aqua seminũ quatuor, aut in aqua lactis proprie. & delent cum oleo chamęmilino scrofulas. Et valet syrupus eorum pleuresi, & peripneumoniç, & sunt ꝓpuo catiui vrinæ. Et vsus decoctionis eorum frangit lapidem. Et purgat matrices fœtarum. Et hoc est de posse eorum, & de eo quod pertinet ad eos partibus calidis. Sed ex parte stipticitatis, prohibent cursum materierum & abscindunt sanguinem & confortant stomachum & ventrem ne recipiant superfluitates. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Immo faciunt eos crescere & multiplicare eos in locis vbi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo laudani & vino stiptico. & puluis eorũ adustorum etiam facit simil'r. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cũ vino caput † & abscindit furfures: & simile fit ex cinere ipsorũ. & cinis ipsorũ sanat fistulas lachrymales.

DOSIS.) Potio decoctionis ipsorum quando quæritur per ipsos solutio per ventrem, est circiter libra vna.

ANNOT. IO. COSTÆ.

ADIANTVM *ponit Mesues inter aluum subducentia: Græci contra cohibere aluum omnes consentiunt. Nobis verò, quum constet adiantum multiplici (vt hic scribit) substantia, & aquea & terrena & tenui: sunt autem tenues, aqueæ, & quæ caloris quidpiam retinent, in superficie sitæ: verisimile videtur harum ratione, quarum & vrinæ & mẽses ciẽtur & lapillus renes expurgantur, aluũ quoq; subduci, vt Arabes aiunt, sicuti & terrestriũ gratia eandem sisti par est quod Græci assęuerant. atq; hoc profectò nobis dictat ratio. an verò etiam experientia astipuletur, sicuti ipse prorsus non affirmarim, ita neque planè negare ausim. subscribunt authori nostro & Mesaugue testimonio Auic. 2. Can. seu Aben Mesua, vt ait Serapio, atq; alij medici, vt Auer. scribit. 5. Coll. Et hos vt à prioribus medicis dissentirent inductos esse non contradicendi studio sed experimento ipse quidem dixerim. Alioqui etiã quis ex Mesuæ aduersarijs de adianto Arabico periculum fecit? quis ignorat differre solum à solo? Non satis ergo (meo quidem iudicio) sapienter faciunt qui à magnorum scriptorum sententia tam leuiter discedunt, aut in euertenda eorum authoritate tam studiosè laborant. Sed hæc satis. Quod reliquum est, quum ait author {& ex partibus subtilibus calidis valde} seu adiicias negationem &* E *legas calidis nõ valde, seu transpositis verbis legas {& ex partibus subtilibus valde, calidis} vindicabis à controuersia Mesuem. Est autem eius generis error, qui & sæpe & facile in scribendo euenìat.*

MANARDVS, De capillis Veneris.

Adianton à Græcis dicitur, quia vt Theophrastus, & post eum Plinius scripsit, aquas respuit perfusum mersumque. Dicitur Callitrichon vel Polytrichon, ab effectu (vt ait Plin.) quia capillos tingit & pulchros reddit. Theophrastus & recentiores duo eius genera faciunt album & nigrum. SVNT autem compositi ex partibus aqueis & terreis & subtilibus mediocriter, à quibus inest eis stypticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde.) Nisi aduerbiũ [valde] innxeris voci, subtilibus: error erit in hoc loco manifestus, etiam ipsomet, Mesue teste, qui ex Galeni sententia vix excedere eos temperamentum dixit. sed forte melius est addere negationem, & legere, non valde. ET solutiui ventris.) Authoritas, ratio, experimentum, falsum esse hoc comprobant: siccat enim adianton, attenuat, discutit, inquiunt Gal. & Paulus. Auer. ait Galen. dixisse, ꝓ aluum adstringit, nouos medicos ꝓ purgat. Dioscorides ipse aperte dixit quòd aluum sistit. Mundificat pectus.) Per screatum dixit Gal. ET abscindit furfures.) Dioscorides addit, & achores cum lixiuio. Frangit lapidem.) Precipue nigrum, inquit Plin. eáq; de causa dici saxifragum. Et delent cum oleo chamęmelino scrofulas.) Non addit Dioſc. oleum: sed dixit absolute, ꝓ strumas discutit: quod etiam pariter scripsit Gal. Abscindunt sanguinem.) Sanguinis screatum ait Dioſc. Et confortant stomachum.) Dioscorides, poti cum vino.

ASARVM.

De Asaro. *Cap. 22.*

ASarum herba montana, foliis vt hedera angulosis, † floribus hyoscyami. Tota planta est aromatica, & gustum mordens. Radice præcipua, præsertim magna, odore tenui, sapore acri, & parũ stiptico. Calida sicca ordine tertio, vel potius cũ Dioſc. calida scũo, sicca tertio. Tenuat, resoluit, obstructa aperit, hepatis, lienis, & horum duritiẽ soluit, & affectus alios inde natos: febres putridas & diu-

SYL.
Minora
rotundio
hederace
Dioſc.
† Cytini
Dioſco.
etiam re
Mes. As
radices h
lebori a
modo pu
gant, & a
præstãt C
teyę, Dio
Plin. As
vnc. iij. m
sti hemi
12. mis
Dioſc. ad
tũ, hyd
pem, isch
dẽ, icter
drach. vi
dat Dioſc

& diuturnas, icterum, hydropem, præsertim vino infusum. A Purgat vomitu & deiectione, & vrinis bilem, sed pituitam manifestius, etiam ex ilibus, ischio, & aliis articulis, ob id harum partium dolores mitigat, præsertim infusum, vel aliter exhibitum. Oleum asari cum ladano spinæ illitum fu dores mouet, & rigorem febrilem inhibet. Vrinas mouet, semen auget. Valentius agit cum sero lactis, spica, & hydro melite. Mustum his radicibus conditum post tertium men sem hydropes, & splenem sanat. Mediocriter coqui & teri potest: & quo tenuius est tritum, eo magis vrinas mouet, minus autem aluum ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad ʒ.iiĩ. puluere autem ad ʒ.i. ad aureos duos.

Validiorē asarū aceto calido, sicco gradu tertio Gal. scrib.

De Asaro. *Cap. 22.*

ANT. ASarum est radix herbæ montanę, cuius folia sunt an gularia † sicut folia hederæ: & flores eius sunt † si cut flores hyoscyami: & est tota planta eius aroma tica, & mordicat gustum.

ELECTIO.) † Melior pars plantæ est radix: & me B lior radix est, quæ est crassa, spissa, & cuius odor est subti lis, & sapor acutus cum stipticitate modica.

† COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. & dixit Dioscor. est in se cundo calidum, siccum in tertio, & est quasi verius. & est subtiliatiuum, aperitiuum oppilat. onum, resolutiuum, p uocatiuum, & in ipso est stipticitas modica.

RECTIFICATIO.) Melius cum quo miscetur ad solutionem faciendam est aqua casei cū spica, & aqua mel lis. † & quidā infundunt ex eo aliquid in musto, & conser uant in vase per tres menses: & est illud vinum medicina ad hydropisim & splenem. Sustinet autem asarum de deco ctione & contritione rem mediocrem, & laboratio in con tritione ipsius facit magis prouocatiuum q̃ solutiuum.

† POSSE.) Est ex rebus facientibus vomitum & edu centibus p̃ ventrem, & cum hoc etiam est ꝓuocatiuum vri næ. & educit choleram & phlegma. Sed de eius operatione in phlegmate est manifestius. Et educit ex anchis & iunctu C ris materias, & confert doloribus earum, & ꝓprie infusio eius, & etiam alĩ modi administrationis ipsius. Et est ex bonis rebus in qbus est spes iuuamentorū ad oppilationes hepatis, & splenis, & duritiē eorum & morbos oppilatio num, sicut est hydropisis, & icteritia, & durities splenis, & proprie vinum infusionis eius quod dixi. & confert iuua mentum magnum febribus oppilationum, & febribus an tiquis. & inungitur dorsum & spina ex oleo ipsius cum lau dano, & facit sudare. Confert horripilationi febrium & prouocat vrinam. & in spermate augmentum efficit.

† DOSIS. Eius infusi potio est ab aur. ĩ. vsq; ad ʒ.iiĩ. & pulueris eius à ʒ.i. vsq; ad aur. ĩ.

ANNOT. 10. COSTÆ.

In Asaro purgatoriam vigere facultatem docemur experimento. debemusq; huius rei vt multorum aliorum no titiam Arabibus: Græcis nāque, etsi & vrinas & menses cieri hoc medicamento non ignorarunt, est tamen hæc facultas ignorata: quod in causa fuit vt Galenus in hierę picræ compositione nihil esse purgatorium præter aloen li teris cōmendarit. In reliquis nihil est quo Græci Arabibus non consentiant. Quāquam enim Dioscoridis flores, citino hyoscyami similes facit; sunt tamen & eiusdem hyo scyami flori non dissimiles: neque Serapion, neq; Auicen. aut Mesues ob id Græcis aduersantur quòd flori non autem citino compararint. Quòd autem in assignanda huius me dicamenti temperie Mesues gradum Dioscoridis testimo nio tertium constituat, Dioscoride alioqui gradum nunquā assignante; vt supra quoq; diximus, hunc calumniæ dignū non facit, cui castigatorum librorum copiam non admo dum suppeditasse certò scimus.

MANARDVS, De Asaro.

Asaron ideo vocatum videtur, quia in coronas non adderetur. Dioscorides herbam coronariam dicit, errore, vt credo, scioli cuiuspiam librarij, baccharem Asaro miscentis, quod nunc etiam vulgus facit. SICVT folia hederę.) Adde, sed minora & rotundiora, ex Dioscor. SICVT flores hyoscyami.) Sicut cytini, non sicut flores, ait Dioscor. in medio foliorum apud radicem purpurei, odorati, semē in floribus acinosum: coliculi angulati, subasperi: radices multæ, geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini similes, mul to tamen tenuiores, odore cinnamum referentes. Electio) Opti mum nasci, ait Plin. in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illirico. Gal. solam radicem vtilem esse dicit. COMPLEXIO.) Dioscor. vt sępe dixi, gradus in medicinis nō distinxit. Gal. huic me dicinæ non adscribit: sed cum dicat eadem acoro vires habere, sed fortiores, quam posuit calidam & siccam in tertio ordine, se quitur hanc quoque vel saltem in tertio ordine collocandam. QVIDAM infundunt ex eo aliquid in mustum.) Dioscorides mi scet vncias tres in heminis musti duodecim, & dat ad totum, in tercutem, coxendicem & icterum. POSSE est ex rebus facientib⁹ vomitum.) Crateuas, Dioscor. & Plin. purgare aiunt eius radices, ellebori albi instar. Multas quoque alias vires ei adscribunt. DOSIS eius vsque ad drach iiij.) Dioscor. dat pondus drach. vij.

De iure Gallorum. *Cap. 23.*

GAllorum & gallinarum iuuenum mediocriter pin guium caro, alimenti est inter aues optimi, quia fa cile in sanguinem vertitur, & parum excrementosa est. Caro autem gallinarum est melior quam gallorum, nisi sint castrati. Nigrarum quoque, & quæ nondum pepere runt, est melior & leuior, vt gallorum q̃ nondum coierunt. Decrepitorum aũt præcipue gallorum caro nitrosa & falsa, cibo inepta, medicamētosa est iure suo maxime, potissimū vero gallorum ruforum, q̃ ad motum sint alacres, ad coitū ardentes, ad dimicandum fortes, obesorum & macrorum medĩ. quoq; vetustiores, eo magis sunt medicamētosi Gal. Id ius ob nitrosam & salsam subsitātiam calidum est, lauat, terget, tenuat, flatus dissipat, cum semine anethi, vel dauci, & polypodio, & sale gēmę coctum, & dolorem ventriculi, coli, ilium, renum, à flatibus ortum sedat. obstructa aperit. Purgat pituitam quidem cum turbith, & cnico, ob id con fert arthriticis doloribus ex hac natis. melancholiam vero cum epithymo & polypodio. & cum iisdem atque thymo, hyssopo, anetho & sale gemmæ, arthriticis confert. Gallus autem furfure à Gal. nutritus, aliis etiam melle & pauco sa le, plurimum fatigetur vel à nobis venantib⁹, vel potius di micando decapitatus. & exenteratus cum sale, aut sale gem mæ, igne lento, aqua † sufficiente coquatur ad duarū aquæ partium consumptionem, aliis atq; aliis simul incoctis pro variis medicorum scopis. Potatur eius decoctum ad lib. ĩ.

SYL. Ius gallorū aluum sub ducit, gal linarum a stringit Ga len.

† Sextariis 20. Dioscor. congiis. 3. Plin. reduc at ad tres cotylas. primo lib. ANT.

De iure gallorum. *Cap. 23.*

GAllorum & gallinarum iuuenum mediocriter pin guium nutrimentum cæterarum auium nutrimento præponitur. Sunt enim propinquæ conuersionis in sanguinem & paucarum superfluitatum. Sed caro galli narum est melior carne gallorum nisi castratorū, & nigrio D res ex eis sunt meliores, & leuiores. & ex gallinis melior est quæ nondum peperit. & ex gallis qui nondum calcauit. Decrepiti aũt ac ouantium carnes malæ sunt. acquirunt. n. nitrositatem, & salsuginem, & proprie gallorum, & non cō petunt in re ciborum, sed potius in re medicinæ, & proprie ius gallorum, & est illud quod hic consideramus.

ELECTIO.) Melior gallus ad hunc vsum est sicut di xit Gal. qui est rufus, antiquus: immo quanto antiquior tanto melior: & qui est velox ad motum, & ardens ad co itum, & fortis ad dimicandum, in quo sit mediocritas in ter macredinem & pinguedinem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Ius galli antiqui est calidum propter nitrositatem & salsuginem. Et est lauatiuum, absterssiuum, aperitiuum, ventositatum exte nuatiuum, & prouocatiuum, & solutiuum naturæ.

RECTIFICATIO.) Operatio iuris gallorum sm q̃ Gal. docuit, est in hunc modum. oportet vt cibetur gallus furfure. Alkanzi dixit, & melle, & pauco sale. post illud fa

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 164 sur 1089

tigetur fatigatione ducente ad laſſitudinem. Et dixit etiã Alkanzi cp melius eſt vt fatigetur dimicando. Deinde abſcindatur caput eius & euiſceretur, & ſaliatur ſale, aut ſafe gẽma, & decoquatur in aqua ſufficiẽti cũ facilitate vſq; ad cõſumptionem duarũ partium aquæ. Et ſunt quidam qui ponunt in decoctione eius alia ſm diuerſas intentiones.

POSSE. † Miſcetur decoctioni eius turbith, carthamus, & ſolutione educit phlegma. Cum polypodio vero melancholiam educit, & ſimiliter cum epithymo. Et cum ſemine anethi excludit, & carminat ventoſitates. Et coctum cum ſale gemma, & dauco, & anetho, & polypodio, confert doloribus ſtomachi, & colicæ, & iliacæ, & doloribus renali. Et confert doloribus iuncturarum. Et valet ſimiliter ad eadem etiam coctum cum carthamo, anetho, & ſale gẽma, & confer aſthmati: aut cum haſſe, & hyſſopo, & valet ſimiliter.

DOSIS. Potio ipſius eſt circiter libr. ñ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Gallorum vetuſtorum ius laxare aluum teſtantur & Dioſc. & Gal. & Paulus. Quo pacto autem parari de-
Cap. 41. *beat, quum Dioſc. lib. 1. doceat, in Galeni tamen qui apud nos ſunt libris, nuſquam legitur. Quare, quum hoc docet author noſter ex Galeni ſententia, carere nos aliquibus germanis Galeni libris confirmat, aut Meſuæ quoq; tempore ſicuti & noſtro multa ſub illius nomine perperam fuiſſe circumlata. At verò quum ex veterum gallorum iure ſubduci aluum omnes conſentiant, de gallinarum iure quæſtio eſt an eandem cohibeat. liceat autem & nobis, etſi præter inſtitutum, hoc expendere. Galenus profectò xi. ſimpl. med. ἐπισκληντικῆς δυνάμεως, hoc eſt retentricis facultatis eſſe ait gallinarum ius ſimplex. gallorum autem ὑπαγωγικῆς. i. ſubductoriæ. Contra tamen neque ratio vlla ſuppetit, neq; experimentum aſtipulatur aut vllius autho-*
ritas Galeno hac in re ſuffragatur. Fuere ergo aliqui noſtra tempeſtate qui inciſiſſe in Galeni verbis mendum, ac pro ἐπισκληντικῆς, ἐπιτρεπτικῆς, hoc eſt attẽperantis facultatis, legendum putent. cõmendatur. n. ius gallinæ pro attemperandis humoribus à Dioſc. vt ex antiquiſſ. co-
dice videre licet: in vulgatis nãque contextibus id non legitur. Confirmatur etiam hoc Serapionis authoritate lib.
Cap. 428. *ſimpl. qui tum ex Galeno, tum ex Dioſc. vim attemperatricem, ideſt (vt verbis vtar eius interpretis) vim quæ rectificat complexionem corporis, gallinarum iuri aſcribit.*
Cap. 55. *Ita autem & Auer. 5. Coll. Ita & Auic. 2. Can. pullorum ius ſtomachi ſedare inflammationem teſtatur. Cæterum vt demus, quod nullo interiecto ſcrupulo eſt dandum, nihil aliud quàm tẽperandi facultatem gallinarum iuri aſcri-*
pſiſſe Gal. de immutanda tamen vulgata lectione nõ aſſentirem. ἐπισκληντικῆς potius vocem (quod Hiparchus vir linguæ græcæ peritiſs. fieri poſſe affirmat) attẽperatricis interpretari velim, quo pacto etiã ἐπίκρασις temperamentum conuertitur. alioqui certè quũ multa Galeni ego loca adierim in quibus de ſiſtenda aluo meminit, hac eum voce vſum nunquã animaduerti. dixiſſe aũt potius, valere εἰς ϛάσιν, aut εἰς ἐπέχεσιν γαστρὸς, aut κοιλίαν ἐπέχειν vel quid tale. Sed hac de re aliorum eſto iudicium quibus græcarum literarũ maior profeſſio eſt quàm nobis.

MANARDVS, De Iure.

Gallorum ius ventrem laxat, gallinarum adſtringit, ait Galen. ἐπισκληντικῆς δυνάμεως ἐστι. Marcellus tamen in Dioſc. aliter interpretatur. Decoquatur in aqua ſufficienti.) In ſextariis xx vt Dioſcorides, vel tribus congiis, vt Plinius: & reducatur ad tres cotylas.

MISCETVR decoctioni eius Turbit.] Quidam (dicit Dioſco.) Braſſicam marinam coquunt, aut Mercurialem, aut Cartamum, aut Polypodium, educiq; humores craſſos, crudos, tenaces, nigros, & valet febribus antiquis. Plinius, præclare medetur venenis ſerpentum, torpentibus membris, tremuliſq; capitis doloribus, epiphoris, inflammationibus, faſtidiis, incipienti tenaſmo, ſcinori, renibus, veſicæ, cruditati, ſuſpiriis.

De Volubili. Cap. 24 25

VOlubilis multæ ſunt ſpecies. Vna. n. eſt magna lactaria, ſunis arborum dicta, flore albo campanæ æmulo. Dioſcoridi eſt temperata, vel paulo calidior, ſicca ordine ſecundo. reſoluit, maturat, terget, ſoluit, aperit orificia vaſorum, ob id datur cum tragacantho, maſtiche, ſpica nardi, ſero lactis. obſtructionem venarum meſeraicarũ, & hepatis liberat, ob id ſanat icterum. cũ ſucco apij & intybi, vel ſero lactis, bilem vſtam clementer purgat: ob id febres putridas, præſertim bilioſas, diuturnas. thoracem, & pulmonem excrementis repurgat, ob id aſthmati confert. phlegmonem hepatis externam iuuat, p̃ſertim cum polenta, & oleo roſaceo, & aceto. cephalalgiam antiquam, præſertim cum oleo roſato aut chamæmelino & aceto. ſuccus eius aurium vlcera ſanat. Secunda eſt parua, foliis & floribus minor, ſuper terram & aliarum plantarũ ramos ſerpit. Tertia etiam lactaria, foliis ſubalbis, lanuginoſa, immodice calida, incidit, vlcerat, & ita ſoluendo ſanguinẽ educit. ob id prorſus vitanda, ranq; venenoſa. Quarta eſt foliis citreoli modo aſperis. flore foliaceo, ſquammatim cõpacto [quod ſicut ampullæ adhærentes, malè vertit interpres.] lupulus vocatur, temperatus, vel potius frigidus principio ordinis primi. Sanguinem bile flaua modice purgat, eũq; clarum reddit, & ſedato eius calore temperat, præſertim ſero lactis infuſa. icterum ſyrupus ex eo ſanat, febribusq; bilioſis & ſanguineis prodeſt. ipſa quoque, & ſuccus eius cũ hordei polenta cephalalgiam calidam ſanat, & ventriculi, ac hepatis intẽperiem calidam. cumq; tam ſit efficax medicamentum, mirari ſubit, cur à noſtræ tempeſtatis medicis in vſu tam raro habeatur. Quinta eſt radice brioniæ, aut maiore, cucurbitulæ magnæ inſtar, caule bicubitali, foliis anguſtis, paruis, in ſagittæ pẽnatæ modum figuratis, leui cã deciduis, lactis p̃ter cęteras fœcũda, quo fit ſcãmonium: ob id domina lactariarum vocatur, calida ſicca ordine ſecundo, vel potius cum Gal. tertij principio, in eiuſdẽ vero fine ſuccus ipſius lacteus, idemq; acer & mordax magis, q̃ cæteræ ipſius partes, minus q̃ tertia, tergetq; ac reſoluit, vt mox in ſcãmonio audies. Hæc & magna cæteris præferẽ, præſertim ſi ex locis ſint tẽperatis. Huius deniq; radice cũ oleo roſato, vel chamæmelino emplaſtrum, cephalalgiam frigidam, & antiquam ac hemicraniam ſanat. Decocti primæ dantur, ʒ. iiij. infuſi autem in ſero lactis libra vna.

De Volubili. Cap. 24 25

VOlubilis plures ſunt ſpecies. Eſt. n. quædam quæ dicitur ſunis arborum, cuius flos eſt albus, & eſt ſicut tub, & habet lac, & vocatur volubilis magna. Et eſt alia cuius rami repunt ſuper terram, & ſuper ramos plantarum, cuius folia & flores ſunt minores, & dicitur volubilis minor. Et eſt alia habens folia ſubalbida, lanuginoſa, & habet lac, & eſt ſpecies tertia. Et eſt habens folia aſpera ſicut folia citruli, cuius flos eſt ſicut ampullæ adhærentes, & vocatur lupulus, & eſt quarta ſpẽs eius. * cuius radix eſt ſicut feſirefin, & magis craſſa, immo eſt craſſitudo eius in modũ cucurbitæ maioris, & eius ſtipes eleuatur ſup radicẽ ſuam circiter cubitos duos, & folia eius ſunt ſtricta parua in modum ſagittæ alatæ q̃ ex leui cauſa fluũt, & habet lac: & vocatur dominus lacticiniorum. ex ea fit ſcammonea.

ELECTIO. Melior duarum ſpecierum eſt magna, & habens folia in modum ſagittæ alatæ. & melior eſt quæ naſcitur in locis temperatis remotis ab exceſſu.

†COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Inquit Dioſco. Magna eſt æqualis. declinat tamen ad caliditatem quandam, & eſt ſicca in ſecundo, & eſt reſolutiua, maturatiua,

SYL. Ciſſampelos videtur Dioſc. Gal. Pauli.

Vbique frequens periclimen eſt potius q̃ clematis altera Dioſcor. Lupus Plin. dicitur, & lupus ſalictarius.

Flores huius ceruiſiæ largius incocti caput tentant.

Helxinæ vel hederæ folia molliora triãguli figura, floris albi, rotundi, cauli, calathi forma Dioſc.

ANT.

* *Et eſt cuius &c.*] *Ita legendum. deſcribit. n. ſcãmoniam à lupulo diuersã.*

tiua, aperitiua, abſterſiua, ſolutiua. Lanuginoſa vero eſt calida in exceſſu, vlceratiua, inciſiua. Sagittalis vero calida eſt & ficca in ſecũdo, & dixit Gal. eſt in principio tertij, & eſt reſolutiua. Lac vero eius eſt in fine ipſius. & eſt acris. & eius acrimonia non eſt in vehementia lacticinij maioris. & eſt in qualiber parte plãtæ eius acuitas, & ſerroſitas, ſed plus in lacte ipſius. & eſt in ea abſterſio, reſolutio, vt nos loquemur de ſcammonea in capitulo ſuo. † Lupulus vero eſt æqualis ad frigiditatem declinans. & dicitur ꝙ eſt in principio primi, & eſt verius. eſt autem ſedatiuus dolorum calidorum, extinctiuus inflammationum, & lenitiuus.

RECTIFICATIO. Magna aperit orificia venarũ. propter quod miſcendum eſt cum ea aliquid ex tragacantho & maſtice. & rectius quod vigorat operationem eius, eſt aqua caſei cum ſpica & maſtice. Ex ſagittali autem non propinatur ad ſoluendum niſi coagulum eius, & eſt ſcammonea. Lanuginoſa vero prorſus vitanda eſt: ſolutione, n. educit ſanguinem, & eſt ſicut venenum.

POSSE. Lanuginoſa ſanguinem educit excoriando. Aſpera vero, & eſt lupulus, educit de cholera citrina rem aliquam, & mundificat ſanguinẽ ab ea, & clarificat ipſum, & ſedat ipſius inflammationem. & affert ei iuuamentum magnum infuſio eius in aqua caſei. Et ſyrupus eius remouet icteritiam. Et o q̃ parum vtuntur medici noſtri tempore eius adminiſtratione cum ſit medicina bona. Et ipſa quidem & ſuccus eius cum ſauich hordei ſedat dolorem capitis calidum, & cõfert calefactioni ſtomachi & hepatis. & ſyrupus eius cõfert febribus cholericis & ſanguineis valde. Magna vero, ſolutione educit choleram aduſtam cum facilitate, & aperit oppilationes hepatis, & meſeraicarum. cõfert icteritiæ cum ſucco apij, & endiuiæ, aut cum aqua caſei. Confert hepatis apoſtemati calido extrinſeco, & proprie cum ſauich & oleo roſaceo, & aceto. & ſedat ſodã anti quam & proprie cum oleo roſaceo & aceto, aut chamæmelino. & ſuccus eius ex eis eſt quæ ſanãt vlcera in aure, & eſt ex medicinis pectoris & pulmonis, mundificans ea à ſuperfluitatibus, & confert aſthmati valde. & confert febribus longi temporis, & proprie febribus oppilationum, & eis quartum materia eſt cholera citrina. Ex radice vero ſagittalis fit emplaſtrum & oleo roſaceo, aut chamęmelino, & ſedat ſodam frigidam antiquã, & curat hemicraneam.

DOSIS. Potio decoctionis magnæ eſt circiter. ʒ. iiij. & infuſionis eius in aqua caſei potio, eſt circiter lib. i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Volubilis nomine quum plures plantæ veniant Arabibus medicis, Serapion tres ſpecies facit: primam vocat cuſſus & hanc triplicem eſſe ait, albam, nigrã, & cacus: ſecundam acſin: trtiam verò athin nominat. His autem, ſi quis hiſtoriam Serapionis conferat Dioſcoridi, per cuſſus hederam, quæ græcè κίσσος, intelliget: per acſin helxinẽ, per athin elatinen. eſt aũt Dioſc. hedera trium ſpecierum, alba, nigra, & helix: atq; hederæ ipſi helxine & elatine comparantur. Hæc quum de volubili ſcribat Serapion, Meſues noſter eiuſdem quidem hiſtoriam hoc in loco profitetur, ſed adeo tamen diuersè & difficilè rẽ tractat, vt quid ſibi velit paulo ſit difficilius explicatu. perpendamus tamẽ ipſi diligẽter ſingula, aliorum verò an bene ſenſerimus eſto iudicium. Sanè quum primam deſcribit volubilis ſpeciem quam funem arborum vocari ait; putat Manar. helxinen indicari. noſtra verò ſententia, eam quam ſimilacem lenẽ quidam putant intelligit, quam etiam volubilem maiorẽ & ipſe & pharmacopæi vocant, floribus albis, tubæ vt noſter codex habet, ſeu campanæ vt Siluius vertit, nõ diſſimilibus. Secunda ſpecies ipſa eſt helxine. ſimilax profectò lenis iam dicta ſi helxine ipſi conferatur, ſola magnitudine foliorum & florum, ac longitudine ab ea differt, vt merito illa maior, hæc minor volubilis appelletur. etſi autẽ nõnulli ſunt, qui primam illam ſpeciem, maiorem, ſecundam autem minorem helxinen vocant, Dioſcorides tamẽ neq; de duplici helxine vſquã meminit, neq; ſimilacem lenẽ, ſi modo volubilis maior ſimilax eſt lenis, helxinas eſſe ſpẽm putat, qui diuerſis vtraq; de re locis pertractat. Quod ſequitur, quum ait, {Et eſt alia habens folia ſubalbida lanuginoſa &c.} Hic Manar. clematida alij elatinen intelligi exiſtimant. Nos verò ſicuti ſecundam clematida exulceratoria eſſe vi præditam ſcimus, id quod innuit Meſuẽ de hac verba facere, ſcribentem quum de volubilium temperamento agit, lanuginoſam calidam eſſe in exceſſu, vlceratoriam & inciſiuam; ita quia neq; Dioſc. elatinen vlcerare ſcribit quãuis lanuginoſam dicat, neq; quid ſit elatine inter herbariæ peritiæ principes adhuc conſtat; propterea priori potius ſententiæ ſubſcriberemus, quãquam neq; id audemus pro certo aſſeuerare. Sequitur quum ait, {Et eſt habens folia aſpera &c.} Hæc quarta eſt ſpẽs, quã lupulum nuncupari dicit, omnibus nota, quãuis de hac alioqui vulgatiſſima planta neq; Græci, neq; Arabes vno fortaſſe Meſue excepto verba fecerint. Poſtremo loco ſcãmonium ſubiungit, de qua Dioſc. & alij. His ita conſtitutis, (vt ad ea accedamus in quibus accuſatur Meſues) ſubiungit, {Melior duarum ſpecierum eſt magna &c.} Sanè his verbis putant aliqui helxinem maiorem minori præponi. i. primam ſpeciem volubilis, ſecundæ: propter eaq; de ſcãmonea perperam verba interponi. Nobis verò præferre Meſues videtur inter volubilium ſpecies eas quæ magnæ ſunt, hoc eſt, non helxinem tãtùm (vt aiunt) maiorem, ſed & ſcãmoniam & lupulum, quæ & ſecunda & tertia volubili ſunt maiores. quare non temere, quum magnas volubiles paruis præferat, inter magnas ſcãmoniam quoq; cæteris præponit. Ait præterea {ſagittalis verò calida eſt &c.} Inſurgunt hic rurſum & inconſtantiæ Meſuen accuſant, quia ſequenti capite in tertio ordine calidorum ſcãmonium ponet, eius verò plantam ipſo acriorem faciet; contra tamen hoc in loco in ſecundo gradu aut cum Galeno in tertij principio plantam ipſam, eius verò lac in fine tertij reponi affirmat. eſſet autem planta ſi lacte ipſo acrior eſt, quarto ordine collocanda ſi modo hic ſibiipſi conſtat. Adde quòd iis verbis quæ ſubdit. {Et eius acrimonia non eſt in vehementia lacticinij maioris} præferens acrimoniam lacticinij maioris acredini ſcãmoniæ, quum nihil ſit aliud lacticinium maius quàm ſcãmonia, hanc ſe ipſa minus eſſe acrem aſſerit, atque adeo ſcribit planè repugnantia: ſicuti etiam quum ſubdit {Sed plus in lacte ipſius} iis aduerſatur quæ ſequenti capite dicet, vbi ſcammonium, hoc eſt, lac plantæ huius minus acre faciet quàm plantam ipſam, cuius rei cauſam referet in artificium quo dematur acrimonia. Verùm ad hæc, paucis. Fatetur profectò in hoc capite Meſues ſcãmoniæ ſuccum quod lac vocat, tertio ordine calidum eſſe & ſiccum, quod etiam in ſequenti capite: verùm plantam ipſam totam, quam hic calidam & ſiccam eſſe ait ſecũdo ordine, aut in tertij principio ex Galeno; nuſquam dicit eſſe ſucco ipſo calidiorem, ſed tantùm in ſequenti capite, condenſato ſcãmonio minorem

norem ineſſe acredinem ait quàm plantæ ipſi, cuius rei E
cauſam in artificium refert: nempe quòd igneæ, acriores,
& tenuiores eæ partes, quæ in recenti planta vigebant,
coctione & exſiccatione euaneſcant. Quòd ſi quis recen-
tem plantam, quia acrior eſt, ob id calidiorem eſſe oportere
contendat; dabo ego quidem lac recentis plantæ & acrius
& calidius eſſe condenſato ſucco; non tamen totã ipſam
plantam eſſe calidiorem, conceſſerim. Quo aũt pacto con
denſato ſcãmonio lac ſit calidius, quum tamen vtrũque in
tertio calidorũ ordine collocetur, non eſt difficile explicare.
nempe quia Meſues lac plantæ huius in fine tertij ordinis
ponit, ſi in medio eiuſdem tertij ſuccum ipſum condenſatũ
reponas, nõ errabis meo quidem iudicio; ſed acredinis illius
imminutæ differentiam aptè indicabis. Ita ergo ſedari põt
hæc controuerſia. Sed & quod ſecundo loco obiicitur, mo F
menti eſt pauci. neque.n. per lacticinium maius vnam,
(quod putant) ſcãmoniam, ſed primam quoq; eam ſcebrã,
ſpeciem intelligere ſolet, de qua poſtea. illam.n. tanta excel
lere acrimonia dicet hic author, vt viſcera vlceret. alioqui
certè, quando in deſcribenda ſcãmonia ad huius capitis ini-
tium, ipſam vocari ait dominum lacticiniorum, non ob
acredinem, ſed vel ob vſum dici exiſtimarim, quando ex
ſtirpibus lac ferentibus nulla alia tanto in medicina eſt
vſui vt ſcãmonium: vel quòd, vt Siluius ait, eſt hæc la-
ctis præter cæteras fœcunda. De lacte verò huius plantæ,
quod in ſequenti capite minùs eſſe acre quàm plantã ipſam
dicet, hic aũt maiorem ipſi acrimoniam ineſſe quàm in to-
ta planta aſſerit; ex iis quæ diximus, conſtat nullam eſſe
controuerſiam, quando de cõcreto lacte in ſequenti, in hoc
verò capite de virentis adhuc plantæ ſucco verba facit. G
non parum autem recentem à concreto ſucco intereſſe,
nullus arbitror eſt qui non intelligat. Sed hæc de propoſita
diſcordia ſint ſatis. Quod enim poſtmodum obiiciunt Me-
ſuæ, primùm quidem lupulum neq; temperatum, neq; pri-
mo ordine frigidum dici poſſe vt hic author putat, iis ver
bis {lupulus verò eſt æqualis &c.} argumento tum ex
effectibus quos in ceruiſia oſtendit, repit.n. in caput vim
inſtar & inebriat; tum ex odoris grauitate; tum ex la-
xandi facultate: deinceps verò quòd volubili quam ma-
gnam vocat, aperiendi venarum orificia vis aſcribi non
poſſit, vt hic aſcribit iis verbis {Magna aperit orificia
venarum} quum ipſiuſmet Meſuæ teſtimonio temperata
ſit, neq; ſenſus iudicio, inſignem vllam qualitatem præ ſe
ferat: hoc, inquam, ſcriptorem hunc leuiter perſtringit. H
fiunt profectò ex aſſumpto hyoſciamo, mandragora, opio,
effectus quales in ebriis: ea tamen inſigniter frigida eſſe
pauci ſunt qui non conſentiant. Ineſt etiam & hyoſciamo
& aliis multis quæ frigida ſunt, odoris maior quàm in lu-
pulo grauitas. Ac demum ſubducendi aluum vis ineſt mi
rabolanis, tamarindis, roſæ, violæ, quæ inter frigida me-
dicamenta reponuntur. Ita verò & de volubili magna ni
hil Meſuem vroet. neque enim aperiendi vim calori tan-
tum ipſe aſcripſerim, quantum etiam ſubſtantiæ tenui-
tati. alioqui etiam quis naturæ operum tam eſt intelligens,
qui huic educendi ſanguinem ex totius ſubſtantiæ proprie-
tate facultatem ineſſe negare auſit?

MANARDVS, De Volubili.

Volubilis ſpecies quatuor.

Inuenio apud Dioſcoridem Galenum Paulum cap. de Helxine, quæ videtur prima ſpecies hic poſita, apud nos frequens, ſicuti & ſecunda. Tertia, vt puto, eſt Clematides. Quartam ſpeciem videt Plin. lib. 21. c. 15. vocare Lupum. Legitur Lupi huius vel Lupuli nomen, tertio libro de locis affectis, qui liber vulgo de interioribus inſcribitur. ſed litera corrupta eſt, pro bato vel rubo, lupulum habens: ſicuti & lib. 4. Therapeutices, vt nouæ eius libri interpretationes manifeſtant. Græcorum vulgus Bryon nunc vocat, noſtri Luuertitium, quaſi lupum vertitium. Complexio & proprietas. Non id dixit Dioſcor. quod hic ei adſcribit, ſed de triplici ſcripſit Smilace, leni videlicet, aſpera, & hortulana. Item de duplici clematide, & ſcammonio, quę omnia ab hac ſe circũuoluendi proximis rebus proprietate dici Conuoluoli, vel volubiles poſſunt. Helxinẽ potam, vim habere ventris purgatiuam, tradit idem Dioſc. Lupulus eſt æqualis) Vires florum quas in ceruiſia oſtendunt, ſatis calidos & ſiccos atteſtantur, quibus rebus grauitas etiam odoris conſentit. Videant igitur medici, qui Lupulos tantopere commendant, cui fundamento innitantur.

Galeni locus lib. de interiorib' caſtigatur.

Lupuli flores calidi.

SCAMMONIA.

DE MEDICAMENTIS violenter & moleſte purgantibus iiſdemq; deleteriis.

De Scammonio. *Cap. I.*

SYL. Scãmonia proprie plãta, ſcammoniũ, liquor & ſuccus. Colophonium Plin. ex Miyſia, aſiæ Dioſc. laudatur.

Scammonium eſt medicamentorum purgantium maximum, vt purgatorij nomine ſimpliciter pronũciato, per antonomaſiã, ſcammonium intelligatur, vt ait Democr. Eſt autem lacteus ipſe ſuccus poſtremę volubilis, natæ in Antiochia, Armenia, regione Scenitarum, Arabia, Turchia. Plurima etiam apud nos naſcitur, ſed praua, loci (opinor) natura, & colendi modo, & arte cõficiendi. qbus tribus euadit hæc bona, alia mala. Fit autem multis modis. Primo, cum primum radix ſuper terram

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 167 sur 1089

terram extiterit, pars eius non euulſæ, quæ terræ ſuperemi
net, inciſa, ſuccum quẽdam gũmeum quotidie remittit qui
ſiccatus ſeruatur. Deinde radix omnino euulſa inciditur,
lacꝫ inde profluens ſiccatur vel ligne lento vel ſole, & in
offas quaſdam formatur, & obſignat. colore autem eſt ſub-
albo, vel vario. Poſtea taleolæ radicum tritæ exprimuntur,
& ſuccus, vt dixi, ſiccatur, ſigillo notatur. Nunc autem bo-
nitatis fides per ſigilla hæc periit. eſt autem hæc craſſa, ni-
gra, grauis. Sunt etiam qui ex foliis & caulibus tritis ſuccũ
extrahunt, & quo dixi modo ſiccant, coguntꝫ. ſed hic ex
nigro vireſcit, eſtꝫ odoris tetri. Præſtantiſsimum eſt An-
tiochenum, præcipue quod primum ſumma radice inciſa
exudat. reliqua hæc inferiora. viride peſſimum. Secundas
tenet Armenium. Noſtras vero, & quod ager Scenitarum
mittit, omnino prauum eſt, etiam quod primum profluit.

†Taurino glutini ſimillimum, ſplendens, nitidum, decorum,
rarum, fungoſum, tenuiſſimis fiſtulis, ſpõgioſum, Dioſc. Plin. quã
leuiſſ. cito liqueſcens, virus redolens. Plin. & lingua cũ diluitur, albe
ſcens, ſed linguã non vrens, quod tithymali ſucco adulteratũ facit.

Secundum Prienenſe. aliis.

†Sit autem clarum gũmi modo, aut ſubalbum, aut va-
rium, præcipue qd primum effluxit. Idem fractum, ſaliuæ
aut aquæ attractu la ſceſcit. Sit p̃terea tenerum, & friabile,
pulueratuꝫ facile, leui põdere, odoris ꝑpriꝭ, ſed boni, non
tetri. à qbus notis quanto magis recedit ſcãmonium, tanto
eſt deterius. Viginti annos ſeruatur. ſed quo antiquius, eo
imbecillius. Calidum eſt ac ſiccum ordine tertio, acre, mi-
nus tñ q̃ planta ipſa, acrimonia, opinor, parte p̃ artem fra-
cta, & obtuſa. Eſt etiam amarum. Incidit, terget, purgat,
bilem flauam ex ſanguine attrahendo etiam á remotiſſimis
partibus, tanta eius eſt ceu furioſi vehemẽtia. Cor, ventri-
culum, hepar, inteſtina lædit, reliquaꝫ viſcera conturbat.
ventriculum ſubuertit, appetentiam deiicit, nauſeã mouet,
ſitim excitat. Ex ſcãmonio autẽ myrrha, coſto, croco, om-
phacio, opio pauco, cum vino auſtero fiãt trochiſci 3. vnius
põdere. quibus ex vitello oui & aceto forti ſolutis, & illitis
fronti quidem ac tẽporibus, cephalalgia frigida vetus, &
hemicrania ſolutu contumax ſanatur: denti vero, eius do-
lor & roſio ceſſat: ſtrumis aũt, præſertim cum ſucco apĩ
vel dauci, eas diſcutit: occipiti deniqꝫ cum ſucco ſiſymbrĩ
& aceto caron, & lethargum magnopere iuuat, ſi opĩ loco
habuerint caſtorium. ſcãmonium item cum lana ſubditũ
menſes mouet, & abortum facit. ſcorpionis ictum cũ ſucco
menthæ aut vino illitum ſanat. Non ſumendum igiẽ calidis
& ſiccis naturis, & febricitare paratis. Sumpto aũt eo, fri-
gus, æſtus, fructus p̃ſertim frigidi, aqua frigidior, ſomnus
longior, exercitatio, ira [& cæteri vehementes animi affe-
ctus] vitentur. Noſtris corporibus valde noxium eſt ſcã-
monium, ꝙ flatu mordaci ventriculum ſubuertit ad nau-
ſeam, & moleſte turbat. id quod ne contingat, coquitur in
pomo, præſertim cum dauco, galanga, ſemine apĩ, fœnicu
li, & ſimilibus. iis. n. coquitur vapor eius flatulentus, ſer-
ransꝫ & mordens diſſipatur, & noxæ præterea eius aliæ
miteſcunt. Deinde ꝙ calore vehementi corpus accendit, &
febres in eo, ſi ad eas eſt paratum, accendit, ſitimꝫ inexple
tam. ea autem noxa tollitur miſtis coquendo refrigeranti-
bus, & acrimoniam eius flãmeamꝫ caliditatem frangenti-
bus, muccagine pſyllĩ, ſucco & carne prunorum, ſucco &
aqua roſarum, & violarum recentium, cydoniorum aci-
dodulcium, rhois, ſpodio, oleo quoque roſato, aut violato,
ante coctionem eadem ratione inuoluendo. Tertio loco ve
hemẽter attrahendo venarum ora immodice dilatat, vnde
fluxus ventris fere fit immoderatior quod incõmodum vi-
tamus mixtim coquendo, quæ partiũ harum vires tuẽtur,
& laxam ſubſtantiam cogendo roborant, qualia ſunt ſty-
ptica: quæ præterea ſcãmonĩ acrimoniam ſuperficiariam
tollunt, tenuitatem & penetrandi facultatem reprimunt,
vt maſtiche, ſuccus & caro cydoniorum, cydonium ipſum,
myrobalani citreæ, aloe. Quarto dolores punctorios vi-
ſceribus rodendo adfert, ac inteſtinis rodendo excoria-
tis, dyſenteriam vel tineſmum excitat. hæc ne fiant, me-
dicamenta illi miſcemus, quæ tũ cito ac clementer ipſum
velut furioſum deturbent, & corpore expellant, tum vir-
tutem eius ſerrantem & acrem obtundant. prioris gene-
ris ſunt lubricantia, vt muccago pſyllĩ, caro prunorum:
adſtringentia, vt maſtiche, cydonia poſt ipſum ſumpta,
præſertim vbi iam purgare cœpit ipſum, id celeriter de-
ſcendere ac egredi compellunt. aqua quoque calida pota
aliquandiu poſt ipſum ſumptum, furioſam eius vehemen-
tiam frangit. idem pſyllĩ muccago cum aqua calente ex-
tracta, cum oleo roſato ſumpta horis quatuor vel quinque
poſt ſcammonium, efficaciſſime præſtat, Ruſo authore,
addito horis poſt duabus myrobalanorum infuſo, hæ enim
ipſum citò deturbant. ſecundi generis ſunt humida, pin-
guia, & lenta, vt tragacanthũ, bdellium, oleum roſatum,
& amygdalinum, & ſimilia. Poſtremo ſubſtantiæ ſuæ to-
tius proprietate lædit cor, ventriculum, hepar, facultа-
tum quarundam nos gubernantium ceu fontes quoſdam.
quibus noxis per quædam proprietate & facultate con-
traria reſiſtimus. quæ incommoda cum ſint maxima, iis
accurate reſiſtimus, miſcendo quæ medicamenti actionẽ
efficiunt tutiorem, & partes dictas facultatesꝫ in his ſitas
roborant, qualia ſunt medicamenta cardiaca, ſtomachi-
ca, hepatica, tam calida, quàm frigida. In hanc quoque
rem commodat non parum eius per artem præparatio,
quæ Ruſo ſic perficitur. Scammonium oleo violato, aut
roſato, aut amygdalarum dulcium toto prope die inuol-
uit, identidem reuoluendo: poſtea tritum inuoluit infuſo
myrobalanorum citrearum ex ſucco cydoniorum facto,
donecꝫ ſiccetur, in ſcutellam reuoluit, tunc in malo cy-
donio coquit, formatꝫ trochiſcos quarta parte drachmæ
vnius graues, quorum ſinguli citra moleſtiam purgant.
Vel ſeminis apĩ, fœniculi, dauci, ana drachmæ duæ ſucco
cydoniorum igni lento incoquuntur, & colant. Hocꝫ ſuc-
co ſcammonium, vt dictum prius eſt, inuoluitur, & ſic-
catur. Poſt in malo cydonio cum myrobalanorum citrea-
rum prope dimidio coquitur eidem Ruſo, non ſolum mi-
nuenti, ſed etiam augenti, vel mutanti vires ſcammonĩ
pro ſcopis variis, ſi affectus poſtulat, & res patitur. Gale-
nus autem mannæ ſextuplo, & ſucci roſarum triplo, ſcam-
monium in malo cydonio probe coctum miſcuit, quo pa-
randi modo multa eius nocumenta ſuſtulit, interdũ muc-
caginem pſyllĩ, aliquando cardiaca, aliquando alia, pro
variis ſcopis. Hamech vero ex ſcammonĩ parte vna, fo-
liorum violarum partibus duabus, glycyrrhizæ parte di-
midia oleo roſato inuolutis, format trochiſcos drachmæ
vnius pondere, é quibus vnum exhibet. Humain quoque
ſcammonium in oleo amygdalino cum pauco maſtiche diſ
ſolutum in ſole biduo agitat, oleum paulatim & ſæpe af-
fundendo: deinde in aqua roſarum, in qua bdellium fuit
diſſolutum, biduo ſimiliter agitat, & ſiccat, poſt in malo
cydonio coquit, & cum tertia parte myrobalanorum citri
narum, format trochiſcos. Dantur hi drach. dimidia. Pau-
lus autem zingiber, piper longum, aniſum ſcãmonio mi-
ſcens, coquendo in pomo acido, vel auſtero, innocentius
efficit. Nos autem fruſta ſcammonĩ amygdalis purgatis,
& tritis inuoluta, foliis quoque quibuſdam tegimus, &
ſub cinere calido coquimus, amygdalis deinde abiectis,
ſcammonium in aqua cydoniorum acidorum (cui ſpica,
aniſum, & alia quædam tum aromata, tum ſemina odo-
rata fuerint incocta) diſſoluimus: poſt ſiccamus, & cum
maſtiche, & bdellio decoquimus in cydonio, vel pomo au-
ſtero maza circundato. Deinde trochiſchos cum æquali
portione rhois & quarta parte ſpodĩ formamus vt prio-
res, longe optimos, pondere ſcripturi vnius. Dantur ſin-
guli, & purgant innoxie. Idem ſcammonium poſtquam
oleo roſato, aut amygdalino eſt inuolutum, cum octupla
miua, & pauca ſpica in pomo etiam coquimus. Aloe item
ſcãmonĩ violentiam frangit. & myrobalani p̃ter cætera.
Coctum etiam in ſucco portulacæ, vel muccaginis ſeminis
eius, noxas multas exuit. Coquatur autem clementi calo-
re: nam calor repentinus malignitatem eius auget, & pa-
rum diu teratur, quia trituram longiorem non ſuſtinet.
Datur per ſe à granis v. ad xĩ.

Syluĩ annot.

Omnis li-
quor & ſuc
cus plantæ
eſt valẽtior.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 168 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Vltra duodecim grana & etiam ſcriptulum, ſine noxa quidam dederunt. obolis duobus, aluum ſoluit Dioſc. interdum tribus, etiam duobus hellebori obolis, & drach.j. aloes, cum largius purgandum, aut ipſius per ſe drach.j.

CAPITVLA MEDICINARVM laborioſe ſoluentium, in quibus eſt venenoſitas.

De Scammonea. Cap. 1.

ANT. Scammonea eſt ſolutiuum magnum. & dixit Democr. q̄ eſt ſolutiuū antonomaſtice, & quod eſt genus ſolutiuorum, & generalius ſuper omnia ſolutiua. Fit aūt ſcammonea ex ſucco cuiuſdam ſpeciei volubilis, † cuius folia ſunt ad modum ſagittæ F alatæ. Naſcitur aūt in Antiochia & Armenia, & Coraſceni, & in partibus Arabiæ, & Turchiæ, & plurimum naſcitur in terra noſtra, & eſt mala. & credo q̄ diſpoſitio loci, & modus culturæ, & ars in faciēdo auxiliāt vt bona fiat bona, & mala fiat mala. Modi autē operationis eius ſunt quatuor. † Primus eſt cum manifeſtatur radix ipſius à terra præterquam euellatur, & fiunt inciſiones in eo quod apparet ex ea ſuper terram: & inuenitur q̄ egreditur de eo poſt diem & diem res ſicut gummi, & dimittitur exiccari, & conſeruatur. Secundus eſt vt extirpentur poſt illud totaliter radices, & incidantur, & colligitur lacrearum fluens, & decoquitur cum facilitate vel exiccatur ſoli, & fiunt inde formæ & ſigillantur, & huiuſmodi ſcāmoneæ color eſt ſubalbidus aut varius. Tertius eſt. Terūtur adhuc rādices poſt illud & extrahitur ſuccus, & fit ſicut diximus de decoctione & alīs, & ſigillatur aliquo ſigillo. Nunc aūt fides ſigillorum perīt, & hæc ſcammonea eſt craſſa, & nigra, & ponderoſa. Quartus eſt. Teruntur folia eius & ſtipites, & extrahi G tur ab eis ſuccus, & fit ſimiliter. & hæc eſt ſcāmonea nigra, attinens viriditati, & eſt grauis odoris.

ELECTIO. † Melior eſt Antiochena, & Armena eſt poſt hanc. † Quæ vero fit in partibus noſtris, & Coraſceni, eſt mala prorſus. & melior adhuc, quæ eſt primæ formæ. & quæ eſt ſecundæ, eſt poſt iſtā. & aliæ ſunt malæ, & deterior eſt viridis. Adhuc autem qui laudauerunt ſcammoneā, in v. proprietatibus laudauerunt eam. Prima eſt, vt ſit in colore clara ſicut gemma, & proprie ſpecies eius prima, aut ſub albida aut varia. Secūda, vt ſi tangatur confractū eius aqua vel ſaliua, fiat ſicut lac. Tertia vt ſit tenera, multæ facilitatis ad frangendum, & puluerizandum. Quarta vt ſit pondere leuis. Quinta vt ſit boni odoris proprīj non grauis. Remota ve o ab his proprietatibus non eſt bona. Conſeruatur quoque per annos xx. ſed quanto antiquior, tanto debilior.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ cōplexionis eſt in tertio gradu, & ſiccæ ad ipſum. & eſt in ea de acuitate minus quām in planta ſua, & credo q̄ ars in H faciendo ipſam frangit in ea de acuitate aliquid. & in ipſa quidem eſt amaritudo. & ipſa quidem eſt abſterſiua, reſolutiua, inciſiua cum attractione multa, cuius attractio extenditur vſque ad remota multum.

RECTIFICATIO. † Quinque ſunt ei familiaria, quę in corporibus imprimunt magnitudinem nocumētorum. Eſt enim in ea ventoſitas mordicatiua in ſtomacho, faciens ſubuerſionem nauſeam & turbationem laborioſam. Secundū eſt qm̄ inſunt in ea caliditas & acuitas habiles inflammari, & propter quod eſt facile faciēs cadere in febrē, & ſitim: & proprie quando inuenit patientem præparatū. Tertium eſt quoniam fit per ipſam attractio vehemens, & vehemens dilatatio orificiorum venarum, quare facit cadere in immoderatos fluxus. Quartum eſt, qm̄ in ea eſt ſerroſitas operans ad excoriationem viſcerū, quare generat dolores acutos pungitiuos, & facit cadere in dyſenteriā, & teneſmum. Quintum eſt proprietas & operatio ſua, à quibus E fit impreſsio nocumenti in membra quæ ſunt mineræ virtutum, quæ ſunt ſicut cor, & hepar, & ſtomachus, & ſimilia eis. Auxiliamur vero eis cum rebus cum quibus proprietate & virtute nocumenta tolluntur, ſicut. v. g. Obuiamus ei qđ diximus primo adiuuando, vt reſoluatur vapor eius turbidus & mordicatiuus faciens ſubuerſionem & laborē. Et ad hoc auxiliatur nobis decoctio eius in pomo. digerit enim, maturat, & reſoluit, & excludit vapores eius & aufert ſerroſitatem eius. Et miſcere in decoctione ipſius quæ ventoſitates reſoluunt, & carminant & adiuuant ad illud, ſicut daucus proprie, & galanga, & ſemen fœniculi, & apīj, & ſimilia. Et dico q̄ decoctio eſt generalior p̄paratio eius auferens plura ex nocumentis quæ diximus. Et obuiamus ei quod diximus in ſecundo, miſcendo ei in decoctione aliquid virtutis refrigeratiuum: & operando, vt frāgatur acumen & inflammatio eius. Et ad hoc auxiliatur nobis coctio cum eis quæ extinguunt & leniunt, ſicut eſt mucilago pſyllīj, & aqua, & carnes prunorū, & ſuccus roſarum, & aqua violarum, & violæ recentes. Et inuoluere ipſam ante decoctionem eius in oleo roſato aut violato aufert hoc nocumentum ab ea. Et ſuccus citoniorum muzorum, & ſumach, & ſpodium ſimiliter. Et obuiamus ei quod diximus tertio, miſcendo ei in decoctione quæ adiuuant virtutes membrorū, & auxiliantur in aggregatione & corroboratione partium laxarum. Ad hoc autem auxiliantur nobis maxime res ſtipticitatem habentes, & omnia quæ auferunt ſuperficiē acuminis eius, & reprimunt ſubtilitatem & virtutem penetrationis ipſius, ſicut eſt maſtix & citoniī, & ſuccus eius. Sunt enim rectificatiuū bonum. Myrobalani quoq̄ citrini ſunt mirabiles in hac intentione & aloe ſimiliter. Et obuiamus ei quod diximus quarto miſcendo cum ea q̄ aggregāt duas intentiones. Prima eſt acqrere ei facilem egreſſum, & hoc cum rebus cito expellentib⁹ audaciam eius, & facientibus eam deſcendere. ad hoc aūt auxiliatur ei adminiſtratio eius cum rebus lubricantibus ſicut eſt mucilago pſyllīj & carnes prunorum. & ſciuiſti q̄ cōpreſſiua ſicut citonia & maſtix ſumpta poſt medicinam & proprie poſtq̄ incepit educere, feſtinam faciunt eius egreſſionem. & ſciuiſti q̄ aqua calida poſt medicinam trāſmittit audaciam eius, debilitat virtutem ipſius. & dixit Rufus. & q̄ ſumpſit ſcammoneam de melioribus rebus eſt ad expellendum audaciam eius vt poſt quatuor vel quinque horas poſtq̄ ſumpſit eam pſylliī conquaſſatum cum aqua tepida & oleo roſato ſumat: poſt duas horas, infuſionem myrobalanorum ei tribue. ſic. n. nō timentur nocumenta eius. Secunda eſt reprimere ei virtutē ſerroſitatis, & acuitatis, & hoc faciemus cum auxilio rerū humidarum & vnctuoſarum ſicut eſt tragacanthū & bdellium & oleum roſatum & amygdalinum, & ſimilia. & obuiamus ei quod diximus in quinto quod eſt theſaurus totius operationis, & illud eſt acqrere ei bonitatem cum medicinis membra & virtutes, quarum ſunt domicilia, confortantibus. & ad hoc auxiliantur nobis medicinæ cordiales, calidæ & frigidæ, & medicinæ ſtomatichæ & hepaticę. & auxiliantur etiam ars & p̄parationum modi ſicut iam diximus. Modus rectificationis eius ſm q̄ narrauit Rufus. Decoquatur ſcāmonea in citonio poſt inuolutionem eius & reuolutionem eius fere p diem vnum cum oleo violato aut roſ. aut amygdalino, & poſt illud terāt faciliter & voluatur, & reſoluatur in ſcutella vitrea vſq̄ dum ſiccetur cū infuſione myrobalanorum citrinorum facta in ſucco citoniorum, tunc fac trochiſcos ex ea quartę. ʒ. i. & fit doſis eius trochiſcus vnus. ſolutionē. n. facit ſine moleſtia. Modus aūt alius ſm eundem ſatis bonus. Decoquatur ſcammonea ſm priorem doctrinam, & adiunge ei myrobalanos citrinos ſupra tertiam partem eius. Deinde accipe ſeminis apīj, fœniculi, dauci, ana. ʒ. ij. decoque cum ſucco cytoniorum cum facilitate, & cola, & vtere inuolutione, & exiccatione ſicut de huiuſmodi, pxime diximus. Inquit Rufus. Sit tua intentio addere minuere, & mutare ſm q̄ exigit diſpoſitio, & reſpatiſ. Inquit Galen. Miſcui ſcāmoneam cū ſexcuplo ipſius mānæ & triplo eius ſucci roſati poſt bonitatem coctionis eius in pomo, & inueni ex modis præparationis ipſius hūc modum

modum ſatis laudabiliter emẽdantem plura ex nocumẽtis quæ timentur per ipſam, & aliquando miſcui cum eis ſexcuplum ipſius glutini pſyllĩ, & feci bonũ, & aliqñ miſcui medicinas cordiales, & aliqñ miſcui alias, ſicut res exigebat. Inquit Hamech. Accipe duplum eius, foliorum violarum medium ponderis ipſius liquiritiæ, inuolue oleo roſaceo & fac trochiſcos. 3. i. & ſit doſis. i. Inquit Humain. diſſoluatur in oleo amygdalino cum pauco maſtice, & p diem & diem agitetur in ſole cũ adminiſtratione paulatim olei ſicut oportet, & poſt hoc etiam agitetur p diem & diem cũ aqua roſata, in qua fuerit reſolutum bdellium, deinde exiccetur. deinde coquatur in citonio. Poſt hoc cum tertia eius parte myrobalanorum citrinorum fiant trochiſci, & ſit doſis. 3. 5. Inquit Paulus, zingiber & piper longum, & aniſum admixta decoctioni ipſius & proprie in pomo acetoſo aut pontico remouẽt nocumenta ipſius. Modus rectificationis eius ex intentione noſtra. Decoquant fruſta eius intra amygdalas tritas multas poſt purgationem eorum intra folia, ſepeliendo ea in cinere calido: & poſt diẽ adiectionis amygdalarum diſſoluatur in aqua citoniorum acetoſorum, in qua bullierint ſpica aniſum & aliqua ex ſpẽbus & ſeminibus redolentibus, & exiccent. Deinde cum pauco maſtice & bdellio decoquat in citonio aut pomo inuoluto ſ maſſa. Deinde fiãt trochiſci tertiæ. 3. i. & ſit doſis. i. operatur. n. ſine nocumẽto. Modus aũt præparationis prædictæ. Miſceatur tantum quantũ ipſa eſt de ſumach: & quarta ponderis eius ſpodĩ, & fiant inde trochiſci ſicut priores: ſunt. n. vltimi. Et ſi diſſoluatur ſcãmonea in octuplo eius miuæ, & pauca ſpica poſt inuolutionẽ eius in oleo roſato aut amygdalino & decoquatur cum facilitate, emendatur à ſua malitia. Et ſciuiſti quòd aloe frangit malitiam eius & myrobalani magnificant eam. Et decoctio eius in ſucco portulacæ aut in aqua ſeminis ipſius aufert plura ex nocumentis eius. Et medicinæ cordiales & ſtomaticæ calidæ aut frigidæ ſm p res exigit, frangunt malitiam eius. Et oportet vt fiat eius decoctio cum facilitate. impetuoſitas enim in decoctione addit ei ad malitiam. Et ipſa quidem ſicut ſciuiſti, de triturationе modicum ſuſtinet, quapropter oportet p in eius contritione non nimium inſiſtatur. ex rebus autem facientibus facilem & velocem ipſius egreſſum à corpore, ſunt citonia quando in confectionibus & electariis ſimul miſcentur, & ſimiliter myrobalani, ipſi enim ſunt ex cito eam deponentibus, & ſimiliter ſi ſuper eam poſt ſpacium bibatur. Et ſciuiſti p aqua calida expellit audaciam eius & alia ſimiliter, ſicut diximus in canone.

POSSE. † Solutione educit choleram cum fortitudine & attrahit eam à ſanguine & venis vehemẽter, & eius operatio eſt ſicut operatio furioſi. Et eſt ipſa inimica cordi, & ſtomacho, & hepati, & inteſtinis. Et eſt ex facientibus nauſeam, & conturbantibus viſcera & ex ſubuertentibus ea. Et facit ſitim, & deiicit appetitum cibi. Et ex ea & myrrha, & coſto, & croco, & ſucco agreſtæ, & pauco opio fiunt trochiſci cum vino pontico, & proprie aur. i. & fit linimentum ex vno eorum ſuper frontem & tempora comprimendo. & proprie cum vitello oui & aceto forti ſanat ſodam frigidam antiquam, & hemicraneam difficilem. & ſi linitur ſuper dentem, remouetur dolor eius & corroſio. & ſi ſuper ſcrophulas, & proprie cum ſucco apĩ aut dauci delet eas. Et fit linimentum cum vno eorum cum ſucco ſiſimbrĩ & aceto, ſed loco apĩ ponatur caſtoreum, & liniatur in poſteriori parte capitis, eſt magni iuuamenti ad ſubeth, & lithargiam. Et quando ſcammonea ſupponitur eũ lana, educit menſtrua, & facit aborſum. Et ipſa quidem ſola curat ſcorpionum morſus, & proprie deſuper linita cũ ſucco menthæ, aut cum vino. † Vitet autem eius acceptionem qui calidæ & ſiccæ complexionis eſt & naturæ, aut paratus cadere in febres. Is autem qui ſumit ipſam timeat frigus & æſtum, & abhorreat fructus & proprie frigidos, & aquam veri frigoris, & ſomnum prolixum ſupra eam, & exercitium, & ſuperbiam animi. Conſeruatur autem ſcammonea per annos xĩ.

DOSIS eius eſt à v. granis vſq; ad xĩ.

A ANNOT. IO. COSTÆ.

In Scammonia deſcribenda, quàm temere diſcrepare à Dioſcoride Meſuẽ nõnulli clament, integrum relinquimus vt alij videant collata delineatione ab hoc quidem in ſuperiori capite de volubili, à Dioſc. verò lib. 4. tradita. nos. n. hunc neuum non videmus. Cap. 52. *At verò ſcãmonium, conden ſatus. ſ. ex ſcãmonia ſuccus, noſtro tempore non eas habet notas quas in optimo deſiderant Dioſc. & Meſues, ob id, arbitror, quòd non eo pacto extrahatur, quo alias, id quod docet & Dioſc. lib. 4. & Plin. lib. 26. nat. hiſt. qui primus eſt à Meſue aſſignatus modus. ex radice profectò non euulſa ſed inciſa ſeu excauata tantùm, quis tantam colligi ſcãmonij copiam putet, quanta quotidie ad nos affertur? Credendum eſt, non ab excauata, ſed euulſa diſſectaque, vel expreſſa radice, aut etiam folijs & ſtipitibus contuſis,* Cap. 52. Cap. 48. B *qui tres modi deſcribuntur à Meſue noſtro, ſuccum nullo delectu, nulla adhibita diligentia exprimi quæſtus gratia à barbaris hominibus, qui, quum ipſi medicamentis ferè nõ vtantur, & nos etiam ob diuerſam religionem exoſos habeant, impura & adulterata omnia obtrudunt. Mirandum ergo non erit, ſi ſcãmonium Meſues ad duodecim tantùm grana exhibeat adulterij non neſcius, ac ſi nunc vix ſcripuli vnius pondere aſſumptum in magna adducat diſcrimina, quum tamen drachmam vnam Dioſcorides; Aetius, Paulus, Actuarius, Plinius, quaternos obolos, hoc eſt ſcriptulos duos exhibuerint. Sanè de ſcammonij electione, caſtigatione, & vſu, quàm accuratè ſcripſerit hic author, quanto medicis vſui eſſe poſſint quæ hic tradit, non eſt vt ipſe fuſius proſequar; ſunt tamen & in his* C *aliqua, quæ non omnibus ſatisfaciant. Nãque primùm, quum de huius temperamento agit, ſcãmonio minus acrimoniæ ineſſe ait quàm plantæ ipſi: eius tamen contrarium in antecedenti capite ſcripſit de volubili. Quum etiam de huius caſtigatione tractat, ſcribens in hæc verba {Inquit Gal. miſcui ſcãmoneam cum ſexcuplo ipſius mãnæ &c.} Galeno id aſcribit quod nuſquam in eius libris legere eſt. cui etiam mãna cognita non fuit. Prohibet etiã quando ait, {in eius contritione non nimium inſiſtatur} ſcãmonium multum teri. quæ tamen res ſuſpecta eſt, & non deſunt qui aliter ſentiant. Adde, quòd vbi de ſolutione agit, ſcãmonium ad vnam expurgandam bilem commendat: Dioſcorides tamẽ etiam pituitam educi putat; & (quod quis maxime admiretur) Trallianus lib. 12. cap. 6. de tertiana* D *notha verba faciens, hoc medicamentum in cotoneis malis paratum pituitã potius quàm bilem euacuare teſtatur. Aetius verò & Paulus quum inſtar ellebori purgare ſcribant, trahi etiam bilem atram affirmant. Hæc ferè ſunt quæ Meſuæ hic obiiciuntur, & momenti eſſe alicuius quiſpiam exiſtimarit. momenti tamen ſunt pauci. Primùm nãque, quod de acrimonia obiicitur, in præced. capite ſatis reſellimus. Quod item ſecundo loco affertur, parum admodum refert, & in ſuperioribus, vbi de mãna agitur, abunbe ſatisfactum putamus. De tritura autem, ſi ea in medium reuocemus quæ & Auic. 2. Can. tr. 1. & ipſemet* Cap. 5. *Meſues lib. Can. vniuerſ. cap. de tritura medicamẽtorum animaduertunt, facile cõſtabit hunc non errare. Ait ſanè Auic. {Et ex medicinis ſunt quædam, quarum virtus*

propter

propter contritionem deſtruitur ſicut ſcammonea: quare oportet vt vltima facilitate conteratur, ne ex contritione caliditas eam conſequatur corrumpens eius virtutem.}
Ita & Meſues de tritura medicamentorum verba faciẽs, ſcãmonium Anthiochenum.i.probatiſſimum, quia debilis ſit texturæ & virtutis cito exhalabilis nõ multa aut egere trituratione: contra autem craſſum ſcãmonium & cætera craſſa medicamenta tanto largiore tritura indigere quãto craſſiori ipſamet ſubſtantia conſtant. Hæc certe tam euidens & manifeſta nobis ratio videtur, vt Meſuæ & Auic.cõſilium laudandum, non improbandum putemus: quid aũt Manardum deſciſcere ab his coegerit, non videamus. At, dicet quiſpiam niſi tenuiſſimum reddatur ſcãmonium, fore vt craſſæ aliquæ illius portiones ventriculi & inteſtinorum villis adhæreant & exulcerent colocynthidis more. Nobis verò diuerſa in his ratio videtur. colocynthis profectò ea eſt ſubſtantia prædita, quæ humore aliquo perfuſa intumeſcat, quare & partes quibus adhæret, in tumorem facile adducat, & exulceret, vt Meſ.lib.Can. vniuerſ. loco antea citato, monet. at ſcãmonium cuius lactea ſubſtantia eſt, humoris alicuius affluxu friatur potius & diſſoluitur. Illud tamen etiam dixerim authorem noſtrũ, quãuis nõ eſſe nimium inſiſtendum in ſcãmonij tritura velit, non tamen id prohibere vt in tenuem exactè puluerem ducatur: ſed agi potius id iubet, (vt Auic. verbis vtar) cum vltima facilitate. ſunt certe, quæ in terendo violẽtia egeant, vt quæ viſcida ſubſtantia conſtant: alia verò facillime leuibus q; ac paucis ictibus in puluerem redigũtur, quæ tenuia & friabilia ſunt. tale autem ſcãmonium eſt, quod eas habet notas, quæ à Meſue deſcribuntur. Igitur teri ipſum exactiſſime nihil obſtet: verum id diligenti dexteritate, leuique ac minime violenta manuum pulſione agendum, vt imperiti ſæpe aromatarij faciunt. Sed de hac re ſatis. De purgatione verò, quod vltimo loco obiicitur, parum vrget. eſto.n. quòd etiam pituitæ atq; atræ bilis aliquid ſcãmonium alliciat, maxime tamen bilem trahit, pituitam verò non niſi tenuem & paucam, ac forte eam quæ ad inteſtina tantum reſidet. alioqui certe, ſi pituitam ex vniuerſo corpore allicere Dioſc. velit, ſi etiam Trallianus non eius potius interpres (quod maxime ſuſpicor) ducendæ pituitæ quàm bili magis aptum ſcãmonium putet: neq; vllum ipſe alium video qui illis ſubſcribat, neq; experimento fortaſſe licet obſeruare. De Aetio verò & Paulo ſi exuſtam trahi bilem hoc medicamẽto intelligant; nihil à Meſue diuerſum ſentiunt, ad bilem generatim id medicamentum proponente. de frigida verò & craſſa ſanguinis fæce.i.melancholia, noua eſſet & nondum forte aliis medicis perſpecta obſeruatio.

MANARDVS, De Scammonio.

Scammonia ꝓprie dicitur ipſa planta, Scammonium ſuccus, vtrunque tamen Scãmonium quandoq; vocatur: & quia cæteris præſtat id quod in Colophone gignitur, ideo & Colophoniũ nominatur. CVIVS folia ſunt ad modum ſagittę alatę.) Helxinę ſimilia, inquit Dioſcorides, vel Hederæ molliora, trianguli figura, flores albi, rotundi, concaui forma calathi. PRIMVS eſt cum manifeſtatur radix.) Clarius Dioſcor. reſecatur caput à radice, radixq; ipſa ita fit concaua, vt ſuccum colligere confluentem poſſit: quidam terram circũfodiunt, nucisq; iuglandis foliis obtecta fouea, ſuccum effundunt: hunc autem ſecundum modum, prętermiſit Meſue. ELECTIO, melior eſt Antiochena.) Id quod ex Myſia Aſiæ, præponit Dioſcorides, Colophoniũ Plin. & poſt ipſum Priẽnenſe. QVAE vero fit in partibus noſtris, & Coraſceni, eſt mala.) Syriacum & Iudaicum peſſimum eſſe, dicit Dioſcorides, denſum exiſtẽs & graue. Clara ſicut Gũmi.) Dioſcorides & Plin. taurino glutini q̃ ſimillimum, ſplendens, nitidum, decorum, ratũ, fungoſum, tenuiſſimis fiſtulis, ſpongioſum. Sit pondere leuis.) Plinius q̃ leuiſſimum. Tenera.) Cito liqueſcens, ait Plin. Boni odoris proprij.) Virus redolens, inquit Plin. Si tangitur confractum eius aqua vel ſaliua.) Plinius lingua, & cum diluitur, albeſcens. Dioſc. huic indicio docet non fidendum, qm̃ mixto Tithymalli ſucco, idẽ fit: attendendũ aliis indiciis, & ne linguã deurat. Quinque ſunt ei familiaria, q̃ in corporibus imprimunt magnitudinem nocumentorũ.) Nocere ſtomacho plus q̃ omnia purgatoria medicamina dixit Pau. miſceq; ei ſal aut piper, aut zingiber, aut rem aliam q̃ ſit bona ſtomacho: format etiam inde catapotia cum melle. Inquit Gal. miſcui cum ſexcuplo ipſius Mãnæ.) Neſcio vbi hoc dixerit Gal. Illud autem ſcio, ꝙ Mãna apud eum Thuris tenuiorem puluſculũ ſignificat, non rem Sacchato noſtro dulcore & colore ſimilem, q̃ nunc paſſim Mãna vocatur, & à Meſue intelligitur. In eius contritione non nimium inſiſtatur.) Contrarium nõnulli ſentiunt: quod verius eſſe, alio loco eſt demõſtratũ. SOLVTIONE educit cholerã.) Dioſcorides addit & phlegma. Paulus, purgat vt Elleborum, & magis bilem. VITET eius acceptionem, q̃ calidæ & ſiccæ complexionis eſt) Docet Pau. dãdum his qui boni ſunt ſtomachi, febre carent. Doſis à v. granis ad xij.) Dioſcorides dare drachmam integram nõ veretur: ſufficere tñ ad ſoluendam aluum dicit duos obolos. Si verò placeat abundantius purgari, tribus obolis addi debere duos Ellebori obolos, & Aloes drachmam. Paulus dat obolos quatuor. Ego licet nunquam ſim auſus tantum dare, duodecim tamen grana tranſcendere non ſum veritus, ſcioq; quoſdam ſcrupulum integrum hauſiſſe ſine noxa.

Tuto tra ſcammon plus q̃ du decim gr na.

TVRBITH.

De Turbith. *Cap. 2.*

TVrbith radix eſt herbæ lactariæ, folia ferulæ, ſed minora habentis. Eſt aũt turbith quoddam hortenſe, alterum ſylueſtre, & in his magnum & paruum, & album, flauum, nigrum. In locis ſiccioribus, quia lacte eſt craſſiore, gummo-

SYL. Hęc Serap etiam ſuc turbith tr buit.

gummoſius euadit, & melius. Laudatur.n.gummoſum, album, vacuum, arundinoſum, cortice cinericio & plano, recens mediocriter, fractu facile: non gūmoſum autem imbecillum eſt, ac ventrem cōturbat. malum quoq; eſt flauum & nigrū, craſſum & gracile, cortice criſpo, & dum frāgitur intus ceu neruoſo, quod eſt ſylueſtre. Recens etiam minus viſcera conturbat, ac euertit, vetus imbecillum eſt. Corticibus extremis liquato gūmi illitis ipſum quidam mentiūtur, quod ſi frangatur, intus gūmoſum haudquaquam erit. Calidum eſt ordine tertio. Purgat trahendo mediocriter, flatus excitat, ventriculum ad nauſeam euertentes, ſiccat quoq; excrementis etiam tenuibus vacuatis. Correctum.n. turbith, pituitam, craſſam, & lentam, & putrem, à ventriculo, thorace, neruis etiam à remotis, p̄cipue iuncturis educit. Ob id ad dolores arthriticos vſus eius eſt, à pſora, lepra, baras, & aliis vitiis pituitoſis, tū cutis, tū aliarum partiū, & pituitoſis febribus, aut præſeruat, aut vindicat. Hoc aūt ſumpto, vitabis auſtrum, & vſum piſcium. Purgat tarde & imbecilliter, & ſtomachū ad nauſeam ſubuertit, & vſu crebro corpus extenuat. Ob id cortex eius ad album vſq; abradendus eſt. Acribus aūt, vt zingibere, ſic eius actio intēditur, vt proprietate quadam mirabili per id cumulatum, etiam à iuncturis & his remotiſſimis & profundiſſimis pituitam craſſam & lentam extrahat, cum p ſe ſolam tenuem pituitam educat, idq; tarde. Ne vero ſtomachum exagitet, ac euertat, medicamenta ſtomachica miſcentur, & odorata agitationem eius placatura, vt maſtiche, zingiber, piper longū, gallia, & aromatica alia. Ne denicq; corpus emaciet, oleum amygdalinum, vel amygdala, vel ſaccharum ei miſcenda ſunt, vel cum Ruſo piſtacia. Iudæus aūt turbith partem vnam, zingiberis partem dimidiam, amygdalarū duplum, cum condito, vel ſiccato ſucco cydoniorum miſcet, tanq̄ purgatorium ſalubre. Hamech vero turbith partem vnam, foliorum violarum partes ij. zingiberis partem dimidiam miſcet in trochiſcos, citra moleſtiam purgantes. Ioannitius autem dactylorum aceto dies duos infuſorum, partes centū, penidiorum partes quinquaginta, amygdalarum purgatarum partes triginta, turbith partes xxxv. ſcāmonij partes duodecim, zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum, ana partes iij. miſcet cum melle deſpumato, & medicamentum fit mirabile. Sed filius Zezar, turbith partes decem, zingiberis partes quinque, ſacchari partes viginti, interdum maſtiches drachmas tres, alias alia miſcuit pro varijs indicationibus, ad morbos hoc remedio egentes. Idem quoque turbith à raſo cortice purgatum ſucco cucumeris agreſtis horas vigintiquatuor macerat & ſiccat. fitque ſic valentiſsimum ad articulares affectus. Si quā in corpore noxam reliquit, pota mulſa calente, aut quæ ſaccharo rubro eſt dulcorata, aqua calida, eā profligabis. Coctionem & trituram mediocrem ſuſtinet. Datur puluere à. 3.i. ad 3.ij. decocto autem à drach.ij. ad drach.iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Turbith Serapionis eſt Dioſc. tripolium folio iſatidis. Pituyſa autem Dioſc. turpet dicta folio pini. vulgare verò turbith, eſt radix tithymali myrtitæ à Myrtaceo folio. Meſue autem turbith folio ſerulę quid ſit, hodie parum eſt compertum.

De Turbith. *Cap. 2.*

ANT. TVrbith eſt radix herbæ cuius folia ſunt ſicut folia ſerulæ, minora tamen. Et eſt ex habentibus lac. Et eſt ex eo ſilueſtre & domeſticum. Et ex eo etiam eſt magnum, & paruum. Et adhuc ex eo aliud album, aliud citrinum, & aliud nigrum.

ELECTIO. Quod in locis naſcitur ſiccioribus, fit gūmoſius propter ſpiſſitudinem lactis eius. Contrarium eſt econtra. Et declinat à pprietatibus bonis, quæ ſunt ſeptē, ſm q̄ ſapiētes ſcripſerunt. ſ. proprie, Vt ſit album & vacuū, & arundinoſum, & gūmoſum: & ſit cortex eius cinericius & planus: & ſit recens, & facile frangibile. Citrinum vero malum eſt, & nigrum peius. Crāſſum eſt non bonum. Et ſubtile tenue ſimiliter. eſt enim debile. Et antiquum eſt malum: & quod eſt criſpi corticis, & habens interius dum A frangitur, ſicut neruos, eſt ſilueſtre & malum. & quod non eſt gūmoſum eſt debile, & ventris conturbatiuum. & tua quidem intereſt vt cognoſcas adulteratum ex eo: quod quidem fit cum ſuper linitione in extremitatibus eius ex gūmi diſſoluto, & cognoſcitur ex eo q̄ in confractis ſuis eſt ſine eo. Et nimis quidem recens eſt conturbatiuum, & ſubuerſiuum viſcerum. antiquum vero eſt debile. mediocritatem autem habens eſt illud quod eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidum eſt in tertio, & eſt ſolutiuum cum attractione mediocriter, generans ventoſitatem, cauſans ſubuerſionem & nauſeam. Et acquiritur ex vſu eius exiccatio in corpore. euacuat.n. humiditates ſubtiles.

RECTIFICATIO. Tria ſunt corrigibilia in ipſo. Eſt.n. debilis operationis & tardæ. & nocet ſtomacho faciens ſubuerſionem & nauſeam. & acquirit vſus eius corpori extenuationem. † Rectificatores aūt in primis abradi iuſſerunt corticem eius donec album eius appareat. Et corrigunt quod de eo dictum eſt primo, admiſcendo ei aliquid B virtute acutum vigorans ipſum in operando. Et ex magis ipſum confortantibus eſt zingiber. Ipſum.n. ſigillat ei proprietatem mirabilem. Et eſt vt educat humorem craſſum & viſcoſum, etiam à remotis cum facilitate, ita q̄ à iūcturis & anchis, & locis pfundis, & diſtantibus. Per ſe vero non facit illud, immo educit de phlegmate qd eſt ſubtile, & derelinquit quod craſſum, & operatur hoc tarde. Et corrigūt quod ſecundo dictum eſt, admiſcendo ei de medicinis ſtomachis, & redolentibus, & ſedantibus agitationem in eo per ipſum, ſicut eſt maſtix, & gallia, & aromatica, & pprie zingiber, & piper longum, & ſimilia. Et emendant quod vltimo de eo dictum eſt, ſicut dixit Alkanzi. vt miſceatur ei oleum amygdalinum, aut coniunguntur cum amygdalis aut zuccaro. Et dixit Ruſus. Adminiſtratio eius cum ficticis remouet hoc nocumentum ab eo. Et dixit Iudæus. Ipſum cum confecto de coſtanis, aut rob ipſius cum medio ponderis eius ex zingibere, & duplo ponderis ipſius ex amygdalis, eſt ſolutiuum bonum. Inquit Hamech. Fiunt C trochiſci ex eo, & duplo ponderis eius ex foliis violarum & medio pōderis ipſius ex zingibere, & fit ſolutiuum ſine moleſtia. Inquit Ioānitius. Accipe dactylorum infuſorum in aceto die ac nocte partes centum. Penidiarum partes quinquaginta. Amygdalarum purgatarū partes xxx. Turbith partes xxxv. Scamoneę partes xij. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ ſiccorum ana par.iij. Fiat eorum permixtio bona, & confice cum melle deſpumato. Eſt.n. medicina mirabilis. Inquit filius Zezar. Medicamen de turbith qd elegi in ægritudinib⁹ in qbus vſus eius eſt neceſſarius. Accipe turbith par.x. zingiberis par.v. zuccari par.xx. & qñq; addidi maſticis. 3.iij. & qñq; alia fm intētiones alias. Et dixit iterum. Infundatur turbith in ſucco cucumeris aſſinini die ac nocte poſtq̄ raſus fuerit cortex ei, & exiccetur. eſt.n. vltimum ad ęgritudines iuncturarum. Turbith autē de trituratione & coctione ſuſtinet omne qd mediocre eſt. Nocumenta autem eius expellit aqua mellis calida, & aqua zuccari rubei ſimiliter calida cum oleo amygdalino.

D POSSE. Turbith confortatum, ſolutione educit humores phlegmaticos craſſos & viſcoſos, & à remotis, & iūcturis pprie. & ipſum quidem mundificat ſtomachum, & expellit ab eo ſuperfluitates adhærentes in villis eius, & mūdificat pectus à phlegmate craſſo & putrido. & educit à iuncturis, & locis neruoſis, & anchis humorem craſſum & viſcoſum, & eſt medicina ad dolores iuncturarum. & vſus eius præſeruat à lepra, & ab infectionibus phlegmaticis ſicut eſt morphea, & baras. Eſt enim medicina bona febriū phlegmaticarum. Is autem qui ſumit ipſum timeat Auſtrū & abhorreat piſces.

DOSIS. Eius contriti potio eſt à 3.i. vſq; ad ij. & eius decoctio eſt à 3.ij. vſq; ad iij.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Quid ſit turbith Meſuæ, varij varia pronunciāt. Alij turbith Serapionis & Auic. hoc eſt tripolium Dioſcoridis,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 172 sur 1089

alij alypon Dioſcoridis, i. album turbith Actuarij: alij Pithyſæ radicem, nã & antiqua Dioſcoridis verſio, & Græci codices in pithyuſæ hiſtoria, ipſam turbet vocari, habent: alij thapſiam: alij tithymalum myrſinitem eſſe exiſtimant. Verum, vt expendamus ſingula diligenter, ſi tripolio folia ſunt Iſatidis, radix odorata & feruẽtis guſtus, quum has notas ſuo turbith Meſues non aſcribat, ſtatui non poteſt id eſſe tripolium. Ita etiam ſi hiſtoriam alypi, petas ex Dioſc. quia illi radix acri itidem ſucco eſt prædita, cõmendaturq; ad purgandi vſum eius ſemen, & radicis nullus vſus proponitur, quanam ratione id ſtatuas eſſe turbith Meſuæ, non ſatis conſtat. De pithyuſa quoque dubia res eſt, quum ea folijs piceæ deſcribatur, non ferulæ. adiectitium autem illud & Leonicenus in epiſtola ad Menochium & alij ferè omnes exiſtimant, quod in Græcis codicibus & antiqua verſione legitur pithyuſam turbet vocari. Qui verò thapſiam eſſe hoc putant, eo errare videntur, quòd turbith inter lactarias herbas recenſetur à Meſue; thapſia tamen lacte careat. De myrſinite verò etiam tithymalo ſatis apertũ videtur nihil pro certo poſſe affirmari, quum non ferulæ ſed myrthi folia tithymalus fœmina habeat. conſtanter autem codices Meſuæ omnes legant, non myrthi ſed ferulæ, aut vt in cuiuſdã codicis margine deprehenſum eſt, fœniculi foliis turbith cõſtare. Hæc vbi in mentem veniunt, faciunt profectò vt de hoc medicamento perplexi admodum ſimus. illud tamẽ ſtatuendum tãdem videtur, turbith Meſuæ nihil eſſe aliud quàm thapſiam. hæc.n. folia ferulæ habet qualia neq; tripolium, neq; alypon, neq; pithyuſa, neq; tithymalus myrſinites. Etſi autem non eſſe inter lactarias herbas enumerandam thapſiam aliqui magni noſtri temporis ſcriptores cenſent, eos tamen ipſemet Dioſc. redarguit, qui lactis ex ea extrahendi rationem docet, & eiuſdem lacteum ſuccũ in aqua mulſa epotum vtrinque bilem extrahere, memoriæ cõmendauit. Eſt autem thapſia, vt ego quidem puto, non ſolùm verum Meſuæ turbith, ſed etiam vulgo in officinis vſitatum. hanc certe & Apuli & Siculi, cuius copiam habent magnam, turbith vulgato adhuc nomine appellãt, & ex eius radice non fallax euentus quotidie ſpectatur, quum pituitam copioſe educat atq; id quidem ſatis clementer quantum & plurium medicorum authoritas nobis fidẽ facit, & ipſi non vulgari diligentia ſæpe obſeruauimus. De turbith autem, quod ex Oriente ad nos affertur, thapſiæne an alterius plantæ ſit radix, ego profectò neq; affirmarim, neq; negarim: exiſtimare autem licet, ſi eius radicis planta vt mercatores referunt, folia myrthi gerit, tithymalum eſſe myrſinitẽ, vt Manar. quoq; doctiſs. cẽſet.

MANARDVS, De Turbit.

Difficile eſt diuinare, quam rem hoc loco pingere voluerit: nõ enim deſcribit Turbit Serapionis, ſeu, quod idem eſt, Dioſcoridis tripolium: non radicem Pityuſæ, quę à Dioſc. vocatur Turpet: ſiquidem folio hæc Pini, illud Iſatidis, non ferulæ conſtat. Sed nec eã qua nunc vtuntur medici, qm̃ (vt audio) folio eſt Myrti, quali Dioſcoridi ſecunda Tithymalli ſpecies eſt, quam vocant fœminã. Fatendum igitur errorem eſſe in nomine ferulæ, cum nulla res Turbit vocata, ferulę ſimilis extet. CALIDVM eſt in tertio.) Si eſt radix alicuius ſpeciei Tithymalli, ſuccus eius erit in quarto ordine calidus, radix paulo minus, ex Galeni ſententia. Auicenna radices calidas eſſe dicit in ſecundo vſq; ad tertium. Si eſt Turbit Serapionis, & vt ſequens eſt Tripolium Dioſc. & Gal. erit tertij ordinis. Vires quidem quas huic ſuo Turbit Meſ. adſcribit manifeſte oſtendunt eum intellexiſſe de vocato ab Auicẽ. & Serapione Turbit licet neuter ipſorum cognouiſſe herbã eius videatur, alioqui non erant miraculum tacituri quod recitat Dioſc. & ex eius ſententia Serapion, flores videlicet ter in vno die colorem mutare. Erunt igitur tres vel forte quatuor res, nomen Turbit ſuſcipiẽtes, radix videlicet Tripolij, de qua tractat Serapion ſub Turbit nomine: radix Pityuſæ, quã libro quarto Dioſcorides dixit appellari Turbet: radix Tithymalli fœminæ Myrtites vocatæ, qua nunc paſſim ſub Turbit nomine vtuntur medici: & quartum demum, niſi penitus ſomnium eſt, quod folio ferulæ conſtare dixit Meſue. Aperiant igitur oculos medici eo vſuri. Et declinat à proprietatibus bonis quæ ſunt ſeptem.) Hæc à Serapione capite de Turbit. RECTIFICATORES in primis abradi iuſſerunt.) Et hoc à Serapione.

Flores turbit ter vno die colorẽ mutant.

AGARICVM.

De Agarico. *Cap. 3.*

AGaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetuſtate iam putreſcentium, & eroſarum, tanquã earum vel apoſtema, vel fungus. eſt autem is duplex, mas, & fœmina. Mas eſt malus, præſertim qui longus, niger, durus, denſus, grauis, & in fragmẽtis ceu villos neruorum oſtendit. Fœmina ſi rotundior, alba, poroſa, & rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo guſtatu, mox amara & ſtiptica, eſt melior, præcipue ſumma corporis ſui parte. Nam ſtipes cp ligni putrefacti aliquid pferat, malus eſt, vt eroſus agaricus. Calidus eſt ordine primo, ſiccus ſecundo, conſtatq; ſubſtantia duplici, aerea ſuperficiaria, dulci primo guſtatu percepta, & terrea ſtyptica, ſed tenui ob vincentem in hac igneam ſubſtantiã, amaritudinis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget, obſtructa omnia liberat, flatus diſſipat, purgat. Pituitam autem craſſam, lentam, putrem, & bilem flauam, & atram purgat Galeno, à cerebro, neruis, muſculis, ſenſoriis, ſpina dorſi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob hæc medicamentum familiæ Democrito eſt dictum, cp ad oẽs omnium partium internarũ affectiones, prçcipue cephalalgiam veterem, epilepſiam, vertiginem, maniam,

SYL. Mas rotundus & vnd. quaq; ſib coalitº Dio. Fœmina mare melior, curſu vena rũ recto cõſtat eidem. Dulcis vterque eidem. Subacris & modice ſtypticus Gal. albiſs. fractu facill. minimũ lignoſus aut perforatus Paul. Craſſos humores inci-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 173 sur 1089

dit, obſtruſtiones viſcerum purgat, Galen. Vbi autem cetera hic ſcribat, nõdum legi.

maniam, melancholiam, & alios cerebri ac neruorum affectus etiam cum tumore coniunctos. ad aſthma item & ſpirandi difficultatem, & thoracis, aut pulmonis vlcera. ad affectus ventriculi, & vaſorum aliorum. Ad iſterum, hydropem, lienis duritiem, & dolorem, & tumorem, tum ipſius, tum hepatis, & renũ, & reliquos morbos obſtructioni ſuccedentes. Vrinã quoq; mouet, ac menſes vterũq; expurgat. Cutis colorem floridum reddit. lũbricos necat. iſchiadi, & cæterorum articulorum dolorib⁹ confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, easq; ad typum aliquẽ reducit, præſertim potus cum idoneis illi materiæ aliis medicamentis. Viſcera reddit imbecilla, ob id tergentibus miſceſ, ne in ea virtus eius altius penetret. Tarde quoq; & imbecilliter vacuat Dioſc. niſi cum tertia parte ſalis gẽmę, & mãna in trochiſcos cogatur. Per ſe tñ eidem ſaluber dicitur ob ſubſtantiam & dulcem & ſtypticam legitima portione miſtam. Humain vero, mulſa ei vires & celeritatem addit. Haly aũt ex agarici parte vna, liguſtici vel dauci parte ſexta, ſalis gẽmæ parte quarta, cum polypodij recentis muc-

Phthiſicis cũ defruto, nominibus eruditi, acido ructui Dioſc. Tarde agit agaricus vẽ triculo parum mole ſtus Paul. non Dioſc. noſter. Hos trochiſcos apud Gale. nõdũ legi. Paul. dat 3. ij. cum mulſa. Dioſco. Variũ pondus pro affectuum varietate.

B cagine trochiſcos virtutis mirę facit, qñ eſt eo opus. Iudęus oxymelite ſcillitico vires eius auget, & acribus aliis. Gale. puluerem eius vino (cui infuſum eſt zingiber) macerat, & cogit in trochiſcos efficaces multum. Additur eadem ratione & ſpica, & ſerum lactis, præcipue caprini. Coctionem & trituram mediocrem ſuſtinet. Datur puluere à 3.i. ad 3.ñ. decocto à 3.ñ. ad 3.v. ſeruatur annos quatuor.

ANT.

SYLVII ANNOTATIO.

Agaricus aut radix eſt cum Galeno, aut velut fungus quidam candidus, odoratus, nocte lucens, truncis ilicum & aliorum arborum glandiferarum truncis innatus.

De Agarico. *Cap. 3.*

AGaricus eſt ex medicinis magni iuuamẽti. cuius ortus eſt ſecus arbores magnas, quibus iam accidit corroſio & putrefactio. Et eius generatio eſt ſicut generatio fungorum, propter quod quidam exiſtimauerunt q̃ ſit fungus, & videtur q̃ ſic. & quidam dixerunt q̃ eſt ſicut apoſtema factum per modum putrefactionis.

ELECTIO.) Alius eſt maſculus. Et alius eſt fœmina. † Maſculus vero eſt malus, & eſt ille proprie qui eſt longus & niger, & grauis, † & habens in confractis ſuis ſicut fila neruorum, & eſt durus & denſus. Agaricus autem quem ſapientes laudauerũt eſt fœmina, & eſt habens ꝓprietates v. bonas, & proprie vt ſit albus, & leuis, & velociter frangibilis, & poroſus, & rarus valde. † & vt appareat, dulcis in primo guſtu eius: deinde ſuccedat ei amaritudo & ſtipticitas. Et melior pars totius corporis eius eſt ſuperior pars ipſius. & ſtipes eius non eſt bonus, habens quaſi ſemitas ligni putrefacti. Et corroſum ex eo eſt malum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Eſt calidus in primo, & ſiccus in ſecundo. † Et eſt compoſitus ex ſubſtantia aerea poſita in ſuperficie ipſius, à qua primo guſtu ſentitur dulcis, & ex partibus terreis ſubtilibus dantib⁹ ei ſtipticitatem, in quibus adhuc dominantibus igneis eſt

D in eo de amaritudine aliquid. † Et ipſe quidem eſt ſubtiliatiuus, inciſiuus, & ſolutiuus naturæ, & carminatiuus vẽtoſitatum craſſarum, & aperitiuus oppilationum omnium.

RECTIFICATIO.) Pauci nocumenti dixerunt illum niſi quia imprimit leſionem in viſcerib⁹, debilitãs ea: quare indiget ꝓmixtione abſtergentium cum ipſo, vt non profundetur eius virtus in ipſis totaliter ſicut dixerunt ſapientes. Verum eſt debilis, & tardans operationes ſuas. † Inquit Dioſc. Tarda eſt & debilis eius operatio, ſed incolumis, propterea q̃ in ipſo ex dulcedine & ſtipticitate aggregantur partes conuenienter. Verum vigoratur eius operatio ſi addatur ei tertium ipſius ſal gẽmæ & fiant ex eis trochiſci cum ſecaniabin. Et dixit Humain. Mellicratum iunctum ei vigorat operationem ſuam. Et dixit Haly. Si ex eo & vi. parte ipſius ex keyſim, aut dauci, & quarta ipſius ſal gẽmę fiant trochiſci cum viſcoſitate polypodij recentis, fit mirabilis conſecutio operationis ipſius ad ea q̃ oportet.

A Et dixit Iudæus, cum oxymelle ſcillitico magnificaẽ operatio eius. & dixit adhuc, Aliquid virtute acutum admixtum ei eſt ex addentibus virtuti ipſius. † Et Galen. dixit. Fiãt trochiſci ex eo cum vino infuſionis zingiberis in quo puluis ipſius ſæpe ſubmergatur, & fiet operatio eius completa. Et ex rebus ſibi additis vigorãtibus ipſum eſt ſpica, & aqua caſei, & proprie ſumpta ex capris. Et ſcito q̃ de decoctione, & triturationem ſuſtinent mediocrem.

POSSE.) Solutione educit phlegma craſſum & cholera rubeam. Et dixit Gal. Solutione educit vtrãque cholera & phlegma & humores viſcoſos, craſſos, & putridos. & eius proprietas eſt mundificare cerebrum, & neruos, & mẽbra ſenſuum, & lacertos, & educere materias q̃ ſunt in nucha & finibus eius. & mũdificare pulmonem, & pectus ab humoribus viſcoſis & putridis. & mundificare ſtomachum, & hepar, & ſplenẽ, & renes, & matrices mulierum. & educere materias à iuncturis. propter qd vocauit Democr. agaricum medicinam familiæ, qa ad ſingularum partium corporis cõmoditatem habet. Et valet ad oĉs dolores intrinſecos corporis. Et eſt medicina mirabilis ad ſodã antiquam & epilepſiã & vertiginem ꝓprie. Et confert etiã maniæ & melancholiæ & ęgritudinib⁹ neruorum, & apoſtematibus cerebri. Et eſt ex medicinis bonis aſthmati & difficultati anhelitus, & vlceribus pulmonis, & pectoris. & ſanat dolores ſtomachi, & viſcerum. Et eſt medicina oppilationum, & ægritudinum oĩum quarum mater eſt oppilatio, ſicut eſt icteritia ꝓprie, & hydropiſis, & craſſities ſplenis. Et cõfert dolori hepatis iuuamẽtũ manifeſtum, & ſplenis ſimiliter, & renũ. Et curat apoſtemata eorum. Et prouocat vrinã & menſtrua & mũdificat matricẽ. Et vſus eius aufert fœditatẽ coloris cutis acquirens ei colorẽ bonum, & eſt ex medicinis educentibus vermes, & confert etiam ſciaticæ & doloribus iuncturarum. & eius quidem iuuamentum ad febres antiquas diuerſarum materiarum & ad typum earũ magnum eſt, & proprie cum eo quod conuenit ex potibus.

†DOSIS. Eius cõtriti potio eſt à 3.i. vſq; ad ñ. & in de

C coctione à 3.ñ. vſque ad v. Conſeruatur autem per annos quatuor.

ANNOT. IO. COSTÆ.

AGARICVM *quid eſſet, non ſatis compertum fuit Dioſcoridi & Galeno, quum is aliorum tantum ſententiã recenſeat, hic verò radicem eſſe exiſtimet. eſt aũt non radix, ſed fungus, ſeu vt alij, quod noſter Meſues ſcribit arborum putreſcentium veluti apoſtema. Noſtra tempeſtate nullus agaricum non nouit aut collegit, ex laricibus frequentiſſime, atq; etiã ex ilicibus, quãuis rarò, licèt Plin. Galliarum glandiferas maxime arbores agaricum ferre literis cõmendarit lib. 16. Sanè quum duplex agaricum ſit,* Cap. 8. *mas & fœmina, marem rotundum eſſe ait Dioſcorides, Meſues verò is verbis {Maſculus verò eſt malus & eſt ille qui proprie eſt longus} lõgum facit. Dioſcorides quoq;*

D *fœminam recto venarum curſu conſtare ait: at Meſues quum ait {Et habens in confractis ſuis fila neruorum} id mari aſcribit. In deligendo item agarico hic friabile cõmendat. Dioſcorides verò quod in Galatia Aſiæ & Cilicia in cedris naſcitur, ob id damnare videtur quòd friabile eſt infirmum. Conſentiunt præterea Meſues & Paulus agaricum ventriculo eſſe innoxium licèt tardæ ſit actionis. At cõtra Aetius lib. 3. incõmodũ ſtomacho eſſe ait, quod* Cap. 40. *& cõis medicorum obſeruatio experitur, ipſi etiam aliquos magnos medicos nouimus qui ab eius vſu ſemper abſtineant. Poſtremò agaricum caſtigari docet Meſues ſale gẽmeo. At non ſine magna ventriculi noxa adiici ſal gẽmeum hodie experimur. quo fit vt vel vulgare ſal gẽma adulterinum ſit, vel vt perperam agarico commiſceatur.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 174 sur 1089

Parari verò etiam ex eo trochiſcos docet. At quum id te-
nuium ſit partium, vŏni etiam conſentaneum eſt contritũ
inefficax euaſurum. Hæc ferè ſunt quæ Meſuæ obiecta
exigere videntur vt in iis diluendis operam aliquam im-
pendamus. (cætera.n.quæ hìc huius ſcriptoris aduerſarij
adiciunt, nullius prorſus eſſe vſus puto) ſunt aũt & hæc
pauci, vt credimus, momenti. Etſi.n.marẽ agaricum, hic
longum eſſe ait contra quàm Dioſc. vt demus errorem eſſe
hunc, vndecunque fluxerit, ſeu authoris ſeu ſcriptoris po-
tius vitio, reponendumq; ſit pro longo rotundum; in eli-
gendo tamen agarico non errat, album, leue, friabile, po-
roſum & rarum præferens. Habet verò mas ſicuti & fœ
mina venarũ diſcurſus, ſed fœmina rectos & tenues, mas
obliquos quia ipſum rotũdum eſt, & longè quàm fœmina
craſſiores, vt maris comparatione fœmina carere villis vi
deri poſſit. quare non errat, quum ait, marem frangendo
ceu villos neruorum.i.craſſiores habere: quales certè fœ-
mina non habet, tenues potius pilos oſtendens. Quum aũt
friabile hic agaricum cõmendat; habet ſubſcriptores peri-
tos omnes medicos. Dioſcoridem verò id quod in Galatia
Aſiæ & Cilicia naſcitur propterea reſpuere dixerim, quòd
nimis fortaſſe friabile ſit. tale.n.infirmum eſſe neceſſe eſt,
proprio.ſ.& inſito humore deſtitutum, quo conſeruari in-
natus rerum calor ſolet. De ventriculi quoq; offenſa, etſi
id quotidie experiri licet quod & Aetius ſcribit turbari
hoc aſſumpto medicamento ventriculum dum ſui leuitate
ſupernatans nauſeam & vomitum facit, ac ingrato amа-
rore ventriculi os ſenſu eximio præditum vellicat; nulla
tamen inſignis poſt factam expurgationem noxa rema-
net. quin aſtrictionis quæ illi cum amaritudine eſt miſta,
non paruum robur poteſt ventriculo cõciliari. illi ergo in-
noxium eſſe non immeritò & Dioſc. & Pau. autumant:
id quod experimento licet comprobare. alioqui certe, qui tã
religioſe ab hoc medicamento abſtinent, neq; qua id caueãt
ratione ipſe video, neq; imitandos vllo pacto dixerim, quũ
parte altera primates in medicina viri tantopere agaricum
cõmendent. Quod autem reliquum eſt, an recte ſal gem-
meum in caſtigando agarico miſceatur, quum eo affligi vẽ-
triculum ſentiamus: ego profectò zingibere longè melius
caſtigari & ſtomacho minus infenſum reddi ipſum non
negarim; eius tamen vim eo ſale multò magis quàm zin-
gibere adiuuari, pro certo habeo, in quem vſum à Meſue
id ſal cõmiſcetur. ſal aũt hoc vulgatum, cur genuinum non
exiſtimemus, nihil nos præterea vrget. Quod ſequitur,
an agaricum in paſtillos redactum reddatur inefficax, cõ-
ſulenda eſt & ratio & experimentum. atq; illa quidem do
cemur, ſale addito ipſum reddi efficacius, mellis verò len-
torem id præſtare quominus rerum quãtũuis tenuium vi-
res diffluant. experimentum verò etiam qui contra ſen-
tiunt plane refellit, quando & quod in catapotia contritũ
aſſumitur, & quod in paſtillos confectum ſeruatur, nihilo
ſecius expurgare quotidie experimur.

MANARDVS, De Agarico.

Glandiferæ arbores, inquit Plinius, maxime Agaricum ferunt: eſt autem fungus candidus, odoratus, nocte relucens. Galenus radicem vocat, & Premno dicit innaſci, hoc eſt, Ilici. Dioſcorides aliquos putaſſe radicem, alios fungorum modo in truncis arborum naſci, & eſſe Laſerpitio ſimilẽ. MALVS eſt malus, & ille pro-

E

F

G

H

ptie qui eſt longus.) Marem rotundum ait Dioſcorides & vndequaq; ſibi coaltum. ET habens in confractis ſuis fila neruorum.) Fœminam dicit Dioſcorides curſu venarum recto conſtare, mariq; præferẽdam. ET vt appareat dulcis in primo guſtu.) Non hoc peculiariter adſcribit Dioſcorides bono, ſed mari pariter & fœminæ facit commune. Galenus amaritudini in tempore ſuccedere apparentiam quandam acredinis dicit, & modicæ ſtypſeos. Paul. eligendum albiſsimũ, quod facillime frangatur, nec ſit valde lignoſum, aut perforatum. EST calidũ in primo) Auerrois dixit Galenum in nullum ordinem redegiſſe: ei autem videri calidum in primo, ſiccum in fine ſecundi. ET eſt cõpoſitus ex ſubſtantia aerea.) Adde ex Galeno, & terreſtri, quæ à calore attenuata eſt minimum aquoſæ particeps. ET ipſe quidẽ eſt ſubtiliatiuus) Diſcutit, craſſos humores diuidit, obſtructiones viſcerum repurgat, inquit Galenus. Inquit Dioſcorides.) Non leguntur hæc apud Diſcoridem ſed Paulus Aegineta ſimilem habere vim ait Colocynthidi, tarde tamen agentem, nec valde ventriculo moleſtam. ET Galenus dixit, fiant trochiſci.) Nec hoc legi apud Gal. Et ducit materias ex iuncturis.) Dioſcorides dat in coxendicis & aliorum artuum doloribus cum oxymelite. Ad omnes dolores intrinſecos.) Ad omnes internos affectus, ait Dioſcorides. Vlceribus pulmonis.) Phthiſicis cum defruto, ait Dioſcorides. Et ſanat dolores ſtomachi.) Per ſeipſum, ſi edatur, inquit Dioſcorides, valereque etiam torminibus, crudita ti, & acido ructui. Mundificat matricem.) Confert præfocationi vteri, eodem Dioſcoride teſte: inflationi quoque, fracturis, caſibus, dyſenteriæ, & ſanguinis excreatui: valet & ferarum morſibus qui infrigidando ſunt, ſiue potum ſiue exterius appoſitum, ſecundum Galeni ſententiam. DOSIS eius contriti potio eſt à drach. vna vſque ad duas.) Dioſcorides obolorum duorum pondere dat ad rupta, conuulſa, tormina, & cruditates: drachmæ pondere hepaticis, aſthmaticis, dyſenteriæ: tres obolos ſanguinis excreatui & comitialibus, ad aluum purgandam vnicam, vel duas drachmas. Paulus drachmas duas dat cum melicrato.

Doſis agarici.

COLOCYNTHIS.

De Colocynthide. *Cap. 4.*

COlocynthis eſt cucurbitæ ſylueſtris fructus & plãta, ſel terræ etiam quibuſdam dicta, & Arabibus plantarum mors, q̃ herbas alias ſibi vicinas veneni modo interficit, vt vicina illi terra adusta videatur. Foliis, farmentis

SYL.

mentis ſuper terram ſerpentibus fructu licet minoribus, cucurbitam imitatur. In ea mas eſt, foris lanuginoſus, nigricans, ſubaſper, durus, grauis, & fœmina præſtantior p̃ſertim ſi eſt magna, exacte matura, alba, lenis, rara, leuis, vti eius interior medulla albiſsima, rara, lenis & leuis. quoq; leuior, eo melior. ſitq; ex agro laxo, arenoſo, libero, Autũno lecta, cum langueſcente virore cœperit in luteum colorẽ mutari. Immatura, & his notis deſtituta, mala. flatus torminoſos & moleſtiſſimos excitat, immodice purgat, vt etiã ſanguinem educat, & ſæpe mortem afferat. Peſsima eſt etiã ac venenoſa, quã produxit vnicam tota vna planta. Quæ planta ſi loco illo eſt vnica, multo perniciоſiorem fructum parit, præſertim ſi locus ille eſt vliginoſus, vel puluerulentus, vel thermis ꝓpinquus, vel ſerpentibus abundet. Calida eſt ac ſicca ordine tertio, ignea ſubſtantia & terrea per vſtionem tenuata [eximie amara] cõſtat. Pituitam & alios humores craſſos, & glutinoſos, magis ex ꝓfundis partibus & diſtantib⁹, vt cerebro, neruis, muſculis, iuncturis, pulmone, thorace, q̃ ex venis attractos, vt cenſet Dioſc. purgat, ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Quapropter dictarum partium morbis mire ſubuenit · cephalalgię antiquę, dolori cranĩ totius, hemicraniæ contumaci, epilepſiæ, apoplexiæ, vertigini, aquoſæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, iſchiadi maxime, ac reliquis neruorum iuncturarũq; affectibus, aſthmati itẽ, ac tuſſi antiquæ, dyſpnœæ ex thoracis repleti anguſtia. Ac præterea ſumme omnium ꝓdeſt colico dolori tã ex pituita, q̃ flatibus: & hydropi. Oſa aũt hęc ſiue ſumpta, ſiue clyſtere, aut balano inteſtinis immiſſa præſtat, vtero aũt impoſita fœtum necat. Eadem cũ aceto forti affricta, alphos, lepram [pſoram] elephantiam ſanat. Oleum denique ſuper cineres calidos incoctum cortici eius inanito, capillos illitu nigrat, eosq; ne cadant firmat, canitiem tardat. Idem auri inſtillatum eius dolorem ac tinnitũ ſanat. Acetum autem ſiſr incoctum collutione dolorem dẽtium ſanat, incidit enim, tenuat, terget, digerit. Ne aũt cordi ventriculo, hepati, & cæteris viſceri⁹ noceat turbãdo, ſubuertendo, violenter trahendo, miſcenda ei ſunt dictas partes roborantia, vt maſtiche, gallia, & ſimilia, vti miſcentur glutinoſa, lubricando citius deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, vt gũmi, tragacantha, bdellium, maſtiche & ſimilia, ne amplius vias vlceret [p quas ferẽ] & ora venarum adeo vehementer aperiat, vt inde ſanguis manet. Filius Serapionis colocynthidem mulſa cui incocta fuerat ruta macerabat, ſiccabat, leuiſſime terebat, ex mulſa prædicta dabat. Græcus quidam colocynthidem roſato oleo fricabat, & cum æquali portione ladani in catapotia formabat, vtilia ꝓdictis affectibus. Ego aũt eam minutiſſime ſorpicibus incido, glutino, & muccagine tragacanthi aut bdellĩ perlino, ſicco, tenuiſſime tero, cũ ladano, vel mulſa, vel maſtiche oleo roſato diſſoluta, in paſtillos cogo citra moleſtiam purgatorios. Quod ſi noxam corpori impreſſerit, mulſa, vel vuarum paſſarũ decoctum, cũ oleo amygdalino, vel oleo nucũ, eam abolet. Longam decoctionem ſuſtinet, eſtq;, vt mihi cũ Serapionis filio videtur contra filĩ Zezar ſententiam, puluerandа tenuiſſime, vt eius facultas malefica, permixta illi exquiſite alia plenius obtũ datur, vtq; viſcera celerius permeet, neq; in ipſis ob partiũ minus tritarum craſsitiem ceſſet, q̃ fortaſſe fit, vt in viſceribus pigra retineatur, eaq; vlceret, præſertim cum ſenſu perceptibiles fuerint eius particulæ. Datur á ſiliquis ſex ad decem, frigus & æſtum vitantibus.

Id verũ in canonibus demonſtrauit. alij id parui faciunt.

Pituitã, bilem, & ſtrigmẽta Dioſ. purgat pulpa colocynthidis vacuat ꝓcipue bilẽ & mucos, non à ſanguine, vt helleborus & ſcamoniũ, ſed à neruis & neruoſis ꝓtibus Paul. non Dioſc.

Eius 3.j. in mulſæ cyathis duob⁹ cũ ruta coquit Paul. non Serap.

De Colocynthide. *Cap.* 4.

ANT. COlocynthis eſt quam Perſæ vocãt cucurbitam deſerti, quæ naſcitur in planta quam etiam fel terræ vocãt, eo q; in toto ambitu eius interficit herbas, & eſt ſicut venenum eis. vnde vocant eam Arabes necem plantarum. & eius folia ſunt ampla, piloſa: & extenduntur rami eius ſuper faciem terræ ſicut extenditur cucurbita. & terra ſuper quam iacet videtur ſicut aduſta.

ELECTIO. Duorum eſt modorum, maſculus. ſ. & fœmina. ex eis eſt maſculus ſup quem naſcitur ſicut lanugo, & A eſt grauis cum duritie, & aſperitati attinens, & nigredini. Et laudatur ex eis fœmina & ꝓprie habens ꝓprietates has bonas. vt ſit. ſ. craſſa & leuis, & quãto leuior melior, & ſit laxa, & alba, & lenis, & completæ maturitatis, & cuius pars interior eſt pulpoſa, & laxa, & lenis, & alba vehementis albedinis. Verum q̃ non eſt completa in maturitate mala eſt. conturbat. n. ſuſcipientem eam, & ventoſitatem cum difficultate facit, & ſoluit ſuperabundãter, & ſolutione educit ſanguinem, & fortaſſe interficit. Et cum ſigillatur cum toto germine plantæ vt naſcatur colocynthis vna, eſt illa mala pernitioſa, ĩmo eſt venenum. & cum in tota regione nõ eſt niſi planta eius vna p ſe naſcens, eſt mala. Et q̃ naſcitur in terris fortibus & puluerulentis, aut iuxta loca reptiliũ aut in locis thermarum colocynthides facit minores: & ſunt ſiſr malæ. Quæ aũt naſcitur in terris laxis & arenoſis, & liberis eſt q̃ eligitur. Et cum extrahitur pulpa eius, tempus debilitat eam. Tempus aũt collectionis eius eſt autumnus, & ꝓprie dum iam citrineſcit, & remouet viriditas ipſius.

B COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Eſt calidæ complexionis & ſiccæ in tertio gradu, & eſt compoſita ex partibus igneis, & partibus terreis aduſtis, & eſt ſolutiua, & attractiua ſuperfluitatum, & eius attractio eſt multũ à remotis, & eſt reſolutiua, inciſiua, & abſterſiua.

RECTIFICATIO. Quatuor ſunt corrigibilia ĩ ipſa. Nocet. n. ſtomacho cordi & hepati, & eſt cõturbatiua, ſubuerſiua viſcerum, faciẽs operationes difficiles, & aperit orificia venarum apertione ſanguinem fluere faciente, & operatur illud vehemẽtius q̃ aloe & velocius. & excoriat vias. Emendatur aũt primum & ſcdm nocumentum contingẽs ex ea, cõmiſcendo cum ipſa ex medicinis cordialib⁹, & ſtomachicis, & hepaticis quę meliorare poſſunt conditionem eius ſicut additur ei ꝓprie maſtix, & gallia, & ſimilia. Emẽ datur aũt tertium & quartum nocumentum ex ea cum rebus acquirentibus ei viſcoſitatem & glutinationem, & remouentibus ab ea ſerroſitatem, & cito lubricare eam faciẽtibus, ſicut eſt tragacanthum ꝓprie, & bdellium, & gũmi, & maſtix, & ſimilia. Et dixit Græcus, fiũt ex ea & laudano C partes ſumẽdo æquales poſt fricationem eius cum oleo roſato, pilulę, & ſunt bonę, ſane ad ea, q̃ oportet. Modus rectificationis eius ſm quod narrauit filius Serapionis. Infunda tur pulpa eius in aqua mellis, & ꝓprie decoctionis ruthæ, & exiccetur poſt illud, & teratur vltima contritione, & adminiſtretur cum aqua mellis p̃dicta. Modus rectificationis eius ex inuentione noſtra. Incidatur minutiſſime cum inciſorio, inuoluatur ſubtili inuolutione cum glutino tragacanthi aut bdellĩ, & exiccetur, & conteratur poſt illud vltima contritione, & fiant trochiſci cum pauco maſtice reſoluto in oleo roſato, vel cum laudano, vel cum aqua mellis. Hæc enim ars illam facit ſine moleſtia. Et ſcias quod de decoctione rem completam ſuſtinet. Et dixit filius Zezar, non oportet vt multũ conteratur. Vltima enim eius puluerizatio excoriat vias & venas. Et dixit filius Serapionis, Oportet vt perueniatur ad vltimum puluerizationis eius: aliter enim vlceret viſcera. & mihi quidem videtur quod in vltimo puluerizata confrangitur virtus à permixtione adiunctorum ei, & pertranſit loca viſcerum abſq; impreſſione nocumentorum in ipſis. & forſitan in ea in qua non exquiſite fit illud, pars ſenſata ex ea adhærens in viis & inuolutionibus apoſtemat & vlcerat. Expellit aũt nocumenta ipſius à corpore aqua paſſularum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, aut aqua mellis cum oleis prædictis.

POSSE. † Solutione educit phlegma & humores viſcoſos, attrahens ipſos à profunditate mẽbrorum. Et dixit Humain, Solutione etiam educit choleram citrinã, & eius operatio ad neruos & iuncturas extenditur. † Et dixit Dioſcorides, Non efficit operationem in materiis q̃ ſunt in venis, de qua ſit curandũ, niſi in materiis q̃ ſunt in locis ꝓfundis diſtantib⁹. & eius poſſe eſt magnum in mundificatione cerebri & neruorum, & lacertorum, & pulmonis, & pectoris, & eſt magna medicina ægritudinum eorum, † ſicut eſt dolor capitis antiquus, & dolor cranei, & hemicraneæ difficilis, & epilepſiæ, & apoplexiæ, & confert egritudinibus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 176 sur 1089

neruorum omnibus, & vertigini, † & descensui aquæ ad oculum. & est res magni iuuamenti ad asthma, † & antiquã tussim, & ad dilatationem anhelitus. & est eius operatio virtuosa ad dolores iuncturarum & podagram frigidã, & sciaticam, pprie fm omnem modum administrationis eius etiam in clysteribus & collyriis. & confert etiam colicæ phlegmaticæ & inflatiuæ iuuamẽtum vltimum, & hydropisi. & si supponatur in matrice, occidit fœtum. et si ex ea cum aceto forti fricetur morphea, sanat eam, & similiter lepram & elephantiasim. Et si euacuetur quod est in testa eius & impleatur oleo & bulliat in cinere calido, & inungantur capilli, denigrat eos, & tardat caniciem, & prohibet casum eorum. & si distilletur ex ea in aurem, sanat dolorem eius, & confert sonitui in ea. Et si impleat aceto forti, & colluatur ex eo os post bullitionẽ ipsius, sanat dolorem dẽtis.

DOSIS ipsius est à karactis vi. vsq; ad x. Is autem qui sumit eam, timeat frigus & æstum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt & in hac de colocynthide historia nonnulla quæ Manardo & aliis non placent. Primum aũt quum ait. {*Verum quæ non est completa mala est &c.*} *si hæc vera sunt (ait Manar.) nũquã erit tutus colocynthidis vsus. non.n.scire possumus quo solo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Subdunt alij, propter hoc prudenter facere medicos qui ab eius medicamenti vsu in totum abstinendum esse præcipiunt. Est autem & de huius temperamento dubitatio. hic.n.calidã & siccam facit tertij ordinis: Galenus autem quum amara sit, non posse tamen, ait, id efficere quod alia faciunt amara, dum bibitur, ob vehementem purgandi vim: ex quibus verbis monstrat non ita calidã putasse vt Mesues, licèt sub quo ordine calida esset non expresserit: Alchindus verò Auicẽnæ testimonio frigidam esse & humidam existimauit. Sed alius etiam est vbi de castigatione & tritura huius medicamenti agit, scrupulus. quum.n.ipse plurimũ teri velit, hanc eandẽ opinionẽ Serapioni quoq; ascribit: contrarium tamen Serapio tuetur. Estq; hic etiam animaduersione dignum, leuigandáne diligentissimè sit colocynthis an contrà à diligentissima ea tritura sit abstinendum, vt Zezar filium sensisse hic author monet. De purgatione præterea quæstio est, quales nam humores colocynthis trahat, hic.n.iis verbis* {*solutione educit &c.*} *pituitæ vnius mentionem facit: Dioscorides tamen & bilem & strigmenta etiam elici testatur, quod & Aetius & Actuarius. Ita verò & de huius propinandæ mensura discrepare inter se medici videntur. Hic à ceratiis sex vsq; ad decem exhibet: Aben Mesuai sex ceratia. i. scriptulum vnum non pertransit Serapione teste. Auicenna tamen scriptulos duos dare non veretur, quod & Actuarius & Aetius licet imbecillis corporibus vnum tantùm offerat: Paulus verò, quod & Dioscor. ad integram vsque drachmã ascendit. Cæterum, vt his satisfaciamus, quod primo loco reprehẽdunt, id tamen scribit, & Auic. 2. Can.* Cap. 2. *& Habix, vt testatur Serapion, & Rasis 23. Contin. authorem Oribasium faciens atq; his astipulari videtur rõ. quum.n. (vt etiam Serap.) fructus ille qui in planta est vnus, totum sibi vsurpet alimẽtum quo ali fructus multi possent, immodicas laxandi vires & veneni ipsius vim assumat necesse est. Id in arboribus planè omnibus obseruare licet, quibus quo pauciores fructus insunt, eò, sapore atq; adeo viribus excellunt magis. Itaq; scribit rationi consentanea Mesues. An ergo abstinere à colocynthidis vsu oporteat, ego certe non tam facilè statuam. affertur enim tanta eius copia ad nos, vt par sit feracissimas & singulas plantas & regiones esse ex quibus aduehitur. Vsu etiam experimur, castigatam, vt fieri solet colocynthida tuto exhiberi. & duces tot tantosque hactenus ab Hippocrate medicos habemus, vt nihil absterrere ab hoc medicamento nos debeat, quo præsertim id quotidie assequimur, quod paucorum aut forte nullius alterius vsu assequi liceat. quid.n.aliud crassos æque valenter ex toto corpore humores educit? sed hæc satis. De temperamento aũt, ac de Alchindi quidem opinione, apertum cuiq; esse existimo cum frigido & humido medicamento, neq; tam insignem amarorem & acredinem, neq; tam valentem purgandi vim posse consistere. quare, mea sententia, quod de cucurbita domestica, quæ Græcis κολοκύνθα, medici scribunt, id de syluestri quæ κολοκυνθίς dicitur, Alchindus dictum putauit, ducto ex vocum similitudine errore. alioqui consentiunt omnia calidum & siccum id esse medicamentum non frigidum & humidum. De Galeno autem, si quis eius verba perpendat, quomodo id colligatur quod Manar. ait, non video. Amaritudinis profectò opus inter alia calfactio est: solent.n.amara, Galeni sententia, calorem in corporibus insignem excitare, quæ eximmodica caliditate nascuntur: quam ob rem, quum Galenus colocynthidem ob strenuam purgandi vim citius deorsum ferri cum iis quæ educit, neque amaritudinis opera præstare posse asserit; subscribere Mesuæ potius videtur, in tertio calfacientium ordine reponenti, quàm ipsi aduersari. alioqui certe, & insignis huius medicamenti amaror acredini & partium tenuitati coniunctus, ac præterea effrenata q̃ ipsi inest, purgandi vis (ipsum nempe Auer. 5. Coll. in fine gradus purgantium medicamentorum reponit) astipulari Mesuæ videtur. De tritura verò quod obiicitur, cuius nullo negotio patere potest, Serapionẽ de hac re nihil. an verò filius Serapionis id scripserit, neq; Manar. fortasse, neq; alius nostro tempore affirmare queat, quum eius libri nusquam appareant. Id certe constat Mesuem, non Serapionem, sed Serapionis filium eius opinionis authorem tum hic, tum in lib. Can. vniuers. facere, vt propterea immeritò Manardus hunc damnet.* Cap. de tritura. *De quæstione autem hac, quid sentiendum sit, num multum an parum conterenda sit colocynthis: satisfacere nobis videtur Mesues rationi aduersariorum, habemusq; huius assensores & Paulum & Aetium à quo non recedit Actuarius lib. 5. & Auic. lib. 2. Quam ob rem ab horum magnorum virorũ iudicio & experimento ego quoq; nullo pacto recedendum contẽderim. Quod autem sequitur, an colocynthis alios humores præter pituitosos expurget; certum est hanc & bilem & strigmenta educere quod ait Dioscor. affirmant q; Paulus lib. 7. & Aetius & Actuarius, at neque hoc prætermisit Mesues: imò ex Humain sententia id ipsum statim subiungit. si quis non oscitanter hæc legat. De mensura verò, quod postremo loco quæritur, quum alij magis aliis minus in hoc exhibendo medicamento sint audaces, nouimus nos empiricos quosdam scriptulos colocynthidis*

quatuor

quatuor exhibuiſse nulla ſubſequuta noxa; tutius nihilominus eſse Meſuæ conſilium ipſe exiſtimarim media via euntem: id verò etiam habita corporum & excrementorum & aliorum omnium ratione, quorum haberi à prudentibus medicis ſolet.

MANARDVS, De Colocynthide.

Colocynthis græcè, latinè agreſtis Cucurbita dicitur. EIVS folia ſunt ampla, piloſa.) Ramulos & folia ait Dioſc. per terram ſterni, eſſeq; ſatiuo cucumeri ſimilia, quibuſdam diuiſuris ſciſſa. VERVM quæ non eſt cõpleta, mala eſt, & reliqua.) Si hęc vera ſunt, nunquam erit tutus colocynthidis vſus, non enim ſcire poſſumus, quo ſolo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Et proprie dum iam citrineſcit.) Colligendam docet Dioſcor. cum in pallidiorem colorem mutari cœperit. EST calidę complexionis & ſiccæ in tertio.) Amaram dicit Gale. non poſſe tamen id efficere, quod alia faciunt amara, dum bibitur, ob vehementem purgandi vim. Ex quibus verbis monſtrat, non ita calidam putaſſe, vt Meſue: licet ſub quo ordine calida eſſet, nõ expreſſerit. Modus rectificandi eius, ſm quod narrauit filius Serapionis, & reliqua.) Non hoc præcipit Serapion, ſed Pau. drachmam vnam in duobus melicrati cyathis coquẽs cum Ruta. Et dixit filius Serapionis, oportet vt perueniatur ad vltimum pulueriſationis.) Non hoc dixit Serapion, ſed contrarium, non eſſe videlicet multum terendam. Paulus autem & Auic. quem eſt Meſue ſecutus, plurimum teri iubent: quoniam (vt inquit Pau.) aſperæ eius partes interioribus hærentes, vlcera faciunt quibus nerui compatiuntur. SOLVTIONE educit phlegma.) Bilem etiam & ſtrigmenta, dicit Dioſc. Et dixit Dioſcorides, non efficit operationem in materiis quæ ſunt in venis, & reliqua.) Non hęc Dioſco. ſed Paulus, cuius hęc ſunt verba: Interiora colocynthidis vacuant præcipue bilem, & mucos, non à ſanguine vt Elleborus & ſcammonium, ſed à neruis & neruoſis membris. SICVT eſt dolor capitis antiquus.) Paulus, danda his quibus caput eſt leſum, aut interior vel exterior eius membrana: illam piam matrẽ, hanc circũoſſalem vocant, aut vertiginoſis, hemicranicis, comitialibus attonitis, cynico ſpaſmo, aſthmaticis, & non niſi recta ceruice ſpirantibus. DESCENSVI aquę ad oculum.) Paulus, diuturnis oculorum fluctionibus. AD antiquam tuſſim.) Docet Plinius aquam mulſam in ea coqui ad dimidias, & ſic tuſſientibus infundi obolis quatuor. Multæ eius vires ſunt prętermiſſæ, vt ꝙ ſm Pau. valet his, qui circa renes & veſicam patiuntur. Iuxta Plin. in morbo regio vtiliter ſemina inſumuntur, & protinus aqua mulſa, & quod cum oleo ſi infricetur, ſpinę, lumborum, & coxarum dolores ſanat, & ſuccus eius viridis perfricatus, iuuat coxendice laborantes, authoribus Dioſc. & Gal. & quod vtiliter clyſtere pilæ eius iniiciuntur, coxendici, paralyſi, & vitiis coli, vt teſtatur Dioſcor. Doſis decem ceratia.) Paulus drachmam integram dare non veretur, quę ſecundum eum pendit ceratia octodecim.

Colocynthis quatenus teręda.

Colocynthidis facultates à Meſue prętermiſſę.

De Polypodio. Cap. 5.

SYL. Truncis arborum præcipue roborum, & lapidib⁹ muſcoſis Dioſc. †Digiti minimi craſſitudine. Dioſc. Plin. Cum mulſa poteſt ꝙ colocynthis Pau. bilem trahit, & pituitã Dioſ. ſegraduũ miſione etiam Gale. dicit item qualitates minus calfacere oſtẽ-

POlypodium radix eſt plantæ, lapidibus & arboribꝰ increſcentis, quam δενδροπτέριν. i. arborum filicem, Græci vocant. Quod lapidibus innaſcitur, humiditate excrementoſa, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauſeam euertẽte abundat. Præſtantius quod arboribꝰ, præſertim glandiferis innaſciť, præſertim ſi † magnum eſt, recẽs, ſolidũ, nodoſum, foris ex nigro rubeſcens, colore intus herbaceo, vt piſtaciũ, ſapore dulci, auſtero, tandem ſubamaro, nõnihil aromatico. Dioſcoridi calidũ eſt tertio gradu, ſiccũ ſecundo. humores craſſos, lentos terget, digerit, ſiccat bilẽ atram, & pituitam vel craſſam vel lentam. purgat etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis, pdeſt, vt quartanis, pręſertim cum mulſa, epithymo, ſale indo, colico etiã dolori, & ſplenis duritiei quouis modo vſurpatum. Cõtra rimas, quæ inter digitos fiunt, trita illinitur. corpora. n. extenuat & ſiccat. Ne vero ventriculum ad nauſeam euertat, vtq; citius vacuet, daĩ ex mulſa, vel aqua hordei, vel vuarum paſſarum, vel ex iuſculo gallorum & gallinarum, vt ſuaſit Hamech, coctum, vel ſero lactis. Bibitur vtiliſs. ter mi ſtis ſeminibus odoris, vel aliis aromaticis, vt dauco, aniſo, fœniculo, zingibere, vel ſimili animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam ſatis coctionem ſuſtinet. Datur à ʒ. ñ. ad aur. quatuor.

SYLVII ANNOTATIO.

Dioſcorides etiam cũ beta vel malua coquit, vel aridum mulſę inſpergit. Vncia vna noſtratis vacuat parum, & ſine moleſtia.

dunt gra. 2. aui. tẽperatum Auer. Clementer purgat ſine morſu, ſiccat ſecuriꝰ epithymo Auer. Mandunt per ſe multi ſine ſtõi ſubuerſione: ſtõm tñ ab eo offendi etiam Plin. ſcrib.

POLYPODIVM.

De Polypodio. Cap. 5.

POlypodium † eſt radix, cuius plantæ eſt † ortus ſuper arbores, † & ſuper lapides: & vocauit eam Græcus filicem arborum.

ELECTIO. quod naſcitur in lapidibus, humiditatem habet ſuperfluam, indigeſtam, cauſantem ventoſitatem, & ſubuerſionem, & nauſeam. Verum melius ex eo eſt arborũ, & proprie quod naſcitur ſuper arborem ferentem glandes, & quod eſt cum proprietatibus octo bonis, † & proprie quod eſt craſſum: & ſolidum: & nodoſum: & cuius color ſm aliquid participat nigredinem & rubedinem ſed parũ: † & cuius confractum eſt ſicut color phiſtici: & in quo eſt ex aromaticitate aliquid: & in cuius ſapore eſt dulcedo cũ ſtipticitate derelinquens in guſtu ex amaritudine aliquid vltimo: & quod eſt recens.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Dioſ. Calidum eſt in tertio, ſiccum in ſecundo. Et dixit Haly calidum eſt & ſiccum in ſecundo. Et eſt reſolutiuum humiditatum viſcoſarum & craſſarum. Et eſt exiccatiuum, & abſterſiuum, & ſolutiuum.

RECTIFICATIO.) † Eſt ex maxime extenuantibus, & deſiccantibus corpora. & facit ſubuerſionem, & nauſeam. & eſt eius operatio debilis & tarda. Et tollitur ab eo nocumentum primum adminiſtrando illud cũm aqua mellis aut cum aqua paſſularum, aut aqua hordei. † Inquit Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarum, & fit ſolutiuum bonum, & ſimiliter cum aqua caſei ſit ſolutiuum conueniens. Et auſertur ab eo nocumentum ſecundum, ſi admiſceatur ei aliquid ex ſedantibus animam ſicut ſunt ſemina redolentia, & ſpecies, ſicut daucus proprie, & aniſum, & ſemen fœniculi, & zingiber & ſimilia. De decoctione autem ſufficienter ſuſtinet.

Poſſe,

POSSE.) †Solutione educit choleram nigram cum facilitate, & phlegma crassum, & mucilaginosum, & materias iuncturarum. & confert colicæ ſm omnem ꝛmodū administrationis eius, & duriciei ſplenis, & proprie cum epithymo, & sale indo. & confert ad melancholicas febres, & ꝓprie cū aqua mellis. & sanat sciſſuras, q̄ fiunt in manib⁹.

DOSIS) † eius est ā drach.ij. vſq; ad aur.iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Suspecta & hæc omnia sunt Manardo quæ de polypodio Mesues. Primùm autem (vt cætera quæ leuia sunt præteream) in eligendo polypodio id cõmendat hic author, in quo (vt eius verbis vtar) est de aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cũ stipticitate, derelinquens in gustu ex amaritudine aliquid vltimo. At obscure (ait Manar.) nec conformiter bonis authoribus. Dioscorides.n. sapore dicit in acerbo subdulci: Galenus dulcẽ simul & austeram habere qualitatem dominantem. Sed & de temperamento non videtur satisfacere. ait sanè polypodium ex Dioſc. sententia tertio esse ordine calidum & secundo siccum. at in Dioscoride legere hoc non est. præterea etiam Auic. secundo calidum & tertio siccum, Haly aũt (quod Mesues subiungit) in secundo & calidum & siccũ putat: Auerroes verò quasi temperatum in primis qualitatibus. nam significat hoc (ait Auer.) quia super ipsum dominatur dulcedo cum stipticitate & desiccat sine mordicatione. cui etiam subscribere Gale. videtur, dicens ipsum exsiccare absque morsu, neq; vllam aliam præ se ferre qualitatem quàm dulcem & acerbam. V num aũt etiam scribit quum de huius medicamenti noxa & castigatione agit, quod dignum est animaduersione. ait.n.esse hoc ex maxime attenuantibus & siccantibus corpora, & ventriculum subuertere & ad nauseam concitare. At quum leuiter purget polypodium, neq; excellenti aliqua polleat qualitate, videre nescit Manardus qũo possit corpora extenuare. Idem Manar. polypodium seorsum exhibitum nec subuersionem nec nauseam facere obseruauit. quare Auerroi potius tutum hoc esse medicamentum asserenti & melius quàm epithymum, magis quàm Mesuæ aut Plinio qui Mesuæ cõsentit, credendum putat. Est verò & de purgatoria huius vi scrupulus. Hic choleram ait nigram educi, cui Auerroes astipulatur illi proprietatem ascribens purgandi melancholiam. At Dioſc. & Plin. bilem & pituitam trahere affirmant. Ita & Paulus inter cholagoga recenset, ac radicem cum mulsa contritam idem præstare testatur quod colocynthus. Excitatur demum & de propinandi huius mensura controuersia. Hic ad aureos quatuor hoc est circiter drachmas sex exhibet. Auerroes tamen decem offert drachmas. ita & Manar. integram vnciam frequẽter obtulit, & parum ac sine molestia eduxit. Actuarius tamen purgatæ radicis scriptulos tantùm sex dat affusa aqua mulsa: Aben Mesua teste Serapione decocti eius aut infusi drachmarum quinque: contusi autem drachmarum duarum pondus non excedit. Ita & Meseha contusi drachmarum duarum, decocti aũt quatuor mensuram non pertrãsit, à quo Auic. nõ discrepat. sunt ergo quæ hic author scribit de polypodio diligentius perpendenda. Age autem vt singula hæc examinemus. de polypodij sapore, quũ Dioſc. ipsum sapore esse in acerbo subdulci, & Gal. dulcẽ & austeram qualitatem dominantem habere asserunt, ab his nõ discrepat Mesues dicens in eius sapore esse dulcedinem cum stipticitate. addit tantùm, nõnihil amaritudinis vltimo derelinqui loco, quod Auic. quoq; in probatissimo polypodio exigit. id.n. cõmendat in quo occulta est amaritudo. An aũt hoc sit ire bonis authoribus obuiam, an verò diligentia superare alios, non est iudicatu difficile. decet potius gustatu explorare ita ne habeat res vt hic scribit. etsi.n. ego in nostrati polypodio quod certe non nisi humecto colligitur solo, amaroris nihil adhuc persensi; non tamen ita ne in Arabico eueniat atq; eo quod siccioribus & calidioribus nascitur regionibus, adhuc licuit experiri. Sed quid de temperamento? De calore ego profecto Haly, Auicẽnæ, vel etiam Auerroi potius subscribendum censerem, quàm iis qui in tertio ordine calfacere ipsum autumant in quibus & ipse est Serapion. Consentire autem nobis, etiam Mesuem putarim, qui etsi Dioscoridem (cuius libros Arabes deprauatos habuisse qui huic viro non sunt insensi pro explorato habent) secus velle scribit, illi tamen assentiri se neq; ait neq; negat; sed Haly opinionem subiungens huic ipsi astipulari sese potius indicat quàm superiori, arbitrari, .s. secundo nõ tertio ordine calidum esse hoc medicamentũ. In hac aũt re an rectius Auerroes sentiat quasi temperatum hoc faciens, iudicare ipse non ausim. illud tantum dixerim, quòd polypodium temperiem mediam nõ excedat, non satis efficaci ratione ab Auerroe esse demonstratum. etsi.n. dulcedo, quæ astrictioni cõiungitur, in polypodio est, & absque morsu desiccat; dulcis tamen ille sapor qui astrictionem non mediocriter exsuperat (de amarore, qui in eo postremo loco esse debet, aliquid dicam.) maiorem quàm in temperata sit re, caliditatẽ prodit. fortasse ergo Auerroes vbi polypodium quasi temperatum in primis qualitatibus facit, id non absolute & exacte, sed aliorum soluentium medicamẽtorum comparatione, intelligit. alioqui certe, quum hoc si quis gustatu diligenter exploret, caloris nõnihil cõmansum ori impartiatur; ad secundum calidorum ordinem, eorum. s. quæ manifeste calefaciunt, accedere videtur. Sed de caliditate satis. De siccitate verò, quum testimonio Galeni & medicorum omnium valenter exsiccet, polleat q́; in eo astrictoria vis quæ terrestribus partibus inheret; patere existimo non esse inter ea quæ temperate desiccent reponendum, sed ad tertium etiam vt ait Auic. & ex Dioscoride Mesues siccorum gradũ accedere, alioqui non tam valenter (vt omnes consentiunt) exsiccaret. Porrò ex his, quod deinceps obiicit Manar. paruo negotio confutari existimo. neque.n. quod ait Mes. hoc esse ex maxime extenuantibus corpora, à ratione vsquequaq; abhorret, vt ille putat, si.n. siccando tantum est efficax, etiã attenuandi corpora facultate vt excellat, necesse est, quãuis leuiter expurget. An verò ventriculum subuertat, quod hic author ait, Auerroes negare videtur, stãdum experientiæ est. etsi.n. id quandoq; est obseruatum, citra vllã ventriculi noxam assumptum esse polypodium; frequẽter tamen etiam contra euenit, quod in cæteris quoq; medicamentis pro assumẽtis natura fieri consueuit. Quod autẽ ratione assequi licet, nobis profectò quum præter dulcedinẽ quæ in eo præcellẽs & ingrata esse solet, & aereas præualere

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 179 sur 1089

ære indicat partes, ex quare ſui leuitate ad os ventriculi ſuperius efferri facile ſolent quæ talia ſunt, quum inquam præter dulcedinem viroſi etiam ac medicamentoſi quidpiã cõmanſum præ ſe ferat polypodium; & nauſeam cõcitare & ventriculum ſubuertere facillime poſſe videtur, quod Meſ. & Plin. ſcribunt, neq; aũt quo pacto Auerroes hac in re aduerſetur videmus. licèt.n. vomitum faciat ac ventriculum agendo ſubuertat, inſignem tamen nullam noxã vbi finis expurgandi fuerit, derelinquit, quod alia multa faciunt. quare & tutum hoc eſſe medicamentum non temere Auerroes ſcribit. Sed hæc ſatis. De purgatione, quod ſequitur, qui nam humor polypodio aſſumpto expurgetur, vt paucis dicam; quòd Paulus inter ea quæ bilem educunt ipſum reponat, Dioſcorides verò etiam pituitam trahi aſſerat; Meſuæ non aduerſatur qui de cholera nigra & pituita mentionem facit, quia hos præſertim humores ſolet purgando allicere. Quare quòd hic nigram (vt ait) choleram duci aſſerat, Paulo non repugnat inter ea quæ bilem trahunt hoc medicamentum reponenti, quando nigra cholera bilis eſt ſpecies. de pituita autem meminit hic non ſecus ac Dioſcorides. de bile verò flaua ob id fortaſſe non meminit quia parum eſt quod humoris huius polypodij vi expurgatur. De menſura autem quod poſtremo loco obiicitur, non eſt vt multa dicam. Satis conſtat ſi quis menſuram ab aliis præſcriptam perpendat, Meſuem neq; audaciæ neque timiditatis ſubire notam, qui à mediocritate non diſcedit.

MANARDVS, De Polypodio.

Polypodium noſtri Filiculam vocant, inquit Plinius: ſimilis eſt filici. Eſt radix) Adde ex Dioſcoride piloſa, cyrros polyporum modo habens. ORTVS eius ſuper arbores.) Dioſcorides in arborum truncis, præcipuè roborum. Et ſuper lapides.) Adde ex Dioſcoride muſcoſos. ET proprie quod eſt groſſum.) Minimi digiti craſſitudine, Dioſcorides & Plinius. ET cuius confractum eſt coloris fictici.) Coloris herbacei, Plinius & Dioſcorides. Et in quo eſt ex aromaticitate aliquid, & in cuius ſapore eſt dulcedo cum ſtypticitate, relinquens in guſtu &c.) Obſcurè, nec conformiter bonis authoribus. Dioſcorides enim ſapore dicit in acerbo ſubdulci. Galenus dulcem ſimul & auſteram habere qualitatem dominantem. DIXIT Dioſcorides calidum eſt in tertio.) Dioſcorides nunquam, Galenus in hoc, non meminit graduum, ſed cum exiccare dicant abſque morſu, nec aliam qualitatem præ ſe ferre, quàm dulcem & acerbam, non eſt tam calidum putandum: & propterea magis credendum Auerroi, quaſi temperatum dicenti, quàm Auicennę, qui dixit calidum in ſecundo, nedum his qui in tertio ordine ſtatuerunt. EST ex maximè extenuantibus & ſiccantibus corpora, & facit ſubuerſionem & nauſeam.) Neſcio quo pacto maxime poſſit corpora extenuare, cum leuiter purget, nec excellenti aliqua (vt dictum eſt) polleat qualitate. Scio autem quòd per ſe exhibitum, nec ſubuerſionem, nec nauſeam facit. Et propterea in hac etiam parte, magis credo Auerroi dicenti, quod eſt ſecuta medicina, & melior Epithymo quàm vel huic viro, vel etiam Plinio ſtomachum offendi ab eo aſſerentibus. INQVIT Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarum.) Coquit Dioſcorides cum gallinaceo, vel piſce, vel beta, vel malua, vel aridum inſpergit in aquam mulſam. Plinius Exprimitur, inquit, ſuccus aqua madefacti, & ipſum conciſum inſpergitur oleri, & betę vel maluę, & ſalſamento, vel cum pulticula coquitur. SOLVTIONE educit choleram nigram. Dioſcorides & Plinius bilem abſolutè, & pituitam. Paulus radicem contritam cum melicrato, idem dicit agere colocynthidi. Doſis vſque ad aureos quatuor.) Exhibui ego ſæpe vnciam integram, parumque, & id quidem ſine moleſtia, eduxit.

Polypodiũ nec extenuat corpora, nec nauſeam inducit.

A

B

C

D

SCILLA.

De Scilla. *Cap. 6.*

SCilla autore Galeno bifariam vtilis, tum quod humores expelli apparat, tum q̃ apparatos vacuat. Melior eſt, q̃ alteri cõnexa eruitur (ſola.n. & ſingularis, vt etiã prope thermas orta, eſt venenoſa) ſapore dulci, acri, amaro, laminis ſplendẽtibus, ex agro libero, calida ordine tertio, ſicca, ppe tertium. Subſtantiam habet ſupficiariam, igneã, acrem admodum, ac terream, aduſtione amaram, aeriam deniq; mediocrem, eamq; dulcem. Humores craſſos ac lentos, & bilem atram incidendo, tenuando, tergendo, vt prõptius expellantur apparat, & maxime oxymeli ex ea ſcillites. & eoſdem ipſa purgat. Quapropter capitis affectibus (cephalalgiæ, cephaleæ, epilepſiæ, vertigini, ſcotomati) neruorum, & iuncturarum, pulmonis & thoracis, præſertim electarium ex ſucco ipſius & melle ſumptum lãbendo, confert. Idem vocem claram reddit, & oxymel ſcillites, & acetum ſcillites. Eadem ſplenis obſtructionem & tumorẽ ſanant. putredinem in corpore prohibent: ob id ſanitatem tuentur. iuuenile corpus diu ſeruant, ſed emaciant. Gingiuas quoq; laxas ſanat. dentes cõmotos ore colluto acetum ſcillites firmat. oris fœtorem tollit, & halitum reddit odoriferum. dolorem ventriculi ſedat, coctionem iuuat, corporis colorem cõmendat. corpus molle & laxum confirmat: quouis modo vſurpatum. ſcilla.n. tenuat, incidit, terget, foras trahit, reſoluit materiam craſſam lentore partibus adhærentem. à putredine vindicat, vlcerat, vrit. Aſſata ſcilla facilius ſoluit. immiſſa autem aceto humores craſſos, lentos, altius merſos, expelli prõptos reddit. Laminæ autem ipſius maza ſeparatim inuolutæ ſub cinere calido quantũ ſufficit, coquuntur, exoluuntur, in vſum veniunt, vel ipſæ laminæ vaſe luteo vitreato, ſurſum ſtricto, operculato, pergameno includuntur. dies xl. per æſtiuos dies inſolantur vaſe idẽtidem verſo, vt ex æquo vndiq; caleat. extracta vſurpetur, vel cum æquali farina orobi fiant trochiſci, quando opus eſt vtendi. Ex his ſic aſſatis etiam fit acetum ſcillites. vel cum Paulo mox vbi á ſcilla exẽptæ ſunt laminæ, aceto merſæ,

SYL. Id in Gale. nõdum legi. Id in canonib⁹ demõſtrauit. Candidiſſimã. Pli. vtiliſſimã addit albã Gale. ĩ Therap. Caſa ſcdo gradu Gal. Tuſſi antiquæ & aſthmati, tribus obolis ſumpta ecleg-mate, pdeſt Dioſco. vrinam ciet. icterũ, hydropem eo dẽ pondere iuuat, Idẽ. Vredinem qualis ab vtica fit, in partib⁹ mollibus excitat, quam oleũ ſanat, Gal. l. 2. ſim pl. ca. 5. nõ autem cauſticũ vult. De his trochiſcis, & farinæ mẽſura ĩ trochiſcis ſcillinis dicetur. Acetũ ſcillites. Vni ſcilę parti octo ſalis partib⁹ additis choclear. j. vel duo dat Dioſc. ad alũ leniẽdã.

mersæ, insolenter in vase simili à Veris initio ad Aestatis finem, post vsurpetur. Datur autem potio à ʒ.v. ad ʒ.xij. oxymeli autem scillites ab aur.vi. ad ʒ.iij. trochisci autem à ʒ.ij. ad ʒ.iiij. Mediocrem ferre coctionem potest scilla.

De Scilla. *Cap. 6.*

SCillæ † sicut dixit Gal. duplex est iuuamẽtum. Solutione enim educit materias & præparat ad soluendum.

ELECTIO. Melior est habens parem. Sola.n. sicut dicitur, est venenosa, † & adhuc est melior quæ saporẽ habet compositum ex dulcedine & acuitate, & amaritudine, & q̃ splendorem habet in laminis suis, & q̃ nascitur in locis liberis. orta.n. in locis thermarum, aut orta singularis, est mala.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Calida est in tertio, ficca ad ipsum. Est autem composita ex partibus igneis positis in superficie ipsius dantibus ei acuitatis vehementiã, & ex partibus terreis adustis dantibus ei amaritudinem, & partibus aereis mediocribus, quare est in ea de dulcedine aliquid. Est enim incisiua, † vlceratiua, adustiua, resolutiua, & attractiua materierum ad exteriora, subtiliatiua partium crassarum & viscosarum fixarum & adhærentium. & conseruatiua à putrefactione.

RECTIFICATIO.) Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo. & præparatio ipsius in aceto ponit materias crassas adhærentes, & submersas, faciles ad expellendum. Modus aũt operationis eius in assatione. Accipiuntur laminæ ipsius & separatim inuoluuntur in pasta, & sepeliuntur in cinere calido donec coquãtur sufficienter, postea extrahuntur ex pasta, & administrentur vbi oportet. Modus alius assationis ipsius. Ponatur in vase luteo vitreato stricti orificij & figilletur ligatione forti cum pergameno, & dimittatur diebus xl. & proprie diebus maioris æstus & moueat vas, & mutetur vicissim omni hora ita q̃ æqualiter in singulis partibus calefiat. deinde extrahatur scilla, & administretur vbi oportet. & q̃n̄q̃ admiscetur ei post assationem tantũdem farinæ orobi quãtum ipsa est, & fiunt inde trochisci & conseruantur vbi oportet. Secundum aliquos hic ponitur modus præparationis aceti scillitici qui etiam in antidotario late inuenitur. & dicit Paulus. Laminæ eius sicut sunt ponantur in aceto in principio veris vsque ad finem æstatis in vase vitreato sigillato & exposito soli, & post illud administretur vbi oportet. Et scire debes quòd scilla de decoctione rem sustinet mediocrem.

POSSE. † Solutione educit humores crassos & viscosos. Et dicit Haly. etiam cum hoc solutione educit cholerã nigram. & eius iuuamentum est magnum ad ægritudines capitis sicut cephalea, & epilepsia, & proprie fm omnem modum administrationis eius, & vertigo, & scotomia. & oxymel eius ponit materias viscosas faciles ad expellendũ, & subtiliat humorum crassitudinem. Et ipsa quidem fm omnem modum administrationis eius, confert iuuamentũ magnum ægritudinibus iñcturarum. † & est medicina bona pulmonis & pectoris, & ægritudinum in eis, proprie electarium ex succo eius & melle sumptum lãbendo clarificat vocem, & similiter oxymel eius, & acetum ipsius. & est ex medicinis bonis spleni & crassitiei eius. est ex rebus præseruantibus corpus à putrefactione, & conseruantibus ipsum in sanitate sua. & acquirit vsus eius maciem corpori. & conseruat in iuuentute. & acetum eius excitat & confortat gingiuam laxam & putridam, & confirmat dentes motos collutio ex eo. & similiter potus ipsius est medicina magna fœtori oris, faciens ipsum odoriferum. & sanat dolorem stomachi, & adiuuat ad digerendum. & vsus eius fm oẽm modum administrationis ipsius confortat corpus cui accidit laxitas & molificatio, & colorem efficit bonum.

DOSIS. potio eius aceti est à ʒ.v. vsq̃ ad xij. & oximelis eius ab aur.vi. vsq̃ ad ʒ.iij. & trochiscorum eius à drach.ij. vsque ad iij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap 5. SCILLÆ *ex Plinio lib.19. duo sunt genera, altera medica est, esculenta altera. prioris rursum duæ species, masculus quæ albis foliis constat, & fœmina quæ nigris. Quæ apud nos vulgo vsitatur, si rem recte conferas, Plinij nigra est scilla, hoc est fœmina, eadem cum pancratio, quam Dioscor. lib.2. subrufam ac subpurpuream esse ait,* Cap. 165. *& Plinius lib.27. de pancratio agens scillam pusillam appellat. tametsi hanc humani capitis magnitudinem æquare, Venetiis aliquando viderim. masculus verò in Hispaniæ maritimis est frequens vt intelligimus, alba quidem illa & foliis crassitudine aloen æmulantibus vt Dioscor. innuit,* Cap.12. *quũ de aloe agit, licèt tenuioribus, & nostrati longe acrior & maior. Esculenta verò nunc quoq; in Cephalenia & Creta insula in eundem vsum admittitur, dulcis & candida, ac nostra cepa acrimonia inferior. Hæc si ita se habent, vt putamus; perperam recentiores medicam cum ea quæ edendo est, confundunt. De medicis ergo Mesues hic agit. inter quas & vulgata est qua passim vtimur, quam non est vt quispiam veluti venenum interdicat (nisi forte alicubi locorum venenata oriatur) quum longa iam consuetudine & vsu salubris deprehendatur. alioqui etiam plura alia sunt in medicina quæ veneni vires quum palàm significent, medicis tamen non sunt adeo formidolosa. Age autem, quæ hic scribit, & quæ vitio ei vertũtur, persequamur vt instituimus. De scilla deligẽda verba faciens ait. {sola.n. sicut dicitur, est venenata.} Inflat Manar. ferè deridens, si hoc verum est, nemo scilla vtetur nisi qui præsens fuerit dum effoderetur. De colore item (ait Manar.) non meminit Mes. quam tamen candidissimam esse oportet vt Plinius docet. De temperamento etiam, quum hic in tertio calidorum ordine reponit, à Galeno discrepat qui in secundo collocat, quod & Auer. & Paulus faciunt. Quare, quũ scillæ vrendi & vlcerandi vim demceps ascribit, errare ipsum constat, quando quæ eiusmodi sunt longe calidiora esse oportet. Sed & de pastillis quos trochiscos vocant, scillinis, ab aliis discrepat. assumit.n. tantũdem scillæ & farinæ erui, quum tamen Paulus farinæ partem dũtaxat mediam capiat, quod & Gal. 1. de antidotis. Hæc fere sunt q̃ Manar. momenti alicuius obiciat. Ad quæ vt paucis satisfaciamus, quod primo loco obiicitur, si quis largissimam quæ ad nos affertur scillarum copiam animaduertat, ridiculum est vt vnam tantum vno in loco ortam esse existimet. id certe quod de colocynthide dicebat, intelligere hoc in loco Mesues mihi videtur, suspectam eam esse quæ, vna, in regione aliqua nascitur; non (quod Manar. forte intelligit) quæ vna & simplex non etiam duplex effoditur. De colore autem quòd hic silentio rem obuoluat, quum tamen quæ candidior est sit eligenda, si quis me roget quid sentiam, suspicor lapsum esse huius authoris interpretem, sicut etiam in Auic. est lapsus. quare ea verba hoc in loco {& quæ splendorem habet in laminis suis} eodem pacto castigãda dixerim vt in Auic. quũ ait {quæ ex ea bona est fortis coloris, splẽdida} Bellunensis ex Arabico legendum proponit {quæ habet colorem corni} quasi is in scylla color expetatur qui albus sit & cornui similis, & splendens, quo etiam pacto vrina quæ ab Actuario cornea dicitur. quare idem fortasse erit in Mesue sentiendum, quod etiam in Auic. alij tamen quid quiq; velint sentiant. quãuis autem de colore hic non meminerit, non is tamen*

men ſaporem qui maxime refert, & alia quibus probatiſſima ſcilla cognoſci queat ſub ſilentio præterit. Sed vt alia perſequamur. An ſcilla tertio vel ſecundo ordine calefaciat, an etiam vlcerantis & exurentis ſit facultatis, licebit cuiuis experimẽto obſeruare. nos qui hæc ſcribimus perfricatam ſcilla cutim non ſemel excoriatam vidimus, memimmusq; paraſyto cuidam totas fuiſſe cute expoliatas nates, quum ad trullam ſcilla perunctam leuandæ alui gratia acceſſiſſet. eſſe autem quæ huiuſmodi vlceratoria facultate ſunt prædita non in ſecundo ſolum, ſed in tertij calidorum ordinis ſummo, ac ad quartum potius accedere, puto nullum eſſe qui ignoret. quare quid Manardo reſpondere liceat, ſatis conſtat: Galeno autem Auerroi & Paulo quo pacto ſatisfaciamus, ego certe cum hac tam explorata experientia non ſatis ſcio; ſuſpicari autem poſſumus de ſcilla altera eſculenta intellexiſſe, quam minus eſſe quàm cepa acrem Gal. in lib. de plenitudine teſtatur. alioqui etiã, quum cepam idem Gal. lib. ſimpl. med. 7. in quarto calfacientium ordine reponat, quo pacto hanc vulgatam ſcillã, quæ vt ſenſus docet, cepam acrimonia ſuperat, aut hiſpanicam quam vulgata longe eſſe acriorem aſſerunt, in ſecundo ordine collocabimus? Quod ſupereſt, de ſcillinis paſtillis non idem ſenſere veteres. Andromachus teſte Gal.
Cap. 8 1. de antidotis, duas ſcillæ partes, & orobi vnam ſumit.
Cap. 11. cui & Paulus lib. 7. & Auic. in 5. Can. aſtipulatur. Da-
Cap. 13. mocrates tamen eiuſdem Gal. teſtimonio in lib. de Theriaca ad Piſon. tantũdem vtriuſq; accipit, quod & Nicol. Myreps. Author verò noſter neq; vni neq; alteri opinioni refragatur, ſed tantùm de ea meminit quam Gal. Damocrati acceptam refert, cuius viri ſi in paranda theriaca ſequẽda formula eſt, in paſtillis quoq; ſcilla & orobi farina æqua erunt portione adiicienda: ſecus ſi Andromachi theriacã paremus, vt parari noſtra tẽpeſtate ſolet. Cæterum quãdo de ſcilla hìc verba fiunt, docetq; Meſues in iis verbis {& dicit Paulus} ſcillini aceti conficiendi rationem ex Paulo, perpendendum vnum videtur, quod non pauci fortaſſe momenti fuerit, an. ſ. cruda vel cocta ſcilla aceto ſit miſciẽda. Dioſc. profecto lib. 7. & Gal. 1. de antidot. & in de ther. ad Piſon. item & 3. de facile parãd. med. Aetius quoque,
Cap. 9. Paulus & Auic. ac Plin. lib. 20. & oẽs demum quicũq; de hac re agunt, crudam ſcillam ſumunt. Contra tamen Dioſc. lib. 2. quum de ſcilla agit ex ea in fruſta conſecta, ac cocta, mutata ſæpius aqua donec amaritudinẽ vel acrimoniam amiſerit, traiectaq; poſtea lino & exſiccata in vmbra, oleum, vinum, & acetum ſcillinum cõficiendum docet. iure ergo an ea coquenda ſit vel ne, quæri põt. Sed ad hoc paucis. Scillinum acetum ſecandi attenuandiq; gratia parari ſolet. hoc aũt ſi ex ſcilla fiat cruda, nulli dubiũ eſt & acrius & valentius reddi. ſunt tamẽ corporũ nonnunquã & morborum diſpoſitiones, quibus magis lenia & imbecillia medicamenta ſatisfaciant, quibus etiam idem acetũ ex cocta ſcilla aacõmodari poſſit. vtrũque ergo in medici vſum venire quum poſſit; opportune etiam vtrũq; Dioſc. docet. Sed vnum adhuc animaduerſione eſt dignũ. quum enim duobus modis ex cruda ſcilla confici acetum poſſit, vt Dioſc. lib. 5. & Pau. lib. 7. & Gal. 3. de facile par. med. docent, ex ea, videlicet exſiccata & ex recenti; vtro mo-

A do parare id expedit? Noſtra tempeſtate ex deſiccata fieri ſolet, valentius tamen eſſe quod conficitur ex recenti & ratio docet, & Dioſc. ac Paulus teſtantur. exſiccatione enim non tam humidiores effluunt partes quàm etiam quæ acres ſunt hebeſcunt vt in cæteris quoque fit plantis. e re medica ergo erit ſi etiam hoc pacto ſcillinum acetum pharmacopœi confecerint.

MANARDVS, De Scilla.

Scillarum, inquit Plinius, alba eſt quę maſculus, fœminę nigrę, tertium genus eſt cibis gratum, Epimenidum vocatur, angultius folio, ac minus aſperum. Pancratium etiam inter ſcillas numerat Dioſc. & puſillam ſcillam vocari dicit, eaſdẽq; vires alteri habere, ſed imbecilliores. SCILLAE, ſicut dicit Gal. duplex eſt iuuamentum, ſolutione. n. educit materias, & præparat ad ſoluendum.) Non memini me vſpiam hęc legiſſe apud Gal. SOLA, (ſicut dicitur) eſt venenoſa.) Si hoc verũ eſt, nemo ſcilla tutò vtetur, niſi
B qui preſens fuerit dum effoderetur. Et adhuc melior eſt, quę ſaporem, & reliqua.) Adde his ex Plinio, quę candidiſſima fuerit, eam eſſe vtiliſſimam. CALIDA eſt in tertio.) Galenus virtutis dicit eſſe ſatis incidentis, non tñ vehementer calidę, ſed in ſecundo ordine, quod etiam confirmauit Auer. VLCERAT, vrit.) Nimis hoc eſt, ſatis erat acrem dixiſſe, vehementius. n. calida ſint neceſſe eſt, q̃ vrendi vim habent. Aſſatio acquirit ei facilitatem in ſoluendo. Multi vſus fieri per aſſationem, ait Dioſc. & Gal. teſte, elixatio & aſſatio eius vehementiam reprimunt. docetq; Gal. pro puero epileptico, quo in diebus canicularibus optimè eius ſuccus eliciat. Et qñq; admiſcetur ei poſt aſſationem tantũdem farinę orobi.) Sic parantur artiſci vocati ſcilletici Theriacę ingredientes. Paulus tñ non ęqualiter, ſed media parte farinam orobi miſcet. Galenus ex Andromachi ſententia, ſeſquialteram vult eſſe ſcillam farinę, & orobos albos. POSSE, ſolutione educit humores groſſos & viſcoſos.) Datur toſta cum ſale, ita vt vni parti octo ſalis adiiciant, cochlearis vnius vel duorũ menſura, ad aluum leniẽdũ, ex Dioſc. ſnia. EST medicina bona pulmoni & pectori) Antiquę tuſi vtilẽ ſcribit Dioſc. tribus obolis ſumptã in eclegmate, & etiã aſthmaticis. Eodem pondere etiã valet ad vrinam ciendã, ad morbum
C regium, ad aquam intercutẽ, ad ſtomachicos, & q̃bus innatet cib°.

Scilletici artifici in Theriaca.

De Hermodactylis. *Cap. 7.*

HErmodactylus eſt radix herbæ cuiuſdam montanę, & ea vel digitum longa, vel rotunda, ac eadem præſtantior, ſi multum eſt alba, intus & foris magna, mediocriter dura, altera ſcillæ aut raphano proxima, ſi creuit, ſi vere lecta eſt, & menſes deinde ſex ſiccata eſt. Rubra autem & nigra mala eſt, & quæ in loco pingui & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementoſus ei largior inſit. rara verò laxa, leuis, eſt imbecillior. Calidus eſt ac ſiccus ordinis ſecundi initio, cum humiditate tñ excrementoſa, flatulenta, nauſeabunda, qua ventriculo nocet, præſertim qñ in eum ex partibus aliis excrementa confluunt. Pituitam craſſam, præſertim à iuncturis trahit, ob id podagræ, & aliis arthritidis differẽtiis confert, nõ ſumptus modo, ſed etiam cataplaſmate admotus, præſertim cũ vitellis ouorũ, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat,
D ſperma auget, vlceribus confert, quia terget ſordem eorũ, & carnem in his putrẽ conſumit. Cuminum, zingiber, piper longum, libyſticum, mentaſtrum, maſtiche miſta, hermodactylum prohibent ne ſuo humore excrementoſo & flatulento lædat vẽtriculum, neue flatus craſſos & nauſeabundos in eo excitet, aut multa in ipſo excremẽta colligat. Si vero hermodactylus cum pauco zingibere, & ſucco raphani, vel cum ſcilla aſſata, aut ſcillæ ſucco, & zingibere, & pauca ſpica, in trochiſcos fingatur, purgat celerius & plenius, (per ſe enim tarde & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoq; roborando ſtomachum hermodactylos cito deturbant, & humorum in ventriculum affluxum, phibent. Datur ab aur. vno ad aur. duos. annos tres ſeruatur.

SYL. De hoc in nſis ſimpl. Ser. & Auic. ſequitur.

Alexander Trallianus, Paulo malus eſt ſtõ, decocto radix purgat peculiariter arthriticos in ipſis fluxionibus.

SYLVII ANNOTATIO.

Meſues agit de Hermodactylo, radice etiam paulo diuerſa, ab vtroq; ephemero, quorum Colchicum venenoſum, radice rotunda quãuis ſit, tamen id non eſt Meſuæ hermodactylus optatior, vt

nec

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 182 sur 1089

nec Pauli. ephemerum vero absolute dictum, aliter iris agrestis, foliis & caule lilij, aut satyrij, radice vna digitali crassitudine lõga, licet à Dioscor. Plin. Gal. inter medicinas recensetur, tamen id Mesues & Paulus hermodactyli nomine non accipiunt.

HERMODACTYLI VVLGARES.

De Hermodactylis. *Cap. 7.*

HErmodactylus est radix herbæ montanæ, & eius alius est longus sicut digitus, alius rotundus.

ELECTIO. Ille de quo hic loquimur est rotundus, & eius alius est albus, alius rubeus, alius niger. Melior ex his est habens proprietates tres bonas, scilicet qui est albus & veræ albedinis intus & extra, & qui est crassus, & qui est duritiei mediocris. rarus vero & laxus & leuis est debilis. rubeus vero & niger ambo mali sunt. cuius ortus est in locis pinguibus aut humidis, est malus, propterea ꝙ additur ei ad humiditatem superfluam & inflatiuam. & ortus eius in vicinitate scillæ meliorat in conditionibus suis, & similiter in vicinitate raphani. Melius vero tempus collectionis est ver. & meliores sunt in quibus iam prꝫteriit medius annus post bonam eorum exiccationem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus est & siccus in principio secundi, & in ipso est humiditas superflua, causa ad inflationem & ventositatem, & nauseam, quare est malus stomacho, reumatizans ad ipsum superfluitates ex aliis membris.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in eo. Primum est nocumentũ quod diximus quod imprimit in stomachum. secundum est quod generat ventositatẽ, causam ad subuertionem & nauseam. tertium est qm̃ est debilis & tardus in soluendo.† Et dixit Alexander, Inimicatur stomacho aggregans in ipso superfluitates plurimas & generans in eo ventositates crassas. & tollitur hoc nocumentum ab eo in permiscẽdo cum eo ciminum & masticẽ & zingiber. & similiter piper longum cum eo, & mentastrũ, & Keysim remouent hoc nocumentum ab eo. Et dicit Alkanzi, si ex

E eo & pauco zingibere fiant trochisci cum succo raphani, vigoratur in operationibus suis. Et ex eis q̃ magnificãt illud & meliorant cõditionem eius est scilla, & ꝓprie si ex ea assata aut succo eius fiant trochisci & proprie cum pauca spica & zingibere. Et ex rebus sibi additis prohibentibus discursum materiei ad stomachum per ipsum sunt myrobalani, eo ꝙ aggregant & confortant stomachum, & faciunt citum descensum eius cum sit ex tarde descendentibus.

POSSE. † Solutione educit phlegma crassum à iũcturis ꝓprie. † Et est medicina arteticæ & podagræ sumptus, & etiam cataplasmatus, & proprie cum farina hordei, vitellis ouorum, aut cum mica panis pinguis, & vitellis oui. Et vsus eius impinguat corpus. & augmentũ efficit in sperm̃ate. Et est medicina bona vulneribus. Abstergit enim sordes eorum, & consumit carnes putridas in eis.

DOSIS eius est ab aur. i. vsq; ad duos. Conseruatur autem per annos tres.

ANNOT. IO. COSTÆ.

F HERMODACTYLI *nomine à Serapione, Auicẽna, Mesue, ephemerum & colchicum intelligi, de quibus Dioscor. certum est, vt ampliori probatione non indigeat. Suspicor ergo hasce duas plantas, etsi diuersarum sunt speciei, hermodactyli tamen nomine antiquis fuisse nuncupatas. alioqui voces hæ duæ, ephemerum & colchicum, quum non aliud quàm diurnum & quod Colchis oritur significent, quo pacto certam vllam stirpem exprimant? Sub hermodactyli ergo nomen ac veluti genus & ephemerum & colchicũ venisse, putare licet, propterea q; vtraq; ab Arabibus vno eodemq; capite fuisse explicata, quãuis Græci communi genere prætermisso differentias tantum vsurparint. Erit aũt ephemerum quod Arabes longũ hermodactylum vocant, colchicum quod iidem rotundum appellant,* G *qui nunc hermodactyli nomine passim vsuenit. estq; hæc semper quum effoditur radix nigra, delibrata tamen alba, sed quæ tempore procedente rufescit & ad nigrum etiam vergit colorem. errare.n. eos certum est qui alibi nigram alibi prodire eam albam existimant, si peritiores herbarios cõsulueris. Porrò de hermodactylo agit Pau.* Cap. 78. *lib. 3. & purgatorium esse medicamentum testatur podagricis cõmodum. parat etiam ex eo medicamentum ad podagram lib. 7. quum de compositis agit. confirmatq; eundẽ illi inesse ad podagram vsum, quum in simplicium enumeratione de hermodactylo agit. meminit etiam de hoc Trallianus lib. 2. cuius in podagra vsum prolixe docet: non est tamen Pauli hermodactylus is quem Arabes describunt, hoc est colchicum, quando de colchico Paulus seorsum agit* H *lib. 5. non prætermissurus alioqui si eadem fuisset res, quin* Cap. 48. *admonuisset. Quid ergo est Pauli & Trallani hermodactylus? difficile certe est hoc diuinare, quum neq; ij neque Græcorum vllus eam plantam delinearit. videtur tamen bulbi speciem intelligere, & forte hierobulbon quem Apuleius ad articulorum affectus in libello de stirpibus commendat. sed & hic bulbus quid sit, licet Apuleius oriri* Cap. 21. *asserat vbique & circa sepes & locis quibusq; sordidis, hactenus tamen nullum noui qui sciat, adeo bulborum omnium notitia intercidit. De hermodactylo autem Mesuæ itemq; de vulgato, quænam sint plantæ & quis vsus, nõ est vt à nobis plura afferantur. apertum est enim vulgari easdem inesse notas & dotes quas illi Mes. assignat, essecq; eum ipsissimum colchicum pro cõfesso est omnibus. In dubium*

buũ duntaxat vertitur, an vtilis sit eius in medicina vsus. quum.n. veneni sit species & ex eo magna & praua sym ptomata sequi fateantur omnes; mirum cur idem tamen ab omnibus passim vsurpetur. detestandum certe eorum propositum videtur, qui cognitare in eodem errore persistant, ac veluti data opera in hominum perniciem studeãt. Cæterum liceat nobis vti experientiæ testimonio. quis nostra ætate hermodactylis vulgaribus opportune & caute exhibitis necari homines testari potest? quis tantum statim in corpore pruritum excitari, erodi intestina, & stomachum vri obseruauit? nos certe neque hæc vnquam accidisse vidimus, neque, etsi multos in medicina consumatissimos & diligentissimos viros frequenter sumus percunctati, vllum hactenus tanti mali testem habemus. quin, cuinam obscurum est Venetus, mulierculas (adeo familiare hoc est medicamentum nostra tempestate) frequẽtissime inconsultis medicis, hermodactylum pulueratũ quem hermodactylatam vocant, assumere nulla huiusmodi quam colchico ascribunt, noxa subsequuta? Putarim ergo, quod doctis viris multis placuisse video, colchicum veneni vires non nisi recens obtinere. quod in causa fuit vt hic author seruari illum per sex menses ante vsum velit. Veretur sanè is recentem eius succum. atque huius rei gratia & eum hermodactylum abhorret qui humidis locis prouenit; & eum qui propè raphanum & scillam oritur, probat: corrigi.n. humidiorem illã qualitatem hisce acribus putat. quare etiam in huius medicamenti castigatione exsiccantia semper cõmiscet. Neq; verò (quod quispiã fortasse dixerit) hermodactylus absumpto superfluo eo humore vt acrior & pernicios ior euadat, necesse est; quando id in aliis plerũq; rebus euenit, vt siccitate fatiscant, quæ recentia strenuas admodum vires solent obtinere. Age autem expẽdamus quæ hic autor scribit de hermodactylo. In eo seligendo, crassum & qui duritiei est mediocris, laudat; rarum vero & laxum & leuem esse ait imbecillem. huic & Auic. astipulari videtur, illum præferens qui ad frangendum est durus. Contra tamen Habix Serapionis testimonio eum cõmendat qui facile frangitur. De temperamento etiam controuersia est. hic calidum & siccum secundo esse ordine existimat, quod & Auicen. Contra tamen, si Serapionem legas, non defuere & qui frigidum ac etiam stupefactorium dixerint, & qui maximopere calidum existimarint. omnes tamen sicco temperamẽto præditum putant, licet superflua ei humiditas sit adiuncta ventriculo inimica. Cæterum, & quum de huius medicamenti facultate agitur, occurrit scrupulus. aut Mes. eius vsu corpus pingue reddi & augeri semen. quæritur ergo quonam pacto id præstet. ratione quidem qua purgandi vi præditi sunt hermodactyli, id non agunt, sed attenuant potius & humores imminuunt. operæprecium ergo videtur vt huius effectus disquiratur ratio. Verum vt ad hæc breuibus. In eligendo hermodactylo, neq; fractu contumacem neq; facillimum probat Mesues, sed mediocritatem expetit: qui.n. eiusmodi est neq; carie est corrosus, aut innato humido absumpto ob vetustatem fatiscẽs; neque crassæ ac viscidæ illius humiditatis est particeps, à qua concitari crassiores flatus strangulantes & ventriculum offendentes, & prouenire quicquid hermodactylis noxæ inest, vno omnes consensu affirmant. A Mesue autẽ recedere Auic. non facile dixerim quãuis durum (vt eius voce vtar) eligi velit. quia.n. hermodactyli ob superfluũ quo imbuti sunt humorẽ, carie facillime corrũpuntur; ideo illum duri nomine significari putarim qui solidus sit, neque ob vetustatem nimium friabilis. ita & Abix de quo Serapio, friabilem cõmendat: non tamen, vt puto, qui facillimus sit friatu, sed qui non tam crassa ac viscida constet substantia vt friari non possit. hoc pacto benigne interpretanda bonorum scriptorum dicta existimarim; Mesuem vero comendandum qui mediocritatem sequutus nullum dubitandi hac in re locum reliquerit. At de temperamento quid dicendum? Si hermodactylus de quo loquimur, colchicum est, vt certe esse omnes consentiunt, illum ipsum, quum ex Dios c. Paulo & cæteris, corpori pruritũ inducat scillæ & vrticæ instar, & stomachum vrat: (hæc autem vbi recens est tãtùm agit) nulli dubium est inter calida esse reponendum. Quod tamen aliqui frigidum & narcoticum ipsum esse asserere videantur, de græcorũ hermodactylo est. pulchre.n. hac de re disserit Trall. lib. 11. vbi & eos confutat qui ita sentiunt. neque enim (ait ipse) purgandi haberet vires si esset stupefactorium. quod autẽ græcorum hermodactylo ascribitur, id de vulgari dictum Serapio existimauit deceptus voce quæ eadem diuersis accõmodatur rebus. erit ergo inter calida reponendus hermodactylus non inter frigida. in quo autem sit ordine; gustatu, atq; ex effectis ferre cuiq; iudicium licet. recens profecto si pruritũ in corpore toto excitat vt Paulus scribit, largus in ore (quæ lectio cõsentire Dios coridi videtur scribenti asinino ac bubulo lacte contento in ore iuuari eos qui ephemerum sumpsere: alioqui.n. qui in toto corpore est pruritus, hoc pacto sedari posse, credibile non est) si inquam colchicum recens ea præstat quæ præstare Dios c. Aetius & Paulus literis tradunt; quis id neget inter ea saltem quæ obscure corrũpunt, atq; adeo in tertio calidorum ordine esse reponendum? Atqui in hermodactylo nostro, colchico videlicet exsiccato & vetusto neque ea acredo persentitur, neq; quicquam aliud quod tam insignẽ caloris præferat notam; vt propterea non perperam in secundo calfacientium ordine collocetur. Ita vero & de passiuis qualitatibus, etsi vbi recens est superfluo eo humore scatet, ex quo excitari flatus & stomachi strangulatus possunt, vt ait Mes: absumpta tamen ex vetustate ea vi, siccum non tam actu quàm potestate remanet, cuius siccitatis gratia prodesse sordidis vlceribus potest, quod hic idem scriptor docet. Sed de temperamento satis. Quod sequitur, quod huius medicamenti vsu pinguescere corpus & augeri semen queat, recentiores nonnulli ob pituitæ attenuationem fieri putant, quæ, scilicet attenuata in sanguinem & membrorum alimentum conuertatur; & hac eadem ratione semen augeat. Verum ratio hæc, etsi apposite certe redditur; nobis tamen non prorsus satisfacit, quando alia itidem sunt multa, quæ attenuandi vi prædita idem præstarent, quum tamen econtrario eorum vsu demacrari corpora videamus. Suspicamur ergo hæc ex toto vera non esse; sed bona fide ex Serapionis imitatione

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 184 sur 1089

Cap. 161. *ne descripta ab authore nostro fuisse, quæ is à Dioscoride lib. 2. ascripta bulbis quorum hæc est species, ad hermodactylum transtulit.*

MANARDVS, De Hermodactylis.

VT notissima radix nũc ea est, quam officinæ Hermodactylum vocant, ita ignotum obscurũq; est, quo nomine sit apud antiquos vocitata & quã rem voluerint ipsi Hermodactyli voce significare. Paul. siquidem breue caput de Hermodactylo, his ferè verbis scribit: Radix, atq; eius decoctum purgandi vim habet. datur peculiariter arthriticis in ipsis fluctionibus: stomacho aũt est satis mala. Serapion vero sub Hermodactyli voce, vno & eodem capite, Colchicon & Ephemeron Dioscoridis, necnon Pauli Hermodactylum comprehendit. Auicenna Serapionem in virtutibus secutus, in historia maxime lapsus est, aperiri eam dicens, cum aperiuntur flores: scribente Dioscor. & Serap. ex eius sententia, exitu autumni, post florem, scisso bulbo, folia erumpere. Serap. & Auic. veluti suos duces secutus Mesue alium longum, alium rotundum esse Hermodactylum scripsit, sed; de rotundo, quasi meliore, sermonem habiturum, aperte Galeno repugnans, qui de Ephemero scribens, non de eo quod Colchicon alio nomine dicitur, venenumq; est, & radicem habet rotundam, scripturum se dicit: sed de eo quod Iris sylueſtris vocatur, foliaq; & caulem habet lilio similia, radicem longam, non rõtundam: imitatus Dioscor. qui cum de Colchico tanq; de veneno scripsisset, de Ephemero scribit, quod radicem habet vnam digitali crassitudine, & longam. Sed & Plin. lib. 25. Ephemerum eodem ferè quo Dioscor. modo describens, inter medicinas enumerat: & similiter lib. 26. In vigesimo autem octauo, Colchicon inter venena reponit. Non vsqueadeo tamen nominibus fidendũ, vt Colchici nomine venenum, nomine Ephemeri rem bonam semper intelligamus: nam apud Nicandrum in alexipharmacis, & plerosque antiquos, Ephemeri tanq; veneni fit mentio, & Gal. vtrũq; Ephemeron, videlicet & Colchicon, eodem nomine Ephemerum vocauit. Nostrum hoc, quod Hermodactylum vocamus, notas habet eius Colchici quod inter venena numeratur. Ephemerum me nunquã in Italia vidisse memini. in Pannonia (ni fallor) frequens est, cuius ego foliis deceptus, Satyrion, donec effossa radice differentiam cognoscerem, semper existimaui. Hæc si vera sunt, patet non tutum esse Hermodactyli huius nostri vsum: nisi forte dicamus, cum tantum esse venenum qui in Colchon natus est. Securius tamen est ab eo penitus abstinere, præsertim quia non est ea radix, quæ ab antiquis in articularibus morbis tantopere cõmendatur, siquidem Pau. seorsum de ea sub Hermodactyli nomine scribit, cum de vtroque Ephemero propria scribat capita. Idem fecisse Gal. præter hoc, quod ferè Paul. nihil de simplici aliquo medicamento scribit, quod ab eo non acceperit, testimonio etiam Serapionis probatur, verba eius recitantis. In communibus tũ Galeni exẽplaribus Græcis Latinisve, caput de Hermodactylis non legit. ET dixit Alexander.) Paulus satis malum stomacho esse dicit. SOLVTIONE educit phlegma grossum.) Paulus decoctum eius esse ait potentiæ purgatiuę. ET est medicina artheticæ magna.) Pau. dari proprie dixit arthriticis, in ipsis fluctionibus.

Nõ tutus hermodactylus vsus.

De Iride. *Cap. 8.*

SYL. Ireos flores albos, pallidos, luteos, purpureos, ceruleos Dioscor. scribit, rădicis, nõ florum colore distinguit. Optia Dioscor. est Illyrica, densa, subrutila, frangi promax, subrufa, valde odorata sternutamenta mouens dũ frangit, gustu amara. Radices cum ligẽdas incipiẽte foliorum defluuio, docet Dioscor. Tenuat, tergit, coquit Paulo. Cum aceto pota, splenem aceto & rosaceo admota, dolori capitis affert Dioscor. Cũ ellebor. albo & duplo melle Dioscor.

IRis radix est herbæ, quã crinode. i. lilialem vocat autor Græcus, cuius flos vel cœruleus, ac versicolor, vt iris arcus cœlestis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix optima est, si magna, dura, densa, crebro geniculata, ex albo rubescens, odore ceu viola aromatico, sapore acri & mordente, Veris initio collecta. Secundam bonitatis rationem flos obtinet, cœruleus præsertim, albus. n. ad omnia est imbecillior. Radix est calida sicca ordine tertio, acris, terget, coquit, resoluit, lenit, aperit obstructa. sedat dolores. pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac pter hæc aquas serosas, idq; clementer. Materiam crassam, lentã, hærentem in thorace, ac pulmone coquit, tenuat, ac prompte educit, viscerag; omnia expurgat. Hepatis quoq; ac lienis, & vicinarum partium tollit obstructiones. affectus ab ea excitatos: hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat, aut lenit. Omnes quoq; tumores etiam duros, & strumas discutit, præsertim neruorum & iuncturarum, maxime cum betæ vel brassicæ succo, vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem sanat, præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. hic. n, sternutamentum mouet, & p nares detrahit vim ma-

E

ximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxurorum. Succus autẽ ex ea vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ab humore crasso, lento factam, multum iuuat, & ab eodem spirandi difficultatem. Verum præterea expurgat. Pesso quoq; supposita vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, aborsum facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quale etiam ossa nuda vestit. Ischiadi salubriter aut clystere iniicitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto cui incocta fuerit, dẽtium dolorem sanat, & rheumatismum sistit, suppositа item hæmorrhoidas aperit. Inuitam seminis vacuationem sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusq; maculas deterget. Oleũ deniq; nervum neruos & iuncturas firmat, spasmum ex repletione, cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctum, aurium dolorem instillatum auri; narium graueolẽtiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem ex floribus iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum & violatum. Ne ventriculum lædat, sumatur ex mulsa & pauca spica, vel cum sero lactis, melle, mastiche. ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinat. Teri, & coqui mediocriter potest. Datur à drachmis duabus ad drach. sex. annos duos seruatur.

F

Dioscor. dat drach. vij. cum mulsa. Paul. obolos octo dicit agarici modo purgare, modo non sit antiqua, nec perforata.

G

IRIS.

H

De Iride. *Cap. 8.*

IRis, inquit Græcus. Est radix herbæ quę dicitur lilialis, † cuius duæ sunt species. Est. n. quæ florẽ habet purpureum habẽtem gradationes diuersitatis in purpureitate, sicut habet arcus terroris, & est iris, & propter hoc vocatus est iris. Et est alius cuius flos est albus.

ANT.

Electio.

ELECTIO. Habens florem album debilior est in omni re. † Et est ex eis melior, cuius radix est alba, participās rubedinem fm aliqd, & crassa & dura & spissa, & in qua est aromaticitas sicut odor violarum ꝓprie, & † cuius sapor est acutus, mordicatiuus ꝓp acrimoniā ipsius, & hīs nodos breues collectos. Melior pars plātæ est radix, post illā, flos. † Et melius tēpus collectionis ipsius, est principium veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidę cō plexionis & siccæ est in tertio. Et in ipso est acredo & acuitas. Et est absterssiuus, maturatiuus, resolutiuus, lenitiuus, aperitiuus, oppilationum sedatiuus, mūdificatiuus, & solutiuus naturæ & prouocatiuus. Florem vero habens album calidus est & siccus in secūdo. Et est resolutiuus absterssiuus cum æqualitate. & est subtilioris substantiæ, propter quod & oleum eius est subtilius & maioris penetrationis.

RECTIFICATIO. nocet stomacho, propter quod ꝓpinatur cū aqua mellis, & pauca spica. Et emendatur in conditionibus suis sifr cum aqua casei & melle & pauco mastice ad causas pectoris, & etiam pulmonis cū rob. Ope B ratio olei. ℞. ex floribus ipsius quantitatem quam volueris, & est radice medium ipsius & exequere de operatione illud quod diximus de oleo rosato, & violato. Operatio autem succi eius est sicut operatio succi absinthij. De contritione autem & decoctione sustinet mediocriter.

POSSE. Solutione educit phlegma crassum & cholleram permixtam. Et educit etiam aquam citrinam cum facilitate, & eius aspectus est ꝓprie & maxime ad pulmonē & pectus, & est maturans subtilians & educens ab eis materias cum facilitate, & proprie crassas & viscosas & adhærentes. & est alius aspectus eius ad hepar & mēbra vicina ei, & ad splenem, remouens oppilationē eorum & curans morbos oppilationum in ipsis, & educens materias ab eis sicut est hydropisis proprie, & est ex bene resoluentib⁹ duritiem eorum & apostemata & dolores ipsorum. & est medicina bona lenitiua & resolutiua omnis duritiei, & ꝓprie iuncturarum & neruorum & apostematum durorū & scrophularum, & ꝓprie coctum cum aqua ficlæ aut caulium, C aut cum vino, & permixtum cū melle, & oleo chamæmillę. † Et confert dolori capitis antiquo & ꝓprie emplastro facto ex eo, & caput purgio facto ex succo ipsius. & cōmouet sternutationē & educit p viam nasi supfluitates plurimas ex cerebro, ꝓnas fluere ad partes corporis occultas. & eius administratio proprie cum rob confert iuuamētum manifestum tussi antiquę, cuius cā est humiditas crassa & viscosa, & difficultati anhelitus. & mundificat viscera & matrices. & confert suppositus & emplastratus doloribus earum & educit menstrua, & facit aborsum. Et est medicina magna vulnerum antiquorum & putridorum, mūdificans ea, & generans in eis carnem laudabilem, immo et am ossa nuda vestiens carne. Et emplastratio & clysterizatio facta ex eo confert sciaticæ. & colluitur os ex aceto decoctionis ipsius, & remouet dolorem dentis, & sedat reumatismū eius. & suppositio facta ex eo aperit orificia hæmorrhoidarum. & confert vsus eius ei qui effundit semen suum inuoluntarie. & fit ex succo ipsius & farina fabarum & cicerum linimentum bonum mundificans faciem & abstergens maculas eius. Oleum vero eius confortat neruos & iuncturas, & confert spasmo humido & confert dolori pectoris, & pleuresi & peripneumoniæ. & confert distillatio eius in aurem dolori eius. & distillatur ad fœtorem nasi, & remouet eum. & inunctio eius in temporibus facit dormire. & † cōfert dolori capitis & maturat catarrhum. & confert inunctio eius dolori hepatis & splenis & renum. & confert dolori matricis & iuncturarum & podagræ.

DOSIS eius est à drach.ij. vsque ad vi. & conseruatur per annos duos.

ANNOT. 10. COSTÆ.

IRIDEM *flore purpureo videre est passim. flore albo habet plures annos hortulus noster à purpureo solo floris colore dissimilem, de quo Mesuem intelligere certum est*

A *quum de iride albo hìc meminit. errant. n. qui albæ iridis nomine lilium album rem specie prorsus diuersam intelligere ipsum existimant. Vidimus etiam iridem, cui flos colorē quem leonatum vocant, præ se ferebat; sed & hic purpureus est dilutus. Præter albam igitur & purpuream iridem nobis iridem aliam videre hactenus non licuit. putamus aūt errare eos qui & luteam & aliorum colorum inuentri aiunt. lutea enim gladiolus est sola floris similitudine cum iride conueniens, cætera autem dissimilis. quare & de gladio diuersum caput Dioſc. facit. Eam vero quā pro Illirica nōnulli ostendunt, flore triangulari, purpureo, odore armeniacum pomum referente, folio angustissimo & cubitali, radice geniculata, digitum minimū non æquante, extra rufescente intus vero alba, & subdulci; non esse Illiricam, neque iridem nisi siluestrem, videre est quotidie B Venetiis: huc enim affertur ex Illirio frequenter iris à nostrati nulla re alia quàm odoris & saporis excellentia in radice differens. aliqui etiam paruæ huic plantæ, vna floris rudi æmulatione excepta, desunt cætera quæ in Iride desiderantur. Itaque quum hæc ita se habeant, Mesuem iure de alba tantum & purpurea iride meminisse, neque tamen dissentire ab ipso Dioscoride existimamus. ascribit enim is varios eos colores, pallentem, luteum, purpureum, ac ceruleum flori simul eidem, quum huius rei gratia diuersi coloris specie cælestis arcus imaginem scribat representari. propterea q; quod etiam Anguillarius adnotauit, particula ἤ, quando ait, ἤ γὰρ λάδανα ἤ ὠχρὰ, ἤ μέλανα, ἤ πορφυρᾶ, ἤ κυανύζοντα ὠφελεῖ, pro coniunctiua est legenda. Fallitur potius Manardus quum plures iridis C species affert ex Dioscoride. Etsi verò alba iris colore verè candido florem profert; insunt tamen illi & aliorū colorū obscura quædā vestigia cælestis arcus instar, vbi soli obiici tur, sicuti & in purpurea. Radicum autē color soli rōne euarians vt in Italica & Illirica iride euenit, specie diuersas irides non facit vt idem Manar. putat, sicuti neq; varius florum color. propterea Mesuem, quum duas esse ait iridis species, speciei nomen, pro differentia, non pro vera specie vsurpare arbitrandum est. Sanè selectissimæ iridis notas habes ex Mesue. Dioſco. verò etiam locum vbi optima nascatur prodit, Illirium, s. & Macedoniam. Quid autem peculiare his insit regionibus vt cæterarum optimam iridē ferant, varia est opinio. putant aliqui caloris id gratia euenire: propterea q; in Illirio quàm in Macedonia etiam ipsa* D *gigni excellentiorem, quòd ea quàm hæc calidior sit regio. alij verò non calorem, sed peculiarem quandam soli vim obscuram nobis atq; ignotam plantæ huius naturæ persimilem pro causa afferunt, quæ res nobis magis arridet. si. n. ob regionis calorem excellentior iris nascitur, cur Africanam minus probat Dioſc. quàm Illiricam & Macedonicā, quum tamen Africa Illirio & Macedonia sit calidior? Rectius ergo qui præter calorem, soli cognationem, cū vna maiorem stirpe quàm altera, in causa esse putant. huius. n. rei gratia varias quoq; varius in locis stirpes nullo semine terræ cōmittente oriri passim animaduertimus, & aliquas etiam si transferantur mores immutare conspicimus, vt de persea arbore vulgatissima est historia. Sed nunc vt ad alia transeamus, iridem Dioſc. sapore esse ait amaro:*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 186 sur 1089

Meſues verò acutum.i.acrem aſcribit. Meſue item de hac radice colligenda verba faciens, vere legi ait oportere: at Dioſc. lib.1. in præfatione radices vniuerſim omnes incipiente foliorum defluuio atq; adeo autumno euellẽdas pronunciat. diſcrepant ergo hi inter ſe. Adde etiam (quod quis forte magis admiretur) de oleo ex Iride parato verba faciens ait illitis ex eo temporibus ſomnum conciliari. At ſomnum quis calidis vnquam rebus induci memoriæ comendauit? vt ſomnus profecto adueniat, reuocari inſitũ ad internas partes calorem & ſpirituum meatus occludi neceſſe eſt, cuius contrarium præſtant quibus calfactoria inſignis vis meſt, qualis eſt iris. Cæterum vt ad hæc ſatisfaciamus, quod ad ſaporem pertinet, nobis nullius momẽti quæſtio videtur. quando ſi guſtatum conſulas; non amarorem tantum ſed acredinem quoque iridi ineſſe experire. ac præter amaritudinem feruenti eſſe iridem guſtu intelliges. Illud potius animaduerſione dignum videtur, quũ Plinij teſtimonio, Africana iris aliarum ſit amariſſima, cur tamen eadem à Dioſc. cæteris poſtponatur. at par eſſe videbatur, vt quæ ſapore excellit (quod in reliquis fit plantis) aliis etiam velut optima præferatur. Verum reſpondere ad hoc licet, in optima iride præter amarorem alia quoq; adeſſe, & acredinem & odoris fragrantiam; hæc vero non omnia fortaſſe in Africana ſunt, ſed huic licet amariſſimæ deeſt forte fortuna odoris præſtantia & acredo, quarum qualitatum inopia à Dioſc. minus comendatur. Sed iam vt alteram litem dirimamus. de colligẽdæ iridis tempore, quum Meſ. Ver præſcribit, putant aliqui, (vt ſcilicet ipſum Dioſcoridi concilient) de flore intelligi oportere, hunc.n.conſtat non niſi vere legi poſſe. Nobis verò de ipſa potiſſimum radice ſermo eſſe videtur. neque tamen perperam vt vere hæc colligatur præcipi exiſtimamus. eſt.n.hoc tempore vtili humore multo prægnans, in producenda.ſ.folia ac flores parato. quare & extrahendo ſucco magis idonea eſt, ac, ſi exiccanda ſit, viribus longe ſuperior. alioqui ſi autumnum expectas, eſſe eo tempore ſolet arida, quæ alendis & foliis & floribus humore inſito plurimo eſt exhauſta. Neq; autem eſt (quod in aliis plãtis euenit) vt foliorum caſum in hac expectes: quando perpetuo etiam hyeme illi inhærent. Non temere ergo Meſ. Vernum tempus huic eruendæ radici aſcribit, neq; Dioſcoridi ipſi repugnat, qui plantas tunc tantum eximendas iubet quum eæ ſuis ſingulæ foliis exuuntur. Sed & illud quod vltimo loco in quæſtionẽ ducebatur non temere iridi aſcribitur à Meſue, ſomnum.ſ.illitis ex oleo irino temporibus

Cap.1. *conciliari. habet.n.Dioſc. lib.1. quum de iride verba facit*

Cap.54. *ſubſcriptorem, tametſi quum de irino ſpiſſamento in libro eodem agit, de hac re ne verbum quidem. Quo pacto autẽ induci ex iride ſomnus poſſit, ratio facile perſuadebit. perpetuum id profecto eſt ſomni cauſam caloris eſſe innati reuocationem ad internas partes, & meatuum per quos ſpiritus extra feruntur, obſtructionem. hoc.n.ab Ariſt. lib. de Somno & Vig. probatum eſt ſatis. id vero etiam certum eſt calfactoriis medicamentis inſitum calorem foras reuocari & reſerari vias ſpirituum, quæ duo vigiliarum ſunt cauſa. fieri tamen etiam poteſt, vt admotis ad cerebrum calidis, attenuata qua ipſum ſcatet pituita, & excitata vaporũ copia, ſomnus hoc pacto, per accidens videlicet concilietur; præſertim vbi quæ cerebro admouentur eo non ſunt feruore prædita, vt vapores quos excitant etiã diſſoluant, quod caſtoreum præſtaret. Irinum ergo oleũ temporibus admotũ, hoc pacto, attenuata.ſ.q̃ in cerebro exundat pituita, & exſuſcitatis vaporib⁹ multis, qui deinceps à cerebri frigiditate incraſſati vias ſpiritibus intercipiunt, ſomnũ inducere non eſt à rõne alienũ. hoc pacto & ſuffitus aromatũ tametſi ſpõte ſua reſerare meatus & craſſos extenuare humores poſſunt, capitis tamen grauitatem faciunt, vt Hipp.5. apho.ob attractam.ſ.vaporum copiã ad caput, ita vt de irino oleo non ſit admirandum. Vt interea id ſilentio præteream ex odoris illius iocũdiſſimi per arteriis in caput vniuerſum cõmeatu, foueri animales ſpiritus poſſe, id quod eorũ quieti cõparandæ præſertim facit.* Aph. 23.

MANARDVS, De Ireos.

Cuius duæ ſunt ſpecies.) Variare in Iride flores ſcribit Dioſc. alios enim candidos, alios pallidos, alios luteos, alios purpureos, alios cyaneos eſſe. Non tamen ex hiſce florum coloribus ſpecies eius diſtinguit, ſed potius ex radicis colore quem in Illirica dicit eſſe ſubrufum: quale q̃nq; ex Illyrio delatum vidimus, in Lybica candidum qualis eſt q̃ paſſim inuenitur. ET ex his eſt melior.) Secũdum Dioſc. optima eſt Illyrica Macedonicaque: & in his optima, cuius radix denſa, ſubmutila, frangi contumax, ſubrufa, valde odorata, ſternutamenta mouens dum perfringitur. ET cuius ſapor eſt acutus.) Dioſcorides guſtu amara. ET melius tempus collectionis eſt ver.) Apertus eſt hoc loco error: incipiente enim foliorum defluuio, colligendas radices docet Dioſc. Et eſt abſterſiuus, Dioſcorides attenuare dicit. Paulus tenuium eſſe partium, tergere & concoquere. Ad ſplenem.) Dioſcorides pota cũ aceto. ET confert dolori capitis.) Dioſcorides cum aceto roſaceo. Et fit ex ſucco ipſius & farina fabarum.) Dioſcorides cũ elleboro albo, & mellis duabus partib. DOSIS à drach.ij. vſq; ad vj. Dioſcorides ad drach. vij. cum aqua mulſa. Paulus vero octo obolos dicit purgare, vt agaricum, modo non ſit antiqua aũt perforata.

De Cucumere agreſti Cap. 9.

SYL. Cucumer aſininus. Elateri⁹ ſuccus ex hui⁹ fructu qũo trahat Dio. docet. amarus extreme Gal.

CVcumer agreſtis foliis ſatiui cucumeris, ſed aſperioribus, fructu eiuſdem, ſed paruo, aſperrimo, amariſſimo, cuius perfecti, ac præcipue ex eo ſucci laus eſt præcipua, ſecunda radicis. Idem fructus iam abſolutus ſi maturitate palleſcat, viridisq; eſſe deſierit, & amaritudine ſit eximia, ſuccumq; remittat album, & ſubpinguem, eſt calidior. Imperfectus aũt tàm eſt noxius, vt ſanguinẽ educat. Succus aũt exeunte Aeſtate excipitur. radix fine Veris colligitur. eadem in medicamenta multũ efficacia, & celebria recipit. Calidus eſt ac ſiccus ordine tertio, ſubſtãtia ignea & terrea vſta conſtat. Purgat potenter pituitam vomitu & deiectione, & interdum bilẽ, ſi vacuari parata eſt. ſeroſum quoq; excrementum, etiam euulſu contumax, atque adeo á iuncturis mirifice trahit, præſertim ſucco & radice, ob id earum dolores ſanat. iſchiadem etiam iuuat aperte cataplaſmate impoſitus, vel clyſtere iniectus. Vim nãq; purgatricẽ ſcãmonio proximam ei tribuit Ioãnitius. Si enim vacuet, immodice etiam ſanguinem trahit. Radices item eius cũ abſinthio in aqua, & oleo percoctę, hemicraniam moleſtã, & curatu difficilem ſanant, ſi ipſo decocto tempora foueãtur, & iiſdem radices eædem, & herbæ tritæ cataplaſmate applicentur. Succus quoq; ipſius naribus iniectus cũ pauco lacte idem efficit. Excrementa.n.cerebri euocat, & naſi fœtorem ab horum putredine ortum perſanat, cephalalgiã quoq; veterem & epilepſiã. Idem cataplaſma, præſertim ſi ſtercus caprinum addatur, tumores magnos & duros, & ſtrumas reſoluit. Succus quoq; & decoctum tum fructus, tum radicis, hydropem iuuat potu. (valenter.n.aquas ſeroſas vacuat) & icterum, & obſtructionẽ hepatis & lienis. Puluis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contuſionibus ſuccedentia diſſipat. Succus radi-

Quibus iũctum elaterium nunc vomitum, nunc deiectionem faciat, docet Dioſc. Pau. dicit vacuare vt ſcãmonium trib⁹ obolis tritũ cum lactis cotyla, bilẽ & pituitam trahit & ægre ſpirantibus prodeſt Dioſc.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 187 sur 1089

cis cum farina fabarum, fordem faciei & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet, & lentigines. reſoluit.n.tenuat, terget, ſiccat. ſoluit moleſte & tarde, aperit obſtructa, & ora venarũ. Ne ora venarum aperiat, & vlceret huc ſuccus, & cum torminib⁹, & anxia moleſtia vacuet, datur cum bdellio vel tragacantho, vel lacte dulci recenter mulſo, aut mulſa & ſale, promptius autem purgat cum pauco ſale gẽmę, & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clemẽter ſine cõpreſſione multa extractus ſiccatur, vt ſcãmonium, & aloe. Nõnulli inter ſiccãdum ei immergunt aromata no dulo ligata, quem extrahunt, dum ſiceãdo cogi incipit, alĩ alia immittunt, ꝑ ſcopis variis. Triẽnio ſeruatur, poſt ſex menſes vtendus. Noxam aũt ab eo corpori impreſſam delent aqua hordei, mulſa, vinum, oleum. Datur ſuccus à granis x. ad ʒ. vnius partem tertiã, puluis radicis à granis xv. ad ʒ. ſemiſſem. Decoctum ab ʒ. ĩ̃. ad ʒ. iiĩ̃.

Hoc fuſius Dioſc.

SYLVII ANNOTATIO.

A bimatu ad decẽnium purgationi eſt aptum Dioſc. A trimatu incipere, & nullum ex medicamentis longiore æuo durare, & quo vetuſtius, eo melius, ſcribit Plin. & ducentis annis ſeruatum, teſtatur Theoph.

CVCVMER SILVESTRIS.

De Cucumere aſinino. Cap. 9.

ANT. CVcumer aſininus eſt fructus ſicut cucumer paruus aſperitatis plurimæ & amaritudinis veræ, & eius planta habet folia ſimilia foliis cucumeris, tamen aſperiora.

ELECTIO. Melior pars plãtæ eius eſt fructus ipſius, & proprie eius completi ſuccus, & poſt ipſum radix. Et calidior fructus eius eſt citrinus completus, expoliatus tũ à viriditate, & qui eſt † amaritudinis veræ, † & cuius ſuccus eſt albus habens ſicut de pinguedine aliquid. incompletus vero eſt malus, educens ſanguinẽ ſolutione. & radix eius ingreditur in medicinis multarum vtilitatum. & melius

A tempus operationis ſucci eius eſt finis æſtatis. & collectionis radicis eius eſt finis veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ complexionis eſt, & ſiccæ in tertio. Eſt aũt compoſitus ex partibus igneis & partibus terreis aduſtis. eſt aũt reſolutiuus, ſubtiliatiuus, aperitiuus oppilationũ, & orificiorũ venarum, abſterſiuus, extenuatiuus, exiccatiuus & ſolutiuus.

RECTIFICATIO. Excoriat & aperit orificia venarum, quare generat tortiones faciens cũ ſolutione anguſtiam. & eſt tardæ operationis. Et emendatur nocumentũ primum ſi in operatione ſucci eius adiungatur ex bdellio aliquid aut ex tragacantho, aut ſi ꝑpinetur cum lacte dulci recenter mulſo, aut cum aqua mellis & ſale. Et vigoratur & facilitaẽ eius operatio ſi in operatione ſucci ipſius miſcea tur ſalis gẽmæ quantitas aliqua. & ſcito ꝙ ſpecies alefangi næ addunt virtuti ipſius. Operatio ſucci eius. Accipe ex ſucco eorum quantitatem quam volueris, † & ꝑprie qñ ci trineſcunt, & ſunt maturitatis cõpletæ, & fiat extractio ſuc

B ci cum facilitate, non cum cõpreſsione laborioſa, & exiccetur, ſicut exiccatur ſcãmonea & aloe. Et quidam accipiũt aliquas ex ſpeciebus aromaticis, & ligant in pãno, & ſuſpẽdunt in eo donec incipiat inſpiſſari, & poſtea remouent. & aliqui ponunt alia ſecundum intentiones alias. Expellit autem nocumentum eius à corpore aqua hordei mellea, & ſimiliter vinum & oleum.

POSSE. † Dixit Ioannitius. Soluit ſicut ſcãmonea, & ſm veritatem rei educit phlegma cum virtute & per vomitum, & ꝙ ventrem, & interdum choleram, & ꝑprie ſi inue niatur ei ꝓparatio. & educit mirabiliter aquoſitates à partibus difficilis eradicationis earum. † & educit materias q̃ ſunt in iuncturis, & curat dolores earum, & ꝑprie ſuccus eius, & etiam radix ipſius cũ aceto cataplaſmata. & ſi decoquantur radices eius cum abſinthio in aqua & oleo vſq; dũ ſint bene excocta, & embrocentur tẽpora ex aqua eorum calida & ex oleo, & fiat ex ſęce emplaſtrum ſtringẽdo circa tempora, reſolvitur hemicránea laborioſa difficilis. Et ca-

C putpurgium ex ſucco eius valet ſiſr, & proprie cum ſucco, & lacte pauco. educit.n.ex via naſi ſuperfluitates cerebri plurimas. & valet ad ſœtorem naſi: & ad dolorem capitis antiquum & epilepſiam. Et modus emplaſtrationis quem diximus reſoluit apoſtemata craſſa & dura, & ſcrophulas, & ꝑprie permiſcendo ei aliquid ex ſtercore caprarum cum melle. Succus vero eius, & ſuccus radicis ipſius eſt medicina bona hydropiſi. Extrahit.n.aquam citrinam cum fortitudine, & ſimiliter decoctio radicis ipſius. Et cõfert icteritiæ, & oppilationi hepatis, & ſplenis. & confert ſciaticæ iuuamentum manifeſtum emplaſtratus & clyſterizatus. Puluis vero radicis eius cum melle attenuat cicatricem fœdam, & remouet veſtigia magna q̃ remanent poſt percuſſiones. Et fit ex ſucco radicum ipſius & farina fabarum linimentum bonũ abſtergens ſordiciem faciei, & fœditatem cutis. Et fricatur morphea cum radice eius, & aceto forti, & aufert eam. Et ſiſr valet ad lentigines. Et ſcito quod ſolutio ex eo qñ ſuperflua eſt educit ſanguinem. † Conſeruatur ſuccus eius triẽnio. Et eſt adminiſtrandus poſt ſex menſes.

D † DOSIS Succi eius à x. granis vſq; ad ʒ.i. tertiam, puluueris radicis eius à granis xv. vſq; ad ʒ.ſ. & aquæ decoctionis radicis eius ab ʒ.ĩ̃. vſq; ad iiĩ̃.

ANNOT. IO. COSTÆ.

CVCVMERIS *agreſtis vſus ferè aboleuit medicis noſtræ tempeſtatis, qua medicamentorum mitiorum copia ſuppetit. Venetus tamen non deſunt pharmacopœi qui ex elaterio catapotia parata habent à mulierculis & miſeris auidiſſime expetitum præſidium, quo etiam inemendabiles interdum noxas ſubſequutas ob immodicam purgationẽ vidi. In huius hiſtoriæ deſcriptione hæc fere Manar. aduerſario ſuo Meſuæ obiicit. primum de temperamento diſſentire ipſum à Galeno qui non in tertio calidorum ordine reponit, ſed in ſecundo. Mox de colligendæ huius radicis*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 188 sur 1089

tempore. Ver enim eligit qua in re ſubeſſe errorẽ putat Manar. qui (hoc vero & in ſuperiori capite de Iride annotabat) fieri id autumno oportere arbitratur. Adducit etiam controuerſiam inter Meſuem, Plinium, Dioſc. Theophr. de elaterij duratione. Hic triẽnio ſeruari ait. Plinius nullum medicamentum diutius durare, incipereq; à trimatu, & quo veteſtius eo eſſe melius. Dioſcorides à bimatu ad decẽnium purgationi eſſe aptum. Theophraſtus vero ducentos annos ſeruari ſcribit. Hæc Manar. Omitto, n. cætera quæ tametſi odij plena, Meſuẽ tamen minime perſtringunt. Verum ad hæc paucis. De temperamento calidius ne elaterium ſit quàm ſecundus ſit ordo, conſulendus eſſet ſenſus diligentiſſime. experiendumq; obſcuréne corrumpat id quod tertius ordo poſtulat; an tantum manifeſte calfaciat quod ſecundus: & tunc demum de horũ grauium virorum iudicio eſſet cenſendum. Nos aũt, vbi vires elaterij perpendimus quas obtinere ait Dioſc. enecandi partus in peſſo ſubditum, & excoriandi venarum orificia, vt ſcribit Meſ. q̃ non mediocris acredinis ſunt notæ; cum Meſ. necnõ & Auic. ipſum tertium caloris gradum attingere facile perſuademur. quòd tamen Gal. in ſecundo ordine reponat, par eſt vt de ſecundi ordinis fine intelligatur qui tertij initio eſt affinis, de quo forte Meſ. & Auic. intellexit. alioqui certe quis huius aut alterius rei gradus tam exacte ad ſtateram didicerit examinare vt omnibus ſatisfaciat, non video. De legendæ autem radicis tempore, mea quidem ſententia non tam ſcriptorum ſpectanda eſt authoritas quàm ratio conſulenda. agreſtis cucumis adeo fructuum copia autumni tempore luxuriat, vt quicquid vtilis humoris radicibus inerat, abſumi tum gignendis tum alendis fructibus oporteat. ineptum ergo id radicis collectioni aut vſui eſt tempus quum ſucco eſt inops. Colligit ea deinceps ſeſe hyeme, & noua parat futuro partui alimenta. quo fit vt vere priuſquam noua emittat germina, aut paulopoſt quando copioſo ſucco atq; vtili eſt prægnans; longè futura ſit medico vſui vtilior quàm vnquam aliàs. non temere ergo Meſ. hoc delegit tempus. neq; autem illi Dioſc. reclamaret, qui licèt eruendis radicibus veluti cõe tempus autumnum ſtatuerit, interdum tamen ipſemet alio etiam tempore quædam colligenda admonet, vt arum & album elleborũ in meſſibus. Quod ſupereſt, de elaterij duratione quum tam diuerſa magni illi viri ſentiant, errare nullum certe eorum dixerim: nobis tamen vel Meſuæ, qui aliorum poſtremus experientia fortaſſe didicit contra ſe habere quàm illi ſcripſerint; vel etiã Dioſcoridis ſententia magis arridet: quando vix fieri poteſt vt condenſati huius ſucci licet craſſi & qui teredines non ſentiat, vires longo tempore non hebeſcant. Sanè elaterij parandi rationem breuiſſimè Meſ. innuit, Dioſc. late docet, neq; à Dioſc. in eo parando eſt diſcedendum. Atqui admonendi ſunt pharmacopœi, quando Dioſc. carnoſum cũ eo humore qui ſecto cucumere effluit, colligendum docet; non quicquid carnoſi cucumeri ineſt vt aſſumant velle, ſed quod hæſit cribro. ſolet enim præter tenuem humorem craſſius etiam quiddam & viſcidum effluere, quod cum lentoris gratia qua præditum eſt, tum ob denſitatem cribri prohibetur in craterẽ ſubiectum deſcendere. hoc ergo præcipit Dioſc. elidi vt deſcendat. quod reliquum eſt, inutile eſt eo tantum muco excepto quod internæ cucumeris ſuperficiei inhæret. eſt autem id vngue leuiter abradendum, ſimulque cum priori elidendum vt à cribro in ſubiectum vas fluat. Quod ſupereſt tum cucumeris corpus tum ſemina ex Dioſcoridis præſcripto abluendum, ac eidem cribro & ſubiecto cratere excipiendũ quicquid effluit. Qua autem re abluendum, quum Dioſc. aquam aut dulcem aut ſalſam aut mulſam proponat, nobis tamen magis etiam arridet cydoniorum ſuccus (qui fructus elaterij parandi tempore maturi ſunt) quo interdum vti ſe affirmat Ioan. Pomellus pharmacopœus diligentiſs. Bucentaurum Venetiis pro inſigni habens. cohiberi. n. elaterij violentiam & corroborari ventriculum hoc pacto pro certo habeo, vt etiam id non præteream quod ille teſtatur, paratum hoc pacto elaterium nunquam ſitum admittere. De probatione elaterij conſulendus præſertim Dioſcorides. Sed quòd is flãmis admotum facillimè fragrare aſſerat, Theophr. contra lib. de Hiſt. plant. 9. & Plin. lib. 20. lucernam extinguere ſcribant; quando experimento diligentiſs. mus Mathiolus comperit extingui non accendi lucernam, ob excitatum. ſ. in humido à calore flatum; arbitrandum, vt idem ait, in Dioſcoride ſubeſſe mendum.

Cap. 14.
Cap. 1.

MANARDVS, De Cucumere ſylueſtri.

Sicyn agrion Græci, Latini Cucumerem anguinum, vel erraticum, vel ſylueſtrem vocant. Elaterium vtrique medicamen ex fructu factum. Sicut Cucumer paruus.) Solo fructu à ſatiuo differt, ait Dioſcorides, quem minorem multo habet, & glandibus oblongis ſimilem, folia & viticulas domeſtico ſimiles, radicem albam & magnam. AMARITVDINIS verę.) Omnes eius partes amaræ ſunt ex Dioſcoride, & Elaterium extreme amarum ſecundum Galenum. CVIVS ſuccus eſt albus.) Notæ boni Elaterij ex Dioſcoride ſunt, vt ſit album, parum humeſcens, læuorem habens, & leuitatem, amariſſimum & quod facile accenditur. Malum eſt quod vireſcit, aſperumque & turbidum eſt, medio colore inter Eruum & cinerem, ac ponderoſum. CALIDAE cõplexionis & ſiccæ in tertio.) Galenus parum calidum dicit in ſecundo ordine. ET propriæ quando citrineſcunt.) Tempeſtiuos eſſe dicit Dioſcorides cum ſolo tactu ſuccum effundunt. Plinius autumno. Puto errorem quoque eſſe, vbi dicit, radices colligendas in fine veris. Modum faciendi Elaterium late Dioſcorides explicuit, quem ab eo facile diſcere potes; nam modus Meſue conciſus nimis eſt & mancus. Educit per vomitum, & per ventrem.) Dioſcorides. Si volueris purgare per inferiora, duplum ſalis miſceto, & Antimonij quantum ſat ſit, pilulásq; erui magnitudine ex aqua formato, quas vbi deglutieris, aquæ tepidę cyathum ſuperbibito. Si per ſuperiora, aqua Elaterium reſoluito, & penna in eo madente, loca infra linguam quantum maxime potes, intima attingito. Quod ſi ad vomitum difficilis ſit qui curatur, oleo, vel Irino vnguento Elaterium reſoluito. DIXIT Ioannitius.) Neſcio an dixerit Ioannitius, ſcio autem Paulum ſcripſiſſe, quòd vacuat vt Scammonium, quantitate trium obolorum tritum cum lactis cotyla. & Dioſcorides quòd trahit bilem & pituitam. EDVCIT materias quæ ſunt in iuncturis.) Non erat prætermittendum, valere difficulter ſpirantibus, vt ſcripſit Dioſcorides. Reſoluit apoſtemata.) Radicem, ait Galenus abſtergere, diſcutere, mollire. & Dioſcorides veteres rumores cum polenta diſcutere, & cum Terebinthina panos rumpere. CONSERVATVR ſuccus eius triennio.) Nullum ex medicamentis longiore æuo durare, ait Plinius, incipereque à trimatu. Dioſcorides à bimatu ad decennium eſſe purgationi aptum. Theophraſtus ducentis annis ſeruatum teſtatur. quo vero vetuſtius, eo eſſe melius, dixit Plin. DOSIS eius ſucci, à decem granis, & reliqua.) Diſtinctius Dioſcorides integram menſuram dicens eſſe obolum, minimam ſemiobolum, infantibus æra duo ſufficere, hoc eſt, dicalchon, pondus videlicet quatuor granorum, maiore copia eſſe periculoſum. Paulus dat tres obolos.

CENTAV.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 189 sur 1089

CENTAVRIVM MAIVS. A CENTAVRIVM MINVS.

B

SYL. Cẽtaurium maius est vulgare: ha ponticum. Ani 3. Gal. ordinẽ non signauit.

† Hic modus loquẽdi innuit, hactenꝰ de vtroq; locutũ & vtriq; pituitam & bilẽ vacuare, sed minus magis cui soli vis hæc à Dios. Gale. Paul. tribuit: nõ etiam magno, & sanguinem vacuare, si clystere, si ischiade iniicit, Gal. minori tribuit, adrupta, & cõtusa datur maius Dios. & Gal.

Cum cõtuso maiori cẽtaurio coctæ carnes coalescunt Dios.

De Centaurio. *Cap.* 10.

CEntaurium est maius & minus, notis plurimis distinguunt. ad oſa minus est pstãtius, idq; suis floribꝰ pallidis, & citreis, ac semine. Colligit Aestatis initio. Calsacit, siccat ordie † scũo, vel cũ Rufo tertñ initio, pstãs terrea suba ob vstionẽ valde amara, & alia terrea nõ adusta, aquoſe mista, qua modice adstrigit, & aerea parũ dulci, & ignea subacri sine morsu. Ob hęc, vlcera & vulnerã efficacissime curat & glutinat. terget. n. siccat, excremẽta cõsumit. Aluum soluit aliqñ tã violẽter, vt aperiat ora venarũ, qbꝰ sanguis emanet. Qua de re dubitauit Hermes, psertim cũ vulnera cõglutinet & sanet, & Alkindi snĩa, sanguinis sputo conferat, ipsum sistẽdo & apertã vasis partẽ glutinãdo. Sed ambiguitatem hanc soluit subarum in eo pcipuarum contrarietas, amaræ. s. & hac largioris stypticæ, q̃ prima cogẽdo agit, qđ à dominante suba hæc facultas sit ad agendũ prõprior. post longam aũt eius actionem calor mordax ex acri suba excitatus, corpus agitat, & noxas pdictas affert, non semp tñ, sed qñ immodice purgat. † Purgat aũt cẽtaurium psertim minus, pituitam crudã, & bilem flauã, & materias alias etiã à neruis & iuncturis, & hæc tarde. Ob id harum partium effectibꝰ confert, vt etiã ischiadi, clystere iniectũ, vel cataplasmate impositũ. Musculis itẽ attritis, sed cum panis mica, sale pauco, & melle, vel oleo. Obstructionẽ hepatis & lienis sanat. colico dolori & vẽtris prodest, lũbricos necat, & vacuat, mẽses mouet, vteri dolorẽ sanat, fœtũ educit. Stiptica vero substãtia sputũ sanguinis sistit, vulnera glutinat, vlcera etiã dysepulotica glutinat psertim pul uere per se vel in vnguẽtum coacto, ac etiam potu decocti ipsius fistulas & vlcera cacoethe sanat. Ambitiose aũt quidam ab eo carnibꝰ diuisis incocto eas glutinari aiũt. Cum mulsa, vel oxymelite, & sale pauco, vel decocto ameos melito & salem gẽmę habenti prõptius purgat & clementius. Mastiche aũt addita, venas ab eo aperiri, phibet. Coctionẽ & triturã pfectam sustinet. Datur á tertia parte ʒ. vnius vsq; ad sescunciam. Decocto autem ab ʒ. i. ad ʒ. iĩ.

C

SYLVII ANNOTATIO.

Maius ad drach. duas datur Dios. & Gal. minus ad drachmam vnam & dimidiam coctum ad dimidias in aquę cotyla, Paul.

De Centaurea. *Cap.* 10.

CEntaurea. † Alia maior. Alia minor. Inter quas distinguuntur proprietates notæ. ANT.

ELECTIO. † Minor melior est in omni re, † cuius flores & crura colorem habent citrinum palearem. † & melior pars plantę sunt flores, & semina ipsius. † Et melius tẽpus collectionis ipsius est principium ęstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidę cõplexionis est & siccæ in secundo. et dixit Rufus, Est in principio tertñ. † & est cõposita ex partibus terreis adustis in parte dantibꝰ ei amaritudinem, & ex partibꝰ nõ adustis, cum pmixtione aquositatis, à qbus inest ei stiptycitas. Et est in ea de dulcedine aliqd à partibꝰ aereis. Et in ipsa est ex acredine aliqd a partibꝰ igneis. Et amaritudo in ea plus est stipticitate ipsius, & stipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa est remissa sine mordicatione. quare est ex maxime curantibꝰ vulnera immo sigillãtibus ea. Immo est ipsa absterſiua, exiccatiua cõsumptiua superfluitatum, & solutiua ventris. Et qñ superfluit purgatio ex ea, solone educit sanguinem. Aperit. n. orificia venarũ apertione sanguinem manare faciente. Dubitauit. n. Hermes in ea de eo quod dicitur ꝙ est aperitiua venarũ, & effusiua sanguinis, cum sit sigillatiua vulnerum, & sanatiua. Adhuc aũt dixit Alkindus. Confert sputo sanguinis & aggregat ad retentionem eius, & sigillationẽ loci manationis ipsius. Inquit Heben Mes. Satis facit inquisitioni perscrutatio compositionis ipsius, & enim in ea amaritudo & stipticitas sunt sicut dominans, quæ sunt ad aggregandum magis, & fit prima consecutio operationis per ipsas. A dominãte enim virtus prõptior. Cum autem suscitatur caliditas ipsius & acrimonia post longam eius actionem cum agitatione in corpore, fit consecutio operationis à virtute substantiæ acutæ ipsius,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 190 sur 1089

ipſius, & calidæ, quare operatur quod diximus, & non ſem
per, ſed illud proprie quando ex ea purgatio ſuperfluit.

RECTIFICATIO. Eſt ex facientibus ſolutionem tardam, & eſt conturbatiua & aperitiua orificiorum venarum. Confortatur autem eius operatio cum aqua mellis, & oximelle, & pauco ſale. vel cũ aqua decoctionis ameos mellita proprie, & ſal gemma. Et remouetur cum hoc eodem nocumentum ſecundum. Et remouetur tertium adminiſtrando aliquid de maſtice cum ea. Coctionem autem & contritionem ad plenum ſuſtinet.

POSSE. † Solutione educit phlegma crudum, & proprie minor, & choleram citrinam, & materias à iuncturis, & mundificat neruos, & confert doloribus eorum, † & cõfert iſchiaticis iuuamentum magnum emplaſtrata, & clyſterizata. Et ſimiliter emplaſtratio confert dolori neruorũ, & contritioni lacertorum & proprie cum mica panis, & ſale pauco & melle vel oleo. † Et eſt medicina oppilationum hepatis, † & ſplenis. & prouocat menſtrua, † & ſanat dolorem matricis, & educit fœtum. Et confert colicæ, & dolori ventris. & interficit vermes, & ſolutione educit eos. Iuuamẽta autem ex re ſtipticitatis eius ſunt, qm̃ † abſcindit ſputum ſanguinis, † & ſanat vulnera, † & mũdificat ea, & conſolidat, & proprie difficilis conſolidationis † & proprie pulmonis eius. Et vnguentum factum ex ea, & vinum decoctionis ipſius eſt potus ad hoc, † & proprie ad fiſtulas & vlcera maligna, † & quidam dixerunt ſuperſtitioſe qm̃ ſi coquitur cum carnibus, conſolidat eius partes diuiſas.

DOSIS eius eſt à tertia ʒ.i. vſq; ad ʒ.i. & ʒ. & in decoctionibus ab ʒ.i. vſq; ad iij.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Confunditur certe à Meſ. & Auic. cẽtaurij maioris & minoris hiſtoria hoc in loco. neq; vero, quãuis vt alij etiã adnotarunt, ex viribus quas maiori Dioſc. aſcribit aliquæ etiã minori appoſite aſſignari poſſint; nos tamẽ quo pacto tueri hos poſſimus ſatis videmus. Non eſt tamen vt hos magnos viros quis acrius perſequatur, quibus veriſimile eſt bonorum librorum defuiſſe copiam: & pro veris Dioſcoridis libris collectanea potius aliqua fuiſſe ſuppoſita. Vnde & ſæpenumero pro Dioſcoride Paulum & pro Paulo aut Galeno alium atq; alium acciri in teſtimonium videmus. Non erit ergo vt nos hac in re magis anxie laboremus, quibus vnam rerum veritatem perquirendi ſtudiũ propoſitum eſt. Illud potius exploremus, quando maius centaurium ſatis conſtat à Rha pontico vulgari non differre, an minus ea ſit planta quæ paſſim oſtenditur, & Tuſcis mulieribus biondellæ nomine pro conciliandã capillis flauitie vſu uenit, in riguis & ſylueſtribus locis ſæpiſſime, frequenter vero etiam in ſaxoſis prouenientes. Hactenus porrò nullus huic opinioni ſuffragium non dedit, iniectus tamen etiam hic eſt nuper ſcrupulus. ſi enim minus centaurium origano aut hyperico eſt ſimile, folio rutæ, fructu tritico ſimili, vt ait Dioſc. vulgata biondella origani hyperici rutæue neq; folia neq; ſtipitem habet, neque fructus tritici gerit, vt videre paſſim licet. Ob hæc igitur ſuſpicatur peritiſs. Anguillarius (nec ſane temere) hanc plantam verum non eſſe centaurium minus: ad Dioſcoridisq; hiſtoriam, plantam aliam quæ in Bononienſi & Patauino agro oritur verius accedere. Cæterum ſi quis me de hac re interroget, etſi non negarim eam Bononienſis & Patauini ſoli plantam hiſtoriæ Dioſcoridis aptè reſpondere; biondellam tamen minus centaurium non eſſe ob ea quæ hic obiecta ſunt, non facilè admiſcxim. Primum enim (id quod idem Anguillarius animaduertit) folia Dioſc. non plane ſimilia rutæ foliis facit, vt Ruellius & alij vertunt; ſed φύλλα ait eſſe μικρὰ ὑπερμήκη ὥσπερ σπαθας, folia, ſcilicet eſſe parua & prælonga veluti rutæ, qualia in biondella meſſe nulla controuerſia eſt. cætera verò, quòd ſcilicet origani hypericiue, ſtipitis præſertim, rectitudine ſimilis ſit, & quòd etiam tritici cuiuſdam, ſed minus ac longius ſemen proferat; niſi ſenſu atque adeo viſu ipſi fallimur, res eſt de qua quis ambigat, indigna. ſed hæc ſatis. Vnũ ſcribit Meſ. hoc in loco quod ridiculum videtur, ſuperfluo centaurij minoris vſu educi ſanguinem. Atqui (obiiciet aliquis) nonne medicamentum quoduis maiori menſura vel frequentius exhibitum idem præſtat? Dignum ergo animaduerſione videtur cur id veluti peculiare pharmaci huius ſcribat quod cõmune eſt omnibus. Sed par eſt vt hoc in loco grauiſſimi ſcriptoris huius diligentiam ſpectemus. Quum minus centauriũ aſtringẽte, & ſanguinis repreſſoria vi excellat, admirabile hoc videtur, vt idem ſanguinis quoq; fluorem pariat. Ob id ergo ne quis animaduerſa tantùm aſtrictoria facultate in eo propinando ſit promptior, de periculo admonet. Ita & in aloe quæ aſtringẽte, inſigni facultate pollet, eductoriã vim ſanguinis in memoriã ob id reuocauit, ne quis cõſtringente vna vt inſpecta in illa exhibenda purgandi gratia eſſet audacior. Non hoc ergo affert Meſ. veluti centaurij atque aloes proprium, ſed de periculo cõmonefacit. Pulchrè verò, quo pacto contrariæ hæ duæ facultates vni ineſſe medicamento poſſint, etiam docet. atque hoc ſicuti quæſtioni de aloe antea propoſitæ ſatisfacere apte poteſt; ita id non confutat quod ſupra dicebamus, propriã hoc aloes naturam ſequi quòd ducat ſanguinem: naturæ propriæ nomine & manifeſtis & occultis etiã qualitatib⁹ intellectis.

MANARDVS, De Centaurea.

Centaurium hoc à Chirone Centauro nomen accepit, à quo etiam Chironium dictum eſt, quum ſolo nomine cũ minore conueniat. Imperiti (vt Plinij verbo vtar) inuicem vtrũque confundunt, quod & feciſſe Meſuẽ facile eſt videre, cum de vtroq; eodem capite ſcripſerit, & vires vtriuſq; indiſcriminatim cõmiſcuerit, ſecutus in hoc, ſicuti in pleriſq; aliis, Auicennam. CENTAVREA alia maior, alia minor.) Maiorem noſtri ſeculi herbarij ignorantes, minorem quæ humectiore ſimul & pinguiore loco nata in maiorem longitudinem adoleuerit, pro ea imperitis venditant. Alij paulo ſolertiores, herbam pro ea monſtrant, foliis per interualla binis, interna parte virentibus, externa candicãtibus, ſalice maiõribus, flore luteo. Si quis tamen bene conſyderauerit notas, quas Dioſc. & Plin. maiori Centaurio adſcribunt, eas ita quadrare cognoſcet vocato nunc à vulgo Rheopontico, vt nulli rei magis. Tertium eſt præter hęc genus cognomine Triorchis, quod, ni fallor, fuit olim mihi è Liguria allatum, minori non multum abſimile, ſed longe magis aluum ſoluens. MINOR melior eſt in omni re.) Falſum eſt hoc, alia. n. in re vtraque melior. CVIVS flores & crura colorem habent citrinum palearem.) Falſum eſſe hoc, & res ipſa oſtendit, & Dioſc. authoritas: flore. n. conſtat in puniceo purpureum referente, qualis eſt Lychnidis flos. MELIOR pars plantæ ſunt flores.) Radicem inutilem dicũt Dioſc. & Gal. ramos vero, magisq; folia & flores, vtiliſſima. ET melius tempus collectionis eſt principium æſtatis.) Dioſcorides videtur diſtinctius locutus, dicens, exprimitur cum prægnans eſt ſemine. Auicenna dicit naſci vtrunque in fine veris, quod ſi eſt verum, non video quo modo in principio æſtatis perfectæ eſſe poſſint. CALIDAE cõplexionis eſt, & ſiccæ in ſecundo.) Nec Gal. nec Serapion eas reponunt in vllo ordine, Auicenna in tertio. Si quis verò rectè naturam vtriuſque examinauerit, dicet minorem eſſe calidiorem, non vſqueadeo tamen, vt ad tertium ordinem aſcendat. ET eſt compoſita ex partibus terreis aduſtis, dantibus ei amaritudinem: & ex

non

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 191 sur 1089

non aduſtis, cum permixtione aquoſitatis, quibus ineſt ei ſtypticitas, & eſt in ea de dulcedine.) Confundi hic vtriuſq; qualitates, conſyderanti res ipſas, & legenti Gal. facile cõſtat: de maiori enim ita loquitur Gal. Radix ſicuti in guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarias oſtendit operationes: guſtui.n. acris ſimul & adſtringens, cum exili quadam dulcedine ſe offert. De minori verò, ꝙ dominatur in ea amara qualitas, q̃ exiguæ cuiuſdã ſtypſeos. i. adſtringentis ſaporis eſt particeps. SOLVTIONE educit phlegma crudum, ꝓprie minor, & choleram citrinam.) Modus loquẽdi innuit de vtraque hactenus locutum, & hanc ipſam vim, pituitæ. ſ. & bilis purgandę, vtriq; conuenire, licet minori magis: cum tñ Gal. & Dioſco. minori tantum hoc adſcribant: & Paulus purgare bilem, & mucos dicat. ET confert ſciaticæ.) Hoc etiam priuilegium minoris eſt ſolum, de ea enim ſcribit Gal. ferè his verbis: Decoctũ herbę nõnulli clyſtere iniiciunt iſchiadicis, hoc eſt, his qui coxendice laborant, vt bilioſa & craſſa educant. Qñ autem adeò vehementer operatur, vt ſanguinem vacuet, tunc magis iuuat. Et contritioni lacertorum.) De maiore ſcribunt Dioſc. & Gal. ꝙ datur ad rupta & cõuulſa. ET eſt medicina oppilationum hepatis.) Succum minoris in hoc eſſe optimum ſcribit Gal. Spleni.) De eodem minoris ſucco dicit Gal. bonum eſſe durato ſpleni, & potum, & extrinſecus applicitum. Et prouocat menſtrua, & educit fœtum.) Eidem ſucco hoc adſcribit Gal. ꝙ ſuppoſitus, menſes educit & fœtum: de radice verò maioris, ꝙ menſes ꝓuocat, mortuos fœtus extrahit, viuos corrumpit & deiicit. Et Dioſcorides, ꝙ radix maioris ad collyrij tenuitatem eraſa, ſi ſubditur, menſes & partus euocat. SANAT dolorem matricis.) De radice maioris ſcribit Dioſc. ꝙ põdere duarum drachmarũ pota, vuluarum doloribus confert. Valet colicæ, & dolori ventris.) De maiore ſcribit Dioſc. ꝙ torminibus pota medetur. ABSCINDIT ſputum ſanguinis.) De maiore ſcribit Dioſc. ꝙ pota in aqua, ſi febris adſit, ſi nõ adſit, in vino, ſanat cruentas excreationes. ET ſanat vulnera.) Vtraq; huius virtutis eſt particeps. De maiore enim ait Gal. manifeſtari adſtringentis eius qualitatis opera, in vulnerum glutinatione. Et Dioſc. vtilem dicit vulneribus, & ꝙ in eum vſum recens tunditur. De minore idẽ Dioſcor. ꝙ tuſa virens, vulnera conglutinat: & Gal. ꝙ magna vulnera ea ſanantur adhuc viridi. ET mundificat ea & conſolidat, & ꝓprie difficilis conſolidationis.) Hæc videntur de minore intelligenda, de qua ſic ad literã ſcribit Dioſc. Repurgat vlcera antiqua, & ad cicatricem adducit: & Galenus, antiqua, & ad cicatricem difficillimè euntia vlcera, per eam ad cicatricem adducuntur. ET ꝓprie puluis eius.) Non ſic Galenus, ſed ꝙ herba adhuc recens: & eodem modo Dioſc. ET quidam dixerunt.) De magna hoc ſcribit Dioſc. ꝙ coaleſcunt ea carnes, ſi cum contuſa ſimul coquãtur. ET proprie ad fiſtulas & vlcera magna.) De minore dixit Gal. ꝙ exiccata, exiccantibus, & glutinantibus miſcetur, quæ ſinus & fiſtulas ſanare poſſunt, ac maligna vlcera, duritieſq; emollire, nulla de potu facta tunc mentione. Dari tamen ait ſuccum à quibuſdam in neruorum paſſionibus bibendum, ceu ſiccantem ſimul, & abſq; moleſtia vacuantem. Eundem cum melle illiniri oculis: purgat.n. (vt inquit Dioſc.) ea, quæ obſtant luminis claritati. Maiorem prętera valere ad ſpirandi difficultatem & antiquam tuſſim, tradunt Galenus & Dioſc. additq; hic lateris dolores. Doſis.) Dioſcorides & Gal. dant duas drachmas maioris, Paulus drachmam vnam ſeminis minoris, in cotyla aquæ ad medietatis conſumptionẽ cocti.

SYL. Carthamꝰ. Sic Theophr. diuiſit. Dioſc. fatuũ facit ſolũ, ſed aracythidẽ cnico ſimilem facit. Sic Anic. 3. Gal. Pau. ſi foris admoueas. Gal. 1. ſa. cnici & ſicuti pars portiones miſcet ad tuto purgẽdum ſeras pituitam, in quã rem cæteris medicamẽtis Auerroi præfertur.

catapotia cicerum magnitudine. ʒ.v. ſufficienter purgant Paulo autore. Eadem medulla pãno ligata, oxymeliti præcipue ſcillitico dum coquitur merſa, purgatorium id facit. Medullæ eiuſdem aurei duodecim, penidiorum aurei quatuor, cardamomi, zingiberis, ana aur. vnum, cum melle forma bolos nucis magnitudine. Da vnam, vel ñ. Medulla eadem ex iure galli, vel gallinæ cũ ſpeciebus prædictis cocta idem præſtat Gal. Vel medullæ eius ʒ.iñ. amygd. ʒ.i. ſtrobylorum. ʒ. ſemis, cum melle cocto & ſucco ſcillę, fac ecleg-ma mirificum in thoracis affectibus. Oleum ex eo ſemine, vt amygdalis & balano myrepſica, extrahitur. Datur â ʒ. iiñ. ad aur. v. Flos â. ʒ.i. ad aureos duos.

CARTHAMO.

De Carthamo. *Cap.* II.

CArthamus duorum modorum eſt. Eſt enim domeſticus, & ſilueſtris. & dixerunt quidam ꝙ nil eſt ex ſpeciebus carthami: & elongati ſunt. ANT.

ELECTIO. Carthamus de quo loquimur eſt domeſticus, & melior pars plantæ eius, eſt ſemen eius. poſt illud, flos eius. Et melius ſemen eſt, quod eſt album, & planum, craſſum, & plenum: cuius medulla eſt vnctuoſa pinguis, & cortex eſt tenuis. Et melior flos eſt qui eſt ſicut pili croci.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidę eſt in primo, & ſiccæ in ſecundo· & flos eius eſt minus calidus. & ſilueſtris eſt calidior & ſiccior: eſt enim in eo virtus lacticiniorum remiſſa. Eſt autem carthamus abſterſiuus, aperitiuus, & conturbatiuus, & faciens nauſeam: & ineſt ei virtus educendi per vomitum, & per ventrem: & eius nutrimentum eſt prauum, & multum nocens ſtomacho: & dicitur ꝙ caſeat lac in mammilla, & ſtomacho.

RECTIFICATIO.) † Nocet ſtomacho faciens faſtidium: & eſt tardæ & debilis ſolutionis: † & dimittit veſtigia lenitatis in viſceribus. Emendatur autem primũ nocumentum ex eo, permiſcendo ei aliquid ex medicinis ſtomatichis, ſicut aniſum proprie & galanga, & maſtix, & ſimilia,

De Cnico. *Cap.* II.

CNicus eſt agreſtis (nam quem Indicum addunt, & nil vocant, cnicus non eſt) & ſatiuus, idemq; melior ſemine, præſertim & eo albo, magno, [inæquali] plano, pleno medullæ pinguis, cortice tenui. Nec inutilis eſt flos croci pilorum effigie. Calfacit ordine primo, ſiccat ſecundo. agreſtis calidior, ſiccior. minus flos. Pituitam & aquas vomitu, & deiectione vacuat ſumptus, & clyſtere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt colico affectui, & ſimilibus confert. Thoracem quoq; & pulmonem expurgat, p̃ſertim eclegmate ſequente, & oleo ſuo, vnde & vocem clarã reddit: ſperma quoq; vſu auget, ſed alimentum eſt prauum. Stomacho valde noxium, in eoq; & mãmis lac dicitur cogere. Faſtidiendum ac nauſeabundum eſt, ac conturbans. Facultate eſt lactariarum plantarũ, ſed remiſſa: terget, aperit, etiam flore cum muſa icterum ſanante. Ne ventriculũ lædat, ei miſce ſtomachica, aniſum, galãgã, maſtichẽ: acria vero, vt cardamomum, zingiber, ſal panis, ſal gẽmæ, addita, actionem ipſius celerant, & inteſtinorum noxam prohibent. Sic medullæ eius. ʒ.x. cum cardamomi aureo vno in

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 192 sur 1089

milia. & confortatur ei ſolutio & emendatur nocumentum quod imprimit in inteſtinis, permiſcendo cum eo aliquid ex medicinis acutis, ſicut cordumeni proprie, & zingiber & ſal panis, & ſal gẽma, & ſimilia. Inquit Paulus. Accipe medullæ eius. ʒ.x. cordumeni aureum. i. fac ex eis grana ſicut cicer: & da. ʒ.v. ſoluit. n. ſufficienter. † Dixit etiam, Liga ex medulla eius quantitatem ſufficientem in pãno: & ſuſpende in oxymelle qñ eoquitur, & erit ſolutiuum, & proprie ſi fuerit oxymel ſcilliticum. Inquit Alkanzi. Accipe medullæ ipſius aur. xñ. penidiarum aur. iiñ. cordumeni, zingib. ana aur. i. aggregentur omnia cum melle, & fiant formę ſicut nuces, & da vbi oportet, vnã vel duas. † Et dixit Gal. Decoquatur medulla eius in iure galli, vel gallinarum cum ſpeciebus, & ꝓpinetur vbi oportet. Et dixit etiam, ex medulla eius, & tertia ponderis ipſius ex amygdalis, & ſexta ex pineis, & aggregentur omnia cum melle cocto, & ſucco ſcillæ: fit lohoc iuuamenti mirabilis ad ea, quæ dicemus. Extrahitur ab ea oleum iuuamentorum multorum, & eius operatio eſt ſicut operatio olei de ben & olei amygdalarũ.

POSSE. Solutione educit phlegma per ventrem & vomitum, & ſimiliter aquoſitates, & valet ad ægritudines ex eis, ſicut eſt colica: & clyſterizatus valet ſimiliter, & mundificat pectus & pulmonem, & proprie lohoc prædictum, & alĩ modi adminiſtrationis eius, & clarificat vocem: & ſiſr oleum ipſius. & vſus ipſius, in ſpermate augmentum efficit. † Flos vero eius cum aqua mellis, remouet icteritiam.

DOSIS eius eſt à ʒ.iiñ. vſq; ad aureos quinque, & floris eius à ʒ.i. vſq; ad aureos ñ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Dioſcorides cnici tantum vnius meminit: eius tamen genera duo facit Theophr. 6. de hiſt. plant. quod innuere idem Dioſc. videtur de ſemine etiam ruſo faciens mentionem, quod alioqui in vrbano eſt cãdidum. Meſues, quum vtriuſq; meminerit, vrbani tamen hiſtoriam ſolum proſequitur, quòd hic in purgandi vſum aſſumitur. Sunt autẽ & hoc in loco rixæ. ac primum, quum Meſ. cnicum calidum primo ordine & ſecundo ſiccum faciat; Galenus & Paulus calfacere aiunt in tertio ſiquis extrinſecus vtatur. Damnat etiam cnicum Meſ. quod obſit ventriculo: At contra laudat cum Auerroes & nobiliorem cæteris medicamentis eſſe ait, quòd pituitam abſq; noxa educat. Ita & Gal. 5. de tuenda ſanit. aloe cnicum præfert in ſenum aluo laxanda. Ait item Meſ. relinqui hoc aſſumpto in inteſtinis lenitatis veſtigium: cuius contrarium Gal. ſentire videtur loco citato. Cæterum leuia hæc ſunt, ne dicã odioſa. Primum enim ſi in tertio ordine calidum cnicum facit Gal. extra admotum, quis non videt Meſuæ de cnico verba fieri ratione præſertim qua purgandi vim habet & intus aſſumitur? Ac ſi inter cætera purgatoria hoc Auer. laudat; nõ tamen is ventriculo obeſſe negat, neq; carere eum omni culpa aſſerit, quem ſine timore. i. non admodum violenter ait pituitam expurgare. neque Gal. pro laxanda ſenum aluo cnicum aloe præfert quia ventriculo magis ſit vtilis aut omni noxa careat; ſed quia minus habet medicamentoſi. alioqui etiam & Dioſc. aduerſari hunc ſtomacho confirmat; & ob eius pinguem oleoſamq; ſubſtantiam innatare ventriculo ac nauſeam concitare, ratio ipſa, vel nullo aſſerente, manifeſte docet. Ita etiam an in inteſtinis lenitatis veſtigium relinquat, an contra exſiccet aluũ; licebit cuiq; vt ratione, cnici animaduerſa ſubſtantia, exploret: quam, quum pinguis & oleoſa ſit, leuigare potius quàm cohibere aluum veriſimile eſt. De Galeno autem vbinam loci & quibus verbis id innuat quod Manar. putat, nõdum vidi, quum tamen libri ſexti de tuenda valet. locum percurrerim, in quo de leuienda ſenum aluo verba facit.

MANARDVS, De Cartamo.

Cnicum vocant Græci, & Latini, Cartamus iam cœpit dici. DVORVM modorum eſt.) Dioſcorides de vnico loquitur. Theophraſtus duo facit genera, ſylueſtre, & ſatiuum. CALIDVM eſt in primo, ſiccum in ſecundo.) Sic Auic. præceptor huius. Galenus autem & Paul. calefacere dicunt in tertio, ſi quis extrinſecus vtatur. NOCET ſtomacho.) Laudat eum valde Auer. nobiliorem eſſe dicens omnibus medicinis purgãtibus, & ꝙ pituitam euacuat abſq; timore. Sed & Gal. lib. 5. ſalubrium, præfert Cnicum Aloe in ſoluenda aluo ſenum, per triduum adſtrictam. DIMITTIT veſtigia lenitatis in viſceribus.) Galenus loco ſupra allato, potius videtur contrariũ dicere.) INQVIT Paulus. Paulus coquit drachmas quinque, cum ptiſana & paucis ſalibus, vt educat aquam, nec meminit Cardamomi. ET dixit Gal.) Neſcio vbi dixerit Gal. ſcio autem Dioſcoridem dixiſſe, contundi eius grana, & dari cum aqua mulſa, aut gallinacei iure. ET dixit etiam.) Dioſcorides ſic deſcribit: Cnici albi ſẽxtarium, amygdalæ thaſiæ toſtæ, & expurgatæ cyathos ʒ: aniſi tantundem, vt Cnici, aphronitri drachmam, ficuum ſiccarum numero xxx. interiorem carnem. Galenus Caricas & Cnicum miſcet ęquo pondere.

De Balano myrepſica. *Cap. 12.*

BAlanus myrepſica. i. glans vnguentaria, fructus eſt, magnus quidem nucis auellanæ magnitudine triãgulus: paruus vero ciceri ſimilis, malus: vterque tñ medulla leni, & vnctuoſa. Magnus eſt præſtãtior, præſertim ſi vetus eſt. cortice eſt albo, læui, tenui, medulla intus alba, leni, pingui. paruus, ſi ex nigro albeſcit, & medulla eſt alba, leni, pingui, & vetus: eſt innocentior. Calfacit maior initio ordinis tertij, ſiccat ſecundo. Humiditatẽ habet excrementoſum & acrem, quã ventriculum ſubuertit, nauſeam excitat, viſcera conturbat. Pituitam craſſam & lentã vomitu & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoſo, & flatulento, ſumptus, balano, clyſtere iniectus. cataplaſmate ex ipſius medulla, hordei farina, & melle appoſitus, & calore ſuo neruorum frigidis affectibꝰ, ſpaſmo, tetano, contractioni. Tumores quoq; duros, ſtrumas, nodos reſoluit cum melle. Hepati aũt, aut lieni obſtructo, vel durato cum farina lupinorum, & ſpica confert impoſita. Ad hæc autem fructus minor, & eius oleum efficacius admouẽtur. Idem oleum auri infuſum, tinnitui, ſibilo, ſurditati auxiliatur, cicatrices fœdas, lentigines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Ineidit. n. tenuat, terget, expurgat, aperit obſtructa. Paruus aũt ad omnia eſt valentior, moleſte purgat, vires deiicit, ſudoremq; frigidum mouet. Ob id non vtendus etiã oleo, niſi emplaſtro, vnctione, cataplaſmate. Magnus ne ventriculo noceat, facit aſſatio, vt in canonibus diximus. Ea. n. humiditatem excrementoſam, & acrem horum ſymptomatũ cauſam coquit, & reſoluit: tuncq; ſolum deiectione purgat. Adduntur præterea ipſi, præſertim coquendo, ſemen aniſi, & fœniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio põdere amygdalarum dulcium, & melle vuarum paſſarum, formæ fiunt auellanarum effigie. Ipſi autem fructus integri, vel potius horum medullæ multum tritæ aromatibus aliquibus, vel aniſi, & fœniculi ſemine adiecto, inuoluũtur papyro, & maza, poſt coquuntur ſub cinere calido. Oleum autem ex his extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à ʒ.ſ. ad ʒ.i. & ſemiſſem.

SYL. Ben Arab. Myrobalanus Galen. Pli. & Aetio dicitur.

Ad ſplenẽ farinã erui, vel lolij mi ſcet Galen. cũ oxycrato pota dr. vna viſcera purgat, præſertim hepar, lienẽ quẽ etiã a ſumit Gal. Dioſc.

De Ben. *Cap. 12.*

BEn eſt granum almeſus, & eius aliud magnum, aliud paruũ. Magnum aũt eſt in magnitudine fructus auellanæ † triangulatum. Paruum vero eſt ſicut cicer, & vtrunq; habet medullam vnctuoſam lenem, & albam.

ELECTIO. Maius incolume eſt. Paruum vero ma lignum eſt. Magnum autem melius eſt, cuius cortex eſt albus, planus, tenuis, & cuius medulla eſt alba, lenis, multæ vnctuoſitatis: † & quod eſt antiquum melius eſt recenti, & paruum melius eſt ſubnigrum declinans ad albedinem,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 193 sur 1089

nem, & cuius medulla est vnctuosa, alba, & lenis. & antiquum melius est recenti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Magnũ calidum est in principio tertij: siccum in secundo. & in ipso est humiditas superflua cum acredine, † & est incisiuum, absterſiuum, mundificatiuum, & aperitiuum oppilationũ, subuersiuum, viscerum conturbatiuum propter humiditatem eius superfluam, præparans ad vomitum. & minus fortius est in omni re, faciens operationes difficiles & laboriosas perducentes ad casum virtutis & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Parui prohibenda est administratio nisi in emplastris, & fricationibus, & olei ipsius simiiter nisi in vnctionibus. Magni aũt malitia est corrigibilis. Et sunt hæc corrigibilia in ipso. † Nocet. n. stomacho faciẽs in eo subuersionem, & est laboriosę solonis & tardæ. Et nos quidem diximus in canone, ꝙ assatio eius resoluit ab ea, & maturat humiditatem superfluã & acrem, causam ad subuersionem & nauseam, & dimittit ei, vt sit solutiuum p vẽtrem tantum. Semen aũt fœniculi & anisi cum eo rectificat nocumentum primum, & ꝑprie mixta decoctioni ipsius. Et fiunt ex medulla eius post coctionem ipsius, & medio ponderis ex amygdalis dulcibus, & melle passularum formæ sicut auellanæ, & sunt iuuamenti magni vbi oportet. Operatio decoctionis eius. Accipe ex eis integris quãtitatem quã volueris & inuolue in pasta, & coque in cinere calido, vel extrahe medullam eorũ & contere cõtritione multa, & pone ex seminibus & speciebus aliquas, & inuolue papyro, & desuper inuolue pastam, & fac sicut superius diximus. † Oleum aũt eius extrahitur sicut oleũ de amygdalis.

POSSE. † Per vomitum, & ventrem educit phlegma crudum, & crassum, & est mirabilis medicina ad colicam phlegmaticam & ventosam, & etiã clysterizatum, & suppositum. Et fit emplastrum ex medulla eius, & farina hordei, & melle, & resoluit apostemata, & scrophulas. † Et emplastratur super hepar, & splenem, & proprie cum farina lupinorũ & spica, & confert duritiei, & oppilationi eorum. Ben autem paruum emplastratum ægritudinibus iã dictis est virtuosius, & similiter oleum eius: † & cum melle tantum valet similiter ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est contractio & spasmus. calefacit enim eos, & lenit duritiem eorum, & nodositatẽ. † Oleum autem de ben notum confert vestigiis vlcerum, & lentiginibus & fœditati cutis, & morpheæ. Et distillatum in aurem confert dolori eius, & sonitui in ipsa, & surditati, & sibilo.

DOSIS eius est à 3.5. vsque ad 3.i. & 5.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De glande vnguentaria, de qua hic sub Ben voce agitur, hæc se offerunt animaduertenda. Primum, in ea eligenda præfert Mes. antiquam recenti. At contra Dioſc. recentem præponit quum ait {& quod est antiquum melius est recenti.} Hic verò etiam videtur Mesuæ contextus castigandus, quum post hæc verba rursum subdit. {& antiquum melius est recenti antiquo.} hanc. n. periodum superfluere quidam opinantur, in qua idem repetat quod prioribus etiam verbis admonuit: aut hoc pacto legendum {& antiquũ melius est recenti acuto} vt ea vox {acuto} Mesuæ rõnem illustret, quasi huius glandis acrimonia vetustate remittatur sicuti etiam superflua humiditas resiccatur. alioqui etiam, quis eorum verborum sit sensus, si cum vulgatis codicibus legas {antiquum melius est recẽti antiquo} diuinare oportet. De temperamento etiã ex his, (vt ait Manar.) quæ probati authores scribunt, nõ videtur huic aſsentiendum in tertio calidorum ordine hanc glandem reponenti. neque. n. adeo esse calidam credendum. De oleo quoq; quod parari ex hac solet, quum hic extrahi

A *aſserat sicuti ex amigdalis, scrupulus incidit an ex toto fructu. i. interna carne & externo simul cortice, an ex carne duntaxat, an ex solo cortice hoc exprimendum sit oleum. Dioſc. in prima græca ædtione ex interna parte eliciendũ ostendit; in secunda, ex qua parte exprimi debeat non aperit: Hermolaus vero ex cortice exprimi debere putat, quæ res & Theophraſto lib. 4. de hist. plant. & Plinio lib. 12.* Cap. 2. *consentit, & Manardo magis placet. Verum vt ad hæc* Cap. 21. *paucis satisfaciamus. cur vnguentaria glans vetusta à Mesue eligatur, colligi ex eiusdem verbis apertissime licet. inesse enim illi ait superfluam humiditatem cum acrimonia, cuius causa ventrem turbat & nauseam inducit. In vetusta ergo, tametsi ea id habet inter oleosa omnia peculiare vt nunquam rancida euadat, quare & pro odoramentorũ*

B *materia à nostri temporis vnguentariis eligitur; humiditamen illius & excrementitij & innati inest minus, & minus acrimoniæ, vt ventriculo etiam minus negotium faciat. Ob hoc igitur & consulto quidem & prudenter præfertur à Mes. vetusta, tametsi recens & succi & virium magis habet, quorum gratia a Dioſcoride præponi recentẽ verisimile est. Quod sequitur de contextus castigatione, qui superfluere periodum illam secundo loco existimant, cursim legisse hæc videntur quæ hic scribit. vt enim priorem periodũ {& quod est antiquum melius est recenti} de magno ben scripserat; ita & posteriorem {& antiquũ &c.} de paruo, ita vt nihil superfluat. Fatemur tamen expungendã eã esse vocem {antiquo} & legendũ {acuto} vt in antiquis quibusdam codicibus legitur; vt*

C *hæc vox causam etiam simul innuat. i. acrimoniam, ob quã vetusto postponitur recens. De temperamento autem, si cui curæ est exactius æquilibrium; dequstandus illi esset hic fructus recens & perpendenda acrimonia quam insignem illi inesse verisimile est, quando hic author ob acredinem & humiditatem, recentem cauet. alioqui etiam si ad discutiendos duriores tumores, ad conuulsiones & frigidos neruorum morbos atq; ad alia eius generis tantopere hic valet, vt illi ascribitur; non video quid sit à probatis authoribus memoriæ cõmendatum, cuius gratia adduci nõ possit Manard. vt putet in tertij ordinis calidorum initio hunc esse reponendum. Sed ad alia. De oleo quo pacto parandum sit, ex cortice ne an ex nucleo. quum Theophr. vnguentarios contuso putamine fuisse vsos, fructum vero ipsum inutilem aſserat; quum Plinius quoq; Theophraſto*

D *subscribens cortices ab vnguentariis, à medicis vero nucleum premi scribat; non est vt hos magnos viros recentiores tam prompte damnent: sed diligentius res examinanda. Itaq; in vnguentaria glande; quãuis quæ ad nos affertur duro tantum cortice qui nucleo proximus est, & ipso nucleo constet; obducitur tamen cortex ille durior tenuiori alio cortice odorato, vt Theophr. ait, quod putamen libentius appellem, quali & amigdalæ & pistacia & ſtyracis fructus ac nuces fere omnes obduci solent. Ex his, sicuti ex interna carne facillime & copioſe oleum elicitur; ita ex medio cortice vt exprimatur fieri nõ posse existimo. ex putamine autem exteriori facile elici oleum verisimile est, quo pacto & ex pistacij ſummo cortice, ex quo si digitis premas, oleosam prodire ſubſtantiam quandam ani-*

maduertes.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 194 sur 1089

maduertes. De hoc ergo extimo cortice verba à Theophr. E *& Plinio fieri pro certo habeo non autem ae medio, vt recentiores autumant. quando is præterquam quòd odoris nihil prorsus habet, cuius tamen gratia expeti illum ab vnguentariis Theophr. scribit, ridiculum etiam est vt ex eo semper, quãtumuis recens sit, aridissimo, expressurum se oleum aliquis speret, aut aliis persuadeat. tametsi.n.chymistas ex siccissimis quibusuis rebus oleum ignis vi elicere non ignoro; id tamen Theophr. Plinióue temporibus cognitum fuisse nullum puto posse affirmare. Ita autem & de*

Cap. 18. *externo cortice intelligendum arbitror, quod Celsus lib. 5. docet, quum ex vnguentariæ huius glandis cortice & nitro paribus portionibus contusis & acerrimo aceto resperfis malagma ad lienem parat. hoc.n.si de medio cortice aridissimo & lentoris omnis experte intelligas, re ipsa nũquã* F *in malagmatis crassitudinem posse hæc duci experiere, ad quam duci Celsus desiderat. Et si autem hoc pacto vt diximus exprimi ex cortice oleum potest; quod tamen ad hunc locum facit, non ex cortice sed ex ipsamet fructus medulla extrahendum putamus, modo quo ex amigdalis paratur, quod Dioscor. lib. 1. & hoc in loco Mes. affirmant, quo pacto & Veteres medicos parasse testatur Plinius. Manardi vero iudicium suspectum habemus, quando magis è re medica nucleus est, quàm cortex.*

MANARDVS, De Ben.

Græci balanum myrepsicen, Latini vnguentariam glandem vocant. Plinius & Aetius myrobalanum nominarunt, diuersa quidem voce, sed eodẽ significato: quòd scilicet, vt etiã Martialis ait, ex vnguento constet, & ex balano: res, vt olim celebris, ita paucos ante annos ferè ignota, nunc aũt vnguentariis ad odorũ materiam notissima, & (vt audio) in Hispania frequens. Quo tempore hanc epistolam scripsi, ignota erat: nũc cœpit esse notissima. Est autem fructus, vt ait Dioscorides arboris Myricæ similis. Plinius Heliotropij, Theophrastus myrti folio cõstare dicit. Et eius aliud magnum, aliud paruum.) Non vidi quẽpiam magnitudine speciei huius fructus distinguentem, sed Dioscorides & Plinius absolutè magnitudine auellanæ definiunt. Theophrastus, Capparis quãtitate & figura. Plinius ex varietate regionum, in quibus nascunt, genera distinguit. TRIANGVLATVM.) Sanè hoc intellige, triangulum.n. æquilaterum in basi habet, supra quem pyramis surgit triangula & ipsa, sed cum quadam virtute circulari extuberantia, qualem in nõnullis auellanis & capparib. inspicimus, quibus similis ab authoribus dicitur. ELECTIO.) Illã eligit Dioscorides, quę est plena, candida, & quę suo cortice facilè spoliatur. Plinius petream optimã esse dicit nigro cortice, & cãdido nucleo. ET, quod est antiquum melius est recenti.) Totum contrarium scribit Dioscorides recentem videlicet esse meliorem. MAGNVM cãlidum est in principio tertij.) Galenus succum carnis calidũ esse dicit, sed non quo in ordine. Ego ex his, quæ probati de ea authores scribunt, nõ adeò calidam puto. ET est incisiuum, absterH siuum.) De fęcali parte scribit Gal. q̃ abstergit & incidit: de toto fructu idem, addẽs quod adstringit. NOCET stomacho.) Dioscorides addit, valde. OLEVM aũt eius.) Dubium est ex quanam patte elici oleum debeat. Prima Dioscorides Gręca ęditio, ex interiore: secunda, ex quanam parte elici debeat, non meminit. Hermolaus ex cortice, quod ego magis probo, ceu consonũ Theophr. & Plin. Succo carnis eius vti vnguentarios ait Gal. Vnguentarios autem propterea eos vocabant olim, qui vnguenta odorata parabant. PER vomitum & ventrem educit phlegma.) Galenus: si quis carnis biberit drachmæ pondus cũ aqua mulsa, vomitorium experietur pharmacum, quod plerunq; etiam per inferiorem ventrem copiosè educit. ET cum melle tantum valet similiter ad ęgritudines neruorum stigidas.) Dioscorides cũ aqua mulsa imponit podagricis. ET emplastratur super hepar & splenem, proprie cum farina lupinorum.) Pro splene farinam orobinam, vel loliaceam miscet Galenus. Bibitur etiam cum oxycrato ad expurganda viscera, præsertim hepar & lienem, quem etiam consumit ẽm Dioscor. pota drachmæ pondere. OLEVM autem de Ben confert vestigiis vlcerum, & reliqua.) Dioscorides totam ipsam glandem, Galenus fęculentam partem cum aceto, ad scabies & lepras apponunt. Dioscorides addito nitro, ad vitiligines, & cicatrices nigras: & cum vrina, ad lentigines, varos, & ephelidas.

De lapide Armeno. *Cap. 13.*

LApis Armenus atram bilem purgat tutius, quam elleborus, & valentius, quã lapis Cyaneus, autore Alex. Tralliano. Eligẽdus colore inter viridẽ & obscurum terreũ, Indiũq;, medio maculis tũ viridib⁹, tũ nigris distinctus, tactu lenis, asperitatis expers, lapidea nõdũ duritie, sed facile friabilis, & puluerabilis. Calfacit, siccat principio secundi ordinis, atram bilem vacuat etiam ex cerebro. Proinde melancholicis affectibus, melancholig morbo, maniæ, epilepsiæ, vertigini, cephalalgiæ, mœrori, timori sine causa manifesta, quartanis, cancro, lepræ, lienis deniq; morbis succurrit, quia etiam terget, ac resoluit. Sed qm̃ non solum deiectione purgat non lotus, sed etiam vomitu, ventriculum turbando, & euertendo: & angẽdo: lotus est dandus, quod is solum deiectione purget, & citra molestiam. Tritus autem lauetur aqua dulci, tricies mutata. Deinde aqua rosarum, vel potius buglossi cum Alchindo, decies mutata, vt ei vis quædam mira ad affectus melancholicos acquiratur. Datur non lotus à 3.5. ad sesquidr. lotus autem à 3.i. ad drachmas ij.

SYL. Albus Alex. apud quem valẽtior lapide Cyaneo non legitur. Lotus aut nec calid⁹, nec siccu valde, vi nec amar⁹ nec insua uis. Alexan. Alexande qnquagie Aetius grã mata. 4. obolos 8. Alexã. illoc scriptula 3. vel 4. loti 3. vel sex pr bet. ANT.

De lapide Armeno. *Cap. 13.*

LApis armenus, † inquit Alex. à verificatoribus est inuentus prerogatiuam habere in educendo nigrã choleram, cuius operatio est incolumior elleboro nigro † & virtuosior lapide lazuli.

ELECTIO. † Melior est habẽs colorem medium inter viridem & obscurum, terreum & indum. Et habet macularum distinctiones virides & nigras. Et qui non est in lapidis termino, immo est facile indissolubilis, & puluerizabilis: & qui est tactus lenis carens asperitate.

G COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis est in principio secundi, & siccę in ipso, † & est resolutiuus, absterſiuus, & est ex conturbantib⁹ & subuertentibus stomachum, & educit p̃ vomitum, & p̃ ventrem.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho generans subuersionem, & faciens cum angustia solutiones. Et dixit Alexan. Non lotus per vomitum soluit & per ventrem, & cum labore. Lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia. Ars autem in lauando ipsum est hæc. Teratur cum facilitate in vase lapideo: deinde fundatur super ipsum aqua dulcis & lauatur sicut terendo, & fiat illud trigesies, semper innouando aquam & adhuc decies post illud lauetur aqua rosata. Et dixit Alchindus. Lauetur cum aqua buglossæ post purgationem eius. Acquiritur enim ei mirabilis proprietas ex hoc ad ægritudines melancholicas.

POSSE. † Solutione educit choleram nigram, & cum virtute mundificat cerebrum ab ea: & valet ad ægritudines eius melancholicas, sicut est ania & melancholia, & vertigo, & dolor capitis, & epilep a, & ad ægritudines timoris & suspitionis, & ad lepram & ad ægritudines splenis, & ad cancrum, & ad morp eam nigram, & melancholicas febres.

†DOSIS. Non loti potio ł 3.5. vsq; ad 3.i.5. Et loti potio à i. vsq; ad ñ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quod hìc interrupto de plantis ordine lapidum salium & gũmi historia interponatur, accusandus ne sit Mes. an librariorum potius incuria & superioris seculi conditio quod alij quoque ante nos dixere; hìc non dissero. quo.n. hæc ordine scribantur nihil refert dũmodo recte scribãtur. Armenius aũt lapis de quo hic primum agitur, ex Armenia ex qua nomen sumpsit afferri solebat Plinij tempore, vt is testatur lib. 35. raro tamen nunc affertur. & carere Cap. 6. officinas

officinas hoc lapide, ac rariſsimum eſſe inuentu non temere aliqui contendunt. licet enim in Germaniæ auriſodinis cũ ceruleo lapis frequenter viridis reperiatur armenium prorſus referens, longe tamen is ab eo differt quem Armenia mittit. qualem nos apud Iacobum Antonium Cortuſium nobilem Patauinum, & Georgium Myelichium pharmacopœum Venetum ſæpe vidimus, colore gratiſsimo, punctículis & nigris quibuſdã lineis interſtinctum. quãuis de auro nihil meminerit Dioſc. neq, cũ alijs Arabib. Meſues.

A

MANARDVS, De lapide Armeno.

Armenicum Galenus lib. 9. Plinius Armenium vocat, dicitq; eſſe Chryſocollæ modo infectũ. INQVIT Alexand. & reliqua.) Alex. Trallianus, vbi reliqua non contulerint, hunc lapidem melancholicis præbet, quem præſtare dicit Elleboro albo: non ſolũ quia efficacior: ſed etiam quia abſque moleſtia & periculo operatur: & ideo legendum in Meſue pro Elleboro nigro, album. VIRTVOSIOR lapide lazuli.) Hoc non lego apud Alexandrũ. MELIOR eſt habens colorem medium inter viridem & obſcurũ, & reliqua.) Dioſcorides probat eum in quo læuor eſt & cæruleus color cum æqualitate magna, illapidoſusq; eſt, & facilè frangitur. Plinius optimum eſſe dicit Armenium quod maximè viride eſt, cõmunicato colore cum cęruleo. CALIDAE eſt complexionis in principio ſecundi, & ficcę in ipſo.) De loto ait Alex. quod neq; calefaciendi, neq; ficcandi vim validam habet, ſicuti nec amaritudinem, aut inſuauem aliam qualitatem. ET eſt reſolutiuus, abſterſiuus.) Galenus, abſtergit cũ pauca acredine, & minima ſtypſi. Ars autem in lauãdo.) Alexander vult, vt lauetur quinquageſies. Tutius verò iuxta Galeni ſententiam, toties abluere, aquamq; tãdiu mutare, donec aqua ipſa pura ab omni ſorde videatur, omniq; ſapore medicamenti careat. Docuit aũt hoc Gal. non peculiariter de hoc lapide, ſed in vniuerſum de quauis re lapidoſa, quę ſit abluẽda. SOLVTIONE educit choleram nigrã.) Aetius, purgat atrã bilẽ, & quicquid craſſum & tenax cõmixtum ſanguini eſt. quare datur his qui atra bile vexanẽ, elephantioſis, nephriticis, aſthmaticis. Dioſcorides, poteſt omnia, quæ Chryſocolla, ſed imbecillius. Plinius verò Chryſocollam dat in angina & his qui non niſi recta ceruice bene ſpirant. Quare ſequitur, vt etiã hic lapis in eiſdẽ morbis bibi poſſit. Ophtalmicis quoq; miſcetur, & pilos auget palpebrarum. DOSIS) Aetius grammaria 4. quę faciunt obolos 8. Alexander illoti 3. vel 4. ſcrupulos, loti quinque, vel ſex præbet.

Modus lauandi lapides ſm Galeuum.

B

C

De lapide Cyaneo. *Cap. 14.*

SYL. Lapis ſtellatus, & lazuli cæruleus Latinis. Matchaſita Arabum, pyrites Græcorum eſſe quibuſdam vſ. Cyaneus acer purgat, diſcurit cũ quadã adſtrictione, Gale. reprimit, exeſt modice cruſtam efficit, & cæruleat Dioſc. ſ. admotus.

LApis Cyaneus marmoris ſpecies, vulgo etiam ſtellatus dicitur, q̃ maculas quaſdam aureas ſtellarum modo radiantes habet, colore ex viridi, cæruleo, ſplendente, purus, grauis. Qui vero albus eſt, impurus, marchaſitæ miſtus, marchaſita item dictus, macularũ expers, leuis, improbatur. Calfacit ordine ſecundo, ſiccat tertio, vel etiam tertio calfacit Humain: acer eſt cum pauca ſtypticitate. Purgat melancholiã, & vſtos humores, hisq; venas ſanguinemq; expurgat. Ob id affectibus melancholicis magnopere confert, melancholiæ morbo, maniæ, epilepſiæ: mœrori, & timori [ſine cauſa manifeſta] á lepra pſeruat, quartanas ſanat, tremori cordis, ſyncope prodeſt. Cor enim roborat, eius noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatã, thoracem & pulmonem craſsis & lentis humoribus expurgat. Ob id confert aſthmati ab his naſcenti, ſplenis affectibus remedio eſt. Menſes ſuppoſitus educit, hæmorrhoidibus recentibus vſu prodeſt. Acrimonia vrit, vlcerat, putrefacit, terget, incidit: non lotus quoque pilos radit, lotus eoſdem ſeruat, productiores reddit, & in palpebris nouos gignit.

Noxas habet cum lapide Armeno cõmunes, ob id eſt, vt ille abluendus, diutiusq; teri ſuſtinet quam Armenus. Nõnulli eius loti 3. viij. miſcuerunt vni libræ confectionũ lętificantium, & dederunt cum ſucco bugloſsi depurato, & vino tenui antiquo, contra cordis affectus melancholicos, animumq;, ita recrearunt, & gaudij ceu mineram quãdam effecerunt, & nos hoc modo vtimur. Serici cocco baphica tincti lib. vna mergatur hora vna, ſucci pomorum dulcium & aquę roſarum ana lib. vna dimidia, poſt modice coquat, donec aqua rubeat. extracto tunc ſerico, reliquum ad mellis ſpiſſitudinem percoquitur cum ſacchari albiſs. lib. vna & dimidia. Ab igne depoſito, & adhuc calenti iniice ambræ crudæ fruſtatim conciſæ 3. vi. qua liquata, ſuperda puluerem ſequẽtem: ligni aloes crudi & cinnamomi, ana 3. iij. lapidis Cyanei loti & præparati 3. xij. margaritarum 3. ij. auri boni 3. i. & tertias miſce prædictis. Remedium eſt pſtãtiſſimum ad cordis tremorem, ſyncopẽ, deſipientiam, triſtitiam ſine cauſa, animamq; mirum in modum roborat. Datur á 3. i. ad 3. ij. & dimidiam.

D

De lapide Stellato. *Cap. 14.*

LApis ſtellatus eſt lapis de genere marmorum habens maculas ex auro, & eſt alius albus, & dicitur marchaſita. † alius viridis, clarus, cœleſtis, & vocatur lapis lazuli, & quandoq; minera fert vtrunq; ſimul. ANT.

ELECTIO. Melior eſt cuius color eſt viridior in colore lazulini, & habet maculas aureas. & mixtus cum marchaſita eſt non bonus, & non maculatus eſt non bonus, & ſimiliter leuis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Eſt calidus in ſecundo, & ſiccus in tertio. & dixit Humain, eſt in vtroque in tertio, † & eſt in ipſo acuitas nõ vacuata ſtipticitate aliqua, & eſt ex parte acuitatis eius aduſtiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, abſterſiuus, & inciſiuus. Et in non loto eſt proprietas radendi pilos. Lotus autem conſeruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.

RECTIFICATIO. Sunt in eo nocumenta, quæ diximus in lapide armeno, & expedit tollere nocumẽta eius ſimiliter cum ablutione ſicut diximus ſuperius. De triturationeautem ſuſtinet pluſquam lapis armenus. Quidam autem ex ſapientibus poſuerunt ipſum poſt eius ablutionẽ in confectionibus lętitiæ, & proprie. 3. viij. ex eo ad lib. vnã ex confectione, & dabant cum ſucco bugloſſæ depurato & vino ſubtili antiquo, & eſt medicina ſolẽnis ad ęgritudines cordis melancholicas, dilatat. n. animam & facit in ea mineram gaudij. Confectio lapidis lazuli ex inuentione noſtra. Accipe ex ſeta tincta ex kermes lib. i. Submerge eam in ſucco pomorum dulcium & aqua roſarũ, ana lib. i. & ſ. dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire vſq; dũ aqua rubeat, deinde extrahe ab ea ſetam, & pone zucchari tabarzeth. 3. cl. & coque vſquedũ habeat ſpiſſitudinem mellis & remoue ab igne, & proiice in eo calido ambræ crudæ fruſtatim inciſæ. 3. vi. & dimitte liquefieri in eo. Deinde proiice ſuper eum puluerem rerum harum Accipe ligni aloes crudi, & darſeni, ana. 3. iij. lapidis lazuli loti & præparati 3. xij. margaritarum. 3. ij. auri boni. 3. i. & tertiam. confice cum prædictis. Eſt enim hæc medicina maximi iuuamẽti ad pulſum cordis, & ſyncopim, & algueſgues & triſtitiam ſine cauſa. Et eſt ex rebus animam confortantibus confortatione mirabili.

POSSE. † Solutione educit melancholiam & humores aduſtos, & mundificat venas, & ſanguinẽ ab eis. & non lotus educit per vomitum, & per vẽtrem humores craſſos, & melancholicos. & confert ad ægritudines cerebri & cordis, ſicut eſt epilepſia, & mania, & melãcholia, quarum eſt materia humor melancholicus. & confert iuuamentum ſublime ęgritudinibus timoris & tremori cordis, & ſyncopi, & confortat cor, & aufert nocumenta eius, & dilatat animam, & mundificat pectus, & pulmonẽ, & confert aſthmati ab humoribus craſsis, & ægritudinibus ſplenis, & eſt ex rebus conſeruantibus iuuentutem, & beatificantibus vitã, & ipſe quidem præſeruat á lepra, & ſuppoſitus educit menſtrua, & datur patientibus febres melancholicas, & curat eas, & confert vſus eius ad hęmorrhoidas recentes.

DOSIS eius eſt á 3. i. vſq; ad 3. ij. & 5.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Quum hìc lapidis ſtellati vocem & cyaneo & pyritidi rebus ſpecie diuerſis aſcribit Meſ: confundere tamen res ipſas ego non dixerim, quod eius aduerſarij, exiſtimarim

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 196 sur 1089

potius illius tẽpore hanc vulgo fuisse huius vocabuli vsurpationem, ipsumq; neglecta accuratiori de vocibus inquisitione rebus ipsis fuisse intentum. non impedio tamen vt suum quisque genium sequatur. & de hoc scriptore male sentiat. Sane cyaneum lapidem de quo hic verba facit, cœlesti esse colore pulcherrimo, & parari ex eo azurrum, vulgo nũcupatum, maximo precio habitum à pictoribus; nulli est ignotum. quam ob rem quum in stellati lapidis diuisione ad huius capitis initium scribitur, {alius viridis, clarus &c.} legendum esse {alius vero clarus} vt in codicibus quibusdam antiquis legisse aliqui affirmant; pro certo habeo. Huius aũt lapidis quum eum Arabes purgandi gratia offerant deuorandum, græcis medicis ignota facultas fuit. tametsi.n.recentiores nõnulli Galenum huius rei non inscium ob id faciant, quòd 9. de simpl.med. facult. καθαρτικὴν δύναμιν huic ascribat. tamen vt probe ante nos alij quoq; adnotarunt, quum καθαρτικὰ purgatoria sint medicamenta, καθαρτικὰ non hæc sunt, sed quæ superficiem deradendi vim habent. Debemus ergo hoc Arabibus. At contendunt tamen eorum aduersarij, perperam & magno mortalium damno hunc exhiberi, quem Mes. vlceratiuum & putrefactiuum esse testatur. Cap. 10. Subscribere verò etiam horum iurgiis Gal. videtur 13. metho. ea medicamẽta prohibens deuorari quibus corruptrix vis sit admista, veluti calcanthum, mysi, sori & alia id genus. Cæterum, vt his satisfaciamus, cauẽda semper quãtum licet ea esse quibus corrumpendi vis inest, nullus merito neget, quando id à medico consilium perpetuo sequendum est vt tuto curet. ea tamen morborum quandoque est conditio, vt qui extremi sint non nisi extremis præsidijs curentur, id quod in causa sæpissime est vt prudentissimi medici ad noxia etiam pharmaca confugiant prius tamẽ à noxa omni quoad eius fieri potest, vendicata. Ita & cyaneus lapis in melancholicis affectibus, solutu.s.contumacibus, vbi mitiora desunt, vsuenit: is vero adeo castigatus, vt quum plurimum conferat, nihil tamen obsit, id quod frequens experimentum confirmat. Admirandum ergo est de Fuchsio non mediocriter, Mesuẽ increpãte, qui tamen lapidem hunc non nisi crebra lotione castigatũ proponit, ex qua.s.& sordidiores partes quæ corrũpunt segregari, & acriores q̃ vrunt temperari solent. At hoc Græci, si modo semper ij imitandi sunt (quod Fuchsius desiderat) non abstinuissent, qui & cãtharides & elleborum & viperarũ carnes atq; alia eius generis multa deuoranda vsurparunt. neq; Gal. hoc medicamenti genus interdixit, cui quicquid noxium inerat, artificio iam est detractum.

Neq; vero, etsi Fuchsio condonemus putrefaciendi vim cyaneo lapidi ex proprietate inesse, ac propterea eius formam sequi; vt idem tamen semper putrefaciat necesse puto. quãdo accidentia rerum propria (quale hoc esse ille sibi persuadet) corrupta forma, & ipsa corrumpuntur. attritione autem ablutioneq; frequentiori lapidis huius formam corrumpi, si quis neget philosophi nomine est indignus. Hinc etiam illud absurdum non erit quod Mes. ait, in quo tamen adhuc Fuchsium habet reprehensorem, cyaneum lapidem quum non totus psyllothri vim habeat, ablutum pilos conseruandi producendiq; facultatem obtinere. nouum enim inducta forma noua quoq; vis inducitur. quãuis huius generis qualitates non tam formam quàm materiam sequi ego existimarim; acrimonia enim cuius gratia exedere, vrere, & corrumpere acria possunt, validiorum partium miscelæ ascribenda est, quæ si segregentur vt lotionibus fit frequentibus, admirandum non erit vt astringens quidem facultas sese exerat, cuius gratia fiat vt ne diffluant pili; merito autem attractricis quæ in moderato calore supereſt, producantur etiam & gignantur: atque hoc pacto contraria ex eadem re effecta comode prodeant. ne illud etiam interea repetam quod Manar. ait, cæruleo lapidi noxias eas inesse vires vbi foris adhibetur, non vbi deuoratur. huius.n generis sunt multa qualia piper, cepe, synapi, & acria fere omnia, quæ foris admota quum noxia sint, exurant, & crustam eliciant, salubria tamẽ sunt deuorata. siue id (vt doctissime Alex. 1. probl.) ob caloris actionem eueniat immutantis antea & cõcoquentis quàm medicamentum agere incipiat; siue quòd medicamenti vehementia ventris humore nimio hebetescat; siue etiã quòd internæ partes validiores sint, nec æque vt externa cutis sentiant; neq; acribus rebus admotis, temporis, quod satis est ad agendum, concedant. Probl. 3

MANARDVS, De lapide Stellato.

Magnum hic certè chaos. Aster enim qui per stellatum lapidẽ hoc loco videtur intelligi, Dioscoridi, Galeno, Græcis omnibus, Samiæ terræ species est, & pariter Plinio. At quod Marcasitam Arabes, Græci Pyriten lapidem vocant: & quod illi Lazulum, hi Cyaneum, Latini Cæruleum. Esse aũt tria hæc, astera videlicet, pyriten, & cyaneum, res diuersas, adeò est clarum, vt probationem non desyderet. Meminerunt Græci ac Plinius rei vocatæ Sil, cuius vnũ genus lucidum est, aliud marmorosum, in argenti & auri metallis inuenta, sed coloris esse lutei dicunt. Quare difficile est iudicare, quas iste res intellexerit: elici hoc tantum ex dictis eius potest, q̃ lapidem Stellatum genus facit, & sub eo Marcasitam & Lazulum veluti species reponit. Auicenna libro suæ medicinæ tertio, capite de Sputo sanguinis, lutum Samium, stellam terræ, & Talcum pro eadem re habet. ALIVS viridis, clarus, cœlestis, & vocatur lapis Lazuli.) Cærulei coloris est, quod præter nomen, res etiam indicat, & tam Græci quam Latini testantur. Theophrastus tñ, dum teritur, in quatuor mutari colores scribit, candidiorem, nigriorem, crassiorem, tenuiorem. De Armenio verò scribit Plin. q̃ optimus est, qui maximè viridis est, cõmunicato colore cum cœruleo, vt supra in Armenio dictum est. HABENS maculas ex auro.) Cyaneus, cuius nunc vsus, aliquando punctis aureis interstinctus inuenitur, aliquando absc̃ditum intra se aurum tegit, quod arte quadam ab eo elicitur: quod mirandum non est, cum in metallis auri gignatur. ET est in ipso acuitas.) De Cyaneo dicit Gal. acris purgatoriæ & discussiuæ facultatis est, cum quadam styptica. Dioscorides, reprimit, modicè exest, crustã elicit, & exulcerat. Omnia aũt hæc intelligenda, dum foris adhibet. SOLVTIONE educit melancholiam. Græci nullam talem vim ei adscribunt: sed videntur hæ vires ab Armenio deriuatæ. Arabes.n. vtrunque confundunt: Serapion quidem, & Auerrois, sub Lazuli nomine de Armenio tractãtes. Auicenna de Azulò scribens, ferè ei oẽs vires attribuit, quas Græci vtrique. De Armenio verò ea scribit, quæ Græci, solum addens, q̃ atram bilem magis purgat, q̃ Cyaneus. Quæ omnia licet vera sint non tamen ego his accesserim, qui non secus ac pernitiosissimum venenum hunc formidant. Experientia.n. certa scio, q̃ si bene abluatur, multum iuuat, & vel nihil, vel parum lædit.

De Senna. *Cap. 15.*

SYL. SEnna est folliculus plantæ Persis dictæ abalzemer, oro bi modo nascentis: satiua est, & agrestis. Folliculo quã foliis est efficacior, præsertim si is ex viridi nigricat, modice amarus, subadstringit absolutus, recens, in quo semen amplum cõpressum, vetustate.n. exanimatur, subalbidus & imperfectus improbãtur. Folia aũt viridia sunt præstantiora subalbidis & tenuibus: surculis est inutilibus.

Calfacit

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 197 sur 1089

Parum calida, & ſicca Serap. ſicca Auer.

Calfacit initio ſecundi ordinis, ſiccat primo, folia etiam primo calfaciunt. Terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam & bilem vſtam à cerebro, ſenſoriis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis dictarum partium ab humore huiuſmodi proficiſcentibus ſuccurrit, vt melãcholicis febrib⁹ & antiqs, gaudium gignit ablato humore ſine cauſa externa triſtante: & floridum corpus efficit. obſtructiones viſcerum aperit. Foliorum huius & chamęmeli decoctum lotione cerebrum, neruos roborat. Eadem quouis modo vſurpata, viſum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerant & intendunt miſta acria, vt zingiber, ſal gẽmeus, ſal Indus: ne vero ſtomachũ lædat, cardiaca, & ſtomachica ſunt miſcẽda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra moleſtiam purget: vel ſero lactis infuſa, cum ſpica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci ſumendus eſt. Vino muſteo albo miſcebat quidam vim magnam ſennæ, poſt tres menſes potandum dabat, ſicq; purgabat cerebrum, & ſenſoria, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis, & ſpica faciliter purgant. Mediocrem autem coctionem ſuſtinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam.

Græci huius non meminere, empetron, ſic Dioſco. coquit, & nos ſennam, & facile purgat.

SENA.

De Sene. *Cap. 15.*

ANT. SEne eſt folliculus plantæ quam vocant Perſæ abalzemer, & eius ortus eſt ſm ſemitam orobi, & inuenitur ex eo domeſticum & ſylueſtre.

ELECTIO. †Melior pars plantæ eius eſt folliculus, deinde folia: ſed tamen in eis eſt virtus debilis valde. & melior folliculus eſt cuius color accedit ad viriditatem. & ſubnigredinem quandam, & in quo eſt de amaritudine res modica cum ſtipticitate, & qui eſt magis completus, & in quo ſunt ſemina ampla compreſſa. Subalbidus autem non eſt bonus, & incõpletus ſimiliter. Et meliora folia ſunt viridia. ſubalbida vero & tenuia nõ bona. & antiquum ex eo eſt ſine ſpiritu, & ſtipites eius ſunt inutiles.

A COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum eſt in principio ſecundi, ſiccum in primo, & folia ſunt in primo calida, & eſt abſterſiuum, mundificatiuum conuenienter, & reſolutiuum.

RECTIFICATIO. Eſt ſolutionis debilis, & tardæ, † & debilitat ſtomachum. Verum confortatur eius operatio in permiſcẽdo cum eo aliquid ex rebus acutis ſicut zingiber, pprie, & ſal gẽma, & ſal indus. & medicinę cordiales cum eo, & ſtomatichæ felicitant opus eius. † Et dixit Gal. decoquatur cum iuribus gallorum aut gallinarum, aut carnium, & ſoluit ſine moleſtia, ſed oportet vt eius quantitas ſit multa. Et ſi infundatur in aqua caſei cum ſpica · deinde coquatur ebullitione aliqua, eſt medicamẽ bonum. & ſi ppinetur puluis eius in lacte dulci fiet medicamẽ bonum. Sil'r præcepit quidam vt quãtitas eius ſubmergatur in muſto, & fit muſtum album, & poſt tres menſes propinetur vbi oportet, eſt. n. vinum ſolutiuum mſidificans cerebrum & ſenſus, & generans lætitiam. Et ſunt qui propinant decoctionem eius, & prunorum & ſpicæ cum eis, & fit ſolutiuum bonum. De decoctione autem ſuſtinet mediocriter.

B POSSE. † Solutione educit cum facilitate melancholiam, & choleram aduſtam. Et mundificat cerebrum, cor & hepar, & ſplenem, & mẽbra ſenſuum, & pulmonem, & confert ægritudinibus eorum, & aperit oppilationes viſcerum, & confortat vtentem eo in iuuentute, & generat gaudium: cauſam aũt triſtitiæ amputat. Et ponũtur folia eius in lauacris ad caput, & proprie cum chamæmilla, & confortat cerebrum, & neruos, & ſm omnem adminiſtrationẽ eius addit in viſum, & corroborat auditũ, & eſt medicina bona febrium melancholicarum & antiquarum.

DOSIS eius infuſi potio eſt ab aureis iñ. vſq; ad 3.i.

ANNOT. 10. COSTÆ.

De Sena non meminere Græci vno excepto Actuario qui lib. 5. ſene ex iis etiam medicamentis ait, quæ Syria & Aegyptus mittit. Cap. 8.

C *Quòd autem errent qui Theophraſti cohyteam vulgatam eſſe Senam exiſtimant, tam compertum eſt omnibus. An verò hanc ipſam qua vulgo vtimur ſenam Actuarius nouerit, nõnulli adhuc ambigunt, quod is ſuum ſene (ita enim vocat vt & Meſ. & Arabes alij) fructum quendam eſſe ait. noſtra autem ſena fructum gerit nullũ. meo tamen periculo affirmarim de folliculo Arabum quorum exemplo de medicamẽtis ſcribit, Actuarium intellexiſſe. etſi enim fructum à ſemine diſtingui à Theophr. 1. de hiſt. plant. non ignoro, ſolet tamen ſeminis vox pro fructu & fructus pro ſemine interdum vſurpari. Ita Dioſcor. myrtho ſemen tribuit quod rectius fructum appelles, vt idem quum de thymelea verba faciens proferre hanc ait fructum myrthi. Contra autem Tithymalo myrſiniti fructum aſcribit, quod verè eſt ſemen: & Alyſſon* D *fructum ait gerere duplicis ſcuti inſtar, quod ſemẽ rectius appelles. eſt autem alyſſi ſemini non diſſimilis folliculus ſenæ de quo hic loquimur: quare neq; admirandum eſt, ſi ipſum fructum Actuarius vocet. Ex hoc verò coniectari etiam licet, ſene voce ſolum folliculum non etiam ſtirpem Actuarij tempore veniſſe, vt etiam Meſuæ tempeſtate. hic enim de ſene exordiens, folliculum eſſe ait plantæ quam Perſæ abalzemer vocant, quaſi planta ſene nuncupationem tunc temporis non obtineret. hinc etiam ſolum folliculum ea ætate purgandi gratia ſuiſſe vſurpatũ foliis neglectis, docemur, quare & Meſ. folliculũ præfert, Actuarius folia ſilentio prætermittit. Eſt tamen inter noſtros medicos diſſẽſio hac de re quum alijs foliis alij folliculo vti malint. Verùm (vt dicam quod ſentio) ſi folliculos tales*

Lib. de hiſto. plant. 3. cap. 17.

C. 17. & 18

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 198 sur 1089

haberemus quales Meſ. eligi docet, cõpletos vt ipſe ait, & ſeminibus amplis compreſſis, colore ad viridem & ſubnigrum accedente, cum aſtrictione ſubamaros, tales autem ſunt qui quum ad perfectam magnitudinem deuenere colliguntur antea quàm veſica vetuſtate reſiccetur, colore viuido & ſapore proprio exuatur, dehiſcatq; ac ſponte decidat; ſi, inquã, tales haberemus, hos ipſos tum ob perfectiorem ætatem vt docte Braſauolus ait, tum ob denſiorẽ ſubſtantiam ac vim contentorum ſeminum excellere ego certe ſemper contenderim. atqui rarò habemus tales. quo fit vt expectato euentu ſæpiſſime fruſtremur: folia verò, quorum maior eſt copia, etiam minus detrimenti paſſa & promptius ferri ad nos ſolent. quare horum vſus tempeſtate noſtra inualuit, folliculorum vſus ferè aboleuit. non eſt ergo Meſ. erroris notandus, qui folliculum foliis præferat. Age autem expendamus cætera in quibus hic author reprehenditur. In huius medicamenti correctione zingiber ſal gemma ac ſal Indum nuncupatum addit. Sunt tamen ex recentioribus nõnulli qui perperam adiici ſales existiment, quòd his noxa potius augeatur. rectius autem zingiber cinnamomum vuas paſſas eorum ſalium loco admiſceri ad augendam potius aut dirigendam ſenæ facultatem quàm corrigendam. Laudare etiam quum ait {deinde coquatur ebullitiõe aliqua &c.} Meſ. videtur ſenæ decoctũ. Longè tamen melius & clementius dilutum quàm decoctum expurgare experimento obſeruatur, quod etiam dictat ratio, quando tenues & igneæ partes decoctione exhalant, maceratione verò foras in ipſum dilutum educũtur. Eſt aũt & de huius viribus controuerſia, quando hic trahere dũtaxat melancholiam & exuſtam bilem ſcribit, vſu tamen etiam pituitam educere eſt deprehenſum. Sed & illud animaduerſione dignum videtur, cur Meſ. hoc medicamentum inter laborioſe exoluentia repoſuerit, quod tamen conſtat eſſe imbecillum, ipſo etiam Meſ. teſte, quum de huius caſtigatione verba facit. Hæc ſunt de quibus Meſuẽ accuſant. Cæterum, quod ad ſal pertinet, ſi Meſuæ conſilium aſſequamur, non erit fortaſſe accuſationi locus. Senæ duplex ineſſe vitium docuit, alterum quòd imbecilliter & ſero expurgat, alterum quòd ventriculo laborem facit. duplici huic morbo duplici quoq; præſidio occurrit. primum iis corrigit quæ ſtimulandi excitandiq; vires habent, qualia zingiber ſal gẽma & ſal Indum; alterum iis quæ ventriculo ſunt amica. atq; hæc quidem, mea ſententia, appoſitè. Eſto ergo vt ſal noxam in ventriculo potius augeat vt aiunt, hoc eſt ipſum ſubuertat; addendus tamẽ is aut quidpiam aliud congeneris eſt facultatis, vt ſenæ pigra & tarda vis excitetur. Ventriculi verò vitium alius præſidiis vt hic docet, corrigendum. Et quãquam zingiberi vtraque facultas ineſt, cum ſtimulandi, tum corroborandi ventriculi: vbi tamen ſalis vires perpendimus quas liquandi incidendi tenuandi & expurgandi craſſos humores habet longè quàm zingiber efficaciores, non poſſumus huius magis quàm zingiberis vſum non probare. paſſulas verò nuncupatas quas malunt addere, quas ventriculo & naturæ noſtræ amicas eſſe nouimus, non improbamus; ſed id tamen præſtare munus quod ex ſale Meſ. expetit, aut prius ſenæ vitium. ſed ariditatem caſtigare, nõ admittimus.

E Porrò de diluto ac decocto vtrum horum efficacius & benignius expurget, non diſputo. id enim licet vt experiẽtia vnuſquiſq; exploret. quo tamen decoctum iis verbis præponat Meſues, non video. iis.n.non aliud quàm infuſi ſeu diluti parandi modum docet, macerari iubens ſenam in ſero cum ſpica, deinceps (vt eius vtar verbis) coqui cum ebullitione aliqua præcipiens. hæc.n.diluendi ſeu infundẽdi exacta eſt ratio, vt poſt macerationẽ leuiſſima vna aut altera, vt aiunt, bullitione res efferueſcant. hoc.n.pacto tenues medicamentorum partes non exhalant, ſed quæ abdita erat in imis medicamenti partibus facultas foras in infuſum extrahitur. An aũt ſena pituitam expurgãdi vires habeat, quod experiẽtia docet; Meſ. quidẽ ſilentio inuoluit: Auer. verò 5. Coll. fieri poſſe negat: facile tamen eſt explicatu. quum ſena ſponte ſua tarda & pigra ſit in F expurgando, ineptum itidem eſſe medicamentum aut craſſos humores ducat quod Auer. ait, veriſimile eſt. permiſto tamen ſale vt eos quoque extrahat, non eſt à ratione alienũ, id quod non negarit Auer. aut Meſ: tenuẽ verò pituitam & quæ in ventre occurrit, vt irritata à medicamento natura cum aliis quoq; excremẽtis foras propellat, facile euenit. atqui hoc Meſ. ſilentio præterit, forte quòd nõ ex propria ſenæ natura, vt dici ſolet, ſed per accidẽs eueniat. meminit tamen huius rei Actuarius. Quod ſupereſt, cur tam imbecillum medicamentum inter laborioſe ſoluentia reponat hic author, liceret plura cõminiſci ſi cui parẽ ſemper accuſationi defenſionem afferre propoſitum eſſet. nunc tamen, illud ſatisfaciat, quod experiẽtia nos quoq; & alij multi quotidie obſeruamus, excitari huius medicamenti G aſſumptione tormina & ſubuerti ventriculũ, propterea q; cum labore exoluere, tametſi purgandi fines nõ excedat. alioqui etiam quum confundi hic ſalium & plantarum hiſtoriam videamus, ex quo coniectari licet eſſe deſcriptoris oſcitantia perturbata omnia; trãſpoſitum hoc caput fuiſſe eodẽ errore, non eſt à rõne alienum. Sed hunc qualiſcũque ſit & cuiuſcũq; culpa euenerit errorẽ, minimi ego ſemper faciendum duxerim qui nullum à diſcendo remoretur.

MANARDVS, De Sena.

Auerrois hanc quoque reponit inter medicinas nouas. Auicẽna de ea non ſcribit ex profeſſo, meminit tamen eius in fine capitis de fumoterræ, & capite de quintana. Scribit Serapion, ſed nõ affert (vt ferè aliis in medicinis conſueuit) Dioſcoridis vel Gal. de ea verba. Quidam Delphinion, alij Pelecinon, Iſacius Pepliõ. Ego aliquando dubitaui an eſſet Empetron, aliquando an alypon. Parum autem refert ſcire, quo nomine à veteribus ſit nuncupata, modo eius vires non ignoremus, quæ certe nobiles ſunt & efficaces. MELIOR pars plantæ eſt folliculus.) Experientia ipſa oſtendit, folia in purgandi vi eſſe potentiora. Naſcitur in Apulia: ſed præſtantior eſt quæ ex Aegypto affertur. Calida eſt in principio ſecundi, ſicca in primo.) Auerrois dicit ſiccam in ſecundo: Serapion paucæ caliditatis & ſiccitatis, cui ego credo. ET debilitat ſtomachum) Experientia contrarium oſtendit, ſaporq; ſubamarus & adſtringens: ſed nec illud dixit Serapion. ET dixit Galenus.) Vtinam dixiſſes quo loco, & ſub quo nomine: ſed puto te hic, ſicuti & alibi plerunque hallucinatum. DECOQVATVR cum iuribus gallorum.) De empetro dixit Dioſcorides decoquendum in iure vel aqua dulci, & nos ſcimus, ius in quo vulgaris hæc bullierit, vel per noctem maduerit, facile purgare: Serapion decoctam plus conferre ait, quàm contritam. SOLVTIONE educit cum facilitate melancholiam, & choleram aduſtam.) Bilem abſolute dixit Serapion, non addendo vſtam: & ꝙ valet melancholicę, rhagadis, neruorum quaſſationibus, capillorum defluuio, dolori capitis antiquo, ſcabiei, & morbo comitiali,

tiali. Dioſc. de Empetro, quod purgat pituitam, bilem & aquoſa. Auerrois negat Senam poſſe purgare pituitam. Ego experientia' dicti, quòd poteſt: & ꝙ multum valet in morbo Gallico vocato. DOSIS. eius infuſi potio vſq; ad vnciam vnam.) Serapion dat tritæ drach. j. decoctæ quinque. Ego ſcio vtrãque decoctam excedi tuto poſſe, vnciamq; decocti ex aqua mediocriter purgare.

De ſalis generibus. Cap. 16.

SYL. Sales. Qui ſal ligneis fit, nigricat, ruber Méphi, ruſus circa Orum, Cẽ turipis purpureus.

SAlis ſpecies ſunt memorabiles quatuor, ſal panis, ſal gemmæ, ſal naphthicus, ſal Indus. Sal panis, vel foſſitius eſt, idemq; durior, & amarior, vel marinus eſt, & hic aqua facile ſoluitur. Sal gẽmæ cryſtalli modo ſcinditur. Sal naphthicus eſt ſubniger, naphtæ odore. Sal Indus, vel ſubniger, vel ſubruſſus obſcurus, omnibus fortior, & ſubruber, melior ſubnigro, & ſubniger eſt fortior, & horum quiuis quanto eſt amarior, tanto valentior. Poſt hunc ſal naphthicus, poſt hunc ſal gemma, cui proximus eſt foſſitius, marino omnium maxime imbecillo fortior. Sal eſt calidus, ſiccus ordine ſecundo, & quo eſt amarior, eo calidior eſt, & ſiccior. Sal conſtat ſubſtantia terrea p aduſtionem amara, & aquea inſipida, q̃ ambę ſi ſint æquales, ſapo rẽ ſalſum pficiunt, ſi terrea vincit, amarior euadit, ſi aquea, ſalſugo eſt mitior. Sal liquat, incidit, tenuat, mordet, purgat, denſat, adſtringit, ſiccat, à putredine ob hæc vindicat, ventriculum euertit, turbat, ad vomitum incitat, purgat hũmores craſſos, lentos, ipſos vi ſua liquando, poſtea ſtringendo. Sal panis purgat clementiſſime, appetentiam excitat profligato cibi faſtidio, purgantibus additus actionem eorum iuuat, clyſtere iniectus pituitam vitream & lentam educit. Puluis ex ſale vſto & portione æquali vaſorum de ſeni fractorum, vel cum ſmiride lapide lapides alios incidẽte, vel vitro fracto, dentifricium fit optimum. Nam dentes purgat, firmat ad hæc gingiuas laxas. Cui addunt nõnulli cyperum, ſpumam maris, maſſacumiam, cornu cerui, & ſimilia. Oleum cui is ſal incoctus eſt, tepidum, ambuſtis illitum, veſicas gigni, phibet, neruos firmat, punctũrã nerui occultam, adiecta terebinthina à phlegmone & ſpaſmo vindicat, phlebotomiæ cęcæ eſt remedio. Idem ſal cum furfure & melle attritis neruis, contuſis, lapſis, aurium dolori prodeſt, fugillata cum oleo & melle diſcutit. Omnis ſal oculi maculas, panos, vngues, carnem putrem, & ſimilia conſumit, cynanchæ confert, vuæ productioni, linguæ ob humiditatem largam molliori & ſolutæ, ventriculum euertit. vomitorium eſt, ſperma minuit, ſcabiem gignit. Sal gẽma piuitam quoq; vitream educit & humores alios euellit difficiles, ſenſoria expurgat, vertiginem iuuat, præſertim cum agarico, & tribus myrobalanis, terget thoracem, ventriculum expurgat, & dolorem eius ſoluit, dentifricio quoq; eſt aptus. Naphthicus & Indus aliis ſunt ad omnia valentiores, & ambo melancholiam valenter educunt, & pituitam, corpusq; à putredine præſeruant, & à lepra, & cæteris affectibus melancholicis. Per ſe tamen non vſurpanẽ, ſed aliis miſcentur in catapotiis, confectionibus, enematibus, collyriis, & cæteris remediorum formis. Sal vt alimentum non eſt: ſed condimentum, ſic purgatoria baſis nõ eſt, ſed aliis miſtus vigorem addit, ac ſtimulos omnibus medicamentis tarde ac imbecilliter purgantibus. Salis autẽ acrimoniam & morſum præter cætera tollunt myrobalani, & cætera adſtringentia, ac etiam inſipida.

Hãmonia cum pfert Dioſc.

Ad laſſitudines, hydropẽ, podagrępicaunonẽ, Dio. Pau.

Sal cum aceto, oleo, melle, cynanchẽ iuuat.

Sal cũ melle ſuggillata delet, cũ aceto & oleo prope ignẽ inunctus, pruritum, impetiginẽ, ſcabiẽ ſedat, ſacros ignes & herpetas cũ aceto, vt coporibus totis nihil ſale, & ſole vtilius dixerit Plin.

ANT.

De ſpeciebus ſalis. Cap. 16.

SAlis † famoſæ ſpecies ſunt quatuor. Sal panis, ſal gẽma, ſal napticus, † & ſal indus. Sal panis, alius eſt mineralis durior, & amarior. alius marinus, quẽ ſi aqua inueniat facile diſſoluit. † Sal gẽma vero, eſt ſicut chryſtallus ſcindibilis. Sal indus † alius ſubniger, alius ſubruſus obſcurus. Sal naphthicus quoq; niger eſt hñs odorẽ naphthæ.

ELECTIO. Mineralis fortior eſt marino, & ſal gemma eis, & ſal naphthicus illis. Indus autẽ omnibus, & ſubrubeus melior eſt ſubnigro, & ſubniger eſt fortior, & omnis quanto amarior tanto fortior.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus eſt, & ſiccus in ſecundo, & quãto amarior tanto calidior eſt & ſiccior. Eſt autem compoſitũs ex partibus terreis aduſtis & amaris, & ex partibꝰ aqueis ſine ſapore, quæ ſi ſint æquales ſalſus ſapor perficitur. dominantibus autem terreis ad amaritudinẽ pronior. Aqueus vero in ſalſedine remiſſior. † Eſt autem ſal liquefactiuus, inciſiuus, ſubtiliatiuus, & inſpiſſatiuus, ſolutiuus, conſtrictiuus, & præſeruatiuus à putrefactione, exiccatiuus, mordicatiuus, & ſubuerſiuus ſtõi & conturbatiuus, præparans ad vomitum.

RECTIFICATIO. Sal non eſt ſicut radix in re medicinæ, ſed nec in cibis q̃q̃ ex ſe ſit ſolutiuus, ſed ponitur ſicut res dans vigorem radici. Cõfortat. n. medicinas omnes tarde & debiliter ſolutionem facientes: tñ ex miſcibilibus cum eo meliorantibus conditionem eius, non eſt æquualẽs ad remouendum ſeroſitatem ipſius, ſicut myrobalani, & illud propter operationem ſubſtantiarum inuicem. Res etiam inſipidæ ſimiliter faciunt, & ſimiliter inſpiſſant.

POSSE. Omnis ſal ſolutione educit craſſos humores viſcoſos, & eius ſolutio eſt liquefaciẽdo quod inuenit ex humiditatibus, & poſt illud ſtringit. Et ſal panis facilem efficit ſuperfluitatum egreſſionem, & remouet faſtidiũ ciborum, & excitat appetitũ, & clyſterizatus educit phlegma vitreum & phlegma viſcoſum. Et mixtus cum aliis medicinis ſolutiuis confortat eas in ſoluendo. Quod autem ex eo toſtum eſt cum tanto ponderis vaſorum fractorũ de Seni quantum ipſum eſt, fit dentifricium bonum mundificãs dentes & auferens fœtiditatem, & confirmans gingiuam laxam, & miſcetur cum † eo lapis, quo alĩ lapides incidunt, & fit dentifricium bonum ad ea, quæ diximus, & ſimiliter fracturæ vitri. Et ſunt qui miſcent eis ciperum, & ſpumam maris, maſſacumiam & cornu ceruinum, & ſimilia. † Et ſal bullitus cũ oleo ponitur tepidus ſuper cõbuſtionem ignis, & prohibet à veſicatione, & inunctus ſuper neruos confortat eos, & ſimiliter coctus cum oleo, & pauca terebenthina ponitur ſuper punctũram nerui cæcam, & phibet ab apoſtemate & ſpaſmo. Et ſiſr ſuper phlebotomiam cæcam. Et ſimiliter mixtus cum furfure, & melle valet contritioni neruorum, & caſui ſuper mẽbrum & colori auris. † Et ſal mixtus cum oleo & melle remouet veſtigia percuſſionum nigra, & oẽs quidem ſpẽs ſalis conſumunt, & auferunt additiones in oculis ſicut eſt pãnus, & vngula, & caro putrida, & ſimilia. † Et conferunt ſynanchiæ, & caſui vuæ, & mollificationi linguæ, & oẽs faciunt ſubuerſionem, & vomitũ, & diminuunt ſperma, & eorum vſus generat ſcabiem. Sal gemma quoq; educit ſolutione phlegma vitreum, & expellit humores quorum eradicatio eſt difficilis. Et mundificat inſtrumenta ſenſuum, & valet ad vertiginem, & ꝓprie mixtus cum agarico, & tribus myrobalanis. & abſtergit pectus, & mundificat ſtomachum, & confert dolori eius. & fit ex eo dentifricium bonum mundificans dentes. Napticus vero & ſal indus fortiores ſunt illis in omni re, & educunt ambo melancholiam fortiter & phlegma, & pſeruant corpora à putrefactione, & valent ad leprã, & ad ægritudines melancholicas. Verum nõ adminiſtrantur p ſe, ſed ponũtur in confectionibus, ꝓpter illud quod diximus, & pilulis, & enematibus, & collyriis, & aliis modis adminiſtrationum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Salis infinitæ propemodum ſpecies ſunt, quando artificio chymiſtæ ex rebus omnibus vſtis atq; in cinerem redactis ſal eliciunt, vnde & ſal alchali. Hic vulgatas tantum ſpecies enumerat. ſalem autem quem panis nũcupat, quo. ſ. in eduliis vtimur, habemus non ſolum foſſilem & marinum, ſed etiam fontanum. In Laudæ patriæ noſtræ agro caſtrum Sancolumbani fertiliſſimo colli adiacet. hic excauato ſuperioribus annis puteo ſalſa aqua prodiit, ex qua ſalem eliciunt. plures alibi fontes eius generis inueniri omnibus conſtat. Sed de hac re & generatim de ſale plura habes ex doctiſſ. Georgio Agricola lib. 3. de natura foſſilium. à nobis vero non eſt hic locus vt plura adducãtur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 200 sur 1089

Illud tantum commonendum putamus, quod & alij ante
Cap. 54. *nos, ſalem Indum quem Paulus lib. 2. ſalis colore & mellis*
Fen. 1. c. 23 *dulcore eſſe ait, quod etiam Auic. lib. 4. eſſe cãdidum ſaccarum, nec rectè niſi per ſimilitudinem ſalem nuncupari. alterius enim generis eſt, quod & ſapor & ortus prodit.*

MANARDVS, De ſpeciebus ſalis.

SALIS famoſæ ſpecies ſunt quatuor.) Tres tantùm enumeraſſe ſpecies Dioſcorides videtur, & alias, atq; aliter q̃ Meſue. Diuidit. n. ſalem primò in marinum & foſſilem, & hunc in coẽm & ammoniacum. Cum tñ inter cões eligat candidum, lucidum, illapidoſum, denſum, & ęqualem, eum intelleXiſſe videtur quem ob perſpicuitatem, luciditatemque, ſalem gẽmam vocat. Huius nõnullas glebas olim ego ex Pãnonia adeò ſplendentes portaui, vt veram cryſtallum, quotquot videbant, putarent. Sal naphticus.) Huius nõ meminit Dioſ. Galenus lib. 4. & 9. de ſimpl. med. ſalem vocatum Sodominum, fieri dicit in mari Paleſtinæ Syrię, mortuo vocato, in quo etiam plurimã Aſphaltus gignitur. i. bitumẽ. Eſt aũt Naphtha bituminis ſpecies, à qua Naphthicus ſal Plinius quoq; lib. 31. in Babylone fieri ſal dicit, detracto prius bitumine. ET ſal Indus.) Quid per ſalem Indum intelligãt Arabes non facilè quiſpiam iudicauerit. Auicenna lib. 2. cõnumerat reliquis, colore nigrũ eſſe dicens, ꝓpria nigredine, nõ acquiſititia; vt Naphthicus. Libro verò quarto Paulum ſecutus, dicit eſſe in colore ſalis, & dulcedine mellis: ita, vt clare cognoſci poſſit, multiplicem eſſe apud eum eius vocis ſignificationem. Plinius meminit ſalis, qui in India ex Oromeno monte exciditur. Nunc vendunt officinæ pro ſale Indo, metæ forma, nigricantis in albo, ſalis glebulas. SAL GEMMA eſt ſicuti cryſtallus ſciſſilis.) Hoc adſcribit Dioſc. ammoniaco, dicens q̃ eſt facilis ſcindi ſciſſuris rectis. Plinius verò ſimilem colore dicit alumini ſciſſili, longis glebis, neq; perlucidis. ALIVS ſubniger, alius ſubrufus obſcurus.) Plinius quicunq; lignis conficitur, nigrum eſſe dicit: & quòd rubens eſt Memphi, rufus circa Oxum, Centuripis purpureus. Qui pro ammoniaco nunc habet, non res naturæ eſt, ſed arte paratur, in vſum argentariorum magis q̃ medicorum. Indus eſt fortior omnibus.) Dioſcorides præfert ammoniacum. EST autem ſal liquefactiuus, & reliqua.) Dioſcorides, adſtringit, tergit, expurgat, diffundit, reprimit, attenuat, cruſtas ſicut ea q̃ vrunt, facit. LAPIS quo alij lapides incidunt.) Intellige Smyridem: de quo cum ſcribat Serapiõ ſub nomine Adamantis, multis occaſionem errandi præſtitit. ET ſal bullitus cũ oleo.) Valet eodem modo ad laſſitudines, & aquam inter cutem, ſm Dioſc. & ſm Paulum, vt podagra caueatur. ET ſal mixtus cũ oleo & melle delet veſtigia nigra.) Dioſcorides ſugillata cũ melle, & cum oleo & aceto prope ignem inunctus, pruritum, impetiginẽ, & ſcabiem ſedat. ET conferunt Synanchiæ.) Dioſcorides cũ aceto, oleo, & melle. Et cum ſolo melle toſtus, ad tõ illas & aphthas: cum eodem melle & farina, luxatis. Sacros ignes & herpetas, cum aceto, Multas quoq; particulares vires habet, quas ex Dioſc. licet ediſcere: & Plinio, qui demum ait, totis corporibus nihil eſſe vtilius ſale & ſole: & propterea cornea videri piſcatorum corpora. Salire quoq; ob eam cauſam mox natos infantes, & ꝓſueuiſſe antiquos, docent ſacræ literæ, & Galenus iubet primo libro ſalubrium.

De Nitro. Cap. 17.

SYL. NItrum aliud minerale, aliud artificiale. Minerale immittit Armenia, Aphrica, Aegyptus, Roma. Optimum in his eſt laminoſum, fragile in fracturis, lucidum, leue, ſpongioſum, ex rubro & purpureo, album, ſalſum, mordax: valentius Armenum Aegyptio, & id Aphrico, & Romano. Artificiale imbecillius naturali, ſpuma nitri dicitur, alba, leuis, ſalſa, mordax: Alterum artificiale, flos parietis, vel ſalis dicitur, nitro valẽtius. Calidum initio tertij gradus, ſiccum tertio, ſalſum maxima ſui parte, ſubadſtringens, terget, ſiccat, incidit humores craſſos, purgat etiam vomitu, præſertim cum melle, pituitam crudam, craſſam, lentam, partibus valenter impactam, ob id colico affectui pituitoſo, & flatulento prodeſt, vermes necat, & vacuat. Vſurpatur cum melle & aliis ſumptus, vel balano ſuppoſitus, vel clyſtere iniectus, præſertim ex rutæ decocto, & oleo rutaceo. Idem emplaſtro cum ficis & ſtercore mulæ prodeſt hydropi, dolori ſplenis & ſtomachi frigido. Medicamentorum baſis non eſt, vt nec ſal, ob id de hoc idem quod de ſale ſtatuendum eſt.

Auic. in fine ſecũdi. Nitrum & nitri ſpuma vires ſali ſimiles hñt Dioſc. Vires alias Dioſ. & Plinius tribuunt.

De Baurach. Cap. 17.

ANT. BAurach † aliud minerale: aliud artificiale. Minerale: † aliud Armenum: aliud Africanum: aliud Romanum: aliud Aegyptium. Armenum vero eſt laminoſum, albam habens permixtionẽ rubedinis & aliquid purpureitatis, & eſt ſalſum mordicatiuum. Aliæ vero ſpecies in his proprietatibus ſunt remiſsiores, & debiliores. † Artificiale autem ſicut dicitur eſt ſpuma nitri, † quæ eſt alba, leuis, ſalſa & mordicatiua. & eſt aliud ſicut artificiale, qđ eſt flos parietum, & eſt ſicut flos ſalis.

ELECTIO. Minerale eſt fortius artificiali, & armenum eſt fortius Aegyptio, & Aegyptium Africano & Romano. & melius ex eis eſt quod habet proprietates. vñ. ſcilicet, quod eſt laminoſum, quod eſt frangibile, quod habet in fracturis ſuis luciditatem, quod eſt leue & ſpongioſum, quod eſt album, habens permixtionem rubedinis, & quod eſt ſalſum & mordicatiuum. & ex artificiali melius eſt flos parietis, & quod eſt nitro fortius.

F COMPLEXIO. ET PROPRIETAS. Calidum eſt in principio tertij & ſiccum in ipſo, & eſt in ipſo ſalſedo ſm plurimum, & de ſtipticitate aliquid, quare eſt conueniens ſua abſterſio eſt autem exiccatiuum, inciſiuum, materium craſſarum, reſolutiuum, abſterſiuũ, mundificatiuũ.

RECTIFICATIO. Non eſt ex medicinis, quæ ſunt ſicut fundamentum in confectionibus, ſed eſt ſicut hic ꝓxime de ſale diximus.

POSSE. Adminiſtratur in confectionibus & medicinis, & clyſteribꝰ, & ſuppoſitoriis, & ſolutione educit phlegma crudum & viſcoſum à partibus difficilis eradicationis eius, & adminiſtratur cum melle, & educit ipſum per vomitum, & confert dolori ſtomachi, & interficit vermes, & educit eos, & confert ſm oẽm modũ adminiſtrationis eius colicæ phlegmaticæ, & ventoſæ, & proprie clyſtere ex eo cum aqua & oleo rutaceo vel aquâ decoctionis rutæ. & cõfert emplaſtrum cum ficubus, & ſtercore mulæ proprie hydropiſi & dolori ſplenis & ſtomachi frigido.

G

ANNOT. 10. COSTÆ.

De nitro de quo hic agitur, hæc ſemper digna animadueꝛſione mihi ſunt viſa. idẽ ne ſit nitrũ, aphronitrũ, aphrolitrũ, ſpuma nitri, flos nitri, quibus vocibus Gal. vtitur; an diuerſum: an antiquis notum fuerit nitrũ quod vſurpatur ætate noſtra: an noſtra tempeſtate verum antiquorum nitrum reperiatur: atque an in medicina noſtro nitro factitio vti liceat. Breuiſsimè ergo vt hæc expendamus, Nitrum quod græce litron, à ſpuma nitri differre vox ipſa planè indicat, & ex Gal. colligere licet 4. de ſimpl. med. fac. & 9. quum de nitro agit, & ex Dioſcoride lib. 5. Cap. 20. & 21. *& ex Paulo lib. 7: ſeorſum enim de nitro & ſpuma nitri* Cap. 78. *verba facit. At de aphronitro & aphrolitro, de aphronitro item & ſpuma nitri ſatis ambiguum eſt: quòd aphronitrum & aphrolitrum diſtinguere Gal. videtur 9. ſimpl. quum de aphrolitro agit. & aphronitrum item à nitri ſpuma differre idem Gal. 4. de ſimpl. med. fac. & Pau. lib. 7.* Cap. 20. & 21. *palàm facit, de aphronitro mox & ſpuma nitri veluti diuerſis rebus ſcribens. cui aſtipulari etiam Aetium dixeris qui lib. 2. aphronitrum, hoc eſt, nitri ſpumam, & litri* Cap. 50. *ſpumam inter ſe differre ait, quòd litri ſpuma medicamẽtum magis exſiccatorium ſit aſpectu farinæ triticeæ ſimile, aphronitrum verò ſubſtantia non farinoſa ſed compacta conſtet. Hæc igitur quum ita ſe habeant; nouimus nos in harum vocum explicatione intricari multos. paucis tamen enitendum vt ipſi ab hoc nodo extricemur. Nitrum, vt intelligere eſt ex Plinio lib. 31. cui acceptum* Cap. 10. deſe-

deferendum est quicquid de nitro habemus, duplex fuit antiquis: naturale & factitium. Naturale autem rursum duplex, alterum ex nitrosis aquis emergens, optimum, candidum, purum & sali proximum, calastricum nuncupatum: tale vero in Clytis Macedoniæ oriri docet copiosum, circa Canis ortum in nitroso lacu. alterum ex nitrosa terra veluti efflorescit: atq; id apud Medos sed exiguum, canescentibus siccitate conuallibus, halmirhaga vocatum. tale etiam in Thracia iuxta Philippos, sed minus, & terra sordidum, agrium. i. syluestre appellatum. Erat & factitium duplex. alterum è quercu cremata, Plinij tempore omissum: alterum ex aquis in nitrarias eodem quo sal modo infusis. tale apud Aegyptios circa Naucratim & Memphim conficiebatur, influente in nitrarias Nilo quũ excederet, abundantius quidem ipsum, sed deterius. fuscum nãque erat & lapidosum: quãquam ibi etiam nitrariæ erant è quibus & rufum exiret à calore terræ. lapidescit verò hoc in aceruis, vt ex eo etiam vasa fierent, quæ sole inarescentia perficiebantur. Ex iisdem etiam nitrariis prægnantibus sed nõdum parientibus, incidente rore seu vt alij ex operimentorum fermento, quædam veluti spuma emergebat tenuissima & probatissima: at hæc non nitri amplius sed spumæ nitri nomen subit. non factitia quidem ipsa si vt aiũt non nisi incidente rore gignitur, id. n. naturæ est opus: factitia verò etiam quia ex nitrariis arte paratis: præsertimque, si, vt alij putarunt, operimenti causa, concepto veluti fermento gignebatur. Præter hæc nitri genera, proximæ ætatis suæ medicos testatur Plin. aphronitrum colligi in Asia trãdidisse, in speluncis mollibus quas Calycas vocabant, distillans, quod sole siccaretur. optimum verò esse Lydium, minime. s. ponderosum & maximè friabile, colore penè purpureo, hoc Plinij tempore in patellis asserebatur, quum Aegyptium nitrum in picatis vasis deferretur ne liqueſceret. Hæc quum ita se habeant, quo pacto propositis quæstionibus satisfacias patere potest. Ac primum quidem quod quæritur de aphronitro aphrolitro spuma nitri & spuma litri, quãquam si verborum vim spectes, hæ voces idẽ prorsus significant: litrum. n. idem esse quod nitrum, & aphronitrum quod aphrolitrum: esseque has duas voces ἐκ τῆ ἄφρε ἢ νίτρε ex spuma & nitro compositas nullus ambigit; constat tamen ad diuersas res vocabula hæc fuisse translata. erat. n. spuma nitri quæ etiã flos nitri quãdoq; à Gal. vocatur, tenuissimum quiddã ac leuissimum, atq; adeo, quod Gal. ait, farinæ triticæ simile. partim quidem naturale quod ex incidente in prægnantes nitrarias rore fiebat; partim factitium, quod ex operimẽtis gignebatur. aphronitrum verò compactius & crassius quiddam erat in spelũcis mollibus distillans, atq; à nitri spuma & ortu & consistentia diuersum: idem met quod aphrolitrum, quãuis 9. simpl. Gal. ab aphronitro distinguere videatur, quod nusquam alibi. quãquam etiam non aphronitron hoc in Galeni loco, sed aphonitron ρ elemẽto abraso legitur, noua voce atque inusitata. Sanè verò est apud Gale. etiam praui aphronitri mentio. sed quale nam hoc esset, ex ipso quidem Galeno aut alius nondum obseruaui: sed Agricola 3. de natura fossil. fuisse hoc ipsum ait fossile durumq; ac densum lapidis instar. taleque esse nitrum ex quo Venetiis boracem, ideſt chrysocollam conficiunt. de quare quid nos certi dicamus, non habemus. Illud sat habeo nunc ostendisse quo pacto hæ voces, licèt si etymon spectes eædem; diuersa tamẽ significent. Quo in loco illud etiam non est prætereundum, quãuis nitrum aphronitrum & spuma nitri ita vt diximus distinguerentur, essentq; diuersæ res; venire tamen omnia sub nitri vocem veluti sub suum genus. sunt enim aphronitrum & nitri spuma nitri species. falli vero Agricolam alioqui doctissimum hic suspicor, arbitratum Dioscoridem quũ spumam nitri Lydiã præfert Aegyptiæ, Lydium aphronitrum eidẽ Aegyptiæ spumæ prætulisse. quãquam. n. aphronitrum optimum vt ait Plin. in Lydia nascitur, non tamen quod illic nascitur, totum aphronitrum esse cõstat. neq; aphronitrũ fortasse nouit Dioſc. alioqui nõ prætulisset aphronitrum Aegyptiæ spumæ, quum generatim nitri spuma quia tenuissima, quouis & aphronitro & nitro longè sit melior. In nitro. n. ait Plin. optimum quod leuissimum, & ideo spuma melior. An verò, quod secundo loco proponebatur, nitrum quo nunc vtimur, antiquis notum fuerit; quãquam non ignoro magni nominis viros ignotum iis ipsum fuisse arbitrari: ex Plinio tamen, falli eos suspicor. neque. n. halmirhaga quod ex senescentibus siccitate conuallibus aliud fuisse ipse video quàm salem petræ quem Mes. hic noster florem petræ nuncupat. ex quo nunc recocto splendidum nitrum conficitur. memini etiã de factitio ex cremata quercu Plinius, quo ne nunc quidẽ vtimur. sed ex lotio hominũ iumentorumue imò ex terra planè ipsa corrasa in quã meierint, nunc conficitur nitrum sali fossili candore & splendore non inferius, amarum insigniter ac salsum, quod antiquos ignorasse suspicor: salem petræ tamen nouisse eos puto, quod erat in controuersia positum. De tertio autem problemate, an nostra ætate antiquorum nitrũ noscatur, ne quidquam dicam de halmirhaga nobis quàm antiquis magis cognito: nitrum tamen ex Aegypto quotidie Venetias affertur, quod qui perpenderit factitium illud esse persuadebitur, quod ex nitrariis confici Plin. testabatur. naturale verò id & calastricum ex nitroso Macedoniæ lacu emanans neq; ipse hactenus vidi neq; vidisse vllũ intellexi, licèt à Macedonia Italia non longe absit. An autem tale sit quod Quacelbenus Mathiolo è Bizantio misit, an illud quoq; factitiũ sit ex nitrariis Aegypti; Mathiolus non significauit vir alioqui diligentissimus. Nitri spumam alias vidi apud Englebertum Germanum pharmacopœum Venetiis, substantia tenuissima, colore roseo, sapore amarissimo ac etiam salso. visaq; illa est mihi primo gustatu per totam diffundi linguam, ac intimas eius partes subire dicto citius. vnde is habuerit, non satis memoriæ habeo. Illud verò affirmat mihi Ioã Kriegher Pomeranus vir mentiri nescius, in Pomerania tota adnasci puteis quos profundissimos habent, salnitri veluti crustas, frigidissimi quidem illius si degustes ac tangas, colore autem cinereo, ac sapore amaro & salso, quo ad pulueremem tormentorum vt nostri nostro salnitro vtuntur. sed hoc quum ex iis puteis dulces aquæ emergãt, halmirhaga nitrum esse arbitror quale etiam nostras, licèt id vetustate fortasse concrescat atque induretur magis.

In

In Africæ cõmentariis legere eſt in Deden monte Africæ copioſiſsimum naſci nitrum. Verùm an id in ſpeluncis mõtis illius concreſcat atq; ipſum ſit aphronitrum; an verò foſsile; affirmare ex ea hiſtoria non poſsum. Quod ſupereſt, an vulgatum nitrum factitium noſtras aſsumi queat ſine noxa. (neque.n.extra admoueri quidquam prohibet) vt paucis dicam, exploranda ratio & explorandum experimentum. Ac ratio equidem doceat, ſi huius nitri ſaporẽ expendas, huius inquam factitij ex lotio & ſalepetræ, tenuiſsimarum ipſum eſse partium, deterſoriumq; ac diſcuſſoriũ, ac propterea iſdem quibus antiquorum nitrum viribus eſse conſpicuum. experimento verò etiam didicimus tum ex catapotiis Alexandri de nitro nuncupatis, in quas paſsim hoc vulgatum factitium aſsumitur; tum ex puluiſculo quo ad tormenta vtuntur, quem conſtat, præſertim in caſtris ad coli cruciatus frequenter ſumi abſq; ulla noxa, multo autem vſu. Quo fit vt non prorſus temere hoc ipſum in medicinæ vſum etiam admitti putem. quãquam ſuaſerim ego oẽs vt Aegyptium, cuius non omnino penuria eſt, exquirant. Sed de propoſitis quæſtionibus ſatis. Nũc aũt vt ad Meſuẽ redeamus. Multa illi obuicit Manar. collatis ex Dioſc. Plinio & Galeno locis quæ derogare huius fidei videantur. Ac primùm quum hic ſpumam nitri artificialem eſse aſserit, obuicit ex Dioſc. eſse naturalem. Quum eandem albam eſse ait, obtrudit Dioſcoridem, qui optimum dicit aphronitrum leuiſsimum eſse, cruſtaceum, ad frangendum facile, ſubpurpureum, ſpumeum & mordens; atque adeo alias illi notas aſcribit quàm Meſues. Affert deinceps optimi nitri ſigna Meſ. quum ait, {& melius ex eis &c.} quo in loco ait Manar. aphronitri boni notas cum iis quæ ſunt nitri videtur commiſcere. Adde quòd idem inter eius nitri optimi indicia ponit vt ſit mordicans: At Plin. adulteratum pungere teſtatur non quod ſyncerum eſt. Ait item Meſ. nitro ineſse nonnihil aſtrictionis: At Gal. in aphronitro adeſse ſtypſin negat. Hæc ferè Manar. ne ſingula perſequar momenti nullius. Quæ tamen facillime confutantur. Primùm.n.quòd ſpuma nitri artificialis ſit, ex iis quæ ſupra attulimus, ſenſiſse aliquos conſtat, qui.ſ.non niſi opertis nitrariis & fermento vt ait Plin. operimentorum vigni illam putarunt: Sed iis tamen aſsentiri Meſuẽ non dixerim, qui ita ferri dicit, neq; affirmat ipſe aut negat. Quum verò eandem nitri ſpumã albam aſserit, ſubſcriptorem Galenum habet 9. ſimpl. farinæ triticæ comparantem. In eo verò etiam Manar. fallitur quòd aphronitrum à ſpuma nitri non diſtinguit. atq; de aphronitro Dioſc. adducit teſtem, qui de eo nihil. loquitur.n.de nitri ſpuma. hanc verò albam reperiri & rufam non eſt à ratione alienum, quando & nitrum, cuius hæc eſt (ita dixerim) flos, ex alis nitrariis ruſum, ex alis album colligitur ſoli ratione, vt etiam confirmat Plin. Quod ſequitur, an optimi aphronitri notas hic confundat cum iis quæ ſunt nitri; norint qui vtriuſq; hiſtoriam expenderint. Mihi verò in nitro eædem à Dioſc. & Plinio videntur notæ deſiderari quas affert Meſ. Optat Dioſc. quod leue, colore candido aut roſeo, ſpongioſum: ac Plin. quod ſali proximum. i. quod hic ait, laminoſum & fragile ac lucidum. quare hactenus ab aliis non diſcrepat. neque,

E

vt ego video, quæ ſunt aphronitri nitro, aſcribit ſigna. Quod verò ſubiungit mordicare nitrum ac ſalſum eſse, ſi ob id fortaſse à nitro Manar. abdicet, quia nullus id ſcribat; & quia adulteratum nitrum pungere Plin. teſtetur: at perſuadendus ſpumæ nitri exemplo quam Dioſc. mordicare ait. habere.n.nitri ſpumam qualitates à nitro non diuerſas veriſimile eſt, quando ea ex illius veluti ſemine emergit. Sed neq; id negare Plinium dixerim. ſyncerum ille ait facilè reſolui, adulteratum pungere. atq; his verbis mordacitatem in ſyncero nitro momentaneam (talis certè eſt) in adulterato verò diutinam innuere ipſum exiſtimo. Quod ſupereſt, an nitrum ſalſum ſit, ſi alicuius teſtimonium Manar. velit; Serapio id ipſum affirmat, ne in pluribus conquirendis teſtibus laborem. alioqui aũt qui id neget nullum hactenus obſeruauit. Inferre ergo ex his licet,

F

Meſuem veras nitri notas afferre neque confundere cum aphronitro. Quod aũt poſtremo loco obuicitur, ex Galeno nullam aphronitro ineſse aſtrictionem. qui ſenſum & Galeni verba diligenter expenderit, nõ diſcrepare à Gal. Meſuen confitebitur. amara omnia ſunt & nitrum & aphronitrum & ſpuma nitri. atqui quæ amara ſunt aſtrictionis habere nõnihil paſsim Galenus docet. ſed hanc tamen quæ in nitro, pro nihilo habebis cum Galeno, ſi eam deterſoriæ eiuſdem nitri qualitati conferas, aut etiam ſi compares ſali, quod Galenus facit.

MANARDVS, De Baurach.

Nitrum appellant Græci & Latini, rem olim quotidiani vſus in balneis & eſcis, nunc ferè incognitam. ALIVD minerale, aliud artificiale) Sal nitrum nunc vocatum, quod ex terra paratur, incognitum antiquis (vt reor) fuit: vtinam & nunc eſſet, ad ſubitã

G

tantum hominum necem, miſsilib. igne tormentis, quas Bombardas vocant, quæſitum. Alia arte olim ſuum in Aegypto parabant antiqui, quam ex Plin licet cognoſcere: ſed & ex quercu cremata, eodem authore. ALIVD Armenum.) Apud Medos exiguum fiebat, ait Plin. quod vocabant Halmirhaga: minus in Thracia iuxta Philippos, quod appellabant agrion. optimum copioſumq; in Clyris Macedoniæ, quod vocabatur calaſtricum. ARTIFICIALE ſicut dicitur eſt ſpuma Nitri.) Res naturæ eſt nitri ſpuma, tenuiſſima videlicet pars, non arte parata, vt ex Dioſc. & cæteris conſtat. QVAE eſt alba leuis & ſalſa.) Optimum eſſe Aphronitrũ dicit Dioſc. ꝙ ſit leuiſſimum, cruſtaceum, ad frangendum facile, ſubpurpureum, ſpumeum, & mordens. Plinius refert Lydium. Et, melius ex eis eſt, quod habet proprietates ſeptem.) Dioſcorides in 3. laudat. ſ. vt ſit leue, roſei coloris, vel candidi, foraminulẽtum, vt ſpongia: taleq; eſſe dicit quod ex Bunis affertur. Addit Plin. ꝙ ſit purum, ſyncerum, tenuiſſimum, & facilè reſoluatur. Videtur autem Meſue Aphronitri boni notas, his, q̃ ſunt Nitri cõmiſcere. ET mordicatiuum.) Id quod eſt adulteratum, pungere ait Plin. Calidum eſt in principio tertij.) Auicenna, in fine ſecundi. Dioſcorides, vires habent Nitrum & Nitri ſpuma ſimiles ſali. Et de

H

ſtypticitate aliquid.) In Aphronitro adeſſe ſtypſin, negat Galen. Auicenna in capitis initio ſtypticitatem Nitro, quod Baurach vocat, ait non eſſe: infra verò eodem capite, dicit in eo eſſe paucam ſtypticitatem. Eſt autem exiccatiuum, inciſiuum, & reliqua.) Plinius, calefacit, extenuat, mordet, ſpiſſat, ſiccat, exulcerat, euocat, diſcutit. Confert ſm omnem modum adminiſtrationis colicæ.) Tritum cum Cymino, & potum ex aqua mulſa, vel ſapa, vel aliquo ex his, quę inflationes poſſunt diſcutere, valet ſtrophis, i. torminibus, ait Dioſc. & ante ſuſpectas acceſſiones prodeſt inunctum. Et Plinius, facere ad papulas, puſtulas, oculorum cicatrices, & argemata, & vngues, ad dentium dolores, capitis animalia, lendes, aures purulentas, albas vitiligines. Multa quoque alia poteſt, quæ legenti Plinium & Dioſcoridem patebunt.

De Sarcocolla. *Cap. 18.*

SArcocolla eſt arboris fruticoſæ, ſpinoſæ, ramis nodoſis arbori appreſsis, gũmi album, thuris modo, vel pallidum, idq; amarius, & ob id valentius. Calfacit ordine ſecundo, SYL.

cundo, ficcat minus, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera putrida terget, carne impler, glutinat, [vide illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios craſſos, ſpecipue à cerebro, neruis, iuncturis, vt iſchio, pulmonibus. Ob id ſenibus pituitoſis, aſthmaticis, tuſſiẽtibus, pdeſt, ſed calutitium accerſit, corpus impinguat, ſperma auget Dioſc. Ophthalmiam & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mire iuuat nutrita in vaſe vitreo dies v. in lacte aſinæ, nouo quotidie affuſo. Aurium vlceri putrido, & ſanioſo vtiliter imponitur linamentũ mulſa merſum, & puluere huius inſperſum. Datur cum zingibere & cardamomo, vt citius & valentius agat, vel his catapotiis Haly ſenis, ſarcocollæ ʒ.iĩ. turbith ʒ.iiĩ. medullæ colocynthidis, zingiberis, ana ʒ.i. & ſ. ſalis gẽmę ʒ.i. ſarcocolla in aqua roſarũ ſoluta, fiant pilulæ in dicta opera efficaciſſimę. Ventriculo calido & bilioſo eſt nocẽtiſſima ſarcocolla: ob id vitanda picrocholis eſt, aliis datur à ʒ.i. ad ʒ.iĩ.

Hoc nõ lego in Dioſ. Ophthalmias diſcutere expertus eſt Manar. vbi hæſitauerũt, litio enim cum vino fluxiões oculorũ ſiſtit Dioſ. & Plin.

ANT.

De Sarcocolla. Cap. 18.

SArcocolla eſt gumma arboris, quæ eſt ſicut frutex, & eſt ſpinoſa, cuius rami ſunt nodoſi, collecti ad arborem, & colligitur ex ea gummi, & eſt eius aliud album ſicut thus, & aliud ſubcitrinum.

ELECTIO. †Fortius eſt ſubcitrinum albo, & quod eſt amarius melius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calida eſt ſecundo. Et eius ſiccitas eſt minor caliditate ſua, & eſt maturatiua & abſterſiua, & reſolutiua, & aperitiua, & eſt in ea virtus ſigillatiua vulnerum & conglutinatiua, & mũdificatiua, & incarnatiua.

RECTIFICATIO. Tardæ ſolutionis eſt & debilis: & conturbat eum in cuius ſtomacho dominatur cholera, quare oportet ne ei ſ cuius ſtomacho dominatur caliditas: & in quo eſt cholera propinetur. Vigorat autem eius operationem zingib. & cordumeni. Confectio pilularum de ſarcocolla quas fecit Haly ſenex. Rx. ſarcocollę, ʒ.iĩ. turbith. ʒ. iiĩ. interioris colocynthidis. ʒ.i. ſ. zing. tantũdem, ſalis gẽmæ. ʒ.i. Diſſolue ſarcocollam in aqua roſata & confice: & fac pilũlas. Sunt. n. mirabiles ad ea, quæ dicemus. Nutritur autem ſarcocolla in lacte aſinæ, omni die lac infundẽdo ſuper eam in ſcutella vitrea per quinque dies. † Et eſt medicamen bonum ægritudinum oculorum.

POSSE. †Solutione educit phlegma crudũ & humores craſſos & proprie quod eſt in iuncturis & anchis: & mundificat cerebrum, & neruos, & pulmonem, & confert tuſsi, & aſthmati, & eſt ex rebus conferentibus ſenibus & proprie phlematicis. Vſus tamen eius generat caluicium. †Inquit Dioſc. Vſus eius impinguat corpus & augmẽtum efficit in ſpermate. † Et ipſa eſt medicina ſublimis ophthalmiæ: & lippitudini, & proprie nutrita ſicut diximus. Et confert vlceribus putridis in aure & ſanioſis & proprie lychino inuncto in mellicrato: & inuoluto in puluere eius & poſito in aure eſt virtuoſa ad illud. & eſt medicina ſublimis omnium vulnerum recentium, & putridorum antiquorum & mundificat ea: & generat carnem in ipſis & conſolidat. Et hæc eſt proprie virtus.

DOSIS eius eſt à ʒ.i. vſq; ad ĩ.

ANNOT. 10. COSTÆ.

SARCOCOLLÆ *nullus Græcorũ ſoluendi aſcripſit vires, ſed mutũm & hoc Arabum eſt vt multa alia. hoc ipſum nouit & Auic. vt videre eſt 2. Can. Qualis aũt ſarcocolla deligenda ſit, quum Plin. lib. 24. albam præferat, Meſues ſubcitrinam; non facile eſt iudicare. ſi tamẽ Dioſcoridi præſtanda eſt fides, quum is rufum huic coloꝛẽ aſcribat, Meſuæ credendum potius erit ad Dioſcoridis ſententiam propius accedenti, quàm Plinio. An verò in depreſſiori calidorum ordine quàm ſecundus eſt, reponenda vemat ſarcocolla vt Manar. vellet; ex ſapore explorandum* Cap. 14.

A *erit & ex effectis. ex Galeni autem verbis id non video elici quod Manar. ait. quando, quòd ſine morſu deſiccet & vulnera agglutinet, lemi & emplaſticæ qua ea cõſtat, ſubſtantiæ, videtur referendum, non calori imbecillo. alioqui etiam quum acrimonia huic quædam inſit vt Plin. ait, vt aperte calefaciat (quod faciunt ſecundo ordine calida) neceſſe erit. Sed ſi etiam Manardo aſſentiaris, exigui res eſt momenti, potesq; Meſuæ verba de ſecundi ordinis initio intelligere, & litem ſedare. Illud autem his prætermiſſis nunc perpendamus. ſi ſarcocolla purgatoriam vim habet,*

B *qui fieri poſſit, vt eius vſus ſemen augeat & pinguiora reddat corpora, quod hic ſcribit. Sanè fieri aiunt nõnulli, vt huius vſu pingueſcat corpus, quia ſuccos vnit & agglutinat. atque vt ſemẽ eadẽ augeat, quia pituitam calefaciens in ſanguinem atque adeo ſeminis materiam ipſam vertit. alij vtrunque horum ob id fieri putant, quia humores expurgat qui ali corpus prohibebant. Cæterum quũ alia multa agglutinatoria & calfactoria vi præſtent æquè vt ſarcocolla, quum alia itidem humores noxios educant, à quibus prohiberi corporis nutritio poteſt, quæ tamen huiuſmodi vires non habent: friuolæ etiam huiuſmodi cauſæ videntur. Fortaſſe aũt, quod & alij dicũt, ineſt huic medicamento peculiare aliquid cuius gratia & ventriculus firmari & in eo coqui facilius & fœlicius alimẽta poſſint, id quod ad ſanguinis & ſeminis incrementum & corporis obeſitatem plurimum facit. aut etiam aſcribuntur hæ ſarcocollæ vires, non quia verè hæc præſtet; ſed quòd aliorũ*

C *medicamentorum comparatione minus corpora attenuet ob lentorem, cuius vi minor ſpirituum diſſipatio in expurgando fiat. excitat etiam forte viſcidiores flatus, quod in cauſa eſt vt veneris appetentia aduenìat, atque ob id augendi ſeminis facultas illi quãuis improprie aſcribatur.*

MANARDVS, De Sarcocolla.

Nomen inuenit apud Græcos, & ſeruauit apud Latinos, ex eo q carnes glutinat. Eſt autem gummi arboris eiuſdem nominis in Perſide naſcentis. FORTIVS eſt ſubcitrinum albo.) Dioſcorides colore eſſe ait ſubrufo. Plinius cãdidam meliorem eſſe dicit, q̃ rufam, & vetuſtate nigreſcere. CALIDA eſt in ſecundo.) Galenus non meminit in quo ordine calefaciat, ſed ex his quæ dicit innui videtur, non eſſe adeò calidam, mixtam. n. habere dicit vim ex emplaſtica quadam ſubſtantia, & exigua amaritudine, & propterea ſine morſu exiccare ac vulnera glutinare. Plinius cũ quadam actimonia eſſe dulcem dicit, & Dioſc. ſubamaram: quæ qualitates non valde calere oſtendunt. SOLVTIONE educit phlegma.) Inuentum hoc Arabum. Græci. n. ea non niſi extrorſum vtebantur. An verò purget, & ſi purgat, quomodo id faciat, cum expertus non ſim, dicere non audeo. INQVIT Dioſcorides, vſus

D eius impinguat corpora.) Non hoc Dioſc. nec video quo pacto non pugnet cum his, quæ dicta ſunt: ſi enim purgat, & ſtomachũ, vt dixiſti, turbat, quomodo pingueſcere facit corpora, & ſemẽ auget? niſi humores purgare forte dixeris, qui nutriri corpus prohibebant. Sed quare alia, quæ purgant, non idem poſſunt? quod tamen alteri pharmaco nõ adſcribis. EST medicina ſublimis ophthalmiæ.) Experientia ipſa ſæpius cognoui eius iuuamẽ in ophthalmia diſcutienda. Dioſcorides dixit, q̃ oculorum ſiſtit fluxiones: & Plin. q̃ cum vino ſiſtit fluxiones. Sanè tñ hoc intelligendum, præſertim in oculorum inflãmationibus: non. n. ab initio fluxionum ea vtendum, ſed vbi iam diſcutiendi ſurgit intentio.

De Sagapeno. Cap. 19.

SAgapenum eſt liquor fruticis ferulacei oleandromõtano ſimilis, bonum quidem, colore ex albo ſubrubẽte, odore porri, ſubſtantia craſſa, ſed in aqua facile ſolubili, leue, improbum vero notis his deſtitutum, ac præterea odore ſylphĩ perfici viroſo (aſſam fœtidã vocãt) aut

SYL. Sagapenũ arbor ſimilis panaci Ga. in antidotis, opti-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 204 sur 1089

m⁹ liquor, splẽdidus, foris rufus, intus. alb⁹ acer odore medio inter sylphiũ & galbanũ Dioſc. qđ ĩ Sagapenũ mutat Gale. in antid. Vim p̃ inferna purgatricẽ grẽci tacuerũt arabes inuenerunt.

aut galbani, quo eſt adulteratum. Calidum ordine tertio, ſiccum ſecundo, amarum, & porri modo acre, ſubſtantiæ tenuis & igneæ plus, q̃ terreæ complexum. Purgat pituitã craſſam, & alios humores lentos, & aquas à ventriculo, inteſtinis, cerebro, neruis, thorace, pulmone, iuncturis etiam longinquis & profundis. Morbis harum partium & aliarum frigidis inde natis ſuccurrit quouis modo vſurpatum, vt cephalalgiæ antiquæ, hemicraniæ cõtumaci, epilepſiæ, paralyſi, vertigini, ſpaſmo cynico, tremori, dolori ventriculi, aut coli pituitoſo, aut flatulento, cũ ſucco rutæ & aceto dictis partibus illitum, & attritis muſculis, vel cum liquore idoneo ſumptum & clyſtere iniectum. cum aqua rutæ vero, aut helenĩ nutritum & potum, craſſa & lenta ex pulmonibus & thorace & potenter educit. Illitum quoq; tuſſi antiquæ, difficultati ſpirandi, dolori laterum, pdeſt. Cum duplo itẽ mirobalanorum citrearũ in hydrope aquas ſeroſas mire extrahit. Splenis quoq; duritiem & inflationẽm diſſipat potum, & cum ſucco capparis, & aceto illitũ, item cheiradas, nodos, & alios tumores duros. Nutritum quoq; cum ſucco rutæ, aut fœniculi, & felle auis alicuius rapacis, viſum clariorem reddit. Fluxionem in oculum prẽcipue factum ab ea cohol ſanat, hordeolum ex aceto illituni delet. Menſes quoq; potum & ſuppoſitum euocat, fœtum necat: dolori vteri, & præfocationi prodeſt, qm̃ tenuat, reſoluit, diſſipat, prouocat, ſoluit. Quod autem ventriculo & hepati noceat, cum ſtypticis, maſtiche, ſpica, & ſimilib⁹ ſumitur. cum enula quoq; proprietate quadam mira perficit. Si colocynthis ſeminibus tantum abiectis, aqua cum pauca ſpica, & maſtiche impleta ſub cinere calido ad tertiæ partis conſumptionem coquatur, & hac aqua paulatim ſæpe affuſa nutriatur ſagapenũ, ex eoq; ſiccato trochiſci fiant, magnarum ſunt virium ad iuncturarum affectus, & aquas ſeroſas vacuandas. Poteſt nutriri aqua macerationis myrobalanorum citrearum, vel ſuccì enulæ non purgati ʒ.xvñ. cum maſtiches & ſpicæ nardi, ana ʒ.iñ. coctis ad dimidĩ conſumptionem, & colatis. Datur à ʒ.ſemiſſe ad ʒ.i.

De Sagapeno. Cap. 19.

ANT. SAgapenum eſt gummi alhaſce hundeg, † & eſt arbor ſimilis oleandro montano.

ELECTIO. †Melius eſt cuius color eſt inter ſubrubeum, & ſubalbidum, † & quod habet odorem porrorum † & quod eſt facile reſolubile in aqua, & quod eſt clarum cum ſpiſſa ſubſtantia, & quod ex eo eſt leuius eſt melius, † & qđ non eſt in vehementia odoris aſſæ, nec habet odorẽ chalbani. Ipſum enim eſt ſic adulteratum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Minus eſt ſiccum q̃ calidum, & eius caliditas eſt in tertio. Siccitas vero eſt in ſecundo, & in ipſo eſt amaritudo cũ acuitate, ſicut acuitas porrorum. Et eſt compoſitum ex ſubſtantia ſubtili ignea & terrea. Sed ſubſtantia ſubtilis eſt dominans, & † eſt reſolutiuum, carminatiuum ventoſitatum craſſarum, ſubtiliatiuum, extenuatiuum, ſolutiuum: & prouocatiuum.

RECTIFICATIO. Nocet ſtomacho & hepati. Verum tollunt nocumenta eius aliquæ ex medicinis ſtipticitatem habentes ſicut maſtix proprie & ſpica. Enula quoq; ſigillat ei proprietatem mirabilẽ ad ea, quæ oportet. Et narrauit Meſ. modos præparationis eius duos ſatis bonos. Primus. perforetur colocynthis, & abiiciantur grana eius tm̃ & impleatur aqua cum pauca ſpica, & maſtice, & bulliat in cinere calido vſque ad conſumptionem tertiæ ipſius. Deinde nutriatur ſagapenum cũ hac aqua ſemper, aut modicum infundendo vſquedum pinguęſcat. Deinde exiccẽ, & fiant trochiſci, ſunt. n. vltimi ad ægritudines iuncturarũ & aquam citrinam. Et alius modus eſt proximus huic & fit permutatio ab aqua colocynthidis ad aquam myrobalanorum tantum. Modus alius ex inuentione noſtra. Accipe ſucci enulæ ſicut eſt, ʒ.xvñ. & infunde in ea ſpicæ & maſticis, ana. ʒ.iñ. & bulliant vſque ad conſumptionem medietatis, & poſt illud coletur, & nutriatur ſagapenum cum eo ſicut dicimus. Nutritur etiam propter ægritudines oculorum cum ſucco rutæ, aut fœniculi, & aliquo ex fellibus & proprie auium rapacium, & fit medicamen ſublime ad ea, quæ oportet.

POSSE. † Solutione educit humores viſcoſos & phlegma craſſum & aquam citrinam, & eius proprietas eſt mũdificare cerebrum, & neruos, & educere materias eorum, † & conferre ægritudinibus eorum frigidis, & proprie ſm oẽm modum adminiſtrationis ipſius: q̃ ſunt dolor capitis antiquus, & hemicranea difficilis, & epilepſia, & vertigo & paralyſis & tortura & tremor. Et fit linimentum ex eo & ſucco rutæ & aceto, & confert ſimiliter ægritudinibus nunc dictis & cõtritioni lacertorum. Et eſt ex rebus valde bonis ad mundificandum materias, quæ ſunt in pectore, & proprie nutritum cum aqua rutæ, aut cum aqua enulæ proprie, & confert dolori eius bibitum & linitum dolori laterum, & tuſti antiquæ & difficultati anhelitus, & eſt ex medicinis magnis hydropiſi. Extrahit. n. aquam citrinam & proprie cum duplo ponderis eius ex myrobalanis citrinis. & modi nutricationis eius prædicti ſunt ad hoc mirabiles. & confert duritiei ſplenis, & reſoluit inflationem eius ſumptum in potu & ſuperlinitum cum ſucco capparis & aceto, & reſoluit ſcrophulas & durities, & nodoſitates mẽbrorum. & nutritum cum ſucco rutæ & fellibus ſicut diximus † confert obſcuritati viſus. Et eſt medicina magna deſcenſui aquæ ad oculum, & proprie alchol factum ex eo. Et linitur cum aceto ſuper hordeolum, & delet ipſum, & confert ſm omnem modum adminiſtrationis eius doloribus iuncturarum, & eſt potens in eradicando materias eorum: ita q̃ ex anchis & profundis iuncturis, & clyſterizatum valet ſimiliter. & bibitum & clyſterizatum confert colicæ frigidæ, & ventoſæ & dolori ventris. † & bibitum & ſuppoſitum † prouocat menſtrua & interficit fœtum & confert dolori matricis, † & præfocationi ipſius.

DOSIS eius eſt à ʒ.ſ. vſq; ad aur.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Arabum & hoc inuentum eſt quòd Sagapenum purgatrice vi ſit præditum: neque id Græcorum vllus animaduertit. In eius electione quum Auic. 2. Can. ſeu eius potius interpres id præferat quod interius album & foris ſubrubrum eſt; præferendum tamen eſt quod extra ruſum intus autem album vt docet Dioſc. Atque in hoc certè Meſ. porri odorem deſiderat de qua re aly ne verbum quidem: ſed aſtipulari huic ſenſum dices, ſi ore paululum detinueris, quod & Braſau. ante nos ſcribit, quauis allium ſerè verius redoleat quam porrum. At verò, quum ſagapenum ferulaceæ plantæ gũmi eſſe Dioſc. aſſerat, quã Galenus panaci ſimilem eſſe ait 1. de antid. Meſue aũt ex arbore oleandrum montanum æmulante prodire ſcribat: nõdum tamen qualis ea planta ſit arbor ne, an herba, certò ſcimus. iconem autem quam appingunt nõnulli à Perſa, vt aiunt, mercatore acceptam, ſuſpectam & pro fictitia à peritioribus habitam intelligimus. Cap. 11.

MANARDVS, De Sagapeno.

Sagapenum Græci, & Latini vocant: ſunt & qui Sacopenium. Ferulaceæ plantæ ſuccus eſt, in Media naſcentis: vel potius planta ipſa, vt tradit Galenus. Sed quia inutilis alioqui planta eſt, ideo ſucco ipſi nomen reliquit. ET eſt arbor ſimilis oleandro.) Similem Panaci ſcribit Gal. in lib. de antidotis. MELIVS eſt cuius color inter ſubrubeum & ſubalbidum, & reliqua.) Excellit teſte Dioſcoride ſplendidũ, exterius rufum, interius album, guſtu acre. QVOD habet ódorem porrorum.) Neſcio vbi Meſue olfecerit, p̃ſertim cũ ipſemet ſcribat paulò poſterius hęc verba. ET qđ nõ eſt in vehementia odoris aſſæ, nec habet odorem Galbani.) Quę verba licet nõ bene, ex Dioſcoride accepta ſunt, ſcribẽte, odore eſſe medio inter Silphium, & Chalbanen. Nec mirum eſt ſi odorẽ habet Chalbanes, quũ adeo propinquæ naturę ſint, vt Chalbane mutetur in Sagapenum, ſicuti ſcribit Gal. eodem de antidotis libro.

Et, q̃

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 205 sur 1089

ET, ꝙ est facile resolubile in aqua.) Verum Sagapenum ibidem scribit Gal. aqua infusum, aut vino, statim dissolui. ET eius calidi tas est in tertio. Galenus dicit calidum & tenuium partium, sicut alij opi i. succi: nec dicit in quo ordine: sed cum dicat Chalbanē esse calidum in fine secundi, vel principio tertij, idem de hoc pariter sentiendum. EST resolutiuum) Galenus tenuium esse partium, & habere quid dixit absterſiuum. SOLVTIONE educit humores viscosos) Inuentum & hoc Arabum: non n. purgatoriā ei vim adscribunt Græci. Purgatiuam vim cum dico, p inferiorem ventrem intelligo: scribit siquidē Dioſc. ꝙ crassos humores ex pulmone expurgat. ET conferre ægritudinibus eorum. s. cerebri & neruorum.) Conferre opisthotonicis scribit Dioscorides i. rigori, quo caput ad scapulas trahitur: ad rupta quoq; & conuulsa. BIBITVM prouocat menstrua) Cum aqua dulci, scribit Dioſc. ET præfocationi matricis) Si cum aceto illud mulier odoretur, ait Dioſc. CONFERT obscuritati visus.) Cicatrices quoq; oculorum ſm Galenum attenuat & expurgat. Dimittit aūt Mesue vim qua præcipuè excellit, in his quos serpentes momorderint.

De Euphorbio. *Cap. 20.*

EVphorbium liquor est arboris in deserto frequētis, hiſpidæ, foliis item prioribus hirsutis, quibus delapſis succedunt alia polio marino similia. Id esse debet leue, fragile, clarū, colore pallido, acerrimum ſapore & odore: recens & annotinū est venenosum, igneū calidum siccum ordine quarto, omnium lachrymarum calidiſs. tenuiſs. vrit, rubrificat, vlcerat, penetrat, terget, tam violenter agit, vt præ anguſtia & labore ſyncopen & ſudorem frigidum accerſat. Purgat aūt præter cætera pituitam crassam & lentam, quantumuis impactam etiam à neruis & iuncturis remotis & profundis ſumptum, ſed vt mox dicam, emendatum. Idem ex oleo leucoꝝ lutei ſolutum, affectibus neruorū frigidis paralyſi, ſtupori, tremori, ſpaſmo: ſpaſmo cynico, nodis, illitu mire conducit, hepatis quoque aclienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigida, & flatu, & ei qui per iuncturas & partes alias turget, occurrit. Puluis eius ex aceto alphis valenter affrictus eos delet, idē ſternutamentum valentiſſime ciet. Cum oleo de ſpica illitum occipiti lethargicæ obliuioni prodeſt, aquas quoque vacuat. Ventriculo & hepati nocet ſuæ actionis vehementia, ob id parum tenuiter est terendum, & miſcendum acrimoniam obtundentibus, calorem flāmeum extinguentib. lubricantibus, & horum omnium tanta copia, vt ſupficies eius vndique tegatur, & veſtiatur. Alkanzi quoq; euphorbij grana oleo amygdalino inuoluta mergit mali citrei diuiſi ſucco acido, & malum mæza circūdatum coquit. Sic obtuſa acrimonia fit innocentius, vel oleo amygdalino inuoluta, deinde cum ſucco glycyrrhizæ, vel māna, vel ſapa ex larga ſtypticorum copia ſoluto, in catapotia formētur, danda quibus opus est. Humain quoq; euphorbium propinat cum mulſa, & aromatibus quibuſdam, & maſtiche, ſpica, cōmunibus aliorum medicamentorum valentium epicaſticis. Aqua hordei autem, & alia lubricantia cum oleo amygd. ſæpe poſt euphorbium potanda, vt calorem extinguant, & leniendo celeriter ex corpore deturbent. Aureo vno ſumptum necat Dioſc. Datur à ſiliqua vna ad ſiliquas tres, quo ſumpto frigus vitandum est. Anno primo est venenosum, ad annum vſq; quartum est validum, præſertim cum milio, vel lentibus, vel fabis ſeruatur.

ANT. Splendidū, vt ſarcocolla, acre, eruginē magnitudi ne vitreo in ventrib⁹ ouium colle cto præfert Dioſc. Plin. lacteū. Gal. recēs albū, vetus flauū ſcribit esse. Si cum odorata potiōe bibatur iſchiadi medet Dioſc.

Euphorbiū cum maſtiche, & tragacātho coctū in pane dedit i mor bo Italico Manardus, & ſine manifeſta noxa iuuit.

Id in Dioſ. nō legi, ſed à alij. necare ſcribūt, Rhazes, Serap. Auic.

SYLVII ANNOTATIO.

Euphorbium liquor ferulaceæ arboris Dioſc. herbæ foliis acanthinis in monte Athlante, Plin. in Tmolo Mauritaniæ. Dioſcorides à Iuba rege inuentum, ab Euphorbo ſuo Medico Antonij Muſæ fratre, vocatum. Paulus dat ſiliquas quinque vel ſeptem: immo drach. j. cum melle cocto, ad pituitam & aquam ducendam, ad drach. j. accedit Dioſc. Auic. tres obolos. Serapion duos. Cętera de hoc, & aliis ex noſtris ſimplicibus locupletare potes.

De Euphorbio. *Cap. 20.*

SYL. EVphorbium est gummi † excedens omnia genera gūmi in caleſaciendo & ſubtiliando. Eſt enim ex rubificantibus & exiccantibus. † Et est ex arbore deſertorum locorum hiſpidorum cuius folia in primis cū eleuantur ſunt ſicut lanugines: deinde cadunt, & naſcuntur folia ſimilia polio marino.

ELECTIO. † Melius est leue frangibile habens colorem palearem & clarū, & quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod est recēs ſuper quod iam p̄teriit annus. Recens vero anni ſui, est ſicut venenū & ignis. Et est ex gūmis, quæ diſſoluuntur in oleo, & proprie quod est recens. Antiquum vero fortaſſis non diſſoluitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est & ſiccum in quarto, & est calidius, & ſubtilius omni eo quod calefacit ex gummis. & est in eo virtus † aduſtionem faciens & rubificationem, & est penetratiuum, abſterſiuum, excoriatiuum. & est ex facientibus operationem cū labore, & anguſtia vehementi producente ad ſyncopim, & ſudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Est inimicum hepati, & ſtomacho propter vehementiam virtutis ſuæ, qm̄ est acutum vehementer, ſerroſum, & inflāmabile. oportet ergo virtutem eius frangere, & ꝓprie cum rebus obtundentibus acumen eius, & extinguentibus inflā nationem, & acquirentibus ei lubricitatem, & oportet, vt ſit earum quātitas multa veſtiens & tegens ſuperficiem eius, & oportet, vt nō multum teratur. † Dixit Alkanzi. Accipiantur fruſta citri, & ſepeliantur grana eius prius inuoluta in oleo amygd. in acetoſitate ipſius. deinde inuoluantur paſta & decoquantur. rectificatur autem ex hac arte, & remouetur acumen eius. Modus alius virtutem eius frāgens ſicut narrauit Hamech. Inuoluatur in oleo amygd. deinde ſepeliatur in ſucco liquiritiæ, aut tereniabin diſſoluta, aut in aliquo ex robub diſſolutis ſtipticis, & ſit eorum quātitas multa, & fiant ex eis pilulæ & ꝓpinentur vbi oportet. † Et dixit Humain. Propinetur cum aqua mellis, & aliquibus ſpeciebus alefanginis. Maſtix aūt & ſpica ſunt ex rectificantibus cōibus emēdantibus quæcunq; ex acuitate medicinarum timentur. Audaciam autem eius expellunt medicinæ lubrificatiuæ, & extinctiuæ, ſicut est aqua hordei proprie cum oleo amygd. & fiat exhibitio poſt exhibitionem frequens

POSSE. Solutione † educit phlegma viſcoſum, & craſſum à locis ꝓfundis corporis mundificans iuncturarum vacuitatem ab humoribus craſſis difficilis eradicationis. Nec est ei res ſimilis ad hoc, & est ex rebus mundificantib⁹ neruos, & conſumentibus humiditates imbibitas in eis. Et diſſoluitur in oleo de cheiri, & inungitur cum eo, & cōfert ægritudinibus neruorum frigidis, ſicut est paralyſis, & ſtupor, & tremor, & tortura, & ſpaſmus, & est res mirabilis ad illud. Et inungitur ſuper hepar, & ſplenem, & confert doloribus eorū frigidis, & ventoſis, & fricatur puluis eius ſuper morpheam cum aceto fricatione forti, & delet eam. Et ſumptum in potu ſm modum emēdationis eius, est medicina magna doloribus nodoſis, qui vadunt & veniunt p iuncturas, & est ex rebus, quæ faciūt ſternutationem cum fortitudine, & est medicina bona lethargo, obliuioni, & proprie inunctio ex eo cum oleo de ſpica in occipitio. † Et est ex medicinis educentibus aquam citrinam. Et dixit Dioſc. Aureus vnus ex eo interficit.

DOSIS eius est à chirat i. vſq; ad iij. Conſeruatur autem quadriennio. Recens autem anni ſui est pernitioſum. Is autem qui ſumit ipſum timeat frigus. Conſeruatur autem ne cito ſeneſcat, in milio, vel fabis, vel lentibus.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex quali nam planta Euphorbium prodeat, diſſentiūt inter ſe herbariæ hiſtoriæ profeſſores. atque alij arborem eſſe aiunt quod & Dioſc. & Meſ: alij herbam quod Plin. Hìc autem quum oſtendant nonnulli imaginem quandam arboris, à Saraceno, aiunt, mercatore ex Africa allatā: perſuadent tamen nos Africæ cōmentaria mercatori huic non eſſe præſtandam fidem. Legere equidem in his eſt euphorbij plantam ſpinoſam eſſe (hoc verò & Gale. 9. de comp. med. per loca, & Plin. lib. 25. qui acanthi folia illi aſcribit) Cap. 4. Cap. 7.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 206 sur 1089

aſcribit) ſylueſtri cinaræ ſimilem, ex cuius radice numeroſi fructus viridi colore, cucumerum facie prodeãt, ſed longiores. hos autem vbi maturuerint punctim aperiri & lacteum ac lentum liquorem exire qui cultello exceptus in vtre condatur. Porrò licet euphorbio purgandi ineſſe vires neque Dioſc. neque Galenus norit; norunt tamen & Aetius, & Actuarius.

MANARDVS, De Euphorbio.

Euphorbion græcè & latine dicitur: apud quoſdã Græcos Eupholbium, arbor eſt ſm Dioſcoridem, ſm Plin. herba, ſm vtrũque ferulacea. Plinius foliis acanthinis, in monte Atlante. Dioſcorides monte Tmolo Mauritaniæ, opo plena acerrimo. EXCEDENS omnia genera gũmi.) Non inter gũmi, ſed inter opos reponit Gal. Dioſc. abundare dicit Euphorbium arborem opo acerrimo, adeò, vt ſine metu colligi non poſſit. EST ex arbore deſertorum locorum.) Nec apud Græcorũ, nec apud Arabum quẽquam legi, qualis ſit hęc planta. Plinius tãtum foliis eſſe acanthinis Euphorbiũ, & à Iuba rege inuentum, ac nomine ſui medici Euphorbium vocatum. Fuit. n. Euphorbus medicus Iubæ, & frater Antonij Muſę. MELIVS eſt lene frangibile.) Eligendũ ſm Dioſc id, quod ſplendidum eſt & acre: eſſe. n. eius duo genera, alterum ſplendidum, vt Sarcocollã, Etui magnitudine: alterum quod in auium ventribus colligitur, vitreo colore. Plinius lacteum ſuccum cõmendat, & habere dicit thuris effigiẽ: adulterari hœdino lacte, ſed diſcerni igne: qm̃ id quod ſyncerum non eſt, faſtidiendum odorem habet. Dioſcorides adulterari Sarcocolla & glutino. Galenus lib. 2. de medic. cõp. ſm loca circa finem, id quod recens eſt, albiſſimum eſſe, antiquius ad flauius vergere. ADVSTIONEM faciens.) Galenus cauſticæ eſſe virtutis dicit, & tenuium partiũ. DIXIT Alcãzi.) Iuſſi aliqñ, vt in pane coqueretur, addens maſtichẽ & gũmi ex Tragacantha, eoq; vſus ſum in Gallicis artuum doloribus, & ſine manifeſto nocumento iuuit. ET dixit Humain.) Dioſcorides cum melle abſolutè, Paulus cũ melle cocto præbet. EDVCIT phlegma viſcoſum.) Paulus ſimplr pituitam. A locis profundis corporis.) Si cum odorata potione bibatur, coxendicis doloribus mederi ſcribit Dioſc. EST ex medicinis educentibus aquam.) Paulus educere magis aquam q̃ pituitam dicit, datq; ad hũc effectum ſiliquas v. vel vj. ET dixit Dioſc. aureus vnus ex eo interficit.) Non hoc dixit Dioſc. ſed Paulus quidem dat drachmam j. cum melle cocto, ad pituitam & aquam educendam. Raſis, Serapion, & Auic. dicunt tres drachmas interficere. Diſcutit etiam ſuffuſiones & ſquãmas oſſium reſoluit, ſm Dioſc. DOSIS eius eſt Chirat j. vſque ad tres.) Ad drachmam vſque accedit Dioſc. vt ſuperius diximus. Auicenna dat tres analoſat, i. obolos. Serapion duas, ſecundo practicæ excedit aureum.

De Opopanace. Cap. 21.

SYL. Panacis Herculei liquor omnibus dicit, tñ Aſclepiũ panax hic potius deſcribi cognoſces ex vtriuſq; notis à Dioſc. expreſſis.

OPopanax eſt liquor plantæ ſimilis ferulæ, caule cubitali, vel bicubitali pallido, foliis ferulæ, ſed minoribus, floribus anethi modo in vmbella diſpoſitis, odoris, flauis. Secto autem caule digitis duobus, aut circiter ſupra radicem liquor effluit. Flauus, q̃ coagulatus eſt opopanax optimus, ſi intus albus eſt, foris flauus, amarus, fragilis, in aqua mox ſolubilis, odoris boni, ſed ſui. Adulterant hãmoniaco, intectis, ſ. ex ipſo granis opopanace vero. Dolum prodit odor & albedo in fracturis. Radice etiam planta hæc vtilis eſt, calida ſicca tm̃ ordine ſecundo, tertio autem opopanax. vtrũque terget, digerit, tenuat, flatus diſſipat craſſos, lenit, expurgat. Purgat pituitam craſſam, & lẽtam etiam à remotis partib⁹, cerebro, neruis, ſenſoriis, iuncturis, thorace. Ob id prodeſt harum partium affectibus frigidis inde natis, viſui imbecillo, tuſſi antiquæ, difficultati ſpirandi, iſchiadi, gonagræ, podagræ. Vino muſteo incoctum poſt tres menſes potu hydropem leuat, & lienis tumorem. Ex mulſa calente potum ſtrangu-riam ſanat, menſes mouet, abortum facit, alioqui ab vtero præfocationi, & frigidis vteri affectib⁹ ſaluber. Stomacho idem nocet, ſitimq; excitat, tarde purgat, corrigitur, vt ſagapenum. Idem aceto ſolutum collutionis dentium dolorem & eroſionem ſanat. Potum cum aceto hora vna ante acceſſionem, & cum ſucco apñ, & oleo anethino ſpinæ illitum, rigorem febrilem prohibet. Ex ipſo autem, & ſucco apñ, & aceto bono emplaſtr. lieni impoſitum ipſius duritiẽ diſſipat. Datur à drachma i. ad drach. ñ. nodos, ſtrumas emplaſtro diſſipat, & reſoluit, & iſchiadem, gonagram, podagram, & aliorum articulorũ dolores quouis modo vſurpatum, hoc eſt, ſumptum, clyſtere iniectum, admotum p̃ſertim cũ ſucco braſſicæ, melle, pauco ſale. Vlcera fiſtuloſa, antiqua, putrida, cacoethea, dyſepulotica expurgat, carne implet etiam ſuper oſſa nuda (quod opus illi eſt peculiare) & cicatrice tegit, ſi (Ebẽgezar ait) opopanacis. ʒ. i. raſuræ pãni antiqui tenuis, mundi, vncia dimidia cum vino & melle, & oleo roſato paulatim alternis affuſo, teratur ĩ mortario, donec fiat vnguentum. Huic tñ poſteriores addiderunt lithargyri, aloes, myrrhæ, ſarcocollæ, ana ʒ. ñ.

De Opopanace. Cap. 21.

OPopanax eſt gũmi plantæ ſimilis ferulæ † cuius ſtipes eleuatur ſuper terram circiter cubitum vnum, vel duos, † & folia eius ſunt minora foliis ferulæ. Et eius thyrſus eſt palearis in colore, & eleuantur ſup eum flores odoris boni coloris auri, & ſunt † ſm ſemitam florum anethi. † Et faciũt cultores eius inciſiones paruas inter radicem & eleuationẽ thyrſi eius circiter palmum mediũ, † & egreditur humiditas aurea, q̃ coagulatur & fit opopanax.

ELECTIO. † Melius ex eo eſt quod eſt citrinum extra, & ſubalbidum intus, † & quod eſt amarum & quod facile frãgitur, & facile diſſoluitur in aqua: † & quod eſt odoris boni, ppriñ. Et ſunt ex hominibus, qui adulterant ipſum cum ammoniaco proprie, ſupercolorãdo grana minuta ex eo, † ſed odor, & albedo fracturæ deoccultant fallaciam. Et melior pars plantæ eius eſt gũmi eius, & radix ipſius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidũ eſt & ſiccum in tertio, & radix eius eſt in ſecundo, † & eſt reſolutiuum, carminatiuum ventoſitatum craſſarum, ſubtiliatiuum, lenitiuum, mundificatiuum, & abſterſiuum, & ſimiliter radix ipſius.

RECTIFICATIO. Nocet ſtomacho faciens ſitim. Et eſt operationis tardæ. De rectificatione autem fac quod in ſagapeno diximus.

POSSE. † Solutione educit phlegma craſſum & viſcoſum à partibus remotis, & iuncturis proprie, & mundificat cerebrum, & neruos, & confert ægritudinibus eorũ frigidis, & eſt ex rebus addentibus in viſu proprie ſm omnẽ modum adminiſtrationis ipſius. & mũdificat pectus, † & confert tuſſi antiquæ, & difficultati anhelitus, ſimiliter & radix eius. Et fit emplaſtrum ex eo & ſucco apñ, & aceto bono ſuper ſplenem reſoluens duritiem eius. Et dixit qdã, Ponitur pars aliqua ex eo in muſto, & adminiſtratur poſt tres menſes, & confert hydropiſi, & magnitudini ſplenis. † Et emplaſtratur ſuper nodoſitates mẽbrorum, & ſuper ſcrophulas, & reſoluit eas. Et colluitur os cum aceto decoctionis ipſius, & confert dolori dentium, & corroſioni eorum, & bibitur cum aqua mellis calida. † & confert guttationi vrinæ, & prouocat ipſam, & menſtrua, † & facit aborſum. Et eſt medicamen bonũ † præfocationi matricis, & ęgritudinibus ipſius frigidis. & eſt medicina magna doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori genuum, & fortis † iſchiaticæ, & proprie ſm omnem modum adminiſtrationis ipſius, etiam linitum & emplaſtratum & proprie cũ ſucco caulis, & melle & ſale pauco. Et eſt ex medicinis bonis expertorum iuuamentorum † vulneribus antiquis, & putridis, & eis, quæ ſunt difficilis conſolidationis. Facit. n. in eis naſci carnem, † & veſtit oſſa nuda, & eſt ei proprietas in hoc. Et narrauit Ebengezar, q̃ ſi ex eo & medio ponderis ipſius & raſura pãni antiqui ſubtilis, mundi, & vino, & melle, & oleo roſaceo, fiat vnguentum ſic terendo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo, illud fit mirabile ad implenda vulnera carne, & proprie in quibus videtur difficilis incarnatio. Et poſteriores addiderunt ex lithargyrio, & aloe, & myrrha, & ſarcocolla, ſicut ana quartam partem quantitatis opopanaci, & fit medicamen mirabile ſanans fiſtulas, & vlcera fraudulenta. Et eſt medicamen expertum rigori febrium, & proprie bibitum cum aceto

aceto ante horam paroxiſmi, & linitum in ſpina dorſi diſ A ſolutum cum ſucco apij, & oleo anethino.
DOSIS eius à ʒ.i. vſq; ad ij.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Quum panax ex qua opopanax ſuccus nuncupatus, herculeus tantum ſit Dioſcoridis teſtimonio, transfertur tamen hic & Aſclepij & Chironij hiſtoria. qua certè in re aut ex deprauata Dioſcor. hiſtoria, quam deprauatam hunc habuiſſe certum eſt, hoc quicquid erroris eſt fluxiſſe ſuſpicor; aut à ſciolo aliquo margini affixa hæc in contextum etiam irrepſiſſe. Cæterum quicquid alij hac de re ſentiant, etſi in plantæ huius deſcriptione erratum ſit; in iis tamen quæ deinceps ſequuntur deeſſe accuſationi locũ exiſtimo, ſi remoto odio legantur. neque enim quãquam Dioſco. alia aut aliter de opopanace ſcribit, culpandus tamen B *hic erit ſi vera ſunt quæ de ſuo aut alieno addit. Veluti quũ ait dignoſci opopanacem, an ammoniaco adulteratus ſit, ex odore & colore albo; Dioſcorides verò diuerſo experimento id probat. Vtrunque ſanè fallaciam prodit. Omitto cætera q̃ etſi aliter quàm Dioſc. non tamen contra quàm ille ſcripſerit. quale etiam quod de odore opopanacis. hunc Dioſc. grauis odoris eſſe ait: hic eum eligit qui boni odoris proprij, ideſt, qui odorem ſuum maximè ſeruat. atqui hæc contraria non ſunt.*

MANARDVS, De Opopanace.

Opopanacem Græci & Latini vocant liquorem Panacis Herculei: triplicem.n. Panacem tradunt, Herculeum, Aſclepium, & Chironium. Videtur tñ non Herculeum, ſed Aſclepium potius deſcribere, dum ait: Gummi plantæ ſimilis ferulę & reliqua. De Herculeo ſiquidem ſcribit Dioſco. q̃ caulem habet & vmbellam, non q̃ planta ſit ſimilis ferulæ. Sed nec ex duobus reliquis generibus vllum ferulaceum facit. CVIVS ſtipes eleuatur ſuper terram, circiter cubitum vnum vel duos.) Herculei caulem dicit Dioſc. eſſe altiſſimum, Aſclepij tenuem & cubitalem. ET folia eius ſunt minora foliis ferulæ.) Hoc nullo pacto poteſt Herculeo congruere, quem folia habere dicit Dioſc. fico ſimilia, in quinque partes per ambitum diuiſa: ſed reſpondet potius aſclepio, quem folio fœniculi conſtare dicit, ſed maiore. Quod etiam de ferula dixit Meſue, Flores odoris boni, coloris auri, hæc ferè ſunt Dioſc. verba de Aſclepij floribus. Herculei verò flores, dicit eſſe melinos, hoc eſt, luteos. SECVNDVM ſemitam florum Anethi) Hoc vtriq; põt aptari. De Herculeo tñ peculiariter Dioſc quod vmbellam anethi habet. Ex his igitur patet, Aſclepium potius hic deſcribi, q̃ Herculeum: cum tñ omnes medicinæ authores, ex Herculeo, non ex Aſclepio fieri opopanacem ſcribant. ET faciunt cultores eius inciſiones paruas, inter radicem & eleuationem thyrſi, circiter palmum medium.) Radicem ipſam ſcindi ſcribit Dioſc. germinantibus caulibus, caules verò meſſis tempore. ET egreditur humiditas aurea.) Egredi liquorem candidum ſcribit Dioſc. ſed vbi inaruerit, croci colorem exterius acquirere. MELIVS ex eo quod eſt citri D num extra, & ſubalbidum intus.) Laudat Dioſc. eum qui ſit interius cãdidus vel ſubrufus, exterius croceus. ET quod eſt amarũ.) Amariſſimum dicit Dioſc. ET quod eſt odoris boni.) Grauis odoris eſſe debet ſm Dioſc. & præterea pinguis, friabilis, diſſolui facilis, ac lęuis. Nigrum & mollem eſſe malum dicit. ODOR & albedo fracturę deoccultant fallaciam.) Dioſcorides, verus digitis in aqua contritus, diluitur & lacteſcit. CALIDVS & ſiccus in tertio.) Galenus calidum in tertio, ſiccum in ſecundo. Et eſt reſolutiuum, & reliqua.) Galenus calefacit, mollit, diſcutit: radix verò abſtergit, ſiccat: & quia non vehementer calefacit, ideo carnẽ generat. SOLVTIONE educit phlegma.) Nec Dioſc. nec Gal. vim ei purgandi adſcribunt. EST ex rebus addentibus in viſu.) Dioſcorides ad clatitatem oculorũ inungitur. CONFERT tuſſi antiquæ.) Dioſcorides, valet ad lateris dolores & tuſſes cum aqua mulſa, aut vino ſumptus, & ad rupta ac conquſſa. ET emplaſtratur ſuper nodoſitates membrorum, & ſuper ſcrofulas.) Duricies inquit Dioſc. vteri, & inflationes diſcutit, cum melle ſolutus. Confert guttationi vrinę.) Dioſcorides ad ſtrãgurias, & veſicę ſcabies ac tormina cum aqua mulſa, aut vino. ET facit abortum.) Dioſcorides cum melle diſſolutus fœtus occidit. Et de radice ait, q̃ abraſa & ſuppoſita, educit fœtum. PRAEFOCATIONI matricis.) De fructu hoc ſcribit Dioſc. ſi cum vino bibatur. Et podagrę.) Cum vua paſſa linitus, ait Dioſc. SCIATICAE ſm omnem modum adminiſtrationis.) Dioſcorides, inunctum. Vulneribus antiquis.) De radice hoc ait Dioſc. Galenus, q̃ valet ad vlcera mali moris, atq; in eis generat carnem. VESTIT oſſa nuda.) De radice hoc quoq; ſcribunt Dioſc. & Gal. tanquam de minus calida, q̃ opos. Adde ex Dioſc. quod acopis & capitis medicinis miſcetur, ac canis dentium dum dolent: Carbunculos rumpit: & pici mixtum, eſt contra morſum rabidi canis optimum emplaſtrum.

De Thymelæa. *Cap. 22.*

THymelæa (quæ Perſis [a] mezereon.i. rapiens vitã, aliis faciens viduas, multis leo terræ vocatur) planta eſt lactariarum maxima, caule bicubitali: foliis oliuæ, ſed [b] maioribus, fructu nigro: myrtarum magnitudine, eaq; multiplex, vna foliis magnis, tenuibus, altera foliis quidem paruis oliuæ modo, ſed multo ſpiſſioribus, alia foliis criſpis, aſperis. Ex his item quædam foliis virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præſtantior eſt, quæ foliis eſt magnis, tenuibus, virẽtibus, in loco libero nata prope alias ſpeciei eiuſdem. Quæ vero ſola in magno agri ambitu oritur, pernicioſa eſt, vti etiam, q̃ prope thermas, & q̃ foliis eſt paruis & ſpiſſis, itẽ, q̃ criſpis, aſperis, itemq; nigricantibus. Calida eſt ac ſicca ordine quarto potius, q̃ tertio, vt filius Zezar cenſuit. Vis enim ei ineſt valenter acris, ignea, vlcerans, mordens, inflãmans, conſumens, virtutes diſſoluens. Aquas ſeroſas valenter purgat, melancholiam quoque, vt ait Alex. ſi melanogoga miſcentur, pituitam ſi phlegmagoga, bilem flauã ſi cholagoga, vt abſinthium duplum, aut myrobalani. hydropem ob id mire iuuat aquis ex ventre eductis. Lũbricos & animalia alia interanea necat, pellitq;. Sed hepati, cæteriſq; partibus nutritoriis nocet. Ad quartanam commendatur à Ioannitio. Turunda ex ea & melle vlcera fiſtuloſa cacoethea. i. maligna curat. Acetum cui hæc incocta eſt, collutione dentium dolori & eroſioni, gingiuarũ cruentarum mollitiei medetur. Eadem cum aceto, oleo, cera, vnguentum eſt ad ſcabiem vtile, cũ aceto autem forti, melle, & ſulphure, alphos, leucem, lentiginem delet. Quin & folia ex aceto forti iis aſtricta idem poſſunt. Qũ autem id partibus principibus facultatum nos gubernantium, ceu fontibus veneni modo nocet, eas deiiciens ac diſſoluens, eius vis acerrima & maligna frangatur contrariis, acrimoniam & calorem flãmeum obtundẽtibus & extinguentib⁹, qualia ſunt olea frigida, & adſtringentia. Muccago pſyllij, ſuccus portulacę & magis intybi, aut halicacabi, aut ſolani humidi, aut ſonchi, aut aqua oxyacanthæ, myrobalani quoque, abſinthium duplum, autore Zezar, acetum item vno die traditam ſibi thymelæam corrigit Dioſc. Idem acetũ cui incocta vel infuſa fuerit in ſyrupo acetoſo coctum, magnarum & expertarum eſt virium, melius ſi eodem aceto ante macerata fuerint cydonia, vel maciana, vel vua oxyacanthæ. Folia quoq; eius lacte, vel aſinino, vel caprino, dulci vel acido, vel tero lactis inſundanẽ, vel igni lento coquantur deſpumando, & colentur. Tuto id ꝓpinatur malitia eius ſic ablata. Syrupus roſatus antequam ſit pcoctus, ſi eo macereturaliquantiſper thymelæa: ſaluber eſt ac ſecurus Galeno. Idem ius galli antiqui ſi in eo macerata ſit, pollicet. Oleum quoq; thymelææ aliis miſtum virtutem ipſius frangentibus eſt efficaciſſimum. Fit aũt ſic, Foliorum thymelææ vncias v. macera horas xxiiij. aquæ dulcis lib. ij. coque igni lento ad dimidias, colato adde olei amygdalarum dulcium ʒ.viij. percoque ad aquæ conſumptionem. Foliorũ coque horum ʒ.ij. cado magno muſti impoſitę, poſt tres menſes vinum id ad hydropem efficaciſſ. reddunt, autore Rufo, expulſis ab eo citra noxam ſeroſis excremẽtis. Ad eundem hydropem benedictũ confecimus medicamẽtum ex foliorum thymelææ præparatorum. ʒ.x. carnium cydoniorum ex aceto coctorum ſacch. albiſſ. ana ʒ.70. mãnæ ʒ.xl, ſeri lactis cui infuſus ſit agaricus. ʒ.xxx. olei thyme

SYL.
a Mezereõ Ramis tenuib⁹, ſpecioſis, bicubitalibus Dioſc.
b Minoribus Dioſc. fructus initio viridis. poſt rubet, operimẽto tegitur duro, foris nigro, intus albo Dioſc.

Apud Auicen. id legitur, nõ Dioſcor.

Syruporũ non meminit Galen.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 208 sur 1089

ſæ prædicti.ʒ.xñ.ſaccharum & māna in ſero illo ſoluant, carni cydoniorum miſceat, coque igni lento ad mellis ſpiſſitudinem. Puluis foliorum oleo dicto inuoluatur, & miſce omnia. Catapotia idē valenter & tuto præſtantia recipiūt foliorum præpatatorum ʒ.v. myrobalanorum citrearum ʒ.iiñ. cepularum drac.tres, miſce cum māna vel tamar indis aqua intybi ſolutis. Mediocriter coqui pōt, multa tritura vis eius vaneſcit. Aqua hordei & vuarum paſſarū noxas eius in corpore abolent, aqua autem intybi & ſonchi calorem ab eo in nobis relictū extinguunt. Styptica quoq; medicamenta depellunt ex corpore, & frangunt violentiā acrium. Datur decocto à drach.ſeniiſſ.ad drachmā vnam, pul.autem à ſiliquis duabus ad ſiliquas quinque.

SYLVII ANNOTATIO.

Thymelæam coquit Dioſc. ad tertiæ partis vini conſumptionē, chamelæam Serapion ad duarum ex tribus partium, quæ vtraque coctio multa dici poteſt.

De Mezereon. *Cap. 22.*

ANT. MEzereon eſt planta vocata apud Perſas rapiens vitam, & à quibuſdam faciens viduas, & á pluribus leo terræ vocatur, & eſt planta cuius ſtipes † eleuatur ſuper terram circiter cubitos duos, † & folia eius ſunt ſimilia foliis oliuæ ſed maiora, † & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & eſt planta lacticiniorum maior † cuius ſpecies ſunt plures. † Eſt.n.quædam magna habens folia ſubtilia: & † eſt parua habens folia ſicut folia oliuæ, & ſpiſſa minus: † & eſt habens folia criſpa & aſpera, & ex eis aliud eſt habens colorem viridem, & aliud habēs colorem ſubnigrum producentem colorem pauonis.

ELECTIO. † Melius eſt habens magna folia tenuia & viridia, & quod oritur in locis liberis, & in vicinitate plantarum ſpeciei eius. Et quando oritur ex eo planta vna in toto ambitu loci eſt mortalis. Et quę oritur in locis thermarum eſt ſicut venenum, & parua habens folia & ſpiſſa, eſt malum: & ſimiliter habens criſpa & aſpera. & quod eſt ſubnigrum ſimiliter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidū eſt & ſiccum in iiñ. & dixit filius Zezar eſt in fine tertij. Sed nō verificatur illud, eſt enim in eo virtus acuta, ignea, & acrimonia vehemens, & eſt excoriatiuum vlceratiuū, ſerroſum, & inflammabile, & eſt conſumptiuum, & diſſolutiuum virtutis.

RECTIFICATIO. † eſt proximum veneno. nocēs membris quæ ſunt mineræ virtutum, debilitans, & diſſoluens eas. Conandum eſt igitur frangere malitiam & acuitatem eius, † & hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea & permutantium inflāmationem, & ſerroſitatem eius ſicut ſunt olea frigida, & ꝑprie res extinctiuæ, ſicut eſt mucilago pſyllij, & ſuccus portulacę, & ſuccus endiuiæ, ꝑprie. eſt.n.mirabile. & aqua alkekengi, & aqua ſolatri humidi, & altaraſacon, & aqua berberorū. Et frangunt adhuc acuitatem eius res inſpiſſatiuæ, & ponticitatem habentes, ſicut ſunt myrobalani. ſunt.n.ſublimes ad illud. Et dixit filius Zezar. † Duplum ipſius ex abſinthio iunctum cum eo emendat malitiam eius. Inquit Dioſc. Infundātur folia eius in aceto die vna & exiccentur & frangitur cū arte hac virtus ipſius ſerroſa, & inflāmabilis. Et dico ꝙ ſi in aceto coquantur aut infundantur citonia, aut maciana, aut berberi, erit melius: & ſigillatur almezereō bonitas ex hoc ad ea quæ oportet, & ſi ex aceto infuſionis eius, aut decoctionis ipſius fiat ſyrupus acetoſus, inuenitur expertorum iuamentorum vbi oportet. Et ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius eſt vt infundantur folia eius in lacte dulci aut acetoſo, & ꝑprie ſumpto ex alina aut capris. Et qñq; ponuntur folia almezereon in aqua lactis, & bulliunt cum facilitate, & aufertur ſpuma eius, & colatur & ꝑpinatur cum ſecuritate, † & dixit Gal. Infundantur folia eius in ſyrupo roſarum parum anteq; termine tur coctio ipſius & ꝑpinetur ſyrupus vbi oportet. non eſt enim in eo timor. Et dixit iterum, Decoquatur in iure gal

E lorum antiquorum, & eſt ſine nocumento. & qñq; oleum almezereon adminiſtratur cum ꝑmixtione aliarum medicinarum virtutem eius fractiuam habentium, & eius operatio eſt talis. Accipe foliorum eius ʒ.xl. & ſuper ea proiice aquæ dulcis lib. iñ. & dimitte die ac nocte, deinde fac bullire lento igne donec redeat ad lib.i. & med. & in colatura eius ponatur olei ſumpti ex amygdalis dulcibus. ʒ.viñ. & bulliat faciliter vſq; ad aquæ conſumptionem, tunc ſi ponatur oleum cum foliis & aqua, & bulliant ſimul ad aquæ conſumptionem, erit in virtute fortius. † Et dixit Rufus, Submergatur in aqua ex foliis eius † circ. ter ʒ. ñ. in cado magno muſti, & dimittatur menſibus tribus & erit res mirabilis ad hydropiſim, expellit.n.ſine nocumento aquam citrinam. Confectio almezereon ex inuentione noſtra. Accipe foliorum almezereon præparatorum partes x. carnium citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucch. tabarzet ana. partes lxx. tereniabin partes xl. aquæ caſei infuſionis agarici partes xxx. olei almezereon partes xñ.

F Diſſoluatur zuccharum & tereniabin in aqua caſei ꝓdicta, & miſceatur cum carne citoniorum, & coquatur cum facilitate vſq; ad mellis ſpiſſitudinem, & inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiatur cum eis. eſt.n.medicamen benedictum ad hydropiſim. Confectio pilularum almezereon valentium ſimiliter ad hydropiſim, & ad expellendum aquam citrinam cum fortitudine ſine timore. ℞. foliorum præparatorum drahc.v. myrobalanorum citrinorum ʒ.iiñ. chebulorum ʒ.iñ. cōfice cū tereniabin vel tamarindis diſſolutis in aqua endiuiæ. † Et ſcito ꝙ almezereon de decoctione modicū ſuſtinet, & contritio laborioſa virtutem eius deſtruit. Expellūt autem nocumenta eius à corpore aqua hordei, & aqua paſſularum. verum aqua endiuiæ, & altaraſcon auferunt inflāmationem relictam ab eo in corpore. Et ſciuiſti ꝙ medicinæ cōpreſſiuæ audaciam medicinarum expellunt.

POSSE. † Solutione educit aquam citrinam cum fortitudine vehementi. Et dixit Alex. Iuncta cum rebus edu

G centibus melancholiam educit eam, & cum rebus educentibus phlegma, educit ipſum. Et abſinthium duplicatū ei aut myrobalani addunt ei bonitates notas, & faciūt educere choleram. Maius autem iuuamentum quod ex eo expectatur, eſt ad hydropiſim. Aquam enim educit aggregatam in ventre. Nocet tamen hepati, immo omnibus membris nutritiuis. † Et interficit lumbricos, & vermes, & ſolutione educit eos, & ſerpentes viſcerum. † Et ſi fiant tentæ ex eo & melle curat fiſtulas & vlcera fraudulenta, & fit collutio ex aceto decoctoinis ipſius. † Et confert dolori dentium, & corroſioni eorum, & gingiuæ ſanguineæ, & mollificatę. † Et fit vnguentum ex eo, & aceto & oleo & cera ad ſcabiem bonum. † & fit ex eo linimentum cum ſulphure & melle & aceto ſorti ad morpheam, & albaras, & lentiginem, & delet eas. Et quandoque fit confricatio ſuper morpheam & baras cum foliis eius & aceto forti, & eſt vltimū. Et dixit Ioannitius. Valet ad quartanam.

† DOSIS eius eſt à ʒ.ſ. vſq; ad ʒ.i. Et hoc in coctioni-

H bus. & pulueris à karactis, ñ. vſq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quid Mezereon ſit, ſi modo lactaria planta eſt, vt Meſ. ait, nihil ipſe auſim affirmare. Chamelæam.n.ac Thymelæam quas hoc nomine Serapion intelligit, inter lactarias non ponit Dioſc. arbitrandum autem ignotum de facie mezereon fuiſſe ipſi Meſuæ, & ex corruptis aliquibus herbariæ hiſtoriæ cōmentariis hæc emanaſſe. Verum, vt erraſſe hic Meſuen demus, vocum ſimilitudine deceptum; ſi etiam mezereon ſuo aſcribat, quæ alij nigro chamæleoni; non ob id tamen confudiſſe hunc chamæleonis nigri hiſtoriam cum chamælea aut thymælea, aut erraſſe ipſum auſim affirmare, quando alia præter chamæleonta eaſdem habere

vires

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 209 sur 1089

vires nihil prohibet. ſed quidquid alij hac de re ſentiant, ſicuti (mea ſententia) Meſuæ mezereon noſtra tempeſtate ignoratur; ita etiam de chamelæa ac thymelæa notiſſimis forte plantis Dioſcoridis tempore video nunc hærère oēs. cum aliqui eaſdem eſſe has cum duplici Theophraſti cneoro aſſerant, Matthiolus contra neget: alias pro chamelæa ac thymelæa plātas oſtendat Matthiolus, alias Anguillarius. Ita verò & Coccū gnidium Dioſc. fructum eſſe ait Thy-
Cap. 111. *melææ, Apuleius lib. ſimpl. etiam ricini ſemen coccū gnidium vocari teſtatur: Matthiolus pro eo piper montanū, Anguillarius ſuæ Thymelææ fructum eſſe tuetur à montano pipere longè diuerſum. Hæc ergo quum ita ſe habeāt, nos quid certi hoc in loco afferamus, nunc habemus nihil. De Coccognidio tantùm id libet admonere, quid Plinium in errorem impulerit vt ipſum, aluum ſiſtere præter alio-*
B *rum opinionem literis cōmendarit. æmulatur nempe Theo-*
Cap. 11. *phraſtum lib. de hiſt. plant. 9. ſcribentē dari πρὸς τῆς κοιλίας λύσιν, ad alui ſolutionem. potes. n. ex his verbis tam cohibendæ quàm citādæ aluo cōmodum id eſſe medicamētum colligere. Sed verè, vt & Dioſc. & alij omnes, aluum ſoluit gnidium granum, non ſiſtit. Aliud hic admonendum ſupereſt, in quo variare à Dioſcor. & Serap. Meſues noſter videtur quum ait mezereon modicam ferre coctionem. At contra Dioſc. Thymeleam coquit vt tertia vini pars abſumatur: Serapion verò chameleam, vt duæ ex tribus ſint conſumptæ. atqui multa (ait Manar.) hæc eſt coctio, non modica. Sed Manardi pace, ſi mezereō Meſuæ lactaria eſt planta, affirmare nullus poteſt eſſe hoc Dioſcoridis aut chameleam aut Thymeleam. atq; adeo de diuerſis hi agunt rebus. ſed vt eaſdem tamen eſſe plan-*
C *tas demus, ſi violentum hoc medicamentum eſt, vt verè eſt; non mirum à Dioſc. & Serap. diutius vt ferueſcat præcipi reprimendæ atque vt ita dicam exoluendæ acrimoniæ ac violentiæ illius gratia: Meſues tamen non id, ſed medicamenti ſubſtantiam ac naturam ſpectat, cuius quum purgandi vires in ſuperficie fortaſſe reſideant, ſi integram medicamenti vim velis, à longo feruore erit abſtinendum.*

MANARDVS, De Mezereo.

Mezereon Serapionis, eſt abſq; dubio Chameleę Dioſc. ab hoc autem ſcriptore deſcribitur Thymeleę, atque, vt ſequens eſt, aliud Mezereon, ſi hoc Mezereon eſt, q̄ quod à Serap. ELEVATVR à terra circiter cubitos duos.) De Thymeleę ſcribit Dioſc. q̄ ab ea ſurgunt rami tenues, ſpecioſi, binum cubitorum, de Chamelæa vero quod dodrantales, ideſt, duodecim digitorum longitudine. D ET folia eius ſunt ſimilia foliis oliuæ, ſed maiora.) Hic eſt error manifeſtus. De Thymeleę ſiquidem ſcribit Dioſc. q̄ folia habet Chameleæ ſimilia, ſed anguſtiora, de Chameleę vero q̄ ſimilia oliuæ, ſed tenuiora, ex quibus ſequitur, non poſſe. Thymelęam habere folia maiora abſolute q̄ oliua, ſm Dioſc. ET producit grana nigra in magnitudine fructus Myrti.) Quod magnitudine Myrti fructum ferat, congruit Dioſc. Thymeleę in colore diſſidet: ſiquidem dicit Dioſc. q̄ in initio viridis, dehinc rubens, operimentoq; tegitur duro & nigro exterius, intus cādido. CVIVS ſpecies ſunt plures.) Licet voluiſſe viſus ſit deſcribere Thymeleam, per hęc tn verba putare videtur Mezereon eſſe genus ad Thymeleam, & Chameleam, & quod magis abſurdum eſt, ad album & nigrum Chameleonta, diuerſas omnino ab his plantas, quod etiam peccauit Auicenna in quarto, & aliquatenus in ſecundo, maxime vbi vires enumerat. EST enim quædam magna habēs folia, & ſubtilia.) Hic videtur tangere Chameleam. ET eſt parua, habens folia ſicut folia oliuæ, & ſpiſſa nimis.) Hic tangit Thymelæam, de qua dicit Dioſcorides quòd folia habet anguſtiora, & pinguiora.

A ET eſt habens folia criſpa & aſpera.) Hic tangit Chameleonta, neutra enim illarum (Thymeleam dico & Chameleam) folia habet criſpa vel aſpera, ſed oliuæ ſimilia. ET ex eis eſt habens coloré viridem.) Album deſignat Chameleonta. ET aliud habens colorem ſubnigrum.) Nigrum hic innuit Chameleonta, nomen enim habet à varietate foliorum ſecundum Dioſcoridem quæ valde viridia interdum, modo cyanea, modo ſubalba, modo rubra, iuxta locorum differentias, viſuntur. MELIVS eſt habens magna folia.) Hic videtur eligere Chameleam, ſequutus Auicennam. CALIDVM eſt & ſiccum in quarto.) Licet Galenus Chamelæam non reponat in ordine, non videtur tamen adeo calidam putaſſe. dominantem enim amaram habere qualitatem dicit, & ſordida vlcera curare, quæ non videntur rebus tam impēnſe calidis conuenire. Thymelææ autem cauſticam vim tribuit Paulus, & Dioſcorides eius grana vrere fauces dicit, folia guſtum mordere, & fauces ſcarificare, qui tamen effectus in aliis quoque rebus inueniuntur, quæ non ſunt in ſummo calidæ. EST proximum veneno, nocens membris, quæ ſunt mineræ virtutum.) Nec de Chameleę, nec de Thymeleę lego, quòd ſit proxima veneno, ſed de Chamæleonte nigra, ſcribit enim de ea Galenus, quòd radix eius habet quid venenoſi: de Thymelæa Dioſcorides quòd nocet ſtomacho. ET hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea.) De foliis Thymelææ, quæ dicit vocari Cneorum, vnde (vt puto) deriuata eſt vox Mezereon, de eius, inquam, foliis ait Dioſcorides quòd tundenda ſunt, ab eis omnes fibræ ſeparādæ, & ſi minorem volumus fieri purgationem, elixas, & lenti vel conciſis oleribus admixtas, dare debemus. DVPLVM eius ex abſinthio.) Hoc dicit Dioſcorides de foliis Chamelææ, factis ex eis catapotiis cum dulci aqua. Inquit Dioſcorides, infundantur folia eius in aceto die vna. Hoc non legitur apud Dioſcoridem, ſed apud Auicennam. ET dixit Galenus, infundantur folia eius in ſyrupo roſarum.) Non memini me aliquod horum apud Galenum legiſſe, alioqui neque ſyrupi roſacei vſpiam meminit Galenus. ET dixit Rufus.) Neſcio an id dixerit Rufus: ſcio autem Dioſcoridem docuiſſe modum parandi vinum Thymelæite & Chameleite. CIRCITER vnciæ duæ in cado magno.) Dioſcorides ponit drachmas triginta Thymelææ coliculorum, foliorum & ſeminis, in congios 3. & coqui iubet donec remaneant duo: & ex Chameleę ſimili quidem proportione, ſed non coquit, verum bullire ſinit muſtum duobus menſibus. ET ſcito quòd Mezereon de decoctione modicum ſuſtinet.) Dioſcorides (vt ſupra diximus) coquit Thymeleam donec tertia pars vini ſit conſumpta. Serapion Chameleam, donec duę partes ex tribus. Vtraque autem multa dici poteſt, non modica decoctio. SOLVTIONE educit aquam.) Chameleę ſecundum Dioſcoridem ducit per aluum pituitam & bilem. Paulus ad aquam inter cutem dat Chameleam cum æquali ære & aniſo. Dioſcorides Thymeleę folia meſſis tempore collecta & in vmbra exiccata. Semen verò, quod coccum, vel granum Cnidium vocat, euacuare dicit per aluum bilem, & pituitam & aquam. ET interficit lumbricos & vermes, & ſerpentes viſcerum.) De Chamæleonte albo ſcribit Dioſcorides quòd pondere oxybaphi educit vermem latum: nullam talem vim Chameleę, aut Thymeleę adſcribens: veri tamen ſimile eſt, quòd & ipſę poſſint vermes interficere. ET ſi fiant tentę ex eo & melle, curat fiſtulas, & vlcera fraudulenta.) De Chameleę ſcribunt Dioſcorides, & Galenus quòd cum melle purgat ſordida vlcera & cruſtoſa: de Chamæleonte verò nigra, ait idem Dioſcorides, quòd valet phagedęnicis comedentibus, & feris vlceribus. ET confert dolori dentium.) De Chamæleonte nigra ſcribit Dioſcorides, quòd eius decocto vtiliter dolentes colluntur dentes, & quòd dolentem dentem cum graphio impoſita confringit. Capite verò de Chamelæa, & Thymeleę, nulla dentium mentio. FIT vnguentum ex eo & aceto, & oleo, & cera, ad ſcabiem.) De Chamæleonte nigra ſcribit Dioſc. quòd curat ſcabiem cum chalcantho, cedria, & axungia: non de aliqua illarum. ET fit ex eo linimentum ex ſulphure & melle.) Admixto ſulphure & alumine, ait Dioſcorides, valere eandem Chameleonta contra impetigines, ſi ex aceto coquatur & inungatur. Et cum ſulphure ſolo, ad vitiligines & ephelides. DOSIS in decoctione à drachma media, ad drach. vna in puluere à 2. ceratiis ad 5. Paulus dat quatuor drachmas Chameleę in aquę mulſę cotylis duabus coctas, donec quarta pars ſuperſit: quoſdamq; conficere catapotia, ex duabus abſinthij partibus & vnica Chameleę, purgareq; dicit, vt elleborum. Cnidia verò grana, à viginti vſque ad triginta.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 210 sur 1089

APIOS. SEBRAN MAGNVM.

PITYVSA. SEBRAN PARVVM.

De Esula. *Cap.* 23.

ESula herbarum lactariũ ſpẽs, ruſticorũ purgatorium. Huius vna eſt magna, radicibus rotũdis, magnis, dẽſis, & graui cortice intectis. Altera parua, radiculis exiguis, cortice tenui intectis. Maior viſcera vlcerat, ob id pnicioſa. Parua eſt pſtãtior, pſertim cortice radicis tenui, leui, fragili, ſubrubro caſſię modo, ante ſex mẽſes collecto. Nã recens q̃ mẽſe collecta mala eſt, vti & niger, & orta loco aliquo ꝓpe thermas. Colligenda eſt Veris initio. Lac autẽ qđ calidius, acrius, ac valẽtius fine Veris. Calida & ſicca principio tertĩ gradus, ſubſtãtia cõſtat tenui, ignea acri, incidẽte, tenuãte, fundẽte, ſiccãte, aperiẽte, & terrea ſtyptica etiã ſiccante materias altius ímerſas: purgat valẽter pituitã, aquas, atrãbilem etiã à iuncturis, ob id harum doloribꝰ cõfert, & hydropi inſigniter, ſed nocet cordi, ſtomacho, hepati: viſcera excoriat, venarũ ora diſrũpit, corpus ímodice ſiccat, ſemẽ abſumit, febres inflãmando excitat, lacte ſuo maxime. Ob id miſcenda ei ſunt cardiaca, ſtomachica, hepatica, ad hæc glutinoſa, cogẽtia, & adſtringẽtia, glutinãtia, vt gũmi, tragacãthum, bdelliũ, muccago pſyllĩ, ſuccus portulacæ. Poſtremo refrigerãtia, & calorẽ illũ extinguẽtia. Infundaſ ergo ĩ acetũ, pſertim q̃ cydonia ſunt macerata, aut decocta, et ſuccũ intybi, vel ſonchi, vel portulacę, vel ſolani, additis ãt myrobalanis, abſinthio, aloe, pſtãtior euadit. Iud ęus infundendo in acetũ, aut lac ſępe mutãdo, & ſiccãdo corrigebat. Si te ãt ímodice purgat, ſede ĩ aqua frigida ex Ruſi cõſilio. Frigus. n. ambiens & medicamenti virtutem in vnũ cogit, ipſumq; roborat, & ꝑ accñs iuuat, ꝓtruſis à ſe materiis ad meatus ꝓ quos ſunt vacuandę, ſuccurrendũq; eſt, vt in canonibus diximus. Catapotia ex ea facta idẽ pñt, recipiunt ãt eſulæ ꝓparatę, myrobalanorũ citrearũ, ana. ʒ. iiȷ. aloes. ʒ. v. cũ ſuccoſœniculi, aut intybi miſce, dãtur à ʒ. i. & 5. ad ʒ. iiȷ. Quidã ex lacte eius, & farina faciunt oblatas purgatorias. Alĩ ex lacte, aceto, ſaccharo, alĩ carne cydoniorum & maſtiche. Datur aũt cortex radicis à ſiliquis duabus vſq; ad ſiliquas ſeptem, lac verò à ſiliqua vna vſq; ad tres.

SYL. Alſebran. Hęc pityuſę Dioſc. in q̃buſdã inuẽtę videntur conuenire.

Malam Serap. & Auicen. etiam dicunt.

Lac radice valentius, & ſemẽ ex Gal. doctrina videtur.

Lactationũ liquor calet ordine quarto, ſed radix minꝰ calida eſt lacte ipſo.

Auicen. & Pau. idem conſulũt.

SYLVII ANNOTATIO.

Radicis pityuſę drachmas duas, fructus vnam, foliorum tres, ſucci cochlear dat Dioſcor.

De Alſebran. *Cap.* 23.

ALſebran † eſt ſpecies lacticiniorum, & eſt ſolutiuum ruſticorum. Et eius † aliud eſt magnum habens radices rotundas, & craſſas, & ſpiſſi corticis, & denſi & ponderoſi. Et aliud eſt paruum habens radices ſubtiles, & eſt tenuis corticis. ANT.

ELECTIO. †Magnum eſt malũ abſcindens viſcera. Paruum verò eſt illud quod eligitur. † Et melior pars plãtę eſt cortex radicis eius, & lac eius eſt acutius & fortius. Et melior radix ipſius eſt habens proprietates v. bonas. ſ. Cuius cortex eſt vtilior & leuior, & facile frangitur, & eſt habens de rubedine aliquid ſicut caſſia proprie, & ſuper quã iam præteriit medium anni. Recens verò menſis ſui tantũ eſt mala. Niger vero eſt pernitioſa. Et orta in locis thermarum ſimiliter. & melius tempus collectionis radicis ipſius eſt principium veris & lactis eius in fine ipſius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. †Calidæ cõplexionis eſt, & ſiccæ in principio tertĩ, & lac eius calidius, & eſt compoſitum ex ſubſtantia ignea acuta, & ſubtili, & ex ſubſtantia terrea ſtiptica, & eſt inciſiuum, ſubtiliatiuum, exiccatiuum materierum ſubmerſarum, liqueſactiuum, & aperitiuum, diſruptiuum orificiorũ venarum.

RECTIFICATIO. Nocet cordi hepati & ſtomacho, & diſrumpit venas, & excoriat viſcera, derelinquit inflãmationes facientes cadere in febres. Et emẽdatur primũ nocumentum quod ex eo timetur permiſcendo ei aliquas ex medicinis cordialibus & ſtomatichis, & hepaticis cum eo. & ſecundum & tertium nocumentum corrigitur acquirendo ei bonitatem cum medicinis conglutinatiuis, & coadunantibus & conſolidãtibus: ſicut eſt tragacanthum, ꝓprie, & gũmi, & bdelliũ, & mucilago pſyllĩ, & ſuccus portulacæ & ſimilia. Et quartum nocumẽtum eius tollitur pmiſcendo

miſcendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentibus ali quas. Et ex hoc facientibus apud me eſt, vt infundatur in ſucco altaraſacon, aut in ſucco endiuiæ & pauco aceto, aut in ſucco portulacæ, aut ſolatri, & aceto. Et ſi fuerit acetum decoctionis, aut infuſionis citoniorum erit melius. Myrobalani quoq; ſtigillant ei bonitates notas, & abſinthium ſimiliter, & aloe, & dixit Iudæus, Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multoties, & exiccetur. reprimitur.n.ſic à ſua malitia. Et dicit Rufus, Si ſolutio per ipſum ſupfluit, aut laborioſe fiat, ſedeat ſolutus in aqua frigida. † Mihi quoq; videtur verbum inconueniens. Circũſtans.n.frigidum includit & coadunat virtutem medicinæ & corroborat eam necnon & medicinas adiuuans ad vias expulſionum repellit materias ſicut te ſcire fecimus. Succurrendum eſt igitur tunc ſicut in canone diximus. Confectio pilularum de alſebrã conferentium hydropiſi. Accipe eius p̃parati partes 4. myrobalanorũ citrinorum partes 4. aloes par. 5. confice cum ſucco fœniculi, aut endiuiæ, & eſt doſis earum à 3.i. & 5.vſq; ad iĩ. † Et quidam ex lacte eius & farina faciunt oblatas & ſoluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto, & zuccharo, & lacte ipſius, & quidã cum carne citoniorum, & maſtice faciunt ſolutiuum bonum.

POSSE. Solutione educit phlegma vehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias à iuncturis, & confert doloribus earum. Et eſt ex medicinis magnis ad hydropiſim. Verũtamen nocet hepati & deſiccat corpus vtentis ipſo: & cõſumit ſperma. & lac eius hoc vehementius facit. Et facit cadere in febres.

† DOSIS corticis radicis eius eſt à cnaractis ñ. vſq; ad vij. & lactis eius à characto i. vſq; ad iĩ.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Quid hic etiam intelligat Scebran nomine iudicatu difficile eſt. ſi.n. ſcebran maius radices rotundas habet vt Meſue ait, non poteſt pityuſa Dioſcoridis hoc eſſe. ſed maius ſcebran erit potius apios cuius hic imaginem damus, quem etiam Apuli rotundam eſulã vocant. minus verò fortaſſe pityuſa eſt quam ſub ſcebran nomine Serapion deſcribit · eritq; hoc pacto in his maioris ac minoris differentia non ex plantarum proceritate ſed ex radice deſumpta. ſed hoc neque ipſe auſim affirmare, neq; multi alioqui in medicina vſus eſſe poteſt huius medicamẽti agnitio, adeo pernicioſi, vt Meſ. affirmat. Sanè quum ſcebran minus, quæ, vt dixi, pityuſa eſſe videtur, maiori Meſ. præferat, ex eiuſdem etiam partibus radicis corticem deligit vt minus noxium, non quòd valentius purget. importunè ergo Manar. ſemẽ pityuſæ radice imbecillius græcorum teſtimonio diſſerit. De temperamento verò etiam, licèt diſcrepare Meſuẽ à Galen. idem Manar. credat, quòd hic in tertij ordinis initio calidam pityuſam facit, Galenus verò tithymalorum ſuccos quibus hæc eſt ſimilis quarto ordine calidos putat: nobis tamen diſſentire non videtur. ſi.n. pityuſæ radix eiuſdem lacte imbecillior eſt, vt Gal. non neget; ipſam verò radicẽ in tertio ordine Meſ. reponit. (de hac enim loqui ipſum pro certo habeo ex partibus cæteris delecta) ipſum etiam lac vt in quarto ordine vel propè quartũ ponat, neceſſe puto.

MANARDVS, De Alſebran.

In hac quoq; planta, quam & Alſebran & Eſulam vocant, non omnino conueniunt Arabes. Serapion.n. abſq; dubio intellexit vocatam à Dioſcoride, Pityuſam. Auicenna licet in ea deſcribenda à Dioſcoride, & ab ipſo etiam Serapione diſcordet, eãdem tamẽ rem intellexit. Meſue potius in ſpecies diſtinguit, q̃ oſtẽdat qualis ſit. Neſcio autem an Cypariſſiam ſpeciem quãdam Tithymalli hic intellexerit, vel Paralium: ſatis.n. tres hę plantæ inuicem conueniũt, Pityuſa videlicet, Cypariſſia, & Paralion. Paralion.n. lini folio, Cypariſſiam Piceæ, ſed tenuiore graciliorique, & ſimiliter Pityuſam deſcribit Dioſc. ſatisq; ſuſpicor, neque nunc Eſula vulgo vocatur, Paralios potius ſit quam Pityuſa: folio.n. lini conſtare vocatam Eſulam, noſtri affirmãt herbarij. EST ſpecies lacticiniorum.) Si paralios vel Cypariſſias eſt, vera ſpecies eſt Lactatię. Si Pityuſa, genus p ſe, ſm Dioſc. & Gal. licet inter lactarias, ob ſucci ſimilitudinem & purgandi vim enumeretur. ALIVD eſt magnum, habens radices rotundas & craſſas.) Dioſcorides poſtquã Pityuſam deſcripſit, eamq; habere dixit radicem candidam, craſſam, lacteo liquore manantem, ſubdit: Inuenitur quibuſdam in locis grandis hic frutex. Non igitur putaſſe videtur aliam eſſe tenuibus, aliam craſſis radicibus vt dicit Meſue. MAGNVM eſt malum.) Non hoc Græci, ſed Serapion, authoritate cuiuſdã Abix vocati, & ſecutus eum Auic. Et melior pars plantæ eſt cortex radicis eius) Nec hoc dicunt aperte Græci, ſed cum maiorem quãtitatem præbeat Dioſc. radicis q̃ ſeminis, videtur minus potentem exiſtimaſſe, & folia debiliora radice eadem rõne, quia. ſ plus eorũ dat, q̃ radicum vel ſeminum. Lac vero an putauerit fortius, incertũ ita eſt, ſicuti incerta eſt cochlearis menſura. Galenus n. ſeptimo ratis curatiuæ, duplicis meminit cochlearis, maioris videlicet & minoris. Quicquid aũt alij ſenſerint, Galenus hunc ordinẽ ponit inter Lactariarum partes, vt opõ fortiſſimum, radicem debiliſſimã, ſemen & folia in medio reponat. CALIDAE complexionis eſt, & ſiccę in principio tertij.) Galenus Pityuſim in ordinẽ non redigit, ſed cum vi ſimilem dicat lactariis, quorũ ſuccos calidos poſuit in quarto ordine, videtur quoq; Pityuſæ ſuccum in eodem ordine ſtatuiſſe. MIHI quoq; videtur verbum inconueniens.) An id dixerit Rufus, neſcio, ſcio autem ſcripſiſſe Auicen. q̃ ſedere in aqua frigida, ſuperfluam eius abſcindit purgationem. Paulus videtur cum Meſue ſentire. Forte dici poſſet, ex parua mora fluxum augeri, ex longa tolli, frigoris vi ad intima attingente, & veluti ſtuporem inferente. ET quidam ex lacte & farina faciunt oblatas.) De Pityuſa ſcribit Dioſc. ex eius ſucco cum farina fieri catapotia. DOSIS corticis radicis eius à ceratiis duobus vſq; ad ſeptem, & lactis ab vno ad tres.) Exigua certe eſt quantitas. Dioſcorides ſiquidem radicis pityuſę drach. ij. fructus vnam, ſucci cochlearium, foliorum ternas drachmas exhibet.

De Dracunculo. *Cap. 24.*

DRacunculus (collum draconis dicta à quibuſdam) duplex, vnus foliis planis, radice foris nigricante, intus alba, alter eſt foliis criſpis, radice foris cineritia, intus alba palleſcente. Caulis vtriuſq; maculis ceu ſerpẽtis eſt variegatus. Radice valet, magna perfecta, in locis liberis nata, legenda Vere, aut Aeſtatis initio. Criſpa Dioſcoridi calidior, q̃ plana. Nam Rufo illa eſt calida ſecundo gradu, hæc primo, ſeu potius cum Galeno criſpa calida in fine ſecũdi gradus, plana in principio eiuſdẽ. ſubſtantia cõſtat ignea, calida, acri, ſuperficiaria terrea largiore. Terget, incidit, tenuat humores craſſos & lentore hærentes, aperit, penetrat, ſed criſpa potentius, q̃ plana. Pituitam tenuem & craſſam purgat, etiam à thorace & pulmonibus, ob id aſthmati & tuſſi humidæ confert, præſertim eclegmate ex ſucco eius & melle, & ſapa, vel data cum ouis. renes roborat, vrinas mouet, venerem excitat. Vterque hęmorrhoidum dolores & flatus vel ſuppoſitus, vel emplaſtro admotus, vel quouis alio modo vſurpatus, mire ſedat Democrito, id quod expti ſumus. Humorem quoq; crudum vẽtriculi, & renum mire iuuat. Tumores etiam duros ſplenis & aliarum partium reſoluit, carnem ſupercreſcẽtem in vlceribus fiſtuloſis, & malignis, & naribus conſumit, roſionemq; ac cancrum in eis naſci prohibet. Succus eiuſdem cum melle in aurem inſtillatus tinnitum, ſurditatem, dolorem auris ſanat, terget eius ſordem, & vlcera in ea ſiccat, faciem vterq; terget, & cutim expurgat, lentigines, pãnum, alphos, præſertim cũ melle delet. Cum melle item & ſtercore caprarum podagram, & contuſionem neruorum & dolorẽ emplaſtro ſanat. Peſſo menſes trahit, & abortum facit. Fugare etiam ſerpentes, viperas, vermes venenoſas dicitur. Vterque dracunculus nocet acrimonia ſua ventriculo & hepati imbecillis, morſuq; ſuo ex vicinis partibus in ventriculũ fluxionem allicit. Priorem noxam periti phibent, miſcendo ſapam, aut mel vuatum, & aromata, ſecũdam additis ſtomachicis adſtringentibus, vt maſtiche, cydoniis, trochiſcis quoq; diarhodõ poſt dracunculum ſumptis. Hamech verò ex radice criſpę in vino lota, cocta ſi imbecillius vis medicamẽtum, non co

SYL. Luſ à Syris dicitur lupha Dioſc. Arus Plin. radice nigra Dioſc. alba.

Artũ podagris illinit Dioſc. folia cũ ſale recẽtia vel ſicca articulis podagricis Plinio. caſtigatio.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 212 sur 1089

cta si valentius, trita ad libras ñ. cum sapæ lib.vi. vel mellis, & sapæ ana lib.iñ. & piperis cinnamomi, zingiberis, macis, caryophyl.ana ʒ.vi. facit electarium dãdum à ʒ.iñ. ad ʒ.vi. quod certissime humorem crudum & ab eo flatus in vẽtriculo, partibusq; aliis nutritionis & renib⁹ resoluit, & inde natum harum partium dolorem mitigat, hęmorrhoidas sanat, venerem excitat. Ex eadem radice Hermes hieram descripsit efficacem ad cephalalgiam, hemicraniã, vertiginem, epilepsiam, paralysim, tremorem, torturam. Humores.n. crassos, lentos, & tenues educit à capite, neruis, ventriculo, iuncturis, & corpore reliquo. Ob id natis inde doloribus renum, iuncturarum, vteri, mire subuenit. Recipit aũt aloes vnciam i. pulpæ colocynthidis ʒ.viñ. ra- E dicis vtriusq; dracunculi siccæ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myrobalanorum citrearum, cepularum, indarũ ana ʒ.i. & semissem, zingiberis, cinnamomi, mastiches, ellebori nigri, euphorbñ, asari, casiæ ligneæ, salis Indi, croci, castorñ, apñ, libystici, seminis thymelęæ, stœchados, ana ʒ.i. scillæ assatæ. ʒ.ñ. & semiss. scãmonñ. ʒ.ñ. Omnia curiose terant, & succo cucumeris comprehendant, siccentur, iterum eodem cõprehẽdant, & pauco nucum oleo iterum siccent, & melle despumato excipiant in mazæ crassitiẽ. Post sextum mẽsem detur à ʒ.i. ad ʒ.ñ. Hilagrius ex radice plani, recẽti, munda, ptrita curiose cũ æquali farina tritici tortellas formet, et panis modo coqt, et dat quotidie ad hęmorrhoidas delendas. Vterq; dracunculus perfectam coctionẽ sustinet.

DRACVNCVLVS. LVF crispa.

F

G

ARVM. LVF plana.

De Luf. *Cap.* 24.

ANT. LVf.i. Serpentaria est planta quæ † dicitur collum draconis, & ex ea alia est plana habens folia: alia crispa. & radix planæ est ad nigredinem attinens exterius, interius vero alba est, † Crispæ vero exterius cineritia, interius vero alba, & ad citrinitatẽ declinat. † & sup vtriusq; radicem eleuant thyrsi habentes maculas ad modũ serpẽtis.

ELECTIO. Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. † Et melius tempus collectionis est ver, & principiũ ętatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Inquit Dioſc. Crispa calidior est q̃ plana. Et dixit Rufus, Plana calida est in primo gradu: Crispa in secundo. † Et dixit Gale. Plana calida est in principio secundi: Crispa in fine eius. Et est quasi verius. Et est in vtraq; caliditas & acuitas, quæ posita in superficie cum substantia terrea est vincens plus. Et vtraque est abstersiua incisiua penetratiua & aperitiua subtiliatiua humorum crassorum & viscosorum adhærentium. Crispa autem ad hęc omnia est fortior.

RECTIFICATIO. † Nocet vtraq; acuitate sua, & stomacho & hepati debilibus faciens reumatizationem, & mordicationem. Et reumatizat ad stomachum materias à H vicinis mẽbris. Et illud quod magis sapientes elegerunt ad corrigendum primum nocumẽtum in ea est, vt propinetur cum rob, aut cum melle passularum & speciebus alefangi. Et tollitur secundum nocumentum eius permiscendo ei aliquid ex rebus stomatichis stipticis sicut est mastix, & citonia, & propinare trochiscos diarhodõ post eius exhibitionem, tollit. n. secundum nocumẽtum ipsius. Electarium quod sibi cõparat Hamech sup iuuamento cuius nõ est dubietas in resoluendo humorem crudum in stomacho, & mẽbris nutritiuis & renibus, & sanat hęmorrhoidas, & resoluit ventositates earum & confert dolori earum, & doloribꝰ renum & excitat coitum, cuius permixtio hæc est. Mundetur radix crispæ, & lauetur in vino. Deinde coquatur in aqua, & quandoq; non coquitur, & est fortius, & teratur, & sint eius lib.ñ. rob. lib.vi. Et alibi habetur. Mellis & rob. ana, lib.iñ. piperis cinamomi zingib. mac. gar. ana. ʒ.vi.

DOSIS eius est à ʒ.iñ. vsq; ad ʒ.vi. Cõfectio hieræ luf descriptione Hermetis super quam expectatur fiducia expertorum iuuamentorum ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem, & epilepsiam, & tremorem, & torturam, & paralysim. Et educit superfluitates humorum viscosorum, & crassorum, & subtilium à capite & neruis, à stomacho

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 213 sur 1089

ſtomacho & iuncturis, & à toto corpore. Et confert iuuamentum magnum doloribus iuncturarum, & doloribꝰ renum, & doloribꝰ matricis, cuius hæc eſt pmixtio. ℞. aloes ʒ.i. interioris colocyn. ʒ.viñ. radicis vtriuſque luſ ſiccæ, ireos, turbith, agarici, ſagapeni, myrob. citr. chebulorũ indorũ ana ʒ.i.ſ. & zing. cinam. maſt. ellebori nigri, euphorbĩ, aſſari, caſſiæ lib. ſalis indi, croci, caſtorei, apĩ, cheiſim, ſeminis mezereõ, ſtœcados ana ʒ.i. ſcillæ aſſatæ ʒ.ñ. & ʒ.ſcamo. ʒ.ñ. Fiat omnium contritio bona, & inuoluatur puluis in ſucco cucumeris aſinini, quãtitate qua bene inuoluatur. Deinde ſiccetur, & iterũ denuo inuoluatur in p̃dicto ſucco & oleo pauco nucum, deinde ſiccetur & iuuoluatur melle deſpumato, quãtitate qua fiat totum ſicut paſta, & ꝓpinet poſt ſex menſes, & ſit doſis eius à ʒ.i. vſq; ad ñ. † Dixit Phi-
lagrius, fiant tortellæ ex radice planæ recentis, & mundæ & tritæ vltima contritione, cum pondere ſui de farina tritici, & coquatur ſicut panis, & propinetur omni mane habentibus hęmorrhoidas & delet eas. Vtraque autem luſ de decoctione ſuſtinet ad plenum.

POSSE. † Solutione educit phlegma ſubtile & craſſum, & mundificat, & confortat renes. Et † prouocat vrinã & excitat coitum. Et † eſt ex rebus mundificãtibus pectus & pulmonem, & confert eis ſuper quibus timetur frequentia aſthmatis & tuſſis, propter exuberantiam humoris viſcoſi in eis & proprie loch ex ſucco eius cum melle & rob, & qñq; adminiſtratur cum ouis, & valet ſimiliter. Dixit Democ. Iuuamẽtum vtriuſq; ſpeciei eius eſt magnum omnibus doloribus hęmorrhoidarum & ventoſitatibꝰ earum ſm oẽm modum adminiſtrationis ipſius, etiam ſuppoſitũ & emplaſtratũ, & nos experti ſumus. Et eſt magni iuuamẽti ſup crudũ humorẽ q eſt in ſtomacho, & renibꝰ. Et dixit Gal. Reſoluit apoſtemata dura, & duritiẽ ſplenis & aliorũ membrorum. Et confert vlceribꝰ fraudulentis & fiſtulis. cõſumit additiones carniũ in eis, & cõſumit additiones carnium in naribus, ꝓhibet corroſionẽ fieri in eis & cancrũ. † Succus aũt eius cum melle diſtillatur in aurem, & cõfert tinnitui, & ſurditati, & dolori auris, & abſtergit ſordities eius & exiccat vlcera ipſius. Vtraque ipſius ſpecies eſt ex rebus quæ mundificat faciem & abſtergit fœditatem cutis & delet pãnum & lentigines & morpheam et proprie cum melle. † Et fiat emplaſtrum ex ea cum melle & ſtercore caprarum ſuper podagram & contuſionem neruorum, & cõfert doloribus eorum. Suppoſitio facta ex ea educit menſtrua, † & facit aborſum, & dicitur ꝙ fugat ſerpentes & viperas & vermes venenoſas.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Luſ criſpum minorem draconculũ, planum verò arum eſſe intelliges ſi & quæ hic ſcribit animaduertas, & Serapionem atque Auic. conſulas quos æmulatur. nãque licet in his pingendis breuiſſimè ſe expediat, ita tamen vtrũque ob oculos ponit, vt abſque diuinatore, ſi velis, quid velit intelligas. Quum.n.luſ vtrũque draconis collum vocari ait & caules ferre ſerpentis modo commaculatos, ſi modo draconculum vnquam vidiſti, diffiteri non potes eius ſpeciem aliquam deſcribi. Diſtingui verò id quod draconculus ſpeciatim vocatur ab aro, ex radicis deſcriptione intelliges. Vbi.ſ. draconculo, radice foris cinerea, arũ nigra eſſe didiceris. Neq; aũt mirũ quòd eodem luſ nomine duæ plantæ genere diſtinctæ Mauritanis veniant, quando & Græcis Theophraſto authore lib. 7. de plant. hiſt. arum ſub draconculi fuit nomine vſurpatum. Porrò quædam hic animaduerſione digna occurrunt. ac primum, luſ planæ, i. ari radicem foris nigram intus albam aſſerit: Dioſcorides verò albam foris eſſe affirmat & dracontio ſimilem. De legendæ quoq; radicis huius tempore diſſerẽs, vere & æſtatis initio colligi iubet: Dioſcorides verò in meſſibus,

Cap. 11.

A *Quum item de huius caſtigatione verba facit, obeſſe ait ventriculo atque hepati imbecillis. at contra, ratione aſtringentis facultatis quæ amaræ & acri adiungitur, putat Manar. inter efficacia medicamenta eſſe reponendum, & carere noxa, quum præſertim ari & cruda & cocta radix, necnon eius folia in ciborum vſum veniant. De viribus etiam poſtremò lis exoritur. quum.n. Meſ. inter ſoluentia medicamenta hoc reponat; talem vim tamen non videntur illi aſcripſiſſe græci, expurgari ab eo viſcera dicentes. id enim de obſtructionis reſeratione intelligendum, quum Gal. ad craſſos & viſcidos humores ipſum probet. Cæterum vt his ſatisfaciamus, quòd Meſ. luſ planæ. i. ari foris nigram intus candidam radicem aſſerat, criſpæ aũt, .i. draconculi extra cineream intus albam, ſed ad luteum*

B *inclinantem ſcribat; non diſcrepat à Dioſc. neque veritati ait repugnantia. Dioſcorides equidem non extimum quo radix obducitur corticem ſed intimum ac illius veluti cutim obſeruat: Meſuæ de extimo illo meminit, quem in aro magis, in draconculo minus atrum videre re ipſa licet. diſſecta autem radix alba eſt, ſed candidior in aro quàm draconculo, vt propterea non temere Meſ. draconculi ſui radicem exterius cinereo colore, intus autem albo vergente ad luteum eſſe dixerit. alioqui candida eſt radix tota, præſertim ſi non aro comparaueris. Quòd autem hic vere aut æſtatis initio eruendam eſſe radicem hanc ſcribat, non eſt à ratione alienum. tempus deligere hunc puto, quo, ſucco nondum in folia aut caulem diffuſo, radix humore adhuc multo eſt prægnans. tunc verò viribus maxime pollet. in meſſibus autem folia defluunt, atque adeo ab inſtituto non*

C *recedit Dioſc. tunc legendas radices generatim præcipiẽs, quum folia decidunt. Vterq; ergo rectè. Verùm ſicuti vbi ex dracontij ariue radice colligendus eſt ſuccus, ver maximè opportunum tempus videtur; ita vbi ſeruanda ipſa eſt radix, expectare etiam foliorum defluuium decet. At verò, an ari dracontiue radix ventriculo atq; hepati noxia ſit, conſulendum experimentum, conſulenda verò & rõ. hæc certè Meſuæ aſtipulatur, quando acrimonia huic medicamento ineſt inſignis, cuius gratia detergere valenter poteſt, & à Galeno inter efficacia medicamẽta reponitur; aſtrictio autẽ tam imbecilla vt acrimoniæ temperare vires nequeat. Licèt verò arum quod Cyrenaicum eſt 2. de alim. facult. in cibum veniat rapæ modo, minimè. ſ. acre ac*

D *medicamentoſum, nõ abſq; noxa tamen vſu veniat Aſiaticum aut Italicum. cui & acrimonia & medicamentoſum virus ineſt inſigne. Foliis verò ari libenter veſci nõnullos, vt Manar. ait, & abſque offenſa, non mirũ, quum & marina braſſica, & ſambuci cimæ, & alia id genus multa in cibos interdum veniant ſine præſenti noxa. at crebro vſu obſeruandares eſt mea ſententia, tunc verò an obſit æſtimandum. De purgandi facultate, quod ſequitur, licèt verè Gal. de diſſectrice non etiam de purgatrice vi verba faciat quod Manar. obiicit; ab experimento tamen non eſt diſcedendum. Plinius foliis purgandi vires aſcribit, nec deſunt qui aluũ huius radicis vſu expurgari, obſeruaſſe affirmant: quod etiam eiuſdem acrimonia poteſt perſuadere. Reliquas autem vires, quas huic medicamento Meſues tribuit, ſi ad experimentum & rationem*

reuocaris,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 214 sur 1089

vocaris, confiteberis ipsum non desipere, quamuis ab aliis interdum variet.

MANARDVS, De Luf.

De tribus plantis scribunt Græci, magnam inter se affinitatem habentibus, Dracontio videlicet maiore, & minore, & Aro, magnæ (vt inquit Plin.) cum Dracunculo latis. Theophrastus Arum genus putauit, diuersas sub se species cõtinentem: hunc Syri, teste Dioscor. Lupha vocant. Serapion sub Luf nomine, eodem capite de Aro scribit, & minore dracontio, & similiter Auic. sed draconium appellat Luf crispam, Aron planam: in remediis tñ vtrunq; miscet draconti tium. Mes. Auicē. (vt fere solet) secutus est. DICITVR collum draconis.) Dracontium dicitur, vel dracunculus. Radix plãtæ est, ad nigredinem attinens exterius, interius alba.) Aron dicit Dioscor. habere radicem albam, similem Dracontio, Plinius nigrã. CRISPAE verò exterius cineritia, interius verò alba, & ad citrinitatem declinat.) Dioscorides radicem maioris dracontij dicit candidam, rotundam, cum tenui cortice. Minoris, bulbosam, raphano similẽ. Adeo aũt albam dracontij radicem putauit Hipp. vt absoluto sermone radicem candidam cum dicit, eam intelligat. ET super vtriusq; radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.) De maiore dracõtio ait Dioscor. q caulis colore est adeo vario, vt sit similis draconi. De minore quod varium habet caulẽ, serpenti similem, cum purpureis lituris. De Aro, quod in purpurã tendit. ET melius tẽpus collectionis est ver, & principiũ ẽstatis.) Radicem vtriusq; dracontij messibus colligendam, docet Dioscor. INOVIT Dioscorides.) Dicit Dioscor. q minorẽ acrimoniam ostẽdit Aron, dum manditur, q̃ dracontium; & Galenus q dracõtium acrius amariusq; est, & propter hoc tenuium magis partium, & calidius Aro. ET dicit Gal. plana est calida in principio secundi. Galenus Aron dicit calidam, & siccam in primo. Dracontium verò nõ ponit in aliquo ordine, sed dicit calidius Aro. NOCET vtraq; acuitate sua, & stomacho & hepati.) Ratione adstringentis virtutis quæ amaræ & acri coniungitur, est inter efficacia & præcipua medicamina fm Gal. reponẽda, nec videtur multum posse nocere, cum scribat Dioscor. quod radix minoris cruda & cocta, more olerũ à sanis estur, nosq; vidimus homines foliis libenter vesci, & absq; noxa. Galenus etiam inter ea quæ vescenda sunt, Ari & dracontij radices in libro de escis enumerat. DIXIT Philagrius) Plinius dixit Cleophantum dedisse purulenta excreantibus, farina permixtum, in pane cocto. & Dioscor. q in Balearibus insulis parantur placentæ ex radicibus minoris, cũ multo melle, & in conuiuiis dãtur. SOLVTIONE educit phlegma.) Græci non videntur vim ei purgandi per inferiora vel superiora adscribere: Galenus siquidem & Paulus eum sequens, expurgari ab eo viscera dicentes, non vident de ea purgatione locuti, quã habent medicamenta cathartica vocata, sed de obstructionis reseratione intellexisse, quod patere põt per verba Galeni dicentis, crassos precipue & tenaces attenuãs humores. Plinius tñ dixit folia ex sale & aceto sumpta, aluũ inanire. PROVOCAT vrinam & excitat coitũ.) De minore scribit Dioscor. quod vrinam & venerem excitat, radix pota in vino. De maiore tantum quod venerem. ET est ex rebus mundificãtibus pectus & pulmonẽ.) De vtroq; hoc scribit Dioscor. ET cõfert vlceribus fraudulentis.) De vtroq; etiam scribit Dioscor. Galenus vero ait semine curari Cancrum & Polypum. ET fistulis.) Collyriis factis cum melle, ait Dioscor. SVCCVS autem eius cũ melle destillatus in aurem.) Cum oleo dicunt Dioscor. & Plin. & loquuntur de succo seminis. ET fit emplastrum ex ea, cum melle & stercore caprarum ad podagram.) De Aro scribit Dioscor. q priuatim podagris illinitur. Plinius, folia cum sale recentia vel sicca articulis podagricis. ET facit aborsum.) solus odor radicis fm Dioscor. Multas alias vires potes è Plin. & Dioscor colligere, ex quibus vnam tñ addam, quod in pestilentia salutaris est radix in cibis.

De Bryonia. *Cap. 25.*

SYL. Hęc radice foris nigra intus buxea Dioscor. viti albę ad omnia similis, sed imbecillior libr 6. simpl. Folia, fructus, radi-

BRyonia est planta, quam vitem albam vocãt, radice foris terrei coloris, intus alba, ex qua pullulãt stipites arboribus aliis plexu multiplici inuolui soliti, & in his racemi vuis similes, quos vuas lupinas vocant. Alia est vitis nigra radice foris cineritia, intus alba, minus tñ q̃ prior, quę reptilium cucurbita dicitur. Minus item calida, & ad omnia imbecillior quã alba, quod in ea plus sit substantiæ terreæ amaræ, q̃ igneæ acris. Bryonia. n. Dioscor. calida sicca ordine tertio, constans substantia terrea, pauca adusta, ob id amara, multa aũt ignea, acri, mordente. † Galeno aũt incidit, tenuat, terget, rubrificat, subadstringit,

VITIS ALBA.

Vtriusque radix, ac præcipue succus, pituita etiam putri cerebrum, neruos, partes respiratorias purgat, obstructiones viscerũ, & renũ aperit, vrinas mouet. Quapropter epilepsiæ, vertigini, & cæteris [cerebri, &] neruorum affectibus frigidis confert aperte, ac etiam tussi & asthmati, præsertim lãbendo sumptum, & laterum dolori. Turiones eius cum primum crescunt, eduntur præcipue cum aromatib⁹, orisq; odorem tetrum emendant, præsertim quem humorum in ventriculo corruptio excitat. Spiritus tñ in cerebro miscere dicitur vsu crebro. Tumores duros etiam splenis resoluit, præsertim cum vino, & ficis emplastri modo impo sita radix, & oxymelite ex hac facto & sumpto. Paronychiam cum vino sanat, confert vlceribus malignis, fragmẽta ossium extrahit, & spinas, & ligna, præsertim cum vino & melle, forbitio ex succo eius, frumẽto cocto, & melle, lac auget, bene coctum vterũ purgat, aborsum facit sumptus & suppositus. Tam radix, q̃ ipsius succus faciem terget, & cutis reliquæ fœditatem, panum, vulnerum vestigia, præsertim cum farina cicerum, & fabarum, coctumq; cũ oleo suggillata delet. Fiunt inde trochisci faciem claram reddẽtes, fœditatem cutis tergentes, colorem bonum ac roseum seu rubro permistum facientes. Accipe farinæ puræ, tritici, hordei, ciceris albi, fabarum, amygdalarum dulcium, trãgacanthi ana ʒ.ij. radicis bryoniæ siccæ drachmam vnam & dimidiam, cum albumine oui fac trochiscos, line cũ decocto hordei, & post duas horas ablue decocto furfuris. Ex succo autem bryoniæ nigræ melle & vino præsertim ana, fit potio ad strumas & experta, & emplastrum ex ipsius radice & melle eadem delet. Confert morsibus animalium venenosorum. Corrigitur vt dracunculus, ob id illi mox hanc subiecimus. Ex bryonia medicamentum à Democrito compositum aperte efficax, ad epilepsiam, paralysim, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, spinalis medullæ, & ortorum vtrinque neruorum, accipit radicis bryoniæ mundatæ & tritæ, libram dimidiã, sapæ, vuarum passarũ lib. iij. scillæ assatę, strobylorũ purgatorũ ana ʒ.i. & semis-

ces dicit
cres.
† Hoc n
habet Ga
l. 6. simp.
Radicis
anno
potui
epilepticis
Dioscor.

& semissem, nucis moschatæ, cardamomi, macis, zingiberis ana. ʒ.ñ. caryophyllorum, piperis longi, stœchados ana.ʒ.i. & semissem, seseleos, salis gēmæ, galliæ ana.ʒ.i. spicæ.ʒ.ʒ.agarici.ʒ.iñ. Datur post sex menses à ʒ.ñ.ad ʒ.v. Idē accipit succi bryoniæ.ʒ.v.aceti scillini lib.i.aquę coctionis origani, hyssopi sicci, libystici, seseleos, cardamomi, stœchados ana.ʒ.i.sapæ, vuarum passarum lib.dimidiam, mellis lib.ñ. Fiat syrupus idem pollens, quod prior cōpositio, si detur. ʒ.ñ. Ex succo eiusdem & sapa vuarum passarum eclegma ad tussim & asthma efficax, filius Zezar cōponit. Datur aūt radix bryoniæ, & vitis nigræ similiter ab aureo vno ad aureos duos, succus autem à ʒ.i. ad ʒ.ñ.

De Alfescera. Cap. 25.

ANT. FEscera est planta quam vocant vitem albam, †cuius radix est terrei coloris exterius, interius verò alba. & eluantur super radicem eius stipites multarum inuolutionum super alias arbores, & ŋascuntur super ea botri sicut botri vuarum, & vocantur lupinæ, † & est species eius sescereſin, *cuius † radix est cineritia exterius & interius alba non albedine prioris, & vocatur cucurbita reptilium.

*ita legit ma nuscr. noster.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Fescera inquit Dioſc. calida est & ficca in tertio, † & est composita ex partibus igneis cū partibus terreis adustis, & igneitas est dominās, quare est acris, mordicatiua cum amaritudine pauca. † Et dixit Gal. est in ea de stipticitate aliquid, & est incisiua, rubificatiua, subtiliatiua, & absterſiua. Fescereſin vero est minus calida & pars terrea in ea est maior igneitate eius, propter quod est cum amaritudine vincente super acredinem ipsius, & est in omnibus debilior q̄ fescera.

RECTIFICATIO. De rectificatione autem eius sit fm quod diximus in luſ, propter quod pars ista cōtinuatur illi. Confectio alfescera, quā scribit Democr. mundificans cerebrum & neruos, & nucam, & est afferens iuuamentum manifestum epilepsiæ & vertigini & paralysi, & ægritudinibus neruorum frigidis, cuius hæc est permixtio. Accipe radicis alfesceræ mundatæ, & contritæ lib.5. mellis passularum lib.iiñ. scillæ assatæ, pinearum mūdatarum ana. ʒ.i. & 5.nucis muscatæ, cordumeni, macis zingiberis ana.ʒ.ñ. caryo. piper. long. ana.ʒ.i. & 5.seseleos, salis gemmæ, galliæ ana.ʒ.i.spicæ.ʒ.5.agarici.ʒ.iñ.stœcados.ʒ.i.5.Dosis est à ʒ.ñ. vsq; ad v. Datur post sex menses. Inquit idem. Accipe succi eius. ʒ.v.aceti scillitici lib.i. aquæ coctionis origani, hyssopi ciccæ, leuist. seseleos. cordumeni, stœchados, lib.i. mellis passul. lib.5. mellis lib.ñ. fiat syrupus valēs ad ea quæ diximus, & est dosis eius. ʒ.ñ. Dixit filius Zezar, Fiat ex succo eius & melle passularum lohoc bonū ad asthma & tussim.

POSSE. Vtriusq; radix & proprie succus eius solutione educit phlegma, & prouocat vrinam, & mundificat cerebrum & neruos, & membra anhelitus à superfluitatibus phlegmatis & putridis, & aperit opilationes viscerum & renum, & confert fm oēm modum administrationis eius epilepsiæ, & vertigini et ægritudinibus neruorum frigidis, & affert iuuamentum manifestum tussi, & asthmati, & ꝑ prie sumptum lābendo, & confert dolori laterum, & comeditur talus eius in primis cum crescit, & ꝑprie cum spēb⁹, & confert fœtori oris, & ꝑprie corruptioni stomachi. Verūtamen permiscet spiritus in cerebro sicut dicit eius vsus frequens. & est ex resoluentibus apostemata dura, & apostemata splenis & ꝑprie emplastrum factum ex eo cum ficubus & vino, & fiſr oximel eius sumptum cōtinue, & abscindit cum vino panaritium, & confert vlceribus malis, extrahit fracturas ossium, & spinas, & ligna, & ꝑprie cum vino & melle. Sorbitiones factæ ex succo eius & frumento decocto & melle faciunt exuberare lac, & sedere in coctione eius mundificat matricem & facit aborsum, & etiā suppositum & comestum. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem, & fœditatem cutis, & pānum, & vestigia q̄ remanserunt post vulnera, & proprie cum farina cicerum & fabarum. & cocta cum oleo aufert occultationem sanguinis. Confectio trochiscorum clarificantium faciem & abstergentium fœditatem cutis, & facientium colorem bonum cum permixtione rubedinis. Accipe farinæ similaginis, farinæ hordei, ciceris albi, farinæ fabarum, amigdalarum dulcium, tragacāthi, omnium ana.ʒ.ñ. radicis sescereæ siccæ.ʒ.i.5. fac trochiscos cum albumine oui, & lini cum aqua hordei, & post duas horas ablue cum aqua furfuris, Ex succo autem sescerafim, melle & vino, & proprie partibus æqualibus fit potio ad scrophulas, & est expertum. & similiter fit emplastrum ex ipsius radice & melle, & delet eas. Confert autem morsibus animalium venenosorum.

DOSIS autē radicis sescereæ est ab aure.i. vsq; ad auř.ñ. & succi est à ʒ.i. vsq; ad ñ. & similiter sescereſin.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De vitis albæ temperamento, quā sescera vocant Arabes, controuersia est. Hic ex Dioscor. authoritate in tertio ordine calidorum & siccorum ponit. At Dioſc. de temperamento aut gradu nihil: Galenus contra temperatè calidam putat: Auicenna verò primò idem quod Mes. sentit, mox Galeno assentitur, scribens eam temperatè calefacere. Verùm ad hæc. Dioscorides & folia huius & fructus & radices acres esse ait. ac si gustatu radicem experiare, acrimoniam amarori coniunctam senties insignem: acria verò quæ sunt insigniter etiam calefacere Gal. nō semel docet. quo fit vt non perperam tertio ordine calida censeatur. sed hæc fortasse acrimonia humore multo quo ea scatet radix, obruitur, ac veluti temperatur: vt propterea licèt gustatu vehementiorem præ se ferat caliditatem, non nisi temperatè tamen calefaciat, ac meritò à Galeno & Auic. moderatè calida iudicetur. hoc pacto sedari hoc forte dissidium potest. quāquam, neq; ego hoc planè ausim affirmare, & expurgandi vis quam huius radicis succo ineſse experimur, Mesuæ potius quàm Galeno astipulatur. Illud etiam de Mesue hic repetam, quod iā sæpe, non esse admirandum si Dioscoridem aut Gal. eorum interdum authorem facit, quæ ipsi non scribunt. habuisse. n. Arabes Dioscoridis aut Galeni libros non nisi deprauatos multa sunt quæ nos doceant. Alioqui verò, quæ hic de suo addit aut immutat, veráne sint an falsa non tam aliorum authoritate (quod Manar. facit) quàm ratione sunt expendenda. Porrò duo hic scribit quæ non omnibus placent. alterum quum ait, {mundificat cerebrum} alterum vbi dicit {verūtamen permiscet spiritus in cerebro.} Primū equidem, quum antea medicamenti huius succo pituitam expurgari dixerit, pituitæ verò sedes cerebrum est authore Hipp. superfluè ergo (aiunt) hoc adiectum est quòd expurget cerebrum. Alterum verò etiam est suspectum. quum enim ipsomet Mesue affirmante hoc medicamentum epilepticis ac vertiginosis opituletur, epilepsia verò ac vertigo frequentius ex spirituum cōmotione procreantur, quam hoc medicamento sedari necesse est si eos affectus curat; qui fieri potest, vt idem spiritus etiā cōmoueat? Verùm neq; hæc temere Mes. scribit. Vt demus profectò pituitæ sedem cerebrum esse Hippocrati, licèt aduersus Galeni sententiam eius sedem ventriculum facientis, & aduersus rationem quando mucus verè est cerebri excrementum non pituita: est. n. pituita semicoctus sanguis, mucus verò ille à sanguinis natura tam alienus vt quauis coctione verti in sanguinem nunquā possit. vt hoc tamen demus pituitæ sedem cerebrum esse: at imbecillium tamen medicamentorum

torum pituitam expurgantium vis cerebrum non attingit. propterea ergo non insulsè cerebrum vitis albæ vsu expurgari cõmonuit, efficacem huius medicamenti facultatem significans, quod non pituitam solum extrahit, sed à longinquis etiam partibus educit. An verò alba vitis quum epilepsiam & vertiginem arceat spiritus etiam cõmouere possit; si Dioscoridem consulas, fieri is vtrunque ait. quo verò pacto & cõmoueri spiritus, & iidem cõmoti sedari eodem possint medicamento, difficile equidem est explicatu si eiusdem generis motus sit qui sedatur & citatur. Atqui diuersa res est, vt puto. Epilepsiam & vertiginem facit vaporum qui ex pituita efferuntur inordinatus motus in cerebro: at insaniam animaliũ spirituũ certa quædam intẽperies ac à naturali eorum statu perturbatio. coniunguntur aũt in insanis interdum vtraq; hæc & vaporum inordinatus motus & spirituum animalium intẽperies ac perturbatio illa veluti etiam in ebrijs, at quũ ebrij stare loco nequeant, circũuerti putent omnia vt vertiginosi; alij tamen insani multi nihil tale patiuntur. id quod non eandem vtriusque affectus causam esse planè docet. cuius etiam rei id argumentum præbet, quòd vertiginosi ac epileptici non statim etiam sunt amentes. diuersum ergo spirituum motum sedat idem medicamentum & facit. ac propterea neq; hic neq; Dioſc. accusandus. Quòd si quis tamen eandem motuum & spirituum in vertiginosis ac insanis speciẽ esse contendat; nos certè quo pacto vtrũq; horum obeatur, fatebimur ignorare. fieri tamen vtrũque posse exemplo etiam tuebimur. opium.n. sedare animalium spirituum motum potest quod & sensus obligat omnes & motum omnem aufert. atque idem tamen eosdem etiamnum spiritus concitat, atq; alacres præter modum ac amentes eos reddit qui illo vtuntur. quod Turcis prælium inituris euenire intelligimus. Atque referri equidem diuersorum horum effectuum causa in certam quandam vel intemperiem vel mensuram potest. sed quænam aut qualis hæc ipsa sit, non secus ac venenorum certæ causæ latent, latere nos hoc ipsum profitemur.

MANARDVS, De Alfescera.

Græci Ampeloleucen, & Bryoniam, & Psylotrum vocant. Latini Vitem albam. CVIVS radix est terrei coloris exterius, interius veto alba.) Dioscorides radicis colorem non expressit. Plinius albã dixit & grãdem. ET est species eius fescerefin) Videtur hic loqui de nigra quã Græci Ampelomelã vocant, Latini vuam Taminiam, Tamnum vel Tãnon. EIVS radix est cineritia exterius, & interius alba, non albedine prioris) Loquitur de ea quam vocãt fescerefin Arabes, & Latini Tamnum. De cuius tamen radice ait Dioſc. ꝙ foris est nigra, intus buxei coloris. FESCERA inquit Dioscorides calida & sicca in tertio) Hic est manifestus error, siquidem (vt alias sepius diximus) de medicinarum gradibus non est locutus Dioſc. Galenus radicem dixit moderate calidam. Noster Mesue secutus est Auic. qui tñ male sibi constat. Nam cum dixisset calidam in tertio, paulo post dixit, ꝙ temperate calefacit. ET est composita ex partibus igneis, cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominãs.) Nec hoc dixit Dioſc. sed ꝙ folia, fructus & radices acria sunt. ET dixit Gal. est in ea de stypticitate aliqd, & reliqua.) De Asparagis huius plantæ dixit Gal. quod boni stomacho sunt ob stypsin, quam subamaram & debiliter acrẽ habẽt. De radicibus vero, ꝙ abstergunt, siccant, & tenuium partium sunt. FESCERESIN vero est nimis calida.) Lege minus, non nimis, nihil.n. de ea scribit Gal. nisi ꝙ albæ in omnibus est similis, verum debilior. VTRIVSQVE radix, & proprie succus eius, solutione educit phlegma. De alba dixit Dioscorides, ꝙ succus radicis vete exprimitur, bibiturq; cum mulsa aqua, & pituitam educit.

EPILEPSIAE.) Drachmę ponderę anno integro radix pota dat comitialibus, ait Dioſc. ET comeditur talus eius in primis cum crescit.) Intellige primęua veris germina, q̃ elixa aluum & vrinas mouent, si manduntur, fm Dioſc. & fm Gal. ob stypsin, quod & superius dixi, sunt bona stomacho. Plures tñ virtutes adscribit Dioscorides asparagis nigrę q̃ albę. ſ. ꝙ menses mouent, lienes minuũt, comitialibus, vertiginosis & resolutis sunt vtiles. VERVNTAMEN permiscent spiritus.) Dioscorides vbi multiplices radicis vitis albæ vsus ostendit in comitialibus atronitis, vertiginosis, serpẽtum morsibus, aborsibus: subdit, mentem interdum perturbat. EST ex resoluentibus apostemata dura.) Non duros tumores, sed phlegmonas discutere ex vino, emplastri modo impositam, & abscessus rumpere, dicit Dioſc. ET apostemata splenis.) Lienem, inquit Dioſc. de alba loquens, liquat, trium obolorum pondere p dies triginta cum aceto pota. Postea subdit, Ad eundem cum fico vtiliter illinitur. Galenus, pota, & extrinsecus cum ficis admota. ET abscindit cum vino panaritium.) Cum oleo donec colliquescat excocta, delet prerygia, fm Dioſc. de alba loquentem, & sugillata. ET confert vlceribus malis.) De eadem alba inquit Dioſc. folia, semen & radix acrem habent virtutem: vnde cum sale ad chironia, gangrenica, phagedenica, & cum putredine crurum vlcera, faciũt imposita. Et trahit fracturas ossium & spinas & ligna. Dioscorides de ossibus tantum scribit. Quòd si radix albæ trita empla stri modo imponatur, ossa educit. SORBITIONES factæ ex succo eius, & frumento decocto, & melle) Dioscorides non apponit mel, sed dicit, si succus cum triticeis granis decoctis bibatur, exuperare lac facit. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem, & reliqua. ET subdit, & propriè cum farina cicerum & fabarũ. Dioscorides cum eruo ephelides, ionthos, lentigines, ac nigras cicatrices. Confert morsibus animalium venenosorum.) Contra viperæ morsus, ait Dioscorides pota duarum drach. pondere.

CYCLAMINVS.

De Cyclamino. *Cap. 25.*

CYclaminus panis dictus, his fauni, aliis porci, maior inuenitur, & minor. Maioris radix rapæ modo † rotunda, foris tetra & nigra, intus alba, à qua folia & flores violæ nigræ similes, subalbi, sine caule. Minoris radix sub terra plurima auellanæ & cicerum forma, vterque est

SYL. Panis porcinus. † Parũ latus est, & nigra Caule di-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 217 sur 1089

gitorũ qua tuor nudo Dioſc. Flos roſacę q dem, & ad purpuram vergẽs, ſed forma vio le nigrę, al tera autem eius ſpecies flore candido, radice inutili nulla multitudinis mentione Dioſ. Gal.

eſt medicatorius, calidus ſiccus initio tertij ordinis, incidit, tenuat, reſoluit, terget, expurgat, obſtructiones aperit, ſudorem copioſum mouet, cutem fœditate eius ablata omnium maxime expurgat. Pituitam lentam & craſſam ſumptus, & ſuppoſitus, atq; adeo femori, ilibus, & vicinis partibus illitus purgat. Obſtructiones viſcerũ, præcipue ſplenis aperit, maximeq; ex oxymelite, & ſumptus, & emplaſtri modo admotus colicum dolorem à pituita, aut ſtercore ſuppreſſo ſanat, caput & oculos inſigniter expurgat, pſertim errhyno ex ipſo in nares recepto, pſertim poſt purgationem p hieram, aut Theodoricon, aut catapotia fœtida, aut ſimilia. Quapropter viſui imbecillo, & aquis in ipſum ruentibus, hemicranię, cephalalgiæ, torturæ, paralyſi, & cæteris cerebri affectib⁹ frigidis cõfert, errhino vt dixi, attractus. Icterum ſanat experiẽtia certa, præſertim ſucco cum oxymelite, vel œnomelite ſumpto, & operto deinde diligenter corpore. Nam hic ſudore largo materia etiam in vaporem verſa bilioſo excremento exonerabitur. Duro lieni confert quouis vtendi modo, & tumoribus aliis, vt etiã ſtrumas iuuet. Menſes mouet, ſumptus & ſuppoſitus hæmorrhoidas potentiſſime aperit. Eius radix collo mulieris appẽſa conceptum prohibere dr, ſedis procidentiam illitu iuuat. Corrigitur vt dracunculus, & bryonia. ſucci huius ʒ.iiij. cum ſaccharo ſolutas, & ad tertiam coctas, mane ſumptas, icterum ſanare certiſſimum & expertiſſimũ affirmat filius Serapionis. Idem pſtare ſuccum eum cum ęquali portione oxymelitis, vel œnomelitis, vt prius coctum, & ſumptum Græcus teſtatur. Vnguentum præterea eſt Alexãdri ex cyclamino, quod ventri, femori, ilibus inunctũ, aluum deiectione purgat, ſtomacho autem vomitu vacuat aquas ſeroſas, idoneum hydropicis, & à medicamento abhorrentibus, recipit aũt ſucci cyclamini lib. iij. ſucci cucumeris agreſtis lib.i. olei irini lib.ij. butyri vaccini lib.i. euphorbij ʒ.i. pulpæ colocynthidos ʒ.iij. polypodij ʒ.vi. trita, q̃ teri poſſunt, ſucci octo dies mergantur in vaſe vitreo anguſti oris, obſtructo probe, poſt hos ſemel feruefiat, coletur: colato, adde ſagapeni aureos quinque, myrrhæ aureos tres in aceto prius diſſolutos, quanto eſt opus, coque ſemper rudicula mouendo, donec ſuccus prope omnis conſumptus erit, tunc adde ceræ ʒ.v. fellis vaccini aur.v. coque donec cera erit liquata, tunc adde ſcãmonij, aloes, cocci gnidij, colocynthidos, turbith, ana aur.v. ſalis gẽmæ aur.iij. euphorbij, piperis longi, zingiberis, chamæmeli, cinnamomi, añ. aur.ij. pulueriza ta in mortario permiſceantur. Vnguẽtum quoq; alterum ex cyclamino fit ad reſoluendam duritiem ſplenis etiam lapidoſam, & ſtrumas, recipit ſucci cyclamini, humoris lẽti ex radice filicis emulcti, ana lib.i. ſucci extremorum tamaricis ſurculorum ʒ.ij. olei irini lib.ij. cœſypi ʒ.xv. aceti ʒ.ij. hammoniaci, bdellij ana ʒ.i. & ſemiſſem, ceræ flauæ ʒ.vi. fac vt prius. Cyclaminus coctione ſufficiẽtem ſuſtinet. Datur præſertim ſucco ab aur.ij. ad aur.iiij.

De Arthanita. Cap. 25.

ARthanita eſt panis alcurith, & ab aliis dicitur panis fauni, & ab aliis panis porcinus, et ab aliis cyclamẽ. Et inuenitur ex eo magnum & paruum. † Magni autem radix eſt in modum rapæ rotundæ, † cuius pars exterior eſt terrea nigra. Interior vero alba. Et eleuantur ſuper radices frondes, † & flores ſm ſemitam violarum ſubalbidarum ſine eleuatione ſtipitis ſuper eius radicem. † Paruum vero habet radices ſubterraneas plurimas in modum auellanæ & cicerum.

ELECTIO. vtrunque bonum eſt, & competit vſui medicinæ.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis eſt & ſiccæ in principio tertij. Et eſt † inciſiuũ, ſubtiliatiuum, calefactiuum, reſolutiuum, abſterſiuũ, mundificatiuum, aperitiuum oppilationum. Et eſt ex rebus ſudorem exuberare facientibus. Et eſt ex maxime mundificantibus cutim, & ex remouentibus fœditatem eius.

RECTIFICATIO. Recipit de rectificatione hoc idem, quod diximus in caplo de luſ, & in cap. de alſeſcera.

A † Dixit filius Serapionis, Accipe ſucci eius ʒ.iiij. & diſſolue cum zuccharo, & coque vſq; ad tertiam, & propinetur in mane, & eſt medicina certa & experta ad icteritiam. Et dicit Græcus, Succus eius cum mellicrato, aut ſecaniabin, & ꝑprie de quolibet partes æquales ſumptæ & coctæ ſm ſuperiorem doctrinam eſt medicina experta ad icteritiam citrinam. Vnguentum arthanitę ex inuentione Alex. quo vngitur venter, & femur, & ilia, & ſoluit ſolutione cathartici. Et propinandum eſt non valentibus ſumere medicinam. Et ſi linitur ſuper ſtomachum facit vomitum. Et cõfert hydropiſi, & ſolutione educit aquam citrinam. Cuius hæc eſt permixtio. Accipe ſucci arthanitę lib.iij. ſucci cucumeris aſini lib.i. olei irini lib.ij. butyri vaccini lib.i. pulpæ Colocynthidis ʒ.iij. polypodij ʒ.vi. euphorbij ʒ.i. Quæ terenda ſunt tere & ſubmerge in ſuccis, & pone in vaſe vitreo ſtricti orificij, & ſtringe caput eius, & dimitte per viij. dies. Deinde bulliat totum bullitione vna, & coletur, & pone ſuper colaturam ſagapeni aur.v. myrrhæ aur.iij. ita q̃ reſoluantur prius in aceto vini quantitate ſufficienti. B Aggrega omnia ſimul, & bulliant ſemper agitando cum fuſte vſque ad ſuccorum fere conſumptionẽ. Tunc ponantur cerę ʒ.v. ſellis vaccini aur.v. & ferueant donec liquefiat cera, tunc accipe ſcamon. aloes, mezereon, colocynthidis añ. aur.v. euphorbij aur.ij. ſalis gẽmæ aur.iij. turbith. aur.v. piperis lõg. zing. chamęmillæ, cinam. omnium ana aur.ij. Pulueriz entur & miſce cum eis ſimul terendo in mortario donec perficiatur. Vnguentum aliud arthanitę, & eſt reſoluẽs apoſtemata dura ſplenis, & lapideitatem ipſius, & ſcrophulas. Cuius hæc eſt ꝑmixtio. Accipe ſucci eius & viſcoſitatis, q̃ mulgetur ex radice filicis ana lib. i. ſucci extremitatum tamariſci ʒ.ij. olei irini lib.ij. hyſſopi humidæ añ. ʒ.xv. aceti ʒ.ij. ammoniaci bdellij ʒ.i. & ſ. cerę citr. ʒ.vi. fiat ſicut ſuperius diximus. Arthanita decoctione rẽ ſufficientẽ ſuſtinet.

POSSE. † Solutione educit phlegma mucilaginoſum ſumptum & ſuppoſitum † & etiam linitum ſuper femur, & ilia, & partes adiacentes ei. Et apperit oppilationes viC ſcerum, † & maxime ſplenis, & proprie ſumptum cũ oximelle, & ſimiliter emplaſtratum, & confert colicæ phlegmaticæ & ei quę fit ex retentione fęcis, & eſt ex rebus mũdificantibus caput & oculos, † & proprie caput purgium factum ex eo, & abſcindit hemicraneam frigidam & ſodã, & confert torturæ, & paralyſi, & ad ægritudines cerebri phlegmaticas, & proprie ſi fiat caput purgium poſt aſſumptionem hieræ aut theodoricon aut pilularum fœtidarum & ſimilium, † & confert caput purgium ex eo factum debilitati viſus, & aquæ quæ deſcendit ad oculum. Et eſt experta res ad icteritiam conuertens in vaporem & fumũ & ſudorem materiam eius & proprie ſuccus eius cum ſecaniabin, aut mellicrato, & oportet vt ſumens cooperiatur multum vt ſudet ſudore vehementi citrino, † & ſm oẽm modum adminiſtrationis eius confert duritiei ſplenis, & aliorum apoſtematum & ſcrophulis. & tam bibitum q̃ ſuppoſitum prouocat menſtrua. & eſt ex maxime aperientibus orificia hæmorrhoidarum. & dicitur q̃ ſi ſuſpẽdatur in collo mulieris radix eius, non concipit. & linitur ex eo anus & confert exitui eius.

DOSIS eius ab aur.ij. vſq; ad ʒ.iiij. & ꝑprie ſucci eius.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Cyclamini quum duas ſpecies faciat Dioſc. poſteriorẽ adhuc ignorant peritiores herbarij. Meſues priorem ſpẽm deſcribens in magnum & paruum rurſum diuidit, atqui paruum hoc radice parua & multiplici conſtans, ſpeciẽne à magno differat, diſſenſio eſt, ſunt enim qui eandem ſpeciem putent ſola ætate differentem. Verum quum paruũ hoc flores vere ipſo promat Anguillario teſte, ac radices ſemper paruas habeat; alterum verò floreat autumno, radicibus mnitatur magnis, duas has cyclamini ſpecies eſſe confiteri neceſſe puto. Quòd aũt magni cyclamini flores

Meſ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 218 sur 1089

Mes. subalbidos esse, non aduersatur Dioscoridi. solet enim non tam purpureo quàm subalbido ac etiam luteo flore spe clari Anguillario adnotante. De stipite verò seu caule quo cyclamen carere Mes. ait, Dioscor. quatuor messe digitorum scribit, vt Manardus obiicit; nullus est qui non videat, cui flores insident pediculum verius atque aptius quam caulem nuncupari. sed caulem tamen pro pediculo interdum vsurpare Dioscorides solet, vt in viola facit purpurea.

MANARDVS, De Arthanita.

Cyclaminon Græci, Latini Rapum vel vmbilicum terræ: aliqui orbicularem vocant. MAGNI radix est in modum rapi rotundi.) Dioscorides parum latam dicit, & res ipsa idem ostendit. CVIVS pars exterior est terrea, nigra, interior alba.) Dioscorides absolute nigram dicit. Et eleuantur super radices frondes. & patũ infra, sine eleuatione stipitis.) Error est hic manifestus, caulem.n. Dioscoride & re ipsa teste, sert quatuor digitorum, sed nudum. FLORES fm semitam violarum subalbidarum.) Error & hic: flores.n. cõmunis Cyclaminis rosacei sunt, & ad purpuram vergẽtes.

E Altera vero & secunda species, florem fert candidum: sed de ea nõdum loqui cœpit. PARVVM vero habet radices subterraneas plurimas.) Nescio vbi hęc inuenerit iste homo. Dioscorides & Galenus radice esse aiunt inutili, nulla de hac pluralitate habita mentione. CALIDAE cõplexionis est & siccæ in tertio.) Gradum ei nec Galenus determinat nec Auic. ET est incisiuũ, & reliqua.) Addit & aliam vim Gal. ꝙ attrahit. DIXIT filius Serapionis, accipe succi eius drach. iiij.) Trium drach. pondere, ait Dioscor. cum passo aut mellicrato aquoso bibatur radix, in morbo arquato. SOLVTIONE educit phlegma mucilaginosum.) Pota, inquit Dioscor. cum hydromelite, pituitam educit & aquam. ET etiam linitum super femur.) Succus illitus vmbilico pectini & coxendicibus, dicit Dioscor. alnum mollit, & aborsum facit. ET maxime splenis.) De altera Cyclamino scribit Dioscor. ꝙ denario acinorum eius in vini albi cyathis duobus, per quadraginta dies poto, lien emittitur per aluum & vrinam. ET proprie Caputpurgium.) Succus cum melle ait Dioscor. ET confert Caputpurgium ex eo factum debilitati visus, & reliqua.) Non immissum naribus hoc facere scribit Dioscor. sed inungi oculis suffusis & hebetibus eius succum cum melle. ET fm omnem modum administrationis cõfert duritiei splenis & aliorum apostematum & scrofulis.) Miscetur, inquit Gal. his quæ tubercula, strumas, omnesq; durities discutiunt. Multa quoq; alia potest, sed hoc precipue, ꝙ cum vino bibitur contra venena omnia, secundum Dioscor.

F

ARISTOLOCHIA LONGA.

G

H

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

De Aristolochia. *Cap. 27.*

SYL. Lõga mas. rotũda fœmina Dioscor. Auicẽ. non Dioscor. sunt hi gradus.

ARistolochiæ † tres sunt species, † longa, rotunda, & clematitis. i. sarmentaria dicta, ꝙ radices vitis sarmentorum similes spargat. Omnes calidæ sunt Dioſco. in principio ordinis tertij, siccæ secundo, longa tamen calidior videtur, quamuis terræ in ea substantiæ plus sit, ꝙ in rotunda, quæ ob id tenuioris est substantiæ, & ad omnia efficacior. Vtraque tamen obstructiones aperit, resoluit, attrahit, spinas extrahit, & lignorum fragmenta carni infixa, tenuat, sed hæc omnia rotunda magis ob dictam prius causam. pituitam purgat, & quorundam sententia etiam bilem. thoracem quoque & pulmones pituita etiam putri expurgat insigniter, quapropter tussi humidæ, & asthmati etiam antiquo maxime prodest quouis vsus modo, vt etiam si suffitu vaporem per infundibulum æger inspiret, horum præsertim trochiscorum accipientium, aristolochię rotundæ, arsenici pares portiones comprehendendas oui vitello in trochiscum aut auellanæ formam fingẽdas, vnius sumum certis interuallis, vt dixi, per infundibulum inspiret æger. Aristolochia quoq; præsertim rotunda cerebrũ expurgat, ob id epilepsiæ cõfert, stomachum etiam eadem iuuat, lingultu à flatibus confliquatum. Hos enim non modo à stomacho, sed liene, & aliis visceribus dissipat, horũq; obstructiones liberat, & nãtos inde dolores sedat, pĩsertim cum oxymelite radicato. Omnis aũt aristolochia vterum à

partu

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 219 sur 1089

†Cũ pipere & myrrha pota, & pessο subdita Dioscor. de longa. Rotunda cum aqua pota valet rigori Dioſc.

partu † expurgat, menſes mouet, abortum facit. Rotunda præter hęc, vlcera maligna, fiſtulas mire iuuat, quia terget, & carne implet. Podagram quoq; & muſculos contuſos cũ melle & pauco ſale emplaſtri modo admota iuuat, cũ hydromelite vero curat aurium vlcera & auditum roborat. Acetum denique cui incocta eſt, gingiuas adſtringit, & putredinem ab his aufert, dentes quoq; confricatu deterget. Rigori etiam febrili remedium eſt ſingulare. Purgando non nocet, ſed viſceribus conſert. Quod ad alia attinet, vt dracunculus corrigenda. Coqui teriq; plurimum poteſt. Datur à 3.i. ad aur.i.

De Ariſtolochia. *Cap. 27.*

ARiſtolochiæ † tres ſunt ſpecies, ſcilicet † longa, rotũda, † & alia cuius radix currit ſecundum ſemitam palmitum vitis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Inquit Dioſco. Omnes calidæ ſunt in principio tertij, ſiccæ in ſecundo. † & videtur q longa ſit calidior, † quamuis terreitas eius vincat ſuper terreitatem rotũdæ. & videtur ex hoc q rotunda ſit ſubtilior, quare ad omnes operationes promptior. † & eſt vtraque aperitiua oppilationũ, reſolutiua, at tractiua, † & extrahens ſpinas & fracturas lignorum infixas carni. & vtraque eſt ſubtiliatiua, ſed rotũda magis propter id quod diximus. Alia vero ſpecies eius in omnibus his eſt debilior, propter illud non eſt famoſa.

RECTIFICATIO. Soluendo non nocet, immo confert viſceribus, & exigit in aliis de rectificatione ſecundum q diximus in luſ. & de decoctione, & triturationę rem plenam ſuſtinet.

POSSE. Solutione educit humiditates phlegmaticas: & dixerunt aliqui q etiam cholericas. & eſt ex rebus maxime mundificantibus pulmonem & pectus à phlegmate & putredinibus, & confert iuuamẽtum manifeſtum † aſthmati & tuſsi, ſm omnem modum adminiſtrationis eius, & ẽt ſuffumigatio ex eo adminiſtrata per embotum. Confectio formarum quarum iuuamentũ magnificatũ eſt ad aſthma antiquum, & tuſsim humidam & proprie quando recipitur ſuffumigatio per interualla ex vna earũ per traiectoriũ. Accipe ariſtol. rotundæ, arſenici citrini partes æquales. Aggrega cum vitello oui, & fiãt formæ ſicut auellanæ. Adhuc autem ariſto. eſt ex rebus mundificantib⁹ cerebrum, & eſt conferens epilepſiæ, & ꝓprie rotunda. Confert etiam ſtomacho, remouens ſingultũ ventoſum, & ſedat dolores oẽs à ventoſitate in viſceribus, & aufert oppilationes ſplenis, & ventoſitates in ipſo & ꝓprie rotunda, & hoc cum oxymelle radicum, † & oẽs quidem ſpecies eius mundificant matrices fœtarum & prouocant menſtrua, & faciunt abortum. & rotunda quidem eſt ex medicinis magnis ad vlcera mala fraudulenta, & eſt mundificans fiſtulas, & generans carnem in ipſis: & emplaſtratio ipſius cum melle & ſale pauco confert podagræ, & contuſioni lacertorum. Cum hydromelle autem curat vlcera auriũ & corroborat auditum. Acetum aũt coctionis ipſius ſtringit gingiuas, & remouet putredines ab eis, & ſi confricentur cum ea dentes abſtergit eos. † & eſt medicina bona rigori febrium.

DOSIS eius eſt à 3.i. vſq; ad aur.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ariſtolochiæ tres itidem ſpecies facit Dioſcor. Vt & Meſues, rotundam, longam, clematida. ſed quæ nam clematis ſit, adhuc diſſentiunt recentiores. alij tenuem eſſe contendunt quæ longis & ſarmentoſis radicibus innixa paſſim reperitur. Contra alij ignorari clematida putãt, ſarmentoſamq; illam longæ ſpeciem eſſe autumant. hæc verò fuſius Matthiolus & Anguillarius viri diligentiſſ. quorum ſcripta hortamur vt conſulant ſtudioſi. Porrò de ariſtolochiæ nuncupatione controuerſia eſt. Dioſcorides ita vocari ait, quòd ἀρίστη ſit λοχείαις, optima puerperis: Plinius quòd ἀρίστη ἐχούσαις, quòd optima ſit vtero habentibus. Atqui ſi ariſtolochiæ vires expendas quum abortum faciat, errare etiam Plinius videtur. Contra tamen quia poſtremo loco ſcribit Plin. gloriã ſummam ariſtolochiæ id eſſe quod traditur, inditam eam vuluis prægnantium cum bubula carne, mares figurare; emanaſſe ex hoc eam vocem, rectęq; de eius etymologia Plinium ſenſiſſe tueri quiſpiam fortaſſe crediderit. Sed quiẽ gloriam hanc non omni ſed longæ tantũ ariſtolochiæ Plin. aſcribat, quo pacto admitti hoc ex eo effectu etymon debeat, non ſatis ſcio. falſum eum potius fuiſſe ſuſpicor ex malo Dioſcor. codice, legiſſeq; ἐχούσαις per λοχείαις. neque enim tam rudem græcarum litterarum fuiſſe eum dixerim vt harum dictionum vim ignoraret.

MANARDVS, De Ariſtolochia.

Ariſtolochia apud Græcos hoc nomen adepta eſt, quòd ad ea quę in puerperis deſyderantur, optimè faciat, Latini ferè eodem nõmine appellant: ſunt tamen qui malum terrę, ſiue erraticum vocent. ARISTOLOCHIAE tres ſunt ſpecies.) Addunt nonnulli quartam quam Piſtolochiam nominãt, vel à radicum multitudine, Pollyrrhizon. Longa.) Marem hanc vocat Dioſcorides. ET rotunda.) Et hanc fœminam. ET alia, cuius radix currit ſecundum ſimilitudinem vitis.) Clematitis hæc dicitur, quaſi ſarmentariam diceret, ramulos tenues habens, & folia modicè rotunda, minori ſemperuiuo ſimilia. INQVIT Dioſcorides, omnes calidæ ſunt in principio tertij.) Hic eſt error, ſicuti & alibi plerunque: non enim hoc Dioſcorides, ſed Auicenna. ET videtur quòd longa ſit calidior.) Galenus dixit longam non minus calefacere, ſed fortè magis. QVAMVIS terreitas ipſius vincat terreitatem rotundæ.) Minus tenuium partium eſt, inquit Galenus, quàm rotunda. EST vtraque aperitiua, & reliqua.) Galenus abſoluto ſermone dixit radicem vtiliſſimam eſſe ad medicinam, cum ſit amara & ſubacris. De longa verò dixit quòd abſtergit & diſcutit, ſed minus quàm rotunda: & ideo vtilior eſt, vbi opus eſt moderatè abſtergere, ſicuti in generanda carne, in vlceribus & vteri fomentis. EXTRAHENS ſpinas.) Rotundæ hanc vim adſcribunt Dioſcorides & Galenus: Paulus ſeſquidrachmam Clematitis educere ait, vt Colocynthim. Aetius drachmas duas fructus ficci, purgare bilem & pituitam. ASTHMATI & tuſſi.) Rotundam dixit Galenus auxiliari aſthmaticis, ſingultientibus, epilepticis, podagricis, ſi cum aqua bibatur. Ruptis quoque & vulſis, atque his doloribus cui obſtructiones ſequuntur, aut incocti ſpiritus craſſitiem: ſanare putredines, ſordida vlcera expurgare, dentes ac gingiuas limpidare. ET omnes quidem ſpecies eius mundificant matrices fœtarum.) Cum pipere & myrrha pota, ait Dioſcorides de longa: eademq; poſſe ſubditum ex ea peſſulum. ET eſt medicina bona rigori febriũ.) Rotundam ait Dioſcorides, cum aqua potam valere rigori: & Galenus Clematiten cum oleo, aut ſuillo adipe inunctam: ſuffumigio vero graues ad febres.

De Ricino. *Cap. 28.*

RIcinus granum regium eſt duplex, † paruus & magnus (quòd kerua Mauris dicitur) vterque medicamentis aptus, ſed magnus magis, ob id eligendus. Calidus ſiccus gradu tertio Dioſcor. Hamech autem in principio tertij. Pituitam ac interdum bilem violenter purgat deiectione & vomitu, materias quoque & aquam ſeroſam à iuncturis attrahit. Dantur autem grana eius cocta & trita in iure galli antiqui, conferuntq; colico dolori, & iuncturarum, vt podagræ, iſchiadi, aut coquuntur in aqua caſei, aut lac caprinum ſuper ea mulgetur & colatur, & datur hydropicis vtiliter. Oleum autem cicinum ſeu ricininum colico dolori à pituita & flatibus confert. Corrigitur vt balanus mirepſica. Ex vtroq; oleum extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à granis quinque ad grana ſeptem, alterius à granis ſeptem ad grana † quindecim.

SYL. † Magnus eſt palma Chriſti, vulgo lathytis: vulgo cataputia, eſt paruus.

Oleũ id ad lucernas eſt vtiliſſimũ tenuiũ partium, & calidius q̃ cõmune.

† Alij duodecim.

Meſ. R Ricinus,

RICINVS.

De Albemesuch. *Cap.* 28.

SYL. ALbemesuch dicitur proprie granum regum, & est ex eo † aliud magnum, aliud paruum, & dicitur ϙ magnum est kerua.

ELECTIO. Magnum & paruum competunt vsui medicinæ, sed magis magnum, quapropter eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Dioſc. Calidæ complexionis est, & ſiccæ in tertio. & dixit Hamech, est in principio tertij.

RECTIFICATIO. Meretur de rectificatione hoc quod diximus in cap. de ben. Oleum autem vtriusϙ extrahitur ſicut oleum de amygdalis.

POSSE. † Facit vomitum & ſolutionem laborioſam, & educit phlegma vehementer, & aliqñ choleram, & materias à iuncturis, & aquam citrinam. † & coquuntur grana eius & proprie contrita in iure galli antiqui, & confert colicæ, & doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori ſciaticæ. & coquuntur cum aqua caſei, aut mulgetur ſuper ea lac caprinum & colatur & confert hydropiſi. † Oleum autem de Kerua confert colicæ phlegmaticę ventoſæ.

DOSIS. † Sumuntur ex Kerua granis v. vſq; ad vij. & vlterius à granis vij. vſq; ad xv.

ANNOT. 10. COS. Æ.

De ricini ac lathyridis doſi Varij Varia proferunt. Meſues noſter ricini quod vocat albemeſuch, alij etiã cherua, quinque aut ſeptem grana exhibet: in lathyride quam is albemeſuch minus, alij cataputiam nuncupant, à ſeptem ad quindecim vſque progreditur. Dioſcorides ricini triginta, lathyridis ſeptem tantum exhibet aut octo. Paulus prioris quadraginta, alterius robuſtis corporibus quindecim. Aetius quem Actuarius æmulatur, lathyridis grana maiora dat quindecim, minora viginti. Plinius lathyridis vi-

E cena dat grana. Atqui vbi hæc perpendimus, & medicamenti huius vſum ad noſtræ ætatis obſeruationem traducimus, videntur paulò audaciores fuiſſe omnes præſertim græci: quando noſtra hac tempeſtate ricini præſertim Syriaci quo vti multos noui, grana duo aut tria ſtrenuè admodum et multa noxa ac ventriculi moleſtia expurgãt. Puto ergo in Dioſcoridis codice non defuiſſe nec deeſſe mẽdum. ac de ricino quidem, contextus Mathioli antiquus nos perſuadet pro triginta Τρεῖς, tres legens: de lathyride verò à Serapione ex Abenguefit teſtimonio cõmonemur, qui antiquorum audaciam admiratus quindecim lathyridis grana exhibentium, non plura quàm duo aut quinque admittit ex recentiorum iudicio. Ex Dioſcoride ergo emanaſſe in cæteros errorem puto.

F MANARDVS, De Albemeſuch. i. Cherua.

Cici vel Crotoma, Dioſcorides & Græci. Ricinum Latini primam eius ſpeciem vocant. Nota ſatis planta. Miraſolem vulgò apud nos vocant, & ad decorem ſolum in hortis ſerunt, neſcientes non exiguum ex ea quæſtum facile haberi poſſe, parato ex ſemine oleo ad lucernas vtili. ALIVD magnum, aliud paruum.) Magnum iam diximus eſſe Ricinum: paruum Lathyridẽ Græci, vulgò Cataputiam nominant. DICIT Dioſc. Calidę complexionis & ſiccę.) Hoc non dixit Dioſc. ſed nec cuius ſit temperaturæ. Galenus vim habere diſcutiẽdi & abſtergendi dicit Ciceon, oleũq; ex fructu factum, calidius eſſe, tenuiorumq; partium, q̃ cõmune. Lathyriden verò ſimilem, quo ad vim, Tithymallis. FACIT vomitum & ſolutionem laborioſam.) Educunt triginta eius grana, ait Dioſc. per ventrem pituitam, bilem, & aquam, & vomitum mouent. Valde tamen inſuauis eſt, & laborioſa talis purgatio, ſtomachum vehementer peruertens. De Lathyride verò ait ϙ eadem. i. aquam, pituitam & bilem, purgant grana eius ſeptem vel octo deglutita vel pota. Galenus verò de Ricini foliis, ϙ abſtergunt, diſcutiunt, & purgant, minus tamen omnia hęc faciunt, q̃ fructus.

G ET coquuntur grana eius, & proprie cõtrita in iure galli antiqui.) De foliis Lathyridis ait Dioſc. ϙ cum gallinaceo aut oleribus cocta, eandem habent ſeminibus operationem. OLEVM aũt confert colicæ.) Purgare hoc oleum aquam dicit Dioſc. & valere lũbricis alui, ſcabiei, vlceribus capitis, ſedis inflãmationibus, & veteri præfocationibus. Sumuntur ex Cherua à granis quinque, vſque ad ſeptem, & alterius à granis ſeptem, vſque ad duodecim.) Dioſcorides vt ſuperius tetigimus, Ciceos quidem exhibet grana triginta, Lathyridis ſeptem vel octo cum caricis, aut dactylis, aqua frigida ſuperbibita. Paul. vſque ad quindecim, ita vt robuſti, & qui pluri egent purgatione, ea mandant. Debiliores & qui malo ſunt ſtomacho, ſyncera deglutiant. Plinius vicena grana cum aqua pura aut mulſa, purgare ait facilè bilem & aquam, ſi munda ſumantur: ſi cũ folliculis vehementius purgare, & ſtomachũ lędere.

De Geniſta, ſeu Sparto. *Cap.* 29.

SPartum, geniſta Latinis & myrica, est arborum capiſtrum, est autem arbor montana, cuius rami deſinunt in virgas multas rectas, flexiles, fractu contumaces, H quibus vites & alia ligantur, flores habet flauos, lunata figura, ſiliquas † orobinis ſimiles, & ſemina in his lenti ſimilia, interuallis diſtincta. Vltramarina & orientalis eſt melior, calidâ ſicca ordine ſecundo Dioſc. Semẽ vero calidius, floribus & ramulis humiditas ineſt incidens ſed excremẽtoſa, & ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus ſuis partibus cõturbat † prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & materiam à iuncturis violẽter purgat vomitu & deiectione, renes omnibus excrementis perpurgat, vrinas valenter mouet, calculum frangit in renibus, atque adeo in veſica, nec in his materias figi, ac in calculum dureſcere ſinit. Flores quoque huius cum melle roſato aut ouo, ſtrumas reſoluunt. Oxymel item ex his vel ſeminibus, tumores lienis reſoluit. Vomitus quoϙ cum his frequens iſchiadi, podagrę, & renum doloribus prodeſt. Nocet ſtomacho & cordi, ob id cum melle roſato ſumi vult Philagrius, vt his partibus nocere deſinat, & eadem ratione cum roſis & maſtiche. Semen vero eius cum aqua mellis roſati ſumendum eſt, aniſum

ANT. Myrica ti Latinis eſt tamarix. † phaſeoli ſemina & ſurculorũ ſuccus ſtrenue trahitur Gal.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 221 sur 1089

anisum quoque, & fœniculi, vel daucí semen eius noxas castigant, flos modicum coqui potest, semen diutius. Datur, præsertim flore, à drach.ñ. vsque ad drach.v. semine autem à drach.ñ. ad drach.iiñ.

SPARTHIVM.

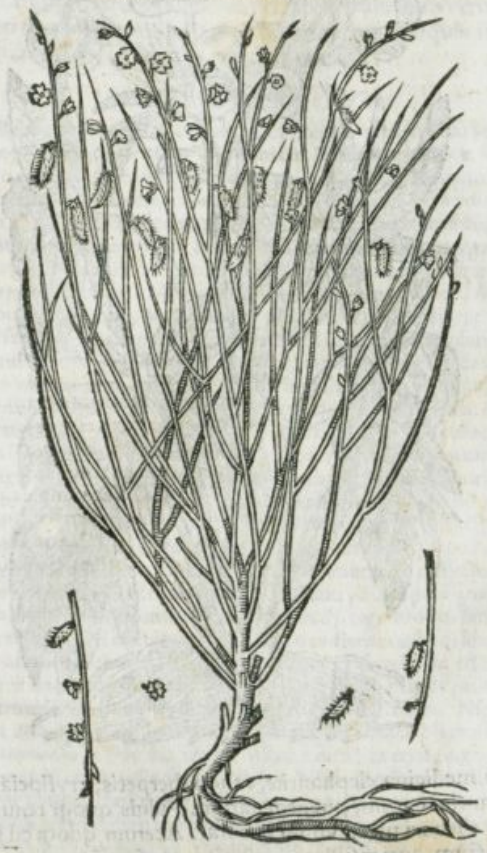

De Albrahin siue Albrahunc & est genestra. Cap. 29.

ANT. ALbrahin est capistrum arborum. Et est arbor montana super cuius stipite eleuatur † densitas fustium multæ rectitudinis, & dum plicantur non patiuntur fracturas vnde ligantur ex eis arbores. Et producunt † flores figuræ lunaris citrinitatis multæ. Et proferunt folliculos fm semitam orobi habentes semina distincta sicut lentes. Sed in lingua latina Genestra siue mirica appellatur.

ELECTIO. Vltramarina est melior & omnes quæ in partibus orientalibus oriuntur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. †Inquit Dioſc. Calidæ & siccæ est complexionis in secundo, & semen eius est calidius. †Et in flore eius & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiua, quare multiplicat vomitum. Et sunt omnes partes eius conturbatiuæ, incisiuæ, subtiliatiuæ, & prouocatiuæ.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho & cordi. Et dixit Philagrius. Cum melle rosato tollitur nocumentū eius. Et similiter cum rosis & mastice. Semen aũt eius propinãdum est cum aqua mellis ros. Anisum aũt & semen fœnic. & daucus & similia auferunt nocumentum ipsius. Flos aũt eius de decoctione sustinet modicũ. Semen vero eius plus.

POSSE. †Per vomitum & per ventrem educit flegma cum fortitudine vehementi, & materias quæ sunt in iiisturis, & mundificat renes ab omnibus superfluitatibus. Et prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidem in renibus & vesica, & non permittit materias figi in eis & densari in lapidem, & quando flores eius contriti propinantur cum melle rosato, aut cum ouo, resoluunt scrophulas. Et oxymel ex eis, aut ex seminibus ipsius resoluunt apostemata splenis. Et si frequentetur eis vomitus, confert ischiaticæ, & podagræ, & dolori renum.

A †DOSIS eius & proprie florum est à 3.ñ. vsque ad v. Et seminis à 3.ñ. vsq; ad iiñ.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Quum Spartion carere foliis & flores albæ violæ habere Dioscorides asserat, Genista autem veris initio ad totius æstatis postremum sua folia habeat, ac flores non albos aut violæ similes sed luteos ac lunares proferat: differre has inter se plantas constat, id & de quo Plinius ambigit lib. 24. Atque qui Hispaniam lustrarunt, spartium Cap. 9. *ex quo funes ad nauium armamenta & ædificationũ machinas expetitæ, ex quo calciamenta & pastorum vestes, ex quo corbes fiunt; eodem sæpe loco cum frequentiori genista spectari etiam affirmant. Non idem tamen hi de huius plantæ facie referunt. aly tuncum describunt foliis, flore, ac semine viduum, alij plantam aliam folijs tantum*
B *non etiam floribus aut semine vacuam appingunt. Qua quidem in re si vera hi referunt, aliud sparty genus esse fatendum erit quo nunc vtuntur, & aliud quod Dioſc. delineat. Atq; ad Dioscoridis certè historiam accedit Mathioli pictura: sed quum in ea folliculi pingantur à phasiolthecis non parum dissimiles, hærere etiam hic cogor an id verum sit Dioscoridis spartium. Ex his quum Mes. de genista hic non de spartio verba faciat, non admirandum tamen si etiam Dioscor. testem adducat, qui, vt sæpe iam dictum, non nisi depraua tam Dioscoridis historiam habuit. Genistæ autem huius thecæ eruum, & semina tã bellè lenticulam quandam paruã æmulantur oculis nostris, vt mirari de iis subeat qui erraſſe Mesuen aiunt, & in describenda theca pro phasiolis orobum, & in delineandis se-*
C *minibus pro vitia aut eruo lenticulam reponentem. Sed hac in re non alius quàm ipsi oculi iudex est consulendus. Porrò nascitur in Insubria passim inculti locis frutex interdũ tricubitalis, crebris à radice ramis fracta non admodum contumacibus, foliis multis syluestris pruni ferè æmulis sed longè minoribus, leuiter lanuginosis ac tenuibus. hæc autem flore, theca, semine, ac radice genistam adeo æmulatur vt genistam syluestrem incolæ nuncupent, neque certè inepte. Eius flores recentes oleo mſolantur, & duros lienis tumores insigniter discutiunt, quod nos interdum obseruauimus.*

MANARDVS, De Albrachin.

Spartion Dioscorides vocat, Galenus Spartum, Latini Genistã. Vtinam omnia æque cognouisset, & descripsisset hic vir: non tamẽ facere potuit vt errorem omnino effugeret, pro Phaselo Orobum scribens. DENSITAS fustium) Dioscorides virgas longas haD ber, absque foliis, solidas, ad frangendum difficiles. FLORES lunares.) Dioscorides Leucoij. INQVIT Dioscorides calidum & siccum in secundo.) Nihil de hoc Dioscorides. ET in flore eius & stipitibus est humiditas superflua.) Nec hoc lego apud Dioscoridem vel Galenum, sed ait Gal. semina & surculorum succum attrahere non ingenerose. PER vomitum & per ventrem educit phlegma cum fortitudine.) Semẽ & flores, cum melicrato pota, sine periculo purgant per superiora, sicuti Elleborus, inquit Dioscorides. ET per ventrem.) Semen purgat per inferiora, ait Dioſc. ramis verò in aqua madefactis extractus succus, in ieiunio cyathi quãtitate potus, coxendice & angina laborantibus est vtilis. Plinius macerat pluribus diebus in aceto pro coxendicis dolore, perungiq; eodem succo docet cum oleo. Sunt tamẽ inquit Dioſc. qui macerent muria, aut marina aqua, & clysterem imponant his qui coxendice laborant, educuntq; cruenta, atque strigmenta. Quidam ad stranguriam vtuntur semine, vt Plinius testatur, qui etiam sanari genua dolentia Genista ait, tusa cum axungia. DOSIS eius & propriè florum.) Dioscorides ex semine & floribus dat quinque obolos, Plinius drachmam & dimidiam.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 222 sur 1089

VERATRVM ALBVM. E VERATRVM NIGRVM.

F

De Elleboro. *Cap. 30.*

SYL. ELleborus duplex, albus & niger, idēq; salubrior albo, quin & albus symptomata terribilia minatur, niger autem corpus incolume, & velut iuuenile tuetur. Eligendus in eo genere est sapore acri, gustantem mordente, colore asari, fragilis, medius ampli & gracilis, recētis & vetusti, grauis & leuis, aut potius leuior q̄ grauior, leuis autē ac sine asperitate. Radix eius est præstantior, & in ea fibrarum ac radicularum cortices, Vere, aut Aestate colligatur. Albus autem minus est, tum acer, tum mordax, neq; mox acrimonia eius apparet, si amarior est nigro. Cætera nigro facultate est similis, nisi quod diutius seruari potest. Niger est calidus siccus ordine tertio, tenuat, terget, resoluit, carnem vlceribus supercrescentem exedit. Adde, quod si is ad arboris alicuius radices crescat, fructus ipsius purgatorios reddit. Albus autem calidus siccus in medio tertij, similiter terget, mordet, sed vomitu multo purgat, & sternutamenta violenter mouet. Vitandus autem hic est, quod strāgulet. Niger aūt omnium consensu sumendus, præsertim castigatus natura & arte, solis robustis & animosis dādus, & vere ipso. Datus autem, & quando & cui conuenit, temperamentum facit melius, ob id mores quoq; probatiores reddit, & corpus incolume, ac velut iuuenile efficit. Hęc.n. propria ipsius sunt opera, Hippocrate autore. Corpus.n. totum excrementis corruptis expurgat, clementer ac sine molestia vacuat bilem vtranque, & pituitam, sanguinem proinde puriorem reddit, attrahendo.s.excrementa in venis sanguini mista, non à solis cauitatibus partium, sed à toto corpore, ac etiam remotis partibus, & cute ipsa. Ad cerebrum quoq; purgandum, & caput totum, & sensuum instrumenta, & neruos, & viscera, & vesicam, & vterum, est efficacissimus, cerebriq; affectibus, vt cephalalgiæ, hemicraniæ, maniæ, melancholiæ, vertigini, epilepsiæ, paralysi, aquarum in oculos defluxui aperte confert, iuncturarum quoq; morbis, vt nodis, & tumoribus scirrhosis aliis, strumis etiam. In summa, est velut theriaca & per antonomasiam medicina elephantiæ, cancri, herpetis, erysipelatis, † exanthematum, phagedęnarum. Puluis quoq; tenuissimus ellebori nigri, visum roborat. Acetum quoq; cū hoc decoctum, auri instillatum, tinnitui confert, & auditum roborat. Idem acetum si os colluat, dentium dolori confert, p̄terea splenis affectibus, febribus diuturnis, quartanæ biliosæ, reliquis affectibus melancholicis sanatu contumacibus, vrinam, & menses mouet, corporis colorē, & odorem bonum efficit, ac etiā oris, cutis affectus, † alphos vtrosq; quouis vtendi modo sanat, ex aceto affrictus cuti, eius fœditatem, & panos delet. Albus autem vomitu immodico & violento symptomata excitat horrēda, foris aūt affrictus cutis vitia, scabiem, impetigines, lentigines valēter iuuat. Vterq; autem fistulis & vlceribus putridis ac malignis medetur. Albus igitur quia huius tempestatis corporibus est molestus, quin & velut venenum præsertim suffocans, vitetur. Nigri autem virtus ad nostra vsque tēpora est tolerabilis, licet etiam difficilis. Sanis enim corporibus elleborus est molestus, inquit Hippocrates. arte autem & industria nostra castigatum, qñ & cui oportet, recte propinamus, agitq; salubriter. Filius autem Zezar māna melli simili tepida quantitatem corticis radicularum ellebori aptam horis octo macerat, colatum dat, in quo virtus est ellebori. Idem fit in melle vuato, aut iure gallinarum vel carnium, aut oxymelite, aut vino dulci, aut condito, aut syrupo, aut sapa aliqua, superaddentes polentam vel orizam, aut pultem, & sorbitioni per se datur. Sunt qui in radicem raphani perforatam ellebori fibras immittunt die vno, postridie fibris ablatis, dant raphanum vires ellebori habentem. Daucus item & piper longum, anisum, petroselinum, hyssopus, succus calaminthæ, origanum, opos cyrenaicus, efficaciorem ipsum reddunt, & præter hæc, epithymus, polypodium, sal Indus, & similia, se enim hæc confirmant. Ex hoc item catapotia formauit Haly. ad affectus melancholicos, elephantiam, alphos nigros contumaces efficacissima, quæ recipiunt hieræ picræ.ʒ.xij. ellebori nigri,

† Bothor[illegible] stulas vo[illegible] variolaru[illegible] generi a[illegible] nes.

† Morph[illegible] & baras.

nigri, polypodñ, ana.3.v. epithymi, ſtœchados, ana.3.vñ. agarici, lapidis cyanei, ſalis Indi, colocynthidos, ana 3 iñ. Dantur tuto à 3.i. ad auř.ñ. Vtriuſq; vero ellebori virtutē ex corpore deturbat mulſa, decoctum vuarum paſſarum, aut hordei, aut gallorum, aut gallinarum cum oleo nucū, vel amygdalarum dulcium, vel ſimili. puluerem vero ellebori ſumere tutum non eſt. Datur autem à ſiliquis ſex ad tertiam.3.i. vel vſq; ad 3.i.

SYLVII ANNOTATIO.

Radiculę graciles,& breues,velut decurtatæ ex ceposo velut capite procedentes,in vſum ſolæ veniunt Dioſc. nec hę totæ, ſed harum cortex deligendus,carnoſus,ſpecioſus, medullosam intus partem,quæ eximēda eſt,habens tenuem : guſtu acer & feruidus,aſperis tumulis & locis ſiccis, qualis Anticyra eſt, natus, in frangendo puluerem emittens Plin. Semen tamen à quibuſdam purgationibus adhibetur : ſumma quoq; radix,quę velut cępe canibus datur purgationis cauſa. Meſſibus albi radices leguntur Dioſc. & Plin. Albus amarior eſt, & minus acer nigro Gal. Albus eligendus guſtu feruens, non tamen vehementer, ſed ſaliuam particulatim, nō ſimul mouens, mediocriter extentus, candidus, fragilis, carnoſus, non acuminatus aut iunceus, nec dum frangitur, puluerulentus, medullam interiorem habens exilem, qualis Cyrenaicus. improbatur Galatius, Cappadocius, Italus, albior, & magis puluerulentus. Pauli tempore vtebantur elleboriſmo per album,& nunc quoque, ſi enim bonus eſt,venenoſus non fuerit. Quin ellebori nomine apud Hipp.& Gal. albus venit, vt Aphor. 1.lib.5. Apud Arabes contra Hellebori nigri cum aliis miſti vſus non eſt difficilis, ſæpe magno ſucceſſu in melancholia morbo ſum vſus ſyrupo Saporis, largo ſatis helleboro nigro incocto, & Manar.non difficilem eius vſum expertus eſt,& drach.integram ſolam potam parū profeciſſe. Paulus infundit aqua dies quinque,vnc.ij. ergo multus ſatis, mānæ,vel melli,vel aliis incoquatur. Si in radicem raphani immittatur albus helleborus, helleboriſimi modus ſimplicior eſt Paulo. Albus datur per ſe, & cum ſeſamo, aut thapſiæ ſucco, aut alica, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut ſorbitione alia. Niger autem coquitur cum lente, aut iure aliquo Dioſc. Nigrum cum ſcammonio & ſale dat idem. Album debilius cum ſucco ptiſſanę, aut alicæ, aut alio ſimili, Paulus. Niger pituitam & bilem inferne purgat Dioſcorides. Bilem maxime flauam, Paulo. Albus autem vomitu purgat rēs varij coloris Dioſcor. Rem viſu terribilem in variis coloribus vomitionum Plinius. Helleborus bonus ad exanthemata, impetigines, lepras, herpetas, eryſipelata, ictterum, Paulus. Albus oculorum collyriis contra caligines imponitur Dioſcorides. Oculorum caliginem fotu diſcutit Plinius. Niger auri inditur, & poſt biduum aut triduum eximitur in difficili audita. Albus & niger menſes ciet, & fœtum occidit ſuppoſitus Dioſc.vel appoſitus. Niger ſcabiem curat cum thure,aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus : cum aceto vitiliginem, impetiginem & lepras Dioſc. albi puluis ſuffocationem facit,ob id incidendus in formas ſeſamorum magnitudine. Quibus vero per os acceptſſe ſuſpectum eſt, ij.drach. decoctum clyſtere iniiciatur, & balanus ex eo & melle facta Paulo ſupponitur, & Dioſcorides cum aceto facta balanus. Niger appoſitus ſi triduo maneat: fiſtulas purgat Dioſc. Nigri obolos tres, aut drach. j. dat Dioſc. adiecto etiam ſcāmonio. Manardus quoq; drach.j. dedit cum granis ij. ſcāmonij in malo cydonio aſſi, minusq; & leuius purgant q̄ iuſta doſis pilularum,quas aggregatiuas vocant. albi Themiſon dabat drach.ij. ſequentes quatuor antiquorum vitium cognoſcentes, q ob metum parcius dabant,cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Vetant tñ dari ſenibus & pueris, & mollibus, ac fœminis corporibus. Paulus dat à drach.j.ad drach.ij. debilioribus in ſucco alicæ,aut ptiſſanæ, fortioribus in aqua calida aut melicrato, ſectum tamen, non in puluerem tritum, vt ante monuimus. albo non eſt vſus Manar.ex Italis tamen robuſtos ferre poſſe putat,non dandum tamen niſi in diuturnis & valentibus morbis,per alia remedia non ſanatis vt hydropi, cachexia, elephanto, paralyſi, epilepſia, podagra, morbo Italico,qui peſſimus eſſe conſueuit, & auxilia cōmunia velut contemnere. Cum præter ſimplicia medicamenta ad alium ciendam à Io.Meſ. ſcripta alia nōnulla apud medicos autores inuenerim : ea annotationibus hiſce noſtris præmittere vtile eſt non inutile. Ea ſunt, Myxa.i. ſebeſten, Cynocrambe, hoc eſt, Canina braſſica, pulegium, bdellium arabicum, parthenium.i.matricaria. tragoriganum,iuli nucis iuglandis, catuli vocati, fœx vini, tartarum dicta, atriplex, malua, aſpodeli radix, allium, beta, blitum, Ceſtri.i.vetonicæ folia, braſſica ſemicocta, aqua ſtillans à cucurbita in fornace excocta. Chamępytis, dicta Iua. Lapathon vulgo rumex vocatum. Lac præcipue aſininū butyrum. Lentis primum ius. Semen cornicularis, & ſpumei papaueris. Reſina pini piceæ & laticis,quæ vulgo putatur & vocatur terminthina. Itē vera,quę nunc adfertur ex terebinto, terebintina, vrtica, Seſamoides maius & minus. peplis,peplos, chamęſice, Lappago, clematidis ſemen,picnocomon, apios.i.ſyluestris raphanus, alipon, empetron, heliotropion, magnes, cortex radicis capparis, thlaſpi, flos æris, ſquama ęris : mandragoręſuccus, daphnoides, quæ & laureola : ſambucus, ebulus, lac, & cymę ficus, filicis fœminæ folia, peponis & cucumeris radix, lactuca ſyluestris, radix peucedani, ſtaphis agria, thapſiæ ſuccus,androſęmos, aſcyros,hippophaes, hippopheſtos, lactariæ multę ſpecies, mercurialis, ſtruthion.i.radicula, vel condes.

Horum hiſtoriam & vires ex ipſis autoribus licet ediſcere : mihi ſatis ſit hoc loco nomina conſcripſiſſe.

De Helleboro. *Cap.30.*

HElleborus eſt barbā alfugi. Et eius duæ ſunt ſpecies. ANT. Nam alius albus, & alius niger.

ELCTIO. † Niger vero incolumior eſt albo immo minatur albus accidentia terroris. Niger vero acquirit iuueneſcentiam & incolumitatem. † Et quod ex eo magis eligitur proprie eſt cuius ſapor eſt acutus mordicans guſtum,& habens colorem ſicut aſſarum proprie,& quod eſt frangibile,& medium inter ſubtile & craſſum, & medium inter recentem & antiquum, & medium inter pōderoſum & leuem. Immo plus leuis eſt q̄ ponderoſus. Et qui eſt leuis carens aſperitate. † Et melior pars totius plantæ eſt radix ipſius.† Melior pars radicis ſunt fuſtes,† & melior pars eorum eſt cutis ipſorum. Et melius tēpus collectionis eius eſt ver,& æſtas.† Albus vero † maioris eſt acuitatis,& mordicationis, & eius mordacitas non eſt apparens ſubito, & eſt maioris magnitudinis q̄ niger. In aliis autem proprietates nigri habet, ſed plus de antiquitate q̄ niger patitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Niger eſt calidus,& ſiccus in tertio. Et eſt ſubtiliatiuus, abſterſiuus, reſolutiuus,& corroſiuus additionum carnium quæ fiunt in vulneribus.& dicitur q̄ naſcitur apud radices arboris, q̄ ſunt fructus eius ſolutiui. Albus vero calidus eſt,& ſiccus in medio tertij. et ſimil' abſterſiuus & mordicatiuus multiplicans vomitū & faciens ſternutationem cū fortitudine.

RECTIFICATIO. † Albus corporibus noſtri temporis eſt moleſtus, immo eſt eis ſicut venenum proprie prę ſocās. † Nigri aūt vſq; ad tempora noſtra virtus tolerabilis eſt,licet adhuc difficilis. Inquit.n.Hipp. Moleſtus eſt helleborus eis quorum ſana ſunt corpora. Ars aūt & ſolicitudo eſt in rectificando,& propinando q̄ñ & cui oportet. Facit enim tunc operationem incolumen. † Inquit filius Zezar. Fit tereniabin ſicut mel & ſubmerguntur in eo tepido ex ſe ſticulis nigri partes conuenientes circiter horas viñ. & extrahuntur ab eo, & tunc propinetur altereniabin, q̄ñ eſt habens virtutem hellebori. Et conſimile fit de melle paſſularum. Et q̄ñq; ſubmerguntur in iure gallinarum, aut carnium, & fit ſimiliter. † Et aliqui perforant radicem raphani,& intromittunt fruſtum hellebori per diem,& poſt auferunt, & propināt raphanum habētem virtutem hellebori. † Et q̄ñq; infunduntur in oxymelle,& ſimiliter fit. Et q̄ñq; fit in vino dulci, & q̄ñq; in condito, aut aliquo ex ſyrupo, aut robub,& q̄ñq; infunditur in iure gallorū, aut carnium & coquitur in iure, & poſtmodum addunt arte chiſth, aut hordeum fractum, aut rizum. Et q̄ñq; ſorbetur ius ſolum per ſe. † Daucus autem & piper longum & aniſum, petroſelinum, & hyſſopus ſicca, & calamentum, & origanum, & haſce bonificant operationem eius.† Bene autem miſceē cum epithymo, & polypodio, & ſale indo, & ſimilibus. Confortant enim ſeſe. Confectio pilularum quas ſcripſit Haly, quarum iuuamentum eſt vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram difficilem,quarum hæc eſt permixtio. ℞. hieræ picrę.3.xij.hellebori nigri,& polypodñ añ.3.v.epithymi,ſtœchados.ana.3.vij.agarici lapidis lazuli ſalis indi, colocynthidis ana.3.iij. Doſis earum eſt à 3.i. vſq; ad aur.ñ. & ſunt ſanæ & expertę. Expellit enim virtutem vtriuſq; à corpore

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 224 sur 1089

aqua mellis, & aqua passularum, & aqua hordei, & ius gallorum, & gallinarum cum oleis aut nucum, aut amigdalarum & similiū. † Puluerē tū hellebori sumere nō tutū est.

POSSE. Diximus vitari album quia præfocatiuus est. Nigrum aūt debere sumi, sicut concordant omnes & proprie rectificatum fm artem & legem, & non conuenit, nisi robustis, & animosis corporibus, & pprie tempore veris. Datus quidem qñ & cui conuenit facit acquirere iuuenescentiam & incolumitatem, & mores laudabiles & cōplexiones bonas. Hæc.n.est proprietas ipsius sicut dixit Hip. Et ipse quidem mundificat totum corpus à superfluitatib⁹ membrorum corruptis. & solutione educit cum facilitate choleram permixtam crassam, & phlegma, & choleram ni gram cum virtute sine molestia. Et mūdificat sanguinem. Et attrahit à venis superfluitates mixtas sanguini immo à toto corpore & concauitatibus mēbrorum & partibus remotis & cute. Et est ex rebus solennibus in mundificando cerebrum, & caput totum & instrumenta sensuum & neruos, & viscera, & vesicam, & matricem. Et confert iumentum manifestum ægritudinibus eorum sicut est soda proprie, & hemicranea, mania, & melācholia, vertigo, epilepsia, & paralysis, & aquæ ad oculum descendenti. Et confert ægritudinibus iuncturarum, & duritiei, & apostematibus eorum & scrophulis, & est sicut theriaca, & medicina antonomasicè ad lepram cancrum & species herpetis, & bothor, qui se comedunt. † Et qñ ponitur niger helleborus in alcohol confortat visum. † Et destillatur acetum decoctionis eius in aurē. Et confert tinnitui & sibilo, & corroborat auditum. Et si colluitur os cum aceto prædicto cōfert dolori dentium. Et confert ægritudini splenis & febribus antiquis longis, & quartanæ cholericæ, & ægritudinibus melancholiæ difficilis eradicationis. Et prouocat vrinam & menstrua. Vsus autem eius colorem efficit bonum & acquirit corpori odorem bonum, & ori similiter, † & remouet ægritudinem cutis sicut est morphea, & hara secundum omnem modum administrationis eius, & fricatur cū aceto similiter, & remouet fœditatem cutis, & pānum. † Albus vero difficulter & fortiter vomere facit cum accidentibus terroris. Et confert fricatio ex eo ad ægritudines cutis, & confert cum virtute. Et curat scabiem & impetiginem, & lentigines. Et confert vterque helleborus fistulis & vulneribus putridis & fraudulentis.

DOSIS † eius est à charactis. vi. vsq; ad tertiam 3.i. vel vsq; ad 3.i.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

ELLEBORVM *album ac nigrum de facie non no-*
Cap. 11. *uit Theophrastus, vt videre est 9. de hist. plant. nunc tamen nulli ignotus est vel tenui herbario. Est tamen in nigri historia quam reliquit nobis Dioſc. insignis scrupulus, quem animaduertisse Anguillarium video. flores ineſse illi ait Dioſc. racematim cohærentes seu racemoſos vuæ modo vt Hermolaus vertit. atqui tales in vulgato elleboro nō videmus. spectabis sanè duos aut interdum plures eidem pediculo inhærere flores: racematim tamen cohærere non videbis. Serapion aliter legit. insidere videlicet, ait, cauli florem in purpura album, & ineſse illi veluti racemum in quo semen est cnico simile. at vulgati nigri ellebori semen non racemo sed capitulo ineſt intercurſantibus membranis distincto nigellæ in modum. Hæc ergo quum ita se habeant, non temerè de vulgato elleboro ſuſpicabimur legitimus' ne ſit niger elleborus, an in Dioſcoride potius ſit mendum, quod maximè arbitror. ſed de hac re alij iudicarint. Porrò præter triplicem elleborum quem Matholus diligentiſſimus appingit, memini oſtenſa nobis fuiſſe ab acerrimo naturalium rerum indagatore & philoſopho maximo Andrea Cæſalpino Piſis herbariam hiſtoriam profitente, duo alia genera facie ſecundi illius ellebori quem Matholus pingit, ſed eo alterū quidem triplo minus, alterum verò etiam decuplo. folia pediculo inerant quatuor digitos longo à radice prodeuntia. caulem aut florem videre non licuit. Cæterum vt ad Meſuen veniamus, ſcribit & hoc in loco nonnulla quæ non omnibus placeant. ac primum quum de colligendo elleboro agit, ver & æſtum deligit. at Dioſc. album elleborum in meſſibus colligendum ait quod & Plinius. Hic item albo maiorem acrimoniam ac amarorem quàm nigro aſcribit, Galenus contrà album minus acrem facit. Album hic elleborum maximè moleſtum & exitialem putat. at quum Pauli tempore elleboriſmus pararetur ex albo, & ætate noſtra familiare hoc medicamētum ſit; perniciei cauſa non in eius naturam ſed in ſitum vbi naſcatur vel malam præparationem referenda eſt, ac in ſumma ellebori tantùm mali, non promiſcuè omnis eſt culpa. Ex nigro item ait Meſ. purgationes difficiles ſequi quod Hippocratis teſtimonio probat elleborum ſanis periculoſum eſſe aſſerentis. atqui idem Meſ. paulo poſtea iis verbis {Et ſolutione educit cum facilitate} facilem purgationem ſequi confitetur. quod etiam tempore noſtro obſeruatur quo opportunè exhibitum adeo mite eſt vt vix inter ſoluentia debeat numerari. Ac ſententia quam ex Hippocrate affert non id infert elleborum abſolute eſſe periculoſum quod Meſ. putat; ſed probat ſanis eſſe periculoſum, id quod purgatoriis medicamentis omnibus eſt cōe. ne id etiam ſilentio prætermittatur de elleboro albo aphoriſmum eſſe intellectum Galeno etiam teſte, elleborum album interpretante vbi ellebori abſolutè mentio fit, neque nigrum adducitur. Interdicit etiam Meſ. iis verbis {puluerem tamen ellebori} ellebori in puluerem redacti vſum. at Paulus eundem exhibet cum melicrato. Hæc ferè ſunt, quæ partim Manar. partim alij Meſuæ obiiciunt, digna vt rectè expendantur. Sed & hic tamen, quod etiam in ſuperioribus, malo odio concitatos video qui hæc ſcribunt. neque enim adeo à ratione Meſ. deuiat, vt ſit ſpernendus. Primùm autem quum colligendo elleboro ver aut æſtatem deligit, ſi de albo quidem elleboro intelligas, à Dioſcoride nō variat qui colligendum ſcribit in meſſibus. de nigro autem {de quo verè Meſ. id pronunciat} non errare etiā ipſum arbitror. quum enim is hyeme floreat, ac vere & ipſo æſtatis initio ad ſementem veniat; vires etiam peracto ſemine in radices mittit: atque adeo tūc temporis eius radices vſu non ſunt inutiles. At verò an maior inſit albo quàm nigro acrimonia, explorandus eſt ſenſus, atque id aduertendum quod Meſ. admonet, albi non ſtatim acrimoniam illā inſignem prodire ſed poſtea. qua quidem in re quia ſubſcriptorem etiam Dioſc. habet, non eſt vt plura afferam. illud tantum dixero, Galenum id literis cōmendaſſe quod primo guſtatu ſenſit, neq; illi tamen Meſuen aduerſari. An etiā tutus albi ellebori ſit vſus ſi periculum quis fecerit & eū non caſtigatum obtulerit (de quo. ſ. Meſ. intelligit) id ſpectabit quod videre multi, cruciatus primùm ventriculi intolerabiles, mox etiam animi deliquia ac virium lapſus quem ſubſequitur poſtmodum aut mors aut inemendabiles noxæ. Vera ergo Meſ. ſcribit. neque tamen perperam periti illum medici in vſum interdum reuocant, caſtigatum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 225 sur 1089

tum tamen antea diligentiſsimè quantum licet. referenda ergo huius noxæ culpa in medicamenti huius naturam elleboro omni non tantùmmalo communem; quam tamen arte ſi immutemus, mirum etiam non eſt immutari. De nigro elleboro idem dixerim, non paratum, atque importunè exhibitum difficiles facere purgationes, contra paratũ ac opportune propinatum faciles. quod quum Meſ. aſſerat, non ſibi aduerſatur. Atque eſt ſanè medicamentum omne ſanis corporibus inſalubre, elleborus tamen præſertim periculi nomine fugiendus, quòd ex propria natura neruoſo generi (vt ego puto) aduerſum conuulſionem faciat, quæ noxa ex aliis par non eueniat. alioqui enim ſi nõ peculiare ac præcipuum quidpiam huic ineſſet quod aliis non ineſt, diutinum Hippocratem id literis nunquam traditurum fuiſſe credendum eſt. atque ellebori certè nomine fateor album priſcis fuiſſe intellectum; nihil tamen obſtat quin etiam de nigro idemmet quod Hipp. ait, intelligas, qui eaſdem noxas parit. An verò, quod vltimo loco quæritur, elleborum in puluerem redactũ exhibere liceat, quum Paulus exhibuerit, non id interdicit Meſ. ſed de periculo admonet ac non ſatis tutum eſſe aduertit, quod verũ eſſe fatebitur qui eius acrimoniã & ſcepticam vim expẽderit.

MANARDVS, De Elleboro.

Latini Veratrum, Græci Elleborum: ſunt & q nigrum Melãpodion vocent. Hipp. Ectomõ. NIGER incolumior eſt albo, ĩmo minatur albus accidẽtia terroris.) Quõdam, ait Plin. terribile fuit, poſtea tam ꝓmiſcuum, vt pleriq; ſtudiorum cã ſumpſerint. Idem tñ Pli. albũ multò terribilius eſſe, ait, nigro. ET ꝙ ex eo magis eligiẽ.) Dioſc. eligit carnoſum, ſpecioſum, interiorem partẽ tenuem habẽs, guſtuq; acre & feruidũ, aſperis tumulis & ſiccis locis (qualis eſt Anicyra) natũ, in frangendo puluerem emittẽs, ait Plin. ET melior pars totius plãtę eſt radix ipſius.) Solas radices in vſum venire, at Dioſc. à quibuſdã tñ ſemen purgationib⁹ adhiberi. MELIOR pars radicis ſunt fuſtes.) Intellige radiculas graciles, ex cepoſo veluti capite ꝓcedentes: has. n. in vſum ſolas venire dicit Dioſc. & iſt Plin. q eligi dicit tenuiſſimas radices breues, & veluti decurtatas, ſummã, q̃ eſt veluti cepe, dari carnib⁹, purgationis cã. ET melior pars earũ eſt cutis.) Eximit ex vtroq; ſm Dioſ. interior medulla. ET melius tẽpus collectionis eſt ver & eſtas.) Meſſium tpe colligẽdas albi radices, docẽt Dioſc. & Plin. ALBVS minoris eſt acuitatis.) Galenus amarioré & minus acrẽ eſſe dixit album, q̃ nigrũ. ET eſt eius mordacitas nõ apparens ſubito.) Vñr hæc ſumpta ex Dioſc. in electiõe albi: inter reliqua. n. eligẽdum docet id, qd̃ guſtu q dem feruẽs eſt, nõ vehemẽter tñ, ſed ſaliuã nõ ſimul, ſed particulatim mouet. Addit ẽt, vt ſit mediocriter extentum, candidũ, fragile, carnoſum non acuminatum aut iunceũ, nec dum frangiẽ puluerulẽtum, ſed interiorem medullã exilem hñs: laudari maximè Cyrenaicũ, periculoſius eſſe Galatiũ, Cappadociũ, & Italicũ, q̃ & albiora & magis purulenta. ALBVS corporib⁹ noſtri tpis eſt moleſtus, imò eſt eis ſicut venenũ.) Pauli tpe vrebantur Elleboriſmo ꝓ album, & hoc ẽt tpe, eum q bonus ſit, nõ puto eſſe venenoſum. NIGRI aũt vſq; ad tpa noſtra virtus tolerabilis eſt, licet adhuc difficilis: inquit. n. Hipp. moleſtus eſt Elleborus eis quorũ ſana ſunt corpora.) Experientia certa didici, operationẽ eius nõ eſſe difficilẽ: neq; aphotiſmus ꝓpoſitũ ꝓbat, ſiquidẽ alia quoq; purgatoria medicamina ſanos offendunt iuxta eundẽ Hipp. in alio aphor. & ſm Gal. Cum Elleborum abſolutè dicimus, albũ intelligimus. INQVIT filius Zezar, ſit Teriabin ſicut mel.) Bonã eſſe oportebit Ellebori quãtitatem, alioq parum ꝓficies: ſiquidẽ drach. integra ſola pota, parum operaẽ. Paulus infundit aquæ vncias ij. p dies v. ET aliqui pforant radicem raphani.) Modũ hũc eſſe Elleboriſmi ſimplicioré dicit Pau. ſi fiat cum Elleboro albo. ET q̃q; infundiẽ in iure gallorũ.) Dioſc. de albo inq̃t, datur pſe, & cũ Seſamo, aut Thapſię ſucco, aut alica, aut mulſa aqua, aut pulte, aut lẽticula, aut ſorbitione alia. De nigro verò, qd̃ coquitur cum lente, aut aliquo iure. DAVCVS aũt & piper.) Miſcent aliq, ait Pau. Pulegium, Thymbrã, vel aliud ſiſe. BENE ãt miſcetur.) Cum ſcãmonio & ſale, dat Dioſcorides nigrũ, Paulus dat debilibus cũ ſucco ptiſanę, aut alicę, aliove ſimili. PVLVEREM tñ Elleboti ſumere nõ eſt tutum.) Pau. valde nocere ait album in puluere potum, & ſuffocatiões facere: nigrum verò tritũ, dãt cũ melicrato. ET ſolone educit cũ facilitate cholerã pmixtã groſſã, & phlegma.) De nigro ait Dioſc. p inferiora purgat bilem & pituitã. Paulus bilẽ maximè flauã. Album verò, inquit Dioſc. purgare p ſuperiora varij coloris. Et Plin. rem terribilẽ viſu in variis coloribⁿ vomitionum. AD Lepram Cancrum, & ſpẽs Herpetis) Pau. Elleborũ dicit bonũ eſſe his q exãthemata, impetigines, lepras, herpetas, eryſipelataq; patiunt, & ictericis. Et q̃ñq; ponit Elleborus in alcohol. Cõfortat viſum.) De albo ait Dioſc. qd̃ apponitur oculoꝝ collyriis ꝓpta caligines. Plinius, oculorum caliginẽ fotu diſcutit. ET deſtillaẽ acetũ decoctionis eius in aurẽ.) Indi auri dicit Dioſc. & poſt biduũ triduũve eximi, ad difficilem auditũ: loquens de nigro. Prouocat vrinam & mẽſtrua.) De albo ait Dioſc. mẽſes educit, & fœtus occidit ſuppoſitus. De nigro appoſitus mẽſes agit, & fœtus occidit. ET remouet ægritudines cutis.) De nigro dicit Dioſc. q̃ ſcabiẽ curat, cũ thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus cũ aceto vitiliginẽ, impetiginẽ, & lepras. ALBVS difficulter vomere facit cũ accẽtibus terroris.) Illum q ſit puluerulẽtus, ait Pau. ſuffocationes facere, incidi ꝓpterea debere in formas ſeſamorũ magnitudine. In quib⁹ vero ſuſpecta ſit acceptio p os, clyſmate infundit decoctum duarum drach. Antylus medicus. Supponitur & balanus ex eo facta cũ mele, ſm Pau. Dioſcorides cum aceto balanũ format. ET ꝓfert vterq; Elleborus fiſtulis) Dioſcorides nigrum ait appoſitũ, ſi triduo maneat, fiſtulas purgare. DOSIS eius à ceratiis ſex ad ʒ. iij. vel ʒ. j.) Dioſcorides dat nigrum trium obolorum, aut drachmæ põdere, adiecto etiam ſcãmonio, qd̃ & nos aliq̃n experti ſumus, drach. grana ij. ſcãmonij in cotoneo malo adiicientes, minorq; & leuior ſecuta eſt purgatio, q̃ ex pilularum, quas aggregatiuas vocãt, ęqua quãtitate ſequi ꝓſueuerit. Albi aũt (vt refert Plin.) Themiſon binas drac. dabat: ſequentes quadernas dedere, antiquorum vitiũ cognoſcentes, qui pp metum parcius dabãt, cum celerius erũpat, quo largius ſumitur. Verant tñ dari ſenibus & pueris, item mollibus ac fœmineis corporibus. Pau. dat ʒ. ij. ad ſummum, ad minus, ʒ. j. debiliorib⁹ in ſucco ptiſanæ, aut alicæ: robuſtioribus cum calida aut melicrato: ſectum tñ, non in puluerẽ redactum, vt ſupra etiam notatum eſt. Ego albo nunq̃ vſus ſum: puto tñ homines regionis noſtræ robuſtos ferre eũ poſſe. Nõ dandum tñ niſi in diuturnis & fortib⁹ morbis, & qui p alia auxilia nõ ſunt ſanati, vt Hydrope, Cachexia, Elephanto, Paralyſi, Epilepſia, Podagra (vt Pau. teſtaẽ) quibus ego adiicio morbum qui Gallicus nuncupat, qñ & peſſimus, & longiſſimus, cõiaq; auxilia veluti contẽnit. Hæc ſunt q̃ in Pãnonia olim marginì ſimpliciũ medicamentorũ cuiuſdã mei, enchiridij forma, Meſue, ad ꝓpriũ potius q̃ cõem vſum annotauit: q̃ quũ iuuenib. ꝓfutura cognoſceré, q̃b⁹ alio mõ nunc ꝓdeſſe, ob bellicos tumultus nõ poterã, publicanda ꝓceſſi. Quòd ſi forte in manus doctiorũ venerint, ęqui rogo boniq; ꝓſulãt, & amice, qñ nihil meli⁹ agũt, legãt: & ſi qd nõ ꝓbãt, ſcripto potius q̃ verbis corrigãt. Vos vero bonę mẽtis iuuenes, à Deo opt. max. votis & ꝓcib⁹ bonũ Pont. expetite, q pacẽ, quã moriturus nobis reliqt, mũdo reddat, vt pacatiore aĩo, & q eta mẽte, ꝓut vobis deſpõdi, vtilitati veſtrę valeã ĩſeruire. Valete. Ferrariæ, Nonis Decemb. M D X X I. poſtridie eius diei, qua ad nos delatũ per ocyſſimos tabellarios fuerat, Leonem X. eius nominis Pontificem max. attonito morbo ſubito corruiſſe.

Simplicia quędam medicamenta aluum purgantia ex alijs ſcriptoribus ſumpta, nec à Meſue deſcripta.

CVm prẽter ſimplicia medicamẽta ad aluum ciendam, à Ioã. Meſ. ſcripta, alia nõnulla apud medicinę authores inuenerim ea annotationib⁹ hiſce noſtris ꝓmittere, viſum eſt non inutile. Ea ſunt: Myxa, i. Sebeſtẽ: Cynocrãbe, hoc eſt, Canina braſſica. Pulegiũ, Bdelliũ arabicũ, Partheniũ. i. Matricaria: Tragoriganũ: Iuli nucis iugladis, catuli vocati: Fęx vini, Tartarũ dicta: Atriplex, Malua, Aſphodeli radix, Alliũ, Beta, Blitũ, Ceſtri i. Vetonicæ ſolia. Braſſica ſemicocta. Aqua ſtillãs à cucurbita in fornace excocta. Chamepytis, dicta Iua. Lapathũ vulgò Rumex vocatũ. Lac, ꝓcipuè aſininũ, Butyrũ. Lentis primũ ius. Semẽ cornicularis, & ſpumei papaueris, Reſina pini, picęę, & Laricis, q̃ vulgo putaẽ & vocaẽ Termẽtina. Itẽ vera q̃ nũc adfertur ex Terebinto, terebintina. Vrtica. Seſamoides maius & minus. peplis, peplos, Chameſyce, Lappago, Clematidis ſemẽ. picnocomõ. Apios. i. ſylueſtris raphanus, Alipõ, Empetron, Heliotropion, Magnes, Cortex radicis capparis, Thlaſpi, flos ęris, Squãma ęris, Mandragoræ ſuccus, Daphnoides, q̃ & laureola. Sambucus, Ebulus, Lac, & Cimæ ficus, Filicis fœminę folia, Peponis & Cucumeris radix, Lactuca ſylueſtris, radix peucedani, Staphis agria: Thapſię ſuccus, Androſemos, Aſcyros, Hippophaes, Hippophęſtos, Lactarię multę ſpecies, Mercurialis, Struthion. i. Radicula vel Condes. Horum hiſtoriam & vires, ex ipſis authorib⁹, licet ediſcere: mihi ſatis ſit hoc loco nomina conſcripſiſſe.

Purgatoria medicamina à Meſue omiſſa.

IO. MES,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 226 sur 1089

IOANNIS MESVAE GRABADIN,

Quod est aggregatio vel Antidotarium electariorum & confectionum: & aliarum medicinarum compositarum,

IACOBI SYLVII INTERPRETATIO.

CVM IN commentarios nostros quædam à nobis experta cõmemoratione digna coniecissemus, nobis visum est hæc in opus vnũ ordine idoneo cogere, cui titulũ Grabadin, seu de Antidotis fecimus: in quo medicamenta experta & secretiora, tum à nobis inuenta, tum ab his accepta, qui artis medicæ arcana perscrutati sunt, compendio tradere dignum existimauimus. Hoc autem opus totum in libros duos diuisimus. Priore medicamenta describimus composita aliis celebriora. Altero singularũ corporis partium morbos proprijs cuique remedijs curare edocemus. Priorem verò in sectiones duodecim diuisimus, docuimusque, harum Prima condita. Secunda, sapas, iulepos, syrupos. Tertia, eclegmata, seu linctus. Quarta, decocta & infusa. Quinta, antidota, quæ electaria vocant. Sexta, catapotia, seu pilulas. Septima, trochiscos, Octaua, pulueres. Nona, olea. Decima, vnguenta. Vndecima, cærata. Duodecima, emplastra.

IACOBI SYLVII ANNOTATIONES.

Gal. in initio lib. de Antid.

ANtidotarium est vocatum, ꝙ contineat descriptiones antidotorum, hoc est, medicamentorum, quæ non foris admota corpori, sed in corpus recepta, affectus medentur. Antidotus autem hæc, vel hoc antidotum Græcis dicitur contra affectus datũ, vnde Gal. lib. de hac materia scriptum, περὶ ἀντιδότων, i. de antidotis vocauit: nostrates verò libros hac de re scriptos, Antidotarium inscripserunt, etiam si non sola antidota, quæ omnino sumuntur, sed etiã admouenda, olea, vnguenta, cerata, emplastra, ex æquo continerent. Quæ duo causarum salubrium materias præcipuè comprehendunt, quãquam educenda & facienda ipsarum reliqua duo genera magni etiam momenti sunt in multis morbis. De sumendis igitur tantum & admouendis Mes. scribit, & illa tanꝙ præstantiora, plura, vsu frequentiora, & ferè priora præponit: quibus etiam educendorum ratio quædam complicatur. Hęc propter oppositas rationes postponit: in ipsorum tñ vtrisq; quorundam ordinem cur mutarim, paucis accipe. Inter sumenda statui prima omnium condita, ꝙ hęc parte sua plurima sint alimẽta, non omnino medicamenta. Vt igitur à re nobis familiari magis incipiat oratio, hęc in prima acie locaui. Post hæc autem iulepos & syrupos natura propè tota, viribus, consistentia, paranδi modo conditis proximos (nisi si quis in his sint medicamentosi magis & compositi) vt emittam syrupo suo condita seruari. Sunt item syrupi succorum & aliorum quorũdam velut condituræ, ad saporis gratiam, & custodiæ diuturnitatem. Qñ verò in syrupis plerique sunt thoracici & pulmonici, præsertim quos descripsimus postremos: ob id eclegmata viribus his affinia propè omnia subiunximus sectione tertia. Sectione autem quarta descripsi decocta atq; infusa his consistentia proxima, & quibusdam syrupis aluum soluentibus facultate affinia: vt alicunde inciperet antidotorum ꝑpriè appellatorũ tractatio. Quãquam & infusiones & decoctiones syrupis sint necessariç, sed alię multò q̃ quæ his Mes. decoctis & infusis, vel purgatoriis, vel saltem ecporoticis, & stercus deiicientib⁹ describuntur. Sectione quinta antidota concluſi, tum quę electaria vulgus vocat, tum alia: sed in his priora, quæ sapore sunt iucũdo: post hęc amara, & hiera, & alia purgatoria. Sectione sexta descripsi catapotia purgatoriis his proxima viribus, neq; iucunda, & consistentia nõ multò duriora. Septima sectione trochiscos multò his duriores ac ficciores. Octaua autem pulueres quosdam omnium siccissimos. In admouendis præterea ordinem mutandum censui, ac olea, cæterorum materiam, omniumq; liquidissima, & ferè simplicissima, vsu frequentissima, vsu prima, non postrema scripsi cum Mes. sed reliquis præposui sectione nona. Decima verò, his consistentia & viribus propinqua vnguenta, adeò vt sępe olea vocent. Vndecima autem sectione cerata ex præcedentibus, & cera cõstantia, ac magna ex parte emplastrorum materiam. Postrema descripsimus emplastra, tanꝙ maxime composita & durissima. Hãbes rationem ordinis in hoc Antidot. à nobis parum mutati, non modò in sectionum ordine, sed in plerisq; etiam sectionum singularum compositis, vt lectio te docebit: qua autem ratione id fecerim, facilè tuipse coniectabis, vt cur ex fine syruporum condita quædam incondita retulerimus: in syrupis, cur calidos, thoracicos, iunximus: in eclegmatis, cur viribus finitima: & in cęteris similiter. Ea tñ cautione prædicta mutaui, vt nullam omnino Mes. cõpositionem omiserim, aut truncauerim: sed omnes integras, verbis tamẽ non paulò purioribus descripserim, licet interdum coactus Barbaras quasdam voces retinui. Ipsas item libri totius particulas breuiores q̃ vt libri nomen mererentur, sectiones appellauimus, Hippocratis in epidemiis, & Aristotelis in problematis τμήματα, hoc est (vt Gaza in Arist. vertit) sectiones, imitati. An verò probem omnes scriptas hoc lib cõpositiones, siue à Mes. inuentas, siue ex aliis corrogatas, dicere malo cum Gal. illas me vt antiquas, & multorum experientia probatas, recipere, & Gal. consilio satius esse multo vsu expertas, & confirmatas compositiones sequi, q̃ nouas effingere: tum præsertim methodo summa si quis altius expendat, plurimas Arabum cõpositiones conscriptas iudicaturus sit: quas verò paucas damnare conaberis, si pauca quędam Arabibus certissima receperis, in illorum sententiam omnino abibis, nullamq; improbandam iudicabis. Quãquam n. harum multæ vsu exciderint, vitiosæ ob id existimandę non sunt, aut Hipp. suum peplium & elleborum nigrum vitio verteris, medicamenta illi etiam in morb. acutis ad corpus purgandum consuetissima, quę ob violentã actionem hodie attingit nemo. et quot purgatoria medicamenta, antidota, emplastra, vnguenta, trochisci, malagmata, acopa, myracopa, & id genus alia, Dioſc. Gal. aliisq; celebribus medicis magno in pretio habita, nũc omninò vsurpari desierunt. Vt rerum q̃ verborum, conditio quædam similis & vicissitudo sit. Quomodo. n. de verbis cecinit ille, sic nos de remediis pronuntiare possumus, ꝙ scilicet,

Multa renascentur, quę iam cecidere, cadentq;
Vsurpata modò medicamina, si volet vsus
Et ratio, Medicis duo præstantissima doctis
Instrumenta, quibus quærunt, carpuntque, docentque.

Lib. 2. rat. vic. acut.

Quæ vicissitudo in iis Mes. compositionibus vbi contigerit, notas propè singulis adscriptas à nobis mutare cuiuis licebit. Adscripsimus autem opinor non temerè notas huiusmodi, ne. s. in obsoletis hodie multam operam collocet bonus lector, quibus arithmeticorum neotericorum circulum nullius per se numeri indicẽ cernet præpositam: in reliquis esset diligentior, præsertim celebrioribus & vsu frequentioribus quas asteriſco & stellula quadam illustrauimus: vti quę mediam horum conditionem sustinent, cruce signauimus: ne verba hęc vsitatum, inusitatum, toties mihi essent repetenda: vtq; (quod nuper dixi) bonus lector in scripturis hodie consuetioribꝰ operæ plus ponat, q̃ in dissuetis. Quas ob id vertu vel obeliſco confodiendas nõ censui, ꝙ non improbarem, quodq; harum nõnullæ fortè fortuna haud ita multò post asteriſcos aliis rapient. Tempestiuum mihi iam videtur pauca quædam de mensuris & ponderibus Meluę consueris dicere, ne quorũdam nouitas inaudita lectori adhuc rudi aut imponat, aut sit remoramento. Mensuris admodum paucis vtitur Mesues, vt libra mensurali, sextario, quem κύαθον pro ξέστῃ interpres vocabat, mina. Ponderibus vtitur ferè Græcis, χειρατίῳ, ὀβολῷ, δράχμῃ, γραμμῇ autem. i. scripturo, raro: gaudernãq; parua pondera exprimere per drach. vnius partes 3. 4. 5. vel pertein 3. 4. 5. 6. vimur & aureo. Κεράτιον autem. i. corniculum; κεράτ apocope interpreti vocabatur, vt Actuarius καράτιον appellat; quo nomine etiam hodie vulgus & Mesues siliquam ipsam appellat, grana circiter tria lupinis similia, sed minora in carne ligniosa & dulci

Mensurę & põdera Mesuæ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 227 sur 1089

& dulci continentem. Horum granorum quodq; grana hordei quatuor pendit: octo autem lentis, etiam κεράτιον Græcis, Mesuę κεράτ quod in eo ponderum aliorũ more per apocopẽ scriptum est, Latinis siliqua dicitur. Κις autem pro ξις corruptum ab interprete puto, quod, etiam apocope pronuntiatur vocis Græcę: ξέστης enim Græcis dicitur, Latina voce sextarius: in hanc detorta, vt λίβρα ex libra iisdem detorta est. ἰταλικὸς verò integrum est. Sextarius aũt Italicus vt Galeno, sic Mesuæ vsurpari videtur, qui duas cotylas seu heminas, seu libras mensurabiles. i. vncias xxiiij implet Sed varium pondus efficit, ob rerum metiendarum naturam: vini. n. sextarius capit vnc. mensurales xxiiij. Pendit autem libram & bessem, seu vnc. xx mellis: sextarius duas lib. & semisse: olei sextarius vnc. xviij. pendit. Vnius drachmę partes duę. f. ex tribus, sunt scriptula duo: partes verò tres. f. ex quatuor sunt scriptula ij. & grana v. seu grana xlv. quę sunt partes tres granorum lx. quot sunt in drach. Quãtum autem pondus drachmæ tribuat, & quot drach. vncię impertiat, & quot vncias libręe, non perinde compertum est. Drachmam autem ipsi pondus minus aureo apertum est ex locis nõ paucis in simp. & in Antid. vbi elect. psyllij dat à drac. iij. ad aureos tres, Elect. Hamech à drach. ij. ad aur ij. & in catapotiis sępe à drac. j. ad aur. j. hoc est sesquidrachmam vt quibusdam videtur: vt aliis põdus granis v. aut vj drachma grauius, quale est nostri aurei solaris. Idem pondus etiam solidus, & cum Actuario ἰξάγιον dicitur, Aureum aũt scribit Mesues in hiera Archigenis à Paulo descripta: vbi tñ Paul. semper habet drachmam: id quod in aliis ex Paulo sumptis obseruare licet. Quid quod Serapioni in probanda theriaca, aureus est pondus duorum lupinorum, & Auic. in curando ascite dat catapotiorum quorũdam aureum vnum debili: drachmam j. forti? Aliis aureus in compositionibus purgatoriis est pars septima vnciæ: in aliis est sesquidrachma. Vncię autem drac. viij. cum Græcis non videtur tribuere. Nam in hiera Rufi scribit drach. viij. vbi scribere potuit vnc. j. si illi drac. viij. tribueret. In apozemate adianti albi sectione quarta fumariæ vnc. j. mox addit, lupuli, violarum siccarum, ana drac. viij. cum scribere potuisset, vt alibi semel fecit, tantundem: vel omnibus simul cõnumeratis subscribere ana. i. æqualiter particulam Galeno frequentem. In elect. Hamech, sennæ & aliorum vnc j polypodij drach. xvj. cum scribere potuisset vnc. ij. In tryphera verò Persica myrob. flauarum vnc. j. & 5. cepul. Indiana vnc. j. belleric emblic, ana 5 iiij. hic pro vnc. dimidia videtur accepisse, vt proportione quadam pondus diminuat. Neq; vnciam drac. ix. Mesuę esse potes quincere: cum in hiera sua scribat drac. ix. vbi dicere potuit vnc. j. si vncię drac. ix. tribueret. Mallem tñ cum alia Galeni pondera & mensuras sequatur, etiam cum Galeno vncię huius drac. viij. tribuere: non autem nouem cum imperitis quibusdam pharmacopœis, nulla eius autoritate, nec rõne ꝓbantib⁹. Pondera aũt drachma minora vitauit: scriptulo tamẽ vsus in Antidoto ex cocco baphica, & Antidoto aromatico Gabrielis: alias drach. vnius partes 2. 3. 4. 5. 6. dicere maluit, vt ante diximus.

ANTIQVA VERSIO.

SCripsimus in libris explanationum nostrarum ex his quæ experti sumus, quędam adhuc rememoratione digna. Ex quarum aggregatione summam conteximus, quod Grabadin nostrum vocamus, quod est compẽdium secretorum, in quo expertas & præclaras medicinas ex his quæ acquisiuimus: & inuenimus ab eis qui medicinæ artis arcana scire faciunt, tradere dignum duximus. Et ponimus totam latitudinem operis huius summas duas. In prima famosas & solẽnes medicinas compositas tradimus. In secunda verò medicinas singulorum membrorum ęgritudinibus appropriatas distinguimus. In prima vero distinctiones ordinamus duodecim.

Prima est de electariis. Secũda de medicinis opiatis. Tertia de medicinis solutiuis. Quarta de cõditis. Quinta de speciebus loch. Sexta de syrupis & robub. Septima de decoctionibus. Octaua de trochiscis. Nona de pilulis. Decima de suffuf, & puluerib⁹. Vndecima de vnguentis, & emplastris. Duodecima de oleis.

Prima distinctio, quæ est electariorum, subdiuisionem habet: quædam enim ex eis delectabilia sunt, quædam vero amara. Et vtraque sunt solennia. Prius A tamen ex eis electaria quorum est delectationem facere cum titulis vtilitatum suarũ tradimus, & post de aliis loquemur, sicut Deo placuerit.

Christophori Georgij de Honestis Florentini, super Antidotarium Mes. expositio.

HOc opus vtile prosiliendo aggrediar. Eisq; q. practicã medicinæ desiderant curabo breui, & apto sermone antidotarium Mes. vniuersaliter declarare. Vt ergo vsualium descriptionis medicinarũ plena habeatur notitia, & certus conueniensq; modus operationis, & vsus earum cum dosibus limitatis, procedam declarando simplicia componentia quantum ad complexiones ipsorũ, & vocabula græca, & vniuersaliter quocũq; modo descripta, ne intellectus noster deficiat in obscuris. Sed qua omne datum optimum, & omne donum perfectũ de sursum est, descendens à patre luminum, congruum esse discerno ad ipsum pia mente recurrere cum verbis Psalm. B auxilium petendo proclamans. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in visceribus meis. vt principium huius operis medium ac finis sit ad eius laudẽ, gloriam, & honorem, & ad vtilitatem cuiuslibet, qui hoc opus inspexerit. Sic ergo diuino auxilio inuocato, trãseo ad principium huius lib. cum inquit. In nomine Dei misericordis. Totus iste liber diuiditur in quatuor partes. Nam in prima parte determinat de canonibus generalibus pertinentibus ad rectificationem medicinarum simplicium solutiuarum, ac etiam non solutiuarum, & maxime circa debitum modum rectificationis, & administrationis earum. Et in hac parte ponitur etiam modus succurrendi nocumentis si ex eis proueniant. Et super hac prima parte Dynus de Florẽ. medicinæ dilucidator scripsit ad plenum. In secũda parte determinat de electione medicinarum simpliciũ quocunq; modo soluentium. ponendo illarum doses complexionis & posse circa humores ad quos habent aspectum. ac etiã ponit modum correctionis earum, & de hac parte aliquid sue C cinte notabo cũ de simplicib. medicinis faciam mentionẽ. In tertia parte principali (quam nunc tentamus exponere) determinabit de medicinis compositis solutiuis, & non solutiuis sub diuersis modis & formis ac diuersimode præparatis, vt legendo patebit, ponendo cuiuslibet determinatã descriptionem, vtilitatem, & doses, & verum modum cõpositionis earum: licet doses earum in pluribus dispositionibus varientur, vt in quibusdam addendum, & in quibusdam minuendum sit de dosi. In paucis autem vt scriptæ sunt ęqualiter permanendo. In quarta autem & vlt. parte determinato de cutis particularium ęgritudinum cuiuslibet membri vsq; ad ęgritudines cordis, omissis earũ signis & causis, vt ibidem apparet, additiones curatiuæ, vsq; ad extrema corporis cõcernẽtes, fuerunt à Petro ebano æqualiter compilatæ. Nomen autoris præsentis operis, vt scribitur est Ioan. filius Mes. natus de stirpe Regia de Damasco in Orientalibus partibus. A multis autem asseritur ipsum fuisse S. Ioã. Chrysost. vel Ioã. Damas. sed ego hoc aliter nõ affirmo. Assume ergo, & aggrediar tertiam partẽ princip. & sic incipiam iuxta posse declarando promissum. D

SCripsimus in libris explanationũ, &c. Hæc tota tertia pars suæ Grabadin: siue Gradin, siue Grabatin, quæ his tribus vocabulis nominata reperitur in scriptis. i. Antidotarium inuentum ex gratia Dei, vt in Græco profertur, principali diuisione diuiditur in partes xij. In prima enim ponit confectiones & electaria ordinate distincta. In secunda ponit seu determinat de medicinis opiatis. In tertia determinat de medicinis solutiuis. In quarta de cõditis. In quinta de specieb⁹ loch. In sexta de syrupis & rob. In septima de decoctionibus. In octaua de trochiscis. In nona de diuersis speciebus suffuf. In decima de pilulis. In vndecima de emplastris & vnguentis. In duodecima de oleis. Prima pars habet partes ij. nam in prima parte determinat de electariis delectabilibus ad gustum. In secunda de electariis seu confectionibus amaris. secunda ibi. Theriaca dia tesseron, Prima pars iterum diuiditur in duas partes: nam in prima

Huius libri diuisio.

in prima parte remittendo nos ad alium librum ponit nomen huic tertiæ parti: & ordinat se ad dicenda ostendendo modum sui processus. In secunda parte ipse particulariter prosequitur tractando de vnoquoq; electario. secunda pars incipit ibi. Electarium de aromatibus. Sententia totius primi cap̃. est, q̃ ipse iam scripserat in quodam suo libro multas & diuersas medicinas quas ipse expertus fuerat in diuersis dispositionibus. Et hic intẽdit rememorare illas medicinas, quæ maxime conueniunt: & sunt magis efficaces, & memoriæ cõmendandæ. Et subsequenter diuidit hanc tertiam partem quam vocat gradin, seu grabatim, seu grabadin. i. Antidotarium datum ex gratia Dei in partes xij. vt superius designaui. Ecce literam.

Scripsimus in libro explanationum. i. collectionum cum apta & clara locutione curationes omnium ægritudinum cum causis & signis earum. Qui liber totus diuisionis erat in plures libros, vtpote sicut est liber totus Auic. ipsum tamen penes nos non habemus, nec reperitur, vt dicitur, sed ex illo autore prædicta extracta inuenta & experta sunt omnia vtiliora, quæ ponuntur in illo libro.

Prærerea notandum antequam procedatis pro declaratione dictorum ac etiam dicendorum, q̃ Antidotarium idẽ est quod liber includens diuersas descriptiones medicinarum ad diuersas & varias dispositiones, vel passiones. Et inde dicitur antidotum. i. contra vitium datum quia cõtra ægritudines principaliter: & sic quælibet medicina, vt sic composita potest antidotum nominari.

Secundo notandum q̃ gradin, siue grabatin, siue grabadin: idem est quod antidotarium ex gratia Dei datum.

Tertio intelligendum q̃ Nicolaus qui etiam duo antidotaria composuit magnum & paruum vtili sermone, quæ ambo cõiter habemus in vsu, fuit medicus diu exercitatus in practica & in naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus diuitiis, & ex nobili sanguine procreatus, fuit aũt temporibus suis primus, & sic successit nõ est longum tempus elapsum, in dicta ciuitate Salerni digna ac clamosa fama p̃ orbem, in ipsa vigebat fons scientiæ & maxime practicæ medicinæ: ibi enim florebat studium principaliter sequendo scientiam Gal. tãq̃ principis medicorum, eius libros legendo & vtiliter declarando, licet hodie fugiantur.

Quarto notandum q̃ canon idem est q̃ regula seu breuis conclusio dicenda siue iam dicta, vt in canonibus principij huius libri aperte monstratur.

Quinto notandum q̃ medicina tripliciter accipitur, cõmuniter, proprie, & magis proprie, cõiter accipitur pro omni opere medici in corpore humano, siue fit opus cõseruatiuum, siue p̃seruatiuum, siue curatiuum, &c. quocũq; instrumento operetur, proprie accipitur pro actu curationis qui solum debetur corpori ægro cum quocũq; instrumento: magis proprie solum accipitur pro modo curationis, qui debetur corporibus ægris solum in medicina solutiua. Et hic vlterius est notandum q̃ solutio ventris fit cũ medicina solutiua virtualiter attrahente humorem ad quẽ principaliter habet aspectum cum sua proprietate, sicut de scamonea & reubarbaro quod purgat choleram, & de colocynthide & turbith q̃ euacuat phlegma, & de lapide lazuli & epithymo, qui euacuat melancholiam, & omnes p̃dictæ medicinæ, & consimiles dicunt exoluendo euacuare. Q̃nq; fit solutio ventris cum medicina attractiua, q̃ dicitur compressiua, quare comprimendo euacuat seu extrahẽdo humorem extractum ad ipsa intestina, sicut dicitur de myrobalanis, qui aspectum habent ad particulares humores, illos attrahendo, & per consequens euacuat comprimẽdo. Q̃nq; fit solutio ventris cum medicina lenitiua, quę magis proprie dicitur lenitio ventris, sicut cum mãna, vel cassia, & licet in eis, & in qualibet de per se sit etiam aliqualis virtus attractiua humoris cholerici, vnde administrantur in purificando sanguinem ab ipso humore cholerico, plus tñ eis dominatur lenitio pura. Q̃nq; fit lenitio ventris cũ medicina lubrificatiua, quæ solum lubricando humores seu egestiones repertas in stomacho & intestinis euacuat, sicut fit cum iure pulli, & aliis pinguibus vnctuosis, & mucilaginibus. Et similiter fit solutio ventris cum medicina labificatiua, quæ proprius dicitur absterssiua, sicut q̃nq; cum aqua hordei, & puluere zuccari, materies educimus de stomacho & intestinis. Et his quinque modis de medicina solutiua loquendo fit solutio ventris, vt inferius apparebit, proprie tñ illa dicitur medicina solutiua, quæ principaliter attrahendo, ac etiam exoluendo euacuat, vt in præcedentibus dictum est. Diuersimode tñ & diuersis modis & formis vtimur medicinis supradictis, vt q̃nq; in forma potabili, q̃nq; in forma pulueris, q̃nq; in forma dactyli, q̃nq; in forma electarij, & illa omnia inferius apparebunt.

Sexto notandum q̃ confectio, vt inferius apparebit est nomen cõe ad electaria, quæ ad formam solidiorem reducuntur. Isto modo confectio idem est, quod compositio. Differt autem electarium à confectione. Primo quia electarium potest confici cum zuccharo, vel cum melle, & sic sæpe conficitur, vel cum vtroq; simul. Confectio nõ nisi cum zuccharo, sed si debet diutius conseruari proprie loquẽdo, vt cõiter præparatur. Secundo differt, quia confectio in solidiorem formam reducitur per vlteriorem cocturam q̃ fiat electarium, quod non tanto decoquitur tempore, et sic diacitonitem, & zenzeuerata, quæ cum melle cõficitur ad formam solidissimam reducuntur, ac quia diutius conseruata ex vltimata decoctura dicitur euenire, tamen semper consistunt cum mollitie quadam viscosa, quod in natura confectionis cum zuccharo non contingit, vt diacitonitem, & aliæ nunc dictæ proprie confectiones esse dicũtur. Alia describitur differentia eo, q̃ ad constructionem electarij species, quæ ad compositionem ipsius ingrediuntur duplicatur in pondere. In confectione autem minuuntur: vt delectatio confectionis sit maior in gustu, & displicẽtia minor, & largo modo loquendo trochisci possunt poni sub nomine confectionis: vnde confectio aliquando idem est quod plurium rerum compositio.

Septimo notandum, quòd medicina opiata, seu electarium opiatum, est illud in quo ingreditur opium, vel mandragora, vel consimilis medicina: virtute cuius tollitur sensus à membro, & spiritus incrassantur, & ipsorum transitus ad membra prohibetur: ab eis enim est omnino cauẽdum, nisi casus magnæ necessitatis occurrat. Medicina opiata.

Octauo notandum, q̃ condita sunt illa, quæ cum melle & zuccharo constituuntur, seu conficiuntur cum leui decoctione ad ignem, seu positione ad solem, vt humiditas superflua rei conseruandæ aliqualiter exiccetur, vnde conditum cum melle, vel cum zuccharo cõseruatur & illo modo præparatur, & fiunt zingiber conditum cum zucch. nuces recentes cum melle, & violæ cum zuccharo: vel cũ melle, & similiter rosæ, & plura alia inferius declaranda tam de floribus q̃ de fructibus herbarum, & radicibus. Condita.

Nono notandum q̃ loch est electarium in liquida forma reductum cum zuccharo, vel cum melle, & cum tenacitate aliquali, vt in descensu eius ad stomachum moram contrahat in meri, & adherentiam aliqualem, tam diu quãdiu virtus eius transeat ad partes pectoris, & pulmonis, & contiguitatem, quæ est inter cãiam, & ipsum meri vnde loch dicitur lambendo, i. paulatim descendendo, & vsus ipsorum est solũmodo in passionibus pectoris, & pulmonis, vt inferius apparebit, fiunt autem de ipsis diuersæ descriptiones. Loch.

Decimo notandum, q̃ syrupi diuersimode formantur in operationibus suis ex componentibus ipsos: &, vt sic diuersas operationes efficiunt: fiunt autẽ & operantur in forma potabili cum aquis distillatis, seu decoctionibus aliis, aut cum simplici aqua, vt ipsorum virtus, atq; subiecta trãseant facilius ad loca p̃funda, vt etiam vigoretur virtus in eorum operationibus. Iuleb autem differt à syrupis compositis. Primo, quia syrupus longe plus decoquitur q̃ Iuleb: vnde non sic ad tenacitatem reducitur. Secundo quia Iuleb absq; admixtione alicuius decoctionis componit, nõ sic syrupus, vt exemplo patet de Iuleb rosato, vel violato. Differentia inter Iuleb & syrupũ.

Syrupus autem acetosus simplex, locum medium tenet inter verum Iuleb, & veros syrupos compositos: quia non sic decoquitur Iuleb.

Robub

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 229 sur 1089

Robub & rob. Robub autem eſt ſuccus herbarum, vel fructuum inſpiſſatus ad ignem, vel ſolem, qñq; permixtus cum zuccharo: vel plurimum ſine ipſo: large tñ omnis ſuccus poteſt dici robub. Sed proprie ſuccus fructuum à medicis robub vocat'. Rob abſolute prolatum eſt idem, quod ſapa.

Decoctio. Vndecimo notandum, ꝙ decoctiones non ſunt aliud, q̃ decoctio rerum medicinaliũ in aquis diſtillatis, vel in aqua ſimplici, vt cõiter præparantur pro diſtemperatione ſyruporum, vel pro clyſteriis conſtruendis: diuerſificantur aũt ſm diuerſam admixtionem, & aquarum & rerum cum q̃bus decoquitur, & ſm leuem, vel multam decoctionem ad ignem, poteſt etiam decoctio conſtrui cum vino, ſed raro. Etiam qñq; decoctiones ſumuntur colatæ per ſe permixtæ cum zuccharo, vel ſine ipſo vice ſyrupi.

Infuſio. Infuſiones autem fiunt rerum, quæ in aquis, vel vino, ſeu ſyrupis: vel in alio quocũq; liquore ponuntur per ſpacium aliquod, abſq; vlla decoctione ad ignem: vel cum leuiſſima decoctione ad ignẽ cum expreſſione rerum infuſarum, & tamen in liquoribus, vt nucum viridium & talium, & tali expreſſione, vel colatura vtimur in medicinis, ſicut cõmuniter fit, cum infunditur agaricus, vel turbith, vel aliæ conſimiles medicinæ.

Trochiſc'. Duodecimo notandum, ꝙ trochiſcus idem eſt, quod confectio rotunda, ſeu confectio facta ad ſimilitudinem lupinarem, ſeu pedonem, quæ in ſcachis habetur, diuerſi autem trochiſci ex diuerſis pulueribus componuntur, cum aliquo bono liquore, & ſic diu cõſeruatur, & tempore neceſſitatis ægritudinibus, in quibus conueniunt, pulueriẓati tribuũtur, vel cum electariis admiſcentur, quorum cõpoſitiones ab autoribus deſcribuntur, ſicut ſunt trochiſci de thiro, & plures alĩ in deſcriptione theriacæ deſcripti.

Suffuf. Tertiodecimo notandum, ꝙ ſuffuf idem eſt, quod puluis ſubtiliſſimus redactus ad ſimilitudinem atomorum, qui in radiis ſolaribus demonſtrantur, ex pluribus rebus compoſitus, & maxime aromaticis, & ſic in forma pulueris deglutitur cum vino, vel alio liquore, ſm exigentiam diſpoſitionis pro qua exhibetur. Puluis abſolute prolatus differt à ſuffuf, vel quia eſt ſimplex non permixtus ex pluribus rebus, vel quia non ſic tamen eodem modo aſſumitur.

Pilulæ. Quartodecimo notandum, ꝙ pilulæ generaliter omnes, vel ſaltem plures ex his, quæ habentur in vſu euacuãt exoluendo: fiunt autem in forma rotunda: vt de facili pertranſeant meri. Fuerunt autem pilulę adinuentę duplici cauſa. Primo cum ipſæ cõmuniter componantur ex robub amaris: ne ipſarum amaritudo (ſi in forma potabili acciperentur) percipiatur in guſtu. Et ex hoc multi faciunt ipſas foliis auri cooperiri, vel cum melle, vel cum alio liquore. Et quidam eas aſſumunt cum vino, vel cum aqua. Non autem debent aſſumi cum grano vuæ: vel cum ſimili re alia: quæ non diſſoluatur in ſtomacho, vnde pilulæ exeant nulla operatione ipſarum facta. Secundo adinuentæ fuerunt, vt diu trahant moram in ſtomacho, ꝓpter ꝙ melius attrahant à remotis: & ideo plus conferunt ægritudinibus capitis & mẽbrorum remotorum à ſtomacho, q̃ potiones, immo vna ſola pilula craſſa eiuſdem ponderis ex eiſdem rebus conſtructa, multo plus operatur & ſoluit, q̃ ſeptem pilulę eiuſdem ponderis cum ſolutiuo: quia diutius moratur in ſtomacho, cum tardius diſſoluatur. Communiter autem ex pondere ʒ.i. vĩ. pilulæ conficiuntur, & ſic, vt plurimum eſt doſis earum. Nec habenda eſt cura de ipſarum numero pari, vel impari, niſi ſm voluntatem recipientis, ſolum autem eſt aſpiciendum ad pondus ipſarum, vt non ſit exceſſus earum: conſeruantur autem diu magdaleones, & eſt illa permixtio cũ quadam longa rotunditate, & craſſitie, ex quibus pilulæ conſtruuntur qñ nouiter aſſumuntur: licet multis aliis modis poſſint diſtincte conſeruari, vt in forma pulueris ſit admixti: & in pyxide reſeruari. Quando autem ſit tempus aſſumptionis earum, & qũo, & pro quibus diſpoſitionibus, inferius patebit.

Emplaſtrũ Quintodecimo notandum, ꝙ emplaſtra cõmuniter fiunt abſq; ceræ admixtione, ex farinis, pulueribus, vel aliis conſimilibus: & cum herbis, & radicibus cõmixtis cum aqua, vel lixiuio, qñq; cum aliis liquoribus ſimilibus iſtis, vt cũ A pinguedinibus, & cum oleis, & qñq; mucilagines immiſcendo, & qñq; ſine, & qñq; ſine oleis cõponuntur in quibus res non multum conteruntur, ſicut fit in vnguentis, & ex hoc non ita cito penetrant cum ipſorum virtute ad mẽbra profunda, ſicut vnguenta, q̃ velocius operãtur, virtus autem emplaſtrorum eſt magis perdurans in membro cui approximatur, nec ſic cito reſoluitur, vt ab vnguentis, vel aliis vnctionibus abſque cera. Vnguentum autem compo Vnguentũ. nitur ex cera & oleo, & ſi aliquando pulueres ſubtiliſſimi addantur, dũmodo ſit cera & oleum. Cerotum autem licet, vt plurimum fiat cum cera & oleo, & tamen quia per coctionem ad ſolidiorem formam reducitur, non vocatur vnguentum, & quia cõmuniter extenditur ſuper corio, & ſic alicui membro particulari approximatur. Olea autem ſunt cõmuniter nota: ideo non aliter hic de eis pro longo ſermone: ſed vlterius tranſeo dicendum pro quibus omnia ſupradicta erunt ſumme vtiliter declarata. Vnde ſunt memoriæ cõmendanda · nec cum ipſo poteſt locus inungi, B ſicut communiter cum vnguentis.

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium qua forma antidotarium dicitur, compoſitio. ſ. electa aliquot ſimplicia medicamenta comprehendens: id quod licet medicamentis omnibus compoſitis cõmune eſt (omnia. n. delectis ſumma diligentia ſimplicibus perfectiſſimis componi debent, nõ adulteratis, aut aliter vitiatis & imperfectis) tñ, vt antidotorum genus duplex contractum eſt vſu neotericorum. Alterum ſolidum & durum, reliquum molle, non tñ liquidum. Fit vtrunq; ex pulueribus maximè, iisque, vel ſaccharo, vel melle, vel vtroq; comprehenſis, addito etiam melle aereo, nõnunquam penidiis, qñque miua, ſapa. Quæ quidem iis miſcentur, non modo, vt pulueres per illa comprehenſi facilius deuorentur, ſed etiam diutius efficaces ſeruentur, & vt dulcorentur, præſertim qui ſunt guſtu ingratiores. Qui. n. grati ſunt, iuſculis inſpergi & condimento poſſunt, & ſalis vice ſumi, qualia ſunt Galeno, diatrionpepereon, diacalaminthes, & quæ Meſues prima ſcribit. Poſſunt tñ hæc etiam iiſdem autoribus melle deſpumato excipi, vel etiam Arabum, & neotericorum C more, ſaccharo in aqua rei propoſitæ idonea diſſoluto, & ad iuſtã craſſitiem cocto comprehendi, mox cõplanari, & in tabellas ſolidas, nunc quadratas, nunc quadrangulas, ſed oblongas, nunc rhõboides ſecari quas vulgus lozengas vocat, vt oblongas manum Chriſti, à digitorum longitudinis forma. Qui verò pulueres ſapore ſunt ingrato magis, melle omnino, vel ſaccharo, vel penidiis, vel miua, vel ſimili ſunt dulcorandi, ſiue ſolidum, ſiue molle faciendũ ſit electarium, quãuis mel, & miua mollibus ſit ferè deſtinata, vt ſaccharum, & penidia duris. Sic, vt pro vnc. iij. pulueris aromatum, & aliarum ſpecierum tritarum & cretarum, miſceatur libra j. vel mellis, vel ſacchari, vel vtriuſq; ana ſelibra. Quo autem plus horũ habet dulcium, minus eſt efficax, ſed delicatius: ob id libra ſaccha ri, vt loquuntur, ſyrupizati, & perfectè cocti, hodie vnciam tantum vnam pulueris ſpecierum tenuiſſimè triti, & creti comprehendũt: alij etiam ſemunciam: ſunt qui tantum drach. iij. vel etiam ij. qñ delicatiſſimis hominibus. ſ. tabellas ſolidas paramus. Creti addo propter amygdalas & ſemina alia gũmi, quæ cũ cribrari nequeãt, non ęſtimantur: ob id in diatragacantho Nicolai quia pauca ſunt creta, vnc. iij. pulueris miſcemus vni libræ ſacchari, licet gummi aqua violarum, vel alia ſcopo idonea melius diſſoluaẽ. Quæ verò D electaria mollia tam grata palato, quã ingrãta paramus, mellis deſpumati lib. j. & pulueris ſpecierum tribus vnc. omnino temperamus apud Meſuẽ & alios, niſi in alicuius gratiã, aut mel augemus, aut puluerem etiam vnc. j. minuimus, cuius quantò plus habet medicamentum, tantò eſt valẽtius, cum vis eius omnis à puluere pendeat, cuius parua quantitas mellis, aut ſacchari copia obtunditur. Molle autẽ ſicco eſt efficacius, quia pulueris plus capit, melius feruet, ęgrè expirat, promptius in corpus diſtribuitur. Quapropter vni libræ ſacchari parum coctæ ſunt, qui miſcẽt hodie rhabarbari pulueris, vel alterius vnc. iiij. v. vj. palati voluptate vtcũq; neglecta. qñ parum diu ſeruare libet, ac paucis tabellis magis medicamentoſis ęger gaudet potius, quã multis minus efficacibus. Id quod in electariis quoq; mollibus quidam hodie etiam factitant. Nec fortaſſe alienum a ratione eſt, ꝙ hodie ſicco electario, q̃ humido minus puluerum miſcemus, ꝙ in ſubiecto ſicco valentiores appareãt, præſertim cum maxima ex parte potentia ſicut calidi. Sunt aũt, q̃ pulueres electariis vtriuſq; parcius miſceant, non de palato ęgrorũ ſoliciti, ſed ſumptum fugientes: ꝑcipuè cum puluis precioſus eſt, vt in electariis cardiacis. Quam rem à medicis animaduerti, q̃ diligentiſſimè

ligentiſſimè vellem. Alij precioſa medicamenta pondere medico appendunt, alia viliora pondere (quod medicum quoque, ſed graſſum vocant) tam graui tñ, vt vnciis ſuis xij. (quot libra medica cõplectitur) æquet põdus vnc. xvj. quot libra mercatoria & negociatoria continet. Nec deſunt, qui 3. ix. vnc. habet: & octo his p̃cioſa, illis vilia appendentes, hoc ſe modo compoſitioni ſatis feciſſe rati. Quam verò differentiam Arabiſtarum vulgus inter cõfectionem, hoc eſt, cõpoſitionem, omni cõpoſito medicamento conuenientẽ. & electarium ſunt cõmenti, non ſeruant ipſi perpetuò, vt illa ſolũ ſit electarium ſolidũ: electarium verò latius pateat, & etiam molle cõprehendat. Quã nominum p̃fuſionem planè indicabat Meſuæ interpres, ſcribẽs p̃fectionem de baccis lauri, p̃fectionem alKermes, p̃fectionem pilularum talium & talium, & alibi ſæpe. Sed hæc nominum portenta ex Meſue de induſtria ſuſtulimus, vt facie paulò terſiore lectorem magis alliciat, & p̃tẽtum reddat. Nec tñ dulcia, & amara ſunt electaria, ſed etiam acida, vt diaprunũ, diatamar Indorum Nicolai, & quouis ſapore p̃dita inueniunt. Sed ad hos ſapores duos, dulcem & amarã, tanq̃ ad gratum, & ingratum Meſ. reduxit, quo & odorum ſpẽs oẽs, (q̃ Gal. tot ſunt, quot ſaporum, ſed nõ oẽs noĩatę) ad ſuaueolens, & graueolẽs, ſeu odorem gratũ, & ingratum reduxerunt maiores noſtri. Nec omittẽdum eſt, qđ cęteris paF ribus electarium molle valentius eſt ſicco: hoc eſt, ſi pondus idem ſp̃erum libra mellis ad molle, libra ſacchari ad durũ acceperit, potentius aget molle, q̃ ſiccũ, etiãſi mox à cõponendo vtrũq; ſumat. Qua de cã hieram mellitã potentius purgare cẽſuit Gal. l. 7. meth. Sed, ſi vtrũq; ſeruetur, qđ dicimus apparebit euidẽtius, nam electaria ſicca initio ſunt valẽtiora, & quo diutius ſeruant, ea vis eorum prõptius exhalat ex corpore tabellarum tenui, eò imbecilliora eua dunt. Mollia p̃trà tpe in ſe mutuo agentib⁹ ipſis ſimplicibus, & patientibus à ſuo calore natiuo, tandem coquũtur illa ſua velut fermentatione, tantarum viriũ, vt medicamentũ vires acquirat, non modò his quas recẽs habebat p̃trarias, ſed à ſimplicium oĩum viribus diuerſas, vnã. ſ. velut ſpecificam formã nouam adeptum: id qđ theriace & opiata multa alia medicamẽta Sole clarius oſtendunt, q̃ mox, vt ſunt cõpoſita, tam valentes habent opij, & alioꝝ refrigerantiũ vires, vt ſtupefaciant, & tanq̃ partes mortificẽt, vbi verò poſt menſes, aut annos coctionem acceperũt, nunc celeriorem, vt ſi optimum recipit cinnamomum theriace, nũc tardiorem, ſi deterius: iã calefaciũt, & quo diutius ſeruata ſunt viribꝰ integris, eò calidiora euadunt, & ſuam velut florẽtem ętatem oſtentant. Tuncq; nõ modo calefaciunt, p̃ ſimplicium ſuorum rõne, ſed etiam valentius, & facultatem ſortiuntur à forma acquiſititia nouam: vt cum ex maza feruendo euaſit fermẽtum, vires à maza diuerſas omnino nãciſcitur, & ex vino acetum, & ex vino nouo vinum idem vetus, id qđ Gal. in theriaca abundè docuit, & in Antidoto Philonis lib. metho di medẽdi. Vt molle item electarium ſicco ſit p̃ſtantius, niſi q̃n potentius ſiccãdum, non mediocriter facit prõptior ipſius in corpus diſtributio. Vt. n. potu, q̃ cibo impleri eſt facilius, ſic medicamenta quãtò leuius trita ſunt & liq̃diora, tãtò celerius in corpus rapiunt: tñ pro cuiuſq; palato nunc illud, nũc hoc ſumẽdum eſt, niſi aliud intercedat, qđ vnum altero reddat vtilius. Electaria aũt tam ſolida, q̃ mollia nõ purgatoria, ſumantur horis ij. ante cibum, ſi apparare humores expulſioni, obſtructiones liberare, vrinas, aut mẽſes, aut ſudores mouere, crudos in corporis habitu ſuccos coquere debent: horis quoq; ij. ante cœnã ſumi poſſunt: q̃ verò coctionem iuuãt, partes nutritorias roborãt, aut etiã cor, illa mox antè, vel pòſt, vel etiã inter epulas ſumi poſſunt, vti & analeptica inter cibos ſerè ſumunt, quę alimenti in corpus diſtributionẽ iuuant, abſoluta in vẽtriculo coctione, id qđ ex cibi ingeſti quãtitate, qualitate, & tpe p̃iectabis: adhęc vẽtriculi coctricis robore, aut ibecillitate p̃ſueta: H adhęc ructu nullã alimenti prioris qualitatẽ referente, ventriculi tumore iã ſubmiſſo, & noui alimẽti appetentia. Quę cerebrũ roborant mox à cibo, vti, q̃ os ventriculi reſpiciũt, ſimul. n. cum vapore ex alimentis elato, vis medicamẽti ſurſum tollet. Cerebrum autẽ roborantia qdam exhibẽt hor. ij. à cœna: q̃ appetentiam inuitant, paulò ante cibũ: q̃ flatus diſſipãt, cruditates & obſtructiones corrigunt vẽtriculo vacuo iij. aut iiij. hor. ante cibum: q̃ coctionem iuuant, etiam inter epulas, & paulò antè, aut paulò poſt cibum, aut etiã mox à cibo, ſed cardiaca ore tenenda. Quę itẽ hypnotica ſunt, paulò poſt cœnã, hora. ſ. qua æger p̃ ſanitatem dormire p̃ſueuit: ſumenda ſunt: eadẽ ſtupefacientia ſi ad dolorem ſedandum, aut ſanguinem ſiſtẽdum, dãtur horis iiij. v. ante cibum ſtomacho vacuo. Purgantia verò manè hor. ij. iij. iiij. ante cibũ, p̃ medicamẽti viribꝰ tardis, celeribꝰ, & corporis humore multo, pauco, craſſo, tenui, lẽto, liq̃do, pleni: nã, & morbi tẽperie. Ad annũ ſeruari põt: ſed electariũ quo vtunt Reges, ad dies tñ xx. aut xxx. nã răceſcit facilè. Pulueres aũt miſcendi mẽlli, vel ſaccharo modicè refrigeratis, non autẽ multum adhuc calentibus, nam aromatum vires calor diſſipat.

PRIMA PARS DISTINctionis primæ, de Electariis delectabilibus xxxvj.

ELectarium de aromatibus Galeno adſcriptũ, ad ventriculi, & hepatis affectus frigidos, ex pituita craſſa & flatibus natos efficax: flatus enim diſſipat, coctionem iuuat, ob id acidos ructus, nauſeam cibi faſtidium compeſcit, colorem cuti floridum affert, canitiem tardat, oris & ſudoris odorem commendat: ſed hepar & renes immodice calfacit, ac inde ſemen & venerem promouet. Recipit autem ligni aloes crudi, roſarum, ana aur. xij. calami aromatici aureos quatuor, galliæ moſchatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis moſchatæ, mentæ ſiccæ, ſpicæ nardi, caſſiæ, maſtiches, cinnamomi, caryophillorum, aſari ana aur. iij. croci, cardamomi maioris & minoris, trium ſantalorum, rhabarbari, coſti, cubebarum, zingiberis, ſeminis fœniculi, & aniſi, & lyguſtici, ana aur. ij. ſacchari vnc. ſex, miuæ, aromaticæ vnc. xij. mellis deſpumati, quãtum ſufficit. Datur à drach. ij. vſq; ad aur. ſex. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc medicamentum ex aromatum catalogo commiſtum (vnde nomen habet) valenter calfacit, leniter adſtringit: in vſu eſſe deſiit: neque ignauum fuerit etiam ſi componatur abſque cinnamomo, vel calamo aromatico, cardamomo, ſemine libiſtyci, ſimplicibus etiam hodie in Gallia deſideratis, atque etiam ſine reliquorum bona parte, quando ſingula propè idem pollent: calfaciunt enim, tenuant, incidunt, tergent: quędam adhæc leniter adſtringendo roborant. Hoc antidotum non eſſe Galeni apertè declarant gallia moſchata, nux moſchata, macis, doronicum, caryophylla, ſantala, rhabarbarum, cubebæ miua aromatica, G omnia Galeno ignota, & ſacchari vſus infrequens, etiam ſi non id modò, ſed alia non pauca tam ſimplicia, quam compoſita Galeno, vel ignota, vel indicta Meſues ex Galeno citet, niſi fortaſſe antidotarium aliquod falſo Galeni titulo circumlatum viderit Meſues, & præter eum Auicennas, & Nicolaus medicus Salernitanus in Antidotario ſuo, tum magno, tum paruo Galenum perſæpe citantes autorem compoſitionum ipſi indictarum. Quanquam certum eſſe magnum aliquod Antidotarium à Galeno ſcriptum, nondum tamen Latinitate donatum affirmet Chriſtophorus Georgius Florentinus: quod falſum eſſe præter dicta facilè conuincit, quòd eius nuſquam Galenus meminit, nec in numero, nec in ordine librorum ſuorum, nec in libris duobus de Antidotis, homo alias eius rei ſtudioſus maximè. Rhabarbarum huic ineſt parcius, quàm vt purgare poſſit.

ELectarium de aromatibus, quod ſcripſit G. expertorum iuuamentorum ad cauſas ſtomachi & hepatis, & ægritudines in eis factas ex phlegmate craſſo & ventoſitate. digeſtionem cõfortat, inflationem remouet, & morbos ex ea factos curat. retardat canos. colorem efficit bonum, & oris, & ſudoris odorem. renes quoque calefacit, & coitum excitat. aridos ructus curat. & faſtidium & abominationem remouet. Cuius hæc eſt permixtio. Accipe ligni aloes crudi, roſarum, ana aur. xij. galliæ muſcatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis muſcatæ, mentæ ſiccæ, ſpicæ, caſſiæ, maſtices, cinnamomi, caryophy. aſari, ana aur. iij. calami aromatici: aur. iiij. croci, cardamomi maioris, & minoris, trium ſandalorum, rhabarbari, coſti, cubebæ, zingiberis, ſeminis fœniculi, & aniſi, cheiſin, ana aur. ij. zucchari. vnc. vj. miuæ aromaticæ. vnc. xij. mellis deſpumati quantum ſufficit. Doſis eius à drach. ij. vſque ad aur. iij. ANT.

IO. COSTAE

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 231 sur 1089

IOANNIS COSTAE
MEDICI LAVDENSIS
Annotationes in Antidotarium Mesuæ.

LECTARIVM de *Aromatibus quod scripsit G.*} *Ita legit manuscript. cod. noster, quare Gabrielis est hoc antidotum, cuius frequenter meminit, non Galeni, cui ex his aromatibus ignota sunt plura. De his autem nos deinceps.*

Ligni aloes crudi.} *Probatissimum intellige, quod neque ignis vim sit passum neque adulterium vllum. De hoc fusius suo loco.*

Galliæ moschatæ.} *Galliam moschatam sume, de qua hic author distinc. 8. vbi de trochiscis. Errant verò qui* B *Nicolai galliam vsurpant, quam Mesne nouit quidem.*

Doronici.} *Doronicum quod affertur Venetias ex Apulia, aconitum esse pardalyanchen Dioscoridis & Telyphonon Theophrasti, quem alij etiam scorpionem vocãt, collata historiæ planta planè disces. ita nos Marantha vir*
Lib.1.c.10. *doctissimus in suo de cognoscend. simpl. methodo persuasit. Neq; ab hac sententia nos mouet quod obiiciunt inesse plura doronico folia quàm Dioscoro. illi aconito ascribat: quòd item huic folia non sint cyclamini aut agrestis cucumeris: quòd admotum non stupefaciat scorpionem; neque exhibitum feras necet. pulchrè enim quod ad folia attinet, satisfacit Marantha: quando neque omnibus locis idem foliorum est numerus. in colle quippe prope Venusiã vidit Marã. folia illi inesse non plura tribus aut quatuor; alibi tamen etiam ad denarium numerum accedere. folia verò* C *cyclaminis aut agrestis esse cucumeris, & radicem scorpioni similem certius est quàm vt quis ambigat. An autem scorpio illo admoto stupeat, nobis obseruatum non est, sed neq; Dioscor. aut Theophr. pro certo affirmant, qui ita ferri aiunt. Quòd verò feras necet, astipulatur experimentum. Iacobus Ant. Cortusius vir diligentissimus atque idem mentiri nescius, canes, simias, & sues doronico enectos affirmat. Ergo, si doronicum aconitum est, vtine eo medicis licet? Theophrastus suum telyphonon quamuis feras necet, hominibus tamen epotum contra scorpionum* D *ictus proficere literis tradidit. Et verè doronicum prægnantibus exhibitũ nihil vnquã pernicioſi attulisse à multis est obseruatum. Repentinus tamẽ Conradi Gesneri interitus post assumptum doronicum, quamuis scæuorum symptomatum in quæ incidit, in frigidæ potionem ipsemet reiecerit; nos ab hoc medicamento adeo deterret, vt vel nullo pacto vsurpandum; vel non nisi exigua admodum mensura, atque aliis cõmistis aromatibus vt Arabum est mos, assumendum putem. ita etiam viperarum carnes, crocum, & alia quæ seorsum necant, si aliis miscentur rebus neque modum excedunt; venenis aduersantia & salutaria reddi solent.*

Mentæ siccæ.} *Venetiis menta alitur quam caryophyllatam vocant, odoratissima. hanc semper deligerem, & ex sicciori solo. quæ autem vliginoso aut stercoroso loco prouenit, excrementitio scatet humore, neque admittenda, si copia sit alterius. sunt verò odore & sapore præstãtiores plantæ quæ arido loco nascuntur. falli ergo eos puto qui ex vdo loco colligendam hanc aiunt, quum humidæ mentæ fit mentio. Crassum verò etiam id, quòd siccam in electario hoc assumi dicunt, quia recens flatus pariat & ventrem perturbet. si enim pulueranda est vt cætera; siccandam quoq; antea constat. cum tot verò etiam discussoribus rebus quæ hic cum ea simul veniunt, quid flatuum excitare possit recens, non intelligo.*

Casiæ} *Casia odorata est quicquid ferè ad nos sub cinnamomi seu cãnellæ nuncupatione affertur vt peritioribus placet. Eius historiam fusius docent Dioſc. & Gal. fusissimè verò Mathiol. quem studiosi adibunt.*

Cubebæ} *De Cubebis agens Auic. eadem refert quæ de carpesio Gal. in eo tamen varius, quòd erithrodano ipsum comparat, phu verò Gal. De his tamen agens Serap. primùm eadem affert quæ Dioſc. de oximyrxine, post etiã quæ de carpesio Gal. quæ res in Serapionem omnes excitauit, turpi, vt aiunt, errore agrestem myrthum cum carpesio confundentem. Cæterum, horum pace, non ignorauit Serap. differre ab oximyrsine carpesium: quin postremo loco scribens neq; Dioſc. egisse de cubebis, neq; Galenum de myrtho agresti; differre hæc inuicem innuit, sed eodem tamen nomine nuncupari, quod apud Arabes forte Serapionis tempore obseruabatur. Quare quum postremis verbis scribit,* {*Et vidi quòd descriptio Galeni super cubebas est descriptio Dioscoridis super myrthum agrestem*} *descriptionis voce non historiam sed titulum intelligendum existimarim: admonere, scilicet, Serapionem historiæ de carpesio Galeni & de oximyrsine Dioscoridis* C *ascriptum fuisse titulum de cubebis quamuis hæc inter se differant. qui error licèt non sit in græcis aut latinis codicibus, in Arabibus forte erat Serapionis ætate. Sanè de carpesio quid sit, & de vulgatis cubebis quid sint, adhuc obscurum est. Illud autem certum, vulgatas cubebas Galeni carpesiũ non esse, quando cubebe semina sunt, carpesium festucas esse herbæ phu similis* Cap. 14. *1. lib. de antido. ait Galenus. Cubebas autem nostras eiusdem esse generis cum pipere illo caudato quod in Benin Aethyopiæ regno nascens vulgato pipere longè acrius, Lusitanorum idiomate vocatur pimienta del Rabo; sicuti vbi vtriusque faciem spectes verisimile est; ita vel non nisi multa vetustate tabidas ad nos afferri, vel certe alio solo ortas longè imbecilliores esse est arbitrandũ. tantum enim abest, vt hæ vulgato pipere acriores sint, vt ne vix quidẽ acrimoniæ quidpiam habeant, quum caudati piperis semunciam vulgati piperis selibra efficaciorem esse ex recentioribus historiis constet.*

Costi} *De Costo fusius in Diacostо. nunc eius loco zedoaria sumi potest.*

Zuccari} *Antiquorum saccarum salis modo coactũ, dentibus vt sal fragile, ac splendidum, ex eadem planta prouenirẽ ex qua nostrum saccarum vulgare, disces ex Indiæ cõmentariis. adhuc enim apud Bathecalam Indiæ tale videre est iisdem arundinibus sponte adnascens, ex quibus reliquum purius atque impurius conficitur. Antiquo illi tam simile est nostrum factitium candidum, vt nihil supra. Falluntur ergo qui antiquorum saccarum concre-*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 232 sur 1089

scere ex rore, & mellis speciem esse contendunt. neque. n. sole dissoluitur vt mel seu aereum seu quod collegere apes: sed concrescit magis. quare Dioscor. & Gal. eiusdem vtrũque generis arbitrantes saccari historiam non satis norũt. neque mirum, quando non tam late patuere Indiarum tractus illorum ætate, vt nostra. Sanè factitij saccari conficiendi & depurandi ratio vulgata est ætate nostra. albissimum crebra depuratione (vt hac voce vtar) redditur. id verò haberzeth sicut & probatissimum mel Mauritanus scriptoribus nuncupatur, medicis nostris album, vulgo fino, quod finem assequutum sit puritatis & candidius reddi arte non possint. tale autem etiam siccius & calore inferius est impuro. Meminit & de saccaro Alhusar seu allasser Auic. quod etiam mannam vocat, sed diuersa res hac. inest enim illi amaror & astrictio quæ non saccaro; propterea etiam non facit sitim quia minus dulce: & ex arbore colligitur Serapionis testimonio non ex arundine, quãquam & in hoc à Serapione differt Auic. quòd hic rorem, is gũmi eius arboris putat. qua in re falli Auic. potuit vt nostri qui mãnam Calabram rorem esse arbitrãtur. Ex his ergo patet infirmum esse recentiorum argumentum quo antiquorum saccarum rorem esse contendunt. Illud autem animaduersione hoc in loco dignum cur in electarij huius confectione vtraq; & saccarum & mel veniant. Si enim vt Nicolaus quoque Alex. docet, mellis in medicamentis componendis triplex est vsus, conseruandi, abstergendi, & condiendi, conseruat autem siccitate præsertim sua qua aduersatur putredini, & lentore qui ambientis aeris aditum excludit, abstergit eadem siccitate, condit dulci sapore, cuius gratia præstare & alia multa potest quæ in lib. Can. Mes. atque eadem commoda præstat saccarum, seruare potest siccitate & lentore suo, abstergere siccitate, condire sapore dulci; Cur ergo vtrũq; hic? nonne alterum satisfaciat? Aiunt nõnulli inuiscandi ratione addi saccarum, nempe quum ad discutiendos flatus hoc paretur medicamentum, addito saccaro diutius hærere ventriculo ob illius lentorem. Atqui non minus lentum mel puto. atque, quum multa ab hoc eodem scriptore pro discutiendis flatibus describantur medicamenta, cur non in omnibus tamen saccarum assumitur? Arbitror ergo condimenti potius gratia ipsum adiici, suauius enim est melle. At cur non solum saccarum satisfacit? Quia mel abstergit magis.

Miuæ} Miuæ, quam græci hydromalon vocarunt, parandæ modos quinque describet hic author distinc. 6. Hic verò non alia miua quàm aromatica vsurpanda est ex authoris præscripto, quãquam in ea conficienda multa veniunt, quæ in hoc itidem electario assumuntur.

Mellis despumati &c.} Mellis vsus in medicina admodum est frequẽs sed non vno tantum modo vsurpatur. sæpissime coctum, interdum etiam crudum admittitur. Mes. in confect. de moscho, & in cardiacis medicamentis Auic. crudum ferè assumunt, in cæteris despumatum. arbitror ea in cardiacis poni non importunè quæ flatus mediocriter pariunt, quòd spiritus vitales flatus ipsi excitant, ac veluti alacriores reddunt; propterea crudum in iis mel sed purissimum tamen atque ignis expers quod virgineum vocant accipitur. In cæteris, præsertim flatuum discussoriis despumatum quæritur. coctione enim quidquid flatuosum aut cereum illi inest seponitur. At verò mellis coquendi ac despumandi ratio non eadem est vbi crassum atque vbi liquidum parare oportet medicamentum. Vbi crassum futurum est per se coquitur; vbi liquidum, aqua vinum acetum aut herbaceus aliquis succus addi solet pro scopo medici diuerso. Quo pacto autem despumandum sit vbi liquor adiicitur, loco suo dicemus, quo de syrupis tractabitur. Nunc autem quando electarij conficiendi gratia mel despumatum exposcit Mes. atque coquendum id per se neque aliud immiscendum; quo pacto fieri hoc debeat paucis dicam. Quia mel igne multo immodice efferuescit, exundat atq; incendij periculũ incurrit; propterea vasi amplo aut æreo & stãno illito, aut quod longe melius est lapideo (tales autem lebetes Italia ad coquinas vsurpat) aut lateritio quod sit vitro incrustatum, inuiciendum purissimum mel. admouendus verò leuissimus ignis. Vbi feruere & extumescere incipit, aliqui aquæ exiguum inuiciũt, quod si non multa sit, non improbo: euanescit enim quæ pauca est paruo negocio. tu verò aut ignem subtrahes, aut vas sustolles: & mox sedato paulum tumore despumabis. admouebis autem rursum igni vas, atque quum rursum efferuescit idem ages quod prius, ac id sæpius repetes quousque purior spuma appareat, & mel crassescat. hic enim erit coctionis finis. nempe expectandum hic non est, (si absque humore incoxeris) vt mel spumam non regerat, quando ea etiam trigesies detracta alia semper emergit spuma. Hoc pacto ergo despumandum mel quod in crassiora medicamenta est vsurpandum, præstatq; hic vt absq; humore omni mel coquas, quòd diutius seruantur & situm nunquam contrahunt quæ alieni humoris expertia sunt. Sed hic etiam nisi pharmacopœus diligentissimus sit id periculi imminet, ne mel supra modum excoquatur atque amarescat. Quo fit vt alia coquendi ratio mihi magis arrideat, quam sequi interdum Georgium Myelichium vidimus, in duplici vase quod balneũ mariæ vocant. vsusq; ea est Gal. in arteriacæ cuiusdam compositione 7. de compo. med. per loca. hoc autem pacto si mel excoquas emergit primo ferè seruore quicquid illi sordium inest, ac detracta ea spuma, tam purum id remanet vt nullam aliã spumam regerat, aut aliam operam desideret. longè præstat hic despumandi modus superiori & elegantia & facilitate: sed maioris etiam in medicina est vsus, quando neque veluti in superiori vt assetur atque amarescat periculum est, neque vt acrius euadat: sed sua mellis temperie nihilum immutata sorde omni expurgatur, & seruandis rebus quarum gratia excoquitur, redditur præstantissimũ. His ita constitutis quia Mes. de certa mellis mẽsura in hoc electario recipienda nihil firmi affert, sed quod satis est assumi tantùm iubet, ambigunt seplasiarij quantum mellis assumendum, & certam dari normam postulant. Id autẽ hic dubitandi ansam præbet, quòd eorum quos in medicina veluti duces sequimur, nullus certam vnquam mensuram præscripsit. quin, si eorum institutum spectes, nonnunquam mellis quadruplum, collato, scilicet speciebus mel le assumunt, vt in diamoscho dulci & Philonio ex inuentione

Cap. 2.

tione propria Meſ: quandoq; triplum, vt in Triphera magna Auic. interdum tantundem, vt in hiera picra nõnunquam fieri idem Auic. teſtatur: aliquando etiam ſexcuplum, vt in diacydonite purgatorio Meſ. diſtin. 3. in quo binis ſpecierum vnciis mellis libram vnam adiungi obſeruabis, ſucco cydoniorum excepto. Hæc ergo quum ita ſe habeant, non mirum ſi torquentur pharmacopœi atq; hac in re hæſitant. Cæterùm ſi in tanta diſcordia nobis quoq; periclitari liceat, de electarijs primum omnium ita puto diſtinguendum. ſint ne purgatoria, an non. Quibus enim expurgandi vis ineſt, ſicuti maiori exhibentur periculo, ita & maiori ſolent conſtrui artificio. Quæ non expurgãt, ſi perpendas, ex tam multis eiuſdem vſus interdum conſtant, vt fortuito congeſta potius videantur quàm conſilio, quãquam & in iis componendi ratio atque ars non deeſt. ita equidẽ in Theriaca, Mithridatica antidoto & aliis id genus. Contra verò in purgatoriis ſi à docto viro ſint conſtructa artificium ſtatim elucet mirum. vnius etenim aut alterius ſimplicis medicamenti actio quum ſit, id autẽ baſim vocant, cætera quæ adduntur nihil afferunt præter baſis illius caſtigationem. Ergo quum artificio careant electaria quæ non purgant ſi purgantibus comparentur; ſicuti in non purgantibus parum intereſt plus mellis addas aut minus; ita in purgatoriis plurimum refert. De purgantibus igitur primum vt agamus, in iis illud ſtatim atque ante omnia ſpectandum puto, quid in ipſis ſit cuius vi humorum fiat eductio. ſit'ne vnum aut plura: ſoluentia intelligo, de lenientibus enim poſtea. In memoriam autem reuocanda aut ex Meſue petenda ſuprema eorum menſura qua expurgent, quam recepto iam in medicinam vſu doſim vocant. Ad hæc etiam ſumma electarij doſis ab authore præſcripta perpendenda eſt. ac id ſtatuendum, tot doſium cumulum explere totum electarium oportere, quot doſes fuerant eorum ſimplicium à quibus in hoc purgandi vis emanat. His ita intellectis, atque toto electarij pondere ita poſito, ſimul ſupputanda ea omnia ſunt, ex quibus electarium confici ſcribunt, ſpectandumq; quantum deſit vt deſideratum pondus expleant. ac tantũ mellis (ſi modo adiungi mel debet) deeſſe & addi oportere pronunciabis. Sed exemplo rem patefacio. Sit diaphœnicum Meſuæ parandum in quo mellis certum pondus non præſcribitur. Ante omnia ſpectare oportet, quæ ſimplicia hic ſint, à quibus in hoc electarium purgatoria vis deriuat. deprehendes autem duo, turbith ac ſcãmonium. Videndum eſt ſeorſum quænam horum ſuprema ſit doſis. Atq; turbith aut Meſ. lib. ſimplicium exhiberi à drachma vna ad duas, atq; adeo ſumma eius doſis duæ erunt drachmæ. aſſumit autem in hoc electario drachmas eius triginta quinque, erunt ergo doſes turbith ipſius decem & ſeptem cum dimidia. pro quibus ponas decem & octo doſes. id enim parum refert. Videnda deinceps eſt ſuprema ſcãmonij doſis. ea ex lib. ſimplicium duodecim eſt granorum. atque ideo ſingula drachma quinas explet doſes. in hoc igitur electario quod ſcãmonij recipit drachmas duodecim, ſexaginta erunt eiuſdem doſes. quas ſi ſupputabis cum decẽ & octo turbith doſibus, colliges ſimplicium ſoluentium doſes in diaphœnico Meſuæ eſſe in vniuerſum octo ſupra ſeptuaginta. In totidem ergo totum etiam diuid electariũ vbi confectum erit, prædicabis. Atqui eius doſim ab aureis tribus ad quinque ac propterea ſummam doſim ſemũciam eſſe Meſ. ſcribit. pronunciandum ergo totum electarium id pondus octo & ſeptuaginta ſemunciarum vt expleat oportere, atque adeo vnciarum eſſe nouem ſupra triginta. His ita poſitis, ſupputanda ſimul omnia ſunt & pulueres & reliqua quæ author enumerauit, deprehẽdesq; explere ſummam drachmarum ducentarum & duarum ſupra quinquaginta, hoc eſt ferè vnciarum viginti ſeptem, deſunt enim duæ vix drachmæ. Tunc verò ſi quantum ab vnciis viginti ſeptem ad triginta nouem deeſt, hoc eſt vncias duodecim, ſupplueris addito melle; eò redactum erit electarium vt ex authoris præſcripto drachmæ illius decem. i. aurei quinque poſſint tuto exhiberi. id quod tamen in robuſtioribus erit corporibus obſeruandum. Hæc ergo eſſet in compoſitis ſoluentibus, mea quidem ſententia, obſeruanda norma, vbi certa mellis menſura ab eorum authoribus non præſcribitur. Sed & in lenientibus compoſitis ſimilem quoque legem non importunam exiſtimo. nempe vbi adnotaris quot ſint ſimplicium aluum ſubducentium doſes, & quo itidem pondere totum exhibeatur electarium; tunc etiam ſupputatis & ſpeciebus & cæteris quæ ab authore ponuntur, videbis ſtatim quantũ mellis adiicere ſit opportunum. Quòd ſi quis non quadrare normam hanc compoſitis ſcriptorum medicamentis aſſerat, quando ſi ea ſupputes, mellis interdum plus interdum minus aſſumitur quàm hæc regula doceat; non equidem diffitemur: neque illorum tamen formulas improbamus, quum liceat cuique vt libet medicamenta conſtruere, modo ne in iis exhibendis modum excedat: at vbi certum mellis non eſt præſcriptum pondus; nullam arbitror certiorẽ hac dari poſſe normam quam quis ſequatur. Conſtat profectò vulgatam ſeplaſiarum conſuetudinẽ, qua tribus pulueruin vnciis mellis libram vnam generatim adiiciunt; nulla aut ratione, aut authoritate fulciri. quando ſi rationem quæras, nihil in promptu habeant præter diamoſchi exemplum. authoritas verò contra docet, interdum triplũ, quandoque ſexcuplum, aliquando etiam tantũdem mellis aſſumi, exemplo Triphcræ magnæ Auic. diacydonites, ac hieræ ſimplicis. Quin, ſi modo authoritas atque exemplum ſequendum eſſet, in purgantibus pro exemplo diamoſchum non eſt vſurpandum quod non purgat. ſed potius diacydonite illud purgatorium. atque adeo prudentius agi videretur, ſi in purgantibus binæ pulueruin vnciæ, ad libram mellis vnam adderentur. Eſt ergo vulgata ea lex inconſtans, ſi et rationem quæras & authoritatem. Porrò veterum aliud etiam fuiſſe conſilium animaduerto. optaſſe enim potius videntur, vt melle addito electarium mediocrem conſequeretur conſiſtentiam, neque plus iuſto craſſius eſſet aut liquidius. Ita Gal. interdum coquẽdum mel docet vt ne manus inquinet: Ita & Meſ. in hiera Hermetis addendum ait mel quantitate qua fiat maza. ſed incerta admodum hæc quoq; lex videtur, quando pulueres ex quibus electarium, alij humoris plurimum, alij parum exſugunt. atque electaria aliqua præter pulueres, ſuccos quoque & liquores alios recipiunt, id quòd ſeplaſiarij cõ-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 234 sur 1089

filium de mellis mensura, nõ mediocriter torqueat, nisi longo vsu certam mellis mensuram obseruarit qua medicamentum neque diffluat, neque plus iusto crassescat. Illud certè peritiores pharmacopœi aduertisse atque vsu longo obseruasse testantur, tribus generatim puluerũ vncijs vni mellis libræ cõmistis electarium mediocrem assequi consistentiam: reiectis interea succis, lachrymis, gũmi, fructibus, pinguibus, atque aliis omnibus quæ in puluerem redigi non possunt: reiectoq; etiam saccaro & rebus cæteris quæ leui humoris momento diffluunt, qualia penidiæ: hæc vero omnia neque in mellis neque in puluerum serie ponuntur; sed seorsum, paratis reliquis, suo pondere ab authoribus præscripto assumuntur. Verum, vt dicebam, quum neque ratio vlla neque certa authoritas huic consuetudini astipuletur; non facile ego quidem illi assentiar, I quum de purgantibus agitur medicamentis. secus quum de aliis quæ purgandi vires non habent. in iis enim non tantum interest plus mellis aut puluerum sumas, à quibus nõ tantum periculi imminet, aut noxæ: & ipsis, nostra etiã sententia, vulgata consuetudo perbelle quadrat, siue addas pro vna mellis libra duas puluerum vncias æstate, tres verò hyeme vt aliqui faciendum censent: siue etiam quouis anni tempore eadem pares mensura. Hæc ergo de mellis mensura vniuersè sint dicta. Quòd si non melle, sed saccaro medicamentum conficere sit animus; tunc si mollius electarium velis, eadem ratione & mẽsura saccarum qua mel, vsurpandum puto, distinguẽdumq; eodem pacto purgatium ne sit, an non. in purgatoris enim à regula hic à nobis tradita non tuto discedere vllum puto: quum in nõ purgatoris vulgata tamen consuetudo satisfaciat. secus si C solidius medicamentum velis: tunc verò non electarium amplius, sed quia in morsulos effingi solet, morsuli etiam nomine nuncupatur. hic autem sat erit si vnam puueris vnciam aut drachmas sex libræ saccari vni adicias. sed tunc liquores, si qui in parando ex iisdem speciebus electario sumendi erant, prætereundi sunt: veluti in electario de quo modo agitur prætermittenda esset miua. alioqui vix aut ne vix quidem solidesceret. Atque hæc satis.

Expendendæ nunc essent simplicium & rerum omniũ quæ in hoc electarium de aromatibus veniunt facultates, conferendæque iis quas toti electario à Mesue ascribuntur vires. Sed egeret res hæc longiori animaduersione: præsertim si quis cur tot addantur, rationem postularet. Illud ergo nunc dixisse satis esto, non temere Mesuen tam mul- H tiplex ex hoc medicamento præsidium polliceri, corroborandi ventriculi & cordis, & discutiendi flatus. quando si singula perpendas, ea eiusmodi viribus insigniter polleant. Poterant verò etiam pauciora simplicia idem præstare; sunt enim ex his nonnulla earundem prorsus facultatum: atque adeo assumpto vno prætermitti alia poterant. Verum sicuti & in theriaca atque antidotis illis magnis, vitio vertendum non est quòd plura assumantur, quando tamen pauciora possent satisfacere; ita in hoc atque aliis non est vt pauciorib⁹ agi posse quispiam contendat. redduntur certe plurium vsuum quæ plura recipiunt, quàm quæ pauciora: præsertim quòd insunt singulis rebus præter manifestas qualitates innatæ illæ formæ, ex E quibus singulis singulæ ac miræ proprietates emanant. ex quibus demum commistis, ac fermentato, vt aiunt, electario peculiaris forma alia insurgit à prioribus formis varia; earum tamen omnium vires suo veluti sinu amplexa, & longæ quàm illæ singulæ admirabilior.

CHRISTOPHORI GEORGII EXPOSITIO.

ELectarium de Aromatibus, quod scripsit Gale. in præsenti cap. postq; posuit & declarauit diuisionem, & modum ſm quem intendit procedere in hac tertia parte, imponendo sibi nomen Grabatin, & remittendo nos ad alium locum, exequitur & incipit declarare de Electariis delectabilibus: quia res amaræ in ipsis non ponunt ex intentione primaria, & ponit ipsorum multas, & diuersas species habentium multas & diuersas operationes efficere in diuersis dispositionibus, ac etiam in diuersis & variis membris & in toto corpore, vt inferius patebit. Et diuidit hęc tota pars in partes xxxvj. sicut triginta & sex electaria delectabilia ponit. Secunda pars incipit ibi. Electarium de gẽmis. Et vltima pars incipit ibi. Electarium de sorbis. Aliç partes omnes intermediæ legendo patebunt. Istud electarium de aromatibus est primum in ordine, quod ponit in præsenti antidotario: quod dicit fuisse inuentum à Gale. non tñ reperitur lib. in quo ipsum posuerit seu scripsit. Certum tñ est, quod Gal. magnum antidotarium composuit, quod translatum penes nos non habemus: sed ipsum vidit & habuit hic autor, Auic. Nico. & alĩ autores, q ipsum approbant & allegant. Hoc præsens electarium non reperitur præparatum in apothecis aromatariorum · quia cõiter à medicis non habetur in vsu. Si quis tñ vellet ipso magistraliter vti, posset, & in ipso reperiret vtilitates multas, maxime ad ægritudines frigidas stomachi & q̃ plurima alia iuuamenta, quæ aperte ponunt in litera. Et dosis eius est vsq; ad ʒ. iĩ. & licet istud electarium non fit in vsu, tñ aliqua simplicia ipsum componentia breuiter declarabo. Et primo lignum aloes. Ipsum Aloes. enim est quoddam lignum odoriferum, quod huc portatur à partibus Indiæ. Nam q̃q; sophisticatur à prauis hominibus: & coquitur in aqua, vt virtus eius abstraharur ab ipso quo artificioſe vtuntur in lotionibus odoriferis, & in rebus aliis occurrentibus illis. Complexio autem eius, virtus & operatio ad plenum dicuntur inferius in cap. de diamuſco. Et gallia muſcata est quædam confectio facta ex Gallia m pluribus aromatibus, posita à Nicolao in suo antidotario ſcha. reducta ad modum trochiſcorum. Doronici sunt quædam Doronici radices paruæ saporis dulcis, similis calamo aromatico, & etiam apportantur de orientalibus partibus. Cassia, sem- Cassia. per cum profertur cassia absolute, intelligenda est cassia lignea. Assarum, aut baccara herba est nota. Cheilin est Assarum. leuisticum. Alia autẽ posita in hac descriptione nota sunt, & licet in ea ponatur rhabarbarum, non pp hoc redditur sensibiliter solutiuum: quia quantitas eius est adeo parua per comparationem ad alia, quæ ponuntur, q̃ eius virtus faciliter obũbratur in dosi determinata, q̃ ex ipso assumit.

Vlterius notandum, vt habeatur conueniens modus cõstructionis cuiuslibet electarĩ, tam solutiui, q̃ non solutiui, & similiter cuiuslibet veræ confectionis tendentis ad formam solidiorem per vlteriorem decoctionem, quam in electariis non facimus, siue fiant cũ zuccharo, siue cum melle conueniẽter, & sicut consuetum erat antiquitus q̃ ad quãlibet libram mellis, vel zucchari apponantur, sicut, & debent. iĩ. ʒ. aromatum ingredientium compositionem talis electarĩ, vel confectionis: licet, vt est superius dictũ minor quantitas aromatum requiratur ad compositionem confectionis, q̃ electarĩ: hodiernis autem temporibus solũ. ʒ. ĩ. ponuntur aromatum: & minor quantitas in confectionibus propter complacentiam infirmorum, quærẽdo potius delectationem in gustu, q̃ vtilitatem infirmi, & salutem ipsius,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 235 sur 1089

ipſius, propter defectum eorſi, qui ipſa de nouo conſtruũt & conficiunt, & ex hoc nec electaria, nec confectiones virtualiter operantur ſicut ab auctoribus deſcribũtur. Circa hoc autem eſt habenda diligentia magna, & maxime in electariis: nam operationes fortificantur: ac etiam minuuntur, ſm q̃ additur, aut minuitur in aromatibus, quæ ponuntur ab ʒ.ij. vſq; ad iij. cum lib. mellis, vel zucchari.

Vlterius generaliter eſt notandum, q̃ omnia electaria nõ ſolutiua: de quibus ad præſens eſt ſermo, ſiue ſint cum zucchâro ſiue cum melle, regulariter debent aſſumi ante alicuius cibi, vel potus aſſumptionẽ per duas horas ad minus: immo etiam facilius & melius operantur ſi mundificato ſtomacho aſſumantur, à ſuperfluitatibus, quæ multiplicantur in ipſo, à cibo prius aſſumpto. Nec eſt inconueniens ſi q̃nq; ſumantur mane, vel veſpere, cum accelerare volumus operationem, & eodem modo eſt inſequendum: ſi ad formam ſolidæ confectionis reducantur, & fiant, quæ cum ſolo zuccharo conſtruuntur. Electaria autem, quę habent inducere ſomnum, & generaliter omnia ſomnifera B ſunt per horam ſumenda poſt cibum: vt facilius, & melius cum virtute euaporent ad caput, ad ſomnum prouocandum, & ſimiliter eſt ſumendus ſyrupus de papauere, vt inferius patebit. Electaria autem ſolutiua ante cibum ſunt præmittenda: nmo cibus, vel potus nullatenus eſt aſſumendus poſt aſſumptionem electarij ſolutiui, velalterius conſimilis medicinæ in quacunq; forma exhibitæ, ſiue in forma dactyli aſſumatur, ſiue in forma potionis, niſi vbi totalis ipſius operatio ſit cõpleta de ventris ſolutione, vt notabiliter nferius declarabitur. Cõmuniter autem confectiones confortatiuæ virtutis, ſicut eſt confectio de margaritis, & ſimiles, poſſunt conuenienter ſimul aſſumi cum cibo: & ante, & poſt, ad placitum ęgrotantis: aliæ autem confectiones ſunt pręmittendæ, vt de electariis dictum eſt.

MANARDVS, In Electarium de Aromatibus.

Ab odoratis rebus nomen accepit, ex quibus cõponitur: nuſquã tamen quod norim, paratum inuenitur. QVOD ſcripſit Gale.] Cum ingrediantur Sandali, nõ poteſt eſſe Galeni: ſiquidem apud eum, aut antiquos alios, de his nulla mentio. LIGNI aloes.] Agallocon Græci vocant. CRVDI.] Quia ſi coquatur, vt quidam excipiendi odoris gratia faciunt, vim amittit. GALLIÆ muſcatæ.] Compoſitio eſt, quam habes infra inter trochiſcos. CASSIAE.] Intellige quod nunc cinnamomum vocant. MACIS.] Cortex eſt nucis moſchatę interior: duplici enim tegitur. Græci macerem, Plinius macitem vocat, niſi in libris ſit menda. DORONICI.] Doronicum vocant: ſunt radices odoratę paſſim cognitæ. SPICAE.] Nardum intellige. CINNAMOMI.] Verum ad nos nunc nõ adfertur. pro eo accipe vulgare duplo ponere. Calami aromatici.] Et hoc caremus: radicem enim, non calamum officinæ oſtendunt: atq; alterius rei, non ipſius calami. CARDAMOMI maioris & minoris.] Quod Græci cardomomũ, id Arabes Cordumeni vocant. Plinius quatuor ſpecies cardamomi enumerat. Vidi ego tres res, quæ nunc cardamomum dicuntur, inter quas neſcio an vna ſit, quæ verum ſit cardamomum. CHEISIN.] Ligyſticon Græci vocant, pro quo herbam aliam oſtendunt officinæ, quæ non eſt verum Ligyſticon: verũtamen nunc cœpit agnoſci.

STI. *Lectarium ex Gẽmis ad frigidos affectus cerebri, cordis, ventriculi, hepatis, vteri, efficaciſſimum: nam melancholicos ſine cauſa manifeſta triſtes, timidos, ſolitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. emendat cordis tremorem, ſyncopen: ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat: & coctione tum eius, tum hepatis meliore reddita, corpus bene coloratum, & odoratum efficit. ob ſumptum, Regibus & magnatibus magis in vſu eſt.*

Accipit verò margaritarum albarum drachmas duas: ſaphiri, hyacinthi, ſardinis, granatorum, ſmaragdi fragmentorum, ana drachmam vnam & dimidiam, zedoariæ, doronici, corticum citri, macis, ſeminis ozymi caryophyllati, ana drac. ij. coralli rubri, electri, limaturæ eboris, ana drach.

A *vnius partes duas: ben albi & rubri, caryophyllorum, zingiber. piperis longi, ſpicæ nardi, folij, croci, cardamomi, ana drach. vnam, trochiſcorum diarhodon, ligni aloes, ana drach. quinque, cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drach. vnam & dimidiam: auri, argenti foliorum, ana aurei dimidium, moſchi boni drach. dimidium, ambræ drach. duas. Confice cum melle emblicato, & melle roſato colato, ana, vel etiam ſaccharo roſato ſi ſolidum facturus es, non molle. Datur ab aurei ſemiſſe ad aureum vnum cum aqua bugloſſi, & vino odoro.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sic parandum eſt hoc electarium ad frigidos dictarum partium affectus ſalubre: ad calidos verò, & cum febre coniunctos ablatis aromatibus componendum eſt, niſi datur, vt lib. 12. meth. vinum calidum odorum tenuium partium in ſyncope etiam cum febre, & à bile flaua ſtomachum mordente: vbi verò ſuccis & ſpiritibus ob tenuitatem, corporis raritatem facilè & multum diffiatis ſit ſyncope, vti nec vinum tenue, ſic neque hoc electarium conuenit, niſi ablatis aromatibus. Rarum eſt in tabernis, & ſi gemmis his facultas aliqua dictis partibus roborandis apta inſit: optimæ gemmæ ſunt iquigandæ, non fragmenta, & raſuræ quædam veris gemmis ſolo colore affines, & earum, vel purgamentum, vel ſi gignuntur in terra, & aluntur gẽmæ metallorum modo (vt chymiſtis placet) gemmarum ſunt velut rudimentum à natura excoli cœptum, nõdum abſolutum. Quamuis autem hos gemmarum pulueres Græci veteres non ſumpſerint: tamen eſſe efficaces Arabum experiẽtia probauit. nec à Græcorum placitis abhorret, cum etiam integrum iaſpidem viridem è regione ſtomachi appenſum, roborare ipſum affirmet Galenus lib. 9. ſimpl & margaritę, & corallium viribus nõ obſcuris valent. Auri verò & argenti folia, an ad decorem addantur tantum, & ſumptum, oſtentationemque, an vires præterea aliquas medicamento, vt Meſues vult, afferant, docui in ſimplicibus. zurumbet à zedoaria hic ſeparat: id cum deſideretur, zedoariæ illi facultate ſimilis duplum eſt miſcendum. Cum emblicas recentes habere non poſſumus, quarum ſucco puluere excipias, vt quidam legunt, (vt in ſimplicibus dictum eſt, & poſt in conditis) ex C ſiccis vino, vel aqua probe maceratis ſuccum exprime. Id electariũ ſiccum & puluere Parrhiſius hodie ſeruatur: poteſt tamen cum ſaccharo in aqua bugloſſi (cui infuſæ ſint myrobalani emblicę) ſoluto percoqui in formam ſiccam, & ſiccari in offas quadrangulas, vel rhomboides, vti cum melle in electarium molle.

Electarium degemmis cuius fuuamentum eſt magnum ad ægritudines cerebri, cordis, & ſtomachi, hepatis, & matricis frigidas. Et nos ſumus experti bonitatem eius ad tremorem cordis, & ſyncopim, & debilitatem ſtomachi, & quando aliquis triſtatur, & neſcit radicem: & ei qui diligit ſolitudinem. Et ſunt eo vſi reges, & magnates: trahit enim eos in conſequentiam bonorum morum, nobilium. dilatat animam, & facit corporis odorẽ, & colorem bonum. Cuius permixtio hæc eſt. Recipe albarum margaritarũ. *drach. ij. fragmentorum ſaphyri & hyacinthi, ſardinis, & granatorum, ſeruzegi. i. ſmaragdi. ana drach. ſ. & 5. zedoariæ, D doronici, corticum citri, macis, ſeminis alfeleniemic. ana drach. ij. corallorum rubeorum, charabę, limaturę eboris, ana drach. vnius partes ij. been albi, & rubei, caryophyllorum, zingiberis, piperis longi, ſpicæ, folij, croci, heyl, ana drach. ſ. trochiſcorum diarhodon, ligni aloes, ana drach. v. cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drach. ſ. & 5. foliorum auri, & argenti, ana aure. iij. muſci boni drach. 5. ambræ drach. ij. confice cum melle emblicorũ, & colaturæ geleniabin de roſis, partibus equalibus, quantum ſufficit. Doſis eius eſt ab aur. ſ. vſq; ad aur. ſ. cum aqua bugloſſæ, & vino odorifero.

ANT.

* drach. iij.

Alfeleniemic. i. ozimi caryophyllati.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Albarum margaritarum. Margaritas quãquam aceto reſolutas Romanus olim luxus in cõuiuia traduxit Plinio authore lib. 9. an tamen in medicinæ vſum etiam tunc vel Cap. 35.

vel antea venerint non constat. Fuere eæ Arabibus inter cardiaca medicamenta repositæ. ac possunt certè sui siccitate putredinem amoliri, atque adeo, quod aiunt Arabes, vitales spiritus illustrare, quum puriores remaneant spiritus putridis vaporibus resecatis et resiccatis. sed ascribunt iis etiam occultæ in venena potestatis nonnihil, quod non aspernantur qui naturæ vires non deridet. Earum ortus, nunc ex Indiarum historiis latè patet. Quibus eædē ornamenti gratia expetuntur, quæruntur candore, magnitudine, orbe, læuore, ac pondere excellentes. in medicina satisfaciunt candidissimæ, grauissimæ, & quæ nullū passæ artificium. in iis equidem quæ muliebris ornatus grātia perforantur, præcipua pars aufertur, intima, scilicet, & quæ veluti illius est centrum, ob id non negligenda eorum obseruatio qui non perforatas petunt. Porrò quum ad medicinæ vsum soleāt margaritæ lapideo mortario teri & porphyritide tabula leuigari, dum teruntur autem ac leuigantur ex mortario tabulaue corradi etiam nonnihil necesse sit; longè præstare arbitror si aceto aut limonum acido potius resoluantur. vt enim in has ita resolutas nihil sordium cadit; ita & acetum & limonum acidus ille succus opportunus plerunque in cardiacis est affectibus: atque, si forte importunus, addito liquore alio pro medici scopo, & obtundi & auferri eius vis omnis potest, & præterea igne aut sole extrahi quicquid humoris inest paruo licet negocio, vt vna margaritarum substantia remaneat.

Fragmentorum} Gemmarum vsum in medicina in cordis affectibus & vbi veneni aut pestilentis vitij quidpiam inest, Arabes probant. multi tamen ex recentioribus non probant quòd iis Græci non sint vsi in antidotis. Cur autem & quo pacto cordi hæc prosunt? An forte densando ac (sunt enim veluti lutum) adstringendo arcēt à corde noxios vapores? Atqui quæ ita densant, dum obstructiones faciunt, putredinem quoq; maiorem faciūt. & multis adstringendi vis maior inest quàm gēmis, quæ in hunc tamen vsum non veniunt. An forte quia insigniter exsiccant & siccitate putredini obsistunt? At pumex longè est quàm gemmæ siccior, qui in hunc vsum nō cadit. Neque venenum omne exsiccando curari debet quod fit etiam ex siccitate, vt quod ex dipsade; & ex frigiditate vt ab opio; & ex calore vt ab euphorbio; & ex humiditate vt ferè à fungis, sunt enim hi nihil aliud quàm mucus; & ex secūdis qualitatibus, putà ab arsenico quod corrodendo agit; & ex tertiis, vt à cantharidibus & lepore marino; & à proprietate substantiæ, vt à regulo. Cæterum ad hæc. Gemmis antidoti loco vsos fuisse veteres Dioscoridis & Galeni constat testimonio, sapphirum epotum ad ictum scorpionis cōmendantium. eæ verò in cordis affectibus, quāquam manifestis interdum qualitatibus opem ferre possunt exsiccando; ob obscuras tamen præsertim proprietates solent vsurpari, quas illis inesse non negent Græci, Iaspidi atque alijs id genus occultas vires interdum ascribentes. quare etiam in pestiferis & cardiacis affectibus promiscuè omnibus ab Arabibus longa experientia edoctis assumuntur, non siccitatis aut manifestæ vllius qualitatis gratia, sed ob occultas vires. At quo pacto (dices) vbi hæ contusæ ac in tenuissimum illum pollinem deductæ sunt, vires adhuc inesse illis possunt à proprietate? Dicam, quo pacto & lapis cyaneus & purgatoria alia vt lib. can. vniuers. diximus, expurgandi tamen vi pollent; ita & has agere, à ratione non esse alienum. Ita autem & quod obiicitur, has dum obstruunt putredinem quoque augere, non puto esse necessarium, sicuti & bolus armena longè quàm hæ viscidior neque obstruit neque putredinem affert maiorem. Porrò fragmentorum nomine, seplasiis hæ quinque veniunt gemmæ, sapphirus, hyacinthus, sardonius, granata, smaragdus. addūtur verò etiam corallia & margaritæ, sed duo hæc gemmæ non sunt. In his autem deligendis consulendi gēmarū peritissimi, quāquam etiam illud maximè ambigo quid nam sardinis voce intelligendum sit: an corneola vt Manard. quū ex Alberto constet differre hæc inter se, qui de corneola & sardine veluti diuersis agit rebus: quid item pro granata sit vsurpandum, an vulgaris granata an carbūculus quem vulgo rubinum vocant, est enim vt ait Albertus, carbunculi species granata. At verò, vt ingenuè dicam, quāquam inesse admirabiles gemmis vires verisimile est; non multi tamen fortasse detrimenti medicinæ futurum est si & earum vsus omittatur, id quod si per me liceat ego profectò semper consuluerim. quando, & vix fieri potest quin q̄ære & marmore etiam porphyritide sint duriores, terendo ac leuigando æris aut marmoris secum aliquid non ferant. & suppetit amplissima sirpium atque aliarum rerum copia, quibus vti pro antidotis licet. V nū hic de sapphiro omittendum non est, quum Plin. lib. 37. aureis punctis notari illum scribit, non errare tamen aut cum cyaneo lapide sapphirum confundere. si enim eos consulas quibus gēmas poliendi est cura, priusquam poliātur, inesse illi aurea illa interdum puncta intelliges. Cap. 9.

Zedoariæ} Zedoariam vocat Serap. lib. simpl. zurumbeth, & radicem esse ait figura aristolochiæ rotūdæ, colore autē zingiberis. hæc fere & Auic. de zedoaria verba faciens 2. Can. At rursum idem Serap. alibi zurumbeth arborem libani montis esse dicit: additq; alia quæ Paulus de Arnabo lib. 5. & Auicen. de Zarnabo. Scribit deinceps de zurumbeth Auic. & radicem esse aut cypero similem, quæ & flatus discutiat, & vim allij ac cæparum halitum emendet, & ad alia multa vtilis sit. Agit postremò etiam de zeduar seu zedar Auic. atque idem esse dicit ex Dioscoride quod Algeduar ser. Atque adeo res insigniter est intricata. Sed extricabitur paucis. Zurumbeth primum Serapionis idem est quod Auic. zedoaria seu gieduar, vt Bellunensis vertit: atque id collata vtriusq; historia planè docet. Secundum verò Serapionis zurumbeth, Pauli Arnabo est & Auicen. zarnabum. huic enim ascribit Serap. quæ Paulus suo Arnabo, & subdit arborem esse Libani montis, ac reliqua quæ de Zarnabo Auic. De zurumbeth verò Auic. et eiusdem zedar seu zeduar, nihil Serap. Sed hæc nullius aut pauci sunt vsus: Illud multi, si quid zedoaria, quid zurumbeth, quid Arnabo, quid zeduar sit intelligamus. Profectò quum zedoariæ nomine nobilis ea radix vsuenerit zingiberi non dissimilis, digitali crassitudine, odore iocundo, sapore acri & subamaro, colore ferè buxeo; hanc nos quia aristolochiæ instat Cap. 171. Cap. 743. Cap. 271. Cap. 745.

ſtar rotunda non eſt, non eſſe Auic. aut Serap. zedoariam, ſed Auic. eiuſdem zurumbeth putabamus: quam. ſ. radicem eſſe cyperi ait, & vini, allij, ac cæparũ halitum emendare. obſeruare. ſ. quotidie eſt, vulgatã hanc zedoariam, vini, allij ac cæparum halitus gratia expeti, ne de veteri flatibus quicquã dicam, quos ea valenter diſcuti experimur. quas dotes omnes ſuo zurumbeth Auic. aſcribit. Confirmabat autem ſententiam hanc noſtram, quòd Mauritano Idiomate vulgarem hanc zedoariam nunc etiam zurumbeth vocari audiebamus. Cæterum dum hæc perpẽderem, occurreretq; dum hanc radicem tracto, rotũda illa radix, quam zedoariæ admiſtam lorypedem ſeu zoppam vocãt; hanc rurſum dum intueor, deprehendo longam & vulgatam zedoariam lorypedis huius eſſe appendicem: neq; has ſapore colore odore aut re alia differre. hoc (ingenue fateor) B me à priori opinione ita dimouit, vt vulgarem zedoariam ego quidem legitimam ab Auic. & Serap. deſcriptam pro certo habeam: ſed rotundum illud capitulum, zedoariæ, lõgum verò appendicem, zurumbet vocabulo veluti diuerſam rem fuiſſe ab Auic. nuncupatam, ignaro. ſ. ex quali nã planta aut regione eiuſmodi radix proueniret, quod nunc quoque poſt tot nouos inuentos orbes ignoratur. Neque obſtare illud puto quòd zedoaria ea lorypes adiunctã longa appendice ariſtolochiæ rotundæ ſimilis non ſit; quando ſeorſum inſpecta qualis. ſ. plerunq; ad nos fertur & Auic. (puto) ac Serapionis tempeſtate afferebatur, ariſtolochiæ faciem habet. Ex his primùm quidem illud ſequi arbitror, quum in Arabum præſcriptionibus zedoaria & zurumbeth eodem ſæpe loco expetantur; non aliud tamen quàm vulgatam zedoariam cum longam tum lorypedem eſſe aſſumendam. deinverò etiam vulgatam curcumam non eſſe quod aliqui ſuſpicantur Auic. zurumbeth. neq; enim curcuma fœtentem halitum emendat, neq; inſignem illũ croceum colorem fuerat Auic. prætermiſſurus. Videtur aũt curcuma cyperi potius Indi eſſe ſpecies de qua Dioſc. nempe & zingiberis effigiem ita præfert vt nihil magis, & manducata amaro ſapore eſt, & ea tenuiora coria depilantur ac croci colore inficiũtur quibus manicæ fiunt quas chirothecas vocant, atque adeo croci & pſilothri vim reddit. Sanè, quod ſupereſt, quid Græcis zedoaria ſit dicemus in coſti hiſtoria: quid Pauli arnabo & Auicen. zarnabum, quid item Auic. zeduar fateor ego certè ignorare. illud verò ſatis conſtat falli eos qui Arnabo Pauli aut zedoariam aut vnguenti eſſe ſpeciem putant, aut qui vul- D garem zedoariam Auic. zeduar eſſe exiſtimant.

Alſeleniemich} ocimum caryophyllatum interpretãtur. Verum quum ocymi ſpecies tres colat Italia, maximum, medium, minimum; quodnam caryophyllatum ſit, ambigitur. Atque aly minimum, eſſe aiunt, vulgo baſilico gentile, aly maximum. Nobis, minimum caryophylli odorem parum certe refert, maximum verò citrum potius quàm caryophyllum redolet; minimum tamen illud caryophyllati nomine intelligi pro certo habemus, quando maximum hicmet author paulo poſt citratum vocat, vbi de Diamoſcho.

Corallorum} Corallum propinaſſe veteros ad internos affectus aliquos docemur ex Dioſc. ad ſanguinis reiectionem, ad vrinæ difficultatem, & lienem ipſum cõmendante, & ex Gal. 7. de comp. med. per loca. Arabes verò etiam ad venena traduxerunt non fruſtrato euentu. ad quem vſum & Dioſc. in græco Mathioli codice vſurpat. Commendatur in cordis affectibus præſertim. exſiccãdo equidem putreſcentes abſumere vapores poteſt, ac præterea non abſque occulta vi innatum calorem iuuare; quod vel ex eo perſuademur, quòd ſtomacho admotum eius dolores (vt aiunt) leuat & coctionem procurat. Rubri tantum & nigri meminit Dioſc. ſed ſpectatur & candidus. Sint verò tres hi diuerſarum ſpecierum, ob Braſauoli viri grauiſſimi obſeruationem quis ambigat, vs enim eadem planta album & nigrum, & rubrum ac nigrum ſpectaſſe affirmat. Sed verè ſiue id veluti naturæ ſit luſus quæ diuerſarum ſpecierum ſunt coniũgentis: ſiue vnius eſſe putes ſpeciei immaturi tantùm ac maturi ratione differentes; diſtinguuntur hi non colore ſolùm ſed ſubſtantiæ craſſitudine, denſitate, duritie, & proceritate. craſſiores ſunt rubri, minus nigri, & his minus albi. rubri denſiſſimi, nigri minus, albi rari & ſpongiæ inſtar intus cani ac à lateribus foraminulenti. duriores rubri, minus duri albi, his rurſum minus nigri. proceriores nigri qui cubitum etiam ſuperẽt, rubri breuiores, & his inferiores albi. quæ omnia differre hos ſpecie innuant. De coralli ortu plura Plin. lib. 32. Cap. 2. Verum an mollis ſit priuſquam colligatur, an baccas proferat, cõmodiori fortaſſe loco aliàs. audio certè ſecus ſe habere. Nunc quod ad hunc locum pertinet, quæſtione dignum puto, an corallus in medicamẽta vſurpandus, vrendus ſit vel terendus. Plinius equidem ad tormina & veſicæ calculum vrit, & vbi foris admouet etiam vrit. noſtri tamen terunt ac porphyritide lapide leuigant. ſed cuiuſnam authoritate terant non ſat ſcio. Satius verò ipſe arbitror vſto vti quali vſos veteres docemur. quamuis ipſius etiam Plinij teſtimonio difficile vratur.

Limaturæ eboris} Qui vero ebore carere nos putant longe falluntur. Videre eſt Venetiis elephantum dentes frequentiſſimè, interdum tricubitales, ex quibus pectines & alia multa conficiunt. vt propterea ſeplaſiariis laborãdum non ſit vt verum ebur inueniant. Eboris ſcobe, quã limaturam vocant, vſus eſt Dioſc. ad reduuias: an tamen ore aſſumpſerint veteres, non conſtat. Vſi Arabes ſunt paſſim. & exhibent nunc ad albas mulierũ fluxiones multi ſucceſſu non prorſus irrito. & vis certe illi aſtringens à Dioſcoride aſcribitur, cuius forte gratia in hoc electario à Meſue recipitur, ob ventriculi & cordis robur. Eligenda autem ſcobes ex quàmalbiſſimo ebore, & tũc deradenda quando vti eſt animus. leuiganda tamen porphyritide tabula priuſquam vtare. Sanè autem vritur noſtra tempeſtate ebur & pro ſpodio vſurpatur à pharmacopœis multis. Sed neq; quòd veterum vllus vſto eo ſit vſus, noui. neq; quis poſteriorũ vrendũ docuerit, hactenus deprehẽdi.

Been albi & rubri} Been album & rubrum, vt ſcripſimus aliàs dum in Auic. meditaremur, vulgatas Carotas albas & nigras eſſe ſuſpicor. His hic quoq; vterer, quo ad legitimæ plantæ appareant.

Auri & argenti} Auro & argẽto Arabes vim cor roborandi cordis ex ſubſtantiæ proprietate aſcribunt, præ

ſertim

sertim auro. Vt ex Serap. videre est, & ex Auic. 2. Can. & lib. de virib. cordis. Sed miras Chimistæ vires auro tribuunt tuendæ vitæ & producendæ. Vt quosdam ego norim qui potabile nuncupatum aurum putarint morbis omnibus aduersari. Quãquam verò non respondet largæ promissioni euentus, longa tamen experientia obseruasse videntur Arabes, cor, auri deuorato puluere, muniri & vires sumere. Derident tamen nonnulli, & incoctile esse ipsum clamant, contumax vt ab innato nostro calore superetur, atque adeo ineptum vt præstet quæ illi ascribuntur. Nos verò, ineptum certe illud fatebimur vt alat, nõ tamen vt in corpus agat medicamenti instar. quis autem ignorat medicamenta non euinci, sed contra quàm alimenta euincere? At verò quibus auro atque argento vti in medicina est animus, abstinendum ab adulterato, & chimistarum capitella experto, quando vix fieri potest quin ex calchantho atque id genus aliis ex quo capitellum, aliquid vitij contrahat. Vbi autem purissimum delegeris, aut tenuissima limula corradendum, terenda autem deinceps porphyritide tabula scobes: aut, quod cõmodissimum est, foliato veris, in tenuissimas. s. lamellas ducto, quale ad inaurandum traducitur, quod & hic author exposcit.

Melle emblicorum.} Manar. *succum legit. sed vulgata lectio verior. Vtitur enim frequenter melle emblicorum Mes. in hoc genere medicamentorum. Eius conficiendi modus non aliunde sumendus quàm ex ipsomet Mes. & lib. simpl. vbi de emblicis, & hoc libro, dist. 4. vbi de conditis. appellat autem emblicorum nutritionem. Quod verò parat Rhasis, quum chebulos quoq; recipiat, non est mel emblicorum. Huius mellis loco vsurpari potest non incommode saccarum emblicorum qui conditi Venetias ex Syria quotidie afferuntur.*

Geleniabin} Geleniabin *ex rosa, mel est aut saccarum in quo condita sit rosa. Violatum in quo viola. Non faciunt ex authoris præscripto qui mel rosaceum vulgare ex rosarum infuso hic sumunt. sed ex tota rosa parandũ quo pacto & saccarum, quod docet lib. 5. Auic. tract. 7. saccarum verò rosaceum hoc loco opportunum, quod ex Mesuæ fit instituto distin. 4. Horum ergo alterum aut mel aut saccharum ex authoris præcepto percolandum, & quod effluxerit è colo, vsurpandum.*

CHRIST. Istud est secundum electarium quod fm primam descriptionem non est in vsu: nec præparatum reperitur: dicitur de gẽmis propter lapides pretiosos qui ingrediuntur compositionem ipsius. Ex illo autem electario trahitur ista cõfectio cordialis qua cõiter vtuntur in debilitate virtutis quam inferius ordinate describam, remouendo autem aromata calida, quæ in illo electario consignantur: & non debet fieri confectio maxime cum febricitantibus exhibeat.

Non est ergo de ipso aliter declarandum: quia ex toto proposui de electariis, seu confectionibus, seu quibusdam aliis medicinis compositis, quæ non sunt in vsu nullatenus prolongare sermonem.

ADDITIO.

Præsens electarium quod hic Mes. describit interdum habetur in vsu sub diuersis tamen formis: quia nõnulli eo aliquando vtuntur remouendo aromata calida, aliquãdo etiam nihil remouendo nec addendo. Primo vtuntur pro febricitantibus & in causa calida. Secundo modo in causa frigida, & valet ad ea quæ scribuntur in textu, & dicitur

E electarium de gemmis à gemmis in ipso intrantibus, & dicuntur gẽmæ lapides precioſi. Isidorus cap. de gẽmis ait post marmorum genera gemmæ sequuntur, quæ multum auro decorem tribuunt venustate colorum, primordia earum à causa tali fabulæ, Prometheum primum ferrũ fragmenta saxi eiusdem inclusisse ferro ac digito. Plinius naturalis hist. lib. 37. genera gẽmarum innumerabilia esse traduntur: in præsenti tũ electario intrant margaritę, & fragmenta quinque lapidum precioſorum in medicina cõium scilicet saphyri, hyacinthi, sardinis, granatorum, feruzegi, id est smaragdi, his quinque sæpe vtuntur medici, virtutes quorum scire si cupis vade ad Matthęum syluaticum de q̃bus satis ample tractat. Vnum tũ notabimus pro euitatione cuiusdam erroris, fere ab omnibus aromatariis cõmissi. Est enim, q̃ zurumbeth cum h, & zurumbet sine h reperit scriptum apud bonos autores. & est zurumbeth per h scriptum radix similis cypero eandem habens virtutem sicut & zedoaria. Sed zurumbet sine h est illud, q̃d dicit Serapio

F ex speciebus. f. odoriferis in virtute sua simile cassiæ ligneæ & cubebis, quod etiam ponitur, vt vult Possidonius loco cinnamomi, & istud zurumbet intellexit hic Mes. & non aliud, cum sit simile zedoariæ, propter quod errant aromatarij ponentes loco zurumbet radicem illam rotũdam, sed melius facerent ponendo loco zurumbet cassiam ligneam, vel cubebas in eodem pondere, vt satis patet per Serap. cui magis credendum est, ã multis aliis.

MANARDVS, In Electarium de gemmis.

Nec hoc in tabernis inuenitur, alioqui & eo possunt carere homines. Gemmis enim in antidotis non sunt vsi antiqui: nec ego libenter vtor: siquidem, quæ eis contritis ad confortandum vis? Et si qua etiam sit, bonas perfringere oporteret, nõ ramentis quibusdam vti, quibus nulla præterquam coloris cum veris gemmis conformitas. Similiter argenti & auri folia non nisi ad decorem & ostentationem puto conducere. MARGARITAS.] Non in totum sperno, sicuti Corallium. HYACINTHI.] Auicenna prima parte lib. 5. ex eo & granata medicamentum parat. SAR-

G DINIS.] Sardinum lapidem eum puto, qui nunc Corneolus dr. ZEDOARIAE.] Radix nunc vulgò nota, antiquis, vel incognita, vel sub alio nomine scripta. Doronigi.] Doronicum vocant etiam antiquis non notum. ALFELENIEMISCK.] Id est, ocimum. CARABE.] Succinum latinè dicitur. BEEN albũ & rubrũ.] Radices de quibus Arabes, olim ex Armenia ferebãtur, nunc in Italia inuentæ, sed, vel alię, vel non ęque bonę. HEYL.] Cardamomi species. FOLII.] Et hoc caremus: Græci malabathrum vocant. TROCHISCI diarhodon.] Horum compositionem habes infra. GALANGAE.] Radix, vt nunc notissima, ita priscis ignota. Zurumbet.] Satis non constat apud Arabes. Quidam faciunt speciem Zedoariæ, aliqui arborem, vt videri potest apud Serap. Auicen herbam. AMBRA.] Res noua, quam non tanti facio quanti æstimatur. Medici post Gal. Ambar vocãt, de qua latius inferius agam, vbi Diambram declarabo: sicuti & de moscho in diamuscho. SVCCVM emblicorum.] Cum recentes habere non valeamus, poterunt qui parare voluerint, ex siccis, bene vino vel aqua maceratis, succum exprimere. GELE-

NIABIN.] Rosaceum vel mel, vel saccharum intellige.

H *Electarium ex Granis tinctoriis ad cordis palpitationẽ, syncopẽ, mentis alienationem, seu desipientiam, mœrorem sine causa manifesta. facultates enim nostrum corpus dispensantes mirificæ roborat. Accipit serici succo granorum tinctoriorum recenter tincti libram vnam: succi pomorum dulcium, & aquæ rosarum, ana libram vnam & dimidiam, viginti quatuor horis macerandam, deinde paulisper bis incoquendam, donec liquores isti rubeant. Quos expresso & abiecto serico coque cum sacchari optimi libra vna & dimidia ad mellis crassitudinem: ab igne depositis, sed adhuc calentibus misce ambræ crudæ minutim concisæ drach. iiij. qua liquata, iniice puluerem sequentem, ligni aloes crudi, cinnamomi crassi, ana drach. vj. lapidi caynei loti & præparati, margaritarum albarum, ana drach. ij. auri boni foliorũ drach. vnam, moschi laudatissimi scriptulum vnum. Datur ab aureo vno ad aur. ij. & dimidium.* SYL

Annot.

SYLVII ANNOTATIO.

In simplicibus eadem hæc cõpositio in lapide cyaneo à Mesue describitur, ponderibus errore librariorum nõ parum deprauatis. Efficacissima multorum etiam Regum ac Reginarum in Gallia testimonio est probata, maximè in quibus, vel lõgo morbo fessis, & iam moribundis, vel ab eo reualescentibus, natura languet: etiam si quibusdam maximè improbari audiam, dicentibus coccũ baphicam solum adstringere, & suo colore rubro sanguinem, & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere, & dissipare, quàm cogendo firmare: præterea lapidem cyaneum vomitu, & deiectione purgatorium, naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare, ob quãtitatem tam exiguam non vacuare. Quæ obiectio momenti non est maioris: quàm de rhabarbaro in electario præcedenti, vtrunque enim largiore copia sumptum est purgatorium, parciore verò, alia sua substantia roborat, purgatrice imbecilla ne mouet quidem corpus, vel tantillum. Rationabilius obiicerent, hęc purgatoria, cum inferiora sunt ob paucitatẽ, verti in humorem eum quem attrahere nata sunt. Sed id verum est, vbi sola sumuntur, non castigata aliorum hanc noxam prohibentium mistione. δια κακῶν βοηθεῖν. i. ex granis tinctoriis dici potest. Sericum autem rusum & crudum tingitur succo ex granis tinctoriis recentissimis extracto: id triduo siccatũ maceratur vno die aquæ rosarum solius lib. tribus, vel aquæ rosarum & succi pomorum dulcium, ana lib. vna & dimidia, calfactũq; modicè in vase duplici lauatur, exprimitur. expressus liquor cum sacchari lib. vna & dimidia percoquitur ad mellis crassitiem. aufertur igni, & calido adduntur, quę Mesues docet. Siccum idem medicamentũ vsurpari hodie video.

ANT. Confectio alchermes, & sunt grana tinctorum, maximi iuuamenti ad pulsum cordis, & syncopim, & † algueſgues, & tristitiam fine causa. & est ex rebus confortantibus animam confortatione mirabili. Cuius permixtio hęc est. Accipe setam tinctam ex chermes circiter lib. ß. proprie cuius tinctura non præteriit spaciũ extensum: & submerge eam in succo pomorum dulcium, & aquæ rosa. an. lib. ß. & 5. & dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire donec aqua rubeat. Deinde extrahe ab ea setam, & exprime eam, & pone in ipsa zucchari tabarzeth drach. d. & coque vsquedum habeat spissitudinem mellis, & remoue ab igne, & proiice in eo calido ambræ crudæ minutim incisæ. ʒ. iiij. & dimitte in eo liquefieri. Deinde proice super ipsum, puluerem harum rerum. Accipe ligni aloes crudi, & darseni, ana drach. vj. lapidis lazuli loti & præparati *drach. ij. albarum margaritarum drach. ij. auri boni drach. ß. muſci boni drach. ß. tertiam. Confice. & fit dosis ab aur. ß. ad ij. & 5. & est bonum & expertum.

*drach. xij. Summa medicinarũ præscis electarij ẽ res xj.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Setæ} *Sericum latinis à loco ex quo aliàs. Seres enim Indiæ Orientalis vrbs antiquissima, à qua in vniuersum orbem serica opera ferebantur. A vermiculis quos bombyces vocant, sponte in arboribus nullo cultu conficiebatur vt & nunc in Taprobana referente Ludouico Rom. & in Calabria Italiæ vt alij affirmant. Sed longè melius Sericum quod cultum sensit. Hoc sumendum in medicinæ vsum. Neque autem serica fila quæ interdum sumi vidimus, opportuna sunt; sed ipsimet folliculi deligẽdi probatissimi, nullum passi artificium, detracta externa & interna veluti aranea, & detracto vermiculo priusquam sponte vel vi intereat. ex eo enim vt putredinis aliquid sericum contrahat necesse puto. Sed de serici viribus plura Auic. lib. de virib. cordis, & plura Serap. Cõmendatur ad affectus cordis & ad alia multa. Sunt tamen hac de re controuersiæ ac lites. Ac primum de eius temperamento quod Arabes calidum & siccum faciũt ordine primo. Contra persuadet ratio inter frigida reponendum, quando*

A *bombycis alimentum mori sunt folia, quæ frigida. Vtitur præterea Mes. hoc in loco serico infecto ex cocco: At contra, Auic. ne infecto vtamur interdicit. Adde quod Manar. quæ vis in serico aut cocco nisi astringens? Sed & coloris rubri ratione lædi ab his potius quam iuuari cor videtur, dum spiritus & sanguis trahuntur ob similitudinem. Verum ad hæc, paucis. De temperamento, ac de mori foliis an sint frigida non constat. amara equidẽ sunt, quo sapore indicari caloris nõnihil solet. sed neque id refert, quando à bombyce deuorata in alimẽtum eiusdem animalculi temperamento proximum vt vertantur necesse est, quod an calidum sit vel frigidum ignoramus. constat tamen animalia caloris habere non minimum. At bombyces certum est non mori tantùm sed & ficus foliis ali vt in*

B *Aegypto & Syria. nos verò vesci cimis vrticæ vidimus. quare alimenti vnius gratia frigida serico temperies ascribi non potest. Quòd verò Auic. infectum colore non admittat, de eo intelligendum quod coquendo inficitur, vt in vestium vsum fieri solet. id enim vritur fere, at crudum expetit Auic. non coctum. quale. ß. & Mes. infici enim potest præterquam coquatur. quod quidem quo pacto fiat, mox explicabo. Nunc quod de serici & cocci viribus Manar. obiicit, vt illi satisfaciam. esto vt astringant tantùm. at quanti vsus in cordis corroboratione sunt astringentia? Sed non id solùm, verùm etiam exsiccant, & alia possunt multa totius substantiæ proprietate, quæ norunt Arabes longa obseruatione. Neq; verò quãquam rubrarum rerum inspectio spiritus ac sanguinem potest concitare; ingestum tamen rubrum aliquid idem facit. ridicu-*

C *lum enim hoc est, ac si inesse sanguini & spiritibus vidẽdi sensum & de visis iudicandi rationem quis dicat. Atque, ad quam partem attractio hæc? quid ex ea noxæ? Si vbi quis sericum & coccum assumat ad ventriculum cõmeare sanguinem & spiritus dicas, proderit forte id cordi dum refrigerij præbet occasionem, & ventriculo dum illius eorum concursu fouetur calor: si ad cor potius concurrant, vitalis itidem calor intenditur, id quod corporis adaugeat robur. Sed de hac re satis. Nunc quod ad sericum pertinet quo in medicina est vtendum, vbi coccum delegeris, de quo mox, probatissimum, contusumq; maceraueris fontana aqua, aut quod magis placet, stillatitia ex boragine aut melissa; vbi etiam tantisper efferbuerit vt eius vis in aquam transmigrarit; folliculi tunc optime an-*

D *tea expurgati & in minimas partes dissecti in calidum id decoctum iniiciendi, & macerandi vt cocci colorem probe suscipiant: quod ferè bidui fit spacio. Extrahendi aũt tunc ne diuturna mora putrescant, & expressi desiccandi non ad solem. Sed roget aliquis ad inficiendum cocco sericum quantum cocci & aquæ sumendum? Id Mes. non docet. si tamen infectorum exemplum sequamur, solent ij pro singula serici libra, cocci vncias tres aut quatuor in id aquæ macerare, vt aqua immersum sericum digitorum quatuor mensura exsuperet. Satisfacere verò hoc in loco eadem potest ratio. sed mea quidem sententia, præstabit coccum liberalius sumi. ita enim eius colore & viribus sericum magis saturabitur, & præstantius reddetur medicamentum.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 240 sur 1089

Chermes.} Chermes Arabum idem esse cum tinctorio cocco de quo Dioſc. nulli dubium qui expenderit quæ Serap. de chermes. Hoc Plinio etiam adnotante lib. 16. ab ilice ac quercus specie producitur vulgato aquifolio arbori simillimo: & videre certe quotidie est Venetiis cũ cocco foliola spinis horrida qualia aquifolio, & glandes quercinis similes & earum calyculos: Vulgo grana nuncupatur & ad lanea ac serica inficienda opera summo est precio. Sed aliud nunc in eundem vsum venit ab Arabum Chermes longe diuersum, idem tamen apud vulgus sortitum nomen. Granum est seu verius ouum adnascens ad radices pimpinellæ illius quam cum aceto prima mensa Italia vsurpat, cocco plus minusue crassum, sed oblongum, transuersim striatum, purpureum & purpureo humore plenum. hoc mense ferè Iulio ineunte erutis pimpinellæ radicibus colligitur & aceto inspergitur vel butyro aut aliqua alia pinguedine inungitur, & exsiccatur: idq; quamprimum. si enim prorogetur, cum radicum tum huius collectio, enasci aiunt cortice relicto inani & nullius vsus, animalcula quædam alata cimici similia, euolantia, breuis tamen vitæ. Sed & vbi exsiccatum est id granum, cimicis nigrioris faciem quandam habet, sed cõpressius est. intumescit aũt si in calida aqua macerueris, et suiipsius recentis figurã resumit, quod eos docet falli qui animalcula ipsum esse putant. Quo Italia vtitur præsertim ex occidentalibiis Indiis vt audio affertur. Sed & in Hetruria & Vmbria colligitur probatissimum, pusillum tamen. Sanè autem quod ad hũc locum facit, errant qui vulgatum hoc chermes in hoc electario sumunt quod non norunt veteres siue Græci, siue Arabes, neque aliud hic sumendum quàm quod granum vocant, latinorum coccum, & ipsissimum Mauritanorum chermes.

Cap. 8.

Lapidis lazuli.} De hoc supra lib. simpl. Hic de præparandi huius ratione opportunum est vt dicamus. Mes. lib. simpl. terendum atque abluendum trigesies docet. Dioscor. vri ait vt chalcitidem & lauari vt cadmiam. quo pacto autem vratur chalcitis & cadmia abluatur docet l. 5. Sed longè nobilius est artificium quo hodie paratur hic lapis. qui eò interdum redigitur pulchritudinis ac puritatis picturæ gratia, vt auro ipso quadruplo sit pretiosius. Vritur fictili vase, crucibulum vocant, vt fictile candeat. tunc in vas aliud in quo humanum sit locium recens aut acetum inuertitur. fitque hac ratione friabile. Abluitur dehinc frigida & pura aqua. atq; exsiccatum teritur æneo mortario & tabula porphyritide ad leuorem. paratoq; ex masticlie terebinthina colophonia & propoli pastillo solidiori & qui non diffluat, totus in pastillum colligitur lapis. tum iecta in lateritiam scutellam ampliorem vitro incrustatam tepida aqua, pastillus quoq; in eandem iniicitur, & manu parũper tractatur. rursum affusa in aliam scutellam tepida alia, atque pertractato in eadem vt prius pastillo, ad tertiam scutellam & quartã, et deinceps si libet ad decimam vsq. ac seruata singulis in scutellis aqua in quibus pastillum tractasti, videbis subsidere cyaneum lapidem, puriorem in secunda ac tertia & deinceps vltima. cæteræ enim sordes quæ lapidi inerant pastillo inhærent. Effunditur tum inclinato leuiter vase singulo, aqua, & quod subsedit colligitur, desiccatur, & seruatur. Pulcherrima hæc est abluendi & parandi huius lapidis ratio quam sequi pharmacopœos velim: neque enim iis assentiri possum, qui marmorea tabula tritum ita sordidum in pastillos confingunt. Cæterum dignum animaduersione hic est, an recte cyaneus lapis in hanc antidotum recipiatur, quæ non purgandi sed roborandi cordis gratia paratur. Quum enim exigua sit eius lapidis portio & minor quàm quæ possit expurgare, turbari eo vẽtrem oportet atque adeo cor potius offendi quàm iuuari. Verum Manardo hæc obiicienti dãdum lapidem cyaneum ea mensura assumptum qua non expurgat, ventrem subuersurum, nisi castigaretur. at castigatur hic multorum aromatum miscela, vt proptered perturbare nullo pacto possit, præstare aũt insita proprietate cordi auxilium possit. Illud etiam hic quærendum de huius lapidis mensura, an drach. xij. sumendæ vt in lib. simpl. an duæ, vt hoc loco in omnibus passim codicib. legitur. Iudicio nostro quum lib. simpl. sapientes quosdam eius drach. viij. vni antidoti libræ adiunxisse asserat insigni cum auxilio ad affectus melancholicos, & ad eorum imitationem ipse quoq; suum hoc paret: subesse hoc in loco errorem arbitrandum. & drach. xij. pro duabus reponendum.

Cap. 75. & c. 1.

Ambræ crudæ minutim &c.} Impressi codices fere omnes habent drach. sex, & paulo post ligni aloes crudi & darseni ana drach. iiij. sed legendum ambræ drach. iij. ligni aloes & darseni an. drach. sex. Ita. s. in lib. simpl. & in impresso Mediol. ac manuscriptis omnibus legitur. Dignum autem animaduersione est quòd ambram crudam exposcit & in calidum mel iniici iubet vt dissoluatur. Est'ne etiam cocta ambra? Ac quid interest dissoluatur'ne calore an terendo? Cur in electario de gẽmis & sequentibus antidotis de cruda ambra aut eius liquefactione nihil? Sanè de ambra cruda neque hic alibi, neque alius quod ipse obseruarim: atque adeo suspicari licet crudæ vocem prodigriseæ vocabulo irrepsisse. deligunt enim Auic. & nostri griseam. si tamen crudæ legendum sit, cauet Mes. ne ambram sumas quæ extrahendi odoris gratia liquori calido alicui immersa fuerit, qui forte eius temporis vnguentariis mos erat vt & de xiloaloe. probatissimam ergo deligit, à qua odor artificio non sit extractus. Quòd autem liquefaciat, non terat; non parum certe interest vt ne eius odor diffluat, qui terendo magis euanescit. Sed & hoc ad ambræ delectum facere arbitror, vt eam. s. deligas quæ liquescat. talis autem pinguis est, & quæ vetustatem non sensit. quæ enim arida seu ob ætatem seu alia quauis de causa non facile liquescit. ne interea illud quoque sileam, admoneri nos vt purissimam deligamus, cui nihil sit permistũ. adulterari enim solet gypso vt monet Auic. & xiloaloes scobe atque arborum moscho vt Agricola. ac quæ eiusmodi est non prompte liquescit. Ob has ergo fortasse causas crudam ambram vt calido in melle dissoluas iubet. quod quãquam in electario de gemmis ac aliis sequentibus non repetit, memoriæ tamen pharmacopœo tenendũ est in omnibus, in quibus præsertim multum ambræ assumitur. neque enim si probatissima est facile teritur, ob lentorem. Teri tamen etiam potest cum aliis aromatis & saccaro si-

cuti

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 241 sur 1089

cuti etiam moſchus: ſed minus facile ſi vt dixi probatiſſima eſt. Tunc verò non ſtatim tota puluerum maſſa addenda, ſed paulatim & induſtriè terendo cõmiſcenda. atque in calidum mel non calidiſſimum tamen, ne ambra atque alia id genus pinguia rurſum coeant, omnia iniicienda, & rudicula agitanda vt exactiſſime permiſceantur.

CHRIST. Confectio alchermes: & ſunt grana tinctorũ ligna odorifera cum quibus tinguntur pãni ſericini: non eſt in vſu: nec prẽparata reperitur. debet aũt cum dicit confectio intelligi cõpoſitio· nam ad formam electarij reducitur, & nõ eſt vere confectio: vt apparet in eius deſcriptione.

ADDITIO.

Hanc confectionem iterum ſcripſit Meſ. in ſuis ſimplicibus cap. de lapide ſtellato, quam appellat illic confectionem de lapide lazuli & hic confectionem alchermes. In ali quibus tamen differentes: quia in præſenti ponuntur tantum 3.ñ. lapidis lazuli, in altera vero 3.xñ. quod factũ fuiſſe credo errore ſcriptoris potius, q̃ alia ratione: nam ambabus iidem effectus ſiue vtilitates attribuuntur: niſi quis vellet dicere, q̃ illa, quę in ſimplicibus deſcribitur cõfectio lazuli denominatur: quia in ea magna quantitas de lapide lazuli ingreditur: & in iſta non: ideo confectio alchermes dicitur: tũ credo potius errore ſcriptoris factum eſſe, q̃ alia rõne. Quo ad alia etiam differunt iſtæ duæ deſcrip. qa in ſcripta in ſimplicibus ponuntur. 3.vj. ambræ. hic vero 3.iij.& ligni aloes: & darſeni, ana.3.iij. In pñti vero ſcribitur, ana.3.vj.q̃ factum credas potius errore, q̃ alia rõne. Prẽſenti confectione vtuntur interdum nõnulli magiſtraſ'r.

MANARDVS, De Confectione Alchermes.

In hac quoque nunquam iactatem pecunias: nam, neque in ſerico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel charmes nuncupato, agnoſco vim niſi conſtringentem: coloriſque rubri ratione, lædere potius videtur cor quàm iuuare, ſpiritus & ſanguinem trahendo, propter ſimilitudinem. Cyanei verò ratione, vomitum & feeeſſum citabit, quod præ exigua eius quantitate perficere non valens, lædet magis, quàm iuuabit. ALGVESGVES.] Deſipientiam vocant Arabes. SETAM.] Bombyx latinè dicitur. Darſeni.] Cinnamomi genus intellexit.

SYL. *ELectarium xylaloes morbos cordis, ventriculi, hepatis frigidos ſanat, & partes ipſas roborat. Ob id cordis palpitationem, ſyncopen ſanat, exhilarat, coctionem iuuat, ac inde & odore ſuo halitum oris commendat: accipit autem ligni aloes crudi, roſarum rub. ana. drach. viij. caryophyllorum, ſpicæ nardi, macis, nucis moſchatæ, galliæ moſcatæ, cubebæ, cardamomi vtriuſque, maſtiches, cinnamomi, cyperi, ſchœnanthus, zedoariæ, behem albi & rub. folij ſerici crudi, margaritarum, coralli rub. ſuccini, citri corticum & foliorum, ozimi caryophyllati, ſiſymbrij aquatici, mẽtæ ſiccæ, piperis longi, zingiberis, ana drach. iiij. ambræ drac. ß. & 5. moſch. ſcrip. vnum: excipe melle emblicarum, & miua aromatizata. Datur à drach. j. ad drach. iij.*

ANT. Confectio xyloaloes, quæ eſt medicina magna ad ægritudines cordis, ſtomachi, & hepatis frigidas, & ſanat ſyncopim, & pulſum cordis & confortat ſtomachum, & procurat digectionem, & facit odorem oris bonum, & generat gaudium. Accipe ligni aloes crudi & roſæ ana drach. viij. caryophyllorum, ſpicæ nardi, macis, nucis muſcatæ, galliæ muſcatæ, cubebæ, cardamomi, & heyl, maſtichis, cinnamomi, cyperi, ſchœnanthi, zedoariæ, been albi & rubei, folij, ſetæ crudæ, margaritarum, corallorum rubeorum, charabæ, foliorum citri & corticum eius, & alſelengemiſc, ſampſuci, ſiſymbrij, mentæ ſiccæ, piperis lõgi, zing. ana. drach. iiij. muſci boni. drach. j. tertiam, ambræ, drach j. & 5. Et confice cum melle emblicorum, & miua aromatizata, & ſit doſis eius à drach. j. vſq; ad drach. iij.

Alſelengemiſc i. ocimi caryophyllatum. ſiſymbrij. i. mẽtę aquatici.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Ligni aloes crudi. Agallochum & Xiloaloen vocant de quo Dioſc. lib. 1. Porrò quum decem huius differentias eſſe dicat Symeon Sethi, fortaſſe oleaſtrum Rhodium quod per agallocho ſuperiori ſeculo vſurpabatur, inter eas erat. quæ tamen res vt vt ſe habeat, probatiſſimus agallochus, Indus eſt. quum enim cæteræ ſpecies ſi crebrò ſuffiantur, propter dulcedinem, vt ait Sethi, pediculos gignant, ſolus Indus ob ſui acrimoniam eorum ortum prohibet. Triplex autem Indus eſt agallochus, vt in Indiæ Commentarijs Ludo. Rom. qui in Taprobana oritur. præſtantiſſimus Calampat vocatur, ſecundo precio eſt Loban, tertio Bochor. Calampat manu tractatum miro odore fragrat. quare illius ſtudioſiſſimi & auro opulentiſſimi Indi reges pro deliciis habent, quo fit vt rarò ad nos eius quidquam afferatur. habebat tamen ſuperiori anno pharmacopœus ſtruthij Venetijs gummoſi xiloaloes odoratiſſimi grauiſſimiq; ac omniũ iudicio probatiſſimi fruſtulum vnciarum ferè ſex pondus æquans, quo in theriaca paranda eſt vſus. Quo vulgo vtimur, loban eſſe crediderim, quem. ſ. ex flumine quodam arripi Lud. Rom. ait. At verò quid crudi agallochi nuncupatione hic Meſ. velit, quum digladientur inter ſe recentiores, exponam & ego quod ſentio. Agallochi ortus natales atque hiſtoria fuit ſuperiori ætate quantum conjectari poſſumus incerta & longè quam noſtro tempore obſcurior, hinc ex deliciarum hortis (paradyſum vocant) illum aduehi maiores noſtri exiſtimarunt. hinc etiã, quia raro eius arboris quidpiã ad nos affertur, cuius extima ſuperficies exeſa carie aut limo non ſit obducta; emanaſſe illud videtur quod Serapion & Symeon Sethi de eo prodidere. conſueſſe. ſ. Indos exciſos eius arboris ramos multo puluere obruere conciliandi odoris gratia, quo quamdiu incorruptum eſt, caret vt Sethi ait, aut delibrandi cauſa vt Serap. Sunt autem hæ iudicio noſtro fabulæ. quando paradyſi quidem locus ignoratur: recentem autem agallochum rationi conſentaneum eſt odoratiſſimum eſſe: & quibus inſtrumentis ex arboribus abſcinduntur rami, ijs etiã delibrari poſſunt. alioqui certè, quod tanto ſuperuacaneo humore is affluat qui connatum humorem obruat, ut aiunt, aut quod tantus cortici inſit lentor cuius gratia ferro detrahi non poſſit, adduci non poſſum vt credam. Hinc ergo ob incertam xiloaloes hiſtoriam ac ob probatiſſimi penuriam, illius ætatis homines varia ſuſpicatos fuiſſe, propterea q̃; ad quos forte exigua tantum fruſtula afferrentur quæ inodora eſſent, excipiendi odoris gratia decocta & adulterata exiſtimaſſe, ac crudi exquirendi diligentiam inualuiſſe etiam exiſtimarim. Quæ quidem ſi ita ſe habent, crudi agallochi nuncupatione eum qui ignis vim expertus non ſit, intelligi à Meſ. & Nic. Myrepſ. erit arbitrandum. In agallochi tamen delectu noſtra tempeſtate qua multi & craſſiſſimi eius arboris rami ducentarum etiã librarũ pondus æquantes aduehuntur, vbi grauiſſimus odoratiſſimusq; agallochus occurrerit, de adulterio aut elixatione nihil verendum erit.

Macis, nucis moſchatæ. Nucis moſchatæ & macis ortus vt ex Indiæ Commentarijs legere eſt, in Bandan ſeu vt alij Bacchian eſt Molucharum. Arbor eſt ſi plantæ &

ticę ſiuebal ſaminæ. Sũma medicinaę eſt xxxiiij. res.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 242 sur 1089

foliorum imaginem ſpectes, noſtræ regiæ nuci non diſſimilis, quãquã aly perſici faciem illi aſcribunt. fructus triplici tunica obducitur, extima craſſa quale putamen eſt noſtratis, ſecunda tenui retis inſtar, quam macin vocant, quem hic author expoſcit, tertia teſtacea, qualis etiam noſtris ineſt putamine amoto. in hac intruditur nux quæ moſchata vocatur, à moſchi odore. Feruntur ad nos integræ ſaccaro conditæ noſtratibus duplo interdum craſsiores, ſuauiſsimæ autem & odoratiſsimæ. Ex his eorum opinio excluditur, qui macin nucis huius florem aſserunt, dehiſcentem quidem primò, fructu verò matureſcente coeuntem. contra enim ratio ducet dehiſcere illum quum matureſcit ob ſiccitatem oportere aliorum exẽplo: præterquam quòd hiſtoriæ fides illis refragatur. Errare etiam conſtat qui macin Arabum, macerem Græcorum putant. eſt enim vt diximus macis nucis moſchatæ, macer verò non
Cap. 12. *fructus ſed magnæ cuiuſdam radicis cortex, vt Plin. lib. 8. atque ille etiam craſsus vt teſtatur Dioſc. quare & Auic. quum Taliſafat ea omnia aſcribat quæ Dioſc. ſuo macheri, de mãci poſtea diuerſo agit loco. Fuere tamen ante Serapionem qui de hac quoque re ambigerent, vt ex eius hiſtoria patet.*

Squinanthi. } *Iuncum odoratum vocat Dioſc. Galenus 7. de comp. med. per loc. iuncum odoratum rotundum. Quum de hoc diſsentiant peritiores ætatis noſtræ herbariy: ſi rectè tamen intueare, vulgare ſquinanthum ipſiſſimus eſt odoratus iuncus de quo Dioſc. Theophr. Plin. atque aly. quãquam enim calami faciem refert dum crebris à radice nodis inſurgit, circũueſtientibus vt in harundine foliolis; quod tamen iis includitur non eſt cauum vt in harundine ſed ſolidum iunci modo. quod eos refellet qui hũc ipſum calamum aromaticum eſse prodidere. Neque verò capillamenta ea radicum radices eſse arbitror, quibus veteres vtebantur; inodoræ enim ſunt et inſipidæ. ſed craſſior ille eſt caudex cui culmi inſident, quem frequenter vident qui iuncum frequenter tractant. hæc pars eſt odore & ſapore inſigni veluti etiam caulis ipſe medius qui foliolis arcte contegitur, niſi modo vetuſtate contabuerit. Flores huius iunci frequentiſsimè nos vidimus quales ferè habet cyperus, deciduos, odore & ſapore cum foliis pari: quamuis nunquam roſæ odorem ſenſerimus. id quod in recenti fortaſse tantum obſeruatur. Cætera quæ obſtare huic videntur opinioni, vir clariſs. Matthiolus refellit.*

Siſymbry } *Duplex ſiſymbrium, cãpeſtre & aquaticum. de campeſtri hic menthæ æmulo intelligit, quod rur*
Cap. 7. Cap. 8. *ſum duplex ex Theophr. 6. de hiſt. plant. & 5. de cauſ. pl. ſylueſtre & ſatiuum. illud deſcribit Dioſc. & reperit Matthiolus in valle Anania. hoc habemus paſſim menthæ facie odore ac ſapore tam proximum vt nihil ſupra, ſed folia tamen illa rotundiora, criſpa, fere lanugineſa, & acrimonia atque odor longe acutior quàm in mentha. Degenerat hoc neglecto cultu in mentham odore, ſpecie verò*
Cap. 10. *quaſi in calamintben vt Theophr. 2. de cauſ. plant. quem æmulatur Plin. lib. 19. recte ille quidem Theophr. vt puto, mentem aſſequutus.*

CHRIST. Confectio de xyloaloe. i. compoſitio de ligno aloes quæ etiam ad formam electarij reducitur, nec eſt in vſu nec præ

E parata reperitur: magiſtraliter tamen quandoque vtuntur ea propter efficaciam ſuæ operationis in paſſionibus, quæ ſcribuntur in textu.

ADDITIO.

Apud Auic. quinto cano. habetur vna alia deſcriptio. & ſimiliter apud Raſim in diuiſionibus, quæ non ſunt eædem cum præſenti deſcriptione, Nulla tamen illarum niſi raro habetur in vſu. ſi quis tamen eis voluerit magiſtraliter vti, poterit: vidi aliquando nonnullos ex modernis vti illa, quam deſcribit Auic. in quinto cano.

MANARDVS, De confectione Xyloaloes.

De cubebis non conſtant inter ſe Arabes: nam Serapion putauit eſſe oxymyrſinem, & ſic eſſet Ruſcus. Auicenna Carpeſion, & ſic eſſent feſtucæ quædam non ſemina. Quibus verò nũc vtimur, ſemina aromatica ſunt, quæ ſatis hic congruere videntur. SQVINANTI.] Floris videlicet ſchœni. Afferuntur autem nũc non flores, ſed ipſa abſque floribus planta. MIVA.] Ex cotoneorum ſucco confecta, de qua inferius.

F *Electarium lętificans Hamech filij Zachariæ ad affectus cordis, ventriculi, hepatis, quas partes etiam roborat. palpitationem cordis emendat, valẽter exhilarat, coctionem iuuat: proindeq; oris, & corporis reliqui odorem cõmendat, coloremq; viuidum facit. Accipit verò roſarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis, nucis moſcatæ, galliæ moſcatæ, cardamomi vtriuſque, ana drach. ij. cinnamomi, croci, ana drac. ij. & ſemiſſ. cyperi drach. v. caryophyl. maſtiches, ſpicæ nardi, aſari, ana drach. iij. Excipe melle emblicarum: aromatiza moſchi granis xv. Datur à drach. j. ad drach. iij.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Lætificans compoſitio hæc apud Raſim (quem Hamech filius Zachariæ vocarum quidam volunt) eſt lib. 5. cõtinentis, quibuſdam tamen mutatis: alia eidem lib. 9. ad Almanſ. cap de melancholia, multo præſtantior iſta etiam Meſ. cap. de melancholia: alia Meſ & Nicolao ex Gale. (quo tamen lib. nondum legi) citata: alia denique Nicolao Salernitano vſu frequens. Hic verò deſcripta, quanquam in vſu non ſit, tamen ad ea, quæ pollicetur eſt efficax: horum omnium loco frequentius vſu eſt elect. lætificans Conciliatoris differentia 196.

Deſcriptio electarij ſarbotheng. & eſt lætificans deſcriptione Hamech, filij Zachariæ: ſuper quo eſt fiducia iuuamenti ad ægritudines cordis, ſtomachi, hepatis, & confortat ea, & confert pulſui cordis: & ducit vtentem eo in conſequentiam gaudij continuæ iocunditatis, & attrahit digeſtionem bonam. Et facit oris & corporis totius odorem bonum: & calorem facit viuidum. Et modus eius eſt. Accipe roſarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis, nucis muſcatæ, galliæ moſcatæ, cardamomi, heyl, ana drach. ij. cinnamomi. croci, ana ʒ. ij. & ʒ. cyperi ʒ. v. caryophyllorum, maſticis, ſpicæ, aſari, ana ʒ. ij. Fiat omnium triturațio bona, & confice cũ melle emblicorum: & aromatiza ipſum cum muſci
H drach. j. quarta & ſit doſis, à drach. j. vſq; ad ij. ANT.

Sũma me dicinarum eſt xvj. re

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cardamomi } *Cardamomi hiſtoriam tam anguſte ac varie tractarunt omnes vt quid hoc ſit adhuc ambigant peritiores. Serapion cardamenum id vocat quod Dioſcor. cardamomum, cardamomi voce aliud intelligens. Plinius lib. 12. quatuor facit cardamomi genera, Arabes duo maius & minus, ac prætereà etiam de heyl mentionem faciũt quod tertia cardamomi ſpecies videtur. Vſurpatur nunc quod granum paradyſi & melegettam vocant. quãquam id etiam verum eſſe cardamomum negant. Nos in tam intricata re nihil certi pollicemur. Vulgatum tamen cardamomum nihil fortaſſe obſtat quo minus legitimum cenſea-*
Cap. 13.

mus,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 243 sur 1089

mus, de quo Græci. si enim cardamomum semen est vt ex Damocrate colligitur carmine de Theriaca, estq; album vt ex Paulo, & folliculo includitur vt ex Gal. 2. de antid. vbi detrahendum ait folliculum. atqui hæc omnia in vulgari sunt cardamomo. At obiiciunt non esse acre, non amarum, non fractu contumax, non caput feriens quas in eo notas Dioſc. optat. Ego verò, quāquam non semen sō lum sed etiam folliculus quod semen includit, describitur à Dioſc. (conueniunt enim hæ voces, plenum, occlusum, farctum non semini sed folliculo) vt tamen has notas semini concedam conuenire, sicuti quod eas habet probatissimum esse cardamomum affirmarim; ita quod iis caret nō statim negarim esse legitimum. sed, si cætera consentiant, cardamomum esse dicam, sed minus probatū. Ita ergo vulgari nostro, si non acre est, non amarū, non fractu contumax, nō caput feriens, deesse optimi notas dicerē, non esse tamen legitimum ac verum affirmare non ausim. vetustate enim, imò cœli soliq; conditione quæ aliàs esse solent præstantissimo odore ac sapore & substantia duriori, inodora insipida friabilia euadere quotidiana docemur experientia. At vulgato cardamomo neque odor neq; acrimonia prorsus desunt: amarorem verò abesse non mirum quæ in optimo & recenti leuis esse solet: subamarum enim est Dioſc. At non est fractu contumax. Plinius quod maxime laudatur, acutis angulis & contumax fricanti esse ait: atque adeo non friatu sed fricatu difficile quod optimum est facit, id quod in angulorum acutiem, vt ita dicam, referendum est fricantis manus offendentem. non temere ergo suspicari quis posset esse mendum in Dioſcor. Sed est tamen vulgare cardamomum fractu etiam contumax si digitis ac dentibus, non autem ferreo pistillo experiaris. Cæterum vt vt hæc se habeāt, pro cardamomo & heyl hic expetito, ac pro maiori & minori quod interdum exposcunt, non aliud quàm vulgatum, sapore tamen atque odore maxime præstans est assumendum.

CHRIST. Non est in vsu, sed bene quandoq; vtuntur fm descriptionem Nicolai in suo antidotario, quod ipse ponit ibi sub nomine Electarij lætificantis: medici. n. Salernitani vtuntur eo sæpissime, nos verò rarissime.

ADDITIO.

Præsens electarium describit hic Meſ. autoritate Hameč filij Zachariæ. i. Rasis, quam describit. v. cōtinentis parum tū ab hac differentem. Item Rasis ix. ad Almāsorem cap. de melancholia ponit vnam aliam descriptionem electarij lætificantis, quæ est nobilior ista. similiter Nicolaus in proprio antidotario vnam etiam habet descriptionem quā vocauit lætitiam Galeni, de qua inferius dicetur. vtuntur interdum moderni loco harum descriptionum electario lætificante Cōciliatoris, quam ponit differentia cxcvj. quam fortasse describemus inferius.

MANARDVS, In electarium Sarbotheng.

Hæc compositio satis conferre videtur ad ea, quę laudatur, & nihil est in ea obscuri, præter duo cardamomi genera: quæ esto, vt quomodo apud antiquos vocentur, nesciamus, tamen ea quibus vulgò vtimur, & per se bona sunt, & satis hic congruentia. Aliam eiusdem lętificantis compositionem habes ab ipsomet Meſ. cap. de Melancholia: aliam à Raze, & Nicolao & aliis. Fertur & alia sub Gal. nomine, quam tamen nondum apud illum legi.

FTL. *Electarium ex Citro, cor & ventriculum roborat, coctionem iuuat, oris halitum commendat, flatus crassos dissipat. Accipit autem corticum citri aur. xx. caryophyl. li-*

A *gni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana drach. ij. cardamomi, zingiberis, ana drach. j. moschi drach. v. melle exipitur. Datur ad vnci. is v.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu non est, sed cortex citri saccharo tum liquido, tum sicco conditus, ad cordis & ventriculi robur, & coctionem probiorem diligenter manditur per se, vel aliis mistus: odore enim aromatico & calore mediocri, & tota sua substantia dictis partibus confert: huncq; sicci loco miscere præsenti cōpositioni, vt sit suauior nec minus efficax, præstiterit. Moschi largior quātitas hic est: sufficerit enim scrip. dimid. Adhæc in dosi pro vnc. v. legerē drach. 5.

Modus electarij de citro ex inuentione nostra, confortans stomachum, & procurans digestionem, & odorem oris facit bonum, crassas ventositates expellit, & confortat cor. Accipe corticum citrorum aur. xx. caryophyllorum, ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana 3. ij. muſci 3. ß cardamomi, zingiberis, ana 3. j. confice cum melle. Dosis eius est, ℥ ß. ANT. Sūma medi. est x. rer.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Corticum citri. Citri quum partes sint quatuor, extimus cortex, caro, acidum, & semen; de horum temperamento dissentiunt scriptores miro modo. Gal. 7. simpl. in semine ait acidam & siccam vim præualere vt tertij sit ordinis siccātium & refrigerantium: corticem siccum secundo excessu, in calore autem aut temperatum aut paulo infra: carnem crassi succi & pituitosam ac frigidam. At Auic. 2. Can. corticem in primo ordine calidum in secundo siccum: carnem calidam & humidam in primo: acidum in tertio frigidum & siccum: semen calidum in primo & siccum in secundo. Verùm idem Auic. in lib. de vi rib. cordis aliter. nempe corticem calidum & siccum ordine tertio; acidum tertio frigidum & siccum: carnem primo humidam & calidam; & corticem tertio calidum & siccum statuit. atque ita res admodum est varia. Cæterùm, quāquam non ignoramus Manardum alioqui doctissimum lib. epist. xj. longe aliter sensisse, & Auic. vt eius moris est, erroris damnasse; si liceat tamen nobis proferre quod sentimus, neque ob vnius Galeni authoritatem aliorum iudicium tam parui æstimandum censeo, vt qui à Galeno dissentiunt, statim falsi omnes sint iudicandi: neque minori notandus culpa esset Galenus, si modo tam promptè liceret de magnis viris ferre sententiam. Quis rogo citri semen acidum esse dixerit, vt Gal. ait? Quo pacto idem semen amarum, ex Galeni lege frigidum tertio est ordine? At idem Gal. eòdem in loco discutiendi huic vim ascribit: non discutiunt autem quæ frigida. Sed quàm mirè illud varium? semen initio in tertio sicantium ordine collocat, postmodum secundo gradu siccum pronunciat. Cur autem acida pars omissa est à Galeno? Hæc erant etiam à Manardo perpendenda. Age autem vt breuissimè nos rem explicemus. De citro subesse in Galeni libris mendum ob hæc quæ modo dicebamus, semper fuimus suspicati. confirmauit verò id suspicionem hanc nostram, quòd Serapio de eodem longè aliter ex Galeno, quàm vulgata eius lectio nunc habeat. neque autem irrepsisse hunc in Galeno errorem nunc tantum, puto; sed longum iam anteatēpus, quando & Aetius & Paulus in eadem sunt culpa. Ergo de citri partibus ita sentio. Extimum quidē corticem qui & acris & feruidiusculus est gustatu, non Epist. 5.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 244 sur 1089

solùm calore temperatum, sed primo etiam ordine calidum cum Auicenna: non attingit tamen tertium ordinem vt author lib. de virib. cordis. siccum verò etiam ordine secundo cum Galeno & Auic. puto. Caro autem, aut cum Galeno frigida atque humida est, nempe pituitosa; aut forte (quod magis placet) calida & humida primo ordine. dulcis equidem est, neque, nisi crassiori constaret substantia tam promptum pituitæ generandæ esset alimentum. Acida porrò pars, insigniter acida quum sit, tertio ordine cum Auic. refrigerare & siccare potest. hoc verò etiam scripsisse Galenum arbitror, nempe quæ in vulgata lectione semini ascribuntur, de acida hac parte dici verisimile est: quamuis Serap. ex Galeni authoritate in secundo gradu collocet. semen verò tantum abest vt frigidum tertio excessu putandum sit, cum vulgata Galeni scriptura; vt cõtra, in primo saltem ordine calidorum cum Auic. poni debeat. amarum enim est mediocriter. non tamen in gradu tertio calidum dixerim vt author libri de viribus cord. siccum verò idem esse in secundo gradu alius assentiar. Atq; hæc de citro. Sanè autem quod ad hunc locum pertinet, quales nam cortices citri assumẽdi in hoc antidoto, sicci ne an recentes, in quo hærere quosdam video; apertum fiet iis qui norint maiorem longè acrimoniam atq; odorem inesse recentibus q̃ siccis. deligendi ergo recentes. ita verò in syrupo de corticibus citri hic met author recentes iubet assumi.

Galangæ. De hac suo loco agemus. Interea non aliud quàm vulgatam galangam assumendam puto.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatum reperitur: vtuntur tñ multum ad stomachum frigidum in confectionibus magistralibus: corticibus mollificatis in zucchăro, & minutim incisis, propter ipsorum aromaticitatem, & propter aspectum quem habent ad cor, & alia membra principalia.

MANARDVS, In Electarium de Citro.

Placet mihi hoc commixtum: cui si apponerentur citra condita, suauius esset, nec minus vtile. GALANGA.] Est radix nunc notissima, quam, vt supra quoque dictum est, apud Græcos nondum euidenter inueni.

SYL. *Electarium dulce ex Moscho, ad frigidos cerebri affectus sine febre, melancholiam, & ei cõnatam tristitiam sine causa manifesta, vertiginem, epilepsiam, paralysin, oris torturam, seu spasmum cinicon, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem. Accipit autem croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drach. ij. margaritarum alb. serici crudi vsti, electri, corallij rubri, ana drac. ij. & semiss. galliæ moschatæ, ozimi citrati, ana drac. ij. & semiss. been albi & rubri, solij, spicæ nardi, caryophyllorum, ana drach. j. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drach. j. & 5. moschi scrup. ij. Excipe mellis crudi quadruplo, vase vitreo conde: datur à drach. j. ad drach. ij. Amara autem fiet, atque ad prædicta efficacior & præterea ventriculi humores etiam putres potentius absumet, si addantur absinthij, rosarum, ana drach. iij. aloes lotæ drach. iiij. castorij, liguistici, ana drach. cinnamomi drach. j. & semiss.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium diamoschu dulce, multis in vsu est: amarum, ob saporis ingratitudinem, nulli: humores ac spiritus tenuat, atque purgat, principesq; partes roborat. Margaritarum, non albarũ, sed ambarum quidam legunt. f. crassarum, & minutarum, vel integrarum, & perforatarum, quarum crassæ, & integrę præstantiores sunt. Datur autem manè horis duabus ante cibum: affectibus quoque cerebri pulmonisq; pituitosis confert, vertigini, paralysi, apoplexiæ, epilepsiæ, asthmati. Secunda Actuarij cõpositio diamoschu viribus eadem cum ista, licet simplicibus multis varier, vt aliorum diamoschu. Iisdem propè simpl. constat elect. ex xylaloe, & idem promittit. Mel quadruplũ erit, si pul. creti vnc. iij. lib mellis singulis misceantur sit autem id mel purum, aut despumetur. Hodie autem electarium fit solidum ex saccha. cocti lib. j. & pul. vnc. j.

Confectio de musco dulcis, faciens ad pulsum cordis, & ægritudines melancholicas, & ad eum, qui tristatur sine causa, & confert ad ægritudines cerebri, sicut est vertigo, & epilepsia, & tortura, & paralysis: & ad ægritudines pulmonis, & difficultati anhelitus. cuius permixtio est hæc. Accipe croci, doronigi, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana ʒ ij. albarum margaritarum, setæ crudę adustæ, charabe, coralli rubei, ana ʒ ij. & 5. galliæ, ocymi citrati, omnium, ana *ʒ ij. & 5. been albi & rubei, solij, spicæ, caryophyllorum, ana ʒ. j. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana ʒ. j. & 5. musci ʒ. j. partes ij. confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium, & pone in vase vitreo. Et sit dosis eius à ʒ. j. vsque ad ij. Si autem hanc confectionem amaram facere volueris, valẽtior efficietur ad ea, quæ diximus, & ad exiccandum humiditates stomachi, & putrefactiones eius, & pprie si addantur in permixtione eius absinthij, & rosæ, ana ʒ. iij. aloes optimi abluti ʒ. iij. castorei, cheisin, ana ʒ. j. cinnamomi ʒ. j. & 5. aloes ʒ. j. & 5. alias ʒ. ij. & 5.

ANT. * drach. j.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Moschum odoratum non norunt veteres græci. Nouit ex recentioribus Aetius qui de eo memmit lib. 16. nouit & Symeon Sethi qui eius historiam conscripsit. sed fusius hac de re Serapio. nouissime etiam M. Paulus Venetus, Odoardus Barbosa, & Pigafetta in suis de Indarum rerum cõmentariis de hoc plura. Inter omnes conuenit moschum esse animalis aliquid. sed quale sit animal, quidue ipse sit moschus non conuenit, quum alij animal capreæ speciem asserant, alij cato comparent: alij paruum dicant alij magnum: alij cornua vt capreæ duo, alij vnum tãtum vt monoceroti tribuant: alij binos ex inferiori maxilla dentes veluti apris inesse testatũ reliquerint, alij quatuor, ex vtraq; maxilla binos. atque hos alij ternum digitorum alij palmi longitudine esse dicant. Sed in tanta tamen varietate plerique consentiunt animal esse capreæ simile. quod quidem persuadet nos vt Brasauolo credamus qui Ferrariæ id fuisse scribit, capreolo & figura & multifidis vnguibus & agilitate & cursus celeritate simile, sed eo interdum maius. quãquam quia is de dentibus aut cornibus nihil, cogimur etiam hic hærere. Est verò etiam de moscho qui ex hoc fit animali varietas. Aiunt ad eius animalis vmbilicum vomicam nasci vbi in Venerem agitur, seu vt Aluisius Cademustus Venetus, singulo plenilunio: tũc verò ægrotare, cibo potuq; abstinere, humi crebro volutari, atq; ad saxa & arbores vomicam fricare ut disrumpatur & sanies effluat. quod autem effluit fœtidum esse: sed vbi cõcreuerit fœtore depositio bene olere. atq; hũc esse probatissimum moschum, quem incolæ studiosi perquirunt in regum vsum. sed & variis præterea artibus eius predæ intendere, eoq; capto vomicam cum corio abscindere etiã immaturam, tetri autem tunc odoris sed vbi libero aere suspenderint ac decursu temporis veluti concocta fuerit, odoratissimam. Qui autem inter secandum sanguis effluit, seruare scribunt pro optimo moscho, ac crebris ad vulnus admotis

Cap. 11.

admotis hirudinibus quod ſanguinis animali reliquum eſt cum vita exſugere, & exſuctum ac deſiccatum cum eius qui inter ſecandum fluxerat portiuncula cõmiſtum in veſiculas ex eiuſdem animalis corio paratas conicere, quæ ad nos afferuntur. Atque hæc illi. Contra tamen qui compendium orientalium regionum & vrbium Luſitano idomate ſcripſit eo pacto confici negat. fieri autem ex eius animalis ſanguine ac carnibus contuſis & in veſicas conie-
ctis, cuius rei ſignum eſſe, quòd cum moſcho oſſium interdum confractorũ fruſtula inueniuntur. Hæc ergo ſunt quæ de moſcho odorato hactenus deprehendimus, qua certè de re quid ſtatuendum ſit incerti ſumus. quãquam enim Probl. 12. refragatur poſteriori huic opinioni Ariſt. 13. ſect. probl. nullum animal eſſe odoratum ſcribens præter pantheram, Cap. 26. quod & Theophr. 6. de cauſ. plant. præter pantheram tamen etiam cercopitheci eſt genus quoddam, ſunt & ſebellini ſponte ſua odorati, non dicam belluarum ſenſu, ſed hominum. atque adeo moſchi animal odoratum eſſe nihil obſtet. Cæterum his nunc prætermiſſis, atque vt vt ſe res habeat, probatiſſimus eſt moſchus qui (vt Ludo. Rom.) ieiuni hominis naribus admotus ſtatim ſanguinem elicit, atque vt Symeon Sethi, qui in peluim madentem demiſſus vbi in eo paululum dimiſeris, grauior euadit.

Ocimi citrati} Ocimum eſt latifolium, quod citri odorem prorſus refert. Sed quid ſumendum? foliáne an ſemẽ? Arbitror ſemẽ vt in ſuperioribus quoque. folia enim quãquam dum recentia ſunt præſtant ea odoris gratia, deſiccata tamen parum olent. eſt enim illis odor in ſuperficie.

Confici cum melle crudo} Ita & Auic. cardiaca ferè omnia crudo melle excipit vt dicebam, ob flatus, qui ſpiritibus noſtris affines eos etiam augere plurimum videntur. Sed deligendum puriſſimum mel quale Hiſpanum ex Valentia & Creticum.

Aloes optimæ ablutæ} Aloen ſumit lotam, quia vẽtriculum magis roboret quàm non lota. Quot modis aũt hæc abluatur nos alibi fuſius vbi de catapotijs alephãgimis. Quod ad hunc locum facit, quia aloen hic optimam & ablutam poſcit, exiſtimarit aliquis velle aloẽ quæ ex aqua cum ſpeciebus aromaticis ſit parata. neq; enim ſi ex ſimplici aqua aut pluuia aut fontana lotam vellet, optimam adiunxiſſet. quãdo quæ optima eſt, minimum ſordium habet, neque eget vt abluatur. Sed verè quum aloe non elota etiam optima, ventriculo minus ſit amica quàm quæ lota; ſimplici aqua ablutam non eſſe hic importunam puto quãquam ſi ex aromaticis ſpeciebus lotam ſumas, non erraturum etiam te arbitror. Sed quando de ea re non meminit Meſ. ſimplicem ſatisfacere lotionem pro certo habeo.

CHRIST. Confectio de Muſco. i. compoſitio de muſco dulci. denominatur autem à muſco propter muſcum qui ingreditur compoſitionem ipſius: & dicitur diamuſcum dulce, qñ eſt ſine additione rerum amararum, quæ ponuntur in fine huius deſcriptionis, & dicitur diamuſcum amarum qñ aloe, & alia amara ponuntur in ipſo: ſed non præparatur cum tali, vel illa additione, propter eius diſplicentiam: licet magiſtraliter ſic poſſet præparari. Iſtud eſt ſeptimum electarium ſm ordinem ſcriptum in litera: tñ eſt primum quod generaliter habemus in vſu: & ſic in apothecis præparatũ cõiter reperitur, videlicet ſub deſcriptione diamuſci dulcis: non aũt ſub deſcriptione amari; licet, vt prius dictum

A eſt magiſtraliter poſſit præparari, & ipſius eſſet efficacia maior. eſt in. iſtud electarium conferens debilitati cordis: & ad oẽs ęgritudines melancholicas abſq; febre ſubtiliãdo ſpiritus cordis & cerebri, exacuendo ſenſus intrinſecos, principaliter cerebrum confortando: vnde ſumme confert omnibus paſſionibus frigidis cerebri & neruorum, & plura habet alia iuuamenta, quæ ponuntur in litera. Doſis aũt eius eſt à 3. j. vſque ad ij. ſm cp corpora ſunt debilia, vel robuſta, de mane ante cibum ad minus per duas horas, ſtomacho bene vacuato à ſuperfluitatibus quanto plus eſt poſſibile. In omnibus operationibus ſupradictis efficacior eſt diamuſcus amarus, q̃ dulcis, ſed dimittitur propter diſplicentiam eius in guſtu: & tempus aſſumptionis eius: & doſis eius eſſet eadem ſicut de diamuſco dulci, vel minus.

Reſtat deſcriptionem eius legẽdo verificare particulariter, declarando quæcũq; ſimplicia componentia ipſum: & primo ℞. croci, eſt calidæ complexionis in ſecundo gradu, & ſiccæ in primo, & eſt medicina valde cordialis, puocans riſum. Croc.

B Doronigi eſt radicula parua, ſaporis dulcis, & eſt calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio gradu: portatur ad nos de partibus orientalibus. Doronigi.

Lignum aloes. Iſtud eſt lignum odoriferũ quod portatur ad nos de partibus Indiæ, proprietatem magnam habet ad ſtomachum frigidum, & ad cerebrum, & eſt calidæ, & ſiccæ cõplexionis in ſecundo gradu, licet ſiccitas ſit maior caliditate eius. Sophiſticatur, & adulteratur, vel alteratur per decoctionem eius in aqua, & ſic tollitur virtus eius: ideo ſtudium eſt de crudo habẽdo, quia crudum eſt melius cocto: & ideo mirandum eſt, cp Auic. non facit de ipſo capiculum in ſecundo can. vbi de ſimplicibus tractat. Macis multi dicunt, cp eſt cortex exterior nucis muſcatæ: alij quibus plus creditur dicunt, cp eſt cortex alterius arboris producentis alium fructũ, & aſportatur de partibus Indiæ: medicina eſt aromatica, ſtomachalis, iuuans ad digeſtionem cibi, & ad eius retentionem. eſt calidę complexionis, & ſiccæ in ſecundo gradu: ſed ſiccitas eius ſuperat cõ virtute ſtiptica. Ambarum margari-

C tarum. ſ. craſſarum, & minutarum. craſſę tamen omnimode ſunt meliores, & perfectiores. aliter, & melius. ſ. perforatarum, & non perforatarum: artificialiter autem perforantur, & efficiuntur magis paruæ, & claræ: ex eis etiam reperiuntur aliquæ perforatę: quas puto tñ ex artificio perforatas fuiſſe. Non perforatæ complexionis ſunt frigidæ, & ſiccæ verſus primum gradum cum virtute aliqualiter abſterſiua. Sed perforatæ participant plus de virtute ſtiptica, cq̃ non perforatæ: quia in perforatione, & practica reſoluitur plus, ſi qua humiditas eſt in eis, ſicut præciſe euenit de gallis quercus perforatis, quia perforatæ ſunt magis ſiccæ cum maiori ſtipticitate, omnes margaritæ à pprietate ſunt cordiales, reſiſtẽtes corruptioni ſanguinis circa cor. Conferunt etiam tremori cordis, & ſuperfluæ calefactioni eius: ideo cõiter ponuntur in confectionibus febricitantiũ, & debilium in virtute, portantur de vltramarinis partib⁹, & ibidem iuxta litora maris reperiuntur. Quidam tñ dicunt cp inueniuntur in quibuſdam piſcibus iuxta litora ma-

D ris, quod non credo. Setæ crudæ aduſtæ, dixit crudæ quia virtus eius extrahitur p decoctionem in aqua ſicut dictum eſt de ligno aloes, demum vtuntur illa aqua cum virtute ſua. Vnde cruda eſt melior, & non aduſta eſt maioris efficaciæ ſi cum artificio ſubtiliter teratur, vt minutim ipſam incidendo, demum piſtando ipſam cum margaritis, ſicut dicit Serapio in ſuo de ſimplicibus in cap. de ſeta, ipſa eſt calidæ cõplexionis, & ſiccæ in primo gradu: eſt medicina cordialis purificans ſpiritum & ſanguinẽ & ipſos clarificans, & vnit virtutẽ: & à proprietate cõfortat, producitur à quibuſdã vermiculis, qui paſcũtur de foliis moris celſi. Chara- Charabe.
be: gummi eſt cuiuſdã arboris nominatæ ibex romana coloris citrini cum aliquali rubedine congelatum, & fiunt ex ea pateꝛ noſter, virtutẽ, & proprietatẽ habet ad ſe attrahendi paleas, & feſtucam, ſicut magnes attrahit ferrum, vnde in Arabico tm̃ eſt dicere Charabe quãtũ rapiens paleas in latino, eſt calidæ cõplexionis ad primum gradum, ſiccæ in ſecundo ſecundum Auic, confortat ſtomachũ prohibendo vomitum,

Seda cruda.

Auic. de eo facit mentionem. 2. can. ſub nomine xyloaloes.

Macis.

Margarita.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 246 sur 1089

vomitū,& nauſeam,& prohibendo humiditates malas cō
gregatas in eo,& a proprietate confert cardiacæ,& tremori
Corall. cordis. Coralli rubei:tres ſunt ſpecies ipſorum,rubei,albi,
& nigri,& ſunt radices, & rami cuiuſdam arboris naſcētis
in fundo maris, in partibus Africæ, efficiuntur nodoſi ab
aqua marina, & cum exeunt ad aerem indurantur: immo
petrificantur: meliores ſunt rubei, qui cōiter habentur in
vſu,& ſunt frigidæ complexionis in primo gradu, & ſiccæ
infra ſecundum: a proprietate confortant ſtomachum,& re
mouent mala accidentia ipſius: immo ſola ipſius ſuſpenſio
ad collum ex directo ſuper ſtomachū curat dolores ipſius,
& prohibet vomitum,& nauſeam, ſicut ſuſpenſio ligni cru
cis etiam curat epilepſiam,& hæc ſunt verba Gal. autorita
te Auic. ſecundo cano.c.de corallo,& ex hoc mouentur ma
tronæ bene doctæ ad ſuſpendendū corallū rubeum ad col
lum infantium,ad prohibendum vomitum lactis ipſorum
qui plurimū venit ex dolore ventoſo,vel alio in eorum ſto
machis generato.cōfert etiam febrientibus prohibendo re
ſolutionem ſpirituum,& cor mirifice confortando, vnde in
Gallia muſcata. confectionibus recentibus cōmuniter apponuntur. Gallię
muſcatæ. hæc eſt quædā medicina compoſita cuius deſcri
ptio ſub nomine confectionis galliæ muſcatæ: ponitur a Ni
colao in ſuo antidotario, reducitur tamen ad formam tro
chiſcorū,& ſic conſeruatur, raro tamen habetur in vſu per
ſe ſola, ſed ingreditur confectiones precioſas, & antidota
magna,& cōponitur ex gallis, & aromatibus alijs,& mu
ſco. vnde denominatur a gallis,& muſco. virtus aūt,& com
plexio,quæ reſultat in ea eſt calida in primo: ſicca in ſecun
do gradu, mirabiles operationes habet in cōfortando prin
cipalia membra, & plura alia poſita a Nicolao in ſuo anti
dotario. Fiunt autem trochiſci aliquando de gallia muſca
ta: quorum deſcriptio ponitur.ix. Almanſoris. c. de prouo
catione menſtruorum, & ad educendum partus, quorum
doſis in puluere albo ſubtili accipiēda eſt vſq; ad.3.j. & ego
iam diu vidi in his certam & veram experientiam in facili
tando partum difficilem, & ipſum abſq; nocumēto fœtus,
vel mulieris accelerando immo ēt in educendo fœtum mor
De ozymo. tuum, & ſecundinam. Ozimi. i. baſiliconis caryophillati
tendentis ad aliqualem citrinitatē, & illa eſt expoſitio ve
ra: nam ozimum idē eſt, quod baſilicon citrinum. i. caryo
phyllatum cum aliquali citrinitate habens odorem caryo
phyllorum,& virtutem. Eſt enim duplex ozimum habens
flores nigros,& caryophyllatum, quod etiam in multis lo
cis reperitur. vnde citrinati conuenienter poſſet exponi. i.
de illo contrata vbi naſcitur baſilicon caryophyllatum ha
bens folia,& flores recentes ad aliqualē citrinitatem. & eſt
calidæ complexionis in ſecundo gradu,& eſt magis conue
niens,q̄; ozimum caryophyllatum, iuuat vero ad digeſtio
nem cibi craſsi. & eſt difficilis ad digerendū. Confortatiuū
eſt cordis,& aperitiuum oppilationum hepatis, ſumme cō
fortat cerebrū, deficcādo ſuperfluitates phlegmaticas mul
tiplicatas in eo, ſed principaliter iuuat ad aperiendum op
pilationes factas a phlegmate in carunculis, vel in naſo ſo
lo odoratu, vel quomodolibet aliter præparato, vt attrahē
do eius aquam diſtillatam per nares, vel eius ſuccum, ſicut
Been. fit cōiter de aquæ maioranæ. Been al. & rub. radices ſunt,
quæ portātur de India, & de eis ſunt albæ,& rubeæ: rubeæ
tū ſunt magis cordiales,q̄; albæ, vtræq; ſunt calidæ cōple
xionis,& humidæ in ſecundo gradu, ſed q̄n deſiccantur di
minuuntur ipſarum humiditates,& recentes comeſtæ, vel
conditæ cum zuccharo, vel cū melle augmentant ſperma.
Et hic memorādum, q̄ beheen ſcriptum per h, & per duo
ee, eſt radix alba,& rubea, de qua nunc dictum eſt, ſed ben
ſcriptum ſolum cum vna litera e, abſq; h, eſt ſemen catapu
Fēlij ſpēs tiæ, quod eſt medicina ſolutiua, de qua dicetur inferius. Fo
duæ. lij ſunt eius duæ ſpecies. ſ. aquoſum, quod naſcit in aqueis
locis, vel in aquis dulcibus abſq; radice in aqua, ſicut lenti
cula aquæ,& eſt aliud arboroſum, quod naſcitur ex arbore
quadam in partibus Indiæ extra aquas. ſimilitudinē in vir
tute habet cum ſpica nardi,& iſtud folium arboroſum eſt il
lud quo vtimur in medicinis noſtris, quia laudabilius eſt
alio,& eſt calidæ complexionis,& ſiccæ in ſecundo gradu,

odorem habet aromaticum, & virtutem habet confortati
uam membrorū principalium in omnibus operationibus
ipſorum a proprietate, cōſeruat pannos a corroſione tinea
rum tempore æſtiuo, dicunt tū aliqui, quod folium non eſt
aliud niſi folia plantæ producētis caryophyllos. Spicę du Spica.
plex reperitur, ſcilicet ſpica nardi, & ſpica celtica ſeu ſpica
inda, quæ idem eſt cum ſpica nardi, ſpica romana, quæ idē
eſt cum ſpica celtica. vtraq; eſt aromatica cū odore acuto,
calida eſt in primo gradu, ſicca in ſecundo. confortat ſtoma
chum frigidum, & efficit odorem bonum, & confortat cere
brum, & prohibet deſcenſum reumatis ad partes pectoris,
vel pulmonis: aperit oppilationes hepatis, & ſtomachi, &
plura alia habet iuuamenta, quæ vide ab Auic. ſecundo ca
no. c. de ſpica. Quando aūt ſpica abſolute profertur, intelli
ge ſemper de ſpica nardi, ſeu ſpica inda, quæ eſt idem cū il
la: quia magis aromatica: & quia oēs operationes habet p
fectiores, quām ſpica celtica, vel romana: quæ pro eadē aſ
ſumitur. Caryophyllorum noti ſunt, caryophylli deferun Caryophi
tur ex India & ſunt calidæ complexionis: & ſiccæ in ſecun
do gradu. Fruſta aūt caryophyllorum ſatis deficiunt a vir
tute, & operatione ipſorū: ipſi ſunt principaliter ſtomachi
confortatiui virtutis digeſtiuæ: & hepatis: & ſtomachum,
& cerebrum confortant, maſticati. & retenti in ore odorem
oris, & totius corporis efficiūt bonum. Zingiber: radix eſt
cuiuſdam plantæ, quæ affertur de partibus Indiæ: calidę cō
plexionis in ſecundo gradu: humidæ in primo dum eſt re
cens: ſed poſt collectionem continue priuatur humiditate,
& efficitur ſiccæ cōplexionis in primo gradu: & tunc cali di
tas eius augetur æqualiter in ipſo ad tertium gradum: zin
giber aūt conditum cū melle ſiccius efficitur ſiccitate mel
lis: non ſic aūt conditū cum zuccharo: diuerſificantur aūt
radices zingiberis ſecundū diuerſitatem loci in quo oriun
tur: non tū ſpecie differunt: quia vbiq; eadem eſt planta, p
ducens zingiber: & eſt optima medicina ad calefaciēdum
ſtomachum, cerebrum, nucam, & omnia mēbra neruoſa:
& mire confert omnibus doloribus ventoſis, & factis a ma
teria phlegmatica poſt euacuationem, velociter, & a pro
prietate vigorat operationē turbith, vt inferius apparebit.
Conditum aūt cum zuccharo confert paralyticis, & ſto
macho debili. Cubebæ ſunt fructus cuiuſdam arboris ſeu Cubebę.
grana quædam, ſimilia piperi nigro, quæ afferuntur de par
tibus Indiæ, & ſunt calidæ cōplexionis & ſiccę in ſecundo
gradu, confortatiuæ multum omnium virtutum cerebri,
& maxime maſticatæ, & diu in ore ſeruatæ, ſpiritus claros
faciunt: ſunt valde potētes in aperiendo oppilationes hepa
tis, & ipſum mire confortant. Piperis longi fructus eſt ar Piper.
boris, qui affertur a terra multum remota in India, calidæ
& ſiccæ complexionis vltra tertium gradum: ſed caliditas
eius ſuperat ſiccitatem. Reperiuntur aūt tres maneries pi
peris: licēt ab eadem arbore producantur: eſt. n. piper lon
gum, quod colligitur q̄n incipit maturari: eſt vlterius pi
per nigrum cum eſt perfecte, & vltimo maturum: denigra
tur autem ex forti incendio ſolis in partibus illis: nam in
partibus orientalibus oritur. Eſt etiam piper album, quod
eſt medium inter piper longum, & nigrum ex parte matu
ritatis ipſorum. Nam ſic euenit de pipere longo in exēplo
loquendo, ſicut de borachiis ſciſmorū, qui elongantur poſt
ipſorum natiuitatem ex humiditate ſuperflua. Eſt aūt pi
per nigrum calidius, & ſiccius albo: & album calidius, &
ſiccius longo: & in longo eſt maior ſtipticitas: omnes ma
neries eius calefacit ſumme ſtomachum, muſculos, & om
nia mēbra neruoſa, oppilationes aperiēdo, & humiditates
ſuperfluas phlegmaticas deſicando: & maſticatum cum
paſſulis attrahit phlegma a partibus cerebri: & vocē rau
cam clarificat maſticatum, & retentum in ore. Muſci. eſt Muſcus.
enim res odoriſera multum, quæ recluſa reperitur in quo
dam folliculo in quo oritur: & ſic extrahitur a quodam ani
mali aſſimilato gazelo in partibus Indiæ, & eſt calidæ &
ſiccæ cōplexionis in ſecundo gradu: licet caliditas ſuperet
ſiccitatem: mirabiliter ſubleuat virtutes cordis, & cerebri
proſtratas, portando etiam virtutes aliarum medicinarum
ad mēbra ipſa, & ab ipſo denominatur præſens electariū:

qm̄

qm̃ ſenſibilis quantitas ingreditur compoſitionem eius. Eſt.n.muſcus theriaca venenorum, & maxime Napelli. Confice cũ melle crudo: & ſit quadruplum ponderis omnium.ſ.ſupradictorum aromatum: vnde ad libram mellis ponantur tres vncię de ſupradictis aromatibus proportionabiliter ſm deſcriptionem: pondera particulariter ſuppoſita in htera: quã per teipſum lege: quia clara eſt: & hic ſpecificatiue ponitur quantum mellis requiritur ad hoc electarium conficiendum: quod non facit in aliis electuarijs ſubſequẽtibus, ſed ſuperius quãtum fuit expediens declaraui. Melis aũt, quod mel apum vocatur: quia ab eis producitur cũ depaſcuntur ex rore ſuper floribus mellifluis adhærente: & eſt calidæ complexionis, & ſiccæ in fine ſecundi gradus: licet caliditas ſuperet ſiccitatem. In iuuenibus autem conuertitur in choleram: ſi eo ſuperflue vtuntur: & in ſenibus in benignum ſanguinem. Inſuper habet virtutem fortiter abſterſiuam maxime phlegmatum: & aliarum ſuperfluitatum contentarum in ſtomacho: eſt etiam oppilationũ aperitiuum, & maxime cum ſit crudum. Nam per decoctionem viſcoſitatem aliqualem acquirit: & eſt conueniens ei qui fungos venenoſos comederit: & ei, qui opium ſumpſerit: per ſe ſolum non eſt ſæpe vſus eius bonus: ponitur autem ad componendum aromata, & ad ipſa dulcorandũ in electariis quibus cõiter admiſceẽt, vt delectabiliora reddantur in guſtu ad faciendum alias operationes dictas ſuperius cum virtute ſua. Doſis autem dicti electarij eſt vſq; ad ʒ.ij.de quibus diſpoſitionibus dictũ eſt ſuperius in principio declarationis huius electarij. & ſimiliter dictũ eſt in vno notabili antepoſito tempus & hora aſſumptionis. Eſt autem.ʒ.ix.pars.ʒ. Complexio aũt dicti electarij reſultãs ex ſuis ſimplicibus cõponẽtibus ipſum eſt calida, & ſicca, & eam primum operatur, licẽt etiam à proprietate plura alia faciat iuuamenta. Reſtat tranſire ad declarandum ſimplicia, quæ ingrediuntur in additione huius electarij diamuſci poſita in fine capituli ab autore. Sed vocatur diamuſcus amarus, ſicut ſuperior vocatur diamuſcus dulcis. Et cum dicit abſinthij, diuerſificatur abſinthium ſm diuerſitatem loci & proprie in quibus oritur. Et ideo denominat abſinthium Romanum: & iſtud eſt melius aliis, vna tñ & eadem eſt ſpẽs: quod autem in montibus, & in locis ſaxoſis oritur eſt melius, q̃ paludoſum, vel q̃ id, quod naſcitur ꝓpe mare: herba eſt nota ſatis, quæ ſuo acuto odore, vel amaro ſapore cognoſcitur: calidæ cõplexionis eſt iuxta ſm gradum & in ſiccitate ipſum trãſcendit cum ſtipticitate: quidam tamen ponunt ipſum calidum in primo gradu, quia in fine primi gradus: & quidam in ſecundo, quia in principio ſecundi gradus: & ſic etiam dicunt ipſum eſſe ſiccum in ſecundo gradu, quia in fine ſecundi gradus: quidam in tertio quia in principio tertij gradus: habent.n.gradus medicinarum latitudinem magnam, & ſic põt diſcordia autorum diuerſimode gradus medicinarum accipiendo facilitẽr declarari. Nam declarandum eſt modo iam dicto. vtilis, & efficax medicina eſt abſinthium in reducendo appetitũ proſtratum, & in confortando virtutem digeſtiuam ſtomachi, hepatis, & mẽbrorum: oppilationes aperit meſeraicarum: colorem corporis bonum efficit, & mire ſubuenit cacexiæ, & habitudini malæ cum qua eſt æqualis admixtio coloris citrini cum albo: virtutem leuem habet in ſoluẽdo choleram ſubtilem cum phlegmate aquoſo permixtam à ſtomacho, inteſtinis, & hepate: non tñ vlterius extenditur virtus eius. Et doſis eius in infuſione ſeu in decoctione eius quatuor.ʒ.eſt vſq; ad viij.in puluere autem ab vna ʒ.vſque ad ij. & in ſucco à duabus ʒ.vſq; ad tres. Et omnibus prædictis modis cum adeſt doſis debita leuis fit ſolutio vẽtris: rariſſime tamen vtimur eo ſolo ſm aliquem prædictorum modorum: admixto autem ſæpe vtimur ipſo: non in quãtitate, vel pondere quo ſenſibiliter ſoluat ſicut in additione præſentis electarij ponitur. Poſſet tñ omnimodo aſſumi, & ſumme confert, & confortat in diſpoſitionibus dictis ſi non eſſet eius diſplicẽtia in ſapore & etiã in odore Roſæ. Roſa eſt ex medicinis benedictis in operationibus ſuis, & cordialis, & odorifera. Sunt autem ex eis albæ, & rubeæ,

De melle.

Abſinthiũ.

Roſa.

A planæ & criſpæ in foliis ſuis, rubeæ, & planę ſunt meliores albis & criſpis, & magis odoriferæ, & cõplexio omnium ipſarum eſt in primo gradu frigiditatis modicum ipſum aſcendens in gradu ſtipticitatis, & maxime dum ſunt ſiccę, quia recentes in dictis gradibus remittuntur. Rubeę tñ minus q̃ albæ ſunt frigidæ, & in ſiccitate remittuntur. Coniungitur etiam in eis manifeſta ſtipticitas, & aliqualis caliditas propter ipſam amaritudinem cũ dulcedine quadam. Vnde diuerſæ operationes poſſunt ab ipſis prouenire: tñ operatio ipſarum principalis eſt remittere caliditatẽ ſuperfluam cordis, & hepatis. prohibere reſolutionem ſpirituum in mẽbris principalibus, & quæcunq; mẽbra principalia relaxata confortare & maxime ſtomachum. Reprimunt vndique vapores aſcendentes ad caput, virtutem ſolutiuam leuiſſimam habet ſuccus recentium, vel ipſarum decoctio, quia à ſiccis tollitur omnis virtus ſolutiua, quæ eſt in eis. & doſis ſucci earum eſt ab ʒ.j.vſq; ad ij. admixti cum zuccaro, & doſis decoctionis earum recentium eſt ab ʒ.ij.vſq; ad iij. ſed his duobus modis raro vtuntur eis ꝓ ſolutione facienda, quia leuiſſima eſt earum ſolutio cum diſplicentia aliquali in ipſarum ſapore, & quia non ſemper roſæ recentes reperiuntur, loco autem ſucci, vel decoctionis earum vtimur caſſia, vel tamarindis, vel manna, quia illarum copiam magnam habemus. Soluit autem ſuccus, vel earum decoctio materiam cholericam ſanguinem purificando ab eo, & ipſum aquoſum remittendo à colore ſuperfluo. vtimur ſæpe aqua ex roſis diſtillata, quæ aqua roſata vocatur in epithimatibus cordis, & hepatis: & aliis cõplexionibus calidis, oculorum, & omnium aliorum membrorum. Ac etiam vtimur ſępe roſis conditis cum zuccharo minutim inciſis, quæ mixtura vocatur zuccharum roſaum, & confert aduſtionibus oris, & linguæ, & ſtomacho calido, & aliqñ aliis membris cum aqua hordei colluendo vel gargarizando, vel quomodolibet aliter aſſumendo, & aliquando ſæpiſſime. Vtimur roſis conditis cum melle minutim inciſis, vel cum zuccharo, & melle ſimul admixtis ad ſolem poſitis, & parum decoctis, quæ mixtura vocatur mel roſatum cum foliis, vel colatum, & huius mellis roſati vſus eſt valde cõmunis, & conueniens ad abſtergẽdum, & exiccandas materias phlegmaticas putridas contentas in ſtomacho ac etiam inteſtinis. Calefacit virtute mellis. Et infrigidat aliqualiter virtute roſarum, ſed omnimodo deſiccat, vincit autem apparenter caliditas eius frigiditatem, & non tranſit virtus eius vltra regiones hepatis aſſumpti in forma electarij nunc dicta. Sed ſi aſſumatur cum decoctione aliqua, aut aquis diſtillatis inferius declarandis cum virtute ſua vſq; ad regiones venarum pertranſit, & illo modo doſis eſt vſq; ad ʒ.ij.ſed raro per ſe ſolũmodo ſumitur: licet cum alio ſyrupo permixtus in eodem pondere & menſura, ſicut apparet in cura phlegmaticæ febris, vel tertianæ nothæ, quibus in principio mel roſatum eſt ſumme conueniens, diuerſis tñ modis, & potionibus, vt alibi eſt videre. non tñ minus conſtringit, deſiccat, & calefacit ſtomachum, iſto modo præparatum, cũ cum roſis inciſis, vel cũ zuccharo admixtum, immo plus, cum eius virtus tranſeat ad profunda. & ſic generaliter eſt in vſu vbiq; locorum ab ipſis, qui practicam inſequuntur. Et geleniabin.i.mel roſatum vocatum ab omnibus autoribus medicinæ.

Aqua roſ.

Zuccarum roſatum.

Mel roſ.

Vtimur etiam roſis ſiccis in lotionibus, ſacellis, embrocationibus, in electariis, pilulis, & pulueribus, & aliis, quæ mirabilem operationem efficiunt cũ ſuis qualitatibus primis, & ipſarum ſtipticitate. Sed magis operantur etiam à forma ſpecifica, mẽbra principalia cõfortando, & ſpiritus cum ſuis odoribus ſuauibus & amenis. Et fit etiam ex roſis recentibus oleum roſatum: nam fit, vt plurimum cum oleo oliuarum perfecte maturarũ, & iſtud cõiter eſt in vſu ad repercutiendum virtute roſarum materias fluentes, ſi ex ipſo inungantur, & virtute olei aliqualiter reſoluẽdo, vnde in principio contuſionum eſt optima medicina.

Roſarũ ſiccarũ vſus.

De oleo roſato.

Fit etiam oleum roſatum ex oliuis immaturis, vel non ꝓfecte maturis, quod vocatur oleum omphacinũ, & iſtud eſt magis repercuſſiuum, frigidum, ſiccum, & ſtipticum, cũ

aliud

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 248 sur 1089

aliud dictum. Non tñ nisi magistraliter præparatur ab aliquo. Fit tertio oleum rosatum ex oliuis complete maturis admixtum cum rosis, & aliquãtulum salis, & istud est fortius in desiccando, & etiam in resoluendo cum virtute leniter cõpressiua: & ista de rosis sufficiant qualitercũq; paratis seu administratis, & si hic prolongaui sermonem, breuitate vtemur in posterum cũ in mixtis de rosis faciã mẽtionem.

Aloe. Aloes optimi.i. succotrini, inter omnes alias species aloes succotrinum est melius. Abluti.i. loti cum aqua endiuiæ, vel aqua pluuiali, sicut cõmuniter fit ad remouẽdum acuitatem ipsius & nocumenta, quæ ex ipso accidere possunt, maxime de fractura seu apertura venarum, sed ex lotione ipsius frangitur, & debilitatur satis virtus eius solutiua, sed additur eius virtus in confortando virtutes mẽbrorum intrinsecorũ, & maxime stomachi. Eius autem potẽtia soluendo non transit vltra regiones hepatis nisi cum aliis medicinis solutiuis ad mixtũ: vel cũ aliis vigorãtibus eius opationẽ. Nõ ablutũ aũt vigorosius soluit, minus tñ mẽbra cõfortat. Et ideo cum ponitur in isto electario, est abluendum cũ aqua pluuiali, vt eius acuitas & solutio remittantur, licet quantitas eius, q̃ ingredit in additione eius electarij nõ sit potens ad soluendũ ẽt si ablutum non esset, considerata

Diuersæ opi. de Aloe. dosi, quę ipsius debet assumi assignata superius. Et notãdũ, q̃ de aloe varij varie dicunt. Est.n. quorũdã opinio, q̃ aloe tripliciter variatur solum in nomine, & in suis partibus p decoctionem ad ignem, dicunt.n. quidam ipsum esse succũ cuiusdã herbæ in vltramarinis partibus adinuentæ, qui ad ignem tam diu decoquitur, q̃ ad solidam formam reducit, & q̃ eius pars superior in decoctione est aloe succotrinum, & illud est purius, & melius aliis, pars autẽ media est aloe hepaticũ, & istud sequitur in bonitate post succotrinum, vltima est pars infima, quæ dicitur aloe caballinũ, & istud est minoris bonitatis alijs supradictis. Et hæc opinio pluribus creditur, & pro firmo tenetur, nõ tñ tradit a doctorib⁹ medicinæ aperto sermone. Alij aũt dicunt, & affirmant p̃dictã opinionẽ clarissimis rationibus impugnando, q̃ aloe est (vt dicitur) succus inspissatus ad ignem, vel ad solem tempore æstiuo diuersarum herbarum, non tamen aliter adinuicem differunt nisi secundum, q̃ diuersitas est in vuis, & consequenter in vinis, dicunt.n. q̃ herba ex cuius succo fit aloes hepaticũ in bonitate perfecta est, post aloe succotrinum, & vltimo in bonitate est herba ex cuius succo fit aloe caballinum, sicut.n. vua, & vina multũ differunt in sapore, & in bonitate ipsorum, non tamen adinuicem differunt genere: & vt sic quilibet succus prædictarum herbarum ad perfectionem decoquitur de per se, & huic opinioni est plus adhærẽdum. Vnde alij dicunt, q̃ p̃dictę tres herbæ diuersificantur fm diuersitatem loci, vel patriæ in quibus oriuntur vel crescunt, & sic subsequenter diuersificantur species aloes, sicut contingit in diuersitate vuarum & vini fm diuersitatẽ situs & loci in quibus vuæ oriũtur, & fiunt, vt patet de vinis collectis in partibus vallis Armeniæ inferioris, & ẽt de vinis collectis in vallibus, secus, quæ sunt media in prædictis. Et hæc opinio non discrepat in prædictis à recto tramite veritatis, quelibet tñ species aloes est calidæ & siccæ cõplexionis in secundo gradu, licet siccitas superet caliditatem, quia ascendit ad tertium gradum. Aloe autem per se solum non assumitur, propter pericula, quæ exinde accidere possunt. Est.n. principaliter solutiuum materiei cholericæ contentę in stomacho, & meseraicis, ac etiam in intestinis, multum tardatur eius operatio, vt à.xij. horis, vt plurimum vsq; ad xxiij. horas, & dosis est vsq; ad drachmas. ij. & ß. secundum

Aloes p se solum assumi non debet. potentias corporum assumentium ipsum. sed non consulo vsum eius, nisi aliis medicinis admisceatur. Habet insuper virtutem desiccatiuam humiditatum, & putredinum stomachi, ac ẽt intestinorũ, sed prouocat hæmorrhoidas, ideo ad eas dispositi non assumant. & aliquando est abstinendũ ab ipso tempore frigido, ac etiam multũ calido, sicut Mes. expresse declarat in capitulo proprio. In omnibus operationibus autem in quibuscunq; aloe succotrinum est potẽtius, & vigorosius aliis, & maxime in soluendo. Cum aũt aloe in aliqua descriptione absolute profertur, intelligendum est

E de aloe succotrino tanq̃ de meliori & magis perfecto. Castorei, est.n. pinguedo inuoluta in quoddã folliculo iuxta testiculos cuiusdam animalis, & in meridionalibus partibus reperitur & est calidæ complexionis in tertio gradu: siccæ in secũdo gradu. virtutẽ habet calefactiuã & confortatiuã neruorũ cũ manifesta resolutione materiarũ contẽtarũ in eis. Et ideo cõfert spasmo humido repletionali si mẽbrũ spasmatũ ex eo liniat. Cõfert ẽt supfluo pruritui puerorũ, ac ẽt epilepsię, ipsũ mire põt subuenire, si collũ & nuca inũgant easdẽ opationes efficit manifeste si abluat, & sumat vsq; ad ʒ.ij. sed nõ vsitat, a medicis de p se nisi admixtũ cũ alijs medicinis cõpositis. Keisin.n. leuistici plãta est satis nota, nascit iuxta tumulos sępe, & est calidæ cõplexionis & siccę in secũdo gradu: vtimur in oĩb⁹ medicinis ei⁹ semine nõ folijs, vel radice, qa efficacius est: habet.n. virtutẽ aperitiuã oppilationũ, & deficatiuam humiditatum contentarum in stomacho, & resolutiuam ventositatum crassarum, & fortificatiuã digestiuæ virtutis cũ caliditate et aromaticitate sua.

F Et si ipsius seminis pulueri zati exhibeatur alicui in ætate perfecta vsq; ad ʒ.j. cũ aqua graminis, vel absinthĩ, mire educit vermes & ascarides, tñ quãtitas p̃dicta debet minui in pueris. In febricitib⁹ aũt febre cholerica nõ sic secure cõcedit. Cinnamoni. duæ sunt eius maneries, est.n. cinnamomũ, quod est subtile multũ, longũ, pforatũ, aromaticũ valde, & cũ multo sapore. Est.n. cortex interior cuiusdã arboris odoriferi valde, & istud vocat proprie cannella, pforatũ est, & tale est perfectius in oĩbus opationib⁹ suis. Est aliud, quod vocatur cinnamomũ, quod est crassum, & est cortex exterior arboris in partib⁹ Indiæ. vtrunq; est calidæ cõplexionis & siccæ in secũdo gradu, sed caliditas eius superat siccitatẽ. p̃rogatiuã habet sup omnia aromata ad cõfortãdũ virtutẽ digestiuã in stomacho, & ad exiccãdũ & ꝓhibẽdũ putrefactiones in eo: ac ẽt ad aperiẽdũ oppilationes hepatis, & aliorũ mẽbrorũ, cõfortat cerebrũ & alia principalia mẽbra, & est multæ prouocationis, & maxime menstruorũ. odorẽ oris efficit bonũ, & totũ corpus redolere facit. & hęc

G est declaratio descriptionis p̃tis electarij cui de melle crudo ad ipsum confortandum proportionaliter addi debet secundum q̃ in hac additione aromatum factum est supra.

ADDITIO.

Auicenna quinto cano. habet plures descrip. diamusci, sed non sunt in vsu. Similiter Haliabbas, & Serapio in prorijs antidotarijs habent descrip. diamusci dulcis, et amari, parum ab ista differentes. Rasis etiam. ix. ad Almansorem, & in diuisionib⁹ ponit diuersas descript. diamusci, quę nõ sunt in vsu, quia ista, quæ est Mes. videt aliis nobilior, ideo apud omnes plus in vsu habetur, & dulcis plus q̃ amara, quãuis sit maioris efficaciæ ad ea, quæ describuntur, tñ ꝓpter eius malum gustum à modernis relinquitur.

Erravit cõment. circa illa, quæ hic dicit de ozimo, nam per ozimum citratum intelligere debemus melliſſam, & Oyzmũ c tratum q non duas res. s. per ozymum basiliconem, & per citratum ozymum caryophyllorum: nam q̃n reperitur ozymum

H caryophyllatum non intelligimus ozymum & caryophyllos, & q̃n reperitur ozymum carminum non intelligimus ozymum & ciminum. Similiter nec per ozymum citratũ debemus intelligere duas res, vt iam dictum est. Sed debemus considerare omnes species ozymi: & per illud, quod habet odorem citri, debemus capere pro ozymo citrato, quod est melissa, vt iam dictũ est, quia si fricemus folia melissæ habebunt odorem citri. Præterea vide Simonem Ianuensem, qui dicit circa expõnem istius vocabuli turungẽ, q̃ Arabice est idem, quod citraria, est autem citraria melissa, aut ozymum citratum quod habet odorem citri. Auicẽna etiam loco iam allegato in sua descrip. habet ozymum citratum, & sic bene considera errorem multorum.

{ *Diasatyrion analepticum & renutritorium phthisicis, hecticis, vel aliter consumptis & emaciatis, semẽ auget, veneremq; incitat. Accipe radicum satyrij plenarum, & recentium libram vnam, tere, coque exacte in lacte ouino* } SYL.

dulci

dulci quantum satis esse videbitur, ad lactis consumptionem. Postea tere pistillo ligneo cũ vnciis tribus olei recentis amygdalarum dulcium. Deinde syrupum ex succi bugloss. cocti, & despumati libris ij. succi pomorum dulcium vnc. xij. cum sacchari optimi libris iij. coctum superfunde: misce percoquendo. Postremo ab igni depositio iniice cinnam. drach. v. been albi, & rub. ana drach. ij. ligni aloes drach. iij. croci, santali flaui, tragacanthi, gummi arabici, ozimi caryophyllati, cubebæ, macis, ana drach. j. & s. repone in vase vitreo. Da ab aureis tribus ad aureos quinque.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc inter electaria confectionem de testiculis vulpis appellabat Mesues: Rarum vsu est: nec salubre hecticis, aut alia febre laborantibus, nisi aromata tollas: quæ condito præcedenti etiam addi possunt ad venerem plenius augendam. Venerem verò, quæ excitant, humida sunt ad secundum ordinem, calida temperata, & flatulentã. Vult autem Mesues eam radicem sumi, quę superior est ac plenior, non eam, quæ flaccida est, & vetustior, alterius ceu parens. Quantum autem vtriusque vires differant, leges in Dioscoridis cynosorchi: ad renutriendum autem, datur vnc. semisse manè horis duabus, aut tribus ante cibum: ad venerem verò, dormituris, aut etiam ante cœnam.

Gal. lib. 7. simpl.

ANT. Modus confectionis testiculi vulpis, & est satyrion, bona phthisicis, hecticis, & consumptis, est medicina impinguatiua bona, & multiplicat coitum. Et modus operationis eius est talis. Accipe satyrionum, qui abscinduntur à patre suo lib. j. & terantur, & coquantur cum lacte ouino dulci in quantitate sufficienti sup prunas, vsquedum decocti sint, & sit consumptum lac. & tunc funde super eos olei amygdalarum dulcium ʒ. iij. & agitetur sic conterendo cum ligno, & postea funde super totum syrupũ: cuius modus est. Accipe succi bugloss. cocti, & despumati lib. ij. succi pomorum dulciũ ʒ. xij. zucchari boni albi lib. iij. Misceantur agitando cum prædictis vsquedum fiat eis competens decoctio, & deponatur ab igne, & proiiciatur super ea cinnamomi subtilis, & electi ʒ. v. been albi, & rubei, ana ʒ. ij. ligni aloes ʒ. iij. croci, sandali citrini [tragacanthum, gummi arabici, alfelengemisse, cubebæ, macis] ana drach. j. & s. confice & pone in vase vitreo, & sit dosis eius, ab aur. iij. vsque ad v.

hæc in vetustis exemplaribus nõ leguntur.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Satyrionum. Satyrio duplicem radicem non ascribit Dios. sed orchi. sunt verò affines hæ plantæ. quare Arabum interpretes pro orchi vsurpant. orchin autem Serapionis interpres canis testiculum: satyrium verò vulpis testiculũ vocat. Hic assumendus orchis duas habens radices canis testium æmulas. Vt autem in animalibus iunioribus testes solidiores et succi magis pleni quàm in antiquis, ita in his antiquior radix est rugosa, iunior autem solida & succo plena. reiicit ergo patrem, idest antiquam, & recentem deligit Mes. Hanc autem in ouillo lacte dulci quum decoqui iubet, acidum lac cauet. Dios. autem ex quo hæc desumi videntur, Thessalas mulieres in caprino eam bibere affirmat ad stimulandos coitus. Et est sanè caprinum lac ventriculo aptius, ouillum tamen pinguius ac flatus magis excitans, cuius rei gratia à Mes. hic puto prætermissio caprino fuisse delectum. Venerem enim in cuius vsum hæc paratur antidotus, flatus præsertim excitant. Porrò quòd subdit superaddendum syrupum ex succo bugloss. cocto & despumato, quo pacto despumandi sint succi & syrupi, suo loco.

A Istud est electarium octauum in præsenti libro descriptũ, licet secundum in ordine de his, quæ magistraliter habent in vsu, raro tñ in apothecis præparatum reperitur. Ipsius tñ duæ descriptiones quas sub eodem titulo describuntur, quæ in modo compõnis & virtute aliqualiter variantur. Est enim illa prima descriptio, quę hic ponitur maioris efficaciæ, & virtutis, corporibus consumptis, & exiccatis, & phthisicis, & hecticis, & similibus si absque febre consistant, maxime talia corpora humectando. cum hoc etiam iuuat ad coitum multiplicandum, & incitandum: descriptio autem subsequens est maioris potentiæ in faciendo virilis mẽbri erectionem, & appetitum ad coitum incitandũ & multiplicandum, & semen spermaticum augendum, & est, quod magis habetur in vsu & præparatum reperitur. Notandum, quod ambæ descriptionis nomẽ accipiunt à radice cuiusdam herbæ, quæ vulgari nomine testiculus vulpis appellatur: & est herba in nostris partibus satis nota, habet radices ad similitudinem testiculorum vulpis, & in

B cõpositione huius electarij magna eius pars ingreditur in primo, videlicet de his duobus, sed sẽm electarium est magis delectabile ad gustum. & licet cum zuccharo cõponatur, & hoc posset ad formam veræ confectionis reduci, tñ sub forma electarij præparatur, quia melius conseruatur propter succos & lac, quę ibi ingrediuntur, & sic efficacius etiam operatur. cõiter in apothecis præparatum reperitur & sic etiam magis habetur in vsu, & pro coitu incitando. Dico ergo, modus confectionis. i. compositionis, & reductionis ad formam electarij testiculi vulpis. i. satyrionis qa sic denominatur. Conuenit istud electarium, hecticis, & consumptis, si absq; febre consistant, exiccationem corporis prohibendo sua virtute humectatiua, aliquali leui infrigidatione, & fortificatione resolutæ virtutis, multiplicatiuum est coitus, & hęc est eius principalis operatio, propter quod habetur in vsu: generando ventositatem in vasis seminalibus, vel adiuuando virtutem digestiuam in eis conuertionem sanguinis in materia seminis: vnde fit augmentum

C in semine, & in virilis mẽbri erectione, vt prius dictum est. Sequitur eius descriptio. Testiculorum vulpis. Scindũtur à patre suo, hoc est à stipite suo. hæc radix dicta testiculus vulpis est calidæ cõplexionis & humidæ circa secundum gradum, multiplicans ventositatem & pruritum in genitalibus mẽbris, vnde est causa erectionis virgæ, & à proprietate incitans ad libidinem etiam fm omnem vsum ipsius. Terantur, & coquantur cum lacte ouino. s. dictæ radices testiculorum vulpis: est enim lac frigidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, licet humiditas superet frigiditatem ipsius, & ideo conuenit hecticis, & consumptis. diuersificatur tñ lac fm diuersitatem specierum animalium, à quibus emulgetur, non tñ qp exeat extra latitudinem dictę cõplexionis, nisi extra vbera diu moram contrahat, & inde acetositatem acquirat, ex quo efficitur frigidius cum siccitate aliquali. Lac enim muliebre siue humanum est mediũ inter omnia genera lactis, plus appropinquans temperamento cõplexionis, & post ipsum immediate sequitur lac

D caprinum: lac autem ouinum, & vaccinum de frigiditate, & aquositate minus participãt. Sed asininum lac frigidius est & humidius omni alio lacte: & ideo non ita conforme ponitur humanæ naturæ. Et potest faciliter separari omne lac in tres substantias complexionum diuersarum. Est. n. in eo pars casealis, quæ est frigidæ complexionis & siccæ, & est pars butyrosa, quæ est tẽperatæ complexionis attingens circa primum gradum caliditatis, & ad primum attingens humiditatis: est vltima pars serosa, quæ est frigidæ complexionis, & humidæ, licet Mes. ipsam ponat calidæ complexionis propter virtutem solutiuam, quæ est in ea. Gal. autem. iij. de simplici medicina dist. 3. cap. vlt. ponit hanc. s. serosam partem esse frigidæ cõplexionis expressæ, sed illorum concordia faciliter habetur: nam Mes. solum considerauit quasdam partes ipsius aquositatis nitrosas, & salsas quibus mediantibus virtutem habet aliqualiter solutiuam, & sanguinis purificatiuã, & illæ sunt calidæ. Galenus autem alias partes considerauit aquosas, quæ sunt manifeste

CHRIST.

De satyrione.

Testiculus vulpis.

Cuiuslibet lactis complexio.

Tres lactis substantiæ diuersarũ sunt cõplexionum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 250 sur 1089

manifeste alterantes ad frigidum, quæ sunt multo plures partibus prædictis nitrosis. & salsis, vnde tota eius complexio resultans ex dictis, frigida & humida prædominatur in ipsa serositate iam dicta: tollitur autem illa nitrositas, si de nocte teneatur ad aerem: Olei amygdalini dulcis, amygdalæ dulces, calidæ sunt complexionis versus primum gradum, sed amaræ sunt calidioris complexionis, transeuntes primum gradum siccitatis, & sic olea, quæ fiunt ex his appropinquant complexionibus earum in caliditate, & humiditate in dulcibus, & caliditate & siccitate in amaris.

Amygdalę.

Succi buglossæ. i. linguæ bouis, herba est nota, quæ lingua bouina vulgariter dicitur, & est calidæ complexionis versus primum gradum, & in humiditate appropinquans versus gradum secundum, & est medicina cordialis conferens asperitati gutturis, & cannæ pulmonis.

Buglossa.

Succi pomorum dulcium, hæc poma, vt appiola, & similia, sunt multum cordialia, frigidæ cõplexionis versus primum gradum, & humidæ circa secundum. Zucchari boni albi, quod alio nomine mel cãnæ vocatur, ipsum est calidæ complexionis versus primum gradum, humidę etiã in eodem, dum est recens, & dum antiquatur, gradum primum siccitatis acquirit, & eius humiditas exiccatur: vnde per seipsum assumptum in stomachis calidis, & cholericis ac febre acuta febrientibus conuertitur in choleram, & maxime qñ cum vino lauatur, vt ipsum præparari faciunt medici ignorantes. Cinnamomi subtilis, & electi, de ipso dictum est in diamusco. been albi, & rubei, dictum est in diamusco: croci, dictum ibidem. Sandali citrini, sunt tres species sandalorum, alborum, rubeorum, & citrinorum, aspor tantur de partibus Indiæ. Et sunt ligna cuiusdam arboris, quæ in quodam flumine capiuntur cum ex multitudine aquæ superflue augetur, & creseit, & quælibet sandalorum species de prædictis est frigidæ complexionis in secundo, siccæ in primo, tñ sm Gal. frigiditas sandalorum rubeorũ est maior, q̃ alborum, & citrinorum, & sic in omnibus operationibus magis eo laudantur, sunt enim medicina cordialis & aromatica, conueniens superfluæ calefactioni cordis, & ipsius debilitati, & resolutioni, ideo ipsis multũ vtimur in epitimatibus cordis, & maxime citrinis, & rubeis.

Poma.

De zucch.

De sandalo

Dosis huius electarij est vsque ad quatuor aureos. Et hic nota, q̃ aureus est aliquantulum plusquam drach. sicut florenus noster est maioris ponderis, q̃ florenus antiquus sæpissime numeratus, qui floreni ponuntur in sigillo. Vlterius est notandum, q̃ cum quærimus humectationem in corporibus exiccatis, debemus istud electarium exhibere de mane in dosi prædicta, cum conditionibus obseruatis absque alia conditione superius antedictis, & qñq̃ cum pulpa caponis, qñq̃ cum carne testudinis, vt superius dictum est.

Quid sit aureus.

De mõ exhibendi p̃sens electarium.

Cum autem quærimus augmentum in coitu, & virilis mẽbri erectionem, ipsum exhibere debemus vespere ante cœnam, & cum modico vini subtilis, & odoriferi. prædicti autem electarij simul compositi, & fermentati cõplexio, quæ resultat, est temperata inter calidum, & frigidum, humida tamen, ad secundum gradum attingens. Et hic solatiose recito, quod iam vidi tempore de Thomæ de Garbo Magistri mei, & fuit de mense Maij dum generaliter fiunt purgationes sanitatis præseruatiuæ. Quidam ciuis antiquus ætate, plenus diuitiis, debẽs vno sero iuuenem, & robustam ducere, quæsiuit vno sero consilium qũo posset ad perfectionem coitus deuenire cum virgæ erectione, vnde fuit ordinatum electarium antedictum de quo pluribus diebus assumpserat. Illo autem sero quo duxit vxorem, ex errore aromatarij quãdam medicinam solutiuam assumpsit, vnde tota nocte cum fluxu ventris, & vomitu cum sua sponsa processit, & sic deceptus ad coitum deuenire nõ potuit: sed cum sui vituperio de mane surrexit, & fuit manifestatum totum à sua sponsa prædicta. Alius autem iuuenis electariũ pro prædicto sene ordinatum assumpsit: qui assumere debebat medicinam solu. prædictam quam senex ille assumpsit: cui non expediens aliquod auxilium ad virgæ erectionem, vltra solitum tñ per totam noctem ad libidinem incitatus pollutiones habuit, & non fluxum ventris, & de mane expectabat de colatione, & iam decocto capone hora tertiarum transacta conquestus cum medico, qui medicinam ordinauerat, ibi inuenit prædictum senem, qui fortius cum ipso condolebat. Et sic vocato aromatario manifestatus fuit error ipsius de variatione medicinarum prædictarum, absque aduertentia prædicti aromatarij. vnde semper aduertendum est cum medicinas solu. exhibemus ad manus aromatarij, ne error contingat in earum præparatione & exhibitione, quia totum finaliter ad vituperiũ, vel in honorem medici imputatur, & sic etiam possibile esset ad alias medicinas non solut. & est finaliter aduertendum ne similis error contingere possit.

Nota historiam.

*Iasatyrion alterũ semen auget ac promouet, veneręq; arrecto valenter pudendo concitat. Accipit aũt lib. j. radicum eryngij in aqua cicerum secunda coctorum, quæ cũ radicum satyrij plenarum, & recentium vnc. viij. radicis raphani domestici vnc. iij. radicis dracontij vnc. ij. terantur, & adiectis olei sesemini, & butiri vaccini, ana vnc. iiij. exacte igni lento coquantur, in lactis vaccini, vel ouini quantitate sufficienti ad iustam crassitiem: tunc adde mellis despumati libr. sex, succi cępæ libram vnam, & semissem. perfecte coctum vbi erit, ab igne depositio adde hunc puluerem, scinci caudarum & lumborum drach. viij. seminis erucę, nasturtij, pastinacæ, napi, asparagi, zingiberis, cinnamomi, piperis lõgi, *linguæ auis, ana drach. iij. cum prædictis misce. Postremo adde strobylorum depellatorum libram vnam & dimidiam, pistaciorum depellatorum vnc. x. cerebrorũ passerum vnc. ij. misce omnia probe, aromatiza drach. vna moschi boni. Datur ab vnciæ semisse ad vnciam vnam cum vino generoso & puro, sed pauco.* SYL.

*Semen fraxini.

SYLVII ANNOTATIO.

Mista hæc conditura, quæ promittit, potenter præstat: nam calidis humidis flatuosis ferè constat, qualia maximè sunt idonea Galeno libro 5. simplicium, ad semen non solum augendum, sed etiam promouendum. Cicerum autem decoctum secundum misceetur, quod flatu iuuet, & cum vretica sint, cætera ducunt ad partes genitiuas. Pro succo autem cępæ, mallem misceere succum bulborum, qui flatulenti sunt, & venerem excitant Gal. lib. 6. simplicium: quod & Martialis innuit hoc districho.

Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis, quam fatuę esse potes.

Vel radices solæ ex aqua, aut *lacte coctæ*, melle deinde condiuntur: radices enim primò melle si percoquantur, mel coctione tam longa vreretur.

Confectio alia testiculorum vulpis, & est diasatyrion faciens erectionem virgę, & multiplicãs sperma, & desiderium coeundi: Accipe secacul albi, mundi, elixati in aqua cicerum, quorum eiecta fuit aqua prima lib. j. testiculorum vulpis vnc. viij. radicis raphani ʒ. iij. lusplani vnc. ij. Terantur & infundatur super ea lactis vaccini, aut ouini quantitas, quæ superemineat radicibus duobus digitis, & olei sesamini, & butiri vaccini recentis, ana vnc. iiij. & excoquantur cum facilitate vsq; ad spissitudinem. & si adhuc radices nõ bene decoctæ sint, fundatur super eas ex lacte, & oleo & butyro vsquedũ perfecte decoctæ sint, & post hoc funde super hoc totũ mellis boni, & dispumati lib. v. succi cepę humidæ libr. j. & 5. Decoque omnia simul vsq; ad perfectam decoctionem, tunc enim depone ab igne, & proiice super eam puluerem, cuius permixtio hæc est. accipe caudarum scinci cum renibus, & fumine vmbilici ʒ. viij. seminis erucæ, zingiberis behen albi & rubei, linguæ auis, seminis nasturcij, cinnamomi, piperis longi, bauciæ, *seminis napi, asparagi, ana drach. iiij. & conficiantur cum eis. Vltimo vero ponatur in medicamine pinearum mundatarum, lib. j. & 5. fisticorum mũdatorum vnc. x. cerebrorum passerum. vnc. ij. conficiantur omnia bene, & ANT.

*Sinapi.

ne, & aromatizentur cum drach. vnam boni muſci. Sit doſis eius ab vnc. dimidia vſque ad vnc. ſ. cum bono vino puro, & pauco.

Sūma medi. eſt xxvj. ex.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Secacul. Secacul vt ex Serapione & ex Meſ. noſtro vbi de conditis agit, planta eſt ex Indis allata cuius folia piſi, flores colore violæ ſed maiores, vere & ſingulo menſe prodeuntes: radix pollicis craſſitudine, indicis autem longitudine: ſimilis zingiberi: foris cineritia, intus neruoſam habens ſubſtantiam quam matricem vocant, qua detracta caua remanet vt harundo: primo ordine calida & humida. Hæc ſecacul eſt deſcriptio, quam ſi perpendas, non poteſt eryngium eſſe ſecacul quod folia piſi nō habet nec flores violæ, radices verò ei pollice craſſiores, cubitales. adde & ſecundo ordine ſiccæ vt idem met Serap. qui diuerſum de eryngio caput alibi facit. Neque etiā cum polygonato conuenit quod Manar. putat, folio, flore aut radice. folium huic laurinum, flos albus, radix dodrantalis, nulla intus matrice. Neque etiam cum maritimo crithmo, quod recentiores, quum neque folia piſi neque flores purpurei: radix autem cubito etiam longior, à zingibere longe diuerſa. Incognitum ergo nobis eſt ſecacul Meſuæ & Serapionis. Eius loco paſtinacam quam bauciam vocant vſurpare licet, quamuis in eadem antidoto eandem quoque expoſcat.

In aqua cicerum Abiiciendam aquam præcipit in qua cicerē primum incoxeris, quòd ſ. vt puto ſalſuginoſi nōnihil habet eius ſuperficies, cuius gratia renes & vterum expurgat, & interdum aluum ſubducit. Parat & Paulus ex cicere medicamenta ad impotentiam Veneris Cap. 58. lib. 3. ſed diſcrepant quales diligendi ſint albi rubri an nigri. Vſus probauit rubros. alius tamen albi magis placent. Parum autem intereſſe nos arbitramur vtros hic delegeris. ſunt enim eodem ſapore omnes & ob id viribus fermè iſdem. Rubri tamen videntur magis alere, cuius rei gratia vt copioſius ſemen gignant veriſimile eſt. Sed & flatus excitare hi videntur plures, quòd concoctu difficiliores. Parum tamen referre arbitror vtros delegeris. Aiūt nonnulli ſi album cicerem aqua calida infundas per noctē, & eam ieiuno homini propines, tentiginem facere. Sed his reclamare videtur ratio, quando quicquid virium in aquam migrat ex ciceris ſuperficie migrat, quæ ſalſuginoſa eſt. quod autem in cicere Veneri ferre ſuppetias pōt, ipſa eſt caro quæ alit et flatus parit. fortaſſe ergo, ſi modo his experientia aſtipulatur, non ciceri ſed aquæ flatus multos excitanti acceptum id eſt referendum quod aiunt.

Teſticulorum vulpis Teſticulum vulpis interpres Serapionis ſatyrium vertit, orchin verò teſticulum canis. quare hic opportunum eſſet ſatyrion contra quam Manar. ſentiat. ſed quia ſatyrio caremus, aſſumendus orchis.

Radicis Raphani Errant qui radicem illam acrem herbæ Vngaricæ antiquis ignotæ ſumunt pro raphano. neque aliud quàm vulgare raphanum ſeu album ac domeſticum ſeu nigrum ac ſylueſtre eſt hic opportunum. Hoc quorundam opinione ad excitandum Veneris deſiderium ob id valet quòd ſemen augeat. nobis præſtare id videtur potius ob flatus, & illos acriores quos gignit, quod & cepa quam hic itidem expoſcit ſuccoſam. id enim intelligit per humidam cepam. Neque pro hac vt bulbus aſſumeretur renuo: placet enim ea opinio. ſed ignotum adhuc bulbum video. neque aſcalonia cepa bulbus eſſe poteſt, vt quidam opinantur, ſi Theophraſto hærendum, qui lib. 7. de aſcaloniis & bulbis ſeorſum agit. Cap. 4. & 13.

Caudarum ſcinci Si ſcincus terreſtris eſt crocodilus vt ait Dioſc. ſcinco legitimo caremus. qui enim ex Alexandria Aegypti Venetias feruntur, aquatici ſunt ex Nilo, crocodilo certe facie non diſſimiles, ſed magnitudine longè impares. vix enim craſſitudinem pollicis & dodrātalem longitudinem æquant. Plinius ergo in Nilo hos nasci affirmans lib. 8. & eſſe contra venena, atque ad inflāmandam venerem virorum præcipuum antidotum ſcribens, propius ad veritatem accedit quàm Dioſc. terreſtrē crocodilum ipſum vocans. Nempe crocodili duo genera viſuntur in Aegypto; maximus, anciptis vitæ animal, duodeuiginti interdum cubita longitudine excedens, vt Plin. ait, homini infeſtiſſimus: alter ferè cubitalis, innoxius, per vias paſſim oberrans lacerti in modum, nunquā autem in aquis viſus. præter hos duos quos Venetiis frequenter vidimus & tractauimus, alium terreſtrem eſſe crocodilum non conſtat. ſolus ſcincus ſupereſt crocodili facie ſed aquaticus, in Nilo naſcens, quod teſtatur Plinius & mercatores qui Venetias ipſum conuehunt. hic autem vt puto verus eſt ſcincus, & falsò terreſtris dicitur, quod innuere viſus eſt Plinius lib. 28. à quibuſdam vocatum eſſe dicens crocodilum terreſtrem. Cap. 8. Sanè autem quæ ſcinci pars in vſum recipienda, diſſentiunt ſcriptores. Plinius roſtrum & pedes vino albo epotos Veneris cupiditates accendere literis tradidit, & laterum carnes ad id eſſe efficaciores. atque adeo roſtrum pedes & latera in vſum ducit. Dioſcorides carnes quæ renes amplectuntur ad idem probat quod & Gal. de med. ſimpl. facult. & Paulus li. 7. & alij ferè oēs. Meſue verò noſter caudas, renes, & vmbilici ſumen vſurpat. ſumen aūt aut pingue eſt quod ad vmbilicum aut ipſe venter totus. ea enim voce qui ex Arabico ſunt interpretati, etiam ventrem appellarunt. Auicenna primo eius ſal, ſecundo loco carnem, tertio carnem ſuminis, ideſt ventris, quarto quæ circa renes, ac maximè omnium eorum adipem probat. Quo fit vt res ſit varia. Nobis tamen quum vim qua ſcincus Venerem excitat etiam à totius ſubſtantiæ proprietate perpēdimus, totum animal ad id opportunum videtur. Tutius tamen putamus, ſi, quod plerique conſentiunt, caro quæ ad latera ac renes, abiectis cæteris aſſumatur. Neque autem audaciter vſurpandum hoc eſt animal, quando referente Plinio, Sextius medicus plus quàm drachmæ pondere epotum in vini hemina perniciem afferre tradidit.

Eruca Eruca duplex, latifolia & angustifolia. hanc ſylueſtrem nuncupaſſe videtur Dioſcor. quum de eryſimo agens ipſi ſylueſtris erucæ folia tribuit. Colitur hæc in hortis paſſim, & in incultis etiam ſponte copioſe oritur. & ad Veneris vſum vtriuſque ſemen ſumi poteſt.

Linguæ auis Linguam auis nihil eſſe aliud quàm fraxini ſemen, confirmatur ex Serapionis præſertim hiſtoria. Cōmendatur hoc Arabum multorum teſtimonio recitāte

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 252 sur 1089

Serap. ad Venerem & augendum semen. Quare quãuis Serapio interdum passerum salacium auicularum linguam salaces reddere testatur; solet tamen fraxini semen propria quadam nuncupatione lingua auis vocari. atq; id hoc loco puto vsurpandum non passerum linguam, quam si vellet Mes mentionem de passerum cerebro hic faciens distincte, vt puto, explicasset.

CHRIST. Istud est nonum electarium licet sit tertium de his, quæ habentur in vsu, & est illud, quod cõiter reperitur præparatum. Nam ipsum est efficax & mirabilis operationis ad multiplicandum coitum, faciens virgæ erectionem, ventositatem generans, & pruritum in genitalibus membris. Et hæc est principalis eius operatio: assumitur de sero per duas horas ante cœnam cum vino calido licet etiam conuenienter assumatur, & melius de sero cum itur dormitum cum pauco vino. Eius dosis est vsq; ad 3.vj. sed, vt efficacius operetur debet assumi tribus diebus continuis hora et modo prædictis. Et sumatur iterato si expedit, sed in vltimis senibus & habentibus calidum naturale valde debile, frustra assumitur. Dicit ergo confectio, id est compositio quia ad formam electarij reducitur. Testiculorum alia vulpis & est diasatyrion. Recipe secacul, i. eryngij & est radix calcadrappe supra quã oritur fungus, qui dicitur caldarella, & est calidæ complexionis in primo, ad secundum gradum in humiditate ascẽdens. Istæ radices per se solæ assumptæ propter ipsarum dulcedinem & etiam conditæ cũ mele sunt multum delectabiles efficaciter operantes ad coitũ incitandum. Et sic à multis habentur in vsu, & multo fortius operantur si cum aromatibus quibusdam condiantur sicut cõiter fit. & præparant cortices aromatarij, habent tñ prædictę radices alias operationes efficere. Elixatę in aqua cicerum, quorum electa fuit prima aqua. De ciceribus, quædam sunt alba, quædam rubea, & quædam nigra, & sunt calidæ complexionis & siccæ in primo gradu, licet nigra & rubea sint calidiora aliis, & silueſtria calidiora domesticis. Cicera vero recentia dum sunt in solliculo suo ad maturitatem attingentia, non in gradu siccitatis alicuius, sed humiditatis ab auctoribus reponuntur. Debent tñ prædicta cicera multum decoqui, vt talis humiditas sit multum ventosa, & inflatiua, & cum hoc portatiua aliarum medicinarum ad genitalia membra. Nam qñ parum decoquũtur ipsa est absterſiua prohibens inflationem & ventositatem generari. Aqua simplex est frigidæ & humidæ complexionis in secundo gradu. Testiculorum vulpis, dictum est in precedenti electario. Radix raphani est calidæ complexionis in secundo, humidæ in primo, sed eius semen est calidæ complexionis in secundo, siccæ in secundo, & est radix multum nota prouocatiua vomitus. Luſ plani. i. serpẽtariæ, vel draconteæ, & est herba nota, calidæ & siccæ complexionis versus tertium gradum. Infundatur super ea Lactis, de ipso dictum est in precedenti electario. Olei sesami ni. i. de granis sesami, arbor est cuius semen est calidæ complexionis in primo, & humidæ in primo similiter gradu, licet eius humiditas superet eius caliditatem. Butyri vaccini recentis est calidæ complexionis, seu temperatæ, humidæ tamen in primo gradu. Mellis boni diſpumati. de ipso dictum est in electario diamusco. Succi cæpæ humidæ. i. recentis, & sunt calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, multiplicatiuæ vẽtositatis in genitalibus membris, & ad coitum faciunt. Caudarum scinci cum renibus & sumine. Scincus est quoddam animal simile lacertæ, degẽs in ripis aquarum iuxta flumen Nili, & est calidæ complexionis & humidę in primo gradu, habet autem vsus ipsius proprietatem mirabilem ad coitum incitandum, ideo Saraceni multum vtuntur ipso. Seminis erucæ, est calidæ cõplexionis, & humidæ in secundo, dum est recens. in ficco autem semine est siccitas versus primum. Linguæ auis. i. seminis & est semen diiagresis, quod est calidæ cõplexionis, & humidæ in secundo gradu licet humiditas superet caliditatem. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Piperis longi, dictum est in eodem. Bauciæ. i. pastinacę, & assumit semen ipsorum, quod est calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu: licet humiditas superet caliditatem. Asparagi supple seminis, & est calidæ complexionis versus primum gradum, siccæ tñ in ipso. Pinearum mundatarũ. sunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Fisticorũ mundatorum, sunt etiam calidæ cõplexionis in primo gradu. Cerebrorum passerum, licet cõmuniter omne cerebrũ per comparationem ad alia mẽbra reponatur in complexione frigidum, & humidum: tñ cerebrum passerum est calidæ complexionis in primo in humiditate vincens caliditatem primi gradus. animal est calidiſſimum, ideo non mirum si eius cerebrum est calidum. Musci. dictum est in diamusco. Dosis eius est vsq; ad 3.vj. cum bono vino odorifero & subtili. Vinum antiquum est calidæ complexionis in primo, & humidæ in illo, diuersificatur autem complexio vini caliditate & siccitate propter diuersitatem vinorum, & antiquitatem, vel nouitatem ipsorum, & diuersitatem patriæ in qua nascuntur.

Vinorũ complexione varianti

ADDITIO.

Nicolaus in proprio antidotario habet vnam aliam descriptionem diasatyrionis, quam fm plurimum dispensant aromatarij galliæ. In præsenti electario ingreditur secacul de qua radice qualis sit, diuersæ, & discordes sunt opin. doctorum. Nam præsens cõmentator dicit in præsenti commento, ꝙ secacul est eryngium, contra quam opinionẽ est Lumen aromatariorum, & Luminare maius, & alij moderni, qui dicunt, ꝙ secacul est figillum S. Mariæ: & ꝙ nõ sit eryngium probãt ꝑ Serap. qui diuersa facit capitula in suis simplicibus de secacul & eryngio. Serap. & Auic. in ꝓpriis antidotariis de conditis dicunt, ꝙ secacul sunt radices sicut zingiber, & asportantur ex India: & fit ex eis ingiba. i. conditum cum est recens in loco suo, & est sublime valde: & dicunt vltra: apud nos vero fit fm hunc modum, Madefit in primis in aqua calida donec mollificatur, &c. per, quæ verba satis intelligere possumus, ꝙ carent illis, & ꝙ solum reperiuntur in India quẽadmodum zingiber, & myrobalani, & sic de aliis. Similiter credo, ꝙ in istis partibus simi liter non reperiuntur: sed loco earum accipiunt cõmuniter moderni figillum S. Mariæ, & non eryngia cum sint frigidi. Arnaldus de Villa noua in tabulis, quæ medicum informant, cum ignoratur ægritudo, exponit, quod sunt radices quas prouinciales girolas vocant, & galli Excreuisses quas potius acciperem, cẽ figillum S. Mariæ. facit vis: quia fm rei veritatem illis. ſ. secacul caremus.

MANARDVS, De confectione testiculi Vulpis.

Hæc est, quæ in communem vsum parata inuenitur. SECACVL.] Non est Eryngion, vt multi putant: sed est radix, quam geniculam vulgò vocant, à multitudine geniculorum: herbam verò eius fraxinellam, quoniam fraxini folio cõstat. ego puto esse quam Polygonatum vocat Dioſc. TESTICVLI vulpis.] Orchis scilicet. RADIX raphani.] Domestici potius, quam syluestris. Luſ plani.] Dracontium maius, videtur ad hoc aptius. LINGVA auis.] Non vna lingua loquuntur Arabes: Serapion enim linguam passerum, auium videlicet salãciſſimarum in hunc vsum adhibet. Auicenna medullis adnumerat. Recentiores rem quandam in fraxino reperiunt.

ELectarium Diagalanga, ventriculi, & hepatis intẽperiẽ frigidam sanat: ob id decoctionem iuuat, ructus acidos compescit: & flatus crassos potenter dissipat, atque ab eis natas inflationes: oris halitum cõmendat, ac gigni prohibet. Accipit autem galangæ, ligni aloes, ana drach. vj. caryophyll. macis, liguſtici. ana drac. ij. zingiberis, macropiperis, piperis albi, cinnamomi, calami aromatici, ana drach. vnã & semiſſ. calaminthes siccæ, mentæ siccæ, cardamomi, semi. apij, fœniculi, carui, ana drachmam vnam, sacchari albi vnc. decem, mellis deſpumati. q. ſ. Datur à drach. duabus ad aureos duos. SYL.

Syl.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 253 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Nunc ferè cum ſolo ſaccaro componitur, aut ſicca ſeruatur, per ſe, aut cum vino decoctionis galangę horis duabus ante cibum datur: inflationemq; potenter depellit. Vitanda eſtate, & calidis naturis, ac morbis Etiam radix ſola hyeme in regione frigida cõmanſa idem præſtabit

ANT. Confectio de Galanga contra morbos vẽtoſitatum craſſarum, & acetoſam eructationem, medicina experta, & ad malitiam digeſtionis. & bonificat operationes ſtomachi & hepatis frigidi, imo emendat defectionem ipſorum. Accipe galangæ, ligni aloes, ana 3. vj. caryophyllorum, macis, keiſin, ana 3. ij. zingiberis, macropiperis, cinnam. piperis albi, ana 3. j. & 5. calamenti ſiccæ, mentæ ſiccæ, ana 3. j. heyl, ſpicæ, ſemi. apij, fœniculi, carui, aniſi ana 3. j. calami aromatici 3. j. & 5. zucchari tabarzet. ℥. x. mellis deſpumati quantum ſufficit, doſis eius eſt à 3. ij. vſq; ad aur. ij.

Sũma medicinarum eſt xx res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Galangam duplicem habemus craſſiorem ac tenuiorẽ. Iunci ſpecies videtur ſi appendices ſpectentur quæ cum vtraque ſunt frequentiſſime. Legitimam autem vtrãq; eſſe quæ circumfertur, collata Serapionis & Auic. hiſtoria patefacit. & eandem non eſſe acorum vtrique ij perſuadent de acoro & galanga diuerſis tractantes locis. Quo fit vt de diſcordia quæ inter recentiores eſt maxima, à nobis præterea non ſit laborandum.

Carui } *Carum Gal. in tertio calfacientium & exſiccantium ordine ponit, ex quo carotarum ſemen carum nõ eſſe demonſtratur, quod nulla acrimonia præditum vix primo ordine calfacere poſſe videtur. Nobis carotæ been Arabum potius videntur. Verum autem carum, quod vulgo carui nomine vſurpatur.*

Calami aromatici } *Mire & de hoc diſcrepant recentiores. Vulgatum ego calamum acori radicem puto cum doctiſſimo Manar. Vſurpari tamẽ etiam poſſe pro calamo.*

CHRIST. Hoc eſt decimum electarium hic deſcriptũ licet ſit quartum electarium de his, quæ habentur in vſu, & vbiq; præparatum reperitur: vocatur diagalanga ab ipſa radice galangæ, quæ compoſitionem ipſius ingreditur: & in forma electarij fit, ideo exponitur confectio. i. compoſitio magnę efficaciæ contra materias phlegmaticas in ſtomacho contentas, & in aliis membris nutritiuis, ventoſitates craſſas reſoluit, digeſtionem confortat, calidum naturale viuificando: & eructationes acetoſas conſumit: & oris odorem bonum efficit: & doſis eius eſt de mane ieiuno ſtomacho, vſq; ad 3. iij. cum modico vino odorifero, ac etiam ſine ipſo: debet aſſumi per duas horas minus ante cibum.

Galanga. Et hic notandum, q̃ ſolum radix galangæ de mane maſticata: & in ore retenta humiditatem ſaliualem, & catarrhalem ſumme deſiccat, cerebrum confortat, calidum naturale viuificat, & omnem fœtorem oris prohibet, & obtundit: ideo vſus eius ſolius multum confert in regionibus frigidis tempore hyemis, iuuat etiam diminutam digeſtionem in hepate. ℞. galangæ, radix eſt herbæ calidæ complexionis, & ſiccæ in tertio gradu. Ligni aloes, dictum eſt de eo in Diamuſco: Macis, dictum eſt. keiſin. i. leuiſtici iam

Calament. dictum eſt in diamuſco. Zingiber dictum eſt. Macropiperis dictum eſt. Calamenti ſicci, quia ſiccum eſt, ſiccioris complexionis, q̃ recens. Reperitur autem calamẽtum montanum & calamentum fluuiale, vtrunque eſt calidæ complexionis in tertio gradu, ſiccæ verſus ſecundum, ſed montanum eſt calidius, & ſiccius fluuiali. Eſt autem alia ſpecies calamenti, quæ nepita vocatur, habens folia minora, q̃ calamentum: & eſt eiuſdem complexionis cum calamẽto prædicto, & maxime cum montano. Mirabilem habet

A operationem calamentum contuſum & emplaſtratum ad ſedandum dolorem iſchiaticum præmiſſis euacuationibus neceſſariis: & verſus declinationem ipſius: ſuccus eius interficit lumbricos & vermes qualitercũq; adminiſtretur. Mentæ ſiccæ. intellige de menta domeſtica, quæ cõceditur, quæ non tranſit ſecundum gradum caliditatis, & eſt ſiccæ complexionis in primo, qñ non eſt recens: ideo dixit ſiccæ, quia recens in humiditate ſuperfluit. Heyl. i. cardamomũ, vel ſpecies eius, & ſic reuera eſt. Alĩ dicunt, q̃ eſt quoddã aliud granum, quod eſt ſimile meleghetæ aromaticum. eſt calidæ complexionis in ſecundo gradu, & ſiccæ verſus prę dictum gradum: portatur etiam de partibus Indiæ. Spicæ, dictum eſt in diamuſco. Seminis apĩ. herba eſt nota in partibus noſtris, & eſt domeſticũ & ſilueſtre. domeſticum autem eſt magis in vſu, licet ſilueſtre ſit potentius, habens in ſe plures ſpecies, vt ponit Serap. in ſuis de ſimplicibus. maior eſt virtus in ſemine, q̃ in foliis, ſtipite, vel radice, & ſic, vt plurimum & generaliter in ſemine cuiuslibet herbæ

B maior eſt virtus: & eſt calidæ complexionis & ſiccæ in tertio gradu. Fœniculi. ſ. ſeminis, & eſt domeſticum & ſilueſtre, quod eſt magis acutum, & eſt illud, quod ponitur in medicinis complexionis in tertio, ſiccæ in primo. Fœniculus autem domeſticus, qui communiter comeditur, recens & ſiccus eſt minoris caliditatis, & ſiccitatis, immo eſt cum dulcedine quadam: ſilueſtris autem cum acuitate. & mordicatione. Aniſi. ſ. ſeminis, quod eſt notum, & eſt calidæ cõplexionis, & ſiccæ in tertio gradu. Calami aromatici. naſcitur in India, & eſt calidæ complexionis in principio ſecundi gradus, ſiccæ in fine ſecundi. Zucchari tabarzet. i. albi ſecundum, q̃ in cãnis naſcitur in quadam contrata in partibus Damaſci, Babyloniæ, & Indiæ: & ideo, q̃ hic in partibus noſtris de nouo conficitur, licet ſit albiſſimum, tñ non eſt bonum, neq; conueniens, & de compoſitione eius dictum eſt ſuperius: & eſt calidæ complexionis ad primũ gradum attingens, humidæ verſus principium dum eſt recens, ſed dum antiquatur ita, q̃ tranſeat annum, gradum

C ſiccitatis acquirit reſoluta humiditate ipſius: nominant etiam ipſum quidam mel cãnæ, quia in cannulis naſcitur, quæ ſimilitudinem habent cum cannulis, quæ ſerginam producunt: & naſcitur etiam zuccharum in partibus Apuliæ: ſed in bonitate aliis nõ adhæret. Damaſcenum autem eſt longe melius aliis. Et notandum, q̃ zuccharum eſt phibendum febrientibus, & in corporibus multum calidis, quia de facili inflammat. Mellis deſpumati quantum ſufficit, & de ipſo dictum eſt in Diamuſco.

ADDITIO.

Hæc confectio ſimiliter conſcribitur ab Auic. 5. can. tract. 6. ſummæ ſecundæ: ſed non eſt ſimilis iſti. etiam Ioan. Anglicus in cap. de paſſionibus ſtomachi, habet vnam deſcriptionem quæ ſimiliter ab iſta differt, vnde dicit verificator. Confortat ſtomachum diagalanga meum.

MANARDVS, De confectione Galangæ.

D Laudo hanc, communiter enim paratur. Cauendum tamen puto in eſtate, & in valde bilioſa temperatura. CALAMVS aromaticus.] Ad nos hoc tempore, vt ſupra etiam dixi, non defertur, ſed eius loco radix quædam venditur, quam non credo eius cannę eſſe, nec ex India adferri, ſiquidem & recens multum aliquando videtur, & exiguo nimis venditur. MELLIS.] Nunc cum ſolo ſaccharo conficitur, magnaq; vi inflationem pellit.

SYL. *Electarium Diarhodõ commune, ventriculum, & hepar roborat, coctionem ob id iuuat, & dolorem horum à calenti & acri ac mordente bile mitigat. Accipit roſarum rub. drach. xxx. trochiſcorum diarhodõ, trochiſco. ex ſpodio, glycyrrhizæ, ana vnc. 5. caryophyllorum, trium ſantalorum, gallię moſchatæ, ana drach. iij. ſpodij, croci, maſtiches, ligni aloes, ana drach. ij. aſari, ſpicæ nardi indicæ, macis cardamomi, ſemi. portulacæ, lactucæ, ſereos, ſcariolæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citrulli, magaritarum alb. ozimi caryoph. raſuræ eboris, tragacanthi, gũmi Arab. ana drach. j. caphu-*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 254 sur 1089

ræ drach.j.& semiss. moschi script.dimid.excipe syr.rosato, & aqua rosarum. datur ad vnc.dimid.

SYLVII ANNOTATIO.

Vnũ est Gentili de Fulgineo,& eius discipulo Thomæ de Garbõ vsurpatũ. Alterum est diarhodon Abbatis à Nicolao descr.aliis in vsu. Elect.molle hoc fingere potes solidum pro vario sumentis palato. Sunt,qui hoc releuatis à febribus biliosis,vt tertianis nothis, esse salubertimum dicant, quia totum ventrem inferiorem, atq; adeò renes ipsos roborat, obstructa liberat, intemperiem calidam tollit,appetentiam excitat, & sumitur cum aquis destillatis cichorij, eupatorij, &c. pro vario scopo. Si verò magis est refrigerandum, recens componatur, & aromata, vel tollantur, vel multum minuantur vt cum elect. trium santal. facultate multum conueniat: hic autem syrup.seu iulep rosatus fit ex sacch.clarificato in aqua infusionis rosarum, & aqua rosata: & deinde percocto ad aquarum consumptionem, tuncq; reliqua sunt addenda, & fiat compositio,vel liquida,vel in bucellas. De hoc syrup.ante actum est. Alij lib.v. aquæ rosarum seruentibus lib.ij. rosarum recẽtium macerant, manibus exprimunt: idem opus iterum & tertio repetunt: deinde cum sacchari clarificati lib.iiij aquam hanc percoquunt in syrupum.

ANT. Diarhodon descriptione cõi, cõferens ad dolorem stomachi, & hepatis, & punctura in eis, à caliditate & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum, & est ex conferentibus stomacho & hepati debilibus. Cuius hæc est permixtio. Accipe foliorum rosarum rubearum *3.xxx. trochiscorũ diarhodon, trochiscorum de spodio,liquiritiæ ana.3.iiij. *caryophyllorum,gallię muscatę ana.3.iij.spodij.croci,masticis,* ligni aloes. ana.3.ij. trium sandalorum ana.3.iij. asari, spicæ indæ, macis, cardamomi, portulacę, lactucæ, scariolæ, seminis citrulli,melonis,cucumeris,cucurbitæ,albarũ margaritarum, alfelengemisc, rasuræ eboris, tragacanthi, gũmi arabici ana. 3.j. camphoræ. *3.j. & 5. musci. 3.j. sextam. confice cum syrupo de rosis. * & aqua rosata. Dosis eius est vnc. 5.

* drach.xx. * cinnam. *Berberorũ

*drach.5. *Ex Sũma medi. est 34. tes.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Gummi,tragacanthi} Quæ nunc pro gummi arabico & tragacantha vsurpantur,non frustrantur medicos expectato euentu. Atque cum afferatur nunc legitimus acaciæ succus Venetias; non est itidem à ratione alienum gũmi quoque ex acacia depromptum ferri, quãquam in eo etiam ambigunt. Quod autem tragacantha non liquescat linguæ subdita vt scribit Dioscor. liquescat verò gũmi arabicum; non cogit nos vt gũmi vulgatum tragacantham esse putemus, aut eam esse illegitimam. quando eadem permixto melle liquescit vt velle Dioscor. videtur. Cur autem vtraque hæc gummi & tragacantha hoc in loco sumantur, si quis roget, arbitror inuiscandi ratione vt aromata rectius excipiantur.

CHRIST. De illo enim ponuntur duæ descriptiones, vna ponitur à Nicolao in suo antidotario, quam vocat diarodon Abbatis,dicitur autem diarodon à rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius, Abbatis denominatur à quodam Abbate in Rom.curia, qui fuit ipsius inuentor, vel quia ad eius petitionem talis descriptio facta fuit, & sm illam descriptionem Nicolai, illud electarium generaliter præparatur, & sic cõiter habetur in vsu. Sed secundum præsentem descriptionem Mes. magist.Thomas de Garbo suauis practicæ declarator hoc electario vtebatur, ipsumq; præparari faciebat, asserens, q; idem faciebat Gẽtilis de fulgineo magister suus, & hæ duæ descriptiones virtualiter in operationibus suis, quasi in idem redeunt, quia in componentibus modicum variantur. & mihi etiam hæc descript. Mes. plus placet, vt eius quasi secutor ad verificationem ipsius.

E & licet ad formam solidæ confectionis possit reduci, quia cum zuccaro præparatur, tamen in forma electarij generaliter ab omnibus conficitur, & sic in vsu habetur. In hoc tñ consideretur displicentia multa, vel complacentia assumentis in forma plus confectionis q̃ electarij, licet maior operatio vel efficacior vt plurimũ fit ab electario q̃ confectione præparata. Primo propter meliorem fermentationem aromatum, quæ fit in electariis, quæ fieri non potest in confectione. Secundo quia de aromatibus plus poni debet in electario construendo, q̃ in confectione quæ de nouo conficitur, & sic communiter fit. Tertio quia melius & facilius operatur vel euaporat, & transit virtus electarij ad membra remota q̃ virtus confectionis assumptæ, vt in passionibus pectoris & cerebri satis est clarum. Et hoc verificari potest in omnibus confectionibus & electariis. Istud electarium est multum efficax ad confortandum mẽbra debilia relaxata ac debilitata, ex ęgritudine calida, & cholerica quæ præcessit, & maxime nutritiua, vt hepar & stomachũ,
F cum in ipso remanent punctiones à cholera mordicanti. Est insuper oppilationum aperitiuum, malæ complexionis calidæ remotiuum, sitis extinctiuum, ad digestionem iuuatiuum, & appetitus incitatiuum. Et sic etiam confert debilitati renum, & ipsorum doloribus pungitiuis. Et dosis ipsius est vsq; ad 3.iiñ. cum diuersis aquis distillatis, & sm exigentiam dispositionis pro qua exhibetur obseruata regula de modo, tempore, & hora assumptionis, dicta superius in vno notabili capitulo de electario de aromatibus quod scripsit Gal. quod fuit primum positum in præsenti antidotario, quod non solum in hoc, sed in omni electario non solutiuo quod assumitur est obseruandum, & ideo prę omnibus memoriæ cõmendandum. huius autem descriptio est. Ꝛ. foliorum rosarum rubearum.3.xxx. dictum est in declaratione diamusci. Trochiscorum diarodon. 3.iiñ. trochiscorum de spodio. 3.iiñ. ponuntur inferius 8. distin. de trochiscis. & sic ibi declarabitur. Liquiritię.3.iiñ.radix est satis nota cum dulcedine multa. colligitur & conseruat,
G & satis in complexione ad æqualitatem tendit, licet sit aliqualis caliditatis, propter eius dulcedinem, quæ in ipsa dominatur cum leui humiditate.caryophyllorum.3.iij. dictũ est in diamusco: galliæ muscatæ.3.iñ.dictũ est in diamusco. Spodij.3.ñ.est spica seu radix cuiusdam plantæ habẽs similitudinem cum radicibus paruis cãnæ, est frigidæ & siccæ complexionis in secundo gradu, licet frigiditas superet siccitatem. Croci.3.ñ. dictum est in diamusco. Masticis.3.ñ. gũmi est cuiusdam arboris calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu, siccitas tñ superat eius caliditatem. Ligni aloes.3.ñ.dictum est in diamusco. Trium sandalorum.s. alborum,rubeorum,& citrinorum, ana.3.iñ. dictum est de eis in diasatyrion. Assara baccara.3.j. herba est nota sub dicto nomine baccara in partibus nostris, & est calidæ cõplexionis & siccæ in secundo gradu, licet siccitas superet eius caliditatem. Spicæ indæ.i.nardi.3.j.dictum est in diamusco. Macis.3.j.dictum est in diamusco. Cardamomi 3.j.duę sunt eius species maius & minus, qđ vocatur heyl, & sunt
H semina diuersarum plantarum, & vtrunq; est calidæ & siccæ complexionis versus tertium gradum. Est tñ maius cardamomum delectabilius,& vtilius in vsu q̃ cardamomum minus. Portulacæ supple seminis. 3.i. Lactucæ sunt duæ species.s.domestica & siluestris. Et hic intenditur de semine domesticæ, quod est frigidæ complexionis & humidæ in primo gradu. Scariolæ supple seminis.3.j. & est lactuca siluestris,& licet eius semen sit frigidum versus primũ gradum, tñ in se habet aliquam siccitatem. Seminis citruli.3.j. Istud semen est frigidum & humidum in primo gradu habens in se in superficie sui aliquas leues partes nitrosas, & ideo non absoluitur à virtute solutiua, & vrinæ prouocatiua. Melonum.s.seminis.3.j. Istud semen est consimile in virtute & operatione cum semine citruli, sed est semen minus frigidum & humidum q̃ illud. Cucumeris.3.j. In omnibus est conforme & in complexione cum semine citruli, licet aliquantulum sit frigidius & humidius illo. Albarum margaritarum dictum est in diamusco, quia sunt meliores citrinis,

Liquiritia.

Spodium.

Masticis.

Asarum.

Cardamo.

Lactu. species duæ.

citrinis. Alfelengemiſc.i.ozymi.i.baſiliconis, caryophyllati.3.j. habentis flores nigros, licet aliter exponant, ꝙ eſt ſpecies cinnamomi vel grana citri. ſed non eſt ita, de ipſo dictum eſt in diamuſco. Raſuræ eboris.3.j. & eſt frigidæ complexionis verſus primum gradum, ſiccæ pluſquam in primo. habet autem â proprietate multum cor confortare iuuat ſm omnem modum adminiſtrationis eius mulieres,
Tragacan. quæ cum difficultate impregnantur. Tragacanthi liquor eſt qui emanat â radice cuiuſdam arboris, qñ ſcinditur in tempore calido in vltramarinis partibus naſcens, condenſatur autem caliditate aeris & ſolis, & ideo ſimilitudinem habet cum gũmis aliis, & eſt frigidæ complexionis vltra
Gummi arab. primum gradum, humidæ vltra primum. Gũmi arabici 3.j.quod nos vulgariter vocamus lonchico magna quantitas eius reperitur in partibus Arabiæ. ideo dicitur gummi arabicum & eſt remiſſæ frigiditatis tẽdens ad primum gra
Cphoræ. dum ſiccitatis. Camphoræ.3.j. & ſ. gũmi eſt arboris, qđ colligitur in extremis Indiæ. ſublimatur tñ & dealbatur, & eſt frigidæ complexionis, & ſiccę in tertio gradu licet fri
B giditas eius ſuperet ſiccitatem eius. Muſci.3.j. ſextam partem dictum eſt in diamuſco. Confice cum ſyrupo.i.Iuleb roſato & aqua roſata,& de roſis iam dictũ eſt in diamuſco, ac etiam de zuccharo, ex quibus iuleb roſatum conficitur. Vlterius aduertendum, ꝙ iſto electario multum vtebatur Thomas de Garbo in corporibus conualeſcentium ab ægritudinibus calidis & maxime â tertianis nothis, in quibus remanſerat aliqua complexio mala calida in nutritiuis mẽbris,cum ipſorum debilitate & oppilatione maxime in hepate & renibus, & cum quærebat alterationem maiorem ad frigidum, ipſum de nouo conſtrui faciebat minuendo de aromatibus calidis, quæ ingrediuntur compoſitionem ipſius, & tunc ipſum vocabat diarodon ſine aromatibus. Tenebat.n.aromatarius ſuus aromata cuiuslibet electarij, quod penes eum erat in vſu, vnde omni hora poterat, & ſubito omne electarium conficere. Qñ autem ſine aromatibꝰ illo modo conficitur tunc ſimilitudinẽ habet cum electario de triaſandalis,& ſatis conuenit cum operationibus illius.

MANARDVS, In diarhodon deſcriptione communi.

Hæc non paratur, ſed alia cum Abbatis cognomine, quam Nicolaus deſcribit. TROCHISC.] Hos inuenies inferius. SPODIJ.] De hoc ſcribam inferius, atque pariter de Berberis. SCARIOLA.] Species eſt (vt puto) ſonchi minus ſpinoſa. Per citrullum ego intelligo cucumeris ſpeciem, quæ colore, & forma citrum æmulatur.

SYL. *Electarium Aromaticum roſatum, cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, nauſeam & vomitum ſedat: viſcerum humiditatem excrementoſam abſumit, accipit autem roſarum rubrarum drach.j.& dimidiam,ligni aloes,macis,galange,caryophylli, zingiberis, trochiſcorum diarhodon, nucis moſchatæ, gallię moſchatæ, ana drach.ij.& ſ. glycyrrizæ raſæ vnc.j. cinnamomi drach.iij. cardamomi, ſpicæ nardi, ana drach.j. ſyrupi roſati, & ſyr. corticum citri quantum ſufficit. Sunt quì aromatizãt moſchi*
D *ſcript.dimid. Datur à drach.iij. ad drach.v.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vſu non eſt, licet intemperaturas frigidas efficacius ſanat q̃ quod ſequitur vſu frequentiſſimum.

ANT. Aromaticum Roſatum, ſtomachum & cor confortat. Humiditatem viſcerum exiccat, appetitum excitat, & digeſtionem confortat. Vomitum & nauſeam ſedat. Cuius permixtio hæc eſt. Accipe foliorum roſarum rubearum * drach. j. & ſ. ligni aloes, macis, ca*nc.j.ſ. ryophyllorum, trochiſcorum diarhodon, gallię mu*cac.j.ſ. ſcatæ,ana * drach.ij.& ſ. & liquiritię mundatæ drach. viij. cinnamomi ſubtilis & electi drach. iij. galangæ: *drach.j.ſ. zingiberis, nucis muſcatæ,ana * drac.ij.& ſ.heyl.ſpicę, ana drach. j. ſyrupi roſati, ſyrupi corticum citri. q. ſ.

A Doſis eius eſt à drach.iij.vſq; ad v. Et ſunt qui aromatizant illud cum drach.vnius ſexta muſci.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Roſarum rub. Docendi ſunt ſeplaſiarij quo pacto roſæ exſiccatæ ſeruandæ. nempe tineis citiſſime erodũtur, & promptiſſimè euaneſcit earum odor & vires. Deſiccandæ ergo ſunt ad ſolem obiecto linteo, ſeu vt alij in furno leuiter calido ne vrantur. & in vitrea amphora ponẽdæ cuius os cera ſit obturatum diligentiſſimè. ſeruabuntur integro colore odore & viribus plures annos.

Syrupi roſ. Non explicat vt neq; in præcedẽti, qualem ſyrupum roſaceum ſumas. præſtabit autem vt ex ſtillatitia aqua confectum accipias, ſed eo modo parata vt lib. ſimpl.nos docuimus. Ita & in præcedenti & in ſequentibus conſulerem.

Iſtud eſt duodecimum conditum, quod ponitur in præ- CHRIST.
ſenti antidotario cuius deſcriptio non eſt in vſu, nec ipſum præparatum reperitur, ideo non aliter vado ad declarationem illius, ſed tranſeo ad illud, quod generaliter eſt in vſu, poſſet tũ ſi quis vellet ipſo magiſtraliter vti, & eius virtus, & operatio eſt quaſi ſimilis cũ illo, qđ immediate ſequitur.

MANARDVS, In aromaticum roſatum.

In mala temperatura frigida magis hoc mihi probatur, q̃ ſequens: non tamen in communi vſu eſt, ſicuti id quod ſequitur.

Electarium Roſatum Gabrielis, cerebrum, cor ventricu- SYL.
lum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, ventriculi humiditatem excrementoſam, & ab ea putredinem omnem corrigit: ob
C *hæc reualeſcentibus, & imbecillis mire ſubuenit. Accipit vero roſarum rubrarũ drach.xv. glycyrrhizæ raſæ drach.vij. ligni aloes, ſantalorum citreorum, ana drach.iij. cinnamomi drach.v. macis caryophyllorum, ana drach.ij. & ſemiſſem, gummi Arabici, tragacanthi, ana drach.ij. & ſcriptula duo; nucis moſchatæ, cardamomi, galãgæ, ana drach.j. ſpicę nardi drach.ij. ambræ ſcript.duo: moſchi ſcript.j. ſyrupi roſati, & ſyrupi corticum citri quantum ſufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes nutritorias partes, cor, cerebrum roborat, ventriculi totius ſtomachi et imbecillitatẽ ab humiditate multa, & ab ea putredinem corrigit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, conualeſcentibus & debilibus mire ſubuenit. Idem propè pollent apud eundem Meſuẽ deſcripta, aromaticum minus, ſtomachicum roſatum, aromaticum moſchatum, aromaticum caryophyllatum, aromaticum nardinum, & aromaticum Galeno à Meſue adſcriptum. In vſu eſt frequentiſſimo, parum calet aere calido, & temperatura calida, tutius eſt prædicto, ſed ferè cum ſaccharo in aqua
D roſarum ſoluto, forma ſolida coquitur, ſicq; magis calet, ac ſiccat: delectat tamen, ac iuuat. Melle autem exceptum terget quidem magis, ſed etiam fit calidius.

Aromaticum Roſatum deſcriptione Gabrielis, va- ANT.
let contra ſtomachi defectionem, & omnia nutritionis membra confortat, & eſt contra ſtomachi humiditatẽ & mollificationem medicamen expertum, & omnem putrefactionem in eo corrigit. Cerebrum & cor confortat, appetitum excitat, digeſtionem procurat, conualeſcentibus & debilibus mire ſubuenit. Cuius permixtio hæc eſt. Accipe foliorum roſarum 3.xv. liquiritiæ raſæ mũdatæ.3.vij. ligni aloes boni, ſandalorum machazari, ana 3.iij.cinnamomi boni & electi.3.v.macis, caryophyllorum ana.3.ij.& ſ.gummi arabici, tragachanti ana.3.ij.& partes.ij.alterius drachmæ, nucis muſcatæ, cardamomi, galangæ, ana.3.j.ſpicę * drac.ij.mu- *ſcrup.ij.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 256 sur 1089

ſci ſcrup.ſ. ambræ ſcrup.ij. ſyrupi roſati, & ſyrupi corticum citri quantum ſufficit.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sandalorum mazahari. } *Citrinos intelligit, odoratiores. qui vbi aliud ſpeciatim author noon præceperit, ſimendi ſemper quum ſandalorum ſit mentio.*

CHRIST. Iſtud eſt famoſum, & efficax, & præcioſum electarium, quod generaliter eſt in vſu, & vbiq; præparatum reperitur ſm iſtam deſcriptionem, & eſt tertium decimum hic deſcriptum, licet ſint quintum ſm communem vſum, poſſet etiã ad formam confectionis reduci, cum zuccaro conſtruẽdo, & aqua roſata, ſicut in forma electarij hic deſcribitur q; cõſtruatur cum iuleb roſato, & vtroq; modo hac deſcriptione vtimur, licet in forma electarij ſortius operetur pp cauſas ſuperius aſſignatas in diarodon prædicto, valet principaliter iſtud electarium contra debilitatem virtutis digeſtiuæ ſtomachi, & eius defectionem, omnia membra nutritiua confortat, illa vigorando & confortando in operationibus ſuis. Eſt inſuper optimum medicamen & expertum contrã ſuperfluam mollificationem ſtomachi, exiccando humiditates corruptas & putridas cõtentas in eo, & eſt confortatiuum virtutum cordis & cerebri, excitat appetitum ſopitum & maxime in conualeſcentibus talia corpora ſubleuando, & ad veram ſanitatem reducendo, & eſt ſatis temperatæ complexionis, licet caliditas & ſiccitas prędominent in eo, & doſis ipſius eſt a ʒ.ij. vſq; ad tres obſeruato ſemper cãne. & notabili ſuperius poſito in primo electario de aromatibus, de tempore & hora aſſumptionis cuiuslibet electarij non ſolutiui, & ideo ibi eſt recurrendum. Si quis autẽ vellet iſtud electarium cum melle componere & non cum zuccaro, poſſet, & tũc eſſet maioris calefactionis & abſterſionis, ſed cum ipſo non componitur, nec habetur in vſu. Nunc tranſeo ad eius deſcriptionem, vt litera iacet. Cuius permixtio. i. compoſitio. Rr. foliorum roſarum, ſupple rubearum, quia ſunt magis aromaticæ q; albę, & de eis dictũ eſt in diamuſco. Liquiritiæ dictum eſt in diarodon. Ligni aloes dictum eſt in diamuſco. Sandali machazari. i. ſandali citrini, quia ſunt magis aromatici. & de his dictum eſt in diamuſco. Cinnamomi boni & electi, dictũ eſt in diamuſco. Macis, dictum eſt in diamuſco. Caryophyllorum dictũ eſt in diamuſco, gummi arabici, dictum eſt in diarodon. Tragachãti dictum eſt in diarodon. Nucis muſcatæ. fructus eſt cuiuſdam arboris naſcentis in India, & eſt calidæ complexionis & ſiccæ in ſecundo gradu. Cardamomi, intelligitur de maiori, & de ipſo dictum eſt in diarodon. Galangę dictũ eſt in diarodon. Spice. ſ. nardi, quia magis aromatica dictũ eſt in diarodon. Ambræ cõiter tenetur q; ſit ſemẽ, videlicet ſperma cetæ. i. balenæ quod reperitur in mari maiori iuxtã litora eius. Serapio tamen videtur velle q; naſcitur in fundo maris, vt fungus in terra, & cum mare eſt in magna fortuna, aſcendit & tranſmittitur adhærens lapidibus ad prędicta litora maris, & ibi colligitur in partibus Indiæ. & vtrunq; dictum poteſt bene ſatis ſaluari, et eius complexio eſt calida in ſecundo gradu, & ſicca. tamen modicum infra ipſum. Muſci, dictum eſt in diamuſco. ſyrupi roſati. i. iuleb roſati, & aqua roſata loco prædicti iuleb.

Nucis mu

Ambra.

MANARDVS, In Aromaticum Roſatum, deſcriptione Gabrielis.

Parum calidum, ideoq; ſecurius in temperatura & hora calida dari poteſt, q̃ præcedens. SYRVPI roſati.] Paratur & abſque his ſolidiora forma, cũ ſolo ſaccharo, ſimulq; & delectat & iuuat.

SYL. *Electarium Roſatum minus, cor, & ventriculum roborat, & eorũ flatus, & ab his inflationes diſſipat, recipit. n. roſarum rubrarum drach. x. ligni aloes, ſantalorum citreorum, ana drac. ij. cinnamomi nuc. dimid. maſtiches ſcriptula quatuor, ambræ ſcript. duo, moſchi ſcript. vnum, ſyru. roſati quantum ſufficit.*

E Aromaticum Roſatum minus, ſtomachum & cor confortans, & eorum inflationes ſedans. Et eius permixtio eſt hęc. Rec. roſarum rubrarum ʒ.x. ligni aloes, ſandalorum machazari ana ʒ. ij. cinnamomi electi. ʒ. iiij. maſticis drac. ſ. & ſcrup. ſ. ambræ ſcrup. ij. muſci ſcrup. ſ. ſyrupi roſati quantum ſufficit. ANT. Sũma me di. eſt res

Dicitur minus reſpectu præcedentis, quia pauciora ingrediuntur compoſitionem ipſius, & eſt quartumdecimũ electarium, quod non eſt in vſu, nec præparatum reperitur, ingrediuntur tamen in eius deſcrip. ſandali machazari, id eſt ſandali citrini, & alia no. ſunt.

MANARDVS, In Aromaticum Roſatum minus.

Hoc quoq; parum calidum, præcipuè ſi teneamus ſandalos tales eſſe, quales ſcribuntur. Nullibi tamen quòd ſciam paratur.

F *Electarium Aromaticum moſchatum cerebrum, cor, ventriculum roborat, ob id confert epilepſiæ, palpitationi cordis, & ſyncope, ſuffocationi quoq; ab vtero. oris odorẽ cõmẽdat. Recipit ligni aloes drach. vij. cinnamomi craſſi drac. x. ambrę drac. iij. moſchi ſcriptu. duo, ſyrupi roſati quantum ſufficit.* SYL.

Aromaticum muſcatum, cõfert ſyncopi, & tremori cordis, & confortat cerebrum, & cor, & confert epilepſiæ, & præfocationi matricis, & facit oris odorem bonum. Re. ligni aloes. ʒ. vij. † darſeni electi ʒ. x. ambrę crudę. ʒ. iij. muſci boni & electi ſcrup. ij. ſyrupi roſati, quantum ſufficit. ANT. Sũma me di. eſt res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Maius in hoc quàm in ſuperioribus moſchi eſt pondus, ob id moſcatum vocatur. non inutile ad eos affectus ad quos à Meſ. cõmendatur, ſi xiloaloes, cinnamomi, ambræ, G *moſchi, ex quibus conficitur vires expendas. At ambigit Manar. an ad veri præfocationem conferat, quum ſuo odore ſurſum potius trahat. Ac certè ſicuti fœtidis odoribus ad nares præfocatarum admotis præfocatio ſæpe curatur, ita lædi eas etiam non præfocatas à benecolentibus frequenter obſeruamus. Sed viri tamen doctiſſimi pace neque ſemper benecolentia naribus admota præfocatis officiunt, neq; fœtida ſemper proſunt. ſunt enim multæ quas a præfocatione reuocet moſchum ambra atque id genus alia naribus admota, & quæ item ſuffita fœtidis rebus vtero aduuuentur. ſed generatim tamen cinnamomũ quod odore eſt ſuauiſſimo, conferre in præfocationibus cõmanſum ſolet, ſolent & caryophylli, nux moſchata, amſum, zedoaria, atque alia eius generis, ob id forte quòd dum celerrimè eorum vis in vniuerſum corpus perfertur, celeri-* H *ter quoque ea præſtant quæ merito acrimoniæ quam habent præſtare ſolent, reſerendi ſcilicet vias flatibus qui frequenter iunguntur cũ præfocatione, & intẽperies corrigendi frigidas atque humidas calore ſuo & ſiccitate. fere enim præfocantur quibus vteri humoribus frigidis ſcatent & humidioribus, ne etiam putridos ac veluti venenatos vapores ſileam, qui ſæpe præfocant, quos hæc odore iocundo temperant. Ita ergo & hoc antidotum vteri præfocationibus conferre à ratione non eſt alienum, præſertim pauca vt Manar. ait quantitate aſſumptum. ſecus ſi ad nares admoueas. allecta nempe odore iocundo vterus ad ſuperiora potius conuertitur. Quare ſolent coxis moſchum adalligare, quæ in id genus affectuum ſunt pronæ, quamuis, vt dixi: id non ſit æque in omnibus perpetuum.*

Cæterum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 257 sur 1089

Cæterùm admiratur rursum Manar. cur Mes. cinnamomũ mutata hic voce darseni nũcupet, quod hactenus cinnamomum vocauit. Et est certe vocũ varietas plurimi in medica materia momenti, quæ de diuersis agi rebus inuicit suspitionẽ. sed si hoc interpretis non est vitium, quod puto, collegit ex variis scriptoribus hæc Mes: in aromatum autem delectu, imo in ipsa rerum nuncupatione quamuis in re consentiant, differre inter se medicos non est nouum. Quam ob rem quãquam variis interdum vocibus vtitur latinus Mesue probatissimum tamẽ cinnamomum semper expetere pro certo quidem habeo. id verò erit quod odoratissimum & acerrimũ: tenue autem id sit aut crassum non interest, quamuis alius crassum aliis tenue magis placeat. Quare, quod ad hunc locum pertinet, darseni voce non, quod Syluius, crassum cinnamomum velle Mes. puto, sed absolutè cinnamomum. quanquam autem electum addit, ipso tamen non admonente probatissimum semper est deligendum.

CHRIST. Hoc est quintumdecimum electarium, quod etiam non est in vsu, nec præparatum reperitur, & quia eius compositionem non ingrediuntur rosæ, sed alia aromata, ideo vocatur stomatichum & non dicitur rosatum sicut de aliis superioribus dictum est, ingreditur ipsius compositionem Darseni. i. cinnamomum crassum, electum, alia sunt nota.

MANARDVS, In Aromaticum Muscatum.

Quo pacto conueniat præfocationi, cum eximio suo odore vterum sursum trahat, non video, nisi exigua admodum quantitate. DARSENI electi.] Secundum Serapionem est cinnamomum. Sed mirum est quòd hactenus dixerit cinnamomum, nunc vtatur alio nomine. Ego potius intelligerem Aspalathum, quem Arabes vocant Darsisahan.

SYL. *ELectarium Aromaticum caryophyllatum, cor, ventriculum, & reliquum ventrem inferiorem roborat, nauseam, & vomitum sedat, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet, recipit caryophyllorum drach. vij. macis, zedoariæ, galangæ, santali citrei, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drach. j. rosarum vnc. dimid. glycyrrizzæ, galliæ moschatæ, ana drach. ij. folij, cubebæ ana script. duo, ambræ drach. j. moschi script. dimid. Syr. de citro quantum sufficit. Datur à drach. iij. ad drach. v.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est, proximum vitiis aromatico Gabrielis prædicto, sed eo calidius: vtendum verò præcipue cocta & vacuata putri aut frigida ex dictis partibus materia. Quidam cum saccharo in aqua rosarum dissoluto electarium formant solidius.

ANT. Summa medic. est 19. tes, Aromaticum Caryophyllatum, stomachum & cor confortat. Nauseam & vomitum sedat, & valet contra putrefactionem in partibus stomachi. Membra vero nutritionis calefacit, & vetositates dissoluit & carminat, cuius hæc est permixtio. Recipe caryophyllorum 3. vij. macis, zedoariæ, galangæ, santali machazari, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ indæ, piperis longi, heyl, ana 3. j. rosarum 3. iiij. liquiritiæ, galliæ muscatæ ana 3. ij. folij, cubebæ ana partem iij. 3. j. syrupi citrini quãtum sufficit, ambræ 3. j. musci scrup 5. Dosis est à 3. iij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Caryophyllorum] *De caryophyllo meminit Paul. li. 7. memminisse & Galenum Serapio testatur, à quo sumpserit Paulus. sed in Galeni libris quos nunc habemus, de his nihil. Egit Plin. lib. 12. de caryophyllo, sed quum esse grano piperis simile asserat grandius ac fragilius; suspicari licet, non esse id de quo Arabes, & vulgatum, quod equidẽ neque granum est neque piperis faciem habet. Sane autem quum huius odorem & nomen æmuletur vulgatus ille & pulcherrimus flos, quem caryophyllon vocant, antiquis, vt video, ignotus. (neque enim phlox græcorum est vt doctissimi quidam viri sentiunt, quando illum ob solum colorem in coronas expetitum carere odore Plin. libr. 21. testatur, noster verò odoratissimus est) memini quosdam carnosum illud corpusculum quod senescente flore in eius floris medio veluti fructus quidam longiusculus extuberat, esse caryophyllum contendisse, sed nostras carere odore ob cœli frigus, quum Indum sit odoratissimum. Audio etiam alios, Indæ citrij florem qui decussis foliolis remanet hoc esse caryophyllum suspicari. Sed vana hæc esse ex Indiæ commentarijs planè constabit. ad quæ confugient studiosi quibus huius ortus & historia desideratur.*

Hoc electarium quod est sextum decimum descriptum in præsenti antidotario, generaliter est in vsu, & præparatum reperitur, satis conformatum reperitur in operationibus & virtute cum aromatico rosato descriptione Gabr. superius posito, sed est calidius illo, pp caryophyllos multos qui ingrediuntur compõnem ipsius à quo sic denominat, & etiam pp plura alia calida quæ ponuntur in ipso. ideo plus confert frigiditas passionibus stomachi, cordis, & cerebri, desiccando materias putridas & etiam catarrhales, malam cõplexionem frigidam remouendo à membris pdictis, & alia plura iuuamenta habet quę ponuntur in litera. Vsus tamẽ ipsius est magis post digestionem humorum cõueniens & pcipue frigidorum, & ipsorum euacuationem à dictis mẽbris quanto plus est possibile. Et dosis ipsius est à 3. ij. vsq; ad iij. obseruata tñ regula de tempore & modo assumptionis cuiuslibet electarij non solutiui supius posita in vno notabili de electario, de aromatibus qđ scripsit Gal. CHRIST.

Huius electarij descriptio talis est. ℞. caryophyllorum dictum est in diamusco. Zedoariæ, dictum est in diamusco. Galangæ dictum est in diagalanga. Sandali machazari. i. citrini, dictum est de sandalis in prima descriptione de diasatyrion. Trochiscorum diarodon, de eis dictum est, vel dicetur inferius in octaua descriptione distinctione de trochiscis, qui noti sunt, & multum habentur in vsu. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cubebæ, semen est cuiusdam plantæ quod portatur de partibus vltramarinis habens similitudinem cum pipere albo, calidæ complexionis & siccæ in ore retentum. Syrupi citrini quãtum sufficit ad compositionem ipsius electarij. i. iuleb rosati quod solum conficitur ex zuccaro & aqua rosata, & de rosis, dictum est in diarodon. De zuccaro autem dictum est in prima descriptione satyrion, sed loco prædicti iuleb. Istud electarium conficitur cum zuccaro & aqua rosata, descriptione Gabr. Musci dictum est in diamusco. Cubebæ.

MANARDVS, In Aromaticum Gariophyllatum.

Difficile est hoc præparate, quia caremus folio: elegans tamen esset, si bene pararetur.

SYL. *ELectarium Aromaticum, Nardinum, cor, ventriculum, hepar renes, & cætera viscera roborat, & vesicam, coctionem iuuat, ob id oris, & sudoris odorem cõmendat, flatus dissipat. tamen veneris appetitum excitat, respirationem facit liberiorem. Recipit autem spicæ nardi drach. ij. rosarũ rubrarum vnciam dimidiam, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folij indi, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon, & gallię Sebellinæ ana script. iiij. strobylorum, amygdalarum excorticatarum ana drach. v. gummi Arabici, tragacanthi ana drach. ij. moschi script. dimidium, syrupi rosati. q. s.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 258 sur 1089

Aromaticum Nardinum, stomachum & hepar & viscera confortat, & renes, & vesicam. Et addit desiderium coeundi. Oris & sudoris odorem bonum facit, & confortat anhelitum. & facit digestionem cibi. & resoluit ventositates. cuius permixtio hæc est. Accipe spicæ indæ. 3. ij. rosarum. 3. iij. liquiritiæ. 3. ij. & 5. † gal liæ sebelliæ, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyl. cinnamomi, folij indo, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon ana. 3. j. & iij. alterius, pinearum purgatarū, amygdalarum purgatarum à corticibus suis ana 3. v. gummi Arabici, tragacanthi ana 3. ij. musci scrup. 5. confice cum syrupo rosato. q. s.

Sūma medic. est xx. res.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Spicæ. Triplex est Dioscoridi Nardus, Inda, Celtica, & Montana. atqui Inda rursum alia montana est laudatissima; alia fluuialis iuxta Gangem fluuium proueniens, quæ & Gangitis: alia Sampharitica ex natali loco ita nūcupata hircus olens, omnino vilissima, neq; in vsum admittenda. Montanam autem rursus Indam duum generum esse ait, Indam peculiari nomine ob id nuncupatam quia in montis regione Indos spectante oritur, & Syriacam in regione eiusdem montis quæ ad Syriam flectitur repertam. Hæc colligo ex Dioscoride. Est tamen etiam hic scrupulus, quòd & Syriacam Plin. lib. 12. in ipsa oriri Syria scribit, et inter Syros ac Indos deserta Arabia Persis atque aliæ magnæ intercedunt regiones quæ vltra quatuor mille milliaria expleant. absurdum autem videtur ex tam longinquo loco id transferri nomen. Cæterùm quod ad Plinium pertinet, etsi etiam in Syria nasci Nardum multiscius ille vir scribit, non is tamen Syriacam etiam nuncupari Indæ speciem negat. neque à ratione alienum est in Syria nardum nasci quāquam id nondum exploratū est nobis. De Indæ autem illius Syriacæ nuncupatione, cum doctissimo Mathiolo potius sentirem, Syriacam eam ob id nuncupari quòd in Syrastene regione oritur. est enim Ptolemæo teste in India mons qui à Gange fluuio ad Syrastenē extenditur. Sed de prima Nardo satis. Celtica autem nardus Itala est. eadem Romana etiam, et quibusdā Gallica nuncupatur. in Liguriæ alpibus atque alibi quoq; frequens vt obseruauit Mathiolus. Tertia Nardus montana quæ & Thylacitis, adhuc ignota est peritioribus nostræ ætatis herbarijs. neq; deesse in Dioscoridis codice mēdum videtur, vt de ea nihil certi proferre liceat. Sed subeunt etiam Nardi nomen ac veluti genus quæ lauendula & spicum vocantur, in Italiæ hortis passim culta. vsurpanturq; eadem à quibusdam nardi loco. Sed quātum hæc à nardi specie absunt (id quod ostensum est ab aliis) tantum etiam errare eos constat, qui in nardi locum ea vsurpant. præsertim quando in Celtica quæ ad manus facillimè est, nullus est accusationi locus, quare legitima non censeatur. Subit etiam phu nardi syluestris nuncupationem, sed alia & hæc stirpis est species, neque locus est vt de ea plura afferamus. Porro nostra hac ætate & Inda affertur, licèt rarò probatissima; & Celtica. sed vbi spicæ mentio fit, Inda præsertim, si eius optimæ sit copia, deligenda: sin minus, Celtica vti præstat, quam optimam habere paruo negotio possumus, quàm Inda nō optima. Optimæ autem Indæ vt ex Dioscoride colligere est, notæ eæ sunt, vt sit quāmaximè recens, & leuis, largam gerens comam, flauo colore, perquam odorata ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu in sua odoris gratia permaneat. Celtica verò ea optima censetur quæ maximè recens, iocundi odoris, numerosis radicibus, densa, plena, nec fragilis. In hac autem deligenda, quum cauendum admoneat Dioscorides ne aliam huic similem herbam assumamus quæ hyrculus vocatur, graui odore, candidior, foliis breuibus, sine caule, & radice neq; amara neque odorata: nunc tamen quid hirculus sit ignoratur. At verò quæ nardi pars vsurpāda, quum alij radicem, alij spicam, alij caulem assumi velint, difficile est deliberatu. Galenus porrò 1. de antido. in Andromachi theriaca spicæ nomine radicem intelligendam scribit, ita. s. ob similitudinem cum spica nuncupatam. Et 6. simpl. spica silentio prætermissa radicis vires explicat. Sed contra Dioscoridem ex Marcelli versione abiiciendas radices censet veluti inutiles, Et Gal. 9. de comp. med. per loc. Philonis antidotum expendens cretici nardi drachmam assumentis quem falso radicem ait dici, Philoni subscribens, nardi spicam verius nuncupari quàm radicem, atque adeo spicam, non radicem, statuit vsurpandam. Cæterum vt paucis dicamus. Nardi partes quæ in medicina expetuntur duæ sunt, radix et caulis. id enim de celtica nardo Dioscorides monet. atqui vtrunque horum & caulis & radix tam spicæ simile est, vt vtrunque spica appellari possit nō incōmodè. quin & caulis tam profundo solo nascitur, vt non perperam radicis vox illi etiam interdum conueniat. Vt enim in Celtica quotidie videmus altius emergit caulis, id quod & in Inda fieri verisimile est. non sunt certè (sententia nostra) ij audiendi qui totam sub terra latitare, & totam radicem esse eam contendunt, quum coma quā partem nardo Indæ ascribit Dioscorides, pars sit caulis nō radicis. Hæc igitur quum ita se habeant, vt ego puto, quum quæritur vtra pars deligenda radix ne an caulis, non absurdum existimo si quis vtrūq; assumendum dicat. est enim caulis radicis veluti pars quædam, saporeq; ac odore pars vna inferior altera non est. quāuis & summus caulis & tenuiores radiculæ crassiori radici adnascentes & odore & sapore cæteris partibus cædant, id quod Marcellum fortasse impulit vt abiiciendas à nardo radices putarit licèt sensu à Dioscoride sententia alieno qui auferēdum lutum iubet, non radices. Igitur de nardi parte deligenda ita statuendū putamus, cui rei qui sensus consilium non respuunt facilè assensuros spero. Non temere ergo Gal. interdum radices probat interdum etiam caulem, quam spicam vocant.

Cap. 12. Cap. 4.

Galliæ Sebelliæ. Describet huius compositionem postea in distinctione de trochiscis.

Cinnamomi. Cinnami quidam legendum putant. esseq; hoc aiunt cinnamomi speciem vilioris. sed hos non est vt pluribus refellamus. Summa esset insciti a spreto optimo cinnamomo deligere vilius. legendum ergo, cinnamomi. An verò cinnamum differat à cinnamomo, explicabitur postea.

Aromaticum nardinum. i. de spica nardi. Istud est electarium decimum septimum. non est tñ in vsu, nec præparatū reperitur, iō non aliter ipsum declarabo gratia breuitatis.

CHRIST.

Additio

ADDITIO.

Gallia ſebelliæ eſt quædam confectio poſita inferius in diſtinctione trociſcorum.

MANARDVS, In Aromaticum Nardinum.

Hoc quoque videtur non bene poſſe parari. GALLIAE ſebellinæ.] Quære hanc inferius.

SYL. *ELectarium Diacyminon, ventriculum, & viſcera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus in dictis viſceribus natos diſſipat, recipit autem cymini pridie in aceto macerati & ſiccati drach.x. zingiberis, cinnamomi ana vnc.di midiam, caryophyllorum, ligni aloes, macis ana drach.ij. & dimid. galangæ, piperis longi, cardamomi ana drach.ij. moſchi ſcript.dimid. mellis deſpumati.q.ſ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diacyminon Nicolai minoris conſtat, & vſu frequens eſt, præſertim cum ſaccharo forma ſolida, quia gratius q̄ cum melle forma molli, licet inefficacius. Vtrunque flatus à pituita craſſa aut frigiditate natos diſſipat, ob id colicos leuat, & ſingultum præfocantem ex plenitudine, præſertim flatuum craſſorum. ructum acidum emendat, obſtructa liberat.

ANT. Diacyminum bonum valet contra ſtomachi & viſcerum ventoſitatem, digeſtionem procurat, ſtomachum & viſcera calefacit. Recipe cymini pridie in aceto infuſi & exiccati.ʒ.x. zingiberis, cinnam. ana ʒ.iiȷ. cariophyllorum, ligni aloes, macis ana.ʒ.ij. & ʒ. galangæ, piperis longi, cardamomi ana ʒ.ij. muſci ſcrup.ʒ. mellis deſpumati.q.ſ.

Sūma medi. ẽ xij. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ad huius æmulationem ſuum Diacyminum compoſuit Nicolaus quo vulgo vtuntur. Quum autem cyminum ſit duplex ſatiuum & ſylueſtre, ad hæc autem ammi quoque Aethyopici cymini nomen ſubeat, hic ſatiuum eſt ſumendum omnibus notum. Cyminum verò Germanis vulgo in pane vſitatum caron eſt quod officinæ carui vocant, non inutile quidem ad affectus quorūm gratia, hoc paratur electariū; ſed non ipſum tamen quod hic expetitur.

CHRIST. Iſtud electarium ſm iſtam deſcriptionem non eſt in vſu, nec præparatum reperitur, ſed generaliter præparatur, & ſit ſm deſcriptionem Nicolai poſitam in ſuo antidotario quam ibi ad plenum declarabo. Cōmunis autem vſus diacimini eſt in forma ſolidæ confectionis propter minorem diſplicentiam, & tunc cum zuccaro præparatur, ſed non eſt tantæ efficaciæ & virtutis, quantæ eſt quando cum melle conficitur, ſicut ponitur hic, ac etiam à Nicolao, vt ibi patebit in eius deſcriptione, & dicitur diaciminum à cimino quod ingreditur compoſitionem ipſius.

ADDITIO.

Diaciminū dicitur à cimino quod plus recipit q̄ de aliis. diuerſæ reperiuntur deſcript. apud diuerſos auctores. nam Auic.5.can. plures habet deſcrip. quæ non ſunt eędem cum iſta, Similiter Serapio in proprio antidot. duas habet deſcrip. quæ etiam ab iſta differunt. Item Raſis nono ad Almanſorem cap. de his quæ confortant ſtomachum, habet vnam deſcrip. diacimini quæ etiam ab iſta differt, ipſe etiā Meſue inferius habet vnam aliam deſcrip. de qua infra dicetur. Iſtud electarium ſm præſentem deſcriptionem raro habetur in vſu, ſed vt plurimum diſpenſatur ſm deſcript. Nicolai quam deſcribit in proprio antidotario.

MANARDVS, In Diacyminum bonum.

Satis inflationi mederetur, ſed pauperes tanti non faciunt inflationis redemptionem, præſertim cum aliud minoris emere poſſint, q̄ ex Nicol. parant: ſed & aliud quod ipſe Meſ. inferius ſcribit.

SYL. *ELectarium Dianiſon, intemperiem frigidam ventriculi à pituita cruda, vel etiam flatibus ſanat, & tuſſim diuturnam à frigida cauſa genitam. Recipit aniſi drach.xx. glycyrrhizæ, maſtiches ana vnc.j. fœniculi, cari, macis, galāgæ, zingiberis, cinnamomi ana drach.v. trium piperum, calaminthes, pyrethri, caſiæ, ana drach.ij. cardamomi, caryophyllorum, cubebarum, croci, ſpicæ nardi ana drach.j. & dimidiam, ſacchari vnc.ij. mellis deſpumati. q.ſ.*

Dianiſum valet craſſæ ventoſitati ſtomachi, & frigiditati, & abundantiæ phlegmatis crudi in ipſo, & tuſſi diuturnæ. Accipe aniſi.ʒ.xx. liquiritiæ, maſticis ana.ʒ.viij. carui, macis, galangæ, zingib. fœniculi, cinnamo. ana.ʒ.v. trium piperum, calamenti, pyrethri, caſiæ, ana.ʒ.ij. heyl, caryophyl. cubebæ, croci, ſpicæ ana.ʒ.j.ſ. zucchari.ʒ.ij. mellis deſpumati.q.ſ.

ANT.

Sūma medic. eſt 22. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Fœniculi} Fœniculum & ſponte oritur & ſeritur. dulcius ac minus acre eſt quod ſeritur, præſertim quod prima meſſe colligitur. Habemus in Italia etiam fœniculum barbaricum noſtrate longe craſſius & dulcius. ſed noſtrate præſertim ſylueſtri quod longe efficacius eſt ego ſemper libentius vtar, quāquam non deſint qui barbaricū ſola inſpecta magnitudine magis probent.

Hoc electarium non eſt in vſu, nec præparatum reperit, habet tñ virtutem ſimilem diacimino, ſed eſt calidius illo.

CHRIST.

ADDITIO.

Dianiſum ab aniſo dicitur, eo q̄ plus de eo intrat compoſitionem, quod ſæpe apud multos habetur in vſu, quia valde confert ad craſſas ventoſitates ſtomachi.

MANARDVS, De Dianeſon.

Hoc non minus vtile eſt q̄ præcedens, & minoris emitur. CARVI.] Caros vocatur à Dioſcoride.

SYL. *ELectarium Diambra, cerebrum, cor, ventriculū, ac ventrem reliquum inferiorem calfacit, & roborat, exhilarat, coctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus aliis frigidis prodeſt, ſenibus ob id ac mulieribus ſalubre. Recipit vero cinnamomi, doronici, caryophyllorū, macis, nucis moſchatæ, ſolij, galangæ ana drach.iij. ſpicæ nardi, cardamomi vtriuſq; ana drach.j. zingiberis drach.j. & ſ. ſantali citrei, ligni aloes, piperis longi ana drach.ij. ambræ aureum vnū: moſchi drach.ſ. excipitur ſyrupo roſato, & aqua roſarum, datur aureis iij. aut iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel cum ſaccheri libra vna in aqua roſarum ſoluta, & pulueris vnc.j. fiat electarium ſolidum vel ſiccum, vt ferè fit. Forma etiam ſolida cum ſaccharo in aqua roſarum ſoluto paratur, precioſum eſt, ac efficaciſſimum: ſpiritus & multos, & puros efficit: calorem natiuum ſenibus auget: mulieres ob intemperiem frigidam humidam ſteriles, reddit fœcundas.

Diambra eſt medicina ſublimis, cerebrum & cor cō fortans, & ſtomachum, & omnia membra, digeſtionem procurat, & vtentem eo lętificat, & membra nutritionis calefacit. Senibus quoq; conuenit & frigidis: nam & mulieribus & ęgritudinibus matricum. Cuius hæc eſt permixtio. Recipe cinnamomi, doronigi, caryophyllorū, macis, nucis muſcatæ, ſolij, galangæ ana ʒ.iij. ſpicæ, cardamomi maioris & minoris ana.ʒ.j. zingiberis.ʒ.j.& ſ. ſandali citrini, ligni aloes, piperis lōgi ana.ʒ.ij. ambræ aur.j. muſci.ʒ.ſ. confice cum ſyrupo roſato, & aqua roſata. Doſis eius eſt ʒ.iij.

ANT.

Sūma medi. ſunt 18.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ambræ} Ambram Serapio fungi maritimi ſpeciem putat ab eius fundo vbi naſcitur, quum mare æſtuat ſurſum

ſum eruti. Alij maris ſpumam dixere, vt Auic. teſtatur. Ipſe verò Auicen. cui ſubſcribit Symeon Sethi & Auer.
Cap. 56. *5. Coll. bitumen quoddam in mari ex ſuis fontibus emanans & vbi induruerit in littora electum putat. Incolæ Palandurę Indi maris inſulæ, quod in lib. nauigationum refert Pighafetta, auium quarũdam ſtercus eſſe arbitrantur in mare vbi æſtuat è ſcopulis receptum. eſſe verò id triplex, albũ quod Porambar vocant maximi precij, fuſcum quod Puambar albo vilius, & nigrum adhuc vilius quod Pinambar. primum aiunt parum mari fiuitaſſe: ſecundum diutius, atque ob id eſſe fuſcum: tertium à balenis deuoratum & excretum, propterea nigrum. Alij rurſum balenæ ſemen eſſe aiunt dum in V enerem ruit excidens & concreſcens. eſſe verò illud maioris precij quod ad eius anmalis diſſecti lumbos reperitur. his verò illud aſtipulari videtur, quòd vbi balenæ ſunt multæ, illic etiã magna ambræ copia colligitur vt in Britãnico mari: atque illud, quòd Marocchi incolas aiunt balenam ambara nuncupare. Cæterum ſi nobis de hac re proferre liceat quod ſentimus, quamuis fungos interdum valde odoratos & moſchum olentes in Piſanis collibus ego collegerim, & aliquorum animalium ſtercus odoratum eſſe non ignorem, quale ſcilicet eſt viuerræ illius quæ tecta perambulat, ac ex vituli ſtercore roſmarinum depaſti per dies plures, cyprium nuncupatum puluerem ſe paraſſe quidam familiaris meus alias pro certo mihi ſignificarit; ambram tamen nihil eſſe horum, vel fungum, vel ſtercus, vel ceti ſemen, vt aiunt, id docere videtur, quòd bituminis more, caloris vi ambra quæ probatiſſima eſt diſſoluitur, illorum nihil diſſoluitur. arridet ergo nobis Auicennæ & Symeonis opinio ſcaturire ambram veluti bitumen ex maris fontibus. Quæ tamen res quo tandem pacto ſe habeat, in ipſa deligenda non conueniunt ſcriptores. Serapion albam reprobat, probat ceruleam: Symeon rubram & pinguem extollit, afferriq; ait ex Silache vrbe; ſubalbidam verò ex Sicheon oppido Arabiæ fœlicis delatam non ita probat: ac nigram quæ ex piſcibus, damnat. Auicennas & noſtri griſeam quærunt: Nobis verò ſi odoratiſſimam & pinguem quæ calore facile liqueſcat inueneris, parui præterea faciendus color videtur. Illud verò maxime quærendum puto, ſit'ne ambra qua vſuri ſumus, naturalis an factitia. ſolent enim eam vt Auicenna docet ementiri ex gypſo cera ladano & probata ambra, atque vt ſcribit Agricola, ex benzoo cera candida noui examinis, carie fraxini, & arborum muſco: aut ex ſtyrace, ladano, & xiloaloes ramentis, addito vtrobique moſcho aut cibeto. Sed fraus ait Agricola facile deprehenditur, quia natiua non ita celeriter aquis molleſcit vt factitia, et hæc ab illa differt colore atq; odore.*

Foliſ. Folium quod & malabathrum, aliàs cognitũ & in vnguenta odorata expetitũ nunc ignoratur. Sunt qui Betel ſeu Bettre aut Tembul Indorum, folium verum putent. ſed hos refellit Auic. de folio & Tẽbul diuerſis agẽs locis. Huius loco non aliud vſurpandum quàm ſpica, earundem vt Dioſc. ait cum eo virium.

CHRIST. Iſtud eſt electarium precioſum & ſublime, quod generaliter eſt in vſu, & vbiq; præparatum reperitur. Et licet conficiatur cum iuleb roſa. vel cum zuccaro, tamen ſemper reducitur ad formam electarij, licet etiam confici poſſet in forma confectionis, & ipſum eſt ſumme confortans virtutes cordis, cerebri & ſtomachi, ſpiritus clarificando, & illos multiplicãdo, & malas complexiones frigidas ab ipſis remouendo, triſtes & mente captos ſumme lętificat, digeſtionem confortat & procurat, calidum naturale in ſenibus viuificando auget, & confert mulieribus ſuperflue frigidis & humidis. iuuat etiam ad impregnandum. Et eius doſis eſt à 3. iij. ad 3. iiij. de mane ieiuno ſtomacho & vacuo, cum aliis conditionibus obſeruandis dictis ſuperius in notabili de electario de aromatibus. poſſet etiam aſſumi de ſero, tũ conditionibus obſeruatis prædictis in notabili prædicto, cuius hæc eſt permixtio. ℞. Cinnamomi, dictum eſt in diamuſco. Doronigi, dictũ eſt in diamuſco. Caryophyllorum, dictum eſt in diamuſco. Macis, dictum eſt in diamuſco. Galangæ, dictum eſt in diagalanga. Spicæ, dictũ eſt in diamuſco. Cardamomi maioris & minoris, dictum eſt in diarhodon. Zingiber, dictum eſt in diamuſco. Sandali citrini. dictum eſt in diamuſco. Ligni aloes, dictum eſt in diamuſco. Piperis longi, dictum eſt in diamuſco. Ambræ, dictum eſt in aromatico roſato. Muſci, dictum eſt in diamuſco. Confice cum ſyrupo roſato. i. iuleb roſato & aqua roſata. Componimus tamen quandoq; cum zuccaro & aqua roſata, & in idem redit ſi fiat cum zuccaro bono & electo. & de roſis dictum eſt in diamuſco. De zuccaro autem, dictum eſt in prima deſcriptione diaſatyrion.

ADDITIO.

Diambra dicitur ab ambra ingrediente in bona quantitate, præſens electarium eſt multum in vſu ſm præſentem deſcrip. Meſ. multæ deſcrip. apud diuerſos reperiuntur auctores. nam Auic. in 5. can. habet vnam deſcrip. quo electario ſm ipſum fuerunt vſi Réges greciæ, quod tamen non fit ſm eum: item Serapio in ſuo antidotario habet duas deſcriptiones diambræ differentes ab iſta Meſuæ, quæ etiam non præparantur.

MANARDVS, De Diambra.

Præclara eſt hæc compoſitio, ſi bene præparetur, ſed precioſa. ego ea ſæpe vtor præſertim in mulieribus & ſenibus.

SYL. *Electarium de Cinnamomo coctionem iuuat, etiam pituitæ putredinem prohibet, diſtributionem alimenti in corpus promouet, recipit cinnamomi ſubtilis drach. xv. cinnamomi craſſi, cymini, enulæ campanæ ana vnc. 5. galangæ drach. vij. caryophyll. piperis longi, cardamomi vtriuſque, zingiberis, macis, nucis moſchatæ, ligni aloes ana drach. iij. croci drach. j. ſacchari vnc. v. mellis deſpumati q. ſ. vel ſacchari læuiſſime triti duplo ad puluores tenuiſſimos pondere excipiunt, & ſiccum ſeruant. Quidam moſchi ſcript. duo miſcent puluerando, vt cerebrum & cor magis roboret. Datur a drach. j. ad drach. ij.*

ANNOTATIO SYLVII.

Electarium de Cinnamomo dulcem pituitam in ventriculo, & primis venis coquens, & appetentiam excitans eſt inuſitatum. Dignũ tamen in vſum recipi, præſertim ſi puluere illo ſaccharato eſcæ ſpecierum vocatarum loco condiantur.

ANT. Confectio de Cinnamomo, quæ eſt medicina ſana & experta ad humoroſitatẽ ſtomachi, & putrefactionem in eo. phlegma digerit. & digeſtionem attrahit. Cuius permixtio hæc eſt. Recipe cinnamomi ſubtilis & electi. 3. xv. darſeni, cimini, enulæ ana. 3. iij. galãgæ 3. vij. caryophyllorum. piperis longi, cardamomi, zingiberis, heyl, macis, nucis muſcatæ, ligni aloes. ana. 3. ij. croci. 3. j zucchari tabarzet. ℥. v. Confice cum melle deſpumato. Et quandoque ponitur in eo duplum ponderis medicinarum de zuccaro puluerizato ſine melle, & accipitur ſicut ſuffuſ. Et alĩ addũt in eo muſci drach mę j. partes duas, & puluerizatur cum eo. Doſis eius eſt à drach. j. vſque ad ij. Sũma m. d. éres

Annot.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 261 sur 1089

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cinnamomi quum Galeni etiam tempore ſumma eſſet inopia, ſunt qui noſtris quoq; temporibus verum cinnamomum incognitũ pro certo habeant. quod aliqui ea præſertim ratione aſtruunt, quia non cortex, ſed lignoſum virgultum eſt Dioſcoridis & Galeni teſtimonio cinnamomĩ. Cæterum, cinnamomi quidem plantam lignoſam eſſe ridiculus ſit qui ambigat, neq; enim cortex ſolus pullulat: at odoratum id cinnamomum quod Galeni etiam ſpecie vſurpabatur, id eſſe lignum quod cortice obducitur, neq; Galenum ſcripſiſſe vnquam animaduerti: neq; vt credamus

Cap. 5. *veriſimile eſt, quum Theophr. 9. de hiſt. plant. non in ligno ſed in cortice gratiam eſſe ſcriptum reliquerit, ac propterea quod radici proximum eſt, quia minimum corticis plurimum autem ligni haberet, eſſe deterrimum; ſumma verò cacumina plurimum corticis & ligni parũ habentia præferri literis cõmendarit. Ergo eorum opinionem qui vulgatum cinnamomum ob id legitimum eſſe negant quia nudus ſit cortex, infirmam eſſe ſatis conſtat. Pugnant verò & aduerſus eos qui ita ſentiunt Indiarum cõmentaria, quibus docemur cum alibi tum præſertim in Bathuan & Calaghan, in Zeilam & Mutir inſulis optimum naſci cinnamomum. Quàquam autem in eius delineatione huius hiſtoriæ authores variant, quum alij fruticem eſſe aſſerant, alij proceriorem ſalice arborem et largiori comaramos ternos quaternosúe ferentem longitudine cubitales, digitali autem craſsitudine, ac lauri ſolio ſed latiore: alij carere fructu, alij ferre fructum aſſerant; in eo tamen omnes cõueniunt, detracto cortice qui ſolis æſtu finditur atq; abſiſtit lignum reiici. Vocari autem incolarum idiomate caumana vocabulo noſtræ voci non longè diſsimili, quaſi lignum dulce, cau. ſ. lignum, mana dulce ſignificat. Mirum ergo videtur vt noſtro hoc tempore ignotum adhuc cinnamomum quis dicat. Quod tamen ſi quis pertinacius tueatur, non eſset à medicis laborandum, niſi id etiam erroris ſequeretur, quòd vbi in antiquis antidotis cinnamomi fit mentio, caſiæ duplum ſemper aſsumitur. Atqui ſi antiquorum tempore cinnamomi penuria erat, vixq; apud ſummos Imperatores erat legitimum; eius temporis medicos in antidotis quibus nunc vtimur, vulgatum cinnamomum admiſiſſe putandum eſt, quale. ſ. poſſet reperiri: atq; adeo ab eorum præſcripto eos diſcedere, qui in cõponendis medicamentis conſtitutum ab eorum authoribus pondus non ſeruant. Porrò autem quod ad hunc locum pertinet, mira hic eſt confuſio. Cinnamomi primum tenuis & electi drachmas quindecim poſcit, dehinc addit darſeni, quod cinnamomum eſse ipſum ex Serapione docemur. Vacare ergo alterum horum probabile eſt. Reſpondent ad hæc nõnulli diuerſa expetere Meſuẽ, prius. ſ. probatiſsimum cinnamomum, dehinc craſsius & vilius. Vocari autem hoc poſterius darſeni cinnamum. quare & vocem quæ in vulgatis codicibus ſequitur, cymini, immutandam, & legendum cinnami. Differre verò eas inter ſe voces patet ex Serap. cap. de cinnamomo. Vbi quintam cinnamomi ſpeciem à Dioſc. pſeudocinnamomum vocatam, cinnamum ipſe appellat. Sed & Bellunẽſis in eadem fuit ſententia, & Raſis & alij. Cæterum, vt ſemel dicam, ineptiſsimus ſit, qui*

A *præter optimum & præſtantiſsimum cinnamomum eodẽ loco etiam viliſsimum petat iiſdem præditum dotibus ſed ignauum. Abhorret à medicinæ maieſtate farrago ea importuna, neque aſsentiendum eſt vllo pacto iis qui ita ſentiunt. Eſto ergo vt cinnamomum à cinnamo differat, quod docti non admittant quibus cinnamum pro cinnamomo abſolutè ſumitur. Scribonius enim antiquus author latinus hieram ſimplicem deſcribens loco cinnamomi cinnamum ſcribit, quod & poetæ. Sed, vt dixi, differãt hæc inter ſe: at adduci non poſſum vt credam poſt optimũ falſum etiam Meſ. petere ac rem fœdare. arbitror potius vocem darſeni vacare, ſiue id ſcriptoris ſiue interpretis vitio euenerit. legendumq; conſtanter vt in vulgatis codicibus omnibus, cymini. non abhorret enim cyminum ab*

B *eo vſu in quem hoc medicamentum paratur. Quod ſi expungenda non ſit ea vox darſeni, at immutandam tamen dixerim, legendumq; cum Manardo darſiſahan, quod aſpalathum ſignificat. Huius autem loco quia legitimum vix apparet, poni vitex poterit, quouſq; veri copia fuerit.*

Licet iſtud electarium non ſit in vſu, nec præparatum re CHRIST.
periatur, tũ quia eius deſcriptio eſt multum magiſtralis, & Gentilis ponit eius virtutes illam verificando, dicitur confectio. i. compoſitio de cinnamomo, pter cinnamomum quod principaliter compoſitionem ipſius ingreditur. valet principaliter, ac etiam eſt medicina ſana & experta ad omnem debilitatem ſtomachi, conſumit & remouet oẽm limoſitatem & putrefactionem contentam in eo. phlegma digerit, digeſtiuam confortat, & appetitum attrahit. doſis eius eſt vſq; ad 3. ℈. obſeruata tũ ſemper regula de modo, & tempore aſſumptionis ipſius poſita & declarata in electa-
C rio de aromatibus ſm deſcriptionem ipſius Gal. & poteſt conſtrui cum ſolo zuccaro, & ſic poſſet ad formam ſolidæ confectionis reduci, ſed efficacius & melius operatur ſi ad formam electarĩ reducatur, quia compoſitionem ipſius ingreditur mel & plura aromata in pondere poni poſſunt quæ in confectione cõmode non ponuntur, cuius hæc eſt permixtio vel cõpoſitio. ℞. cinnamomi ſubtilis & electi. dictum eſt in diamuſco. Darſeni, dictum eſt in diamuſco. Cimini, eſt quoddam ſemen ſatis notum calidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo gradu. Enulæ, vtimur ſolum radice ipſius, eſt acuti ſaporis, & eſt calidæ complexionis & humidæ in ſecundo gradu. Caryophyllorum dictum eſt in diamuſco. Piperis longi dictum eſt in diamuſco. Cardamomi, dictum eſt in diamuſco. Zinziberis dictum eſt in diamuſco. Heyl, cõmuniter exponitur ꝙ eſt ſpecies carda- Heyl qd ſit
momi, & dictum eſt in diamuſco. Sed hic exponitur ꝑ quibuſdam granis quæ vocantur melligethę, alias grana paradiſi, quæ ſunt calidæ & ſiccæ cõplexionis in tertio gradu. portantur de partibus Indiæ, & ſunt nota aromatariis. Ma-
D cis, dictum eſt in diamuſco. Nucis muſcatæ, dictum eſt in aromatico roſato. Ligni aloes, dictum eſt in diamuſco. Zuccari tabarzet. i. albi, dictũ eſt in prima deſcrip. diaſatyrion. Confice cum melle deſpumato, dictum eſt in diamuſco. & quandoque ponitur in eo duplum ponderis medicinarum dictarũ, ſuperius dicitur zuccaro puluerizato ſicut ſuffuſ, .i. ſicut puluis ſubtiliſſimus. & quidam addunt in eo muſci, & de ipſo dictum eſt in diamuſco. & hoc faciunt ad confortationem cerebri & cordis.

ADDITIO.

Auic. 5. can. habet vnam aliam deſcript. electarĩ de cinnamomo, quæ non eſt eadem cum iſta.

MANARDVS, In confectione de Cinnamomo.

DARSENVM.] Ecce ꝙ Darſenum non eſt cinnamomum, iõ expone vt ſupra. ENVLAE] .i. helenij. accipiẽdæ radices, vt Dioſcor. docet, exiccatæ. ET quandoque.] Si hoc modo cũ ſaccharo miſceatur, erit multi vſus ad eſcas cõdiẽdas, ſpẽrum vocatarũ loco.

Elect.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 262 sur 1089

SYL. *Electarium de Baccis myrti, ventriculum & hepar firmat, eorumq; coctionem iuuat, ob id lienteriæ & dysenteriæ hepaticæ confert. Recipit autem baccarum myrti tenuissime tritarum lib.j. myrobalanorum nigrarum, bellericarum, emblicarum in aqua cydoniorum, & vino odorifero semel feruefactarum ana drach.vij. seminum anisi, cymini, apij aceto horis 24. maceratorũ, & siccatorum ana drac.v. Additur id totũ electario de aromatibus, excipitur mina aromatizata. Datur cum syrupo decoctionis cydoniorum.*

ANT. Electarium de Granis myrti confortans stomachum & hepar, & conferens solutioni & lubricitati viscerum propter malitiam digestionis. Et modus eius est, vt in confectione de aromatibus adiũgatur granorum myrti tritorum sicut alcohol drach.centum, myrobalanorum nigrorum, belliricorum, & emblicorum, super quos iam præteriit ebullitio vna in aqua citoniorum & vino odorifero ana 3.vij. carui, anisi, cymini, seminis apij, F infusorum in aceto vini die ac nocte & exiccatorum, & castorei ana 3.v. Confice cum mina aromatizata, & da cum syrupo decoctionis de citoniis.

Sũma medic. est 11. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Mirabolanorum.] Alioqui mirabolanos purgatos in vinum & succum cotoneorum feruere incipiens, iniicũt, & quãprimum extrahunt. Nobis magis satisfaciat, si in idem vinum succumue potius tepidum mirabolani indantur, permittanturq; quãdiu feruere inceperint. ita enim rarefacta paulatim eorum substantia macerantur ferè ac mollescunt longiuscula in eo succo mora: & igneæ quidem ac purgatrices partes adueniente feruore foras trahũtur, astringenti verò maiori etiam facultate imbuuntur, dum in eo cotoneorum succo diutius immorantur. Exsiccandi verò tum mirabolani & in vsum ducendi. G

CHRIST. Istud electarium non est in vsu nec ꝑparatum reperitur.

ADDITIO.

Istud electarium de granis.i. de seminibus myrti etiam describitur & perfectus à Serap. in proprio antidot.

MANARDVS, In electarium de Granis myrti.

Vtile quidem esset, non tamen in vsu est.

SYL. *Electarium Diacalaminthe Galeni, humores crassos & lentos tenuat, flatus etiam crassos dissipat, singultũ inde natum vehementem soluit, coctionem & alimenti in hepar & corpus reliquum distributionem peculiariter iuuat, affectus partium ventris inferioris frigidos sanat, & rigores febrium, spinæ illita, vrinas & menses mouet. Recipit autem calaminthes fluuialis & montanæ, seseleos, petroselini, ligustici ana drach.vj. zingiberis drach.iij. seminis apij, summitatum thymi, ana drach.ij. piperis nigri vnc.j. & 5. melle despumato excipe. da ad drach.j.* H

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc etiam Auicen.5.can.ex Gal.sumptum describit, idem cum Mesue, nisi q; pro thymo miscet xylobalsamum, sed vterque à Galeni diacalaminthe recessit non modo pondere, sed etiam q; hic pro pulegio, calaminthem fluuialem cõmuni Arabum errore scribit, & zingiber addit, cætera Galeno consentit. vsui est interdum Iralis. Quod vero Nicolaus describit, hodie magis est in vsu. Antidot diacalaminthe Gal. lib. 4. san. tuendæ, coctionem imbecillam iuuat, & alimenti in corpus distributionem, crassa tenuat, læta incidit & terget, ciet menses & vrinas, flatus dissipat, rigores febriũ arcet spinæ illitum. Recipit calaminthes Cretensis aut ex regionibus editis, pulegij Cretici, petroselini Macedonici, seseleos Massilienſis ana vnc.ij. sem. apij, cacuminum thymi Cretici vel ex regione alta & sicca ana vnc. iiij. libystici vnc. xvj. piperis granis vnc xx octo. Quod lignosum est ac durũ, ex herbis abiice, & folia tenuissima & virẽtissima, & in summis herbis nata accipe. Flores item, & cum his festucas herbarum minutissimas, omnia simul tundantur, cribrentur tenui cribro, vt in totum corporis habitum maxime digerantur, & citissime siccum repone, & salis vice vtere in obsoniis, pissana & aliis vice piperis, vel melle optimo curiose despumato excipe. Mesues ac Nicolaus paucis mutatis vel adiectis Galenum sequuntur suo diacalamento, & Actuarius, nisi q; pondera multum immutat.

Lib. 4. sani. tuen.

Diacalamentum descriptione Gal. conferens ad egri ANT. tudines frigidas membrorum nutritionis, & ad malitiam digestionis. & facit penetrare cibum, qui non potest penetrare ad hepar & ad corpus reliquum, & hæc est eius proprietas. & confert rigori febrium, emplastratum & inunctum in spina. Et est ex maxime subtiliantibus humiditates crassas & viscosas, & ex resoluẽtibus ventositates. & confert singultui vehementi frigido & ventoso, cuius difficilis est resolutio. & prouocat vrinam & menstrua. Recipe calamenti fluuialis & montani, seseleos, & petroselini ana 3. vj. zingiberis. 3.iij. seminis apij, extremitatum alhasce, ana 3.ij. cheisin. 3.vj. piperis. 3.xij. mellis despumati. q. s. Potio eius est 3.j.

Sũma medi. sunt 13

ANNOT. IO. COSTÆ.

Galeni inuentum est 4. de tuenda val. Sed hic noster alia addit vt zingiber, alia immutat vt pro pulegio calaminthem fluuialem: in quo tamen erroris non est accusandus, quando eiusdem hæc sunt vsus: & Gale. Diacalaminthe redditur efficacius. Sanè calaminthæ species tres facit Dioſc. ac præter eas non temere Cattaria quoq; reponitur, vulgo nota, foliis melissophylli, cattis mirè expetita; ad flatus & frigidas ventriculi ac præsertim veteri intemperies efficax. Hac autem licebit vti vbi copia non fuerit calaminthes primæ montanæ, aut nepitellæ Tuscorum quæ secunda est species, aut aquatici illius sisymbrij, quod tertiam esse à Dioscor. descriptam speciem arbitrantur.

Istud electarium descrip. Gal. non ponitur sicut Galenus ipsum describebat in 4. de tuenda sani. nec in vsu neq; præparatum reperitur, sed fm descript. Nicolai præparatum multum habemus in vsu.

ADDITIO.

Gal. quarto regiminis sanitatis describit istud diacalamentum, quamuis parum discordare videatur in pondere simplicium ab isto. hanc eandem descr. pon t Auic. 5. cano. etiam auctoritate ipsius Gal. fm præsentem descr. raro habetur in vsu, sed fm descr. Nicolai. Calamentum fluuiale. i. mentastrum. calamentum montanum. i. nepita. alhasce. i. thimi. Seseleos. i. siler montanum.

MANARDVS, In Diacalamentum descriptione Gal.

CALAMENTI fluuialis] .i. pulegij, errore cõi Arabum. Galenus non ponit zingiber. SISELEOS] Seseli. PETROSELINVM] Verum ad nos non portatur: id vero quod sub eo nomine vulgo venditur, imbecille satis est: ego loco veri vtor olusatri semine. ALHASCE.] id est, Thymi. CHEISIN] id est, Ligystici. PIPERIS] Adde & longi piperis. & auge pondus, ad drachmas videlicet vigintiquatuor.

SYL. *Electarium Diatrion pepereon commune, stomachum & ventrem calfacit, calore suo coctionem iuuat, ob id ructus acidos curat, & compescit dolores ventriculi à pituita multa crassa, cruda. Recipit trium piperum ana aur.v. zingiberis, thymi, anisi, ana aur.ij. spicę nardi, amomi, ana aureum vnum, casiæ, asari, enulæ siccæ, seminis apij & semin. seseleos, ana aureum dimidium. melle despumato excipe. Datur à drach.j. ad drach.ij.*

Syl.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 263 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc compositio ponderibus & multis simplicibus adiectis, quã damnat Gal. à Galenica differt. In vsu est frequenti quibusdam, purgato prius corpore, calida ficca est ad gradum tertiũ, pituitam crudam & flatus ab ea crassos vacuat, & gigni prohibet. Antidota. dia trion pipereon, Gal. lib. 4. sanit. tuendę dandum eis, qui male coxerunt, ob recens ventris frigus, & succum pituitosum, ac crudiatem in primis venis habentibus. Recipit autem trion pepereon ana drach. quinquaginta, anisi Cretici, thymi Attici, zingiberis nõ pertusi ana drach. viij. Hoc est simplicissimum minimeque medicamentosum ac ex parum variis cõpositum: simplicius adhuc, si tollas Zingiber: compositum magis, si anisi, thymi, Zingiberis ana drach. xvj. misceas. Actuarius pondera mutat, semen lini addit, melle excipit: Alterum medicamentosius ad fluxiones à capite in pectus, recipit ammi, seseli, libysticum, enulam, spicam nardi, casiam. qualis propemodum est Mesuæ descriptio, nisi amomum, cinnamomum, asarum, apij semen reciperet, & ponderibus variaret. melle despumato idem excipit: Galenus mellis non meminit. Eo adhuc paulo medicamentosius est apud Nicolaum, ob additum melanopiper, leucopiper, macropiper, maratrum, hyssopum, crocum, trochiscos hedicroos, bethonicam, rutam, vt interim põderum varietatem omittam.

Diatrion pipereon.

ANT. Diatrion pipereon descriptione communi, quod calefacit stomachum & ventrem. & remouet dolorẽ eius ex humiditate phlegmatica multa & cruda, & mundificat eum ab ipsis, & valet contra acidos ructus, & digestionem procurat. Recipe trium piperum ana aure. v. zingib. hasce, anisi ana. aur. ij. spicæ, *amomi, ana aur. j. casiæ, seminis apij, seseleos, assari, enulæ siccæ, ana. aur. ß. confice cum melle despumato. Dosis eius est à *drach. j. vsque ad ij.

*ameos

Sima medic. est 13. rec.

*vnc. j.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Describitur hoc etiam à Galeno 4. de tu. val. ex triplici pipere, aniso, thymo, zingibere. quod Venetiis ex saccaro paratur frequentissimè. Sed eo valentius quod hic Mes. scribit. Porrò autem Piperis historiam Dioscoridi, Theophrasto, Galeno, ac priscis illis viris ignotam fuisse deprehensum est nostra tempestate ab iis qui Indiam lustrarunt. Huius, duæ, si figuram spectes, species sunt, rotunda & longa. At rotundum piper aliud caudatum est & quàm acerrimum, nuper Lusitanis cognitum, vocantque pimienta del Rabo. i. piper caudam habens. quod amomum esse nõnulli putant de quare nos postea. aliud sine cauda vulgatum, quod & ipsum immaturum aliis viride aliis album est: sed vt autumo recens est viride, exsiccatum verò album, ac vbi maturuit nigrum euadit. Rotundum vulgare (caudatum enim ex quali oriatur planta nondum deprehendi) ex sarmentoso frutice gignitur, cui proximæ quibus adnascitur arbores sunt pro pedamento, densis à terra ramis, ac folijs hederaceis. fructus racematim profert quamuis aliis spicatim oriri in agris asserant. sed racemos piperis vidimus nunc, ex Indis allatos, aceto maceratos, & tanta acrimonia præditos, vt sauces vel leuissime degustati violenter admodum exurerent. Longi piperis plantam hederæ itidem in modum sarmentosam esse aiũt, & vicinis arboribus circũuolui: sed folijs mori. fructus, vt videre passim licet, à salicis ac auellanæ nucis iulis sunt non dissimiles. sed an racematim ipsi quoq; prodeant, nondum deprehendi. Porrò plura alia piperis vice vsu veniunt Indis vt ex Indiæ cõmentariis legere est passim, & sapore. s. & acrimonia non dissimili: sed an ea tamen inter piperis species reponenda, asserere non possumus, qui plantarum & fructuum ipsorum historiam ignoramus.

A *De triplici autem pipere non leuis inter maximos medicæ materiæ authores controuersia est. Dioscorides infirmius album, hoc verò acrius nigrum, ac vtrisque etiam acrius longum facit. At Gal. 8. de simpl. med. fac. infirmius longum, longo acrius nigrum, ac nigro etiam acrius album putat. atque adeo mirè hi inter se discrepant. Verè tamen gustantibus nobis, longum infirmius, nigrum acrius, ac medio inter longum & nigrum loco album residere semper est visum. Dioscoridem tamen ac Galenum hallucinari ob id non dixerim, quos aliud alio fortasse antiquius degustãtes id scripsisse pro certo habeo quod sensu explorarunt.*

Istud electarium sm descriptionem præsentem cõmuniter est in vsu, & vbiq; præparatum reperitur, est. n. magnæ efficaciæ in calefaciendo stomachum, & omnia nutritiua ab eis malam cõplexionem frigidam quantũcunq; superB fluentem desiccat, & maxime humiditates putridas in stomacho, digestionem vigorat, & prohibet generationem phlegmatis crudi, & confert in mundificando ventrem, & ventositates dissoluit crassas, & ipsas prohibet generari. Immo dolorem in stomacho à phlegmate vel crassa ventositate subito resoluit. præmissa tñ vniuersali euacuatione, vt in ægritudinibus materialibus est conueniens, & obseruata regula de modo, hora, & tẽpore assumptionis ipsius, vt aliorum electariorum non soluentium, posita superius in vno notabili in electario de aromatib⁹ sm descr. Gal. & dosis eius est vsq; ad ʒ. ij. Eius autem complexio quæ resultat ex componẽtibus ipsum est calida & ficca in tertio gradu, descriptio autem huius est. ℞. trium piperum. s. albi, nigri, & longi, & de eis dictum est in diamusco. Zingiberis dictum est in diamusco. Hasce. i. thymi. herba est nota calidæ & siccæ complexionis in tertio gradu. Amomi est semẽ valde minutum aromaticum, calidę & siccæ complexionis in tertio gradu, & portatur de partibus Indiæ. Casiæ. i. ligC gneæ, ipsa est radix cuiusdam plantæ odoriferæ calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Est hic notandum, q̃ qñ in libris auctorum casia reperitur absolute prolata, debet tunc talis descriptio medicinæ in qua ipsa ingreditur considerari, & si sit medicina solu. siue lenitiua, tunc debemus intelligere de casia fistula quæ lenitiua est, & ipsam cũ diligentia suo loco declarabo. Si autem non est medicina solutiua seu lenitiua, tunc debemus intelligere de casia lignea, de qua dictum est ad præsens, & est medicina multũ prouocatiua vrinæ, & menstruorum & omnium oppilationum aperitiua, & maxime hepatis. Seminis apij, dictĩ est in diagalanga. Seseleos. i. filer montanum, & accipitur semen eius, herba producens ipsum est valde nota, & est calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Ista herba sm cõem modum administrationis eius, & ipsius vsum, multum iuuat ad impregnandum. suffumigium autem factum ex illa herba vel ex semine ponitur cõferre ad matricem, desiccando humiditates concurrentes in ea, oppilationes aperiendo, remouendo, & ipsam calefaciendo. per D experientiam pluries visum est, q̃ facit impregnari, si post ea rationalis coitus subsequat. Et hic nota vt recitat Auic. cap. de seseleos, & Serapio in suo de simpl. eodem cap. q̃ homines & alia animalia quærentia impregnari hanc herbam pquirunt, & ipsam comedunt, & post eius comestionem post vsum aialis sibi conformis in coitu subito impregnantur. Assari. i. baccari. dictum est in diarodon. Enulæ siccæ, dictum est in confectione de cinnam. & dicitur siccæ, quia est maioris desiccationis, q̃ qñ est recens. immo in recenti enula aliqua est humiditas tenax & viscosa. confice. cum melle despumato, & de ipso dictum est in diamusco, & sic nõ nisi ad formam electarij reducitur talis cõpositio.

CHRIST.

Documentum de casia.

De filere montano.

ADDITIO.

Diatrion pipereon dicitur à tribus generibus piperis q̃ ingrediuntur compositionem ipsius, hoc electarium non est multum in vsu. Auic. in. v. cañ. habet vnam descrip. quę

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 264 sur 1089

detur quasi esse eadem cum ista. Mes. habet hasce. Auic. ro non. Auic. habet xylobalsami, Mesues non. in reliquis ncordant in simplicibus eius. Nonnulli tamē addunt ali- ua simplicia, & habent talem ordinem. ℞. spicæ, ameos, momi, cinnamomi, & sic addunt duo simplicia, scilicet, ameos & cinnamomum, quæ hic non ponuntur, quia credo fuere addita vltra auctoris intētionē. Gal. iiij. de regimi. sanita. habet vnam aliam descriptionem, parum tamen ab hac differentem, quæ non est in vsu.

MANARDVS, in Dia trion pipereon.

Galenus, trium piperum drac. 50. thymi, anisi, zingiberis drach mas octo. AMOMO.) Caremus, quia quod pro eo vendunt, nihil habet commune cum Amomo, quod tamē non apponit Galenus, sicuti nec reliqua quæ sequuntur.

SYL. *Alterum electariū Diacyminū ad eadē, sed inefficacius. Accipit cymini pridie aceto macerati, & siccati, drac. xx. zingiberis, thymi ana drach. iij. piperis, cinnamomi ana drach. ij. ameos drach. j. & dimid. foliorum rutæ siccorum, nitri rubri ana vnc. dimid. excipe melle despumato.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc affine est diospolitico Galeni, q̄ coctionem iuuat, flatus dissipat: hypocondria turgida & inflata cruditate & flatu liberat, si omnia tenuissime trita sint & cribrata: recipit cymini Æthiopici in aceto maxime acri macerati, post modice frixi in vase fictili probe cocto, rutæ modice siccatæ, piperis longi, veri & integri vel albi añ. nitri dimidium, trita misce: siccis vtere, vel melli curiose despumato misce. Si vero nitri par aliis pondus accepit, & crassius teritur, alium subducit. Diospolites quasi Iouis ciuem dicas, vocatur Paulo, lib. 7.

ANT. Diacyminum valens ad dolorem stomachi & ventris, factum à frigiditate, aut à crassa ventositate, aut ex phlegmate crasso coadunato, & ad dolorem colicæ, & singultum præsocatiuum à repletione factum, aut à ventositate crassa. eructuationem acetosam, ventositates quoq; dispergit: oppilationes aperit, & membra nutritionis calefacit. Accipe cymini carmeni pridie in aceto infusi & exsiccati, drach. xx. zingi. alhasce ana drach. iij. piperis, cinnamomi, ana drach. ij. ameos. drac. j. & 5. foliorum rutę siccorum, baurach rubei añ. drach. iiij. Confice cum melle despumato.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 5. *Æmulatur Galeni diospoliticum de quo 4. de tuenda valet. sed hoc Mesuæ fortius & magis medicamentosum. Cymini aūt carmeni nuncupatione nil aliud quàm Aethiopicum cyminum intellige. Serapion enim Dioscoridis historiam referens Carmenū vocat & regale quod is Aethiopicum & regium. tale autem semper etiam deligendum vt quod ori gratius & præstantius. Italis autem vsu venit Apulum non ignauum aut infirmum. Quod superest, quum baurach. i. nitrum rubrum petit; si haberi rubrum non potest, vsurpare licet album. atque, si naturale desit, tuto factitium sumes, de quo nos lib. simp. Mes.*

CHRIST. Diaciminum. descriptio huius electarij hic positi non est in vsu, nec secūdum eam præparatum reperitur. sed descriptio quæ est in vsu est illa quæ ponitur à Nicolao in suo antidotario quam ibi ad plenum declarabimus, vt in alia descriptione alterius diacimini superius posita dictum est.

ADDITIO.

Istud electarium est simile diospolitico quē scribit Gal. in. 4. de tuenda sanitate, differt tamen in quibusdam.

MANARDVS, in Diacyminum.

Diospoliticon nō valde differt à diacymino: cōstat enim ex pari portione piperis longi, cymini, rutæ, nitri. BAVRACH.] id est nitrum, quod nunc ad nos non adfertur, sed loco eius habemus copiam factitij, à quo & salsedinem per artem remouent, vt sit ad tormenta habilius.

SYL. *Electarium de seminibus coctionem iuuat, obstructiones aperit, ob hæc lienteriā sanat, & dolores viscerum à flatibus excitatos placat. Recipit seminum cymini, anisi, fœniculi, cari, dauci, ameos, apij, amomi, aceto horis viginti quatuor maceratorum & siccatorum, ana drach. vj. cinnamomi, zingiberis, macropiperis, seseleos, galāgæ, an. drac. v. cardamomi, spicæ nardi, caryophyl. ana drach. iiij. libystici drach. iij. melle despumato excipiuntur, vel duplo sacchari adiecto puluis fit læuissimus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnia loco specierum vulgo dictarum vsurpantur, simile viribus diacymino, sed calidius, obstructaq; valētius aperit: est enim efficacissimum, & quibusdam in vsu. Quod à Serapione in Antidotario describitur, parum ab hoc differt: plurimū autem quod Auicennas describit quinto canone, vti & quod Gal. & cæteri Græci vocant διὰ σαθμάτων.

ANT. Confectio de seminibus sedans dolores viscerum à ventositate factos. Oppilationes aperit. Lubricitatem à malitia digestionis curat. Cuius permixtio hęc est. ℞. cimini, seminis fęniculi, carui, anisi, dauci, ameos, seminis apij, amomi, infusorum die ac nocte in aceto & exiccatorum, ana drach. vj. cinnamomi, drach. v. cheisin, drach. iij. cardamomi, spicæ, caryophyllorum ana drach. iiij. zingiberis, macropiperis, seseleos, galangæ ana drac. v. mellis despumati, quantum sufficit. Et quādoq; ponitur in eo zuccari duplum pōderis omnium, & fit sicut suffus, & est sanum & expertum.

Sima m di. est. xi res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Amomi} De amomo interdū meminit Mes. sed amomum verum adhuc latet ni fallor. Ac de Apulo quidē illo semine quod ex Gargano monte affertur non est vt plura dicam satis reprobato ab aliis. ita & de pede columbino Serapionis. De Aethiopico verò pipere quod ad Lusitanos ex Benin regno affertur, caudatum, cubebis non dissimile, etiam hæreo an verum sit amomum, quod placere aliquibus magnis alioqui viris intelligo. acerrimum nēpe id esse aiunt vt eius semuncia celebræ efficaciam Indici piperis expleat, quod nobis argumentum præbet in quarti ordinis excessu calefacere. at amomo acori temperamentum ascribitur, quod in tertio calidorum ordine ponitur à Galeno & Paulo. Adde & quòd nullus in Aethiopia nasci amomum scribit, sed in Armenia Media & Ponto Dioscor. quibus locis caudatum piper prouenire adhuc non cōstat. Sane aūt qua nam amomi parte vterentur veteres, recentiores ambigunt. Dioscorides equidem surculis potius vti videtur quam semine. Contra de semine meminit Gal. 9. de comp. med. per loca in medicamentis Asclepiadis ad hydropē & in Heræ stomaticis, & 7. de cōposi. per genera. Sed quantum video, vtroque & semine & surculis vsi sunt veteres. quod patefacit Dioscor. scribens deligendum recens, candidum, vel subrubrum, quod nec astrictum cohæreat nec conuoluatur, sed solutum diffundatur, seminis plenum, vuis paruis simile, graue, odoratum, modo cariem non contraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Id verò & Andromachum in Theriaca velle puto quum ἐβότρυόεντος ἀμώμου, de racemoso amomo meminit. Atque hæc de amomo. Hic Mes. semen exposcit,

Cap. 1.

Cap. 9.

ſcit, ſit enim ex ſeminibus præſertim hoc medicamentũ, vnde & nomen ſumpſit. Eius loco ſumendum acorum, ideſt qui calamus aromaticus vulgo nuncupatur. ſed non erit macerandum aceto.

CHRIST. Iſta confectio quæ ad formam electarij reducitur, vocatur de ſeminibus propter diuerſas ſpecies ſeminum quæ ingrediuntur compoſitionem illius, & confert paſsionibus quibus confert diaci. iam dictum. ſed eſt magis calefaciẽs, & oppilationum aperitiuum quã diaci. & quia non eſt in vſu iſtud electarium nec præparatum reperitur, ideo ad ipſum prædeclarandum non proſequor. Compoſitio tamen eius eſt valde vtilis & bona, ita ꝙ ſi quis vellet magiſtraliter ipſo vti poſſet. eius vtilitatis iuuamẽta apparent in litera, & eius deſcriptio per ſeipſam eſt nota. nam omnia eius ſimplicia ſuperius ſunt declarata.

ADDITIO.

Secundum Matth. ſiluaticum confectio de ſeminibus, id B eſt, diaſpermaton. Nicolaus florẽtinus lib. v. tractatu quarto cap. de complexione ſtomachi non pura in generali, inquit diaſpermaton, id eſt electariũ de ſeminibus quod deſcribitur in antido. Meſue & ſic eſt &c. ſed raro in vſu habetur, aliqui tamen eo vtuntur magiſtraliter. Serapio in proprio antido. habet vnum electarium de ſeminibus quod tñ parum ab iſto differt, ſimiliter Auic. in v. cañ. habet confectionem vnam de ſeminibus multum differentem ab iſta.

MANARDVS, in Confectione de ſeminibus.

Alia hæc eſt ab ea, quam Diaſpermaton Græci vocant. FAC ſicut ſuffuff.) Redigenda videlicet omnia in tenuem puluerem, quo vti poteris eo modo, quem in confectione de cinnamomo docuimus.

SYL. *Diacydoniũ ventriculum firmat, coctionem iuuat, vomitũ biliosum & pituitosum ſiſtit, colorẽ corporis floridũ efficit. Recipit autem carnis cydoniorum in vino coctorũ, & mellis deſpumati ana lib. iij. percoque igne lento, tunc adde cinnamomi, caryophyllorũ, cardamomi, galãgæ, ana drac. i. cinnamomi craſſi drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana drach. iiij. Si autem affectus eſt calidus, coquenda ſunt cydonia cum aceti parte tertia vel dimidia, addito interdum ſucco malorum granatorum acidorum pondere cydoniorum dimidio, interdum etiam ſucco citri quarta parte ponderis ipſorum addito. Idq; vel ſine ſpeciebus, vel cum ſpodij, oxyacanthes, roſarum rubrarum, trium ſantalorum, ſeminis oxalidis ana portione æquali, vel etiam cum aliis pro vario medicorum ſcopo. Aromatizant interdum moſcho, interdum caphora, aliquando vtroq;, conditurq; nunc ſaccharo nunc melle.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc duplex diacydonium ex electariis huc iure optimo ꝛãſtu liſſe mihi videor, hodie ſuccum hunc coctione & ſaccharo miſto D cogunt, vocantq; gelatinã, rem perlucidã pulcherrimã, & gratiſſimam. Idem varie purgatoriũ fit ab eodẽ in electariis, hoc modo.

ANT. Confectio de citonijs bona, confortans ſtomachum, & faciens digeſtionem, & retinens fluxum ventris, & vomitum cholericum & phlegmaticum, & facit colorem vtentis eſſe bonum. Accipe carnium citoniorum coctorum in vino lib. iij. mellis boni deſpumati tantundem, decoq; cum facilitate, & poſtquã coctum fuerit proijce ſuper ipſum, cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galangæ ana drach. ſ. darſeni, drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana. drac. iiij. & quandoq; inuitat neceſſitas vt coquantur citonia in aceto ad cauſas calidas: et quãdoq; permiſcetur eis aceti tertia pars eorum aut media. et quandoq; permiſcetur eis ſuccus granatorum acetoſorum in medio ponderis eorum.

A Et quandoq; ſuccus citri in quarta parte ponderis eorum. Et quandoq; fit ſine ſpeciebus. Et quandoq; cum ſpeciebus prædictis. Et quandoq; cum puluere iſto. accipe ſpodij, berberis, ſeminis acetoſe, trium ſandalorũ, roſarum rubearum partes æquales. Et quãdoq; ponuntur alia ſecundum intentiones phyſicorũ. Et quandoq; aromatizatur cum muſco, aut camphora, aut vtroq;. Et quandoq; fit cum zuccaro, & quandoq; cum melle.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Darſeni} legendum puto darſiſahan, vt aſpalathum velit. Ineptias enim puto eorum qui cinnamum. craſſum & vile cinnamomum à medicina abdicandum ſumẽdum aiunt. ſed quia aſpalathum raro habemus, probatum pro eo cinnamomum poni poteſt, aut, ſi libet, vitex, quãquam medicamentum futurum eſt ingratius. Parantur nunc melle & ſaccaro cotonea mala variis modis. Cõmendatur autem præſertim quod gelu vocant, elegantiæ gratia, pellucidum enim eſt & aſpectu pulcherrimum. quod etiam coniectis in eo cotonei craſſioribus fruſtis nunc parant lõge gratius. Fit etiam ſolidum quod Genuenſe vocant album & elegantiſsimum. ſed ſummo haberi nunc precio in Hiſpania intelligo album & minime ſolidum quod paratur ex coctis in aqua cotoneis & expreſſa aqua ſaccaro albiſsimo in puluerem redacto commiſtis ac diutius agitatis. Medico autem vſui elegantia hæc ſæpiſsime ſatisfacit, ac propterea pharmacopœi etiam in his ſtudium non tenue expetitur. Vnum hic ſcribit Meſ. quod ſuſpicione non vacat, quum ait {& quandoq; inuitat neceſsitas vt coquantur citonia in aceto ad cauſas calidas} innuit C *acetum refrigerare. At contra lis de eo eſt non leuis, calfaciat' ne an refrigeret. materia certè ex quo fit, vinum eſt natura calidum: effectrix item cauſa calida eſt, putredo. atque adeo frigidum ipſum eſſe non poteſt. Sed paucis de eius temperamento plura Gal. de ſimpl. med. fac. Inter oẽs ferè conuenit conſtare ex eterogeneis partibus acetum, & mixtæ eſſe naturæ frigidæ & calidæ: frigidam autem excellere. Videtur tamen res etiam æſtimanda pro vini differentia ex quo fit. ex generoſo vino generoſum & acerrimum eſt acetum, quod caloris effectus præſtat euidentiores, in ore ac ventriculo, quod etiam linguam abradit, quod item pituitam non attenuatrice ſolum, ſed etiam calfactrice vi expugnat. Sed quicquid tamen hac de re ſtatuas, non errat hic Meſ. acetum ad calidos affectus addẽs, quando ſtatim ſubdit adiungi etiam mali punici acidi aut* D *citri ſuccum, qui frigidus eſt, & poteſt aceti, ſi calidum ſit, calorem moderari.*

Iſtud electarium non eſt in vſu, nec præparatum reperi- CHRIST. tur ſecundum præſentem deſcriptionem, licet præparetur & fiat compoſitio ſolida ſicut aromatarij faciunt, & vocatur infra diacitoniten cum aromatibus, & tunc fit in forma ſolida propter multam decoctionem ad ignem. & vſus ipſius eſt communiter circa feſtum omnium ſanctorum, & maxime à corporibus ſanis, & vt ſic non debet præparari cum additionibus, quæ fiunt in proceſſu capituli, ſed cum illis aromatibus quæ ponuntur in principio deſcriptionis, & ſic habet ſtomachum maxime confortare in omnibus virtutibus eius, colorem corporis bonum efficit. Et iſta talis compoſitio fit cum melle. Fit etiã diacitoniten ſine aromatibus cum ſolo zuccaro & pulpa citoniorum in forma ſolidæ confectionis vt in ſequenti deſcriptione notatur, &

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 266 sur 1089

In quolibet fluxu ventris

tale maxime est conueniens cuilibet fluxui ventris, vt dysenteriæ, diarrhææ superfluæ, & lyenteriæ, si ante cibū assumatur vsq; ad quātitatem. drach. iij. & quanto plus antiquatur, tanto plus confert, & si á pueris vel alijs propter eius duritiem & soliditatem masticari non posset, conuenienter posset mollificari siue in mortario conteri cum vino simplici vel cum iuleb rosato, vt in forma electarij reducatur, & fortius operetur. Et huius compositio est. Bz. carnium, id est pulparum citoniorum, quia medullarum intrinsecarum sine cortice & sine granis, citonia poma sic sunt vocata frigidæ complexionis & siccę in primo gradu, cum virtute stiptica & odore aromatico vnde aliqualis caliditas viget in eis, maxime cum sunt perfectæ matura. Coctorum in vino, quia plus habent stomachum confortare licet communiter decoquantur in aqua, & de vino dictum est in diamusco. Aqua autem est elementum simplex frigidæ complexionis & humidæ, in qua frigiditas superat humiditatem. Mellis boni dispumati, dictum est in diamusco. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cordumeni, dictum est in diarodon. Caryophyllorū dictum est in diamusco. Darseni, id est cinnamomi crassi. dictū est in diamusco. zingibe. in diamusco. In hac descriptione non est vlterius procedendum in additionibus eius, & quandoq; inuitat necessitas.

ADDITIO.

Hanc confectionem de citonijs describunt Auic. quinto can. & Serapio in proprio antidota. parū tamen ab ista differentem, quę interdum sine speciebus fit & nonnunquam cum speciebus, secundum intentiones diuersas.

MANARDVS, in Confectione de Cytoniis.

Hanc nunc etiam mulierculæ parant, cotoneatam vocantes. Medici vero Diacytonitem vocant.

SYL. *Diacydonium factū cum succo cydoniorum appetentiā languentē excitat, ventriculū & hepar roborat, coctionem iuuat & retentionem, eam adstringendo. Recipit succi cydoniorum & mellis despumati ana lib. iij. aceti boni, puri, lib. ij. coque igni lento continenter despumando ad mellis crassitudinem. Tunc insperge piperis longi, zingiberis, cinnammomi ana vnc. i. caryophyllorum, ligni aloes ana vnciam dimidiam, moschi drach. i. partem tertiam. Fit interdū etiam cum alijs aromatibus, interdum sine aromatibus, pro varia vtentium necessitate. Fit etiam cum saccharo, alij quoque aliter parant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diacydonium huic simile habet Nicolaus Salernitanus in vsu frequentius, quam hoc, quod nonnulli quoq; parant, sine aromatibus tamen potius. Diacydonium præter dicta Mesuæ est quadruplex in syrupis, & cōditum cydoniorum, seu miua aromatica, hoc est succus ad mellis consistentiam coctus, & multis aromatibus conditus.

ANT. Confectio de citonijs facta cum succo citoniorum, excitans appetitum mortuum, & confortat stomachum & hepar & digestionem, & facit ad retētionem, & stringit naturam. Cuius permixtio hæc est. Rec succi citoniorum & mellis, ana lib. iij. ita quod sit mel despumatum, aceti boni puri lib. ij. Decoquantur cum facilitate & continue auferatur spuma eius & sæpe, & cum mellis spissitudinem habuerit puluerizetur super ipsam, piperis longi, zingiberis, cinnamomi añ. † vnc. j. caryophyllorum, ligni aloes, ana. vnc. 5. musci drach. j. tertiam. Et quandoq; fit sine speciebus & quandoq; cū speciebus alijs, sicut necessitas conducit. & quādoq; fit cum zuccaro. & quandoq; variatur alijs modis.

† drach. j.

Sūma medi. suur. xix res.

CHRIST. Confectio de citonijs, id est compositio facta cum succo citoniorum non est in vsu, nec præparata reperitur secundum modum quem hic describit.

ADDITIO.

Hæc descriptio confectionis de citonijs facta cum succo similiter ab Auic. in quinto cañ, & á Serapione in proprio antid. describitur & vocatur ab ipso Serapione ibidem electarium cum aqua citoniorum. quæ raro habetur in vsu.

MANARDVS, in Confectione de Cytoniis facta cum succo.

Nunc nouo quodam artificio succum congelant, gelatinamq; vocant, colore pulcherrimum, trāslucidum, & gustu sapidissimū.

SYL. *Conditum de pomis salubre ad cordis & stomachi imbecillitatem, coctionemq; iuuādam, recipit carnium pomorum dulcium & redolentium, intus et foris purgatorum, & in frusta incisorum libras sex, sacchari albi boni libras quinque, aquæ rosatæ libras duas, ligni aloes drachmas quinque, santali flaui drac. tres, caryophyllorum drachmas quatuor, cinnamomi drachm. quatuor & dimidiam, ambræ drachmas duas, moschi drac. vnius partem tertiam. Eodem modo condiuntur poma acida & parua, et aromatica, & dulcia. Sunt præterea ex pomis syrupi quatuor, et succus pomorum, vt cæt. siccatus, vt in syrupis dicemus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Saccharo etiam condimus hodie cerasa, corna, vuam oxyacanthæ, vuam ribes nostratis, & ex his vt ex cydonijs & fructibus aliis gelatiaam, vt vocant, coquimus, ex ribes vero omnium gratissimam sanis & febricitantibus.

ANT. Electarium de pomis bonum ad debilitatem cordis & stomachi, & confortat digestionem. Recipe carnium pomorum dulcium & redolentium mundatorū & incisorum per frustra lib. vj. zuccari albi boni lib. v. aquæ rosatæ libras duas, ligni aloes drach. v. sandali citrini drach. iij. caryophyliorum drachmas quatuor, cinnamomi electi drachmas quatuor & 5. ambræ drach. ij. muschi drachmæ vnius tertiam. Hoc etiam modo fit electarium de pomis acetosis & electariū de pomis paruis & aromaticis & dulcibus.

Medicinæ pūtis electuariæ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Adduci non potest Manar. vt credat poma cordi conferre. At quum eadem astipulante experientia melancholicis affectibus prosint; suadere hoc poterat non temere inter cardiaca medicamenta reponi. Sed præter odorem, (ait Manar.) nihil ineße ipsis quod cordi conferat: abiecto autem cortice hunc auferri. Nobis verò etiam sapor æstimandus plurimum videtur qui supereſt, cuius præsertim gratia agunt, temperata enim quum sint quæ dulcia, ad humorum temperiem facere etiam verisimile est. qua re cor adiuuatur.

CHRIST. Istud electarium nō est in vsu, nec reperitur præparatū: sed magistraliter vtendo confert debilitati cordis & melancholicis, & his qui tristātur sine causa manifesta, sed posset magistraliter præparari.

MANARDVS, ia Electarium de pomis.

Arabum inuentum est mala adeo cordi congruere, quod certe vix credo, maxime vbi hoc modo parētur, quo hic vir iubet. quid enim habent cordi congruens præter odorem? quem certe deponunt cum à cortice separantur, & multum coquuntur.

SYL. *Conditum ex perſicis ventriculi ardorem mitigādo ipsum roborat, sitim extinguit, tetrum oris halitum emēdat, accipit perſicorum propemodum maturorum intus & foris purgatorum, & succi perſicorum aliorum ana libras tres, sacchari albi libras duas, tere perſica in medullæ consistentiam. coque cū syrupo, vt in condito ex cydonijs diximus. Vbi coctum erit, puluerizа super ipsum ligni aloes, santali flauī ana drach. ij. cinnamomi, cubebæ, macis, ana drach. iiij. moschi scriptulum dimidium. Et cum fit sine aromatibus, salubre est ac expertum.*

Sylua

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 267 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Vt ſitim extinguet, & aliter refrigeret, humectet, tollenda ſunt aromata.

Electarium de perſicis confortans ſtomachum, ſitim extinguens, & ardorem ſtomachi mitigans oris, & fœtorem amputans. Accipe carnium perſicorum mediocrium inter maturitatem & acerbitatem, & mundatorum à corticibus ſuis, & ſucci eorum añ libras tres, zuccari tabarzeth lib ij: Terantur perſica vt ſint ſicut medulla, & exerceas in eis decoctionem cum ſyrupo ſicut diximus in confectione de citoniis. Et cum coctum fuerit pulueriza ſuper ipſum ligni aloes drachmas duas, cinnamomi, cubebæ, macis ana drach. iiij. ſandali citrini drach. ij. muſchi drach. ſ. ſextam. Et quandoq; fit ſine ſpeciebus, & eſt ſanum & expertum.

Sũma medici, eſt. xi. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Parantur Genuæ pulchro artificio ſolidæ offæ ex perſicis & ſaccaro vt etiam ex cotoneis, perſicatam vocant, ſtomacho & ventri vtiles. ſed maioris vſus electarium quod hic Meſ. docet ob aromata, quæ tamen vbi ſitis gratia paratur, omittenda ſunt, id quod ipſe Meſ. innuit quũ ait, quandoque confici ſine ſpeciebus.

Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Electarium de Perſicis.

Neſcio quomodo ſitim extinguat, ſi tot aromata apponantur.

SYL. *Elect. Regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculum roborat. Accipit ſtrobylorũ excorticatorũ vncias octo, amygdalarum ſimiliter purgatarum vncias ſex, ſacchari libras quatuor, aquæ roſatæ libram vnam & dimidiam, olei amygdalarum dulcium recentis, & roſati, ana vnci. as tres, cinnamomi drachmas octo & ſemiſſem, caryophyllorum, & ſantali citrei ana drac. iij. ligni aloes drach. iiij. ambrę drac. i. moſchi ſcriptulum dimidium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ab hoc tolle oleum, ne ſit vomitorium ſi vti libet.

ANT. Electarium quo vtuntur reges & prelati. Rec. pinearum mundatarum vnc. viij. amygdalarum mundatarũ vnc. vj. zuccari albi lib. iiij. aquæ roſatę lib. ſ. & 5. olei roſati amygdalæ recentis & dulcis *ana vnc. iij. cinnamomi electiſſimi drach. viij. & 5. caryophyllorum drac. iij. ligni aloes drach. iiij. ſandalorum citrinorum, drac. iij. ambræ bonæ drach. ſ. muſci drach. vnius ſextam. Et eſt bonum & expertum. Et confortat ſtomachum, cor, pectus, & cerebrum.

Sũma medici. eſt. xj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Olei roſati amigdalæ recentis & dulcis ana vnc. iij. Perperam additur ana. cætera rectè habent, & in codicibus æque omnibus leguntur. Docet autem Meſ. diſt. 12. quo pacto ex amigdalis dulcibus roſaceum oleum paretur: atque id hoc loco eſſet vſurpandum. Sed elegantiſſime conficitur in hũc vſum hac ratione. Purgantur amigdalæ, & recentibus roſis ſternuntur, atque id ſæpius. tunc abiectis roſis minutim ſectæ amigdalæ & in patella calefactæ ſaculo includuntur ac prælo ſubiiciuntur. emanat oleũ mire odorum & dulce. id hoc loco maxime opportunum puto, quãquam neque ſemper ad manus ſunt recentes roſæ, neque ex amigdalis dulcibus oleũ ſeruari diutius poteſt quin rancidum euadat. Sunt qui oleum in hoc electario prætermittant ob periculum nauſeæ. Nos verò cum tot aromatibus, oleum quale diximus & quale etiam Meſ. conficit ventriculo amicum & minime vomitorium putamus. Non ignoramus tamẽ eo iniecto oleo, fore vt dum id prõpte ac celeriter rancidum euadit, electarium quoq; ipſum ingratum cito fiat. Quare eos laudo qui oleum tunc ſolum addunt, quum vti electario eſt opus. ſed neq; eos damnarem qui ſandalos excipiunt, vt plurimum ingratos: niſi maior ſanitatis habenda eſſet ratio quàm palati.

Non eſt in vſu, nec præparatur reperitur. CHRIST.

MANARDVS, in Electarium, quo vtuntur Reges.

Ego vtroq; horum vſus plerũq; ſum, ſed à primo amoui oleum, ne vomitũ moueret, & à ſecundo ſandalos, qui multis non placẽt, quandoq; addens cucurbitę, & peponum ſemina, aromata etiam, prout mihi viſum, moderans.

B *Electarium Regium alterum, idem pollet, nam ipſum complent ſtrobylorum excorticatorum vnciæ ſex, amygdalarũ dulcium etiam delibratarum vnciæ quatuor aquæ roſarum libra vna & dimidia, roſarum rubrarum vncia vna & dimidia, ſantalorum citreorum drachmæ tres, et dimidia, ſacchari libræ quatuor, ambræ drachma vna, moſchi ſcript. ſemiſſ.* ANT.

SYLVII ANNOTATIO.

Vſui eſſe poteſt ſublatis ſantalis fere ingratis aromatibus etiã diminutis, & in eorum locum ſemine cucurbitæ & melonum addito, vel alio, pro variis ſcopis.

Electarium ſm quo vtuntur reges valens ſicut primum. Rec. pinearum mundatarum vnc. vj. amygdalarum mũdatarum dulcium vnc. iiij. zuccari albi lib. iiij. aquæ roſatæ lib. ſ. & 5. foliorum roſarum rubearum. vnc. ſ. & 5. ſandalorum citrinorum drac. iij. & 5. ambræ drach. ſ. muſci drach. ſ. vnius ſextam. SYL. Sũma medi. eſt 8. res.

C Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur. CHRIST.

Conditum ex fructibus appetentiam excitat, & bilem flauam ex ventriculo deturbat, eiuſq; intemperiem calidam corrigit. Accipit carnis cydoniorum, & pirorum auſterorum, & malorum acidorum ana lib. i. coque ex aceto forti, i quo rhus vigintiquatuor horis maceratus fuerit, deinde addita lib. i. omphacij ex acinis cũ ſeminibus multũ diuq; tritis expreſſi, & carnis ſorborum immaturorum vnc. v. omnia cum ſacchari lib. iij. coquuntur ad mellis craſſitudinem; tunc additur ſucci baccarum oxyacãthæ vnc. ij. ſpodij, ſeminis oxalidis ana vnc. i. percoctum conde vaſe vitreo. Datur à drach. duabus ad drach. tres, cum aqua frigida, & ſucco citri, aut ſucco ribes, aut alio eiuſdem naturæ. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax eſt ac iucundum id dari autem poteſt ab vnc. ſ. ad ſeſcunciam, cum nullius in ea ſimplicis vires ſint formidandæ.

D Electarium de fructibus magni iuuamẽti ad ſolutionem ventris cum ſignificationibus caliditatis, & abundantia choleræ. & eſt medicina magna ad appetitum confortandum qui proſtratus eſt, cuius permixtio hęc eſt. Accipe carnium citoniorum, & pirorum pontico rum, & malorum acidorum, quorum ſingulum elixatum fuerit in aceto vini fortis in quo infuſum fuerit ſumach die ac nocte, & ſucci acreſtæ ſuper cuius trituratione elaborandum eſt vſq; ad conſumptionem vltimam granorum, ana lib. ſ. carnium ſorbarum immaturarum, vnc. v. zucchari lib. iiij. Coque ad ſpiſſitudinẽ mellis. Deinde pone ſup ipſum ſucci berberis *3. ij. ſpodij, ſeminis acetoſæ, ana 3. ſ. Repone poſtquam confectum eſt in vaſe vitreo, & da à 3. ij. vſq; ad drac. iij. cum aqua frigida, rob citri, aut ribes, aut aliquo talium. ANT. *alias vnc. Sũma medicinarum eſt 8. res.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 268 sur 1089

ANNOT. IO. COSTÆ.

Strenue astringit & refrigerat, vt propterea Mes. non temere dosim trium drachmarum præscribat. Non ergo Syluij consilium satis tutum puto exhibentis sescunciam, præsertim cum citri aut ribes succo vt Mes. iubet. præstat enim interdum idem repetere cũ securitate quàm audacius semel sumere & periclitari.

CHRIST. In vsu non habetur, nec præparatum reperitur. efficax, tamen est & iucundum.

MANARDVS, In electarium de fructibus.

Efficax est, neque insuaue, si bene præparetur. SYMACH.] Græci Rhun Syriacum vocant. PYRORVM ponticorum.] id est, saporis astringentis & acerbi.

SYL. *ELectarium de oxalide Galeno adscriptum ad intemperaturam calidam totius, vt in febre æstuosa, vel solius ventriculi aut hepatis, syncopẽ, cordis palpitationem, ebrietatem. Recipit xylaloes, cubebæ, ana vnciam dimidiam, rosarum rubrarum, coralli rubri, margaritarum albarum, santali citrei, auellanæ Indicæ, ana drach. ij. baccarum oxyacanthæ, seminis citreoli, seminis cucurbitæ, seminis cucumeris, ana vnc. semiss. seminis oxalidis, seminis portulacæ, & bugloss, ana drach. iij. & semissem, spodij, electri, gũmi Arabici, tragacanthi ana drach. iij. boli Armeni drach. j. & semissem, caphuræ drach. j. excipe succo citri aut omphacij coctione inspissato, datur à drach. ij. ad vnciam dimidiam cum aqua frigida.*

SYLVII ANNOTATIO.

Galeno id male tribui indicant santala & caphura, & auellana Indica, cubebæ, spodium Arabum. i. ebur vstum (nam Græcorum spodium. i. cinetula, metallicum est excrementum pompholygi congener in corpus non recipiendum) margaritæ nusquã quod sciam, Galeno appellatæ vel vsurpatæ.

ANT. Confectio alia G. & est confectio de acetosis faciẽs ad tremorem cordis, & stomachi caliditatem, & æstuationem, & ad feruorem stomachi, & sitim, & fumosam eructuationem, & oris ardorem, & ad hepar inflammatum, & febrem, & syncopim & ebrietatem. Cuius permixtio hæc est. Reci. xyloaloes, cubebæ, ana. ʒ. iiij. rosæ, coralli rub. margaritarum albarum, sandali citrini, fausel. ana. ʒ. ij. berberis, seminis cucumeris, cucurbitæ, citrulli, ana. ʒ. iiij. spodij, carabe, gummi, tragacãthi, ana. ʒ. iij. boli armeni. ℥ ʒ. j. & ʒ. seminis acetosæ. ʒ. iiij. seminis portulacæ, bugloss ana ʒ. iij. & ʒ. camphoræ. ʒ. j. Confice cum rob citri, aut rob acrestæ. Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad drach. iiij. cum aqua frigida.

drach. ij.

Sũma medi. ℈ 1. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Gabrielis est non Galeni. Apelles autem de acetosa. i. oxalide vt Syluius, an de acetosis vt alij, nihil refert. Illud autem magis quid sit fausel, ac quid eius loco sumi debeat. Aiunt Arabes fausel Indam esse auellanam, & fructum nos aliàs habuimus cum moschatis nucibus repertum qui foris nostratis auellanæ duriori cortice obtectæ faciem haberet, intus verò nucleum amigdalæ. sed raro id ad nos venit. neque an fausel sit, constat. Huius loco quid vsurpandum sit, hæremus. atq; vt alij iudicent relinquimus. Meminit de fausel Auic. 2. Can.

CHRIST. Confectio. i. compositio alia Gal. non reperitur vbi ponatur à Gal. Non est in vsu nec præparata reperitur.

ADDITIO.

Fausel. Fausel fm Serap, est auellana indica, arbor cuius emittit cãnulas in quibus est fausel sicut dactylus, & arbor ista nõ est in terris Arabum, postea dicit auctoritate Isaac benarã. cp defertur ex fiz, & est frigida & fortiter stipticitat, & fortificat membra, & virtus eius est sicut virtus sandalorum rubeo. q̃ quando non reperitur, ponitur loco eius ex sand. rub. & medietas ponderis eius ex coriandro recenti.

MANARDVS, De confectione alia Galeni.

Non esse Galeni, Camphora & Sandali ostendunt. FAVSEL.] Fructus quidam adstringens, antiquis incognitus, nunc auellanam Indam vocant. Bolo armeno caremus, falsum apothecarij passim habent. Cœpit aliud ferri ex orientali plaga, quod nec ipsum esse verum Armenicum puto.

SYL. *COnditum ex prunis ventriculi ardorem, & inde natam sitim extinguit, febres mitigat, aluum soluit. Accipit carnium, prunorum nigrorum, oblongorum, mediorum, subdulciũ, elixatorum in aqua, cui portulaca incocta fuit, lib. ij. sacchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. coque igni lento ad crassitudinem, reconde vitreo vase. Da ab aureis quatuor ad sex aureos.*

ANT. Confectio de prunis conferens ad ardorem stomachi & sitim, & soluit naturam, & datur in febribus, & sedat eas. Accipe carnium prunorum nigrorum oblongorum & † muzorum accedentium ad dulcedinem, & elixatorũ in aqua in qua portulaca elixata fuerit lib. ij. zucchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. Decoque cum facilitate vsque ad spissitudinem. Reconde in vase vitri, & da auĩ. iiij. vel vj.

Sũma medi. est ʒ. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum hic varient miro modo codices, non est improbanda vulgata lectio quæ habet, zuccari libram vnam, aquæ violarum libras duas. quãquam enim saccari mensura comparata prunorum mensuræ parcior videtur; corpulentia tamen prunorum plurimum facit ad electarij cõsistentiam. Sed erit nihilominus ori & ventriculo gratius si libras duas saccari assumas. Aquæ autem violarum nomine infusum intelligendum putamus, quod & alij. est enim electarium hoc vt ait Mes. subductorium.

Non reperitur fm hanc descr. præparata, nec habetur in vsu, licet magistraliter possit etiam vsus eius præparari, & esset idem electarium valde delectabile, ideo nota ipsum fm quod describitur in litera.

CHRIST

MANARDVS, In confectione de Prunis.

Non displicet, modo stomachus non sit valde debilis. MVZORVM.] id est, quæ dulcacida sunt.

SYL. *COnditum ex sorbis ventriculum roborat, immodicam purgationem sistit. Accipit carnis sorborum propemodum maturorum coctorum in aqua, cui rosæ prius incoctæ fuerint, & cortices granatorum, lib. iiij. mellis, aut sacchari lib. ij. & dimidiam, coque ad crassitudinem, & reconde vase, da vnc. j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui immodicum sistit ante epulas sumptum, præsertim cum saccharo conditum. malicorij vnc. ij. aut tres, rosarum vnc. iiij. aquæ prius incoctæ fuerint. Ex mespilis vtrisque, & similibus fructibus idem fieri potest.

ANT. Electarium de sorbis cõfortans stomachum, & sedãs solutionem sortem. Accipe carnem sorbarum immaturarum, & vicinarum maturitati & elixarum in aqua in qua rosæ prius decoctæ fuerint, & corticum granatorũ lib. iiij. mellis aut zuccari lib. ij. & ʒ. Coquatur vsq; ad spissitudinem, & reconde ipsum in vase. Et da ʒ. j.

Sũma medi. possentis elect. est v. res.

Annot.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 269 sur 1089

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sumendæ sunt decocti ex rosis & malicorio lib. iiij. atque adeo legendum cortices granatorum, non corticum, longe diuerso sensu. Rosæ autem sint siccæ. recentes enim exsoluunt, & opus Mesuæ intētioni contrariū moliuntur.

CHRIST. Ista est vltima confectio seu compositio, seu electarium quæ ponitur in hac prima summa de confectionibus delectabilibus ad gustum, & licet non sit in vsu, nec præparata reperiatur, posset tamen magistraliter vti & præparari. Et ideo sępe vtebatur ea Thomas de Garbo in fluxibus vētris superfluis, ante cibum assumpto eo in quantitate castaneæ crassæ, præparatur tamen cum zuccaro & nō cum melle in forma electarij loco diacitoniten sine aromatibus, & efficacius operabitur q̄ ipsum. Sorbę autem sunt frigidę cōplexionis & siccæ in primo gradu, qñ non sunt maturæ. Et sic est finis primæ summæ de electariis delectabilibus.

MANARDVS, In electarium de Sorbis.

Vehementer adstringunt, & ad eum vsum communiter paratur, id facturum vehementius, si pro sorbis mespila accipiemus.

SECVNDA PARS PRIMAE distinctionis. De antidotis amaris magnis.

SYL. *THeriaca antidotus diatessarō. i. ex quatuor ad affectus frigidos, tum cerebri, vt epilepsiam, paralysin, spasmū cynicum. i. oris torturam, tum ventriculi, vt inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem, tum deniq; hepatis, vt hydropem, cacexiam, obstructionem, præterea morsui scorpionum, & potioni veneni confert. Recipit autem gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum portionem æqualem. trita curiosè omnia melle despumato excipiuntur. Datur ab aureo dimidio ad aureum vnum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Theriaca dicitur, quia valet ad morsus ferarum. addito ebore diapente faciunt Absyrtus & Vegetius mulomedici, iumentis seruandis saluberrimum. à circunforaneis pro magna theriaca passim venditur.

ANT. THeriaca diatessaron, iuuamenta cuius magna sunt ad ęgritudines cerebri frigidas, sicut est epilepsia, tortura, & paralysis, & stomachi, sicut est dolor & inflatio, & malitia digestionis, & hepatis, sicut est cachexia, hydropisis, & oppilatio. & cōfert morsui scorpionis, & potui veneni. Cuius hæc est permixtio. Recipe gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ ana. Confice cū melle despumato. Dosis eius est ab aur. ß. vsq; ad aur. j.

Sūma medi. ē 4 tes. excepto melle.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Confice cum melle. Quod Manar. quadruplum mellis ad specierum pondus addendum ait, ex vulgata & communi cōsuetudine emanat: quæ in huius generis electariis admitti potest. in purgatoriis secus. aliunde enim mellis desumenda mensura est, vt nos supra admonuimus.

CHRIST. Hæc est secunda pars principalis primæ summæ, in qua auctor determinat de antidotis. i. de medicinis compositis, seu conuenientibus diuersis ægritudinibus, his tamen reductis ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Et primo incipit à famoso electario quod dicitur Theriaca. reperiunt in theriacæ duæ famosæ descriptiones, & aliæ q̄ plures, nō sic famosæ. Prima est quæ dicitur fuisse & Galeni, quam ponit Nicolaus in suo antidotario, & Auic. v. can. tractatu primo. & denominat ab eis, quia ipsi fuerūt inuētores illarū descriptionum, commendatur & præparatur, & sic plus generaliter habetur in vsu theriaca Andromachi q̄ theriaca Gal. licet in simplicibus componentibus eas parua sit differentia. Ponit autem Auic. loco iā dicto laudes, operationes, proprietates, & virtutes, per longa verba dictæ theriacæ Andromachi, verificādo particulariter q̄cūq; simplicia ipsam componētia, ad quē locum recurrendum est pro eius notitia. dicitur autem theriaca sublimior medicinarū propter eius excellentiam. dicitur etiam theriaca à thero serpente propter trochiscos theri, qui ingrediuntur compositionē eius, ponuntur autem dicti trochisci in quinto cano. Auic. & habet insuper theriaca prædicta diuersas operationes efficere, sm diuersitatem suæ ætatis, seu suæ confectionis & constructionis. Declarat autē Auic. loco iam dicto q̄ theriaca habet diuersas ætates, sicut & quæcunq; composita, & sic diuersimode operatur secundum diuersitatem illarum ætatum, habet. n. primo infantiam, secūdo pubertatem, tertio adolescentiam, quarto senectutem, & vltimo decrepitā. Theriacæ ætates.

B In infantia aūt quæ est ætas eius incipiendo à die suæ constructionis, & nouæ compositionis perdurās vsq; ad annos tres, est ista, stupefactiua mortificatiua caliditatis innatæ, & quanto plus appropinquat suo principio, tanto plus habet suas operationes efficere, in ætate autem pubertatis iā incipit habere virtutes principaliter contra venena calida & frigida, & contra morsus animalium venenosorum, & contra q̄ plures alias dispositiones & ægritudines, de qbus Auic. loco iā dicto, & alij auctores de ipsa loquentes asserūt & affirmāt, & talis ætas pubertatis est à tertio anno vsq; ad nonum vel decimū, vel sm quòd ab antiquis describitur à quinto anno vsq; ad quintumdecimum. In ætate autem senectutis, completas habet ac perfectas operationes suas. & tunc est in potissimo suo esse cum mirabilibus suis operationibus. de quibus Auic. mentionem facit loco superius allegato. & talis ætas est à vigesimo anno vsq; ad trigesimum. Post sequitur mors ipsa quæ est ætas decrepita, quæ est si rationabiliter potest nuncupari in qua est ablatio cuiuslibet

C operationis ipsius. Et licet Aui. in can. prędicto loco & cap. allegato longiores ponat ætates theriacæ prædictę, qa plura aromata ponebantur in ea q̄ Archigenis temporibus fiebat, nunc tamen dictæ ætates sunt ei magis conuenientes, & congruæ & modernis medicis practicantibus magis cōformes & vsuales. Et hic nota q̄ si quis diligenter aspiciat mentem Auic. Galen. & aliorum omnium antiquorum auctorum theriaca Andromachi ac etiam theriaca Galen. & quælibet alia theriaca composita efficaciores & potentiores habebat operationes ipsorum temporibus, & etiam Archigenis q̄ habeat modo. vel aliqua ex prædictis habeat tēporibus nostris. Et hoc idem euenit electariis omnibus pp defectum quantitatis aromatum in constructione ipsarum & electariorū. Nam ad libr. mellis ipsorum temporibus in theriaca, & sic in quolibet alio electario poni faciebāt. ʒ. iij. aromatum. Nūc aūt ne assumentes ipsam abhorreant, solū poni, facimus drachmas duas aromatum. & vt minus expēdant. & ideo non est tantæ efficaciæ, nec laudes suæ ex ipsa sequuntur vt eorum tēporibus sequebantur. Operatur aūt

D theriaca cum est fermentata perfecte post annum quintum suæ constructionis, quia ante dictum tempus vsus eius non est nisi ad somnum prouocandum cum complexione sua calida & ficca, quæ vltra secundum gradum modicū ascēdit, quæ resultat & simplicium commixtionem componētium eam. vincit tamen siccitas caliditatem ipsius. Operat etiam à forma specifica, aut à proprietate suæ specificæ formæ insequentis mixtionem simplicium componentiū eā, & cuilibet de per se, qua cōplexione calor naturalis vigoratur & spiritus. Vnde prædicta theriaca generaliter omnib⁹ passionibus nostris, immo quibuscunq; dispositionibus nostris in corporibus, in quibus non est superfluus excessus caliditatis est vtilis, & conueniens, licet plus frigidis q̄ calidis temporibus, quantitate conuenienter exhibeatur, & maxime in declinatione ægritudinum materialium, & post ipsarum digestionem, vt in fine seb. phlegmaticæ regulariter exhibetur, vacuo tamen stomacho à superfluitatibus, & à cibo,

Duæ theriacæ descr. famosæ.

Electa. pfectiora extitisse tpe Gale quā nūc

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 270 sur 1089

cibo, & corpore mundificato diligẽter. Sic etiam poſt eius aſſumptionem nõ eſt cibus vel potus, vel aliquid aliud aſſumendum, niſi tranſactis ad minus quinque horis, & illis elapſis poteſt tũ conuenienter exhiberi theriaca, & ſimilia cum aliquo paruo potu, vt vino vel aqua deſtœchados vel maiorane in paſſionibus frigidis capitis, vt virtus eo citius euaporetur ad caput. & ſic etiam cum aliquibus liquoribꝰ frigidis temperatis, vt cum aqua bugloſſæ ſeu meliſſæ in paſſionibus cordis venenoſis. ſed tutius eſt ſine aliquo potu ipſam aſſumere. Vltimo ꝓ laudibus & operationibus eius & modo & tempore recurrẽdum eſt ad Auic. loco ſuperius allegato, quo diffuſe tractat omnia ſuperius allegata prædicta, & maxime circa theriacam Andromachi quę omnia

Teriacæ doſis. intelligenda ſunt eſſe de theriaca Gal. Inſuper notandum ꝙ theriaca non ſolum eſt ęgritudinum curatiua, ſed etiam eſt ſanitatis præſeruatiua, & etiã illius conſeruatiua, & doſis eius cõiter in prouectis ætate erat quantitas lupini quæ erat pondus. ʒ.j. Et hæc erat & eſſet qñ theriaca eſſet conſtructa cum lib. mellis. ʒ. iij. aromatum. ſed hodiernis tẽporibus doſis eius eſt. ʒ.j. vſq; ad ʒ.j.ſ. propter defectum & diminutionem aromatum ingredientium compõnem ipſius vt ſuperius dictum eſt. Et quia deſcriptio theriacę Andromachi quæ vltra omnes alias eſt in vſu, ſolum ponitur ab

Theriacæ deſcriptio. Auic. 5. can. vt iam dictum eſt. & illa in pluribus libris corrupte reperitur, ipſam deſcribam complete abſq; defectu ſicut Thomas de Garbo ipſam cõſtrui faciebat, & vt recte debeant reperiri ſimplicia componentia ipſam aliqualiter declarabo, & eius deſcriptio eſt. ℞. trochiſcorum ſcillæ aure. xlviij. trochiſcorum viperæ aur. xxiiij. trochiſcorum andaracaron. ʒ.vj. prædictæ deſcriptiones ponuntur à Nicol. in ſuo antidotario, & ab Auic. in prædicto can. tract. theria

Opium. cæ, piperis nigri dictum eſt in diamuſco. opij. añ. ʒ.vj. opiũ eſt ſuccus papaueris nigri artificialiter facti & inſpiſſati. & eſt frigidæ & ſiccæ cõplexionis in quarto gradu, licet frigiditas ſuperet ſiccitatem, operatur aũt vigoroſius ſtuporem inducendo, ſpiritus incraſſando, & ipſorum tranſitus phibendo ad mẽbra ſenſitiua & motiua. vnde ſomnum faciliter ꝓfundum inducit cum ſua ꝓprietate & forma ſpecifica, nobis occulta potius q̃ cum ſuis qualitatibus primis ſuperius dictis, licet etiam frigiditas eius aliqualem ſtupore inducat. cauendum eſt ergo ab vſu ipſius ſm omnem modum adminiſtrationis ipſius, & in quacũq; doſi, immo cauẽdum eſt ab omni medicina in qua ipſum ingreditur niſi in caſu magnæ neceſſitatis poſito ab Auic. & auctoribꝰ medicinæ, & tunc cum opio thebaico, quia factum & collectũ â thebis, quia idem melius & perfectius operatur quocũq; alio opio vbicunq; collecto, & ſic eſt minoris periculi & timoris vſus ipſius. Cinnamomi in diamuſco, ſeminis napi, accipitur ſemen eius. & eſt complexionis calidæ & ſiccæ in tertio gradu. Scordeon. i. alleorum ſilueſtrium & ſunt calidæ complexionis vſq; ad quartum gradum. In alleo aũt domeſtico non eſt tanta caliditas nec etiam ſiccitas. Nocet multum habentibus corpus repletum malis humoribus, & caput debile, quia multum ſunt vaporoſa. Roſarum rubearum in diamuſco. Ireos. i. liliũ cœleſtis, quare &c.

ADDITIO.

Hæc theriaca dicitur theriaca diateſſaron. i. de quatuor rebus, nam theſſaron græce eſt idem quod de quatuor rebus. hæc deſcriptio apud multos reperitur. Nam Auic. in 5. can. ſimiliter Raſis. viij. ad almanſorem. Item Haly. x. practicæ, eandem habet deſcr. quę tamen raro in vſu habetur.

MANARDVS, in Theriaca Diateſſaron.

Theriaca dicitur, quia ad morſus valet ferarũ. διὰ τὸ θηρίων ἄγειν, quia ex quatuor, præter mel componitur. Antiqua eſt & valde vtilis. Mulomedici addunt cbur, & vocant διὰ τεσσάρων, ſublimeq; eſſe dicũt ad præſeruanda curandaq; iumenta, vt videre potes apud Abſyrtum, & Vegetium. MYRRHAM.] Hoc tempore apud nos reperire bonam, eſt difficile. Cum melle.] MEL ſit quadruplum ſpecierum in hac, ſicut in aliis ſimilibus.

SYL. *T Ryphera antidotus Sarracenica magna coctionem ventriculi & hepatis ſuo calore iuuat, ob id flatus diſſipat, humores in ventriculo, & aliis viſceribus putres abſumit, oris & corporis reliqui odorem & colorem cõmendat, laſſitudinem tollit, ſanitatem præſentem tuetur, & morborum generationem prohibet, venerem auget, hæmorrhoidas ſanat. Recipit autem myrobalanorum cepularum, Indarũ, embli. bellericarũ, citrearum ana drach. v. cinnamomi, trium piperum, eryngij, ſolij, ſpicæ nardi, cardamomi vtriuſque, caſiæ, lepidij, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen vtriuſque, zingiberis, ana drach. ij. nucis moſchatæ, macis, ſeſami excorticati ana drach. iij. amygdalarum amb arum ana drach. v. ligni aloes, maſtiches, rhabarbari, ſeminis fœniculi, ana drach. ij. ozimi, menthæ ſiccæ, origani Perſici ana drach. j. & ſemiſſem. Myrobalani frigẽtur cum butyro recenti, cæteræ ſpecies cum oleo amygdalino, melle excipiuntur omnia, datur a ſeſquidrachma ad drach. iij. addunt aliqui turbith drach. v. moſch. drach. j. partem quartam, ſeu grana quindecim.*

ANNOTATIO SYLVII.

Tryphera Sarracenica Nicolai Gallis eſt vſitatior. Trypheræ autem. i. delicatæ, dictæ videntur per antiphraſim: ſunt enim ob amaritudinem ingratæ. Arabum inuentum eſſe oſtendunt myrobalani, & alia quædam: alij hominem iuuenem reddentes interpretantur. Annos duos ſeruant, poſſunt cum ſacchari lib. j. in vnciam ſolidum fieri electarium.

ANT. Tryphera Sarracenica magna, expertorum iuuamentorum, corpora in ſanitate conſeruat, & ne in ægritudinem incidant, adiuuat: membrorum laſſitudinem tollit: ventoſitatem reſoluit: dolorem & indignationem ſtomachi tollit: oris odorem, & totius corporis bonum facit: hæmorrhoidas ſanat: colorem corporis efficit bonum: et multiplicat coitum: humoroſitatem ſtomachi deſiccat: putrefactionem viſcerum tollit.

G Recipe chebulorum indorũ, belliric. emblic. & citrin. ana. ʒ.v. cinnamomi, trium piperum, ſecacul, folij, ſpicæ, cardamomi maioris & minoris, caſiæ, ſetaragi indi, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen albi & rubei, zingiberis, ana. ʒ.ij. ſpicæ, nucis muſcatæ, macis, ſeſami excorticati, ana drach. iij. amygdalarum dulcium & amararũ ana drach. v. ligni aloes, rhabarbari, ſeminis fœniculi, maſticis, ana drach. ij. alfelengemiſe, mentæ ſiccæ, origani perſici, ana drach. ſ. & 5. Friġentur myrobalani cum butyro vaccino, & cæterę ſpecies cũ oleo amygdalino, & confice cum melle q.ſ. Doſis eius eſt à drach. j. & 5. vſq; ad iij. Et ſunt qui addunt in confectione turbith drach. xv. Et ſunt qui aromatizant iſta cum muſci. drach. j. quarta.

Sũma medic. eſt 33. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

H *Tripheræ vox Scribonio largo medicamenti eſt nomẽ cauſticam vim habentis. Arabibus lautum videtur ſignificare. Expoſcit autem hic ſeitaragi, quæ vox Auic. lepidium quoq; ſignificat. Sed ſeitaragi tamen quod eſt lepidium, non eſt Indum. Indum aũt idem Auic. eſſe ait ligni fruſta parua & tenuia, ac cortices miſtæ caryophylli. Quare non aſſentiendum Manardo videtur ſeitaragi Indi nomine lepidium hic vſurpanti. Quid vero ſeitaragi Indum ſit, ex Auic. deſcriptione non habemus. ſed ſi Bellunenſem quis ſpectet qui in 5. Can. Auic. vbi interpres verterat caſiæ ſeu Indæ caſiæ, ſytragi ipſe eſt interpretatus; ſeitaragi caſiæ odoratæ ſpeciem eſſe forte iudicabit. Sed vere neq; eadem eſt vox ſeitaragi ac ſytragi: neque quòd Bellunenſis Arabicam vocem reſtituerit, probat id eſſe caſiam Indam; quin antiquum interpretem caſiam perpe-*

Cap. 230.

ram

ram posuisse potius significat. neq; enim immutanda erat lectio si sytragi cassia erat Inda. Adde quòd vbi de cassia Auic. de hoc seitaragi planè nihil. Quicquid tamen sit. quod ad hunc locum pertinet, si aut seitaragi omittas, aut pro eo nucem moschatam aut quid tale reponas, arbitror non fore piaculum. neq; enim purgatoria hæc sunt de quibus adeo sit verendum. Sanè meminit hic de origano persico. Eius loco quia persicum non habemus, Creticum licebit sumas.

ADDITIO.

CHRIST. Tryphera græce est dicta delicata latine saracenica, qa â saracenis inuenta. Nicolaus in proprio antidot. vnam aliã habet descrip. differentẽ multum ab ista, quæ in gallia magis in vsu habetur q̃ ista Mesue. Seraragi quid sit vide apud Serapionem proprio cap. vbi dicit auctoritate Gal. quod virtus eius & sapor & odor sunt similia virtuti sapori & odori nasturcĩ, nisi quia est minus deficcatum. & sic loco setaragi indi, possumus ponere semen nasturcĩ.

MANARDVS, in Tryphera Sarracenica.

TRYPHERA quasi delicioſa vel voluptuaria.] SETARAGI Indi.] Est Lepidium dicit Auicenna, quòd Indum est, frusta partia subtiliaq; ligni.

SYL. *Tryphera antido. moschata eadem promittit, quæ prior, sed imbecillius, recipit vero myrobalanorũ, cepularum nigrarum, embl. bell. piperis nigri & longi, zingiberis, casiæ, spicæ nardi. ana drach. v. seminis anethi, seminis porri, ana drach. ij. seminis dauci, rosarum rubrarum, cinnamomi, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana drach. j. & dimidiam, macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moschi, ana drach. j. seminis nasturtij drach. x. excipitur melle despumato, datur à drach. ij. ad drach. iiij. adduntur interdum scoriæ ferri nutritæ drach. ij.*

ANT. Tryphera muscata quam fecit Alcanzi, experta mirabiliter ad mollificationes, & ventositates stomachi & viscerum, hæmorrhoidarum, & ad corruptionem cõplexionis, & fœditatem coloris cutis. & addit in coitu. Cuius permixtio. Rec. mirobalanorum chebulorum, nigrorum, embl. bell. piperis, macropiperis, zingiberis, cyperi, casiæ, spicæ indæ, ana. 3. v. semin. anethi, semin. porri, ana. 3. ij. seminis bauciæ, rosarum, cinnamomi, nucis muscatæ, caryophyllorum, ana drach. j. & 5. macis, heyl, galangæ, ligni aloes crudi, musci, ana drach. j. granorum nasturtij, drach. x. Confice cum melle despumato, & da drach. ij. vsque ad iiij. Et quandoque ponuntur in ea scoriæ ferri nutritæ * drach. ij.

Sũma medi. ẽ 14. res

*vnc. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sem. Bauciæ} Bauciæ nomen tam syluestri quàm domesticæ pastinacæ ascribit Serap. efficacior autem est in omnibus syluestris quàm domestica Dioscoridi: quo fit vt hic, contra quàm Manard. syluestris potius vsurpanda sit quàm domestica.

Scoriæ ferri} Antiqui codices legunt vncias ij. neque longe est ab huius authoris instituto qui in sequẽti triphera tantũdem scoriæ addi iubet, quantum pendent cætera. Errant qui scoriæ ferri loco eiusdem squamam sumunt, quæ malleo decutitur. est enim scoria id mutile recrementum, spongiosum, globosum, quod ferrarij fabri abiciunt: squama verò excrementum vtile est, quod in fusorias fornaces iniectum liquescit & vtile redit ferrum. Porrò scoria ad leuorẽ trita & aceto macerata vsus est Gal. 9. simp. ad externos affectus. sed quòd is vel vllus græcorum intra corpus assumendam dederit, nõdum obseruaui. Frequenti tamen experimento Arabum ac posteriorum deprehẽsum est saluberrimum esse medicamentum & magni vsus in internis viscerum ac præsertim lienis obstructionibus. Eius parandæ hic est modus, vt tritam in fontana aqua diutius abluas, & quæ emergent sordes effusa aqua abiicias, & alia rursum iniecta aqua tantisper insistas dum sordium nihil amplius emergat. tum acerrimo aceto infundenda, ac, vt aiunt, nutrienda dies circiter quinque vt in Triphera minori Phœnonis Mesue docet, & in leuorem redacta exsiccanda & reponenda. Hac vero etiam ratione squama & scobes & ferri & æris vbi opus fuerit, sunt paranda.

ADDITIO.

Tryphera muscata dicitur quia recipit muscum, valet ad ea quæ dicuntur in textu, maxime cum additione, apud mediolanenses interdum in vsu habetur. CHRIST.

MANARDVS, in Tryphera muscata.

BAVCIA.] Est pastinaca domestica.

SYL. *Tryphera anti. Gale. eadem omnino promittit, recipit omnium myrobalanorum ana drach. x. zingib. & mastichis, cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. vij. galangæ, spicæ nardi, asari, croci, semi. fœniculi, anisi, apij, ameos ana vnc. 5. costi, piperis nigri & longi, casiæ ana drach. iij. nucis moschatæ, cardamomi vtriusque, macis, calami aromatici, ligni aloes ana drach. ij.* * *behen albi & rubri, rad. piperis, cyperi ana drach. iij. & semiß. ambræ drach. j. moschi script. j. frigentur myrobalani cum oleo amygdalino dulciũ, melle despumato omnia excipiuntur. Scoria ferri in aceto nu trita aliquando additur à Gal. ad mensuram omnium, vel dimidij. Datur à drach. j. ad ij.*

alij santali.

SYLVII ANNOTATIO.

Non esse Galeni, indicant simplicia Galeno indicta & incognita, myrobalani, ambra, moschus, galanga, caryophylla, nux moschata, macis.

ANT. Tryphera Gale. confortans stomachum & calefacit ipsum. Et confert ad ventositates & hemorrhoidas, & humorem crudum, & adiuuat desiderĩ coitus. Et clarificat colorem, & calefacit renes, & confert ad ventositates matricis & fluxum qui per hemorrhoidas. Cuius permixtio hæc est. Recipe omnium myrobalanorum ana drach. x. zingib. masticis, cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. vj. galangæ, maratri, anisi, apij, ameos, spicæ, asari, croci, ana drach. iij. costi, piperis nigri & longi, casiæ, ana drach. ij. nucis muscatæ, macis, cardamomi. maioris & minoris, calami aromatici, ligni aloes, ana drach. j. behen albi & rubei, * alusulsumẽ, cyperi, ana drach. iij. & 5. ambræ drach. j. musci drac. j. partes ij. Frigentur myrobalani cum oleo amygdalarum dulciũ. Et confice omnia cum melle despumato. Et Gal. quidem q̃q; addit scoriam ferri nutritam in aceto vini fm mensuram medicinarum omnium. Et q̃q; medietatem earum. Dosis eius est à drach. j. ad ij.

Loco alusulsumẽ pone piper nigrum.

Sũma medi. ẽ 33. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Triphera G.} Esse puto Gabrielis. Obscura aũt hic est vox alsulsumẽ. Eius loco Manar. ocimum admittit. cæteri piper nigrum, atq; id forte non inepte. significat. n. ea vox Arabibus, radicem aut lignum piperis: quæ tamen quia à nobis ignoratur, sumi eius loco piper potest.

Addit.

ADDITIO.

CHRIST. Ista tryphera Gal. raro habetur in vsu quę differēs apud diuersos reperit fm aliqua simplicia. Nā quidam hñt loco behen album & rubeū. sand. album & rubeū. Nōnulli hñt loco behē &c. tuderi album & rub. sed præsens melior vī.

MANARDVS, in Tryphera Galeni.

Non credo esse Galeni, cum neque behen, neque ambram, neque moschum agnouisse videatur. ALVEVLEVMEN] Difficile est de his barbaris diuinare dictionibus, potes tamen sumere ocimum. Interpres Auicennæ exponit radicem piperis. Quidam textus non habent hanc dictionem.

SYL. TRyphera antid. minor Phenonis, ventriculum hepar, renes, vesicam roborat, ob id fluorem alui, hæmorrhoidum, mensium immodicum cohibet. sanguinis corruptionem & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac formæ corrumpi cœptæ vitium redimit. Accipit autem myrobalanorum cep. Ind. belleric. embl. nucis moscatæ, ana drach. v. nasturtij, asari, origani persici, piperis, thuris, ameos, zingiberis, fructus tamaricis, spicæ nardi, schœnu anthus, cyperi, ana vnciam dimidiam, scoriæ ferri diebus quinque in aceto nutritæ drach. xx. myrobalani assentur in butyro vaccino, & cætera inuoluantur oleo amygdalarum dulcium, aromatizentur moschi drach. j. melle despumato excipiantur. Posi sex menses datur à drach. j. ad drach. iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Ex his omnibus sola ferri scoria & fructus tamaricis aperte adstringunt, spica nardi, & alia quædam imbecilliter. Eademq; multo plus calore suo, & essentiæ tenuitate menses ac hęmorrhoidas promouerint, q̄ adstrictione leui steterint: ob id in hos affectus duos, ea omnia tollerem, vel horum partem bonam, neq; solum pondus minuerem. Ad affectus alios frigiditati succedētes, & menses, vt vocant, albos esse possit salubris: non autem ad eos qui calorem sequuntur: nam putredo humorum & formæ corruptio, qualis in elephanticis, calorem fere sequitur, rarius caloris imbecillitatem: licet hac mistione integra mirifice valere ad mensium corruptionem & fluorem eorū, ac hęmorrhoidum immodicum vsu suorum affirmet autor Luminaris maioris. Scoria autem in aceto nutritur, dum eo diu maceratur, aliquoties mouendo, vt docemus in nutritione lib. 2. pharmacopœiæ.

ANT. Tryphera minor ex arte Phenonis, ad corruptionē & exuberationem menstruorum, & hęmorrhoidarū, & ad corruptionem formæ, & debilitatem stomachi. & destruit humorem crudum, & clarificat colorem, & cōfortat vesicam, & abscindit fluxum ventris. Cuius permixtio hæc est. Recipe myrobalanorum chebulorum, indorum, belliric. emblic. nucis muscatę, ana drach. v. nasturcij, asari, origani persici, piperis, olibani, ameos, zingib. carmezit, spicæ, schœnanthi, cyperi, ana ʒ. iiij. scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus v. & assatæ. ʒ. xx. Myrobalani assentur cum butyro vaccino, & inuoluā- H tur, cætera cum oleo amygd. dulcium, & aromatizētur cum musci drach. j. Et confice cum melle despumato. & da post sex mēses. Dosis eius est à drach. j. vsq; ad iij.

Sūma medi. sunt 18. Est enim expertum & efficax & proprie ad humorositatem stomachi, & putrefactionem in ipso.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum commendet hoc electarium Mes. ad alui, mensium, hæmorrhoidum fluorem, & ad sanguinis corruptionem; videntur tamen in hoc sola ferri scoria, tamaricis fructus, & spica aperte astringere, & alia quædam imbecilliter, atque eadem calore suo & tenuitate substantiæ aptiora vt menses ac hæmorrhoidas promoueant, quàm leui astrictione sistant. sed & humorum ac formæ corruptio qualis in elephanticis, calorem ferè sequitur, varò aut caloris imbecillitatē. quo fit vt bona horum medicamentorum pars aut omnia sint tollenda. Hæc ferè Syluius. Sed tanti viri pace, mirabolani strenuè astringunt qui huius medicamenti & tripherarum omnium sunt basis. Sed & ex assatione astrictoria vis extollitur, acrimonia verò & dissectoria ac reseratrix facultas deprimitur, quod Mesu. lib. Can. satis explicauit. præsertim verò acrem & dissecantem illorum vim reprimit temporis diuturnitas, quo etiam obliteratur quicquid caloris assationis vi concipit in hoc poterat medicamento. Aptum ergo est ad sistendum aluum, menses, hæmorrhoidas. Sed & elephanticis conferre potest. quāquam enim putridorum humorum colluuies in iis nonnaturalis caloris vim sequitur, ob innati tamen præsertim augetur inopiam, non coquentis, digerētis, F & superfluum humiditatum affluxum desiccantis. dum vero corroborant hæc astrictione sua intestina omnia & principes gignendi sanguinis partes muniunt, ne affluentes aliunde humores prauos promptè suscipiant, innatum etiam calorem adiuuant, & sanguinis probi generationem procurant. atque adeo elephanticis quoque conferre possūt. ne interea etiam id silentio pertranseam, corruptos humores hoc medicamento mirabolanorum vi deorsum interdum deturbari, id quod ad sanguinis probi generationem maxime facit.

ADDITIO.

Tryphera minor ex arte Phenonis interdum habetur in vsu quæ mirabiliter valet ad corruptionem formæ, & exuberationem menstruorum & hæmorrhoidarum. CHRIST.

MANARDVS, in Tryphera minori ex arte Phenonis.

G CARMEZIT.] Est fructus Tamarisci: magnam vim habet in adstringendo, quę hoc desyderant, & præcipue mulierum redundantes menses.

SYL. TRyphera alia minor ventriculum & hepar firmat, lienteriæ confert & hęmorrhoidibus malignis, & formę corruptæ. Fit ex myrobal. cœpularum, Indarum, belleric. embl. singularum portione pari, hæ butyro vaccino inuolutæ frigentur, melle emblicarum excipiantur, aromatizetur moscho. Addunt alij, cyperi, thuris, asari, seminis apij & nasturtij, ana script. j. scoriæ ferri nutritæ partes tres.

ANT. Tryphera minor descriptione cognita confortans stomachum, & hepar: & confert mollitiei stomachi, & malitię hęmorrhoidarum, & corruptioni formæ. Cuius permixtio hęc est. Recipe myrobalanorum chebu. Indorum, belli. emblic. ana. partes æquales. Inuoluantur butyro vaccino, & frigentur, & conficiantur cū H melle emblicorum, & aromatizentur cum musco. Et in descriptione alia, cyperi, olybani, semin. apij, nasturcij, asari, ana sextam partem. ʒ. j. Et apud alios scoriæ ferri nutritæ partes. iij. & est bonum, & expertum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inuoluantur in butyro vaccino & frigētur.] Non vna est mirabolanos assandi ratio. Alij, quod Seruitor & Syluius, eos succo aliquo astringenti veluti cotoneorum maceratos & limeo exsiccatos sartagine assant vt ne vrantur. alij confractos butyro illitos frigunt eadem sartagine, atque posterior hic modus Mesuæ præscripto magis respōdere videtur, qui de maceratione nihil. Arbitror tamen maceratos primùm, postea exsiccatos, dehinc illitos butyro

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 273 sur 1089

tyro aſsari poſse non præter authoris mentem, quãquam de maceratione non meminit. ex hac enim primo, poſtea etiam ex frixione eorum aſtrictio magis augetur, atq; adeo ad ea efficacius medicamentũ redditur quæ author quærit.

CHRIST. Non ſunt in vſu nec inueniuntur.

ADDITIO

Tryphera minor deſcriptione cognita non habeť in vſu. Summa medicinarum ſm omnes additiones eſt xiij.res.

MANARDVS, in Tryphera minori.

Efficacior videtur ſcoria ferri addita, quæ nutriri dicitur, quando in aceto madet longo tempore.

SYL. Diacurcuma magna, ventriculi, hepatis, lienis, morbos frigidos, ob id diuturnos, ſanat, & quæ his ſuccedunt ſymptomata, obſtructiones, hydropen, cachexiam, colorem corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus craſſis inflationem, dolorem quoque renum & veſicæ à cauſa frigida, vel obſtructione mitigat, vrinamq; prouocat. Recipit autem croci, aſari, ſeminum petroſelini, dauci, aniſi, apij, ana vnciã dimidiã, rhabarbari, mei, ſpicæ nardi, ana drach.vj. coſti, myrrhæ, caſiæ, ſchœnu anthus, carpobalſami, rubiæ, ſucci abſinthij, ſucci eupatorij, olei balſami, ana drach.ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drac.j. & ſemiſſ. ſcordij, ſcolopendrij, ſucci glycyrrhizæ, ana drach.ij. & dimid. tragacanthi drach.j. melle deſpumato excipitur. Datur à drach.j. ad drach.iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Δὶ ἐρυθρᾶς Græcis poteſt vocari: nam curcuma eſt Arabicis, ἐρυθρόδανον, i. rubea: aliis placet curcuma eſſe chelidonium, à cuius colore flauo huic antidoto ſit nomen, vel corrupte pro διὰ κρόκου, quem capit largiorem.

ANT. Diacurcuma magna conferens ad ægritudines antiquas, & cachexiam, & hydropiſim iuuamentum manifeſtũ, & eradicat ęgritudines hepatis & ſplenis chronicas, quæ iam induratæ ſunt. Et confert ad fœditatẽ coloris, & corruptionem ſtomachi, & humiditatem frigidam, & ventoſitates craſſas in eis, & dolori renum & veſicæ, & vrinam prouocat. Cuius permixtio hæc eſt. Recipe croci, aſari, petroſelini, dauci, aniſi, ſeminis apij, añ. ʒ. iiij. rauedſceni, phu, meu, ſpicæ, ana ʒ.vj. coſti, myrrhæ, caſiæ, ſchœnãthi, carpobalſami, rubeæ tinctorum, ſucci abſinthij, ſucci eupatorij, olei balſami, ana drach.ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drac.j. & ʒ. ſcordeon, ſcolopendriæ, ſucci liquiritiæ, ana. ʒ.ij. & ʒ. tragacanthi, drach.j. confice cum melle deſpumato. Doſis eius eſt à drach.j. vſque ad iij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex croco nuncupari hoc electarium puto, corrupta voce, recte autem diacrocoma. ſæpe enim ex eo quod primo loco in medicamentis ſumitur, ea Arabes denominarunt. Ita electarium de gẽmis, alchermes, de xiloaloe, de citro, de galanga, diarhodõ, catyophyllatum, nardinum, & alia multa quamuis non omnia. Non venit hunc in locum curcuma, aliudque eſt curcuma ab erithrodano Mauritanis contra quàm nonnulli ſentiant. Porrò autem vt de croco aliqua. Crocum tota fere Italia colit. ſed copioſiſſimum & probatiſſimum mittit Aquila Veſtinorum. Adulterari interdum audio ſalitæ bubulæ filamentis. ſed adulterium ab iis qui ſyncerum ſæpe tractarunt ſolo intuitu deprehẽditur. eſt enim adulteratum colore minus vi-

A *uido. & maceratum aquam minus inficit. Numeratur inter cardiaca. Vias. ſ. ſpirituum calore ac ſubſtantiæ ſuæ tenuitate laxat, & peruium corpus reddit. ſpiritus frigidos & ſopitos calfaciens excitat, turbulentosq; ac craſſos depurat vi quam inſignem habet diſcuſſoria, & eoſdem naturæ noſtræ gratiores facit iocundo odore. atque aſtrictoria quam mediocrem habet, facultate, ſolidas cordis partes corroborat. Copioſius tamen aſsumptum in interitum etiam perducit, arbitror ob nimiam ſpirituum diſſipationem. Obſeruatum etiam eſt, qui croci ſacculo puluinaris aut ſtrati vice vſi ſunt, oborto inſigni capitis dolore cum incredibili grauitate, interiiſſe. adeo. ſ. dum ſui tenuitate in intimos cerebri anfractus penetrat & calore vaporum copiam ſecum ducit, opplet caput, vt occluſo ſpirituum tranſitu ſuffocentur. Porrò planta ex qua crocum, nulli non*

B *cognita eſt. ſed & hæc duarum ſpecierum: maior & minor. maior poſt autumni æquinoctium, minor vere ferè primo floret, vulgato illo & flore & folio & radice lõgè minor, eadem tamen in omnibus facie. hoc nos frequenter vidimus & collegimus in monte S. Iuliani Piſis, & colimus in hortulo noſtro Laudæ plures annos. Sanè meminit hìc de eupatorio Meſ: Manardus verò legitimum reperiri dubitat. Sed nunc Meſuæ eupatorium agnoſci ſatis conſtat. eſtq; id herba Iulia de qua lib. ſimpl. Meminit & de balſami oleo, quo caremus. ſed pro eo expreſsum ex mirrha oleum ſatisfaciat. hoc in Theriaca Andromachi conſenſu medicorum Venetorum Geor. Myelichius poſuit.*

Iſtud eſt electarium magnum, & expertum quod gene- CHRIST.
raliter ab omnibus habetur in vſu. & vbiq; præparatum re-
C peritur ſm præſentem deſcriptionem. Et denominatur dia curcuma à quadam radice quæ nominatur rubea tinctorũ. Et à quibuſdam dicitur q̃ curcuma eſt ſpecies chelidoniæ, Curcuma.
ſed hic ſumitur pro rubea tinctorum. valet principaliter ad omnes ægritudines frigidas antiquas, factas à materia frigida, & maxime hepatis & ſplenis cum quibus coniungit debilitas virtutis digeſtiuæ ſeu ſanguificæ cum oppilatione ipſius, aperit enim oppilationes ipſius, & hepar caleſacit & virtutem digeſtiuam corroborat, colorem totius bonum efficit & mortificatum bene viuificat. vnde eius principaliter operatio eſt in corporibus cacexeticis. i. ad hydropiſim præparatis. & ſic in tali diſpoſitione principaliter cõmuniter vtimur. valet etiam paſſionibus renum & veſicæ frigidis, & etiam ſtomacho, & aliis in litera poſitis. Cacexia enim eſt diſpoſitio prima ad hydropiſim, in qua color corporis incipit dealbari, & aliqualiter citrinari, ſubſtãtia corporis mollificari. Et doſis eius eſt à ʒ.j. vſq; ad ʒ.iij. Et poteſt ſimul aſſumi cum modico vini ſubtilis, vel cum aquis aperitiuis calidis cõuenientibus hepati de quibus inferius
D mentionem faciemus. Et vſus eius põt eſſe continuis diebus pluribus, niſi in tempore magni feruoris, & in corporibus q̃ plurimis febrientibus, niſi cum eo adminiſtretur electarium minus calidum vel frigidum vt cum diarodon abbatis, vel cum triaſandalis. & aſſumendum eſſet cum aquis temperatis vel frigidis vt cum aquis radichij ſeu lupulorum, vel endiuiæ ſeu ſeminum cõmunium, vel cum vino aqua limphato. Cuius hæc eſt deſcriptio. Rx. croci, aſari, petroſelini. ſ. ſeminis, dauci. ſ. ſeminis, aniſi, apij. ſ. ſeminis, ana ʒ.iij. rauedſceni. i. rhabarb. meu. i. anethi ſilueſtris, ſpicæ. ſ. nardi. ana ʒ.vj. coſti. myrrhæ, caſiæ. ſ. ligneæ, ſchœnãti, carpobalſami. ſ. ſeminis balſami, rubeæ tinctorum, ſucci abſinthij, ſucci eupatorij, herba eſt nota conferens multum malæ cõplexioni frigidæ hepatis & oppilationi eius, ſm omnem modum adminiſtrationis, & maxime in aqua diſtillata, & ſic habetur plus in vſu. & eſt calidæ complexionis in primo, ſiccæ in ſecundo, olei balſami, ana ʒ.ij. calami aromatici,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 274 sur 1089

aromatici, cinnamomi. ſ. craſſi, ana. 3. j. ſ. ſcordeon, ſcolopẽdriæ. i. linguæ ceruinæ. herba eſt nota quæ multum valet in paſſionibus frigidis ipſius ſplenis, & oppilationi & duritiei eius. & eſt calidæ & ſiccæ cõplexionis in ſecundo. ſucci liquiritiæ ana. 3. ij. ſ. tragacanthi. 3. j. mellis deſpumati q. ſ.

Sũma medici. eſt 25. res. Et nota q̃ licet reubarbarum ingrediatur huiuſmodi compoſitionem, non tamen efficitur ſolutiuum propter paruã eius quantitatem quæ ingreditur & leuem doſim quæ aſſumitur ex toto compoſito.

ADDITIO.

Diacurcuma dicitur ſm aliquos à dia qđ eſt per & curcuma, quia in calore ſit ſicut curcuma quæ eſt ſpecies celidoniæ. vel ſm alios dicitur diacurcuma à croco quem recipit in bona quantitate, & tunc melius diceretur à diacrocoma. Auic. in 5. can. duas habet deſcr. ſ. maiorem & minorem. ſimiliter Serapio in proprio antido. differentes tamen ab iſtis, quamuis eiſdem effectibus attribuantur.

MANARDVS, de Diacurcuma.

Melius eſt hanc dimittere quia non bene conficitur: ſi quis tamen conficere eam velit, videat vt habeat verum eupatorium: nã quo paſſim vtuntur, mendax eſt. Sed & verum meon & ſcordium agnoſcat, vt oleum balſami taceam. Scolopendrium eſt, quam vulgo citrach appellant.

SYL. *Diacurcuma minor idem pollet, ſed imbecillius. Recipit ſpicæ nardi, myrrhæ, caſiæ, croci, ſchœnu anthus, coſti, cinnam. ana, melle deſpumato excipiuntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ab vſu receſſit, & quæ maior, & minor, tam Auicen. quinto can. q̃ Serapioni in antidot. ſcribitur.

ANT. Diacurcuma minor valens ad ea ſicut maior. Recipe ſpicæ, myrrhæ, caſiæ, croci, floris ſchœnanthi, coſti, cinnamomi, ana. confice cum melle deſpumato, &

Sũma medi. eſt 8. res. eſt bona, & experta.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Non deſunt tunci odorati flores pro hoc parando medicamento. ſed, vt & Manard. ſumi folia poſſunt etiam opportune.

CHRIST. Non eſt in vſu, nec præparata reperitur.

MANARDVS, de Diacurcuma minori.

Minorem hanc quiuis parare poteſt: non multum enim errabit qui herbam Schœni, pro flore receperit.

SYL. *Diamoruſia præſtat quæ diacurcuma, nam affectus ventriculi, hepatis, lienis, frigidos, proindeq, chronicos ſanat, hydropen, frigidam ventriculi intemperiem, ac inde natam crudorum ſuccorum copiam & dolorem. Recipit autem croci, acori, ana drach. ij. myrrhę, drach. iij. baccarum lauri, drach. ij. & 5. dauci, cinnamomi, caſiæ, cymini carmeni, carpobalſami, ſchœnu anthus, ſemin. apij, aniſi, cardamomi, ſpicæ nardi, menthæ ſiccę, marrubij, ameos, ana drach. j. coſti, trium piperum, ana drach. j. melle deſpumato excipitur. Datur à drach. j. ad drach. iij.*

ANNOTATIO SYLVII.

Electarium hamoruſia dicitur Auicen. quinto cano. & Serap. in Antidotario.

ANT. Diamoruſia eſt medicina multarum vtilitatum, ſicut diacurcuma magna, & experta, & efficax nimis, & proprie ad dolorem ſtomachi propter frigiditatem facium, & humorem crudum, & ad ægritudines ſplenis & hepatis chronicas factas in ipſis ꝓpter hydropiſim. Accipe croci, acori, ana drach. ij. myrrhæ, drach. iij. baccarum lauri drach. ij. & 5. dauci, cinnamomi, caſiæ, cymini carmeni, carpobalſami, florum ſchœnanthi, ſeminis apij, aniſi, cordumeni, ſpicæ, mentæ ſiccę, marmacur, ameos, ana drachma j. coſti, trium piperum, ana *drach. j. Confice cum melle deſpumato. Doſis eius eſt *drach. j.
à drach. j. vſque ad drach. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Carpobalſamo caremus & ligno & oleo & ſucco balſami. pro eo cubebas vſurpari poſſe arbitror, quod placere multis video.

Non eſt in vſu, nec præparata reperitur, magiſtraliter tñ poſſet vti, & valet in omnibus diſpoſitionibus quæ ponũtur in litera, & eſt efficax & experta. CHRIST.

ADDITIO.

Diamoruſia raro in vſu habetur. hæc deſcriptio videtur concordare cum illis quas deſcribunt Auic. in 5. can. & Serapio in proprio antidot. & appellatur apud iſtos iſtud electarium hamoruſia.

MANARDVS, de Diamoruſia.

DAVCVS eſt trium ſpecierum.] Eligendus eſt Creticus, cuius flores & ſemina alba. ACORI.] De hoc quid ſentiam, infra notabo. MARMACVR.] .i. Meliſſophyllon.

SYL. *Dialacca magna ventriculum & hepar roborat, hepatis obſtructiones aperit, eius ſcirrhum diſſoluit, & ex his naſcentem cachexiam & hydropem ſanat, vrinas mouet, lapidemq; renum & veſicæ frangit. Recipit laccæ lotæ, rhabarb. ana drach. ij. ſpicæ nardi, maſtiches, ſchœnu anthus, coſti, myrrhæ, croci, cinnam. bdellij, ſeminum apij, aniſi, ameos, fœniculi, ſucci abſinthij, ſucci eupatorij, ſabinæ, aſari, ariſtolochiæ, gentianæ, hyſſopi ſiccæ, amygdalarum amararum, rubię, ana drach. j. & 5. piperis nigri, zingiberis, ana drac. j. myrrham & bdellũ vino infunde, cætera tere, omnia melle deſpumato excipe. Dabis ab aur. j. ad aur. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Διαγαγγαμὸν Græcis diceretur: id gummi ſæpe adulteratur, eoq; infectores paſſim vtuntur, ſericum colore Kermeſino tincturi. Hæc tutior eſt, q̃ diacurcuma. Lauanda autem hic lacca decocto ſchœnu anthus, & ariſtolochiæ, vt eſſentiæ tenuitate aſſumpta valentius aperiat, calida primo gradu, ſicca ſecũdo. Cymas, ſeu ſummitates ſchœnu ſuſtuli, quod hæ cum floribus ſumantur, quibus ſunt inferiores.

Dialacca magna, conferẽs ad debilitatem ſtomachi, & hepatis, & ęgritudines factas in eis. Oppilationes hepatis aperit, & omnem duritiem reſoluit. Lapidem renum & veſicæ frangit. vrinam prouocat, & eſt ad hydropiſim & cachexiam medicina ſublimis. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. laccæ ablutæ, rauedſceni ana *3. ij. ſpicæ aromaticæ, maſticis, ſeminis apij, ſchœnanthi, abſinthij, ſucci eupatorij, ameos, ſauinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhę, rubeę tinctorum, ſeminis fœniculi, aniſi, aſari, ariſtolochiæ, gentianæ, croci, cinnamomi, hyſſopi ſiccæ, caſię, cimarum ſchœnanthi, bdellij, añ. 3. j. & 5. piperis, zingib. añ. 3. j. Infunde myrrhã & bdellium in vino, & cętera tere, & confice cũ melle deſpumato. Doſis eius eſt ab aur. j. vſq; ad ij. ANT. *drach. iij

ANNOT. IO. COSTÆ.

Vulgatam Laccam, gummi. ſ. illud ruſum, pellucidum, mirrhæ aſpectu ſimile, ſurculos quoſdam ligneos muoluẽs, verum eſſe cancamum Græcorum, fatebitur qui Mathioli cõmentaria in Dioſc. legerit. Eſſe verò eam laccam quoq; Arabum de qua. ſ. Auic. & Serap. ex Iſaac ſententia, pro certo habeo. Quãquam enim (quod quis obiiciat) nũc eius

vſus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 275 sur 1089

Vsus ad inficiendum est nullus; erat tamen superioribus annis, sicuti ex fide dignis & expertis artificibus intelleximus, multus & frequens. imo color qui ex lacca, pertinacius mhæret quam qui ex cocco vel chermes, quamuis minus sit floridus. Omissa est nostra ætate ob chermes copiam, cuius paucos ante annos erat inopia. Ex illius reliquiis vbi serica opera infecerant, parabantur pastilli nullius infectoribus vsus, sed a pictoribus expetiti, sicuti innuit Serapion. quod nunc quoq; fit vbi infecta sunt serica ex chermes. ex reliquiis enim ipsius eodem exemplo pastillos parat in picturæ vsum. Ergo qui laccam illam nullius esse aiunt ad inficiendum vsus, falli puto. Quãquam vero infectoram ex lacca chermes vocari Serap. affirmat; hoc tamen non persuadeat Arabum laccam chermes fuisse. Vocabatur enim chermes etiam tinctorum coccum quod granam vocant: neq; chermes nostrum de quo supra, lignosis circũuoluitur surculis vt lacca Arabum: sed, vt dicebamus, ad pimpinellæ radices. neque etiam aspectu est rubrum vt lacca Serapionis, sed purpureum. Ex his ergo, constare puto pro lacca in Arabum medicamentis, vulgatam laccam naturalem, verum. s. cancamum græcorum, esse vsurpandam; non autem chermes nostrum, quod non norunt Græci aut Arabes: neq; vulgarem sanguinis draconem, quo infectores non vtuntur, ac ne norunt quidem. Vtrum autem in medicinæ vsum sumendi surculi, an gũmi, quia Arabes interdum ligna laccæ seu laccam lignorũ exposcunt; sunt qui non mediocriter ambigant. Sed solũ gũmi accipiendum abiectis surculis docemur ex Serapione. is enim explicans quo pacto abluenda sit lacca, vbi contusi surculi sunt (vnà. s. cũ gũmi) superiecta calida aqua ex aristolochia & iunco odorato, agitari iubet pistillo, & quod postea resederit abiecta aqua siccandum, ac si pellucidum fuerit reponendum vitreo vase; sin minus, repetẽdam purgationem vt pelluceat. Ex his, quum surculi nõ subsideant sed emergant, solum autem gũmi subsideat; vt illos quoq; cum aqua abiicias, puto oportere. Non ergo vt eos sumas, iubent Mauritani quando laccam lignorum petunt, sed vt probatissimam deligas admonent. duplex. n. affertur lacca, crassior quædam lignosis surculis non adnoluta, sordida & opaca: alia quæ surculosa est, longe lucidior, purior, & omnino præstantior. hanc ergo docent vt deligas abiecta crassa & sordida. Porrò ex qua nam arbore lacca proueniat, & quid sit, quum Serapion ex Rasis sententia rorem ferè esse asserat collectam in mespilo: recentiores tamen qui Indiarum lustrauere orbem, lachrimam esse aiunt (quod verisimile est) arboris iuglandi nostræ similis. Audio tamen visum esse Venetiis ramulum, cui vtraq; hæc inerant, & lacca et caryophylli, quasi ex eadem arbore vtrunque proueniat.

CHRIST. Dialacca maior, est efficax & experta, vt ponit Mes. & licet non multum sit in vsu, quia tamen alicubi præparata reperitur, ideo declaro eius descriptionem. Est enim efficax & quasi consimilis operationis cum diacurcuma maiori, sed magis & plus appropriatur passionibus renum & vesicæ, & lapides frangit per vias vrinæ educẽs. Et dicitur dialacca à quodam gũmi quod vocatur lacca, quæ ingreditur eius compositionem. Et modus assumptionis eius & tempus, est sm regulam datam in electario de aromatibus sm descr. Gal. Et dosis eius est sicut dictum est de diacurcuma,

A cuius dialaccæ hæc est permixtio. Re. laccæ ablutæ, Gũmi est quod apportatur de Arabia, & est calidum in primo, siccum in secundo, coloris citrini rubei, & cum ea tingitur sericum quantum ad colorem cremusi. Abluitur autem sm quod hic conuenit cum decoctione schœnanthi & aristolochiæ, per quam ablutionem acquirit subtilitatem & apertionem maiorem. Rauedsceni. i. rhabarbari ana. ʒ. iij. non tñ propter rhabarbarum redditur solutiuum considerata. dosi eius. Spicæ aromaticæ. i. nardi, quia magis aromatica masticis, seminis apũ, schœnanthi, absinthĩ, succi eupatorij. Ameos, Saxinæ. Arbor est nota calida & sicca versus tertium gradum, & est multæ apertionis & prouocationis. Amygdalarum amararum. costi. myrrhæ, rubeæ tinctorum. Seminis fœniculi, anisi, asari, baccaræ, aristolochiæ, gentianæ, croci, cinnamomi, hyssopi siccæ ad differentiam humidæ quæ humida est & pinguedo quæ extrahitur qũ lana succida lauatur vel abluitur, calida in primo & humida in secundo. Hyssopus autem sicca est herba nota calida & sicca versus tertium. Casiæ. s. lignææ. cimarum schœnanthi. i. extremitatum schœnanthi. Bdellĩ, gũmi est arboris in terra arabum, & est calidum & siccum in primo cum virtute mollificatiua & resolutiua, & est bdellium syriacum. i. de Syria, & est iudaicum, & melius ana. ʒ. j. & ʒ. Piperis nigri, zingib. aur. ʒ. j. Infunde bdellium & myrrham in vino, cõfice cum melle despumato. Et dosis eius est vsq; ad ʒ. ij. Gummi. Laccę ablutio qualis. Saxina. Bdellij.

ADDITIO.

Dialacca magna dicitur quia in cõpositione ipsius plura simplicia ingrediuntur q̃s in minore. vel quia maiorem habet efficaciam q̃ minor. Auic. in 5. can. similiter Serapio in proprio antidotario, & item Haly x. practicæ habent similiter duas descript. quæ non sunt eædem sed ista Mes. est illa qua vtimur. Sũma medi. sunt 29. res.

MANARDVS, in Dialacca magna.

Hac tutius vtimur q̃ Diacurcuma: omnia quæ in ea ponũtur, nota sunt, solum attendendum, vt lacca sit q̃ dicunt Græci ῥᾳγωμα, quia arte alia paratur, qua passim infectores vtuntur.

B Dialacca minor, eadem potest, sed inefficacius. Fit ex laccæ lotæ, croci, costi, schœnu ambus, rubiæ, aristolochiæ longæ, glycyrrizæ, piperis ana drach. j. & dimid. rhabarbari drach. iij. myrrhæ, bdellij, ana drachma vna, mistis vt in priore. SYL.

Actuario describitur διακάρδιον duplex, ex his duabus fere sumpta: vt hæ, & aliorum aliæ, ab vsu recesserunt.

Dialacca minor de intentione dialaccæ maioris. Re. laccæ ablutæ, croci, costi, florum schœnanthi, rubeę tinctorum, aristolochiæ longæ, liquiritiæ, piperis, ana drach. j. & ʒ. rauedsceni, drach. iij. myrrhæ, bdellij ana drach. j. confice sicut primum. ANT. Sũma medici. est xj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

C *Aristolochiæ longæ.* De Aristolochia satis lib. simp. Quòd hic rotundam assumendam nõnulli aiunt, legiq; in cassigationibus textibus rotundam, non negamus. nostri tamen manuscriptus longam habet vt & impressi omnes. neque id multi facerem vtram sumas, quando quæ author de hoc medicamento pollicetur, ad eadem longa satis est opportuna.

Non est in vsu, nec præparata reperitur. CHRIST.

MANARDVS, in Dialacca minori.

Hæc quoque bona est, & facilius q̃ prima parari potest.

D Electarium ex Rhabarbaro, obstructiones potenter aperit, & inde natos affectus, icterum, febres putridas etiã inueteratas, formæ corruptionem sanat. Recipit rhabarbari succi eupatorij, succi absinthij, ana drach. v. myrrhæ, croci, SYL.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 276 sur 1089

ana drach.j. ſpicæ nardi, aſari, caſiæ, ſchœnu anthus, fumariæ, ſeminis aniſi, apij, amygdalarum amararum excorticatarum, ana drach.5. melle deſpumato.

ANT. Confectio de Rauedſceni conferens ad febres antiquas, & ad febres oppilationum, & ad corruptionem formæ, & ad icteritiam. Cuius hæc eſt permixtio. Recipe rauedſceni, ſucci eupatorij, ſucci abſinthij. ana.3.v. fumiterræ, ſpicæ, aniſi, cimarum ſchœnanthi, ſeminis apij, aſari, caſiæ, amygdalarum amararum excorticatarum ana drach.5. myrrhæ, croci, ana drach.j. confice cum melle deſpumato.

Sūma medi. ē 14. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Amigdalarum amararū. Amigdalæ amaræ ex plantis ſunt congeneri illi quæ dulces profert. ſunt tamen qui perſici nucleos earum loco aſſumant, quos, quāquam non ignoro plurimi eſſe vſus ad eadem ferè ad quæ amigdalæ amaræ; perperam tamen agunt qui vſurpant, vbi harum copia eſt. ſubſtitui tamen poſſunt in inopia. Ex amigdalis ſeu dulcibus ſeu amaris detrahendus eſt cortex, non calida aqua ſed cultello. Pulueribus autem eas facilè, ſi in mortario poſitas momento ſcriptoriæ cartæ qua nunc vtimur, veluti tegas, & parumper paſtillo tundas. excipitur enim in cartam oleoſi illarum humoris nōnihil, atque abiecta carta in tenuem poſtea duci pulueren poſſunt. Sed præſtat forte, cum rebus aliis in pulueren antea redactis conterere. ita.n. quicquid olei terendo effluit, in pulueres illos excipitur, et facultas amigdalarū integra ſeruatur.

CHRIST. Non eſt in vſu.

ADDITIO.

Confectio de Rauedſceni raro habetur in vſu, nec præparata reperitur, hanc confectionem deſcribit Serapio in proprio antid. quam nominat confectionem diafaraſicon.

MANARDVS, in Confectione de Rauedſeni.

Placet mihi & hæc, ſi bene paratur: multum enim in mulieribus valet, quibus ob malam hepatis temperaturam ad frigidum, retinentur menſes.

SYL. ELectarium diacoſton, obſtructa viſcera liberat, & inde natum dolorem mitigat, hydropem gigni cœptum, perfici prohibet. Recipit coſti amari, caſiæ, cinnam. ana drac.v. aſari, drach.iiij. rhabarbari, ſchœnu anthus, ſeminis apij, aniſi, ana drach.iij. croci, ariſtolochiæ, myrrhæ, ana drac.ij. mellis deſpumati q.ſ.

ANT. Diacoſtum valens ad dolorem viſcerum, & oppilationem in eis, & principium hydropiſis. Rec. coſti amari, caſiæ, cinnamomi ana 3.v. ſeminis apij aniſi, cimarū ſchœnanthi, & rauedſceni, ana.3.iij. aſari.3.iiij. croci, ariſtolochiæ, myrrhæ ana.3.ij. mellis q.ſ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Coſti &c. Coſtum quum triplicem faciat Dioſcor. Arabicum, Indum, Syriacum, noſtra hac ætate nihil habent ſeplaſiæ quod veri legitimiq; coſti faciem referat ſine controuerſia. De vulgata ſanè radice quam ex Gargano Apuliæ delatam, amarum coſtum officinæ vocant, nō eſt vt verbum faciam, quando vna leuitate excepta nulla prorſus in ea ſpectatur coſti nota. inſipida enim eſt, ac inodora, & nulla illi demum gratia ineſt, quum tamen coſtus & excelleret acrimonia cum leuicula amaritudine, & odore maximè cōmendaretur, quem etiam in odoratis vnguentis vſurparent. iure ergo à peritioribus pro coſto non admittitur. Oſtendunt alij Venetiis magnam quandā radicem ex Indiis allatam, denſa ſubſtantia, colore nigro, & leui amaritudine, & coſtum dulcē vocant. ſed & hæc odore caret, & acrimoniæ dulcoris ſaporisue alterius vix quidquam prodit deguſtata. Allata etiam nuper eſt ex Indiis radix alia craſſiorem zedoariam magnitudine duplo ſuperans, colore albo, ſi tranſuerſim ſeces pulchro quodam fibrarum ordine diſtinctam à medio veluti centro ad extimam ſuperficiem ductarum vt in rhapontico. atqui odore hæc leui aut nullo, acrimonia autem quum linguæ admoues tenui, amarore verò vbi paululum deguſtaris tā inſigni ac pertinaci vt vix tandem fauces abluto ore expedias. quæ omnia nos perſuadent abeſſe radicem hanc à legitimo coſto plurimum. Affertur etiam ex Indiis radix alia zingiberis æmula, foris alba, intus ſubcrocea, cupreſſi odorem, quum manditur referens: atque hanc legitimum eſſe coſtum nōnulli putant. Verum, quum huic leuiſſima & acrimonia & amaror & odor inſit, diſſentire ego quidem ab illis cogor: ſuſpicor verò Indi cyperi potius eſſe ſpeciem quàm coſti. Conſultius autem mea quidem ſententia alij odoratā vulgaris Angelicæ radicem, alij etiam vulgatam zedoariam coſti ſpecies putant. Ineſt ſanè Angelicæ radici præter eximiam odoris ſuauitatem inſignis quoque acrimonia & amaritudo leuis. eſt & zedoaria acris, ac leuiter amara, & odore ſuo ferit caput. quæ coſti ſunt legitimi qualitates. Cæterum de Angelica quidem hoc obſtare videtur quòd illi tanta acrimonia non ineſt vt exulceret, quod præſtare coſtum Gal. teſtatur. De zedoaria verò multa ſunt quæ non temere obiicias. Ac primū, quum coſtus ſuauiſſimo eſſet odore, ſapore verò acri magis quàm amaro; ineſſe hæc zedoariæ non videntur. graui enim potius odore eſt, & amaritudine, longe quàm acrimonia maiori. quum etiam coſtus exulceret Galeni teſtimonio; zedoaria non exulcerat. atque quum coſtum helenij radice adulterari ſcribat Dioſcor. radice quoq; vt ſit magna & vegeta oportet. talis enim helenij eſt radix. Ad hæc, ſiue Arabicum ſiue Indum coſtum dicas, grauis hæc eſt radix colore potius luteo quàm albo, quum Indus atque Arabicus ſint leues atq; hic candido colore, is verò nigro. quòd ſi Syriacum dixeris, grauis enim zedoaria eſt & buxeo colore quæ duo Syriaco coſto Dioſc. ineſſe teſtatur: atqui zedoariam non ex Syria ſed ex India afferri conſtat. Tot ergo & tam variæ ſunt de coſto opiniones, de quibus quidem ſi & nobis proferre liceat quod ſentimus, prætermiſſis aliis, non temere agi videntur, qui angelicam & zedoariam inter coſti ſpecies recenſent. Equidem quod ad Angelicam pertinet, quum obiicitur non tāta eam vigere acrimonia vt exulceret; Galeni verba puto diligentius perpendenda. neque enim is coſtum ait exulcerare quando manditur; ſed, ſi ex illo & oleo corpus confricatur. ſ. calefacta olei & coſti vi particula non difficile eſt ſummam quoque abradi cuticulam. ſolet enim vel ſola interdum frictio vbi ſit aſperior, idem præſtare. Adde verò etiam coſti huius noſtratis acrimoniam ex Italici ſoli clementia poſſe imminui. De zedoaria verò quāquam non ſum neſcius de hac & coſto ſeorſum egiſſe Auicen. & Serap.

& Serap. incertos fortaſſe ac neſcios eandem duo illarem A esſe; coniecturam tamen non mediocrem hæc faciunt vt eandem eſse cum Syriaco coſto zedoariam putemus, grauitas, color buxeus, odor non vulgaris, acrimonia, amaror, dotesq; aliæ multæ experimento comprobatæ quales coſto aſcribit Dioſc: vi eſt excalfactoria, vrinas ciere poteſt, veteri affectibus atq; eius & ventris flatibus mire cõfert, ac, ne reliqua particulatim proſequar, collato ſapore eadem poſſe docemur, quæ coſtus. At aiunt odorem non ſuauem eſſe, atque acrimoniam eſſe amarore inferiorem. Mihi vero ac palato multorum (quod aliorum pace ſit dictum) ſuauiſſimus eſt odor, acrimoniaque ipſa longo exceſſu quàm amaritudo ſuperior, atque vix quidem amaroris quidpiam ea deguſtata percipio; linguam verò profundius & diutius feruere ſentio. An verò tam ſit acris B vt exulceret, experiundum eſſet vt etiam de angelica diximus, addito oleo ac confricato ex iis corpore, neque vni gu ſtatui fidendum. ac feruor certè qui illi ineſt, cõſentire hac etiam in re videtur. De helenio autem cui ſimilem eſſe coſtum oportet, ne plura dicam, Comagenum helenium de quo Dioſc. quale ſit non noui; noſtras verò præter craſſiorem illum, vt ita dicam radicis caudicem, appendices quoq; digitali craſſitudine habet plures quæ zedoariæ magnitudinem æmulentur. ſed illud etiam dixerim, quòd ſi exſiccatam helenij radicem diſſecueris, colorem in extimo cortice nigricantem ſpectabis, qualem etiam in zedoaria. Nihil ergo obſtare hactenus videtur, quo minus coſtum eſſe zedoariam putemus. atque non illum ſanè Arabicum vt nõnulli ſentiunt, grauior enim eſt zedoaria, neq; prorſus candida; ſed Syriacum à Dioſc. vocatum. buxeo enim colore eſt, & eſt grauis. At ex India (aiunt) non ex Syria affertur. Fateor deeſſe hoc ad notas à Dioſc. aſcriptas. Suſpicari tamen licet, Dioſcoridis tempeſtate aut Syriam huius generis coſtum coluiſſe, aut ex Indiis in Syriam trãſlatum frequentiori quàm nunc cõmeatu, Syriaci nuncupationem ſuſcepiſſe. alioqui autem quod in aliis quoq; obſeruare eſt, Dioſcoridi coſti hiſtoriam non admodum patuiſſe ex eo conſtat, quòd de plantæ figura atque hiſtoria cuius hæc eſt radix, ne verbum quidem. Sed quid hoc loco ſumendum pro amaro coſto quem Meſ. petit? Eſt'ne etiã dulcis coſtus? Meminere certè Arabes & de coſto dulci, qua voce quid intellexerint, fatemur ignorare. Quicquid tamen id fuerit, eius loco & vniuerſe pro coſto, ſi per me liceret, à zedoaria & Angelica non abſtinerem; quoad co D ſtum amarum & dulcem legitimum aliquis oſtenderit.

Calami aromatici} Quod vulgo calamum odoratum vocatur, legitimum eſse acorum, non poſſum ego certè nõ ſentire cum Manardo, pro qua ſententia Matthiolus quoq; pugnat. Hodie vero etiam Turcis acorum vocari audio. Calamum autem aromaticum intelligo proſtare in Aegyptiis & Aſianis officinis ea prorſus facie quam Dioſc. delineat, vocariq́ue caſſab oſseri, eſt autem caſſab cãna. Sed mirum quòd cum tam frequenti noſtrorum mercatorum negociatione Venetiis hactenus ſit ignotus. Eius vice quum & Gal. & Paulus muſcum arboreum ſubſtituant, quæ tamen longe viribus inuicem differunt, non errabis fortaſſe ſi vulgato hoc calamo aromatico, vero ſcilicet aco- ro vtare, minori tamen portione, quando acorum tertio ordine calfacit, calamus in ſecundo reponitur.

Similiter non eſt in vſu.

ADDITIO.

Diacoſtum dicitur à coſto quod recipit in plus, quod raro in vſu habetur Auicen. in 5. can. ſimiliter & Serap. in p. prio antid. habent vnam deſcr. quæ fere eſt ſimilis huic.

MANARDVS, in Diacoſton.

Potens hoc eſt in quauis temperatura frigida & humida, & in obſtructione: procurandum tamen vt verum coſtum habeamus.

ELectarium à nobis inuentum, ventriculum &c. viſcera SYL. roborat, & calfacit, ob id lienteriam, diarrhœan, dyſenteriam hepaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos ſanat, & immodicam medicamenti purgantis vacuationem ſiſtit, & hæmorrhoidas, flatus quoque diſcutit. Recipit ligni aloes, galliæ moſcatæ, ſpicę nardi, cyperi, calami aromatici, ana drach. ij. cymini Carmeni aceto vigintiquatuor horis infuſi & aſſati, drach. iij. ſeminis porri torrefacti drac. j. & dimid. emblicarum & belliric. ſucco intybi infuſarum & toſtarum, nucis moſchatæ ana drach. ij. & ſemiſſ. ſeminis naſturtij toſtorum drach. vj. ſem. vuarum drac. v. ſem. myrti tenuiſſime tritorum drach. xxvj. balauſtij, concharum vſtarum, thuris, fructus tamaricis, ana drac. ij. & ſemiſſ. ameos drach. iij. Tere omnia, & frige in vino odorato, & ſicca, frige iterum aqua cydoniorum, aut baccarum myrti, & ſicca, iterũ tere ſubtiliſſime, excipe miua aromatica. dantur drac. iij. cum ſyr. cydoniorum, aut myrtino.

Confectio electarij ex inuentione noſtra, quod con- ANT. fortat ſtomachum & viſcera, & aufert mollificationem eorum, & lubricitatem propter indigeſtionem factam. Et abſcindit fluxum ventris aſſiduum cum ſignificationibus frigiditatis, & eum qui fit propter exuberantiam operationis cathartici, & confortat viſcera, & calefacit ea. ventoſitates quoq; diſſoluit, & fluxum hemorrhoidarum ſiſtit. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. ligni aloes, ſpicæ, galliæ muſcatæ, cyperi, calami aromatici ana. 3. ij. cymini carmeni infuſi in aceto die ac nocte & aſſati. 3. iij. ſemi. porri torrefacti. 3. j. & ſemiſ. emblicorũ, & belliricorum infuſorum in ſucco citoniorum & toſtorum, nucis muſcatæ, ana drach. ij. & 5. granorum naſturcij toſtorum drach. vj. granorum paſſularum. 3. v. granorum myrti tritorum ſicut alcohol. 3. xxvj. balauſtiæ, concularum aduſtarum, olibani, fructus tamariſci, ana drach. ij. & 5. ameos 3. iij. Tere omnia, & frigentur in vino odoriſero. Deinde exiccentur, & frigentur iterum in aqua citoniorum, aut aqua granorum myrti, & exiccentur. Deinde dimitte ſiccari ſuper vaſe vitreo, & iterum terantur ſicut alcohol, & inuoluantur in miua aromatica. Et ſit doſis drach. iij. cum ſyrupo de citoniis, aut myrtino.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Concularum aduſtarum} Hoc medicamentorum genere vſi ſunt & græci, ſed extrinſecus. Arabes etiam intrinſecus. Hic quãquam non ignoro Manardum virum ſcientia præſtantiſſimum, eorum teſtas quæ capparotia vocant, ſiue oniches. i. blattas bizantias vſurpare: malim tamen ego cum aliis, margaritiferis conchis vti, quas Serap. vbi margaritarum deſit copia, vſui proponit.

Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Confectio electarij ex inuentione noſtra, non eſt in vſu, CHRIST.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 278 sur 1089

poterit tamen quis ea magiſtraliter vti. & valet ad ea, quæ dicuntur in textu, maxime ad fluxum ventris cum ſignificationibus frigiditatis.

MANARDVS, Confectio elect. ex inuentione noſtra.

Sicut Alcohol.] In tenuiſſimum puluerem. Per conchulas adnſtas, intellige coopercula paruarum conchularum, qualia apud nos multa, vt quæ piperatia vocant, & ſimilia: quanquam meliora eſſent, quæ blattas byzantias vocant, & Græci onychas, hoc eſt, vngues.

SYL. *Electarium alterum confirmans ventriculum, & viſcera alia roborat, fluorem aliũ à cauſa calida, vel medicamento nimis purgante ſiſtit, appetentiam excitat. Recipit nucleorum myrti læuiſſime tritorum vnciũ j. & 5. roſarum, ſpodij, rhu, triumpiperum, ſantali, balauſtij, gummi aſſi, ana drach. j. & 5. granorum granatorum aſſatorum drach. vij. coriandri infuſi in aceto, & aſſati vnc. ſemiſſ. ſeminis roſarũ, ſemi. oxalidis, ſemi. plantaginis, ana drach. ij. trita probe omnia frigantur ex omphacio, vel ſucco myrti, & aceto, ſiccenturq; : excipiantur deinde miua acetoſa. Dãtur drac. ij. vel iij. cum ſyrupo cydoniorum acidorum.*

ANT. Electarium confortans ſtomachum & viſcera, & abſcindens fluxum ventris de ſignificationibus caliditatis, & conferens ei cuius venter ſoluitur ſuperflue ab operatione cathartici. & auget appetitum cibi. Cuius permixtio hæc eſt. Reci. granorum myrti tritorum ſicut alcohol. ʒ. xij. roſarum, ſpodij, ſumach, trium piperum, ſandali, balauſtiæ, gummi aſſi, ana ʒ. j. & 5. granorum granatorum aſſatorum. ʒ. vij. coriandri infuſi in aceto & aſſati, drac. iiij. ſeminis acetoſæ, ſeminis plãtaginis, ſeminis roſarum, ana drach. ij. Fiat omnium contritio bona, & fricentur cum ſucco acreſtæ, vel ſucco myrti, & aceti, & ſiccentur. Deinde inuoluantur in miua acetoſa. Et ſit doſis eius, drach. ij. vel iij. cum ſyrupo acetoſorum citoniorum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sandalorum} Sandalum non deſuere ex recẽtioribus qui aſpalathum eſſe crediderint de quo Dioſc. ſed horum ſententiam hæc refellunt, quòd de ſandalo & aſpalatho diuerſis locis Serap. agit: quòd, quum aſpalathus vt ait Dioſcor. ſurculoſus ſit frutex, multis ſpinis horrens, ſandalũ, vt ex Indiæ cõmentariis legere eſt, arbor eſt proceræ magnitudinis, neq; ſpinas habet. aſpalathus rubens odoratus, albus inodorus: contra ſandali albi rubris multo odoratiores. aſpalathus acribus conſtat partibus ob quas calfaciendi vim habet; ſandalis nulla acrimonia: & nullus aut certe exiguus calor, vt in confeſso eſt omnibus.

Sem. roſarum} Roſarum ſemen quãquam Plinio id luteum nuncupatur, quod capillamentis roſarum inſidet, verè tamen id eſt ſemen, quod in rubro calyce quum maturuerit, durum ac veluti acinus reperitur. Hoc contra quàm Manar. ego potius vterer vbi ſemine ſit vtendum, efficaci ad fluorem album muliebrem ac ad gonorrhæam præſidio, vt quotidianum experimentũ docet. Sane quod ad huius electarij calcem ait {ſit omnium contritio bona & fricentur} legendum dubio procul {frigentur} vt etiam in ſuperiori. ita enim maior adſtringendi vis medicamento comparatur, quod authoris fuit propoſitum.

CHRIST. Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Iſtud electarium non eſt in vſu, valet ad ea, quæ dicũtur in textu, & maxime ad fluxum ventris cum intentionibus caliditatis, & ideo poterit quis eo vti magiſtraliter.

MANARDVS, Electarium Confortans.

Magnam vim haberet adſtringendi, ſi bene pararetur. Seminis roſarum.] Quid ſit, vide in noſtris epiſtolis.

SYL. *Electarium Alcanzi, ventriculum & hepar calfacit, & roborat: ob id appetentiam excitat, coctionem iuuat, flatus diſſipat, vomitum pituitoſum, & ab eo virium diſſolutionem emendat. Recipit autem roſarum, coſti, ſpicæ, ana vnc. dimid. florum granati ſylueſtris vnc. vnam, nucis moſcatæ, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & ſemiſſ. zingiberis drach. ij. myrobalan. Indorum, emblic. belliric. ana drach. vj. granorum myrti libram vnam, balauſtij, thuris, corticum citri, fructus tamaricis, ana vnc. ſemiſſ. Feruefiant ſemel omnia in vino generoſo antiquo, poſt ſiccentur: feruefiant deinde ſemel in ſucco cydoniorum, exiccenturq; in vaſe terreo vitrato: terantur tenuiſſ. miua excipiantur. Dantur drachmas tres cum ſyrupo cydoniorum.*

ANT. Modus confectionis Alcanzi conferens ad ſolutionem naturæ, & vomitum ex phlegmate, & malitiam digeſtionis, & cõfortat ſtomachum debilem, & hepar, calefacit ea, & procurat appetitum, & ſpargit ventoſitates. Cuius permixtio hæc eſt. Reci. roſarum, coſti, ſpicæ, ana ʒ. iiij. florum alchelin, vnc. j. nucis moſcatæ calami aromatici, caryoph. macis, cardamomi, ana ʒ. iij. & 5. cyperi, drach. xij. trium piperum, ana drac iij. & 5. zingib. drach. ij. myrobalani indi, emblici, bellirici, ana drach. vj. granorum myrti, lib. j. balauſtiæ, thuris, corticum citri, fructus tamariſci, ana. ʒ. iiij. bulliant cum bono vino antiquo bullitione vna, & exiccentur. Deinde bulliant cum ſucco citoniorum ebullitione alia, & exicca in vaſe terreo vitreato, & tere omnia ſicut alcohol. & confice cum miua. & da* drach. tres cum ſyrupo citoniorum.

*drach. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Florum alchelin} Roſmarini florem interpretantur: neque importunus certe is eſt ad vſum qui ex hoc electario expetitur. Manardus tamẽ alchilchil legendum putat, eſtq; id ſylueſtre punicum malum: vt propterea Manar. ſententia author balauſtium quærat. Cæterum infra etiã balauſtium petit Meſ. atque adeo cadit Manardi coniectura, ni ipſi fallimur: ſumendi ergo iudicio noſtro roſmarini potius flores.

Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur. CHRIST.

ADDITIO.

Confectio Alcanzi non eſt in vſu, nec præparata reperitur Auic. 5. can. ſimiliter & Serapio in proprio antidotario habent alias deſcript. electarij alcanzi, quæ non ſunt eædem cum iſta.

MANARDVS, Confectio Alcanzi.

Florum Alcheil.] credo legendum eſſe alKilchil, quod vocant Arabes granatum ſylueſtre.

SYL. *Electarium ex Laſere ad febres antiquas, & circuitu re petentes, vt quartanas quotidianas, ſomnum grauem, tremorem, venenoſos morſus. Recipit liquoris Cyrenaici, piperis, mirrhę, foliorum rutæ ſiccorum, ana vnc. dimidia melle deſpumato excipe. Datur à drach. j. ad aureum vnum in febre cum oximelite per horam ante acceſſionem: contra venenum, cum vino calido.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile est hoc electarium in declinatione vniuersali quartanæ, horis duabus ante accessionem, ad drachmam j. & ʒ. cum vino tenui calido. Malo opum Cyrenaicum vulgò, assam aromaticam (quam dictum beniouin quidam putant) miscere, si proba habetur, q̃ Medicam, vel Parthicam virus olentem, ob id assam fœtidã vulgò dictã. Proba autem fuerit subrubra, splendida, myrrham referens odore, non porrum, & solutu facilis in album colorem.

ANT. Confectio de Asa, quæ confert febribus antiquis, & periodis, somno, & tremori, & quartanę, & morsibus venenosis. Reci. asæ, piperis, myrrhæ, foliorum rutæ siccorum, ana drach. iiij. confice cum melle despumato. Et est dosis eius à ʒ. j. vsq; ad aur. j. & proprie cum oxymelle in febre per vnam horam ante periodum. Et venenosis morsibus cum vino calido.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quãquam non desint qui vulgatum benzoum asæ speciem esse pro certo habeant; hic tamen fœtidam asam sumendam puto. præsertur enim apud Serap. fœtida bene olenti in omnibus.

CHRIST. Istud electarium licet non sit in vsu: tñ vtebatur eo, quidam magnus practicus, & bonus experimentator versus declinationem vniuersalem febris quartanæ periodicæ. dabat enim de ipso ante principium paroxismi per horas duas vsq; ad drach. j. ʒ. cum vino subtili pauco & calido tribus vicibus. subsequẽter in die quietis exhibebat de omnibus myrobalanis puluerizatis vsq; ad drach. iij. cum vino subtili, & quandoq; cum melle in forma dactyli de mane ante diem, fricatis tamen prius dictis myrobalanis sic puluerizatis, cum oleo amygdalino dulci pro ipsorũ rectificatione, vt dictum est supra. soluit enim ventrem comprimendo, & euacuat principaliter materiam melancholicam, & subsequenter cholericam, & phlegmaticam, & generaliter omnem materiam adustam leuiter tamen. Est tamen electariũ displicibile multum, plus ratione fœtoris a se quam ratione saporis, valet etiam à proprietate morsibus animalium venenosorum, si assumatur in dosi prædicta eodẽ modo quo dictum est. Reci. asæ. ʒ. fętidæ, & gummi cuiusdam arboris in partibus indiæ calidum, & siccum in tertio cum multo fœtore. Piperis: myrrhæ, foliorum siccorũ rutæ, ana ʒ. iij. Confice cum melle. Quidam autem dicunt q̃ asa est succus herbæ inspissatus, & in illismet partibus adinuentus.

ADDITIO.

Confectio de asa fętida non est in vsu quamuis aliqui interdum ea vtantur magistraliter. Auic. in v. can. similiter & Serapio in proprio antidotario, & Hali. x. practicę vnam aliam habent descript. quæ eadem est cum ista Mes.

MANARDVS, in Confectione de Asa.

Laser, vel opos Cyrenaicus Dioscoridis est res quam Arabes vocant asam: non defertur ad nos nisi fœtida: Optimum est subrubeum, splendidum, myrrham referens non porrum, & qđ facilè dissoluitur in colorem album. Sunt qui putent benzoin nunc vocatum esse verum laser.

SYL. Confectio nacard. *Electarium Anacardinũ ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos, sanguinem reddit puriorem, et inde spiritu animali reddito purgatiore, et tenuiore: sensus omnes, apprehensionem, intellectum, & memoriam iuuat, coloremq; viuidum corpori tribuit. Recipit autem piperis nigri & longi, myrobalanorum, cepularum, empl. bell. Indarum, castorij, ana drach. ij. costi, anacardi, melanthij, sacchari boni, ana drach. sex, cyperi drach. quatuor: tere anacardos per se: deinde alia excipe butyro vaccino & melle simul coctis portione æquali. Datur post sex menses ad drac. duas cum aqua fœniculi & apij: quo sumpto, vitabis laborem, iram, coitum, ebrietatem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vitabis & cætera immodicè calfacientia & vacuantia, quia calidiss. est solisq; multũ frigidis securũ. Nam spiritibus accensis, febres excitat diarias, à quibus sæpe transit in puttidas, vel hecticas: ferè autẽ vsurpatur ad febrem excitandã in morbis frigidioribus. Datur autem post sex menses, cum. ſ. vis anacardorum feruendo expirauit, antè nãque vti est periculosum. Ant. dianacardon Act. ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ileosos, menses pellit, incipientem hydropem, & cachexiam sanat: recipit anacardorum, epithymi, acori, piperis, saxifragæ, mastiches, iridis, myrobalani, singulorum quadrantẽ: croci, cassiæ, folij, spicæ, nardi, mei, agatici, iunci odori, rhei, singulorum sescunciam: aloes sextantem, caryophyllorum vnc. j. mellis quantum erit satis. Mel verò anacardinum. i. cui incocti sunt anacardi recentes, & relicti, vsu frequens est, in compositionibus præsertim, vt post leges.

ANT. Confectio Anacardina. & est confectio sapientium, & eorum, qui desiderant scire: acuit. n. intellectum, & subtiliat sensum, & memoriam reparat, & confert dolori stomachi, & ventris à frigiditate facto, & clarificat sanguinem, & colorem bonum facit. Cuius permixtio. Reci. piperis, macropiperis, myrobalanorum, chebulorum embli. belliri. indorũ. & iunde bedustr, ana drach. ij. costi, anacardi, zucchari tabarzet, durungi, baccarum lauri, ana, drac. vj. cyperi. drach. iiij. Tere anacardos per se, deinde medicinas alias, & confice cũ butyro vaccino & melle quãtitate æquali bullitorũ prius, & da post sex mẽses. Dosis eius est. ʒ. ij. cum aqua fœniculi & apij. Et caueat sumens a labore, ira, coitu, & ebrietate.

Sũma medi. est ʒ. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Piperis nomine, quod inter species piperis maxime excellit intelligendum: illud nigrum est acrius & odoratius & albo & longo. vt propterea errent qui album aiunt esse sumendum. Bedustr castoreum est. cur interpres non dixerit latine vt in superioribus, ignoro. Durungi quid sit nescimus. pro eo nigella vterer vt etiam alij. habet enim Serap. in descriptione quadam Anacardinæ confectionis, nigellam.

CHRIST. Istud electarium in aliquibus apothecis reperitur præparatum: sed rarissime habetur in vsu propter excessiuam eius caliditatem, & dicitur, quod est confectio sapientum exacuens intellectum, memoriam reparans, superfluitates maxime in stomacho, et cerebro repertas consumendo. Cõueniret corporibus frigidissimis in complexione, & quãdo quæreremus aliquam inflãmationem in spiritibus cum calore febrili. & dosis eius est à ʒ. j. ad ʒ. j. &. ʒ. cum aqua fœniculi, vel cũ modico vini albi. sumenti tamen se oportet summe cauere à labore, ira, coitu, & ebrietate, & similibus, sed tutius est ipsum non assumere quam velle febrem inducere propter timorem aduentus putridę vbi quæreremus solum ephimeram. Reci. piperis. ſ. nigri, macropiperis. ſ. longi, myrobalanorum, chebulorum, emblicorum, belliricorum, indorum, iunde bedustr. i. castorei, ana ʒ. ij. costi, anacardi, sunt enim fructus cuiusdam arboris calidæ & siccæ complexionis in quarto, qui fructus habent similitudinem cũ corde auium paruarũ, habentes intra se rubedinẽ quãdam ad similitudinem sanguinis: & nascuntur in Sicilia in montibus igneis, qui quotidie comburuntur. & ab ipsis denominatur hæc confectio anacardina. Et hic no. q̃ ibi fructus dũ sunt recentes condiuntur cum melle, quia ponuntur in ipso post liquefactionem ipsius, & sic diu morantes in eo, illud tale mel vocatur anacardinum mel. & habetur in vsu absq; dictis anacardis, quia ingreditur in aliquibus electariis, vt inferius apparebit, & illud tale mel intensiorẽ gradũ caliditatis acquirit, & siccitatis quam esset in ipso simplici melle. zucchari tabarzet. i. albi. burũgi. i. nigellæ, est semen minutum & paruum, & reperitur in partibus nostris, & est calidæ, & siccæ complexionis, versus tertium gradum,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 280 sur 1089

baccarum lauri, ana. ʒ.vj. Cyperi ʒ.iiñ. Vltimo ponit modum compositionis ipsius cum butyro propter myrobalanos, & cum melle, ana partes æquales. & vsus ipsius non est conueniens ante sex menses, vt malitia anacardorum remoueatur propter fermentationem. & debet assumi cum aqua fœniculi, vel apiñ.

ADDITIO.

Variæ anacardinæ cõpositiones.

Confectio anacardina à multis auctoribus describitur, diuersis tamen modis. Nam Auic. in 5.can. tres habet descrip. ab ista differentes. similiter Serapio, & Haly. x. practicæ vnam habent descrip. quæ etiam ab ista est multum differens, idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descrip. Vnum tamen notabis, quòd multi aromatariꝰ falso dixerunt, quod debemus hic dicere vinum debeduſt duas res intelligentes per ista duo vocabula. falsa tamen est eorum opinio, nam Auicen. in præsenti confectione habet loco iunde beduſt castoreum, similiter & Serapio, & Haly, habent iunde beduſter. i. testiculi castorei, & sic boni auctores volunt, ꝙ per iunde beduſt

Burungi.

intelligamus castorei. Circa burungi dicemus ꝙ aliqui volũt dicere, ꝙ sunt cubebæ, vt voluit Luminare maius reprehẽdẽs lumẽ aromatariorũ, q̃ dicebat ꝙ burũgi. i. semen nigellæ. eadem tamẽ rõne, pbabimus, ꝙ sit nigella, qua probauit ꝙ debemus dicere iunde beduſt. nã Aui. Serapio Haly. habent in præsenti descrip. semi. nigellæ, & non cubebas.

Sũma medi. ẽ 16. res

MANARDVS, de confectione Anacardina.

Hac perraro vtimur, nisi ad febrem in frigidioribus morbis prouocandam. BEDVST.] Intellige castoreum. BVRVNGI.] Pro hoc pone Melissophyllon, vel Erysimon. Aliqui tamen intelligunt erucam agrestem. De Anacardo non video Græcos inter simplicia medicamenta scripsisse: inuenio tamen eis vsos, & vocare Anacardia. Auerroes reponit inter noua medicamina. Paulus describit Theodoreton, quam per Anacardia vocat.

DISTINCTIO SECVNDA
de Medicinis opiatis.

SEcunda distinctio est de Medicinis Opiatis, quæ ad formam electariꝰ reducuntur, & dicuntur Opiatæ quæ in eis ingreditur opium, vel aliæ medicinæ stupefactiuæ præsentes in virtute similitudinem cum opio, vel cum eis insimul ingreditur opium, ponuntur etiam cum istis aliæ medicinæ multum calidæ, quæ habent corrigere malitiã opiñ, & aliarum similium. Et hęc est secunda pars principalis superius diuisa, in qua determinat de electariis opiatis, quorum vsus nõ est conueniens nisi in casu magnæ necessitatis, & cum cautela, vt dictum est supra in expositione theriacæ Andromachi, prosequor ergo literam cum dicit.

MANARDVS, De medicinis Opiatis.

Vsus horum admodum prudentem desyderat medicum, non adeo audacem, vt vbi opus non est, eis vtatur: nec adeò timidũ, vt quoties vrget necessitas, eorum vsum reformidet.

ANtidotus Philonis efficacissima, & expertissima ad sedandos vehementes, & læthales partium dolores, ventriculi, cœli, hypocondriorum, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus, aut flatu crasso, aut amborum causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente vindicat. Recipit autem piperis albi, hyoscyami albi, ana drach. xx. opij drach. x. croci drach. v. spicæ, pirethri, castorij, ana drach. j. mellis despumati quadruplo omnium excipe. Addunt aliqui moschi scriptulum vnum. Datur quantitas ciceris, aut fabæ paruæ, cum liquore aliquo conuenienti.

SYLVII ANNOTATIO.

Sic Philo medicus Tharsensis præstantissimus scripsit elegiaco carmine eleganti, sed ænigmatibus de industria obscurato, apud Gal. lib. 9. comp. phar. secundum partes: nisi ꝙ euphorbium habet, Mesues verò castorium: in cæteris & ponderibus idem sunt. Hoc ferè primum anodynorum antidotorum celebre extitit. Huic autem quidam ademerunt, alij addiderunt, nõnulli etiam pondere ibus euariantes, magnum fecerunt numerum antidotorum anodynorum principalium, quæ etiam antidoti colicæ vocantur, ab affectu maximos dolores experiente. Ex aromaticis tamen dictis medicamentis Philo solam nardum imposuit: qui verò illius ætate extiterunt, alius aliud. nõnulli plura adiecerunt, vt schœnu anthos, cassiam, cinnamomum, amomum, costum: alij loco croci crudos humores, & dispositiones crudas coquentes, alia etiam coquenda, myrrham, castorium, iniecerunt: alij etiam semina hæc, seseleos, apij, anisi, cumini, dauci, petroselini, ameos, vt medicamenti amari suauitatem obtunderent, vtq; medicamentum facilius distribueretur, & vrinas moueret, & humores crassos, si essent, tenuaret. Hoc Philonis medicamentum, & similia, post annum à compositione sumenda sunt, ad annum vsque decimũ, ad quod vsque tempus stupefaciendo sensum partis, dolorem tollunt efficaciter, post languidis sunt viribus. Gal. lib. 12. meth. Dosis est adultis, auellanæ magnitudo: minoribus, fabæ: pueris, ciceris: cum potione conuenienti. Quidam addunt moschi scrup. vnum. Aetius, Paulus, Oribasius, Actuarius, Mesues, sic vt Philo compo nunt: nisi ꝙ Paulus, & Actuarius, & Mesues piperis albi iniiciunt drach. xx. Oribasius xxv. hyoscyami autem drach. xx. Mesues & Oribasius, sed Paulus drach. viij. & Mesues castorium pro euphorbio miscet: excipiq; mellis despumati lib. ij. Philonis medicamentum aliud facit Mesues in opere medico, cap. de sputo sang. longè ab hoc diuersum, quod Persicum appellat. Hæc antidotus frigiditate immodica neruorum spiracula (per quæ spiritus animalis sentiendi, & mouendi vim transferens distribuitur) contrahit, & densat: ob idq; illi spiritui viam præcludit, quomodo compressio violenta, & diuturna neruorum à vinculo, sessione, innixu, tumore aliquo præter naturam. Vbi verò partes sentire desinunt, dolere non possunt, cum citra sensum tactus dolor non fiat, vt docet Hipp in lib. de Natura hum. & Gal. lib. de elementis. Hac ratione dolores omnes sedare opium, & ex eo composita, dicitur, abusiuè. f. loquentibus, cum propriè anodynum sit nequaquam. Hi verò dolores, præsertim colici, sæpe tam sunt vehementes, vt quosdam syncope sustulerint, alios ad consciscendã sibi mortem impulerint: ob id Philonis antidotus à morte liberare dicitur. Opiata, & ob opium stupefacientia medicamenta ante sextum mẽsem non vtenda, post sex annos imbecilla sunt. De vsu recto huius, & similium Galenus abunde lib. 12. methodi, & aph. 31. lib 6. Dolores oculorum &c. & nos lib. 3. nostræ methodi. Quamuis dolores hos à causa frigida procedentes iuuet Philonis antidotus, tamen quia dispositionem horum causam auget, parum tuta est in his affectibus: nec adhibenda, nisi summa necessitate: in calidis verò dispositionibus dolores tutius sedat, & horum sæpe causas vnà abigit. Cum multis ex causis ex spirandi difficultate adueniat suffocationis periculum, id cui esse remedio hæc antidotus scribitur, videtur esse, ꝙ à cordis, aut pulmonis incendio prodit: vt æger. f. efflare magis, q̃ expirare cogatur, & citò multum inspirare. Nec singultum ab intemperie frigida sedare videtur, sed eum quẽ mordax, & calidus humor, vel piper, vel aliud excitauit, præsertim quibus os ventriculi est magis sensile, qualem singultum Galenus sæpe se expertum ait. Vrinæ difficultatem intellige, quæ ob lotij mordacem multum acrimoniam fit, siue ea sit à pure, seu bile, seu arenulis, seu pituita salsa, seu calculo vesicæ, seu qualitate alia lotij mordente. Dum enim sensum vesicæ stupefacit, non doletur. sed periculosus est vsus, quia, vt vitium aliquid retineat qñ ad vesicam ventum erit, sumi vehemens, aut largũ, & partibus quas permeat noxium, oportuit: nisi per meatum vrinarium iniicias. Sed neq; in his dispositionem sanat: sed datur, vt quiescẽte interim dolore vires omnes multum prosternente per apprehensionem, spiritus animales conquiescant, & somno etiam conciliato instaurentur. quibus iam confirmatis, nec aliis dissipatis, æger possit dispositionis remedia sustinere. Eadem ratione in ardentibus, & mordentibus vrinis semen papaueris, hyoscyami, & similia hodie miscent apozematis, conditis, & aliis horum remediis. Alterum est Philonicum antidotũ Mesuæ in sputo sanguinis, quod Persicum vocat, fortè ꝙ in Perside sit inuentum: quomodo Nicolaus suum Philonium vocauit Romanum, ꝙ Romæ in vsu celeberrimo fuerit. Præter dicta Philonij huius medicamenti opera, hæmorrhagiam omnem potenter sistit, siue sputo fiat, siue vomitu, siue ex vtero, vel hæmorrhoidibus. Somnum item conciliat, & per se refrigerando, & per accidens sopito dolore somnum interrũpente. Vtendum verò non est Philonium, nec aliud opiatum ante menses à cõpositione

Gal. ibidẽ.

Paulus.

Li. 12. met.

Li. 12. met.

Lib. 3. loc. aff. cap. 7.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 281 sur 1089

ſitione ſex. & horis 5. ante cibum eſt ſumendum, vacuo. ſ. omnino vẽtriculo, & factis prius totius vacuationibus idoneis. Caſtorium omittit Gal. Vide lib. 9. cõp. ph. local. Pueris datur ciceris quantitas: debilibus, fabę paruæ: grandioribus & robuſtis, auellanę.

ANT. Confectio Philonĩ ex inuentione propria, manifeſtorum iuuamẽtorum & expertorum in ſedatione dotione dolorum, & ſeparatione à caſibus mortis, & proprie doloris ſtomachi à frigiditate facto, aut humore crudo, aut à ventoſitate craſſa extendente, & ſedat dolorem colicæ, & viſcerum, & dolorem renum, matricũ, & dolorem laterum, & præfocationem anhelitus, & difficultatem vrinæ, & ſingultum vehementẽ. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. piperis albi, hyoſcyami albi, ana drach. xx. opij. drach. x. croci, drach. v. ſpicæ, pyrethri, caſtorei, ana drac. j. Confice cum melle deſpumato, qd' fit quadruplum ponderis omnium. Doſis eius eſt ſicut cicer, aut ſaba parua, cum eo, quod conuenit ex potibus. Et ſunt qui ponunt moſchi, drach. vnius tertiam.

ſima me dic. eſt 8. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 4. *Variat nõnihil à Philonis antidoto quod Gal. 9. de cõp. per loca affert. neq; enim is caſtoreum ponit, neque mellis menſuram præſcribit. Sed & Galenus ſi de tanto viro dicere liceat, à Philonis mente recedere illic videtur. neque enim ſpicæ nomine Philo nardum Indum petit vt arbitratur Gal. ſed Creticum quæ ipſum eſt Dioſcoridis phu. Indam autem ſpicam nullus adhuc prodidit in Creta naſci. Sed nõne illic etiam ſcribit Gal. ſibi planè repugnantia? quum Philo nardum petit qui falsò radix nuncupatur, ſubſcribit Philoni Galenus, & nardum Indum verè ſpicam dici ait. falsò autem radicem. At contra 1. de antidotis, falſo vocari ſpicam aſſerit: neque enim eſſe ſpicam, ſed radicem. Verum hæc perpendant alij. Quod ad hunc locum facit, non temere etiam ſpica pro phu, in hoc ſumitur medicamento quanquam præter authoris Philonis ſententiam, ſed recipi tuto poteſt, vt etiam Meſ. recipit. Ita & caſtoreum non importunè adicitur, quod opij maleficium caſtigat.*

CHRIST. Non eſt in vſu.

ADDITIO.

Notandum, qp duæ famoſæ deſcriptiones ponuntur ab auctoribus de philonio, & vbique generaliter præparant. vna ipſarum ponitur à Nicolao, quã vocat philonium Romanum, & eã ponit Auſc. 5. can. qui ipſam deſcribit, & adducit auctoritatem Gal. in lib. x. tractatuum. vbi tale Philonium Romanum ſumme cõmendat, & fuit inuentum à Philone medico Romæ, & principaliter conuenit ad ſomnum inducendum, & ad ſedandum acutiſſimos dolores & magnos, & plura alia iuuamenta habet, quæ ponit Nicol. Ibi ergo cum ipſum exponemus prædictam deſcrip. aperte declarabimus. Alia famoſa deſcript. quæ multum habetur in vſu, ponitur à Meſ. inferius cap. de ſputo ſang. à pectore, & vocat ipſum Philonium perſicum, quia inuentum fuit à Perſis. In expoſitione illius literæ non procedam. hoc Philonium eſt multæ virtutis, & excellentis vtilitatis, & principaliter ad omnem fluxum ſanguinis vndecunque emanet, & maxime à pectore, vel à matrice, vel ab hæmorrhoidibus, eſt etiam ſedatiuum dolorum intrinſecorum, & omni prouocatiuum, licet non tantum quantum Philoniũ Rom. & vſus eius debet eſſe ad minus tranſactis ſex menſibus à die conſtructionis: nam ante eſſet timor de opio, & aliis medicinis ſtupefactiuis, & hæc fuit vna regula gñalis in qualibet medicina opiata, & inueterata vltra quatuor annos non ſic vigoroſe operatur. Doſis autem dicit Philonĩ perſici, & ſimiliter Romani, eſt ſicut cicer, de ſero poſt cę

A nam vna hora tranſacta cum modico vini, vel ſine ipſo cũ quærimus ſomnum prouocare. Cum autem intẽdimus ſedare dolores ſeu fluxum ſanguinis prohibere, niſi vacuo ſtomacho à cibo, & ſuperfluitatibus eſt exhibendum: neque poſt v. horas eſt cibus aſſumendus, vt de theriaca dictũ eſt. Inſuper multum laudo, qp Philonium non exhibeatur niſi poſt vniuerſales euacuationes, & iſte eſt canon regularis, & verus in qualibet medicina ſtupefactiua, cuius Philonĩ perfici hęc deſcriptio. Rec. papaueris albi, alias piperis albi, & eſt melior litera, & de pipere dictum eſt. Sed papaueris tres ſunt ſpecies, eſt enim papauer album, ſcilicet quod habet ſemen album, quod eſt domeſticum, & hortulanum frigidæ, & ſiccæ complexionis in ſecundo gradu. Et eſt aliud, quod habet ſemen nigrum frigidæ, & ſiccæ cõplexionis in tertio gradu ex ſucco cuius papaueris nigri, q̃ colligitur per inciſionem eorum capitum, dum talia papauera ſunt recentia, fit opium, qui ſuccus eſt frigidæ & ſiccæ complexionis in quarto, ſicut eſt ipſum opiũ. Eſt & aliud B papauer, quod habet ſemen rubeum ſimiliter, quod attinet alicui caliditati: ſed eſt ſiccum in tertio, & tale ſemen nõ eſt in vſu. Hyoſcyami tres ſunt ſpecies. ſ. feminis. Nam quædam ſunt ſemina alba, quædam rubea, & quædam nigra, ſed ſpecies rubei, & nigri ſunt omnino fugiendæ tanq̃ venoſæ, & non ſunt in vſu medicinæ, & ſunt frigidæ, & ſiccæ complexionis in fine tertij, licet rubeum ſit minus frigidũ. Qui vero facit ſemen album eſt in vſu medicinæ, & eſt frigidæ, & ſiccę complexionis in tertij principio, eſt valde notum vulgo dens caballinus vocatur. Terræ ſigillatæ, opij, ana. 3. xj. ſtaragi. i. thapſiæ, croci, ana. 3. v. caſtorei, ſpicæ. ſ. nardi, euphorbij, gummi eſt cuiuſdam arboris in partibus profundis Indiæ, & eſt calidum, & ſiccum in quarto, ita, quòd eſt calidius & ſiccius quolibet alio gummi. & vſus ipſius p̃ ſe eſt magni periculi, quia eſt medicina venenoſa, ſoluit tñ phlegma à membris remotis, & doſis eius eſt chirath vnum, quod eſt pondus granorum quatuor, & nõ adminiſtratur niſi cum medicinis corrigentibus, vt ſi per noC ctem infundatur in ſucco citri, aut aqua hordei ſibi admiſcendo quartam partem maſticis. Pyrethri, radix eſt herbæ notæ, calidæ & ſiccæ complexionis in tertio, quæ radix in ore retenta attrahit phlegma à capite, & mordicat linguã, & palatum. Margaritarum non perforatarum, charabæ, ramich, ana. 3. j. Ramich eſt compoſitio facta ex gallis quercus, & paſſulis, vt ponit Serapio in ſuis ſimpl. c. de ramich. & gallæ ſunt notæ, & ſunt frigidæ & ſiccæ in ſecundo cũ multa ſtipticitate. paſſulæ pariter ſunt notæ, & ſunt calidæ in ſecundo, & humidæ in fine primi. Camphoræ. ℈. j. mellis cocti q. ſ. Et quando aſſumitur pro cõſtrictione ſanguinis debet aſſumi in doſi ſupraſcripta cum aqua plantaginis, vel eius ſucco, vel cum aqua roſata, ſeu aqua portulacæ ſeu ſucco acreſtæ, vel cum vino pontico. Iſta ſunt de predicto Philonio dicta, &c.

Tres papaueris ſpes.

Tres hyoſc. ſpecies.

Ramich.

MANARDVS, de Confectione Philonij.

Vtere hoc tanquam vero Philonis medicamine, & dimitte alia.
D INVENTIONE propria.] Scilicet Philonis. CASTORIVM.] Galenus non ponit. Doſis eius, vt cicer conuenit pueris: vt faba parua, debilibus: vt auellana, prouectioribus ac robuſtis.

SYL. *Alia Philonia antidotus deſcripta ab Hamech filio Zachariæ, earũdem virium. Recipit melanthij, caſtorij, piperis, ameos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calaminthes, opij, hyoſcyami, cortic. rad. mandragoræ, partes æquales. melle excipe. Alij ſcribunt, opij partes duas, croci partem vnam. Datur à drach. ij. ad aur. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Videtur in hac deſcriptione crocus deſiderari, quam coniecturam, & ſuſpitionem ingerit alia lectio: & certè ſi crocum, & alia habet æqualia, eſt præſtantior. Priorem verò latius ſum perſecutus, qp hæ antidoti opiatę medicum deſiderant prudentem, non autem temerarium in dando, vbi opus eſt: neque formidoloſum, ſi eius vtendæ neceſſitas contigerit.

Confectio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 282 sur 1089

ANT. Confectio Philonij descriptione Hamech filij Zachariæ. Et est multæ experientiæ in sedatione dolorum, & ægritudinum quas diximus. Cuius permixtio hæc est. Reci. nigellæ, castorei, piperis, ameos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calamenti, opij, hyoscyami, corticum mādragoræ, ana partes æquales. In alio opij partes ij. croci partem j. Cōfice cum melle despumato. Dosis eius est à drach. ij. vsque ad aur. ij.

Sūma medi. sunt 13.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Id non prætereundum silentio, hyosciamum hoc in loco sicuti & in superiori antidoto album sumi oportere. nigrum enim & rusum venenum vires habent & insaniam faciunt. Sanè quia hic & in superioribus ac sequentibus passim de castoreo meminit, non importunum, si ex eius historia aliquid afferatur. Castoreum ex fibre ancipitis vitæ animali abscinditur. folliculi sunt duo selibræ interdum pondus singuli æquantes, ad imum ventrem positi. hos quia penem virinque excipiunt, constans semper viguit opinio eius esse animalis testes. quos etiam sibi abscindere quum à venatoribus agitur, non nescium illorū quæri gratia, vulgus pro certo habuit. id literis Aelianus prodi storia cōmendauit. 6. de hist. animal. quod ferè & Plinius lib. 8. vulgi opinionem sequutus. sed has esse fabulas & Dioscor. admonuit, & Plin. lib. 32. obseruatione Sextij medici. sunt enim hi, vt in sue, adeo astricti spinæ vt auelli nequeant. Sed hos non esse eius animalis testes dissectione etiam compertum est. habet enim suos ij testes intra corpus, gallinaceis non maiores. neque à superioribus partibus in hos folliculos aut ab his in penem vllus meatus deriuare conspicitur Mathioli diligentissimi testimonio, qualis in aliis. Sed habent hos etiam fœminæ. emanatij; ex iis tanquam ab vberibus oleosus quidam liquor grauiter olēs, quem frequenter sibiipse lambit fiber, lingua deinceps sesecati more delingens. Non sunt ergo testes. Sed neque renes. eos enim intus habet. Neq; vesica. vna enim vni inest animali vesica, non duæ. Quænam ergo ea sit animalis pars hactenus non constat. Porrò si hos folliculos feces, duplex spectatur substantia, externa solida & carnosa, & interna cerea vbi exsiccata fuerit. vtraq; in medicinæ vsum venit. Sed adhæret præterea (quod Gesnerus aduertit) singulis iis folliculus alter maximi digiti longitudine, albo & pingui humore plenus, substantia molli & mellea, putridi casei fœtorem referens, acris, & liquore cereo maioris folliculi ingratior. De hoc autem, vt ex docti Hermolai versione colligitur (hoc enim obscurauit Ruellius) meminisse etiā Dioscoridem constat, quum dissecta cute castoreum iubet auferri vna cū membrana, quæ melleum liquorem continet, & siccatum potui dare. neque. n. de maiorum folliculorū liquore intelligi hoc potest, qui supra ab ipso Dioscoride cereæ comparatur non melli. & verè cereus est non melleus. Sed de castoreo satis. Cuius quidem, si quis roget quænam vsurpanda sit pars, carnosa, cerea, an mellea; Arbitror omnia posse vsurpari. nempe Dioscor. castoreum absolutè cum membrana liquorem habente mellcum, exsiccatum potui exhibet. Præstet tamen fortasse liquorem melleum paruorum folliculorum qui aliis partibus ingratior est & fœtidior pro externis linimentis vti: cætera in antidotis vsurpare. Est verò hic etiā summè aduertendum, quod ad delectum facit, cauendum castoreum quod est rancidum: quando id die vno necat Auicennæ testimonio. Sed cauendum etiam quod adulterium senserit. Dioscoridis equidem tēpore adulterabatur addito gummi aut ammoniaco cum sanguine & castoreo; nunc verò, vt etiam Sextij tempore eiusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis, atque infarcto seuo cereum illum liquorem mentiente fucari aiunt. Probatissimum autem castoreum delineat Dioscor. à quo non est discedendum. quærendum autem Ponticum, cæterorū præstantissimum, & vt Strabo ait, magis medicamentosum. tale verò etiā Damocrates in mithridatica antidoto exposcit.

Cap. 33. Cap. 30. Cap. 3

Non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Plures descriptiones Philonij â diuersis describuntur auctoribus. Mes. hic habet duas famosas descrip. vnam etiam aliam habet in sua practica, vt dictum est in cōmento prædicto. Auic. in 5. can. similiter & Serapio in proprio antido. duas habent descr. quarum prima est fere similis primę descriptioni in Mesue. Secunda vero omnino differēs ab ista.

MANARDVS, de Confectione Philonij Hamech.

NIGELLA.] Melanthion, Gith. Non tamen, qđ vulgò fie vocant, id enim est melampyron: sed semen odoratum. Placet, vt apponatur crocus, & sint omnia æqualia. IN alio.] Nam duo aurei opij, plus essent, q̄ sit opus.

Zazenea frigidam intemperiem sanat, flatus dissipat, & sedat inde natos dolores ventriculi, cœli, vteri, dentiū: vrinæ item difficultati medetur, & fœcundas facit mulieres, potum, & pesso cum lana, & oleo liliorum collo vteri impositum. Recipit castorij, opij, piperis, macropiperis, galbani, costi, cinnamomi, phu, mei, dauci, asari, croci, æquales partes: excipitur melle despumato: aliis, sapa. Datur aur. j.

SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Purgato corpore, & cocta quadantenus materia, denti dolenti imponi potest ter quater die, sed non diu, vt per horam tantum, citraq; deglutitionē, ne opium simul deuoretur. In sterilibus etiā ob vteri intemperiem frigidam, quę semen extinguit, aphor. 62 l. 5. Pesso inditur semel in die per horas tres, aut quatuor, & aliis diebus aliquot sequentibus idem. Nam nouasse periculum est propter opium, cuius vim calida in partes deducunt: frangere omnino non possunt nisi tempore longo. Ob id rutius. i. ab anno post compositionem secundo ad septimum: sed in dolore dentium â sexto mense vsurpari potest ad sensum obtundendum. Manardus hoc sæpe vsum se contra hanc sterilitatē scribit non infeliciter. Alij Azarauij antidotum: alij egeteam: alij sageneam vocant.

ANT. Zazenea experta ad dolorem stomachi à frigiditate factum, & omnes dolores factos ex simili causa, & à ventositate crassa, & ad dolorem colicæ, & difficultatem vrinæ, & dolorem dentium, & ad ventositates matricum. Et confert iuuamentum maxime ad sterilitatē, bibitum, & suppositum cum lana, & oleo de lilio. Cuius permixtio hæc est. Reci. castorei, myrrhę, opij, piperis, macropiperis, chalbani, costi, cinnamomi, phu, meu, dauci, asari, croci, ana partes æquales. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur. j. Et sunt, qui conficiunt cum rob.

Sūma medi. est xiiij. res.

Licet istud electarium non sit in vsu, magistraliter tamē potest prępparari, & ego laudo eius vsum in doloribus ex materia catarrhali frigida, & humida tenendo super dentē quantum est granum fabellę illius electarij semel, aut bis in die, tenendo deglutionem eius propter opium, præmissa tamē digestione, & vniuersali euacuatione illius materiei. habet insuper sedare dolorem stomachi, & renū, & vesicæ, & inte-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 283 sur 1089

& inteſtinorum factum â ventoſitate craſſa, vel â materia phlegmatica, & ſumme cõfert colicæ ventoſæ in qua phlegma multum in inteſtinis cõtinetur, euacuatione tñ ſemper præmiſſa. Et mirabiliter confert mulieri ſterili, & quæ cũ difficultate impregnatur, bibitum, & ſuppoſitum in matrice cum lana in forma craſſi ſtili, & cum oleo de lilio, non tñ vltra tres horas teneri debet, nec ſæpe cõtinuari, nec innouari, timore opij â quo eſt fugiẽdum, niſi in caſu magnæ neceſſitatis, vt ſæpe dictum eſt. Et licet medicinæ exceſſiuæ caliditatis ingrediãtur in deſcriptione omnium in quibus ingreditur opium: virtus tamen opij longo tẽpore durat, & viget eius potentia cum virtute exceſſiua ſuæ complexionis frigidæ cum eius occulta ꝓprietate: & in ſui malitia aliqualiter remittitur â virtute medicinarum, qua virtute deducitur ad membra & loca ad quæ per ſe ſolũ tranſire non poſſet. vſus autem huius electarij non debet eſſe niſi poſt duos annos. ſ. elapſos poſt eius cõſtructionem vſq; ad ſeptem annos in diſpoſitionibus antedictis. In dolore autem dentium conuenit poſt ſex menſes ad obtundẽdum aliqualiter ſenſum, qui eſt in radice dentis, & ad exiccandum materiam illam: doſis eſt vſq; ad aur. j. qui eſt aliquãtulũ plus, q̃ ʒ. Cuius deſcriptio eſt hæc. Reci. caſtorei, myrrhæ, opij, piperis nigri, macropiperis, chalbani, coſti, cinnamomi, phu, meu, dauci, aſari, croci, ana partes æquales, mellis q. ſ.

Mirabile ſtemi.

ADDITIO.

Zazenea ſm intẽtionem Meſ. eſt ſagenea. Auic. in 5. can. habet duas deſcrip. maiorem, & minorem: quarum prima eadem videtur eſſe cum iſta Meſ. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habet vnam deſcrip. fere huic ſimilem. Albucaſis autem tertia particula, azarauñ inquit antidotum, qđ arabice ſagenea maior, & antiqua nominatur, quæ ab antiquis multum experta fuit, & dicitur, ꝙ ſagenea infinitis confert paſſionibus. ibi habet ſuam deſcript. quæ fere eadum eſt cum iſta.

MANARDVS, de Zazenea.

Ego multoties hac vſus ſum, præſertim in vteri affectibus, & ſatis profeci. CVM rob.] Per hanc diſtinctionem ſignificant Arabes omnem ſuccum craſſiorem factum: cum verò ſimpliciter proferunt, rob vini intelligunt.

SYL. *Athanaſia magna, obſtructionem hepatis, & lienis liberat, dolorem ſedat, tum dictarum partium, tum vẽtriculi, renum, hæmorrhoidum, quomodo Philonium antidotum. Thoracem pulmonesq́, expurgat, ob id aſthma & antiquam tuſſim iuuat, hæmorrhagiam, diarrhœam, liẽteriam antiquam, dyſenteriam cohibet. Hepar autem lupi, quod tota ſua ſubſtantia morbos hepatis iuuat, huic miſtum Gal. voluit. Nam recipit hepatis lupi, eupatorij, croci, myrrhæ, caſtorij, coſti, cardamomi, ſpicæ nardi, opij, papaueris nigri, hyoſcyami albi, cornu dextri capræ, vel (vt alij legunt) cerui, portiones æquales: terenda terantur, & alia in vino liqueſiant: excipe omnia melle deſpumato, & poſt ſex menſes vtere ab aureo dimidio ad aureum vnum, cum vino dulci, & grato, aut cum ſapa & ſucco intybi, & apij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Effecta antidoto Athanaſiæ contraria tribuit Meſues, vti theriacæ, & aliis opiatis medicamentis. Nam, quæ obſtructionem liberant, hæmorrhagiam, & vacuationes alias ſiſtentibus ſunt cõtraria. Item ſenſu ſtupefacto dolorem ſedare, & craſſa lentaq́; ex thorace expectorare, cauſis pugnant. Illud enim frigidi cogentis opus eſt, hoc calidi dilatantis, accedente vi tenuante incidente, tergente. Sed id facilè recipies, vbi medicamẽtum hoc, vt alia eius generis multa, animalium more temperiem per ætates mutare dideris, ſed contrario illis modo. Nã animalia primò calida ſunt: poſtremo, frigida. Hæc verò medicamenta primò frigida, deinde calida euadunt. Effecta igitur frigoris efficit â ſexto menſe ad annos tres, cum aqua plantaginis, roſarum: caloris ab anno tertio, ad decimum, victa iam frigidorum vi â calidis: ſumpta cum vino dulci, ſapa, ſucco apij. Athanaſiæ antidoti, & ambroſiæ, paſſim me-

A minit Gal. in lib. ſani. tuendæ, & methodo: in quibus theriacę eas comparat: ſed non deſcribit, niſi ꝙ Mithridatis athanaſiam, antidotum ab hac multum diuerſam, ſine hoc hepate deſcribit lib. 2. Antidotorum: ob id, an hepar lupi athanaſiæ miſceri voluerit, cõpertum non habeo. Quid autem de hepate lupi cenſuerit Gal. in hepatis affectibus, in noſtris ſimplicibus abundè expreſſimus.

Cornu cerui & capræ vſta, & ſi opus eſt, lota idem pollere docet Gal. lib. 11. ſimpl. & lib. 4. c. ph. p. Athanaſia autem. i. immortalis, dicitur, vel quod longo tempore efficax perduret, vel potius, ꝙ homines â morte, ex venenoſorum ictu, morſu, vel cauſa alia malefica vindicet, quæ vis eſt præcipua Athanaſiæ Mitridatis, â qua, vel ſimili iſta videri poteſt denominata, quę magna quoq; dicitur, ꝙ pluribus conſtet ſimplicibus, q̃ parua Serapioni & Haly etiam deſcripta, & Auic. ex quo hæc deſcripta eſt. Quæ autem à Nicolao deſcribitur, eſt adſtringentior, & conſuetior. In Athanaſia Pauli ex Oribaſio ſumpta, cornu nulla eſt mentio. Superſtitioſum autẽ eſt dextrum potius, q̃ ſiniſtrum imponere.

Athanaſia magna confert ad dolorẽ hepatis, & ſplenis, & oppilationi in eis, & ad dolorem ſtomachi, & B ad aſthma, & ad tuſſim antiquam, & mũdificat pectus, & ad fluxum ventris antiquum, & ad dyſenteriam, & ad fluxum ſanguinis. et eſt in ſedatione dolorum ſicut Philonium. et confert ad dolorem renum & hemorrhoidarum. Et Gal quidem præcepit miſceri in confectione hac hepar adib: valet enim ſua proprietate ad morbos hepatis. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. croci, opij, myrrhæ, caſtorei, hyoſciami albi, coſti, cordumeni, ſeminis papaueris nigri, ſpicæ, eupatorij, hepatis, adib, & cornu dextrum de cornibus capræ, & in alio de cornibus cerui, de ſingulis, ana partes æquales. & tere quæ terenda ſunt, & alia liquefac in vino, & confice cum melle deſpumato, & da poſt ſex menſes. Doſis eius eſt ab aur. 5. vſq; ad j. cum vino ſuaui & dulci, aut cum rob, & ſucco endiuiæ & apij. ANT. Sũma medi. eſt ʒ. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

C *Affectus contrarios eodem præſidio tolli poſſe non mirum. atque adeo quòd Athanaſia obſtructiones liberet, & eadem hæmorrhagiæ, diarrhææ, lienteriæ antiquæ & dyſenteriæ conferat: quòd dolorem ſedet ſtupefaciendo, & craſſum ac lentum humorem pituitoſum ex thorace trahat. Opij, papaueris, hyoſciami vt ſedare dolorem poteſt dum ſtuporem ſenſitrici particulæ infert, & fluxiones ſedat refrigerando atque incraſſando. Ad hæc verò celeriter obeunda, reliqua adiuuant medicamenta calore prædita. ea enim viſcidos craſſoſq́; humores ac vapores concoquendo, diſſecando, attenuando, diſcutiendo ac etiã euacuando per inſenſilem perſpiratum, meatus expediunt, & celerrimum frigidis ipſis medicamentis iter parant. atque adeò contrariorum medicamentorum ratione, idem* D *compoſitum medicamentum contraria effecta obit: non dicam, vt Sylvius, vno tempore vnum, alio aliud; ſed eadẽ ſemper. quanquam enim non ſum neſcius in huiuſmodi antidotis ſtupefactoria priori ætate maximè vigere, minus autem poſtea; non aboletur tamen prima ætate trãſacta eorum vi, præſertim opij, quod plures annos integras vires ſeruat: ſed caloris concoquentis actione minuitur tantum ac temperatur, & quod vnius aut duorum erat medicamentorum proprium, in antidotum totam per minimas eius partes diffunditur. tunc verò ſtupefacit, non opium, non hyoſciamus, ſed Athanaſia ipſa ac Philoniũ, opij & hyoſciami & reliquorum omnium ſimplicium formis ac viribus in vnam veluti nouam formam totius cõpoſiti redactis.*

Licet

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 284 sur 1089

CHRIST. Licet non sit in vsu sm præsentem descriptionem, magistraliter tñ vti potest sm præsentem descrip. quam breuissime declarabo. dicitur athanasia quia compositio talis hominem à morte præseruat. nam curat, & confert multum dispositionibus quas auctor ponit in litera. Et licet istæ descriptiones adinuicem comparatæ diuersificentur, sm tñ diuersa tempora suę constructionis. s. principiū concessum & finem omnibus confert, sicut dictum est de theriaca. Nã transactis sex mensibus vsq; ad annos tres cõfert fluxui sanguinis maxime exhibita cum succo plantaginis, aqua endiuiæ, & similibus, qñ autem pertransit tertium annum cõfert oppilationibus, hepatis, asthmati, tussi, & similibus dispositionibus, & cum vino dulci, & aqua apij, & similibus, & maxime qñ plus antiquatur vsq; ad x. annos suæ constructionis. Et dosis eius est vsq; ad 3. j. sicut dictum est de Philonio. Restat nunc declarare alia simplicia, reliqua sunt superius declarata. primum est hepar adib. i. lupi, quod est calidum & humidum versus secundum. valet à proprietate in passionibus hepatis, & maxime in oppilationibus sm qđ asserit Gal. quem allegat Mesue in hoc cap. Cornu dextrum capræ, alias cerui, & est melius, quod est frigidæ cõplexionis in primo, & siccæ in secundo, & etiam à proprietate operatur in passionibus supradictis, licet etiam conferat sua stipticitate cuilibet fluxui sanguinis, & maxime mẽstruorum. Rob. i. sapa, & est calidæ & humidę complexionis in primo gradu. Endiuia vero est cuius complexio dum est recens, est frigida in primo, & humida infra primum. cũ vero est sicca, est frigida infra primum & sicca in eodem. habet insuper virtutes diuersas frigidas & calidas, quibus mediantibus operatur in diuersis materiis, licet frigiditas superet eius caliditatem, quæ est remissa. Conficitur cum melle despumato. reliqua sunt nota.

De hepate lupi.

ADDITIO.

Athanasia autem dicitur magna respectu minoris in qua pauciora simplicia ingrediuntur, tamen Mesue non describit nisi magnam. Auic. in 5. can. similiter Serapio, & Haly x. practicæ describunt magnam non differentem ab ista Mesuæ, & paruam. Nicolaus in suo antidotario habet athanasiam de qua ibi.

MANARDVS, de Athanasia magna.

ADIP.] Lupi. DE cornibus capræ] Sic, & Auic. cuius hæc est descriptio. Alias habes à Pau. & Oribasio, sed & à Nicolao, quę parata communiter inuenitur: & est in adstringendo longè, q̃ hęc efficacior. A Paulo etiam alia scribitur, quæ Oribasij esse dicitur, nullibi tamen cornu mentio: alioqui nemo nisi superstitiosus, dextrum potius quam sinistrum apponeret.

SYL. *Diasulphur confert febribus diuturnis, vt melancholicis, phlegmaticis. thoracem ac pulmones purgat pituita crassa, lenta, pure: ob id tussim antiquam, & difficultatem spirandi inde natam leuat. splenis duritiem minuit, & inde natum hydropem: vrinas mouet: calculum frangit: morsibus venenatis, & poto iam veneno prodest. Reci. autẽ piperis albi & longi, ana drach. vj. sulphuris flaui, thuris, mei, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cardam. ana drach. viij. rutæ, costi, cassiæ, ana drach. v. opij, mandragoræ, ana drach. iij. croci, drach. vj. & dimidiam: melle despumato excipe: post sex menses vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerit hæc antidotus efficacissima ad ea, quæ pollicet. Sulphur viuum autem vbique Galenus prædicat: hic citreum, seu flauum, quod ignem expertum videtur: quemadmodum & viride, pallidũ, & cineritium in cãnas coniectum, & ab his formatum. Optimum existimarim, quod chymistæ sublimando (vt loquuntur) purgãt, & tenuant, odorisq; & saporis insuauitate exuunt. Opera prope omnia hic adscripta sulphur solum præstat, vt vires eius legenti in nostris simplicibus patebit. Tamen, quæ illi adduntur, actiones eius reddunt meliores, quorum plurima venenis resistunt. Sunt & in eo stupefacientia quædam mista potius, vt aliorum valenter cãlentium vehementiam frangant quam, vt stupefaciant: ita, vt vis eorum paucorũ sexto mense fracta, multis calentibus elanguerit. Magnam verò vim habet in dolore renum, & spirãdi difficultate.

ANT. Diasulphur confert febribus antiquis, & melancholicis, & phlegmaticis, & constrictioni anhelitus, & antiquæ tussi, & ei, qui habet pectus sanioſum, & confert iuuamentum manifestum ad duritiem splenis, & hydropisim, & prouocat vrinam: frãgit lapidem, & confert morsui venenoso, & ei super quo timetur potasse venenum: cuius permixtio hæc est. Reci. piperis albi, & longi, ana drach. vj. sulphuris citrini, thuris, mei, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cordumeni, añ 3. viij. rutæ, costi, ana. 3. v. opij, mandragoræ, ana 3. iij. croci, drach. ij. & 5. cassiæ.* 3. v. cõfice cum melle despumato, & vtere post sex menses.

*drach. vj. Sũma medic. est 16. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Deligendum sulphur ignem non expertum, quammaxime splendidum, ac minime lapidosum: citrinum autem ex Authoris iussu: aut si etiam ignem expertum sumas (neque enim de hac re Mes. quicquam) quod viret ac præpingue spectatur. Chymicum verò ex quo per sublimationem, vt aiunt, extractus sit odor ac sapor, nullo pacto ego admitterem vt Syluius. cui enim neque odor, neque, quod maximè refert, suus mest sapor, deesse & suas vires verisimile est.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparata reperitur.

ADDITIO.

Hæc confectio raro in vsu habetur, potest tamen quis ea magistraliter vti. Auic. 5. cano. Haly. x. practicæ, similiter & Serapio habent vnam aliam descriptionem, ab ista tamen parum differentem.

MANARDVS, de Diasulphure.

Magnam vim habet in dolore renum, & spirandi difficultate, in quibus locis paratur: nec difficile esset vbiq; parare: quæcunque enim in eo ponenda, nota sunt. Sunt, qui hoc pacto parent: Sulphuris ignem non experti, hyoscyami, cardamomi, styracis, opij, myrrhæ, costi, rutę, ana drach. x. croci, piperis, ana drach. iiij. cassiæ drach. xij. libystici, drach. iij. mellis quantum sat sit.

SYL. *Confectio ex Styrace, alui immodicum fluorem biliosum, aut pituitosum sistit: tinesmum à causa frigida natum sanat. Recipit styracis liquidi, opij, asari, hyoscyami albi, castorij, croci, myrrhæ, thuris, partes æquales: melle sufficienti comprehenduntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Per styracem liquidum à Mesue intelligi miscellam quandam grauem, & somniferam putat Manar. ex Dioſc. & Gal. antidotis.

ANT. Confectio de Styrace, conferens ad superabundantem fluxum ventris cholericum, & phlegmaticum, & ad tinesmum factum à frigiditate. Reci. styracis liquidę, opij, asari, semi. hyoscyami albi, castorei, croci, myrrhæ, olibani, ana partes æquales, mellis q. s.

Sũma medici. est 11. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Styrax liquida liquor est. qui ex myrrha fit aqua conspersa ac expressa vt docet Serap. stacte autem Dioscoridi vocatur. sed quid sit quod ad nos hodie affertur styracis liquidæ nuncupatione, & quo pacto paretur, ignoramus. Hic, si per me liceret, solidum & verum styracem sumerem, qui haberi probatissimus põt, & in fluxionibus etiã cõmendatur. præsertim q. myrrha ex qua liquidus ille conficitur huc etiã venit. aut certè, si quid velis styraci liquido magis simile, oleũ sumes ex myrrha caloris vi expressum.

Similiter

CHRIST. Similiter non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio de styrace interdum in vsu habetur. Rasis 9. ad Almansorem cap. de fluxu ventris habet vnam aliam descr. non differentem ab ista Mesue. nisi in vna re. s. in croco. quia Mesue habet hic crocum: Rasis autem non.

MANARDVS, de confectione Storacis.

Styrax verus lachryma est, humiditatem non remittens nisi dum manibus attrectatur. Fit verò arte quædam miscella, quę grauis est, & somnum faciens, quam hic puto Mesuen intellexisse, & esse quam liquidam vocant. Vide Dioscor. si tamen hoc melius intelligere velis, lege Gal. in lib. de Antidotis.

DISTINCTIO TERTIA de Medicinis solutiuis.

SYL. *MEdicamenta purgantia sunt quædam aloe, alia colocynthide, alia turbith, nonnulla scămonio, alia aliis. De quibus ordine nobis dicendum est, primum de hieris.*

ANNOTATIO SYLVII.

Quædam non ab vno tantũ simplici purgatorio purgandi vim obtinent, sed à pluribus. Quę verò simplicia sint Mesuæ purgatoria, libro ipsius secundo docuimus.

ANT. TErtia distinctio est de medicinis Solutiuis, & sunt quædam ex eis aloeticæ, aliæ colocinthiacæ, aliæ turbiticæ, aliæ scammoniacæ, et aliæ ab aliis denominationem sumentes, de quibus loquemur per ordinem, & primo de hieris.

Tertia distinctio de medicinis solutiuis, quarum quædã conficiuntur cum aloe, quædam cũ colocynthide, quædam cum turbith, quædam cum scămonea, & quædam cũ aliis medicinis solut. fortibus, quædam cum pluribus ex eis, sicut inferius per ordinem apparebit. & sic incipit.

SYL. *HIera picra. i. amara Galeni, facultatibus multis insignibus efficax. Siquidem calfacit, tenuat, incidit, terget, siccat, obstructiones aperit: humores, ac flatus, prauos, crassos, lentos, poris corporis tanquam spongiæ cauernulis imbibitos separat: digerit, expurgat cõmode. Magis autem purgatrix est cum aloe illota, sed minus roboratrix: contra vero, quæ cum aloe lota paratur, minus aliunde subducit, magis ventrem roborat: affectibus capitis, ventriculi, hepatis, renum, vteri, iuncturarum, & cæterarum partium frigidis, mire confert, humorem ab his partibus frigidum aut putrẽ vacuando. Recipit cinnamomi, mastiches, asari, spicæ nardi, carpobalsami, croci, xyloaloes, cassiæ, partes æquales: aloes duplum pondus omniũ. Quidam addunt schœnu anthos: alij absinthium: alij alia. Quidam melle excipiunt: alij sine melle in trochiscos fingunt cum aqua bdellij, & tragacanthi.*

SYLVII ANNOTATIO.

Antidotus hiera. i. sacra ab operibus diuinis, & mirabilibus. picra. i. amara, ob aloẽ, vnde & hiera dialoes etiam dicta est. Galeno
Lib. met. describitur lib. 6. sani. tuen. lib. 7. meth. & lib. 2. & 8. comp ph. p. ad purgandum maximè ex ventriculo, intestinis, venis meseraicis bilem flauam, & pituitam non modò tenuem, tunicis ventriculi altius infarctam, sed promptius eam, quæ in eius spatio innatat. Cum autem vis eius purgatrix hepar non superet, qua ratione affectibus frigidis capitis, & aliarum partium tam remotarum cum Mesue conferet? Vt phlebotome à toto corpore vacuat, nõ primo, sed succedente in locum vacuati sanguinis alio sanguine ex reliquo corpore, sic vacuato per hieram ventre inferiore, successione quadam aliarum partium excrementa, aut mole sua ruere, aut vi partium expultrice mitti videntur: nec alienum fuerit ab hiera, si non valenter, saltem leniter trahi, vt momento vacuandi semel accepto, ferri in ventrem perseuerent: quod in clysteribus paulò

A actioribus sæpe fieri probauit Gal. Quæ res tibi si non ad plenum satisfacit, in memoriam reuoca ventriculi actionem toti corpori communem. In quo si multa est excrementosa materia, ea chylo mista, in corporis dictas partes cum sanguine tandem distribuit, & partes ipsa tali excremento onerat. Si verò contrà excrementis omnibus his biliosis, pituitosis, putribus omnino vacuus est ventriculus, & perfectius coquet, & alimentum in corpus purum trãsmittet. quo partes singulæ velut recreatæ, & meliores redditæ, quod in se habent excrementosum coquent, si coqui habile est: aut si tota sua substantia est ab alendo iam alienum, excernent. Omitto ventriculi cum cerebro consensum maximum, & oculis. Vis igitur hieræ huius à Gal. non inuentæ (nã multis ante ipsum annis celebrata est, vt ex lib. c. ph. p. colligere potes) sed vsu etebro celebratæ, est maxima. Sicq; Romę Gal. tempore parabatur: Cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, mastiches Chiæ, ana drach. vi. aloes drach. centum. Sed centum drach. ipsius, magna nimis mensura est visa Gal. aliorum proportione lib. 2. compo. ph. p. Ob id præstantius medicamentũ feceris, si minus aloes iniicias, vt drach. xc. qua tanẽ optima, se vsum Gal. asserit. Interdũ drach. lxxx. miscebat, cum gratiorem sed calidiorem volebat: in-
B terdum contra etiam cxx. cum purgantem magis. Aloe aũt non lota, magis vacuat: lota, magis roborat, ventrem minus vacuat. Crocum item parcius misceri vult Gal. vt drach. v. præsertim quibus medicamento vtentibus crocum caput ferit odore, vti nobis ante mistionem. His etiam sufficerint croci drach. iiij. Sex verò croci drach. Galenus miscebat mulieribus malè per menses purgatis, & aloes drach. lxxx. & carpesium loco asari: interdum vtrũque. Vtebaturq; non in his solis quibus dolet caput per consensum stomachi ab humore bilioso morsi, sed etiam in his, qui suffusionum phantasmata, & symptomata patiũtur ex simili stomachi affectu, & quibus aluus supprimitur, & quibus ructus est fumosus. Cinnamomi penuria iniice optimæ cassiæ duplum, quæ nihil virtute ab innalido cinnamomo abest, à generoso multùm superatur. Quidã carpobalsamum loco xylobalsami: alij vtrunque, alij etiam xylaloen, cassiã, schœnu anthus addunt. Dosis summa est drach. vnius cum aquæ cyathis tribus: minima est semidrach aliis in medio ꝓ tate, corporis magnitudine, consuetudine: seu minima est vnius cochlearis parui: mediocris, duorum paruorum: maxima, duorum cochlearium magnorum cum, aquæ temperatæ cyathis duobus, aut tribus: aut in catapotia fingitur. Dat Act. à drach. j. ad drac. ij.
C Hodie eius siccæ (quæ vtilior est) etiam vnc. 5. cum drach. j. diaphœnici ex hydromelite etiam mulieri innoxiè ꝓpinari vidimus. Gal. item, vel siccum puluerem exhibet, vel melle exceptum, vt gratior, durantior, purgantior: licet tunc ventrem minus roboret, qa mel stomacho malum est, & roborantium vim dissoluit. Mel puluerem tacuit, trochiscos expressit: alij quoque in catapotia fingunt, ꝙ propter multam aloes amaritudinem ægrè puluis ex vino, vel iure pulli, vel aqua hordei, vel alio liquore deuorari queat: nec multò facilius cum melle excepta ex hiera hæc, siue bolis deglutienda sit, siue liquore (vt puluis solet) dissoluta. Adde, ꝙ catapotia ex hiera ob moram in ventriculo longiorem à remotis partibus trahere magis possunt: minimum, si potu deuoratur. Nam sic à ventriculo celerrimè, & effluit, & expellitur. Si bolo autem sumit vt consistentia, sic mora in ventriculo, & viribus in vacuando est media. In hac antidoto autem sola est aloe purgatrix, & tam imbecilliter, vt vix hora pòst duodecima vacuare incipiat, duretq; eius vacuatio interdum ad horas 24. quæ consuetudo est tardius, & imbecillius vacuantium, cum valentia mox vires suas exerant, & non multò pòst terminent, nisi quantitate immodica hypercatharsin moliantur. Cum aũt Gal. hiera ad cinnamomi, mastiches, asari,
D spicæ nardi, croci, xylobalsami, ana drac. vj. addat aloes drach. centum, drach. j. sicca probè purgat, cum vulgaris officinarum hiera hæc sicca drach. j. & 5. parum sit efficax, ꝙ aloen ad omnia simplicia simul sumpta duplam tantùm misceant: cum apud Gal. fere sit tripla: nam pro aliorum sex: ana drach. vj. quę sunt xxxvj. miscet Gale. aloes drach centum, & interdum cxx. Quæ verò Gale. hiera melle excepta est, vnc. j. mediocriter purgat, in qua sunt puluris drach. ij. Cum enim tribus puluris vnciis miscenda sit lib. j. mellis, in tribus autem vnciis drach. sunt xxiiij. in libra, vnc. xij. sequitur, vt in qualibet hieræ mellitæ vncia sint propè puluris drac. ij. Addidi propè, ꝙ pulueres ipsi cum melle functi pondus augent. Cur autem mellita Galeno purgatoria magis dicitur, quam sicca, leuiter attigi in Mesuæ aloe lib. 2. Ab hac autem hiera velut antiquissima incœpit. In quam xylaloen, & cassiam inuexit: & pro xylobalsamo, carpobalsamum. Actuarius autem pro spica, xylocassiam. Mel verò quantum species, vt vnc. iij. huic hieræ, & aliis medicamentis, quorum aloe est basis, miscendum quidam contendunt, & hieram Iulio, aut Iunio faciendam, in hordeoq; sepeliendam

Lib. 7. met.

Lib. 4. loc. aff. cap. 1.

Lib. 1. loc. aff.

Lib 2. cõp. ph. p. lib. 7. metho.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 286 sur 1089

dam volunt per ſex menſes, vt fermententur: ęſtas alioqui vires eiadimit: nec vtendam ante hanc fermentationem. ſeruariq; integras omnes hieras à ſex mẽſibus ad annos quatuor. Hiera Andromachi initio lib. 8 c. ph. p. Schœnu anthus, xylobalſami, mastiches, croci, nardi, Indici, aſari, cinnamomi, ſingulorũ drac. vj. aloes lotæ drach. centum: ſimul ſẽtigata reponito, datoq; ieiuno à cochleario vno ad duo, cum aquæ frigidæ, aut calidæ cyathis à duobus ad quatuor: alij ſingulorum ſex drach. octo miſcent: alij aloes drac. lxxx. multi prẽter illa ſex etiam ſchœnu anthus addũt. Aſclepiades Andromacho cõſentit, niſi q; aloes ſimpliciter ſcribit, & horum ſimp. vnc. j. ideſt, drah. viij. vel drach. vij. & ſemiſſ. miſcet, & opobalſamum p xylobalſamo, & ſchœnu anthus omittit. Aloẽ quidam cum Andromacho lotam, alij illotam ponunt: cum lota minus aluum ſubducat, quia multum virtutis medicamentoſæ lauando deponit, ſed tunc conueniet magis febri non valida, ſed admodum remiſſa laborantibus, quibus etiam hieram ex aloe illota citra euidentem noxam multi dederunt, in aliis febribus noxã maximam ex ea ſunt experti. Nam aloe etiam lota eſt maximè aduerſa his, qui intemperie calida & ſicca laborant ſine prauis humoribus: deinde his qui ſicca & frigida: in totum his, q ex ſolis qualitatibus partem aliquam habent vitiatã. Nam intemperies cum humoribus, medicamentis illos vacuantibus indigent: quæ ſine humoribus ſunt, à medicamento ex aloe in marcorem omnino perueniunt. Vbi igitur humiditas praua ventriculi tunicas irrigat, picra ex aloe vtilis eſt, humiditatem vacuans prauam, quæ nauſeam maiorem, aut minorem excitat. Eam autem noxiam humiditatem ſola aloe vacuat ſua vi purgatoria non valente, ſed quæ ex ventriculi regione, quæ attingit, vacuare poſſit: ſi tamen largior ſit exhibita, ad iecoris partes peruenit: non tamen vacuat totum corpus aloe. Hiera quoq; ipſa valet ad purgandum ventriculum prauis humoribus, præcipuè tenuibus & bilioſis, & coctionem impedientibus. iuuat etiam ventriculum intemperie humida citra humorem laxatũ, vt ligamenta, ſeu nerui colligantes articulorum laxantur: omnium autem prẽſtantiſſ. eſt remediũ his qui bilem altius inter tunicas ventriculi receptam habent. Datur etiã tutò phlegmone ventriculi iam cocta, poſt declinationem. ſi nullo autem phlegmonis tempore. Hieram picram alij habent ſiccam, alij melle non cocto modicè exceptam, lib. 5. ſani. tuen.

ANT. Hiera picra Gale. nomen habet amaritudinis, & eſt medicina ſublimis in qua aggregantur virtutes, & operationes nobiles. Eſt enim ſubtiliatiua, & reſolutiua materierum malarum, craſſarum, & viſcoſarũ, & exiccatiua earum, quæ imbibitæ ſunt in poris, & anguſtationibus, ſicut imbibitur in ſpongia: & perficitur ab ea ſolutio bona & conueniens: & eſt calefactiua, & aperitiua oppilationum, & abſterſiua. Et illa in qua proiicitur aloe lotus, confortatior eſt. Et ſi non ſit lotus, efficitur plus ſolutiua, & minus confortatiua. Et quidam conficiunt hãc medicinam cum melle. Et quidam ſine eo, immo faciunt trochiſcos cum aqua bdellij, & tragacãthi. Et virtus quidẽ huius medicinæ affert iuuamẽta multa, experta ad ęgritudines capitis, & ſtomachi, & hepatis, & iunc turarum, & renum, & matricum, & mẽborũ frigidas, & educit humiditates generatas in eis, & putredines. Cuius permixtio. Reci. cinnamomi, mastices, aſari, ſpicæ, carpobalſami, croci, * xyloaloes, caſſiæ, ana partes æquales. & quidam addiderunt florum ſchœnanthi partem j. Et quidam addiderunt abſinthium, & alij alia. Aloe autem ſit duplum ponderis omnium.

* xylobalſ. Summa medic. eſt 9. rer.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Hieræ ſimplicis authorem fuiſſe Antonium Muſam Cap. 116. *qui Tiberij tempore vixit, teſtatur Scribonius, quamuis* Cap. 1. *Gal. 8. de comp. per loca in Andromachum referat, qui ætate Neronis fuit. Parabatur ex aloes triente. i. vncijs quatuor, croci, cinnamomi, nardi, aſari, xilobalſami, mastiches, ſingulorum denarius ſex. eſt verò denarius pars vndecimæ ſeptimæ. Galeni tempeſtate longè maior aloes quantitas addebatur aliorum proportione: nempe ad ſex ſingulorum drachmas, aloes drachmæ centum. quã menſuram interdum ipſe imminuit ſumens octoginta aut nonaginta, interdum auxit ad drachmas centum & viginti pro vario ſcopo purgandi magis aut minus. quare non errauit hic Meſ. aloen ſumendam præcipiens duplo pondere ad reliqua, neque Galeno repugnat. Summa equidem menſura drachmarum centum & viginti ferè triplam proportionem ſeruat ad alia; ſed minor quaſi duplam, cuius author eſt Gal. caſtigans vulgatam qua centum drachmæ ſumebantur. hoc autem pro Manardo ſit dictum. Detraxit verò etiam Gal. croci drachmã, dolorem capitis veritus qui ſæpe ex eo prouenit. ac pro aloe non lota lotam etiam quãdoque ſubſtituit ex Andromacho, quæ ventriculo magis conferat, minus autem expurget. Porrò autem hoc in medicamento duo tantum ſunt quæ purgandi vim habeant, aloe atque aſarum. Galenus tamen quaſi aſaron facultatẽ ineſſe purgatricem ignorauerit, aloe vim totam aſcribit. Eſt tamen baſis ipſamet aloe, ex qua etiam nomen picræ, id eſt amaræ obtinuit, & eius grátia cætera adduntur. Quando enim triplex illi ineſt vitium, tarditas in purgando, imbecillitas, & vis qua venas recludit; accelerant ac eius vim intendunt cinnamomum, nardus, crocum, xilobalſamum, calida omnia & tenuium partium. adde & aſarum tenuatorium ſimul & purgatorium. prohibet verò ne venas aperiat maſtiche. atque adeo non fortuitò ſed conſultiſſimè paratum id eſt medicamentum. ad quod tamen alij alia pro ſuo quique ſcopo addiderunt, veluti xiloaloen, caſſiam, odoratum iuncum, abſinthium, de quibus etiam Meſ. meminit. neq; hæc temere, quando aut purgatricem vim intendunt aut purgandi celeritatem. ſic & bdellium & tragacantha quod alij addunt admonente Auicenna, vitium aloes oppugnant, quo ſanguinem detrahit. Apte verò etiam mel additur à Gal. quod ventriculo gratius redditur medicamentum & magis ſubductorium. Cæterum vbi hieram excepturus es melle, de mellis menſura non leuis eſt quæſtio. Galenus equidem pondus non explicat. Ac ſi vulgatam ſequare conſuetudinem, addendum eſſet mel quadrupla proportione vt exemplo Diamoſchi agunt. Auicennas tamen tantũdem addi interdum ait: atque adeo longe minus quàm fieri in aliis conſueuerit. Sanè de mellis menſura, regulam qua eius quadruplũ aut triplum addunt non carere periculo in purgatoris, ſupra oſtendimus. Quod autem ad hunc locum pertinet, quãquam illam etiam hoc in loco Syluius ſequitur, cum Auicenna potius ſtarem. in picra enim multa eſt aloes copia. præſtat verò aloe eadem ferè opera quæ mel, conſeruandi & ſpecies excipiendi lentore ſuo ne diffluant. quare minori quoq; mellis menſura eſt opus. At roget nos aliquis, an regula à nobis antea allata hic ſit opportuna? Non eſt opportuna, quoniam hieræ huius mellitæ doſim Galen. aut Meſ. non tradunt. Docuimus autem antea conferendas baſis & compoſiti doſes: atq; eo pacto mellis menſuram elici. Age autem inquiramus nunc hieræ & ſimplicis & mellitæ doſim quam hic ſilentio inuoluit. Galenus* Cap. 1. *porrò (de ſimplici primùm ago) 2. de cõp. per loca, drachmam ſe vnam ad ſummum exhibere teſtatur. Andromachus ex 8. de comp. per loca, cochlearia duo. i. drachmas* Cap. 2. duas

duas præbuit. Serapio drachmas duas exhibet, quod & Paulus, hierarum omnium ſummum pondus dicēs drachmas eſſe duas. Noſtri verò drachmas etiam tres dant abſq; noxa, quibus aſſipulatur authoritas & ratio. Scribonius equidē dari ait cochlearia duo vel tria, ratio verò id docet, quando hieræ drachma vix habet ſcriptulos duos aloes, atque hæc minori quàm drachmarum duarum pondere fere non exſoluit. Ergo ſumma hieræ ſimplicis doſis drachmarum erit trium. neque Galeno hac in re aſſentiendum, præſertim (quod quis admiretur) qui hieræ ex colocynthide longe valentioris medicamenti drach. iiij. aut etiam quinque dediſſe profitetur 1. de cōp. med. per loca. His de hiera ſimplici ita conſtitutis, eius etiā quæ melle excipitur doſis facile innoteſcet. Si equidem mel tantundem addas cum Auicenna, ſex drachmarum menſura erit ſumma. ſi quadruplum, drachmarum erit quindecim. Atque hæc ratione ipſa docemur, à qua quotidianum non diſſentit experimentum. Vnum hic ſupereſt explicandum, quales nam humores hiera educat, craſſos ne an tenues? Meſ. iis verbis. {Et eſt reſolutiua materierum malarum craſſarum & viſcoſarum} videtur ipſi purgatricem craſſorum humorum vim tribuere. Manardus verò attenuaſſe & diſſecuiſſe antea oportere admonet: atq; adeo ſponte ſua id non præſtituram. Sed vere id non vult Meſ. quod velle Manardus innuit, hieram craſſos ac lentos humores ſoluendo educere, at eos diſſipare & attenuare aſſeuit, ſi rem perpendas. De ſolutione vero poſtmodum agit quum ſubdit. {Et perficitur ab eo ſolutio bona} Si tamen etiam de purgatrice vi intelligas, quāquam non negem craſſos humores vt hiera educantur, ſecari prius & attenuari oportere: id ipſum tamen præſtare hiera quoq; ipſa ſolet ob cinnamomi, ſpicæ, croci, carpobalſami & aſari vires. ac propterea, vtro modo Meſuæ verba intelligas, non erraſ, quod Manardus innuit.

Cap. 2.

CHRIST. Hierapicra vnde dicaſ.

Hiera picra nomē habet amaritudinis, quia ipſam principaliter ingreditur aloe, & dicitur hierapicra, a hiera qđ eſt ſacra, & picra, quod eſt amara, & huiuſmodi hieræ Galeni, duæ reperiuntur deſcriptiones poſitæ, & inuentæ à Galeno, quæ ambæ in idē redeunt. vna ponitur 7. therapeuticæ, c. 12. quod ſic incipit. oportet igitur habere. alia ponit. 6. de regimine ſanitatis. c. pen. Eſt. n. hæc hiera magni iuuamenti in paſſionibus ſtomachi principaliter quibus abundat humor cholericus ſubtilis imbibitus in poroſitatibus ſtomachi cum admixtione phlegmatis aquoſi, habet etiam multas alias vtilitates efficere quas auctor ponit in litera, & Gal. locis alleg. Vſus autem eius, & modus præparationis eſt triplex. Primo ſolum in forma pulueris, & tunc aſſumitur cum vino, vel iure pulli, vel cum aqua mētę, vel hordei, vel alio liquore conueniente, & in tali forma ipſam deſcribit: & eo vtebatur Gal. quia efficacius operatur. Secundo in forma pillulari, & ſic communiter practicantes generaliter vtuntur. Et iſte modus adinuentus fuit, cum ꝓpter amaritudinem pulueris, tum, vt maiorem moram in ſtomacho contrahens, à remotis magis attrahat. Tertio in forma electarij cum melle, & ſic deſcribitur hic à Meſue, ſed nō eſt in vſu, & in hac hierapicra Galeni non ingreditur aliud ſolutiuum, niſi aloe non lotum, de quo diffuſe dictum eſt in diamuſco, & qualitercūq; præparetur in debita doſi, tardat ſolutionem à xij. horis vſq; ad xxiiij. Nunc tranſeo ad deſcrip. hierę picræ Galeni poſitæ 7. therapeut. quæ eſt illa, quæ communiter habetur in vſu, & eſt quaſi conſimilis cū illa, quæ ponitur 6. de ingenio ſanitatis derelinquendo præſentem hic poſitam à Meſue, quia ſatis ab illis variatur, &

Hieræ præparatio triplex.

A iſto modo non habetur in vſu. Reci. cinnamomi, maſticis, aſari, ſpicæ, ſ. nardi, croci, xylobalſami, ana. 3. vj. aloes. 3. cētum. Et illa eſt vera deſcriptio pul. hieræpicræ Gal. fm, q̄ ipſe ponit in locis alleg. Medici autem & aromatarij hodiernis temporibus de aloe ponunt ſolum duplum ponderis aliorum aromatum, & non plus, cum hanc hieram conficiunt. Et mouentur maxime propter hanc deſcr. ibi poſitā à Meſue, quam ipſi reducunt ad formam pillularem: ideo minus ſoluit. Et doſis hierę Gal. in locis alleg. eſt vſq; ad 3. j. Doſis autem eius, quæ hodiernis temporibus præparatur eſt vſq; ad 3. j. & ſ. & ſi ſit in forma electarij, vt ponitur hic, doſis eius eſt vſq; ad 3. j. ſed illo modo non habetur in vſu.

ADDITIO.

Hiera. i. ſacra, picra. i. amara, inde hierapicra. i. confectio amara ſacra Auic. in 5. can. Haly. x practicæ, & Serapio in proprio antidot. eandem habent deſcrip. differentem tñ in vno, quia Meſue habet hic xyloaloes, alij vero carpobalſami. Vnum tamen notabis, q̄ hæc deſcr. hierę picræ quam B dicit Meſue fuiſſe Gal. non reperitur in aliquibus lib. Gal. ad nos translatis, licet Auic. & alij affirment Gal.

MANARDVS, de medicinis ſolutiuis Hieræ Picræ.

Ab hac cœpit veluti ab antiquiore, & à qua reliquæ nomen acceperunt, cuius permixtio tempore Galeni Romæ vocabatur Picra. Galenus accipit ſolum ſex res, dimittens xyloaloen & caſſiā, & pro carpobalſamo ponit xylobalſamon: & auget aloen: pro ſex enim drach. aliorum, vel centum, vel 110. aloes apponit. ET eſt reſolutiua materiarum malarum groſſarū.] Has tamen oportet attenuaſſe & diſſecuiſſe. ALOE autem ſit duplum ponderis.] Ferme triplum eſſe debet, quia pro 36 drach. illorum, centum Aloes, vel cxx. adiicendæ ſunt.

Hiera Hermetis cum dracunculo maximarum & certiſſ. SYL.
eſt virium ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, paralyſin, epilepſiam, tremorem, ſpaſmum cynicum, dolorem colicum, nephriticum, vteritum, arthriticum. Vacuat enim humores tam tenues, quam craſſos, & lentos à capite, ven- C *triculo, neruis, iuncturis, & reliquis partibus. Recipit autem aloes vnc. j. trochiſcorū Alandhal aureos octo: turbith, agarici, dracunculi vtriuſq; ſicci, iridis, ſagapeni, myrobalanorum cepularum, citrearum, Indarum, ana ſeſquidrachmam: zingiberis, cinnamomi, maſtiches, bdellij, ellebori nigri, euphorbij, aſari, caſſiæ lignęæ, ſalis Indi, caſtorij, croci, apij, liguſtici, cocci gnidij, ſtœchados, ana drach. j. ſcillæ aſſatæ drach. ij. & dimid. ſcāmonij drach. ij. Curioſe omnia terantur: gummi & ſucci vino odoro diſſoluantur: pulueres ſucco cucumeris agreſtis comprehendantur. Siccentur iterū, eodem ſucco & pauco nucum oleo excipiantur, & ſiccētur: poſtremo melle deſpumato omnia comprehendantur. Datur poſt ſex menſes a drach. j. ad drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Deſcripta etiam Meſue in ſimplicib. cap. de dracunculo. Potentiſſimum, & efficaciſſimum eſt medicamentum, vbi remediis aliis mala hæc contumacia non ceſſerunt. Trochiſci Alandhal inter trochiſcos deſcribentur, quos tamen tempore Hermetis nondum compoſitos ſcribit Manar. ſed ſine teſtimonio. Hi autem colocynthidis loco in compoſitiones veniunt tutius, q̄ ipſa colocynthis, niſi hæc miſtis probē caſtigetur.

Hiera Hermetis, & eſt cum hiera luf. ſuper qua expe ANT.
ctatur fiducia iuuamentorum multorum & expertorum, & proprie ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem, & paralyſim, & epilepſiam, & tremorē, & torturam. & educit ſuperfluitates, & proprie humorum craſſorum, & viſcoſorum, & ſubtilium à capite, & neruis, & iuncturis, & ſtomacho, & toto corpore. Et confert iuuamentum manifeſtum doloribus iunctu rarum, & renum, & colicæ difficili, & dolori matricū. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. aloes ʒ j. trochiſcorum alandhal, aur. viij. turbith, agarici, luf vtriuſque ſiccæ,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 288 sur 1089

ireos, sagapeni, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, ana drach. j. & 5. zingib. cinnamomi, masticis, bdellij, ellebori nigri, euphorbij, asari, cassiæ ligneæ, salis indi, castorei, croci, apij, cheisin, seminis mezereon, sticchados, ana drach. j. scillæ assatæ drac. ij. & 5. scammoneæ bonæ, drach. ij. fiat omnium contritio bona. Gūmi autem ponantur in vino odorifero, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quantitate qua bene inuoluatur, & exiccetur, & iterū denuo inuoluatur in prædicto succo, & pauco oleo nucum, & iterum siccetur, & conficiatur rotum cum melle despumato, quātitate qua fiat rotum sicut pasta, & detur post sex menses. Dosis eius est à 3. j. vsq; ad 3. ij.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Hæc scripsit & lib. simpl. vbi de aro: in eo varius quòd hic trochiscorum alandhal drachmas duodecim. i. aureos octo sumit; illic colocynthidis drach. vij. Neq; temere colocynthidis redacta in trochiscos maius hic adiecit pondus, quando casligata hoc pacto minus est efficax. Addit etiam hoc in loco bdellium quo eadem colocynthis magis castigatur, & elaterij vis obtunditur quo inuolui omnia præcipit. Strenuè expurgat hoc medicamentum, quod certè simplicium expurgantium & fortium & imbecillium syluam habet. In eo conficiendo quod aut {tritura bona terenda omnia} studendum vt singula seorsum aut cum alus craſſe aut subtiliter terantur, prout quæque postulant. pro qua re petenda regulæ ab ipsomet Mesue tradita lib. Can. vniuers. quas non est vt hic particulatim referamus. Illa nunc inquirenda multi momenti & vsus. quia iubet Mes. hoc medicamentū ex melle confici, dosim verò præscribit à drach. vna ad duas; an dosis intelligenda post adiectum mel, an ante: quantum verò etiam mellis sumi debeat. Equidem si rem perpendas, additio melle præsertim ex cōmuni cōsuetudine proportione quadrupla, duæ huius medicamenti drachmæ vix aluum moueant, nedum non exquisite purgent: absque melle autem in robustioribus corporibus non excedat modum: id quod persuadeat nos mensuram præscribi absque melle. Contra tamen si in sequentibus hoc pacto dosim statui quis putet absque melle, futurum est vt longo interuallo modum purgatio frequentissime excedat. Sed dicam paucis quod sentio. Quum simplicia ex quibus hoc paratur medicamētum excepto sagapeno, masticbe, bdellio, euphorbio, scilla, quæ duci in puluerem non ita possunt, drachmarum septem & quadraginta pondus attingant, i. vnciæ sint quinque & drachmæ duæ, atque adeo ex vulgata consuetudine binas fere mellis libras desiderent; futurum est vt adiectis sagapeno masticbe & reliquis iis totum electarium duas pendeat libras cum dimidia, & singula drachmarum duarum dosis vix drachmam specierum contineat dimidiam, quæ perturbare quidem ventrem possit, non possit tamen exsoluere atque exquisitè expurgare. Quamobrem aut Mesuen meticulosum esse atque ignarum medicamenti virū confiteri oporteat, aut vulgatam consuetudinem huic loco esse importunam. sed arbitrandum, expertum esse Mesuen huius medicamenti vires, ac propterea referenda culpa in cōsuetudinem potius artificio & consilio expertem, quam in authorem. Quærenda ergo alia componendi ratio qua scopum attingamus authoris. Ea erit regula à nobis in superioribus tradita, quam certe qui in vsum traduxerit, carere omni culpa obseruabit. Sunt purgantium hic simplicium dosis, si rectè expendas, fere quinquaginta duæ cū dimidia, aloes videlicet quatuor cum dimidia, trochiscorū alandhal dosis decem & octo, possunt enim scripturi eorum duo exhiberi. turbith, agarici & quæ eo ordine sequūtur non plures quàm duodecim; ellebori, euphorbij, asari, seminum mezereon dosis ferè sex; scillæ vna; scāmonij decem. ac propterea quod dicebā, dosis quinquaginta duæ cum dimidia. adiecto verò elaterio quo inuolui omnia iubet Mes. ad sexagesimum etiam numerum accedunt. Huius verò electarij vbi confectum est drachmas ad summū duas exhibet. quo fit vt totum pēdere oporteat drachmas vicenas & cētenas. Sunt autem si ingredientia omnia supputes, drachmæ vix septem & quadraginta. atque ideo quod deest, i. drachmas septuaginta tres resarciendum est melle. Sunt verò hæ vnciæ octo & drachmæ duæ, quas si melle suppleueris, confecti in hunc modum medicamenti dosis summa erit drachmarum duarum ex Mesuæ præscripto, & integra fiet expurgatio. Cæterum video quid hic obiiciant: tam paucum mel tantum specierum cumulum nō excepturum. Ego verò illud perpendi velim quod author iubet, tantum mellis addendum vt totum fiat sicut pasta. quibus verbis vt pastillus fiat (præter omnū sententiam hoc dico) præcipere Mesuen suspicor, non electarium, quod vocant. neq; mirum, quando aloetica hæc amara in electarij formam redacta assumpturo admodum ingrata esse solent: minus autem pastilli modo, quia minus diffluunt. Ergo quum pastillum velit author, non multum mellis est opus, fortasseq; octo illæ vnciæ satisfaciant. quòd si non satisfaciant. sunt enim quædam interdum aridiora quæ humoris plurimum exsugunt; piaculum non erit vt tantum iudicio tuo adiungas mellis, quod ad conficiendū pastillum sit satis. aut vt pro hieræ simplicis exemplo tantundem mellis adicias. Sed de hac re satis. Qui hac hiera ex communi instituto parata vsuri sunt, ea scilicet quæ quadruplum aut triplum susceperit, audaciores esse possunt, & drachmas etiam sex interdum propinare. qui verò ex Mesuæ instituto; iis vna aut altera drachma sufficiat. Vnum superest inquirendum, quum Mes. mezereonis semen exposcit, quid sit sumendum. Vt nos lib. simpl. dicebamus, ignotum est Mesuæ mezereon, sententia nostra. & aberrare eos qui coccum gnidiū illud esse aiunt, ea eo constat quòd Mesues sui mezereonis folia traducit in vsum, non fructus. Huius tamen seminis loco, si quis ricini aut maioris aut minoris semen reponat, quod isdem ferè viribus valet; arbitror non valde erraturum. pro drachma autem vna mezereonis quæ integra eius est dosis, ricini maioris grana tria, aut minoris quinque assumas oportebit, si modo constitueris eo vti illius seminis loco quod ignoratur.

Non est in vsu, sed rogo legentes, vt ipsam considerent propter virtutes multas impositas à Mesue. CHRIST.

ADDITIO.

Hiera hermetis sm intentionem Mesue est hiera luf, & dicitur Hermetis à compositore, Auicē. in 5. can. habet duas descrip.

descriptiones huius confectionis, sed non concordant cum illa Mesue. Illa vero Mesue est illa qua vtimur, quam etiam describit superius in cap. de luf. i. de serpentaria.

MANARDVS, de Hierâ Hermetis.

ALANDAL.] Hos habes infra ab ipso Mesue descriptos, qui tñ Hermetis tempore non componebantur. LVF.] Dracontiũ. SEMINIS mezereon.] .i. cocci gnidii, chamęleæ videlicet.

SYL. *Hiera Archigenis omnibus descripta, confert affectibus melancholicis, & ex pituita crassa natis, & vertigini, epilepsiæ, spasmo, hypochisi incipienti, voci ob humiditatem multam raucæ, dolenti asperæ arteriæ, difficultati spirandi, psoræ, lepræ, & cæteris tuberculis à crassa materia nascentibus, aut seroso excremento, ventriculo, intestinis, mesaræo, vtero à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus. Datur aliquando potui cum rutæ decocto, adiecto etiam castorio ad siliquas tres. Dolentibus autem spinæ, renibus, ilibus, inguinibus cum decocto apij: ad ischiadem, & similes articulorum affectus cum aqua centaurij, adiecto etiam elaterio. i. cucumeris agrestis succo, & colocynthidis pulpa, ad siliq. quatuor. Morsos deniq; à cane rabido, ab hydrophobia, id est aquis formidatis securos reddit. datur cum aqua abrotoni: præcipue adiecta drach. vna pulueris cancrorum fluuialium vstorum. Recipit autem pulpę colocynthidos drach. duas, prasij, stœchados, ellebori nigri, chamædryos, scămonij, leucopiperis, macropip. ana drach. duas: scillæ assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, ana drach. j. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhę, spicæ nardi, schœnu anthus, calaminthes montanæ, aristolochiæ rotundæ, ana drach. ij. cum melle sufficienti excipiantur omnia. Datur ad aur. iiij. cum decocto epithymi, & vuarum passarum mundatarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hiera hæc ad verbum ex Auicenna descripta longè est præstantissima: multo autem valentior fiet, si colocynthidis pulpæ vnc. ij. aut drach. xx. duæ misceantur, vt quidam codices habent. Quod ad hydrophobiam symptoma pernicioſissimum eorum, qui à cane rabido sunt morsi, attinet, lege Gal. in lib de cõmodis theriacis. De puluere autem cancrorum fluuialium vstorum mira Gal. l. 11. simpl. prædicat ex Æschrione. Magni præterea est facienda decoctorum ratio varia pro vario affectu, ex quibus hieram propinat. His verò affectibus omnibus valenter opitulari hanc hierâ nemo inficiabitur, qui simplicium & plurimorum, & efficaciſſimorum eius naturam perpenderit. Doſes tamen minuerem, q. his ferẽdis noſtratium corpora sint imparia. Valet igitur ad congestam, vel fluentem pituitam, aut melancholiam, & affectus omnes inde natos in quauis corporis parte, auribus, dentibus, collo, &c. Eius loco quidam vtuntur hodie hiera Logadij, quam Paulus, Aetius, Nicolaus, & alij pleriq; describunt. Ante tamen tutum harum hierarum tam potentium vsum, apparanda est materia, hoc est tenuanda, incidenda, tergẽda, fluxilis reddenda, & meatus sunt aperiendi, per quos est vacuandum: in summa corpus fluidum est faciendum, quod tutò & salubriter purgandum est.

Confectio hieræ Archigenis descriptione vniuersali, quæ confert ęgritudini generatæ ex phlegmate crudo, & melancholia, & facit ad vertiginem, & ad epilepsiam. Et valet ad inceptionem ęgritudinum visus, & raucedinem humidam, & dolorem gutturis, & difficultatem anhelitus & spasmum, & exituris ex materiis crassis, & cõfert ad aquam citrinam & scabiem. Et qñq; datur in potu propter dolorem stomachi, & ventris, & matricis cum decoctione rutæ. & qñq; ponitur in ea parum castorei vsq; ad siliquas. iij, & ad dolores dorsi, & renum, & inguinum, cum decoctione apij: & ad venam ischiaticam, & ad his similia cum aqua centaureę, & permiscetur cum ea etiam succus cucumeris asinini, & colocynthidis siliquæ iiij. in aqua abrotani. datur in

A potum ad morsum canis rabidi, & facit securitatem ad timorem aquæ, & præcipue cum pondere. 3. vnius de adustione cancri fluuialis. Cuius permixtio hæc est. Recipe pulpæ colocynthidis *drach. xxij. prasij, stœchados, ellebori nigri, chamædryos, scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium, ana *3. ij. cepæ muris assati, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium, ana drach. j. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ, schœnanthi, calamenti montani, aristolochiæ rotundę, omnium, añ. 3. ij. mellis q. s. & fit dosis aur. iiij. cum decoctione epithymi, & passularum mundatarum. *drach. ij. *vnc. ij. Sũma medici. est 25. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Legendum proculdubio colocynthidis drach. xxij. vt in antiquis codicibus: non, vt in aliis drach. ij. quum enim
B *ad crassos præsertim & crudos humores educendos hoc paretur medicamentum; hunc potissimè vsum colocynthis præstat. & ea debet præcipua hic esse basis. sumendi verò trochisci alandhal opinione nostra, quando vix aliquid est in hac simplicium serie quod colocynthidem exacte castiget. Ita & genuina lectio est quæ addit {scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium ana drach. ij.} non autem {vnc. ij.} neque enim ea præstaret medicamentum quæ oportet si tantum scammonij adderetur. sumendum verò & hoc cotoneo paratum dixerim, veluti pituitosis humoribus expurgandis Tralliani consilio aptissimum, de qua re supra. Si omnium hic soluentium summam colligas, animaduertes doses explere ferè septem & triginta. quas tu dicito quadraginta. parum enim refert. Exhibet autem Mes. huius vbi confectum est medicamenti aureos quatuor*
C *.i. drach. sex. quare totum electarium vt ducentarum & quadraginta drachmarum pondus expleat, oportebit. Sũt verò ingredientia omnia drachmæ vix sexaginta. ac propterea superest, vt reliquum. i. centum et octoginta drach. melle expleas. i. vnciis viginti additis. Tunc melle ea mensura adiecto tuto exhiberi poterunt huius electarij drachmæ sex, quod author præscribit.*

Non est in vsu, sed hieralogodion est illa, quæ multum habetur in vsu, ab omnibus sic præparatur, & eius descriptio ponitur à Nicolao. etiam est alia hiera picra Gal. quæ ibidem ponitur à Nicolao in suo antidot. quæ est multum differens à hiera Galeni posita 7. therapeut. nec reperitur vbi Gal. eam describit, & tñ illa est, quæ generaliter habetur in vsu, & sic vbiq; fm illam describit. habetur in vsu, & fit in forma electarij, fmq; ibi describitur: quidam tñ reducunt ad formam pillularem, quæ aliquo loco non sunt
D scriptæ, & dosis earum est à 3. j. vsq; ad 3. j. & 5. Et dosis hieræ picræ Gal. reductæ in forma electarij, vt cõmuniter fit, quia vsq; ad 3. j. de mane digesta materia. Et cum illæ pilulæ de hierapicra Gal. quæ à Nicolao describitur summe cõueniunt omnibus dispositionibus capitis, vel passionibus dependẽtibus à materia frigida, & doloribus aurium, oculorum, & dentium. Conuenit insuper descensui catarrhi & passionibus frigidis stomachi, & omnium nutritiuorum, & etiam passionibus matricis, & etiam multis aliis consimilibus quas ibi lege. Et motus propter eius vtilitates, & iuuamenta, non obstante q. etiam ibi declarabo in antidot. Nicolai, nunc ponam eius descript. Rec. cinnamomi, spicæ nardi, croci, schœnanthi, asari, cassiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, agarici, rosarũ, turbith, colocynthidis, masticis, ana 3. iij. alias 3. vij. mellis q. s. pro compositione electarij, siue vini pro compositione pilularum. Sunt autem solutiua, quæ ingrediũtur CHRIST.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 290 sur 1089

compositionem huius hieræ picræ ac hieræ Archigenis ac hieralogodiõ, nõ obstante, ꝙ aliqua ex eis fuerint superius declarata, & alia quædam sunt declaranda. Colocynthis est medicina multum effrenitans in soluendo, amari saporis, indigens multa rectificatione fm ꝙ ponit Mesue, est.n. solutiuum pomum plantæ venenosæ ad magnitudinem pomi aranzñ subalbidi iuxta quã plãtam nulla oritur herba, & est calidæ cõplexionis vltra tertium gradum, & siccæ in fine secundi. Soluit phlegma principaliter attrahendo à remotis membris, non tñ per se sola est exhibenda quantumcunq; correcta. Et dosis eius, quæ ponitur à Mesue capitulo proprio est à chirath. vj. vsq; ad x. Chirat autem est põdus quatuor granorum hordei. Sed illa est nimis magna dosis hodiernis temporibus qualitercũq; assumeretur. Epithymum est flos, vel radix cuiusdam herbæ calidæ, & siccæ in secundo. Sõluit humorem melancholicum principaliter, & licet non sit in vsu ipsum p se solũ accipere, tñ eius dosis est à ʒ.iñ. vsq; ad ʒ.vñ. decoctionis autem à ʒ.v. vsq; ad ʒ.xx. quia est leuis solutionis. Absinthium est herba nota leuissimæ solutionis, calidę complexionis in primo, siccæ in secundo. soluit leuissime choleram subtilem & aquosam ab intestinis, mesera cis, & ab hepate, & assumitur à quibusdã succus eius, qui est amarus valde & horribilis. Et dosis eius est à ʒ.ñ. vsq; ad iñ. Et in decoctione seu infusione cũ aliqua expressione ab ʒ.v. vsq; ad ʒ.viñ. Scãmonea est succus cuiusdam herbę inspissatus in forma lupinorum reducitur, & ab India & Antiochia sic transportatur, & eius vsus per se solum non est cõueniens propter eius venenositatem & potentiam in soluendo: nec cum aliis medicinis admiscetur nisi post debitam eius correctionem cum pomo citoñ, vel caulibus in pasta, vt præcipit Mesue, & sic correcta vocat diagridium, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio. soluit principaliter choleram, sed nocet stomacho & hepati, nõ correcta. Et dosis eius cum est correcta est à granis v. hordei vsq; ad xñ. Et ipsius solius administrationem omnes prohibent. Et consulo, ꝙ medicina in quam ingreditur retardetur quantum est possibile. Turbith est radix cuiusdã plantæ in partibus Indiæ, calidæ, & siccæ complexionis in tertio: soluit principaliter phlegma, & est multũ in vsu, maxime in passionibus iuncturarum, & assumitur cõiter cum zuccharo, & zingibere in forma puluerisfm illam descrip. Reci. turbith albi, & gummi ʒ.j. vel vsq; ad ʒ.j.ß. zingib. ℈.j. zucchari. ʒ.ß. & in mane assumatur cum iure pulli, vel galli, vel aliquo liquore conueniente. Et hic nota, ꝙ zingib. est correctiuum, vel velocitat eius operationem, qm̃ de se est tardi motus. Et eius dosis in substantia est à ʒ.j. vsque ad ñ. vt ponit Mesue, & in decoctione à ʒ.ñ. vsq; ad iiñ. Sed istæ doses temporibus præsentibus sunt nimis magnæ, & eius assumptio est abominabilis, & debilitat stomachum. Agaricus est fungus quidam adhærens cuidam arbori maximæ. Et multum nascens in Pedemontium & ex calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo, soluit principaliter phlegma crassum, & choleram rubeam à cerebro & à mẽbris neruosis: ac etiam à pectore, vsus tñ eius per se solum non est multum conueniens, sed admixtus cum aliis medicinis, vt in electariis, & pilulis, vt cõiter fit. Dosis tñ eius in substantia est à ʒ.j. vsq; ad ʒ.j.ß. In decoctione vero siue infusione est vsq; ad ʒ.iñ. Et nota, ꝙ agaricus qualitercũq; assumptus inducit vomitum, sed longe minus in decoctione, vel infusione, quia non sic adhæret parietibus, & viis stomachi, vel villis inducens nauseam. & corrigitur cum mastice, & sal gẽmę, vt præcipit Mesue. Sagapenum est gũmi calidum in tertio, & siccum in secundo. soluit humores viscosos, & phlegma crudum trahit à longinquis membris, non tñ per se solum vtimur eo. Et dosis eius est à ʒ.ß. vsque ad aur.j. Euphorbium fm rei veritatem est gũmi calidum, & siccum in quarto, & per se solum non est conueniens, & soluit phlegma crassum. Et eius dosis est à granis iiñ. vsq; ad xñ. Aristolochia rotunda est perfectior, & potẽtior longa in soluendo, & vtraq; est calida in tertio, & sicca in secundo, & soluit superfluitates phlegmaticas, & per se solum vsus earum non est conueniens. Helleborus vnus est albus, omnino fugiendus, quia à tota specie est mortiferus: alter est niger qui per se solum non est in vsu, sed admixtus cum aliis medicinis. principaliter soluit melancholiam, & choleram crassam, & phlegma viscosum fortiter attrahens à remotis, est tñ multum prouocans vomitum, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio. Et dosis est à ℈.j. vsq; ad ℈.ñ. sed melius est, vt fugiatur nisi correctus & admixtus cum aliis medicinis. Restat nunc alia declarare, quę nõ sunt solutiua posita in descriptione hieræ Archigenis. Et primo per exituras apostemata intelligit, quæ veniunt ad faniem. Cæpe muris. i. cæpe scillæ. Vltimo est memorandum, ꝙ vsus prædictæ hieræ Gal. qualitercunq; assumatur debet esse præmissa aliquali digestione, seu præparatione humorum in stomacho cum assumptione mellis rosarum colati, vsque ad quantitatem vnius ʒ. pro vice, duobus vel tribus diebus ad minus, vel cum alio leui digestiuo. Simil'r & ante assumptionem hieræ picræ Gal. in qua ingrediuntur plura solutiua, & fortia, vt eam describit Nicol. etiam est præueniendum digestiuo appropriato fm ꝙ expedit. Et dosis huius hieræ Archigenis descriptione Pauli, quia est melior vsq; ad aur. iiñ. & Archigenis descriptione vniuersali est vsq; ad vj. & confert multis & diuersis passionibus, vt dicit Mesue: quas tu ipse legendo considera.

Colocynt. Quid sit chirath. Epithymũ. Absinthiũ. Scãmonea. Diagridiũ. Turbith. Agaricus. Sagapenũ. Aristoloc. Hellebor⁹.

MANARDVS, de Hiera Archigenis.

Ex Auicenna ad verbum. Pulpæ coloquinthidos drach. ij. Aliqui libri habent drach. xxij. alij vnc. ij. CAEPAE MVRIS aſſatæ.] id est scillæ.

Hiera Archigenis Paulo aliter descripta, recipit prasij, agarici, chamedryos, pulpę colocynthidos, stœchados, ana aureos decem: opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana aureos quinque: cinnamomi, spicæ nardi, polij, croci, ana aureos quatuor. Sicca terãtur, liquores frangantur, hydromelite infundantur, & omnia melle excipiantur. Datur ad aureos iiij. cum salis triti drachmæ vna, & aqua mulsa. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Aureos decem pro quinque scripsi, ꝙ Paulus drach. x. habet: Auic. xx. Absurdum item esset in prima simplicium classe aur. v. scribere, & in secunda similiter aur. v. Omnia enim illa simplicia si eodem pondere conuenirent, vna classe concluſissent. Paul. præterea spicæ nardi subscribit myrrham à Mes. omissam. Addit Pau. arida simul tundenda & incernenda, sed opopanacem & sagapenũ (quæ gummi malè ab interprete Mesuæ vocantur, vt in simplicibus docemus,) & myrrham contusa per noctem vnam mulsa in pila macerat. Postea læuigat, & siccis miscet. Melle deinde optimo excepta omnia, vase vitreo, vel plũbeo reponuntur. Hęc ratio omnium hierarum est cõmunis: summus ipsarum modus est, denarij duo cum salis denario vno, & mellis heminis duabus: & aqua quãta satis est. Si vehementiores vis, quibus scammonium non inest, iniicietur, & his singulis obulus. Hæc Paulus. Quæ Pauli verba me mouerunt, vt dictioni Mesuæ liquorum in hydromelite infusionem adderem.

Hiera Archigenis descriptione Pauli. Reci. prasij, agarici, chamædryos, pulpæ colocynthidis, stœchados omnium, ana aur.* v. opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochię rotundæ, piperis albi omnium, ana aur. v. cinnamomi, spicæ, polij,* croci, ana aur. iiñ. Tere ex medicinis, quæ siccæ sunt, & gummi conquassa, & infunde in melle, & permisce. Et fit dosis aur.* iiñ. cum salis triti pondere ʒ.j. cum aqua mellis. ANT. * aur. xx. Aliqui hã aur. iiij. Pau. habe x. & ita l gen. *Addẽ. mi rhę. * Arbitror legen. du

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ipsissima est hiera Archigenis, quam describit Paulus, à qua in eo differt hiera Antiochi quòd omittit marrubiũ, & loco aristolochiæ rotundæ sarmentaceam sumit. Hic in Mes. quum ait colocynthidis, stœchados, omnium, ana aur. v. pro aureis x. irrepsit aur. v. qui error facilis fuit ob notæ

ob notæ romanæ X cum V cognationem, quibus decem & quinque significantur. Post spicam Paulus etiam mirrham ponit, quæ hic prætermittitur culpa, vt arbitror, librarij. Quædam addit Paulus de parandi huius medicamenti modo, nempe quæ arida sunt esse tundenda & incernenda, opopanacem autem sagapenum & myrrhã contusa maceranda in mulsa per noctem, deinde leuigandã, & iis quæ arida sunt admiscenda, exceptaq; melle seruãda vitreo vase aut plumbeo quam rationem cõmunem esse ait hieris omnibus. Hæc verò breuissimè etiam perstringit Mes. dicens Tere ex medicinis quæ siccæ sunt, & gũmi conquassa, & infunde in melle. In dosi præcipuè discrepat, exhibens aureos quatuor hoc est drachmas sex, quum Paulus summum eius & hierarum omnium modum esse dicat drachmas duas. Sed verè irrepsit & hic mendum, legendumq; aurei duo, non quatuor, quum enim soluentiũ medicamentorum hic bases sint ferè triginta septem, agarici decem, colocynthidis quindecim, sagapeni & opopanacis decem, aristolochiæ duæ, eorum verò pondus aureos quinque & triginta pendeat; cætera sesquialtera proportione iis quodãmodo respondent, atque adeo nõ potest quis tuto huius medicamenti plus quàm aureos duos & alterius dimidium exhibere. At dices, differre tamen adhuc Mes. à Paulo exhibente duas vix drachmas. Fateor. non erat tamen Mes. quando integra, vt dixi, dosis essent aurei duo cum dimidio. at & Gale. hieræ suæ ex colocynthide drachmas quinque semel exhibuit. Sed & hic mellis quo excipiuntur omnia habenda est ratio. Equidem, si vt cõmunis fert consuetudo, tribus specierum vncijs, mellis adiungas libram; excepto opopanace sagapeno & myrrha quæ terenda non sunt, cætera drachmas pendent centum & triginta sex cum dimidia, ideſt vncias quindecim & drachmam vnam cum dimidia, atque adeo mellis libras v. exposceret. essetq; totum electarium librarum ferè sex cũ dimidia. possent autem tunc exhiberi vnciæ plusquã duæ quum totius medicamenti doses non plures sint quàm triginta septem. sed hæc Mes. aut Pauli mens nõ fuit. ac propterea sequenda hic non videtur vulgata consuetudo. At neque tradita à nobis in superioribus regula hoc in loco satisfacit, si legamus vt legendum puto, dosim esse aur. ij. nempe quum basis doses in vniuersum sint triginta septẽ, electarij autem dosis duo sint aurei; huius totius pondus esse oporteret aureorum quatuor & septuaginta. atqui, si omnia supputes ingredientia, nonagenarium & senarium attingunt numerũ quo fit, vt non modo locus non sit addendi mellis, sed de speciebus potius detrahendum videatur. Secus autem, si, vt vulgata habet lectio, legamus aureos quatuor. ita enim quum totius medicamenti compositi pondus esse oporteat aureorum centum & quadraginta octo, deessent aurei septem & quinquaginta suppleudi melle. i. vnciæ circiter nouem, desunt enim tres drachmæ. quæ sanè mensura, quãquam conficiendo electario non est satis, satis tamen esse posset excipiendis ac seruandis speciebus & pastillo conformando. Cæterum, quando, vt puto, error in contextu est, neque huius medicamenti dosis maior esse potest quàm aureorum duorum, quid agendum? quantum mellis addendum? sequendáne vulgata regula,

A quæ mellis quadruplum adiungit? Iudicio nostro præstabit vt exemplo Auic. tantũdem mellis addas, vt is in hiera simplici, quàquam hic non est aloe vt in illa. poterunt que tunc huius medicamenti aurei duo exhiberi; cuius, si vulgatum institutum sequare, liceret duas vnc. propinare.

Non est in vsu.

CHRIST.

ADDITIO.

Confectio hieræ Archigenis descriptione vniuersali, & descriptione Pauli non sunt in vsu. Auicen. tamen in 5. can. Haly. x. practicæ & Serapio in proprio antidot. habent easdem descriptiones. Summa medicinarum hieræ Archigenis descriptione Pauli est xvj. res.

MANARDVS, de Hiera Archigenis descriptione Pauli.

OMNIVM an. aur v.] Auicẽna xx. Paulus x. Post polium Paulus adddit, myrrhę. INFVNDE in melle.] Paulus in melicrato per noctem vnam, & sicca. COMPONE eam cum aqua mellis.] Pau. cum melle optimo, & repone in vase vitri, vel plumbi. Et modus hic est omnibus hieris communis. Addatur salis drach. j. & si vis, vt magis purget, adde scammonium.

B

SYL.

Hiera Dia colocynthidos a Rufo inuenta, caput, ventriculum, & corpus reliquum purgat humore crasso & lento, & atra bile. Ob id maniæ, melancholiæ, epilepsiæ, paralysi, spasmo cynico, vertiginosis confert, ac vlceribus malignis, fistulosis, cancro, elephantiæ: flatus quoq; discutit: ventriculum roborat: coctionem firmat. Recipit autem stœchados, agarici, chamedryos, ana drach. decem, colocynthidos drach. xx. (alij legunt colocynthidos, trochistorũ alandã hal, ãna drach. viginti quinque:) sagapeni, opopanacis, ana drac. octo, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana drach. v. cassiæ drach. vij. cinnamomi, croci, spicæ nardi, myrrhæ, polij drach. quatuor. Myrrham vino infunde, cætera tere, & melle despumato excipe.

C

SYLVII ANNOTATIO.

Stœchadem, agaricum, opopanacem, in hiera Rufi Ephesij medici præstantissimi, quæ etiã colocynthidem recipit, Paulus omisit: ponderibus præterea cum Mesue non consentit: multum autem in cæteris similes sunt hieræ Rufi à Mesue, Auicenna, & Paulo descriptæ. Hieram dia colocynthidos Nicolai quidam parant: egò autem hieram dia colocynthidos Antiochi, Paccij, à Scribonio descriptam, & mirè celebratam, & post eum à Galeno in lib. c. ph. p. compono, & omnibus componendam suadeo: cuius vires sunt à Paccio, Scribonio, & aliis approbatæ. Ad lateris dolorẽ epilepsiam, maniam, melancholiam morbum, scotoma, cephalæan, suspirium, vocis abscissionẽ, subitas præfocationes, incubũ, tetanum, spasmum cynicum, contusum corpus ex ictu & lapsu, tremorem, paralysin, arthritidas, dolores spinæ, mammarum duritias, cancrosq; earum, & vlcera in his cacoethea, stomachi imbecillitatem, ructum acidum, inflationem, tormina, nauseam, stomachi saltuam, colicum dolorem, menses suppressos ex decocto artemisiæ, aut dictamni. Has eius vires Scribonius ex Paccij lib. ad Tiberium Cæsarem scripto descripsit, & probauit. Constat autẽ stœchados, marrubij, chamedryos, agarici, colocynthidos, singulorum drach. x. opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drach. v. cinnamomi, spicę nardi, myrrhæ, folij, croci, singulorum drach. iiij. opopanax, & sagapenum mortario teruntur, adiecto melle tenui. i. quam liquidissimo: trita cætera, & cribrata melle ad cõprehendendum sufficienti cum his excipiantur, vase vitreo reponanẽ. Vbi autem affectus sunt curatu difficiliores, aut natura sua, aut ex diuturnitate, adde prædicto ponderi colocynthidis drach. xx. opopanacis, & sagapeni, singulorum drach. iij. Hoc autem medicamentum non solum non nocet stomacho, sed etiam reficit eum, ac cõfirmat supra omnem opinionem: hæc Scribonius. Datur puluis ex liquore aliquo, vel in catapotijs à scrup. 5. ad scrup. ij. cum melle verò à drach. ij. ad drach. v. Hæc eadem est cum ipsa Rufi à Mesue scripta, nisi q; polium pro folio, & cassiam pro marrubio habet, & ponderibus nõnihil variat. Hi trochisci Rufo incogniti fuerunt, vti & Galeno, qui eo longè fuit posterior: ob id eorum loco sunt, qui elaterium misceant. Hiera Legadij plus aliis bilem atrã trahit: recipit myr-

D

rhæ, ſpicæ, ſcillæ torrefactæ, euphorbij, hammoniaci, bdellij, zin giberis, aloes, ſtœchados, hyperici, chamedryos, ſingulorum vnc. epithymi vnc.ij.cinnamomi vncias iij.veratri nigri ſeſcunciam: petroſelini ſemunciam, ſcrup. ij. amomi, ſolij Indici, caſſiæ, piperis triplicis, caſtorei, opopanacis, medullæ colocynthidis, ſagapeni, ſingulorum ſemunciam: ariſtolochiæ drach.j.mellis modũ, qui tibi videbitur. Actuarius. Huic multum affinis eſt hiera Logadij ſcripta ſic ab Aetio, pulpæ colocynthidis drach.xx. ſcillæ aſſatæ, agarici, hammoniaci, ſcãmonij, corticis ellebori nigri, hyperici, ſingulorum drach.j.epithymi, polypodij aridi, bdellij, aloes, chamædryos, caſſiæ, marrubij, ſingulorum drach.viij.myrrhę Troglodyticæ, piperis albi & nigri, cinnamomi, croci, opopanacis, ſagapeni, caſtorei, petroſelini, ariſtolochiæ, ſingulorum drach.iiij. melle excipe: datur à drach.ij.ad drach.iiij. Huic eandem facit Aetius hieram Galeni, niſi ponderibus differret, & præterea haberet ſtœchadem, & piper longum: recipit enim pulpæ colocynthidis drach.viij. ſcillæ aſſatæ, agarici, hammoniaci, ſcãmonij, corticis ellebori nigri,* ſtœchados, hyperici, ana drach.xvj. epithymi, polypodij ſicci, bdellij, aloes, chamędryos, marrubij, caſſiæ, ana drach.viij. in alio vnc.ij.myrrhæ Trogloditicę, ſagapeni, croci, ariſtolochiæ, piperis albi longi, & nigri, cinnamomi, opopanacis, caſtorei, petroſelini, ana drach.iiij. mellis quod ſufficit. Huic Aetij deſcriptioni ſi adieceris polij, gentianæ, pulegij, ſpicę nardi, iunci odorati, ana drac.iiij.aut ex hiera Gal.ab Actuario deſcripta, ariſtolochiam longam, & zingiber ſuſtuleris, & pro aiuga ſtœchadem: pro porro, praſium .i.marrubium ſcripſeris: medicamentũ habebis celebre triginta duobus conſtans ſimplicibus, ad contumaces morbos omnes efficaciſſimum, & tutiſſimum: ex hieris aliis Rufi, Antiochi, Iuſti, Legadij, Archigenis, à Galeno excerptum, cuius meminit lib.8.c.ph.p.& lib.meth.12. Ab eo autem nõ fuiſſe deſcriptam miror, cùm præſertim hieram dialoes lib.2.& 8.c.ph.p. deſcribat, & vtrobiq; hieræ diacolocynthidos meminerit: niſi forte deſcripſit in lib. de comp. ph. purgantium, quem aliquoties in opere prædicto pollicetur, nondum tamen viſus nobis eſt. ariſtolochiam tamen rotundam, & longam habet hiera Iuſti. Alię vnicam ex tribus, & hiera Rufi Aetio habet chamępytin: huius rei dũ hæc ſcriberem, me admonuit Sigisbertus medicus Romæ doctiſſimus & diligentiſſimus.

Hiera Logadiõ corrupte Nicolao dicitur, & alter, quę hic deſcribitur.

* Euphorbij alij.

SYL. Hiera diacolocynthidos inuẽtione Ruffi, quæ mundificat caput, & ſtomachum, & totum corpus ab humoribus craſſis & viſcoſis, & ſolutione educit cholerã nigram, & confert maniæ, & melãcholiæ, & epilepſię, & vertigini, & torturæ, & paralyſi. Ventoſitates diſſoluit. Stomachum & digeſtionem confortat: & eſt medicina bona fiſtulis, & vlceribus malis, & cancro, & lepræ: cuius permixtio. Recĭ.ſtœchados, agarici, chamedryos, ana drach.x. colocynthidis bonæ & electæ ʒ.xx. [Et in loco alio colocynth. trochiſcorum alandahal, ana ʒ.xxv.] ſagapeni, opopanac. ana ʒ.viij. petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis ana ʒ.v. craſſię drach.vij. cinnamomi, croci, ſpicæ, myrrhæ, polij, ana drach.iij. Myrrham in vino infunde. Medicinas tere, & confice cum melle deſpumato.

Sũma medi.ẽ 15.res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Pulchrè & copiosè de hac Syluius, quem tu vide. In aliquibus diſcrepat ab ea quam deſcribunt alij. Manardũ autem vereor hic ceſpitare, quum apud Paulum ſicyoniæ voce elaterium intelligit, quando ipſemet ſeſe explicans Paulus colocynthidis interiora interpretatur. quare in hoc non diſcrepat à Paulo Meſues. ſumenda autem ſententia noſtra caſtigata & in trochiſcos redacta. Non meminit de doſi Meſ: ſed ſequendum Pauli conſilium qui hierarum omnium modum eſſe ait drachmarum duarum. Pro melle autem addendo non quadrat hic regula noſtra vti neque in ſuperiori quòd doſim electarij author non præſcribit. Quare poteris tantũdem mellis adiicere Auicennæ in hiera ſimplici imitatione, licebitq; tunc cõmodè duas huius drachmas Pauli lege ſeu aureos duos exhibere. Quòd ſi tamen vulgatum malis inſtitutum ſequi, quia ſimplicia hæc, detracto opopanace, ſagapeno, myrrha quæ diſſoluenda ſunt non terenda (quãuis enim Meſ. de ſola myrrha id iubeat, culpa arbitror librarij, agendum tamen & in opopanace & ſagapeno) drachmæ ſunt octo et octoginta, ideſt vnciæ nouem. deſunt enim duæ vix drachmæ: iis vero additis, & adiecto melle ad libras tres proportione quadrupla; totum electarium libras pendebit ferè quatuor; propterea, quia baſis doſes ſunt ferè triginta ſex, agarici ſeptem cũdimidia, colocynthidis viginti, opopanacis quatuor, ſagapeni quinque; licebit drachmas etiam duodecim fortioribus corporibus exhibere.

Hiera diacolocynthidos ſm hanc deſcrip. raro habetur in vſu ſed ſolum ſm illam, quæ ponitur à Nicolao. CHIRST.

ADDITIO.

Hanc hieram diacolocynthidos inuentione Ruffi deſcr. Meſue, deſcribunt Auic.in 5.can. Haly x.practicæ, & Serapio in proprio antidot.

MANARDVS, de Hiera coloquintidos.

Eſt multum ſimilis hieræ Rufi, ab Auicenna, & Paulo poſitæ. TROCH. Alundal.] Paul.Sicyoniæ.i.elaterij: certum enim eſt hoſce trochiſcos Rufo non fuiſſe cognitos. OPOPANACIS] hoc non apponit Paulus.

SYL. *Hiera nobis inuenta purgat vtranque bilem, & pituitam, flatus craſſos cerebri, & ventriculi, & corporis reliqui diſſipat: ob hæc viſioni imbecillæ confert, ac cæteris affectibus cauſas illas ſequẽtibus. Recĭ.aloes drac.xv. epithymi, coſti, ana drach.v. euphorbij, croci, ſpicæ nardi, chamædryos, ana drach.vj. agarici drach.ix. caryophyllorũ drach.ij.calami aromatici, maſtiches, caſſiæ, ana drach.vij. xylobalſami (alij xylaloes) drach.iiij. piperis albi & nigri: gentianæ, amomi, ana drach.j. ſcãmonij in malo cydonio cocti drach.ij.mellis q.ſ. Datur aur.j.*

ANT. Hiera inuentione noſtra, conferens obſcuritati viſus, & ventoſitati craſſæ dominanti ſuper caput, & ſtomachum, & totum corpus. Et educit ſuperfluitates.ſ. vtriuſq; choleræ, & phlegmatis. Cuius permixtio. Recĭ.aloes boni drach.xv.epithymi, coſti, ana ʒ.v.euphorbij, croci, ſpicæ, chamedryos, ana ʒ.vj.agarici, ʒ.ix. caryophyllorum ʒ.ij.calami aromatici, maſticis, caſſię, añ. *ʒ.vij.xylobalſami (& in alio xyloaloes) ʒ.iiij.piperis albi, & nigri, gentianæ, amomi, ana ʒ.j.ſcãmoneæ coctæ in pomo.ʒ.ij.mellis.q.ſ. Doſis eius eſt aur.j.

*drach.viij. Sũma medic. eſt 18. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

In hac, quod & in reliquis mellis triplum aut quadruplum ſumunt: ſed licebit medicamenti huius vnciam exhibere. præſtabit, opinione noſtra, tantũdem mellis adiicere vt in hiera ſimplici Auic: eritq; tuta doſis drachmarum etiam quinque in robuſtis corporibus. ſpecierum verò abſque melle binas etiam drachmas tuto exhibebis. Quare quòd Meſ. doſim vnius aurei ſtatuat, priorem ſuſpicionẽ noſtram fouet, doſim hic & interdum alibi à Meſue præſcriptam intelligendam de ſpeciebus abſque melle. Regula autem à nobis tradita de menſura mellis, hic non quadrat, quia ſpecierum pondus longo interuallo exſuperat pondus drachmarum ſexaginta, quod ferè eſſe debet totius huius electarij, cuius doſes fermè quadraginta.

Hiera ex inuentione noſtra: non eſt in vſu: nec præparata reperitur.

Manard.

MANARDVS, de Hiera ex inuentione noſtra.

Hæc inter magnas connumeranda eſt, & multi vſus, licet nullibi parata inueniatur.

SYL. Diamanna nobis deſcripta celebris, præſertim ad febres acutas & multum ardentes. Nam cordis, ventriculi, hepatis, ſanguinis intemperiem calidam, & feruorem, & ſitim extinguit. Recipit mānæ bonæ, & recentis, caſſiæ, ana vnc.quatuor, tamar Indorum immaturorum vnc.ſex, medullæ caſſiæ, ſacchari violati vnc.ſexdecim, ſucci intybi, apij, malorum dulcium, acidorum, & acido dulcium, ſucci acidi citrorum, ana vnc. *iij. In quibus purgatis prædicta tria diſſolue, cola, vt munda ſit omnia. Præter hæc accipe radicum intybi, apij, ana vnc.iij. foliorum lupuli, adianti albi, ana vnc.ij. pruna paſſa centum: violarum vnc.j. & ſemiſſem: roſarum vnc.j. ſpicæ nardi drach.iij. coque hæc libris tribus aquæ fontanæ ad dimidias: colato adde ſacchari lib.iij. aceti boni lib.j. ſemel feruefiant. Adde colatū prius, & percoque ad mellis craſſitudinem: poſtremo adde ſantalorum citreorum, roſarum, ſpodij, ſuccini, oxyacanthæ, ſeminis portulacæ, ſemi.oxalidis, ſemi.melonum, citreoli, cucurbitæ, cucumeris, ana drach.iij. ligni aloes drach.iiij. cubebarum drach.v. camphoræ drach.j. repone vaſe vitreo. Datur Aeſtate cum aqua frigida ab vnc.j. ad vnc.ij.

*alij iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Operoſa hæc compoſitio, & quę paucioribus idem præſtare poſſet: cui valida pauca miſcentur, vt frigidis in corpus ſpargendis viam parent. Pro foliis lupuli ſume ipſius aſparagos, & prima germina, vel ſumma cacumina. Valentius fiet, ſi in libras ſingulas acceperit ſcammonij ſemunciam.

ANT. Alfiracoſtum deſcriptione noſtra, quæ eſt medicina benedicta, & maxime in acutis febribus multæ caliditatis. Sitim extinguit, ebullitionem ſanguinis ſiſtit, & inflāmationem cordis, ſtomachi, & hepatis, & omnem inflāmationem ſedat. Cuius hæc eſt permixtio. Recī. alfiracoſt boni & recētis, vnc.iiij. tamarindorum cheyron vnc.vj. medullæ caſſiæ vnc.iiij. zucchari violati vnc.xvj. ſucci endiuię, ſucci apij, ſucci malorum dulcium, & acetoſorum, & muzorum, ſucci acetoſitatum citri, ana vnc.iij. Diſſoluantur alfiracoſt & tamarindi, & caſſia fiſtula in liquoribus iam dictis, prius tamē depuratis. Deinde cola & munda à ſcoſis. Deinde accipe radicum endiuiæ, apij, ana vnc.iij. foliorum lupuli, capillorum veneris, ana vnc.ij. prunorum ſiccorum numero.c. violarum vnc.j. & ſ. roſarum vnc.j. ſpicæ ʒ.iij. Decoquantur hæc omnia in iij. libris aquæ fontis vſq; ad lib.j. & ſ. & proiice in ea zucchari tabarzeth lib.iij. aceti boni lib.j. & coque ebullitione vna. Deinde proiice ſuper illud colaturam priorum, & coque dum mel habeat ſpiſſitudinem. Vltimo vero proiice in medicamine, ſandalorum citrinorum, roſarū, ſpodij, charabæ, berberis, ſemi.portulacæ, ſemi.acetoſæ, ſeminū cōmunium. ſ. melonis, citruli, cucumeris, cucurbitæ, ana drac.iij. ligni aloes ʒ.iij. cubebæ ʒ.v. camphoræ ʒ.ſ. Repone in vaſe vitreo. Eſt enim medicamen nobile. Doſis eius ab vnc.ſ. vſque ad ij. cum aqua frigida, & hoc in ęſtate ęſtiua.

Sūma medi. ſunt 24. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

*Meminit hic de ſpodio, quod ſæpe & in ſuperioribus. Pro ſpodio autem in iis quæ aſſumuntur cauendum à vero ſpodio, de quo Dioſc. lib.5. in ærariis officinis inuento. cauendum item à pompholige eiuſdem cum ſpodio generis. Vſurpandumq; antiſpodium, cuius conficiendi rationem ibidem docet Dioſc. ex foliis myrthi cum floribus & bacis maturis, ex ſylueſtris oliuæ termite & aliis pluribus. Arabes ex harundinis radicibus vſtis potiſſimum conficiunt, vt Auic.2.Can. Alij ebur vrunt, alij nodos quoſdam ad rhōboidis piſcis cutim repertos, atque alij alia. quæ ſanè omnia ſi per me liceret, abdicarem ab vſu medicinæ. quāquam foris admoueri poſſe non nego. In iis ergo quæ aſſumuntur, vbi ſpodio vti animus eſt, harundinis radicibus vſtis vti potes cum Auicenna, atque iis etiam hoc in loco. Addit Meſ. ad huius medicamenti calcem, camphoram. quæ quidem quum Græcis fuerit ignota; nota tamen Serapioni fuit & Auicēnæ, imò & Symeoni Sethi qui de materia medica græcè inter poſtremos ſcripſit. Lis eſt inter recentiores bitumen ſit an lachryma. Ac bitumen nōnulli eſſe aiunt quia ardeat. Sed & reſinæ & lachrymæ ardent. Conſtat autem ex Serap. Auic. Simeone, ac poſtremò ex Indarum nauigationum hiſtoriis lachrymam eſſe arboris Indæ mirę magnitudinis ac proceritatis, reſinæ more ſtillantē rupto cortice ſeu ſponte ſeu arte. Sed de huius quoq; temperamento dubitare licet. Conſentiunt omnes, tertio eſſe ordine frigidam & ſiccam. nam & inflāmationibus ac calidis affectibus & doloribus ex calore admota confert: quod frigiditatis argumentū præbet. Contra tamen quum odore caput feriat, guſtu ſit acri, ignem propè admota facillime concipiat ac retineat (nam & in aquis ardet) ad hæc expoſita aeri aquæ ardentis inſtar euaneſcat, cuius rei gratia ſeruatur in vitro pſyllij aut milij ſemine obruta; ineſſe illi inſignia caloris ſemina perſuademur. Quamobrem quicquid illi ſentiant viri grauiſſimi, quorum ego authoritatem maximi ſemper faciā; camphoram ſumme eſſe calidam ipſe quidem ſuſpicor, neque tamen frigiditatis producere effectus à ratione alienū puto. Quum enim partium ſuarum tenuitate & calore meatus corporis citiſſime permeet & rarefaciat; vt calidiores diffient vapores, atque ſubeunti frigido aeri locus detur, probabile eſt, atque hoc pacto per accidens à calido frigus inducatur. Sed & eodem modo medicamentis adiunctam frigidis (non enim ſeorſum in refrigerādi vſum adhibetur) præſtare frigiditatis opus exiſtimo. dum enim ſui tenuitate frigidis viam parat, facitq; vt altè penetrēt, quid mirum, quòd calida ipſa refrigeri tamen vſum afferat? Sed hæc ſatis. Probatiſſimam & ſynceram vt dignoſcas, docet Sethi. ſuperpoſitam ait pani calido humectari quando eſt ſyncera: ſin minus, eſſe factitiam. Noſtri ſimillimo exemplo panem adhuc calentem quum ex furno extrahitur aperiunt, & in eo camphoram includūt. ſi paulo poſt madeat, optimam putant; ſi exſiccetur, adulteratam. Deligi debet candore, luce, puritate, odore præſtans. Multis eius odor ingratus eſt, vt moſci ambræ & aliorum id genus odoratorum. ob id, ſolent nōnulli hanc tunc tantum adiicere quum vti medicamento animus eſt, & exploratum qui vſurus eſt huiuſmodi odorem ferre. quod quidem in aliis forte non improbem: ſed in hoc in quo tam exigua illius portio ponitur, quæ vix ſui ſenſum faciat, præſtare arbitror ſtatim addi, quòd dum fermētatur (vt aiunt) medicamentum, eius vires in vniuerſum digeruntur. Terendæ autem camphoræ ratio eſt, vt æneum ſeu marmoreum mortarium quo vſurus es, olei amigdalini

Cap.46.

momento

mimento totum illinas, post diligentissime lineo pano abstergas. colliges enim facillime camphoram, neque mortario inhærebit pertinacius.

CHRIST. Siracost descriptione Irani non est in vsu.

ADDITIO.

Confectio alia mānæ D. Mesue quam appellat alsiracost um, quæ non præparatur sm præsentem descript. sed sm præcedentem diuersæ opiniones reperiuntur circa nominationem præsentis confectionis: nam quidam nominant eam siracost descriptione Irani. Alij vocant Irani Constantini: sed credo, & melius, quod debeat vocari alsiracostum ab alsiracost, quod est species mānæ, quod plus ingreditur.

MANARDVS, de Alseracosto.

ALSERACOSTVM.] Per alseracost Arabes intelligunt speciem manne. Tamarindorum.] De his licet nulla apud antiquos mentio, vtiles tamen sunt in bile coercenda. Foliorum lupuli.] Hic puto subesse errorem, intelligendosq; asparagos eius potius, q̄ folia: seminum communium.] Hæc dici solent maiora.

SYL. *TRyphera Persica, quod apud Persas experta sit contra febres acutas, intemperiem calidam ventriculi, hepatis. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, in Aestate pestilenti, & Autumno: sitim sedat: icterum calidum ex obstructione sanat. hypochysim à vaporibus biliosis visui incommodantem discutit. Recipit autem succorum solani, intybi, apij, lupuli, purgatorum, ana lib. ij. Quibus immitte violarum recentium, aut siccarum libram vnam: folliculorum sennæ, vncias duas: agarici, vnciā j. pruna Damascena, quinquaginta: cassuthæ, semunciam: myrobalanorum, cepularum, citrearum, Indarum, frixarum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, ana drach. ij. spicæ nardi drach. iij. coque igni prunarum lento, donec libra vnica supersit: cui initce epithymi drach. xl. Myrobalani autē oleo amygdalarum dulcium mersæ semel feruefiant: tollantur ab igne, colentur. In parte colati dissolue tamar Indorū recentium vnc. iij. mannæ sescunciam, pulpæ cassiæ vnc. iiij. sacchari violati vnc. xij. cola, vt munda sint à seminibus, & aliis: in parte reliqua, & aceti libra vna coque igni lento sacchari albissimi lib. iij. Adde, quod prius in succis est dissolutum. misce, percoque ad melliis crassitudinem. Postremo adde paulatim rhabarbari boni vnc. ij. myrobalanorum citrearum sescunciam, cepularum, & Indarum, ana vnc. j. bellericarum, emblicarum, ana drach. iiij. semi. sumarię, trochiscorum diarhodon, macis, masticbes, cubebarum, spodij, santali citrei, seminum quatuor, ana drach. ij. & dimid. anisi drach. iiij. spicæ nardi, drach. ij. inuoluantur oleo violato, & reponantur vase vitreo. Datur ad vnc. j. cum aqua frigida, & succo intybi, vel solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc antidotus tryphera. i. delicata, vsu rara est, opinor, q̄ simplicibus multō paucioribus nobis licet affectum idem assequi: præterq̄ componendi modus, & longus est, & negocij plenus. Præterea myrobalanis recentibus carem us, à quibus vis plurima medicamenti expectatur: quāquam & simplicia alia q̄plurima recipiat, quæ bilem vtranque, & præcipuè atram, aut expulsioni apparent, aut etiam trahant. & vacuent, vt interim taceā mista refrigerantia non pauca, & quędam partibus principibus robur afferētia.

ANT. Tryphera Persica experta apud Persas, & confert febribus acutis, & inflāmationi stomachi, & hepatis. Icterici calidi sde opilatione incolumitatem acquirit. Visum à sumis cholericis deperditum reparat: sitim mitigat. Morbos adustionis prohibet: & est medicina magna in estate pestilentiali & autumno. Cuius hæc est permixtio. Reci. succi solatri, endiuiæ, apij, depuratorum, ana lib. ij. succi lupulorum lib. ß. & proiciātur super eos violarum siccarum, aut viridium, & rosarum ana drach. iij. folliculorum sennæ, vnc. ij. agarici, vnc. ß. prunorum damascenorum pinguium numero l. cuscutæ, vnc. 5. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, [*fricatorum in oleo violato, aut oleo amygdalino dulci] ana *vnc. ij. spicæ aromaticæ ʒ. iij. Bulliant super prunas cum facilitate vsque dum remaneat *lib. ß. & proiciātur super illa epithymi boni mundi ʒ. xl. & inuoluantur myrobalani in oleo amygdalarum dulcium: & bulliant ebullitione vna, & deponātur ab igne, & colentur, & dissoluantur in vna parte istius colaturæ tamarindorum bonorum, & recentium vnc. iij. mannæ, vnc. ß. & 5: pulpæ cassiæ, vnc. iiij. zucchari violati, vnc. xij. colentur, & mundentur à granis & scobis: & in alia parte aquæ proiciantur zucchari tabarzeth lib. iij. aceti vini lib. ß. Coquantur cum facilitate. Deinde proiciantur super illud, quod dissolutum sit in succis: & aggregentur simul in vnum: & coquātur vsq; ad mellis spissitudinem. Vltimo vero pulverizentur super illud raued boni ʒ. ij. myrobalanorum citrinorum ʒ. ß. & 5. chebulorum indorum, aā ʒ. ß. belliric. emblicorum, ana ʒ. iiij. granorum sumiterræ, trochiscorum diarhodon, macis, masticis, cubebæ, spodij, sandali citrini, ana drach. ij. & 5. quatuor seminum, ana ʒ. ij. & 5. anisi ʒ. iiij. spicæ ʒ. ij. Inuoluantur in oleo violato & repone in vase vitreo: & da cum aqua frigida, & succo endiuię, aut succo solatri. Dosis eius est ʒ. ß. Sūma medic. est 41. res.

*Desūt hæc I manuscr. cod.
*drach. ij.
*lib. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Succi solani, endiuiæ, apij} Solanum vulgare sumendum, & vulgata enduia cui. ſ. lac non inest. hæc Dioscoridi satiua seris dicitur & duorum est generum, latifolia ac angustifolia, vtraque scariolæ nomine vulgo appellatæ. Syluestris autem seris cichorium est, quod tamen, ipsum quoque in hortis cæpit coli & duorum itidem generum est, latifolium & angustifolium. Apium verò quāquam petroselinum est græcis; hic tamen & vbique Arabibus paludapium est, quod eleoselinon vocat Dioſc. vulgo apij adhuc nomen retinens.

Non est in vsu, & est solutiua, vt in eius discrimine reperitur, & apparet, sed illa, quæ non est solutiua posita in secundo de appropriatis cap. de spuro sang. cum tussi, est quę generaliter habetur in vsu, & sic vbiq; præparatur. CHRIST.

ADDITIO.

Tryphera dicitur quia delicata, & persica quia à Persis inuēta fuit, vel dicitur persica, quia in illis partibus inuenta fuit, hæc interdum ab aliquibus in vsu habetur.

MANARDVS, de Tryphera Persica.

CVSCVTA.] Amplexicaulis herba est, quæ linum amplectitur, & videtur esse quam hinoderā Theophrastus vocat: licet apud Græcos in medicorum vsum (quod quidem meminerim) venire non consueuerit. Est autem magnæ similitudinis cum vocato nunc epithymo.

ELectarium Alharif saporis iucundi, in æstate faciendum: purgat ventriculum, hepar, & corpus reliquū: vsu corpus viuidum & iuuenile reddit, & seruat. Recipit vero myrobal. citrearum, cepul. Ind. partes æquales: tere (cribra) oleum amygdalarum dulcium superfunde. q. ſ. inſola triduo: frica sæpe manibus: oleum nouum suffice quantum absumitur. Iterum eadē triduo continenter tere in aqua fontana, in qua sacchari partem decimam dissolueris, affusa identidem pauca aqua. Hoc fac, donec myrobalanorum sapor ingratus auferatur, post sicca in vmbra. Accipe relictę SYL.

huius

huius massæ drach.xv. turbith drach.sex. anisi, mastiches, ana drach.ij. spicæ nardi, semi. apij, ana drach. j. & 5. violarum siccarum drach.vij. saccari albi, & candefacti, ana drach.decem. Excipe melle despumato. Datur drach.tribus cum aqua calida.

ANT. Confectio electarij alharif. & est electarium boni saporis, quod exposuimus nos, & fit in tempore estatis, quod educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. et conseruat vtentem eo in iuuentute. Reci. myrobalanorum citrinorum, & chebulorum, indorum, ana partes equales. Tere & cribella, & accipe olei amygdalarum quãtum sufficit, & infunde super ipsos, & frica manibus, & hoc facias tribus diebus in sole. & dum iugiter oleum exiccatur, semper superinfunde oleum. Deinde quantitatem zucchari albi sufficientem in decuplo ipsius aquæ fontium dissolue cum aqua. p tres dies mixturam prædictam, continue triduo tere, *aqua semper in ea parum de * oleo infundẽdo, & hoc facias vsq; dum myrobalanorum amaritudo cesset. Deinde fac in vmbra siccari. deinde accipe de hoc toto 3.xv. turbith boni 3.vj. anisi, mastichis, ana 3.ij. spicæ 3.j. & 5. vio- *drach.iij. læ siccæ 3.vij. seminis apij * drach.j. & 5. nabeth, zuccha- Sũma medi. sunt 14. ri albi, ana drach.x. Confice cum melle despumato. Et fit dosis eius drach.iij. cum aqua calida.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Mirabolanos obstruere insigniter, & adhærere ventriculo ac intestinis, atque iis partibus asperitatem inferre admonuit lib. simpl. sunt verò etiam ingrati admodum saporis. Docet ergo quo pacto hæc vitia auferas, quod & lib. simpl. verbis ferme isdem, quem tu adi locum. Illud hic obscurius quid sit Nabet. Nos vtrum statuas aut saccarum vulgo candidum quod plerique sentiunt, aut potum ex ficis dactylis & saccaro aqua incoctis ad mellis consistentiam redactum, vtrũque opportunum putamus. Subdit conficiendum melle, & dosim esse drachmarum triũ. quæ res nobis non parum est suspecta. Quum enim huius medicamenti basis sint mirabolani & turbith, illorum verò dosis mediocris sit saltem drachmarum trium. possunt enim exhiberi Mesue admonente à drachmis duabus ad quinque & sex. si rẽ spectes, eorum hic vix doses sunt quinque: turbith verò vix tres. atque adeo totius basis & totius electarij doses vix octo. at si omnia supputes ex quibus hoc electarium conficitur, drachmæ sunt quinquaginta quinque. cuius numeri octaua pars sunt drachmæ vij. quo pacto ergo drachmas tantum tres exhibet Mesue? præsertim si mel etiam adiunxeris? Arbitror ego certe non deesse hic mendum. posseq; huius medicameni & sequentis etiam in quo idem est scrupulus, tutò vnciã assumi.

Non est in vsu. vide vlterius.

ADDITIO.

CHIRST. Confectio electarij alharif & est electarium boni saporis quod raro in vsu habetur.

MANARDVS, in confectione electarij Alharif.

CONFECTIO alia.] Neutra harum, neq; ego vsus sum, nec vidi medicum vtentem. NABETH.] Quidam intelligunt zuccharum, quod candum vocant. Sed videtur alia res apud ipsum Mesuẽ, infra de conditis. Alij potum ex ficis, dactylis, & saccharo.

SYL. *Alterum electarium Alharif earũdem virium, præter ea ventriculum roborat, &c. partes nutritorias frigidas, appetentiam excitat, coctionem iuuat, propter hæc colorem corporis, & odorem cõmendat, iuuentutem tuetur, canos remoratur, & spiritibus tenuatis, & purgatis visum & reliquum sensum omnem & cogitationem exacuit, venerem excitat. Recipit myrobalanorum, cepul. nigrarum, citrearum, ana partes duas, emblic. belleric. ana partem j. & 5. tere, cribra, vt nuper dixi præpara. De hac massa accipe drach.xiiij. turbith drach.vij. zingiberis, cardamomi, mastiches, cinnamomi, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebarum, galangæ, macis, semin. apij, ana sesquidrach. spicæ nardi scriptula duo, strobylorum, sacchari albi, & candefacti, ana drac. xij. excipe melle despumato. Datur drach. tres cum aqua calida.*

Confectio alia electarij alharif boni saporis, quod etiam exposuimus nos: & fit in tempore estatis, & educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. ANT. Et confortat stomachum, & viscera mollificata. Et valet ad debilitatem digestionis, & frigus mẽbrorum nutrimenti. Et facit appetere cibum. Et facit colorem & odorem bonum vtentis. Et subtiliat sensum & cogitationem. & conseruat in iuuentute, & addit in visu, & retardat canos, & addit in desiderio coeundi. Cuius hæc est permixtio. Reci. myrobalanorum, chebulorũ, & nigrorum, ana partes * ij. emblicorum, belliricorũ, *tres ana partem j. & 5. citrinorum partes ij. Tere & cribella, & iuxta modum superioris doctrinæ in eorum rectificatione opus est obseruandum. Deinde accipe ex hoc toto * drach.xiiij. turbith albi & mundi 3.vij. zin- *drac.hviij. gib. heyl, mastichis, cinnamomi boni, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebæ, galangæ, macis, seminis apij, ana drach.j. & 5. spicæ drach.vnius partes ij. pinearum mundatarum, zucchari tabarzet, & nabeth, ana drach.xij. Confice cum melle despumato. Et fit dosis Sũma medi. sunt 12. res. eius drach.iij. cum aqua calida.

Non est in vsu. CHRIST.

ELectarium Indum maius, purgat ventrem totum inferiorem, atque adeo iunctur as, pituita etiam putri. flatusq; dissipat, & affectibus inde natis, dolori colico, & nephritico, & ventriculi, & aliorum viscerum. Recipit cinnamomi, caryophyllorum, spicæ nardi, rosarum, * cassiæ, macis, cyperi, ana drach. iiij. santalorum citreorum drach. ij. & 5. ligni aloes, nucis moschatę, ana drach.ij. turbith boni, albi, gummosi, arundinacei, drach.l. sacchari, penidiorum, ana vnc.xx. galãgæ, cardamomi vtriusque, asari, mastiches, ana sesquidrachmam: scammonij boni, & in malo cydonio decocti drach.xij. omnia cum oleo amygdalino fricentur. Post succi cydoniorum, & granatorum, & apij, & fœ. ana lib.5. coque cum melle ad spissitudinem idoneam, & misce aromata. Datur ad aur.iij. SYL. *Cassia fistula intelligitur, qa elec.est purgatoriũ leniente aliquo indigens.

ANNOTATIO SYLVII.

Potentius est diaphœnico, si neutrum acceperit scammonium, aut si vtrunque æqualiter acceperit, idemq; coctum ambo, vel crudum. Grandioribus dari potest vnc.j. pueris verò Mesuę dosis. Huius drach.vj. cassiæ drach.iij. simul dabat Manar. ad renes expurgandos. Penidia miscent purgantibus ventriculum intestina, venas magnas, vt huic, & diaphœnico: non autem his, quę à remotis partibus attrahunt.

Confectio electarij indi maioris, solutione educens ANT. humorum superfluitates, & proprie phlegmaticorum & putridorum, à stomacho, & à membris nutritionis, & ventositatem crassam in eis resoluit, & morbos factos ab eorum exuberantia curat, sicut est dolor stomachi, & viscerum, & colica, & dolores renum. & educit, quæ sunt in iuncturis materias. Et confert iuua-

mentum

mentum manifestum doloribus eorum. Cuius hæc est permixtio. Reci. cinnamomi, caryophyllorum, spicæ, rosarum, cassiæ, macis, cyperi, ana 3.iiij. sandalorum citrinorum 3.ij. & 5. ligni aloes, nucis musca. ana 3.ij. turbith boni albi & gūmosi & harundinei, 3.l. zucchari, & penidiarum, ana ℥ xx. galangę, heyl, cardamomi, asari, masticis, ana 3.j. & 5. scāmo. bonæ & decoctæ in pomo 3.xij. Omnia cum oleo amygd. fricentur. Deinde accipe succi citoniorum & granatorum, succi apij & fœniculi, ana lib. 5. Decoque cum melle ad spissitudinem, & confice cum speciebus. Dosis est ad aur. iij.

Sūma medic. est 25. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Duæ sunt huius electarij bases, scāmonium & turbith. sed quum scāmonij doses summæ sint sexaginta, id est drachmæ duodecim, turbith verò non plures quàm viginti quinque. i. drachmæ quinquaginta; præcipua etiam basis scammonium est. quo pacto ergo ad pituitosos præsertim humores hoc medicamentum Mes. cōmendat? Scāmonium certè bilem maximè educit, non pituitam. In memoriam subit quod Trallianus lib. 12. de cura tertianæ nothæ scribit scāmonium cotoneo malo incoctum non modo bilem sed pituitam potius euacuare. atq; id quāquam nullum fortè alium authorem habeat, non videtur tamen etiā à ratione alienum vbi concocta fuerit pituita & diffusa vt ait Trallianus. præsertim verò quum alterius alicuius medicamenti ope adiuuatur. Ergo vt hoc medicamentum pituitam præcipuè expurget verisimile est, maximè quòd non scāmonium solum sed turbith & attenuantia multa recipit in cum vsum idonea. At verò quia hic scammonium quærit in pomo coctum, dubitant in quonam pomo sit decoquendum, cotoneóne an alterius generis. In libro equidem simpl. vbi de scāmonio, postquam de cotoneo meminit, ait Pauli tes limonio interdum decoqui malo acetoso ac pontico, quo velle videtur aliud pomi quàm cotonei genus. Sed hæ nugæ sunt. nusquam alterius pomi quàm cotonei Paulus meminit pro scāmonio coquendo. neq; aliud Mes. innuit quàm cotoneum immaturum. tale enim astringente vi magis præditum castigando scāmonio etiam magis aptum quam quod maturum ac dulce. Ergo, vbi scāmonium pomo incoquendum, nunquam aliud quàm cotoneum malum deligendum. Sed quantum hic mellis sumēdum? Profectò si regulam à nobis traditam spectes, quadrare hic non potest, quoniam maius est ingredientium, quæ vocant, pondus, quàm ex basis & confecti electarij collatis dosibus colligatur. Quum enim basis hic sint turbith & scāmoniū, sint verò turbith doses viginti quinque, id est drachmæ quinquaginta, & scāmonij sexaginta, id est drachmæ duodecim; fit etiam vt doses electarij totius esse debeant octoginta quinque. exhibet autem confecti electarij semuncia. i. tres aureos. quare vt totum compositiū vncias pendeat quadraginta duas cum dimidia, oportebit. At ingredientia, si rectè supputes, septuaginta sunt vnciæ. atque ideo expectatum pondus superexcedunt. Sed neque vulgata regula quadruplum mellis sumens est opportuna. Est enim specierum pondus detracto saccaro & penidiis vt faciunt, drachmæ plus centum, id est vnciæ vndecim (supersunt autem tres drachmæ) quæ libras mellis tres & vncias octo exigerent. Sunt verò præterea saccari & penidiarum vnciæ quadraginta, ac deinceps succi libræ duæ. quæ omnia si coniungas, conficies medicamentum libras pendens fermè quatuordecim, aut saltem duodecim si succi coquendo prorsum absumantur. cuius propterea quum hic doses basis non plures sint quàm octoginta, exhiberi possint vnciæ ferè duæ aut saltem sesquuncia, longè ab authoris sententia, aureos tres summū modum præscribentis. Itaque, vt semel dicam, quod ad calcem huius electarij legitur {Decoque cū melle ad spissitudinem} vereor legendum, decoque ad spissitudinem mellis. atque adeo nihil hic esse addendum mellis. alioqui certe summa huc saccari & penidiarum mensura venit, quæ excipiendis speciebus & cōficiendo electario sit satis.

Cap. 5.

Istud electarium est famosum, quod generaliter ab omnibus, & fm præsentem descr. præparatur, ponitur subsequenter descriptio electarij indi minoris, quod multo plus habetur in vsu. Et hoc electarium indum minus, est magnæ efficaciæ, & vtilitatis in soluendo ventrem à superfluitatibus phlegmaticis putridis corruptis, & maxime à mēbris nutritiuis, á iuncturis, ac etiam in soluendo similiter materias cholericas, licet sit maioris potentiæ, & plus conueniat in soluendo phlegma cū choleram. Est etiam conueniens in resoluendo & subtiliando ventositates crassas, vnde multum confert doloribus stomachi, colicis, & renalibus, oppilationes aperiendo. habet & álias virtutes, quę ponuntur in litera. Sed hic notandum, q̄ quidam aromatarij reducunt tam descr. electarij indi maioris, q̄ minoris, ad formam solidę confectionis cum zuccharo vltimate decoquendo. Et dosis cōfectionis solidæ indi minoris est vsq; ad 3.iiij. descriptio indi maioris est hæc. ℞. cinnamomi, cassiæ. s. ligneæ, turbith arundinei. i. perforati ad modum arundinis subtilis, penidij̄ fiunt ex solo zuccharo vltimate decocto: & ex longa agitatione continue dealbantur, & sunt ca. & sic. complexionis in primo gradu. Heyl, est species cardamomi, & fm quosdam est cardamomum maius, & fm alios est meligeta quæ sunt quædam grana aromatica ca. & sic. cōplexionis in tertio, & portantur ex India. Succi citoniorum. Citonia nota sunt, & sunt frigidæ & siccæ complexionis in fine primi, & ex ipsis fit vinum per eorum expressionem, quod est valde constrictiuum cuiuslibet fluxus ventris, & maxime cholerici. decoquitur tale vinum cum zuccharo & fit iuleb, quod vocatur miua simplex, quod lymphatum cum aqua chalibeata, assumptum de mane, similiter dictis fluxibus confert. Adduntur etiam quædam aromata huic iuleb, q̄ decoquitur, & aromatizatum vocatur miua aromatica, quæ confert debilitati stomachi, & maxime virtuti digestiuæ eius, & contentiuę. fit etiam ex eorum pulpa decocta cum zuccharo quędam cōfectio solida, quæ vocatur diacitonite sine aromatibus, cuius 3.j. assumpta ante cibum confert cuilibet fluxui stomachi, & intestinali, & vomitui, & confert si post cibum assumatur, sed cum difficultate masticatur, potest pistari & p̄parari cum miua simplici, & sic assumi in pondere dicto. Etiam ex pulpa citoniorum fit diacitonite cum quibusdā aromatibus calidis, vt zingib. pipere, cinnamomo & aliis cum melle, quod à sanis comeditur tēpore natiuitatis Dñi nostri Iesu Christi. Succi granatorum. quædam enim sunt dulcia, & ista sunt frigida & humida in primo cum aliquali leui caliditate rōne dulcedinis, acetosa vero & muza sunt frigidæ cōplexionis vltra primum. flores eorum qui dicūtur balaustiæ sunt frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo, est enim vinum dulce granatorum multum in vsu: decoquitur cum melle ad electarium construendum. Et dosis huius electarij̄ indi maioris per se solum est vsque ad drach. vj. distēperatum cum decoctione cōmuni, vt dicetur inferius, vel cum aqua fœniculi, vel apij̄, vel cum aliquo liquore conuenienti, vel in forma dactyli assumpti cū zuccharo: & sæpe admiscemus hoc electarium indum maius,

CHRIST.

Penidia.

Vinum cuiuslibet fluxus ventris cōstrictiuū

Balaustię.

ius, siue indum minus cum cassia, vel mãna, ad velocitandum operationem cassiæ, vel mãnæ. verbi gratia, cum in principio aliquarum ægritudinum quærimus aliqualiter mouere materiam absque hoc, ꝙ tota sit cõmota, exhibemus de cassia. ℥.j.ß. de electario indo, & maxime de minori drach.iij. Cassia licet sit principaliter purificatiua sanguinis, etiam euacuat phlegma, & talem medicinam distemperamus cum decoctione cõmuni, vel cum aqua hordei, vel alio liquore conuenienti, & si ipsum in dicto pondere admiscemus cum mãna, de ipsa mãna accipimus vsq; ad ℥.ij. Vlterius est notandum, ꝙ licet Mesue ponat dosim huius electarij indi maioris esse vsq; ad aur.iij. hoc veritatẽ haberet, qñ ad libram mellis ponerentur ℥.iij. aromatum, sed quia his rpibus ponuntur ad lib. mellis ℥.ij. solum aromatum, ideo potest augeri dosis vsque ad quãtitatem superius dictam. Vltimo, soluo hoc dubium, diceret aliqs, in indo maiori est maior potentia scãmoneæ in soluendo choleram quàm turbith in soluendo phlegma, consideratis vtriusq; ponderibus & eorum potentia, & tñ dictum est, ꝙ indum maius à prædominio soluit phlegma: hoc idem dici posset de indo minore, licet quãtitas turbith amplietur in eo, & tñ non additur quantitas scãmoneæ. Dicendum ꝙ scãmonea non solum euacuat choleram, sed etiam adiuuando operationem turbith & illam velocitando, euacuat phlegma. Turbith autem non sic est adiuuans, & velocitãs operationem scãmoneæ, & est principaliter turbith phlegmatis purgatiuum, & solutiuum, & sic apparet solutio ad dubium, non obstante ꝙ potentia scãmoneæ sit maior in indo maiori, quæ potentia turbith multiplicatur, vel duplicatur, & non additur quantitas scãmoneæ. vnde ad dubium facilius respondetur, & per consequẽs apparet ꝙ indum minus est vigorolius ad soluendum materiam phlegmaticam: & magis conuenit in dispositionibus frigidis, q̃s electarium indum maius, & vt sic habetur in vsu minus. Et cum à medicis absolute profertur electarium indum, docti & experti aromatarij intelligunt indum minus.

ADDITIO.

Istud electarium indum maius magis in vsu habetur, q̃s paruum, & ideo quando simpliciter scribitur electarium indum, de maiori est intelligendum.

MANARDVS, in confectione electarij Indi maioris.

Est minus potens ad purgandum, q̃ diaphœnicon, si in diaphœnicon non sit Scãmonium per coctionem castigatum, & in hoc sit. Si vtrobique, hoc erit efficacius. DOSIS eius est aur. iij.] Illa dosis exigua est, vix puero sufficiens: grandioribus enim ac robustis potest integra vncia dari. Ego in expurgandis renibus eo vtor, cum cassiæ succo, ita, vt huius sex, illius iij. drachmæ misceantur.

SYL. *ELectarium Indum minus eadem promittit: recipit turbith, sacchari, ana drach.c. macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, cardamomi, nucis moschatæ, ana drach.vij. scammonij drach.xij. misce cum melle despumato. Datur ad aur.iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc minus est calidum, & simplicius, sed est valentius ad purgandam pituitam, ac etiam bilem flauam, vtrunqne vacuat. Quãuis enim turbith phlegmagogus in hoc largior phlegmagogum hoc electarium magis faciat, tñ & maius etiam est phlegmagogũ turbith adiuto à scammonio bilem primo & per se purgante, sed etiam pituitæ vacuationem iuuante. Ob id electarium Indum si absolutè scribitur, hoc minus, quia efficacius. & tam delicatum etiam sine melle, vt eius puluis possit cum iure sorberi, à multis intelligitur: estque in vsu frequentiore, quia efficacius pituitam expulsioni paratam, & bilem mistam purgat, & minus calefacit. Ob id salubre in quotidianis febribus, nothis à mista bile. Potest dari ad drach.iiij. vel etiam quinque minus, vt maius ad drach.vj. non solum aur.ij. cum Mesue. Nam hic singulis mellis libris misceet puluer is vnc.iij. nos tantùm duas: qd si quis vnc.iij. misceat, vt hodie fit, dosis Mesue placet. Ferè miscetur cassiæ, mannæ, & aliis imbecilliter vacuantibus, ad actionem earum celerandam, & augendam. Manardus in affectibus renum sex drach. Indi maioris, & drach.iij. cassiæ exhibet: ac robustis dat vnciam integrã, in

A & dosim Mesuæ vix pueris sufficere ait. Si autẽ diu ante vsum est seruandum, misce scammonium, si autem mox vtendum, diagredium, quod vocant.

Electarium indum minus habens intentionem maioris. Cuius hæc est permixtio. Recipe turbith, drach. centum: zucchari tantundem: macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, heyl, nucis muscatæ, ana drach.vij. scammoneæ, drach.xij. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur.iij. ANT.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt summæ huius medicamenti doses nõ plures quàm centum & decem, scammonij quidem sexaginta, turbith autẽ quinquaginta. totius autem electarij modum præscribit Mes. aureos tres. i. semunciam. atque adeo ex constituta à nobis regula vbi confectum erit medicamentum, ad
B *vncias quinque & quinquaginta vt peruenat oportebit. Non excedit autem ingredientium pondus vncias duas & viginti. quo fit, vt duæ supra viginti vnciæ quæ desunt, supplendæ sint melle. tunc autem confectum erit medicamentum cuius summa dosis aurei tres erunt. Ex vulgata verò consuetudine quadruplum mellis assumẽte, quia species excepto saccaro vnciæ sunt tredecim; opus erit libras quatuor & totidem vncias mellis adiungere. pendebitq; totum compositum libras sex & tres vncias. at licebit tunc eius aureos etiam septem propinare præter authoris præscriptum. Sanè autem quãquam præcipua in hoc basis scãmonium est; pollet tamen ad pituitosos humores, superioris exemplo. sumendum verò scãmonium erit cotoneo incoctum, ꝙ vix nihil hic est aliud quo eius violen-*
C *tia castigetur. pro qua re adi Mes. li. simp. vbi de scãmonio.*

Hoc electarium est magis in vsu, q̃s indum maius, quia minoris caliditatis, & maioris efficaciæ in soluendo phlegma, q̃ indum maius, & per consequens est valde conueniẽs febrientibus febre phlegmatica cum aliquali admixtione choleræ, semper supposita digestione materiæ, & confert omnibus dispositionibus quibus confert indum maius. Et dosis eius per se solum est vsque ad drach.v. Cuius hæc est permixtio. ℞. turbith, zingiber. cinnamomi, heyl, & omnia simplicia, quæ hic ponuntur sunt superius declarata, conficitur cum melle. CHRIST.

ADDITIO.

Istud electarium indum dicitur minus, quia pauciora simplicia ingrediuntur, q̃ in maiori fm Mes. minorem habens intentionem. Auic. in 5. can. habet eandem descript. vel saltem ab ista parum differentem, quam vocat electarium indum faciens ad colicam.

D MANARDVS, in electarium Indum minus.

Minus hoc à maioribus nostris neglectum est, cum tamen satis efficax sit, & adeò delicatum, vt possit sine melle in pulueris forma cum iure sorberi.

SYL. *ELectarium diaphœnicum à filio zezar descriptum, purgat clementer, & tuto, humorem crudum & bilem. Ob hæc conuenit febribus complexis & diuturnis, dolori ventriculi, & colico, intemperaturæ harum partium frigidæ. Recipit autem phœnicon cyrrhon. i. dactylorum suluorũ, aceto per triduum maceratorum drach.c. penidiorum hordeatorum drach.l. amygdalarum purgatarum drach.xxx. turbith drach. xxxv. scammonij drach.xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorũ, cinnamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana drach.ij. & ß. Tere omnia probe, melle despumato sufficienti excipe. Datur ab aureis tribus ad septem.*

Syluñ

SYLVII ANNOTATIO.

Ξυμμάκι λίβανε lego i. dactylos fuluos, quo colore sunt immaturi, vt maturi flauiores, aut iam nigricantes. Hanc autem græcam vocem an rectè diuinem à Mesue vsurpatam, & ab interprete corruptam, lectoris candido iudicio committam. Neq; interpretatio Arabicæ familiæ mihi repugnat: Khéyron enim (sic nãque scribunt) imaturos aiunt significari, & ob id adstringẽtes magis. Sic tñ tamar Indorum Kheyron, immaturorum, vt interpretantur: qui licet sint species dactylorum syluestrium, tñ dum sunt immaturi, & acerbiores, quales ad nos afferuntur colore fuluo; nõ sunt, vt vinum ξάνθον i. fuluum, igneum, medium Hipp. & Gal dicitur, sed nigricant. Id potest vocari diaturbith, quãquam est aliud diaturbith in simpl. de turbith, multò hoc valentius & periculosius, præsertim si turbith horis 24 maceratum sit succo cucumeris agrestis, & scammonium acceperit. Viribus conuenit cum electario Indo maiore, sed clementius purgat & bilem magis per scammonium: sed etiam non ignauiter pituitam per turbith, ob id febribus complexis, vt tertianæ nothæ ex bile flaua & pituita conuenit. Datur ad drach. iiij. per se. Frequenter cum cassia & manna. Quidam diaphœnicon minus vocant, cui immittuntur scammonij drach. xj vel xij. maius autem, cui induntur drach. eiusdem tres & xx. vel xxiiij. Descripta erat prius in simplicibus ex Zezar cap. de turbith (alias enim eius est turbith, & scãmonium) eadem omnino nisi, ꝙ vno tantum die dactylos ibi macerat, & zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, ana drach. iiij. scribit, aucta horum trium dosi, & omissis simplicibus reliquis. Penidia autẽ & dactyli hic, & in aliis purgantibus miscẽtur, vt lentore suo purgantia retineant, ne in longinqua prompte ferantur. Adde ꝙ ibi penidiorum tantum scribitur, non vt hic penidiorum hordeatorum, quod interpretantur, ex saccharo albo & optimo cum aqua decoctionis hordei ex horas infuso & cocto ad iustam consistentiam. Drachmas scripsi, vbi Mesues ponebat partes, ꝙ ita facilior intellectu esset descriptio, neq; res mutatur: quãquam & Gal. & veterum plerique pondus, aut mensuram nomine partium indefinitam quique scripserunt, contenti singulorum simplicium proportione. Potesq; pro drach. semunciam, vel vnciam, vel selibram, vel libram, vel pondus aliud quoduis, sed vnicum sumere. Magna ratione autem dactyli, & in aliis adstringentia alia scãmonio in variis purgantibus miscentur: sic enim thu succum, carnem mali cydonij, carnem palmularum seu phœnicum myrta mastichem & similia scãmonio, & aliis multis purgantibus adiecerunt, quæ stomachum adstringendo roborarẽt, & grato sapore medicamenti abominabilem qualitatem tegerent: effecto autem quid possent purgantia monstrarent. In his enim substantia purgatrix exigua, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, sed imbecillę, sumpta gustu non percipitur: agit tamen efficacius paucã hæc, quam plurima alia lib. 3. simp. c. 24. Sic cydonis scãmonium rectè misceri docet lib. 1. alimentorum. Crudum autem miscẽdum hic, quia per dactylos, & aromata satis castigatur, & non impeditum, vaporibus longè transmissis à longinquis trahit: quãquam etiam penidia suo lentore turbith, & scammonij substantiam in corpus distribui prohibent. Sauonarolæ tamen vapores ab his eadem virtute præditos omnino non prohibent.

ANT. Confectio de dactylis, & est diaphœnicon, quã scripsit filius Zezar, conferens ad febres cõpositas & chronicas. Et est medicina securitatis. Et confert ad colicã, & dolorem ventris, & humorem crudum & frigora. Et est solutiuum facile & cõueniens. Cuius permixtio. Reci. dactylorum cheyron infusorum in aceto tribus diebus & noctibus partes c. penidiarũ sahiri partes l. amygdalarum mundatarum partes xxx. turbith partes xxxv. scammoneæ partes xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinnamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana partes ij. & 5. Et fiat omnium contritio bona, & confice cũ melle despumato q. s. Est enim medicina mirabilis. Dosis eius est ab aur. iij. vsque ad vij.

Pxxij.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Cap. 91. *Medicamentum ex dactylis cõficiunt & Aetius lib. 3. & Paulus lib. 7. sed longè ab hoc diuersum, tum ob alia, tum quòd ij solum scãmonium apponunt: in hoc præter scãmonium, etiam turbith. Atq; hic certe, quum turbith* E *partes triginta quinque sumat, scãmonij verò duodecim: (ita enim legendum ex antiquioribus & castigatioribus codicibus, & ex lib. simp. vbi de turbith) existimarit quis præcipuam basim huius medicamenti esse turbith. res tamen contra se habet, si eorum medicamentorum vim spectes. Turbith dosim integram docuit Mes. lib. simpl. esse drachmarum duarum, scamonij verò quintam drachmæ vnius partem. quare quum hic turbith doses sint ferè decem & octo; scamonij sunt sexaginta. Scãmonium ergo præcipua basis, contra quàm multi sentiant. Errauit ne ergo Mes. hoc medicamentum ad pituitosos humores proponens? Non errauit, quando vt lib. simpl. & paulo ante aduertimus, scamonium etiam pituitam trahit Dioscoridis testimonio: imò Tralliano authore magis pituitã quàm* F *bilem in cotoneo coctum, quale hic assumendum puto. quãquam enim aliqua quæ hoc in electario turbith noxas castigant, scamonij quoq; violentiam possunt nõnihil imminuere; nihil tamen ipsum æquè castigat ac cotoneum. præstat autem eo semper vti quam castigatissimo. Porrò autem cætera quæ huc veniunt, si perpendas, turbith gratia adduntur. Quum enim triplex illi vitium insit Mesue adnotãte lib. simpl. imbecillæ s. & tardæ est actionis, ventrem subuertit & nauseam concitat, sui vsu corpori siccitatem inducit: triplici quoq; remedio opus habuit. accelerauda sunt & roboranda eius actio: corroborãdus ventriculus: retundenda vis exsiccans. Acceleratur ergo actio zingibere præsertim. hoc enim sui partium tenuitate in profundos corporis meatus turbith vires promouet vt crassum & viscidum humorem trahat, suapte alio-* G *qui natura tenues tantum succos educens. Adduntur secundo loco piper, ruthæ folia, cinnamomum, piper longũ, xiloaloe, zingiber etiam ipsum, semina anisorum & fœniculi, dauci, galanga, secundi vtij gratia. corroborant enim hæc ventriculum cum grato odore, tum vi flatuum discussoria. Ita verò & masticha sui astrictione vetriculum solet roborare. cuius officij gratia palmulas quoq; addi existimo. his enim Galeni testimonio 3. de simpl. med. facul. & obscurandi ingrati medicamentorum saporis, & ventriculi roborandi causa veteres vtebantur. maceratæ autem hæ aceto proritandæ quidem nauseæ ob acetum magis apte videntur, quòd medicamentosum quendam saporem suscipiant; substantiæ tamen tenuitatem maiorem sortiuntur, qua medicamentum profundius subeat. Amig-* H *dalis verò & penidiis siccitatis noxa auertitur; cuius procreandæ vitium turbith quoque ipsi inest. Atque ita constat, non temere, sed consulto fuisse hoc à Mesue confectum electarium. Cæterum multa hic sunt de quibus ambigunt. ac primum, quales nam palmulæ seu dactyli deligendi. an ponderandi aceto macerati, vel priusquam macerentur. quot dies macerandi: iubet enim lib. simpl. vno die macerari, hic verò per triduum. quid penidiæ sint sahiri. quales amigdalæ sumẽdæ, dulces an amaræ, sunt enim amaræ medicamentosæ magis quàm dulces. ac postremò quantum mellis sit assumendum. Ad quæ, vt breuissime satisfaciamus. Dactylos Mesues Kheyron exposcit, quæ vox, Syluio etiam annotante immaturum significat. & verè aptiores immaturi sunt, quòd astringunt magis. im-*

maturi

maturi ergo deligendi.i.minus flaui. Hos verò meo consilio, non, (quod alij sentiunt) ante ponderabis quàm aceto macerentur; sed antea maceratos, vt hic & lib. simpl. planè iubet, & ratio exposcit, quando satis multa dactylorum copia est aliorum proportione ex quibus hoc conficitur medicamentum. Neq; obstat, quod aiunt, fore maiorem aceti copiam quàm dactylorum: id enim medicamenti actionem longè adiuuat vt crassiorem pituitam trahat, quam maior palmularum cumulus trahi non permittat. Neque illud etiam persuadeat, quod aiunt Serapionem & Auic. post præscriptum earum pondus infundere, non autem antea. quando longè ab iis differt Mesuæ descriptio. Sunt ergo palmulæ ponderandæ antea maceratæ. Quantum verò temporis aceto infundendæ? Arbitror, quod author ipsemet hic explicat, per triduum: corrigendum. s. locum libri simpl. ex hoc loco. nam hoc pacto & aceti vires magis exfugunt, & medicamentum pituitosis humoribus educendis redditur efficacius, alioqui futurum longè imbecillius ob ipsarummet palmularum & ob penidiarum ac amigdalarum lentorem. De penidiis autem, quod sequitur, non est vt plura dicam. qui Arabicũ idioma professi sunt, penidia sahiri interpretantur quæ ex aqua hordeacea. eiusmodi autem essent sumenda ex authoris præscripto. sed quando talium copia non est, parum interest, vt, qualia quotidie parantur, sumas. Quales verò amigdalæ sumendæ. quãquam non nego amaras dulcibus magis esse medicamentosas; sumendæ tamẽ hic dulces quæ siccitatis noxã à turbith illatam magis castigent, cuius gratia amigdalas puto hic recipi. alioqui etiam absoluto amigdalarum nomine dulces semper intelliguntur. Quod superest, de mellis mensura, paulo difficilior est quæstio. Qui vulgatam consuetudinem sequuntur, & mellis quadruplum addunt, quia detractis dactylis, penidiis, & amigdalis, cætera quæ teri possunt drachmæ sunt duæ supra septuaginta. i. vnciæ octo; libras mellis duas & vncias octo addere oportebit. ac propterea quum dactyli saccharum & penidiæ drachmæ sint cẽtum & octoginta. i. vnciæ viginti, totum electarium pendebit libras quinque. Tunc verò quum summæ totius basis doses hic nõ plures sint quàm septuaginta & octo, atq; adeo totius confecti electarij totidem esse doses oporteat; si libras quinque in octo & septuaginta partes diuisees, erit dosis singula drachmarum vix septem, præter Mesuæ præscriptum, qui aureos dat septem, & esse ait medicamentum securitatis. At ex regulæ nostræ obseruatione, secus. nempe quia doses basis octo sunt & septuaginta, summa autem confecti medicamenti dosis drachmæ sunt decem cum dimidia; multiplicatis, vt aiunt, drachmis decem cum dimidia in octo & septuaginta, redditur numerus drachmarum octingentarum ac decem & nouem, ideſt vnciarum nonaginta & vnius. tantundem ergo totum electarium esse oportet. pendent verò ingredientia omnia drachmas ducentas & duas supra quinquaginta. i. vncias octo supra viginti: propterea, quod deest ad vnius supra nonaginta numerũ, ideſt vncias tres & sexaginta, supplendum est melle. addendæ scilicet libræ mellis quinque & tres vnciæ. euadet q; hoc pacto medicamentum tale, cuius summa dosis drachmarum erit A decem cum dimidia ex authoris præscripto, à quo non est discedendum.

Confectio de dactylis & est diaphœnicon solutiuum & dicitur talis propter dactylos qui ingrediuntur, & debet addi solutiuum ad differẽtiam diaphœniconis inferius descripti, quod est emplastrum constrictiuum vẽtris fluxus, & hoc electarium generaliter ab omnibus habetur in vsu, & sm presentem descrip. vbique præparatum reperitur, & in operationibus suis aliqualiter cõuenit cum electario indo maiori, sed istud plus confert febribus compositis, chronicis, & de materia mixta. & vsus eius est maioris securitatis. euacuat enim materiam cholericam, & phlegmaticam virtute turbith & scãmoneæ, & alias operationes habet efficere, quas autor ponit in litera. & potẽtius soluit materiam cholericam quã indum maius, vel minus, licet etiã satis potenter euacuet materiã phlegmaticam. & eius dosis vsq; ad 3.iiß. per se solum, & potest etiam cum cassia, vel B manna admisceri in dosi dicta in electario indo. cuius hæc est descriptio. Rec. dactylorum infusorum in aceto. dactyli sunt calidæ complexionis in fine primi gradus, & humidæ in principio primi gradus dum sunt recentes, & dum exiccantur, primum gradum siccitatis acquirunt. conueniunt maxime pectoris dispositionibus sicut & ficus siccæ. reliqua vero simplicia sunt declarata superius. CHRIST.

ADDITIO.

Diaphœnicon dicitur a dia, quod est confectio, & phœnicõ græce. i. dactylus, inde confectio de dactylis. i. diaphœnicon. Cuius descriptio varia reperitur: nam in aliquibus habetur scãmoneæ partes. xxß. alij partes. xxiij. Alij habent scammoneæ partes. xj. nõnulli partes. xß. vt habetur in descriptione ipsius Mes. posita supra cap. de turbith sm quã communiter & melius dispensatur, & vocatur apud nonnullos diaphœnicon minus, & aliud in quo intrant partes xxß. & xxiiij. diaphœnicon mãius. Auicen. v. cano. habet tres descript. diaphœniconis multum ab ista differentes: C item Serapio vnum habet electarium de dactylis, ab isto tamen multum differens. Variæ diaphç. descr.

MANARDVS, in confectione de dactylis Diaphœnicon.

Benigna satis est & tuta per hanc purgatio. Galenus tertio sim plicium medic misceri ait purgatoria medicamina cum dactylis, & alijs astringẽtibus, vt occulterur sapor, tollatur abominatio, & saltidium stomachi. Ego ponerem scammonium non coctũ, quia per dactylos, & aromata satis castigatur. Nec credendum his, qui dicunt, quod per dactylos vetatur, ne à longinquo humores trahat: siquidem cum vapores ad caput mittant, simul etiam purgatoriam vim adferunt.

ELectarium ex psyllio cholagogum, ob id febribus solutu contumacibus, acutis, & ardentibus, & cephalalgiæ, ac vertigini à bilis vapore nascenti, & ictero, & intemperiei calidæ hepatis confert. Recipit autem succi bugloſſi domestici & syluestris, intybi, apij, coquẽdo despumatorum, ana lib. ij. quibus misce vigintiquatuor horis cassiæ, anisi, solliculorũ sennæ, ana vnc. semiſſ. adianti albi manipul. vnum, succi sumariæ vnc. iij. asari vnc. iiij. spicæ nardi drach. ij. semel feruefiant. Præterea adde violarum viridium, vel siccarum vnc. iij. epithimi vnc. ij. & semel quoq; feruefiant. cola. exprime. colato psyllij vnc. iij. macera xxiiij. horis, in singulas rudicula agitando post exprime totam muccaginem, in cuius libr. iiij. coque igni lento saccha. lib. ij. & dimid. scammonij in malo cydonio cocti vnc. iij. & dimidiam. Coctis omnibus his adde pul. trochiscorum diarhodon, & de spodio, & de rhabarbaro ana vnc. j. trochiscorum oxyacanthæ vnc. dimid. Datur à drach. iij. vsq; ad aur. iij. Hamech hoc electarium de trochiscis appellat. Addunt aliqui aceti lib. j. & dimid. alij violarum lib. ß. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Seminis psyllij drach. trium muccago sumpta soluit bilem lubricando,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 300 sur 1089

bricando, & calorem eius obtundit frigida sua substantia, vt ipsi volunt, licet Dioscoridi & Galeno tantum refrigerare dicatur. Scammonium crudum quidam miscent, quia coquendum. quòd si coctum, iterum coquendum misces, leniet tantum medicamentum, non etiam soluet. Dari tuto potest ad vnc. j.

ANT. Modus electarij de psyllio solutione educens choleram citrinam. Et confert ad febres difficiles & vehementes, & ad sodam, & vertiginem, quæ fiunt à fumis cholericis. Et confert calefactioni hepatis & icteritiæ. Cuius permixtio hæc est. Reci. succi buglossæ domesticæ & syluestris, & succi endiuiæ, & succi apij, coctorū & despumatorum ana lib. ij. & proiice super ipsos cuscutæ, anisi, folliculorum sen vnc. 5. capillorum veneris. M. j. succi fumiterræ ℥. iij. asari * ℥. iiij. spicæ ℥. ij. & dimitte die ac nocte, & bulliat ebullitione vna. Et proiiciantur super ea violarum viridium vel siccarum, vnc. iij. epithymi vnc. ij. & bulliant adhuc alia ebullitione parua. Deinde coletur & exprimatur, & in colatura ponatur psyllij vnc. iij. & dimittatur per diem ac noctem, omni hora tamen agitando illud cum spatula. Deinde exprimatur viscositas eius tota. Deinde accipiantur huius viscositatis lib. iiij. & proiiciantur super eam zucchari albi lib. ij. & 5. scāmoneæ coctæ in pomo ℥. iij. & 5. & coquatur cum facilitate. Postq; coctum fuerit, proiiciatur super ipsum pulueris trochischorum diarhodon, & de spodio, & rauedsceni ana vnc. j. trochiscorum de berberis vnc. 5. Dosis eius est à drach. iij. vsque ad aur. iij. & vocauit Hamech confectionem hanc, electarium trochiscorum. Sunt alij qui addunt aceti lib. j. & 5. Alij addūt succi violarum lib. j. & est medicamen nobile.

* drachi. iiij.

Sūma medi. sunt 24. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De psyllio in lib. simpl. satis. Nunc illud explicādum, quòd author in psyllij muccaginem coqui scāmonium iubet, cotoneo tamen antea incoctum. Quid enim repetita coctione est opus, si coctum iam & optime erat castigatum? Atque cur vt coquatur imperat, si id feruendo rursum in grumos coit, vt experimento docemur? Ad hæc paucis. Non recoquit scāmoniū vt ipsum castiget, antea satis castigatū: sed vt eius vires in vniuersum medicamentum æquè digerantur. Non coit autem scāmonium feruendo, si industrius fuerit pharmacopœus. deligēdum primo loco probatissimum est scammonium. dehinc verò tritum, atque id quidem sententia mea mediocriter, muccagini aut liquori alteri quem author iusserit, frigido insp ergendum, & spatha exactè permiscendum. ita fiet vt igne quum ferbuerit, non coeat. Sanè autem quum huius electarij dosim aureos tres. i. semunciam Mes. præscribat, putant & Manardus & Syluius integram vnciam modum non excedere. quæ res æstimanda diligentius. Quum enim scāmonij, quod hic ad vncias tres cum dimidia sumitur, doses maximæ sint centum quinquaginta septem cum dimidia: totum autem vbi confectum est electarium, vncias pendeat octoginta quinque. i. libras septē & vnciam vnam; si has libras septem in partes centum & quinquaginta septem cum dimidia secueris, non attingit singula pars semunciam. quo fit, vt ego Manardi aut Syluij consilium non probem; rationem verò cur à Mesue in hoc dissentiant, non intelligam.

CHRIST. Istud electarium licet non sit in vsu, tamen quia est multæ virtutis & efficaciæ magistraliter possumus eo vti, soluit enim cum facilitate choleram citrinam, & confert ad febres difficilis eradicationis cum malitia & vehementia caloris, & valet ad sodam & vertiginem quæ fiunt ex fumis cholericis & prauis, & confert calefactioni hepatis. & dicitur de psyllio propter psyllium ingrediens compositionem quod quidem psyllium est semen minutum cuiusdam plantæ, & habet partes diuersas: nam eius pars intrinseca est valde praua, calidæ & siccæ complexionis in quarto, habens in se virtutem venenosam occultam: sed eius pars medullaris & media ac etiam corticalis extrinseca, est frigidę & humidæ complexionis in secundo gradu, & istæ sunt multæ & sensibilis quantitatis, vnde totius complexio quę resultat est frigida & humida iuxta secundum gradum, & per admixtionem aliarū partium adinuicem remouetur venenositas & illa superflua caliditas, soluit enim psyllium lubricando. i. lubricum principaliter faciendo, & humorem cholericum cum sua frigiditate refrenat, licet vsus eius per se solum non sit conueniens, nec vsitetur ab aliquo. Et dosis eius psyllij per se solum est vsq; ad ʒ. iij. assumpta solū ipsius mucilaginosa expressione. Sequitur eius descriptio declarando quæ non sunt declarata. ℞. cuscute, est enim herba quædam adhærens super linum, & est multum nota q̄ alio nomine vocatur podagra lini, calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. Senæ & folliculi eius sunt qui habētur in vsu, est enim cal. & sic. complexionis in fine primi. soluit choleram adustam. Et dosis eius in puluere est vsq; ad ʒ. j. & 5. in infusione à ʒ. iiij. vsque ad vj. sed ab assumptione eius caueat habens caliditatem renum, & paratus ad excoriationem vesicæ. Capillus veneris, herba est nota nascens iuxta fontes aquarum, iuxta etiam puteos, satis tēperatæ complexionis, tamen alicuius caliditatis & siccitatis est versus primum. virtutem habet aperitiuam, purificatiuam sanguinis, soluendo choleram à stomacho & intestinis: sed per se sola non habetur in vsu, quia minimum dosis eius requireretur vsq; ad lib. j. sed in decoctionibus cum quibus aliæ medicinæ distemperantur confert: et sic habetur in vsu. & eius aqua distillata multum confert passionibus pectoris calidis & frigidis. Et fumiterræ, est frigida versus primum gradum cum admixtione caliditatis quæ est herba in superficie foliorum eius qua mediante soluit. est autem siccæ complexionis versus secundum. Soluit leuiter cholerā & humores adustos, purificando sanguinē. Confert scabiosis à phlegmate salso, & maxime syrupus & aqua & succus eius. & syrupus eius magis habetur in vsu. & dosis succi est vsque ad ʒ. ij. & dosis decoctionis eius est vsq; ad ʒ. x. & dosis pulueris est vsq; ad ʒ. iij. sed non est in vsu, nisi in succo vel in syrupo vel in aqua distillata, quæ cum syrupo admiscetur, & sic nō soluit. Reliqua simplicia ingredientia compositionem huius electarij sunt superius declarata. Et dosis huius electarij est vsq; ad ʒ. iij. obseruata regula posita in electario de aromatibus Gal.

E

F

Cuscute.

Capil. veneris.

G

De fumo terræ.

ADDITIO.

Istud electarium de psyllio apud aliquos habetur in vsu maxime fm istam descript. Mes. quia Nicolaus in suo antidot. habet vnum aliud, quod vocat electarium psyllitiū, quod non fit, nec habetur in vsu. Post electarium de psyllio ponitur quoddam electarium quo vtebatur Gentilis propter singularia eius iuuamēta in podagricis, & generaliter in omnibus doloribus iūcturarum, & debet sumi in mane. et eius dosis est vsq; ad ʒ. viij. cum vino lymphato, vel aliquo liquore conuenienti, vel in forma solida dactyli quod melius est. & potest sumi semel in hebdomada. Cuius hęc est descriptio. ℞. turbith boni ʒ. j. & 5. hermodactylorum ʒ. j. & sunt cal. & sic. complexionis in principio secūdi gradus cum aliquali humiditate viscosa dum sunt recentes, sed sic nō habentur in vsu. Soluunt phlegma crassum, maxime à iuncturis. & ideo summe conueniunt podagricis & doloribus iuncturarum. Et dosis eorum est à ʒ. j. vsq; ad ij. cum eorum correctione sibi admiscendo tertiam partem dosis, sed per se solum non habetur in vsu. zingib. ʒ. j. esulæ quę ab Auic. vocatur scebrā, & à Mesue ascebrā ʒ. iij. herba est

H

nota

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 301 sur 1089

Solutiuum rusticorũ.

nota in partibus nostris fortiter soluens, sed per se solũ non habetur in vsu. sed solum radix eius præparatur in medicinis, & à rusticis comeditur cum quærunt solutionẽ, & non curantes de quantitate assumptionis ipsius, quandoq; moriuntur. est etiam vomitus prouocatiua, & est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Soluit principaliter à iunctu-ris humores crassos, & etiam à cerebro, & à neruis. & dosis eius est vsq; ad ℈.j. zucchari lib.j. & reducatur ad formam electarij vel solidæ confectionis. Si quis tamen vellet vt vigorosius soluat, & maxime materiam cholericam, addat scãmoneæ correctæ ʒ.j. Et tunc dosis esset vsq; ad ʒ.vj. qualitercunq; præparetur, & sine alio potu.

MANARDVS, in electarium de Psyllio.

RECIPE succi bugloſſæ] Boraginis videlicet & bugloſsi vulgarium. ACCIPIATVR eius viscositatis.] Id est, eorum succorum, in quib succus hic psyllij per diem & noctem remãsit. Hæc enim est viscositas, de qua vult pro singulis 4. lib. apponi sachari lib ij 5. DOSIS.] Potes integram vnciam tuto dare.

SYL. *Electarium Episcopi excrementa flatusq; corpore toto educit. ob id dolorem colicum hypochond. iunctur arum leuat, renes & vesicam purgat, venerem excitat. Recipit scãmonij Antiocheni, turbith albi, ana drach. vj. caryophyllorum, cinnamomi, zingiberis, nucis moschatæ, emblico. polypodij, drac. ij. & dimid. sacchari vnc. vj. excipe melle despumato. Datur ab aur. ij. ad tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc elect. Episcopi pro elescoph cum Auicennæ interprete appellauimus, à quo tamen cardamomum & piper huic descriptioni adduntur. cætera similis est. Vacuat bilem scammonio, & pituitam turbith. Quidam eo vtũtur ad purganda corpora in lue Hispanica, in omnibus corporibus, licet melancholicis minus conueniat, q̃ electarium Hamech. In hoc vnc. vj. mellis cũ æquali saccharo cocti sufficiunt. Si autem saccharum pulueratum vis inspergere, largiore tum melle opus esset, ac dosi etiam ampliore. Ex his speciebus, & saccharo confectæ placentæ nihil purgant, interdũ vltis scilicet speciebus. est quando immodice purgant, ijsdem simul male commistis. Potest tuto dari largius quam scribat Mesues.

ANT. Electarium elescoph, quod educit superfluitates a' toto corpore, & expellit ventositatem, & valet ad iunctu rarum dolorem, & laterum, & colicam. Et mundificat renes, & vesicam, & addit in coitu. Cuius hæc est permixtio. Rec. scammoneæ antiochenæ bonæ, turbith. albi. ana ʒ.vj. caryophyllorum, cinnamomi, zingib. emblicorum, nucis muscatæ, polypodij ana.ʒ.ij. & ℔. zucchari albi. vnc. vj. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab auĩ. ij. vsque ad *iij.

Sũma medic. est 10. res.

*iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Doses basis huius medicamenti, si perpendas, non plures sunt quam triginta quinque, scãmonij triginta, turbith tres, emblicorum & polypodij duæ. est vero præscripta totius electarij dosis maxima aurei tres. i. semuncia. quo fit vt totum ipsum compositũ ex regula nostra esse debeat vnciarum decem & septem cum dimidia. sunt autem ingredientia omnia vnciæ nouem. atque adeo vnciæ octo cum dimidia desunt supplendæ melle. fietque hoc pacto electarium, cuius si semunciam exhibueris, summe expurgabit. Non longe ab hoc discrepat hoc in medicamento vulgata consuetudo. quia enim species excepto saccaro tres sunt vnciæ: addenda etiam mellis lib.j. sed hoc ita confecto pharmaco, licebit vti paulò liberalius.

CHRIST. Non est in vsu, posset tamen conuenienter & magistraliter præparari, & summe conueniret ad soluendum materiam cholericam & phlegmaticam, & ad multas & diuersas passiones quas ponit in litera, & dosis est vsq; ad ʒ.iiij.

A Per scammoneam antiochenam intelligit de illa contrata quæ est melior omnibus alijs. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Electarium elescoph. i. episcopi. istud electarium etiam describitur ab Auic. v. cano. parum ab isto tamen differẽs, quia Auic. addit vltra Mes. cardamomum & piper & non aliud, in reliquis non differunt.

MANARDVS, in electarium Elescoph.

Scribitur ab Auicenna ferme eodẽ modo, & vocatur Episcopi, Conficiuntur & ex his speciebus placentę cum saccharo, quæ aliquando nihil, aliquando nimiũ purgant, vel quia scilicet aliquãdo vruntur, vel non bene inuicem miscentur species. DOSIS ab aur. ij. vsq; ad iij.] Potes & hanc excedere.

SYI. B *Electarium Hamech purgat bilem vtrãque, & pituitam salsam. ob id affectibus inde natis, impetigini, psoræ, lepræ, cancro exedenti, & similibus mire confert. Recipit myrobal. citrearum vnc. iiij. cepularum, & nigrarum, rhabarbari, ana vnc. ij. agarici, colocynthidos, polypodij, ana drach. *xvj. absinthij, thymi, sennæ, ana vnc. j. (in alio drach. vj.) violarum drach. xv. epithymi vnc. ij. anisi, rosarũ, fœniculi, ana drach. vj. succi fumariæ lib. j. prunæ sexaginta, vuarum passarum mundatarum vnc. vj. Macera dies quinque sero lactis *sufficiente in vase vitreo stricti oris, & obturati. semel deinde feruefiant, manibus fricentur, & colentur. Colato adde cassiæ fistulæ purgatæ vnc. iiij. tamar Indorum vnc. v. mannæ vnc. ij. Frica manibus, cola, percoque ad mellis crassitiem cum sacchari lib. j. & 5. scãmonij vnc. j. & 5. Postremo adde myrobalanorum citrearum, cepularum, Indarum, ana vnc. dimid. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, seminis fumariæ, ana drach. iij. anisi, spicæ nardi, ana drach. ij. Datur à drach. ij. vsque ad aur. ij.*

*drach. 18.

*capiun. in sereno aeri monia exuti.

C SYLVII ANNOTATIO.

Consuetissimum est hoc medicamentum in affectibus melancholicis, mania, melancholia, alphis nigris, cancro, elephantia, & cutis vitijs, psora, lepra, impetigine, quæ effecta Mes. peculiariter tribuit electario sequenti. Tuto datur vncia Manardo ad pruritum, maniam, melancholiam morbum, elephantiam, psoram, lepram. Scammonium hic crassius tritum quidam volunt, vt cochionem aliquam sustineat ad malitiam eius castigandam. Si autem coctum esset (quod διαγρήδιον quasi lachrymulam Græci recentiores appellant, Arabes corrupte diagredion) non coqueretur, ne vim purgatoriam perderet. Eodem modo in electario rosato, in his enim crudum scammonium miscetur, quia coquendo corrigitur, & his quæ diu seruantur ante vsum. in cæteris scammonium coctum ponatur.

D Confectio medicaminis quod scripsit Hamech, & valet omni passioni quæ fit ex cholera & phlegmate salso, & proprie quæ est sicut impetigo & scabies, lepra, cancer corrodens, & similia. & est medicina sublimis iuuamenti. Cuius hæc est permixtio. Rec. i. myrobalanorum citrinorum. ʒ.iiij. chebulorum, & nigrorũ, rhabarbari boni ana. ʒ.ij. agarici, colocynthidis, polypodij, ana ʒ.xviij. absinthij, hasce, sennæ, ana * drach j. (in alio violarum * drach. xv.) epithymi. ʒ.ij. anisi, rosarum, fœniculi ana. ʒ.vj. succi fumiterræ, lib. j. prunorum numero lx. passularum enucleatarum ʒ.vj. Infundantur omnia in aqua casei quantitate sufficienti, & ponantur in vase vitreato stricti orificij, & obturetur os eius, & dimittatur per dies quinque. Demum bulliãt ebullitione vna. Postmodũ colentur. & in tali colatura ponatur cassiæ fistulæ mundæ, ʒ. iiij. tamarindorũ ʒ.v. tereniabin ʒ.ij. Fricentur manibus, & colentur, & proiiciatur super illud zucchari boni albi lib. j. & se. scammoneæ ʒ.j. & 5. & coquantur vsq; dum habeant spissitudinem mellis. Deinde puluerizentur super illud myroba-

ANT.

*drach. vj.

*drach j. 5.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 302 sur 1089

robalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, aña vnc. ſ. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, ſeminis fumiterræ ana ʒ.iij. aniſi, ſpicæ, ana ʒ.ij. Doſis eius eſt à drach.ij. vſq; ad aur. ij.

Sũma medi. ℈ 20. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt hic aliqua, quæ ſeplaſias torquent. Primum, quũ de infuſione agens ſerum lactis aſſumit, neque quod nam ſerum aut quã nam mẽſura exprimit. Alterum quum per dies quinque infundit. deprehenſum enim eſt diutina obſeruatione ſerum tam longo tempore ſitum contrahere, aceſcere, ac corrumpi. Tertium, quia rhabarbarum cum alus infundit & deinceps coquit, quod tamen modicam coctionem ſuſtinet: an autem præſtet ipſum ſeorſum infundere, deinde poſtquam efferbuerint alia ipſis permiſcere? Ad hæc, quum manibus fricari ea iubet quæ fuerant infuſa, an fricanda omnia & caſſia & tamarindi, an aliqua tãtum? atque id, an oleo roſaceo, an amigdalino? Poſtremo quum ſcãmonium addendum & coquendum iubet, qualẽnam ſcãmonium ſumendum, crudum ne, an coctum vt in electario de pſyllio? Adde etiam cur ſcãmonium in medicamento coquit, quod feruore coire in grumos ſolet. Sed declaremus hæc paucis. Seri delectum ſemel docuit lib. ſimpl. vbi de ſero. primas enim tenere admonuit caprinum, ex iuueni capra & nigra, bono pabulo nutrita, & recẽs facta. recens autem emulctum ſit lac, & expreſſum ſerum boni odoris, & ſaporis ſui non alieni, & non corruptum. hoc autem quum interdum ex lacte à quo extractum butyrum eſt fiat, interdum ex integro lacte; opportunum hoc in loco quod ex non ebutyrato extrahitur, ob mirabolanorum aſperitatem. Secerni autem ſolet oxymelite, coagulo vitulino, ficus lacte, cinara ac rebus alus acribus: in medicinæ verò vſum præſertim oxymeli commodum eſt. habesque eius extrahendi rationẽ ab Aetio lib. 2. ex Galeno, & nõnulla item ex Gal. 4. de rat. vict. in ac. Porrò huius ita delecti & percolati diligentiſſimè ſeri quãtum ſumendum ſit, quia menſura certa definiri nõ poteſt, æſtimandum iudicio pharmacopœi. Videtur autem ſufficere ſi ita ſubmergantur omnia in co macerãda, vt ſerum quatuor digitos ſuperemineat. alij librarum quinque menſuram ſatisfacere, etiam obſeruarunt. Hac ergo menſura ſeri conſtituta, infuſionis inchoandæ & parandæ gratia, calfaciẽdum eſt ſerum ipſum, ita. ſ. caloris vi rarefiant ſimplicium medicamentorum meatus, & ſubit facilius ſerũ. deinde in ipſum quæ præcipit author inucienda omnia, etiam rhabarbarum, de quo mox dicam. olla autem anguſti ſit oris vt ait Meſ. & occludatur ne quid expiret, ad præfixum vſque terminum dierum quinque. At aceſcere (aiunt) tam longo ſpacio temporis ſerum, ac contracto ſitu corrumpi. Tu verò ne ſitum contrahat ne aceſcat aut corrumpatur duplici artificio prohibebis. alterum eſt, vt quotidie ollam ſæpius agites. alterum vt leui calore ad præſcriptum vſque tempus ſemper foueas: quamquam autem operoſum hoc eſt, & leuiculæ potius coctionis ſpeciẽ habet; Meſuæ tamen conſilio quadrare ob id videtur, quia occludi ollam iubet ne quid expiret: at ex frigido ſero nihil expirare poteſt, ſed ex calido. hoc pacto ergo euitabis ſitus, acoris, & putredinis periculum. ne id etiam ſilentio

Cap. 96. Cõm. 6.

E

F

G

H

præteream, ſerum quod oxymelite extrahitur, ob mellis & aceti vires ab acore & putredine diutius vindicari. Non ergo damnandus diuinus Meſues, quòd ea iuſſerit quæ arte aſſequi non poſſis, quod aliqui hic faciunt. At verò, vt cætera proſequar, vbi ad præfinitum tempus macerata ea fuerint; tunc ſubiecto igne agendum vt ferueãt: ſed vbi feruere primum cæperint remouenda, quod Meſ. admonet, quum feruore vno vt ferueant, iubet. hoc pacto autem rhabarbari vis non exſoluitur. atque adeo opus non erit vt ipſum ſeorſum infundas vel coquas, quod nõnulli faciunt. Percolato deinceps ſero addes caſſiam tamarindos & mãnam, atque hæc in eo manibus aut rudicula diſſolues diligentiſſimè. hæc verò fricatio eſt quam Meſ. petit; non autem quod ſomniant, ex oleo amigdalino aut alterius generis. neque enim de oleo quicquam meminit, neque caſſia tamarindi aut manna oleo egent. Rurſum autem hoc percolato per laxius colum ſero ex caſſia tamarindis & mãna, vbi refrixerit, ſaccarum addes & ſcãmonium tenuiſſimè tritã. Vtere autem in terendo ſcãmoniũ ea diligentia & artificio de quo lib. ſimpl. diximus, vbi de ſcãmonio. ſit verò ſcãmonium coctum aut crudum vt libuerit, quando hic author virum ſumas non explicat. ſed nobis coctum magis ſatisfacit quod minus habet noxæ. afferetq; reiterata in ſero coctio non eius caſtigationem, ſed æqualem illius virium diſtributionem in medicamentum vniuerſum, quod & in electario de pſyllio dicebamus. His ita peractis, & optime omnibus permiſtis ignem ſubiicies, vt coquantur ad mellis conſiſtentiam: neque vereberis vt ſcãmonium coeat, quando, vt ſupra diximus, ſi optimum delegeris, & in frigidum illud ſerum conieceris agitandoq; exactè cõmiſceueris, & leuem ignem ac purum ſubieceris vt author in electario roſaceo docebit; concreſcere non poteſt. Sint ergo de propoſito medicamento hæc ſatis. Vnum ſupereſt admonendi, quum Meſ. doſim ſummam drachmarum trium ſtatuat, experimento tamẽ deprehendi, integram vnciam modum non excedere, quod alij quoque aduerterunt. Suſpicor autem deprauatum codicem, quòd ſequentis medicamenti ab hoc non longè variantis exhibet etiam ſex drachmas.

Iſtud electarium habetur in vſu, & præparatum reperitur ſub hoc nomine, & conuenit omnibus paſſionibus, quę ſunt ex cholera vel ex phlegmate ſalſo, et ex quibuſcunq; humoribus aduſtis. vnde eſt ſolutiuum conueniens & conferens ad omnem ſcabiẽ & pruritum, materiam illius euacuando. Confert etiam lepræ & cancro, & cuiuslibet fœditati cutis prouenienti à materia calida vel aduſta. Et eius doſis eſt vſque ad ʒ.iij. Qñ autem doſis fm ꝙ ſcribit Meſ. erat vſq; ad ʒ.iij. qñ aromatizatur in maiori portione ponebatur. Cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. myrobalanorum, polypodij, radix eſt herbæ notæ, & eſt calidæ complexionis in tertio, & ſiccæ in ſecundo, ſolutiua eſt humoris melancholici, & phlegmatici, & mucilaginoſi, & maxime à iuncturis. Et doſis eius eſt vſq; ad ʒ.iij. ſed per ſe ſolum non habetur in vſu. pruna numero lx. ſunt nota, frigidę complexionis verſus principium ſecundi, & humidæ in ſecundo, leniter cõprimendo euacuant choleram quæ in inteſtinis reperitur. Et doſis ipſorum eſt vſq; ad ʒ.vj. Infundatur in aqua caſei. & de ipſa dictum eſt in prima deſcrip. ſatyrion, vbi de lacte diſcuſſimus. Caſſiafiſtula, ipſa eſt medicina q leniendo euacuat principaliter choleram, & ſubſequenter phlegma, ſanguinem purificat à materiebus aduſtis, & p ſe ſola multum habetur in vſu generaliter vbiq; locorum, quia

CHRIST.

Caſſia.

quia ſine nocumento operatur, ita ꝙ pueris & prægnantibus dari poſſit. eſt calidæ complexionis verſus primū gradum, & humidæ in primo. et doſis eius diſtemperatę cum decoctione cōmuni, eſt vſq; ad ʒ.ij. vel cum aliquo liquore conuenienti præparetur: & in forma dactyli, ſeu electarij, & doſis eius eſt vſq; ad ʒ.j.ſ. & non requiritur digeſtiuum in aſſumptione eius, & ſæpe datur in principio ęgritudinū materierum cholericarum ad aliqualem minorationē materiæ. Tamarindorum. ſimilitudinem habent cum prunis & ſunt frigidæ & ſiccæ cōplexionis verſus ſecundum. com primendo euacuant, ſicut pruna. & doſis eorum eſt vſque ad ʒ.iiȷ. ſed per ſe ſolum non habetur in vſu. Tereniabin. ſunt ſpecies mānæ quæ non reperiuntur, ſed loco ipſarum accipimus manna, & eſt ros qui de nocte cadit in ægypto ſuper frondes aliquarum arborum, & eſt calidæ & ſiccæ complexionis, & humidæ in primo. leniendo euacuat choleram purificando ſanguinem. & doſis eius in forma potabili vel ſolida eſt vſq; ad ʒ.iȷ. vſq; ad beneplacitum aſſumētis ipſum, & damus aliquando ſicut dictum eſt de electario indo. Reliqua ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Confectio Hamech dicitur ab illo qui eam compoſuit. hæc prima deſcriptio eſt illa q̄ vt plurimum in vſu habet.

MANARDVS, de confectione medicaminis Hamech.

Prima hæc compoſitio communiter paratur, licet non omnes eam bene parent. Vbi bene parata ſit, vtraque bilem & pituitam facile purgat, præcipue ſi maiori quantitate detur q̄ iubet Meſue: vncia enim abſque periculo exhiberi poteſt.

SYL. *Electarium alterum Hamech. purgat melancholiam, & vſtos humores alios, ob id confert maniæ, melancholię, vertigini, oblitioni, & vitiis cutis, qualia ſunt pſora. i. ſcabies, lepra, alphi. i. morphea, cancer, elephantia, impetigo. Recipit myrobalanorum nigrarum, cepularum, epithymi, ana drach. l. fumariæ, abſinthij, ana drach. xx. thymi, calaminthes, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, bugloſſi, ana ʒ.x. ſtœchados, chamępityos, ſpinæ albæ, aniſi, ana drach. v. pruna, zizypha, myxa, ana lxx. vuarum paſſarum mund. lib. j. coque in aqua ſufficienti ad partem tertiam, in qua igni lēto ad mellis craſſitiem percoque ſapæ lib. ij. mellis lib. j. ſcāmonij vnc. ij. Datur à drach. iij. ad drach. vj.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij legunt à drach ij. ad drach. v. Indæ myrobal. nigris addebantur, cum tamen eædem ſint Meſuæ in ſimp. ob id ſuitulimus. Hoc in vſu non eſt: tamen eſſe poſſit loco ſuperioris, quo maxime vtimur hodie ad luem Hiſpanicam. Ἀκγιθᾶν λευκὸν Dioſc. & Gale. ſpinam albam cum omnibus Arabum interpretibus, in locum bedegar ſuffecimus.

ANT. Confectio alia Hamech experta, conferens ęgritudinibus de cholera nigra & humore aduſto, ſicut maniæ, melancholiæ, vertigini, & obliuioni, & ęgritudinibus cutis, ſicut ſcabies, morphea, lepra, cancer, elephantia, & impetigo. Cuius permixtio. Reci. mirobalanorum nigrorum, chebulorum, indorum, epithymi. ana ʒ. I. fumiterræ, abſinthij, ana ʒ.xx. haſcæ, calamenti, polypodij, agarici, liquiritiæ, bugloſſę ana ʒ.x. ſtœchados, chamædryos, chamæpityos, bedegar, aniſi ana ʒ.v. prunorum, iuiubarū, ſebeſtē, ana num. lxx. paſſularum enucleatarum lib. ſ. coquātur in aqua ſufficienti vſq; ad tertiam partem, & pone in ea rob lib. ij. mellis lib. j. ſcāmoneæ ʒ. ij. coquantur cū facilitate vſq; ad mellis ſpiſſitudinem. Doſis eius eſt à ʒ. ij. vſq; ad vj.

Sūma medici. eſt 24. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum mirabolani nigri iidem ſint Indi; videtur lectio deprauata, quando aut, mirabolanorum nigrorū chebulorum, Indorum: vacare. ſ. videtur {nigrorum.} Sed,

A *quod alij quoque animaduerterunt, mirabolani chebuli Serapionis teſtimonio vbi maximè maturuerint nigri ſunt, atque ij probatiſſimi; immaturi verò citrino colore & minus probati. quare chebulos hic probatiſſimos & nigros expoſcit: neque vllus eſt error. Aut certe ſi irrepſit mēdum, pro citrinis, nigrorū vox repoſita eſt, & citrini addendi. nam & hi ad exuſtam bilem & cutis affectiones maximè faciunt, ad quæ hoc electarium cōmendatur. & in ſuperiori citrinos non omiſit. Sanè hic de bedegar meminit. eſt verò hæc ſi Serapionis hiſtoriam ſpectes, ſpina alba Dioſcoridis. quid tamen ſpina ea ſit alba legitima, nō conſtat inter peritiores. neq; ſatis Italiæ nota ea eſt plāta. Eius vice carduum benedictum aut carlinam vulgarem putarim non eſſe importunam.*

B Confectio alia quam ſcribit Hamech. non præparatur nec eſt in vſu ſicut prima, magiſtraliter tamen poteſt confici, & confert hoc electarium omnibus diſpoſitionibus q̄bus conuenit primum, & eſt ſolutiuum materierum magis cholericarum & aduſtarum q̄ prędictum, quia abſque additione in iſto additur ſcāmonea. Et doſis eius eſt à ʒ.ij. vſq; ad ʒ.v. hæc eſt deſcriptio. Rę. myrobalanorum. haſce. i. thymi, bedegar. i. ſpinæ albæ & eſt cal. & fice. complexionis in primo gradu, naſcitur in ſepibus cum aculeis valde pungentibus, & eſt multum prouocatiua lactis ſm omnem modum aſſumptionis ipſius. Sebeſtē eſt fructus arboris paruæ habens corticem exterius, & nucleum interius, & eſt æqualis in actiuis, ſed in paſſiuis eſt humidæ cōplexionis in primo, & ingreditur in decoctione cōmuni & pectorali. Iuiubarum. ſunt notæ, calidæ & humidæ in primo gradu & ſunt pectorales, & pone in ea rob. i. ſapæ, & de ipſa dictum eſt in athanaſia, reliqua ſunt nota. CHRIST.

ADDITIO.

C Iſta ſecunda confectio Hamech non eſt in vſu, vtuntur tñ ea aliqui magiſtraliter, mirandum eſt tñ ꝙ Meſ. in præſenti confectione habeat myrobalanos nigros & indos cū idem ſint, nam cap. de myrobalanis dicit nigri ſunt illi qui nominantur Indi. ſed credo ꝙ ſit error ſcriptoris.

MANARDVS, in confectionem aliam Hamech.

Hanc nunquā vidi parari. Bedagar. Dioſcorides ἀγκιθᾶν λευκὸν, id eſt ſpinam albam vocat. IVIVBE.] .i. zezipha. Sebeſten. Myxa. ROB lib. ij. Intellige ſapam.

SYL. *Electariam Roſatum cholagogum clemens, ob id ſalubre biliosis affectibus, arthritidi calidæ, cephalalgiæ calidę, vertigini, oculorum dolori, ictero. Recipit autem ſucci roſarum rubrarum perfectarū lib. iiij. ſacchari lib. j. & ſ. manna puræ & recētis vnc. vj. ſcāmonij Antiocheni vnc. j. & ſ. Coque flāma lenta ad mellis craſſitudinē. adde tunc trochiſc. ſpodij vnc. j. galliæ, croci, ana drach. ij. trochiſc. oxyacanthæ drach. iiij. repone vitreo vaſe. Datur ad drach. v.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Eo in formandis catapotiis (quæ aggregatiua vocant, & de hermodactylis minora, & à Meſue inuenta) vtendum eſt, non elect. de ſucco roſarum. alias in vſu eſt raro, vt Nicolai electarium de ſucco roſarum eſt vſu frequentiſſimum. Hoc tamen celebre eſt, ac delicatum. Diarhodon Alexandri Tralliani cholagogum citra moleſtiam cephalalgiam, arthritidem, vertiginem, oculorum dolores, icterum, & cęteros affectus calidos & bilioſos mire leuat. Succi roſarum rub. lib. j. ſcāmonij vnc. j. agarici ſemūcia, piperis drach. j. Mellis vnc. vj. cum ſucco coque ad craſſitiem: tunc prædicta cætera lęuiganda. Alterum eiuſdem ex ſucci roſarū vnc. iij. ſcāmonij vnc. j. lactis tithymali drach. iij. mellis Attici lib. j. ac podagricis, ictericis, tertianariis, oculorum doloribus tuto dari, quia citra angorem purget, prædicat. Aliud ex Nicolao & Meſue deſcriptum nobis ad dictos affectus, coque ſacchari lib. j. & ſ. in ſucci roſarum rubrarum lib. iij. ad mellis craſſitiem: tunc adde ſcāmonij vnc. j. trium ſantalorum ana ſemunciam: galliæ moſchatæ, trochiſcorum oxyacanthæ, ana drach. iij. mānæ vnc. vj. caphu-

De ſucco roſarum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 304 sur 1089

ræ ſcrup.j.forma teſſellas, aut cum melle ſacchari loco coque & ſerua. Rhodomeli catharticum Actuarij ex ſucco roſarum, ſcamonio, agarico, melle.

ANT. Modus electarij roſati, ſolutione educens choleram ſine moleſtia. Et valet ad ęgritudines ex ea factas, & ad ęgritudines iuncturarum calidas, & ad ſodam calidam & vertiginem, & oculorum dolores, & icteritiam citrinam, & eſt ſanum & expertum. Cuius permixtio. Re ci. ſucci roſarum rubearum completarum lib. iiij. zucchari tabarzet lib. j. & 5. tereniabin puri & recętis. ʒ. vj. ſcămoneæ antiochenæ vnc. j. & 5. Coquantur omnia cum facilitate ſuper ignem, qui ſit ſicut candelæ, vſque dum mellis habeat ſpiſſitudinem. deinde proiice ſuper illud trochiſcorum de ſpodio vnc. j. galliæ, croci, ana drach ij. trochiſc. de berberis ʒ. iiij. Repone in vaſe vitreo. Doſis eius eſt ʒ. v.

Sũma medi. eſt 8. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quo pacto coquendum ſit ſcămoneum ne coeat, diximus in ſuperioribus. nunc id admonuiſſe ſit ſatis, præter authoris propoſitum facere qui ſcămonium in puluerem redactum poſtremo addunt loco cum ſpeciebus. incoqui enim author iubet omnia leui & puro igne, ſcămonij præſertim gratia: quando cætera non ita refert quali coquantur igne. ſumendum autem crudum ſcămonium ſi Meſuæ verba ſpectes. Anthiochenum abſolute deligentis. ſed non temere etiam cotoneo incoctum (quæ ſua eſt ſcămonij caſtigatio) adhibebis. acquiret que illi coctio vt eius vires in vniuerſum medicamentum æquè digerantur.

CHRIST. Hoc electarium ab omnibus ſub hoc nomine præparatur, non tamen ſub hac deſcriptione Meſ. ſed ſm deſcript. Nicolai poſitam in ſuo antidot. & ego ibidem ad plenum declarabo ſi Deo placuerit, & eſt principaliter euacuatiuũ materierum calidarum & aduſtarum.

ADDITIO.

Iſtud elect. roſarum Meſ. apud multos habetur in vſu & maxime apud Italos. Gal. in c. de medicinis Zenonis in ſuis experimentorum libris habet electarium roſarum, ſed non eſt in vſu. Nicolaus in proprio antidot. habet electarium de ſucco roſarum quod eſt in vſu.

MANARDVS, de modis electarij Roſati.

Hoc carere non poſſunt qui pilulas aggregatiuas modo Meſue parare volunt, precioſumque eſt & delicatum. Aliud modo Nicolai communiter ab omnibus paratur, & ſub nomine elect. de ſucco Roſarum agnoſcitur.

SYL. *Electarium dia bryonias Democriti, cerebrum & nertuos purgat excrementis, ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, & aliis cerebri & neruorum frigidis affectibus medetur. Recipit radicis bryoniæ purgatæ & tritæ lib. 5. ſapæ, vuarum paſſarum lib. iiij. ſcillæ aſſatæ, ſtrobylorum depellatorum, ana ſeſcunc. nucis moſcatæ, cardamomi, macis, zingiberis, ana drach. ij. caryophyll. piperis longi, ſtœchados, ana drach. j. & dimid. ſeſeleos, ſalis gẽmæ, galliæ, ana drach. ſemis, agarici drach. iij. Datur poſt ſex menſes à ʒ. ij. ad drach. iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prius deſcripſit omnino ſimiliter in cap. de alpheſcera. i. vite alba, ſeu bryonia, vbi doſim drach. v. ſcribit, quãuis etiam drach. vj. eſſe poſſit. Diaturbith Meſuæ idem promittens, hic non repetitur. Potes tamen ſi vtendum tibi eſt, ex ſimplicibus requirere.

ANT. Confectio Alpheſera quam ſcripſit Democr. mundificans cerebrum & neruos, conferens iuuamentum magnum epilepſiæ, & vertigini, paralyſi, & ęgritudinibus neruorum frigidis. Cuius hæc eſt permixtio.

E Reci. radicis alpheſeræ mundatæ & contritæ lib. 5. mel lis paſſularum lib. iiij. ſcillæ aſſatæ, pinearum mundatarum ana vnc. j. & 5. nucis muſcatæ, cordumeni, macis, zingiberis. ana ʒ. ij. caryophyllorum, piperis longi, ana ʒ. j. & 5. ſeſeleos, ſalis gemmæ, galliæ, ana ʒ. j. ſpicæ ʒ. 5. agarici ʒ. iij. ſtœchados ʒ. j. & 5. Doſis eius eſt à ʒ. ij. vſque ad iiij. Da poſt ſex menſes.

Sũma medici. eſt 16. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Eadem ferè lib. ſimpl. Meſ. vbi de viti alba. In agarici menſura differt quòd illic drachmam vnam, hic tres ſumit, & rectius. hic ad ſummam drach. iiij. confecti electarij exhibet; illic quinque, quod item rectius. licebit. n. vt hunc etiam modum aliquantulum excedas. Lis eſt de melle paſſularum quid ſit. Nobis autem, ſeu mel ſumpſeris in quo paſſæ vuæ incoxerint, ſeu etiam melligmẽ q ex iis aqua incoctis exprimitur; vtrũq; opportunum videtur.

F

Non eſt in vſu nec præparata reperitur. CHRIST.

ADDITIO.

Confectio de Alpheſera non eſt in vſu, ipſe Meſ. ſuperius cap. de alpheſera habet eandem deſcriptionem, & eſt alpheſera, vitis alba.

MANARDVS, de confectione Alfeſara.

Radix Alfeſara. i. vitis albæ, veluti oſtenſum eſt capite proprio in annotationibus ſupra ſimplicia, vbi iiſdem verbis hæc ſcribitur præparatio. DOSIS eius à duabus drach. vſq; ad iiij.] Vſque ad v. ſcripſit ipſemet, ſed potes etiam tuto plus exhibere.

SYL. *Electarium aliud mãnæ Galeno inuentum, cholagogum, benignum & delicatum, ob id morbis omnibus biliosis ſalubre, recipit mannæ thuris & recentis lib. j. in lib. j. ſucci roſarum rubrarum diſſoluendam & coquendam ſufficiẽter igni lento, tunc adde ſcammonij vnc. j. maſticbes drach. iij. Datur vnc. 5. compoſitum hoc celebre medicamentum (inquit Galenus) ex ſimplicibus temperatura & proprietate maxime idoneis.*

G

ANNOTATIO SYLVII.

Scammonium hic caſtigatum miſceri quidam volunt. Datur à drach. iiij. ad drach. vj. vbi à Galeno ſcribatur, non legi. Si tamen legeris, meſaerium vocat, quod Meſues mannam. Nam ei, vt Dioſcoridi manna thuris aliud eſt. Meminit huius Meſues in ſimplicibus de manna.

ANT. Confectio mannæ ex inuentione Gal. & eſt medicina nobilis operationis & bonæ. Solutionem enim efficit facilem, & educit choleram citrinam ſine moleſtia. Et valet ad ęgritudines factas ex ea, & eſt medicina delectabilis boni ſaporis. Cuius permixtio. Reci. mãnæ puræ & recentis lib. j. ſcãmo. antiochenę vnc. j. Diſſoluatur mãna cum ſucco roſarum rubearum, & fit ſucci quantitas conueniens circiter lib. j. Et coquatur cum facilitate, donec habuerit ſufficientem coctionem. Deinde pone ſuper illud maſticis ʒ. iij. Da ʒ. 5. Inquit Gal. Oſtẽdit compoſitio huius medicinæ nobilitatem eius. eſt enim compoſita ex partibus conuenientibus complexione & proprietate.

H

Sũma medi. eſt 5. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Pro G. ideſt Gabriele repoſitus & hic eſt Galenus, vt alibi ſæpe. Ita in lib. ſimpl. quum mãna vſum Galenum ait, rectius legas Gabrielem, quando mãnam Arabum noſſe Galenum non conſtat. niſi etiam in Spuriis aliquibus libris id Galeno ſit aſcriptum. Non explicat, ſcãmonium coquas an coctum ſumas. licebit autem vtrunque, coquas, aut coctum in cotoneo aſſumas, vt in ſuperioribus.

Confectio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 305 sur 1089

CHRIST. Confectio de Mãna inuentione Gal. quod vocatur diamanna. Istud est famosum electarium quod est multum in vsu, & sub ista descriptione & titulo vbiq; præparatur, non tamen reperitur vbi Gal. ipsum describat. Est enim principaliter solutiuum choleræ citrinæ cũ facilitate & sine molestia, & est mirabilis operationis etiã à proprietate, & ad gustum etiam est delectabilis valde. Confert etiam habentibus hepar calidum, renes vel alia membra cum dominio humoris cholerici vel aduſti. & dosis eius est à ʒ.iiij. vsq; ad vj. potest etiam permiscri cũ cassia vel cum mãna, vt ʒ.j.ſ. cassiæ vel ʒ.ij. mannæ. Et hoc electarium ſm virtutem assumentis, cuius hæc est descriptio. ℞. mannæ puræ. scammoneæ antiochenæ, tamen corrigi debet, & vocatur diagridium. reliqua vero sunt nota.

MANARDVS, de confectione mãnę ex inuentione Gal.

Ego hanc apud Gal. non reperi, si tamen Galeni est, per mannam intellige aereum mel, sic enim ipse nominat lib. 3. Aliment. Manna autem apud eum est thuris puluiſculus.

SYL. *ELectarium Diacoccu gnidiu hydragogum, in hydrope efficaciſſimum, recipit foliorum thymeleæ præparatorum partes decem, carnis cydoniorum in aceto coctorum, & ſacchari, ana partes octoginta, mannæ partes quadraginta, olei ex cocco gnidio partes duodecim. ſaccharum & mãna diſſoluantur in ſeri lactis, cui infuſus erit agaricus, partibus triginta. miſce carnem cydoniorum. coque igni lento ad mellis craſſitudinem. Puluis foliorum thymeleæ miſtus prædicto oleo reliquis addatur. Dantur drach. iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violentum medicamentum in aſcite virorum robuſtorum tantum experiundum. Oleum hoc prius deſcriptum eſt, atq; hoc electarium in ſimpl. cap. de thymelea, præparanda autem folia vt in cap. eodem docuit. & poſtea docebit in alKeKengi. Cydoniorum partes ſeptuaginta in ſimplicibus ſcripſit, & mannæ partes ſexaginta. Hoc autem contigit ob notas vel ablatas, vel luxatas, vel tranſpoſitas. Nam lxxx. i. octoginta, ſi vnum x. tollas, manent ſeptuaginta, & xl. ideſt, quadraginta ſi tranſponas lx. ideſt, ſexaginta fient. Vtrobiq; igitur ſimile pondus eſt ſcribendum.

ANT. Confectio Almezereon ex inuentione noſtra, quod eſt medicamen benedictum ad hydropiſim, ſolutione enim educit aquam citrinam cum fortitudine. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. foliorum almezereon præparatorum partes x. carnium citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucchari tabarzet, ana partes lxxx. aquæ caſei infuſionis agarici, partes xxx. tereniabin partes xl. olei almezereon partes xij. Diſſoluatur zuccharum & tereniabin in aqua caſei prædicta, & miſceãtur cum carne citoniorum, & coquantur cum facilitate vſque dum mellis habeãt ſpiſſitudinem. Et inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiãtur cum eis. Et ſit doſis eius ʒ.iiij.

Sũma medi. ſunt 6.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ignotum eſſe mezereon Meſuæ ſatis lib. ſimpl. oſtendimus. Eius folia hic etiam vſurpat non fructus, quod docet non eſſe cocum gnidium. Eadem refert quæ illic Meſ. quãuis illic cotoneorum & ſaccari ſumat partes ſeptuaginta, hic octoginta, arbitror librarij oſcitantia. Ea hoc in loco obſcura ſunt, quo pacto præparanda mezereonis folia; & quantum agarici ſero infundendum. Macerandum autem eſt ſucco ſeridis aut portulace, aut ſolani aut berberorum ex Meſ. præſcripto lib. ſimpl. Agarici verò quantitas medici iudicio æſtimãda. Vbi purgationis gratia in facienda medicina infunditur agaricus, vulgatus ferè mos eſt, non minus quàm ſucci aut ſtillatitiæ aquæ vn-

A *ciastres aut quatuor pro ſingula agarici drachma aſſumere. atque hoc pacto infuſum mediocrem conſiſtentiam adipiſcitur. arbitror ergo eandem hic normam eſſe opportunã. atque adeo, ſi vncias ſeri triginta hoc in medicamento ſit opus, vnciam agarici vnam ſatisfacturam. Sed & hic vereor, ne ſerum quod hoc in loco expetitur paucum ſit pro parando electario & excipiendis his omnibus. cui ſuſpicioni ſi forte experimentũ reſpondeat (quod ipſe ignoro) non temere tantum ſeri adiicies quantum erit opportunũ.*

Confectio Almezereon. i. laureolæ. hoc electarium non CHRIST.
eſt in vſu, magiſtraliter tñ poteſt præparari, & eſt medicamen bñdictum ad hydropiſim aquoſam quæ vocatur aſcites. educit. n. aquam citrinam cũ fortitudine. ipſum tñ cum magna cautela eſt exhibendum, & ſolum robuſtis & fortibus. & doſis eius eſt vſq; ad ʒ.iiij. minor autem poſſet debi-
B lioribus exhiberi. Cuius hæc eſt permixtio. ℞. foliorum almezereon. i. laureolæ. herba nota in partibus noſtris, & eſt ſpecies lacticinij cal. & ficeæ complexionis in quarto, ſolutione educit choleram citrinam. Oleum almezereon fit ſicut oleum chamæmilinũ. reliqua ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Hæc confectio raro habetur in vſu, ipſe Meſ. in c. de mezereon habet eandem confectionem. Serapio in ,pprio antidot. habet vnam aliam deſcrip. confectionis mezereon, quę non eſt eadem cum iſta Meſ. Mezereon ſm Dioſc. eſt chamælea vel cocognidion. & eſt planta habens folia ſicut oliua, laureola vero habet folia ſimilia foliis lauri.

MANARDVS, in confectione Almezereon.

Scis quid intelligendum per mezereon, ex iis quæ à me alibi adnotata ſunt. FOLIORVM Almezereon præparatorum.] Eo ſcilicet modo quo ipſe docuit cap. proprio. CARNIVM cytoniorum elixorum in aceto vini & zuccharo ana partes lxxx.] Supra dixit lxx. Tereniabin xl.] Supra dixit lx. Nos hoc tempore
C multum veremur mezereum & quæ ex eo componuntur, & propterea hanc non parant ſpeciarij, non inutilem tamen futuram his qui aqua intercute laborant.

ELectarium Alſebram pituitam & melãcholiam purgat, & aquas. Recipit alſebrã boni, myrobalanorum citrearum, ana vnc. ij. & trita & creta mergantur ſucco fœniculi, & inſolentur dies quinque, affundendo ſæpe ſuccum nouum, ſiccatum repone vaſe vitreo. Datur à drach. j. ad ʒ. ij. cum ſaccharo & aqua calida. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc attigit in ſimpl. cap. de alſebram. i. eſula, vbi ſuccum intybi, vel portulacę, vel ſimiliter frigidum expetit. vt hoc loco legendum non eſſe fœniculi ſuſpitio ſit vehemens.

Modus confectionis alſebrã, ſolutione educens cho- ANT.
leram nigram & phlegma, & aquam citrinam. Cuius
D permixtio. Reci. alſebran boni & electi, myrobalanorum citrinorum * ana ʒ.ij. puluerizentur & cribellenť, *drach. j.
& proiiciatur ſuper eorum ſummam * ſucci fœniculi *drach. ij.
humidi quantitas quæ cooperiat, & pone in ſole diebus v. ſemper innouando modice ſtillationem ſucci ſuper eos, deinde dimitte ſiccari, & repone in vaſe vitr. & eſt doſis ʒ. j. vſq; ad ij. cum zucch. & aqua calida. Sũma medic. eſt ʒ. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De ſcebran maiori & minori plura diximus lib. ſimp. Hic ſumendum minus, vulgata. ſ. pityuſa. maius. n. ipſemet Meſ. reprobat. ſumendus autem eius radicis cortex. Quòd verò macerat hoc medicamentũ ſucco fœniculi humidi, non caret ſuſpicione. quorſum enim id? extrahine ex ſicco fœniculo ſuccus poteſt? Sed & lib. ſimp. ſcebrã refrigerantibus caſtigat non calfacientibus, quale fœni-

culum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 306 sur 1089

culum est. Non possum ergo Manardo non assentiri mē- dum hic esse, & me etiam iudice præstabit vt qui hoc paraturus est medicamentum seridis succum deligat aut portulacæ, aut, quod Mes. subdit, acetum in quo cotonea incocta fuerint aut macerata. Quāquam autem de electario hanc sectionem inscribunt; hoc tamen medicamentū post diutinam nutritionem exsiccat & exsiccatum propinat nulla mellis aut saccari aut succi quo excipiatur facta mētione. ita etiam in superioribus de hiera simplici non mellita egit, & hieram Hermetis in pastillum non in electarij formam duci præcepit.

CHRIST. Modus confectionis Alsebran, non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio non est in vsu. Serapio in proprio antidot. habet eandem descript. confectionis alsebrā, quam vocat medi. solut. quæ fit cum sebram. alsebram. i. esula de qua superius Mes. fecit vnum capitulum, in quo satis tetigit hanc confectionem.

MANARDVS, de modis confect. Alsebram.

Quid sit alsebram, vide proprio capite inter simplicia, nunc plantam pro ea accipiunt lino similem, quam esulam vocant. SVCCI fœniculi.] Vereor ne hic sit menda, siquidem vbi de hac planta inter simplicia agit, succum aliquem frigidum secum miscri iubet, vt portulacę vel intybi.

SYL. E Lectarium de Eupatorio, ad icterum & hydropem incipientem, recipit succi eupatorij, rhabarbari, ana ʒ.iiij. croci drach.ij. laccæ, seminis cassutę, cacuminum schœnu anthus, semi. citreoli, cucumeris, portulacæ, succi absinthij, ana ʒ.iij. scammonij in cydonio cocti ʒ.ij. & ʒ. tere curiosè. Datur aureo vno cum lacte camelarum, aut aqua casei alcherigi. Quod si calor adest, succo solani, aut intybi, aut volubilis reprime.

SYLVII ANNOTATIO.

Per volubilem, lupum salictariū. i. lupulum intellige, alię enim volubilis species nimis calent. Eupatorium est agrimonium, potest dari etiam maior mensura: semen cassuthæ non colligitur, an colligi possit, obserua.

ANT. Modus confectionis de Eupatorio mirabilis ad icteritiam, & initium hydropisis. Cuius permixtio. Recipe succi eupatorij, raued boni ana ʒ.iiij. croci ʒ.ij. laccę, semi. cuscutæ. ana ʒ.iij. cimarum schœnanthi semi. ci- truli, cucumeris, portulacæ, succi absin. ana *drach.iij. scāmoneæ coctæ in citoniis ʒ.ij. & ʒ. Fiat omnium cō- tritio bona. Et sit dosis eius aur. j. cum lacte camelarū, aut aqua casei alcherigi. Et si est illic caliditas, reprime cum succo solatri, & endiuiæ, & volubilis.

*drach.ij.

Sūma medici. est 11. ics.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Aliud eupatorium est Mesuæ, & aliud Græcorum & Auicennæ, vt in lib. simpl. fusius. sumenda hic herba Iulia. Aemulatur autem in huius medicamenti descriptione Serapionem per omnia. Solum addit sumendum cum lacte camelarum aut aqua casei alcherigi. quo loco, quid sit caseus alcherigi fateor me ignorare. Sumerem autem ego caprinum serum. Dosim verò medicamenti huius non esse exiguam vt Manar. ac Syluius innuunt deprehendes, si doses saluentium, quæ bases huius sunt compositi, supputaris. Sūt eæ succi eupatorij & rhabarb. ana drach.iij. adest dosis saltem quatuor. scāmonij drach.ij.ʒ. adest dosis maximæ duodecim cum dimidia, atque adeo dosis in vniuersum sexdecim ac ferè decem & septem. pendet verò totum compositum drach.xxv. cum dimidia, iuxta eam lectionē, quæ cimarū schœnu anthos, sem. citruli, cucumeris, portulacæ, succi absinthij sumit ana drach.ij. quæ vera est & antiquorum codicum castigatorum lectio. ac si legas ana drach.ij. ad drach.xxx. attingit. Ergo quum ex castigata lectione non plures sint drachmæ quàm xxv. si has quæ summæ sunt & maximæ doses, in sexdecim & ferè decem & septem partes diuiseris; non potest maior esse singula dosis, quàm aurei vnius. quam dosim Mesue & Serapio statuunt. Iuxta alteram lectionem, aureum paulo superabis.

Modus confectionis de Eupatorio etiam non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Confectio de Eupatorio non est in vsu. Galenus in suis experimentis habet electarium de gafit. i. de eupatorio qđ non est simile huic. similiter Serapio in proprio antidot. habet hanc eandem descriptionem cōfectionis de eupatorio, parum tamen ab ista differentem, quæ sic incipit. Alia ad icteritiam & inceptionem hydropisis.

MANARDVS, de modis confect. de Eupatorio.

Eupatorium accipe, non quod vulgo sic vocant, sed quam apud nos agrimoniam nuncupant. Posses dare plusquam aureum, si conficeretur. SEMINIS cuscutæ.] Nescio an semen colligi possit, scio tamen non colligi. ET volubilis.] Lupum salictarium intellige, quem lupulum vocant, aliæ enim volubiles vocatæ impensius calent.

SYL. Diaphysalidon, efficacissimum ad hydropem & cachexiā & affectus hepatis, lienis, iunctur arum, lubricitatem partium nutritoriarum, formæ corruptionē, hæmorrhoidas. Recipit succorum lupi salictarij, intybi, apij, purgatorum, ana lib.iiij. In quibus myrobal. citrearum, cepull. ana ʒ.xij emblic. drach. l. Indarum, belleric. ana ʒ.viij. agarici, ireos, ana drach.x. absinthij, cassuthæ, radicis apij, fœniculi, anisi ana drach.iiij. vuarum passarum mundatarum ʒ.lxxx. coquantur igni lento ad consumptionem dimidij succorum, frica probè manibus. cola. Vni huius parti adde tamar Indorum cheyron, & cassiæ fistulæ ana vnc.viij. mānæ vnc.iij. cola, & munda. Alteri succorum parti adde penidiorum hordeatorum lib.iiij. misce omnia simul. bis feruefiant. tunc adde olei sesamini recentis vnc.xv. percoque ad mellis crassitudinem. ab igne depositis adde troch. diarhod. troch. de eupat. troch. de absinth. trochisc. de rhabarb. ana vnc.j. & ʒ. ireos vnc.j. agarici, foliorum thymeleæ nutritorum in aceto, ana aur.viij. scāmonij, succi eupatorij, succi absinthij, croci, laccę lotæ, myrobalanorum citrearum, cepularum, ana aureos iiij. bellericorum, emblicorum, Indorum, ana aur.iij. spicæ, anisi, ana aur.ij. turbith. vnc.vj. cum olei thymeleæ iij. vnc. omnia prius inuoluta prædictis misceantur. Datur à drach.iij. ad drach.iiij. cum aqua intybi.

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est ad ascitem, & corporis colorem cineritiū, & plumbeum & hepatis cachexiam, quæ hydropis est initium. Hic per volubilem potius cum Manar. intellige lupulum, q̄ eam, quę vitibus circūplexa fert cāpanulas, lactariam & purgatricem, quam Mesuę interpres intelligit. Cum saccharo vel melle confici potest, bis in mense sumpta, multos hydropicos sanauit. Trochisci diaphysalidon Pauli septimo ab hac cōpositione diuersissimi.

ANT. Alchelengi est medicamen magnorum iuuamentorum expertorum ad hydropisim & cachexiam, & ægritudines hepatis & splenis, & ad mollificationem membrorum nutritionis, & corruptionem formæ. & confert hemorrhoidibus, & ad ęgritudines iuncturarum. Cuius permixtio. Accipe succi volubilis, succi endiuiæ,

uiæ, ſucci apij purgatorum, ana lib.iiij. proiice ſuper eos myrobalanorum citrinorū, chebulorum ana ʒ.xij. embli.ʒ.l.indorum,bellericorum ana ʒ.viij.agarici ʒ.x. abſinthij,cuſcutæ, radicis apij, fœniculi,aniſi ana.ʒ.iiij. ireos ʒ.x.paſſularum enucleat. ʒ.lxxx. Bulliant cum ſa cilitate vſque ad medietatem ſuccorum. Deinde colen tur poſtq; omnia fuerint manibus bene fricata.& pro iiciantur ſuper partem vnam, ſuccorum tamarindorū cheyron,drach.viij. tereniabin. ʒ.iij.caſiæ fiſtulæ ʒ.viij. Deinde colentur à ſcofis. & in alia parte aquæ proii ciantur penidiarum ſahiri lib.iiij. Deinde miſce om nia ſimul, & bulliant ebullitionibus duabus. tunc ve ro proiice ſuper illud olei ſeſamini recentis ʒ.xv. & agitentur omnia ſimul. Deinde coquantur vſque ad mellis ſpiſſitudinem. tunc vero deponatur ab igne & puluerizentur ſuper illud trochiſcorum diarhodō,tro chiſcorum de eupatorio, trochiſcorum de abſinthio,& trochiſcorum de rhabarbaro. ana ʒ.ſ. ireos ʒ.ſ.agarici, foliorum almezereō nutritorum in aceto, ana aur.viij. ſcammoneæ, ſucci eupato. ſucci abſinthij, croci, laccæ ablutæ, myrobalanorum citrinorum,chebulorum,ana aur.iiij. bellricorum, emblicorū,indorum,ana aur.iiij. ſpicæ, aniſi, ana aur.ij. turbith boni ʒ.vj. inuoluantur omnia prius cum almezereon ʒ.iij. & miſceantur cum prædictis, & bene incorporētur. Et ſit doſis eius à ʒ.iij. vſque ad iiij. cum aqua endiuiæ.

Sūma medic. eſt 38. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Diaphyſalidon hoc medicamentum vocat Syluius deceptus ſimilitudine vocum alchelengi, & alchechengi.i.ſolani veſicarij ex quo diaphyſalidon Pauli: at hic ſolani veſicarij mentio nulla. Efficax eſt medicamentum ſi perpendas. Cuius autem volubilis ſuccum expoſcat Meſ. quia ipſe non explicat, conſulenda hiſtoria volubilis in lib.ſimp. Deprehendes autem illic,magnam volubilem præponi cæteris & deligi,non lupulū. quare & hic & in ſuperioribus vbi volubilis abſolute meminit, non aliud quàm magnam illam ſumendam etiam rationi eſt conſentaneum. Poteſt tamen lupulus cuius quotidianus eſt vſus accipi non incōmodè, id quod mihi maximè ſatisfacit,

CHRIST. Alchelengi eſt medicamen magnum propter compoſitionem multorum ſimplicium, & propter eius efficaciam. & eſt electarium quod eſt in vſu,& præparatum reperitur. Eſt enim conueniens ad hydropiſim aſcitem, & ad cachexiam quæ eſt prima diſpoſitio ad hydropiſim, & ad ægritudines hepatis & ſplenis factas à phlegmate aquoſo. Soluit enim potenter aquoſitatem & phlegma. Confert etiam mollificationi mēbrorum, & rectificat deprauatum colorem,& fœdum verſus cineritium & citrinum,ſoluendo etiā aquoſitatem citrinam. Et alias virtutes magnas habet efficere, ſed eſt ſolutiuum. quare cum magna cuſtodia debet exhiberi propter eius potentiam in ſoluendo. Et doſis eius eſt vſq; ad ʒ.iij. cum aqua endiuiæ ad temperandum caliditatem, vel ſine ipſa, vel cum alio liquore conuenienti.Cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. ſucci volubilis, & eſt herba quæ multum adhæret arboribus & maxime vitibus, habēs lacticinium,faciens campanellas albas. & eſt calidæ & ſiccæ complexionis in primo. habet virtutem leuiſſimam in ſoluendo aquoſitatem propter lacticinium eius. Ireos. Et hic vtiliter eſt notandum quod ſuccus ireos, dum eſt recens, aſſumptus in pōdere ʒ.iij. à corporibus fortibus, vel quātum media teſta oui capere poſſit, mirabiliter educit aquā in hydrope, & permiſcēdo cum zuccaro leuiſſime bulliat, vel cum melle, ſm quod expedit, & cū aſſumptione ipſius ſolius modo iam dicto vidi plurimos curatos ſumendo his quolibet menſe cum regula ſuperius dicta de tali ſucco, Tamarindorum cheyron.i.de illa contrata. Tereniabin. olei ſeſamini recentis. & ſi tale oleum non habes, pone oleum de amygdalis dulcibus, quia fere eiuſdem eſt virtutis & cōplexionis. Et in hac deſcriptione multos trochiſcos ponit, quos inferius declarabo diſtinctione quinta. reliqua ex ſuprascriptis ſunt nota.

Medicamē optimū ad hydropic.

ADDITIO.

Alchelengi eſt medicamen magnorum iuuamentorum. non eſt in vſu, quod medicamen videtur conforme illi in multis quod Auic.in 5. can. nominat alchelchelengi, quæ eſt confectio ſm eum plurimorum iuuamentorum.

MANARDVS, in Alchechengi medicamen.

Trochiſcos hoſce omnes habes infra loco ſuo. ACCIPE ſuccum volubilis.] Intellige & hic lupulum vocatum. Eſſet medicamen vehemens, ſed non conficitur.

B *Electarium Dyacydonites cholagogum & phlegmagogū, colicos affectus & alios partium nutritoriarum iuuat. Recipit ſucci cydoniorum lib.iij. mellis lib.ij. ſcammonij ſeſcunciam, galliæ, caryophyllorum, zingib. maſtiches, piperis longi, cinnamomi, nucis moſchatæ, ana drach.iij.miſce. Datur ab aur.ſ.ad aur.iij. Si vis cholagogum fieri & phlegmagogum, adde ſcammonij drach.xv. turbith drach.xij. Si vis tantùm eſſe phlegmagogum, omiſſo ſcāmonio miſce turbith drach.xxv. cnici excorticati drach.xv. Si bilem atram vis eo vacuare, prædictorum loco miſce elleborum nigrum, epithymum, aut polypodium. melle vel ſaccharo excipitur. ſit cum cydoniorum nunc ſucco, nunc carnibus, nunc ambobus ſimul.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Id non eſt in vſū,ſed qđ à Nicolao ſcribitur. Electarium Indum vtrunque & diaphœnicum phlegmagoga ſunt, etiam in febribus clementia. Diamanna, & electarium de ſucco roſarum Nicolai etiam in febribus ſunt cholagoga idonea.

C Confectio electarij Diacitronites conferens colicæ, & ægritudinibus membrorum nutritionis. & educit ſolutione choleram. Accipe ſucci citoniorum lib.iij. mellis tabarzet lib.ij.ſcām. ʒ.ſ & 5. galliæ bonæ,caryophyllorum, zingib. maſticis, piperis longi, cinnamo. nucis muſcatæ,ana ʒ.iij. Confice omnia ſimul. Et ſit doſis eius ab aur.ſ.vſque ad iij. Si autem volueris vt ſolutione educat choleram & phlegma, ponantur in medicamine ſcāmoneæ ʒ.v. turbith. *ʒ.xij. Si autem volueris vt ſolum phlegma educat, abiecta ſcāmonea, ponatur turbith ʒ.xxv. carthami excorticati pondus ſcāmoneæ. Et ſi volueris vt choleram nigram educat, ponatur loco prædictorum elleborus niger, aut epithymum,aut polypodium. Et apud plures fit hæc medicina cū melle. Et apud plures cum zuccharo. Et qñq; fit cum ſucco citoniorum. Et aliqñ cum carnibus & ſucco ipſorum, & aliquando cum carnibus tantum. ANT. *drac.xij.ſ. Sūma medi.eſt x.res. ſm primam intentionē.

D

ANNOT. IO. COSTÆ.

Vtimur etiam interdum in delicatioribus cotoneo in quo ſcāmonium ſit incoctum. leuiq́ue id & facili ſubductione præter alui ſtrigmenta bilis & pituitæ nōnihil detrahit. Quando autem hic turbith pituitæ educendæ gratia addi poſſe ait; prævalet tamen vis quæ bilem expurgat phlegmagogæ, quod ſcāmonij drachmæ adſunt quinque, ideſt doſes vigintiquinque; turbith autem drachmæ xij. quæ vix ſenarium doſium numerum attingunt. Quum verò deinceps cnicum remoto ſcammonio admiſcet eadem qua ſcāmonium erat menſura, de priori menſura intelligendum, vnciæ vnius cum dimidia: quod alij quoq; aduertere.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 308 sur 1089

tere. Quum autem elleborum ac cætera addere atrum humorem expurgantia animus est quæ deinceps subdit; pro eorum mensura consulent medicos pharmacopœi, id quod vt frequenter faciant, hortamur. Atque hæc sunt, quæ in diuini huius scriptoris opera superioribus annis studiorum nostrorum causa elucubrati, in reipublicæ medicæ gratiam, nunc euulgamus. euulgaturi & alia quæ in huius operis reliquum eodem instituto parata habemus, quum primùm per ocium licuerit ea ad limam reuocare. Sint Verò Deo Opt. Max. immensæ gratiæ cuius auspiciis laborauimus, faxitque is vt hæc eo animi candore legantur, quo ea conscripsimus.

CHRIST. Ella materierũ frigidarum solutiua.

Non præparatur. nec est in vsu fm presentem descr. sed bene est in vsu fm descr. positã à Nic. in suo antid. superius. Et hic vltimo notandum q̃ inter omnia electaria solutiua dicta illa q̃ magis gñ alr sunt in vsu conuenientia materiebus phlegmaticis seu frigidis febrientibus vel nõ febrietibus, sunt electarium Indum maius, & minus, quod plus conuenit: & electarium diaphœnicon solutiuum. & de istis dictum est, & de dosi, & modo assumptionis. Electaria vero solutiua materiei calidæ seu cholericæ quæ etiã febrientibus & non febrientibus conueniunt, & quæ principaliter sunt in vsu, sunt solum duo. s. electarium quod dicitur diamãna superius positum & declaratum. & aliud est electarium de succo rosarum positum à Nicolao quę duo satis conueniunt in modo solutionis & dosis, & possunt prædicta electaria omnia per se sola assumi, vel in forma boli cum zuccharo, vel admixta cum cassia & mãna in dosi debita fm exigentiam, vel cum aquis distillatis appropriatis, vel cum decoctionibus cõibus vel aliis dicendis inferius.

Ella materierum calidarum solutiua.

ADDITIO.

Istud electarium interdum ab aliquibus in vsu habetur saltem sine speciebus cum carnibus citoniorum & scãmonea, ẗñ Mesue docet hic facere laxatiuum ad omnes humores quo poterit quis vti ad libitum. Auic. in 5. cano. habet duas descript. electarij Diacitoniten laxatiui. Serapio vero in proprio antidot. habet vnam.

MANARDVS, in confectionem elect. Diacytoniten.

Græci aliter conficiebant, vt apud Paulum licet agnoscere. Mellis Tabarzet.] Ita genus quoddam sacchari Arabes vocant.

DISTINCTIO QVARTA
DE CONDITIS.

SYL. *Onduntur plantarum nunc radices, nunc surculi, & similia, nunc flores, nunc denique fructus. De quibus omnibus ordine nobis dicendum est. Primo autem quibus modis radices variæ condiri debeant.*

ANNOTATIO SYLVII.

Condire est sapidum & palato iucundum reddere, idque alimentis maxime conuenit, ad medicamenta verò transfertur, ambo autem saccharo vel melle, vel vtroq; condiuntur & dulcorantur, vt gulæ & stomacho sint grata, & diu seruari possint integra, & recentibus proxima, non vt vires eis nouas quæramus, nisi quas saccharum, aut mel & coctio afferunt, præterquam dum etiam aromata conditis ipsis admiscemus. Condiuntur autem radices, teneri caules, surculi, germina, flores, fructus quarundam plantarũ, semina quoque non pauca, & cortices non modo fructuum, sed lignorum etiam. Quæ vero condienda sunt, si ampliora sint, q̃ vt vis condimenti coquendo ad intima vsque penetret, vel si quid intus alienum continent, in frusta prius secantur, & purgãtur intus, & si est opus, etiam foris: minora vero quanta sunt, condiuntur. Condita vero hæc nouisse ad medicum pertinere præter Mesuẽ, abunde ex Gal. lib. alimentorum colligere licet, atque etiam ex lib. c. ph. p. Illic enim obsonandi, & obsonia parandi artem medico necessariam ait. hic fructuum aut potius ex his succorum variorum condituram docet, quod magni sit momenti alimẽta vel medicamenta condimentis egro iucunda facere, nihil aut parum minuta ipsorum facultate. Condiendi verò, seu vt vulgo loqmur, conficiendi vocabulum latius nobis patet, vt etiam quæ igni clementer coquantur, & quæ sale & aceto seruentur, cõfici dicamus. Contra item conditi nomẽ neotericis medicis in angustum sic est coactum, vt illius appellatione ea veniant sola, quæ conseruis, (vt vulgo vocamus) pilueribus cordialibus, saccharo multo misceantur in grumos exiguos & semiliccos. Quæ consistentia ægris est gratior, q̃ succorum per se, q̃ succorum per se.

ANT. Quarta distinctio est de conditis. & cadit hęc operatio quandoq; in fructibus, qñq; in radicibus plantarũ, qñq; in ramis & talis, qñq; in floribus. & nos loquemur de eis, & primo de diuersis modis cõdiẽdi fructus.

In præsenti parte prosequitur Mesue ad determinãdum de conditis, & de his quæ conseruantur, siue in conserua tenentur cum zuccaro vel melle, sicut sunt radices quædã herbarum & fructus arborũ ac etiam flores & rami & cortices & similia. Et incipit à fructibus.

MANARDVS, de Conditis.

Nunc omnia melius condiuntur quàm docuerint Mesues, vel sciuerint antiqui.

*Cepulæ myrobalani conditę stomachum & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalem animę partem vegetam reddunt & sensificam, quapropter visum quoque clariorem, & vsu crebro iuuentutem diu tuentur. Accipiendæ verò sunt humidæ & recentes si harum est potestas, vel saltem arte & industria idonea humectatæ, quæ stylo passim compunctæ coquantur ex aqua igni lento donec tenerescant. His in asserem immissis aquâ exprimatur. Deinde biduo hydromelite mergantur. Deinde igni lento clementer coquantur, vase vitreo recondantur, ac melle cui incoctæ fuerint, mergantur. Dantur post sex menses. Arte autem sic humectantur. Infunde his aquam plurimam, insola dies octo, deinde separatim obrue arena humida * quarto quoque die nouanda, aqua sæpe superfusa, donec tumefiant, & humectentur, idq; vel in dolio, aut alio vase magno fiat, vel in fossa quadam subterranea magna & loco humido.* * tertio in simp. Mel.

SYLVII ANNOTATIO.

Cepulæ ex Aegypto conditæ in Italiam afferuntur, quia vero cassiam olent, speciarij aqua madefactas rursus saccharo cõdiunt. Humectatio autem earum, quam docet Mesues, suspitionem quãdam ingent, recentes non fuisse Damasci tunc temporis, nisi dicas Mesuen addidisse hanc humectãdi rationem, vt etiam exteris consuleret, siccas fere recipientibus. Hac aũt arte possis fructus quoq; alios sicciores recentibus similes reddere. Quinetiam pruna passa modice cocta, compuncta, in aquam frigidam mox iniecta, tumere multum vidimus, nec minus si quis ea passim puncta sine coctione aqua frigida biduo maceret, quod & vuæ passæ, & fructus alij, atque adeo pisces ipsi verum testantur. Hydromeli autem cui incoctæ sunt, his exemptis percoquendum est ad aquæ consumptionem, post eo melle mergantur, vt in cerasis, & fructibus aliis quos condimus, integros facimus, eos enim quantum sufficit coctos eximimus ne vrantur, aut diffabescant. Humorem deinde p se percoquimus cũ saccharo in syrupi consistentiam, & fructibus vasi ad repositionem impositis superfundimus, sic enim fructus integriores manent: & cocto probe syrupo fideliter seruantur. Vna mane ieiuno dari potest singulis aliquot diebus. Placent n. sapore austero & per condituram dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autem recentes sunt conditæ, sunt præstantiores: ac diutius seruantur, q̃ post humectationem conditæ. Ventriculum roborãt vt austera reliqua: appetentiam inuitant sucto stomacho, vt cætera adstringentia, & contracto: coctionem iuuant per ventriculi roborationem, & suo calore modico, quem aromatica qualitas indicat, & saccharum, coctioq; acquisiuit, facultatem animalem per siccatum ventriculum synceriotem reddit, ob id vegetiorem. Nã lux sicca, anima prudentissima. Ventriculi autem maximus est cũ cerebro consensus, & affectus suos hæ partes inuicem cõmunes faciunt. Proba autem coctione prima, si reliquę non errent, corpus belle

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 309 sur 1089

belle nutritur, & iuuenili simile diu perseuerat, neque humoribus excrementosis est obnoxium, nec inde oriẽtibus morbis. Vt enim siccitates aeris imbribus in totum sunt salubriores, sic corpora sicca sunt à morbis ex putredine ortis tutiora, q̃ humida, vt docet Gale. lib. p. de temper. & lib. meth. 8. Ex his patet, quæ prius diximus, eas in pretio maiori apud medicos haberi, q̃ sint meritæ, cũ ex nostris fructibus non pauci, vt oliuæ Colymbades, vt nuces cõditæ, vt persica Corboliana, vt cydonia condita, vt pruna Damascena, & Iorrana, & Dactylia quæ vocamus, si condiantur, eadem præstare possint. Quibus si quid exiguum desit, vt qualitas aromatica in his myrobalanis sane q̃ exigua, per rosas, per poma dulcia & odora, & alia prope infinita, impertiri prompte poterit.

ANT. Chebuli conditi stomachum confortant, & appetitum prouocant, & digestionem procurant, sensus & rationem vigorant, visum clarificant, vtentes eis in iuuentute conseruant. Et modus condiendi est vt accipias ex eis humidis si haberi possunt, vel saltem humectatis ſm artem qua humectari possunt quantitatem quam volueris, & cum stilo punge eos vndiq; & deco- B que eos in aqua cum facilitate vsque dum teneréscant. Post hęc dimitte ipsos super tabulam, & exprime aquã illorum, & submerge illos in aqua mellis, & dimitte eos per duos dies. tunc vero decoque eos cum igni lento cum facilitate, & posiquam decocti fuerint, reconde eos in vase vitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorum, & da post sex menses. Ars autem auxiliatur ipsos in humectando hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radiis solaribus per dies octo, deinde accipe vas magnum sicut dolium, vel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, vbi inter multam arenam humidam pone, in qua disiunctim sepeliantur, sępe ac sępe aquam superinfundendo, & innouando arenam de quarto in quartum diem, vsque dum tumefiant & humectentur.

CHRIST. Chebuli. s. myrobalani conditi, maxime dum sunt recentes, vt diutius & melius conseruentur, sunt enim fructus cuiusdam arboris nascentis in India virtutis & complexionis vt dictum est superius. habent insuper & alias virtutes vltra prędictas, incitant enim appetitum prostratum, iuuant digestionem, clarificant sensus intrinsecos, acuunt visum, & corpus in iuuentute & sanitate conseruant: & materiam phlegmaticam primo, secundo cholericam leuiter exprimendo euacuant. Et communiter dosis est vnus de mane ieiuno stomacho, & possunt continuari singulo mane ad beneplacitum assumentis, sunt enim satis in gustu placibiles cum dulcedine & aromatica ponticitate, & modus cõdiendi clare ponitur in litera. quare per te ipsum lege.

ADDITIO.

Ponit hic Mesue modos condiendi myrobalanos qui etiam apud Auic. 5. can. & Halya. 10. practicæ & similiter apud Serapionem in proprio antid. habetur.

MANARDVS. Chebuli.

Ex Ægypto adferuntur conditi. sed quia cassiam redolent, ideo diligentiores speciarij aqua madefactos cum saccaro iterum condiunt. ARS autem.] Hac arte potes quaslibet res aridas, quasi recentes facere.

SYL. *EMblicæ myrobalani conditæ ventriculum roborãt, eius substantiam & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Hæ autem aqua affusa soli exponendæ donec teneréscant, & humectentur. tunc expressæ, vt priores, hydromelite biduo macerantur. post igni lento coquuntur. coctæ vbi parum refrixerunt, mellis albi quarta parte adiecta reconduntur. Sunt qui præterea condiant aromatibus, cinnamomo, xylaloe, cardamomo, croco, moscho, gallia, & similibus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Datur vna semel tota diebus aliquot, vt superior. Hæ autem A duę species quia sunt amplæ, ad condiendum sunt aptæ, & item flauæ. Ob id etiam conditæ afferuntur, raro bellericæ, & nigræ recentes conditæ afferuntur, & vires habent à Mes. adscriptas, ipsę recentes aut illis proximæ, non autem quæ ligno aut verius lapidi siccitate & duritie persimiles in officinis habentur. Vide igitur ne opinione magis q̃ veritate adductus has myrobalanos tanti facias, & ægros quantumuis opulentos sumptu parum necessario, ne dicam noxio, ipse oneres. Quãm sim verus, iudicare possunt, qui vsu harum multo, parum admodum profecerunt. His autem si vtendum sit, mallem contusas accurate præbere, q̃ dentibus parum probe cõmansas deuorare, ne sua dura substantia ventriculũ lædant, & coctionis vi diutius resistant adeo, vt ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere solenne est) percoqui possint, & forsan vix semicoqui. Nuces myristicæ, hoc est, vnguentariæ, vulgo moschatæ cum nullam moschi qualitatem olfactui præferant, recentes conditæ ad nos Lusitanorum nauigationibus ex India conuehuntur, nostris inglandibus amplioribus persimiles, cortice viridi, carnoso, & alio ligneo, inter quos est macis, & sub ligneo ipsa nux moschata nobis vsu frequẽs ad ventriculi robur & intemperiem frigidam: cõditam integram dono mihi iucundissimo dedit Bertrandus in summo Parrhisiensi senatu Præses consultissimus pariter ac æquissimus.

Emblici conditi stomachum confortant, & humi- ANT.
ditatem ipsius abscindunt, & præparant ipsum prępparatione qua partes & virtutes eius aggregẽtur in ipsa. & modus condiendi eos est. Accipe ex eis quantitatẽ quam volueris, & infunde super eos aquam, & expone soli quousq; tumescant & humectentur, & post exprime, & pone in aqua mellis, & dimitte per septem dies, deinde coque cum facilitate. Postquam cocti fuerint dimitte eos infrigidari, & adde cum melle tabarzet. s. cum quarta parte totius, & reconde. Quidam vero semper condiunt cum speciebus aromaticis, sicut est cinnamomum, & gallia, & cardamomum, crocus, & muscus, & similia.

C Emblici. s. myrobalani conditi, hæc est alia species myrobalanorum virtutis & cõplexionis superius dictę in tryphera sarracenica, qui leuiter cõprimendo simul euacuant choleram & phlegma. habent etiam plures alias virtutes, & maxime circa stomachum quas tu ipse lege. Et dosis ipsorum est vnus. Vlterius est aduertendum, q̃ sicut istæ duæ species myrobalanorũ condiuntur, ita & aliæ possent condiri, & haberent operationes suas proprias efficere.

ADDITIO.

Modus condiendi myrobalanos emblicos ponitur hic à Mes. qui etiam habetur ab Auic. 5. can. ab Haly. x. practicę, & à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, de Emblicis.

Modus hic ostendit, q̃ neque in Damasco habeantur recentes.

CYdonia condita fluorem alui vomitumq́, sistunt, ventriculum roborant, ob id & coctionem iuuant. Sic autẽ condiuntur. Cydonia ampla, nulla putredine vitiata, depel- SYL.
D *lata, intus purgata, in frusta idonea secta coque in iulepo multum aquoso. postridie in iulepo alio propemodum perfecte coctо percoque. aromatiza musco. vase vitreo repone, eo iulepo cui incocta sunt superdato. Sunt qui ex melle coquunt, alij ex sapa, alij præterea condiunt aromatibus, alij aliter.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cydonia vtraque intus & foris purgata, quadripartito diuisa, saccharo diuitibus hodie condiuntur, odorem, saporem, & vim cydoniorum prope totam retinentia. Eadem quadripartito secta, diutius cocta ex aqua donec tabuerint, postea per linteum colata sine compressione, deinde cum saccharo percocta in cerati consistentiam, faciunt gelatinam cydoniorum, quod est reliquum, vio lentius comprimenti cochleari cretum, & cum saccharo percoctũ, ad emplastri prope consistentiam, cydoniatum vile constituit. Si autem tam clarum illud q̃ crassum simul cernãtur, cum saccharo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit, quod omnibus in vsu est quodq; ante epulas ad vnc. j. sumptum aluum sistit, post epulas

Vero

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 310 sur 1089

vero ſoluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet. Quæ virtus eſt etiam valentior cydoniis, & aliorum auſterorum ſub cineribus coctorum, ſine ſaccharo ſumptorum. Quorum ratio eſt initio lib. 1. & ad finem lib. 2. alim. & lib. ſimpl. c. 5. & li. 6. ſani. tuen. vbi diacydonium cydoniis conditis viribus affine deſcribitur. Nam appetentiam excitat, quibus ea languet, coctionem iuuat parum feliciter coquentibus. In ſumma, ventris robur conciliat, & viſcerum in eo omnium, ob id vomitum & fluorem alui ſedat. ſic autem fit. Accipe ſucci malorum cotoneorum dulciorũ, & minus acerborum, ac maiorum (quæ Aſiatici ſtrutia vocant, Galli cotonea fœminina) & mellis optimi ana ſextarios Romanos duos, aceti ſextarium vnum & ſemiſſem. Hæc cum ſuper prunas modice coxeris & deſpumaueris, immitte zingiberis vnc. iij. piperis albi vnc. ij. Deinde rurſus in ſimili igne recoques ad mellis craſſitudinem ſtomachicis medicamentis debitam. Datur mediocris myſtri menſura horis duabus aut tribus ante cibum, vel aliquandiu poſt, vel ante cœnã. Piper ad vnc. iij. vel ij. & ſemiſſem, zingiber autem ad vnc. iiij. ſi frigida intemperie laborat ventriculus, tolles omnino vtrũque, ſi calida, ſi neutra adſit, piperis. vnc. j. zingiberis vnc. j. & dimidia ſufficiet, in qua media menſura componere ſatius eſt, in ipſo autem vſu ſi opus eſt, aliquid vtriuſque adiicies. valentius idem aditringit ex ſucco cotoneorum, quæ parua rotunda ſunt, & abſolute cotonea nobis dicuntur. Δὶα μήλων ſeu διὰ μήλου idem dicitur Gal. lib. 6. c. ph. p. hoc eſt, ex malis. ſ. cydoniis, quæ abſolute μῆλα dicuntur, vnde oleum μήλινον, i. cydoniorum & emplaſtra μήλινα, quæ colorem mali cydonij referunt ex ęrugine vſta lib. 2. c. ph. g. Malo cydonio miſtum ſcammonium efficit ipſum cholagogum Galeno libro 1. alimentorum, vnde, opinor, Arabum conſuetudo emerſit, ſcammonium in malo cydonio vt miteſcat coquentium, & inde etiam cydoniatum Lugdunenſe ſcammoniatum.

ANT. Citonia condita fluxum ventris & vomitum ſiſtũt. Stomachum vero confortant & digeſtionem. Accipe citonia magna, munda à putrefactione. & mundentur à cortice ſuo & granis interioribus, incidantur in fruſta conuenientia. & decoquantur cum iuleb multæ aquoſitatis, & poſt diem vnum decoquantur cum alio iuleb quod eſt vicinum perfectæ coctioni, vſquedum perficiatur in eis decoctio. deinde aromatizentur cum muſco, & ponantur in vaſe vitreo, & ſepeliantur cum iuleb, in quo decocta fuerunt. Et quidã decoquunt cum melle, & quidam cum vino cocto, & quidam ſemper condiunt cum ſpeciebus aromaticis, & alij faciunt alia.

CHRIST. Citonia condita. ipſa enim principaliter conſtringunt vel conueniunt relaxationi ſtomachi & inteſtinorum, reſiſtunt fluxui ventris condita cum zuccaro & aſſumpta ante cibum, vomitum autem & aſcenſum vaporum ad caput prohibent aſſumpta poſt cibum. Et doſis eius eſt vſque ad ℥. j. Complexio autem citoniorum & virtutes dictæ ſunt ſuperius in confectione de citoniis, & in electario indo maiori. Et modus condiendi iſta, vt longo tempore conſeruentur ponitur hic in litera quæ eſt clara.

ADDITIO.

Deſcribit hic Meſ. modos condiendi citonia, qui etiam habentur ab Auic. 5. can. ab Haly. x. practicæ. Similiter à Serapione in proprio antidot.

SYL. *Pira condita, cor, & ventriculum roborant, condiuntur vt cydonia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pyrorum vel aliorum quoq; fructuum magna eſt differentia, non in generibus ſolum, ſed etiam eadem in ſpecie, qua ſaporibus diſtingues, ex hiſq; facultates iudicabis, vt lib. 4. ſimp. docuit Gal. Ex pyris præſertim acerbis, aut acidis, & fructibus ſimilibus tot compoſitionum genera fieri poſſunt, quot ex cydoniis dicta, & ea cum ſaccharo, vel melle, cum, vel ſine aromatibus. Ex his quoque iulep, & ſyrupus fieri poteſt, & ſuccus horum liquidus & ſiccus ſeruari poteſt. eodem modo in fructibus prope reliquis, atque adeo in herbis ipſis facere poſſis. Eſt præter hæc ſyrupus de pyris, & ſuccus pyrorum ſole vel igni ſiccatus, vt in ſyrupis legęs.

E Pira condita cor & ſtomachum confortant. & modus condiendi ea eſt ſicut citonia. ANT.

Pira debent eligi quæ ſunt magis aromatica, & cum zuccaro condita, ſtomachum & cor confortant. diuerſificantur autem in complexione ipſorum ſm completam maturitatem, mediam, & acerbitatem. Acerba enim ſunt frigidæ complexionis & ſiccæ verſus ſecundum. perfecte matura ſunt frigida & humida verſus primum cum aliquali caliditate & ſiccitate. Medie vero matura ſunt frigidæ & ſiccæ in primo cum aquoſa & corruptibili humiditate. Iõ non condita ſunt fugienda. Condiuntur autem ſicut citonia cum zuccaro vel cum melle. & condita cum melle acquirunt gradum caliditatis & ſiccitatis, cum zuccaro aũt minorem gradum caliditatis cum aliquali humiditate. & tempus aſſumendi eſt ad beneplacitum. CHRIST. Diuerſæ pirorum cõplexiones. Pira nõ cõdita vitãda ſunt.

ADDITIO.

Modus condiendi pira habetur hic à Meſue. Similiter ab Auic. in 5. can. & à Serapione in proprio antidot. F

Poma condita cor firmant, ſyncopen & cordis palpitationem ſedant, condiuntur vt cydonia. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Poma condienda ſunt odora, hæc vero condita ſaccharo, parſium principum intemperiem calidam ſiccam emendant refrigerante viſum & humectante, odore autem etiam vitalem ſpiritum inſtaurant. Quam ergo ſyncopen & palpitationem emendent, ex his patet, quãquam depoſito cortice & coctione odoris magnam partem deponant.

Poma condita confortant cor. ſyncopim & pulſum cordis ſedant. & modus condiẽdi ea, eſt ſicut citoniorũ. ANT.

Poma condita, debent eligi odorifera & condiuntur ſicut citonia, tamen ſunt complexionis frigidæ & humidę in primo licet in complexione diuerſificentur. ſicut & pira cum ſint in maturitate vel acerbitate ipſorum, & dum condiuntur cum melle vel zuccaro, ſunt enim alteratiua ſuperfluæ caliditatis & ſiccitatis in ſtomacho, hepate, corde, & renibus, ſed ſunt duræ digeſtionis & mali nutrimenti, & maxime cruda & non condita. G CHRIST.

ADDITIO.

Modus condiendi poma ponitur hic à Meſ. ſimiliter ab Haly. x. practice ab Auicen. 5. can. & à Serapione in proprio antidotario.

Perſica condita ventriculum calidum, & cor firmant, ſitim ſedant, oris fœtorem emendant. condiuntur vt cydonia. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc q̃ frigida humida odorata ſint, imbecillas partes has ab intemperie calida ſicca roborant, ſitim extinguunt à calida, vel ſicca, vel vtraque cauſa naſci ſolitam, vt lib. j ſimpl. cap. 30. præcipue cum ſaccharo condita, vt lib. 7. ſimp. c. de melle. odore præterea cor ipſum, ſpiritumq; vitalem recreãt, & oris odorem tetrum præcipue ex putribus in ventriculo humoribus precedẽtem tegunt.

Perſica condita ſtomachum calidum & cor confortant, ſitim reprimunt, oris fœtorẽ abſcindunt. & modus condiendi eſt ſicut citoniorum. ANT.

Perſica condita ſunt frigidæ complexionis in fine primi, & humidæ in ſecundo, & condiuntur ſicut citonia, ſed non habentur in vſu, ſtomachum tamen calidum & cor confortant malam complexionem ab eis remouendo, & ſitim extinguunt ſi cum zuccaro condiuntur. CHRIST.

Citra condita ventriculum corq́, roborant, coctionem iuuant, oris halitum cõmendant. Cortices citrorum tam magnorum, quam vola manus capere poteſt, carne purgati lixiuio claro mergantur dies nouem, mutato ad diem quintũ. poſt merge aqua clara, donec amaritudine depoſita dulceſcant. tunc vaſe mundo, aqua fontis plurima coquantur, donec SYL.

nec tenerescant. Aquosa deinde substantia ab his expressa in vase lapideo mergantur 24 horas, iulepo sufficienti ex saccharo albo & aqua tripla constante. post coquantur igni lento, ad penidiorum consistentiam. Extracti ex iulepo cortices, vase vitreo reponantur, superfuso singulis vicissim velut incrustandis iulepo rosato ad mediocrem, seu sacchari candefacti crassitiem cocto. Sunt qui ambra & moscho aromatizant. Datur post mensem.

SYLVII ANNOTATIO.

Conditi cortices hi in compositiones cardiacas ob id recipiunt, quia cor roborãt, & calefaciunt. Conditur etiam caro quibusdam idem pollens, sed refrigerat, vt ambo simul condita sint temperata. Eodem modo condiuntur cortices aranciorum & limonum, quos vocant, quinetiam ipsi fructus parui toti condiuntur interdum vti virentes multum nuces, & amygdalæ, & alia pleraque. Lactucarum, bugloſſi, cirsij, brassicæ, asparagorum, & aliarum herbarum multarum teneri adhuc caules, à multis hodie condiuntur saccharo, & iucundissime eduntur. Semina quoq; non pauca, si magna sint, interdum depellata, si parua, qualia tulit natura, saccharo ad syrupi consistentiam cocto his manu subinde motis, succussis, confricatis paulatim cochleari affuso incrustantur, & ceu rectorio quodam vestiuntur, quo modo citri corticem Mesues vestit, succussa tamen solum pelui, non etiam manibus versatum: & nos arancij corticem minutim sectum, & cinnamomi vulgaris integimus, & caryophyllum, vocamusq; saccharum aranciatum, vel cãnellatum. Idem in cortice cucurbitæ fit, carbassatumq; vocant. Inter semina vero fere incrustantur amygdalæ frequentius dulces cum furfure parum terendo siccatæ, pistacia, strobyli, nuclei persicorum, prunorum, ceraſorum, bombacis, coriandrum, anisum, anethum, fœniculũ, carum, cuminum, ami, semen agni, cãnabis, amomum, cardamomum, cardamum, cardumine, eruca, erysimum, sinapi, vrticæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citreoli semina, papaueris albi semen, absinthij marini semen, quod barbotinam vocant, & semen contra lumbricos. Sed ex his minora manibus subiguntur, maiora pelui succussa integũtur saccharo, primum, vt dixi, cocto, ad postremum paulo crudiore, vt ques, & polita sint facie. Fructus aut saccharo, aut melle, aut ambobus condiuntur, interdum integri & cum seminibus, sed fere imperfectis, interdum seminibus purgati. Ex fructibus siliquæ nõ paucæ adhuc teneræ & virides, ac molles, nondum ob siccitatem lignosæ & exuccæ condiuntur, sic ceratium, casliam Arabum, siliquam raphani, erucæ, sinapis, leucoij omnis, erysimi, cardamomi cuiusdam, à quibusdam condiri videmus, vt gratiora sint, & viribus imbecilliora, q̃ ante maturitatem decerpuntur: sic & siliquastrum pyramidale dum viret, quidam condiunt, non expectata maturitate, per quam rubet semine plano, flauo iura crocante, feruidissimo turgida, ventriculo frigido salubertima, zingiberis conditi vice. Fructus vero alij quibus est plus carnis, frequentius condiuntur vt ab exteris sic à nobis. Externorum autẽ prius condituram declarabo, q̃ pauci sint, & quorum declaratio lucem afferet necessariam zingiberis condiendi prædictæ humectationi. De myrobalanis ergo conditis dicendum est, post ad fructus nostrates transibimus, in quibus sermo & prolixior, & nobis multo vtilior est futurus. Nam myrobalani conditæ maioris, quam pro merito fieri hodie videntur, quasi pars pretij sit eas è longinquo venisse, & obrabitatem apud magnates magis in pretio sunt, q̃ ob singularem aliquam facultatem, cum nihil aliud q̃ valenter adstringere deprehendantur, vt taceam, q̃ alioqui coctu sunt difficiles, vt nescias an ventriculo coquendi sui difficultate plus obsint, q̃ adstrictione roborando prosint. Non addo, plurima ex adstringentibus, immo verius omnia quatenus adstringunt, & proinde siccant, nõnullas ventriculi imbecillitates, vt quæ ab intemperie ficca proueniunt, lædere, vt Gal. lib. meth. 7. demonstrat. Qua limitatione adhibita, sunt vera quæ à Mesue scribuntur.

Sureuli cõditi.

Semina cõdita.

Fructus cõditi.

ANT. Citra condita stomachum & cor confortant, & digestionem faciunt bonam, & oris odorem. Accipe corticum citri mundatorum à carnibus suis, & ex prie magnorum sicut sunt volæ manus, quantitatem quam volueris. & fundatur super eos lixiuij clari quãtitas in qua submergantur. & mutetur super eos vsque ad nouẽ dies sel. deinde post illud mittatur super eos aqua clara tantum, donec dulcescant, & abscindatur amaritudo eorum. tunc vero elixentur in aqua fontium pluri-

A rima in vase mũdo, vsquedum tenerescant. deinde exprimantur donec fluat aquositas eorum. Post illud infundatur super illos in vase lapideo iuleb quantitas aliqua qua submergantur, & sic dimittantur per diem & noctem, & fit iuleb ex zuccaro albo, in aqua quæ sit triplum ipsius. deinde coquantur cum facilitate, vsq; ad modum penidiorum. tunc vero seperentur cortices citri à zuccaro. & recondantur in vase vitreo. & condiantur cum iuleb rosato, cuius decoctio fit, sicut nabet. ita q̃ vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. & reconde, & da post mensem. Et sunt qui aromatizant cum ambra & musco.

Citra cõdita stomachum & cor cõfortant, & digestionem bonam faciunt, & oris odorem. habent tamen diuersas complexiones sm diuersitatem partium eorum. Namcortex exterius est calidæ cõplexionis in fine primi. Caro autem eius est frigida versus primum, & humida in primo. pars vero eius magis intrinseca acetosa & aeris est frigidæ complexionis in fine secundi gradus, & siccæ in primo. Grana aũt eius sunt calida in primo, sicca autem in secdo. Et eius complexio resultans ex omnibus partibus est frigida & sicca in primo, licet frigiditas superet siccitatem. Condiuntur autem cortices cum zuccaro vel cum melle. & sic calefaciunt & confortant principaliter digestionem stomachi, ac etiam cor. Ponuntur etiam minute incisi qñ sunt mollificati seu conditi cum zuccaro in confectionibus cordialibus, vt inferius apparebit. Sic etiam condiuntur cortices aranciorum solum cum melle, & illo modo calefaciunt stomachum. & desiccant humiditates in eo ipsum confortando in virtutibus suis & isto modo multum habetur in vsu, & maxime à monialibus tempore quadragesimæ. & cortices aranciorum attinent alicui caliditati & siccitati. sed minori quàm cortices citri. Condiuntur etiam partes carnosæ, de qua etiam fiunt confectiones delectabiles in diuersis formis & etiam in compositis.

CHRIST. Partium citri complexiones & ortus.

ADDITIO.

Modus condiendi Citra habetur hic à Mes. Similiter ab Auic. in 5. can. ab Haly. x. practicæ. & à Serapione in proprio antidot.

Quid hic exposuerit de nucibus meminere, argumentum præbet in eorum codicib. de iis agi. sed ea de re in nullo hactenus exemplari tractari vidimus.

Nuces conditæ dum sunt virides & acerbæ sunt frigidæ & siccæ complexionis in primo. Cum autem ad completam maturitatem perueniunt caliditatem acutã acquirunt in secundo, & siccitatem in primo cum nitrositate quadã, linguam vlcerante & vnctuositate multa. Et modus & tempus præparationis earum & cõdiendi eas est dum sunt virides, quia non aliter condiuntur q̃ pira & poma vt in litera ponitur aperte, & aromatarij sint bene docti in præparando eas cum melle, caryophyllis, & aliis aromatibus. & valent ad stomachum confortandum. ita q̃ tepore quadragesimæ à ieiunantibus multũ habetur in vsu. & amygdalæ recentes & arancia parua præparantur ab aromatariis peritis.

ADDITIO.

Serapio in proprio antidot. habet conditum nucum qd̃ apud multos habetur in vsu ad ea quæ dicuntur citra tu. Vltimo hic describam quoddam electarium mirabile de nucibus, & à quibusdam practicantibus multum habetur in vsu. valet enim principaliter debilitati ac frigiditati renum & relaxationi matricis & superfluæ humiditati eius. Confert etiam fluxui antiquo menstruorum, umma cui cuius curatiuum aliquali euacuatione præmissa, & confert cuilibet dolori ventoso frigido in nutritiuis. iuuat etiam ad digestionem cibi in stomacho. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho à superfluitatibus cibi vsq; ad ʒ. iij. Cuius descriptio est hæc. ℞. florum nucis ʒ. 5. absi. ʒ. j. seminum agnicasti, foliorũ rutæ, calamenti, ciperi, cimini ana ʒ. j. 5. Ligni aloes, macis, caryophyllorum ana ʒ. j. Curti, ameos ana ʒ. 5. rosarum rubearum, seminum lactucæ, semi. portulacæ, balaustiarum, ana ʒ. j. 5. sandalorum alborum & rubeorum, nenufaris ana ʒ. j. myrobalanorum chebulorum

Iuuamẽta pulchra.

Conditi de Nucibus de scriptio.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 312 sur 1089

Agnus castus. & emblicorum ana ʒ.ʒ. zuccari q. ſ. Agnus caſtus eſt arbor nota non faciens fructum, calidæ complexionis in primo. ſiccæ in ſecundo. habet mirabilem proprietatem ad deſiccandum ſperma, prohibens deſiderium ad coitum & virgę erectionem, & ad ſuffumigationē eius ad matricem tollit omnes eius appetitus. Et ſi ramꝰ eius ſternātur in lecto iuxta renes omnino prohibet pollutionem. Nenufare. vtimur ſolum floribus eius, naſcitur in paludibus, & aquis dulcibus ſtagnorum, & ſunt frigidę & humidæ complexionis in ſecundo, multum confert ad ſomnum prouocandum ſecundum omnem modum adminiſtrationis. Reliqua vero ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

Nenufar.

MANARDVS, de Citris.

Cortices vel ſoli condiuntur, pulpa abiecta, & calidi ſunt, vel ſola pulpa, extimo abſciſſo cortice, & frigidi, vel vtrunque, & fere temperati. SIC VT habet] Ad mediocrem videlicet craſsitiem.

SYL. *Eringium conditum renes calfacit, venerem excitat, flatus tamen ventriculi diſſipat. ſic autem conditur. Radices eius amplæ, albæ, tenerę à cortice cineritio & ligno interpurgatæ, in fruſta pollicaris magnitudinis ſectæ, vno caryophyllo humectato et particula zingiberis humectati (vt mox in zingibere condito dicam) farctæ intus, vnde lignoſa portio execta eſt, coquantur in æquali pondere ſacchari, & duplo *melle vel melle ſolo, ſed triplo. coctis addatur aromatum pondus iuſtum. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij.*

*Saccaro recentiores.

SYLVII ANNOTATIO.

Cur ſim ſecacul Meſuæ interpretatus eryngium, lege in noſtris annotationibus in Antidotarium. Quæ vero aromata, & quanto pondere addi poſsint, ex ſequentibus conditis colliges, quanuis & ſine his ſolo melle aut ſaccharo, aut vtroque condita hæc radix ſit odorata Dioſcoridi, & guſtu aromatico. Datur dormituris, mox etiam à cibo, & ante cibum tuto ſumi poteſt etiam largiore menſura. Radices cynoſorchis & ſerapiadis, & vtriuſque ſatyrij ſimiliter in eundem vſum hodie condiuntur. Nam hæ omnes etiā Dioſcoridi ad venerem proniores reddunt. Meſues autem has radices hoc modo condit.

ANT. Secacul conditum renes calefacit. & coitum excitat. Ventoſitates ſtomachi diſſoluit. & modus operationis eius eſt. Accipe radices eius albas craſſas & teneras, & radatur cortex eius cineritius, & elixentur, & mundent à venis interioribus, & incidantur in fruſtra ſicut eſtimē ſura pollicis, & ponatur in eius vacuitatibus arundinoſis fruſtrum zingiberis humectati, ſicut dicemus in capitulo de zingibere condito, & caryophyllus vnus humectatus. & accipiantur ad omne pondus eorum mellis pondera. iij. & alij ponunt mellis pondera duo, & zuccari pondus vnū. & poſtquam fuerit coctum cum facilitate, proiiciantur ſuper illud ſpecierum alefanginarum partes conuenientes. & doſis eius eſt vnc. j. vel ij.

CHRIST. Secacul. Secacul eſt radix calcatrappæ de qua dictum eſt ſupra, cōditum ergo cum zuccaro vel cum melle principaliter renes calefacit multiplicat ſperma, ad coitum incitat. & virgæ erectionem facit ſecundum oēm modum adminiſtrationis ipſius, & modus condiendi clare ponitur in litera.

ADDITIO.

Modus condiendi ſecacul habetur ab Auic. in v. cano. ab Haly. x. practicæ. & à Serapione in proprio antidotario, quid ſit ſecacul dictum eſt in diaſatyrion. Serapio & ſimiliter Auic. locis prælegatis dicunt quod ſecacul ſunt radices ſicut zingiber & aſportantur ex India & ſit ex eis cōditum cum ſiūt recētes in loco ſuo, & eſt ſublime valde. etiam vide ibi. ſi vis ergo nō eſt calcatrapa, nec ſigillum S. Marię.

MANARDVS, de Secacul.

Dixi ſupra quid eſſet, videri tū poteſt ex modo loquendi Meſue, q. ipſe aliam rem intellexerit. Noſtri pro eo condiunt eryngium.

SYL. *Zingiber conditum intemperiem ventriculi frigidam & humidam ſanat, & ab ea tardam & depraua-*

ctionem quæ cibos in acidam cruditatem corrūpat. viſcerum lubricitatem corrigit, flatus diſſipat, alimenti in hepar & corpus reliquum diſtributionem celerat. ſic autem fit. Zingiberis recentis, ſi haberi poteſt, ſin minus, ſaltem arte humectati pars vna coquitur, vt eryngium, cum mellis partibus tribus, & ſacchari parte vna. Sunt qui zingiberis humectati, & eryngij portionem æqualem ſimul condiunt, fitq; delicatius. Quidam præterea cōdiunt aromatibus, alij aliter. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua affuſa primum, deinde arena obrutum, vt in cepulis myrobalans mox dicam.

SYLVII ANNOTATIO.

Zingiber viride, nobis etiam vulgo dicitur, quia recens ſaccharo conditum, ob hæc delicatius affertur ex loco natali Arabia, & troglodytica in Ægyptum, & inde ad nos. Hyeme, & ſeni eſt, & aliter frigidis ſalubre, calidis natura aut morbo, & æſtate, eſt noxiū.

ANT. Zingiber conditum confert ad frigiditatem & mollificationem ſtomachi, & malitiam digeſtionis & corruptionem ipſius, & acetoſam eructuationem & lenitatem viſcerum, & multitudinem ventoſitatum. faciēs cibum cito penetrare ad hepar, & corpus. & eius modus eſt. Reci. zingiberis recentis ſi haberi poteſt, vel ſaltem humectati per artem partem. ſ. mellis partes iij. & zuccari partem *ſ. coquatur ſicut ſecacul. & quidam accipiunt ſecacul, & zingiberis humectati ana partē j. & fit delicatius. Et quidam ſupercondiūt cum ſpeciebus alefanginis. & quidam faciunt alia. Modus autem humectationis eius eſt ſicut diximus de chebulis, & proprie vt infundatur in aqua. deinde ſepeliatur in arena. & ſit zingiber album & mundum & recens.

Zingiber conditum, habet enim cum non eſt conditum quandam humiditatem vltra ſuam naturalem ſiccitatem, & ideo conditur & præſeruatur. Et conditum confert ad corruptionem ſtomachi & viſcerum factam à phlegmate & ad malitiā & corruptionem digeſtionis & acetoſam eructuationem, & multitudinem ventoſitatum faciens cito cibum penetrare ad hepar & ad corpus totum. Cōditur aūt cum zuccaro ſolo, cum eſt viride præparatur & fit in partibus orientalibus, & illud eſt melius, licet etiam præpareē & condiatur dum eſt ſiccum, ſed non eſt ſic delectabile nec iuuatiuum. Et vſus eius eſt magis conueniens in hyeme q̄ in æſtate, & magis ſenibus q̄ iuuenibus, & ab ipſo caueant febrientes, & habentes renes & caput calidum.

ADDITIO.

Conditum, i. præparatum de zingibere. Auic. in 5. cano. Haly. x. practicæ. & Serapio in proprio antidot. docent modum condiendi zingiber. & dicunt q̄ zingiber eſt vena de ventre terræ ſicut venæ tinctoris. CHRIST

MANARDVS, de Zingibere condito.

Zingiber conditum ex Ægypto adfertur, & viride vocant.

SYL. *Dazingiber idem pollens quod zingiber cōditum ſic fit. Sacchari albi partes octo, mellis albi partes quatuor. Saccharum aqua & melle ſolutum coquatur quantum neceſſe, tunc zingiberis boni, albi, lauiſſime puluerati partes tres curioſe miſcentur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium hoc fuerit, vt vocat, tamen ob rei affinitatem & virium cōditis iunxit. Potes etiam ſaccharo in aqua ſoluto & cocto puluerem hunc cōprehendere, & in offas aut tabellas, vt vocāt, formare, idq; vētriculo frigido fuerit ſalubre, & inflationi diſcutiēdæ.

ANT. Confectio de zingibere valens ſicut diximus ſuperius. Accipe zuccari albi partes vin. mellis tabarzet partes iiij. zingiberis boni albi puluerizati puluerizatione vltima ſicut alcohol partes iij. aquæ infuſionis *zuccari quātum *zingib.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 313 sur 1089

quantum sufficit. Distemperetur zuccarum cum aqua & melle, & coquatur vsquedum sufficit. Deinde proiiciatur super illud puluis zingiberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur.

CHRIST. Confectio de zingibere. ponit incidenter quoddam electarium de zingibere. quod tamen non est in vsu.

MANARDVS, in confectione de Zingibere.

Vidi ex puluere aridi & saccharo parari veluti offas, efficaces in calefaciendo ventriculo, & inflatione discutienda.

SYL. *RAdix pastinacæ idem potest quod radix eryngij, & similiter conditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conditur etiam ex melle & aceto elixa, sicq; in mensas non inutiliter venit, alij quoq; aliter. Radices etiam dauci, cari, sesari, raphani, panacis hortensis, apij, & similiter calidæ, in pituitosis hominibus idem præstant etiam tantum frixæ, vel ex iure carnium, aut cum butyro largo coctæ. Quin & raparum & naporum radices ex paucis aromatibus conditæ & sumptæ, viribus sunt proximis, ari, dracontij, asiatorum, bryoniæ, iridos, hermodactylorum, gentianæ, asphodeli, peoniæ virtusq; radices conditæ fuerint efficacissimæ. Elenij autem radix saccharo aut melle condita, partes nutritorias roborat, obstructa liberat, pesti resistit. Hactenus radices domesticæ quas vires cõditæ habeant dictum est, nunc exoticæ sunt dicendæ.

ANT. Bauciæ conditæ valent sicut secacul. & eius modus est sicut secacul.

ADDITIO.

CHRIST. Bauciæ conditæ valent sicut secacul, & eius modus condiendi est sicut secacul, qui habetur etiam ab Auic. in 5. cano. à Serapione in proprio antidot.

MANARDVS, de Bauciis conditis.

σταφυλῖνος græcè, pastinaca latinè. Condiuntur etiam elixa cum melle & aceto, & non inutiliter ad mensas venit.

SYL. *ACorus conditus cerebri & neruorum affectibus confert. conditur vt eryngium. Quin & singulis eius partibus duæ eryngij boni adduntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Acorus Indicus iam notior, & galanga maior dictus fumatus, non nostras palustris. Frigidis cerebri & neruorum affectibus salubrior est sumptus, & ore diu retentus, qualis vsus est rectus eorum quæ his capitis affectibus prodesse volumus, vt inde vapor in cerebrum prompte tollatur. Idem pollet electarium diacorum à Mesue descriptum in sua praxi, capite de affectibus neruorum. Nostrum tamen acorum officinæ conditũ habent, sed inutilem omnino censemus ad neruorum & cerebri frigidos affectus. Quapropter damnandus est atque abiiciendus, ne posthac medici parum periti hallucinentur, & eius vsu ęgros prodant, ac in sumptum non necessarium coniiciant.

ANT. Acorus conditus valet ęgritudinibus cerebri & neruorum. & eius modus est sicut secacul conditum. Adduntur tũ ad omnem partem eius secacul boni part. ij.

CHRIST. Acorus conditus confert multum in ægritudinibus frigidis neruorum & cerebri, & paralysi, & similibus, & modus condiendi est sicut dictum est. fit tamen ex acoro electarium pretiosum quod vocatur diacorus. cuius descriptio ponitur à Mesue in parte de appropriatis, summa iij. cap. j. de ægritudinibus neruorum, vbi pro eius descriptione virtutibus & operationibus nunc est recurrendum, & illud electarium est multum in vsu, & valet multum mollificationi linguæ diu in ore retentũ, sicut debet fieri in omni electario quod assumitur pro passionibus capitis vt fumi & vapores possint commode euaporare ad cerebrum.

ADDITIO.

Modus condiendi acorum est sicut secacul. Reperitur etiam vna confectio conditi acori ad ægritudines neruorũ frigidas mirabilis quam ipse describit summa iiij. de ægritudinibus neruorum, & est confectio dyacori.

MANARDVS, de Acoris conditis.

Acorus vulgaris non est verus acorus, sed radix xyris, vt constat ex pictura vtriusque apud Dioscoridem. quandoq; suspicatus sum radicẽ quæ à speciariis calamus aromaticus dicitur, esse veram acorum.

SYL. *SAccharum rosatum, ventriculum, & cor, & viscera reliqua firmat, ipsorumq, intemperiem humidam emẽdat. fit autem sic. Folia rosarum albarum vel rubrarum nodum perfectarum in vmbra siccantur, donec ipsorum humiditas excrementosa resoluatur, teruntur tunc in mortario lapideo, additur saccharo albi triplum, reponuntur vase vitreo aut vitrato pergamena operculato, mensibus tribus insolantur, in die sæpe agitantur, soli auferuntur, seruantur. Sunt qui rosas omnino imperfectas condiunt, vt valentius adstringãt. Sunt item qui rosas non terunt, sed forcipibus incisas cum saccharo manibus curiose confricant, post insolant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cum agat hoc loco Mesues de floribus saccharo aut melle conditis ad dulcorationem & conseruationem, rectius, rosas saccharatas aut mellitas appellauerit, & eodem modo violas, & flores buglossi, & rorismarini saccharatos aut mellitos, vel vt hodie omnes appellamus, conseruam rosarum, violarum, buglossi, rorismarini, q̃ saccharum, aut mel rosatum, violatum, buglossatum, rorismarinatum. Quin & hodie aliter nobis fit horum sic appellatorum vnũquodque. Nam rosis tantum rubris exunguatis recentibus nitis in mortario lapideo duplum saccharo hodie miscemus, mox citra insolatum reponimus, vase tamen non ad cumulum repleto, vt seruenti sit locus, nec foras exiliat. Saccharum rosatum fit saccharo soluto in aqua æquali rosarum albarũ, vel melius in succo rosarum rubrarum exungulatarum, & cocto ad iustam crassitiem. Id vero postremum vires quasdam aluum mouendi retinet. Sunt qui saccharum in aqua infusionis aut coctionis rosarum rubrarũ siccarum solatum coquunt, sed hoc vt præcedens rubrum est, & tanto præstantius eo, quod ex aqua rosarum fit album, quanto rosæ rubræ etiam à Mesue albis præferuntur. Intẽperiem calidam emendat, & partes, spiritusq; à calore dissoluí periclitantes cogendo firmat, præsertim recens, & sitim extinguit. Ob hæc febribus biliosis iam coctis prodest ad sescunciam, cum aquæ frigidę triplo, initio autem obstructionum & crudæ adhuc materia, nocet. Antiquarum vero sanguinis sputo & sequenti hoc sputum phthisi ꝑdest, vt mulier quædam largo huius vsu à phthisi persanata narretur quorũdam testimonio. Idem aqua hordei dissolutum dissenterias lenit. Rosis tum siccis, tum recẽtibus, tum harum succo & aqua, ambarum quoq; decocto vel infuso varie vtimur, vt in syrupis præcipue audies. Rosas aũt rubras intellige, nam albis non vtimur nisi distillatis, dum recentes sunt, ꝙ siccę nihil oleant, cõtra q̃ rubræ. Sunt præterea qui rosarum & aliorum florum cõseruam faciãt ex foliis florum purgatis non tritis, saccharo optimo & siccissimo puluerato alternatim instratis, deinde insolatis, eoq; gratissimam, ꝙ tritura floribus odorem fere aufert, vel saltem minuit.

ANT. Zuccarum rosatum stomachum & cor confortat, & omnia viscera, & confert ad mollificationem eorum, & eius modus. Rec. foliorum rosarum albarum aut rubearum quantitatem quã volueris, & expandantur super tabulas in vmbra vsq; dum superfluum humiditatis ipsarum resoluatur, & sint rosæ habentes medietatem inter complementum & acerbitatem, & terantur in vase lapideo. Deinde proiiciatur super eas zuccari tabarzet triplum ponderis earum, & reponantur in vase vitreato, & obturetur os eius cum pergameno, & opponatur soli mensibus tribus, omni die sæpe agitando illud. deinde remoueatur à sole & seruetur. & quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de completione, & inuenitur magis stipticum. & sunt qui non terunt rosas sed incidunt cum forcipibus, & fricant manibus fricatione vltima rosas & zuccarum. Deinde exponunt soli.

Zuccarum rosatum confortat stomachum & cor calefactum & omnia alia viscera, potest tamen dupliciter præparari, Zuccarũ rosatũ duplex præparat.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 314 sur 1089

rari, vel cum rosis minutim incisis, vel cum succo ip arum expresso ab eis. Est tamen multum in vsu in processu febriū acutarum de materia subtili cholerica permixtum cū aqua frigida. prohibet enim vehemens incendium in eis, sitim extinguit, & resolutionem spirituum prohibet maxime dū est recens. Non est autem conueniens vt quidam practicantes ignorantes ipsum exhibent, in principio febrium stantibus oppilationibus et materia cruda. Et dosis eius esse potest vsq; ad ℥.j.ß. cum vno cyatho aquæ frigidæ tempore congruo. Et antiquatum confert phthisicis, sanguinem & saniem reiicientibus vel expuentibus in quacunq; summa & pondere vt recitat Auic. x. tertij auctoritate Gal. de quadam muliere quæ cum solo zuccaro rosato ex phthisi curata fuit, dicens q; ipsa assumpsit pondus incredibile. & distemperatum cum aqua hordei confert fluxui dysenterico & similibus passionibus.

Non cōuenit in principio febrū sed post.

ADDITIO.

Zuccharum rosatum siue conditum rosatum siue conserua rosarū, idem est. Nicolaus in suo antidotario ait rodozacchara, id est zuccharum rosatum, sed nō fit sicut dicit Mes.

MANARDVS, in Zuccarum rosatum.

Nunc sunt alij modi faciendi zuccharum rosatum. pulchrius enim & suauius fit ex succo rosarum in formam placentarum saccharo redacto, quod & vim quandam retinet ciendæ alui. amouendi tamen semper sunt à rosis vngues.

SYL. *Saccharum violatum bilis incendium sitimq; extinguit, aluum subducit, sit vt rosatum, nisi quod violæ paulo diutius, & in vmbra siccandæ, & cum saccharo insolandæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violarum humiditatem excrementosam siccando vult absumi, vt in simplicibus docuit, quāquam sunt qui putant ob id q; vim earum facilem resolui iudicant, minus diu siccandas in vmbra, & insolandas. Valentius refrigerat q; rosatum, sed ingratius. Fauces item & asperam arteriam lenit & dilatat, ob id bilioſæ cynanchæ & pleuritidi salubre est, si per se paulatim lambatur, vel eius vncia vna cum aqua hordei paulatim sumatur. Horum violæ nigræ seu purpureæ florum vsus est etiam in melle violato, & syrupo violato multiplici. Flores violæ nigrę recentes cauda & viridi ceu caliculo purgati in mortario lapideo triti duplo saccharo miscentur, mox vt conserua rosarum reponuntur, aut cum Mesue triplo saccharo aut melle. Efficacius fit saccharum & mel violatum ex violarum recentium succo, aut infusione multiplici.

ANT. Zuccarum violatum inflammationem choleræ, & sitim extinguit, ventrem lubricat. & eius modus est sicut zuccharum rosatum. Indigent tamen violæ expansione longiori, & expansione in sole.

CHRIST. Zuccharum violatum est magis infrigidatiuum & extinctiuum sitis & caliditatis quàm rosatum. sed non est sic delectabile. & præparatur vt rosatum. valet etiam asperitati & siccitati gutturis & cannæ pulmonis, linit enim & alterat & aperit vias illas vnde confert in synanchia cholerica & in pleuresi & similibus passionibus. Et dosis eius est vsq; ad ℥.j. cum aqua hordei. vel sume ipsum paulatim lambendo. Vbi vtiliter est notandum q; sicut tam rosæ quàm violæ, condiuntur cum zuccaro vt apparet in litera sic etiam & multo magis cum melle. & sic habent diuersas operationes efficere sicut mel à zuccaro differt in complexione. vtitur autem melle rosato sicut dictum est superius in diamusco, sed melle violato tantum in dysenteriis ad alterandum, & abstergendum phlegma cum alijs quæ ponuntur vt inferius patebit & apparebit.

MANARDVS, in Zuccarum violatum.

INDIGENT tamen violę &c.] Dubium est mihi hoc, siquidē vis eatū facile resoluit, quare puto addendam negationem, vt. Cintelligamus, non esse soli exponendas, vel longo tpe adseruandas.

SYL. *Saccharum bugloſſatum cor ipsum roborat, eiusq; tremorem & syncopem sanat, maniachos & melancholicos iuuat. sit vt violatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Datur ad vnciam vnam per se, miscetur autem sæpe aliis cardiacis, vt saccharo rosato, margaritis, coralliis, & similibus. Similiter fit ex floribus boraginis etiam recentibus, & capitello cui inserantur purgatis, in mortario lapideo tritis, addito sacchari duplo, aut cum Mesue triplo.

Zuccarum bugloſſatum confortat cor. Maniacis & melancholicis confert. Et syncopim & tremorē cordis ausert. Et modus eius est sicut zuccarum violatum. ANT.

Zuccarum bugloſſatum. accipiuntur flores & condiuntur cum zuccaro, & est multum in vsu tale zuccarum. Est enim multum conueniens debilitati cordis & ipsius tremori & omnibus passionibus melancholicis, resistens superfluæ resolutioni & calefactioni, maxime permixtum cum zuccaro rosato margaritis corallis & aliis cordialibus medicinis de quibus dicetur inferius. Et dosis eius est vsq; ad vnc.j. Et eodem modo præparari poterit zuccarum melissatum, & valet sicut illud, sed non est sic in vsu. CHRIST. Zuccarum melliſſatū

MANARDVS, in Zuccarum bugloſſatum.

Vera bugloſſus dicitur, quam nostri vulgo boraginem vocant, quæ tū in antiquo herbario Apuleio adscripto, corago vocabatur.

SYL. *Saccharum rosmarinatum, cor, ventriculum, cerebrum roborat, flatus pellit, sit vt rosatum.*

ANNOTATIO SYLVII.

Fit ex floribus rorismarini, & harum partium intemperies frigidas suo calore corrigit, quo etiam flatus dissipat. Saccharum quoq; cichoriatum fit seu conserua florum cichorij recentium ad partium nutritoriarum intemperiem calidam, & obstructiones. Fit item ex floribus perfici chalogoga & hydragoga, ex floribus saluiæ ad frigidos affectus cerebri & neruorum, ex floribus genistæ nostratis ad obstructiones renum. In his sacchari condituris, & in sequentibus ex melle his respondentibus, singulis libris sacchari aut mellis adduntur rosarum, violarum, & aliorum florum vnciæ iij. vt triplum sit saccharum, & mel. hodie autem fere duplum tantum miscent, vt sit valentius, licet ingratius. Quinetiam flores capparis sale cōditi seruantur, & flores geniſtæ nondū aperti aceto & sale seruati primis epulis capparum locum sumuntur magno successu, nec ingrato sapore.

Zuccarum alchilil, stomachum, cerebrum, & cor confortat. Ventositates fugat. Et eius operatio est sicut zuccarum rosatum. ANT.

Zuccarum alchilil. i. boraginatum, quia fa tum cum floribus boraginis. est multum in vsu. Et valet sicut zuccarū bugloſſatum. Et istorum duorū sæpius fit admixtio simul. Et sic habentur in vsu. & maxime in passionibus suprascriptis in zuccaro bugloſſato. Et dosis eius est eadem cū illa. CHRIS

ADDITIO.

Zuccarum alchilil. i. zuccarum quod fit ex floribus rorismarini quæ alio nomine corona montis vocatur. Simon ianuensis in suis synonymis dicit Alkehilgebel. i. rosmarinū, & est species libanotidis. Coron montis

MANARDVS, in Zuccarum Alchilil.

Lege Alchilebel, & est rosmarinus. Appellant autem confectionem quæ ex flonbus eius paratur, dianthos. Solent tamen aliud parare, secuti Nicolaum, cui aromata multa adduntur.

Mel rosatum sic fit. foliorum rosarum, vt dictum est, in vmbra siccatorum partes duæ in mellis boni partibus sex coquantur clemēter quantum oportet. Sunt qui foliorum loco succi eorum, & mellis portionem æqualem ponant, & coquant. Alij foliorum & succi ana partem vnam & dimidiam, mellis partes tres. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Folia rosarum & violæ flores, & bugloſſi, & rorismarini, vt saccharo, sic melle condiri diximus, vt delicatiora sint, & seruari queant. Viribus autem tantum differunt, quantum mel & saccharum. Porrò id mel rosatum non modo hac conseruæ seu electarij mollis,

mollis, aut eclegmatis forma seruatur rosis tusis, sed etiam syrupi, cum.s.colatum est. Primum genus mellis rosati Mesuę, sunt qui appellant mel rosatum cum foliis, seu non colatum, secundum ex succo, scilicet ac melle, mel rosatum colatum, tertium vero ex ambobus mistum. Hic autem mel rosatum ex tritis rosarum foliis recentibus facimus. Id vero postea igni liquatum, linteoq; percolatum, mel colatum vocamus. Rectius ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura in syrupi consistentiam mel rosatum colatum coquunt, & quo plures sunt infusiones, eo valentius. ex rosarum autem siccarum infusione nō fiat, nisi medicus imperet. Secundam mellis rosati speciem non ex æquali succo & melle cum Mesue coquit Aetius, sed succum rosarum exungulatarū melli triplum miscet, ac insolat, aut colatum coquit, cui affine est Dioscoridis ex succo rosarum, & melle rhodomeli, quāquam quomodo fiat, & qua vtriusq; mensura, non addat nec dissimile est Pauli rhodostactum ex duabus succi rosarum exungulatarum partibus, & vna mellis coctis simul despumādo ad partis quartæ consumptionem. Id mel rosatum colatum ex largiore succo, vt triplo, aut multiplici infusione cum pauco melle liquidius & potabile, fluxiones calidas, & febres ardentes etiam in accessionis vigore datum larga copia, tempestiue & cocto iam morbo febres acutas sæpe extemplo soluit sudore, aut acrium & calidorum succorum per aluum deiectione. Coquit mel rosatum vtrunque in partibus nutritoriis pituitam, & terget (non enim hepar transcendit eius facultas) coctionemq; suo calore modico iuuat, affectibus autem solum biliosis insalubre est, vt mel. Idem sex matutinis à quibusdam datur vere ipso cum decocto ex vuarum passarum, anisi, glycyrrhizæ, adianti albi, ana vnc. j. masticis granis sex, vt pituitam probe apparet purgationi in sanis, sed ęgrotare timentibus, aut etiam tum ęgrotantibus.

ANT. Mel rosatum sic fit. Reci. foliorum rosarum præparatorū sicut diximus superius, & sint eius partes duæ, mellis boni partes. vj. Coquatur cū facilitate sicut oportet. † Et sunt qui ponunt mellis & succi rosatum partes æquales, & non ponunt aliquid ex foliis omnino. sunt
j. qui ponunt foliorum partem j. & .5. succi partem. j. & 5. mellis partes iij.

CHRIST. Mel rosatum est calidæ complexionis. & est multum in C vsu. & licet superius de ipso dictum sit, tñ hic etiam vtiliter replicabo. fit.n. ipsum cum substantia rosarum, qñq; cum solo succo ipsarum. Et his duobus modis ad formā electarij reducitur cum delectatione multa in eius assumptione. qñq; colatur & ad formam syrupi reducitur. Et his modis est multum in vsu qualitercūq; præparetur. Nam virtutes efficacissimas habet. Est.n. digestiuum materierum phlegmaticarum contētarum in stomacho & meseraicis, ac etiā in intestinis, absterstiuum illarum, confortatiuum virtutis digestiuæ stomachi calefaciendo ipsum. & eius virtus non transcendit regionem hepatis, & vtimur eo maxime cum syrupo simplici acetoso vel compolito in principio febrium phlegmaticarum cum aqua fœniculi vel endiuiæ fm quod cum phlegmate est multa vel nulla admixtio cholerę, dādo in dosi. ʒ.j. vtriusq; syrupi, non tñ conueniret in febre pure cholerica. Et eius dosis in forma solida est ʒ.j. & 5. siue sit cum substantia rosarum, siue cum succo. & ipsius colati dosis per se solum est vsq; ad ʒ.ñ. si expedit cū aqua simplici D actualiter frigida seu calida fm tempus anni. Et hic notandum quod tempore veris vtile digestiuum materierum phlegmaticarum, ac etiam ab ægritudine præseruatiuum & sanitatis conseruatiuum corporibus importentibus, & aliis quibuscūq; quærentibus purgari, vt illo tempore cōmuniter fit, est mel rosatum sex diebus assumptum de mane in aurora cum hac decoctione. Rę. passularum, anisi, liquirit æ, capillorum veneris ana ʒ. j. masticis gra. vj. fiat decoctio vel cum decoctione ex radice apij, fœniculi & petroselini. Et hoc erit maioris prouocationis & apertionis, sed prima plus vtebatur Thomas summus practicus.

Materiarū phlegmarū digestionē sublime tēpore veris.

MANARDVS, in Mel rosatum.

Dicitur hoc primum, mel rosatum cum foliis. ET sunt qui ponunt, mellis & succi rosarū.] Hoc dicitur mel rosatū colatum.

SYL. *Mel violatum, buglossatum, rosmarinatum, fit vt rosatū, nisi quod rosmarinato sunt qui aromata adiiciant.*

A SYLVII ANNOTATIO.

Mellis violati vsus est frequens clysteribus, quoties abstergendum, refrigerandum, lubricandū, reliqua duo sunt rara, frequens tamen florum buglossi vtriusque, & rorismarini conserua, quam prius saccharum buglossatum & rosmarinatum Mesuæ vocari diximus, pro floribus buglossi & rorismarini, saccharatis seu, saccharo conditis. Mel passulatum quod vocant, quod ex vuis passis calente aqua maceratis, coctis, colatis, ad mellis crassitiem recoctis, fit, est frequens in Mesuæ compositionibus, vt eclegmate pineo, elect. diabryonias, id nos inter sapas reiecimus, mel item emblicarū. s. myrobalanorū, hoc est, quo hæ sunt conditæ, & seruant.

Mel vero violatum eodem modo fit sicut rosatum ANT.
vt similiter buglossatū & melalchilil. Sed in melle alchi lil sunt qui ponunt species alefanginas notas.

Mel violatum est etiam multum in vsu, & solum vtimur CHRIST.
eo in clysteriis cum oleo & decoctione herbarum, vel cum aqua hordei & aliis ad leniendum & alterādum & aliqualiter ad abstergendum, & maxime acute febrientibus, & B de ipso ponimus vsque ad ʒ.ñ. cū casia vel puluere de zuccaro, quandoque cum benedicta, quandoque cum hierapicra vsque ad ʒ.5.fm exigentiam. Et modus condiendi est sicut de melle rosato.

DISTINCTIO QVINTA
DE SPECIEBVS LOCH.

Eclegmatum quædam sunt iucunda, alia fumentibus ingrata. In vtroque genere describam ordine celebriora, vt salubriora in particularium morborum curatione. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma. i. linctus, thoracicum & pulmonicum est præsidium, ex medicamentis fere dulcibus, & tergētibus, ac etiam glutinosis, C interdum amaris & acribus (quæ valida sunt) parcius coctis, q̄ electarium liquido vel solido conueniat. Hæc autem humore multo in rem præsentem idoneo sunt diluenda: præsertim cum crassum & lentum pus, aut pituita similis ex thorace, aut pulmonibus educenda est. Qua enim consistentia fiunt, vt asperæ arteriæ affectibus quibusdam conuenire possunt, ita crassa, & lenta thoracis & pulmonis excrementa magis morentur, q̄ promoueant.

Quinta distinctio est de speciebus Loch, de quibus ANT.
sunt aliquæ quæ fiunt ex delectabilibus, & quædā quæ fiunt ex horribilibus, de quibus per ordinem tractabimus, & scribimus in hac parte ex eis tantum famosiora. In particularibus etenim scribemus non famosa, sed valde vtilia si Deus voluerit.

Hæc est quinta pars principalis in qua Mes. determinat CHRIST.
de Loch quod similitudinem quādam habet in modo substantiæ cum electariis, de quorum numero quædam sunt delectabilia, & quædam ad gustum horribilia, & quare dictum sit Loch, dictum est superius. Pro cuius intellectu est aduertendum q̄ vna & eadem descriptio potest reduci & præparari si fiat cum zuccaro in forma confectionis, in forma electarij, & in forma loch, differunt tñ in modo substātiæ. Et quodam modo in modo operationis. Nam per vlteriorem vel minorem decoctionem, & admixtionē quorūdam viscosorum fit in eis variatio sensibilis & manifesta. Requiritur enim ad confectionem construendam maior cocura zuccari, vt per ipsum induretur, ad electarium vero minor. ad loch autem multo minor omnibus, sed in ipso loch vt plurimum quædam viscosa ingrediuntur, vt adhærentiam faciant in ipso meri. Sed coquitur quidē loch modicum plus q̄ iuleb, & minus q̄ electarium. vtimur.n. loch solum in passionibus pectoris & pulmonis, & in his quæ sunt in meri. Confectionibus autem & electariis generaliter vtimur, in quibuscunque passionibus, & in quibuscunque membris existant, vt declaratum est superius. Plura autem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 316 sur 1089

loch fiunt cum melle q̄ cum zuccaro, quia fortius abſtergit, aperit, adhæret, & calefacit.

SYL. *Eclegma ex pineis nucleis, tuſſim antiquam, ſputum glutinoſum, aſthma, & ſpirandi, ex partium ſpiritalium anguſtia difficultatem iuuat. Recipit vero nucleorum pineorum drach.xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum aſſatarum, tragacanthi, gummi Arabici, glycyrrhizæ, & ſucci ipſius amyli, adianti albi, rad.ireos, ana drach.iiij. carnis dactylorum ſuluorum drach.xxxv. amygdalarum amararum drach.iij. ſapæ, vuarum paſſarum, ſacchari albi, butyri recentis ana ʒ.iiij. mellis q.ſ. ſume velut lambendo vnc.j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius eclegmatis ſemuncia ore contenta, paulatim deglutita portione ſui liquidiore in pulmones deriuat, pituitamq; multam, craſſam, lentam incidit, tenuat, terget, ob id habilem expui reddit, at etiam pus. Quapropter pulmonis & thoracis affectus ab illorum quantitate, vel qualitate natos curat, vt empyema, aſthma, ſpirandi difficultatem ob plenas pure vel pituita aſperas arterias, & pulmonis carnes, peripneumoniam quoq; & pleuritidem iuuat declinante iam febre, calfacit enim ad primum gradum, & ſiccat. Præſtantius autem multo fiet (vt dixi) ſi apozemate thoracico diluatur, vel ptiſſana vulgari, aut decocto ordei, vel braſſicę, vel ſimili, vel hydromelite, vel oxymelite, niſi vlcus aut tuſſis adſit. Mel tabarzet album potius, q̄ cum Manar. ſuccus ipſe, ex quo per cocturam fit ſaccharum, quod ſi album eſt, tabarzet quoque vocant. Serapio conficit cum melle. Farina etiam ſeminis lini torrefacti vel non toſti, cum melle, optimum eſt eclegma tuſſi puerorū. Hęc eclegmata quę etiam inuicem miſceri poſſunt, pro ſcopis medici variis, hodie magna parte interciderunt, & ex hypoglottide alba, ſaccharo Cando, electario diatragacanthi, & ſyrupis pulmonicis, & thoracicis eclegmata fiūt à medicis, forte, q̄ antiquata hæc vires ſuas & ſaporis gratiam amittunt, vel q̄ compoſitis non fidunt. Eclegma de alliis, braſſica, radice ari, dracunculi, ireos, & aliis multis fieri poſſunt. quorum quædam in Nicolai antidotis poſtea deſcribemus.

ANT. Loch de pino conferens ad tuſſim antiquam, & ad aſthma, & ſputi viſcoſitatem, & conſtrictionem anhelitus. Reci granorum pini *ʒ.xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum aſſatarum, tragacanthi, gūmi arab. liquiritiæ, & ſucci eius, amyli, capillorum veneris, radicum lilij cœleſtis, ana drach. iiij. carnium dactylorum cheyron ʒ.xxxv. amygdalarum amararum, ʒ.iij. † mellis paſſularum, zuccari tabarzet & butiri recentis ana *vnc. iiij. *drach.iiij. † mellis tabarzet q.ſ. † Sumatur ex eo quaſi lambendo vnc. j.

CHRIST. Loch de pino eſt multum in vſu, & vbique præparatum reperitur conferens ſm præſentem deſcript ſenibus & antiquis tuſſientibus, & aliis in quibus materia phlegmatica continetur in pectore & pulmone. Eſt.n. conueniens ad viſcoſitatem ſputi, & ad difficultatem anhelitus ſeu aſthma factum ex materia cruda, & debet in ore pro cura illarum paſſionum teneri, & paulatim lambendo deglutiri, & maxime ieiuno ſtomacho, & doſis eius eſt pro qualibet vice ʒ.iiij. & eius complexio eſt calida verſus primum, cū pauca ſiccitate. Cuius deſcriptio eſt hæc. ℞. granorum pini, auellanarum aſſatarum, reperiuntur domeſticæ & ſylueſtres, Auellanæ. domeſticæ tamen ſunt meliores & ſunt calidæ & ſiccæ in primo cum ventoſitate quadam, aſſatæ autem ſunt ſiccio-res, tragacanthi, amyli, & eſt ſuccus frumenti inſpiſſatus non bene maturi & eſt calidæ & humidæ cōplexionis verſus primum. Capillorum veneris, radicum lilij cœleſtis, & eſt Ireos. Carnium dactylorum cheyron. i. de illa ſpecie vel contrata. Mellis paſſularum. i. in quo ſteterunt paſſulæ amotis nucleis earum. zuccari tabarzet, ana q.ſ. ad loch conſtruendum.

ADDITIO.

Iſtud Loch habetur in vſu. Auic. in 5. can. tract. 3. de auris dolore, habet vnam aliam deſcript. ſed non eſt eadem cum iſta, item Haly. x. practicæ, ſimiliter Serap. in ꝓpriq

E antidot. habet vnam aliam deſcript, quæ etiam differt ab iſta, Summa medic. eſt xvj. res.

MANARDVS, in Loch de Pino.

Hoc apud omnes paratur. MELLIS paſſularum.] .i. in quo bullierint paſſulæ vſque ad liquationem. SVMATVR quaſi lābendo vnc. j.] Errant noſtri medici, exiguum quid iubentes homines horū deuorare. ZVCCHARI tabarzet.] & paulo poſt, mellis tabarzet.] Dubitari ergo poteſt in quo differant. Dicendum per mel intelligi ſuccum ipſum, ex quo per cocturam fit ſaccharum, quod tamen nondum exiccatum ſit. Zuccharum vero, id quod iam plene exiccatum eſt. Serapion conficit cum melle.

SYL. *Eclegma papauerinum iuuat tuſſim, & gutturis aſperitatem à catharro calido, tenui (quem ſputum liquidum indicat) eum enim coquit, & craſſat. confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, pleuritidi. Recipit autem papaueris albi drach.xxv. amygdalarum dulcium depellatarū, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthi, ſucci glycyrrhizæ ana drach.x. amyli, ſeminum portulacæ, lactucæ, cydoniorum ana drach.iiij. croci ʒ.j. penidiorum alborum vnc.iiij. ſyrupi papaueris præſertim albi, & nigri cum ſemine lactucæ, & violis facti q.ſ.*

SYLVII ANNOTATIO.

In catarrho calido tenui (qualis eſt ſalſus, & amarus, & acer) in pulmones procumbenti, & tuſſi inde ſiccę eſt efficax multum. Nā craſſata ab eo materia expui poteſt, quę prius ob tenuitatem tuſſes elidebat, nec ſpuebatur, prohibetque nouam affluere: ſomnum item conciliat, tum refrigerando, tum in febribus calidos vapores in caput tolli prohibendo: frigidum enim humidum eſt ad primum gradum. Sumitur lambendo ad drach.iiij. hora j. aut circiter, à cœna, ſi ſomnus quæritur, ſi vero materia tenuis in capite contenta eſt craſſanda etiam hora vna poſt prandium. ad prædictos vero affectus, horis quibuſlibet, ante cibum tamen rectius ſumitur, dicta prius quantitate, nec admodum ſępe, ne ventriculum offendat, præſertim frigidum humidum. Cum ſyrupo papaueris fit hodie, non cum iſto à Meſue hic obiter deſcripto.

ANT. Loch de papauere & eſt diapapauer conferens ad tuſſim calidam, & pectoris aſperitatem, & cuius ſputum eſt tenue, & indiget maturatione, & incraſſatione: & confert ad febrem calidam, & dolorem pectoris & pleureſim. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. papaueris albi ʒ.xxv. amygdalarum dulcium excorticatarū, granorum pini, gummi arabici, tragacanthi, ſucci liquiritiæ ana ʒ.x. amyli ʒ.iiij. ſeminis portulacæ, ſeminis lactucæ, ſeminis citoniorum ana ʒ.iiij. croci ʒ.j. penidiorum alborum ʒ.iiij. ſyrupi de papauere q.ſ. Et ſit proprie ſyrupus ex capitibus papaueris albi & nigri, & ſemine lactucæ, & viol.

CHRIST Loch de papauere. eſt enim diapapauer & ſic nominat. & eſt multum in vſu, & præparatum reperitur. Eſt.n. multæ vtilitatis & efficaciæ in materiebus calidis & ſubtilib⁹ catarrhoſis, & maxime ſalſis, & acutis, quæ à capite fluūt ad guttur & ad pulmonem, inducendo aſperitatem cānæ, & caliditatem in ea, & ſumme confert tuſſi ſiccæ ex dictis cauſis, lenit enim partes illas materias incraſſando, vnde prohibet fluxum earum ad pectus. eſt etiam ſomni prouocatiuum, vnde virtus confortatur, prohibet enim aſcēſum vaporum acutorum ad caput in febribus, vnde multum conuenit eis, & doſis eius eſt vſque ad ʒ.iiij. omni tempore paulatim lambendo, ſed melius vacuo ſtomacho. Saluo eſt quærimus ſomnum prouocare, vel materiam ſubtilem in capite contentam incraſſare. In his enim duobus caſibus, rectum eſt aſſumere de ſero vna hora poſt cibum, & eodem modo de mane ſumpto prandio. Et eius complexio eſt frigida verſus primum, & humida in ipſo. Simplicia autem ipſum componentia ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Loch de papauere ſm intentionem Meſ. eſt diapapauer. ſed ſm intentionem medicorum, aliud eſt diapapauer. & aliud

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 317 sur 1089

aliud Loch de papauere, tamen vnum pro alio potest dari, ipse Mes. in sua practica habet plures descript. loch de papauere quæ non sunt in vsu. Alia est descriptio fm Nic. in p. prio antidot. quæ habetur in vsu Auic. in 5. can. habet vnã aliam descript. loch de papauere Haly. in x. practicæ. simi liter Serapio in proprio antidot. habet plures descript. Loch de papauere, quæ apud nos non sunt in vsu. Summa medic. est xiij. res.

Varie loch de papauere descript.

MANARDVS, Loch de Papauere.

Hoc quoq; solet ab omnibus componi. ET sit proprie.] Nõ ex hoc componunt, sed ex eo qui inter syrupos nominatur.

SYL. *Iacodyon Galeni simplex, catharrum à cerebro in pulmones tenuem, & inde natam tussim, & insomniã iuuat. Sic paratur. Capita decem papaueris magnitudine mediocri, & humidorum ac siccorum media, in aquæ * pluuiæ sextario vno macera [ad biduum.] si autem sint sicciora; diutius: si humidiora, horas 24. post coque ad ipsorum dissolutionem, seu ad duarum aquæ partium consumptionem. cola, & cum sapæ dimidio prunis percoque, si catarrhus tenuis in asperam arteriam, pulmones, thoracem, impetum minatur & insomniam. tunc. n. mel quia sua acri substantia tenuat materias, noxium est, cum hæ sint nimis tenues. Cum vero materia largior in pulmone, vel thorace collecta, est tergenda, & tenuanda, & habilis ad expuitionem reddenda; mel miscendum, quod prædicta præstat, & præterea dormire facit. si ambo scopi concurrant; mel, & sapa miscẽda. Datur autem drach. j. aut plus minus, si affectus postulat. ore retinetur, & quantum eius est saliua solutum, cum ea paulatim deglutitur. Si autem per id naturæ impetum vis sistere, & sanguinis reiectionem à visceribus thoracis, cuique huius libræ miscebis acaciæ rubræ, hypocistidos, myrrhæ, croci, balaustij ana drach. j. * ramich drach. iiij. vtere. Sunt qui diacodyum simplex loco mellis coquunt cum penidiis: alij cum saccharo. Vbi autem affectus magnopere calidus est, ac mordax; fit ex capitibus papaueris nigri ad quinquaginta: interdum ex albo simul & nigro, addendo tunc loco mellis penidia, aut saccharum.

*vel fontanę p cubos plũbeos nõ defluentis.

*ramich in trochiscis.

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma hoc viribus & vtendi modo cõuenit cum papauerino. Est autem scriptum à Gal. lib. 7. c. ph. p inter arteriacas antidotos, vbi varias eius compositiones etiam ab eodem factas describit ad scopos varios, aliqui enim diacodyum simplex componunt ex capitibus papaueris viridibus solis aquę pluuię inditis, & donec intabuerint, coctis: quibus abiectis mel Atticum solum immiscent, percoquuntq; ad spissitudinem mediocrẽ, quæ lingi possit: quãtum aũt aquæ, capitum, mellis, post dicetur. Alij addunt crocum Cilicium, succum hypocistid. & acaciam. Capitibus papaueris centum viginti, quidã aquę sextarios viginti infundunt, vt quisq; sextarius capita sex habeat. Alij, vt Crito, capitibus octingentis, sextarios octoginta, vt quisque sextarius capita decem habeat. Alij sextario capita octo tradunt. Alij sextariis tribus capita nescio quomodo incoquunt octingenta. Alij, vt Heras, his tribus sextariis capita centum viginti. Galeno autem aqua hæc parcior tam multis capitibus iudicatur. Capita præterea papaueris viridia Andromachus & Heras iniiciunt: capita verò papauerum syluestrium octingenta aquæ sextariis octoginta Crito coquit ad tertias, exprimit, addit mellis lib. x. Quod si varium magis placet, croci, myrrhę, hypocistidos, acaciæ, ana drach. xij. thuris drac. vj. adde cum Critone, quorum nullum addebat Gal. Heras cõiecta capita in vas fictile aqua pluuia triduo macerat cum croci drac. j. nodulo ligata, coquit ad tertias, tollit ab igni, exprimit, percolat, addit mellis sextarium vnum, coquit in duplici vase ad spissitudinem: tunc addit acacię rufę, succi hypocistidos, ana drach. vnã. Addunt alij myrrhæ in passo solutæ drach. j. Galeno placet aqua simplicissima, sicque parat, nullo alio addito. Soranus capitibus centum quinquaginta addit aquæ sextarios viginti, sine macerationeq; coquit ad dimidias, exprimit, reliquias abiicit, addit mellis sextarium vnum, & croci, myrrhæ, hpyocistidos, acacię, ana 3. j.

A obolos tres: quę linteolo ligata suspendit: in lebete cum melle coquenda. Damocrates papaueris syluatici, & quod nõ scritur, capita viridia (quę κοδιὰς vocat) semen rubens, nõdum nigrum habentia, iustę magnitudinis, centum viginti in ollam nouam oris lati indita aquæ pluuię sextariis trib⁹ 24 horas macerat, igne leni coquit, multum exprimit, addit mellis Attici lib iij. rursus coquit igne lenioris ad mellis Attici non liquidi spissitudinem, refrigeratum vase vitreo reponitur. Datur mystri mensura sub noctem, aut die ore continetur, donec liquescat. tunc sensim deuoretur. Galenus autem, vt sequitur, composito à se frequenter probato vtendum censet. Capita papauerum mediocria decem (nam si grandiora essent, pauciora iniici oporteret: si minora, plura) in aquæ pluuiæ, vel simplicis sextarium vnum, vt Crito: aut capita quindecim in aquę sextarios duos, vt Soranus: aut modo inter vtrũq; medio, cap. octo, vel nouem in sextarium vnum coniice, macera, si humidiora & molliora sunt, horas 24: si duriora & ficciora, diutius vno die, etiam ad triduum, quod tempus Herę est perpetuũ. Multum autem sicca, quia succi modicum habent, reiice ac etiam multum humida, præcipuè ex locis humidis & palustribus: qm̃ licet multum habeãt succum, quia tñ crudus est, atque aquosus, B inualidus iudicatur. Finis autem coctionis sit, non tertiam, aut quartam, aut talem aliquam partem relinqui, sed cum primum omnino intabuerint, vt eorum succum exprimere possis: superfluum enim est amplius coquere. Miscebis verò mellis Attici mẽsuram dimidiam, & coques igni fumi experti ad mellis Attici cõsistentiam. Aquam pluuiam quidam deligunt, quia in putridam qualitatẽ non mutatur: tibi abundè sit fontana, si pluuialis deest, eáq; pura, & omnis permistionis expers. Fugienda verò, quę per canales plũbeos defertur, fęces enim aliqua plumbi, & vitia in ea resident, vnde, & qui sedimentum ipsius biberint, dysenterici fiũt. Datur dormituris in catarrho acri, & tenui ex capite in asperam arteriam, tusses excitante somnum prohibentes. Ad quem conciliandum non modò diacodyon, sed etiam medicamẽta, quę opio constant, sæpe coacti damus. Sed tunc diacodyõ cum sapa. i. vino cocto mellis loco, aut cũ vino dulci, aut potius Thereo Creticove coquendum, & aqua, donec ad dimidias peruenerit. Miscebis etiã glycyrrhizam, aut si desideratur, eius succum ex Creta delatum. Mel autem fugiendum est, quia cum sit naturæ tenuantis, fluxiones ipsas admodum tenues intendit. Si verò multus humor in pul C monem fluxerit, vt is promptè sputo excernatur, diacodyon cum melle vtilius est. Si autem & somnus cõciliandus, & sputum çquè prouocandum est, ambo æqualiter miscenda. Si alterum præpolleat, & maiore auxilio ob id egeat, plus eius, quod requirit, miscẽdum. Mensura verò mediocris est duorum cochlearium iustę magnitudinis, augendo, aut minuendo p corporis sumpturi magnitudine, ętate, parte anni, regione: calidioribus, augendo: p frigidioribus, minuendo. Hęc paulo fusius ex Gale. lib. 7. cõp. ph. p. tradidi, vt lector intelligat tum variam rationem cõponendi diacodyon medicis veteribus fuisse, tum q̃ fideliter, & compendiosè ex Gal. sententia hanc compositionem, variam eius condituram, vires, quantitatem, vtendi tempus, Mesues sit mutuatus.

Modus confectionis de iacur fm intentionem Gal. ANT. & est diacodion purum conferens eis quibus ex capite ad pectus, & ad pulmonem subtiles catarrhi defluunt, & sunt causa tussis & insomnietatis. † Reci. x. papauera in quibus sit mediocritas inter paruitatem, & magnitudinem, & humiditatem, & exiccationem. & p iiciatur super ea † aquæ sextarium vnum. † & sit aqua D pluuialis. & si sint humida plus, q̃s ficca, dimittantur die ac nocte. si sint ficciora, dimitt antr plus. † tunc coque ea vsquedum biscocta sint, & aquæ duæ partes sint consumptæ. tunc vero cola succum eius. & restat post illud, duplex consideratio. Qm̃ si catarrhus subtilis fuerit, & timetur fluxus eius ad pectus, & pulmonem, & cãnam, & timentur vigiliæ: oportet tunc, vt misceatur ex rob quantitas quæ sit medietas aquæ, & coquatur super ignem, in quo non sit flãma, neque fumus, sed super prunas tantum. † & nõ conuenit in hac intentione mel, qm̃ mel est ex habentibus acumen, quare est subtiliatiuum, & est præter hoc quod intendimus: & qm̃ est materia subtilis valde, & mel est ex subtiliantibus. Cum autem plenitudo continetur in thorace & pulmone, † & velis medicamen fieri abstersiuum, tunc mel conuenientius est, qm̃ dormire facit,

& ma-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 318 sur 1089

& materias, quæ ſunt in pectore ad expellendum habilitat. Et qñq; fit medicamen ex vtriſque, quando cadunt in occupatione duplicis intentionis. Et eſt doſis eius 3.ſ. & plus & minus, ſm quod exigit diſpoſitio. Et oportet, vt teneat eam patiens in ore ſuo, & traiiciatur inde modicum quod diſſoluitur ex ea, in ſaliua. Si autem velis, vt ſit retentiuum naturæ, & eruptionis ſanguinis a' locis qui ſunt ſuper diaphragma, & ab aliis locis manationis, & a' partibus viſcerum, tunc ad vnamquãque lib. ipſius proiiciantur acatiæ rubeæ, hypocyſthidos, croci, myrrhæ, balauſtiæ, ana 3. ſ. & ramich 3.iiij. & adminiſtretur. Et ſunt qui ponunt in de Iacur purum, loco mellis penidias. & ſunt qui ponũt zuccharum. Et qñq; exigit diſpoſitio egritudinis, quæ eſt multæ caliditatis, & acuitatis, vt fiat medicamen ex papauere nigro, & ſint eius capita vſque l. Et quãdoque ex albo & nigro. Et loco mellis ponitur zuccharum, aut penidiæ.

CHRIST. Modus confectionis. i. compoſitionis de Iacur ſm intentionem Gal. & vocatur diacodion, quia ſic denominatur. Iſtud eſt tertium loch, qđ multum habetur in vſu. & vbiq; ſm hanc deſcriptionem præparatum reperitur, licet non reperiatur vbi Gal. eam deſcripſit. dicitur autem Iacur, qđ græce idem eſt, quod papauer. nam magna pars papaueris ingreditur. Et habet quaſi eaſdem virtutes, & operationes quas habet ſupraſcriptum loch dictum diapapauer. & eodem modo & tempore debet ſumi ſicut illud: principaliter tñ confert his qui inſomnietatem & vigiliarum inſtãtias patiuntur, & catarrhi deſcenſum ſubtilis & acuti ad partes pulmonis. Et conuenit tuſſi ſiccæ extenuatis & conſumptis. & eius complexio eſt frigida verſus primum, & ſicca infra primum cũ ſtupticitate manifeſta. Cuius hæc eſt deſcriptio. Recipe decem capita papaueris, & aquæ ſextariũ vnũ, & eſt pondus lib. ñ. 5. aut iiñ. lib. in medicina. qñq; reperitur ſextarium olei, & eſt pondus lib. j. qñq; reperitur ſextarium mellis, & eſt pondus lib. iiñ. rob j. ſapæ. Et prohibet eius cõfectionem cum melle, ſed vult cum zuccharo, quia mel multũ calefacit & ſubtiliat, & plus acuendo materiam fluere facit. Ramich acatiæ. & eſt ſuccus prunorum immaturorum. Hypociſthidos, & eſt ſuccus barbę hircinæ. Et reliqua ſimplicia ſunt declarata.

ADDITIO.

Meſ. inquit, ꝙ confectio de Iacur ſm intentionem Gal. eſt diacodiõ purum, & ſic eſt ſm veritatem. ipſe vero Gal. tract. 7. myamir habet diacodion, & ibi docet cõficere ſm varias intentiones, vt docet hic. Meſ. ipſe tñ cap. de phthiſi quaſi in fine habet confectionem de Iacur: ſed multum differt ab iſta, nec eſt in vſu. Nicolaus in ſuo antidot. habet diacodium, quod ſimiliter in vſu nõ eſt. Auic. 3. can. fen. x. cap. de tuſſi habet deſcript. medicaminis diacacur. Alexander ſimiliter iatros in ſecundo lib. habet confectionem diacodiõ. item Serapio in proprio antidot. habet deſcript. diacodion ſimplicis, & compoſiti, quæ non differunt ab iſta Meſ. nec à deſcriptione Gale. poſita loco ſupradicto. Meſ. tñ in additionibus præſentis deſcriptionis de iacur habet rubeam per quam intelligere debemus rubeam tinctorum: habet etiam heuſiſtidos ſiue hauſiſtidos, & eſt ſuccus plãtæ, quæ dicitur barba hircina: ergo eſt hypociſthidos. habet etiam Ramich, & eſt quædam confectio, quæ fit in trochiſcis. deſcriptionem cuius deſcribit Meſ. infra.

MANARDVS, de modo confect Iacur, ſm inuentionẽ Gal.

RECIPE decem papauera.] Melius eſt recipere ea, quæ nondum dura ſunt, nec tamen valde mollia: quæ enim ſicciora ſunt, parum habent ſucci: quæ humidiora, multum quidem, ſed incoctum, propterea & quæ in locis humidioribus orta ſunt repudianda. Sint aũt magnitudine mediocri: ſi. n. maiora ſint, aqua erit augenda: ſi minora, capitum numerus. AQVAE ſextar.] ideſt ξέσου. ET ſit aqua pluuialis.] Galenus, vel fontis, non per plumbeos canales defluens. TVNC decoque ea vſq; dum diſcocta ſint.] Galenus veluti marcida. ET aquæ duę partes.] Hęc verba ſunt ſuperaddita. Oportet autem, vt miſceatur ex rob quãtitas.] Siræo, vel vino cocto, vel dulci. ET non conuenit in hac intentione mel.] Galenus, miſceri autem oportet huic pharmaco dum coquitur glycyrrhizam, vel ſuccum eius. ET ſi velis medicamen abſtergens, tunc mel eſt conuenientius.] Adde ex Gal. ſicut enim his, qui ſomno egent melius eſt ea quę fit per ſiręum, ita his quos oportet expuere, ea, quæ per mel optima, qñ materias, quæ ſunt in pectore, ad expellendum habilitat: dabis autem alteram earum cui opus eſſe cognoueris. ET qñq; fit medicamẽ ex vtriſque.] Ex eo. ſ. quod per mel, & ex eo, quod per ſiręon paratum eſt. Adde ex Galeno & ſi equales fuerint intentiones, equaliter miſcebis: ſi inequales, inequaliter. DOSIS eius drach. j. Galenus duo cochlearia magna, vel plus, vel minus, iuxta ętatẽ, horam. Si omnia ad frigidum vergent, dabis minus: ſi ad calidũ plus. Reſpicies quoq; deſtillationis quantitatem, & qualitatem. SI autem velis.] Hęc Crito. BEVEISTIDOS.] Lege hypociſthidos. BALAVSTIAE.] & Ramich.] Non hæc Crito.

F *Diamoron phlegmonas oris partium, vt columellæ, fauciũm, & eas à quibus impendet ſuffocationis periculum, ſanat. Fit autem hoc modo. Succi mororum domeſticorum, & *batinorum, ana lib. j. & 5. cum ſapæ, & mellis, ana lib. j. igni lento coquuntur ad mellis ſpiſſitudinem. reponuntur. Simplex hoc fit à quibuſdam, ab aliis, præſertim neceſſitate magna coactis, adduntur aluminis, myrrhę, croci, omphacij, ana portiones æquales.* SYL.

* Mora rubi in ſimpl. noſtris. Succus per ſe incipienti phlegmonæ eſt melior: qa tũc repellendũ aliis eius ẽ poribus cũ melle melior, vt eũ digerat.

SYLVII ANNOTATIO.

Diamoron Nicolai vſu eſt frequentius, hoc rarius, in gargarizatu cum aqua hordei, vel plantaginis, vel roſarum, vel alia ad oris phlegmonas. De Diamoro Galeni abundè egimus lib. 4. noſtræ meth. Phlegmonę vero ſuffocatoriæ ſunt, cynanchæ præſertim, & quæ fauces occupant. Galenus quintam partem mellis miſcet mediocri, vt ſint ſucci lib. v. mellis lib j. croci, & myrrhæ, ana drac. i. & 5. omphacij drach. j. Myrrha & crocus coquũt, præterea crocus repellit, vt rhus, alumen, omphacium, balauſtium, malicorium, flos roſarũ, galla, & alia adſtringentia, quę interdũ miſcet Gal. initio, vt in fine, ad cocta diſſoluendum, ſapa, nitrum, ſulphur.

G Modus confectionis de moris, & eſt diamoron, conueniens ad apoſtemata, gutturis, & vuæ, & ad omnia genera prefocationum. Recipe expreſſionis mororum dulcium, quæ currunt ſm ſemitam ficus, & mororum de ſceni, ana lib. j. & 5. rob, & mellis, ana lib. j. coquãtur cum facilitate vſque ad mellis ſpiſſitudinem, & reconde. Et ſunt, qui faciunt medicamen illud ſimplex. & ſunt, qui addunt, & proprie quando maior vocat neceſſitas, aluminis, myrrhæ, croci, ſucci agreſtæ, ana partes equales. ANT.

CHRIST. Modus confectionis. i. compoſitionis de moris, & vocat diamoron. Et ſm præſentem deſcript. nec præparatur, nec habetur in vſu, ſed ſolum illa, quæ ponitur à Nicol. in ſuo antidot. quæ ad ſimilitudinem ſyrupi reducitur, & ſic habetur in vſu ad gargarizandum in paſſionibus gutturis cũ aqua hordei, vel alia decoctione conuenienti. H

ADDITIO.

Iſta confectio quam deſcribit hic Meſ. vt plurimum vocatur diamoron ſm præſentem deſcript. non præparatur, nec habetur in vſu: ſed illa, quæ deſcribitur à Nicolao in proprio antidot. item Meſ. in practica ca. de ſynanche habet vnam aliam deſcript. ex autoritate Alex. ſed non eſt in vſu, & in eodem cap. habet vnam aliam deſcript. quam dicit diamoron. quam Gal. compoſuit, ſed ſimiliter non eſt in vſu. Galenus vero tract. 6. myamir, deſcribit duas deſcript. quarum vnam ipſe compoſuit, alteram cõpoſuit Andromachus: ſed non ſunt vſuales. Haly. x. practicæ: ſimiliter Serapio in proprio antidotario ſub deſcriptione rob deſcribit præcipuè illam quam deſcribit Meſ. hic. Summa medicinarum ſine additione eſt res iiij. cum additione res viij.

Manar.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 319 sur 1089

MANARDVS, in confectione de Moris.

Huius communis vsus, & vulgaribus quoq; notus est. QVAE currunt fm semitã.] Quia.s.dicuntur sycamina, quasi fico mora. ET mororum de seni] .i rubi. Galenus facit ex his, vel ex illis, & dicit, q̃ ex his est melius. ROB.] Nõ ponit Gal. ET mellis] Gal. Succus per se melior est phlegmone incipiente quia.s.tũc intentio medici est solum ad repellendum. Sed quia toto anno cõseruari non potest, ideo mel miscetur. In sequentibus enim phlegmones temporibus vtilior est compositio cum melle, dum.s.mixta est intentio ad repellendum & resoluendum. ANA lib j.] Galenus quintam partem mellis miscet in mediocri. MYRRHAE.] Qui composuit pharmacum, miscuit & crocum & myrrham. Crocus enim stypticus est, myrrha verò discutit, & ad ꝓfundum meat. Aluminis succi, agrestę] Gal. Ego in principio aliquãdo misceo rhun.i.sumacum, aliquando omphacium: & si hæc non adsunt, vel flores rosarum, vel rosas siccas, vel balaustias, vel citinos, vel gallam, vel corticem granatorum. piceæ, vel thuris, vel hypocisthidos, vel lentisci succum, vel, vt in summa dicatur, aliquid adstringens, quod non sit ἀνωτέρω. Vt verò hæc congruunt in principio, ita postea non egemus aliquo horum, sed ad concoquendum sat est addere myrrham, crocumque. Vbi verò concocta fuerit, miscendum quid discutiẽs, vt aphronitrum, vel nitrum, vel sulphur, vel sirgon, incocto origano, vel hyssopo, vel pulegio, vel thymo, vel aliquo tali. ANA partes equales.] Placet Gal. vt sint mellis lib.j. succi lib.s. croci, & myrrhę, ana drach.j.s. omphacij drac.j.

SYL. *Διακάρυον. i. de nucibus, à Græcis dictum, medicamentum est efficax ad catarrhum acrem, & tenuem à capite in asperam arteriam, pulmones, thoracem, à quo phlegmone, suffocatio, mors, impendent. Libræ quatuor succi ex corticibus nucum viridium, diebus canicularibus extracti, semel feruefiunt, tunc mellis lib. ij. additis, coquuntur ad mellis crassitiem, idq; medicamentum pueris, mulieribus; & natura humidis salubre est. Quod si phlegmones initiũ, adstringentium aliquid miscendum est, vt rosa, balaustium: si in statu, crocus, & myrrha; si in declinatione; nitrum, & sal hammoniacus, & similia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc diacaryon Galeni inuentum, vires habet easdem cum diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, sed efficaciores, vt ex Galeno docui lib.4. nostræ meth. in antidotis stomaticis.

ANT. Modus confectionis de succis nucum, & vocatur græce diacaridion, conferens eis quibus a' capite ad pectus catarrhus acutus, & subtilis defluit & ad cannam pulmonis, & est causa aposthematum, & præfocationũ, & mortis. & est ad hoc medicamẽ sublime. Et eius modus est. Accipe succi exteriorum corticum nucum in diebus canicularibus libr.iiij. Decoque ipsum bullitione vna. Deinde adde ei mellis lib.ij. & decoque donec impinguetur & fiat sicut mel. Et post illud nobis occurrent intentiones quatuor. nam pro pueris & mulieribus, & humidis natura, sufficit medicamen sic factum. & qñ morbus est in principio, aliquid de stipticitate habentibus misceri oportet, sicut sunt rosæ, & balaustiæ: & quando in statu est egritudo, crocus, & myrrha miscenda sunt: in declinatione vero, baurach, & sal hammoniacus, & similia. est enim medicamen sublime, & expertum.

CHRIST. Modus confectionis, id est compositionis nucum non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio de succis nucum fm intentionem d.Mes. quæ à Græcis vocatur diacaridion, habetur in vsu. Alexãder cap. de synanche habet hanc eandem descript. Haly x.practicę.similiter Serapio in ꝓprio antidot.habent hanc eandem descript. sed sub nomine rob. Summa medicinarum sine additionibus est duæ res.

MANARDVS, in modo confect. de succis nucum.

Hoc inuenit Galenus & dicit habere vim multum excellentem reliqua συστατικὰ pharmaca. DEFLVIT & ad cannam pulmonis.] Copula, & abolenda est. ET humidis natura.] Debilibus mente, ait Galenus.

Electma de scilla, materiam crassam, lentam, coctã, difficilem in partibus respirationis, expelli facilem stranue reddit, & natam inde spirandi difficultatem, & thoracis dolorem leuat. Recipit succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes, coquendas ad eclegmatis consistentiam. Vtere lambendo. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Huic simile est eclegma Antonij Musę ex Aesclepiade, ad crassa, & lenta ex pulmonibus vacuanda, pleuriticis, empyis, asthmaticis, senibus salubre. Scillæ crudæ succum expressum cum mellis Attici eadem mensura prunis incoque. Da mystri mensura ante, & post cibum. Sed Mesues melli despumato miscet. Id eclegma calidum siccum ad secundum gradum, incidens, tenuans, tergens potenter, asthmaticis, senibus, & cæteris pituitæ crassæ, lentæ, vel etiam puris copiam in pulmone, vel thoracis spatio habentibus. Calidis autẽ natura, vel ex febre nocet. Datur ad drach.ij. ieiunis. In fine lib. 7.c.ph.p.

Loch de scilla est medicamen iuuamenti magni eis quibus materia crassa & viscosa & difficilis maturationis exuberat in membris anhelitus, reddens eam facilem ad expellendum. & confert difficultati anhelitus, & dolori pectoris & laterum. Reci. succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes. decoquantur in substantia loch. & accipiatur sic lambendo. ANT.

Istud loch est multum in vsu, & præparatum reperitur, quod denominatur à scilla, quæ principaliter ingreditur eius descriptionem, vel compositionem. Et eius vtilitas, & iuuamenta maxime sunt senibus, & decrepitis, in quibus abundat materia crassa phlegmatica, & viscosa contenta in pectore: facit enim eos facile expuere, subtiliando, incidendo, deficcando, & oppilationes viarum aperiendo, & alias vtilitates habet, quas autor ponit in litera, & cõfert asthmati & difficultati anhelitus. Et eius complexio est calida & sicca, vltra secundum gradum. Ideo cauendus est eius vsus in iuuenibus, & acute febrientibus, & in passionibus calidis. Et dosis eius est vsq; ad 3.ij. vacuo stomacho, & omnia simplicia ingredientia eius compositionem sunt superius declarata, quare respice pro eis inueniendis tabulam inferius descriptam. CHRIS.

ADDITIO.

Idem Mes. habet aliam descript. in cap. de tussi humida, quæ eadem est cum ista Auic. in 5.can. similiter Serapio in proprio antidot. habent etiam eandem descript.

MANARDVS, in Loch de squilla.

Communiter conficitur, & est valde efficax ad crassam materiam & tenacem.

Eclegma ex radice bryoniæ idem pollet, eodemq; modo paratur. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Eius compositio est in simpl. cap. de Bryonia ante descripta, & quamuis in vsu non sit, digna tñ recipi, præsertim quibus Galliæ partibus scilla desideratur. Nos etiam sæpe exari radice, & etiam dracunculi simile eclegma paramus, valentissimum ad hos affectus, vt etiam in simplicibus docet Galenus.

Loch alfescera valet sicut loch de scilla. & eius modus est sicut in illo. & est medicamen expertum. ANT

Loch alfescera, id est vitis albæ, quæ brionia dicitur non est in vsu. CHRIT.

ADDITIO.

Loch de alfescera non est in vsu, & est alfescera, vt iam dictum est vitis alba. idem Mes. cap. de alfescera habet hanc eandem descriptionem.

Manar.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 320 sur 1089

MANARDVS, in Loch de Alfeſcera.

Et hoc cum ſit valde potens, non paratur. quandoq; ego confici iuſſi, & vix inueni qui voluerit, vel potuerit vim eius ferre. Alfeſcera, intellige vitis albæ radicem.

SYL. E Clegma ſanum & expertum inuenimus, ad tuſſim, raucedinem à frigore, vel pituita craſſa, thorace, aut pulmone comprehenſa. Recipit cinnamomi, hyſſopi ſiccæ, glycyrrhizæ, ana drach. 5. zizyphæ, myxa, ana xxx. vuarum paſſarum à ſemine purgatarum, ficuum paſſarum ſiccarū, dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnugræci drach. v. adiāti albi manipu. vnum, ſeminum aniſi, fœniculi, lini, ireos, calaminthes, ana drach. iiij. coque omnia in * aqua ad lib. ij. conſumptionem. colatum coque cum penidiorū lib. ij. ad mellis craſſitudinem, tunc adde nucleorum pineorum depellatorum drach. v. amygd. mundatarum, glycyrrhizæ, tragacāthi, gummi Arabici, amyli, ana drach. iij. ireos drach. ij. Miſce omnia probe, donec album fiat medicamentum. Datur à drach. v. ad drach. x. & lambendo ſumitur.

* lib. iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc eclegma idem poteſt, quod ex ſcilla, & pino: ſed potentius incidit, tenuat, terget: eſt etiam gratius, minusq; calidum, & siccū eſt, vt in fine primi gradus. Has autem vires habet à ſubſtantiæ tenuitate adianti, ficuum: & etiam calidorum, cinnamomi, hyſſopi, ireos, ſed à frigidis, vel temperatis fractorum. Ad drac. iiij. dediſſe ſufficit, ſi febris abeſt, & cœli caliditas, nec ſumpturus calido ſit temperamento.

ANT. Loch ſanum & expertum, & eſt ex inuentione noſtra, conferens ad tuſſim, & ad raucedinem vocis, quæ eſt ꝓpter frigiditatem, & phlegma craſſum, quod continetur in pectore, & pulmone. Accipe cinnamomi, hyſſopi ſicci, liquiritiæ, ana drach. 5. iuiubæ, ſebeſtē, ana numero xxx. paſſularum enucleatarum, ficuum ſiccarum, & dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnugræci drach. v. capillorum veneris. M. j. aniſi, fœniculi, ireos, calamenti, ſeminis lini, ana ʒ. iij. hęc omnia coquantur in lib. iiij. aquę vſquedum remaneant lib. ij. & proiiciantur ſuper ea penidiarum lib. ij. & coquantur & impinguentur vſq; ad ſpiſſitudinem mellis. deinde proiiciantur ſuper ea pinearum mundatarum ʒ. v. amygdalarum mundatarum, liquiritiæ, tragacanthi, gūmi arabici, amyli, ana ʒ. iij. ireos ʒ. ij. Miſceantur omnia & agitentur vſquedum medicamē maceretur, & albū fiat. Doſis eius eſt à ʒ. v. vſq; ad x. & ſumatur lambendo.

CHRIST. Loch ſanum, & expertum ſub hoc nomine multum habetur in vſu, & vbiq; præparatum reperitur, habet enim vtilitates, & iuuamenta principaliter ad tuſſim antiquam & raucedinem vocis, quæ proueniunt à phlegmate craſſo viſcoſo contento in ſtomacho, in pectore, vel in cāna, & ei melioris potentiæ in incidendo, & ſubtiliando materias craſſas, & viſcoſas, q̄ loch de ſcilla ſicut dictum eſt: licet ponat alias virtutes, & vtilitates quas tu ipſe lege in litera. Et doſis eius eſt vſque ad ʒ. iiij. & eius complexio eſt calida, & ſicca vltra primum. Eſt enim mirabile in ſuis operationibus. Reci. cinnamomi, ficuum ſiccarum, & eſt eius complexio calida in fine primi, & ſicca in principio eiuſdem. habet enim virtutem abſterſiuam cum nitroſitate quadā, & prouocatione, & apertione. & caueatur ab ipſarum vſu quia multiplicant pediculos, & ſcabiem. & addit in eis fœnugræci: ſemen eius notum eſt, quod eſt in vſu. Et eſt calidæ complexionis in fine primi, & ſiccæ in principio eiuſdem. Seminis lini notum eſt, calidæ cōplexionis in primo, & humidæ verſus ipſum, tendens ſatis ad æqualitatem in ſiccitate & humiditate. Reliqua ſimplicia declarata ſunt ſupra. Summa medicinarum eſt xxiij. res.

MANARDVS, in Loch ſanum & expertum.

Hoc paratum vbiq; inuenies: & calidius & potētius eo, qđ de pino, minusq; inſuaue, & propterea ego eo libentius, q̄ illo vtor.

E Clegma ad gutturis intemperiem calidam, & aſperitatem, & inde natam tuſſim. Recipit glycyrrhizæ drachmas xv. paſſarum pinguium purgatarum vnc. ij. zizyphæ, myxa, ana xxv. coque igni lento in aquæ lib. iiij. ad lib. iij. conſumptionem. adde caſſiæ fiſtulæ vnc. j. colatum, & ſeminibus ac membranis purgatum percoque cum penidiorum lib. ſ. ſapæ vnc. iiij. ad iuſtam craſſitiem. tunc miſce farinæ fabarum vnc. ij. lambe, vt alia. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Huius loco eclegma papauerinum vſurpetur, vel tragacanthi à Nicolao ſcriptum.

Loch ad caliditatem, & aſperitatem pectoris, & ad tuſſim calidam. Accipe radicis liquiritiæ drach. xv. cheſmes pinguium vnc. ij. ſebeſten, iuiubæ, ana *xxv. decoquantur cum facilitate cum iiij. lib. aquæ vſque ad libram vnam, & proiiciatur ſuper ipſum caſſiæ fiſtulæ vnc. j. deinde colentur a ſcofis, & proiiciantur ſuper illud rob. ʒ. iiij. penidiarum lib. ſ. deinde coquantur donec impinguentur. deinde miſceantur cum eis farinæ fabarum, ʒ. ij. & lambatur ex eo. ANT. *numero

Loch ad caliditatem, & aſperitatem pectoris non eſt in vſu nec præparatur: ſed loco eius aſſumitur Loch de diatragantho poſitum a Nicolao, vel loch de papaue, de quo dictum eſt ſuperius. Summa med. eſt res octo. CHRIST.

MANARDVS, in Loch ad caliditatem.

Non eſt in vſu apud noſtros. CHESMES pinguium.] .i. paſſulas. SEBESTEN.] .i. myxa: græcè μύξα. Caſſiæ fiſtulę.] eius. ſ. qua recentiores vtuntur ad aluum leniendam. A SCOFFIS.] A ſeminibus videlicet, & his, quæ inter ea mediant.

Aliud noſtrum idem promittens, recipit ſeminis papaueris drach. x. glycyrrhizæ drach. vij. myxa viginti, ſeminum pſyllij, & cydoniorum, ana drach. v. coque lib. iij. aquæ ad dimidij conſumptionem, colatum percoque cum ſapę, & penidiorum, ana vnc. iiij. ad iuſtam craſſitudinem: deinde miſce tragacanthi, gummi, ana drach. v. papaueris albi, trium granorum, ana drach. ij. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Trina ſemina, melonum, citrulli, cucumeris, vt in tryphera Perſica. 4. ſemi. hęc tria, & ſemen cucurbitæ intellexit.

Loch aliud noſtrum in intentione hac. Accipe ſeminis papaueris drach. x. radicis liquiritię. ʒ. vij. ſebeſten xx. pſyllij * granatorum citoniorum, ana drach. v. coquantur cum tribus libris aquæ vſque ad vnam & mediam, & colentur & proiiciantur ſuper illud rob, & penidiarum, ana vnc. iiij. & iterum coquantur donec impinguentur. deinde miſceantur cum eis tragacanthi, & gummi, ana ʒ. v. papaueris albi, & trium granorum, ana drach. ij. ANT. *granori

Loch noſtrum aliud non eſt in vſu, nec præparatur magiſtraliter: tamen eius vſus eſſet conueniens in quibus conuenit loch de papauere, & etiam plus. CHRIST

ADDITIO.

Per tria grana ſecundum quoſdam intelliguntur tria ſemina ex ſeminibus quatuor maioribus frigidis. ſ. ſemina melonum citrulli, & cucu. vt eſt in tryphera perſica ſuperius deſcripta.

MANARDVS, de Loch aliud noſtrum.

Valeret hoc in calidis deſtillationibus, ſuaueq; eſſet, quamuis non conficiatur.

E Clegma phthiſicis ſaluberrimum, ſed etiam hecticis & aliter conſumptis. pure & ſane pulmones purgat, & tuſſim SYL.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 321 sur 1089

tussim lenit. Reci. autem seminis papaueris albi, seminis lini torrefacti, spodij, croci, amygdal. dulcium, ana drach. iij. amyli, tragacanthi, gũmi, seminis cydoniorum, seminis citrulli, ana drach. vj. seminis nasturtij torrefacti, amygdalarum amararum, fabarum, ana drach. j. & 5. penidiorum drach. lx. Hæ aqua fontana dissolutę coquantur, deinde cætera misceantur. Dantur drach. ij. cum hydromelite.

SYLVII ANNOTATIO.

Vellem nasturtium, & amygdalas amaras tolli, si hectica adest, & hydromeli valde aquosum propinari.

ANT. Loch bonum conferens hecticis, & consumptis, & phthisicis maxime, & expellit saniem de pectore, & mũdificat pectus, & pulmonem, & tussim lenit. Reci. papaueris albi, spodij, seminis lini torrefacti, croci, amygdalarum dulcium, ana drachm. iij. amyli, tragacanthi, gummi, seminum citoniorũ, seminis citrulli, ana drach. vj. granorũ nasturcij * coctum, amygdalarum amararũ, fabarum, ana drachm. j. & ß. penidiarum *drach. lx. dissoluantur penidia in aqua fontium, & coquantur, & conficiantur cũ eis cætera. Dosis est 5. ij. cũ aqua mellis.

*granorũ cocti.
*drac. lxx.

CHRIST. Loch bonum conferens non est in vsu, sed magistraliter conuenit sicut loch de scilla.

ADDITIO.

Istud loch interdum habetur in vsu, quod etiam describit Serapio in proprio antidotario. Summa medicinarum est xvj. res.

MANARDVS, in Loch bonum.

Nec hoc confectum inuenies, scio tamen nonnullos vsos.

SYL. *Electma ad asthma, & tussim antiquam: humorem enim crassum tenuat. Recipit scillæ assatæ drach. iiij. radicis ireos drach. ij. hyssopi, prassij, ana drach. j. myrrhæ, croci, ana drach. 5. melle excipe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Validissimum est, sed etiam ingratissimum, quia amaris & actibus prope omnibus constat, ob quę multum etiam calet. Multò ad huc fieret valentius, si radicem ari, aut dracontij reciperet, & mellis loco terebinthinam. Validum item & ingratum, ex radice bryonię quod quædam Mesuę exemplaria hoc loco etiam habent.

ANT. Loch ad asthma bonum, & ad constrictionem anhelitus, & ad tussim antiquã, & subtiliat humorem crassum. Reci. scillę assatę * drach. iiij. radicis lilij cœlestis. 3. ij. hyssopi, prassij, ana drach. j. myrrhæ, croci, ana. 3. ß. confice cum melle.

*drach. iij.

CHRIST. Loch ad asthma, non est in vsu nec præparatur.

ADDITIO.

Istud loch apud aliquos in vsu habetur. Idem Mes. cap. de asthmate habet vnam aliam descript. ex autoritate Ioã. Serapionis, quam ipse Ioan. describit in proprio antidotario. Summa medicinarum est vij. res.

MANARDVS, de Loch ad asthma.

Multum potens, & a nonnullis conficitur.

SYL. *Electma de amygdalis ad intemperiem multum siccam pulmonis, & thoracis, & tussim inde siccam. Recipit amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, anisi, tragacanthi, gummi Arabici sicci, & radicis glycyrrhizę, ana 3. j. & 5. sacchari, penidiorum, ana drach. tres, excipe mellis, & succi fœniculi simul coctorum quantitate sufficienti.*

ANT. Loch de amygdalis conferens ad tussim, & vehementiam siccitatis pectoris, & pulmonis. Reci. amygdalarũ dulcium & amararum, seminis lini torrefacti, granorũ pini, anisi, tragacanthi gummi arabici, succi liquiritiæ & radicis eius ana 3. j. & ß. zucchari, penidiorum, ana 3. iij. Cõfice cum melle, & succo fœniculi bullitis. q. s.

Loch de amygdalis non est in vsu nec præparatur. Vltimo nota, ꝙ ista prædicta loch superius posita, & illa, quæ etiam ponuntur à Nicolao possunt, & deberent adinuicem permisceri, aut aliqua ex eis, & sic ab expertis practicantibus sępissime fit, propter diuersas intentiones quas habet curando perficere. v. g. quando fit permixtio loch de pino, vel loch sani, quæ duo loch sunt calidæ, & siccæ complexionis habendo respectum ad materiam crassam phlegmaticam cum loch de diatragacantho, & diapapauere, quæ sunt frigidæ, & humidæ complexionis: cum habemus intentionem ad materiam calidam, & subtilem exasperãtem cãnam, & guttur. immo etiam ipsa permiscemus cum zucchаro violato cum quærimus alterationem maiorẽ ad frigidam, & prædicta Loch omnia sunt solutiua. Et de eis hęc sufficiant reseruando, quæ dicentur in antidot. Nicolai.

CHRIST. Canon practic° de exhibitione Loch.

ADDITIO.

Istud Loch interdum habetur in vsu. Summa medicinarum est xij. res.

MANARDVS, in Loch de amygdalis.

GRANORVM vini,] Lege pini: nec hoc paratur, licet vtile sit.

DISTINCTIO SEXTA de Syrupis & Robub.

SYL. *Syrupus, aut simplex est, vt iuleporum species, vel ex multis compositus, ob effecta, & plurima, & maxima. Item syruporum aliqui sunt species oxymelitis, alij etiam aromata recipiunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Primum iulepa Mesuæ describam, ꝙ conditis rosarum, & violarum sint affinia. Deinde syrupos ex succis fructuum conditis quibusdam fructuum consistentia, & viribus multum similes. Postea syrupos ex succis herbarum, post eos qui magis sunt compositi. Syruporum autem simplicium, præsertim ex succis fructuũ typus & imago quædam à Galeno delineata lib. 6. c. ph. p. vbi succum mororum batinorum, pyrorum agrestium, cydoniorum, vini musti ex melle coquit, & item potiones quædam Græcis ἁδύσματα, ὡρολόγια, σφραγίσματα. i. suauia, vtilia, præpotiones dictę, & alia quędam mox dicenda. Genus iuleporum, vna est simplicium syruporum differentia, alia syruporum simplicium nomen vsurpant.

ANT. Syruporum alij sunt simplices, sicut species iuleb: ali quæ extensæ compositionis propter arduitatẽ, & multitudinẽ beneficiorum ipsorum. Et sunt qui ex speciebus secaniabin. Et sunt qui condiuntur cum speciebus. Robub autem species ex succis fiunt tm̃ de operatione nihil aliud merentibus, nisi inspissationem solam.

CHRIST. Hæc est sexta pars principalis huius antidotarij in qua autor determinat de diuersis speciebus syruporum Iuleb, & succorum. Est enim syrupus nomen arabicum, & græce idem est quod potio, potiones autem multum diuersificantur adinuicem. Et primo in modo substantiæ penes crassitiem & subtilitatem. Secundo in modo compositionis, & simplicitatis earum: nam differentia est inter syrupum, iuleb, rob, robub, aquam, succum, & decoctiones, quę omnia includuntur sub nomine potionis. Et iam de syrupis quidã est simplex, & quidam compositus. Et iterum quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, iuleb autem est simplex. diuersificatur etiam syrupus per vlteriorem decoctionem, quæ plus requiritur in construendo iuleb, quam syrupum. diferunt etiam quia syrupi indifferenter possunt componi. vel cum zuccharo, vel cum melle. Iuleb autem frequentius: immo quasi semper ex solo zuccharo. Et hic notandum, ꝙ in

Potionum diuersitas multiplex.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 322 sur 1089

in qualibet libra iuleb, dum est perfecte coctum non remanent. ℥.j. liquoris aquę, vel succi, sed in lib. syrupi remanent. ℥.ij. vel circa liquoris, vel decoctionis, & hoc quia non tãto tpe syrupus decoquitur quanto iuleb. Ex quo fit ꝙ in lymphando syrupum, minor quantitas aquæ requiritur, quam in lymphando iuleb, cum sit crassioris & tenacioris substãtiæ ipso syrupo.

Rob. Rob autem proprie est succus vuarum vltimate decoctus, sicut vinum coctum, vel melius sapa, quandoque tamen corrupte sumitur rob pro succo alicuius plantæ, vel fructus.

Robub. Robub proprie est succus inspissatus à sole, vel igne alicuius plantæ, vel fructus, vel alterius rei à qua succus exprimi potest, dummodo spissetur, vt dictum est.

Aqua. Aqua proprie est distillatura subtilis alicuius herbæ fructus, aut floris, aut alterius rei, si fiat in alembico, vel alio simili modo, virtute ignis, vel solis, vnde sic etiã aqua, quæ pluit distillatur in aere, & aqua quæ fluit etiam ab arboribus, & maxime à vitibus. Nam virtute solis non multum superfluentis principaliter egreditur talis liquor.

Decoctio. Decoctio autem est aqua simplex, vel aqua distillata in F qua radices plantarum, flores, frondes, fructus, herbæ, & aromata, & quæcunque aliæ res separatæ, vel mixtæ per aliquod spacium decoquuntur, post quarum colaturam

Potio. aqua illa dicitur decoctio. Dicitur etiam potio omnis medicina distemperata, quæcunque sit illa cum quocunque liquore decoctione aqua, vel vino, vnde decoctiones etiam commode cum vino construi possunt sicut cum alijs liquoribus, secundum exigentiam curandæ dispositionis. Construitur etiam medicinale vinum ex herbis, & aromatibus, quod etiam potio nominatur. Principalis autem operatio cuiuscunque syrupi est materiam malam crassam adhærentem separare, & imbibitã ad superficiem attrahere & sic ipsam ad expulsionem præparare. Subsequenter ẽt ipsorum operatio est alterare complexionem ad cõtrarium eius ad quod est alterata præter naturam à materia faciẽte morbũ.

Iuleb autem non solum habet materias digerere, sed & caliditatem extinguere & sitim remittere, & somnum pro-

G care, & maxime ratione admixtionis simplicis aquæ cum eis admixtæ, alias etiam vtilitates habet perficere quas suo loco dicemus, & maxime iuleb rosatum, de limonibus, de citro, vel violatum, quę plus conueniunt in dispositionibus calidis nõ pendentibus à materia. Et licet iuleb posset cum quibusdam aquis distillatis lymphari secundum necessitatem & exigentiam, tamẽ communior vsus ipsorum, & modus lymphandi est cum aqua communi proportione qua-

De syrupo- drupla ad iuleb. Et vlterius nota, ꝙ aliquando non minus rum exhi- bene est permiscere syrupos cum aqua simplici, aut aliqua bitione. decoctione, quam cum aquis distillatis propter earum saporem, & odorem horribilem, & hoc dico, quando cum illis a quis possumus complere intentionem nostram. Præterea aduerte, ꝙ stãte repletione cibi, aut potus in stomacho, non debemus dare syrupum, timentes ne cibus ducatur indigestus ad hepar, & causet oppilationem. & pariter stante repletione malorum humorum in stomacho debemus exhibere syrupum valde aperitiuum, timendo de transitu eorum ad hepar, quare in casu illo præueniendum est regulariter operando cum lenitiuis. Cuius oppositum agunt sine ratione operantes præ plenitudine humorum sentientes grauedinem in stomacho, currunt ad maluaticum, & sic faciunt, ꝙ materiæ indigestæ subtiliatæ à vino portentur ad hepar. Et in similibus casibus cauendum est ab assumptione theriacę, vel alterius rei, vel electarij calidi aperitiui, &c. In hac ergo sexta distinctione primo incipit à iuleb, secundo à syrupis simplicibus, & subsequenter continuat, tertio & vltimo à succis quos ipse vocat robub, & partes in legendo patebunt.

MANARDVS, in syrupos, & robub, & iuleb.

Magna pars eorum, quæ in hac distinctione scribuntur, sub his potionibus contineri videntur, quę Græci ἁφέψημα, ἐκλείγματα, ἐκλείχματα, ἐκλείγματα, suauia videlicet, & vtilia vocant. Sed & ad ἐκλείγματα, hoc est, verbum verbo, præpotiones,

SYL. *Iulepum rosatum, febrium, thoracis, & ventriculi incendium, caloremq; flammeum extinguit, sitim inexpletam*

sedat. Recipit aquæ in qua rosæ fuit macerate lib. v. igni lẽ to coquendas cum facch. lib. iiij. Datur cum aqua frigida.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc iulepum refrigerat ordine primo, & leniter siccat, & adstringit: ob id ventriculum, & hepar, & cor ignira, & à calore dissoluta roborat, tum refrigerãdo, ad temperiẽq; reducendo, tum substantiam harum partium triplicem in vnum cogendo. Idem et putredini febres gignenti resistit, siccitate subamara, & aromatica qualitate. Propterea in febribus pestilentibus est longè præstantius violato, vt quod venenis, aeriq; corruptelæ sua qualitate aromatica resistit. In febribus quoque somnum cõciliat tãm per se refrigerando, & humectando (nam cum aqua quadrupla sumitur,) quãm per accidens, dum vapores calidos, acres, ab humoribus putrentibus ad caput elatos, in somniam excitare solitos, adstringendo, & per frigus cogendo meatus prohibet. Quanquam & refrigerando putredinem in prẽsens remittat, eiq;, vt dixi, aromatica qualitate resistat: sitim eadem ex causa sedare certissimum est, tum à calido, tum à sicco, tum à calido & sicco simul natam, quia rosis & aqua refrigerat, & humectat aqua: nec solum sitim animalem in ore ventriculi sedat, sed etiam naturalem in singulis corporis partibus calefactis, & siccatis, & inanitis, quam actionem saccharum essentiæ tenuitate iuuat, & dulci sapore hepati iucundo. Quomodo vinum, vel acetum aquæ mistũ sitim magis, & citius extinguit, q̃ horum trium per se quodq; , vt abundè probat Galen. lib. 1. simp. ca. 30. & alijs. Hoc iulepum ex rosarum rubr. siccarum infusione aliquando in vsu est, frequentius tamen ex infusione rosarum recentium, sed nomine syrupi, non iulepi: de quo mox. Hydrorosatum Paulus ex coctis libris quatuor rosarum in aquæ sextarijs quinque, & duobus mellis componit. Aqua verò sit optima, qualem Galenus describit primo sanitatis tuendæ, & ea (si valenter est refrigerandum) prius calfacta, pòst niue, vel aliter refrigerata, vt idem docet libro methodi. 7. vel eius loco aqua destillata tuo ꝓposito idonea. potentius fiet hoc iulepum ex succo rosarum recentium, vel etiam earundem infusione multiplici, & sacchari libris duabus.

ANT. Modus operationis iuleb, cõferens adustioni febriũ & vehementiæ sitis, & inflammationi stomachi, & pectoris. Rec. aquæ infusionis rosarum libras quinque, G zucchari libras quatuor. Coquantur cum facilitate, & administrentur cum aqua frigida.

CHRIST. Modus operationis. 1. modus compositionis iuleb, conferens adustioni febrium, duæ sunt famosæ maneries. Prima est iuleb rosati, quod est conueniens ad extinguendum sitim febricitantibus acute, & ad remittendum caliditates in eis, non tamen hoc est operans principaliter ex eius complexione, sed ex complexione aquæ simplicis, cum ipsa adhibeatur in quadrupla portione, vt superius dictum est. Et tale iuleb est frigidæ complexionis versus primum, attinens alicui siccitati cum stipticitate quadam ratione rosarum, vnde est confortatiuum stomachi relaxati & hepatis supercalefacti, ac etiam cordis, resistens putredini facienti febrem, & ideo tempore pestilentiæ longè plus conuenit, q̃ iuleb violatum: nam ipsum est aromaticum, resistens venenositati, & corruptioni aeris. habet etiam somnum prouocare, prohibendo sua stipticitate fumos acu-

H tos ad caput ascendere. Et eius dosis est vsque ad ℥.ij. cum proportione quadruplici aquæ frigidæ. Et modus compositionis eius est duplex, vnus cum aqua infusionis rosarum secundum ꝙ in litera ponitur, & talis modus non est in vsu. Alius modus est cum succo extracto ex rosis, dum sunt recentes, vel cum ipsis rosis recentibus, vel cum aqua rosata, & sic generaliter est in vsu: quia sic clarius perficitur. Hic autem est aduertendum, ꝙ aqua frigida, quæ iuleb permiscetur, si sit ex fonte viuo, vel ex cisterna, i. perfecte colata, vel ex puteo abundante cum venis aquarum, & fundo arenoso, non debet decoqui, si autem sit mala crassa & palustris, rationabiliter est decoquenda antequam cum iuleb permisceatur iuxta sententiam Auic. 2. fen. primi. c. de aqua. Notandũ, ꝙ oleum oliuarum, & dulce, ponitur q̃q̃ in parua quantitate in ampullis quarundam aquarũ, & in decoctione, & alijs vinis & liquoribus, vt in vino granatorum & citriorum, vt natans, & permanens in superficie eorum cum sua viscositate melius, & diutius conseruetur,

Iuleb rosatum compositum. plex.

ne aer

ne aer exterior ingredi possit, & ne virtus eorum faciliter exhalare possit. Et sic docet hic autor pro cõseruatione decoctionis rosarum & violarum.

ADDITIO.

Istud iuleb est multum in vsu, non sub nomine iuleb, sed sub nomine syrupi rosati ex infusione rosarum.

MANARDVS, de modo operationis iuleb.

Iuleb recentiores Græci zulapon vocant. Primum hoc iuleb ex infusione rosarum. Paulus hydrorosarum parat, coctis li.iiij. rosarium, in sextarijs. v. aquæ, & duobus mellis.

SYL. *IVlepum violatum febres, phlegmonas, pleuritidem, asperitatem gutturis, & thoracis, tussim mitigat: fit vt iulepum rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violæ enim siccę aqua macerantur cui saccharum incoquitur, vt violarum vnc. sint tres, aquæ sextarijs tribus, horis 24. macerentur, colatum coquitur cum sacchari lib. tribus, vel aquę ex violis recentibus destillatæ, vel infusionis violarum siccarum, aut potius recentium lib. 3. saccha. lib. tantum duabus, non tribus, quorundam more percoquitur ἰξελάκτον Græcis recentioribus dicitur, & ἰσσαχαρ Actuario, quod est ἰων, id est, violarum succus saccharatus. Paruarum autem est virium ex aqua violarũ destillata, quod tamen à plurimis hodie paratur, & coquitur: minus, quàm syrupus refrigerat, humectat primo gradu, febribus acutis, tussi siccæ, affectibus calidis siccis partium thoracis, & ventris inferioris salubrius & somniferum magis, quàm rosatum.

ANT. Modus iuleb violati ad febrem, & inflammationẽ, & asperitatem pectoris, & tussim, & pleuresim. Et eius operatio est sicut iuleb rosati.

CHRIST. Modus iuleb violati fit eodem modo sicut rosati ante dictum, primo cum violis siccis infusis, & madefactis cum aqua simplici, sicut de rosis ipse describit: talis modus non est in vsu nisi cogente necessitate: Alio modo cum violis expressis dum sunt recentes, vel decoctis in aqua, & isto modo etiam non est in vsu. Tertio modo cum aqua violata destillata, & cum zuccharo, & iste modus generaliter ab oĩbus est in vsu, & tale iuleb est frigidæ & humidæ complexionis versus primum, & ideo plus conueniens acute febrientibus, & habentibus hepar calefactum, & cor, & asperitati cannæ, & gutturis, & pleuresi, & tussi siccæ, quam iuleb rosatum: sicut etiam de per se, & propria sua complexione est magis somni prouocatiuum. Et eius dosis est ʒ.iij. cum quadruplici proportione aquæ simplicis.

MANARDVS, de modo Iuleb violati.

Græci iozulapon vocant, atque in hunc modum conficiũt: Viol. vnc. iij. in tribus sextarijs aquę per diem macerant, excolatæque aquæ lib. iij. sacchari adiciunt.

SYL. *INfusio rosarum, & violarum hoc fit modo. Foliorum rosarum, & violarum recentium libræ sex, horis octo macerentur libris quindecim aquæ calfactæ in vase terreo vitrato, stricti oris, operculato, postea colantur. Eidem aquę iterum calfactæ, rosarum & violarum recentium tantundem immittitur, tandiu maceratur, colatur. id si velis seruare, oleo affuso, & vase eodem bene operculato dies quadraginta insola, vocaturq; id mucharum rosarum, aut violarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex hac infusione fit syrupus rosatus, & violatus ex infusione rosarum, & violarum: Infusiones verò istæ seorsum faciendæ sunt: quanuis simul breuioris sermonis causa docentur. Possunt tamen simul infundi ana, vt earum vires mistas habeat. Si verò quinquies rosæ, vel violæ mutentur, aut etiam frequentius, & addito saccharo percoquantur, syrupus fiet rosatus, vel violatus purgatorius: & eò magis, quò plures factæ fuerint infusiones violarum, vel rosarum omnium: maxime tamen purgatorias experimur quotãnis, quas vulgus incarnatas à carnis per cutim colore, quæ omniũ sunt odoratissimę dum recentes sunt: citò enim odorem amittũt, & syrupus ex his purgatorius magis est recens: post mensem verò

A sextum paruarum est virium. Eius ex infusionibus quinque sunt, qui dant vnc. sex, nos ex nouem infusionibus ab vnc. duabus ad tres. Si autem ex vna infusione vel duabus fiat syrupus, est rosatus, aut violatus, absolute dictus. Post expressas autem rosas, & violas, magma abijciendum est, & aliæ recentes quoque sunt immittendę. Frequentius autem ne corrumpantur, eius infusi libræ quinq; cum sacchari libris quatuor per albumina clarificatis, igni lento coquuntur ad syrupi cõsistentiam. Quòd si infusionis, & sacchari, ana lib. quatuor cum Nicolao sumantur, citius percoquetur. In febribus calorem extinguit, ob id sitim sedat, & ventriculum robo rat. Huic affine est Actuj, & Pauli hydrorosarum ex rosarum exunguatarum libris quatuor in aquæ sextarijs quinque, & mellis sexta rijs duobus coctis ad tertię partis consumptionem, aut insolaris, sed citò corrumpitur, nisi loco frigidissimo seruetur. ὑδροῤῥόδινον Actuarij dosibus ab hoc parùm variat. Alij syrupum violatum, vt & rosatum ex succi violarum libris tribus coctis igni lento, cũ sacchari libris duabus, vt iuleb antè scriptum componunt cęteris efficaciorem. Alij huius succi vnc. 4. 6. 8. 12. cum sacchari libra vna coquunt, vt in saccharo violato & rosato ex violis, & rosis integris.

B Alij penuria recentium violarum, aridas infundunt, aut coquunt, aut aquam ex violis destilatam coquunt, vt ex omni iulepo syrupum faciant, maiore tamen coctione adhibita. Qui verò syrupus fit ex aqua destillata, vel infusione violarum, & rosarum siccarũ, paruarum est virium. Contrà verò ex infusionibus multis recentium violarum, vel rosarum albarum, rubrarum, præcipuè autem (vt dixi) incarnatarum, aquas & bilem purgat, æstate salubriter ab vncijs duabus ad vncias quatuor: sunt qui ad vncias sex, pauco ani si, aut fœniculi, aut cinnamoni addito ne flatus in ventre moueat, & liquore idoneo. Præstantior autẽ multò est hic syrupus rosatus purgatorius, quàm qui ab Auicenna componitur ex succi rosarum libris duabus, melis libris quatuor, scammonij tosti vncia vna, coctis ad spissitudinem. Si autem libræ infusionis dimidiæ incoquatur libra vna sacchari, minus soluit noster syrupus: si libra libræ, mediocriter: si infusi libræ vni, & dimidiæ sacchari libra vna incoquatur, mitè soluit. Coqui etiam cum melle in hyemem potest. Qui verò ex succo rosarum clarificato coquitur cum æqua portione sacchari, vncijs tribus, etiam aluum comprimendo soluit, sed multò clementius, q̃ qui ex multis infusionibus rosarum recentiũ. Qui deniq; ex infusionibus tribus rosarum siccarũ fit syrupus, sic,

C vt rosarum vnc. iiij singulis aquæ colandæ libris injciantur, valenter adstringit, & ventriculum roborat, à neotericis inuentus, & syrupus rosarum siccarum appellatus.

Purgatorius quoque aquarum, & bilioſi succi fit syrupus ex 4. 5. 6. infusionibus florum recentium perfici: idemq; odorus, saporis iucundi, modicè calidus. Ex ijsdem floribus saccharatis, seu cum saccharo contusis conserua, vt vocant, eodem modo purgatoria est, præsertim recens. Vis enim ignea, & purgatrix ab his omnibus facilè vanescit.

Operatio infusionis rosarum, & violarum. Accipe foliorum rosarum, & violarum recentium, lib. vj. po- ANT.
nantur in vase vitreato terreo stricti orificij, & fundan tur super eas aquæ calidæ lib. xv. stringatur orificium vasis, & dimittatur per horas viij. tunc denuo colentur, & in vase iterum tantundem foliorum rosarum recentium, aut violarum mittatur, & denuo eadem aqua calefacta super ea mittatur, & stringatur orificium simi liter per viij. horas. deinde coletur. & si conseruare vo-
D lueris, ponatur in vase vitreato stricti orificij, & distille tur oleum in orificio eius, & stringatur caput eius, & exponatur soli diebus. xl. & dicitur istud mucharus rosarum, vel violarum.

Operatio infusionis rosarum, & violarum: hic docet præ CHRIST.
parare rosas, & violas, ficca eas in aqua infundẽdo ad hoc, vt illa infusio sit conueniens ad construendum iuleb violatum, vel rosatum: licet ponat modum infusionis de ambabus simul. Et iste modus esset conueniens quando earum aquæ non possent reperiri. Et si quis vellet, posset istos duos iuleb simul componere.

ADDITIO.

Hæc operatio infusionis rosarum, aut violarum est illa de qua fit syrupus rosatus ex infusione rosarum, etiam illo modo fit infusio violarum pro faciendo syrupum violatum ex infusione violarum. Et quando prędicta infusio est comple

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 324 sur 1089

ta, potest conseruari in vase vitreo, & nō in vase terreo, quia putrefit, & in hac infusione zuccharo dissoluto & cocto secundum artem, possunt fieri confectiones & alia, vt diarhodon descrip. communi, & ita de alijs.

MANARDVS, de operatione infusionis rosarum.

Si quinquies rosæ mutentur, addito saccharo, fiet syrupus quem nunc rosatum solutiuum vocant nostri, Bononienses mucarum.

SYL. *IVlepum alterum rosatum fit ex aquæ rosarum libris tribus, sacchari libris duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum est hodie vsu frequentissimo in febribus & siti aquę quadruplo mistum, quia suauissimum, paratu facilius, & clarius, q̄ præcedens. Id quia REGI NOSTRO FRANCISCO in vsu est frequenti, iulepum Regiū à medicis Parrhisiensibus appellari cœptum est: idq; solū medici hodie in suis placitis absolute requirūt. Veteribus ignotum, rhodostagma, seu aquā rosarū, & hunc saccharum vsum nescientibus. Quibusdam verò vni libræ sacchari in aqua cōi clarificatę adduntur aquę rosarū vnc ij. vt fit ex aqua rosarum pauca, & multa communi compositum, sed id inefficacius.

ANT. Iuleb aliud rosarum. Accipe aquæ rosarum lib. iij. zucchari lib. duas fiat, vt supra.

CHRIST. Iuleb aliud rosatum. Rec. succi. i. aquæ rosatæ, &c. & iste modus est vsitatus, & conueniens secundum quem iuleb rosatum conficitur, & habet virtutes superius dictas.

ADDITIO.

Iuleb, quod fit ex distillatione rosarum est illud quo sępe vtimur, quod ab Auic. in v. can. duobus modis describitur, vno modo zuccharo clarificato cum aqua cōi addunt pro omni lib. zuccari sic clarificati. ʒ. ij. aquæ rosarū quem modum ēt posuit Serapio in proprio antid. Et hoc modo factū non habet tantas vtilitates. Secundo modo describitur ab Auic. vt hic describitur, qui modus est vsualis.

MANARDVS, de Iuleb rosato.

Hoc est in vsu, & dicitur iuleb rosarum, ex quo aquæ commixto fit suauissimus potus, ad calorem, & sitim amouendam maximè idoneus; quo tamen antiqui non vtebantur, quia nec aquam rosatam norant, nec hunc sacchari vsum.

SYL. *IVlepum de succo violarum fit ex succi violarum lib. tribus, coctis cum sacchari lib. ij. similiter fieri potest ex succo rosarum, estq; purgatorium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum ex succo violarum & rosarum, & cæterorum est præstantissimum, quod plantarum succus ipsarum velut quidam sanguis est. Iucundius est ex florum infusione, minus efficax, nisi multiplex fiat infusio, & flores recentes sint: iucundissimum, & maximè imbecillum ex aqua destillata: in febre ardēti, æstu stomachi, aut thoracis, siti inexpleta. Ad idem valet Actuario iosachar, id est, succus violarum cum saccharo coctus, bilis acrimoniam obtundens, idemq; ob lentorem thoracis vitijs est aptum, & aqua cum saccharo cocta. & aqua floribus nymphęæ, & saccharo cocta, bilis ardorem mire frangit, & refrigerat.

ANT. Iuleb de succo violarum. Accipe succi violarum lib. iij. zucchari lib. ij. fiat, vt supra. Et simili modo potest fieri de succo rosarum, & est laxatiuum.

CHRIST. Iuleb de succo. i. aqua violarum, & est modus vsitatus & bonus sm quem fit.

ADDITIO.

Iuleb de succo violarum non habetur in vsu, sed illud, quod fit ex aqua violarum, similiter nec illud quod fit ex succo rosarum.

MANARDVS, in Iuleb de succo violarum.

In cōi vsu est id, quo multi, parum consyderantes, in ventris fluxibus, quasi adstringente aluum, vtuntur: cum th contrarium potius operetur quod ex succo rosarum fit, & syrupus rosatus dicit.

SYL. *IVlepus zizyphorum asperitatem gutturis, & tussim iuuat, sputum tenue, quia incrassat, facilius expelli facit, ob id raucitati, & pleuritidi cōfert. fit ex zizyphis magnis, & pinguibus centum coctis in lib. iiij. aquę ad dimidias; quę lib. ij. reliquæ cum sacchari lib. j. percoquuntur in syrupum, id est, iulepum simplex.*

SYLVII ANNOTATIO.

Non est in vsu, quamuis in hos affectus fuerit efficaciss. cum aqua hordei, vel adianti, vel communi. Eius loco in vsu est syrupus zizyphorum post dicendus. Syrupus zizyphorum simplex ad catarrhum tenuem in pectus, ad sputum liquidius incrassandum modicè, fit ex zizyphis centum coctis in aquæ pluuialis lib. iiij. ad dimidias: colatum percoquitur in syrupo cum sacchari lib. j. post ea compositus scribetur valentior.

ANT. Iuleb iuiubinum valet ad asperitatem pectoris, ad tussim, & incrassat sputum subtile, & facit facilem eius expulsionem, & confert raucedini, & pleuresi. Accipe iuiubarum magnarum & pinguium numero. c. & decoque in lib. iiij. aquę vsquedum remaneant lib. ij. & cum lib. j. zuccari fiat syrupus.

CHRIST. Iuleb iuiubinū. i. de iuiubis non est in vsu, & fm hanc describi. in forma iuleb, sed bene in forma syrupi, vt dicetur inferius: magistraliter tamen posset prępparari in forma iuleb, & haberet virtutes, & operationes in litera positas. Dicit fiat syrupus. i. iuleb simplex: sicut iuleb quod lymphari debet cum aqua hordei, vel capilli veneris: vel cum aqua simplici clara secundum exigentiam dispositionis, cum exhibetur in dosi conuenienti, & condecenti.

MANARDVS, de Iuleb iuiubino.

Zizipha græcè & latinè dicitur, & serica: Gal. nihili fecit: recentiores in vsu habent sicca, nec ego ea in totum respuēda puto.

SYL. *SYrupus de pomis cor imbecillum roborat, ob id syncopen, & cordis tremorem sanat, fit ex pomorum dulciū & acidorum succi, ana lib. v. coquendis ad dimidij consumptionem, deinde biduo residere permittendis donec clarescāt. Tunc colentur, & cum libris tribus sacchari fiat syrupus. Quidam huic succo nondum per residentiam purgato immergunt sericum crudum, cocco baphica recenti tinctum, donec is rubescat & cocci ac serici facultatem receperit, isq; est præstantior.*

ANNOTATIO SYLVII.

Syrupus de pomis simplex quibusdam in vsu, aliis compositus post dicendus, magis. Efficacior erit, si poma dulcia augeas, q̄ illa odore cor magis roborant, vt Pauli hydromelum ex cydoniis odoris, & aliud ex solis dulcibus pomis ostendunt, vt contrà Serapio ex solis pomis acidis: acida enim putredinem prohibent, appetētiam inuitant, sitim sedant, ventriculum post vomitum biliosum roborant. Ne autem accipe sericum pannum ab infectoribus tinctum in chermes cum alumine, & aliis, q̄ illud chermes à succo baphicę cocci fit diuersissimum, vt dicemus in syrupo corticis citri. Hę compositiones ex fructibus syrupi sunt, quia minus coquuntur iulepis, aut affines, quia simplices, minus tamen claræ.

ANT. Syrupus de pomis confortat cor debile, & sanat syncopin, & tremorem cordis. Accipe succi pomorum dulcium, & acetosorum, ana lib. v. Coquatur succus vsq; ad consumptionem medietatis ipsius, & dimittatur per dies duos vsquedum claresc̄at. Deinde colet, & cum tribus li. zucch. fiat syrupus. & sunt qui submergunt in succo setam tinctam ex *chermes ante succi depurationem vsquedum rubeat, & recipiat virtutem tincturæ. & excellentior est. *chesmes

CHRIST. Syrupus de pomis non est in vsu nec præparatur. Ponit hic multos syrupos simplices, qui similitudinem quandam habent cum iuleb, non ratione decoctionis, & claritatis, sed ratione simplicitatis componentium solum.

Additio.

ADDITIO.

Hic syrupus de pomis simplex interdum habetur apud aliquos in vsu, & dicitur syrupus de succo pomorum, vel syrupus de pomis simplex ad differẽtiam cõpositi: de quo inferius Mes. inquit in fine, ꝙ sunt aliqui qui submergunt setam tinctam ex chermes in isto syrupo, & est excellentior sed raro isto modo fit apud aromatarios. Serapio in ꝓprio antid. habet syrupum de pomis, qui fit ex succo solo acetosorum, & ideo habet alias intentiones, quam iste. Aui. similiter in proprio antid. habet vnam descrip. de pomis, quæ fere eadem est cum ista.

MANARDVS, in Syrupo de Pomis.

Scis, quid suprà scripserim de malis. Paul. ex dulcibus parat, & vocat hydromalum.

SYL. *Syrupus de piris ventriculum roborat, & cibum in eo continet. fit vt syrupus de pomis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro varia pyrorum natura variæ sunt eius vires: in hunc autem adstringentia pyra, non tamen acerba, sed solũ austera, aut subaustera Mesues accepit, quæ refrigerando, & adstringendo ventriculum à calore imbecillum, vt in febribus, roborat, & cum cibi tenax non sit, sed vomitu, aut deiectione mox excernat firmata retentrice, & osculo ventriculi vtroque adstricto cohibet. In vsu non est, tamen saluberrimus fuerit.

ANT. Syrupus de piris confortat stomachum, & stringit materiam. & eius modus est sicut syrupus de pomis.

CHRIST. Syrupus de piris non est in vsu nec præparatur.

ADDITIO.

Iste syrupus de piris raro habetur in vsu. Auicen. in .v. cano. habet vnam aliam descrip. quæ eadem est cum ista. idem in quarto can. fen. prima cap. de cura morbillorum laudat ipsum sub nomine syrupi de altelea, & sunt altelea pira, vt exponitur in suis synonymis.

MANARDVS, in Syupo de Piris.

Licet non sit in communi vsu, efficaciam tamen haberet si ex cõgruis piris pararetur, in his, quæ Mesues dicit.

SYL. *Syrupus de cydoniis idem pollet. & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dysenteriam hepaticam mirè sanat, modicè per cassiam, aut mãnam vacuato corpore. Sed valentior est ex succo cydoniorum paruorum, quæ masculà vocamus, & quæ acerbiora sunt, q̃ ex succo struthiorum seu prægrandium, quæ fœminæ vulgò dicuntur. Hoc recentiores quędam μηλοζυλάπιον & κυδωνίου χύλισμα vocant. Alijs miua cydoniorum simplex dicitur, licet postea Mesuę scribatur miua sine speciebus & cum speciebus. Paulus etiam hunc hydromalum vocat.

ANT. Syrupus de citoniis valet sicut syrupus de piris. & est idem modus vtriusque.

CHRIST. Iuleb optimum, licet non sit in vsu nec præparetur, tamen mirabiliter operatur in constringendo omnem fluxum ventris hepaticum. Et ego iam vidi multos curatos cum eo, præmissa iam leui mundificatione cum cassia, vel manna. præsuppositio regimine cibi, & potus, & altorũ, vt expedit. Reci. succi granatorum, &c. quæ ingrediuntur compõnem ipsius sunt nota & declarata superius, & debet assumi in dosi conuenienti cum aqua extinctionis calibis semper stomacho vacuo. Et sufficit, ꝙ aqua sit dupla ad ipsum iuleb.

ADDITIO.

Istius syrupi modus est, vt vult Mes. talis, qualis est syrupi de piris, & vocatur iste syrupus de succo citoniorum: tamen apud quosdam est miua citoniorum simplex, tamen idem Mes. iterum ponit descri. miuæ citoniorum, quæ potest fieri cum speciebus & sine spẽbus. Auic. in v. cano. habet syrupum de citoñs, & dicit ꝙ est miua, quidam tamen A sapientes dixerunt, ꝙ si necessitas fuerit in operando, loco syrupi de succi citoniorum potest dari miua.

MANARDVS, in Syrup. de Cytonijs.

Et hunc vocat Paulus, hydromalon. Recentiores quidam factũ ex mãlis, malozulapon, hoc κυδωνίου χύλισμα.

Syrupus de persicis intemperiem calidam ventriculi, & inde natam sitim compescit, orisq́, fœtorem. fit, vt syrupus de pomis. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus ex succo persicorum præsertim minus humidorũ (quales nos Corboliana vocamus, ꝙ in Corbolij territorio, & plurima, & præstantissima proueniant) profectò fuerit præstantissimus, & multo vtilior, non minus iucundus, q̃ persica ipsa condita, refrigerat, humectat, ob id intemperiem calidam sedat, & sitim, & odore iucundo tetrum oris odorem tegit, & epicrasim emendat, eum. s. qui à corrupris in ventriculo humoribus, vel vlceribus excitatur, B non eum qui à putredine humorum, vel partium in pulmonibus, faucibus, ore toto, naribus prouenit, quia vel in has partes non fertur, vel in his vix momento manet: adde ꝙ qualitate aromatica putredini resistit.

Syrupus de persicis confert calefactioni stomachi, & siti, & fœtori oris. Et eius modus est sicut syrupus de pomis. ANT.

Syrupus de persicis non est in vsu nec præparatur ab aliquo. CHRIST.

MANARDVS, in Syrup. de Persicis.

Et hic non inutiliter parari potest.

Syrupus ex succo oxalidis febribus bilioſis & pestilentibus saluber est, cordis & ventriculi flãmeum calorem extinguit, ipsaq́, roborat. fit vt syrupus violarum. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

C Syrupus item ex intybi succo ad hepatis intemperiem calidam & obstructionem, accipit succi intybi purgati lib. viij. saccha. albi lib. v. & dimidiam coque in syrupum. Sic fiat syrupus ex succo cichoriorum, lactucæ, portulacę, betæ, brassicæ, bugloſſi vtriusque, eupatorij, absinthij, fumariæ, hyssopi, menthæ, marrubij, artemisiæ, & similium herbarum tam frigidarum, quàm calidarum, & tẽperatarum. Possis etiam saccheri quantitatem succo æqualem in aqua aquali prunis liquare, & per pannum laneum colare, mox percoquere, etiam vltra aquę consumptionem, ad consistentiam, s. penidiorum, quę vocant, aut saccheri rosati, mox à prunis deposito saccharo sic percocto, succos huiusmodi residendo, puros paulatim miscere, parum coquere, & seruare. Potes etiam succos parum coctos, residendo purgatos colatos simul cum saccharo, vel iam clarificato, vel simul clarificando, sine aqua coquere in syrupum: sed coctione tam longa vis succorum, præsertim refrigerantium, propè tota corrumpitur, quod priori modo non ita accidit. Quando autem in syrupum succus est coquendus, modo posteriore prius residendo est purgandus: deinde ouorum albuminibus, postea cum melle, aut sacch. coquendus ad mellis crassitiem, aut circiter, vt seruari possit.

D Syrupus de succo acetosæ confert febribus cholericis, inflãmationi stomachi, & confortat cor calidũ, & stomachum: & est conueniens febribus pestilentialib?. Et eius modus est sicut syrupus de succo violarum. ANT.

Syrupus acetosæ, vel de succo acetosæ non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Syrupus de succo acetosæ apud nos habetur in vsu.

MANARDVS, in Syrup. de succo acetosę.

Auicenna vocat omnem lapathon acetosam. Videtur autem apud Dioscoridem sola illa lapathi species quam vocant oxalyda.

Syrupus ex succo cucurbitæ febres ardentes bilioſasq́, reliquas, gutturis asperitatem, pleuritidem emendat. Cucurbitam magnam maza inuolutam clibano coque eius expressi succi lib. v. cum sacchari lib. iij. percoque.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 326 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Nobilis quidam noſtras, in peregrinatione Hieroſolymitana Ioppe ardentiſſima febre correptus, à medico Iudæo eſt confeſtim hoc ſyrupo perſanatus: id obiter addendum putaui, vt lector intelligat multa in Meſue præſtantiſſima medicamenta velut neglecta iacere, quorum vſus eſt ſaluberrimus. Hic ergo ſitim, & vehementem febrium ardorem potenter extinguit magna frigiditate, & humiditate. Gutturis hęc aſperitas calidam, & ſiccam expirationem per febres ardentes ſequitur. pleuritis ab omni humore fit, frequentiſſimè tamen à bile, vt apho. 33. lib. 6. ob id biliosis, & calidiſſimis morbis pleuritidem bilioſam tanquam acutiſſimam, & calidiſſimam hic commemora

ANT. Syrupus de ſucco cucurbitæ valet contra febrẽ cholericam multæ inflãmationis, & aſperitatem pectoris, & pleureſim. Accipe cucurbitam magnam & inuoluatur paſta, & decoquatur in furno. & accipe expreſſionis eius lib. v. zucchari lib. iij. Fiat, vt ſupra.

CHRIST. Syrupus de ſucco cucurbitæ etiam non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus interdum habetur in vſu, qui apud multos deſcribitur.

MANARDVS, in ſyrupum de ſucco cucurbitæ.

Magnas vires hic habet in ſiti, & magno incendio extinguẽdo.

SYL. *Syrupus de prunis valet idem, quod ſyrupus de violis, & ſimiliter fit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius ſyrupi, vt prunorum, varia eſt natura: ſi enim dulcia ſint, aluum ſubducit: eius autem loco Diaprunõ ſimplex vſurpamus: ſi auſtera ſint, aluum cohibet, niſi ſummis epulis ſumptus, firmatis partibus ventriculi ſuperioribus, deorſum pellat. Si acida ſint, refrigerat, humectat, incidit, tenuat, appetentiam excitat. Dulcacida verò Meſues videtur intelligere, quæ parùm aluum ſubducant, & magis refrigerent modo violarum.

ANT. Syrupus de prunis, valet ſicut ſyrupus de violis. & fit ſicut ipſe.

CHRIST. Syrupus de prunis etiam non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus interdum habetur in vſu. Auicen. in. v. can. habet ſimilem deſcrip. Serapio & ſimiliter Haly eum deſcribunt ſub nomine rob.

MANARDVS, in ſyrupum de Prunis.

Hic præter hoc quod infrigidat, aluum etiam lenit: loco eius vtimur diapruno ſimplici, ſicuti & duobus de granatis. Paulus rhoiton parat ex par. iij. ſucci, & vna mellis. Sunt qui immergũt ſetam, quia videlicet putant habere magnã vim in roborãdo corde.

SYL. *Syrupus de granatis acidis febres bilioſas, & quæ ex pituitoſis flammam multam inuehunt, iuuat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex ſucco purificato granatorum acidodulcium, vel acidorum ſimul & dulcium, vel acidorum tantum, aut acidorum maiori portione, cum ſaccharo fit hic ſyrupus, vt precedentes, quia refrigerat, humectat, & obſtructa nõnihil liberat, eſſentiæ tenuitate biliosis febribus eſt efficax, ſed etiam pituitoſis (quia ſapor acidus etiam incidit) & præcipuè multum inflãmatis. Nam, vt ligna viridia ægrè incenduntur, ſic pituita putrendo vix vritur: vbi autem accenſa omnino eſt, modo aliarum ardet: quod & Hipp. cauſus pituitoſus, & hybernus declarat. Syrupus ex ſucco omnis oxalidis, idem pollet, vt poſt leges. Paulus ξυτὸν parat ex partibus tribus ſucci granatorum, & vna mellis. Sunt, qui ſericum mergant, putantes id magnam vim habere roborandi cordis.

ANT. Syrupus de granatis acetoſis, valet cõtra febres cholericas, & phlegmaticas multæ inflammationis. & fit, vt ſupra.

CHRIST. Syrupus de granatis acetoſis etiam non eſt in vſu.

ADDITIO.

Syrupus de granatis quo vtimur frequentius eſt illo qui fit ex muzis quem deſcribit Serapio in proprio antidotario, & fit vt plurimum ex dulcibus & acetoſis ſimul mixtis, vel fit ex mucis.

SYL. *Syrupus de granatis dulcibus, ſitim, tuſſim, pleuritidem iuuat. fit vt prior. præſtantior euadit, ſi ſucco macereris ſericum cocco baphica tinctum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sitim à ſicco ſedat humectando: minus eam, quæ à calido eſt, & dulcia in ventriculo calido promptè in bilem flauam vertãtur, & ſitim inde excitent, ſi videlicet exactè dulcia ſunt, vt mel: aliud autem ſentiendum de minus dulcibus. Sunt enim in dulci ſapore alij ceu gradus quidam maioris, & minoris ratione diſtincti, vt pituita dulcis in 1. ſit gradu, lac in 2. glycyrrhiza in 3. mel, & ſanguis dulciſſi. in 4. ob id mel quia ſummè eſt dulce, à calore, vel ſuo, vel alio promptè amareſcit, glycyrrhiza autem recens etiam diu coqui poteſt citra periculum adultionis, vnde & ipſa Græcis ἑφθὴ dicitur, & ſitim ſedat: lac coqui diutius poteſt, pituita diutiſſimè. Quatenus autem dulcia tergent, hic ſyrupus aſperitatem gutturis lenit, ſi ab humore ſiccato inequale eſt, & humectando, ſi à ſiccitate exaſperatum eſt. Qm̃ item dulcia tergendo ſputa promouent: in omni autem pleuritide facilè ſpuere eſt ſaluberrimũ, & quò citius, & largius ſpuitur, eò breuior, & tutior eſt pleuritis. Cor præterea roborabit hic ſyrupus, ſi ſucco huic ſericum crudum grano tinctorio, (κόκκος, Mauri vocant) infectum immiſeris donec ſuccus ruber euadat. Nam vtrunque, ſericum inquam & coccus baphica vim cordis roborandi habere creditur. Poſſet eadem ratione cæteris huius generis ſyrupis hoc ipſum miſceri, non huic, & ſyrupo de pomis tantùm.

ANT. Syrupus de granatis dulcib⁹ valet ad tuſſim, & pleureſim, & ſitim. & fit, vt ſupra. Et ſunt qui immergũt in ſucco ſetam tinctam ex *chermes, & eſt excellẽtior. *cheſmes

CHRIST. Syrupus de granatis dulcibus etiam non eſt in vſu.

SYL. *Syrupus ex corticibus citri ſtomachum firmat, & oris gratiam commendat. Corticum citri lib. j. in aquæ fontis lib. v. coquitur ad duarum librarum cõſumptionem, & cum ſacchari lib. j. percoquitur in ſyrupum condiendum moſchi granis quatuor. Alij corticum quantitatẽ iuſtam in iulepum probe coctum proiiciunt, & fit delectabile. Quod ſi aqua cui cortices citri ſint incocti, ſericum cocco baphica tinctum macereris, præſtantior euadet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cerebrum, cor ſtomachum, & reliquum etiam ventriculum, ſi frigida intẽperie laborant, calore aromatico roborat iſte ſyrupus, & cortex conditus, ſiue humidus, ſiue ſiccatus, diligenter mãſus, & ore contentus, vel deglutitus. Nobis, vt dixi, citrorum deſiderio non paratur, ſed eius loco ſæpe vtimur eo ſyrupo, in quo ipſi cortices citrorum conditi ſeruantur Quia verò eſt odore iucundo, tetrum oris halitum tegit, & obtundit, præſertim qui à corruptis in ventriculo humoribus effertur. Nam à partibus aliis ori vicinis odorem fœdum, nec multum, nec diu diſſimulat. In idem vitium cortex citri conditus eſt efficaciſſimus, ſiue ore contineatur, ſiue etiam præmanſus deuoretur, præſertim aere frigido, aut tẽperato, & in ventriculi intẽperie frigidã potius, q̃ alia quauis: nam manifeſte calfacit. Odorem verò huius ſyrupi aromaticum moſcho addito auget, vt etiam partes principes valentius roboret. Quamuis autem calidus ſit, tñ peſtilentibus morbis, & veneno reſiſtit, partes principes roborando. Ne autem accipe pãnum ſericum tinctum in chermes, rem à noſtra natura, & cocci alienam, non ſolum per ſe, ſed ob aluminis, & aliorum tincturæ pãni huius neceſſariorũ miſtam malignitatem. Miſcetur hic ſyrupus ſæpe aliis compoſitionibus ad cerebrum, cor, ſtomachum roborandum. Idem pollet conditura corticum citri liquida. Nam ſicca minus eſt efficax, q̃ fit corticibus in ſaccharum propè percoctum iniectis. Fieri ſimilẽ poteſt ſyrupus, & conditura ex corticib⁹ limonum & aranciorũ, ſed poſtremi, & amatiores ſunt, aqua macerãdo ſunt antè dulcorãdi.

ANT. Syrupus de corticibus citri confortat ſtomachum, & facit oris odorem bonum. Accipe corticum pomorũ citri recẽtium lib. j. decoque cum aqua fontium lib. v. vſque ad conſumptionem duarum partium. & cum zucchari *lib. j. fiat ſyrupus. & cõdiatur cum muſci granis iiij. *lib. ij.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 327 sur 1089

nis iiij. Et sunt qui iuleb proiiciunt ex corticibus citrorum partes conuenientes, & proprie quando vicinatur complexioni coctura eius, & est delectabilis. Et quando submergitur in aqua decoctionis citri seta tincta ex *chermes: tunc est excellentior.

*chesmes

CHRIST. Syrupus de corticibus citri non est in vsu nec præparatus reperitur. Et hic no. quia in presenti syrup. fit mentio de seta tincta in chermes, i. in grana. reperitur etiam in quibusdam aliis defer. chesmes scripta per s & non per r, & sunt passulæ sine nucleis: omnia autem alia, quæ ponuntur in eis, si quis vellet ipsis magistraliter vti per se ipsa sunt clara, & modus assumptionis, & dosis iam apparet ex dictis. cui quibus autem aquis lymphari debeant, perito medico relinquo sm exigentiam dispositionis curandæ.

ADDITIO.

Iste syrupus apud nos est in vsu. Auic. in 7. can. ipsum describit sub nomine syrupi delectabilis. item Serapio in 9. prio antidot. similiter Haly. quarto practicæ.

MANARDVS, in syrupum de corticibus Citri.

Cum bene paratur, cerebrum etiam & cor confortat, si in temperie frigida laborant.

SYL. *Syrupus ex succo citri acido, bilis flauæ, & febrium ab ea, aut viscerum phlegmone ortarum, ardorem in flammeum potenter extinguit, ac sitim vehementem. ebrietati resistit, vertiginem iuuat, febribus denique pestilentibus, præsertim constitutione æstatis venenosa, & pestilentiæ opitulatur. Sic fit. Succi citrorũ acidi lib. xij. in vase vitrato coque igni prunarum lento ad tertiæ partis consumptionem. cola. residere donec claresçat permitte. Clari succi lib. vij. percoque ad iustam crassitudinem cum iulepi clari, & purgati lib. v. Aut si æstas est, insola donec aquosa eius substantia consumetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sapor acidus refrigerando vehementiam bilis potenter obtundit, præsertim mistus aquæ frigidæ, cum qua dupla huius syrupi vnciæ duæ propinantur, vel eius loco aqua buglossi, iuxybi, melissophylli, vel alia pro scopis variis: cor, ventriculum, & partes alias ab intẽperie calida imbecillas firmat, & dum spiritus calore immodico tenuatos resolui prohibet, ac ipsorum putredini, & humorũ, & aeris tota sua substantia resistit, per accidens naturam roborat, febresq; pestilẽtes, aut gigni prohibet, aut genitas emendat. Refrigerando item ac humectando (nam per se frigidus ac modicè humidus, duplo autem aquæ assumpto vtraque qualitatem interdit) febrium maximè bilio sarum incendium compescit, & sitim ac somnum conciliat. Qm̃ postremo vapores minuit extincto calore vaporem causam effectricem ebrietatis poto iam vino potente, & vaporoso reprimit frigiditate. Qua de causa nõnulli cum vinum meracius bibere cogantur, ob ventriculi imbecillitatẽ, ab eo ne caput vaporibus calidis tenetur, aquam superbibunt: alij pomum, aut pyrum, aut aliquid simile postremum ingerunt: alij ore tm̃ ea continent: alij ore aperto respirant, vt vaporum à vino calidorum pars magna cum expiratione foras exhalet, non deferatur in caput, vbi spiritibus mista pro suo impetu, errabundo motu spiritus ipsos animales dimoueant, vnde nobis appareant cõia ebriorum symptomata. Inter quæ vnum quoq; est vertigo, cum. somnia circũagi videntur. Cui syrupus iste etiam succurrit, & visis, quę vapor nunc biliosus, nunc alius à ventriculo, vel etiam toto corpore elatus in caput, & spiritui visorio permistus nobis mentitur. Qualia multa iciunis quibusdam, omnibus vero febrem deposituris crisi per vomitum, aut hæmorrhagiam narium accidunt. Citrea mala septentrionalis Gallia cum desideret, hunc syrupum ex Prouincia, & Gallia Narbonensi coemit. Possis tamen ex succo limonum (quos plurimos, & integerrimos prædictæ regiones quotãis transmittunt) isto non multò inferiorem, magis tamen refrigerantem, & penetrantem coquere. ambo præterea cor, & stomachũ roborant, & spiritus resolui prohibent. nec malus fuerit ex succo aciorum indidem magna copia huc anno prope toto delatorũ.

Celsus. Paulus.

Li. 3. prog. & crisẽon.

Syrupus item acetosus simplex, & de granatis acidis, facultate refrigeratoria huic est affinis, viribus aliis longè inferior. Iulep, clarum est saccharum aqua dissolutum, coctum, cum albuminibus clarificatum, vel iulepum accipe cum succo citri factum, aut rosatum. Potes etiam saccharo lib. ij. in aquæ triplo ad penidiorum consistentiam coctas illi syrupo incoquere, post insolare dies 40. vt diutius seruetur. Si contra bilem sumitur, manè dentur eius vnc. ij. cum dupla aqua: si ad sitim & calorem febrilem, longè à cibo frequenter die sumitur vnc. j. cum aquæ quadruplo.

Syrupus acetositatis citri, cuius iuuamentum est magnum in extinguendo inflãmationes choleræ rubeæ, & febres inflãmatiuas vehementes, & febres pestilẽtiales, & proprie, quæ fiunt in æstate venenosa. Et confortant ebrietati, vertigini, & siti vehementi. Recipe succi acetositatis citri lib. xij. Decoque in vase vitreato super prunas cum facilitate vsquedum consummatur tertia pars ipsius. Deinde coletur, & dimittatur, donec clarificetur. Et accipe ex eo, quod clarum est lib. vij. & super ipsum ex iuleb claro, & depurato lib. v. & coquatur donec inspisseatur. Si autem æstas fuerit, dimittatur in sole, donec eius aquositas consumetur.

ANT.

Iste syrupus est multum in vsu, & sm hanc defer. præparatus reperitur: & præparatur, & maxime tempore pestilentiæ, & aliis febr. malę qualitatis: nam resistit corruptioni aeris, & venenositati aeris sua cõplexione, & pprietate, confortat stomachum debilem & supercalefactum, & cor prohibendo resolutionem spirituum, & infectionem ipsorum, & remittit incendium superfluæ caliditatis humorũ. extinguit sitim, & sic somnum mire puocat. & eius complexio principalis est frigida vltra primum cum leuissima siccitate, & aliquali humectatione, q̃ longè maior efficitur ex permixtione aquæ frigidæ puræ in duplici quantitate. Sic ergo apparet, qp ipse est principaliter digestiuus materiei cholericæ, & subtilis, superfluæ caliditatis, sicut etiam syrupus acetosus simplex. Confert insuper ebriis, & habẽtibus vertiginem, phibendo ascensum vaporum ad caput: habet & alias operationes quas tu ipse discerne. ℞. succi acetositatis citri, &c. Et infunde super ipsum de iuleb claro, & depurato, i. de zucch. liquefacto claro & præparato cum claris ouorum, vt faciũt aromatarij, vel aliter ex iuleb claro & depurato, i. ex iuleb rosato, perfecte cõpleto lib. ij. & vtraq; expositio est bona, reliqua, quæ ponuntur in litera, sunt clara. Et eius dosis cõiter fit vsq; ad ʒ. ij. cũ aqua frigida, vel aquis cordialib⁹ buglossæ, melissæ, vel endiuiæ, & hoc, vel plus, vel minus de vna, vel altera illarum, sm qp quærimus maiorem, vel minorem extinctionem, aut confortationem virtutis. Et si sumatur talis syru. p digestione humorum, semel tm̃ in die sumitur cum pportione duplici aquæ. Si aũt sumitur pro extinctione sitis & caloris febrilis, sic põt sumi pluries in die stomacho ieiuno, & vacuo, & ce cebrata digestione cum proportione quadrupli aquæ.

CHRIST.

ADDITIO.

Nota, qp pauci sunt aromatarij, qui sciant facere istum syrupum. immo omnes facientes hunc syrupum, diu in forma syrupi non possunt conseruare: sed congelatur tanquã gelea, & hoc aduenit imperitia facientium. Sic igitur est sciendum: accipiatur illud in quo acetositas reperitur citri, & ipsam petia subtili leniter exprimas, & nõ violenter, exibit liquor clarus non mucilaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quãtitatem dictam, zuccari albi bene clarificati, & debito modo cocti q̃titatem, vt supra, & cum eo pone acetositatem, & Soli exponas. Sol. nõ consumet paruo tẽpore humiditatem superfluam acetositatis citri, & remanebit clarum tanq̃ aqua, hoc enim modo faciunt Cypriani.

Notẽt aromatarij.

MANARDVS, de syrupis acetositatis citri.

Paraui instar huius ex limonibus, & inueni placidum ac vtilem. ET confert ebrietati, vertigini.] Biliosæ.

Syrupus de Omphacio ventriculum roborat, etiam prægnantium, ne aliarum partium excrementa facile recipiat. ob id choleræ morbo medetur, intemperiem calidã ventriculi, febres biliosas, sitim vehementem extinguit: venenus resistit. Fit, vt syrupus ex succo citrorum. Nonnulli condiunt caryophyllis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 328 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Refrigerat,& potenter adstringit,si ex vuis natura austeris (quales vulgò nobis dictæ Burdegalenses,) & immaturis expressum sit omphacium: ob id hic syrupus ad vnc.ij.cum vnciis duabus aquæ coctæ, & chalybeatæ, ante cibum præsumptus,nō modo deiectionem immodicam in cholera sistit,sed etiam omni dysenterię,præsertim bilioſæ, quæ frequentissima est, multum confert, purgato prius, si opus fuerit corpore per rhabarbarum etiam tostum, vel aliud idoneum medicamentum. Si autem paulò post cibum sumatur eadem,aut propinqua mensura, vomitum immoderatiorem, & à cholera, & à causa alia cohibet: Quia verò refrigerat,siccat,adstringit,vt acetum, tribus his qualitatibus putredini resistit, vt sal duobus postremis, mel & saccharū, & coctio à sole, vel igne sola siccatione,ob id conditioni pestilenti vsu est frequentiss.omphacium. Vt aromatico sit odore, miscent nōnulli caryophylla, quibus multò,aut paulò minus refrigeret pro caryophyllorum quantitate, & viribus. Paulus omphacij sextarios iij. cum mellis sextario vno igni lento coquit: vel dies 40.insolat,donec aquosa eius substantia sit cōsumpta, & ob id ὀξυκρατος appellat. Actuario ad eadem fit ex omphacij lib.i. sacchari lib.ij. bilis ardorem & febrium magis refrigerando obtundit: nympheæ sacchar eiusdem ex florum nympheæ lib.ij. in aqua parum coctis expressum, deinde percoquitur,cum saccharo lib.ij.seruatur,& omphacium cū sale & omphacium siccum cuius meminit Gal.li.6.cō.ph.p. Fit ex omphacij coctione, & residentia purgati lib.vij. & saccharo clarificati lib.v. additis caryophyllorum drach.ij. aut circiter.

ANT. Syrupus de Acresta confert vomitui, & solutioni collyricæ, & inflāmationi stomachi, & siti laboriosæ, & febribus cholericis. Et confortat stomachum prægnantium, quæ facile recipiunt superfluitates. & valet contra venena. Et modus operationis eius est sicut syrupus de acetositate citri. Et quidam condiunt cum caryophyllis.

CHRIST. Syrupus de acresta, licet non sit in vsu, magistraliter tñ potest confici,& eius vsus esset conueniens vomitui superfluo assumptus immediate post cibum in dosi.ʒ.ij.cum modico plus aquæ extinctionis ferri,vel calybis,& fluxui ventris,vel calido, vel acuto cum relaxatione, & excoriatione intestinorum assumptus ante cibum in dosi prædicta cum eadem aqua frigida tempore calido,& calida tempore frigido: præmissa tamen aliquali euacuatione cum cassia,vel mānna,vel cum rhabarbaro assō: seu cum myrobalanis assatis, si talis fluxus, vel vomitus est dependens à materia pungitiua,vel mordicatiua. Et hic notandum, q̄ in quolibet fluxu ventris illa quæ dantur ad constrictionem statim debent exhiberi ante cibum: oppositum aūt fieri debet in vomitu.valet etiā vsus eius appetitui magno p̄gnātium.est n.frigidæ,& siccæ cōplexionis ī primo,cū stipticitate multa & cōfortatione mēbrorum: vñ multū laudo vsum eius.

Canon practicus.

ADDITIO.

Iste syrupus est in vsu. Auic.in 5.can.habet vnam aliam descrip. & est fere eadem. Similiter Serapio in proprio antidot. Etiam Franc.de Pedemontium in c.de cura malæ cōplexionis stomachi cum materia habet vnam aliam descript. quæ eadem est cum illa domini Auicennæ.

MANARDVS, in syrupum de agresta.

Hic quoque præstans est: Paulus omphacomeli.

SYL. *SYrupus Myrtorum ventriculum, & viscera alia roborat, ob id fluorem alui antiquatum sistit, & tussim mitigat. fit vt syrupus de omphacio prædictus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hemorrhagiam omnem cohibet, sumptus cū aqua chalybeata, vel plantaginis, siue à pulmone est, siue ab vtero, siue renibus. Diabetem quoq; reprimit, & omnem immodicam vacuationem quia refrigerat, siccat, adstringit. Eadem opera omphacosacchar præstat. Viscera ab intemperie calida imbecilla & soluta roborat, tussi à defluxu calido & acri medetur dictis qualitatibus, & suo lētore velut incrustando muniens fauces,ac guttur: fit ex succi myrtorum.i.myrti baccarum lib.xij. coctis ad tertiæ partis consumptionem, deinde colatis, & quiescendo purgatis lib.vij.quibus assunde sacchari clarificati lib.v. percoque igni lento in syrupum, vel si ęstas est, insola vsque ad partis aquosę consumptionem: sic Mesues & Serapio componunt. Parrhisiis aūt,quod myrtos parum recentes habemus, ex ipsis in aqua temperatis, & coctis paramus, sed imbecilliorem. Hic ventris fluorem etiam antiquum sistit, & screatum sanguinis,quæ vt præstet efficacius astringentium catalogum,rosas,rho, acaciam, hypocistidē, balaustia, oxyacantham, baccam,mespila, carnem cydoniorum, succum granatorum, mastichē,santala,ebur vltum miscent,cum horum vnum,aut saltem pauca sufficiant. Myrteton Pauli li.7.huic affine est, ex succi myrtorum sextariis tribus coctis,cum melle sextario vno ad tertiæ partis consumptionem semper despumando. Syrupus ribes (sic.n. vocant Barbari,doctis ignoratum fructicē) vel Damasceni, vel nostratis, calorem, febres bilioſas, sitim extinguit, profluuium bilioſum, vomitum, hæmorrhagiam sistit, cardiacis succurrit, appetentiam excitat, exanthemata seu morbillos,& variolas sanat, in pestilentia est efficax,ebrietati resistit,visum acuit: fit vt syrupus ex acida parte citrorum, cui viribus æquale est. Ex baccis item ribes rubentibus racematim cohærentibus in aqua coctis,& expressis cū saccharo percoctis, fit tremor gelatinę vulgari similis, qualis ex cydoniis,cornis,oxyacāthæ,vuis,gelatina vulgò dictus,q̄ gelu concretione refert: sed hic omnium est gratissimus,& potest eadem,quæ syrupus,& sapa ribes prædictus. Quam vellem simplices herbarum succos,vt fructuū,melle, vel saccharo cōditos,& coctos, vel etiam igni,aut sole siccatos seruari potius,q̄ sic variè initio misceri, cum posset medicus vtendi tēpore pro suis indicationibus, & scopis miscere. Est multum in vsu, nomine syrupi de baccis myrti. Est alius syrupus myrtorum cōpositus post scribendus.frigidus est ac siccus ad primum gradū,milta etiā pauca caliditate aromatica.

Syrupus de granis Myrti confert solutioni antiquę & tussi, & confortat stomachum & pulmonem, & viscera. & eius modus est sicut syrupus de acresta. ANT.

Iste syrupus fm prę̄sentem descr.est in vsu,& ab omnib⁹ præparatur.valet principaliter cōtra omnem fluxum ventris antiquum, & maxime excoriatiuum,& cōtra omnem fluxum sanguinis à renibus, vel à pectore assumptus cum aqua ferrea,vel plantaginis,& contra fluxum menstruorū, & contra tussim factā à materia calida & subtili.Confortat insuper stōm,& pulmonem & viscera calefacta & relaxata, & summe confert superfluo fluxui vrinæ,& diabeti. Est.n. complexio myrti frigida in primo,& sicca in secūdo, cum caliditate quadam, & leui apertione, virtus autem huius syrupi resultat frigida versus primum, & sicca modicum vltra primum, & dosis eius est de mane vacuo stomacho vsque ad ʒ.ñ.lymphatum cum aqua simplici,vel ferrea,vel alia distillata, fm exigentiam dispositionis. CHRIST.

ADDITIO.

Syrupus de granis myrti est in vsu. Serapio in proprio antidot. tres habet descript. syrupi de granis myrti, quarum vna est similis huic.

MANARDVS, in syrupum de granis myrti.

Myrteton vocat Paulus: magni vsus in fluente aluo.

SYL. *SYrupus ex Vuis purgatis prodest tussi, & thoraci, fit vt syrupus zizyphorum.*

Syrupus Chesmes confert tussi,& pectori.decoquātur chesmes, sicut diximus in syrupo de iuiubis. ANT.

Syrupus de chesmes.i. de passulis sine nucleis: aliter exponatur.i.de grana cum qua tingitur sericum. sed prima expositio dicta est magis ad mentem auctorum: nō est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Iste syrupus raro habetur in vsu.Serapio in ꝓprio antid. eūdem describit syru. & sunt chesmes passulæ sine nucleis.

MANARDVS, de syrupo Chesmes.

Passulas vocant, nullum tamen vidi qui pararet.

SYL. *SYrupus ex Dactylis ventriculum adstringendo roborat, ob id vomitum, & fluorem alui sistit. fit ex dactylis enucleatis, tritis, coctis ad consumptionem duarum partium, deinde in syrupum percoctis.*

Syluij

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 329 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Succo dactylorum caremus, vuuarum abundamus, tamen cocto in syrupum non vtimur: potest, qui volet, componere, & compositio ad dictos affectus vti. Quæ ex vino, & aceto, succis fructuũ, cum melle, aut saccharo fiunt potiones, œnomeli, oxymeli, oxysacchar simplicia hic adscribi possunt, quia tamen multipliciter componuntur, in compositos syrupos distuli.

ANT. Syrupus de Albelach confortat stomachum, & sistit vomitum, & stringit ventrem. Sumantur albelach, & enucleentur, & conterantur, & coquantur vsque ad consumptionem duarum partium. & fiat syrupus sicut diximus.

CHRIST. Syrupus albelach. i. de dactylis, non est in vsu, & est vltimus, qui ponitur inter syrupos simplices, factos ex solo zuccharo, & aliquo succo. Cum hoc tñ ponit inter compositos syrupum acetosum simplicem constructum ex tribus, scilicet aqua, zuccharo, & aceto.

Syrupus Saporis de pomis ad melancholiam, & maniã, cor etiam exhilarat. Accipit succi pomorum redolentium lib. iij. *succi bugloſſi domeſtici, & ſylueſtris, ana lib. ij. folliculorum ſennæ vnc. iiij. croci drac. ij. ſacchari albi lib. iij. Fit autem ſic: ſenna contrita, horis 24. ſuccis maceretur: ſemel deinde feruefiat, aut bis coletur, expreſſum poſt cum ſaccharo percoquatur in ſyrupum. Crocus autem pãno lineo ligatus inter coquendum infricetur.*

a iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic apud Mesuen est in praxi, capite de mania, & melancholia sanguinea. Sapor verò hic rex fuit Persarum, cuius meminit Crinitus lib. 13. c. 4. à quo, vel in cuius gratiam hic syrupus est compositus. Alius est apud Mesuen in cephalalgia melancholica valẽtior. etiam ad quartanas, & lienem obstructum efficax, ex adianti albi, radicum & florum bugloſſi domestici, & sylvestris, polypodij, epithymi, ana vnc. j. folliculorum sennę, fumariæ, chamęmeli, stœchados, ana drach. vij. chamędryos, schœnãthi, ellebori nigri, ana drach. iij. eupatorij drach. iiij. succi pomorum dulcium vnc. viij. coctis simul præter epithymum, & succum in aquæ lib. iij. ad libręs vnius consumptionem, tunc adde epithymum, & parum coque, & cola: deinde succum, & lib. ij. sacchari, & percoque. Est etiam in vsu syrupus cichorij compositus à Nicolao Florent. vreticus, splenicus, melancholiam vacuans, hepatis obstructionem liberans: recipit autem intybi hortensis, & sylvestris, cichorij hortensis, & sylvestris, ana manip. ij. fumariæ, cucurbitæ, lichenis herbæ, lupi salictarij, ana manip. j. hordei mundati, fructuum halicacabi. ana vncias iiij. glycyrrhizæ, trium adiantorum, asplenij, cassuthi, ana drach. vj. radicis fœniculi, asparagi, apij, ana vnc. ij. coque in aqua, cola, percoque: addunt nõnulli lib. singulis rhabarbari pãno raro ligati vnc. 5. sæpe inter coquendum exprimendam: aliam compositionem habet Guilel. Placentinus: simplex verò, aut simplici proximus, & minimùm compositus ratione bona efficax probat: mallemq; rhabarbari, aut substantiam, aut expressionem syrupo simplicem miscere vtendi tempore, quam parandi, q̃ minus preciosam, & efficacem magis portionem reddat. Quòd si per hunc syrupum vis lienem, aut hepar, aut renes purgare, præstabit multò syrupum simplicem miscere decocto simplicium splenicorum, vel hepaticorum, vel nephriticorum. Ex succo lactucæ, oxalidis, portulacæ, & aliarum similiter refrigerantium atque bugloſſi vtriusque, & reliquarum quoque herbarum viribus saltem insignibus præditarũ, possunt parari multò meliores, quàm qui vulgò sunt in vsu.

Spẽs quatuor ferdis Dios. Nam quod Nicolao huic est taraxacon Serapioni ẽ cichorium, seu seris sylueſtris Dioscor.

SYL. Syr. capilli veneris.

Syrupus Adiantinus ad thoracis affectus calidos, & viſcerum obſtructiones. Recipit glycyrrhizæ vnc. ij. adiãti albi vnc. v. tempera aquæ fontis lib. iiij. horis 24. coque ad dimidias. expreſſum percoque cum ſacchari clarificati, aquæ adianti albi, ana vnc. viij.

MANARDVS, de syrup. Alchelach.

Dicunt esse dactylos: sed mirum est cum alias interpres consueuerit vti voce dactylorum quod nunc vtatur voce illa.

DE SYRVPIS COMPOSITIS.

Hactenus syrupos ſimplices, & iulepos deſcripſimus. nunc compoſitos aggrediamur, primum refrigerantes fere, poſtea calfacientes, & roborantes.

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupos ex succis fructuum medicamentosis, præsertim refrigerando, & adstringendo, & obiter ex succis herbarum etiam calfacientibus, simplices explicuimus: compositi supersunt, inter quos Mesues acetatum, ex aceto, aqua, saccharo recentes, quamuis minimum fit compositus. Frigidi autem hi aduersus biliosos affectus, & sanguineos sunt efficaces, vt calidi ad pituitosos, & melancholicos, nisi quibus melancholia fetuet. Primum autem compositos ex succis fructuum docebimus, quo ordine simplices prius sunt descripti.

Hucusque scripsimus modos syruporum simplicium & iuleb. Nunc vero sermo noster erit de syrupis compositis, quorum virtus est infrigidare: & consequenter de his, qui calefaciunt, & confortant scribemus. B

ANT.

Hæc est secunda pars principalis huius sextæ diuisionis in qua posteq̃ posuit iuleb, & syrupos simplices, nunc prosequitur compositos. licet inter compositos intermiceat syrupum acetosum simplicem, qui tenet medium inter simplices, & compositos. Et primo ponit syrupos, qui magis conueniunt ad digerendum materiam calidam, quia plus attinent complexioni frigidæ in eorum virtute: & subsequenter ponit illos, qui principaliter conueniunt ad digerendum materiam frigidam, nam cum eorum cõplexione plus attinent caliditati. Et licet aliqui syrupi in hac prima parte positi etiam simul conueniant ad digerendum materiam calidam & frigidam, sicut inferius declarabitur, tñ in eorum complexione plus attinent gradui frigiditatis.

CHRIST.

MANARDVS, de syrupis compositis.

Compositos hos vocat, quia præter sacch. aut mel, ex pluribus, q̃ ex vna re constat. C

Syrupus papaueris ad catarrhum, & tuſſim, cauſam inſomniæ. Fit præſertim ex capitum papaueris albi, & nigri, ana drach. lx. coctis in lib. iiij. aquæ pluuialis, ad conſumptionem lib. ij. & dimidiæ. tunc percoquantur cum ſacchari albi, & penidiorum, ana vnc. iiij.

SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Galenus in diacodio hunc terminum decoctionis non vult tam longum in recentibus præsertim capitibus, quia vim perdit, sed do nec ipsa capita coquendo tabescant. Potest fieri ex solo semine, sed præstat ex capitibus cum semine decoctis ipsum componere, quod in capitibus vis refrigeratoria sit insignior, vt indicat opium ex his præsertim nigris incisis, emanans liquor maximè omnium narcoticus. Hic syrup. simplex vsu frequentior, quàm sequens, catarrhum calidum, tenuem, & acrẽ, in asperam arteriã fistit, quia frigiditate sua cogit, & crassum efficit humorẽ, ob id ad fluendũ ineptiorẽ. In quẽ vsum diacodion adhibet Gal. Caloris quoq; incendium extinguit, somnũ conciliat, sitim sedat, guttur lenit. Tussim quoque ab eodem catarrho siccam finit, aut saltem mitigat, sicca autem est, q̃ nihil materiæ tenuioris, & efflationem tussis materiã eludentis expectoratur, & lentore suo gutturis asperitatem lenit. Pro pluuiali aqua quidam malunt fontanam, & coquunt ad consumptionem tantum libræ vnius, vel vnius, & dimidiæ, in formam iulepi. Capita autem papaueris sunt recentiora, quia frigidora sunt & diu minus coqui desiderant, quàm sicca: somnum quoq; conciliat, tamen per se refrigerando, & humectando sumptus vncijs duabus hora somni, tum per accidens mitigata per tussim vigilias excitante. Eadem vi sitim extinguit, a calido & sicco nasci solitam. Papaueris non nigri sed rubri legunt nonnulli, q̃ papauer rhœas est Dioscoridi refrigerans, & omnibus suis partibus somnum concilians, ne putes cum quibusdam ipsum anemonẽ esse calidã herbã. D

ANT.

Syrupus de papauere confert catarrho, & tussi, quæ vigilare facit. Accipe papaueris albi, & nigri, et proprie capitum eorum, ana. 3. lx. & decoquantur in lib. iiij. aquæ pluuialis vsquedum redeat ad lib. i. & 5. & cũ zucchari albi, & penidiarum, ana vnc. iiij. fiat syrupus.

Syrupus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 330 sur 1089

CHRIST. Syrupus de papauere. duæ descriptiones syrupi de papauere ponuntur in hoc antidotario à Mes. sed ista prima quę ponitur est illa quæ magis habetur in vsu, & sic vbique præparata reperitur, licet & alia, quæ sequitur magistraliter cõueniat, vt de ipsa inferius declarabo: valet enim iste syrup⁹ principaliter ad prouocandum somnum, ad sitim extinguẽdum, assumendo de eo. ʒ. ij. de sero vna hora post cœnam, & etiam de mane si expedit vna hora post prãdium: reprimit enim vapores calidos & acutos qui sunt causa vigiliarum, etiam sua frigiditate caliditatem superfluam remittit, prohibet etiam descensum catarrhi acuti ad partes pectoris & pulmonis. Confert etiam tussi ficcæ, & asperitati gutturis, & cannę, assumptus tempore congruo, & cum modo, & aqua conuenienti talibus dispositionibus. Reci. papaueris albi, & rubei, & proprie capita eorum, cum semine, supple. litera est clara, & modus cõstructionis ipsius, & simplicia ingredientia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Duos describit syrupos de papauere dñs Mes. in præsenti antidotario, iste tamen primus magis conuenit ad somnum prouocandum, cũ sequens. Nicolaus in proprio antidotario habet vnam descrip. syrupi de papauere sed non est in vsu. Auicen. in. v. cano. habet duas descrip. sed non sunt similes huic: nonnulli tamen primam earum dispensant magistraliter ad intentionem dictam. ſ. ad somnum prouocandum, & vocant syrupum de papauere centum capitum. Summa medi. est v. res.

MANARDVS, in Syrupo de papauere.

Longa nimis videtur hæc decoctio, adeo, vt in recentibus vim perdat. Tutius est coquere donec tabescat, nec amplius.

SYL. *Syrupus Bizantinus ad icterum, & febres putridas, biliosas & phlegmaticas solutu cõtumaces. Recipit succi intybi, & apij, ana lib. duas, succi lupuli, & bugloſſi hortensis, vel syluestris, ana libram vnam. ferueſiant semel & purgentur eius succi clarificati lib. quatuor. igni lento coque in syru. cum sacch. lib. duabus, & dimidia. Interdum acetum mensura succorum purorum dimidia incoquitur, interdum rosarum vnciæ duæ, glycyrrhizæ vnc. dimidia, ſpicæ nardi drachmæ duæ, seminis aniſi, fœniculi, apij, ana drachmæ tres succis incoquuntur, & vi mirus euadit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Coquendo despumentur, & clarificentur, & colẽtur succi. Si hũc vis obstructa potentius aperire, adde acetum album, apium, petroselinum, fœniculum, & alia, vel splenica, vel hepatica, vel nephritica, aut ei iunge vtendi tempore syrupum de radicibus, vel duabus, vel quinque. Syrupus de quinque radicibus ad eadem eũ cacior proximus viribus syrupo Bizantino, incerti est autoris. Accipit radicum apij, fœniculi, petroselini, asparagi, ruſci, ana vncias duas coque in lib. sex aquę fontis ad tertię partis consumptionem, expressum percoquitur cum sacchari libr. tribus, addendo ad finẽ aceti vnc. octo. Alij addunt decocto seminis apij, fœniculi, petroselini, ana vnc. vnam. & in libras decem aquæ coquunt ad dimidias. Expressum percoquunt cũ mellis potius q̃ sacchari libris quatuor.

ANT. Syrupus Dinari, & eius interpretatio est syrupus de bizantijs faciens ad febres oppilationum, & febres cholericas, & phlegmaticas, quarum difficilis est radicatio, & ad icteritiam. Accipe * succi endiuiæ, suc. apij, ana li. ij. suc. lupuli, boraginis, aut bugloſſæ domesticæ, aut silueſtris, ana lib. j. Bulliant bullitione vna, & despumentur, & depurentur. Accipe eius clarificati lib. iiij. zuccari tabarzet lib. ij. &. ʒ. & coquantur cũ facilitate donec fiat syrupus. Et quandoque ad omnem partem suc. depurati ponitur aceti boni albi, & clari pars. ʒ. Et quandoque bulliunt in suc. foliorum rosarum. ʒ. ij. liquiritię vnc. ʒ. ſpicæ drach. ij. aniſi, fœniculi, seminis apij, ana drach. iij. & est mirabilis.

* suc. cicoreæ seu petroſę.

Syrupus de bizãtiis duplex,

Iste est syrupus de bizantijs, & sic sub isto nomine vulgari, & literali sermone vbique fit & habetur in vsu, dupliciter autem reperitur. vno modo ſm ſimplicem descriptionem. alio modo cum additione, quæ in fine huius capituli ponitur, cum dicit, & qñque ad omnem partem succi, &c. Et sic præparando vocatur syrupus de bizantijs cum additione, & vtroque modo præparatus reperitur. Et, vt sic habet diuersas operationes efficere. Iste syrupus est valde famosus, vnde habetur in continuo vsu propter eius excellentiam, & iuuamenta, & maxime in febribus difficilis eradicationis compositis, vt cholericis, & phlegmaticis, & vt sic cõfert febribus de materia mixta, vt ex phlegmate. & colera. Vsus tamen eius est magis conueniens transacta nona die, aut ad minus septima, & sic practicatur. Sed hic notandum, q̃ ante ſprimam vtimur cõmuniter in istis febribus pro digestiuo nostro syrupo de duabus radicibus, aut acetoso simplici cum aqua fœniculi, & tertia parte mellis rosati colati, vel media parte cum aqua simplici, endiuiæ tantũ, vel fœniculi tantũ, vel endiuiæ, & fœniculi simul, secundũ q̃ plus, vel minus prædominatur materia phlegmatica, vel cholerica in dictis febribus. Prædominãte vero materia cholerica, vtimur syrupo simplici, vel acetoso composito cum quarta parte mellis rosati colati, & cum aqua fœniculi, & modico aquæ endiuiæ: ſi vero aliquid aquæ fœniculi ponitur, est valde modicum. Prædominante vero materia phlegmatica vtimur syrupo acetoso composito, vel simplici, ſi aliud membrum lædereturab eo cum æquali proportione mellis rosati colati, & cum aqua fœnicuſi, & cum modico aquæ endiuiæ. Mel rosatum principaliter ponit cũ prædicto syrupo ad digerẽdum materiam phlegmaticam in ſtomacho, ipſam ſubtiliando, & abſtergendo, & ad ſtomachum cõfortandum. Et syrupus de bizantijs cum additione est magis conueniens in declinatione febrium, cũ syrupus de bizantijs ſine additione: quia magis aperitiuus, ſubtiliatiuus, confortatiuus, membrorum, & præparatiuus reſidui materierum ad expulſionem. Reci. endiuiæ, apij, succi lupuli. noti sunt, oriuntur in ſepibus, & sunt frigidæ verſus primum, & ficcæ in ipſo cum virtute aperitiua, & aliqualiter lenitiua, quia sunt de ſpecie volubilis habentis lacticinium, & ipſorum virtus complexio, & operatio ponitur a Meſ. in capitulo de volubili, & a nullo alio reperitur de lupulo ſub ꝓprio nomine. Succi boraginis, &c. Reliqua ſimplicia sunt ſuperius declarata, & modus cõſtruendi apparet in litera. Sequitur. & quandoque ad omnẽ partem ſucci depurati ponitur acetum. Iſta additio communiter non est in vſu, & quandoque bulliunt in ſuccis foliorum roſarũ, & illa est additio vſitata, quæ est clara per ſe, & omnia, quæ continentur in ea. Et iſte ſyrupus in caliditate & ſiccitate aſcendit verſus pimum gradum.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non dicitur de bizantijs, eo q̃ in ipſo blacte bizantiæ ingrediantur, ſed vult Saladinus dici ſyrupum dinari, vel de bizantijs, quia bizantium in Arabica lingua idem eſt, quod ducatus, vel aliud genus dinarij: vnde ſicut ducati apud homines ſunt cari & preciosi, ita iſte ſyrupus apud medicos, & etiam apud infirmos, propter optimam operationem quam inducit eſt valde carus. vel poteſt dici de bizantijs a loco quodam nominato bizantium in confinio Macedoniæ, qui nunc vocatur Conſtantinopolis. Summa medi. ſine additionibus eſt vj. res.

MANARDVS, de Syrupis Dinari, id eſt, de byzantijs.

Barbara certè eſt hęc inſcriptio: & ſi id notat, quod verba ſignifi-cant, auaritiam oſtendit, quæ à bono, & viro, & medico debet eſſe aliena. Efficax tamen eſt ſyrupus, & multi vſus in longis febribus, præſertim ab arta bile factis. ACCIPE eius clarificati lib. iiij. Id eſt pro quibuslibet. iiij. lib. accipe ſacchari lib. ij. ſ. Et quandoq; Parant communiter vtroque modo, cum aceto videlicet, & abſq; eo: idem tamen ſimpliciter ſcribitur, acidus eſt accipiendus.

SYL. *Syrupus acetatus ſimplex materias calidas frigiditate, tenuitate vero craſſas, & glutinoſas ad expulſionem apparat. Galeno etiam in partibus remotis, ad quas eſſentiæ ſuę tenuitate alia quoque medicamenta affectus in his contumaces victura conuehit: humorem tamen melancholico ſibi tẽperamento*

Quoñ tẽpore bizantius cõpoſitus ſit exhibendus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 331 sur 1089

peramento affinem iuuare non videtur. Recipit aquę fontis libras quatuor, cum sacchari libris quinque: coquantur in vase lapideo ad dimidias semper despumando, carbonibus accẽsis, aut flamma exigua, & sine fumo. tunc adde aceti albi clari, libras duas. si autem valentissimum vis, libras quatuor: si viribus mediocre lib. tres. & percoque in syrupum. Datur ab vnc. j. ad vnc. tres cum frigida.

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus biliosis saluber, quia bilem tenuitate, & caliditate' suã frãgit, crassat, extinguit: humores autem crassos tenuat, incidit, obstructiones aperit, vrinas mouet, sudores. Quæ cõtrariæ potest, nimirum contrariis constans substantiis etiam aceti rõne. Cum autem acetum sit frigidum siccum, viribus maximẽ, & humor melancholicus frigidus siccus, & melancholia extincto iam calore frigida sicca Galeno dicatur, ob id humores, & affectus melancholicos augere videtur acetum, præsertim in mulieribus, quia vterum lędit Hipp lib. 3. rat. vic. acu. & eius ratione syrupus. acetatus tñ, quia hos humores, & similiter crassos, lentos expultioni apparat tenuando, incidendo, meatus aperiendo, saluber etiã est affectibus melancholicis, vt quartanæ, lib. 6. ad Glauconẽ, & splenicis remediis sumendis, & admouendis miscetur in methodo medendi, & lib. 9 c. ph p. putredini eriam resistit, vt acetum, ob id pestilentibus febribus est salubernimus cum aqua buglossi, melissophilli, & aliis partes principes roborantibus. Non abs re autem in vase lapideo, aut siliceo, aut terreo vitrato coquit. Nam acetum à vase ęneo, ęruginosum aliquid contrahit, & corrodens. Quòd aũt Gal. autore hanc ei syrupo vim tribuit, rerum affinitate fecit. Id. n. Galenus oxymeliti tribuit, à quo hic syrupus nullo differt, nisi q mellis loco, saccharum mellis speciem accipit; &, quod crassius coquendo efficitur, q̃ Gal. oxymeli, ad diuturnam custodiam. Potest tamen hic syrupus, vt Gal. oxymeli parum coqui, æstate præsertim, & fiet liquidissimus, clarissimus, iucundissimus in hos oẽs affectus, vt quotidie experimur, potius, quàm tantam crassitiem ex multa coctione natam aqua, vel dulci, vel destillata dissoluentes, præsertim quibus affectibus timetur. Acetum autem album tenuius, & potentius alio est.

ANT. Sermo in syrupo ace. Iam magnificata est inter verificatores virtus syrupi acetosi, & excellentia eius, & in communitate, & posse ipsius in materias calidas, & frigidas, & subtiles, & crassas, & viscosas siue adhærentes. Et si quidem oportet, virtus infrigidationis eius cito tollitur, nõ sublata virtute penetrationis ipsius, & hoc quidem Gal. testatus est, quoniam eius potentia communis est ad omnes materias. Et videtur, q nõ ad choleram nigram, propter similitudinem, & communitatẽ complexionum. Et nos quidem dicimus, q facit penetrare medicinas in partes in quas forte non penetrarẽt, & facit eas acquirere diuisiuas sectiones duri & difficilis. Et modus operationis eius est. Accipe zucchari boni albi partes. v. & funde super illud in vase lapideo aquæ fontium dulcis, & claræ partes. iiij. & decoquatur semper abijciendo spumam eius, & sit ignis in quo coquitur, prunarum, aut tenuis flammæ sine fumo. & decoque hoc modo donec clarificetur, & diminuta sit aqua sicut medietas eius. Deinde funde super ipsum aceti vini albi clari partes ij. in leui, & in forti partes iiij. & in mediocri partes. iij. & da ei post illud pfectionẽ in co
*iiij. ctura. & fit dosis eius ab ʒ. j. vsq ad *iij. cũ aqua frigida.

CHRIST. Cholerę subtilis, & acutæ digestiuum excellens. Sermo in syrupo acetoso iam magnificatus est inter verificatores. Hic autor ponit descript. syrupi acetosi, & virtutes, & operationes eius. Est. n. multum famosus, & excellens, & vbiq; sic prędparatus habetur in vsu. nam est efficax, & mirabilis in digerendo materiam subtilem cholericam, & acutam, vnde summe confert cholericis febrientibus. Incrassatiuus. n. est materierum subtilium, & extinctiuus superfluæ caliditatis, & sitis, aperitiuus oppilationum, prouocatiuus vrinæ, & alias q̃ plures habet operationes efficere. Et iste syrupus acetosus simplex est minoris infrigidationis malarum cõplexionum calidarum, q̃ syrupus violatus: sed est maioris aperitionis, & prouocationis, &

A hibitionis putredinis malæ, & venenosæ, ideo multum cõfert tempore pestilentiæ, & febribus pestilentialibus assumptus cum aqua buglossæ, vel melissæ corruptioni aeris resistendo. ipsum autem Gal. summe cõmendat xj. therapeuticæ, & de ipso multum confidit in dispositionibus putredinalibus, nisi sit nocumentum magnum in stomacho, & sensibilis læsio in neruis per frigidum. Et iste syrupus p se solum assumptus cum aqua simplici, vel endiuiæ principaliter conuenit in digerendo materias calidas, & subtiles. Et subdit auctor quod posse eius etiam extenditur in materias frigidas, crassas, viscosas, & adhærentes, hoc aũt habet intelligi admixtus cum alio syrupo calido, & melle rosato colato, vel alio syrupo composito absque aceto, de quo statim dicemus, vel lymphatus cum aqua apij, vel fœniculi, & similibus calidis aquis aperitiuis, & sic cõueniret ad materias frigidas, admixtus tñ cum calidis sub debita proportione. Et sic apparet solutio dubij, quod ipsemet tangit in litera dum dicit. Et nos quidem diximus de isto, q facit pe
B netrare medicinas simplices, quæ cum ipso administrãtur in partes quas forsitan non penetrarent. Et facit eas acquirere sectiones diuisiuas duri & difficilis. Et cum hoc etiam remanet cum ipso virtus infrigidatiua & incisiua. Et componitur solum ex zuccaro aqua, & aceto, sm proportionẽ positam ab auctore, & litera est clara.

ADDITIO.

Iste syrupus est multum famosus apud omnes: nam Auicen. in 5. can. habet multas descrip. istius syrupi differentes tñ ab isto. idem similiter iiij. can. sen. prima describit præsentem syrupum. Similiter Haly. x. practicæ, & Serapio in proprio antidot. describunt præsentem syrupum. Et summa medic. ipsum componentium sunt tres res, aqua, zuccarum, & acetum, sm ꝓportionem hic descriptam à Mes. Varię syrupi acetosi descrip.

MANARDVS, de sermone in syrupo acetoso.

ET hoc quidem Galenus testatur.] Galenus nusquam huius meminit, sed oxymelitis. PROPTER similitudinem & communitatem.] Hippocrates & Galenus, acetum iuuat eos in quibus amara: lædit summopere in quibus atra bilis dominatur: magis tamen mulieribus, q̃ viris est inimicum, quia vterum lædit. IN leui.] Si videlicet non vis multum acidum. ET in forti.] id est, si vis multum acidum. CVM aqua frigida, &c.] Non exprimit quantitatem aquæ: nos autem duplam aquam miscemus, & ex herbis potius elicitam, q̃ naturalem.

*Syrupus acetatus cum radicibus, bilem crassam, & aunl sum difficilem, ac pituitam incidit, terget: obstructa hepatis, lienis, renum aperit. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. iij. seminum apij, fœniculi, anisi, ana vnc. j. seminis intybi vnc. dimidiam: hæc omnia igne lento coquãtur ad dimidias in aquæ fontanæ lib. x. * tunc additis sacchari lib. iij. clarificetur. deinde acetum additur quantumlibet pro scopis, vt dixi nuper, varius.* SYL. *expreſsũ vbi est.

SYLVII ANNOTATIO.

Nam si imbecillum vis, aceti lib. v. addis: si valentissimum, decem: si medium, lib. vij. & 5. Sed hic aceti modus atq; adeò primus, in hoc syrupo, & in præcedẽte nobis est molestus, præsertim quibus frigidus est ventriculus, quem vt ceteras partes neruosas acetum lædit. Obid etiam Galenus mel duplum acetum miscet, & melli duplam aquam, Mesues quoq; aquam propè duplam sacharo vbiq; miscet. Quinetiam sæpe sine aceto hic syrupus fit, & tunc de duabus radicibus sine aceto dicit, quia ex radicibus quinque vreticis, apij, fœniculi, petroselini, ruscі, asparagi, duas tantũ recipit. Febribus pituitosis, q̃ biliosis aptior est, quia modicè calet, & iis incipientibus, vt Bizantinus paulò valentior procedentibus.

ANT. Modus syrupi acetosi cum radicibus. cuius operatio est ad choleram crassam, difficilem & ad phlegma. incidit enim, & abstergit, & aperit oppilationes quæ sunt in hepate, & splene, & in renibus. Accipe aquæ fontium claræ lib. x. proiice super ipsam radicis fœniculi, apij, endiuiæ, ana ʒ. iij. anisi, seminis fœniculi, apij, ana ʒ. viij. seminis endiuiæ ʒ. 5. Coquatur cum facilitate

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 332 sur 1089

tate vsquedum veniat ad lib.v. Tunc profice super ipsam zucchari boni lib.iij. & clarificetur sicut prius. Deinde funde super ipsum aceti boni quantitatem sufficientem, iuxta modum superioris doctrinæ. & da vbi oportet. E

CHRIST. Modus syrupi acetosi cum radicibus.s.duabus de quinque radicum numero. Iste syrupus est multum in vsu, & sm præsentem descrip. vbiq; præparatus reperitur. Est.n. efficax in digerendo materias mixtas, & phlegmaticas, sic etiam summe confert febribus compositis, & phlegmaticis, tñ eius virtus, efficacia, & operatio est plus ad materias phlegmaticas, q̃ cholericas, eo q̃ sua complexio est tẽdẽs ad primum gradum caliditatis & siccitatis. & licet huius syrupi descriptionem ingrediatur acetum, & à quibusdam vocatur syrupus de radicibus temperatus acetosus, & à quibusdam vocatur acetosus de duabus radicibus: & à quibusdam vocatur acetosus compositus, & sic ab eisdem q̃ acetum in ipso ponitur: vocatur syrupus temperatus de radicibus, sine aceto vocatur compositus sine aceto. Et F his tribus modis vocatur generaliter ab omnibus cum aceto, vel sine, q̃ in ipso non ponitur. Sed statim insurgeret dubium. Nam statim diceret aliquis q̃o iste syrupus dicit de duabus radicibus cum eius compõnem ingrediantur tres radices.s.radix fœniculi, apij, & endiuiæ. Dicẽdum q̃ radices absolute prolatæ sunt quinque numero.s.fœniculi, apij, petroselini, bruſci, & asparagi, de quarum numero solum duæ ingrediuntur. Endiuia vero non est de numero earũ quinque. Et est simile, sicut si diceremus de vno syrupo, qui componitur ex duobus seminibus calidis, vel frigidis, vt semine anisi fœniculi, vel ex semine cucumeris, vel cucurbitę. Et licet ingreditur semen leuistici, & endiuię non propter hoc vocaretur nisi syrupus de duobus seminibus calidis, vel frigidis. Nam semina calida absoluta, plata sunt solum quinque semen anisi, fœniculi, ameos, carui, & cimini. Quidam autem, & forsan melius dicunt, q̃ sunt semen anisi, & fœniculi, & petroselini, bruſci, asparagi, sicut aqua quinque radicum fit ex quinque radicibus iã dictis: G vtrunque tamen dictum potest saluari. Semina vero communia frigida absolute prolata sunt etiam quinque.s. semẽ cucumeris, cucurbitæ, peponum, melonum, & citruli. Et sic etiam sunt quinque radices ex quibus fit aqua distillata, quæ est multũ calefactiua, ac etiam aperitiua. Et aqua ex suprascriptis quinque seminibus frigidis est multum diuretica prouocatiua vrinæ, etiam alteratiua ad frigidum. Et sic tales aquæ denominantur ab eis. Prima dicitur aqua de quinque radicibus. Secunda vero dicitur aqua de quinque seminibus communibus, & vtraq; multum est in vsu, & sic apparet solutio quo ad dubium. Iste syrupus licet nominetur alio trium modorum iam dictorum ab aromatariis, tñ nominatur vt plurimum syrupus acetosus compositus, vel syrupus compositus sine aceto. Et hoc q̃ acetum non ingreditur, & vt sic, habet diuersas operationes efficere ratione virtutis aceti, & non est tantæ caliditatis cum acetum ingrediatur, sed est aperitiuus oppilationum, subtiliatiuus materierum crassarum, incisiuus, prohibitiuus H putredinis, & malæ qualitatis, q̃ autem est sine aceto, est eiusdem virtutis cum suprædicto, & non lædit stomachum & mẽbra neruosa, est etiam prouocatiuus sudoris, & vrinę & præparatiuus materierum facientium febrem ad expulsionem, vnde vtimur eo communiter in principio febrium phlegmaticarum cum melle rosato colato distemperato cũ aqua fœniculi, vel alijs aquis similibus, & compositus cum aceto plus confert attiuentibus alicui caliditati cum viscositate, sine aceto autem plus conuenit materiebus frigidis crassis. Conuenit etiam iste syrupus oppilationi hepatis, renum, splenis. Et hic notandum, q̃ sicut communiter vtimur syrupo de bizantijs in processu febrium putridarum compositarum. sic in principio earundem vtimur isto syrupo acetoso, vel sine aceto. Reci. aquæ claræ fontium, &c. & funde super ipum aceti boni cum quærimus ipsum facere acetosum. Ista descriptio est p̃ seipsam manifesta, & omnia, quæ in ipsa continentur sunt superius declarata.

Dubium.

Rñsio.

Semina calida absolute prolata quot.

Semina frigida absolute prolata quot.

ADDITIO.

Iste syrupus est multum in vsu, quo vtimur sub nomine syrupi de duabus radicibus. Auic.in v. cano. Similiter, & Serapio in proprio antidotario hunc habent syrupum, ab isto tamen parum differentem. Summa medic. est x. res quam numerando.

MANARDVS, de modo syrupi acetosi cum radicibus.
Hoc frequenter vtimur, vocamusq; acetosum compositum.

SYL. *Syrupus acetatus de succis herbarum. Recipit succorum syrupi byzantini partes tres, sacchari partes duas, aceti partem vnam.*

ANT. Modus syrupi acetosi de succo herbarum.* Rec. succi syrupi dinarij partes tres, & funde super ipsum aceti boni partem vnam. zucchari partes duas.

* Al. legunt Rec. syrupi dinarij &c.

CHRIST. Modus syrupi acetosi. Non est in vsu de succis herbarum scilicet.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu, & per succos, vel succum syrupi dinarij, intelliges succos quatuor positos in syrupo dinarij, scilicet lupuli, buglosſę, apij, & endiuię, de quibus oibus accipe li.iij.zucc.li.ñ.aceti.lib.j. Sũma medi.est iiij.res.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de succis herbarum.
Est fere bizantinus, nisi quod in hoc minus additur aceti.

SYL. *Syrupus acidus de succis fructuũ, refrigerat: ob id sitim sedat, ardorem bilis, & febrium, & phlegmones, aut intemperaturæ calidæ, cordis, ventriculi, hepatis, extinguit. Recipit succi granatorum acidodulcium & acidorum, ana partes tres, coque igni lento ad tertiæ partis consumptionem. biduo clarescere permitte, eius partes duas iulepi partibus.iij. vel pluribus, vel paucioribus percoque.*

ANT. Modus syrupi acetosi de suc. fructuum sedantis incensiones febrium & choleræ rubeæ, & sitim, & inflammationẽ stomachi, cordis, & hepatis. Accipe succi granatorum muzorum, & acetosorum ana partes tres. Coquatur cum facilitate vsq; dum diminuta sit eius pars tertia, & dimittatur per duos dies vsq; dum claresçat. & accipe eius partes duas, & iuleb partes tres, vel plus, vel minus, & perfice coctionem in eo.

CHRIST. Modus syrupi acetosi de succis fructuum. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus est similis syrupo de granatis supra descripto qui describitur hic inter syrupos acetosos propter succũ granatorum acetosorum. Summa medicinarum est.iij.res.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de succis fructuum.
Eadem fere descriptio supra, nisi q̃ ibi tantum acida, hic acida & dulcia granata accipiunt. Loco huius officinæ parant oxysaccharum vocatum.

SYL. *Syrupus acidus de succis & aquis fructuum, ventriculum præsertim calidum roborat, ob id vomitum etiam prægnantium, & fluorem alui biliosum sistit. Recipit succi granatorum acidodulcium, cydoniorum, pomorum, pyrorum, mespilorum tricoccorum, singulorum parem portionẽ, aquæ, cui rhus & vna oxyacanthæ incoctæ sint, partem j. & dimidiam, sacchari partes tres. coque in syrupum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerint hi syrupi etiam ad condimenta aptissimi, quæ appetentiam excitent.

ANT. Modus syrupi acetosi de suc. & aquis fructuum, & stringit vomitum & fluxum cholericum, & confortat stomachum calidum & abscindit vomitum prægnantium.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 333 sur 1089

tium. Accipe ſuc. citoniorum, & malorum, & pyrorū, & granatorum muzorum, & zarur ana partes æquales. Aquæ decoctionis ſumach, & berberorum ana partē ȷ. & 5. zuccari partes tres. fiat vt ſupra.

CHRIST. Modus ſyrupi acetoſi de ſuccis & aquis fructuum. Non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non habetur in vſu. Auic. in. v. cañ. Similiter & Serapio in proprio antidotario deſcribunt ſyrupum ſimilem huic de fructibus. Et eſt zarur vel zaror ſecundum Simonem Ianuenſem in ſynonimis, quidam fructus ſimilis piro in figura & paruus, & vocatur à Siculis apud quos naſcitur arbor eius zarore, quidam Sorbam putauerunt, ſed non eſt, quāuis eiuſdem virtutis ſit in omnibus. Stephanus vero meſpilam dicit, ſed non eſt, nam ipſa gubeira vocatur arabice, etiam zarurum pro zaror ſcripſit, hæc ille. quidqd ſit ponerem ſorbam hic pro zarur. Summa medicinarum eſt vij. res numerando aquam.

Zarur.

MANARDVS, de modis ſyrupi acetoſi de ſuccis & aqs fructuū.

Zarur, id eſt, meſpilorum. Nullam acredinem præterquam à granatis habet, magni tamen vſus eſſet ſi pararetur, in vomitibus & ventris fluxibus coercendi. ſpoſſumus tamen & hoc, & quatuor iam deſcriptis, pro embammatis condimentiſue ciborum vti.

SYL. *Syrupus acidus ex cydonijs, ſtomachum roborat, & naturam calore diſſolutam, ob id vomitum cohibet, ſitim tollit. fit ex ſucci clari cydoniorum acidorum partibus x. aceti parte vna & ſemis. ſacchari partibus duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Raſis li. 9. ad Almanſorem huic ſimilem habet ſyrupū ex cydonijs. Obſerua hic pro ſucci quantitate immodica ſaccharū parcius.

ANT. Modus ſyrupi acetoſi de citonijs valet ad vomitum & ſolutionem naturæ, & ad ſitim, & ſtomachum confortat. Accipe ſucci citoniorum acetoſorum, & eius ꝓprie q depuratus eſt & factus clarus, partes x. aceti boni partem ȷ. & 5. zuccari boni partes duas.

CHRIST. Modus ſyrupi de citonijs non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu. deſcripſit ſuperius ſimplicem de ſucco citoniorum qui in vſu habetur, & differt iſte ab illo, quia fit ex ſucco citoniorum acetoſorum, alter fit ex ſucco muzorum. Raſis. 9. ad Alman. habet vnum ſyrupum de ſucco citoniorum acetoſorum ſimilem huic. Summa medicinarum eſt iij. res.

SYL. *Syrupus acidus de pomis, cor, & ventriculum roborat, ſitim ſedat, fit vt ſyrupus acidus de cidonijs.*

ANT. Modus ſyrupi ace. de pomis confortat ſtomachum & cor, & ſedat ſitim. Et eius modus eſt ſicut ſyrupus de citonijs. Sūma medi. eſt 3. res.

CHRIST. Modus ſyrupi de pomis non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus de pomis acetoſis non eſt in vſu. ſed bene ille qui ſuperius deſcriptus eſt, interdum in vſu habetur.

SYL. *Syrupus acidus ex prunis potenter refrigerat, ob id magnam ſitim ſedat, intemperiem calidam partium interna rum cum febre & ſine febre extinguit, & ebrietatem, & vertiginem, & vomitum ſiſtit, cordis tremorem & ſyncopen ſanat. Fit ex ſucci ſeu aquæ prunorum acidorum, granatorum acidorum, & tamar Indorum ana lib. ȷ. ſucci acidi citrorum libr. dimidia, cum ſacchari lib. ȷ. igni lento coctis. Datur cum aqua frigida, vel aqua niuis. Si abſque ſaccharo coquitur ad craſſitiem, ſapa quædam fiet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Aqua hic vel ſuccus eſt, vel prunorum, & tamar Indorum decoctum, minus q̄ ſuccus efficax.

ANT. Modus ſyrupi acetoſi de prunis, & eſt ſyrupus extinguens inflammationes omnes, & confert ad ſyncopim, & pulſum cordis, & febres inflāmatiuas, & ſitim vehementem, & ſedat ebrietatem, & vertiginem, & vomitum, & eſt expertum. Accipe aquæ prunorum acetoſorum, & aquæ tamarindorum, & ſuc. granatorum acetoſorum ana lib. ȷ. aquæ acetoſitatis citri, lib. 5. Coquātur cum facilitate. & cum lib. ȷ. zuccari fiat ſyrupus. & da cum aqua frigida vel aqua niuis. Et qñ non ponitur in eo zuccarum, fit ſicut rob bonum, & expertū. Sūma medici. eſt 3. res.

Modus ſyrupi acetoſi de prunis. Non eſt in vſu. CHRIST.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus de prunis non eſt ille qui interdum in vſu habetur, ſed ille qui ſuperius deſcriptus eſt, & eſt ſimplex reſpectu præſentis qui compoſitus eſt.

MANARDVS, de modis ſyrupi acetoſi de Prunis.

Aquæ tamarindorum & prunorum neſcio quo pacto velit vt fiant, ita vt à ſuccis differant, niſi per coctionem vel macerationē. Accedo vero citri, neſcio quare hic vocetur aqua, cum ſuperius appellauerit eam ſuccum, vtcunque tamen paretur, vtilis erit in his in quibus à Meſue commendatur.

SYL. *Syrupus alter acidus de Pomis, ad tertianas exquiſitas & ardentes æſtiuas, ſitim ventriculi & hepatis intemperiem calidam. Recipit ſucci malorum acidorum, granatorum acidorum, vuarum agreſtium ana lib. ȷ. aquæ roſarū, aquæ cui infuſi ſint tamar Indi & pruna, ana lib. ȷ. & 5. ſucci intybi cocti & deſpumati, & aceti, ana lib. ij. ſacchari lib. viij. Conditur à quibuſdam caphura. Datur cum aqua frigida, vel melonum hyemalium.*

SYLVII ANNOTATIO

Delicatus eſt ac vtilis, ablata tamen caphura. Hi melones ſunt citri forma & colore, in hyemem ſeruati ſoliti.

ANT. Modus ſyrupi acetoſi de Pomis deſcriptione noſtra, conferens febribus cholericis, & multi acuminis, & proprie quæ accidunt iuuenibus in æſtate æſtiua. & confert ad ſitim vehementem & ęſtuoſam, & ſtomachi, & hepatis inflāmationem. Rec. ſucci malorum acetoſorum, ſuc. vuarum agreſtium, ſuc. granatorum acetoſorum ana lib. ȷ. aquæ roſatæ, aquæ infuſionis tamarindorum & prunorum, ana lib. ȷ. & 5. ſuc. endiuiæ cocti, & deſpumati, & aceti ana lib. ij. zuccari lib. viij. Et ſunt qui condiunt cum ʒ. ij. camphorę. Et da cum aqua melonum hyemalium, vel cum aqua frigida.

Modus ſyrupi acetoſi de Pomis deſcriptione noſtra. Nō eſt in vſu. CHRIST

ADDITIO.

Iſte ſyrupus acetoſus de Pomis non eſt in vſu, & eſt exinuentione propria.

MANARDVS, de modis ſyrupi acetoſi de Pomis.

Hic quoque ſi pararetur, & vtilis & ſuauis eſſet, amota tamen camphora. ET da cum aqua melonum.] Melones hyemales credo eſſe, qui apud nos conſeruati ad hyemem, non edi conſueuerunt, ſuntq; citris & colore & forma ſimiles, ſed colore magis.

SYL. *Syrupus alius acidus de Pomis eadem promittens. Recipit ſucci pomorum acidorum lib. ȷ. ſucci acidi citri lib. 5. iulepi boni lib. ij. Datur cum aqua niuis. Si macerueris ſericum cocco baphica tinctum ſuccis prædictis, valentius corroborabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sericum quidam malunt auferre, & morbis biliosis æſtate feliciter vſurpant.

Syrupus

ANT. Syrupus alius acetosus de Pomis, valet vt supra. Accipe succi pomorum acetosorum lib.ß. suc. acetositatis citri lib.5. iuleb boni lib.ij. Da cum aqua niuis. Et qñque submergitur seta tincta ex chermes in succis, & tūc fit nobilior ad causas cordis.

CHRIST. Syrupus alius de pomis acetosus non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus acetosus de pomis non est ille qui in vsu habetur, sed ille qui superius descriptus est, qui simplex dicitur respectu præsentis. Summa medicinarum est iiij, res si fiat cum additione.

MANARDVS, de syrupis aliis acetosis de Pomis.

Alius quoq; acetosus de Pomis vocatus, magni vsus esset in siti sedanda, non in acutis febribus tantum, sed & æstatis tempore in sanis, & præcipue biliosis, setam tamen illam ego dimitterem.

SYL. *Syrupus acidus ex mãna, febri æstuanti & cum syncope confert, ac siti inexpletæ, tussi siccæ. ventriculi & hepatis inflãmationem sedat. Accipit mãnæ vnc.iij. in succi intybi cocti & purgati lib.ß. macerandas in vase lapideo. Deinde simul ferueſiant, manibus fricentur, colentur, post eum aquę rosarum, succi granatorum acidodulcium ana lib.ß. succi vuarum agrestium, succi acidi citrorum ana lib.5. sacchari lib.iij. percoquitur.*

ANT. Modus syrupi acetosi alterniabin confert febribus syncopalibus calidis, & siti vehementi, & tussi siccæ, & hepatis, & stomachi inflammationi. Rec. *altereniabin ʒ.iij. Pone in vase lapideo & infunde super ipsum succi endiuiæ cocti & depurati li.ß. bulliant ebullitione vna, deinde frica manibus, & cola. deinde accipe aquæ rosatæ, suc. granatorum muzorum ana lib.ß. succi vuarum agrestium, aquæ acetositatis citri ana lib.5. zuccari lib. iij. da vt supra.

.i. mannæ

Sũma medic. est vij. res.

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Terniabin. Iste syrupus alterniabin non est in vsu. Et est terniabin species mannæ sedans inflammationes febrium calidarum & auferit sitim, & mollit ventrem mollitione mediocri.

MANARDVS, de syrupis acetosis alterniabin.

Ille vero qui inscribitur alterniabin, ex recentiorum videlicet manna cõfectus, præter alterandi vim, aluũ quoq; modice leniret. Quod quidem vt vehementius facit ille qui post eum scribitur sub titulo Acetosi solutione educentis bilem, & vim purgandi habet, præcipue scammonio superaddito; ita minus iucundus est.

SYL. *Syrupus acetatus, chalogogus, & refrigeratorius recipit pruna passa, myxa, ana centum, tamar Indorum libram dimidiam, myrobalanorum citrearum vnc.iiij. succi rosarum recentium vnc.iij. mannæ, casiæ, ana vnc.iij. & semissem, sacchari lib.iiij. Fac syrupum, post adde aceti lib.ij. succi granatorum acidorum lib.ß. & dimidiam, percoque igni lento cum scammonij drach.vj. panno tenui illigatis, & sæpe confricatis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huius imitatione syrupus vnius humoris vel plurium, vel omnium purgatorios ad præcautionem, vel curationem morborum, præsertim longorum, describunt medici, potiones multo iucundiores ægris, quam ipsa purgantia medicamenta, vel saccharata, vel liquore aliquo soluta, vt ad pituitam purgandam, ex radicibus fœniculi, apij, petroselini, polypodij, sem. anisi, anethi, fœnic. ameos cnici, hyssopo, calaminthe, pulegio, & similibus, cum agarico, turbith, & similibus: ad melancholiam, ex radicibus capparis, tamaricis, polypodij, lapathi, asspleno, phillitide, adiantis, buglossis, lupo, fumaria, floribus cordialibus, epithymo, senna folliculis, & sero lactis, præsertim caprini.

ANT. Modus syrupi acetosi solutione educentis cholerã, & extinguit inflammationem eius. Rec. prunorum siccorum, sebestен, ana numero c. tamarindorum lib.5. mirobalanorum citrinorum. ʒ.iiij. suc. rosarum recentium. ʒ.iij. mannæ, casiæ ana. ʒ.iij. & 5. zuccari lib.iiij. Fiat ex eis syrupus. & hoc funde super illud aceti lib.ij. suc. granatorum acetosorum lib.ß. & 5. decoque cum facilitate. Deinde accipe scãmoneæ bonę. ʒ.vj. tere & liga in pãno subtili & proijce in syrupo, & decoque semp fricãdo pannum, vsq; dum perficiatur eius decoctio.

Sũma medi. ẽ iii. res

Non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Syrupus acetosus solutione educens choleram non est in vsu. Auicen. in quinto cano, Similiter & Serapio in proprio antidotario habent syrupos educẽtes choleram, phlegma, & melancholiam, sed multum ab isto differunt.

SYL. *Syrupus contra catarrhum calidum, coryzam, pleuritidem, tussim. Recipit zizipha, & myxa ana centum, violarum, mãnæ ana vnc.ß. glycyrrhizæ, florum buglossi ana vnc.ß. & 5. semi. maluæ, cydoniorum, ana drach.vj. sacchari lib.ij. succi mali granati dulcis lib.ß. fiat syrupus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Coqui omnia debent in aqua, nodulo ex seminibus impositio.

ANT. Syrupus conferẽs catarrhis calidis & coryzę, & pleuresi, & tussi. Reci. iuiube & sebesten ana c. violarum, mãnæ ana vnc.ß. liquiritiæ, florum buglossæ ana ʒ.xij. seminis maluæ, citoniorum ana *ʒ.vj. zuccari lib.ij. & succi mali granati dulcis lib.ß. Fiat syrupus.

*drach.x Sũma medici. est i res.

Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu

MANARDVS, de Syrupo conferente catarrhis calidis.

Nescio quomodo ex his fructibus possit fieri syrupus, nisi decoquantur. quare cum in fine dicat, fiat syrupus, intelligere nos facit vt coquerentur.

SYL. *Syrupus decãnis ad tussim, pleuritidem, sitim vtilis. Recipit succi granatorum dulcium lib.ij. aquæ malorum dulcium & aquæ cãnarum sacchari, aut penidiorum ana libram vnam & dimidiam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Per aquas, succos intellige. Mala vero dulcia nostratia substitui mus pro malis Mesuæ de Senitarum regione, alij mora, quibus fit diamoron, intelligunt.

Syrupus de cannis conferens ad tussim & pleuresim & sedat sitim. Reci. succum granatorũ dulcium *lib.ij. aquæ malorum de seni, & aquæ cannarum zuccari, aut penidiorum lib.ß. & 5. Fiat syrupus.

*lib.iiij.

Sũma medi. est ʒ.x

Non est in vsu. CHRIST

ADDITIO.

Syrupus de canis non est in vsu. Auicen. in 5. cano. Similiter & Serapio in proprio antidotario habet similem descriptionem huic in nullo differentem.

MANARDVS, de Syrupis de Cannis.

AQVAE malorum de seni.) Seni nomen est regionis, sed nos ponimus dulcia nostratia, & per aquas intellige succos.

Syrupus portulacæ valenter refrigerat, ob id sitim, febrium ardorem, ventriculi & hepatis intẽperiem calidã corrigit. Accipit seminum portulacæ tritorum lib.ß. horis. xxiiij. macerandam in succi intybi cocti & purgat. lib. iij. postea igni lento coque ad dimidias, & tunc cum sacchari lib.ij. percoque in syrupum. additur interdum aceti lib.ß. vel succi granatorum acidorum lib.ß. & 5.*

*vj. vel vij

Syluñ

SYLVII ANNOTATIO.

Potest succus intybi cum succis aliis refrigerantibus coqui ad vsus eosdem. Syrupus quoq; intybi à Gentile scriptus refrigerat, humectat, obstructiones aperit, intemperiem calidam hepatis, renum, emendat, bilis acrimoniam frangit. recipit succi intybi & lichenis herbæ ana lib.iij.rosarum, violarum, lentis palustris, polytrichi ana vnc.5. adianti albi, hordei mundati, seminum communium frigidorum ana vnc.j.cum saccharo quãtum sufficit, fac syrupum. aromatiza santalis albis & rubris, & vua oxiacanthes, cui si cinnamomum, lignum aloes, corticem citri aromatis gratia immittas, cor magis roborat: sed minus refrigerat.

ANT. Syrupus de Portulaca extinguens inflãmationes febrium & sitim, & confortat stomachum & hepar super *lib.vj. calefactũ. Rec. succi endiuiæ cocti & depurati *lib.iiij. seminis portulacæ ʒ.xij. terantur semina. & fundatur super ea succus, & dimittatur in vase lapideo per diem & noctem, & coquatur cum facilitate vsque ad mediũ. & addas zuccari libr. fiat syrupus. Et quandoque addi- Sũma medi. est 4. res. tur aceti lib.j. aut succi malorum granatorum acetosorum lib.j.& ʒ.

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus de Portulaca interdum in vsu habetur, qui potest fieri duobus modis. vno modo si accipiatur succus endiuiæ coctus & depuratus, & addas zuccarum, tunc erit syrupus de succo endiuiæ qui multum in vsu. Si vero addas reliqua quæ in textu scribuntur, tunc erit syrupus de Portulaca.

MANARDVS, de syrupis de Portulaca.

Placet mihi æstate, atque temperatura & morbo biliosis.

SYL. *Syrupus violatus pleuritidi & tussi à causa calida prodest, fit ex violarum vnc.ij. seminum cydonij, & maluæ* *alij xxx. *alij vij. *alij lib.ij. *ana vnc.j. zizypha, myxa ana* xx. cum aquæ cucurbitæ lib.* vj. coque ad tertiam partem, & cum sacca. lib.* j. & dimidia fiat syrupus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ad pleuritidem & alios affectus biliosos efficax initio, & augmento, refrigerat enim & humectat primo gradu, ob id tussim siccam iuuat, sitim sedat cum aquæ frigidæ quadrupla, somnum cõciliat vespere sumptus vnc.ij. cum æquali aquę portione, vel solus. Syrupus autem violatus absolute est, qui ex violarum infusione prædictus est, hic vero dicitur syrupus violatus compositus.

ANT. Syrupus de Violis confert tussi calidæ & pleuresi. Reci. violarum vnc.ij. seminum citoniorum seminis *drach.vij. maluæ ana *drach.viij. iuiubæ, sebesten ana xx. Et coque cum lib.vj. aquæ cucurbitæ vsque ad tertiam partem zuccari lib.j.ʒ. fiat syrupus.

CHRIST. Iste syrupus est satis in vsu. & sic vbique præparatus reperitur. Confert.n.ad digerendum materiam subtilem cholericam, & est alteratiuus malæ complexionis calidę & siccæ. Confert etiam tussi siccæ & factæ à materia cholerica subtili, & confert multum, & principaliter, & sic cõiter est vsus eius, vt plurimũ assumptus cum aqua capill. veneris in principio & augmento pleuresis, quod est apa cholericum. Confert etiam tertianis puris assumptus cum aqua In tertiana puta. frigida simplici, vel cum aqua endiuiæ. licet eis etiam conferat iuleb violatum, & syrupus acetosus simplex, habet enim iste syrupus virtutem lenitiuam, & est complexionis frigidę & humidæ in primo. Est etiam vtilis ad sitim extinguendam sub actuali frigiditate, assumptus cum quadruplo eius aquæ frigidæ. Confert etiam ad somnum prouocandum assumptus de sero post cœnam, cum æquali aquæ proportione cum ipso. ℞. violarum &c. seminis maluæ. herba est nota versus primum calida & humida in ipso. Est enim lenitiua multum, & eius decoctio multum conuenit in enematibus, & illa est malua domestica. Sylvestris autẽ est illa quæ dicitur bismalua, & est forte eiusdem cõplexionis cũ illa. Reliqua vero simplicia superius sunt declarata.

A ADDITIO.

Iste syrupus interdum in vsu habetur sub nomine syrupi de violis compositi, sed quãdo doctor simpliciter ordinat ℞. syrupi violati, intelligitur de illo q fit ex infusione violarum, descriptionem cuius vide supra. Item Mes. in practica sua sermone in aqua cicerum habet duas alias descr. tũ ista est illis nobilior. Sil'r Viaticus.c.de pleuresi & Gilb. Anglicus eodem cap. hanc eandem habent descript.

MANARDVS, de syrupis de Violis.

Hic vbique paratus inuenitur, & eo vtimur in pleuritide.

SYL. *Syrupus ziziphorum raucitati, tussi, pleuritidi confert, fit ex ziziphis* *alij c. *drach.v. *sexaginta, violarum, seminis maluæ ana* *vnc.v. adianti albi, glycyrrhizæ, hordei mundati ana vnci.j. semi. cydoniorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthi, ana drach.iij. coque cum aquæ fontanæ libr.* quatuor, & sacchari lib.ij.* *alij vj.

B SYLVII ANNOTATIO.

Alij coquunt ad dimidias, colatum percoquunt in syrupo cum sacch. lib.j. potius, q̃ lib.ij. Tussi siccæ & asperitati arteriæ, omnibusq; thoracis affectibus & fluxionibus calidis confert. Viribus affinis est violato, sed eo minus refrigerat. vlceribus vesicæ etiam vtilis est. minus in vsu est hic cõpositus, q̃ simplex prius scriptus. Male hic legebatur zizyphorũ lib.x. quod lib.x interpretati sunt, pro lx. hoc est, sexaginta. Nam libris zizyphorum decem, &c. capiendis, aquæ lib.iiij. non sufficerint. Id addo, vt intelligas vitia contingere plurima ex notis ponderum, & numerorum, quæ nos ob id integra, aut prope dimidia scribimus.

Syrupus de Iuiubis conferens ad raucedinem vocis, & tussim & pleuresim. Accipe iuiubarũ *num.lx. vio- ANT. *lib.v. larum seminis maluæ ana ʒ.v. capillorum ve. ʒ.j. semi. citoniorũ, papaueris, melonis, lactucæ, tragacãthi ana ʒ.iij. liquiritiæ, hordei mũdi, ana ʒ.viij. decoque in lib. Sũma medic. est 13. iiij. aquæ fontium, & cum lib.ij. zuccari fiat syrupus. res.

C Syrupus de Iuiubis fm descrip. istam est in vsu, & sic nõ aliter præparatus reperitur. Confert aũt ad raucedinem vocis & tussim factam à siccitate & asperitate cãnæ & gutturis, & cõfert apostemati cholerico & omnibus pãsionibus pectoris & gutturis calidis, assumptus in debita dosi. & habet operationes consimiles syrupo violato ſtatim dicto, & adhuc fortiores, & maxime in dispositionibus pectoris, at tinet tamen alicui caliditati. ℞. iuiubas &c. hordei mundi. semen est notũ, & amoto cortice tollitur virtus eius absterſiua & remanet virtus lenitiua cum aliquali siccitate, est.n. cõplexionis frigidæ in primo gradu versus ipsum, & aqua hordei quæ communiter est in vsu, non esset sic conueniens si fieret absque cortice hordei, sed bene plus ad nutriẽdum conueniret. reliqua sunt nota.

CHRIST.

ADDITIO.

Iste syrupus de iuiubis supra descriptus magis in vsu habetur quam secundum præsentem descriptionem, qui dici- D tur compositus respectu præcedentis. Viaticus & similiter Gilbertus Anglicus habent vnam descriptionem syrupi de iuiubis parum ab ista differentem.

MANARDVS, in syrupis de Iuiubis.

Zezipha vel serica, vt diximus, vocantur. Libræ 10.] Libræ 4. aquæ non valerent tot iuiubas continere, quare libræ numero cẽtum. communis vsus est in calidis fluctionibus. Vtor tamen ego etiam in vlcere vesicæ, & valde confert.

SYL. *Syrupus papaueris ad tussim siccam, phthisim, catarrhũ, insomniæ causam. Recipit papaueris albi & rubri ana* *alij 30. & in priore legunt. Vide diacodium in electuariis. *drach.* *quinquaginta, adianti albi drach.xv. glycyrrhizæ, drach.v. zizypha triginta, seminis lactucæ drach. quadraginta, seminis maluæ & cydoniorum ana drach.vj. coque in lib.iiij. aquæ ad dimidij consumptionem. colatum cũ sacchari & penidiorum ana vnc.octo in syrupum percoque.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 336 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Alij papaueris nigri legunt, de quo nuper. Catarrhum calidum, acrem, tenuem, in pulmones ruentem prohibet incrassando, lenit asperam arteriam, somnum conciliat. Datur ad thoracis partium affectus cum aqua adiantorum, vel bechij. Semina muccaginosa panno lineo ligata facultatem syrupo tradunt, muccaginem in lineo retinent, quę syrupos nimium glutinosos redderet. Rarus vsu est, frequentior simplex nuper dictus. Competunt etiam hi syrupi papaueris fluori alui & dysenteriæ post totius purgationem, aut quia somnum conciliant, qui fluxiones sistit, & coquit, aut quod intemperiem calidam siccam intestinorum à materiæ fere biliosæ, aut melancholicæ affluxu emendat. Diacodium & eclegma papauerinum in eclegmatibus dicenda, idem prope possunt. Huc adscripturus eram syrupos alios thoracicos, sed calidos, nisi ante compositos frigidos absoluisse præstitisset.

ANT. Syrupus de papauere conferens ad tussim siccam & phthisim, & catarrhum, faciens ad somnum. Rec. papa
*& nigri ueris albi * & rubei ana. ʒ.l. capillorum veneris. ʒ.xv. liquiritię. ʒ.v. iuiubæ. xxx. semi. lactucę. ʒ.xl. seminis malue, seminis citoniorum ana. ʒ.vj. coquantur in lib. iiij. aquæ vsque ad ij. & cum zuccari & penidiarum ana
*vnc. viij. *drach. octo, fiat syrupus.

CHRIST. Iste syrupus secundum præsentem descriptionem non est in vsu. sed secundum descriptionem superius descriptam, posset tamen magistraliter præparari, & sic multum conueniret ad prohibendum descensum catarrhi calidi & subtilis ad partes pectoris & pulmonis ipsum aliqualiter incrassando. Est etiam somni prouocatiuus & lenitiuus partium pectoris & pulmonis gargarizatus cum aqua capilli veneris, vel vngulæ caballinæ. i. farfarellæ, vel aqua frigida, vel alijs aquis conuenientibus, in dosi, & cum conditionibus & modis suprascriptis.

ADDITIO.

Iste syrupus de papauere raro habetur in vsu secundum præsentem descriptionem, apud tamen nonnullos magis habetur in vsu quam præcedens. Idem capitulo de tussi habet alias tres descriptiones, quæ non sunt eædem cum ista, nec ita bonæ. Aliqui tamen addunt in fine præsentis syrupi vini cocti seu sapæ. ʒ.vj. & hoc vt dirigat virtutes aliarum medicinarum ad pectus, sapa enim multum pectori amicatur. Vlterius notabis pro huius syrupi confectione & etiam aliorum, q̃ semina mucilaginem facientia non sunt ponēda ad bulliendum cū alijs rebus, sed debent ligari in petia lini mūdi, & sic virtus eorum trāsit ad syrupū & viscositas retinetur quę syrupū redderet viscosum. Sūma medi. est x. res.

Seminum mucilaginosorū decoctio qualis.

MANARDVS, in Syrupis de Papauere.

Papauer rubeum, est quod Græci ἐνημάκανον, & est calidum, quare potius legendum papaueris nigri.

SYL. *Hactenus syrupos compositos refrigerantes docuimus, nunc ad calefacientes morbis frigidis salubres transeamus, oxymelitis genera primum dicturi, si prius de aqua mulsa, & vino mulso egerimus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Morbi frigidi sunt pituitosi & melancholici, præsertim à pituita insipida, vitrea acida, & humore melancholico. Nam pituita salsa ex putredine aut bile mista iam calida est, vt melancholia ex putre factione, vel vstione sanguinis, vel humoris melancholici, vel bilis flauæ genita, quāuis actu frigida videatur vt calx, fæx vini, vsta tñ potestate calida est: ac vbi actu per nouam putredinē, vel causam aliam calida euasit, est ardentissima, & calcis, ac fœcis vstæ in more vrit, & cancrum facit sæpe vlceratum.

ANT. Iam quidem locuti sumus de syrupis compositis & de his proprie qui sedant inflammationes. de syrupis vero compositis morbos frigiditatis curantibus, erit sermo noster. Et primo de speciebus secaniabin. Prius tamen loquemur de aqua mellis.

CHRIST. Hæc est tertia pars principalis huius sextæ distinctionis in qua prosequitur determinando de syrupis magis & principaliter conferentibus ad materias crassas frigidas & viscosas & phlematicas & melancholicas. Et primo se ordinat ad sequentia, sermonem faciendo de aqua mellis, & subsequenter de diuersis speciebus secaniabin, id est de diuersis syrupis in quibus principaliter ingreditur mel & acetum. Et hic notādum q̃ differentia est inter squiniebin quod est syrupus acetosus simplex, de quo dictum est superius, q̃ est factus ex zuccaro, aceto, & aqua, & secaniabin simplex, id est oxymel simplex qui est syrupus acetosus factus ex melle, aceto, & aqua. Est & aliud secaniabin cōpositum, quod vocatur oxymel cōpositū quia fit ex melle, aqua, & aceto, & alijs radicibus, & seminibus, & aromatibus, vt in processu patebit. Est & geleniabin q̃d est mel rosatum colatum. Et licet etiam secaniabin generaliter fiat cum zuccaro & absq; aceto, corrupte denominatur secaniabin, sed melius denominari debet squiniebin simplex vel compositum. Nā proprie dicitur secaniabin, qñ syrupus cōponitur ex melle.

Squiniebin
Secaniabin
geleniabin

SYL. *Aqua mulsa magnarum est virium ex maiorum nostrorum sententia. siquidem sitim sedat, affectus frigidos, præsertim cerebri & neruorum, & iunctura rum iuuat, loco vini potum tussim humidam, puris & pituitę crassæ & lentæ expectorationem promouet, lauat, terget, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios, ob id colicis prodest, & aluum subducit, calculum in viis vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis boni (quod colore sit pallido, odore iucundo, sapore modice acri, & dulci, consistentia crassi & tenuis media, non vetus) lib. j. aquę fontanę dulcis & claræ lib. viij. in vase lapideo, vel vitrato igni lento coctis, & continenter despumatis: deinde pāno denso colatis. Quod si mox per se bibendum est, aquosius fiat, larga enim coctione crassatum, vt iulepus, diu quidem seruatur, sed in partes remotas ægre penetrat, in bilemq; ob multam dulcedinem facile vertitur, & ob id sitim auget, nisi largiore aqua mista dissoluatur, vt insipidum aquæ modo videatur. Alias quoque facultates coctio varia ei acquirit, quia parum coctum inflat, magis aluum subducit, minus nutrit, largius vero coctum, inflationem dissipat, magis nutrit, minus deiicit. Addunt nonnulli aromata, zingiber, crocum, cinnamomum, macis & similia, alij galliam moschatam, lignum aloes, & similia. Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, fermenti in his dissoluti vnc. iij. in singulas libras aquæ mellitę, quæ vasi ligneo trade, relicto trium digitorum spacio vacuo, in quod cū musti modo feruebit, recipiatur, vbi feruere desierit, obturato vase modo vini doliorum, tertio post mense fit potabile Immitti possunt aromata panno lineo ligata.*

SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Μελίκρατον recens ὑδρομέλι sepositum, vt seruetur, Dioscoridi dicitur, alijs confunditur pro aqua mulsa, seu mellita. Melicratum male pro ὑδρομέλι Mesuæ intepreti dicebantur. Has vires hydromelitis ex Hippocratis & Galeni libris probare, quia est cuiuis procliue, si vel lib. præcipue tertium rationis victus acutorum, aph. 4. li. 5. li. san. tuend. & methodi medendi legerit, ob id sciens omitto. Addam tantum, inflationes, & tormina maxime excitare, quando in aqua tantum calfacta mel dissolutum est, qualem mulsam crudam Serapio vult dari dormituræ mulieri, quam concepisse suspicamur, nisi eius potui sit assueta. In arthritide calida, pro mulsa, aqua saccharata est præstantiōr. Quod si vel à mulsa, vel saccharata aqua post vsum septem dierum aut vires nimis collabantur, aut ventriculus male coquat, ad vinum est redeundum, vel potius vinum mellis transeundum. Secundū hydromelitis genus est infinitis partibus valentius & generosius, & item quod vinum mellis vocat Plinius. Vtrunque enim colore, & calore, & saporis gratia vinum exoticum, q̃ Bastardum vocant, mentitur, estque efficacissimum in affectibus cerebri, & partium neruosarum frigidis, paralysi, apoplexia, epilepsia, lethargo, colicis item, & nephriticis, & ventris inferioris intemperie frigida, seruaturq; vtrunque, & valentius euadit tempore & loco calido. Vires eius miraberis, si parum ante coxeris, & despumaueris, deinde dies quadraginta, aut circiter, extra pluuiam soli verno exposueris. Exposui etiam æstiuo, & autumnali, nec in feliciter, nisi q̃ semel in acetum longe

omnium

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 337 sur 1089

omnium acerrimum abijt, quod ſolem non habuerat liberum, nec poſt feruefactionem & inſolationem fuerat operculatum. Fermentum non miſceo, vt nec Plinius, id tamen accelerare feruorẽ, & augere acrimoniam certum eſt, quanta vero menſura ſit miſcẽdum, ex Meſuæ corruptis codicibus difficile eſt coniectare, hi enim vnc.iij. in libras centum aquę, & mellis expetunt, alij in ſingulas libras aquę, & mellis ſimul miſtorum vnc.iij. fermenti miſcent, alij ad mellis lib.j. aquæ lib.viij. fermenti vnc j. Melicratum Hippocrati eſt noxium biliofis, & quibus magna ſunt viſcera, Gal. etiam febribus colliquantibus, aquoſius vrinas & ſputa magis promouet, minus aquoſum aluum magis ſubducit.

ANT. Sermo in aqua mellis. Poſuerunt antiqui diuerſitatem in aqua mellis qui locuti ſunt de ipſa, & aſcripſerunt ei iuuamenta plurima quæ ſunt in ea, quia ſitim ſedat, & valet ad ægritudines frigidas, & proprie quę ſunt in cerebro & neruis, & confert ad tuſſim humidã, & mundificat pectus à ſanie, & humore craſſo. Et confert vijs vrinæ, & non permittit in eis lapidem generari, & mundificat per vrinam, & confert colicæ, & lauat & abſtergit viſcera. & ſoluit & mundificat ventrẽ à ſæcibus. Bibitur loco vini in ægritudinibus neruorũ, & iuncturarum, & eſt potus bonus. Inter diuerſitates autem operationis eius ponimus modos duos. Et primus eſt vt accipiatur mellis boni & mundi, & proprie cuius eſt color habens mediocritatẽ & proprie ſicut color paleæ & quod eſt inter tenue & ſpiſſum, & quod eſt boni odoris, & quod eſt modicæ acuitatis, & quod non eſt antiquum, & ſit eius pars.j. & pone ipſũ in vaſe lapideo, aut vitreato, & funde ſuper ipſum aquæ fontis dulcis & claræ partes viij. & coque ipſum cum facilitate: & auferatur ſpuma eius, & non dimittatur ſuper ipſum multiplicari, immo quàm cito apparet auferatur. deinde coletur colatorio denſo de panno. Et ſi bibitur recens oportet vt fiat multæ aquoſitatis, & ſic bibitur inpermixta ſicut eſt, & hoc ideo, propterea quoniam quæ ex ea craſſa eſt, non penetrat in vias remotas, & conuertitur propter poſſibilitatẽ ſuæ dulcedinis in choleram, & addit ad ſitim. Si autem bibatur antiqua, oportet vt fiat pinguior ſicut iuleb, & bibẽda eſt permixta permixtione multa decenti, vt ſit magis aquoſa & inſipida. Et ſcito quoniam ars cocturę acquirit ei proprietates aliquas: & illud eſt, quia parũ cocta facit inflammationem & minus nutrit, & magis laxat: multa autem coctio inflammationem reſoluit & digerit, & magis facit eam eſſe nutribilem, & laxare minus. Et ſunt ex hominibus qui aromatizent illam cum ſpeciebus alefanginis ſicut zingiber, crocus, cinnamonum, macis, & ſimilibus: & ſunt qui aromatizant cum gallia muſcata, ligno aloes, & ſimilibus. Secundus modus operationis eius eſt. Rec. mellis partem.j. aquæ fontium claræ partes viij. & diſtemperetur cum eis parum fœnugræci, & proprie ad omnes centum libras aquæ & mellis ſint eius. ʒ.iij. & ĩcluditur in vaſe ligneo ſicut ponitur muſium. ita ꝙ remaneat ex vaſe vacuum ſicut menſura trium digitorum, & illud ideo, quia patitur de ebullitione ſicut muſtum. Deinde poſt ebullitionem eius ſtringatur orificium vaſis, ſicut ſtringitur vas vini, & bibatur poſt menſes.iij. ſi autem aromatizare volueris, ponantur in vaſe ſpecies alefanginæ ligatæ in panno.

CHRIST. Iſte potus qui fit ex aqua mellis erat multum in vſu apud antiquos. Gal. ipſum excellenter laudat, & extollit primo & ſecundo regi. acu. cum loquitur de hydromelle, id eſt de aqua mellis. Nam ipſa vtilitates habet & iuuamenta ſecundum intentionem Gal. loco allegato & huius auctoris in litera, ac etiam ſecundum omnes modernos, licet in partibus noſtris non ſic hodiernis temporibus à modernis practicantibus habeatur in vſu, & hoc propter laſciuiam Italicorũ

A & medicorum complacentium infirmis ad vinum, excuſantium ſe à conſuetudine multa ad potum vini, & maxime parui & lymphati in quantitate pauca, timentes etiam debilitatem virtutis, & malitiam digeſtionis potius contingere ex aqua mellis quã ex potu vini, vt in paſſionibus frigidis maxime iũcturarum cerebri & neruorum. Ipſa enim eſt ſitis ſedatiua & cõfert etiam ad tuſſim humidam de materia viſcoſa & craſſa. & mundificat ſaniem à pectore humores craſſos & viſcoſos abſtergendo, ſubtiliando & aperiendo, & dictas materias ſoluendo, mundificat etiam vias vrinæ, & in eis non permittit lapidem generari, & eſt præcipuus & ſingularis potus podagricorum, cum ſunt à cauſa calida. melius eſſet aqua zuccari, quam aqua mellis aut vinum. vinum enim in ægritudinibus iuncturarum quanto ſubtilius tanto deterius, maxime in principio & ſtãte repletione. vinum vero craſſum vaporibus ſuis craſſis eſt lædẽs caput, materias malas & crudas multiplicando. mediocre vero mediocriter lędit. Timetur etiam vſus eius ne ad aceto
B ſum conuertatur in ſtomacho. vnde ſumme nocet quibuſdã diſpoſitionibus in ſtomacho neruorũ, & cerebri. Et ob iſtas cauſas eligitur aqua mellis. habet etiam alias vtilitates poſitas in litera. Componitur autem aqua mellis duobus modis vt apparet in litera. Primo quando fit ſolum ex aqua & melle abſque alterius rei additione, accipiendo octo partes aquæ & vnam mellis. Et iſte eſt communis modus conſtructionis, qui habeẽ in vſu in omnibus paſſionibus frigidis quæ ſunt in cerebro, nucha, iuncturis, & neruis. Secundus modus eſt qui in totum abiicitur, vt ſimili modo accipiantur octo partes aquæ & vna mellis, ſup quibus additur parua quantitas fœnugræci. aliqui etiam alij ſecundum diuerſitatem diſpoſitionum in prima addunt aromata quædam ſed talis aqua cum quacunque additione non eſt in vſu, licet deſcribatur in litera. Prima facta ex aqua & melle iuxta proportionem ſuperius dictam. iterum diuerſificatur ſecundum diuerſitatem maioris aut minoris decoctionis. nam nõ multum cocta eſt parum inflatiua, & ventoſitatis genera-
C tiua, minus nutritiua, laxat tamen ventrem. Cum autem multum decoquitur eſt ſedatiua inflationum, & ventoſitatum reſolutiua, aperitiua oppilationum, ac etiam ad digerendum magis iuuatiua, aut plus nutritiua, laxat tamen vẽtrem minus quam prædicta. Communiter intantum decoquitur quouſque quarta vel quinta pars eius ad ignem minuatur, licet aliqui velint vſque quo tertia pars conſumatur. Et ſunt quidam quærentes vlteriorem calefactionem ab ea, & confortationem ſtomachi, viſcerum ac etiam cerebri, & ꝙ ſit magis reſolutiua vẽtoſitatum, qui addunt in ea quædam aromata cum leuiſſima decoctione. Dicit in litera, & ſunt ex hominibus qui eam aromatizant cum ſpeciebus alefanginis. i. cum ſpeciebus aromaticis, ſicut cinnamomo, caryophillis, croco, zing. mac. & ſimilib⁹. Iſte. n. potus
D ſimplicis aquæ mellis abſque alia mixtione generaliter vſitatur in bonis & expertis practicantibus in quibuſdã ægritudinibus, vſq; ad ſeptem dies vt. ſ. in apoplexia debili, vertigine, ſcotomia, epilepſia, ſpaſmo, tetano, ſaltu, iectigatione, mollificatione ſeu paralyſi, & eſt conueniens potus valde. Et ſi vltra ſeptem dies infirmus eã aſſumere valet abſq; nocumento. vt. ſ. in digeſtione cibi in ſtomacho, aut in debilitate virtutis quæ principaliter eſt conſideranda, tunc talis potus eſt proſequendus, quia eſt iuuatiuus & vtilis. Sed ſi aliquod prædictorum nocumentorum perciperetur, non eſt potus vini prohibendus in quocunque tempore talia nocumenta perciperentur. immo talis aquæ potus eſt omnino remouendus, quia intendendum eſt ad id quod magis ſuſpectum. Inſuper & aliquando iſtum potum exhibere poſſumus loco ſyrupi de mane, celebrata digeſtione cum quæri mus humorum phlegmaticorum digeſtionem inciſionem, & abſterſionem. Ei ſit doſis eius vſq; ad ʒ.v. Et modus cõſtructionis iſtius aquę eſt de ſe clarius, & reliqua ſunt nota.

Aquæ mellis compoſitio duplex.

In quibus ęgritudinibus conueniat.

ADDITIO.

Hydromel apud Græcos. i. aqua mellis dictum ab hydros quod eſt aqua & mel. Meſ. hic deſcribit duos modos

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 338 sur 1089

hydromellis qui satis patent in textu. Ratis ix. ad Almansorem in c. de colica habet vnum modum faciendi hydromel, & est quasi idem cum isto. Auic. in v. can. habet duas descr. syrupi de sauis mellis, & easdem habet Serapio in ,p, prio antidot. nam si legis vtriusq; descriptiones videbis ꝙ syrupus de sauis mellis apud Auic. cum hydromelle apud Io. Serapionem sunt idem. Similiter Gordonius in regimine acutorum morborum tertia particula, describit alios duos modos hydromellis.

MANARDVS, de Sermone in aqua mellis.

Latini aquam mulsam appellant. Hippocrates melicraton, minusq; aptum esse dicit his qui amara bile abūdant, & magnorum sunt viscerum. Gal. in colliquantibus febribus ait esse nocentissimam. Idq; quod aqueum est, ad vrinas & sputum aptius, minus vero aqueum, aptius ad ventrem subducendum, magisq; nutrire q̄ vinum inodorum tenue, quod pauciferum vocant, & hoc, nisi ventrē pertubet, satis vrinam mouet, nisi aliquid in visceribus prohibeat, bilioſa etiam per inferiora excernit. ET si bibitur recens.] Hoc vocat Dioscorides melicraton. SI autem bibitur antiquum.] Hydromel dicitur. Melicraton enim vocant Græci mixtionem ex melle & aqua, quæ ideo conficitur vt statim bibatur. Hydromeli id proprie dicunt esse, quod ita præparatum est vt diutius seruetur. Melicratum etiam duplex, scilicet coctum & incoctum, coctū quidem, vt ait Hippocrates. 3. reg. acut. pulchrius est visu, sed nullam habet virtutem, qua crudum excellat, quod ex bono melle paratum est, debilius vero est, & alui excrementa minus educit q̄ id quod est crudum. Auicenna accipit mellis part. 1. aquæ part. 2 & coquit ad tertię cōsumptionē. Paulus vt Mes. aquā octuplā ad mel.

SYL. *OXymeli fit ex aqua, aceto, melle. aqua vero miscetur, vt longa coctione causa inflationis in oxymelite resoluatur, vt etiam promptius despumetur, vt denique medicamenti huius facultas ob aquosam substantiam in corpus distribuatur. mel vero additur ad oppugnandum pituitam. Ex melle autem & aceto mistis facultas quædam tertia horum neutri tanta consurgit, certissima, & efficacissima ad tenuandum, incidendum, resoluendum humorem crassum, lētum, ventriculi, hepatis, præsertim vero iuncturarum, & in febribus diuturnis, quarum materiam incidit, & coquit. Fit ex aceti parte j. mellis partibus ij. aquæ partibus iiij. Necesse tamen est, interdum augere acetum, vt in syrupo aceto so diximus. Primum autem mel & aqua simul coquuntur. vbi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab vnc. j ad vnc. iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Iam quæ ex aceto (in quod vinum corruptione degenerat) fiūt compositiones, dicamus Oxymeli Græcis, nobis acetum mulsum, crassa in ventriculo & venis tenuat, lenta incidit, ac strenue terget, obstructa liberat sine manifesto calore, ob id nec febres accendit, sputum euocat, sitim sedat, aliaq; permulta efficit Hippoc. li. 3. rat. vict. acut. morb. Si tamen immodice vtare, intestina rodit, neruosa lædit, tussim excitat, eriam in synochis tuto datur lib. 11. meth. Sic Galeno componitur lib. 4. san. tuen. Aceti albi acerrimi lib. j. mellis optimi lib. ij. aquæ fontis lib. iiij, coquuntur simul ad tertiam, vel etiā ad quartam, spuma interim detracta, q̄ si multam mel egerat, malum est, & ob id diutius coquendum. Optimū vero vel minimum spumæ euomit, & breuissimo tempore coquitur, & plurimum quartam partem eius, quod fuerat initio, amittit. Si vis oxymeli valentius, misce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo, quale est oxymeli Pauli lib. 7. Idem Mesues imitatus est in syrupo acetoso simplici, quem facit mitiorem aceti partibus tantum duabus mistis, valentem vero mistis quatuor, mediocrem denique tribus. Sed cum vna omnibus mensura nō placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis ament, pro cuiusque palato misceatur. Aut si vnicum vis, para imbecillius, cui medicus acetum addere vtendi tēpore, si opus erit, poterit. Si diutius vis seruare, coque perfectius, do nec aceti & mellis qualitates plane fuerint vnitæ, nec acetū adhuc crudū gustanti appareat. In syrupi consistentiam cum Mesue coquunt ea ratione nostri pharmacopolę, cum liquore aliquo dissoluendum, vt potabile fiat. Quod autem cum Galeno quadrifariam coquitur ad tertiam, vel etiam quartam partem, parum diu, vt dies octo, vel circiter, æstate præsertim, etiam si loco frigido condatur, seruatur integrum. Nam corruptione abit in acetum acerrimum, quod hydromeliti quoq; calido aere accidit, tamen longe est omnibus medicis potionibus idem iucundius, vt id etiā vino ægri plerique præferant, præsertim si paulo est aquosius, quale æstate & in febribus coquere soleo, aut aqua cocto mista parare. Fere autem aquę pintis sex mellis lib. ij. igni lento despumo, vt sit clarius, post aceti quartaria tria incoquo. cętera, vt mox audies, psequor. Quia autem mel nostrū improbius est, cinnamomo vulgari pauco odoris & saporis gratiam augemus immiscendo, dū colatur, in lib. singulas ad drach. ij. & albuminibus ouorum sordem eius omnem cogimus, quam panno laneo, dum parumper refrixit, colantes secernimus, vt iam sit quam purissimum, & vino albo simillimum, vbi mel album, & acetum album accepit, aut flauo, si mel flauū, & acetum vulgare recipit. Oxymeli aliter coquit Dioſc. & post eum Plinius. Oxymeliti vt hydromeliti incoquere potes quæ eius actionē intendunt, tenuantia, incidentia, tergentia, vt hyssopum, thymum, satureiam, origanum, pulegium, calaminthen, & quæ ipsius vim ad partem affectam deducunt, vt asplenium, tamaricem in obstructione lienis, eupatorium, cichorium, obstructo hepate. Vnde Paulo est oxymeli splenicum, & oxymeli calculosis efficax. Quinetiam purgantia eidem incocta clementius & efficacius vacuāt, vt enicus, agaricus, pituitam: epithymus, polypodiū, chamædrys, chamępytis, elleborus niger, melancholiam: rhabarbarum, scammonium, bilem flauam: cortex rad. sambuci, colocynthis, aquas, vt id vnum ,p omnibus prope tum iulepis, tum syrupis esse possit, si quis cognouerit vti. Vnde & Mesuæ est oxymeli cholagogum, phlegmagogū duplex, & melancholiam vacuans. Id oxymeli qua ratione fit coquendum, lib. 4. san. tuend. vt dixi, docetur, quas vires habeat, ibidē & locis alijs permultis præsertim lib. 3. rat. vict. acut. Vt vero mulsa multum cocta est calidior, magis incidens, tenuans, tergens, quia mel retinet largius, aqua in vaporem magna parte soluta, hic oxymeli, quod pharmacopolæ ad consistentiam syruporum coquunt, vt seruari possit, est potētius quam aquosius, & minus coctum, sed hoc est gratius, & citius ob fluxilem consistentiam penetrat, quam vim aceti tenuitas nō minus, quam aquæ fluxilis substantia iuuat vt lib. 1. simpl. Aquam vero, vt cætera humida iuuare distributionem docet Hipp. aph. 11. lib. 2. & Gal. initio lib. 4. vsus part. Illud autem vix potabile, nisi aqua vel cruda, vel alia diluatur.

Sermo in Secaniabin puro. Illud quod nos intelligimus est illud cuius materia sunt tres res. s. mel, acetū, & aqua. Et aqua propter tria ponitur. & primum quidem, quia de coctura patitur plus, quare quod est causa inflationis resoluitur. secundum qm̄ habilius & frequentius tollitur eius spuma. tertiū, quia virtute aquositatis citius currere facit virtutem medicinæ. Et mel quidem aduersatur phlegmati: & est in melle & aceto, virtus resultans ex permixtione horum, quæ non est in altero ipsorum tantum. & non est possibile ei qui experitur, vt discordet aliqn̄ quin sigillationem virtutis ab vtrisque accipiat, quod est qm̄ meretur permixtio eius, vt fiat consecutio iuuamētorum multorum propriorum, qui sunt in corpore toto, & ad materias quę sunt in iuncturis proprie, qm̄ resoluit eas, & diuidit, & subtiliat humorem crassum qui est in stomacho & hepate, & est efficax in materias febrium longi temporis. diuidit. n. & maturat eas. Et est modus eius vt accipiantur mellis boni partes ij. aceti boni pars j. aquę fontium claræ & dulcis partes iiij. & qñq; exigit dispositio, vt addatur ad quātitatem aceti, sicut te scire fecimus in cap. de syrupo acetoso. Et operatio eius est, vt accipiatur mel & aqua, & abiiciatur spuma eius, deinde fundatur super illud acetum, & decoquatur, & non dimittatur eleuari et excrescere sup ipsum spuma eius, imo auferatur omni hora, & clarescat. & cum coctum fuerit, reconde. & est dosis eius ab 3. j. vsq; ad iij.

ANT.

Sermo in secaniabin. Et est rubrica. sed textus incipit. Illud quod nos hic intendimus &c. Iste syrupus vocatur à Mes. oxymel simplex, quia componitur ex melle aqua & aceto fm proportionem in litera declaratam, & fm præsentem descrip. est in vsu, & vbiq; præparatur & fit. Ipse. n. iuuat & confert in materiebus phlegmaticis crassis, & viscosis, & adhærentibus, illas subtiliando, incidendo, & abstergendo, & diuidendo. Vnde in principio febrium phlegmaticarum

CHRIST.

ticarum qñq; vtimur ipſo & maxime cum melle roſato co
lato, & cum debitis aquis, & cum aliis conditionibus requi
ſitis. Eſt aũt efficax ad digerendum materiam febrium lon
gi temporis. & ſi ex ipſo gargarizando cum aqua hordei
colluatur os, abſtergit & mundificat materias quæ deſcen-
dunt, & retinentur in palato vel ore. habet inſuper alia iu-
uamenta & vtilitates multas quas ponit in litera. Iſte ſy-
rupus ad pfectionem decoquitur ſicut & alij ſuperius dicti.
Et ideo in libra ipſius dum deuenerit ad perfectam deco-
ctionem, remanent ʒ.x. mellis vel circa vnde virtus mellis
in ipſo eſt multum efficax, potens in calefaciendo infrigida
tos, & in digerendo, materias phlegmaticas frigidas ſubti-
liando & abſtergendo. Eſt etiam virtus aceti & aquæ quæ
in ipſo remanet aliqualiter inciſiua, dans penetrationem
melli, & virtus aquæ dat ei aliqualiter ſubtilitatem, vnde
facilius & citius penetrat ad partes ad quas penetrare non
poſſet ad digerendum materiam. & remanet per decoctio-
nem in melle vel cum zuccaro virtus & potentia ipſorum
quæ cum ipſo decoquuntur, & ſic remanet poſt completã
decoctionem ipſius cum zuccaro & melle, aliter autem mi-
nus decoquendo conſeruari non poſſet. Debet ergo lym-
phari iſte ſyrupus cum modico plus aquæ ſeu cum deco-
ctione conueniente pro materia digerenda. v.g. cum aqua
fœniculi vel conſimili, in materia phlegmatica cum aliis
conditionibus requiſitis ſuperius, pluries replicatis. Et do
ſis ſyrupi eſt vſq; ad ʒ.iĩ. & aquæ ʒ.iiĩ. poſſet etiam cum
aqua ſimplici lymphari, quæ ſufficeret ad faciendum ſub-
tiliationem, & penetrationem ipſius. poteſt etiam ſyrupo
permiſceri. & iſta remanent in iudicio medici in arte periti,
& modus conſtructionis de ſe eſt clarus.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus vocatur à Meſue Secaniabin, corrupte tñ ſm
Simon. Ianuenſem in ſuis ſynonymis, quia ſm eum debet
dici ſtangebin vel ſquingibin. & eſt arabice ſyrupus aceto-
ſus ſiue factus cum zuccaro ſiue cum melle, quod eſt oxy-
mel. multi ergo corrupte ſecaniabin ſcribũt, iſtud eſt oxy-
mel ſimplex quod apud oẽs in vſu habetur. Nicolaus in ꝓ-
prio antidot. habet eandem deſcrip. Similiter Auic. in 5. ca
no. & Serapio in proprio antidot. Summa medi. eſt iĩ. res.

MANARDVS, in Secaniabin.

Secaniabin Arabes, Gtæci oxymeli, Latini acetum mulſum. Hip
pocrates. os & guttur humectat, ſputum educit, inſticuloſum eſt.
Galenus. ſpleni & hepati maxime vtile eſt, ea abſque moleſtia ex-
purgans. Hippocrates. inflationes purgat, & vrinas ꝓuocat, inferio
ra inteſtina molliora reddit, & abradit. exiguum. eius bibitur no-
ctu, & ieiuno ante ſorbitionem. poteſt & bibi multo poſt ſorbitio-
nem. Galen. Satis eſt duarum horarum ſpatium intercedere inter
oxymelitis potum & ſorbitionẽ. Hippocrates. cum quis ſolo vſu-
rus oxymelite eſt in toto morbo, paucum acetum miſceatur, adeo
vt tantummodo agnoſcatur. quare ſyruporum quorum nunc cõ-
munis vſus, ab vſu aceti huius mulſi manauit. Multa ex his quæ
ex Hippocrate & Galeno notaui, prudens lector elicere poteſt quę
communi illorum vſui aduerſantur.

SYL. *OXymeli de radicibus, incidit, tenuat, terget, ob id ob-
ſtructiones ventriculi, hepatis, lienis aperit, febres diu-
turnas à bile craſſa aut pituita iuuat, vrinam mouet. Fit ex
corticum mundatorum & inciſorum, radicis apij, fœniculi,
ana vnc.ij. ſeminis apij, fœniculi, aniſi, ana vnc.j. macerentur
omnia viginti quatuor horis in vaſe lapideo, aceti lib.x.
aquæ lib. viginti, coque ad tertiæ partis conſumptionem, co-
lato adde mellis dimidium, igni lento percoque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vſu frequens procedentibus morbis, nam ineuntibus tutius eſt
oxymeli ſimplex, hodie vero frequentius fit, hoc modo. Corticum
rad. apij, fœniculi, petroſelini, ruſci, aſparagi, ana vnc.ij. ſem. apij, &
fœniculi ana vnc.j. aquæ lib.xij. & aceti lib.j. macerantur, & ad di-
midias coquuntur, expreſſum poſt cum mellis quantitate idonea
percoquitur. Alij loco ſeminum, radicis raphani vnc.j. & dimidiã
miſcent, alij vtrunque, alij neutrum pro ſcopis varijs, alij quoque
ſine aceto parant, & vocant ſyrup. de quinque radicibus ſine ace-
to. ſunt qui ſaccharum mellis loco miſcent, vt minus caleat, & ſit
iucundius. Non modo ad affectus ex bile craſſa, & pituita etiam
craſſa & lenta natos valet, ſed etiam ad melancholicos, vt febres
quartanas, præſertim in declinatione. Valentius eſt q̃ oxymeli de
duabus radicibus, & q̃ ſyrupus Byzantinus, eriam ſudores mouet,
ſi calidũ bibat, & corpus bene tegatur, præſertim cocta iã materia.

Modus Secaniabin de radicibus conferens ad febres ANT.
antiquas. & diuidit & abſtergit choleram craſſam &
phlegma, & aperit oppilationes omnes, & proprie
ſtomachi, & hepatis, & ſplenis: & prouocat vrinam.
cuius permixtio. Accipe corticum radicis apij, fœni-
culi ana vnc.iĩ. ſeminis *aniſi, apij, fœniculi ana vnc.ſ. *aniſi non
Mundentur cortices & conterantur & proiiciantur ſu eſt in aliq-
per eas in vaſe lapideo aceti boni antiqui & albi lib.x. bus exemp.
aquę *lib.xx. & dimittatur per diem & noctem. Dein- *lib.xij.
de coquatur donec eius tertia conſumatur. Poſtea cole-
tur & proiiciatur ſuper ipſum mel quod ſit medietas
eius, & coquatur cum facilitate, ſicut ſuperius dixi.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu, nec ſm præſentem deſcript. CHRIST.
præparatur, ſed deſcriptio quæ eſt in vſu, & præparata re-
peritur apud omnes aromatarios & medicos practicantes
eſt talis. Rẽ. corticum radicum apij, fœniculi, petroſelini,
bruſci, & aſparagi ana ʒ.iĩ. ſeminis apij, ſeminis fœniculi,
ana ʒ.j. decoquantur prædictæ radices & ſemina in lib.xij.
aquæ, & in lib.j. aceti vſquequo redeant ad medietatem
aut modicum plus. deinde cum melle q.ſ. fiat ſyrupus, qui
decoquatur tam diu donec ſuam habeat perfectionem. &
iſte eſt cõis modus conſtruendi hunc ſyrupum. Quidam
autem loco ſeminum ſupra ſcriptorum ponunt ʒ.i. & ſ. ra-
dicum raphani. ſic tñ rariſſime præparatur. Quidam aũt
nec ponunt ſemina, neq; raphanum. & iſto modo eſt cõior
vſus eius. Quidam aũt & addunt & minuunt ſm q̃ putant
melius. quocunq; tñ modo præparent vocatur ſecaniabin,
.i. oxymel compoſitum de quinque radicibus, & ſic à q̃ plu
ribus denominatur. Dupliciter aũt & magiſtraliter con- Oximel cõ-
ſtruitur iſte ſyrupus cum aceto, & ſine ipſo non variando poſitum du-
in aliis eius deſcriptionem. Nam cum acetum imponitur plex.
cã ipſius aceti vocatur ſecaniabin ſeu oxymel compoſitum
ab oxy quod eſt acetum. cum aũt acetum non imponitur,
tunc vocatur ſyrupus de quinque radicibus ſine aceto. &
vtroq; modo apud aromatarios cõiter præparatus reperit.
Põt etiam iſte ſyrupus componi cum zuccaro. & iterum
cum aceto, & ſine aceto. & cõpoſitus cum zuccaro nõ erit
tantæ caliditatis & abſterſionis, ſed quia cum melle præ-
paratur, iõ ipſum declarando ꝓſequar. Iſte ſyru. dictus oxy
mel cõpoſitum de quinque radicibus aqua, melle, & aceto
vt cõiter præparatur, & eſt in vſu. habet multas vtilitates
& maxime ad digerendum materias phlegmaticas, & me-
lancholicas, frigidas, craſſas, & viſcoſas, & permixtas cum
cholera craſſa. vnde principal'r confert ad febres quotidia-
nas, & ſimiliter etiam ad quartanas. Conueniret etiam in
declinatione febrium chronicarum, & oppilationibus ſtõi
& hepatis. ipſe.n. eſt diuiſiuus, aperitiuus, ſubtiliatiuus, &
abſterſiuus, & maxime in nutritiuis. Eſt etiam ꝓuocatiuus
ſudoris & vrinæ, & gñal'r eſt maioris potentiæ & efficaciæ
in omnibus ſupraſcriptis diſpõnibus, & multis aliis q̃ ſy-
rupus compoſitus de duabus radicibus, & q̃ ſyrupus de
bizantiis, & iſte idem factus cum melle eſt maioris poten-
tiæ q̃ cum zuccharo. Doſis, permixtio, modus aſſumendi,
& hora, omnia iſta ſunt nota perito medico. Simplicia prę-
terea ſunt ſuperius declarata excepto bruſco quæ eſt herba Bruſcus.
nota habens aculeos acriter pungentes, validæ & ſiccæ cõ-
plexionis in ſecundo, cum virtute fortiter aperitiua.

ADDITIO.

Sequaniabin vel ſquingebin ſicut fuit dictũ, eſt oxymel
de radicibus quo moderni pro oxymelle compoſito vtun-
tur. nonnulli tamen apponunt quinque radices cõmunes.

MANARDVS, de modo Secaniabin de radicibus.

Hoc plerun ue vtimur, vbi ſcilicet antea per multos dies ſimpli
ci vſi fuerimus, oxymelque compoſitum vocamus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 340 sur 1089

SYL. *Oxymeli phlegmagogum fiet id prædictum, si inter coquendum medulla seminis cnici panno lineo raro ligata mergatur, & identidem confricetur. Potentius vacuabit, si etiam turbith cum zingibere nodulo prædicto addatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alios humores vacuare potest in coctis similiter simplicibus, q̃ peculiariter illos humores trahunt, Potest vero poni in prædictam quantitatem Mesuæ, cnici medullæ lib.j. & turbith vnc.ij.

ANT. Modus secaniabin solutione educens phlegma. Accipe secaniabin ex radicibus facti quantitatem circiter lib.ij. & suspende in ipso q̃n coquitur, medullam carthami ligatam in pãno raro subtili. & frica omni hora donec perficiatur decoctio. & q̃nq; ponuntur in eo tur
*ana vnc.j. bith & zingiber *in pãno subtili ligata & suspensa.

CHRIST. Modus secaniabin, i. oxymellis educentis phlegma vel digerentis ipsum non est in vsu, sed magistraliter volentibus eo vti ipsum laudo, & omnia in ipso contenta sunt superius declarata.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu. alium modum secaniabin solutione educentis phlegma describit Serapio in propio antidotario parum ab isto differentem.

MANARDVS, de modo Secaniabin educentis phlegma.

Suspende in ipso quando coquitur medullam cartami, Cnici vi delicet, & quia nõ exprimit quantitatem, tu potes ponere vsque ad libram cartami. Turbit vero vnc.iij.

SYL. *Oxymeli vacuans melancholiã recipit thymi, calaminthes, agarici, buglossi hortensis & erratici, glycyrrhizæ, ana vnc.j. polypodij vnc.iij. chamædryos, chamæpytios, stœchados, spinæ albæ ana drach.v. vuarum passarum purgatarum lib. dimidiam, macera vigintiquatuor horis, aceti albi, succi buglossi ana lib.ij. & dimidia, aquæ lib.ij. coque igni lento ad dimidias, cola, cum mellis lib.iij. percoque, inter coquendum autem epithymi vnc.j. ellebori nigri aur.iij. nodulo ligata, mersaq; sæpe confricentur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiam expulsioni apparat, & vacuat, in affectibus melancholicis mitissimum & salubertimum. Quod vero ellebori vnc.ij. reciperet, cum Manardo esset vehementius.

ANT. Modus secaniabin solutione educens melancholiã. Reci. thymi. calamenti, agarici, buglossæ domesticæ &
*anisi. silvestris, liquiritiæ ana ʒ.j. polypodij ʒ.iij. *chamedryos, chamepithyos, stœchados, bedegar, ana ʒ.v. passularum enucleatarum lib.5. Fundantur super ea aceti boni albi, succi buglossæ, ana lib.ij. & 5. & aquæ lib.ij. & dimittantur per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate vsque ad medietatem. Tunc coletur. & cũ mellis lib.iij. fiat secaniabin. & in decoctione ipsius
*aur ij. ponatur in pãno epithymi ʒ.j. ellebori nigri *aur.iij. & suspendatur in eo, & fricetur, & fiat sicut diximus.

CHRIST. Modus secaniabin solutione educens melancholiam superfluam & ipsam digerens non est in vsu, nec præparatũ reperitur, sed magistraliter volentibus eo vti ipsum laudo quãtum possum, & oĩa in ipso contenta sunt superius declarata, & iste syrupus bene notetur, quia digerit & euacuat.

ADDITIO.

Iste syrupus non habetur in vsu, qui etiam ad eandẽ intentionem describitur à Serap. in proprio antidot. Summa medic. est xvij. res.

MANARDVS, de modo Secaniabin solutione educentis melancholiam.

BVGLOSSAE domesticę.] .i. boraginis. Sylvestris. i. quæ nomen habet buglossi. CHAMEDRYOS.] Vulgo calamandrinam dicunt, vel tristaginem. CHAMAEPITYOS.] Vulgo sua-

E vel Aiugam. BEDEGAR.] Spina alba, addito elleboro, satis efficaciter purgabit atram bilem, pondere duarum vnciarum.

SYL. *Oxymeli ex ligustico ad pituitam crassam, lentam, putrem, obstructiones hepatis & splenis aperiendas, vrinam movendam, recipit radicem apij, fœniculi, petroselini, calaminthes, dauci ana vnciam vnam, zingiberis, seminis liguslici, apij, fœniculi, anisi, cari, eupatorij, asari, absinthij, ana vnc. semiss. caryophyllorum, galangæ, ana drachmas tres, spicæ nardi drach. duas, coque in aceti libris decem ad dimidias, & cum mellis li. quinque percoque.*

ANT. Modus secaniabin de cheisim contra phlegma crassum, & viscosum, & putridum, oppilationes aperiens hepatis & splenis, & vrinam puocans. Accipe radi. fœniculi, apij, petroselini, calamẽthi, dauci aã ʒ.j. zingib. seminis anisi, fœniculi, cheisim, apij, eupatorij, asari, absinthij, carui, ana ʒ.5. caryophyllorũ galangæ, ana 3.iij.
F spicæ ʒ.ij. Coque in aceti lib.x. vsque ad medium & cum lib.v. mellis fiat secaniabin.

CHRIST. Modus secaniabin de cheisim. i. leuistici. Non est in vsu nec præparatur.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu, nec aliquo modo præparat, & dicitur secaniabin de cheisim siue de syseleos ab eo nomen assumens. Summa medic. est xix. res.

MANARDVS, in modo Secaniabin de Cheisin.

Quidam hoc vtuntur, ceu valido in deobstruendo. Cheisin, id est, libystici.

SYL. *Oxymeli ex calaminthe, calfacit, incidit, terget humores crassos, lentos, putres. ob id intemperiem frigidam ventriculi & hepatis corrigit, scirrhum lienis, & aliorum viscerum dissipat, febres diuturnas iuuat. Recipit rad. apij, fœniculi, intybi, ana vnciam vnam, schœnu anthus*
G *drachmas duas, seminis apij, fœniculi, anisi, ana drach. sex, calaminthes montanæ & domesticæ, spicæ, asari, cassiæ, masticbes, dauci, petroselini, ana vnc. dimidiam, caryophyllorum, liguslici, zingiberis, galangæ, ana drach. duas, coque in aceti libris octo, & aquæ libris sex, ad duarum partium consumptionem. adde mellis despumati libras quinque. Datur ab vncia vna ad duas.*

ANT. Modus secaniabin de calamentho confert ad febres diuturnas, & duritiem viscerum & splenis, & ad frigiditatem hepatis & stomachi, & incidit & abstergit materias crassas & putridas. Reci. radicum apij, fœniculi, endiuiæ, ana vnc.j. schœnanthi. ʒ.ij. semi. apij, fœnic. & anisi ana ʒ.vj. spicæ, assari, masticis, cassiæ, calamẽthi agrestis & domestici, dauci, & petroselini ana ʒ.iiij. caryoph. cheisim, zingib. galãgæ ana ʒ.ij. in lib.viij. aceti,
H & in lib.vj. aquæ bulliant, vsquedum remaneat tertia, & adde mellis despumati lib.v. & da ʒ.j. vel ij.

Secaniabin de calamentho non est in vsu.

MANARDVS, in Secaniabin de Calamentho.

CASSIAE.] Pro ea accipe cinnamomum. CALAMENTHI agrestis.] Id est, nepetæ. DOMESTICI.] Non inuenio domesticum, nisi mentham.

SYL. *Syrupus acetatus Diarhodon ad febres complexas, & eas, quæ formam corporis corrumpunt, obstructiones hepatis & lienis idem aperit. Recipit succi intybi, apij, ana libras duas & dimidiam, radicum apij, fœniculi, intybi ana vnc. duas, rosarum vnciam vnam, glycyrrhizæ vnc. dimidiam, spicæ nardi drac. duas & semissem, seminis apij, fœniculi, anisi, ana drac. septem, cum aquæ lib. sex coque ad duarum partium consumptionem, deinde cum lib. duabus aceti, & libris tribus saccha. fiat syrupus. Datur ab vncia vna ad vncias tres.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Affinis est Byzantino viribus, nisi q̃ paulo est eo calidior, qui sequetur autem, multo efficacior & calidior. Oxysaccharum simplex ex aceti lib.ij. aquæ lib.iiij. sacchari lib.v semper despumãdo igni lento percoctis: valẽtius fit adiecta aceti lib.j.valentissimũ lib.ij.adiectis. Nicolaus aceti vnc.iiij. succi granatorum acidorũ lib.5. sacch.lib.j.miscet, morbis æstiuis & biliosis præstantius est q̃ oxymeli. Oxosachar ex aceti lib.j.sacchari lib.duabus sine aqua coctis ad bilem flauam & cephalalgiam calidam, maluit appellare q̃ τὸ ὄξος acetum sit, ὀξὺς, ὀξεῖα, ὀξὺ, acidus. Oxosachar è radicibus Actuarij, bilem vstam, pituitam incidit, terget, obstructa aperit, hepar, lienem, renes: fit autem ex corticum radicis fœniculi, apij, intybi satiui, ana sextante, coquẽdo in aceti libris tribus, ad libr̃ę vnius consumptionem: deinde expressum percoquitur cum sacchari libris duabus. Simile, sed compositius eidem scribitur, initio serapiorum. Sumptum id videtur ex syrupo acetoso cum radicibus Mesuę nisi q̃ hic aquam addit, & fem. apij, fœniculi, intybi, anisi, & ponderibus variat. Oxysaccharum multo compositius facit Nicolaus ratione nulla: potes vt diximus, quælibet incoquere oxymeliti, sic oxysaccharo pro scopis variis. Oxosachar διὰ μόλεως Actuarij corpus refrigerat, stomachum roborat, cor, & hepar æstate exhilarat, appetentiam inuitat: capit aceti selibram, succi cydoniorum libr̃ã vnã, sacchari libras duas, coque ad iustam consistentiam. Sumptum ex syrupo acetoso de cydonijs Mesuæ, sed ponderibus mutatis.

ANT. Syrupus acetosus Diarhodon valẽs ad febres compositas, & ad eas in quibus corrumpitur forma, & aperit oppilationes splenis & hepatis. Reci. succi endiuiæ, apij, ana lib.ij.& 5.& radicum fœniculi, apij, endiuiæ ana ℥.ij.rosarum ℥.j. liquiritię ℥.5. spicæ ℥.ij. & 5.anisi, fœniculi, seminis apij, ana ℥.vj.proiice super ea aquę dulcis lib. vj. & decoque vsque ad consumptionem ij.partium, cum tribus lib.zuccari. & duabus aceti fiat syrupus. Dosis eius est ab ℥.j.vsque ad ℥.iij.

CHRIST. Syrupus acetosus diarhodon, id est denominatus â rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius. Iste syrupus & multi alij qui sequuntur non vocantur secaniabin. Nam licet ingrediatur acetum, non tamen ingreditur mel sed zuccharum. Et ideo proprie non vocatur secaniabin. Iste syrupus non est in vsu nec præparatur, summe tamen laudo vsum ipsius.

MANARDVS, de Acetoso Diarhodon.

Hic celebratissimus est, magnam habens conformitatem cum byzantino, calidior tamen eo parũ per, ille vero magis videtur attã bilem respicere.

SYL. *Syrupus acetatus de Succis herbarum cum aromatibus, obstructiones aperit, ob id febres putridas, & implexas, & morbos aliov obstructis succedentes curat. Recipit succorum apij, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum & purgatorum, ana libras duas, succi buglossi, libras duas & dimidiam, rosarum vnciam vnam, spicæ nardi drach. tres, glycyrrhizæ vnciam.j. seminum apij, fœniculi, anisi, rhabarbari, eupatorij, absinthij, cassuthæ, ana drachmas.v. sacchari libras duas & dimidiam, aceti libras duas. condiatur galliæ aromaticæ drachmis duabus.*

ANT. Syrupus acetosus de succis herbarum cum aromatibus. oppilationem aperit & morbos oppilationum curat. & valet ad febres permixtas. Accipe succi fœniculi, endiuiæ, apij, lupuli cocti & despumati, ana lib.ij. *lib.j.5. succi buglossæ *lib.ij.& 5 rosarum ℥.j. spicę ʒ.iij. liquiritiæ ʒ.viij. seminis anisi, fœniculi, apij, raued, eupatorij, absinthij, cuscutæ, ana ʒ.v. zuccari lib.ij.& 5. aceti lib.ij. Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij.

CHRIST. Iste syrupus licet non fit in vsu, tamen infinitis laudibus extollo ipsum, & ideo eum nota.

ADDITIO.

Iste syrupus etiam vocatur syrupus propter causam iam dictam in alio præcedente & non secaniabin. Et dicitur syrupus de succis propter multos succos ipsum componentes & satis assimilatur syrupo de bizantiis qui multis extollitur laudibus. Summa medicinarum est xviij.res.

MANARDVS, de Acetoso de succis herb.

Acetosus de succis herbarum vtilis esset, sed non componitur.

SYL. *Syrupus de Mentha ventriculum frigidum roborat, ob id nauseam, vomitum, singultum, fluorem alui sedat. Recipit succi menthæ lib.j. succi granatorum dulcium, & acidorum ad dimidias cocti lib.ij.mellis, vel sacchari lib.iiij.*

ANT. Syrupus de Mentha stomachum frigidũ confortat, nauseam, vomitum, fluxum ventris & singultũ sedat. Accipe succi menthæ lib.j. succi granatorum dulcium & acetosorum qui iam cocti sunt ad medietatẽ, lib.ij. mellis vel zuccari lib.j. coquatur & ministretur.

B CHRIST. Syrupus de mentha secundum primam descriptionem non est in vsu.

ADDITIO.

Mesue hic describit duos syrupos menthæ quorum primus qui est præsens non habetur in vsu. Istum syrupum describit etiam Auicen.in quinto can. in eadem forma & dosi excepto illo quod dicit terantur granata cum pulpis suis & decoquatur succus vsque ad medietatem. Similiter eum Iem syrupum describit Haly.x.practicæ & vocat ipsum syrupum Romanum. Summa medi.est iiij.res.

MANARDVS, in Syrupum de mentha.

Ex his duobus, secundum tantum inuenimus in officinis, vtilẽ quidem in ventriculo roborando.

C SYL. *Vel succi Cydoniorum muzorum & dulcium, succi granatorum muzorum & acidorum & dulcium, ana libram vnam, & dimidiam. In quibus horas viginti quatuor macera menthæ siccæ, libram vnam, & dimidiam, foliorum rosarum vnc.ij. coque igni lento ad dimidias cum mellis, vel sacchari lib.ij. fiat syru. aromatizetur cum gallia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel accipit menthæ parum siccatæ libram vnam, & dimidiam, rosarum rubrarum vncias duas, succi cydoniorum dulcium, succi granatorum acidorum, dulcium, acidodulcium, ana libram vnam & dimidiam, coque igni lento ad dimidias, expressum percoque cũ mellis, aut sacchari libra vna, aromatizetur cum gallia Mesuę. si autem siccior sit mentha, quia succorum plus ebibit, succos auge. Posterior est valentior, & solus in vsu cũ sacchato, quia mitior est & gratior, q̃ cum melle. Ventriculũ & vẽtrem reliquum inferiorem frigidũ suo calore blando, & leuicula adstrictione roborat. Ventriculum vel dissolutum, vel à causa frigida imbecillum roborat.

D ANT. Syrupus de Mentha inuentione nostra, & est excellentior priore. Accipe succi citoniorum muzorum & dulcium, succi granatorum acetosorum, & dulcium & muzorum ana lib.j.& 5. proiiciatur super eos menthæ siccæ lib.j.& 5. foliorum rosarum ℥.ij.& dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad medium, & cum mellis vel zuccari lib.ij. fiat syrupus, & aromatizetur cum gallia.

CHRIST. Syrupus de mentha secundum hanc descriptionẽ vbique præparatur, & sic generaliter habetur in vsu, valet enim ad stomachum relaxatum confortandum, & virtutem digestiuam in eo suauiter calefaciendo. & vigorando calidum naturale, vomitum & nauseam prohibendo, & sua leui stipticitate confert ad fluxum ventris lubrificatiuum factum à phlegmate, & sedat singultũ. Et licet fm q̃ dicitur in litera iste syrupus posit cum zuccaro, & cum melle præparari, tamen quasi semper cum solo zuccharo fit, haberet enim minus calefacere & deficcare factus cum zuccaro q̃ cum melle fm diuersitatem mellis & zuccari in caliditate, & siccitate, reliqua sunt nota.

Additio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 342 sur 1089

ADDITIO.

Licet iſte ſyrupus poſſit præparari cum melle & cum zuccaro, tamen quaſi ſemper cum zuccaro præparari debet, quia maiorem habet temperantiam. Vbi vero intenderemus calefactionem maiorem, cum melle fieri debet. Summa medic. eſt ix.res.

SYL. *Syrupus Abſinthij ventriculum, & hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retētricem vim firmat, amborum dolorem ſedat, & aliorum viſcerum mollificationem iuuat. Reci.abſinthij Romani lib.ij. foliorum roſarum vnc.ij. ſpicæ nardi ʒ.iij. vini albi antiqui, boni, odori, ſucci cydoniorum ana lib.ij.& ſ. in his macera horas 24 prędicta, coque igni lento ad dimidias, cum *mellis lib.ij. fiat ſyrupus efficax, & multa experientia probatus.*

*aut cū ſac cha.lib ij.

ANT. Syrupus de Abſinthio conferens ad caſum appetitus, & debilitatem ſtomachi,& mollificationem viſcerum, & debilitatem hepatis,& dolorem. Rec.abſinthij Romani lib.ſ. foliorum roſarum ʒ.ij. ſpicæ. ʒ.iij.vini albi antiqui boni & odoriferi,ſucci citoniorum ana lib. ij.&.ſ. Et dimittatur per diem & noctem in vaſe lapideo.Deinde coquatur cum facilitate vſq; ad meditatē, & cum mellis lib.fiat ſyrupus expertus & nobilis.

CHRIST. Syrupus de abſinthio ſecundum hanc prędictam deſcriptionem generaliter eſt in vſu, conferens ad caſum appetitus.& ſic præparatus reperitur, & eſt cōueniens ad proſtrationem appetitus, & ad debilitatē ſtomachi & relaxationē villorū eius,& ad mollificationē viſcerū, & ad debilitatem hepatis doloroſam, & ad cachexiam lymphatus cū aquis cōuenientibus, vt plurimum autem lymphatur cum aqua mentæ, pro ſtomacho confortando, & fit cum melle, licet cum zuccaro fieri poſſit, ſed tunc eſt minoris caliditatis, & reliqua omnia ſunt clara. Summa medic. eſt vj.res.

MANARDVS, in Syrupum de abſinthio.

Non detur in febribus in principio,neque etiam poſt vbi febris vehemens,niſi frigidum aliquid ſecum miſceueris. Ego quandoq; eo vſus ſum in albis humoribus ex vtero fluentibus.

SYL. *Vel abſinthij Romani *ʒ.c.coquantur in aquę lib.iij *vſque ad partem tertiam,fricetur manibus, coletur, expreſſum cum mellis,& vini ana lib.j.percoquitur in ſyrupū.*

*vnc.xij. *ad ſ.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic autem ſimplex eſt, ſerapium de abſinthio Actuarij ab hoc eſt diuerſiſſimum:Prior ſolus eſt in vſu ad ventriculi, & hepatis,& viſcerum aliorum imbecillitatem etiam dolorificam, & cachexiā. Datur etiā in albo mulierum fluore, & ad febres biliоſas iam procedentes, non multum calidas: ad ineuntes vero poſterior, & ſimplicior & aptior. Quanta autem vis ſit abſinthio Pontico (quem Romanum à Meſue vocari in ſimplicibus probauimus) in deturbanda bile flaua ex ventriculo,in roborando ventriculo,& hepate, Galenus in ſimplicibus,& methodo, in compoſitis partium medicamentis,& alibi paſſim abūde inculcat, vt nō ſit opus teſtimonio rum multitudine eius facultatē demonſtrare. Dat per ſe ſi materia appetentiam lædens eſt frigida: ſi autem calet, datur cum frigidis.

SYL. Syrupus de abſinthio alius expertus. Accipe abſinthij Romani.drach.centum. decoquatur in aquę lib.iij. vſque ad tertiam partem. Deinde fricetur manibus, & coletur,& cum mellis & vini,ana libra.j.fiat ſyrupus.

CHRIST. Syrupus de abſinthio alius expertus non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu,ſed prædcedens magis propter eius artificioſam compoſitionem. Auicen.in quinto cano. ponit quatuor deſcriptiones ſyruporum de abſinthio,inter quas ſecunda aſſimilatur iſti vltimæ deſcriptioni. ſimiliter Serapio, & Haly.x.practicæ habent vnam aliam deſcriptionem ſyrupi de abſinthio, quæ non habetur in vſu. Summa medi.eſt iiij.res.

E MANARDVS, in Syrupum de Abſinthio ſecundum.

Dici poteſt ſimplex, & valde congrueret in febribus à bile poſt vij.

SYL. *Syrupus fumariæ maior, ventriculum & hepar roborat, obſtructiones aperit, cutis morbos, præcipue ab humore ſalſo vel vſto natos,vt pſoram,lepram,impetiginem,ſerpiginem curat. Recipit myrobalanos cepulas & citreas *ana xx.florum violarum,boraginis,vel bugloſſi,violarum,abſinthy,caſſiuthæ,ana.vnc.j.glycyrrhizæ,roſarū,ana vnc.dimid. epithymi,polypodij, ana drachmas ſeptem, pruna centum, uuarum paſſarum purgatarum libram dimidiam, tamar Indorum,caſſiæ fiſtulæ,ana.vnc.duas,coque in libris decem aquæ ad lib.ſeptem conſumptionem, & cum ſucci fumariæ colati & purgati,& ſacchari ana libr.tribus fiat ſyrupus.*

*alij legūt drach.xx.

SYLVII ANNOTATIO.

F Ab vncijs tribus ad vncias quinque vel ſex ſumptus, etiam purgat pituitam ſalſam,& bilem vtranq; vſtam: purgatoria enim clementia & parua quantitate recipit, curatisq; cutis vitijs colorem commendat: vt apertis obſtructionibus febres putridas, prędictis humoribus natas,& icterum vtrunque ſanat. Ne putes hanc facultatem poſteriori à Meſue attributam,illi eſſe peculiarem,cum ſit communis vtrique,vt morbum Hiſpanum iuuare: id quod ex generalibus his facultatibus coniectare non eſt difficile, cum ſit maior,compoſitior,& potentior minore. Vterque ſumitur cū aqua intybi, bugloſſi, ſed hic in multo vſu eſt. Hic ob pruna,paſſas, caſſiam,tamar Indos eſt craſſiſſimus,proinde ingratiſſimus,& q; eque cito vt ſyrupus portulacę ſitum ducit,atque corrumpitur,niſi facta ſimplicium decoctione coquas in ſyrupum, ſuccum fumariæ deſpumatum & clarificatum, cum ſaccharo aqua fontis clarificato, tunc q; paulatim addas decoctionem, ſemper coquendo: tandem vero caſſiam,& tamar Indos ob ſubſtantiæ raritatem,& virium imbecillitatem,parum diu coquendo: ſed cum parui ſit momenti, & tam operoſa paratio & iniucunda, ſatius eſt omittere. eſt & ſyrupus epithymi ad eadem efficax.

G Syrupus de fumoterræ maior, ſtomachum, & hepar confortat,oppilationem aperit, & morbos cutis curat, & proprie quorum materia ſunt humores ſalſi aut aduſti,ſicut eſt ſcabies, impetigo, ſerpigo, & lepra. Accipe myrobalanorum citrinorum, chebulorum, ana drach. xx.florum boraginis vel bugloſſę,violarum,abſinthij, cuſcutæ,ana vnc.j.liquiritię,roſarum ana vnc.ſ.epithymi,polypodij,ana ʒ.vij.prunorum numero cētum,paſſularum enucleatarum lib.ſ.tamarindorum,caſſiæ fiſtulæ,ana vnc.ij. Hæc omnia bulliant in aquæ lib. decem, vſquedum deueniat ad lib.iij. & cum ſucci fumiterræ cocti depurati, & zuccari, ana lib.iij. fiat ſyrupus. ANT.

Syrupus de fumoterræ ſecundum hāc deſcriptionem eſt multum in vſu, & eſt conueniens ad confortandum hepar & ſtomachum,aperiendo eorum oppilationes,iuuat ad digerendum materiam exiſtentem in cuti prouenientem ab humoribus aduſtis, & ſalſis, & acutis, deſædationem & H ſcabiem curat & remouet, & confert ſerpigini, lepræ, & impetigini, quæ ſunt deſædationes cutis, lymphatus cum aqua endiuiæ boraginis vel bugloſſæ. Habet inſuper virtutem faciliter ſolutiuam, & compreſſiuam, lenitiuam ratione componentium. habet enim virtutem compreſſiuā ratione myrobalanorum tamarindorum atq; prunorum, habet virtutem faciliter ſolutiuam ratione epithymi,& polypodij, abſinthij, & fumiterræ, lenitiuam habet ratione caſſiæ, & iuiubarum. & de omnibus iſtis dictum eſt ſuperius. Vltimo nota q; iſte ſyrupus ſenſibiliter non ſolunt ventrem,niſi eius doſis augeatur vſq; ad ʒ.vj.vel vltra,quia ſolutiua ingredientia eius compoſitionem ſunt debilia, & in parua doſi ponūtur in ipſo,& omnia in eo poſita ſunt nota. Summa medic.eſt xvij.res. CHRIST.

MANARDVS, in ſyrupum de Fumoterræ maiorem.

Purgat ſi in debita quantitate exhibeatur, vnc. videlicet tres vſque ad quinque.

Syrupus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 343 sur 1089

SYL. *Syrupus fumariæ minor, hepatis obſtructionem aperit, ob id icterum ſanat: pituitam ſalſam, & bilem vſtam vacuat, proinde pſoram, lepram, pruritum, & alia cutis vitia inde orta ſanat, & corporis colorem floridum reddit. Recipit myrobal. flauarum vnc. ij. violarum, caſſuthæ, abſinthij, ana vnc. j. coque cum libr. ſeptem aquæ vſque ad partem tertiam. Expreſſum cum ſucci fumariæ cocti & purgati, & ſaccha. ana lib. ij. percoque. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij. Quidam ſcammonij vnciam dimidiam panno lineo raro ligatam, in eo ſuſpendunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hic poteſt eadem quæ prior, ſed imbecillior eſt, nec vſu frequēs: aſſumpta autem ſcammonij facultate, purgantior efficitur, vt ventriculum, hepar, lienem pituita ſalſa & bile vtraque vacuet, ob id icterum vtrunque ſanat.

ANT. Syrupus de fumoterræ minor deſcriptione cognita confert choleræ aduſtæ & ſcabiei, & pruritui, puſtulis, & ægritudinibus phlegmatis ſalſi, & hepatis oppilationem aperit, confert icteritiæ citrinæ, & colorem efficit bonum. Rec. myrobalanorum citrinorum vnc. ij. violarum, cuſcutæ, abſinthij ana vnc. j. coquantur cum lib. vij. aquæ vſque ad tertiam partem. & accipe ſucci fumiterræ cocti & deſpumati lib. ij. zuccari lib. ij. da. ℥. j. vel ij. & quidam ſuſpendunt in eo dum coquitur, ſcammoneæ vnc. 5. ligatæ in panno raro.

Syrupus de fumoterræ minor non eſt in vſu, ipſum tamen nota.

ADDITIO.

CHRIST. Iſte ſyrupus de fumoterræ non eſt in vſu, nec præparatus reperitur, & dicitur minor reſpectu maioris, qui dicitur maior propter maiorem cōſumptionem. Multæ alię deſcript. ſyruporum de fumoterræ reperiuntur, quæ ſunt magiſtrales, quibus non vtimur, ſed ſyrupo primæ deſcriptio. Nonnulli vtuntur ſyrupo de fumoterrę ſimplici, q̄ fit ex ſuco bene depurato & zuccaro. Summa medic. eſt viñ. res.

MANARDVS, in Syrupum de Fumoterræ minorem.

Si ſuſpendatur in eo ſcammonium, purgabit plus quam præcedens, primus tamen communiter paratur, & ego eo vtor in morbo qui gallicus dicitur.

SYL. *Syrupus Glycyrrhizę tuſſim antiquam iuuat, thoracem et pulmones expurgat. Recipit glycyrrh. vnc. ij. adianti albi vnciam vnam, hyſſopi ſicci vnc. dimidiam, horas vigintiquatuor macera aquę lib. quatuor, coque ad dimidias, expreſſum percoque cum mellis, ſaccha. penidiorum ana vnc. octo, aquæ roſarum vnc. ſex.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eſt frequens vſu initio pleuritidis, & aliorum thoracis affectuū etiam ſi aquā roſarum recipiat. Nam in horum affectuū à fluxione proficiſcentium initio modice adſtringentia non modo ſumipoſſe, ſed omnino ſumenda imperat Gale. lib. meth. 12. Et rhabarbarum, & electarium cui manus Chriſti nomen eſt, in vſu quotidiano ſunt contra tales affectus, quamuis ambo adſtringant, vt partes ob laxitatem ad fluxionem recipiendam opportunę, vbi adſtrictæ fuerint, amplius non recipiant, & roboratæ valentius repellant nouam, & expellant veterem materiam. Incipientibus itaque thoracis & pulmonis affectibus frigidis & pituitoſis, ſaluber eſt hic ſyrupus: augeſcentibus & vigentibus, ſyrupus hyſſopi: declinantibus ſyrupus praſſij, niſi magna expurgādi has partes neceſſitas, metuſque ſuffocationis à poſtremo nos incipere coegerit, quia omnium valētiſſime calfacit, incidit, tenuat, terget, expurgat, lenit, ſiccat: quæ omnia ſyrup. glycyrrhizę præſtat, ſed moderatiſſime. vt tuſſim antiquā ſanet tantum, quæ à pauca, nec craſſa, nec lenta pituita excitatur. Syrupus autem hyſſopi vitibus eſt in medio. Hic ſyru. aperit, dilatat, terget partes præſertim ſpiritales, aſperam arteriam, pulmonem, thoracem ad expellendumq; roborat.

ANT. Syrupus liquiritiæ confert tuſſi antiquæ, & mundificat pectus & pulmonem. Rec. liquiritiæ vnc. ij. capillorum veneris vnc. j. hyſſopi ſiccæ vnc. 5. Proiice ſuper illud aquæ lib. iiij. & dimittatur die ac nocte. Deinde coquantur vſque ad mediam partem. Deinde proiice ſuper illud mellis, & zuccari, & penidiarum ana. ℥. viij. aquæ roſ. vnc. vj. Fiat ſyrupus & adminiſtretur.

Syrupus de liquiritia ſecundum hanc deſcriptionem eſt multum in vſu. & ſic vbique præparatus reperitur. Confert enim principaliter paſſionibus pectoris & pulmonis, & maxime tuſſi antiquæ facte à materia phlegmatica quę nō eſt multæ quantitatis, tenacitatis, & viſcoſitatis, eſt abſterſiuus ſubtiliatiuus, & aliqual'r deſiccatiuus. Et hic nota q̄ ab illo ſyrupo tanquam leuiori incipiendum eſt in paſſionibus pectoris frigidis & phlegmaticis. Secundo eſt procedēdum ad ſyrupum de hyſſopo tanquam ad fortiorem. Tertio ad ſyrupum de praſio, quia potentior. nam ſecundus, ſcilicet ille de hyſſopo eſt calidior & ſiccior primo. & ideo plus conueniens membris frigidioribus. vnde in proceſſu, in augmento, & in ſtatu magis conueniens eſt illo in calefaciendo deſiccando, ſubtiliando, aperiendo & abſtergendo cum aliquali virtute lenitiua pectoris & pulmonis, faciendo ſputū facilem ad exitum per ſcreatum. tertius vero in omnibus tantùm excedit ſecundum, quantum ſecundus excedit primum, & cum hoc antiquę tuſſi plus confert. ſic ergo à leuiori ſemper inchoandum eſt regulariter operādo niſi magna inſtaret neceſſitas, iuxta illud Hippo. ad vltimas ægritudines vltimæ curationes ad perfectionem ſunt potentes. lymphatur autem plurimum iſte ſyrupus cum aqua capilli veneris vel vnguę caballinæ, id eſt ſarſarellæ, vel cum decoctione communi de qua dicetur inferius. Aqua enim vnguæ caballinæ eſt calida & humida in primo. de capillo veneris dictū eſt ſupra. modus compōnis ipſius apparet ī litera.

CHRIST.

ADDITIO.

Nota q̄ abſurdum videtur q̄ in iſto ſyrupo auctor ponat aquam roſatam cū ipſa reſtringat, & hic ſyrupus debet dilatare partes pectoris. & hoc non ſolum videtur contra rationem, ſed eſt etiam contra facientes hunc ſyrupum, eo q̄ nulli fere ponant aquam roſatam. Ad hoc dicendum q̄ recte ponitur, & qui non ponunt, errant multum. Et ratio eſt. nam ad hoc q̄ ſyrupus iſte valeat tuſſi antiquæ, & pulmonem, & pectus mundificet, non ſolum oportet q̄ in eo ſint dilatantia partes pectoris lenientia & maturantia catarrhum vt per liquiritiam capil. ve. fit. ſed etiam neceſſe eſt q̄ in eo ſint ea quæ partes relaxatas adunent, & virtutem expulſiuam confortent. & hoc fit per aquam roſatam, igitur rationabiliter ponitur. Summa medicinarum eſt res viñ.

Vtrū aqua roſata in hoc ſyrup. ſit ponēda.

MANARDVS, de Syrupo Liquiritiæ.

Videant qui cauent in pleuriticis Manūchriſti vocatſi, & rheon, quomodo dent hunc Syrupum in quo aqua roſacea. Ego enim nō formido in morbis pectoris, medicinas modice adſtringentes.

SYL. *Syrupus hyſſopi aſthma, tuſſim, dolorem thoracis & hypochondriorum iuuat. Recipit hyſſopi (mediocriter) ſicci, radic. apij, fœniculi, *glycyrrhizæ, ana drach. x. hordei nudi vnc. dimidiam, ſemi. maluæ, & cidoniorum, tragacanthi ana drach. iij. adianti albi drac. vj. zizipha, myxa, ana xxx. vuarum paſſarum purgatarum drach. xij. ficus ſiccas, dactylos pingues ana. x. penidiorum alborum lib. ij. fiat ſyrupus.*

* petroſelini addunt aliqui.

SYLVII ANNOTATIO.

Huius ſyrupi & ſequentis facultas nuper eſt declarata. Potētet præterea obſtructiones liberat, vt etiam in adoleſcentibus renum calculos frangat ſumptus cum aquis, aut decoctis vreticis, quomodo ad affectus thoracis cum aqua ſcabioſæ, vel bechij, vel decocto thoracico ſumendus eſt: ſubadſtringit quoq; dactylis, & ſemi. cydoniorum. Nec abs re penidia exigit alba, hoc eſt, ex ſaccharo albiſſimo, & puriſſimo facta, non autem ex ſaccharo vel craſſo, & pingui, vel rubro cum amylo & ſublito marmori butyro. Nā ex his facta penidia ęgre colantur, & impurum ac ingratum magis ſyrupum reddūt. Alias quinque huius ſyrupi deſcriptiones habet Meſues c. de tuſſi. Pleuritidem quoque, & obſtructiones viſcerum liberat. Coque omnia in lib. viij. aquæ ad lib. v. conſumptionem. Expreſſum in ſyrupum percoque cum lib. ij. penidiorum alborū.

Syrupus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 344 sur 1089

ANT. Syrupus de hyſſopo confert aſthmati & tuſſi, & dolori corporis, & laterum. Reci. hyſſopi ſiccæ, radicum apij, fœniculi, liquiritiæ, ana ʒ.x. hordei mundi vnc.5. ſemi. maluæ, tragacanthi, ſemi. citoniorum. ana ʒ.iij. capillorum veneris ʒ.vj. iuiubę, ſebeſtē, añ. numero xxx. paſſularum enucleatarum ʒ.xij. ficuum ſiccarum, & dactylorum pinguium ana numero x. albarum penidiarum lib.ij. & fiat ſyrupus.

CHRIST. Iſte ſyrupus eſt multum in vſu, & ſic vbiq; præparatus reperitur, & vt eſt dictum in præced. ſyrupo, eſt maioris efficaciæ, & virtutis in paſſionibus pectoris & pulmonis, & faciendo ſputum facilem q̄; ſyrupus de liquiritia. Confert enim principaliter aſthmati, tuſſi antiquę & doloribus pectoris factis â materia frigida, vt dictum eſt in præced. ſyrupo. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua ſcabioſæ, aut praſſij, vel aliqua decoctione pectorali, ſunt enim aquæ multum potentes, quæ debent ſumi in proportione ſuperius dicta. Eſt enim ſcabioſa calidæ & ſiccæ complexionis in ſecūdo. Reliqua vero in hac deſcriptione ſunt calida in ſecundo & ſicca in primo cum forti abſterſione, ſubtiliatione, & penetratione, & omnia alia clara ſunt.

ADDITIO.

Idem Meſ. c. de tuſſi habet quatuor vel quinque deſcript. ſyrupi de hyſſopo quarum nulla cum iſta concordat, nec etiam inter ſe. Sed Gilb. Anglicus c. de cauſis tuſſis habet vnam ſimilem deſcript. ſyrupi de hyſſopo iſti deſcriptioni. Dicit in fine albarum penidiarum eo q̄ penidij vel penidiæ fieri debent cum zuccaro albo, & non cum zuccaro rubeo vel craſſo, vt faciunt nonnulli aromatarij noſtri tpis.

MANARDVS, in Syrupum de Hyſſopo.

Hic quoque ſyrupus ſeminum cotoneorum & dactylorum ratione, cuiuſdam adſtrictionis particeps eſt.

SYL. *Syrupus Praſij, thoracem, & pulmones expurgat pituita craſſa, lenta, putri, & ab ea aſthmati, antiquæ tuſſi prodeſt, quales affectus ſenibus & natura frigidis ſunt frequentes. Reci. praſij vnc.ij. hyſſopi, adianti albi ana. drac.vj. glycyrrhizæ vnc.j. calaminthes, aniſi, rad. apij, & fœniculi ana drach.v. ireos, ſe. maluæ, & fœnugræci ana drach.iij. ſe. lini, & cydoniorum ana. drac.ij. vuarum paſſarum purgatarum* alij vxj. *vnc.v. ficus paſſas pingues * quindecim, penidiorum, mellis boni deſpumati ana lib.ij*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus hic pituitam craſſam, lentam, putrem, ac pus ex pulmonibus, & thorace incidit, tenuat, terget, educi adiuuat leniendo, & aperiendo meatus, & vim expultricem roborando. Strenue enim ſputum promouet in declinatione horum affectuum, ſi à fluxione pendeant: quam ſuo calore multo, ſi initio vſurparetur, geminauerit, niſi, vt dixi, ſuffocationis a multa, craſſa, lenta materia periculum impenderet. Vacuata autem materia, quæ thoraci, aut pulmonis, & aſperæ arteriæ anguſtiam pariebat, proindeque ſpirandi difficultatem, æger iam multo quam ante liberius reſpirat. Alias deſcriptiones duas habet Meſues cap. de aſthmate, ſed inuſitatas. Vſurpatur autem cum aquis prædictis, vel hyſſopi, vel alia thoracica. Coque in libris x. aquæ ad dimidiam, expreſſum percoquatur cum penidiorum, & mellis deſpumati ana libris duabus.

ANT. Syrupus de praſſio, conferens ſenibus & frigidis natura, & ægritudinibus quæ fiunt in pectoribus eorum, & tuſſi antiquæ, & aſthmati à phlegmate craſſo & putrido, & proprie eius cuius difficilis eſt ſeparatio. Cuius permixtio. Reci. praſſij. vnc.ij. hyſſopi, capilli veneris ana. ʒ.vj. liquiritiæ vnc.j. calamēthi, aniſi, radicum apij, fœniculi ana. ʒ.v. ſemi. maluæ, fœnugræci, ireos, ana. ʒ.iij. ſemi. lini, ſemi. citoniorum ana. ʒ.ij. paſſularum enucleatarum vnc.v. ficus ſiccas pingues. xv. penidiarum *lib. j. lib.ij. mellis boni deſpumati * lib.ij.

CHRIST. Iſte ſyrupus generaliter ab omnibus eſt in vſu, & ſic præparatus reperitur. Eſt enim ſupraſcriptus ſyrupus conferēs in duabus paſſionibus. ſ. pectoris & pulmonis factis â materiebus multum tenacibus, viſcoſis, & craſis quæ ſunt difficilis eradicationis, & maxime in ſenibus & frigidis natura. Confert enim aſthmati, tuſſi antiquæ & difficultati anhelitus. Facit inſuper excreare ſaniem, & omnem materiam putridam cōtentam in medio pectoris, ſua forti virtute aperitiua, ſubtiliatiua, deſiccatiua, abſterſiua, & confortatiua, & vſus eius in declinatione prædictarum diſpoſitionum eſt magis conueniens, niſi materia multa ſua craſſitie & malitia moram non poſſit ſuſtinere. lymphatur autē vt plurimum cū aqua hyſſopi aut aliqua decoctione cōueniēti. & huius ſyrupi deſcriptionem ingreditur ſemē lini, quod eſt notum. ſ. calidæ complexionis in primo & humidæ verſus ipſum. Omnia autem ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Item Meſ. duas alias habet deſcript. ſyrupi de praſſio ca. de aſthmate. ſed cum iſta non conueniunt. Gilbertus Anglicus ca. de aſthmate. habet vnam deſcript. ſimilem huic,

F Notabis q̄ omnes iſti ſyrupi pectorales, & omnes decoctiones pectorales cum aqua pluuiali fieri debent & non cum aqua communi, quia aqua pluuialis eſt magis ſubtilis & ratione ſubtilitatis magis penetratiua, facienſque penetrare virtutes medicinarum ad partem pectoris. Summa medicinarum eſt xviij. res.

SYL. *Syrupus de calaminthe, aſthma, tuſſim antiquam, intemperiem viſcerum frigidam, & ſplenicos, & ſenes iuuat. Recipit calaminthes domeſticæ & ſylueſtris, ana vnc.ij. liguſtici, dauci, ſcœnu anthus ana drac.v. vuarum paſſarum purgatarum lib.dimid. mellis lib.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibuſdam in vſu eſt, ad calefaciendum, incidendum, tenuandum, aperiendum, tergendum obſtructiones viſcerum, ob id ſplenem tumefactum minuit, cum aqua aſplenij, vel phyllitidis, thoracē & pulmones expurgat cum aquis thoracicis. Coquitur in li.vj. aquæ ad dimidias, expreſſum percoquitur cum mellis lib. duabus.

G ANT. Syrupus de calamentho confert ſpleneticis, & frigida habentibus viſcera, & ſenibus, & tuſſi antiquæ & aſthmati. Rec. calamenthi domeſtici & ſylueſtris ana. vnc.ij. cheiſim, dauci, ſchœnanthi ana drach.v. paſſularum enucleatarum lib.5. & mellis lib.ij.

CHRIST. De iſto ſyrupo ponuntur duæ deſcriptiones, licet neutra ſit multum in vſu. â quibuſdam tamen habetur magiſtraliter in vſu. Iſta prima deſcriptio, in duritie & craſſitie ſplenis conuenit, calefacit ſtomachum, hepar, & ſplenem, & alia viſcera, aperit oppilationem in eis, materias craſſas ſubtiliat, & ad expulſionem eas præparat. confert tuſſi antiquæ & aſthmati in ſenibus. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua quinque radicum ſeu ſcolopendriæ, id eſt linguæ ceruinæ quæ ſpleni multum appropriatur, & eſt herba nota calidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo. Reliqua ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

H Iſte ſyrupus eſt ille qui cōiter eſt in vſu. idem habet hic vnam aliam deſcriptionem, ſed hæc eſt nobilior illa. Gal. in lib. ſecretorum habet vnam aliam deſcrip. quæ non eſt eadem nec in vſu habetur. Summa medicinarum eſt res vij.

MANARDVS, in Syrupum de Calamentho.

Non cognoſco calamēthum domeſticum: credo intelligi mentham, ſicut etiam ſupra. Nullus tamen horum ſyrup. communiter paratur. Secundus ſatis ſimilis eſt ſyrupo de mentha.

SYL. *Syrupus de Calaminthe alter, ſingultum, & vomitum à pituita, vel bile flaua, craſſa, ſedat. Recipit ſucci calaminthes, & vini odori, ana libras quatuor, ſucci malorum granatorum acidorum cum ſua pulpa interiori, libras quinque, coque ad dimidias, biduo permitte, vt craſſum ſubſideat, & clarum percoquatur in ſyrupum cum ſacchari libris quatuor, aromatizetur drachmis duabus galliæ aromaticæ, in vaſe vitreo bene obſtructo, inſola dies quadraginta.*

Syluſ

SYLVII ANNOTATIO.

Quibuſdam in vſu eſt cum aqua menthę & abſinthij, parum calet, ventriculum, & hepar expurgat, & ſimul roborat. Fuerit igitur ſaluberrimus, tum etiam ꝙ alimentum cum medicamento cõiunctum habet, quod genus medicamentorum Galenus maxime cõmendat. Nam calaminthe amara, acris, expurgationem prope ſola facit, vinum putredini reſiſtit, vires eius & granatorum vehit, granata acida incidunt quoque, & tenuant, ſed etiam roborant, ſaccharum dulcorat & cuſtodiam ſiccãdo iuuat cum igni & ſole. Gallia iucundiorem facit, & facultatum noſtrum corpus diſpenſantiũ roburauget. Cum igitur ſit paratu facilis, & magnarum virium, in vſu frequentiore habendus fuerit, niſi ſyrupo menthę viribus proximo ſis contentus.

ANT. Syrupus de Calamentho valens ad ſingultum & vomitum de cholera rubea, vel phlegmate, & de humoribus craſſis cholericis. Rec. ſucci calamẽthi lib. iiij. ſucci malorum granatorum acetoſorum cum pulpa ſua interiori, lib. v. vini odoriferi libr. iiij. coque vſque ad medietatem. Deinde dimitte per dies. ij. quouſq; reſideat. & cum *lib. iiij. zuccari fiat ſyrupus, & aromatizetur cum drach. ij. galliæ aromaticæ: & ponatur in vaſe vitreato & ſtringatur orificium eius, & dimittatur in ſole per dies quadraginta.

*lib. iij.

CHRIST. Syrupus de calamentho valens ad ſingultum non eſt in vſu, magiſtraliter tamen à quibuſdam præparatur, & magis quam præcedens, & eſt eo magis confortatiuus virtutis contẽtiuæ ſtomachi & viſcerũ. vnde valet ſuperfluo vomitui facto à cholera craſſa permixta cum phlegmate poſt mundificationem ipſius, & non eſt tantæ caliditatis vt primus, lymphatur autem vt plurimum cum aqua menthæ vel abſinthij.

ADDITIO.

Summa medicinarum eſt quinque res.

SYL. *Syrupus de thymo calefacit, incidit, tenuat, ob id omnem frig. intemperiem thoracis, pulmonis, ventriculi, hepatis, & aliarum partium iuuat, & hyberno frigori reſiſtit. Recipit comarum thymi vnc. duas, calaminthes, menthæ ſiccę ana drachmas quinque, ſeminis apij, fœniculi, aniſi, dauci ana ſemunciam, vuarum paſſarum purgatarum vnc. quatuor & dimidiam, cum mellis libr. duabus fiat ſyrup. aromatizetur drach. duabus galliæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vſu rarus eſt, tamen ad ea quæ promittit, eſt efficaciſſimus, modo thymus ſit vel Creticus, vel ex locis editis & ſiccis & inſolatis, & calaminthe montana: obſtructa etiam liberat, & menſes mouet, ſed omnium valentiſſime ſyrupus ſequens. Syrupus Artemiſiæ Matthæi Gradi, ad menſes ciendos ex catalogo ſimp. menſes mouentium, cum tamen ſingula, vel horum pauca ſufficerent. Artemiſiæ manip. duos, pulegij, calaminthes, origani, meliſſophylli, ſampſuchi, ſabinæ, perſicariæ, chamædryos, chamæpityos, hyperici, centautij parui, parthenij cum flore, rutæ, bethonicæ, bugloſſi, dictamni, rad. fœniculi, apij, petroſelini, aſparagi, ruſci, ſaxifragiæ, iridis, enulæ, rubiæ, pæoniæ, ana manipu. vnũ: ſem. iuniperi, ſmyrni, petroſelini, apij, aniſi, g ith, carpobalſami, cardamomi, coſti, aſari, pyrethri, phu, calami aromatici, caſiæ, ana vnc. dimidiam, macera aquâ fluuiali, coque ad dimidias, expreſſum percoque cum ſacch. & mellis q. ſ. Addi poteſt acetum ſimplex, vel ſcilliticum, alij aliter parant, & ſyrupum parthenij, id eſt, matricariæ vocant.

ANT. Syrupus de thymo conferens ægritudinibus pectoris & pulmonis frigidis, & ſtomachi & hepatis, & eſt medicamen bonum. & confert frigoribus quæ fiunt in hyeme. & confert frigidis complexione. Accipe extremitatum thymi. ℥. ij. calamẽthi, mentæ ſiccæ ana drach. v. aniſi, fœniculi, apij, dauci ana drach. iiij. paſſularum enucleatarum vnc. iiij. & ſ. & cum mellis lib. ij. fiat ſyrupus. aromatizetur cum gallię drach. ij.

CHRIST. Syrupus de thymo non eſt in vſu. magiſtraliter tamẽ propter eius virtutem & excellentiam ipſum laudo.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus habetur ĩ vſu. Meſ. habet hic extremitatum thymi. & eſt melior pars plantæ. Summa medicinarum eſt x. res. excepta aqua.

MANARDVS, in Syrupum de Thymo.

Licet in vſu non ſit, efficaciam tamen magnam haberet in frigidis morbis.

SYL. *Syrupus de Eupatorio ventriculum, & hepar roborat, obſtructiones aperit, calore digerit, ob hæc, incipienti hydropi, hypocondriorum dolori, febribus antiquis, ventriculi, & hepatis formam corrumpentibus confert, flatus diſſipat, intemperiem frigidam expugnat. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. duas, glycyrrhizæ, ſchœnu anthus, caſſuthæ, abſinthij, roſarum, ana drachmas ſex, adianti albi, ſpinæ albæ, & Arabicæ, florum aut radicum bugloſſi, aniſi, fœniculi, eupatorij, ana drach. v. rhabarbari, maſtiches, ana drac. tres, ſpicæ nardi, aſari, folij, ana drac. duas, coque in aqua lib. octo ad *tertiam, & cũ ſacchari libris quatuor, & ſucci apij, & intybi quantitate ſufficienti fiat ſyrupus.* *partis tertiæ cõſumptionem.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic ſyrupus quia calfacit, incidit, tenuat, terget, roborat partes omnes nutritorias, appetentiam excitat, coctionem firmat, obſtructiones in eis aperit, per vrinas expurgat, intemperiem frigidam corrigit, propterea hydropem omnem ab hepatis, vel lienis primario affectu proficiſcentem ſanat, & inde natũ cutis colorem plumbeum, cacochymiam item, atque adeo cachexiam dictarum partium vitio natam emendat. Cui malo ſuccedit corruptio formę vẽtriculi, & hepatis, & corporis reliqui per harum partium actionem toti corpori communem, habentium vitium, male nutriti. Expreſſum percoque cum ſacchari clarificati libris quatuor, & ſucci purgati apij, & intybi, ana lib. duabus paulatim addendis, vt in ſyrupo fumariæ maiori.

ANT. Syrupus de Eupatorio conferens febribus antiquis & proprie eis, quibus corrumpitur forma ſtomachi & hepatis. Oppilationes aperit, & confert frigiditati, & mollificationi, & ventoſitati in eis, & dolori hypocondriorum, & inceptioni hydropiſis. Accipe radicũ apij, fœniculi, endiuiæ ana. vnc. ij. liquiritiæ, ſchœnanthi, cuſcutæ, abſinthij, roſarum ana. *drach. vj. capillorum veneris, bedegar, ſuchaha, florum bugloſſæ, aut radicũ eius, aniſi, fœniculi, eupatorij, ana. ʒ. v. raued, maſticis ana ʒ. iij. ſpicæ, aſari, folij, ana ʒ. ij. Coque in aquę li. viij vſque ad tertiam, & cum zuccari lib. iiij. fiat ſyrupus cum ſucci apij, & endiuiæ quantitate ſufficienti. *xvj.

CHRIST. Syrupus de eupatorio generaliter ab omnibus eſt in vſu, & valet principaliter in paſſionibus frigidis hepatis cum oppilatione in ipſo. & ſic etiam confert in ſimilibus paſſionibus ſplenis, & aliorum membrorum nutritionis. Eſt apertitiuus oppilationum, ſubtiliatiuus materierum craſſarum prouocatiuus vrinæ, confortatiuus digeſtiuæ virtutis. Confert inſuper ad febrem chronicã de materia craſſa, ſed vſus eius principaliter eſt conueniens in principio hydropiſis cuiuſcũque ſpeciei frigidę à cauſa frigida, & maxime cachexiæ ad quam ſequitur deſœdatio cutis corporis, cum malitia habitudinis in toto corpore, ſicut ſunt corpora cacochima in quibus cum tumefactione à materia aquoſa phlegmatica color vertitur ad plumbeum ſeu cineritium adiunctum cum citrino colore, & maxime in facie demonſtratur. Confert etiam ad corruptionem appetitus, vnde confert eis proprie quibus corrumpitur propria forma ſtomachi, id eſt in quibus corrumpitur habitudo ſtomachi & appetitus. Cõfortat etiam virtutem digeſtiuam ſtomachi, & alias virtutes habet, quas auctor ponit in litera. ℞. radicum apij, cuſcutæ, bedegar, id eſt ſuchaha. & eſt ſpina alba. raued, id eſt rhabarbari. & hæc omnia ſimplicia ſunt ſuperius declarata & iſte ſyrupus eſt multum notandus propter eius virtutem & præſertim in hydropiſi à cauſa frigida.

ADDITIO.

Notabis ꝙ pauci ſunt facientes hunc ſyrupum ſecũdum

Veritatem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 346 sur 1089

veritatem propter diuersitatem & etiam ignorantiam de bedegar & suchaha, visis tamen multorum opinionibus de ipsis inueni Pauli opinionem meliorem de suchaha & Serapio. de bedegar. dicit enim Serapio auctoritate Dioscoridis Bedegar. ꝙ bedegar, id est spina alba nascitur in montibus zacual & habet folia similia chamęleonis albæ, nisi quia sunt strictiora & albiora, & super ea est simile borræ, & sunt spinosa, & habet stipitem longum duobus brachiis, in crassitudine digiti pollicis, vel plus, color eius est vergens ad albedinem, & super summitates eius sunt capitella similia ericio marino, nisi quia sunt minora & oblonga, & flos eius est coloris purpurei, & semen eius est simile grano carthami, nisi quia est rotundius eo. considera igitur quid sit bedegar. Quid sit Suchaha. suchaha secundum opinionem Pauli dicamus, suchaha est herba dulcis quæ extenditur super terram & facit capita crassa prope radicem & exeunt ex illis capitibus flores sanguinei colotis, & sic secundum veritatem, est herba spinosa alba expandens se super terram cuius flos est in colore sanguinis, cuius radix vsui medicinæ competit. Summa medicinarum est xxiij.res.

MANARDVS, in Syrupum de Eupatorio.

Hic si bene componatur, quod certe non est facile, valde vtilis erit. BEDEGAR, Sucaha.] In his patres nostri magnopere errabant, sylvestris rosæ fructum supponentes, tu vero intelligе, spinam albam & arabicam. Dioscorides vocat primum λεπκακάνθα alij arabicam. EVPATORIVM.] Accipe qđ vulgo agrimonium vocant. Pro folio quo caremus, accipe folium gariophylli, si inuenire potes, si non, cinnamomum vocatum, vel nardum,

SYL. *Syrupus de epithymo atram bilẽ & alios humores vltos vacuat, ob id morbos ex his nascentes, elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fistulosa, psoram, lepram, achoras pręcauet curatq;. Recipit epithymi boni hortensis ʒ.xx. mirobal. Indarum & citrearum, ana ʒ.xv. cassuthæ, fumariæ ana ʒ.x. thymi, calaminthes, buglossi, stœchados, glycyrrhizæ, polypodij, agarici, myrobal. emblicarum & bellericarũ ana drach.vj. rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana drach.ij. & ʒ. pruna xx. vuarum passarum purgatarum vnc.iiij. tamar Indo. vnc.ij. & ʒ. sacchari lib.iiij. sapæ lib.ij. fiat syr.*

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus ex melancholia, vel pituita salsa, & aliis humoribus vltis confert magis, q̃ syrupus fumariæ, quia obstructiones aperit, & humores eos potentius apparat, & expellit per aluum, vrinas, sudores, clementer tamen purgat myrobalanis, fumaria, polypodio, prunis, tamar Indis, & quia datur ad vnc.ij. cum aqua lupuli, fumariæ, boraginis, intybi, vel decoctione conuenienti, quod pondus si augeas, aperte aluum subducit. Sunt q dant ab vnc.iiij. ad vnc.vj. Hic ẽt ob pruna, passas tamar Indos, sapã, crassus ob id & ingratus est. Hunc etiam ad scabiem Neapolitanam adhibent, quam inter melancholicos morbos recẽsent. Melior fuerit syrupus aliquis simplex, qualis est Saporis, vel alius ex asplenio; &, si vis, paucis aliis splenicis ad melãcholicos affectus, non aũt ex farragine simpliciũ melãcholiam succũq; melancholicum apparantiũ, aut purgantiũ.

ANT. Syrupus de epithymo, choleram nigram & humores adustos cum virtute expellẽs. morbos ex eis factos curat, & confert proprie eis qui parati sunt ad lepram, & qui cancrum patiuntur & vulnera fraudulenta, & *hortensis. fistulas, & scabiem, & saphati. Rec. epithymi boni *cretensis ʒ.xx. myrobalanorum citrinorum, indorum añ. ʒ.xv. cusçute, fumiterræ ana ʒ.x. thymi, calamenti, bugloss̃, emblici, bellirici, liquiritiæ, polypodij, agarici, stœchados ana ʒ.vj. rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana ʒ.ij. & ʒ. prunorum numero xx. passularum enucleatarum ʒ.iij. tamarindorum, ʒ.ij. & ʒ. zucc. *lib.iij. *lib. iij. rob. lib.ij. & fiat syrupus.

CHRIST. Syrupus de epithymo sic præparatus generaliter ab omnibus habetur & est in vsu. valet enim principaliter in passionibus factis à materia melancholica, & ab humoribus adustis, facientibus crustas magnas in auribus & in corpore toto, & generaliter valet ad malas scabies quę per totum expanduntur, & sic propter eas principaliter est in vsu ad dirigendum talem materiam, & est maioris efficaciæ in talibus q̃ syrupus de fumoterræ. confert etiam lepræ, cancro, fistulis, & vlceribus prauis & corrosiuis, factis à cholera adusta vel melancholia adusta, seu à phlegmate salso. est insuper maxime prouocatiuus vrinæ, oppilationum aperitiuus, remissiuus malæ qualitatis humorum cum aliquali virtute solutiua prædictarum materierum, virtute epithymi, myrobala, fumiterræ, polypodij, prunorum, & tamarindorum, lenissime tamen soluit, tum quia eorum parua quãtitas ingreditur, tum etiã quia parua dosis ipsius syrupi assumitur, scilicet. ʒ.ij. si tamen in dosi eius fieret additio sensibiliter solueret. lymphatur autem quãdoq; cum aqua simplici, quandoq; cum aqua lupulorum vel fumiterræ boraginis, endiuiæ vel bugloss̃æ, vel cum decoctionibus appropriatis, & quandoq; cum decoctione spicę, & alchilil, id est rorismarini. Dicit enim ꝙ expellit choleram nigram, id est melancholiam. & modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Dicitur iste syrupus de epithymo ab epithymo, quod est basis præsentis syrupi, & dicitur epithymum, eo ꝙ supra thymum nascitur. Summa medic. est xxij.res.

MANARDVS, in syrupum de Epithymo.

SCABIEM & saphati.] .i. ἀχώρας, cum educit, vt ipsemet ait, humores adustos, propter quod magis reponendus est inter purgatoria, q̃ inter proprie vocatos syrupos, sicuti syrupus de fumoterrę, qui cum hoc multum conuenit, est tamen minoris purgationis & minus calidus, & propterea illo ego vtor in humoribus magis biliosis, hoc vero, quia calidior est, in minus calidis.

SYL. *Syrupus stœchados iuuat omnes affectus frigidos cerebri & neruorum, vt paralysin, epilepsiam, spasmum cynicũ, tremorem. Recipit florum *stœchados ʒ.xxx. thymi, calaminthes, origani ana ʒ.x. anisi, pyrethri ana ʒ.vij. piperis longi ʒ.iij. zingiberis ʒ.ij. vuarum passarum purg. vnc.iiij. mellis lib.v. Condiatur cinnamomi, calami aromatici, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri & longi ana drach.j. & ʒ. ligata in panno raro & appensa in syrupum. Datur vnc.j. cum aqua cui incocta sint spica & rosmarinus.* *Arabice.

SYLVII ANNOTATIO.

Coquitur in lib.x. aquæ ad dimidias, expressum percoque cum lib.v. mellis, aut si vis delicatius, sacchari. Datur ab vnc.j. ad vnc.ij. cum aqua decoctionis, aut potius destillationis sumptũ, & florum rorismarini. Syrupus hic pituitam horum affectuum frigidorum causam potenter tenuat, incidit, dissipat, siccat, catarrhos frigidos consumit sumptus cum aqua fœniculi, melissophylli, vel decocto has facultates ferente in cerebrum, spinalem medullam, & neruosas partes: ventriculum præterea roborat. Alter huic diuersus Mesuæ scribitur in affectibus neruorum, in vsum non receptus. Est præter hos syrupos alius à Mesue in cephalalgia melancho. descriptus ad omnes affectus melãcholicos, & splenicos, vt quartanam, & melancholiam, & prius dictos in syrup. epithymi saluberrimus. Rec. adianti albi, radicum & florũ bugloss̃i domestici & sylvestris, polypodij, epithymi, ana vnc.j. folliculorum sennæ, chamæpityos, stœchados, fumariæ, ana drach.vij. chamædryos, schœnu anthus, elleb. nigri, ana drach.iij. eupatorij semunc. succi pomo. dulcium vnc.viij. Omnia præter epithymũ & succũ, coque in aquæ lib.iiij, ad tertię partis consumptionem. post adde epithymũ, & semel feruefiat, coletur, cum succo pom. & sacch. lib.ij. percoquat in syrup.

ANT. Syrupus de stœchade expertus ad omnes ęgritudines neruorũ frigidas, sicut est paralysis, epilepsia, spasmus, tremor, & tortura. Rec. florum stœchad. ʒ.xxx. hasce, calamẽthi, origani ana ʒ.x. anisi, pyretri ana ʒ.vñ. piperis longi ʒ.iij. zingiberis ʒ.ij. passularum enucleatarũ. ʒ.iij. mellis lib.v. Condias cũ cinnammomi, calami aromatici, spicę, croci, zingiberis, piperis nigri & lõgi ana ʒ.j. & ʒ. liga in pãno raro & suspẽde ī syrupo. Dosis eius est, ʒ.j. cum aqua decoctionis spicæ & alchilil.

Idem

CHRIST. Idem Meſ. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam deſcriptionem & auctoritatem Iudæi. & dicit ꝙ eſt medicina mirabilis conferens omnibus ægritudinibus neruorum, ſed non eſt eadem nec in vſu. tamen ibi habet ziniam quod eſt vua ſiue chamepithyos. Summa medicinarum eſt xvij. res.

ADDITIO.

Syrupus de ſtœchade ſecundum hãc deſcriptionẽ vbiq; præparatur, & habetur in vſu, principaliter in paſſionibus frigidis cerebri & neruorum. vnde multum confert ad digerendum materiam frigidam & viſcoſam, facientem paralyſim, ſpaſmum, tetanum, epilepſiam, tremorem, & torturam, quæ diſpoſitiones omnes dependent à cerebro per eſſentiam vel communitatem. Confert enim diſpoſitionibus frigidis nucæ neruorum & capitis, ſua complexione calefaciens, ſubtilians, & deſiccans materias catarrhales, & frigidas, & eius vſus principaliter eſt in catarrho frigido, & vt plurimum lymphatur aqua fœniculi, vel leuiſtici, & ſimilibus aquis, vel decoctionibus appropriatis portantibus virtutem eius ad cerebrum, & ad neruos. & modus componendi eſt clarus. & ſimplicia ſunt ſuperius declarata. Et hæc eſt finis omnium ſyruporum, qui deſcribuntur ab auctore in hac. vj. diſtinctione. Reſtat hic vltimo duos alios ſyrupos declarare qui communiter ſunt in vſu, & vbiq; in noſtra ciuitate ab omnibus præparatur, & primus nominatur pro melancholicis, cuius deſcriptio penitur à Meſ. in ſuo de appropriatis. c. de humore melancholico ſeu de ſoda facta ab humore melancholico, & eſt magnæ virtutis in digerendo materias craſſas, melancholicas, illas ſubtiliando et habiles faciendo ad exitum. vnde principaliter confert diſpoſitioni melancholicæ in qua læduntur virtutes intrinſecæ cerebri & humores. confert inſuper febribus quartanis, & oppilationibus, et ægritudinibus ſplenis. Et generaliter confert omni ægritudini factæ ab humore melancholico. & iſte ſyrupus eſt etiam aliqualiter ſolutiuus. cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. capil. vene. radicum bugloſſæ domeſticæ & ſilueſtris & florum earum, polypo. ana. ʒ. j. epithymi. ʒ. j. folliculorum ſenæ, chamæpithyos, ſtœchados, ana. ʒ. vij. chamedrios, ſchœnãthi, hellebori nigri, ana. ʒ. iij. fumiterræ. ʒ. vij. eupatorij. ʒ. iiij. ſucci pomorum dulcium ʒ. viij. omnia præter epithymũ, & ſuccum pomorum bulliãt in lib. iij. aquæ vſq; ad conſumptionem tertiæ partis, deinde bulliat in ea bullitione leuiſſima epithymum, & colletur cum ſucco pomorum zuccari lib. ij. decoquatur ad perfectionem & fiat ſyrupus vt expedit, & ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

Syrupus in paſſionib⁹ melanch.

Secundus ſyrupus magiſtralis qui dicitur ſyrupus de endiuia eſt multũ in vſu, & valet ad omnes ſupercalefactiones hepatis principaliter ac aliorum membrorũ nutritiuorum, ac etiam cordis, & generaliter cuilibet malæ cõplexioni calidæ, habet inſuper oppilationes aliqualiter aperire, & membra debilitata à mala complexione calida illam remouendo notabiliter confortare. Eſt etiam conueniens ad digerendum materiam ſubtilem cholericã multæ acuitatis, ſed principaliter vtimur eo in hepate calido, & in renibus calidis, vel ſupercalefactis. Et quia eius deſcriptio ab auctoribus nõ reperitur, ſed ſm præſentem deſcriptionem eius inuentor fuit Gentilis de Fulgineo. quã manu eius ꝓpria deſcriptã ego iã vidi, iõ ſic eã in præſenti loco deſcribã. ℞. ſucci endiuiæ, ſucci hepaticæ quæ herba eſt nota, frigidæ. f. & humidæ complexionis in primo, ana lib. iij. clarificent p̃di ẽi ſucci ad ignẽ vt expedit. roſarũ, violarũ, lenticulæ aquæ q̃ herba eſt nota, natans in aqua, & ibidem ſemp ſtans & frigidæ complexionis in primo, humidæ in primo. politrici. herba eſt naſcens prope fontes aquarum, & in puteis ſimilis capillo veneris. & eſt frigidæ complexionis in primo, & ſiccæ verſus ipſum, ana. ʒ. 5. capilli veneris, hordei mũdi, ſeminũ communium frigidorum ana. ʒ. j. fiat ſyrupus cũ zucchari quantum ſufficit, & aromatizetur cũ ſandalis albis & rubeis, & cũ herberis, & ſunt quidã fructus frigidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo, ſeminibus citoniorũ, ligno aloes, cinamomo, & corticib. citri, ſic. n. aromatizatus eſt magis conueniens, & confortatiuus cordis, cerebri, & aliorũ mẽbrorum principalium, licet multi vtantur eo abſque aromatizatione, quia eſt magis alteratiuus ad frigidum, & magis aperitiuus. Et reliqua omnia ſimplicia ſunt nota.

Syrupus de endiuia.

Lenticula.

Politricũ.

MANARDVS, in ſyrupum de ſtœchados.

Conficitur hoc duplici modo, addendo videlicet cinnamomũ, & reliqua aromata, vel non addendo: hunc incompletum, illum completum vocant. Haſce. i. thymi Alchilil. i. roriſmarini.

SYL. *Oenomeli vinum mulſum, intemperiem frigidam ventriculi, hepatis ſanat, flatus in eis & hypochondriis diſſipat, oris odorem, cutis colorem commendat, ſit ex vini antiqui boni lib. x. mellis boni & deſpumati lib. ij. addendo cinnamomi tenuis drach. v. ſpicæ nardi drach. j. caryophyllorum, zingiberis, ligni aloes, macis, ana ſemunciam, cardamomi* drach. ij. croci drach. j. & ſemiſſ. tere negligenter, cola panno raro, aromatiza moſchi drach. ij.* *drach. iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Oenomeli Gal. podagricis, arthriticis, nephriticis, & ſenibus, ex melle, & vino Sabino aut ſimili, & petroſelino componit, adiecta bethonica, & ſaxiphrago in nephriticis. Qui verò curioſius componunt, etiam ſpicæ nardi aliquid iniiciunt: hodie verò eidem magnam aromatum miſcellam immittunt. Olim fuit vſu celebre ad cerebri, neruorum, & aliarum partium affectus frigidos, ſed id medicamentoſius, quale hic ſcribitur: nunc magno harum frigidarum regionum incõmodo in vſu eſſe deſiit, præterquam ꝙ circa natalem Chriſtianum in Bacchanalib⁹ vulgi regalibus, plebecula ad palati gratiam, nõ ad intẽperaturæ frigidę propulſionem, etiam largius bibit, & claretũ vocat: magnates verò precioſius, ἀνὰ χεῖρα, parciore tñ menſura, quod fere ex ſacch. vnc. iiij. & cinnamomi vncĩ. ſ. in lib. vini ſingulas conficitur, & Hippocraticum vinum appellant, tanq̃ Hipp. inuentore dignum, ob virium, & ſaporis excellentiam: cui etiam mellis parum addunt quidam, præſertim ſi vinum auſterius, ad ſaporis gratiam & coloris, clarius. n. euadit colatum. Vinum mulſum Dioſc. fit ex vini veteris auſteriꝭ; metretis duabus, & mellis boni metreta vna, aliisq; duobus modis parat, ſemper tñ ſine aromatibus. Vinum verò melitites, ex muſti auſteri congiis quinque, mellis congio vno, ſalis cyatho vno: vinum aũt aromatites Dioſc. longè diuerſum eſt ab hoc Meſuæ mulſo aromatite, præſertim primum: nam ſecundum quadantenus conuenit. Aliæ ſunt eidẽ, & Actua. variæ vinorum condituræ, vt abſinthites, ſaluiatũ, picatum, &c. Ex quibus vinũ abſinthites ad atrophiam ex ventriculi imbecillitate efficaciſſimũ etiam Imperatorum experientia docet Gal. lib. de Theriace ad Piſonem. Conditum ex cydoniis quadruplex ſeu miuam, hinc tranſtulimus ad condita.

Lib. 5. ſan. tuen. Oenomeli ſimplex.

ANT. Sermo in mellicrato condito, & ſunt, qui vocãt mellicratum ſyrupum factum ex vino, & melle. & conditum vocant quidam, quod fit ex melle & vino, & ſpeciebus. & ſunt ex hominibus, qui vocant vtrunque vtroque nomine. & modi eorum ſunt diuerſi, & ſunt ad iuuamenta multa, ſicut eſt frigiditas ſtomachi, & hepatis, & mollities in eis. Iuuantur. n. in potu ipſorum, & conferunt ventoſitati hypocondriorum, & faciunt oris odorem bonum, & corporis colorem bonum, & modus eius eſt. Rec. vini antiqui boni lib. x. mellis boni, & deſpumati. lib. ij. proiice ſuper ea cinnamomi boni, & ſubtilis, ʒ. v. ſpicæ aromaticæ, ʒ. j. caryophyl. zingib. ligni aloes, macis, ana ʒ. iiij. heil. ʒ. ij. croci, ʒ. j. & ſ. Tere triturationẽ craſſa, & coletur in colatorio craſſo de panno, & aromatizetur cum muſci *drach. iij. * drac. vni⁹ tertia.

CHRIST. Sunt ex hominibus, qui vocant mellicratum. Hæc eſt quarta pars principalis huius ſextæ diſtinc. principalis in qua auctor tractat de quibuſdam potibus factis cum vino & melle, & aromatibus. determinat etiam de miua ſimplici, & compoſita, de aceto ſcillitico, de oximelle ſcillitico, & primo declarat qũo talis potus ex vino, & melle vocari debet, ponendo eius vtilitates: nam talis medicina eſt conferens principaliter paſſionibus frigidis cerebri, ſtomachi, & neruorum, confortando eorum virtutes. confert etiam complexioni frigidæ, & humidæ ſtomachi, & hepatis, & vẽtoſitati hypocondriorum, & oris odorem bonum efficit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 348 sur 1089

Et antiquis temporibus iſte potus erat multū in vſu · adeo vt ſani vterentur eo tpe ſanitatis ad præſeruationem a multis prauis ægritudinibus, qui potus vulgariter nominatur Iachiarca, & cum conficitur ſolum ex vino, & melle, vocatur mellicratum, quando vero aromatizatur cum ſpeciebus vocatur conditum, & doſis eius de mane vacuo ſtomacho eſt vſque ad vnc.vj.

ADDITIO.

Nota, ꝙ antiquitus iſte potus erat multum in vſu, adeo, vt ſani vterentur eo tempore ſanitatis ad præſeruationem à multis ægritudinibus, verum ſi bene conſideraueris vtuntur hoc tempore homines talibus potibus, vt plurimum non ad futurarum ægritudinum præſeruationē nec ad præſentes curandas, ſed guloſitatis, & crapulæ cauſa. Et fit duobus modis hoc tempore. Primo modo cum melle vino, & ſpeciebus in parua quantitate, & vocant talem potum claretum. Secundo modo fit cum zucchаro, vino, & ſpeciebus maxime cum cinnamomo, & vocant talem potum vinum hypocraticum. Notabis vlterius, ꝙ apud doctores reperiuntur iſti termini, hydromel, mulſa, ac mellicratum, intelligentes per hydromel potum compoſitum ex melle cum aqua frigida, ſine aliqua decoctione, non habens certam proportionem mellis ad aquam. Mulſa vero fit ex octo partibus aquæ, & nouem mellis deſpumati, & coquitur ad conſumpcionem tertiæ partis illius totius. Si plus autem habet aquæ, & mellis minus, dicitur mulſa aquoſa, & iſta vocatur aqua mellita, quæ ſecundum maiorem, & minorem quantitatem mellis dicitur aqua plus vel minus mellita. Mellicratum vero idem eſt, quod mulſa aquoſa: quia in eo eſt plus de aqua, quam de melle, vt in Alexandro de oculis: ſed ſecundo aphoriſmorum pro mellicrato accipitur hydromel. quidam tamen componunt mellicratum cū vino, & melle, vt hic Io. Meſue. Tamen Ianuenſis in ſuis ſynonymis poſt recitationem diuerſarum opinionum de interpretatione nominum, dicit reſolutorie, ꝙ hydromel eſt, quod latine aqua mellis dicitur, mellicratum vero eſt mulſa plus mellis habens, quaſi ſit vinum mellis dictum differens ab apomelle eo, ꝙ apomel non coquitur. Item hydromel græce, mulſum vero latine dicitur, & fit ex vino & melle, differt vero a mellicrato, eo, ꝙ mellis habet plus, quam mulſum: hæc tamen interdum nomina vnum pro alio accipitur. Auic. in v. can. habet duas deſcrip. mellicrati conditi, quod vocat conditum, ſimiliter Serapio in proprio antidotario duas etiam habet deſcrip. quod vocat caudicum.

Mellicr. duplex.

ſcma medi. ē 11. tes

MANARDVS de Sermone in melicrato condito.

Oenomeli græce appellatur, quod ex vino auſtero antiquo & melle componitur. Oenon verò melititem, id quod ex muſto, & la rinè mulſum. At melicratum, vt ſuperius diximus, ex aqua, & melle conſtat. PROTICE ſuper ea.] Appellant hoc tempore vinum in hunc modum conditum Hippocratem.

SYL. *Conditum citri, cor, ventriculum, hepar roborat, coctionem iuuat, oris gratiam cōmendat: fit ex corticum, vel foliorum citri vnc. iiij. cydoniorum vnc. ij. pomis quatuor odoris fruſtatim ſectis, maceratis biduo in vini antiqui lib. viij. cum pondere aromatum. Poſt aliquoties feruefiunt, & cum mellis deſpumati, & ſacchari albiſſimi & aquę roſarū, ana lib. ij. percoquitur in craſſitudinem iulep: aromatizatur cum moſchi granis quindecim, ſi autem recens, per ſe bibendum eſt, multo parcius coquatur.*

ANT. Modus conditi de citro, ſtomachum & cor & hepar confortat, & proprie debilem digeſtionem procurat, & oris odorem efficit bonum. Accipe corticum citri, vel foliorum eius vnc. iiij. citoniorum *vnc. ij. pomorum odoriferorum numero iiij. diuidantur in fruſta. & accipe adhuc de ſpeciebus quas diximus ſuperius, quantitatem eandē, & funde ſuper eam vini antiqui lib. viij & dimitte per duos dies, poſtea coque ebullitione aliqua, & cum mellis deſpumati, & zucchari tabarzet, ana

*num.iij.

E lib. ij. aquæ roſatæ *lib. ij. coquatur ad ſpiſſitudinem iuleb. & in fine aromatizetur cum muſci. 3. vnius quarta. Si autem recens illud propinabitur, ſufficit parua in eo decoctio, & bibatur impermixtum.

*lib.j.

Modus conditi. i. aromatizati de citro non eſt in vſu habet tamen virtutes quas ponit in litera, & magiſtraliter poteſt præparari.

CHRIS

ADDITIO.

Iſtud conditum de citro deſcribit Serapio in proprio antidotario ſub nomine ſyrupi alius aluminati confortantis ſtomachum, & cor, bonum efficientus anhelitum. Summa medicinarum eſt xiij. res.

MANARDVS, in conditum de Citro.

CORTICEM citri.] Intellige exteriorem, abſque pulpa. VEL foliorum] Vbi ſcilicet cortice careres: verum facilius multis in locis habebis fructum, & corticem, quàm folia.

F *VEl fit ex corticum citri vnc. vij.* bugloſſi vnc. j. & 5. meliſſophylli ſemuncia, caryophyllorum aur. ij. ligni aloes aurei ſemiſſe, macerentur triduo, vini boni lib. iiij. poſt cum ſacchari lib. ij. coque, aromatiza gallię aurei ſemiſſe, croci granis xv. maſtiches drach. j. moſchi granis x.*

SYL.

* alij me thæ ſicc

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet quod prius, & appetentiam excitat, flatus diſſipat, pulſum cordis emendat, intemperiem frigidam corrigit: ob id huc ex ſyrupis tranſtulimus.

Conditum aliud de citro, valens ad debilitatem ſtomachi, & hepatis quibus accidit læſio. propter frigiditatem, & ventoſitatem & facit digerere cibum, & confortat appetitum, & eſt efficax ad pulſum cordis. Reci. corticum citri * vnc vij. in alio mentæ ſiccæ bugloſſæ vnc. j. & 5. marmacur vnc. 5. caryophyllorum * aur. ij. ligni aloes aur. 5. terantur, & proijciantur ſuper ea vini G boni lib. iij. & dimittatur diebus. iij. Deinde proijciantur ſuper ea zucch. tabarzet, lib. ij. & aromatizetur cum galliæ bonæ aure. 5. croci drachm. vnius quarta, maſtic is drach. j. muſci drach. vnius ſexta.

ANT.

*vnc.vj.

*aur.j.

Iſte eſt potus, qui etiam non eſt in vſu, ſed confert, vt ponit, & in eo ingreditur quædam herba, quæ vocatur marmacur, & eſt meliſſa.

CHRIS

ADDITIO.

Iſtud conditum deſcribitur ab Auicen. in v. cano. ſub nomine ſyrupi ſaluiminum. & a Serapione ſub nomine ſyrupi aluminati, & eſt marmacur, vel melius marmacon meliſſa. Summa medic. eſt xj. res.

MANARDVS, in aliud conditum de citro.

Vbi legit croci drac. j. iiij. lege, drach. vnius quarta pars. MARMACVR] Meliſſophyllon intellige.

H *Conditum bugloſſi efficax, & expertum ad cordis tremorem ſtomachi imbecillitatem, deiectam appetentiam, coctionem imbecillam, & formæ corruptionem, recipit bubloſſi, menthæ ſiccæ, florum roſarum, corticū, aut foliorum citri, ana vnc. iij. ozymi caryophyllati vnc. j. trium generum cydoniorum, trium generum pomorum, ana vnc. j. & 5. ſerici crudi inciſi, nucis moſchatæ, zedoariæ, galągæ, been vtriuſque, ſantali citrini, croci, ana vnc. j. & 5. ligni aloes drach. ij. vini, & aquæ, ana lib. vj. mellis lib. viij. aromatizetur moſchi ſcriptulo vno, galliæ drach. ij.*

SYL.

Modus conditi de bugloſſa boni, & experti ad pulſum cordis, & debilitatem ſtomachi, & malitiam digeſtionis, & caſum appetitus, & corruptionem formæ. Reci. bugloſſæ, mentæ ſiccæ, florum roſarum, corticum citri, aut foliorum eius, ana vncias tres: alfelengemiſch. ℥. j. trium generum citoniorum, trium generū pomorum,

ANT.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 349 sur 1089

pomorum,ana vnc.j.& ʒ.ſetæ crudæ inciſæ,nucis moſca.zedoariæ, galangæ, been vtriuſque, ſandali citrini, croci,ana *vnc.j.& ʒ.ligni aloes ʒ.ij.vini, & aquæ, ana lib.vj.mellis. lib.viij. aromatizetur cum muſci vnius tertia, & galliæ drach.ij. *drac.j. ʒ.

Iſte potus cum vino factus quem ponit hic etiam non eſt in vſu,eſt tamen multũ cordialis,& in ipſo ingreditur quædam herba quam ipſe vocat alfelengemiſch,id eſt ocymum caryophyllatum.

ADDITIO.

Iſte potus non habetur in vſu,eſt tamen multum cordialis,& vocatur de bugloſſa tanquam a baſi. Summa medicinarum eſt xxv.res.

MANARDVS, in modum conditi de Bugloſſa.

Trium generum cydoniorum. Duo paſſim naſcuntur, tertij ſunt parua. Vel intellige dulcacida,& ſic intellige poma. ALFELEN GEMISCH.] Id eſt, ocimum,quod ab odore garyophyllaton vocãt.

SYL. *Conditum ex cydoniis ventriculum,hepar,& catera viſcera roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, vomitum & lienteriam ſedat. medicamentum eſt celebre,ac expertum. Accipit autem ſucci cydoniorum acidorũ lib.xx. vini antiqui boni lib.x. coque igni lento ſemper deſpumando ad tertiæ partis conſumptionem, cola, reſidendo clareſcat. Claro adde mellis boni,& deſpumati lib.vj. iterum coque deſpumando,& in eo ſuſpende nodulo ligata hæc aromata, cinnamomi,cardamomi, ana drach.iij.caryophyllorum ʒ.ij. zingiberis, macis, ligni aloes, maſtiches, ana drach.j.& ʒ. croci drach.ij. omnia præter crocum parum terantur,& ſuſpendantur nodulo, vt dictum eſt, identidem fricando eum in ipſo medicamento donec craſſeſcat. Deinde aromatiza moſchi drach.vnius parte tertia, galliæ drach.ij. Sunt qui ſaccharum mellis loco miſcent,& vtrunque ſine,& cum aromatibus componunt.*

ANT. Modus operationis conditi de citoniſs, & eſt miua, ſtomachum,& hepar, & omnia confortans viſcera,appetitum excitans,digeſtionem procurans,vomitum & ventris ſolutionem ſedans, & eſt medicina experta famoſa. Recip.ſucc. citoniorum acetoſorum lib.xx.vini antiqui boni lib.x. Coquantur cum facilitate vſquedum conſumpta ſit eius tertia pars ſemper auferendo ſpumam eius. Deinde coletur, & dimittatur reſidere, vt clareſcat,& proiice ſuper illud mellis boni,& deſpumati lib.vj.& iterum bulliat, & auferatur ſpuma eius, & proiciantur ſuper illud ſpecies alefanginæ ligatæ in panno ſuſpenſo ſuper illud medicamẽ, & ſunt proprie cinnamomi,& heyl,ana drachmas tres: caryophyllorũ drach.ij. zingibe. maſtic. ana ʒ.j.& ʒ. croci ʒ.ij.ligni aloes macis drach.j.& ʒ.omnia præter crocum terantur contritione craſſa,& ſuſpẽdantur in panno ſicut diximus, omni hora fricando illud ſuper medicamine,donec fiat ei ſpiſſitudo. deinde aromatizetur cum muſci ʒ.vnius tertia,& galliæ ʒ.ij. Et ſunt ex hominibus,qui faciũt ipſum ſine ſpeciebus.& ſunt, qui loco mellis ponunt zuccharum,& proprie quando oportet, & faciunt cum ſpeciebus, & ſine ſpeciebus.

CHRIST. Modus conditi de cytoniſs, quod vocatur miua aromatica, & eſt multum in vſu,& ita, vt ponitur hic habetur in vſu, habet enim ſimilitudinem in modo compoſitionis, & ſubſtantiæ cum ſyrupis ſupraſcriptis. & eius dosis & modus aſſumptionis eſt ſicut modus aliorum ſyruporum & eius principalis operatio eſt ad incitandum appetitum & ad calefaciendum ſtomachum ſuaui caliditate. Et confert ad vigorandum virtutem digeſtiuam in hepate,ſtomacho, & aliis membris nutritiuis, prohibet enim nauſeam, & vomitum, ſedat ſolutionem antiquam ventris factam ab humoribus frigidis, relaxãtibus ſtomachum, & inteſtina,debilitantibus virtutem digeſtiuam contentiuam ipſorum. Confert ſimiliter factæ ab eadem cauſa ſi cum aqua extinctionis calybis tempore congruo aſſumatur. habet inſuper quam plures alias vtilitates cõſimiles ſupradictis, vnde vocatur medicina notabilis,& famoſa. Reci.ſucci citoniorum acetoſorum, &c. & proiciantur ſupra illud ſpecies alefanginæ.i.aromaticæ, & non aliæ, cum dicit. Reci. cinnamomi.heyl eſt ſpecies cardamomi quam non habemus hic,ſed loco eius aſſumitur cardamomum maius, ana.ʒ.iij. caryophyllorũ.ʒ.ij.zingi. maſticis,ana.ʒ.j.ʒ.croci.ʒ.ij. ligni aloes macis,ana.ʒ.j.ʒ.omnia præter crocum,&c. Et ſic habes propriam, & veram deſcri.alefanginarum licet omnes ſpecies aromaticæ ſimul adiunctæ vocari poſſint ſpecies alefanginę, vt apparet in pillulis alefanginis, quæ ponuntur inferius.& omnia ſimplicia ſunt ſuperius declarata. Inſuper notandum, ꝙ licet iſta miua nunc dicta ponatur ab auctore, ꝙ cum melle conſtruatur, nunc vero ſolum cum zuccharo,& non tantum cum zuccharo, ſed etiam cum melle præparata reperitur, vt in fine huius capituli dicit, & ſunt ex hominibus, qui præparant ipſam ſine aromatibus, & vt ſic vocatur miua ſimplex, & cum melle conſtructa fortius calefacit, & abſtergit.

ADDITIO.

Conditum de citonñs ſecundum intentionem Meſ. eſt miua, ſed ſecundum Auicẽ.& Guilelmum Placentinum eſt ſyrupus de citonñs Meſ. tamen ſuperius deſcripſit ſyrupum de citonñs, qui aliud eſt. Raſis autem nono ad Almanſorem cap.de his, quæ confortant ſtomachum habet deſcrip.miuę & ſyrupi de citonñs acetoſis. idem in lib. diuiſionum. Summa medicinarum eſt res.xiij.

MANARDVS, in conditum de Cytoniis.

Sub miuę nomine vbique paratur: hydromalon Græci vocant Hydromalon ſic conficit Paulus: Succi cotoneorum p.ij mellis p.iij aquę p.vj.coque ad tertiam expumando. SPECIES alefanginæ. De his,vbi de pilulis agemus. Magis tamen vtimur ea,quã ſimplicem miuam vocant. Aliæ verò duæ, quæ ſequuntur,parari non conſueuerunt.

SYL. *Conditũ ex cydoniis alterũ idem pollens accipit ſucci cydoniorũ li.c.coque in vaſe lapideo mũdo igni lento ad dimidias,ſemper deſpumãdo,cola,horis circiter trib* reſideat, claram partem exemptam,& vini antiqui lib.xl. coque prunis ad craſſitiem. Nonnulli loco mellis addunt ſaccharũ. alij etiam aromata ingerunt, & aromatizant, vt priorem.*

ANT. Confectio miuæ ſimplicis valens ſicut diximus ſuperius. Reci. ſucci citoniorum lib.c.& ponatur in vaſe lapideo mundo,& bulliat cum facilitate auferendo omni hora ſpumam eius vſq; ad conſumptionem mediętatis: deinde coletur, & dimittatur modicum reſidere ſicut per horas iij.& proiiciantur ſuper ipſum vini antiqui lib.lx.deinde coquantur ſuper prunas vſquedũ ſpiſſitudinem habeant. & ſunt, qui loco mellis ponunt zuccharum. & ſunt, qui faciunt cum ſpeciebus. & quidam ſine eis.& quidam aromatizant ſicut diximus. *lib.xl.

CHRIST. Confectio miuæ ſimplicis, quæ ſolum fit ex ſucco citoniorum & zuccharo, eſt multum in vſu, & ſic vbique præparata reperitur,& iam de ea in c.præcedenti tractatum eſt, habet enim ſimilitudinem cum iuleb ſuperius dictis in modo ſubſtantiæ, & in aliis. eſt enim dosis eius vſque ad ʒ.ij. lymphatur cum aqua, vel aquis conuenientibus diſpoſitioni curandæ, & cum aqua plantaginis ſeu mentæ ſeu cum aqua ferrea,vel ciſternæ, quæ aqua ciſternæ ſua ſubtilitate deducendo materias, quæ ſunt cauſa fluxus ad vias vrinæ, confert. Confert etiam principaliter fluxui ventris facto a materia cholerica acuta & mordicatiua, præcedente tamen aliquali mundificatione cum rhabarbaro, velmyrobalanis aſſatis in doſi ſuperius tacta,vel cum caſſia,ſecundum ꝙ perito medico apparebit, & hoc maxime fieri debet, ne ſtipticitate

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 350 sur 1089

citate miuæ fieret constipatio prædicti humoris, vnde adderetur in fluxu, miua enim infrigidat & exiccat cum multa stipticitate. Confert insuper stomacho debilitato, & relaxato a superflua caliditate, & superfluo fluxui vrinæ facto a causa calida in renibus, assumpta cum aqua plantaginis seu myrti in debita quantitate, & modus compositionis eius est solum cum succo citoniorum & zuccharo.

ADDITIO.

Hæc descriptio miuæ dicitur quia solum fit ex zuccharo vel melle, succo citoniorum, & vino, quæ fit cum zuccharo multum habetur in vsu. Summa medic. est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydoniis tertiũ acetatũ idem pollet, quod priora, præsertim si etiam calida intemperies adest, accipit succi cydoniorum lib.* sexaginta, coquãtur ad dimidias. percoque cum aceti albi libris viginti.*lib. j.

SYLVII ANNOTATIO.

Mellis aut sacchari libras octo, aut circiter, hic quoq; tacet: hæc diacydonio Galeni simplici est affinis.

ANT. Confectio miuæ, acetosæ videlicet, vt supra, & proprie quando apparent significationes caliditatis. Accipe succi citoniorum acetosorum lib. xl. & decoquatur vsq; ad consumptionẽ medietatis. Deinde funde super ipsum aceti boni, & albi *lib. xx. & fiat sicut diximus.*alij lxx.

CHRIST. Confectio miuæ acetosæ non est in vsu.

ADDITIO.

Ista confectio raro habetur in vsu, & dicitur miua acetosa quia fit ex succo citoniorum acetosorum, & aceto, & dicitur simplex respectu compositæ superius descriptæ. Summa medicinarum est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydoniis quartum, accipit succi cydoniorũ acidorum. lib. lx. menthę siccæ, & foliorum citri, ana vnc. viij. foliorum rosarum, vnc. iij. coque ad dimidias, cola cum vini albi antiqui lib. xxv. percoque addito melle, vel saccharo, cum, vel sine aromatibus, quidam item vini loco acetum incoquunt.

SYLVII ANNOTATIO.

Hęc omnia, & præter ea iulepum, & syrupus ex cydoniis idem pollent, & *ἀπὸ μέρους* Pauli lib. vij. ex succi cydoniorũ sextariis duobus, mellis sextariis tribus, aquæ sextariis sex, omnibus simul coctis ad tertiam partem, & expumatis. Hæc cum melle condita magis calent, & tergent, minus stomacho iucunda. cum sacchăro contra. Dantur ad vnc. ij. nunc per se, nunc cum aqua plantaginis, menthæ, rosarum; si aluus adstringenda est, postquam satis fluxit, aut purgata est, alioqui putres materiæ ab his suppressæ putridas febres excitarent.

Quamuis hæc condita inter syrupos à Mesue scribantur, huc tamen potius transferenda iure censui, quod cuique est perspicuum, tum præter hæc iulepum, & syrupum habet cydoniorum; & succum cydoniorum liquidum, & siccatum, vt in syruporum initio dictum.

ANT. Confectio miuæ alterius. Accipe succi citoniorum acetosorum *lib. xl. & proiice super ipsum menthę siccę, & foliorum citrorum, ana vnc. viij. foliorum rosarum vnc. iij. bulliat vsque ad medium. Deinde coletur, & funde super ipsum succum vini antiqui albi lib. xxv. deinde compleatur decoctio eius sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus. Et sunt, qui faciunt cum vino, aut aceto. & sunt qui faciunt cum melle, aut cum zuccharo.*lib. lxx.

CHRIST. Confectio etiam alterius miuæ non est in vsu.

ADDITIO.

Ista confectio non est in vsu, & vti vult Mes. potest fieri tribus modis. primo cum speciebus, vel sine speciebus. secundo cum vino, vel cum aceto. tertio cum zuccharo, vel cum melle. Summa medicinarum est. vj. res.

SYL. *Conditum ex succo fructuum accipit succi cydoniorum iam cocti ad dimidias lib. duas, succi malorum syluestrium & pirorum syluestrium cocti etiam ad dimidias, ana lib. vnam, vini antiqui lib. ij. coque, vt prius, cum vel sine aromatibus, cum melle, vel saccharo.*

ANT. Confectio miuæ factæ ex succo fructuum. Accipe succi citoniorum, qui iam decoctus est vsq; ad medietatem, lib. ij. succi malorum montanorum, & pirorum agrestium decoctorum vsq; ad medietatem, ana lib. j. vini antiqui lib. ij. coquãtur sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus.

CHRIST. Confectio miuæ factæ ex succo fructuum, similiter non est in vsu.

ADDITIO.

Ista miua non habetur in vsu, & dicitur miua de succo fructuum, quia fit cum succis in litera descriptis, fit ẽt cum speciebus, vel sine. Summa medic. est. v. res.

Acetum scillinum veterum consensu & experientia est efficacissimum ad cerebri affectus frigidos, & curatu contumaces, epilepsiam, vertiginem: gingiuas laxas, & putres sanat, dentes confirmat, oris odorem commendat, fætore eius valenter dissipato: partes respiratorias iuuat, & expurgat, & musculos laringis roborat, ob hæc vocem claram efficit. Ventriculum putridis humoribus deterfis expurgat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, hepar, & lienem quoque expurgat, horumq; dolorem leuat. Inteslinorũ, & vesicæ retentricem vim firmat, præfocationi ab vtero, affectibus iuncturarum prodest, humores enim crassos tenuat, lentos incidit, & fluxiles ad expellendumq; promptos reddit, & expellit, interdum etiam bilem atram: corpus laxum, & molle firmat, in iuuentute conseruat, a putredine vindicat, coloratum bene efficit, sed vsu multo emaciat. Sic autem fit, scillæ laminas, inter corticem, & cor medias, acu lignea filo consitas tanto interuallo ne se contingant, siccabis in vmbra dies quadraginta, postea concisam cultello ligneo lib. vnam dies aliquot xxxx. insolabis in aceti boni li. viij. in vase vitrato, stricti oris ficij, bene obstructo, postea colabis, & vteris. si vero accelerare cogeris, sepeli vas in calido cinere, vel sabulo non repente, sed paulatim vt horarum spacio intercedente. Paulus vero scillæ laminas recentes in aceto insolat a Veris initio, ad Aestatis finem, in vase vitreo probe obturato, & postea vtitur. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad sescunciam perueniatur.

SYLVII ANNOTATIO.

Acetum scillites veteribus frequens vsu, hodie rarum per se, ob an atrudinem, & acrimoniam mordacem, idq; multi cum melle, & fit oxymeli scillitum: alij cum sacchăro in syrupi formam percoquunt. Acetum incidit, tenuat terget humores crassos, lentos, putres, quales pituitosi, & melancholici in omnibus corporis partibus, ob id affectibus ab eorum copia excitatis, & diuturnis conducit, epilepsię, vertigini, auditui obtuso, astmati, raucitati, familiaribus senectutis viciis, & cæteris: ob hæc à morbis scauet, & sanitatem tuetur, si per se sumatur: melius autem cum melle in syrupi Datur a drach. vna ad drach. octo mane cum aquis, aut decoctis aptis: in affectibus autem thoracis paulatim lambatur. si tamen æstas est, aut febris hectica, vel alia adest: abstine huius vsu ob scillæ caliditatem: aqua ex aceto scillitico destillata est gratior, & efficacior. Vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos, lentos, putres, datum ad sescunciam cum mellis aut sacchari rubri vnciis tribus, aquæ hordei cyathis tribus. Acetum autem scilliticum Dioscoridi, & Paulo sic fit. scillæ candidæ purgatæ concisa segmenta lino traiecta modicis interuallis, ne se contingant, in vmbra dies quadraginta siccantur, iterum purgantur: horũ mina mergitur aceti boni sextariis duodecim, sic, vt vas folia non tangat: deinde vase operculato, phè insolatur diebus *sexaginta, post quos exempta, expressaq; scilla abiicitur, & defæcatum acetum transfunditur, ac reponitur: veteratum valentius euadit. alias eius compositi-*Septem Dioscor.

compositiones tibi recenſet Dioſcorides, hæc conſuetior. Cultro ligneo partes inter centrum & ſuperficiem medias ſeparant: acu etiam lignea conſuunt quidam, ne ferrũ tangat, quo venenari opinantur. Partes autem medias etiam Dioſc. lib. 4. præferre videtur. Eodem prope modo hodie nobis fiũt ex floribus ſiccatis roſarum, ſaluię, ſambuci, roriſmarini, acetum roſatum, ſaluiatum, ſambucatum, roſmarinatum, vulgò anthozatum dictum, & præter hęc, vuatum, ex vuis paſſis.

SYL. Sermo in aceto ſcillitico. Concordati ſunt antiqui ſuperiuuamenta aceti ſcillitici ad ægritudines multas, & ſtuduerũt in operatione eius, & inuenerunt ex modis operationis eius, modos diuerſos famoſos de quibus loquemur iam. Et ſunt ipſius iuuamenta multa manifeſta, & ad ægritudines capitis quidem, quia confert epilepſiæ, & vertigini, & confert gingiuæ laxæ, & putridę, & confirmat dentes, & facit oris odorem bonum, & ſi in eo eſt fœtor remouet eum cum fortitudine. Et ad mẽbra quidem anhelitus confert & cannæ pulmonis, & corroborat lacertum vocis, & clarificat vocem. Et mẽbris nutritionis confert quoniam abſtergit ſtomachi putrefactionem & facit digeſtionem bonam, & appetitum confortat, & confert ſpleni, & dolori hepatis & ſtomachi, & confert mẽbris expulſionis. Nam præſtat iuuamentum manifeſtũ mollitiei veſicæ, & matricis p̃focationi, & ægritudinibus iuncturarum, ipſum enim ſubtiliat humorum craſſitudinem, & ponit materias viſcoſas faciles ad expellendum & interdum humorem craſſum, & viſcoſum educit, & interdum choleram nigrã. etiam eſt ex rebus præſeruãtibus corpus a putredine, & conſeruantibus ipſum in ſanitate ſua. & acquirit vſus eius maciem corpori, & conſeruat in iuuentute. & confortat corpus, cui accidit laxitas & mollificatio, & efficit colorem bonum. Et modus operationis eius eſt. Recip. ex laminis ſcillæ & proprie, quæ ſunt mediæ inter corpus & corticem ipſius quãtitatem quã volueris, & conſue eas ſeparatim in filo cum ſtilo ligneo. & dimitte ſiccari in vmbra diebus. xl. Poſt illud comminue eas in fruſta cum inciſorio ligneo, pone ad omnem lib. eius aceti boni lib. viij. & pone in vaſe vitreato ſtricti orificij, & ſtringe caput eius, & dimitte in ſole per alios dies. xl. poſt illud cola, & adminiſtra vbi oportet. Etſi neceſſitas vrget feſtinare, fepeliaturvas in cinere calido vel arena calida cum ſucceſſione, non repente, ſed proprie inter horam & horam. Et dixit Paulus, laminę eius ſicut ſunt ponantur in aceto a principio veris vſque ad finem æſtatis in vaſe vitreo ſigillato, & expoſito ſoli, & poſt illud adminiſtretur, & ſumatur in potu ex eo omni die ieiuno parumper donec deueniatur ad vnc. j. ſ.

Iuuamẽta ſolennia.

Cõpoſitio eius.

CHRIST. Sermo de aceto ſcillitico fit. Recip. cæpe ſcillæ, & aceti puri, & licet ipſum per ſe ſolum abſque alterius rei admixtione rariſſime ſit in vſu propter eius acuitatem, mordicationem, amaritudinem, & diſplicentiam, & maxime in guſtu, ab antiquis tamen multum habebatur in vſu, nos autem vtimur eo in forma ſyrupi cum melle perfecte decocto. Et iſto modo oxymel ſcillitícum nominatur. quod ab omnibus generaliter eſt in vſu, & ſicut cum melle componitur, ita etiam poſſet cum zuccharo conſtrui, & componi & ad formam ſyrupi reduci. Vtimur etiam ipſo cum quærimus vomitum prouocare admixtum cum aqua hordei & cum melle, vel zuccharo rubeo ſub iſta proportione. Recip. aquæ hordei cyathos. iij. mellis. ʒ. iiij. vel pulueris zucchari. ʒ. iij. aceti ſcillitici. ʒ. j. ſ. calefiat ad ignem, & ſub tepida caliditate totum ſimul mixtũ aſſumatur, & erit optimum vomitiuum ad educendum materias craſſas phlegmaticas & viſcoſas, & huiuſmodi acetum ſcilliticum principaliter cõuenit ad ægritudines frigidas capitis factas à materia phlegmatica, vel melancholica. vnde mirabiliter conuenit epilepſiæ, & vertigini, & confert ad ægritudines ſtomachi ab eadem materia factas, materias putridas malas pectoris rectificat, dentes commotos confirmat. Oris o dorem bonum efficit. Et ſuper omnia confert membris auditus, & nocumentis factis in eis à materia craſſa phlegmatica viſcoſa. curat etiam aſthma. raucedinem vocis, tuſſim antiquam, quæ communiter euenit ſenibus. Eſt autem potentiſſimum, ſubtiliatiuum, inciſiuum, abſterſiuum, & deſiccatiuum dictarum materierum in quacunque parte exiſtentium ſua diuiſione, & forti penetratione eas digerendo, incidendo, & ad expulſionem præparando, & multas alias virtutes habet quas tuipſe lege, & maxime præſeruandi vtentem eo ab omni ægritudine, & conſeruandi ipſum in optima ſanitate, & ſic per ſe ſolum aſſumptum. Hæc omnia multo melius, & maiora faciet præparatum cum melle in forma ſyrupi ſicut inferius apparebit. Et dolis prædicti aceti eſt a ʒ. j. vſque ad ʒ. viij. ſecundum actualem caliditatem de mane aſſumptum. & in paſſionibus pectoris, debet paulatim ſumi lambendo. phthiſici autem, & multum calidi complexione, & acute febrientes ab eius vſu omnino timeant, & in æſtate etiam feruenti fugiant operationem ſcillæ, quę eſt calidæ complexionis vltra tertium, ſiccæ vltra ſecundum. Sed cum eſt recens habet humiditatem quandam. etiam cum prædicta complexione calida & ſicca. & in partibus iſtis paucisſimi vtuntur ipſo, & vt ſic fiat conſulo, & confirmo, ſed recurratur ad oxymel ſcilliticum, & ſuadeo quantum poſſum.

A

B

ADDITIO.

Acetum ſcilliticum a multis auctoribus deſcribitur. Serapio in c. de ſcilla auctoritate Dioſc. ipſum deſcribit, & ſyrupum de ſcilla, ab iſto tamen Meſ. differens. ſimiliter liber qui dicitur Albucaſis docet modum præparandi & deſiccãdi & de forma caſtrandi ſcillam & conficiendi acetum ſcilliticum, & diſtillandi aquam ipſius, & de modo albificandi acetum ſcilliticum, & ſic de ſingulis. Summa medicinarum ſunt ñ. res.

C MANARDVS, de Sermone in aceto ſquillitico.

Quia confert epilepſię.] Plinius Melancholicis, & vertigini. MATRICIS præfocationi.] Plinius neruis infirmis. Additq; tantam eſſe vim huius aceti, vt auidius hauſtum, extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Quod inueteratum, magis probatur. clariorem oculorum aciem facit, prodeſt acescentibus cibis, & eis qui ieiuni vomunt. Tarditatem aurium gargarizatione purgat: percuſſit, aut præcipitatis, & ob id ſanguine coagulato: renum vitiis: cauendum exulceratis: ſalutare eſt ſtomacho, laterumq; doloribus parum ſumptum binis diebus. Quo pacto præparetur ſcilla, proprio capite inter ſimplicia declaratum eſt.

SYL. *Oxymeli ſcilliticum humores craſſos, lentos, auulſu conſ tumaces ſeparat, ob id confert ventriculi, & aliorum viſcerum affectibus hos humores ſequentibus, ructum acidum ſanat, & veſicæ mollificationem, ſeu vrinæ incontinẽtiam, fit ex aceti ſcillitici lib. ij. mellis deſpumati libris tribus coctis deſpumando, vt in oxymelite diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficacius eſt aceto ſcillitico & iucundius ad cerebri pulmonis, ventriculi, affectus pituitoſos, aut melancholicos, etiam contumaces: nam humores hos dictis partibus etiam impactos educit. Compoſitum id quidam faciunt additis ſimplicibus compoſiti oxymelitis: aliter Paulus libro ſeptimo compoſitus facit & efficacius: ſunt qui huic aquę lib. iiij. addendas putẽt, quæ aceti ſit dupla, vt in oxymelite ſimplici, ſed cum mel iam ſit deſpumatum, & acetum ſcillites paratum. Potes cum Meſue ſine aqua coquere, vt Nicolaus ẽt oxymeli compoſitum coxit.

D

Modus oxymellis ſcillitici virtuoſi contra materias frigidas, difficiles, & ſubmerſas, in locis difficilis eradicationis earum. & confert ad ægritudines ſtomachi, & capitis, & viſcerum, & eructuationem acetoſam, & mollificationem veſicæ. Accipe mellis deſpumati. lib. iij. aceti ſcillitici. libr. ñ. Coquatur & deſpumetur, & perficiat decoctio eius, ſicut diximus ī ſpecieb⁹ ſecundabin.

ANT.

Iſtud oxymel multum habetur in vſu, & generaliter reperitur præparatum, & ratione mellis vigoroſius & potẽ-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 352 sur 1089

tius confert omnibus quibus confert acetum scilliticum. Est enim eradicans omnem materiam viscosam, tenacem, et crassam quantumcunq; profundam, & inuiscatam, & maxime in cerebro, stomacho, pulmone, & partibus pectoris, (& est valde conueniens senibus, & frigidis natura in quibus humor phlegmaticus, seu melancholicus est abundans,) est enim opportunum istarum materierum, & curatiuum omnium ægritudinum ab eisdem dependentium. Et dosis est vsq; ad vnc.ij. cum aquis conuenientibus distillatis, aut decoctionibus appropriatis, sed modus constructionis apparet in litera.

MANARDVS, de modis oxymelitis squillitici.

Non video quomodo possit bene parari sine aqua, si vera sunt quæ vir iste superius dixit de oxymelite, oportere videlicet addere aquam. Huius autem communis est vsus in longioribus morbis. Duo enim, quæ sequuntur, parari non solent, licet sint meliora, præsertim id quod scribitur, sub nomine Democriti, in quo multę herbę apponuntur, quæ sunt à nobis aliis locis declaratæ.

SYL. *OXymeli scilliticum de radicibus, fit vt oxymeli compositum de radicibus, sed pro aceto communi accipit acetum scilliticum.* F

SYLVII ANNOTATIO.

Id potentius multò incidit, tenuat, terget, obstructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quàm oxymel compositum de radicibus.

ANT. Modus oxymellis scillitici de radicibus. Fit sicut secundum in de radicibus. Sed pro aceto communi ponatur acetum scilliticum.

CHRIST. Sunt quandoq; superius dicta in oxymelle composito. Istud oxymel scilliticum compositum licet nõ sit in vsu, magistraliter tamen præparari potest, & conuenit in omnibus in quibus confert oxymel scilliticum simplex. tamen eo efficacius & potentius operaretur in subtiliãdo quascunq; materias crassas phlegmaticas, & melancholicas, & principaliter in aperiendo oppilationes quorũcunq; membrorum, vnde summe confert quartanariis, chronicis, ac etiam quotidianis, longo tempore prolongatis, in quibus materia esset difficilis eradicationis, lymphatur cũ aquis appropriatis, & modus constructionis apparet in litera.

SYL. *OXymeli scilliticum Democriti epilepsiam, vertiginẽ, cephalalgiam, hemicr. cerebri, & pulmonis obstructionẽ ab humoribus valenter impactis sanat. Recipit origani, hyssopi sicci, thymi, liguistici, cardamomi, stœchados ana. ʒ. v. coque in lib. iij. aquæ ad librarum ij. consumptionem, percoque cum mellis libris duabus, mellis vuarum passarum libra dimidia, succi bryoniæ vnciis quinque, aceti scillitici libra vna & dimidia, semper despumando.* G

SYLVII ANNOTATIO.

Esset efficacissimum ad eos affectus quibus est destinatum, si quis ipsum coqueret. Oxymel Iuliani laudatum Galeno lib. 2. ad Glauconem in podagra: Paulo libro tertio cap. 13. Tralliano in cephalalgia, describit Paul. lib. 7. principio medicamentorum compositorum purgantium: id est parari dignissimum. Oxirhodinon propriè est mistum aceto rosaceum oleum, Gal. cap. octauo, lib. 3. simplicium: hodie etiam aquam rosarum miscent varia singulorum mensura, Arculanus. Quoniam mellis & sacchari vires sunt finitimę, vt docet Galenus libro septimo simplicium, tamen veteribus consuetissimum erat mel, inusitatum saccharum, contra q̃ Arabibus, & neotericis, ob id Arabes Græcorum velut simiæ ex saccharo permulta representarunt, q̃ Græci ex melle pararunt.

Et lib. 13. Met.

ANT. Oxymel scilliticum descriptione Democriti confert iuuamentum magnũ epilepsię, & vertigini, & dolori capitis, & hemicraneæ, & ad oppillationẽ cerebri, & pectoris, & ad humores difficiles in eis. Accipe origani, hyssopi siccæ, alhasce, cheisim, cordumemi, stœchados, ana drachmas quinque: coquantur in tribus libr. aquæ vsquedũ deueniat ab lib. j. & proiice super ipsum mellis lib. ij. mellis passularũ lib. ʒ. succi alsescera vncias qn- H que, aceti scillitici lib. j. & ʒ. auferatur spuma eius omni hora, & coquatur sicut diximus.

Istud oxymel, quod cum syrupo similitudinem habet non est in vsu, sed tamen propter laudes ab auctore sibi impositas eius vsum magistraliter laudo. Summa medici. est xj. res. CHRIST.

SYLVII PRAEFATIO.

ABsoluta vtcunq; præter alia fructuum conditura, vel integrorum, vel incisorũ, vel ẽt curiosè contritorum, ordine optimo consequitur, succorum ex ipsis, & floribus quibusdã herbisq; tritis expressorum conditura, quãquam & horum etiã quosdam prius leuiter attigimus in saccharo, & melle rosato, & aliis passim. Nec omnes succos huiusmodi semper cõdimus, sed quidã, quales sunt expressi, reponuntur, vt vinũ, omphacium, agrestium pomorum succus, quo vice omphacij septentrionales populi vitium penuria vtuntur, vt vini loco pyrorum & pomorum succo similiter seruato nisi quòd omphacium salem paucum ad sui custodiam requirit. Seruatur similiter succus rosarum, violarum quibusdam, cydoniorum, limonum, granatorum, oxyacanthę, vuarum, sed his vasę vitreo cõclusis. Similiter quoque seruari possunt fructuum omniũ succi, præsertim acerborum, vel austerorum. Aliorum autem, ac herbarum succi seruandi, parua coctione & residentia purgentur ante repositionem, in vasis plenis, vel oleo, si lubet, superfuso reponantur, sic fumariæ, absinthij, eupatorij, & aliarum quarũdam herbarum succos quidam hodie reponũt loco frigidiore. Succos alios ante repositionem mediocriter sole feruente, vel igni siccamus, vt absumpta humiditate excrementosa feruoris & corruptionis autore, integri seruentur, quales Mesuæ rob & robub appellantur, nobis vero sapę: hi verò sunt.

SYL. *SApa est succus à nobis tantum purgatus, & crassatus solis, aut ignis calore.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hos succos electarij mollis, vel eclegmatis consistentiam à nobis adeptos per consumptionem aquosæ substantiæ, sapas vocauimus, vti Arabes rob & robub, quod illis absolutè pronunciatum, sapa Latinorum est, seu defrutum, Græcorum verò σιραῖον καὶ ἕψημα hoc est, vinum ad dimidias, vel tertias coctum. Quę nomina vino, soli cocto licet vtrique tribuerint, fortè quòd ex succis vinum, aut solum aut frequentissimè ad hanc consistentiam coquerent. Arabes tamen alios quoque succos similiter coxerint, & rob vel robub non quidem absolutè, sed addito plantæ nomine vocant: nobis visum est eorum imitatione eos ipsos sapas nominare non absolutè quidem (vt vini succum sic coctum, hactenus appellatum scimus) sed expresso nomine rei cuius est sapa, vt sapa ribes, sapa oxyacanthæ, &c. sapa autem ipsa (cuius Mesues non meminit) vires habet maximè varias pro vuarum ex quibus coquitur natura. Ferè autem nobis ex vuis albis coquitur, vt sit dulcius, eademq; coctione rubet, anodyna est, condimentis magnam saporis gratiam conciliat, calfacit, quia vinosa: humectat, quia nutrit: aluum subducit, quia dulcis: libro secundo rat. vict. acut.

ANT. Restat sermo noster in hac distinctione sexta loqui de speciebus robub, quarum operatio succorum est depuratio & inspissatio, ignis caliditate, aut solis.

CHRIST. Ista est quinta pars huius sextæ distinctionis in qua auctor determinat de robub. i. de succis herbarum plãtarum vel fructuum inspissatis calore solis, vel ignis intantum q̃ aliqui ex eis similitudinem habẽt cum electarijs parum coctis, & de loch superius dictum est, licet ex eis etiam aliqui sint multum fluidi.

ADDITIO.

Rob vero apud arabes est succus cuiusdam fructus cocti ad spissitudinem, vt seruari possit. Auicen. in quinto cano. in. vj. tractatu ponit differentiam, quæ est inter syrup. & robub, & ait q̃ syrupi sunt decoctiones, & succi inspissati cũ dulcedine & robub sunt succi inspissati per se ipsos. Tamen scias, q̃ rob quando simpliciter ponitur mustum coctum intelligitur.

MANARDVS, de Rob.

Quid hoc nomine significetur, ipsemet declarat, succus videlicet primo defecatus, deinde calore solis vel ignis crassior in tãtum factus, vt adseruari sine corruptione longo tempore possit.

Sapa

SYL. *Sapa ribes refrigerat, adstringit, ob id ventriculum calidum, & cor roborat, amborumq; feruorem, & inde natam sitim extinguit, biliosam vomitionem, & deiectionem sedat, & alterat, paratur autem hoc modo. Succi ribes lib. x. coquuntur igni lento ad tertię partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cum aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Succi ribes libræ decem coquuntur igni lento ad tertiæ partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cum aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus. Sapam verò ex vuis dum coquimus, quantum vi expressum est, id totum percoquimus ferè ad trium partium consumptionem, q̃ vua nobis magna ex parte, vt cæteri terræ fœtus est humidior & aquosior.

B Hæ autem sapæ à Mesuæ descriptæ refrigerant, & adstringunt, & propemodum idem pollent, aduersus scilicet calidas intemperies, & idem natam partium imbecillitatem, quibus abactis, temperieq; natiua seu sanitate restituta, robur facultatum partis in ipsa temperie situm, tãqnam rediuiuum recreatur. Quòd autem sitis non à stomachi tantùm, sed etiam cordis intemperie calida & sicca fiat, docuit Galenus in arte medica: factam verò à caliditate, sapæ refrigerando extinguunt: siccando autem nouam excitarent nisi aqua mista remedio esset. Sic granata, & alia adstringentia in febribus & aliis affectibus calidis, & siticulosis refrigerando sitim sedant. Quatenus verò siccant, sitim nouam mox excitant, nisi ex aqua succus eorum bibatur, eaq; frigida, vel niuosa. Adde, q̃ hæ sapæ ob crassitiem bibi non possunt, nec promptè in corpus totum permeare. Quæ res necessaria est ad febrilis caloris alterationem, & sitis naturalis extinctionem, quæ partibus inest omnib⁹, vel calfactis, vel siccatis, vel vtraq; qualitate alteratis & inanitis. Bilis præterea vomitum, & deiectionem adstringit & alterat, siue seorsum hęc duo symptomata accidunt, vt in febribus sæpe, & in plurimis dysenteriis, siue simul, vt in cholera morbo, acuto, & ob multam & repentinam vacuationem bilis primùm, sed aliorum deinde humo-

C rum, periculoso. Si enim solus humor biliosus reduãs & naturam gtauans vacuaretur, tolerabile malum esset: at deprauato naturæ impetu, etiam benignus humor expellitur, & tãdem sanguis. Ob id sistenda hæc vacuatio sumpto hoc condito, vel simili, paulò quidem ante cibum ad sistendam deiectionem: ad vomitum verò post cibum per se, vel cum aqua rosarum, plantaginis, & similiter adstringente. Cum autem bilis flaua sit omnium, quæ in corpore sunt, calidissima, partes per quas permeat, & excernitur, ignis modo vrit, præsertim cum vstione malignior euasit. Hanc calfactionẽ sapa ribes alterat, & euincit refrigerando. Aiunt ex Syriæ montanis, & ex Ægypto succum hunc frigidum siccum adstringentem ab arborum fructibus prunorum æmulis expressum, nunc siccatũ, nunc liquidum, nunc saccharo, aut melle conditum afferri. Eius loco ex nostris ribes expressum coquimus cum saccharo in gelatinam, vel in syrupum.

ANT. Rob de ribes stomachum confortat, vomitum cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat: solutionem cholericam stringit, & alterat. Recip. succi ribes lib. x. coquatur cum facilitate vsquedum consumatur tertia ipsius. deinde coletur & dimittatur residere vsquedum clarescat. Deinde coquatur cum multa facilitate in vase vitreo vsquedum habeat spissitudinem: aut exponatur soli vsquedum pinguescat & conseruetur. da cum aqua frigida, aut cum aqua niuis. Et scito quod rob herbæ acetosæ est in virtute eius.

CHRIST. Dfia inter Rob & robub. Pro intellectu totius sextæ partis est aduertendum, q̃ litera, quæ dicit rob, est corrupta ex defectu translatoris. debet enim dicere robub, nam rob idem est, quod sapa, vel vinum vltimate decoctum similitudinem habens cum sapa. robub autem proprie est quicunque succus inspissatus caliditate solis, vel ignis. Modus autem assumptionis cuiuscunque robub cum in forma electarij reperitur, est sicut de citonijs superius dictum est, sin autem est in forma liqui-

A da, possunt etiam quandoque assumi distemperata cum vino, aut aqua distillata, seu decoctionibus conuenientibus dispositioni curandæ. Et nota, q̃ generaliter omnes operationes cuiuslibet robub sunt potius ad constringendum stipticandum, & ad alterandum ad frigidum, quàm ad alium effectum inducendum, vt de quolibet particulariter apparebit. Istud robub de ribes portatur de partibus syriæ. est enim ribes arbor quædam nascens in partibus Syrię in locis montuosis, quæ facit fructus acetosos, & ponticos, similitudinem habentes cum prunis, & sunt frigidę, & ficcæ complexionis in secundo cum multa stipticitate. extrahitur ergo iste succus à dictis fructibus, & cum aliquanto zucchari inspissatur ad solem, vel ad ignem, vt diutius conseruetur, & sic in forma solida iuleb portatur ad nos. Etiam sine zuccharo inspissatur, & sic perfectius operatur. vocatur vbique locorum syrupus seu iuleb de ribes: & principalis eius operatio est ad confortandum stomachum relaxatum, sitim extinguit, vomitum cholericum prohibet, & omnem fluxum choleræ ad ipsum prohibet, & extinguit. vsus tamen eius principaliter est ad resistendum cuilibet fluxui ventris facto a materia calida cholerica, & subtili, vel a mala complexione calida, confert enim dysenteriæ, & fluxui prouenienti à membris intrinsecis, & primo pro fluxu ventris constringendo assumitur ante cibum. Pro vomitu vero post cibum cum aqua ferrata, vel chalibis, vel plantaginis, vel alijs appropriatis, & modus præparationis apparet in litera. Et loco eius in partibus nostris vtimur miua simplici, vel syrupo myrtino. Dicit tamen hic Mes. q̃ loco eius posset sumi succus herbæ acetosæ. Ribes.

ADDITIO.

Istud rob de ribes describitur Haly. x. practicæ, quid autem sit ribes vide apud Serapionem.

MANARDVS, in Rob de Ribes.

De hoc non est mentio apud Græcos, vel Latinos sed apud Arabes tantum: pro quo vide Serapionem capitæ proprio. Affertur ex Aegypto præparatus. Possemus nos ex succo herbæ acetosæ vocatæ, quæ genus lapathi est, id quod iubet Mesue, commodè parare.

Succus omphacon. i. uuarum immaturarũ. s. omphacium, earundem est virium, & pulsum cordis cohibet, sitá, modo eodem. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Omphacium succum vocant, & parant quidem, alij cum melle coquunt, appellantque ὀμφακόμελι. Huius crassi omphacij meminit Gale. lib. 6. c. ph. p.

Rob de Acresta valens ad debilitatem stomachi sa- ANT.
ctam ab inflammatione in ipso, & vomitum cholericũ & pulsum cordis, & solutionem choleræ: & abscindit sitim. Et eius operatio est sicut rob de ribes.

Rob. i. robub de acresta non reperitur præparatum, nec CHRIST.
multum habetur in vsu, tamen magistraliter præparari posset etiam in forma iuleb inspissatus cum zuccha. & sine, sed cum zuccharo melius conseruatur. debilius tamen operatur. Est enim frigidæ complexionis & ficcæ in secundo succus acrestæ, & ideo principaliter conuenit in omni fluxu ventris à materia calida cholerica.

ADDITIO.

Rob de acresta etiam describit Haly. x. practicæ.

MANARDVS, in Rob de Agresta.

Paratur à matribus familias, & appellatur omphacium siccum.

Succus cornorum maturitati propinquorum idem pollet ac similiter siccatur. SYL.

Rob de cornibus, valet sicut rob de acresta, & confor- ANT.
tat appetitum, & modus operationis eius est. Recip. succi cornium & proprie quibus est mediatio inter maturitatem & acerbitatem, & operatio eius est sicut diximus de ribes.

Rob

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 354 sur 1089

CHRIST. Rob de cornibus.i. de cornis qui ſunt fructus cuiuſdam plantæ,& ſunt calidæ complexionis in primo,& ſiccæ in ſecundo,cum ſtipticitate multa.tale robub non eſt in vſu,nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Rob de Cornis.

Corna crania vocantur græcè.Fructus conferunt ad ventris fluxum & dyſenteriam.

SYL. *Succus baccharum oxyacanthæ idem poteſt, et eodem modo paratur: vel baccarum eius ſiccarum lib.ij.omphacij lib.iij.triduo macerantur, manibus fricantur, exprimuntur, omphacium id expreſſum percoquitur.*

ANT. Rob de berberis valet ſicut rob de ribes, & eius operatio eſt ſicut illius. Et ſi haberi non poteſt, accipe ex eis ſiccis lib.ij.& proiice ſuper illud li.iij.ſucci accreſtæ,& dimitte per dies tres,donec humectentur. Deinde fricentur manibus, & exprimatur aquoſitas tota,& coquatur ſicut diximus.

CHRIST. Robub de berberis etiam ſunt fructus noti,frigidę & ſiccæ complexionis in ſecundo, cum multa ſtipticitate,& tale robub non eſt in vſu.

ADDITIO.

Rob de berberis.i.robub raro habetur in vſu ſub forma robub, tamen ſub forma ſyrupi ſæpe in vſu habetur.

MANARDVS, in Rob de Berberis.

Græci vocãt ξυανάνθαν. Fructus valet ĩ diarrhœa,& fluxu muliebri.

SYL. *Succus Rhu obſoniorum valet, & fit ſicut antedictus.*

ANT. Rob de ſumach valet ſicut rob de berberis & fit ſicut illud.

CHRIST. Rob de ſumach, & ſunt grana quædam frigidæ & ſiccæ complexionis, non eſt in vſu,nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Rob de Sumach.

Græcè dicitur rhus.

SYL. *Succus mororum domeſticorum, vel potius batinorum nondum maturorum valet, & fit vt prædicti.*

ANT. Rob de moris de ſeni immaturis, valet ſicut rob de ſumach, & fit ſicut illud.

CHRIST. Rob de moris de ſeni.i.de celſi,vel aliter de illa contrata immaturis & acerbis non eſt in vſu, ſed loco eius vtimur diamoron acerbo facto cum zuccharo, de quo aliquid dictum eſt ſupra, ſed clarius ponitur a Nicolao.

MANARDVS, in Rob de moris ſeni.

Sylueſtribus videlicet. Alij noti ſunt vſque ad eos, qui de fructibus inſcribuntur,in quorum primo per Zarur ego intelligo meſpila,& præcipuè genus id quod Azarolum ſiue lazarolum vocant.In ſecundo ego potius dulcia granata eligerem,ceu ad aluum ſubducendam aptiora.

SYL. *Succus cydoniorum ventriculum,hepar,& viſcera roborat,egeſtionem,& vomitum ſupprimit.fit ſicut prædicti.*

ANT. Rob de citoniis,ſtomachum confortat,viſcera, & hepar, & abſcindit egeſtionem, & vomitum, & fit ſicut rob de ribes.

CHRIST. Non eſt in vſu, ſed loco eius vtimur miua citoniorum. vel miua ſimplici, de quibus dictum eſt ſupra. iuuamenta & modus conſtructionis eſt ſicut rob de ribes.

SYL. *Succus pomorum, cor & ſtomachum roborat, ſyncopen ſanat, vt prædicti.*

SYLVII ANNOTATIO.

Poma acida, vel acidodulcia eligantur, qualia ſunt mala agria nobis dicta, vel ſylueſtria, & immatura, quorum ſucco Picardi & Normanni vice omphacij vtuntur.

ANT. Rob de pomis ſtomachum & cor confortat,& ſanat ſyncopin,& fit ſicut illud de ribes.

E

CHRIST. Rob de pomis ſcilicet immaturis, & ſylueſtribus non eſt in vſu.

SYL. *Succus pyrorum ſimiliter fit & valet.*

ANT. Rob de piris valet ſicut rob de citoniis, & fit ſicut illud.

CHRIST. Rob de piris ſupple ſylueſtribus non eſt in vſu.

SYL. *Succus prunorum inflammationem extinguit,ſitim ſedat, ventrem ſubducit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro varia prunorum natura variam, habet facultatem, vt prius in iulepis docuimus: hodie ſuccus prunorum ſiccatus, & in caſei formam coactus,menſis quadrageſimalibus circũfertur. Eſt etiam agreſtium prunorum ſuccus ſiccatus loco acaciæ nobis in vſu, refrigerans, ſiccans adſtringens. Præter ſapas, ſuccos magis ſiccatos,ſeruamus ſuccum glycyrrhizæ, prunorum, agreſtium, aloẽ, ſcãmonium, quod tñ, ſi liquor ſit, præſtantius eſt q̃ ſuccus, vt in ſimplicibus docuimus. Succus prunorum agreſtium quo acacię loco vtimur,ſic paratur. Baccas pruni ſylueſtris aqua in vaſe pauca aliquot diebus maceratas coque,cola,recoque donec craſſeſcãt, ſerua qua voles figura,ſi vis in vaſculis. Vuas quoq; paſſas aqua calida horis 24 macerant,percoquunt,colo exprimunt,expreſſum ad mellis conſiſtentiam recoquunt, & mel paſſulatum vulgò vocant à conſiſtentia, colore, dulce. Io.Manar.in conſilio de lepra, nos ſapam vuarum paſſarum in Meſue compoſitis.

F

ANT. Rob de prunis inflammationem extinguit,ſitim ſedat,& ventrem laxat,& fit ſicut primum.

CHRIST. Rob de prunis ſilueſtribus, & eſt ſuccus prunorũ immaturorum inſpiſſatus qui vocatur acatia, quæ eſt frigidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo. Iſtud robub eſt multum in vſu: & confert omnibus diſpoſitionibus: & maxime fluxibus ventris: quibus confert robub de ribes, & de acreſta, & eodem modo conficitur.

G

SYL. *Succus granatorũm acidorum ſimiliter fit, & poteſt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vinum granatorum eſt eius loco in vſu.

ANT. Rob de granatis acetoſis valet ſicut rob de berberis, & fit ſicut illud de acreſta.

CHRIST. Rob de granatis acetoſis non eſt in vſu,tamen confert & fit ſicut robub de berberis,& loco eius vtimur vino granatorum, quod tamen non eſt tantæ frigiditatis & ſiccitatis.

SYL. *Succus perſicorum intemperiem vẽtriculi calidam iuuat, ſitim ſedat.*

ANT. Rob de Perſicis valet calefactioni ſtomachi & ſiti, & fit ſicut illud de citoniis.

CHRIST. Rob de perſicis ſupple immaturis non eſt in vſu.

SYL. *Succus acidus citrorum, idem quod ſuccus ribes.*

ANT. Rob acetoſitatis citri valet ſicut rob de ribes, & fit

H ſicut illud.

CHRIST. Rob acetoſitatis citri non eſt in vſu.

SYL. *Succus fructuum intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitum & fluorem aluĩ ſiſtit. fit ex ſucci granatorum acidorum & acidodulcium, ſucci cydoniorum acidorum, ſucci pyrorum immaturorum, ſucci pomorum montanorum, ſucci meſpili tricocci, ſucci acidi citrorum, omphacij partes æquales. merge his baccharum,oxyacanthæ, & rhois, ana partem dimidiam, & fac, vt in ſucco oxyacanthæ dixi.*

ANT. Rob de fructibus inflãmationem extinguit, ſtomachum confortat, vomitum & fluxum ſedat. Accipe ſucci granatorum acetoſorum & muzorum, ſucci citoniorum acetoſorum, ſucci pyrorum immaturorum, ſucci pomorum mõtanorum,ſucci zarur, ſucci acreſtę, ſucci

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 355 sur 1089

succi acetositatis citri, ana partes æquales. Proiice in eis berberorum & sumach, ana partem 5. fiat sicut dixi in rob de berberis.

CHRIST. Rob de pluribus fructibus & diuersis immaturis, quod ipse ponit in litera non est in vsu.

SYL. *SVccus fructuum alius intemperiem calidam, & sitim extinguit, aluum subducit: fit ex succi granatorum acidorum & acidodulciũ, aquæ prunorum, aquę tamar Indorum, partes æquales, succi acidi, citrorum partem.5. fac vt in ribes.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro acidis, dulcia ventrem magis molliunt, lib.j. sanitatis tuen. lubricando: sed hæc comprimendo.

ANT. Rob de fructibus inflammationem extinguit, sitim sedat, & ventrem lubricum facit. Reci. succi granatorum acetosorum & muzorum, aquę prunorum, & aquę tamarindorum, ana partes æquales, succi acetositatis citri partem dimidiam, fiat sicut diximus in ribes.

CHRIST. Rob aliud de fructibus etiam non est in vsu.

SYL. *SVccus Myrtinus, vt succus ribes. In summa, omnis syrupus ex succis factus, si absque melle, & saccharo igne vel sole incrassetur, rob vocatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hi succi propè omnes non modo fluorem alui sistunt, & dysenteriæ conferunt & vomitui, sed etiam immodicis vrinis, immodico fluori mensium, vomitui & screatui sanguinis, intemperaturis calidis hepatis, renum, & aliarum partium.

Succi autem huiusmodi in vsu esse desierũt, fortè quòd ægrius seruentur integri etiam siccati: quorum loco in vsu frequentiore sunt syrupi omphacij, oxyacanthæ, ex cydonijs, granatis, acida parte citrorum, de quibus & cæteris syrupis mox dicemus. Aequè verò desierunt syrupi Mesuæ idem pollentes, de prunis, pomis, pyris, cornis, succo rhois.

ANT. Rob Myrtinum fit sicut rob de ribes. Et omnis quidem syrupus factus ex succis si inspissetur præter mel & zuccarum vocatur rob.

CHRIST. Rob myrtinum de succo granorum myrti non est in vsu, quia loco eius sumimus iuleb, seu syru. myrtinum superius declaratum. Confert tamen si præparetur sicut robub de ribes, & sic præparatur, & eadem est dosis.

Generaliter concludẽdo omnia suprascripta robub principaliter conueniunt fluxibus ventris, factis a mala complexione calida, seu ab humore cholerico subtili & acuto excoriante intestina, assumpta per modicum tempus ante cibum cum aquis appropriatis, vel sine, vt superius dictum est, & assumpta post cibum sine aquis similiter conuenirent cuilibet vomitui facto ab eadem causa. Conuenirent etiam fluxui vrinæ superfluo prouenienti à relaxatione & superflua caliditate renum, & similibus dispositionibus.

DISTINCTIO SEPTIMA

De decoctionibus, & infusionib.

SYL. *AC sectione quarta decoctorum & infusorum differentias, quò modo in superioribus, ordine describemus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apozema, id est, feruefactum & decoctum, fit ex plantarum partibus, præcipuè radicibus, folijs, surculis, floribus, fructibus, seminibus, corticibus, lignis, interdũ etiam succis, rarò ex liquoribus, gũmis, resinis, rarò item ex animalium partibus, rarissimè ex terreis, & metallicis corporibus. Coquuntur autem hęc, nunc ex aqua, tũ simplici, qualis fontana, pluuia: tum medicamentosa, qualis ex plantis destillata, marina, salsa, sulphurosa, aluminosa, bituminosa: nunc ex alio humore, vt lixiuio, vino, aceto, lacte, sero, vel quouis: in quem tamen hæc medicamenta vires suas deponant, & humoris illius facultatum aliquid assumant, quanuis magna parte absoluta coctione exprimantur, ac mox ceu inutilia abijciantur. Exprimuntur aũt horum quædã valenter, alia clemẽter, alia ne tantillum quidẽ, pro rerum coctarum & humoris in quo incocto sunt natura & vario medici scopo, vt interim taceã colorum differẽtias, & coctionum, & contusionum. Quæ enim liquida malumus & parum valentia, parum diu cocta, non contusa, colo denso, nulla aut minima expressione excipimus. Contrà verò, quæ crassa glutinosa appetimus, diu cocta, probè contusa propemodum tota per colum rarum vel transmittimus, vel exprimimus. Coquuntur quoque nõ nulla multum, alia parum, alia mediocriter, non modò ob coquẽdorum naturam, vt in libro secundo de præparationibus medicamentorum ad pharmacopœos scribimus, sed ob medicamenti constituendi formam & indicationes varias. Infunduntur, seu macerãtur eadem humore simili, sed ferè calfacto cineribus calidis, vel sole, vt medicamenti vires promptius, & valentius trahat: quanquam infusio imbecillius eas ad se alliciat, quàm coctio: ob id diutius fit, sæpe leui coctione absoluitur. Infusa item colantur: sine expressione quidem imbecilliora sunt, sed tenuiora, & iucundiora: cum expressione autem valenti, contrà.

B

ANT. SEptima distin. est de decoctionibus & infusionib. de qbus diuersitates ponemus, sicut fecimus in pdictis.

CHRIST. Decoctio quę dicat.

Decoctiones proprie sunt quando aliqua aromata, semina, flores, radices, vel folia, vel quicquid aliud cuiuscunque generis sit, decoquitur in aqua simplici, vel in aquis distillatis vna, vel pluribus, in vino, vel in quocunque alio liquore, vnde virtus illarum rerum acquiritur & assumitur in prædictis aquis in quibus decoquuntur, demum talis decoctio colatur cum forti expressione quandoque, & quandoque sine, secundum exigentiam, & quandoque multum decoquitur ad ignem, & quandoque parum. Et liquor qui accipitur taliter, decoctio vocatur. Infusio autem est quando aliquæ res medicinales infunduntur seu ponuntur puluerizatæ contusæ, vel solidæ, in aqua vel vino, vel aliquo liquore absque vlla decoctione, & in illo tenentur, vel remanent per aliquod tempus. Colligitur tamen cum expressione, vel sine, secundum quòd quærimus maiorem, vel minorem virtutem remanere in aliquo liquore, & sic talis liquor sic præparatus & colatus nominatur infusio. Et hoc notandum q̃ in decoctionibus plus remanet de virtute in liquore quam in infusionibus. Sed nos sæpe post in fusionem alicuius simplicis medicinæ, vt agarici (gratia exempli) damus etiam aliquam leuem decoctionem, vt virtus eius melius & fortius assumatur. et remanet in liquore in quo decoquitur agaricus, vel alia res consimilis, vt rhabarbarum, vel turbith.

Infusio quæ fit.

C

MANARDVS, de decoctionib. & infusionib.

Decoctiones huiusmodi multum sunt vtiles, & ego vsus eis multoties, multum profeci: quas tamen compono ad libitum, secundũ intentiones occurrentes.

SYL. *APozema adianti albi sanguinem à mistis ipsi putribus materiis purgat, clarumque reddit, ardoremq; ipsius, ac bilis flauæ compescit. Adianti albi vnc.vnam & dimidiã, fumariæ vnc.vnam, lupi salictarij, violarum siccarum, ana 5.octo, pruna quadraginta, zizypha viginti, coque lib.tribus aquæ igni lento ad duarum librarum cõsumptionem, tunc adde cassiæ fistulæ purgatæ vnc.iij. tamar Indorum vnc.ij. mannæ vnciam vnam, rhabarbari boni drac.tres: frica manibus, & cola. Datur mane. Interdum loco aquæ, coquuntur hæc inseri lactis caprini libris quatuor.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum apozematum multa aluum subducunt, quædam leniẽdo, alia comprimendo, suat etiam, quæ attrahendo. Ob id autem q̃ parum sunt iucunda, propter crassitiẽ, & nigrorem, quodq; parũ diu, vt ad triduum, seruari possunt, præsertim aere calido, parari hęc desierunt. Coquuntur autem nunc frequenter sine cassia, & tamar Indis, & id genus alijs. Huius dari possunt vnciæ sex.

ANT. Decoctio capil. vene. clarificans sanguinem, & mundificans eum a corruptionibus materierum permixtarum ei, & compescit acuitatem eius, & choleram rubeam.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 356 sur 1089

beã. Accipe capil. ven. ʒ.j. & s. fumiterrę ʒ.j. lupuli, vio
E larum ſiccarum, ana. ʒ. viij. prunorũ. xl. iuiubæ. xx. Co-
quantur in lib. iij. aquæ cum facilitate vſq; dum redeat
ad lib. iij. Et proijce in ea caſſiæ fiſtulæ mundatæ a cor-
tice ſuo vnc. iij. tamarindorum, ʒ. ij. ſiracoſt. ʒ.j. rhabar-
bari boni. ʒ. iij. Fricetur manibus & coletur, & pro-
pinetur ius in mane. Et quandoque ponitur loco
*lib.iij. aquæ, ſeri caprini *libr. iiij.

CHRIST. Hic ponuntur multæ decoctiones & diuerſæ, quæ om-
nes habent aliqualiter virtutem ſolutiuam, lenitiuam, ac
etiam compreſſiuam, ac etiam ex eis aliquæ habent virtu-
tem ſolutiuam ſolũmodo, vel lenitiuam: non ſunt tamen il
læ decoctiones omnes quibus medicinæ ſolutiuæ, & aliæ
generaliter diſtemperentur, ſm q̃ inferius declarabo: poſ-
ſumus tñ vti magiſtraliter præſentibus decoctionibus in
quibuſdam caſibus, non tamen multum reſeruando eas
decoctiones quia vt plurimum poſt triduum corrumpun-
tur & alterantur, & multotiens in tempore calido. Vnde
F eſt neceſſitas innouationis earum. Et licet iſta prima deco-
ctio non ſit in vſu, habet tñ clarificare ſanguinem, mundi-
ficando, leniendo, & cõprimendo choleram rubeam. Et do
ſis eius eſt de mane vacuo ſtomacho vſq; ad ʒ.vj. & modus
conſtructionis eſt in litera, & ſic etiam ſimplicia ſunt decla
rata. Summa medic. eſt x. res.

SYL. *Aqua fructuum ſanguinis, & bilis flauæ feruorem repri
mit, ſanguinem clarum facit, bilem clementer educit,
pruna. xl. myxa, zizypha, ana. xxx. tamar Indorum vnc. ij.
caſſiæ fiſtulæ vnc. iij. mannæ vnc. j. Fiat vt diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Proximum hoc ſuperiori eſt, vt materia, ſic viribus. Eſt tamen
illud ob rhabarbarum, ſumariam, adiantum paulò purgantius.

ANT. Aqua fructuum ſanguinis & choleræ feruorem re-
primit, ſanguinem clarificat, & choleram cum facili-
*l. tate educit. Accipe prunorum numero *xl. ſebeſten,
G iuiub. ana. xxx. tamar. ʒ. iij. caſſiæ fiſtulę vnc. iij. mannę
vnc. j. Fiat vt diximus.

CHRIST. Aqua fructuum. i. decoctio, quę etiam eſt ſolutiua, & nõ
eſt in vſu.

ADDITIO.

Alia ſæpe vtimur ad caſus nominatos capiendo deco-
ctionem prunorum iuiubarum ſebeſtẽ & tamarindorum;
item Meſ. c. de ſoda calida habet vnam aliam deſcript. quæ
non eſt eadem cum iſta. Summa medic. eſt vj. res.

MANARDVS, de aqua fructuum.

Hæc eſſet magni precij ob mannam: noſtri autem aromatarij
præparant abſque ea & caſſia.

SYL. *INfuſum aquę caſei, bilem flauam clementer educendo, ſan
guinem purgat. Reci. foliorum roſarum recentium comple-
tarum vnc. ij. rhabarbari boni aureum vnum & dimidium,
ſpicæ drach. j. & dimidiam: rhabarbarum & roſę parum te
H rantur, & macerentur per noctem in ſeri lactis, præſer-
tim caprini libr. ij. cola, propina: pœnuria roſarum recen-
tium fit interdum ex ſiccis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Serum lactis per ſe ſumptum, ſanguinem reddit puriorem & fri-
gidiorem, q̃ acrimonia ſua ſubducat aluum: id multo efficacius
præſtat maceratis in ipſo per noctem roſis, lupulo, fumaria, ſumiq;
tunc poteſt vere ſingulis tribus, aut quatuor matutinis ab vnc. vj.
ad vnc. viij. Si autem rhabarbarum ſimul infuderis, pondere ſuffi-
cienti, vt ad drach. ij. aut iij. cum pauca ſpica, vel ſchœnãtho actio-
nem celerante, ſemel ſumpſiſſe ſufficit. Spicam ceu non neceſſa-
riam, & ingratam tollit Manardus.

ANT. Modus infuſionis aquæ caſei, ſanguinem mundifi-
cat, & choleram cum facilitate educit. Rec. foliorum ro
*aur. ij. 5. ſarum recentium completarum vnc. ij. raued boni *aur.
j. & 5. ſpicæ. 3. 5. Teratur raued contritione craſſa, & ro-
ſæ ſimiliter modicum conterantur. Et fundantur ſu-
per ea aquæ caſei, & proprie ſumptæ ex capris, li-
bras ij. Et dimittatur a ſero vſque ad mane. Deinde
coletur & propinetur, & quandoque in defectu ro-
ſarum viridium fit ſine eis.

Modus infuſionis aquæ caſei. i. ſeri caprini. Iſta infuſio CHRIST.
multum vſitatur à medicis practicis q̃ de ſero tempore
veris ſereno aere infunduntur in ea roſę lupuli, fumusterrę,
vel aliæ res ſanguinem purificantes, ſeu rectificantes, & re-
mittentes in ſuo calore ſuperflue: demum de mane colan-
tur: & ſic talis colatura ſub actuali caliditate aſſumitur, &
quando cum eis non ponitur alia medicina ſolutiua à præ-
dictis, poteſt aſſumi pluribus diebus continuis loco ſyrupi
digeſtiui, vſque ad ʒ. viij. Infunditur autem, & ſæpe rha-
barbarum in ipſa aqua lactis de ſero vſque ad ʒ. iij. cum gra
no vno ſpicæ: demum de mane colatur, & de illa colatura
aſſumitur vſque ad vnc. vj. & ſufficit ſolum ſemel de iſta in-
fuſione aſſumere: quia eſt ſolutiua materiei cholericæ, &
F ideo eſt adhibenda diligentia ſicut de alijs medicinis ſolu-
tiuis. Et hic nota quod ſemper ſpica eſt ponenda cum rha-
barbaro, quia velocitat eius operationem. Et nota, quod a-
qua lactis aſſumpta de mane abſque alterius rei aſſumptio
ne mundificat ſanguinem ipſum verſus frigidum alteran-
do, poſita tamen de nocte verſus ſerenum aerem, & eſt
multum conueniens iuuenibus & pueris, & ſic habetur in
vſu. Summa medicinarum eſt res. iij.

MANARDVS, de modo infuſionis aquę caſei.

Hęc eſt nobilis, & ea ſum vſus plerunque, præcipue tempore
roſarum, amota tamen ſpica ceu non neceſſaria, & guſtui infuaui.

SYL. *INfuſum ſucci herbarum idem potens quod præcedens. Re-
cipit ſuccorum intybi, lupi, bugloſſi, purgatorum, ana vnc.
viij. in quibus macera corticum myrobalani flauæ vnc. j. rha-
barbari boni drach. iij. tamar Indorum vnc. j. & dimid. caſ-
ſiæ fiſtulæ vnc. iij. Fiat vt ſupra.*

Modus infuſionis de ſuccis herbarum, quod eſt in in- ANT.
tentione priorum. Reci. ſuccorum endiuiæ, lupuli, bu-
gloſſæ, depuratorum, ana vnc. viij. proijce ſuper ea cor
ticum myrobalanorum citrinorum, vnc. j. raued boni. ʒ.
iij. tamarindorũ ʒ.j. & 5. caſſiæ fiſt. vnc. iij. fiat vt ſupra.

Modus infuſionis de ſuccis herbarum non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſta infuſio domini Meſ. de ſuccis herbarum raro habe-
tur in vſu: ipſe idem Meſ. eandem fere & ſimilem infuſio-
nem deſcribit capitulo de cura ſodæ calidæ. Summa me-
dicinarum eſt. vij. res.

SYL. *DEcoctum fumariæ ſanguinem bile flaua, & aduſtis hu-
moribus purgat, mundumq; reddit: hepatis obſtructio-
nem aperit, ac inde natum icterum ſanat. Reci. ſucci cichorij,
intybi, lupi, bugloſſi, ana vnc. iiij. ſucci fumariæ vnc. j. & dimi
diam, quibus coctis & purgatis, adde myrobalanorum flaua
rum, & indarum, ana drach. ij. paſſarum purgatarum trita-
rum vnc. j. tamar Indorum vnc. iij. Fiat ſyrupus, vt diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus fumariæ prædictus in vſu eſt huius loco, vt ſyrupus thy
mi, ſtœchados, eupato. epithymi loco decocti eorũ mox deſcribẽdi.

Decoctio fumiterræ ſanguinem mundificans, & cho ANT.
leram cum facilitate expellens, & humores aduſtos: &
hepatis oppilationes aperit, & icteritiam curat. Accipe
ſucci altaraſſacon & endiuię & lupuli, & bugloſſæ ana
vnc. iiij. ſucci fumiterræ. *vnc. 5 proijce ſuper eis coctis *vnc. vj
& depuratis myrobalanorum citrinorum, indorum,
ana. 3. ij. paſſularum enucleatarum tritarum. vnc. j. tama
rindorum vnc. iij. Fiat ſyrupus ſicut diximus.

Decoctio fumiterræ non eſt in vſu, licet aliqui aſſumant
ſuccum eius in pondere. ʒ. iij. pluribus diebus continuis, eſt
tamen

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 357 sur 1089

tamen diſplicibilis valde: ſed eſt vtilis ad ſanguinem mundificandum ab eius acuitate, vnde confert ſcabioſis.

ADDITIO.

Iſta decoctio de fumo terræ non eſt in vſu, ſed vtimur ſyrupis ſupraſcriptis: poterit tamē quis vti eis ſi voluerit ad intentiones ſupraſcriptas. Summa medicinarum eſt res. ix.

MANARDVS, in decoctio fumiterræ.

SVCCI altaraſacon.] Troxuna Græci, vulgo ſcariolam dicunt.

SYL. *Decoctum thymi phlegmagogum, ob id ſenibus, & aliter pituitoſis ſalubre, ventriculum firmat, coctionem iuuat, flatus a viſceribus, & hypochondriis diſſoluit. Recipit thymi, caſſuthæ, hyſſopi ana vnciam ſ. paſſarum purgatarum* *drach.iiij. Manar. *ʒ.xx. cepularum, emblicarū, ana vnc.ſ turbith ʒ.iiij. ſtœchados, polypodij, ana ʒ.v. eupatorij, abſinthij, aniſi, dauci, ana ʒ.iij. radicū apij, fœniculi, ana ʒ.vij. Coque omnia in libris tribus aquæ ad librarum duarum conſumptionem, cola, adde colato turbith, agarici, ana drach.ſ. zingiberis drach.ſ. macerari noctem ſine, poſtridie cola, & vtere.

ANT. Decoctio alhaſce ſolutione educens phlegma confert phlegmaticis & ſenibus, & confortat ſtomachum, & facit digeſtionem bonam, & ventoſitatem viſcerum, & hypochondriorum diſſoluit. Reci. alhaſce, cuſcutæ, hyſſopi, ana. ʒ.ſ. paſſularum enucleatarum *ʒ.xx. chebulorum, emblicorum, ana vnc. ſ. turbith. ʒ.iiij. ſtœchadis ʒ.v. eupatorij, abſinthij, ana ʒ.iij. radicum apij, fœniculi, ana ʒ.vij. polypodij ʒ.v. aniſi, dauci, ana ʒ.iij. Coquantur omnia in *lib.iij. aquæ vſquedum redeat ad lib.ſ. deinde coletur, & proijciantur in ea turbith. ʒ.ſ. zingiber. drach.ſ. ʒ.agarici. drach.ſ. & dimittatur vſq; mane. Deinde coletur & accipiatur.

*drach.iiij.

*lib.iiij.

CHRIST. Decoctio alhaſce, alias alhaſce. i. thymi non eſt in vſu.

ADDITIO.

Decoctio alhaſce. i. de thymo non eſt in vſu, & confert ad ea, quæ dicta ſunt in textu, ſed pro eo potius vtimur ſyrupo de thymo ſupra deſcripto. Summa medicinarū eſt res. xix.

MANARDVS, in decoct. Alhaſe. i. thymi.

PASSVLARVM enucleatarum drach. xx.] Lege drach. iiij. Caue ne in Dauco decipiaris ab aromatarijs.

SYL. *Decoctum myrobalanorum bilem vtrāque & pituitam purgans. Recipit myrobalanorum flauarum, cepularū, Indarum, ana vnc.ſ. tamar Indorum vnc.ſ. & dimidiam, fumariæ drach.viij. abſinthij drac.ij. pruna tringinta, paſſarum purgatarum vnc.ſ. coque in lib.iij. aquę ad duarum librarum conſumptionem, reliquæ libræ dimidio vel circiter adde caſſiæ vncias duas, cum imbecillum voles medicamentum: cum autem valentius, caſſiæ fiſtulæ vnc.ſ. turbith, agarici, ana drach. dimid. Præſtantius fiet, ſi cum aqua caſei coquantur.

ANT. Decoctio myrobalanorum ſolutione educens vtrāque choleram & phlegma. Reci. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, ana vnc.ſ. tamar indorum vnc.ſ. & ſ. fumiter. drac.viij. abſinthij, *drac.ij. prunorum xxx. paſſula enucleat. vnc.ſ. Coquantur in lib.iij. aquæ vſquedum deueniat ad lib.ſ. Et accipe ex ea lib.ſ. vel plus, vt oportet, & proijciatur in ea caſſiæ fiſtulæ vnc.ſ. turbith, agari. ana drach.ſ. Et quando volueris vt ſit medicina debilis, non proijciantur in ea illa duo, ſed ſufficit caſſiæ fiſtulæ ʒ.ij. Et ſunt quidam qui decoquūt has res in aqua caſei, & eſt medicamē nobile.

*drach.iiij.

CHRIST. Decoctio de myrobalanis non eſt in vſu.

ADDITIO.

Guilelmus Placentinus duas habet deſcr. quæ non ſunt eædem. Summa medicinarum eſt res. xij.

A MANARDVS, in decoctio. Myrob.

Hac nunquam ſum vſus, eam tamen puto fore vtilem, ſi quis ea vſus fuerit, ſicuti & ea, quę de ſtœchade inſcribitur.

SYL. *Decoctum ſtœchados confert pituitoſis affectibus, vt ſeribus quotidianis, iuncturarum & neruorum dolori, & frigidę intemperiei. Recipit ſtœchados, origani, ana drach. iiij. ſeminis, apij, fœniculi, eupatorij, ana drac. iij. ſchœnanthi, hyſſopi, ana drach. ij. paſſarum purgatarum drach. viij. turbith albi arundinacei drach. iiij. coque, & vtere.

ANT. Decoctio de ſtœchade confert febribus phlegmaticis, & dolori iuncturarum & neruorum, & frigiditati. Recip. ſtœchados, origani, ana drachmas quatuor, ſeminis apij, fœniculi, eupatorij, ana drach. iij. ſchœnanthi, hyſſopi ana ʒ.ij. paſſul. enucle. ʒ.viij. turbith albi arundinei drachmas quatuor, coquantur & adminiſtrentur.

B Decoctio de ſtœchade non eſt in vſu.

ADDITIO.

Pro ea vtimur ſyrupo de ſtœchade. Summa medicinarum eſt res. ix.

SYL. *Decoctum eupatorij hepatis, & lienis obſtructionem, & inde naſcentes dolores, & febres compoſitas iuuat. Reci. eupatorij, abſinthij, aſari, ſpicæ, adianti albi, *cyperi, rhabarbari, fumariæ, *ſpinæ albæ, *Aegyptiæ, ana drach. iiij. cepularum, Indarum, ana drach. viij. paſſarum purgatarum vnc.ſ. coque, & vetere.

* alij Cypri .i. florum luſtri. *bedegar. *ſucaha.

ANT. Decoctio de eupatorio ad dolorem hepatis, & oppilationem in eo, & ſplenis, & ad febres compoſitas. Reci. eupatorij, abſinthij, aſſari, ſpicę, capil. veneris, cyperi, raſedeni, fumiter. bedeguar, ſucaha, ana ʒ.quatuor, chebulorum, indorum, ana drach. viij. paſſularum enucleatarum. ʒ.ſ. Coquantur & adminiſtrentur.

C Decoctio de eupatorio etiam non eſt in vſu. CHRIST.

ADDITIO.

Hæc decoctio non habetur in vſu, ſed loco ipſius vtimur ſyrupo de eupatorio. Serapio in proprio antidotario habet vnam deſcriptio, fere huic ſimilem. Summa medi. eſt res. xi.

MANARDVS, in decoctionem de Eupatorio.

Cyprus ſcilicet, quam Arabes Alchannam vocant, plantæ videlicet, quæ liguſtrum florem gignit: multi caurofinum vocant. Ego tamen puto potius legendum Cyperi.

SYL. *Decoctum epithymi atram bilem vacuat, ob id affectibus melancholicis, vt cancro, elephantiaſi, & ceteris confert. Recipit autem myrobalanorum Indarum, ſtœchados, epithymi, paſſarum purgatarum, ana vnciam vnam, cepularum, fumariæ, ana drachmas quatuor, folliculorum ſennę drachmas octo, polypodij drach. vij. turbith drach. iiij. eupatorij drach. v. omnia præter epithymum coquantur in aquæ caſei libris tribus, ad duarum librarum conſumptionem, tunc adde epithymum, & ſemel feruefac: cola, frica in eo hellebori nigri drach. ſ. agarici drach. dimidiā, ſalis Indi aureum vnū, vtere.

D

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile in morbo Hiſpano, & ab eo vlceribus & doloribus.

ANT. Decoctio epithymi ſolutione educit choleram nigram, & confert ægritudinibus melancholicis, & cancro, & lepræ. Reci. myrobalanorum nigrorum, ſtœchados, epithymi, paſſul. enucl. ana vnc.ſ. chebulorum, fumiterræ, ana ʒ.iiij. folliculorum ſæne ʒ.viij. polypod. ʒ.vj. turbith ʒ. iiij. eupatorij ʒ.v. Omnia præter epithymū bulliant in aquæ caſei lib.iij. vſquedum redeat ad lib.ſ. Et deinde proijciatur ſuper eum epithymum, & bulliant ebullitione vna. Deinde coletur, & fricetur hellebori nigri ʒ.ſ. agarici ʒ.ſ. ſalis indi aureus ſ. adminiſtretur.

Decoctio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 358 sur 1089

CHRIST. Decoctio epithymi etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Ista descriptio de Epithymo raro habetur in vsu, sed pro ea vtimur syrupo de Epithymo. item Meſue capitulo de soda frigida habet vnam aliam descript. similiter Haly.x. practicæ, & Rasis.ix. ad Almansorem cap. de melancholia. Summa medicinarum est res. xiij.

MANARDVS, de decoctione Epithymi.

Hæc efficax in morbo gallico vocato: valet enim & vlceribus & doloribus.

SYL. *INfusum hieræ ventriculum & caput purgat, proinde amborum doloribus etiam assiduus, & hemicraniæ confert, ac febribus antiquis. Recipit hieræ, & aloes, ana drach. v. macera decocto eupatorij prædicto ad lib. j. in vase vitreo insola dies duodecim, aut plures: da singulis matutinis vnc. j. plus minus vti opus erit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Puluis hieræ picræ Galeni intelligitur, cui aloen præterea addit qua ratione Galenus aloes interdum drachmas centum, & centum ac viginti, singulorum aliorum drachmas sex addebat, vt valentior esset. Id infusum antiquatis affectibus aliter atque aliter pro vario scopo factum est vtilius, quàm aquæ balneorum naturalis potæ. Decoctum autem cõmune Italis, & Lugdunẽsibus est ex partibus æqualibus anisi, fœniculi, passarum, glycyrrhizæ, myxorum, zizyphorum enucleatorum, adianti albi, prunorum, hordei mũdi, quo medicamenta purgantia leniendo, comprimendo, attrahendo dissoluunt, præsertim cœlo, & morbo frigido. Calido autem vtroque, dissoluuntur potius decocto partium æqualium passarum, glycyrrhizæ, violarum, hordei, prunorum enucleatorum, seminum communium frigidorum purgatorum, in aqua simplici. In affectibus verò capitis frigidioribus priori decocto etiam stœchadem, vel maioranam, vel nucem moschatam addimus: thoracis autem hyssopum, dactylos, tragacanthum, vel adiantum augemus: ventriculi, cinnamomum, mentam, absinthium, mastichen: hepatis eupatorium absinthium: lienis, tamaricem, cappares, asplenium: renum, & vesicæ, radices quinque vreticas, vel semina communia frigida, si calidus est affectus: & in alijs partibus similiter ea miscemus decocto, quæ proprietate, & particulari respectu eas iuuare sunt comprobata. delectis tamen semper his, quæ gustatu sunt gratiora. Loco horum decoctorum medicamenta sæpe, cum festinandum est, dissoluuntur aquis destillatis fœniculi, maioranę, chamepityos, salui æ, vini in frigidis cerebri & neruosarũ partium affectibus: aqua fœniculi, menthæ, absinthij, ventriculi: aqua absinthij, fumarię, eupatorij, hepatis: aqua cichorij, intybi, & similium in calidis hepatis affect. asplenij, tamaricis, capparum, lienis: aqua hyssopi, prasij, scabiosæ, verbenæ, thoracis, & pulmonis: aqua melissæ, boraginis, buglossi, rosarum, cordis. Decoctum item radicum quinque vreticarum elignatarum, & cicerum rubrorum, saccharatum, aut mellitum, hepatis, lienis, renum, vesicæ obstructiones potenter aperit, flatus dissipat, pituitam & humorem melancholicum incidit, & tenuat. Aqua hordei bilis acrimoniam obtundit, obstructa aperit, sudorem mouet, & vrinas, si calida bibatur: aluum lenit, sitim sedat, somnum conciliat, si frigida.

ANT. Infusio de hiera, stomachum & caput mundificat, & cõfert febribus antiquis & dolori capitis assiduo, & do-
* Hieræ ex aloe bonę vnc. v. lori stomachi & hemicraneo. Reci. *hierę & aloes boni, aũ. ʒ.v. & funde super ipsum decoctionis eupatorij quã diximus, lib. j. & ponatur in vase vitreo, & exponatur soli per dies. xij. & plus. Et da ex ea omni mane, ʒ. j. vel plus, vel minus sicut oportet.

CHRIST. Infusio de hiera Gale. etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Notabis cp per hieram intelligit hieram simplicem, quã descripsit superius: & per decoctionem de eupatorio intelige hic descriptam immediate. Summa medici. est res. xiij.

INfusum aliud hieræ purgans humorem crassum & melancholicum, ob id affectibus cerebri melancholicis salubre. Recipit hierę & aloes, ana drach. v. macera lib. j. decocti epithymi ante descripti. vtere, vt priore.

E Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum & melancholiam, & valet ad ægritudines cerebri melancholicas. Recip. hieræ * & aloes, ana drach. v. & funde super ipsam decoctionis epithymi quam diximus, lib. vnam. & fiat sicut diximus. ANT. * ex aloe drach. v.

Infusio alia hieræ etiam non est in vsu. CHRIST.

MANARDVS, in infusione de Hiera.

His infusionibus de hiera multoties sum vsus in antiquis affectionibus, & ex eis maius iuuamentum consecuti sunt patientes, quam ex potu aquarum spontinarum, quas balnea vocant: sed, cp etiam alia pagina monui, modo moneo, prout scilicet in re ægrotantium esse putabam, eas parari iussi.

INfusum tertium hieræ phlegmagogum, in aquæ decoctionis thymi libras duas. SYL.

Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum & phlegmaticum. Funde super ipsam decoctionis F alhasce * lib. ij. & fiat sicut diximus. ANT. *lib. j.

Infusio alia hieræ similiter non est in vsu.

NOtandum vtiliter pro his, qui vellent magistraliter vti prædictis decoctionibus, seu infusionibus solutiuis & lenitiuis, licet rarissime sint i vsu, oportet, vt habeatur debita notitia dosis cuiuslibet eorum, quæ euacuant resolutiue, & compressiue, quæ ingrediuntur earum compositionem, & sunt illæ, quarum complexiones & doses principaliter describentur hic inferius. Primo capillus vener. est satis temperatæ complexionis, attinet tamen alicui caliditati & siccitati versus primum gradum, sed dum est recens in ipso est aliqualis humiditas, letuissime soluit choleram & phlegma, & humores crassos. Et dosis eius in decoctione eius cum aqua est circiter lib. j. vt dictum est de mane. Fumusterræ est frigidæ complexionis in primo cum aliquali caliditate in superficie foliorum eius G & est siccæ complexionis versus secundum, solutione facili educit choleram & humores adustos. Et dosis eius in succo est vsque ad ʒ. iij. In decoctione vero ab ʒ. ij. vsque ad v. Lupuli sunt de specie volubilis, & sunt frigidi versus primũ & sicci. virtutem habent lenissimam solutiuam choleræ citrinæ. Et dosis in infusione est circa lib. j. Violæ sunt frigidę, & humi. in primo dum sunt recentes: exiccatæ vero sunt minoris frigiditatis & humiditatis. leuiter leniẽdo euacuãt choleram, & earum dosis in decoctione est ab ʒ v. vsq; ad x. Pruna matura sunt frigidæ complexionis versus primum: tamen propter eorum dulcedinem attinent alicui caliditati, & sunt humidæ complexionis in secundo. leuiter comprimendo educunt choleram. Et dosis in decoctione est circiter lib. j. Casiafistula est calidæ complexionis versus primum, & humidæ in ipso. leniẽdo educit choleram & phlegma: quæ multum habetur in vsu etiam per se solam, & dosis eius est vsque ad ʒ. ij. colatæ vero cum aliqua decoctione & diligenter expressa. Tamarindi sunt frigidæ complexionis, H & siccæ versus secundum. leuiter comprimendo choleram educunt: & eorum dosis est ab ʒ. ij. vsque ad v. quando in infusione assumerentur. Manna & tiracost sunt species mannæ calidæ & humi. complexionis versus primum. leuiter leniendo educunt choleram: & dosis cuiuslibet earum est vsque ad vnc. iij. colata cum decoctione conuenienti, vel aqua & expressa, vt dictum est de casia, & hodiernis temporibus est plus in vsu, quàm casia propter eius delectationem. Siracost autem non portatur ad partes nostras, sed solummodo manna est in copia magna. Aqua lactis, scilicet caprini est illa, quæ communiter habetur in vsu: & est frigidæ & humidæ complexionis versus primum: est tamen cum nitrositate quadam qua mediante leuiter soluit choleram citrinam & humores adustos. Et dosis eius tpe veris, vel æstatis est cyathus eius. Rhabarbarum est calidæ & siccæ complexionis in secundo, soluit principaliter choleram & subsequenter phlegma. Et dosis eius in puluere a ʒ. j. vsq; ad vnam. ß. In infusione vero a ʒ. ij. vsq; ad ʒ. iij. & non

Capill. veneris. Fumuste. Lupuli. Violæ. Pruna. Cassiafist. Tamarind. Manna. Aqua lact. Rhabarb.

& non prętermittatur quin ſecum ponatur quid modicum ſpicæ, aut ſchœnanthi, quia eſt eius correctiuum, & eius velocitat operationem. Et nota, ꝙ ʒ.j. rhabarbari aſſumpta de mane cum ʒ.ñ. aquę graminis, vel abſinthñ, & cum grano ſpicæ mirifice interficit vermes. poteſt etiam in minori doſi pueris exhiberi, & confert fluxibus ventris, vt ſuperius dictum eſt. Eupatorium eſt calidæ complexionis in primo & ſiccæ in ſecundo, leuiter ſoluit choleram & phlegma. Et doſis eius eſt in puluere ab ʒ.ñ. vſque ad iĩ.ñ. in decoctione vero vſque ad ʒ.vj. Epithymum eſt calidę, & ſiccæ complexionis in ſecundo, leuiter ſoluit melancholiam. Et doſis eius eſt a ʒ.iĩ.ñ. vſque ad ʒ.vj. In decoctione a ʒ.v. vſque ad x. & non patitur longam decoctionem. Myrobalanorum autem ſpecies, & aloes, complexiones & virtutes, doſes & operationes, dictæ ſunt ſuperius. Doſis autem hieræ Gale. in infuſione in aqua fœniculi, vel abſinthñ rariſſime eſt in vſu a ʒ.j. vſque ad iĩ.ñ. In puluere autem aſſumpta doſis eius eſt a ʒ.j. vſque ad ʒ.j.ʒ. vacuo ſtomacho de mane, vel de ſero ab bene placitum. Vltimo nota, ꝙ prædictæ infuſiones & decoctiones debent fieri in aqua ſimplici, vel vino, vel aquis diſtillatis conuenientibus diſpoſitioni curandæ: demum colari & exprimi, vel non exprimi ſm exigentiam, vt virtus illarum rerum fortius, & remiſſius in tali decoctione, vel aqua remaneat. quantum autem de aqua pro decoctione fienda eſt aſſumendum, & quanto tempore res in infuſione, vel decoctione permaneant, & quantum de tali decoctione eſt aſſumendum, in peritia medici relinquo, licet etiam particulatim ſuperius ſint declarata. Vltra prædictas decoctiones & infuſiones poſitas ab autore ſunt aliæ deſcriptiones decoctionum, quæ communiter habentur in vſu multo plus q̃ aliqua prædictarum, & principaliter eſt decoctio communis ſic abſolute prolata, cum qua generaliter omnes medicinæ ſolutiuę, lenitiuæ & compreſſiuæ vbique per totam Italiam diſtemperantur & fiunt, cuius hæc eſt deſcriptio. Reci. aniſi, fœniculi, paſſularum, liquiritiæ, iuiubarum ſine nucleis, capil. ven. prunorum, hordei mundi, ſebeſten, quãdo reperiuntur, ana partes æquales. In quibuſdam partibus aromatarñ docti cum Medicus dicit, præpara hanc medicinam cum decoctione, ſubito eligunt prędictam decoctionẽ. Et quia alicui caliditati plus attinet, q̃ frigiditati, vt ſic eſſet plus conueniens in ægritudinibus frigidis, & tempore frigido, q̃ in ægritudinibus calidis, & in tẽpore calido. ſimplicia ingredientia ſunt ſuperius declarata. Eſt & alia decoctio communis frigida, quæ ſecurius exhibetur in paſſionibus calidis, & in tempore calido, q̃ ſupradicta, cum qua etiam diſtemperantur medicinæ ſicut & cum ſupradicta. Cuius hæc eſt deſcriptio. Reci. paſſularum, liqui. iuiubarum, violarum mundatarum, hordei, prunorum ſine nucleis, ſeminum communium frigidorum mundatorum, ana partes æqua. aquæ ſimplicis quantum ſufficit. Hæc decoctio acute febrientibus & aliꝭ paſſionibus calidis in tempore multum calido eſt in vſu ad diſtemperandum medicinas, quæ in illis temporibus dantur. Et aromatarñ intelligunt hanc deſcriptionem, id eſt decoctionem cum medicus dicit diſtẽperetur cum decoctione communi recenti: & iſtæ duæ deſcriptiones ſunt valde famoſæ, & ab omnibus generaliter vſitatæ. Notandum maxime ꝑ prędictis, ꝙ etiam medicinæ aliquæ ſolutiuæ quandoque diſtemperantur cum vna iſtarum decoctionum, ad illam addendo quędam ſimplicia ſm exigentiam ægritudinis curandæ, & diuerſitatis membri in quo eſt ægritudo, verbi gratia, ſi fuerit ægritudo calida, vel frigida ſolum in capite, addimus tunc prædictæ decoctioni aliquid ſtœchados, quod eſt temperatæ cõplexionis, vel aliquid de ſampſuco qui eſt calidæ & ſiccæ complexionis verſus tertium, vel de nuce muſcata, quæ plus attinet caliditati, q̃ ſtœchas. Simili modo addimus in paſſionibus pectoris prædictæ decoctioni communi, quãdoque de hyſſopo, vel de dactylis, vel tragacantho, ponimus aliquantulũ plus de capillo vene. & de hordeo mundo, & ſimilibus. In paſſionibus ſtomachi, addimus quandoque, vel de cinnamomo, vel de abſinthio, vel de mentha, vel pauca grana maſticis. In paſſionibus autem hepatis, &c. quandoque addimus de eupatorio, de endiuia, vel de ſeminibus eius. & in paſſionibus ſplenis addimus de tamariſco, vel ſcolopẽdria. & in paſſionibus renum & veſicæ quandoque addimus aliquid de quinque radicibus, vel de ſeminibus communibus frigidis, & ſimilibus, & ſic diſcurrendo in aliꝭ mẽbris eſt procedendum in ægritudinibus ipſorum medicinam diſtemperando cum rebus, quæ proprietatem, & particularem aſpectum habent ad talia membra, ſemper tamen de prædictis illas eligendo, quæ cum minori diſplicentia aſſumuntur. Diſtemperantur inſuper medicinæ ſolutiuæ, q̃ꝭ, & maxime lenitiuæ ſolummodo cum aqua hordei cũ quærimus ſolum liquefactionem ipſius & ſubtiliationem cum abſterſione, & ipſius penetrationem. Diſtemperantur inſu per medicinæ ſolutiuæ ac etiam lenitiuæ, & etiam electaria quædam, quæ lambendo aſſumuntur, dato ꝙ non ſint ſolutiua, cum quibuſdam aquis diſtillatis, cum quærimus q̃ꝭ accelerationem exhibitionis, & tempus moram nõ patitur in tardãdo donec decoctio fiat pluribus de cauſis. Sũt aquę diſtillatæ, quæ communiter ſunt in vſu ad diſtemperãdum medicinas ſolutiuas, & alias ad lymphandum ſyrupum, & etiam q̃ꝭ per ſe ipſæ aſſumuntur, & ſunt iſtæ, aqua fœniculi, aqua maioranæ, aqua vuæ, aqua ſaluię, aqua vitis, quę omnes principaliter conueniunt in paſſionibus frigidis capitis & neruorum, non ſolum ratione complexionis earum, ſed etiam ratione proprietatis ad particulares aſpectus, ad neruos & ad caput. Aqua autem vini ad alembicum diſtillata ſumme confert paſſionibus frigidis, & humidis capitis bene fricata iuxta commiſſuram coronalem, eſt n. multę calefactionis & exiccationis, ſubtiliationis & reſolutionis materierum catarrhalium frigidarum principaliter in capite contentarum. Eſt igitur remiſſiua cuiuſcunque malæ cõplexionis frigidæ in quocunque membro ſi vacuo ſtomacho in mane vſq; ad tres ʒ. aſſumatur. Vltra iſtas ſunt aqua abſinthñ, & aqua mentæ, quæ principaliter conueniunt cõplexionibus frigidis ſtomachi, & ſimiliter aqua fœniculi. Aqua autem. v. radicum, & aqua eupatorñ ac etiam aqua abſinthñ, aqua lupulorum, aqua ſeminum cõmuniũ, aqua endiuiæ, aqua graminis, aqua fumiterræ, prius conueniunt paſſionibus hepatis, & ſimiliter etiam aqua florum chamomillæ, quæ calida eſt, nodoſitatibus, & duritiæ hepatis ſtomachi & aliorum membrorum eſt valde cõueniens. Aqua autem capilli ven. aqua hyſſopi, aqua praſñ, aqua ſcabioſæ, & aqua vngulæ caballinæ. i. pharfarellæ, & aqua berbenæ plus conueniunt paſſionib. pectoris, & pulmonis. Aqua autem myrti licet principaliter habeat vittutem conſtrictiuam ſanguinis fluentis à pectore, habet etiam virtutem aliqualiter aperitiuam, eſt etiam conueniens ſuperfluo fluxui ventris & vrinæ. Aqua autem boraginis, bugloſſæ, melliſſæ, & roſarum, plus conueniunt paſſionibus cordis: aqua ſcolopendriæ, & tamariſci conueniunt paſſionibus ſplenis: aqua autem ſaxifragiæ, apñ, p rietarię, & aqua ſeminum cõium & myrti, & caudæ equinæ, & plantaginis, id eſt petrunculæ, & aqua portulacæ & violarum, & matrum violarum, & maluarum plus conueniunt in paſſionibus renum & veſicę. Omnes autem prædictæ, quæ ſunt narratæ, quædam ſunt calidæ, quædam ſunt frigidæ, quædam humidæ, & quædam ſiccæ, vt in tabula ſimplicium apparebit: ſunt illæ, quæ generaliter habentur in vſu vbique locorum, & maxime in lymphando ſyrupos, vel in aſſumẽdo electaria, vel per ſeipſas quandoque cum zuccharo quandoque ſine aſſumuntur. Fiunt etiam & conſtruuntur plures aliæ decoctiones, quæ in diuerſis diſpoſitionibus à diuerſis medicis practicantibus habentur in vſu, inter quas ſunt duæ principales, & magis communes. Et prima eſt decoctio facta cum aqua ſimplici ex quinque radicibus communibus remota ipſarum medulla addendo cum eis cicera rubea. decoquantur iſta adinuicem, donec quarta pars ſit cõſumpta. iſta decoctio ſic aſſumpta cũ zuccharo, roſ. vel melle, vel etiã abſque quocunque iſtorum eſt maximi iuuamenti in aperiendo omnes opilationes hepatis, ſplenis, renum, veſicæ, & in ſubtiliando omnem materiam craſſam phlegmaticam & melancholicam, & in reſoluẽdo ventoſitates cõtentas in q̃buſcunque

Mirabile contra vermes.

Eupatoriũ.

Myrobala.

Prima decoctio cõis.

Alia decoc.

Documẽtũ pulchrum.

De aqua vini.

De aqua myrti.

Prima decoctio.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 360 sur 1089

buſcunque partibus noſtri corporis & maxime in inteſtinis. Habet etiam quãplura alia iuuamenta, quæ tu ipſe cõſidera ex virtute cicerum, & illarum radicum, q̃ decoctio ſicut & aliæ non põt conſeruari vltra tres dies. Secunda decoctio. ℞. paſſularum, liquiritiæ, anſi, fœnic. capil. ven. ana partes æquales, cinnamomi, maſticis, ana drach. j. omnia decoquantur in aquã ſimplici, vſq; ad quartæ partis cõſumptionem, coletur, & aſſumatur, vt ſupradicta, quæ eſt lenitiua aſperitatum pectoris, & aliqualiter aperitiua oppilationum hepatis. Eſt etiam confortatiua virtutis digeſtiuæ ſtomachi, ſolutiua ventoſitatum contentarum in eo & in inteſtinis, & abſterſiua materierum viſcoſarum cõtentarum in eis. Et ipſa cõiter vtebatur tempore veris Thomas de Garbo ad digerendum materias phlegmaticas, & maxime contentas in prædictis locis de ipſa dando ʒ.iiij. cũ ʒ.j. ſyrupi roſati, vel mellis roſati colati, &c. Aqua hordei ſumme commendatur ab autoribus maxime a Gale. ſecũdo regiminis acutorum, et ab Auic. prima fen. quarti. Et eſt ſublimis, excellens contra materiam cholericam, ſubtilem, calidam: aperitiua oppilationum, prouocatiua ſudoris & vrinæ, lenitiua ventris & fæcum ſiccarum, puocatiua ſomni, & extinctiua ſitis. Et, quæ eſt non colata nutrit, & eſt conueniens acute febrientibus cholericis & omnibus paſſionibus calidis: mire etiam conuenit paſſionibus & pectoris & pulmonis. Et cum quærimus ſudorem puocare, prædicta aqua ſumatur ealida, q̃ vero quærimus ſitim extinguere, ſumatur frigida. Mel autem diſtillatum eſt mirabile ad faciendum naſci capillos flauos, & longos vbicunq; fricetur in quacũq; parte noſtri corporis, & maxime ſuper caput. Mulieres ex parte faciunt fricari cutem capitis iuxta radicem pilorum cum prædicto melle deſtillato, & poſtea contrahũt moram ad ſolem capite diſcooperto, & in breui tpe capilli multiplicantur, & flaui fiunt. Et hic nota, q̃ ablutio faciei facta cum aqua diſtillata fraſſinellæ ipſam reddit pulcherrimam, & relucentẽ, & claram, remouendo lentigines, & maxime ſi talis lotio fiat cum ea, & farina fabarum. Terebinthina autem diſtillata virtutem habet conſimilem oleo balſami, eſt tñ maioris calefactionis, & ſubtiliationis, & ideo eſt ſumme cõueniens ægritudinibus frigidis neruorum, & quibuſcũq; aliis ægritudinibus frigidis, & vẽtoſis. Et ſuper omnia valet lenitio facta cum ea ad ſubtiliandum, & decorandum veſtigia & cicatrices.

Scda decoctio.

De aqua hordei.

De melle diſtillato.

Aqua fraſſinellæ.

Terebinth. diſtillata.

DISTINCTIO OCTAVA
de Trochiſcis.

SYL. *IN hac ſectione Septima de Trochiſcis, eos præcipue deſcribemus, qui tum à maioribus noſtris, tum à nobis ſunt inuenti, quoſque experti ſumus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Τροχίσκος κυκλίσκος ἀρτίσκος, Græcis omnibus, & alio quoq; diminutiuo βολίσκιον, κυκλίσκιον, Democrati dicitur medicamentũ quoduis in formam rotulæ, orbiculi, paſtilli, qualis eſt ſemini lupino, coactum. Eius generis ſunt antidoti cephalicę, oticę, ophtalmicę, arteriacæ, & hypoglottides multæ. Trita ſimplicia humore conuenienti ſubiguntur, & in paſtillos digeruntur, vtendi tempore ex vino, aqua, alio quouis liquore congruenti ſoluti, ebibuntur: vel admouentur, vel aliis miſcentur. Trochiſci enim quidam magnis compoſitionibus miſcentur, vt theriaci, hedychroi, ſcillini theriacæ in ea dicti, alipta moſchata, gallia moſchata, diarhodon, & alij permulti aliis, de quibus hic agendum, vti & de his, qui interdũ per ſe vſurpantur, interdum aliis miſcentur, quidam ſumuntur, alij illinuntur, alij iniiciuntur. Trochiſcorum ſequentium vſus eſt rarus, præter q̃ in magnis compoſitionibus, vt theriacæ: qui autem ſeorſum vſurpantur, puluerati, vt qñ compõnibus miſcentur, ex vino, vel iure, vel aquis diſtillatis, quidam ſumuntur: alij in core medica liquore idoneo ſoluunt: alij aliter in vſum veniunt, p̃ variis ipſorum viribus, varia partis & vlceris forma & ſitu. Fiunt aũt trochiſci i. rotulæ, vel cycliſci, i. circuli, vel artiſci i. paſtilli, ſeu parui panes, cõſiſtentia dura, forma lupuli, aut paulò altiore: ponderis ſeꝛe drach. j. quò facilius ad diuturnam conſeruationem ſiccent.

E OCtaua diſtinctio de Trochiſcis, & erit ſermo noſter aggregans diuerſitates deſcriptionum noſtrarum ſm inuentiones prudentium ex his, quæ experti ſumus, & ex his, quæ nos inuenimus. ANT.

Octaua diſtinctio de trochiſcis in qua ponuntur multæ deſcriptiones trochiſcorum, licet paucæ ex eis ſint in vſu: ponuntur. n. ipſorum vtilitates, & iuuamenta, & licet in eis aliqui præparati reperiãtur, non tñ iſtæ per ſe ſolum cõiter ſunt in vſu, niſi inquantum ingrediuntur compõnem maiorum antidotorum ſeu electariorum, vt theriacæ, & ſimilium. Eſt. n. trochiſcus rotunda compoſitio cum quadam depreſſione ad ſimilitudinem craſſi lupini: fit etiam qñque trochiſcus cum quadam longitudine, & rotũditate ad ſimilitudinem pedonæ ſcacorum, & vtroq; modo p plura tempora melius cõſeruantur: demum cum quæritur vſus ipſorum abſq; admixtione alterius electarij puluerizantur, & ſic in puluere aſſumuntur cum vino, iure pulli, cum aquis F diſtillatis, vel cum aliis liquoribus conuenientibus: expedit etiam qđ in puluerem reducantur qñ aliis electariis admiſcerentur. & quia cõiter omnes trochiſci cum de nouo conficiuntur etiam ſub quacũq; forma reducuntur fiunt ad pondus drach. vnius, ſic cuilibet de per ſe doſis eſt vſque ad vnam. Et trochiſcus differt à magdaleone, quia magdaleõ eſt etiam in forma rotunda, craſſa, longa pondere cõiter cuiuslibet vltra ʒ.ij. & ex eis fiunt pilulæ quarum virtutes melius in dictis magdaleonibus conſeruantur. CHRIST. Trochiſc. Magdaleõ.

MANARDVS, de Trochiſcis.

Trochiſci, vel cycliſci græcè, latinè paſtilli, à figura apud Græcos nomen habuere: quorum aliqui bibuntur, alij iniiciuntur, nonnulli inunguntur.

*TRochiſci galliæ moſchatæ cerebrum, corq́, roborãt, oris atque adeo corporis totius odorem cõmendãt, compoſitionibus aliis miſcẽtur. Recipiũt xyloaloes crudæ, bonæ, electæ, partes v. ambræ, par. ij. moſchi boni, par. j. glutinis, tragacanthi * & aquæ roſatæ q. ſ. ad ea comprehendenda. Fiant trochiſci figura folij myrtei, ſigillentur vaſe vitreo. diſſoluunt oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.* SYL. G * in aqua roſ. ſoluti.

SYLVII ANNOTATIO.

Poteſt huius drach. j. multis conſequenter matutinis ex vino. vel iure, vel aqua deſtillata idonea ſumi, ad roborandum ventriculum, hepar, & partes alias nutritorias longo morbo fractas. Poſſunt iidem in electaria ſolida cum ſaccharo, vel liquida cum melle recipi, vt horum vnc. ij. ſi delicatius: vel tres, ſi efficacius vis medicamentum, ſacchari, vel mellis lib i habeant. Electarij autem huiuſmodi ſumitur vnc. 5. vt prius. Afferri ex Oriente, ſed malè paratam dicit Manar.

Confectio galliæ muſcatæ, quæ cerebrum, & cor cõfortat: & ingreditur in permixtionibus medicinarũ, & facit corporis, & oris odorem bonum. Cuius permixtio. Reci. xyloaloes crudi boni & electi partes v. ambræ partes iij. muſci boni pattem j. glutinis, tragacanthi, & aquæ roſatæ q. ſ. ad cõmiſcendum ea. Fiant trochiſci ſimiles ſoliis myrti, & figillentur, & reponantur in vaſe vitri, & adminiſtrentur. Et apud alios, diſſoluatur ambra in vaſe vitreo cum oleo deben pauco, & conficiantur cætera cum eo. H ANT.

Confectio. i. compoſitio trochiſci galliæ muſcatę, hęc eſt quædam compoſitio, q̃ ſm hanc deſcript. ad formam trochiſci cõiter fit: multum habetur in vſu & ſic præparata reperitur: eſt. n. ſuperius, & ab autoribus aliis medicinæ multum nominata: ingreditur. n. compõnem plurium electariorum & confectionum: & eius iuuamenta ſunt, ſi. n. p ſe aſſumatur principaliter confert confortando ſtomachum, & hepar & alia nutritiua relaxata & debilia ex ægritudine longa. Et doſis eius eſt, drach. vna aſſumpta de mane vacuo ſtomacho cum vino lymphato, vel cum aqua aliqua diſtillata diſtillatione, & modo conuenienti, & horum vſus poteſt pluribus diebus continuari. Cõponuntur etiam quandoque CHRIST.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 361 sur 1089

doque hi trochiſci & ſubſequentes, qui habentur in vſu cũ zuccharo, vel cum melle in forma electariorum aſſumendo de eis proportionabiliter ſicut aſſumitur de alijs pulueribus, ex quibus electaria ſeu confectiones componũtur vel conficiuntur, & fiunt ita, vt ad libram mellis, vel zucchari ponantur. ʒ.ij.vſq; ad iij.trochiſcorum reductorum in puluerem, & tunc doſis talis electarij eſſet vſque ad drach.iiij. illis horis & temporibus, modis, & conditionibus dictis, et declaratis ſuperius in alijs electarijs non ſolutiuis.

ADDITIO.

Hæc confectio apud aromatarios eſt multum in vſu & maxime ſm iſtam deſcript. & dixerunt ſapientes q̃ iſta deſcrip. debet poni in confectionibus ac electarijs, quæ ſunt ipſius Meſ. Nicolaus in proprio antidotario habet aliam deſcriptio. confectionis galliæ muſcatæ, quæ etiam eſt in vſu, & debet poni in magnis confectionibus ipſius Nicolai. Summa medici. eſt res. v.

MANARDVS, de confectione Galliæ Muſcatæ.

Defertur ex Oriente, ſed non bene præparata. AMBRAE cani.] Eſt epitheton ambræ, quæ à recentioribus Græcis ambar dicitur. Ex noſtris fuere qui ſuccinum orientale vocarint. FOLII Myrrhæ.] Lege Myrti. Oleo de Been.] Ex vnguentaria videlicet glande facto.

SYL. *Troch. galliæ Sebellinæ, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant: in alias compoſitiones immittuntur. Recipiunt foliorum roſarum recentium, humidarum, ſe aperire incipientium vnc. vnam, & dimidiam, tere curioſiſſime in mortario lapideo. tunc ipſis aloes bonæ, caryophylorum, gummi, ſpicæ Indæ, ana drachmam vnam & dimidiam, ſantali citrini drachmas duas, ramich, drach. iij. omnia minutiſſime trita commiſce, & contere diem vnum cum roſis. aliquoties affundendo aquam roſatam infuſionis gummi Arabici. Poſtremo aromatiza moſchi drac. j. partibus duabus, ambræ & caphuræ, ana aureo dimidio. Forma trochiſcos, & ſigilla.*

SYLVII ANNOTATIO.

Recipitur in aromaticum nardinum. Sunt tamen qui eius loco troch. galliæ moſchatæ miſcent.

ANT. Confectio galliæ ſebellinæ ſiomachum & cor confortat & hepar debilia, & ingreditur in medicinis magnis. Rec. foliorum roſarum recentium, & humidarũ, quæ iam incipiunt referare nodos, vnc. vnam & ſ. Terantur contritione vltima in mortario lapideo. Deinde proiiciantur ſuper illas aloes boni & electi, & caryophyllorum, & gummi, ſpicæ indæ, ana drach. vna & ſ. ſandali citrini, drach. ij. ramich, drach. iij. terantur ſicut alcohol, terantur cum roſis, & humectentur cum modico aquæ roſatæ infuſionis gummi arabici, & iterum terantur. Deinde iterum humectentur & terantur, & hoc fiat per diem vnum. Vltimo vero aromatizetur cum muſci, drach. vnius partibus. ij. ambræ, & camphoræ, ana aure. ſ. & fiãt trochiſci ſicut diximus, & ſigillenť.

ADDITIO.

CHRIST. Confectio galliæ Sebellinæ non eſt in vſu, tamen ingreditur in confectione aromatici nardini, ſed loco eius ſunt qui ponunt galliam muſchatam. Summa medic. eſt res. xij.

MANARDVS, de confectione Galliæ Sebellinæ.

Et hæc non minoris eſt vſus, quàm præcedens. RAMICH.] Deſcriptionem habes infra.

SYL. *Troch. Galliæ aromaticæ, veteribus celebratiſſimus ad cerebrum, cor, ventriculum, hepar, cæteraſq; partes nutritorias roborandas, neruoſq; imbecillos illitu firmat: celebribus deniq; compoſitionibus miſcetur. Recipit autem emblicarum exoſſatarum, vnc. iiij. quæ parum tritæ triduo in vaſe vitreo probe operculato macerentur lib. dimidia aquæ roſatæ, cui prius roſæ ſiccæ, & cortices citrorum ſint immerſi, infuſiq; deinde aquæ roſarum prædictæ infuſionis vncias*

A *quatuor præterea immitte, & poſtridie tantũdem, donec emblicarum virtus aquis ſit impreſſa. Tunc accipe ligni aloes drachm. octo, ramich vnciam vnam & dimidiam, roſarum, caryophyll. ana drach. decem, ſpicæ Indæ drach. tres, ſantali flaui aromatici drach. quatuor, gummi Arabici drach. ſex, tere tenuiſſime, & cum prædicta infuſione emblicarum paulatim adiecta miſce, & finge trochiſcos: ſigilla, aromatiza caphuræ, & moſchi, ana drach. vna, ambræ drach. duabus, ſerua vitreo vaſe.*

Confectio alia Galliæ aleſanginæ, & eſt eius interANT. pretatio, aromatizatæ: & eſt illa de qua antiqui conſiderant, & de qua plurimi loquuntur: & cerebrum, & cor, ſiomachum, & hepar confortat, & omnia membra nutritionis. Et linitur ſuper neruos debiles, & confortat eos, & ingreditur in medicinis magnis, & hoc eſt, quod intelleximus. Accipe emblicorum bonorum
B abiectis oſſibus drachm. quatuor: conterantur contritione craſſa, & ponantur in vaſe vitreo, & fundantur ſuper eos aquæ roſatæ bonæ, & electæ infuſionis roſarum ſiccarum, & corticum citrorum lib. ſ. & ſtringatur os vaſis, & dimittatur per dies. iij. Deinde fundatur in eis aquæ prædictæ infuſionis, drach. iiij. & in craſtinum fiat ſimiliter vſquequo emblicorum virtus in aqua impreſſa ſit. Tunc vero accipe ligni aloes boni, drach. viij. ramich, vnc. vnam, & ſ. roſarum, drach. x. caryophyllorum drach. x. ſpicæ indæ, drach. iij. ſandali citrini aromatizati, drach. iiij. gummi arabici drach. vj. terantur omnia ſicut alcohol, ſicut dixi: & fundatur ſuper ea parum ſucci infuſionis prædictæ emblicorum: & conterantur cum eo vſquedum totum in eo paulatim fundatur. Vltimo vero aromatizetur cum ʒ.j. cãphoræ, & ambræ ʒ.ij. muſci boni ℥ʒ.j. fiant trochiſci, & ſigillenť ſi- ℥j.ſ.
cut diximus: & ponanť in vaſe vitreo & adminiſtrenť.
C
ADDITIO.

Confectio galliæ aleſanginæ: cuius interpretatio eſt de aromatibus, eſt in vſu, & intrat ſæpe alias compoſitiones. Summa medicinarum eſt res. xij.

MANARDVS, de confectione Galliæ Aleſanginæ.

Et hæc eoſdem vſus haberet, ſi bene pararetur. SANDALI citrini aromatizati.] Lege aromatici.

Troch. Diarhodon efficaciſſimi ad febres pituitoſas, antiquatas, alijs implexas, formam corrumpentes, ventriculi dolorem leniendum, & humores ipſi adhærentes detergendos, recipiunt foliorum roſarum rubrarum aureos ſex, ſpicæ aromaticæ, ligni aloes, ana aureos duos, glycyrrhizæ aureos tres, ſpodij aureum vnum, croci aureum dimidium, maſtiches ʒ.ij. cum vino albo fac trochiſcos drac. vnius pondere. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hos trochiſcos Meſue ſuis compoſitionibus magnis miſcet. Ni-
D colaus autem ſuos diarhodon his diuerſos ſuis,

Confectio trochiſcorum Diarhodon, quorum iuuaANT. mentum eſt magnum ad febres antiquas, & febres pmixtionum, & febres phlegmaticas, & febres in quib? corrumpitur forma. Et confert ad dolorem ſiomachi, & abſtergit humiditatem eius. Accipe foliorum roſarum rub. aur. vj. ſpicæ arom. aur. ij. liquir. aur. iij. ligni aloes, aur. ij. ſpodij, aur. j. croci, aur. ſ. maſticis, ʒ.ij. Confice cum vino albo, & fiant trochiſc. drach. vnius.

ADDITIO.

Trochiſci diarhodon ſm Matthæum ſiluaticum ſunt trochiſci de roſis. Secundum tũ Meſ. aliud ſunt trochiſci diarhodon, & aliud trochiſci de roſis, & eſt hæc confectio trochiſcorum diarhodon, quæ intrat in confectionibus dñi Meſ. Nico. in proprio antido. habet vnam aliam deſcript. quæ intrat in ſuis confectionibus. Auicen. in v. can. habet trochi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 362 sur 1089

ſeos de roſis nominatos diarhodon, ſed non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res.viij.

MANARDVS, de confectione Trochiſ.diarhodon.

Nomen hi habent à roſis, & ſub eo in multis compoſitionibus apponuntur, bibunturq; in morbis ad diuturnitatē vergentibus.

SYL. *Troch. de roſis, ventriculum & hepar firmant, humoresq; ab illo detergent; ob id phlegmaticæ febri conducunt. Recipiunt foliorum roſarum drac.decem, glycyrrhizæ, drach.quinque, ſpicæ aromaticæ, drach.duas, & dimidiam, vino albo excipe, ſi purgatorios vis, adde ſcāmonij drac.tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur ad ventriculi & hepatis, & aliarum partium nutritoriarum imbecillitatem ex morbo longo, & intemperie frigida, humida, febres antiquas, hydropis initium. Quanuis autem diarhodon ſignificet de roſis, tamen hoc loco differunt, vt apud Galenum, & alios leucacantha, & acantha leuce: chalcanthum, & chalchu anthos: aphronitron, & aphros nitru, & alia pleraque, ob aliquam differentiam nunc coniuncta, nunc diuiſa.

ANT. Confectio trochiſcorum de Roſis, ſtomachum & hepar cōfortat, & confert febri phlegmaticæ, ſtomachum præparat, & humoroſitatem ipſius abſtergit. Rec. fol. roſarum 3.x. liquiritiæ.3.v ſpicæ aroma.ʒ.ij.& 5. Confice cum vino albo. Quod ſi facere laxatiuum volueris, adde ſcammoneæ drach.iij.

CHRIST. Confectio, vel compoſitio trochiſcorum de roſis ſtomachum, & hepar confortat: tres deſcriptiones trochiſcorum de roſis hic immediate ponuntur: & ab Auic. in v.can. ſolū duæ, ſcilicet trochiſcorum maiorum, & minorum de roſis: deſcriptio tñ trochiſcorum maiorū de roſis poſita ab Auic. eſt illa, quæ habetur in vſu. & de his tribus, quæ ponuntur in litera ſolum vltima habetur in vſu, & quæ ingreditur cōpoſitiones magnorum antidotorum, & ideo prima deſcriptio, quæ ſic incipit, confectio trochiſcorum de roſis & eupatorio non ſunt in vſu, nec præparatæ reperiuntur. Sed tertia deſcriptio habetur in vſu: quorum deſcriptio ſic incipit. Confectio, ideſt compoſitio trochiſcorum de roſis ſicut confirmatum eſt in libris plurimorum, &c. Et habent vtilitates & iuuamenta ad dolorē ſtomachi, & malitiam complexionis, & ad febres antiquas, & ad principium hydropiſis, nam ſunt principaliter confortatiui ſtomachi & hepatis, & aliorum membrorum nutritiuorum relaxatorū ex longitudine ægritudinis, & doſis cum circunſtantijs requiſitis eſt ſicut trochiſcorum diarhodon dictorum ſuperius. Et ſimplicia, & modus cōpoſitionis apparet in litera.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt illi qui in vſu habentur, idem inferius habet vnam aliam deſcript. ſed iſta eſt nobilior. Auicen. in v.cano. ſimiliter Serapio habent plures deſcrip. trochiſcorum de roſis. Raſ. ſimiliter.ix. ad Almanſorem cap. de his quæ confortant ſtomachum habet vnam deſcrip. trochiſcorum de roſis, ſimiliter in x.cap. de feb. quotidianis quæ non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res.iiij.

MANARDVS, de confectio. Troch. de roſis.

Ex duabus iſtis cōpoſitionibus ſecūda eſt efficacior. SI vis addere ſcammoniū vbi legis lib.iij. lege drachmas. Florum ſquinānti] In voce ſchœnoantos includitur flos, quare ſuperflue additū floris.

SYL. *Troch. de roſis & eupatorio, obſtructionem hepatis probe leuant, & inde naſcentes icterum, febres antiquas, & alijs complexas. Recipiunt foliorum roſarum, drachmas octo, ſpicæ, rhabarbari, glycyrrhizæ, ana drach.iij. ſpodij, drach.vnam & dimidiam, ſucci eupatorij, drachmas decem, cum manna fac trochiſcos.*

ANT. Confectio trochiſcorum de roſis & eupatorio experorum iuuamentorum ad febres antiquas, & febres cōpoſitas, & ad dolorem hepatis, & oppilationem ipſius & icteritiam. Rec. foliorum roſarum, drach.viij ſpicæ

E ʒ.iij. rauedſceni * ʒ.iij. ſpodij ʒ.j.& 5. liquiritiæ ʒ.iij.& 5. *drach.iij
ſucci eupatorij drach.x. fiant trochiſci cum tereniabin.

ADDITIO.

Hæc deſcriptio trochiſcorum de roſis, & de eupatorio apud aliquos habetur in vſu. Summa medic. eſt vij.res.

MANARDVS, in confect. Troch. de roſis & eupatorio.

Hi validiores ſunt omnibus his qui à roſis nomen acceperunt.

SYL. *Troch. de roſis, multorum ſcriptis celebrati, efficaces ad multos affectus, præſertim ad ventriculi dolorem, malam coctionem, febres antiquas, hydropem incipientem, & illos maxime, quibus forma corrumpitur. Recipiunt roſarum drach.iiij. ligni aloes, drach.ij. maſtiches, drach.j. & dimidiā, abſinthij romani, cinnamomi, ſpicæ nardi, caſiæ ligneæ, ſchœnu anthus, ana drach.j. cum vino antiquo, & aqua decoctionis radicum, fac trochiſcos drac.ij.*

F SYLVII ANNOTATIO.

Radices ſunt vreticæ quinque intelligendæ, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini, fœniculi.

ANT. Confectio trochiſcorum de roſis ſicut confirmatum eſt in libris plurimorum iuuamentorum, quorum maius eſt ad dolorem ſtomachi, & malitiam digeſtionis, & eos proprie quibus corrumpitur forma & principium hydropiſis, & febres antiquas. Cuius hęc eſt permixtio. Rec. roſarum. drach.iiij. ligni aloes. drach.ij. maſticis. ʒ.j. & 5. abſinthij romani, cinnamomi, ſpicæ, caſſiæ lig. florum ſchœnanthi, ana.ʒ.j. Fac trochiſcos. drach.ij. cum vino anti. & aqua decoctionis radicum.

ADDITIO.

Iſta deſcriptio trochiſcorum de roſis non eſt in vſu, ſed illa quæ ſuperius fuit deſcripta. Per decoctionem radicum intellige quinque radicum communium, vt bruſci, aſparagi, apij, petroſe. & fœniculi. Summa medicina. eſt. x. res.

G SYL. *Troch. galliæ magnæ, ſeu regalis, ventriculum cor, hepar, cæteraſq; partes nutritorias roborat, appetētiam excitat, coctionem iuuat. Recipit ſucci dactylorum immaturorum, lib.j. quæ ſemel feruefiat, cola, in ea coque ad mellis craſſitiem, gallarum recentium curioſe irritarum, vnc.iij. deinde roſarum rubrarum, vnc.j. cardamomi, ſeminis fraxini, caryophyllorum, nucis moſchatæ, maſtiches, ligni aloes, ana drach. vj. & dimidiam, cinnamomi drach. iij. ſantali flaui drach.v. croci drach. dimid. gummi arabici drach.j. tere, cribra, miſce prædictis, extende ſuper marmor oleo amygd. vnctum donec ſiccentur, terantur tunc tenuiſſime, moſchi aureo dimidio aromatizentur, cum aqua roſata fiant trochiſci parui, ſiccentur in vmbra.*

ANT. Sucahal ertiſ, & eſt gallia magna, ſiue regalis, ſtomachū cor & hepar, & omnia membra nutritiua confortat, appetitum excitat & digeſtionem procurat, cuius permixtio. Rec. ſucci albelach lib.j. bulliat ebullitione vna. Deinde coletur, & proiiciatur ſuper ipſum gallarum recentium contritarum contritione vltima, vnc.iij. & bulliat donec fiat ſicut mel. Deinde accipe foliorum roſarum vnc.j. cardamomi, linguæ auis, caryophyllorum, nucis muſcatæ, maſticis, ligni aloes ana.ʒ.vij.& 5. darſeni.ʒ.iij. ſandali macaziri.ʒ.v. croci.ʒ.5. gummi arabici. ʒ.j. Terā tur, & cribellentur. & miſce cum prædictis, & expande ſuper marmor inunctum oleo amygdalarum, donec ſiccetur. deinde puluerizetur ſicut alcohol. & aromatizetur cum muſci aure.5. Deinde cum aqua roſata fiant trochiſci ſubtiles, & ſiccentur in vmbra.

H ADDITIO.

Hæc deſcriptio galliæ regalis ſiue imperialis, non eſt in vſu. Et ſunt albelach dactyli immaturi vt dictum fuit ſupra in ſyrupo de albelach, Summa medicinarum eſt. xvj. res.

Manardus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 363 sur 1089

MANARDVS, de Sucahal ertif.

Hac voce Suc vtuntur Arabes ad significandum galliam. SVCCI Albelac,] Sunt ex genere dactylorum, & credo ꝙ sint immaturi. De lingua auis,& Darseni,supra dictum est.

SYL. *Troch. Ramich, ventriculũ, cor, hepar imbecilla firmat, & lubrica viscera ac intestina, choleram morbum sistit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, oẽm hæmorrhagiam cohibet, ob quã naribus sanguine fluentibus flando impellitur, aliis medicamentis miscetur. Recipit oxalidis vnc.xvj. semel feruefiant cum rosarum vnc.j. baccarũ myrti vnc.ij.cola, his misce gallarum recentium curiose tritarum vnc.iij.coque iterum. Deinde pulueriza super ipsa foliorum ros.vnc.j. santali flaui vnc.j.& quartam, gũmi arabici vnc.j.& 5. carnium rhois, spodij.ana ʒ.viij. omphacij, drach.vij. succi baccarum myrti multum tritarum, vnc.iiij. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis mosch. ana ʒ.iiij. misce omnia simul, & extende in scutella lapidea vsque dũ siccentur, post tere minutim,& cum caphuræ aur.j.& aqua ros. fac trochiscos paruos, sicca in vmbra. Sunt q loco succi oxalidis sumunt succum cydoniorum immaturorum: quidam quoq; aromatizant moschi drachmæ vnius quarta parte.*

SYLVII ANNOTATIO.

In multas compositiones recipitur, propter quas solas quibusdã paratur, illas compositiones vsurpantibus. Ramich autem Serapionis gallia est, aut galliæ materia. Galliæ aũt videntur trochisci quidam prædicti vocari à gallis fructibus, quas fere recipiunt, aut per se aut per trochiscos ramich, qui gallarum vncias tres recipiunt.

Gallia autem moschata cur sit appellata, nõ video, cum nec gallas, nec ramich accipiat: ramich autem nescio an ex rumice Latina voce corruptum est, quem largissimum hæc compositio recipit.

ANT. Confectio Ramich, quæ est medicina composita, & recipitur in aliis medicinis, & confortat stomachum, cor et hepar debilia, & valet ad lubricitatem viscerum & intestinorũ, & sedat acuitatem, & sistit fluxum cholericum & vomitum, & sedat animam, & acquiritur ex eo in hoc iuuamentum magnum. & confert ad fluxum sanguinis vndecunque. & exuflatur ex eo in nares propter fluxum sanguinis ex eis. Rec. succi herbæ acetosæ ʒ.xvj. bulliat ebullitione vna cum rosarum ʒ.j. granorum myrti. ʒ ij. & coletur, & misce cum eo gallarum recentium & humidarum tritarum vltima contritione. ʒ.iij. & coquatur adhuc. Deinde pulueriz etur super ea foliorum rosarum. ʒ.j. sandali macaziri. ʒ.j. & quarta, gummi arabici vnc.j. & 5. carnium sumach, spodij ana ʒ.viij. succi granorum myrti tritorum contritione vltima, vnc.iiij. ligni aloes, caryophil. macis, nucis musca. ana. ʒ.iij. inuoluãtur omnia simul & expande in scutella lapidea vsquedum siccentur. Deinde tere sicut alcohol, & cum camphoræ aure.j. & aqua rosata fac trochiscos subtiles & exicca in vmbra. Et apud alios loco succi acetosæ, pone succi citoniorum acetosorum immaturorum tantundem. Et quidam sunt qui aromatizant cum musci vnc.j.quarta.

ADDITIO.

Hæc confectio ramich est multum in vsu, quia sæpe intrat confectiones, tñ descriptiones ipsius sunt diuersæ fm medicorum diuersitatem. nam descriptio ipsius reperitur apud Serap. in suis simplicibus qui sic ait, ramich est gallia seu materia ex qua fit gallia, & dicit ꝙ accipitur ex multis speciebus, & aliqñ accipitur ex dactylis immaturis, aliqñ accipitur ex gallis, & aliqñ accipitur ex corticibus granatorum, & ex herbis asperis, & oẽs species eius sunt frigidæ & stipticæ, & inferius docet modum faciendi, sed non est similis isti Mesuæ. Liber qui dicitur Albucasis tract.2. habet vnam aliam descript. quę fit ex passulis rubeis, & aliis, sed non fit, quia nobilior omnium est hæc præsens D. Mes. Summa medicinarum est res xvij.

A MANARDVS, de confect. Ramic.

Ramic solent vocare Arabes mixturam quandam ex gallis & passulis. Valde adstringit quocunque modo quis ea vtatur. De spodio infra dicit. SICVT alcohol] .i. subtilissime, vt oculares medicinæ teri solent.

*Trochisci caphuræ, ad febres ardentes, bilis & sanguinis feruorem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam, & ab his sitim inexpletam, icterum quoque, ac phthisim & hecticam cõferunt, recipiuntq; foliorum rosarum drach.iiij. spodij, glycyrrhizæ, ana drach.ij. santalorum flauorum ʒ.ij. & dimidiam, croci, seminum melonum, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gummi, spicæ, ana drach.j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach.j. partes duas, saccha ri albi, & mãnæ, ana drach.iij. comprehende muccagine semi nis psyllij, & * aqua rosarum.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Vt præcedentes parantur, non ꝙ per se vsurpentur, sed ꝙ in alias B compositiones veniant. Spicam tñ & crocum, xylaloen, cardamomum, & etiam saccharum, mannam, febribus acutis noxia tolle, si contra ipsas his es vsurus. Trochisci albi, seu collyrium album Rasis his affines sublatis calidis, recipiunt ceruse lotę, drach.x. amyli drach.iiij. gummi Arabici, tragacanthi, ana drach.ij. caphuræ drach.5. Fiant trochisci sic, gummis aqua rosarum solutis addatur reliquorum puluis tenuissimus. Fiant trochisci à medico vtendi in collyria sicca, vel humida. * extracta cum succo rosarum.

Confectio trochiscorum de camphora ad febres mul tæ inflãmationis & sitim vehementem, & incensionem choleræ rubeæ, & ebullitionem sanguinis, & supercalefactionem stomachi & hepatis, & icteritiam, & conferunt hecticæ, & phtisi. Quorum permixtio. Rec. foliorum ros.ʒ.iiij. spodij.ʒ ij. sandalorum citrin. ʒ.ij. 5. croci ʒ.j. liquiritię ʒ.ij. sem. citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gũmi, spicæ ana ʒ.j. ligni aloes, cardamomi, amyli, camphoræ, ana ʒ.j partes duas, zucchari tabarzet, & tereniabin ana drac.iij. Confice cum C mucilagine psyllij & aqua rosata. ANT.

Confectio .i. compositio trochiscorum de camphora. Isti trochisci præparari reperiuntur, non quia per se soli habẽtur in vsu, sed ingrediuntur compositionem quorũdam electariorum, & vtilitates eius & modus constructionis apparet in litera, & simplicia eorum sunt superius declarata. CHRIST.

ADDITIO.

Hi trochisci apud omnes habentur in vsu fm præsentem descript. Auic. in v. can. habet quinque descript. sed nõ vtimur illis. etiam Rasis x. ad Almans. c. de febr. hectica habet vnam aliam descript. similiter Serapio in proprio antidot. habet vnam aliam descript. quæ non est in vsu. Summa medic. est res xix.

MANARDVS, in Trochiscos de Camphora.

Res noua, quam gũmi arborum dicunt, & putant valde frigidã. Ego eam quæ ad nos defertur rem facetitiam puto, & calidam. Simeon ampar vocat, dicitq; multis in locis emanare à quibusdam veluti fontibus, sicut asphaltum & sulphur, essęq; aliud suluum, D aliud subalbum, & tertium nigrum, habereque vires calefaciendi & incidendi.

Trochiscorum rhabarbari, valent ad hepatis obstructionem, dolorem, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiusdem, & hydropem, & icterum, & formæ corruptionem. Recipiunt rhabarbari boni, drach.x. succi eupatorij, amygdalarum amararum, ana drach.iiij. rosarum, drach.iij. spicæ, anisi, rubiæ, absinthij, asari, seminis apij, ana drach.j. fac trochiscos ponderis vnius aurei. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam sunt in vsu ad frigidos, & pituitosos, ac etiam bilios affectus hepatis, quibus corporis habitudo seu forma cachexia corrumpitur, vt in hydropicis & ictericis & cæteris cachecticis, ob hepatis deprauatam actionem. Dantur drach.j. ex aqua aut vino, pro affectuum & aliorum indicantium natura. Ad comprehendenda autem omnia, vt trochisci fiant, succo eupatorij largiore

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 364 sur 1089

opus eſt. Trochiſco ex rheo Indico Actuarij ſunt his affines: ponderibus tamen variant.

ANT. Confectio trochiſcorum de rhabarbaro cõferens ad dolorem hepatis & oppilationem ipſius, & ad apoſtemata eius, & antiquas ægritudines in ipſo, hydropiſim, & corruptionem formæ & icteritiam. Accipe raued bonī drach.x. ſucci eupatorij ʒ.iiij.roſarum ʒ.iij. ſpicæ, aniſi, rubeæ tinctorum, ſeminis apij, abſinthij, aſari, ana drach.j.amygdalarum amararum * drach.iiij. Et fiant trochiſci aur.vnius.

CHRIST. Confectio, ideſt compoſitio trochiſcorum de rhabarbaro. Iſti trochiſci a quibuſdam magiſtraliter habentur in vſu, & præparantur, & eorum vſus eſt conueniens ad dolorem hepatis frigidum a materia pungitiua, & ad oppilationem ipſius, ſunt enim aliqualiter ſolutiui materiei ſubtilis aquoſæ ac citrinæ, & ideo multum conueniunt hydropicis & his quibus habitudo corporis ſeu forma corrumpitur, & doſis eſt vſq; ad ʒ.j.cum aqua, vel vino ſecundum exigentiam diſpoſitionis curādæ cū decoctionibus & cætera.

ADDITIO.

Hi trochiſci apud nos multum habentur in vſu ſecūdum præſentem deſcriptionem. Auicen. in quinto cano. habet vnam aliam deſcript. quę fere eadem eſt cum iſta. Raſis. ix. ad Almanſo. capitulo de dolore hepatis habet trochiſcos de raued. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habet trochiſcos de raued. i. de rhabarbaro, qui non ſunt in vſu. Notabis vnum, q̄ Meſ. nō ponit liquorem cum quo debent confici iſti trochiſci, ſed ſm quoſdam debent confici cum ſucco de eupatorio. Summa medic. eſt res x.

MANARDVS, in confectionem de Rhabarbaro.

Horum potus in his, qui mali habitus ſunt, magnæ vtilitatis eſt His vti aſſueuerunt medici in febribus ex decidentia acutis, & incipiente malo habitu.

SYL. *TRochiſ. ſpodij efficaciſſimi in febres acutas ventriculi, & hepatis inflammationem, & ſitim vehementem. Recipiunt ſpodij, drach.iiij. roſarum rubrarum, drach.vij. ſeminis portulacæ, ſucci glycyrrhizæ, ana ʒ.ij. cum muccagine ſeminis pſyllij fac trochiſcos drach.vnius: vtere cum ſucco mali granati. Sunt qui addunt ſeminum quatuor, gummi Arabici, tragacanthi, croci, ana drach.j. & dimidiam.*

ANT. Confectio trochiſcorum de ſpodio, qui ſunt vltimi ad febres acutas, & inflāmationem ſtomachi & hepatis, & ſitim vehementem. Rec. ſpodij ʒ.iiij. roſarum rub. ʒ.vij. ſeminis portulacæ, ſucci liquiritiæ, ana drach.ij. Confice cum mucilagine pſyllij, & fac trochiſcos drach. vnius: & da cū ſucco mali granati. Et alij addiderūt iiij. ſeminum, gummi arab. tragacanthi, croci, añ. ʒ.j. & ʒ.

CHRIST. Confectio.i, cōpoſitio trochiſcorum de ſpodio. duæ deſcriptiones trochiſcorum de ſpodio reperiuntur, quæ ponuntur in litera, ſed prima non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt in vſu maxime ſm præſentem deſcript. Auic. in v. can. habet vnam deſcript. & dicuntur trochiſci de ſpodio cum tereniabin, & ſunt quaſi iidem. Raſis ix. ad Almanſ. c. de fluxu ventris habet vnam aliam deſcript. & ſimiliter c.x. de febribus quibus accidit frigus & calor. & ſimiliter eodem tract. c. de febre hectica habet vnam aliam deſcript. ſed non ſunt in vſu. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habet plures deſcript. trochiſcorum de ſpodio.

Sūma medic. eſt 12. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Spodio.

Spodium fit liqueſcentibus cadmia, & ærario lapide: tenuior enim pars exhalans & tecto fornacis adhærens ampulleſcit, & τουτίαν appellatur. Pars verò grauior deſcendit, & pauimento, vel lateribus hæret, quæ ſpodium vocatur. Recentiores Auic. ſequētes, antiſpodion ſpodio præferunt, maxime id quod ex cānarum radicibus exuſtis, licet ſint alia plura præſtantiora, vt quod ex myrto, vel olea, vel lentiſco. Modum autē confectionis tradit Dioſc. lib. 5. Veri autem ſpodij vſus non fuit, niſi extrinſecus admouendo.

E *TRoch. ſpodij alij, cum ſemine oxalidis ad febres biliоſas cum aliui fluore valent, inflammationem ventriculi, & hepatis, & ſitim continuam ſedant. Recipiunt roſarum rub. drach. duodecim, ſpodij, drach. decē, ſeminis oxalidis, drach. ſex, ſeminis portulacæ, ſeminum coriandri aceto maceratorum, & torrefactorum, pulpæ rhois, ana drach.ij. & dimi. amyli aſſi, balauſtiorum, baccarū oxyacanthæ, ana drach.ij. gummi Arabici aſſi, drach.j. & dimidiam, comprehende omphacio, vtere cum aliquo ſucco adſtringente.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui & dyſenteriam iuuant, vel poti drach.j. cum aqua plantaginis, aut vino auſtero, aqua chalybeata iugulato, ſi febris adeſt, vel drach.ij. clyſtere iniecti: purgato tamen prius corpore per rhabarbarum torrefactum, vel ſimile, & inteſtinis clyſtere alio antè deterſis: ſitim verò & febrilem ardorem extinguit cum aqua intybi, cichorij, vel alia.

ANT. Confectio trochiſcorum de ſpodio cum ſemine aceF toſę confert ad febres cholericas, cum quibus eſt ſolutio ventris, & ſedat inflāmationem ſtomachi, & hepatis, & ſitim continuam. Quorum permixtio. Reci. roſarū rub. ʒ.xij. ſpodij, ʒ.x. ſeminis acetoſæ ʒ.vj. ſeminis portulacæ, granorum coriandri infuſorum in aceto, & torrefactorum, & pulpæ ſumach, ana ʒ.ij. & ʒ. amyli aſſi, balauſtiarum, berberorum, añ. ʒ.ij. gūmi arab. aſſi ʒ.j. & ʒ. Cōfice cū ſucco acreſtę. Da cū aliquo ex robub ſtipticis.

CHRIST. Confectio.i. compoſitio trochiſcorum de ſpodio cum ſemine acetoſæ. Iſta ſecunda deſcrip. multum habetur in vſu, & eſt illa, quæ vbiq; præparata reperitur. Iſti trochiſci multum conferunt fluxui ventris ab humore cholerico facto, ac etiam dyſenteriæ cum excoriatione inteſtinorum, præmiſſa tū aliquali euacuatione cum aliquo, quod euacuat cō primendo, vel cum rhabarbaro torrefacto, vt ſuperius dictum eſt, & doſis ipſorum eſt vſq; ad ʒ.j. cum aqua plantaginis, vel cum aliis aquis cōuenientibus, vel cum vino pon
G tico lymphato cum aqua ferrea. Et maxime conueniunt nō ſolum per ſuperius aſſumpti vna vice, vel pluribus ſm exigentiam in tempore congruo, ſed per inferius cum clyſteriis, vel cum aliis ſtipticis conſtrictiuis, præmiſſis tū lenitiuis, & abſterſiuis clyſteribus, vt ſumendo de ipſis trochiſcis ʒ.ij. cum vino pontico paruo & cum aqua hordei cum aliis liquoribus, & qñq; addimus ſuccum plantaginis, vel aliquid de pinguedine ad faciendum virtutem medicinarum penetrare in ſubſtantiam inteſtini, & ad alterandū humorem calidum qui vl plurimum eſt cā fluxus. Et non ſolum iſti trochiſci conueniunt fluxui ventris, ſed & acute febrientibus, ſitim extingu. endo. conueniunt etiam inflāmationi ſtomachi, & hepatis aſſumpti per ſuperius cum aqua endiuiæ, & ſimilibus aquis frigidis alteratiuis, quorum trochiſcorum hæc eſt deſcriptio. Ꝛ. roſarum rub. ʒ.xij. ſpodij ʒ.x. ſemi. acetoſæ ʒ.vj. & eius ſunt duæ ſpēs. ſ. ſylueſtris, quę vocatur lapatiū, & domeſtica, q̄ apud nos vocatur acriū cello, & iſta ꝓprie vocatur acetoſa, quæ eſt frigidæ complexionis in tertio, & ſiccæ in ſecundo, ſemi. portulacæ, granorum coriandri infuſorum in aceto, quod eſt ſemē notum
H frigidæ compl. in primo, & ſiccæ in ſecundo, habet tū partem aliquam corticalem extrinſecam paruam, quæ eſt valde calidæ complexionis, & ſiccæ in ſecundo. Infunditur aūt in aceto, vt huiuſmodi extrinſecæ & inſenſibilis partis caliditas & malitia remoueatur ab ea. ac etiam, vt ſubtilieť reliqua parte eius, vel ſubſtantia facilius penetret ad partes eius profundiores. ſumach. ana ʒ.ij. & ʒ. amyli, aſſi, balauſtiæ, & ſunt flores malorum granatorum cum ſtipticitate multa, berberis, ana ʒ.ij. gummi arabici aſſi. ʒ.j.ʒ. confice cum ſucco acreſtæ, & da cum aliquo ex robub. i. ſucco ſtiptico, vt plantaginis & ſimilibus.

Exhibitio eorū dupli citer.

Acetoſæ ſpēs duę.

ADDITIO.

Iſti trochiſci multum habentur in vſu. Auic. in v. cano. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habent trochiſcos de ſpodio cum ſemine acetoſæ, qui non ſunt idem cum iſtis. Smiliter Hay. x. practicæ. Summa medic. eſt res xj.

Manard.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 365 sur 1089

MANARDVS, in confect. Troch. de ſpodio cum ſemi. acetoſæ.
Potentes eſſent in adſtringendo, ſed non parantur

SYL. *TRochiſ. oxyacanthæ, febres ardentes extinguũt ac ſitim vehementem. Recipiunt baccarum oxycanthæ, aut ſucci earum, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ, ſpodij, ana drach. iij. roſarum, drach. vj. ſpicæ, croci, amyli, tragacanti, ana drach. ß. ſeminis citruli, drach. iij. & dimid. camphoræ drach. dimid. cum manna fac trochiſcos.*

ANT. Confectio trochiſcorum de berberis ad febres inflãmatiuas. extinguunt enim eas, & ſitim anguſtioſam. Reci. berberorum, aut ſucci eius, ſpodij, ſucci liquiritiæ, & ſeminis portulacæ, ana ʒ. iij. roſarum ʒ. vj. ſpicæ, croci, amyli, tragacanthi, ana ʒ. ß. ſeminis citrulli ʒ. iij. & ʒ. camphoræ ʒ. ß. Confice cum tereniabin.

CHRIST. Hæc prima deſcriptio non habetur in vſu.

ADDITIO.

Iſti trochiſci habẽtur in vſu maxime ſm præſentem deſcript. quia idem inferius deſcribit vnam aliam deſcript. ſed iſta eſt nobilior. Auic. in v. cano. habet vĩj. deſcript. trochiſcorum de berberis, quæ non ſunt in vſu. Raſis ix. ad Almanſ. c. de dolore hepatis habet vnam aliam, quę non eſt in vſu. Similiter Serapio in ꝓprio antidot. habet tres deſcript. quarum vltima eſt ſimilis huic, item Haly. x. practicæ, habet vnam deſcript. trochiſcorum de berberis, quæ non eſt in vſu. Summa medic. eſt xĩj. res.

MANARDVS, in confect. de Berberis.
Nec hos vidi parari, non putarim tamen tam validos, vt dicit Meſue, ad ſitim ſedandam.

SYL. *TRochiſ. oxyacanthæ alij, ad intemperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem. Recipiunt baccarum oxyacanthæ drach. ij. ſpodij, maſtiches, xylaloes, gallię, ſpicæ, ſeminis oxalidis, ana drach. ß. roſarum, drach. quinque: gummi, drach. iij. cum aqua roſarum fac trochiſcos.*

SYLVII ANNOTATIO.
Ratior vſu hic, q̃ ſuperior: amborum loco fuerit vua oxyacanthæ condita.

ANT. Confectio alia trochiſcorum de berberis, qui conferunt ad calefactionem, & ſolutionem ventris & dolorem hepatis. Rec. berberorum ʒ. ij. ſpodij, xylaloes, ſeminis acetoſæ, maſtichis, gallię ana ʒ. ß. roſarum ʒ. v. gummi ʒ. iij. Et confice cum aqua roſata.

CHRIST. Iſti trochiſci magiſtraliter habentur â quibuſdam in vſu licet rariſſime præparati reperiantur. Conueniunt autem prædictis diſpoſitionibus a dominio humoris calidi ſubtilis & acuti. Et doſis & modus aſſumptionis, & cõſtructionis ipſorum eſt ſicut & aliarum quarumcunque. Summa medic. eſt x. res.

SYL. *TRoch. abſinthij, obſtructiones ventriculi, & hepatis, & ab his dolorem, & febres antiquas tollunt: dictas partes, reliquas q̃, nutritorias roborant, appetentiam excitant. Recipiunt roſarum, abſinthij, aniſi, ana drach. ij. rhabarbari, ſucci eupatorij, aſari, apij, amygdalarum amararum, ſpicæ, maſtiches, folij, ana drach. ß. fac trochiſcos cum ſucco intybi. Da cum ſucco herbarum.*

SYLVII ANNOTATIO.
Scilicet abſinthij, eupatorij, apij, aut cum aqua ex ipſis deſtillata.

ANT. Confectio trochiſcorum de abſinthio, qui conferunt febribus antiquis & aperiunt oppilationem hepatis & ſtomachi, & confortant ſtomachum, & conferunt dolori membrorum nutritionis, & confortant appetitũ. Rec. roſarũ, abſinthij, aniſi, ana ʒ. ij. raued, ſucci eupatorij, aſari, apij, amygdalarum amararum, ſpicæ, maſticis, & folij, ana drach. ß. Fac trochiſchos cum ſucco endiuiæ. Da cum ſucco herbarum.

A ANT. Confectio trochiſcorum de abſinthio. Iam dictum eſt; ꝙ raro vtimur trochiſcis ſeparatim, & de per ſe, ſed vſus ipſorum cõiter eſt quoſdam ex eis admiſcendo cum electariis. Iſti trochiſci â quibuſdam magiſtraliter habentur in vſu, habent. n. principaliter conferre antiquis febribus aperiẽdo oppilationes ſtomachi, & hepatis, & ſic prædicta mẽbra & alia nutritiua mire cõfortant, & appetitum incitãt, dolorem remouent a prædictis membris. Et doſis, & tempus, & modus, & cum quibus aquis ſunt aſſumendi ad plenum clare concipitur ſuperius in trochiſcis diarhodon. Et ponit deſcriptionem cum dicit. ℞. abſinthĩ, &c. raued. i. rhabarbari. da. i. exhibeas cum ſucco herbarum prædictarum. ſ. eupatorĩ, vel apĩ, vel aliis in deſcriptione præſenti, ſed loco iſtorum ſuccorũ accipimus aquas diſtillatas, &c.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt in vſu ſm præſentem deſcript. Auic. in v. can. habet duas deſcript. ſed nulla earum eſt in vſu. Similiter Serapio in proprio antidot. ſimiliter Haly. x. practicæ
B habent vnam deſcript. quæ non eſt in vſu. Summa medic. eſt xĩj. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Abſinthio.
Hi communiter conficiuntur, & vtiliter bibuntur in longis febribus.

SYL. *TRoch. eupatorij, obſtructionem & tumorem præter naturam hepatis & lienis ſanant, ac inde natas febres antiquas, & harum rigorem, icterum, incipientem hydropem. Recipiunt mannæ, ſucci eupatorij, ana vnc. ß. roſarum, vnc. dimid. ſpicę, drach. iij. rhabarbari, aſari, aniſi ana drach. ij. ſpodij, drach. iij. & dimid. cum * herbarum ſuccis, forma trochiſcos, & cum iiſdem vtere.* Eupatorij.

ANT. Confectio trochiſcorum de eupatorio confert ad febres antiquas & rigorem earum, oppilationem hepatis & ſplenis aperit, & ſunt medicamina bona apoſtematum in ipſis, & icterici & in principio hydropiſis.
C Rec. tereniabin, ſucci eupatorij, ana ʒ. ß. roſarum ʒ. ß. ß. ſpicæ ʒ. iij. raued, aſari, aniſi, añ. ʒ. ij. ſpodij. * ʒ. iij. & ß. Fac trochiſcos cum ſucco herbarum. Da cum eis. *drac. ij. ß.

CHRIST. Confectio trochiſcorum de eupatorio magiſtraliter â quibuſdam habetur in vſu, & habent virtutem, & efficaciam in aperiendo omnem oppilationẽ ſplenis, & hepatis. Conferunt etiam in principio hydropicis, & icteritiæ præſertim citrinæ, conferunt etiã antiquis febribus euenientibus cum rigore & frigore ex reuocatione caliditatis ad interiora ſi ex eis aſſumatur in puluere, vſque ad ʒ. ß. cum vino, vel cum ſuccis, aut aquis diſtillatis conuenientibus diſpoſitioni curandæ, & iſti trochiſci ſunt maioris apertionis, & virtutis maioris in aperiendo quã trochiſci de abſinthio, & modus cõſtructionis apparet in litera, & ſimplicia ſunt ſuperius declarata. Et nota, ꝙ licet in iſtis ſicut & in quibuſdam aliis ingrediatur aliquãtulum rhabarbari non tñ propter hoc ſunt ſenſibiliter ſolutiui, ſed iſti ſolum ſunt ſenſibiliter oppilationum aperitiui, & confortatiui membro-
D rum nutritiuorum, & relaxatorum ex ægritudine longa.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt in vſu. Auic. in v. can. ſimiliter Haly x. practicæ habent vnam aliam deſcript. quæ non eſt ſimilis huic, neq; in vſu habetur. Summa medic. eſt ix. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Eupatorio.
Et hi quoque paſſim conficiuntur, ſed â paucis bene, ignorantibus veram Eupatorium. "VM ſucco herbarum.] Cum ſucco videlicet Eupatorij.

SYL. *TRochiſci aniſi, obſtructiones hepatis, & alios eius morbos, & inde natas febres antiquas ſanant. Reci. aniſi, eupatorij, ana ʒ. ij. ſeminis anethi, ſpicæ, maſtiches, folij, abſinthij, aſari, apij, amygd. amararum, ana drach. v. aloes, drach. ij. compone cum ſucco abſinthij, & apij. Da cum ſyrupo acetoſo, & ſucco herbarum.*

Confectio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 366 sur 1089

ANT. Confectio trochiſcorum de aniſo qui auferunt febres antiquas, & aperiunt oppilationes, & emendant malitias hepatis. Recip. aniſi, eupatorij, ana drach duas, ſeminis anethi, ſpicæ, maſticis, folij, abſinthij, aſari, apij, amygdalarum amararum, ana drach. ſ. aloes, drac. duas, confice cum ſucco abſinthij & apij. Da cum ſyrupo acetoſo, & ſucco herbarum.

CHRIST. Hæc prima deſcriptio non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſti trochiſci de aniſo ſecundum præſentem deſcriptionẽ interdum habentur in vſu. Auic. in. v. can. ſimiliter Serapio in proprio antido. habent vnam deſcriptionem, quæ non eſt in vſu. Summa medicinarum eſt. xiij. res.

MANARDVS, in confectio. troch. de Aniſo.

Hi parari rectè non valent, quia caremus folio. Secundi poſſent quidem parari, ſed non parantur.

SYL. *Trochiſci aniſi alij ex decem ſimplicibus, hepatis vitia, & inde natas febres antiquas, & quartanas, & formam corrũpentes ſanare ſunt à veteribus probati. Rec. aniſi, ſucci eupatorij, ana ʒ. iiij. maſtiches, ſpicæ, apij, abſinthij Romani, aſari, folij, ana drach. j. amygdalarum amararum ʒ. j. & ſ. ligni aloes boni, drach. ij. confice cum decocto abſinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam craſſam tenuant: obſtructiones hepatis & lienis liberant: flatus diſſipant.

ANT. Confectio alia trochiſcorum de aniſo, & ſunt de decem medicinis, & ſunt in intentione primorum, & valent ad febrem antiquam, & ad eam in qua corrumpitur forma, & ad quartanam antiquam, & rectificant hepar: & ſunt experti. Recipe aniſi, drach. quatuor, maſticis, ſpicæ, apij, abſinthij romani, aſari, folij, ana drach. j. amygdalarum amararum, drach. j. ſ. aloes boni, ʒ. ij. ſucci eupatorij * drach. iij. Confice cum decoctione abſinthij.

*drach. iiij.

CHRIST. Iſti trochiſci a quibuſdam habentur in vſu. Sunt autem ad guſtum diſplicibiles valde. dicũtur autem de decem medicinis, quia decem ſimplicia ingrediũtur eorum compoſitionem, & denominatur ab aniſo, quia aniſum principaliter eorum compoſitionem ingreditur. & ipſius virtute operantur. Iſti trochiſci ſunt vigoroſi in ſubtiliando materias craſſas melancholicas, & ideo conueniunt ad quartanam antiquam, & ad oppilationes hepatis & ſplenis eas aperiẽdo, & ventoſitates craſſas diſſoluunt. & alias virtutes, & vtilitates habent quas autor ponit in litera. & tempus & modus exhibitionis, eſt ſicut ſupradictorum trochiſcorum & maxime diarhodon. Summa medicinarum eſt res xj.

SYL. *Troch. Cancami, ad obſtructiones hepatis, & lienis, & inde natas febres varias antiquas, & aſcitẽ, vrinas mouent. Rec. cancami mundati, ſucci glycyrrhizæ, abſinthij, oxyacanthæ, ſucci eupatorij, rhabarbari, ariſtolochiæ lõgæ, coſti, aſari, amygd. amararum, rubię, aniſi, apij, ſchœnu anthus, ana ʒ. j. fac trochiſcos ponderis drachmæ vnius.*

ANT. Confectio trochiſcorum de lacca. Et conferunt ad oppilationem hepatis, & ſplenis, & febrem diuerſam & antiquam, & ad aſcitem, & prouocant vrinam. Recipe laccæ mundatæ, ſucci liquiritiæ, abſinthij, berberis, ſucci eupatorij, raued, ariſtolochiæ, coſti, aſari, amygdalarum amararum, rubeæ tinctorum, aniſi, apij, ſchœnanthi, ana drach. j. Fac trochiſcos drach j.

CHRIST. Iſti trochiſci non ſunt in vſu, poſſunt tamen magiſtraliter præparari.

ADDITIO.

Iſti trochiſci de lacca ſunt in vſu ſecundum præſentem deſcriptionem. Auicen. in quinto cano. ſimiliter Serapio in proprio antidotario. item Haly. x. practicæ habent vnam deſcriptionem, quæ non eſt in vſu. Ratis etiam. ix. ad Almãſorem cap. de dolore hepatis habet vnam aliam deſcriptionem qua non vtimur. Summa medicinarum eſt. xiij. res.

MANARDVS, in confectione troch. de Lacca.

Si ex vera parentur, erunt valde vtiles in aqua intercute.

SYL. *Troch. Terræ ſigillatæ noſtri admodum efficaces ad ſputum ſanguinis cum aqua plantaginis poti: ad fluorem vero ſanguinis naribus, fronti illiti: ad menſes immodicos, vtero iniecti, vel pubi illiti: ad mictum ſanguinis, in veſicam iniecti, & ad alias hæmorrhagias, parti ſanguine fluenti impoſiti. Recipiunt ſanguinis draconis, gũmi Arabici aſſi, ramich, foliorum roſ. & ſeminis earũdem, amyli aſſi, ſpodij, acaciæ, hypociſthidos, lapidis hæmatitæ, balauſtij, boli Armenicæ, terræ ſigillatæ, fumariæ, coralli, ſuccini, ana ʒ. ij. margaritarũ, tragacanthi, papaueris nigri, ana drach. j. & ſ. portulacæ aſſę, cornu cerui vſti, thuris maſculi, croci, añ. ʒ. ij. cum aqua plantaginis fac trochiſcos. Da cum aqua infuſionis ſpodij, gũmi, boli Armenicæ, ſpicæ, ad ſputum ſanguinis ex thorace, aut pulmone reiecti, cum aqua portulacæ ſumit: ad excoriationem, cum ſucco cydoniorum, vel alio adſtringente: ad hæmorrhagiam partium infernarum iniicitur cum aqua burſæ paſtoris. Cogimur interdum his trochiſcis addere opij drach. ij. aut plures, aut pauciores.*

SYLVII ANNOTATIO.

Troch. ſphragidis Lemniæ, ſeu ſigillati terræ Lemniæ, in fluore ſanguinis è naribus, ex ſucco plantaginis, & oui albumine ſoluti, fronti, & temporibus applicantur: in menſibus immodicis, coxis internis, & lumbis. Sedenagi autem (quod hic habebat interpres) quidam non fumariam, ſed cannabis ſemen intelligunt, quod euphiſtitidem alij dictum volunt.

ANT. Confectio trochiſcorum de terra ſigillata ex inuentione noſtra, & ſunt vltimi iuuamenti ad ſputum, & ad egreſſionem ſanguinis, & proprie ſumpti cum aqua arnoglоſſæ. Et quandoque linitur ex vno eorum ſuper frõtem, & ſedat fluxum ſanguinis ex naribus. Et linitur ex eo ſuper matricem ad fluxum mẽſtruorum & ſedat. Et quandoque mittitur in matricem, & quandoque linitur ſuper pectinem, & mittitur in veſicam. & quandoque linitur ſuper membrum manationis ſanguinis, & ſunt experti. Quorum permixtio. Recipe ſanguinis draconis, gũmi arabici aſſi, ramich, foliorum roſarum, & ſeminum earum, amyli aſſi, ſpodij, acatiæ, hypociſthidos, lapidis hæmatitis, balauſtiæ, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſedenagi, coralli, carabæ, ana drach. ij. margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana drach. j. & ſ. portulacæ aſſæ, cornu cerui aduſti, thuris, gallarum, croci, ana drach. ij. Fiant trochiſci cum aqua arnoglоſſæ. Et da cum aqua ſpodij, gummi, boli armeni, & ſpicæ, & quandoque inuitat neceſſitas, vt ponantur in eis opij drach. ij. & quandoque plus & quandoque minus ſicut oportet. Modus autem adminiſtrationis eorum eſt ſecundum tres modos. Ad fluxum ſanguinis ex pectore aut pulmone adminiſtrandi ſunt cum aqua portulacæ. Et ad excoriationem cum rob citoniorum, aut cum aliquo robub ſtipticorum. Et ad manationem ſanguinis ex partibus inferioribus confert iniectio eorum cum aqua virgæ paſtoris.

CHRIST. Iſti trochiſci generaliter ſunt in vſu, & ſic vbique præparati reperiuntur. Ingrediuntur enim cõpoſitionem magnorum antidotorum & adminiſtrantur à medicis non ſolum in puluere per os cum liquoribus conuenientibus, & membra extrinſeca liniendo cum illis diſſolutis, tamen cum aliquo liquore conuenienti. & principaliter conferunt ſi per os aſſumantur cum ſucco vel aqua bugloſſæ, vel plantaginis, quæ eſt herba nota frigidæ & ſiccæ complexionis in ſecundo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 367 sur 1089

Mirabile in fluxu sang.

cundo gradu.& per se sola est mirabilis cuilibet fluxui sanguinis ex fractura venæ in pectore. etiam summe conueniunt liniti super frontem & tempora cũ prædicto succo plantaginis & albumine oui mixtis & conquassatis, ad resistendum superfluo fluxui sanguinis subtilis & calidi euenientis ex naribus. etiam eodem modo conueniunt cum eodem succo, & albumine oui liniti super partes fœmoris & pectoris,

Sanguis draconis.

& renum in mulieribus superflue menstruantibus, quarum descriptio hæc est. Reci. sanguinis draconis. est enim succus rubeus cuiusdam arboris in vltramarinis partibus calidita te solis fortiter inspissatus frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo. Ramich. & est compositio declarata in philonio persico. Lapidis hematitis. notus est iste lapis, & est frigidæ complexionis in primo gradu, & siccæ in secundo. Boliarmeni qui vocatur ab autoribus. ij. cañ. lutum armenum. Sedenegi. i. fumiterræ, & dictum est de eo, sed Satragi est quædam herba, quæ vocatur prasium, vel prasia, quæ est calidæ & siccæ complexionis in secundo, quæ non ingreditur cõpositionem istorum trochiscorum. Thuris. i. olibani, & dictum est de eo, & da cum aqua spodij. i. cum aqua in qua infusum sit spodium, & quædam alia, quæ ipse ponit, quæ tandem debet colari. Vltimo subdit & quando vtimur. s. ad somnum prouocandum, & ad tollendum sensum à membro à quo sanguis emanat ponitur opium, &c. sed cum eo præparati non reperiuntur. Modus alius administrationis eorum est secũdum tres modos quos ipse ponit in litera, & sic etiam valent ad tres differentes dispositiones fluxus sanguinis etiam à diuersis membris, vt ipse ponit, & confert iniectio eorum & immissio per clystere quando est excoriatio & fluxus sanguinis ex intestinis. vel iniectio in matricem, quando est fluxus sanguinis cum aqua virgæ pastoris, id est corrigiolæ, & est herba nota frigidæ & siccę cõplexionis in secundo gradu. omnia autem alia simplicia ingredientia compositionem ipsorum clara sunt. & sic apparebunt in tabula, & modus cõstructionis apparet in litera.

DDITIO.

Isti trochisci multum sunt in vsu. Notabis tamen, q̃ sæpe fit error communiter in dispensatione istorum trochiscorũ propter ignorantiam significationis istius vocabuli sedenagi, vel sedenegi. Nam quidam dicunt, q̃ est semen fumiterræ, vt hic Christoforus de honestis. alij vero dicunt, q̃ est semen canabis. Nonnulli vero dicũt, vt habetur in synonimis Auicen. & credo melius, q̃ semẽ granati syluestris & est mẽlius ad propositum. Summa medicinarum est res. xxiij. res.

MANARDVS, in confect. troch. de terra sigillata.

Terra sigillata ante paucos annos non afferebatur, nunc cœpit adportari. A Græcis dicitur Lemnia sphragis, vel terra Lemnia. His igitur troch. non magna vis est, si communis illa & vulgaris apponatur, quam terram sigillatam officinæ adhuc vocant, & pro vera vendunt. SANGVINIS Draconis.] Secundum Serapionem & Auic. est succus herbæ, quæ à Dioscoride vocatur Achillion. Nũc defertur à Lusitanis: diciturq; ab eis esse succus quarundam arborum. SEDENAGI.) Dicunt esse semen cannabis, quod quidem adeò siccum est, vt genituram virorum extinguat.

In manu scriptis exemplaribus duæ sequentes trochiscorum descriptiones inueniuntur, quæ antehac in impressis omissæ fuerunt.

CONfectio trochiscorum de Croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraniam difficilem, & sahara, vehementem. Reci. Croci, aur. vij. ʒ. Colchotar, aur. v. Aluminis, aur. viij. Myrrhæ, spicæ, ana aur. j. ʒ. omphacij, calchadis, ana drach. j. ʒ. gũmi, aur. ij. Fiant trochisci cum vino stiptico, & cum necesse fuerit, dissoluatur vnus cum aceto permisto cum aqua rosacea, & liniantur frons, & tempora. Si autem insomnietatem patitur, opij aur. iij. addes.

CONfectio trochiscorum de Arsenico, & sunt boni ad excoriationem & ad dysenteriam, & herpetem. Reci. Arsenici citrini vnc. j. Calcis non extinctæ, drach. xij. Acaciæ,

A **chartarum adustarum, fœcis aceti adustæ, aluminis, balaustij, ana drach. ij. colchotar, floris æris, ana drach. v. terãtur cum aceto, & stent in sole per x. dies, & fiant trochisci, & reponatur in vase vitri, & stringatur os eius, & ponatur vas in vase vbi fuerit acetum, & sunt vltimi, & quando inuitat necessitas, ponunt in eis opij drach. iij.*

* alias Tartari combusti.

TRoch. Colocynthidos in hieram Hermetis, & compositiones alias iniiciendi loco colocynthidos. Reci. pulpæ colocynthidos albæ & leuis & seminibus purgatæ, drach. x. forpicibus incidantur, & fricentur cum vnc. j. olei rosati: fac trochiscos cum muccagine ex tragacanthi, gũmi, bdellij, ana drach. vj. aqua rosarum dies quatuor maceratis, sicca in vmbra, tere curiose, & cum eadem muccagine forma rursus trochiscos, & vtere. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

B Nec hiera Hermetis, nec hi trochisci etiam in simplicibus Mesue descripti vsurpantur: salubriores tamen, quam ipsa colocynthis sunt.

Confectio trochiscorum alandahal, qui ponuntur in hiera Hermetis, & in alijs confectionibus loco coloquintidæ. Accipe pulpæ colocynthidis albæ & lenis, & mũdæ à granis *. ʒ. x. Incidantur cum inciſorio incisione conuenienti, & fricetur cum vnc. j. olei rosati. Deinde accipe tragacanthi, gummi, bdellij, ana. ʒ. vj. Infundantur in aqua rosata per dies. iiij. Et conficiãtur colocynthide incisa cum glutino eorum, & fiant inde trochisci, & exiccentur in vmbra. Deinde iterum terantur contritione bona: & iterum confice cum glutino eorum. & fiant trochisci. & administrentur. ANT. *vnc. x.

Isti trochisci per seipsos non habent in vsu, ingrediuntur tamen hieram Hermetis superius dictam, quæ in partibus nostris non habetur in vsu. habẽt tamen virtutem solutiuã materierum crassarum phlegmaticarum, propter colocynthidem, quæ in eis ingreditur. Et dosis esset ad drach. j. sed non consulo eorum vsum. CHRIST.

C

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu sub nomine trochiscorum alandahal, & sub nomine trochiscorum de colocynthide, & secundum intentionem ipsius debent poni in hiera Hermetis & alijs confectionibus loco colocynthidæ & sic generaliter faciunt docti aromatarij item Meſ. hos trochiscos describit supra cap. de colocynthide. Summa medici. est. v. res.

MANARDVS, in confect. trochi. Alhandal.

Sunt hi veluti castigatio quædam, seu præparatio colocynthidos: & propterea longe securior est eorum, quam illius vsus. Diligenter autem cognoscendum ab eo qui hoſce parauit, quantum colocynthidis in eis posuerit, alij enim plus, alij minus accipiunt, cum ægrotantium detrimento si id medicus ignorauerit. In meo codice decem drachmis colocynthidos, addũtur decem & octo aliarum rerum: qui modus facit, vt tutò possit eorum dari integer scrupulus, præcipuè si secundò contritis eadem addita sint.

D

TRoch. Santalorum ad febrem ardentem, ventriculi & hepatis intẽperiem calidam, & sitim. Reci. trium santalorum, ana drac. viij. spodij, seminum cucumeris, cucurbitę, citruli, portulacæ, boli Armenicæ, ana drach. iiij. rosarum drach. vj. fac trochiscos cum aqua portulacæ. Da cum lacte acido, aut omphacio, aut succo acido citri, aut succo ribes. SYL.

Cõfectio trochiscorum de sandalis, ad febrem inflammatiuam, & sitim, & malitiam complexionis calidæ in stomacho & hepate. Accipe trium sandalorum, ana. drach. viij. spodij, seminum cucumeris, cucurbitę, citruli, portulacæ, ana drach. iiij. rosarum drach. viij. camphoræ drach. j. berberis, aut succi eius drach. vj. boli armeni drach. iiij. Confice cum aqua portulacæ. da cum lacte acetoso, aut cum aqua acresiæ, aut acetositate citri, aut rob de ribes. ANT.

De

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 368 sur 1089

CHRIST. De iſtis ponuntur duę deſcriptiones, quarum nulla eſt in vſu. ſed iſti primi à quibuſdam magiſtraliter habent in vſu, & ſic non aliter præparari reperiuntur. conferunt enim febribus intenſæ & multæ caliditatis extinguendo ſitim, maxime ſi aſſumantur cum aqua endiuiæ, vel cum aliis aquis frigidis aperitiuis, vel ſuccis conuenientibus.

ADDITIO.

Hos trochiſcos non habemus multum in vſu. Meſ. habet hic duas deſcriptiones, ſed iſta eſt illa qua magis vtimur. Summa medic. eſt xiij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Sandalis.

Satis anceps ſum, an quos ſandalos nunc vocant, frigidi ſint. Calefacere enim videntur dum guſtantur, & extrorſum admouẽtur. Non conſueuerunt tamen trochiſci ex eis parari, ſed electarium, quod triaſandalum Nicolaus nuncupat: quo tamen infrigidandi cã dato, multos audiui ſe amplius calefactos affirmantes.

SYL. *Troch. ſantalorum alij idem promittentes. Reci. ſantalorum flauorum, drach. ij. gummi Arabici, ſeminis citruli excorticati, ana drach. ſeminum lactucæ, portulacæ, tragacanthi, ſucci glycyrrhizæ, ana drach. 5. Fac trochiſcos, vtere vt prius.*

ANT. Confectio alia trochiſcorum de ſandalis, qui conferunt inflãmationibus febrium, & ſiti vehementi. Rec. ſandalorum citrinorum ʒ. ij. gummi arabici, ſeminis citrulli excorticati, ana drach. j. ſeminis portulacæ, lactucæ, tragacanthi, ſucci liquiritiæ, ana drach. 5. Fiant trochiſci, & adminiſtrentur ſicut primi.

CHRIST. Iſta deſcriptio non eſt in vſu. Summa medic. eſt vj. res.

SYL. *Troch. Hamech, ſedant inflãmationem, ventrem leniũt, thoracem purgant. Rec. foliorum violarum humidi & ſicci mediorum, aur. xij. turbith albi & gũmoſi, aur. vj. ſucci glycyrrhizæ, aur. iij. mãnæ, drach. iij. fac trochiſcos. Dantur aurei duo cum ſaccharo, aut pulpa caſſiæ fiſtulę, bis interdum coacti addimus ſcammonij drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Drachmis duabus purgant aquas, & pituitam craſſam, flatuſq; diſſipant. Si autem ſcammonium acceperint, etiam bilem purgant ſeſquidrachma dati. Trochiſci de violis in turbith, & capite de aſthmate iſtis ſunt finitimi.

ANT. Confectio troch. Hamech ſedantium inflãmationẽ, & lenientium ventrem, & mundificantium pectus. Rec. foliorum violarum habẽtium medietatem inter humiditatem & ſiccitatem aureos xij. turbith albi & gũmoſi aur. vj. ſucci liquiritiæ aur. iij. tereniabin ʒ. iiij. Fac trochiſcos. Doſis eorum eſt aur. ij. cum zuccharo, aut pulpa caſſiæfiſtulæ. Et quandoq; inuitat neceſſitas, & ponunt in eis ſcammoneæ aur. ij.

CHRIST. Non ſunt in vſu, magiſtraliter tñ poſſumus vti eis ad diſſoluendum oẽm ventoſitatem craſſam à quacũq; materia factam. ſunt etiam ſolutiui materierum phlegmaticarum & aquoſarum. & ſi eis addatur ſcãmonea, vt ponitur in litera, vigoroſius ſoluunt materiam phlegmaticam & etiam cholericam. Et doſis eorum puluere abſq; ſcãmonea eſt ʒ. ij. cum ſcammonea vero eſt ʒ. j. ſ. ſm virtutis fortitudinem.

ADDITIO.

Iſti trochiſci Hamech dicuntur trochiſci de violis, non ſunt in vſu ſm præſentem deſcript. item Meſ. c. de turbith habet trochiſcos de violis auctoritate Hamech, qui tñ parum ab iſtis differunt. idem c. de aſthmate habet trochiſcos de violis qui parum ab iſtis differunt. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habet duas deſcript. trochiſcorum de violis, ſed parum ab iſtis differentes, qui ſimiliter in vſu non ſunt. Summa medic. eſt iiij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Hamech.

De cyperis & de ligno aloes, quia non conficiuntur, fortè ob immodicum precium, dimiſi.

SYL. *Troch. ſ. cyperi, corruptionem, malamq; coctionem ventriculi, & inde natum oris fœtorem ſalubriter, & certo emendant. Rec. zingiberis, cardamomi, nucis moſch. cubebarum, macis, caryophyllorum, galliæ, gũmi Arabici, ana aur. j. corticum citri, maſtiches, florum ſchœnu anthus, cyperi, ſpicæ, cinnamomi, emblicarum, extremitatum myrti, ana aur. ij. ſunt qui addunt moſchi ceratia duo: fac trochiſcos cum melle vuato, vtere cum vino odoro poſt purgationem & vomitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum troch. drach. j. poſt vacuationem materię in ventriculo putris & corruptæ, ſuo vapore tetro expitationem corrumpentis, odorem fœdum emendant, tum quia coctionem iuuant aucto calore natiuo, & ventriculo ab his roborato: tum & odore aromatico etiam cor & cerebrum roborante, oris halitum fœdum tegũt. Multum tamen calẽt, ob id eſtate ſuſpecti, & quibus hepar eſt calidius.

ANT. Confectio trochiſcorum de cyperis ad fœtorem oris, & corruptionem ſtomachi, ad malitiam digeſtionis, & ſunt ſani & experti. Rec. zingiberis, heyl, nucis muſch. cubebę, macis, caryoph. galliæ, gũmi arabici, ana aur. j. corticum citri, maſticis, florum ſchœnanti, cyperi, ſpicę, cinnamomi, emblicorum, extremitatis myrti, añ. aur. ij. Et in alio, muſci chirat ij. Confice cum melle paſſularũ, & da ex eis cum vino odorifero. Et hoc poſt vomitum & ventris ſolutionem.

CHRIST Iſti trochiſci propter eorum efficaciam confici poſſunt, tñ non aliter præparati reperiuntur. Conferunt. n. principaliter ad fœtorem oris ex vaporibus eleuatis à materia putrida & corrupta contenta in ſtomacho, & conueniunt ad debilitatem ſtomachi, & malitiam digeſtionis, ꝓpter debilitatem caloris innati. Confortant inſuper cor & cerebrum ipſorum aromaticitate. & doſis eſt ʒ. j. cum vino odorifero. & modus aſſumptionis eſt ſicut modus aliorum trochiſcorum ſuperius dictorum. ℞. zingib. heyl. eſt ſpẽs cardamomi, loco cuius accipimus cardamomum minus. chiratas duas, & ſunt pondus granorum octo hordei. confice cum melle paſſularum, i. cum melle in quo paſſulæ diu ſteterũt infuſæ, vel aliter. i. cum expreſſione ſubſtantiæ paſſularum, quæ ſunt bene maturæ. reliqua omnia poſita de ſe ex declaratis ſunt manifeſta.

ADDITIO.

Summa medic. eſt xviij. res.

SYL. *Troch. ſi ligni aloes, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant, ob id valent ad oris fœtorem pulſum cordis, & ſyncopẽ, hydropem. Rec. ligni aloes, roſarum rubr. ana drach. ij. maſtiches, cinnamomi, caryoph. galliæ, ſpicę, macis, nucis moſch. cubebarum, cardamomi maioris et minoris, corticum citri, paſtinacæ, ana drach. j. & 5. moſchi, ambræ, ana drachmæ vnius partem ſextam, fac trochiſcos cum melle vuato. Da cum vino odoro & aromatico.*

Confectio troch. de ligno aloes conferentium ad debilitatem corporis, ſtomachi, & pulſum cordis, & ſyncopim, & debilitatem hepatis, & hydropiſim, & fœtorem oris. Rec. ligni aloes, roſarum rub. ana drach. ij. maſticis, cinnamomi, caryophyllorum, galliæ, ſpicæ, macis, nucis muſchatæ, cubebæ, cardamomi, corticum citri, heyl, bauciæ, ana drach. j. & 5. muſci, ambræ, ana drach. vnius ſextam. Fiant trochiſci cum melle paſſularum. Et adminiſtrẽtur cũ vino odorifero aromatico.

CHRIS Iſti trochiſci ſatis conueniunt in operationibus ſuis cum prædictis trochiſcis de cyperis, ſunt tamen maioris efficaciæ, & virtutis in confortando ſtomachum, cor, hepar, & cerebrum, & totum corpus cum ſint debilia, & maxime in virtute digeſtiua. ſunt enim maxime confortatiui, & vigoratiui caliditatis naturalis ſpiritus ſubtiliando, & eos peruios faciendo, & conferunt pulſui cordis & lætificant animam. Conueniunt etiam hydropiſi aſcliti, & fœtorem oris remouent. Et doſis eius & modus compoſitionis eorum eſt ſicut aliorum. Summa medic. eſt xvij. res.

Troch.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 369 sur 1089

SYL. *Troch.Capparum, ad ſplenis duritiem & flatus eius diſſipandos.Rec.corticum radicis capparis,ſeminis agni, ana drac.vj.melanthij,calaminthes,acori,amygd.amararũ, naſturtij,hãmoniaci,foliorum rutę, ariſtolochię rotundę,ſucci eupatorij,ana drach.ij. cyperi,ſcolopendrij, ana drach.ſ. puluis horum omnium comprehendatur hammoniaco aceto diſſoluto. Datur aur.ſ.cum vino, cui incocta ſint radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamaricis, aut extremitates ramorum eius, & cortex ſalicum. Sunt qui valentius efficiunt duplicato hammoniaco.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materias craſſas melancholicas tenuant,lienis & hepatis obſtructiones liberant ſicq; duritiem eorum ſanant,flatus craſſos indidẽ & ex partibus aliis diſſipant.Dantur ieiunis cũ vino tenui,vel aqua aſplenij.Cortex ſalicis adſtringens,parum ſcopis ꝓpoſitis ꝓuenit.

ANT. Confectio troch.de cappatibus reſoluentium duritiem ſplenis & ventoſitatem. Accipe corticum radicũ capparis, ſeminis agni caſti, ana ʒ.vſ.nigellæ, calamenthi,ſucci eupatorij,acori, amygd.amararum, naſturcij, ammoniaci, foliorum rutæ,ariſtolochiæ rotundæ, ana ʒ.iſ.cyperi, ſcolopendriæ, ana ʒ.ſ. ammoniacum diſſoluatur in aceto, & aliarum rerum puluis conficiatur cũ eo. Et ſit doſis eius aur.ſ. cum vino in quo coquatur radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamariſci, aut extremitates ramorum eius, & cortex ſalicum. Et ſunt qui duplicant ammoniacum, & eſt melius.

CHRIST. Iſti trochiſci propter eorum iuuamenta,& vtilitates magiſtraliter à quibuſdam habentur in vſu,non tñ aliter præparati reperiuntur: ſunt.n.principaliter ſubtiliatiui materierum craſſarum melancholicarum, & illarum reſolutiui, virtutem & efficaciam habent in aperiendo oppilationes & remouendo duritiem ſplenis & hepatis. ſunt etiam reſolutiui ventoſitatum craſſarum in membris prædictis & in quibuſcũꝫ aliis. Et doſis ipſorum in puluerem redactorũ & tẽpus exhibitionis ipſorum eſt ſicut trochiſcorum diarhodon cum vino ſubtili,vel aqua ſcolopendriæ,vel cũ alio liquore conuenienti. Et eſt vſus eorum magis conueniens in paſſionibus ſplenis frigidis à materia melancholica, & Cappares. ſunt valde notãdi,quorum hæc eſt deſcriptio. ℞. corticum radicum capparis,& ſunt cappares fructus cuiuſdam herbæ calidæ cõplexionis & ſiccæ in ſecundo,naſcentes in partibus Alexandriæ & Apuliæ, & cortices radicis ſunt calidiores & ſicciores ac maſticatæ & in ore retentæ mirabilẽ virtutem habent in ſubtiliando materias craſſas phlegmaticas contentas in capite illas inferius attrahendo, vt facilius expuantur. Seminis agni caſti. & eſt arbor quędam calidæ cõplexionis in primo, & ſiccæ in ſecundo. Nigellæ. Nigellæ. ſemen eſt cuiuſdam herbæ calidæ compl. in tertio, & ſiccæ in ſecundo. debent aſſumi cum vino in quo coquatur radix Tamariſc. capparis, cortex fraxini cuius ſemẽ vocatur lingua auis, & radix tamariſci. eſt aũt tamariſcus arbor quædam calidæ & ſiccæ cõpl.in ſecundo gradu, habens mirabilem virtutẽ ad ſplenis duritiem, & cortex ſalicis. Eſt enim ſalix frigidæ complexionis & ſiccæ in primo. Reliqua ſunt nota.

ADDITIO.

Iſti trochiſci apud multos in vſu habentur ſm præſentem deſcript. Auic.in v.can.& Haly.x.practicæ. Serapio in proprio antidot.habent duas deſcript. ab iſta differentes, quæ non ſunt in vſu. Summa medic.eſt res xiij.

MANARDVS, in confect.Troch.de Cappar.

Horum creber eſt vſus in lienis affectib. SCOLOPENDRIAM.] Eam videlicet,quæ vocatur citracum. AGNVS caſtus.] Lygos, vel vitex dicitur.

SYL. *Troch.electri. omnem hæmorrhagiam ſiſtunt. Rec.ſuccini,aur.ſex. cornu cerui vſti, gũmi vſti,coralli vſti,tragacanthi,acacię,hypociſthidos,balauſtię,maſtiches,cancami, papaueris nigri aſſi,ana aur.ij.thuris, croci, opij, ana aur.ſ. & ʒ. fac trochiſcos cum muccagine ſemi.* pſyllij.*

*aqua ferucnte macerati.

A SYLVII ANNOTATIO.

Δι ἠλεκτρου, ſeu ex ſuccino, fluxum ſanguinis preſertim à thorace,pulmone,hepate,renibus,vtero,hęmorrhoidib.drach.j. ſumpti cum aqua, aut ſucco plantaginis, vel polygoni, vel ſimilium, aut vino granatorum, aut omphacio non ſalſo, aut vino auſtero ĩbecillo,& aqua pluuia chalybeata. In dyſenteria quoq; clyſteres iniiciuntur corpore purgato per rhabarbarum,vel alio cõprimendo vacuato. Paulo autem fiunt troch. dialectru ex pſyllij vnc.v.maſtiches,electri,ſcobis iridis, croci, ana vnc iiij. vel cum Gal.Oribaſio,Actuario,drach.xxx. opij,vnc ij. vel cum Oribaſio & Actuario drach.xv.cætera apud hos ſunt eadem,niſi ꝙ Actuarius ſcobis loti rectè addit. Nam lotus arbor ſiccat, adſtringit decocto ſuorum ramentorum in aqua,aut vino, etiam Gal.lib.7.ſimp.vt pilos fluẽtes cohibeat,& fluxum muliebrem,dyſenteriam,cœliacum affectum.

Confectio trochiſcorum de charabe abſcindentium ANT. ſanguinem de omni loco manationis eius. Accipe charabæ,aur.vſ.cornu cerui aduſti,gũmi aduſti,coralli aduſti,tragacãthi,acatię,hypociſthidos, balauſtię, maſticis, B laccæ,papaue.nigri aſſi,añ.aur.ij. thuris,croci,opij, ana aur.ſ.& ʒ. Fac trochiſcos ʒ.ſ cum mucilagine pſyllij.

Iſti trochiſci generaliter vbiq; præparantur, & habẽtur CHRIST. in vſu, & præſertim conueniunt in paſſionibus in quibus ſanguis ſuperflue emanat,& maxime ſuperfluo fluxui ſanguinis a pectore, & ruptura venæ in ipſo, & ſuperfluo fluxui ſang.ab hepate renibus & inteſtinis. Sed ſuper omnia confert ſuperfluo fluxui ſang. hemorrhoidarum & mẽſtruorum, & debent exhiberi cum aqua plantaginis, vel ſucco eius, ſeu cum aqua myrti ſeu corrigiolæ, vel aqua pluuiali calibeata. poſſent etiam exhiberi cum pauco vino põtico, vel ſucco acreſtę abſque ſale, ſeu cum vino granatorum, vel cum ſimilibus ſuccis. Et doſis eius eſt ʒ.ſ. Et modus conſtructionis apparet in litera,& ſimplicia ſunt ſuperius declarata. Et nota, ꝙ iſti trochiſci non ſolum conueniunt ſi per intus aſſumantur in ſupradictis caſibus, ſed etiam in dyſenteria cum clyſteri maxime conueniunt, præmiſſa mundificatione, & euacuatione cum pharmaco leui euacuante C comprimendo, vt dictum eſt ſupra.

ADDITIO.

Iſti trochiſci multum ſunt in vſu,maxime ſm præſentem deſcript. Raſis ix.ad Almanſ.c.de mictu ſanguinis, habet vnam aliã deſcrip.ſed non eſt in vſu. Sũma med.eſt xv.res.

MANARDVS, in confectionem Troch.de Carabe.

Iſti trochiſci à Paulo trochiſci de electro dicuntur, & aliter, in hunc videlicet modum deſcribuntur: Pſyllij vnc.v.maſtiches, ramentorum electri, ireos,croci,ana vnc.iiij.opij vnc.ij. CARABE] Succinum, & à quibuſdam electrum dicitur.

SYL. *Troch.ſic.Halicacabi,ad renum & veſicæ vlcera,& natam inde dyſuriam. Rec.baccarum halicacabi, drac.iij. ſeminis citruli,melonis Indi, cucurbitæ, ana drach.iij. & dimidiã,boli Armenicæ,gũmi Arabici,thuris, ſang.draconis, papaueris albi,amygdalarum amararum,ſucci glycyrrhizæ, tragacanthi, amyli, nucleorum pinearum ana drach. vj. ſemin.apij, ſuccini, * boli, hyoſcyami, opij, ana drach. ij. Da drach.ſ.cum iulep. aut cum hydromelite.* *Sinopidis, vt multi ſeu macræ Manar.

SYLVII ANNOTATIO.

Hi trochiſci διὰ σικυαλίδων .i. de halicacabo: conueniunt ardori vrinæ quam vocant ab vlceratis renibus,vreteribus, veſica, meatu vrinario pluribus continenter diebus aſſumpti cum iuleb roſato vel hydromelite,vel vino auſtero imbecillo. Nam vlcera tergent, glutinant, & cicatrice tegunt,& vrinæ acrimoniam vlceribus mordacem mitigant, ſtrigmenta cum vrinis muccoſa & dolorifica obtundunt. Poſſunt etiam ſine opio parari. Alia eſt compoſitio Pau. & Actuarij,magna parte cũ hac conueniens. Hactenus troch Meſuę. Trochiſci ex Agarico fiunt ex ipſius puluere cum vino albo, cui zingiber fuerit infuſum,vires habet agarici, ſed tutius agit, minoręq; ventriculi noxa. Trochiſci dia glaucium Gal. ad phlegmo- Lib.14 me nas mediocres non pulſatiles,incipientes, præſertim aurium, oculorum, & eryſipelata incipientia, & œdemata, & aurium vlcera. Glaucium ex aqua pluuia diligenter tere: forma paſtillos,addita gummeos parte xij. aut xv ſi fragilius fuerit, q̃ formari poſſit. Lib 3.c. Troc.Andronis,Paſionis,Polyidę multiplex lib.c.ph.g & Pau.li.7. ph.p.

Troch.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 370 sur 1089

Troch. dia opiu Gal. ad aurium inflãmatarum dolorem magnum & implacabilẽ. Rec. caſtorij per ſe læuigati accurate drach. j. opij in ſapa diſſoluti, drach. j. ſi dolor ſit vehementiſſimus: ſi minor eſt drach. 5. tẽpore vtendi diſſolue ſapa ex muſto (hoc. n. magis mulcet dolorem, q̃ vinum dulce) in conſiſtentiam, quæ clyſtere auriculario poſſit auribus infundi. Troch. bechici tuſſim ab arteriæ aſperę ſiccitate & caliditate leniunt, in catapotiis dicta recipiunt, ſucci glycyrrhizæ, ſacchari optimi, ana drach. vj. amyli, tragacãthi, amygd. dulcium, ana drach. iiij. cum ſucco ſemi. pſyllij, vel ſemi. cydoniorum forma. Troch. albi idem pollentes, ex gũmi tragacanthi, in aqua roſarum diſſoluti, & ſacch. albiſſ. q. ſ. Si inſomnia adeſt, miſce ſem. lactucæ, & papaueris, ana 3. j. & in catharro acri. Mirum eſt vulgus catapotia vocare has hypoglottidas, & arteriacas antidotos, cum lupini forma fiant vti cæteræ. Etiam ſi Meſues harũ autor pilulas vocet, aliæ ſunt bechicæ Alexand. pag. 120. Quãuis catapotia etiam bechica inueniantur, qualia ſunt hæc Gal. lib. 7. cõſ. ph. par. dolorem lenientia, ſomnum cõciliantia, & ſanguinem ſpuentibus ſalubria, ſtyracis vnc. j. opij, myrrhę, ana ſemunciã, paſſo diſſolura finge in catapotia, erui magnitudine dãda dormituro.

ANT. Confectio troch. Alchechengi, ad vulnera in renibus & veſica, & dolorem qñ mingitur vrina. Rec. granatorum alchechengi. 3. iij. ſemi. citrulli, & albatechæ, cucurbitæ, ana 3. iij. & 5. boli armeni, gũmi arabici, thuris, ſangu. drac. papaueris albi, amygd. amararum, ſucci liquiritiæ, tragacanthi, amyli, granorum pini, ana 3. vj. ſeminis apij, charabæ, boli, hyoſcyami, opij, ana 3. ij. da 3. j. cum iuleb aut cum aqua mellis.

CHRIST. Confectio trochiſcorum de alchechengi. multum habẽtur in vſu, & ſic præparati reperiuntur. Et eorum principalis vtilitas eſt in paſſionibus renum & veſicæ. nam ipſi conueniunt ardori vrinæ, excoriationi renũ, veſicæ & viarum vrinæ. mundificant & conſolidant vlcera facta in eis. & dolorem mitigant, ſi pluribus continuis diebus aſſumant. Et doſis ipſorum, & tẽpus & modus, eſt ſicut de trochiſcis diarodon cum iuleb roſato, ſeu aqua mellis, aut vino ponti-
co, ſm exigẽtiam diſpoſitionis. quorum deſcriptio eſt iſta.
Al hechẽgi. ℞. granorum alchechengi, & eſt ſpecies ſolatri facientis concu as rubeas, recluſas in folliculo rubeo, frigidæ & ſiccæ compl. in ſecundo, & iſtæ conculæ ſunt illæ quæ habentur in vſu. Eſt & alia ſpẽs quæ facit conculas nigras ſine folliculo, quæ eſt frigidior & ſiccior ſupradicta, cuius ſuccus eſt ſumme conueniens poſitus ab extra ad remouendum oẽm ſuperfluam caliditatem extrinſecam, & eius ſuccus conuenit poſitus ſuper fronte, & temporibus, ad remittendum & prohibendum alienationem, & phreneſim. albatheeę. alias bathechæ & melius, & eſt melo longus & viridis, q̃ in partibus noſtris multum comeditur in fine veris, non tamen eſt ſanus, quia duræ digeſtionis & mali nutrimenti. Et eſt frigidæ & humidæ complexionis in primo. Reliqua ſimplicia ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt in vſu maxime ſm præſentem deſcrip. & poſſunt fieri cum opio & ſine opio, ſm voluntatem medicorum. Auic in v. can. habet duas deſcript. ſed non ſunt in vſu. Raſis etiam in diuiſionibue in c. medicinarum vrinę habet vnam aliam deſcript. quæ eadem non eſt cum iſta, Batheca. nec eſt in vſu. hic intret batheca. Et eſt batheca arabica ſm Simonem Ianuenſem melon magnus viridis, qui anguria à quibuſdam dicitur. ſemen vſui medicinæ competit. Silr di-
Bolus. camus de bolo, bolum vel bolus eſt ſynopica vel macra, lutum carpentariorum, vel lutum pictorum & ſic eſt. & hæc terra eſt quã Auic. vocat macram. Summa med. eſt res xix.

MANARDVS, in confect. troch. Alchechengi.

Alchechengi eſt ſpecies ſolani, quam veſicariam vocant, & græci phyſalida. Inde trochiſci diaphyſalidon, qui ab Auic. corrupte dicuntur dyſſalidi. ALBATECHE.] Cucumeris, videlicet magni, qui anguria dicitur. BOLI.] Intellige milton, quæ & macra, ſunt magni momenti in renum & veſicæ doloribus. Solent etiam cum opio & abſque ea parari. Paul. hoc pacto: Seminis cucumeris vnc. iiij. ſeminis hyoſcyami, cicutæ vnc. ij. fœniculi, lapathi, croci, nucleorum pini, amygdalarum amararum opij ana vnc. j. phyſalidon vnc. iij. vini quantum ſat ſit.

DISTINCTIO NONA
de Suffuf & Pulueribus.

HAec eſt nona pars principalis in qua determinat de diuerſis diſpoſitionibus puluerum conferentium diuerſis diſpoſitionibus. Et licet cõiter non habeantur in vſu, nec præparati reperiantur, tñ vſus ipſorum magiſtraliter eſt conueniens diuerſis diſpoſitionibus propter eorum vtilitates & iuuamenta. Differt au- Dſia inter
tem puluis de Suffuf: nam puluis eſt nomen generale ad puluerẽ ſuffuf.
omnem puluerem craſſum, vel ſubtilem, ſimplicem vel cõpoſitum. Suffuf autem eſt nomen particulare ſolum ad puluerem ſubtiliſſimum, ſicut alcohol & cõpoſitum pluribus Dſia inter
pulueribus. Differt aũt Suffuf à ſief, quod eſt puluis ſubti- ſuffuf & ſief.
liſſimus reductus ad formam troch. habentis ſimilitudinẽ cum pedona ſcacorum. fricatur autem prędictum ſief cum aliquo liquore, & aqua fœniculi, vel roſata, & adminiſtratur paſſionibus oculorum propter eius ſubtilitatem.

SYLVIVS, de Suffuf.

Pulueres odorati tenuiſſimi, & compoſiti, cum liquore aliquãdo bibendi, Arabibus ſuffuf dicti, vſu hodie rariſſimi.

MANARDVS, de Suffuf.

Videtur intelligere Meſue medicamina ex odoratis rebus in puluerem redactis compoſita, quæ cum aliquo liquore bibuntur. In his pauca ſunt q̃ declarationem deſyderent. In primo q̃dem nihil.

SYL. *Puluis ligni aloes, ventriculi humiditatem immodicam ſiccat, flatus diſſoluit, coctionem iuuat. Rec. ligni aloes vnc. dimid. galliæ aur. j. & 5. ſacch. albi, vnc. j. & 5. potatur drach. iij. cum miua.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cum miua ſimplici, vel aromatica, & aqua fœniculi, vel mẽthę, vel abſinthij horis duabus ante cibũ, & ſi vis, veſpere hora ſomni.

ANT. Suffuf de ligno aloes humiditatem ſtomachi exiccat, ventoſitatem diſſoluit, & digeſtionem procurat. Rec. ligni aloes 3. 5. galliæ aur. j. & 5. zuccari tabarzet vnc. j. & 5. potio eius eſt 3. iij. cum miua.

CHRIS Iſte puluis nec alĩ ſubſequentes præparati reperiuntur, niſi magiſtraliter. Eſt. n. hic puluis conueniens ad deſiccandum humiditates contentas in ſtomacho, & ad reſoluendũ ventoſitates in eo, & eſt adiuuans ad digeſtionem. Et doſis eſt. 3. iij. cum miua. ſ. ſimplici, vel aromatizata dictis ſuperius, diſtemperatus cum aqua menthæ vel abſinthij, vel fœniculi, ſm diſpoſitionem, & debet aſſumi ſub actuali caliditate de mane vel de ſero, vacuo ſtomacho, & ante cibum per duas horas.

ADDITIO.

Suffuf. i. puluis ſubtiliſſimus de ligno aloes nõ eſt in vſu, nec alia quæ ſequuntur. Iſta prima deſcriptio ſuffuf apud multos non reperitur ſcripta. Serapio habet ſuffuf de xyloaloes quod non eſt idem cum iſto. habet conſequenter vnũ aliud de xyloaloes quod aſſimilatur ſequenti. Summa medicinarum eſt iij. res.

SYL. *Puluis ligni aloes alius, cor, & ventriculum roborat, oris odorem cõmendat, coctionem iuuat. Rec. ligni aloes drach. iij. cardamomi, menthæ ſiccæ, ſpicæ, marrubij, cyperi, corticis citri, ana drach. ij. galliæ, ſchœnu anthus, ana drach. j. maſtiches, aniſi, apij, ana drach. ij. ſacchari pondus omnium. Da cum miua.*

ANT. Suffuf aliud de ligno aloes, ſtomachum & cor confortat: odorem oris bonum facit, & digeſtionem procurat. Rec ligni aloes 3. iij. cardamomi, menthæ ſiccę, ſpicæ, marmacur, cyperi, corticis citri ana* drach. ij. gal- *aur. ij.
liæ, ſchœnanthi ana 3. j. maſticis, aniſi, apij, ana drac. ij. zuccari ad pondus omnium. Da cum miua.

CHRI Suffuf aliud de ligno aloes magiſtraliter poteſt haberi in vſu, & habet vtilitates, & iuuamenta ſupradicti puluerisi, & vltra

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 371 sur 1089

& vltra illa maximè confortat virtutes hepatis, & cordis, & oris bonum odorem facit, marmacur.i.marrubij, quidã exponunt. i. maiorana, quidam & forte melius. i.melissa. Et dosis est sicut supradicti. Summa medi. est res xiij. Marmacur

MANARDVS, in Suffuf aliud de ligno aloes.

MARMACVR.] In hoc secundo, quod vel melyssophyllon, vel citratum ocimum significat. IN aromatizato, nabet.] Pro quo saccharum candum accipiunt.

SYL. *Pvluis Diarhodon, intemperiem ventriculi frigidam corrigit, ob id, dolorem inde natum sanat, ipsumq; roborat. Rec. trochiscorum diarhodon, mastiches, ana drach. iij. succini, menthæ siccæ, ligni aloes, ana drach. ij. & 5. Da drach. j. cum vino odorifero.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humores in ventriculo superfluos, etiam putres, frigidos, flatuosos absumit, coctionemq; adiuuat.

ANT. Suffuf Diarhodon valet ad dolorem stomachi, & frigiditatem eius, & confortat ipsum valde. Rec. trochischorum Diarhodõ, mastichis, ana ʒ. iij. charabæ, mẽthæ siccę, ligni aloes ana ʒ. ij. & 5. da ʒ. j. cum vino odorifero. B

CHRIST. Iste puluis principaliter est calefactiuus malæ cõplexionis frigidæ stomachi: vnde confert dolori eius facto à materia frigida & ventosa, & est multæ confortationis virtutis digestiuę in ipso, & deficcatiuus humiditatum putridarum & corruptarum cõtentarum in stomacho. Et dosis est vsq; ad ʒ. j. 5. cum vino odorifero obseruatis conditionib⁹.

ADDITIO.

Suffuf istud Diarhodon etiam describitur à Serapione in proprio antidot. sub nomine Suffuf ad dolorem stomachi & frigiditatem. Summa medic. est v. res.

SYL. *Pvluis aromatum, vẽtriculum roborat, coctionem iuuat, flatus dissoluit, halitus gratiam cõmendat. Reci. anisi aur. xij. semi. fœniculi, aur. iiij. glycyrrhizæ, zingiberis, ana aur. iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, galliæ moschatæ, ana aur. ij. ligni aloes, corticis citri, añ aur. j. & 5. moschi boni drach. j. quartam, sacchari albi, ad pondus omnium, sacchari candefacti, dimidium pondus omnium. Datur aur. ij. cum vino albo.*

ANT. Suffuf aromaticum confortat stomachum, digestionem facit bonam, ventositatem dissoluit, oris odorem facit bonum. Rec. anisi aur. xij. semi. fœniculi *aur. iiij. liquiritiæ, zingiberis, ana aur. iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, ana aur. ij. galliæ musch. *aur. j. *aur. ij. ligni aloes, cõrticis citri ana aur. j. & 5. musci boni drach. j. quartam, zuccari tabarzet ad pondus omnium, zuccari nabet medium pondus omnium. Dosis eius est aur. ij. cum vino bono.

CHRIST. Iste puluis habet iuuamenta multa, licet præparatus nõ reperiatur. Nam principaliter confortat stomachum, & digestionem ꝓcurat, ventositatem dissoluit, & oris odorem bonum facit. nabet. i. zucch. candi. Et dosis est aur. ij. assumere cum vino odorifero. Summa medic. est res xiij. D

SYL. *Pvluis impinguare expertus. Rec. farinæ cicerum infusorum lacti dulci, & siccatorum, & iterum infusorum lacti & siccatorum, ac tertio deinde coctorum vnc. vj. oryzæ frequenter lotæ, vnc. ij. tritici, & hordei excorticatorum, & sæpe lotorum, & siccatorum, & sæpe lacti infusorum & siccatorum, ana vnc. iij. amygdalarum dulcium, vnc. v. papaueris, panis albi cocti de sceni, ana vnc. iiij. sacch. albi, lib. j. tere. Da sorbendas in die mane vnc. iij. coctas cum lacte, aut aqua cicerum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conuenit emaciatis etiam lacte & decocto cicerum dissolutus hic puluis: ad venerem quoque ciendam facit.

ANT. Suffuf bonum impinguatiuum & expertum. Rec. farinæ cicerum infusorum in lacte dulci, & exiccatorũ, & iterum infusorum in lacte & exiccatorum, & fit tertio, & sint sicut trochisci, deinde coctorũ ʒ. vj. risi abluti multotiens. ʒ. ij. tritici, & hordei excoriatorũ & abluti multoties & exiccatorum, & multoties infusorum in lacte, & exiccatorum ana ʒ. iij. amygdalarum dulcium. ʒ. v. papaueris, tortellarum de seni ana ʒ. iiij. zuccari tabarzet lib. j. terantur. & da vt sorbeat omni die in mane ʒ. ij. postquam decoquitur cum lacte, aut cum aqua ciceris. A

Suffuf bonum impinguatiuũ. Conuenit corporibus extenuatis macrefactis ac etiam exiccatis, non tũ habetur in vsu. Tortellarum de sceni. i. panis biscocti facti de flore farinæ de illa contrata. Et dosis eius est vsq; ad ʒ. iij. sumendo de ipso pluribus vicibus in die cũ lacte, aut cũ aqua ciceris. CHRIST.

ADDITIO.

Suffuf bonum impinguatiuum describitur etiã à Serap. in proprio antidot. & describit septem suffuf: quorum tertium huic assimilatur. Summa medic. est res viij. B

MANARDVS, de Suffuf impinguante.

TORTELLARVM de seni.] Per quas panem bis coctum. Efficax satis est ad concubitum ciendum.

SYL. *Pvluis baccarum myrti, ad ventriculi & aliorũ viscerum imbecillitatem. Rec. baccarũ myrti, & granorũ granatorũ acidorum tostorũ, ana drach. xx. cymini Carmeni aceto 24 horas infusi, & siccati, coriandri sicci similiter infusi & siccati, & torrefacti, polentæ, succi mespilorum immaturorum, ceratiorum, rhois, glandium, ana drach. x. acaciæ, hypocistidos, ana drach. v. confice & da.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diarrhœan, lienteriam, & omnem viscerum lubricitatem, siccando & adstringendo, valenter corrigit.

ANT. Suffuf de granis myrti valens ad debilitatem stõi & viscerũ. Rec. granorum myrti, & granorum granatorũ acetosorum tostorum, ana ʒ. xx. cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto, & exiccati, & coriandri sicci similiter infusi, & exiccati & torrefacti, & sauich, anabach, charub de spinis, sumach, glandium, ana drac. x. curticuri, & tarathir, ana ʒ. v. confice & da. C

CHRIST. Iste puluis est magnæ vtilitatis conferens ad lubricationem stomachi & viscerum: sistit. n. principaliter lienteriã, habet. n. virtutem fortiter constrictiuam stõi & intestinorũ, torrefactorum. i. aliqualiter adustorum, vel assatorũ. cymini, carmeni. i. de illa contrata. Coriandri sicci siluestris præparati. i. similiter infusi sicut cymini, sauich. i. hordei immaturi, anabach. i. succi mespilorum immaturorũ. Dosis eius est cum vino citoniorum vsq; ad ʒ. ij. tpibus supradictis.

ADDITIO.

Suffuf de granis myrti describit Serapio in proprio antidot. sub nomine suffuf ad diarrhœam antiquam, in hoc suffuf aliqua simplicia multũ obscura & apud multos ignota. primum est anabach siue nabach & est fructus cuius arbor Sadar vocatur fm Serap. in simplicibus: & ibi dicit auctoritate ysaac eben amaram: est sicut sorba in stipticitate & frigiditate & plus ea in siccitate. vide de eo magis si vis apud Serap. loco iam alleg. Secundum simplex est charub siue carnub. i. xylocarates siue cornua latine. Tertium est curth & est fm Serap. iuncus de nilo de quo fit acatia: aliqui dicunt, ꝙ est gũmi Arabicum arbor cuius est arbor acatiæ. Quartum est tarathir est similis fungo, quæ in radice plantæ dictæ barba hircina seu rosa canina crescit, & fit ex eo hypocystis. Summa medic. est res xj.

MANARDVS, in Suffuf de granis Myrti.

SAVICH.] græcè ἄλφιτα, latinè polenta. ANABVCH.] Abah apud Auicen. est quod Dioscoloton arborem vocat. CHARVB.] Græcè ceratia, latinè siliqua. Sed fortè totum hoc legendũ simul, hoc pacto: Sauich anabach charub de spinis. Nam Auic. capite de nabach, meminit sauich de nabah. Serapion verò dicit vnam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 372 sur 1089

eius ſpeciem habere ſpinas. Erit ergo ſenſus: Sauich.i. fructus acer bi torrefacti ſumpti à nabach, dicto charub ſpinoſa. Alij tamen p nabach intelligunt zizipha, hoc eſt, iuiubas. CVRTICVRI.] .i. arboris acaciæ. TARATHIT] .i. hypociſthidos.

SYL. *Pvluis ad tuſſim, & thoracis dolorem. Recipit amygd. dulcium ſacchari, ana vnc.ij. ſemi.fœn.vnc.j. tere. Da cum iulep [.ſ. violato, & aqua adianti albi.]*

SYLVII ANNOTATIO.

Hi pulueres recipi poſſunt in electaria mollia & dura mellita, vel ſaccharata. Puluis Gal. lib. 5. methodi, omnem hęmorrhagiá etiam ex arteria ſiſtit. Rec. thuris partem 1. aloes partis j. ſemiſ. vtẽdi tempore cum oui albumine ſubige ad mellis craſſitiem: pilo leporis molliſſimo excipe: vaſi ipſi & vlceri liberaliter impone: lanã eodem medicamẽto madentem ſuper hæc applicat Aetius. Guido Gauliacus pilos incidit, & aliis miſcet. Alij præter pilos miſcent bolon Armeniam, ſang. drac. maſtichẽ, terram ſigillatam: ſuccum plantaginis addunt, & ſtupis excipiunt. Puluis Auic. inſperſus, carnem gignit abraſo cranij oſſe, & vlcere ſuppurato, etiam ſi craſſa meninx appareat. Rec. ſarcocollæ, thuris, ireos, ſang. drac. myrrhę, ariſtol. longę, ana, fiat puluis. Multis in vſu eſt, ſumptus ex Gal. lib 3. meth. & ex catagmaticis in lib. de cõp. phar. g. Puluis ex limatura calybis aceto aliquoties macerata & ficcata. ſumptus drach. j. & ſ. cum ſacchari vnc. ij. ieiuno ſumptus. humiditatem excremẽtoſam & putrem ventriculi, hepatis lienis, & aliarum partium nutritoriarum abſumit, obſtructiones liberat: ob id ſalubertimus eſt ictero vtrique, & incipienti hydropi, cachexiæ, cacochymiæ. coctionem ob id iuuat, & appetentiam inuitat, ablatis. ſ. cauſis proſternentibus. Alumẽ rupis vſtum, vlceribus omnium partium putridis, fiſtuloſis, vel aliter maleficis confert, & multo magis ſi ante vlcera lauentur, & foueantur aqua vel lixiuio, vel vino quo puluis iſte maceratus ſit, & colando remotus. Chirurgis in vſu multo eſt. Turbith drach. j. hermodactylorum, drach. 5. zingiberis, ſcript j. ſacchari, vnc. 5. Da drach. j. & 5. ieiuno cum iure pulli, vel alio idoneo. pituitam à partibus remotis purgat: ob id ſaluber eſt affectibus iuncturarum. Cymini drach. ij. cum vino calido à ieiuno diebus aliquot ſumptus, curat colicum dolorem, & prohibet.

Puluis contra peſtem vſitatiſs.

Rec. radic. tormentillę, dictamni, tunici, ſcabioſę, radi. bugloſſę, ana vnc. 5. ſemi. citri & acetoſæ, ana drach iiij. coriandri præparati, ſemi. portulacæ, raſuræ eboris, ana drach. ij. corallij vtriuſque, ana drach. j. 5. roſarum rubrarum drach. j. terræ ſigillatæ veræ vnc. 5. boli Armenicæ veræ, vnc. ij. fiat puluis.

Puluis elect. de bolo.

Doſis ad peſtem, boli arme. drac. ij. cũ aquæ roſ. vnc. ij. vini vnc. 5.

Reci. omnium ſantalorum, galangæ, ligni aloes, cinnamomi, corall. rub. roſarum rubr. ſemi. melonum, ana drach. 5. rad. tunici & tormentillæ, ana drach. iij. raſuræ eboris, cornu cerui, ana drach. ſemiſ. nucem moſch. vnam: macis, cubebarum, ana drach. j. aniſi, marathri, zingib. ana grana xv. ſemi. acetoſæ, citri, iuniperi, bombacis, caryoph. ana drach. ſemiſ. boli Armeni drach. ij fiat puluis.

Puluis contra lumbricos.

Rec. ſemi. contra lumbricos vnc. j. lupinorum, vnc. 5. abſinthij, drach. ij. cornu cerui vſti, drach. j. 5. fiat puluis.

Penidia ex Bulcaſi in Seruitore vſitatiſs.

Sacchari boni, ſi vis pulueri zari, lib. ij. aqua dulci, aut hordei merſas cum mellis vnc. ij. niſi ſaccharum ſit dulciſs. & ne id condefiat (qua fini etiam ſyrup. interdum miſcetur) coque prunis in vaſe ęreo ſtãnato potius, q̃ terreo vitrato, quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet, affundendo paulatim oleum amygd. dulcium, vel comune, ſubige in marmore, quod eodem oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affixo, longo, curuo, tanquam ſunem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albeſcat: calido loco ſerua, vt ſit diutius tractabilis, forcipibus diuide in offas exiles, oblongas, vel in quam voles figuram finge cum pulu. amyli. Quidam ex melle ſolo coquũt alij ex melle & ſacch. portione æquali vel inæquali. Adunt nonnulli aquam rotam, & caphuram, vt ſint temperatiores.

Alij oleum tantum adhibent marmori, ĩ quo ſubigunt.

Pinecolatum vulgatum.

Saccharo in aqua roſarum diſſoluto, probè clarificato, & cocto, nuclei pinei mundati refrigerato conduntur. Aliqui hos, præſertim recentes, aqua calente parum diu maceratos perſiccant, priuſquam aut condiant, aut compoſitis medicamentis miſceant, vt acrimoniam, & quandam ſubſtantiæ denſitatem ſtomacho noxiã adimant Auic. conſilio. In pinecolato autem abunde corrigi videntur, vt hac macerationę non ſit opus.

Pul. pro epithemate cordis.

Rec. florum bugloſſi, boraginis, meliſſæ, ana manip. 5. ſantalorũ omnium, roſarum rub. ana drach. ij. doronici, been albi & rubri, carabæ, oſſis de corde cerui, añ. ſcru. iiij. corticum citri, ſe. oxalidis, ligni aloes, caryoph. ana drach. j. 5. croci, ſcru. 5. marg. drach. 5. moſchi gra. iij. camphoræ, gra. vj. fragmentorum lapil. omnium pretioſorum, drach j. coralli vtriuſque, ſpodij, ana drach. ſemiſſ. trita per ſe miſce.

Pul. cordialis ex iiſdem, vel ſic.

Recip. corallij vtriuſque, ſigilli Lemnij veri. ana vn. 5. raſuræ eboris, cornu cerui, ana drach. ij. margar. drach. j. coriandri præparati, ſpodij, roſarum, ana ſcrup. ij. 5. oxalidis, fragmentorum pretioſorum, oſſis à corde cerui, ana drach. ſemiſſ. ſacchari, vnc. iij. folia auri, & argenti, ana. xxv. per ſe trita probe, ſerua.

Pul. violarum odorus.

Recip. rad. iridis Florentinæ lib. iiij. maioranæ ſiccæ, quart. vnũ. calami aromatici, vnc. iij. roſarum, violarum, ana vnc. v. caryophyl. vnc. j. & ſemiſſ. moſchi, drach. j.

Pul. alexipharmacus ex cordialibus.

Puluis bezoardicus,

Ex bolo Armenica cum aceto præparata, ſeminæ rutæ, doronico, carabe, cardui benedicti ſemine, xyloaloe, ſerico crudo, rad. tormentillæ, dictanno, tunico, ſcabioſa, croco, ambra, moſcho, pul. diamarg. fiat pul. vel cum ſyrup. de ribes opiata.

Pomum ambræ.

Recip. ſtyracis calamitæ, vnc. j. caryophyl. drach. ij. beniouin, vnc. ſemiſſ. ambræ, drach. ſemiſſem, moſchi, grana quindecim: pul. violarum dicti. q. ſ. cum aqua roſarum cogatur.

Suffuſ ad tuſſim antiquam, & dolorem pectoris. ANT. Rec. amygda. dulcium, zuccari ana vnc. ij. ſeminis fœniculi vnc. j. tere, & da cum iuleb.

Hic eſt vltimus puluis qui ponitur hic à Meſ. qui eſt aliqualiter lenitiuus aſperitatum pectoris. vnde eſt conueniẽs tuſſi antiquæ & dolori pectoris, & datur cum iuleb violato, & aqua capillorum veneris. Ex ſupradictis pulueribus poſſunt conſtrui cõfectiones, vel electaria cum zuccaro vel cum melle, aſſumendo de eis iuxta portiones ſuperius dictas in alĳs electarĳs. Et doſis eſſe poterit vſque ad 3. j. Et omnes pulueres non ſunt ſolutiui, ſed ſolum habent virtutes ſuperius dictas, & ſic denominari poterunt ſub illo nomine ſub quo hic denominantur. Exempli gratia, incipiendo à primo ſuffuf, vbi dicitur ſuffuf de ligno aloes, & ſic de alĳs. Eſt alius puluis qui trahitur ex dictis Gal. vt de ingenio ſanitatis ca. de fluxu ſanguinis ex ruptura venę in pectore qui ſumme conuenit ad reſtringendum omnem fluxum ſanguinis vndecunque emanantis, maxime ex vulneribus, cuius hæc eſt deſcriptio. Bz. boli armeni, ſanguinis draconis terræ ſigillatæ, thuris, maſticis, aloes, pilorum leporis minutim inciſorum ana. drach. j. diſſoluantur in albumine oui & cum ſtupa & cum petĳs inſuſis in eo æqualiter expreſſis ponantur ſuper locum, & quidam cum albumine oui ponunt de ſucco plantaginis. Alius puluis traditur ab Auic. v. fen. iiij. cano. ca. de fractura cranei, hic puluis capitalis generaliter ab omnibus medicis habetur in vſu, & eſt conueniẽs poſt abraſionem oſſis, & digeſtionem vlceris, & ipſius mũdificationem, ad generationem carnis ſuper oſſe diſcooperto, & etiam ſuper panniculo, dicto dura mater, ſi ſuper eo aſpergatur. Cuius hæc eſt deſcriptio. Bz. ſarcocollæ, thuris, ireos, ſanguinis draconis, myrrhæ, ariſtolochiæ longæ ana partes æquales, fiat puluis. Puluis factus ſolum ex limatura calibis aſſumptus cum zuccaro roſaceo. Et doſis eſt 3. j. 5. cum 3. ij. zuccari ſupradicti in forma pilularum ſeu electarĳ, debet tamen prædicta limatura calibis pluribus & pluribus diebus in aceto infundi, & ſic pluries exiccari. aliter eius vſus non eſt conueniens, licet quidam ipſam limaturam præparent, & infundant quandoque in lacte caprino, & quandoque in aqua lactis, & quandoque in oleo amygdalarum dulcium, & ſic aſſumunt eum, non eſt malum vt eius aſperitas remoueatur. hic puluis modo ſupradicto aſſumptus ieiuno ſtomacho eſt valde conueniens habentibus proſtrationem appetitus, & relaxationem villorum ſtomachi ex humiditate ſuperflua illam deſiccando, vnde virtus digeſtiua ſtomachi multum vigoratur ex eius aſſumptione. Confert etiam principaliter cacexiæ & corporibus quibus habitudo corrũpitur, & quibus corpus citrinatur cum admixtione coloris cinericĳ, vnde conuenit principio hydropiſis

Puluis rabilis liquoliber gu. fluxu

Puluis carnatiu

Pulu. adpetitum ſtratum.

CHRIST

pisis hepar confortando ac vigorando in virtutibus suis. Et generaliter est conueniens ad deficcandum omnes putredines, & corruptas materias vbicunque contentas in membris nutritiuis. Puluis alius ab expertis chirurgicis multum habetur in vsu, qui solū est factus de alumine de rocha adusto, & est valde conueniens in vlceribus fraudulentis, carnē fortiter corruptam remouendo & bonam generando, eius mordicatio ex adustione remittitur, & conuenit in vlceribus putridis oris, gingiuarum, & linguæ, lauantur enim vlcera profunda carnosa & fistulosa cum tali puluere infuso in aqua hordei quandoque in vino & quandoque in lixiuio, secundum ꝙ quærimus maiorem vel minorem exiccationem & absterſionem, vt talis liquor melius attingat ad ꝓfundum vlceris, debet tamen colari prædictus puluis à liquore in quo infunditur, & sufficit virtus, quæ remanet in liquore: quandoque conuenit prædicta vlcera cum cannula argentea clysterizare. Alius est puluis cuius vsus est conueniens post digestionem humoris euacuandi, & est principaliter solutiuus materierum phlegmaticarum contentarum in iuncturis, attrahens à remotis. Et ideo conuenit, si debito tempore assumatur podagricis, ischiaticis & alijs passionibus iuncturarum, cuius hæc est descriptio. ℞. turbith, drach.j. hermodactylorum drach.5. zingi. ℈.j. zuccari, ℥.5. Et dosis est vsq; ad ʒ.j.5. de mane cum iure pulli vel alio liquore conuenienti. Puluis in colica ʒ.ij. cimini cum vino calido de mane ieiuno stomacho & est curatiuus & præseruatiuus, si aliquibus diebus continuetur eius assumptio.

Pul. ad vlcera.

Pul. in iuncturarū passionibus.

DISTINCTIO DECIMA
de Pilulis.

Cur pilulæ inuentæ.

DEcima distinctio est de pilulis. Pro introductione dicendorum aduerte, ꝙ propter duas vtilitates, & iuuamenta principaliter pilulę fuerunt adinuētæ. Et prima vtilitas est propter earum displicentiam in sensu gustus. Secunda vtilitas est, vt magis à remotis attrahant materias in eis contentas, maiorem moram in stomacho contrahendo. Medicinæ autem liquidæ solutiuæ, quia cito descendunt de stomacho, paucam in ipso moram contrahunt. & ideo non sunt tantæ potentiæ in attrahendo & soluendo humores, quantum sunt pilulæ. Vlterius notandum, ꝙ vsus pilularum non est multum regularis, nec conueniens in principio febrium, nec in principio febriū quietarum phlegmaticarum: nam communiter pilulæ componuntur ex medicinis simplicibus multæ acuitatis, & calidi tatis: vnde ex earum complexione inducunt inflammationem in corporibus occulte febrientibus: nec conueniunt in quietis phlegmaticis in principio, cum materia sit parua, & occulta, & indigesta: tales autem pilulæ factæ ex medicinis fortiter solutiuis, quæ conuenirent in processu taliū febrium & digesta materia, in principio nō conueniunt, ꝓpter agitationem & motionem in ea. Potiones autem puta cum decoctione & admixtione simplicium adinuicem posſunt remitti ipsarum caliditate si qua esset superflua in solutiuis componentibus ipsam, vnde prohibentur etiā in principio febrium acutarum: si medicina potabilis sit lenitiua, vt facta ex casſia, vel manna cum leuissima dosi medicinæ solutiuæ admixtæ cum eis, vt cum modico succo rosarum, verbi gratia, quæ medicina dicitur communiter minoratiua, cum qua completa digestio in materia non est expectāda in ægritudinibus materialibus. Vltimo nota, ꝙ pilulæ fortes, & solutiuæ debilibus & quibus virtus stomachi est deiecta non sunt exhibendæ, quia in talibus, neque liquefiunt, neque ad actum reducuntur, anxietatem magnam in huiusmodi corporibus inducentes, & etiam multum extenuatis pilulæ paruum inferunt iuuamentum: immo potius in eis sunt prohibendæ.

SYL. *CAtapotia aromatica nobis inuenta, ventriculum, cerebrum, & sensoria humoribus crassis, putribus, pituitosis purgat, & inde natum dolorem dissipat, ventriculum roborat, coctionem eius iuuat. Rec. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis moſch. cardamomi, caryoph. asari, mastiches, schœnu anthus, spicæ, carpobalsami, ana vnc.j. absinthij sicci, rosarum, ana drach.v. terantur, parum coquantur in aquę libris* xij. ad duarum partium consumptionem: fricentur tunc manibus, & colentur & exprimantur. Accipe aloes bonæ lib.j. laua sępe in scutella lapidea vitrata cum aqua pluuia, siccetur: ipsi affunde decocti prædicti circiter lib.ij. tere in sole: deinde ipsi aloe misce myrrhæ, mastiches, ana drach.v. croci drach.iij. tere curioſe, prędicti decocti reliquum ipsis affunde: tere donec siccentur: fac catapotia ciceris magnitudine. Dātur à drac.ij. ad aur.ij. Interdum aloes tm̄ vnc.iiij. indimus. Interdum aloe lauanda aqua mirobalanorum, tūc dantur à drac.iiij. ad drac.viij. coquatur aūt in ea aqua, deinde siccetur: postremo lauāda aqua aromatum, vt diximus: sunt enim salubria hec catapotia.*

*alij sex, alij iiij. lib.

SYLVII ANNOTATIO.

Καταπότιον Græcis à καταπίνω, est medicamentum quod integrum deglutitur. vulgò pilula vocatum, à paruæ pilæ figura, nullo angulo ventriculum lædente & habili simul tangi multis ventriculi partibus. Fieri autem catapotia possunt, tum ex prædictis omnibus antidotis, tum ex alijs mox declarandis. Purgantes vero materiæ hac forma ferè concluduntur, vel, vt facilius deuorentur, etiam saccharo, folijs auri, carne fructuum nō autem pelle, vel alio quopiam simili intecta: vel vt mora in ventriculo longiore diutius agant, à remotioribusq; in ipsum, & intestina humores vacuandos attrahant. Massa enim durior qualis est catapotiorum ægrius à vē triculo comminuitur, ob idq; tardius agit: liquida verò contrà confestim vacuant, & simul vacuantur. Quæ horum in medio sunt, tempus ad actionem mediocre requirunt. Propterea quæ cito agere volumus catapotia damus admodum mollia & parua: præcipue quibus imbecillus est ventriculi calor. Catapotia diu seruanda ex aqua aliqua sola, aut succo solo ne formaueris, quòd citius siccentur, vel situm contrahant, nec vires simplicium cohibent, sed syrupis actionem catapotiorum iuuantibus, vel alio & glutinoso, & iucundo humore. Catapotia sunt inuenta, vt semel deuorentur (vnde & nomen habent) ne suo sapore ingrato linguam vitient, vtque diuturna in ventriculo mora, à remotis etiam partibus attrahant. Cum verò ferè sint valentibus simplicibus composita, initio febriū cruda adhuc materia non sunt danda, quia mouent & agitant, nec vacuant. Vnde symptomata sequuntur à Gal scripta apho. Cō cocta medicari. Neque danda sunt emaciatis, & ventriculum habē tibus imbecillum, vt à quo non sint dissoluenda, & in actum reducenda à quibus si sumpta sint cochlearia tria iusculi multum calida forbeantur. Si autem ob duritiem nō dissoluantur, vomitu reiiciantur. Nisi quæ in his sunt clementissima, & mollissima, & minime deuorantur, qualia aromatica communia, mastichina, & alia quædam, de quibus post. Catapotia Thomæ de Garbo secreta his affinia ad affectus cerebri, spinæ, neruorum contumaces, à materia frigida, crassa, lenta, præsertim sub finem morborum. Cubebarum nucis moschatæ, cinnamomi, spicæ, anisi, carpobalsami, schœnu anthus, mastiches, asari, caryophyllorum, calaminthes, ana drac.ij. turbith, colocynthidis, ana drach.iij. myrobalanorū omnium ana drach.ij. agarici, sennæ, ana drach.j. omnium cum succo menthæ

Κάκκια etiā vocari Græcis ait Manard.

Pilulæ alefanginæ, & eius interpretatio est pilulæ de aromatibus, & sunt ex inuentione nostra, & valent ad dolorem stomachi propter phlegma in ipso, & sunt vehementis iuuamenti in mundificando stomachum & cerebrum & instrumenta sensuum ab humoribus crassis & putridis, stomachum vero confortant, & digestionem procurant. Rec. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, caryophyllorum, asari, masticis, schœnanthi, spicæ, carpobalsami ana ℥.j. absinthij sicci, rosarum ana ʒ.v. terantur contritione crassa, & fundantur super ea aquæ lib.xij. & coquantur vsque ad consumptionem duarū partium. Deinde fricentur manibus & colentur, & exprimatur aquositas eius. Et accipe aloes succotrini boni lib.j. & lauetur in scutella lapidea vitreata cum aqua pluuiali lauationibus pluribus. Deinde exiccetur & fundatur

ANT.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 374 sur 1089

fundatur ſuper ipſum expreſſionis prædictæ circiter lib.ij.& terãtur in ſole. Deinde admiſceatur cum aloes, myrrhæ, maſticis, ana.ʒ.v. croci, drach.iij. Tere contritione bona. Deinde prædictæ expreſſionis reſiduum ſuper ea fundatur, & conterantur vſquedum ſiccentur, & fiant ex eis pilulæ in modum ciceris, & da ex eis à ʒ.ij. vſq; ad aur.ij. Et quandoq; exigit diſpoſitio vt minuat ex eis virtus aloes, & ponimus ex eo ʒ.iiij. Et quãdoq; exigit diſpoſitio vt lauetur aloes prius cum aqua myrobalanorũ, & tũc accipe ex eis ab ʒ.iij. vſq; ad ʒ.viij. et coque in aqua, & poſtquã coxeris cum hac aqua, exicca illum: & laua vltimo cum aqua de ſpeciebus, ſicut diximus, ſunt enim incolumes.

CHRIST. Pilulæ alefanginæ. Et eſt interpretatio pilularum de aromatibus propter aromata multa, quæ ingrediuntur earum compoſitionem. Iſtæ pilulæ generaliter habentur in vſu, & præparatæ reperiuntur. Ipſæ enim ſunt multæ ſecuritatis, & habent iuuamenta multa: nam principaliter confortãt virtutem digeſtiuam ſtomachi deſiccando materias putridas & corruptas in eo, & illas euacuando, incitant etiam appetitum, ſed principaliter mundificant cerebrum, & inſtrumenta ſenſuum ab humoribus frigidis viſcoſis & craſſis, vnde ſumme conueniunt ad præſeruanda corpora laxa, ne in ægritudinem incidant, & poſſunt tales pilulæ continuari abſque læſione ab his quibus conueniunt ſicut pilulę communes. & melius quæ componuntur ex ſolo aloe myrrha & croco: nam in eis non ingreditur aliud ſolutiuum q̃ aloe, quod per ablutionem in ſua potentia remittitur. Et iſtis pilulis magiſter Marſilius vtebatur quaſi in omnibus paſſionibus materialibus cerebri & ſtomachi frigidis cum admixtione aliquali choleræ. Et ſunt tardæ ſolutionis. Et doſis ipſarum eſſe poteſt vſque ad ʒ.ñ. tamen communis vſus eſt vſq; ad ʒ.j. & maxime purificant neruos & nuchã. ℞. carpobalſamum &c.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ apud medicos ſunt nobiles, & ipſi multum vtuntur ſub nomine pilularum aleſanginarum, & de aromatibus quod idem eſt. harum pilularum ponit Serapio in proprio antidot. tres deſcript. quarum prima & tertia ſi ſimul adiungantur parum ab iſta differunt. Haly ſimiliter x.& vñ. practicæ c.de appetitu inordinato habent vnam aliam deſcriptionem quæ parum ab iſta differt. Summa medicinarum eſt res xx.

MANARDVS, de Pilulis.

Græci coccia & catapotia vocant.

De pil. Alefang.

ET quandoque exigit diſpoſitio.] Mihi potius augenda q̃ minuenda videtur aloe. PILVLARVM doſis drach.j.] Multi nunc aloen lauant cam aqua in qua rheon barbarum longo tempore maduit. Alij cum ſucco braſſicæ.

SYL. *Catapotia ſtomachica, pituita & bile flaua ventriculũ, hepar, caput, ſenſoria, iuncturas purgant. Rec. hierę picræ drac.vij.* trium myrobalanorum, ana drac.iij. agarici drach.ij. turbith boni drach.x. epithymi Cretenſis, aniſi, ana drach.ij. & ſemiſſem, ſalis Indi drach.ij. abſinthij, ſcammonij, ana drach.iij. fac catapotia cum penidiorum drach.iij. & ſucco cichorij, dantur drach.ij.*

*cepularũ, citrearum Ind.

SYLVII ANNOTATIO.

Sumuntur ad drach.j.& ſ. tantum coctione ventriculi abſoluta ad affectus pituitoſos præſertim, ſed etiam bilioſos & melancholicos. Horis quatuor poſt ſume iuſculum lauatorium & hora vna poſt prande, ſed parcius: quin & drach. vnica mediocriter purgãt hiera picra Galeni, myrobalani flauæ, nigræ, cepulæ.

ANT. Pilulæ ſtomatichæ caput & ſtomachum mundificãt & hepar, & membra ſenſuum, & inſtrumenta iuncturarum. Et eduunt ſuperfluitates vtriuſque choleræ & phlegmatis. Rec. hieræ picræ, drach.vñ. trium myrobalanorum ana ʒ.iij. agarici ʒ.ñ. turbith boni ʒ.x. epithymi cretenſis, aniſi ana ʒ.ij.& ſ. ſalis Indi ʒ.ij. abſinthij, ſcãmoneæ ana ʒ.iñ. Fac pilulas cum penidiarum ʒ.iñ. & ſucco ſcariolarum. Doſis eius eſt ʒ.ij.

Pilulę ſtomatichæ caput & ſtomachum confortant, plures ipſarum deſcriptiones ponuntur. Et ſic ſm diuerſitatẽ magiſtrorum diuerſæ deſcriptiones eliguntur. Et iſtæ primæ à quibuſdam habentur in vſu, mundificant enim ſtomachum & hepar & membra ſenſuum ab humoribus frigidis & phlegmaticis. Soluunt etiam humores cholericos, & melãcholicos, licet principaliter ſoluant phlegmaticos. Et doſis ipſarum eſſe poteſt vſque ad ʒ.j.ſ. licet hic ponatur q̃ doſis ipſarum eſt ʒ.ñ. & tempus aſſumptionis ipſarum eſt celebrata ſtomachi digeſtione. Et nota q̃ perfecta & completa operatione earum, quę cõiter fit quinque horis, quantitas cibi poſt aſſumenda debet eſſe minor q̃ ſi nulla aſſumpta eſſet medicina. Cuius oppoſitum mulieres & generaliter ignorantes faciunt, prętmiſſo tũ lauatiuo, vt in reliquis ſolutiuis cõiter fit. ℞. hierę &c. & intelligendum eſt de hiera Gal. ſuperius deſcripta quæ eſt leuis & tardæ ſolutionis, quia ſolum ratione aloes eſt ſolutiua materierũ cholericarum ſubtilium principaliter, & ſubſequẽter materierum phlegmaticarum aquoſarum. Trium myrobalanorum citrinorum, ſ. indorum, & chebulorũ, ana ʒ.iij. agarici ʒ.ñ. qui principaliter ſoluit materias phlegmaticas contentas in pectore & in cerebro, & in aliis membris neruoſis. Turbith boni ʒ.x. qui euacuatiuus eſt phlegmatis. Epithymi hortenſis. i. hortulani, quod euacuatiuum eſt humoris melancholici, aniſi, ana ʒ.ñ.ſ. ſalis Indi ʒ.ñ. abſinthñ, ſcammoneæ. ſ. correctæ, ana ʒ.iñ. quæ principaliter eſt ſolutiua humoris cholerici, & magnæ potentiæ, penidiarum ʒ.iñ. fac pilulas cum ſucco ſcariolæ. i. lactucæ ſilueſtris ad remittendum aliqualem acuitatem, & ſuperfluam caliditatem prædictorum ſolutiuorum, & doſis cõmunis eſt ʒ.j. vel ʒ.j.& ſ. licet ponat eius doſim eſſe ʒ.ñ. verum huiuſmodi doſis hodiernis temporibus eſſet ſuperflua.

CHRIST.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ ſm quoſdam ſunt illæ quibus vtimur. Meſ. autem inferius habet plures alias deſcrip. pilularum ſtomaticarum, & omnes inter ſe ſunt differentes, verũtamen oẽs ſtomachum confortant & mundificant, & propter id ſunt qui vnam deſcript. faciunt pro alia, moderni tũ laudant primam deſcript.& penult. Summa medicin. eſt xiij. res.

MANARDVS, de pilulis ſtomachicis.

Stomachicæ à ſtomacho debebant appellari. Quidam eas paratas habent, & certe vtiles ſunt. TRIVM myrobalanorum.] Citrinarum. ſ. chebularum, & Indarum. Doſis eius eſt drach.ij. vel drach.j.ſ.] Sed vnica etiam mediocriter purgat.

SYL. *Catapotia Polychreſta nobis inuenta, ob idq; ſic appellata, q̃ ſint efficacia ad multos affectus capitis, ventriculi, hepatis: purgant enim ex his & ſenſoriis pituitam, & bilem vtrãque: quapropter febribus antiquis, complexis, & inuicem complicatis cõmodant. Rec. myrobalanorum flauarum, rhabarbari, ana drach.iiij. ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, ana drach.ij. ſcãmonij. Antiocheni in pomo cocti ʒ.v. cepularum, Indarum, agarici, colocynthidis, polypodij, ana drach.ij. turbith, aloes, ana drach.vj. maſtiches, roſarum, ſalis gẽmæ, epithymi, aniſi, zingiberis, ana drach.j.* electarij roſarum q.ſ. ad comprehenſionem. Fiant catapotia craſſa. Da à drach.j. ad aur.j.*

*à Meſ. nõ Nicol. ſcripti.

SYLVII ANNOTATIO.

Humores tenues & calidos potius q̃ pituitoſos, craſſos, frigidos, vacuant à toto corpore, ſed præcipue à dictis partibus. Dantur cocta iam materia & iam miſta in febribus heterogenibus inuicem complicatis. Sunt etiam ſalubria purgationi vernæ. Dantur hora vna ante diluculum. Omnium pilularum quibus vtimur, has maxime excellentes ſcribit Manardus, & quia tutiores, & efficaciores, per aggregatiuas abſolute ſcriptas intelliguntur.

ANT. Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione noſtra coniungẽtes aggregationem expertorum iuuamentorum ad febres

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 375 sur 1089

bres antiquas, & ad febres diuerſitatis, & ad ægritudines capitis, ſtomachi, & hepatis, & educũt putrefactiones vtriuſque cholerę & phlegmatum, & mundificant inſtrumenta ſenſuum, & ſunt mũdificatiuum bonum, quarum permixtio. Rec. myrobalanorum citrinorum, rauedſceni ana 3.iiij. ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, ana *drach.iij. *drach.ij. ſcãmoneæ antiochenæ coctæ in pomo *3.v. chebulorum Indorũ, agarici, colocynthidis, polypodij, *drach.vj. *drach.vij. ana 3.ij turbith boni, aloes, ana *3.vj. maſticis, roſarum, ſalis gemmæ, epithymi, aniſi, zingib. ana 3.j. electarij roſarum q. ſ. ad aggregationem. fiant pilulæ craſſæ. da drach.j. vel aureum vnum.

CHRIST. Pilulæ aggregatiuæ inuentione noſtra. Hic de pilulis aggregatiuis ponuntur tres deſcriptiones, ſed iſta prima vſitatur, & cõiter habetur in vſu vbique, & dicuntur aggregatiuæ quia iuuamenta multa aggregant ſoluendo vniuerſaliter oẽs materias, tam craſſas, q̃s ſubtiles, tam calidas, q̃s frigidas, ſed principaliter à prædominio ſunt magis ſolutiuæ humorum cholericorum & calidorum, q̃ phlegmaticorum & frigidorum, & ab omnibus membris vniuerſaliter, & generaliter: ſed principaliter ab hepate, & ab aliis membris nutrituis, ſoluendo materias contentas in eis principaliter putridas, & vſus ipſarum eſt in proceſſu febrium de materia mixta per eius digeſtionem, & ſumme conueniũt corporibus, quæ purgantur tempore veris, propter ipſorum præſeruationem, quia mundificant, & ſoluunt materias phlegmaticas, & cholericas in eis multiplicatas & in toto corpore, ſed maxime in ſtomacho, hepate, & aliis mẽbris nutritiuis, ſoluunt etiam aliqualiter humorem melancholicum, & tempus aſſumptionis eſt celebrata cibi digeſtione. ſ. per horam ante diem. Et doſis eſt drach.j.

Tẽpus aſſumptiõis. Et hic vtiliter aduerte, q̃ pilulæ ſolutiuæ q̃ndq̃ in quibuſdam corporibus diu contrahunt moram in ſtomacho non diſſolutæ, vnde ad actum operationis non reducuntur, & hoc maxime contingit propter debilitatem caloris naturalis, & virtutis digeſtiuæ in ſtomacho, vnde neceſſarium eſt in talibus, vt vſq̃ ad tria cochlearia iuris pulli, vel alterius liquoris multum calidi, quãtum in ore tolerari poteſt aſſumantur, & deglutiantur, vt tali acuta mediante caliditate liquefiãt pilulę: ſi aũt hoc prouenerit non ex debilitate ſtomachi caliditatis, ſed magis ex induratione & petrificatione pilularum, ſic iuxta doctrinam principis potius debent vomitu expelli. Summa medic. eſt res xviij.

MANARDVS, de pilulis aggregatiuis.

Inter pilulas quibus vtimur hæ maximè excellunt. ELECT. roſa.] Intellige non id quod Nicolaus, ſed quod ipſemet Meſue inter electaria ſua ſcripſit.

SYL. *Catapotia polychreſta maiora, pituitam craſſam, lentam purgant, & inde natos affectus, colicum, arthriticum, iſchiadem, podagram, ventris totius inflationem: præter hęc hęmorrhoidas. Rec. bdellij, myrobalanorum nigrarũ, emblicarum, ana drach.iiij. turbith boni, & electi drac.xiij. ſeminis apij, fœniculi, aniſi, carui, ameos, origani, roſarum, lepidij Indi, rutæ agreſtis, hermodactyli, ſalis Indi, maſtiches, ammoniaci, ana drach.j. cinnamomi, cardamomi, acori, *ligneę, ſeu cinamomi vulgaris. ſpicæ, croci, *caſſiæ, ana drach. ſemiſſem: ſagapeni drac.iiij. colocynthi. drach.iij. penidiorum alborum drach.iiij. aloes drach.xv. commiſce cum ſucco braſſicæ, manibus tuis oleo iaſmeno inunctis.

CHRIST. Pilulæ aggregatiuæ maiores, valentes ad humorem craſſum & viſcoſum, & inflationem in mirach, & ſtomacho, & hęmorrhoidas ſoluunt, & valent ad dolorem iuncturarum, & iſchiaticam, & colicam, & podagram ex phlegmate. Rec. bdellij, myrobalanorum, nigrorũ, emblicorum, ana 3.iiij. turbith boni & electi, 3.xiij. ſeminis apij, fœniculi, aniſi, carui, ameos, origani, roſarum, ſetaragi indi, harmel, hermodactyli, ſalis Indi, maſticis, ammoniaci, ana 3.j. cinnamomi, cardam. acori, ſpicæ, croci, caſiæ ana 3.ſ. ſagapeni, 3.iiij. colocynth. 3.iij. penidiarum albarũ *3.iiij. aloes ſuccotrini, 3.xv. cõfice cum ſucco caulium, & vnge manus tuas cũ oleo ſambucino. *drach.x.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ aggregatiuæ maiores interdum habentur in vſu. Auic. in v. can. habet vnam deſcript. & dicuntur pilulæ aggregatiuæ filij Hilgeben. ſed non ſunt eædem cum iſtis. Summa medicinarum eſt res xxix.

MANARDVS, de pilulis aggreg. maioribus.

Hæ non parantur. Si quis tamen parare voluerit, pro ſataragi Indi accipiat quod Dioſc. vocat lepidion: & pro Harmel, intelligat ſpeciem rutæ ſylueſtris, non cicutam, vt multi. Caſſiæ.] Intellige ligneam vocatam .i. cinnamomum vulgare.

SYL. *Catap. polycreſta minora, pituitam & bilem vtranque à ventriculo, & capite purgant, obſtructiones hepatis liberant, ipſumq́, ac ventriculum roborant, febres antiquas, pruritum, vlcera [maligna] iuuant. Recipiunt myrobalanorum flauarum, nigrarum, emblicarum, ana drach. iij. maſtiches, aniſi, ſucci eupatorij, abſinthij, roſarum, ana drac.ij. rhabarbari drach.v. hierę picrę drach.xij. confice cum ſucco apij. Da drach.ij. cum aqua calida.

ANT. Pilulæ aggregatiuæ minores, caput & ſtomachum mundificant ab humorum ſuperfluitatibus. ſ. vtriuſque choleræ & melancholiæ, & conſortant ſtomachum & hepar, & aperiunt oppilationes, & valent ad febres antiquas, & ſanant pruritum & vlcera. Rec. myrob. citrinorum, nigrorũ, & emblic. aã. *3.iij. maſticis, aniſi, ſucci eupatorij, abſinthij, roſarũ aã. 3.ij. rauedſceni 3.v. hieræ picræ 3.xij. confice cũ ſucco apij. da 3.ij. cũ aqua calida. *drach.iiij.

Pilulæ aggregatiuæ ſm hanc deſcriptionem non ſunt in vſu. Summa medic. eſt res xj.

SYL. *Catap. ex eupatorio maiora, obſtructionem hepatis liberant, & icterum inde ortum ſanant, ac dolorem & febres circuitu repetentes. Rec. myrobalanorum flauarum, ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, ana drach. iij. rhabarbari drach. iij. & ſemiſſ. maſtiches drach. j. croci drach. ſemiſſ. aloes drach. v. forma cum ſucco intybi. Dantur drach.ij. cum ſero lactis.

SYLVII ANNOTATIO.

Bilem liquidam & tenuem, & hos affectus inde natos ſanant drach.j. & 5. etiam ſine ſero lactis.

ANT. Pilulæ de eupatorio maiores ad febres periodicas, & ad dolorem hepatis & oppilationem & icteritiam. Rec. myrobalanorum citrinorum, ſucci eupatorij, ſucci abſinthij ana drac.iij. rauedſceni, drach.iij. & 5. maſticis drach.j. croci drach.5. aloes boni drach.v. confice cum ſucco endiuiæ. doſis eius eſt 3.ij. cum aqua caſei.

CHRIST. Pilulæ eupatorij maiores, quidam magiſtraliter vtuntur eis, tñ cõiter non ſunt in vſu, & valent in ſoluendo materiã cholericam principaliter, aquoſam & ſubtilem, vnde conferunt icteritiæ & dolori hepatis & oppilationi ipſius. Cõferunt etiam ad febres periodicas quæ paroxiſmaliter mouentur materia cholerica prædominante, & doſis eſt 3.j. 5. cum aqua caſei vel ſine ipſa. Pilulæ arteticæ. i. quæ conueniunt ad dolores articulorum, quia euacuãt materias contentas in illis ſicut in podagris, & principaliter ſunt ſolutiuæ materierum phlegmaticarum craſſarum contentarum in iuncturis: ſunt enim fortiter attractiuæ, & á pluribus medicis habentur in vſu. Et tempus aſſumptionis earum eſt præmiſſa digeſtione materiei, & doſis eſt vſque ad ℈.iiij. Cuius hæc eſt deſcriptio. Bz. grana ſolis, diagridij, ebuli, & dentur de fero, ſi aſſumens eas non cenet, & no ctes ſint breues, vel poſt cœnam pluribus tranſactis horis. Tempus aſſumptiõis.

ADDITIO.

Pilulæ de Eupatorio maiores, non ſunt in vſu. idem Meſ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 376 sur 1089

describit hic inferius minores quæ similiter in vsu nō sunt. Auicen.in v.cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent vnam aliam descript. quæ eadem non est cum ista prima. Summa medic.est viij.res.

MANARDVS, in pilulas de Eupatorio.

Maioribus quidam vtuntur ad morbum arquatum.

SYL. *Catapotia ex eupatorio minora idem potentia. Rec.myrobalanorum flauarum, rhabarbari, succi eupatorij, aloes, ana partes æquales, comprehende aqua apij, vel intybi. Da drach.ij.*

ANT. Pilulæ de eupatorio minores, & sunt ex intentione maiorum. Rec.myrobalanorum citrinorum,rauedsceni,succi eupatorij,aloes,ana partes æquales. Confice cū aqua apij. da drach.ij. & in alio cum aqua endiuiæ.

CHRIST. Pilulæ de Eupatorio minores. non habentur in vsu.

ADDITIO.

Has pilulas de Eupatorio minores describunt Auic.in v.cano. & similiter Serapio in proprio antidot. quę tamen in vsu non sunt. Summa medic.est iiij.res.

SYL. *Catapotia ex rhabarbaro vacuant humores crassos,lentos,multum putres, & inde ortas febres antiquas, & ex aliis quoq; humoribus, sanant,& hepatis dolorem,ac hydropem incipientem. Rec.rhabarbari drach.iij. succi glycyrrhizæ,succi absinthij, mastiches, ana drach.j. myrobalanorum flauarum drach.ij.& semissem: seminis apij, fœniculi, drach.semiss. trochiscorum diarhodon, drach.iij. & semissem:hieræ picræ drach.x. excipe aqua fœniculi. Da vespere drach.ij. cum sero lactis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Obstructiones hepatis aperiunt, & bilem, pituitamq; putres præsertim, purgant.

ANT. Pilulæ de rhabarbaro, conferunt ad febres antiquas ex diuersis generatas humoribus, viscosis & putridis, multarum putredinum & dolorem hepatis, & principium hydropisis. Rec.rauedsceni,drach.iij.succi liquiritiæ, succi absinthij, masticis, ana 3.ſ. myrobalanorum *ij.ſ. citrinorum *3.iij.& ſ.semi.apij, fœniculi ana 3.ſ troch. diarhodon 3.iij.& ſ. hierę picræ 3.x. Cōfice cum aqua fœniculi, & da drach.ij.cum aqua casei calida in sero.

CHRIST. Istæ pilulæ vbiq; generaliter præparantur,& habentur in vsu,& principaliter cōferunt in omnibus febribus chronicis factis;ab humoribus phlegmaticis, & cholericis, & principaliter soluunt humores putridos cholericos admixtos cum phlegmate, vnde conueniunt hydropicis, aperiendo oppilationes hepatis, & aquam citrinam soluendo. Et dosis ipsarum est vsque ad drach.j.ſ. de mane aliis conditionibus obseruatis &c. (Tempus assumptiōis.)

ADDITIO.

Istæ pilulę multum in vsu habentur, & quāuis Mes. habeat loco rhabarbari rauedsceni quod idem est, loco tamē pilularum de rhabarbaro non debemus vti pilulis de rauedsceni, nec econtra. nam multum sunt adinuicem differentes, & ad diuersas intentiones ordinatæ, igitur qui hoc faciunt, errant. Summa medic.est res x.

MANARDVS, in pilulas de Rhabarbaro.

His vti ego consueui in fine notharum tertianarum in autūno, corroborando eas cum aliis vt opportunum videtur,& da drach.ij. mane, vel drach.j.ſ.

SYL. *Catap.ex halicacabo à nobis inuenta, ad febres diuturnas ex humoribus variis ortas, obstructionem hepatis soluunt, & inde ortum dolorem, & incipientem hydropem. Rec.absinthij & succi eius, & succi eupatorij, aloes, myrobalanorum flauarum, masticbes, croci, rhabarbari, cancami loti, asari, anisi, *casiæ, seminis sumariæ, ana drach.ij. hieræ picræ drach.iij.confice cum aqua solani. Da à drach.j.* (*ligneæ vt prius.)

ad aur.j.& semissem. *Si autem tussis est cum febre, pone venarum glycyrrhizæ pondus dimid.ad omnia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Solanum id, cuius aqua aut succo vult comprehendi, sunt qui putant esse halicacabum solani speciem, & inde nomen his impositum: alioqui halicacabum non reciperent, nisi male halicacabū omissum causaris, aut titulum corruptum pro alchindi, vel alio.

ANT. Pilulæ alchechengi ex inuentione nostra, conferunt febribus longi temporis diuersorum humorum, & dolori hepatis,& oppilationi,& principio hydropisis. Rec.absinthij & succi eius,& succi eupatorij,aloes,myrobalanorum citrinorū,masticis,croci,rauedsceni,laccę ablutæ, asari, anisi, casiæ,semi.fumiterræ,añ.3.ij.hieræ picrę 3.iij. Cōfice cū aqua solatri. Dosis eius est à 3.j.vsq; ad aur.j. & 5. Et si est tussis cū febre, pone venarū liquiritiæ medietatem ponderis oīum. Sūt.n.sanę & exptæ.

CHRIST. Pilulæ Alchechengi, à practicis magistraliter habentur in vsu, sunt tamen vtilitatis & efficaciæ quasi consimilis cū pilulis de rhabarbaro antedictis, conferunt enim soluendo materias crassas,& subtiles,facientes febres chronicas, conferunt etiam dolori hepatis facto à materia pungitiua, siue ventositate extendente, eleuata materia crassa phlegmatica.Conferunt etiam principio hydropisis soluendo aquam citrinam & hepar confortando, & dosis est.3.j.ſ.Bz.raued, casiæ,scilicet ligneæ,hieræpicræ,solatri,quod,idē est quod alchechengi,& est frigidæ & siccæ cōplexionis vltra scūm.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum habentur in vsu, & sunt ex inuentione ipsius Mes. Sed hic cadit dubitatio similis ei quæ occurrit in diacurcuma, quia licet in his pilulis non ingrediatur alchechengi, dicuntur tamen pilulæ de alchechengi fm quosdam à compositore, vel cp vitio scriptoris descriptio non est integra,vel potius & melius,quia conficiuntur cum aqua solatri quod est species alchechengi. Summa medicinarum est.xv.res.

MANARDVS, in pilulas de Alchechengi.

Nec hæ sunt in cōi vsu. Cassiam fistulam.] Intellige vt supra, ligneam. Et si est tussis cum febre.] Nota hanc mixtionem in tussi, quam potes in aliis quoque pilulis facere.

SYL. *Catap.Philagrij ad febres antiquas. Rec.trochiscorum diarhodō, troch.de rhabarbaro ana drach.iiij. succi eupatorij, spinæ albæ, ana drach.ij. absinthij drach.j.& semiss. myrobalanorum flauarum, seminis cassiuthæ, turbith, ana drach.iiij.agarici,aloes,ana drach.viij.salis Indi drach.j.& semiss. confice cum aqua fœniculi. Da drach.ij.*

ANT. Pilulæ ad febres antiquas inuentione Philagrij.Rec. trochiscorum diarhodon,trochiscorum de rhabarbaro añ.iiij.* succi eupatorij, bedegar, ana 3.ij.absinthij 3.j. & ſ.myrobalanorum citrinorum,seminis cuscutæ,turbith.ana 3.iiij.agarici, aloes ana *drach.viij. salis Indi *drach.j.& ſ. Confice cum aqua fœniculi,& da 3.ij. (*myrobalanorū chebulorum. *drach.vij. *drach.j.)

CHRIST. Istæ pilulæ non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur.

ADDITIO.

Istæ pilulæ ad febres antiquas non sunt in vsu. Serapio in proprio antidot. habet tres descrip.pilularum ad febres antiquas quæ non sunt eædē cum ista, vltima tamen earū parū videt ab ista differre.Summa medicinarum est res.xij.

MANARDVS, de Pilulis ad febrem antiquam.

Bedegar.] Id est, spina alba, vt superius diximus. Satis leniter purgant.

SYL. *Catapotia Inda Haly ad effectus melancholicos, cancrum,elephantiam,alphos nigros curatu difficiles, melancholiam morbum, & inde ortum timorem [& mærorē,] quartanam, icterum splenicum, splenis dolorem. Recipiunt myrobalanorum nigrarum,ellebori nigri, polypodij,ana 3.v. epithymi,sticchados,ana drach.vj.agarici, lapidis cyanei loti,*

ti, colocynthidos, ſalis Indi, ana.ʒ.iiij. ſucci eupatorij, ſpicæ, ana drach.ij. caryophyllorum drach.j. hieræ picræ drach.xij. fiat maſſa cum ſucco apij. Dantur à drachmis duabus vſq; ad aureos duos cum aqua caſei. Salubria ſunt, experta.

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiam vſtam purgant. Icterus ſplenicus eſt, qui niger Galeno dicitur initio lib.6. locorũ affectorum, ꝙ ſplenis vitio fiat: fœdos & pallidos colores in puellis, nubilibus præſertim, vulgo appellamus, licet etiam viros occupet. Indæ autem vocantur, vel quia in India celebrentur, vel à ſale Indo, qui niger eſt eiuſq; loco ruber vtendus eſt, non ſaccharum candefactum. Idem pollicentur pilulæ fumatiæ Auicẽnæ: ad pruritum enim, ſcabiem, & affectus alios ab vſta materia natos valẽt: recipiunt autem myrobalanorum citrearum, cepul. Indarum, ſcãmonij, ana drach.v. aloes, drach.vij. tere omnia non multum ſubtiliter: aqua fumariæ irrora, inſola ad mediocrem ſiccationem: ſecundo, & tertio idem fac: poſt ſicca perfecte, & repone.

ANT. Pilulæ Indæ quas ſcripſit Haly. quarum iuuamentum eſt vltimum ad ęgritudines melancholicas, & ad cancrum, & lepram, & morpheam nigram difficilem, & ſunt bonæ melancholiæ, & timori, & ad dolorem ſplenis, & ad quartanam & icteritiam ſplenalem. Rec. myrobal. nigrorum, ellebori nigri, polypodij ana ʒ.v. epithymi, ſtœchados añ.ʒ.vj. agarici, lapidis lazuli loti, *drach.iij. colocynthidis, ſalis Indi, añ. *ʒ.iiij. ſucci eupatorij, ſpicæ añ.ʒ.ij. caryophyllorum.ʒ.j. hieræ picræ ʒ.xij. Fiant pilulæ cum ſucco apij. Doſis eius eſt à ʒ.ij. vſque ad aur.ij. & ſunt ſanæ & expertæ. Da cum aqua caſei.

CHRIST. Vſus iſtarum pilularum generaliter fit ab omnibus, & vbique præparatę reperiuntur, habent enim proprietates & iuuamenta principaliꝝ ad ęgritudines melancholicas & maxime de melancholia aduſta, illam cum facilitate euacuando, ſoluunt etiã materias craſſas & mixtas, etiam melancholiam non aduſtã, vnde conueniunt ad cancrum, lepram, & morpheam nigram, q̃ eſt defedatio cutis, & conueniunt in febribus quartanis, & ad icteritiam nigram, q̃ eſt de humore melancholico ex nocumento facto in ſplene, & ſunt hæ pilulę multum memoriæ cõmendandę propter earum vtilitates. & doſis ipſarum eſt ʒ.j. tempore congruo.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum in vſu habentur. Et dixerunt quidam ꝙ dicuntur indæ quia in India magis in vſu habentur q̃ in aliis partibus. Alij dixerunt, ꝙ dicuntur indæ propter ſal indum quod recipiunt: & per ſal indum intellige ſal nitrum: ſed cum caremus eo, ſapientes volunt, ꝙ loco eius ponamus ſal rubeum. quidam ponunt zuccarum candi, ſed non recte, quia non eſt ei proximum vt eſt ſal rubeum. Summa med.eſt xiij.res.

MANARDVS, de pilulis Indis.

His communiter vtimur in atra bile purganda. Lapidis Lazuli i. Cyanei. Loti.] Toties vt nullum amplius vel ſaporem vel odorem in aqua relinquat. Doſis] Satis eſt vt vnica drach. detur.

SYL. *Catap. Hermetis ex trochiſcis colocynthidos, ad cephalæam & hemicraneam difficilem, & affectus neruorũ, & iuncturarũ. Recipiũt trochiſcorũ colocynthidos, drac.xij. hieræ drach.vij. maſtiches drach.ij. ſalis gemmæ aureũ vnũ, ladani boni vnc.j. omnia præter ladanum & maſtichen tere, & cribra, maſtiche vero pulueretur cum pauco oleo nucum, quo ſpecies tritæ illinantur: deinde cum ladano miſceatur in mortario piſtillo calido. fiant catapotia craſſa. Da à drach.ſemiſſe ad drach.j.*

ANT. Pilulæ Alandahal Hermetis ad ſodam antiquam, & hemicraneam difficilem, & ęgritudines neruorum, & iuncturarum, & ſanæ & expertæ. Rec. trochiſcorum alandahal ʒ.xij. hieræ ʒ.vj. maſticis ʒ.ij. ſalis gemmæ, aur.j. ladani boni ʒ.j. Omnia præter ladanum & maſticem terantur & cribellenť. Maſtix quoq; puluerizetur cum pauco oleo nucum, & liniantur cum eo ſpẽs tritę.

A Deinde cum ladano conficianť, & in mortario terendo cũ ea piſtillo calido, fiãt pilulæ craſſę. Da ʒ.ſ. vſq; ad ʒ.j.

Pilulæ Alandahal non ſunt in vſu, nec præparatæ reperiuntur. Summa medic.eſt res v.

MANARDVS, de pilulis Alandal.

Nonnulli eas parant, ſed pauci vtuntur, quum tamen efficaces ſint in pituita educenda.

SYL. *Catap. ex ſarcocolla, alba ſunt, pituitam vacuant, ob id pituitoſis affectibus commodant. Recipiunt ſarcocolla drach.iij. turbith drach.iiij. colocynthidos drach.j. & ſemiſſem, zingiberis tantundem, ſalis gemmæ, drach.j. diſſolue ſarcocollam in aqua roſata, hisq; comprehende.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violenter pituitam craſſam & lentam trahunt, parum tuta vſu, niſi parua doſi in valentibus, & cum aliis miſta: deſcripta ſunt etiam in ſimpl.cap. de ſarcocolla.

B Pilulæ de Sarcocolla, & ſunt pilulæ albæ, ſolutione educentes phlegma, & cõferunt ad ęgritudines phlegmaticas. Reci. ſarcocollæ drach.iij. turbith ʒ.iiij. colocynthidis drach.ſ. & ſ. zingiberis tantũdem, ſalis gemmæ ʒ.ſ. Diſſolue ſarcocollam in aqua roſata, & cõfice alia cum ea, & fiant pilulæ. Sunt enim ſanæ & expertę. ANT.

Pilulæ de Sarcocolla raro à medicis vſitantur: tñ præparatæ reperiuntur: & ſoluunt materiam phlegmaticam & viſcoſam cum violẽtia multa, & ideo ab vſu ipſarum eſt cauendum, & doſis ipſarum eſt. ʒ.j. Sarcocolla gummi eſt. CHRIST.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum in vſu habentur. Ipſe idem Meſ. in capi. de ſarcocolla habet eandem deſcriptionem iſtarum pilularum, quas dicit compoſuiſſe Haly ſenem. Summa medicinarum eſt res vj.

MANARDVS, in pilulas de Sarcocolla.

C Ego nunquam his vſus ſum, nec vidi medicum vtentem.

SYL. *Catapotia Fœtida maiora, vacuant pituitam craſſam, crudam, ob id conferunt affectibus inde natis, arthritidi, podagræ, gonagræ, dolori ſpinæ, & aliarum iuncturarum ventriculi, colico, alphis, elephantiæ albaras. Recipiunt ſagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, rutæ agreſtis, aloes, epithymi, ana drach.v. hermodactylorum, eſulæ, ana drach.ij. ſcammonij drac.iij. cinnamomi, ſpicæ, croci, caſtorij, ana drach.j. turbith drach.iiij. zingiberis drach.j. & ſemiſſem, euphorbij drach.vnus partes duas, diſſolue lachrymas aqua porri, & finge maſſam. Dabis drach.* duas.* *Vnica ʒ. ſufficit.

SYLVII ANNOTATIO.

Catapotia hæc arthritica δυσάλγια, pituitam craſſam, lentam, à cerebro, iuncturis, & partibus aliis remotis trahunt: vtenda potius in fine morborum pituitoſorum, vt paralyſis. Dantur drach.j. Fœtida vocantur, ꝙ caſtorium, rutam agreſtem & liquores grauedolentes recipiant potius q̃ ꝙ putres humores vacuent.

D Pilulæ Fœtidæ maiores, quæ expellũt humores craſſos, & conferunt ad dolorem iuncturarum, & podagræ, & dorſi, & genuum, & omnem dolorẽ ex humore crudo, & dolorem ſtomachi, & colicæ, & albaras, & morpheam & lepram. Rec. ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, harmel, aloes, epithymi ana drach.v. hermodactylorum, alſcebran, ana drach.ij. ſcãmoneæ ʒ.iij. cinnamomi, ſpicæ, croci, caſtorei ana ʒ.ſ. turbith ʒ.iiij. zingib. ʒ.ſ. & ſ. euphorbij ʒ.ſ. partes ij. Diſſoluantur gũmi in aqua porri, & fiant pilulæ. da ʒ.ij. ANT.

Pilulæ fœtidę maiores generaliter ſunt in vſu. & ſic vbique præparantur. Potenter enim ſoluunt materias phlegmaticas craſſas & viſcoſas. vnde attrahunt & ſoluunt materias contentas in iuncturis, in cerebro, & mẽbris neruoſis. Cõmunis tamen vſus ipſarum eſt in fine dictarum ægritudinum CHRIST.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 378 sur 1089

dinum neruoſarum, & maxime in paralyſi, & in podagris longi temporis, & egritudinibus ſimilibus eſt communis vſus ipſarum, & doſis eſt ʒ.j. cum conditionibus obſeruatis prædictis ſuperius aſſumptis. ℞. harmel.i. rutæ, eſt calida & ſicca circa tertium gradum, hermodactylorum, alſcebrā, .i. eſulæ, & eſt medicina calida & ſicca in tertio gradu, & eſt radix herbæ ſolutiuæ humoris phlegmatici.

ADDITIO.

Hæ pilulæ multum habentur in vſu, & dicuntur fœtidæ quia fœtidos & corruptos humores educunt, vel dicuntur fœtidæ, quia quædam fœtida ingrediuntur. Idem cap. de egritudinibus neruorum habet quatuor deſcriptiones. Similiter Serapio in proprio antidot. habet tres deſcr. pilularum fœtidarum. Haly.x. practicæ duas, & Raſis ix. ad Almanſorem c. de paralyſi vnā, idē in lib. diuiſionum habet vnam aliam, quæ omnes ab iſtis differunt, nec ſunt in vſu. Summa medic. eſt res xix.

MANARDVS, de pilulis fœtidis maioribus.

Harmel.] Audi, vt ſupra, ſpeciem rutæ ſylueſtris. Da drach.j. ſatis enim potentes ſunt.

SYL. *Catap. Fœtida minora idem pollentia. Rec. ſagapeni, hāmoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ, ana ʒ.v. turbith. ʒ.x. colocynthidos ʒ.vj. fiant vt priora. Da drach.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quòd paucioribus conſtant ſimplicibus, minora dicuntur, tamen minus tuta ſunt q̄ priora: quia minus correcta ſunt ſimplicia: fortibus dari poſſunt à ſcript. duobus, ad drach.j.

ANT. Pilulæ Fœtidæ minores, & ſunt de intentione maiorum. Rec. ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ ana drach. v. turbith drach. x. colocynthidis drach.vj. Fiant ſicut priores, da drach.ij.

CHRIST. Pilulæ fœtidæ minores poſſunt magiſtraliter præparari, ſed quia non ſunt ſic conſolatæ ſicut præcedentes, ideo vſus earum non eſt ſic conueniens ſicut præcedentes, quia maioris periculi, & vſus earum eſt vſque ad ℈.ij. tamen in quibuſdam robuſtis, & fortibus poſſunt exhiberi, drach.j. aliis conditionibus obſeruatis &c.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ non ſunt in vſu. Gilbertus Anglicus c. de paralyſi habet vnam deſcript. pilularum fœtidarum quæ differt ab iſta nec eſt in vſu. Summa medic. eſt ix. res.

MANARDVS, de pilulis fœtidis minoribus.

Minus validæ ſunt prioribus.

SYL. *Catap. Sagapeni pituitam lentam purgant, ob id iuuant paralyſin, ſpaſmum, dolorem iuncturarum, dorſi, podagram frigidam. Reci. ſagapeni, hammoniaci, bdellij, opopanacis, aloes, caſtorij, rutæ agreſtis, ana drach.ij. colocynthidos drach.iij. Fac maſſam cum aqua porri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam craſſam lentam, expulſioni paratam, à cerebro, ſpina, & aliis partibus neruoſis potenter educunt drach.j. tutiora tamen ſunt fœtida maiora.

ANT. Pilulæ de Sagapeno ad paralyſim, & mollificationē, & ſpaſmum, & dolorem iuncturarū, dorſi, & podagrā frigidam, & ſoluunt phlegma viſcoſum. Rec. ſagapeni, ammoniaci, bdellij, opopanacis, aloes, caſtorei, harmel, añ. ʒ.ij. colocynthidis ʒ.iij. Fiant pilulę cum aqua porri.

CHRIST. Iſtæ pilulæ præparatæ reperiuntur, licet non multum habeantur in vſu, ſunt. n. principaliter ſolutiuæ materierū phlegmaticarum craſſarum, & viſcoſarum à cerebro, & nucha, & aliis mēbris neruoſis, & conueniunt doloribus iuncturarum, & ad paralyſim & ad ſpaſmum, præmiſſa tamē digeſtione materierum, & doſis eſt ad drach.j. Tutius tamē eſt ab eis abſtinere, & vti pilulis fœtidis maioribus dictis ſuperius. Pilulæ cochiæ cōmuniter non reperiuntur poſitæ in antido. Meſ. ſed earum deſcriptio ponitur inferius in ſuo de appropriatis, c. de cura ſodæ frigidæ. Ponitur etiā ipſarum deſcriptio conſilio Almanſoris c. de dolore capitis à materia frigida, & hæc eſt deſcriptio quæ cōmuniter habetur in vſu. & ſic vbiq; præparatæ reperiuntur. ℞. pulueris hieræ picræ Gal. drach.x. colocynthidis drach.iij. & tertiam partem drach.j. ſcāmoneæ drach.ij.ʒ. turbith, ſtœchados ana drach.v. confice cum ſucco abſinthij, & doſis earum cōiter eſt drach.j. Iſtæ pilulæ efficaciam magnam habent in ſoluendo materias frigidas, & phlegmaticas, in capite contentas. vnde ſumme conueniunt ſodæ, & dolori capitis facto à materia frigida phlegmatica, & etiam conferunt paſſionibus frigidis materialibus membrorum neruoſorum, & vſus earum eſſe debet poſt digeſtionem.

ADDITIO.

Hæ pilulæ raro habentur in vſu, illa vero deſcriptio quę eſt magis in vſu eſt vna alia quam idem inferius deſcribit Auic. in v. cano. habet vnam aliam deſcript. ſed non eſt in vſu. Summa medic. eſt res ix.

MANARDVS, in pilulas de Serapino.

Neque his vſus ſum vnquam.

SYL. *Catapotia Euphorbij, pituitam frigidam, crudam, ad neruos fluentem vacuant, ob id conferunt paralyſi. Rec. euphorbij, colocynthidos, agarici, bdellij, ſagapeni, ana drach.ij. aloes ʒ.v. finge cum aqua porri. Dantur à drach. ſemiſſ. ad drach.j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Non vtenda niſi in neceſſitate magna, idq; in robuſtis.

ANT. Pilulæ de Euphorbio ſolutione educunt phlegma frigidum, & conferunt ad mollificationem, & paralyſim, & educunt humores crudos, qui deſcendunt ad neruos. Rec. euphorbij, colocynthidis, agarici, bdellij, ſagapeni, ana drach.ij. aloes draach.v. Fiant pilulæ cū aqua porri. Potio eſt à drach.ʒ. vſque ad drach.j.

CHRIST. Iſtæ pilulæ raro habentur in vſu, licet præparatæ reperiantur. Inducunt. n. violentiam magnam ex earum potentia, & acuitate in ſoluendo phlegma frigidum & viſcoſum, quod eſt cauſa mollificationis & paralyſis, vitandæ ſunt ergo, niſi in caſu magnæ neceſſitatis, & in corporibus robuſtis & fortibus, & doſis ipſarū eſt à drach.ʒ. vſq; ad drac.j. Euphorbium eſt gummi calidum, & ſiccum in quarto.

ADDITIO.

Hæ pilulæ habentur in vſu ſm præſentem deſcrip. Auic. in v. can. habet vnam deſcrip. quæ eadem eſt in ſimplicib. cum iſta, ſed differt in hoc, q̄ hæ conficiuntur cum aqua porri, aliæ vero cum aqua caulium. Similiter Serapio in proprio antidot. habet vnam aliam deſcript. quæ differt ab iſta. Gilbertus Anglicus c. de paralyſi vnam habet deſcr. quæ non differt ab iſta. Summa medic. eſt res vñ.

MANARDVS, in pilulas de Euphorbio.

Validæ ſunt in articulorum affectibus à pituita factis.

CHRIST. *Catap. ex Rhabarbaro alia ad hepatis & lienis obſtructionem, & hydropem. Rec. rhabarbari ʒ.vij. hāmoniaci, ſagapeni, bdellij, ana drach.x. cancami, drach.viij. opopanacis drach.iiij. thymeleæ, gummi, ana drach.iiij. turbith drach.x. ſpicæ, polij, aloes, ana drach.v. maſtiches drach.ij. myrobalanorum flauarum drach.x. diſſolue lachrymas vino, & forma. Dantur drach.ij. cum aqua caſei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Catap. Imperialia his affinia, bilem & pituitam ex nutritoriis partibus vacuant. Rhabarbari vnc.j. aloes vnc.ij. turbith, agarici, folliculorum ſennæ, quinque myrobal. cinnamomi, amomi, cardamomi, caryophyllorum, zingib. macis, nucis moſch. zedoariæ, cubebæ, xylaloes, croci, aniſi, maſtiches, ſpicæ nardi, mellis aerij, ana ſcrup.j. cum ſyrupo roſato, aut violato.

ANT. Pilulæ de Raued, cōferunt ad oppilationes ſplenis, & hepatis, & hydropiſim. Rec. rauedſceni ʒ.vñ. ammoniaci, ſagapeni, bdellij, añ. ʒ.x. laccæ ʒ.viij. opopanacis drach.iiij. mezereon, gummi, ana drach.iiij. turbith ʒ.x. ſpicæ, polij, aloes ana drach.v. maſticis drach.ij. myrobalanorum

Pilulæ cochiæ vſuales.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 379 sur 1089

balanorum citrinorum, drach.x. Dissolue in vino gũmas, & fac pilulas. Dosis est drach.ij. cum aqua casei.

CHRIST. Pilulæ de Raued. i. de Rhabarbaro. hæc descriptio non habetur in vsu, sed ea quæ superius habetur.

ADDITIO.

Pilulę de Raued apud aliquos aromatarios tenentur cõfectæ, & sunt in vsu sub nomine pilularum de raued. nõ debet autem ista confectio dari, nec confici pro pilulis de Rhabarbaro. Rasis ix. ad Almans. c. de hydropisi, habet vnam aliam descr. sed non est eadem cum ista. Serapio vero in .pprio antidot. habet vnam descript. pilularum de Raued. q̃ est eadem cum ista. Summa medic. est res xiij, numero.

MANARDVS, in pilulas de Raued.

Licet Raued idem sit quod rheon barbarum, pilulæ tamen hæ longè efficaciores sunt q̃ quæ de Rhabarbaro vocantur. Dosis tamen transcendat drachmam.

SYL. *Catapotia ex Thymelæa, serosum excrementum valẽter purgant, seu aquas, ob id hydropẽ iuuant. Rec. foliorum thymeleæ aceto infusorum & siccatorum, drach.v. myrobalanorum flauarum drach.iiij. cæpularum drach.iij. forma cum mãna, & tamar Indis aqua intybi solutis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur à drach.j. ad scrup. quatuor in ascite. Valide.n. purgant aquas: tutius aũt rhabarbaro, aut catapotiis rhabarbari miscẽtur.

ANT. Pilulæ de Mezereon, & sunt medicina mirabilis ad hydropisim, & educunt aquam citrinam, & sunt expertæ. Recip. foliorum mezereon infusorum in aceto, & exiccatorum, drach.v. myrobalanorum citrinorum, drach.iiij. chebulorum, drach.iij. confice cum terenia-
*vel bin *& tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

CHRIST. Pilulæ de Mezereon. i. de laureola. hæc descript. pilularum communiter est in vsu, & vbiq; præparata reperitur, sunt enim conuenientes principaliter ad soluẽdum aquam citrinam. vnde communiter ab omnibus medicis dantur in cura hydropisis ascitis. Et dosis cõmuniter est à drach.j. vsque ad ℈.iij. obseruatis conditionibus.

ADDITIO.

Hæc descrip. pilularum communiter in vsu habetur. idẽ Mes. c. de Mezereon hanc eandem habet descript. Et dicitur de Mezereon, quia ingreditur plus de mezereon q̃ de alio simplici. Christoforus de Honestis in præsenti cõmento habet Mezereon. i. laureolam, quod falsum est, vt dictũ est supra in confectione almezereon. Serapio in .pprio antidot. habet duas descript. pilu. de mezereon quę non sunt eædem cum ista. Summa medic. est res iij.

MANARDVS, in pilulas de Mezereon.

Valide purgant aquam, tutius tamen est miscere cum eis rheõ, vel pilulas de Rhabarbaro vocatas.

SYL. *Catapotia optica maiora, visum roborant, & augent, excrementa vacuant, corpus sanum seruant, sumptis his, à cibo abstinere non est necesse. Rec. rosarum, violarum, abſinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis mosch. ſpicę, epithymi, carpobalſami, xylobalſami, ſeſeleos, ſemi. rutæ, ſchœnu anthus, aſari, maſtiches, caryoph. cinnamomi, aniſi, fœniculi, apij, caſiæ, croci, macis, ana ʒ.ii. myrobalanorum flauarum, cepularum Indarum, belleric. emblic. rhabarbari, ana drach.iiij. agarici, ſennæ, ana ʒ.v. euphragiæ, drach. vj. aloes, pondus omnium comprehende ſucco fœniculi. Dantur à drach.ij. ad drach.iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam à cerebro & oculis vacuant, ob id oculorum morbos inde natos curant: adhæc visorium spiritum roborant, augent, puriorem reddunt, sic visionem iuuant. Optica. i. visoria, seu cum vulgo, lucis inde dicta. Hæc roborat Manar. in pituita educenda cochiis: in bile, aureis pilulis.

ANT. Pilulæ lucis maiores, & addunt in visu & corroborant, & abstergunt instrumenta sensuum, & expellunt superfluitates, & custodiunt sanitatem corporis, & prę sumitur super eis absque necessitate abstinendi. Rec. rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatę, spicę, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, fileris, seminis rutæ, schœnanthi, assari, masticis, caryophyllorum, cinnamomi, aniſi, fœniculi, apij, casiæ, croci, macis, ana ʒ.ij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum indorum, bellericorum, emblicorũ, rauedsceni ana drac.iiij. agarici, sennę ana drach.v. euphragiæ *ʒ.vj. aloes succutrensis ad pon- *drach.vij.
dus omnium. Confice cum succo fœniculi. Dosis eius est à drach.ij. vsque ad iij.

De istis pilulis ponuntur duæ descriptiones, & ista prima est illa quæ cõmuniter magis habetur in vsu, & vbiq; magis præparata reperitur. Summe conueniunt in soluendo superfluitates, maxime phlegmaticas contentas in cerebro, & sunt conseruatiuæ virtutis visiuæ & curatiuæ ægritudinum oculorum quæ fiunt à materia frigida. Et vltra virtutem solutiuam quam habent, sunt confortatiuæ præ- CHRIST.
dictæ virtutis visiuæ spiritus visibiles multiplicãdo, & eos claros & peruios faciendo. Et dosis est drach.j.ʒ. ℞. fileris, .ſ. montani, casiæ. ſ. ligne. ę, & reliqua sunt nota.

ADDITIO.

Istæ pilulę apud nos sunt in vsu, dicuntur autem lucis, quia valent ad oculos medendos: vel dicuntur lucis, quia obscuritatem oculorum prout sol noctem remouent, & de ipsis reperiuntur hic maiores & minores, sed maiores sunt illæ quas medici nostri laudant. Summa med. est 36. num.

MANARDVS, in pilulas Lucis maiores.

Has ego roborare consueui, in pituita quidem educenda cum cocchiis, in bile cum aureis. Minores magis respiciunt atram bilem quàm maiores.

SYL. *Catapotia optica minora idem pollentia. Rec. xilobalſami, carpobalſami, ana drach.j. chelidonij, drach.v. roſarum, violarum, abſinthij, euphragiæ, ana drach.iij. ſennæ, epithymi, myrobalanorum flauarum, cepul. Ind. bellericarum, emblic. agarici, colocynthidos, ſchœnu anthus, lycij, lapidis cyanei, ana drach.ij. & ſemiſſ. aloes, pondus omnium, finge cum ſucco fœniculi, aut chelidonij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Minora hæc sunt vocata, q̃ paucioribus constant simplicibus, viribus enim valentiora sunt prioribus, præsertim ad purgandum melancholiam magis, q̃ pituitam: cum illa contra pituitam potẽtius purgent, q̃ melancholiam.

Pilulæ lucis minores, in intentione maiorum. Rec. xylobalsami, carpobalsami, ana drac.j. chelidoniæ. ʒ.v. rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ añ. ʒ.iij. sennæ, epithymi, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, bellricorum, emblicorum, agarici, colocynthidis, schœnanthi, licij, lapidis lazuli, ana drach.ij. & ʒ. aloes boni ad pondus omnium. Confice in succo fœniculi, aut chelidoniæ.

Pilulæ lucis minores etiam præparantur, & habentur in vsu, non tamen sicut prædictæ, & in operatione quasi conueniũt cum illis. Et dosis est sicut illarum, attamen istæ minores, sunt plus solutiuæ materiæ melancholicę ℥ phlegmaticę, sed maiores magis soluunt phlegma, & minus melancholiam. et cum hoc plus vel magis sunt confortatiuę cerebri, & instrumentorum sensuum. CHRIST.

ADDITIO.

Istę pilulę minores interdum habentur in vsu. Summa medicinarum est rex xxj. numero.

SYL. *Catapotia ſtomachica alia cerebrum, & ventriculum corruptis humoribus purgant, ventriculum roborant, coctionem iuuant, appetentiam excitant. Rec. hierę picræ drach.x. trium myrobalan. abſinthij, ana drac.ij. maſtiches, aniſi, bellericarum, emblicarum, agarici, ana drach.iij. & ſemiſſem,*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 380 sur 1089

semissem, zingiberis drach.ij. caryophyllorum, salis gẽmæ, schœnu anthus, ana drach.j. turbith drach.xij. confice cum succo absinthij. Da drach.ij.vel iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Possunt dari tantum à drach.j.ad drach.j.& dimidiam, vt prædicta: nam corpora regiones frigidas habitantia, quia pituitosa, alba, mollia, minus valentia ferunt medicamenta, q̃ corpora nigra sicca, dura, regiones calidas, vt Ægyptum, Æthiopiam colentia, Galen lib.c.ph.g. Catapotia autem ex puluere solius hieræ picræ Galeni cum melle rosato, vel syrupo rosato, vel alio formata idem possunt qđ hiera ipsa, & ad drach.ij sumi possunt. Catapotia Rufi ex aloes vnc.ij.croci myrrhę, ana vnc.j cum vino albo aromatico: vel potius syrup.limonum: vel succo citrei formanda, illis proxima sunt viribus. Pro croco autem ammoniacum, thymiama miscet Pau.lib.3.c.de pestilentia ex Rufo. Sunt enim contra pestem salubria, præsertim additis vnc.ij. boli Armenicæ & aloe, si ęstas sit, lota in aqua intybi & rosarum. Nam ventriculum, intestina, mesaræum, hepar, cerebrum purgant humore putri, bilioso, aut pituitoso. Dantur mane ieiunis drach.j.

ANT. Pilulæ stomachicæ, stomachum & digestionem confortant, cerebrum & stomachum à corruptis humorib. purgant, & appetitum excitant. Rec.hieræ picræ 3.x. trium myrobalanorum, absinthij, ana drach.ij.masticis, anisi, bellirici, emblici, agarici ana drach.iij.& 5. & zingib.3.ij.caryoph. salis gemmæ, schœnanthi, ana drac.j. turbith 3.xŋ.Cõfice cũ succo absinthij.Et da 3.ij.vel iij.

CHRIST. Pilulæ stomachicæ stomachum & digestionem confortant,& superius posita est descriptio pilularum stomachicharum quæ cõmuniter sunt in vsu, verum hæ duę descrip. modicum differunt in virtute & operationibus. Istæ enim purgando humores putridos & corruptos contentos in stomacho ipsum stomachum cõfortant, virtutem digestiuam vigorando. Et conferunt ægritudinibus frigidis cerebri materialibus. Et dosis communis earum est drach.vna, licet possit dari, drach.j.5. obseruatis conditionibus, &c. Summa medic. est res xvj.

SYL. *Catapotia stomachica alia idem pollentia. Rec.trium myrobalanorum ana drach.iij.rosarum, masticbes, añ. drach.ij. cardamomi, ligni aloes, santali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnu anthus, nucis moschatæ, ana drac.ij. rhabarbari vnc.semissem, turbith drach. vij. aloes pondus omnium, comprehende omnia vino odoro.*

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ, & sunt in intentione priorum. Rec.trium myrobalanorum, ana 3.ij. rosarum, masticis ana drach ij.cardamomi, ligni aloes, sandali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnanthi, nucis muscatæ, ana *.ij.rauedieni ʒ.5. turbith drach vij. aloes ad pondus omnium. Confice cum vino odorifero.

*drach.j.

Pilulæ stomachicæ aliæ in operationibus conueniunt cum supradictis. Et dosis est si ut in supra declaratis.

ADDITIO.

Summa medic. est res xvj.numero.

SYL. *Catapotia stomachica alia nobis inuenta, ventriculum & caput expurgant, quouis tempore sumi possint. Reci.turbith drach.x. masticbes drach.iiij. rosarum drach.iij. aloes bonæ pondus omnium, comprehende succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam pituitosam putrem, præcipue aquosam ex ventriculo & cerebro vacuant a drach.j. ad drach.j.& semissem.

ANT. Pilulæ stomachicæ nostrę, stomachum & caput mũdificant, & accipiantur omni tempore. Rec. turbith, drach.x. masticis, drach.iiij. rosarum, drach.iij. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum succo absinthij.

CHRIST. Istæ sunt pilulæ quæ cõmuniter plus habentur in vsu, & ab aromatariis prępărantur. Ipsę enim sunt mundificatiuę materierum crassarum contentarum in stomacho, & in capite soluendo principaliter materias phlegmaticas corruptas, & maxime subtiles & aquosas. Et sunt pilulæ satis domesticæ. Et earum dosis est vsque ad drach.j.5. cum cõditionibus obseruatis.

ADDITIO.

Quamuis Mes. habeat plures descriptiones pilularum stomachicarum, plus tamen ista cum aliis primis suprascriptis habentur in vsu, & ab aromatariis præparantur. Summa medic. est res iiij.

MANARDVS, de pilulis stomachicis nostris.

Primæ pituitam purgant, & ventriculum roborant, secundæ bilem etiam purgant, tertiæ pituitam, quartæ inter omnes has sunt minus calidæ.

SYL. *Catapotia stomachica alia, caput & ventriculum purgantia. Rec.aloes drach. vj. masticbes, rosarum, ana drach.ij. compone cum succo solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hęc ostendunt hieram picram Galeni tribus his simplicibus absolui posse, sed minus efficacem, vt ante docui.

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ stomachum & caput mũdificant. Rec.aloes drac.vj.masticis, rosarum ana drac.ij. Confice cum succo solatri.

CHRIST. Pilulæ stomachicæ caput & stomachum confortant, & mundificant. Istæ pilulæ possunt magistraliter præparari, & vsus est quasi sicut pilularum communium. Summa medicinarum est res iiij.

SYL. *Catapotia alia ex eisdem trochiscis efficacia ad affectus cerebri, neruorum, & iunctrurarum pituitosos. Rec.trochiscorum colocynthidos, drach, x. salis gẽmæ, drach.j. ladani drach.xij. olei rosarum q.s.*

ANT. Pilulæ Alandahal, expertæ ad ægritudines cerebri & neruorum phlegmaticas, & ad ægritudines iunctu-rarum, & sunt sublimes. Rec.trochiscorum alandahal drach.x. salis gemmæ drach.j. ladani drach.xij. olei rosarum q.s. & sunt expertæ.

CHRIST. Pilulæ Alandahal non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur. Summa medic. est res iiij.

MANARDVS, in pilulas Alandahal.

Hæ minus calidæ sunt quàm quæ iuxta Hermetem superius sunt descriptæ.

SYL. *Catapo.stomachica alia recipiunt myrobalanorum flauarum, aloes, turbith, ana drach.x. rosarum, spicæ, masticbes, ana drach.ij.& 5. anisi drach.j & semiss. salis Indi, croci, ana drach.j. misce cum succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ob myrobalanos flauas, bilem flauam leuiter vacuant.

ANT. Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ. Rec.myrobalanorũ citrinorum, aloes, turbith ana drach.x. rosarum, spicæ, masticis ana drach.ij.& 5. anisi, drach.j.& 5. salis indi, croci, ana drach.j. Confice cum succo absinthij.

CHRIST. De istis pilulis multæ ponuntur descriptiones. Omnes tamen conueniunt in hoc, qꝙ soluunt materiam phlegmaticam, maxime à stomacho, cerebro &c. præsentes tamen pilulæ virtutem habent aliqualiter in soluendo materiã cholericam. Et dosis esse potest vsque ad drach.j.5. & istæ pilulę stomachicæ præeliguntur fm voluntatem medicorum e.s vtentium. Summa medic.est res x.

MANARDVS, in pilulas alias stomaticas.

Non multũ differunt ab his quæ tertio loco supra sunt scriptæ.

SYL. *Catap.ex Agarico, thoracem purgant pituita crassa & putri, ob id antiquæ tussi, & asthmati conferunt. Reci. agarici, drach.iij.radicis ireos, prasij, ana drach.j. turbith, drach.v. hieræ picræ, drach. iiij. colocynthidos, sarcocollæ, ana drach.ij.myrrhæ, drach.j.misce cum sapa. Da drach.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Trahunt etiam à capite & iuncturis, & peripneumoniæ etiam conferunt script.iiij.sine myrrha fiunt Auic. c.de asthmate.

Pilulæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 381 sur 1089

ANT. Pilulæ de agarico, mundificant pectus ab humoribꝰ craſſis & putridis, & conferunt aſthmati, & tuſſi antiquæ. Rec. agarici drach. iiſ. radicis liliſ cœleſtis, praſſiſ, ana drach. ſ. turbith drach. v. hieræ picræ ʒ. iiiſ. colocyn. ſarcoc. añ. ʒ. iſ. myrrhæ ʒ. ſ. Confice cũ robub. & da ʒ. iſ.

CHRIST. Iſtæ pilulæ multum ſunt in vſu, & ſic vbiq; præparatæ reperiuntur, conueniunt enim in paſſionibus capitis, & pectoris, euacuando humores craſſos, & adhærentes, attrahunt etiam omnem materiam à iuncturis, vnde conferunt peripneumonicis, aſthmaticis, tuſſientibus &c. Et doſis earum eſt ℈. iiñ. & earum compoſitionem ingreditur radix ireos, faciens lilios cœleſtinos, & eſt calidæ & ſiccæ complexionis in tertio gradu, cuius ſuccus ſumme confert hydropicis aſciticis, ſoluit. n. aquam citrinam in copia magna, & doſis eius eſt vſque ad drach. iiñ. depuratus cum modico mellis vel zucchari, ſpica, & cinnamomo. Et doſis eſt ʒ. iiñ. prædicti ſucci ſic prẽparati cum ʒ. ſ. mellis vel zucchari ad ſoluẽdum vſque ad iiñ. aſellas. Et de tali potione poteſt exhiberi ſemel in ſeptimana præſuppoſita ſemper virtutis cõſtantia, & debet aſſumi ſub actuali caliditate de mane, ſicut aliæ potiones. & iam vidi ſolum cum hoc medicamine, & alio bono regimine in ſex rebus non naturalibus, plures hydropicos curatos eſſe.

Mirabile in aſciti.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ multum in vſu habentur, idẽ Meſ. c. de aſthmate habet vnam aliam deſcript. Similiter Auic. in 3. can. fen. x. de cura aſthmatis, quæ eadem eſt cum iſta. Serapio vero in proprio antidot. habet vnam deſcript. quæ eadem non eſt cum iſta. Summa medic. eſt res ix.

MANARDVS, in pilulas de Agarico.

Hę vbique confectę inueniuntur, & pectori ſunt admodum vtiles. Auic. eas deſcribit cap. de aſthmate, ſed non apponit myrrham.

SYL. *Catap. ad febres biliоſas, & morbos ex bile flaua, & ſanguine natos. Rec. myrob. flauarum, & Ind. emblicarum, ſeminis fumarię, caſſuthæ, ana drach. ij. foliorum roſ. ſeminis citruli, rhabarbari, ana drac. ij. (alij rhab. drac. vj.) ſcãmonij in cydonio cocti, drac. j. & ſemiſſem, (alij drach. ij. & ſemiſſem,) ſucci eupato. ſucci abſinthij, ana drach. ij. agarici drach. ij. & ſemiſſem, hieræ picrę, drach. viij. mellis cũ caſſia fiſtula, tamar Indis, & ſucco intybi miſti q. ſ. Dantur à drach. ij. ad aur. ij.*

ANT. Pilulæ quæ conferũt ad febres cholericas & ad ægritudines choleræ citrinæ & ſanguinis. Rec. myrobalanorum citrinorum, & indorum, ſeminis fumiterræ, cuſcutæ, emblicorum ana drach. iſ. foliorum roſarum, ſemi. citrulli, rauedſceni, ana drac. iſ. (& in alio raued drac. vſ.) ſcãmoneę coctæ in citonio drac. ſ. & ſ. (in alio drach. ij. & ſ.) ſucci eupatoriſ, ſucci abſinthĩ ana drac. iñ. agarici drach. iſ. & ſ. hieræ picrę drach. viſ. mellis aggregationis caſiæ fiſtulæ & tamarindorum, & ſucci endiuię q. ſ. Doſis eſt à drach. iſ. vſque ad aur. iñ.

CHRIST. Pilulæ quæ conferunt ad febres cholericas, communiter non ſunt in vſu, nec præparantur. Summa medicinarum eſt res xvñ.

MANARDVS, de pilulis, quæ conferunt ad febres choler.

Non eſt tutus earum vſus in febribus magnis.

SYL. *Catap. Diarhodon, ventriculum firmant, coctionem iuuant, oris odorem cõmendæt. Rec. trochiſcorum diarhodon, abſinthij, ana drach. v. ſummitatum ſchœnu anthus, maſtiches, ana drach. ij. ſalis Indi drach. ſ. aloes bonæ põdus omnium, comprehende aqua foliorum citri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam, præſertim tenuem & putrem, à ventriculo vacuant, & vi aloes etiam bilem.

ANT. Pilulæ Diarhodon, ſtomachum & digeſtionem confortant, & oris odorem faciunt bonum. Rec. trochiſcorum diarhodon, abſinthĩ ana drach. v. cimarum ſchœnanthi, maſticis ana drach. iſ. ſalis Indi drac. ſ. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum aqua foliorum citri.

Pilulę Diarhodon, vſus iſtarum pilularum â quibuſdam habetur, nam ſunt domeſticæ & magnæ ſecuritatis in ſoluendo phlegmaticam materiam ſubtilem, ac etiam materiam cholericam virtute aloes quod ingreditur compoſitionem ipſarum, cum hoc etiam ſunt confortatiuæ virtutis digeſtiuæ ſtomachi deſiccando putredines in eo contẽtas, & oris odorem bonum faciunt. ℞. cimarum, ideſt extremitatum ſchœnanthi, & doſis eſt vſque ad drach. vnam. Summa medic. eſt res vñ.

CHRIST.

MANARDVS, de pilulis Diarhodon.

Faciles admodum eſſent, ſed non parantur.

SYL. *Catapotia ex Turbith aurea dicta, bilem & pituitam citra moleſtiam purgant, hepar & ventriculum roborãt, coctionẽ iuuant. Recipiunt turbith boni drac. xvi. aloes vnc. ſ. & ſemiſſ. maſtiches, roſarum, ana drach. vij. myrob. flauarum, drach. x. croci drach. iij. confice cum ſucco abſinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Nomine aurearum pilularum medicis veniunt quæ à Nicolao deſcribuntur. Hæ autem turbithicę his appellantur. Meſues ſine zingibere parat, vt ſint mitiores, & minus longe trahant: zingiber enim turbith actionis vim talem impartit.

ANT. Pilulæ de Turbith, & dicũtur pilulę aureę, choleram & phlegma ſine moleſtia purgant, ſtomachum & hepar confortant, & digeſtionem procurãt. Rec. turbith boni drach. xvſ. aloes vnc. ſ. & ſ. maſticis, roſarum ana drach. viſ. myrobalanorum citrinorum drach. x. croci drach. iij. Confice cum ſucco abſinthij.

CHRIST. Pilulæ Turbithaceæ non ſunt in vſu, nec præparatæ reperiuntur.

ADDITIO.

Has pilulas habemus in vſu ſub nomine pilularum turbithearum: etiam ſunt in vſu ſub nomine pilularum aurearum Meſ. tamen quando medicus ordinat pilulas aureas intelligitur ſm deſcript. Nicolai. Serapio in proprio antidot. ita, pilulæ albeen & dicuntur pilulæ auri, ſed non ſunt in vſu. Summa medic. eſt res vñ.

MANARDVS, in pilulas de Turbit.

His patres noſtri vtebantur, & Turbitatas vocabant.

SYL. *Catap. ex Turbith alia idem potentia. Rec. turbith, myrob. flauarum, aloes ana drach. x. maſtiches, roſarum, ſpicæ ana drach. ij. & ſemiſſ. aniſi drach. j. & ſemiſſem, croci drach. j. fiat maſſa vt prius. Alij addunt ſalis Indi drach. ij.*

ANT. Pilulæ de Turbith aliæ ſimilis virtutis. Rec. turbith, myrobalanorum citrinorum, aloes optimi ana drac. x. maſticis, roſarum, ſpicæ, ana drach. ij. & dimid. aniſi drach. ſ. & ſ. croci drach. ſ. Fiant pilulæ ſicut diximus. & in alio ſalis indi drach. iſ.

CHRIST. Pilulæ aliæ de Turbith non præparanẽ ſub hac deſcrip.

SYL. *Catap. ex lapide Cyaneo, ad affectus melancholicos, & bile vſta natos. Rec. lapidis cyanei loti, drach. vj. epithymi, polypodij, ana drach. viij. ſcãmonij, ellebori nigri, ſalis Indi, ana drach. ij. & ſemiſſem, agarici drach. viij. caryophyll. aniſi, ana drach. iiij. hieræ picræ drach. xv. miſce cum ſucco intybi. Da drach. ij. cum aqua caſei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cancro, elephantiaſi, quartanę, tuto & ſine moleſtia purgando conferunt à drach. j. ad drach. j. & ſemiſſ. atram bilem purgant valentius q̃ Indæ.

ANT. Pilulæ de lapide Lazuli, ad ægritudines melancholicas, & choleræ aduſtæ ſanæ, & expertæ. Rec. lapidis Lazuli abluti *drac. v. epithymi, polypo. ana drac. viij. ſcammoneæ, ellebori nigri, ſalis indi ana drach. ij. & dimid. *drach. vj.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 382 sur 1089

dimid. agarici drach. viij. caryophyllorum, anisi ana drach.iiij. hieræ picræ, drach.xv. Confice cum succo endiuię. Et da drach.ij. cum aqua casei. E

CHRIST. Pilulæ de lapide lazuli, maxime sunt in vsu, & sic vbique præparatæ reperiuntur, sunt solutiuæ humoris melancholici, & maxime adusti, ideo cõferunt lepræ, cancro, & quartanæ factę à materia adusta, sunt enim magnæ securitatis, & faciliter soluunt, & dosis est vsque ad drach.j.ß.

ADDITIO.

Istæ pilulæ multum habentur in vsu. Serapio in proprio antidota. habet vnam descript. quæ est eadem cum ista. Summa medicinarum est res xi.

MANARDVS, in pilulas de lapide Lazuli.

Sunt fortiores q̃ Indæ in atræ bilis purgatione.

SYL. *Catap.ex lapide Armeno, melãcholiam, & bilem vstã multiplicem vtrãque clementer vacuant, ob id morbis inde natis conferunt. Recipiunt lapidis Armeni loti & præparati, hierę picræ, ana drach.v. epithymi, polypodij, ana drach.viij. scammonij in cydonio cocti, drach.iij. caryophyllorũ, ʒ.ij. salis Indi, drach.j. & semissem, confice cum succo solani.* F

SYLVII ANNOTATIO.

Rarius vsurpantur, q̃ prædictæ: quia impotentius purgant, licet clementius. Actuarius habet pro polypodio, agarici drach.iiij. & ponderibus variat. Alexander picræ, epithymi, agarici, scãmonij, ana script.iiij. lapidis Armeni loti, drach.iiij. caryoph.grana xx. in alio exemplari scammonij script.ii. lapidis Armeni script.iiij. in alio ana script. iiij. Mesue in cephalalgia melancholica accipit aloes drach.iiij. scammonij drach.v. caryophyll.drach.j.

ANT. Pilulæ de lapide Armeno, varios educunt humores cholerę adustę, & melancholię sine molestia, & cõferunt ęgritudinibus ab eis factis. Rec. lapidis armeni loti & pparati, hieræ picrę ana drach.v. epithymi, polypodij *agarici *ana drach.viij. scammoneæ coctæ in citonio drach iij. caryophyllorum, drach.ij. salis indi.drach.j.ß. Confice cum succo solatri. G

CHRIST. Istæ pilulæ rarissime habentur in vsu, quia virtute cõueniunt cum pilulis de lapide lazuli antedictis, sed sunt maioris violentiæ & potentię in soluendo, & maxime materiam cholericam licet etiam melancholicam adustam, ingreditur enim earum compositionem scammonea quæ est potentissima ad soluendum materiam cholericam.

MANARDVS, in pilulas de lapide Armeno.

Non parantur hæ, quoniam lapide Armeno caremus. Ab Alexandro describuntur, & summopere cõmendantur. In variis tamen codicibus vario modo legitur earum compositio. In antiqua interpretatione hoc modo: Picræ, epithymi, agarici, scammoneæ ana scrup.iiij. lapidis Armeni loti drach.iiij.gariophyll.grana xx. In alio exemplari legitur: Scammoneæ scrup.ij. lapidis Armeni scrup.iiij. In alio legitur ana scrup.iiij. Cõfice cum succo citri vel rhodomelite dabisq; scrup.ij. Mesue infra de soda melancholica accipit de aliis drach.iiij. de scãmonea drach.ß. garioph.drach.j.

SYL. *Catap.ad catarrhum, coryzam, tussim, aliosque his succedentes affectus, recipiunt myrrhæ, drach.vi. thuris drach.v. opij, hyoscyami, ana drach.iiij. croci drach.i. & semissem, radicum linguę canis, drach.iiij. & semiss. forma massam. Da à drach.semiss. ad drach.i.* H

SYLVII ANNOTATIO.

Pilulę de cynoglossa alijs dicuntur: tenuem destillationẽ sistũt: sed parũ tutæ sunt, vt aliæ stupefacientes. Alias ex Alexand. in eũdem vsum describit Mesues cap. de catarrho, quas cum succo cynoglossi conficit: Alexander vero cũ aqua in qua opium sit dissolutũ.

ANT. Pilulę ad omnes morbos catarrhi, & coryzę, & tussis catarrhalis. Rec. myrrhæ puræ, ʒ.vi. olibani ʒ.v. opij, hyoscyami, ana ʒ.iiij. croci, drach.j. & ß. radicum linguæ canis, drach.iiij. & ß. Fiant pilulæ, & administrentur, & da à drach.ß. vsque ad drach.j.

CHRIST. Pilulæ ad omnes morbos catarrhi non sunt in vsu.

MANARDVS, de Pilulis ad omnes morbos.

Has vocant aliqui alchaiher, alij de cynoglossa, & magnam vim habent in tenuib. sistendis destillationibus, sed non est eis temerè vtendum, sicuti neque alijs stuporem inferentibus. Aliæ in eundẽ vsum scribuntur ab ipsomet Mesue capite de catarrho, quas dicit esse Alexandri, quæ non alia re differunt ab eis quæ describit Alexander nisi quod iubet Mesue conficere eas cum succo cynoglossę, & Alex. cum aqua in qua opium dissolutum sit.

SYL. *Catap.ex Sagapeno, ad ischiadem, podagrã, & reliqua rum iunctur arum dolorem, ac etiam vteri, menseśque promouent. Recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, ana drach.ij. & semiss. seminis apij, ameos, rutæ agrestis, anisi, ana drach.j. acori, lapidis Indi, calaminthes, solij, centaurij, polij, costi, salis gemmæ, ana drach. semiss. aloes, drach.vj. colocynthidos, drach.v. fac massam. vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Catapotia coccia pituitam à cerebro & alijs neruosis vacuãt: ob id conferunt dolori capitis frigido, seu pituitoso: ficà Mesue describuntur in praxi: recipiunt pul. hieræ picræ Galeni drach.x. colocynthidos drach.iij. & etiam partem drach.j. scammonij, drach.ij. & semissem: turbith, stœchados, ana drach.v. cum succo absinthij forma: dantur drach.j. Adscripsimus his q̃ vsu sint frequentia. Catapotia Galeni ex aloe idem præstantia, recipiunt colocynthidos & succi absinthij, ana partem vnam: aloes, scammonij, singulorũ partes.ij. mastichen Chiam & bdellium ante etiam miscebat Gal. sed postea sustulit. Dat vndecim ciceris magnitudine adolescenti bene habito. Paulus autem lib.7. medullæ colocynthidos, aloes, succi absinthij, singulas partes: scãmonij partes.ij. miscet, ac fingit κόκκια, hoc est, granula erui magnitudine, datq; vndecim: vndevulgo pilulæ coccię dicuntur. Aliter Rasis, Gradi, Nicol. componunt. Galen. item lib.5. methodi ad varias excrementorum species pilulas suas commendat ex aloe, scammonio, colocynthide, agarico, bdellio, gummi Arabico, non adscripta singulorum mensura.

ANT. Pilulæ de Sagapeno, expertæ ad dolorem iunctur arum & schiaticam & podagram, & conferunt ad dolorem matricis, & prouocant menstrua. Reci. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij ana.drach.ij. & ß. seminis apij, ameos, harmel, anisi ana drach.j. acori, setaragi indi, calamenthi, solij centaureæ, polij, costi, salis gẽmæ ana drach.ß. aloes, drach.vj. colocynthidis, drach.v. Fiãt pilulæ & administrentur.

CHRIST. Pilulæ de sagapeno secundum præsentem descript. non sunt in vsu, sed solum fm descriptionem superius positam.

RDDITIO.

Istæ pilulæ sunt illæ quas doctores laudant. supra posita fuit vna alia descript. ex auctoritate eiusdem, quæ non sunt ita laudatæ. Serapio in ꝓprio antido. habet plures descript. quæ non sunt eædem cum ista. Summa medici. est xviij. res.

MANARDVS, in Pilulis de serapino.

Sagapenon, vt inter simplicia scripsi, Galen. non habet pro purgatorio, sicuti nec opopanacem. SATARAGI.] Vt supra lepidion.] HARMEL.] Ruta sylvestris.

SYL. *Catap.ex bdellio maiora ad fluxum hæmorrhoidum & vlcerum in eis, & ad menses immodicos, recipiunt bdellij, drach.xij. ameos, drach. iij. cepularum, Ind. belleric, emblic. *petlinum vstorum, succini, ana drach.ij. & semiss. infunde bdellium *succo porri, & forma massam. Dantur a drach.ij. ad aur.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humore melancholico & vsto per intestina clementer his catapotijs vacuato, deriuatio fit ab hęmorrhodibus, & vlceribus intestini recti, quæ vsti humores illi erodendo excitarunt: & ab immodica per vterum vacuatione, & vim retentricem hepatis, ac lienis imbecillam roborant.

Pilulæ de bdellio maiores, expertæ ad fluxũ hæmorrhoidarum & vlcerum in eis, & ad fluxum menstruorum. Reci. bdellij drach.xij. ameos drach.iij. chebulorum, Ind. belliricorum, emblic. venerarum adustarum charabæ,

*Cõchari alij auell narum, al veneriarũ .i. radicũ: cori legũt *vel dec cto, vel d stillata qua por fectilis, non tran plantati.

ANT.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 383 sur 1089

charabæ,ana drach.ii.& ſ. infundatur bdellium in ſuc. porri,& fac pilulas in modum ciceris. Doſis eſt à drach. ij.vſque ad aur.ij.

Iſtæ pilulæ magiſtraliter ſunt in vſu, quia conferunt ad ſu
CHRIST. perfluum fluxum hęmorrhoidarum leuiter ſoluendo mate-
riam melancholicam,quæ fluit ad venas illas,& ſubſequen
ter ſunt conſtrictiuæ & curatiuæ prædicti fluxus & vlcerũ
quæ fiunt in inteſtino recto ex acuitate & aduſtione prædi-
ctorum humorum.Et doſis eſt drach.i.& ſ.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ ſunt illæ quibus vtuntur medi.& dicuntur maiores ad differentiam minorum. Serapio in proprio anti dota.habet tres deſcrip. quarum prima parum ab iſta diſ-fert.Raſis.ix.ad Almanſ. ca.de hęmorrhoidibus habet vnã deſcrip.& eadem habet in diuiſionibus ca.de medicinis hę morrhoidarum.Haly etiam.x.practicæ habet vnam aliam deſcrip.quæ eadem non eſt cum iſta. Notandum, circa iſtã receptam pilularum multi viri docti errauerunt, & præci-
Venera qđ pue circa iſtud vocabulum venera.nam in præſenti recepta multi & falſo ſcripſerunt venarum, vbi debet ſcribi venera rũ.Nam venera eſt concula quæ aſportatur de ſancto Iaco-bo à peregrinis, quæ concula maxime valet ad fluxum ſu-perfluum ſanguinis p partes inferiores vt vult Auic.xxi.ter tij c.de ſuperfluo fluxu mẽſtruorũ. Similiter Serapio in pri ma deſcri. pilularum de bdellio, habet venerarũ aduſtarũ. & ſic preſens recepta fere apud oẽs reperitur mendoſa,quo ad iſtud ſimplex venera quia ſcribunt vena, ſiue venarum aduſtarum pro venerarum aduſtarum. Et ideo aduertãt do cti medici & aromatarij ne de cætero talem errorem mani-feſtum committant.Summa medicinarum eſt res.ix.

MANARDVS, in pilulis de Bdellio maiores.

Pilulæ iſtæ omnes quæ de bdellio dicũtur,valent profuſioni ſan guinis ex ano,non autem his quas hæmorrhoidas cæcas vocant. Venarum aduſtarum.] Accipe vel cortices auellanarum aduſtos, vel radicem aliquam ſtypticam aduſtam.Vltimę efficaciſſimę ſunt non ſolum in fluxu ſanguinis per ani venas, ſed & in menſtruo ſu perfluente, & per os exeunte.

SYL. *Catap.ex bdellio minora,idem pollentia. Recipiunt my-robalanorum,cepularum,Indarum,emblicarũ, & bel-leric.ana drach.v.bdellij,drach.xv. Forma vt prius.*

Pilulæ de bdellio minores, & ſunt in intentione ma-
ANT. iorum. Rec.myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum & bellirícorum, ana drac.v.bdellij, drach. xv.Fiat ſicut diximus.

Pilulæ de bdellio minores ſub hac deſcriptione, non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res.v.

SYL. *Catap.de Bdellio alia nobis inuenta, idem pollentia.Re-cipiunt myrob. nigrarum, emblicarum, belleric. ana drach.v.bdellij.drach.x.ſcorię ferri, ſeminis pori, ana.ʒ.iij. coralli vſti,ſuccini,pectinum vſtorum,ana drach.j. & ſemiſ-ſem,margaritarum,drach.ſemiſſ. Forma vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes pilulæ ex bdellio valent profuſioni ſanguinis ex ano, non autem his, quas cæcas hæmorrhoidas vocant. In maioribus, cortices auellanarum vſtos, vel radicem aliquam ſtypticam vſtam cape,pro venarum,ſeu pectinum. Vltimæ ad fluorem immodicum ſanguinis per ſedem,vel vterum,vel os ſunt efficaciſſimæ.

ANT. Pilulæ de Bdellio ex inuentione noſtra valent ſicut priores,ſanæ & expertæ. Rec.myrobal.nigrorũ,embli corum,bellirícorum, añ.ʒ.v.bdellij.ʒ.x. ſcoriæ ferri, ſe-minis porri,ana.ʒ.iij. coralli aduſti, charabæ, conculæ aduſtæ an.ʒ.j.& ſ.margaritarũ,ʒ.ſ. cõfice ſicut diximus.

CHRIST. Iſtæ pilulæ ſunt conſimiles, & conformes quaſi in virtu-te & modo operationis cum pilulis de bdellio maioribus. Et doſis earum eſt vſque ad.ʒ.i.ſ.ſunt enim leuiſſimæ ſolu-tionis,& fluxus hæmorrhoidarum conſtrictiuæ ſicut & ſu-
A pradictæ, habent enim virtutem hepatis confentiuam, & ſplenis relaxatam ac debilem confortare, & vigorare ſicut & prędictæ pilulæ maiores.Summa medicinarum eſt res.x.

SYL. *Catap.ex colocynthide,ad affectus pituitoſos & melan cholicos,vt alphos curatu difficiles,& iunctur arum do lores. Recipiunt colocynthidos drach.vj.myrob.nigrarum et flauarum, ſagapeni, bdellij, ſarcocollæ, ana drach.v. aloes drach.vij.melanthij, cumini carmeni, origani perſici, *na-ſturtij albi, ſalis gemmæ, abſinthij Romani, ana drach.j.in-funde lachrymas * aquæ porri & cum cæteris finge maſſam. Dantur à drach.j.ad aur.j.*

* Talaſpeos. Manar. *.i.ſucco.

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam craſſam,lentam à cerebro, & partibus omnibus neruo ſis potenter trahunt drach.j. in fortibus: parum tuta ſunt per ſe, cum alijs parua portione miſceri poſſunt alium humorem vacuã-tibus,& ab alia parte,ſi his ſcopis erit aliquando ſeruiendum.

Pilulæ de colocynthide expertæ ad morpheam dif- ANT.
B ficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum, & ad ægritudines phlegmatis & choleræ nigrę.Rec.colocyn thidis.ʒ.vj.myrobalanorum nigrorum, & citrinorum, ſagapeni,bdellij,ſarcocollæ ana.ʒ.v.aloes.ʒ.vij.nigellæ, cymini carmeni,origani perſici,naſturtij albi,ſalis gem mæ,abſinthij romani,ſan.ʒ.j.infunde gũma ĩ aqua por ri,& fac cum cęteris pilulas. Doſis eſt à ʒ.i.vſq; ad aur.i.

Iſtæ pilulæ ſunt magnæ potentiæ in ſoluendo materias CHRIST.
craſſas phlegmaticas viſcoſas, illas maxime attrahendo à membris remotis & à iuncturis, & cerebro, & alijs mẽbris neruoſis, & vſus ipſarum eſt vitandus inquantum eſt poſ-ſibile,propter ipſarum violentiam, quam naturæ inferunt. Doſis tñ earum fortibus eſſet.ʒ.i.parui ponderis. Si quis tñ vellet, poſſet eas admiſcere cum pilulis debilioribus in ſo-luendo.Et nota q talis fit admixtio diuerſarum pilularũ aut Admixtio-
propter diuerſitatem humorũ, aut propter diuerſitatẽ mẽ- nis pilula-
C brorum,in quibus tales materiæ continentur, ſicut exem- rum cauſa.
pli gratia,adinuicem admiſcentur aggregatiuæ & cochiæ, quando materia eſt mixta de materia phlegmatica conten-ta in capite,& de cholerica contenta in hepate, & ſic alię pi lulæ poſſunt ad inuicem confici, ſecundum diuerſitatem ne ceſſitatis. Summa medicinarum eſt res.xiiij.

MANARDVS, in pilulas de Colocynthide.

Hæ in vſu non ſunt, eas tamen ſi quis parare voluerit, pro albo naſturtio thlaſpi accipiat.

SYL. *Catapotia ex opopanace,ad paralyſim, ſpaſmum cyni-cum, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores, morboſq; partium neruoſarum frigidos. Recipiunt opopanacis, hermodactyli, ſagapeni, bdellij, hammonia-ci, colocynthidos,ana drach.v. croci,caſtorij,myrrhæ,zingi-beris,piperis,macropiperis,caſiæ,myrobal.flauarum,belle-ric.emblic.ana ʒ.j.ſcammonij,drach.ij. turbith,ʒ.iiij. aloes, drach.xi. infundantur lachrymę aquæ braſſicæ, & cum his fac maſſam. Dantur à ʒ.j.ad aur.i. cum aqua chamæpityos.*

D SYLVII ANNOTATIO.

Vacuant à cerebro neruoſiſq; partibus pituitam craſſam: ſed etiam melancholiam,& bilem.

Pilulæ de opopanace conferunt paralyſi & torturæ, ANT.
& ægritudinibus neruorum frigidis, & doloribus iun-cturarum dorſi,& genuum. Rec.opopanacis,hermoda ctyli,ſagapeni,bdellij, ammoniaci, colocynth. ana.ʒ.v. croci, caſtorei,myrrhæ,zingib.piperis, macropiperis, caſiæ,myrobalanorum citrinorum,bellirícorum,embli corum añ.ʒ.ſ.ſcãmoneæ.ʒ.ij.turbith.ʒ.iiij.aloes.ʒ.xij.in-fundantur gummæ in aqua caulium,& fiant cum eis pi lulę.Doſis eſt à ʒ.j.vſq; ad aureũ vnũ.Et da cũ aqua iuę.

Pilulæ de opopanace à quibuſdam habentur in vſu, & CHRIST.
principaliter conueniunt in ægritudinibus frigidis cere-bri,& iuncturarum ab eis ſoluendo materias phlegmaticas craſſas,id eſt admixtas cum melancholicis. Et doſis eſt.ʒ.j.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 384 sur 1089

sunt etiam solutiuæ materierum cholericarum, licet à prædominio phlegmaticarum.

ADDITIO.

Has pilulas habemus in vsu, maxime secundum præsentem descrip. idem Mes. cap. de paralysi habet vnam aliam descrip. quæ non est eadem cum ista. Auic. in. v. cano. habet hanc eandem descrip. Summa medicinarū. est res. xix. nu.

MANARDVS, in Pilulas de opopanaco.

Nec hæ in communi vsu sunt : efficaces tamen in articulorum doloribus à pituita factis.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis maiora, ad podagram, & dolores frigidos aliarum iuncturarum. Rec. hermodactylorum, aloes, myrob. flauarum, turbith, colocynthidos, bdellij, sagapeni, ana drachmas sex, castorij, sarcocollę, euphorbij, opopanacis, rutę agrestis, apij, ana drach. iij. croci, drach. j. & semissem. Forma cum succo brassicę.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pluribus constant simplicibus, suntque composita magis : ob id maiora vocauit. Hæc, vt sequentia quædam, cathartico rosato Mesuæ excipiunt.

ANT. Pilulæ de Hermodactylis maiores, expertæ ad dolorem iuncturarum, & podagrę frigidę. Rec. hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinorum, turbith, colocynthidis, bdellij, sagapeni, añ. 3. vj. castorei, sarcocollę, euphorbij, opopanacis, harmel, apij, an. 3. iij. croci, 3. j. & ß. Confice cum succo caulium, & fac pilulas.

CHRIST. Pilulæ de hermodactylis maiores, generaliter sunt in vsu & vbique præparatę reperiuntur & principaliter conueniunt soluendo materias phlegmaticas, quæ continentur in iuncturis, & dosis est à drach. j. vsque ad scrup. iiij.

ADDITIO.

Istæ pilulæ sunt illæ quibus vtimur, dicuntur autem maiores ad differentiam minorum, eo ꝙ plura simplicia habent maiores quam minores, tñ ambæ sunt in vsu, & similiter ex inuentione nostra. Raf. ix. ad Almansorem vnam aliam habet descriptionem, sed apud nos non est in vsu. Serapio in proprio antido, habet vnam aliam descrip. quæ nō est similis istis. Summa medicinarum est res. xiij.

MANARDVS, in Pilulas de hermodactylis.

Maiores vbique, minores in multis locis parantur, tertiæ nullibi. HARMEL.] Accipe sylueſtrem turam.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis minora, ad podagram calidam. Recipiunt hermodactylorum drach. v. scammonii, drach. ii. et semissem, myrobalanorum flauarum, drac. iii. rosarum, drach. ii. aloes, drach. x. Forma* cum cathartico rosato. Da drachmas duas.*

*Ele. rosato Mes. nō ele cta. de succo ros. Nic.

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam ex iuncturis bilioſam præsertim vacuant, sed & pituitosam: ob id calidæ arthritidi conducunt, sed etiam frigidæ.

ANT. Pilulæ de Hermodactylis minores, ad podagram calidam. Rec. hermodactyl. 3. v. scammoneæ 3. ij. & ß. myrobalanorum citrinorum 3. iij. rosæ. 3. ij. aloes 3 x. Et confice cum cathartico rosato. Et da drach. ij.

CHRIST. Pilulæ de hermodactylis minores, etiam vbique vtūtur & præparatæ reperiuntur, & principaliter conueniunt in soluendo materiam cholericam crassam contentam in iuncturis, & subsequenter phlegmaticam, vnde conferunt principaliter podagræ calidæ. Et dosis est sicut supradictarum, confice cum cathartico. i. cum electario solutiuo, vt cum electario de succo rosarum. Summa medicinarum est res. vi.

SYL. *Catap. ex hermodactylis à nobis descripta. Recipiunt hermodactylorum, aloes, ana drach. quinque, myrobalanorum flauarum, turbith, ana drach. quatuor, zingiberis, drach. ii. forma cum electario rosato. Da drach. duas.*

ANT. Pilulę de hermodactylis descriptiõe nostra Rec. hermodactylorum, aloes, ana 3. v. myrobalanorum citrinorum, turbith, ana 3. iiij. zingibe. 3. ij. Fac pilulas cum electario rosato. Et da. drach. ij.

Pilulæ de hermodactylis descrip. nostra, non sūt in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Istæ pilulæ quæ sunt ex inuentione Mes. apud nostros medicos sunt multum in vsu, sunt enim expertæ ad ea quæ dicit Mes. similiter maiores, & non tantum minores. Summa medicinarum est res. vi.

SYL. *Catapotia Sebellia, obstructiones ventriculi, hepatis, lienis sanant, & hydropem, materiamq; vacuant. Recipiunt spicę Indæ, drachmas quinque, spicæ Romanæ, drach. ii. rhabarbari, agarici, epithymi, ana drach. iii. costi, masticches, chamædryos, amomi, ana drach. iii. croci drac. duas, myrrhę, cinnamomi, caryophyllorum, schœnu anthus, añ. drac. i. aloes drachmas decem, cum vino antiquo forma. Da 3. ij. cum vino.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam bilioſam, pituitoſam, melancholicā, ex dictis partibus obstructis vacuant, & aquas hydropicorum, ad scrip. iiij. sumpta : ab inuentore Sabellia quidam dici opinantur. Hactenus Mesuæ catapotia, præter quæ alia quædam vsurpamus, qualia sunt communia omnibus dicta, ab Almansore scripta cap. de præcautione à peste: recipiunt autem aloes 3. j. myrrhæ, croci, ana drach. semissem cum vino tenui, odoro fac massam. Dantur ventriculo vacuo ad drach. j. etiam ad consueta opera ituro : ob id sine custodia scilicet cubiculi vulgò dicuntur. Æstate aūt aloe lauanda : præstantiora fuerint, si boli Armenicæ drach. j. acceperint. Vacuant à ventriculo, mesaræo, hepate, excrementa pituitosa, bilioſa, putria, & absumunt, partesq; dictas roborāt : ob id à peste seruāt quia corpus siccant, vacuant, à putredine vindicant. Catapotia ex fumaria Auicēnæ, ad scabiem. Recipiunt myrobalanorum flauarum, cepularum, Indarum, ana drach. v. aloes drach. vij. scammonij cocti, drach. v. puluerentur omnia, & cum succo fumariæ comprehendantur : siccentur dies aliquot in vmbra, forma oſtam, & omnino sicca : & iterum in mortario puluera, & iterum simili succo comprehende, & sicca : iterum puluera, succo cōprehende, & forma massam. Soluunt humores acres, bilioſos, pituitam ſalſam, & alios aduſtos, à quibus pruritus & scabies. Dantur ad scriptula quatuor. Catapotia Bechica, ad tussim siccam cum caliditate & asperitate faucium, & gutturis. Recipiunt succi glycyrrhizæ, sacchari boni, ana drach. x. amyli, tragacanthi, amygdala. dulcium depellatarum, ana drachmas sex, excipe muccagine seminis cydoniorum : fac catapotia in ore tenenda. Fiunt autem hodie forma trochiscorum, inter quos reperentur. Mesues sic describit in practica. cap. de curatione tussis siccæ. Fiunt etiā ex benedicta, & item ex hiera picra Galeni catapotia, quæ à remotioribus trahant, quam dum hæc melle excepta sumūtur forma molliore. Catapotia masticchina Petri de Ebano conciliatoris ventriculum, cerebrū, viscera reliqua, oculos, vterū putribus humoribus purgant, & roborant : accipiunt autem masticches, drach. iiij. agarici albi, drach. iij aloes, drach. x. cum succo arthemisiæ, vel syrup. stœchados, vel sapa formantur pro vario medici scopo. Catapotia Asclepiadis dicta Auic. in cephalalgia. Recipiunt pul. hierę picræ Gal. vnc. j. masticches, myrobalan. citrearum, ana semunciam, aloes vnc. ij. cum syru. stœchados formentur.

Pilulæ Sebellię expertæ ad oppilationes splenis, hepatis, & stomachi, & hydropisim, & soluunt materiam. Reci. spicę indæ, 3. v spicæ romanę, 3. ij raued, agarici, epithymi, ana *3. iij. costi, masticis, chamędryos, amomi, an. 3. iij, croci, 3. ij. myrrhę, cinnamomi, caryophyllorum, schœnanthi, ana drach. j. aloes, drach. x. fiant cum vino antiquo. Da drach. ij. cum vino permixto. ANT. *drach. iiij.

Istæ sunt vlt. pilulę, quæ hic ponuntur in antidot. Mes. & licet ab aromatariis non pparentur, possunt tñ fieri & sunt magistrales : nā ipsæ sunt vtilitatis multæ securitatis & efficaciæ in aperiendo, & remouendo oppilationes hepatis, & splenis, ac sīõi, ac in soluendo aquositatē hydropicorū, & oēm materiam melancholicā phleg. & choler. contentam in pdictis membris. Et dosis est vsque ad ℈. iij. ℞. spicæ indæ. i. nardi, spicæ romanæ. i. celticæ, raued. i. rhabarbari. CHRIST.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum habentur in vsu. fm quosdam dicuntur sebelliæ à compositore. Summa medic. est res xv.

Vltra

Vltra prędictas pilulas poſitas in antidot. Meſ. deſcribũ-
tur aliquæ pilulæ: quarum quædam à diuerſis auctorib. po
nuntur, & quædam ſolum magiſtrales, q̃ multum & gñal'r
habentur in vſu. & ſic vbiq; p̃parat̃ reperiuntur, & primo
pilulæ cões, quæ à vulgaribus dicuntur ſine cuſtodia: quа-
rum deſcriptio ponitur conſilio Almãſ. c. de p̃ſeruatione à
Pilulęcões. peſtilentia. ℞. aloes ʒ.j. myrrhæ, croci, ana ʒ. ſ. & cũ vino
albo ſubtili & odorifero fiant pilulæ, & ſunt principal'r ſol-
uentes materias ſubtiles cholericas, ac etiã phleg. putridas,
contentas in poroſitatibus ſtomachi, in meſeraicis, & in ve
nis capillaribus hepatis, & ſunt deſiccatiuæ humiditatum
contentarum in ſtomacho & inteſtinis, vnde virtutes ſtõi
vigorantur, vnde ſequitur confortatio cerebri cum aliquali
mundificatione humiditatum contentarum in ipſo. Sunt
& maxime p̃ſeruatiuę à peſtilentia. eſtiuo autem tpe tutius
eſſet lauare aloẽ in aqua endiuiæ & prędictæ deſcriptioni
addere, ʒ.j. boli armeni. Et ſm prędictam deſcript. ſunt mul
tum præſeruatiuæ ab ægritudinibus q̃ fieri poſſunt à mate
ria mixta, vnde vſus earum laudatur in corporibus laxis
aptis ad ægritudines. Et ipſarum cõis doſis eſt ſtomacho
De fumo- exiſtente vacuo à cibo ʒ.j. Pilulæ de fumoterræ. Hæc de-
terræ. ſcriptio ponitur ab Auic. lib. iiij. ſen. v. cap. de cura ſcabiei,
quarum deſcriptio eſt hæc. ℞. myrobalanorum citrinorũ,
chebul. Ind. ana ʒ.v. aloes ſuccotrini ʒ.vij. diagridiũ ʒ.v. put
uerizentur omnia prędicta, & in ſcutella vitrea incorporẽ-
tur cum ſucco fumiterræ, & p̃mittantur exiccari p̃ aliquos
dies in vmbra, facto magdaleone ex ipſis, complete exiccẽ-
tur, & iterum in mortario fiat puluis, & iterum in prędicta
ſcutella cum tali ſucco incorporẽtur. quibus complete exic
catis, iterum & tertio fiat puluis, & cum tali ſucco incorpo
rentur, & ad formam pilularum poſtea reducãtur. Et ſunt
ſolutiuæ humorum acutorum cholericorum, mordicatiuo-
rum, phlegmatis ſalli, & omnium humorum aduſtorum fa
cientium pruritum & ſcabiem, & doſis ipſarum eſt vſq; ad
Bichiciæ. ℈.iiij. & vbiq; præparantur. Pilulæ bichiciæ, ſub hoc ti-
tulo ab aromatariis præparanť, & ab omnibus medicis ge-
neraliter habentur in vſu. Ipſæ. n. nõ ſunt ſolutiuæ, ſed con
ferunt tuſſi ſiccę cum caliditate, & aſperitate cãnæ pulmo-
nis & gutturis, illas partes leniendo, & caliditatem remo-
uendo, & ſolum tenentur in ore, vt humiditas q̃ paulatim
liqueſcit deſcendendo per meri leniat partes illas, calidita-
tem remittendo, & formantur in forma lupini craſſi, licet
denominentur pilulæ. ℞. ſucci liquiritiæ, zuccari electi,
ana ʒ.x. amyli dragacanthi amygd. dulcium mundatarum
ana ʒ.vj. Incorporentur prædicta cum mucilagine ſeminis
citoniorũ, & fiant pilulæ, & ponitur hæc deſcriptio à Meſ.
De bñdicta in ſuo de appropriatis cap. de cura tuſſis ſiccæ. Pilulæ de
benedicta. Iſtæ ſunt pilulæ magiſtrales, q̃ ſub nomine pilu-
larum reperiuntur: ſed ſumitur eius deſcriptio à benedicta
poſita à Nicolao in ſuo antidot. quæ cum melle conſtruiť,
& remoto melle accipiuntur ſola aromata, & ex eis fiunt pi
lulæ quæ denominantur de benedicta, quarum hæc eſt de-
ſcriptio. ℞. turbith, eſulæ, zuccari ana ʒ.x. diagridiũ, her-
modactyli, roſarum, ana ʒ.v. caryophyllorum, ſpicæ, zingi
beris, croci, ſaxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamomi,
petroſelini, lithoſpermatis, ſaliſgẽmæ, galãgę, macis, carui,
fœniculi, aſparagi, bruſci, granorũ ſalis ana ʒ.j. incorporen-
tur prædicta aromata ſubtiliter puluerizata cum ſucco fœ
niculi, & fiant pilulæ, quarum doſis eſt ʒ.j. Et conferunt
omnibus paſſionibus quibus confert benedicta prædicta,
aſſumpta in forma electarii, ſed plus attrahunt à remotis,
quia maiorem moram contrahunt in ſtomacho, & princi-
paliter ſoluunt materiam phleg. cum cholera, habent enim
oppilationes omnium mẽbrorum nutritiuorum aperire,
vnde ſumme conueniunt lapidi renum, & veſicæ & reten-
tioni vrinæ, & doloribus colicis &c. Pilulæ de hiera picra
De hiera. Gal. Iſtæ pilulę trahuntur ex deſcriptione hieræ picræ Gal.
poſita à Nicolao in ſuo antidot. vbi ſub nomine pilularum
deſcriptæ non reperiuntur, ſed ſolum in forma electarij, ſed
ſunt reductæ ad hanc formam propter maiorem delecta-
tionem ipſas aſſumentium, & vt plus trahant à remotis, &
ipſarum deſcriptio eſt iſta. ℞. cinnamomi, croci, ſpicæ,

A ſquinanthi, aſſari, caſiæ ligneæ, xyloaloes, carpobalſami,
violarum, abſinthij, epithymi, ſtœchados, agarici, roſarũ,
turbith, colocynthidis, maſticis ana drach. j. ſcammoneæ
correctæ drach. ij. aloes hepatici ad pondus omnium. Incor
porentur omnia aromata ſubtiliter puluerizata & fiant pi-
lulæ quarum doſis eſt vſque ad drach. j. Et principaliter cõ
ferunt paſſionibus capitis, nuchæ, neruorum, & iunctura-
rum, de materia mixta à prædominio tñ materiei phleg-
maticæ. Pilulæ hieræ Gal. harum deſcriptio habetur vñ.
Therapen. c. xij. non ſub nomine pilularum, ſed ſub nomine Pil. de hie-
pulueris hieræ qui puluis propter delectationem aſſumen- ra picra.
tis ad formam pilularum reducitur. Et ſic generaliter, &
cõmuniter eſt vſus huius pulueris reducti ad formam pilu
larum, quæ ab omnibus vocantur pilulæ de hiera, quarum
deſcriptio eſt. ℞. cinnamomi, maſticis, aſſari, ſpicæ, croci,
xylobalſami ana drach. j. aloes ʒ.j. fiant pilulæ cum vino
albo ſubtili, vel cum melle roſato colato. Et doſis eſſe põt
vſque ad ʒ.j. & ſ. vbi expedit. Et principaliter conueniũt
B in paſſionibus ſtomachi de materia phlegmatica & chole-
rica imbibita in eius poroſitatibus illam leuiter ſoluendo
& fortiter deſiccando, virtutem digeſtiuam ſtomachi prin-
cipaliter & maxime confortant. Pilulæ aliæ ex deſcriptio-
ne puluerum hieræ poſita à Gal. vj. de regim. ſanit. circa fi-
nem. Et iſta deſcriptio proprie eſt illa quæ poſita eſt ſupe-
rius à Meſ. in præſenti antidot. quam ipſe deſcribit ſub no-
mine hieræ Gal. & eſt talis. Rec. maſticis, aſſari, ſpicæ, xy-
lobalſami, croci, caſiæ ligneæ ana drach. j. aloes ad pon-
dus omnium & fiant pilulæ. Pilulæ magiſtrales pro Regi-
bus inuentæ, nec reperitur à quo auctore ſint deſcriptæ, Pilulæ pro
quarum deſcriptio hæc eſt. Rec. amomi, aniſi, maſticis, Regibus.
zingiberis, cardamomi, cinnamomi, zedoariæ, macis, nu-
cis muſcatæ, caryophyllorum, croci, cubebarum, ligni
aloes, turbith, mannæ, agarici, ſeni, myrobalanorum om-
nium ana drach. j. rhabarbari ʒ.iij. aloes ſuccotrini ʒ.ſex.
ſyrupi roſati quantum ſufficit ad conficiendum pilulas.
Et doſis eſt vſque ad ℈.iij. & ſunt ſatis domeſticæ in ope-
C rando, vel ſoluendo, & principaliter materiam cholericam
contentam in nutritiuis, & cum hoc etiam aliqualiter mẽ-
bra deiecta confortando, & materiam phlegmaticam eua-
cuando &c. Reſtat nunc videre de pilulis duabus magi-
ſtralibus, quibus in ſecreto vtebatur Thomas de Garbo.
& primæ ſunt pilulæ quæ multum conferunt paſſionibus
cerebri, nuchæ, & neruorum de materia craſſa viſcoſa dif-
ficilis eradicationis, quarum hæc eſt deſcriptio. Rec. cu-
bebarum, nucis muſcatæ, cinnamomi, ſpicæ, aniſi, carpo-
balſami, ſchœnanthi, maſticis, aſſari, caryophyllorum,
calamenti ana drach. ij. turbith, colocynthidis ana drac. iij.
myrobalanorum omnium ana drach. ij. agarici, ſene ana
drach. vnam, aloes hepatici ad pondus omnium, & cum
ſucco mentæ vel fœniculi, aut ambobus fiant. Et doſis eſt
drachma vna & dimidia, & ſunt incolumes & multæ ſe-
curitatis, & valde conueniunt in fine ægritudinum chro-
nicarum. Secundæ magiſtrales & ſecretæ quibus ſæpe vte-
batur Rex Robertus ad cuius inſtantiam Dinus fuit au-
D ctor, ſumme conueniunt in paſſionibus oculorum & au-
rium, confortando viſum & auditum, propter quas duas
cauſas principaliter fuerunt inuentæ & principaliter eua-
cuant materias diuerſas phlegmaticas, & cholericas, &
melancholicas, in capite contentas, quarum hæc eſt de-
ſcriptio. Recipiunt roſarum, violarum, abſinthij, colocyn
thidis, turbit, cubebæ, calami aromatici, nucis muſcatæ,
ſpicæ nardi, epithymi, xylobalſami, carpobalſami, ſileris
montani, ſeminis rutę, ſchœnanthi, aſſari, maſticis, caryo-
phyllorum, aniſi, fœniculi, ſeminis apij, caſiæ ligneæ, ma-
cis ana drach. ij. myrobalanorum omnium ana drach. iiij.
rhabarbari, ſene ana drach. v. eufragiæ drach. viij. chely-
doniæ drach. v. lapidis lazuli drach. ij. ſ. aloes ſuccotrini
ad pondus omnium, & fiant pilulæ cum ſucco fœniculi.
Et doſis eſt vſque ad ſcrup. iiij.

MANARDVS, in pilulas Sebelias.

Parari aſſueuerant, ſed nullus fere vtebatur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 386 sur 1089

DISTINCTIO VNDECIMA
de Vnguentis & Emplastris.

IN hac vndecima parte determinat de Vnguentis & Emplastris, quæ abinuicem differũt. Nam ad compõnem vnguenti requiritur cera & oleum, in emplastris autem non est expediens semper ponere oleum: fuerunt autem adinuenta emplastra, ac etiã vnguenta, vt cum virtute ipsorum diutius persecuerarent in loco super quem administrantur, fiunt etiam quandoq; cerota, quæ ad duriorem & solidiorem formam reducuntur q̃ vnguenta vel emplastra.

SYLVIVS, de Cerotis.

Ceratum à cera dicitur, qua forma Græcis κηρώτα vel κηρίλαιον, à cera & oleo: quibus cera miscetur, vt det materiam, quæ minus prompte diffluat. Quod etiam Gal. innuebat lib. 4. san. tuen. cum succos non crassos, nec lentos ad cutim residentes digerit oleo sam psychino, præsertim hyeme & regione frigida, per se, vel cum cera & resina: præsertim cum super victum corpus manere diutius studes: q; si liquidius vis, auge oleũ, minue ceram, & alia corpus & materiam ꝓbentia. Cum in ceratis scribitur ceræ. q. s. oleum sit quadruplum ad ceram: vt si recipiat olei vnc. ij. misce ceræ vnc. 5. Si vero scribatur ceræ parũ, sit eius vj. aut vij. aut viij. pars ad oleum, vt linimẽtum sit liquidum verius q̃ ceratum: idq; magis & minus pro Medici scopis. Quo n. plus habent ceræ, eo solidiora sunt: quo minus, tãto liquidiora: nisi aut longa coctio, aut succorum largior mistio, ceræ modo duram reddat compositionem. Sit ob id liquidius ceratum, cum sicca multum, & multa sint miscenda.

MANARDVS.

Vnguenti & Emplastri nomine, sed & ceroti, aliter antiqui, aliter neoterici vsi sunt. Illi. n. vnguenta ea dũtaxat vocabãt, quæ ex odoratis rebus conficiebant: emplastra, quæ ex metallicis: cerota, quæ ex oleo & cera. Neotericis vnguenti nomen ad antiquorum emplastra & cerota extendit, cerota ea solum vocantes quę ita cuti hærent vt vix auelli possint: quę ab hærendi vi à Gal. ἐχόμενα dicta sunt. Emplastra verò neoterici, quæ antiqui cataplasmata noũant.

SYL. *Ceratum œsypatum Gal. emollit & digerit tumores duros hepatis, splenis, vteri neruorum, iuncturarum, & aliarum partium, estq; anodynum. Rec. ceræ flauæ vnc. iij. olei chamęmelini & irini ana vnc. vj. mastiches vnc. j. spicæ nardi drach. ij. & 5. croci drach. j. & 5. terebinthinæ vnc. j. resinæ vnc. semiss. œsypi drach. lxxx.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum quod ex œsypo fit, notum omnibus medicamentum lib. 4. Haeth. Vsus cerati eius & similium rectus fuerit, siue parti affricetur, siue tela exceptum imponatur per horam vnam ante pastus: & calidum sit hyeme, æstate tepidum, tamen id in vsu non est. Paulò aliter œsypum colligit Dioscor. lib. 2.

ANT. Hysopi cerotum descriptione Gal. valet ad duritiẽ & nodositatem mẽbrorum, & duritiem hepatis, splenis, & dolores eorum, & dolores matricum, & duritiẽ iuncturarum, & neruorum, lenit. n eos. Rec. ceræ citrinæ ʒ. iij. olei chamęmillæ, & olei irini ana ʒ. vj. masticis ʒ. j. spicæ ʒ. ij. & 5. croci ʒ. j. & 5. terebinthinæ ʒ. j. resinę ʒ. 5. hysopi humidæ drach. lxxx.

CHRIST. Hyssopi cerotum descriptione Gal. ad istam literam debet addi vnguentum hysopi. in quo ingreditur hysopus humida, & sub aliis nominibus præparata reperiuntur, tñ vsus ipsorum põt esse magistralis, & cõiter ista vnguenta in quibus ingreditur hysopus humida, & sub istis noĩbus præparata non reperiunt, conueniunt cõiter ad durities & nodositates in splene & hepate factas, à materia dura melancholica, habent etiam virtutem resolutiuam, virtute hysopi humidæ quæ est calidę & hum. cõplexionis in primo, licet humiditas sit maior caliditate. Alia etiam, quæ ingrediuntur compõnem istorum vnguent. denoĩatorum ab hyssopo humida, & à cera conueniunt ad easdem intentiones, & ad alias, quę ponuntur in litera. Debẽt autem ista vnguenta si cum eis fiat fricatio super aliquod mẽbrum, administrari ante assumptionem cibi, vna hora, bis innouando in die, & sub actuali caliditate, & maxime temporibus frigidis, & licet non fricentur, sed super petiam extendant, & ponantur ad mẽbrum, melius est cum obseruatione prędictarum conditionum. Ecce literam. hyssopi cerotum siue vnguentum, &c. olei irini. i. de ireo, resinæ pini. Et dicitur hysopus humida, quæ est vnctuositas, & pinguedo extracta cum artificio à lana, seu à pellibus pecudũ, seu simi lium aĩalium ad differẽtiam hyssopi siccæ, q̃ est herba quędam calidæ & siccæ cõplexionis versus tertium gradum.

Quo vnguẽ ta applicanda.

ADDITIO.

Istud cerotum apud nos non est in vsu, illa vero descript. qua vtimur est descriptio Philagrij. Summa med. est res ix.

MANARDVS, in hysopi cerotum descript. Gal.

Oesypum vocant Græci, neutro vel masculino genere, pingue illud quod ouium lanis adhæret. TEREBINT.] Vera hactenus caruimus: sed eius loco imperiti accipiebant lariceam resinam, quam Venetiis adhuc largatum, quasi laticatum vocant. Cœpit vera nuper adportari ex Rhodo, sed cocta.

SYL. *Oesypus vero sic extrahitur: lanæ ouium succidæ libræ circiter lx. aqua calida horis octo merguntur, semel F feruefiunt, exprimuntur: colatum reliquum igni lẽto in vase stãnato percoquitur semper ad mellis fluxilis crassitiem, sundum mouendo lata rudicula lignea, ne vratur.*

ANT. Operatio hysopi humidæ. Rec. lanarum ouiũ succidarum circiter, lib. lx. & funde super eas aquæ fontiũ calidæ q. s. ad infundendum, & dimitte per horas viij. deinde bulliat ebullitione vna, & exprimatur aqua lanarum, & coletur aqua, & coquatur cum facilitate in vase stagnato, agitando semper fundum vasis cum ligno amplo ne recipiat de vestigio adustionis aliquid, & coquatur vsquedũ fiat sicut mel currens. & seruetur.

CHRIST. Operatio hysopi humidæ. i. modus sm quẽ extrahitur prædicta vnctuositas, seu pinguedo à lanis, &c. hæc hysopus humida p seipsam administrata, est medicina sedatiua dolorum in membris neruosis, factorum à cã frigida, & ab humore melancholico: lenit. n. & mollificat oẽm duritiem, vsus tñ eius est, vt plurimum admixta aliis medicinis.

G ADDITIO.

Hæc operatio hysopi humidæ ponitur ad differentiam hysopi siccæ, q̃ est herba, de vtraq; Auic. ñ. can. facit cap. liber qui dicitur Albucasis quasi in fine docet modum seruandi zucerach. i. hysopum humidam.

MANARDVS, de operatio. Hysopi humidæ.

Alium modum colligendi, non magnopere tamen ab hoc diuersum habes à Dioscor. lib. 2.

SYL. *Ceratum œsypi ex Philagrio eadem potens, croci ʒ. v. bdellij, mastiches, hãmoniaci, aloes, styracis liquidi, añ. drach. vij. ceræ flauæ lib. j. terebinth. vnc. j. & semiss. medullę cruris vaccini, adipis anseris, añ. drach. xv. œsypi lib. j. & 5. olei nardini q. s. Bdellium, hãmoniacum, aloe dissoluantur in aqua, in qua fœnugræcum & chamæmelum sunt macerata, & cum aliis misceantur in vnguentum. Post Philagrium addiderunt succi scillæ vnc. iij. sepi vitulini drach. xv. thuris vnc. j. & in alio rectius ceræ quartaria tria.*

H SYLVII ANNOTATIO.

Potentius est priore ad emollẽdas duritias ex morbo Hispanico, etiam valentioribus quibusdã interdũ adiectis, & si necesse est, etiã vulgari cinnabrio, qd argento viuo & sulphure simul vstis cõstat.

ANT. Hysopi cerotum descrip. Philagrij expertum ad dolorem splenis, stõi, & hepatis & duritiem in eis, & dolorem matricũ, & apostemata in eis, linitum exterius, vel etiam suppositum in lana. & valet ad durities & nodositates q̃ sunt in iũcturis. Rec. croci ʒ. v. bdellij, masticis, ammoniaci, aloes, styracis liquidę, añ. *ʒ. vij. cerę citrinę *drac. viij. lib. j. tereben. *ʒ. j. & semiss. medullæ cruris vaccę, adipis * vnc. ij. 5 anseri añ. ʒ. xv. hysopi humidæ lib. j. & 5. olei nard. q. s. Bdellium, ammoniacum, & aloe, dissoluantur in aqua infusionis fœnugræci, chamæmillæ, & cum cæteris fiat vnguentum. Et post Philagrium addiderũt expressionis scillæ ʒ. iij. olibani ʒ. j. sepi vitulini ʒ. xv. Et in alio *cerę lib. j. minus quarta, & est conuenientius. *●

Hysopi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 387 sur 1089

CHRIST. Hysopi cerotū descriptione Philagrij. Huic autem artē dendum est vnguento hysopi sicut fecimus in præcedenti, tale tamen vnguentum non est in vsu, potest tamen magistraliter esse & conueniens.

ADDITIO.

Descriptio istius hysopi ceroti descriptio Philagrij est illa quam laudant doctores vt plurimum, & sic generaliter hac descrip. vtuntur. Summa medicinarum est res. xij, sine additione, & cum additione est res. xv.

MANARDVS In hysopi cerotum descriptione Philagrij.

Est fortius quā primum & magis potens ad emolliendum, quare idoneum est ad tollendas eas durities quæ à morbo Gallico fiūt adiectis etiam interdum quibusdam potentioribus, & magna cogente necessitate, cinnabari.

SYL. *Cerati æsypati ex Paulo idē pollens. Rec. hammoniaci drac. x. bdellij drach. v. styracis liquidi, vel myrrhæ stactis drach. iiij. croci sesquidrach. aloes, masticbes, thuris ana drach. ij. & dimid. ceræ drach. iij. sepi & medullæ vituli ana drac. ij. æsypi drachmas quadraginta, olei irini quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apud Paul. lib. 7. alia huic multum diuersa legitur cerati huius descriptio.

ANT. Hysopi cerotum descriptione Pauli valet ad eadē quæ diximus. Recipe ammoniaci. ʒ. x. bdellij. ʒ. v. sigiæ ʒ. i. ij. croci. ʒ. j. & semissem, aloes, mastices, olibani ana. ʒ. *drac. ij. ij. & semissem, ceræ * ʒ. iij sepi & medullæ vituli ana * ʒ. *drac. iij. ß. ij. hysopi humidæ, ʒ. xl. ireleon quantum sufficit.

CHRIST. Hysopi cerotum descriptione Pauli. Huic etiam addendum est sicut prioribus, quod tamen vnguentum secūdum præsentem descrip. non præparatur, nec est in vsu. vsus tamen eius esset magistralis & conueniens dispositionibus positis in litera.

ADDITIO.

Hæc descriptio ceroti raro habetur in vsu, potest tamen quis eo vti magistraliter. Sigia. i. styrax liquida. ireleon, id est oleum de ireos. Summa medi. est res. xij.

MANARDVS, In Hysopi cerotum descrip. Pauli.

Apud Paulum hanc compositionem non legi, sed aliam longe diuersam. SIGIAE. Styracē ego potius caperem, licet aliqui myrrham intelligan', quæ stacte dicitur.

SYL. *Vnguentū diaphœnicō vlcera cruēta, fistulosa, pituitæ salsæ, maligna, & dysepulotica glutinat, herpetas, tumores pestilētes, et qui ex humoribus varijs constant, sanat. Rec. adipis ceruini & vitulini antiqui, mundi & colati ana lib. j. & dimid. chalciteos vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri puri ana lib. iij. chalcitis & lithargyros læuissime trita & creta cribro tenuissimo, post oleo paulatim affuso simul terantur, addito deinde adipe igni lento coquantur semper mouendo palmæ ramis recens sectis & excoriatis, quorū extremū vbi contactu medicamenti & ignis siccius euaserit, nouos substitue, iniectis etiam tum ipsi vnguento segmentis recentibus ramorum virentium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum id Galeni est emplastrum διὰ χαλκίτεως, descriptū lib. 1. comp. ph. g. Recipit axungiæ porci vetustæ à membranis p liquationem & colationem purgatæ lib. ij. olei veteris & lithargyri triti & creti, ana lib. ij chalcitidos lęuigatę vnc. iiij. misce in mortario omnia paulatim. Post coque in cacabo, & moue statim ab initio rudicula tanq̄ spatha ex ramo maiusculo & recētissimo palmæ, qui parte qua emplastrum tangit, vbi aruit, mox præcidēdus est, aut parte opposita moueatur, aut ramus nouus sufficiatur. vbi cerati crassitiem assecutum fuerit, inijce fragmenta excorticata germinum palmæ tenerorū, vt horū succus in medicamento maneat: coque donec digitos non inquinet: nunc vinū, nūc acetū additur pro varijs scopis; Omniū præstantissimū, si quis parare recte, & para

A to probe vti scierit. In quos affectus aūt valeat, & quo vtendi modo huic illi affectui prosit, abunde ex Galeno initio emplastrorum docemus. Eo quotidie vtimur emplastri forma, quā oleo nūc myrteo, nunc alio, nunc succo plantaginis, brassicæ, aut alio mollimus pro scopis varijs. Palmæ autem ramorum & germinum (à quibus φοινικικὸν ἔμπλαστρος Gal. & diaphœnicon bis, & palmeum toties Mesuę dicitur) penuria, quercum, aut prunum, aut cydonium, aut sorbum, aut lotum, aut mespilum substituo. Vides quantū à Gal. desciuerit Mesues, scilicet ceruino & vitulino adipe pro suillo, cuius pondus his duobus æquat, cætera consentit.

Vnguentum Diaphœnicon conferens ad vlcera difficilis consolidationis, & vlcera sanguinolēta, & ad species herpetis, & vlcera phlegmatis salsi, & vlcera fraudulenta, & fistulam, & apostemata pestilentiæ, & apostemata materierum diuersarum. Rec. adipis zirbi cerui, & adipis vituli antiqui mundi & colati ana lib. j. & ß. colcothar, vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri mūdi, ana lib. iij. terantur lithargyrium & colcothar contritione vltima, mandentur per pannum subtilem & spissum. deinde terantur cum oleo, & elaboretur in permixtione eorum, ante parum ex oleo addendo, & fiat illud, deinde coletur super illud adeps, & coquatur cum facilitate, agitando illud sine intermissione cum ramo palmarum, & extremitate eius crassa, abiecta cute eius, & sint rami super quorum incisione non præterierit spacium. & quotiens exhauritur humiditas rami à decoctione medicaminis, iterū alterius humidi extremitate agitetur, necnon & aliorum ramorum partes humidiores incidantur in frusta, & ponantur in medicamine. Deinde mutetur dum exiccatur, & hoc fiat donec perficiatur eius decoctio: & fiat inter terminum horę. ignis autem sit sicut prunæ aut flammæ tenuis. ANT.

Vnguentum diaphœnicon conferens ad vlcera difficilis consolidationis non est in vsu, nec præparatum reperitur. CHRIST.

C

ADDITIO.

Istud vnguentum non est multum in vsu. Et dicitur diaphœnicon à dia, quod est confectio & phœnicon, id est dactylus quasi confectio siue vnguentum de dactylis. & dicitur diaphœnicon non quia dactylus intret confectionē huius vnguenti, sed quia conficitur cum ramis palmæ. Istud vnguentum describunt Auic. & Serap. in prop. antid. & vocatur ab eis vnguentum de calcadis, & est calcadis colchotar latine, vel vitriolum, calcantum, sunt synonyma. Summa medi. est res. v.

MANARDVS, in Vnguen. diaphœnicon.

Adipis zirbi.) Aliqui legunt cerui. CALCHOTAR.) Chalcanti nunc accipitur, quod vitriolum vocant, quia & ex his multa deperdita sunt nostrorum ignauia. Auic. habet hoc loco chalchadis, quod significat chalcitim: sicuti & Galenus primo lib. de compositione medicamentorum secundū genera: ex cuius lectione multa potes castigare, quæ hic perperam leguntur. Vbi scribitur, Ignis autem sicut prima: legendum est, Ignis autem sit prunæ.

D

SYL. *Vnguentū diaphœnicō. Arabū descriptione vlcera dysepulota & cacoethea carne implet, et cicatrice tegit, fistulas & cancros curat. & ossa humida glutinat. Recipe folio rum leucoij lutei, saluiæ, oxytriphylli, * acori, ana lib. vnam: tere accurate, affunde olei rosati, aut myrtei, adipis antiqui ex epiploo vituli liquando & colando purgati, ana libras. ij. & dimidiam, in vase lapideo macerentur dies nouem: tunc myrrhæ, aloes, ana aureis nouem, sarcocollæ aureis septem tritis & cretis adde succi plantaginis longæ, aut vini albi [in quo herbarum prædictarum, ana vnciæ quatuor coctæ fuerint] quantum sufficit ad ea dissoluendum, permitte dies sex. Deinde herbas cum oleo & adipe bis ferue fac, cola, & exprime oleum & adipē: huius expressi lib. quatuor & dimid. lithargyri puri leuissime triti lib. * tres, * chalciteos vnc. iiij. coque, vt prius, & moue ramo palmeo, & semel ferue fac*

SYL.

* Mendum hic suspicat Man. q. aco ri folia cō positionib* misceri nō legerit, vt hic habeat.

* alias li. iij. & dimid.

* Chalcātū alij.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 388 sur 1089

vsquedum color medicamenti mutetur, tunc ab igne sublatũ continenter moueatur, donec parũ frigescat: tunc coque muccaginem myrrhæ, aloes, sarcocollæ in vino albo, vel succo plãtaginis longæ: & paulatim affundas prædictæ mistioni, pistilloque ferreo omnia moue, donec probe misceantur. & perfice coctionem, vt in priore. Addunt quidam arnoglossæ, præsertim longæ, libram vnam.

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptio hæc operosa multũ est, neq; maiorum q̃ prædictæ virium, aut tam paulo maiorũ, vt ob exiguitatẽ ꝓtẽnatur, in nulloq; sit vsu. Adhæc acori folia parũ conuenire videntur. Oxytriphyllon etiam in vnguentum quoddam viride postea recipietur.

ANT. Vnguentum diaphœnicon descriptione arabica, & est vnguentum arabicum expertum, & efficax ad vulnera difficilis consolidationis & incarnationis. Mundificat enim ea, & incarnat ossa humida: & facit eorum sigillationem facilem. fistulas, cancrum, & vulnera curat. Reci. foliorum cheyri, saluiæ, trifolij acetosi, acori, ana lib. vna. Terantur contritione bona, & funde super ea in vase lapideo olei rosa. aut myrtini, & adipis zirbi vituli antiqui & colati, ana lib. ij. & ß. dimitte per dies nouem. Deinde accipe myrrhæ mundæ, aloes succutrensis, ana aure. ix. sarcocol. aure. vij. Terantur & cribellentur & projciantur super ea in vase alio lapideo vini albi, aut suc. arnoglossæ longæ, in quo cocta fuerint ex *vnc. iij. folijs earundem herbarum, ana *vnc. quatuor: & sit vini, aut succi quod funditur super eam quantitas sufficiens ad dissoluendum ea, & dimitte per dies. vj. deinde redeas ad herbas & decoque cũ oleo & adipe ebullitionibus duabus, & cola, & exprime oleum & adipem, & accipe huius expressionis lib. iiij. & ß. lythargyrij mundi & triti contritione vltima lib. ij. (& in alio lib. ij. & ß.) calcadis, vnc. iij. & terantur & coquantur sicut superius diximus, & agitentur cum ramo palmeo, similiter & bulliat ebullitione vna vsquedum medicinæ color alteretur. deinde deponatur ab igne sine intermissione agitando vsquedum infrigidetur parum. tunc coque mucilagines specierum quæ sunt in vino dissolutæ ante modicum fundas in eo agitando cum pistillo ferreo, donec bona fiat eorũ permixtio. deinde perficiat eius decoctio sicut proxime diximus, & est sanũ & expertũ. & additur ab alijs arnoglossæ lib. j. & proprie longæ.

CHRIST. Vnguentũ diaphœnicon descrip. arabica non est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum secundum intentionem Mesue est vnguentum diaphœnicon Arabicum, & non dicitur Arabicum à gummi arabico, sed quia in illis partibus fuit inuentum quo vtuntur ipsi, sed nos raro vtimur eo. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS in Vng. diaphœnicon Arabica descrip.

CHEIRI.) Id est, leucoij, matronalis violæ. Pro triafilon, fortè legendũ trifolium acidum, quod alleluya vocant. Nam ingreditur etiam aliud vnguentum, quod viride vocatur. Vel intellige lotion domesticã, de qua Auicẽ. scribit capite de Andacoca, & quã etiam Paulus vocari scribit trifoliũ. Aliam verò intelligo vel quam Dioscorides vocat alysson, & Auic. alguascen. vel lege aliama, quod est virga pastoris secundum Stephanum. Quidam pro hac etiam legunt trifolij acidi. CALCHADIS.) Id est, chalciteos. ACORI.) Nõ memini me legisse compositionem in qua hæc folia reciperentur, quare suspicor hic subesse errorem.

SYL. *Vnguentum Arabicum idem quod prius pollens. Recipit ex folijs herbarum earundem ana libram vnam & dimidiã, olei myrtini, adipis vitulini antiqui, ana vncias nouem, myrrhæ, aloes, ana drac. xij. sarcocollæ drachmas nouem, dissoluantur in vino, aut succo herbarũ, vt proxime diximus. herbæ quoq; curiosè terãtur. Affunde his oleum, adipem, & muccaginem, & chalciteos aureos tres. coque omnia igni lento ad mellis crassitiem, vtere in turunda vel platysmate. Species aliquando æstate præsertim dissoluuntur succo plantaginis longæ non amplæ, experientiaque mirabile fit medicamentum.*

Emplastrum Arabicum valens sicut illud. Rec. ex folijs herbarum earundem, ana lib. i. & ß. olei myrtini, adipis vituli antiqui ana vnc. ix. myrrhæ, aloes ana drach. xij. sarcocollæ, drac. ix. Dissoluantur in vino aut succo herbarum sicut hic proxime diximus. Herbæ quoque conterantur contritione vltima, & fundatur super illud oleum & adeps, & mucilagines rerum, & cũ eis vitrioli* aure. iij. ponantur & coquantur omnia cum facilitate, & fiat sicut pulmentum, & administretur in panno aut in tenta. Et quãdoq; dissoluũtur species in suc. arnoglossæ longæ, aut amplæ, & proprie in æstate. & est experimentum nobile. ANT. *aur. iiij.

Emplastrum Arabicum non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Istud emplastrum arabicum est de intentione vnguenti prædicti quod non est in vsu. Summa medic. est res. viij.

MANARDVS, in emplastrum Arabicum.

EX folijs herbarum earundem.) Leucoij scilicet & trifolij.

Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum, vlcera putrida & fistulas purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit, putredinem arcet. Recipit myrrhæ, aloes sarcocollæ, ana vnc. vnam, mellis despumati vncias sex, vini albi boni quantum sufficit, coque igni lento ad spissitudinem. Quod si vlceri caro supercreuerit, adde vnguento chalciteos vnciam dimidiam. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc linamenta in vlcus mittenda oblini possunt: sunt & empl. duo diaphœnicon Mesuæ. Hoc ad antiqua vlcera & fistulas quidam chirurgi vtuntur addita chalciti.

Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum valens ad vulnera putrida, & generat in eis carnem, & sigillat, & prohibet in eis putrefactionem fieri. Recipe myrrhę, aloes, sarcocol. ana partem vnam, mellis despumati duplum ponderis omnium, vini boni albi quantum sufficit. coquãtur cum facilitate vsquedum habeat spissitudinem. & quandoq; additur in medicina vitrioli circiter pars ß. & projce ad consumptionem carnis additæ. & est expertum. ANT.

Vnguentũ nobile relatũ ad Nicodemum non est in vsu. CHRIS

ADDITIO.

Istud vnguentum raro est in vsu. Summa medi. est res. v.

MANARDVS in empl. relatum ad Nicodemum.

Quidam chirurgi hoc vtuntur in antiquis vlceribus addito vitriolo. Valet etiam fistulis.

Vnguentum alterum eiusdem. Rec. myrrhæ, aloes, ana drachmas nouem, vini albi quantum sufficit: tritis tenuissime vinum paulatim affunde semper miscendo vsque ad mellis crassitudinem. vtere. Addunt nonnulli chalciteos sesquidrachmam, alij olei myrtini & vini portionem paucam vicissim miscent. SYL.

Vnguentum Nicodemi aliud. Reci. myrrhæ, aloes ana drachmas nouem, vini albi quantum sufficit. Terãtur sicut alcohol, & projce super ea vinum, & tere cũ eo miscendo. & iterum infunde vinum, ante modicum terendo illud, & sic dum fiat liquidum sicut mel. & administretur. Et sunt qui addunt vitrioli partis vnius quartam. & sunt qui conficiunt cum oleo myrtino & vino vicissim parum de vtroq; ponendo. ANT.

Vnguen-

CHRIST. Vnguentum aliud Nicodemi quod non est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum quod dicitur Nicode.non habetur in usu.Summa medic.est.iiij.res.

MANARDVS, in Vng.aliud Nicodemi.

Hoc ceu liquidiore possunt in eodem vsu tingi linamenta quæ intra vlcus dantur.

SYL. *VNguentum magnum craseos vlcera maligna putrida, fistulosa,sorde & carne mortua purgat,carne implet, glutinat,& cicatrice tegit. Recipit autem hammoniaci vnciam vnam,bdellij,thuris masculi, aristolochiæ,sarcocollæ, ana drachmas quinque,myrrhæ,galbani, ana vnciam dimidiã,lithargyri drachmas quindecim,aloes, opopanacis, ana drachmas duas & semissem,æruginis drachmas tres, resinæ drachmas quatuordecim,ceræ albæ vnc. duas, olei quãtum sufficit. hammoniacum & bdellium aceto soluenda. lithargyros terenda,& cum oleo coquenda, donec liquefiat. Tunc depone ab igni, & dum modice refrixerit, misce hammoniacum & bdellium aceto soluta, redde igni, coque ad iustam crassitiem,tuncq; reliqua permisce.*

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptioni huic propè est eadem vnguenti apostolorum descriptio apud Auic.quinto canone. Recipit enim terebinthinę, ceræ albæ,resinæ,hammoniaci,ana drach.xv.opopanacis, æruginis ana drac.ij.aristolochiæ longæ,thuris masculi,bdellij, ana drach. vj.myrrhæ,galbani, ana drac.iiij.lithargiri drac.ix. Hammoniacum & bdellium & galbanũ aceto soluta coque in olei libris æstate duabus,hyeme tribus:ab hac enim cogitur,ab illa liquescit:quo nomine à chirurgicis hodie vsurpatur.Idem gratiam Dei obtinere facultatem eius mirificam vocat Antonius de Ianua. Petrus verò de Argilata à Mes.dicit craseos vocari, dum coquendo ad iustam crassitiem ceu χρῶτα quandam peruenerit,mollit,terget,glutinat.

ANT. Vnguentum ceraseos magnum, rectificans vulnera maligna,& fistulas difficiles,& mundificat à carne mortua,& putrefactione, & perficit figillationem eorum figillatione laudabili. Recipe ammoniaci vnciam vnã, bdellij,olibani masculi,aristolochiæ,sarcocollæ ana drachmas quinque, myrrhæ, galbani ana drachmas quatuor,lithargyrij drach.quindecim, aloes, opopanacis, ana drachmas duas & semissem, floris æris drachmas tres,resinæ drachmas quatuordecim, ceræ albę vncias duas,olei quantum sufficit. ammoniacum & bdellium dissoluãtur in aceto.Lithargyrium teratur,& decoquatur cũ oleo donec liquefiat, & tunc remoueaẽ ab igne donec infrigidetur parum. & proijce super ipsum ammoniacum & bdellium dissolutũ in aceto. & reduc ad ignem donec coaguletur,& post illud proiice super ipsum reliquas medicinas,& administretur.

CHRIST. Vnguentum ceraseos magnum sub isto nomine non est in vsu,sed quia conformitatem & uirtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum unguento apostolorũ posito quinto cano.ab Auicẽ.tractatu undecimo,quod unguentum apostolorum est multum in usu.Cuius hæc est descriptio.Recipe ceræ albæ, resinæ pini,ana drachmas quatuordecim,ammoniaci drachmas quatuor, opopanaci drachmas duas,floris æris drachmas tres, aristolochiæ longæ, thuris ana drachmas sex, myrrhæ, galbani ana drach.iiij. bdellij drachmas sex,lithargyri drach. ix. infundatur bdellium in aceto uini & fiat hoc unguẽtum cum duabus libris olei hoc modo puluerizando.& gummi dissoluãtur,& fiat unguentum,licet utilitates & iuuamenta ut iam dictum est sint conformia huic dicto ceraseos.

ADDITIO.

Istud unguentum in hoc tempore non est in usu sub isto nomine,uerum secundum chirurgicos nostros,quia cõformitatem & uirtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum unguento apostolorum, descripto in quinto A cano,ab Auic.tractatu nono,ideo nunc habetur in usu sub nomine unguenti apostolorum.Petrus de Argilata capitulo de medicinis mundificatiuis uel absterſiuis habet unguẽtum apostolorum mundificatiuum. & est descriptio Auic. & in fine huiꝰ descriptionis ait.& si bulliat usq; ad incrassationem,uocat ipsum Mesue ceraseos. & magister Antonius de Ianua,uocat ipsum gratiam Dei.quia mere rectificat ulcera maligna.& sic istud unguentum magnam habet conformitatem cum unguento apostolorum.Auicen. Summa medicinarum est.xiij.res.

MANARDVS in Vnguentum ceraseos.

Vim habet molliendi,mundandi & glutinandi. Paruum verò maiorem vim habet in carne gignenda.

VNguentum ceraseos paruum, vlcera tam vetera quam noua terget,carne implet,glutinat, cicatrice claudit. Recipit aristolochiæ, ireos, sanguinis draconis, hammoniaci, sarcocollæ,ana vnc.dimid.lithargyri leuigatæ vnc.quinque, B *coque lithargyrum cum oleo.lib.j.donec liquefiat,tunc cætera, vt diximus,misce.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc Paruum mollit, terget, glutinat: sarcoticum magis est, quàm magnum.

Vnguentum ceraseos paruum, faciens nasci carnem in vulneribus,& mundificat, & incarnat ea, & confert recentibus vulneribus,& antiquis. Reci.aristolochiæ, radicis ireos,sanguinis draconis,ammoniaci, sarcocollæ,ana vnc.ß.lithargyrij triti & puluerizati vnc.v.decoquatur lithargyrium cum olei lib.j. donec liquefiat, & conficiatur cum alijs sicut diximus. ANT.

Istud unguentum non reperitur præparatum, nec conformitatem habet cum unguento apostolorum. CHRIST.

ADDITIO.

C Istud unguentum describit etiam Dinus de Florentia in suo antidotario. Summa medic.est vij.res.

VNguentum cyclamini magnum, relatum ad Alexandrum,illitum stomacho,vomitu purgat:hypogastrio autem inunctum,aluum deijcit,ob id hydropicos mire iuuat,serosum excrementum large vacuando: vermes quoque necat & educit. Adhibetur non potentibus sumere medicamentũ purgans.Recipit succi cyclamini libras tres, succi cucumeris agrestis libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini libram vnam:pulpæ colocynthidos vncias quatuor,polypod. vncias sex,euphorbij vnciam dimidiam,sicca hæc tria, tere & macera dies octo succis & oleis in vase vitreo angustioris bene obstructo.Post semel feruefac, cola: deinde adde sagapeni aureos quinque,myrrhæ aureos duos, prius autẽ duo hæc aceto dissoluantur, quanto est opus, coque mouendo ad succorum prope consumptionem. Tunc adde ceræ vnc. quinque,fellis vaccini aureos quinque, feruefac simul donec cera liquatur. Tunc insperge paulatim puluerem hunc scammonij,aloes,mezerei,colocynthidos,turbith, ana aur.v.euphorbij,aure.ij.salis gemmæ aure.iij.piperis lõgi,zingiberis, chamæmeli,ana aure.duos:misce diligenter. D SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Vehemens est, parumq; tutum,nisi in robusto corpore aut hydropico.Illud enim ob virium robur medicamenti vehementiam contemnet:hoc ferosо multo in ventre excremẽto obtũdet,eiq; vacuato vtilitatẽ afferet non mediocrem. Easdem vires Gal. cyclamino soli tribuit,vt parũ opus esse videatur tanta turba medicamẽtorum etiam valentissimè purgantiũ. Parua eius portio misceri põt clysteribus apoplecticorũ. Lienem efficaciter minuit.Sunt qui succum ebuli addunt.Quo loco Alexander Trallianus (quem hic vt alibi passim Mesues citare vẽ) nondum comperi. Alexander aũt Benedictus Hermolai seculo vixit, ne quis eum putet citare quenquã.16.cap.Multa eius generis exomphasica recensẽt cathartica. In simp.cap.arthanitæ bis aliter describit.

Vnguentum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 390 sur 1089

ANT. Vnguentum Arthanitæ magnum, relatum ad Alexandrum quo vngitur Venter, & ſumen, & ilia, & ſoluit ſolutione cathartici. & vngitur ex eo ſtomachus, & facit vomere, educit vermes, & confert hydropiſi, & ſolutione educit aquam citrinam: & eſt propinãdum nõ valentibus ſumere medicinam. Recip. ſucci arthanitæ libras tres, ſucci cucumeris aſinini libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini lib. j. pulpæ colocynthidis, *vnc. quatuor, polypodij vncias ſex, euphorbij vnciam dimidiam, quæ terenda ſunt tere, & ſubmerge in ſuccis & oleis, & pone in vaſe vitreato ſtricti orificij, & ſtringe caput eius, & dimitte per dies. viij. deinde bulliat totum ebullitione vna & coletur. & proijce ſuper colaturam ſagapeni aureos quinq; myrrhæ aure. duos, ita quod reſoluantur prius in aceto vini quantitate ſufficienti. & aggrega omnia ſimul, & bulliant agitando ſemper cum fuſte vſq; ad ſuccorum fere conſumptionem. Tunc proijce ſup ea ceræ vncias quinq;, ſellis vacini aureos. v. Ferueat cum eis vſquedum liquefiat cera. Deinde pulueriza ſuper ea ſic conterendo, ſcammoneæ, aloes, mezereon, colocynthidis ana aur. v. euphorbij aureos duos, ſalis gemmæ aureos tres, turbith aure. v. piperis longi, zingib. chamæmillæ, ana aureos duos. Conficiatur & adminiſtretur.

*iij.

CHRIST. Vnguentum Arthanitæ magnum, id eſt de pane porcino à quibuſdam barbitonſoribus multum habetur in uſu. ſed ab expertis & peritis eius uſus non laudatur, uirtus autem eius eſt, quia ſi ab ipſo ungantur uenter ilia & partes ſuminis lenit naturam, & facit fluxum uentris propter acutas & fortes medicinas ſolutiuas quæ ingrediuntur eius compoſitionem. Vnde tranſit per poros ad interiora uſq; ad inteſtina, unde uirtus ipſarum ſolutiua, ſtimulat expulſiuam uirtutem inteſtinorum & aliorum nutritiuorum membrorũ. Et ſi ſtomachus tali unguento ungatur, prouocat uomitũ, ſi materia eſt apta per ſuperius euacuari. Recipe cucumeris aſini, calidæ eſt & ſiccæ complexionis in quarto.

ADDITIO.

Iſtud unguentum de arthanita magnum apud quoſdam tonſores ignaros habetur in uſu, ab expertis uero & peritis eius uſus nõ laudatur. Meſue in cap. de arthanita habet has eaſdem deſcriptiones. Summa medi. eſt. xxj. res.

MANARDVS in vng Arthanitę magnum.

Vidi magnam vtilitatem ſequutam ex hoc in aqua intercute.

SYL. *Vnguentum cyclamini paruum, ſplenis tumores etiam ſchirroſos diſſoluit, & ſtrumas. Recipit ſucci cyclamini, ſucci glutinoſi ex radice filicis extracti, ſucci ebuli ana vncias. ix. ſucci ſummitatum tamaricis vncias duas, olei irinĩ lib. ij. æſypi drach. v. hammoniaci, bdellij ana drach. i. & ſemiſſem, aceti quantum ſufficit, ceræ flauæ vnc. vj. corticum radicis capparis vnciam vnam & ſemiſſem, ſpicæ nardi vnciam ſemiſſem. Fiat vt prius.*

ANT. Vnguentum arthanitæ paruum, reſoluens apoſtemata ſplenis, & lapideitatem ipſius, & ſcrophulas. Recipe ſucci arthanitæ, & viſcoſitatis quæ mulgetur ex radice filicis, & ſucci chamelis ana vnc. ix. ſucci extremitatum tamariſci drach. ij. olei irini lib. ij. hyſſopi humidæ *drachmas quinque, ammoniaci, bdellij, ana drach. i. ß. aceti quantum ſufficit, ceræ citrinæ vncias. vj. corticis radicis capparorum vnc. j. ß. ſpicæ drach. iiij. Fiat ſicut ſuperius diximus.

Vnguentum Arthanitæ paruum, nec ab expertis, nec à præſumptuoſis habetur in uſu, nec eſt tantæ potentiæ, ut præcedens.

ADDITIO.

Iſtud unguentum de Arthanita paruum nõ eſt in uſu. uerum ſunt ex hominibus qui faciunt unum pro alio, quia in iſto pauciora ſunt ſimplicia, ſed non recte faciũt, habet textus hic camelis, ſed textus eſt corruptus quia melius dicere tur cameactis quod eſt ebulus. Summa med. eſt. xij. res. CHRIST.

MANARDVS in vng. Arthaniti paruum.

Magnam vim habet in liene minuendo. ET ſucci cauenizich.) In capite de Hartanita, vbi etiam deſcribitur hoc vnguentum, uõ ponitur hæc res, vel aliquid eius loco. Nec bene, præterquam diui nando, inueniri poteſt quid ſit. niſi forte legendum ſit carmezich, quo fructus tamariſci intelligitur. In quibuſdam codicibus legitur chamæactes, & placet ea lectio.

SYL. *Vnguentum ex panno lineo Heben zezar mirabile ad vlcera maligna, ſiſtuloſa, carne implenda. Recipit opopanacis vnc. i. raſuræ panni linei tenuis puri antiqui vnciam ſemiſſem, vini & mellis, & olei roſati, vel myrtini ana vnc. v. lithargyri, aloes, ſarcocollæ, myrrhæ, ana drach. ij. & dimidiam. tere paulatim, affundendo nunc vinum, nunc mel, nunc oleum. Adduntur quandoq; chalciteos drach. duæ.*

SYLVII AANOTATIO.

Pannus lineus per ſe vlcera ſiccat, vt etiam quædam vulnera recentia glutinet. Pro parte vnciam ſcripſi, & pro parte tertiæ vnciæ drach. duas & dimid. & pro quarta drachmas duas.

ANT. Vnguentum de lino, quod ſcripſit Hebenzezar, mirabile ad replenda vulnera carne, & proprie ea in quibus videtur difficilis incarnatio. & ſanat fiſtulas, & vulnera fraudulenta. Recipe opopanacis partem vnam, raſuræ panni antiqui de lino ſubtilis & mundi partem dimidiam, vini, & mellis, & olei roſati, aut myrtini, ana partes. v. lithargyrij, aloes, ſarcocol. myrrhæ, ana partis vnius tertiam. fiat vnguentum ſic terẽdo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo, & adminiſtreẽ. & quandoq; additur in eo vitrioli partis vniꝰ quarta.

Vnguentum de lino qđ ſcripſit Auenzoar non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud unguentum etiam deſcribit Dinus de Florentia: Similiter Raſis. ix. continentis quod raro in uſu habetur. Summa medicinarum eſt. ix. res.

MANARDVS in Vng. de lino.

Panni linei ſoli vim habent exiccandi vlcera, ita vt cum his qui dã curent vulnera recentia, additis tamen quibuſdam cautionibꝰ.

SYL. *Vnguentum ex cantharidibus cauſticum, phœnigmon & veſicas excitat, vlcerat, alphos, pannos, lentigines, cutis maculas delet. Recipit contharidum recentium drach. x. axungiæ porci vnc. v. & dimid. tere ſimul, dies ſeptẽ marceſcant: poſt coque, cola, ſerua vitreo vaſe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Poſſis pro taranhel, ſeu alhariel, vt quidam legunt (quos cantharidas interpretamur) campas, pityocampas, vel bubreſtes miſcere.

ANL. Vnguentum Alhariel, & eſt efficiens operationem cauterizationis. Linitur enim ſuper membrum & facit veſicationes, & excoriat, & confert morpheę & panno, & lentiginibus cutis, & maculis cutis. Recipe alhariel recentium. 3. x. axungiæ porcinæ. drac. xlv. terantur ſimul & dimittantur marceſcere per dies ſeptem, deinde bulliant & colentur & ſeruetur vnguentum in vitri vaſe. & adminiſtretur vbi oportet.

Vnguentum Alhariel. hoc vnguentum non eſt in uſu.

ADDITIO.

CHRIST Iſtud unguentum non habetur in uſu. ueruntamen chirurgici noſtri vtuntur eo ſub nomine ruptorij de cantharidibus. & dicunt quòd Alhariel ſunt cantharides. infra appare bit una alia deſcriptio ſub nomine unguenti de cantharidibus, ſed non erit eadem cum iſta. Summa medi. eſt res. ij.

MANARDVS in Vng. altaranhel.

TARANEL). Intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel bupreſtes.

Vnguentum

SYL. *VNguentum Rosatum phlegmonas, erysipelata, herpetas sedat, cephalalgiam calidam & ventriculi ac hepatis intēperiem calidam mitigat. sic fit. Axungia porci probe lauetur nouies aqua calente, & toties frigida, deinde teratur cum ea portio æqualis rosarum rubr. recentium, quæ marcescant cum ea dies vij. funde igni lento, cola: rursus tantūdem rosarum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant: funde vt prius, & cola, tunc affunde succi rosarum dimidium, olei amygd. dulcium partes sex, coque igni lento ad succi consumptionem. repone. Si inter coquendum iniicias parum opij in aqua rosarum soluti, valentius fit: præsertim ad insomniæ leuamen.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eodem modo ex violis & nymphææ flore, & aliis vel frigidis, vel calidis, vel etiam odoris fieri potest. Hęc componendi ratio ex Dio scoride profecta videtur, dicente adipes odorandos. Non enim adipes per se, sed iis odoribus imbutos intellexit. Cum enim temperatus sit adeps & inodorus, ad continenda calida, frigida, odora, est aptissimus, vti oleum balaninum Gal. Opium stupefaciendo dolores placat: somnumq; stupidum & grauem refrigerādo & velut spiritus animales glaciando facit. Id vnguentum est p̄stantissimum sine opio. Id enim addi potest vbi eius vrendi necessitas inciderit, nisi fortè mauis coctione & tempore vires eius frāgere. Tunc. n. dimidio compositi incoquere opium aqua rosata solutum possis. Adeps mēbranis ante est exacte purgandus. Mallem ad colandum liquare in vase duplici, quam igni lento. Oleum omphacinum aut rosatum miscueris opio, amygdalino magis refrigerabit: minus prompte alterius intro vi sua permeabit.

ANT. Vnguentum Rosatum, sedatiuum inflāmationum & erysipelatis & ignis Persici, & confert sodæ calidæ, & inflāmationi stomachi & hepatis. Rec. axungiæ porcinæ recentis, quantitatem quam volueris, & lauetur in aqua calida nouies, & tantūdem cum aqua frigida lauatione vltima. deinde terantur cum ea rosarum rubearum recentium quantū ipsa est, & dimittantur marcescere per dies septem: deinde coquantur cum facilitate & colentur. & iterum tantūdem rosarum terātur & dimittantur per alios septem dies, & fundatur super ipsum succi rosarum circiter pars dimidia, olei amygdalini pars sexta: & iterum coquatur cum facilitate vsque ad succi consumptionem. deinde reponatur & administretur. Et quandoq; disrumpitur in aqua ros. parum opij & proiicitur in decoctione. & est mirabile, vbi oportet, & proprie quando vigiliæ adsunt.

CHRIST. Vnguentum rosatum sedatiuum inflāmationum sub hac descriptione non est in vsu. Summa medicin. est vj. res.

MANARDVS, in vng. Rosatum, & vng. Violatum.

Docet Dioscorides odorare adipes, ex quo modo hæc manarunt, sicuti & vocata pomata. si addatur opium, erunt efficacia in doloribus mitigandis & somno prouocando.

SYL. *VNguentum violatum idem pollet, preterea pleuritidi & thoracis inflammationi prodest. fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id ad vires prædicti adiecit, q̄ violæ tota sua substantia sint pulmonariæ & thoracicæ, vt inde composita conferua violarum, syrupus violatus, mel & saccharum violatum, & id genus alia.

ANT. Vnguentum Violatum valet sicut Rosatum. confert pleuresi, & inflāmationi pectoris. & fit sicut vnguentum Rosatum.

CHRIST. Vnguentum Violatum etiam sub hac descriptione non est in vsu, nec præparatum reperitur.

SYL. *VNguentum Papaueris, dolores à causa calida mitigat, fit vt duo priora ex capitibus papauerum albi & nigri, & axungia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Capita papaueris matura & recentia sumantur potius q̄ siccata, vt humiditate frigida agant, non sola propemodum frigiditate, vt in Diacodio prius ex Galeno & aliis docuimus.

Vnguentum de Papauere est sedatiuum dolorum calidorum, & fit cum capitibus papauerum. s. albi, & nigri, & axungia, & fiat sicut rosatum. ANT.

Vng. de Papauere non est in vsu fm hanc descript. CHRIST.

MANARDVS, in vng. de Papauere.

Hoc quoq; est valde efficax ad somnum, & ad arcendos dolores.

SYL. *VNguentum Basilicon magnum, vlcera phlegmone carentia, præsertim partium neruosarum, terget, carne implet. Rec. ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, picis naualis, thuris, myrrhę ana, olei q. s. In alio ceræ vnc. vj. picis, vnc. iij. aliorum ana vnc. j. & s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij etiam terebinthinam addunt vulneribus glutinandis efficacissimam, alij etiam ichthyocollam, sed cum caleat id medicamentum (vt ex simplicium temperatura & modo perspicuum est) legendum in Mesue censuimus cum Christophoro & Manardo, quibus non est calor: præsertim cum Auic. can. v. sic etiam scripserit: & Serapio in suo antidot. quamuis vtriusque descriptiones binæ ab hac nonnihil varient.

Vnguentum Basilicon magnum, confert vulneribus in quibus est calefactio, & proprie in vulneribus neruosis, mundificat enim & incarnat ea. Rec. ceræ albæ, resinæ, sepi vaccini, picis *glutinis, olibani, myrrhæ ana. olei q. s. [in alio ceræ ℥. vj. picis ℥. iij. & aliorum ana ℥. j. s.] ANT. *glutinis alimbat.

Vng. Basilicon magnum fm hanc descrip. vbiq; ab omnibus habetur in vsu, & præparatum reperitur, & est conueniens vulneribus consolidandis neruorum maxime & capitis cum quibus non coniungitur mala complexio calida. Est enim conueniens mundificatiuum vlceribus ad ipsa consolidanda. CHRIST.

ADDITIO.

Istud vnguentum est in vsu maxime fm præsentem descript. Auic. in v. can. & similiter Serapio in proprio antidotario habent duas descrip. vnguenti Basiliconis, tamen differentes parum ab istis. & dicitur istud vnguentum basilicō, non q̄ Basilicon. i. ozimum ingrediatur, sed fm quosdam dicitur Basilicon à suo compositore, nam Basilicon seu vasilicon interpretatur regale, seu imperiale. nam græci vasilea Regem seu Imperatorem vocant. inde basilicon. i. vnguentum regale. Summa medicinarum est res vij. fm aliquos addentes terebinthinam.

MANARDVS, in vng. Basilicon.

Quomodo valet vulneribus in quibus est calefactio, cum sit calidum? Puto deesse negationem, & legendum, non est calefactio, & sic etiam scripsit Auic. Basilicon Pauli recipit ceram Colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia.

SYL. *VNguentum Basilicum minus. Rec. resinæ, picis, ceræ ana: olei q. s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet quod præcedens, sed imbecillius: nam minus calet, terget, glutinat, q̄ magnum: ob id recentibus capitis & neruosarū partium vulneribus & vlceribus fuerit aptius: flauum est colore, magnum nigricat. Basilicon tetrapharmacon Pauli recipit ceram, resinam, colophoniā, picem, adipem taurinum, æqualia. Galenus solum resinam, non addita colophonia: adipem taurinum, aut vitulinum Celsus: Cuius loco Mesues & Guido Cauliacus oleum miscent quantum est necessarium. Vnguentum id Basilicon Galeno tetrapharmacon & Paulo dicitur: calfacit, humectat, dolorem sedat. Pus mouet vt abunde Gal. docet lib. 4. 5. & 13. metho. & initio lib. 3 comp. ph. p. Cum quo idem est Macedonicum solo thure, quod præterea recipit æquale, diuersum lib. 13. metho.

Vnguentum Basilicon minus. Rec. resinæ, picis, ceræ, ana: olei q. s. ANT.

Vnguentum Basilicon minus, & est vnguentum citrinū, præcedens CHRIST.

præcedens autē est nigri coloris, sub hac descriptione præparatur vbique. Et est magis conueniens in principio vlcerum neruosorum, & est virtute sua minoris calefactionis absterſionis & consolidationis quam magnum immediate dictum. Summa medic. est iiij. res.

SYL. *CEratum santalinum phlegmonas & intemperaturas omnes calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum potentissime extinguit. Rec. rosarum drach. xij. santalorum rubrorum drach. x. santali albi & citrini ana drach. vj. boli Armenicæ drach. vij. spodij drach. iiij. caphuræ drach. ij. ceræ albæ drach. xxx. olei rosati lib. j. misce, cera & oleo si lauentur, fiet præstantius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu frequentiss. est hoc ceratum apud quosdam nomine vnguēti, minus tamen refrigerat. q̄ titulo pollicetur: opinor q̄ quæ pro santalis miscentur, ligna sint calida, & caphura & spodium parum frigeant: mirum ni etiam caleant, q̄ vtrunq; multas partes calidas habeat, & illa sit arte suppositicia. Sūt qui id vt sequēs ceratū. Gal. refrigerans parant, liquando. s. ceram cum oleo in vase duplici: deinde vbi refrigeratum est, aqua frigida manibus aut rudicula diu agitant: postea dictos puluere miscent.

ANT. Cerotum de Sandalis, vltimum ad sedandum inflāmationes & apostemata calida, & supercalefactiones quæ sunt in stomacho & hepate. Rec. rosarum ʒ.xij. santalorum rubeorum ʒ.x. santali albi & citrini ana drach. vj. boli Armeni drach. vij. spodij ʒ.iij. camphoræ ʒ.ij. ceræ albæ ʒ xxx. olei rosati lib. j. conficiantur & administrentur. & sunt qui lauant oleum, & ceram prius, & posteapermiscent cum aliis. & est melius.

CHRIST. Cerotum Sandalorum vltimum ad sedandum inflammationem non est in vsu.

ADDITIO.

Istud cerotum est multum in vsu sub duobus nominibus, videlicet sub nomine ceroti santalini & sub nomine vnguenti santalini. sed cōiter ordinatur in gallia sub nomine ceroti santalini. Summa medic. est res ix.

MANARDVS, in cerotum de Sandalis.

Satis suspicor ne multum vergat ad calidum, siquidem Sandali calidi esse videntur, vt supra dictum est, & camphora. SPODII] Sumunt moderni pro spodio antispodium ex ambustis cannis, quod certe vel calidum absolute est, vel partes multas calidas habet, Auicenna etiam teste.

SYL. *CEratum Galeni valentius refrigerat, febribus ardentibus & cephalalgiæ calenti, & cum pulsu dolorifico saluberrimum, fit ex ceræ albæ vnc. j. olei rosati ex omphacino* *vel tribus. *facti vnc. iiij.* aquę fontis frigidis q. s. ad multum diuq; tauandum & subigendum ceratum, quod tandem ex aceto albo, pauco, claro, similiter subigendum est.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum album sæpe dicitur quibusdam vnguentum: fiat aūt omnino in vase duplici. & sit recens. Eo Gal. erysipelata & phlegmonas pudendorum initio mitigabat, & sic parabat lib. 10. meth. Medicamentum omnium quæ humectant & refrigerant simplic. quo etiam ad erysipelata & phlegmonas pudendorum vtor initio priusquam depascens aliqua putredo appareat. Cerę optimę albę Ponticæ, vel ex Atticis extractæ fauis, elotæ vnc j. olei omphacini, .i crudi citra salem, tenuis (quale Sabinum est) vnc iij. vel vnc. iiij. vt humidum sit ceratum: cum vti voles, liqua in vase duplici: deinde cum modice coiuit, refrigerando, mittendo vas in quo est cerat. in aquam frigidissimam, cum admodum erit refrigeratum, mi sce in mortario paulatim tantum aquæ frigidissimæ, quantum in se molliendo poterit accipere: cui si addas aceti admodum tenuis & clari, & albi paululum, magis refrigerans & humectans medic. efficies: hactenus lib. 10 metho. De hoc Gal. lib. 10. meth. 10. & lib. 1. simpl. c. 6. & lib. 6. sanit. tuen. vbi aceti vice, subigendo manibus diu in mortario, miscet succum semperuiui, solani, cotyledonis, psyllij, polygoni, tribuli, portulacæ, lactucæ, & similium. Id autem ceratum vbi incaluit, tollendum est. nam calfactum recalfacit. Ego inter duas telas extensum intemperaturis partium calidis tepidum applico: hora post dimidia aufero: aliquandiu post parti reddo, si opus est: quotidie autem nouum nouæ telæ impono, priore nimis siccato. Sic enim dum libet, tollitur & redditur, nec pars inuncta ęgro tædium adfert.

Cerotum Galeni vltimum in infrigidatione, valens ad febres acutas, & sodam calidam pulsatiuam. Rec. ceræ albę vnc. j. olei rosati ʒ iiij. & sit radix olei oleum omphacinum, aquæ fontium claræ, & proprie vehementis frigoris q. s. oleum multotiens & bene lauetur lauationibus multis: & quanto magis elaboratur in lauando illud, fit excellentius. Vltimo vero conquassetur cum aceto albo & claro & pauco, & seruetur. ANT.

Cerotum Gal. vltimum quod non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

Illud cerotum multum habetur in vsu, quod etiam duobus nominibus apud diuersos præparatur. aliqñ sub nomine vnguenti, vt in Gallia. interdū sub nomine ceroti, & dicitur album, quia eius color est albus propter ceram quam recipit. & quanto albius tanto melius. Summa medicinarum est iiij. res.

MANARDVS, in cerotum Galeni.

VLTIMVM in infrigidatione.] Vltimum intelligendum non in gradu seu ordine. sed in modica & absque noxa infrigidatione. Galenus dicit simplicissimum inter infrigidantia & humectantia, & eo vtebatur in erysipelat. & phlegmonis pudendorum ab initio. CERAE albæ] Pontica optima abluta. OLEI rosati vnc. iiij.] vel tres. OLEVM omphacinum.] Optimum est autem exacte tenuium partium, vt Sabinum. AQVAE fontium.] Galenus, misceantur & simul liquentur in vase duplici, & fiat humidum ce rotum. Infrigidato ceroto inspergatur tantum aquæ frigidæ paulatim in mortario, quātum potest susc ipere vt mollificetur. Satis autem infrigidabis cerotum vbi primum fuerint mediocriter coagulata, infundens totum vas in aquam frigidissimam. CVM aceto albo.] Si miscueris parum aceti satis tenuis & splendidi, magis humidum & frigidum facies pharmacum. Nec debes pharmacum tādiu dimittere supra corpus donec calefiat, sed continuo mutare, quod pauci hoc tempore aduertunt. Vide Gal. 10. Meth.

SYL. *VNguentum ex bdellio, epilepsiam, paralysin, spasmū, cæteros neruorum affectus frigidos ac scirrhosos iuuat. Rec. bdellij drach. vj. euphorbij. sagapeni, ana ʒ. iiij. castorij drach. iij. ceræ drach. xv. olei iasmini, aut leucoij lutei, ʒ. x. bdellium & sagapenum dissoluantur aqua rutę agrestis, cætera cum aqua calida vniantur. & fiat vnguentum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum potenter mollit ac digerit, vt etiam spasmum iam diuturnum, & neruorum iūcturarumq; tophos ac nodos dissipet: multis ob id in vsu est creberrimo.

Vnguentum de Bdellio quod confert ad spasmum, & epilepsiam, & paralysim, & ad ægritudines neruorū frigidas, & lenit nodositates neruorū. Rec. bdellij ʒ. vj. euphorbij *drach. iij. castorei drach. iij. sagapeni ʒ. iij. ceræ drach. xv. olei sambucini, aut olei de cheyri ʒ. x. bdellium & sagapenum dissoluantur in aqua rutę agrestis: cætera liniantur, cum aqua calida. & fiat vnguētum, & liniatur cum eo. ANT. *drach. j

Vng. de Bdellio quod confert ad spasmum est in vsu. sic vbique præparatum reperitur. & confert dispōnibus frigidis neruorum, & duritiei ipsorum. vnde iuuat in spasmo longi tpis, & paralysi, & similibus dispōnibus. Et nota q̄ vsus cuiuslibet vnguenti & emplastri in dispositionib⁹ materialibus, debet esse præmissa euacuatione. Bz. camphore. alia litera exterior dicit castorei, & est melior. sambucini. i. de gessimino, quod est calidæ & humidæ complexionis, aut olei de chyri. i. de viola Saracenica vel rubea, calida, & sicca. Summa medic. est vj. res. Docume tum obs uandum

MANARDVS, in vng. de Bdellio.

Validum certe est hoc, & potens ad discutiendum & emolliendū.

SYL. *ALterum idem pollens. Recī. castorij drach. ij. pyrethri, euphorbij, staphidos agriæ, ʒ. iiij. sinapis ana vnc. ʒ. succi (radicum) asphodeli & rutæ agrestis ana vnc. iiij. cum*

succi

succis omnia vniant, deinde coquant cum ceræ ʒ.v. olei ros. ʒ.xx. ad succorum consumptionem, coletur, reponatur.

ANT. Vnguentum valens similiter. Rec. castorei drach. ij. pyrethri, euphorbij, staphis agriæ, zingiberis, sinapis ana drach. iiij. succi aphodillorum, rutæ agrestis ana vnc. iiij. liniantur omnia in succis. Deinde coquantur cum ceræ vnc. v. olei ros. vnc. xx. vsque ad succorum consumptionem. Deinde coletur & administretur.

CHRIST. Vnguentum valens, similiter non est in vsu. Summa medicinarum est res viij.

MANARDVS, in Vnguentum valens similiter.

Potentius est hoc q̃ præcedens. Cauendum tamen ne discussa te nuiore materia residuũ indurescat. Rhodinũ tñ eius vim minuit.

SYL. *Vnguentum philagrios, spasmum & paralysin iuuat, Recip. ceræ vnc. iij. æsypi, succi rutæ agrestis ana vnc. duas, euphorbij, piperis, hammoniaci, croci, thuris, castorij. terebinthinæ, opopanacis ana ʒ.ij.* * *Styracis liquidi ʒ.ij. & ʒ.*

* vel myrrhę purioris.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic pro olibani voce vulgi ex Græco tum articulo, tum nomine consarcinata. i. thuris, quidam legũt olei balsami. Pro styrace liquido, id est, myrrha stacte, poni potest myrrha purior, si inuenitur.

ANT. Vng. Philagrios ad spasmum & mollificationem. Rec. ceræ vnc. iij. hysopi humidæ, succi rutæ agrestis, ana ʒ.ij. euphorbij, piperis, ammoniaci, croci, *olibani, castorei, glutinis alimbat, opopanacis, ana drach. ij. figiæ drach. ij. & ʒ. olei q.s.

* olei balsamini.

CHRIST. Vnguentum philagrij ad spasmum, non habetur in vsu. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS, in Vnguentum philagrios.

GLVTINIS alimbac] .i. terminthi. SIGIAE] Vel styracis liquidę, vel purioris myrrhæ, sed primum magis hoc loco probo.

SYL. *Vnguentum aureum vulnera certo & salubriter glutinat. recipit ceræ flauæ vnc. sex, & olei boni lib. ij. & semissem, terebinthinæ vnc. ij. resinę pineæ & colophoniæ ana vnc. j. & dimidiã, thuris, mastiches, ana vnc. j. croci drach. j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum ab auri pretio & colore: est enim præstantissimũ. Miror quosdam colorem hunc illi à cinnabrio vulgari tribuere, cũ illud non recipiat. Resinæ colophoniæ, pro vna re legi potest coniunctim, vel pro duabus, resina scilicet pinea, & colophonia, quæ ex Colophone Asiæ minoris vrbe afferebatur.

ANT. Vng. Aureum, curat & solidat plagas, sanum & expertum. Rec. ceræ citrinæ vnc. vj. olei boni lib. ij & ʒ. terebinthinæ vnc. ij resinæ, colophoniæ ana. vnc. j. et ʒ. olibani, mastichis ana vnc. j. croci drach. j.

Vnguentum aureum, licet in partibus nostris non præparetur, magistraliter tñ à quibusdam habetur in vsu: & habet virtutem consimilem cum vnguento basilicon maiori, sed est maioris calefactionis, & est coloris rubei pp cinaprium.

ADDITIO.

Istud vnguẽtum interdum in vsu habetur, & dicitur aureum quia optimũ & excellentius est inter alia vnguenta, sicut aureum inter alia metalla. Gilbertus Anglicus in capitulo de cura arteticæ habet vnam aliam descriptionem vnguenti aurei, quæ non est eadem cum ista. Summa medicinarum est. viij. res.

MANARDVS, in Vnguentum aureum,

RESINAE colophoniæ.] Vel totum simul coniunctim pro vna re intelige, vel per resinam, pineam, per colophoniam, eam quæ ex Colophone adfertur.

SYL. *Vnguentum ex cerussa sanat ambusta, erysipelata, scabiẽ siccam, & vlcera calida (vt quæ bilis vsta & pituita salsa excitat.) Recipit cerussæ, lithargyri, na vnc. vj. plumbi vsti, scoriæ argenti, ana vnc. dimidiam, mastiches, thuris, ana drach. ij. & dimidiam, olei rosati, aceti albi, ana quantum sufficit. tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nũc oleũ nunc acetum, semper mouendo, donec pinguescant, velut nutrita. Si argento viuo eget affectus, eius adde drachmas. v. & etiam si opus est, æruginis drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc vnguentum est rarum vsu: in eius locum receptum est vnguentum hoc album, seu potius emplastrum de cerussa: Cerussæ lotæ vnc. ij olei rosati q.s. Fiat vnguẽtum in mortario crudum. Alij cerussæ, & olei rosati portionem æqualem coquunt ad emplastri cõsistentiam Valentius fit, sed mordax, pauco addito aceto. Sunt qui siccantius reddunt, etiam lithargyri adiectis vncijs. ij. & caphuræ drach. ij. & albuminibus duorum ouorum, & aceto pauco. Intemperiem calidam sedat, vlcera & excoriationes à calore solis.

ANT. Vng. de Cerussa faciens ad vlcera, & excoriationem quæ fiunt à cholera aduста, & phlegmate salso, & scabiẽ siccam, & combustionem & erysipelata. Recipe cerussæ, merdasengi, ana ʒ.vj. plumbi adusti, scoriæ argenti, añ. ʒ.iij. mastichis, olibani, ana ʒ.ij. & dimidiam, olei rosati, & aceti albi, quantum sufficit. Terantur in mortario, & ponatur prius oleum, postea acetum, ana parum infundendo, ita q̃ sine intermissione terantur, nunc hoc, nũc illud infundendo, donec impinguetur. Si autem eo indiget pruritum habens, argenti viui ʒ.v. adde, & admistra. Et quandoque apud necessitatẽ adde ziniar ʒ.ij.

CHRIST. Vnguentum de cerussa sub ista descriptione non est in vsu. sed vnguentum quod vulgariter dicitur album ab omnibus habetur in vsu, cuius hæc est descriptio. Rę. cerussæ. vnc. ij. olei rosati quantum sufficit, & fiat vnguentum in mortario. quidam addunt modicum aceti, & est conueniens, & quidam addunt etiam vnc. j. lythargyrij, & est etiam conueniens qualitercunque præparetur. primum quod est sine aceto & lithargyrio est sine mordicatione, & maxime si cerussa primo fuerit abluta cum aqua rosata, & est conueniẽs quibuscunque malis complexionibus calidis factis à calidi tate solis vel strictura calciamenti, vel à fricatione superflua cum calefactione mala, & cum aliquali excoriatione, sicut etiam sępe cõtingit membro virili post coitũ cum seda muliere. Secũda descriptio cui additur modicũ aceti, & cõueniret talibus dispositionibus, nõ tñ multum profundis, nec in mẽbris neruosis. Et descriptio tertia est maioris deficcationis cũ eisdẽ vtentibus infrigidãdo, & vlcera cõsolidãdo & sigillãdo cũ quibus cõiungitur excessus malæ cõplexionis.

ADDITIO.

Istud vnguentum est in vsu, solum sub nomine vnguenti de cerussa ad phlegma salsum, sed qñ medicus ordinat vnguentũ de cerussa simplr, intelligitur vnũ aliud quod nunc cõiter ab aromatarijs dispensatur sub nomine emplastri de cerussa, & fit ex oleo rosato, & cerussa partibus æqualibus assumptis, bulliẽdo simul adinuicẽ vsq; ad reductionẽ pastæ ex qua fiunt magdaleones. Summa medicinarum. est viij. res. sine additionibus.

MANARDVS, in vnguentum de Cerussa.

MERDASENGI.] Id est, lithargyri. SCORIAE argẽti] spureitia in omni metallo sic vocatur, sed argentea vocatur helcysima à Dioscoride. ARGENTI viui] Vbi argentum viuum tractas, caue ne principalia membra eius vim præsentiant. ZINIAR] Id est, æris æruginẽ.

SYL. *Vnguentum sericinum vtile ad vlcera putrida, excoriationem, vstionem, sic fit. adde vnguento cerussæ prædicto serici drach. j. & ʒ. aloes, myrrhæ, ana vnc. ʒ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu rarum est, tametsi efficax sit, efficacius futurum, si sericum vstum pro crudo acceperit.

ANT. Vnguentum siricinum valet ad vulnera putrida, et combustionem, et excoriationem, super vnguentum de cerussa, adde sirici. * drach. j. et dimidiam, aloes, myrrhæ, ana drach. iiij. et vtere.

* vnc. j.

Vnguentum

CHRIST. Vnguentum syracum non est in vsu, nec præparatur.

ADDITIO.

Istud vngu[illegible]tum raro in vsu habetur. & dicitur syricinum quia cum vnguento de ceruſa ſupraſcripto adduntur ſyrici drach.j. & dimidia aloes, myrrhę, ana drach.quatuor. Summa medicinarum eſt.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Sericinum.

Hoc neminem vidi vtentem, validum tamen puto, atque longe validius ſi ſericum vreretur.

SYL. *VNguentum Aegyptiacum magnum, vlcera antiqua & fiſtuloſa terget, carne mortua & putredine expurgat, Recipit æruginis aur.v. mellis aureos quatuordecim, aceti acerrimi aur.vij. coque igni ad iuſtam craſſitiem. Addunt alii qui thuris maſculi triti aur.ij. & dimidium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum vſu admodum frequens, valentiſſimè ſaniem ſiccat, ſordem deterget, carnem abſumit, præſertim ſi oleo caret, ac viride ſit ob crudam æruginem. Si vero cocta ſimul eſt, rubrum fit, & moderatius vnguen. nec ægros terret: præſertim ſi oleum acceperit, quanquam crudum cum hoc non ſit mitius. Nam æruginem recipit largiorem, cui oleum in partes penitiores aditum parat: vide melina ex ærugine vſta lib.2.c.ph.g. Diuerſum ab Aegyptiis & fuſcis emplaſtris in fine lib.3.c.ph.g. deſcriptis. & ab Aegyptia fabas Aegyptias recipiente lib.3. comp.ph.p. Ex Gale. tamen lib.3. metho. & lib.2.c.ph.g. de viridib. emplaſtris ſumptum eſt.

ANT. Vnguentum ægyptiacum magnum, confert ad vulnera antiqua, & fiſtulas, quæ indigent mundificatione. Abſtergit enim & mundificat ea a carne mortua & putredine. Recipe floris æris aur.v. mellis aur.xiiij. aceti fortis aur.vij. coque ſuper ignem, donec inſpiſſetur. Et ſunt qui addunt ei olibani maſculi triti, aur.ij. & ſemiſſem.

CHRIST. Vnguentum ægyptiacum magnum, ſæpe & multum habetur in vſu, ac præparatur, & eſt caloris rubei, ne ab infirmis cognoſcatur propter colorem floris æris qui eſt viridis. terrentur enim multum ex vnguento viridi, quod eſt compoſitum ex flore æris. qui color remanet in ipſo, quia non decoquitur. ſed flos æris cum decoquitur, colorem rubeum acquirit. & ideo hoc eſt rubeum, quia flos æris decoquitur, & eſt fortiſsimæ deſiccationis, & corrodit carnem additam malam, & mundificat vlcera mala ſordida à ſuperflua ſanie. Iſtud vnguentum ęgyptiacum quod fit abſque oleo, eſt maioris deſiccationis, & abſterſionis quam viride ſed viride eſt maioris corroſionis non obſtante quòd componitur cum oleo, quia ipſum plus ingreditur de viridi æris. Eſt etiam magis penetratiuum ratione olei quod ingreditur ad partes vlceris.

ADDITIO.

Iſtud vnguentum eſt in vſu, maxime ſecundum præſentem deſcriptionem. Raſis in libro diuiſionum in fine capi. de medicinis Algebra habet vnam aliam deſcriptionem quæ eſt quaſi eadem cum iſta. Summa medic.eſt.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Aegyptiacum.

Hoc in frequenti vſu eſt vulnerarijs medicis, ſolentq; vnguentũ de melle appellare. FLORIS æris.] Sunt veluti milij ſquamæ ſponte ab ære cadentes, quum panes æris aqua refrigerantur.

SYL *VNguentum Tripharmacum ſarcoticum & epuloticum. Lithargyros læuiſſime tritus, oleo viciſſim & aceto paulatim affuſis in mortario, mouetur ad iuſtam craſſitiem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum de lithargyro, & emplaſtrum tripharmacum Gallis vulgo dicitur. Gal.lib.2.c.ph.g facit cum hydrelæo, & oxelæo, & œnelęo, docetque ibidem vſum crudi lithargyri.

Alij lithargyri nunc crudi, nunc aqua roſarum loti, vnc.iij. aceti vnc.j. & dimidiam: olei roſati q ſ. terũt in mortario ſine cera, vt vnguentum de ceruſa. Vtrunque coquendo etiã fit cum pauca cera, vt ſolidius & tenacius euadat, ſed minus tũc refrigerat. Prodeſt ſabiei, & cutis vlceribus, vt vnguentum ceruſæ primum. Vtrunq; tripharmacum. Meſuæ eſt in vſu: illud expertum: hoc coctum quidã vocãt.

ANT. Vnguentum tripharmacum faciens naſci carnem in vulneribus & conſolidans ea. Accipe lithargyrij triti ſicut alcohol, partem vnam: & funde ſuper ipſum nunc oleum, nũc acetum, & teratur, & adæquetur & proprie quantum ſufficit, & adminiſtretur.

CHRIS Iſtud vnguentum ſub iſto nomine non eſt in vſu, ſed bene ſub nomine vnguenti de lithargyrio, magis tamen ſub nomine emplaſtri tripharmacum apud gallos in vſu habetur. Iſtud vnguentum deſcribitur ab Auicen. ſub nomine vnguenti nigri. Summa medic.eſt.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Tripharmacum.

Hoc quoq; frequentiſſimum eſt, & vocant expertum. TRITI ſicut alcohol.] Id eſt, ſubtiliſſimè. Galenus primo libro de medic. compoſ. ſecundum genera, hoc dupliciter parari docet: per hydrelæon videlicet, & oxelæon. Addit & tertium per œnelæon. Docet quoque ibidem vſum crudi lithargyri.

SYL. *VEl Lithargyri, aceti ana vnciam vnam, olei vnc.duas, coque igni lento ad craſſitiem.*

ANT. Vnguentum tripharmacum aliud. Recipe lithargyri triti ſicut alcohol, partem vnam, aceti vini partem vnam, olei antiqui partes duas. coquantur cum facilitate vſquedum fiat eius ſpiſſitudo & adminiſtretur.

CHRIS Vnguentum tripharmacũ ſub hoc nomine nõ eſt in vſu, ſed ſub nomine vnguenti de lithargyrio vſitatur. & cõfert vlceribus cũ quibus coniungitur mala cõplexio calida. vnde confert ſcabiei vlceroſæ, & quaſi generaliter omnibus diſpoſitionibus confert primum vnguentum de ceruſa dictũ ſuperius. & maxime ſi lithargyrium lauetur cum aqua roſata. cuius hæc eſt deſcriptio. Recipe litargyrĩ triti ſicut alcohol vnc.iij. aceti. ʒ.ſ. olei roſati quantum ſufficit. Fiat vnguentũ in mortario, abſque cera ſicut vnguentum de ceruſa dictum ſuperius. Fit etiam quandoq; vnguentum de ceruſa, & oleo roſato per decoctionem, vt acquirat ſoliditatẽ maiorem & adhærentiam aliqualem ad membrum cui applicat. ſed tunc nõ eſt tantę infrigidationis. & maxime quia in eo debet addi modicum cerę. Et ſimil͂r poteſt fieri vnguẽtum de lithargyrio, oleo roſato, & modico ceræ ad eaſdem intentiones, de adhærentia ad membrum, & ipſius ſolidita te cum prædictis virtutibus. non tamen cum ſimili infrigidatione, ſicut ſi fiat in mortario.

MANARDVS, in vnguentum Tripharmacum aliud.

Hoc coctum vocant, & in eundem vſum habent priori ſplenio ſuperpoſitum.

SYL. *VNguentum Pſoricum Alexandri, pſoram, id eſt, ſcabiem ſanat, impetiginem à pituita ſalſa, cutis aſperitatem, & alia cutis vitia terget. Recipit ceruſæ, lithargyri pſorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, argenti viui extincti, ana portionem æqualem cum oleo oleandri, & aceto q. ſ. Fiat ſicut vnguentum de ceruſa.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleander Dioſco. dicitur nerion, alijs rhododendron. Latinis ſo ſandrium. Pſoricum Dioſc. fit ex chalciteos partibus duabus, cadmiæ parte vna, tritis cum aceto: Galeno autem ex chalciteos partibus duabus, lithargyri parte vna. Meſuæ vero aliter.

ANT. Vnguentum alpheſiricon relatum ad Alexandrum, mundificans cutim, & ſanans ſcabiem ſiccam, & aſperitatem cutis, & impetiginem, & phlegma craſſum. Recipe ceruſæ, lithargyrij alpheſiricon, aloes boni, croci, climiæ argenti, argenti viui extincti ana partes æquales. olei de oleandro, & aceti quantum ſufficit. fiat ſicut vnguentum de ceruſa.

CHRIS Vnguentum alpheſiricon non præparatur, nec eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud vnguentum non eſt in vſu. Auicen.in.ij. cano. de ipſo facit.c. ſub nomine ſaſuricum, & dicit ibi quod medicina

cina ad ſcabiem facta ex lithargyrio, calcadis.i. uitriolo uiri di & aceto. unam tamē aliam deſcriptionem ponit hic Meſ. Summa medic. eſt. ix. res. A

MANARDVS in vnguentum alfeſiricon.

RELATVM ad Alexandrum.) Pro Climia, Cadmia intelligenda, de qua Dioſcorides. Per alfeſiricon intellige pſoricon, de quo ſtatim. OLEVM de oleandro.) Nerion vocatur à Dioſcoride, ſoſandrium à Latinis, vt ipſemet dicit: alii rhododendron.

SYL. *Psoricum medicamen compoſitum ad fiſtulas, cācros, ſcabiem ſiccam, lepram, carnis putridæ incrementum, Rec. litargyri albi, chalcanti, ana partem. j. æruginis partem dimidiam, terantur die vno in ſole æſtiuo cum aceto acerrimo paulatim affundendo. Deinde in vaſe uitreo probe obſtructo condantur ſub fimo diebus xl.*

ANT. Confectio alpheſiricon, quod eſt medicamen compoſitum ad fiſtulas, & cācrum, & malum mortuum. & delet additionem carnis putridæ, & ſanat ſcabiem ſiccam. Rec. lithargyrij albi, calcanthi ana partem. j. floris æris partem dimidiam. terantur cum aceto vehementer forti in ſole tempore æſtiuo fere per diem unum, ſemper autem modicum addendo acetum. Deinde ponatur in vaſe uitreo, & ſtringatur os eius, & ſepeliatur in fimo diebus. xl. Deinde adminiſtretur. B

Confectio alpheſiricon non eſt in uſu.

ADDITIO.

CHRIST. Hanc confectionem ut iam dictum eſt deſcribit Auic. in v. cano. cui tamen addit Meſ. ultra quæ addit Auicē. florem æris. Summa medic. eſt. iiij. res.

MANARDVS de Confectione alfeſiricon.

PSORICON.) Græce dicitur, & ſecundum Dioſcoridem recipit chalciteos p. 2. cadmię p. 1. & teruntur cum aceto. Iuxta Gale. chalcitis partes duas, lithargyri vnam.

SYL. *Vnguentum vlcera ſanans antiqua, dyſepulotica. Recipit aloes, myrrhæ, ana partes æquales, tere cum ſucco abſinthij, chelidonij, plātaginis, ad mellis conſiſtentiam. ex li namento adhibe.* C

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc ſine oleo & cera fit: in vſu non eſt, tamen eſt efficax, & paratu facile. Efficacius multo reddit Meſues cap. de aloe, ſi paucus ſanguis draconis miſceatur.

ANT. Confectio vnguenti ſanantis vulnera antiqua difficilis conſolidationis, & eſt medicamen expertum. Recipe aloes boni, myrrhæ mundæ, ana partes æquales. Deinde tere vehementer cum ſucco abſinthij * & chelidoniæ & ſucco plantaginis, donec fiat ſicut mel. Et adminiſtretur cum coto, aut panno ſubtili.

*o

Confectio unguenti ſanātis ulcera antiqua, non eſt in uſu.

CHRIST. ADDITIO.

Iſta cōfectio unguenti uulnera antiqua ſanātis non habetur in uſu. & dr confectio unguenti. ſimiliter & præcedens, quia fit ſine oleo & cera, ſed reducitur ad ſpiſſitudinem unguenti cum ſuccis, uel alio liquore, Summa med. eſt. v. res.

MANARDVS de Confectio. unguenti ſanans. &c. D

Hoc nullibi uidi parari, putarim tamen non inutile.

ANT. Hyſſopi cerotum diateſſaron, deſcriptione Democriti, valet ad mollificationem omnis duritiei, & nodoſitates quę fiunt in membris & apoſtemata dura, & duritiem iuncturarum, & dolorem hepatis, & ſplenis, renum, matricum, & veſicæ. Rec. ceræ citrinę, terebinthinæ, añ. ʒ. xij. olei irini. ʒ. iiij, hyſſopi humidæ * vnc. ij. Et ex eis fiat unguentum & adminiſtretur.

*vnc.ij.ſ

Diateſſaron, id eſt unguentum hyſſopi non eſt in uſu.

ADDITIO.

CHRIST. Iſto ceroto diateſſaron utuntur nonnulli ſub nomine ceroti de hyſſopo humida, & dicitur diateſſaron, ut iam dictum eſt de theriaca diateſſaron à quatuor rebus ex quibus componitur. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum in cura guttæ melancholicæ habet unam aliam deſcriptionem quæ eadem eſt cum iſta. Summa med. eſt res. iiij.

MANARDVS in Hyſſopi cerotum.

Hoc facilius parari pôt q̄ huius generis alia, nec erit minꝰ vtile.

SYL. *Cerat. Gale. ſtomachicum, uentriculum & hepar roborat, horum dolorem à frigido lenit, appetentiam excitat coctionem iuuat. Rec. roſarum, maſtiches, ana drac. xx. foliorum ſiccorum abſinthij drac. xv. ſpicæ nardi, drac. x. trita tenuiſſ. ceræ unc. iiij. olei roſati lib. j. & ſemiſſem, liquentur hæc igni, & aqua roſarum diu lauentur, iterum liquentur & lauentur uino ueteri & auſtero, & ſucco cydoniorum, & aceto pauco, poſt miſceantur reliqua, & fiat ceratum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum hoc ſtomachicum apud Gal nōdū legi: ſed id eſt, quo aſſidue vtor, inquit Gal. initio lib. 8. c. ph. p. & lib. 8. metho. & poſt eum Paulus: recipit autem vnguenti nardini optimi, ceræ ponticę amarę, vel alterius ponticę, vel tyrrhenicæ (quæ alba eſt ablutione) vel alterius odorę & pinguis, ſed lotę ana vnc. Romanam vnā, ſeu drac. viij. ęſtate vero ceræ tantum drac. vij. liqua in vaſe duplici: refrigerato deinde & raſo adde aloes, maſtiches, pulueris molliſſimi ana drac. j. vel paulo amplius: nō tri vltra ſeſquidrach. Quōd ſi maiore eſt adſtrictione opus, cum. ſ. tanta eſt imbecillitas, vt ne cibum quidem continere poſſit, auge maſtichen ad ſeſquidrach. vel adde omphacij tantundem, uel abſinthij ſuccum, vel vtrunq; : & præter hęc interdum hypocyſtthidem, & œnanthen, id eſt, vitiū ſylueſtrium germē cum floribus, & ſuccum rhois. Sed dum ceratū conficis, hæc miſcenda ante aloen & maſtichen, tuncq; cerę & nardini vnguenti pondus pro reliquorum portione augendum, vt ſi quatuor ex alijs drach. colligantur, cerati nardini vnc. ſint. iiij. ceræ quidem duæ, vng. nardini etiam duæ. præſtantius fiet ſi ſpicati vnguenti vel ſoliati ſumptuoſorum Romę medicamentorum aliquid addas. Potes etiam loco nardini maſtichinum vel melinum optimum & recens miſcere. Quōd ſi ventriculus intus vritur, ita vt affectus phlegmonæ ſimilis in eo conſiſtere videatur, fiat ceratum ex oleo melino cum œnanthe vel hypocyſthide, vel balauſtijs, vel [illegible], id eſt, palmularum carne, & aliis quę ventriculum refrigerare & firmare ſunt idonea. Ad rem vero præſentem cōmodiſſimū ſemper deliges, intentus dictis ſcopis. Meſ. autem in ſuo, p aloe roſas: folia vero abſinthij: pro ſucco: ſpicam nardi cum oleo roſato, pro vnguento nardino ponit: horum tñ doſi vt maſtiches immodica. Poteſt tamen parari ad robur ſtomachi in febribus, aut ipſiꝰ phlegmone. Quod ex Gal. citat Nicolaus, emplaſtri formam habet: & ſimplicia permulta non eſſe Galeni acute declaratur.

ANT. Cerotum Gal. ſtomachum confortans, & emendans vitia ſtomachi, quę ex frigiditate ſunt, præparans, & confortans appetitum & digeſtionem cibi, & confortans hepar, & ſedans dolorem eorum. Accipe roſarum ʒ. xx. foliorum abſinthij ſicci ʒ. xv. maſtices ʒ. xx. ſpicæ indæ, ʒ. x. Tere ſubtiliter & accipe ceræ mundę. ʒ. iiij. olei roſati lib. j. & dimid. Diſſoluantur in igne & lauentur lauationibus pluribus in aqua roſata. Deinde iterū diſſoluantur & lauētur in vino veteri, & ſucco citoniorum & aceto pauco. Deinde miſceantur cum puluere rerum, & fiat cerotum & adminiſtretur.

Cerotum ſtomachale Gal. non eſt in uſu. CHRIST.

ADDITIO.

Iſtud cerotū apud nonnullos habetur in uſu, cui ſi adda tur parum galliæ aleſanginæ inuenitur in ipſo uirtus mirabilis ad cōfortandum ſtomachum. Summa med. eſt. ix. res.

MANARDVS, in Cerotum Galeni.

Quomodo in aqua roſarum, ſi Galeni, cum eius tempore non fuerint inuentæ noſtrę hę aquæ, potes decoctum intelligere. Cerotum tñ. Gal. quo aſſidue vtebatur, deſcribitur ab eo lib. 8. de compoſ. medi. ſecundum loca, & à Paulo hoc modo. Ceræ albæ vnc. j. vel in æſtate drac. vii. aloes, maſtiches drac. i. olei omphacini, vel melini, vel nardini, quantum ſufficit. Si vero pluri egent ſtypſi, adde omphacii drac. i. aut abſinthii, & tertium cum his hypociſtidos & œnantes, & rhu, id eſt, ſumachi ſuccum.

SYL. *Ceratum diapente, ſpaſmum, & neruorum iuncturarūq; tumores duros & nodoſos lenit, accipit ceræ flauæ unc. iij. ſtyracis liquidi drach. iij. terebinthinę unc. j. muccaginis* ichthyocollæ, uel gummi hederæ, olei irini quantū ſufficit.*

*zanath.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 396 sur 1089

SYLVII ANNOTATIO.

Rariſſ. vſu. Ceratum erit hoc veterũ, ſi plus olei accipias: & recentiorum, ſi minus.

ANT. Cerotum diapente, quod lenit nodationẽ iunctura-
rum, & duritiem neruorũ, & valet ad ſpaſmum. Acci-
pe ceræ citrinæ. vnc. iij. ſigiæ vnc. ſ. partem tertiam, tere
bithinæ vnc. ſ. mucilaginis, vel glutinis zanach. vnc. v.
olei irini, quantum ſufficit. Et expertum eſt.

CHRIST. Cerotum diapente non habetur in uſu.

ADDITIO.

Iſtud cerotum eſt in vſu, ſed non multum. Quid per glu-
ten zanach intelligatur ignoratur, nonnulli tamen moder-
ni dicunt q̃ eſt colla piſcium, alĩ uero aliud. de eo tamen
certius dicetur infra in emplaſtro magno diachylon. Sum-
ma medicinarum eſt. v. res.

MANARDVS, de Ceroto diapente.

Hoc formam habebit ceroti recentiorum, ſi exiguum quid ad
datur irini olei: ſi plus, cerotũ fiet antiquorum. SIGIAE.) Id eſt
ſtyracis, vt ſuperius dictum eſt. GLVTINIS zanaham.) Forte gũ
mi hederæ.

SYL. *Ceratum Alexandri, ventriculum & ventrem reliquũ
inferiorem roborat, ab hisq; duritiem diſſipat. Recipit
comarum abſinthij, thuris, ana drac. decem, hammoniaci, ſty
racis calamitæ, ana drachmas duodecim, ſpicæ nardi drach-
mas tres, ceræ vncias quatuor, olei chamæmelini quantum
ſufficit. Hammoniacum et thus vino horis vigintiquatuor ma
cerentur, oleum & cera liquentur igni, reliqua trita & creta
inſpergantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mediolani in vſu eſt frequenti, dignum quod etiam alibi vſurpe
tur. Cera ex oleo liquata, hammoniacum vino vigintiquatuor ho
ris maceratum, & ad mellis craſſitiem coctum, per ſe miſcetur: de-
inde pul. tenuiſſ. adduntur. Quòd ſi ſtyrax & thus pinguia & mol
lia ſunt, etiam diſſoluenda.

ANT. Cerotum Alexandrinũ optimum, ſtomachum con-
fortat & membra nutritionis, & aufert duritiẽ ipſorũ,
bonum & expertum. Recipe cimarũ abſinthij, olibani
añ. ʒ. x. Hãmoniaci, ſtyracis calamitę añ. ʒ. xij, ſpicę, ʒ. iij.
*ſtyracem. ceræ ʒ. iiij. olei chamæmillæ, quantũ ſufficit * olibanũ
& Hammoniacũ in vino ſufficienti per diẽ & noctem
infunde. abſinthiũ aũt & ſpicam tere, & cribra. oleũ ve-
ro & ceram ſolue ſuper ignem, & cũ eis reliqua miſce.

CHRIST. Cerotum Alexandri non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud cerotum apud Mediolanenſes multum habetur in
vſu, apud vero alias nationes raro, poterit tamen quis eo
vti magiſtraliter ſi voluerit, quia multũ vtile eſt ad ea quæ
in textu ſcribuntur. Summa medicina. eſt. vij. res.

MANARDVS in Cerotum Alexandrinum.

STORACIS calamitæ.) Styracen calamiten vocat Galenus
eum qui intra calamos ferebatur, nunc deſiit ferri, ſed loco eius ha
bemus ſiccum vocatum.

SYL. *Alterum eiuſdem valenter ſcirrhos diſſipat, articulorũ
& neruorum omnium dolores & affectus diuturnos à
frigido natos, & contractiones, & paralyſin, & torturam.
Recipit caſtorij, euphorbij, piperis longi & nigri, ana vnc. ſ.
hãmoniaci, opopanaci, galliæ, an. vnc. ſ. & ſemiſſem, medullæ
cruris cerui et vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vncias. vj. ſty
racis liquidi vnc. ſ. adipis gallinæ, & anatis, & anſeris, &
porci, ana vnc. ſ. et dimidiam. ceræ lib. ſ. olei veteris, nardini,
irini, laurini, chamæmelini, leucoij lutei, ol. naphthici añ. vnc.
octo, olei balſami, vnc. quatuor, vini veteris quantum ſufficit
ad macerandum medic. ſicca. Efficacius fit, ſi addas æſy-
pi. vnc. iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eſt efficaciſſ. & magno ſucceſſu in vſum venerit ad diſſipãdum
tumores duros & articulorum dolores, præcipue à lue Hiſpanica.

E Cerotum aliud eiuſdem, fortiſſimum, & expertũ ad ANT.
diſſoluendum membrorum duritiẽs & diuturnas arti-
culorum paſſiones & neruorum omnium ægritudines
ex frigiditate factas, & ſoluit eorum cõtractiones, & va-
let ad paralyſim & torturam. Recipe caſtorei, euphor-
bij, piperis longi & nigri, ana vnc. ſ. Hammoniaci, opo
panacis, galbani, añ. vnc. ſ. & dimidiam, medullę cerui.
medullæ cruris vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vnc. vſ.
ſtyracis liquidæ vnc. ſ. adipis gallinarum, adipis anatis
& anſeris, & adipis porci, ana. vnc. ſ. & ʒ. ceræ lib. ſ. olei
veteris, olei nardini, olei laurini, ol irini, olei naphthici,
olei chamæmillæ, olei de cheiri, ana ʒ. viij. olei balſami,
vnc. iiij. vini veteris quantum ſufficit ad infundendum
medicinas ſiccas. Et ſunt qui addunt hyſſopi humidæ,
vnc. iiij. & eſt efficacius.

Cerotum aliud eiuſdem fortiſſimum, quod licet nõ ſit in CHRIST.
vſu, tamen eſt conueniens & magiſtralis in fine quarũdam
F diſpoſitionum poſitarum in litera.

ADDITIO.

Iſtud cerotũ ſimiliter non eſt in vſu. valet tñ multum ad
ea quæ in textu dicũtur. Summa medicinarum eſt res. xxv.

MANARDVS in Cerotum aliud eiuſdem.

Hoc ſi bene paretur valde idoneũ erit ad duros tumores, & præ
cipue Gallicos, articulorũq; dolores. De naphtha habes apud Dio
coridem capite de aſphalto.

*Ceratum Andromachi, ventriculum frigidum roborat, SYL.
ne excrementa aliarum partium tam prompte recipiat.
affectus neruorum & iunctturarum frigidos, vt duritiem, do
lores, tumores, diſſoluit, ſi digeri ſunt habiles, aut coquit,
& ſuppurat, ſi maturari poſſunt. Recipit ſtyracis vnciæ
ſemiſſem, maſtiches vnc. ſ. & ſemiſſem, folij, ſpicæ, nardi, ana
drac. iij. & ſemiſſem, euphorbij drac. iij. cinnamomi drac. vj.
ceræ albę drac. xx. olei balanini vnc. viij. olei balſami, drach.
xv. Fiat ceratum.*

G SYLVII ANNOTATIO.

Hactenus cerata in Antido. Meſ. id autem ex ſuo Grabadin, ca.
de ſpaſmo.

Quod autem eſt Gal. ceratũ dieuphorbiu, recipit cerę vnc. iij. SYL.
euphorbij vnc. ſ. ol. Sabini vel alteri⁹ ex oliuis maturis lib. ſ. fiat ce-
ratum ſimpliciſiimum ad dolorem capitis à frigore ad veterem he
micraniam, iſchiadem à cauſa frigida, non calida.

*Ceratum de euphorbio ad ſpaſmum, Rec. olei cinnamomi,
aut ol. antiqui lib. ſ. ceræ flauæ vnc. ij. euphorbij recẽtis
vnc. ſ. fiat ceratum pro parte conuulſa mirabile.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum ad hernias ex pelle arietina, D.
Arnaldi de villa noua.

Reci. Litargyri, auri, opij, ſedenegi, ſan. draconis, boli Arme. ma-
ſtich. hammoniaci, mumię galbani, thuris, coſti, lumbricorũ terre-
ſtriũ, ana drac. ſemiſ. picis naualis, picis Græcæ, id eſt, colophoniæ,
ceræ albæ, cerę rubræ, ana drach. ſ. radicũ ſoldaginis maioris, radi-
cum ſoldaginis medię, radicũ ſoldaginis minoris, ana drach. iij.

H Cerotum Andromachi factum ex. ix. medicinis, con ANT.
ferens ad frigiditates neruorum & ſtomachi, & confor-
tat ſtomachum recipientem ſuperfluitates, & lenit duri
tiem neruorum & iunctiurarum, & aufert dolores & tu
mores profundos, & apoſtemata maturanda maturat,
& diſſoluenda diſſoluit. Rec. ſtyracis. ʒ. iiij. maſtiches
ʒ. xij. folij, ſpicæ ana. ʒ. iij. ſ. euphorbij. ʒ. iij. cinnamomi.
ʒ. vſ. ceræ albæ. ʒ. viginti, olei de ben, vnc. viij. olei balſa
mi drach. xv. Fiat cerotum.

Cerotum Andromachi non eſt in uſu. CHRIST

MANARDVS in Cerotum Andromachi.

OLEI de been.) Id eſt, balaninum, vt ſupra, nec paratur, nec pa-
rari recte poteſt.

SYLVIVS de Emplaſtris.

Ἔμπλαστρον παρὰ τὸ ἐμπλάττειν, id eſt, fingendo & forman-
do: ꝓ literam ex etymo non habet: ꝓ tamẽ aſſumpto etiam ἡ ἔμπλα- Li. 1. c. ph.
στος, vt κίνητρον à κινεῖν μικλωτὴρ à μίλλω & οὖς ὠτὸς dicitur Gal. & ſuæ tẽ- g.
peſtatis hominibus prope oĩbus vſum prę ualentem & cõſuetudi- Paul. 7.
nem

nem ſequentibus,cum iam tum & lingua Attica permultum à proprietate ſua deſciuiſſet. Medicamenta emplaſtris debita, ſunt terreſtria: vt metallica,lapides,terræ ſpecies,flores,cinis,conchę. Plantarum partes,vt oleamenta,lachrymæ,ſucci,liquores. Semina vero & herbarum folia,& radices paucas recipiunt: tamen empl ex lini
Idem ſemine,& ab herbis βοτανικὸν,& farinas ſatis frequentes. Coquantur empl.quouſq; manus non amplius inquinent. Empl. & metallica. vt lithargyrum ceruſam recipiunt. Prius hæc oleo & aceto,ſucco,aqua,vel alio liquore adſcripto ſine igni nutriantur, & craſſeſcant in mortario,vel ſartaginis fundo,ſphærico,ſpatha, vel piſtillo continenter mota. Si ad hæc pinguia alia empl. debentur hæc ipſa piſtillo calido vel in lebete ſuper ignem lentum ſpatula ſemper mota,ne vaſis fundo metallica hęreant, probe ad iuſtã vſq; craſſitiem metallicis ita nutritis miſceantur. Quòd ſi gummis quoque opus eſt,liquabilia liquẽtur,ſolubilia ſoluantur,puluerabilia puluerentur,vt ſuis locis patebit: & poſtrema decoquẽdis aliis miſceãtur ſpatha ſemper mota: poſtremo etiam ponantur & flores,herbæ radices. Flos croci manu emplaſtro miſceat migdalias & offas formantibus. Sunt tñ quædam metallica, & terrea lapideaque in fine miſcenda, vt æs vſtum,cinnabrium vulgare,ærugo,flos æris,ſquãma æris,ſulfur auripigmentum,magnes,bolus armenia,terra ſigillata. Coquatur autem omne emplaſtrum ad aceti,vini, aquæ, ſuccorum,vel aliorum liquorum conſumptionem. Succi craſſi & ſiccati aliquo liquore ſoluti imponantur poſtremi, cum ſcilicet emplaſtrum frigere incipit. Succi autem virides in emplaſtro de Ianua temperentur oleo: deinde gummis liquatis ambo miſceantur & coque igni Herbæ virides in emplaſtro gratia dei & alio maceretur vino: Gummi liquata eodem vino,coquantur ad vini conſumptionẽ. Emplaſtra molliuiſſe,& ſubegiſſe licet cum pul. vel liquoribus: vt oleo apoſtolicon,ceroneum,oxycrocinum,diuinum, contra rupturam,& diachylon: vt ſuccis empla. de Ianua. vt lacte: empla. gratia dei. Sanguis humanus & viſcum quernum in empla. cõtra rupturam miſceantur piſtillo calido, & coquatur viſcum in decocto pellis veruecinæ recenti non depilatæ,nec calce conditæ.

SYL. *EMplaſtrum diachylon,ſcirrhos,hepatis,lienis,ventriculi,& aliarum partium, ipſas etiam chęradas & duricies reliquas emollit.& iuuat. Recipit muccaginis ſeminis fœnugræci,ſeminis lini,raued,althęæ ana lib.j. lithargyri plumbo & ſcoria purgati tenuiſſime triti lib.i.& dimid. olei antiqui clari lib.iij. Lithargyrum & oleum diu & multũ in mortario lapideo piſtillo ferreo ſubigantur et miſceãtur, poſt igni lento coque, ſpatha ſemper agitando, donec liquetur lithargyrum & craſſeſcat. Exime igni, paulatim frigeſcat, poſtea bis ſuccos per ſe parum coctos affunde, permiſce & recoque igni ad iuſtam craſſitiem. Valentius reſoluit & maturat, ſi addatur puluis ireos, magis item anodynon, ſi muccago meliloti præſertim ſeminis acceſſerit. Præſtãtius quoq; fiet ſi loco olei communis irinum & camęmelinum acceperit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplaſt. uſu eſt frequentiſſimum: pul. ireos vnc.j. in libr. vnã maſſæ emplaſtri addi poteſt, vulgoq; id diachylon ireatum vocatur. χυλὸς hoc loco cum Gale. eſt ſuccus is, quem à mucci nario aut viſci ſimilitudine muccaginem aut viſcaginem vocare poſſis potius, quàm eum uulgo muccilaginem: & nos ita vocabimus fugã ambiguitatis, cum ſuccus nobis vt χυλὸς Galeno etiam ſit, qui ex tuſis herbis exprimitur, quo ſignificato nobis poſt accipietur. Scirrhos albos & nigros mollit ac digerit, reliquias furunculi duras diſſipat, vlcera etiam duritiei conjuncta glutinat.

Muccagines in emplaſtro diachylo hodie non coquuntur. Eſt id emplaſtrum Auicennæ prob. ad verbum. Deſcribitur & à Gal. ſm Democritum. Alterum eſt διὰ χυλῶν Pauli ex lithargyri libr. 6. olei æſtate lib. 7. hyeme. 8. ſemi. is fœnugræci ſextario dimidio, ſeminis althææ lib tribus: hæc duo in aquæ ſextariis. xx. bulliant, donec lib. iiij. remaneant: addе oleum, & coque donec ampullæ ceſſent, inſperge lithargyrum, & coque igni lento.

ANT. Emplaſtrum diachylon cuius iuuamentum notum eſt ad apoſtemata dura, & duritiem hepatis & ſplenis & ſtomachi, & ad ſcrophulas, & omnem duritiem. Rec. ex fœnugræco, & ſemine lini, & radice althęæ, de ſingulis mucilaginibus ana partem. ſ. lithargyrij triti contritione vltima & mundi à plumbo & ſcoria, partem. ſ. & mediam, olei antiqui clari partes. iij. Modus autẽ operationis eius talis eſt. Rec. litargyrium & oleum, & diu

A in mortario lapideo cum piſtillo ferreo conquaſſetur, & laboretur in eorum conquaſſatione multum. Deinde bulliat ſuper ignem cum facilitate, ſemper, & indeſinenter agitando cum ſpatula vſquedum coaguletur lithargyrium. Tunc deponatur ab igne, & dimittatur in frigidari paulatim. Poſtea accipe mucilagines, & bulliant ebullitione aliqua. Deinde ante modicum proĳce mucilagines ſuper lithargyrium & oleum, ſemper cum piſtillo cõquaſſando, donec decens fiat eorum permixtio. Tunc quoq; coquatur ſuper ignem vſquedum inſpiſſetur. Inquit Hamech, feliciſſimum erit opus eius ſi cum eo puluis ireos tritæ permiſceatur, mirabilis eſt iuuamenti ad reſoluendum & maturandum fortiora. Si autem mucilagines meliloti & proprie ſeminis eius operatio ipſius recipit, erit eius ſedatio fortior. Et ſunt qui pro communi oleo oleum irinum & oleum de chamæmilla ponunt, & erit in cunctis nobilior.

B Iſtud emplaſtrum ſimilitudinem habet cum unguentis, CHRIST. niſi ꝙ eſt ſolidioris ſubſtantiæ, & eſt multum in uſu & præparatum reperitur ubiq;, & eius uſus eſt conueniens ad diſſoluendum apoſtemata dura & melancholica propter mucilagines ingredientes. & ſæpe poſt apertionem furunculorum & ſimilium apoſtematum approximatur ad leniendũ duritiem quæ remanet in eis. & habet uirtutem conſolidatiuam ulcerum quæ ſunt cum nodoſitate & duritie, ꝓpter lithargyrium, quod ingreditur ipſius compoſitionem. utilitatem etiam facit ad diſſoluendum ſcrophulas. &c.

ADDITIO.

Et fit iſtud emplaſtrum interdum cum additionibus ut cum puluere ireos, addẽdo ſcilicet unciam unam. pul. ireos pro una lib. maſſæ emplaſtri & hoc ad maiores effectus ipſius emplaſtri, communiter tamen in uſu eſt ſine additionibus. Auic. in. v. cano. & Haly. x. practicæ. & ſimiliter Serapio in proprio antidotario deſcribunt hoc emplaſtrum in
C forma vnguenti, quo etiam multi moderni ſub dicta forma vtuntur. cõiter tamen eſt in uſu magis ſub forma emplaſtri quam ſub vnguenti. Summa medi. t. v. res.

MANARDVS in empl. diaquilon.

Diachylon dici debet, ſicuti & quę ſequuntur, à ſuccis quæ recipiunt, quas mucilagines recentiores vocant. Iſtud eſt Auicẽnę ferme ad literam Deſcribitur & à Gal. iuxta Democritum, ſed oleum ſedecuplum eſt ad lithargyrum tempore hyemis, æſtate ſeſquiſextum, lithargyri ad althæam duplum. Paulus ſcribit aliud emplaſtrum διὰ χυλῶν, hoc modo: Lithargyri lib. 6. olei eſtate lib. 7. hyeme 8. ſeminis fœnugræci ξέστου ſemis, ſeminis althęę libr. 3. bulliant ſemina fœnugręci & althęę in xeſtis viginti aquæ donec remaneant lib. iiij. poſt miſceas oleum: bulliantq; donec ceſſent ampullæ: deinde inſpergens lithargyrum coque lento igne. In Galen. legimus ſextarios octo aquæ. Diachylon inuentum à Menecrate recipit, Lithargyri auri lib. ij. axungię antiquę lib. iiij. olei antiqui lib. xv. addit aliquando lib j radicis althęę.

D *EMplaſtrum diachylon magnum,ſcirrhos emollit & digerit,& inflationes. Rec. lithargyri putris,triti, creti, lib.* SYL. *unam,olei irini,chamæmelini,anethini,ana unc. viij. muccaginis ficuum pinguium,uuarum paſſarum,ichthyocollæ,ſeminum lini & fœnugræci,ſuccorum ireos & ſcillæ, œſypi, ana drach. xij. & ſemiſſem,terebinthinę vnc. iij. reſinæ pini, & cęræ flauæ,ana unc. ij. miſce vt prius. donec craſſeſcat.*

SYLVII ANNOTATIO.

His ſi acceſſerit bdellij, ſagapeni, hammoniaci ana vnc. j. diachylon gummatum vulgus appellat. Aliquãdo eſt in uſu, frequentius tamen eius loco emplaſtrum de muccaginibus, ex muccaginis ſeminum althææ, lini, fœnugręci, corticis medij vlmi, ana vnc. iiij. & dimid. olei chamæmilini, lilij, anethini, ana vnc. j. & ſemiſſ. hãmoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni, ana vnc. dimid. croci drac. ij. terebinthinę unc. ij. cerę nouę vnc. uiginti. fiat emplaſtrum. Paulus ab hoc, ſimplicibus & eorum quantitate ac modo componendi plurimum variat: nam miſcet lithargyri lib. vj. (Oribaſius. ij.) olei, ſi ęſtas eſt, lib. vij. ſi hyems, lib. viiij. fœnigręci, lini ſeminis ana ſe. miſextarium: (Oribaſius ſextarium) althęę, (Oribaſius althęę radicis) Manard. al thęę ſeminis legit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 398 sur 1089

*Gal.in sextariis aquę octo.

radicis) lib.iij.althæa & ſemina in * viginti aquæ ſextarijs coquãtur,quouſq; inde mucçaginis lib.iiij.exprimãtur,& miſcent oleo, ſimulq; coquuntur,dum bullire,& ampullas tollere deſierit,id eſt, ad muccaginis conſumptionem.Poſt hęc argenti ſpuma tenuiſſime trita inſpergitur,omniaq; ſimul igne nõ acri excoquũtur, vſq; dum digitos intinctos nõ inquinet. διὰ κυλάθου Galenus ex Democrito ſcribit & ex Menecrate,ex lithargyri lib.ij.axũgiæ antiquæ lib. iiij.olei antiqui,libr.xv.Addit aliquando lib.j.radicis althææ. Ab vtroq; ſimplicibus & eorum quantitate variat Alexander, componendi modo cum Paulo conſentit.Lithargyri triti lib. iiij. olei cõmunis lib.vij.cerę libr.j.reſinæ piceæ vnc.vj. muccaginis ſeminis pſyllij lib.iij.quam ſic extrahes.in aquæ ſontis ſextariis ſex immitte pſyllij triti vnc.iij.macera.xxiiij.horis, poſtridie igni lẽto coque ad craſſitudinem,calidiſſimam cola(nam mox à frigore concreſcit ac dureſcit)eius lib.iij.immitte cacabo,calfac,rurſus cola: lithargyrum tenuiſſime tritum miſce,continenter moue:igni lento percoque,donec digitos adhęſu non inquinet: ſublato ab igne cacabo cerã,& reſinã injicies,& vbi digitos nõ cõtaminabit,tũc pilæ infundito,rudicula mollito.Sed in cõponẽdi modo olei mentio non fit.

ANT. Emplaſtrum diachylõ magnum,expertum ad reſoluendum,& ad maturationem omnis duritiei, & inflationis.Cuius permixtio. Rec.lithargyrij mũdi triti & cribellati vnc.xij. olei irini & chamæmillini & anethini,ana unc.viij.mucilaginis ſeminis lini, * mucilaginis fœnugræci,mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis paſſularum,& ſucci ireos, & ſucci ſcillæ, & hyſſopi humidæ,& glutinis alzanach, ana.ʒ.xij. & dimid.terebẽtinæ.ʒ.iij.reſinæ pini,& ceræ citrinæ,ana unc.ij.Cõficiant ſicut diximus,& eſt expertum. Inquit filius Zacharię,Acquirit ei in decoctione ut diſcedat à mollitie ceræ,& accedat ad ſpiſſitudinem unguentorum,& linia tur in panno,& ſupponatur ubi oportet.

*mucillaginis radicũ althęę.

CHRIST. Emplaſtrum diachylon magnum non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum interdũ habetur in uſu ſub forma emplaſtri quod à pluribus uocatur emplaſtrum de mucilaginibus.nam chylom idem eſt quod ſuccus,ſeu mucilago.inde diachylon,ideſt de mucilaginibus. Quid ſit gluten alzanach,ſiue alcanach, ignoratur. nam quidam dicunt quòd eſt gluten piſcium,qua opinione utimur communiter. non nulli uero dicunt cp eſt uitrum qui reperitur in Arabia ſuper arborem aſæ fętidæ.Petrus tamen de largilata,qui ſepe hoc emplaſtro utitur,pro zanach, ponit uiſcum quo capiũtur aues, ſcilicet illo qui fit ex uiſco quercino, quod ſatis hic conuenit.Vlterius eſt notandum quod iſtud emplaſtrum interdum conficitur cum gummis, ſcilicet bdellij, ſagapeni, & ammoniaci,ana unc.j.& tunc erit diachylon gummatũ. Summa medic.eſt.xv.res.

Gluten alzanad qd.

MANARDVS in empla.diachyl.magnum.

Operoſius eſt quàm precedens.

SYL. *Emplaſtrum diachylon paruum, tumores calidos digerit & maturat.Recipit lithargyri vnc.vj.olei veteris clari lib.j.muccaginis pſyllij vnc.iiij.muccaginis ſeminis hyoſcyami ſeſcunciam,muccaginis ſeminis lini & radicis maluę,ana unc.ij.Fiat vt primum.Eſt frequentiſſimum uſu, & efficaciſſimum ad mulcendam intemperiem calidam, quod per ſe pſyllium & hyoſcyamus præſtant,& ſiccandum digerendumq; quod cętera ſimplicia præſtant.

SYL. Diachylon paruum,reſoluens & maturans tumores à calidꝭtate factos & apoſtemata. Rec.lithargyri.ʒ.vj. olei ueteris clari lib.j.mucilaginis pſyllij.ʒ.iiij. mucilaginis hyoſcyami,unc.j.& dimid. mucilaginis ſeminis lini,& mucilaginis radicis maluæ,ana unc.ij.Cuius operatio eſt ſicut operatio alterius.

CHRIST. Iſtud unguentum ſiue emplaſtrũ habetur in uſu.& præparatum reperitur deſcriptione primi diachylon. & habet eaſdem uirtutes & operationes. Et iſtud generaliter plus præparatur, & ubicp plus præparatur quam primum. Summa medic,eſt,vj.res.

E MANARDVS in empla.diachylon paruum.

Hoc minus calidum.

SYL. *Emplaſtrum de baccis lauri,ventriculi,inteſtinorum,hepatis,renum,veſicæ,uteri, & partium aliarum dolorẽ à flatibus,aut ītemperie frigida ortum placat. Recipit autem thuris,maſticheſ,myrrhæ,ana unc.j. baccarum lauri vnc.ij. cyperi,coſti,ana vnc.dimid.mellis colati quantum ad ea cõprehendenda ſufficit. Si autem cyperi ſeſcunciam miſceas, & ſtercus caprę,aut vaccæ ſiccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile.

SYLVII ANNOTATIO.

In colico dolore à flatu & pituita ſalubriter calidum ventri imponitur vacuata plenitudine,& clyſtere quoq; injicit vnc.j. ad ſeſcunciam,cum cęteris eodẽ ptinentibus,inflationẽ quãuis.i.à flatu tenſionẽ & tumorem eadẽ rõne iuuat.Mel calidũ.i. liquatum alij legunt ,p colatũ,ipſumq; largius addendum eſt,ſi ſtercora miſces, quantũ.ſ.oĩbus capiendis erit ſatis.In uſu eſt vbiq;,ſed vſu frequẽtius eſt electarium de baccis lauri,ex foliorum rutę ſiccorũ drac.x. ſeminis ameos,cari,dauci,melanthij,cumini, libyſtici, baccarum lauri,piperis nigri & longi,amygdal.amararum,origani, acori, caſtorij,ana drach.ij,opopanacis drach.iij.ſagapeni drac.iiij. quę trita melle cocto ad pondus omnium excipiuntur. Diuerſum ab his malagma διὰ δαφνῶν,id eſt,ex baccis lauri, nitro rubro, hammoniaco,cera,reſina picea,pice brutia.

Li.9.c.ph.p.

ANT. Emplaſtrum de granis lauri, conferens ad dolores a frigiditate,& uentoſitate factos, & proprie ad dolores uentris,& ſtomachi,& renum,& matricum & ueſicæ & aliorum uiſcerum. Rec.olibani,maſticis, myrrhæ, ana unc.j.granorum lauri unc.ij.cyperi,coſti,ana unc.ſ.mel lis * colati,quantum ſufficit ad aggregandum.& extendatur in panno,& calidum ſuperponatur ubi oportet. Si autem triplicatur in eo cyperum, & ponatur de ſtercore caprarum,aut uaccarum ſiccco ad pondus omniũ, inuenitur mirabile ad hydropiſim.

*calidi.

G CHRIST. Emplaſtrum de granis.i.baccis lauri,eſt in uſu, & vbiq; præparat.Ipſum,n.confert ad oẽs dolores factos ex frigiditate & uentoſitate.& proprie cõfert dolori ſtomachi, & ueſicæ,uentris,matricis,& renum,ſiue aproximetur ab extra ſiue per cliſteria.unde multum confert doloribus colicis eleuatis uentoſitatibus a materia craſſa phlegmatica,& in talibus eo multũ utimur,ponẽdo de eo unc.i.in cliſteri carminatiuo uẽtoſitatis uſq; ad unc.j.ſ.ipſius cũ aliis q̃ expediũt. Rec.mellis calidi.i.liquefacti quantũ ſufficit ad aggregãdũ i.conficiendum in panno.i. ſuper panno. Et nota,quod eſt mirabile ad hydropiſim ſi in triplici ,pportione ponaẽ plus de cyperis,q̃ ſit ,pportio ipſorum nũc dicta, & ponatur de ſtercore ficco caprarum,aut uaccarum ad põdus oĩum,addendo de melle quãtũ expedit ad formam emplaſtri, & eſt mirabile approximatum ſuper uẽtrem ad aſclitem,& tympanitem.Summa medi.eſt.viij.res.cum additione.

MANARDVS, in empla.de granis lauri.

H INVENITVR mirabile ad hydropiſim) Erit quoque ad multa alia vtile,præcipuè ad inflationes diſcutiendas.

SYL. *Emplaſtrum ventriculum,& hepar calfaciens, & roborãs.Rec.ligni aloes,abſinthij,gummi arabici, maſticheſ, cyperi,coſti,zingiberis,ana vnc.ſemiſſem:calami aromatici, thuris,aloes,ana drach.iij.caryophyllorũ, macis, nucis moſchathæ,galliæ moſchatæ,cinnamomi,ſpicæ nardi,ſchœnu antus.ana drac.j.& ſemiſſem,excipe miua aromatica, & tempore vtendi cum panno intendꝛis,ſuffies ligno aloes.

SYLVII ANNOTATIO.

In vſu crebro nõ eſt:tũ fuerit efficaciſſimũ in vẽtriculi & hepatis intẽperie frigida,aere præſertim frigido.Nã calidis natura & ęſtate eſt nocentiſſimum:Alij eius loco vtuntur cerato ſtomachico prius deſcripto:alij aliam neſcio quam ſequuntur deſcriptionem.

ANT. Emplaſtrum ſtomachum, & hepar confortans & calefaciens ea. Recipe ligni aloes,abſinthij, gummi arabici,maſticis,cyperi, coſti,zingiberis, ana unc.ſ.calami aromatici,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 399 sur 1089

aromatici,olibani,aloes,ana.ʒ.iij.caryophyllorum,ma cis,cinnamomi,ſpicæ, nucis moſchatæ, gallię moſcha tæ,ſchœnanthi,ana.ʒ.ſ.&.ſ.aggregentur cum miua aro matica,& extende ſuper pannum, & ſuffumigetur ſu per ligno aloes,& ſuperponatur.

CHIRST. Emplaſtrum ſtomachum & hepar confortans non eſt in uſu. Summa medi.eſt.xviij.res cum additione.

MANARDVS, in emp.ad ſtomachum & hepar.

Cauendum æſtate,& in temperatura bilioſa.

SYL. *Emplaſtrum de gallia, vētrem totum inferiorem roborat adſtringēdo,& calfaciendo:quare liēterias,diarrheas, dyſenterias iuuat à cauſa frigida productas. Rec.autem gal liæ moſchatę,ſchœnu anthus,ana drach.ſ.& ſemis: ramich, rhois,acacię,hypocyſthidos,ladani, gallarum non perforata rum,calami aromatici,roſarum & ſeminis earum,ſantalorū alborum et rubrorum,maſtiches,xylaloes,caryophyllorum, ſpicę nardi,thuris,coſti,myrrhæ,cyperi,abſinthij, ana drac. ij.terantur accurate omnia,deinde panis biſcocti drac.iij.da ctyli ſicci.xij.xiiij.horis macerentur in ſucci foliorum myr thi & lauri,& aquæ roſarum,& vini auſteri, ana vnc.ſ.& dimid.Hæc lęuiga, & excipe miuæ aromatizatæ vnc.iij.vel iiij.& additis gummi arabici aſſati drac.vij.coquantur igni lento ad mellis craſſitudinem.Quibus in mortario diu permi ſce puluerem prædictum,donec totum fiat viſcoſum: tempore vtendi ſuffitur ligno aloes panno illitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rarū vſu præter q̄ in Gallia,vbi repertū quibuſdā vī,& inde vo catū:aliis aūt à trochiſcis galliæ moſchatæ quos recipit. Ramich compoſitio quædā eſt in trochiſcos reducta. Si ſuccum foliorum menthę pro myrthi,vt quidam codices habēt,miſceas, calidius nō multò minus adſtringens medicamentum euadet. Lęuigare autē, vt Græci λειάνειν, eſt ſicca in puluerem tenuiſſimum:humida autē curioſè terere & frāgere,qualia hic, malè interpres terere iubet tan quam in puluerem.Nam in puluerem abire non poſſunt, niſi ſic cata,aut largæ ſicciorum copiæ permiſta.

ANT. Emplaſtrum de gallia conferens ad fluxum ventris, & debilitatem ſtomachi,& hepatis,& viſcerum cum ſi gnificationibus frigiditatis,ſanū & expertum.Rec.gal liæ moſchatæ,ſchœnanthi,ana.ʒ.ſ.&.ſ.ramich,ſumach, acaciæ,hypociſthidos,laudani,gallarum non perforata rum,calami aromatici,roſarum,& ſeminis eius,ſanda lorū alborū & rubeorū,maſticis,xyloaloes, caryophyl lorū,ſpicæ,olibani,coſti,myrrhæ,cyperi, abſinthij, ana ʒ.ij̄.Fiat eorū contritio bona. Deinde accipe ſucci folio rum myrthi humidi,ſoliorum lauri,aquæ roſatæ & vi ni pontici,ana vnc.ſ.&.ſ.ſubmerge in eis calefactis tor tellarum deſceni.ʒ.iij.dactylorum ſiccorum.xij.nume ro.dimittantur per diem,& noctem. Deinde terantur, & fiant ſicut puluis,& miſceantur cum miuæ aromati zatæ vncijs trib.aut.iij̄.gūmi aſſati drach.vij. Coquā tur omnia lento igne vſq; ad ſpiſſitudinē mellis.Dein de aggrega cū puluere rerū,& tere diu in mortario do nec fiat totū viſcoſum. Deinde line ex eo ſuper lamina. & ſuffumiga cum ligno aloes,& epithemeť cum eo.

CHRIST. Emplaſtrum de gallia conferens ad fluxum uentris non habetur in uſu,poſſet tamen magiſtraliter confici.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum de gallia cum ſignificationibus frigi ditatis interdum apud gallos habetur in uſu. Et appella tur emplaſtrum de gallia ſecundum aliquos propter trochi ſchos de gallia quos recipit. Alij & melius dixerūt quod di citur de gallia, quia in Gallia prouincia repertum fuit, & eo utuntur. Summa medi.eſt.xxx.res.

MANARDVS in empl.de gallia.

Duo hæc de Gallia nuncupata efficaciter adſtringerent, ſimul & roborarent,ſi rectè paratētur. TORTELLARVM de ſeni.) Id eſt panis bis cocti.

A *Emplaſtrum alterum de gallia ad effectus eoſdem, ſed à cauſa calida profectos.Rec.gallię,ramich, foliorum, & ſeminis roſarum,rhois,ſantali albi & rubri,ſpodij,ſanguinis draconis,electri,balauſtij,capitum granatorum,hypocyſthi dos,acaciæ,corticum mādragoræ,ana drac.ij.caphuræ drac. ſemiſſem:tere omnia tenuiter:ad hęc polentę, baccarum myr thi,gummi arabici aſſati,tenuiſſime tritorum, ana vnc.dimi diam:macera in ſucci vuarum agreſtium vnc.ſ.ſucci capreo lorum vitis agreſtis vnc.ij.ſucci extremitatum myrthi et ace ti,ana* vnc.iiij.quibus adde miuę acidę vnc.ij.vel.iij.& co que igni lento ad glutinoſam craſſitiem. Tunc pulueres prę dictos his diligenter miſce. Ex hoc portio alutę illita tempore vtendi ſuffiatur xyloaloe.* SYL. *aſs. vnc.j.

SYLVII ANNOTATIO.

Rariſsimum hic uſu eſt,q̄ opinor in his regionibus frigidis, & victu non modò largiore,ſed ēt ob cœli inclementiā crudiore vtē tibus, venter, intemperie frigida ferè laboret,haud temerè calida: B qua ratione hyeme pituitam in nobis augeri ex Hippocratis placi to demonſtrat Gal.lib.de nat.hu.etiam ſi ventres vt hyeme, ſic in regione frigida ſint calido innato calidiſsimi. Tamen ob com ponendi magnam difficultatem ad artis ſuæ ſpecimē candidatis: perſępe ipſum archipharmaci imperant.

Emplaſtrum aliud de gallia valēs ad eadē quę prius cum ſignificationibus caliditatis. Reci.galliæ,ramich, roſarum,& ſeminis eius,pulpæ ſumach, ſandali albi,& rubei,ſpodij,ſanguinis draconis,charabæ,balauſtiæ, hy pociſthidos,acatiæ,corticum mandragoræ,capitū gra natorum,ana.ʒ.ij̄.camphoræ.ʒ.ſ. tere & fac puluerem. Accipe ſucci capriolorum vitium. ʒ.ij. vuarū agreſtiū. ʒ.ſ.ſucci extremitatum myrrhæ humidæ,aceti,ana*ʒ.ſ. Infunde in ſauich hordei, granorum myrthi tritorum ſicut alcohol,ana.ʒ.iij̄.gummi arabici aſſi.*ſ.iij̄.& miſce cū eis miuæ acetoſæ.ʒ.ij̄.vel.ij̄. & decoque in igne C leui vſquedum habeat ſpiſſitudinem viſcoſam. Dein de aggrega omnia ſimul cum ſpeciebus,& line ex eo fu per lamina,& ſuffumigetur cum xyloaloe,& epitheme tur cum eo,& eſt ſanum & expertum. ANT.

Emplaſtrum aliud de gallia ſimiliter non eſt in uſu. CHRIST.

ADDITIO.

Iſtud empl.de gallia cum ſignificationibus caliditatis in terdum etiam habetur in uſu.& dicitur de gallia propter ea quæ dicta ſunt in præcedenti. Summa medi.eſt.xxvj.res.

MANARDVS in empla.aliud de gallia.

SAVICH.) Latinè polenta,græcè ἄλευρα.

Emplaſtrum ad Andromachum, podagram,gonagram, iſchiadem,& reliquos articulorum dolores antiquos, ac eorum tumores & laterum,ſcirrhumq;,ſplenis & hydropem iuuat.Recipit autem ſepi arietum,picis,ana drac.xviij.gum mi pini vnc.viij ſandarachę,auripigmenti, aluminis ſciſſilis, D calcis viuę,ana drach.iij.hammoniaci vnc.ij.hammoniacum ſuper ignem diſſoluatur vino rubro,eiq; adde olei libr. duas, & reliqua probe puluerata. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Auic.v.can.idem deſcribitur, Auripigmentum rubrum eſt ſan daracha Dioſc. & Gal. tarum. Citrinum verò ſpeciatim auripig mentum ſeu arſenicum naturale, non factitium. Arſenicum al bum addit Auic.in doloribus à lue Hiſpanica eſt efficax.

Emplaſtrum relatum ad Andromachum conferens ad dolorem iuncturarum & genuum antiquū, & iſchia ticam,& duritiem ſplenis,& tumores laterū, & hydro piſim. Reci.ſepi arietum,picis,ana.ʒ.xviij.gummi pini ʒ.viij.auripigmenti rubei & citrini, aluminis iameni, calcis nō extictæ ana*ʒ.iij̄.ammoniaci.ʒ ij.diſſoluať am moniacū in vino rubeo,& diſſoluať i igne.& diſſoluāť cū eo olei lib.ij. & puluerizāda puluerizenť. et aggrega ANT. *drach.xv.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 400 sur 1089

omnia ſimul ſecundum decentem modum præparatio nis eius, & mitte vbi oportet expanſum in lamina.

CHRIST. Emplaſtrum relatum ad Andromachum, hoc etiam non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum primum Andromachi non habetur in uſu. Auicen. in. v. cano. etiam deſcribit iſtud emplaſtrum Summa medic. eſt. x. res.

MANARDVS in emp. relatum ad Andromachum.

In doloribꝰ gallicis eſt valde efficax. AVRIPIGMENTI rubei.) Dioſcor. ſandarachę. ET citrini.) Id eſt, arſenici naturalis, non factitij: nunc auripigmentum vocant primum: ſecundum nõ facile inuenias. IAMENI.) Id eſt, quod Græci ſchiſton, Latini ſciſſum, vulgò plumacium, vel de pluma.

SYL. *Emplaſtrum alterum Andromachi cauſticum. Recipit aquæ ardentis (quæ eſt aqua ſaponis) lib. iiij. ſeminis orizæ & frumenti excorticati, ana vnc. vij. macera in vaſe vitreo bene obſtructo, donec granis diſſolutis totum fiat muccoſum: ſerua, ſed diebus ſingulis ligneo baculo moue, & obtura: exceptum cortice auellanæ vel arundinis, vel cera pertuſa, & parti admotum, tribus horis, aut eo plus, cauterij vice vlcerat, & vrit.* F

SYLVII ANNOTATIO.

In cauſticorum vſu partis natura diligenter expendenda eſt, ne altius, aut latius, q̃ opus eſt, vis cauterij recepta vel effuſa, illæſas partes, aut ſenſu exquiſito prędītas, aut vaſa magna attingat. Expende item ꝑter cauterij vires, ēt carnis habitudinē. Nã dura, dēſa, ſenſu obtuſo prędita, qualis ferè foſſoribus, nautis, agricolis, baiulis ineſt, valentiora ferre poteſt: contraria etiã mitioribus valde offenditur in corporibus delicatis, candidis mollibus, qualia puerorum, ſpadonum, mulierum, & quorundam virorum. Medicamenta verò cauſtica, quæ ſolida ſunt, vt ex calce viua & fęce vini vſta, vt agunt tardius, tamē agũt diutius, ſi lõga actione eſt opus: & minus promptè diffluunt. Aqua ardens hodie fit alumine, ſale petrę chalciti diſtillatis, vt ars chymiſtarum docet: alij alia miſcent.

Triticum & oriza putredine acrimoniam acquirunt, ſeu eſſentiæ tenuitatem: ſed cum ſint mitiora, aquæ ardentis vehementiam nonnihil obtundunt. Hęc enim ſi legitima eſt, etiam laminas tenues auri, argenti, & aliorum metallorum paucis diebus in calcem deurendo diſſoluit.

ANT. Emplaſtrum aliud Andromachi vlcerans & cauterizans vbi oportet. Rec. aquæ ardentis, & eſt aqua ſaponis lib. iiij. granorum rizi, & ſrumenti excorticati, ana ℥. vij. ponantur in vaſe vitreato, & ſtringatur orificiũ eius vehementer, & dimittatur per diem & noctem, deinde agitetur cũ ligno & claudatur. Fiat hoc omni die, donec grana diſſoluantur, & totum ſit factum mucilaginoſum. deinde reſeruetur. Cum autem eo vti oportet, recipiatur de eo in vacuitate corticis auellanæ, aut arundinis, aut in cera præparata, & ponatur vbi oportet. Facit enim cocturam ſicut cauterium, & proprie dimiſſum in loco tribus horis, aut plus ſi oportet.

CHRIST. Iſtud ſimiliter non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud ſecundum emplaſtrum Andromachi ſimiliter non eſt in vſu. Auic. in. v. cano. deſcribit etiam vnum aliud emplaſtrum Adromachi quod non aſſimilatur huic. Summa medicinarum eſt. iij. res. H

MANARDVS in empl. aliud Andromachi.

Vicem habet cauterij, ſicuti & alia permulta per chymicam artē inuenta. TRIBVS horis.) Cautè agat medicus vbi admouet huiuſce modi vrentia, crebroq; locum inſpiciat. Vidi ego quãdoq; ex minore, q̃ trium horarum mora, difficillima facta vlcera, cum patientis damno, & agentis verecundia.

SYL. *Emplaſtrum ſinapinum Democriti ad podagram, gonagram, iſchiadicum, ipſamq; arthritidem, oſtocopon, hemicraniam, obliuionem, lethargum, ſi à cauſa frigida proficiſcũtur. Sinapi cum aceto tritum diu miſcendum cum æquali portione ficuum pinguium aqua calente horis. xxiij. maceratarum, & ita expreſſarum, vt nihil in his humoris ſit reliquũ.* E *Si valentius vis, duplum ſinapi miſceto: ſi imbecillius, etiam triplum ficuum. Admotum parti tollatur, priuſquam vlceret: niſi etiam vlcerandi eſt neceſſitas, vt materia profundior foras trahatur, & vacuetur. Penuria ſinapis, ſtercus caprinum pridie aceto maceratum (quod etiam ad hydropem, & ſplenis duritiem & dolorem eſt efficax.) Adduntur interdum ſtercus columborum agreſtium, enulæ radix, ſemen naſturtij, baccæ lauri. Tuncque non ſoli hydropi, & tumori ſplenis confert, ſed etiam reliquorum viſcerum affectibus frigidis & flatulentis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax fuerit hic ſinapiſmꝰ, & ſanguis, ideſt, rubrificatio in affectibus pituitoſis & profundis, vt iſchiade, iam tñ declinante. Cũ enim potenter attrahant, non modò ex parte, ſed ad partem periculoſa ſunt hęc remedia in cotpore plethorico, aut cacochymo, ante exquiſitam vacuationem. Eiuſmodi remediorũ per ſinapi, thapſiam, vel eius loco ſemē naſturtij in vetuſtis & frigidis, & ꝓfundis, & cõtumacibus affectibus, frequẽs eſt vſus apud Gal. in methodo & lib. compo ph. p. Stercore columborũ agreſtiũ ēt in ventris affectibus longis crebrò ſe vſum ait Aetius. Efficax idem eſt paralyſi, lethargicis & ſoporoſis affectibus, epilepſiæ, vertigini, maniæ, capiti admotum: aſthmati, orthopnœę, tuſi antiquæ, catarrho antiquo, thoraci. Valentius multò vlcerat ſinapi tritum, & per ſe admodum, vt Gal. docet lib. 3. temper. quàm aceto fractum & obtuſum. Ablato autem ſinapiſmo, partem ablue: ſi dolet multum ob ampullas, cremorẽ, vel ſiccũ mal. vel fœnugręci ex linteo impone, ſuperdato ſplenio ex cerato roſaceo cum ceruſa. In paralyticis autẽ quia non ſentiunt, crebrò pars tergenda, & obſeruandum ſinapiſmi effectum, ne plus quàm oporteat, in partem agat.

ANT. Emplaſtrum ſinapiſmum deſcriptione Democriti, conferens ad venam ſchiaticam, & podagram, & dolores oſſium, & artheticam, & frigidas paſſiones, & hemicraneam, & obliuionem, & lethargiam. Rec. ficuum ſiccarum pinguium partem. j. & infunde in aqua tepida per diem & noctem, tũc exprime fortiter, vt nullus humor in eis remaneat. Deinde ſinapim tritam cum aceto cum eis miſceas diligenter diu commiſcendo, & fit ſinapis pars. j. & ficuum alia. Si autem vehemẽtioris virtutis facere volueris, pone de ſinapi partes. ij. Si autẽ minus, ex ficubus partes. iij & ex ſinapi duas. quando autem applicatur loco dimittatur in eo, & auferatur antequam vulneretur & proprie quando ſolum calefacere oportet. Et quandoq; dimittitur donec vulneretur, & proprie qñ profundarum materierum excluſionem quæris. In defectu vero ſinapis ſcybalæ caprinæ ponãt pridie in aceto infuſę, & eſt ad hydropiſim & duritiem & dolorem ſplenis efficax. Et quandoq; additur eis fimus columbarum agreſtium, & radix enulæ, & ſemen naſturcij, & grana lauri. & confert ad frigidas, et ventoſas ægritudines viſcerum, et ſplenis, et hydropiſim et ſimilia. Expertum ab antiquis medicis. G

CHRIST. Emplaſtrum ſinapiſmum deſcriptione Democriti non eſt in vſu nec præparatur. vſus tamẽ eius eſſet cõueniẽs maxime in paſſionibus de materia frigida phlegmatica in profunditate contenta, ſicut in iſchiatica paſſione, & hoc in declinatione. ecce literam. Rec. aceti ficuum ſiccarum. i, in quo ficus ſiccæ ſteterint infuſæ.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum interdum habetur in uſu. Raſis in lib. diuiſionum capitu. de ſciatica, & dolore iuncturæ anchæ habet etiam hoc emplaſtrum ſinapis. Summa medicinarum eſt. iiij. res. ſine additione.

MANARDVS In emp. ſinapiſmum deſcrip. Democriti.

Sinapiſmi creber apud antiquos vſus, ad materiam longioribus in affectibus extrorſum euocandam. AD venam ſciaticam, &c.) Archigenes in vetuſtis ferè omnibus. SIT ſinapis pars vna, & ficuum alia.) Si mediocri eges ſinapiſmo: ſi imbecilli, pone ficuum p. 2. ſinapis partem vnam. Syriacum & Ægyptium ſinapi præfert Paulus. SCHIBALAE.) Caprinũ videlicet ſtercus, ſunt expeditiores ſinapi, propriè autem ſunt iſchiadicorum. In corporibus boni ſenſus, & quorũ in cute languor non eſt, panis loco ficuum cõgruè apponitur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 401 sur 1089

apponitur. FIMO columbarum agreſtiũ.) Hoc ſe crebrò vſum ait Aetius: apponitur autẽ ſtomacho & ventri in longis eorum affectionibus. Valet præcipuè iſchiadicis & podagricis, & omni membro reſoluto, vel aliter refrigerato, in lethargicis, & alijs deſipiẽtiis. Valet etiam ſin Paulum epilepſiæ, vertigini, maniæ, ſi capiti apponat: ſin thoraci, aſthmati, orthopnœæ, tuſi antiquæ, catharro antiquo: ſi vtriq; capiti videlicet & pectori. Sinapi antè aceto infuſũ, vt quidã faciunt, debilius facit ſinapiſmũ: vbi abſtuleris, ablue: & ſi dolor ſit magnus & bullæ, appone cũ linteo ſuccũ maluæ vel fœnugręci, & poſt roſaceũ cerotũ cũ ceruſſa. In reſolutis qui nõ ſentiunt, crebrò detergere & reſpicere oportet ne immodicè agas.

SYL. *EMplaſtrum ex fermento deſcriptum à Democrito. Fermentum eſt multorum emplaſtrorum, & aliorum inſignium remediorum materia: idq; quo eſt vetuſtius, eo præſtantius. Fermenti & mellis portio æqualis: viſci querni pars ſexta: hammoniaci in aqua fœnugręci, aut lacte arboris mori, & pauca fæce olei veteris diſſoluti pars octaua miſcentur: fitq; emplaſtrum, ſpinas & ſurculos extrahens, ac etiam oſſa fracti cranij, meningibus infixa etiam profundius. Vel fermenti pars vna: ſucci menthæ & abſinthij, ana pars dimid. aceti, aut ſucci vuarum agreſtium, aut extremitatum vitis, aut cydoniorum pars quarta: macis. caryophyllorum, ligni aloes, maſtiches, ſpicæ, foliorum roſarum, abſinthij ſicci pars octaua drach. j. miſce, igni coque in emplaſtrum, quod ventriculum & hepar admodum aperte iuuat. Vel fermenti adhuc acidi pars vna: ſucci intybi, aut ſolani, aut vuarum agreſtiũ, aut cacuminũ vitis, et aceti añ. pars dimid. farinę hordei pars tertia: trium ſantalorum, foliorum roſarum, ſpodij, faufel, id eſt, auellanæ Indicę, throchiſci diaglauciu, boli Armeni, ana pars ſexta. ſucci portulacæ, & muccaginis pſyllij, quantum ad comprehendenda hæc ſufficit. Emplaſtrum id hepatis & aliorum viſcerum phlegmonas mire compeſcit. Vel fermenti, mellis, olei, lactis muliebris, vitelli ouorum pares portiones: coquit & maturat phlegmonas, abſceſſusq; rumpit. His ſi bdellium & hordei farina miſcetur, ſpinas extrahit: idq; valentius, ſi his diſſoluta galbani pars dimidia inũgatur. Valentius item facit nitri naturalis ſexta pars, ſtercoris columbin. & gallinacei, ana pars quarta. Vel fermentum ex aceto & ſale coctum, hepatis & lienis affectibus multis eſt ſaluberrimum. Nam ficuum, hammoniaci, bdellij portio æqualis, fermenti, præſertim aceto diſſoluti pars dimidia: foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & nitri, ana pars quarta, ſimul bene miſta, lienis tumorem admota mire diſſipant. Quod ſi excrementa viſcerum ſiccanda ſunt, fermentum, ſulphur, ſal, cinis ſarmentorum vitis miſta & admota id præſtabunt: idq; valentius, aſphalto addito: valẽtiſſime aũt euphorbio. Hęc Democritus, & præterea nõ pauca de facultate fermẽti veteribus expertiſſima, quæ omnia narrare prolixum fuerit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum effectorum partem plurimam fermentũ per ſe efficit, vt etiam ſpicula ex oſſibus euellat: valentius autem hæc præſtat, miſtis his, quę vel calorẽ eius remittunt, vel intendunt, aliasq; facultates. Ad rũpendos aũt abſceſſus, i. phlegmonas ſuppuratas, vel ẽt abſceſſuum genus alterum in his, qui ferrum metuunt, aut quibus ferrum non eſt tutũ, ob neruos, aut vaſa inſignia propinqua, vel iſto vti potes, vel eo quod Paulus ſcribit ex fermẽto, axũgia, ſale, reſina, pice, cera, aphronitro, hammoniaco, melle, ſapone.

ANT. Emplaſtrum de fermento deſcriptione Democriti. Inquit Democritus. Multorum emplaſtrorum fermẽtum eſt materia, et medicinarum nobilium, et illud qđ ex eo antiquius eſt et nobilius, eſt cum melle diſtemperato, et ſint partes eorum æquales, et ſexta pars eorum ex viſco quercino, et octaua pars ammoniaci diſſoluti in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, et modico fœcis olei antiqui. et eſt emplaſtrum efficax ad extrahendum ſpinas, & ſurculos & oſſa carni infixa etiam ſi profunda ſint. Adhuc autem accipe fermenti partem

A vnam, ſucci mẽthæ & ſucci abſinthij, ana partem. ſ. aceti, vini, aut ſucci vuarum agreſtium, aut ſucci extremitatum vitium, aut ſuc. citoniorum. iij. partem vnius, macis, caryophyllorum, ligni aloes, maſticis, ſpicæ, foliorum roſarum, abſinthij ſicci, ana. vij. partem. 3 vnij. miſceantur omnia & coquantur ad ignem, & emplaſtreturex eis ſtomachus & hepar. Cõfert enim iuuamẽtũ manifeſtũ ad debilitatẽ eorũ. Et adhuc eiꝰ acetoſi partem. j. ſucci endiuiæ, aut ſolatri, & aceti, aut ſucci vuarũ agreſtium, aut ſucci extremitatum vitis, ana partem di midiam, farinæ hordei tertiam partis vnius, trium ſandalorum, foliorum roſarũ, ſpodij, faufel, ſief memithæ, boli armeni, ana. vj. partis vnius, ſucci portulacę, & mucilaginis pſyllij quantum ſufficit ad aggregandum ea. fiat ex eis emplaſtrum, & ponatur ſuper hepar & viſcera in quibus eſt vehemens inflammatio, & erit mirabile. Præter hoc autem. Accipe fermenti, mellis, olei, la-
B ctis mulieris, vitelli ouorũ, ana partes æquales. fiat emplaſtrum. maturat enim & rumpit apoſtemata & dubelet. * Si bdellium cum farina hordei miſceatur extrahit ſpinas. Si autem fortius facere volueris emplaſtrum, adde galbani circiter partis vnius. ſ. & diſſolue cũ eis. Quod ſi adhuc fortius facere volueris, adiunge cum eis baurach. vj. partes vnius, ſtercoris columbi, & gallinacei, ana. iij. partis. j. Amplius autem, ſi aceto & ſale fermentum coquis, hepati, & ſpleni neceſſarium multis ægritudinibus inuenies. Namq; ſi ammoniaci, & bdellij, & ficuum ſumatur, ana, & partem. ſ. fermenti addideris & proprie diſſolutam in aceto, & foliorum rutæ, & fructus tamariſci, & baurach, ana. iiij. partis. j. & miſcueris omnia & fortiter contundes, miraberis effectũ eius ad craſſitiem ſplenis. Si autem ſiccare opus eſt in viſceribus contenta ſuperflua, cum fermento ſulphure & ſa-
C le, cinerem vitium combuſtarũ addes. Si autem acrius facere volueris, aſphaltum. Si autem adhuc acrius, euphorbiũ adiũge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiq laudauerũt experiẽtiã eius, qđ narrare prolixũ eſt.

Emplaſtrum de fermento deſcript. Democriti non eſt in uſu, magiſtraliter tñ poſſet præpari. & vſus & uirtutes ſunt ſicut de emplaſtro de ſinapi immediate antedicto, conueniunt etiam in attrahendo ſpinas & ſagittas infixas in oſſibus, & in alijs membris, & alias conſimiles operationes, & uirtutes habet, quas ponit in litera. immo, & fermentum per ſe ſolum habet conſimiles operationes. CHRIST.

ADDITIO.

Iſtud empl. de fermento non eſt in uſu, & poteſt partiri in quatuor emplaſtra ad diuerſas intentiones. Primũ continuatur ad illum punctum. Adhuc aũt accipe fermenti, &c. Secundum incipit ibi. Et adhuc eius acetoſi, &c. Tertium ibi. Præter hoc autem, &c. Summa medici. primi eſt. vj. res. Summa ſecundi eſt. xv. res. Summa tertij eſt res. xiij. Sum-
D ma quarti cum additionibus ſuis eſt. vj. res.

MANARDVS in emp. de fermento.

FAVFEL.) Auellana inda, vel alia res indica, de qua Simon Genuenſis. Sief memithe.) Glauciũ à Græcis vocatur. ET rumpit apoſtemata.) Tumores præter naturã qui diſcuti nequeũt, ad ſuppurationẽ ducit. DVBELETH. Eos. ſ. qui iam ſuppurati, rumpit. Baurach.) Nitrũ, naturale tñ, non factitium. Paul. ad rumpenda apoſtemata. Fermẽti, axũgię vnc. v. ſalis vnc. iiij. reſinę pini vnc. iij. cerę vnc. iiij. aphronitri vnc. j. ammoniaci vnc. ij. mellis vnc. vj. ſaponis vnc. ij quod efficax certè eſt in his qui ferrum pauent.

SYL. *EMplaſtrum filij Zachariæ, iuncturarum tophos ac nodos duros mollit, diſſoluit, & craſſa lentaq; pulmonis, & thoracis excrementa expectorare magis habilia reddit. Recipit ceræ flauæ, medullæ cruris vaccę, adipis anatis & gallinę, muccaginis ſeminis lini pares portiones: olei lini quantum ſufficit: valentius facit addita muccago althææ & fœnugręci pari portione, & oleum leucoij lutei loco olei lini, vel cum eo,*

Efficacius

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 402 sur 1089

Efficacius quoque reddes, si æsypum & ichthyocollæ muccaginem addideris.

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplastrum ad scirrhos omnes partium omniũ emolliendos mirabile, si omnia hęc acceperit. Nam prius est imbecillius, præsertim si multa est duricies, & corpus durum ac densum.

ANT. Emplastrũ filij Zachariæ, quod lenit duritiẽ & nodo sitatẽ iũcturarũ, & lenit pectus, & habilitat materias in eo & pulmone, difficilis expulsionis. Rec. ceræ citrinæ vnc.iij. medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinæ, mucilaginis seminis lini, ana *vnc.iij. olei de lino quantum sufficit. Si aũt fortius facere volueris, adde mucilaginis altheę, & mucilaginis fœnugræci partes cõ ueniẽtes, & ꝑ oleo de lino ponaṫ oleũ de cheiri citrina, vel vtrũq;. Et si adhuc fortius facere volueris adde hyssopi humidæ, & glutini zanahã, quãtũ de vna mucilaginũ. & miraberis effectum eius ad ea, quæ diximus.

* vnc.iij. ſ.

CHRIST. Emplastrũ filij Zachariæ non est in usu, eius tñ operatio esset multũ magistralis maxime leniendo & mollificando omnẽ duritiem & nodositatem contentam in iuncturis.

ADDITIO.

Istud emplastrum filij Zachariæ quamuis in usu non habeatur, tamen est mirabile ad nodositatem iuncturarum & duritiem membrorum, ut satis patere potest per componẽtia. Summa med. est res. vj. cum additionibus.

MANARDVS, In emp. filij Zachariæ.

Emollit, sed non est valde potens, nisi omnia addantur, quę hic scribuntur. GLVTINI zanahan. Intellige, vt supra.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon ventriculum & hepar firmat: ob id lienteriam & dysenteriã hepaticam adiuuat. Dactyli sicci. xl. panis biscocti drach. v. biduo macerentur vino odoro: post cum dactylis tere permultum, carnis cydoniorũ in vino coctorum vnc. j. deinde misce ceratum ex ceræ vnc. ij. & olei rosati & nardini, ana vnc. iiij. factum, tundendoq; in mortario permisce. Postremo mastiches, thuris, absinthij Romani sicci, ana drac. ij. & semis, aloes, macis, calami aromatici, spicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, ana drach. j. ladani drac. ij. tundendo iterum perfecte misceantur. Vtendi tempore suffiatur xyloaloe, priusquam parti admoueatur. Satius autem fuerit mastichen & ladanum ceræ & oleis prius miscere: postea vt dictum est, emplastrum facere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Thomas de Garbo cydonia in vino austero infra modum cocta miscet, & gallam quercus, non galliam. Si autem seruatum duruerit, molliendum oleo de spica, vel mastichino, vel cydoniorum, ꝑ morbi natura. Ἔμπλαστρον φάρμακον διὰ χαλκίτεως Galeni, ab his maximè diuersum est, vt diximus in vnguentis.

ANT. Emplastrũ diaphœnicon confortatiuũ stomachi & hepatis mirabile in quibus accidit vehemẽs debilitas, & viscerũ quibus accidit lubricitas & mollificatio, & cõfert ad fluxũ vẽtris, & ad fluxũ hepaticũ. In primis fiat cerotũ ex ceræ vnc.ij. olei ros. olei nardini, ana vnc. iiij. Deinde accipe dactylorũ siccorũ. xl. numero, tortellarum de sceni drac. v. deinde funde biduo in vino odorifero, & accipe carnium citoniorũ decoctorũ in vino ʒ. viij. & tere cũ dactylis cõtritione vltima, & misceatur cũ ceroto, & cõtundatur in mortario donec aggregent. Deinde ꝑmisce super ea masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ʒ. ij. & ſ. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acaciæ, galliæ, ramich, calami aromatici, ana. ʒ. j. ladani. ʒ. ij. Et iterũ cõterãt donec ꝑmisceant. Deinde line sup lamina ex eo, & suffumiga cũ xyloaloe, & pone sup stomachum, & hepar & viscera. De meliori autem operatione est, vt mastix, & ladanum cum cera & oleis misceantur, & sic cum cæteris emplastrum fiat.

CHRIST. Emplastrum diaphœnicon confortatiuum stomachi & hepatis vbiq; præparatur, & est multæ excellentiæ. De ipso tñ ponuntur duæ descriptiones quarum hæc est prima, quæ est temperata atttinens alicui caliditati. secunda uero est attinens frigiditati. Et virtus huius primi diaphœnicon is est principaliter cõfortare stomachum, & hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilitata virtute digestiua, ac etiam contentiua, vnde confert fluxui cibali & hepatico. & in prędictis dispositionibus cõiter est usus eius. Et nota ꝙ Thomas alter præparabat hoc emplastrum, nihil tñ de nouo addendo vel diminuendo, sed solũ pondera diuersificando, ideo sic glosabitur. Rec. cerę citrinę vnc.ij. alias. vnc.viij. olei rosati olei nardini, ana vnc.iiij. alias lib.j. dactylorum siccorum numero. xl. vel. clx. tortellarum de sceni. i. panis biscocti, uel assati. drac. v. alias drac. xx. deinde duobus diebus in uino odorifero fundantur. Et, Rec. carnium citoniorum nõ complete decoctorum in vino pontico drac. viij. alias drac. lxxx. & tere cũ dactylis contritione ultima, & misceantur cum croco, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde supra sparge masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana drac. ij. ſ. alias drac. ix. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, galliæ quercus, ramich est compositio ex gallis & passulis calami aromatici, ana drac. j. alias drac. ij. & iterum conterantur donec misceatur. deinde extende super pecia, & uffumiga cum xyloaloe, & postea pone super stomacho & uisceribus secundum exigentiam dispositionis curandæ, & de melioribus operationibus est, ut mastix & laudanum cum cera, & oleis misceantur, & sic cum cæteris fiat emplastrum. Et quia aliquãdo reseruatur, expedit, vt mollificetur cum oleo de spica, uel de mastice, uel citoniorum secundum exigentiam dispositionis curandæ. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in empl. diaphœ. ad stomachum.

Calidius est, quàm id quod sequitur, & ideo antiqui nostri vocabant calidum.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon Alexandri, ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa suscipiat roborat, coctionem iuuat: ob hæc vomitum, choleram, morbũ, lienteriam, dysenteriam hepaticam iuuat. Recipit dactylorũ maturitati propinquorũ vnc. v. panis biscocti vnc. j. carnis cydoniorum in vino austero coctorũ vnc. j. & dimid. styracis, mastiches, ladani, ana semunciam: acaciæ, omphacij, florum labruscę, rosarum, santalorum citreorum, myrrhæ, xyloaloes, ramich, ana semunciam: ceræ vnc. iiij. olei rosati vnc. xv. vini austeri quantum sufficit ad infundendum infundenda. Suffi xyloaloe vtendi tempore.*

SYLVII ANNOTATIO.

Empl. hoc & sequens in Alexandro Tralliano non lego, sed lib. iiij in podagra, emplastrũ phœnicinũ ex palmularũ vnc. x. coquendo dissolutis in olei vncijs octo æstate: hyeme vndecim.

ANT. Emplastrũ diaphœnicon, descriptione Alexandri, mẽbra nutritionis cõfortãs, & valet ad fluxũ vẽtris, & vomitũ, & collericã passionẽ, & dysenteriã, & fluxũ hepaticũ, & ad malitiã alistimbręę, & stomachũ recipientẽ supfluitatẽ a membris alijs. Reci. dactylorũ vicinorum maturitati sine ossib⁹ vnc. v. tortellarum de sceni vnc. j. citoniorũ & proprie carniũ eorum decoctorum in vino stiptico vnc. j. &. ſ. styracis, ladani, ana. ʒ. iij. acaciæ, succi agrestæ, florum vuarum agrestium, rosarum, sandalorum citrinorũ, ramich, myrrhæ, xyloaloes, ana *ʒ. iiij. ceræ vnc. iiij. olei rosati, vnc. xv. vini pontici quantum sufficit ad infundendum infundenda. Et confice sicut te scire fecimus: & line ex eo super laminam, & cũ xylaloe suffumiga, & superpone.

*drach. v.

Emplastrum diaphœnicon descriptione Alexandri. hęc est secunda descriptio attinens frigiditati: quæ vbiq; præparatur, & est in vsu, & est magis conueniens diarhœæ quã præcedens, qui est fluxus præcedens & maxime choleric⁹, & est conueniens dysenteriæ, & fluxui hepatico qui fit debilitate uirtutis digestiuæ, contentiuæ hepatis, & intestinorum. confert etiam ad superfluum fluxum uel vomitum, & collyricam passionem, & ad malitiam digestionis. Summa medicinarum est. xvij. res.

Manardus

MANARDVS in empla. diaphœ. Alexandri.

Hoc vocabant noſtri patres frigidum. ALISTIMBRE.) Id eſt, concoctionis.

SYL. *EMplaſtrum Alexandri ex allijs, ventriculi & reliquorum viſcerum affectus à flatu, aut pituita cruda, craſſa, & lenta natos, abſceſſumq́, ventriculi & hydropem incipiẽtem iuuat. Accipit ſpicarum allij mundatarum vnc.iij. & dimid. ſtyracis, bdellij, aloes, ana vnc.iij. terebinthinæ vnc.iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, ana vnc.v. maſtiches, thuris, ana drac.j. & dimid. euphorbij vnc.j. & dimid. croci vnc.dimid. ceræ flauæ vnc.xij. olei nardini & vini odoriferi quantum ſufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Emollit, ac diſcutit, eſtq́; anodynum: coctionem adiuuat, roborat partes præſertim frigida intemperie laborantes.

ANT. Emplaſtrum Alexandri conferens ad omnem duritiem & apoſtemationẽ ſtomachi, & viſcerum, & hydropiſim cum incipit fieri, & craſſas ventoſitates, & humorem crudum, & craſſum. Accipe ſpicarum allij mundatarum vnc.iij. & ſemiſſem, ſtyracis, aloes boni, bdellij, ana vnc.iij. terebinthinæ vnc.iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, ana vnc.v. maſticis, olibani ana.ʒ.j. & dimi. euphorbij *ʒ.j.ß. croci ʒ.ß ceræ citrinæ. ʒ. xij. olei nardini, & vini odoriferi quantum ſufficit.

*vnc.j.

CHRIST. Emplaſtrum Alexandri non eſt in uſu, nec præparatur. Summa medic. eſt. xiij. res.

MANARDVS in empla. Alexandri.

Hoc vim habet diſcutiendi, ſimul & molliendi.

SYL. *EMplaſtrum Ariſtarchi, uentriculi & aliorum uiſcerum intemperiem frigidam, flatus, humorem frigidum, & inde natos affectus, hydropem, inflationem, laterum tenſionem dolorificam corrigit. Rec. ceræ flauæ vnc.j. terebinthinæ vnc.vj. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, medullæ cruris vaccæ, ana unc.iiij. bdellij, myrrhæ, thuris, ſtyracis, opopanacis, aloes, maſtiches, ana unc.j. & dimid. hammoniaci unc.iij. colophonię unc.vij. aluminis unc.j. ſpicæ nardi drach.vj. folij, calami aromatici, euphorbij, baccarum lauri, ana drach.vij. olei balſami libram unam: olei nardini, & uini odoriferi. q.ſ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Interpres Meſuæ multis in vſu id affirmat, cocta ſcilicet iam materia, & magna ex parte vacuata, Mediolanenſibus ſcilicet. Nam Ticini, quę vrbs eſt vicina, vſu eſt ratius. Hic prorſus inuſitatum eſt, quanquam ſit ad molliendum & digerendum, quàm præcedens, valentius.

ANT. Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum, valens ad frigiditatem ſtomachi & viſcerum & humorem frigidum in eis, & ventoſitates craſſas, & hydropiſim, & tẽſiones laterum, & dolores omnes interiorum de prædictis cauſis, & maxime ſtomachi, & hepatis, & duritiem in eis, & apoſtemata. Cuius permixtio. Recipe ceræ citrinæ ʒ.j. terebinthinæ. ʒ.vj. axungiæ porcinæ recentis, adipis anſeris, medullę cruris vaccæ, ana. ʒ.iiij. bdellij, myrrhæ, olibani, ſtyracis, opopanacis, aloes, maſticis, ana. ʒ.ß. ammoniaci vnc.iij. colophoniæ *vnc.vij. aluminis vnc.j. ſpicæ. ʒ.vj. folij, calami aromatici, euphorbij, granorum lauri, ana. ʒ.vj. olei balſami libram vnam, olei nardini, & vini odoriferi, quantum ſufficit. Confice ſicut ſæpe narrauimus, & vtere.

*vnc.v.

CHRIST. Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum eſt multũ in uſu, & ubique præparatum reperitur. & eſt conueniens ad calefaciendum ſtomachum hepar & omnia alia membra nutritiua, & ad ſubtiliandum, & reſoluendum materias phlegmaticas craſſas in eis contentas & uentoſitates, quæ in his continentur. Et confert ad hydropiſim tympanitem. Eſt ẽt ſedatiuum dolorum, qui fiunt a prædictis cauſis. uſus tamẽ eius eſt poſt digeſtionem talium humorum & earũ aliqualem euacuationem. Conuenit etiam ſtomacho debilitato ex defectu & reſolutione calidi naturalis in virtute digeſtiua ſupperaddita mala complexione frigida. Et nota q̃ loco olei balſami, ſumimus oleum de ſpica. colophoniæ. i.p.cis grecæ. Summa medic. eſt. xxiij. res.

MANARDVS in empla. relatum ad Ariſtarchum.

Hoc efficaciam maiorem habet, quàm id quod præceſſit, in molliendo & diſcutiendo.

SYL. *EMplaſtrum Oribaſij ad tumores etiam duros hepatis, lienis, chœradas. Rec. lithargyri unc.dimid. ceræ vnc.j. reſinæ unc.v. hammoniaci unc.iij. ladani unc.ij. ariſtolochiæ, thuris, galbani, caſſuthæ, ana vnc.j. & dimid. aloes unc.j. olei antiqui & aceti ſcyllitici quantum ſufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oribaſij eſſe non videtur, quòd eius tempore caſſuthæ vox fuerit ignorata: aut error ſubeſt.

ANT. Emplaſtrũ Oribaſij valens ad apoſtemata dura, ſcrophulas, & groſſitiem hepatis & ſplenis. Rec. lithargyrij vnc.iiij. ceræ vnc.viij. reſinæ vnc.v. ammoniaci. ʒ. tres, confice vnc.ij. ariſtolochiæ vnc.j. & dimid. aloes vnc.j. thuris maſculi, cuſcutę, galbani, ana *drachmas duodecim, olei antiqui, & aceti ſcillitici quantum ſufficit. Confice ſicut diximus.

*drach.xii

CHRIST. Emplaſtrum Oribaſij non eſt in vſu nec præparatum reperitur. Summa medi. eſt. xij. res.

MANARDVS in empla. Oribaſij.

CONFICE.) Id eſt, ladani, Cuſcutę.) Vel error hic eſt, vel nõ eſt Oribaſij: ſiquidem eius tempore Cuſcutæ vox ignorabatur. Emplaſtrum Oribaſij aliud. Si cum aceto ſcillitico componatur maiorem vim habet molliendi: ſi cum ſucco apij, diſcutiendi.

SYL. *EMplaſtrum alterum Oribaſij idem pollens. Rec. hammoniaci in aceto ſcillino duos dies macerati vnc.ij. læuiga per ſe: poſtea tere cum cerato & ceræ flauæ unc.ij. olei chamæmilini & irini, ana unc. quatuor: croci drach.v. Si pro aceto ſcillite ſuccum apij habeat, ſpinæ ex linteolo impoſitum, rigori febrili confert.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quia hic ſuccus digerit potentius, acetum ſcil. magis incidit, tenuat, mollit, vtrunque in vſu eſſe deſijt.

ANT. Emplaſtrum Oribaſij aliud conferens ſicut ſuperius. Recipe ammoniaci, vnc.ij. Dimitte in aceto ſcillitico per duos dies. Deinde tere in mortario, donec fiat ſicut puluis. Deinde contere cum cerato facto ex ceræ citrinæ vnc. duab. olei chamæmelini & irini, ana vnc.iiij. croci drach.v. confice contundendo, donec fiat totũ pingue. Inquit Oribaſius. extende ex eo ſuper pannum, & calidum ſuper ſpinam pone. & confert rigori febrium. ſed pro aceto ſcillitico permutatio fiat ad ſuccum apij, & eſt expertum.

Emplaſtrum aliud Oribaſij ſimiliter non eſt in uſu. Summa medic. eſt. vj. res.

CHRIST.

SYL. *EMplaſtrum de meliloto, mollit duritiem omnem uentriculi, hepatis, lienis, uiſcerum, & reliquorum. Rec. meliloti unc.vj. florum chamæmeli, comæ abſinthij, ſampſuchi, fœnugræci, baccarum lauri, radicis altheæ, ana drach.tres, ſeminis apij, ameos, cardamomi, ireos, cyperi, ſpicæ nardi, caſſiæ, ana ſeſquidrachmam, hammoniaci drach.x. ſtyracis, bdellij, ana drach.v. terebinthinæ, vnc.j. & dimid. ficus pingues xij. ſepi caprini, reſinæ, ana una.ij. & dimid. ceræ vnc.vj. olei ſampſuchini & olei de ſpica quantum ſufficit, aquæ, cui incocta ſunt fœnũgræcum, chamæmelum, melilotus, quanta erit ſatis exquiſita aliorum infuſione.*

SYLVII ANNOTATIO.

Clementius emollit & reſoluit flatus, & alias materias ex ventriculo, hypochondrijs, & partibus aliis, quàm emp. Ariſtarchi: ob id eſt ab eo incipiendum, ſiue lenire dolorem, ſiue tenſum laxare, ſiue plenius diſcutere tibi eſt propoſitum. Id vbique vſu eſt frequẽtiſsi,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 404 sur 1089

Lib.8.c.ph. p.& 6. vide locum.

ISsi. Diuersum ab hoc malagma Asclepiadis est διὰ μολιβδάτου apud Gal. Nardi Gallicæ, cyperi, myrrhæ, ana drach. x. ameos, cardamomi, croci, terebinthinæ, ana drach. viij. meliloti, hammoniaci, ana drach. xl. cypheos sacrati drac. xvj ceræ mina vna: vini odoriferi hemina vna, ad stomachicos, hepaticos viscerum dolores. Aliud Andromachi διὰ μολιβδάτου ibidem paulò post. huic simile habet Paulus, sed hammoniaco & aceto caret, ponderibusq; variat. Vera melilotus desideratur Manardo. Radicis althææ substantia miscetur, non muccago. Ficus teruntur cum decoctione ista, & colantur. Bdellium & hammoniacum, vt styrax, possunt puluerari, vel decoctionis istius vnciis duab. dissolui, colari, coqui ad aquæ consumptionem. Huic decocto formatas iam offas parumper immittere solent. Olei vnc. dimid. sufficit ad comprehendenda, sed durius mox & friabile euadit. Vidi factum cum duabus olei vnciis molliculũ & tenerũ, sed adhuc fragile. Vidi et ex vnc vj. admodũ flexile, & ductile. Si primũ sequaris modũ, vtendi tẽpore oleo est molliẽdũ. Omnes tñ modi pro variis scopis sunt optimi, vt Gal.

ANT. Emplastrum de meliloto molificans omnem duritiẽ, quæ est in stomacho, & hepate, & splene, & omnia uiscera. Rec. meliloti unc. vj. florum chamæmillæ, fœnugræci, granorum lauri, radicum altheæ, & absinthij, ana drach. iij. feminis apij, cordumeni, ireos, cyperi, ameos, *drac.ij.f. spicæ, cassiæ, ana *drac.j. & f. sampsuci drach. iij. ammoniaci drac. x. styracis, bdellij, ana drach. v. terebinthinæ unc. j. & dimid. ficuum pinguium duodecim numero, sepi caprini, resinæ, ana unc. ij. & semissem, ceræ unc. vj. olei sampsucini, & olei de spica, quãtum sufficit. Aquæ decoctionis fœnugræci, chamæmillæ, & meliloti, quantum sufficit ad infundendũ infusione diligenti. misceantur, & conficiantur, & epithemetur cum eo.

CHRIST. Emplastrum de meliloto sub hac descriptione. vbiq; reperitur. & eius principalis uirtus & operatio est ad molhificandum, & ad leniendum oẽm duritiem, quæ est in stomacho & hepate & in splene & aliis nutritiuis. unde confert tẽ fionibus hypochõdriorũ, q̃ fiunt a uẽtositate recluſa. Est. n. primũ attinens alicui calliditati & non superfluæ, & est resolutiuum, anodinũ, & sedatiuũ dolorũ. nec accedit ad gradum caliditatis, ad quẽ accedit emplastrũ relatũ ad Aristarchum. & ideo ab istis tanquã a leuioribus in prædictis passionibus est inchoandum. Summa medic. est. xv. res.

MANARDVS in empla. de meliloto.

Vera meliloto caremus, ex qua si componeretur longè excellentius esset. Sed nec cũ vulgari paratum viribus caret: discutit enim, emollit, & inflationem aufert. Pau. περὶ διὰ μολιβδάτου, croci, nardi celticæ, cyperi, cardamomi, myrrhę, ana drac. ij. meliloti lib. j. ceręlib. iij. terebinthinæ lib. j. cyprini olei lib. iij gleucini lib. ij. bdellij vncias. Aliqui & cypheos vnc. ij. vini quantum sufficit. Gal. lib. viij. de compo. med. secundum genera, addit ammoniacum & acetum, & in ponderibus differt.

SYL. *Mistura vulnera sanans. Rec. caryophyllatæ, radicũ artemisiæ, pimpinellæ, chamæmeli, pentaphylli, foliorum violæ nigræ, herbæ venti, caulis rubri, cannabis, summitatũ rubi, ana ma. unum, rubiæ, pondus horum omnium: coque omnia vino ad dimidij consumptionem, cola, cum mellis tertia parte recoque: rursus cola & serua.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc misturam vetusti Mesuę codices non habent, vti nec, quæ sequuntur tria vnguenta, duo palmea, & tertium ad scabiẽ. Neq; emplastrum est, sed potio, cuius exẽplo, aliæ coquuntur, quæ vulnera recẽtia & ẽt pessima ac desperata ulcera solæ sanãt. Caryophyllata nostra, esse vẽ leucoium veterum. Cotyledon, herba venti vulgo dicitur: aliis legitur herba viri, id est, parietaria.

Brassica rubra commendatur in id: vel lege caulis, rubi, vt brassica & rubus intelligantur.

ANT. Mixtura ad uulnera sananda. Rec. caryophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellę, chamæmillæ, pentaphylon, herbę uiolarum, herbæ uenti, caulis rubei, cãnabis, tenerarum rubi, omnium, ana. M. j. rubeæ quantum de omnibus. Hæc omnia bulliant in uino usq; ad medietatem, postea cola, & colaturæ adde tertiam partẽ mellis, & cum eo bulliat. Deinde cola, & usui reserua.

E Mixtura ad vlcera sanãda. hoc emplastrũ non est in usu. CHRIST.

ADDITIO.

Antiqui codices non habent hanc mixturã, neq; vnguenta, quæ sequuntur, sed hic finem faciunt emplastrorum & unguentorum, tamen hæc mixtura siue sit ex intentione Mes. siue alterius sæpe in usu habetur ad intẽtionem in textu scriptam. hæc mixtura a multis aliis scripta reperitur auctoribus. Summa med. est. xj. res.

MANARDVS de mixtura ad vulnera sananda.

Gariophyllata herba est nunc vulgò nota, nescientibus tamen quo nomine apud antiquos vocaretur. Dubitaui aliquando, an esset rhodia: nunc ab ea sententia in totum recessi. HERBAE veteris.) Si legitur vitri, parietariam intellige: si venti, cotyledon, quæ & cymbalaria. CAVLIS tenerarum rubi. Si omnia hæc simul legantur, brassicæ rubræ caules intellige: si seorsum, duas res accipe, brassicam videlicet & rubum. Commendatur in hoc casu vtrunque, brassica videlicet & præcipuè rubra, & rubus. Nescio tñ quo casu hęc mixtura in hunc locum irrepserit, siquidem potus F est, non emplastrum. Ad eius exemplum formantur infinitæ penè eius generis portiones, ad vulnera noua & antiqua summè vtiles, quas ego non semel expertus sum, curauiq; cum solis eis pessima & desperata ulcera. Vnguenta duo palmea non valde differunt à duobus, quæ supra diaphœnicon vocata sunt. Et loco palmæ, ego quandoq; accepi ramum quercus, & parari feci, atque vtile admodum inueni. In primo custoditur proportio ipsius Gale. lib. 1. de medicamentorum compositione secundum genera.

Vnguentum palmeum ad vulnera cruenta, tumores pe- SYL. *stilentes, & exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata ecchymomata. Recipit olei veteris, lithargyri, ana libr. iij. axungiæ veteris purgatæ a membranis & sale, libr. ij. chalciteos vnc. iiij. liquatis igni axungia & oleo, in vase stannato, asperge lithargyrum & chalcitin, mouendo continẽter tribus palmæ ramis recentibus: & coque ad iustam crassitudinem, iniecto ipsi inter coquendum ramo palmæ vno recenti minutim conciso.*

SYLVIVS de vnguentis.

G Vnguentũ ab vngendi modo vocatum est, quia partibus affectis inunctum & illitum diutius ob crassitiem & lentorem hæret, quam oleum, tamen sunt proxima: ob id laurinum vel oleum, vel vnguentum mauis nominare bis lib. 1. c. ph. p. in alopecia, & vnguẽtum oleum ve melinum, &c. tamen oleum rosatum ab vnguento rosato separat lib. 3. simpl. cap vlti. Nam oleum rosaceum est. cui odoramenta non sunt iniecta. Cui autem odoramentorũ aliquid iniectum est, non oleum, sed vnguentum cognominant: hæc Gal. Vnguentum tamen etiam cum cerato magnam habere affinitatẽ docet Gal. lib. 4 sani. tuen. Quodcunq; (inquit) oleum, cui medicamenta alia, vt betæ albæ radix & similia incocta vires & qualitatẽ suam tradiderint, vnguentum fiet, si in id, vt loco melius hæreat, inieceris vel cerę solius partem quartam, vel etiam resinæ partem duodecimam, vel storbylinam, picem, abietinam, terebinthinã, aut humidam pini resinam, aut eam, quæ in fictilibus habetur, aut ξηκτὴν, id est fixam.

Vnguentum palmeum, ualẽs ad uulnera, ubi est sanguis, & apostemata pestillentia, & exituras, et aduſtionem, et compressionem, et attractionem. Rec. olei ueteris lib. iij. axungiæ ueteris depuratæ a sale lib. ij. lithargyrij lib. iij. uitrioli unc. iiij. conficiatur sic. oleum et axũgia mittantur in stagnato supra ignem, et liquefiat. De inde addatur lithargyrium, et uitriolum, et ducantur continue cum tribus ramis palmę. et accipe unum ramum palmarum minutatim inciſum, et intromittatur, et tam diu bulliat supra ignem lẽtum, factum de lignis ſiccis, donec inflammetur, et redeat ad ſuum ſtatum, et inſpiſſetur, et denſitatem habeat. ANT.

Vnguentum palmeum, non est in usu, licet quidam magistraliter eo utantur. CHRIST.

ADDITIO.

Istud unguẽtum non est in usu sub isto noſe, verum est in usu apud chirurgicos sub nomine unguenti de colcotahr, et uocant Auic. & Serapio in proprio antido. unguentum de calcadis. Summa medi. est res. iiij.

Vel

SYL. VEl lithargyri aurei, li.iij. adipis porci purgatæ ſale et membranis vnc.v. chalciteos viridis vnc.iiij. cum ramis palmæ vel cannæ radice moueantur.

SYLVII ANNOTATIO.

Eſt idem cum Galeni emplaſtro diachalciteos.

Vnguentum aliud palmeum. Rec. lithargirij aurei li bras tres, pinguedinis porcinæ depuratæ a ſale* unc.v. vitrioli viridis vnc.iij. Terantur palmæ ad libitum, & ſemper agitetur cum palma. & loco palmæ poteſt poni radix cannæ.

*lib.v.

CHIRST. Vnguentum aliud palmeum etiam non eſt in uſu. Summa medicinarum eſt res.iij.

SYL. VNguentum ad ſcabiem expertum. axungiæ vnc.v. olei laurini, argenti viui, ceræ puræ, maſtiches, thuris albi, ana vnc.ij. ſalis communis vnc.viij. ſucci plantaginis, & fumariæ quantum ſufficit. Ceram et axungiam nouam membranis purgatam, & oleum laurinum cum ſuccis coque ſimul in vaſe ſtannato donec liqueſcāt: tunc adde pul. ſalis, maſtiches & thuris. cum percoctum erit & ab igne ablatum, adde argentum uiuum ſaliua extinctum, & pauco olei laurini ſpatha diu miſce. Illinitur veſpere ad dies octo.

SYLVII ANNOTATIO.

Suſpectum eſt ob argētum uiuum, præſertim prope partes principes: hoc ſi ſuſtuleris, tutum erit, neque inefficax.

Vnguentum citreum.

Recip. chryſocollæ vnc.ij. caphuræ drac.j. corallii albi vnciam ſemis: amenti dulcis vnc.i. umbilici marini, tragacanthi, amyli, ana drach.iii. marmoris, cryſtalli, anthallis, dentalis, olibani albi, nitri, ana drac.ii. ierſæ, ſerpentariæ, vnc.j. ceruſæ vnc ſex: tragacantho & umbilico marino ſimul tritis, cętera deinde cum his terantur, cernantur panno tenuiſſimo, axungiæ porci recentis ſine ſale libra.j. ſemis. & ſepi caprini vnc.j. ſemiſ. & axungię gallinæ vnc.j. ſimul in vaſe duplici liquatis & colatis: addantur ſemper mouendo rudicula pul. prædicti, præterquam chryſocolla & caphura tunc addenda, cum omnia ſimul feruebunt: qñ ab igne tollenda, & ſemper agitāda, donec refrixerint. In vna lib. pul. ſint libræ octo axungię colatę, & ſuccus acidus duorū aut plurium citreorum malorum. Vnguenta hæc ſi laſſitudinem tollunt, μυρόκεπτα, & interdū abſolutè ἄκεπτα vocantur Gal. lib.4. ſani. tuen. quale hoc illi eſt celebre. Acopum ex abietis ſemine ad coquendum, aut per halitum digerēdum ſuccos in carne, & tota corporis mole congeſtos, crudos, vel acres, ad omnem laſſitudinem, vel ſpontaneam vel alia ratione contractā: Abietis ſeminis exactè maturi (quale ſeptembri menſe in Italia colligitur) contuſi, vt citius oleum ſua vi & qualitate inficiat, modium Italicum quolibet anni tpe (nihil enim in ea re eſt diſcriminis) inijce in olei relaxantis (quale in Italia eſt Sabinum, alibi vetus) heminas Italicas, ſeu lib.v. & xx. maceretur dies minimum xl. vel potius tres, quatuor, & etiam multò plures menſes. Tunc ſemē expreſſum abiice, oleum linteo percola. Ei vtpote iam parciori miſce ceræ libr. iiij. reſinę abietinę, reſinę pineę, ana vnc.iiij. vel, harū deſiderio, terebinthinę. Coques verò commodius in vaſe duplici, aut igni lento prunarum non multarum. Acopum ſeu myracopū ἀνθὲ τῆς ἀείφου τῶν ἄνθων, ex populi nigræ floribus, ad eadem efficax. Ex floribus populi adhuc cōiuentibus, ſed modicè tritis, modius Italicus immittitur in libris.xv. aut.xx. olei Sabini, aut alterius tenuis citra adſtrictionem: moue quotidie, potiſsimum cum ſol feruebit, & in domo calida repone. celerius ita vis & qualitas populi in oleū migrabit. Poſt duos, aut ternos menſes floribus expreſsis & abiectis, oleum habes digerens per halitum ſine morſu vllo, nō minus quàm abietinum. Addere potes ceram & reſinam quantam abietino. Si uerò oleum expreſſum eſt craſsius, & qui eo uſur⁹ eſt, liquidiore medicamento delectatur, quinta vel etiam ſexta cerę pars ſuffecerit. Si verò ſeminis abietis & florum populi macerationem expectare non potes, oleum cum ſeminibus vel floribus cō tuſis miſtum iniice in aquę vel vini (ſi affectus adeſt podagricus vel articularis (partem quartam vel quintam, ne iniecta torreātur, aut oleum vſtionem odore referat. Percoque igni lento, donec aqua aut vinum totum coquendo vaneſcat. Quidam curioſius id parantes in vaſe duplici coquunt. Succos non craſſos, nec lentos incute & carne reſidentes diſsipat, vt oleum chamęmeli, anethi, roriſmarini per ſe vel cum cera & reſina.

‖Lib.4. ſan.

ANT. *maſticis. Vnguentum expertum ad ſcabiem. Rec. axūgię vncias.v. olei laurini, argenti viui, ceræ mundæ,* thuris albi puluerizati, ana vnc.ij. ſalis communis vnc.viij. de ſucco plantaginis & fumiterræ ad libitum. Confice ſic. ceram & axungiam nouam & expurgatam a tela ſua, & oleum laurinum mitte in ſtagnato cum ſuccis, & pone ad ignem: & bulliant donec liqueſcant: et adde puluerem ſalis communis, olibani, et maſticis, in ſupradicta quantitate, et bulliat uſque ad perfectam decoctionem, et poſtea depone ab igne, et adiunge argentum viuum cum ſaliua extinctum, et cum pauco olei prædicti, et miſce bene cum ſpatula. et vnge palmam manuū et frica fortiter in ſero, vſque ad. viij. dies.

CHRIST. Vnguentum expertum ad ſcabiem ſecundum hanc deſcriptionem non eſt in uſu. Summa med. eſt. viij. res.

Poſt prædicta emplaſtra & unguenta, uidendum eſt de quibuſdam unguentis magiſtralibus conferentibus ad diuerſas diſpōnes. & primo ad ſcabiem humidam, cum qua coniunguntur eſcharæ & cruſtæ ſiccæ per totum corpus.

Ad ſcabiem humidam.

B Cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. terebinthinæ lotæ cum aqua roſata unc.ij. terræ camæli drac.iij. ceruſæ unc.j. lithargyrij unc.j. ſ. pinguedinis porci recentis unc.iiij. Fiat unguētum in mortario abſq; cera cum oleo roſato quantum ſufficit, & aceto in parua quantitate. Et ſi cum prædicta ſcabie coniungitur pruritus intenſus, addantur ſibi ſucci plantaginis unc.iij. Eſt enim conueniens prædictum unguentum in ſcabie facta ab humore cholerico acuto mordicatiuo, uel ab alijs humoribus aduſtis, & ſalſis. Et ſi ſcabies eſſet plus humida, atque emanaret uirulentia multa, addendum eſſet pdicto unguento ſucci lapacij, unc.ij. ſulphuris, unc.j. & fiat unguentum, ut ſupra dictum eſt. Iſta etiam unguenta diuerſificari debēt & poſſunt ſm diuerſas ętates diſpōnes & tpa.

Expertū ad hernam.

Eſt & aliud unguentum magiſtrale conueniens & expertum ad rupturam ſeu herniam inteſtinalem. Eſt enim conſolidatiuum didymi dilatati per quem inteſtina deſcendūt ad oſcheum ſeu burſam teſticulorum. Cuius eſt hæc deſcriptio. ℞. picis naualis, aloes ſuccotrini, mumiæ (& eſt liquor

C qui emanat a corporib⁹ mortuorū ſepultorum cum aromatibus, odoriferis) ſarcocollæ, ana drac.iij. myrrhæ, terebinthinæ, lapidis hæmatitis, maſticis, thuris, ana drach.ij. boli armeni, ſanguinis draconis, ana drach.vj. lithargyrij, colophoniæ. i. picis grecæ, ammoniaci, galbani, ana drac.ij. cerę rubeæ, & citrinæ, gallarum, charabæ, glutinis piſcis, uiſci quercini, gypſi, ana drac.vj. ariſtolochiæ longæ & rotundæ ana drac.iij. balauſtiarum, pſidię. i. corticum maligranati, aluminis. ſ. ſcaglioſæ, ana drac.i. acatiæ drac.iij. ſepi hircini drach.j. & ſ. conſolidæ maioris & minoris & mediæ, ana drac.ij. cupularum glandium drach.iiij. ſanguinis humani recenti's unc.vj. omnia iſta incorporentur in aqua in qua pellis arietina cum tota lana ſuccida ſit per decoctionem liquefacta, pili etiam leporis contriti in multa quantitate ponantur, gummi uero primo diſſoluantur, & cera poſtea agitentur cum ſpatula, & pulueres prædicti incorporentur cum eis & uſui reſeruentur. Vnguentum ad tempora, frontem & nares ad ſomnum prouocandum cuius habetur de-

Somni pro uocatiuū.

D ſcrip. ab Auic. prima quarti, & primi tertij ca. de ſoda, & ē. ℞. olei de papauere, olei nenufarini, ana unc.ſ. opij, caſsiæ ligneę, croci, ana ſcrup.j. fiat mixtura adinuicem abſq; cera & fiat inunctio de ſero, quando uadit dormitum. Vnguentum ualens in paſsionibus frigidis ſtomachi, & doloribus eius factis à uentoſitate debilitata uirtute digeſtiuæ ſtomachi. ℞. oleorum abſinthij, nardini, maſticini, ablutorum cum uino albo ſubtili odoriſero, ana unc.j. roſarum, corallorum, caryophyllorum, cinnamomi, ligni aloes, macis, mentæ, ſchœnanthi, ana drac.j. miſce, & fiat unguentum cū modico ceræ. Vnguentum ad extinguendum ſupercalefactionem renum. ℞. oleorum roſati & uiolati, ana unc.j. ſandalorum alborum & rubeorum, ana drac.j. roſarum, corallorū, ſem. endiuiæ, portulacæ, ana drach.ſ. ſucci ſemperuiuæ, lactucæ, lactis caprini, ana unc.ſ. aceti, & ceræ modicum & fiat unguentum. Vnguētum ualens in declinatione iſchiaticæ poſt euacuationes. ℞. olei rutacei, vulpini, coſtini, laurini, ana vnc.j. mucilaginis, fœnugræci, & ſeminis lini, ſucci rutæ,

Vng. ad ſtomach.

Ad iſchiat.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 406 sur 1089

rutæ, & succi agni casti, calamēti, ana unc.ſ. bdellij, ammoniaci mollificati in aceto, ana drac.iij. castorei, drac.ij.ſ. laudani drac.ij. pinguedinis pulli drach.iij. baccarum lauri, cimini, pulegij, asari, ana drac.ij. euphorbij, drac.j. picis nauallis, drac.ſ. sulphuris uiui drac.iij. fiat unguentum. Vnguētum ad interficiendum uermes, & educēdum eos, quod est multum in usu, præmisso tñ clysteri ex lacte caprino aqua hordei & puluere zucchari: si ex ipso totus uenter inungat. Rx. olei, de absinthio, de amygdalis amaris, ana unc.j. succi foliorum persici, & matricariæ, ana unc.ſ. rosarum, corallorum, farinæ lupinorum, cornu cerui adusti, ana unc.j. aloes succotrini, drac.ij. quidam addunt de felle taurino drach.ij. & modicum aceti & ceræ quantum sufficit, & fiat unguentum, hoc tamen non conueniret in acute febrientibus, sed hoc unguentum conueniret in tali casu. Rx. olei citoniorum de absinthio ana unc.j. seminis plantaginis, portulacæ & endiuiæ, rosarum, corallorum, cornu cerui usti, farinæ lupinorum, ana drac.j. aloes succotrini, drac.ij. aceti parum, cerę.q.ſ. & fiat unguentū, inungatur etiā præmisso clysteri.

Cōtra vermes.

MANARDVS de unguen. experto ad scabiem.

Potens est. sed caue ne ob argentum viuum attingat propè mēbra principalia, addeq; mastichen.

DISTINCTIO DVODECIMA
est de Oleis.

SYL. *OLeum multis fit modis: nunc expressione, nūc impressione, cum materiæ in ipso maceratæ, incoctæ qualitatem suam et uires in ipso relinquunt. nunc resolutione, cum materiæ heterogeneę in corpore conclusæ, & velut concretæ, ui caloris separantur, opera præcipuè chymistarum, de quo genere, quantū licet, agemus: plura autem si audire cupis, chymistas præceptores tibi adhibe, & cum illis uersare. Primum autem dicam oleorum, quę per expressionem fiunt, naturā & facultatē, ac extrahēdi modū, postea de cæteris, si per Dei gratiam mihi uita dabitur.*

SYLVIVS de Oleis.

Inter admouenda medicamenta composita, simplicissimum & usu frequentissimum est oleum simplex & compositum, ex eoque & alijs quibusdam ferè reliqua constant unguenta, cerata, emplastra. Primum itaque de oleis dicere statui, postea de unguentis natura, consistentia, & viribus tam propinquis, vt etiam hæc sæpe olea vocentur μᾶλλον μάλλον καὶ μᾶσσον μᾶσσον, καὶ νήδυμον νήδυμον initio libro. 7. metho. quorum primum non multò post, & alibi oleū vocat, nisi melinum, id est, cydonium sit unguentum, & simul oleum, vt rosatum, & alia pleraque. Tertio loco de ceratis, quę iam consistentia duriore sunt, & emplastris omnium durissimis proxima. Oleum maximè propriè succus est pinguis ex oliuis tritis expressus, vel immaturis, quod omphacinon ob id & omotribes, id est, acerbum & crudum est appellatum, idemque refrigerans, & adstringens est: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrunque vel insulsum est, vel salsum, & illotum, vel lotum idq; ad salem rollendū, vel vt fiat albius, vel morsus expers. Vtrunque item, vel recens est, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, vt Sabino prope Romam laxat, tenue est, præsertim vetustum. Quæ olei communis differentiæ diligenter sunt obseruandę, vt medicamentorum ex his cōpositio iustior fiat: nam facultatibus secundum has differentias multum variant, ac composita quibus miscentur, plurimum immutant. Has igitur oleorum differentias, præsertim omphacinum & commune, recens & vetus, domi serua (nam insulsum lotione, cum libet, promptè reddideris) vt cū postulat vsus medici opinionem nunquam frustreris. Oleum secundo loco abusiuè succus est oleaginus & fluxilis, ex quibusdam tritis, tum fructibus, tum seminibus, vt nucibus regijs, auellanis, moschatis, amygdalis vtrisq;, nuce Indica, anacardis, balano myrepsica, nucleo persicorum, præcocium, cerasorū, prunorum, pistaciorū, strobylorū, napi, sinapis, cannabis, lini, ricini, staphidos agrię, cnici, citri, arancij, pomorum, pyrorum, cucumeris, cucurbitę, melonis, citreoli, & alijs propè infinitis pinguem in nucleo ipso, vel semine ceu medullam sortitis. De quorum quibusdam post agetur. Nō enim sunt omnia hęc in vsu. Huic generi proximū est balsamelęon & petrelęon, vt post audies. Illa duo genera sunt simplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud miscere consueuit, præterquàm q̄ pauxillū aquę quibusdā extrahendis miscetur, vt alijs oleum commune paucum. Est his affine genus tertium, quod est humor quidam oleaginus ignis vehementia extractus: humido etiā substātiæ cōsępe mistus, idq; opera chymistarū inuētum, siue id oleū in capitellū sursum tollat, siue in vas subiectum mox defluat: quale ex liquoribus, succis multis, gummis, resinis, cera, melle, lignis resinosis permultis educitur. Quartum genus oleorum est omnino compositum ex simplicibus in oleo communi, vel alio maceratis, insolatis, incoctis: quod genus quia latissimè patet, de eo nobis pluribus est agendum, nō modò propter huius multitudinem, sed variam quoq; in multis componendi rationem, quæ est propemodum vnica cuique prædictorum generum. Adde, quod oleum philosophorum, & alia quędam mista sunt, & in tertiū simul & quartū genꝰ incidūt. De primo gñe tāq̄ oībꝰ pspicuo nihil dicem⁹: de tertio pauca q̄dā hodie cōsueta: de secūdo & quarto dicēdū nobis est, q̄tū rei ꝓpositę scopꝰ exigit.

E

F

Est enim multiplex oleorū operatio. Alia enim sunt quæ per expressionem fiūt. Alia vero, quæ per impressionem, sicut q̄n aliquod materiale susc̄ipit id quod in alio est secundum speciem suam. Alia quoque fiūt per resolutionem q̄n virtute caloris disgregantur, & constat q̄ plurigena sunt in concreto occultata, & hoc maxime alchimistarum est. Et nos de his experiemur, quæ possumus. Tu autem aggredere alchimistas, & agitare cum illis. Primo autem de naturis oleorum, & operationum modis, quæ per expressionem fiunt de his, & de alijs, si Deus voluerit aggrediemur.

ANT.

Hæc est duodecima & ultima distinctio huius antidot. in qua determinat de modo compositionis oleorum & de eorum uirtutibus.

CHRIST.

Olea oīa. iiij. modis fieri.

Fiunt enim olea q̄nq; per expressionem sicut exprimitur ab oliuis, amygdalis, & similibus: q̄nq; per impressionem & uirtutem quā recipit oleū ab aliqua re intrinseca secum admixta, sicut q̄nq; aliquod materiale susc̄ipit illud quod in alio est ſm speciem. ut est in oleo chamæmillino, & ruta ceo. Fit etiam oleum q̄nq; per sublimationem, sicut in oleo de lateribus. Vltimo colligitur oleum per emanationem, ab aliqua re extrinseca sicut oleum balsami, quod a quadam planta emanat. Et oleum petroleum (ut dicitur) a quodam stipite fluit. Et de pluribus istorum facit mētionem, & hoc est quod in litera dicendo intelligit cū dicit. Est multiplex oleorum præparatio,

G

MANARDVS de oleis.

Oleum dum absolutè legis, oliuarum intellige: & nouum, quòd etiam uim rerum in eo madentium facilè susc̄ipit, & ita secundum genus à Mesue scriptum constituit. Tertium inter omnia efficacissimum, pauci norunt elicere, sed hi tantum qui artem chymicē vocatam callent. Hi enim sunt de quibus Mesue dicit, quòd vires, quę sunt in concreto, id est, in composito occultæ, manifestas faciunt. Hos, chymistas, monet vt consulamus. Primum & secundum genus omnes parare sciunt.

SYL. *OLeum de amygdalis dulcibus, asperitatē gutturis, pulmonis, et partium cęterarum etiam externarum lenit: duritiemq; omnem ac siccitatem iunctu rarum, & partiū alia rum emendat: ob id impinguat, hectici confert, semen quoq; auget, ardoriq;, uuluæ & urinę iniectum commodat. Fit autē hoc modo: Amygdalæ dulces cortice lignoso, & cute membranosa purgatę, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, uel in uase duplici hora una coquuntur, aut sub calente arena, aut cinere, sacculo inuolutę & pannis, aliquandiu fouentur. postea rursus teruntur, & sacculo conclusæ torculari exprimuntur. uel tritæ amygdalę in uase quomodo maza subiguntur in aere calido, pauca calida identidem affusa. Hisq; modis oleum exprimes largius torculari, quod affere inferno sit cauato & declui uersus emissarium: superno autem pro cauitatis magnitudine & forma gibboso, ut undiq; ceu sigillo quodam amygdalę æqualiter exprimantur.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ex amygdalis dulcibus iure optimo primū omnium à Mesue describitur, quòd sit tam alimentum (nutrimur enim solis dulcibus libro. 4 simpl. cap. 9.) quam medicamentum ad multa efficax

efficax blandiſſimum, vſu frequentiſſimo conſuetiſſimum, gratiſſimum,& velut quidam typus aliorum oleorum generis eiuſdem. Ab eo igitur tanquam notiſsimo & vtiliſsimo rectiſsimè incepit. Aſperitas gutturis & pulmonis vna eſt inſita, & ex partis eſſentia profecta, bronchijs enim, quæ ſigmoides ſunt cartilagines, conſtat tota hæc arteria, vnde τραχεῖα, id eſt, aſpera cognominatur, Græcis eam, ab arteria læui ita ſeparātibus. Cum verò eadem intus ſit læuis admodum, ſanis hominibus ob membranæ cartilagines illas & ipſarum ligamēta vtraque integentis naturam, interdū aſpera ſit ac inæqualis, ſiue rugoſa fiat ob ſiccitatem, ſiue eius ſuperficiei humor aliquis largior quā pro ipſius natura īſideat,& ibi inęqualiter affigatur & ſiccetur, vnde tuſsis, raucitas, & ſępe etiam ſpirandi magna difficultas, interdum ęgrè curabilis: præſertim dum, vt cucumæ terreum excrementū accreuit,& œnophoro ſordes craſſa, ſic ei pituita tandē agnata tenacius inhæret. Hanc aūt ſecundā aſperitatem, quæ ſola eſt præter naturam, oleū amyg. dulciū ſanat.

Li.6. ſimp.

Nā humectat ſiccitatē (vt oleum cōe in ferro rubiginem omnium maximè emollit)& ſuo lentore ſiccationi nouæ multū reſiſtit: præterea inæqualitatē explet quomodo ſucc⁹ portulacæ glutinoſus in hæmodia. Sed paulatim id velut lambendo eſt degluriendum, nō

Lib.2.&.3. ſani.tuē.& lib.11. met.

affatim deuorandū, vt paulatim eius ſubſtantiæ portio in aſperā arteriā decrret: non eā modo, quæ collo anteriore ſita eſt: ſed, quæ eius portio ramoſis propaginibus pulmonū ſubſtantiam totā, cū duobus alijs vaſorum generibus intertexit, quas pulmonum nomine videtur Meſues intellexiſſe: quāuis pulmonum quoque eſſentiā æquabilē magis & mollē, mediocri lētore reddat, ēt citra nutritionem, quomodo pinguis frictio cutem, ob id rectè addidit, corrigere aſperitatē partium aliarū etiā externarū. Nam hac in re oleo cōmuni non fuerit inferius, mirum ni etiam ſuperius, ob eſſentiæ tenuitatem, qua vī commune oleum vincere. Ob quam, nō ob ſolam ſaporis gratiam, hodie & colicis,& nephriticis potui datur ad vnc.j. cum vini aromatiteos, aut ſimilis ſeſcuncia, aut vnc.ij. Pleuritidi & alijs thoracis affectibus ꝓpè omnibus illinitur,& collo vteri vel dolenti, vel ſicciori, quàm vt extendi facilè poſsit, quantum fœtui pariendo ſatis eſſe poſsit. Quibus igitur cutis eſt aſperior ob excrementorum ad eam expulſorum naturam, vel ob ſiccitatem, quæ atrophiæ, ętati, viſcerum intemperiei calidæ,& ſiccantiū vſui ſuperuenit, his oleū id ſaluberrimū eſt. Quam eius facultatem doctę mulieres, cutim hoc oleo erugant. Duritiemq; omnem emendat, cùm enim modicè digerat, quia temperatè calidum eſt, durū tenſione ſeu repletione mollit, vacuata per reſolutionem eius materiæ parte aliqua.

Durum, & molle triplex, lib.5. ſimp c.3.4.

Cū verò ſit moderatè calidum, vt dixi, etiam durum cōcretione à frigido excitata mollit, fuſa & colliquata ea materia quam frigus coagulauerat. Cum deniq; humectet ēt ſecūdo gradu, vt etiam poſtea fuſius docebo, durū ſiccitate (quod maximè propriè durū appellatur) mollit, ac humiditate delibutum tractabile reddit. Ob hęc iūcturis podagricorū,& nobis arthriticorū emolliendis ſalubriter illinitur. *Siccitatem partium ex atrophia*, & iuncturarū ēt ex itinere multo, aut labore, *illitū* corrigit etiam potentius, q̄ oleum commune: præterquam ſi quod eſſentię eſt admodū tenuis, quale Gal. vbique Sabinum prędicat. Adhibendū verò cū frictione molli, aut mollis & durę vt multæ & paucæ media, quæ poros rarefaciat,& corpus calidum reddat ob id paratius ad oleum id tenuandum & attrahendum: quod planè coriorū cōcinnatores declarant. Corium enim crenatis aſſulis,& falcatis malleis,& flam-

Lib.3.tēp.

ma rarefaciunt, mox oleo & adipe calido largiter imbuunt. Quod autem eam ſiccitatem ſumptum id oleum corrigat, planiſsimum eſt, quia alimentum eſt. Omne enim actu nutriens, corpus calfacit & humectat. Nec ſolum corpori humidum dat alimentum, ſed

Li.7.ſimpl. & apho.18. lib.2.

etiam mediocriter diuturnum, ob mediocrem illum lentorem, qualis in cremore ptiſſanæ,& oleo communi. Quæ enim cum lentore coniunctam habent eſſentiæ craſsitiem, vt ſuilla, diuturnius alimentum corpori exhibent, quàm quæ lenta ſunt modicè ſimul eſſentię tenuioris. Impinguat verò non ſolum quia plenius nutrit, ſed quia ſubſtantiam corpori tribuit parùm igneam & aereā, quæ multum habilis eſt per tunicas vaſorum exhalare, & in adipem cōcreſcere partium ſpermaticarum contactu. Rationes aliæ & cauſę obeſitatis huc afferri poſſunt ex lib.6.ſan.tuendę:& lib.14. meth,& lib 2.temperamentorum. Nec ſolùm adipem gignere, ſed etiam carnem, natum eſt id oleum, quia ob dulcedinem promptè ab hepate trahitur,& in ſanguinem bonum mutatur, quo partes om-

Lib.1.feb. cap.2.

nes abundè nutriantur. Hęc addidi, ne putes tantùm corpus externum impinguare, ſi illinatur. Nam id corpus ab alio eſt pingue, non propriè,& in ſua eſſentia. Hecticis & aliter conſumptis, hac de cauſa eſt ſaluberrimum. Cū enim his facultates omnes non ſolę naturales ſint imbecilla, male coquunt, niſi alimentum coctu & diſtributu eſt facile: quale eſt id oleum ob eſſentiæ tenuitatem coqui paratiſſimum,& diſtribu. Quanquam diſtributionis cele-

A ritatem hepar intendat ob eius dulcedinem. Adde, quod etiam alimentū dat corpori, quod aliquandiu furori febrilis in hectico caloris reſiſtat, vt cremor ptiſſanæ. Ad hæc cū calore ſit tēperatum, omnem intēperiem corrigit & cum humidum ſit ad ſecundum ordinem, hecticis febribus eſt ſaluberrimum, non modò ſumptum, ſed etiam cum oleo violaceo mediocrem illum calorem obtundente, illitum ſpinæ. Semen auget, vt omne alimentum modicè calidum Li.5. ſimp. c.20. & 22.
& humidum, præſertim ſi plenius alat: quæ omnia huic oleo ineſſe antè oſtendimus: & fortaſſe etiam ſemen promouebit, præſertim ex recentibus amygd. aliorum fructuum recentium modo, ſemicocta humiditate abundantibus, quam ob cruditatem & lentorem eſſe nonnihil flatulentam, nihil miri eſt: ſed flatuum vim exiguam facilè frangit vinum aromatites, ne ſumptum colicos dolores, aut nephriticos flatibus à ſe excitatis geminet. Ardorem vteri & veſicæ etiam hodie vulgus appellat, cum menſes, aut muliebre profluuium, aut vrina, calore, frigore, acrimonia, morſuq; alio quouis partes, quibus continentur, aut per quas vacuantur, lacerant,& tandem vlcerant, quam affectionem Gallorum vulgus eadem ratione coctionem vocat, ſibiq; aliquam partem coquere ait cū materijs mordacibus, aut alia vlcerante cauſa laceſsitur.

B Tales affectus adſunt cacochymis mulieribus & viris ex putri pituita,& ſæpe ex calculo, etiam ex pure, ex arenulis, ex aduſto in hepate & venis, vel renibus, lotio. Affectionem hanc oleum hoc tollit ſumptū, ſed imbecillius, quia in partibus quas permeat, alteratur,& multis alijs miſcetur: potentius autem iniectum in vterum quidem μητρεγχύτῃ: in veſicam verò fiſtula ænea vel potius, vt nunc, argentea, quam vulgus ob id σύριγγα appellat. Lenit porrò ardorē hunc quatenus & παρηγορικὸν eſt (quod multis alijs qualitate inſigni carentibus,& aliam vehementem obtundentibus eſt commune,) & ἐμπλαστικὸν, meatus ipſos tanquam quodam tectorio illinens, ne corpus attingat humor ille mordax. Qua etiam cauſa in dyſenterijs multum mordacibus & dolorificis, cremores & muccagines,& butyrum,& id genus alia glutinoſa iniicimus: ſed etiam craſſæ eſſentiæ potius, ne corrumpantur facilè. Quæ in capacitatem inteſtinorum promptè iniiciuntur, in meatum viri vrinariū ob anguſtiam & obliquitatem geminā,& viæ longitudinem (quæ iniectionis impetum frangit & fruſtratur) iniici non poſſunt, cū ēt tenuia ægrè iniiciantur, niſi ſiphunculo in meatum altius immiſſo excipiant,& velut deducantur. Quòd meatus latera in ſe concidūt, &

C à ſphinctere arctius vndique conſtringitur, quo tempore vrina nō redditur. Ob id liquidiſsimum inijciendum,& tepidum, & meatu vrinario per balneum, vel alium quendam fotum dilatato, adiuuante, vt dixi, argentea vel ærea fiſtula prius meatui immiſſa. Mediam inter hæc duo naturam collum vteri obtinet, ſi rectitudinē & capacitatem inteſtini recti, obliquitatem verò & anguſtiā meatus vrinarij in viris ſpectas: nam meatus colli vteri, omnium trium eſt breuiſsimus. Quòd ſi in meatum mulieris vrinariū eadem affectio inciderit, ratio eius eadem propè habēda eſt, quæ & vteri, niſi q̄ graciliore eſt opus tubo. Hæc verò de corruptis intelligenda ſunt: quando nec virgines his vitiis ſunt obnoxiæ, præſertim fluxui muliebri: niſi quę religioni monaſticæ addictæ ex vita ſedentaria,& magna parte ocioſa pituitam putrem, largam, huius mali cauſam frequentiorē collegerunt. Hęc de facultatibus olei amygdalarum dulcium dicēda putaui, vt tāquam iter indicarem ei, qui in cæteris eius medicamentis idem præſtare voluerit. ſtatuimus enim cætera leuiter,& velut canis è Nilo attingere, locosq; tantū indicare, ex quibus poſsit qui volet, rem ipſam pro dignitate interpretari. Depellat amygdalas, vt purius & ſyncerius ſit oleum,& largius. Terit curioſe eaſdem, vt ius⁹ merſa humiditas promptius in

D apertum proferri poſsit: vt autem copioſius exprimatur, calfacit. Nam vt vetuſtate nuces & nuclei omnes oleoſi magis à calore natiuo percocti euadunt, ſic etiā ignis vel Solis calore ſemicrudæ humiditatis coctio acceleratur: aut ſaltem eo calore tenuata, liquata fluxiliſq; magis reddita, foras tracta oleoſa humiditas promptius,& largius exprimitur: quantoq; hic calor eſt valētior (modò oleū vrendo nō abſumat) tanto expeditius. Ob id in vaſe duplici & ſub calēte arena, aut cinere hora vna calefeciſſe ſatis eſt: in aere autem calido, quinq; horis eſt opus. Porrò calefiunt amygdalę vaſe duplici, impoſitæ ſcilicet poſtquàm tritæ ſunt vaſi vitreo, in vas aliud aquam calentem continens inſidenti, ne ignis, aut aquę cōtactu & miſtione oleum vitietur. Sacculo autem, vel ſtamine vulgari,& pānis inuoluuntur,& eadē ratione,& ne his materijs amygdalæ conſpurcentur, etiam per ſacculi inanes poros facile ob tenuitatem incidētibus. Sed in vaſe duplici calefeciſſe fuerit ſatius, quòd hoc modo empyreuma, hoc eſt, vel ignis ſubſtantia, vel qualitas amygdalis minus miſceri poſsit,& vitrum reſudantem ex amygdalis calfactis ſuccū nō ebibat, vt ſacculus, panni, arenæ, cineres, bibula oīa. Addeq; poſſis tutius calorem indēdere in vaſe duplici, q̄ cineribus;

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 408 sur 1089

aut arenis,calore ficco magis vrentibus,& consumentibus. Postre
mò visu per vitrum & aquam corpora diaphanea coniectare potes
qñ satis incaluerunt,& oleosæ sunt reddita: quod indicium cõuo
lutis & sepultis in cinere,& arena amygdalis habere non potes,nisi
recluseris. Neq; tũc in offas velut panes quosdam cogere oportet,
sed mox à mortario,vt tritę sunt,in vitrum transferuntur. In aere
aũt calido mora longior non modo rufat purgatas,& tritas amyg
dalas,sed etiam odoris gratiam,& saporis nonnihil dissipat: nisi ẽt
vitreo vase per calidum aerem calente includat,tunc enim præstã
tius fuerit: sed cum plerunq; sit opus celeritate nec hodie paretur
potabile id oleum,nisi in affectum pñtem,& vrgentem, tot hora
rum inducijs frui nõ licet. Multo minus aqua paulatim affusa lar
gior hic succus & fluxilis magis est reddendus,cum hoc modo cõ
positum sit,& verius hydrelæum,quàm syncerum oleum. Ob id va
se duplici calfaciendum potius est,q̃ igni ipso,q̃ aere,q̃ affusa calé
te aqua. Qui mod⁹ hodie magis in vsu est,licet minus diu coquãt,
opinor,ob præcipitem necessitatis occasionem: qua ẽt fit, vt amyg
dalas etiam non depellatas,sed electas,& recentes mox terant: de
inde quarta horæ parte,aut etiam minus diu in vase duplici calfa
ciunt: post exprimunt, ex libra. ſ. amygdalarum vna vnciam olei
purissimi,aut sextãtes tres,siue drac. sex. q̃ si magma recalfacias,vn
ciam alteram extrahes. Sunt qui,vt properent magis, tritas in sar
tagine frigunt,sed parcius & ingratius, tostamq; substãtiam redo
lens oleũ exprimunt. Alij mola trusatili per cãdelarios exprimũt,
sed ignobile,quale ex nucibus,linospermo,& similibus. Exprimit
autem Mes. torculari infernè cauo,supernè gibberoso,vt exquisitè
& æqualiter amygdalæ sacculo cannabino,vel stamine vulgari cõ
clusо comprimantur: qûo in articulis omnibus cauitas est, & ei
æqualis ossis oppositi condylus,vt motio sit exquisita, non ob an
gustiam impedita,aut ob laxitatem incerta & errabunda. Cum tñ
id torculat vndiq; amygdalis contiguum viam non det emananti
oleo liberam,cauitatem totam occupante partium amygdalarum
mole,partim gibba asseris superioris parte, mihi non admodũ ꝓ
batur. Rectius fuerit asserem supernum omnino æqualem & planũ
esse,& infernũ: sed hunc ambitu circinato sensim cauari,vt in hũc
velut canalem oleum vndiq; diffluat, & inde ob insitam gravitatẽ
in emissarium parte decliui maximè excauatum. Qualia sunt no
bis vsuaria torcularia. Quãuis hodie adhuc Mes. torcular multis
in vsu esse video, etiam ex ferro albo infernam cauitatem imitan
tibus,cum vel olea exprimunt, vel capos & perdices assas, vel trici
cum ad condimenta,vel alia. Torcularis tñ plani,& caui meminit
Mesues in oleo laurino. Vtroque tñ torculari expeditum magis ho
die est prelum libros colligantium: ob id vsu iam frequentissimo:
ligna enim sunt duo quadrata,ferè fagina,aut tiliacea,aut tiliacea, longitudi
ne tricubitali,crassitie palmi, in extremis cochleatim pertusa,trã
uersis per hos cochlearum velut capreolos,& cincinnos clauiculis
insertis,quę ferro tortæ ligna illa dum adducunt, quod in medio
est,valenter premunt: dum abducunt,compressa liberant. Amyg
dalas igit̃ ,pbè tritas sacculo cannabino nouo, aut stamine vulga
rí calfacto inuolutas,assicula etiã calfacta vtrinq; muniũt,post di
cto prelo tradunt,contrahunt prelum,& firmant, exprimuntq; in
vas subiectum oleum aere quantũ licet calidissimo, vt prope igné
luculentum,vel si ęstas est,in sole. Sacculo autẽ opus est, ne amyg
dalæ diffluant,ac dissiliant: qûo dum prelo vinaria solos vuarum
acinos abiectis pediculis euulsos sunt pressuri, aut tela noua inclu
dunt,aut festulas lectatim interserunt. Tela enim cannabina no
ua firmitate filí facilè amygdalas cohibet,preliq;, violentię resistit,
minusq; est bibula,& adhuc hac minus stamen vulgare,ob pili ca
prini,quo contexit̃,soliditatem. Vtrunq; aũt cum sit rarum,per ne
xuum interualla oleo viam prębet, substantiæ amygdalarum viã
negant. Sunt qui horum loco etiam cilicio vtunt̃ ex seta equina cõ
texto,quod prædictis nõ cesserit, nisi quòd pp panni huius crassi
tiem amygdalæ minus sentiũt vim preli,& oleum multum in ma
gnis huius panni inanitatibus pigrũ cessat. Prædicti verò panni
tenues prelorum violentiam intercipiunt quidem,sed nõ cludũt,
ac p medium breuius amygdalis recipi pmittunt. Quòd si depella
re amygdalas libet,cultello potius,q̃ aqua vel calida,vel frigida ef
feceris,ne ob aquæ mistionem oleum largius, sed aquosius & in
gratius reddant. Adde,ꝙ calida virium aliquid dissipat. Non pro
bo eos,qui frigendo pellem adurunt, postea rudi sacculo confri
cant,& depellant,ꝙ partim vrant,partim dissipent earum succum
nobis expetitum. Ex his iam expressis, magma in panem coactum
sub cineribus coctum,panis loco esse possit. Quod aũt oleũ amyg
dalarũ dulciũ quotidie vẽdunt officinæ ad litus partium dolẽtiũ,
fit ex integris amagdalis,& magna ex parte ob vetustatem magis
oleosis,iisq; mola trusatili,aut tractili contusis,& cilicio inclusis,&
per candelarios expressis,cuneo valẽtius adacto: quo etiam ex nu
cibus exprimunt. Ob id etiam oleum nucũ redolet ab his expres-

E sum,oleum amygda. dulcium & amararum. Hæc de modo extra
hendi oleum ex dulcibus amygdalis fusius sum persequutus, ꝙ is
sit vtilissimus & huic oleo, & cuius alij ex nucleis, vel seminibus
extrahendo: de quo postea paucis cum Mesue est agẽdum, si prius
adiecero huius olei compositionem parum diuersam Græcis auto
ribus fieri. Quæ exempla nobis in rem prẽsentem commodare nõ
parum poterunt,& Mesuę lucem non mediocrem conferre. Semo
dius ex amygdalis dulcibus vel amaris repurgatis & siccatis,pistil
lo ligneo in pila leniter tunditur in offas,& aquæ feruefactæ sexta
rius adijcitur: vbi verò hora dimidia humorem hauserit,vehemẽ
tius quàm antea tunditur: mox tabellis premit̃,& quod digitis ter
gentibus hęserit,concha digitis affricta excipitur. Pressis nucibus
his,rursus aquæ hemina inspergit̃ quam vbi ebibetint, siñ expri
munt̃: singulas heminas reddunt singuli modij. Pistillo ligneo,
non ferreo terendas observa: in mortario autem æreo terimus in
terdum,& lapideo. Vides præterea aquam affundi, quæ succum il
lum liquidiorẽ reddat,& pariatorem ad exprimendum. Sed id im
becillius multò fuerit, etiamsi postea oleum aquæ innatans colli
gas. Nam sic mistum est aquę,vt ab ea omnino absolui nõ queat,
F qualiter dũ aquę lauando oleũ si immodicè agitat̃,omnino misce
ri scribit Gal. Satius fortasse fuerit, si largius oleũ expetis, oleũ cõe
tritis amygdalis miscere,q̃ aquam. Id quod in plerisq; parũ olea
ginis ob naturam vel siccitatẽ facere cogimur. Verbosius de oleo
amygdal. dulcium egimus,non modò pp dictas prius causas,sed ẽt
quo cius componendi modus multis sequuturus est cõs: & qui
modi oleo amygdalarum amararum ab aliis tradunt̃, hos Mesues
ferè oleo amygdalarum dulcium tribuit. Paulus enim amygdala
rum vnc. ij. in olei dulcis sextario vno ponit, & coquit in vase du
plici,& Dioscorid. sextarijs amygdalarum octo addit cotylas duas
aquæ,& semihoram dimittit: deinde attritione facta maiore, coty
lam aquæ iterũ miscet,idque oleũ ex amyg. amaris. ſ. vtile Dios. ad
vteri dolores,prefocationes,euersiones,asthmata,calculosos, ægrè
meiẽtes,nephriticos,adhibet: vt nos hodie ex dulcibus expressum,
& recens potui dam⁹ in colico dolore & nephritico ad vnc. j. cum
vnc. j. semis,aut vnciis duabus vini albi.

Oleum de amygdalis dulcibus,asperitatem lenit gut ANT.
turis,& pulmonis,& partium omnium exteriorum,&
omnes durities, & siccitates membrorum & iunctura
G rũ,& confert hecticis,& impinguat,& augmentat sper
ma. & iniectum confert ardori vuluæ & vesicæ. Et mo
dus operationis est. Recip. ex amygdalis mundatis ab
vtroq; cortice quantitatem quam volueris,& tere con
tritione vltima,& fac pastones ex eis: & dimitte in lo
co calido per spacium sicut horarum. v. Deinde iterum
tere,& pone in zaynari,& stringantur,& exprimantur
& emanabit oleum. Si autem in vase duplici sicut per
horæ spacium coxeris, deinde impresseris in zaynari,
emanabit abundantius. At si amygdalis tritis saccellos
impleueris,& sub cinere calido, aut arena calida inter
pãnos sepelieris,& postea expresseris, abundabit oleũ.
Modus operationis alius est. malaxentur in tina, sicut
pasta malaxatur, & sit domus in qua malaxantur calí
da,& fundatur desuper aqua calida parum, & fiet pila
decliuis vbi emanat oleum: & dum sic expresseris,abũ
dabit. zaynari autem planta inferior sit habens concaui
H tatem & munctorium in parte decliuiori, & in inferio
ri parte sit globus iuxta formam capacitatis concauita
tis, vt sigillet omni hora ambitu vacui. hic ergo erit mo
dus formæ eius.

Istud est primum oleum quod fit ex expressione, tempe CHRIST.
ratæ complexionis in caliditate, in humiditate autem tran
sit primum gradum, est multum in usu propter eius utilita
tes, lenit & humectat asperitates malæ complexionis ficcę
principaliter guttur is & pulmonis linitum ab extra, & per
os assumptum paulatim lambendo. Sed operatio eius prin
cipaliter est ad leniendum partes pectoris, vnde confert tus
si siccæ, si ex ipso partes extrinsecæ vbi costæ situãtur liniã
tur, confert etiam iuncturis exiccatis, vt podagricis euenit
qñ nodositates fiunt in eis,& summe cõfert hecticis,& con
sumptis, si spõdiles dorsi, & partes pectinis vngant ex eo,
& maxime si cũ ipso fiat pmixtio olei violacei stante febre
hectica,& alia de adustis humoribus corpus cõsumẽtibus.

Manardus

MANARDVS in oleum de amygd.dulcib.

Paulus quidem contundens vnc.ij.amygdalarum, ponit in sextario vuo olei dulcis, & coquit in duplici vase. Fit autem ex amaris, non ex dulcibus, etiam secundum Paulum Æginetam. Quidã metopion dicunt, ait Dioscorides, de eo tamen loquens, quod fit ex amaris: nam de hoc non scribit. MODVS operationis alius.) Modus hic similis est ei quem docet Dioscorides. ET fundatur desuper aqua calida.) Dioscorides pro octo sextarijs amygdalarum, addit cotylas duas aquæ, & dimittit per semihoram: factaq; maiore attritione iterum, apponit cotylam aquæ. ZAINARI.) Torcular intellige.

SYL. *OLeum ex amygdalis amaris, obstructa aperit, flatus resoluit & dissipat, etiam in aurium tinnitu, et tono auditum efficiẽte obtusum: asperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, panum faciei delet. Extrahitur vt oleum ex amygdalis dulcibus præcedens.*

SYLVII ANNOTATIO.

Adhibet verò Dios. ad veteri affectus, dolorem, præfocationem, euersionom, & nephriticos, difficulter meiẽtes, calculosos, asthmaticos, lienosos, rugas & ephelidas faciei, quas pani nomine interpres Mesuæ videtur intelligere aut lentigines faciei, quas etiã idẽ oleum tergendo delet. Calidum igitur cum sit ad primum ordinem ac humido & sicco temperatum, & amarum, nullam peculiarem habere facultatem videtur, sed amaris omnibus communem, calfaciendi, incidendi, tenuandi, digerendi, potenter tergendi, nullum animal nutriendi, sed contrà potius enecandi, præsertim lumbricos. Quibus facultatibus ea præstat quę ipsi Mesues rectissimè tribuit. Nam tenuando & tergendo obstructiones expedit, flatus vel in auribus frigidis natos, vel aliunde in ipsas ruẽtes, calore suo, & tenuandi vi ac digerendi dissipat, auditumq; ab his flatibus per aures tinnientibus difficilẽ, melioré reddit: asperitates verò lenit tergendo humorẽ inequalitatis causam. Neruosi generis frigidos affectus, & ab his dolores calore tenuante & digerente sanat, ac durum tensione mollit & cõcretione, minimũ iuuat durũ siccitate. Iisdem rationibus sumptum & iniectum frigidis vteri & aliarum partiũ affectibus prodest, tenuando quoq; ac tergendo calculosis & asthmaticis, crassam pituitam incidendo, tenuando, tergendo: & si à sola intemperie frigida est asthma, calfaciendo mire iuuat, linctũ si recens est, & borũ, & thoraci illitum, præsertim toto corpore prius vacuato, si vacuatione egere videbitur.

ANT. Oleum de amygdalis amaris est aperitiuum oppilationum, carminatiuum ventositatum, & resolutiuũ, & confert dolori auriũ, & surditati, & sibilo, lenit asperitates, & delet panũ faciei, & confert doloribus neruorũ & duritiem eorum lenit. & modus compositionis eius est, sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

CHRIST. Oleum de amygdalis amaris in caliditate, ascẽdit ad primum gradum cum virtute humectatiua & aliqualiter desiccatiua pp amaritudinem quæ est in ipsis, & ideo est aperitiuum oppilationum omnium, uentositatũ carminatiuũ. subtiliatiuum, & resolutiuũ: vnde cõfert dolori auriũ a materia frigida, uel a uentositate, & confert surditati & sibilo resoluẽdo uentositatẽ, & oppilationes remouẽdo, & cõfert asperitati faciei remouendo lentigines in facie, & cõfert doloribus neruorum factis a causa frigida, sed vsus eius principalis est ad dolores aurium præmissa aliquali euacuatione, vt conuenit in ægritudine qualibet materiali.

MANARDVS in oleum de amygd.amaris.

Dioscorides. Facit ad veteri dolores, præfocationes, euersiones, & inflammationes, cephalalgię, nephriticis, difficulter mingentibus, & calculosis, asthmaticis, lienosis: rugas & ephelidas faciei cũ melle & lilij radice, cyprino vel rhodino ceroto emendat, &c.

SYL. *OLeum καρύινον ideſt, ex nucibus Regijs, flatus etiam crassos dissipat, tumores discutit, neruis attritis vel punctis præsertim cum calce lota confert, scabiem emarginat. Fit vt oleum amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleosum quod parte vesca nucum prẽsertim vetustarum facilè exprimitur, tenuium est partium: per halitum digerit, siccat sine morsu. Ob id neurωτα, id est, neruorum puncturas & vulnera quædam eo sanant: gangrænas quoq;, carbunculos, ἀγγλωπας sunt qui eodem percurant: quod vltis earum nucleis tribuit Dioſco. si verò ex recẽtibus est nucibus expressum, etiam subadstringit, & semicctæ humiditatis adhuc aliquid retinet, quæ in viridibus fructibus erat plurima. *Καρύινον* oleum vim habet eandem quam balaninon. Doctè igitur & ex Galeni sententia scribit Mesues flatus discutere calore, tenuitate essentiæ, vi resolutrice, id quod experientia quotidiana probamus in dolore colico à flatibus. Nam iniectum cum vino generoso, aut sumptum potenter flatus discutit, & dolore tenuo liberat. Eadem ratione illitum, tumores discutit. Vi autem digerente & siccante sine morsu puncturas neruorum, & attritum, & scabiem sanat, id quod vt potentius præstet, calcem lotam miscet, quæ siccat sine morsu, & digerit: & cum ambo tenuis sint essentiæ, in vlcus totum permeat, non hæret in aditu modo adstringentiũ & emplasticorum, quæ facultates siccantes sine morsu, & digerentes, quantum prosint puncto neruo, docet Gal. lib. 6. metho. & lib. 3. c. ph. g. & quo tempore vtiles.

Oleum de nucibus crassarum ventositatum est resolutiuum: & confert tumoribus & cõtritionibus neruorum, & punctura eorũ & pprie cũ calce lota, & confert scabiei. & modus compositionis eius est sicut diximus. ANT.

Oleum de nucibus non est in usu, nec præparatum reperitur: tñ uirtus eius est sicut uirtus olei de amygd. dulcibus nisi q in eo sunt quædã partes acutæ nitrosæ & salsæ mordicatiuæ, intãtũ q qñq; nuces comestæ ulcerant partes ginguarũ linguæ & palati, quapp aliqualiter tẽdit versus cõplexionem calidã, & siccam, licet siccitas prædominetur. CHRIST.

ADDITIO.

Nux crassa. i. usualis, uidelicet illa quę comeditur, de qua fit oleum quo aliquando utimur pro lumine faciendo loco olei lini, uel alterius, aliquando etiam utimur in cibarijs loco olei oliuæ, & hæc nux est illa, quæ apud Dios. vocat charia batilica. i. Alexandrina. Petrus de crescen. inquit, nux a nocendo dicta, eo q eius nmbra noceat alijs arboribus. Ioã. Anglicus cap. de dyscrasia calida hepatis laudat ipsam dicens. Nux huiusmodi salus est, si sumitur ut medicina. Si uel esca datur, non est salus immo medicina.

MANARDVS in oleum de nucibus.

Καρύινον eandem vim habet balanino, de quo infetius Dioſc.

OLeum ex auellanis nucibus, dolores neruorum & arthriticos sedat. Fit vt præcedentia. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Cum λεπτοκάρυον id est, nux tenuis Pontica auellana & Prænestina quoque à locis vbi luxuriat dicta, sit terreę magis & frigidæ substantię, quàm Regia: tamen nonnihil caloris habet quo resoluit, estque anodyna, & sua sicca substantia humoris arthritici portionem absumit. Nec credas Mesuæ interpreti hoc calidum secundo gradu affirmanti, caryinum autem primo, in quo siccũ esse possit, hoc à substantia salsa & nitrosa, illud à terrea cruda. Addit Rasis in suo Antidotario, contra venenum & morsus serpentum valere. Quam facultatem nucibus Regijs tribuunt Dioſc. in nucibus, & Gal. li. de euchymia & cacochymia. Bibi quoque vtiliter in articulariis morbis addit Manardus.

Oleum de auellanis, & cõfert dolori arthetico, & dolori neruorum. & eius modus est sicut diximus. ANT.

Oleum de auellanis non est in usu: eius tamen complexio est calida uersus secundum gradum, cum aliquali siccitate. CHRIST.

ADDITIO.

Istud oleum describit Rasis in proprio antid. quod ualet contra uenenum & morsus reptilium.

MANARDVS in oleum de auellanis.

Non valde differt ab oleo nucum. Bibitur autem vtiliter in articularibus morbis.

OLeum ex chrysomelis, aurium, ani, hæmorrhoidũ dolorem sedat, tumores prædictarum partium & vulnerũ digerit, linguæ impedimentum corrigit. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

℞ Oleum ex nucleis malorum aureorum (quæ etiam Armeniaca & præcocia dicuntur, suntq; generis persicorum) mordet, aperit, resoluit potentius, q̃ oleum amygdalarũ amararũ: ob id hæmorrhoidas siccas aperit & vacuatione facta dolorẽ lenit: præsertim quod ex eorum amaro nucleo extrahitur. Nam ex dulci est imbecillius. Resoluta item materia in auribus, & alijs partibus tumefactis colecta, mitescit dolor, modò fluxionis initium non sit, nec corpus ac caput plenum. Vulneribus autem præsertim magnis, aut in parte

Manar. Distinguit tñ Gale. in alimẽtis. Nuclei præcocium, vt amygdalarũ dulces quidam, alij amari.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 410 sur 1089

Aph. 31. lib. 6. sensu exacto prædita, vt neruo, superuenire tumores, & phlegmonas abundè docet Gal. lib. 6. meth. & lib. 3. c. ph. gen. & Aph. 2. lib. 5. Conuulsio ex vulnere lethalis est. Linguæ autem impedimentū τράυλωσιν, idest, balbutiem à multo humore natam, intelligere videtur Mesues, quam id oleum, & ortui neruorum septimæ coniugationis linguam mouentium, & ipsis faucibus foris illitum, & ore retentum, incidit, tenuat, terget.

ANT. Oleum de chrysomelis sedat dolorem ani, & hæmorrhoidarum, & resolvit tumores in eis, & tumores vulnerum, & impedimēta linguæ & dolores auris. Et modus compositionis est sicut diximus.

CHRIST. Oleū de chrysomelis. i. de nucleis chrysomilorum nō est in usu, sed esset conueniēs oībus dispositionibus quibus cōuenit oleum de amygdalis amaris: verum est ꝙ est maioris mordicationis, & aperitionis ac ēt resolutionis. & ēt principaliter confert ad aperiendum hæmorrhoidas siccas. vnde est sedatiuum dolorum euenientium in partibus illis.

MANARDVS In oleum de chrysomelis.

Sic vocāt, quæ Græci armeniaca, & Latini præcocia: ex quorum nucleis hoc oleū paratur, qui sunt & dulces & amari sicut amygdalarum, nec viribus multum ab illis euariant.

SYL. *Oleum de persicis obstructiones aperit, aurium & sedis ab hæmorrhoidibus dolores ac tumores sanat, vermes necat. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum ex nucleis persicorum, ꝙ amari sint, idem pollet, quod oleum ex amygdalis amaris: facultate scilicet amaris omnibus cō muni præditum, calfaciendi, tenuandi, incidendi, digerendi. Quo fit vt amarorum omnium more tollat obstructiones venarum meseraicarum, hepatis, lienis, renum, sumptum, sed etiam admotum, vt nuclei ipsi esu vel potu ex vino sumpti. Aurium dolores omnes à materia lenit ipsius per resolutionem vacuatione, quo scilicet tēpore digerentibus vtendum est, cùm cessauit fluxio, & corpus atq; adeò caput est purum. Si verò sint ab intemperie calida sicca dolores, per se exacerbat, contrarias intemperaturas corrigit. Idem iudicium de sede ab hæmorrhoidibus dolente, modò inflammatio, & ea incipiens, vel augescens, aut vigens non adsit. Rimis etiam sedis medeti docet Rasis in antidotario, & cephalalgiæ: quam scilicet causæ dictis similes excitarunt, quomodo oleum ex vrendis nucibus exudans rimas labiorum & manuum sanat. Tumores omnes digerit vbi fluxio constitit, nec adeò crassa, lenta, impacta est materia. Frigidos præsentius iuuat, quàm calidos. Amara omnia sumpta & admota lūbricos, & vermes reliquos necare & educere totius substantiæ cōtrarietate demonstrat Gal. lib. 4. de simp. non solum ꝙ nullum animal planè amaris nutriatur.

ANT. Oleum de persicis oppilationes aperit, & confert dolori auris, & occidit vermes in eis, & linitur summe calidum, & necat vermes vulnerum, & cōfert dolori ani, & hæmorrhoidarum, & tumoribus earum. & operatio eius est sicut diximus.

CHRIST. Oleū de persicis. i. de nucleis persicorum non est in usu. Habet tamen virtutes quas habet oleum de chrysomelis.

ADDITIO.

Oleum persicorum secundum Rasim in antido. valet hemicraneæ & apostematibus aurium, mirabiliter etiam valet in fissuris ani & apostematibus.

MANARDVS in oleum de persicis.

Valet etiam & potum & inunctum in renū affectibus, vermesq; & interficit & educit.

SYL. *Oleum balaninum terget, expurgat, obstructa liberat, auri iniectum, tinnitui, surditati, dolori, cōfert strumas hepatis, & lienis scirrhum mollit, & digerit: affectibus frigidis neruorum & iuncturarum, spasmo, arthritidi medetur: alphos, lentigines, varos, maculas, cicatrices nigras, & reliqua cutis fœda vitia corrigit: aluum potu soluit, sed stomacho aduersatur. Fit vt amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Li. 6. simp. Balanus myrepsica. i. vnguentaria dī, ꝙ vnguentarij vtātur eius carnis succo planè inodoro, ob id apto ad odorem omnium recipiendum, vt insipida cucurbita oībus saporibus, coloris expers cornea, & aqua susciendis coloribus. Expresso autem succo reliqæ terrestres ac duræ, sunt amaræ & subadstringentes: ob id incidūt, tergent, contrahunt, & stipant: ionthos, lentes, ephelin, pruritum, psoram, lepram, achoras, exanthemata sanant: lienem & iecur duratum liquant cū farina lolij, erui, ve alia siccante admota. Carnis drachma cum melicrato pota est vomitoria, & sæpe largiter p aluū subducit. Viscera omnia, maximè hepar & lienem ex oxycrato pota expurgat, cicatricibus decorem affert. Id oleum, siue succus nucum ex nucleo huius balani frequenter hodie exprimitur. Oleum balaninū maculas repurgat, lentigines, varos, & cicatrices nigras: aluum soluit, stomacho aduersatur: cōtra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est cum anserino adipe instillatum.

ANT. Oleum de ben incidit, abstergit, mūdificat, & aperit oppilationes, & iniectum per aures confert surditati, & sibilo, & doloribus earū: & resoluit scrophulas iniectū similiter super apostemata dura, & splenē, & hepar. cōfert spasmo, & ægritudinibus neruorum frigidis, & cōfert morpheæ & fœditati cutis, & vestigijs vlcerum, & lentiginibus: & confert doloribus iuncturarum. Et modus operationis est sicut olei de amygdalis.

CHRIST. Oleum de ben incidit & abstergit non est in usu.

ADDITIO.

Olenm de ben. i. de granis ben: hoc oleum a multis ignorantibus dicitur oleum mustellinum, sed non recte. nā mustellinum dicitur a musto. Mes. in simplicibus de ipso facit ca. & inquit, ben est granum almesus, & eius aliud magnū aliud paruum. Magnum autem est in magnitudine auellanæ triangulatum. paruum vero est sicut cicer. & utrunq; habet medullam unctuosam, lenem, & albam, & apud Serap. autorita. Dioscor. est fructus arboris similis tamarisco & fructus iste est similis auellanis. Auic. in secundo cano. duo facit cap. de ben. vnum de ben scriptum cum uno e tantum: & hoc est istud granum ex quo fit oleum præsens, aliud scribit cum duobus ee, & sunt ille radices quibus generaliter utimur pro been albo & rubeo.

MANARDVS in oleum de ben.

Balaninum dictū, ventrē purgat. SVRDITATI.) Dioscor. cum adipe anseris: sed stomachum lædit. Cicinum valet achoribus, scabiei, phlegmonæ, sedi, clauso vtero, cicatricibus, doloti auris, vermibus, & aquosis humoribus, per os sumptum.

SYL. *Oleum κίκινον Latinis ricininum, flatus crassos dissipat, pituitam crassam & lentam tenuat & incidit, & dolenti ab his ventriculo, tenuibus intestinis, colo confert: hydropem iuuat potum, clystere iniectum vel illitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Achoras, auriū dolores, scabiem, fœdas cicatrices, sedis phlegmonas, vteri euersiones & occlusiones iuuat. Auicē. v. cano. addit lentigines & panos delere.

ANT. Oleum de cherua crassas vētositates dissoluit, & carminat: phlegma quoq; viscosum attenuat: & cōfert dolori stomachi, & dolori colon & ileon cum virtute: & confert hydropisi inunctum, aut bibitum, aut clysterizatum. Et est operatio eius sicut diximus.

CHRIST. Oleum de cherua. i. de cataputia non est in vsu.

ADDITIO.

Oleum de cherua. i. de cataputia, est enim cherua cataputia maior. Mes. de ipsa facit ca. sub nomine albemesuch, & dicit ꝙ est granum regum, & est ex eo aliud magnū, aliud paruum. Auicen. ij. cano. cap. de oleis inquit, oleum de cherua est bonum lentiginibus, & panno. Idē in quinto habet duas descrip. de hoc oleo: vnum est compositum & aliud simplex, hoc possumus uidere ueritatem, ꝙ ben non est cataputia, ut dicunt multi.

MANARDVS in oleum de cherua.

Græci cicinum vocant. Valet achoribus, scabiei, sedis inflammationibus, vteri euersionibus & occlusionibus, fœdis cicatricibus, atque aurium doloribus.

SYL. *Oleū de cnico, obstructa liberat tergetq;: ob id ictero doloēti à materia frigida, vētriculo, colo, thoraci. pulmoni cōfert, bisq; partibus expurgatis, vocem claram reddit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huic Dioscor. tribuit vires olei ex cocco gnidio purgato & tuso, sed imbecilliores, hoc est, aluum potu purgandi.

Oleum

ANT. Oleum de carthamo confert icteritiæ, oppilationi, & dolori ſtomachi, & dolori colon: & confert iuuamen tum manifeſtum oppilationi pectoris & pulmonis, & mundificat ea, & clarificat vocem. Modus operationis eius eſt ſicut diximus.

CHRIST. Oleum de carthamo non habetur in uſu.

MANDVARS in oleum de Cartamo.

Dioſc. enicelæum vocat: valetq; idem, dicit, quod cocci gnidij, ſed eſſe imbecillius.

SYL. *Oleum ex nuce Indica dolori neruorum confert, thoracem & pulmonem lenit, & inde claram vocem facit, impinguat etiam, & ſperma auget.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum Græcis indictum conceptui valere creditur. Hodie ad ſeminis incrementum ferè vſurpatur.

ANT. Oleum de nuce Indica confert dolori neruorum, & lenit pectus & pulmonem, & clarificat vocẽ, & impinguat, & addit in ſpermate. Et eius opatio ſicut dixim9.

CHRIST. Oleum de nuce Indica non eſt in uſu.

MANARDVS, in oleum de nuce Indica.

Huius non meminerunt Græci. Valere nunc creditꝰ conceptui.

SYL. *Oleum de ceraſis arthritico dolori mire confert, tergetac expurgat: ob id calculum à renibus & veſica expellit: panos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum vires habet aliorum ex nucleis, aut ſeminibus amaris expreſſorum, qualia ſunt perſicorum, amygdalarum amararum, chryſomelorum.

ANT. Oleum de ceraſis articulorum dolori confert cũ virtute. & mundificat & abſtergit fœditatem cutis: & delet panum & lentigines, & iuuat ad expulſionem lapidis, qui in renibus & veſica eſt. Et eius operatio eſt ſicut diximus.

ANT. Oleum de ceraſis, id eſt de nucleis ceraſorum non eſt in uſu. In operationibus tamen conuenit cum oleo de perſicis & de chryſomelis.

MANARDVS in oleum de ceraſis.

Mirabile eſſe dicitur in renum doloribus & calculo.

SYL. *Oleum ex nucleis ceraſi ſylueſtris eadem præſtat, ſed efficacius.*

ANT. Oleum de almahaleb fortius eſt in omni re quã oleũ de ceraſis. Et eius operatio eſt ſicut illius.

CHRIST. Oleum de almahaleb non eſt in uſu, & eſt almahaleb granum ceraſi ſilueſtris.

MANARDVS, in oleum almahaleb.

Quidã dicũt eſſe ceraſum ſylueſtre. Cõficiẽda vtraq; ex nucleis.

SYL. *Oleum ex ſeminibus citri & arancij, dolori arthritico, & ſuccedenti tumori confert: lapidem renum & veſicæ expellit. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem eſt in peſtilentia alexiterium, & lumbricos necat potum & illitum.

ANT. Oleum de granis citri, & citrangulorum, confert dolori arthetico, & tumoribus ſuperuenientibus, & ſunt lelenge: & expellit lapidem renum & veſicæ. Et eius operatio eſt ſicut diximus.

CHRIST. Oleum de granis citri non eſt in vſu.

MANARDVS in oleum de granis citri.

Valet in peſtilentia, & vermes interficit potum & inunctum.

SYL. *Oleum ex piſtacijs, & ſtrobylis, hepatis & renum dolores potenter lenit: hepar impinguat, ſperma auget potum, ſed ſtomacho nocet. Fit vt prædicta.*

A SYLVII ANNOTATIO.

Forte oleagina ſubſtantia, quod oleis omnibus & pinguibus eſt commune, tota tamen ſua ſubſtantia ſtomacho amicum videtur vſu quotidiano.

Addit Raſis ruſſim & thoracis dolorem mitigare, & intemperiẽ frigidam emendare. ANT.

Oleum de fiſticis, & pineis impinguat hepar, & confert doloribus eius: ſtomacho tamen nocet: & confert dolori renum potenter, & auget ſperma. Et eius operatio eſt ſicut diximus.

Oleum de fiſticis & pineis non eſt in uſu, nec præparatum reperitur. CHRIST.

ADDITIO.

Oleum de fiſticis ſecũdum Raſim ualet tuſſi & dolori pectoris, & hepatis & frigidæ complexioni.

MANARDVS in oleum de fiſticis.

Piſtacia Græci vocant. STOMACHO tamen nocet.) Hoc non credo.

B *Oleum laurinum ad partium omnium cerebri, neruorũ, articulorum, ventriculi, coli, hepatis, lienis, renũ, veteri, affectus frigidos, & dolorem his ſuccedentem: ſic fit. Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, poſt torculari plano, non cauo, exprimuntur in vas ſubiectum, in quo aqua ſupernatans oleum colligitur. Affuſa calente aqua iterum terantur, & exprimantur torculari cauato, colligatur oleum, & reponatur.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum eſt calidum, eſſentiæ tenuis, aperit, mollit, diſcutit, ob hæc intemperaturam omnem frigidam ſolam, & cum pituita, vel flatibus ſanat, & ab his colo dolenti clyſtere infuſum, mirè prodeſt, vt ſpinæ dorſi illitum, paralyſi & horrori febrili, tum omnibus neruorum vitijs, algoribus, laſſitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, tenum frigidis affectibus. Alij parte æquali oliuarum maturarum miſta, & ambobus ſimul tritis, oleum laurinum exprimũt, ſed imbecillius: aliter miſtis aliis componi docet Dioſcor. Simplex vtilius idem cenſet, & quo recentius & viridius colore. amariſſimũ eſt & acre. Ex Gallia Narbonenſi vtribus, vti commune, aduehitur, vnguento ſimilius, quàm oleo.

C Oleum laurinum confert dolori hepatis & hemicraneæ frigidis, & dolori neruorum, & iuncturarum, & cõfert neruis læſis a frigiditate, & confert dolori ſtomachi & dolori colico, & renum, & dolori matricis, hepatis, & ſplenis, & dolori viſcerum. Et modus eius eſt talis. Accipe de granis lauri maturis quantum volueris: & dum adhuc ſunt recentia tere in pila, & fac bullire cum aqua in caldario. Deinde exprime in zaynari plano non habente concauum, & collige ex aqua quod ſupernatat oleum. Deinde iterum exprime grana contrita in zaynari habẽte vacuum, & infunde aquam calidam & collige oleum. Et repone & adminiſtra vbi oportet. ANT.

D Oleum laurinum quod per expreſſionem fit, eſt multum in uſu, & principaliter conuenit omni malæ complexioni frigidæ materiali, & non materiali, unde confert doloribus hepatis & hemicranię, & neruorum, & iuncturarum factis a cauſa frigida. confert etiam dolori ſtomachi & dolori colico factis a ſimilibus cauſis, uel a uẽtoſitate craſſa. eſt enim materierum craſſarum reſolutiuum & ſubtiliatiuũ: & quãdoq; ponitur in clyſterijs in cura colicæ factæ a uentoſitate craſſa, aut a phlegmate frigi. inducente extenſionem in inteſtinis. Eſt etiam conueniens ad inungendum nucam, ſpondiles, & partes mollificatas in paralyticis. CHRIST.

MANARDVS in oleum laurinum.

Daphninon. CONFERT neruis læſis.) Omnibus etiam eorum affectibus. Dioſcorides ei vim tribuit calefactoriam, apertoriam, mollificatiuam, ſolutiuam dolorũ, horroribus qui fiunt in febribus, auris dolori, catarrhis. Purum fit ex granis ipſis puris: cõmixtum accipit tantundem oliuarum maturarum. CONFERT dolori ſtomachi, & dolori colico, & renum.) A frigiditate ſcilicet factis & inflatione.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 412 sur 1089

SYL. *OLeum ex baccis uiridibus terebinthi, uulnera glutinat, ſpaſmo, tetano, duritiei neruorum confert, ob hæc multis emplaſtris miſcetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mirum eſt Dioſcoridi hoc refrigerare, & adſtringere cum calidum ſit reuera modicè adſtringens. Fit vt laurinum.

ANT. Oleum de granis viridibus, & eſt albotin, confert ſigillationi vulnerum, & eſt materia emplaſtrorum multorum, & cõfert ſpaſmo, & tetano, & duritiei neruorũ. Et modus operationis eius eſt ſicut olei de granis lauri.

CHRIST. Oleum de granis uiridibus producentibus terebinthinã non eſt in uſu.

ADDITIO.

Et eſt granum viride ſm Auicẽ. in ſecundo cano. fructus arboris terebinthi, unde terebinthina colligitur, non eſt autem reſina, ut quidam putauerunt.

MANARDVS in oleum de granis viridibus.

Id eſt, de fructibus Terebinthi.

SYL. *OLeum lentiſcinum ex baccis lentiſci, ſtomachum, partes neruoſas, iuncturas laxat, & muſculos roborat: fit vt laurinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scabiem iumentorum & canum ſanat: peſſis, acopis, leprarum medicamentis eſt vtiliſſimum, ſudores cohibet. Ineptè ſcincus pro ſchino legitur. Nam è ſcinco oleum ſi fiat, compoſitum eſt, neque horum aliquid præſtaret.

Oleum maſtichinum è maſtiche, gummi lentiſci recente trita exprimitur, mediocriter calfacit, adſtringit, emollit: ad omnia vulnæ vitia efficax, ſtomachi prominentem duritiem, cœliacorũ, dyſentericorumq; cruciatus leuat: faciem emaculat, & colorem nitidum facit optimum. Myrteum è baccis myrti nigræ ſylueſtris, aut ſatiuæ maturis bene tritis ex aqua coctis ſimiliter exprimit Dioſc. verò ſuccũ ex folijs myrti alterutrius molliſſimis tuſis expreſſum eum oleo omphacino coquit, vel cum oleo & aqua: deinde quod ſuper natat oleũ cõcha colligi iubet: adſtringit, ſiccat: ob id epuloticum eſt, achoras ſanat & ſedis rimas, ſudores compeſcit. Potẽtius eſt & compoſitius, ſi malicoriũ, cupreſſum, cyperũ, iuncũ odoratũ cũ Dioſc. recipiat. Efficacius eſt amarum oleoſum, viride translucens, olens myrtum. Myrteum aliud eſt Meſuæ in tertio genere.

Duplex eſt baccis recẽtibus & maturis oleo ĩ coctis: & alterũ medicamẽtoſius ex Nicolao

ANT. *iſchino.* Oleum de *ſcinco, ſtomachum & membra neruoſa confortat, & iuncturas laxas, & carnes robuſtas reddit, & fit ſicut oleum de lauris vel oliuis.

CHRIST. Oleum de ſcinco non eſt in uſu.

ADDITIO.

Scincus ſm Dioſ. eſt animal quod in India inuenitur.

MANARDVS in oleum de ſtinco.

Pro ſtincho credo legendum ſchino. Eſt autem σχινὸς lentiſcus. Ex cuius fructu fieri oleum docet Dioſcorides: ſanareq; ſcabiẽ iumentorum & canum, ſiſtere ſudorem, miſceri peſſis, acopis, & his quæ ad lepram communiter proſunt. Conueniunt tamen remedia Meſuæ potius maſtichino.

SYL. *BAlſamelæon, id eſt, oleum balſami plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agreſti ſimilis: cortice cuius partẽ oriẽtem ſpectante ſcarificato, & vulnerato lachrymæ pingues deſtillant: ipſius ſcilicet balſami pinguedo. Alij plantæ huius ſurculos vere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq; balſami vocant. Sunt, qui ſurculos tritos in oleo veteri dies quadraginta inſolant, in vaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos nouos tritos immittunt, ſecundo & tertio colant & recondunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleo veteri die vno maceretur xylobalſamum carpobalſamum recentiſſima: pòſt arte chymiſtica oleũ extrahatur, fuerit nõ ignobile: vel xylobalſamũ recens in oleo veteri diebus quadraginta inſoletur, vaſe duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tã laudati à Meſue taceri mirum eſt: calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas veteribus indicta, facit ipſum hodie precioſum. Cætera ex Gal. in ſimplic. docui: notæ huius in Dioſc. opobalſamo. Id ratiſſimum, & ob id precioſiſſimũ. Quapropter Petrus de Ebano, Gulielmus Platearius, Bartholomæus Montagnana oleum balſami compoſuerunt, viribus verò balſamo nihil ceſſurum. Alij folia, & ſemen, & lignum huius plãtę oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant: ſed viribus opobalſamo id multo inferius.

Oleum de balſamo ſit ex planta longitudinis cubiti vnius, aut duorum ad plus, ſimilis rutæ agreſtis. Cortici cuius ſi acciderit ſcarificatio, aut ſcalpellatio ex parte ortus ſolis, fluunt ſicut lachrymę pinguedinis, & eſt dimelbaſen, ideſt pinguedo balſami. Et quãdoq; accipiũt palmites plantæ in principio veris, & terunt in pila, & coquunt in aqua, & exprimunt in zaynari, & vocatur oleum balſami. Et quandoq; teruntur palmites & funditur ſuper eos oleum antiquum. & ponitur in ſole diebus quadraginta. Deinde coquatur in duplici vaſe. & iterum innouantur in eo alij palmites, & ita tertio. deinde colatur & reconditur. ANT.

CHRIST. Oleum de balſamo quod per emanationem colligitur in partibus orientalibus, eſt multum in uſu: & eius complexio eſt calida cum uirtute aliqualiter humectatiua. Et ſubtiliatiuum, & lenitiuum duritierum: & maxime confert ad ſubtiliandum & remouendum veſtigia turpia, & cicatrices, q̃ remanent poſt conſolidata ulcera. Eſt etiam penetratiuum ualde ad partes profundas: & confert omni malæ complexioni frigidæ, & doloribus neruorum & iuncturarum, & p̃ mixtum cum alijs medicinis portat uirtutes illarum ad mẽbra intrinſeca & remota: unde permiſcetur & ſumme confert cum medicinis urinam prouocantibus, aſſumptũ per os, uel inunctum ab extra in partibus renũ, pectinis, & colli, & ueſicæ. Et nota q̃ uerum oleum balſami colligitur tempore ueris: cum planta eius ſcinditur & exinde emanat: & ſic collectum eſt in parua quantitate. Alio modo accipiuntur folia & ſemen huius plantæ, & per. xl. dies in ſole inſunduntur in oleo oliuæ, deinde fit expreſſio talis olei, & tale in magna quantitate ibi præparatur: ſed non eſt tantæ uirtutis quantæ eſt primum.

MANARDVS in oleum de balſamo.

LONGITVDINE vnius cubiti, ſimilis rutæ agreſtis) Dioſcorides magnitudine leucoij, folio rutæ ſimili, albiore. SCALPELLATIO.) Dioſcorides, cum vnguibus ferreis, diebus canicularibus. Et quandoq; ego in oleo antiquo madere facio lignum & fructũ balſami integram diem, extrahiq; deinde per chymicam artẽ oleũ, & adſeruari ceu opon balſami ad multiplices vſus. Modum tamen à Meſue vltimo ſcriptum valde etiam probo.

SYL. *OLeum ſeſaminum impinguat, ſemen auget, aſperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit, multorum præterea oleorum aliorum eſt materia: extrahitur vt amygdalinum, niſi quòd prius ſemen ſeſami excorticandum ſic eſt. Id ſemen ab excrementis purgatum, aqua parum ſalſa irrigetur, manibus fricetur: iterum irrigetur, donec madefiat: ſiccetur, modice aſſetur, ſacculo aſpero multum diuq; confricando excorticetur, corticibus expurgetur, molatur in farinam, oleum exprimatur, vt ex amygdalis. Ex eodem ſemine non excorticato, ſed aſſato & mollito in farinam, oleum quoque extrahitur vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id ſemen quod agros emaciat, in Italia ſeri deſijt, ob eiusq; penuriam oleum ſeſaminum deſideratur, cuius loco amygdalarum dulcium oleum ſubſtituatur: oleum id clarum candidum, & vſu cum cibis delicatiſſimum.

ANT. Oleum de granis ſeſami impinguat, & addit in ſpermate, & lenit durities & aſperitates, & clarificat vocẽ, & lenit guttur, & eſt materia aliorum oleorum multorum. Et modus cõpoſitionis eius eſt ſicut olei de amygdalis præterquã q̃ oportet vt grana ſeſami prius excorticentur. Et modus operationis eius eſt. Mundetur

ſeſamus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 413 sur 1089

seſamus ab omnibus immunditijs: deinde roretur ſup ipſum aqua cum ſale pauco, & confricetur manibus, iterumq; roretur, donec madefiat: poſtea expandatur vt exiccetur, deinde aſſetur aſſatione modica, & ponatur in ſacculo pāni aſperi, & fricetur multum donec excorticetur. deinde mundetur à corticibus & molatur cum molis, & fiat alrachine: & de cętero trahatur oleū ſicut de amygdalis. Et quandoq; trahitur oleum prętereā quod excoriętur: & eius operatio eſt vt aſſetur primo ſeſamus, deinde molatur, & fiat athrachine, & trahatur oleum ſicut diximus.

CHRIST. Oleum de granis ſeſami ſimititudinem habet in modo operationis cum oleo de amygdalis dulcibus: nō eſt in uſu nec præparatur.

ADDITIO.

Iſtud oleum quod fit de granis ſeſami ingredit in multis cōfectionib⁹, ſed hodierni aromatarij nō cognoſcūt ipſum.

MANARDVS in oleum de granis ſeſami.

Vox barbara altachine eſt, credo debere fieri veluti panes, vel quod non fiat perfecta mollitura. Seſaminon ait, Paulus, fit contuſis & expreſſis, vel inſperſis aqua calida, ſeſami granis.

SYL. *Oleum lini, ſpaſmo, duriciei neruorum & iunctura rū, hæmorrhoidibus, ſedis phlegmonis & rimis confert, ac dolori pulſatorio.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fit vt oleum ſeſami, ſed lini ſemen non excorticatur: neruorū dolores ſedat, vitibus proximum eſt oleo chamæmelino, quibuſdam in vſu eſt vice olei cōis. Quidā pleuriticis oleū lini dederunt linctui aut potui, non ſine vtilitate. Paratur hodie à candelatiis & oleariis molitoribus non à pharmacopolis. In moletrinis quoq; aquaticis pauca aqua affuſa extrahitur ad vſum lucernarum.

ANT. Oleum de ſemine lini, confert ad ſpaſmum: & lenit duritiem neruorum & iūcturarum: et eſt medicina magna ægritudinibus ani, ſicut ſunt apoſtemata et hęmorrhoides, et rhagadiæ, et dolori pulſatiuo. Et mod⁹ operationis eius, eſt ſicut olei ſeſamini, præterquam, q̄ nō oportet, vt excōrientur ſemina lini.

CHRIST. Oleum de ſemine lini licet præparetur medicinaliter, raro tū habetur in uſu, & habet ſimilitudinem in complexione & modo operationis cum oleo de chamæmilla, & de aneto, & eſt anodinum, & ſedatiuum dolorum in neruis.

ADDITIO.

Oleum de ſemine lini eſt in uſu, & eſt duplex, unū quod ſolū fit ex ſemine ipſius, & hoc dicitur oleū linoſum purū quod aptum eſt eſui, aliud fit cum aqua tū non multū, & illud dicitur linoſum compoſitum: hoc lucernæ aptum eſt.

MANARDVS in oleum de ſemine lini.

Vbiq; præparatur, quia videlicet ad alios vſus quām medicinæ accommodatur. Quidam dederunt pleuriticis, nec ſine vtilitate.

SYL. *Oleum papauerinum impinguat, aſperam arteriam lenit, febrium ardorem mitigat, et inſomniam, ſit vt oleū ex ſemine lini.*

SYLVII ANNOTATIO.

A febrium enim vapore calido ſicco vigilias tollit, ſomnūq; friguiditate & humiditate conciliat, fronti, auribus, naribus, temporibus linitum. Cōpoſitū autem oleum papaueris poſt ſcribendum eſt vſitatius. Hyoſcyaminum oleū ex ſemine albo hyoſcyami recēte, ſicco, calida aqua ſparſo, inſolato, trito, à Dioſ. exprimitur ad autium dolores, peſſis etiam miſceatur, ad emolliendum vtile.

ANT. Oleum de granis papaueris confert febri, et ſahare. et lenit pectus multæ aſperitatis, et impinguat. Et fit ſicut de ſemine lini.

CHRIST. Oleum de granis papaueris ſatis eſt in uſu licet plus præparetur ſecundum deſcriptionem quā ponit inferius: principalis eius operatio eſt ad ſomnum prouocandum quando cauſa vigiliarum eſt mala complexio calida cum aſcenſione uaporum acutorum ad caput, ſi ex ipſo inungantur tempora, nares, aures, & tota frons.

MANARDVS in oleum de granis papaueris.

ET ſahare.) Id eſt vigiliæ. Hoc aliquando vidi paratum, ſed ex lactucæ ſemine nullibi. Vtrunque tamen vtile putauerim & in trorſum & extrorſum, in ſomno ciendo, & doloribus, præcipuè qui cum morſu fiunt, mitigandis.

SYL. *Oleum ex ſemine lactucæ idem pollet quod papauerinum, & eodem fit modo.*

ANT. Oleum de ſemine lactucæ valet ſicut oleum papaueris. Et modus operationis eius eſt ſicut illius.

Oleum de ſemine lactucæ non eſt in uſu: magiſtraliter tū conueniret ad remouendum malas complexiones calidas.

SYL. *Oleum ex ſemine cucurbitæ, cucumeris, melonis, citreoli, phlegmonis viſcerum, & ab his febribus ardentibus confert, vrinæ ardorem valde mitigat. Poſſunt ex ſingulis horū per ſe extrahi, vel pluribus, vel omnibus ſimul, excorticatis tamen ſeminibus, ſeſami ſeminum modo. Ex pluribus aljs tum ſeminibus, tum fructuū nucleis, & fructibus, olea eodem modo exprimi poſſunt, quæ vires eorum ex quibus ſeparantur retinent, & à nobis omittuntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quale eſt raphaninum, melanthinū, ſinapinū, cannabinū, ſtaphidis agriæ. Quæ ēt fieri pñt ſeminibus ipſis tritis & coctis cum oleo, & cū ſucco aliquo vires eorū augēte: vel, ſi eſt opus, remittēte vel ſaltem fouente, & olei aduſtionem ac ſeminis prohibente.

SYL. *Fiunt & olea per impreſſionem, quæ ipſis oleis velut habili cuidam materiæ aliorum medicamentorum virtutē à ſua ipſorum forma proficiſcentem inſerit, quomodo ſigillum formam ſuam materiæ cuipiam ad eam ſuſcipiendam habili imprimit. Hæc autem variis fiunt modis, quos Deo adiutore traditurі ſumus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleorum genus tertiū facultatē recipit variam ex incoctis ſibi varijs ſimplicibus: propterea idiam eſt compoſitum, non amplius, vt priora duo genera, ſimplex· id Paulo μυρῶδες id eſt, vnguentarium dicitur: eſt illi ſimplex, ideſt parum medicamentoſum, & paucis miſtum: alterum compoſitum & medicamentoſius.

ANT. Oleum de ſemine cucurbitæ, citrulli, et cucumeris, et melonis, confert febribus inflammationum, et omni inflammatioi et ardori vrinæ, et ſunt efficacia. Et modus operationis eorum eſt ſicut diximus de ſeſamo excorticato, ſiue ſeparatim, ſiue coniunctim facere decreueris. Ex multis autem ſeminibus olea fieri poſſunt, et habent virtutem ſeminum eorum, de quibus ſermonē non edimus: et ex multis nucleis fructuum: ſimiliter et ex multis fructibus, quorum operatio ſimilis eſt eorū quæ diximus. Fiunt autem olea per impreſſionem ſicut imprimit forma ſigilli in re habili ſuſcipere illam, et proprie quando aliquid ſtans, ſicut materia ponitur in neceſſitate factum habile, vt ſuſcipiat virtutem quā res alia ſortita eſt à ſpecie ſua. et modi oleorum huius præparationis diuerſi ſunt: et nos harum diuerſitatum modos multos trademus, ſi Deus voluerit.

CHRIST. Oleum de ſemine cucurbitarum, melonum indorum, citrullorum, non eſt in uſu: ſimilem tamen habet uirtutem cū oleo lactu, & uiolaceo.

ADDITIO.

Auic. in. v. cano. deſcribit oleum de cucurbita, quod nō fit modo quo fit iſtud. uide modum ibi li uis, etiam hic inferius ponetur. Raſis tū in proprio antid. deſcribit hoc oleum de ſemine cucurbitę, & aliorum trium ſeminū frigidorum.

MANARDVS in oleum de ſemine cucurbitæ, citrulli, & cucumeris.

Iuſſi hæc parari pro lotij ardore mitigando. EX multis aliis.)

Vtex

Vtex semine hyosciami,raphani,melanthij, sinapis,cannabis.

FIVNT autem olea per.) Secunda pars,vbi alius modus docetur faciendi olea, ab initio à Mesue propositus. Paulus appellat hæc olea μυρίνα id est,vnguentaria,quorum quædam dicit simplicia,quædam composita.

SYL. *OLeum rosatum completum roborat,resoluit commode, lenit,& sedat,fitq; ex oliuis maturis, & folijs rosarũ completarum:rude vero inflammationes extinguit,roborat, cogit,densat,fluxiones sistit, & materiarum per corpus fluxum cohibet,dysenterias potu insigniter iuuat, & fit ex oliuis immaturis,& folijs rosarum nondũ apertarũ.Hoc autem modo fit.Folia rosarũ rubrarum recentium trita quantitate sufficienti,oleo ex oliuis,vel sesamino recenti,& aqua fontana aliquoties loto,macera in vase vitreo obturato, dieb.vij. insola.coque tribus horis in vase duplici. Expressis folijs & abiectis,noua immitte:insola iterum dies.vij.coque vt prius: tertio idem fiat.Deinde aquæ infusionis rosarum dictæ in syrupis quantum est oleum,misce,opercula,insola dies.xl.post ex cola,iterum diu insola.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prima olei rosati compositio multis est in vsu: Parisiẽsibus aũt compositio Nicolai in ipsius Antidotario dicenda. Paulus rosarũ rub.exunguatarum vnc.iij.olei omphacini sextario immittit vasi operculato,ne expiret:dies xl.insolat,super tabulã reponit:alij nõ insolant,sed puteo imponunt:alij terræ infodiunt dies,xl. Tres vnguenti rosacei compositiones Dioscorides. Rosas quidã integris foliis, alij exunguatis,alij etiam forcipibus incisis, alij tusis oleo impositas igni coquunt,colant,seruãt,alij dies quadraginta insolãt in vase vitreo opculato,sine coctione: insolatus etiã in vase duplici est præstantior. Oleum rosatum veteres nominare cõsueuerũt, quod absq; odoramẽtis paratum est:quorũ si aliquid huic inditũ fuerit, non oleum,sed vnguentum rosaceũ nominant,in fine lib.1. simp. Oleum rosatum optimũ conficitur ex rosis solis,sine stõdibus,quę plurimæ oleo omphacino sine sale parato plenius imbuãtur,& infundant Vere, aut ineunte æstate.Post annum aũt vetus est ac inutile.Id oleũ vim quandam repellentẽ habet,& repellentem,& mitigatoriam,& discussoriam:seu repellit,coquit digerit omnia hæc mediocriter.Huic oleo quidam spissamẽta adijciunt, vt id diutius fit odoratum.Oleum rosatum audio fieri odoratissimum putrefactis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadẽ rõne ex mastiche vulgari,& rosis incarnatis, & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratiſ.sine vllius olei mistione.

ANT. Oleum rosatum completum,est confortatiuum & resolutiuum conuenienter,lenitiuum,& sedatiuum. Rude vero est extinctiuum inflammationum, confortatiuum,aggregatiuum,inspissatiuum, & prohibitiuum cursuum, propter quod potentissimum est potatũ ad dysenteriam,& ad fluxum materierum per corpus. Et differt completum à rudi, quoniam completi materia est ex oliuis completis & folijs rosarum completarum: rudis autem materia est ex oliuis, quibus nondum accidit completio,& maturatio,& ex folijs quæ non reserarunt nodos suos. Et modus compositionis eius est,vt accipiatur oleum de oliuis,aut oleum sesami recens. laue tur cum aqua fontium lauationibus pluribus. Deinde accipe folia rosarum rubearum recentium contusarum quantitatem sufficientem,& sepelias in oleo quod modo lauisti.& reconde in vase vitreo, & obtura orificium eius,& exponas soli per dies. vij. Deinde coque in vase duplici per hor.iij. Deinde fac permutationem foliorum rosarum,& vtere alijs recentibus: & dimitte per alios dies.vij. Deinde exerce coctionem in eo sicut feciſti prius,& fac denuo permutationem foliorum rosarum, & proijce super illud aquæ infusionis rosarum *quartam quã tradidimus in cap.de syrupis,sicut *quantitas olei, stringe orificiũ vasis,& dimitte in sole per dies.xl. Deinde excola & iterũ expone soli,& dimitte tpe extẽso.

MANARDVS in oleum rosatum completum.

FOLIA rosarum.) Exungulata. QVANTITATEM sufficientem.)Græci determinant quantitatem, sed puto modum Arabum meliorem. Paulus sic constituit. Rosarum rubearum exungulatarũ, per diem vnã naturalẽ exiccatarũ vnc.iij.olei omphacini sextariũ vnũ: obstrue diligenter vas ne expiret,expone soli per.xl.dies, repone neque non super pauimento,sed tabula. Alij non soli exponunt, sed in puteo ponunt:alij fodiunt sub terra.xl.dies.

ALiter quoq; paratur magis resoluens ex succi rosarum & aquæ infusionis rosarum prædictæ, ana parte vna: olei loti & parati, vt dixi,partibus tribus: foliorum rosarũ contusarum quantitate sufficienti: hæc omnia in vase vitreo insola,vt dictum est,post coque,folia rosarum permuta, insola,vt diximus de permutando succo, & aqua infusionis rosarum,idq; bis fiat. Postremo oleum solum cum succo rosarum, & aqua infusionis earum,in vase vitreo insola dies.xl. SYL.

Modus operationis eius alius est, & acquirit ex hoc quòd fit resolutiuum magis. Accipe succi rosarum, & aquæ infusionis rosarum prædictæ ana partem vnam, olei loti & præparati sicut diximus partes tres, foliorũ rosarum contusarum quantum sufficit: reconde in vase vitreo,& expone soli sicut diximus. Deinde operare de decoctione eius,& permutatione foliorum rosa. & expone in sole secundum quod diximus de permutatione succi & aquæ infusionis, & hoc fiat bis. Vltimo vero oleũ solum cũ succo rosa. & aqua infusionis earũ recondatur in vase & exponatur soli per.xl.dies. ANT.

VEl amygdalas dulces purgatas,curiose tritas folijs rosarum tusis misce in offas,quas in aere calido horis vigintiquatuor serua,tere, & subige continenter in mortario, affusa pauca aqua infusionis rosarum calente:tandem torculari exprime oleum,vasi vitreo impositũ opercula,& insola. SYL.

Tertius modus operationis eius est. Accipe amygdalarum dulcium purgatarum qnantitatem aliquam, & tere in pila contritione vltima. Deinde quãtitatem aliquam earum cum folijs rosarum tritis,itera & fac pastones, & dimitte in loco calido per diem vnam. Deinde iterum tere & malaxa in pila malaxationẽ vltima sine intermissione,& fundatur super illud aquæ infusionis rosarum calidæ parum,& indesinenter malaxa,& manabit oleum, Vltimo vero malaxa & exprime in zaynari. Cum autẽ expresseris totũ,pone in vase vitri, & stringe os eius,expone soli:& vtere quando oportet. ANT.

QVarto modo cum sesamo excorticato fit qualiter cum amygdalis.sed rudi rosato aptiores sunt amygdalæ: completo autem sesama. SYL.

Modus operationis eius quartus est ſm ꝙ hic proxime diximus de operatione eius cum amygdalis.Hic tamen dicẽdum est fieri debere cum sesamo excorticato. Sed amygdalæ sunt melior materia ad oleum rosatum rude, & sesamum ad oleum rosatum completum. ANT.

Sequitur de oleis quæ fiunt per impressionem,& virtutẽ receptum ex admixtione rerum extrinsecarũ, & primum est oleum rosarũ confortatiuum membrorũ, in quibus est mala complexio calida illam remittendo,& aliqualiter materiam resoluendo si dependet ab ea.Est enim oleum rosatũ ratione rosarum aliqualiter repercussiuum, & ratione olei uirtutem habet resolutiuam. Cõponitur aũt tribus modis ut superius dictũ est in descriptione diamusci dulcis,quare ibi recurre.& aduerte ꝙ solũ primus modus est ille qui habetur in usu,& qui præparatus reperitur.Quidam antiqui oleum lauant cum aqua fontis,uel cũ alijs aquis frigidis distillatis ut plus reducãt ipsum ad complexionẽ frigidam. CHRIS

ADDITIO.

Istud oleũ apud nos est multum in usu: ſm autem Mes. est oleum rosatũ completũ. ipse enim Mes. docet ipsum facere multis modis, sed primus modus est ille qui apud aliquos

quod in usu habetur: tamen communiter præparatur fm modum Nicolai quem describit in antidotario.

SYL. *Oleum chamæmelinum, genus omne neruosum roborat, fluxionesq́, inhibet vi sua modicæ adstringenti, modera te resoluit: ob id dolores sedat. Fit vt oleum rosatum, sed ex oleo maturo, aut sesamino, vt dixi, extracto.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus florum sine albis foliis recentium, siccatorũ vigintiqua tuor horis vnc. ij. sextario Italico imponit, vas tegit linteo simplici vt transpiret, & xl. diebus insolat, post bene obturato vase reponit: ex siccis foliis in vase duplici coctis est imbecillius. Calidum tem peratè ad primũ tantum gradum vergit, humido sicco temperatũ. Initio colici, arthritici, & aliorum dolorũ est præstantissimũ, quia parũ repellit, & modice digerit, cum valenter digerentia plus nouę materiæ in partẽ alliciãt, quã veteris inaniant. Si tũ vehemens est fluxionis impetus, adstringente magis opus est. Vires laxandi tan tum quibus febres prohibet, non etiã adstringendi Gal. ei tribuit.

ANT. Oleum chamæmillinum est oleum benedictum ex pertorum iuuamentorum, Est enim resolutiuum con ueniens, sedatiuum dolorũ. & est in eo prohibitio cur suum materierum propter stipticitatem eius modicam & confortat neruos, & confert doloribus eorum, & con fortat neruosa omnia. Et modus operationis eius est si cut olei rosati, prꝛterquam quòd oportet, vt fiat cum oleo de oliuis completo, aut oleo sesamino cũ illis mo dis præparationum quos diximus.

CHRIST. Oleum chamæmillinum est benedictũ propter eius mul tas utilitates, nam est conueniens resolutiuũ sedatiuum do lorum, prohibitiuũ materierũ propter aliqualem stiptici tatem. & confortat neruos alteratos a frigiditate, confert doloribus iuncturarũ & dolori colico facto a uentositate, & communiter est conueniens in principio dictarum dispo sitionum: quia temperatæ est complexionis, non ascendẽs primum gradum caliditatis cum aliquali humiditate & le ui deiectione: unde ponitur inter medicinas anodinas tẽ peratas declinans ad caliditatem.

ADDITIO.

Istud oleũ est in usu, sed eius modus apud modernos nõ est idem, ut docet Mes. uerum est ꝙ faciunt ipsum sicut dictum est de oleo rosato. Ioan. anglicus cap. de dolore iunctu rarum ait. Item in gutta valet oleum chamæmilli. in quo coquantur flores hiacynthi crescentis in campis, & uocat istud oleum hiacynthi.

MANARDVS, In oleum chamemelinum.

Prohibet febres, vt Galenus testatur. PROPTER stypticitatẽ.) Galenus ei vim laxandi, non adstringendi, adscribit. Paulus su mit florum absq. albo, per naturalem diem siccatorum vnc. duas pro sextario vno Italico, & tegit vas linteo simplici, vt transpiret, & exponit soli per quadraginta dies, post bene obturato vase repo nit. Vbi non habes flores viridis, potes facere ex siccis, & coquere in vase duplici, sed erit debilius.

SYL. *Oleum violarum, intemperiem calidam extinguit. ob id phlegmonas omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat, asperitatẽ arteriæ, & pulmonis, et thoracis lenit. Fit quo mo do rosatum: sed ex oleo viridi, vel amygdalino, vel sesamino.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum violarum, ideſt, ex floribus violę nigræ vulgò Martiæ, frigi dum, humidum, tenuis essentiæ, lenit, & modice aperit: clysteré in fusum ardorem tebrium mirè sedat. Quibusdam placet hoc ad mouendum esse tũ phlogosi, & intemperaturæ calidæ soli: vt ro satũ intemperaturæ calidæ cum humorum affluxu. Hepatis & re num caliditatem mirè sedat cum aceto pauco, succo lactucæ, san talo albo & cera exigua. Si oleum viride est, omphacinon, seu ex oliuis immaturis expressum, vt videri potest (tale enim, vel aliud lotum frigidis oleis conuenit) amygdalinum vel sesaminum ablu tione in aqua refrigerante vires olei omphacini accipiant. Paulo fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio, insolata tem exactè operculato vase, ne transpiret, tantum dies decem, vio lis interea ter mutatis, additq́; demum violas siccas.

ANT. Oleum violatum, inflammationes sedat vbicunque sint, & lenit asperitates etiam pectoris, & pulmonis, & sedat apostemata calida, & pleuresim. Et modus opera tionis eius est sicut olei rosati, excepto ꝙ debet fieri cũ oleo viridi, aut amygdalino, aut sesamino cum illis mo dis operationum quos diximus.

Oleum uiolatum est frigidæ & humidæ complexionis, & multum habetur in usu. Est enim conueniens inunctum ab extra malis complexionibus calidis, quæ non depẽdent à materia, sed usus eius est cõiter ad vngendum renes, & he par calefactos, si secum admiscerur modicum aceti & succi lactucæ, & sandalorum alborum, & cum modico ceræ fiat unguentum. unde sicut oleum rosatum conuenit in malis complexionibus calidis dependentibus à materia cum ali quali sua stipticitate, ita uiolatum absq; stipticitate cum ali quali uirtute lenitiua & aperitiua habet uirtutem maiorẽ in infrigidando, & per consequens est conueniens ad alte randam malam complexionem calidam à materia non de pendentem. unde maxime est conueniens, & sic communi ter est in usu cum clysteribus lenitiuis, & hoc quando quæ ritur alteratio malæ complexionis calidæ febrilis. CHRIST.

ADDITIO.

Istud oleum secundum intentionem Mes. fit sicut rosatũ excepto ꝙ debet fieri cum oleo de oliuis immaturis, quod omphacinum uocatur.

MANARDVS in oleum uiolatum.

Iaton vocat Paulus conficiq́; dicit vel ex purpureis, vel ex cro ceis, vel leucoio. Et modus operationis vt rosati: non tamen tãdiu in sole morari debet, secundum Paulum, sed dies tantum decem: mutandasque dicit ter violas, exactéque claudendum vas ne tran spiret, addendasque demum siccas violas.

SYL. *Oleum anethinum digerit, ob id dolores sedat. confert ri gori febrili, spinæ, & partibus neruosis inunctum acces sionis initio, phlegmonas & scirrhos resoluit, somnũ item cõ ciliat, & cephalalgiam mitigat. Fit vt oleũ chamæmilinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Flores anethi forcipe exacti ex oleo dulci dies. xl. insolãtur. Pau lus comæ florum anethi vno die siccatę vnc. j. sextario olei impo nit. Dioſco anethi comæ lib. ij. & vnc. viij. in libr. viij. olei, & vnc. ix. vno die insolat, post exprimit & reponit. Nã magna in hoc mẽ sura florum hoc tempusculo satis virium suarũ oleo impertit: arti culorum dolores Dioscoridi sedat, vtrunque mollefacit & reserat.

Oleum anethinum, ex anetho maturo & viridi in vase duplici coctum, succos, nec crassos, nec lentos in cute & carne residentes di gerit. In vase duplici autem coquendum id, & Sicyonium, & cha mæmelinum etiam docet Gal. lib. 12 metho. Anethum in oleo co ctum, oleum facit anethinum digerens, dolorem sedans, somnum conciliãs, crudos & incoctos tumores coquens. Est enim temperie propinquum pus mouentibus & coquentibus medicamentis, nisi quatenus illi est paulo calidius & tenuius, ob idq; digerens. Viri de autem capiendum, quia humidius, minus calidum, & ob id ma gis concoquit, & somnum concilrat, sed minus digerit. In oleum relaxans non adstringens, præcipue antiquum, immitte anethi qđ videbitur satis: mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dum mediocriter vim herbæ imbiberit, exprime, & repone.

ANT. Oleum anethinum est sedatiuum dolorum, resolu tiuum, prouocatiuum sudoris, quare confert rigori fe bris inunctum in spina & membris neruosis, prouocat somnum, & confert dolori capitis, & resoluit aposte mata, & durities. & modus operationis eius est sicut olei de chamæmilla.

CHRIST. Oleum anethinum est anodinum, & est in usu, & simili tudinem habet in uirtute, & operatione cum oleo chamæ millino, & in his adinuicem admiscentur. & nõ solum cõ ueniunt si membra extrinseca ex his inungantur sed etiam in clysteris administrata.

ADDITIO.

Modus eius apud modernos est. accipiantur flores ane thi, & similitudinem habet cũ fœniculo & assimilatur plã tæ ipsius, & ponantur flores cum oleo, & exponantur soli per, xl, dies, deinde utere ubi oportet.

Manardus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 416 sur 1089

MANARDVS in oleum anethiuum.

EST ſedatiuum dolorum). Dioſcorides articulorum. Dioſ. pro lib. viij. & vnc. ix. olei, ponit florum lib. xj. vnc. viij. exponit ſoli diē vnum, deinde exprimit & reponit. Ego tñ nō video quo pacto olei illa mēſura tot florum ſit capax. præſertim quum Paulus accipiat comæ ſiccatæ per vnum diem vnc. j. pro ſextario. RESOLVIT apoſtemata.) Mollificat & reſerat vterum inquit Dioſc. MODVS operationis.) Poteſt parari cum anetho ſicco.

SYL. *OLeum liliorum calfacit, reſoluit, ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, veſicæ ſedat, lenit, & coquit. Fit vt oleum chamæmeli: ſed ex liliorum floribus quod croceum eſt, abiiciatur. Componitur item ex foliorum lilij vnciis octo, maſtiches, calami aromatici, coſti, carpobalſami, ana vnc. j. caryophyll. cinnamomi, ana vnc. ſemiſſe, croci drach. iij. Omnia præter liliorum folia aqua ſufficiente. xxiiij. horis macerentur, ſemel aut bis ferueant. Tunc injice olei dulcis, uel ſeſamini lib. ij & additis lilij floribus, in vaſe vitreo inſola dies. xl. poſt colatum reponatur.*

ANT. Oleum de lilio cōfert dolori pectoris, & eſt ſedatiuū dolorum, qui fiunt à frigiditate, & confert dolori matricum, & frigiditati eius, & calefacit renes & veſicam, & confert colicæ. Et modus compoſitionis eius eſt ſicut olei chamæmillini, præterq; oportet vt citrinitas eorū tota abſciatur. Et ſecundus modus operationis eius eſt. Accipe ex folijs liliorum vnc. viij. maſticis, calami aroma. coſti, carpobal. ana. ʒ. j. caryophyl. cinnamo. ana vnc. ß. croci. ʒ. iij. Omnia præter folia liliorum infundātur in aqua ſufficienti, & dimittantur die ac nocte: poſtea bulliant ebullitione vna aut duabus. Deinde proijce olei ſeſamini ſuper ea, aut olei de oliuis completis lib. ij. & pone in vaſe vitreo cum folijs: & dimitte in ſole per dies. xl. Deinde cola & adminiſtra. Oleum autem de lilio, qñ fit ex lilijs ireos, eſt magis reſolutiuum, calefactiuum, penetratiuum. Factum autem ex lilijs notis, eſt magis ſedatiuum & lenitiuum & maturatiuum.

CHRIST. Oleum de lilio generaliter eſt in uſu ubiq;. Eſtq; fortioris uirtutis & operationis q; oleum chamæmillinum & anethinum, quia calidioris cōplexionis & ſiccioris q; illa, aſcendens ad ſecundum gradum. Ipſum enim confert doloribus pectoris ſtomachi, & inteſtinorum qui fiunt à mala cōplexione frigida, unde confert doloribus matricis & ueſicæ, & principaliter confert dolori colico, ſi locus ex eo inungatur uel in clyſteri admiſceatur, & ſic oleum chamæmil. & anethi. prædictis diſpoſitionibus frigidis non multum exceſſiuis conuenit in principio earum, ſic & hoc oleum confectū ex lilio albo conuenit in eorum proceſſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in uſu ſub nomine olei liliorum cum ſpeciebus aut ſub nomine olei liliorum compoſiti ad differentiam alterius deſcripti. ſecundum quam fit oleum de lilijs, ſimplex deſcrip. inuenitur in antido. Ioan. Serap.

MANARDVS in oleum de lilio.

Κρίνον, alij σύστατον σύνθετον hoc eſt compoſitum, ſic conficit Paulus: Olei ſext. iij. calami aromatici lib. v. myrrhę, vnc. v. cardamomi lib. iij. πεπάλων lilij exungulatorum & diem vnum expanſorū lib. x. cinnamomi vnc. iij. croci vnc. v. Primo infunde in vino myrrham & calamum per dies. v. mouendo ter in die, poſt coque cum oleo donec vinum ferè conſumptum ſit. Secundo cardamomum aqua infunditur, & ter in die mouetur, & ſimiliter coquitur per horam vnam cum oleo. Poſtea auferentes cardamomum oleo puro imponimus tertiam partem liliorum, & poſt tres dies, priora ablata, addatur alia tertia liliorū pars, & interim poſt tres dies hac amota, additur vltima tertia pars cum croco reſoluto, & poſt tres dies oleo puro addimus cinnamomum contuſum, & reponitur. Idem Paulus in compoſitione ſimplicis ſucini accipit vnc. ij foliorum & ſextarium olei, vt in rhodino. & exacte obturat vt non reſpiret, perque tres dies exponit ſoli. abiectis dehinc foliis alias vnc. duas apponit, & iterum exponit ſoli per alios tres dies.

SYL. *OLeum irinum ex floribus ireos ſimiliter factum, calidius, tenuius, ob id altius penetrat, & valentius reſoluit, liliorum vero magis ſedat, lenit, maturat. Irinū oleū terget, tenuat, coquit, reſoluit potenter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, ſplenis, vteri, articulorum ſedat, plegmonas coquēdo ſuppurat, materias thoracis & pulmonis coquit, ſtrumas diſſipat, & alios tumores duros, ſpaſmum emendat, & narium fœtorem. Sic fit. Radicum ireos lib. j. florum eiuſdem, lib. ij. aquæ cui incoctæ ſunt aliæ ireos radices, quantitatē ſufficientem: olei dulcis, vel ſeſamini. q. ſ. in vaſe duplici coque, radices & florum folia noua immitte prioribus expreſſis & abiectis, vt in oleo roſato.*

ANT. Oleum irinum eſt abſterſiuum, reſolutiuum, & maturatiuum, & ſedatiuum dolorum frigidorum, & ſubtiliatiuum, & maturatiuum materierum quæ ſunt in pectore & pulmone, & confert doloribus hepatis, & ſplenis, & calefacit ea. Et confert doloribus iuncturarum, & lenit durities earum, & apata dura & ſcrophulas. Et cōfert dolori & frigiditati matricis iuuamentum manifeſtum. Et confert ſpaſmo, & diſtillat in aurē, & cōfert dolori ipſius & fœtori narium. & fit hoc modo. Accipe radicum eius quantitatem aliquā, & florum eius duplum & aquæ decoctionis radicū eius quātum ſufficit: & funde ſup ea oleū ſeſaminū, aut de oliuis maturis quantū oportet, & decoque in duplici vaſe. deinde permuta radices & folia liliorū, & fac vt diximus de oleo roſato.

CHRIS. Oleū de ireo. i. de lilio celeſti non eſt in uſu, tñ eſſet maioris potentiæ in omnibus diſpoſitionibus q; de lilio albo.

ADDITIO.

Iſtud oleū eſt in uſu ſub nomine olei de ireo aut irini aut liliorum purpureorum, nam oleum irinum eſt oleū factum cū radice ireos, & eſt radix lilij quod purpureū florē gerit.

MANARDVS in oleum irinum.

In hunc modum communiter parant. Aliud vide apud Dioſco. quod certe magnarum eſſet virium ſi bene pararetur.

SYL. *OLeum ſambucinum lenit, cutim expurgat, neruos roborat, eorumq; doloribus confert. Fit vt roſatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex floribus ſambuci factum, dolores ſedat: ex medio aūt cortice ambuſta ſanat: fit etiam ex floribus iaſmini, quod ſambacinū Arabes vocant, chamæmelino aut ſequenti viribus proximum.

ANT. Oleum ſambucinum lenit & mundificat cutim, & confert doloribus neruorum, & confortat eos. Et fit ſicut oleum * roſatum. chamæ linum.

Oleum ſambucinum non eſt in uſu. CHRI

MANARDVS in oleum ſambucinum.

Vidi ex floribus concinnatum, vtile in doloribus, ſedandis: alij ex medio cortice conficiunt, quo ad ambuſta vtuntur.

SYL. *OLeū leucoij lutei tenuat, digerit, ob id dolores thoracis, renū, neruorū, iuncturarū, ſedat. fit vt chamæmelinū.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus horum florum exunguatorum vnc. tres olei ſextario immittit, in vaſe exacte obturato decem dies inſolat, ter mutat. vbi reponendum eſt, alias bene ſiccas adiungit.

ANT. Oleum de cheiri, q; ex cheiri citrina fit eſt melius, & ſubtilius: deinde quod ex alba. Eſt autem oleum de cheiri reſolutiuum, ſedatiuum dolorum, qui ſunt in neruis & iūcturis, pectore, renibus, & veſica. & fit ſicut oleum de chamæmila.

Oleum de cheiri non eſt in uſu. CHRI

ADDITIO.

Iſtud oleum de cheiri eſt multum in uſu & etiam in multis confectionibus ingreditur, & ideo debet præparari & debet fieri ex flore cheiri citrino.

MANARDVS in oleum de cheiri.

Paulus accipit vnc. iij. exungulatarum pro ſextario vno olei, ob turat

turat exactè, exponit soli per decem dies, & ter mutat: & vbi reponendum est, addit alias bene siccas, vt in violato dictum est.

SYL. *Oleum papaueris intemperiem calidam sanat & inde ortum dolorem: somnum quoq; conciliat. Fit vt violatum ex floribus, sed etiam capitibus & foliis papaueris albi mitius & tutius, nigri stupefaciendo efficacius.*

ANT. Oleū de papauere sedat dolores calidos, & facit somnum. fit sicut oleum violatum, & proprie ex floribus eius, & capitibus papaueris, & foliis ipsius.

CHRIST. Oleum de papauere secundum hanc descriptionem magis est in usu & præparatur quā sm descriptionē superius dictam, & habet omnes virtutes recitatas in superiori descriptione, & est magis stupefactiuum.

MANARDVS in oleum de papauere.

Si ex nigro fiat, erit longè in stupefaciendo efficacius.

SYL. *Oleum de foliis lactucæ idem pollet quod oleum papauerinum.*

ANT. Oleum de lactuca, confert sicut oleum de papauere. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de lactuca non est in usu.

MANARDVS, in oleum de lactuca.

Est longè debilius oleo papauerino, vtile tamen.

SYL. *Oleum meliloti, viribus est chamæmelini, & eodem modo componitur.*

ANT. Oleum de meliloto confert sicut oleum de chamæmilla. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de meliloto non est in usu, uirtutes tamen consimiles habet cum oleo chamæmillino & anetino.

MANARDVS in oleum de meliloto.

Si veram meliloton haberemus, præstantissimum ex ea oleum conficeretur.

SYL. *Oleum nympheatum vires habet violati, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Refrigerat tñ magis, q̄ violatum, minus quàm papauerinum: hypnoticis, & intemperaturam partiū, vt renum, calidā sanantibus vtiliter miscetur, & veneris tentiginem prohibet genitali inūctū.

Oleū nympheatū Rasis in antidotario describit, refrigerādo mitigans cephalalgiā febrilem à vaporibus sursum elatis, & delirium inde, vel ex phrenitide natum: ardori urinæ, vlceri renum & vesicæ cōmodū illitum, vel clystere iniectum. Fit aût ex floribus albis, nō flauis, in oleo omphacino dies .xl. insolatis.

ANT. Oleum de nenusare, confert sicut oleum violatum. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de nenufare maxime præparatur, & est in usu, & in virtutibus conuenit quasi cum oleo de papauere nunc dicto, tamen non est tantæ stupefactionis, nec somni prouocatiuum, sed alteratiuum male complexionis calidæ, excessiuæ, vnde conueniunt superfluæ caliditati renum, & quasi consimilem operationem habet qualem oleum uiolatum, sed est maioris infrigidationis, & sæpe cum quærimus somnum prouocare, permiscemus adinuicem hoc oleum cum oleo de papauere &c.

ADDITIO.

Istud oleum nenufarinū describit Rasis in proprio antidotario, quod quidem ualet ad cephaleam capitis ex uaporibus cerebrū ascēdentibus, uigilijs, phreneſi, mixtū cū cera alba, & oleo rosato: ualet apatibus stōi, & hepatis calidis, & uehementi siti potatū cum psyllio abluto: uulneribꝰ uesicæ & renum clysterizatum, & ualet arsuræ vrinæ.

MANARDVS, in oleum de nenufare.

Est potentius oleo violaceo, præcipue in veneris tentigine prohibenda, inunctis ex eo genitalibus. Nymphæa latine dicitur.

SYL. *Oleum cucurbitæ nympheato viribus par, & eodem paratur modo, sed hoc ex floribus cucurbitæ, & succo rasæ carnis eius, & oleo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cucurbitino autem oleo prius ex seminibus expresso si fiat, tūc multo est frigidius, ac humidius.

A Oleum de cucurbita, confert sicut oleum de nenufare. Et fit sicut illud, præter q̄ fit ex succo rasuræ cucurbitæ, & floribus eius, & oleo. ANT.

Oleum de cucurbita non est in usu. CHRIST.

MANARDVS in oleum de cucurbita.

Videtur satis simile præcedenti, tamen hoc est humidius.

Oleum melinum, refrigerat, restringit, ob id ventrem totum inferiorem, et neruos laxiores cogendo roborat, fluores immodicos sistit: fit ex carnis cydoniorū præmaturorū, cum cortice (& seminibus) tritorum, & succi eorum portione æquali in olei omphacini modo sufficienti diebus .xv. vase vitreo insolata, deinde horis .iiij. coquatur in vase duplici, caro & succus mutetur, & rursum insoletur, & coquatur, vt diximus, bis aut ter, postremo colatum reconde. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum id facultatem ventriculi & intestinorum retentricem ad
B stringēdo roborat, & qualitate aromatica coctionem iuuat: ob id lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ multum salubre est, præsertim, bilioſę, sed bilis parte iam vacuata: clysteribus iniectum per se, vel cū mastichino, myrtheo, rosato. Spinæ etiam illitum & thoraci, sudorem immodicum vires deijcientem sistit.

Paulus, cydoniorum lanugine bene terſa cum corticibus incisorum vnc. iij. in olei omphacini sextario insolat dies. xl. Si succū cydoniorum oleo incoquis, sic crepitat & agitatur, mirabile visu, vt oleum omne tandem vase excutiat. Ob id vase duplici coquendū est simul, ne vires cydoniorum empyreuma vitiet. Succus autem ex his largior extrahitur, si ferramento segmētis quibusdā exasperato (raspā vocant) deradantur potius q̄ secentur minutim, aut terātur.

Oleum de citonijs stomachum & membra nutriētia ANT.
confortat, & neruos quibus accidit laxitas, & prohibet multitudinem sudoris. & fit hoc modo. Accipe carniū citoniorū tritorū cum cortice suo, quibus mediata accidit maturatio, & succi eorū ana partes æquales, olei ex oliuis incompletis quantum sufficit, & pone in vase vi
C treo per dies. xv. ad solem, deinde coque in vase duplici per hor. iiij. post illud fiat permutatio citoniorum, & succi eorum, & fiat sicut diximus bis, vel ter. deinde cola, & reconde.

Oleum de citonijs est famosum, & vbiq; præparatum reperitur, habet enim virtutem principaliter ad stomachum CHRIST.
confortandum, & mēbra nutritionis relaxata & debilitata in uirtute cōtentiua, habet enim sui aromaticitate virtutē digestiuā cōfortare, & sui stipticitate cōfert diarrhęæ & lienteriæ, & maxime si cū eo admisceatur oleum masticinum, aut myrtinum, aut rosatū, cum humor prædominās subtilis sit cholericus, & acutꝰ, cuius humoris aliqualis minoratio p̄cedere debet ante administrationē prædictorum stipticorū, & cōfert etiā sudori diaphoretico uirtutē debili tanti, si fiat ex eo inūctio circa partes spondiliū & pectoris.

ADDITIO.

Oleum citoniorum etiam describitur à Rasis in proprio antidotario, quod ualet secundum eū hæmopthoicæ pas-
D sioni, & cephaleæ, & catarrho calido, & calido apostemati hepatis, & fluxui chronico qui fit ex calore. clysterizatum ualet uulneribus intestinorum manifeste.

MANARDVS in oleum de cytonijs.

Magni vsus est hoc in ventris fluxibus. Vide aliam pulchtiorem præparationem apud Dioscoridem. Paulus melinon appellat, & in hunc modum componit: Cydoniorum bene deterſorum & cum suis corticibus incisorum accipit vnc. iij. olei omphacini sextariū vnum, exponit soli diebus. xl.

Oleum myrtinum, cerebrum, neruos, cor, ventriculum roborat, coquendum vt melinum. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum adstringit quantum cydoniorum, sed ficcat potētius. Alterum prius in secundo genere per expressionem baccarū myrti recentium docuimus. Oleum ex oleo & myrtis, aut myrti succo compositum, adstringit solum à myrtis, digerit ab oleo, Gal. lib. j. c. ph. p. & lib. 2. c. ph. g.

Oleum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 418 sur 1089

ANT. Oleum myrtinum, stomachum & cor cõfortat & neruos. & fit sicut oleum de citonijs.

CHRIST. Oleũ myrtinum conuenit in operationibus cum oleo de citonijs, sed maioris desiccationis est, & est multum in usu, & præparatum reperitur.

ADDITIO.

Prohibens sudorem. Rasis in proprio antidota. describit istud oleum myrtinum, & multos modos ipsum faciendi, quo si corpus ungatur prohibet sudorem, & confortat membra debilia, & fluxibilitatem iuncturarum, curat fissuras ani. ualet uulneribus omnibus ex quibus manant humiditates, & positum super uulnera inducit carnem.

MANARDVS in oleum myrtinum.

Et hoc vtimur in ventris fluxibus: vehementer enim exiccat.

SYL. *OLeum ex pomis mandragoræ inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat. Fit ex succi horum pomorum maturorum, & olei sesamini partibus æqualibus in vase duplici coctis ad succi consumptionem. Succi tãtundem suffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde.*

SYLVII ANNOTATIO.

Gallis interdum sic paratur: aliter Nicolao in antidotario.

ANT. Oleum de pomis rabiolæ iabrolæ, & sunt poma mãdragorę. & confert inflammationibus omnibus, & facit somnum. & fit hoc modo. Accipe expressionis eorũ completorum, & olei sesami. ana partes æquales. Decoque in vase duplici vsq; ad succi consumptionem. Deinde iterum cum tantundem expressionis decoque, sicut prius, & sic tertio, deinde reconde, & vtere.

CHRIST. Oleum de pomis non est in vsu.

ADDITIO.

Istud oleũ apud gallos interdum in usu habetur. Nicolaꝰ in suo antido. hẽt hoc oleũ, quod fit alio modo q̃s fit istud.

MANARDVS in oleum de pomis rabiolæ.

Hoc non paramus, quia pomis illis caremus, valde tamen potẽs esset in doloribus per stuporem sedandis.

SYL. *OLeum enulatum calfacit, tenuat, digerit: ob id affectibus neruorum, vteri, vesicæ frigidis prodest, ac febriũ rigori, & colo a flatibus dolenti. Radices enulæ tusas, succi aliarum enulæ radicum, olei sesamini portionem æqualem in vini odori parte dimidia, coque vt diximus in oleo myrtino. Compositius & valentius fiet, si foliorum lauri, cardamomi, spicæ nardi, calami aromatici, masticbes, ana sextam partis vnius addideris.*

ANT. Oleum de enula est calefactiuum, subtiliatiuum & resolutiuum. et confert rigori febrium, & ad ægritudines neruorum frigidas matricis, vesicæ. & resoluit morbos ventositatũ, & colicã ventosam. Et fit hoc mõ. Accipe radices enulæ contusæ, & succi eius radicis, & olei sesami. ana partes æquales, odoriferi vini partem. f. Fac sicut diximus in oleo myrtino. Alius modus operationis eius est. Adde permixtioni prædictæ foliorum lauri, cordumeni, spicæ indæ, calami aromatici, masticis ana sextam partis vnius. Et decoque sicut diximus.

CHRIST. Oleum de enula non est in usu, magistraliter tamen esset conueniens ad remouendam malam complexionem frigidam à quibuscunq; membris, & ad confortandum musculos & neruos relaxatos.

MANARDVS in oleum de enula

Si secũdo mõ cõficiat, erit in his quæ Mesue dicit valde efficax.

SYL. *OLeum ex cinnamomo & sabina, & pulegio, idem pollet quod enulatum, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Tria in Mesue de his capita in vnum iunximus: oleum cinnamomi Disco. elegantet paratur: fieri etiam ex nostro pseudo cinnamomo potest. Quod vero è sabina fit, dolores à morbo Hispanico mire sedat, cutisq; fœditatem corrigit. Sed quod è pulegio, ciẽ di menses vim magnam obtinet. SYL.

Oleum de cinnamomo, confert sicut oleum de enula. Et modus operationis eius est sicut illius. ANT.

Oleum de cinnamomo non est in usu, in virtute tamen conuenit cum oleo de enula. CHRIST

MANARDVS in oleum de cinnamomo.

Vide eius elegantem præparationem apud Dioscoridem quam tamen facere non possumus quum vero cinnamomo careamus. Sed si etiam cum vulgari paretur, erit satis vtile.

Oleum de sabina confert sicut oleum de enula. & eiꝰ operatio est sicut illius. ANT.

Oleum de sabina non est in usu. CHRIST

MANARDVS in oleum de sauina.

Efficaciam habet in Gallicis doloribus, sed & in cutis defœdationibus, etiam si ex solo paretur.

Oleum de pulegio confert sicut illa. & fit similiter. ANT.

Oleum de pulegio non est in usu. CHRIST

MANARDVS in oleum de pulegio.

In ciendis mensibus magnam vim habet.

SYL. *OLeum rutaceum calfacit, tenuat, digerit, ob id laterum renum, vesicæ, vteri dolores à frigida causa sedat. fit vt myrtinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex foliorum & succi rutę ana portione æquali, olei ompha. q.s. insola dies. xv. obturato vase: post coque in vase duplici, horis. iiij. exprime: hoc bis aut ter itera. Rutaceum & illitum & clysteri iniectum, colicum doloręm quem chamæmelinum & anethinum mitiora nõ sedarũt, placat, vacuata priꝰ parte materię: neruosas partes à frigido læsas valde roborat, paralysi cõfert, spinę inunctũ obstructiones aperit, inflationẽ potẽtiꝰ dissipat, si ex ruta sicca ter vel quater mutata perficiatur. Nã in virẽte succi excremẽtosi multũ inest.

Oleum de ruta renes & vesicam & matricem calefacit, & confert doloribus eorum, & dolori laterum. Et modus operationis eius est sicut olei myrtini. ANT

G Oleũ de ruta est multum in usu, & sic vbiq; præparatur, ipsum est fortis calefactionis & subtiliationis humorũ crassorum, unde cõiter est in usu in dolore colico inunctum ab extra, & in clysteri administratum, sed non est ita conueniens in principio sicut oleum anethinum & chamæmillinum cum à leuioribus inchoandum sit. Et confert ad calefaciendum membra neruosa infrigidata, & ad aperiẽdum oppilationem in eis unde maxime conuenit mollificationi & paralysi & consimilibus dispositionibus si ex eis fiat inunctio in membris mollificatis, spondilibus, colli, & nuchę, & sæpe ex solo tali oleo fiunt clysteria in doloribꝰ colicis post principium, & liberantur. CHRI

MANARDVS in oleum de ruta.

Potenter inflationem discutit, efficacius tamen erit si ex ruta sicca ter vel quater permutata conficiatur.

H *OLeum nardinum benedictũ calfacit, tenuat, digerit, mo dice adstringit, proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, vẽtriculi, hepatis, lienis, renum, vesicę, vteri magnopere iuuat, naribus iniectum caput purgat, corporis colorem & odorem commendat. Spicæ nardi vnc. iij. vini & aquę ana vnc. ij. & dimidia, olei sesamini lib. dimidia, coquãtur in vase duplici lento igne horis circiter. iiij. frequenter mouendo. Vel spicę nardi vnc. iij. sampsuchi vnc. ij. xylaloes, enulæ, folij Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, schœnu anthus, cardamomi, ana vnc. j. & dimid. antequam terantur, vino & aqua sufficienti, & olei sesamini lib. vj. misceantur, coque vase duplici igni lento horis. vj. singulis horis mouendo. Vel spicæ nardi vnc. iiij. styracis, caryophyllorum ana vnc. iij. nucis moscatæ, vnc. v. olei balsami, vnc. vj. olei sesamini, lib. iiij. coque vt prius horis. v.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Prima cõpositio est nobis frequẽs & efficax etiã ad aurium tinnitus & dolẽtes ipsius flatus, & omnẽ neruorũ intemperiẽ frigidã. Oleum nardinũ calfacit, potissimũ vbi largius accepit amomũ. Id olim

olim Laodiceæ in Asia duntaxat præstantissimum fiebat: nunc etiam in aliis fit vrbibus. Secunda & tertia Mesuæ compositio si simplicia supperterent vera, est efficacissima, sed vnguentum verius est q̄ oleum. Oleum autem sesaminum quia desideratur, vice eius oleum dulce substituitur, paruo aut nullo errore. Nam Mesues ali quando scribit olei sesamini vel dulcis.

ANT. Oleum Nardinum est oleum benedictum multorum iuuamentorum, & proprie ad oēs ęgritudines frigiditatis, & ventositatis, & ꝓprie neruorum, stomachi, & hepatis, & splenis, renum & vesicæ, & matricis. & confert dolori auris ventoso, & dolori capitis, & hemicraneæ ſm oēm modum administrationis eius. etiam facto ex eo caputpurgio purgat caput. & dolorem efficit bonū, & corporis odorem. & ita fit. Accipe spicæ aromaticæ ʒ.iij. vini & aquæ aā ʒ.ij. & ſ. olei sesamini lib.ſ. Decoquātur in vase duplici lento igne, quasi per horā.iiij. et frequenter moueatur. Secundus modus operationis eius est. Accipe spicę indæ ʒ.iij. sampsuchi ʒ.ij. *xyloaloes, enulæ, solij Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, schœnanthi, cordumeni ana ʒ.ſ. & ſ. proiiciantur super ea *priusquam fuerint contrita, vini, et aquæ fontis quantum sufficit, olei sesamini *lib. sex. Deinde fiat sicut primum, et coquatur horis vj. et agitetur omni hora. Tertius modus operationis eius est. Accipe spicæ indæ ʒ.iiij. styracis, caryophyllorum, ana vnc.iij. nucis musc. vnc.v. olei balsami vnc.vj. olei sesamini lib.iiij. Fiat sicut illud et coquatur horis v.

*xylobals. *postquā *lib.iiij.

CHRIST. Oleum Nardinum maxime est in vsu, & benedictum, & conuenit in omnibus ægritudinibus frigidis & ventosis, & proprie neruorum, stomachi, hepatis, splenis, renum, vesicæ, & matricis, & dolori aurium ventoso, & hemicraneæ factæ à causa frigida ſm omnem modum administrationis. vsus tamen communior eius est in forma linimenti per se solum vel cum aliis permixtum in forma vnguenti additis pulueribus odoriferis ad confortandum stomachum debilitatum in virtute digestiua à mala complexione frigida positiua, vel à debilitate caliditatis innatæ.

ADDITIO.

Istud oleum est in vsu maxime ſm primum modum, verum est q̄ ipse Mes. docet hic ipsum facere tribus modis, similiter Serapio in proprio antidot. differenter tamen.

MANARDVS, in oleum Nardinum.

Dioscorides dicit maiori ex parte misceri in præparatione eius oleo balanino vel omphacino, ad astrictionē, schinon, ad bonum odorem, costū, amomum, nardum, myrrham, balsamum. 2. & 3. modus Mesue nobile construerent, si quę ingrediunt habere possent.

SYL. *Oleum Mastichinum, cerebrū, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores sedat. sic conficitur. Masticis vnc.iij. olei sesamini sextario coquuntur in vase duplici. Vel masticis vnc.iij. vini vnc.iiij. alij octo, olei rosati lib.j. in vase duplici coquuntur ad vini consumptionem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Secundum est solum in vsu, quia præstantius priore, cui cum Paulo oleum omphacinum misceatur potius, q̄ sesaminum, nisi q̄ studium maius esset duritias molliendi, & dolorem sedandi: quorum neutri omphacinum per se conuenit. Est aūt vtrunq; simplicissimum medicamentosius, ac varium magis, & vnguentū verius, q̄ oleum, Paulus describit. Facultatem ventriculi coctricem & retentricem roborat illitum in lienteria, ob id salubre. Minus multo calet, siccat, obstructa aperit, q̄ nardinum, nec minus adstringēdo roborat. Oleum mastichinum ex oleo ros. & vino antiquo ad partium lassitudinem & imbecillitatē fit Mes. in fine suorū can. c. 12. Oleum mastich. & lentiscinum recens in vase duplici calfactum, anodynum est phlegmones in gingiua, oris tunica & cute.

ANT. Oleum Masticinum, confortat stomachum, neruos, hepar, et iuncturas, et lenit apostemata dura, et sedat dolores. Accipe masticis, vnc.iij. olei sesamini kist.j. coque in vase duplici. Secundus modus operationis eius est. Accipe olei rosarum vnc.xij. masticis vnc.iij. vini boni vnc.viij. in alio iiij. decoque sicut primum ad vini consumptionem.

Oleum Masticinum est multum in vsu, & principaliter conuenit ad inungendum stomachum pro confortatione virtutis digestiuæ & contentiuæ, habet. n. virtutem aliqualem stipticam cum aliquali contritione, vnde cōfert fluxui ventris maxime lienteriæ, nec est tantæ calefactionis desiccationis & apertionis, quam est oleum de spica immediate dictum: nam illud est aperitiuum oppilationum omnium.

CHRIST.

ADDITIO.

Istud oleum est in vsu ſm intentionem Mes. & docet ipsum conficere duobus modis, sed primus apud nos non est in vsu sed secundus modus. Serapio in proprio antidot. habet istos duos modos.

MANARDVS, in oleum Mastichinum.

Μαστιχινον ἀπλίκατον & σκινάδινον conficit Paulus, simpliciſſimū, .ſ. & magis varium. Vltimum accipit olei sex. ſo. lib. helenij. ſ. xylobalsami lib. x. schœnanthus lib. v. cardam. lib. vij. masticis lib. v. xylomasticis lib. viij. terebinth. lib. iij. comæ absinthij lib. j. vini odorati sextar. v. aquæ sextar. x. Res siccæ in vino madefiant per dies iij. misceantur oleo & aqua, & coquantur hor. vj. & tunc masticis & terebinthina additur, & exacte cōmixta & infrigidata depurantur. In simpliciſſimo, pro oleo sesamino Pau. accipit omphacinum, & nō nisi vnc. j. masticis, dicitq; aliquos addere absinthij & styracis ana vnc. j. Chist.] Græcè ξίσον & est duarum cotylarū.

SYL. *Oleum ex Styrace calfacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, vesicæ, vtero, neruis, musculis, tendonibus, iuncturis. Styracis vnc.iij. vel si valentius vis, quatuor, in olei sesamini lib.j. coquantur, vt in masticino, & colatum reponatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum Styracis huic simile scribitur Auic. ſ. cano. & Serap. in Antidot. ad scabiem est efficax, præsertim addita parte 8 elleb. albi: diuersum Dioſc. Diuersum duplex Mesuę ex styrace liquida in curandis affectibus neruorum: aliud etiam Nicol. Styracini olei meminit Dioſc. in styrace, sed an simplex sit vel mistum non docet.

C Oleum de Styrace confert doloribus iuncturarum et neruorum à frigiditate, et matricum, et renum, et vesicæ, et calefacit ea et lacertos. Accipe olei sesami. ʒ.xij. styracis vncias iij. vel iiij. Fac sicut oleum masticinum. Deinde coletur & administretur.

ANT.

Oleum de Styrace non est in vsu.

ADDITIO.

Istud oleum non est in vsu. Auic. in v. can. similiter Serapio in proprio antidot. habent vnam aliam descript. quæ est similis huic.

MANARDVS, in oleum de Styrace.

Valet & scabiei, præcipue addita octaua parte ellebori albi.

D *Oleum Costinum calfacit, obstructa aperit, neruosum genus roborat, vt neruos, musculos, tendones, ligamenta, ventriculum: præter hęc, hepar & capillos: canitiem ob id moratur, & corporis colorem ac odorem cōmendat. Costi amari vnc.ij. casiæ, vnc.j. sampsuchi summitatum, vnc.viij. vino odoro q.ſ. biduo infunduntur: deinde cum olei sesamini lib.iij. coquantur horis sex, vt nardinum.*

SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Si vera costi radice fiat, omnibus neruosi generis affectibus frigidis confert calore vehementi, vt etiam paralysin ac vehemētem rigorem spinæ illitum iuuet. Capillos etiā tenacius affigit, & mucoso humore canitiem accelerante consumpto, canos prohibet.

Oleum Costinum neruos & lacertos calefacit, & aperit oppilationes eorum, et confortat omnia membra neruosa, & confert stomacho & hepati, & confortat capillos, & prohibet canitiem, et facit colorem et odorem corporis bonum. & fit ita. Accipe costi amari ʒ.ij. casiæ ʒ.ſ. extremitatum sampsuci ʒ.viij vini odoriferi q.ſ. ad infundendum noctibus ij. olei sesamini *lib.iij. Decoquatur sicut oleum Nardinum horis vj.

ANT. *lib.ij.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 420 sur 1089

CHRIST. Oleum Coſtinum eſt multæ calefactionis membrorum neruoſorum, vnde principaliter confert omnibus ægritudinibus frigidis in eis factis & principaliter in paralyſi, ſi fiat inunctio ſpondilium & colli & nuchæ. & ſi ex ipſo inungãtur capilli facit eos tenaces, & canitiem prohibet, deficcando illam maculentam humiditatem quæ eſt cauſa canitiei.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu. Auic. in 5. can. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habent duas deſcript. iſtius olei, quarum prima eſt huic ſimilis.

MANARDVS, in oleum Coſtinum.

Vtile eſt in vehementi rigore, vera tamen coſti radice caremus.

SYL. *Oleum Cyprinum partes neruoſas roborat, capillos à canitie vindicat: fit ex florum cyperi vnc. iiij. coctis in ol. veteris vnc. x. vt roſatum. Florum penuria folia cum modico vino bis mutata coqui poſſunt in dicta olei menſura.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quod oleum Cyprinum duplex Pau. deſcribitur, verius eſt vnguentum, vt Dioſc. Suffecerit Meſ. deſcriptio. Oleum cyprinum & ſentiſcinum magis calfaciunt, q̃ myrteum: & modice adſtringunt. F

ANT. Oleum de Alchanna, confortat membra neruoſa, & capillos prohibet à canitie. Accipe florum alchannæ vnc. iiij. olei antiqui vnc. x. Fiat ſicut oleum roſatum. In defectu autem florum fiat cum foliis, & iteretur coctio eius cum modico vino.

CHRIST. Oleum de Alchanna non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt multum in vſu. Dioſcorides habet vnam aliam deſcript. ſub nomine olei cyprini quod idem eſt: nam oleum de Alchanna apud Arabes eſt oleum cyprinum apud Græcos.

MANARDVS, in oleum de Alcanna.

Cyprinon dicitur à Paulo, quod. n. Arabes alcanna, Græci cyprũ vocant. Poſidonius ſic parat, ait Paulus, ſextarium j. cyperi, helenij, ireos, ana lib. j. ſampſuchi, hyſſopi, ſeminis agni, ſaluię pulegij ana omnium vnc. iij. florum cypri libram. Alia omnia præinfuſa vino per diem vnum, coque ſex horas cum oleo, quæ vbi amoueris, oleo puro cyprus immittitur, ſiquidẽ adſit viridis, mollibus ramuſculis non præciſis, ſi non, ſicca contrita & cum pauca aqua per ſeſquihoram coquatur, ſi vis vt tingat. Vbi ablata ab igne eſt, adde æruginis puræ lib. j. ſemis. Poſidonius tñ acredinem ęruginis fugiens, tribus, ait, poſt coctionem diebus mitte oleum in vas quod purum ſit, tingeturq; illęſa eius vi. Aliud idem Pau. in hunc modum cõficit. Foliorum cypri, foliorum lauri, ireos, cyperi, ſaluię, aſ. vnc. iij. dendrolibani, ariſtoloc. longæ, agni caſti vnc. iiij. helenij, aſpalati vnc. vj. rutæ & cupreſſi ana drach. ij. olei ſextar. x. Vbi hæc prius vino perfuderis cum oleo coquito, & extrahens, adde rurſus xylobalſami, xylocaſſiæ vnc. iiij. ſampſuchi, cumini, myrti, ſtyracis, maſtiches vnc. iij. opopanacis drach. ij florũ cypri vnc. vj. æruginis vnc. j. G

SYL. *Oleum Sampſuchinum calfacit, roborat caput & neruoſum genus omne, fit vt oleum myrtinum.*

SYLVII ANNOTAIO.

Raſi in Antid. acopum eſt, ſeu laſſitudini vtile, & morbis cerebri & neruorum frigidis prodeſt. Ob id ſpinæ in balneo inunctum paralyſin iuuat, & ſpaſmum cynicum vulgo torturã oris, naribus H iniectum, vt auribus immiſſum, à flatu tinnitum diſſipat, menſes ciet, morſui ſcorpionis prodeſt. Potentius fiet ac odoratius, ſi comis ſampſuchi ter quater mutatis, in vaſe duplici coquatur. Pãramus in nullos vſus alios, q̃ ad emplaſtri meliloti compoſitionem. Sampſuchinum Dioſc. ab hoc diuerſum.

ANT. Oleum de Sampſucho confert dolori capitis, & confortat, & calefacit neruos, & confortat ſtomachum. Et ſit ſicut oleum de Myrto.

CHRIST. Oleum de Sampſucho non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum de Sampſucho. i. de maiorana non habetur in vſu. Raſis in proprio antidot. habet iſtud oleum quod valet ſm eum laſſitudini & inũctum in balneo valet paralyſi, torturæ oris, & iniectum naribus valet oĩbus infirmitatib⁹ frigidis, iniectum aurib⁹ ſedat rugitum & tinnitum, & diſſoluit ventoſitates, prouocat menſtrua, valet morſui ſcorp.

MANARDVS, in oleum de Sampſucho.

Si ter quaterq; comæ ſampſuchi permutentur, & in vaſe duplici oleum coquatur, bene odoratũ erit, & ſternutamẽta leniter ciebit.

SYL. *Oleum ex Thymelæa hydropi confert, ac vlceribus malignis, cutis fœditatem terget, fol. mezereon vnc. iiij. aquæ lib. j. 24 horis macerentur, poſt coquantur in olei ſeſamini vnc. viij. & lactis dulcis & recentis vnc. vj. ad aquę & lactis conſumptionem, colatis reconditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

In ſimpl. de Mezereo prius eſt aliter deſcriptum. Id vmbilico admotum, aluum ſubducit.

ANT. Oleum de Mezereon confert hydropiſi, & vlceribꝰ fraudulentis, & abſtergit fœditatem cutis. Et fit hoc modo. Accipe foliorum almezereõ vnc. iiij. & proiice ſuper ea aquæ lib. j. & dimitte die ac nocte, deinde ſundatur ſuper ipſum lactis dulcis & recentis vnc. vj. olei ſeſamini vnc. viij. coquatur vſq; ad lactis & aquæ conſumptionem. Deinde coletur & reponatur.

CHRIST. Oleum de Mezereon non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud ol. de Mezereon apud aliquos habetur in vſu. Iſtud idem oleum deſcribit Meſ. in proprio cap. de mezereon.

MANARDVS, in oleum de Mezereon.

Quid per Mezereon intelligendum, inter ſimplicia declaratum eſt. Habet hoc oleum magnam vim, præter ea quæ à Meſue dicuntur, in aluo lenienda, ſi vmbilico admoueatur.

SYL. *Oleum de Thymo, renum, veſicæ, ilium dolori confert, vrinæ difficultatem leuat iniectum in ſedem, vel meatũ vrinarium. Thymi vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & 5. aquæ dulcis ſufficiens, ſucci extremitatum thymi vnc. iiij. olei ſeſamini vnc. iiij. coquatur in vaſe vitreato ad aquæ & ſucci conſumptionem. Vel ſucci thymi, olei ſeſamini, lactis vaccini recentis ana lib. ij. penidiarum albarum vnc. v. zingiberis albi vnc. j. & 5. coquantur vſque ad ſucci & lactis conſumptionem. Hoc eadem poteſt quæ prius, & præterea roborat dictas partes ac iuncturas, earumq; dolorem lenit, colorem bonum reddit, venerem excitat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum cur Meſ. hic & Serap. in Antidot. ſericinum vocet, non video. Poteſt earũdem prope virium fieri eodem modo ex hyſſopo, quod quidam hoc loco per alhaſech à Meſ. intelligi voluit.

ANT. Oleum de Alhaſech, & eſt oleum ſericinum, confert dolori renum, veſicæ, iliorum, & difficultati vrinæ, & proprie iniectum per foramen virgæ, aut facto ex eo clyſteri. & fit ita. Accipe alhaſech, vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & 5. funde ſuper ea in vaſe vitreato ſucci extremitatum alhaſech ʒ. iiij. olei ſeſamini ʒ. xiiij. aquæ dulcis q. ſ. et decoque vſq; ad aquæ conſumptionem. Modus alius qđ bibitur et inungitur ſuper loca dolentia, & fit ex eo clyſtere. Cõfert dolori iuncturarũ, & confortat eas. et cõfert debilitati renũ, & veſicę, & dorſi, et dolori iliorum, & colorem efficit bonum, & auget deſiderium coeundi. Cuius doſis eſt ʒ. j. cum rob, aut cum vino, aut cũ aqua mellis. Accipe olei ſeſamini, & ſucci alhaſech, & lactis vaccini recentis ana lib. ij. albarum penidiarũ vnc. v. zingiberis albi ʒ. xij. Et decoquatur vſque ad ſucci & lactis conſumptionem, & adminiſtretur.

CHRIST. Oleum de Alhaſech non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt in vſu. ſm autem intentionem Meſ. oleum de alhaſech eſt oleum ſericinum. Serap. in proprio antidotario habet duas deſcript. olei alhaſech, quarum prima eſt ſimilis huic, in fine cuius ait, coquatur donec conſumetur aqua, & remaneat oleum ſericinum, & ſic intentio Meſ. ſimilis eſt intentioni Serap. Auic. in v. can. habet tres deſcript. Aliqui textus Meſ. habẽt oleum alhaſech, alĩ haſce

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 421 sur 1089

ſce vt habet Auic. ſi hęc tria idem ſunt eſt thymus, ſi autem non, eſt hyſſopus vſualis: nam haſce.i. hyſſopus vſualis, & alhaſce.i. thymus. Summa medi. eſt v. res.

MANARDVS, in oleum de Alhaſech.

Auicenna vocat oleum de haſce, quod eſt thymus: triplicíq; modo cõponit, non magnopere ab his qui à Meſ. ſcribuntur diuerſo.

SYL. *OLeum Sicyonion. i. de cucumere agreſti, epilepſiam, hemicraniam, & alios cerebri affectus frigidos naribus immiſſum leuat, & ſtrumas, & ſurditatem, panum & cicatrices nigras delet. Oleum ſeſaminum in ſucci cucumeris agreſtis maturi quantitate æquali coquitur ad ſucci conſumptionem, vel ſucci radicum ipſius, & aliarum eiuſdem radicum tritarum ana lib. 5. cum olei ſeſamini lib. j. coquitur ad ſucci conſumptionem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus radicum eius vnc. ij. coquit in vaſe duplici cum olei ſextario j. Alterum idem cõpoſitum efficit vnguento proximum. Hoc ſæpe vtitur Gal. in lib. comp. medicamen. præcipue ſm genera, ſed etiam ſm locos, & aliquando in methodo. Eius vero compoſitionem ab eo promiſſam nuſquam legi, ὅτου τῦ σικύου ἀγρίου, à cucumere agreſti eſt vtiq; dictũ σικυάνιον. Dioſc. verò σικυάνιον ἀπὸ τῆς σικυωνίας, quæ regio eſt Peloponeſi, in qua laudatiſſimum fiebat. Aliter omnino componitur, & ſine radicibus cucumeris agreſtis, à qua illud calfacit, tenuat, digerit: hoc vero aut temperatum eſt, aut ſubfrigidum: quãquam id quadãtenus calfacere, & febri ac neruorum vitiis prodeſſe, fœminisq; faciei nitorem conciliare ſcribit Dioſc. Elaterium vero ex fructu per maturitatem flaueſcente ſine expreſſione extrahitur, ſiccatur vt ſcãmonium. Poſt ſex menſes vtẽdum.

ANT. Oleum de Cucumere aſinino, confert cum virtute dolori iuncturarum. Et fit ex eo caput purgium ad dolorem capitis, & hemicraniam, & epilepſiam. Et valet ad ſœtorem nariũ, & diſtillatur in nares propter ſcrophulas, & cõfert ſurditati, & delet panum, et veſtigia nigra. Et modus compoſitionis eius eſt. Accipe ſucci cucum. completorum, olei ſeſamini ana partes æquales, coque vſq; ad ſucci cõſumptionẽ. Modus alius eſt. accipe ſucci radicũ eius, & radicũ eius contritarum ana lib. 5. olei ſeſamini lib. j. coquatur ſicut diximus & adminiſtret.

CHRIST. Oleum de Cucumere aſinino non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum interdum habetur in vſu. Dioſc. habet vnã aliam deſcrip. ſub nomine olei Sicionñ. i. olei de radice cucumeris aſinini: eius ſuccus apud eundem elaterium dicitur.

MANARDVS, in oleum de Cucumere aſinino.

Sicyonium vocat Pau. quod aliud tamen eſt ab Sicyonio à Dioſc. inter alba olea deſcripto. Hoc vero duplici modo cõſtruere docet ipſe Pau. Simpliciter quidem hoc pacto: Radicis ſylueſtris cucumeris vnc. ij. olei ſextarium vnum coque in vaſe duplici. Compoſitum hoc pacto, Radicis cucumeris ſylueſtris abraſæ lib. j. olei ſextarios x. ſerpylli, meliloti ana vnc. vj. dadon piceæ pinguium, althææ ana vnc. ς. ſcolopendrij vnc. vj. fœnugræci ſextar. ij. fœnugræcum infunditur in aqua per diem j. poſtea extrahitur, & cum his quæ dicta ſunt & oleo, duobus vini ſextariis additis, infundit. Et vbi omnia cocta ſint, additur medullæ ceruæ cum pauco oleo ſolutæ vnc. iiij. adipis gallinæ vnc. iiij. & rurſus oleum extractum reponitur. Quidam exponunt ſoli poſtq; coctum fuerit dies xl. Sicyonium aliud efficacius, Succi elaterij ſextar. iij. ariſtol. longæ & rotundæ, ſtyracis, helenij, hyſſopi, ireos, colocynthidos, pulegi, origani, cyperi, dendrolibani, centaurij, foliorum lauri ana vnc. ij. olei ſextarios v. miſcens coque donec parum ſucci relinquatur.

SYL. *OLeum de pomis Citreis vel Aranciis ad iuncturarum dolorem. Poma hæc duodecim matura integra in olei ſeſamini lib. ij. aquæ fontanæ & marinæ ana q. ſ. coque in vaſe vitreato ad aquæ conſumptionem. Iterum in aquæ dulcis lib. j. & 5. cum penidiarum alb. vnc. viij. coque ad aquę cõſumptionem. Datur ab vnc. j. ad vnc. iij. cum potu, cibo, obſoniis.*

ANT. Oleum de pomis Citranguli, confert doloribus iuncturarum, & allelengi. Accipe poma citrangulorũ xij. & ſint pprie antiqua, & pone ea integra, in vaſe figuli vitreato, & funde ſup ea olei de oliuis, aut olei ſeſami. A ℥. xxvj. aut plus ſm magnitudinem & paruitatẽ citrãgulorum, & aquæ maris. coquantur ad conſumptionẽ aquæ. Deinde funde ſuper ipſum aquę dulcis claræ li. j. & 5. & proiice ſuper ea penidiarum albarum ℥. viij. decoque vſque ad aquæ conſumptionem, & adminiſtretur in potibus, & cibis, & pulmentis de farina. Doſis eius eſt ab ℥. j. vſque ad iij.

Oleum de pomis Citranguli non præparatur. CHRIST.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt in vſu. ſuperius poſitum fuit oleum de granis citri & citranguli, & hoc eſt de pomis citrangulis & de hoc pomo teſtatur Symon Ianuẽ. q̃ nunquam inuenit aliquem de eo mẽtionem feciſſe, ſed ſm modernorum opinionem eſt pomum dictum Arantium.

MANARDVS, in oleum de Pomis citranguli.

Citria vocant. Eſt autem fructus mali Medicæ vel Aſſyriæ. ET ſint proprie antiqua.] Credo illum intelligere dudum ab arbore B amota, vel bene matura. Nam ſemper in arbore inuenies flores, fructus & paruos & maiores, atq; inter hos quoſdam viridęs, quoſdam ſemiaureos, quoſdam penitus aureos q̃ antiquiores dicunt.

SYL. *OLeum Croci neruos & vterum roborat, amborumq; dolorem ſedat, durities diſſipat, coloris gratiam efficit. Croci vnc. j. myrrhæ puræ vnc. 5. diebus v. aceto macerentur. die ſexto toto cardamomi drach. viij. ſimul macera, ſeptimo cum oleo lib. j. & 5. coquantur igni lento ad aceti conſumptionem, loco aceti ſunt qui vinum ſupponant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dioſcorides aliter præparat ad ſomnum conciliandum, etiam phreneticis, ſi odoretur, aut naribus infricetur, & ad clauſionem vteri, ſuppurat, vlcera purgat, etiam maligna. Paulo eſt aliud, vt pretioſius, ita præſtantius.

ANT. Oleum de Croco cõfert doloribus neruorum & confortat eos, & lenit duritiem eorum, & confert ſpaſmo, & dolori matricis, & colorem efficit bonũ. Quod ſic fit. Accipe croci. ℥. j. myrrhæ puræ. ℥. iiij. cordumeni. ℥. ix. C calami aromati. ℥. viij. Infundantur medicinæ in aceto diebus. v. præter cordumeni. Die. vj. piiciat ſup ea cordumeni. Et dimittatur die j. Deinde fundatur ſuper ea olei. li. j. & 5. & coquatur lento igne vſq; ad aceti conſumptionem, & ſunt qui loco aceti vinum ponunt.

Oleum de Croco licet non ſit in vſu, tamen conueniret omnibus diſpoſitionibus frigidis. CHRIST.

ADDITIO.

Iſtud oleum interdum habetur in vſu. Auic. in v. cano, habet vnam aliam deſcript. quæ non eſt ſimilis huic. Summa medic. eſt vj. res.

MANARDVS, in oleum de Croco.

Dioſcorides accipit oleum prędſtrictum cum calamo, myrrha & cardamomo, deinde apponit crocum. Et vide ab eo, qui alia arte vtitur q̃ hic. Somnum facit ſm Dioſc. etiam in phreneticis, ſi odoretur, aut infricetur naribus, ſuppurat, purgat vlcera. DOLORI matricis.] Dioſcorides clauſioni, malignis vlceribus cum cera, D croco, medulla, & duplo oleo. A Paulo aliud deſcribitur longe hoc ſicuti præſtantius, ita & precioſius.

SYL. *OLeum ex Piperibus iuuat morbos neruorum frigidos, vt paralyſin, ſpaſmum, ſpaſmum cynicum, tremorem, epilepſiam, ad hæc iſchiadem, & cæteras arthridis differentias, & vteri, coli, renum, veſicæ affectus frigidos, quia calfacit, tenuat, terget, ob id obſtructiones aperit, calculũ frãgit. Trium piperum ana vnc. iiij. cepularum, beller. embl. Ind. ana drach. v. rad. apij, fœniculi, ana drach. iij. & ſemiſſ. ſagapeni, opopanacis, hyoſcyami albi ana drach. ij. & ſemiſſ. turbith boni albi drach. xij. zingib. drach. iij. ſurculorum hyſſopi recentium, foliorum rutæ virentium, ana manip. j. parum trita coquantur ad tertiam partem in aquæ lib. xiij. colatur cũ olei cicini heminis duabus, percoquatur ad aquæ conſumptionem. Addunt alij ireos drach. vj. thapſiæ drach. ij. aniſi, cardamomi, ana drach. j. & 5. calami aromatici drac. ij. & 5.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 422 sur 1089

ſpicæ nardi drach.j.expreſſionis hyſſopi vel thymi ſextarios tres. Poni poteſt loco cicini oleum irinū vel leucoij lutei, vel amyg.amararum, vel omnium ſimul quatuor ana hemina 5.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc deſcribitur Auicen.nomine olei alchechengi. hyoſcyamus præſertim tam paucus,hic otioſus videtur,vt mendi ſuſpitio ſit vehemens Validum fuerit hoc ol.etiam potu Mediolani vſurpatur.

ANT. Oleum de Piperibus expertum ad ægritudines neruorum frigidas,ſicut eſt paralyſis,ſpaſmus, tortura,tremor,& mollificatio. & confert ad epilepſiam , & venā iſchiaticam,& dolori iuncturarum,& dorſi, & colicam, & aperit oppilationes,& confert matrici iuuamentum manifeſtum, & caleſacit eā, & confert humiditati eius. & confert dolori ani a frigiditate, & dolori renum, & veſicę, & frangit lapidē. Et modus compōnis eius eſt.

*drach.iij. Accipe trium piperum añ.*ʒ.iij.chebulorum, belliric. emblicorum & ind. añ.ʒ.v.radicum apij, fœniculi ana ʒ.iij.& 5. ſagapeni,opopan.hyoſcyami albi añ.ʒ.ij.& 5.

*drach.ij. turbith albi boni *ʒ.xij.zingib.ʒ.iij. caulis recentis, haſech humidi, foliorum rutæ humidæ quantum de ſingulis manu capi pōt. Decoquantur omnia prima cōtritione earum cum aqua lib.xxiij.vſq; ad tertiam partē. Deinde coletur, & proiiciatur ſuper ea olei de cherua hemine ij. & coquatur vſq; ad conſumptionem aquæ.

*caſiæ. Et ſunt ex hominibus qui addunt in eo ireos ʒ.vj. *taplæ ʒ.ij.aniſi cordumeni añ.ʒ.j.& 5. calami aromatici ʒ.ij.& 5. & ſpicæ indæ ʒ.j. expreſſionis alchaſech, ſextaria iij. Adminiſtretur vbi oportet. Et ſunt qui loco olei de cherua ponunt oleum de cheyri, aut oleum de amygd.amaris,aut ex omnibus partes conuenientes.

CHRIST. Oleum de Piperibus non eſt in vſu, eſſet tamen conueniens omnibus diſpoſitionibus frigidis, ſicut eſt paralyſis, tremor, ſpaſmus, & mollificatio. conferret etiam ad epilepſiam, ad iſchiaticam & ad dolorem iuncturarum & dorſi, & matricis, & maxime conueniret in vera colica facta ab humore phlegmatico ventoſato, & pluribus aliis diſpoſitionibus poſitis in litera conueniret.

ADDITIO.

Iſtud oleum apud aliquos habetur in vſu, & dicitur oleū de piperibus propter tria genera piperis, quæ in eo ingrediuntur. Summa medic.eſt xix.res. ſine additionibus.

MANARDVS, in oleum de Piperibus.

Iuſquiami albi.] Suſpicor hic eſſe mendum: Quid enim operatur hoc loco hyoſcyamus, præſertim in tam exigua portione? HASACH humidi] .i. thymi, vt credo. SEXTARIA.] Græce ξέστα. ADMINISTRETVR vbi oportet.] Credo authoris intentionem fuiſſe, vt etiam biberetur, ſicut & nōnulla de quibus ſermo habitus eſt. Auicenna deſcribit hoc ſub nomine olei Alchechengi.

SYL. *Oleum ex Euphorbio iuuat maxime frigidos cerebri & neruorum affectus, cephalalgiam,hemicraniam,lethargum, naribus immiſſum, articulorum quoque & hepatis,& ſplenis dolores illitum iuuat. Euphorbij vnc.5.in olei leucoij lutei,& vini odori ana vnc.v. coquitur ad vini conſumptionem. Vel ſtaphidos agr[illegible],ſtruthij, ana vnc.5. pyrethri ʒ.vj. ſucci calaminthes montanæ vnc.j.& 5. coſti, drach.x. caſtorei drac.v.trita, triduoq; macerata,in vini odori lib.iij.& 5. coquantur ad dimid. deinde frica multum diuq; manibus, & cola, cum olei leucoij lutei aut ſeſamini lib.j.& 5. percoque ad vini reliqui conſumptionem,tunc inſperge euphorbij recētis & albi tenuiſſime triti drach.iiij. & miſcendo coque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem poteſt quod ol.de piperibus,ſed calidius & ſiccantius : fugiendum vtrunq; in principio dictorum affectuum, niſi vehemēter ſtigidi ſint. Secūdum efficacius etiam Auic.deſcribitur v.can. ex oleo & ſolo euphorbio parciore: largiore parat Gal.lib.2.c.ph. p.pro vario ſcopo. Olei lib.j.immitte euphorbij validi,hoc eſt recentis & albi, ſemunciam,vel (ſi vetus eſt euphorbium,vt bimum, trimum,& iam pallidum aut flauum) drach.vj.ſi ſenſus in auribus vel parte alia eſt acer, minus ſemuncia vt drach.iij. ſi obtuſus,validi euphorbij vnc.5. vel drac.v. præſertim ſi affectus eſt cōtumax, vt alopecia. Idem pollent piper,cæpa, allium, ruta oleo incocta in frigidis aurium & aliarum partium affectibus,vt in hemicrania à cauſa frigida. Oleū cui libanotis.i.roſmarinus incocta ſit,vel radix betæ albæ,vel cucurbitæ agreſtis,vel cucumeris agreſtis,vel bryoniæ,vel altheæ,efficaciter euaporat, vbi hæc qualitatem & vires in oleo tenui non adſtringente dimiſerunt. Ol.ex menta viridi repellit, exiccat, roborat, digerit lib.2.c ph.p. Piſſelęon ſeu picinum oleum Dioſc.componitur. Oleorum genus tertium facimus non modo eis plantarum prædictas partes incoquendo, ſed etiam animalia medicamentoſa : id quod exempla ſequentia docebunt. Gal.in fin li.2.c.ph.p Lib. 4. fac tuen.

ANT. Oleum de Euphorbio eſt medic ſolēnis ad ęgritudines neruorū frigidas,& dolori eorū,& dolori iuncturarum,& dolori hepatis, & ſplenis. & fit caputpurgiū ex eo ad ſodā,hemicraneam,& lethargiā.quod fit ita. Accipe euphorbij ʒ.5.olei de cheyri ʒ.v.vini odoriferi tātūdem. decoque vſq; ad vini cōſumptionem & vtere. Alius modus. Accipe ſtaphiſag.cōdiſi añ.ʒ.iiij.pyrethri ʒ.vj.calam.mōtani ſucci ʒ.xij.coſti ʒ.x.caſtorei ʒ.v. Tere & decoque in vaſe vitreo cū vini odoriferi lib.iij.& 5. poſtq; infuſa fuerit in eo diebus duobus vſq; ad mediū vini. Deinde frica manibus fricatione vehementi,& cola,& funde ſuper ipſum olei de cheyri,aut olei ſeſamini lib.j.& 5. Et decoque vſq; ad cōſumptionem vini. Deinde proiice ſuper ipſum euphorbij recētis,& albi,triti contritione vltima ʒ.iiij.& coquatur cum eo & vtatur.

Oleum de Euphorbio eſt fortiſſimæ caleſactionis & deſiccationis, & eſt in vſu, & eſt medicina ſingularis conueniens omnibus diſpoſitionibus quibus conuenit oleum de piperibus immediate dictum, ab ipſis tñ pręcauendum eſt in principio harum diſpoſitionū niſi in exceſſiue frigidis. CHRIST

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu. Meſue docet iſtud oleum facere duobus modis,& ſunt ex hominibus qui faciunt ipſum ſm primum modum, & ſunt qui faciunt ipſum ſm alium modum,verum aliqui doctores magis laudant ſecm q̄ primū. Auic.in v.cano. habet vnam aliam deſcript. quæ videtur eſſe eadem cum ſecunda deſcriptione. Summa rerum primi ſunt iij.res. Et ſecundi ſunt res ix.

MANARDVS, in oleum de Euphorbio.

Galenus ex ſolo euphorbio & oleo parat,euphorbium vel augēs vel minuens iuxta maiorem minoremve indigentiam. Vide lib.2. de compoſitione medicamentorum : ſm loca. CONDISI] Cōdes vel radicula, nunc paucis nota, quæ & ſtruthion. Auicenna accipit coſtum, caſtoreum, calamentum, pyrethrum.

SYL. *Oleum Vulpinum ad podagras, reliquasq; arthritidis ſpecies,ac dorſi,renumq; dolorem eſt efficaciſſimum. Vulpes integra tantum exenterata, in aquæ fontanæ & marinæ ana ſextario j. olei antiqui clari ſextar.ij.& 5. cum ſalis vnc.iij. coquitur ad aquarum conſumptionem,& vulpis artuum diſſolutionem. Poſtea aquam dulcem (cui hyſſopi,& anethi herbarum ana man.j. incoctus ſit) affunde vaſi,& cum dictarum herbarum ana lib.j. recoque ad huius aquæ conſumptio em. Vel vulpes in aqua fontana & ſalſa cum herbis dictis ſine oleo percoquatur , ad carnium vulpis & artuum diſſolutionem. Aqua hæc ad fotum vel balneum partium affectarum eſt efficax.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ad neruoſi generis & iuncturarum affectus oēs frigidos ob calorem mediocrem eſt tutiſſimum etiam initio & efficaciſſimum. Pau.viuam vulpem oleo incoquit : & hodie nōnulli viuam vbi exenterarunt, ſemiſpirantem adhuc oleo incoquūt. Vulpes aūt bene habita,qualis p vindemias vuis nutrita,& impinguata,ętatis medię eſto. Quid.n.vitium à vulpecula recens nata & ſtrigoſa expectare poſſis ? Grandior.n.quia calore eſt acriori,humores habet calidiores,& ob id excremēta omnia acria,& partium oſſium naturam valenter digerentē, vt nec vrinam, nec ventrem inferiorē contēpſerim. Additur coquendo interdū ſaluia,roſmarinus,iunipe rus,anethum,origanum, maiorana, & tūc vulpium eſt vnguentū.

Oleum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 423 sur 1089

ANT. Oleum Vulpinum, & eſt medicamẽ nobile, vltimum ad artheticam & podagrã, & dolorem renum & dorſi. Et modus operationis eius eſt. Accipe vulpem integrã cuius interiora ſint euulſa, & pone in vaſe, & funde ſup ipſam aquę fontiũ & aquæ marinæ ana *kiſt.j. olei anti qui clari kiſt.ij. & ʒ. decoque lento igne cum ſalis ʒ.iij. vſq; ad aquæ cõſumptionem. Deinde pone in vaſe, & proiice ſuper ipſam herbæ anethi & halaſech añ.lib.ſ. & funde ſuper ea aquę dulcis vbi coctę fuerint ex eiſdẽ herbis ana. M.j. decoque ſicut prius vſq; ad aquæ conſumptionem & adminiſtretur. eſt.n. mirabile. Et qñq; præter oleum coquitur vulpes in aqua fontiũ & aqua ſalſa, & ſit aquæ quantitas multa cum eiſdem herbis, & adminiſtretur lauãdo intima. & eſt efficax. Hoc quoq; non prætermittimus q̃ vulpes tãdiu debet coqui ſiue in faciendo oleum, ſiue aquam ad abluẽdum, donec diſcocta ſit, vt eius artus omnes laxentur & diſſoluantur.

*Kiſt.ij.

CHRIST. Mirabile ad extẽden dum decur tatos. Oleum Vulpinum eſt nobile, & vbiq; præparatur, & eſt conueniens ad omnes ægritudines frigidas neruorũ & iuncturarum, ſed non eſt tantæ calefactionis, quantę eſt oleum de Euphorbio, vel de piperibus, vel laurinum, & eſt mirabile in extendendo decurtatos, nec eius vſus prohibetur ſta tim poſt principium ægritudinum frigidarum.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt multum in vſu. Ioã. Angl. in c. de dolore iuncturarum inquit, oleum Vulpinum eſt medicamen vlt. ad arteticam & podagram & dolorem renum, & dorſi.

MANARDVS, in oleum Vulpinum.

Viuam ſumit Paul. & coquit in oleo. OLEI antiqui Kiſt.iij.] Videntur duæ cotylæ, vt ſupra. EST enim mirabile balneum.] Laudant Græci in oleo ſimplic. decoctionis vulpis viuæ.

SYL. *Oleum ex Viperis cutim expurgat, impetigines ſanat. fit ex viperarum nigrarum integrarum lib.ij. ad carnium diſſolutionem coctis igni lento in olei ſeſamini ſextario j. & 5. in vaſe terreo vitrato anguſti oris exacte obturato, ne illius noxio vapore offendaris. vbi refrixerit, vitreo vaſe reponatur, penna partibus affectis illinatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Si abſciſſis capite & cauda viperæ (quales theriaca poſtulat) oleo incoquantur: etiam elephantiaſi fuerit ſalubre.

ANT. Oleum de Serpentibus mũdificat cutim, & ſanat impetigines, quod ita fit. Rec. ex ſerpentibus nigris circiter lib.ij. & ſint ſerpentes nigri integri. funde ſuper eos olei ſeſam. kiſt.ſ. & 5. & pone in vaſe terreo vitr. ſtricti orificij, & ſigilla orificiũ vaſis, & decoque lẽto igne vſq; dũ diſſoluant ſerpentes. Et caueat ſibi opator à vapore eius. & cũ coctum fuerit, dimittatur infrigidari, & recõdatur in vaſe vitr. & adminiſtretur liniendo cum pẽna.

Oleum de Serpentibus non præparatur.

ADDITIO.

Iſtud oleum de Serpentibus etiam deſcribitur à Serap. in proprio antidot. & dicit illud conferre ad impetiginem, & debilitatem ſtomachi & aſaphati.

MANARDVS, in oleum de Serpentibus.

Viperas intellige, & elige vt in Theriaca, & abſcinde caput & caudam, & valebit elephantiaſi.

SYL. *Oleum ex Scorpionibus, lapidem renum & veſicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut permeatum vrinarium iniectum. fit ex ſcorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus in olei amygd. amararum lib.ij. inſolatis menſe vno in vaſe vitreo probe obſtructo. Vel ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, ana vnc.j. in olei amyg. amararum ſextario j. diebus xx. inſolentur in vaſe vitreo operculato, deinde ſcorpiones à x. ad xv. oleo iniice, obtura, inſola iterum menſe vno. Egreſſus è balneo aut inſeſſu calculoſus illo vnguatur in tribus di-*

A *ctis partibus, & in meatum vrinarium iniiciatur portio eius exigua horis ſingulis, eſt mirabile. Quidam priore, alij poſteriore ceu efficaciore vti malunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paratur etiam nunc oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis contra venena laudatis: ſitq; oleum mirandarum virium contra venena omnia & peſtilẽtiam. Scio hoĩem hoc ſolo munitũ quantũuis ſęuam peſtilentiam nihili facere, ſed eum & ſeruos ſuos vna ſecum viſentes peſtilentia affectos, incolumes ſeruari, & ſola vnctione quoſdã à ſęuiſſimis venenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiones frigidũ eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & eſſentiæ tenuitatẽ (quibus aperit, incidit, tenuat, terget, perrũpit) ſed etiam totius ſubſtantiæ ſcorpionum ꝓprietate, & vt loquunt, forma ſpecifica, qua vtrunq; calculum renũ & veſicæ frangit illitum tm̃ lumbis, ſi in renibus eſt: ſi verò in veſica, pubi, perinęo, & iniecta etiam tum pauca in meatum vrinariũ.

Oleum de Scorpionibus lapidem in renibus & veſica frangit, & expellit eum, & proprie in renibus & femore, & ſupra collum veſicæ inunctum & iniectum ꝑ virgam, expellit enim eum. Et modus operationis eius eſt. Rec. ſcorpiones circiter xx. vel plus vel minus ſm quantitatem eorum, & pone in vaſe vitreo, & funde ſuper eos amygd. amararum lib.ij. & ſtringe caput vaſis & dimitte in ſole diebus xxx. deinde cola & vtere. Modus operationis eius alius eſt. Rec. ariſtol. rotundæ, gẽtianæ, cyperi, corticum radicis capparum ana ʒ.ſ. funde ſuper ea olei amygd. amararum kiſt.ſ. et pone in ſole 20. diebus, deinde proiice ſuper ea ex ſcorpionibus à 10. vſque ad 15. et iterum ſtringe orificium vaſis, et dimitte in ſole per dies 20. deinde coletur et reponatur: eſt enim mirabile. de quo, patiens poſtquam tina egreditur, vngatur ſicut diximus, et ex eo per virgam iniiciatur modicum hora poſt horam.

ANT.

B

Oleum de Scorp. generaliter eſt ab omnibus vſitatum. dupliciter præparatur: nam quoddam eſt ſimplex, & fit ſolum ex oleo de amygd. amaris, & ex ſcorpionib. Aliud eſt quod fit ex tali oleo & ex ſcorpionibus, & quibuſdam aromatibus aperitiuis & calidis, & vtriuſq; modi hic ponũtur deſcript. Primum quod eſt ſimplex, plus attinet frigiditati rõne ſcorpionum, ſed ſm plus attinet caliditati ratione aromatum, & vtrunq; eſt aperitiuum, ſubtiliatiuum vrinæ, & lapidis fractiuum, renibus & veſicæ inunctum ab extra iuxta renes, & iuxta collum veſicæ & pectinis: oleum tm̃ de ſcorpionibus cõpoſitum eſt efficacius ſimplici oleo: ſimil'r per ſyringam aliquid eorum impoſitum ꝑ virgam prouocat vrinam, & ſubtiliat ac frangit lapidem in veſica: & p̃dicta operationes efficiunt ex ipſorum complexione, ſed nõ tantum ex hoc, ĩmo etiam â proprietate ſpecifica & forma.

CHRIST. Dupliciter præparat.

C

ADDITIO.

Iſtud oleum in vſu habetur. Meſ. hic docet componere duobus modis. Et ſunt aliqui habentes primum magis commendatum. Nonnulli vero ſecundum. Summa medicinarum olei ſecundi modi ſunt vj.res.

D

MANARDVS, in oleum de Scorpionibus.

MODVS operationis eius alius.] Paratur nunc cum oleo antiquo, additis multis ſimplicibus medicamentis ad venena laudatis: eſtq; mirabile in peſtilentia & venenis omnibus. Scio ego hominem qui hoc ſolo munitus, ſæuiſſimam quantumuis peſtilentiam nihili facit, nec ſolum ſeipſum, ſed & famulos ſecum ad viſendos peſtilẽtia affectos accedentes, incolumes conſeruat. Scio & ex ſola inunctione aliquos liberatos, q̃ ſęuiſſima biberant venena.

SYL. *Oleum ex Ranis refrigerat, ob id podagram & alias arthritidis ſpecies calidas mitigat, & incendium febrium ardentium fronti & temporibus illitum, quando etiam ſomnum conciliat. Capitum ranarum antiquarũ ſelibra in vaſe vitreo bene obturato, cum ſextario dimid. olei ſeſamini coquitur ad capitum diſſolutionem, vti oleum ex viperis.*

SYLVII ANNOTATIO

Hoc oleum etiam hodie parant, ob id tm̃ q̃ ſit neceſſarium ad emplaſtri de ranis compoſitionem à Io. Vigo deſcriptam. Poda-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 424 sur 1089

græ calenti admouerunt quidam, ſed nullo fructu. Neque enim frigiditas in eo magna eſſe poteſt ab his capitibus coquendo coctione tam longa, & in oleo ſeſamino alteratis. Rectius, meo iudicio, ranę virides in ſyluis crebræ, vnguibus reptantes in altiſſimas quaſque arbores, & ſub noctē brexantes (vox. n. earum vnica eſt brex) oleo violato, vel omphacino, ad hos vſus incoquerentur. Quas manibus vuas hodie ex more tenent ad refrigerū febre acuta aliqua ardētes, croiſſets, vulgò dictas, quarū meminiſſe vī Gal. li. 10. ſimp.

Oleorum genus quarum à ſapientibus multis deſcriptū, hodie chymiſtica arte magis perficitur, vim quādam in concreto & compoſito occultam manifeſtante. Hæc nanque ignis vehementia ex liquoribus, gummis, melle, ſaccharo, cera, oleaginam quandā ſubſtantiam ſeparat, & in capitellum attollit: nec minus ex plantis pinguibus, ligno guaiaci, iuniperi, pini, larice, cedro, & id genus alijs: prętera ex plantarum, atque adeo animalium partibus omnibus ipſum velut gluten terręæ ſubſtantiæ, humorem inſitum, pinguē, imputribilem maxime, vt ignis ſecretum nunc ſurſum attollit in capitella, vel vtriculos, vel deorſum in ſubiectum aliquē catinum præcipitat: rem omnibus alijs remedijs planè diuiniorem, ſi Vſtadio in cœlo philoſophorum, & Gebero, & veritati credimus: quanquam hodie ſunt idiotæ quidam, magnorum tamen Medicorum nomine ſe venditantes, qui idipſum ceu nugatorium calumnientur, vt alia prope omnia pulcherrima ipſi ignorata, ſolas (vt vocāt) receptas ſcribere, nulla tamen ratione ſcientibus. Adde quòd metalla quædam chymiſtis in calcem verſa, in oleum funduntur. Sūt qui terrea quoque corpora vt lateres ignitos oleo incoquunt, vt vires oleo ipſi præſtantiſſimas acquirant. Ad Meſ. redeamus.

ANT. Oleum de ranis cōfert dolori arthetico & podagræ calidis, & inungitur ſuper tempora febribus inflammationum, & facit ſomnum. quod ita fit. Rec. ranarū aquaticarū anti quarum capita circiter lib. 5. & funde ſup ea in vaſe vitreo olei ſeſami Kiſt. 5. & obtura orificium vaſis, & decoque ſicut diximus in oleo ſerpentino. Ex multis aūt rebus fiunt olea, ſm hunc modum quæ rerū ex quibus fiunt virtutem habent, de quibus multi ex ſapientibus ſcripſerunt, in quibus ſermonem non extendimus.

CHRIST. Oleum de ranis non reperitur præparatum. vſus tamen eius eſſet magiſtralis ad ſomnum prouocandum, & prohibendum fumos calidos ad caput aſcendentes.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt valde in vſu. Ioan. Anglicus in c. de dolore iunc̄turarum habet deſcript. huius olei.

MANARDVS, in Oleum de ranis.

Hoc vidi quoſdam vtentes in podagra: ſed in ea nullum magis prę ſentaneum vidi auxilium & abſque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat, expectans Hippo. terminum. FIVNT autem olea.] Tertius eſt tractatus qui à recentioribus maiori ex parte narus eſt. QVI quæ ſunt occulta.] Hoc eſt chymiſtæ: hi. n. compoſita in quędam veluti elementa ſegregant, quorum id quod igni reſpondet, maximæ eſt potentiæ.

SYL. *OLea per reſolutionē varijs fiunt modis, virium ſane mirificarum. De quibus ſcribunt fuſius, qui rerum occulta manifeſtant & detegunt. Sapientes tibi omnino legendi & imitandi, ſi famę illorum maxime es cupidus. Mihi vero Dei ſpiritus largitate & gratia, nunc pauca quædam, ſed mirabilia illorum oleorum effecta percenſere ſufficiat.*

ANT. Fiunt autem olea per ſolutionem diuerſis modis, de quibus ſermonem aggrediemur cum Dei ſpiritus largitate, & ponemus explanationes mirabiles, de quibus ſermone latiori loquuntur, qui quæ ſunt occulta in rebus, manifeſtant & detegunt. Hos quoq; aggredere rei huius cupidus tam famoſæ cum illis.

SYL. *OLeum de ouis experientia plurima probatum eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis vitia perſanare, capillos regignere, vlcera maligna & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus friati, in ſartagine terrea plumbata frigantur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo, aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab his reſoluatur, quod preſſi cochleari largius remittent, vel iidem vitelli elixando indurati mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus: & oleum deſtillabit: vel ipſi vitelli corpulento vaſi imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum philoſophorum poſt dicendum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cutis fœditatem aufert, ac cicatrices, præcipue in ambuſtis relictas: ferè autem grauiter olet: minus tamen poſtremum ſubliman do deſtillatum. Pilos auget Serapioni in Antid. aurium, dentium, ſedis doloribus, & alijs plerique ſedis affectibus, Raſi in Antid.

Oleum Ouorum Nicolai.

Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, ſemper mouendo rude ferra donec probe aſſentur, calidiſſi. linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Poteſt etiam alembico diſtillari, vt ol. philoſoph. Meſ. Satius eſt vitellos crudos frigere, cochleari aſſidue mouere, donec aſſiati, & cochlea ri preſſi, vaſe inclinato reddant oleum, quod phiala conditum, etiam diu integrum ſeruatur: ex viginti vitellis extrahes horis duabus vnc. iiij. aut circiter.

F Oleum de ouis in multis expertum eſt. Cutim mundificat, & impetiginem, & ſerpiginē, & alios morbos cutis curat: & facit naſci capillos: & confert fiſtulis, & vlceribus malis. Et fit hoc modo. Accipe vitella ouorum elixatorum circiter. xxx. & comminue ea manibus: & pone in ſartagine lapidea, & frige ſuper ignē, mouendo cū ligneo, aut ferreo cochle. donec rubeſcant, & reſoluaē ab eis oleum. & tūc exprime ea cum cochleari, & manabit abūdantius. Alius modus eius cōpoſitionis eſt. Rec. vitella ouorū elixata. Cōminuanē molēdo cū mola, deinde malaxenē ſicut diximus in ca. de oleo amygdalino & manabit oleū. Tertius modꝰ eius eſt vt diſtilleē in cazola & alēbico, ſicut in oleo philoſophorum dicemus. ANT.

Oleum de ouis non eſt in vſu, conferret tamen omnibus diſpoſitionibus cutis etiam remouendo lentigines. CHRIST

ADDITIO.

G Iſtud oleum docet facere Meſ. hic tribus modis. Serap. in proprio antidot. dicit iſtud oleum facere creſcere pilos. Siſr Raſ. in proprio antid. dicit iſtud oleum valde conferre paſſionibus, & doloribus ani, & dolori aurium, & dentium.

MANARDVS, in Oleum de ouis.

Mirum in modum aufert cutis fœditates, & cicatrices præcipue quæ poſt vſtionem remanſerunt: ſed difficile eſt ita parare, vt non vehementer fœteat: minus tamen male olet illud quod per deſtil lationem vel ſublimationem fit.

SYL. *OLeum ex frumento, impetigines, & cutis aſperitates curat. Frumentum inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas ſi prematur, hoc oleum remittit. Vel triticum excorticatum vaſe ſublimationis deſtilletur, qualiter oleum philoſophorum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cutis aſperitates à ſiccitate natas lenit, & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. Raſi etiam in Antid. deſcribitur.

H Oleum de frumento, impetigines & cutis aſperitates curat. Modus operationis eſt. Pone frumentum ſuper laminam ferream, & ſuper ipſum aliam laminam ferreā ignitam non multum, & comprime & manabit oleum. Secundus modus ponatur oleum excorticatum in vaſe ſublimationis, & fiat ſicut dicemus. ANT.

Oleum de frumento non eſt in vſu, eſſet tñ lenitiuum & humectatiuum oīum aſperitatum cutis, q̄ fiunt à ſiccitate. CHRIST

ADDITIO.

Iſtud oleum interdum in vſu habetur: ipſum deſcribit Raſis in proprio antidotario.

MANARDVS, in Oleum de frumento.

Et hoc valde in cutis infectionibus conducit. Feci ego quandoq; parari per deſcenſorium, vt chymiſtarum voce vtar.

SYL. *OLeum ſinapinum ſalubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori quem frigida intemperies parit. Fit vt oleum de frumento.*

Syluꝰ

SYLVII ANNOTATIO.

In vſu eſt id oleum, ſed factum vt oleum amyg. Phœnigmum, id eſt, rubrificationem, vt ipſum ſinapi tritum in cute excitare poteſt.

ANT. Oleum ſinapinũ conſert doloribus frigidis, & lethargiæ, & obliuioni. Et fit ſicut oleum de frumento.

CHRIST. Oleum de ſinapi non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu ſm intentionem Meſ. eius operatio eſt ſicut operatio olei de frumento: fit tamen communiter ſicut oleum de amygdalis. Sinapis autem duæ ſunt ſpecies, alba, & nigra. Nigra autem eſt illa quæ communiter intelligitur quando ſimpliciter ponitur.

MANARDVS, in Oleum ſinapinum.

Hoc nunquam vſus ſum. Eſt autem (vt puto) adeo efficax, vt ad extima trahens, materiam, id eſt, ruborem, cuti inducat.

SYL. *OLeum iuniperi emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus quorundam: malum mortuum recentiores vocant. Sermentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris anguſti reple, laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri triticei modum pertuſam, ori toti applica, luta eandẽ cũ ore tum dicti vaſis, tum alterius minoris ẽt vitrati oleũ excepturi, quod terræ vbi infoderis, igne luculẽto maius alterũ iuniperi fruſtula capiẽs circũda horis duabus, ſicq; oleũ in vas minus deſtillabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hac arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera (quibus & oleum iuniperi & geniſtæ, & fraxini, & ſimilium prodeſt) & lignis alijs, præſertim pinguibus, ac ſuculentis, vt fructibus, baccis, ſeminibus. Vas autem maius eſſe poſſit metallicum, aut ſi vitreum eſt, vel ſiliceum, probè totum lutato ſapientum muniatur: figulinum autem, quia rarum eſt, oleo foras exhalanti viam daret: ob id vitratum ſit intus. Infernum autem vas, ac receptorium vitreum eſſe poteſt, ambitu non lutatum, modò ſit paulò craſſius. Poteſt & metallicum: poteſt denique terreum eſſe, modò ſit vitratum: alioqui oleum id tenuiſſimum hac illac per vaſis poros diffluereat. Multò minus fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente (quod Meſue imperabat) recipi tutò id oleum poſſit. Adde, quòd neque minus vas terræ infodere eſt neceſſe, ſi velut area aliqua poſſis carbones & ligna ſuſtinere, quibus vas maius eſt circundandum.

ANT. Oleũ de *iunipero* confert infectionibus cutis, & malo mortuo tibiarum, & *ſerpigini*, & cancro & vulneribus malis. *Accipe ex lignis iuniperi* quantitatem ſufficientem: & ſcinde in fruſta: & imple ex eis dolium magnum, vitreatum interius, cuius orificium ſit arctum: & fac foueã in terra, & prepara parietes eius cũ terra figuli. Deinde pone ollã vitreatã ex directo in fũdo foueæ habentẽ orificium amplum: & cooperiatur lamina ferrea ſubtili p rforata foraminibus multis, ſicut cribratoriũ tritici. ita q; lamina vndique ollæ orificium cooperiat. Deinde ſuper laminam præparetur orificium dolij ex inuerſo: & præparetur cũ terra figuli, vt nihil ex vtriſq; orificijs reſpiret. Poſt illud accẽde ignẽ ſup totũ corpus dolij: & dimitte ardere ſic per horas duas: manabit. n. ex arte hac oleũ, quod reconde: et adminiſtra vbi oportet.

CHRIST. Oleum de iunipero non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum in vſu habetur. Leonardus de Predapalea habet etiam hanc eandem deſcript.

MANARDVS, in Oleum de iunipero.

Hic deſtillandi modus eſt, eliciendi à rebus ſuccum quem chymici per deſcenſorium vocant, per quem olea ex lignis vel lignoſis rebus extrahuntur. Vidi ego quandoque extrahi ex pineis ad erugandas mulierum cutes. Vſus etiam ſum eo quod è ligno Indico Guaiaco vocato, vel, quod melius ſucceſſit, ex ſancto, per eundem modum manauit, in Gallicis vel vlceribus vel doloribus: in quem vſum & hoc. ſ. ex iunipero factum, non parum conducit. MALO mortuo.] Ita vocant recentiores mala quædam vlcera in cruribus præcipue contingentia.

A *OLeum fraxininum ſplenicos iuuat, præter id poteſt, quæ oleum iuniperi, & eodem fit modo.* SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum hypochondrio ſiniſtro illitum, & potum, ſplenis obſtructiones potenter liberat, duritiemq́ue emollit, ac digerit.

Oleum fraxininum valet ſicut oleum de iunipero, & confert ſpleni, & fit ſicut illud. ANT.

Oleum de fraxino non eſt in vſu. CHRIST.

MANARDVS, in Oleum fraxini.

Non ſolum inunctum, ſed etiam ebibitum, confert lienicis.

OLeum ex gagate ſacratum, dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthritiicis, ab vtero ſuffocatis ſaluberrimum: conceptumq́; adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi, vel ſublimatione mox dicenda. SYL.

SYLVII ANNOTATIO.

B Gagates lapis ater, odore bituminis dum vritur, tumores in genu diuturnos diſſipat, & ſinus ſiccando contrahit: cruẽta vero vlcera ſpcipue glutinat. Hic multus nobis eſt in corallis, maxime precariis: & ita magnus ſepe, vt ſalina mihi duo ſint iuſtæ magnitudinis ex ſolido gagate. Cũ autem eo ſit multo vilius bitumen, & viribus aut iiſdem aut validioribus (vt ex gagatis Galeni bituminis cõmercio eũ odorem & fortaſſe reliqua fortitis colligere licet) tẽtari poſſet ex ipſo oleũ quod largius fluet, ꝑſertim ſi recẽs eſt bitumẽ, cum ipſum ſit terræ ipſius velut adeps, & olei vice vratur accolis lacus Aſphaltitæ, & locorum aliorum bituminoſorum. An vero epilepſiã iuuare poſſit oleum iſtud, iure ambigi poteſt. Cum enim non ita tenuet ac digerat, ſed vtrunque mediocriter præſtet, quid ſpei ab hoc eſſe poſſit, niſi ſiccando, aut ſua tota ſubſtantia iuuare dicatur? Nam odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat vt myrrhæ, galbani, cornuum, vngularum, pellium capræ, & hirci ſuffitus. qđ uero de dæmoniacis ſcribit Meſues, ſuperſtitioſum eſt: à Chriſtianoq́ue homine alienum.

Oleum de gagatis, eſt oleum ſacratum, conferens demoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmoſis, tetanoſis, arthreticis. & confert iuuamentum magnum præfocationi matricis, & adiuuat ad conceptum. Re. ex lapidibus gagatis, quãtum vis, & fac ex eis ſicut diximus in oleo de iunipero. Secundus modus eſt cum opere ſublimationis, vt dicemus. ANT.

C

Oleum de gagatis. gagates eſt lapis coloris nigri, leuis ſtans ſuper aquas. & reperitur in India. non eſt in vſu. CHRIST.

MANARDVS, in Oleum de Gagatis.

Lapis hic à Dioſc. Gangites dicitur, quo ſicuti & multis alijs rebus caremus. Quod vero de dæmoniacis dicitur, ſuperſtitioſum eſt, & à Chriſtiano alienum.

OLeum Philoſophorum (quod etiam oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictum, & diuinum, & ſanctum quidam vocarũt) veterum omnium conſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimũ. Nam calfacit, ſiccat eſſentiæ tenuitate, in altum penetrat, digerit. Proinde materiam omnem excrementoſam conſumit. Ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. SYL.

D

Oleum philoſophorũ { *Naturale*, { *Minerale.* / *Marinum, ex inſulis, & ſcopulis fluens, naphtha dictum.* } / *Artificiale* } { *Subalbum, optimum. Subrubrum, medium. Subnigrum, & craſſum, peſſimum.*

Arte vero ſic fit: lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo roriſmarini, vel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 426 sur 1089

poteſt, oleo imbue: ſicca per ſe in caſulis, poſt minutiſſime tere, & vaſi per ſublimationem deſtillandum trade, luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque donec oleum deſtillet in phialam vitream naſo imo capitelli agglutinatam, quam exacte obſtructam reconde & ſerua: quanto enim antiquius, tanto valentius.

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum philoſophorum, ſcilicet chymiſtarum, qui ſe ſuis ſcriptis vbique & quotidiano ſermone philoſophos appellãt, & quod mireris, ſolos ſe philoſophos affirmant & rerum maxime abditarum, & in terræ viſceribus retruſarum naturam ſcrutẽtur, metallorum in terra generandorum & augendorum rationem intelligant facultates corporum terreorum accuratiſſime veſtigent, ipſaque corpora in elementa ſua diſſoluant, rem planè arduam, & operoſam, ſed ſi vbique certa eſſet, omnino admittandam. Si enim quo difficilius rerum aliquarum pulcherrimarum & præſtantiſſimarũ eſt inuentum, eo ſit præclarius, quis non videt eos laude cumulatiſſima dignissimos, qui noſtris ſenſibus abſcondita ex Plutonis regno ſic eruũt in apertum maximo non tantùm ſumptu, ſed etiam valetudinis periculo? Quando hæc omnia ceu Plutonis antro effuſa halitum edunt craſſiſſimum, & omni viuo animali (ſi pyrauſtas excipis) peſtilentem atque adeo plantis ipſis noxium. Quam rem exemplis prope quotidianis chymiſtæ probant, & aurifices, & typorum literariorum fuſores. Hi enim vapore hydrargyri, & aliorum tetro & craſſo de repente ſuffocantur, aut paulatim vitiato cerebro neruorum maximam imbecillitatem ſuſtinent, niſi latiore infumibulo halitum foras educant, qui arbores propinquas velut fulmine afflatas tabefacit. Sed in hoc hominum genere impoſtura hodie eſt omnium maxima, præſertim cum metallorum generationem & transformationem corraſis alicunde aureis, vel nummis, vel torquibus, dolo malo fruſtra conantur. Sed de his fuſius quam pro re propoſita: ſatis in præſens ſit nouiſſe aquas & olea chymiſtarum induſtria ſingulari ſecreta maximarum eſſe virium, & eſſentiæ tam tenuis, vt olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectum, ſtragula eius multiplicia & culcitras momẽto penetrarit, aſſeresque fundum lecti ſternentes vſlerit.

Oleum verò iſtud de lateribus tam tenue eſt, vt momento latiſſime ſpargatur: ſi manui infundatur, eam cito penetret. Oleum balſami eſt multo tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius: vrinam mouet, lapidem frangit, vermes enecat, aurium tinnitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi, gonagræ, podagræ & cæterarum iuncturarum doloribus prodeſt, potum aut inunctum: ſed partæ eius portio aquæ affectui aptæ miſta bibatur. Fuiſſe verò Meſuen factionis chymiſtarum ſtudioſum, loca in Antidotario iſto non pauca planè declarant: voces chymiſtis ſolennes, qualis eſt, perfectum magiſterium, de ſuo lapide philoſophico ſi frequenter dici ſolitum, & ſublimatio, & alembicum, & id genus alia. In montanis Mutinæ loco Gibium vocato, liquor certis temporibus manat (oleum montis Gibij vocant) in varia loca cum magna vtilitate ipſo recte vtentium. Manard.

Naphtha Babylonijs eſt bituminis colamẽ album quoddam: aliud nigrum Dioſco. A Raſi in Antidotario & Albuchaſi in libro qui Seruitor inſcribitur, vbi lateres nouos, qui aquam nondum ſenſerint, præfert, quia olenm melius imbibent, & eos in fruſta vnc.j. diuidit, in vaſe vitreo aut vitrato, ſed probe lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua: & ignem oportet fieri primo leuiorem, ſed qui fundum vaſis attingat: paulatim augeri. primo exibit aqua, deinde oleum per ſe colligendum, vt reſinam terebinthinam, lignum Guaiaci, & alia multa deſtillamus. Oleũ etiam chamæm. & nardium, etiam benedictum dicitur Meſuæ, ſed hoc præſtantiſſimum, & quibuſdam petreleum vocatur. Sic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, reſinis, oſſibus, medullis, & alijs vt diximus pingui humore abundantibus, poteſt ſublimando trahi oleum. Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico vitreo deſtilletur, manabit oleum oſſi corrupto idoneum.

Oleum balſami Petri de Ebano cap. de cordis affectibus, loco veri opobalſami miſcẽdum theriacę, mithridato, curcumæ aureæ Alexand. Recipit myrrhæ, aloes, ſpicæ nardi, ſang. draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis, liquidæ, ana drach. ij. ladani, ſucci caſtorei ana drachmas. ij. & ſemiſſ. moſchi drach. j. & ſ. terebinthinæ pondus omnium tritis miſcetur, alembico deſtillatur, vt aqua roſarum, ſeruatur. Succi illius ceroſi, quo teſtes caſtoris abundat Dioſc. legere malo, quam cum quibuſdam ſicci. Tale enim exuccum & exanimatum eſt. Aliud earundem virium Gulielmi Placentini, myrrhæ, carpobalſami, nucis Indicę ana vnc. ſ. hyperici drach. ij. tere leniter, miſce olei vnc. v. vel terebinthinæ vnc. j. & ſ. & in fine moſchi grana. v. ambræ grana tria: olei de lateribus vnc. j. fiat vt oleum roſatum.

Oleum tartari Petri Argillatæ ad faciem tergendam, & rugandam.

Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quam rub. puluerizatũ, aceto maceretur, poſt inuoluatur pãno lineo, & deinde ſtupis aqua humectatis ponat ſub cineribus: deinde tribus diebus ſcutellę imponatur decliui, deſtillabit humor quidã ſubrufus.

NIC. Oleum tartari lateribus doliorum adhærentis.

Tartarum id ex vino generoſo tritum, liuteolo inuolutum aceto albo forti bene madefac: ſub cineribus calidis coque, dum nigreſcat: iterum tere, in vaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido, donec in oleum reſoluatur. Id ſi non fit, exprime, & ſerua: eodem modo facit Meſues oleum ouorum. Satius eſt calcinatum tartarum manicæ Hippocratis, vt vocant, impoſitum, & loco frigido locatum ſinere, donec in vas ſubiectum fluxerit oleum. Oleũ ſulphuris ſic fit. ſulphur ignem non expertum, vel flauiſſimum inter vrendum fumum craſſum remittit, excipiendum campana vitrea aut ſilicea. In qua ex vapore craſſo oleum concretum deſtillat in vas planum capax, in cuius medio ſulphur vaſculo conditum vritur. Alijs trito ſulphuri per aquam vitæ incenſam ignea conſumitur ſubſtantia: poſt reliquum deſtillatur vt oleum philoſophorum. Alij ſulphuris flaui, terebinthinæ ana vnc. iij. olei roſati lib. vna, coquunt igne lento cum vini odori vnc. duabus ad vini conſumptionem.

Oleum de hyperico mirabile: ſummitatum hyperici vnc. iij. infundantur triduo in vino odorifero q.ſ. poſt coque in vaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime: hypericum nouum ſimiliter macera, coque, exprime: adde terebinthinæ vnc. iij. olei antiqui vnc vj. croci ſcript. coque ad vini conſumptionem. Hoc oleum incerti autoris Galenus tamen vinum auſterum, in quo folia andro ſcemi, vel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint, vulnera etiam grandia glutinare ſcribit, & hypericum calidum ſiccum tenuium partiũ iſchiadicis vuliter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hic miſtorum viribus, collige id oleum roborare, digerere, & tenuare: ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur. Oleũ de capparibus, Corticum rad. capparis vnc. j. ireos agriæ, tamaricis ana vnc. ſ. olei communis lib. ij. coquãtur in vini vnc. iiij. ad vini conſumptionem: coletur, condatur. Splenem durum comminuit, vſu quotidiano probauiſſ. Galeno acceptũ fertur in lib. a Glauconem, vbi tamen non inuenitur. Oleum moſchatum recipit olei cõmunis lib. vj. lilij, ſolij, ſpicę, coſti, maſtiches ana vnc. j. & dimid. ſtyracis calamitæ, croci, myrrhæ, caſiæ ligneę, xylobalſami, ana ʒ. vj. caryophyllorum, carpobalſami, bdellij, ana vnc. dimidiam: nucis Indicæ drach ij. moſchi drach. j. vini odori vncias ſex: coque in vaſe duplici trita leuiter omnia ad vini conſumptionem. Moſchum taeuit Manlianus, à quo tamen vocatum ait, dicitque coquendum ad aquæ conſumptionem: cum tamen aquæ in deſcriptione non faciat mentionem, ſed muccilaginis, vnc. j. vel drach. j. res planè incerta, male item tribuit Galeni Antidotario. Id oleum pomis odoratis cogendis eſt aptiſs. adhæc roborat, calfacit reſoluit.

Oleum caſtorei ad frigidos affectus partium omnium, præſertim neruoſarum, ex caſtorei, ſtyracis, galbani, euphorbij, caſię, croci, opopanacis, carpobalſami, ſpicæ nardi, coſti, ana drach. ij. cyperi, ſchœnu anthus, piperis longi & nigri, ſabinę, pyrethri, ana drachmis duabus & dimidia: olei lib. iiij. vini albi & boni lib. duabus, coque omnia ad vini conſumptionem, exprime, ſerua.

Oleum iaſminum moderate digerit, odore eſt iucundo: fit ex vncijs duabus florum iaſmenorum in olei lib. j. infolatis dies quinque: coque igni lento, exprime, ſerua phiala vitrea, vel ſilicea.

Oleum ad puerorum tormina expertum. Olei anethi & chamæmeli ana vnc. vj. olei rutę, myrrhæ, ſtactes, ana vncias tres: pul. cymini, vncias duas: ſemel feruefiat. coletur, feruetur. Attramẽtum vulgare fit ex aquæ bocalibus ſexagintaquatuor, gallæ tritę libris ſex coctis ad dimidij conſumptionem: tũc adde gummi Arabici libras quatuor: chalcanthi triti libras tres. miſce. Attramentum ſutorium, quo hodie ſutores & coriorum concinnatores coria mox denigrãt, dolia decocto furfuris calente, aut ſecundo feruefacto magmatis ceruiſiæ implent, miſcent ferramenta rubiginoſa, ſcoriam ferri, galam, chalcanthum, & id genus alia: poſt dies octo aut circiter inſpectum cono mox ſiccatur, & denigrat.

Oleum philoſophorum, eſt oleum in quo concordati ſunt antiqui, & verificauerunt eſſe omnium ſecretorum iuuamentorũ. Alij illud oleum ſapientiæ dixerunt, & alij oleum benedictum, & alij diuinum, alij vero ſanctum. & à pluribus oleum perfecti magiſterij vocatum eſt. & eſt in eo virtus calefactiua, reſolutiua, penetra-

Satius marmor ponere, a vitro pl uo, qa hil olei bet facc infernè a to.

Li. 6. fim

Ol. muſc linum.

Ol. ſamb cinum.

ANT.

penetratiua, consumptiua superfluitatum, & confert epilepsiæ, vertigini, obliuioni, & paralysi iuuamentum magnum. & dolori splenis, renum, & vesicę, & matricis, & ægritudinibus neruorum, & iuncturarum frigidis. podagræ, & dolori dorsi, & genuum. Est autem eius aliud quod fit à natura, & profert illud minera. aliud mare, & est locus manationis eius in insulis, & scopulis maris, & vocatur naphtha. Cuius tres modi sunt: est enim quoddam subalbidum, & quoddam subrubeum, tenue, & aliud crassum subnigrum. subalbidum vero est melius alijs. subrubeum est post illud. Aliud vero postea. Et est aliud, quod fit ab arte, & modus operationis eius est. Accipe ex lateribus antiquis multæ antiquitatis, & proprie factis ex terra rubea, & comminue eos in frusta. & accende super eos ignem carbonum sine fumo vsquedum inflammẽtur, & rubeant. deinde submerge eos in concha plena oleo de alchichil, aut oleo antiquo claro vsquedum imbibantur imbibitione vltima. & pone in cazolis, & permitte exiccari per se, post illud comminue eos comminutione vltima, & pone in cazola, & sigilla orificiũ cazolę cũ orificio alambici. & sigilla cum luto alchimistarũ. & pone in fornace, cuius ignis sint prunæ. & coquatur vsquedũ distillet oleum, & tu ordinabis vas sub rostro alambici, in quod fluit oleũ. deinde reconde illud, & stringe orificium vasis in quo recondis, & administra vbi oportet. & quanto antiquius tãto melius.

CHRIST. Oleum philosophorũ est magnæ efficaciæ, & virtutis, & denominat̃ a philosophis oleũ de lateribus, & solũ a quibusdã habet̃ in vsu, & ibi magistraliter præparatum reperit̃. & modus cõpõnis est, nã recipiunt̃ frusta parua antiquorũ laterũ ignita, et pluries extinguunt̃ in oleo oliuarum. demum prædicta frusta cum oleo ad alembicũ ponuntur sic distillãdo, & oleum distillatũ quod est subtilissimũ in complexione, & virtute ponitur cum oleo balsami. & habet consimiles operationes, & sæpe loco eius assumimus tale oleum.

ADDITIO.

Istud oleũ hr̃ in vsu, sed oportet ipsum fieri cũ bona diligentia. Istud idẽ describit Rasis in prop. antid. & dicit ipsũ valere sicut oleũ balsami, sed est subtilius, & calidius, & maioris vtilitatis in ægritudinibus frigidis. perforat. n. manũ cito, & expandit̃ lato spacio. valet lapidi, & ægritudinibus veficæ. prouocat vrinã, valet passionibus aurũ, interficit vermes in eis. valet paralysi, & torturæ oris inunctum, aut bibitum, valet ischiaticæ, & dolori iuncturarum, & dorsi.

Operatiões eius.

MANARDVS, in oleum Philosophorum.

Philosophorum, chymistarum videlicet: de quorum numero cum & ipse esset, vt pluribus ex locis colligi potest, ideo ei placuit hanc partem cum hoc oleo finire, quod & perfecti magisterij vocauit, illorum loquendi modum sequutus. Vt verò ego scribam quid de hisce rebus sentiam, dicam: vbi opus est vehementer calefacere, & ad intima vsque accedere, nullam naturalem rem posse his oleis, per hanc videlicet artem elicitis conferri, adeò vt etiam vim ignis, & æquent & superent. Vidi enim his oculis gutam cuiusdam olei fortuitò cadentem, lectisternia omnia, quę multiplicia erant, momento penetrasse, & lecti fundum, quod ex assseribus, inusitate. QVOD fit à natura.] In montanis Mutinæ, ditionis Alphonsi principis nostri, qui propria virtute ea loca ab hostibus occupata recuperauit, loco Gybrum vocato, liquor certis temporibus manat, oleum montis Gybij vocant, qui ad longinqua loca: non sine magna rectè eo vtentium vtilitate, deportatur. EST enim quoddam subalbidum.] De naphtha, ad quem proculdubio hæc referuntur, scribit Dioscorides aliam esse albam, aliam nigram. ACCIPE ex lateribus antiquis.] Albuchasis in libro qui Seruitor dicitur, nouos lateres accipit quos aqua non tetigerit. Cuius opinioni ego potius adhæreo, quia oleum melius imbibent. IN frusta.] Vnius vnciæ, ait Albuchasis. PONE in cazola.] Id est, vase vitreo, vel vitreato, tertia parte vasis vacua remanente. CVIVS ignis sint prunæ.] Primo lenior, dehinc paulatim augeatur, qui tamen attingat fundũ vasis. VSQVEDVM destillet oleum.] Primò enim exibit aqua, deinde oleũ quod per se collige.

SYLVII INTERPRETATIO vocum aliquot in Mesuæ Antidotario quibusdam obscurarum, ordine abecedarij.

Adiantum album, capillus veneris.
Adiantum nigrum, polytrichon.
Ærugo in vnguento ceraseos legendum, & alibi passim, vt etiam apud Guidonem Cauliacum. non flos æris, quia alia res est.
Albateshe in trochiscis diaphyssalidum, cucumer magnus, anguria dictus Man.
B *Alphi albi et nigri Græcis morphæa, etiã Gui. Cauliaco duplex.*
Altheil. i. rorismarini flores, legitur in elect. Alcansi fortè pro alni. i. granatum syluestre. Ob id balaustiũ scripsissem, quod est flos granati syluestris, vt cytinus domestici, nisi vt Plinio, sic vulgò balausty nomen vtrique nunc esset commune. Alxilil mauult legere Manardus, quod Arabibus est granatum syluestre.
Aluasulsumen in tryphera Galeno tributa, seu radix, seu lignũ piperis est cum Serapione & Auic. eius loco ponatur piper album: nam duo alia piperis genera iam recepit, vel ocymũ: quidam textus hanc dictionem non habent.
Ambra Arabum seu Græcorum recentiorum ambar, quibusdam Latinis succinum Orientale dicitur, res est noua, minoris certe facienda virorum bonorum iudicio, quàm æstimatur: an verò sit stercus, aut semen piscium, aut marus seu fungus, vel aliud quod mare in littora eructat, parũ hodie est cõpertũ: cal. sic. 2. gr. Ambra cineritia, vulgò grisea expetit̃.
C *Anacardi ex Sicil. mõtibus ignitis afferuntur, calidi sicci gr. 4. Ob id anacardina compositio ante sex menses non vtenda, vt anacardorum vis coquendo & fermentando interea obtundatur: in qua compositione castorium pro tundebeduscb, & melanthium pro burungi reposuimus ex Serap. Auic. Haly in sua compositione anacar. quãus burungi excorticati scribat Rasis ad Almans. in lumbricis: semina enim melanthy quamuis raro excorticentur, possunt tamen excorticari. Si autem malis melissophyllum, vel eryssimon, vel erucam agrestem cum Manardo supponere, parui refert, cum hæc omnia facultatibus conueniant.*
Apozema thoracicum, decoctio pectoralis.
Aqua mulsa seu mellita, Græcis hydromeli & melicraton dicitur.
D *Balsami loco, recipe terebinthinæ lib. y. olei cõmunis lib. iy. olei laurini vnc. xvi. cinnamomi vnc. y. euphorby, caryophyl. baccarum lauri, gũmi hederæ, sagapeni, galbani, ammoniaci, opopanacis, ana vnc. i. thuris, mastiches, ana drac. y. terenda terantur, & alambico destillentur igni lẽto, Gui. Pl.*
Batina mora sunt, quæ ex bato, hoc est rubo leguntur, non longe latej, serpenti, & spinis hamatis horrido, sed altero minori ac mitiori mora parua, non nigra, sed cærulea ferenti.
Been album & rubrum, radices olim ex Armenia delatæ, nũc in Italia etiam inuentæ, sed vel aliæ, vel deteriores.
Bolus in trochiscis Halicacabi multos sinopica, lutum carpentariorum, vel pictorum quibusdã putatur, macra Auic. dicta.
Buglossum calidum pr. g. hum. secundo, corroborat, asperitatem arteriæ & pulmonis lenit. Buglossum domesticum seu hortense, & satiuum Mes. est borago: syluestre verò seu erraticum est buglossum vulgò dictũ, vt censuit in Mesuẽ Manar.

Calaminthe

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 428 sur 1089

Calaminthe agrestis est montana, vulgare calamentum: vel vt alijs placet, nepeta vulgaris: hortensis autem seu domestica, est mentha. Calaminthe fluuialis in diacalaminthe est verum mentastrum, non mentha aquatica, aut potius male interpres pro pulegio vertit: calaminthe vero montana seu nepeta est Manardo herba cataria.

Calamus aromaticus quem officinæ proferunt, licet radix potius videatur, & rei fortasse alterius, tamen à veri calami viribus haud ita multũ recedit. Ob id eius loco vsurpari queat, modo non sit teredinosa & carriosa. Calamus aromaticus desideratur: eius loco radix quædam, non calami illius: nec indica res videtur, quòd vili vendatur, & sæpe recens multum cernatur.

Caphura res noua, gummi Arabum valde frigidum putatur: quod autem omnibus in manu est, factitium videtur, & calidum, ac incidens. An verò Simeon caphuram nomine amaris intellexerit, viderit Manar. mihi enim ambram, vt Actuarius & aly quidam neoterici Græci, uidetur potius pinxisse. Est autem caphura frigida, sicca, ordine tertio.

Cardamomum Græcorum quãquam hodie ignotum uideatur. tamen quod cardamomum maius seu granum paradisi, seu aliud eo planius, nec ignauius quod hodie afferri cœptum est. quod item minus prodiit, uiribus aromaticis insignibus est præditum, ut ueri loco esse possit, & fortasse in quatuor illa Plinij genera ex his aliquod incidere poterit, etiam si Manardus triplex cardamomum se affirmet uidisse, quorum nullum putauit uerum cardamomum. Nam ob historiæ Dioscoridis breuitatem, iudicium de his est difficile. Cardamomum scilicet maius, quia præstantius. Cardamomi genera duo requirit in electuario lætificante, & alibi, quæ etiam si non sint semina ab officinis producta, tamen ignaua non sunt, & pro cardamomis recipi possunt. Cardamomi nomine quidam maius simul & minus recipi uolunt.

Casia, scilicet lignea, seu vulgare cinnamomum. Casia in purgantibus, fistularis, nigra, cathartica intelligitur: in alijs uero casia Græcorum, quæ est uulgare cinnamomum, casia lignea & aromatica officinis dicta: obstructiones aperit, præsertim hepatis: menses potenter mouet.

Cassiutha herba est amplexicaulis, quæ limum amplectitur, & suffocat: ob id uulgo podagra lini dicitur. Linodera Theophrasti uidetur multum similis uocato nunc epithymo.

Ceratia, seu xyloceratia, uulgo carrubiæ, Latinis siliquæ, sunt siliquæ edules, saporis casiæ, nigræ, dulces, magnitudine fabæ, in quibus semen minus quã casiæ. Ponderis granorum † hordei octo. Ob id sæpe pro hoc pondere sumitur.

Chamæpitys seu abiga, seu ajuga pro iua.

Cinnamomum adhuc desideratur. Cinnamomum crassius uomitorijs medicamentis miscendum quidam putant, quòd uomitorium id sit: alijs autem tenue. Cinnamomum tenuius, quia melius crasso, quod darseni Mes. appellat, in electuario de cinnamomo, & de cydonijs, nisi cum Manardo per darseni aspalathũ malis intelligere: quod tamen darsisahan Arabes uocant, licet Auenzoar darseni cinnamomum nigrum & odorum valde, & Auerrois 5. colliget canellam subtilem, dulcem & aromaticam. Cinnamomum uulgare duplum compositionibus miscendum ob eius imbecillitatem: uero enim caremus.

Citrulus seu citreolus, est cucumeris species, citrum colore & forma æmulata.

Colleticum glutinans, uulgò consolidans.

Conchæ testæ in electuario nostro paruarum concharum coopercula, aut potius onyx odoratus, blatta Byzantia uulgo dicta.

Corallium rubrum est melius albo, & album cæteris: in Pachyno Siciliæ promontorio plurimum crescit, idque mari extractum, aere mox durescit: frig. primo gradu, sic. secundo: stomachum tota sua substantia roborat, non sumptum modo, sed appensu admotum. nauseam quoque & uomitũ, & hæmorrhagiam sistit. Cor item mire roborat, spirituum resolutionem in febribus prohibet.

Costus amarus tantum Græcis est, Marco cum Serapione, & quibusdam alijs Arabibus etiam dulcis, hodie ignoratus.

Crocus nobis Arabica uoce Zahafaran, parum corrupta safran dicitur.

Cubebæ nobis usu frequentes baccæ sunt aromaticæ: Serapioni autem oxymyrsines. i. ruscifructus. Auicennæ carpesia. i. festucæ quædam, de quibus in simplicibus.

Cydonio præsertim matura, odore ualenti calorem aliquem declarant: sunt tamen frigida humida primo gra. Cydonium uel cotoneum acidum seu immaturum: dulce maturum: dulcacidum medium: sic in plerisque fructuum generibus.

Cyminum Carmanum pro Carmenum uerti, id est, ex Carmania regione Persidi proxima, ex qua per sinum Persicum in Arabiam & Syriam prompte conuehi poterat, ut ex Æthiopia per mare rubrum. Cyminum autem Carmanum seu ex Carmania regione præfert Mesues. Galenus Aethiopicum. Ne autem putes Carmenum, ut male est uersum, seseli esse cũ quibusdam, quod adiectiua singularis numeri prodiit.

Dactylos fuluos seu rufos uerti, quoties cheiri uocabantur, quòd suspicio erat id uerbum esse corruptum: κιρρὸν enim Græci & πυρρὸν uinum, & alia appellant, id est, igneũ, rufum, pallidũ, giluũ, claretũ uulgo, & pailletũ, & rufum dr.

Darseni seu cinnamomum quidam electum cinnamomum intelligunt. Si uero utrunq; simul compositio postulet, tenue & crassum miscent, ut heil, seu cardamomum, scilicet maius: si utrũque exprimitur, maius & minus est miscendum.

Darseni in electuario aromatico moschato, & alibi cinnamomum crassum uerti. Manardus esse mauult aspalathum, quem Arabes darsisahan uocant, præstantius est cinnamomum. Quod si cinnamomũ & darseni scriptura postulet, ut in electuario de cinnamomo, auge quantitatem, & pro crasso tenue, seu præstantius miscere fuerit rectius.

Daucum male corrũpit uulgus in bauciam: eius loco carpere possis pastinacam hortensem: sed cum imbecillior sit, largior injcienda medicamentis.

Doronicum, radicula est aromatica, alba, odorata, etiam priscis incognita: officinis hodie notissima.

Eclegma linctus, loch.

Ηλεκτρὸν. i. succinum, seu gutta succina & succulenta, officinis carabe, & cacabre, uulgo gallorum ambra, absolute dicitur: gummi pini Septentrionalis esse, hodie est certissimum: calidum primo gradu, siccum secundo: cor & uentriculum roborat Auicennæ: ob id cardiacis, & corde trementibus confert, nauseam & uomitum sedat, prauos in uentriculo humores gigni prohibet.

Epuloticum uel Synuloticum, cicatricem generans.

Eupatorium est agrimonia: quod autem eupatorium uocabant, licet Græcis indictum uideatur, tamen speciosa, & sapore amaro liberandis obstructionibus idonea fuerit.

Faufel fructus adstringens, priscis incognitus: auellana Inda uulgo dicitur.

Faufel est auellana Indica Serapioni, nuci moschatæ similis, forma pyramidis, insipida: eius desideratæ loco miscetur santalum rubrum, & coriandri recentis dimidium.

Flos rosarum est illud crocatum in apiculis mediam rosam implentibus, quibus siccatis nonnihil exiguum nigrum, semini simile etiam apparet.

Folium absolute & folium malabathri hodie parum cognita sunt:

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 429 sur 1089

ſunt : eorum tamen loco mihi non diſplicet prægrande id foliũ tribus ceu neruis per longum eius diſcurſantibus firmatum : eſt enim aroma odorum admodum guſtatu, & acre.

Fragmenta preciosa, ſcilicet ſapphyri, hyacinthi, ſardinis, granati, ſmaragdi.

Galanga radix nunc notiſſima, apud Græcos nondum lecta.

Gallia, ſeu gallia moſchata, Gallia Sebellina, trochiſcorum nomina ſunt, quibus raro per ſe vtuntur, ſed in alias compoſitiones veniunt. lege in trochiſcis. Gallia ſimpliciter, & ſine addito pro trochiſcis galliæ moſchatæ : cur autem galliæ ſint dictæ, in trochiſcis leges.

Gluten alunbac in vnguento baſilico & aureo pro terebinthina. Gluten vero alzana in diachylo ichthyocollam vertimus. i. piſcium collam : quanquam ſunt qui viſcum quo capiuntur aues, ex viſco querno factum malint.

Irris pro lilio cœleſti.

Lapidum quinque precioſorum, Sapphyri, hyacinthi, ſardinis, granati, ſmaragdi fragmenta, cor multum iuuare creduntur : ob id cardiacis miſcentur. Vires autem roborandi ſtomachi in iaſpide viridi ſi probauit Galenus, potuerunt Arabes horum quinque lapidum vires in cordis affectibus probaſſe, quos ob id poſteritas eſt ſequuta. Sapphyrus Alberto melior ex cæruleo : flauus ſeu cæruleus ex purpureo puluere aureo interſperſus, ſeu nubibus obſcuris & ſubrubris : ob id ſubobſcurus eſt melior perſpicuo. Hyacinthus Serapioni optimus eſt ruber : à fulgure & peſte ſeruare creditur ſi vel ipſe geſtetur, vel quidpiam eo ſignatum. Sardis Alberto ruber, craſſus, tranſparens, parus : cui ſi candor ceu vnguis miſcetur, ſardonyx dicitur : exhilarare & ingenium acuere creditur. Granatus eidem eſt ex genere carbunculorum : rubet modo balauſtij, tranſparet, cor exhilarat, triſtitiam pellit. Smaragdus quo virentior, eo melior : exhilarat, libidinem arcet, hemitritæum iuuat, epilepſiæ reſiſtit. Hi ſingulatim terendi ſunt ſuper lapidem Porphyriũ, aqua roſata aut bugloſſi pauca identidem affuſa.

Lepidium pro ſeitarago indo ſubſtituimus.

Lepra in Meſue videtur accipienda more Græcorum pro cutis vitio, & ſquammoſa ſcabie, vt pſora pro furfuroſa. Nam paſſim vt Græci pſoræ iungit lepram, & in elect. ſecundo Hamech pſoram, lepram, & elephantiam recenſet, quæ eſt Græcis, quod vulgo lepra.

Leucacantha. i. alba ſpina Græcorum, accipienda pro bedegar Arabum, non autem ſpongiola in Cynoſrhodo inuenta.

Lignum aloes, ſeu xylaloe, ſeu ἀγάλλοχον, ſit crudum : coctũ enim nullarum eſt virium & inodorum : Arabibus enim id coquere odoris excipiendi gratia morem eſſe ſcribit Caſius Felix, aquamque ab his in vſus multos ſeruari. Ob id Meſues ligni aloes crudi mentionem facit frequentem : quòd ſi quando crudum non addat, intellige. Lignum aloes crudum in igni diu durat inconſumptum, ob glutinoſam humiditatem, quam coquendo ſupernatantem ſeparant inſitores. & mox aquæ fundum petit.

Liguſticum Manardo radice ſola viſum, hodie agnoſci cœpit : ſed multo diuerſum ab eo, quod vulgus in eius locum ſubſtituit, licet viribus non differant, vt liguſticum Dioſc. & Smyrnium, quod vulgare leuiſticum legenti patebit.

Lingua auis in confectione teſticulorum vulpis, & alibi Serap. intelligitur lingua paſſerum auicularum ſalaciſſimarum : recentiores ſemen fraxini foliaceum in linguæ ſpeciem figuratum, amarum, intelligunt, cui vim calculos in renibus frangendi etiam tribuunt.

Lingua bouis Græco ſermone bugloſſa vocatur Manardo.

Macis Arabum, & macer Græcorum, diuerſas res eſſe in ſimplicibus probauimus, etiam ſi Manardo & alys quibuſdam idem cenſetur. Macis nucis moſchatæ cortex medius inter externum craſſum, cortici craſſo & viridi noſtrarum nucum ſimillimum : & corticem alterum nigrum, durum, cortici quoque ligneo noſtrarum nucum perſimilem, ſub quo eſt ipſa nux moſchata : ne cum multis putes idem eſſe, quod macer ſolius coloris & odoris affinitate turpiter hallucinatis, non aduertentibus macis corticem eſſe tenuiſſimum, admodum calidum, nihil aut minimum adſtringentem : macer vero craſſum corticem, calido & frigido temperatum, admodum adſtringentem. Quæ ſcilicet notæ tanquam fideliſſimæ & valentiſſimæ à Gal. vbique plurimi fiunt, vt color & odor minimi.

Maior, id eſt, efficacior, vel pluribus ſimplicibus conſtans Meſuæ compoſitio dicta, Galeno compoſita vocaretur, vt minor ſimplex, vt diatrion pepereon ſimplex & compoſitum.

Margaritæ in conchis oſtreorum generi ſimilibus Plinio inueniuntur. Vidi & in conchis mytulorum maris interni, ſed paruas. Dos autem eorum omnis in candore, magnitudine, orbe & pondere : integræ item & perlucidæ perforatis, ruſis, obſcuris ſunt meliores. Cardiacæ putantur a tota ſubſtantia, & ſanguinis prope cor putredinem prohibere, cordis intemperiei calidæ & hinc nato tremori prodeſſe, quia frigidæ ſiccæ primo gradu : ob id febricitantium & imbecillorum remedijs miſcentur.

Marmacur in diamoruſia marrubium eſt, vel meliſſophyllum, quod marmacur eſſe quidam potius putant. Cum vero plantę hæ duæ ſint faculiate proximæ Galeno, ſed marrubium frequentius & efficacius, id accipiendum eſt.

Marmacur in pulu. altero ligni aloes, quidam non marrubium, ſed maioranam intelligunt : alij meliſſophyllon, vel cytratum ocymum.

Maſtiche ſit alba, ampla, pura.

Medium granatum ſeu dulcacidum verti pro muzum, quòd id etiam pro μέσον, id eſt, medium putaui depranatum. Nam inter acida & dulcia tantum, quæ ſimul dulcia ſunt & acida, ſunt media.

Mel aerium ſeu aeromeli cum multis mannam in Meſ. ſemper appellamus. Mel tabarſet quidam mel roſcidum intelligunt, ſeu mannam, cuius loco mel album aut ſaccharum bis coctum poni poteſt. Mel emblicarum in elect. de gemmis, & ligno aloes, eſt mel album, quo uelut ſyrupo myrobalani emblicæ conditæ ſeruantur in ſimpl. Meſ. & in conditis ſectione prima. Alys mel emblicarum myrob. ſit ex ipſarum pertritarum uncijs duabus, in aquę communis lib. duabus infuſis diebus octo, poſt coctis ad dimidij conſumptionem, colatis panno lineo & ualenter expreſsis : in expreſſo coque mellis boni lib. i. coque ad liquoris conſumptionem. Mel Meſ. album fere præfertur, vt etiam hodie Lugdunenſibus & Narbonenſibus : Galeno autem flauum probatur, nec alibi fit mentio, etiam ſi ceram Ponticam natura albam nouerit, non ſolam Tyrrhenicam lotione albatam.

Mel paſſularum, id eſt, in quo bullierint uuæ paſſæ uſque ad liquationem, Manardo uidetur in loch de pino : alys ſapa uuarum paſſarum eſt, ut in conditis diximus. Alys mel uuatum, id eſt, paſſulatum ſic fit : uuarum paſſarum unc. quatuor, ex aquæ puræ lib. una coquantur ad aquæ conſumptionem, ualenter exprimantur. Huic expreſſo adde mellis deſpumati duplum : percoque quantum opus, uaſe uitreo repone : ſic mel myrtatum facere poſſis, ut docet Nicolaus in Diacodio. Mel uuatum id interdum uocamus paſſulatum, quòd paſſa

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 430 sur 1089

passa sint præter uuas pruna, & alia multa, nolui inde mutuari denominationem.

Mentha, hortensis intelligitur, & ea siccata: tunc enim ualentior & odoratior.

Μέσον, in fructibus præsertim, corruptum opinor in mixum, ut granata mixa pro μέσα, id est, media, nec scilicet acida, nec dulcia, sed inter hæc media, seu acidodulcia: quanquam sunt qui dulcia intelligant. Μέσον quod Arabes mixum corruperunt, medium inter dulce & acidum, qualia pruna in diapruno requirunt.

Miua, & miua aromatica, & aromatizata, & cum speciebus, est syrupus, uel conditum ex succo cydoniorum: ob id etiam sæpe dicitur miua cydoniorum, de qua in conditis.

Melo Indus est viridis, oblongus, magnus, botheca uulgo dictus: alys anguria, nunc hic frequens.

Myrrha bona inuetu difficilis. Myrrha stacte, styrax liquidus.

Nabath uel anabath in puluere baccarum myrti Serapio uidetur intelligere sorba, uel illis similes fructus facultate, qualia sunt mespila.

Nabet uerti in conditis, & in confectione alhalif saccharum uulgo candum uocatum: aly potum ex ficis, dactylis, & saccharo esse uolunt: aly aliud.

Oesypus corrupte cum Pauli exemplaribus hyssopus humida.

Oleum balaninum, oleum de ben Mesuæ. Oleum cicinum, seu ricininum, oleum de kerua. Oleum amygdalinum dulce. Oleum sesaminum, ex semine sesami calidum hum.pr.gr. desyt parari, quia sesamum in Italia olim largissimum, hodie desideratur. Eius loco sumatur oleum recens amygdalarum dulcium, non rancidarum.

Oxyacantha est berberis.

Oxytriphyllon alleluia in diaphœnico unguento secundo & viridi.

Ocymum, id est, basilicum quoddam, uulgo caryophyllatum dicitur ab odore & uirtute caryophylli. alterum ab odore citri citratum est melissophyllum, calidum secundo gradu, coctu difficile, sed aliorum coctionem iuuat, obstructum hepar aperit: nasibus impositum, uel succo, uel aqua attractum, pituita purgat cerebrum, ut betonica: cor roborat & cerebrum. Ocimum autem caryophyllatum basilicum semine flauo, aromatico, cardiaco, calido, folys paruis magis quam basilicum, semine nigro, & folys latioribus præditum quibusdam uidetur.

Pectines pro conchis suppositi, quales à sancto Michaele & sancto Iacobo peregrini afferunt, idonei ad hæmorrhagiã Auic.can.3.fen.21. Idem possunt testæ limacum, purpurarum, buccinarum, Manardus in id probat magis ὄνυχας, id est, unges odoratos, uulgo blattas Byzantias.

Pendia uocem nobis incertę originis cum uulgo retinemus, & alias quasdam, quod pro his, licet Barbaris, tamen notis, nouas & obscuras substituere non est, licet pleraque appellationes nouas dedimus, quòd proprie magis, & rei naturam perfectius exprimentes uiderentur: δόσις autem, id est, datio, quamuis Græca sit uox, & uulgo medicorum usu frequens: quia tamen Græcis in eam significationem, pro medicamenti scilicet sumendi quantitate non usurpatur, nec Latinis, uerbum dare malui eius loco substituere.

Petroselinum uerum ex Macedonia quia desideratur, & uulgare hoc est imbecillius, dupletur, uel eius loco ponatur olusatrum. Petroselini ueri loco semen olusatri Manar.

Plantago longa in diaphœnico unguento, uel maior est, uel lanceolata.

Polenta est farina hordei recentis torrefacti, sauich Arabibus.

Poma dulcia frig.pr.gr.hum.sec.si odora sint.

Pyrethrum hyeme legitur, seruatur annis quinque: non sit foraminulentum, nec dum frangitur, puluerem edat.

Rasura eboris frigida sicca, cardiaca est, fœcundas exsterilibus mire facit Auicennæ.

Saccharum Mesuæ albissimum probatur, utitur & saccharo coctione candefacto, aut uerius in cryst alli modum per coctionem per se uel in syrupis glaciato. Saccharum autem Zucarum Arabum esse alias probauimus. Saccharo autem Mesues, ut Græci ueteres, raro utitur, quod tum erat minus frequens: nunc contra sacchàro, quia gratius, omnia dulcoramus, & siccando seruamus. Saccharum recens cal.hu. primo gr.uetus sic.pr.

Sanguis draconis Serapioni et Auicennæ & succus herbæ achily dictæ Dioscoridi, Lusitanis huc larga copia deferentibus, est succus quarundam arborum.

Santala nostratia, & ex his electt. trium santalorum, sumpta & admota, reuera calfaciunt, ne ijs ceu refrigerantibus postea utaris. Nam uera santala desiderantur, cum uulgaria sint cedra uerius. Santala si qualia scribuntur sunt, refrigerant: quæ uero proferunt officinæ, calent. Santala frig.2. gra.sicca.1.rubra frigidiora, omnia cardiaca, & aromatica, sed flaua magis, quia odoratiora.

Sarcoticum, carnem generans, uulgò incarnans.

Sardis, seu Sardius lapis, uulgò corneolus dictus Manar. putatur.

Satyriorum testiculos duos conditos si uir ante coitum sumpserit, marem generari, si fœcunda est mulier, scribit ex Rasi Nicolaus Florentinus lib.10. cap. de sterilitate, unico uero deuorato, fœtum nasci cum unico teste.

Sauich ἄλφιτα, polentæ.

Scammonium in malo cydonio, uel alio similiter grato & adstringẽte coctum (quod Gal.innuit lib.1.alim.) pomo, uirium suauium multum impertit, ob idq; imbecillius manet, quale miscet electt.Indi maiori, ubi pomum absolute scribitur, quod cydonium significat Græcis μῆλον: unde oleum μήλινον Gal. passim est cydoniorum, & emplastra μήλινα lib.2.c.ph.g.i. rufa, & coloris mali cydony, & διὰ μήλων pro διὰ κυδωνίων, ut in fine lib.6.san.tu. Crudum autem purgatorium magis est, ut si electt. Indum maius, & diaphœnicon scammonium ambo uel coctum, uel crudum accipiant, Indum est purgantius. Si uero in Indo scammonium sit coctum, in diaphœnico crudum (ut Mesuæ uoluisse uidetur) diaphœnicum est purgantius.

Cum scammonium absolute scribitur, ut in hiera Hermetis, in electt.Indo minori, in diaphœnico, si ualens uis medicamentum, crudum misce, præsertim cum frigidis, crassis, adstringentibus, gratis, uis eius obtunditur, ut dactylis in diaphœnico, prunis in diapruno, cydonys in cydoniato Lugdunensi, succo rosarum in electt.succi rosarum. Neque per hæc adstringentia, uis eius à longinquis attrahendi prohibetur, quia cum aromatum uapore & substantia uis quędam scammony purgatrix ad illas perreptat.

Scariola pro seriola, sonchi species minus spinosa Manardo uidetur: alys à seride, id est, cichorio nomen deprauatum. Vtut est, cum omnia hæc cichorij sint differentiæ uiribus affines, unum pro reliquis capi potest.

Schœnu anthos, uel schœnanthum, ut chaleu anthos & chalcanthum (licet duo hæc differant) cuius flos ad nos non affertur, sed herba palea.

Scolopendrium uulgo ceterach.

Secacul Serapioni & Auicennæ radices Zingiberi similes, conditæ ex India deferebantur diuersæ ab eryngio. quod tamen eo lo-

In tryphera sarracenica ꝓ secacul eryngium etiã scripsimus. In dracunculo aloes vnc.j. mox colocynth. drach.viij.

eo loco capere malim, ut pote uiribus cum secacul conueniẽs, quàm cum quibusdam sigillum beatæ Mariæ, cum alijs sigilli Salomonis, seu polygonati radicem crebro geniculatam, graueolentem, sapore cotonei aut punici subadstringentem, subacrem, cum fastigiosa quadã amaritudine Diosc. & Gal. Alijs est radix calcitrapæ stellaris herbæ. In tanta opinionũ uarietate, pro secacul Indica radice, radicem eryngij condirem, quam secacul à Sarracenis uocari docet Nicolaus Salernitanus in diazingibere: hæc enim etiam si non sit eadem, tamen eadem præstat. Quæ uero siccitas non parua cum essentiæ tenuitate eryngio à Gal. tribuitur, hac præparatione facile uincitur. Quin & nonnulli hanc radicem calidam primo gr. humidam secundo dicunt, & a multis melle solo condita: ab alijs etiam aromatibus ad uenerem excitandam sumitur magno successu, etiam si ueterum nemo huius facultatis in eryngio meminerit.

Seitargum Indum, uerti lepidium: alij Iberidem esse malunt: sed hæ uiribus parum uariant, ut etiam cardamum & cardamine pro his poni possint.

Semen rosarum quibusdam uidetur id lanosum, quod in fructu est rubro oliuæ æmulo, qui rosis non collectis succedit: qualis in cynosbato & cynorhodo cernitur.

Sericum sit crudum: sunt enim qui uim eius cardiacam coquendo aut macerando extrahunt, & sericum uelut exanimatum uiribusque destitutum uendunt.

Sericum minutim concisum cum margaritis, uel alijs tritum, est efficacius cum Serap. quàm ustum cum Mes. calidum siccum primo gr. cor roborat tota sua substantia: spiritum & sanguinem purgat, clarumque facit, & facultatem eorum in unum cogit.

Serum lactis Galeno frig. humidum, quòd aquosa eius substantia largissima nitrosam superat, qua calidum est, terget, aluum subducit etiã Gal. à qua Mes. calidum dicitur. ea autem si per noctem in aere steterit, exhalat eidem. Id uero Mes. appellat nunc aquam lactis uel ebutyrati, uel non ebutyrati, & à causa aliqua concreti: nunc aquam casei, quæ per formæ aut fiscellæ raritates diffluit.

Seseli sumptum & suffitum, steriles ob uteri intemperiem frigidam humidam etiam cum materia, fœcundas facit: id quod bruta duce natura facientia nos docuerunt, Serap. Auic.

Spasmus cynicus, idest oris tortura.

Spica nardi Inda, Romana verò Celtica. Spica absolutè, spica nardi Indica seu aromatica significatur: annos decem sicco loco seruari posse affirmant.

Spina alba est bedegar, & spina Arabica est sucaha: cum uero his caremus, carduus benedictus, aut sabina, aut similes plantæ aperientes capiendę.

Spodium Græcorum & antispodium solum admouebatur: ebur uero ustum quod spodium Arabibus quorundam sententia est, etiam sumitur, & deuoratur, ac ex radicibus cannarum, myrto, olea, lentisco ustis, antispodia. i. quæ pro spodio ponuntur. Græcorum autem spodium. i. cinerula, quod in pauimento fornacum ærariarum recidit albicans, pompholigi simile, sed grauius & impurius intra corpus non recipiendũ.

Strobili sunt nuclei pinei Gal. in simpl.

Styrax calamites calamis afferri desiit: siccus tamen affertur. Styrax scilicet calamites tanquàm perfectior. Styrax ruber uulgò est fæx styracis liquidi, hoc est myrrhæ stactes. Styrax uerus lachryma est, humiditatem non remittens, nisi dum manibus tractatur.

Succinum seu electrum est carabe.

Tamar Indi Κιῤῥοὶ, id est, fului, quales sunt ante maturitatem, per quam nigrescunt: immaturi ergo intelliguntur.

Thymelæa seu coccum gnidium, mezereon. Thymelęa uerius esse mezereon, quam chamelęa, & semen eius coccum gnidium ex Diosc. & Mesuæ collatis deprehendes. Tortellæ de seni, panis bis coctus.

Tragacanthum album frigidis medicamentis miscendum: rufum ceu uetustate calidius, calidis. Illud autem frigidum humidum primo gr. gummi autem Arabicum frigidum siccũ.

Tuderi in tryphera Galeno tributa, his horminum, est alijs anagallis: Mesues meus habet eius loco behen album & rubrum.

Venera in catapotijs de bdellio maioribus Mesu. et Auic. & Serapioni, pectines interpretati sumus, id est, conchas pectinatim seriatas & implexas, quales peregrini plerique sancto Michaele & locis maritimis pileo circunferunt, quas conchulas uocat catap. de bdellio a se inuentis Mesues.

Zarur in succo fructuum & alibi, est mespili genus, prius in Diosc. aronia dictum, quod in Italia azarolum dicitur, Gallis ignotus fructus: eius loco mespilum nostrum pentacoccum uiribus proximum sumatur.

Zedoaria radix nunc uulgo nota, ueteribus uel incognita, uel alio nomine scripta.

Zizypha seu serica, uulgo iuiubæ Gal. damnantur libro secundo Alim. tamen ea passa neoterici efficacia in pulmonici remedijs experiuntur.

Zurumbet quibusdam est Zedoariæ species, ut in simpl. diximus. Serapioni est arbor: Auicennæ herba, in elect. de gemmis utrunque petitur.

FINIS.

SEQVITVR DE SACCELLIS inunctionibus, ſternutatoriis, caputpurgiis, epithematibus, & clyſteribus.

SAccellum capitale in caliditate, nō multum intenſum. ℞. florum roſarum, florum chamęmil. ſtœchados, maioranæ, macis, nucis muſc. calamenti, thuris, caryophyllorum, ana ʒ.iij. fiat puluis ſubtiliſſimus, & in pāno lineo fiat ſacculus rotundus, & calefiat ad ſumum thuris, aut croci, aut cinnamomi, & ieiuno ſtomacho ponatur ſuper caput. & eſt conueniens ad deſiccandum materias catarrhales deſcendentes ad partes gutturis, & pectoris. Et eſt calefactiuum malæ cōplexionis frigidæ cum materia, & ſine materia ipſius capitis p̄miſſa aliquali euacuatione, & tale ſaccellum multum eſt in vſu. nam inter alios duos tenet medium. Saccellum aliud capitale intenſioris caliditatis q̄ ſupradictum. & eſt magis conueniens in paſ F ſionibus capitis de materia multæ frigiditatis. vnde cōfert his qui in ſomno p̄fundantur, & apopleticis, præmiſſa euacuatione corporis, ſi eſt poſſibilis. ℞. roſarum, florum chamæmillæ, ſtœchados, maioranæ, nucis muſch. piperis nigri, & longi, nigellæ, iuniperi añ. partes æquales. quidam addunt de ſimo columbino, et eſt conueniens in catarrho craſſo, & multum frigido illud ſubtiliando, reſoluendo, & deſiccando. ſimus colūb. aſcendit ad gradum tertium calid. Saccellum aliud capitale ad aliqualem tendēs frigiditatem conferens catarrho ſubtili calido, vnde confert ad malam complexionem calidam capitis, & ad ſuperfluas vigilias à tali mala cōplexione prouenientes, vel à phlegmate ſalſo, fluido, ſubtili. ℞. roſarum, florum chamæmil. ſtœchados, nucis muſc. violarū, florum nenufa. corticum citri, myrti, ſandalorum vtriuſque, corticum papa. albi añ. par. ęquales, fiat ſacculus, & fiat ſuffumigatio cum thure, & aqua roſ. Inunctio ad caput in principio alienationis in febrientibus acute. ℞. ſucci lactucæ, vel ſemperuiuæ ʒ.vj. olei roſ. recen G ter facti ʒ.ſ. alias ʒ.iij. aceti parum miſce, & pecia madefacta in eo ponatur ad frontem. Item inunctio poſita ſupra in ſyrupo de papauere. Item vng. populeon. Sternutatoria quæ cōiter ſunt in vſu fiunt ex elleboro albo puluerizato, vel ex pipere nigro attracto per nares in parua quantitate

Caputpurgia. tñ. Caputpurgia quæ cōiter ſunt in vſu. & primo leue factum ex aqua ſamſuci diſtillati, ſub actuali caliditate p̄ nares attracta. fortius vero fit ex ſucco radicum ſiclæ. i. blitis. & iſtud eſt ſatis acutum, & mordicatiuum. attrahit. n. materias phlegmaticas contentas in capite, & cerebro p̄p caliditatem, & acuitatem, quæ eſt in cortice extrinſeco. fortius vero, & tertio fit ex ſucco ciclaminis. i. panis porcini, & eſt acutiſſimum valde, & duæ aut tres guttæ ſufficiunt ad hoc capite ad poſteriora declinante p̄p eius acuitatem, aut mordicationem. Et ſi duo licinia ſubtilia lōgitudinis trium digitorum ex ipſo in naribus imponant, ſtatim ſternutationem prouocāt cum euacuatione viſcoſitatum acetoſarum, & phlegmaticarum in copia magna, quę longo tp̄e durant. H Eſt & aliud ſternutatorium, ſiue caputpurgium medium in virtute inter illa iam dicta, aqua vitis. Et nota regulariter operando, q̄ ſemper debent fieri ſtomacho vacuo exiſtente à cibo, & mūdificato corpore cum medicina ſolu. Pomum odoriferum pro tēpore peſtilentiæ ſpecialiter adinuentum & principaliter. ℞. ladani ʒ.j. & ſ. ſtoracis liquidæ ʒ.iij. behē albi, & rubei, roſarum rub. añ. ʒ.iij. myrrhæ, foliorū rutę, gariophylorum. añ. ʒ.j.ſ. ſandalorum alborum, rub. & citrinorum añ. ʒ.iij. camphoræ ʒ.ij. ligni aloes, calami aromatici, ſucci valerianæ. añ. ʒ.j.ſ. muſci, ambræ añ. ʒ.ſ. corticum citri. ʒ.j. Confice cum aqua roſ. & ſucco bugloſſæ, vel meliſſæ cum modico maluatici, factis puluer. de omnibus ſupraſcriptis & bene incorporatis, vt decet. Diſtillatio olei bulliti in cępe concauo, olei dico de amygd. amaris, conuenit dolori auris facto à cā frigida viſcoſa, vel frigida ventoſa. & anodinum ibi conueniens eſt deſtillatio pingue dinis pulli cum modico croci. Epithema cordiale temperatum conuenit in debilitate virtutis vitalis, cor principaliter confortando, ſpiritus peruios, ac claros faciendo, caliditatem ſuperfluam remittendo. & maxime in diſpoſitionibus peſtilentiæ, & venenoſis, & in febrientibus febribus acutis intenſiuæ caliditatis. & vſus eius debet eſſe præmiſſa euacuatione conuenienti. ℞. aquæ bugloſſæ, meliſſę, añ. ʒ.iij. aquę roſ. ʒ.vij. vini albi odoriferi ʒ.ij. ſandalorum alborum, & rub. ana ʒ.ſ. roſarum, corallorum rubeorum, corticum citri, behē albi, & rubei, ſerici tincti in grana, oſſis de corde cerui. añ. ʒ.j. croci, cinnamomi, caryophyll. xyloaloes ana ʒ.ſ. ambræ ℈.j. Et quidam addunt modicum muſci, ſed non eſt conueniens in diſpoſitione febrili. miſce. & cum pannno tincto in grana ſub tepida caliditate ponit ſupra mamillam ſiniſtram. Epithema cordiale frigidum magis conueniens in febribus intenſiue calidis, & venenoſitatibus. ℞. aquarum bugloſſæ, meliſſæ, endiuiæ. añ. ʒ.vj. aquæ roſ. ʒ.v. roſarum, corallorum, corticum citri, oſſis de corde cerui, ſerici tincti in grana. añ. ʒ.j. croci, cinnamomi, caryophyllorum, xyloaloes añ. ℈.j. camphoræ ℈.ij. miſce, & vtere, vt ſupra. Saccellum cordiale conueniēs in ſupraſcriptis diſpoſitionibus. ℞. ſandalorum alborum & rube. añ. ʒ.ij. florum bugloſſæ, boraginis, meliſſæ. añ. ʒ.j. behen albi & rubei, corticum citri, ſerici tincti in grana, oſſis de corde cerui ℈.ij. croci, cinnamomi, caryoph. xyloaloes, ana ʒ.ſ. ambræ ℈.ſ. Et quidam addūt modicum muſci, fiat puluis ſubtiliſſimus. Et imponatur in ſerico tincto in grana ad formam ſaccelli. & tale ſaccellum cum infuſione aquæ roſ. & vini odoriferi, diutius poteſt retineri ſuper cor. & tale eſt magis conueniens tuſſientibus, & habentibus pectus ſtrictum regulariter operando q̄ epithemata. Epithema. i. hepaticum conueniens ſuperfluæ calefactioni poſt corporum euacuationem, & ante cibi aſſumptionem. ℞. aquæ endiuiæ ʒ.x. aquæ roſatæ ʒ.iij. aceti vini albi ʒ.j. ſandal. alborum, & rubeorum ana ʒ.ſ. roſarum, corallorum, ſpodij ana drach. j. miſce, & fiant epithemata cum pāno lineo. Vtimur tamen qñq̄ poſt ſuperfluam calefactionem hepatis hoc vnguento præmiſſo epithemate, & facta condecenti abſterſione. ℞. olei violati multotiens cum aqua endiuiæ abluti vnc. ij. aceti vini albi ʒ.ſ. ſucci lactucæ ʒ.j. ſandalorum alborum ʒ.j. roſarum, corallorum, ſpodij añ. ʒ.ſ. fiat vnguentum molle cum modico ceræ. Clyſtere autem conueniens epilepſiæ, apoplexiæ, torturæ oris, & ſpaſmo, ac paralyſi factis à materia frigida. ℞. aniſi fœniculi, ameos, carthami, centaureæ, florum chamæmillæ, agarici añ. ʒ.ij. vſque ad iij. fiat decoctio ſufficiens, & colaturæ addatur hieræpicræ ʒ.j. mellis cōmunis ʒ.ij. benedictæ ʒ.ſ. olei cōmunis, & ſalis q.ſ. & qñq̄ loco agarici aſſumimus de turbith. & cum quærimus magis acuere prædictum clyſtere vigorando in decoctione ponimus qñq̄ ʒ.iij. de pane porcino. Et qñq̄ addimus decoctioni ʒ.j. colocynthydis. ſed hoc iudicio periti medici relinquitur ſm neceſſitatem. Clyſtere conueniens in colica à phlegmate viſcoſo ventoſato. ℞. decoctionis bletæ, maluæ, florum chamæmil. aniſi, fœniculi, ameos, carui, carthami, centaureæ, parietariæ, ana partes æquales, hieræpicræ, benedictæ, ana ʒ.j. mellis cōmunis ʒ.j.ſ. olei cōmunis, & ſalis q.ſ. Et quando quærimus maiorem euacuationē addimus prædicto clyſteri agarici ʒ.ij. & loco olei communis ponimus oleum chamæmillinum, anethinum, vel rutaceum. Et qñq̄ loco benedictæ ponimus electarium indum vſque ad drach. vj.

Epithema cordiale tēperatum.

Frigidum.

Saccellum cordiale.

Epithema hepaticū.

vnctio poſt ipſum.

Clyſtere vltimum magiſtrale in proceſſu colicæ à phlegmate ventoſato. ℞. aniſi, fœniculi, florum chamæmillæ, ameos, cymini, carui, ſeminis anethi ana partes æquales. contundantur. & fiat decoctio in cyathis tribus olei cōmunis, & cyathis tribus aquæ fontis, vſq̄ ad conſumptionem prædictæ aquę. & facta expreſſione imponatur p̄dictum oleum, & eſt optimum. Suppoſitorium ſatis acutum fit ex melle, & bñdicta añ. partes æquales, vel ex hiera & ſalis gē mę modicum. acutius vero fit ſi addatur ʒ.j. agarici vel de turbith, cum quærimus aliqualem euacuationem humorum phlegmaticorum. Acutiſſimum vero fit, ſi addatur ʒ.j. colocynthidis. Pro ruſticis vero fit ex ſtercore muris puluerizato

uerizato cum melle cõmuni modico ſalis. Vltimum ſuppoſitorium valet in tineſmone, quo debes vti cum filo, vt poſt medietatem horæ extrahatur, & hoc maxime valet in dyſenteria prouocando ſomnum, ſenſum obtundendo. ℞. corticum thuris, myrrhæ, gummi arab. mumiæ, ana ʒ. ij. opij ℈. iiij. & cum vitello oui, & melle violato fiãt ſuppoſitoria.

SEQVITVR TRACTATVS DE aqua hordei, & de modo faciendi ptiſſanam, ſm cõmunem modum practicantium.

AQuam hordeaceam diligenter, & commode componere volenti pauca hæc prius annotanda propono. Primum aquæ electionem. Secundum hordei quoq; electionem. Tertium an hordeum in decoctione poſitum fractum eſſe debeat. Quartum, vtrum hordeum depilatum eſſe debeat. Quintũ qualis debet eſſe ꝓportio aquæ ad ipſum hordeũ. Poſtremum ad quam partem reduci debeat ipſa aqua hordei. Ad primum igitur, fontium aquas eligendas eſſe cẽſeo, quoniam aliis præſtant aquis, longeq; à doctoribus noſtris extolluntur, & maxime à domino Meſ. necnon à principe noſtro Auic. ſecunda primi. aqua tamen Padi etiã optima eſt. Ad ſecundum, ſcire debes, ꝙ hordeum illud eſt melius quod citius intumeſcit cum in aqua infuſum ſteterit, teſte G. noſtro Pergameno, primo regiminis acutorum cõmen. ix. nam faciliorem decoctionem arguit. Inſuper hordeum debet eſſe medium inter nouum, & antiquum, ſuper quo non ceciderit aliquid de odore corrupto, & extraneo, fueritq; ſeruatum in loco aeris liberi, necnon etiam maturitate ſua perfectum. Sed dubitares vtrum ſit melius craſſum, an ſubtile. Dico quod craſſum melius exiſtimatur per Azarauium, virum laude clariſſimum. verum teſte Meſ. cap. de aqua hordei, ſubtile hordeum iudicatur eſſe melius. Ad hanc igitur tollendam ambiguitatem, dico, breuiter, ꝙ in aqua hordei, multam, vel paucam humectationem quærere poſſumus. ꝙ ſi paucam humectationem quærimus, ſubtile hordeũ magis craſſo eligendum eſſe cenſeo. Si vero maiorem quærimus humectationem, craſſum certe melius erit, q̃ ſubtile. qm̃ hordeum craſſum humidius eſſe videtur in complexione. quod argui poteſt ex eius craſſitie, & corpulentia. hæc de ſecundo. Ad tertium dico, ꝙ hordeum frangi debeat, patet per dominum Iſaac in dictis ſuis particularibus, vbi ait, Confrãgatur hordeum, & per Azarauium lib. xvj. dicentem molitum vel piſtum ſit hordeum in lapideo mortario. In eadem eſt ſententia Haliabas. iij. theoricæ. In contrarium autem eſt Auenzoar dicens, qui hordeum frangunt, longinqui nempe à via veritatis ſunt. Similiter Auer. colliget quinto. Ad hanc dubitationem tollendam ſcire debes, ꝙ ſi hordei aquam magis nutritiuam facere volueris, q̃ medicinalem, ſiue alteratiuam, hordeum accipias cõfractum, qm̃ magis de eius ſubſtantia in aquam ingreditur. Si autem aquam minus nutritiuam, magis vero medicinalem atq; alteratiuam abſterſiuamq; optaueris, hordeum ebulire facias integrum. vnum tamen ſcito ꝙ cum nõnulli doctores hordeum frangi præcipiant, ꝙ rumpatur minime intelligunt, ſed ꝙ piſtetur ita, vt cortex ab eo ſeparetur, & hoc modo intellexit Iſaac. Ad quartum cum quæritur, vtrum hordeum debeat depilari, vel non: Dico ꝙ ſi multam quæris abſterſionem, hordeum debes cum pãno aſpero leuiter fricare. Si vero hordeaceam aquam habere volueris ad ſitim mitigãdam, aſperitatemq; leniendam, necnon inflammationem extinguendam, hordeum ab vtroq; cortice integre mundum habeas, ſicq; multominus abſterſiua erit. Verum hæc hordei aqua magis humectat pectus, & pulmonem lenit, etiam præcordia humectat. Prima tamen abſterſionis cauſa multo plus abluit, & oppilationes aperit q̃ hæc ſecunda. Quantum ad quintum, qualiter ſit aquę proportio ad ipſum hordeũ. De hoc varias opiniones inuenio. Nam textus eſt princi- A pis prima quarti cap. proprio. aquam debere eſſe vigecuplam ad ipſum hordeum. ſ. aquæ partes xx. & hordei partem vnam. Idem aſſerit ipſe Meſ. In eadem eſt ſententia Auer. colliget 5. Halyabas vero iſtis contradicere videtur. Nam quinto theoricæ, docet nos accipere vnam hordei partem, & aquæ tres. Iſaac autem in particularibus diætis decem partes aquæ, & hordei vnam accipere iuſſit. Et Auenzoar aquæ partes v. hordei vero j. Ad hæc dici poteſt, ꝙ ſi aquam hordei multum humectatiuam, lauatiuam, necnon infrigidatiuam adamaueris, illam facere potes per multam aquæ quantitatem, & hordei paucam, & etiam per breuem decoctionem, hæc aqua nempe optima erit, his qui luxurioſi ſunt. nam illorum caliditatem reprimit. Quod ſi magis abſterſiuam, nutritiuamq; ſequi volueris, cum maiori fiat hordei quantitate, & aquæ minori longioriq; decoctione. Sane doctores prędictos diſcordes fuiſſe arbitror ob corporum febricitantium diuerſitatem, necnõ climatum, ſiue regionum ætatumq;, quemlibet tamen illorum verum dixiſſe exiſtimo. Moderniores tamen Medici B principem Auic. vna cũ Meſ. cæteris poſt habitis ſequunt.

Poſtremo videndum eſt, ad quam partem reducenda ſit ipſa hordei aqua, de hoc quoq; inter viros dictos diſcordia reperitur. Auicenna enim quarta primi, inquit, ad quintã reducatur partem. Meſue vero ad medietatem, vel duarum partium conſumptionem. Et ipſe Iſaac ad vnam partem. Hæc difficultas ſolui poteſt ſolutione quinti dubij. Hæc de hordeacea breuiter dicta ſunt. Nunc verò te deduco ad actum practicum, quo moderni Medici vtuntur. ℞. hordei præſcripti, & prẽparati, vt in ſuperioribus diximus ſm intentionem, quam habueris, partem vnam. aquæ verò partes xx. verbi gratia xx. ʒ. aquæ, & vnam hordei. ſic de quolibet pondere alio. ſtet tamen prius hordeum in aqua per quatuor horas infuſum. poſtea ponas in olla noua, & munda. & facias cum igne claro, & ſuaui ipſam feruere, priam abiiciendo ſpumam. & ſm ꝙ tua erit intentio in potando hordeaceam illam tantum bullire facias, vt in prio- C ribus dictum. Poſtea remoue ab igne, & cola. & in vaſe bene loto repone, atque ipſa poſt modum vtaris.

MODVS FACIENDI ptiſſanam hordei.

ACcipe farinæ hordei cochlearia duo, & ponantur in ſcutellis duabus aquæ fontis claræ, & omnia ſimul ponantur ad ignem & dimittatur bullire lento igne, ſemper tamen cum cochleari miſcendo illam, donec ſpiſſeſcat, & amittat odorem farinæ, tunc enim eſt cocta. & de ea datur infirmis ſm exigentiam in morbis acutis. Alius modus eſt, vt accipiatur hordeum bonum. ſ. non antiquum, & excorietur vſque ad corticem interiorem cum pãno lineo, & aſpero: deinde tale ponatur in aqua, & dimittatur bullire vſque ad crepaturam ſatis intenſam, ita. ſ. ꝙ illa aqua, in qua eſt, aliqualiter ſpiſſeſcat: deinde accipiatur illa aqua cum illo hordeo ſic crepato, & ponatur ſupra tamiſium, ſupra quod dimittatur co- D lare paulatim, poſtea de illa colatura accipiatur, & detur infirmo: & talis appellatur ptiſſana colata. Si autem tale hordeum ſit poſitum ſupra tamiſium manibus conculceẽ, & exprimatur, donec deſcendat craſſum per tamiſium, tũc talis colatura ſic deſcendens appellatur ptiſſana hordei nõ colata. ſ. manibus expreſſa, & talis etiam datur infirmis acutis ægritudinibus, vt pleureſi, cauſonizantibus, & huiuſmodi. & iſta ſecunda eſt nutribilior prima, quia eſt craſſior, & craſſioris ſubſtantiæ, q̃ ſit prima. Sed primus modus faciendi ptiſſanam eſt magis in vſu.

Ptiſſana colata.

Nõ colata.

Vtrum hordeũ ſit fraangendum.

Explicit expoſitio Chriſtophori Georgij, de Honeſtis, Florentini, ſuper Antidotario Meſ. cum tractatu de aqua hordei. et de modo faciendi ptiſſanã, ſm communem modum practicantium diligentiſſime emendata.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 434 sur 1089

Compositiones aliquot ex Galeno, quæ nunc ab Aromatariis in vsu habentur.

Vnguentum de Palma, siue diachalciteos ex primo Catageni. Cap. 4.

HAec compositio tali symmetria conficitur. Vetusti adipis, quem institores axungiam appellant, sint pondo duo, olei veteris pondo tria, argenti spumæ tantūdem, chalcitidis pondo ℥.iij. Hæc autem ita coquere oportet. Adipis membranulę omnes eximuntur, reliquum contunditur, vt liquari facile possit, mox ad ignē liquefit, deinde per colum destillatur, vt purum fiat, nihilq; membranæ habeat, pondo duo prædicta pendens. postea chalcitidis lquigatæ pondo triens cum olei tribus libris adipi miscetur, his & argenti spumæ pondo tria adiiciuntur. Ac omnia vbi simul in mortario coierint, coniiciuntur in cacabum, ac tudicula palmæ mouentur. Sufficiet autem tibi ramus vnus maiusculus, vt solida ligni parte mouēdo vtaris in modū spathæ dictæ. Vocant.n.sic id quo confecturas mouēt, et nos perspicuitatis gratia similiter nominabimus. Quod autem solidæ rami parti continuum est, in orbē purgatum, ac tenellis ramusculis vtrinque procedentibus abiectis* putatum deciditur, sed cortice prius exuto, vt segmenta iniecta pharmacum succo suo imbuant inficiantq;. Igitur statim ab initio spatha vtendum est, sed tenuia palmæ segmenta iniicere oportet, vbi medicamentum cerato similem consistentiam habuerit. Nam si à principio ea immittas, succus iniectorum, quem m nere volumus, ex decoctione consumetur. Insuper spathæ, qua medicamentum initio mouetur, pars in cacabo intincta postq; inaruerit, vt proprium succum non amplius seruet, amputatam reiice, reliqua vtere. Hanc rursus cum medicamento intincta siccata fuerit, simili modo abscato. Constare autem vobis arbitror, q̄ palmæ ramum non multis diebus ante abscissum arbore esse oportet, quippe temporis interuallo arescit, & succum amittit. Pridie igitur per hyemem auferat, æstate, vel eodem ipso die quo cocturus es pharmacum. Vbi autem sic coctum spissitudinem, vt non inquinet, acquisierit medicamen, ipso veteris emplastro.

*contusis

Medicamentum à nonnullis Epigoni dictum, ab aliis Isis ex v. Catageni. Cap. 2.

Ceræ denariorum pondo cētum, terebinthinæ denariorum pondo ducentorum, fm alios cētum, squamæ æris rubri denariorum pondo octo, æruginis rasæ denariorū pondo octo, aristolochiæ rotundæ denariorum pondo octo, thuris denariorum pondo octo, salis ammoniaci denariorū pondo octo, guttæ ammoniaci denariorum pondo octo, aluminis* combusti denariorum pondo sex, ęris vsti denariorum pondo octo, myrrhæ denariorum pondo xij. aloes denariorum pondo xij. chalbani denariorum pondo xij. olei veteris heminam : aceti acris heminas duas. Quæ liquari possunt, siccis in mortarium superfundunt. Sic quidem Heras Isim scripsit, non etiam particularem omnem vsum ei apponens, vt in aliis consueuerat. Insuper quod ad Epigonum illud refert, à plerisq; dissentit, quos exactius de Epigonio scripsisse arbitror, cum alia, tū illud quoq; nēpe q̄ in carcere conclusus, cum quendam admodum potētem curasset, eius rei gratia fuit dimissus. Adiecisse vero ipsum aiunt præscripto medicamini, dracūculi radicem, atq; ego semper ita vsus sum, qm̄ & præceptorum meorum vnus vsurpabat, apponens in p̄dictam symmetriam Heræ, dracunculi denar. viij. insuper & olei cyathi* dimidium, aceti heminam, ad hæc colophoniam resinam, non vt Heras terebinthinam. Sed & in emplastri confectione ab illo dissentiebat chalbanum aceto cum aliis in pila elaborans. atq; ita admiscens ea, quēadmodum & Heras inquit, liquabilibus, deinde medicamentum manib. plurimū emolliebat, attingens acetum q̄ acerrimum. Postea in vase æreo reponebat, & p̄fusum longo tpe seruabat, atq; ita excipiens vtebatur.

*rotundi

*heminæ

Vnguentum sacrum ex eodem capite.

Olei veteris heminas duas, argenti spumæ denarium pondo centum, æruginis rasæ denarium pondo octo, squamæ denarium pondo sex, colophoniæ liquidæ, alij pineæ, denarium pondo 50. mannæ denarium pondo xij. guttæ ammoniaci denarium pondo 16.* æris combusti denarium pondo 8. diphrygis denarium pondo 6. gētianę denarium pondo 6. aloes denarium pōdo 8. chalbani denarium pondo 12. propolis denarium pondo 8. ceræ denar. pondo 25.* aristolochiæ denarium pondo decem, dictāni cretici denarium pondo 10. Argenti spumam & oleum in olla magna supra prunam incoquito, vt omnino aut fere non inquinet, deinde cacabum deponens æruginem indito squamāq;, & coquito nec prorsus inficiat. Postea rursus auferens, resinā, ammoniaci guttam iniice cribrata, mouens donec feruere delinat, mox cum reposueris, paululumq; dimiseris, tollito, atq; ęs, diphrygesq; inspergito, rursus coquens quod non inquinet, interdum.n. his iniectis remittitur, postea deponens, ceram addito, iterum coquito, vsq; dum non polluat, quod celeriter accidit. Dein cum deposueris, propolim immittes, ac reponens denuo, pauliſper fines. cum depones, addes aloen, mannam, dictamnum, aristolochiam, gentianam, his abunde refrigeratis, singula læuissima insperges, mouens. si non inficiat, tolles, sin minus, leni igne coques. Hæc quidem Heras de emplastro scripsit. Composuimus autem id nos interdum, & sine cōbusto ære, & diphryge, vnde quæ in alto latebant, magis attrahebat, emollebat q; magis discutiebat q;. Non tamen vlceribus ægre cicatricē ducentibus idoneum. Quin etiam ipsum citra dictamnum confecimus, rursus aliis apponentes chrysocollæ denarium pondo sex, vt maligna vlcera felicius sanaret.

*16.

*20.

Cerinæ Ctesiphontis, ex vj. Catageni. Cap. 16.

Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris singulorum pōdo libram, aquæ heminam. Nitrum & aquam terito, vt ex toto soluantur, & in vas fictile coniecta igni imponito, vase cooperto coquito, ex interuallis moueto. Cum autem strepere adeo defierit, liquabilia iniicito, mouens assidue, donec non inquinent, in mortarium transfusa rursus tundito, inde excipiens vtitor. Vel hac ratione præparatur. quæ liquari possunt, liquefacimus, & cum dissoluta fuerint, nitrum ex aqua læuigatum adiiciemus, idq; paulatim mouētes assidue, cauentesq; ne efferuescat.

Pastillus musæ, ex v. Catageni. Cap. 12.

Aluminis sciſſi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo denarium sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium trium, cytinorum pondo denarium iij. mulso ex falerno facto excipiuntur.

Pastillus Andronius, ex eodem capite.

Cytinorum pondo denarium 10. gallæ pondo denarium 8. myrrhæ pondo denarium 4. fm alios octodecim, aristolochiæ pondo denarium 4. chalcanthi pondo denarium 2. aluminis fissi tantundem, alij pondo denarium 4. misyos cyprij pondo denarium 2. passo diluuntur. Vtere ad multa polychresto pharmaco.

Pastillus Passionis. ex Cap. 14.

Arsenici, squamæ, singulorum denariorum pondo duorum, chalcanti denarij pondo vnius, sandarachæ denariorum pondo 2. myrrhæ, thuris, gallæ, singulorum denarij pondo vnius, chartæ denariorum pondo 4. tritis, & cum rosaceo vtitor. Heraclides hanc scripturam habebat.

Gallæ denariorum pondo 6. arsenici, sandarachæ, squamæ, singulorum denariorum pondo 4. thuris, denariorum pondo 3. chalcanthi tantūdem, myrrhæ minæ denariorum pondo duorum, chartæ denariorum pondo 8.

FINIS.

IN NOMINE DEI MISERICORDIS

IOANNIS NAZARENI FILII MESVAE

GRABADIN MEDICINARVM PARTICVLARIVM

INCIPIT

Doctrīa ad medicos.

ANAT ſolus languores Deus, & de frugalitatis ſolio produxit in largitate ſua medicinam, benedictus glorioſus & excelſus creator. Tantum tamen auxiliari nō deſinēs, curandi doctrinā timentibus eum explicauit. Totus igitur Dei timor prę-ueniat & principiet opera tua, & felicitabit ea: tamen conſidera, ne te amor aut odium circunueniat vt declines à recto. Eſt enim excelſus & glorioſus qui iudicat. Sunt & cœli qui arguunt: elementa quæ ſæuiunt. Et ſi nō aliud, ſupereſt in poſterū cruciatus gehennæ. Inquit Gal. Nolite prauarum ægritudinū onus ſuſcipere, ne mali medici nomen ſubeatis. Per omnia o tu corporum curam gerens, auxiliari ne differas, quia ſemel pereunti nulla deinde ſuffragia proſunt. Ratio clamat ad iudicium, ſi miſericordiam deſeris ſtulte, de large tributis gaudens, parua negans. Triſtem igitur te cerne habētem irritum donū Dei: vt ſi abundanter de ipſius largitate ſuſceperis ne parcus eſto: per vnum enim plura, & magna exuberāt. Deum in cunctis præpone, & præponet te. Honora eum, & honorabit te. Time eum & ſecurus cuncta experieris. Ne diuertas dum recta potes. Nomen enim & rem habet medici, quem nulla mouent, quē conſtantia morum, inceſſus grauitas, & ſermonum onus inſignit. Geſtiunt munera bene quidem ad vitā. Sed melius eſt nomen præclarum cūctis diuitijs. Nimirum exultat, q̄ experta habet ille multa quę nunquam tractauit. Ideo experta tua ſunt in quibus conſiderationem feciſti. Triſectum erit opus hoc quod aggredior. Et prima erit ſectio eius de medicinis ægritudinum particularium quæ ſunt à capite vſq; ad pedes. Secunda de medicinis ægritudinum vniuerſalium. Tertia de medicinis, quæ ſunt ad ornandum & decorandum.

Prima igitur Sectio continet quinq; particulas.

Particula Prima eſt de medicinis ægritudinum membrorum capitis. folio.1.
Secunda de medicinis ægritudinum membrorum ſeruientium ſpiritui. folio.24
Tertia de medicinis ægritudinum membrorum nutritionis. folio.55
Quarta de medicinis ægritudinū membrorū expulſionis.
Quinta de medicinis ægritudinum iuncturarum.

Secunda ſectio continet quatuor particulas.
Prima eſt de medicinis ad febrem.
Secunda de medicinis apoſtematum.
Tertia de medicinis ſolutionum continuitatis, & ſeparationis continui.
Quarta de venenis.

Tertia ſectio eſt ſumma ſingularis.
Et ſic capit hoc opus in toto particulas. x. quas per ſummas diſtinguimus, & per capitula cum auxilio & gratia ſpiritus Dei benedicti & glorioſi.

PRIMA PARTICVLA
ſectionis primæ continet octo ſummas.

B
Summa prima de medicinis ægritudinū capillorū. fol.1.
Sūma ſecūda de medicinis ægritudinū cutis capitis. fol.1.
Summa tertia de medic. ægrit. cerebri. folio.2.
Summa quarta de medic. ægrit. neruorum. folio.7
Summa quinta de medic. ægrit. oculorum. folio.11
Summa ſexta de medic. ægrit. aurium. folio.16
Sūma ſeptima de medic. ægrit. partium naſi. folio.18
Summa octaua de medic. ægrit. partium oris. folio.20
Repleat igitur ſpiritus Dei præcepta hæc miſericorditer gratia ſua. Et ſecūdum quas ex terra medicinas ad vſus indigentiā ædidit, fœcunditate proferat ſalutem. quoniā ſine ipſo nihil incolume, & ab ipſo ſanatiuum omne.

SVMMA I. *De medicinis ægritudinum capillorum.*

De caſu capillorum. Cap. 1.

C
Vra huius ægritudinis ſunt tres res. Prima eſt occupatio circa capitis mūdificationem: ſi eſt materia lædens, & proprie cū eis quæ dicemus iā. Secunda eſt regimen cibi & potus, & aliorū emendantiū malitiā complexionis, & generantium humores laudabiles. Tertia eſt adminiſtratio medicinarū caſum eorū prohibētium, & ex eis eſt medicamen Gal. valens ad caſum capillorū, & initiū caluicij. Et modus operationis eius eſt. ℞. ſucci extremitatū myrti humidæ, & ſucci oliuarū ſylueſtriū. ana. ʒ.ij. roſarū ſiccarū. ʒ.ſ. abſinthij romani ſicci. ʒ.ij. bulliant hęc omnia cū aceti lib.ſ. vſq; ad conſumptionē medietatis eius. Deinde cola & infunde in eo calido laudani. ʒ.ij. et dimitte per dies duos. Deinde tere, & funde ſuper ipſum nunc oleum myrtinū, & alia vice vinū ſtypticum donec in ſubſtantiā mellis redigatur. Deinde miſce cū eis ramich. ʒ.ij. capillorum veneris. ʒ.iij. & ſ. in puluerem redactis. Vltimo vero aromatica cū gallię. ʒ.i. & ſ. vel. ij. Deinde redi ad vngendum locum poſtq; fricaueris ipſum cū panno aſpero, & D poſtquā vnxeris per tres dies laua. Deinde redi ad vngendum vſq; dū appareat ſanitas. Vnctio alia ex noſtra inuentione prohibens caſum capil. ℞. corticū cannæ vſtorū, & corticū auellanarum vſtorū, granorū myrti. ana. ʒ.iij. abſinthij, gallarū ana. ʒ.ij. confice poſt triturationem eorum cū oleo myrtino, & vnge expertū eſt. Mehemet filius Zachariæ ad caſum capillorū, & initium caluicij expertum. ℞. capillorū veneris, foliorū myrti, omnium aſtorū vt teri poſſint, corticū pini, & olibani. ana. Pulueriza, & accipe laudani partes. ij. myrti partem vnā. Et cū vino veteri, & oleo de ſemine raphani tere. deinde cetera cū eis miſce. Et epithemetur cū eo in nocte, & lauetur in mane cum aqua decoctionis capilli veneris & ſiclæ & foliorū myrti. Et aſſiduetur medicamen hoc, qm̄ ſanat. Aliud eiuſdē, Emblici, & folia myrti, & capillorū veneris, & gallæ coquantur in aqua uſq; dum fiat turbida, poſtea cum tantundem olei omphacini coquant ad aquę conſumptionē. Deinde adde

Medicamē Gal.

Vnctio.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 436 sur 1089

oleo quod remanſit laudani.ʒ.xñ. maſtiches.ʒ.viiꝫ. & fac coqui cū vino. Deinde tere donec impinguetur. Et miſce cum eis ramich.ʒ.iiꝫ. Et liniātur cum eis radices capillorū, eſt enim mirabile. Dixit Archigenes. ℞.granoꝝ iuniperi, laudani, abſinthiiꝫ & capillorū veneris ana. permiſce omnia cum vino & oleo myrtino, & dimitte diebus.vi. Deinde coque ea vſq; ad vini conſumptionem & cola, & vnge caput poſt fricationem eius, deinde laua ſicut diximus.

SVMMA II. *De medicinis ægritudinum cutis capitis.*

De alopecia. Cap. 1.

CVra huius ægritudinis ſunt quatuor res. Prima eſt mūdificatio capitis ab humore ſub cuius malitia eſſe videtur, ſicut dicemus iam. Secunda eſt, vt adæquatio fiat in corpore, & in huiuſmodi occupationē conuertere regimen ad ea quæ laudabilium materierum elementa ſunt. Et hoc eſt regimen laudabile in generibus rerum.vi. Tertia eſt occupari circa id quod factū eſt de malitia in cute. Quarta eſt ad generationem pilorū auxiliari. De prima dicemus poſt. De ſecunda præterimittimus nunc, quia nō eſt huius inquiſitionis. De tertia & quarta loquemur nunc. Si alopecia de humore fuerit phlegmatico, fiat linimentū ex inuētione noſtra, quod. ℞.alchitran, euphorbiꝫ, rutę montanæ, baccarū lauri.ana.ʒ.iiꝫ. ſulfuris viui, ellebori albi.ana.ʒ.i.et ſ. tere quę terēda ſunt, & miſce cū oleo laurino, et oleo antiquo quantum oportet vt habeant mediocritatē inter ſpiſſum & tenue, & lini cū eo ſuper locum, poſtq; fricaueris eum cū cœpe muris aut allijs frictione acquirente rubedinē in loco. Inquit Iudæus. Linimentū ad alopeciam expertum. ℞.euphorbiꝫ, ſpumæ maris, ſimi columbini.ana.ʒ.i. ellebori albi, ſeminis rutæ montanæ, corticū auellanarū, & caſtaneārum, naſturcij, ſpicæ, caſiæ, ana.ʒ.i.ſ. amygdarū amararum combuſtarum cū corticibus ſuis.ʒ.i. curmeno cocto, & oleo raphani, aut laurino, aut roſato, fac vnguentū, & caput vnge, et dimitte tota nocte. Deīde lauabis aqua vbi ſiclę & fabæ coctæ fuerint. Et hoc fiat ſine intermiſsione, donec ſaneſ, & hęc omnia fiant poſtq; fricationem in loco feceris, deinde fricaueris cū cępe muris, aut allijs, aut cępe acuto. Rufus. Cōfectio epithematis ad alopeciam. ℞.euphorbiꝫ, rutæ montanæ, baurach, ſinapis, arthemiſiæ, ana partes æquales. Confice cū aqua cępæ ſquillæ, aut cum aqua cępæ acutæ. Et epithimetur cū eo poſt fricationem rubificantē. Hali. Confectio epithematis ad alopeciam experti. ℞.euphorbiꝫ, rutæ montanæ. ana.ʒ.iiiꝫ. nigellæ cōbuſtę.ʒ.i. ſeminis armel combuſti, amygdalarū amararum combuſtarū cum corticibus ſuis ana.ʒ.iiꝫ. corticum arboris ſici & foliorum eius, ſpumæ maris combuſtæ. ana ʒ.ñ. Confice cū expreſsione ſquillæ & epithimetur cū eo diebus.x. donec rubeat locus & veſicetur. Deinde epithemetur ſuper ipſum ariſtolochia rotūda, & laudanū, & abſinthiū combuſtum & ſiſimbriū & litium, ana cū aqua ſolatri. Filius Zachariæ. Epithema ad alopeciā mirabile. ℞.ſpumæ maris.ʒ.x. baurach, ſulfuris, quod non inuenit ignis, euphorbiꝫ, ana.ʒ.ñ. gummi, rutæ agreſtis, ſtaphiſagriæ.ana.ʒ.i. cantharidarum.ʒ.i. permiſce ea cū fæce olei antiqui & lini ex eo poſt frictionē cum cępe acuto donec locus rubeat, & cū mordicat, & ampullæ apparuerint vnge per aliquot dies cū adipe anatis, aut vrſi, aut cū unguento de ceruſſa. Deinde redi ad vngendum. Si autē alopecia ex humore fuerit cholerico, fiat linimentū deſcriptione Iudæi, quod recipit ſpumæ maris, baurach, amygdalarum amararū combuſtarum, corticum auellanarū combuſtarum, radicis cannæ combuſtæ, ſtercoris muris ana. Cum aceto & adipe anatis fiat linimentū poſt fricationē tamen loci cū ſpuma maris, & panno aſpero. Vltima debet eſſe intentio occupari ad capillorū generationem, vt curetur caluicium. Philagrius. Medicamen faciēs naſci capillos vbi oportet, & ſanans caluiciū. ℞.carnium limaciarū & ſanguiſugarum & apum & veſparū, & ſalis toſti, ana partes æquales. Pone in vaſe vitreato habente foramina multa in fundo eius ſicut cribratorium: & pone ſub eo vas vitreum & manabit poſt diē & diem humiditas quæ cōſeruetur in vaſe. Et cū oportet fricetur ſuper caluicium, poſt quam fricaueris ipſum vehementer cū panno aſpero, aut cū ſpuma maris & pāno aſpero. Filius Zachariç, linimentum ſanās caluiciū, & generās pilos in barba, aut ſupcilijs. ℞.ceræ.ʒ.v. olei de cheiri.ʒ.ñ. & ſ. laudani.ʒ.viiꝫ. euphorbiꝫ, gummi, rutæ agreſtis, cantharidarū ana.ʒ.iiꝫ. ſeminū citrangulorum combuſtorū, veſparum, ſiue apū ana.ʒ.ñ. ſtyracis liquidæ, myrrhæ, ana.ʒ.ñ. & ſ. Fiat vnguētum & liniatur ex eo nocte, & laueſ in mane & hoc fiat poſt loci fricationem vehementem. Cum autē pili naſci incipiunt, ſępe radanſ vt ingroſſenſ, & firmi fiāt, & ſpiſsi & proprie qñ exiles naſcuntur ſicut lanugines. Aliud eiuſdē valens ſimiliter. ℞.cineris abrotani.ʒ.x. vētris cantharidarū.ʒ.ñ. laudani.ʒ.iiꝫ. auellanç combuſtæ.ʒ.ñ. Terantur omnia cū oleo veteri, & aromatizentur cū aliquātulo galliæ, & vngatur in nocte, & abluatur in mane poſt fricationē & poſt q̄ deſiccauerit, dimittatur die vno aut.ñ. deinde iteretur, qm̄ ſanat. Aliud valens ſimiliter. ℞.olei de been.ʒ.i. cantharidarum quarum abſciſſa ſint capita & alæ.ʒ.iiꝫ. terant ſufficienter & miſceantur cum oleo, & coquantur in olla vitreata ſufficienter agitando omni hora cū ſpatula, & dū cocta fuerint deponantur ab igne, & cum modico muſci, aut ambræ aromatizetur. Eſt enim expertum, & proprie inunctum poſt frictionem loci, vt diximus.

In phlegmatic. linimentum.

Linimentū Iudæi.

Eipthema Rufi.

Epithema Haly.

In choleri. linimentū.

De furfuribus. Cap. 2.

FVrfura ſi ex frigido fiant humore. Accipe ſel tauri-num vel caprinū & baurach æqualiter. Tempera cū ſucco ſiclæ, & oleo irino, & lini in ſero & in mane, laua cum aqua decoctionis lupinorum, & fœnugræci aſsi. Si ex calido fiant humore, confert medicamen illud mirabile, myrobalanorū citrinorum aſſorum.ʒ.x. cum ſucco ſiclæ & ſolatri & aceto diſtempera & lini cum eo, deinde laua cum aqua furfuris & lupinorum & myrtæ.

De ſaphati. Cap. 3.

CVra huius ęgritudinis ſunt quatuor res, ſicut diſtinguimus in alopecia. Filius Zachariæ. Confectio epithematis ad ſaphati recentē, quæ accidit in corporibus teneris .℞. Alchanne de mecha, amygdalarum amararum combuſtarum cū corticibus ſuis, ſtercoris muris, venarum chelidoniæ, coriandri ſicci, ſcoriæ argēti, venarum tinctorum curcumæ, ariſtolochię, corticum granatorum, merdaſengi, ana partes æquales. Confice cum aceto & oleo roſato. Et lini poſt frictionem. Gal. dicit ſe curaſſe multos hoc linimento. Chartas cōbuſtas tere, & diſtempera cum aceto, & lini ſuper locum, & nos quidē experti ſumus apud neceſsitatem Democritus. Linimentū curans ſaphati. ℞.chartarum combuſtarum, calcis lotæ, argenti viui, ana. ʒ.i. Confice cum aceto oleo nucum, & lini cū eo poſt frictionē loci ſufficiēter cū panno aſpero.

Alexander. Linimentum ſanans ſaphati antiquā in corporibus duris. ℞.bubegi, ſtercoris muris, capitum ranarum combuſtarum colcothar vſti, venarum chelidoniæ, ſalis aduſti, gallarū, ſulphuris viui, curcume, lythargiriꝫ, ariſtolochiæ, tubel æris, ana partem vnā, chartarum cōbuſtarum partes.ñ. & ſ. cineris alcherua, ſarcocollæ, ana partem.ſ. argenti viui partem vnā & ſ. amygdalarum amararum aduſtarū partes.iiꝫ. Confice cum aceto vini & oleo antiquo, & adminiſtra poſt frictionem cum cępe acuto, aut ſquilla, expertū eſt verax, deinde laua cū aqua vſneæ, & foliorū vlmi & radicum maluarū. Aliud de inuētione noſtra. Lythargiriꝫ, cadmiç vtriuſq;, calcis viuæ.ana.ʒ.i. chartarū combuſtarum, olibani, tartari cōbuſti. ana.ʒ.ſ. ſief memithe, gallarum cōbuſtarum ana.ʒ.iiiꝫ. argēti viui ʒ.vi. aceti & olei myrtini quantum ſufficit. Coque vſquedum acetum ſit conſumptum. Deinde argentū viuum ſic conterendo cum eis commiſce, & vtere ſicut alia.

Summa

SVMMA III. *De medicinis ægritudinum cerebri, & primo de cura sodæ.* Cap. 1.

INtentio in curatione huius ęgrirudinis si sit complexionalis, & nō habens materiā est alterare & sedare tātum. Et si est cum materia, circa alterum duorum occupabimur vel vtrunq;, & sunt aut absciſsio cauſę, aut sedatio doloris, aut vtrunq;. Et si est à solutione continuitatis alijs atq; alijs vtemur, sicut dicemus in suis capitulis. Et si est ab aggregatione omniū, tunc totum genus curæ est neceſſarium, sicut in soda, quæ est sicut verbi gratia ab apoſtemate. Inquit Haly. Si sub prauorum fumorū dominio caput poſitum est, à sedantibus incipere non debemus. & raro ab eis, nisi apud vehementiam doloris. Gal. raro ab abſciſsione cauſæ incipere debemus, nisi sit soda conſanguinea, aut similis acuitatis, sed ab eo quod materiā adaptat ad abſcindēdum. Si enim ſanguinea fuerit, aut humores peccent in ſanguine, à phlebotomia prius incipiemus: Et si soda vehemens fuerit pulſatiua, à phlebotomia ſimiliter incipiemus. Si autem ab alterius humoris peccato, prius ipſum digeremus. deinde abſcindemus. Digeſtionē itaq; faciūt in materia calida, ſyrupus acetoſus, & aqua de lupulis, et aqua hordei, & aqua bugloſſæ domeſticæ, & ſylueſtris, & ſyrupus violatus, & ſyrupus roſatus, et ſyrupus de nenufare, et ſimilia. Et ī frigida quidem phlegmatica digeſtionē faciunt oxymel ſimplex, et oxymel ſquilliticū, alhaſce, hyſſopus, & ſpica & ſimilia. Et si fuerit materia aduſta cholerica, digeſtionē eius faciunt, ſyrupus acetoſus, et aqua lupuli, & fumus terrę, et altaraſacon & ſimilia. Si autem fuerit melācholica, in digeſtione eius regimen erit duplex. Ex vna ſcilicet parte cū eis quę lenificāt & humectant et habilitant duritiē corpis & ſiccitatē terreſtreitatis ei⁹, & ex alia cū eis quæ reſoluūt & incidunt, & ſubtiliāt reſolutione & inciſione nō perducente ad lapideitatem, & proprie cum rebus operantibus cū mediocritate & temperie. Et ſemper ponimus viciſſitudinē in hoc duplici regimine vt cadat ęqualiter digeſtio & maturatio in materiā, & non abſcindatur ſubtile & remaneat groſſum. Eligimus autē ad digeſtionem materierum, ſiue calidarum, ſiue frigidarū ex vnctionibus, & epithematib⁹, & emplaſtris, & embrocationibus, et alijs quę congruāt ſicut infra diſtinguemus. Et incipiemus experiri ea ſm teſtimonium exigentię cauſæ. Et quidem canon eſt, qm̄ in ſoda calida ab alterātibus incipere debem⁹, ſiue ſint emplaſtra, ſiue vnctiones vt reprimat exceſſus eius & prohibeatur aduētus nociui alterius ad ipſum quantū poſſibile fuerit niſi in quatuor caſibus. Primus eſt in ſoda calida quæ fit in febribus & proprie materialibus. Vſus enim epithematum frigidorū repercuſsiuorum multiplicat eā, non enim permittunt vapores exire. Sed attractio aceti, et aquæ roſatæ, aut violatę per nares vehementiā eius ſedat.

Secūdus vero eſt, quādo fit ſoda propter vapores acutos qui pueniunt ad caput ex cōitate toti⁹ corporis, aut membri alicuius, & iam caput recipit eos, & tunc facere vt fiat eorum diuerſio ad oppoſitū, & diuerſum ex vna parte, & ex alia receptorum reſolutio ſedat eam. Tertius eſt quando ſoda fit à nocumento quod infertur à multitudine materiæ, et tunc euacuatio eam ſedat. Quartus eſt, quādo ſoda fit à multitudine vaporū exiſtentium in capite, & propter cōitatem corporis, aut alterius membri, & tunc reſolutiuorum adminiſtratio cū facilitate, & particulariū euacuationum eam ſedat. Amplius autē canon eſt, ꝙ emplaſtra, & linimenta alterātia non ſunt expolianda ab aliqua trium virtutum. Prima eſt, cōpetentia eius in gradu alterationis. Secunda eſt, vt coadunet virtutē membri, vt non recipiat ſuperfluitates. Tertia eſt, vt cōfortet membrū cui applicatur proprietate ſua. Et incipiemus rememorari de eis primo quæ caput & cerebrū mundificant. Et incipiemus à mundificātibus materias calidas, & quæ conferunt ſodæ, & ægritudinibus calidis. Et dico ꝙ omnis materia, A ſiue calida, ſiue frigida ſm tres modos recipit diminutionem, aut enim per euacuationes ſenſibiles, et occultas, aut per diuerſionem eius à parte nobili ad ignobilem, aut per vtrunq;. Euacuationes autē occultas natura regulat. euacuationes quoq; ſenſibiles eadem ſimiliter, et qñq; per ſe, & qñq; adiuta rebus exterioribus ab operatione artificis, & hoc ſm duos modos, aut vniuerſaliter, aut particulariter. Voco autem hic vniuerſalē purgationem quę materiā euacuat, cui accidit a cōitate toti⁹ corporis multiplicatio, aut plurimorū membrorū, aut famoſorum, aut eorū quæ ſunt minera illius, ſicut hepar ſanguinis, & kyſtis choleræ ſtomachus phlegmatis, & ſplen melācholiæ. Et voco particularem purgationē, quę ex parte illius mēbri in quo materia exuberat, euacuat ab emunctorijs eius ſicut quando per palatū, et nares, & aures, et oculos materię cerebri purgantur. Et quidē canon eſt particularē vniuerſali præponi non debere niſi in quatuor caſibus. Aut qa materia non multū in quantitate exuberat, quare ſufficit à parte emun B ctoriorū illius mēbri adduci in quo eſt ęgritudo. Aut quia membrū dans non eſt forte in dando, nec membrum recipiens aptum in recipiendo. Aut quia membrum non recipit à mēbris cōitatem eius. Aut quia corpus & alia membra non ſunt poſita ſub dominio materiei facientis ægritudinem in illo membro. Diuerſiones autem materiei à parte nobili ad partem ignobilē fieri debere oſtendimus propter fricationes extremitatū, & cōpreſsiones & ligaturas earum doloroſas, & cū ventoſis & alijs. Remedia autem quæ habent intentionem vtriuſq;, ſunt clyſteria & ſuppoſitoria, & omnia quæ ſimul ad longinquam diuerſitatem attrahunt & euacuant. Et nos de omnibus loquemur. Et primo de euacuationibus ab artificio, ſi Deus voluerit.

Purgatio vniuerſalis.

Purgatio particularis.

Syrupi in materia calida.

In frigida.

De soda calida. Cap. 2.

SOdæ calidæ primo medicinas diſtinguimus. Et ſanguineę quidem phlebotomiam neceſſariam eſſe dicimus. Deinde ſedantia quæ dicemus. Cholericæ vero curā aggrediemur. Incipientes à ſimplicioribus & debilio C ribus ad maiora, et fortiora procedemus. Inūctio ad ſodā calidam, ſiue ſit ſanguinea, ſiue cholerica, ſiue cōplexionalis, ſiue materialis. Oleum roſatū, & acetum album cum modico aquæ roſatę diu agitentur et contundantur donec impingueſcāt. Deinde infrigidetur ſuper niuē, & ex eo caput liniatur. Eſt enim expertū. Si autem cū ſoda fuerit inſomnietas, opñ parū adde, aut papaueris ſuccum cum cortice. Inquit Alexander. ℞. ex ceroto Gal. circiter. ʒ. ñ. et laua illud lauationib⁹ pluribus cū ſucco ſolatri, & ſemperuiuæ, & lactucæ, & endiuiæ, & ſucco cucurbitæ, & ſucco vuæ acerbæ. Et lini, & ſuperpone folia ſalicis, et miraberis effectum eius. Linimentū forte ad ſodam calidam pulſatiuam. Oleum roſatum & violatum cum pauco aceto & agreſtæ ſucco, & modico cāphoræ, diu contūde donec pingueſcat. Et capiti ſuperponatur. Eſt enim efficax. Filius Serapionis. Embroca conferens ſodæ calidę. violæ, roſæ. folia nenufaris, hordeum excorticatum, folia ſalicū, et maluarum. In aqua coquantur quæ per cannulam vrceoli capiti ex alto fundatur ſi catarrhū non timueris. Si autē virD tutem habere reſoluendi volueris, chamomillā adde. Et ſi ſedatiuam, & ſomni prouocatiuā quæris, cortices papaueris & lactucę adde. Filius Zacharię. Modus alius embrocæ conferētis ad ſodam calidā cum qua ſunt vigilię & perminiſtiones. Recip. violas ſiccas, hordeū excorticatū, ſemen cucurbitæ, aut corticem eius, ſemen lini, pſillium, cortices papaueris, ſemen althææ, ſemē lactucæ, ſemen portulacę, roſas ſiccas. Decoquantur in aqua vſq; ad cōſumptionem quartæ ipſius. Deinde fac embrochationes ſicut diximus. Et ſimiliter ea manus & pedes & facies lauentur. Modus embrochationis alius reſoluens, & ſedans ſodam calidam. Accipe folia maluarū, aut radicem, aut ſemina earū, aut omnia ſimul, & hordeum excorticatum, & roſas, & violas, & folia ſalicum, & folia cucurbitæ, aut cortices eius, aut ſemina ipſius & melilotum. De omnibus ana partem vnam florum chamomillæ quantum de omnibus.

Oxyrodinum cōe.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 438 sur 1089

Coquantur omnia in aqua, & fiat embrochatio, ſicut di-
E ximus. Epithema ſedans ſodam calidam. Euiſci ſemen,
& pſillium ſeparatim ſiue coniunctim cum aceto conquaſ
ſata, ſuper caput poſita valent. Modus emplaſtri alius
ad idem. Accipe flores chamomillæ, farinam hordei, ra-
dices althææ, ſemen lini, cortices papaueris, violas, nenu-
far. Tere cum oleo roſaceo, & violaceo, aut nenufarino
permiſce, & ex eo ſuper caput fac emplaſtrum. Dioſcori
des. Succum extremitatum vitis in primis cum naſcuntur
cum farina hordei diſtempera, & oleo roſato, & lini ex eo
ſuper caput, & expertum eſt. Modus emplaſtri aliud ad
idem quod reſoluit cum facilitate reſiduum ſodæ calidæ.
℞. virgæ paſtoris, ſanſuci, balſamitę, ſeminum et radicum
& foliorū maluarum, & violarū, & haſce, & hordei mun-
di. ana partem. i. roſarum partem. i. & ℈. chamomillæ, par
tes. ij. fiat emplaſtrū cum eis, vel fiat embrocha cum aqua
decoctionis earum. Meſuæ emplaſtrum ſedans ſodam ca
lidam pulſatiuam, & hemicraneā calidam. Accipe farinæ
F hordei, ſandalorum trium, ſief memithæ, roſarū, faufel, bo
li armeni, acatiæ, aloes, ſeminis lactucæ, camphoræ, de ſin
gulis partes æquales. confice cū mucilagine pſillij aut cum
ſucco portulacæ, aut lactucæ, & epithemetur cū eo. Ga-
briel. ſuffumigium valens ad ſodā calidam. Accipe ſanda-
lorum citri. faufel, roſarū. ana. ʒ. ij. & ℈. camphoræ. ʒ. i. ter
tiam, ſpicæ. ʒ. ℈. ponantur in vaſe vitreo ſtricti orificij cum
aqua roſata quantū ſufficit, & obturetur orificium eius, et
dimittatur ut bulliat in cinere calido. Deinde obturetur et
recipiatur fumus eius, eſt enim expertū. Et ſi ex eo ſuper
tempora aſpergatur, aut laueť ex eo facies, confert. Si autē
vigilias patitur, cortices papaueris cū eis adde, & proprie
eius. ʒ. ij. & plus vel minus, ſicut neceſsitas vrget. Aliud
ſuffumigium eiuſdē reſoluens reſiduum ſodæ calidæ. Acci
pe roſarū, ſandalorū, macaziri, ligni aloes. aā. ʒ. ij. chamo
millæ. ʒ. iij. aquæ roſatæ quantū ſufficit. Fac ſicut primū,
nobile & expertū eſt. Et ſunt qui ponunt chamomillę pon
dus omniū. Et ſunt qui addunt melilotum. Caputpurgia
fiant cum oleo roſarū & violarum, & nenufarino cū pau-
G co cāphorę, aut cū pauco oleo de ſeminæ cucurbitę dictis,
aut oleo de ſalice. Aliud filij Zachariæ ualens ad dolorē ca
pitis calidū, & hemicraneam calidā & dolorem auris. ℞.
opij, cāphorę. ana partes æquales, fiant collyria ſicut lētes,
& diſſoluatur vnū, aut duo in oleo violarum, aut oleo de
cucurbitis, & diſtilletur in naſum, & aurē. eſt enim verax.
Aliud filij Serapionis valens ad ſodam calidam ſublime.
℞. ſpodij. ʒ. ij. opij. ʒ. i. croci. ʒ. ℈. confice cum aqua in mo-
dum pilularum paruarum, et adminiſtretur cum lacte mu
lieris, aut oleo violarum, aut oleo de ſemine cucurbitæ,
deinde poſt horam fac caputpurgium cum lacte mulieris
aut aliquo ex oleis. Iudæus. odoratur oleum roſatum cū
aceto conquaſſatum & poſitum in vaſe vitreo, & confert
ſodæ calidæ vehementi. Aliud noſtrum expertum. Reci.
amili, nabeth. ana. ʒ. ij. opij. ʒ. iij. ſpodij. ʒ. i. croci. ʒ. ℈. Fac
ſicut proximum. Aliud Aaron expertū efficax ad ſodam
calidam & hemicraneam & dolorem auris. ℞. ſief memi
thæ, faufel, ſeminis hyoſcyami, ſeminis lactucæ, roſarum,
H ſandalorum, opij, radicum mandragoræ. ana. Fiant ex eis
ſief, & fricetur ex eo ſuper cutem cum oleo roſato, aut uio-
lato cum pauco aceto, & deſtilletur in naſum & aurem, &
proprie loci doloris. Incipiamus ponere euacuatoria con
ferentia ad ſodam calidam, cuius materia eſt cholera citri-
na. Et incipiamus à leuioribus, ſicut conſueuimus, proce-
dentes ad maiora. Purgetur ergo in primis cum aqua fru-
ctuum. ℞. pruna. xiij. tamarindorum. ʒ. ij. & ℈. medullæ
caſię fiſtulæ. ʒ. iij. myrobalanorū citrinorum. ʒ. i. & ℈. pro
pinetur infuſio eorum poſt ſufficientiam coctionis ipſo-
rum. Aqua fructuum ſecundum modum noſtrum confe
rens ſodæ cholericæ. ℞. abſinthij, roſarum, violarum. ana.
ʒ. v. fumiterræ. ʒ. vi. capillorum veneris. ʒ. i. paſſularum
enucleatarum. ʒ. i. pruna. xl. numero, iuiubę, ſebeſten. ana
xx. Coquantur cum facilitate in aquæ lib. ij. vſquedum ue
niant ad lib. i. & proijce in ea illa eadem quæ hic proxime
diximus, & propinetur, & ſunt caſię fiſtulæ. ʒ. iij. tamarin
dorum unc. ij. corticum myrobalanorum citrinorū, unc. i.
& ℈. Inquit Galen. Quando ex aquis fructuum ſoda
non reſoluitur propināda eſt infuſio aloes. Et iſte eſt mo-
dus eius. Recip. ſucci endiuiæ, ſucci lupuli, poſt depuratio
nem ipſorum vnc. vi. vel alterius eorum tantum, ſi vtriq;
haberi non poſſunt. vel ſucci bugloſſæ domeſticæ, aut ſyl
ueſtris lib. i. et proijce ſuper ipſum aloes ſuccotrini boni et
electi vnc. i. & pone in vaſe vitreo ad ſolem obturato ori-
ficio eius diebus. xij. & da ex eo omni mane ab vnc. i. vſq;
ad. iij. cum modico dragaganthi, vt non noceat ano. Mo-
dus infuſionis conferens ſodæ calidę vehementi & ſolutio
ne educit choleram. Et confert iuuamentum maximum
febribus cholericis. Accipe ſucci endiuiæ cocti & depura-
ti lib. ij. vel aliorum ſuccorum, quos diximus, & infunde
in ipſis vel altero ipſorum diaſtracoſt vnci. vi. Et da ex eo
in mane ab vnc. ij. vſq; ad. iiij. Apparebit enim cito ſanitas
ſi Deus uoluerit. Inquit Hamech. Modus infuſionis ſo
F dæ calidæ diuturnę. Accipe abſinthij romani vnc. i. fumi
terræ drach. viij. paſſularum enucleatarum vnc. i. eupato
rij drach. v. florum bugloſſæ domeſticæ, aut ſyluestris ana
drach. vi. cuſcutæ, ſeminis endiuiæ, agarici. ana drach. iij.
Coquantur in lib. ij. aquæ vſq; ad lib. i. & ℈. Et infunde in
ea confectionis iam dictæ Hamech & proprie primæ de-
ſcriptionis vnc. ij. Et da ex ea omni mane ab vnci. i. vſq;
ad. ij. ſanat enim cum virtute Dei glorioſi.

De ſoda frigida. Cap. 3.

LOquemur deinceps de ſoda frigida, ſiue ſit ſine mate
ria ſiue cum materia phlegmatica, uel melancholica,
ſiue permiſta, ſiue ventoſa. Et de his omnibus diſtin-
ctim loquemur ſi Deus voluerit. Et incipiemus ſicut con-
ſuetudo noſtra eſt, à debilioribus. Calefactoriū ad ſodam
frigidam, & ſodam ventoſam. Milium integrum cum ſale
quantū ipſum calefiat in latere calido, et impleantur ex eis
faccelli, & vaporetur cū eis locus. Iſaac. grana lauri, & oli
bani medium eorū terantur & impleantur ex eis faccelli.
G poſtq; ibi irrorata fuerint aceto vini calefiant in latere cali
do ſuper quod irroratur acetū & fiat euaporatio cum eis.
Democritus. Accipe grana ſinapis integra et grana naſtur
cij, vt ſint partes eorū æquales. Infundantur modicum in
aceto vini fortis, & impleantur ex eis faccelli. & calefiāt in
latere, & fiat euaporatio cū eis. Aliud eiuſdem expertū.
Pulegij, carui, æqs partibus fiat ſicut diximus. Aliud eiuſ
dem. Oleum puleginū inunctum expertum eſt. Vnctio
nes fiāt ad ſodam frigidā ex oleo nardino, aut irino, aut lau
rino, aut de been, aut aliquo taliū. Item ſi fortius facere vo
lueritis confortat virtutē eorum cum coſto, & caſtoreo, et
euphorbio, et pipere cū aliquo horum, vel omnibus. Lini
mentum ad dolorē capitis frigidum. Theriacā, vel mithri-
datum cum ſucco mentę, miſce & ſuperpone, expertū eſt.

Linimentum aliud expertū à nobis ad antiquos capitis
dolores quod adminiſtratur ſuper caput, & frontem. Re
cip. coſti, myrrhę, caſtorei neriden. aā. partes æquales, olei
roſati quantum ſufficit. Et ſi inſomnietatē patitur partē.
H ℈. opij adde. eſt enim expertū. Mahemeth filius Zacharię.
modus linimenti ad ſodam frigidam & antiquam et hemi
craneam, & dolores auris ex frigiditate. Recip. caſtorei,
euphorbij, opij, ſtyracis liquidę, piperis, foliorum rutæ, ſi-
napis, calamenthi, marrubij, ana. Fac trochiſcos aut. ij. aut
i. & apud neceſsitatem diſſolue ex eis cum oleo nardino,
aut coſtino, aut modico aceto. Et lini ſuper locum, & di-
ſtilla ex eo in aures & nares ex parte doloris, & miraberis
effectum eius, ſi Deus voluerit. Gal. Trochiſcus crudus
diſſoluatur cum aceto forti, et oleo roſato, et liniatur ex eo
ſuper frontem & tēpora, & ſedat ſodā difficilem & hemi-
craneam. Et eſt Expertum. Et eodē modo trochiſci de cro
co dicti in antidotario. Dioſcorides. Epithema ad ſodā
frigidam & hemicraneā. Ex cinere & aceto fiat permiſtio,
& decoque in olla, & liniatur ex eo. expertum eſt. Phila-
grus. Modus linimenti ad ſodam frigidam & antiquam et
hemicraneam difficilem. Recip. myrrhæ, opij, omphaci,

ſcamoneæ,

ſcammoneæ,granorum lauri:ana.ʒ.iiij̃.croci.ʒ.iij̃.&.ſ. ſeminis hyoſcyami,apij̃,amomi:ana.ʒ.v.Fac trochiſcos cum aceto:& lini ſicut diximus cum eis ſuper locū. Alexander.Confectio epithematis ad ſodam frigidā diuturnam. ℞.ſimi columbini.ʒ.i.&.ſ. leucopiperis.ʒ.ij̃.euphorbij̃.ʒ.iij̃.croci.ʒ.i.& fæcis olei de croco.ʒ.i.ſ. aggregentur omnia cum aceto forti multæ fortitudinis. & fac trochiſcos cū aceto,& ſucco abſinthij̃,& oleo nardino. Miſce & lini vbi oportet. Embrochetur caput in ſoda frigida,et ventoſitate groſſa cū chamęmelo,haſtu ſceha, maluis,folijs lauri,et ſauina,& berengeſif,& origano,& meliloto,& ſampſuco,& neemen,& hyſſopo ſicca.& ſimilibus ſeparatis vel cōiunctis. Dioſcorides. Expertum eſt ſucco apij̃ calido capite linito reſolui ſodam. Democritus ad diuturnam ſodam medicamen expertum. ℞. caſtorei,radicum fœniculi,algul,ireos: ana.ʒ.i. granorū lauri.ʒ.ij̃.foliorum rutæ.ʒ.iij̃.ceræ.ʒ.vi.olei roſati.ʒ.i.ſ. olei irini.ʒ.i. Fac vnguentū & lini ex eo. probatum eſt.

De caputpurgijs conferentibus ſodæ frigidæ. Cap. 4.

CAputpurgiorum conferentium ſodæ frigidæ narrationē aggredimur.Dioſcorides dixit. fit caputpurgium cum aqua ſampſuci,& reſoluit ſodam frigidam,& hemicraneam. Oribaſius dixit. Oleum de cucumere aſinino eſt caputpurgium bonum ſodæ frigidæ & hemicraneæ,& mūdificationi cerebri ab humoribus frigidis pinguibus,& aquæ deſcendenti ad oculum. & proprie ſi modicum huius olei diſtilletur in aures. & trahatur ſugendo.Deinde poſt horam lauentur nares cū aqua calida.Succus quoq; cucumeris aſinini vehementius operatur. Gal. Caputpurgium conferens ſodę frigidæ,& torturæ, & oppilationi colatorij̃, & defectioni olfactus & impedimento ipſius.Nigella die ac nocte infundatur in aceto:deinde ſiccetur & teratur ſubtiliter.et puluis eius naribus approximetur, & trahatur naribus odor eius,ſicut ſugendo.Et expertum eſt. Idem.caputpurgium valens ſicut ſuperius & eſt forte. ℞.nigellæ ʒ.ij̃.ſucci cucumeris aſinini drac.i.ſalis ammoniaci. ʒ.ſ. Miſceantur cum oleo cucumeris aſinini, aut oleo de alcanna,& liniatur ex eo in naribus intus,& ſugatur vehementer odor eius.Educit.n.de materia contenta in capite ſufficienter.Deinde lauentur nares et caput cū aqua calida. Filius Zachariæ. Confectio caputpurgij̃ ad ſodam frigidam. ℞.caſtorei,euphorbij̃:ana.Fiat ex eis ſief cum aqua ſampſuci, & fricetur ex eo ſuper cutim alias cotem cum oleo nardino,aut coſtino,& liniatur ex eo in naribus:& ſugatur,& fiat ſicut diximus. Idem. Confectio caputpurgij̃ ad ſodam frigidam & hemicraneam,& ægritudines cerebri frigidas, & torturam, & paralyſim. ℞.caſtorei,condiſi,arthanitę,pulpæ colocynthidos,bauach, euphorbij̃,gibenech, fellis vaccini ſicci: ana. Fiat ſief.Et fiāt cum eis caputpurgia cum auricula, ſucco muris,aut ſucco ſampſuci,aut ſucco venarum. Et eſt expertum. Iudęus.Caputpurgium cōferens ſodę frigidę. Fellis adib ſicci,aut vaccini,aut caprini, opopanacis,caſtorei:ana partem.i.croci partem.ſ.fiat ſief:et fricetur ex eo ſuper cutim,alias cotem cum aqua, & liniātur intus nares.eſt.n.expertum. Archigenes.Caputpurgium valēs ad idē caſtorei,ſinapis,opopanacis,opij̃,croci,aloes: añ. Fiant pilulæ,& adminiſtrentur ſicut diximus. Expertū. Alexander.Caputpurgium mirabile ad diuturnum capitis dolorem & pingues in eo materias, & initiū aquæ. Et eſt ad epilepſiam expertum. ℞.fuſeis.ʒ.v. ſucci cucumeris aſinini nec nimis recentis, nec nimis antiqui, ſalis ammoniaci: ana.ʒ.ij̃. terantur diligenter & miſceantur ſic terendo cum oleo de cucumere aſinino,aut oleo irino donec fiat ſicut cerotum:& repone in vaſe vitreo, & unge ex eo intus in naribus,& ſugatur diligenter. Deinde fac ſicut diximus. Idem. Accipe radicum arthanitę ſiccę.ʒ.ij̃.ſ.ſucci cucumeris aſinini.ʒ.ij̃. Teratur ſubtiliſsime:& ex eo per cānellum inſuffletur in nares. Deinde ſugat ſicut diximus. Democritus.purgatur aliquando caput per res quæ commaſticantur. Et eſt purgatorium leue. Accipe maſtiches partes.ij̃.piperis partem.i. commaſticentur diu:& ſaliua quę reſoluitur ſemper expuatur:et quandoq; admiſcemus cum maſtiche ſtaphidem agriam,& quādoq; pyrethrum, & quandoq; radices alfeſare,& quandoq; radices capparis. Hæc enim ſpiſſum humorem & phlegma groſſum educunt. Caputpurgium in inuentione noſtra,conferens delicatis ad ea quę diximus. ℞.caſtorei.ʒ.i.euphorbij̃.ʒ.ſ.galliæ muſcatæ drach.vnius partes.ij̃.condiſi drac.vnius partem.ſ.Fiat eorum contritio bona,& infunde ſuper ea ſucci arthanitę quantitatem ſufficientē:& expone ad vmbram donec ſiccetur.Deinde tere,& cum ſucco venarum: aut cū ſucco ſampſuci fiant collyria:& adminiſtra ſicut dixim⁹. Gargariſmata etiam materiam cerebri attrahunt: quale eſt gargariſma factum cum oxymelite, cum ſinapi, aut cum iride,aut cum cortice capparis,aut cū pyrethro, aut pipere. Paulus. Gargariſma conferens ſodę frigidæ,et ęgritudinibus cerebri phlegmaticis.hiera picra cum oxymelite ſquillitico,cum aqua decoctiōis alhaſce, origani, hyſſopi ſiccę,pyrethri,& ſinapi. Gargariſmus cum eis fiat omni hora. Suffumigium Gabrielis ad ſodam frigidam, & ægritudines cerebri phlegmaticas. Accipe ſampſuci.ʒ.ij̃.foliorum citri.ʒ.i.chamæmeli tantūdem: ligni aloes,ſpicæ:ana.ʒ.v.ponantur in vaſe vitreo ſtricti orificij̃,& coquantur donec conſumpta ſit quarta pars aquæ.Deinde aperiatur orificium vaſis,& recipiatur vapor eius. Aliud eiuſdem ſed eſt fortius illo aperiens oppilationem cerebri,& emunctorij̃. ℞. nigellę partes.ij̃. foliorum ſampſuci,origani perſici, haſce, hyſſopi ſiccæ, ſtœchados:ana partem vnam. Fiat ſicut diximus. Odoramentum conferens ſodæ frigidæ. Recipe galliæ muſcatæ aure.iij̃.ſadurā aure.iij̃.&.ſ.ambræ crudæ aure.ij̃. muſchi drac.i.ligni aloes aure. vi. Diſſoluatur ambra in modico olei de been. Cæteræ autem res præter muſchū terantur ſubtiliter:& conficiantur cū glutino dragaganthi.Et poſtquam confectę fuerint,malaxentur cum ambra diſſoluta in oleo de been malaxatione multa. Vltimo vero muſchus tritus & diſtemperatus cum aqua roſata miſceatur malaxando cum prędictis:& fiat inde pomum vnum,aut duo, et odoretur.Deinde cōſeruetur in vaſe vitreo,aut plumbeo,ne virtus ipſius tollatur. Hoc eſt odoramentum ſublime. Odoramentum aliud ex caſtorei & rutę ſiccę partibus ęqualibus cum glutino dragaganthi.pomum fiat,& odoretur:et ſpecies per ſe odorentur pręterquam fiat pomum. Eſt enim expertum ad ſodam frigidam & ventoſam. Odoramentum aliud expertum ad frigiditatem cerebri quod confortat ipſum,et confert ſodę. Recipe ſtyracis calamitę electi. ʒ.ij̃.ligni aloes.ʒ.iij̃.ladani, confectionis geanam: ana.ʒ.i.& in alio.ʒ.vnius partes.ij̃.ſpicæ.ʒ.iij̃.gallię muſchatę.ʒ.vij̃. maſtiches drach.iij̃.ambræ crudæ drach.ij̃. &.ſ.gariophyllorum,macis:ana drach.iij̃.&.ſ. Confice ſic.ſtyracem ladanum et maſtichen cum modico olei de been reſolue. Deinde tere in mortario cum piſtillo calido, & proij̃ce ſuper ea puluerem ligni aloes, ſpicę, gallię, gariophyllorum & maſtiches:& miſce cum eis. Poſt hæc funde ſuper ea glutini, gummi arabi. aut dragaganthi quantum ſufficit,& miſce conterendo. Deinde malaxa cum ambra diſſoluta cum modico olei de been malaxatione multa cōterendo. vltimo vero aromatizetur cum muſchi drach.ij̃.ſ.& aqua roſata,aut fiant inde poma,et odorētur. Aut fiant inde trochiſci, & ſuffumigetur cum eis. Et eſt expertum verax, & ſuffumigātur templa, & domus regum. Aliud valens ſimiliter & eſt bonum. Accipe buchur ſcendens,& ligni aloes electi: ana partes ęquales,muſchi partis vni⁹. xix. fac ex eis poma aut nib: & vtere.bonum eſt & expertum. Aliud valēs ſimiliter.

Odoratum ſublime.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 440 sur 1089

styracis,ligni aloes:ana.ʒ.i.galliæ muschatæ.ʒ.xñ. ambræ.ʒ.vñ.muschi.ʒ.ñ.& fiat sicut diximus. Aliud nobile satis conferens sodæ & epilepsiæ & prȩfocationi matricis. Ligni aloes,galliæ muschatæ: ana.ʒ.xv.zisenidæ ʒ.vñ.confice terendo & fac ex eis poma,aut nib.& administra,aut fac collyria,& suppone in matrice. Et sunt qui addunt buchur scenden.ʒ.xx. Inquit Hippo. Aromatica capitis grauedinem faciunt. Et ego quidem dico ꝙ non elongatur quin hoc sit in frequenti vsu eorum: conuertunt.n.vapores ad caput,immo replent illud vaporibus. Moderatus vero vsus eorum cerebrum confortat & calefacit. Sed non fiat adeo frequens vt perducat ad illud. Et quidem canon est non debere conferre apud repletionem. Et hoc est quod Hip.voluit. Nã post mundificationem confortat & calefacit,& residuum sodę remouet. Et si soda est ex malitia complexionis frigidæ sine materia,aut à frigiditate aeris, inuenimus esse iuuamenti sublimis vsum eorum.

De solutiuis cõuenientib⁹ sodę frig.et phlaticę. Cap.5.

SOlutiuorum genera conuenientium sodę frigidæ & phlegmaticę,deinceps scribãtur. & primo à debilioribus ĩcipiamus. Ex eis est modus pilularũ de inuentione Iudęi mundificãtium cerebrũ,& neruos ab humore phlegmatico & conferentiũ sodæ frigidæ & epilepsię, & spasmo & paralysi:quarum permistio hæc est. ℞.pulpę colocynthidos.ʒ.xñ.ladani puri.ʒ.x.dragagãthi.ʒ.ñ. galliæ.ʒ.iiñ. salis gẽmæ.ʒ.i.&.ſ.confice sic. Dragagantum & gallia dissoluantur in aqua pluuiali. Ladanum vero dissoluatur in modico olei rosati. Deinde misceant omnia,& vltimo conficiantur cum eis colocynthis & sal gemma,vltimo puluerizata. Pilulæ autem ad hoc valentes sunt pilulæ de hiera, & pilulæ de speciebus, & pilulæ stomachicæ,quas scripsi in antidotario vniuersaliũ medicinarum. Mahemet filius Zachariæ. Confectio pilularum habentium virtutem hieræ,& sunt in nobilitate eius,& vocauit eas cochias:quarũ hæc est permistio. Accipe puluris hieræ.ʒ.xx.colocynthidos interioris.ʒ.vi.&.ſ.& in alio pro colocynthidę trochiscorum alandahal.ʒ.viñ.scammoneæ antiochenæ coctæ in cydonio ʒ.v.stœchados,turbith:añ.ʒ.x.fiant pilulæ.dosis eorum est à.ʒ.ñ.vsq; ad.ʒ.ñ.&.ſ. Gal. Pilulæ expertæ ad sodã frigidam,& mundificant caput et stomachum ab humore phlegmatico,& putrido & sunt pilulæ saluæ: quarum permistio hæc est. ℞. aloes boni.ʒ.x. colocynthidos interioris.ʒ.iiñ.scãmoneæ coctæ in cydonio. ʒ.iñ. stœchados arabici.ʒ.v.salis gẽmæ.ʒ.ñ.anisi,absinthñ: ana.ʒ.ñ. &.ſ.turbith boni & electi sublimis.ʒ.xñ.fiant pilulę. Et sit dosis earum.ʒ.i.vsq; ad.ñ. Aaron infusio hieræ ad sodam antiquã frigidam ex humore grosso phlegmatico. ℞.hyssopi siccæ, hasce, sucaha, radicum fœniculi, apij: ana.ʒ.viñ.turbith.ʒ.iiñ.& in alio.v.anisi.ʒ.ñ.&.ſ. salis gemmæ.ʒ.ñ.passularum enucleatarũ.ʒ.i. Decoquantur in lib.ñ.aquę vsq; ad lib.i.& coletur. Deinde proĩciatur super ipsam hierę picræ.ʒ.x.turbith boni & sublimis.ʒ.iiñ.ponat in vase vitreo,et suspendatur in Sole diebus.x. & da huius infusionis oĩ die ab.ʒ̃.i. vsq; ad.ñ. Filius Serapionis. Infusio de aloe est mundificãs caput,& stomachum & curans sodam. ℞. myrobalanorum chebulorum,emblicorum,belliricorum,radicum apij,fœniculi, florum squinanthi,capitis lilij:ana.ʒ.x.spicæ,mastiches, calami aromatici:ana.ʒ.iij.hyssopi,dauci,sucaha,bedeguar:ana.ʒ.v.colocynthidos interioris.ʒ.ñ. Coquantur in lib.iiñ.aquę vsq; ad lib.i.& proĩciatur super ea aloes succotrensis.ʒ̃.i.et pone in Sole sicut diximus. Et est dosis eius ab.ʒ̃.i.vsq; ad.ñ.cum dragaganthi & mastiches: ana.ʒ.ſ. Idem modus infusionis hieræ valens ad idẽ & est fortior. ℞.radicum apij,fœniculi,squinãthi:ana.ʒ.x.calamenthi montani,aristolochiæ rotundæ,sucaha,& bedeguar:añ.ʒ.v.myrobalanorum indorum.ʒ.viñ. epithymi cretensis.ʒ.v.mastiches.ʒ.iiñ.spicę.ʒ.ñ.casiæ,ameos,

E calami aromatici:ana.ʒ.iiñ. agarici.ʒ.vi. stœchados.ʒ. viñ.passulæ enucleatæ.ʒ.iñ.Coquant in lib.vi.aquę vsq; ad lib.v.& proĩciatur sup ipsam hierę picræ.ʒ.i. Et fiat sicut diximus.& sit dosis eius ab.ʒ̃.i.vsq; ad.ñ. cum olei de cherua.ʒ.iñ. Alexãder.Confectio pilularum valentium ad diuturnã sodã & hemicraneam,& vertigines,et epilepsiam,& arthreticã,& educunt humores à pfundo membror,& soluunt sine molestia:quar permistio hæc est.℞.aloes boni sublimis.ʒ̃.i.colocynthidos interioris, scãmoneæ coctę in cydonio,absinthñ,bdellij,ameos:añ. ʒ.ſ.mastiches.ʒ.iiñ.anisi.ʒ.ñ.euphorbñ.ʒ.iñ.&.ſ.baurach,ellebori nigri:ana.ʒ.iñ. cũ succo cauliũ fac pilulas. Et sit dosis à drach.i.vsq; ad.ñ. Pilulæ nr̃æ conferũt ęgritudini capitis,& conferunt sodę antiquæ,& solone educunt humores pingues & graues & custodiunt sanitatẽ oculi,& curant rheuma eius: quarum hæc est permistio. ℞.colocynthidos,turbith:ana.ʒ.iiñ.agarici.ʒ.iñ.stœchados.ʒ.ñ.scãmoneæ ʒ.iñ.&.ſ.spicę,squinãthi,xylocasiæ,

F xylobalsa. carpobalsami,asari,rosarũ,violarũ,epithymi,absinthñ,cinnamomi,croci,mastiches:ana.ʒ.i. aloes sublimis ad põdus oĩum. Fac pilulas cũ succo absinthñ. Pilulæ aliæ nostræ. Valent similiter ad mũdificationem stomachi & capitis:& accipiũtur omni tempore. Et dicuntur pilulæ de mastiche. ℞. aloes.ʒ.vñ.mastiches, rosarũ:ana.ʒ.iñ.turbith.ʒ.x.fac inde pilulas. Dosis earum est à.ʒ.ñ.vsq; ad.iiñ. Hiera nostra.confert sodę à phlegmate factæ,stomachum & cerebrum mundificat hepar & membra nutritionis confortat. ℞.carpobalsami,xylobalsami,casiæ,cinnamomi electi,spicæ, asari, mastiches,cubebæ,macis,nucis muschatæ,squinanthi, agarici:ana.ʒ.v.croci.ʒ.iñ.aloes succotrẽsis lib.i. mellis quantum sufficit. Dosis eius est à drach.ñ.vsq; ad.v.

De soda ex aggregatione choleræ & phlegmatis. Cap. 6.

INfusio conferens dolori capitis,cuius materia est cholera & phlegma,& solutione educit ea. ℞.pruna.xl.

G fumiterrę.ʒ.viij.absinthñ.ʒ.iiij. myrobalanor citrinor,chebulor,& indorum:ana.ʒ̃.i.tamarindor.ʒ.xv. agarici,& turbith:ana.ʒ.ñ.et.ſ.Coquant in lib.iiij.aquę donec redeat ad lib.i.&.ſ.Et accipe ex ea.ʒ̃.viij.& fricetur in ea aloes,turbith: ana.ʒ̃. i. pars.ſ. agarici drach.i. Deinde coletur & bibatur donec dimittat per totam noctem. Si aũt qui sumpserit eã fuerit debilis, illa tria non fricentur in ea:sed sufficit cum ea misceri pulpæ casiæ fistulæ.ʒ.xv. Haly modus infusionis hieræ ad sodam antiquã & difficilem hemicraneã & se. antiquas. ℞. myrobalanor citri.ʒ.i.indorum, chebulor,& emblicor,& belliricorum:ana.ʒ.ñ.et.ſ.cuscutæ,absinthñ:añ.ʒ.vi.se. fumiterræ.ʒ.i.bedeguar,mastiches:ana.ʒ.iij.xylobalsa. carpobalsami:ana.ʒ.ñ.acori.ʒ.ñ.et.ſ.decoquãtur in lib. iiñ.aquæ vsq; ad vnã,et proĩce sup eam post collationẽ ipsius hieræ picræ,ligni aloes:añ.ʒ̃.ſ.et fac sicut dixim⁹, et da vsq; ad dies.xñ.plus vel minus vsq; dũ appareat sanitas,et dosis eius est ab.ʒ̃.i.vsq; ad.ʒ̃.ñ.efficax et exper

H tum. Alius modus infusionis aloes cõferens sodæ pmistionis choleræ et phlegmatis diuturnę. ℞. myrobalanor nigrorum,absinthñ:ana.ʒ.vi.fumiterræ,bedeguar: ana.ʒ.i.Coquãtur in lib.iiñ.aquę vsq; ad lib.i.et cola,et proĩce super eam aloes boni.ʒ.viñ. Et pone in vase vitreo:et fiat sicut diximus. Et da vsq; ad dies.xñ. plus vel minus vsq; dũ appareat sanitas. et dosis eius est ab.ʒ̃.i. vsq; ad.ñ.efficax et expertũ est. Ruffus.pilularũ confectio conferẽtium ad sodam antiquam ex humore grosso phlegmatico et cholerico:quarũ pmistio est. ℞. myrobalanor citrinor,et indorum,absinthñ:ana. ʒ.iñ. anisi, bdellñ,mastiches:ana.ʒ.ñ.scãmoneæ.ʒ. ñ. et. ſ. et pprie coctę in cydonio, trochiscor alandahal.ʒ.iiñ. epithymi ʒ.ñ.aloes boni,turbith electi,et casiæ:añ.ʒ.vi.salis gẽmę ʒ.i.et.ſ.et fac pilulas cũ succo endiuiæ. Dosis ear à.ʒ.i. vsq; ad.ñ.Alchindus.Cõfectio pilularũ cõferentiũ sodæ

aggregationis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 441 sur 1089

aggregationis cholerę & phlegmatis & fodę proprie ſto machicę: & conferunt ſtomacho, & mundificant ipſum: & caput à ſuperfluitatibus cholericis & phlegmaticis, et mundificant ſenſus & viſcera, & conferunt ſpleni. Quarum hæc eſt permiſtio. ℞. trium myrobalanorum: ana ʒ.iiȷ̃. epithymi boni, abſinthȷ̃: ana. ʒ. ȷ̃. & ß. turbith arundinis. ʒ.ix. agarici, ſcāmoneæ, trochiſci alandahal: ana. ʒ. ȷ̃. apij, aniſi: añ. ʒ.i. ſalis gēmę. ʒ.ȷ̃. nucis muſchatæ, gario phyllorum: ana. ʒ. vnius partes duas, hierę picrę. ʒ.v. maſtiches. ʒ.i. & ß. Confice cum ſucco endiuiæ, & penidiarum. ʒ.ȷ̃. Doſis earū eſt à ʒ.i. vſq; ad.iȷ̃. Oribaſius. confectio pilularū mundificantium caput à cholera & phlegmate, & conferentium ſodæ permiſtæ, & mundificantiū caput & ſtomachum & inſtrumenta viſus, & attrahunt materias vehementer, quarum hæc eſt permiſtio. ℞. cardamomi recentis, aſari, maſtiches, abſinthȷ̃, ſpicę, ſcāmoneæ, cinnamomi electi: ana. ʒ.ȷ̃. croci. ʒ.i. nucis muſchatę. ʒ.ß. turbith bōi & electi. ʒ.iȷ̃. & ß. aloes. ʒ.viȷ̃. colocynthidos interioris. ʒ.vȷ̃. Fac pilulas. Doſis earū eſt à ʒ.i. vſq; ad.ȷ̃. Gal. Confectio pilularū cochiarum conferentium ſodæ permiſtæ, & mundificantium ſtomachū & caput & inſtrumenta viſus. ℞. aloes, ſcāmoneę coctę in cydonio, colocynthidos interioris albæ & lemis, maſtiches, abſinthȷ̃ romani: ana partes æquales. Confice cum expreſſione ſolathri aut endiuiæ. Et doſis earū eſt à ʒ.i. vſq; ad.i. & ß. Pilulæ aliæ expertę valētes ſimiliter: mūdificant caput & ſtomachū, & confortant ea. ℞. aloes boni & electi. ʒ.v. maſtiches. ʒ. iȷ̃. roſæ ſiccæ. ʒ.i. Doſis earū eſt à ʒ.ȷ̃. vſq; ad aure.ȷ̃. Aliæ valentes ſimiliter. Accipe aloes. ʒ. vi. myrobalanorum citrinorum. ʒ. iiȷ̃. maſtiches. ʒ.iȷ̃. roſa. um. ʒ.ȷ̃. croci. ʒ.i.

De ſoda frigida ab humore melancholico. Cap. 7.

SAbor heben girges. Confectio pilularum indarum conferentium ſodæ, cuius materia eſt melācholica, difficilis eradicationis & conferentiū manię & melancholię, & epilepſię, & lepræ, & morpheæ nigræ, & vlceribus nigris, quarū hęc eſt pmiſtio, hieræ picrę. ʒ.x. epithymi, agarici, polipodȷ̃, ſtœchados: añ. ʒ. vȷ̃. myrobalanorum nigrorū, colocynthidos interioris: ana. ʒ.iiȷ̃. ellebori nigri, ſalis indi: ana. ʒ.ȷ̃. & ß. lapidis lazuli. ʒ.iȷ̃. Fac pilulas. da. ʒ.i. ß. uſq; ad.ȷ̃. cum aqua caſei, infuſionis epithymi, & paſſularum enucleatarum, & parum ſalis gemmæ. Sunt. n. mirabiles. Sunt etiam ex poſterioribus qui addiderunt in permiſtione earum gariophyllorum, aniſi, ſpicæ: ana. ʒ.i. & ß. Decoctio de epithymo conferens ſodæ melancholicæ, & ſpēbus melancholię, & maniæ, & lepræ, & morpheæ nigræ, & cancro, & fiſtulę nigræ. ℞. epithymi, ſtœchados, myrobalanoꝝ nigrorū: ana. ʒ.i. chæbulorum, emblicorum, belliricorū, turbith, eupatorȷ̃, agarici: ana. ʒ.v. polypodȷ̃, fenę: ana. ʒ.vi. fumiterræ, florum ſquinanthi: ana. ʒ.iȷ̃. corticum ellebori nigri. ʒ.ȷ̃. ſalis gemmæ. ʒ.ȷ̃. ß. paſſularum enucleatarum ʒ.i. ß. Omnia præter epithymum bulliāt in lib. iiȷ̃. aquę vſq; ad lib.i. Deinde bulliat epithymum in eo bullitione vna modica. Deinde coletur & proȷ̃ciatur in ea hierę picræ. ʒ.i. & fiat ſicut diximus. Doſis eſt ab. ʒ.i. vſq; ad tres. Hamech filius Zezar. Modus infuſionis conferēs ſodę, cuius materia eſt humor aduſtus, aut melancholia, & eſt ſublimis ad illud & ad maniam, & melancholiam, & epilepſiam, & vertiginem, & lepram, & canerum, & ſcabiem, & impetiginem. Cuius hæc eſt permiſtio. ℞. myrobalanorum nigrorum, chebulorum: ana. ʒ.viȷ̃. epithymi, reubarbari: ana. ʒ.i. radicum bugloſſæ domeſticę & ſyluęſtris, & florum earum: ana. ʒ.iiȷ̃. abſinthȷ̃. ʒ. iȷ̃. fumiterrę. ʒ.v. polypodȷ̃, agarici, ſtœchados, chamædryos, chamępityos: ana. ʒ.iiȷ̃. liquiritiæ. ʒ.v. fenę. ʒ.vȷ̃. paſſularum enucleatarum. ʒ.i. Bulliāt omnia præter epithymum in quinque libris aquę vſq; ad lib.i. Vltimo vero ponatur epithymum. Deinde coletur & proȷ̃ciatur in ea confectionis Hamech ſecundæ. ʒ.ȷ̃. & ponatur in

A Sole in vaſe vitreo diebus ſex. Et da ex eo ab. ʒ. i. vſq; ad.i. & ß. eſt enim mirabile. Meſui iuhe. Syrupus conferens ad ea quæ diximus. nobile, & expertum, & confert quartanæ & oppilationi ſplenis, & omni ægritudini quæ eſt de melācholia. ℞. capillorum veneris, radicum bugloſſæ domeſticæ & ſyluęſtris, & florum earum, polypodȷ̃: ana. ʒ.i. epithymi. ʒ.i. foliorum fenę, chamæmeli, ſtœchados: añ. ʒ.vȷ̃. chamędryos, ſquināthi, ellebori nigri: ana. ʒ.iȷ̃. fumiterræ. ʒ. vȷ̃. eupatorȷ̃. ʒ. iiȷ̃. ſucci pomorum dul. ʒ. viȷ̃. Omnia præter epithymum & ſuccū pomorum bulliant in lib. iiȷ̃. aquæ vſq; ad lib.ȷ̃. Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum: & coletur, & cum ſucco pomorum & lib. ȷ̃. aquæ, fiat ſyrupus. doſis eſt à ʒ.x. vſq; ad.xxx. & eſt ſublime. Alexander. pilulæ de lapide armeno: conferunt ſodæ melancholicę, & educunt cum facilitate humorem melancholicum, & conferunt ægritudinibus melancholicis ſicut eſt mania, melancholia & cancer & lepra. ℞. hieræ picræ, epithymi, agarici, lapidis armeni loti & præparati: ana. ʒ.iiȷ̃. ſcāmoneę ʒ.v. et proprie coctę in pomo, gariophyllorum. ʒ.i. fac pilulas cum aqua roſata. Doſis. ʒ.i. Gal. Canon eſt cp cura huius ſodę nō eſt expolianda ab vno trium regiminum & ſimiliter oīum trium ęgritudinum melancholicarum. Primum eſt regimē humectatiuum & impinguatiuum: præter hoc quod facit cadere in oppilationes: et hoc ideo vt lenificetur, & habilitetur corpus humoris, vt recipiat æqualitatem digeſtionis in toto. Et hoc regimen eſt neceſſarium in principio & in medio & in fine: & ante fm regimen quod dicemus & poſt, vt non cadat in corpus humoris vt reſoluatur ſubtile, & remaneat groſſum, & accidat reſiduo ipſius lapideitas. Secundum regimen eſt regimen reſolutiuum faciens reſolutionem cum mediocritate: et proprie eius quod habilitatum eſt vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet vt ſibīnuicem ſemper ſuccedant: ſecundum hoc. n. cadet digeſtio æqualiter in materiam & æqualiter reſoluetur. Tertium regimen eſt regimen euacuatiuum in quo tria conſiderabilia ſubdent. Vnum vt non ſemel, & multam & ſubitā faciamus euacuationem, ſed per interualla habentem temperiem: vt natura euacuationem, non euacuatio naturam regulet. ſubita. n. & violenta euacuatione vix à natura regulariter operatur: ſicut impetus flammæ quæ ſubito agit in ſubtile & prętergreditur groſſum. Opus vero moderati caloris eſt æqualiter in vtrāq; partem rei elixabilis & aſſabilis agere. Secundum conſiderabile eſt, vt euacuatiuū ſit commenſuratum non excedēs mediocritatem: ſed ſit extenſio eleuationis eius non recedens à gradu medicinarum incolumium quas te ſcire fecimus in libro rectificationum earum. Tertium eſt, vt non expolientur ſolutiua à reb⁹ lenificatiuis & humectatiuis. hoc eſt. n. quod operationem beatificat. Adhuc autem canon eſt vt in hoc triplici regimine confortetur cor cum rebus cordialibus generantibus in eo minerā gaudȷ̃: & tu elige eas ex ſimplicibus & compoſitis: quarum traditio eſt apud te: & cum adminiſtratione omnium quæ ad rem gaudȷ̃ pertinent: hic eſt enim theſaurus curæ.

De cura ſodæ à permiſtione choleræ nigræ & phlegmatis. Cap. 8.

IVdęus. Modus pilularum cōferentium ſodę à phlegmate & melancholia. ℞. myrobalanorum chebuloꝝ, indorum, belliricoꝝ, ſalis indi: ana. ʒ.iiȷ̃. turbith, epithymi: ana. ʒ.i. & ß. ellebori nigri, pulpę colocynthidos: añ. ʒ.iiȷ̃. hieræ picrę. ʒ.x. agarici. ʒ. vi. ſtœchados. ʒ. iiȷ̃. abſinthȷ̃. ʒ.ȷ̃. Doſis earꝝ eſt à ʒ.i. vſq; ad.ȷ̃. & ſunt ſublimes. Archigenes. Confectio pilularū ſtomachicarū ſolutione educentiū phlegma & vtranq; cholerā. & cōfert ſodę ſtomachicę factę ab eis, quarꝝ permiſtio eſt hęc. ℞. hieræ picrę, turbith: ana. ʒ.xȷ̃. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum: ana. ʒ.v. agarici. ʒ. iiȷ̃. ſalis gemmæ, ſtœchados, ameos: ana. ʒ.ȷ̃. epithymi. ʒ. iiȷ̃. ſcāmoneę

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 442 sur 1089

moneæ drach. ñ. &.ſ. Fac pilulas cum ſucco ſcariolæ. Da à drach.i.&.ſ.vſq; ad drac.ñ.&.ſ. Andromachus. Hiera conferens ægritudini capitis à phlegmate & melancholia.& confert iuuamentum manifeſtum apoplexię,& epilepſię,& paralyſi,& torturę,& mollificationi, & initio aquæ,cuius permiſtio. ℞.aloes,ſucci abſinthĩ: ana vnc.i.hieræ pieræ vnc.ſ.turbith drach.viĩ.colocynthidos interioris drach.iiĩ.ſquillæ aſſatæ drach. iĩ. agarici,ſtœchados,polypodĩ,& epithymi: ana drach.ſ. ellebori nigri, pyrethri, piperis albi & longi, zinziberis, ſquinãthi,chamędryos.ana drach.iĩ. &.ſ. cardamomi, macis,nigellę,ariſtolochiæ,caſtorei:ana drac.iĩ.euphorbĩ drach.i. &. ſ. croci, petroſelini, cinnamomi, ſpicæ, polĩ:ana drach.ñ.abſinthĩ drach.iiĩ.albarum penidiarum vnc.iiĩ.mellis deſpumati quantum ſufficit. Doſis eius eſt à drach.iĩ.vſque ad.v.cum aqua caſei.

De ſoda ex percuſsione. Cap. 9.

SOda propter percuſsionẽ.filius Serapionis.Si ſuper percuſsionẽ in capite nullum prętęrĩt tempus, adminiſtramus in principio quæ repellant & non permittant materiam rheumatizantem ad locum recipi,& figi in ipſo,ſicut recte adminiſtrantur frigida ſtyptica cũ aquis & expreſsionibus frigidis,ſicut eſt ramich proprie cum aqua frigida multę frigiditatis,& comprime vehemẽter ſuper locum. Et ex eis ſunt roſę,& ſandali, & ſaufel,& ſief memithę,& acacia, & bolus armenus, & chimolea,et lens nõ excorticata,& licium ſingulariter et cõiunctim qñ miſcẽtur cũ aqua ſolathri,aut virgę paſtoris, aut plãtaginis,aut coriãdri humidi, aut cũ oĩbus, aut cũ aqua roſata: & infrigidentur in niue, aut cũ expreſsione portulacæ.Si aũt poſt percuſsionem prętęrĩt tempus,& materia iam rheumatizauit & collecta eſt,medicamen reſolutiuum apponendum eſt,ſicut ex chamæmelo,meliloto,fœnugræco,radice althææ,& ſimilibus. Si autem nõ reſoluitur,curatur ſicut dicemus in tractatu aphãtum. At vero & ſi rheumatizauit materia & adhuc rheumatizat,& partim collecta eſt, & partim colligẽda, vtraq; cura indiget,ſcilicet & quæ repellat rheumatizandum, & quę reſoluat collectum & rheumatizatum. Sint ſatis hęc de curis ſodę quæ diximus: & ſufficere poſſunt eis quos Deus excellentiſsimus ſanare voluerit.

De hemicranea. Cap. 10.

HEmicranea ægritudo eſt de genere vehemẽtium dolorũ,ppea qñq; indiget curatione,qñq; blandimẽto,& cura eius indiget obſeruatiõe regiminũ: ſicut in ſoda diximus.quapropter oportet vt capitula illius canonis hic ẽt afferantur,in: calida.ſ.& frigida. Cura aũt blandiens eſt cura non vera: & eſt ſtupefacere apud vehemẽtẽ dolorẽ ipſi⁹et pulſationẽ.Nos aũt ſanitatis largitorẽ poſcimus in primis,vt de ſui largitate ipſam egẽti & ſperãti annuat qui ſit bñdictus. Afferamus aũt ad locum hunc ex medicinis ibi memoratis, quas poſſumus habere, cõitatem iuuaminum in omnibus ęgritudinibus capitis. Et ponimus ex medicinis hic quaſdam,quas quidam proprias hemicraneę eſſe dixerunt.

De hemicranea calida. Cap. 11.

ET ſi peccatum eſt ex parte ſanguinis phlebotomiã conferre diximus. Si vero ex parte cholerę,euacuabimus eam poſtq; digeſſerimus vtraq; partẽ eius, & hoc cum auxilio medicinarum quarum proprietas eſt hoc facere.Et ex eis eſt aqua fructuum & infuſio myrobalanorum & infuſio aloes in aqua endiuię quã diximꝰ, & alia quorum rememoratio pręceſsit.& danda eſt hiera cum ſcammonea. Alexander. Confectio trochiſcorum quibus fit linimẽtum ad hemicraneam cholericam vehemẽtem & pulſatiuam. ℞.aluminis.ʒ.xvi. croci.ʒ. xĩ.colcothar.ʒ.x.myrrhæ.ʒ.iĩ. omphacĩ.ʒ.ĩ. calcadis ʒ.ĩ.gummi arabici.ʒ.iĩ. Fac trochiſcos cum vino forti aut aceto.Et cum neceſſe fuerit, ſoluatur vnus cum aceto permiſto,& liniatur ſuper locũ doloris,& ſtringatur ſuper ipſum cum ligamine vt ſedetur pulſatio. Et qñq; apud neceſsitatẽ ponitur aliquantulum opĩ. Democritus. Linimentum bonum ad hemicraneam calidam. ℞. ex fæce atramenti ſicca,& diſſolue eam conterendo cum aceto multæ fortitudinis cum octaua parte ipſius opĩ ægyptiaci,& laboreẽ multum in contritione ipſius,ſicut per diem vnam,& liniatur ex eo ſuper tempora & ſtringatur ſuper ipſum.eſt.n.expertum. Archigenes. Linimentũ ad hemicraneã calidã pulſatiuã expertũ & ad ſodã vehementẽ. ℞.ſucci agreſtæ,myrrhæ:ana partẽ.i.fęcis encauſti ſcriptorũ ptes.ĩ.aluminis, iameni, croci:ana partẽ.i.&.iiĩ.Cõfice terendo cum aceto vini cõtritione multa,& liniaẽ ex eo ſuper tẽpora,et ſtringaẽ ſup ipſum. Filius Zachariæ.Si ſtomachus eſt cum cauſa, danda eſt poſt mundificationem infuſio coriandri, & pſyllĩ cum zuccharo ĩ matutinis & aſsiduẽ illud qa cõfert, ſi Deus voluerit. Idẽ.caputpurgiũ fiat ex lacte mulieris cũ modico cãphorę.& ſi neceſsitas vocat,adde tantũdem opĩ quantũ eſt cãphora,Et diſtilla ex eis in aurem & naſum quæ ſequitur morbum. Deide ſtilla oleum violatũ poſt horam cũ lacte mulieris. Ex embrochis alĩs ſuper hæc eligenda ad iſtum locum ea quæ congruant. Et quorum proprie præceſsit rememoratio. Et ad hunc locum ex eis aliqua referantur quæ diximus in ſoda frigida.

De hemicranea frigida. Cap. 12.

HErmes. Linimentũ ad hemicraneã frigidam chronicã. ℞.ſucci rutę agreſtis,ſucci aſphodeli:ana.ʒ. iĩ.caſtorei,euphorbĩ,pyrethri:ana.ʒ.vi.piperis, ſinapis,ſtaphidis agriæ,calamenthi,zinziberis:añ.ʒ.iiĩ. croci.ʒ.iĩ.fiant ex eis trochiſci,& cum neceſsitas vrgeꝰ ex eis diſſoluatur vnus in aceto multæ fortitudinis, & liniatur ſuper locum,& ſtringatur cum pila.eſt.n. efficax, & eo vtendum eſt,qñ iam oĩa non cõtulerint, qñ eſt forte.Et qñq; cum lib.i.olei & vini lib.ſ.& ceræ.ʒ. iĩ. bulliant oĩa vſq; ad vini conſumptionem. Deinde colentẽ & fit inde vnguẽtum mirabile. Democritus. Medicamẽ magnũ conferens hemicraneæ difficili,& chronicæ quæ difficulter ſeparatur:& non eſt quod cõſerat ſicut illud. Accipe ex emplaſtro ſinapiſmo circiter lib.ĩ.et cõmiſce cum oleo ſquillæ.ʒ.ſ. coſti, radicũ capparis, euphorbĩ: ana.ʒ.iĩ.omnia trita cũ aceto,aut vino odorifero quantũ ſufficit aggregabis:& emplaſtra ſuper locum, qñ eſt vltimum.Hippocra.Granorum lauri partem.i. olibani partem.ſ. Miſce oĩa cum aqua poſt ipſorũ triturationẽ, & linias ſuper locum. Oribaſius. Granorum lauri, foliorum rutæ:ana partem.i.ſinapis partem.ſ. aggregẽtur cum aqua,& adminiſtrẽtur. Alexander. Si eſt hemicranea à cõitate ſtomachi,vomitus prouocãdus eſt cũ oxymelite & pipere,aut oxymelite & porris, aut oxymelite ex raphano nutrito cum elleboro nigro. Deinde poſt vomitum detur diacydonion, aut cydonia cum pipere & zinzibere,ppinato tñ ante vomitũ per triduũ apozemate apĩ,& hyſſopi,et dauci,& ſimiliũ cũ oxymelite. Idẽ. caputpurgiũ quo frequẽter vſus ſum ad hemicraneã difficilẽ ex humore frigido.℞.euphorbĩ,caſtorei: ana ptes ęquales.Fiãt ex eis ſief,& apud neceſsitatẽ fricetur cum vno eorũ ſuper cutem cum aqua calida, aut oleo coſtino, aut nardino. Et diſtilletur ex eo ĩ narem et aurem quę ex parte doloris eſt. Deinde balneetur & cõſequẽter adhuc ex medicamine diſtilleẽ,et hoc viciſsim: cito.n.hemicranea ſolueẽ,ſi Deus voluerit. Alexander. Linimentũ quo nullũ maius ad diuturnam et difficilem hemicraneã inuenitur. ℞.euphorbĩ,vitreoli:ana.ʒ.iiĩ.myrrhæ puræ, trochiſcorũ croci,magnetis,croci,piperis albi:ana.ʒ.iĩ. Tere oĩa et cõfice cum aceto, ſic conterendo contritione multa vſq; dum fiat ſicut mel. Et linies ex eo totũ tẽpus et dimitte uſq; dũ deſicceẽ.et iteꝝ ſecũdo et tertio inũge. Deinde laueẽ,et ſingulis diebus ſine ĩtermiſsione faciat vſq; dũ appareat ſanitas,ſi Deꝰ voluerit. Aliud eiuſdem. Olei de ſabina lib.i.ceræ.ʒ.iĩ. euphorbĩ.ʒ.i. Fiat ex eis

vnguentum

vnguentum: & ex eo mediam partem capitis inunge & frontis, antequam lauetur in balneo, Deinde lauetur. & fiat hoc singulis diebus, qa sanabitur, si Deus voluerit.

Præceptū Gal. Galenus. Non est narcoticorum vsus in vehementia administrationis ad ægritudines capitis propter passibilitatem cerebri. Sed in vehemētia necessitatis, quando dolor fit vehemens, & amentē reddit, aut ad syncopim perducit, conuertimus regimen ad administrandum ea cum timore & cautela post fractionem tamen excellentiæ eorum: & melius est administrari in emplastris quā in potibus. Deinde in caput purgñs. Et tu elige quæ volueris ex eis quæ diximus.

De scotomia & vertigine. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis sunt. v. res. Prima abscidit materiam. Secunda conuertit regimen ad membrum mandans, si est aliquod mandans, & rectificat illud. Tertia conuertit regimen in administratione cibi & potus ducentium ad æqualitatem. Quarta confortat cerebrum & caput totum, vt non recipiat quod mandatur. Quinta cōuertit vapores & fumos ad oppositū & diuersum. & illud fit cum frictionibus extremitatum et constrictione dolorosa, & vētosatione in eis et spathulis, & omni quod attrahit ad diuersum: & cum clysterñs, & suppositorñs & similibus.

De scotomia & vertigine à materia calida & sanguinea. Cap. 14.

SI sanguis quidem in causa fuerit ex abundantia eius in toto corpore, primo de basilica minuimus, aut de vena media. Et postea si necessitas vrget, cephalicā minuimus. Hoc enim est præceptum Hippocra. & si adhuc perseuerauerit ægritudo phlebotomabis venam non pulsatilem: quæ est post aurem, ex vna parte vel ambabus si necesse fuerit. Scarificatio etiam cartilaginum aurium est multum conferens. & competit ei in hac specie ventosatio crurum. Si autem sanguinis abundantia in capite solo apparuerit, de cephalica minuim⁹ sola, & venis quæ sunt post aurem. Scarificatio etiam auris vtilis est: & appositio sanguisugarum in naribus, & appositio vētosarum in nucha & spathulis & collo. Et quidem omni speciei eius confert hæmorrhoidum prouocatio, et mulieribus menstruorum. Et sint cibi eorum sanguinis feruorem extinguentes, & congelati & acetosi. & cō fert eis administratio pſyllñ conquassati cum aqua, & çuccharo in matutinis omni die: aut infusio coriandri. & confert oleum rosatum & acetum conquassata, & infrigidata in niue & effusa super caput: & olfactus eorum, & rosarum, & sandalorum, & saufel, & omne regimen extinctiuum.

De scotomia & vertigine cholerica. Cap. 15.

CVratur cum medicinis quas in soda calida diximus, & cum decoctione myrobalanorum, & infusione aloes, & alijs: & cum regimine ciborum extinguentium: & cum vomitu, & cum syrupo acetoso, si est à stomachi communitate. & cum alijs, & cum clysteribus, & talibus: & conferunt eis hiera & collyria.

De phlegmatica scotomia. Cap. 16.

CVratur sicut soda phlegmatica cū pilulis cochñs & infusiōibus de hiera & alijs: & si est à stomacho cum vomitu cum oxymelite, & pipere, aut cum raphano, aut cum sinapi, & cum clysteribus, & talibus: & confert ei hiera logodion iuuamentum manifestum: & hiera Archigenis, & Theodoricon. & hiera Galeni. Albruabam. Confectio de stœchade cuius iuuamentum est sublime ad vertiginem, cuius materia est phlegma, & cholera, cuius permistio hæc est. Re. ci. hieræ picræ drac. x. agarici, epithymi: ana drach. iiñ. myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum, belliricorum, stœchados: ana drach. iiñ. salis indi drach. ñ. Cōfice cum secania

A bin. & fit dosis à drach. ñ. vsque ad. iiñ. cum aqua calida in ieiunio.

De vertigine melancholica, aut phlegmatica ventosa. Cap. 17.

VErtigo autem melancholica, aut phlegmatica curatur sicut soda facta ab illis. Et vertigines quæ fiunt à permistionibus, similiter & vertigo quæ fit à vapore fœtido. Curatio est cum administratione redolentium calidorum, aut frigidorum, sicut necessitas inuitat.

De vigilia & sahara. Cap. 18.

SI à materia est, curetur qualiscunq; sit, sicut in speciebus sodæ diximus, & cū emplastris, & linimētis, embrochis, & caputpurgñs, & alijs. Dioscorides. Terātur seminum papaueris. ʒ. ñ. aut ex corticibus & seminibus. ʒ. i. & infundatur super ipsum aquę fontiū lib. ſ. deinde post horas. vi. aut. viij. mulgeatur ex eis aqua & p
B pinetur in fero cum çuccharo: & facit somnū soporis bonum, & quandoq; semen papaueris & cortex ponuntur in sorbitionibus, & conferūt. Haly. Suffumigium expertum ad somnum inducendum. Re. corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. xx. tortellarum. de sceni. ʒ. viij. seminis anethi, anisi: ana. ʒ. vi. masti. ʒ. ñ. puluerizentur & cribellentur per pannum de seta cruda: & misceantur cū eis penidiarum quantū est totū. Et fit dosis eius pueris à. ʒ. i. vsq; ad. ñ. Iuuenibus vero à. ʒ. v. vsq; ad. vij. est enim mirabile. Andromachus. Suffumigium sedans vigilias & insomnietatem, & est expertum. Accipe corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. v. seminis lactucę, anethi, granorum solatri: ana. ʒ. ij. opij, charat. i. Tere omnia sicut alcohol. Et da ex eo à. ʒ. ñ. vsq; ad. v. Mahemet. Confectio trochiscorum expertorum ad sahara cum febre & acuitate & sedat alienationem & febrem. & aufert sitim vehementem. Re. seminis lactucæ, portulacæ, papaueris, seminis cucurbitę, citruli excorticati: ana. ʒ. v. succi liquiritię, amyli, dragagauthi, opij: ana. ʒ. i. & ſ. Terantur omnia si
C cut alcohol: & fac trochiscos cum mucilagine pſyllñ. Et sit dosis eius à. ʒ. ñ. vsq; ad. iiñ. cum aqua frigida: et quando necessitas est maior, da cum aqua coriandri humidi, aut lactucę, aut citruli, aut cucurbitæ, aut similium. Iudæus. Trochisci similiter valentes. Re. hyoscyami, lactucæ, seminis papaueris: ana. fac trochiscos cū succo lactucæ. da. ʒ. i. vel. ñ. cum aqua frigida. Dioscorides. Opium cum oleo suppone, somnum facit, et proprie suppositum cum licinio: sed est timorosum: et propter hoc oportet vt præparetur ita q; posit extrahi quādo vis antequam noceat, & similiter ex papauere nigro. Democritus. Embrocha conferens ad saharam et dolorē capitis ex eadem causa. Re. foliorum alçahanam, et capitis papaueris, et foliorum apij, et mentæ, et seminis lactucæ, et hyoscyami: ana partes æquales. Decoq; in aqua vsq; ad consumptionem tertiæ partis ipsius. et ex ea fundatur super caput, et embrochetur cum ea. Deinde ligetur caput, et cooperiatur pānis. expertum est. Et si ex eisdem fiat emplastrum,
D confert mirabiliter. Isaac. Embrocha curans insomnietatem et saharam à causa frigida. Accipe florum chamę meli, meliloti, anethi, corticū papaueris seu maluæ, corticum radicum mādragoræ, sanpsuci: ana. Fac sicut diximus, et embrochetur cum eo. Si à caliditate et acuitate fuerit insomnietas, embrochetur caput cum aqua vbi papauer, semen lactucæ, violæ, rosæ, neufar, folia salicum, hordeum excorticatum, hyoscyami semen et portulacæ cocta fuerint. Emplastrum conferens saharæ. folia portulacæ, lactucæ, rasura cucurbitæ, lēticula aquæ, semperuiua aggregētur cum mucilagine pſyllij et oleo de mādragora, et infrigidatum capiti superponatur. curat enim, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Linimentum conferens sahare. Re. trochiscorum croci. ʒ. vij. opij. ʒ. ſ. casiæ. ʒ. ñ. Dissoluantur in oleo mandragoræ vel rosarum: et fiat linimētum ex eis, quia sanat, si Deus voluerit. Aliud

nostrum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 444 sur 1089

noſtrum. Accipe ſucci lactucæ, portulacæ, ſemperuiuæ, herbe hyoſcyami, ſolatri: ana partes duas, farinę fabarū, & hordei: ana partem. ſ. opū circiter partem ſextam, olei mandragorati & roſati: ana partes. ij. mucilaginis pſyllij partes. iij. coquantur omnia ſimul vſque dum fiant ſicut pulmentum: & dimittantur infrigidari. & poſtquam caput embrochatum fuerit, ſuperponatur. expertum eſt. Filius Zazer. Oleum ſomniferum mirabiliter expertū. Recī. opū. ʒ. x. ſeminis lactucarum. ʒ. viij. hyoſcyami & mādragoræ: ana drach. v. corticum papaueris drach. xij. Terantur contritione groſſa, & proijce ſuper eam aquæ expreſsionis mandragoræ, aut coctionis eius lib. i. aquæ decoctionis capitum papaueris lib. i. olei ſiſamini lib. i. Coquantur in vaſe duplici vſq; ad conſumptionem ſuccorum: & ex eo frontē & ſinciput vnge. & ſi ex eo caput purgium feceris, confert. & ſimiliter ſi ex eo in nares iniceris. eſt enim expertum. Ex caputpurgijs plura in ſoda dicta ſunt. Et tu ex illis elige ſecundum q̄ exigit diſpoſitio. Et ex eis eſt illud quod fit cum oleo mādragoræ quādo diſtillatur ex eo in naſum cum emulſione lactis. Et ſimiliter ex oleo nenufarino et roſato & violato: & quādo que diſtillantur in aurē & conſerunt. & quādoq; additur eis opū ſicut granum orobi. & quandoq; cum oleo de papauere, aut de lactuca. Gabriel. Caputpurgium conferens ſaharę. ℞. opū, croci, corticum papaueris, caſię: ana. fiant collyria & diſſoluantur in oleo roſato: & diſtillētur ex eis in nares, qm̄ eſt expertum. Idem caputpurgium ſi fuerit à cauſa frigida, fiat cum oleo de croco, & anethi, et chamæmeli: & ſi oportet, cū modico opū & croci cum eis. Gabriel. Suffumigium conferens ſaharæ. ℞. roſarū, violarū, foliorum ſalicum: ana. ʒ. i. ſandali macaçiri. ʒ. ſ. florum nenufaris. ʒ. iij. corticū papaueris. ʒ. vij. ponātur in ampulla vitrea & impleat deinde aqua roſata: & obturetur orificiū eius: deinde bulliat ſuper cinere calido vſq; ad conſumptionem tertiæ partis ipſius. Poſt hoc deobturetur orificium vaſis & patiens inde fumum recipiat: inducit. n. ſomnum. Aliud eiuſdem ſatis efficax, florū chamæmeli, florum anethi: ana. ʒ. ij. meliloti. ʒ. viij. corticū mandragoræ, caſiæ, ſquinanthi: ana. ʒ. iij. corticum papaueris. ʒ. viij. ligni aloes boni. ʒ. ij. et. ſ. Fiat ſicut diximus. eſt enim expertum.

De phreneſi. Cap. 19.

CVra huius ægritudinis ſi iam impreſsit, caſſa eſt: ſi autem adhuc fit præparamētum vt imprimat: ſed adhuc non impreſsit, curatur: ſed nō apud negligētes & ſtolidos. Et cura ipſius ſunt quinq; res. Prima ſubtrahit materiam & abſcindit eam. Secunda conuertit vaporoſum eius ad diuerſum & oppoſitum. Tertia conuertit regimen ad cōfortandum caput: vt non recipiat quod ad ipſum tranſmittitur de vaporibus: & extinguat audaciam acuitatis eorum. Quarta conuertit regimen ad ea per quæ poſsit fieri temperies & adęquatio ex eis quæ dicam. Quinta cōuertit regimen ad ſedationē accidentiū. Tres autē ex eis ſunt principales, & reſpiciūt cauſam & ſunt de neceſsitate curæ. Duæ autem poſteriores præparant & adiuuant. Et vna ponit regimen in diæta: & alia ſedat accidentia praua. Diſtinguendū autem eſt in his rebus hoc modo. Primā rem cōplent phlebotomia, vbi neceſſaria fuerit, et medicamen ſolutionis qñ opportunum fuerit: & adminiſtratio clyſterium lenium nō trāſgrediētium lenitatis gradum, vel modicum tranſgredientiū vt non fiat incitatio. Secundam rem complent frictiones extremitatum & ligationes compreſsiuę doloroſę in eis, & effuſiones aquæ calidæ in eis ante frictionē, & poſt. & ventoſæ poſitæ in tibijs & brachijs & ſcarificationes in auribus: & ſanguiſugæ in naribus: & ſternutatoria & gargariſmata: & prouocatio hæmorrhoidū: & in mulierę ſanguinea menſtruorum. Tertiam rem complent linimenta & emplaſtra repcuſsiua cōſiderata: ſicut diximus in ſoda, & canone ibi diſtincta. Quartā rem cōplet adminiſtratio potuum & ciborum ſedātium inflammationē, & aeris puri temperati, & domus exutæ à formis & lucidate in qua ſternantur redolentia frigida, & in qua ſit fragor ramorum redolētium frigidorum, cū tenui murmure fluentia aquarū frigidarum. & omnis quies & adminiſtratio gaudij lenis: & ſonitus organorum tenuis. Quintam rem complent adminiſtratio medicinarū ſomniferarū & ſedatiuarum, & ſatietas amicorum qui prohibeant & vincant agitationē eius: et ſint fideles in adminiſtratione eorum quæ inducuntur ab artifice, et prudēter coerceant permiſtionem ipſius, aut ſaltem mulceant.

De phreneſi ſanguinea. Cap. 20.

IN primis ſi nihil fuerit quod prohibeat, phlebotometur cephalica: et deinde phlebotoma venas frontis, vel ſanguiſugas applica eis, aut in naribus: & ſi eſt quod prohibeat, ſaltem ex venis frontis, aut narium ſanguinis fiat extractio. Et ſcito q̄ eſt vtilis et omni ſpeciei phreneſis confert hæmorrhoidum prouocatio: ſimiliter aurium ſcarificatio.

De phreneſi cholerica. Cap. 21.

PHreneſis cholerica medicina ſolutiua indiget, ſicut eſt aqua fructuū, et ſyrupus violatus, et roſatus: et diaſiracoſt: & alia quę diximus in ſoda. Linimenta in principio rei vtilia ſunt ex oleo roſ. & aceto coquaſſatis, et alia quæ diximus, & emplaſtra, et caputpurgia, & ſuffumigia. et tu eligę ea in cap. de ſoda. Et ſi vigilias patitur, affer ad locū hunc quę diximus in ſahara: et alienet omnino cibaria groſſa & aquam frigidam da. Et ſcito q̄ in ſanguinea indigetur reſolutione plus: et extinctiōe minus. Et in cholerica econtra. Hoc enim ſtudio ſanabitur, ſi Deus voluerit.

De lithargia: et eſt ſirſen frigidum. 22.

CVra huius ægritudinis ſunt quinque res, quas nominauimus in phreneſi: ſed aliter atque aliter acceptæ. Prima eſt occupari ad ſubtractionem materiei cum clyſteribus fortibus & acutis, et cum vomitu, et interdum cum ventris ſolutione. Secunda eſt conuertere materiam ad oppoſitū aut diuerſum, et deriuare de parte in partem: et hoc quidem cōpletur cum frictionibus extremitatum & compreſsione doloroſa in eis facta et ligaturis fortibus: et effuſione aquæ calidæ in eis, & ventoſatione ſine ſcarificatione quæ procedat deſcendendo: ſicut verbi gratia. incipiendo à nucha & collo ſubdeſcendendo ad ſpatulas, & brachia, & crura, et eſt res efficax. Completur etiam ſecunda res cum ſternutatorijs, et gargariſmatibus, et ſcarificatione aurium, et prouocatione hæmorrhoidum et menſtruorum. Tertia res conuertit regimen ad hoc vt repellatur materia quę tranſmittitur ad caput, aut reſoluatur tranſmiſſa. Et completur in principio rei cum medicinis repercuſsiuis: ſicut eſt oleū roſatum proprie conquaſſatum cum aceto: et completur in proceſſu rei cum repercuſsiuis in parte: et in parte reſolutiuis, ſicut qui recte oleo roſato et aceto miſceri docuit caſtoreum conquaſſatum cum eis: et ſuppoſitū: et adhuc re multum procedente cū reſolutiuis tantū: ſicut loquemur poſt. Quarta res eſt regimē i diæta, et alijs exterioribus, et completur cibis, et potibus conuenientibus ſicut eſt aqua ciceris, et aqua hordei cum barbis porrorum, et hyſſopo, et ruta, et hydromelite, et allio cū pipere pauco ſi nō multū febriat. Et alienetur aqua frigida omnino: et completur etiam locando eos in domo lucida plena imaginibus in qua ſit ſtrepitus et tumultus loquentiū et aſtātium vehemens cum inquietatione ęgrorum et prouocā do eos ad irā et iurgia vt non profundētur in ſomnū, exercendo coram eis ſonitus et ſtrepitus horribiles et laboriоſos. Quinta conuertit regimen ad ſedationem accidentium, quæ ſunt ſubeth, et ſomnus grauis, et ſoda quæ nō ſentitur, et obliuio loquendi, et obliuio vrinandi, egerendi, et aliorum. et hanc rem complet adminiſtratio rerum vigilare faciētium: et prohibentium ſubeth, et ſedātium

ſodam:

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 445 sur 1089

ſodam:& remouentium obliuionem: & incitãdo eos ad loquẽdum, & vigilãdũ, & euellendo pilos eorum:& incitando eos ad vrinandũ & egerendum:etiam ſi oportet ad comprimẽdum veſicã et pectinem, ad hoc vt vrinẽt. Hoc eſt totum genus curæ eorum:& hoc toto genere ſanabuntur,ſi Deus voluerit. Filius Zachariæ. Clyſtere conferẽs lithargię phlegmaticę, & obliuioni, & apoplexiæ. ℞. colocynthidos interioris.ʒ.ñ.&.ſ. carthami.ʒ.i. corticũ radicum capparis, ſeminis vrticę:ana.ʒ.iiȷ. calamenthi.ʒ.i.coquantur omnia in lib.iȷ̃.aquæ vſquedum redeat ad lib.i.&.ſ.& accipe huius expreſsionibus lib.ſ. murinabati.ʒ.i.& cum oleo fiat clyſtere & iniȷ̃ciatur. Filius Zachariæ.Clyſtere conferens lithargię melancholicæ:& eſt illa quæ rarius aduenit:& ſi accidat raro eradicatur.& apoplexiæ ab eadem cauſa.℞.epithymi rubei. ʒ.i.colocynthidos interioris.ʒ.ñ. polypodñ.ʒ.ſ.calamẽthi.M.i.coquantur ſicut ſuperius.et fiat clyſtere cũ oleo chamæmeli. Gal. Clyſtere efficax & ſublime ad lithargiam,& apoplexiam, & paralyſim.Recip.arthanitæ & colycynthidos interioris:añ.drac.i.et.ſ.carthami vnc.i. cẽtaureæ minoris vnc.ſ.ellebori albi drach.i.&.ſ.haſce drach.viȷ̃.coquantur omnia ſicut diximus & clyſterięce tur cum eo.Aliud noſtrum colocynthidos drach.ñ.centaureæ vnc.ſ.carthami polypodñ:ana vnc.i.hyſſopi haſce radi.maluæ:ana.M.i.mellis vnc.iȷ̃.vel.iiȷ̃. ſalis maſſæ vnc.ſ.ſalgemmæ drach.iiȷ̃.fiat ſicut diximus. Eſt.n. vtile,ſi Deus voluerit. Vomitus quoq; prouocandus eſt cũ ſinapi:& cum oxymelite,aut cũ raphano & cum oxymelite,& oleo,& ſale,& aqua chryſolachanæ,aut ſiclæ: aut cum decoctione alfereirẽg,aut ſimilium. Alexãder. Si vẽtris ſolutio neceſſaria fuerit propter plenitudinẽ, & exhiberi illam fuerit poſsibile, da caſtorei.ʒ.i.tertias.ñ. & ſcamoneę coctę prẽparatę.ʒ.i.ſextam plus vel minus ſicut oportere videbis:& cũ hydromelite dabis.Sed melior omni euacuatione eſt clyſtere. Sternutatoria & gargariſmata in caſ.de ſoda frigida eligant,& embrochæ ſi militer,& caput purgia odoramẽta: ſed ex odorabilibus in hac parte eſt neemen & haſce:& proprie in pceſſu rei: & caſtoreũ:& calamenthũ:et ruta, & fumus pilorũ igni torum cum caſtoreo,qm̃ excitat eum:aut capillorũ infirmi, quos prius euulſiſti euulſiõe dolorosa.Democritus. ſinapiſmus congruit lithargiæ,cuius difficilis eſt reſolutio.Sinapiſmus quidẽ eſt dictus in repoſitorio medicinarum vniuerſalium.Archigenes. Acetũ ſquilliticum con quaſſatum cũ oleo roſato in quo diruptum ſit caſtoreum confert lithargiæ:& euigilare facit:& qñq; pro oleo roſato permutatio fit ad oleum irinũ, aut oleum de narciſſo: et qñq; permiſcẽtur cũ eis,capilli hominis adusti,cũ aceto,& eſt mirabile.Alexander. Capilli hominis adusti & triti multũ cum aceto vſquedũ fiat totũ ſicut vnguentũ, ſunt medicina mirabilis ad lithargiam:et ſubeth:excitat enim cito à ſomni profunditate:& qñq; miſcet eis caſtoreum.Alexãdar. Vapores à capite optime expellũtur,ſi in principio lithargiæ & ſubeth ex oleo & aceto cõquaſſatis diu caput liniat.Sed poſtq; circũteneri incipiũt,admiſceri oportet caſtoreũ,aut ſpiculũ algul,aut pulegiũ, aut calamenthũ,aut haſce & ſimilia,aut neemẽ, & calamenthum,aut omnia, aut ſingula. Emplaſtrũ ex arte noſtra cõferẽs lithargiæ & ſubeth & euigilare faciẽs.℞.pyrethri,ſinapis ſquillę:añ.ʒ.i.caſtorei, euphorbñ:añ.ʒ.v. Miſce omnia cum ſucco aſphodeli et ſucco ſanſuci:et epithemetur ex eis pupis cerebri. Andromachus. Accipe ſquillam & tere,& calidã ſuper locum q̃tum ex ea oportet,puppi capitis applica: poſtq; cum oleo roſato,& aceto,& caſtoreo conquaſſatis locum inunxeris. Archigenes. Linimentum reſoluens lithargiam & ſubeth. Accipe olei de been:olei nardini & coſtini: ana partẽ.i.caſtorei quartam partis vnius:euphorbñ tantundem:& pyrethri ſimiliter,ſquillę partẽ.i.&.ſ.fiat ex omnibus linimẽtum,& epithemetur cum eo.Gal. Si diuturna efficitur paſsio, caſtoreũ à granis.iiȷ̃.vſq; ad.v.cũ oxymelite bibere dandũ eſt,ſatis à me exptũ.Et ſimiſ theriaca data:aut mithridatũ cõfert,aut diamuſcus & ſimilia. Philagrius. Stimulãtia corpus ſunt de genere materiã diuertere faciẽtiũ, & operãtur plus q̃ frictio extremitatũ & cõpreſsio dolorosa.Et ſunt,pprie qñ linimẽta & cõfrictiones fiũt cũ rebus acutis,ſicut eſt acetũ ſquilliticũ,pprie, & ſqlla, & ſinapis cũ aceto, et vrtica et ſemẽ eius,et pyrethrũ,& ſemẽ almeçereon & folia eius, Ex iſtis.n.cũ fricãtur,extrema materia ad diuerſum trahitur: & ſubeth impedit vt nõ profundetur in ipſum:ſi glorioſus Deus voluerit.

De diminutione memoriæ. Cap. 23.

IN primis mundificatio fiat capitis et corporis totius ſi eſt à materiã phlegmatica:poſtquã digeſſeris eam. Et euacuatio in principio rei cũ medicinis operãtibus cũ facilitate,ſicut eſt hiera confortata cũ pulpa colocynthidos, & caſtoreo, et alȷ̃s, q̃ nominauimus in ſoda:& gradatim ꝓcedemus ad maiora,ſicut ſunt hierę magnę theodoricon:& nuces muſcatę,et alia,quę diximus:et collige ex eis emplaſtra,et caput purgia et alia.Et afferas etiã ad hanc partem,quæ diximus in lithargia. Mahemet araſi. Linimentum conferens lithargiæ:& obliuioni & congelationi. ℞.olei ſambucini.ʒ.i.olei de been.ʒ.ñ.euphorbñ.ʒ.i.caſtorei.ʒ.ſ.fiat linimentũ,& vngatur cum eis locus memorię:qm̃ cõfert. Filius Zezar. Zinçiber cõditũ reparat memoriã: et proprie ſumptũ quolibet mane: & qñq; cõfortatur cũ olibano, & pipere, & eſt efficaci⁹. & quãdoq; cõfortatur cum anacardis,et proprie ſi admiſtæ ſint çinçiberis cõditi.ʒ.iȷ̃. mellis:anacardi.ʒ.i.et.ſ.et ſit doſis.ʒ.i. Filius Girges.medicamẽ eiuſdem reparatiuũ memorię,et cõſeruatiuũ eius.Accipe acori in alio hueg. nutriti lib.ſ.piperis longi.ʒ.i.partes.ñ. crimini.ʒ.v.Miſceantur omnia ſimul et adminiſtrentur.Et ſit doſis eius à.ʒ.ñ.vſq; ad.v.Hali. Medicamen expertũ conſeruans memoriã:et conferens ſenibus.℞.mellis anacardi partes duas:olibani ciperi acori:ana partes duas,piperis,macropiperis:ana partẽ.i.chebulorum indorũ:ana partes.ñ.cimini partes.iȷ̃.mellis quantũ ſufficit.Doſis eius eſt.ʒ.ñ. Medicamen noſtrum expertum,ad deſtructionem memorię,reparans et conſeruans eam.℞.mellis myrobalanorum chebulorum lib.i.piperis longi.ʒ.iȷ̃.et.ſ. Teratur piper et miſceatur cum melle et chebulis:et aromatiçetur cum gallæ muſcatæ.ʒ.iȷ̃.muſci boni.ʒ.ſ.et ſumatur ex eo omni mane ĩ ieiunio à.ʒ.iȷ̃.vſq; ad.v. Eſt enim nobile expertuum.Et qñq; miſcuimus cũ eis olibani maſculi.ʒ.i.et eſt bonum. Et qñq; datur prædictũ medicamẽ ſine olibano,poſtq; dglutiuerit ex olibano cicera tria: et eſt melius et proprie ſumptum cũ aqua hyſſopi et olibani,aut vino permiſto.Filius Zacharię.Cõfectio anacardina bona, cõferẽs obliuioni,et caniciei:ante horã,et morpheę, et baras.℞.myrobalanorum indorũ,emblicorum,belliricorũ:añ.ʒ.iȷ̃.piperis. macropiperis, olibani, çinçiberis.hyſſopi ſiccę,acori,ſpicæ cyperi,et in alȷ̃s pro acoro hueg:añ.ʒ.v.mellis anacardi.ʒ.vi.mellis quantũ ſufficit.Doſis à.ʒ.i.vſq; ad.ñ.expertum verax. Confectio anacardina,quam diximus in antidotario excellens eſt in confortatione ſenſuum,et memoriæ:et facit eam recuperare deperditam.

De melancholia et mania. Cap. 24.

DIximus in ſoda intẽtionem Gal.in curatione ęgritudinum melancholicarũ,eſſe in tribus rebus.Prima res eſt, regimẽ circa adæquationem curę eius, et diggeſtionem ipſius. Secunda res eſt,ſolicitudo circa euacuationem eius. Tertia res eſt, regimen cõfortantiuũ cordis complectens omne regimen,dilatans animã, et faciens in ea mineram gaudñ.Primam autem rem,duo tãgunt regimina.Primum regimen,eſt regimen humectatiuum,et impinguatiuum,quod in tota curæ protelatione extendendum eſt: præterquàm quòd faciat cadere in oppilationes: et completur hoc regimen cum balneis

et embrohis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 446 sur 1089

& embrochis humectãtibus ante cibum: et effusiones aq̃ calidæ super caput: & humectatiões aeris habitaculi eius & frictionibus & vnctionibus tenerum faciẽtibus corpus: & cum cibis & potibus humectatiuis humores laudabiles generantibus: & omni quod impinguat & humectat ex cibis, & potibus, & medicinis, & quiete, et somno, & sit studium in omnibus his supra studium secundi regiminis quod nunc narro. Secundum regimen est regimen resolutiuum faciens resolutionem cum mediocritate. Et proprie eius quod habilitatum est ex præcedenti regimine, vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet ꝙ sibi inuicem semper succedant vt cadat digestio æqualiter in materiam qm̃ est cura vera. Secundam rem complent tria considerabilia in euacuatione materiæ attendenda. Primũ est vt non semel, & laboriosam, & subitam faciamus euacuationem: sed per interualla habentẽ temperiẽ: vt natura euacuatiuum regulet: non euacuatiuum naturam. Hoc enim est præceptũ Hippocratis. Subita enim & violẽta euacuatio vix à natura regulatur. Et eius operatio est sicut impetus flammæ quæ subito in subtile agit & debile: & prætergreditur grossum. Opus vero moderati caloris est æqualiter in vtraq; parte rei elixabilis, seu assabilis agere. Secundũ considerabile est vt euacuatiuũ sit commensuratum nõ excedens mediocritatẽ: sed sit extensio eleuationis eius non recedẽs, aut modicũ recedens à gradu medicinarum incolumiũ quas te scire fecimus. Tertium est vt non expolientur solutiua à rebus lenificatiuis & humectantibus. Hoc enim est quod operationẽ beatificat. Amplius autem rei huius secundę regimẽ perficitur cum administratione phlebotomiæ & subtractione sanguinis vbi oportet. Et medicinę euacuatiuę, & enematum, & collyriorum conuenientium primo leniũ, deinde acrium, & interdum vomitus qm̃ proprie passio est stomachica: aut in stomacho fuerit aliq̃d quod ad ægritudinẽ addat: aut cum cibus fuerit corruptus in stomachis eorũ. Tertiã rem cõplet administratio rerum fm omne genus generantiũ eis gaudium et lætitiã siue cibaliũ, siue medicinalium, seu potabilium: & adhuc ex rebus quę audiũtur & videtur & odorãtur & quocunq; modo sentiri possunt: & administratione aeris tẽperati & aspectu formarum multi decoris & ornatus, & negotiatione iocunda, & blandimẽtis, & suggestionibus, et promissionibus rerum, de quibus dolent deperditis, & aspectu iudorum distrahentium intentionem eorum à re de qua dolent, & omne quod ad rem gaudñ pertinet.

Tria in materię euacuatione attendenda.

Cura maniæ & melancholiæ sanguineæ. Cap. 25.

SI sanguis exuberat in toto, & venę plenæ sunt, euacua ex vena nigra, & post istam ex basilica: & hoc in melãcholia. In mania vero fac ecõtra scilicet ꝺcipe à basilica, post ipsam, si oportet, ex vena nigra. Et post istas phlebotoma de saphenis. & si adhuc oportet, fac ex vena quæ currit ad pollicem pedis: si videris in ea plenitudinẽ, & maxime in occultatione menstruorũ: trahit. n. ea phlebotomia hæc. Et si adhuc hęc non contulerint, ex vena frõtis facies, aut sanguisugas in ealet narib⁹ applicabis: qm̃ omni permistioni confert: & est administrãda in hac ęgritudine semper phlebotomia larga: vt nõ egredia tur subtile & remaneat grossum. Et si sanguinis pctm̃ in capite solo fuerit, phlebotoma ex cephalica: & considera quæ duarũ partiũ capitis sit grauior: & tunc ex eadem cephalica phlebotoma. Et si fuerit sanguinis abũdãtia propter oppilationẽ quę est in hepate aut splene, phlebotoma ex saluatella dextra aut sinistra. Et si fuerit in vtroq; nunc ex hac: nũc ex illa phlebotoma. Adhuc autẽ te scire fecimus, ꝙ hęmorrhoidũ prouocatio & menstruorũ omni eorum speciei confert: & similiter apertio varicum, & similiter apertio plenitudinis venarũ pedum in fine rei.

Syrupus de pomis Sabor.

Sabor Rex Medorũ. Syrupus conferens maniæ & melãcholiæ ex adustione cholerę citrinę. ℞. succi bugloss̃æ domesticę et syluestris: ana lib.ñ. succi pomorum dulcium E redolentium lib.iiñ. folliculorũ sene. ʒ.iiñ. croci. ʒ.ñ. çuccharí tabarçet lib.iñ. fit autẽ sic. Sene proñciatur in succis per diẽ & noctẽ post contritionẽ eius: deinde bulliant ebullitione vna aut.ñ. deinde cum çuccharo fiat sirupus. Crocus autẽ cõfricetur in pãno in eius decoctione. da. ʒ. ñ. vel. iiñ. cũ aqua bugloss̃æ & qñq; apud necessitatẽ detur cũ aqua casei. Gal. Accipe folliculorum sene lib.i. Et submerge ipsum in cado musti albi: et dimittaꝫ p menses sex: & propinetur cum aqua bugloss̃ę omni mane in ieiunio. Cõfert. n. maniæ, & melãcholię mirabiliter: & mũdificat cerebrũ, & sensus, & generat gaudiũ. Et si decoquatur sene in iure gallo℞ et gallinar℞, aut carniũ, aut piscium, aut ouorũ, cõfert similiter. Filius Zezar. Infusio epithymi cõferens manię & melãcholiæ ab adustione choleræ citrinæ. ℞. epithymi cretẽsis. ʒ.iiñ. florũ bugloss̃æ domesticæ, aut syluestris. ʒ.i. salis indi. ʒ.i. &. ſ. pone in scutella lapidea: & proñce super eam aquæ casei sumptę ex capris. ʒ.xiñ. & dimitte die ac nocte sub aere lympido. dein F de bulliat ebullitione vna. coleꝫ & proñciat super ipsum cathartici rosati. ʒ. ſ. Et ẽ dosis. ʒi. vel. ñ. Infusio alia. ℞. sene. ʒ.ñ. pruna. xl. aqua casei quantum sufficit. Tryphera de epithymo, quæ administratur inter euacuationẽ & euacuationẽ in diebus qm̃ non administratur euacuatio. Facit enim reiuuenescere, & generat gaudiũ. Cuius permistio. ℞. myrobalanorũ chebulorum, emblicorum, bellericorum, & indorum: añ. partes ęquales: epithymi subli mis partes. ñ. hiere picræ partẽ. ſ. Cõfice cũ melle emblicorum, aut chebulorũ. Et da omni die sicut diximus: añ. ʒ.ñ. vsq; ad. iiñ. Gabriel. Pilulæ de lapide armeno quæ mũdificant caput ab humore melancholico: & conferũt ægritudinibus, quarũ materia est melancholica, sicut mania proprie, & melancholia, & tristitia sine causa, quarũ permistio. ℞. polypodñ, epithymi: ana. ʒ.v. lapidis armeni loti fm artẽ. ʒ.ñ. &. ſ. myrobalanorum chebulorũ, indorum: ana. ʒ.ñ. stœchados. ʒ.x. salis indi, colocynthidos interioris: añ. ʒ.iiñ. emblicorum, bellericorum, hasce, elle G bori nigri: ana. ʒ.iñ. hiere picrę, turbith: ana. ʒ.i. &. ſ. Cõfice cum oxymelitæ & da. ʒ.i. vel. ñ. cum aqua casei. Filius Zachariæ. Modus confectionis conferens melãcholiæ & timori. Reci. myrobalanorũ nigrorum. ʒ.xx. harmel, polypodñ, scebrã, id est oçymum maius, marrubñ albi: ana. ʒ.v. epithymi. ʒ.xv. stœchados. ʒ.x. agarici, elle bori nigri, alfelengemisch: añ. ʒ.v. gariophyl. ʒ.ñ. melissæ. ʒ.iñ. corticũ citri, bugloss̃æ: ana drach. iiñ. nucis muscatæ, gallię muscatę: ana drach. i. Confice cũ melle passu larum & melle emblicorũ. Dosis à. ʒ.ñ. vsq; ad. iiñ. Filius Zachariæ. Modus electarñ lætificantis & generantis gaudium & reiuuenescere facientis, & coloris pulchritudinem & odoris bonitatem in toto corpore operantis et digestionis bonitatẽ, et retardãtis canos: cuius permistio hæc est. Recipe rosarũ. ʒ.ñ. cyperi. ʒ.iñ. &. ſ. gariophyllorũ, mastiches, ligni aloes, spicæ, asari: ana. ʒ.i. &. ſ. cinnamomi et croci, melissæ, alfelengemisch. margaritarũ, foliorum indorũ, macis, cardomomi, heyl, nucis muscha H tæ, corticũ citri, gallię muschatę, ҫedoarię, doronici, oçymi maioris: ana. ʒ.i. muschi boni. ʒ.i. quartam. Confice cum melle belliricorum: & melle emblicorum: quod sit quadruplũ specierum. Sumatur sicut tryphera & est magis conueniens in hyeme. Alia adhuc ad maniam et melancholiam conuenientia eligi possunt ex his quæ traditæ sunt in grabadin maiori, et in cap. de soda ex eis quæ educunt materiam earum: et ex eis quæ confortant cor: quæ requirant ibi et afferantur ad locũ hunc. Embrochę autẽ conuenientes eligantur, in quibus studiũ humectandi sit vincẽs supra studium calefaciẽdi aut infrigidandi. Et nos plura ex his diximus, et tradidit Gal. decoctionẽ capitum hœdorum, et pedum iuuenum castratorũ cum lacte nup mulso, et butyro crudo esse embrochã mirabilẽ ad humectandum et leniendum ea in quibus humectationem quærimus: et est necesse vt in die quinquies ex ea

Ius alectum.

caput

caput liniatur & embrochetur. Alcazi. Mulgeatur ſuper caput lac, & oleum de cucurbita. Aut oleū de lactuca, aut de papauere cum oleo chamomilino, & iuuatur eis multū & humectat cum temperie. Embrocha conferens eis, & faciens ſomnum. Accipe papaueris & chamomillæ & ſeminum lactucæ ana partes æquales. Coquãtur in aqua ſufficienti vſq; ad conſumptionem medietatis eius & embrochetur cum ea. Vomitiua congrua in tribus caſibus paulo ante diximus eſſe, & fiant in primis cum leuioribus, ſicut proprie cum oxymelite & aqua tepida, aut cum oxymelite & raphano, aut cum raphano qui eſt nutritus cum elleboro nigro, aut cũ expreſsione raphani ſic nutriti, aut cum aqua decoctionis mabrahumich, et redi poſt illud ad confortationem ſtomachi cum eis quæ dicemus. Immo ſit ſtudium tuum poſt curã cordis, vt verificetur in eo digeſtio. Et ſi accidat vt corrumpatur in eo cibus tam cito vomitu expellatur. Nihil enim eſt eis deterius q̃ corrupta digeſtio, cibus ſupra cibum indigeſtum. Et ſomnus ſupra cibum corruptum, & balneum, quinimo ſuſtinere cibum corruptum eſt eis res nociua. Gal. Vitent acuta & ſimiliter vrinam prouocantia, quoniã quod ſubtile eſt in materia excluditur, remanet in reſiduo groſſum eius pronum fieri eſſentiæ lapidis ſimile. Gal. in melancholia ſplenali, aut myrachia, ſolicitudo attendenda eſt circa ſplenem & myrach. & ſit quadruplex ſolicitudo. Prima qua mundifi cetur corruptum eorum. Et ſecunda vt prohibeãtur vapores corruptionum venire ad caput & proprie cũ ventoſis & emplaſtris rubificantibus ſuper locum, & fortaſſe cum cauterijs, & cum eis quæ detrahunt ad diuerſum & oppoſitum ſicut ſunt clyſteria & prouocatio hęmorrhoidũ, & menſtruorũ, & phlebotomia ſaphenæ, et venæ pollicis, et poſitio ventoſarũ in tibijs & pedibus. Tertia eſt vt confortetur & rectificeť ſplen & myrach, vt materiæ nõ corrumpantur in ipſis, immo digeratur omne corruptum, & fiat minera materiei laudabilis. Quarta eſt vt confortetur cerebrum, & non recipiat ſuperflua ſicut ſæpe diximus.

De epilepſia. Cap. 26.

Cvra huius ægritudinis ſunt ſex res. Prima ponit regimen in vita. Secunda æquat & coaptat materiã. Tertia abſcindit eam. Quarta ponit regimẽ in conuerſione reſidui eius ad partes diuerſas & oppoſitas. Quinta rectificat membrum mandans ſi eſt aliquod mandans, & rectificat cerebrum. Sexta corrigit accidẽtia. Primam autem rem complent adminiſtrationes regiminum in ſex generibus rerum nõ naturalium, de quibus eſt aer, qui eſt temperandus eis, ne calidus ſit, nec frigidus, ſed ſit ad ſiccitatem decliuior, & confert interdum de regione in regionem mutare aerem, & aliquãdo conſuetum, ſi ſub eo morbus accidit. In eis enim ſæpe diſſuetus morbum permutat & in quibuſdam ſi diſſuetus addat ad morbum, reuerti ad conſuetum permutat, & tu complexionem ægri, & aerem conſidera, et reuelabitur fugiendus aer, aut non fugiendus ſit. Cibus autem commenſurandus in qualitate et quantitate eſt & in proprietate & alijs. Cibus pueris ſit lac rectificatum in bonitate diætæ lactantis, & bonitate diſpoſitionis eius ut nec pinguis, nec tenuis, nec iracunda, nec pigra, nec multum laborans, nec multũ quieſcens, viuida vultu, bonorum morũ, non luxurians, cuius operationes naturales ſunt veræ & proprie digeſtio. Et alijs ſit proprie cibus boni nutrimenti & laudabilis chymi nõ vaporoſi aut corrupti, & ſit cibus habens mediocritatẽ cum declinatione ſua ad ſiccitatem modicã, & ſit facilis ad digerendum non grauans naturã, & neq; ſumatur ex eo vſq; ad repletionẽ, neq; ſupra repletionẽ, neq; ſupra cibũ indigeſtum. At vero ſatietatem nauſeatiuam vita inquantum poſsibile eſt. Adhuc autem elige ex cibis ſm proprietatẽ. Inquit enim Dioſcorides. Ruta confert epilepticis. Apium vero eam excitat. Et fortaſſe endiuia conceditur, et anethũ & coriandrum. Et prohibeãtur fructus oẽs niſi quidam ſtyptici ſuper cibum, vt prohibeant aſcenſum vaporũ et confortent ſtomachũ. Et prohibentur caules & porri. Et piſces quidẽ ſunt moleſti eis. Hœdinæ vero carnes et pullinæ gallinarũ & capriolorum & leporum iuuenũ, & quæ hoc curſu procedunt. Potus autem eorũ vtilis eſt vinum multæ permiſtionis, nec nimis antiquũ, nec nimis nouum clarum, ſubtile, odoriferum, ſtypticitatis parũ habens. Dulce vero & groſſum malum, & ſimiliter etiã purum ſi ſit elegans. Hydromel quoq; eſt potus eis elegantius q̃ vinũ. Vitent autẽ ſuper repletionem potũ qualiſcunq; ſit, et q̃ digeſtio fieri incipit, et potum omnem immoderatũ, & potum aquę, et potum vaporoſum ſicut eſt vinũ de dactylis & ſimilia. Famem autẽ omnem et repletionẽ fugiant. Moderatũ quoq; ieiunium confert & melius in hoc caſu moderate inanitũ, q̃ repletum. Vitent coitũ, & fortaſsis coitus apud eos qui vltime abſtinent, ſi moderatus ſit, ſanat. Somnus autẽ & vigiliæ ſupra rationem nocent, & ſupra ſatietatẽ ſomnus nocet, & ſupra nauſeam. Confert vero apud principium digeſtionis cibi, ſed moderatus. Somnus apud ieiunium et vacuitatem nocet. Exercitium & quies ſupra rationẽ nocent. Moderatum vero vtrunq; confert, & proprie ſm legem. Nam moderatum exercitiũ in ieiunio cõfert. Nocet qualecunq; ſit poſt cibum. Quies vero econtrario iuuat et nocet. Omne autem quod dilatat animã & confortat, confert. Anguſtia autẽ & triſtitia nocent & dolor & ſolicitudo laborioſa nocent. Secundam autẽ rem complent, quæ materiam proprietate & virtute adaptant, vt eius facilis fiat expulſio qualia ſunt ſquilla, & acetum eius & oxymel ipſius, & decoctio & ſyrupus hyſſopi, aut alhaſce, aur ſtœchados, aut acori, aut origani & ſimilium. Tertiam autẽ rem complent euacuationes decentes quarum rememorabimur & clyſteria & ſuppoſitoria lenia & acuta. Et in ſanguinea flebotomia ſaphenæ & prouocatio hęmorrhoidũ, et menſtruorũ, et emiſsio ſpermatis ſi à retẽtione eius fiat, & expulſio vermiũ ſi fiat propter illos. Quartã rem complent gargariſmata & ſternutatoria, & proprie vomitus & commaſticationes multiplicantes ſaliuã & ſputũ, & fricationes, & ligaturæ in extremitatibus, & vẽtoſationes in eis, & emplaſtra rubificantia, & proprie ſuper membrum mandans ſi eſt membrũ mandans. Quintam rem cõplet rectificatio ſtomachi, ſi ẽ à ſtomacho, aut matricis, aut inteſtinorum, aut mẽbri alterius, ſicut diximus, & dicemus. et in omnibus his rectificatio cerebri debet eſſe intẽtio prima, ſicut iã diximus. Sextam rem cõplent adminiſtratio medicinarum quæ cũ proprietate retardãt paroxyſmum, aut mitigant, aut cito ipſum ceſſare faciunt, aut prohibent aduentũ eius omnino, aut occultãt, ſicut dicemus poſt. Et aliq̃ phlegmatica febris & proprie longa reſoluit. digerit enim & cõſumit materiã eius, & q̃nq; apud reſolutionem ei⁹ apparet in partib⁹ capitis ſaphati, aut albaras & ſignificat ſalutẽ. Apozema hyſſopi cõferens epilepſiæ proprie mirabiliter. Accipe hyſſopi ſiccæ lib. i. paſſularũ enucleatarum. ʒ. ij. Coquant in lib. iij. aquæ pluuialis vſq; dum ſit medietas ei⁹ cõſumpta. Et da oĩ mane cũ oxymelite ſquilitico. bonũ & expertũ. Et q̃nq; additur in apozemate hoſce, & q̃nq; epithemum, & eſt efficacius, et q̃nq; fit inde ſyrupus mellinus cõferens eis, ſi Deus uoluerit. Res aũt quas ſemp in potibus ſumere oportet, ſunt pęonia & ſemen ei⁹ & pyrethrũ, & ſiſeleos, & Ariſt. rotũda. Et hęc quidẽ danda ante purgationẽ, & poſt cũ hydromelite, aut apozemate hyſſopi, aut aliquo taliũ. Ioãnitius. Cõfectio hierę diacolocynthidos ſuper qua expectať fiducia iuuamentorũ multorũ ad ægritudines oẽs capitis, & cerebri & neruorũ difficilis eradicationis, ſicut eſt ſoda ,pprie, & hemicranea & epilepſia, & paraliſis, & tortura, & vertigo, & tenebroſitas viſus. Cuius pmiſtio. Bę. hierepic. in qua aloes fuerit duplũ ſpecierũ. ʒ. vi. trochiſcorum alandahal. ʒ. iij. turbit. ʒ. ij. ſqllæ aſſatę, agarici, ſtœchados aã. ʒ. ij. et. ℈. ſcãmoneę antiochenę coctę ĩ pomo aure. ij. ellebori nigri, ſalis gẽmę, bdellij ana aur. iij. Bdellium reſoluatur in vino permiſto. Cæterę autem res terantur & cribellentur, et fiãt trochiſci cum

A B C D

Aer qualis.

Nutrix puerorũ epilepticorũq; ̃qlis.

Digeſtiua.

Signum ſalutis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 448 sur 1089

cum bdellio diſſoluto, & ſiccentur in vmbra, & iterum terantur & cribellentur, & confice cũ melle paſſularum conterendo vſq; dum fiat ſicut paſta. fac pilulas, & ſit doſis à 3.i. vſq; ad.ij. Mahemet Araſi. Confectio medicaminis qđ omni die dat ad epilepſiã & vertiginẽ, & præparat materiã, cuius permiſtio. ℞. ſtœchados. ʒ.x. agarici. ʒ.ij. &. ℈. ſiſeleos. ʒ.iij. violarum ſiccarum. ʒ.℈. confice cũ keſmes. Et da omni die in modũ duarum aut trium nucũ cum oxymelite ſquillitico. Idẽ confectio alia mira ad epilepſiã, ppria et expta. ℞. pyrethri ſiſeleos ſtœchados ana. ʒ.x. agarici. ʒ.℈. cordumeni, haſce, ariſto. rotũdæ, aſphodeli, liquiritiæ, carpobalſami, pęoniæ, ana. ʒ.ij. et accipe expreſsionis ſquillę, & mellis partes æquales, de quibus coctis ad ſpiſsitudinẽ ꝯtum ſufficiat ad aggregandũ ea accipe. Et deinde recondein vaſe vitreo. Doſis à. ʒ.ij. vſq; ad.iij. eſt. n. medicamen vltimum. Filius Serapionis. Pilulę ad epilepſiã ex phlegmate expertæ. Accipe ſiſeleos, ariſto. rotundæ, caſtorei, ſalis indi ana. ʒ.iij. radicum pęoniæ, trochiſcorum de ſquilla ana. ʒ.vi. hierępi. ſtœchados, epithymi ana. ʒ.x. polypodij. ʒ.vj. agarici. ʒ.xij. colocynthidos. ʒ.xi. in alio. v. turbith. ʒ.xv. myrobalanorũ nigrorum, belliricorũ, emblicorum, ana. ʒ.iij. lapidis lazuli. ʒ.xij. myrobalanorũ citrinorum, ellebori nigri, chamepityos, camedryos ana. ʒ.vij. Confice cum ſecaniabin ſquillitico. Doſis à. ʒ.i. vſq; ad. ij. &. ℈. Filius Serapionis. Pilulæ ad epilepſiam melancholicam fideles, & morpheam nigram, & ægritudinẽ melancholicã. ℞. hieræpicræ. ʒ.v. epithymi. ʒ.x. lapidis lazuli loti. ʒ.vj. ſcãmoneę, colocynthidos, ellebori nigri, ſpicæ ana ʒ.ij. Confice cum aqua mellis. Da cum aqua epithymi & paſſularum. Alexander. Pilulæ quibus nullæ fortiores ad epilepſiã & arthreticam & podagrã. ℞. aloes colocynthidos, ſcãmoneæ, bdellij, ellebori nigri, corticũ gummi ana. partẽ. i. euphorbij, baurach ana partẽ. ℈. Cõfice cum ſucco cauliũ. Doſis à. ʒ.i. vſq; ad.ij. Oribaſius. Medicamẽ bonũ quod ſumit omni die, cõfert epilepſiæ & vertigini. ℞. baccarum lauri, piperis albi, ſiſeleos, pyrethri ana. ʒ.iij. radicũ pęonię, ariſtolochiæ rotundę ana. ʒ.ij. caſtorei, trochiſcoꝝ de ſquilla ana. ʒ.i. Cõfice cum oxymelite ſquillitico. Et da cum eodẽ oxymelite die qualibet. Clyſtere cõferens mirabiliter. Accipe alhaſce, hyſſopi, abſinthij ana. ʒ.℈. pulpę colocynthidos. ʒ.ij. cẽtaureę. ʒ.iij. carthami. ʒ.xij. olei prokerua. ʒ.v. Clyſtere fiat cum eis. Sternutatoria autẽ & caputpurgia & gargariſmata & maſticationes eligantur in cap. de ſoda. Ruta autem & caſtoreum ſeparatim aut coniunctim odorata conferunt mirabiliter, & ſimiliter gummi rutæ agreſtis confert. Facit enim cito reuiuiſcere, & excitat ſepultum à vehementia paroxyſmi. Alexander. Ex hyſſopo, pulegio, & origano cum caricarum quantitate ſufficienti paſtillos facies, quos cõmaſtices, quia phlegma deponunt & cerebrum mundificant, adhuc autem pyretrum cum maſtiches & ceræ quantitate ſufficienti commiſtum, & commaſticatum phlegma cum virtute deponit, & mundificat cerebrum mirabiliter. Gal. Pęonia ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius eſt medicina magna ad epilepſiam radix ſcilicet & ſemen eius. Etenim ſi ex ea diebus ſingulis à. ʒ.ij. vſq; ad.iij. propinetur cum aqua mellis & hyſſopi, aut cum oxymelite cõfert mirabiliter. Et ſimil'r ſi fiat ex ea capurpurgium aut gargariſmata cũ oxymelite, & ſuffleť ex ea in naſum, & cõfert. Et ſi continue puluis eius odorať, confert. Expertũ eſt ſuſpenſione eius in collo eſſe iuuamen ſublime, & etiam ſumpta in cibis & potibus. Et fit ſuffumigatio ex ſemine eius, & eſt mirabile. ſumptum ẽt cum melle roſato diebus ſingulis ſanat, ſi Deus voluerit. Hippocrates dixit. et multi poſt ipſum, & nos etiam experti ſumus pyrethrum eſſe medicinam fidelem ad epilepſiam, & proprie conditum eius, & electarium factum ex eo & melle, & trochiſci facti ex eo ſumpti cum hydromelite & caputpurgium ex eo. Conditum autẽ eius fit ſicut zinziber cõditum expertum bonũ. Confectio de pyrethro conferens epilepſiæ & torturæ, paralyſi & ægritudinibus neruorum frigidis. ℞. ſecaculli. i. & pyrethri humidi aut humectati. ʒ.vi. mellis deſpumati lib. v. pinearum purgatarum lib. i. &. ℈. Condies cũ zinziberis & pyrethri. ana. ʒ.i. gariophyllorum, nucis muſcatæ, cubebe, ana. ʒ.iij. cinnamomi. ʒ.v. & in alio pyrethri, & hueg aut zinziberis aut humidorum aut humectatorũ ana. ʒ.iij. Expertum bonum, & alij addunt muſci. drach. i. Galenus. Poſt corporis & capitis mundificationem theriacam, aut mithridatum dabis diebus quibus à purgatione interpolas, & proprie auellanas duas de altero eorum & proprie in ſero, aut in mane ſicut videris expedire. Danda eſt etiam confectio de muſco dulcis & amara, & theriaca diateſſaron, & confectio Cæſaris, & hiera Hermetis, & theodoricon cum nucibus muſcatis. Filius Serapionis. Confectio maſticatorij faciens fluere per ſputum humores mirabiliter & mundificãs caput. Recip. pyrethri. ʒ.i. ſinapis, drac. i. &. ℈. ſtaphidiſagriæ drach. ij. ſalis armoniaci drach. ℈. cum maſtiche & cera partibus conuenientibus miſce. Et fac formas ſicut auellanarum. Et ex eis iugiter maſticentur in ieiunio. conſerunt enim, ſi Deus voluerit. Galenus. Odoretur ruta omni hora, & ſit caputpurgium cum ea, & confert epilepſiæ. Et ſimiliter auricula muris bibita, & caputpurgiũ ex ea factũ. ruta agreſtis ſimil'r experta eſt & ſimil'r gũmi eius. Democritus. Suffumigať epilepticus cũ aſa, & adminiſtrať odor eius, & excitat epilepticum, & adminiſtrata omni hora præſeruat eũ ab epilepſia, ſi Deus voluerit. Eodem modo confert galliæ muſcatæ adminiſtratio, & ſimiliter gummi eius & etiam bibita. Alexander. Veſica apri cum tota vrina exiccetur in furno, & dabis ex ea ad fabæ menſuram diebus ſingulis in mane cum oxymelite, expertum eſt. Et dixit ſe vſq; ad tertiam diem quendam uidiſſe curatum. Dioſcorides. Leporis coagulum ſi bibatur confert epilepſiæ. Et ſimiliter aſininum hepar aſſatum & comeſtum in ieiunio. Detegunt epilepſiam hepar caprinum comeſtum, & ſuffumigatio ex galbano, & ſimiliter ex vngulis capræ & apiũ ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius, & fungi & ſuffumigatio ex myrrha, & poſitio eius in naribus, aut ex cornu caprino & hepar caprinum & hircinum comeſtum aut odoratum.

Nota de pęonia.

De apoplexia. Cap. 27.

CVra huius ægritudinis proxima eſt curæ epilepſiæ præterquam ꝙ oportet vt omne genus curæ adminiſtretur illico, Dilatio enim ducit ad mortem feſtinam, cum ſit etiam ipſe morbus per ſe parum recipiens curam, ſicut Hippo. dixit. Veruntamen vt non appareat ex parte operantis defectus, conaberis à principio mareriam ſubtrahere quantum poſsibilitas exigit. Et ſi quidẽ ſanguinem eſſe videris vtriuſq; partis phlebotoma cephalicam illico ſimul cum emiſsione multi ſanguinis, ſi res patitur. Et conſequenter crura, & pedes ventoſari facias, & trahe inquantum potes ad oppoſitam partem cum omnibus generibus attractionum, & etiam cũ clyſteribus acutis, & ſternutatorijs, & ſuffumigationibus, & alijs. Si autem phlegmatica fuerit materia, ſubtrahe etiam inquantum potes, ſicut hic diximus. Et ex hoc require in capitulo de ſoda, & de epilepſia, & de eo quod diximus in paralyſi, ſi Deus voluerit.

SVMMA IIII. *De ægritudinibus neruorum.* Cap. 1.

Egritudines neruorũ, aut ſunt à complexione pura & alteratione ſolũ, & indigẽt confortatione poſt illud. Aut ſunt cõplexionales cũ materia, et indigent alteratione & mũdificatione, & demumconfortatione. Aut ſunt à ſolutione cõtinuitatis eorum, & dicemus curam eorum in loco ſuo. Aut cõtritio eorum, & dicemus ibi. Et complexionales quidem neruorum ægritudines à frigiditaţe ſunt fm plurimum, & deinde ab

de ab humiditate: à caliditate vero & ſiccitate non ſæpe, licet quandoq; accidant. Et quidem verificatum eſt, quòd febris ſuperinuadẽs curat neruorum & iuncturarum ęgritudines, quarum radix eſt frigiditas aut humiditas. Digerit enim & ſubtiliat materiam & conſumit. Dioſcorides. ziniam ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius malam neruorum complexionem alterat, & eos confortat. Et iuncturarum doloribus ſimiliter, & proprie comeſta cum vitellis ouorum & ſaluia, & ponitur in decoctione hydromelitis, & cõfert mirabiliter. Emplaſtrata quoq; cum melle & farina hordei, confert doloribus eorum. Hydromel conferens omnibus ægritudinibus neruorum frigidis & humidis. Accipe ex zinia. lib. ſ. foliorum ſaluię & lelẽgi. ana vnc. vĩ. ſtœchados, vnc. iĩ. bulliãt in lib. aquæ. vi. vſq; ad lib. iĩ. & cola. & cum mellis lib. ſ. permiſce. Et proĩce ſuper ea piperis gariophylorum ſpicæ ana. drac. i. & ſ. zinzibe. cinnamomi, ana drac. v. Dimitte à ſero vſq; mane. deinde cola per colatorium. Et ſit doſis eius in ieiunio. libr. ſ. cum aqua calida. Embrocha conferens ægritudinibus neruorum frigidis. quæ adminiſtranda eſt ſuper caput, & locum originis neruorum, & ſuper locum paſsionis. ℞. florum chamomillæ. lib. ſ. ziniam, florum ſaluiæ, ſiſymbri, & ſanſuci, & ſtœchados, & lelengi. ana vnc. iĩ. Decoquantur in lib. iĩ. aquæ vſq; ad. ĩ. & fiat embrocha cum eis ſicut diximus & cataplaſmetur ex fæce.

Syrup⁹ ſtœchados.

Eſt enim expertum ſi Deus voluerit. Iudęus. Syrupus de ſtœchade eſt medicina mirabilis conferens omnibus ęgritudinibus neruorum frigidis, & confortans eos. cuius permixtio. ℞. florum ſtœchados vnc. iĩ. haſce, ziniam, ana ʒ. i. piperis, pyrethri, ana drac. iĩ. paſſularum ſine interioribus vnc. i. coquantur in lib. iĩ. aquæ vſq; ad. ĩ. cum mellis lib. i. & ſapæ lib. ſ. fiat ſyrupus. Doſis eius eſt ab vnc. i. vſq; ad. ĩ. cum aqua alkilil. Confectio conditi ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis. ℞. ſecacul, pinearum mundatarum, radicum acori, ana lib. i. & ſ. & ſint ſecacul & acorus elixata & expreſſa, & miſce cũ eis præter pineas mellis deſpumati lib. x. & decoque lento igne vſquedum ſpiſsitudinẽ acquirat. Deinde deponatur ab igne & proĩciantur ſuper ipſum pineæ, et miſceantur adinuicem. Poſt hoc puluerizа ſuper ea piperis vnc. i. piperis longi, gariophyllorum, zinzibe. macis ana drach. iĩ. nucis muſcatæ, galangæ, cardamomi, ana. drach. iĩ. Doſis eius eſt vnc. i. mane & ſero. Decoctio conferens mirabiliter ad omnes ægritudines neruorum & dolores eorum. Accipe zinian recentis & humidæ et proprie ſucci eius lib. ſ. Et permiſce cum eo mellis vnc. i. & ſ. & olei de kerua, aut olei de tribus piperibus dictis in antidotario aure. ĩ. picræ aure. ĩ. aut minus, aut plus ſecundũ q̃ oportet. Et da in potu. ʒ. x. vſq; ad. xx. Si autem ipſa herba humida inueniri non poterit, accipe ex ſicca circiter lib. ſ. decoque in lib. i. aquæ uſq; ad lib. ſ. Et fac ſicut diximus. Ex oleis autem & vnguentis & emplaſtris & alĩs conuenientibus ad permutationem malitiæ complexionis neruorum in maiori grabadin plura ſcripſimus, quæ ibi requirãtur, & de plurimis etiam loquemur in capitulis proprĩs, & ex purgantibus etiam materias eorum multa illic ſcripſimus, quæ requirantur ibi, in præteritis capitulis plura ſcripſimus, & proprie in ſoda & epilepſia, & vertigine, & ſcribemus etiam in capitulis quæ ſequentur. Galenus. Theriaca & mythridatum adminiſtrantur ad omnes ægritudines neruorum frigidas cum aqua decoctionis vnius manipuli ziniã & aniſi & foliorum rutæ & ſaluiæ. Et conferunt in omni tempore ægritudinis, & in principio quidem ante purgationem, quia digerunt & ſubtiliant materiam, & permutant malitiam complexionis frigidæ. Et conferunt poſt purgationem, quia reſiduum materiei reſoluunt. Adhuc autem habent proprietatem, vt neruis iuuamentum afferant maniſeſtum, et confortent eos. Et ſit doſis à quarta drach. i. vſq; ad drac. i. diebus ſingul. Galen. Habet adhuc de proprietate ægritudinibus neruorum conferre proprie adminiſtratio caſtorei omni die kirat. i. cum eo quod conuenit ei ex potibus. Huius etiam intentionis eſt aſſa fœtida proprie mirabiliter inuncta ſcilicet & bibita omni die. Similiter oleum de narciſſo & oleum de iride cum glutino albotin. & ſimiliter oleum de ben, & oleum de alcanna & oleum de ruta. Piper quoq; eſt ad neruorum ægritudines frigidas medicina ſublimis, & oleũ de piperibus, & ſiſia. Oleũ vero de euphorbio iuuamen eſt mirabile, et ſiſroleũ de croco & oleũ philoſophorũ. Eſt. n. expertum verax. Humain. Modus pilularum de euphorbio conferentiũ ad mollificationem & frigiditatem neruorũ, & ad humores crudos qui deſcendũt ad eos, vel qui ſepulti ſunt, quarum pmiſtio. ℞. euphorbĩ, colocynthidos, agarici, & ſerapini, bdellĩ. ana ʒ. iiĩ. aloes. ʒ. vi. maſtiches. ʒ. ĩ. Confice cum expreſsione ziniã aut porrorũ. Sunt enim expertę. Doſis à ʒ. i. vſq; ad. ʒ. ĩ. & ſ. Gal. Confectio pilularũ fœtidarum maior expertorum iuuamentorum ad ęgritudines omnes neruorum quæ ſunt à materia groſſa viſcoſa difficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum qui ſunt ab eadem cauſa, & ad omnes dolores totius corporis qui eandem habent materiam. Similiter & ad vertiginem, et ad epilepſiã & ad emicraneam difficilem, & ſodam, & morpheam, & albaras, & lepram. ℞. aloes, turbith, ana drac. v. ſerapini, ammoniaci, opopanacis, bdellĩ, ſeminis harmel, myroba lanorũ, colocynthidos interioris, ana drac. iiĩ. ſcãmoneę drac. ĩ. tapſię indæ, hermodactyli, ſcebram. ana drac. ĩ. caſto. agarici, euphorbĩ, ana drac. i. cinnamomi, croci, cardamomi, ſpicæ, ana drac. ſ. gummi infundantur in aqua porri & fac ex eis pilulas. Doſis à drac. i. vſq; ad. ĩ. Pilulæ fœtidæ minores quæ ſunt in poteſtate maiorũ quarũ permiſtio. ℞. ſerapini, ammoniaci, opopanaci, bdellĩ, aloes ana drac. iiĩ. caſtorei harmel, añ. drac. iĩ. colocynthidos. ʒ. vĩ. turbith. ʒ. x. Confice ſicut alias. Filius Zachariæ Araſi. Pilulæ fœtidæ maiores quæ conferunt ægritudinibus omnibus neruorum ſicut eſt paralyſis & tortura, & ſpaſmus humidus, & dolor iuncturarum. Et ſolutione educunt humorem groſſum viſcoſum à locis difficilis eradicationis eius, quarum permiſtio. ℞. hieræpicræ drac. x. pulpæ colocynthidos drac. vi. cẽtaureę minoris, meizarchan, añ. ʒ. v. euphorbĩ drac. ĩ. et. ſ. ſcebram, caſtorei, zinzibe. aſſę fœtidæ, ſerapini opopanacis, ſetaragi indi, ſinapis, piperis, ana drac. i. gummi diſſoluantur in aqua rutæ & fac pilulas cũ cæteris. Doſis à drach. ĩ. vſq; ad. iĩ. Pilulæ fœtidæ minores ex inuentione noſtra & eiuſdẽ et ſunt in intentione maiorum, & conferunt tremori mirabiliter proprie, quarum pmixtio. ℞. hierepicrę drac. v. pyrethri, caſtorei, caſię, añ. drac. iĩ. ſerapini pulpę colocynthidos ana drac. iiĩ. doſis à drac. ĩ. vſq; ad. ĩ. & ſ. expertum. Filius Zachariæ Araſi. Cõfectio anacardina quæ eſt medicina ſublimis ad omnes ægritudines neruorum frigidas, aut humidas, ſicut paralyſis & ſpaſmus ab humiditate, aut à frigiditate, & tortura, & tremor, & ſtupor. ſtatim enim ſanat. Accipe zingiberis, coſti, pyrethri, nigellę, piperis, macropiperis hueg. añ. ʒ. x. myrrhæ, foliorũ rutæ, aſſæ, gẽtianæ, ariſtolochiæ, baccarum lauri, caſtorei, tapſię, ſinapis, ana drac. v. mellis ana cardini drach. v. & tertiam. Inuoluantur omnia cum oleo nucum, & confice cum melle apum. Da ex eo in modum grani lauri. Inquit Mahemet hæc medicina eſt bonitatis magnę ad ægritudines quas diximus in omnibus ęgritudinibus frigidis, & inflammat corpus ſtatim, & adducit febrem bonã ſpaſmo humido, & fricatur cum ea lingua, & confert grauedini eius, & fit emplaſtrum ex ea ſuper membrum ſtupidum & frigidũ, aut fricatur cum ea, & confert proprie mirabiliter, et facit ſudare. quapropter oportet vt cooperiatur ſumens eam vt ſudet. ſanat enim ſi Deus voluerit. Hamech filius Zezar. Oleum quod adminiſtratur in potu ad ægritudines neruorum quæ fiũt à phlegmate et humore viſcoſo, adminiſtratur cũ aliquo quod conuenit ex potibus. ℞. colocynthidos. ʒ. x. aloes. ʒ. v. turbith albi. ʒ. iiĩ. ſqllę. ʒ. iĩ. gẽtianę, pſillĩ, ſanſuci, ziniã, añ. ʒ. iĩ. & ſ. amomi,

Olea cõuenientia.

Pilulę mirabiles ad tremorem.

Inducẽs febrem.

amomi,ſpicæ,xylobalſami,gariophilorum, cinnamomi, piperis,macropiperis,ariſtolochiæ longæ & rotundæ,caſiæ,polij,ſquinanthi,petroſilini,polypodij, aniſi,epithymi:ana drach.ij.&.ſ.ſerapini, liquiritiæ, hyſcyami,ziziberis:ana drach.ij. Contere omnia contritione groſſa, & funde ſuper ea aquę fontium lib.iij.olei antiqui ſextam vnius.coquatur lento igne vſq; ad aquę conſumptionem.

Hamec. Oleum de ſigia confert ægritudinibus neruorum phlegmaticis.Cuius hæc eſt permiſtio. Rec.ſigię caſtorei,praſii ana vnc.i.piperis, zinziberis, ſquinānthi, caſiæ:ana drach.v.cyperi,coſti,carpobalſami,xylobalſami, ellebori nigri,ammoniaci,ſpicæ,ſerapini,ariſtolochię longæ,& rotundæ, ana drach.iij.olei ſiricini drach.v.aquæ lib.iij. Coque ſicut hic proxime diximus. Oleum aliud de ſigia valens ſimiliter. Olei ſiricini lib.ij.caſtorei li.iij. Coque in duplici vaſe. Eligimus autem ex antidotario vnguenta & emplaſtra,& olea de quibus eſt hyſopi cerotum & vnguentum de bdellio,& vnguētum Phylagrios, & cerotum diapente & cerotum Alexandri, & cerotum Andromachi, & emplaſtrum filij Zacharię. Ioannitius. Læſio cadens in neruis poſterioribus iuuamen ſuſcipit à ſternutatorijs & caputpurgijs,propterea quod à locis originum neruorum diuerſe fit ad locum emunctorij communis,& purgatur per ipſum. Læſioni autem cadenti in neruos facies ſternutatoria & caputpurgia prohibenda ſunt in principio.fortaſſe enim conferunt in fine rei. Gargariſmata autem ſunt his & illis vtilia, & proprie poſt mundificationem communem : niſi materias ad pectus rheumatizare timueris & pulmonem. Sunt enim tunc ſuſpecta ſicut alibi diximus.Etiam quidem ex his quæ præceſſerunt caputpurgia & ſternutatoria multa colligere potes ad hęc vtilia,& gargariſmata.

De paralyſi. Cap. 2.

IN cura huius ægritudinis regimē duplex eſt. Eſt enim regimē quoddam commune,& quoddam proprium. Commune autem regimen nunc partem morbi tangit, nunc proprietatem , interdum vero dięta. Et primum quidem completur cum adminiſtratione omnis ſtudij ad capitis partem poſteriorem & nucham,et illud ideo quoniam cadit ſecundum plurimum hęc infirmitas in neruos motiuos , & eorum ortus eſt à poſteriori cerebro & nucha. Et hoc quidem ſtudium etiam in quibuſdam alijs neruorum ægritudinibus adminiſtrari debere commune eſt, ſicut eſt ſpaſmus proprie,tremor & ſtupor & tortura.Secundum vero completur cum adminiſtratione medicinarum proprietate & virtute conferentium & confortantium eos, ſicut hic in proximo cap. quod eſt ante iſtud diximus. Tertium autem completur cum paucitate cibi & potus , & omni regimine exiccatiuo , & ſicut eſt ex cibis & potibus & condimentis eorum proprietatem habentibus vt neruis conferant,ſicut ſunt grana pini proprie & cerebrum leporis, & haſce,& origanum , & hyſopus & piper , & zinziber,& pyrethrum , & ius ſerpentis cum proprietate , & ſpecies ſalis conditi , & ius gallorum antiquorum ſecundum doctrinam Galen. & Hidromel recipiens ſanſucum,haſce,ſaluia , & ſimilia.Et confert eis adminiſtratio capparis, & tali alpheſire in primis cum eleuantur à terra frixi cum ſpeciebus & hueg conditum. Vinum autem vitare oportet, facit enim ad neruos materias quæ forſitan non penetrarent. Et ſcito quòd vinum inimicum eſt neruis & oculis per ſe. Ipſius enim abuſus eſt cauſa morbi ipſorum. Vitent etiam aquam & porum ſupra cibum,& ſomnum ſupra cibum , & ſit parcitas in potu ſecundum omnem modum, & ſit potus exiccatiuus,& abſtinere ſupra ſitim & famem eſt cura prima. Regimen autem proprium capit quatuor res. Prima eſt adæquatio materiei , ſecunda eſt abſciſsio eius , tertia conuerſio reſidui eius ad oppoſitum & diuerſum , quarta corrigit accidētia. Prima autem res completur cum adminiſtratione rerum morbi materiam carminantium & maturantium, de quibus hic paulo ante locuti ſumus. Et tu require in illo. Secunda autem res completur adminiſtratione propriorum euacuantium ſicut hiera diacolocynthidos , & pilulæ fœtidæ,& hiera hermetis, & alia quæ ſupra diximus. Inquit Galen. ægritudines neruorum & iunctura- Documentum Gal.
rum non niſi forti agente rectificantur. Veruntamē de meliori operatione eſt non properare ad vſum fortium à principio ne ſubito tollatur virtus aut reſoluatur. Vomitus autem & euacuatio per clyſteria & proprie acuta ſunt ex bonis euacuationibus. Et fiat vomitus proprie cum expreſſione raphani cum oxymelite aut cum expreſsione raphani,in quo ſit virtus ellebori nigri. Aut vomitus ſit poſt cibaria acuta.Et oportet vt inter euacuationem,& euacuationem interueniat tempus in quo operari oportet regimen confortatiuum.Et tunc quidem adminiſtrentur theriace & mithridatum,& cōfectio de muſco dulcis & amara , & ſimilia. Et quidem in hac hora anacardinum quod diximus,eſt eis mirabilis medicina,& hac quidem viciſſitudine regimen iſtud completur & cito ſanitati reſtituitur ſi Deus voluerit. Tertia autem res completur cum gargariſmatibus , & cum maſticationibus , & caputpurgijs, & ſternutatorijs , de quibus pluries fecimus mentionem.

Quartam autem rem complent vnctiones , & emplaſtra , & fricationes , & balneum , & alia de quibus loquemur iam ſi Deus voluerit. Et dictum eſt febrem ſuperuenientem ægritudinibus neruorum humidis eſſe curam bonam. Filius Serapionis. Decoctio conferens cum virtute Dei ad paralyſim , & mollificationem , & ſpaſmum, & dolores neruorum. Recip.radicum apij , fœniculi , ana drach.x.ſquinanthi drach.vi.ſe.fœniculi,aniſi , petroſilini,ſiſeleos,coſti , centaureæ minoris,pyrethri , zinzib.ziniam,cordumeni ana drach.iij.ſe.rutæ , ſetaragi indi.ana drac.ij.ſtœchados,belliricorum emblicorum, ana.3.vij. Decoquantur in.vij.lib.aquæ vſq; ad lib.i.Et da omni die cum oleo de kerua,aut oleo de piperibus,aut oleo de coſto diebus.xxi. Et ſit proprie decoctionis doſis ab vnc.i.vſq; ad.ij.& ſint olei à drach.ij.vſq; ad.iij.ſanat enim ſi Deus voluerit. Clyſtere conferens paralyſi ſolutione educens humorem crudum & viſcoſum quod adminiſtrādum eſt hora poſt horā,& proprie quando fit interpellatio ab alijs euacuationibus. Recip.ſiclæ,furfuris ana lib.ſ.meliloti, anethi,radicum maluarum mundatarū, chamomillæ ana vnc.ij.ficus ſiccas.xv. numero , fœnugræci , cartami ana vnc.i.&.ſ.pulpę colocynthidos,keruę mūdatę,ana drac.ij.centaureæ vnc.iij. bulliant in lib.iij.aquæ vſq; ad lib.i.&.ſ. Ex huius aqua lib.ſ.& oleo antiquo & almuri & melle clyſtere fit bonum & efficax,ſi Deus voluerit. Filius Zachariæ. Oleum conferens paralyſi & torturæ proprie mirabiliter. ℞.coſti.ʒ.i.euphorbij,piperis,ana vnc.i. tertiam,caſtorei vnc.ſ.olei de cheyri libr.ſ.aut olei coſti, aut olei de narciſſo in duplici vaſe coque & vtere. Archigenes.Cerotum conferens mollificationi et ſpaſmo expertum bonum. ℞.euphorbij,piperis,hyſſopi humidæ,ammoniaci,croci,olibani,balſami,caſtorei, glutinis alimbac opopanacis ana drach.iij.ſtyracis drac.ij.cerę citrinę lib. ſ.olei antiqui lib.iij.Terantur ſicca, gūmi vero diſſoluantur in vino,& miſceantur,& fiat ex eis vnguentum,& vngatur ſuper membrū in quo eſt læſio. Sanat enim ſi Deus voluerit. Aliud valens proprie mirabiliter. ℞.myrrhæ opopanacis,vſne, ſauinæ,ziniam,amygdalarū amararū, caſtorei,gūmi rutæ agreſtis, thuris ana drac.ij.ſe.agni caſti,pyretrhi,galbani,euphorbij,ana drac.i,hieræ,gūmi pini,ana drach.vij.olei cucumeris aſinini , & olei laurini,& olei de gallis quantum ſufficit. Liniatur ex eo ſuper membrum.Gargariſmata fiant ex eis quæ diximus. Aliud bonum gargariſma fiet cum hiera Archigenis & oxymelite. Eligantur uero ex commaſticabilibus conuenientia.Et ex eis fiant formæ ſicut nuces ex ſtaphideagria & maſtiche. Deponunt enim phlegma plurimum. Aliud valens ſimiliter. Accipę ſinapis,pyrethri,ſtaphidiſagriæ ante. Fiant formæ,

Quarta apho.56.

Cibus.

Potus.

formę ſicut diximus cū maſtiche,& adminiſtrētur. Sal ſolutiuus,cuius iuuamentū eſt magnū ad paralyſim, & torturā,& ęgritudines neruoꝝ frigidas. Accipe piperis, origani.haſce,ſinapis,zinzibe,pyrethri,hyſſopi.ſe.apij, aniſi,fœniculi,folij,gariophyloꝝ,hueg,macis, petroſelini,naſturcij,ſcāmoneę,agarici,turbith:ana drach.i.& ſ. ſaliſgēmę ad pondus oīum. Terātur & cribellētur & adminiſtrentur ex eis vbi oportet: & ēt ſupra cibaria. Et quandoq; quadruplicatur in eo hueg. & eſt vigoroſius.

Caputpurgia,& ſternutatoria ſunt ad hanc ęgritudinē vehementis virtutis. Purgant.n.cerebrū,et conuertūt à parte ægritudinis ad emunctorium cōe. Eligātur caputpurgia ex eis quæ diximus & dicemus. Filius Zacharię. Modus caputpurgij conferentis ꝑprie mirabiliter ad paralyſim,& torturam,& dolorem capitis, & ęgritudines cerebri phlegmaticas. ℞. caſtorei drach.i. cōdiſi,pipis, cyclaminis,& gilbenech,pulpę,colocynthidos,baurach rubei,euphorbij,fellis bouini exiccati:ana.ʒ.iij. Fiant ex eis colliria. Et deinde fiāt caputpurgia cū eis cū auricula muris aut cū aqua ſampſuci. Gal. quidē iam dixit adminiſtrationē theriacæ,& mithridati ante purgationem & poſt cōferre:ſicut ī cap. quod eſt ante iſtud dixim⁹. Anacardini quoq; iuuamentū eſt ad hoc,in hac cauſa mirabile,quod diximus.& plura etiā illic ſcripſimus,quę etiam huc afferātur. Qñq; etiā datur ex opopanace q̄titas cicerum trium cū hydromelle,& cōfert. Iuuamentū quoq; hueg conditi dicimus eē mirabile ad ęgritudines neruorum oēs proprietate ſua. Et ſimiliter grana pini. Pipera aūt ſm oēm modum adminiſtrationis eoꝝ conferunt mirabiliter. Et ſimiliter aſſa fœtida bibita proprie & linita diebus ſingul'. Et iam quidē dixim⁹ iuuamentū caſtorei magnificari ſm oēm modū adminiſtrationis eius. Et ſimiliter vſus capparis. Hermes. Magnificatur iuuamentum vulpis ad paralyſim & ęgritudines neruoꝝ alias. & ꝑprie embrochatio facta ex aqua decoctionis ipſius: & proprie vſq; dum diſſoluātur mēbra eius ī ea. Et magnificatur etiam oleum decoctionis ipſius. Et nos ſcripſimus illud in grabadin medicinarum vniuerſalium.

Ioānicius. Pilulę de opopanace ſunt medicina ſublimis ad ęgritudines neruoꝝ:& exiccāt ab eis humiditates viſcoſas,& mucilaginoſas,& conferunt paralyſi,torturæ, ſpaſmo humido,& dolori iūcturaꝝ,et dorſi,& genuum: quaꝝ permiſtio eſt hęc. ℞. aloes drach.x. trochiſci alandahal drach. vi. & ſ. opopanacis,ſerapini, ammoniaci, bdelij,hermodactyloꝝ:ana drach.v. harmel,ſucci cucumeris aſinini:ana drac.ij.& ſ. piperis,macropiperis,zinzibe.tapſiæ,myrobalanoꝝ citrinoꝝ,belliricoꝝ,emblicoꝝ,myrrhę,croci,euphorbij,caſtorei:añ.drac.i.ſcāmoneę drach.i.& ſ. agarici drach.ij. turbith drach.vj. Gūmi iſundātur in aqua cauliū aut porroꝝ. Cęterę autē res iſundātur ī expſſionē zinią. Deīde miſce oīa ſimul,poſtq; in ſpēbus exiccata fuerit expreſſio zinią trib⁹ vicib⁹,fiāt pilulæ. Et ſit doſis eaꝝ à drach.i.vſq; ad drach. ij. Sunt enim mirabilis virtutis ſeu iuuamenti,ſi Deus voluerit.

Ioānicius. Vnctiones & emplaſtra rubificātia qñ exhiberi oportet,in loco originis neruoꝝ quibus accidit paſſio,applicāda ſunt,vel ſaltem in parte & latere ortus eorum:& ex vnctionibus ibidē adminiſtrādis eſt oleū nardinū et coſtinū confortata cū caſtoreo,euphorbio,pipe, & pyrethro. Ex emplaſtris qdē eſt radix lilij. Ipſa.n.eſt iuuamēti magni & ꝑprie adminiſtrata fricādo,& cōprimēdo ſuper locū,& vngēdo.& ſi miſceātur cū eo grana alrahec,magnificat opatio. Mahemet Araſi. Modus linimēti conferētis paralyſi mirabiliter. ℞. cerę citrinæ vnc.ij. olei de narciſſo,& olei de lilio:ana drach.v. myrrhę opopanacis:añ.vnc.i. caſtorei.ʒ.vi. euphorbij.ʒ.iij. Fiat ex eis emplaſtrum & liniatur in latere altero.

Ioannicius. In fine quidem rei conferunt ſtuphæ,& balnea ſine aquis,& frictiones in eis cum ſale ſolutiuo quē diximus,aut cū caſtoreo,& aniſo,& dauco:aut cū ziniā ſiccata:aut cū vrtica acuta. Et conferunt etiam aquæ thermaꝝ poſt frictionem in balneo ſicco: & abſtinentia cibi & potus ſupra balneum. & regimen exiccatiuum quātum poſsibile fuerit. Sanabitur.n.ſi Deus voluerit.

De tortura. Cap. 3.

TOrtura quædā eſt à ſpaſmo,& contrahit ſuperius: quædam à paralyſi & mollificatione,& relaxat ad inferius. Et illius cura eſt cura ſpaſmi quam dicemus. Et huiꝰ cura eſt vt cura paralyſis quā diximus,prętereā q̄ oportet caputpurgia et gargariſmata ante purgationem vitari: cū fiat poſt mūdificationē cura vera. Verum gargariſmata cunctis medicinis ꝑponenda ſunt caputpurgijs: cū ſit vtraq; cura vera. Et ſit ſtudiū pręcipue primū in adminiſtratione medicaminū, & emplaſtrorū & linimentoꝝ,& medicinarum rubificātium in ſpondilibus ceruicis. Deinde peruenienduū eſt ad mandibulam, & ad partes faciei:& hoc eſt ſtudium ſecūdum. Ad cauteria aūt approximandum eſt, qñ iam omnia non contuliſſe experieris. Et hoc erit ſtudium vltimum. Primum autem ſtudium perficitur cum adminiſtratione emplaſtrorum,& linimentorum in ſpondilibus ceruicis, vnde nerui faciei ortum habent & muſculi,ex eis quę diximus I cap. quod eſt ante iſtud,& ex eis quæ dicemus. Secundum aūt ſtudium perficitur nunc cum rebus extra,nunc cū rebus ītus. Res aūt quę extra adminiſtrādæ ſunt,ſunt linimēta & emplaſtrationes,& embrochationes,& euporationes,et ablutiones,et calefactoria & ex eis quas diximus & dicemus. Res vero quæ intra ſunt adminiſtrandæ:ſunt quædam commaſticabilia:ſicut formæ factæ ex hueg & nuce muſcata:& alijs quæ dicemus. Et ſicut cōmaſticatio nucis muſcatæ & retētio eius in ore ex parte paſſionis continuę,integrę aut commaſticatę,& retētio caſtorei ex parte paſſionis & ſub lingua. Et adminiſtratio frictionis in parte interiori mandibulæ, cum anacardio,aut theriaca,aut mithridato. & exhibitio diamuſci dulcis,& amari:& frictio gigiuarum cum ſale ſolutiuo, quę diximus,aut cū ſale,& nuce muſcata,& hueg. & eorum partes ęquales:aut cum anacardino,et nuce muſcata & alijs. Tertium aūt ſtudium perficitur cum adminiſtratione vētoſarum ſuper ceruicem,& appoſitione medicaminis rubificatiui,& cauterizatione facta poſt aurē ex parte ęgritudinis,& poſt iſtam ſi nō contulerit,cauteria duo fiāt ī ſpōdylibus: vnū hinc,& aliud inde. Et qñq; fiunt duo hinc,& duo inde ſm diſtantiam ſpondylium. Et quandoq; tria quoniam ſanant,ſi Deus voluerit. Sabor filius Girges. Confectio medicaminis experti ad torturam,quod maſticatur et expellit phlegma plurimū,& cōfert proprietate:& rectificat malitiam neruorū, & ſanat cum celeritate. Cuius permixtio. ℞. nucis muſcatæ, pyrethri,hueg recētis,thuris:ana partes ęquales. Cōfice cum cheſmes. Et fiant formæ ſicut nuces:& cōmaſticentur ex parte læſa: & teneantur diu in ea.& fricet cum ea patiens digitis ſuis partes mandibulę,& gingiuas & dentes partis īfirmæ. Si aūt fortius maſticabile facere voluerīs,miſce cū prędictis anacardi partem.i.& eſt mirabile. Filius Zachariæ. Accipe nucē muſcatam integram non habentem contaminationē,aut marciditatem:& lini ſuper eam ex anacardino quod dixim⁹. Et teneat patiēs in ore in parte læſa per horas.ij.vel. iij. Deinde cōmaſticet eam,& teneat cōmaſticatum eius in parte illa,& hoc faciat bis in die qm̄ ſanat,ſi Deus voluerit. Filius Serapionis. Cōfectio caputpurgij ad paralyſim & torturam experta. ℞. pyrethri,condiſi,oleandri exiccati ſupra fumū: ana drach.ij. origani,carui,ariſtol'.lōgę:ana drach.ſ. carpobalſami drach.i. Terantur, & puluerizentur, & ſufflętur ex eis in naſum. Aliud eiuſdem mirabile. Reci. caſtorei,pulpæ colocynthidos, piperis albi, & condiſi:

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 452 sur 1089

ana fac pilulas cū aqua ſampſuci. Deinde fac caputpurgium ex eis cum ſucco auriculę muris.verax & expertū. Gabriel. Caputpurgium ad torturam bonum. Recip. caſtorei,condiſi, nigellæ infuſę in aceto et exiccatę ante. Diſtempera cū ſucco cucumeris aſinini. Deinde dimitte ſiccari:& iterum diſtempera cum expreſſione arthanitę: iterum dimitte ſiccari. & iterum diſtempera cum ſucco auriculæ muris & fac ſimiliter. Vltimo vero diſtemperā cū ſucco ſampſuci & fac ſief:et fricā ex eo ſuper cutē cum ſucco auriculę muris aut ſampſuci.& diſtilla ī naſum, & ſugaſ vehementer.eſt.n.expertum glorioſum.Democritus.Caputpurgium ſanans cum celeritate. Accipe opopanacem.vltima cōtritione teratur cum oleo cucumeris aſinini,& expreſſione auriculæ muris vſquedū fiat ſicut mel currens,et conſeruetur in vaſe vitreo.deinde diſtemperetur modicū ex eo cum ſucco ſampſuci, & diſtilletur in nares.ſanat.n.celeriter & eſt expertum. Aliud. Fel perdicis,aut gruis cū aqua auriculę muris, aut ſampſuci diſtillatum in nares ſanat celeriter,& eſt expertum. Gargariſmata fiant cū aliqua ex hieris magnis,& aceto ſquilitico & aqua decoctionis haſce & origani: & eſt expertum bonum. Filius Serapionis. Gargariſma bonum. Reci.ſinapis,ſtaphidis agrię,zinzibe. pyrethri,macropiperis. decoque in aqua, & cum hiera fiat gargariſma. Aliud. Recipe calamēthum campeſtre,haſce.fac ex eis ſimiliter. Euaporatorium. Recipe chamęmeli, zimā, foliorum ſaluiæ,lelengi,ſtœchados,ſampſuci: ana lib. ſ. decoque in aqua & euaporeſ ex ea locus:& deinde abluatur.& poſt hoc emplaſtrum fiat ex fœce calida. eſt enim expertum. Hermes præcipit euaporatorium fieri quo poſteriores vſi ſunt,& inuentum eſt eſſe iuuamenti ſublimis:& proprie quando euaporatur eo pars capitis poſterior,& collum,& ſpondylia,& ceruix,& mandibula,& tempora,& frons : deinde lauatur ex eo comprimendo: & fit emplaſtrum ex fęce.& modus operationis eius eſt. Accipe ziniam,lelengi,haſce,calamenthi,ſtœchados,foliorum ſaluiæ:ana vnc.ñ.aceti albi boni duplum ponderis omnium:decoque vſque ad medium eius: deinde vaporentur ea loca ſicut diximus : & abluantur & emplaſtrentur. Inquit Hermes. Profundatur virtus euaporatorij huius,& ſubmergit ī profundum corporis, & incidit,& reſoluit humores groſſos & viſcoſos: & nos etiā experti ſumus illud : & inuenimus mirabile & proprie ad torturam,& paralyſim,& ſpaſmum. Filius Serapionis. Euaporatorium conferens torturæ,& paralyſi. Accipe origani,haſce,ſtœchados,pyrethri, foliorum lauri, ſinapis, chamæmeli, meliloti,ſampſuci,marmacur, marrubij:ana.decoquatur in aqua,& euaporetur locus, eſt enim expertum:deinde inūgatur locus oleo coſtino, aut oleo balſami,aut oleo de been : euaporatio autem facta: & ſimiliter ablutio faciei ex aceto & aqua decoctionis ſinapis eſt mirabilis. Ex vnguentis autem & oleis,et linimentis elige in his,quæ prȩceſſerunt capitulis,& afferantur ad locum hunc & ex alijs ſimiliter:& medicinę quidem rubificantes dictæ ſunt:& ex eis eſt ſinapiſmum,& vnguentum altarahel dictum in antidotario.

De ſpaſmo. Cap. 4.

SPaſmus alius fit à pūctura.Inquit Galenus,punctturam nerui & chordarum ſequitur ſpaſmus & proprie cum non reſpirat punctura. Efficitur enim venenoſum rheumatizatum eius,aut putridum : & venenoſum quidem propter continuitatem rapitur ad cerebrum,& facit epilepſiam,aut ſpaſmum.Putridum vero apoſtema in loco punctuȓ generat : quare puncturam aperiri præcipit.immo ſcindi & apponi attractiuū ſubtilis ſubſtantiæ,vt rheumatizationis fiat expurgatio,& reſolutio.Hoc autem in loco ſuo trademus ſufficientius, ſi Deus voluerit.Et ſi ſit ſpaſmus ab humiditate, cura eius eſt,cura paralyſis,& proprie cum euacuationibus, E & clyſteribus acutis, & balneis aquarum thermarum: & balneo ſicco in fine rei,& linimentis,& quæ diximus. Immo totum regimen commune & proprium quod diximus ibi. Inquit Hippo.Febris ſupra ſpaſmum humidum curat eum.Spaſmus ſupra febrem interimit. Quapropter eligantur ex prouocantibus febrem conuenientiora,qualia ſunt caſtoreum,& aſſa fœtida : quibus permiſceatur mellis duplum eorum.Et ſit doſis ſicut auellana.Spaſmum enim reſoluunt & febrem inducunt. Idem facit opopanacum & caſtoreum cum aqua mellis . idem facit oleum de cherua cum aſſa . Ex compoſitis eſt anacardinum: ipſum enim inducit febrem,& ſpaſmum curat.Theriaca quoque & mithridatum ſunt ex medicinis ſolennibus ad ſpaſmum.Sal quoque calefactus,& poſitus in locis originis neruorum ſpaſmum reſoluit.Fit etiā ſpaſmus à frigiditate, & cura eius eſt ſicut hic proxime diximus.Et ſit quandoque à ſiccitate,& hoc accidit poſt febrem,aut poſt fluxum ſuperfluētem:& eſt prauus, vix F recipiens curam.Tamen pro poſſe curamus adminiſtrādo regimen ſecundum omnem modum humectatiuum & lenitiuū,qualia ſunt proprie balnea ex aquis dulcibus, aut ex lacte,aut ex aquis,in quibus cocta ſunt humectantia:ſicut hordeum,violæ,& capita,& pedes agnorum, hædorum,& arietum pinguium . Et quandoq; fiunt ex huiuſmodi eis clyſteria,& conferunt vehemēter.& propinentur eis ſorbitiones humidæ & pingues. & ſint cibi eorum aqua carnis . & quod currit ſecundum ſemitam ſorbilium:& lac mulſum recenter: & oleum amygdalarum cum zuccaro:& ſimiliter regimen omne lenitiuum eſt vtile eis. Filius Serapionis. decoctio conferens ſpaſmo humido,& eſt ei impreſſio fortis. Accipe calamenthi,haſce:ana.ʒ.ſ.hueg.ʒ.i.&.ſ.carpobalſami, ſquinanti:ana.ʒ.iñ.ſtœchados.ʒ.vñ.zinziberis,ſeminis apij,fœniculi,petroſelini,coſti:ana. ʒ. ij. emblicorum,bellicorum:ana.ʒ.iiij.coquantur in lib.iiij.aquæ vſque ad.ij.Et da ex eo omni die. ʒ.ij. cum oleo de piperibus, aut oleo G de cherua.& ſit doſis eius à.ʒ.i.vſque ad.ij.ſanat enim,ſi Deus voluerit. Filius Serapionis. Cerotum de euphorbio magni & ſublimis iuuamenti eſt ad ſpaſmum frigidum & humidum & alias neruorum ægritudines ab eadem cauſa.Cuius permiſtio. Reci. olei de cinnamomo, aut olei antiqui lib.i.cerę citrinæ.ʒ.ij.euphorbij bom & & recentis.ʒ.i.vngatur ſpaſmatus locus. Eſt enim mirabile,ſi Deus voluerit. Rufus. Decoctio ad ſpaſmum conferens mirabiliter,& ad omnes neruorum ægritudines à frigida cauſa,& humida.Recipe hueg recētis.ʒ.iij. decoque lib.i.vſque ad lib.ſ.& da ex ea omni die.ʒ.i. cū chirat.i.aſſæ fœtidæ:aut cū caſtorei granis.iij. Eſt enim expertum. Rufus. Hydromel conferens ſimiliter. Accipe hueg.ʒ.iiij.& decoque in lib.aquæ. ij. vſque ad lib.ij.& proijce ſuper eam mellis puri. ʒ. iij. deinde cola in colatorio denſo,& continue bibat ex eo . eſt enim medicamen bonum. Galenus.expertum eſt de oleo vulpis ad ſpaſmum, & alias ægritudines neruorum, & dolores H iuncturarum,& deſcēſione in tina:& in decoctione eius. Phylagrius. Cerotum conferens ſpaſmo & ægritudinibus neruorum expertum.Recipe ceræ citrinæ. ʒ.ij. olei irini,olei coſtini,olei de been,& olei de cinnamomo:ana ʒ.iij. ſtyracis liquidæ. ʒ. i. euphorbij aure. iiij . caſtorei aure.ij.hyſſopi humidę vnc.i.adipis vulpis vnc.tres.vnge ex eo ſuper locum : expertum eſt enim. Archigenes. Cerotum omnibus ægritudinibus frigidis & humidis neruorum conferens, & doloribus iuncturarum , & eſt forte. Recipe olei cucumeris aſinini lib.vnam, olei rutacei,olei de cinnamomo,olei coſtini:ana vnc.ij. ceræ citrinæ,vnc.tres,euphorbij,pyrethri,caſtorei,piperis:ana drach.viij.zinziberis,drach.v.aſſæ fœtidæ, bdellij : ana ʒ.ſ.galbani,drach.iij.conficitur autem ſic. Aſſa & bdelium,& galbanū diſſoluant in aceto forti ; cera quoq; & oleum,

oleum,& euphorbium diſſoluantur in igne,& permiſce cum eis ſueci cucumeris aſinini lib.ſ.& bulliant ad ſucci conſumptionem. deinde miſce cum eis gummas diſſolutas. Vltimo vero de puluere aliorum cum eis permiſce conferendo,& vtere, quoniam eſt expertum verax.

De tremore. Cap. 5.

TRemor ægritudo neruorum,& lacertorum eſt,& curatur cum eis quę diximus. Et confert ei frictio. & ſepelitur in arena,aut cinere calido,& accubitus in furno calido quantum poſſit pati & linimenta calida. Filius Zachariæ. Confectio pilularum conferentium tremori,proprie mirabiliter. Recipe caſtorei, pyrethri,caſiæ: ana drach.iiȝ. ſerapini, pulpæ colocynthidos.ana drach.iiȝ.hieræ picræ drach.v.doſis earum eſt à drach.i.ſ.vſque ad.ȝ.& ſ. Idem. confectio ad tremorem experta. Recipe myrobalanorum nigrorū, drach. xxx.ſauinę,drach.x.olibani,drach.vȝ.cyperi,hueg: ana drach.v.cōfice cum cheſmes,& fiant formę ſicut nuces. da drach.i.vel.ȝ.ſanat,ſi Deus voluerit.

De ſtupore. Cap. 6.

Stupor ſicu rabilis qs.

STupor ſicut cætera quę diximus curatur,& ſi eſt à percuſſione,aut vulnere non curatur. Et ſi eſt à repletione ſanguinea curatur cum phlebotomia venæ quę magis deſeruit membro ſtupido,& ſi ſanguis exuberat ī toto,baſilicam phlebotoma,deinde cephalicam, deinde illam,quę familiaris eſt illi membro. Et quādoq; fit ab humore crudo,& frigido,& curatur ſicut paralyſis ab eadem cauſa. Et quandoq; fit propter compreſſionem ſupra membrum,& cura huius eſt extenſio & exercitatio illius membri.

De catarrho. Cap. 7.

CAtarrhus eſt deſcēſus humorum à capite ad membra inferiora,cuius genera vt dicit Galenus in lib. miſſo ad Glauconem, ſunt tria, ſcilicet coryza,

Tria catarrhi genera.

branchos,& tuſis. Catarrhus vero dictus eſt à fluore. Græci enim fluorem catarrhum vocauerunt. Coryza ab oſsibus narium nomen accipit. Eſt enim cum grauedine atque conſtrictione narium cum tenui fluore oris atque groſſo cum ſternutationibus aſsiduis,& odoratu difficili,& oculorum lachrymatione. Branchos vero dicitur à prę fo catione faucium,& voce obſcura,& ſternutatione aſsidua,& tranſglutiendi difficultate. Catarrhus autem in viſcera diſtillans percutiens ſtomachum tuſim vel nauſeam prouocat. Si vero in pulmonem venerit tuſim creat com ſpumoſis ſputationibus aliquibus cum rauedine. Quod ſi patiens ſanguinem expuerit ad phthiſim venit & tabidus morietur,& conſumptus:& notandum quòd catarrhus eſt genus ad tres ſupradictas ægritudines,& non eſt ſpecies ægritudinis per ſe.

De cura catarrhi. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis duplici regimine indiget communi,ſcilicet & proprio. Commune autem eſt ſex res. Prima ponit ſtudium in vita patientis obſeruandum. Secunda adæquat materiam. Tertia abſcindit eam vel ſaltem diminuit. Quarta diuertit à parte timoroſa partem communem. Quinta abſcindit fluxū eius. Sexta corrigit accidentia. Primam autem rem complent diminutio ciborum & potuum, & prohibitio vini omnino,repletionis,& vitatio nauſeæ,& cauere ab auſtro,& borea quantum poſsibile fuerit. Auſter enim rarum facit & replet capita. Boreas vero conſtringit & exprimit. & nocet ſomnus,& potus ſupra repletionem, & multitudo ſomni: immo qualiſcunque ſit ſomnus in die,& ſit parcitas eius in nocte. & non iaceat ſupinus,& alleuetur cœna: immo prohibeatur ſi poſsibile eſt. Et iniungatur quies: quoniam eſt res magna maturans ipſum. Et prohibeatur à fumo,& ventis,& radȝs Solis,& Lunæ,quantum poſsibile fuerit,& magis Lunæ: & pro-

A prie eſt quando eſt ingreſſus eorum per feneſtram. Et vitet vaporoſa & replentia caput,& rarefacientia ipſum. & vitet potum aquæ frigidæ. Et dicitur, quòd potus aquæ calidæ maturat catarrhos. Et ſimiliter introitus ad ſudandum in balneo. Secundam autem rem complent adminiſtrationes inſpiſſantium, & infrigidantium in acuto & calido. Et ſubtiliantium diuidentium in groſſo & viſcoſo. Et eligantur ex infrigidantibus raro infrigidantia actu. & ſi non competunt, non eleuentur in gradu multæ infrigidationis. Et deliguntur ſecundum plurimum, quæ infrigidant potentia & non multum eleuata: qualia ſunt balnea aquæ dulcis in ieiunio,& adminiſtratio embrocharum ex hordeo,& violis,& papauere,& chamæmelo: & effuſio aquæ calidæ ſuper caput,& ſuper extrema,& teſticulos: & inunctiones factæ ſuper ea, & ſuper ventrem & ſumē cum oleo violato,aut chamęmelino,aut oleo de papauere,ſi adſunt vigiliæ. Et olfacere camphoram,& aquam roſatam, & alia quæ diximus in ſoda calida. Et confert potus aquæ hordei,& ſyrupus de papauere,& violæ conditæ cum aqua hordei, & ſuctio cum naribus olei violati,olfacere camphoram. Et cibi eorum ſint ſorbitiones factæ ex fabis,& ex tritico,& hordeo,& papauere albo,& oleo amygdalino dulci,& amylo cum lacte,ſi non eſt febris. Inſpiſſantia autem neceſſaria ſunt, vt ſubtile acutum, quod deſcendit ad guttur ingroſſetur,& non deſcendat ad profundum: immo facilius adunatum excreetur. Et ex hoc facientibus eſt dragagāthum, et electarium eius,& mucilago, pſillȝ,& ſemina cydoniorum,& aqua iuiubarum, et ſebeſten,et ſyrupus eorȝ,lohoc ipſorum,et lohoc de papauere. Ex ſubtiliantibus autem et diuiſiuis eligantur,quæ proprietate virtutis ad hæc congrua cognoueris, qualia ſunt calefactoria capitis cum ſale et milio, aut cum pannis calefactis,et cum alȝs, quæ in ſoda frigida diximus. et confert introitus balnei præterquam ſi lauetur caput. Super extrema autem proȝciat aquam calidam plurimum et inungat ea et teſticulos et ſumen cum oleo ſambucino,aut anethino,aut chamæmelino, aut ſampſucino,aut rutaceo,aut oleo de been,aut laurino,aut de lilio, et diſtillet ex eis in aures,et nares cum lana,et proprie calefactis. Etiam cōfert eis inclinatio ſuper vaporem aquæ vbi chamæmelum, melilotum, ſampſucus, et anethum cocta fuerint. Caput vero eorum et frons epithemetur cum coſta,ſpica, myrrha,et pauco caſtoreo,et ſimilibus cum oleo roſato miſtis. In fine autem rei confert introitus balnei et lauari in eo,et olfactus redolentium calidorum,ſicut eſt muſchus,et ambra,et alia quæ diximus in ſoda frigida. et ſint eorum cibi pulmenta ex frumento, aut furfure cum melle,aut ſorbitiones ficuum ſiccarum, et farinæ cicerum cum pulegio et fœnugræco, et aqua cicerum et ſimilia. Tertiam autem rem complent phlebotomia,et ſolutio ventris, et adminiſtratio clyſterium et collyriorum. et lenificationes omnes omni hora proprie cum clyſteribus,et enęmatibus ſaltem trahentibus ſuperfluitates. Phlebotomia autem in hac ægritudine in tribus caſibus ſolum neceſſaria eſt. Primus caſus eſt, ſi catarrhus ſit calidus in calido corpore abūdante, in quo ſit oculorum rubedo et venarum plenitudo. Secundus ſi catarrhus ſit calidus declinās ad oculos valde,aut qualiſcunq; ſit: aut terminetur in faucibus,aut pulmone, aut coſtis,aut diaphragmate,et figatur in eis ad collectionē. Tertius eſt,ſi catarrhus accidat cum febre. In his autem ſolum caſibus phlebotomiam catarrho vtilem inueni-mus. Solutionem fieri oportet in calida materia cum violis cōditis,et aqua hordei cum aqua fructuum quam dicemus. In frigida vero cum pilulis cochȝs,et hiera picra cum aqua paſſularum, et hiera diacolocynthidos, et ſimilibus. Quartam autem rem complent gargariſmata,et caput purgia,et frictiones extremitatum,et vētoſæ

in calido & acuto.

Cibus.

Inſpiſsātia.

Phlebotomia ī tribꝰ tantū caſibus conuenit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 454 sur 1089

et ſimilia. Interdum enim materiam in faucibus figi timemus, aut ne ad partes fluat nobiles, & tunc ſi eam ad nares conuertimus, et proprie cum caputpurgijs, et ſternutatorijs, ſuffumigationibus, et odoramentis aperientibus nares, et deoppilantibus colatorium, erit operatio dignior. Hoc enim eſt quod Galenus præcipit. Niſi forte agitationē timeas in materia, quæ multoties fluit dirupta propter inquietationem et agitationem. Et quidem ſternutatio ſuſpecta eſt in principio: quoniam materia quiete indiget vt maturetur. Etenim agitatio multiplicat, et dilatat materiam, et facit eam conſequi motus laborioſos et vehementes. At vero poſt catarrhi maturationem eſt eius iuuamentum ſublime mundificans radicem. Et adhuc quidem iuuātius eſt poſt corporis mundificationem communem et propriam. Gargariſmata quoq; neceſſaria ſunt. ſed prohibentur interdum. Et inuenitur eorum iuuamentum in tribus competere caſibus. Primus ſcilicet ad catarrhū calidum et acutum, cum rebus ingroſſantibus et coadunātibus ipſum, vt prohibeatur deſcenſus eius ad profundum, et fiat facilis ad expellendum et excreandum quod propter acumen et ſubtilitatem aggregari non poterat. Secundus ad catarrhum cuius materia eſt multæ viſcoſitatis et ſpiſſitudinis, et quærimus ſubtilitatem ipſius et diuiſionem vt facilius expellatur. Tertius quando timemus materiā figi in faucibus et quærimus abſterſionē et mundificationē. At vero in quatuor caſib⁹ gargariſmata adminiſtrare ſuſpectum eſt. Primus eſt timor et ſuſpitio catarrhi ad pectus et pulmonem fluere conſueti. Secundus eſt ſi catarrhus de genere acutorum fuerit et ſubtilium et mordicantium. Tertius eſt in præfocationibus quę fiunt ſubito. Quartus, ſi catarrhus eſt vehementis multitudinis. In his quidem caſibus gargariſmata agitant materias et conuertunt eas ad vias pectoris et pulmonis, et faucium, et eas multiplicant. Amplius tamen gargariſmata ſecundum vnum quinque modorum fiunt. Aliud enim ſiſtit fluxum, aut ſtringit. Aliud partem nobilem per ignobilem expurgat. Aliud abſtergit quod fluxit aliud alterat quod fluit. Aliud vero eſt quod aggregat duas intentiones, vel plures ex his quæ diximus. Exemplum vero primi eſt adminiſtratio narcoticorum in ęgritudinibus cerebri. Exemplum ſecundi eſt adminiſtratio diacodion, aut diamoron cum decoctione roſarū, & balauſtiæ, & talium. Exemplum tertij eſt adminiſtratio generum ſalis, & inciſiuorum, & ſimilium. Exemplum quarti eſt adminiſtratio camphoræ ad calidum, & myrrhę ad frigidum. Exemplum quinti eſt aggregatio intentionum. Extremitatum autem frictiones, & ventoſationes in eis ad hoc multum conferunt. Exercitatio autem & motio partium inferiorum eſt iuuatiua valde. Ex maxime autem diuertentibus materiam catarrhi eſt vt radatur caput in parte commiſſurę coronalis, & vocatur zubendeg, ideſt continuatio capitis. & fricetur ſuper illam vehementer cum cępe acuto, aut cum ſquilla, aut cum panno aſpero. Deinde ponatur ſuper ipſam medicamen rubificatiuū, vſque dum fiat veſicatio. Deinde aperiantur veſicæ. & ponatur quod fluere facit: deinde iteretur & iteretur vſque dum appareat ſanitas. Quod ſi hoc non contulerit, cauterizetur in eodem loco, & dimittatur tempore extenſo, & ſit locus cauterizationis vbi terminatur maior digitus, poſtquam radicem manus in extremo narium poſuerit. Quintam vero rem complent catarrhi fluxum abſcindentia. Et ſunt ex ſtolidis qui ante digeſtionem ipſius & mundificationem communem adminiſtrant huiuſmodi: imo in medio agitationis quandoq;, & eſt cauſa cumulationis, & multiplicationis ipſius. deinde diruptionis vehementis. Sit ergo ſtudium erga hæc poſt corporis mundificationem, & poſt ſedationem agitationis vehementis, vt abſcindatur reſiduum

De ſternutatione.

In trib⁹ caſibus gargariſmata iuuant.

2.

3.

In. 4. caſib⁹ gargari. ſuſpecta sūt.

E fluxus ipſius. Et fortaſſis in aliquibus caſibus cogimur in principio facere illud proprie. Aut quia timemus ne repat in profundum, aut in partes nobiles, aut ne nobilium, & neceſſariarum operationum fiat deſtructio ilico, ſicut eſt catarrhus præfocatiuus ſubito. & fortaſsis regimen diuerſiuum viæ eius eſt hoc nobilius & ſecurius. Immo regimen abſciſsiuum quod diximus eſt regimen dubium, & illud ideo quoniam poſsibile eſt vt dirumpat, deinde fluxu diruptiori quam prius & timoroſo: & regimen diuerſiuum, licet dilatet materiam & multiplicet, tamen conuertit multiplicatam ad partem communem non timoroſam. Sedationem autem curſus facientia alia ſunt gargariſmata, alia ſuffumigationes, alia quæ retinentur in ore, alia quæ odorantur, alia quæ deglutiuntur, alia quę lambuntur. Ex gargariſmatibus autem ad catarrhum calidum ſunt aqua roſata cum modico camphoræ, aut aqua lentium & roſarum & balauſtiarum, & aqua coriādri & roſarum, aut aqua corticum papaueris

Gargariſmata in calido.

F & roſarum. Ad frigidum vero gargariſma fiat cum vino decoctionis myrrhæ, aut olibani, aut ſandarachę, aut talium. Ex ſuffumigationibus vero ad calidum ſunt ſemen lini infuſum in aceto & torrefactum. Deinde fiat ſuffumigatio cum eo, aut ex hordeo et aceto, aut ex furfure & aceto. Sandaracha vero cum aceto eſt iuuamenti ſublimis. Et vapor aceti ſuper lapidem molarem ignitū: et ſimiliter vapor camphorę cū furfure et aceto, aut cum hordeo fracto & aceto, aut ex camphora ſola pulueriza-ta ſuper vaſe uitreo poſito ſuper prunas, præterquam deſcendit vapor eius ad pectus & pulmonem: immo reſpiretur & emulgeatur per nares. Fabæ quoq; & hordeum infuſa in aceto ſimiliter conferunt. & ſimiliter fit de panno lini infuſo in aceto. Ad frigidum vero ſuffumigia conferentia ſunt quę fiunt ex ſtyrace ſicca, & olibano, & xyloaloe, & ſandaracha miſtis vel diuiſis. Nigellæ quoq; torrefactæ tritæ, & ligatæ in panno lini, attractio naribus odoris eius aut ſuffumigatio facta ex ea eſt mirabilis. Coſti etiam & nigellę ſuffumigium eſt, & expertum.

In frigido.

G Dixit filius Zachariæ. Fiant formæ ſicut auellanæ ex olibano, & etiam ſtyrace liquida, coſto, & ſandaracha: ana partib⁹ æqualibus, & fiat ſuffumigatio ex vna earū, & recipiatur fumus per træctorium. abſcindit enim fluxum eius. Dixit Ebengezar. Addatur eis ex xyloaloe pars vna, & permutatio fiat à ſtyrace liquida ad ſtyracem ſiccam. Ex eis etiam quæ retinentur in ore. Ad calidum quidem ſunt ſpecies de iacur, & quandoq; commaſticatur coriandrum, & retinetur etiam maſticatum eius in ore & confert. Et quandoq; retinetur in ore camphorę modicum. Ad frigidum vero confert olibanum & myrrha. Retenta enim in ore abſcindunt fluxum. Et iam verificatum eſt, q; ſpica retenta inter dentes eſt iuuamenti ſublimis. Filius Zacharię. Confectio formarum ſimilium lupinis quę tenentur in ore & ſiſtunt catarrhū. ℞. olibani partem vnam, myrrhę, croci, ſpice, ſtoracis: ana partem. ſ. opij, partis vnius tertiam. Fiant ex eis pi-

H lulę. & teneatur ex eis vna in ore præterq; deglutiatur ſaliua eius. Expertum eſt ſpicam ſolam in ore teneri per noctem, aut per diem & noctem ſedare catarrhum. Ex odoribus vero ad calidum ſunt modi formarum de libro Sabor Regis Medorum. Siſtunt enim catarrhum calidum & odorantur in febre adurente, & ſyncopali & peſtilētiali. ℞. ſaufel, ſandali rubei & albi: ana partes ęquales, & roſarū partes. ij. & ſ. ſandali macaziri partes. iij. camphorę partem. ſ. boli armeni partes. viij. Oſa præter camphoram terantur ſicut alcohol, & agitentur conterendo cum aqua roſata per hebdomadam vnam. deinde miſceatur cū eis camphora. & fiant inde ſicut poma cū glutino gūmi arabici, & aqua roſ. & odorent. Cōſeruantur aūt ne tollat eoꝝ virtus in vaſe vitreo in loco recēti, & liniatur ſæpe eum aqua roſaꝝ permiſtionis cāphoræ,

Mirabile de ſpica.

& ſandali

& ſandali macaziri. Ad frigidum vero fiant poma inuentione eiuſdem. ℞. ſtyracis calamitæ partes. v. olibani, maſtiches; ana partes. iij. ſandarachę tantūdem, coſti, ſpicæ: ana partes. ij. ambræ partem. i. bucur. ligni aloes: ana partes. iiij. muſci partem. ſ. Fiant ex eis poma & adminiſtrentur. ſunt enim experta. Confectio alia pomorū ex inuentione noſtra. ℞. bucur. ſeuden: ana partes. viij, ligni aloes boni, & electi partes. vij. ambræ bonæ partes ij. galliæ muſcatę partes. vi. muſci partem. ſ. Fiant ex eis poma cum glutino dragaganthi & adminiſtrētur. Sunt enim nobilia, & experta: & cerebrum, & cor confortant. Res autem quę lambuntur, & deglutiuntur ad calidum quidem ſunt ſpēs de iacur, & aqua coriandri, & ſyrupus de papauere & ſimilia. Filius Zachariæ. Confectio pilularum, quę tenētur in ore: & ſiſtunt catarrhum calidū. ℞. amyli, dragagāthi, amygdalarum dulcium, fabarum excorticatarum, papaueris albi, & corticum eius, gūmi arabici, boli armeni: ana. Cōfice cum mucilagine pſillij, & cydoniorum: & fiant ſicut lupini, & teneantur in ore: ſunt enim expertæ. Ad frigidum vero conferunt thus, & myrrha. Iſta enim deglutita ſiſtunt catarrhum. Confectio alia pilularum de libro filij Zacharię. de quibus ſumuntur omni nocte à. iij. vſq; ad. v. & ſiſtūt catarrhum. Quarum permiſtio. ℞. thuris maſculi partē. i. myrrhæ, opij, croci, hyoſcyami: ana partes. i. tertiā, ſucci liquiritię partem. i. Fiant pilulę, & dentur ſicut diximus. Cōfectio alia pilularum conferentium ad omnes rheumaticas paſſiones & ſunt de li. Alexandri Medi. Quarum hæc eſt pmiſtio. ℞. myrrhæ. ʒ. iij. thuris maſculi. ʒ. ij. & ſ. opij, hyoſcyami, radicum alcalcachar ſiccæ: ana. ʒ. ij. Confice cum ſucco alcazaber humidæ, da ex eis à tribus vſq; ad v. in ſero: ſunt enim mirabiles. Sextam vero & vltimā rem complent correctio particularium accidentiū, quorum catarrhus cauſa eſt. & hoc eſt regimen proprium, ſicut correctio proprie ægritudinum catarrhalium oculorum, & narium, & aurium, & glandularum, & vuę, et gulæ, & duarum amygdalarum, & pectoris, & pulmonis, et aliarum partium quas catarrhus offendit. Et nos de omnibus in propriis loquemur capitulis, ſi Deus voluerit. Et primo dicemus de ęgritudinibus oculorum.

Pilulę mirabiles in omni rheumate.

SVMMA V. *de ægritudinibus oculorum. Cap. I.*

SErmo noſter erit deinceps de curis ęgritudinum oculorum. Sunt autem oculorum curæ ſecundum vnum trium modorum. Alia enim eſt conſeruatiua ſanitatis eorum. Alia curatiua ęgritudinum ipſorum. Alia vero pręſeruatiua ab ęgritudinibus futuris in ipſis. Et prima quidem fit ſm alterū quinq; modorum. Aut enim conſeruat ſuperficiem oculi in terſione decenti et naturali. Aut conſeruat oculum in ſua propria temperantia, et ęqualitate. Aut conſeruat organizationem ipſius in coęqualitate eius. Aut conſeruat continuitatem et poſitionem naturalem partiū eius. Aut conſeruat ſpiritum viſibilem in ſua propria illuſtratione. Et quidem primam rem complent medicinę abſterſiuę habentes mediocritatem et temperiem in terſione ſua ſicut proprie ſuccus fœniculi, et collyrium ex eo, et ſuccus memithæ, et herba adhil proprie, aut res teneram reddentes ſuperficiem eorū: qualis eſt teneritas oculi corporis puerilis: et proprie nitētis in ſimplicitate ſua: quorum rememoremur poſt, et ſuper his tueri ab eis quæ læſionem oculis præpediunt: qualia ſunt fumus et puluis, et flatus aſperorum ventorum, et inæqualitas aeris: et aſpectus rei variantis ipſos, et omnis res faciens ſeneſcere oculum, ſicut coitus et labor plurimus, et fletus vincens menſuram, et ebrietas, et ſomnus plurimus, et vigiliæ plurimæ: et ſomnus ſupra repletionem et, pprie ex cibis, et potibus, et vapores turbidos generantibus, ſicut ſunt proprie caules, porri, acrimonia ſalſa, fabæ, lentes, et vniuerſaliter omnia turbulentum generantia ſanguinem. Secundam vero rem complent medicinę quæ alterando cuſtodiunt ſanitatem oculi, aut ſcilicet calefaciendo, aut infrigidando, aut humectando, aut deſiccando. Tertiam rem complent medicinæ confortantes ſanitatem eius in plaſmate, et forma creaturæ ipſius. Et hunc canonem ingrediuntur medicinę confortantes lenificationem, aut aſperitatem et perforationem, et cōcauitatem partiū eius, ſicut oportet ex eis quæ dicemus vbi oportet. Quartam rem complent medicinæ cuſtodientes ſanitatem eorum, et concauitatem ipſorum, et prohibentes reſolutionem fieri partium continuarum in ipſis quarum rememoremur, ſi Deus voluerit. Quintam rem complent medicinæ reparantes ſpiritum viſibilem, et illuminantes: et irradiantes ipſum quarum rememoremur ſimiliter. Democritus. Fœniculus oculum abſtergit: viſum clarificat ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius. Et ſerpentes et reptilia diu degentia in cauernis approximant huic plantæ: et vtuntur ea in comeſtione et frictione ſuper oculos ſuos, poſtquam egrediuntur cauernas et vigoratur viſus eorum. Fit autem collyrium ex ſucco eius hoc modo. Accipe ſucci fœniculi depurati poſt reſidētiam eius, et facilem decoctionem ipſius in vaſe ęneo cum numis auri puri, et ſufficientem decolationem, partem vnā, mellis puri et clari partis vnius tertiam. Bulliant iterum ebullitione vna, et colentur, et ponantur in ampulla vitrei, et ſuſpendatur in Sole, et permutetur de vaſe in vas abijciendo ſemper hypoſtaſim eius: deinde fiat ex eo collyrium: et diſtilletur cum radio in oculum. Eſt enim expertum ad cuſtodiendam ſanitatem eius: abſtergit enim oculum, et clarificat viſum. Et quandoq; depuratur in Sole: præterquam decoquatur in igne: et eſt ſimiliter expertum. Et ſunt ex hominibus qui admiſcent ex felle galli partis. i. xx. Ariſteles inſtruens Alexandrum regem inquit. Frequentationes pectinis ſuper caput vapores viſum impedientes euertunt ad cutem, ne viſui obſint. Item inquit. Aſpectus rerum viridium in loco multæ temperiei viſum corroborat. Item dixit aſpicere ſpeculum terſum directum, & diu ſtueri ſuper ipſum, viſum corroborat, et oculi defatigationem remouet. Item iniunxit poſt oculi defatigationem ingredi domum obſcuram nō multæ tenebroſitatis: et intueri per feneſtras, in quibus ſit aliquod parum viride: vel intueri aquam viridem, et ſubmergere oculos in ipſa. Item dixit exercitatio legendi literas mediocres viſum corroborat, et oculorum ſanitatem cuſtodit. Dioſcorides dixit q̄ comedere carnes auium quæ de rapina viuunt, viſum corroborat: et ſimiliter ſorbitiones iurium earum. et aſſeruit etiam q̄ plures poſt ipſum experti ſunt, q̄ ius ſerpentum, et caro ipſorum confortant viſum. Et dixit q̄ ſuccus armel, et fœniculi, et vinū, et mel ſimul cocta et depurata: deinde miſta cum felle alcubugi, aut gallinę oculi ſanitatem cuſtodiunt, et viſui addunt. Sabor. Nux muſcata nutrita cum melle viſus ſanitatem cuſtodit, et proprie ſumpta ex eis vna mane quolibet in ieiunio. Chebuli quoq; conditi ſimiliter faciunt. Idem. collyrium mirabile in abſterſione oculorū et corroboratione viſus: et fit in tempore veris. Accipe foliorum roſarum completarum, foliorum rutæ, foliorum fœniculi, foliorum herbę adhil, foliorū chelidoniæ: ana partes æquales. Trahatur aqua eorum per ſublimationē in alembico, ſicut eſt operatio aquę roſatæ, et conſeruetur in vaſe æneo: eſt enim collyrium pretioſum. Mahemet filius Zachariæ Araſi. Collyrium de ſucco granatorum abſterſiuum oculorum, et confortatiuum viſus expertum. Accipe ſucci granatorum dulcium, et acetoſorum: ana lib. i. ponantur in ampulla vitrea, et ſtringatur orificium eius, et ponatur in Sole per menſes duos: ita quòd quolibet menſe recipiatur clarum eius et abijciatur fæx quę ſubſidet. Deinde ad omnem lib. iſtius

De fœniculo.

Remedia Ariſtot.

Collyriū ſacile & pcioſum.

Facientes oculū ſeneſcere.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 456 sur 1089

succi ponatur puluis iste. Recipe aloes, radicum chelidoniæ, salis ammoniaci, piperis longi: ana drach.i. Terantur sicut alcohol, & misceantur in medicamine: & iterum exponatur Soli & quanto plus antiquatur tanto sublimior est eius operatio. Fœniculus, verbena, rosa, chelidonia, ruta, ex his fit aqua quæ lumina reddit acuta. Galenus. Comestio carnium tyrorum prꝑparatorum secundum doctrinam qua recipiuntur in theriaca conseruat sanitatem visus, & est ad hoc vltimum. Frequentare potum aceti squillitici ad hoc est multum laudabile. Tryphera magna, & tryphera minor ad hoc est laudabilis: & proprie minor cum quarta ponderis sui de puluere herbæ adhil. Tryphera persica quam diximus in antidotario, & electarium algariph, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & pilulæ sabor quas diximus in canone: & hiera nostra, & theodoricon ad hoc conferunt. Humain. Confectio electuarij sublimis conferentis ad sanitatem oculorum & confortantis spiritum visibilem in claritate sua. Reci. herbæ adhil vnc.ij. seminis fœniculi drach. v. macis, cubebæ, cinnamomi, piperis longi, gariophyllorum: ana drach.i. Puluerizentur & cribellentur: & accipe mellis despumati lib.i. succi fœniculi cocti & deputati vnc.i. succi rutæ similiter cocti vnc.f. succi chelidoniꝫ similiter cocti vnc. f. Coquãtur succi cum mellis despumati lib.i. vsque dum mellis tenuis habeant spissitudinem: & conficiantur cum eo species, & reseruentur in vase vitreo. & sit dosis eius, drach.iij. cum vino in sero: & alleuetur cœna vel dimittatur, & similiter in mane. Haly. Collyrium acuens visum, & oculi sanitatem custodiens. Accipe succi fœniculi, drach. xl. succi rutæ, drach. xx. Ponantur in ampulla vitrea cum mellis boni & clari, drach. xv. & obturetur orificium eius & dimittatur in Sole per.iij. menses, & abijciatur fæx eius. & liniantur ex eo oculi: quoniam est expertum. Filius Zachariæ. Confectio alcohol conseruantis sanitatem oculi. Recipe tutiæ, fiel memithꝫ: ana drach. iij. aloes, litij ana drach. ij. camphoræ drach.i. sexta. Terantur cum aqua agrestæ, aut sampsuci, aut sumach: & exiccetur & administretur, aut nutriantur prius cum aqua agrestæ: secundo cum aqua sampsuci: tertio sumach, & est sublimis. Idem. Confectio alcohol acuentis visum. Reci. tutiæ prius lotæ, deinde nutritæ in aqua sampsuci tribus vicibus drach. x. zinziberis, piperis, macropiperis, chelidoniæ, buruh: ana drach.i. salis ammoniaci, drac.f. Nutriantur cum aqua sampsuci, aut aqua fœniculi tribus vicibus: deinde exiccetur, & administretur. est enim sublime. Filius Zezar. Collyrium confortans visum. ℞. fellis galli, aut alcubugi, aut perdicis, & mellis crudi: ana partes ęquales, succi fœniculi partes duas: misce, & pone in oculis. bonum & electum, si Deus voluerit. Idem. Conditum factum ex alhasce cum melle confortat virtutem visus. Idem. Conditum factum ex herba adhil cũ melle mirabilis est in confortatione visus. immo & ipsa herba secundum omnem modum administrationis eius sublimis est. Aboali. Alcohol sublime tersiuum oculorum conseruans temperamentum, & sanitatem visus. ℞. macropiperis. 3.ij. gariophyllorum vsneæ: ana. 3.i. climiæ, spumæ maris: ana. 3. x. æris vsti. 3. v. cerussę, salis gemmę: ana drach.iij. salis ammoniaci, piperis: ana drac. ij. camphoræ. 3.f. Terantur, & administrentur. Idem. Alcohol sublime tersiuum oculorum quod administratur in dispositionibus sanitatis. Confortat enim debilem visum & conseruat ipsum secundum sanitatem suam, & sedat multitudinem lachrymarum ex oculo. Recipe antimonij loti, & præparati in aqua pluuiali circiter spacium dierum. xx. tutiæ & climiæ: ana drach. vi. marchesitæ. 3.iij. Tere vnumquodqꝫ per se: & tere ea bene per dies plurimos cum aqua pluuiali multoties, donec exiccentur aquæ eorum. Deinde terantur cum aqua fœniculi pluries cum continuitate aliquorum dierum similiter donec exiccẽtur. Tertio vero terantur cum aqua sampsuci. Quarto vero cum aqua rutę. Quinto cum aqua chelidonię. deinde exiccentur, & addatur cum eis sedenagi, & croci: ana drach.i. margaritarum non perforatarum drach.ij. musci drach.i. tertiam, camphoræ drach.i. sextam. Et proĳce ipsa simul in mortario cum prædictis: deinde adde eis such drach.f. tere vsque dum siccetur. & fiat inde alcohol mane & sero: quoniam est expertum. Ex rebus autem oculi substantiam reiuuenescere facientibus est regimen cum electione rerum sex non naturalium, ex administratione quarum oculis & corpori teneritas acquiratur. sicut verbi gratia, cum approximatione inquantum possibile est ad aerem temperatum, & cibis & potibus humidis, & balneis temperatis: & aliĳs humectantibus cum temperie præterquam faciant cadere in oppilationes. Dixit Aboali cp ingredi aquam tepidam & claram, & aperire oculos in ea oculorum sanitatem custodit: & eorum teneram substantiam reddit, & abstergit: & similiter aquam videre claram & nitidam. Vapores autem aquarum cum decoctione quarundam rerum ad hoc vehementer conferunt sicut vapor aquæ decoctionis fœniculi, aut rutæ, aut herbæ adhil: & similium singulariter, aut coniunctim.

De cura prꝑseruatiua oculorum. Cap. 2.

CVra vero præseruatiua ab ægritudinibus futuris fieri in ipsis duplicem habet viam. Partim enim conseruamus naturalitatem eorum quemadmodum superius dictum est: partim vero obuiamus causis futurorum morborum, in extrinsecis vel intrinsecis. Extrinsecis sicut fumo, ventis, cibis malis, & potibus, & aliĳs quorum superius rememorati sumus. Intrinsecis vero obuiamus, secundum vnum quinque modorum. Aut enim conuertimus studium ad permutandum malitiam complexionis purę sine materia, vel cum materia si non in quantitate exuberet. Aut euacuamus eam si vincit supra quantitatem naturalem vel egreditur propriam naturalitatem. Aut facimus vtrunque. Aut corrigimus aduẽtum peccati in organizatione eorum. Aut prohibemus solutionem continuitatis futuram fieri in ipsis. Et quidem primam rem complent medicinę auxiliantes in permutando malitiam complexionis eorum scilicet aut calefaciendo, aut infrigidando. Calefaciendo cum eo quod est sicut zinzibermuschus, hueg, piper, & similia. Aut infrigidando cum eo, quod est sicut albumen oui, mucilago psillĳ, aqua rosata, succus solatri, portulacarum, lactucę, & similia. Aut desiccando cum eo quod est sicut tutia, cohol, rosæ, & similia. Aut liniendo sicut dragaganthum, & similia. Secundam autem rem complent medicinæ euacuantes materiam & educentes eam: & hoc quidem secundum vnum trium modorum, aut secundum semitam diuersionis ab eis, aut secundum semitam extractionis ab eis, aut secundum semitam resolutionis ab ipsis. Euacuatio autem & euersio materiei quandoqꝫ fit ex toto corpore, si in toto exuberat: aut ex capite solo, si in eo solo exuberat: & ingrediuntur canonem hunc species phlebotomiæ, & species solutionum per ventrem & caput purgia, & gargarismata, & vẽtosæ, & scarificationes, & frictiones extremitatum, & ex eis quę diximus, & quę dicemus iam. Extractio autem materiei fit per medicinas educẽtes per lachrymas, sicut est proprie sal ammoniacus, & sal, & similia. Resolutio quoque ex ipsis sit cum medicinis proprie sicut sarcocolla & succus fœniculi, & memithe, & similia. Tertiam vero rem complent aggregationes harum duarum intentionum de quibus modo locuti sumus: & canonẽ hunc ingreditur regimen in generibus rerum sex. Quartam vero rem complent medicinæ seruantes organizationẽ eorum: & formam ne cadat in eis tortuositas, aut oppilatio, aut dilatatio vltra decentiam. Quintam rem complent medicinæ solutionem, in continuitate ipsorum

forum fieri prohibẽtes: de quibus loquemur, si Deus voluerit. Phlebotomare autem oportet propter oculos si sanguis exuberat cum communitate corporis totius ex basilica: deinde ex cephalica. Et quandocunq; necessitas vrget, & proprie cum plenitudo adest, & phlebotomemus saphenas, aut hęmorrhoidas aperiamus. Si autem cum communitate alicuius ex membris fuerit, phlebotomanda est vena illi proprie membro deseruiens. Dein de vtrisq; communis. Si vero sine communitate aliorum in capite sanguis exuberat, tunc fit illud aut ex eo quod in toto exuberat: & tunc ex cephalica minuendus est. Aut exuberantia est secundum partem quidem aut ex venis quæ sunt sub craneo, & phlebotomamus ex cephalica. Deinde quidem vel prouocamus sanguinem ex naribus, aut ex venis forinsecis quæ sunt sicut scis quædam frontales: et phlebotomamus ex eis: aut sanguisugas, aut cauteria super eis apponimus. Et quãdoq; conuertimus & euacuamus per nares. Et quandoq; conuertimus ad posterius capitis cum scarificationibus & ventosis propter communitatem ambarum partium, sicut scis. Et sunt ex venis pulsatilibus, & non pulsantibus quæ sunt temporales, per quas etiã materię confluunt: quas quandoq; phlebotomamus, quandoq; incidimus: sicut suo loco dicemus. Quandoq; cauterizamus, quandoq; conuertimus, & scarificamus aures, & quandoq; cauterizamus sub eis. Modus autem cauterizationis harum partium si vrget necessitas, fieri oportet post corporis mundificationem totius cum medicina solutiua mundificante etiã caput ipsum & corpus totum: & hoc pluribus vicibus. Et primum incipiamus experiri super cauterio capitis quod fit super commissura coronali in parte communi, quæ dicitur zuhendeg, ideſt continuatio capitis: cuius iuuamenta sunt multa & sublimia, & proprie ad omnes ægritudines capitis frigidas & humidas, sicut est soda & ægritudo quæ vocatur ouum, & scotomia, & vertigo, & grauitas somni, & grauitas sensuum, & paralysis, & tortura, pluralitas catarrhi, & coryza, & lapsus ad oculos & nares & aures & vuam & fauces: & ad dolores dentium & gingiuarum, & dolores gutturis, & ad omnem distillationem catarrhi super pulmonem & partes pectoris & stomachum & partes vicinas, & vniuersaliter ad omnes ægritudines catarrhi frigidas & humidas. Et modus operationis eius est vt radatur super capite in loco ipso, & ponatur radix manus ægri super extremitatem nasi ipsius, & extendatur per medium frontis, & consideretur vbi terminetur medius digitus, & signetur ibi, & cauterizetur cum cauterio igneo, cuius forma sit sicut nucleus oliuæ maioris: & procedat cauterizatio vsq; ad superficiem ossis, & obseruetur vt remaneat aperta, vt emittat pus vsq; ad tẽpus quo tibi manifestabitur ex ratione diminui pus, & ægritudines catarrhales tolli.

De cauterio fiendo.

De ophthalmia. Cap. 3.

CVra ophthalmiæ est secundum duas intentiones: vniuersalem scilicet & particularem. Vniuersalis intentio diuiditur in sex res. Prima res est cõmensuratio regiminis. Secunda est subtractio materiæ exuberantis. Tertia prohibitio catarrhi & descensus ad oculos. Quarta est inclinatio eius & diuersio ad aliam partem. Quinta est alteratio & digestio eius, quod est transmissum. Sexta corrigit accidentia. Particularis intentio diuiditur in curationem & sedationem accidentium. Primam igitur rem complent commensurationes regiminum rerum sex quas scis. Et proprie diminuendo cibum & potum vitando euaporosa ex eis: & eligendo cibos pauci nutrimenti, sed laudabilis: & alleuiando prandium, & diminuendo cœnam, vel dimittendo. Et si materia fuerit calida sint cibi frigidi actualiter, & potentialiter & proprie condita cum rob granatorum, aut cum agresta remissæ acetositatis. Et da congelata ex cucurbitis aut ex alijs. & supra cibum da aliquid ex coriandro, vel quod conditur ex eo, & da ante cibum in matutinis aquam psillij & coriandri, & deuitet vinum & carnes in principio. Et si fuerit frigida sint cibi vitelli ouorum & mica panis & aqua carnis, sauich, & hordeum confractum cum paucis amygdalis, & sumat in matutinis mel cum aqua calida & supra cibum aliquid ex piris aut cydonijs. Et sit studium vt lenificetur natura quantum possibile sit cum facilitate. Et sit in domo in qua habitat temperatus aer, & tenebrositas. Somnus autem medicamen est eius bonum. Verum supra repletionem & vitetur fatigatio, & prauitas animi. Secundam rem cõplent phlebotomia & euacuatio cum medicinis solutiuis. Phlebotomia autem ex cephalica conueniens est omnibus speciebꝰ eius & proprie sanguineę ex latere oppositio prius: deinde ex latere eodem, si phlebotomationis iteratio necessaria est. Et interdum non sufficit hæc phlebotomia, & illud proprie quando materia fluit ad oculos, aut per arterias extrinsecas temporales & aures: aut per venas frontales: & tunc necessaria est phlebotomia arterię temporalis, vt abscindamus cursum eius per ipsam. Et modus incidendi arteriam huiusmodi est, postquam tibi innotuerit illam esse, aut ex paruis arterijs aut ex magnis, quod declarabitur tibi ex eo, ꝙ inuenitur aliqua ex illis esse maioris pulsationis quam reliquæ: & maioris plenitudinis & caloris tactus: & tunc scinde cum incisorio cutim secundum longitudinem arteriæ, & excoria cutim vsque dum peruenias ad arteriam. Deinde ingeniare, vt trahas eam cum vncinis separando ipsam ex omni parte à cuti & carne. Et si est ex paruis incide ipsam omnino, et extrahatur ex sanguine extractio competens: deinde impleatur vulnus cum aliquo quod sit cauterizans extremitates arteriæ. Si autem fuerit ex magnis, liga eam cum filo de serico forti in duobus locis, vt sit inter duas ligaturas distantia sicut pollicis. Deinde incide secundum totam arteriam in medio duarum ligaturarum, vel cauteriza eam: hæc est enim operatio secundum sapientiam. Si autem descensus materiæ fuerit per venas frontales confert oppositio sanguisugarum super frontem & appositio ventosarum in nucha cum scarificatione, vel sine si debilis fuerit. Est enim ipsa magni iuuamenti, quę si non conferat post solutionem cum medicina fiat cauterium super zuhendeg. Est enim vltimum in abscindendo fluxum catarrhi: nos quidem diximus formam cauterizationis huius in capitulo, quod est ante istud. Euacuationes autem quæ fiunt cum medicina solutiua in materia calida sunt, quæ fiũt ex aquis fructuum & violarum, & myrobalanis citrinis, & fumoterræ, & tamarindis, & similibus, & decoctio capillorum veneris dicta in antidotario, & aqua fructuum, & ifusio de succis herbarũ, & alia quorum rememorati sumus in canone. At si cum materia calida fuerit permistio materiæ grossæ, nihil est quod magis conferat quam infusio de aloe cum aqua endiuiæ, aut solathri, aut infusio hieræ picræ cum eis, aut secundum quod narratum est sæpe ex infusionibus hieræ picræ, & proprie si materia fuerit submersa, aut imbibita in velaminibus cerebri. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica, fiat solutio cum pilulis cochijs & pilulis Galeni, & hiera colocynthidos & similibus. Si vero fuerit melancholica, educenda est cum eis quę ipsam educunt ex his quæ dicta sunt, neq; sis contentus in sufficientia vnius euacuationis aut duarum: sed iteratio atq; iteratio est ex rebus laudabilibus eis & proprie cum facilitate & proprie qualiscunque sit materia. Tertiam autem rem complent phlebotomia & cauteria, quæ diximus, et emplastrationes super tempora et frontem, et inter duo supercilia ex eis quæ dicemus iam, et proprie quando materia quę effunditur via effusionis est per uias extrinsecas. Et quandoq; completur hoc ex rebus facientibus stypticitatem et inspissationem vt prohibeatur descensus materiæ eius. Verum etiam interdum nocent:

Phlebotomia ĩ cibus specie.

Quo nam mõ arteria scindi debeat.

Solutiuum in materia calida.

In materia mista.

In materia frigida.

Documentum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 458 sur 1089

quoniam quæ iam descendunt, materiam aggregant & constringunt inter tunicas oculorum, & sunt causa maioris nocumenti. Quod si contingat, administranda sunt euaporantia, qualia sunt aqua calida & aqua meliloti, & similia. Et proprie vt consideres in curatione tua gradus tres, & distinguas eos in consideratione indigesti morbi, & accessus eius ad digestionem non integre, & accessus ipsius ad digestionem in qua est complexio. hoc enim est quod est secundum sapientiam. Et quandoque conferunt ad hanc partem administrationes de iacur, & garga rismata facta ex eo: & similia quorum rememoratio præcessit in cap. de coryza, & catarrho, & ex eis quæ constringunt fluxum eius. Verum fieri oportet post mundificationem, & conceduntur solum aliqua ex eis quæ sumuntur per os, quæ requirantur ibi. Quartã rem complent gargarismata, & caput purgia cum facilitate diminuentia de materia secundum quod exigit dispositio: & similiter frictiones extremitatum & compressiones & ligaturæ dolorosæ in extremitatibus, & clysteres, & ventosationes in nucha & inter spatulas & in hæmorrhoidibus, & prouocatio earum, & scarificatio facta in cartilaginibus aurium & similia. Quintam rem complent administrationes medicinarum, secundum intentiones diuersas. In morbi enim principio repercussiuis vtendum est, in quibus sit facilitas secundum omnem modum administrationis. Deinde vtendum est resolutiuis, & non euacuandæ sunt à permistione istarum duarum intentionum quæcunq; medicinæ sint inter illas, vt perueniatur gradatim & cum successione paulatim ab eo, quod est repercussiuum vsq; ad resolutiuum, quoniam hæc est operatio quæ est secundum sapientiam. Administranda igitur in principio si materia fuerit calida quę materiei acutatem & inflammationem reprimant: qualis sunt portulaca trita & suppositа, & endiuia, solathrum, & aqua rosata, & lingua arietis, & herba violæ, & psillium itusum, in aqua rosata: hæc omnia singulariter vel coniunctim cum oleo rosato conquassata & oculis imposita sedãt & digerunt. Distillentur autem oculis lac mulieris nutrientis puellam, lac asinæ, albumen oui, aqua rosata, & mucilago psillij. Et post diem vtendum distillatione sief albi primi cum aliquo horum quę diximus nunc. Consequenter admiscendæ sunt his, & proprie cum iam lippitudinẽ oculi habere cœperint, sed nõ itegre, et cursus lachrymarum subtilium & acutarum non est in ea perseuerantia sicut prius, medicinæ aliquid resolutionis & maturitatis habentes, sicut mucilago seminum cydoniorum, et decoctio meliloti, & aqua fœnugręci vtendo eis proprie cum sief albo: secũdo cum collyrio citrino. Si autem maturationis significatio vera adest, quæ est effusio lippitudinis, & omnino abscisio lachrymarum subtilium acutarum: tunc balneationis impressio est medicamen verum. Subtiliat enim & resoluit materiam: & est eis tunc medicamen proprium. Puluis aluminis & proprie cum mucilagine fœnugręci & seminis lini non prętermittatur, & administratio balnei. Est enim nobile ad ophthalmiam (sicut Hip. dixit) & proprie corpore mundificato. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica vtere in primis repercussiuis non plurimæ infrigidationis sicut est sief de spica cum succo menthæ confortato cum modico spicæ, & succo raphani, & succo virgæ pastoris similiter confortato cum spica, & in processu rei, cum signa maturationis apparuerint, vtendum emplastro ex anetho, & foliis maluę coctis i vino stiptico, aut ex meliloto & spica: aut fœnugręco & rosis coctis cum vino stiptico. Et distilleť in oculis sief de spica cum aquis meliloti, aut fœnugræci, & similiũ. Et si amplius signa maturationis appareant, vtẽdum est puluere citrino cum mucilagine fœnugręci, aut meliloti. Balneum quoq; i huiusmodi hora est medicamen conueniens & potus vini puri & albi. Si aũt à ventositate fuerit, curetur cum embrochis & bal-

E neis facientibus euaporationẽ & emplastris. Et iam laudatus est fœniculus in hmõi ophthalmia fm omnem modum administrationis eius. Et emplastrum factum ex eo & vitello oui est iuuatiuum valde. Sextam rem complent administrationes medicinarum doloris sedatiuarum. s. punctura & mordicationis vehementiam sedantium: qualia sunt proprie medicamẽta sedatiua fm quod exigit dispositio, & narcoticitatis parum habẽtia, & represse. Verum administranda sunt cũ cautela, sicut proprie albumen oui conquassatum cũ aqua papaueris: aut mucilago psillij cum aqua papaueris, aut cum succo pomorum mandragoræ, aut solathri, aut lactucæ. & similiter mucilago seminum cydoniorum cum aliquo prædictorũ: & mucilago fœnugręci, & aqua meliloti, aut anethi cum aliquo ex eis. Et qñq; propter necessitatem vtẽdum est opio. Verum si accidit nocumentũ propter narcoticum vtendum est lauacris, et embrochis ex rebus in quibus sit virtus maturans virtutem narcotici, sicut est
F proprie melilotum, chamęmelũ, fœnugręcũ, malua, anethũ & similia. Hamech filius Zezar. emplastrũ conferens dolori & aũati oculorum & scabiei, et supercalefactioni. ℞. croci, myrrhę, olibani, opij, gũmi arabici: ana. Tere et confice cũ aqua rosata: et fac formulas et fac siccari, et qñ oportet accipe ex eis, et fac emplastrum cum aqua rosata, aut albumine oui: est enim expertũ. Idem. aliud ad aũata oculorũ, et difficiles dolores, et facit ęgrũ dormire. ℞. croci, memithæ, litij, aloes, gummi arabici, acaciæ: ana. Tere et cõfice cum succo rubi, et fac formas, et cum oportet, dissolue vnam ex eis cum succo rubi aut solathri, aut mucilagine psillij, aut granorũ cydonij, aut albumine oui, aut lacte mulieris lactantis puellam, et pone cum lana super oculũ. confert enim, si Deus voluerit. Idem. Aliud valens similiter qñ dolor est vehemens in oculis faciens dormire. ℞. mandragoræ, opij, hyoscyami: ana. Tere et confice cum aqua pluuiali: expone soli quinq; diebus. Deinde fac formulas, et qñ oportet dissol
G ue vnam ex eis cum aqua rosata, aut albumine oui: et lini super frontem et tempora: et si oportet lini super oculos. Idem. Aliud conferens doloribus oculorum calidis. Accipe succi solathri, succi foliorum hyoscyami, litij, croci, zucchari, camphorę: ana albuminis oui quantũ sufficit. Vtere cũ coto: sedat. n. illa hora. Filius Zacharię Arasi. Confectio emplastri prohibentis fluxum ex oculo. ℞. aloes, acacię, sief memithę, lilij, boli, gummi arabici: linia tur supra frontem cum albumine oui. Et si est supra calefactio vehemens, addatur eis sandali rubei et faufel: ana pugillus. i. et liniatur cum aqua coriandri humidi et endiuię et aqua rosarum. Idem Cõfectio emplastri ad dolorem vehementem in ophthalmia. ℞. coriandri, melilo ti, croci, seminis lini, tortellarũ de sceni: ana. Tere et confice cum vino stiptico, et fiat emplastrũ sup palpebras. Aboali. Emplastrum sedans fluxum materiei ad oculũ. ℞. sief memithę, aloes, seminum rosarũ, croci, sarcocollę, ramich, sauich hordei, balaustię: ana. Confice cum suc
H co solathri, et fac emplastrũ ex eis. Idem ad doloris vehementiam. Accipe succi lactucę, succi pomorũ mandragorę, succi papaueris: ana partẽ. i. albuminis oui partes. ij. Cõquassentur et vtere cum coto, bonum et expertum. Idem. Epithema conferens ad dolorem vehementem, et ad multitudinẽ materiei. ℞. sauich hordei. ʒ. xvi. hyoscyami albi. ʒ. viij. thuris. ʒ. vi. myrrhę, succi mãdragorę: ana. ʒ. iij. opij. ʒ. ij. croci, rosarum recẽtium: ana. ʒ. ij. vitellum oui vnius assi. Contere et confice cum vino stiptico, et fiãt formę. Et qñ oportet administretur vna cum eo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Aliud faciens similiter ad dolorem calidum. ℞. croci, myrrhæ, aloes, olibani, opij, sarcocollę: ana. Fiãt formę et sup frontem et oculum lini in principio doloris cum aqua endiuiæ aut portulacę, aut solathri, hyoscyami albi, aut coriandri humidi. Idẽ. Aliud. ℞. sauich hordei. ʒ. iij. opij. ʒ. i. croci

ʒ. i.

ʒ.ii. croci. ʒ.ß. Cõfice cum succis prædictis: & vtere super ophthalmiam calidam. Filius Serapionis. Emplastrum faciens stypticitatem & conferens in principio, & prohibens fluxum materiei ad oculos. Accipe foliorũ solathri, & virgæ pastoris, & arnoglossæ, & endiuiæ, & portulacæ, & teneritatum rubi, & foliorũ vitis: ana. fac cũ farina hordei emplastrum: & oleo rosaceo, & aqua decoctionis papaueris. Idem. Quando accidit quòd ægritudo consequitur vestigia maturationis: tunc misceas in emplastris vitellum oui, mucilaginis fœnugręci & seminis lini, melilotum, & chamæmelũ cum media parte croci, & oleo rosaceo simul incorporatis: & superimpone. Filius Zezar. Sief albũ quo vtendum est in principio ophthalmię calidæ cum dolore est vehemens. Bz. gũmi arabici, dragaganthi, amyli: ana. ʒ.iiß. ceruſſæ lotę. ʒ.vi. opß. ʒ.i. Distẽpera cum albumine oui, vel cũ aliquo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Sief aliud albũ cõferens ophthalmiæ in augmento, & sedat dolorẽ. Bz. sarcocollę nutritę in lacte asinę. ʒ.ß. amyli. ʒ.iiß. dragagãthi. ʒ.iiß. opß. ʒ.i. oliba ni. ʒ.i. & ß. ceruſſæ ablutæ. ʒ.vi. Tempera cum aqua pluuiali. Filius Zacharię Arasi. Sief albũ cõferens ophthalmiæ & doloribus oculorum. Bz. ceruſſæ ablutæ. ʒ.iiß. sarcocollæ grossæ. ʒ.iß. amyli. ʒ.ß. dragagãthi. ʒ.i. opß. ʒ.ß. Fiãt trochisci parui. Sief aliud albũ descriptione Aboali conferens ophthalmiæ in principio, & augmento eius. Bz. ceruſſæ. ʒ.x. gũmi arabici, amyli: ana. ʒ.v. sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ, aut mulieris. ʒ.x. dragagãthi. ʒ.iß. opß. ʒ.i. & ß. Cõfice cũ aqua. Sief albũ descriptione Alexandri expertum ad opthalmiam calidã cum nimio dolore: & est mirabile. Bz. climiæ prius tamen lotæ: deinde aduſtæ, & extinctæ in lacte mulieris. ʒ.x. ceruſſæ lotæ. ʒ. viß. scorię ferri. ʒ.iiß. opß. ʒ.ß. dragagãthi, gũmi arabici ana. ʒ.iiß. Cõfice cũ aqua pluuiali. Sief citrinũ descriptione eiusdem conferens doloribus vehementibus ophthalmiæ. Bz. climiæ ſm superiorem doctrinam præparatę. ʒ. viß. ceruſſæ lotæ. ʒ.xvi. croci. ʒ.iiß. opß. ʒ.ß. dragaganthi. ʒ.ß. aquæ pluuialis quod sufficit. Vtere cum albumine oui. Sief citrinum aliud mirabile descriptione eiusdẽ plus operatiuum aliꝰ: reprimit enim magis superfluẽtes materias. Bz. amyli. ʒ.xxi. sief memithæ. ʒ.viß. sarcocollæ, dragagãthi, gummi arabici: ana. ʒ.iß. croci. ʒ.ß. & ß. myrrhę. ʒ.i. opß. ʒ.ß. Cõfice cum aqua pluuiali. Sief rosatum descriptione eiusdem efficax: & expertum ad ea quę diximus superius. Reci. foliorum rosarum. ʒ.xv. croci. ʒ.viß. opß. ʒ.ß. spicæ indę. ʒ.ß. gummi arabici. ʒ.ix. aquę pluuialis quod sufficit. facit enim ad doloris vehementiã & ad fluxum materierum subtilium acutarum. Sabor Rex Medorũ. Confectio collyrij citrini subtilis ad ophthalmiam, & doloris vehementiam: cõfert enim statim. Reci. sarcocollæ. ʒ.iß. ceruſſę. ʒ.v. amyli, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ.ß. opß. ʒ.i. croci. ʒ.i. et. ß. Omnia pręter opium tere & redige in subtilissimũ puluerem sicut alcohol: opium autem dissolue in aqua rosata, aut lacte mulieris, & misce cum aliꝰ conterendo in vase lapideo contritione multa vsque dum fiat liquidum sicut mel currẽs & vtere. expertum est. Idem. Sief de spica cõferens ophthalmiæ cuius materia est frigida & est cũ diuturnitate. Reci. sarcocol. ʒ.v. spicæ. ʒ.ß. foliorum rosa. ʒ.iiß. croci. ʒ.ß. opß, aloes: ana. ʒ.i. gummi arabici, amyli, dragaganthi: ana. ʒ.i. Confice cum aqua pluuiali: & fiat sief & vtere. Cum autem maturationis signum apparet, conficiatur sief huiusmodi cũ succo capparis, expertũ est enim. Mahemet Arasi. Confectio pulueris albi cuius operatio est mirabilis ad ophthalmiam calidam et vehementiam doloris. Reci. sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ, aut mulieris. ʒ.x. amyli. ʒ.ß. opß. ʒ.i. & ß. camphoræ. ʒ.ß. bonũ & expertum. Idem. Puluis alius cuius proprietas est abscindere lippitudinẽ, quando non est sanies multa. Reci. sarcocollæ, drach. x. spumæ maris, drach. i. zucchari. ʒ. iiß. teratur & administretur. Idem. Confectio pulueris

A citrini cuius iuuamentum est in fine ophthalmiæ: & est eius impressio fortis. Reci. sarcocollæ drach. x. sief memithę drach. iiß. litrß, aloes: ana drach. ß. croci drach. i. & ß. spumæ maris drach. ß. teratur, & administretur. Hamech. Puluis conferens calidæ ophthalmię. Reci. sarcocollæ, sief memithæ: ana. fac puluerem · & vtere cum albumine oui. Isaac. Puluis citrinus conferens ophthalmiæ quæ sequitur declinationem & ophthalmiam difficilem & adhærentem. Reci. sarcocollæ nutritæ. ʒ.x. croci, spicę, aloes: aã. ʒ.i. teratur & administretur. Hamech filius Zezar. Cohol conferens cum auxilio Dei apostemati quòd est in coniunctiua, et inflammationi oculorũ, & fluxui materierum & lachrymarũ, & pruritui: & vtere mane et sero. expertum. Reci. tutię, lapidis hęmatitis: ana. ʒ.iß. litrß, acaciæ, climiæ auri: ana aure. i. spicæ, opß, sumach: ana. ʒ. ß. amyli aure. i. aloes rubei boni. ʒ.i. zucchari tabarzet. ʒ.iß. fac puluerem subtilissimum, & imbibe vice vna cum aqua myrobalanorũ citrinorum: &
B alia vice cum succo fœniculi: & tertia vice cum succo coriãdri humidi: & quarta vice cum aqua sumach. Et si est tempus granatorum, imbibe vicibus duabus cum succo granatorum muzorum, vel cum succo granatorum dulcium & acetosorum. Deinde misce cum eis camphoræ. ʒ.i. quartam. Deinde iterum tere, & cerne, & pone in vase vitreo: & fiat cum eo alcohol mane & sero.

De doloribus oculorum. Cap. 4.

DOlores oculorũ. Inquit. Hip. Potus vini, balneatio, phlebotomia, & euacuatio per ventrẽ curant dolorem oculorum. Intellexerunt posteriores: q vini potio cõfert phlegmaticis doloribus: balneatio cholericis & melãcholicis: phlebotomia sanguineis: vel si humores qualiter cum sanguine augmententur. Euacuatio quoq; per ventrẽ cõfert doloribus phlegmaticis, choleris & melãcholicis. Et quidem super hoc scrutiniũ secundum sapientiã est thesaurus operationis. Quoniam vini
C potatio confert phlegmaticis: dum tamen maturatio, & euacuatio pcesserint, & iterata, quoniã agitationis suspicio tollitur ex agitatione particulariter sublata multitudine. Et balneationis impressio similiter oĩbus oculorũ doloribus cõfert etiam post debitam euacuationem. resoluit enim & habilitat residuũ materiei, & proprie adhærentis & difficilis. alias autẽ dilatat materiam, & conuertit ex partibus aliꝰ ad locũ doloris & multiplicat fluxum. Hic autem sermo noster est sermo quẽ non omnes comprehenderunt: nisi qui se exercent ſm prudentiam, & viam industriæ: & illud est, quoniã oportet vt postponantur euacuationes, quæ sunt secundũ partem, eis quæ sunt secundũ multitudinem. Agitatio enim multiplicat ex agitatione particulariter multitudine nõ sublata. dilatat enim et incitat multitudinem: nisi materia secundum locum particulariter incũbat & nõ cum cõmunitate etiã alterius partis, & sit in quantitate parua. Principiũ vero
D euacuationis ab eo quod est secundũ partem, & non sublata multitudine materiã dilatat, & agitat, & in loco doloris multiplicat. Et hoc est illud quod est error & imperitia: sicut Gal. dicit. Hamech filius Zachariæ. Cohol cõferẽs doloribus oculorũ: & est medicina regũ. Reci. antimonij. ʒ.vi. marchesitę. ʒ.v. tutiæ. ʒ.iiß. emblicorũ mũdatorũ. ʒ.iiß. amyli. ʒ.ß. piperis albi. ʒ.i. Tere & cribella & vtere vbi oportet. Idem. Cõfectio sief cõferentis omnibus doloribus oculorum. Accipe succi mororum rubi quantum vis, & fac siccari semper agitãdo, & accipe ex eo aure. iiß. & misce cum eo ex albuminibus ouorũ quod subtile est & lactis mulieris quãtitatem sufficientem: & fac siccari vsque dum fiat sief: vtere cum albumine oui et lacte mulieris: est enim medicamen sublime. Idem. Sief aliud conferens doloribus oculorum à cholera: & cõfert statim. Bz. climię auri, scorię ferri: aã. ʒ.xv. sief memithę. ʒ.i. opß, croci: ana. ʒ.ß. acacię aure. ß. Tere & cõfice cum aqua & fac sief: & vtere cũ aqua rosata & lacte mulieris.

De baluco

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 460 sur 1089

Idem. Sief conferens doloribus fortibus ex multitudine materię facit dormire ægrum ex illa hora. ℞. sief memithę. ʒ.viij.croci,sarcocollæ:añ.ʒ.iij.opij.ʒ.ß.succi mandragoræ.ʒ.ß. Tępera cũ aqua pluuiali,et vtere vbi oportet. Amatan. Sief cõferens omnibus doloribus oculoꝝ & vtere eo ad oẽs ægritudines. ℞. tutiæ bonæ,litij:ana aure.iij.myrobalanorũ citrinorum aure.i.&.ſ.zinzib. piperis lõgi et albi:añ.auř.i.aſendeni,ſarcocollę:añ.auř. ß. Tere & cerne,& ſolue litiũ in aqua pluuiali: & cõfice cũ eo cætera,& fac ſief.& frica in coto cũ aqua pluuiali, & albumine oui, vel ſucco rubi. bonũ ſi Deus voluerit.

De vulneribus & vlceribus oculorũ. Cap.5.

VVlnera & vlcera oculorũ. Cura eſt ſex res. Prima eſt euacuatio multitudinis. Secunda eſt prohibitio diſcurſus materierum ad oculos. Tertia eſt adminiſtratio intẽtionis circa vulnus. Quartà eſt correctio accidentiũ. Quinta eſt obſeruatio regiminis in vita eius. Sexta eſt vt veſtigium quod ex vulnere remanet deleatur. Primam igitur rem complent phlebotomia, quoniã eſt principium curæ & proprie cephalicæ. Deinde ſolutiones lenes vẽtris ex eis quæ diximus in cap̃.de ophthalmia factę cum iteratione. Secundam rem complent medicamenta quæ ſunt diſtincta ſupra in cap̃. de ophthalmia. Tertiam rem complẽt adminiſtrationes medicaminum facientium naſci carnem in vlceribus: & cõſolidantium vulnera: ſicut eſt ſief album in principio cum lacte mulieris,& albumine oui. Et adminiſtrať ſm plurimum medicina deſiccatiua non multæ mordicationis, vt non fiat ſaniei gño. Eſt enim in hoc vulnere ſanies ſuſpecta, & poſt tempus principij ſi dolor non ſedatur fœnugręcũ cũ roſis coctis in vino ſtyptico aut aqua roſata ſuper oculũ cataplaſmetur. Et vtendũ eſt deinceps ſief albo & ſief de plũbo cũ albumine oui. Si autẽ dolor reprimiť, ſief de plumbo vtendum tantum: ſimiliter cum albumine oui. Cum autem vulnus repletum fuerit, vtendum eſt ſief elixir. Ligatura præterea ſuper oculos reſtringenda eſt, vt comprimat ſuper puluillos, & ſuper pilam conſtitutam & ordinatam ſuper oculos iaceatq; æger ſupinus. Signũ quoq; ſalutis eſt quando incipit apparere in circuitu vulneris albedo: & poſt ſanum vulnus remaneat impreſſio albedinis in loco vulneris. Quartam rem cõplent adminiſtrationes medicaminum ſedantium dolores & pũcturas & mordicationes oculorũ propter vulnera ipſorum ex his quæ præceſſerunt. Quintam rem complẽt adminiſtratio ſubtiliationis regiminis in ſex gñibus rerum. ſicut iam diximus. Sextam rem complẽt medicinæ remouẽtes veſtigium albedinis quod remanet poſt vulnus cũ eis quæ dicentur in cap̃.de albedine oculorũ. Filius Zachariæ Araſi. Confectio ſief de plumbo replentis & ſoldantis vulnera oculoꝝ. ℞. plumbi vſti,antimonij,tutiæ ablutæ,chalcucecaumenon,gũmi arabici,dragaganthi: ana.ʒ.viij.opij.ʒ.ſ. Fiant ſief cum aqua pluuiali. Idem. Aliud ſief faciens naſci carnẽ in vlceribus & prohibens egreſſum vuę,& ſubtiliãs veſtigia. ℞. cluniæ,tutię tritarum & ablutarũ multoties cũ aqua pluuiali,ceruſſæ,antimonij,olibani:ana.ʒ.ß.myrrhæ.ʒ.i.ſarcocollę,ſanguis draco.aloes,opij:añ.ʒ.i.&.ſ. Fiat ſief, & adminiſtretur. bonum eſt & expertũ. Idem. ſief de thure maturãs vlcera. ℞. thuris.ʒ.x.ammoniaci,ſarcocol.añ.ʒ.v.croci.ʒ.ß. Fiant ex eis ſief cũ mucilagine fœnugræ. Idem. ſief elixir,cuius operatio eſt ſublimis ad vlcera maligna oculorum,phibens egreſſum vuæ. ℞. antimonij,ſedenegi:añ. ʒ.x.acatiæ.ʒ.iij.aloes.ʒ.i. Fac ex eis ſief cum ſucco rubi. Filius Zezar. Cohol conferens vlceribus oculoꝝ. ℞. ſarcocollæ nutritæ in aqua roſacea diebus pluribus: deinde nutritæ in ſucco rubi,tertio nutritę in lacte mulieris ſimiliter diebus pluribus & exiccatæ quãtitatẽ ſufficientem: pulueriza, & fiat cum eo alcohol mane & ſero bonũ. Et ſunt qui mittunt ſarcocollã in lacte mulieris tm̃ & vtuntur. Sabor filius Girges. Collyrium bonum ad vulnera & vlcera oculorum. ℞. ſarcocollæ nutritæ in lacte mulieris aut aſinæ.ʒ.iij.antimonij,ſanguinis draco.ſedenegi: ana.ʒ.ß.myrrhę,aloes:ana.ʒ.i.&.ſ.opij.ʒ.i. Terãtur vltima contritione ſicut alcohol: deinde confice cum ſucco rubi: ſic conterendo in vaſe lapideo cõtritione vehementi, donec fiat ſicut mel currens: & reconde in vaſe vitreo, & vtere mane & ſero: & expertum eſt.

Phlebotomia.

De ſcabie oculorum. Cap.6.

CVra huius ęgritudinis eſt ſm cõſiderationes duas. Nam quæ ſubtilis eſt,& non multi temporis indiget corporis mundificatione. Primo cum phlebotomia & ventris ſolutione & ventoſatione in occipite et nucha. Secundo indiget regimine oculi ſubſtantiam teneram faciente: ſicut eſt balneatio proprie,et fomẽtationes,& aliud regimen humectatiuum acquiſitum ex aere & quiete: & ex his quę comeduntur & bibuntur & aliįs. Tertio indiget medicinis quarũ proprietas eſt curare ſcabiem oculorum: ſicut verbi gratia, collyrium quod ſibi comparat Sabor Rex Medorũ: & ſief rubeum & leue, & ſief viride & leue. Si autẽ fuerit ſcabies groſſa & chronica, tunc cura eius eſt poſt ſolutionem & phlebotomiã frictio ſcabiei cum folįs parietarię: aut cum folįs ficis: aut cum aliquo inſtrumentorũ conuenientium ad illud: aut cum radice liquiritiæ præparata vſq; dum ſanguis plurimus fluat,& remoueatur aſperitas & durities, quę eſt ſicut filtroſitas: & appareat tenerũ eius. Et modus fricandi cum inſtrumento eſt vt fiat frictio ſuper oculũ & palpebras prius ſuppoſito puluere,& ſpuma maris,& zuccharo tabarzet, aut aliquo quod ſit ſimile illis. Deinde lauetur oculus cum aceto: aut aqua roſata, aut vino forti albo et nouo: deinde adminiſtretur reſiduũ regimen eius ex eis quæ dicta ſunt. & pprie ex collyrįs & ſief lenibus & acutis: & emplaſtretur tempore frigido cum amygdalis amaris, cymino,& mica panis infuſa in rob cum pauco croco. Et tempore calido cum vitello oui,& oleo roſato & violato: & non prętermittantur genera medicaminis oculi ſubſtantiam teneram facientis. Sabor filius Girges. Confectio collyrij boni ad ſcabiem oculoꝝ,& ſebel, & vngulam. ℞. ceruſſæ,viridis æris: ana partem.i. Tere contritione vltima cum vino albo, & ſucco rutæ vſque dum fiat currens in terminũ mellis clari & liquidi & vtere eo mane & ſero. Si autẽ medicamen mitius facere volueris, pone ex ceruſſa ptes.ij. Et qñq; ceruſſa & flos æris teruntur contritione vltima: & ponuntur in vaſe æneo lympido cũ liquoribus prædictis: & dimittantur per diẽ & noctem. Deinde colatur & ponitur colatura in vaſe vitreo, & diſtillatur ex eo in oculo mane & ſero. Mahemet Araſi. Cõfectio ſief rubei valens ſicut prædictũ eſt. Reci. ſedenagi.ʒ.iij.colcothar aduſti.ʒ.iij. æris vſti.ʒ.ß. myrrhæ,croci:ana.ʒ.i.piperis.ʒ.ſ.& eſt lene. Si autẽ acutius facere volueris, adde cum prædictis floris ęris. & ſalis ammoniaci: ana.ʒ.ſ. Idem confectio ſief viridis valẽs ſimiliter ad p̃dicta. ℞. floris ęris.ʒ.iij.colcothar aduſti.ʒ.vi.arſenici rubei,baurach, ſpumę maris: ana.ʒ.i.ammoniaci.ʒ.i.&.ſ.ſalis ammoniaci.ʒ.ſ. ammoniacũ diſſolutur in aqua rutæ,et fiat ex eis ſief. Hamech. Cõfectio ſief ſanans ſcabiem oculorũ, & cõſumens pannũ & vngulã. ℞. floris æris,colcothar aduſti,ſpumę maris: añ.ʒ.ß.chalcucecaumenon.ʒ.iij.baurach, ſalis ammoniaci,arſenici rubei ſublimati: añ.ʒ.i. fac ſief cum ſucco chelidoniæ. Et adminiſtretur ſicut fricando. eſt enim bonũ, ſi Deus voluerit. Idem ſief cõferens ſcabiei pruritui,& febel,& humiditati ſuperfluę in oculo. ℞. ceruſſæ,croci,gummi arabici: ana.ʒ.vi.ammoniaci, ſalis ammoniaci, ſpicæ,opij, myrrhæ,ſucci agreſtæ: ana.ʒ.i.&.ſ. cõfice cum aqua pluuiali. Idem. ſief conferens vlceribus & ſcabiei oculorum à caliditate. ℞. climiæ,croci,ſcoriæ æris,gummi arabici, æris vſti: ana.ʒ.iij.myrrhę,ſedenegi,ſpicę: añ.ʒ.i.opij,roſarum: ana.ʒ.i.piperis albi grana.iij. Confice cũ vino,& vtere cum albumine oui. Humain. Cohol conferens ſcabiei,

biei, oculorum pruritui, & febel, & tenebrositati visus. Rx. tutiæ, emblicorum: ana. ʒ.i. antimonij nigri auř. ñ. castorei, climiæ: ana aure. i. &. f. memithę. ʒ.i. croci. ʒ.i. cãpho. auř. f. fuchaha dauic. i. salis ãmoniaci. ʒ. ñ. Tere cõtritione bona, & pone in vase lapideo mundo: & proñce super eam aquã pluuialem in qua infusi fuerint per dies duos ex myrobalanis nigris circiter. xx. postquã contriti fuerint. Deinde cola aquã, & funde ex ea parũ super medicinas, & dimitte siccari vel quasi. Deinde funde ex aq̃ prędicta & fac sicut prius: & sic paulisper infundendo & triturando vsq; ad totius aquę consumptionem. Deinde siccentur & puluerizentur contritione vltima, & pone in vase vitreo. Dixit Humain cp vendebať pondere auri propter suæ operationis excellentiam. Cohol axerumi ex inuentione nostra valet combustioni oculorum, et lachrymis, & scabiei, & febel. Rx. tutiæ, carmeni, buruch. ʒ.i. elelengi, asphar, zinziberis: añ. ʒ. v. piperis lõgi, memithę: ana. ʒ. ñ. f. & chirat. ñ. melech indi. ʒ.i. Tere simul & tempera cum aqua agrestæ, & fac siccari: deinde tere & vtere. Musa factor. Alcohol sief cõferens scabiei, & vlceribus oculorũ, & dolori, & debilitati visus. Rx. litñ, tutiæ indæ: ana aure. iij. chebulorum aure. i. zinziberis ɖrach. i. Fiat sief cum aqua pluuiali, & vtere in coto.

De febel. Cap. 7.

QVæ subtilis est & non multi temporis curatur cũ considerationibus prędictis in cura scabei oculorum: scilicet cum subtiliatione regiminis, & dimissione vini, & cibariorum vaporoforũ, & cum euacuatione corporis, & phlebotomia, & rebus teneram reddentibus substãtiam oculorum: deinde cum sief, & collyrijs dictis ibi. Si autẽ chronica fuerit, et grossa, vt appareat sicut tela araneæ expansa super pupillam oculi cũ venis manifestioribus, ita cp visum prohibeat, tunc est secundum vnum duorum modorum. Aut enim colligitur & eleuatur dum apprehenditur, & suspẽditur cum vncinis: & tunc cum incisorio inciditur postquam colligis eam: & separas ab oculo cũ pilo equi aut filo de serico: & curetur deinceps cum aqua infusionis cymini, & post illud cum puluere citrino. Si autem non colligitur nec eleuatur, curetur cũ medicaminibus acutis dictis in capitulo quod est ante illud.

De albugine oculorum. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis cõmensuratur eisdem regiminibus quibus & febel. Nã quæ subtilis est, quãtum ex modo bene operãdi comprehendi potest: & indiget assiduatione rerum oculi substãtiam teneram facientium, sicut est balneũ & assiduatio eius, & inclinatio super vaporẽ aquę calidæ. Deinde vtatur puluerizatione post puluerizationem super oculum ex spuma maris, zuccharo, & sarcocolla: & interdũ vtendum est frictione post frictionẽ cum eodem puluere vel cum aliquo quod fit sicut ipsum. Et sunt qui addunt ad vigorãdum prædicta puluris baurach, aristolochię: ana. sicut ex prędictis. Et sunt qui experti sunt sup huiusmodi succũ florũ papaueris rufi cũ succo aut puluere huegesse iuuamẽtum: & similiter cũ stercore stellionis, aut lacerti viridis magni. Et similiter expertũ est ex stercore hirũdinis. Et similiter expertũ ex vrina pueri coagulata in vase æneo cũ modico salis ammoniaci. Si autẽ fuerit dura & in corpore duro, eligãtur ex medicaminibus quę magis acuta sunt, & pluris virtutis ex his quæ dicta sunt: & dicemus, post frequentiam tũ balneationis sicut iã diximus. Dixit Alexã. cp febel est cũ super alba oculoꝝ, et sup nigredinẽ videť similitudo positioni texti ex venis rubeis grossis. Ex medicinis autem conuenientibus ad albuginẽ remouendam, & febel, & vngulã, & alias oculi additiones q̃ plures scripsimus in cap. de scabie oculorum. Nunc autẽ ponimus narrationes medicaminum propriorũ. Sabor filius Girges. Collyrium expertũ ad albuginem oculorũ remouendam, & est ei impressio bona. Accipe fellis tauA ri, succi huheg vel puluris radicum eius, radicum chelidoniæ: ana auř. iij. corticum radicum fœniculi auř. iij. ñ. Tere contritione grossa, & pone in vase æneo, & funde super medicinas vrinæ pueri circiter lib. i. & dimitte per dies quatuor. Deinde decoque vsq; ad lib. f. & iterũ reducas ad vas æneũ vsq; dum inspissetur. Deinde accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, zucchari tabarzet, salis gemmę adusti, æris adusti, salis ãmoniaci: ana partes æquales. Terantur vltima contritione: deinde ponantur in vase lapideo mundo & terso. & fundatur super ea ex medicamine prædicto: et conficitur terendo semper ante parum ex medicamine fundẽdo vsq; dum impinguetur, & fiat sicut mel: deinde refunde in vase vitreo & vtere. est enim expertum & bonum. Medicamen Rasis valde vtile ad albuginem oculorum remouendã: & citò eradicandã: cui dixit non inuenisse æquale. Rx. tutiæ, spumæ maris, stercoris stellionis magni, baurach, zucchari de Mecha: ana partes æquales. Deinde sumatur acori, chelidoniæ: ana. ʒ. x. Coquanť in lib. i. aquę donec ad. ʒ. iij. ñ. redeat & coletur. Ex hac aqua imbibantur species prædictæ, & conficiantur cum ea, & siccẽtur in vmbra. Deinde terantur iterum, & conspergantur vt prius, & siccentur. Quod postq̃ factum fuerit. siccentur & terantur, et in oculo mittantur. Huic enim medicamini nullum cõpar existit in albuginis remotione, etiam si esset grossa vt in brutis animalibus. Alexãder. Medicamen lene ad albuginẽ remouendã. Accipe ossium sepię. ʒ.i. &. f. salis ammoniaci, cerussæ: ana. ʒ.i. ãmoniaci. ʒ. ñ. vtere & expertũ est. Mahemet Arasi. Medicamen remouens albuginem oculorũ inclinetur prius super vapores aquæ calidæ: deinde aspergatur hic puluis. Rx. spumæ maris, baurach, sarcocollæ, zucchari tabarzet, stercoris muris: ana partes æquales. Idem. Confectio medicaminis sublimis ad albuginẽ cito remouẽdam. Accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, baurach, zucchari tabarzet: ana partes æquales. Deinde accipe radicũ chelidoniæ, fœnicu. huheg. ana. ʒ.i. decoquantur in lib. i. aquæ donec redeat ad. ʒ. iij. Deinde submergatur pdictarũ rerũ puluis subtilissimus in hac aqua & exiccẽť semper conterẽdo: deinde teratur & fiat alcohol cũ eo.

Medicamẽ sublime Rasis.

De cura vngulæ oculorum. Cap. 9.

DIxit Alexander cp vngula est cũ aliquid panniculo simile ex palpebra quæ est ex parte naris oriri videtur: & albũ oculi cooperire: & peruenit vsq; ad oculi nigredinẽ. Cura huius est sicut diximus in febel cum collyrijs & alijs, si recens est, & si antiqua. Si autem non est possibilis eius eradicatio cum medicinis, suspẽdatur cum vncino, si est possibilis eius suspensio. deinde incidatur iuxta lachrymale, ita cp nõ profundetur incisio, ne damnetur pellicula in organo lachrymali, & fiat continua lachrymarũ effusio. Si autem non est facilis suspensio vngulæ, submittatur pilus aut filum de serico cũ acucurua: postea capias eam, & suspẽdas. deinde sicut excoriando trahať & extirpetur. Quod si nec hoc sufficit excorietur excoriatione subtili cum ferro. postq̃ autem abscideris eam distillabis in oculum cyminum masticatũ cum sale. Si autem ibi dolor generatur, aut mordicatio, emplastrabis cum oleo rosato & violato, & vitello oui. Si autem aliquod residuum ex ipsa vngula remanet, cũ collyrijs consumatur & eradicetur. Iam superius medicamina ad vngulam, & febel, & ad alias oculorum additiones scripta sunt: quæ sunt administranda post balneũ & vaporem aquæ calidæ sicut iam diximus.

De lachrymis oculorũ & earum exuberantia. Cap. 10.

CVra huius ægritudinis in quibusdã non est possibilis: & proprie qñ profundata est incisio in angulo lachrymali: & quando lachrymarũ effusio est nociua. Verũ si est occasione alterius morbi, sicut propter febrem, tollitur sublata febre. Si autẽ causam habuerit per se, sicut est debilitas retentiuæ: vel quia non fit crudorũ

digestio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 462 sur 1089

digestio & maturatio: vel quia fit eorum effusio propter multitudinẽ, aut propter qualitatẽ facientem dissolutionem. Et tunc cura eius est quatuor res. Prima est obuiatio, & adæquatio causæ facientis. Secũda est mundificatio corpis & totius capitis. Tertia est administratio medicaminũ cõmẽsuratæ stypticitatis. Quarta est diuersio materiei ad aliam partẽ. Primã igitur rem cõplet administratio medicinarũ remouẽtium malitiã cõplexionis, & confortantium cerebrũ, & vigorãtium digestionem, & retentionẽ ex his, quæ dicta sunt in cap. de catarrho, & coryza post mundificationem corporis quã dicemus. Secundã rem complẽt medicinæ euacuantes quod superabundare videtur ex multitudine intestinorũ rerũ quæ apparent ex his quæ dicta sunt. Tertiam rem cõplẽt administrationes medicinarũ, quarũ proprietas fluxum lachrymarũ restringit ex his quæ dicemus. Quartam rem complet phlebotomia, aut incisio venæ, vel arteriæ per quas cõprehendimus materias fluere & deriuari. & hoc quidẽ iam dictum est in cap. de ophthalmia: & tu require illud ibi. si autẽ res nõ superfluit, & fuerit in principio emplastra super venas & arterias ipsas restringentia, & cõfortãtia pone. Et iam quidẽ dictũ est, ꝙ cauterium super zuhendeg est ad fluxum lachrymarũ cura sublimis, & proprie qñ superfluit, & iam alia nõ cõtulerint. scripsimus in cap. de scabie oculorũ plures ex medicinis ad lachrymas stringendas ex quibus est fief quod scripsit Hamech, & alcohol ꝙ scripsit Humain, & alcohol exerumi, quod in cap. de ophthalmia scripsimus ex emplastris plura stringẽtia lachrymas. Mahemet Arasi. Epithema prohibẽs fluxũ ex oculo. ℞. aloes, tutiæ, sief, memithę, litñ, boli: ana partẽ. i. gũmi arabici partes. ñ. liniatur super frontem cũ albumine oui. Idem. Cõfectio alcohol stringens lachrymas, et cõfortans oculos. ℞. tutiæ. ʒ. x. corallorum confrictorum myrobalanorũ citri. & aloes: ana ʒ. ñ. piperis. ʒ. ſ. macropiperis, drach. ñ. fiat cohol cũ eo. Democritus. Medicamen satis vtile ad dolores oculorũ & lachrymas. Accipe lanam nõ ablutam, & combure, & cinerẽ eius diligenter tere, & ex eo cum albumine oui super frontem & tempora lini: statim enim materiei fluxum, & lachrymarum amputat & dolorem tollit. Iudęus. Cohol cõferens cum auxilio Dei fluxui lachrymarum. Accipe fumi thuris, myrrhæ, tutiæ ablutæ: ana partes ęquales: sief memithę, croci: ana partẽ. i. tertias duas. bonum. Idem. collyrium expertum ad lachrymas oculorum, & tenebrositatem. Accipe succi granatorũ acetosorum cocti vsq; ad medietatem, & collati lib. ſ. deinde pone super ipsum sief memithæ, aloes boni puri, litñ, et croci: ana ʒ. ñ. musci boni, danic. ñ. Deinde pone in vase vitreo, & obtura orificium eius: & dimitte in sole diebus quadraginta, & vtere eo mane et sero. bonũ. Filius Zezar. Confectio alcohol deficcãtis lachrymas, & cõsẽrẽtis pruritui, & ardori. ℞. sedenegi, chalcucecaumenõ: ana ʒ. ñ. sief memithæ, climiæ: ana ʒ. i. aloes, spicę, costi, opñ: ana ʒ. ſ. fac puluerem: deinde imbibe in succo fœniculi, et dimitte siccari, et tere cõtritione vltima, et vtere. Amaran. Cohol conferens cum auxilio Dei ad lachrymas oculorum, & pruritum, & ardorem, & visus obscuritatẽ. Accipe fumi thuris. ʒ. iñ. myrrhæ, aloes: ana ʒ. i. & ſ. gummi assi, cerussę: ana ʒ. ñ. opñ aure. i. sedenegi. ʒ. ñ. & ſ. puluериza & vtere. Filius Girges Rex Medorũ. Confectio medicaminis, & est cohol pomerij cõferentis lachrymis, & ardori, & asperitati oculorum, & ægritudinibus, & fumositatibus calidis, & choleræ, & ei qui patitur descensum aquæ, & ei qui videt rem vnã esse duas. ℞. sarcocollæ nutritæ in lacte mulieris diebus pluribus. ʒ. iiñ. dragaganthi albi, olibani, scoriæ ferri, margaritarũ non perforatarum: ana ʒ. i. spicæ indæ, climiæ auri & argenti, cachiæ: ana ʒ. ſ. amyli, cerussæ: ana ʒ. ñ. tutiæ subrubeæ. ʒ. iñ. Tere omnia & imbibe cũ aqua rosata sic cõterendo: deinde fac siccari, deinde imbibe succo granato rum acetosorum: & fac sicut prius: deinde cum aqua infusionis hueg: vltimo vero cum aqua solathri: deinde pone camphorę danic. i. zucchari tabarzet, aure. i. Deinde tere vltima contritione: & fiant ex medietate eius sief cũ aqua rosata, & ex alia medietate fiant alcohol, & vtere cum aqua rosata, vel albumine oui, & lacte mulieris. est enim valde bonum.

Cauterium & medicina sublimis.

De tarphati. Cap. 11.

CVra huius ægritudinis est alterius modi in principio, et in fine, et in tempore intermedio. In principio enim indiget phlebotomia ex cephalica, & lubrificatione, & solutione ventris, & administratione clysterium, qñ clysteres sunt melioris curæ in hac parte cũ diminutione cibi et potus, et dimissiõe vini. Deinde administrentur repercussiua in principio sicut est bolus armenus, & lutum sigillatum, & chimolea cum albumine oui: deinde cum lacte mulieris. Deinde procedendũ est ad distillandum in eũ sanguinem pulli columbini statim cum decollatur aut turturis. In fine vero misceãtur cum eo aliqua ex resolutiuis: sicut est arsenicum citrinum, & proprie sublimatum, & ablutum, & frictum cum aqua coriandri: & cõfert in huius hora, & distilletur in oculũ collyrium Gabrielis. Et fortius illo est sief Sabor. quod dicemus. Emplastretur autem in principio eius cum fœnugręco, & rosis coctis in aqua rosacea: deinde cõctis cũ vino, & proprie cum processerit ægritudo: et vaporetur cum decoctione chamæmeli, aut meliloti, aut cum decoctione foliorũ caulis. Et similiter emplastretur cum foliis caulis contritis, & coctis cum vino forti, & antiquo. Mahemet Arasi. Sief cõferens tarphati. ℞. thuris, myrrhæ, croci, ammoniaci: añ. ʒ. i. arsenici rubei. ʒ. ſ. fiat sief: & administretur cum aqua coriandri humidi. Gabrieli. Collyrium conferens tarphati bonum. Accipe thuris partẽ vnã. tere vltima contritione: & funde super ipsum ex aqua pluuiali in qua dissoluta sit talis malla, & salis ammoniaci, & salis gẽmæ circiter. ana partis. i. tertiam. diu teratur & distilletur ex eo in oculum mane & sero. Sabor. Sief expertũ ad tarphati oculorũ. ℞. arsenici loti & sublimati: deinde fricti & loti cũ aqua coriãdri. ʒ. iñ. sarcocollę, piperis, ammoniaci, lapidis lazuli: añ. ʒ. i. dissoluatur ammoniacũ in aqua in qua dissolutũ sit ex sale ammoniaco. ʒ. ſ. & fiant sief. & vtere cũ lacte mulieris.

De algarab oculorum, id est apostemate fistuloso in lachrymali oculi Cap. 12.

CVra huius ægritudinis incipienda est à corporis mundificatione & capitis, cum iteratione & reiteratione donec cõfidimus de abscissione superabũdantium cum abstinẽtia, & cõmensuratione rerum sex. Deinde ante sui eruptionem ponantur ex resoluentibus aliqua debilis resolutionis in principio: deinde fortioris sicut ammoniacum proprie dissolutum cum oleo nucũ, & succo fœniculi, aut bdellium, aut ammoniacum cum modico atramenti, aut nux rancida contrita & suppositа, qñ est vltima. Post eruptionẽ vero si morbus est recens, triplici indiget regimine curationis. Et primũ quidem est mundificatio cum eis: quæ sunt proprie moderatæ absterſionis, sicut aqua mellis, aut melicratum, & fortius illo est melicratum cum modico aquæ rutę, aut mel cum aqua rutę. ista enim distillentur hora post horã: deinde exiccetur locus, & exprimatur virtus eius: deinde administretur lanugo arundinis inuenta in interiori parte ipsius, & proprie iuxta radicẽ cum melle pauco vel sola per se ficca. est enim mundificatiuũ bonũ. Secundum vero genus curationis est oppositio medicaminis desiccatiui, & incarnatiui mediocris exiccationis, sicut est, proprie administratio aloes, & myrrhæ, & sarcocollæ, sanguinis draconis, & chamędryos, & aristolo. & thuris, & similium: proprie post expressionẽ vulneris, & mundificationem, et ablutionẽ eius cum vino stiptico hora post horam. Et dixerũt quidam ꝙ ruta est ex rebus mirabilibus

Nota de nuce rancida.

bus ad hãc ægritudinẽ: & proprie facto emplastro ex ea cum expressione granatorum sanans & remouens vestigium eius. Tertium vero est consolidatio cũ eo quod est maioris desiccationis q̃ prius: sicut sunt collyria proprie: quorum narrationẽ sequemur post. Si autem ægritudo antiqua & inueterata fuerit quintuplici genere curationis indiget. Et primum quidem est remotio eorum quæ sunt cõtra naturam: sicut est caro corrupta & filtrosa cũ medicinis acutis: quæ sunt sicut colcothar, arsenicum, sal ammoniacus, attramentum alharat, aluminis: ana partẽ vnam, calcis viuæ partes. ij. Terantur in vase æneo cum vrina pueri: deinde post exiccationem vtere. Et quãdoq; submergitur ægritudo: & imprimitur corrũpens os, aut alterat superficiem eius. tũc totum quod corruptum est, radatur, & abijciatur vsque dum apparet purum. Secundum est abscissio materierum fluere cõsuetarum cum eo quod conuenit: & iam locuti sumus in cap. de catarrho: & in eo quod præcessit in cap. de fluxu lachrymarum. Tertium est mundificatio, & absterſio cum eis quæ iam diximus: confortatur tamen cum aliquo acutorũ leuium sicut est vnguentum ægyptiacum cum modico aloes, & olibani. Quartum est administratio incarnatiuorum nõ expoliatorum ab eo quod est sicut ziniar, atramentum, & similia. Quintum est figillatio, & cõsolidatio cum eis quæ dicemus. Quandoq; vero apud possibilitatem morbi huius non confert, & tunc eius cura cauterium est. Et modus operationis eius circa hoc est vt abscindantur in longum vsque quo perueniatur ad os. Tunc si os sanum fuerit habens solum quod est in superficie tabe factũ, radatur, & abijciatur totum quod ex eo alteratũ apparet. Et curetur deinceps cum medicamine incarnatiuo ex eis quæ dicta sunt. Si autem ex osse manifesta quãtitas corrupta apparet, cauterizetur ſm illud quod est possibile vsq; ad sufficientiam eius. & proprie ſm cõsiderationem corrupti ipsius. Et sunt ex hominibus qui perforant os; & proprie quando iam ꝓcipitur ex morbo adhæsisse colatorio. Verũ est q; istud raro recipit cura nisi sicut à fortuna. Nos autem curauimus aliquos: & pauci ex eis sanati sunt. Hoc autem non prętermittimus: quoniã oportet quando cauteria fiunt, aut medicinæ acutæ imponuntur fistulis lachrymalium: vt oculus cõpellatur ad angulum syluestrem cõpressione facta cum spongia infusa in aqua frigida: aut succo solathri, aut portulacę: & sæpius innouetur. Mahamet filius Zachariæ. Confectio medicaminis vltimi ad garab: quod administratur post q̃ abluitur fistula cum vino stiptico: deinde exprimitur donec egrę diatur virtus eius. ℞. aloes, sarcocollæ, sanguinis draconis, myrrhæ, thuris, balaustię, boli ar. añ. ʒ.v. ziniar. ʒ.i, & ℈. climiæ argenti. ʒ.x. Terantur & puluerizent & supponant. Idẽ. aliud valẽs similiter. ℞. aloes, thuris: añ. ʒ.i, sarcocollę, balaustię, sanguinis draconis, antimonij, aluminis: añ. ʒ. ℈. floris æris quartã. ʒ.i. fiant collyria, & vtere sicut prius. Dioscorides. Accipe ex folijs chamędryos siccis, & tere cõtritione vltima: & fac ex eis slef cũ succo solathri: & vtere. bonũ ad vlcera oculorum, & algarab. Gabriel. Cõfectio medicaminis expti ad algarab, & vlcera. Accipe slef memithę, chamędryos, corticũ thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ, atramenti, aristolochię rotundæ: ana partes æquales. Terantur sicut alcohol, & vtere sicut prius. Idem. aliud. ℞. myrrhę, aloes, corticum thuris siccarũ añ. vtere indesinenter cum aqua altarasacon.

De almusaragi siue alintisar, & est egressio vuæ, siue pupillæ dilatatio. Cap. 13.

POstq̃ confirmatur: aut quæ à natura est: non habet curam. Facta autem à siccitate difficulter curatur: tũ succurritur ei cũ bono regimine & humectatione ex his quæ scis. Et est quæ fit ex humectatione. Et cura eius est quatuor res. Prima est euacuatio et subtractio eius quæ excrescere videtur materiæ iterata cũ interpolatione nõ frequenti & phlebotomia, si appareat significatio humorum abundantium cum sanguine: & proprie cephalicę: et post hanc, si exigit dispõ, ex venis lachrymalibus, & venis temporũ, & fiat incisio arteriarũ, aut cauterizatio ipsarũ si res postulat. Et qñq; fit cauteriũ & cõfert proprie in zuhędeg, sicut diximus. Secũda est administratio medicinarũ diuertentium materiã ex loco sicut scarificatio in auribus: & apertio cũ ventosatione hęmorrhoidum: & appositio ventosarũ in nucha, & super collum, & in spatulis. Tertia est abstinentia, & tolerantia famis, & regimen exiccatiuum. Quarta est administratio rerũ resoluentiũ ex ipso oculo, & extrahentium humiditates dilatãtes vueam sicut proprie alcohol ex felle hœdi cũ succo fœniculi & pauco sale ammoniaco, aut ex felle ericĩ, aut ex felle testudinis, aut ex capitibus hirũdinum adustorũ. Et fiat inde collyrium cũ succo chelidoniæ, & melle, qm̃ est expertũ. Est etiam quæ fit à casu & percussione. Et cura eius est duæ res post regulationẽ, & abstinentiam in eis quæ comeduntur, & alijs: & abstinentiã à vino. Et prima est vt in principio fiat administratio repercussiuorũ, & infrigidantiũ, & prohibentiũ effusionẽ materiæ. & hoc post phlebotomiã, sicut proprie est emplastrum ex farina fabarum excorticatarũ cum aqua foliorũ salicis, solathri, aut endiuiæ. Secunda fiat administratio resolutiuorũ mediocrium: sicut proprie fit ex vitello oui cum oleo rosato, & pauco vino emplastrato desuper: & proprie post instillationem in oculos ex sanguine turturis, aut pulli colũbini. Ad vltimum instillentur collyria resolutiua fortiora quæ paulo ante dicta sunt.

De nyctilopa oculorum, id est qui post solis occasum non vident. Cap. 14.

CVra huius ægritudinis est quatuor res. Prima est regulatio vitæ. Secunda est subtractio materiei. Tertia est absterſio eius quod fluxit. Quarta est correctio nocumenti accidentis in spiritu. Primã igitur rem complet commensuratio in sex generibus rerum: & proprie cum alleuatione comestionis & dimissione cœnæ. Et sint cibaria digestioni obedientia ex his quæ scis: Et detur in potu ante cibũ, & post descensum eius à stomacho, vinum antiquum bonũ purum postq̃ propinaueris ante illud sufful resenigi: quod dicemus post. Et ex cibis qui currunt cursu proprietatis est hepar hircinum comestum assum, aut elixum cum sale gemma modico, & modico piperis longi. Herba autem adhil & electarium eius est sublimis iuuamenti ad illud. Secũdam rem complet phlebotomia ex cephalica si multitudinem cognoueris in sanguine, et ex venis lachrymalibus, et ex naribus si inuitat necessitas. Si autem ex humorum grossitie fieri cõtingat, euacuatio fiat cum hiera picra, & hiera colocynthidos, & pilulis cochijs, & cum gargarismatibus, & caputpurgijs ex eis quæ scis. Tertiã rem cõplent collyria de fellibus & instillationes in oculos, & proprie eius qui currit ex hepate hircino, aut caprino, quãdo scinditur in multis partibus: & aspergitur super ipsum sal indus, aut sal gemma, & piper longum post contritionem eorum. Deinde assatur, & quandoq; huius hepar assatur cum eisdem speciebus super prunas, & fit inclinatio super fumum eius. Et iam dictum est q; comestio eius est iuuatiua valde: et similiter inclinatio super vaporem aquę elixationis eius. Quartam rem complent administrationes medicaminum spirituum visibilium subtiliantium & illustrantium: sicut est proprie vsus herbæ adhil, & cucubę, & fœniculi, & chebuli conditi, & nux muscata condita, & alia quæ diximus in capitulo primo de ægritudinibus oculorũ. Alexander. Confectio collyrij ad nyctilopam experti. Accipe succi fœniculi cocti & depurati partem vnam, mellis & fellis hircini: ana partem mediã. bonum & expertũ. Idẽ. Prędicto collyrio admisce ex stercore crocodyli, aut stellionis: ana partis vnius quartam. & sanat in paucis diebus. Idem. fiat alcohol ex pipere longo zinzibere, & spica, & confert.

De

De aqua descendente in oculum. Cap. 15.

QVando est in principio & non est confirmata succurritur ei cum medicinis, & proprie cum abstinētia & diminutione ciborū, et vitatione grossorū & vaporosorū, sicut sunt pulmenta, & pinguia, & iura, et pisces, et vinū, et similia ipsis. Et cū mūdificatione sæpius iterata & proprie cum cochijs, hiera picra, & hiera diacolocynthidos: & cum administratione medicinarū resoluentium sicut est aqua rutæ, & proprie cum serapino: aut aliquo ex fellibus animaliū cū melle, & succo fœniculi: aut serapinū cum felle hircino, & melle, & succo fœnicu. qñ est vtilissimum. Filius Zachariæ Arasi. Confectio collyrij de fellibus ad principium aquę & nyctilopam, & alintisar. Accipe fellis hirci exiccati in vase çneo. ʒ.x. pulpę colocynthidos. i. &. ℈. serapini. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. ij. fiant sief cū aqua rutę, aut aqua fœniculi, & vtere. Sabor. Collyrium bonum & expertū. Accipe fellis hircini exiccati in vase çneo, & granorū auri exiccatorū ana. ʒ. v. serapini. ʒ. i. gūmi. ʒ. ℈. fac ex eis collyriū cum succo chelidonię, & vrina pueri non polluti, & melle. Qñ autē passio fuerit cōfirmata, & fuerit ex eis in quibus est possibilitas curationis: cuius signū est q dū aspicitur oculus vel pupilla videtur clara, & cedit dilationi cū ꝑmitur digito, aut instrō: deinde redit ad ipsum, & non frangitur: tunc est ex illis quæ deponūtur ex recta operatione artificis. Et modus deponendi aquā cum instrō est hmōi. Subtilietur regimen eius ex cibo & potu, & dimittat vinum oīno. Et fit cibus eius aqua ciceris, & sauic, & sorbilia facilis digestionis, & boni nutrimenti, & paucæ quantitatis. Et ꝓcedat cum iteratione in mūdificatione corporis & capitis: & ꝓcedat cum phlebotomia, si necessaria fuerit. Deinde in domo tēperati aeris non luminosa locetur: & iaceat supinus: & ꝑcipiatur ei vt conuertat intuitum suū versus nasum. Deinde incipe perforare ex parte sylueſtri lachrymalis cū instrō quod dicitur deponens aquam: & procedat perforatio inter tunicam, & tunicam cū omni facilitate vsque dum perueniat ad vacuum: quod est ante pupillam. Deinde incipe deponere aquam & occultare illā sub cornea, donec deocculteturquod sepultum erat sub aqua, & videatur, & obseruetur cum industria, ne quod deponitur ex aqua redeat occultando, & sepeliendo eam inquantum possibile fuerit, ne redeat: & hoc cum iteratione & iteratione, donec adueniat sanitas: & post hoc pone super oculum vitellum oui & oleum rosatum cum puluillo ex coto. Et sit accubitus super ceruicem, & collū: & fiat hoc vsq; ad tempus quo remouebitur dolor: et nō soluatur ligatura nisi de triduo in triduum, & dum soluitur vaporetur oculus cum aqua rosata decoctionis salicum, & similium. Et sit domus in qua habitat tenebrosa. Et afferantur ad locum hūc deinceps quæ diximus in cura vulnerum oculorum.

De debilitate visus. Cap. 16.

SI contingat à re addita in superficie oculorum quam sensus cōprehndit: sicut est vngula: pannus, scabies, & sebel, dicta est cura eius. Si autem cōtingat ꝓpter rem quā sensus non valet compræhendere sicut nebula, val vapor: tunc eius cura est tersio cū eo quod est resolutionis mediocris: sicut scripsimus in canone. Si autē fuerit propter vapores qui eleuātur à stō posito sub dñio humiditatum viscosarū, putridarum, & vaporosarum: aut sub dñio cholericæ materiæ vaporosę: Cura eius est mūdificatio stōi cū solutione & vomitu leni, & facili ex his quę diximus cū ꝑcessione administrationis medicaminū incisiuorū: sicut syrupi acetosi in calida materia, & oxymelitis squillitici in frigida materia: & subsecutione medicaminū, quibus approprietur duplex intētio. s. cōfortationis stōi, & ꝓhibitionis eleuationis vaporū cum eis quę sunt sicut tryphęra minor proprie chebuli cōditi, & zuccharū rosatum cum mastiche: et trochisci noīati diarhodon. Si autē fuerit propter peccatum quod est in ipso oculo: tunc fit illud, aut ꝓpter excessum siccitatis in ipso: et cura eius est regimen humectatiuum quod diximus in canone, ꝓterēq; q faciet cadere in oppilationē. Aut propter excessum turbidæ humiditatis in ipso. Et cura eius est tres res. Prima est adæquatio & digestio materiæ sicut locuti fuimus in canone. Secunda est euacuatio eius cum eis quæ sunt sicut pilulæ de hiera, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & infusio de aloe, aut hieræ in aqua endiuiæ, & aqua fructuum & similia. Tertia est resolutio & tersio ex ipso oculo humiditatis turbidę obtenebrātis cū eo quod est sicut collyrium de fœniculo & similia: quorum in caꝑ. de conseruatione sanitatis oculi meminimus, qua propter afferatur ad locum hunc quod dictum est ibi. Si autem contingat passio propter turbulentiam aduenientem spiritui visibili, cura eius est omne bonum regimen in sex generibus rerū: cui subsequatur regimen mūdificatiuum corporis post quod subsequatur regimē clarificans sanguinem, & clarificans spiritus ex his quæ præcessunt in canone. Et qñq; contingit propter subtilitatem, & paucitatem ipsius spiritus: & cura eius est cum administratione medicaminū addentium in spiritum, & vigorantium ipsum: & ex summa horum sunt myrobalani, & quę componuntur ex eis. Afferantur ad hunc locum quę diximus in caꝑ. de cōseruatione sanitatis: quā obrem oportet vt capitulū illud cum isto simul ligetur. Inquit Gal. Fella omnia abstergunt oculū, & clarificāt visum: eligātur ex animalibus quidē fel algazel, & hirci syluestris, & bouis, & leporis, & adib, & vrsi, & testudinis, & vulpis, & hœdi, & capræ montanæ, & ex volatilibus aquilæ, & vulturis & viuentium ex raptu, & hirūdinis, & passerū, & galli, & perdicum, & alcubugi, & ex piscibus sel sabor, & porci marini: & sunt iuuamenti vltimi. Mahemet Arasi. Alcohol sublime in cōfortatione visus: acuit. n. & clarificat ipsum. ℞. tutię ablutæ nutritę tribus vicibus cū succo sampsuci depurati. ʒ. xx. Deinde accipe zinzib. piperis nigri & lōgi, chelidoniæ, buruch: añ. ʒ. ij. salis āmoniaci. ʒ. i. Terant oīa cū succo fœniculi, aut sampsuci tribus vicibꝰ: deinde fac siccari, & tere subtilissime. & fiat alcohol cum eo. Rufus. Collyriū satis bonū quod acuit visum, & oculorū sanitatē custodit tēpore multo. Accipe litium & tere contritione multa cū succo fœniculi depurati vsque dū fiat sicut mel, & recōde in vase uitreo & vtere. Quidā autē ex posterioribus addiderunt ad oēm. ʒ. eius ex felle galli aut perdicis. ʒ. i. tertias duas. Idē. Cohol valēs ad idem. Accipe ex tutia quātū volueris, & laueē cū aqua pluuiali: deinde exiccetē & nutriatur post illud, primo cū aqua fœniculi, secundo cū aqua sampsuci, tertio cū aqua altarasacon semper cōterēdo: deinde exiccetur et nutriatur post illud: & fiat cū eo alcohol. Cōfectio alcohol ex inuentione nostra conferens supercalefactioni oculorū, & debilitati visus causa subtilis & acutę humiditatis, aut mordicationis: aut pruritui in oculis. Accipe tutiæ carmeni lotę in aqua pluuiali: deinde in aqua ro. vicibus pluribꝰ. ʒ. x. frictionis myrobalanorū citrinorū cū aqua rosata. ʒ. vi. litij. ʒ. ij. ℈. zinzi. piperis longi: añ. ʒ. i. aspergātur cum succo agrestę, & terātur cum eo: deinde exiccētur & puluerizētur, & fiat cum eis alcohol. Hamech. Cōfectio alcohol cōferēs obscuritati visus: abstergit. n. oculos et clarificat. ℞. tutiæ, antimo. ana. ʒ. vi. sal. ℔gem. ʒ. ij. litij, sief memithę: añ. ʒ. i. camphoræ. ʒ. i. tertiam. Terātur tutia, & antimonij, & misce conterendo cum aqua myrobalanorū citrinorum, & hoc per triduum: deinde cum alijs fiat cohol: & vtere. Alexander. Collyriū satis efficax in clarificando visum & ad auferendā caliginē. ℞. fellis perdicis. ʒ. i. & mellis. ʒ. ij. succi fœniculi depurati. ʒ. iij. pone in vase vitreo, & suspēde in sole per dies septē: deinde vtere. est. n. efficax. Sabor. Confectio tryphęrę mirabilis vigorantis visum: cui accidit impedimētum ꝓp fumos ignitos cholericos, aut sallitos, et ē ei imꝑssio fortis: reducit. n. oculos ad formam

mam vigoris adoleſcẽtiæ. ℞. myrobalanoꝝ chebuloꝝ, citrinorũ, & indoꝝ: ana drach. ij. ℈. ſ. belliricoꝝ, & emblicoꝝ, ana drach. ij. zucchari drach. v. tere in vaſe lapideo, & funde ſuper ipſum aquã fontiũ clarã: ſicut aſpergendo parũ poſt parũ: & hoc facias per dies tres. deinde dimitte ſiccari: & poſt hoc ſparge ſuper ipſum diſtillãdo ex oleo roſato, aut amygdalino. Et contere per alios tres dies: & iterũ dimitte ſiccari. Deinde accipe roſaꝝ, ſandali, macaziri, cubebe, cardamomi: ana. ʒ. ij. ſpodij, macis: ana. ʒ. i. ſuch. ʒ. i. ℈. ſ. deinde accipe zucchari tabarzet, lib. i. tamaridoꝝ: eyron, drach. iiij. pruna quinquaginta. Fac ex eis formas ſimiles auellanis: & da mane q̃libet à drach. ij. vſq; ad auũ. ij. cũ aqua calida. bonũ. Idẽ. Cõfectio alia addens in viſum, auferens tenebroſitatem eius. ℞. herbę albeduſtur, ſeminis rutę, añ. drach. vij. ſ. ſiſeleos, calamenthi domeſtici, zinzib. pulegij, cubebe, nucis muſca. añ. ʒ. v. ſceſebrã. vnc. i. ℈. ſ. garyophyllоꝝ, maſtiches, margaritarũ nõ pforatarũ: añ. ʒ. i. et tertiã alterius, ſerpẽtis cõbuſti, cryſtalli: añ. ʒ. ij. et. ſ. balſam grana. vi. & põderis croci. ʒ. i. tertiã, zucchari lib. ij. fiant ex eis formæ ſimiles auellanis: & da ex eis à drach. i. vſq; ad. ij. In hyeme cõueniũt ſenibus: bonũ exptũ: ſi Deus voluerit.

De caſu pilorum palpebrarum. Cap. 17.

SI accidat propter defectum materię. Cura eſt in primis cum eis quę reparant materiã ex bono, & largo regimine ſicut ſcis. Deinde cum eo quod trahit materiã ad locum neceſſitatis: ſicut ſunt medicinæ & collyria quas dicemus poſt. Et qñq; fit ex cauſa ꝓpria & corruptione materiæ ægritudinis in ipſis palpebris: ſicut eſt ſilach: quæ eſt ꝓprie corroſio cũ rubedine & aſperitate, & pruritu in ipſis palpebris: & cura eius eſt vt mũdificeẽ caput ab humore nitroſo ſalſuginoſo & acuto: deinde adminiſtretur regimen humectatiuũ: & frequenteẽ ingreſſus balnei, & inclinatio ſup vaporẽ aquę calidę, et emplaſtrationes ex medicinis humidis, ſicut eſt portulaca cũ lacte & mucilago pſyllij, cum oleo roſ. aut mucilago ſemi nũ cydonioꝝ: aut amygdalę amaræ, aut dulces cũ lacte & ſimilia. Poſtquã autẽ acquiritur palpebris tẽperies & teneritas, tunc adminiſtrãda ſunt medicamina piloꝝ generationẽ faciẽtia ex his quæ dicemus. Et qñq; eſt ſiſach chronicũ groſſum durũ: quare vapor qui eſt materia pili nõ inuenit tranſitũ. Et cura eius eſt mundificatio capitis cum iteratione, & phlebotomia, & ventoſatio crurium, & vſus balneationis, & emplaſtratio cũ lentibus excorticatis in eo quod mulgetur ex granatis contritis cũ rob. Deinde adminiſtratio medicaminũ facientiũ pilorũ generationẽ, quæ dicemus. Et ex eis eſt lapis lazuli, ꝓprie, et lapis armenus arcohol facto ex aliquo eoꝝ cũ ſpica, et producto cũ radio ſuper palpebras, aut ex antimonio & ſpica: et lapidi lazuli ineſt, ꝓprietas mirabilis. Muſcę aũt ſi exiccantur abſciſis capitibus, & fiat linimentũ ex eis cũ auellanis aſſis & adipe caprino aut vrſino, inuenitur efficax. Citranguloꝝ quoq; ſemina ſi adurãtur & liniantur cũ adipe caprino, piloꝝ faciunt facilem generationẽ. Mahemeth Araſi. Cõfectio alcohol reparantis pilos in palpebris & confortantis eos. ℞. oſſium myrobalanoꝝ aduſtoꝝ partẽ vnã, fumi thuris partis vnius quartã, ſpicæ romanæ, lapidis lazuli ana partis vnius tertiã: liniatur ſuper palpebra cũ radio. Emplaſtrũ quo vtẽdũ eſt ſup palpebris curãs ſilach, & remouens pruritũ & ſcabiẽ. Accipe granatum vnũ integrũ, & decoq; illud in aceto vſquequo diſſoluatur & emplaſtretur ſuper palpebras.

Linimentũ de muſcis.

De cura inuerſationis pilorum palpebrarum. Cap. 18.

CVra huius ægritudinis fiat ſm vnum quatuor modorum. Primus eſt inuiſcatio eorũ cum aliquo leuis viſcoſitatis: ſicut cum maſtiche, aut cum ſputo & cola: aut cum gumma pini, aut bdellio diſſoluto in albumine oui, aut cum aliquo talium. Secũdus eſt ordinatio pilorũ & reſtrictio eorum ad vnum ordinem. Et hoc quidem fit ſm hunc modum. Accipe acum ſubtilem, & perfora in exteriori parte palpebrę, vt perueniat perforatio vſq; ad interiorem partẽ vbi eſt ordo naturalis pilorum: & deinde accipe pilum, & pone in foramen acus, et extrahatur vt pilus inueniat viã ad ordinẽ: & ſic fiat de alijs ſi ſunt plures vſq; dum ordinẽtur cum alijs. Deinde ponatur medicamen punctoꝝ conſolidationẽ faciens, & conſtrictionẽ. Tertius modus eſt, vt euellantur pili vnus poſt alium, & igniatur ſtilus, aut acus, & cauterizetur locus vnde eſt pilus euulſus cauterizatione ſufficiẽti: & ſic fiat de alijs. Quartus eſt, vt poſt euulſionẽ piloꝝ fricetur ſuper loco medicamen piloꝝ generationẽ prohibens, ſicut proprie oua formicarũ, aut rubigo ferri cum ſaliua.

Cura hordeoli in palpebra. Cap. 19.

CVra huius ægritudinis eſt ſm vnum trium modorum. Primus eſt, vt prohibeatur collectio eius in principio ſui cũ eo quod eſt ſicut aloe, acacia, & lium linimento facto eis & ſuppoſito, aut bdellium reſolutum cũ aqua mẽthę humidę, et hoc poſt corporis & capitis mundificationẽ. Secundus modus eſt, vt ſi illa non contulerint, adminiſtrentur reſolutiua mediocris reſolutionis. primo poſt euacuationes ex eis quæ ſcis: & ꝓprie reſoluatur bdellium in aqua, & liniatur ſuper locũ: et fortius illos eſt opopanax: & adhuc fortius ammoniacũ cũ aceto. Et ſcripſit Oribaſius linimẽtum bonum expertũ & eſt vt accipias olibani, myrrhæ: ana partẽ vnam: ladani quartã partis vnius, cerę, aluminis, baurach armeni ana. partẽ. ſ. liniatur cũ fece olei de litio. aut accipe galbani, drach. iij. baurach. ʒ. i. liniaẽ cum ſucco apij. Tertius modus eſt, vt ſi reſolutioni non obediat, ſuſpendatur palpebra, & inuerſetur, & ſcindatur ſm interius palpebræ, & aperiaẽ tunica interior eius & exprimaẽ donec ingrediatur totũ quod eſt ſicut mucilago: deinde ſanetur vulnus cum linimentis: quæ ſunt ſicut ſanguis draconis cum albumine oui, aut ceruſſa cum albumine oui, & ſimilia.

SVMMA. VI. *de curis ægritudinum aurium. Et primo de dolore aurium.* Cap. 1.

SErmo noſter erit deinceps de ęgritudinibus auriũ, ſi Deus voluerit. Et primo de dolore earum, qui qñq; accidit à malitia cõplexiõis ſine materia: aut cũ materia. Et ſi quidẽ ſine materia, ſolũ alteratione indiget. Si vero fuerit calida, iuuatur ex infuſione albuminis oui recẽtis, aut mucilagine pſillij, & ſimiliũ ex eis q̃ dicemus. Si aũt à malitia cõplexionis frigida fuerit, cõferũt infuſiones & iniectiones calidæ. Si autẽ malitia cõplexionis ſicca, iuuatur humidis. Si autẽ humida ſiccis, quæ fiũt per traiectoriũ, & emplaſtrationes ex his quæ dicemus. Si autẽ malitia cõplexionis fuerit cũ materia, & fuerit calida, euacuetur ꝓ phlebotomiã. Si ſanguinea fuerit ex repletione in ſanguine, de vena cephalica. Deinde procedendũ eſt ad alterantia q̃ dicemus. Quod ſi cholerica fuerit, & eſt ille dolor qui fit ſm plurimũ, euacueẽ cũ eis q̃ ſcis, & frequẽteẽ lenificatio naturæ cũ aqua fructuũ. Deinde ſeda dolorẽ cũ alterãtibus quę dicenẽ. Si autẽ dolor vehemẽtior fuerit, cõcedimus aliqua ex narcoticis: ſicut ſief mentithe, ꝓprie cum aliquãto opij, & diſtempere tur cum lacte mulieris, & inſtilletur in aurẽ. Si autem materia fuerit frigida, euacuetur cũ eo quod cõuenit. Deinde alterãtia ſedãtia adminiſtrẽtur ex eis q̃ dicemus. Si autẽ dolor à groſſa fuerit vẽtoſitate, ſcribemus medicamẽta eius poſt. De doloribus auris factis ab aꝑate, aut vlcere, aut oppilatione, aut ingreſſu aq̃, aut animalis, ſingularia ſcribemus capitula. Poſt hæc autẽ nõ prætermittimus ꝙ medicamenta quę diſtillãtur in oculos, ſemper actualiter frigida mittenda ſunt, quæ autem in aure, tepida aut calida ſunt opponẽda, ſiue ſint ad ęgritudines calidas ſiue frigidas. Medicaminum

Canon practicus.

dicaminum narratio ad dolorē auris calidum. Albumen ouī cum lacte mulieris tepido. Oleū roſatum tepidū per ſe, aut bullitum cū aceto pondere ſui vſq; ad cōſumptionem aceti, aut cōquaſſatum cum ſucco cucurbitæ. Oleū de ſalice ſecundum eandem doctrinam. Oleum nenufarinum. Oleum de ſemine cucurbitæ. Oleum de papauere, ſi dolor eſt vehemens per ſe, aut cū aliquanto cāphoræ: eſt enim ſanatiuum bonum. Lac muliebre calidum ſicut mulgetur cū ſucco ſolathri, aut aqua coriandri humidi. Mucilago pſillī̄ cum oleo roſato conquaſſata, aut mucilago ſeminum cydoniorū. Oleū de iabroc quando dolor eſt acutus cū lacte mulieris ſtatim cum mulgetur. Lēticulas coctas cum panis mica cataplaſmabis. Succus hyoſcyami fortes ſedat dolores. Lactuca agreſtis ſecundum omnem modū adminiſtrationis eſt eis medicamen bonum. Et ſimiliter ſuccus ſolatri, & papaueris, & mandragoræ, & ſalicis, & teneritatū vitis. Hamech. Ad dolorem auris à caliditate. Accipe olei roſati partes. ij. olei amygdalarū dulcium partem. i. aceti partes. iij. Fac decoqui lento igne vſq; ad conſumptionem aceti: & cola & adminiſtra tepidum. Idem. ℞. foliorū cucurbitæ, aut ipſius cucurbitæ ſuccum: & miſce cum oleo roſato diu conquaſſando. & vtere. bonum eſt.

Narratio medicaminum ad dolorem aurium frigidum & ventoſum. Cap. 2.

In cauſa frigida.

ADminiſtrentur medicamina quę ſunt ſicut oleum nardinū, coſtinū, ſampſucinum, oleū de ruta, oleū de amygdalis amaris, oleū de chamęmelo: oleum anethinū, oleum laurinum, oleū de lilio, oleū de cheiri, oleū de narciſſo, oleū de pſicis, oleū de chryſomelis, oleū de beē, pprie, oleū de cherua, oleū de cinnamomo. Quod cūq; horū fuerit proprietatem habet ad dolorem auris à frigida cauſa factū, aut ventoſa. Fundamētum autem & materia præparationis ſingulorū eorum artificialiter eſt cępe cauatū, in quo oportet parari & decoqui cū facilitate in cinere prunarū. Et ex rebus admiſtis eis ſigillātibus ipſis virtutes mirabiles cū bonitate decoctionis in cępe cū eis eſt ruta proprie: & ſuccus radicis quæ comedit, & ſpica, & ſampſucus, & ſcea, & chamęmelū, & galbanū diſſolutū in ſucco porri, & ſuccus porri per ſe, & alliū, & caſtoreū, & piper, & ſuch, & ſuccus cępe, & ſuccus pharaſion, & origanū, & ſuccus aſphodeli, & euphorbium, & elleborus niger, & albus proprie: non eſt inçōueniens in huiuſmodi permiſtionibus admiſceri mellis modicū: deinde tepidū diſtilletur. Si autem dolor eſt fortis, ex miſcibilibus bonis eſt opium cum pauco caſtorei & croci, aut philonium cū lacte mulieris, aut trochiſci Stellæ, aut trochiſci de croco. Deinde remoue nocumēta narcotici cū eis, quę ſcis. Ex vaporatorīs aūt ſiccis eſt milium aut panicū & ſal calefactus & ſuppoſitus: aūt baccæ lauri cū melle pauco calefactæ & ſuperpoſitę: aut pulegium cum melle & olibano, aut grana lauri & olibanū cum ſucco rutę vel anethi. Et dixit Gal. Saccelletur ex furfure cū vino cocto & oleo nardino, aut rutaceo. cępe marinum tuſum & oleo aut butyro coctū, expertū eſt. Euaporatoriū humidum fit cū aquis decoctionū rerū quę maturant, & carminat, & mollificāt, ſicut meliloti proprie, & anethi, & chamæmeli, & fœnugræci, & volubilis, & foliorū cauliſ, & ſeminū eius, & herbę venti, et ſampſuci, et abſynthī̄, & ſimilium ſingulariter, aut coniunctim: ita vt recipiatur vapor eorū per cannulā: cuius vna extremitas ſit fabricata ſuper vas in quo res coquantur: & alia extremitas applicetur auri. Et qūq; eſt neceſſe vt miſceatur cum hīs rebus aliquid ex ſtupefaciētibus, vt ſedetur vehemētia doloris: & tunc fiat illud cū cautela. Remouēt autem nocumenta narcotici vapores ſuperius dicti cū modico caſtorei, & croci, & piperis, ſicut ſcis. Gale. Linimentum quod adminiſtratur, & ſedat dolorē auris. Accipe medullā ceruinam, aut medullā cruris iuuenci, ceræ: ana drach. v. oleum de nucellis, aut de amygdalis amaris, & ſuccū genigē. i. poligoniæ quantū ſufficit: fiat ex eis vnguentū: & vnge in circuitu auris: eſt enim mirabile. Idē. Aliud valens ſimiliter. Raphani radices cū oleo decoq; & diſtilla ex eo in auribus: & cū lana calida ſuperpone. Idem. Vermes qui ſunt ſicut faba media, & inueniunt ſub lapidibus: aut vermes plurium pedū coquātur cum oleo ex oliuis immaturis, et diſtilletur ex eo in aurem. eſt enim expertū. Fit etiam ſimiliter ex ſcarabeo, & ex lumbricis terrę. Oleum ſimiliter de ſcorpionibus eſt ad illud ſublime. Idē. Fel tauri cum adipe anatis eſt iuuamenti mirabilis ad dolorem auris à cauſa vehementer frigida. Mahemer Araſi. Confectio medicaminis de quo diſtillatur in aurē: & linitur ex eo in circuitu eius, & ſedat dolorem frigidum & ventoſum. Accipe caſtorei, euphorbī̄, opī̄, ſtyracis liquidæ, piperis, foliorū rutæ, calamenthi, ſi napis: ana. fiant ex eis trochiſci: et diſſoluātur in oleo nardino, aut coſtino: & coquant in concha cępe, & diſtilleē in aurē, ſedat dolorē auris. Hamech. In vrina tauri, aut caprarū ſi diſſoluatur myrrha: & diſtilletur in aurē ſedat dolorem auris. Iſaac ad dolorem auris. Accipe baurach, mel bonū, & oleū roſatū & acetū, miſce, et pone in aurē: expertū eſt. Idē. accipe mellis crudi, & olei laurini partes ęquales, & cōtunde & pone in aurē, expertū eſt. Idē. vnctio cōferens ad dolorē auris. ℞. meliloti vnc. ij. chamęmeli, ſampſuci añ. vnc. i. ſ. aq̄ lib. i. ſ. bulliant vſq; ad lib. ſ. deinde pone olei de cheiri, & olei violati, & olei ſeſamini añ. vnc. ij. decoq; ad conſumptionē aq̄, & vtere. Gabriel. Linimentū cōferens dolori auris expertū. Accipe ariſtolochiæ lōgę, ſeminis capparis, fœnugræci, añ. auř. ij. piperis longi auř. i. anethi, aloes, foliorū ſampſuci añ. vnc. ſ. ellebori. drach. i. & q̄rtā alterius, aq̄ lib. ſ. olei vnc. i. bulliant vſq; ad cōſumptionē aquæ & vtere multoties. bonū. Dioſcorides. Accipe radicē quæ comedit, & calefac ſuper cinerem, & calidam mitte in aurē, & fac multoties. Idem. Succus mēthę, & mel, vt ſint de ſingulis partes æquales: & diſtilla ex eo in aurem: bonum eſt.

De bothor & apoſtemate aurium. Cap. 3.

SI ſit calidū, cura eius eſt phlebotomia, & lenificatio naturę, & proprie phlebotomia cephalicę cū multa ſanguinis extractione ſi eſt poſſibile: & ſi nō eſt, cum generatione: & diſtilletur in aurē in principio quod eſt ſicut oleum roſatum, in quo iam conſumptum fuit acetū, vſq; ad dies duos aut tres: & obſeruetur regimen in vehementia doloris ne deficiat virtus, & faciat cadere in ſyncopim, & ſudorē frigidum, & permiſtionem rationis, & mortem: quare diſtilletur in ea diſtillatione poſt diſtillationem ex oleo iabroth cum lacte nouiter mulſo: & ſi excuſari aliter non potes cum modico camphoræ aut opī̄ exhibe. & poſtq; prætereīt artium diem: diſtilletur in eā mucilago ſeminis cydoniorū, aut fœnugręci, aut althęæ, & ſeminis lini. Si autem apoſtema non fuerit vehemētis caliditatis: diſtillanda ſunt aliqua ex mucilaginibus cum adipe gallinę, aut anatis, aut medulla cruris vituli: & expertū eſt. Diachylon diſſolutū in oleo anethino. aut chamęmelino expertū eſt. Diachylon minus cū oleo de alcanna. Et ex eis quæ ſunt vltimi iuuamenti, eſt hyſſopi cerotū quod dicemus. Et confert adminiſtratio euaporatorī̄ humidi quod diximus. Ioannes Serapionis. Emplaſtrum cōferens ad apoſtema auris. Accipe farinam hordei, & decoq; cum rob & oleo de chamęmelo. Aliud.

Accipe farinā fabarum, chamæmeli, violarū ſuccum, farinam hordei, althæam, melilotū: decoq; cum aqua & oleo chamęmelino, & rob: & vtere. Idem medicamen quod reſoluit et maturat apoſtemata quę ſunt in auribꝰ. Accipe farinā fabaꝝ, & fac emplaſtrum cum expreſſione cauliū, & oleo de lilio, & ſuperpone. Aboali. hyſſopi cerotū, cuius iuuamentū eſt ſublime ad apoſtemata auriū maturās & ſedans dolorē: bonū, ſi Deus voluerit. Accipe adipis gallinę, butyri ouiū, ſeu vaccini loti, cerę citrinæ, adipis caprini, mellis, olei de lilio, hyſſopi humidę: de

ſingulis

singulis partes æquales. Fiat ex eis cerotum: et tepidum in aurem mittatur: & liniatur in circuitu. expertum est. Idē. Confectio emplastri satis boni ad dolorē, & apostemata aurium. Accipe cæpe album & elixetur, & cōteratur cū butyro: & vtere. Mahemet Arasi. Confectio emplastri sedantis dolorē aurium apostemosum. Accipe bdellij, adipis caprini, ana. ʒ. iiij. farinæ fœnugreci, & seminis lini, radicum althęę, radicum lilij, ana. ʒ. v. melilotī, chamæmeli: ana. ʒ. i. croci. ʒ. i. vitellum vnum oui elixi. Conficitur aūt sic: chamęmelū, melilotum, radices althęę, & radices lilij coquantur in aqua vsq; dum cocta sint. Bdellium dissoluat in succo cępe, aut in aqua decoctionis herbarū: & ex omnibus his & cæteris fiat emplastrum: postquā additur rob, & olei sisamini, aut de lilio, ana. ʒ. ij. butyri quantū sufficit. Coquātur oīa vsq; dum pingueſcāt & emplastretur cum eo. Et quandoq; apud necessitatē additur ei opij. ʒ. ij. & est mirabile. Et quandoq; pro opio papaueris albi. ʒ. vj.

De sonitu & tinnitu aurium. Cap. 4.

FIt quandoq; propter debilitatē: sicut accidit conualescētibus. Et cura eius est cum resumptiuis: & adentibus ad virtutē corporis: & regimen conualescentium sicut scis. Et quandoq; fit propter aduentū cri
Causæ. sis: & est silendum & quiescendū in eo. Et quandoq; fit propter abundantiā & repletionē superfluam in capite. Et cura eius est solutio & euacuatio cum hiera diacolocynthidos, et cochijs, & similibus cum iteratione & iteratione. Deinde fiant instillationes & emplastrationes post embrochationes & euaporationes per traiectoriū ex his quæ dicemus. Et fit qñq; à ventositate grossa: & cōferunt ei caput purgia & sternutationes post mundificationē radicum & distillationes notæ: & pprie cū oleo de alcanna & modico de euphorbio aut oleo rutaceo & castoreo, aut oleo de been cum modico succi porri, & qñq; fit ex coartatione humorum grossorum, & viscosorū: & cōfert in hoc nitrū cū melle et aceto: aut ellebo-
C rus albus cū castoreo et melle et aceto & oleo de been. Hamech filius Zezar. Oleum raphani cū oleo rosato & succo porri & felle ouium cōfert tinnitui, & sibilo aurium. Succus porri cum oleo rosato & lacte mulieris & castoreo valet sifr. Vnguentum ex inuentione nostra valens cū auxilio Dei sonitui auris et grauedini auditus propter ventositatem grossam & materiam frigidam. ℞. ellebori albi, castorei, costi, ana. ʒ. i. rutæ, nitri, piperis longi, ana. ʒ. i. partes duas, euphorbij. ʒ. i. tertiā. Deinde accipe succi radicis q̄ comeditur: succi porri, olei nardini, chamęmelini, olei de amygdalis amaris, olei anethini añ. ʒ. i. coquātur ad succorū consumptionem: cola et vtere. expertum est. Ioannes Serapionis. Si tinnitus à ventositate contingat & inflatione. Accipe euphorbij. ʒ. i. & resolue in oleo de alcanna & vtere: aut castoreum cum oleo rutaceo, aut oleum de been cum succo porri. Idem si ex materia grossa coartata in auribus cō
tingat vaporetur auris per traiectorium. Deinde instilletur medicamen quod Reci. ellebori albi, castorei, ni-
D tri: ana partem vnam, croci partis vnius quintam. misce cum oleo sisamino & aceto, & distilla in aurem. Alexander. Ad diuturnos aurium sonitus, & tinnitus mirabilis. Reci. euphorbij, & dissolue in oleo ciprino & vtere. Filius Zachariæ Arasi. Accipe chamęmelum, sampsucū, calamenthum, scehani, hyssopum siccā, absynthium: bulliant in vase super quod ponatur traiectorium, & recipiatur fumus eius: cōfert enim post corporis mundificationem. Idem. si fiat sonitus aurium propter debilitatem succedētem febribus: distilletur in aurem acetum decoctionis absinthij cum oleo rosato. Aboali. Medicamen expertum ad sonitum & tinnitū aurium. Accipe gariophyllorū, seminis porri: añ. ʒ. i. muſci grana. ij. distillentur cū aqua sampsuci, aut foliorū pini, aut rutæ.

A De debilitate auditus & surditate. Cap. 5.

QVæ natiua est, non inuenit curam. Quæ autem antiqua est vix recipit curam. Quæ aūt fit ppter aposthema aut bothor, diximus eius curam. Surditas incurabilis q̄.

Si autem fiat propter sanię in aurē, aut propter aliquid quod intrauerit in aurem: sicut est lapis, aut faba dicemus curam eorum. Et qñq; fit propter constipationem cholerę in corpore: & fit earū redundatio ad aures. sicut Hippo. dixit. Et cōfert in huiusmodi vt euacuetur cholera euacuatione post euacuationem. Et fit ēt ex eisdem causis ex quibus fit sonitus & tuba in aurē: sicut est repletio & coartatio humoris grossi, & viscosi, & ventositas grossa. Et nō differunt nisi ſm fortem impressionem & debilē. Facta enim debilis ab eis impressio facit tubam & sonitum. Ex forti enim impressione tharas. Quamobrem curā adhibeas: sicut diximus illic. Fit etiam ex veruca & carne addita: & raro propter loci nobilitatem habet curā. Interdum tū curatur, &
B prie cum administratione medicaminis acuti vna vice post aliam vsq; dum cōsumatur caro addita, aut veruca. Deinde curetur medicamine incarnatiuo: Et qñq; fit, ppter sordes quę sunt in auribus. Et eius est cura vt extrahantur & afferant ad locū hunc quæ diximus in capitulis quę sunt ante istud. Mahemet filij Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad grauem auditum, & tinnitū aurium: bonum si Deus voluerit. Accipe pulpæ colocynthidos. ʒ. ij. baurach drac. i. tertias duas, castorei. ʒ. i. succi absinthij. ʒ. i. aristolochiæ rotundæ. ʒ. i. euphorbij. ʒ. i. tertiam, costi. ʒ. ß. fiat fief cum felle vaccino: & distilletur cum oleo amygdalino amaro. Et hoc est post euaporationem in traiectorio. Alexander. Ad idem expertum & proprie si fiat surditas ex humore frigido oppilante, & est expertum. Accipe elleborum album, castoreū, nitrum, pyrethrum. coquantur in vino forti: deinde cola & distilla ex eo in aures: prius tū sternutamenta prouocentur. Idem. Confectio trochiscorum
C auferentium surditatem et grauedinem auditus, & sunt experti ℞. ellebori albi, castorei: ana. ʒ. i. nitri. ʒ. ß. fiant trochisci cum aceto & administrentur cum aceto. Idē. fiat puluis ellebori albi cum aceto positus cum licinio. Filius Serapionis. Confectio trochiscorum quorū operatio est vltima ad oppilationem & tharas. quorū permistio. ℞. ellebori albi aur. ij. nitri aur. viij. croci aur. ij. confice postq̄ bene conteruntur cum aceto, & fac trochiscos & administrentur cum aceto. sunt enim admirabiles. Alexander. quādo surditas contingit ex humore cholerico in auribus coartato: & hoc est restricto fluxu cholerico abundare consueto: tunc prouocato eo, & educto per ventrem soluitur surditas: sicut ex Hippo. doctrina colligimus. Si autem ex crudis & viscosis cōtingat humoribus: fortiora sunt adhibēda medicamina. Difficilius enim morbus soluitur. Dandum est igitur oxymel: quod Iuliano præsidi factum fuisse testatur ab Oribasio: aut hiera Galeni cum iteratione & iteratione: aut dandū est hoc medicamen: quod ℞. salis ammoniaci, piperis: ana. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. i. Dabis ex eo. ʒ. iij. aut. vj. cum ouo sorbili, aut hydromelite: est enim mirabile ad vertiginem, & epilepsiam & mulieribus menstrua potenter educit. Postq̄ autem purgatus fuerit: gargarismata, et sternutationes necessariæ sunt. Verum gargarismata fiant ex staphide agria, & sinapi cum mastiche. Sternutationes aūt ex elleboro albo, & pipere. Vltimo vero distilla in aurem quæ morbum soluant ex his quæ diximus. Si autem adhuc pasio permaneat, prouocetur vomitus cum facilitate & iteratione cum eis, quæ sunt sicut elleborus albus cum proprietate in hoc: & iterata expurgatione, & gargarismate, & alijs quæ superius diximus. Equitare autem per loca arenosa & decliuia, & euectiones cum curru, & balneationes in aquis thermarum, & salsarū ad hoc multum confe-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 468 sur 1089

runt remouendū. Et credo q̄ surditati factę ex materia frigida, aut ventosa conferunt, olea calida: sicut costinū, & anethinum, & oleū balsami proprie & similia quorū rememorati sumus in doloribus auriū. Et pulpæ colocynthidos, aut succo cucumeris asinini, aut radicis eius inest proprietas mirabilis cum aliquo prædictorū oleorum. Et ex eis est oleum nardinum cū castoreo, & similiter fief factū ex aloe, castoreo, & pulpa colocynthidos partibus æqualibus: confice cum felle vaccino: & instilla cum oleo raphani aut aliquo oleorum calidorum. Et oleum raphani, & oleum staphidis agriæ iam experta sunt: & expertus est puluis ellebori albi cum aceto instillatus in aurem, aut missus in aurem cum licinio.

De vlceribus aurium. Cap. 6.

QVædam ex eis sunt manifesta: & habent genera curatiōis nota sicut diximus in capitulo de algarab. Quædam vero ex eis sunt occulta posita in profundo: & sunt ex eis quędam in quibus non multū præterīt tempus. & alia quæ sunt chronica antiqua, in quarum curatione perueniemus administrando regimen subtiliatiuum in his quæ comeduntur & bibuntur: & cæteris: & mundificando corpus & etiam capitis solutionibus factis cum iteratione & iteratione. At si vlcus recēs fuerit, duplici eget genere curationis. Primū est mundificatio & absterſio cū eis quæ sunt absterſionis mediocris sicut est aqua mellis, pprie, aut vinum cum melle, aut acetum cū melle, aut oxymel squilliticum, et similia factis ex eis iniectionibus post iniectiones per syringā, aut per aliqd aliud quod est sicut cānellus pēnę subtilis. Deinde cum bōbice aut lana subtili absterget. Secundū genus curationis est exiccatio, & cōsolidatio eorū cum eo, quod est mediocris exiccationis sine mordacitate multa, sicut est proprie olibanū solutū cum vino, aut sarcocolla & olibanum soluta in vino et melle pauco: et expertū bonū. Et ex eis est myrrha et aloe dissoluta in vino: et sandaracha in hoc est mirabilis: & proprie trita cū vino & melle ītmissa cum licinio. Sanat enim, & dolorē tollit. Et sil'r alumen cū aceto tritum cōtritione vltima expertum est. & sil'r licinium cum sief memithe. Alumen iamenum, & myrrha, & aloe, & sandaracha, & sarcocolla cum melle & vino sunt ex summa eorum. et sil'r sanguis draconis. Sief memithe, sarcocollæ, myrrhæ, aloes, spumæ maris, olibani, ana pars. i. aluminis adusti pars. i. & ſ. Terātur contritione vltima cū melle & vino vsq; dum fiat in terminū mellis tenuis. deinde vtere cum licinio. Si autē antiquum chronicum fuerit triplici eget genere curationis. Et primū quidē est mūdificare, et abstergere vlcus à viru, et putrefactione et corruptiōe fœtida cū eis q̄ sunt vigorosę absterſionis: non nimis fortibus in principio: vt ꝓueniat paulatim ad ea q̄ sunt fortiora. Ex rebus generū mediocrium est vrina pueri cū melle, absinthiū cum vino & melle et modico salis gēmæ, et oxymel squilliticū cum modico floris æris: & fortius est alchitrā cum melle: & ex eis est vinū decoctionis radicū luf cū melle: aut succus asphodelorū cū melle & modico salis gēmæ: & confert succus foliorum nucis: cū melle, & vino & adhuc fortius eis est fel tauri cum vrina pueri, & hoc apud vehemētiā putrefactionis, & fœtoris. Et ex cōpositis vltimis ad hoc est vnguentum ægyptiacū quod diximus in antidotario: & ꝑprie solutū in vino aut aceto: & distilletur in aurē & est mirabile. & similiter vnguētum de flore ęris: aut medicamen huiusmodi cōpositū. ℞. floris ęris, & tubel ęris, ana. ʒ. ij. succi porrorū, mellis puri: ana. ʒ. i. Vrinæ pueri quantū sufficit. Terantur vsq; dum fiat sicut mel: & vtere. Secundū genus curationis est incarnatio & reparatio eius quod iam p putrefactionē deperditū est: & hoc quidē perficitur cum rebus mediocris exiccatiōis absq; mordicatione vehementi, & sunt ea proprie quorum in cōsolidatione vulnerū non antiquorū rememorati sumus. Terrium genus curationis est exiccatio & consolidatio vlceris cum rebus exiccatiuis: & consolidatiuis in quibus fit permistio aliquorum acuitatē habentiū: sicut myrrha, aloe, thus, & similia quorū prędcessit rememoratio: qbus admisceanē aliqua quæ sunt sicut colcothar, flos ęris, et similia. et nos trademus cōpositiones solēnes quantū pertinet ad hanc partē. Filius Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad vlcera quæ fluunt in aure: et est expertū. ℞. sarcocollæ, sang. draco. olibani, spumæ maris, myrrhæ, baurach, boli armeni, scoriæ ferri, floris æris, aloes, colcothar: ana partes æquales. Terantur contritione subtili: & ex media parte eius fiat fief: et distilla ex eis in aurem cū aqua mellis, aut melycrato, aut oxymelite: et ex alia medietate inuoluto licinio in melle, et in medicamine mitte in aurē lotā prius ex aceto et aqua et exiccatā cum bombice, aut lana. Ioannes Serapionis. Vnguentum ægyptiacum conferens ad vlcera sordida, et putrida, et fœtida, siue in aure, siue vbicunq; sint per corpus: et ad fistulas, et ad vlcera maligna: quæ sunt in locis abſconsis et intricatis, et indigent absterſione. ℞. mellis despumati. ʒ. iij. acett boni. ʒ. iij. zinziar. ʒ. i. cō fice cum igne leui vsq; dum mellis habeat spissitudinē: est enim absterſiuum sublime. Idem modus confectionis scoriæ ferri cuius iuuamentum est sublime ad vlcera quæ fiunt in aure. Accipe ex scoria ferri, et laua eam cū aceto forti postq̄ triueris eam vehementer. Deinde exicetur sup latere calido: deinde fiat similiter vsq; septies. Deinde teratur vsq; dum fiat sicut puluis subtilis: et decoquatur in aceto decoctione vehementi vsq; dum habeat spissitudinem mellis: et distilletur ex eo in aurē, aut intromittatur cum licinio.

De vermibus in aure. Cap. 7.

VErmes in aure indigent medicamine necante eos in primis. Deinde ingenio educendi eos ne propter remanentiam eorū accidant putrefactiones et vlcera. Et primum quidem perficitur cum medicinis qbus est proprietas super hoc: sicut amaris proprie, et acutis, et acetosis: et qñq; ingeniatur: et dantur medicinæ, quæ sunt venenum eis cum permistione dulcedinis vt auidius recipiant. Res autem quibus est proprietas necandi eos, sunt sicut absinthium proprie, et tarasacon, et centaurea: quodcunq; eorum coctum cū vino et distillatum. Et calamenthū est fortius his: necat enim vermes: et dolorem sedat: et proprie succus eius: et similiter succus capparis. Ellebori albi distillatio facta cum vino experta est. Et similiter scāmoneæ dissolutæ in aceto, et aloes cum vino et succo capparis, aut calamenthi. Valet ēt cucumeris agrestis succus cum radice eius, et succus foliorum perſici cū aceto, et succus radicū mori. Ex bonis miscibilibus cum eis sunt fella aut euphorbiū: et oleandro inest proprietas mirabilis. Et dixit Gale. Si cætera non conferant, sulphur viuum et calx viua terantur: et ex eis cū melle fiant trochisci, et distilletur ex eis in aurem cū aceto. et alchitran distillatus in aurē ex eis quæ vltimo necant eos. et sil'r succus cucumeris asinini, aut calamenthi cum scāmonea, aut synapis semen cum succo hyoscyami. Secunda res perficitur cū ingeniatione educendi eos: et proprie vt distilletur in aurem hora post horā oleum tepidū. Deinde sternutet cū condisi: et retineat os et nares, vt spiritus ferantur ad aures cū impetu: et qñq; rationabiliter applicatur ventosa in aure. Si autē vermes putruerint in aure, impleatur auris vna vice post aliam vino et oleo tepidis et radio immisso in ea cum bombice, aut lana abstergatur: et lauetur vsq; dum totum excludatur corruptum. Hamech. Medicamen conferens vermibus in aure, et doloribus eorum. Accipe olei de pſicis, olei de chrysomelis, olei de amydalis amaris, aut succi foliorū radicis, et succi apſ: ana partes. ij. Bulliant lento igne vsq; ad consumptionem succorum. Et distilla ex eo in aurem mane et sero.

Necantia vermes.

De

De ingressione aquæ in aurem. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis fit ꝑm vnum trium modorum: aut cum ingeniatione, quã sequit euacuatio: aut attractio: aut resolutio. Prima qdem perficitur cum tussi, & sternutatione cõprehendendo os & nares: aut effundatur in aurẽ aqua v ſq; dum repleat. deide inuertatur cũ velocitate, & excludatur aqua tota: & immittatur radius subtilis aure existente inuersa: & cõmoueat caput suum frequenter: & descẽdat per gradus velociter: aut tussiat & sternutet. Hæc enim faciunt egressionem aquæ facilem. Secunda res perficitur cũ suctionibus & medicinis quæ attrahunt aquam efficaciter: sicut spongia marina immissa in aurem ligata cũ filo, vt facilius fiat eius attractio: aut lana quæ inuenitur in conchis marinis: aut fructum medullæ sambuci. Et ex instrumentis est cãnellus qui intromittatur in aurẽ: & fiat suctio per ipsum: & qñq; permittitur in aurẽ extremitas cannellaris: & ꝓprie instrumenti quod attrahit, quando subito relinquitur ei vacuum: & est modus attrahendi vehemens: quare attrahitur aqua fortiter. Tertia perficitur cum ingeniatione qua fit aquæ resolutio cum facilitate: & est vt accipiatur cannellus anethi: & inuoluatur super vna extremitatum eius cotũ sicut vſq; ad tertiam ipsius. Et alia extremitas mittatur in aurẽ, & circũdetur ei aliquid ex coto: vt sigilletur in foramine auris: deinde accendatur super extremitatem quæ est extra ignis. et dixerunt aliqui q; prius fuerit submersa in oleo. resoluitur. n. aqua cum operatiõe hac, vice post vicem: extracta autem aqua distilletur in aurem oleum rosatũ tepidum instillatione post instillationem.

SVMMA. VII. *de ægritudinibus narium: & primo de fœtore narium.* Cap. I.

Fœtor nariũ si fuerit ꝓp vulnera in naribus aut ꝓpter hęmorrhoidas natas i ipsis dicemus curã. Si aũt fuerit ꝓpter humorẽ putrefactum in circuitu nariũ, aut suspensorũ, aut adhærentiũ in partibus colatorij, aut in parte mãmillari, aut in vẽtriculis cerebri: tũc cura eius est tres res. Prima est mundificatio capitis pluries iterata cum medicinis: quarũ forma est apud te: & iam scis eã. & hoc fiat post regimen bonũ in sex generibus rerũ, sicut ẽt scis. Secũda est intentio circa partẽ, vt abstergat & mũdificet quod de corruptione inhęret in partibus alchaiasin. & hoc qdem perficit cum medicinis qbus inest ꝓprietas hoc facere: & ex eis est vinũ bonum odoriferũ. de quo fiat collutio post collutionẽ, primo simplici, deinde cũ vino decoctionis eorũ quę sunt sicut myrrha, cyperus, rosæ, calamus aromaticus, xyloaloe, & filia. Deinde insufflet in nares calamus aromaticus, spica, cyperus, rosa, myrtifolia, & filia singulariter aut coniunctim cũ modico salis gẽmæ: & filia confert puluis calamenthi montani insufflatus, aut xylobalsami: & fortius eis est elleborus albus. Inquit Gal. Vrina asinorũ est ex melioribus lauacris, & infusionibus ad fœtorẽ narium. & conferunt immissiones tentarũ: & ꝓprie ex eisdẽ ex qbus fiunt insufflationes, quorũ nominatio prędesit: & ꝓprie confectæ cũ melle aut cũ vino odorifero. Et ex rebus mirabilibus ad hoc est tenta facta ex puluere hieræ picræ. ʒ. iij. calami aromatici, myrrhę, gariophyllorũ: ana. ʒ. ij. spicę, foliũ, florum squinanthi, darsesaham. ʒ. ij. &. ℈. & fac tẽtas cum vino bono. Inquit Dioscorides. Darsesaham ſm oẽm modũ administrationis eius est ad hoc medicamẽ expertum. Tertia res perficitur cũ eo quod facit diuersionem materiæ ab emunctorijs & partibus nariũ, sicut proprie cauterium factũ in çuhendeg, cuius formã narraumus in capitulo de catarrho, & in curis oculorũ. Fit ẽt fœtor narium ex vapore eleuato à stomacho, & alia parte, & cura eius est sicut ꝓcesit post correctionẽ stomachi, aut alterius partis. Sabor. Confectio medicaminis auferens fœtorem narium, & faciens ex eis inspirare bonum odorem. ℞. xyloaloes crudi, gariophyllorũ, rosarum: ana. ʒ. ij. spicę, such: ana. ʒ. i. confice cũ vino bono antiquo, & aromatiça cum musci danich. ℈. fac pilulas in modũ ciceris, & dissoluatur vna ex eis in oleo nardino, aut aqua rosacea, & distilletur in nares postq; laueris eas cũ vino decoctionis spicæ, & rosarũ. Mahemet Arasi. Modus confectionis ad fœtorem nariũ expertus. Accipe aluminis, myrrhæ, calamenthi, gallię: ana. Tere & exuffla ex eo in nares: postq; laueris eas cũ vino antiquo odorifero multis vicibus. Deinde licinium in eodẽ medicamine intinctũ ponatur. Idem. aliud. Accipe calami aromatici. ʒ. i. myrrhæ, galliæ: ana. ʒ. ℈. musci danich. ℈. Fac sicut prius. Idẽ. Confectio decoctionis qua lauandæ sunt nares multis vicibus: abscindit fœtorem narium. ℞. spicæ, gallię, gariophyllorũ: ana partes ęquales. Coquant in vino aromatico. & fugantur naribus, & lauentur nares & licinium infusum in eo mittatur.

Tenta mirabilis.

De fluxu sanguinis narium. Cap. 2.

QVando est creticus, est expectandum sup eo nisi exuberet exuberatione sup qua formidatur de casu virtutis. Et tunc succurrendũ est, sicut dicemus post. Et fit qñq; fluxus sanguinis ex naribus succedens sodæ, sedans sodã proprie pulsatiuam, & quiescendũ est in eo, nisi superfluat. Et tũc succurrendũ est ei sicut dicetur post. Et fit qñq; propter fracturam arteriarũ cerebri: & raro recipit curã. Verum ei succurremus, sicut dicet post. Et qñq; accidit post ebullitionem factam in sanguine cum cõitate totius corporis: aut cũ cõitate hepatis tm: qñ ꝓpter supercalefactionem eius cadit ebullitio in sanguinẽ: & intentio in curatione eius est duplex. vniuersalis. ſ. & particularis. Vniuersalis qdem fit tribus modis. Primus modus est cũ eo quod alterat malam cõplexionem, & aufert acuitatẽ sanguinis, sicut proprie cibi, & potus frigidi, & cõgelantes: & infusiones, & balnea in aquis frigidis, & sessiones in eis, & emplastrationes sup hepar ex rebus verę infrigidationis: & acetũ in hoc est mirabile: & ꝓprie emplastrationes pãnorũ infusorũ in aceto infrigidato in niue: & positæ sup hepar, & lumen, & extrema: & sup testiculos vtendo pmutatione post permutationẽ: cautela sup hoc adhibita ne vltima sequatur infrigidatio. Secũdus modus est vt fiat diuersio sanguinis ad diuersum vel oppositũ: & hoc qdẽ perficitur cũ phlebotomia subtili ex latere opposito in principio. Deinde ex eodem fiat. Et qñq; oporter ducere ad vltima fere euacuationẽ: & ventosationẽ sup hepar si est ex nare dextra: aut sup splenẽ: si est ex nare sinistra, aut super vtrãq; & sumẽ, si est ex vtraq;. Et cõferunt ẽt ventosationes sup crura: & super calcanea ex parte domestica. quæ si nõ cõferunt, administrent ventosæ sup ceruicẽ, & sup spathulas cũ scarificatione tenui. Ad hoc cõferunt ligaturę, & cõpressiões dolorosæ factę in extremitatibus & in testiculis virorũ: et mãmillis mulierũ. Adiudicamus ꝑterea ſm sapientiã: vt si acuitas & inflãmatio vincãt in sanguine supra multitudinẽ: modus primus ꝓponatur secũdo. Si aũt multitudo vincat, aut multitudo simul & acuitas vincant in sanguine, modi secũdi sapientia ꝓponenda est. Tertius modus est, vt acquiratꝝ coartatio in vẽs, & ductibus. Et hoc qdem pficitur cũ linimentis sup frontẽ & tẽpora ex rebus infrigidatiuis, & conglutinatiuis, & stypticis: & si oportet, stupefactiõibus ex his quæ dicemus. Particularis aũt intentio pficitur cũ solicitudine administrationis rerũ per instillationẽ, & insufflationẽ, et immissiones tentarũ fluxum sanguinis constringentium. Medicinæ quidem facientes hoc alię sunt conglutinatiuæ, sicut puluis molendini, ꝓprie, et farina, et tela araneæ, et proprie quæ est in molẽdino, aut q̃ est vicina furno: et albumẽ oui, et spõgia marina cũ alchitran cõbusta: et fumus picis,

Intentio in hac cura duplex.

Acetum ad hoc est mirabile.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 470 sur 1089

picis,& thus, & fumus thuris, & ſtercus aſininum,& charta cõbuſta,& pili leporis,& coagulum eius & ſuccus alfazar,& gypſum,& gũmi aſſum,& dragaganthũ cõbuſtum. Alia ſunt vehementis ſtypticitatis ſicut roſa,& ſemen eius,gallæ,& balauſtiæ, & heuſiſtidos, & chacular,& ſuccus albeſandal,& ſuccus albelach,& ſuccus palmæ,& abon,cortices,& flores granatorũ,& bolus,& terra ſigillata,& alumen,& cãphora,proprie hęmatites,& gũmi aſſum,myrrha,charabe,& ſanguis draconum,& antimonium,& ſuccus foliorũ ſalicis,& ſuccus foliorum vitis & ſimilia. Alia ſunt vehementis infrigidationis congelantia ſanguinem: ſicut cãphora proprie:& cortex mãdragoræ,& ſuccus eius,hyoſcyamus, papauer,lactuca,& ſucci earũ,& opium & ſimilia. Et alia ſunt,quæ ſunt cauterizatiua: ſicut calx,colcothar, chalcanthum,æs vſtum,arſenicum,ſios ęris & ſimilia. Et alia ſunt quæ operantur illud à proprietate, ſicut frequentatio comeſtionis cerebrorum gallinarum,& ſtercus aſinini inſufflatum,& ſuccus albedagori inſtillatus, & ſuccus porri, & ſuccus portulacæ & ſimilia. Verũ conglutinatiuæ,& ſigillatiuæ,& ſtypticę ſunt meliores eis:& fit per eas curatio vera.Congelatiuæ vero ſtupefacientes,& cauterizatiuæ ſuſpectæ ſunt. Hę enim aliquando moribundæ ſunt congelando ſpiritus,& extinguendo calorem vitæ.Alię vero licet reſtringentes magnificant tamen vulnera. Et poſt caſus ęruſtellæ vehementior fluxus reddit q̃ fuerat prius. Verificatores vero qui operantur ſm ſapientiã aggregant ex diuerſis diuerſarum intentionum & perficiunt ex eis vnũ virtutẽ habens ſigillatiuam, & carens ſuſpitione ex his quæ timent:ſicut trademus poſt. Et oportet medicamina q̃ mitti oportet in naſum,vt terantur vltima contritione: ſicut alcohol. Deide poſt iniectionẽ earũ in naſum,ſtringatur ſuper eas vehementer vſq; dum imprimant & ſigillent ſup apertionẽ venę in ſpreſſione bona. Emplaſtrum quo vtẽdum eſt ſuper frontem & tẽpora: & linitur ſuper ea,et ſedat ſanguinis fluxũ. Accipe boli armeni,gypſi puri,ſucci barbę hircinæ:ana ptes ęquales. Terantur contritione vltima.deinde contere cũ aceto forti in vaſe lapideo,ita q̃ elaboret multum in eius contritione vſq; dum fiat ſicut mel habens mediocritatẽ inter tenue & ſpiſſum:& liniatur in fronte & tẽporibus:et ſtringatur ſup eis cum pila facta ex ſtupis:& ligatura ſtringẽte:eſt enim expertum.Et q̃nq; apud neceſſitatem additur opiũ circiter pars.ſ. Infuſio aquę veri frigoris ſuper caput & conſtrictio facta in tẽporibus ex pila infuſa in aqua huiuſmodi ſtringit ſanguinis fluxũ: & ſimiliter in aceto infrigidato in niue:aut ſucco foliorum ſalicum,& mentæ,& foliorum vitis ſimiliter infrigidatis in niue:et q̃nq; cõmiſcentur cum his aliqua ex ſtupefacientibus, ſicut neceſſitas cogit. Hamesh.Emplaſtrum bonũ nobile ad fluxum ſanguinis ex naribus,& eſt expertum & forte:quare oportet ſup eo cautelã adhibere. ℞.cãphoræ,opiũ,ſucci alchaſel:ana.partẽ vnã,farinæ hordæi partes.ĩ.confice cum ſucco albelach:vel cum ſucco vuæ lupinæ:vel cum aqua roſata.& lini ſuper frontẽ ex eo: & tẽpora: & pone cum licinio ex eo in naſum. Idẽ. Medicamen abſcindens fluxũ ſanguinis ex naribus. Accipe papyri cõbuſtæ,corticum ouorũ combuſtorum, acacię,corticum granatorum:ana. Miſce cũ eis parum infuſiõis aquæ ſalis,& cũ licinio naribus ĩmitte. Idẽ.Aliud valens ad fluxũ ſanguinis ex ruptura arteriarũ. ℞.olibani,aloes:ana.Tere,& confice cũ albumine oui,& fiat ſicut mel,& vtere cũ licinio. Medicamen ex inuentione noſtra cito ſanans. Accipe cãphoræ,ſanguinis draconis:ana.ʒ.i. chachiæ, ſandali rubei fricti, colcothar, aluminis iameni,thuris,papyri cõbuſtæ:añ.ʒ.ĩ. Cõfice cum aqua ſalis, & fac trochiſcos:& q̃ oportet,diſſolue cum encauſto ſcriptorum. Deinde fac ſiccari,& combure ipſum:& cinerẽ eius naribus inſuffla:eſt enim expertum. Aliud ſilr ex inuentiõe noſtra. Accipe pannum lineum antiquum:& ſubmerge ipſum in licinio diſſoluto in encauſto ſcriptorum:& vtere licinio. Aliud ſimiliter ex inuentione noſtra. ℞. pannum lineũ antiquum & ſubmerge ipſum in licinio diſſoluto in encauſto ſcriptorum. Deinde fac exiccari & combure ipſum.& cinerem eius naribus inſuffla: expertũ bonũ, ſi Deus voluerit:vel ſolum licinium in pãno illini:& cõbure,& vtere. Gabriel. Aliud valens ſilr. Accipe ſcoriæ æris,& papyri cõbuſtæ,& corticũ ouorum cõbuſtorũ,chachiæ, corticũ granatorum:ana.confice cum albumine oui,& vtere. Dioſcorides. Stercus aſininum ſiccũ & recens inſufflatum in nares:& ẽt odoratum ſtringit fluxũ ſanguinis cum virtute. Et dixerũt q̃dam ex poſterioribus, q̃ ſi miſceat cũ eo opiũ,& cãphoræ circiter ana ptis eius ſexta,eſt medicamen vltimũ. Iſaac. Accipe ſanguinis draconis,ramic,papyri cõbuſtæ:ana partem vnã:ſeminis portulacæ cõbuſti,balauſtiæ: ana partem.ſ.tere.& vtere cum cannello:& accipe ex eo: & confice cũ ſucco coriandri humidi:& vtere cũ licinio. Filius Zachariæ Araſi. Confectio medicaminis quod ponitur ſup frontem & tẽpora, & abſcindit fluxũ ſanguinis ex naribus. ℞.chachiæ,ſucci barbe hircinæ,olibani,aloes,galliæ,balauſtiæ,gũmi aſſi,myrrhæ,boli armeni,opiũ:ana. Fiant trochiſci, & liniantur ex eis ſup frontem cũ aceto,& liniantur ſup pectine & renes:& conferunt mictui ſanguinis,& fluxui menſtruorũ.& peſſarizantur ẽt in vuluã, & clyſterizantur in ventrẽ & conferunt ægritudini ſanguinis:& dyſenteriæ: & conferunt fluxui ſanguinis & vulneribus vndecũq; exierit. Ioannes Serapionis. Medicamen abſcindens fluxum ſanguinis ex naribus,& abſciſſione forti. ℞.colcothar,telæ araneę,aluminis: ana partes æquales: confice cũ albumine oui,& vtere cũ licinio lineo,& liniat ſup frontẽ & tpa ex bolo armeno, ſuco barbæ hircinæ,farina lentis,& balauſtiæ,& modico cãphoræ,& opiũ cũ aceto. Idẽ.Accipe aluminis,terræ ſigillatæ,gallarum nõ perforatarũ aduſtarum & extinctarum in aceto,ſucci heuſiſtidos:ana partẽ.i.cãphoræ,opiũ:ana partis.i.tertiam. Inſuffleẽ ex eis in naſum, & intingatur licinium in encauſto in quo duplicatũ fuerit colcothar. Deinde aſpgat ſuper ipſum ex medicamine, & mittat in nares. Alexander. Spongiã marinam nouam in alchitran intinge,& cõbure & vtere cũ licinio. Ioãnitius.Cõfectio medicaminis abſcindentis fluxũ ſanguinis ex naribus. Accipe balauſtiæ,ſanguinis draconis,fumi thuris vel farinę eius,aloes,colcothar,calcis viuæ,gallarũ aduſtarũ extinctarũ in aceto,aluminis iameni,gypſi, pulueris molendini:ana partes æquales.opiũ, cãphoræ: ana partẽ.ſ.inſuffletur ex eo in narẽ.& vtere cũ licinio. Aboali. Accipe ſucci barbæ hircinæ,chachię:ana.ʒ.ſ.cãphoræ,gra.ĩ.confice cũ ſucco florũ palmæ.& diſtilletur ex eo in naſum. Idẽ. Accipe papyri cõbuſtæ,corticum thuris,pulueris molendini,aloes,colcothar.ex medietate eorũ fiat tenta cũ aqua albedagori,vel albumine oui,& ex alia fiat puluis, & vtere.

De nocumentis odoratus. Cap. 3.

NOcumẽta odoratus ſunt diminutio eius,aut priuatio,aut pmutatio,aut mendoſitas. Odorabile enim aut ſentiẽ debiliter, aut nullo modo ſentiẽ, aut ſentiẽ in cõtrariumeius quod comprehendit ratio, aut ſentiẽ ex odoribus odor q nõ inueniẽ i aliquo pñtiũ. Et cõtingunt q̃dẽ nocumenta huius,q̃nq; ppter caſum, aut peuſionẽ in vĩs,aut colatorio. Et accidit ex hoc vt cadãt nocumenta in oſſa & tortuoſitas et diſſolutio formę:& fortaſſis non recipit curam. Et q̃nq; contingit ab apãte,aut vulnere putrefacto,aut cancroſo, aut à carne addita,& putrefacta.& dicemus curã eius poſt,& accidit interdum pp malitiã cõplexionis in caiaſin & nares iterius & partibus eius ſine materia, aut cũ materia,aut vẽroſitate oppilãte caiaſin,aut colatoriũ,aut duo emũctoria:

ctoria, quæ ſunt ſicut capita mamillarum: & quodcũq; horum fuerit natiuũ, aut chronicam aut vix curã habet. Si autem à malitia cõplexionis ſine materia fuerit: cura eius eſt per contrarium adminiſtrando embrochas in prora capitis, & ſuctiones per nares, & odoramenta, & caputpurgia ex his quæ diximus. Et ſi quidẽ fuerit calida, conferunt lauacra ex roſis, & coriandro: & ſuctiones per nares ex oleo roſato & aqua roſata cũ modico aceto & ſimilia. Et qñq; miſcetur cum eis quod eſt ſicut cãphora: & aqua decoctionis mentæ humidę, aut ſiccæ cũ cyperis, & eſt iuuamenti ſublimis. & ſiſt euaporatio aceti: eſt enim vltima. Si autem fuerit à malitia complexionis frigidæ, quod eſt ſm plurimum, conferunt lauacra, & embrochæ ex eis quæ ſunt ſicut ſpica, calamus aromaticus, calamẽthũ, ſanpſucus, & ſimilia: & inſictiones & ſuctiones quæ fiunt naribus ex oleo coſtino & rutaceo, & oleo de neridem cum eo quod eſt ſicut caſtoreum, euphorbium, muſchus & ſimilia. Si aũt malitia complexionis fuerit cum materia aut ventoſitate groſſa oppilante: intẽtio tunc in curatione eſt duplex. Vniuerſalis. ſ. & particularis. Et prima quidẽ perficitur cũ euacuatione materiæ & iteratione eius ſi oportet. Secunda perficitur cum embrochationibus & lauacris, & inclinatione capitis ſup vapore chimæmeli, ſanpſuci, ſiſymbrij, calamenthi, ſpicæ & ſimilium. Deinde cũ gargariſmatibus ex eis quæ mundificant caput: & iam diximus ea. Poſt hæc cũ caputpurgijs & ſuctionibus per nares cum caſtoreo, & fellibus aĩalium, & condiſi, & nigella, & rebus odorabilibus: ſicut ſerapinum proprie & caſtoreũ, & pipera, & muſchus, & ſiſ'ia: & proprie miſta cũ oleo nardino chamæmelino, & ſiſ'ibus: & aſſiduatio odoris rutæ eſt experta in hoc capitulo: & ſimiliter caputpurgium ex ea, & caputpurgium ex nigella trita cõtritione vltima quę fuit infuſa in aceto: & miſta cũ oleo antiquo: & ſugat naribus vehementer. eſt. n. mirabile. Et caputpurgium ex vrina cameli & elleboro aut pulpa colocynthidos aut euphorbio eſt ſublime: & ſiſt ipſa vrina ꝑſe. Cum aũt caputpurgia & effuſiones generant ardorẽ & cõbuſtionem in naribus: tunc ſuccurratur cũ oleo roſato & lauacris ex aqua calida, & aqua furfuris, & oleo de cucurbitis, & ſiſ'ibus. Mahemet Araſi. Puluis bonus ad oppilationes nariũ & defectum factus. olꝝ. arthanithę, condiſi, ſalis armoniaci: ana. terantur ſicut alcohol: & ſuffletur ex eo in nares poſtq̃ euaporaueris eas aceto calido. Idem. Aliud valens ſiſ'r, & eſt bonũ. ℞. nigellæ, fellis gruis, colocynthidos, ellebori albi: ana. Terant contritione vltima. Deinde funde ſuper ea conterendo vrinam cameli arabici: deinde facias exiccari, & teri: & fiat ex eis ſief cũ oleo ſambucino, aut ſanpſucio: diſtillet in nares. eſt. n. expertum bonum. Si aũt dolorem patiantur: ſuccurratur eis cũ aqua calida, & oleo de ſemine cucurbitę, aut aqua furfuris. Idem. Aliud ſublime. Accipe nigellam poſtq̃ infuſa fuerit in aceto & exiccata, contere ſicut alcohol: deinde miſce cũ oleo veteri. Et modus vtendi eo eſt vt impleat patiens os ſuũ aqua: & reclinet caput retro. Deinde inſtillentur ex medicamine aliquæ guttæ in nares: & ſugat vehementer, donec egrediatur humiditas plurima tenendo os apertum ſuper vaporẽ aquæ calidæ: deinde lauet cum aqua calida, & alijs: & faciat hoc tribus diebus, & tribus vicibus.

De apoſtemate narium. Cap. 4.

INtentio in curatiõe eorum eſt triplex. In principio nanq; indigent medicamine repellente materiã: ſicut proprie oleũ roſatum, & oleũ myrtinum cum aqua roſata quodcunq; eorũ fuerit. Poſt hoc vtendũ eſt: quod eſt ſicut oleum conquaſſatum cũ aliqua ex mucilaginibus, aut cum lacte mulſo recenti. Vltimo vero indigẽt medicamine maturatiuo: ſicut ꝑprie diachylon diſſolutũ in oleo, aut mucilagines maturatiuæ diſſolutæ ĩ oleo, aut mucilago radicũ lilij conquaſſata cum oleo, aut radix lilij cocta in lacte, & trita cũ adipe gallinæ, aut porci: & adeps gallinæ cũ oleo de amygdalis amaris cõfert in hac hora. Hamech. Medicamen cõferẽs apoſtemati, & bothor ſanguineis. ℞. farinæ hordei, roſarum: ana partem vnam cãphoræ, partis. i. quartam. Tere & cõfice cum aqua roſata vel ſucco granatorum acetoſorum. vnge intus & extra. probatũ eſt. Idem. Aliud ad apoſtemata ex ſanguine. Accipe ſucci ſolathri, & ſucci acetoſorum granatorum, & aquæ roſatæ partes æquales: olei roſati partes. ij. Cõquaſſentur cũ modico cãphoræ, & vnge intus & extra. Idem. Aliud ad apoſtemata ex cholera rubea. ℞. mucilagines pſillij, aut ſemina cydoniorum, aut albumẽ oui: & conquaſſa cum oleo roſato aut violato: & infrigida ea, et vtere. bonũ eſt expertum.

De vulneribus & vlceribus narium. Cap. 5.

QVædam ex eis ſunt manifeſta exterius: quædam occulta interius. Quæ autem manifeſta ſunt, alia ſunt ſicca ſicut cruſtæ: alia humida lenia. Et prima quidem curantur cum medicinis mediocris exiccationis, ſicut vnguento de ceruſſa proprie vnguento tripharmacon, aut oleo roſato diſſoluto cum maſtiche, & puluere roſato miſto, & ſimilibus. Si autẽ fuerint vulnera humida curãtur cum medicinis minoris exiccationis, ſicut oleo roſato, adipe gallinæ, & cera ſimul diſſolutis & ſiſ'ibus. Conſuetudinaria aũt vulnera quæ ſunt ſicut cruſtæ bothor, & aſperitas rubei coloris roſarum accidẽtes naſo ſm exterius eius, curantur cum duobus cauterijs poſitis inter labia & gingiuas iuxta dentes caninos, vt aſcendant hincinde ad colatoria naſi. Occulta aũt interius latentia in partibus alcaiaſin praua ſunt: & peiora quæ fiunt in partibus colatorij. & adhuc magis quæ fiunt in ventriculis cerebri: & in eis quę ſunt ſicut capita mãmillarum. Et ex eis quædam ſunt recentia, quibus non multum præterijt tps: alia ſunt antiqua chronica. Recẽtium autem duo ſunt genera curationis. Primum qdem eſt mundificatio: & perficitur cũ medicinis lauatiuis debilis abſterſionis: ſicut aqua mellis, ꝑprie: & quæ hoc curſu procedunt. Secundum vero eſt conſolidatio & ſigillatio eorũ: & perficitur cum medicinis debilis exiccationis: ſicut vnguẽto tripharmacon, & vnguento de ceruſſa confortato cũ modico myrrhæ, & olibani, & ſanguinis draconis. Chronica aũt & putrida vulnera triplici egent genere curationis. Et primũ quidem genus eſt mundificatio eorũ cum eo quod eſt mediocris abſterſionis: ſicut vinum, & proprie mel & ſiſ'ia. Et qñq; expetit neceſſitas apud multitudinem putrefactionis: aut miſceat cũ eis quod eſt ſicut colcothar, aut vnguentum ægyptiacum. Et vrina quidem infantiũ eſt mũdificatiuum bonum. Et nos diximus multa ex eis in capitulo de vlceribus auriũ ad hæc conferentia. Secundum vero genus eſt incarnatio vulneris cũ eis quæ ſunt ſicut vnguentum de ceruſſa, aut vnguentum tripharmacon, aut confortata cũ eo quod eſt colcothar modicum & ſiſ'ia. Tertium vero eſt conſolidatio vulnerũ & ſigillatio eorũ: & perficitur cum medicinis exiccatiuis non multæ exiccationis ſicut ꝑprie maram factũ ex rebus, quæ ſunt ſicut olibanum, myrrha, ſarcocolla, & ſiſ'ia. Et qñq; apud neceſſitatem miſcetur cum eis quod eſt ſicut ariſtolochia rotunda, & colcothar & ſimilia. Et proprie quãdo timemus de futura putrefactione, dicta ſunt in capitulo de vulneribus auriũ, quæ afferant ad locũ hunc. Excepto q̃ vulnera aurium ſicciori & acutiori indigent medicamine q̃ vulnera narium. Et tua eſt diſcernere, & mẽſurare iſta. Et cõfert cauteriũ ſ zuhendeg. Hamech filius Zacharię. Medicamen bonum cõferens vulneribus nariũ recẽtibus & antiquis. & fecit Hiſpanus. ℞. ceruſſæ, olei ſiſamini, medullę cruris vaccę, & olei amygdalini dulcis, ceræ albæ, & gũmi albotin: ana dragaganthi, gummi arabici: ana partem mediam. fiat ex eis gluten cũ modico aquæ roſatæ. Et fiat vnguentum cum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 472 sur 1089

cæteris: & vtere ſuper morbo cum licinio de panno. Si autem alcaiaſin vulnera occupant: & deſcendunt per foramina vſq; ad palatum, & ad guttur, ſugat naribus filū vſq; dum deſcēdat ad palatum, et trahatur per os, & ducatur filū ſicut ſerra, vſq; dum locus ſanguinetur. Deinde vnge filum cū medicamine: & hoc fiat omni die vſq; dum ſanus fuerit: eſt. n. expertum. Idem. Medicamen cōferens fiſtulis in naſo, & vlceribus ſiccis expertum. Reci. ceræ albæ partes, ij. medullę cruris vaccæ partē. i. olei chamęmelini, ſiſaminini, olei nardini, olei de amygdalis dulcibus: ana partem. i. Fiat vnguentū: & miſce cum eis mucilaginis dragagāthi albi, & mucilaginis heuiſci, & mucilaginis ſeminis cydoniorū, et pſillij, et ſeminis lini: ana partis vnius ſextā. Fiat ex eis vnguentū cum pauco croco. Et vtere ſicut primum: valet etiā ad ſciſſuras labiorū. Idem. Aliud valens ſimiliter. Accipe ceræ rubeæ partem vnam, olei roſati partes. vi. Diſſolue ea & miſce cū eis lithargyrij, ceruſſæ, ſęcis argenti: ana partis vnius tertiā: fac vnguentū & vtere: & eo ſępe tangat naſum. Sabor. Aliud bonum valēs ad idē. Accipe lithargyrij, olei roſati, & olei myrtini: ana partē. i. aceti, et ſucci myrtæ: ana partem mediā, confice et vnge, bonū eſt, ſi Deus voluerit. Et qñq; fit ſine aceto, & pro aceto pone ſuccum myrtæ: qñq; pro aceto vinum. Et eſt bonum. Gal. vnguentum de flore æris bonum mūdificās vulnera ſanioſa: & cōſolidās ipſa. ℞. ceræ. ʒ. iij. & olei antiq; vel facti ex oliuis immaturis. ʒ. xvi. floris æris puluerizati ſicut alcohol. ʒ. ij. fiat ex eis vnguentū. Et vtere cū licinio. Et qñq; additur vel minuitur ex flore æris ſm qd exigit neceſſitas. Vnguentum ex inuentione noſtra ſānās vulnera nariū, & vbicunq; ſint in corpore. Accipe lubene, & triphyllon acetoſum: ana. ʒ. ij. proūce ſup ea poſtq; fuerint concuſſa, olei roſati, olei myrtini. ana. ʒ. v. & dimitte in vaſe lapideo per dies. vij. Deinde ebulliāt ebullitione vna, & cola. Et cum ceræ citrinæ, ʒ. ij. & f. fiat vnguentū ex eo in licinio. Et vtere: & qñq; admiſcetur ad omnem. ʒ. iſtius vnguēti ex flore æris. ʒ. i. Filius Serapionis. Medicamen conferens vlceribus. ℞. ceruſſæ, merdaſengi, & plūbi aduſti: ana ptes æquales, abluātur vicibus pluribus, poſtq; fuerint trita. Deinde fac ex eis vnguentum cū vino & oleo myrtino diu terendo in mortario nunc oleū nunc vinum: ante parum infundendo vſq; dum impinguetur: expertum bonum.

De polypo qui fit in naribus. Cap. 6.

POlypus qui fit in naribus durus, & niger, & non tractabilis, & mollis, & putridus, & fœtidus fortaſſis non ſanat. Et qui elongatur & pendet, & aliqñ egreditur extra habens radicem gracilem tenuem, non nimis profundatā, curatur incidēdo iuxta radicem eius cū forficibus poſtq; apprehēdis & trahis cum tenaculis: deinde poſt inciſionē cauterizetur ſuper eo quod remanet de radice cū ferro ignito, aut cum medicamine acuto: & hæc quidē fiant poſt corporis mundificationē pluries iteratam: & poſt phlebotomiam. Et quandoq; neceſſitas expetit vt fiat cauterium in zuhendeg. & ꝑprie apud fluxum rheumatis ad partes narium ſicut dictū eſt in eis quæ ſunt de curis catarrhi & coryza. Si autē polypus deſcendit per foramina palati ad palatū, & guttur, trahatur ſili cum tenaculis: & incidatur ſecus radicem eius cum forficibus ignitis: & curetur deinde cū medicamine acuto: ſicut iam diximus. Si autem eius inciſio non fuerit facilis ſm modum quē diximus: tunc accipe duos aut tres pilos caudæ ęqui, & torque ſingulū eorū per ſe: deinde ex eis retorquendo faę ſicut filum vnū, & fiāt in eo nodi tres vel quatuor: et mittatur ꝑ nares cum acu plumbea: et declinetur eū ea ad foramina palati: et trahatur per ipſum palatum cum facilitate, donec filum exeat ꝑ foramina palati: et tunc accipe vtrāq; extremitatē fili: et ducas, et reducas ad modū ferre vſq; dū tota incidatur caro: et ſi aliquid remaneat, tunc facias ſicut ſuperius dictum eſt. Abiecta autem tota carne polypi curetur deinde cum vnguento viridi et medicamine in carnatiuo. Plerunq; autē polypus non eſt multæ additionis: et curatur præter inciſionē cum medicinis acutis et alijs, ſicut dicemus poſt. Si aūt fuerit cancroſus, cura eius eſt difficilis. Curatur tū quādoq; cū medicinis acutis et alijs quæ diximus in capitulo de vlceribus nariū: loco autem narium à polypo perfecte mundificato curetur cum vnguento viridi et vnguento de ceruſſa dictis in cura vlcerum. Dioſcorides. Medicamen auferens polypum narium et oēm additionē carnis in eis: et hęmorrhoidas narium cancroſas. Accipe ſemen luf. et tere cum ſucco malorū granatorum coctorum cū cortice ſua, et liniat ſuper polypo in circuitu eius: eſt enim medicamen bonum. Vna ēt luf et proprie ſuccus eius idem operatur, et ſimiliter ſuccus radicum eius: et ꝑprie lana ex aliquo eorū imbibita et immiſſa naribus. Et eſt expertum. Galenus Medicamen ſanans et conſumens omnes additiones carnium in naribus cum lenitate ſine dolore, et ſanans vlcera in eis et efficit operationem ſuā tempore longo: quapropter ſine ceſſatione vtendum eſt eo. Accipe ex tribus generibus granatorū partes ęquales, et tere eas ſm totalitatem eorum, et extrahe ſuccum ipſorum, et decoque in eſſentia rob tenuis: deinde tere ſubſtātiam granatorum cōtritione multa, vſq; dum fiat ſicut paſta: et fac cum ſucco eorū formas ſimiles naſcalibus, et intromitte ex eis in naſum vnam poſt vnam præliniendo tū cum ſucco prædicto: et hoc fiat tempore extenſo: efficit enim operationem ſine dolore: et eſt expertum. Quidam vero ex experientibus admiſcuerunt cū eis ex trochiſcis alcacalon quantitatem ſufficientem ad vigorandum operationem ex ipſis. Filius Serapionis. Confectio medicaminis conſumentis polypum, et oēm carnē additā. ℞. ſcoriæ æris auī. iij. chalcāthi aureos. iij. ellebori nigri auī. i. arſenici rubei. ʒ. i. Tere et fac puluerem, et inſuffla in naſum: aut confice cū vino, et vtere cum licinio. Idem. Cōfectio trochiſcorum alcadicon, quorum iuuamētum eſt virtuoſum: cōſumunt. n. polypum et cancrum, et oēs additiones carnium in oībus locis. ℞. calcis nō extinctę, arſenici citri. ana partes. ij. colcothar, floris æris, aluminis: ana partē. i. gallarū, cachiæ, balauſtiæ: ana partem. f. Confice ea in mortario æneo cum aceto forti contritione vltima vſq; ad quinq; dies: deinde fiant ex eis trochiſci: et conſeruent in vaſe vitreo in loco frigido et ſicco: diſtępera vnum ex eis cū vino, et vtere cum licinio: expertum forte.

De ſternutatione. Cap. 7.

STernutatio eſt in quibuſdam vtilis, in quibuſdam nociua. Vtilis poſt maturationem coryzæ: et poſt digeſtionē ſodæ, et phreneſis, et lithargię, et ſubeth, et interciſionis memoriæ, et epilepſiæ, et apoplexiæ, et ægritudinum neruorum, et ſcotomiæ: et facilitat partū et expulſionem ſecundinæ. Ex his quæ ſubmouent ſternutationem et incitant. Alia ſunt quæ ſumuntur per os ſicut cæpe acutū, et alliū, et ſynapis, et vinū forte et acutum, et ſimilia. Alia ſunt ab extrinſecis incitātia: ſicut radius ſolis, ventus, acutus, fumus, et ſimilia. Et ex eis eſt approximatio ad iuuenculam, et hæſitatio, ex deſideriū coitus. Et alia ſunt odorabilia, et intrantia narem: ſicut roſa proprie odorata: generat enim ſternutationem calefactis, et folia myrti cum aceto, et ſuccus foliorum vitis inſtillatus, et ſimiliter agreſta, et ſimiliter camphora cū omphacino et opio inſufflata in nares. Et nenufar odotum, et ſolathrum, ſimiliter et ſief memithe cum camphora, et vapor aceti, et ſimilia. Infrigiditatis vero ſternutationem ſtimulantia ſunt mezereon, euphorbium, elleborus, cōdiſi, piper, oleander, fella aīalium, caſtoreū, arthanita, cucumer aſinin⁹, zīziber, pyrethrū, ſanpſuc⁹, auricula muris, iris, nigella infuſa ī aceto, pulpa colocynthi. baurach, opopa. ſerapinū, aloe, ſuffel, gallia, ſynapis, ruta,

Quib⁹ ſternutatio vtilis eſt.

Sternutionē excitantia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 473 sur 1089

ruta ſylueſtris:& ſiſſia. Cõpoſita vero incitãtia ſternutationem plura dicta ſunt in capitulis q̃ preceſſerũt. Nocua vero ſunt ſternutatoria ī principio catarrhi difficilis: & in ęgritudinibus catarrhalibus pectoris,pulmonis,& fauciũ,& coſtarũ,& ante digeſtionẽ ſodæ ex plenitudine:& ẽt omnium ægritudinum quarũ nominatio p̃ceſſit:& añ mũdificationẽ corporis cõem. Sternutatio aũt facta p̃ ſe q̃nq; fit pp fortitudinẽ cerebri vigoroſi ad expellendũ ſupflua,& eſt ſignificatio laudabilis in ægritudinibus cerebri:deſperaẽ.n. de eo q ſternutare nõ poteſt, in ipſis ẽt medicaminibus adhibitis.& q̃nq; fit p̃p paſſibilitatem cerebri patiẽtis de facili impſſiones frigoris & caloris, & impreſſiones redundãtes ex auſtro & borea. Quare fit coartatio & exp̃ſſio pp impreſſionẽ ex frigore & borea, & expellit̃ materia coartata, aut diſſoluta, & expulſio pp impreſſionẽ ex calore,& expellit̃ auſtro materia diſſoluta. Sternutationẽ aũt,phibentia ſunt,p̃prie paſſiões aĩales,ſicut gaudiũ,p̃prie,& ira,& ſolicitudines,& cogitatiões, & frictiones auriũ,& extremitatum,& cõtorſio naſi, & frictiones gingiuarũ,palati,& linguæ,& oculorũ. Et ſi cõtingat pp incitationẽ factã à calore,aut auſtro ſedant vehementiã eius oleũ roſatũ,& oleũ de ſalice, & ſiſia odorata & effuſa in ambabus auri culis ſup caput & ſorbitio aquę frigidæ, & fugere eã naribus,& lauare faciẽ cũ ipſa. Si vero contingat pp incitationem à frigore & borea, cõferunt infuſiones oleorũ calidorũ ſine mordicatione in ambabus auriculis,& ſup caput & ẽt nares.& ſorbitiões calidæ,& balneatiões,& odorare chamæmelũ & poma redolẽtia,et galliã,& ſpicã,& myrrham,et ambrã & xylon aloes. Et cõferunt ẽt odores herbarũ quæ naſcunt̃ in mari,& ſpongiæ,& concharum maris,& lanarũ,& lipporũ quæ ſunt in eis.

Quib⁹ ſternutatio nocua eſt.

Sternutationẽ prohibentia.

SVMMA. VIII. *de ægritudinibus oris. & primo de ſciſſuris labiorum.* Cap. I.

Ciſſura labiorũ q̃nq; fit in labio ſuperiori & cũ cõitate narium & fit poſt coryzam & catarrhum ſolitũ fluere ad partes illas:quare turget naſus & labiũ cũ veſtigijs rubedinis interdũ, & interdũ bothor,& ĩterdũ cũ cruſtis,& ſciſſuris: & aſpitate. Et cura eius eſt tres res. Prima ẽ,mundificatio ab humore q ſupabundare videt. Secunda eſt, diuertere materiam cũ phlebotomia ſi pcẽm eſt in ſanguine,aut cum ventoſis cũ ſcarificatione in occipitio,& in collo:aut cũ cauterio ĩzuhendeg,ſi neceſſitas expetit:& q̃nq; fiunt cauteria duo quę diximus in capitulo de vulneribus narium,& ſunt mirabilis iuuamẽti. Tertia pars eſt,adæquatio loci,& correctio nocumẽtorum quæ cadunt in locis ipſis.& hoc quidem dictum eſt in capitulo de vlceribus nariũ. Et q̃nq; fit in labio ſuperiori,aut inferiori abſq; cõmunitate aliarũ partiũ & proprie pp contractionem accidentẽ muſculo trãſuerſali ipſius labij, quare accidit ei vt ſcindat labium ſcisſione profundante:& multiplicatur huiuſmodi apud multiplicationẽ boreæ:& cura eius eſt cũ vnguẽto de ceruſſa:aut oleũ roſatum cũ ceruſſa: aut licium cum oleo roſato & ceruſſa : & alia quorũ mentionẽ faciemus poſt. Et ſunt ex hoĩbus q incidunt muſculũ ipſum ſm trãſuerſum eius,pfundãtes cũ ſagittella vſq; dũ incidaẽ ſm totalitatẽ eius. Deinde imponunt puluerẽ cinnamomi & gallarũ vſq; dum ſanent̃. Et ſunt qui cauterizant ſm trãſuerſum eius numo aureo ſubtili. Deinde curant cũ vnguẽto de ceruſſa & alĳs ſimilibus. Democritus. Medicamen expertum ad ſciſſuras labiorum. Accipe furfuris & pilorum caudarũ æqui partes æquales:cõbure ſup laminã ferreã,& miſce cinerem eorum cum melle,& vnge locũ mane & ſero vſq; dum ſanetur. Cerotum ſanans ſciſſuras labiorũ & eſt expertum. Accipe glutinis albotin, mellis,maſtiches,hyſſopi humidæ:ana partes æquales.

A Fac ſicut cerotũ. Aliud ex inuentione noſtra. Accipe gallarũ, ceruſſæ:ana partem.i. dragaganthi,amyli:ana partem.ſ. Confice cũ adipe gallinæ q̃tum ſufficit.vtere ſicut primo. Aliud valẽs ad ardorem,& combuſtionẽ, & vlcera labiorum: & eſt iuuamen expertũ. ℞. lithargyri,ceruſſæ, frictionis plumbi, olei hyoſcyami albi & ceræ:ana partes æquales,olei roſati q̃tum ſufficit.expertum eſt. Dioſcorides. Ad ſciſſuras labiorum. Accipe gallas,& puluerĳza ſicut alcohol:miſce cũ melle & vtere:aut miſce cũ terebinthina,& adipe gallinæ , aut anatis:aut accipe gallas,& tere ſicut alcohol:et miſce cũ terebinthina,et maſtiche,et hyſſopo,et croco,et melle.expertũ bonũ. Filius Zachariæ. Medicamen bonũ conferẽs ſciſſuris labiorũ,et faciei, et manuũ. Accipe ceræ citrinę,hyſſopi humidę,baurach,adipis anatis:ana partem vnã:olei roſati partes duas,amyli,dragagãthi, mucilaginis ſeminis cydoniorũ:ana partẽ.ſ. fiat ex eis matã ex quo loco prius fricto ingrediatur balneũ, et exiens
B inungat locũ ex maran:et ex dragagantho trito ſicut alcohol ſuper aſpergat:et hoc faciat vſque dum ſanetur.

De dolore dentium. Cap. 2.

INtentio in curatione duplex eſt. Vniuerſalis et particularis:et quidem vĩs intentio eſt tres res. Prima eſt eũatio materiæ. Secunda diuerſio eius. Tertia prohibitio fluxus ipſius. Et prima qdem res perficitur cum eũatione per phlebotomiam,et ventris ſolutionẽ. Et illud ſignificabitur tibi accidere cũ cõitate cerebri et partim capitis. Verum ſi dolor fuerit,ppter aĩa quod eſt in gingiua,cuius materia eſt ſanguis acutus: confert phlebotomia cephalicæ,et ſcarificatio,et inciſio venarũ quæ ſunt in labĳs et ſub lingua:et hoc fiat gradatim.et cõferunt ẽt ſanguiſugæ appoſitæ in radice dentiũ,et vẽtoſationes ſub mento cũ inciſione. Et ſi abſq; aĩate fuerit,tũ ab eadẽ materia,adminiſtranda eſt phlebotomia,et alia quæ diximus. Et ſi cũ hoc fuerit ſanguis acutus cholericus:phlebotomia et vẽtris ſolutio neceſſaria eſt. Si autẽ
C ex humoroſitatibus fiat frigidis, euacua cũ eo quod eſt ſicut pilulæ cochiæ et hiera diacolocynthidos et ſimilia. Secundã rem cõplent phlebotomia , et ventoſatio quas diximus,et frictiones extremitatũ,et ligaturæ , et compreſſiones doloroſę,et cauterium in çuendeg,et ſiſia. Et dixit Gale. Si teratur alliũ,et ponatur:in radice manus iuxta palmam ex parte domeſtica:et proprie ex manu q̃ ſequitur dolorẽ : ſanat dolorem dentis. Et expertũ eſt. Tertiam rem cõplent adminiſtrationes medicaminum prohibentiũ fluxum declinare ad dentes:ſicut ſunt pilulæ alchaiber,quas fecit Alexander. et nos ſcripſimus in capitulo de catarrho,et coryza:et nos plura intentionis huius ſcripſimus ibi. Particularis autẽ intentio diuidit̃ in curam veram,et curã mendoſam. Et vera quidem cura habet tres ſemitas. Primo qdẽ eſt,vt in principio doloris adminiſtrentur medicinæ quæ confortẽt dẽtes,et repellant rheumatiçationes materię:et ſi ſit mataria calida cũ eo quod eſt ſicut retẽtio aq̃ frigidæ in ore cũ aceto,aut aqua roſata,aut viciſſitudo eorũ:aut aliqua infrigidãtia:q̃ ſunt ex ſuccis,et decoctionibus rerũ q̃ ſunt ſicut roſa myrtus cũ modica camphora:et huius ẽt intentionis eſt oleũ roſatum,et oleum de ſalice:et oleũ de oliuis immaturis,et oleũ myrtinum per ſe,aut confortatũ cũ aceto et cãphoræ modico. Cum aũt incipit pertrãſire tp̃s principij, adminiſtrãdum eſt oleũ roſatum cum decoctione maſtiches. Et adhuc poſt hoc oleũ roſatum cũ decoctiõe vini et maſtiches: aut oleũ roſatũ cũ decoctione vini , et paſſulariũ,aut fœnugręci:vltimo vero gradatim pueniendum ad reſolutiua et maturatiua ex his quę dicemus. In materia vero frigida adminiſtrenẽ in principio:quę ſunt ſicut oleũ roſatum cũ maſtiche:aut oleũ roſatum cum ſuch,aut ramich,et ſiſia:et poſt hoc oleũ roſatum cũ eo quod eſt ſicut hyſſopus,et alhaſe,aut ſuccus porri poſt ebullitionẽ eorum,et ſimilia. Poſtremo

Pilulæ ī materia frigida.

Secretum Galeni.

Cura vera.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 474 sur 1089

cura mendosa. vero ea quæ sunt sicut radix colocynthidos cū aceto, aut staphis agria, aut pyrethrū, aut allium & similia. Cura autē mendosa est cura quę blandiendo sedat doloris vehementiā, & hoc quidem stupefaciēdo. Et huius qdem intentionis est hyoscyamus, & proprie suffumigatio facta ex eo: & expertum est de opio, & oleo ros. linitis super dentem. Et similiter pyrethrum & camphora, si applicentur super dētem, sedant vehementiā doloris eius. Et ex expertis annexis super dentem remouentibus dolorem eius est medicamen istud. ℞. hyoscyami albi, opij, styracis, galbani ana. ʒ.i. piper. assę fœtidæ ana. ʒ.ß. misce cum rob vuæ & cū endiuia: & liniatur super dēte doloroso. Aliud. Accipe opij, castorei: ana partes æquales, & distilletur ex eis granum vnū vel duo cū oleo rosato in aure sequente dolorē. & ex eis est sagzenea, pprie & trochiscus Stellę & phylonium. Sunt enim mirabilis iuuamenti, & proprie mixto cū eis aliquanto opij. Narratio medicaminum ad dolorem dentiū calidum. Conferunt collutiones oris factæ ex aceto decoctionis hyoscyami, aut radicis eius cū oleo rosato & aceto. Acetum aūt decoctionis spolij serpentis est ad illud mirabile proprietate quę est in ipso. Sandaracha cū aceto est iuuamēti sublimis. prohibet. n. rheumatizationem à dentibus & gingiuis, & sedat dolorē vehementer, & constringit gingiuas. Aqua rosata confortata cū modico camphorę valet ad dolorem dentium colluto ex ea ore. Valet etiā oleum rosatum sine mastiche, & cum mastiche gallarū decoctio cū aceto valet similiter. Solathrū cum aceto est medicamen expertum. Mahemet Arasi. Cōfectio trochiscorum sedantium dolorē dentium calidum, & dolorem apostematis in gingiuis. Re. coriādri, seminis portulacæ, sumach, lentium excorticatarum, sandali citrini, rosarū, pyrethri, camphoræ: ana. partes æquales: fac trochiscos cū succo solathri: & lini dentem doloroſum cū vno eorum dissoluto in aqua rosata & aceto pcedentibus phlebotomia, euacuatione, & ventosatione sicut p̄diximus. Filius Zacharię. Medicamen cōferens doloribus dentium & corrosioni eorū ℞. carmezit. ʒ.v. spolij serpentis. ʒ.i. alchannæ de mecha. ʒ.ij, ß. corticū radicum papaueris. ʒ.ij. bulliant cum aceto, & teneatur tepidum in ore in parte doloris: expertum est. Idem aliud conferens dolori & motionibus dentiū. Re. gallarum, corticū glandiū, corticum granatorū: ana. partes æquales, bulliat cum aceto medietas eorum, & vtere colluendo. Et ex alia medietate fiat puluis, & post collutionem vtere super dentes. Narratio medicaminū ad dolorem dentiū frigidum. Conferunt collutiones diu retentę in ore: factæ ex rebus quæ sunt sicut cortices radicū cappa-
ris & acetū postq̄ ex decoctione eorū fit collutio in parte læsa, & ex eis est teda pinguis, & cortex eius, & lignū pini, & cortex eius, & radix colocynthidos, & pulpa ei⁹ & proprie acetū decoctionis eorū, & acetum quod iam bulliuit ī testa colocynthidos spatio multo & est magni iuuamēti. & condysi bullitū cum vino est vltimū. decoctio calamenthi cū aceto aut vino est iuuamēti valde: & sir radix raphani, & folia almezereon, & pyrethrum, & zinziber, & radix cucumeris asinini, aut succus eius: & sir harmel cum aceto. Pyrethrum etiam cū aceto & aristolochia rotunda sunt experta: & sir stipites alij cū pyrethro & ace. & quandoq; exigit dispositio: & indiget administratione apud vehementiā doloris rerū maturatiuarū in collutionibus ad sedandū dolorem, sicut proprie oleū calefactum in quo decocta sit radix althęę, & chamęmelę & melilotū, & fœnugręcū singulariter aut coniunctim, qm sunt sedatiuum bonum. Rerum aūt quæ applicantur super dentes & sedant dolorē summa hæc est. Piper & alchitran administrata super dentē resoluunt dolorē congelatiuū: aut piper & euphorbiū cū melle aut piper & assa fœtida, aut synapis & assa fœtida, aut serapinū. Et ex expertis est medullæ nucleorū p-

Sedantia dolorē.

E sici pars. i. piperis pars. ß. Confice cum alchitran aut pyrethri, pipis, zinziberis, staphidis agrię añ. ʒ.i. baurach armen. ʒ.i.ß. Fricētur cū eis gingiuæ: sunt. n. iuuamenti sublimis. & sir nigella cum oleo antiquo & opopanax cum pyrethro Et serpentis spolium cōbustum, mistum cum oleo ad spissitudinem mellis linitum super dentes est mirabile in sedatione doloris. Et ex origano & nitro puluis factus sparsus super dentes & gingiuas mox dolorem tollit. Res aūt quibus dentes suffumigantur & tolliturē dolor sunt semen porri cum alchitran postq̄ recipitur ex eis fumus per traiectoriū super dentē doloro-
sum: sedat. n. dolorē: & occidit vermes: & sir ex semine cępe cum alchitran: & similiter ex semine hyoscyami: & semine porri & alchitrā partibus æqualibus, factis ex eis formis sicut auellana: & suffumigationes factæ vna ex eis per traiectoriū. Res vero qbus fit vaporatio exterius ad dolorē dentiū sunt: sicut malua, anethū, althęa, & herba nitri, chamæmelū, melilotum, fœnugræcū, semen lini, semen cauliū, & folia eius, semen porri, iris, radix lilij, hyssopus & similia: & quandoq; fit emplastrum ex eis & quandoq; fit emplastrum ex cępe assa & oleo chamęmelino aut anethino. Et qñq; fiunt linimēta ex terius cū oleo chamęmelino, aut anethino, aut rutaceo, aut amygdalarum amararū, aut de lilio, aut oleo de beē, aut oleo persicorū, aut hyssopi cerato & silibus. & qñq; fit ex alijs vnguentis. Et qñq; fiunt euaporationes ex rebus siccis, sicut cū sale & milio & panico & similibus. Res aūt quibus fiunt iniectiones per aures, & sedant dolores dentium sunt hæc. Succus asphodeli tepidus iniectus per aurē, quæ est ex parte doloris sedat dolorem. Et sir oleum de amygdalis dulcibus & amaris, & oleū de persicis, & oleū sambucinum: quodcūq; eorum fuerit coctum in cępe per se: aut postq̄ disrumpitur in eis aliqd castorei, aut euphorbij, & qñq; aliquid opij apud necessitatem. Et ex eis sunt succus cucumeris asinini, aut succus radicum capparis postq̄ decoxerimus cum aliquo ex oleis prædictis, aut distillantur per se: succus aūt alzanaham est mirabilis. Ioannes Serapionis. Cōfectio medicaminis ad dolorē dentium bona, & vocatur furificō. ℞. pipis. ʒ.x. staphidis agrię, pyrethri: añ. ʒ.iij. baurach armeni. ʒ.vi. Tere & fac trochiscū cū succo radicū capparis: aut aqua decoctiōis eius. Lini vnū ex eis sup dentes & gingiuas. Alexander. Modus decoctiōis de alijs cito sedans dolorē dentium. ℞. allij spicas. v. olibani. ʒ. i. & ß. myrrhæ. ʒ.i. decoque cū aceti hemina. i. vsq; ad consumptionē medietatis semper agitando cū spatula tedæ pinguis: & ex eo tepido fiat oris collutio & diu calidum teneat in ore, & hoc fiat pluries. Idem. Cōfectio trochiscorum dolorem dentium cito sedans: qñ ex vno eorum fit fricatio super dentē & gingiuam. expertū bonū. ℞. aluminis. ʒ.iij. piperis. ʒ.iij. hyoscyami. ʒ. iij. pyrethri. ʒ.ij. fiāt trochisci cū aceto & vtere. Mahemet, harasi. Confectio theriacę mirabilis ad dolorē dētium. ℞. piperis, castorei, myrrhę, assę fœtidæ, opij ana partes æquales. Confice cū melle quantum sufficit. Idē. Confectio alterius medicaminis valentis sir: & est medicamen bonū, & expertū. ℞. castorei, assę fœtide, styracis, myrrhæ, aristolochiæ rotundę, opij, piperis, zinziberis, hyoscyami: ana partes æquales. Confice cum melle aut alchitrā & lini sup dentē doloroſum: et applica sup ipm.

Vaporatoria.

Linimēta.

Trochisci.

H Idē. fiant formę ex styrace, & semine hyoscyami partibus æqualibus & fiat suffumigatio ex vna earū in traiectorio. Aboali. Cōfectio medicaminis expti ad dolores difficiles dētiū, & corrosiōes eorū. ℞. castorei, opij, myrrhæ, piperis, galbani: ana partes æquales. Cōfice cū rob & fac trochiscos ex eis, & liniat ex eis sup dentes. Idē. operatio decoctiōis olei cōferentis ad dolorē dētiū pulsatiuū. Accipe pulpę colocynthidos, aloes ptes æquales, olei & aceti ana ptes. vi. bulliāt ad aceti cōsumptionē, et distillet ex eo in aurē distillatiōe post distillationē.

De

De extractione dentium. Cap. 3

QVandoq; propter vltimum nocumentum cadẽs in dentes medicamenta non conferunt, nec doloris vehemẽtiã diminuunt. Quare ne alĳs ẽt dentibus nocumenta pariant, conſulimus ad eradicationem eorum accelerare cum regimine bono prohibitiuo apoſtematis, & proprie cum proceſſione euacuationis. & proprie iterata ne fiat extractio eius apud vehemẽtiam doloris eius, ne ſit cauſa ſyncopis, & mortis, & fiat cã excitationis, & cõmotionis rheumatis vehementis, & ſuſpecti, aut fiat cauſa generationis apoſtematis timoroſi: ſed expectandũ vſq; dum ſedetur dolor, & maturetur. Deinde extrahatur cum ferro poſtq; ſcarificaueris eum a carne gingiuarum ſcarificatione, profunda: & poſtq; extraxeris ipſum, teneat in ore ſuo acetum infrigidatum. & proprie decoctionis gallarũ aut balauſtię. Et ſi remaneat dolor teneat in ore ſuo oleum roſatum cum decoctione maſtiches, & ſimilia illis. Regimen autem extractiõis cum dentiũ medicamine eſt ſm hunc modũ. Fiat ſcarificatio, ſicut hoc añ diximus: deinde ponatur medicamen in radice dentis. & hoc fiat cũ cautela, ne alĳs dẽtibus noceat. Quare diſtinguaẽ inter dẽtẽ, & dentem cũ cera, vel aliquo alio quod ſit ſicut ipſa, & obſeruetur hoc vſq; dum dentis fiat facilis exitus. Et ſunt ex hoĩbus q cauterizant dẽtem ſolo ferro ignito immiſſo per canellum vſq; ad dentem, & acquiritur ex eo q; mitigatur dolor: & dens poſt tempus & tẽpus cadit fruſtatim: & quãdoq; cauterizant cum nucleo nucis accenſo: & qñq; cum grano olibani accẽſo & ignito, & ſimilibus. Filius Zachariæ Araſi. Confectio medicaminis facilius eradicantis dentes. ℞. pyrethri radicum colocynthidos, & corticũ eius, & corticũ radicũ capparis, corticum mori, ſeminis almeçereon, & foliorũ eius huruth, arſenici citrini, lactis alſcebrã, aut fuſtis eius. Terãtur cum aceto tribus diebus cõtritione vehementi. deinde proĳciãtur ſup ea bdellĳ, & aſſæ: ana. pars. i. ita q; prius diſſoluant in aceto forti, & fiant ex eis trochiſci. & liniatur ex eis in radice dentis hora poſt horã per aliquot dies. facit enim facilem eradicationem ipſius. Idem. Medicamen aliud quo impletur corroſus dens & frangit ipſum. ℞. ſemen. almezereon, & lac alſcebrã, & cõficiant cum alchitran. & impleatur corroſum dẽtis. Aliud. Accipe baurach, corticũ mori: ana. partẽ. i. arſenici citrini partes. ĳ. Confice cũ melle & applica ſuper dẽtem in circuitu eius, & facit ei⁹ eradicationẽ feſtinã. Aliud adeps rañ viridis: q̃ habitat in arboribus frangit dẽtes ſi liniãtur ex ea. & ſimiliter ſi liniantur ex lacte alſcebrã aut tithymali. & ſimiliter lac celſi cum arſenico citrino.

De agitatione, & commotione dentiũ. Cap. 4.

SI cauſam habuerit corroſionẽ factam in radice dentium aut in gingiuis: dicemus curã eius. Si fuerit pter humiditatẽ lubricam effuſam aut imbibitã in neruo ligante dẽtem: & fuerit cum cõitate cerebri: cura eius eſt tres res. Prima eſt, vt euacuetur materia: & ſi oportet cũ iteratiõe. Secda, vt fiat exiccatio humiditatis mollificãtis colligationẽ dẽtis cũ eo quod eſt ſicut myrrha, & acetũ decoctionis pyrethri & acetũ ſquilliticũ, et acetum decoctiõis ſtaphidis agrię, aut ellebori, aut colocynthidos & ſimiliũ facietium humiditatem multam fluere & conſumẽtiũ, & abſtergentiũ ipſam. Tertia eſt, adminiſtratio medicaminum ſtringentiũ & colligantiũ ligamenta dentium & gingiuas & abſtergẽtiũ humiditates, ſicut pprie cõmaſticatio maſtiches & collutio ex decoctiõe ipſius cum roſis & balauſtĳs & ſimilibus. Et quandoq; accidit commotio dẽtium propter percuſsionem ſuper eos, & curantur cum conſtringẽtibus ſtypticis ex hiis, q̃ diximus & dicemus. Sabor. Confectio medicaminis cõſtringẽtis & confirmantis dẽtes, & ſtringẽtis gingiuas laxas. ℞. ſtipitũ capillorum veneris aduſtorũ. ʒ. iiĳ. aluminis iameni, roſarũ, pyrethri, ſpicę: añ. ʒ. ĳ.

A nucũ cypreſsi aduſtarũ. ʒ. ĳ. & ß. cornu cerui aduſti, cẽtaureę añ. ʒ. vi. carmeçit. ʒ. iii. cyperi. ʒ. ĳ. ſalis gẽmę aſsi. ʒ. ĳ. & ß. Et fac ex eis puluerem, & immittatur in radicẽ dentium. expertum bonum, Idem. acetum ſquilliticum confirmat dentes & conſtringit gingiuas. expertum. Ioannes Serapionis. Confectio medicaminis ſtringẽtis dentes & remouentis putrefactionem gingiuarũ. ℞. aluminis iameni, balauſtiæ, roſarũ, cyperi, ſumach, ſpicę, ſalis gẽmę, cornu cerui aduſti, carmeçit: ana. partes ęquales, maſtiches partes. ĳ. pulueriza & vtere. Alexander. Decoctio valens ſimiliter. Accipe gallarum partes. ĳ. myrrhę partẽ. i. corticũ granatorum, ireos: ana. partem. ß. Decoque cũ aceto, & colluatur ex eo os, & fricet gingiua. Filius Zachariæ. Medicamen conſtringens dẽtes commotos. Accipe gallarũ, balauſtĳ, roſarum, cyperi, ſumach: ana. partem. i. aluminis partem. ß. Liniatur ſup radicẽ dentis & gingiuam, et applicetur ibi. Idẽ. Aliud. Reci. carmezit roſarum, ſpolĳ, balauſtĳ, aluminis: ana.

B fac ſicut primum. Idem. caſum motorum dentiũ prohibẽt ſuch, alumẽ, balauſtię, gallę, chachie, euphiſtidos, terantur, & fiat ex eis dentifricium. Idem aliud. ℞. myrobalanorum citrinorum, emblicorum, aluminis: ana. fac puluerem, & vtere cum aceto. Hamech. Medicamen conferens commotioni dẽtium, & corroſioni gingiuarum. Accipe gallarum, cupularum glandium, aluminis iameni, corticum granatorum: ana. tere & applica ex eo in radice dentium & gingiuarũ intus & extra. fac mane & ſero. expertum bonum. Idem aliud. Accipe gallarum, aceti fortis: ana. Fac bullire vſq; ad conſumptionem aceti, & exicca totum acetum in ipſis. deinde fac ſiccari in vmbra, deinde tere ſicut alcohol, & frica gingiuas & radices dentium. Et ſunt qui miſcent alumĳnis & myrrhę: ana. partem. ß. Idem. Medicamen conferens commotioni dentium. ℞. gallarum, corticum granatorum, corticum glandium ana. Tere & vtere in radi

C ce dentium. Idem Aliud conferens dolori dentium & confirmat eos, & confortat gingiuas. ℞. piperis albi, roſa. balauſtiarum, cupularum glandium: añ. cõfice cum alchitrã, & vtere cũ fortis ſit dolor. & ſi eſt foramen in dente, pone ex hoc medicamine, & confeſtim cõfert: & ſi ſunt ibi vermes, occidit eos & expellit. Expertum eſt.

Aboali. Medicamen conferens commotioni dẽtiũ & corroſiõi gingiuarũ. Accipe colcothar, aluminis: añ. aggrega cum alchitran conterendo, donec redeat in ſubſtãtiam mellis, & liní ex eo ſuper dentes, & teneat os aptũ donec currat humoroſitas. deinde ablue cũ aceto decoctionis gallarũ. Deinde accipe aluminis fructus tamariſci, gallarũ, roſarũ ſiccarum, cupularum glandium, boli armeni, oſsium myrobalanorum citrinorum aſſorũ, ſumac, corticum granatorũ: ana. partes equales. Terantur, & liniantur ſuper dentes.

De corroſione & perforatione dentium. Cap. 5.

CVra huius ęgritudinis eſt tres res. Pria eſt euacuatio humiditatũ putridarũ cũ eis quę ſcis. Secunda

D eſt reſolutio earum ex ipſis dẽtibus cum eo quod ſit ſicut acetum decoctionis nigellæ, aut nigella trita cũ alchitrã, & linita ſuper dentẽ: aut collutio facta cum aceto decoctionis radicum capparis aut zinzi. et ſimilium.

Tertia res eſt prohibitio corroſionis cum eo quod eſt ſicut galla, & cyperus qñ impletur ex eis dẽs corroſus. aut linitur ex eis, & galla quidẽ ſola eſt prohibitiua putrefactiõis, & ex eis ẽ maſtiche, & cyperus: & collutio oris cũ aceto eſt ſublimis: camphora vero eſt ad hoc medicamẽ bonũ & hyoſcyamus cum ſtyrace ſimul miſtus habent operationẽ mirabilem quando fit ſuffumigatio per traiectorium ſuper dentẽ corroſum. Et ex compoſitis eſt trochiſcus ſtellæ cũ galbano poſitus in corroſione dentium. Et ex eis eſt medicamen. Alexandri. ℞. opĳ, myrrhæ, ſtyracis: añ. ʒ. ĳ. piperis albi, croci, galbani: añ. ʒ. i. Cõfice conterẽdo cũ rob. & mitte ex eo in perfora-

Corroſionẽ, phibentia.

tum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 476 sur 1089

tum dentem,& annecte ſuper ipſum.

De congelatione dentium. Cap. 6.

COngelatio dentium.confert ei maſticatio portula cæ & ſeminis eius. & frictio dentiū cum nucleis nucum,& amygdalis,& auellanis,& ſtringere dē tibus panem calidū,& caſeum aſſum, & vitellū oui cali di,& fricare ſuper dētes ex ſquilla,aut ſale, aut cordume ni,aut baccis lauri,aut aſſa fœtida.

De vermibus dentium. Cap. 7.

VErmes dentium occidit ſemen hyoſcyami albi,et ſemen porri,& cępe, & pprie factis ex eis formis cum alchitram & auellanis,& ſimilibus, & facta ſuffumigatione ex vna earum per traiectoriū.Et quādo fiunt huiuſmodi formæ cum adipe renū capræ,& ſemine hyoſcyami,porri,& cępe:& qñq; fiunt collutiones cū aceto decoctionis earū.et deinde ſuccedit ſuffumigatio.

De corruptione coloris dentium. Cap. 8.

COrruptio coloris dentium. Conferunt medicinæ abſterſiuæ & mundificatiuæ, in quibus eſt virtus radendi, & abſcidendi æruginem poſt frictionē ſicut proprie ſpuma maris,& ſal,& ſal gēma,& alchali, & maſſa cume & ſimilia. Verūtū oportet vt abſtineat â melle,& à pinguib⁹,et à ſatietate nauſeatiua:et ſomno ſup repletionē.& ſine dubio vſus mellis alterat colores dētium,& aliorum dulciū.Et aliorū pinguium. Et nocent etiam pulmenta ex frumēto cocto,& fungi,& ſiſamus & ſimilia.Ex rebus autem maxime dētes corrūpētibus & colores eorum alterantibus eſt vomitus: quare poſt ipm fiat collutio cū aqua roſata & aceto. Gabriel. Dentifricium abſtergens & mundificans dentes. ex pipere albo fiant trochiſci cū vino albo antiquo & melle: ſiccentur in furno debilis caliditatis. Deinde accipe ex eis.ʒ.v.ſalis gemmæ.ʒ.i.&.ſ.ſpumæ maris.ʒ.i. &.ſ.carmeçit.ʒ.ñ.&ſ.ligni aloes.ʒ.i.Fiat ex eis dentifriciū: eſt enim bonum.Idem. Aliud valens ſimiliter. Accipe ſal maſſæ:& fac trochiſcos cum melle & inuolue in folijs fici, aut in charta,& combure in latere calido, & accipe ex eis partes duas,carmeçit partem vnam & vtere. bonum & expertum.Humain.Dentifricium bonum mū dificans dentes. Accipe trituræ vaſorum de ſceni,ſalis gemmæ aduſti, cyperi albi aſsi:ana.ʒ.ñ.ſpumæ maris, carbonum radicum cannæ:ana.ʒ.i.Fac dentifricium cū eis bonum. Idem. Aliud valens ſicut & alia.℞.ſalis aduſti.ʒ.iii.cypi aſſi.ʒ.ñ.cornu cerui vſti.ʒ.iiñ.folñ. partem.i.et.ſ.ſpicæ, florum ſquināthi, roſarum:ana.ʒ.i.fac dentifricium cum eis bonum. Haly.Dētifricium aliud valens ſicut alia.℞.maſſacumiæ:trituræ vaſorum de ſceni,ſpumæ maris,ſauic,hordei aduſti,naſturcñ aſsi, ſalis vſti, ariſtolochiæ rotundę aſſæ:ana. puleriça et vtere. Filius Zachariæ.Dentifricium mundificans, & abſtergens eruginem dentium:℞.ſalis gemmæ, ſeminis hyoſcyami,fracturæ vaſorum viridium, ſpumæ maris calidi:ana.Fiat dentifricium cum eis:et vitet nauſeatiuā ſatietatem. Filius Zezar. Medicamen mundificans albificans & abſtergens dētes,et confortans eos. Accipe hordei combuſti,capreolorū vitis combuſtorum,ſceha, ſalis gēmæ,ſpumæ maris:añ.ʒ.i. pyrethri,cucubæ. adhebe:añ.ʒ.v.aluminis iameni aſsi, gariophyllorum:añ.ʒ.ñ.ſumach.ʒ.iiñ.tere & vtere vna vice poſt aliam. Iſaac heben maran. Dentifricium albificans dentes, et cōfortans.Accipe ſulfuris boni combuſti,ſpumę maris:añ.ʒ.v.ſalis gemmæ.ʒ.x.tere et vtere.bonum eſt.

De generatione dentium. Cap. 9.

GEneratio dentiū. Qñq; tardatur eorum egreſsio, et tū ſigna ortus dentium multiplicantur. Et accidit ex hoc vt langueāt pueri tēpore extenſo à multiplicatione accidentium quæ multiplicantur à plātatione ipſorum: et tunc ſuccurrendum adminiſtrando ea q̄ ortum eorum citum & facilē faciant.Et ex rebus hoc facientibus ſunt frictiones gingiuarū: vt ſæpe ac ſæpe ſtrī-

De maxime dentes corrumpentibus eſt vomitus.

Facilitātia ortum dentium.

gat eas ſup carnē pinguē calloſam, ex ſuper cutē carniū, et pedes arietum,et ſuper bucillaria ouſiū hœdorum: et agnorum et ſtupefiat ſenſus eorum, vt ſubtilietur caro. et confert ēt fricare gingiuas digito,et vt ſtringat ſuper ipſum:et proprie inunctum ſuper cū pinguedine et adipe gallinæ,aut anatis,aut anſeris:et mordere ſup carnes earū pingues,et ſæpe fricare cum adipibus earū et melle,aut pineis enucleatis,et melle pauco,aut ſine melle:et cū amygdalis miſtis cū modico hueg. cerebrū leporis eſt in hoc mirabile, et pprie diu frictū ſuper gingiuas. Conferunt etiam embrochationes ſuper caput,collū,et mandibulas ex aqua decoctiōis maluarū, meliloti, chamæmeli,anethi,et ſimilium facta infuſiōe ſuper ea cum lana hyſſopi. Deinde linianť cū butyro vaccino, medulla cruris ei⁹,aut medicamine bono:et expertū eſt hyſſopi cerotū Gale.quod ſcripſimus in antidotario. Aliud mirabile. ℞.ceræ citrinæ.ʒ.i.olei chamæmelini.ʒ.iiñ. hyſſopi humidæ.ʒ.iii.adipis gallinæ,et anatis,et medullæ cruris vaccæ:ana aure.iiñ.Cum aūt dentes apparere incipiunt:vtere embrochationibus ſuperius dictus p̄cedente tamen hæc omnia regimine temperato.

De apoſtematibus gingiuarum. Cap. 10.

DIctum eſt de eis ſupra in capitulo doloris dētiū, et tu requiras ibi,aut in alio loco.

De vulneri⁹ et vlceri⁹ gingiuarū. Cap.11.

EX eis ſunt quædam ſanioſa in qbus non eſt multa ꝓfundatio:& ex eis ſunt vulnera putrida multę putrefactionis cancroſa et corroſiua. Et prima quidē curantur duplici genere curationis. Et primū quidē eſt mūdificatio cū eo quod eſt ſicut vinum proprie: et acetum decoctionis foliorum ſalicis,et roſarum, et oliuarū ſylueſtrium,et lētiū, & ſumach, et corticum radicis granati ſylueſtris,et ariſtolochiæ rotundæ,et carmeçit,et ſimilium.Et dyamoron quidem eſt mundificatiuū bonū et proprie cū aceto.Et ſi videris abundare in eis ſanguinem poſt phlebotomiam cephalicæ,fiat ſcapellatio gingiuarū cum extractione multi ſanguinis.deinde abluantur cum eis quæ diximus.Secundum vero perficitur cū medicinis ſtringentibus gingiuas, & conſolidantibus vulnera quæ ſunt proprie:ſicut alumen confrictum ſuper gingiuas:et collutio facta ex aceto decoctionis eius: qm̄ ſunt propria:et ſicut carmeçit,et balauſtia,et roſa,et cortex granatorum,et alumen. Coquantur cum aceto, et colluantur ex eis gingiuæ. Deinde liniatur ſuper eas quod eſt ſicut roſa,cupulę glandium, cortices thuris,cyperi,farina orobi,ſanguis draconis. Fiat ex eis puluis ſubtilis & vtere. Et nos plura diximus ex his in cap.de commotione dentium. Secunda vero ſunt ſm vnum duorum modorum. Alia.n.ſunt fiſtularia,et alia cācroſa herpetica. Et in his intentio in curatione eſt duplex: alia eſt vniuerſalis alia particularis. Et prima quidem p ficitur cum euacuatione quæ fit per phlebotomiam et ſolutionem ventris ſicut neceſsitas expetit.Secunda vero perficitur triplici genere curationis. Et primum quidem eſt mundificatio, et abſterſio virus et putredinis, necnō et partium corruptarum in ipſis. Et quidem ſi ſit vlcus fiſtulatum,et ſit in carnibus gingiuarum: tñ oportet vt videatur ſi corroſum penetrat vacuum eius. Deinde immittatur medicamen acutum,ſicut proprie alcohol vſq; ad fundū eius conſumens carnes filtroſas putridas:poſt hoc vtendū eſt mundificatiuo multæ abſterſionis:ſicut eſt acetū ſquilliticum proprie, et ſimilia vſque dū caro appareat pura,et ſi cōuenit medicamē acutū,immittatur in fiſtulam oleum de oliuis cum modico trochiſcorū alcalcalon iniectione poſt iniectionem vſq; ad conſumptionē impuri. Et nos quidem diximus trochiſcos alcalcalō in cap.de polypo nariū.Et qñq; ex trochiſcis p̄dictis facim⁹ tētas,et ponimus eas vſq; ad fundū fiſtulæ, vſque dum conſumatur caro putrida ipſius. Verū ſi per medicinas acutas dolor ſuperfluit et cōbuſtio,

ſtio, teneat in ore oleum roſatum per ſe: aut conquaſſatũ cum albumine oui: aut cũ lacte donec doloris remiſsio fiat, & ſimiliter punctura. Si autem fiſtula vſq; ad radices dentium penetrauerit, ita quòd à radice dẽtium procesſit: curetur ſimiliter cum medicamine acuto & alĩs abſtergentibus, ſicut diximus. Si autem non contulerit, cauterizemus vſq; ad radicem dentium cum ſtilo facto ex cupro vtendo prius illis mundificatiuis & abſterſiuis, ſicut diximus. Quod ſi nec malitia ſic tollatur, dens abĩciatur. Quod ſi aliquid corruptionis remanet, leui medicamento tollatur. At vero ſi corruptio cadat in os mandibulare, aut maxillare: oportet elargare vulnus vſque ad os corruptum. Deinde cum inſtrumentis radẽdi totum id quod ex oſſe corruptũ eſt abĩciatur vſq; dum appareat os purum. Vulnera autem cancroſa herpetica curari oportet cum appoſitione medicaminis acuti vice vna poſt aliã vſq; ad conſumptionem carnis cancroſæ, & ceſſationem corroſionis cum ſucceſsione medicaminis eius: qđ eſt ſicut acetum ſquillitĩcũ: et ſimilia vna vice: & cum ſucceſsione olei roſati & ſimilium. Et ſi dolor & punctura pp medicamen acutum excreuerit: vice alia. Verum ſi caro cancroſa multa & dura fuerit, & difficilis medicationis, & cõſumptiõis ex medicamine acuto: tunc cauterizetur ſup ipſo cũ cauterio de auro cauterizatione poſt cauterizationẽ vſq; dũ pueniat ad viuũ. Deinde tenendum in ore butyrum cum oleo roſato, aut oleũ roſatum ſolum. Et ſi poſt illud aliqd ex cancroſo remanſerit, ipſo alcalcalon cureť. Secũdũ genus curatiõis perficitur cũ medicamine incarnatiuo: ſicut proprie tũ corticibus thuris coctis cũ vino aut aceto, aut oxymelite ſquillitico: & facta collutione cũ eis. Deinde aũt cum medicamine de corticibus nucum aut cũ diamorõ. Deinde autem cum vnguento ægyptiaco, & aceto ſquilliti co liniatur ſup gingiuas quod eſt ſicut cortex thuris, ſanguis draconis, myrrha, ſarcocolla, aloe: & ſimilia attribuendo eis viciſsitudinem. Tertiũ genus curationis eſt conſolidatio: et perficitur cum medicamine induratiuo, & coadunatiuo carnium gingiuarum. Et nos plura ex his paulo ante ſcripſimus in capitulo de cõmotione dentium: ſimiliter etiam ſcribemus adhuc ſi Deus voluerit. Dioſcorides. Acetũ decoctionis colocynthidos aut fruſti tithymali, et collutio facta ex eo cõfert putrefactiõi, & vlceribus gingiuarum: & ſimiliter acetũ decoctionis zarur, & oliuarũ ſylueſtrium, & ſimiliter acetum elixatiõis piſcium ſallitorũ: oſſa aũt piſcium ſallitorũ: & proprie taraca adurãtur & cum duplo cineris eorũ & roſis ſiccis aut capitibus ſuis puluerizentur et liniantur ſuper gingiuis prius tũ lotis & confrictis cũ aceto ſquillitico. Conſumunt enim putredines gingiuarũ. Iſraelita. Confectio medicaminis efficacis ad corroſiones & putredines gingiuarum: mundificat enim eas & abſtergit: et cõſolidat: bonũ ſi Deꝰ voluerit. ℞. aluminis iameni aſsi extincti in aceto. ʒ. i. et tartari, auripigmenti ligatorũ in pãno lineo & infuſorum in aceto die ac nocte, deinde vſtorũ vt fiant ſicut carbo, et extinctorũ in aceto: ana partes. ℈. et. ſ. oſsium cancrorũ aſſorum, roſarum ſiccarũ cũ pedibus ſuis, piperis nigri aſsi: ana partes. ℈. Fiat eorũ puluis ſubtilis. Et vtere poſt ablutionẽ cũ aliquo ex liquoribus quos diximus. Ioannitius. Medicamen incarnans gingiuas & cõſolidans: & cõfirmãs dentes & faciẽs odorẽ oris bonũ. ℞. ſpodij albi, roſarum, chyſim combuſti: ana ʒ. i. et ſ. margaritarũ non perforatarũ: ſanguinis draconis, boli armeni: ana ʒ. ℈. cornu cerui adusti, ſandalorũ rubeorũ, granorũ harmel, memithe: añ. ʒ. ſ. myrrhæ, granorũ lẽtiũ: añ. ʒ. ſ. camphorę ʒ. i. tertiã. Et fac puluerem: et applica ſup gingiuas, & radicem dentiũ. Mahemet Araſi. Medicamẽ cõferens tumori gingiuarũ et putrefactioni ſanguineę & phlegmaticæ bonũ. ℞. roſarũ, granorũ myrti aſſorũ, & extinctorum in aceto & iterũ toſtorũ, gallarũ infuſarum ĩ aceto, deinde toſtarum: ana

A partẽ. i. granorũ harmel et colcothar, aluminis adusti, oſiũ myrobalanorũ citrinorum cõbuſtorũ, chachię, maſtiches: ana partẽ. ſ. tere & vtere. Iſaac heben amaran. Medicamẽ cõferens gingiuæ ſanguineæ & mollificatę, & cõfortat carnẽ earum. ℞. balauſtiarum: roſarũ cũ pedibus ſuis, ſpodij: añ. ʒ. v. heil. ʒ. v. ſ. alchãnæ. ʒ. ℈. ſanguinis draconis. ʒ. iij. tere & vtere. Medicamen ex inuẽtiõe noſtra cõferẽs mollificationi gingiuarũ, & putrefactioni, & corroſioni carnis earũ & alchola, & cõmotioni dẽtiũ & calefactiõi oris, & eſt medicina ppria, ſi Deus voluerit. ℞. olibani, fructꝰ elenbuch, balauſtię, ſumach, duplicis aluminis, corticũ granatorũ, gallarum, lufur, myrobalanorum citri. cineris vitis, ſpumę maris, ſalis indi, pipe. lon. buruch cuſti, memithe, ligritię, gũmi arabici, dragaganthi, ſpodij: ana auř. i. tere & cõfice cũ melle, & vnge gingiuas & dẽtes, & fiat gargariſmus ex eo cũ ſyrupo acetoſo: bonũ & expertũ. Medicamen aliud ex inuentione noſtra, cõſolidãs gingiuas: & excreſcere faciẽs
B carnes earum. Accipe corticum thuris, ſanguinis draconis: ana ʒ. ℈. ariſtolochiæ rotundæ, aſsæ, ireos, aluminis aſsi, roſarum cum pedibus ſuis, balauſtiæ, cupularum glandium: ana ʒ. i. trochiſcorum orobi. ʒ. vi. Fiat puluis & ex medietate eius fiat ſicut linimentum cum oxymelite ſquillitico; & liniatur ſuper gingiuas confricando: et alia parte annectatur ſuper eas: deinde lauetur cum aceto decoctionis ſurur, et foliorum oliuarum ſylueſtrium. Cõfectio trochiſcorum orobi. Accipe farinæ orobi quãtum volueris: & miſce cum ea tantum mellis, vt confici poſsit ex eis ſicut paſta dura, & fac trochiſcos, & pone ſuper laterem: & mitte in furnum vſq; dũ ſemina durantur: bonam faciunt naſci carnem. Democritus. Alumẽ frictum ſuper gingiuas curat putrefactionem earũ: & ſimiliter collutio facta ex aceto decoctionis eius. Alexander. Linimentum occidens cancrũ gingiuarũ, & cõſumens putrefactiones earum. ℞. colcothar adusti, aceti ſquillitici partes cõuenientes. tere fortiter ea, et lini ex
C eis in gingiuis. Idem facit vnguẽtũ ægyptiacũ factum cum aceto ſquillitico. Sanat ſi Deus voluerit.

De apoſtematibus linguæ. Cap. 12.

APoſtemata linguæ curant in principio quidẽ anteq; confirment ex regimine corporis cõmuni cũ phlebotomia, & ſolutione ventris ſi expedit: et in apoſtemate quidẽ calido fiat phlebotomia ex cephalica: deinde ex eis, quę ſunt ſub lingua: Et ſi oportet, fiat poſt id vẽtoſatio ſub mẽto cũ ſcarificatiõe. Et eſtimauit Rufus q; ſcalpellatio facta in ſpatio quod eſt inter fontẽ ſaliuæ et dẽtes confert. Et aſſerunt hoc idẽ plures poſt eũ. Venter aũt ſoluatur cũ aqua fructuum. Adminiſtrent deinde gargariſmata et collutiões oris cũ aqua roſata & aceto: aut cũ ſucco ſolathri & aceto: aut cũ ſucco coriandri humidi & oleo roſato: aut cũ aceto decoctiõis coriãdri & ſumach: & lentiũ cũ modico cãphoræ: aut cũ aceto decoctionis roſarũ ſiccarum et ſimiliũ, quæ in alchola ſcribemus. Poſtq; autem trãſiuit rempus principij: ad
D miniſtrandũ eſt diamoron cum aceto decoctionis foliorum oliuarum, aut alchannę, et in rob myrti eſt impſsio bona, & ppric cum ſyrupo roſato: & ſi res vlterius proceſſerit, adminiſtrandũ eſt cum rob mororum dulciũ: et oleo violato vſq; dũ perueniatur ad mel roſatum cũ ſale armoniaco, aut ſyrupũ acetoſum cum modico ſinapis, aut lac dulce cum cheſmes. Si aũt apoſtema frigidũ fuerit, ſoluatur venter cum eo quod eſt ſicut cochię, & hiera & ſimilia. Deinde adminiſtrent gargariſmata & collutiones rob mororũ in principio, & rob cũ melle ro. & ſyrupo acetoſo mellino. Deinde re, pcedẽte cum ſeca niabin: & melle roſa. & aliquãtulo almuri, aut ſinapis. In fine vero cũ decoctiõe ficuũ ſiccarũ, & ſalis armoniaci aut baurach. Si vero apoſtema ſuppurationem fecerit aperiatur, & curetur cura vulnerum ſicut in proprio loco ſuo dicemus.

De

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 478 sur 1089

De vulneribus & vlceribus linguæ. Cap. 13.

VVlneribus & vlceribus linguæ, & scissuræ conferūt medicinę quas dicem⁹ i capitulo de alcolach, si Deus voluerit. Ad scissuras aūt quæ fiunt i lingua & ad inflāmationes confert retētio in ore mucilaginis psillij cū zuccharo: & cōmasticatio portulacæ cū aceto: & retētio in ore albuminis oui recētis conquassati cū oleo rosato vice vna, & vice alia tamarindorū infusorū in aqua rosata, & cōfert retentio marā in ore. Cuius permistio hæc est. ℞. mucilaginis psillij, & mucilaginis dragagāthi, & gūmi arabici: ana partes æquales, syrupi violati partes duas, tamarindorū partes tres, seminis portulacæ absi partē mediā, spodij partis vnius tertiam, cāphoræ partis vnius octauā. Terantur contritione vltima vsq; dum fiat maran. Et liniatur ex eo super scissuras oī hora præcedēte collutione facta ex aqua rosa. & aceto ꝙ horā vnā aut ex acetositate citri & aqua rosa. Hamech: Medicamen cōferens vlceribus linguæ, & pustulis, et similiter oris & palati. ℞. seminis portulacæ, seminis rosarū, amyli, zucchari tabarçet, spodij, croci, balaustię, rosarū, dragāganthi. tere & cōfice cū syrupo rosato aut violato. & vnge ex eo. Cōfert. n. corporibus teneris.

De mollificatione linguæ. Cap. 14.

MOllificatio linguę & grauedo ei⁹ qū̄ natiua est, non curat: & fortasis in pluribus rectificatur in processu dierum. Et qñq; accidit post lithargiā: & chronica: post illud & fortasis nō recipiet curā. Et si nō est chronica, curatur quēadmodū dicemus post. Verū qñq; accidit illud ab humiditate sanguinea, aut aquosa sepultis aut imbibitis lacertis & musculis linguę eū cōmunitate cerebri, aut sine communitate eius. Et cura ipsius est quatuor res. Et prima quidem est euacuatio materiæ. Secunda vero est diuersio eius. Tertia est resolutio & exiccatio residui eius ex parte oppositā. Quarta est exiccatio residui ipsius per eandē partē. Et prima quidem perficiē cū phlebotomia, si materia est sanguinea: & pprie ex cephalica. Deinde venarū quæ sunt sub lingua. Et si adhuc necessitas expetit: ventosetur sub mento, & proprie qñ est multa materia. Si autem multa nō fuerit, sufficit phlebotomia venarum: quæ sunt sub lingua & ventosatio sub mento. Si autē materia phlegmatica & aquosa fuerit, euacuetur euacuatiōe post euacuationē cum hieris minoribus in principio. Deinde cū maioribus. Et hoc cum iteratione: & multiplicatione vt p-ueniatur gradatim ad id quod est sufficiens. Secundā rē complent frictiones in extremitatibus, & ventosatiōes in spathulis, et administratio clysterium acutorū vna vice post aliā. Primo leuium nō multum eleuatorū in gradu acuitatis. Deinde fortium. Tertiam rem complēt ad ministrationes medicaminum propriorum puppi cerebri & nuchæ resoluentium ab eis superfluitates humiditatum aggregatarum in ipsis, & neruis & lacertis seruiētibus linguæ: sicut proprie euaporatoria, & inunctiōes, & embrochationes factæ ex rebus quarū narrationē fecimus in capitulis de ægritudinib⁹ neruorū: quare oportet vt pars illa afferatur ad hunc locū administrando ex euaporatorijs proprie, deinde embrochis: consequenter ex linimentis, & emplastrationibus, quę vtiliora cognoueris: & sanat si Deus volet. Et interdum administram⁹ rubificantia: & interdū cauteria. Et proprie qñ iam alia non conferunt. Forma autem cauterizatiōis est sm hūc modum. fiāt tria cauteria sm lōgum in fontanella puppis capitis, quæ dicitur lemialis, & duo fiant ex trāsuerso in radice cranei distātia ad mensurā pollicis: et tria hinc, & tria inde linealiter distincta separātia colli spondylia. Quartā rem complent gargarismata & collutiōes oris, & administrationes frictionum factæ ex rebus quæ materiæ residuum exiccāt ex eis, quæ dicemus. Et oportet vt perueniatur gradatim ad administrationes eorum incipiendo à debilioribus paulatim procedendo ad fortio

In materia sanguinea.

in phlegmatica.

ra: hoc enim est quod est sm sapientiā. Per interualla vero est dāda theriaca, mithridatū, & similia. et hoc est sm totam curæ latitudinē. Filius serapionis. Gargarisma conferens iuuamentum manifestū. ℞. hieræ picrę, sinapis, staphidis agriæ, zinziberis, origani, pyrethri, corticum radicis capparis, myrrhæ: ana. fiat gargarismus cū eis & oxymelite. Gargarisma ex inuētione nostra, expti iuuamenti ad dissoluendum phlegma quod est aggregatum in capite neruis & lingua: & confert paralysi & torturæ: cuius permistio hæc est. ℞. origani, pyrethri, zinziberis, piperis nigri et albi & lōgi, salis ammoniaci, sinapis, cinnamomi, hyssopi, nigellæ, sanpsuci, costi: aā. confice cum oxymelite squillitico et rob. & gargarizetur diebus continuis cum eo. Gargarisma factū cū oxymelite squillitico est ad hunc iuuamenti sublimis: & similiter muri & aceto squillitico. Et qñq; confortatur cū eis quæ sunt sicut hasce, origanum, staphis agria, sinapis, condisi, cortices radicum capparis, pyrethrum, zinziber, & tria pipera singulariter aut cōiunctim: qñq; facimus præcedere frictionem linguæ cum eo quod est, si cui sal ammoniacus & zinziber cū eępe vsq; dū currat plurimū phlegma: & faciemus deinde sequi gargarizationes: & collutiōes ex oxymelite squillitico, & est operatio digna. Filius Zachariæ. Medicamē expertum ad grauedinem linguæ, & mollificationem eius. Accipe sal ammoniacū, pyrethrum, staphidē agriam, piper, sinapium, hueg: ana. fricetur cum eis lingua sm omnē partē ipsius sępius in die. Dioscorides hueg sm omnē modū administrationis eius: est medicina propria mollificationi linguæ & paralysi eius: & similiter castoreum, et proprie retentio eius sub lingua, & confrictio in ea, & qñq; ex eo cum gummi albotin fiunt pilulæ, & tenentur sub lingua: & quandoq; ex glutino albotin, & assa fœtida, et sunt efficaces. Confectio anacardina maior quā scripsit filius Zachariæ. & scripta est in capitulis ægritudinum neruorum: & est medicina vltima paralysi linguæ: & proprie linita ex ea lingua. & facto emplastro ex ea in parte capitis posteriori & origine neruorum & est medicina sublimis. Sal solutiuus scriptus in capitulis prædictis linitus super linguam confert mollificatiōi eius. Et plura scripta sunt in capitulis prædictis quæ afferātur ad locū hunc: sicut diamyrtus proprie, & cōfectio hueg, & cōfectio de pyrethro, & alia quę requirantur ibi: quibus vtēdum est inter purgationem & purgationem. Ioānitius. Quando contingit paralysim accidere propter læsionē cadentem in neruos posteriores, caput purgia conferūt, propterea q; ad diuersum trahunt: quare eligātur ad hoc vtilia in capitulis prædictis.

De spasmo linguæ. Cap. 15.

SPasmus linguæ qñq; accidit causa febrium aduentium. Et cura eius est retētio oleorum refrigeratiorū in ore: & rerū plurimæ humectationis & refrigerationis: sicut olei violacei, pprie, & nenufarini, & de cucurbitis, salice, & rosati singulariter aut coniunctim cōquassatorum cū mucilagine psillij, aut cū succo portulacæ, aut cum aqua infusiōis seminum portulacæ prius cōtritorum, aut cum mucilagine maluarū, aut cū lacte dulci & similium. Et cōferunt embrochationes & lauacra in collo & nucha cū aqua dulci calida, & inunctiōes ex prædictis oleis super posterius capitis: & super prędicta loca & ex ceroto Gal. cōquassatis cū lacte dulci aut sine eo. Et cōferunt ēt caput purgia cū eis & oē regimē tale. Et qñq; accidit ex humiditate grossa et viscosa replente lacertos ei⁹, & extēdēte sm latitudinē & abbreuiationē à lōgitudine sua naturali: sicut accidit follibus factis ex corio cū replentur. Et cura eius est hæc eadem quā dixi mus i capitulo de spasmo: et in capitulo de mollificatiōe linguæ pterq; oportet vt medicinas incisiuas & subtiliatiuas pcedāt medicinæ digestiuæ maturatiuæ: sicut proprie vaporet i primis radix colli, & collū cum eo, quod

est

eſt ſicut chamęmelū, melilotum, anethū, ſampſucus, ſgl la & ſimilia, & gargariſmata fiāt cū à quis & oleis eorū. Deinde perueniatur ad fortiora ſicut tu ſcis.

De alchola & prauis puſtulis oris. Cap. 16.

CVra eſt quatuor res. Prīa eſt adequatio cauſæ facientis et phibētis aduentū eius. Secunda eſt euacuatio materiæ. Tertia eſt diuerſio ipſius. Quarta eſt intentio particularis. Et primā quidem rem cōplent ſi accidat, vel timeatur vt accidat pueris: vt rectificetur lac lactantis eos, cibando eā ſm ea quę diſtinguemus iā: vt phibeatur caſus corruptionis in lac. īmo alteretur in eis cōtrarium quod timeī ex illo. Et ſi accidat vt timeatur aduentus eius, ꝓpter dyſcraſiam peſtilentialē, aut ꝓpter dñium vaporoſæ & corruptæ materiæ, aut acutæ vlceratiuæ alteret ſm exigentiā ipſius: & quidem calida cum eo qđ eſt ſicut ſyrupus acetoſus & ſyrupus de granatis acetoſis: & rob eius, & ſyrupus de ribes, & ſyrupꝰ acetoſitatis citri et rob eorum: et ſimilibus. Infrigida vero cū eo quod eſt ſicut ſyrupus acetoſus mellinus, iuiubinus, & oxymel ſquillitꝫcum, & ſimilia: & ſint cibi eorum & proprie in calida cōditi cum rob acetoſitatis & ſtypticitatis ſicut proprie aſſecumine, & ſiglez, & zere ſchie, & ſumachie: quæ condiuntur cum granatis aceto ſis. & lētes cum aceto, & cucurbita cū granatis, & quæ hoc curſu procedunt. In frigida vero comedant q̄ ſunt ſicut cappares conditæ cum aceto, et oliuæ cōditæ cum muri & origano & ſimilibus. Secūdā rē complent in calida quidem et frigida euacuationes per phlebotomiam & vētris ſolutionem ſm formā aſſignatā in capitulo de apoſtemate linguæ. Tertiā rem cōplent ventoſationes ſub mento cū ſcarificatione: et adminiſtratiōe clyſterū. In calida quidem lenium ſi nō ſunt maligna corroſiua, et ſi ſunt maligna cum eis quæ educunt materiam acutam vehementius dummodo non trāſcendāt gradū lenitatis. In frigida vero cum rebus acutis nō multæ acuitatis: tū cum proceſſu gradationis vſque ad id quod eſt ſufficiens. Quartam rem cōplent adminiſtrationes particularium medicinarum curātium alchola. Et calidum quidem cum adminiſtratione rerum acetoſarū, habētiū ēt ſtypticitatem: ſicut ꝓprie rob de ribes, & rob acetoſe, et rob de moris ſylueſtribus, et aqua decoctionis ſumach, et myrti, et lentium excorticatarū cū aceto, & extremitates vitis, et extremitates rubi, et zarur, et aqua granatorū acetoſorum, et ſpondylium, et galla, et roſæ, et acacia, et coriādrum, et aqua coriādri humidi, et ſimilia. Et memithe qđē, & alchanna cōes ſunt in vtraq; materia, ſimiliter gallę. Alchola quidē calidum ſpēm habet quandā herpeticā malignam, cuius curatio eſt difficilis. Et oportet vt ſuccurratur ei per tria genera curationis. Et primum genus curationis eſt mundificatio et abſterſio virulenti et corroſiui. Et hoc quidem perficitur cum adminiſtratione medicaminis acuti, & proprie alcalcolō dicti in capitulo de polypo vna vice poſt aliā vſq; dū appareat totum herpeticum conſumptum eſſe, vel quaſi deinde ſuccēdat ei adminiſtratio medicaminis refrigeratiui ſicut olei roſati proprie conquaſſati cum albumine oui vice vna poſt aliā vſq; dum ardor et combuſtio tollatur. Et ſi hæc non conferāt adminiſtretur cauteriū, ſicut in capitulo de vlceribus gingiuarum dictum eſt. Secundum vero genus eſt perficere cū medicamine partim incarnatiuo ex his q̄ diximus, et dicemus, et partim mundificatiuo. Tertium vero genus curationis perficitur cū medicamine conſolidatiuo: et nos ſcribemus multa huius generis, ſi Deus voluerit. Alchola autem frigidum. Aliud phlegmaticū album. Aliud nigrum maligum. Et phlegmaticum quidē indiget duplici genere curationis. Et primū quidem genus pficitur cum medicinis abſterſiuis et exiccatiuis ſicut ſecaniabin cū modico aluminis aut colcothar, aut almuri cum aceto ſquillitico, aut aqua oliuæ ſalmuri, aut vinū et mel et ſimilia.

A Secūdū vero genus pficitur cum medicinis exiccatiuis, et conſolidatiuis ex his quæ dicemus. Nigrū autē malignū eſt deterius oībus: & indiget triplici genere curationis. Et primū quidē genus perficitur ſicut in alchola hꝫ petica dictū eſt. Secundū vero genus perficitur cū medicinis abſterſiuis multæ abſterſionis cū cōtinuitate multi tēporis in illo, ſicut proprie cum vnguento ægyptiaco, et aceto ſquillitico: aut cum aceto et colcothar et galla, aut cū aceto decoctionis gallarū, et memirē, aut cum aceto decoctionis almeçereon et ſimilium. Tertiū vero genus eſt conſolidatio ex eis quæ dicemus poſt. Sabor rex medorum. Medicamē conferens alchole calido in ore & in lingua, et dolori gulæ à caliditate. ℞. lētium excorticatarum. ʒ. v. roſarum, coriandri ſicci, alchannæ de Mecha, boli armeni, adhebe: ana. ʒ. ij. & ℈. ſeminis portulacæ. ʒ. iii. & ℈. camphoræ. ʒ. i. partes duas. Teneat ex eo in ore, et ſuffla in guttur, et ex eo, qñ oportet fiant ex eis ſicut maran cum rob myrti, aut cydoniorū. bonū, ſi
B Deus voluerit. Idem aliud conferens alchole calido, et corroſioni gingiuarum, et putrefactioni ſanguineæ et cholericæ. ℞. ſumach mundi, roſarum: añ. aure. i. ſpodij albi, balauſtiæ: ana aure. ℈. ramich. ʒ. ℈. tere et accipe ex eo parum, et frica ſuper locum: vel accipe ex eo, et miſce cū rob cydoniorū, et fiat ex eo oris collutio: et hoc fiat ſꝑpiſſime: ſanat enim, ſi Deus voluerit. Iſaac heben amaran. Medicamen cōferens alchole calido. ℞. ſeminis portulacæ. ʒ. x. alchannæ, adhebe, elebul, ſumach mūdi: añ. ʒ. iij. cardamomi, habitæ, croci: ana. ʒ. i. tere et miſce cū eis ſuccū coriādri humidi vel aquā roſatā, et colluat ex eo os. bonum Deo volente. Hamech. Medicamen alchole, & omnibus inflāmationibus oris, et partium eiꝰ, et gulæ in corporibus teneris, et infantibus: et eſt expertum. ℞. amyli. ʒ. vi. ſpodij, memiren: ana. ʒ. ij. ſeminis roſarum. ʒ. iij. croci. ʒ. i. zucchari tabarçet. ʒ. iij. cardamomi. ʒ. i. cāphoræ chirat. i. et. ℈. tere quodlibet per ſe, et cerne per pānum de ſerico, et vtere ſicut diximus. Filius
C Serapionis. Medicamen conferens ad alchola calidum. ℞. ſeminis roſarum, ſumach, amyli, ſangui. draco. ſeminis portulacæ, lentium excorticatarū, ſpodij, ſandali albi, alchānæ, balauſtiæ: añ. partes æquales: cāphoræ, partis vnius quartā. adminiſtrentur poſt collutionem factā ex eis quæ diximus in canone: & cum ſucceſſione collutionis. Mahemet Araſi. Medicamen cōferens alchole. ℞. ſpodij, roſarum & ſeminum earum, coriādri ſicci, ſumach mundi, lentium excorticatarum, ſeminis portulacæ, alchānæ, amyli, burucho: añ. cāphoræ partē mediā, zucchari, quātum eſt medietas omnium: et qñq; fit ſine zuccharo. Terātur et teneātur ī ore: et fiat collutio poſt illud cum aceto & aqua roſata.

Narratio medicaminū alchole phlegmatico. Cap. 17.

ABolai. Cōfectio medicaminis alchole phlegmatico. ℞. trochiſcorum orobi, gallarum, raſuræ pergameni: añ. partē. i. memithe: corticum radicum
D capparis, colcothar: añ. partē. ℈. aluminis balauſtiæ partis vnius tertias duas, alchannæ partē. ℈. cōfice cum aceto & melle, & vtere, aut applica ſup morbo ex puluere eorum. Deinde collue cū aceto & melle. Bonū, ſi Deus voluerit. Trochiſci orobi ſcripti ſunt in capitulo de vlceribus gingiuarum. Idem medicamen conferens alchole permiſtionis cholerę, & phlegmatis. ℞. mimerē, ſief mithe, ſpodij, ſeminis plātaginis, capitum roſarum & ſeminū earū, myrobalanorum citri, balauſtiæ, alſithir, foliorū oliuarū ſylueſtrium ſiccorum, carmeçit, aluminis iameni ana. Terantur & adminiſtrentur ſicut diximus. Idē medicamen ſicut aliud. ℞. memithe, myrobalanorū citrinorū, balauſtiæ, cardamomi, ſpodij: añ. vtere ſicut aliud. Filius Serapionis. Medicamē conferens ad alchola nigrū & herpeticum. ℞. foliorū oliuarum, foliorū citri, & foliorum rhami ſiccorū, acaciæ: ana. ʒ. viii. aluminis iameni, colcothar: añ. ʒ. ij. croci. ʒ. i. Terant & adminiſtrentur.

In alchola miſto.

In alchola nigro.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 480 sur 1089

ministrentur. Idem. Aliud cōferens alchole nigro et ma ligno. ℞. arsenici rubei, pyrethri partes æquales. Terant & cribellentur, et confice cum alchitrā, et cōburatur. deinde conterantur & administrentur. Confectio medicaminis ex inuētione nr̄a cōferens alchole putrido et ligno: & expertum bonum. ℞. corticum radicū cappa-
· In alchola putrido. rum, gallarū, memiren, zinziberis, piperis adusti, trochi scorū alcalcalon: ana. ʒ. ñ. chartarū combustarum. ʒ. iii. arsenici. ʒ. ñ. et. ſ. Fiat ex eis pulvis subtilis: et ex vna parte eius fiat fricatio, & ex alia linimentum: & ponatur sup ea frustum chartæ madefactę: vt circundet super ea. Plura etiam scripta sunt in capitulo de vlceribus gingiuarū: quæ afferantur ad hunc locum.

De fœtore oris. Cap. 18.

FOetor oris si causam habeat putrefactiōis ī partib⁹ oris: iā diximus curam eius. & qñq; accidit ab vlcere & putrefactiōe partium pectoris & pulmonis: & dicemus curā ipsius. & qñq; accidit ex humore aggregato & putrefacto ī stomacho & partibus eius: & eius cura est tres res. Prima quidē res est euacuatio illius materiæ cū iteratione & iteratione sępius cū eo quod cōuenit. Et si qdē fuerit cholerica fœtida putrefacta cū eo qđ est sicut infusio aloes in aqua endiuiæ & similia, de qb⁹ loquemur in capitulis de stomacho, si Deus voluerit. Si autē fuerit materia phlegmatica fœtida putrefacta, fiat purgatio eius cū eo quod sicut hiera: & stomaticum nostrum & pillulę arteticæ cuius explicationem scribem⁹, si Deus voluerit. Et dixit filius Zachariæ. Qualiscunq; sit materia siue calida, siue frigida confert vomitus post esum acruminum & acetosorū, aut post melones cū sue cessiōe syrupi acetosi, aut secanjabin, aut hydromelitis: & vitet pinguia post illud, & grossa, & viscosa, & nauseatiuam satietatem, & lac: non comedat pulmentaria sed frixa habentia semina & almacamar. Et vtaſ almuri & alsachāne in prima comestione, et alzegen. Et in secūda mensa comedat cydonia, pira, & cōdita ex eis, aut zinziber conditum, aut diacyminū, aut diatrion & similia. Et sit vinum eorū conditū cum speciebus quarū narrationem faciemus post: & ex potibus est mīua, & cōditū, & rob de pomis cū speciebus & sine speciebus. Secū dā rem complent administrationes medicaminū acqrētium temperiē receptorij vt fiat deinde minera in eo aggregationis materierū conuenientiū. Et ex hoc quidem facientibus in re cholerica est administratio rerum: quæ sunt proprie sicut chrysomela humida, aut persica cū proprietate, & infusiones eorū dū sunt sicca: & hoc in ieiunio. Et ex eis sūt çarur, & cydonia, et rob acetositatis citri, et mīua, et syropus de pomis, et cōfectio de pomis: et ex ipsorū diacydonitē: et cōfectio acetosæ, et similia. In materia vero phlegmatica administrent ea proprie quę sunt sicut zinziber cōditū, et tryphera maior, et sahane, et muri, et acetum squilliticum, & trochisci diarhodon: et zuccharū rosatum cū mastiche, & xyloaloe, & trochisci de gariophyllis & lætificans & similia. Tertiam rem complent administrationes medicinarum proprie quarum proprietas est generare in ore: et in vniuerso corpore odorem bonum sicut proprie folia & cortex citri, & balderebue, & grana eius, et teneritas myrti, & thus, et rosæ, et macaziri, et camphora, et alfelēgemisch, et poma odorifera, et cydonia, et such, et ramich, et emblici, prie, & xyloaloe, et cubebe, et gariophylli, et mastiche, et nux muscata, et doronici, et spica, et similia. Et res q̄bus conficiunt sicut rob myrti, et rob de citro, et rob de acetosa, et mel emblicorum, et mel chebulorum, et chesmes, et vuæ passæ dulces, et vinum, et similia. Ioannitius. Confectio trypheræ cuius iuuamenta multa, et experta sunt, et proprie ad ægritudines stomachi. Confortat enī in eo mineras virtutū & operationum nobilium: & facit oris odorē bonum et totius corporis: et occultat fœditatē coloris, et acquirit corpori viuiditatem et coloris pulchritudinē, et cōseruat corpus ī vigore ado-
E lescentiæ & iuuētutis, et retardat canos, et cōfortat cor et generat hilaritatē continuam, et addit in coitu, et est medicina regū: cuius permistio. ℞. myrobalanorū chebulorum, emblicorū, belliricorum: ana partes æquales. Terantur et fundatur super eos cōterendo in vase lapi- Medicina regum.
deo hora post horā aqua fontiū dulciū cum aliquantulo zucchari. et hoc per dies tres. deinde per alios tres dies distilletur vna vice post aliam super eos tenui instillatione ex oleo rosato, aut amygdalino semper agitādo cum spathula. deinde dimitte siccari eas in vmbra. Deinde accipe huius permistionis. ʒ. xviij. rosarū siccarū. ʒ. vi. cyperi. ʒ. iiij. ligni aloes, extremitatū myrti humidæ, gariophylorum, mastiches, spicæ: ana. ʒ. ij. et tertiā alterī⁹, cynnamomi, zurumbet, croci, cardamomi, heil, macis, nucis muscatæ: ana. ʒ. i. et. ſ. ambræ crudæ et such: añ. ʒ. ij. musci. ʒ. i. tertias duas. confice cū melle emblicorū ex chesmes, et fiant ex eis formæ similes auellanis pōderis.
F ʒ. iij. Da in mane cum vino et in sero similiter. Aristoteles. Suffuf quod exquisita inuētione cōposuit Alexādro imperatori, cōfortat stomachū, hepar et viscera debilia, et rectificat digestionē, et facit oris odorē bonū, et generat gaudiū. ℞. ligni aloes, cyperi, extremitatū myrti humidæ, cinnamomi, folij heil, myrobalanorum chebulorū, emblicorū, et belliricorū præparatorum ſm superiorem doctrinam, macis, felengemisch, darseni, vīne, piperis, macropiperis, zinziberis, gariophyl. nucis muscatæ, cardamomi, granorū granatorū: añ. ʒ. ij. ambræ, musci, cāphoræ: añ. ʒ. i. zucchari tabarçet sextuplū pōderis oīum. dosis eius est a. ʒ. i. vsq; ad aureos duos cū aqua frigida ante cibum et post cibum: expertum verax. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium et procurantium digestionem, et facientiū oris odorē bonū. ℞. gariophyllorū, suchelmese, darseni, nucis muscatæ, cyperi, spicæ, corticum citri, ligni aloes: ana añ. ij. musci añ. i. decimā. Confice cum vino et da. ʒ. iij. et par-
G tē earū transglutiat & partē earum commasticet dentibus, & transglutiat succum. Idem ad idē. Accipe extremitatū myrti humidæ et chesmes partes æquales. Terātur et fiant ex eis formæ sicut nuces, et da mane et sero vnā cū cōdito aromatico. Idē. Confectio trochiscorum de gariophyllis facientiū odorem oris bonum. ℞. gariophyllorū, corticū citri, cyperi, spicæ, nucis muscatæ, suchelmisſæ, xyloaloes, cinnamomi, macis, heil, cubebe: añ. ʒ. i. musci chirat. i. Fac ex eis trochiscos cū aqua malorū: et teneat ī ore suo sup cibū, et deglutiat ex eis duos vel tres. Idē dentifricium ad idē. ℞. spicę, cyperi, rosarū, folij, galliæ, corticū citri, gariophyllorum, cardamomi, ligni aloes, mastiches, salis cōbusti: añ. mellis vt cōficiat ea. Fiant trochisci, et siccent in furno debilis caliditatis & fiat ex eis dētifricium. Idem. ex eis q̄ nimis occultant Apium lum est rabile.
fœtorem oris mirabiliter, est frequēs comestio apij. Idē. Cōfectio expta et efficax ad fœtorē oris causa materiei putridæ ī stomacho. ℞. extremitatū myrti humidæ, dar-
H seni, emblicorum, cyperi, spicæ, corticū citri, florū squinānthi, mastiches: añ. partem. i. galliæ gariophyllorū, nucis muscatæ, cubebę, heil, zinziberis: añ. partem. ſ. cōfice cum melle passularum qđ sit duplum ponderis oīum et cū vino antiquo odorifero aut cum chesmes. Et fiant formæ sicut nuces: & sumatur ex eis omni mane vna & omni sero: et hoc fiat post vomitū et solutionē vētris iteratā sæpius sicut diximus in canone prædicto.

De dolore oris. Cap. 19.

DOlor oris fit à causis quas diximus ī capitulo de particularibus curis ægritudinum ipsius & diximus curas. Hamech elengezar. Medicamen conferens doloribus in ptibus oris, et radice linguę et tumori fauciū, et gingiuarū. Exptum. ℞. sumach, foliorū myrti, foliorum rosarum: ana añ. i. bulliāt in aqua pluuiali vsq; ad medietatem & fiat ex ea gargarismus tribus vicibus

cibus omni die:deinde puluere hoc vtaꝰ. ℞.ſpodij, galla
rum,granorū hacel, foliorū roſarum:ana. tere & vtere.
argariſ- Idem. Medicamen conferens dolori oris bonum & exp
ta facile. tum.℞.amyli, aluminis iameni, roſarum, ſeminū citri,
myrrhæ:ana.tere & accipe ex eo parū,& miſce cū aqua
& melle.et fiat gargariſmus:& teneat in ore vna hora.
Idem. Medicamē conferens bothor in partibus oris, &
faciens oris odorem bonū.℞.auiſi quantum volueris &
tere:& confice cū melle & ſucco myrti humidæ,aut vi
no odorifero:& fac gargariſmū cum eis, & teneatur in
ore vſq; ad horam vnam.

Finit particula prima ſectionis primæ.

SECVNDA PARTICVLA
ſectionis primæ.

GYrum cœli fecit Deus, & terrā po-
ſuit in pūcto. Cōcordias nutrit ipſe B
ſolus,& diſcordias artat. concordes
ergo diſcordeſq; regulat: ſanū ſimul
& morbidū ſanat igit ipſe ſolus: falu
tē itaq; ab ipſo ſolo dari creditur: hu
milis gaudeat: natura naturās regu
lis ſic certis aſtringit alterutrū:vt q;
bus diſsideat, hoc pati reformeꝰ ab
altero. Cẹlatū quodq; gerit ī ſe quo alteri,pſit, ſed nō vt
noceat. Sed q hoc recte nouit diſcutere qđ excelſus largi
tus eſt,magni doni eſt munꝰ. Libēter igitur diſce largiri
magna munera:munꝰ munere nō cōpēſans. Trādimus
vobis cū auxilio excelſi poſtq̄ narrationē expleuimꝰ de
curis ægritudinū mēbrorū capitis : vt narremꝰ narratio
nē de curis ægritudinū mēbrorū ſeruiētiū ſpiritui ſm p̄
miſsionē nr̄am ī ipſis. Sed vt verificeꝰ,pceſſus,fructūq;,
& veritatē inueniat:ipſum regulari ab illo qui excelſus
cūcta felicitat petimus,qui ſit benedictus.

SECVNDA *autem particula huius primæ ſectio*
nis continet ſummas quinq;.

Summa Prima eſt de curis ægritudinum faucium, &
gutturis,& vicinarum partium.fo.24.d
Secunda de curis ægritudinum pectoris & pulmonis.
fol.26.f
Tertia de curis ægritudinum cordis.fol.38.b
Quarta de curis ęgritudinum forinſecarum pectoris.
Quinta eſt de curis ægritudinum ſpōdyliū & dorſi.

SVMMA. I. *De curis ægritudinum faucium &*
gutturis & vicinarum partium.
Et primo de ſtrangulatione. *Cap. I.*

Cauſæ. STrangulatio cauſas habet à rebus quæ
ſunt intra & dicemus eas ſi Deꝰ volue
rit. Et qñq; cōtingit à rebus aduenīēti D
bꝰ extra et opantibꝰ extra ſicut ſtrictio
cū fune et ſimilia. Et palā eſt cura ipſiꝰ.
Aut à rebꝰ aduenīētibꝰ extra & opan-
tibꝰ intra:ſicut ꝓprie ex rebus q̄ comedunt & bibunt:ſi
cut eſt bolus magnitudinem,aut aſperitatem,aut ſtypti
citatē habens, ſicut proprie panis opirus non maſtica-
tus,aut miliatus,aut aliqđ quod eſt ſicut os aut ſpina:&
In deglutio ne ſpinæ. cura eſt vt ilico prouocetur vomitus,et incipiamus con
primere collū impingēdo pcuſſiones poſt pcuſsiones ſu
per ipm,et imittendo digitū in guttur, aut inſtrumētū
ex ligno aut cornu lene curuitatē hīs,et hoc fiat cū faci
litate:et ſi ſit ſpina aut os gutturi infixū, et ſenſus cōpre
hēdit,ea tenaculis extrahatur,aut vncino comprehēdē-
te ſm aliquid eius,aut cū chorda arcus. Si autem ſenſus
cōprehēdere non poteſt, poſt cibaria groſſa adminiſtrē-

A tur gargariſmata ex mucilaginibus et deglutiōes ex eis,
aut ex rob,aut ex naſturcio infuſo & cōquaſſato in rob.
Deinde fiat vomitus poſt adminiſtrationē rerum viſco
ſarum comeſtarū ſine maſticatione plurima. Et quan-
doq; annectimus cum filo bolum carnium pinguiū pel-
liculoſarum & viſcoſarum,et damus ad deglutiendum.
Deinde extrahimus ſubito.et quandoq; facimus cū ſpō
gia marina,& quandoq; cum ficu ſicca pingui & ſimili-
bus,& extrahitur,ſi Deus voluerit. Fit interdum ex q;
buſdam eorū quæ ſumuntur ſtrangulatio non propter
quātitatem:ſed propter rei malitiam ſicut ex quibuſdā
generibus fungorū mortiferorum:quod ſanatur ex ſuc-
co raphani facto ex eo gargariſmate cum oxymelite et
imbibito cū melle.Et nos loquemur de hoc, qñ loque-
mur de rebus venenoſis poſt, ſi Deus voluerit.

De ægritudinibus vuæ. Cap. 2.

SVnt caſus eius,et apoſtematio,et vulnera. Et caſus Cura caſus
qdē vuę cura eſt tres res. Prīo eſt ſi vua eſt vehemē vuæ.
tis inflāmationis & rubedinis phlebotomia cephali
cæ,aut ſolutio vētris, ſi fuerit cū pmiſtiōe cholerę cū eo
quod eſt ſicut aqua fructuū,& myrobalanorū. Et ſi fue
rit hīs albedinē cū eo quod eſt ſicut hiera & cochię.Se-
cunda eſt diuerſio cauſę eius:& hoc quidē perficiē cū eo
qđ facit cadere materiā ad ptē diuerſam, ſicut verbi gra
tia cum frictione aurium,& extenſione earū ſurſum ve-
hementer,& attractione doloroſa, & poſitiōe vētoſarū
ad partem oppoſitā. Hæc.n.collāt vuam & eleuant. Et
ex eis quæ experta ſunt ad eleuationē eius,eſt vt accipia
tur cereus vel manipulus capillorū in çuhendeg,et colla
gaꝰ manibus,& præcipiatur infirmo vt taceat. Et tu q;
dē pone pedes tuos ſup humeros eius,& trahe manipu-
lū capillorū vehemēter vſq; dū cutis diſlocēꝰ diſlocatiōe
aliqua à zuhēdeg. Eleuatur.n.vua ex hoc ilico. Et iam Emplaſtrū
quidē expertum eſt vt liniatur ſuper zuhendeg: empla- ad cōmiſſu
ſtrum ex ſucco acacię.& hoc in principio, aut ex acacia ram.
cū aceto,aut ex gallis aduſtis cū aceto:qñ eleuāt ipſam.
C Sternutamenta etiam cōferunt eis. Tertia eſt particula
ritas operationū circa ipſam vuā,et eſt vt in prīcipio in-
cipiatur cum medicinis quæ repellunt materiā, & pro-
hibent aduentū humiditatis plurimæ ſicut proprie gar
gariſma cū aceto & aqua roſata, ſi materia fuerit calida, Gargariſ-
& vua fuerit inflāmata & rubēs,aut aqua ſolathri,& ſe mata ī prī-
men roſarum, & folia ipſarū, aut aqua granati acetoſi cipio in ma
tritꝰ cum tota ſubſtantia cū ſtypticis. Et liniatur palatū teria calida
& vua cum medicamine facto ex balauſtia & roſis, ſan
dalis & modico cāphorę. Fiat ex eis puluis ſubtiliſimꝰ
& vtere cōprimendo cum inſtrumēto.& ex eis ſunt gal
læ,et balauſtię,et alumen.Et ex ſuccis duorum granato
rum contritorū cum tota ſubſtantia fit gargariſmus bo
nus ſimiliter ex infuſiōe ſumach in aceto et aqua roſata.
Et adhuc ex diamoron facto ex moris rubi īmaturis cū
aceto & eo melius quantū in caſu hoc illud quod fit ex
moris rhāni.Et proprie īmaturis. Et nos dicemus ſpēs
diamoron,& aliorum in capitulo de ſquinantia. Poſtq̄
D autem pertranſiuit tempus principij vtendū eſt ſtypti-
cis cū eis quæ habent aliquātulū abſterſionis ſicut mel
proprie et diamoron ex moris de ſceni q̄ hoc curſu pro-
cedunt & gradatim:dehinc perueniendū eſt ad matura
tiua & reſolutiua fortia:ſicut eſt,ꝓprie myrrha, crocus,
ſal ammoniacus,& pyrethrū & ſimilia:quorū narratio In materia
nē conſequemur poſt.Si autem paſsio fuerit ex abundā frigida.
tia phlegmatis,& fuerit decliuis ad albedinem, vtendū
in principio gargariſmate facto ex ſucco nucum cū rob
aut ex diamorō aut ex ſyrupo aceroſo cū gallis. Deinde
gradatim perueniendum ad ſinapim,& ſalē ammonia-
cum,& almuri & pyrethrum & ſimilia Et ſi neceſsitas
poſtulat,eleueꝰ cū inſtrumento ad ſuperiora cum medi
cinis quas diximus & dicemus iam. Filius Serapionis.
Medicamen expertū colligens & confortans vuā,et ele
uans eā.Re.balauſtię.3.ij.aluminis iameni.3.i.croci,et
camphoræ,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 482 sur 1089

camphoræ:aña.ʒ.i.tertiã. Fiat ex eis puluis ſubtiliſsimꝰ & adminiſtretur cum cochleari paruo poſt gargariſmũ ex aceto & diamoron. Item. Aliud valde bonum. ℞. ramich partem vnã, ſalis ammoniaci partem mediã. Vtere cũ inſtrumento. aut gallarum & ſalis ammoniaci: ana partes ęquales, myrrhę, aluminis: ana partẽ mediã. Vtere ſicut diximus. Medicamen ex inuẽtione noſtra bonũ & expertũ. ℞. cinnamomi, piperis, zinziberis, pyrethri balauſtię, corticũ granatorum, foliorum roſarum & ſeminũ earũ: ana partes æquales, & vtere cum inſtrumento poſt gargariſma ex eis quæ ſcis. Aliud ſimiliter noſtrũ. ℞. aluminis iameni, gallarum viridiũ: añ. partem. i. pyrethri, myrrhæ, piperis albi, ſalis ammoniaci: ana partem. ſ. tere & vtere ſicut diximus. Hebengezar. ℞. piperis lõgi & nigri, myrrhæ, ſalis ammoniaci: ana. Exuffleẽ ex eo in guttur & vtere cũ inſtrumento. Filius Zacharię. Cõfectio experta ad idem. ℞. gallarum, balauſtiæ, ſalis ammoniaci: ana. exuffletur ex eo in guttur, & ponat ex eo ſuper cochleari, & eleuetur cum eo.

De apoſtemate vuæ. Cap. 3.

APoſtema vuę indiget eodẽ regimine ſm quod dictum eſt. Verũtamen terminatur ſm vnum triũ modorũ. Aut. n. reſoluitur, aut ſuppuratur, aut delet & corrumpit membrum. Si ergo contingit ex medicinis adhibitis nõ poſſe reſolui, ſed intumeſcit amplius, & dolor multiplicatur, tunc perueniendum eſt ad gradum maturatiuorum ſicut eſt proprie apozema dactylorum, & ficuum, & vuarum paſſarum, & radicum lilij, & roſarum, & emplaſtrum ex fęce eorum. Et quandoq; miſcetur cum eis ex confortantibus ipſum membrũ ne cadat putrefactio in integrum ipſius: & deſtruatur mẽbrum ſicut verbi gratia balauſtia, ramich, myrrha, cyperus, roſa, & ſimilia. Quodcũq; eorũ magis oportere videbitur. Poſtq; autem ſuppuratũ fuerit, aperiatur ſicut in cura ſynanches dicetur. Et mundificeẽ deinceps ſicut ibi diſtinguemus. Si autem vua corrumpitur & mortificatur & pendet gracilata radice ipſius, tũc oportet vt incidatur. Non. n. amplius regitur à natura. Et melior modus incidẽdi eã eſt cũ inciſorio aureo ignito. Poſtq; recipit vua in concauitate lacerti inſtrumẽti cãnularis ita q; p mediũ extremitatis alterius cannuli inciſorium ipſum mittatur, vt perueniat extremitas eius ad vuam & radicem ipſius ſine cõtactu aliarũ partiũ: neq; ita radicitus incidatur quin aliquid extremitatis eius remaneat: fortaſsis. n. ſumet aliquod officium ex ipſo natura. Deinde colluatur locus cum aceto decoctionis aluminis & gallarum, & curetur ſicut in capitulo de vulneribus oris diximus. Si autem vua tumida & rubẽs fuerit ſm Hippocratis mandatum, timendum eſt eã incidere: quare ſatagendũ, ſi rectificari põt. Si verõ nõ, immo ad gracilitatẽ & nigredinem tendit, expectetur ſup ea vſq; dũ relicta ſit à natura, & tunc incide.

Quo nam mõ vua incidenda ſit.

De apoſtemate duarũ amygdalarum. Cap. 4.

CVra huius ęgritudinis eſt tres res, ſicut diximus in cap. de vua. Et pria qdẽ perficitur ſicut ibi diſtinctum eſt. Secunda vero perficitur cum operatione faciente cadere materiam de vna parte in aliam partem: ſicut verbi gratia, cum frictione brachiorum dolorоſa, & proprie cũ ligno habente extremitatem rotundam: & fiat frictio ex parte ſyueſtri brachiorum. ſ. ſup dorſum focilium, & fiat idem in die pluries. Et quãdoq; ponimus allium tritũ in radice manus: & ex parte ſyueſtri, & ligamus & efficit operationẽ bonã, & ſedat dolorẽ. Conferunt etiam ventoſationes poſitæ in brachijs et cruribus. Cõfert etiã adminiſtratio olei amygdalarum dulciũ tepidi, & diſtillatio eius in aurẽ quæ ſequitur dolorem vtẽdo omni hora inſtillatione poſt inſtillationẽ, quoniã eſt efficax. Et ſimiliter olei anethi & chamæmeli. Tertia vero eſt adminiſtratio particularis intẽtionis quę perficitur ſicut in cap. de vua diximus. Terminatur autem hæc paſsio ad vnũ trium modorum. aut. n. reſoluitur apoſtema, aut ſuppuratur, aut induratur. Et illud fit raro: propterea q; facilius eſt vt recipiat ex digeſtiõe quod eſt reſolutio aut ſuppuratio, quam ex compactione quod eſt ſicut induratio. et hoc facit poſſe loci & vicinitas locorum digeſtionis. Adiuuãt autem ad reſolutionem diamoron dulce confortatum proprie cũ eo quod eſt ſicut myrrha, crocus, & ſimilia vſq; ad gradum eorũ quæ ſunt ſicut ſal ammoniacus, pyrethrum, almuri, & ſimilia, & proprie factis linimentis & gargariſmatibus ex eis. Et huius etiam intentionis ſunt emplaſtrationes factæ ex ficubus ſiccis, & baurach, aut ex melle & furfure & ſale, aut ex melle, & myrrha, & olibano, & iride decoctis cum rob & pauco melle. Ex emplaſtris autem mirabilibus ad apoſtema duarum amygdalarum, & glandularum, & ſynanches eſt emplaſtrum factum ex radice alleurengeug decocta in rob et contrita vehementer. deinde admiſceatur ei adipis porcinæ antiquæ lotæ vehementer & colatæ pondus eius cum modico baurach. Et ex eis ſimiliter eſt radix ireos præparata ſm eandem doctrinam. Et expertum eſt emplaſtrum de radice pororum non tranſplantatorum cũ adipe antiqua & rob. Aut radix lilij cum baurach & rob, & adipe porcina. & hoc etiam valet ad ſynanchen, & vigoratur poſſe ſuum ſi cum prædictis rebus iungatur ſuccus ſcabioſæ qui ad hoc eſt mirabilis multum. Et hyſſopi cerotum eſt iuuamentum bonum. Et deinde ſuperpone lanam hyſſopi, & ſimiliter cerotaria ex adipe gallinæ & anſeris, & butyro, & cera cum oleo anethino. Et eſt expertum emplaſtrum quod. ℞. farinæ hordei, ſeminis lini: ana. ʒ.i. carnium dactylorum, & ficuum ſiccarum et nigrarũ & pinguium: ana añ. viij. micæ panis añ. v. Coquant oĩa cũ rob poſtq; trita fuerint ſicut medulla & ſuperponatur. Res autem quæ aggregant virtutem reſolutiõis & maturationis eſt diachylon. Et quãdo addis compoſitioni eius iridẽ, erit operatio eius nobilior, & ſimiliter diachylon magnum & diachylon paruum. Poſtq; añ apoſtema collectionẽ ſaniei fecerit, apoſtema aperiatur, & curẽ vulnus ſicut in ſynanche dicemus. Si autem apoſtema indurat: experiantur ſuper ipſum aliqua ex reſolutiuis fortibus, ſicut proprie baurach rubeum inſufflatũ in guttur, aut linitum cum melle. Et ex eis eſt ſuccus cucumeris aſinini & centaurea: & fortior eis & cõueniẽtior eſt aſſa fœtida. Si autẽ ex eis nõ reſoluitur, & dealbatur cutis quę eſt ſuper ipſam, tũc oportet vt extrahatur vna vel vtraq; ſi oportet. Et modus operationis eſt vt accipiatur cũ vncino bicipiti & ſuſpẽdatur. Deinde fiat inciſio ſm longum ęgritudinis cum inciſorio habente aliqd curuitatis: & extrahatur vna poſt aliam ſm totalitatem earũ, & dimittat poſt illud ſanguis fluere vſq; ad illud quod eſt decens, poſtq; inclinatur ſup pectus ipſius, poſt hoc colluatur os cum aqua roſata et aceto infrigidatis. cæterum ſi ſanguis plurimus exuberat, adminiſtrentur conſtringentia ipſum ſicut proprie colcothar & alumẽ & ſimilia. Et fiat gargariſmus ex decoctione gallarũ & foliorũ myrti, & ſimilium. & quãdoq; accidit vt cauterizetur, & tũc melior cura eſt, vt cauterizetur cauterio aureo, & eſt timoroſum.

Emplaſt. mirabilia.

De ſynanche gutturis. Cap. 5.

CVra huius ægritudinis eſt ſex res. Prima eſt ſubtractio cauſæ. Secunda eſt prohibitio eius quod fluit. Tertia eſt diuerſio eius quod fluxit. Quarta eſt intẽtio particularitatũ. Quinta eſt correctio accidentium. Sexta eſt regulatio vitę. Et primã quidem rem cõplent euacuationes factę cũ feſtinatione, & proprie per phlebotomiam & vẽtris ſolutionem. Et quidem canon eſt, ſi accidit à plenitudine ſanguinis, ſolũ principiũ noſtrum erit à phlebotomia. Si autẽ à multitudine ſanguinis, & multiplicet cholera, præponimus euacuatiuũ extrahens choleram à ſanguine, & hoc ſi oportet cũ itera-

tione,

tione,& facimus sequi phlebotomiã post id. Et sic quidẽ sunt cõditiones in phlebotomia obseruandæ quinq;. Quinq; cõditiones in phlebotomia huius passiõis obseruandæ. Prima ẽ si fuerit materia sanguinea calida, phlebotomia ante oĩa adhibenda est,& proprie ex vena cephalica. Et secunda est,q; si significatur esse dominiũ sanguinis qui retinetur & cõsuetus est fluere,& est patiens ex illis qui consueuit cadere in synanchiam: tunc phlebotomia fiat ex latere quod segtur dolor. Si aũt hoc expressum nõ accidat melior est phlebotomia ex latere opposito. Tertia vero est,q; si dñium fuerit in sanguine ſm totũ, tunc non est inconueniens phlebotomare ex vtraq; cephalica cũ vicissitudine,& nedũ ex cephalica, sed ex basilica & saphena si virtus tolerat. Quarta est,vt qualiscunque fiat phlebotomia, non fiat extractio semel & subito, sed cum iteratione renouante numerũ,vt saluetur virtus,& perueniatur ad expulsionem plenitudinis cũ rectitudine sapienter. Quinta est,vt post phlebotomiam cephalicę, phlebotomẽtur eodẽ die venæ quæ sunt sub lingua, neq; tardetur illud, sed phlebotomentur eodẽ vespere,& maxime tũc festinandũ est cum plenitudo in eis apparuerit. Si aũt cholerã cum sanguine dñari cõtingit ante phlebotomiã & post, natura soluenda est cũ rebus cholerã educentibus leniter, et iterato:& sit solutiuum pluris alterationis q̃ euacuationis. Et hoc quidẽ si virtus tolerat,& soluatur natura cũ aqua solathri & fructuũ:& si oportet cum iteratione.& euacuationes etiã factæ p clysteria debilia si febris adest, aut fortia, si febris nõ adest, sunt iuuamenti sublimis.& tua interest mensurare medicinã naturæ in oĩbus quæ iam diximus. Si autẽ sanguinis dñium fuerit cũ phlegmatis exuberantia post phlebotomiã, saluatur natura cũ cochñs,& cũ hiera,& cum similibus:& cum enematibus fortib⁹ & collyriis ex his quæ scis. Secundã rem cõplent administrationes de iacur,& aliarũ medicinarum fluxum materiæ catarrhalis sistentium,& impinguantium subtilẽ & acutam,& subtiliantiũ grossam. de quibus in caꝑ. de catarrho locuti sumus. Tertiã rem cõplent frictiones dolorosæ & ligaturæ in brachiis & tibiis,& ventosationes in ipsis,& positio vẽtosarum super zuhendeg est iuuamenti magni,& similiter super nuchã,& ventosa super collũ est iuuamenti sublimis & proprie apud spondylem secundã. Elargat.n. fauces & guttur. Et adiuuat ad attractionẽ aeris,& expirationem fumoꝝ, et remouet prohibitionem deglutionis: quapropter oportet vt sępius itereť,& sit ꝓprie vẽtosa magna. Conferunt etiã ventosæ super mentũ,& sub maxillis,& etiã cum incisione sub mãmillis. faciunt. n. materiei diuersionẽ facilem. Cõferunt etiam distillationes in aurẽ quæ sequitur dolorẽ post distillationes proprie ex oleis quæ sunt sicut oleũ rosatũ,& oleum de amygdalis dulcibus & similia. Quarta,q̃ est administratio particulariũ operationũ, diuiditur ſm tempora morbi: prędẽt ergo euacuationes primo, ut styptica in augmẽto administrentur. In statu aũt styptico simul cum resolutiuo vtendum est. Verum in principio ęgritudinis particularitas administrationis suspecta est. fortasis. n. rheumatizat materiam in loco, sed tunc quidẽ competũt cum iam euacuationes præcesserint. Distinguamus aũt in administratione particularium operationum per tẽpora morbi hoc modo. In horis quidẽ augmenti fit magis vincẽs medicamen stypticũ prohibitiuum agitationis & discursionis rheumatis & alteratiuũ ipsius. Verbi gra. Si sanguinea sit passio, incipiendũ est ab administratione gargarismatũ, sicut est, ꝓprie aqua ros. cũ aceto. Hęc est. n. cõuenientior oĩ spẽi eius. Aut aqua infusionis sumach, aut ribes, aut succus corticũ nucũ recentium cum aqua sumach,& aqua coriãdri humidi et sumach. Et ex eis aqua granatorũ acetosoꝝ & dulciũ tritoꝝ cum tota substãtia. & succus solathri cum seie rosaꝝ est admirabilis. & sirr cydonioꝝ, sorboꝝ,& iacur,& bellach,& similiũ. Et q̃ꝝ admisceť cum istis quod est sicut balaustiæ,& gallæ,& seia

Quarta.

Quinta.

Ventosationes.

A rosarũ,& alumẽ,& similia,& vigorať operatio eorum. Et succi agrestæ sicci cũ prędictis liquoribus iuuamentũ est sublime.& sirr succi sumach sicci,& similium. Et ex cõpositis est diamoron cõfectũ cum moris syluestribus, aut ex moris rhãni,& est iuuantius. Et ex sufflationibus in guttur quę sunt proprie huius intẽtionis, sunt alumen proprie, balaustiæ,& cortices sumach,& succus agrestę, & oleũ omphacinũ,& similia. Si aũt cholerica sit materia, conferunt hæc quæ diximus, facta magis infrigidantia cũ eo quod est proprie sicut succus solathri,& rosę,& sandali,& camphora,& mucilago psyllij,& similia. Et quædã ex eis non tm̃ gargarizata sed etiã bibita, sunt iuuamenti sublimis, sicut verbi gratia, rob de papauere bibitum est iuuamenti sublimis vehemẽtiæ,& proprie cũ aqua sumach. Et sirr lac quod mulgetur ex femine papaueris & aqua rosata,& ex eis est succus solathri depuratus & bibitus mane & sero ſm mensuram duarũ testarũ oui aut trium. Et sirr mucilago psyllij cum coriandro
B & grano vno & dimidio cãphorę. Si aũt materia fuerit phlegmatica, gargarizandũ est in principio cũ aqua rosata & aceto. Deinde fiat cum rob nucũ & diamoron cõfortatis cum eo quod est sicut galla,& alumẽ,& acacia, & similia. Si autẽ ad statum processerit ęgritudo, tunc medicamine stypticosimul & resolutiuo vtendum est. Et in calida quidẽ materia administratur sicut mel rosatum, aut mel cum aliquo eorum, quæ sunt styptica, quorũ narrationẽ faciemus iam. Et ex his est succus solathri cum melle rosato aut melle & pulpa casię fi. cum ipso est conuenientior aut cum rob mori. Et lac ex his est q̃ conferunt gargarizatum in hac hora. lenit. n.& dolorẽ sedat. Et q̃ꝝ administratur cum medulla casiæ fist.& confert gargarizatum & bibitum,& ꝓprie cũ pauco zucchar o & croco. Et oportet q; administretur lac calidum,& proprie cũ mulgetur:& oportet vt sit proprie lac caprinũ aut asininum. Et huius etiã intentionis est. Meybuthecog ex coagulato vuæ,& rob,& rob nucũ cũ eis quæ
C sunt sicut myrrha & crocus,& ex eis etiã rob mororum cum ipsis, aut decoctio ficuum,& fœnugræci cũ bdellio & rob.& similiter decoctio passularũ,& fœnugræci,& ficuũ,& dactyloꝝ cum eo quod est sicut myrrha & crocus. Et si fuerit materia frigida, conferunt aliqua etiam eorum quę nũc dicem⁹.& ex eis est rob succuum,& rob mori facta fortia cum pyrethro, myrrha, et croco. Et sirr lac caprinum cum stercore canis albo & melle, aut aqua mellis cũ pauco sinapis, aut syrupus acetosus cum succo raphani. Si aũt vltimeť hora status, vtendum est, tunc medicamine maturatiuo aggregante in se lenificationẽ, sirr & resolutionem: sicut verbi gra, decoctio ficuum cũ baurach,& ex eis decoctio papaue.& passularũ cũ baurach. Ex eis aũt quibus vtimur ad lenificandum, sunt lac proprie & decoctio ficuũ & passularũ, et mucilago psyllij in calida materia,& semi. cydoniorum, et se. lini, et fœnug.& althęę,& decoctio dactyloꝝ,& meybeg ex coagulato vuę,& aqua furfuris,& liquiritiæ, et rob, et sirria.
D Resolutiua aũt quibus utimur cum p̃dictis, sunt sicut salmuri et meybeg, baurach, myrrha, crocus, sal ammoniacus, pyrethrũ, harmel, sinapis, assa fœtida, raphanus, stercus canis albũ, et proprie qui comedit ossa, stercus infantis nutriti ex lupinis, stercus hirundinis, et puluis hirundinũ cõbustarum, et similia. Et nos modũ cõburendi hirundines dicemus post diuersos modos cõpositionis ſm diuersos philosophos. Vtendũ aũt est extrinsecus emplastris qbus emplastreť exterius guttur cũ rebus aggregãtibus virtutẽ maturationis et attractionis: de qb⁹ mentionẽ fecimus in cap. de aꝑate duaꝝ amygdalaꝝ. quare oportet vt pars illa afferať ad hũc locũ. Synãchia terminať ſm vnũ triũ modoꝝ. aut. n. resoluiť, aut suppuratur, aut pmutatur. Verũ medicamina qbus resoluitur iã diximus. et medicamina quę ipsam materiam deducũt ad maturationẽ, similiter diximus. Cũ aũt ad maturationẽ

In fine huius capituli.

Synanchiæ terminꝰ triplex.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 484 sur 1089

peruentum fuerit:tunc ad apoſtematis apertionē ſtuden
dum eſt cū medicamentis proprie aggregantibus inten
tiones duas apertionis.ſ.& lenificatiōis.verbi gr̃a. ſicut
ex medicamentis acutis ſicut baurach, aut ſtercus hirun
dinum,miſceat cum aliquo eorum quod eſt ſicut ſuccus
De ap̃a ape herbæ albeduſtar,qm̃ eſt ſublimis. Rerum aūt aperien
rientibus. tium apoſtemationem hmōi ſumma hæc eſt. ſal ammo
niacus proprie,& baurach,& myrrha,& harmel,& aſſa
fœtida,ſtercus canis album,qui diu paſtus eſt oſsibus,&
ſtercus infantis paſti ex lupinis cū vino,& ſtercus hirun
dinis, & cinis pullorum hirundinum vſtor̃ ſm formam
quam ſcribemus poſtea. & ex his eſt ſtercus adib: & ex
ſumma lenitiuorum,quæ admiſta eis faciūt apertionem
ap̃atis ſunt lac,& ſuccus herbæ albeduſtar per excellen
tiam,ſuccus caulium,et decoctio ficuum et decoctio fer
menti,vel infuſio eius in rob, aut decocto ficuum. Si aūt
cum iſtis nō fuerit apertum ap̃a:tunc recurrēdum ad cō
poſita ex iſtis,quæ dicemus poſt. Et ſi adhuc non aperiat
ex iſtis,recurrendum eſt ad apertionē eius cum ferro. Et
Regimen ſunt ex hoībus ſcindentes huiuſmodi ap̃ata cum vngui
poſt ap̃atis bus poſtq̄ īmiſerint digitos in guttur. Cum aūt manare
ruptionem cœperit ſanies,locetur ſuper faciē ſuam, & liniatur gut
ſeruandū. tur ipſius,& palatum fricādo ipſum digitis cū melle &
ſale pauco, & frequententur gargarizationes ex eis, vt
mundificetur locus. Et de cætero fiat proceſſus noſter cū
abſtergentibus & mundificātibus, deinde cū ſigillanti
bus,ſicut in capl'o de vlceribus gingiuarum,& alcola di
ximus. Permutatio ſynanchiæ eſt ſm vnum duor̃ mo
dor̃:aut deliteſcit ſubito,aut non ſubito. Et eius quidem
deliteſcentia aut declinat in occultum corporis, aut ma
nifeſtum eius. Et declinans quidē in occultum corporis,
& ſubito ſicut eſt raptus proprie ad pulmonē aut cor in
terficit:ſed raptus eius ad cor īterficit illico aut cōfeſtim
præfocat,ad pulmonem vero non ſubito. Et dixit Hip.
q̄ in.vij.diebus:& ſi contingat q̄ hoc effugiat, incolumi
tantur:& illud ideo,qm̃ virtus eſt,quæ vincit, aut vinci
tur. Et ineſt virtuti forti,vt nihil poſsit ei reſiſtere, etiam
ſi ſit imprimens ex imprimentibus fortibus ſicut vene
num. Vincit.n.virtus fortis ſupra veneni poſſe,& expel
lit illud. Quod aūt declinat in occultū corporis, & non
ſubito cauſa eſt interdum pleureſis,aut peripneumonię,
aut phthiſis. At vero quod declinat in manifeſtum cor
poris facit ap̃ata exterius:& aliqn̄ bothor. Et dixit Gal.
q̄ plerunq̄ ſynanchia p̄mutatur in eryſipelas & ignem
perſicum,& proprie in ceruicem,& manens quidē acce
lerat ſalutē. & deliteſcens ſubito cum mentis p̄miſtione
petit cerebri medullas,& demū interficit. Quintā rem
complēt adminiſtrationes medicaminū dolorem vehe
mentem ſedātium ſicut de iacur ,pprie,& ſyrupus de pa
pauere,& clauſuram gutturis elargātium, de quibus lo
Dięta. cuti ſumus in tertio canone. Sextam rem complet regi
men conueniens in gn̄ibus rerum ſex, vt locetur in aere
tpato,& ſint cōtenti in cibis eor̃ in principio hydrome
lite & aqua zucchari.deinde procedant ad aquā hordei.
deinde procedāt ad aquā lentiū excorticatarū & hordei.
extinguunt.n.inflāmationē & acuitatē ſanguinis & ſint
hordei partes.ij.& lentiū pars.i. deinde ad ius cicerū cū
aqua hordei.deinde ad ius cicerū ſolū. deinde gradatim
procedāt ad ſorbitiones ex farina fabarum atq̄ ex amy
lo cum melle.deīde ad iura furfuris cum melle. poſt hoc
perueniendum eſt ad vitellos ouor̃ ſorbilū, & iura pul
lorum,et ſimilia.Et ſic quidē cōmenſurandum eſt vt ad
miniſtretur,primo lenitiua conuenientia: deinde matu
Somnus. ratiua:vltimo vero reſolutiua,et aperitiua. Commenſu
randus eſt etiā eis ſomnus.nam in multitudine eius time
tur ſuffocatio.quare oportet vt parum dormiāt,& cum
dormiunt,excitentur ſæpe,& proprie cum videntur mo
leſtari in ſpiritu,& offendi ſtertēdo:et in nocte moleſtior
eſt eis ſomnus q̄ in die,et ſomnus īmediate poſt ſorbitio
nes eſt moleſtus eis. Alexander. Oportet metiri medi-

E camina ſm menſuram poſſe virtutis cuiuslibet. Tene
ris.n.corporibus debiliora:duris aūt fortiora ſunt adhi
benda medicamina. Quare oportet ex debilibus & for
tibus medicaminibus ſummas conſideres. Alexander.
Diamoron ſimplex conferens ægritudinibus vuæ,& ſy
nanchiæ,& ap̃atibus duarum amygdalarum: proprie in
principio. Accipe ſucci moror̃ de ſceni mediocrium in
maturatione & acerbitate, & moror̃ rubi ſimiliter me
diocriū inter maturum & acerbum,et mellis,& rob:ana
partes ęquales. Decoquant̄ ſemper abn̄ciendo ſpumas
vſq̄ ad eſſentiam mellis tenuis.& ſunt ex hoībus qui po
nunt ex ſuccis moror̃:ana partes.iij.& .ſ.Et eſt operatio
eius melior. Idē.Rob de moris aliud,& eſt maturatiuū
& lenitiuum. ℞.ſucci vtrorūq̄ moror̃ perfecte matu
rator̃:ana partes.iij.mellis partē.i.Decoque ſicut prius.
Idem. Diamoron ex ſuccis mororum rhāni, & proprie
nō maturor̃,& eſt ſtypticius cęteris.& eius operatio for
tis in principio eſt. Idē.Diamoron quod Gal. compo
F ſuit. Accipe vini moror̃,vini ſtyptici:ana lib. iij.&.ſ.
mellis lib.ſ.omphacij,aut ſucci roſarū: ana.ʒ.ij. coquat̄
ſuccus prius cum vino,vltimo pone mel:poſtq̄ coctionē
habuerit,pone puluerem:& ſunt qui addūt myrrhæ,alu
minis:ana.ʒ.ſ.croci.ʒ.iij. Idem. Rob de cydonīs aut
piris aut malis granatis aut meſpilis,aut zarur ad hoc cō
ueniens eſt.& quandoq̄ miſcetur cum prædictis.

Idem. Rob nucum omnibus his excellentior eſt. dic
ta eſt autem operatio rob nucum in antidotario.

Idem. Medicamen conferens ſynanchię & ap̃ati gu
læ ſanguineo et cholerico,et ē medicina leuis. reſoluit.n.
ipſum.Qn̄q̄ bibitur ex eo parū,et qn̄q̄ fit gargariſm⁹ ex
eo. Accipe ſucci ſolathri,& fœniculi:ana lib.ſ.bulliant
duabus aut trib⁹ebullitionibus et cola: & da cū zuccha
ro tabarzet.ʒ.ſ.croci dauich.i. bonū & expertū, ſi De⁹
voluerit. Mahemet Araſi.Cōfectio medicaminis ad ſy
nāchiam experti. ℞.ſeminis harmel,ſinapis,pyrethri,ſe
minis raphani, myrrhę,aſſę, baurach, ſalis ammoniaci,
G piperis,calamēthi,ſtercoris hirūdinis,ſtercoris canis al
bi ſicci,ſtercoris hoīs ſicci,cineris hirūdinum: ana partes
ęquales. Terant̄ & fiāt ſicut alcohol,& ex vna parte eius
inſuffleť in guttur,& ex alia fiat gargariſm⁹ poſtq̄ confi
citur cū melle,& accipitur ſicut vna galla ex ipſo ad gar
garizandum cū aqua mellis. Hoc aūt medicamē eſt vti
le cū ęgritudo fuerit vltimata. Aboali. Medicamē con
ueniēs in fine ſynāchię qn̄ feſtinatur ad apertionē ipſius.
℞.cineris pullor̃ hirūdinum combuſtor̃,ſtercoris canis
albi aduſti,ſtercoris aduſti infantis paſti ex lupinis, ſter
coris hirūdinis aduſti:ana ſalis ammoniaci partē. ſ. Fiat
ex eis puluis ſubtiliſsim⁹,et ſuffletur ex eo in guttur, & li
niatur cū melle & gargarizetur ex ipſo,& fiat hoc in die
cū iterationibus pluribus. Gal.Cinis pullorum hirundi
num ſiue recētium ſiue ſallitorum & ,pprie cum radice li
quiritię:& ſint partes eor̃ ęquales:ſedat vehementiā ſy
nāchię ſtatim.& hoc qdē bibitū vel linitū et inſufflatum
in guttur,& gargariſma ex eis. Idē ſtercus canis albi co
H medētis oſſa & exiccatū & redactum in puluerē ſubtiliſ
ſimum,& ſuffflatū in guttur,et linitū cum melle et garga
rizatum eſt ad illud medicina ſublimis . & ſi liniat̄ ex eo
cū modico ſucci cucumeris aſinini et melle guttur defo
ris.& conferūt iuuamentū magnū. Ioānes Serapionis.
Medicamen cōferens ſynāchię fortiter. ℞.balauſtię ro
ſarū,ſalis ammoniaci,aluminis iameni: añ.ʒ.i.pyrethri,
cubebe:añ.ʒ.ſ.gallar̃,ſpodij,croci:añ.chirat.iij.rob.ʒ.i.
rob de moris.ʒ.iij.aquę caſię ſi ʒ.ij. Fiat ex eis gargariſ
mus. Idem. Confectio dia hirundinis iuuamenti ſubli
mis ad dolorem gutturis et præfocationē & ſynanchiā.
℞.aniſi,ſemi.apij,ameos,florum ſquināthi lilij cęleſtis,
cinnamomi,amomi,ariſtolochiæ longæ,aluminis iame
ni,harmel,myrrhæ,caſiæ,liquiritiæ,croci:ana auř.ij. tro
chiſcorū croci,magnetis,ſe.roſarum:ana auř. iiij. coſti,
cineris hirundinis recentis:ana auř.vi.ſpicæ,amyli: ana
auř.

Fortius ol medica.

auř.i.gallarū auř.i.&.ſ. Confice cū melle colato. Confert medicamen iſtud in fine ſynāchiæ, & aliorū apoſtematum gutturis,& tūc proprie cum indigent apertione. & eſt ad illud forti⁹ omni medicamine: & ſumatur ex eo quātitas gallæ,& diſſoluatur cū aqua mellis, aut hordei, aut ſucco roſarum, aut aqua roſata, aut lētium & radicū liquiritiæ & gargarizetur cū eo: & leniatur cum eis deforis in gutture pluries in die. Modus autē comburendi hirundines eſt ſm hūc modum. oportet eas primo decollari vt ſanguis earū fluat ſuper alas ipſarum. Deinde puluerizetur ſuper eas ſal. deīde mittanť in olla vitrea ſtricti orificij, & cooperiatur. & ſigilletur cū luto ſapientiæ & ponantur in furno vſq; dū adurantur,& cōſeruetur cinis earum. Et vtere cum neceſſe fuerit. Confectio trochiſcorum croci magna. ℞.cinnamomi,croci:ana.ʒ.ij.roſarū, amomi,coſti:ana.ʒ.i.myrrhæ.ʒ.iiij.radicū liquiritiæ,ſolij indi:ana.ʒ.ij.&.ſ. Aggrega cū vino & fac trochiſcos.

Modus cōburendi hirundines.

De raucedine vocis. Cap. 6.

RAucedo vocis aliquando accidit à malitia cōplexionis ſine materia, & eius cura eſt alteratio ſola. Si.n.accidat à ſiccitate acquiſita ex puluere, aut fumo, aut vento ſicco, aut cibo, aut potu inducente ſiccitatem,& imprimente in lacerto vociferationis. Cura eius eſt cum lenitiuis & humectantibus. de quorū ſumma eſt dragaganthum,& gūmi arabicum,& liquiritiæ,& loch eorum & compoſita ex eis,& ſimilia. Et ſi ſit ex inflammatione & aſperitate:cura eius eſt cū extinctiuis & lenitiuis,de quorum ſumma eſt mucilago pſyllij,& ſe.cydoniorum, & medulla ſe. cucurbitæ, & citruli, & aqua melonis indi,& ſimilia. Et ſi ſit à frigore ledente & aſperante lacertū vocalem:cura eius eſt cum rebus maturantibus & frangētibus quod acquiſitū eſt ex ſrigidatione, & cū hoc etiā lenificantibus,de quarum ſumma eſt crocus,myrrha,& liquiritia cum vitello oui,& ex eis eſt olibanum cū melle,& paſſulæ,& ſimilia quæ dicemus, & & diſtinguemus poſt. Et qñq; accidit ab humiditate ſuperflua:& cura eius eſt cū eis,quæ reſoluunt ventoſitatē & humiditatē.de quorum ſumma eſt calamenthum,& iris,& piper,& ſimilia. Aliqñ autem accidit hæc paſsio à malitia cōplexionis cū materia calida vel frigida, & cura eius eſt duæ res. Prima eſt ſubtractio cauſæ. Secunda eſt adequatio vel rectificatio effectus. Et prima quidem perficitur cū eductione materiæ facientis: & ſi quidem fuerit ſanguinea cū phlebotomia cephalicæ aut baſilicæ:& ſi fuerit cum permiſtione choleræ adminiſtranda eſt euacuatio eius cum eo,quod eſt ſicut aqua fructuū & ſimilia.& ſi non fuerit febris, tunc euacuetur cum lacte dulci,& caſia fiſt.& iuiubis,& ſimilibus. Si materia fuerit phlegmatica ſoluatur cū hiera aut cochijs, & ſimilibus.Cōferunt etiā in calida aut ſrigida materia clyſteres & enemata ſolutiua ſm rei exigentiam. Secundam rem cōplent adminiſtrationes medicinarum impedimēta lacerti vocalis remouentium.& ſunt quędā ex eis calida,quędā frigida,quędam lenitiua,quędam vero humiditatē ſuperfluam exiccātia quāuis ſiccum per ſe ſit aſperatiuum vocū. Summa autem calidoꝝ medicaminum emēdantium nocumēta vocum hęc eſt. Cubebe proprie cōmaſticatio,& adminiſtratio eius cum cheſmes clarificat vocem.& ex eis eſt ſquilla ſm oēm modum adminiſtrationis eius: & ſiſr loch ipſius,& loch de caulibus,& medicamenta facta ex croco & myrrha,& medicamēta facta ex piperibus aut ex aſſa fœtida cū aceto ſquillitico & croco.& acetum ſquilliticum eſt medicamen bonum & ſimiſr opopanax & radix eius, & ſtyrax,calamita,& glutē albotin,& olibanum,et calamenthū. Et expertum eſt medicamē quod. ℞. olibani partes.v.myrrhæ partē.i.Da cum vitellis ouorū. Et cibi eoꝝ ſint ſorbitiones farinæ,aut mucilagines cum melle. Frigidorum autem ſumma hęc eſt.mucilago pſyllij & cydoniorum,& aqua melonum indoꝝ,vnumquodq; eorū adminiſtratū cum zuccharo.& ſiſr aqua citruli,& aqua cucurbitæ, & medulla ſeminum eorū,& portulaca,& ſemina eius, & grana papaueris,& ius atriplicis in cibis & maluaꝝ:& aqua hordei,et aqua granatorum,et amyli,et amygdalarum, et iuiubæ,et cucurbitæ, et cucumeris, et citruli, et iuleb ſubtile,et ſimilia. Lenitiuorum autē ſumma hæc eſt liquiritia et ſuccus eius adminiſtrata ſm oēm modum adminiſtrationis eius eſt lenitiuum bonum clarificans vocem cui accidit exaſperatio propter quamcūq; cauſam. et ex eis ſunt cheſmes paſſulæ ſine oſsibus,et mel paſſularum,et grana pini,et ficus ſiccæ pingues,et dactyli pingues,fœnugræcū,et ſemen lini,et radix hilij,et zuccharū, et cāna mellis,et coagulatū vuæ,et rob,et meybutegi,et ſorbitiones ex fabis,et medulla tritici,et vitelli ouorum, et lac cū melle in ieiunio, et ſorbitiones furfuris ex tritico,et ex amylo penidijs, et amygdalis dulcibus, et amaris,et cerebella cum melle, et iuniores carnes cum rob, aut zuccharo,aut melle,aut iuſculis:et hydromel,et ſyrupus mellinus,et vinū dulce, et ſuccus de granatis dulcibus,et vinum de paſſulis, et de dactylis, et ſorbitiones factę ex eis. Ieiuni vtantur loch alchiochiris cum loch de liquiritia cum melle,et ſimilia. Superfluitatem autē, et humiditatem exiccantium,et mollificationē impreſſam in lacerto vòciferationis ſumma hæc eſt. ſquilla proprie et acetum,et oxymel ipſius:et maximè vocem corroborantiū in hoc caſu eſt ſandaracha et,pprie cū aceto ſquillitico:ana.partū et ſępe gargarizata,et ex eis ſuccus alphe ſare,et loch eius,et loch de caulib⁹,et de ſquilla, et piper cū vitellis ouoꝝ,et cubebe ſimiliter,et olibanū de rob:et ſint cibi eorum ius caulium,et ius cicerum cū pipere. et talli alphe ſare in primis cum eleuantur à terra, et oua apparata in cinere,et raphanus. Et confert eis vomitus, et proprie cum raphano,et ſimilibus. Rebus aūt,quę ſumme aggregant qñq; vtimur in cibis, qñq; in ſorbitionibus,qñq; in gargariſmatibus, et qñq; in lenitionibus, et lambitionibus,et qñq; neceſsitas expetit permiſtionem ex aliquibus rebus,quę ſunt in ſummis.et tunc facim⁹ id cum cōſideratione ſicut ex neceſsitate cogimur.et de his nos loquemur,ſi Deus voluerit. Gal. Loch cōferēs raucedini,et aſperitati vocis. ℞.ſeſs lini aſsi,xylcaloes,granorum pini,amygdalarum aſſarū,paſſularum enucleatarum:ana. Tere et confice cū melle quantū ſufficit. Gal. Confectio lenificans vocē. ℞.dragagāthi. ʒ.ſ. granorū pini.ʒ.i.et.ſ.,ſunde dragaganthū in rob quantū ſufficit ad infundēdum.deinde confice cū melle deſpumato. Doſis eius.ʒ.v.mane et ſero et vtatur ſicut lambēdo. Idem. Confectio pilularū bechicarum. ℞. carniū dactylorum ʒ.i.piperis longi.ʒ.i.et.ſ.cubebe.ʒ.ij.ſe.fœnic.ʒ.ij. et.ſ. pinearum purgatarū. ʒ.ſ.amygdalarū purgatarum, zucchari:ana.ʒ.viij. Et confice et da in modū nucis. Filius Zezar. Loch clarificans vocē exaſperatā cauſa caliditatis. ℞.dragagāthi,gūmi arabici, liquiritię, amyli, ſemi. cucurbitę,cucumeris,mellis,citruli,portulacę: ana. ʒ.ij. penidiarum.ʒ.iij.croci.ʒ.i. Fac formas ſimiles lupinis,et teneat ſub lingua. Idem. Aliud in cauſa frigida. Accipe liquiritię,piperis albi,cubebe,myrrhæ, olibani, gummi arabici:ana auř.ij.ſpicę auř.i.rob, penidiarum, et mellis colati quantū ſufficit. Da cū aqua decoctionis liquiritię. Idem. Aliud valens ſimiliter. ℞.ſe.lini aſsi, amygdalarū dulcium mundatarum,et amararū:ana.ʒ.x.penidiaꝝ ʒ.i.et.ſ. croci, cinnamomi, piperis: ana. ʒ.i. et.ſ. mellis quantū ſufficit. Lohoc ex inuentione nr̄a remouēs aſperitatē vocis et raucedinē. ℞.dragaganthi.ʒ.v. gūmi arabici,amygdalarum dulcium,amyli,ſeminis cucumeris: ana.ʒ.iij.ſeminis cydoniorum,liquiritię,ſe.citrulorum: ana.ʒ.iij.penidiarum.ʒ.ij. Confice cum melle colato. Aliud ex inuētione noſtra. ℞.ficuum pinguium ſiccaꝝ, carnium dactylorum:ana.ʒ.i.calamēthi ſicci.ʒ.ſ.draganthi,cubebe:ana.ʒ.i.et.ſ. Confice cum melle colato. Iſaac iſraelita. Confectio pilularum de croco conferen-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 486 sur 1089

tium cum virtute Dei aſperitati, & raucedini vocis ex frigiditate. ℞. croci.3.iij.cubebe.3.i.&.f. ſucci liquiritiæ,olibani:ana.3.i.Fac pilulas cũ rob,& ſint pilulę magnæ,& teneat vnam ſub lingua,& glutiat ſaliuam eius. & eſt expertum bonum. Iſaac Heben Amaran. Medicamen conferens dolori gulæ,& aſperitati,& raucedini, expertum. ℞. croci,myrrhæ bonæ,piperis albi:ana aure.i. paſſularum enucleatarum,dragagãthi albi:ana auř. iiij.amygdalarum dulcium mundatarum auř. viij. Tere omnia & confice cum melle colato, & recõde in vaſe vitreo. Doſis eius ẽ ſicut auellana.i.teneat ſub lingua. Sabor. Confectio medicaminis conferentis raucedini vocis propter cauſam calidã & dolori qui eſt in lacerto vocis,& remouet inflãmationem & ſedat ſitim. ℞. gũmi arabici,draga.ſe.cucumeris:ana.3.i.ſucci liqritiæ, amyli hordeacei vel frumenti : ana.3.ij. Tere & confice cum meibureg vel cum mucilagine ſeminis cydoniorum & pſyllij. Et fac formas ſimiles auellanis & accipiat lãbendo mane et ſero. Democritus.medicamen cõferens abſciſsioni vocis à caliditate:& ſedat ſitim. ℞. ſeminis cucumeris mundati.3.vi.ſucci liquiritię.3.vij. ſeminis portulacæ.3.i. Confice cum albumine oui & fac trochiſcos. & teneat mane & ſero.i.ſub lingua.

SVMMA II, *de medicinis ægritudinum pectoris & pulmonis. Et primo de aſthmate. Cap.* 1.

Cauſæ. ASthma qñq; cõtingit propter cauſam,quę eſt in ipſo pulmone & partibus eius. & qñq; propter confluentiam ad ipſum à cerebro et partibus capitis:qñq; propter cõmunitatem ipſius cum alijs membris. Et contingens cauſa pulmonis qñq; cõicat ei thorax in occupatione: & compatiuntur in alterutrum: & tunc proprie cum ſepelitur pulmo in thorace eadem occupatione concluſi, & eſt illud quod eſt ſuſpectum & timoroſum. pereunt enim plurimi ſubita præfocatione. & interdum quaſi præfocati ſpumas emittunt. & turget eorum facies & liuet,& oculi quaſi foras prę̃eminent:& quandoq; eſt propter impedimẽtum in ipſo pulmone &

Corpa aſthmati diſpoſita. partibus eius tantum. Eſt autem ægritudo hęc ſenibus familiaris,& non ſanatur in eis. Pueris vero etiam accidit. verum quandoq; ſanatur in eis in permutatione ętatis eorum,& iuuenibus raro tollitur, & quãdoq; cum eò ſeneſcunt. Mulieribus vero non ſæpe accidit: & citius ſanatur in eis quam in maſculis. Contingit autẽm in hyeme & maxime in fine hyemis ſm plurimum.& contingens in ęſtate eſt praua, & multiplicatur in locis humidis,& in antris & cauernis & teſtudinibus. Eſt etiam familiaris his qui metallica operantur & mineralia: & qui vtuntur odore ſulphuris,& colophoniæ,& picis: & qui exercent artes plumbeas,et qui conflant argẽtum viuũ. Et curantur quandoq; per elongationem ab ipſis. Diſtinguendum autem in ſpeciebus aſthmatis hoc modo. Si cauſa eſt in pulmone ipſo proprie:& eſt materia groſſa adhęrens,aut concluſa in pulmone ipſo & cauernis & meatibus ſpiritus, & eſt illud quod eſt ſm plurimum.

Aer. Tunc eius cura eſt quinq; res. Prima eſt cõmenſuratio regiminis in generibus rerum ſex. Secunda eſt adęquatio materiei eius. Tertia eſt ſubtractio eius. Quarta eſt diuerſio eius. Quinta eſt correctio accidentium. Primam quidem rem complẽt cõmenſurationes regiminis eius,primo aeris,vt locentur proprie in aere temperato declinante ad ſiccitatẽ magnam,& laudatur eis cibi abſtinentia,& potus, & parcitas eorum, ímo gradatio fiat in eis iuxta virtutis exigentiã & morbi tolerantiam. Et

Cibi. ſint cibi eorũ proprie calidi & ſorbitiones calidæ: & ſint boni chymi. & ſint qui ventrem lubricum faciant ſicut aqua hordei, & proprie aqua cicerum cum amygdalis amaris,& aqua hordei cum meliloto aut fœnugræco. Danda etiam ſunt iuſcula ex maluis cum amygdalis,aut E ex chryſolochana aut bleta. Deinde perueniendum eſt ad vitellos ſorbiles,& ad carnes teneras, & ſunt proprie ex animalibus carnes leporis,& capreolorum, & carnes algazel,& vulpis,& ericij,et cerui,et ſimilium. Et ex volantibus carnes pullorum gallinarum,et perdicum,et ſimilium. Et pulmones animalium ſunt mirabiles eis, et

Pulmones aſaliũ ſunt mirabiles. ꝓprie vulpis et ericij. Panis vero quo vtuntur ſit coctus habens ſemina,proprie ſicut aniſum,cyminum,fœniculus,nigella,carthamus,naſturtium,et ſimilia. Ex piſcibus ſquamoſis et petroſis et agilibus. Et ſaturitas eſt eis mala. Potus autem eorum ſit vinum ſubtile antiquum

Potus. paucæ quantitatis.et vinum dulce eſt amicum eis confortatum cum aliquo ex ſubtiliatiuis,et hydromel eſt eis potus bonus : et potus ſupra cibum eſt eis malus, quare oportet vt expectetur ſupra cibũ diu. deinde bibãt parũ hora poſt horam. Vitent autẽ repletionem et nauſeam, ímo ſi accidat,vomitu expellatur. Et ex bono regimine

Ventrẽ lubricum facientia. eſt vt eis ſemper aſsiduetur ventris lubricitas cũ eis quæ F ſunt ſicut ius galli antiqui cũ medulla carthami, et aqua volubilis, et ſiclæ et proprie adminiſtrata ante alios cibos,et conferunt ad hoc carnes conditæ et ſallitæ et oua tarachi. Si aũt cum his natura nõ leuatur, adminiſtret aqua hordei cocta cum modico euphorbij parum poſt parum.eſt.n.iuuamenti ſublimis,aut aqua hordei, cum puluere ireos,aut aqua decoctionis epithymi,cũ rob aut melle:aut decoctio ficuum cũ iride aut cum haſce aut calamentho:aut decoctio calamẽthi cum melle:aut hyſſopi cum rob:aut paſſularum et fœnugręci cum melle origani perfici. Decoctio cum aqua hordei eſt mirabilis, et

Decoctio mirabilis. proprie cum melle,et ſimiliter praſij et radicum raphani et ſimilium. Vitent ſomnum ſupra cibum et parcitent ſomnum:et iaceãt ī domo lucida,et modus ſit accubitus vt videatur potius ſedere quam iacere. Sedẽdo.n. melius q̃ iacendo reſpirant. iacendo autem difficulter.

Somnus. Exercitẽt aũt oportet cum gradatione ex tardo ad velocem,ex paruo ad magnum qualiſcunq; fuerit in ieiunio.

Motus. G Et exercitatio per loca decliuia et arenoſa confert, et ſiſr currere per ea interdum iuuat:et vehi p̃ mare et nõ multum,ne virtus defatigetur.et ſimiliter duci de loco ad locum lecto penſili. Exercitia aũt animi iocunda conferũt eis. Secundam rem complẽt adminiſtrationes medicaminum morbi materiã carminantium et maturantium et aggregantium in ſe humectationem et ſubtiliationem et inciſionẽ vt cadat maturatio in corpus materiæ integra. Quare vitanda ſunt ſubtiliantia et incidẽtia pure et prouocantia ne excludatur et ſeparetur ſubtile à groſſo et non amplius recipiat curã. Ex vere aũt maturantibus

Digeſtiua. eſt ius galli antiqui præparati ſm artem. et oxymel ſquiliticum cum aqua paſſularum,et etiam ſyrupus de hyſſopo,et decoctio de hyſſopo,et ſyrupus recipiens paſſularum enucleatarum et fœnugræci partes æquales: qñ eſt iuuatiuus valde.et ſyrupus de praſio,et alia quorũ narrationẽ faciemus poſt. Et inungantur pectora eoꝝ cõfricando frictione conuenienti vel vehementi cum oleo

Vnctio pectoralis. H de cheiri:et proprie citrino et anethino oleo de chamæmelo aut laurino tepidis ſuperponendo eis lanas hyſſopi calidas. Et ex vnctionibus magni iuuamẽti eſt oleum de lilio,et oleũ de iride:et eis fortius eſt hyſſopi cerotũ,et cerotũ nr̃m cuius narrationẽ faciemus poſt,ſi Deus voluerit. Tertiã rem cõplent adminiſtrationes euacuationũ ex phlebotomia et ſolutione vẽtris cum medicina et enematibus ſolutiuis. Et ſi quidem materia fuerit calida ſanguinea,confert phlebotomia baſilicę. et ſi contingat paſſio propter retentionem hæmorrhoidum aut menſtruorũ,eoꝝ ꝓuocatio eſt iuuamenti decentis. Si abũdat cum

Solutiua. ſanguine cholera ſoluat̃ natura cum trochiſcis de violis, quoꝝ narrationẽ faciemus et ſcribemus,et ſimilibus. Si vero cõtingat ab exuberantia phlegmatis viſcoſi,et pinguis:et eſt id quod eſt ſm plurimũ:euacuetur cũ cochĩs, aut hiera, et pilulis de agarico, et pilulis de colocynthide

chide quarum permiſtionē ſcribemus poſt, & alijs. ſi non fuerit natura obediens, faciemus clyſteres præcedere purgationem, & proprie ſi oportet, acutos. Et ex bono regimine eſt vt fiat euacuatio & proprie renouās numerum & cadat inter purgationem & purgationem adminiſtratio vomitus poſt raphanum & piſces ſalitos & almuri. Et ſunt ex hominibus qui infigunt fuſtes ellebori albi in raphano & propinant raphanum poſt diem ac noctem extracto inde elleboro. Et ſunt qui prouocāt vomitum cum ſinapi, & ſale, & almuri in aqua & melle aut in oxymelite, aut cum ſinapi & baurach, & oxymel, & caue ne cadat in viciſsitudinem adminiſtrationum frequentia et debilitetur virtus ſed ſit interpolatio competens. Quartam rem cōplent frictiones factę in extremitatibus, ventoſationes factæ in ſcapulis & cruribus, & appoſitiones rubificantium, & cauterium in zuhendeg, & ſimilia. Quintam rem complent adminiſtrationes medicaminū anhelitum facilitantium, aut materias quæ ſunt in pectore per ſcreatum facilem educentium, aut humiditates ſu
Facilitātia anhelitum. perfluas exiccantium. Medicinarum autem anhelitum facilitātium ſumma hæc eſt. ſquilla aſſata & adminiſtrata cum melle, aut trochiſci ex ea cū rob, aut oxymel ipſius, & acetum, & loch ipſius elargant anhelitus vias & abſtergunt. Et ex rebus mirabilibus ad hoc eſt pulmo vulpis ſiccus, & proprie. 3. ß. cū eo quod conuenit ex potibus. Et ex eis eſt hyſſopus, & haſce, & calamēthum, & origanum perſicum, & aniſum, & piper. Galenus autē dicit, ꝙ decoctio paſſularum enucleatarum, fœnugręci, & rutæ cum modico caſtoreo cōmodius frequenter data operatur. Item dixit ꝙ gutta ammoniaci propinata cum oxymelite potenter liberat. Et ex eis eſt decoctiō hyſſopi cum melle & ficubus. Et ex eis eſt crocus cū melle: elargat. n. anhelitū, et ſimiliter cyminum miſtū cum aceto. Et ex valde expertis difficultati anhelitus eſt laurus, et grana eius, et oleum ipſius ſm omnē modum adminiſtrationis eoꝝ ſiue bibitum, ſiue loch ex eis, et ſiue vnctiones. Et ex rebus expertis eſt enula et ſuccus eius. Et ex vnctionibꝰ expertum eſt oleum laurinum, et oleū de ſpica, et oleum rutaceum, hyſſopi cerotum, et ſimilia. Et ex eis quæ emplaſtrantur ſunt anethum, et chamęmelū, et ſampſucus, quæ decoquantur, et euaporentur eis pectus et partes vicinæ. Ex medicinis autem compoſitis quæ conferunt ſtricturæ anhelitus et difficultati eius, ſunt mithridatū, et theriaca, et athanaſia magna et parua, et medicina de muſco dulcis et amara, et diaſulfur, et diamarte, ꝑprie ſagzenea magna et parua, et phyloniū, et ꝑprie diatrion pipereon, et alia quorum narrationes faciemus poſt. Medicaminum vero pectus mūdificantium et pulmonem ab humore groſſo et putrido et oppilatione ſumma hæc eſt. hyſſopus proprie ſm oēm modum adminiſtrationis eius, et haſce, et origanum, et ſerapinum, et proprie cum vino, et medicina de ſquilla: vrtica vero et ſemen eius iuuamentū eſt manifeſtum: educit enim humores groſſos ſepultos in pulmone et pectore, et proprie ſorbitiones decoctionis eius in aqua mellis, et hordei, et ficubꝰ ſiccis: et radix alſeſare ſm oēm modum adminiſtrationis eius eſt mirabilis: et ſimiliter talli eius in primis cum eleuantur: et ex eis eſt naſturtiū cum inciſione et ſubtiliatione ſua, et ſimiliter capparis ſallita, et ſiꝛ porrum et ſemen eius cum aqua hordei et melle, et decoctio volubilis cū oxymelite eſt mundificatiuum bonum et ſimiliter ſeſelis cū melle: et ſimiliter iris: expellit enim materias, et mundificat pectus efficaciter. Serapinum aūt cum aqua rutę eſt ex mūdificantibus pectus fortiter extrahens ab eo humores crudos, et proprie eius. 3. vnius tertię duę. Mundificant etiā pectus oēs ſpēs granoꝝ pini à ſanie et groſſis humoribus ſm oēm modum adminiſtrationis eorum. Iuuamentum decoctionis calamenthi cū ficubus aut paſſulis enucleatis in extractione groſſorum humoꝝ, ex pectore et pulmone, et dilatatio-

A ne anhelitus eſt ſublime: et ſiꝛ facit comeſtio ipſius cum amygdalis et zuccharo, aut melle, aut ficubus ſiccis. huius etiam intētionis eſt alhaſce, et ſaror arabicum, et laurus et grana eius cum melle. Medicinarum aūt exiccantium ſuperfluam humiditatem aggregatā in pectore et pulmone, quibus vtendum eſt in ſuffumigijs, et interdū potionibus ſūma hęc eſt. Arſenicum tritum et diſtemperatum cum vitellis ouoꝝ. Deinde accipe ferulam, et incide eam per fruſta rotunda, et imbibantur prædicta medicamina, et dimitte exiccari. Et fiat ſuffumigatio cum eis. et recipiatur fūmus in os per traiectorium, et aſsidue tur per aliquos dies omni die ter qm̄ ſanat. Et ſi derelinquatur vehementia exiccationis in pectore et pulmone redeūdum ad mollificationem proprie ſicut eſt ſyrupus de cheſmes, et decoctio ficuum, et ius gallinæ, et ius atriplicum et maluarum decoctarum cum gallinis, et quæ hoc curſu procedunt, et ad inunctiones pectoris. Deinde redeūdum ad adminiſtrationes medicaminū ſummæ
B huius, et non negligatur operatio hęc, qm̄ ſanat. Huius etiam intentionis eſt ſulphur citrinum miſtum cum arſenico, et proprie ſint eorum partes æquales, et fac formas ſimiles auellanis cum adipe renum caprarum aut vaccę. Et vtere ſicut diximus per traiectoriū. Et ex eis eſt myrrha, coſtus, ariſtolochia, et caſia, et crocus, et arſenicum. Fiant ex eis formę cum adipe caprino, et vtere. Similiter arſenicum, et ariſtolochia, ſimiliter cum adipe caprarū. Et ex eis autem huius intentionis quæ dantur per os eſt ſulphur cum ouis ſorbilibus: aut ſulphur, et arſenicum cum ouis, et cum melle, aut arſenicum cum aqua mellis. aut pilulæ ex arſenico, et gummi pini. Et nos plura intētionis huius ſcribemus poſtea, ſi Deus voluerit. Cura autem aſthmatis facti à materia catarrhali eſt duæ res. Prima eſt intentio quam adhibere oportet in prohibitionem catarrhi. et hoc quidem dictum eſt in cura eius. Secūda intentio eſt in maturatione et expulſione eius quod aggregatum eſt in pectore et pulmone: et hoc dictum eſt
C in preſenti capitulo. Factum aūt à complexionis malitia ſiue materia curatur cum eis quę diximus. Et ſi quidem fuerit à ſiccitate et corrugatione pulmonis ad ſeipſum: tunc pōt contingere ſm duos modos. Aut. n. eſt ſine febre. Et cura eius eſt inunctio pectoris cum enema- Cura aſthmatis ex nimia pulmonis ſiccitate ꝓtingentis.
tibus, aut cum emplaſtrationibus vel vnctionibus mollibus, et frequentatio potus lactis, et proprie caprini, aut aſinini, et comeſtionis eius: et oportet vt ſit paſtus aſaliū ex rebus humidis, ſicut proprie herba hordei, lactuca, et malua, et ſimilia. Et frequenter balneatio in tina cum fri Cibi.
ctione facta cum ouis et mica panis iſuſa. Et ſint cibi eorum iuſcula ex atriplice, et malua, et portulaca: aut pullus aut oua ſorbilia: et accipiant ex loch et alijs medicinis curantibus ſiccitatē pectoris, de quibus loquemur poſt. Si autem fuerit cum febre. Cura eius eſt potus aquę hordei, et ruleb ſubtile, et aqua melonum indorum: aut cucurbitę, aut aqua earum cum zuccharo aut per ſe. et ſit
D cibus eorum proprie cucurbitę, lactucæ, olera et herbæ humidę cum oleo amygdalarum dulcium, et detur in potu in matutinis et in ſero mucilago pſillij in aqua citruli, et cucurbitę, et melonis indi. Inungatur autē pectus eorum cum ceroto Galeni, aut cum cera et oleo violato imbibitis in mucilagine pſillij, aut in aqua portulacę, aut lactucæ et citruli, et ſimilium. et vtantur loch et ſyrupis et medicinis cōuenientibus quæ dicentur poſt. Cum aūt febris declinauerit: ātret tinam et fricetur corpus, ſicut iam diximꝰ. Factum aūt à ſupercalefactione pulmonis et pectoris curatur, ſicut hic proxime diximus. Galenus ait cum peruentum ad acceſsionem fuerit, tunc potius blandiendū quàm curandum. Peruenitur. n. interdū ad prævocationem in exiccatione medicaminum, quare regimina diſtinguenda ſunt. Et primo in regulatione vitę eoꝝ, vt parcitent cibis et potibus cum gradatione, ſicut natura expoſtulat: et regulentur in alijs generibus rerū, ſicut

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 488 sur 1089

scis. Secundo, peruenitur ad maturantia, & proprie mediocris abstersionis aut debilis ex his quæ scis, & gradatim ad linimenta & vaporationes ex his quæ scis. Tertio ad frictiones & ligaturas in extremitatibus cum gradatione. Quarto, si signa plenitudinis sanguinis appareant, phlebotomentur in basilica. Si autē signa aliorum humorum appareant differant à purgatione & vomitu & clysterizatione quousq; iam vehementia paroxysmi cessauerit, & maturatorum & facilium excreatuum apparuerit abundantia & anhelitus melioratio. tunc. n. audendum est super his cum cautela. Quinto, si paroxysmus vsq; ad. xl. dies non declinauerit: tunc inter spatulas ventosetur cum scarificatione vsq; dum competens sanguinis euacuatio fiat. Deinde administrentur hieræ & euacuationes notæ, & clysteres acuti cum gradatione & vomica medicina, sicut in canone distinctū est. Sexto, si adhuc vlterius paroxysmus extendatur: sinapismus in pectore aut medicamē rubificatiuum apponetur. hæc enim operatione & ordine tollitur ægritudo, si Deus voluerit. Democritus. Dandum in primis quę aptant materiam & digerunt: & ad terminum facilitatis & maturationis adducunt: qualia sunt fœnugræcum, vuæ passæ, ficus ficeæ & pingues, & dactyli pingues, & mel, & syrupus ex eis. Et ex eis sunt vnctiones circa pectus, & proprie ex hyssopi ceroto cum calida lana. Cum autē materia & sputamina digesta apparuerint administrāda deinceps & maturantia prædicta, & materiam digestam educentia, pectus quoq; mundificantia, qualia sunt vreicæ semina cum hydromelite; & origanum, & hyssopus sicca, & calamenthum, & iris, & pulegiū. Hæc. n. pectus mundificant. Et si materiei apparuerit exuberātia: vomitum prouocabis, & cum iteratione & proprie cum elleboro in radice raphani incluso, & oxymelite. Et si adhuc opus maius per vētrem materiam educes. Vltimo autē, cum res magis processerit, danda sunt quę exiccant materiam & pectus elargant, qualia sunt squilla in aceto cocta, pumices, baurach, fœces vini combustæ, auripigmentum, sulphur, de singulis partes æquales. Fiat eorum contritio bona, & misce cum melle & da mane quolibet cochlearium. i. Hoc nanq; medicamē asthma difficile & tussim curat. Filius Zacharię Arasi. Imprimis vtēdum est rebus, quæ materiam maturēt in pectore, sicut est proprie decoctio hæc. ℞. ficuum siccarū. ʒ. x. passularū enucleatarum. ʒ. x. dactylorum pinguium. ʒ. vij. se. apij, fœniculi, capillorum vene. liquiritiæ, hyssopi, prassij, fœnugræci: ana. ʒ. v. Coquantur in aqua sufficienti, & da ex ea oī die circiter lib. f. cum mellis. ʒ. i. Et cum maturatio signum apparuerit, da ex decoctione prædicta cum. ʒ. ij. confectionis huius. Cuius hæc est permistio. ℞. succi liquiritiæ, hyssopi, capillorum veneris: ana. ʒ. x. cordumeni, piperis, amygdalarum amararum, aristolochiæ rotundæ, seminis vrticæ, ireos, baurach, nasturtij, seminis raphani: ana. ʒ. v. mellis despumati quantum sufficit. Est enim medicina benedicta ad expellēdum superfluitates sepultas in pectore: potenter. n. repellit eas. Cum autem hoc per. viij. dies, aut amplius feceris, prouocabis vomitum, & proprie post esum sinapis & mellis. Et postq; hoc feceris, tertio ventrem solues cum pilulis: quarum descriptio hæc est. ℞. agarici. ʒ. iij. pulpę colocynthidos, hyssopi. ʒ. ij. & f. succi liquiritię. ʒ. iij. prassij, ireos, seminis vrticę, sinapis: ana. ʒ. i. & f. turbith, hierę picrę: ana. ʒ. v. Dosis earum est à. ʒ. ij. vsq; ad. iij. Dabis autē ter vsq; in hebdomadam: perfecte. n. mūdificatur pectus: & si post hæc tota non tollatur ægritudo, redi ad administrationē oīum quæ dicta sunt fm scriptum ordinem, & hoc facias vsq; dum tollatur ægritudo, si Deus voluerit. Isaac Heben Amarā curauit quendā patientem difficultatē anhelitus, & tussim difficilem fm hūc modum. Imprimis dedit maturantia, & digerentia materiā. Secundo euacuauit cum his pilulis quas noīauit cochias. ℞. aloes rubei

Quo nā mō Isaac asthmaticū curauerit.

E ʒ. vi. agarici. ʒ. iij. mastiches, colocynthidos, sarcocol. ana. ʒ. ij. sticchados, hasce, scāmoneæ: ana. ʒ. i. & f. Fiant pilulę sicut cicer cum aqua fœniculi humidi. Dosis earū est. ʒ. ij. & f. de quarto in quartum diem in mane. Deinde habeat cibum, pullos coctos cū maluis aut atriplice. Tertio dedit de electario huiusmodi quod cōfert tussi & constrictionibus anhelitus. ℞. semi. melonis, citrulorū mundatorum, alcherenben, fœniculi, anisi, amygdalarū, pinearum mūdatarum, hyssopi, capillorum veneris: ana ʒ. x. crociauī. ij. casiæ, dragagan. liquiritiæ: ana. ʒ. ij. opij auī. i. Tere & cōfice cum lib. i. penidiarum. Et dosis eius est auī. i. in mane cum decoctione hyssopi: & in sero ponat ex eo sub lingua circiter. ʒ. i. & transglutiat saliuam eius, & sumat omni mane iusculum ex amylo & furfure cum penidijs, & amygdalis, & seminibus fœniculi tritis, & in sero comedat maluas vel atriplices vel bletas cū pullis, vel pullos cum zuccharo, croco, & amygdalis, & passulis, & pauco aceto. Et erat ei de consuetudine si cor

F pus erat plenum abundans post quartam purgationem, & si tempus fauebat, phlebotomare patientem de basilica & præcipiebat trahi de sanguine à. ʒ. l. vsq; ad. ʒ. lxxx. Et fm istam viā curauit plurimos. Isaac Heben Amaran fecit cuidam patienti asthma, & difficultatem anhelitus, & tussim. ℞. farinæ cicerum, amygdalarum dulcium, seminis melonis, dragaganthi, thuris masculi, botron: ana. ʒ. x. prassij, capillorū veneris, hyssopi calamen. ana. ʒ. iij. hyoscyami albi, liquiritiæ, seminis papaueris albi: ana. ʒ. x. Tere & confice cum mellis duplo ponderis omnium, & reconde in vase vitreo. dosis eius est. ʒ. ij. teneat sub lingua & transglutiat saliuam eius. Zeid. Medicamen conferens tussi & asthmati, ac strictura anhelitus. ℞. seminis melonis, citruli, cucumeris, cucurbitæ mundatæ, seminis lactucæ, liquiritiæ, amygdalarū dulcium & amararum, granorum emeluth magnorū: ana. ʒ. x. papaueris albi. ʒ. xx. styracis, granorum mahalep mundatorum, seminis maluę: ana. ʒ. v. croci, opij: ana drac. ij.

G Cōfice cum mellè et zuccharo. Et sit dosis eius sicut nux cum aqua tepida, & inungatur pectus cū aliquo eorum quæ conueniunt. & ieiunet omni die super medicamine circiter horas. vij. Idem. Loch conferens asthmati & tussi ficis factis à cholera sicca, & facit spuere. & cōfert apostemati pulmonis & panniculi & est expertū. ℞. farinæ fabarū. ʒ. x. amyli. ʒ. v. seminis cucumeris, melonis: ana. ʒ. vij. semi. cydoniorū, maluæ, draganthi, liquiritiæ, alcheberon: ana. ʒ. vij. papaueris albi. ʒ. xxx. Tere & confice cum rob. ʒ. c. penidiarum. ʒ. xxx. Et fac formulas similes nucibus, & teneat sub lingua, & transglutiat saliuam eius. Deinde bibat sorbitiones furfuris tenues cum pauco oleo amygdalarum dulcium & penidijs: et in sero comedat spinachia, aut atriplices, aut siclam cū oleo sisamino, aut amygdalarum. Hamech. Syrupus de prassio mirabilis conferens cum auxilio Dei asthmati, & difficultati anhelitus, & tussi, & phlegmati aggregato in pectore senum, bonum & expertum. ℞. passularum pin-

Syrupꝰ mirabilis.

H guium enucleatarum, iuiubarum pinguium sine ossibus & sebesten: ana. ʒ. c. ficus pingues. xxx. capilli vene. hyssopi, calamēthi, liquiritię: ana. ʒ. xx. corticū radicum apij, fœniculi, anisi: ana. ʒ. x. prassij. ʒ. l. aquæ pluuialis lib. xv. Bulliāt vsq; ad lib. iij. & pone sup residuo aquę lib. vi. et bulliāt vsq; ad lib. ij. deinde accipe vtranq; aquam, & pone sup eam mellis boni, & penidiarū, & meibuheg. ʒ. añ. cl. Et sit dosis eius. ʒ. ij. cum aqua calida. Et sit cibus eorū sorbitiones factæ ex furfure aut tritico cum melle aut penidijs & oleo amygdalino, & carnes cū tritico vel bletis cum specieb⁹ humidis sicut est proprie zinziber, anisum, darseni, & similia. Hamech. Syrupus alius de prassio mirabilis conferens cum auxilio Dei tussi phlegmatię, & asthmati difficili, & aggregationibus phlegmatis in pectore senum. ℞. prassij. ʒ. xx. liquiritię, hyssopi, calamenthi, capilli veneris: añ. ʒ. x. radicum apij, fœniculi,

alius.

anisi,

anisi:ana.ʒ.v.amygdalarum pinearum mūdatarum, & fœnugræci:ana.ʒ.ij.&.ß.passularum enucleatarꝝ.ʒ.c.iuiube & sebesten:ana.l.ficus siccas.x.mellis,rob,penidiarum:ana lib.ij.Fiat sicut prius bonū.& expertum. Hamech.Syrupus iuiubinus confert asthmati & ægritudinibus pectoris sanguineis & cholericis, & asperitati, & siccitati ipsius & dolori. Accipe pulpę iuiubarum pinguium & pulpæ sebesten:ana.ʒ.c.liquiritię mundatę,ea pillorum veneris:ana.ʒ.xxx. seminis maluæ,dragaganthi:ana.ʒ.xx.seminis melonis.ʒ.xx.aquæ pluuialis calidæ lib.xv. Dimitte die ac nocte. Deinde bulliant lento igne vsq; ad lib.v.deinde cola, & pone super residuo iterum aquæ lib.vij.& coque vsq; ad lib. ij. Deinde accipe vtranq; coctionem,& pone medium pondus aquę ex penidijs & zuccharo,& fiat syrupus. Et dosis eiꝰ sit. ʒ.ij. cum aqua calida. Et si adsunt vigiliæ adiunge seminum papaueris & corticum eius,et seminum lactucarum:ana ʒ.x.vel exprime lac eorum, & misce cum syrupo,& da. bonū,si Deus voluerit. Hamech. Si asthma sit ex grossis humoribus,detur syrupus pectus & pulmonē à grossis humoribus mundans & conferens anhelitui. ℞.radi cum apij,fœniculi,anisi: ana auř.vi. radicum liquiritiæ, auř.iij. amygdalarum dulcium & amararū: ana. ʒ. iij. anisi,hyssopi,seminum malvæ:ana.ʒ.v. passularum enucleatarum,carnium iuiubarum:añ.ʒ.xx.ficus siccas.vi. Coque in lib.vij.aquæ vsq; ad tertiam partem.Et da bibere cum melle aut penidijs:& da vsq; ad hebdomadam vnam. Deinde da cum eodem syrupo electariū quod recipit ireos,hyssopi,orobi,aristolochiæ rotundæ, calamenti,hasce,casiæ:ana.ʒ.ij.costi, spicę: ana auř.ß. prassii auř.i.&.ß.ficus siccas pingues, dactylos pingues: ana v.passularum enucleatarum, amygdalarum dulcium & amararum, pinearum mundataruum: ana drach.vi. Confice cum melle colato quantum sufficit. Et sit dosis eius.ʒ.iij. Hamech. Si asthma & tussis fuerit cum dominio sanguinis aut cholerę phlebotometur basilica. deinde succus scariolæ,aut solathri, & fœniculi humidi coctus & depuratus detur cum melle vel zuccharo violato,aut syrupus violatus cum aqua cucurbitæ.& si indiget mundificatione,soluatur cum aqua fructuū quæ est sm hunc modū. ℞.carnium iuiubarū.ʒ.xx.succi cucurbitæ decoctæ in pasta.ʒ.iij.succi solathri,& fœniculi humidi:añ.ʒ.ij.casiæfistulæ,zucchari violati,tereniabin: ana.ʒ.i.olei amygdalarum dulcium & recentiū.ʒ.vi.lactis mulieris iuuenculę.ʒ.i. Pectus autem inungať cum ceroto sm hunc modum. Accipe olei violati.ʒ.ij. cerę albę.ʒ.i. conquassentur prius in aqua dulci per vices plures.Deinde conquassenť cum mucilagine semi. cydoniorꝝ,& mucilagine psyllij,& mucilagine dragaganthi, et lacte mulieris, cōquassatione super conquassationem vsq; dum impinguetur. Confectio loch conueniens eis. ℞.semi.melonis,& citruli, & cucumeris, & cucurbitæ: ana.ʒ.i.semi.lactucæ,& portulacæ: ana auř.i. papaueris albi auř.ij. Terantur oia contritione vltima: & inuolue ea cū oleo amygdalarum dulciū & recenti.Deinde confite cum syrupo.Cuius hic est modus. ℞.aquæ cucurbitæ coctæ in pasta lib.i.&.ß.& proijce super ipsam seminum cydoniorꝝ aure.ij.psyllij.ʒ.ij.Dimitte ea per horas xij.deinde cōquassetur manibus & coletur. Accipe mucilaginis eorum.ʒ.vi.syrupi violati. ʒ. viij. coquať vsq; dum mediocrem habeat spisitudinem: & fiat loch cum aljs.Et sit dosis eius.ʒ.iij.vel.iij.cum lacte recenti si nō est febris:& si est febris,cum aqua hordei,aut cucurbitę, aut citrulorum,aut seminū portulacæ. & confert etiam febribus exasperantibus,& siti vehementi cū aqua frigidissima. Et si adsunt vigiliæ: da cum lacte quod mulgeť ex papauere albo,& aqua frigida. Dioscorides dixit. Aquam decoctionis ficuū,hyssopi ficcæ,fœnugręci,esse mundificatiuū bonū pectoris & pulmonis,aut aquā decoctionis hyssopi,passularum,& fœnugræci cum melle.

Syrupus iuiubin.

Syrupꝰ mūdās pectus ab humoribꝰ grossis.

Electariū ad idem.

Vnctio ad pectus.

A Et dixit aquam decoctionis hordei cum vrticis similiter mundificare pulmonem & pectus à grossis humoribus: aut semē vrticæ cum aqua hordei & melle,& est fortius. Dixit iterum porrorum elixaturam, aut semen eorum i aqua hordei cum melle valere asthmati, & mundificāt pectus. Et si fiat vomitus cū ea & baurach est iuuamenti sublimis.& dixit q; ius galli multę antiquitatis,& proprie cum hyssopo, & hasce, & cartamo est ad asthma medicina mirabilis. Et decoctio qñq; galli & ireos confert similiter,abstergit enim & mundificat absterſione, siue mundificatione sorti. Et qñq; additur polypodium cum anetho. Dixit iterum. Grana lauri cum aqua hyssopi,passulis,& melle esse medicamen sublime: aut cum aqua calamenthi,& hasce, & melle. Hermes tradidit medicinas mirabiles ad asthma,& tussim.et eius descriptio est. ℞.sauinę foliorum siccorum tritorum sicut alcohol.ʒ.i.inuolue cum butyro vaccino pluries loto auř. iij.Confice cum melle colato quantum sufficit. & post B ipsum alij addiderunt liquiritiæ.ʒ.v.pinearum purgatarum,amygdalarum mundatarum:ana.ʒ. iij. Dosis eius est ab auř.ij.vsq; ad auř.iij. Paulus. Medicamē ad idē. ℞.sauinæ auř.ij.mellis & butyri quātum sufficit ad aggregandū.Et fit dosis.ʒ.ij.cū decoctione passularum & hyssopi. Rufus inquit. Trado medicamen expertum, & est maxime secretū. Et est,vt des pulmonis vulpis sicci.ʒ.ij.cum aqua mellis, sumat cū celeritate, & proprie frequēs ipsius sit administratio. Filius Zacharię Arasi. Modus decoctionis hyssopi,et est decoctio minor conferens tussi & asthmati à caliditate,& asperitati pectoris. ℞.ficus siccas.x. & iuiubas. xxx. sebesten totidem, passularū enucleatarum,liquiritiæ rasæ: ana.ʒ. x. seminum althęę,cydoniorum,hyssopi,violarū siccarum:ana.ʒ.v. Decoquantur cum aquę lib.iij.vsq; ad lib.i. & dosis eius omni die sit.ʒ.ij.cum myrobala.viola. ab auř. iij. vsq; ad.ʒ.i. Et sumat post illud mane & sero ex hoc loch qđ. ℞.capilli venę.seminū melonum,citrulorum: ana.ʒ.v. C Confice cum syrupo violato. Et sit dosis eius.ʒ. ij. & si sufficit bonum. Et si fuerit cum eo febris detur ei in potu cum vadit dormitum mucilago psyllij cum aqua citruli aut cucurbitæ, aut cum aqua quæ mulgetur ex semine portulacę:& teneat i ore suo formas similes lupinis.quarum hęc est descriptio. ℞.succi liquiritię.ʒ.x.seminum cucurbitæ,citruli,portulacæ:ana.ʒ.v. Confice cum mucilagine psyllij,et albumine oui,& bibat cū aqua permistionis iuleb. Si autem non fuerit cum eo febris, detur lac recens ad potandum,& comedendum cum pane, & sorbendum ex ea hora post horam vt frangatur sitis, & sit lac,quod mulgetur proprie ex capris, quarꝝ pastus sit herba hordei,& lactucę,& similia.Et confert emplastrare pectus cum cera,et oleo violato imbibitis in mucilagine psyllij,aut aqua portulacæ,aut lactucæ,et similiū. Et sit cibus eorum pedes et capita hœdorꝝ, aut pulli cum cucurbitis,aut chist cū oleo amygdalino,aut sorbitiones et sauich hordei,aut tritici cū zuccharo,et frāgat aquam D frigidam cum iuleb. Si autem sit in pectore aut pulmone materia calida aliquid grossitiei habēs,administrētur trochisci cum decoctione hyssopi prędicta.quorum hæc est descriptio. ℞.succi liquiritiæ, violarꝝ siccarum: ana ʒ.x.amygdalarum amararum,seminum althææ dragaganthi,semi.fœniculi: ana.ʒ.ij. Cōfice cum mucilagine psyllij,et semine lini,et cydoniorum et da cū syrupo violato. Festinant.n.maturationes, et faciunt sputum facilem. Si aūt mundificatione corporis indigeret, soluatur Soluti. natura de quarto in quartū diē cū hac infusione. ℞.pulpę casiæ fistulæ,myrobal.violarum,siracost:ana.ʒ.i.trochisci de viol.ʒ.ij.Distēperenť cū decoctione hyssopi p̄dicta et da in mane. Confectio trochiscorꝝ de violis est hmōi. ℞.foliorꝝ violarꝝ mediocriū in exiccatione et hu mectatione.ʒ.vi.turbith boni arūdinei.ʒ.ij.succi liquiritię,tereniabin:ana.ʒ.ij.scāmoneæ.ʒ.ij. Fac trochiscos,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 490 sur 1089

valent autem ad conſtrictionem anhelitus & leniunt naturam, & mundificant pectus. Filius Zacharię. Modus confectionis hyſſopi & eſt decoctio maior cōferens etiam tuſsi & aſthmati à materia groſſa multæ humiditatis. mundificat.n. pectus et pulmonem ab ea et ſaniem ſi fuerit in ipſis. Recipe ficus ſiccas albas & pingues x. numero, & dactylorum pinguium tantūdem, fœnugręci, radicum apij, fœniculi, ſe. vtriuſq; ſeminū vrticæ, aniſi, hyſſopi ſiccæ, calamenthi, ireos, praſsij: ana. ʒ. v. liquiritię mundæ. ʒ. x. capillorū veneris. ʒ. vij. Decoquantur in lib. iij. aquæ vſq; ad tertiam. Et ſit doſis eius. ʒ. ij. cum melle. Et datur conuenienter. Medicamen de gentiana, quod maturat & educit à pectore humorem groſſum aut ſanioſum. ℞. capillorū ve. ʒ. v. paſſularum enucleatarum, carnium iuiubarum: ana. ʒ. x. amygdalarum amararum. ʒ. v. ireos. ʒ. ij. corticū radicum capparum, orobi, ſeminū apij & fœniculi: ana. ʒ. j. gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ: ana. ʒ. v. confice cum melle deſpumato. Et ſit doſis eius à. ʒ. duabus vſq; ad aur. j. Confectio formarum ſimilium lupinis conferentium dyſpnœę, quę tenentur in ore, & conferunt vehemēter. ℞. ſucci liquiritiæ, papaueris, zucchari: ana partes æquales. Fiant inde prædictę formæ. Confectio vnguenti quod maturat & lenit materias in pectore. Accipe ceręcitrinæ. ʒ. i. olei de cheiri & proprie citrinæ. ʒ. iij. adipis anatis, & gallinæ, & mucilaginis fœnugręci, & ſeminis lilij: ana. ʒ. v. ſtyracis. ʒ. vi. Fiat eorum aggregatio bona & vngatur pectus ex eis. eſt. n. expertum bonum. Confectio pilularum de agarico ex noſtra inuentione mundificans pectus & pulmonē: & cōferens aſthmati & tuſsi antiquæ. ℞. agarici ʒ. vi. ireos, praſsij: ana. ʒ. i. turbith. ʒ. vij. hieræ picræ. ʒ. vij. colocynthidos, ſarcocollæ: ana. ʒ. iij. myrrhæ. ʒ. j. Confice cū rob. Et doſis eaꝝ ſit. ʒ. j. Ceratum ex inuentione nr̄a leniens pectus maturās materias in pectore, & pulmone. ℞. hyſſopi humidæ. ʒ. xij. ceræ citrinæ. ʒ. x. olei de cheiri citrina. ʒ. xl. medullæ cruris vituli, adipis anatis & vituli & gallinæ: ana. ʒ. vij. myrrhæ, bdellij, mucilaginis fœnugræci, ſemi. lini: ana. ʒ. vij. ſigiæ terebinthinę: añ. ʒ. vi. mucilaginis althęę. ʒ. vij. Confice ſic. myrrha, & bdellium rediganturin ſubtilē puluerem, & miſceantur cū mucilaginibus vſq; dum diſſoluātur ī eis. Deinde cum cæteris fiat vnguentum. & fiat inunctio ex eo tepido. Ioannes Serapionis. Loch ad aſthma conferens ad cōſtrictionē anhelitus, & ſubtiliat humores groſſos. ℞. ſquillę aſſatę. ʒ. vi. radicū lilij cœleſtis. ʒ. iij. hyſſopi, praſsij: ana. ʒ. j. myrrhæ, croci: ana. ʒ. i. Tere et confice cū melle. Loch aliud eiuſdem bonū ad aſthma & cōſtrictionē anhelit⁹. ℞. ſiſami excorticati, naſturtij: ana. ʒ. xxx. penidiarū. ʒ. xx. hyſſopi. ʒ. vij. Cōfice cum penidijs, & ſit doſis eius. ʒ. v. cū decoctione hyſſopi. Cōfectio vaporis exiccantis humiditatē in pectore & cōfert aſthmati, & tuſsi humidę. ℞. arſenicum & tere contritione bona, & diſtempera cum vitello oui, & accipe ferulam ſiccam, & diuide eā in rotundula multa, ſicut eſt magnitudo nucis: deinde illinias eam cum medicamine, et dimitte ſiccari, & cum volueris vnge eum cum ſepo renum caprarum aut boum, & fiat ſuffumigium ex vna poſt vnā per hebdomadam, & recipiat patiens vaporem ore aperto. Aliud. Accipe arſenicum, & ſulphur, & fac formas ſimiles auellanis cum ſepo renum caprarum, & vtere ſimiliter. Aliud conferens tuſsi & aſthmati plurimæ humiditatis. ℞. ariſtolochiæ rotundæ, myrrhæ, ſtyracis, thuris: ana. ʒ. i. arſenici. ʒ. v. Tere & confice cum butyro vaccino, & fac formas ſimiles auellanis, & ſuffumigetur vna poſt vnam. Ea aūt quæ bibuntur ſm hanc intentionem aut lambendo ſumuntur, dicta ſunt in canone.

Alij trochiſci de arſenico.

De tuſsi. Cap. 2.

De cura tuſſis catarrhalis.

TVſsis quædam eſt humida, quędam ſicca, & quęcunq; earum fuerit, aut eſt cauſa in mēbris ipſius ſpiritus, aut ab alijs membris ſicut tuſsis catarrhalis. Et tuſsis quę ſit cum cōitate aliorum membrorum ſicut ſtomachi hepatis & ſplenis, aut corporis totius ſicut in febribus. Tuſsis quidē catarrhalis cura ſunt duæ res. Prima eſt ſedatio fluxus catarrhi. & diximus curā eius. Secūda eſt ſm duos modos. Primus eſt maturatio eius quod fluxit. Secundus eſt eductio, & abſterſio eius ex eis quæ dicemus iam. Cura autem tuſsis, quę ſit à cōitate eſt duæ res. Prima eſt rectificatio illius mēbri. Secunda eſt occurrere impreſsioni illatæ in ſpiritualibus membris ex his quæ dicemus. Tuſsis aūt humida cuius cauſa eſt in ſpiritualibus mēbris eſt ſm vnum duorum modorum: aut à malitia complexionis ſine materia, & dicta eſt cura eius, aut cū materia calida & frigida, groſſa vel ſubtili: & dicta eſt cura eorum in capitulo de aſthmate ſufficienter. Sicca autē tuſsis eſt ſm duos modos, aut cū febre, aut ſine febre. et qualiſcunq; ſit, dicta eſt cura eius ī capitulo de aſthmate à ſimili cauſa. Mahemet Araſi. Tuſsis catarrhalis à catarrho acuto calido, & ſubtili ſm intentionem primā curatur cum rebus proprie ingroſſantibus, et coadunantibus ipſum, et tardantibus velocitatē ſui fluxus, ſicut proprie ſyrupus de papauere, et ſortius eſt eo iacur. et gargarizet ante ſomnum aquam decoctionis balauſtiæ, et roſarum ſiccarum. Deinde ponat ſub lingua ſua ex his trochiſcis. ℞. amyli, dragaganthi, amygdalarum dulcium excorticatarum, farinæ fabarū, ſeminis papaueris albi et nigri, et corticum eius, gummi arabici, et boli armeni. Fac ex eis formas ſimiles lupinis cum mucilagine pſyllij, et ſeminis cydonij: et detur eunti dormitum ex de iacur circiter vnam. ʒ. et eſt fortius eis. Et ſi ſignificatur cū hoc plenitudinem eſſe in ſanguine phlebotomamus cephalicā poſt ſedationē acuitatis, et inflāmationis ſuperfluæ. Et mane damus aquam hordei, decoctionis iuiubarum, et ſebeſten cum myrobal. viol. et cū ſyrupo de papauere in ſero. Et damus cibos et ſorbitiones ex farina fabarum, et aqua hordei cum eo quod mulgetur ex ſemine papaueris albi, aut ex ſemine et cortice. Si.n. vigilię adſunt cū oleo amygdalino dulci, et penidiarum. Et damus etiā atriplicem, et maluas, et ex lactucis cum amygdalis: et ſorbitiones ex tritico donec diſſoluatur, aut ex ſauich. Si aūt indigent ventris ſolutione, et tuſsis fuerit ſicca, et aſperitas in pectore. tunc accipe iuiubas, et ſebeſten: ana. xx. numero, paſſularum enucleatarum. ʒ. x. violarum, liquiritiæ: ana. ʒ. v. ficuum ſiccarum numero. x. Decoque in lib. iij. aquę vſq; ad. i. et diſſolue in ea caſię fiſtulę, tereniabin: ana. ʒ. i. Et ſi patiaē calorem cū hoc da myrobal. de viol. aut aquam hordei. Si aūt iam ſcreare cœperit occurrit nobis iam intētio ſecūda, et cū volumus vt vētris ſolutione pectus mundificetur: dabimus tunc myrobal. violatū cum decoctione hyſſopi minore, quā diximus in cura aſthmatis calidi, et ſimilia pectus mundificantia. Si autem fuerit tuſsis à catarrho frigido et groſſo: tūc præcipimus vt lambat oī ſero ex myrrha circiter. ʒ. i. cum melle, et gargarizet ante ſomnū proprie myrrham, et crocum cū aqua mellis, aut rob, aut cum iacur. ſi neceſsitas expetit. Et ſi neceſsaria eſt ventris ſolutio, fiat illud cū pilulis cochijs, aut cū hiera diacolocynthidos, et ſi poſt illud fortiore īdiget medicamine: da ex his pilulis. ℞. ſtyracis liq̄dæ, myrrhę, thuris maſculi, opij, croci, ſucci liquiritiæ: ana. Fiāt pilulę ſicut cicer. Doſis à. ʒ. iij. vſq; ad. iij. et ſumat ex eis nocte: cum autem quod aggregatū eſt in pectore iam maturaē, et expuitur da decoctionē hyſſopi maiorem, et alia quæ dicemus in tuſsi à materia groſſa et humida. Si autem catarrhus cum his non ſiſtitur, et tuſsis ſuperfluit, oportet vt demus aliqua ex ſtupefaciētibus, et catarrhi vehementiam ſedantibus ex his quę dicemus. Si autem hęc nō ſufficiunt. tunc oportet ut radatur caput et fricetur in loco zuhendeg in balneo cum pāno multę aſperitatis, donec locus rubeat: et ſi nō ſufficit, liniatur in eodem loco cum emplaſtro ex ſinapi contrita, et decoctione ficuum,

Pilulæ ſub ligua ad tuſſim catar.

Optima de coctio pectoralis.

Pilulæ de ſtyrace.

&

& dimittatur donec veſicetur locus. Deinde aperiantur veſicæ: & non conſolidentur tẽpore extenſo. Et ſi adhuc nõ contulerit, cauterizetur ſuper cubendeg: & teneatur cauterium longo tempore apertum. Hæc autẽ tuſsis curanda eſt exquiſite cũ multa ſolicitudine. Perducit enim ad phthiſim plerunq;.

Medicinæ frigidæ ad tuſsim catarrhalem. Cap. 3.

Syrupus de papa.

MAhemet Araſi. Cõfectio ſyrupi de papauere mirabilis ad tuſsim ex catarrho calido et phthiſim. ℞. papaueris albi & nigri: añ. ʒ. c. ſe. lactucę. ʒ. cc. ſe. hyoſcyami albi. ʒ. xxx. coquãtur in aquæ lib. vij. vſq; ad li. duas. Deinde cola, & proĩce ſuper ipſum mucilaginis pſyllĩ li. ſ. rob. lib. i. coquantur donec inſpiſſentur & adminiſtrentur. Idem. Confectio trochiſcorum de papa

Trochiſci de papa.

uere conferens. vt ſupra. ℞. papaueris albi. ʒ. xxx. ſe. cucurbitæ, citruli, hyoſcyami albi: ana. ʒ. xx. amyli, dragaganthi, gũmi arabici: ana. ʒ. xv. Cõfice cum mucilagine pſyllĩ. Doſis. ʒ. iĩ. cũ ſyrupo de papauere aut cum aqua hordei: ſunt enim boni ad tuſsim calidam catarrhalem cum qua eſt ſputum ſubtile citrinum. bonum & expertum. Idem cõfectio pilularum de papauere ad tuſsim

Pilulæ de papa.

ſiccam quæ infeſtat in nocte, & ad catarrhum calidum. ℞. opĩ, amyli, gummi arabici, ſucci liquirtiæ: ana partem. i. papaueris partes. ĩ. Fiant pilulæ ſicut cicer. & da ex eis à. iĩ. vſque ad. iiĩ. in ſero. conueniunt etiam pueris qui vomunt, & nõ poſſunt dormire propter tuſsim. De

Diapa. ex inuentione ꝓpria.

iacur & de diacodion dictũ eſt in grabadin noſtro. Diapapauer ex inuẽtione noſtra conferens cum auxilio Dei tuſsi catarrhali noui, & multi temporis: & maturat ægritudines pectoris: & eſt mirabilis. ℞. papaueris. ʒ. xxx. liquiritiæ, dragaganthi, penidiarũ: ana. ʒ. xxx. gummi arabici, ſucci liquiritiæ, farinæ fabarũ, fœniculi, aniſi, ſeminis lactucæ, amyli, ſe. portulacæ, maluæ: ana. ʒ. x. ſeminũ cucumeris, melonis, cucurbitæ: ana. ʒ. v. Confice cũ mel le colato, aut cum penidĩs & melle: ana quantum ſufficit. Doſis eſt aure. ĩ. Syrupus de papauere ex inuẽtio-

Alius ſyrupus de papa. ex inuẽtone propria.

ne noſtra confert catarrho & tuſsi ab eo: & proprie cum caliditate & aſperitate. Expertum. ℞. papaueris albi. ʒ. xxx. papaueris nigri. ʒ. x. ſemi. maluæ, gũmi arabici, dragaganthi, ſeminum citruli, & cydoniorũ: ana. ʒ. v. liquiritię. ʒ. xv. pſyllĩ. ʒ. vi. omnia præter pſylliũ cõtunde: & pone ſuper ea aq̃ libras ſex: & dimitte die ac nocte: & fac bullire vſque dũ redeat ad lib. iĩ. Deinde cola, et pone in eo meibuc thegi lib. i. penidiarum li. f. Coque lento igne vſq; ad mellis ſpiſsitudinẽ. da. bonum, ſi Deus voluerit. Diapapauer ſimiliter ex inuentione noſtra conferens cũ auxilio Dei tuſsi catarrhali noui & multi temporis: maturat ægritudines pectoris, et eſt mirabile. ℞. papaueris.

Confectio mirabilis facilis.

ʒ. xxx. gũmi arabici, ſucci liquiritiæ, dragaganthi, penidĩ: ana. ʒ. xxx. ſe. fœniculi, aniſi, ſeminis lactucæ, maluæ: ana. ʒ. x. ſeminis cucumeris, melonũ, cucurbitæ: añ. ʒ. v. cõfice cum melle colato aut cum penidĩs, & melle quod ſufficit. Doſis. auř. ĩ. Hamech filius Zachariæ. Syrupus

Alius ſyrupus d papa.

de papauere confert tuſsi & catarrho. ℞. papaueris albi cũ corticibus ſuis. ʒ. xxx. papaueris nigri, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ. x. liquiritiæ, ſe. maluæ: ana. ʒ. xv. ſebeſten. xxx. Contũde omnia, & fac coqui cum aquæ lib. v. vſq; ad lib. ĩ. deĩde cũ meibuthec, & zucchari: añ. ʒ. viĩ.

Aliud dia papauer.

Fiat ſyrupus bonus: ſi Deus voluerit. Idem diapapauer, cuius iuuamẽtum eſt ſublime ad tuſsim catarrhalẽ cum caliditate & aſperitate & ſiti: & ad raucedinem vocis, & ad pleureſim. ℞. papaueris albi, penidiarum: ana. ʒ. xxv. ſucci liqritiæ, gũmi arabici, dragagãthi: ana. ʒ. xx. amygdalarum dulcium. ʒ. viĩ. amyli, ſeminis cydoniorũ, ſeminis portulacæ: ana. ʒ. v. ſeminis cucumeris, citruli, melonis, & cucurbitę, lactucę, & maluę: añ. ʒ. iĩ. Tẽpera cũ ſyrupo violato. Doſis eius ab auř. ĩ. vſq; ad vnc. ſ. cum aqua hordei decoctionis iuiubarũ: & ſebeſten. Et ſi habet vigilias cum eo, quod mulgetur ex papaueris ſemine cum cortice ſuo.

A

Medicinæ ad tuſsim catarrhalem frigidam. Cap. 4.

Pilulæ de ſtyra.

HAmech Araſi. Confectio pilularum de ſtyrace ad tuſsim catarrhalem abſq; caliditate quę inquietat in nocte, & inducit vigilias. ℞. ſtyracis liquidæ albæ, olibani, myrrhę, ſucci liquiritię, opĩ: ana partes ęquales. Fiant pilulæ ſicut cicer. Doſis earum eſt, ĩ. aut. iĩ. Sabor, Girges. Confectio pilularum quarum iuuamentum eſt vltimũ ad tuſsim catarrhalẽ & phthiſim. ℞. ſtyracis,

Aliæ pil. de ſtyra.

myrrhę, croci, opĩ, olibani, caſtorei, ireos, pinearum purgatarum: ana. Confice cum galbano & ſtyrace diſſolutis cum pauco melle, & da bis vel ter in hebdomada. da. ĩ, vel. iiĩ. Gale. Cõfectio trochiſcorum ad tuſsim catarrha

Trochiſci ad tuſsi catarrha.

lem qui tenentur ſub lingua: & ſiſtunt catarrhum, & ſedant tuſsim, & conferũt phthiſi. ℞. medicaminis trochiſcati quod habuimus ab Andromacho pinearum purgatarum, amygdalarũ dulcium: ana aure. v. amyli, gummi arabici, dragagãthi, papaueris albi: ana auř. ij. fac formas ſimiles lupinis, & da in ſero tenendas ſub lingua. Alexã-

Canon bene notãdus

B

der dixit canonem quem prętterire non iubeo. Et enim ante curabis catarrhũ: q̃ ęgritudines catarrhales: niſi in duobus caſibus. ſ. cum timueris ne pręfocetur, & ſuccurres tunc cũ vomitu. Et cũ timueris aduentum apoſtematis ĩ parte nobili, pręuenies cũ phlebotomia. Et dico, ꝙ narcotica poſtq̃ ex catarrho in pectore & pulmone plenitudo acciderit, dare ſuſpectũ eſt. Dabis igitur ante plenitudinem. Poſt vero plenitudinẽ euacuabis prius. Deinde ſecurius dabis, ſi iſta dari oportet. Alexander. Confectio pilularum ad tuſsim catarrhalẽ, & eſt ex medicinis bene dictis, & eſt ex ſecretis, & confert ad omnes ægtitudines catarrhales, & vocantur pilulæ alchabei. & dicte ſunt in capitulo de catarrho. Idem. Cõfectio alia pilularũ experta ad tuſsim. & ad alias ægritudines catarrhales. ℞. ſtyracis, myrrhę, opĩ: ana. Fac pilulas cum melle deſpumato.

Aliæ pil. de ſtyra.

Aliæ ſm eundẽ modũ, myrrhæ, opĩ, galbani: ana. Fac vt prius. Iſaac Heben Amaran. Pilulę ſedantes tuſsim anti

Aliæ pil. de ſtyra.

quam & nouam. ℞. ſtyracis, caſtorei, opĩ, granorũ pini:

C

ana partem. i. croci partis. i. tertiam. Confice cum rob. Ioannes filius Serapionis. cũ tuſsis ſicca, & aſpera cũ caliditate fuerit & rubore: & apparuerit ſanguinis plenitudo: ſicut diximus ĩ aſthmate à ſimili cauſa facto facies. ſ. vt phlebotomes adminiſtrando deinceps aquam hordei cũ ſebeſtẽ: cum ſyrupo violato, aut myrobalanis de violis, & inungimvs pectus cum cerato Gale. imbibito in mucilaginie pſyllĩ, aut ex cera, aut oleo violato ſimiliter imbibitis. Er ſi eſt neceſſe materiam ſepultam in pectore educere, dabis myrobal. prædictũ cũ decoctione hyſſopi frigida: & dabis ſpecies loch ex mucilaginibus pſyllĩ, & cydoniorũ cũ gũmis, & granis, & medullis ex his quę dicemus. Cibabis autẽ eos ſorbitionibus, & proprię cũ farina fabarum, & penidĩs, & oleo amygdalino dulci, aut hordeo confracto. Et quãdoq; miſcemus propter vigilias illud quod mulgetur à ſemine papaueris albi, & aqua hordei: damus etiã ſorbitiones: & ex tritico confracto cum zuccharo, nec nõ & iuſcula ex atriplice, & mal-

D

uis: & quãdoq; miſcemus pullos, & pedes hœdorum & capita, & aues minutas teneras cum eis, aut vitellos ouorum diei ſui: & cucurbita eſt bonus cibus eis, & medullæ frigidæ, ſicut citrulus & cucumer. Et ſimiliter bleta, & portulaca cum amygdalis. Bibãt autem aquam hordei, aut aquã frigidam & iuleb: cũ maturationis ſigna apparuerint: & ſputum iam incipit impinguari dando ea quę facilitant ipſum ad excreandũ, ſicut decoctio hyſſopi frigida proprie & electuaria quę lambuntur, & ſimilia. Cõ

Pil. ſub lingua.

fectio loch quæ ſumitur in hora hac. ℞. paſſularum enucleatarum, pinearũ, fiſticorum, amygdalarũ dulcium, ſeminũ citruli, melonis, & cucurbitæ, dragaganthi, gũmi arabici, papaueris albi, ſucci liquiritiæ, portulacæ, zucchari tabarçet, et penidiarũ: ana. Fac formas ſimiles lupinis: & teneat ſub lingua vnam ex eis. Pectus autẽ ex maturatiuis inungatur. Si autem corpus mũdificatione in-

Solutiuũ.

diget,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 492 sur 1089

diget, fiat istud cum trochiscis de violis. ʒ. iij. pulpę casię fistulę. ʒ. i. zucchari violati: et tereniabin: ana auř. v. dissolutis cum decoctione hyssopi frigida. Ioannes Serapionis. Loch cōferens tussi factæ ex caliditate & siccitate: & asperitate multa: & est medicamen bonum. ℞. amygdalarū dulcium excorticatarū. ʒ. ij. seminū maluæ althææ: ana. ʒ. x. seminum citrulorū mundatorum. ʒ. x. gūmi arabici, dragaganthi, amyli, granorū cydoniorū excorticatorum, succi liquiritię, granorū dulcium pini: ana. ʒ. viij. penidiarum sahari. ʒ. i. Terantur omnia contritione bona: & misceantur cum syrupo. Cuius hæc est permistio. Accipe passularum dulcium, radicum liquiritię, sebestē, iuiubarum: ana partes æquales. Decoque in aqua donec inspissentur. Deinde cola & proijce in eam rob quātum sufficit. Deinde coagulentur cum ea medicinæ: & da cū sorbitionibus ex aqua furfuris & hordei cum farina fabarum, cum penidijs, & oleo amygdalino dulci, et bibat super ipsum aquam hordei. Idem. aliud valens similiter. Reci. psillij, granorum cydoniorum: ana. ʒ. v. se. papabi. ʒ. x. sebestē. l. iuiuba. xxx. radicis liquiritiæ. ʒ. vij. chesmes. ʒ. xv. casiæ fistulæ mundatæ. ʒ. i. Decoque in aquæ lib. vij. donec impinguentur. Deinde cola, et proijce super ea rob lib. ij. zucchari, sali iameni, syrupi violati, penidiarum: ana. ʒ. vi. farinę fabarum. ʒ. iij. dragagā. gūmi arabi. ana auř. iij. coquantur vsq; dum transeat in essentiam mellis. Deinde. ℞. se. cucurbitæ, melonis, cucumeris citruli: ana auř. ij. papaueris albi, auř. iij. anisi, fœniculi: ana auř. ij. Confice et conserua in vase vitreo. Dosis eius est ab auř. ij. vsq; ad. iij. teneat parum sub lingua: deinde bibat aquam hordei, est enim medicamen benedictum. Cōfectio fornarum similium lupinis cōferentium tussi & asperitati: & est ex inuentione nostra. Reci. dragaganthi, gūmi arabici, se. maluę, seminum cucumeris, & citrulorum, amygdalarum dulcium, farinæ fabarū: ana. ʒ. iij. se. portulacę, amyli: ana. ʒ. ij. fac formas cum mucilagine psillij. Et si vigilias patitur adde seminum lactucæ, papaueris: ana. ʒ. iij. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium tussi calidæ & siccę, & auferunt eam. Reci. succi liquiritię, amyli, dragaganthi, gummi arabi. amygdalarū excorticatarū: añ. ʒ. i. zucchari tabarzet. ʒ. iij. Confice cū mucilagine seminū cydoniorū: & fiant inde prædictę formę & teneat in ore die ac nocte. Idē. Pilulæ bechichæ quę cōferunt similiter. ℞. succi liquiritię, zucchari tabarzet: ana auř. vi. amyli, dragaganthi, amygdalarū dulciū: ana. ʒ. iiij. Confice cum mucilagine psillij vel cydoniorum. Idem. Cōfectio trochiscorum festinantium maturationē in tussi calida & pleuresi facilitantium sputū. ℞. succi liquiritię, violarum: ana. ʒ. v. amyli, dragaganthi: seminum althęæ, fœniculi: ana. ʒ. i. &. ß. Cōfice cū mucilagine psillij: & semine lini: & semine cydoniorū. Da cum aqua hordei, & syrupo violato. Idē. Confectio alia trochiscorum ad tussim siccam cum caliditate vehementi & siti. ℞. succi liquiritię, violarū: ana auř. iij. se. citruloꝝ, cucurbitę, tereniabin: ana auř. i. &. ß. Fac trochiscos cum mucilagine psillij, & seminum cydoniorū. Dosis auř. ij. cū aqua hordei, & syrupo viola. Filius Zachariæ. Loch conferens tussi calidę, & naturans eā & facilitans in ea sputum. ℞. iuiubæ. xx. sebesten. xl. ficus. vi. liquiritiæ mundæ, passularū enucleatarum: añ. ʒ. x. capillorum vene. ʒ. v. aquæ lib. v. bulliant vsq; ad lib. i. Deinde Reci. penidiarum, & rob: ana. ʒ. v. coquātur cū facilitate: vsq; dum sint sicut mel currens. Deinde accipe se. lactucæ, cucumeris, cucurbitæ, portulacæ, fabarū excorticatarum: ana. ʒ. iij. gūmi arabici, dragagāthi, amyli, papaueris albi, amygdalarum dulcium: ana auř. i. Confice cum prædictis. Dosis. ʒ. v. Idē. Confectio similis lupinis conferens tussi calidæ & abscisioni vocis: & sedat sitim. ℞. se. cucume. mundati. ʒ. vi. succi liquiritiæ. ʒ. vi. se. portulacæ: auř. i. Aggrega ea post bonā contritionē cum albumine oui, fiant inde p̄dictæ formæ, & teneat quotidie

Loch ad tussim cali. & siccam.

Aliud loch ad idem.

Pil. sub lingua ad idē.

Aliæ pilu. sub lingua ad idem.

Pilu. bechichę ad idē. Trochisci optimi ad tussim calidā, & pleuresim.

Alij trochi. ad tussim cali. & siccā vehemen.

Loch ad tussim cal.

Pil. sub lingua ad idē.

Pil. sub lingua aliæ.

E sub lingua. Sabor. Confectio pilularum conferentium tussi. Reci. dragagāthi, gummi arabici, seminū cucume. papaueris albi, portulacæ, amyli, croci, zucchari, vel penidijs: ana. cōfice cum rob: & teneat quotidie sub lingua. est enim expertum, si Deus voluerit. Sabor rex. Medicamen mirabile conferens tussi calidæ antiquæ, & ægritudinibus pectoris à caliditate & siccitate. expertū. ℞. mucilaginis psillij extractæ fm scientiā lib. iij. rob, penidiarū, zucchari, sal ieminiañ lib. i. &. ß. coque lēto igne: vsq; ad mellis spissitudinem auferendo continue spumā eius. Deinde recipe seminum cucumerū, melonū, citrulorum, cucurbitarū mundatarū: ana auř. x. amyli, amygdalarum dulcium, granorum pineæ maioris: ana. ʒ. xv. gūmi arabici, dragaganthi albi, seminis lini assi: ana. ʒ. viij. semi. cydoniorum mundatorum. ʒ. i. croci. ʒ. i. anisi drach. vij. opij auř. i. seminis lactucę. ʒ. x. Tere & pulueriza, & pone super medicamine. Et si non potest dormire, adde cum prędictis seminis papaueris. ʒ. xx. hyoscyami. ʒ. xv. reconde in vase vitreo. Dosis eius est. ʒ. iij. vel iij. teneat sub lingua & glutiat saliuam eius: est enim medicamen benedictum. Syrupus de hyssopo ex inuentione nostra cōferens cum auxilio Dei tussi calidæ difficili. & confert phtisi, & dolori laterum. Reci. liquiritiæ, radi cum fœniculi, vel seminum eius: ana. ʒ. x. hyssopi, capillorum veneris: ana. ʒ. v. ficus pingues. vij. pruna. x. iuiubas. xx. passularum enucleatarum. ʒ. xxx. sebesten. c. decoque cum aquæ lib. v. vsq; ad lib. ij. da repidę. ʒ. i. cum drach. vi. zucchari rosati, vel violati. Et si vis accipe huius aquæ lib. ij. & pone super eam penidiarū sahari, zucchari meibuheg, syrupi uiolati: ana lib. ß. dragagāthi. ʒ. iij. Et est valde bonum tussi ficcæ vel phtisi, & siccitati pectoris & asperitati. Da cum aqua cucurbitæ assæ vel citruli. Aliud valens similiter. Accipe prædictæ decoctionis lib. ij. & pone super ea penidiarū lib. i. olei amygdalarum dulcium. ʒ. iij. granorum alben excorticatorū lib. ß. Fac decoqui: & accipe violarum siccarum tritarū & cribellatarum, dragagāthi: ana. ʒ. i. gūmi arabici. ʒ. ß. Pone in vase vitreo. dosis eius est sicut galla. bonū & expertum. Syrupus alius de hyssopo ad tusim & asthmā ex asperitate pectoris. ℞. hyssopi, capilli vene. añ. ʒ. xvi. violarum, papaueris albi, hordei mundi, seminis maluæ: añ. ʒ. x. seminū cydoniorū, lactucarum, cucume. añ. ʒ. v. passularū enucleata. ʒ. x. ficus. x. iuiubas, sebestē: añ. xl. cum zucchari lib. ij. fiat syrupus. Syrupus alius de hyssopo ad tussim & asthma ex asperitate cum caliditate. ℞. liquiri. ʒ. xx. semi. maluę, cucumeris, hordei mundi, draga. seminis citrulorum: ana. ʒ. iij. maratri, apij, capillorū vene. hyssopi: ana. ʒ. x. seminis cydoniorū, maluæ, anisi: ana. ʒ. v. iuiuba, sebesten: ana. xl. ficus pingue albas. x. passularū enucleatarū drach. x. zucchari lib. ij. fiat syrupus. Dioscor. dixit cp fructus algipur antiquus alsus igni, deinde comestus in sero cū melle confert tussi difficili & laboriosæ. Et dixerunt quidā ex posterioribus: cp si infigātur in eo tria grana thuris, ita cp sepeliantur in ipso, & deinde assetur & comedatur in sero cū melle confert mirabiliter. Seruetur tñ illo sero sine cœna, & est expertū.

Electariū ad tussim cali.

Syrupus de hyssopo.

Elect. ad idem.

Alius syru. de hyssopo

Alius syru. de hyssopo

F

G

H

De tussi humida. Cap. 5.

Cura tussis calidæ materialis.

ALia autē tussis humida ponitur cōplexionalis: alia materialis. Materialis quidē est fm alterū duoꝝ modoꝝ: aut cum caliditate, aut cū frigiditate. Et huic quidem cum caliditate cura est tres res. Prima est adæquatio causæ eius. Secūda est subtractio ipsius cum subtractione cōmuni. Tertia est eductio ipsius eductione propria. Primā igitur rem complēt cōmensurare regimini eius sex res quēadmodum in capitulo de asthmate dictum est. & post illud administrare ex medicaminibus quæ ipsius materiā digerunt sicut est decoctio capillorum veneris proprie, & syrupus ex eis: syrupus ex iuiubis, & decoctio sebestē in aqua hordei, & decoctio hyssopi facta de papauere albo, et fabis excorticatis, et hordeo

cum

cum zuc. roſato aut violato & ſimilia. Secundam vero rem complent euacuationes factæ cum iteratione, & factæ de quarto in quartū diē ex caſia fiſtula, & tereniabin & myrobalani de violis cum decoctione hyſſopi facta. Et quandoq; addimus ei quod eſt ſicut trochiſci de violis & ſimilia. Et damus inter ſolutiuum: & ſolutiuum ex moderate vomere facientibus ſicut eſt raphanus aſſus cū oxymelite, aut ſyrupo acetoſo de radicibus, aut radices aſſas & oxymel & ſimilia. Et ſi corpus eſt plenum: & facies pulchra cum abūdantia ſanguinis phlebotomamus ex baſilica. & qñq; cum phlebotomia remouente materiam. Tertiam rē complent adminiſtrationes medicaminum plenitudinē pectoris & pulmonis per ſcreatū educentiū ſicut loch de pino, & proprie loch de fabis, et loch de hyſſopo, & ſyrupus de hyſſopo, & cōfectio de orobo & ſimilia. Humidæ vero & frigidę tuſsis cura eſt quinq; res. Et prima quidē eſt digeſtio & maturatio cauſæ eius. Secunda eſt ſubtractio eius ſubtractione cōi. Tertia eſt eductio eius eductione ppria. Quarta exiccatio reſidui ſuperflui humidi eius Quinta corrigit accidentia. Prima quidē res perficitur cum adminiſtratiōe medicaminum ſicut in capitulo de aſthmate diximus. Secundam rem cōplent euacuationes factæ cum eo quod eſt ſicut pilulæ cochiæ: & hiera diacolocynthidos, & pilulæ de agarico, quas diximus in capitulo de aſthmate, & proprie cū iteratione & iteratione, & cum interpollatione adminiſtrationis rei vomitiuę. Et ſi oportet vt deueniatur ad adminiſtrationem ſolutiuorum etiam, ſicut in capitulo de aſthmate diximus. Tertiam rem complent adminiſtrationes medicinarū materiam educētium à pectore quas i capitulo de aſthmate diximus: & deinceps oſtēdemus. Quartam rem complent adminiſtrationes medicaminū materiam diſſoluentium & reſoluentium & conſumentium: & huiuſmodi quidem medicamina conſueuerunt medici exiccatiua vocare quæ adminiſtranda ſunt poſtq; adminiſtrationes mundificantiū cōmunium & proprio rum cū iterationibus præceſſerūt cōueniētibus: vt exicetur reſiduū rei. Adminiſtrare autē ea in principio eſt præfocare, & ponere ægrū ad mortem. Adminiſtratio autē huiuſmodi eſt ſm duos modos. ſ. aut lābendo ſeu bibendo, aut vaporando: & nos plenam faciemus narrationem ex his. Et huius quidem ſummæ eſt lābere ex myrrha. ʒ. i. cum melle: facilitat enim anhelitum, & cōſumit humiditatem. Huiuſcetiā intentionis eſt ſtyrax, & opopanax: et propriē cū ouis, aut melle, aut ſerapino, factis ex eis pilulis cum aqua rutæ, aut gluten albotin cum melle, aut alchitran cū melle, aut ſulphur cū ouis ſorbilibus, aut arſenicum ſimiliter cū ouis, aut cum grano pini, & ſimilia. Ex euaporationibus autem ad tuſsim antiquam eſt arſenicū citrinum cum ariſtolochia rotūda partibus æqualibus. Confice cum butyro vaccino: & fac formas ſimiles auellanis: & fiat ſuffumigium per embotū in ieiuno. Dicitur enim q; ſtatim liberat. Vapor alius. Rx. arſenici citrini, ſtercoris leporis, & farinæ hordei, corticū ficticī: ana. fac formas cū vitello ouī ſuffumigetur cum eis tribus vicibus. Alius. Rx. ariſtolo. rotundæ, ſtyracis, galbani: ana. arſenici ad pondus omnium: aggrega cum butyro vaccino & vtere. Alius. Rx. ſtyracis, myrrhę, thuris ariſtolo. ana. arſenici ad pondus omnium aggrega cū butyro vaccino. Fiat ſuffumigatio omni die bis vel ter & bibat ſuper ipſum aquam cū butyro ouino. Plura huius intentionis ſcripta ſunt in capitulo de aſthmate canone vltimo. Quintam rem complent adminiſtrationes medicaminum confortantium pectus & pulmonē aut elargātium: et ſi vigiliæ adſint, cum ſedatione tuſsis ſomnum inducentium. Sūma autem ſedantium tuſsim cum cōſortatione pectoris & pulmonis eſt hæc. Rob aut ſyrupus factus ex ſucco granorum myrti completorum eſt ad illud mirabilis, & hoc in tuſsi calida. Sed in frigida quidem cū myrrha & croco modico: pulmonis autem vulpis ſicci

Phlebo.

Cura frigidę & humidæ.

Trochiſci ad arſen.

Alij tro. de arſe.

Alij tro.

Alij tro. de arſe.

Sedantia tuſsim.

A iuuamen eſt ſublime in calida & frigida. In calida quidē ſuī. i. ex eo cum ſyrupo myrtino. In frigida vero cū melle & aqua calida. Huius autem intentionis eſt crocus cū ſyrupo myrtino, aut cum ſyrupo de hyſſopo, & ſimiliter ſandaracha cum melle, & nux cypreſsi cum vino et melle; & grana pini ſunt ex rebus magnis ī hac parte. Ex medicinis magnis autem quæ ſedant tuſsim, & pectus confortant, ſunt theriaca, & mithridatum, & diamuſcus dulcis & amarus, & athanaſia magna & parua: & diamarthe eſt confectio mirabilis Rabi regis quam ſcribemus: & ſimilia. Summa autem medicinarum pectus elargātium ſcripta eſt in capitulo de aſthmate. Summa autem medicinarum tuſsim ſedantium & corrigentium ſuperfluitates vigiliarū dicetur quando de medicinis ſtupefacientibus ſermonem faciemus, ſi Deus voluerit. Afferantur ad hunc locum plura quæ ſcripta ſunt in capitulo de aſthmate humido ſiue calido, ſiue frigido, & proprie medicina quam ſcripſit filius Zachariæ. Filius Humain.

B Modus decoctionis de capillis vene. conferens tuſsi humidæ cum calore. Rx. capillorum vene. non vltime recentium. ʒ. i. hyſſopi ſiccæ, ſabarum excorticatarū, ſeminis cucumi. aniſi, ſeminum lactucarū, portulacæ, papaueris albi, amygdalarum dulcium & amararum, hordei excorticati: ana. v. ſeminis melonis, cucurbitæ, granorum myrti: ana. ʒ. iij. gūmi arabici aſsi. ʒ. ij. paſſularum enucleatarum. ʒ. xv. dactylos pingues. v. ficus ſiccas. v. iuiubas. xxx. decoquantur in aquę lib. iij. vſq; ad lib. i. & ſ. & da ol mane. ʒ. iij. cum zuccharo roſato aut violato. Et ſi volueris, accipe ex hac decoctione lib. ij. & cū meibueg & zucchari. ʒ. x. fiat ſyrupꝰ. Doſis eius eſt. ʒ. i. Filius Amaran. Syrupus de hyſſopo conferens tuſsi humidæ cū frigiditate. Rx. hyſſopi ſiccæ. ʒ. v. capillorum veneris, liquiritiæ: ana. ʒ. vi. corticum radicū apij, fœniculi, & ſeminis aniſi: ana. ʒ. v. foliorū praſsij. ʒ. iij. paſſularum enucleatarum. ʒ. i. iuiubas, xx. ireos, fœnugræci: ana. ʒ. ij. & ſ. ſeminis maluæ & biſmaluæ: ana. ʒ. ij. ficus pingues. vi. numero, dactylos. v. foliorum calamenthi auī. i. decoquantur in aquæ lib. v. vſque ad lib. i. & ſ. cum melle & meibueg: ana. lib. ſ. Fiat ſyrupus. Doſis. ʒ. i. Idem. loch cō

C ferens tuſsi & egritudinibus pectoris & pulmonis & eſt expertum. Rx. farinæ fabarū, liquiritiæ mundatæ, thuris maſculi, gūmi albotin, amygdalarū dulcium & amararum: aā. ʒ. x. ſeminis fœniculi, aniſi, croci, ſucci liquiritię, dragaganthi albi, ſeminis cydoniorū mundatorū, papaueris albi: ana. ʒ. vij. calamēthi, praſsij: ana. ʒ. x. opij. ʒ. iij. Tere & cerne, & adde eis penidiarū, ʒ. xxx. Deinde cōfice cum melle colato, ʒ. cl. & contunde in mortario: & fit doſis. ʒ. ij. iij. mane cum decoctione hyſſopi: & in ſero teneat ex eo ſub lingua. Democritus. Modus confectionis ad tuſsim humidam cū frigiditate. Accipe calamenthi fluuialis, ʒ. v. granoꝝ pini. ʒ. vi. ſeminis vrticæ, ireos: ana. auī. i. piperis nigri, ſeminis lini: ana. auī. ij. Confice cum melle cheſmes. Et ſit doſis ab auī. i. vſq; ad. ij. cum decoctione hyſſopi. Idem. loch bonum & expertum cō

D ferēs ad idem. Rx. mellis. boni. ʒ. iij. vitellorum ouorum recentium & butyri: ana. ʒ. ij. Mel & butyrū decoquantur vſque dum habeant modicum ſpiſsitudinis. Deinde dimittantur modicum infrigidari, & miſce cum eis vitellos ouorum commiſtione bona. Deinde miſce piperis nigri puluerizati. ʒ. xij. & ſumatur ex eo lambendo mane & ſero. eſt. n. expertum. Paulus. Pilulæ quæ tenentur in ore cōferunt ad tuſsim frigidam & ſiccam. & ſunt expertæ. Rx. myrrhæ, croci, granorum pini, granorum coti excorticatorum, fœniculi, aniſi, amygdalarum dulcium & amararū, papaueris albi, ſucci liquiritiæ: ana. Confice cum penidiarum partibus. ij. & ſucco fœniculi humidi. Hamech filius Zachariæ. Confectio conferens tuſsi antiquæ, & frigidæ, & ventoſę. Rx. penidiarum. ʒ. x. praſsij, capilli veneris, hyſſopi, fœnic. aniſi: ana auī. iij. croci, calamenthi, zucchari: ana auī. ij. ſucci liquiritiæ, pinearū purgatarum,

Decoctio de capillis vene.

Loch ad tuſsim et ad egritudines pectoris & pulmo.

Confectio ad tuſsī humidam. Aliud loch ad idem.

Pil. ſub lingua.

Confectio ad tuſsim.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 494 sur 1089

purgatarū,& amygdalarū dulcium:ana.ʒ.i.Confice cū melle deſpumato quātū ſufficit.da.ʒ.iij.Hamech Araſi.

Syrupus de praſſio.

Syrupus de praſſio confert tuſſi de phlegmate groſſo,& vētoſitate. ℞. praſſij.ʒ.xl.liquiritię,hyſſopi,calamēthi, capilli veneris:ana.ʒ.xx.radicum fœniculi,apij:ana.ʒ.x. amygdalarum mundatarū,pinearum purgatarū,fœnugræ.ſeminis fœniculi:ana.ʒ.v.maſtiches,darſeni,zinziberis:ana.ʒ.ij.paſſularū enucleatarū.ʒ.c.iuiubę,ſebeſtē: añ.ʒ.c.aquę calidę lib.xxiij.Dimitte die ac nocte: deīde coque vſq; dum redeat ad lib.x. Deinde adde mellis, & rob,& penidiarum:ana lib.ij.Deinde ſuſpende in medi-

Loch cōferēs ad idē.

camine croci.ʒ.i.Doſis earum ab.ʒ.i. vſq; ad.ij. Idem. Loch cōferens vt ipſum. Accipe liquiritiæ,amygdalarę dulcium & amararū, ſeminis lini aſſi :ana.ʒ.iiij. ſeminis fœniculi, farinæ fabarę,& pinearū mundatarū:ana.ʒ.iij. myrrhæ,croci,olibani, darſeni : ana.ʒ.i.&.ſ.penidiarū. ʒ.ij.Confice cū rob.Et fiant formæ ſimiles lupinis:& te-

Loch de allijs.

neat ſub lingua. Sabor. Cōfectio. Loch de allijs,qđ cōfert tuſſi phlegmaticæ,& maturat materiam eius. bonū & expertum. Accipe alliorū mundatorū lib.ſ. & elixa ea in aqua decoctionis cicerum,& hyſſopi ſicę,vſq; dū ſunt bene diſcocta.Deinde colentur & terātur allia ſicut medulla:& proīce ſuper ea mellis & butyri:ana.ʒ.vi.et decoquātur lento igne vſq; ad terminum loch, & vtere.

Loch de caulibus.

bonum eſt. Idem. ℞.ſucci caulium lib.v.lento igne coque auferēdo ſpumā eius vſq; dum redeat ad lib.ij. Deinde coquatur cum rob,& mellis lib.i.vſq; dum ingroſſentur.& bonum eſt. Idem. Loch de ſquilla expertū &

Loch de ſquilla.

efficax in tuſſi humida. educit enim ex pectore materiā eius. ℞.ſucci ſquillæ,& mellis:ana.coquātur vſq; dū ingroſſentur. Idem. Confectio medicaminis ad tuſſim hu-

Medicamē ad tuſſim humidam.

midam cū frigiditate. ℞.ſpicę,croci:ana.ʒ.i.hyſſopi ſicæ,praſſij:ana.ʒ.iij.myrrhæ,ireos:ana.ʒ.ij.farinę orobi, & fabarū:ana.ʒ.vij.piperis.ʒ.i.&.ſ.cheſmes , & carniū dactylorū, ficuū pinguium, & pinearum mundatarum: ana.ʒ.vi.Confice cum loch de caulibus. Verū & exper-

Syrupus valēs aſthmati & tuſſi.

tum.Confectio medicaminis ex inuentione noſtra.Syrupus valens aſthmati & tuſſi,& maturat eas,et cōfert vlceribus renum & veſicæ:& eſt medicamen bonum. Accipe ficus albas & pingues.l.numero,iuiubas.c.Decoq; in aquæ lib.v.vſq; ad.iij. & cū rob lib.ſ.zuccheri lib.i. Fiat ſyrupus. Syrupus alius. ℞.ficuū ſiccarū pinguium. ʒ.iij.hyſſopi ſiccæ,capillorū vene.ana. ʒ.i.rutæ,praſſij, liquiritiæ:ana.ʒ.iiij.radicū marathri,apij:ana.ʒ.v.aniſi, feminis maluæ:ana.ʒ.ij. carnium iuiubarū.ʒ.ij. Fiat ſy-

Electariū mūdificās pect⁹ & pulmonem.

rupus cum melle & rob lib.i. Alexander. Electarium mundificans pectus & pulmonem & cōferens tuſſi.Accipe granorum pinearum, amygdalarum dulcium : ana drach.x.dactylorumq; pinguiū.ʒ.xv. pinguedinis ficuū & cheſmes:ana.ʒ.i.dragaganthi albi, ſeminis fœni.ana. ʒ.vi.ireos.ʒ.xv. Confice cum melle crudo.doſis à.ʒ.ij. vſq; ad auř.i. Alexander. Ad tuſſim quæ inquietat in no-

Pilulæ de vſuales ſtyrace

cte,& non ſinit dormire, & ad tuſſim catarrhalem. Fiāt pilulæ ex ſtyrace,myrrha,& opio:ana.croci partis.i.q̄rta. Cōfice cum melle aut rob in forma cicerum, & da in

Electariū ſedans tuſſim.

ſero.ij.aut.iij.aut ex myrrha,opio, & galbano,& pauco croco. Aut ex ſtyrace. ʒ.i.galbani, ſulphuris viui, opij, piperis,terebinthinę:ana. ʒ.i. Aut ſtyracis,zinzib.opij, croci,galbani, granorum pini:ana partibus æqualibus. Confice & vtere. Iſta enim ſedant tuſſim antiquā & nociuam. Gal. Medicamen quod ponit Rabit rex,dicitur q̄ eſt tantę virtutis q̄ nullum aliud ei ęquiparetur ad ſedationem tuſſis. Eſt enim mirabile. ℞. radicum opopa. ʒ.i.&.ſ.loco radicum opopanacis ponatur opopanacis auř.v.caſtorei,ſemi.lini aſſi:añ auř.iij. ſeminis lactucę, auř.v.foliorum rutę ſiccorum,myrrhę:ana auř.ij.&.ſ. opij,croci : ana auř.ij.&.ſ.confice cum melle colato. Et da in ſero febricitantibus cum aqua calida , & non febricitantibus cum vino.Et ſit doſis eius ſicut magnitudo faba. Eſt enim expertum & bonum. Gal. ex libro decem

E tractatuum. Cōfectio pilularum, quarum iuuamentum eſt vltimatum ad tuſſim antiquā humidam aut catarrhalem.Accipe caſtorei,myrrhæ,maſtiches,liquiritię,opij, galbani,aniſi,fœni.enulę,& in alio raſen. gētianæ,hyſſopi ſiceæ,ireos,dragaganthi, gūmi arabici:ana.croci partis.i.tertiam. Confice cū rob. Da poſt menſes tres. Galenus ex eodem libro. Cōfectio loch quod expertus ſum ad tuſſim,& ad aſthma ex materia groſſa difficilis eradicationis.Reci.liquiritię,ireos,ſtyracis liquidæ,phiſticorum mundatorū,amygdalarum dulcium & amararum, granorū pini : ana auř.iij.olibani , glutini albotin,gummi,dragagi.agari.cinnamomi,ſeminis fœni.ana.ʒ.ij.&.ſ. aloes,myrrhæ : ana auř.ij.cheſmes.ʒ.i. Tere,& ſicca,& pulueriza. Medullas vero contere contritione vltima : aloen vero & myrrham infunde in rob citeriori. ʒ.ij. aut iij.mellis colati,& ceræ quantum ſufficit.Deinde diſſolue in eo ſtyracem. Confice contundendo in mortario cū cæteris.Et ſit doſis eius : à.ʒ.i.vſq; ad auř.i. Inquit Ga-

F le.Faciebam hanc medicinam pręcedere ſyrupū alcheſmes,& hyſſopi,& decoctionem eorum,& alia ex maturantibus:quorum forma eſt apud te:& hoc tempore cōuenienti vt digeratur & maturetur materia. Gale. Trochiſci cognominati aſſemus.& ſunt trochiſci Stellæ,cōferunt huic tuſſi,iuuamētum ſublime: & proprie dati cū rob.Et ſit doſis à tertia.ʒ.i.vſq; ad.ʒ.ſ. Et ſunt ex hominibus qui dant cum aqua hordei. Humain. Confectio alba cui eſt iuuamētum & operatio vehemens ad tuſſim difficilem & antiquā ex materia groſſa viſcoſa: & aperit oppilationes pectoris & pulmonis : & mundificat ea,& clarificat vocem,et educit ſaniem & materias corruptas ex pectore,& confert phtiſi.Reci. ſeminis lini aſſi,paſſularum enucleatarum: ana.ʒ.iiij.amygdalarum dulcium & amararum, granorū pini : ana.ʒ.ij.auellanarum aſſarū,ireos,glutini,albotin:añ auř.ij.thuris maſculi,croci, myrrhæ:ana auř.i. Fac ex eis trochiſcos cum lacte aſinę, et dimitte ſiccari.Deinde tere & cōfice cum melle:& eſt

G doſis eius.ʒ.i.mane & ſero teneat ſub lingua. Archigenes. Confectio quæ cognominatur mirabilis conferens cum virtute Dei ad ſputum ſanguinis, & ad tuſſim chronicam & antiquam ex materia putrida ſanioſa ex vlcere & phtiſi. Mūdificat enim & abſtergit cum virtute Dei à materia groſſa & putrida:& ſunt vſi hac medicina prudentes.Et cum ſit ex fortibus,nō ambigitur ſuper ea:& cōfert pręfocationi matricis,& paralyſi,& veſicę : & cō fert fluxui ventris, & periodis febrium, & reſiſtit venenis:cuius permiſtio hæc eſt. Reci. caſtorei,piperis longi & nigri,ſtyracis,ſpicę, coſti,galbani,opij:ana drach.iiij. croci.ʒ.ij. Cōfice cum melle deſpumato quantū ſufficit. Doſis eius eſt ſicut faba,cum aqua mellis.

De fluxu ſanguinis ab ore. Cap.6.

Exitus ſanguinis ab ore quadruplex.

SAnguinis exitus ab ore eſt ſm vnū quatuor modorum: aut enim expuitur tm : & eſt ex parte oris: aut egreditur cū raſcatione : & eſt aut à colatorio,aut ab vuula,aut à palato & partibus eorum. Et quandoq; egre-

H ditur cum vomitu : & eſt aut à meri,aut à ſtomacho,aut ab hepate,aut à finibus eorum. Et quādoq; cum tuſſi:& eſt aut ex pectore, aut à pulmone, aut à cāna, aut lacerto vocali,aut epiglotti. Et quidem qualiſcunq; horū fuerit eſt ſm vnum quatuor modorum. Aut enim eſt ſm ſemitam redundationis ex aliquo ſicut à venis aut arterijs:& proprie quādo accidit ebullitio in ſanguine, aut agitatio in apoſtemate ſanguineo:cuius materia eſt facilis reſolutionis. Secundus eſt ſm ſemitā redundationis ſicut accidit pluribus à retentione menſtruorum,& conſtrictione hæmorrhoidum nō ſm ſapientiam,& ſicut accidit pluribus propter exuberātiam ſanguinis in toto. Tertius vero ex ruptura venę:& apertione eius cū vulnere:aut ſine vulnere. Quartus ex vlcere & corroſione ſuper venam. Sanguinis autem qui expuit, dicta cura eſt in cap.de vulneribus & vlceribus oris & partium eius. Cū vero egre-

ditur

Pilu. ad tuſſim antiq̄.

Loch ad tuſſim & aſthma.

Trochiſci Stellæ.

Confectio alba.

Confectio mirabilis.

ditur cũ raſcatiõne cura dicta eſt in cap̃. de fluxu ſanguinis narium, & in cap̃. de vlceribus vuluæ & palati, & in cap̃. de alcola. & conferunt eis gargarizationes ex rebus ſtypticis: & ſi non tollitur, phlebotometur ex cephalica phlebotomia ſubtili vice poſt vicem. Eſt fiant alia quæ ſunt dicta ibi. Egreſſionis autem ſanguinis cum vomitu cura eſt tres res. Prima eſt rectificatio membri à quo eſt paſsio. Secũda eſt, vt fiat diuerſio: & hoc fit cũ ſubtractione ſanguinis ex vena ſeruiente illi mẽbro, & cũ applicatione ventoſarũ ſup ipſo, & ſimilibus. Et ſi eſt à corpore toto, propter exuberantiam ſanguinis in ipſo, fiant phlebotomiæ cum iteratione ex baſilica, nũc dextra, nũc ſiniſtra, & quandoq; ex ſaphenis: & hoc quidẽ differenter. Nam ſi ſolum in quantitate exuberat, phlebotomia larga neceſſaria eſt, vel mediocris largitatis. Si autẽ acuitas & inflãmatio ſit in ſanguine cum ſubtilitate & ebullitione, ſubtili phlebotomia vtendũ eſt. Tertia eſt adminiſtratio rerũ conglutinantium et conſolidantiũ ſicut cõpetit ex his quę dicemus. Nunc vero eorum quæ cõpingunt, & ingroſſant ſanguinem ex his quæ dicemus. Sanguinis autẽ egreſsio cum tuſsi eſt ex pectore aut pulmone: & eius cura eſt praua. Dixit. n. Hippo. Screatum ſanguinis ex pectore & pulmone concomitatur ſputũ putredinis, & poſt illud phthiſis, & poſt illam deſperatio et mors. Verũ quod eſt ex pectore eſt minus ſuſpectum eo quod eſt ex pulmone. Raro quidem ſolutio continuitatis in pulmone ſanatur: & illud eſt propter quinq; res. Et prima quidem res eſt, qm̃ motio reſiſtit conſolidationi: immo addit ad ipſam, & dilatat eam. Et noſti q; pulmo in ſimilitudinem ſollium fornacis dilatatur, & conſtringitur continue ob cauſam vitę. Secunda vero eſt, quia ſanies in ſpongioſo membro diu retinetur: & diu retenta magis acuitur: & magis acuta profundat vlcera. Tertia eſt qm̃ ſolutio continuitatis cadens in pulmone dilatat ipſum & retardat officium eius quod diximus: quare ſumi calidi difficulter egrediũtur: immo cumulãtur in ſolutionis loco, & inflãmantur, & addũt ad ſolutionẽ: & diſperſi per corpus ſunt cauſa deficcationis membrorũ, & febris hecticæ. Quarta eſt, qm̃ pulmonis caro multæ paſsibilitatis eſt, & teneritatis cito ſubiecta putrefactioni: & illud ideo qm̃ nutrimentũ eius eſt ex ſanguine ſubtili & acuto, & eſt ipſum receptaculum phlegmatis. quare cito fit in eo repugnatio contrarietatis in alterũ: & ex hoc cito accidit putrefactio & corruptio. Quinta eſt ſubſiſtentia eius catarrhis paulatim vulnerãtibus et vlcerantibus. Ex his autem patet, q; ex pulmone ſanguinis excreatio, aut in eo cõtinuitatis ſolutio eſt ſuſpectior. Et quidẽ Hippo. dixit ſanguinis ſcreatus ex profundo qualiſcunq; aſcendens ſuſpectus eſt: à ſuperioribus autẽ fluens non eſt ſuſpectus. Egreſſionis autẽ ſanguinis ex pectore aut pulmone cura eſt ſm̃ duas intẽtiones: vniuerſalem. ſ. et particularem. Vniuerſalis autem intentio eſt quatuor res. Prima eſt ſanguinis adæquatio. Secunda eſt diuerſio. Tertia eſt mũdificatio. Quarta eſt accidentiũ correctio. Primã igitur rem complẽt correctiones cadentes in exuberantia in qualitate & quantite ſanguinis, aut in vtriſq;. Et quantitate quidem cum diminutione cibi & potus, & dimiſsione vini. & ſi excuſari non potes: ſit multæ permiſtionis cum aqua, & ſit vinum ſtypticum. Et dimittat dulcia, & pulmenta ex lacte, & frumento, & tritico. & vitet omnia generaliter quæ dilatant, & multiplicant ſanguinem ex his, quæ comeduntur & bibuntur. Et abhorreat quietis ſuperfluitatem multiplicantem materias ſomni, & proprie ſub radiis ſolis, & lunæ: & abhorreat laborem in horis vehementis caloris, laborem agitationum, & clamorem, & iram, & portationes ponderum & coitus ſuperfluitatem: & frequentationes balnei dulcis, & ſimilia. Et ſit contentus ſorbitionibus factis ex fauich hordei & riço & milio: & conceditur caſeus recens & lac ex quo extractum ſit butyrum & fructus ſtyptici.

Et ex oleribus portulaca, et lactuca, & endiuia, & atriplices, & cucurbitę, & citruli. Et ex carnibus, perdicum, turdorum, & minutarum auium minus pinguium, leporis, & ſimilium decoctæ cum fructibus ſtypticis, et ſuccis eorum. Et ex granis comedant lẽtes excorticatas, & mes, & fauich hordei, & riçum, et milium, geguers, et farinã fabarum. Ex piſcibus piſces degentes in locis petroſis, et cancros aquarum dulcium coctos in lacte ſine butyro, et aqua hordei. & quę hoc curſu procedunt. Bibant autem aquam roſatam, aut decoctionis roſarum, & aquã de minera ferri, aut aquam in qua extinguitur ferrum cũ rob myrtino, aut aquam hordei decoctionis cancrorũ aquæ dulcis, & ſimilia. Si autem peccatum ſit ex parte acuitatis ſanguinis & ebullitionis ſedamus id cum rebus extingentibus inflãmationem, & ingroſſantibus ſanguinem. Sicut ſunt proprie cibi & potus frigidi, & proprie ſtypti ci & extinctiui inflãmationũ ſicut cibi congelati ex lentibus cum ſuccis aliquibus ſtypticis, aut ex cucurbita, aut citrulis: et portulaca eſt ex rebus mirabilibus ad illud. Sedat enim inflammationem, et ſtringit ſanguinem: et conceduntur eis cibi paucæ acetoſitatis: ſicut zeroſchiæ, et ſumachiæ, et cucurbita cum granatis acribus & dulcibus, aut muzis tritis cũ granis ſuis: et carnes pullorũ et paruarũ auium cum ſuccis ſtypticis & cõgelatum ex eis. Et confert eis iuuamentum magnũ adminiſtratio pſyllĩ aſsi conquaſſati in aqua roſata cũ coriandro aſſo. ſimiliter autẽ ſemen portulacæ cum aqua roſarum: & hoc in matutinis. Hæc enim ingroſſant, et impinguant ſanguinem. Huius etiã intẽtionis eſt lac acetoſum extracto butyro ex eo: & ſi extinguatur in eo ferrum, magnificatur eius operatio: et caſeus recẽs eſt bonus eis: et laudãtur eis iuiubæ, et aqua decoctionis earum, et fructus ſtyptici et ſucci eorũ, et ſimilia. Et ex rebus etiam ſanguinis inflammationem et acuitatem ſedantibus ſunt emplaſtrationes et epithemata circa hepar et cor ex rebus et ſuccis frigidis et ſtypticis: et appoſitiones aquæ veri frigoris cum aliquibus eorum circa ipſa: et ſedere in aqua frigida: et ſimilia quæ diximus in capitulo de fluxu ſanguinis ex naribus. Si autem peccatum in quantitate ſanguinis ſimul et qualitate fuerit: tunc noſtra occupatio erit circa vtrunq;. Secundam rem complẽt adminiſtrationes phlebotomię cum iterationibus ſi oportet ex vena baſilica nunc dextri, nunc ſiniſtri brachĩ mediocris apertionis: ſi ſolum in quantitate ſanguis exuberat: aut ſubtilis apertionis ſi ſubtilitas et acuitas dominantur in ſanguine. Et quando que conuertimus ſanguinem ad longinquam diuerſitatem ſicut ad partes inferiores et hoc cũ phlebotomia ſaphenæ, et ventoſatione crurium et ſcarificatione in ipſis. Et quandoq; exigit diſpoſitio hæmorrhoidum aut menſtruorum prouocationẽ, et facimus id. Et conferunt ventoſationes in hypochõdrĩs ſine ſcarificatione. Et dixit Rufus. quandoq; accidit mulieri vt ſpueret ſanguinem poſtq̃ lac deliuit in mamillis eius, et reſtrictus eſt prouocato lacte: et accidit ei illud tertio: et curata eſt poſt exuberantiã lactis. Tertiam autẽ rem complẽt adminiſtrationes medicaminũ ſanguinem mundificantiũ. et ſi quidem fuerit acuitas, et inflammatio, et ebullitio in eo propter miſtionem cholerę acutæ in ipſo oportet q; euacuetur cholerã prius. Deinde phlebotometur. Hoc enim eſt ſm̃ canonẽ artis. Demũ ſequatur infrigidatio: et ſi oportet vltima infrigidatione. Cholera aũt euacuabitur cum aqua fructuum, facta ex eo quod mulgetur ex ſeminibus portulacæ prius aſsis. Et in reubarbaro eſt virtus mirabilis in hac parte. Euacuat. n. choleram et ſtringit de proprietate ſanguinẽ, et proprie cũ ſucco linguæ arietis: aut cum aqua quæ mulgetur ex ſeminibus portulacæ. Si autem phlegma abundat cum ſanguine faciens exuberare ipſum, euacuet phlegma cũ eis quæ ſcis. Deinde phlebotoma. Et ex eis etiam quæ mundificant ſanguinẽ ſimul, et diuertunt motum eius, et inclinant inferius, ſunt adminiſtrationes

Cura fluxus ſanguinis per vomitum.

Quinq; de cauſis ſolutio cõtinui ĩ pulmone raro ſanat.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Cura ſanguinis fluẽtis à pectore aut pulmone.

Potus.

Motus.

Cibus.

Potus.

De portulaca.

ministrationes clysterium debilium: & si oportet, habē-
tium acuitatē ex his quæ scis: nisi timueris agitationes fie
ri in ipso: & proprie apud ebullitionem eius. Tūc autem
oportet blādiri cum clysteribus debilibus. Hæc est enim
operatio sm sapientiam. Quartā rem complent nunc ab
stinentia, & cessatio à rebus mouentibus & agitantibus
sanguinem. Nunc autem præuentio: & præseruatio à flu
xu eius: & proprie in expositō ad illud. Nunc vero remo
tio nocumenti facientis cadere in illud. Res autem mo-
uentes & agitantes sanguinem sunt cibi acuti, & medici
næ acutæ, & labor vehemēs, & ebrietas multa, & rixæ,
& vociferationes, & casus, & percussio, & his similia.

Corpora ad sputum sanguis exposita.

Expositi autem ad sputū sanguinis sunt habentes pectus
strictum & nudū, & humeros sicut curuaturæ alarū, &
collū subtile, & longū, & depressum inter alas & hume-
ros: & frequētat eis tussicula cū punctura interdum, nūc
apud dextrā, nunc apud sinistram spathulam, nunc apud
aliquā māmillarum. Hos autem præueniemus ne cadāt
in illud cum phlebotomia ex basilica & inclinatione san
guinis ad inferiora cū phlebotomia saphenæ, & positio-
ne ventosarum, & prouocatione hæmorrhoidū aut men
struorum, & frictione facta in extremitatibus, & corre
ctione in sex generibus rērū sicut scis. Et hæc omnia ma-
xime obseruāda sunt proprie in principio veris & in to-

Causæ corporales huius passiōis

to vere. Est. n. tēpus exuberare faciens sanguinē. Nocu-
menta autē facientia cadere in sputum sanguinis sunt si-
cut catarrhus acutus, tussis vehemēs, apostema pleureti
cum, aut peripleumonicū, aut hepaticum: & ex his est re
tētio menstruorum, & constrictio hæmorrhoidū cōsue-
tarum fluere. Et quidē iā catarrhi curā scripsimus & tus-
sis. Et in pleuresi quidem & peripneumonia sanguineis
apparēs sputum est signū laudabile. resudat. n. ex aposte
mate aliquid post aliquid ex eo, q̄ materia est resolubilis
non prohibita propter adhærentiā aut compactionē. In
apostemate autē hepatico est eius apparitio aliquā causa
ad malū, & proprie cū apostema est magnū exuberans.
Et quandoq; est signum boni: & proprie apud resolutio-
nem ipsius. Hæmorrhoidum autē aut menstruorū con-
strictio non sm sapientiam si faciat cadere in illud: aut si
fit suspectio de illo: tunc eorum prouocatio excusat à su-
sceptione vel suspitiōe, sicut Gale. superverbis Hippo.
dixit. Inquit. n. chronicus hæmorrhoidū fluxus totaliter
constrictus & subito cadere facit in hydropisim, aut ma-
niā, aut sanguinis creatū & phthisim. Particularis autē
intentio habet quatuor modos. Primus cogit vertere in
tentionem nostrā ad curationem creātus sanguinis: qui
contingit propter resudationē ipsius. Et si quidem fuerit
ab apostemate sanguineo, cuius materia ponitur in reso
lutione alicuius casus post aliqd curari nō indiget: est. n.
significatio salutis. Si autē fuerit sm semitā resudationis
ex venis pulmonis aut arteriis, vel etiā pectoris propter
agitationē & ebullitionē cadētem in sanguine, dabimus
medicamina sanguinis feruorem reprimentia, & ipsum
cōpingentia. Et huius operationem facientium summa

Sanguinis feruorē reprimentia.

hæc est: portulaca propriē cōmasticatā frequēter, & pa-
rū post parū deglutitus eius succus potenter stringit san-
guinē, & sedat ebullitionē eius, & cōpingit ipsum. Et si-
militer semē eius assum et tota plāta ipsius etiā sm omnē
modum administrationis eius. Et similiter albū papauer
assum. Iuiubę autē sunt huius intentionis sm omnē mo-
dum administrationis earū. In mucilagine autem psyllij
cum lapide hæmatite diligēter loto & contrito cōtritio-
ne vltima inest virtus mirabilis: & similiter in coriādro:
& similiter in lapide hæmatite cū succo arnoglossæ. Psyl
lium autē assum & conquassatum cum aqua expressio-
nis portulacę, aut seminis eius vsque dū fiat mucilagino-
sum, est ad id mirabile. Et similiter semen hyoscyami cū
succo arnoglossæ: huius etiam est intentionis lac coctum
cum lapidibus fluuialibus, aut cū ferro ignito, prius ex-
tracto butyro ex eo. Et similiter lac acetosum extracto
ex eo butyro, & caseus recens similiter. Lutum autē asse
men, & lutum armenum & sigillatū sunt ex medicinis
veris ad illud, & proprie cum succo plātaginis. Ista. n. cū
virtute infrigidationis & conglutinationis: & ex eis cō-
posita sunt vltima ad id: & quæcunq; sunt huius intētio-
nis. Et laudantur eis aqua ferri, et aqua pluuialis cum gū
mi arabico assa, aut dragagantho. Et laudātur eis etiam
aqua hordei: & proprie assi cum cancris fluuialibus, aut
spodio, & similibus. Et quādoq; exigit necessitas apud
vehementē agitationem & vigilias, vt cum eis aliqua ex
narcoticis tribuamus, & tūc facimus id cū cautela. Secū
dus modus docet vertere intentionē nostram ad curatio-
nem eius creatus sanguinis qui fit sm semitā redūdatio-
nis: & huius curā iam diximus, quando modos diuertēdi
fluxū sanguinis docuimus. Tertius modus qui est ad cu-

Venam ruptā consoli dantia.

randum apertionem aut rupturam venæ cū vulnere aut
sine vulnere indiget administratiōe medicaminū stypti
corum, & consolidatiuorū. Et hoc quidē facientiū sum-
ma hæc est: sang. drac. proprie, & charabe, & bolus, & lu
tum sigillatū, & balaustiæ, & rosę, & cornu ceruinū adu
stum, & coralli adusti: & chachie, & hipocystis, & corti
ces & flores granatorū, & hęmatites, & gūmi assum, &
mumia, & reubarbarū proprie assum, & cortices thuris,
& cortices mastiches, & coagulū leporis, & coriādrū, &
semen linguæ arietis, & capita et virgulta rosarū, et fru-
ctus et folia myrti, et spodium, et cortices cancrorū vsto
rum et similia. Fundamentū autē et medicamina cū qui-
bus hęc miscenda et propinanda sunt, vel aliqua eorum,
hæc sunt. succus proprie plātaginis, et succus albuth san-
dani, & succus portulacæ, et succus albedarogi, et aqua
alsauic, et aqua pluuialis infusionis gūmi assi, et aqua ro-
sata, et succus cydoniorum, et miua, et succus granorum
myrti, et syrupus ex eis, et mucilago psyllij, et semē cydo
niorū, et aqua sumach et similia. Medicinas autē compo
sitas scribemus post, si Deus voluerit. de quarū summa

Zucchari rosatum est eis medi. benedictū.

est zuccharū rosatum propriē: est enim medicamen eis
benedictū: et miua, et syrupus de rosis siccis, et syrupus
de iuiubis, et syrupus de myrtinis, et syrupꝰ de pomis sty
pticis, et trochisci de charabe, et trochisci de terra sigilla
ta: quorū memoriā fecimus in antido. Medicamina autē
quæ administrantur emplastrādo aut liniendo extra. Sū-
ma hæc est. Oleū rosatū cum mastiche, aut oleum myr-
tinū, et ex eis est oleum de cydonijs, et oleū nardinum, et
succus coriandri humidi cū sauich, aut farina hordei, aut
cum sandalis, aut spodio et rosis cū modico camphoræ.

Documentum.

Hæc, n. emplastra conferūt. Vel accipe acaciæ, hypocy-
stidos, farinæ sauich, et fari. orobi: ana. Confice cū albu.
oui, et superpone. Vel accipe puluerem thuris subtilissi
mū, et administra cū albu. oui. Et quidē de rebus melio-
ribus in hac parte est subtiliter inquirere ad inuestigan-
dum locum vehemētię doloris. Illic. n. emplastrationes,
et linimenta vtilissime ponētur. Quartus autem modus
docet abscindere causas vlcerationum et corrosionū ca-
dentium in partes pectoris et pulmonis, et proprie pul-
monis sm plurimum: hoc. n. est id quod est suspectū et ti
morosum maxime: et huius quidē curationē scribemus
in capitulo de phthisi, si Deus voluerit et permiserit cu-
rari huiusmodi. Gal. si accidit sputum sanguinis à catar-
rho: tūc erit cōsideratio nostra, vtrum sit acutus aut non
acutus. Et si fuerit quidem acutus et cholericus, aut salsū
ginosus, sedabimus impetum acuitatis eius prius cū re-
gimine bono distincto in capitulo de catarrho. Postq̄ au
tem vehementia acuitatis sedata fuerit, soluatur natura
cū eo quod est, sicut infusio myrobalanorū, et similia. Et
si fuerit salsuginosus, cū eo quod est sicut pilulæ cochiæ.
Deinde præcipimus eum phlebotomari de vena cepha-
lica phlebotomia subtili: et si oportet cum iteratione: et
fricamus extremitates eius vice post vicem: et trahimus
materias eius à capite cū clysteribus acutis: et si oportet
fortis acuitatis, et cum positione ventosarū in cruribus:

et super

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 497 sur 1089

& ſuper hæmorrhoidas poſt apertionem earũ cum phlebotomia. Et cõfert eis poſt illud adminiſtratio aquæ hordei cum cancris fluuialibus: et ſyrupus de papauere. Et ſi indiget medicamine fortiori dẽtur trochiſci alſcendene: quorũ rememorabimur poſt. Et fortius eſt ex eis trochiſci de charabe, & proprie cũ ſyrupo de papauere, aut ſyrupo myrtino, aut rob eius. Et ſi res fuerit prauior nõ eſt excuſatio adminiſtrationis medicinarũ fortiũ: ſicut theriacę proprie et mithridati, & athanaſię, & trochiſci Stellæ, & ſimilium. Et iam quidẽ mulieri cuidã, & pluribus poſt illam cui acciderat ſputum ſanguinis ex catarrho cõ menſurauimus regimina, quę iã diximus, & inſtituimus poſt illa vt poneremus ſuper caput eius & proprie in parte ꝙhendeg medicamen ex fimo colũbino poſtq̃ egreſſa eſt balneum, & adiũximus, & dedimus ſibi theriacam recentẽ anni ſui, vt faceret eam dormire: & in craſtinũ in iunximus fricari extrema ipſius, & conſtringi inſtitis, & adminiſtrari ex theriaca recẽti quantitatem minorem & minuimus quotidie quantitatem eius, donec deuenimus ad adminiſtrationẽ ſolius mellis vt mundificareť pulmo ſufficienter: & non receſsimus ab adminiſtratione alicuius ex rubificantibus ſuper partem, quæ dicitur ꝙhendeg, & ab aſsiduitate frictionis extremitatũ, donec diuerteretur catarrhus: & remãſit nobis poſt hæc ſola vna neceſsitas. ſ. vt cõſolidaretur vulnus: & dedimus ei phylonium perſicum, & interdum trochiſcos de luto ſigillato cum zuccharo roſato: & qñq̃ zuccharum roſatum ſolum in quantitate multa: & fecimus interpolationes in adminiſtratione ipſorũ & viciſsitudines: & quãdo ex eorum vſu ſtringebatur anhelitus cõuertebamus ſtudium noſtrũ ad adminiſtrandum res quæ dilatãt ipſam, & eduẽt ſaniem, ſicut proprie decoctiones hyſſopi & ſimilia: & cũ elargabatur anhelitus, tunc reuertebamur ad phylonium, & trochiſcum, et zuccharum roſatum cũ hac viciſsitudine: & ſanata eſt. Et non eſt modo cõpræhenſibilis numerus eorum qui ſanati ſunt ſm doctrinã hanc. Filius Zeçar. Confectio trochiſcorum conferentium tuſsi & ſputo ſanguinis. ℞. gummi arabici, boli arme: añ. 3. x. ſeminis portulacæ. 3. ix. ſpodij, foliorum roſarũ, & ſeminis earũ: ana. 3. ñ. dragagãthi, amyli: ana. 3. v. Fac trochiſcos cum ſucco linguæ arietis & da cum eodẽ ſucco. Idẽ. Confectio trochiſcorum de papauere conferẽtium ſcreatui ſanguinis, & tuſsi cũ febre, & dolori pectoris, ſi Deus voluerit. Accipe roſarũ, gũmi arabici: añ. 3. iiij. amyli, papaueris, drag. ſucci liqui. ana. 3. ñ. ſpodij, croci: ana. 3. ſ. Confice cum triplicato melle, aut rob: & da cum terebin: & aqua. Idem. Confectio trochiſcorum hæmatitico rum expertorũ iuuamentorum ad ſcreatum & ſputũ ſanguinis: & manationem eius vndecunq̃. ℞. corticum carorum fluuialium aſſorũ. 3. xvi. coriandri aſsi. 3. vij. ſeminis papaueris. 3. xv. boli armeni, & terræ ſigillatæ: añ. 3. vi. ſeminis portulacæ, foliorũ roſarum cum capitibus ſuis, gũmi arabici, dragaganthi: ana. 3. v. lapidis hæmatitis loti. 3. iiij. euſiſtidos, acaciæ, cornu cerui aduſti, charabe, balauſtiæ, ſeminis myrti: ana. 3. iiij. concularum incẽ ſarũ. 3. ñ. margaritarum non perforatarum. 3. i. Fac trochiſcos cum ſucco linguæ arietis. Ex rebus mirabilis iuuamenti ſunt trochiſci de terra ſigillata, & trochiſci de charabe dicti ĩ antido. Dioſc. Portulaca ſanguinis ſputũ ſedat ex pulmone: & proprie maſticata, & frequens ſucci ipſius deglutitio & ſimiliter ſemen eius. Sedenegi autẽ eſt ad illud mirabilis, & proprie lotus, & adminiſtratus cum ſucco portulacæ, aut arnogloſſæ. Et ſimiliter coagulum leporis cum eiſdẽ ſuccis ſtypticis. Et iam expertum eſt ꝙ ſeminum arnogloſſæ, granorũ myrti, & capitũ roſarum cum ſoliꝭ ſuis: añ. 3. i. & ſ. adminiſtrata cum ſucco arnogloſſæ ſunt ad illud medicamen vltimum. Et in ſemine hyoſcyami eſt operatio bona: & hoc quãdo ægri tudo eſt praua, & proprie cum aqua mellis, & in mumia ſimiliter eſt operatio perfecta, & proprie in ſputo ſangui

Quid factũ hr cuidam mulieri ſputum ſanguinis habẽti.

Trochi. ad ſputum ſanguis & tuſ.

Trochi. de papauere.

Alij tro.

De porcula ca.

Sedenegi vel ſendene gi ẽ hæmatites lapis.

De coagulo leporis.

A nis ex percuſsione aut caſu: & ſit potio ipſius chirat. i. & proprie cum vino ſtyptico. Andromachus. Confectio trochiſcorum ad ſputũ ſanguinis: & ſcreatũ eius. ℞. acacię. 3. iiij. roſarum, balauſtiæ: ana. 3. vi. gũmi arabici. 3. ñ. draga. 3. i. Confice cum aqua pluuiali. Doſis. 3. i. cũ aqua frigida: & eſt expertum. Paulus. Cõfectio trochiſcorum reſtringentiũ ſcreatum ſanguinis, etiam ſi ſit antiquus: et ſedantium agitationes, & inducentiũ ſomnum. ℞. acacię, ſcendene lotæ, hypocyſtidos, balauſtiæ, florum mali granati: ana. 3. v. gallarũ. 3. i. & ſ. opij, & croci: ana. 3. iij. Fac trochiſcos cum aqua pluuiali, doſis auť. ſ. cum aqua frigida. Filius Zacharię Araſi. Confectio trochiſcorum ſcendene, conferentium ſputo ſanguinis & eius manationi vndecunq̃, & ſunt experti. ℞. thuris, ſanguinis draconis, balauſtiæ: ana. 3. iij. & tertiam alterius: charabæ. 3. i. ſcendene, terræ ſigillatæ: ana. 3. iiij. aluminis. 3. ñ. ſ. opij, cinnamomi: añ. 3. ij. hyoſcyami. 3. i. & ſ. Fiant ex eis trochi. iiij. Et ſit doſis. i. cum albedagori aut aqua portula.

B aut linguę arietis. Idẽ. confectio epithematis qua linitur pectus: & ſedat dolorem, & reſtringit ſanguinẽ, & conſolidat, & linitur ſuper ſtomachum apud vomitũ ſanguinis & veſicam, et ſuper renes apud iuncturã ſanguinis, et peſſariçatur in matrice apud ſuperfluitatem menſtruorum, & ſtringit fluxum hæmorrhoidum. ℞. ſucci eufiſtidos, acaciæ, ſang. draconis, gallæ, balauſtiæ, croci, gũmi arabici, myrrhæ, boli armeni, opij: ana. Fiãt trochiſci: & lini ex eis vbi oportet. Sabor. Confectio papaueris conferentis cum auxilio Dei ei qui ſpuit ſanguinem propter acuitatẽ, & inflãmationem, & dolorem pectoris, et pleureſim. ℞. roſarum, gũmi arabici: ana. 3. iiij. amyli, dragaganthi, papaueris, añ. 3. ij. ſpodij, croci: ana. 3. ſ. ſucci liqri. 3. ñ. Confice cũ ſyrupo de papauere: da cũ aqua pluuiali, & ſyrupo myrtino, aut rob eius, aut ſyrupo de papauere. Idem. Confectio trochiſcorum conferentium ſputo ſanguinis, & emanationi eius vndecunq̃. ℞. luti ſigillati. 3. iij. boli armeni, amyli, roſarum: ana. 3. iiij. charabe,

C granorum myrti: ana. 3. vi. cancrorum vſtorum, ſeminis portulacæ: ana. 3. x. corallorũ, draga. ſpodij: ana. 3. v. gũmi arabici, ſcendenæ, ſucci liquiritiæ: ana. 3. iiij. Confice cũ ſucco portulacæ, & aqua roſata: da cũ aqua pluuiali. Iſaac iſraelita. Cofectio medicaminis conferens ſcreatui ſanguinis à pectore & pulmone, & emanationi eius, & vomitui, & hoc medicamẽ nõ permittit cadere in phthiſim. Accipe pſyllij aſsi. 3. xv. granorum portulacæ aſſorum, gũmi arabici aſsi, boli armeni: ana. 3. v. papaueris albi, lactucæ: ana. 3. x. charabę aſſę, roſarum cũ pedibus ſuis: ana. 3. iij. coralli aſsi. 3. iij. Tere omnia ſicut alcohol. Doſis eius eſt. 3. iij. cũ aqua frigida mane & ſero. Et ſit cibus eorũ vitelli ouorum, & pedes arietum & hœdorum. Idem. Confectio lohoc quæ adminiſtratur ad manationes ſanguinis ex pectore & pulmone bona. ℞. dragaganthi, gũmi arabi. ſanguinis draconis, boli armeni, roſarũ, amyli, ſpodij: añ. 3. iij. ſendenegi, ſeminis arnogloſſę, papaueris albi, mumiæ, acaciæ, ſucci euſiſtidos: ana. 3. ñ. pe

D nidiarũ, ſahari. 3. iij. Confice cũ ſyrupo facto ex roſis ſiccis: quantum ſufficit: aut cum ſyrupo myrtino, & adminiſtretur. Philimõ. Confectio phylonij perfici vehemẽtis virtutis ad manationem ſanguinis vndecũq̃ & ſcreatum eius cum tuſsi, & ſine tuſsi, & ſuperfluitatem menſtruorum doloroſam, & hæmorrhoidum, & egeſtionem ſanguineã, & ad mulieres prægnãtes, quibus erũpuntur menſtrua, et cõſeruat fœtus in matricibus earum. Cuius hęc eſt permiſtio. Accipe papaueris albi, hyoſcyami: añ. 3. xx. opij, terræ ſigillatæ: ana. 3. x. ſendenegi, croci: ana. 3. v. caſtorei, ſpicę, euphorbij, pirethri, margaritarũ non perforatarum, charabę, çedoarię, doronici, ramich: ana. drach. i. camphoræ drach. i. tertiam. Confice cum melle roſato colato quantum ſufficit. Doſis. à. drach. ſ. vſq̃ ad. 3. i. cum ſucco arnogloſſę, aut eum aqua roſata, et modico vini puri.

Trochi. ad ſputum ſanguinis.

Trochi. reſtringentes ſputum ſanguinis.

Trochi. de hæmatite.

Epithema pro ſedatione doloris & reſtrictione ſanguis.

Confectio de papa. valens ad ſputũ ſanguinis.

Trochi. cõferẽtes ſputo ſanguis.

Medicamẽ bonum ad ſputum ſanguinis.

Lohoc ad ſputum ſanguinis.

Phylonij optimũ ad ſcreatũ ſanguinis.

Pro prægnãtibus menſtruãtibus.

De

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 498 sur 1089

De pleureſi. Cap. 7.

Quid ſit vera pleureſis

PLeureſis autem quædã vera: quædam non vera. Et vera quidẽ eſt apoſtematio cadens in panniculis & lacertis diſtinguentibus inter velamen diſtinguẽs magnum & coſtas: & proprie ſecus extremitates coſtarũ terminatarũ in pectore aut ſub eo: aut accidens in panniculo diſtinguente: & eſt diaphragma. & eius materia eſt

Quid non vera.

ſanguis: aut ſanguis cholericus, aut cholera pura. Et non vera quidem pleureſis eſt quæ fit in velamine, & lacerto extrinſecis cooperiẽtibus pectus & diſtinguẽtibus inter coſtas & cõmiſſuras earum: & cõmunicantibus cum cute. Et eius materia aut eſt phlegma putrefactum & inflãmatum: & hoc eſt raro: aut melãcholia: & hoc eſt rarius. Et illa quidem quæ fuerit in velamine diſtinguente coſtas cũ cõitate cutis minus ſuſpecta eſt, q̃ vero ĩ velamine quod ſub coſtis, magis. Quæ autẽ in velamine diſtinguente eſt praua. Fit. n. cum permiſtione intellectus circa augmentum & ſtatum eius: & illud ideo, qm̃ communicat cũ cerebro mediante neruo magno: qui dirigitur & dilatatur in ſubſtantiã panniculorum. Et quidem cõmune eſt intrinſecis & extrinſecis panniculis ab omni materia apoſtemari poſſe. verũ à ſanguine & cholera frequentius: à phlegmate & melãcholia rarius: & illud ideo quoniam ad membrum panniculare, & denſum raro groſſum aut viſcoſum penetrant. Pleureſis autem quaſiſcunq; fuerit: aut reſoluitur, aut ſuppuratur, aut permutatur. Ars autẽ & ingeniatio ad reſolutionẽ ipſius eſt ſm vñ. res. Et prima quidem eſt repercuſsio materiei. Secunda eſt regimen ingeniatiuũ quo requiritur ſciẽtia vtrum ſit à plenitudine humorali, aut ventoſali. Tertia eſt diuerſio materiei. Quarta eſt ſubtractio eius ſubtractione cõmuni poſt digeſtionem ipſius. Quinta eſt eductio ipſius eductione proprie poſt præparationem eius. Sexta eſt correctio accidentium. Septima eſt regimen vitæ eius quod in tota protelatione curæ extendendum eſt. Et primã quidem rem cõplent adminiſtrationes medicaminũ membrũ conſortantium, ipſiuſq; virtutẽ coadunãtium vt nõ recipiat, nec ipſum vincat, quæ ad ipſum fluit, materia. Et ex hoc quidẽ facientibus eſt emplaſtratio facta ex lentibus excorticatis coctis cum aceto, aut ex farina fabarum cocta cũ aceto, aut ſauich cum aceto. Et fortius eis eſt emplaſtratio ex lentibus non excorticatis, lotis in aqua calida, deinde coctis cũ aceto. Huius etiã intentionis eſt euaporatio facta cũ ſpongia infuſa in aceto decoctionis roſarũ, aut balauſtiarũ, aut ſimilium. Verũ hoc eſt ſuſpectũ, niſi cũ materia pauca fuerit aut in principio principiante cũ nondum materia repſit in locũ. Et hæc quidem cautela eſt vt adminiſtretur regimen diuerſiuũ in eodẽ tunc. hæc. n. cura eſt ſm ſapientiam. Secũdã rem complent adminiſtrationes euaporationum nunc humidorũ, nunc ſiccorum, ſicut diſpoſitio materiei exigit. Et præcipimus ſpongiam marinam aqua calida infuſam & expreſſam alia euaporatoria præcedere, prius tamen loco palma manus leuiter fricto. & oportet vt ſit ſpongia lata & ampla ex omni parte circundans. Et oportet inter carnem & ſpongiã pannum antiquũ ſubtilem & ſiccum interponi: ſupra ſiccum aliũ permutari ſingulis iterationibus abſque iterationibus adminiſtrationis ſpongię: & oportet eſſe aquã dulcẽ ac leuẽ: & qm̃q; decoctionis chamæmeli, aut anethi, aut ſimiliũ. Et aqua ſalſa eſt fortior aqua dulci: & hoc qm̃ oportet: & quãdoq; facimus illud cum velica aqua calida ſemiplena. Ex bonis euaporatorĩs eſt aqua decoctionis furfuris, & chamęmeli, aut anethi, aut herbæ vitri: & adhuc ſacellationes ex herba vitri & furfuris, poſtq̃ calefactum fuerit in latere calido ſuper quem roratũ prius fuerit acẽtum permiſtum aqua: aut aqua ſola, aut aqua ſalſa ſm q̃ exigit diſpoſitio materiæ: & quãdoq; madefiunt in aliquo eorum prius, deinde calefiunt & ſuperponũtur. Et fortius his eſt euaporatoriũ factum ex orobo, & ſeminibus aut folĩs caulium & aceto poſitis ſuper lanam imbibitã oleo aut oleo anethino. Ex ſiccis autem euaporatorĩs eſt ſacellatio facta cũ furfure & ſale calefactis, aut milio & ſale calefactis, aut panico & ſale. Ex medĩs inter humidum & ſiccum eſt vas æneũ: aut terreũ aqua calida plenũ: & oportet vt ſit vas amplum conuexum vt ex omni parte circundet. Et quidem ſuper omnibus his canon eſt: quẽ ſemper obſeruare iubemus, quoniã circa cito & tarde reſolubile intẽſe aut remiſſe calidũ: & circa in ſuperficie aut in profundo poſitũ, euaporatorium adminiſtrationis oportet cõmenſurare. ſic. n. traditur ſcientia ſm ſapientiã. Et adhuc quidem canon eſt debere ab humidis & debilioribus incipere. Et quanto cõpactior & ſiccior fuerit materia, tanto tardius ad fortiora prorumpet, ne reſoluatur materiæ quod ſubtile eſt: & cadat deinde durities in reſiduo. Hoc nãq; cauendũ eſt. Cauendum etiã ne vapor ex euaporatorĩs, ad ægri nares aſcẽdat. Diſſolutionem. n. & triſtitiam, & anhelitus conſtrictionẽ generat: cum autem ex ſerie operationis huius peruenerit ad hoc, vt dolor & punctura qualiſcunſq; fuerit reſoluantur, aut ſm aliquid aut integre, ſubeſt excuſatio tranſeundi ad aliud. Si vero multiplicatur vſq; adeo vt dilatetur: & aſcendat dolor vſq; ad furculas, aut vſq; ad hypocondria extendatur: tunc certũ eſt q̃ reſolutionẽ repletio agitatiua prohibet: ĩmo adhuc euaporatio dilatat agitatam, & multiplicat: & hoc maxime cũ repletio fuerit in toto: tũc aũt ad aliud genus curæ procedendum eſt quemadmodum dicemus iam. Tertiã igitur rem complent adminiſtrationes medicaminũ ſm exigentiam vnius duarum occupationum. Et prima quidẽ eſt q̃ ſi materia fuerit dilatata aſcendens vſq; ad furculam: & nõdum ex toto repſerit, ſed adhuc eſt vt repat, phlebotometur baſilica ex latere oppoſito: et extrahatur de ſanguine vſque dũ alteretur color eius: iuxta virtutis & ætatis exigentiam. Et qñq; apud pluralitatem repletionis iubemus phlebotomari ex ſaphena partis oppoſitæ. eſt. n. eius iuuamẽtũ ſublime feſtinũ & proprie apud aſcenſum materiei ad caput. Huius etiã intentionis ſunt ventoſationes in cruribus: & frictiones in extremitatibus & clyſteres lenes & quæ hoc curſu procedunt. Secũda vero eſt q̃ ſi materia fuerit decliuior ad hypocondria præponenda eſt clyſterizatio. Deinde ſi neceſsitas expetit, phlebotometur baſilica ſimiliter partis oppoſitæ: & non excludatur, ſi virtus permiſerit, phlebotomia ſaphenæ. Et vniuerſaliter quidem extractio fœcis: et alleuiatio partiũ ventris a fęce & ventoſitate excuſat ab additione nocumentorum in hac ægritudine. Adminiſtrentur igitur clyſteres lenes facti ex eo quod eſt ſicut aqua hordei cum radice maluarum: & aqua ſiclæ pauca, & ſimilibus. Et ne excedas in vſum eorum niſi vſq; ad illud quod ſignificabitur tibi ex diſpoſitione: quoniã conſueuit ægritudinẽ hanc fluxus ſanguinis ſequi immoderãtia. Et ſiquidem fuerit cũ eis acceſſus incolumitatis ad anhelitũ, & lenteſcentiã febrium: tũc eſt huius apparitio ſignificatio laudabilis. ſi vero non, contraria. Ex rebus autẽ maximi iuuamenti ad diuertendum morbi materiã eſt poſitio vẽtoſarum ſuper locum doloris: nunc cum inciſione, nunc ſine ea ſicut exigit neceſsitas: ſedatur enim ex hoc dolor interdum, & interdum materia ad partes cutis trahitur. Verum oportet operationem hanc q̃ præcedat corporis mundificatio cum phlebotomia: & ſolutione ventris ex his quæ dicemus. Verum hoc à ſeptimo vſq; ad decimum quartum diem. & hoc proprie cũ intellexerimus materiam morbi poſſe reuocari ad cutem. Huius etiam intentionis eſt emplaſtratio ex ſinapi, et ſimilibus. Quartam rem complent phlebotomia, & corporis mundificatio cum medicinis ſolutiuis ſm neceſsitatis exigentiam. Et hoc quod nunc diſcutimus, dirigit intentionẽ noſtrã ad ægritudinem iam factam in qua repſit ſm totalitatẽ ipſa materia. Neceſſaria eſt ergo phlebotomia tunc, ſi ex ſanguinis abundantia fuerit. ex baſilica partis quæ ſequitur

A quo hũo refit vt plurimũ pleureſis.

Quot modis terminatur pleureſis.

De cura pleureſis p reſolutionem.

Qualiter ſuſpectũ eſt repercutere materiã pleureſis.

Canõ bene notandus.

Alius canõ bene notãdus.

Alius canõ

De phlebotomia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 499 sur 1089

quitur dolorē: facta vſq; ad coloris ſanguinis permutatione cum conditionibus virtutis et ætatis. Excuſat.n. ab alijs hæc phlebotomia, niſi fuerit cōſtipatio naturæ, tūc.n. lenienda eſt natura cum his, q̄ ſunt ſicut firacoſt. i. manna, & myrobal'. de violis: & decoctio violarū cū iuiubis ī aqua hordei. Et quę hoc curſu procedūt aut cū enemate leui. Si autē materia cholerica fuerit, tunc phlebotomia, & ventris ſolutio neceſſaria eſt, et ſimiliter ſi phlegmatica, aut melancholica fuerit. Verum oportet phlebotomiā p̄poni pharmacię, niſi vētris fuerit conſtipatio. tunc.n. p̄cipimus lenire prius naturā. Mundificationē autē corporis cum medicina ſolutiua oportet q̄ præcedat præparatiua ad materiei digeſtionem neceſſaria, & ſi quidem materia cholerica fuerit, requirit inflammatio eius infrigidationem maiorem, & humectationem, non tñ expulianda â virtute abſterſionis, & de hoc quidem genere ſunt aqua citruli, et melonis indi, & cucurbitę, & ſimilium, & proprie cum eo quod eſt ſicut ſecaniabin quod ſcripſit Gale. cuius hæc eſt permiſtio. Def. ſecaniabin ſiue oxymelitis ſimplicis. B ℞. mellis partē. i. zucchari, ſaliemeni partes. ij. aceti, & aquæ dulcis: ana partē vnā. Ineſt autē huic ſecaniabin virtus extinctionis, & ſedationis ſitis, et abſterſionis, & ſi duplicaſ in eo mel proueniet ex eo abſterſio maior, & ſi addiſ ei ad acetoſitatē eſt obuiatiuum cholerę, & multiplicationis ſitis, & ſit doſis eius ab. ʒ. ij. vſq; ad. iij. cum aliquo ex prædictis ſuccis, aut cū aqua habēte tēperiem inter calidū, & frigidū ſi æſtas fuerit, & ſi fuerit hyems, detur cū aqua calida, ita tñ q̄ in matutinis præcedat hauſtum eius potus mucilaginis pſyllij ex aqua ſola, aut ex aqua granatorum dulcium, & aqua dulci cum iuleb, & ſubſequatur ipſum circiter per duas horas potus aquæ hordei. Si autē rem pluris humectatiōis, & minoris abſterſionis diſpoſitio exigit, ſyrupus violatus cum aqua iuiubarum dandus eſt, aut aqua hordei cum violis conditis. Reſcindantur autem oīa, q̄ infrigidant, & compingunt ſicut portulaca papauer: & ſimilia niſi aliqua neceſſitas exigat ſicut dicemus. Si autē febris, & æſtuatio anhelituſq; frequentia, & ſitis inualuerint, ſuccurrēdū tūc cū eo in quo eſt humectatio ſola, ſicut eſt mucilago pſyllij proprie, & iuleb ſubtile ſorbendo ex eo ſemper aliqd poſt aliqd. & ſi fuerit cum hoc conſtrictio naturę dādus eſt ſyrupus de prunis cum mucilagine pſyllij, & ſimilia. Si autē materia ſanguinea fuerit, requiritur virtus infrigidationis minor, & abſterſionis maior, & proprie cum eo quod eſt ſicut ſecaniabin in quo duplicaſ mel, cuius hauſtū præcedat ſicut in matutinis hydromel, & iuleb factum ſubtile vtrūq;, & ſubſequatur aqua hordei, decoctio capillorum veneris, & ſimilium. Si aūt materia fuerit ſanguis phlegmaticus, requiriſ minor infrigidatio, & maior abſterſio cum eo quod eſt ſicut ſecaniabin proprie, & decoctio hyſſopi, & radix lilij. huius ēt intētionis eſt hydromel, & ſimilia. Si vero fuerit materia ſanguis melancholicus, detur ſyrupus mellinus, & hydromel cum decoctione anethi, vel lupini, vel bugloſſæ, et ireos, & ſimiliū. Et ſuper his canon eſt, vt res leniētes, et rēmouentes aſperitatem p̄cedant res, q̄ abſtergunt: īmo non expolientur ab eis, ſic.n. facilitatur operatio. Cum autem adminiſtrationē medicinæ ſolutiuæ cognoueris neceſſariam eē in re, vt conſideres. Nā ſi febris vehemētia inualuerit cū æſtuatione, tūc timēdū eſt ſolutiuū, & excuſat ab ipſo ſola phlebotomia in qua non eſt timor niſi forſan apud naturæ conſtipationē, & iubemus eam liniri cum aqua hordei, & violis conditis, & pulpa caſiæ fiſtulæ, & manna, & ſimilibus, aut cum aqua prunorū, & quæ hoc curſu procedunt, aut cum clyſteri lenitiuo ex his quæ ſcis. Materia vero euacuanda qualiſcunq; fuerit, oportet vt euacuetur cum eis cum quibus cū ſolutione eſt lenificatio, de quorum ſumma ſunt violæ p̄prie humidæ, & ſiccæ conditæ, & ſyrupus ex eis, & ſiracoſt, et tereniabin, et zuccharum alſor, et caſia fiſtula, Quęcūque fuerit materia pleuretis ſemper eſt euacuan

A & ſimilia, & proprie ſi materia fuerit cholerica, & quandoq; miſcēſ cum eis ſicut ſunt trochiſci de violis habentes aliquid ſcamoneę, & nos ſcripſimus pmiſtionē eorū ī cap̄. de aſthmate. Et ſi fuerit phlegmatica materia eua cuāda eſt cū eo quod eſt ſicut puluis ireos, aut agaricus, aut hyſſopus, alhaſce cum myrobalanis de violis mellitis et tereniabin, et aqua hordei. Si vero fuerit melācholia, cum eo quod eſt ſicut elleborus niger cum aqua hordei: & iam quidem Gal. præcepit aquam hordei poſt ſolutiuum propinari debere, aut aquam mellis, vt lenificet, & abſtergat virtutē ſolutiui, & ſi diſpoſitio aliqua eſt, quæ exigat, neceſſarium eſt vti clyſteribus lenibus, mediis, & acutis ſm neceſſitatis exigentiam, & proprie cum dolor procliuior ad hypochondria fuerit. Quintā rem complent adminiſtrationes medicinarum ſputū facilitantium ipſumq; velocitantium. Et hoc quidē perficitur cum inchoatione ab humectantibus, & lenificantibus procedendo ad res temperatæ abſterſionis. Et ſi quidem vehemens inflammatio fuerit cū eo quod eſt ſicut aqua melonis indi, aut aqua citruli, aut cucurbitæ cum aqua zucchari, aut aqua hordei excorticati decocti in aqua pluuiali decoctione vehemēti cū iuleb. Et ſi quidē non adeo fuerit vehemens, ſufficit aqua iuiubarū, & ſebeſten cum violis, & ſeminis cydoniorū, & oleo amygdalarum dulcium cū iuleb, & aqua mellis aut aqua zucchari. Et non prætermittatur poſt illam aqua hordei, ſicut poſt horam, & in proceſſu rei, pcedēdum vſq; ad id, quod eſt ſicut decoctio radicum lilij, & capillorū veneris, in aqua hordei cū hydromelite. Verū aqua mellis eſt vltimior ad humectandū quàm aqua hordei, et aqua ficuum, & paſſularum eſt huius generis poſt iſta, & proprie cum myrobalanis de violis, & aqua mellis, & oleo de amygdalis dulcibus, & ſimiliter aqua liquiritiæ cum eis aut ſine eis, & facimus ſequi poſt illam aquam hordei: et eſt via rectior, & quandoq; perueniemus ad gradum eorum, quæ ſunt ſicut decoctio hyſſopi, & ſimilia. Aqua mellis plus hūectat quàm aqua hordei.

C Et ex rebus ſputum facilitantibus eſt ſorbitio facta ex aqua ad caliditatem decliui hora poſt horam: & ex eis eſt embrochatio facta ſuper locum doloris cum aqua calida, minuit enim dolorem, & ſputū accelerat, & ſi ſit decoctionis maluarum, aut fœnugręci, & ſimiliū, magnificatur operatio eius, & conferunt ei cerota, et emplaſtra, & ex eis quidem ſunt meliora ī quibus eſt lenificatio cū reſolutione non eleuata, ſed quaſi in gradu primo. Deinde procedendum paulatim ad ea, quæ amplius eleuantur: & ex rebus vtilibus nō eleuatis eſt cerotum ex oleo violato & cera, aut ex oleo amygdalino & cera, & eleuantur ſuperiſta quæcunq; fiunt ex mucilaginibus aut adipibus alijs; & adhuc ex hyſſopo humida, et ex eis eſt fortius ex radice lilij, aut fœnugræco, & ſemine lini, & abſinthio coctis cum ſucco herbæ vitri, & oleo de chamæmelo, & pauco melle, & adhuc eſt fortius his ex caulibus elixatis cum butyro, aut ex cinere radicū caulium cum adipe, & nos quidem plures his ſcribemus

D poſt, ſi Deus voluerit. Et ex his, quæ valde ſputum facilitant, eſt vt dormiat infirmus ſuper latus doloroſum, & ſorbeat hora, poſt horam paulatim ex aqua calida, & aqua zucchari, aut aqua mellis calida, & ſimilib⁹. Sextā rem complent adminiſtrationes medicaminum ſedantium accidentia ſuperuenientia huic ægritudini, quæ ſi vltimantur, accidit eis timor, & deſperatio, & ſunt p̄prie permiſtio intellectus, alienatio vigiliæ, ſitis vehemens, fluxus ventris, & ſanguinis ex naribus. Intellectus autē permiſtio, & alienatio quandoq; accidit apud permutationem pleureſis, et nos loquemur de ea. Quādoq; accidit ex proprietate cuiuſdam ſpeciei pleureſis, ſicut proprie quando fit in velamine diſtinguente magno, & eſt diaphragma, et cōicat cum cerebro mediante neruo quodam magno qui dilatatur, et contexitur in ſubſtantiā panniculārē, et oportet in hac parte gemina- De his quę valde ſputū facilitāt eſt dormire ſupra latus doloroſum.

Accidētia ū vt plurimū accidūt pleureticis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 500 sur 1089

re curam ſimul pleureſis, ſicut ſcribemus nūc: et phrene
ſis ſicut in proprio loco ſcripſimus. & hic erit modus cu
Vigiliæ ſup fluæ ī pleu reſi alienationē futurā ſignant. rationis, ſi Deus hanc ægritudinē curari permiſerit. Vi
giliæ autem ſi accidant interdū acceſſum ad permiſtio
nem intellectus ſignificant, & proprie dum multiplican
tur, & tūc neceſſaria eſt adminiſtratio ſpecierū de iacur,
& ſyrupi de papauere, & decoctiōis eius, & hoc cū cau
tela ne ſputū cōpingant, & prohibeant, quod eſt res de
terior eis, & medicinę ex ſemīe papaueris meliores ſunt
eis q̄ ex cortice: cautela ſocietatis aufert hoc nocumētū,
Quid agendū cōtra ſitim ſuperfluam. & proprie ſi aſſocieē eis, quod eſt ſicut decoctio paſſula
rum, aut aqua mellis, aut rob, et qd̄ eſt eis ſimile. Sitis
autem accidens eis ſedanda eſt cum humectantibus, &
vehementiam inflammationum extinguentibus, ſicut
cum aqua citruli proprie, & melonis indi, & mucilagi
ne pſyllī, & ſimilibus, de iuribus loquemur in proprio
cap̄. Verum oportet non eſſe frigida actu, et oportet ad
miſceri aliqua eis ex abſtergentibus ſubtiliter, vt leniſi
ceē ſputum, & ſi fuerit ſitis à caumate ſpiritualium admi
niſtretur libertas aeris temperati decliuis ad humidita
tem, & vngaē pectus ēt ex ceroto de oleo viola. & ce
ra, et ſimilibus. Si autem fuerit ab ebullitione choleræ
rubeæ, confert ſecaniabin ſubtile, quod ſcripſit Gale. cū
aqua pluuiali: & ſyrupus violaceus cum aqua plurima
ſedat hanc ſitim: & aqua hordei habens bonitates ſuas
ex materia permiſtionis ſuæ confert, ſicut Hippo. dixit.
Quid cōtra fluxum ſanguinis narium. Fluxum autē ſanguinis in naribus contingentē eis poſt
criſim ſiſtere non debemus, niſi ſuperfluat: et ſi fuerit nō
creticus, ſed propter exuberantiā ſanguinis, confert tūc
phlebotomia, & alia q̄ diximus in capitulo proprio. Flu
xus ventris accidens eis in morbi principio eſt ſm vnū
duorum modorū: aut. n. ꝓpter multitudinem materiæ
cum præſiſtentia regulatiōis naturæ, & ſequitur ex hoc
anhelitus facilitas, & lenteſcentia febris: & eſt ſignifica
tio bona: aut eſt propter exuberantiam materiæ præter
q̄ reguleē à natura: immo eſt ſicut egurgitas, & eſt ſigni
ficatio mala, & proprie cum non ſiſtitur per ipſum diffi
Qualiter fluxus ventris in fine pleureſis adueniens alī qñ bonū ſignificat, alī qñ malum. cultas anhelitus, triſtitia, & febris inflāmatio. tūc. n. for
taſsis ſuperueniet mors in. iiii. vel ante. Si autem acci
dat fluxus vētris in fine morbi, eſt ſimiliter ſm alios duo
rum modorū: aut. n. expellit materia ad hepar, & viſce
ra, et ſequitur ipſum īcolumitas: aut accidit à debilitate
hepatis, et proſtratione digeſtiuæ virtutis & cōtentiuæ
in ipſo, & ſequitur poſt ipſum pernitioſitas. Septimam
rē complent adminiſtratiōes regulationū circa regimē
ægri in generibus ſex rerum, & proprie, vt dirigatur eis
temperies in aere, quę ſit vtcunq; ad caliditatē decliuis,
& timeatur obtuſio, et acuitas in ipſo ex multiplicatiōe
boreę & auſtri, inquantum poſsibile fuerit: & fiat elōga
tio à fumis, & vaporibus, et ventorum flatu. & ab aere
agitationis aquarum, et ab æſtuoſo et ſicco. Nutriēs aūt
oportet cōmenſurari eis ſm conſideratiōnē noſtrā quā
dirigimus aut ad morbum, aut ad patientem. Et ad mor
bum qdem aut ſm quātitatem acuitatis, aut ſm horā ac
ceſſus, et receſſus eius, et multitudo quidem acuitatis fa
Dare cibū apud vehementiā doloris eſt ponere ægrū ad deſperationem, & mortem. cit neceſſariā ſubtractionē nutriētis, ſicut paruitas mul
tiplicationem ipſius. Et Hippo. quidē dixit apud vehe
mentiā doloris & acuitatis ſi cibus deē, eſt ponere ægrū
ad deſperationē et mortē, et illud ideo, qm̄ natura debi
lis ad alterā duarum occupationum aut deficiet, aut ad
vtrāq;, & certū eſt furiam ex reſiſtentibus naturæ ſuppe
ditatione multiplicari, quare tunc nutriens oīno prohi
bendū eſt. Et adhuc nutrire circa acuitatis & doloris
aduentū, ſeu augmentum horrendum eſt magis q̄ circa
ipſius vltimitatē. Apud vero acuitatis, & vehementiæ
doloris declinationem nō ſuſpectum eſt, & min⁹ apud
lenteſcentiā. Vlterius autem nutriendum, qñ iam acci
dētia quieta, et leuia, et facilia fuerint, et adhuc vlterius,
qñ iam ex toto remiſſa ſunt. Nutriens igitur cū nōdū
in toto dolor leuior fuerit, cum eo quod eſt ſicut aqua

E hordei, et aqua zucchari, aut aqua mellis vtriſque factis
ſubtilibus. Et cū iā à dolore alleuatū ægrum inueneris
ſed non integre, fis cōtētus aqua zucchari, & aqua hor
dei decocti in aqua plurima decoctione vehementi, aut
aqua altereniabin cum aqua hordei decoctis vehemen
ter, facilitant. n. ſputum. & ſi vlterius ſolicitare volue
ris, ex amygdalis iuſculum decoctionis earum admiſce
bis, et dabis cum melle modico aut zuccha. & ex eis eſt
aqua alchanderes, et aqua triti. & proprie cum amplius
ægrum alleuatum inueneris, ſimiliter iuſculum ex mal
uis, & chryſolochana, & bletis, et ſicla, et cucurbita, &
ſorbitiones earum, & fabarum farina, & concedimus in
fine febris pulmenta ex butyro. Et poſt febrem iuſcula
ex herbis cum carnibus teneris, aut vitellis ouorū. Et q-
dam ex antiquis dabant panem cum aqua zucchari, &
iuleb. Gal. aūt præcepit quod nunc comprehendit vni
uerſitas fermentum nō dari: facit. n. apertionem apoſte
matis ante digeſtionem. Et açymū non dari, ſputum. n.
F inuiſcat. Cum autem rupturam apoſtematis q̄rimus: da
mus fermētatū, ruptura. n. apoſtematis facilitat. Et vſ
quidem cōceduntur eis canna mellis, & granata dulcia,
& poma dulcia elixata aut aſſata, & paſſulæ ſine interio
ribus, et cheſmes, et iuiubæ cōpletæ, et amygdalæ. Et
q̄ſcq; extēdim⁹ vſq; ad piſces degentes in ſcopulis, & p-
prie habētes ſquamas, & hæc proprie tribuant ſicut exi
git diſpoſitio. Et in pleureſi quidē phlegmatica danda
Vide de pane qd dicat
Cibi ī phlegmatica. eſt aqua cicerum, aut aqua hordei, & cicerū cum melle,
& aqua caulium cum oleo amygdalino, aut lacte amyg
dalarū, & cibentur ſicla cum oleo amygdalino, aut lacte
earum & melle: & detur etiam altereniabin cū hyſſopo
& melle, aut pulegio: eſt. n. ei cibus bonus. Et dico q; tē
pus, ætas, regio et cōſuetudo in adminiſtratione quāti
tatis nutrientium, & numeri, vtrum parū, vel multū ſe
mel aut amplius dari debeat regulat, quare diſtinguen
dū eſt in illis ſicut ſcis. Potus aūt eis bonus eſt aqua zuc
chari, & aqua mellis, iuleb ſubtile, et aqua hordei ſubti
G lis. & quæ hoc curſu procedunt. Aquam autem in hye
mie calidā bibant: eſtate vero temperatam. Verum ab
Aqua frigida ē abhorrēda niſi in duobus caſibus. horreant aquam frigidam niſi in duobus caſibus: & hoc
quidem in tuſsi ſicca & aſpera: et in ſiti ex caliditate ve
hementi, tunc quoq; concedimus ipſam, frangentes fri
giditatem eius cum ſecaniabin & iuleb, acquirentes ei
ex virtute inciſionis alſicaniabin virtutem penetratiōis
vt penetret, & diſcurrat in venas & figilletur. Deinde
ex frigiditate & humiditate virtutis aq̄ extinguēs inflā
mationē, & ſedans aſperitatē et ſitim. Hoc eſt. n. qd̄ nō
oēs compræhenderunt. In morbi autē declinatione deē
In morbi ā clinatiōe ē dandū vinū albū dulce. eis vinum album, dulce, ſubtile, et rob cum aqua pluua
li, et aqua mellis, et conceditur vinum aquoſum eis le
ne, et vinū cheſmes, et aqua decoctionis alcheſmes, et a-
qua paſſularum, et iuleb, et quę hoc curſu procedunt. In
phlegmatica vero ſorbeant aquam mellis, et qñq; deco
ctionis hyſſopi, et quæ hoc curſu procedunt. In melan
choica vero cibent ſorbitionibus factis ex ſauich triti
H ceo et melle, et altereniabin, et oleo amygdalarū, & ex
ſorbitionibus factis ex farina fabarę in iuſculis ex lingua
bouis domeſtica et ſylueſtri. Potent aquam mellis cum
aqua lupuli, anethi, et ſimilium. Et quidē iam dictū eſt,
in hac ægritudine ventrem fluxibilē cū moderantia fie
ri. Et enim eius ſtrictura, vel largitas plurima non eſt bo
Moderātia fluxibilitatis ventris hic laudat. na. In lubricitate igit ventris prohibēda ſunt iuſcula ex
herbis. Dāda vero ſunt apud vētris ſtrictura: & cū ſitis
aſpera fuerit. Et prohibenda ſunt granata, et poma cū
ventris cōſtipatio fuerit. Danda vero ſunt, apud lubrici
tatē ipſius, et ſic intelligēdū eſt de cæteris. Cibare autē,
aut potū dare, nō niſi à ꝑce purgatis viſceribus: vel ſaltē
mēbris digeſtiōis ꝑmę Hip. iuſsit neq; accedēte dolore,
Condōnisi phlebotomia obſeruandæ. neq; ꝑſente eo, neq; in hora deteriore horarū. Similiter
autē nec aperias venas fæce conſtipatis viſceribus, aut
lubricitate dominante eis, et proprie vehemēti, neq; in
die

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 501 sur 1089

die cū natura obꝫcit morbo, ſed in die minoris agitatio
nis ſi poſsibile fuerit. Soluere vero apud vētris cōſtipa-
tionē, et apud materiei declinationē ad hypocandria cū
enematibus magis eſſe cōueniens Gal. iuſsit. In euacuā-
do vero mēbra nutritiua, et ſpiritualia abſcindēte phar-
macia opus eē ꝓcepit: & enemata vtilia eſſe nō negauit,
& proprie ſicut diſpoſitio exigit. Adhuc aūt opus phar
maciæ abſcindendum eſt apud febris, & accidētis vehe
mentiam: excuſat. n. tunc ab ea ſola phleborotomiæ admi
niſtratio: niſi forte linire ſiccitatem viſcerū oporteat: &
hoc magis cum clyſteribus facias.

Sermo in aqua hordei. Cap. 8.

Differentia inter chylū & ptiſanā.

COnſueuerunt antiqui vocare aquam hordei, ptiſa
nam, & cōſueuerūt vocare ptiſanam, & chylum
eſſe liquores reſultātes ex elixatiōe alicuius rei in
aquoſo ex actione caloris operantis in illa. Verū chylus
habet artificem calorē animalis, et proprie ī vaſe, ꝓprio.
Ptiſana autē habet artificē calorem ignis in vaſe cōmu
ni, ſicut eſt elixatio carnium, et frumēti, et hordei, et alia

Duplex aq̄ hordei officium.

rum rerum nutrientium. Elixationē autē rerum medici
nalium cōſueuerunt vocare apoçema. Et inuenerunt a-
quę hordei duplex officium. ſ. lenitionis cū abſterſione,
aut ſine abſterſione, & ſi quidē eſt cum abſterſiōe, potū
medicinale vocauerunt. Eam vero, quæ ſine abſterſiōe
eſt: qñq; vocauerunt potum tm̄: & qñq; potum et cibū.
Et in his diſtinguit modus operationis ſm artem et ſcīē
tiam: quare duplicem in eius operatiōe inuenerūt artē,

Primus modus faciēdi aquam hordei.

vnam. ſ. facientem eam potum medicinalē: aliam facien
tem potum tm̄, aut potum & cibum. Ars vero prima
modificat ſic. Accipe hordei excorticati, & fricati cum
panno aſpero frictione vehementi, vſq; ad excuſsionem
tenuium corticum circiter libram. i. & ſit hordeum ſub
tile, medium inter antiquum, et nouū, ſuper quod nō ce
cidit de odore corruptionis aliquid, nec de contagione
fumi, aut pulueris, & conſeruatum fuerit in loco aeris li
beri, & iam habuerit perfectionem, in maturitate ſua, et
pone illud electum in olla noua mundata, lota, et abſter-
ſa nimis, vt non remanſerit in illa de odore quicq̄ oīno,
et proꝫce ſuper ipſum aquæ circiter, lib. xx. et ſit aqua
fontium, dulcis, lenis, et ſubtilis, et exerce coctionē ipſi⁹
cum omni facilitate inquantum poſsibile fuerit. Et ſine
fumo auferendo à principio ſpumā eius, et decoquatur
vſq; ad conſumptionem medietatis aquæ, aut duæ par
tium eius, deinde coletur & conſeruetur in vaſe vitreo,
habet. n. hæc aqua virtutem lenitiuam reſultātem in ea
aqua ex medulla hordei. Abſterſiuam, & lenitiuam à ni
troſitate quadam expanſa in cortice hordei interiori te-

Proprietates ptiſanæ primi modi.

gente medullam eius. Eſt igitur facilis lauatiua, & ſputi
facilitatiua. Ventrem lubricat: oppilationes aperit, &
vrinam prouocat. Ars vero ſecūda modificat ſm hunc
modum. ℞. hordei excorticati circiter, lib. i. & frica il-

Secundus modus.

lud cum panno aſpero frictione vehemēti vſq; ad exclu
ſionem, et ad ſeparationem intrinſecorum corticum oī-
no: & laua illud lauatiōibus pluribus cum aqua calida:
deinde pone id in olla, & fundē ſuper ipſum aquæ circi-
ter, lib. viñ. deinde bulliant cū facilitate ebullitione vna,
& proꝫciaē ab eo illa aqua, deinde pone ſuper ipſum aq̄
calidæ circiter, lib. xx. et decoque cum facilitate vſq; ad
lib. x. vel vſq; ad li. vñ. deinde cola, et reconde in vaſe vi
treo. Hæc autem aqua ſitim, et aſperitatē ſedat, et inflā-

Proprietates ptiſanæ ſecūdi modi.

mationē extinguit: pectus et pulmonē, et guttur lenit, ſi
tim extinguit: vētrē lubricum reddit, præcordia hume-
ctat, et ſputū facilitat. Hæc aūt aqua vlteriorē recipiens
coctionē infundēdo adhuc ī ea parum poſt parū circiter
lib. x. aquæ calidæ, efficitur cibus et potus: quē quibuſ-

Ptiſana vltime decocta, ē cibus laudabilis.

dam colatum, quibuſdā non colatum ſm neceſsitatis in
digentiam Hippo. dari ꝓceperit. Et qñq; adhuc vlterio-
rem recipit decoctionē, vſq; adeo donec habeat media-
critatem inter iunctum, & liquidū: et eſt cibus laudabi-
lis, habens bonitates ſolennes.

A Sermo in aqua cicerum. Cap. 9.

De aqua cicerum qualiter fit duobus modis.

DIxerunt antiqui duplicē in ciceribus proprietatē
eſſe. Ex eis vna eſt, q̄ eſt expāſa in ſuperficie corti
cum cicerum humiditas baurachia cū caliditate
ſubtili, quæ tollit ſola ebullitione. Et eſt alia proprietas,
q̄ ſedet in toto corpore eorum, et eſt humiditas dulcis,
ſubtilis, nutribilis, tū inflatiua. Si vero coxeris, lib. i. cice
rū conſeruantiū adhuc nitroſitatem ſuā cum li. xx. aquę
facili decoctione vſq; dū redeant ad lib. x. tūc erit aqua
eorū potus medicinalis, et proprie lauatiuus, et abſterſi
uus, et aperitiuus opilationū tam præcordiorum, q̄; nu
tritiuorum, et viarum vrinę, frangitiuus lapidum, in eis
mundificat viſcera, ſitim tū non tollit. Et ſi vlteriorem
excipiat coctionē: et cū plurima aqua vſque dū acquirat
mediocritatē inter tenue, et iunctū: eſt cibus bonus ęgri
tudinibus phlegmaticis. Verū oportet vt det colatus.
Ex ciceribus autem, à quibus iam expoliata fuerit nitro
ſitas, fiunt iuſcula incitantia ventrem, & impinguantia.

Hunc ſyrupum alcheſmes deſcripſit ēt in antidot.

B Sermonē in aqua mellis iā ſcripſimus in antidotario no
ſtro, quare non eſt hic neceſſe repetere. Aboali. Iuleb al
cheſmes conferens cum auxilio Dei pleureſi & dolori-
bus pectoris. ℞. alcheſmes, & paſſulas, et decoquantur
in aqua, decoctiōe ſufficienti: et accipe huius aquę, par
tē. i. penidiarum, partē. ſ. decoquātur vſq; dum ſufficit,
ſm eundem modū fiat iuleb. Idem. Syrupus conferens
tuſsi, et pleureſi. ℞. ſucci granatorum dulcium, li. ñ. ſuc-
ci cannarū mellis, li. i. penidiarum tātundem. Fiat ex eis
ſyrupus. bonus, ſi Deus voluerit. Ioannitius. Iuleb ſub-
tile conferens pleureſi cum inflāmatione, et ſiti. Accipe
ſucci melonis indi, aut ſucci cucurbitæ aſſæ, lib. iiñ. zuc-
chari, lib. iiñ. Fiat ex eis ſyrupus, et detur cum aqua hor
dei. Idē ſyrupus violaceus cōferens febribus, & pleure-
ſi, et tuſsi ſiccæ. ℞. violarū recentiū, ſeminū cydoniorū,
et citruli: añ. ʒ. x. ſeminis maluæ. ʒ. xñ. gummi arabici. ʒ.
viñ. dragaganthi. ʒ. iiñ. Funde ſuper ea, aquę calidæ, lib.
vñ. et dimitte die ac nocte. deinde bulliat ad cōſumptio

Iſte ſyrupꝰ violaceꝰ differt ab illo, q̄ poſitus ē ī antidota.

C nem medietatis. Deinde cum penidiarum, lib. ñ. et fiat
ſyrupus. Da cum aqua hordei, et mucilagine pſyllij ma
ne et ſero. Iſraelita. Syrupus conferens pleureſi, et catar
rho calido, et tuſsi calidæ cum aſperitate, & ſiti vehemē
ti factis cauſa ſiccitatis temporis. ℞. iuiubarū pinguiū,
ſebeſten: ana. c. violarū ſiracoſt: ana. ʒ. x. liquiritiæ, florū
linguæ bouis domeſticæ: ana. ʒ. xñ. ſeminis maluę, cydo
niorum: ana. ʒ. v. ſuper ea proꝫce aquæ calidæ, li. vñ. &
dimitte die ac nocte: deinde coque vſq; ad conſumptio-
nē medietatis, & cū zucchari, lib. ñ. et ſucci malorū gra-
natorum dulciū, li. i. Fiat ſyrupus, da cū aqua hordei, &
mucilagine pſyllij. Idē ſyrupus cōferens pleureſi cū in-
flāmatione, et acuitate vehementi, et tuſsi difficili. ℞. aq̄
cucurbitæ, lib. iii. ſiracoſt violarū: ana. ʒ. xx. pulpe caſiæ
fiſtulæ. ʒ. x. Infundantur omnia per diem ac noctē ī ſuc-
co prædicto calido. Deinde frica manibus, et cola, et cū
ſucci granatorū dulcium, lib. i. & zucchari, lib. ñ. fiat ſy-
rupus, da vt ſuperius dixim⁹. Hamech. Syrupus de vio

Alius ſyrupus cōferēs pleureſi.

Syrupꝰ violaceus cofe rēs pleureſi

D lis conferens pleureſi, et tuſsi calidæ. ℞. violarū. ʒ. ñ. ſe-
minum cydoniorū et maluæ: ana. ʒ. i. iuiubarū, ſebeſtē:
ana. xxx. Decoque in lib. viñ. aq̄ cucurbitę ad tertię par-
tis cōſumptionem. Et cum zucchari, lib. ñ. fiat ſyrupus.
Filius Zacharię. Confectio trochiſcorum feſtinantium
maturationē in pleureſi, et facilitantiū ſputum. ℞. vio-

Trochiſc vtiles ad pleureſim.

larum, ſucci liquiritiæ: ana. ʒ. x. dragagāthi amyli, ſemi-
nis althęę, ſeminis fœniculi: ana. ʒ. iñ. confice cū mucila-
ginibus, et ꝓprie pſyllij, et ſeminū cydoniorū, et ſeminis
lini. Et ſit doſis. ʒ. i. cū ſyrupo violato. Idem. Confectio
vnguenti lenientis pectus, et facilitātis ſputum. ℞. olei

Vnguentū ad pect⁹ facilitans ſp tum ī pleureſi.

violarū ʒ. iiñ. mucilaginis, ſeminis lini, et ſeminis cydo
niorū, et mucilaginis, ſeminis althęę: ana. ʒ. iiñ. mucila-
ginis hordei mundi cocti ad perfectionē vſque dum ru-
beſcat, vnc. i. et. ſ. ſucci radicum lilij, vnc. i. ceræ puræ,
vnc. i. aggregentur omnia bona aggregatiōe, et inūga-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 502 sur 1089

Aliud vnguentum sedans dolorē, & facilitans sputū. Emplastrū ad idem.

tur cū eo pectus. bonū, si Deꝰ voluerit. Sabor rex Medorum. Descriptio vnguenti sedantis dolorē, et lenientis sputū. ℞. olei violati. ʒ. ij. ceræ. ʒ. ß. adipis anatis & galli næ: añ. ʒ. v. hyssopi humidæ. ʒ. viij. butyri ouiū loti sępe ſ aqua hordei. ʒ. iij. mucilaginis seminis lini, althęę: añ. ʒ. x. Et fiat ex eis vnguentū. bonū & expertum. Et si materia compactior fuerit, pone pro oleo violato oleū de lilio. Idē. Confectio emplastri mirabilis ad ea, quæ diximus. ℞. foliorū violarū. ʒ. v. radicū lilij. ʒ. x. farinæ hordei & fabarum: ana. ʒ. vi. et. ß. mucilaginis maluauisci, & seminis cydoniorū, et seminis lini: ana. ʒ. xij. florū chamæmeli, & dragagā. ana. ʒ. vij. ceræ. ʒ. ij. olei violati. ʒ. viij. rob quantum sufficit. aggregent oīa & decoquant & superpone. Si aūt materia cōpactior fuerit, et indiget resolutione, addatur in eo farinæ seminis lini. ʒ. i. & pro oleo violato ponat oleum de lilio. Et si caliditas intēsior

Aliud ad idem.

fuerit, adde eis succi foliorum cucurbitę, nenufaris: ana. ʒ. xij. et subtrahimus semen lini. Idē. aliud sedans dolorē & maturās. Accipe farinæ hordei, meliloti: ana partē. i. fa. fœnu. semi. lini: añ. partē. ß. semi. papaue. albi, partis. i. tertias duas, aut corticū papaueris partē. ß. vitellū oui vnū, rob quantū sufficit ad aggregandū ea. Filius Amaran. Emplastrū conferens pleuresi. Accipe violarum sicarū, furfuris farinę albę, farinę hordei, et fabarę, maluę, chamę. meliloti, partes æquales. Cōfice cū cera, et oleo violato, quantū sufficit & vtere. Et si necessitas expetit ad maiorē resolutionem, adde ficus albas, farinā seminis lini, & fœnugręci. Si aūt resolutio quā quærimus nō fuerit posibilis, īmo tendit ad hoc vt suppuretur: & hoc significat ex eo ꝙ non mundificatur in. xiij. die, īmo multiplicatur dolor cū febre, & difficultas, & cōstrictio anhelitus, et tussis & alia. Tunc diuertemus nostrā considerationem ad inuestigandū qualitatem accidentium significantium super alterum duorum ex his, quæ comprehendit ratio de esse virtutis. Nam si dolor cum prædictis accidentibus non multū fuerit: neꝙ propter phlebotomiam, neꝙ ꝓp sputum, neꝙ propter alia sedat: & virtus non fuerit fortis, expecta casum eius & mortē. Et dixit Hippo. ꝙ qñ pleuresis non resoluitur, neꝙ mundificatur vsꝙ ad diem. xiij. tunc permutatur ad collectionē. Et tunc oportet vt ars perducendi collectionem ad suppurationē, & ex suppuratione ad statū incolumitatis dirigat intētionem nostram ad sex res. Prima quidē est maturatio apostematis. Secūda est ingeniatio ad rupturam eius. Tertia est absterſio, et mundificatio materierū. Quarta est mundificatio, & consolidatio. Quinta est correctio accidētiū. Sexta est rerū sex regulatio. Primam igit rem complent administrationes medicaminū aggregantiū in se virtutē lenificationis, vel simul & resolutionis, vt cadat maturatio ęqualiter in materiam iā collectam, & illa qdē oportet vt latitudinē cū gradatione administrationis medicaminū habeat incipiendo ab eis, quæ sunt in gradu temperatæ complexionis extendendo ad ea, q̄ sunt maioris eleuationis, donec peruenia tur ad graduin fortiū. Et scias qm̄ principium operationis medicaminis fortis inæqualē facit maturationē, aut ante maturationē apostema aperit. Maturatiuorū aūt q̄ dam operant administrata interius per os, & quædam exterius. Et ex interius operātibus, et tēperatis est aqua decoctionis ficuum siccarū & dactylorum: et fortius eis est decoctio vtrorumꝙ. Et ex eis est decoctio fœnugræci, & ficuum siccarū cū rob, aut sine eo, aut passularum, & fœnugræci, aut aqua hordei decoctionis ficuū siccarę vel radicū lilij cū melle. Et ex eis est fortius decoctio ficuum, passularę enucleatarum, dactylorum, fœnugręci, et seminis maluę cū meibuteg. Et si fuerit in eo caliditas vehemens, tunc conueniens est aqua hordei cum iuleb subtili, aut cum aqua mellis, aut cū aqua decoctiōis maluarū, aut seminū earum, aut althæę, aut radicis lilij, aut ficuum siccarū & passularum, aut fœniculi, aut seminū

De cura pleuref. q̄ terminatur p suppurationem.

Maturatiua ab intra.

In caliditate intensa.

E

F

G

H

cydoniorum, & similium. Confectio trochiscorū faciētiū maturationem, & proprie cum nō est caliditas vehemens. ℞. seminū maluę, althęę, farinæ fœnugræci, semi nis lini assi, farinę ciceꝛ, succi liquiritię, tereniabin: ana. fac trochiscos cū mucilagine seminis lini. Da cū eo, qd' conuenit ex potibus. Cōfectio alia trochiscorum conferens ei cum quo est caliditas & febris vehemens. ℞. violarū siccarū, dragaganthi, amyli, succi liquiritię, seminū cydonioꝛ, semi. citruli, et melonis, et cucurbitę, seminū maluę, althęę, florū meliloti: ana. Fac trochiscos cū mucilagine seminū cydoniorū, aut semi. lini, da cū eo, quod conuenit ex potibus. Extrinsecus aūt operantiū quędā sunt embrochationes, & proprie ex aquis decoctionis maluę, aut althęę, aut fœnugręci, aut seminis lini, aut cydoniorum, & similiū administratę cū spongijs. Et qñꝙ addit eis, quod est sicut melilotum, & anethum, et herba vitri: qñ oportet sedare dolorē. Et qñ oportet, ꝙ sint linitiones, & proprie, quæ sunt sicut cera, & oleum imbibita in mucilagine psyllij, et seminū maluę, aut ī mucilagine fœnugræci, & seminis lini, et althęę, et similium. Et ex eis est adeps gallinę, & anatis, et similia. Et fortius eis est diachylō dissolutum in oleo de lilio. Et adhuc fortius, quod fit ex mucilagine radicum maluæ, althęę, farinæ hordei, fœnugræci, seminis lini, & semi. cydoniorū, & melle aggregatis cum butyro loto, & cerato facto ex oleo & cera. Et q̄cunꝙ sunt emplastrationes, & proprie cum eis, quæ fiunt sicut ex farina hordei, & mucilagine ficuum cū melle simul coctis, aut ex farina hordei, et mucilagine cū melle, et oleo veteri aut ex dactylis, & farina frumēti, & rob: et ex valde bonis est, quod fit ex oleo, et folijs caulium, et farina fœnugræci cum butyro simul coctis, & similiter ex radice lilij cocta cū rob & butyro. Et fortius eis, est quod fit ex farina hordei, et semine lini, et fœnugræci, et semine maluę coctis cū mucilagine ficuū et althęę cum melle, et butyro, & rob, & adipe antiquo. et adhuc fortius si addatur eis galbanum dissolutū in rob, aut vino dulci. Et adhuc fortius si addatur ex fimo columbino, et fortius adhuc si addat vtrūꝙ. Hoc aūt medicamen interdū collectionē vsꝙ ad partes cutis adducit. Et si addatur in medicamine herbæ albeduſtur aliquid, operabit id vehementius. Et confert in hac hora administratio quietis, & pprie in aere quieto, et temperato ad caliditatem et humiditatē decliui. Cibos autem manducent maluas, bletas, siclam, atriplicē cum oleo amygdalino. Et ex summa oleorū melius est leureng: est. n. ei cibus, et medicina citam & facilem faciens apostematis maturationem, & laudatur eis aliqd tereniabin, & ius cicerū dulciū cū meliloto, & sorbitiones frumentales, et ius caulium, et similia. et concedant eis in secunda mensa ficu sſiccę elixę, et dactyli humidi, et chesmes, et poma dulcia elixa, et cāna mellis, & similia. Secundā rē cōplent administratiōes medicaminum aggregantium in se virtutē lenitionis, et apertionis cum ingeniationibus ex modis opationum. Et ad hoc qdē genus medicaminis pueniendum est cum iā factū est dubelati. et hoc qdē significatur ex remissione doloris, & febris à multiplicatione grauedinis in loco collectionis. Medicamina autē qbus inest, pprietas hoc facere ex eis quæ sumunt per os sunt sicut syrupus de hyssopo, & de prasio. Et ex eis efficacior est syrupus de succo herbę albeduſtur, et melle, aut apoçema decoctiōis eiꝰ cū modico fermēti simul distēperatis, & coctis. Et fortius eis est succus ipsius cum fermento et melle. Et adhuc fortius si addatur eis baurach modicum: et est forte, et confert in hac hora: et, pprie cū natura est fortis, et febris nō est, ad ministratio theriacę, et mithridati. Festinat. n. et facilitat apertionē. Et similiter sinapis cum aqua mellis, aut assa fœtida cum lacte. Ex his autem qbus linitur extra, est emplastrum factum ex herba albeduſtur, et butyro, aut adipe antiquo, et melle: et fortius eis est, si addat

Trochisci.

Trochisci.

Maturatiua ab extra

Cibi cōuenientes.

ex

Ingenia rũ pendi apostema.

ex fimo columbino et fermẽto: adhuc fortius si addatur baurach. Modi autẽ operationum quibus ingeniamur ad apertionẽ apostematis, sunt prouocatio tussiculę hora post horam. et fortius eo est, puocatio vomitus: & cõfert añ horam eruptiõis, vt dormiat super latus infirmũ deinde reuoluatur subito & impetuose ad latus sanũ: & sunt ex ingeniantibus qui mouẽt & agitant eos lecto pẽsili aut in cunis: et sunt q agitant sedẽ in qua sedẽt gubernando eos ne cadant. Et sint cibi eorum in hac hora forbitiones fermẽtatę ex farina cũ melle, aut tritico, aut ex farina hordei, aut tritici, aut cicerũ. Et panis fermẽtatus infusus in aqua mellis, aut rob, & concedunt eis oua forbilia cũ pane, & lac calidum sicut mulgetur cum pane, & passulę & ficus siccę cũ pane. Et comedantur in secũda mensa grana pinearũ cum ficubus siccis & amygdalis dulcibus, & amaris, & similia. Verum si cum hac arte apostema non rũpit, tunc est timorosum: quare oportet vt aperiat collectio cum phlebotomo aut cauterio, vt sanies egrediat, & non subito, ne superueniat ei quod est sicut debilitatio & syncopis, & mors. Quare oportet vt paulatim omni die extrahatur & cum cautela. Cũ autẽ sanies q expuitur post apostema iam factũ aut egreditur post apertionem iã factam fuerit alba & vncta equalis non habẽs de odore corruptionẽ, aliquid omnino febris cõtinuat, remissio paulatim: tunc est aliquid de quo est spes ad incolumitatem, & proprie qñ continuanẽ ei quinq; aliæ significationes laudabiles, quę sunt proprie leuitas, quies, iocũditas, & desideriũ cibi, et bonitas aliarũ operationum, videlicet naturalium, et spiritualium: quare in hac oportet hora vt conserues virtutem cũ carnibus & cibis temperatis, neq; terrẽdũ de febricula: qñ eradicabitur paulatim exeunte sanie. Cũ aũt accidentia in contrarium eorum quæ diximus, apparuerint: tunc est illud de quo desperabitur. Inquit Hippo. Terminus rupturæ huius apostematis qñq; perscribitur in. xx. diebus, qñq; xl. & qñq; lx. & illud ideo: quia quanto accidentia collectionis fuerint vehementiora, tanto status vicinior: & eruptio velocior, & quãto accidentia leuiora et pigriora fuerint, tanto status & eruptio remotior. Accidentia autem super hæc significantia sunt febris, et dolor. Hæc enim vehementia aut remissa citam aut tardam eruptionẽ declarant. Tertiam rem cõplent administrationes medicaminum à sanie mundificantium post collectionis eruptionem. Et quidem hoc fm exigentiã declinationis saniei. In quibusdã enim transitum habẽs per pulmonem excreatur cum tussi. In quibusdam vero recipitur in vacuitate corporis, & subintrans concauam venam transit ad hepar, & siquidem autem in partem concauam eius declinabit ad intestina magis, sicut ad propinquiores ductus, aut ad partẽ gibbosam ipsius, & declinabit ad vias vrinæ, & in quibusdam fit post rupturam ad nullã partium saniei declinatio. quare cõculcatur ibidem & est materia morborũ difficiliũ & phthisis, & quandoq; præfocat multitudine sua. Quibus oĩbus tam succurrimus vt mũdificetur à principio vulnꝰ. Nisi enim (sicut Hippo. dixit) vsq; ad. xl. dies mũdificatũ fuerit faciet cadere in phthisim. Cũ autem natura expulsionẽ saniei per os iam fecerit, absterſiua, mundificatiua, lauatiua medicamina añ dari oportet, & in gñe eorũ ẽ aqua mellis laudabilior, & aqua zucchari & iuleb, & sifiter aqua hordei, & aqua cicerũ, et fortiꝰ eis est seca niabin Gal. quod scriptũ est in capꝰ. quod est ante istud. Et adhuc eis fortius ẽ decoctio hyssopi, & syrupꝰ ipsiꝰ, & decoctio radicum hlñ cœlestis, & syrupus eius mellinus. Huius ẽt intentionis est lohoc de caulibus, & lohoc de squilla, & electuarium de orobo, & lohoc de allijs est vehementis virtutis in hac parte: & alia assa cum melle & butyro, et nos hæc scripsimus in capꝰ. de asthmate & tussi. Plura præterea & diuersa ex eis q pectus et pulmonem à putredinibus mundificant scripsimus ibidẽ quæ

Qualiter sanies non est extrahenda subito ĩ apostemate.

Terminus rupturæ apostematis

A

B

C

D

ibi requirantur. Confert ẽt vomitus prouocatio cũ interpolatione cũ aqua mellis et sale, aut cũ aqua mellis, et baurach, aut sinapi. Cõferunt ẽt super locũ embrochationes, & linimẽta & emplastrationes, et proprie ex rebus, q adiuuant ad mundificationẽ. Et ex summa eorũ est decoctio alhasce aut hyssopi aut ireos, aut similiũ ad ministrata cũ spõgijs. Et qñq; miscet cũ eis quod est sicut spica, & lignũ balsami, & grana eius, & hueg, & aristolochia rotunda. Et ex eis, q liniũtur sup locũ, est oleũ de spica, & oleum de alcanna, & oleum de lilio, & oleũ chamæmeli, & anethi. & fortius est eis oleũ de iride, & adhuc fortiꝰ est oleũ balsami. Emplastrationes aũt oportet vt fiãt ex eis, q sunt sicut chamæmelũ, melilotum, spica, & farina hordei, fœnugręci, et seminis lini, et seminis maluæ cõgregatis cũ ceroto, quod fit ex hyssopo humida, et oleo de lilio, et oleo nardino, et oleo de iride et cera. & fortius eis est, & pprie qñ quærit ex vnctione & proprie factũ ex alumine, sulphurę, et asphalto aggregatis cũ oxymelite. Et quidẽ sup his canon est medicinalia huiusmodi nõ esse euacuãda ad aliquã triũ proprietatũ. Et prima quidem est vt sit absterſiua & mũdificatiua. Secunda vt sit mẽbri p quod est saniei transitus confortatiua. Tertia vt sint expulsiones factæ p illud membrũ facilitantia. Et primũ quidem perficitur cũ eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & aqua zucchari, & syrupus mellinus, et alia quorũ præcessit rememoratio. Secundũ vero cum eo, quod est sicut hyssopus, hasce, chesmes, & similia in expulsiõe facta p pulmonẽ. et sicut spica, & cordumene, & amygdalę amaræ, et similia ĩ expulsione facta p hepar ad vias vrinæ. et sicut trochisci diarodon, & mastiche, et such, et similia in expulsiõe facta per hepar ad intestina. Tertiũ vero pficit cũ eo, quod est sicut iris, & semen alchurat, et carthamus, et similia qñ sanies expurgat sputo. Et sicut decoctio fœniculi, & apij, et aqua cicerũ, et similia qñ expurgat per vrinã. & sicut sal, & baurach, & carthamus qñ fit expurgatio per intestina. Et sunt ex medicinis, q aggregãt in se oẽs intẽtiones sicut ius galli antiqui, et mel, & liquiritia, et capillus veneris, & hyssopus, & casia fistu. & manna & similia. Hæc enim adiuuant ad expulsiões oẽs quas diximus. Et sunt ex medicinis magnis, quæ etiã aggregant oẽs has intẽtiones: sed nõ sunt administrãdæ, nisi cũ morbꝰ proprie chronicatur, & sunt theriaca pprie, & mithridatum, & athanasia, mundificãt. n. hęc sufficiẽter, et ex eis est cõfectio mirabilis relata ad Archigenẽ quã scripsimus ĩ capꝰ. de tussi, et similiter medicamẽ de piperibus. Verũ sup his cautela adhibẽda est. oportet. n. febre lentescente dari, & natura nõ debili existẽte, et cũ melle plurimo, aut aqua mellis, vt exiccetur sanies, & mundificetur locus, & sit potio eorũ circiter auellanam vnam vel duas fm exigentiam rei, cũ eo quod conuenit ex potibus, & proprie cũ aqua mellis. In crastinũ aũt sit quãtitas eorũ minor, sic semper diminuendo, donec perueniatur ad mel solũ. Et si non plene cũ eis mundificet, iterum redeat ad alia: & iterum si oportet, procedatur eadẽ doctrina vsq; ad id quod exiccetur in totum. Et si cum hoc regimine adhuc nõ mũdificabit plene, accelerabimus cum sapientia, & administrabimus medicinã ex arsenico, et sulphure fm scientiam traditam à nobis in capꝰ. de asthmate & tussi. Hæc. n. exiccant cũ fortitudine. Et si cũ his cõstringit anhelitus, redeundũ est ad ea, quæ dilatant ipsum: & educũt saniẽ sicut aqua mellis cũ medicamine hyssopi. Et si supercalefiunt ex eorũ administratione: redeundũ est ad aquã hordei cũ aqua mellis, et iuleb et similia. Cũ aũt hęc accidentia cessauerint. s. constrictio anhelitus supercalefactio, & exiccatio iterent prędicta cum vicissitudine fm exigẽtiã necessitatis. Cibi aũt eorum sint sicut aqua cicerũ, & altereniabin, & sorbitiones subtiles ex farina cicer, hordei, et fabar cũ oleo amygdalino, et melle, et zuccharo, et ius cauliũ cum oleo amygdalino,

Canon bene notãdus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 504 sur 1089

& qñq; cum gallinis niſi febris vehemẽtia prohibeat, & ius gallinarum antiquarũ, & ius galli antiqui, & carnes pullinæ, & hœdinę: & addatur eis in cibis aut iurib⁹ eorum dũ res expoſtulat ex pipere aliquid. adiuuat enĩ ad mundificandum, & exiccandum. Et præcepit Gal. dari cœpas & alliũ in ieiunio, vt vulnus non claudat, donec mũdificet. Et præcepit dum ſanies ad inteſtina declinat, dari cibaria quæ ventrem moueãt, ſicut proprie malua, bleta, atriplices, & leureng. Et cum per vias renũ educere volueris, dari quæ ſunt ſicut aſparagi, aut baucia & ſimilia. In ſecũda vero menſa comedat grana pini, amygdalas cum melle, & ſemina fœniculi, & dactylos humidos & ſimilia. Et conceduntur etiã poſt cibos poma dulcia, et cydonia, et pira, et proprie ſceburc, et ſimilia. Potum aũt damus eis vinum dulce, et vinum alcheſmes, et vinum de paſſulis, et aquam mellis, et aquam zucchari. Si autem collectio corrumpitur, & diffunditur ſanies in loco collectionis ad nullam partem declinans, tũc oportet cauteria ſuper eodem loco. iii. vel. v. vel plura ſi neceſsitas expetit imprimi cum cauterio puncti, & perforetur pectus vſq; ad locum ſaniei, & hoc ſi fuerit in pectore. Si autem fuerit in latere aperiatur cum ſagittella vſq; dum perueniatur ad ſaniem. vt extrahatur & exiccetur extractionibus remouentibus materiam, donec ſanies paulatim exiccetur in totum mundificationibus & abſterſionibus quotidie factis cum aqua mellis. Aut cum vino mellito & ſimilibus. Quartam rem complẽt adminiſtrationes medicaminum aggregãtium nũc virtutem abſterſionis & mundificationis: nunc vero incarnationis & conſolidationis, & oportet medicamina huiuſmodi ſibĩnuicem ſuccedãt vſq; dum plena appareat ſanitas. Et dictum eſt aquam mellis abſterſiuum bonũ eſſe. Et dictũ eſt de alĩs quæ non oportet nunc iterare. Et iam quidem compertum eſt ĩ lacte caprino aut aſinino aggregari intentiones duas. ſ. abſterſionis ex parte aqueitatis eius & cõſolidationis ex parte caſeitatis eius. Et oportet vt ſit lac calidũ ſtatim cũ mulgetur, & poſt bonũ paſtũ, & proprie deſiccatiuum. Verum aſininum lac ſubtilius eſt quã caprinum, caprinũ vero tẽperatius eſt eo, & aqua decoctiõis hordei, & cancrorũ fluuialiũ aggregat ſimiliter intentiones duas p̃dictas: & ſimiliter lac coctum cum oleis. Medicinarum autẽ incarnãtium, & conſolidãtiũ vulnera pulmonis et pectoris ſumma dicta eſt in cap̃. de ſputo ſanguinis, quare oportet vt pars illa afferat ad locũ hũc. Et loquemur adhuc de eis ĩ cap̃. de phthiſi, ſi Deus voluerit. Cibi autẽ eorũ ſint carnes paruarũ auiũ, & extremitates hœdorũ, & porcorum iuuenũ, & arietum caſtratorum: & riſum cum gallinis, & triticum, & ſorbitiones tenerę ex frumẽto cũ carnibus. Et ex valde iuuãtib⁹ ſunt ſorbitiões ex farina orobi: aut ex farina riſi eum lacte. Et lac coctũ cũ eis eſt cibus delectabilis, & proprie cũ lapidibus fluuialibus aut chalybe, & ſimiliter caſeus recẽs, & ſimiliter ſorbitiões et pulmenta ex lacte cum farina cicerum, aut fabarũ, aut amyli. Caueat aũt indigeſtio eius, contingens. n. ex lacte moleſta eſt, & inimica, et proprie quãtum eius nutrimentũ eſt amicum. Potus eorũ ſit vinũ mediocriter ſtypticũ, & vinum albũ antiquũ, & vinũ antiquũ dulce eſt bonũ eis, & aqua in qua extinguit ferrũ, aut aqua de minera ferri, & aqua roſata, aut aqua pluuialis ĩfuſiõis gũmi aſſi et ſimilia, et laudat eis rob myrtinũ, et ſyrupus eius, et miua cũ aqua maſtiches. Et non negligantur excellẽtiæ zucchari roſati et adminiſtratiões eius oĩ hora. Fortaſſe enim eſt ipſum ſolũ medicina curans eos: & nos diximꝰ in cap̃. de ſputo ſanguinis ſm ſermonem Gal. & dicemꝰ hoc latius ĩ cap̃. de phthiſi, ſi Deus voluerit. Medicinarũ autẽ ſumma, q̃ adminiſtrantur emplaſtrando, dicta eſt in cap̃. de ſputo ſanguinis. Quintã rẽ complent adminiſtrationes medicinarum ſedantiũ accidentia in tota curę latitudine ſupueniẽtia: ſicut ſunt vehementia doloris

E & febris, et prauitas anguſtię, et ſitis, et tuſsis vehemẽs, et ſtrictio anhelitus, et vigiliæ, et faſtidiũ cibi, quæ tempore collectionis, & maturatiõis timoroſa ſunt: matura ta autẽ ea ſuſpecta ſunt magis: poſt eruptionẽ aũt ipſius remanentia mortalia ſunt. Verũ ex eis quædã remanẽtia ſunt ſm magis & minus ſuſpecta, & quædam corrigi poſſunt, q̃dã aũt minime. Inquit Hippo. dolor & febris circa ſaniei generationẽ vehemẽtiora ſunt: generata autem ea remiſsiora, et amplius remiſsiora poſt eruptionẽ ipſius, & adhuc amplius mundificata & exiccata ea. Si aũt in contrarium hoc acciderit, tunc nil aliud niſi peſsimitas & profunda corruptio ex prauitate venenoſitatis ſignificatur, & hæc quidẽ vere mortalis, et teſtatur hoc virus apparens ſicut amurca, et fœtidum, et hoc quidẽ incorrigibile deſperandum omnino. Et hoc idem de prauitate anguſtiæ dicimus, & ſimiliter de tuſsi, & contritione anhelitus. Vigiliæ autem ſitis & appetitus defectio aliã atq; aliam poſſunt habere cauſam ,ppter quod

F non iudicanda mala ſimpliciter. Vigilationem autem efficit mala cerebri complexio ſicut ſiccitas: & bauracitas ex mala humiditate occultata in ipſo. Aliq̃n autem efficit frequens agitatio ſuper aliqua re: & iam quidẽ diximus curam eius in cap̃. de ſahara. Sitis ẽt cauſam põt habere extranea, ſicut eſt proprie ſalſuginoſitas ex mala qualitate exiſtẽte in ſtomacho, aut caliditas, aut ſiccitas in orificio ipſius, & alia ſicut dicemus in cap̃. ſuo, & curatur ſicut dicemus ibi. Et ſimiliter defectio appetitus poteſt habere cauſas, quas ẽr dicemus in propriis cap̃.

Sexta rem cõplent adminiſtrationes regiminũ ex generibus rerum ſex ſm exigentiam quinq; canonum ſupraſcriptorum. Et hoc quidem dictũ eſt. Filius Zachariæ. Confectio trochiſcorum qui adminiſtrantur cum aqua hordei, cum qua cocti ſunt cancri fluuiales, & ſyrupus de papauere, aut rob myrti. Et conferunt ad conſolidationẽ et mundificationẽ vulneris pectoris, aut pulmonis, quorũ permiſtio. ℞. papaueris albi, ſeminis cucurbitæ & citrulorũ excoriatorũ: ana. ʒ. x. amyli, dra-

G gaganthi, gũmi arabici, ſucci liquritię: ana. ʒ. v. thuris maſculi, ſedenegi loti, boli armeni, ſanguinis draconis, charabæ: añ. ʒ. ij. myrrhę, cinnamomi, opĩ: ana. ʒ. i. Et fiant trochiſci, et adminiſtrent. Idem. cõfectio emplaſtri feſtinantis maturationem pleureſis, ſedantis dolorem eius. ℞. anethi, chamæmeli, violarũ ſiccarũ, furfuris, althææ, farinę ſeminis lini, fœnugræci, hordei: añ. Decoquãtur in aqua donec ſint diſcocta. Deinde cõterantur, et miſcẽ cũ oleo antiquo. Et ſupponatur tepidum: & q̃n addũtur in eo cinis caulium, & adeps anatis. Gale. Confectio lohoc mundificãtis et abſtergentis ſaniẽ à pectore et pulmone. Accipe amygdalarũ dulcium et amararum, granorũ pini, ſeminis vrticæ, farinæ lupinorum: ana partes æquales. Cõfice cum melle et da cum eo quod cõuenit. Plures præterea ex medicinis mũdificãtibus pectus, & pulmonẽ à ſanie, et viru dictæ ſunt in cap̃. de aſthmate & tuſsi, quæ requirantur ibi. Et ex medicinis ſanantib⁹

H vulnera pectoris & pulmonis plures dictæ ſunt in cap̃. de ſputo ſanguinis. Aboal. Cõfectio trochiſcorũ ad vlcera quæ fiunt in pectore et pulmone conſolidantium ea. ℞. roſarũ, balauſtiæ: ana. ʒ. ij. ſanguinis draconis, amyli, olibani: ana. ʒ. ij. dragagãthi, maſtiches: añ. ʒ. i. ſ. acacię, croci: añ. ʒ. i. tertiam, charabæ et myrrhæ: añ. ʒ. ſ. Confice cũ rob cydoniorũ & myrtillorum & da cum eiſdem. Cõfectio medicaminis ex inuẽtiõe noſtra, quod eſt medicamen forte, et expertũ ad vlcera pulmonis, & pectoris, et mũdificat ea à ſanie, et materia viſcoſa cõtenta in eis & facilitat expulſionem earum. Cuius hæc eſt p̃miſtio. ℞. olibani, myrrhæ, cinnamomi, amomi, granorũ pini, radicum ireos, gummi albotin, croci, talch: ana. ʒ. iiij. ſpicæ, caſiæ fiſtulæ, carnium dactylorum: ana drach. iij. coſti, drach. ij. galbani, drach. i. tertias duas, mellis quantum ſufficit ad aggregandum ea. Decoquant mel

& albotin

Scdo aphriſmorũ. 4

Trochiſci vtiles ad mũdificationẽ, & cõſolidationẽ vulneris.

Emplaſtrũ maturatiuũ pleuref.

Lohoc mũdificans ſaniem.

Trochiſci ad vlcera pectoris.

Medicamẽ ex inuentione proprũ ad vlcera pul.

& albotin in vase duplici vsq; dū habeat spissitudinem. deinde permisce cum eis galbanū, et fac bullire denuo: deinde proȝce super ipsum puluerē aliarum rerū: & da cum eo quod cōuenit. Permutationū autē pleuresis ad alias ægritudines quædā sunt ad bonum, quædā ad malum. Permutatur autē in peripneumoniam, & ad phthisim, & ad malū. Et permutatio eius ad peripneumoniā est ſm alterum duorū modorū. Qñq; n. fit ex conuersione materiei pleuresis ad pulmonē: qñq; ex conuersione virus ad ipsum, cum non mundificatur vsq; ad. xl. dies à ruptura collectionis. Et permutatio eius ad phthisim similiter fit ſm alterum duorum modorum, aut mediante peripneumonia, aut sine mediatione eius. Et proprie cum sanies acuta et mordicatiua resoluta ab eruptione apostematis transiēs per pulmonem vlcerat substantiā eius. Et dixit Hippo. q; qñ pleuresis non resoluitur neq; mundificatur in. xiiij. diebus in empyema transit. & si empyema non mundificaī in. xl. diebus à die rupturę permutatur in phthisim. Et dixit Gal. q; materia pleuresis qñq; rapitur fluxu ventris: qñq; natura vincit super ipsam, & expellit eā ad partē aurium, & facit collectiōes, & est significatio incolumitatis. Et qñq; apparet victoria morbi supra naturam & significatur ex permistione intellectus et vigilȝs et fit permutatio in phrenesim. Et qñq; vltimatur materia morbi supra naturam: & declinat materia ad cerebrum, & interficit vsq; in diem. iij. qñq; declinat ad neruos, & facit spasmū. Et dixit iterum Gale. q; qñ rapitur ad partes cordis multiplicaī tremor eius et syncopis et interficit in prīcipio et qñq; subito. Et dixit Hipp. q; aliqñ accidit ex paruitate et venenositate materiæ, vt vincat supra posse naturæ omnino & cōuertat ptes loci vt appareat dorsum patiētis quasi dorsum verberati, et viret latus eius et nigret, ita q; cōsueuit de eis dicere vulgus esse percussos à dęmone. Iterum Gal. dixit q; natura multoties vincit supra morbū & expellit materiā eius ad loca vacua subascellarū et inguinū, et partium crurium, et auriū, et pedum, et cōuertit in apostemata bū nata ad pleuresim, sigñant. n. salutē. et qñq; conuertit materiā et extrahit vsq; ad cutem & ducit ad incolumitatem cum apostemate sub cute.

De permutationibus pleuresis.

5. aphorismorum. 8.

De peripneumonia. Cap. 10.

PEripneumonia ex ipsa mēbri denominatione nomē accipit: ē. n. apostema pulmonis. Et dixit Gal. quòd est morbus difficilioris curæ q; pleuresis, et propior ad interficiendū: et illud propter duas res. Et quidē prīa est: qñ in pulmone sicut scis solutio cōtinuitatis raro est susceptibilis curæ propter causas ī capitulo de sputo sanguinis assignatas. Secūda est qa virtus cordis nō patiī: imo deficit ab inflāmatione eius. creauit. n. ipsum sapientia vt euētaret cor. Est autem peripneumonia morbus p se, aut morbus ex altero morbo causatus. Et si quidē qui causaī ab eo quod est aptum natū eē nutrimētū pulmonis, aut à superfluitate nutrimēti ipsius, est morbus p se. Deriuaī autē ex altero morbo: sicut ea q; fit post catarrhū & post pleuresim. Fit autē peripneumonia ex oī materia sicut pleuresis. Et ex ea q̄dā vera, q; dā non vera. Et dixit Gal. q; vera peripneumonia est, q; fit à phlegmate. Et videtur q; dicenti q; vera peripneumonia est, q; fit ex cholera, sit magis credendū. Etenim pulmo est membrū cholericū: & eius nutrimentum est sanguis cholericus. Et iam quidem canon est, q; morbꝰ, cuius cōplexio nō recedit à complexione mēbri, nisi sicut naturale & innaturale, est morbꝰ pprie verus. Recedēs autē ab eius cōplexione in contrariū ipsius est morbus çebdeg. i. morbꝰ nothus. Et fortasis ratio p Gal. est qñ morbꝰ proprie verus minus molestus est q; çebdeg. Et peripneumonia phlegmatica nō est ī vehemētia paritatis sicut cholerica. Interficit. n. cito cholerica acuitate sua: cū sit vicina cordi: et oppō cū infrigidantibus nō peruenit ad locū: nec perducitur: nisi post eius alteratio nem plurimā: eo q; propter viarum distantiam calefit. Hoc autem secus est in phlegmatica, qñ oportet medicamina esse maturatiua et resolutiua: quæ facile sunt per uenientia ad locum necessitatis sine diminutione virtutis eorum. Pręterea morbus proprius alius est qui fit de materia quæ deputatur ad nutrimentum alicuius membri: quæ dum corrumpitur facit morbum: aut fit de materia, quæ est superfluitas nutrimenti illius membri. Et iam quidem Arist. dixit q; superfluitas est contraria illi rei, cuius est superfluitas: sicut fimus & chylus: & sicut vrina et massa sanguinea: et sicut sudor & humores ī venis: & sicut medulla et nutrimentū ossiū, & sicut adeps & caro, et similia, nisi sit superfluitas delatiua potentialitatis eius à qua deciditur sicut sperma. Et sciendum q; pulmo sicut cætera membra partem sibi propriā de humoribꝰ recipit, sed quod est sicut sanguis cholericus, de ipsis deputatur ad nutrimentum ipsius. Et superfluitas sui nutrimenti, quod est phlegma mittitur in vacuitates eius propter causas vtilitatum quas scis propter q; q; dam crediderunt Gal. dicēti: q; vera peripneumonia fit ex phlegmate: sicut ex superfluo nutrimento: & credide runt aliȝ dicentibus q; fit ex cholera sicut ex nutrimēto cum iam accidit corruptio. Et hoc ſm intentiones proprias. Terminatur aūt hæc passio ſm vnum triū modorū sicut & pleuresis: aut. n. resoluitur, aut suppuraī, aut permutatur. Et cura eius est similis curæ pleuresis.

Propter duas causas. peripneumonia est morbus periculosior quā pleuresis.

Secūdum. Gal. vera peripneumonia est quæ fit à phlegmate.

Peripneumonię terminus triplex.

De empyemate. Cap. 11.

EMpyema qñq; fit ex pleuresi, et diximꝰ curā eius. Et qñq; fit à peripneumonia, sicut dictū ē. Et qñq; ex sanguinis sputo. Verū causa eorū qñq; est à pulmone, qñq; à pectore, & partibus eius. Et iā quidē Gal. dixit factā ex causis in pulmone molestiorē esse ea, quæ est ex causis in pectore propter causas dictas ī capitulo, quod est ante istud. Et similiter curā eius difficilē eē propter causas dictas in capitulo de sputo sanguinis. Cura autem omnis speciei huius similis est curæ empyematis factæ ex pleuresi quam diximus.

De phthisi. Cap. 12.

PHthisis est detrimētū desiccationis et cōsumptionis cadens in corpus ex calore febriū habitudinaliū minutarū ex vlceratione pulmonis. Et vlceratio quidē huiusmodi cām habet: aut ex præcedenti catarrho acuto vlceratiuo instillante et imprimēte in pulmonē hora post horam: sicut accidit ex frequenti instillatione super petrā, vt perforetur petra. Et qñq; fit ex præcedenti pleuresi: aut peripneumonia: mediante tū empyemate, & qñq; tū sine mediatione. Et qñq; fit ex materia putrida diu stante in pulmone quā sequiī putrefactio et vlceratio. Et accidit nō nunq̄ post sputū sanguinis sine mūdificatione: sicut Hippo. dixit. Post sanguinis sputū casus in saniei sputū: et post saniei sputum casus in phthisim. Hic autem est sermo eiꝰ sub cōditiōe. Etenim post sanguinis aut saniei sputū quibus non resistitur fit casus in phthisim. Raro aūt contingit hæc passio pueris et senibus. Et si cadant interdū senes in illam occultari pōt eis: & possunt diu viuere cū illa. Viris aūt et mulieribꝰ frequenter accidit: et proprie paratis cadere in ipsam: & raro occultaī eis. Verū mulieribus occultatur interdū licet parū. Contingit hæc passio sicut Hippo. dicit, à decimo octauo anno vsq; ad trigesimū quintum. Expositi autem, vt cadant in phthisim sunt habentes cerebrū debile, quare non prohibetur receptio superfluitatum in ipso, nec digeritur quod transmittitur de nutrimēto ad ipsum, quare sunt catarrhiçabiles, & ex parua cā. Et adhuc expositi ad id sunt habētes pectꝰ strictū in creatione sua cū multiplicatiōe vētositatū ī ipo, & pulmone eoꝝ, et vicinis ptibus. Et hūtes hūeros alatos, sicut sūt curuaturæ alarū, et collū subtile, & lōgū: depressum inter alas et humeros, et frequētat eos tussicula cū pūctura alicuiꝰ spathulę, aut māmillarū, & p̄cipue si sint ex irascentibus

Senibus & pueris raro accidit hæc passio. Corpora ad phthisim disposita qui.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 506 sur 1089

facile & cholericis. Tempus autem magis aptum vt faciat cadere in phthisim: & quod vehementius nocet factis phthisicis, est autūnus, & constipatio borealis multum dominans & maxime qñ præcessit auster: aut constitutio austrina: quā præcessit boreas. Et ex eis est regio borealis multū frigida, & sicca, & cibi & potus eius: & quæcūq; hoc cursu procedunt. Curare aūt phthisim, q̄ vehementer impressit & diuturnauit impossibile est: & proprie qñ continuatur ei lubricitas ventris fastidiū cibi, & fœtor oris, curuaturæ vnguium, & casus capillorū. Significant. n. ex hoc corruptionē profundari, & nutrimētū esse abscissum. Curare vero nō diuturnā, aut q̄ non multū impressit: & in qua accidentia timoris nōdū apparuerunt fortassis præsumendum est: quāuis non sit facile. Et intentio in curatione eius est duplex videlicet vniuersalis & particularis. Et vniuersalis quidem intentio est tres res. Et prima quidem est correctio causæ faCura phthisis parū impressæ. cientis. Secūda est abscisio eius. Tertia est regulatio ipsius vitæ patientis. Primā igitur rem complent administrationes medicaminum abscindentium nocumenta catarrhi: si accidat à catarrho, & hæc est radix operationis in hac cura. Et iam hęc scripsimus in capitulo, pprio: & si causa ipsi⁹ fuerit ex præcedēti empyemate, ex pleuresi, et peripneumonia, aut sputo sanguinis, cura eorum dicta est. Secundā rem complent administrationes euacuationū abscindētium causas: quarum præcessit rememoratio. Et siquidē malitiam complexionis calidam cognoueris ex plenitudine sanguinis, phlebotomamus ex basilica. Et si virtus pmiserit demū ex saluatella: et qñq; phlebotomamus phlebotomia renouante numerū si necessitas expetit administrādo ex cibis & potibus, et alīs quæ boni sunt nutrimēti. & hoc diebus quibus nō phlebotomas. Si aūt choleram abūdare cognoueris, euacua cum eo quod est sicut aqua decoctionis capilli veneris, & chayare de singulis manipulos singulos, iuiubas, & sebesten: ana. xl. pruna sicca. xx. pulpæ casiæ fistulæ, siracost. ana. vnc. i. zucchari violati. drach. xij. si necessitas expetit: addatur eis quod est sicut trochisci de violis & similia. Si aūt causam læsiuam materiam phlegmaticā esse cognoueris, euacua cum cochīs & similibus, quibus ex bdellio & dragagantho partes addantur conuenientes. Et ex euacuationibus particularibus & vtilib⁹ huic ægritudini sunt prouocationes hæmorrhoidarū, et menstruorū: & maxime si ex eorū retentiōe in nocumētum cadat. Et nos de his in cap̄. de sputo sanguinis. iij. cañ. locuti sumus. Tertiam rem cōplent administrationes regulationum in generibus rerū sex: & proprie collocent in loco aeris temperati ad siccitatem decliuis, & permutet ad regiōes aeris temperati. Et sint cibi eorum ex eis quæ sunt quantitatis paucæ et pluris nutrimēti, et insuper ad digerendū faciles: sicut proprie hepata gallinarū, & testiculi gallorum qui non calcauerunt, et alas pullorū, et carnes minutarum auium tenerarum, & carnes iuuenū perdicum, et alcubugi, et columbarū, et sint huiusmodi elixa aut ī iuribus aut ī aqua hordei, & proprie qñ quęrit mundificatio, et oportet vt addatur tunc in iuribus eorū de melle aliquid, & congruunt eis vitelli ouorum sorbiles cum melle, & cōceditur etiā eis ī hoc casu ius caulium impinguatum cum gallinis & similia. Quando aūt consolidatio et conglutinatio vulneris q̄ritur: tūc oportet vt sint cibaria desiccatiua, nō eleuata in gradu multæ exiccationis: & sint etiā conglutinantia, si cut proprie extremitates, & rostra hœdorū, et porcorū iuuenū, & arietum castratorum. Pane aūt vtatur simila gineo bene cocto habente aliquid mastiches: qñq; ponitur in eo oçimus et similia. Et ex cibis cōglutinatiuis est triticū cū gallinis, et risum, et similia, et pulmenta, ex geguer, et milio, et sauich, et chist hordei post bonā decoctionē eorū, et lentes sunt bonæ eis. Et pulmenta ex orobo, et sorbitiones ex farina ei⁹, et similia, et cibi ex lacte

E sunt eis magni iuuamenti; pprie cum nō est febris: et caseus si est recēs. Et nos dixim⁹ in cap̄. de empyemate diuersos cibos ex lacte, cañ. quarto. Si aūt fuerit cum ea febris vehemētia, sit cibus eorum chist hordei bene cocti cū cancris fluuialibus: postq; abluuntur abiectis extremis eorū cum aqua & cinere: et cum iteratiōe: et etiam cācri fluuiales assi aut elixi in aqua hordei. Et qñq; dant cocti in lacte asinæ: et qñq; ī oleis frigidis, et qñq; in aq̄ hordei aut cicerum: et qñq; ī lacte acetoso abstracto ab eo butyro: et sunt iuuamēti sublimis, et addūtur eis cucurbita et bleta cū oleo amygdalīo, et citruli, et similia. Et ex rebus cibalibus simul et medicinalibus est lac acetosum coctū cum tortellis de sceni: & sit proprie lactis. ʒ. iij. & tortellarum tritarum. ʒ. i. In crastinum adde ex lacte circiter aur. ñ. et minue ex tortellis circiter aure. i. Et hæc fiant singulis diebus, donec deueniat ad lac solū. Cum autē peruentū fuerit ad ægritudinis declinationē, incipiam⁹ diminuere ex lacte acetoso omni die: & addere ad tortellas, donec deueniat ad dationē tortellar; tīn. F Hunc autē modū decoctionis lactis acetosi scripsit Paulus, et plures post ipsum laudauerunt illud. Operatio autē acetosi lactis est ſm hunc modū. Accipe lac caprinum mundū habens bonitatem ex sanitate animalis, & congruitate pascui ipsius: et extrahat ex eo butyrum: & dimittat vna nocte in aere temperato: mane autē agitet vehementer et excludatur spuma eius. Est aūt lac huiusmodi sedatiuum vehementis caloris, constrictiuum, & consolidatiuum. Potus autē eorum non febricitantium sit in principio vinū album dulce, et cum peruenitur ad tempus consolidationis, sit albū ad stypticitatem declinans permistū cum aqua pluuiali. Febricitantium autē potus sit aqua hordei, et aqua pluuialis, & rob myrti, et syrupus eius, et syrupus de papauere, cum vocat necessitas, et aqua pluuialis decoctionis cancrorū, et aqua granatorum dulcium et similia. Et in secunda mensa comedant passulas cum granis post bonā masticationem, et G granata dulcia, et cydonia de sceni cocta ī rob et similia. Et oportet ante comestionē, vt approximēt deambulationibus mediocribus: et post ambulationes vtantur frictionibus lenibus tenerum faciētibus corpus, et hoc vt viuificetur calor in ipsis. Et post comestionem vacent, et quieti sint per duas horas: & hoc in loco temperati aeris: in quo sint odores redolentium frigidorum & stypticorum cum administratione gaudij. Deinde vacent somno, & quieti quantum possibile fuerit. Et si fuerint vigiliæ accedamus ad medicinas ex papauere: et hoc cum sapientia ne congelentur spiritus. Elongentur autem à balneis resoluunt enim virtutem: nisi apud declinationem. Tunc enim sunt iuuamenti sublimis quē admodum dicemus post. Prohibeatur autem eis omnis lubricitas, et constipatio viscerum, & magis lubricitas vehemens, resoluit. n. virtutem. Particularis autem intentio est. v. res. Et prima quidem est mūdificatio & abstersio vlceris. Secunda est prohibitio cursus materierū H ad ipsum. Tertia expulsio materierū saniei eius & exiccatio earum ex ipso. Quarta est consolidatio & incarnatio eius. Quinta est correctio accidentium. Et primā quidem rem complent administrationes medicinarum mundificātium et abstergentium vlcus & in genere eorum excellentius et nobilius est mel et aqua eius. Aggregat. n. virtutem mundificatiōis et absterſiōis. Et præter hoc est cib⁹ et potus amicus naturę, et iuuatiuus valde. Et ex eis ē aqua hordei, et aqua zucchari, et aqua cicerū. Et fortius eis est decoctio hyssopi, et syrupus ei⁹. Et adhuc fortius est lohoc de caulib⁹ et de squilla. Et ex eis q̄ sunt maximi iuuamenti est medicamen Gal. Ipm enim est mundificatiuū bonū, quod ʒ. ireos, hasce, hyssopi: ana partes æquales. Confice cū melle. Da mane & sero à. ʒ. i. vsq; ad. ñ. cum aqua mellis. Et dicit Democritus hyssopus, aut iris, aut farasion singulariter vel cōiūcta

Phthisim q̄ diu durare rit impossibile est curare.

De phlebotomia.

Solu. ī materia cholerica.

In materia phlegmatica.

Aer.

Cibus.

Qñ est cū febre.

Modus faciēdi lac acetosum.

Fructus.

Somnus.

Balnea.

Mundificatio vlceris.

cta cocta in aqua mellis, aut in aqua hordei ſunt mundificãtia bona. Et nos diximus plura ex his in cap̃. de empyemate. Secundã rem cõplent adminiſtrationes medicaminum materias à pulmone prohibẽtium. Et hoc quidem perficitur ſm alterum duorum modorũ: & proprie cum phibitione materiei quæ transfertur ad ipſum ex altero membro: & cum cõfortatione pulmonis vt nõ recipiat quod ad ipſum transferẽ de materia. Et ſm plurimum quæ transferuntur ad pulmonem materiæ ſunt catarrhales aut tranſmiſſæ à vicinis mẽbris & ex pleure ſi & alĩs. Et horum curã iam diximus. Summam. n. medicinarum pulmonem confortãtium ẽt diximus in cap̃. de tuſſi humida. Et ex eis eſt rob myrti & ſyrupus eius cum. ʒ. iĩ. pulmonis vulpis ficci. Et ex medicinis quidẽ mirabilis iuuamenti aggregantibus virtutẽ cõfortationis & mũdificationis eſt medicamẽ Gal. quod Recipit pulmonis vulpis ficci, ſucci liquiritię, capillorum veneris, ſeminis fœniculi, aniſi: ana. Cõfice cum zuccharo de cocto cum aqua quantum ſufficit. Et qñq; conficitur cũ rob myrtino, & eſt confortatiuum amplius. Tertiam rem complent adminiſtrationes medicaminum putredinis quæ ſunt in pulmone exiccantium. Et nos quidẽ diximus in cap̃. de tuſſi hæc adminiſtranda eſſe poſt mũdificationem debitam vt extirpetur poſt eas reſiduum putrefactionis omnino. Et diximus q; adminiſtratio ex myrrhæ rubeę. ʒ. i. & mellis. ʒ. iiĩ. lambẽdo diebus interpollatis cũ aliqua ex medicinis educẽtibus ſaniẽ eſt medicamẽ vtile. Et fortius eſt lambere alchitran cũ melle, aut cum melle & galbano ſimul liquefactis. Et ex maxime iuuatiuis eis ſunt medicinæ magnę, ſicut theriaca & mithridatum. et alia quorum in cap̃. de empyemate prę ceſſit rememoratio, & ſi indigetur adhuc medicamine exiccante procedemus ad medicinas de arſenico & ſulphure ſcriptas in eodem cap̃. caĩ. xxx. Et non negligantur medicamina huius ſummæ: qm̃ ad ſanitatem perducunt: ſi Deus voluerit. Verum ſi peruenitur ex eis ad ſupercalefactionẽ ſuccurrẽdũ eſt cũ aqua hordei, & iuleb cum trochiſcis de cãphora vſq; dum ceſſet accidens. deinde redeatur ad exiccatiua prædicta. Quartam rẽ complent adminiſtrationes medicaminum aggregãtiũ in ſe duas virtutes: mundificationis. ſ. & conſolidationis. Et ex medicinis proprĩs in hac ſumma eſt lac aſininum cũ virtute ſubtiliationis in ipſo, & lac caprinum cum temperie ſua: & lac muliebre cum proprietatibus temperiei intra illã. Lac. n. aggregat intẽtiones tres. Eſt. n. res cibalis & dilecta nimis & eſt ex rebus velocis cõuerſionis in ſanguinẽ, eſt. n. ſanguis bis coctus: & eſt poſt illud medicina abſtergẽs vlcus virtute ſerоſitatis eius, & cõglutinans ipſum virtute caſeitatis eius. Et oportet vt bibatur calidũ cũ mulgetur: & ſi poſſet ſugi ex mãmillis: & hoc in ieiunio ante cibos alios. et oportet vt poſt ipm̃ quieſcant, ne corrũpatur & aceſcat in ſtomacho eorum: nec dormiant ſuper ipſum, nec ſuſcipiant cibũ niſi prius deſcendat. Et oportet vt bibatur in loco aeris tẽperati, & proprie cũ fuerit gaudium & tranquillitas, & quãdo ipſum magis mundificatiuũ eſſe quęrimus dandum eſt cum melle. Et qñcũq; ipſum magis cõglutinatiuũ & cõſolidatiuũ quærimus detur cũ zuccharo roſato & ſimilibus aut coctum cũ lapidibus. Et ſi ſumens ipſum cõſtipationem patitur viſcerum, oportet vt eligatur ex lacte in quo multiplicatur ſeroſitas: & ſi nõ ſufficit, multiplicetur quãtitas potus eius in die ſequenti: & adhuc in die tertia, & ſi adhuc nõ ſufficit miſcendũ eſt cum eo quod eſt ſicut zuccharum & ſal, & ſi adhuc nõ ſufficit miſcendum eſt polypodium cũ ipſis: ſi aũt ſumens ipſum lubricitatem inteſtinorũ patitur: tunc oportet vt miſceat ei quod eſt ſicut hipocyſtis & ſimilia. Et ſi tuſſim habuerit, miſceatur cũ eo quod eſt ſicut dragaganthũ. Et ſi cũ ſtomachi debilitate fuerit: miſcendũ eſt cũ eo quod eſt ſicut trochiſci diarhodon: & ſimilia. Et lac quidẽ de quo

Medicamẽ Gale. quo nũc vtũtur medici ſub noĩe loch ď pulmone vulpis.

In lacte ſũt tres intẽtiones ad hoc.

A butyrum extractum fuerit, eſt magis conglutinatiuũ & coctum quidem amplius, & quod cũ butyro eſt, eſt magis humectatiuũ & impinguatiuum. Ars aũt in decoquendo lac eſt huiuſmodi. Accipe lac mundum, & recipe ipſum in vaſe puro abſterſo, & pone ſuper ipſo citer quintam partẽ eius ex aqua pluuiali. Deinde extingue in ipſo lapides fluuiorum ignitos ſine fumo vſq; dum lac fuerit coctum & conſumptæ aquæ partis in ipſo. Lac autẽ melius eſt, quod ſumitur ex animalibus iuuenibus mediocriter non nimis remotis aut vicinis partui, quorum paſcua ſunt ex herbis montanis in qbus eſt ſubtilitas, & mundificatio cum ſtypticitate & exiccatione. Et laudauit Gal. herbas huiuſmodi deputãdas eſſe paſcui eorum. ſ. ex herbis calidis, abſinthium, hyſſopum, haſce, polium, ſcea, iahde, fœniculus, abrotanũ & ſimilia. Et ex frigidis, rubus, rhãnus, ſolathrum, caiare, & ſimilia. Et oportet vt dandi lactis quãtitas comparet poſſibilitati virtutis ſuſcipientis ipſum, quare incipiendum à quantitate minori dando ex eo circiter. ʒ. iĩ. prima die: & in craſtinum addatur ei circiter. ʒ. i. & ſic fiat alĩs diebus à prima die vſq; dum deueniat ad lib. i. vel parum amplius. Demum paulatim deueniendũ eſt vſq; ad illud quod eſt ſufficiens. Et iam quidem diximus cauendum eis eſſe ab indigeſtione in potu lactis. In ipſa. n. eſt timor. Febricitantibus aũt eis, aut caput dolẽtibus, aut ſiti vehementi obſeſſis abſcinditur lac dulce: & laudatur eis lac acetoſum de quo extractũ eſt butyrum ſm doctrinam traditam à nobis in hoc eodem cap̃. Danda eſt etiam eis aqua hordei cocta cum cancris fluuialibus ſm quod etiam dictum eſt, & ſyrupus de papauere, aut ſyrupus de myrto cum eo. Et oportet cancrorum extrema abſcindi. Deinde lauari corpora eorum cum aqua & cinere frictione vehementi, & hoc cum iteratione & iteratione. Et oportet vt detur in ieiunio. Et ſit quãtitas potus eius circiter. ʒ. iĩ. & in craſtinum adde. ʒ. i. & ſic die quolibet vſq; ad lib. i. ſ. mane & ſero ante alios cibos. Summa autem medicinarum vlcera pulmonis & pectoris conſolidantiũ eſt hęc. Sanguis draconis, & proprie lutũ ſigillatũ, bolum armenicũ, charabæ, ſedenegi, olibanũ, maſtiche, balauſtiæ, roſæ & ſemẽ eius, coralliа, euphiſtidos, cortices cancrorum fluuialiũ vſtorũ, ſemẽ portulacæ aſſum, amylũ aſſum, ſemen maluæ & althææ aſſum, ſemẽ arnogloſſæ aſſum, gũmiaſſum, fructus myrti, & ſiſia. Medicamina aũt cum quibus hęc danda ſunt, proprie ſunt vitelli ouorũ, lac dulce & acetoſum, aqua pluuialis, & aqua hordei, decoctionis cicerũ, & cancrorum fluuialiũ, aqua alſauie, ſuccus cydoniorũ, miua, ſuccus myrti, roſæ, & ſuccus earũ, mucilago pſyllĩ, ſemen cydoniorum, ſyrupus de papauere, ſyrupus de iuiubis, ſyrupus de violis, & ſyrupus roſatus, & ſiſia. Ex medicinis aũt cõpoſitis ſunt hæc. trochiſci de luto ſigil. aut de luto armenico, phyloniũ perſicũ eſt vltimũ: mundificat enim & exiccat putredines, et conſolidat vlcera. Et nos ſcripſimus ipſum, & adhuc alia multa huius intentionis

D in cap̃. de ſputo ſanguinis quę efficaciter afferanť ad hũc locũ. Ex rebus aũt mirabilis iuuamenti ad cõſolidationes, & ſanationes vlcerũ pulmonis eſt zuccharũ roſatũ recens: ſuper quod nõ prætereat annus. Aggregatur. n. in eo virtus abſterſionis ex ſucco roſarũ & virtus cõſolidationis ex parte ſubſtantiæ earũ. Et noſti q; virtus abſterſionis ex roſis pp antiquitatem abſcindit quę adhuc poſſidetur in recentibus. Et Gale. quidem pręcepit dari zuccharũ roſatũ ſingulis diebus in quãtitate plurima: ẽt cum rebus medicinalibus cibalibus & potabilibus ſecundum omnem modũ adminiſtrationis eius: ita q; etiã cũ pane. Et vſi ſunt eo poſt ipſum plurimi: & nõ eſt cõprehenſibilis eorũ numerus qui ſanati ſunt ex vſu eius tũ prius mundificationibus p̃cedentibus. Falluntur. n. vtẽtes eo à principio dũ mũdificatio nõ p̃ceſſerit. Coartat. n. ī pulmone materias. Nos aũt dedimus cũ lacte ca-

lido

Modus decoquẽdi lac ꝑ phtiſicis.

Quorũ aĩaliũ eſſe debeat lac.

Modus p̃parãdi cãcros fluuiales.

Vlc⁹ pectoris & pulmonis conſolidantia.

Medicamẽ mirabile ad phtiſicos ẽ zuccharũ roſatum recens.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 508 sur 1089

Quo nam mõ zuccharũ roſatum phthiſicis febricitãtibꝰ exhibendũ ſit.

lido non febricitantibus. Febricitãtibus vero cũ aqua hordei decoctionis cancrorum fluuialium, & alĳs multis modis adminiſtrationum: & inuenimus eſſe medicamen vltimum. Verum quoties ex eius adminiſtratione cõtingit conſtringi anhelitũ, dentur quæ elargãt ipſum ex eis quæ educunt ſaniem: ſicut proprie ſyrupus de hyſſopo & ſimilia. Et ſi accidat ſupercalefactio propter deſiccationẽ, detur ſyrupus de iuiubis, aut ſyrupus de violis, aut mucilago pſyllĳ, aut cydoniorum cũ aqua granatorum, aut aqua expreſſionis ſeminum portulacæ cum trochiſcis de cãphora dictis in antidotario. Et ſi ſequat poſt ipſum cõſtipatio naturæ, detur myrobalanum de violis, aut ſyrupus eius cũ aqua hordei. Et poſtq̃ ceſſauerit huiuſmodi, redeatur ad zuccharum roſatum dandum in omnem modum. Quintam rem cõplent correctiones cadentes in accidentia concomitantia & ſuperueniẽtia huic morbo. Et ex concomitantibus eſt febris, conſumptio, & macies, & debilitas. Et ex ſuperuenientibus eſt tuſis, fluxus ventris, conſtipatio, & faſtidium cibi. Et iam qdem Hippocrates dixit mundificatiuum vlceris febris lenteſcentiam ſuccedere debere: quæ ſi nõ ſucceſſerit, conſtat corruptionẽ vlceris profundari. Nos autem experiemur circa omne tempus curationis eius interponere medicamina febris vehemẽtiam ſedantia: vt ſigillentur ex his & illis beneficia concordantia: quorum finis eſt ſanitas. Et ſuccurretur cõſtipationi, & arefactioni eorum cum eis quę adæquant & humectant ex cibis, & potibus, & rebus medicinalibus, et adminiſtratione lactis dulcis, & alĳs quæ diximus. Et confert eis balneatio in aqua dulci calida. poſtq̃ morbus in declinatione fuerit & ante illud eſt res prauior, & eſt ponere ægrum in deſperatione. Forma aũt balneationis eſt in hunc modũ. Præparetur aer balnei vt ſit liber nõ habẽs de corruptione odoris, aut prauæ qualitatis oĩno aliqd & calefiat, vt ſit caliditas balnei. & aquæ caliditas temperata qua excitetur, & non reſoluatur calor naturalis, & ſit prima manſionum remiſſiùs calida q̃ alia. Tunc intret patiens manſionem primam, & fricetur in ea leui frictione, & proprie tenerum faciente corpus. Deinde intret manſionẽ ſecundã, & incipiat lauare corpus cum aqua calida vtendo leui frictione cum manu. Deinde paulatim intret aquã calidã, & delectetur in ea, deinde incipiat lauare corpus eius cũ aqua decoctionis capitũ hœdorũ, aut cũ aqua hordei conquaſſata cũ ouis multis & oleo amygdalarum dulcium. Deinde ducatur ad manſionẽ primam: & inungatur corpus eius oleo roſato: & ducatur ad habitaculũ exterius, in quo ſit aer tẽperatus cum multitudine redolentiũ ſtypticorũ, & quieſcat in lecto. Deinde poſt duas horas cibetur cibis laudabilibus paucæ quãtitatis & pluris nutrimẽti ex eis quorum iam mentionem fecimus. Et ex hinc tota intentio noſtra ad humectandũ ſit occupatior, & cũ delectatiõe & quiete & ſomno & delitĳs & ſimilibus. In craſtinũ aũt aut in die tertio balneeẽ ſimiliter. Si aũt patiens debilis fuerit ante per duas horas, q̃ balneum intret, accipiat ſorbitionẽ, & ex carnibus teneris, aut ex lacte dulci, & quieſcat ſuper ſorbitiones per duas horas, deinde intret balneum. Si aũt patiens talis fuerit, vt virtus eius tolerare poſſit, præcepit Galenus, vt poſt ſufficiẽtem lauationem in aqua calida, aut in aqua capitum arietum caſtratorum, ſpargi ſuper corpus eius in prima manſione ex aqua frigida aliqd præterq̃ in capite eius. deinde inungi oleo roſato. Lauationes ẽt in tina ſunt huius intentionis, & proprie cum rebus humectãtibus, & impinguantibus corpus ex his, quæ dicta ſunt. Poſt hæc paulatim deueniendum eſt ad adminiſtrandũ in balneis lauationes ex aquis decoctionum capitum arietum caſtratorũ, & ſimilia. Et ſi corpus remanſerit debile vngatur cum oleo maſtichino, & ſiſ̃ibus. Et ſiſ̃ paulatim deueniẽdũ ad alia cibaria laudabilia, & ſolidiora. De tuſſi aũt & cõ

Accidentia phthificorum.

Modus balneãdi phthiſicos.

E

F

G

H

ſtipatione ventris aut fluxu q̃ ſuperueniũt eis: dicemus ſicut in p̃teritis iã diximus. Et ſi accidat eis caſus appetitus, curetur ſicut in capitulo proprio dicemus.

De medicaminibus ad phthiſicos. Cap. 13.

PHthiſicis medicamina cõueniẽtia ſcripta ſunt plura in antecedẽtibus. Et ex eis ſunt trochiſci Galeni ſcripti in cap̃. de tuſſi catarrhali & deſcriptiones ſyrupi de papauere, & diapapauer, & trochiſci & pilulæ de papauere & pilulæ de ſtyrace: & aliæ pilulę de narcoticis ſcriptæ in eodem capitulo: & hæc proprie ad ſedationẽ catarrhi. Medicamina vlcus mundificantia & ſaniẽ eius abſtergẽtia partim dicta ſunt ĩ cap̃. de aſthmate & tuſſi: & partim in cap̃. de empyemate. Summa aũt medicinarum vlcera pulmonis & pectoris conſolidantium dicta eſt in cap̃. de ſputo ſanguinis. Confectio teſticulorum vulpis eſt phthiſicis & cõſumptis medicina experta: & dicta eſt in antidotario. Hamech filius Zezar. Confectio loch quę cõfert phthiſicis, et mundificat vlcera pulmonis, & conſolidat. ℞. iuiubas. l. paſſularũ enucleatarum. ʒ. xxx. ſeminis maluæ. ʒ. iiĳ. cancrorum fluuialiũ. ʒ. xx. capillorum veneris, caiare, virgæ paſtoris, linguæ arietis: ana. ʒ. ſ. l: quiritiæ. ʒ. i. Decoquantur in lib. iĳ. aquæ. vſq; ad lib. i. & adde eis ſyrupi de papauere, & zucchari tabarzet & ſapæ: ana. ʒ. vi. Decoquãtur ad mellis ſpiſſitudinẽ. Deinde proĳciaẽ ſuper ea ſeminis cucurbitę mũdatæ. ʒ. i. gũmi arabici, dragagãthi, ſeminũ cydoniorũ, amyli, ſeminis portulacæ, amygdalarum dulciũ: ana. ʒ. viĳ. papaue. albi. ʒ. v. Poſt bonã triturationẽ miſcẽtur cũ alĳs. da mane & ſero circiter. ʒ. v.

Loch pro phthiſicis.

Idem ſyrupus de pſyllio cõferens phthiſicis. ℞. ſpodĳ, ſeminũ portulacæ, ſeminũ cydoniorum, papaueris albi: ana. ʒ. iĳ. pſyllĳ mũdi. ʒ. v. ſucci arnoglоſſæ cocti & depurati. ʒ. xx. cancrorũ fluuialiũ lotorũ ſm doctrinam p̃dictã. ʒ. xx. Decoquanẽ in lib. iĳ. aquę vſq; ad lib. i. & cũ lib. i. zucchari fiat ſyrupus. da mane & ſero cũ ſucco arnoglоſſæ, eſt. n. efficax. Et qñq; daẽ cũ puluere huiuſmodi. ℞. pſyllĳ, gũmi arabici, dragaganthi, boli armeni: ana. Da cũ ſyrupo prædicto, & ſucco linguæ arietis.

Syrupus de pſyllio pro phthiſicis.

Trochi. de papa. vtiles ad phthiſicos.

Filius Zachariæ Araſi. Vlcera pulmonis, cũ non ſunt chronica: ſed adhuc aliqd ex ſanguine egrediẽ cũ tuſſi curari poſſibilia ſunt. Detur ergo cũ nõ eſt febris lac recenter mulſum: & ſi fuerit cũ eis febris, deẽ aqua hordei cũ cancris fluuialibus: aut cũ ſyrupo de papauere. Et dum nõ conſtringiẽ anhelitus eius adminiſtrenẽ trochiſci de papauere: quorũ deſcriptio hæc eſt. ℞. papaueris albi, ſeminis cucurbitæ & citrulorũ mundatorũ: ana. ʒ. iĳ. dragaganthi, amyli, gũmi arabici, ſucci liquritiæ: ana. ʒ. v. thuris maſculi, boli armeni, ſanguinis draconis, charabæ: ana. ʒ. iĳ. myrrhæ, cinnamomi, opĳ: ana. ʒ. i. fiãt trochiſci. Da cum ſyrupo de papauere aut rob myrti. Et qñ cum iſtis rebus conſtringiẽ anhelitus dentur in potu ea quæ elargant ipſum, & educunt ſaniẽ ſicut ſyrupus hyſſopi & ſimilia. Sabor. Loch conferens phthiſicis & cõſumptis ℞. teſticulorũ vulpis. ʒ. iiĳ. batrẽbuch, caiare: ana. ʒ. i. cicerum dulciũ tritorũ. ʒ. iĳ. ſeminis papaue. albi. ʒ. i. & ſ. hordei mundi. ʒ. i. paſſularũ enucleatarũ, ficuum ſiccarum, carnium dactylorũ: ana. ʒ. iĳ. cancrorũ fluuialium. ʒ. iĳ. decoquantur oĩa in lib. iiĳ. aquę vſq; ad lib. i. & ſ. Deinde accipe zucchari & penidiarum: ana lib. i. teſticulorum vulpium elixorũ in dulci lacte. ʒ. iĳ. aut cum olei amygdalini. ʒ. iĳ. decoquantur vſq; dum ſufficientẽ habeant coctionẽ. deinde proĳce ſup ea papaueris albi, ſucci liquiritiæ, ſeminum citruli, melonis, cucurbitæ, cinnamo. ſeminũ bombicis purgatorũ, ſeminis maluæ, florũ boraginis: ana. ʒ. iĳ. amyli, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ. iĳ. carniũ dactylorum, paſſularum enucleatarũ: ana. ʒ. v. Tere & cõfice cum prædictis. bonũ, ſi Deus voluerit. Filius Serapionis. Confectio de iacur conferens ad catarrhũ acutũ & phthiſim ex eo. ℞. ſeminis papaueris albi & nigri: ana. ʒ. iĳ. & ſ. radicũ liquiritiæ.

Trochi. de papa.

Aliud loch conferens phthiſicis.

Confectio de iacur.

tiæ.ʒ.i.&.f.ſeminis cydoniorū,ſeminis althææ:añ.ʒ.i. &.f.dragagāthi.ʒ.f.gūmi arab.ʒ.f.proñce ſupea aquę pluuialis lib.v.& dimitte die ac nocte. Demū decoque vſq; ad conſumptionē duarū partiū,et adde mellis lib.i. & rob lib.i.f.& penidiarū lib.f.decoque igni leni vſq; dum mellis habeat ſpiſſitudinē. Da mane cū aqua hordei. Et accipiat in ſero ex his pilulis. ℞.ſeminis portu. ʒ.v.dragagāthi,gūmi arabici: añ.ʒ.iij̄.ſeminis citruli.ʒ. iij̄.ſeminis cucurbitæ excorticati,et ſeminū cydoniorū: añ.ʒ.vj̄.ſucci liquiri.ʒ.v.fac formas ſiſes lupinis cū mucilagine ſeminū cydoniorū. Dent tenendę ſub lingua.

Pilulæ ſub lingua pro phthiſicis.

A

SVMMA. IIII. *De curatione ægritudinum cordis. Et primo de ipſis in vniuerſali. Cap. I.*

AEgritudines cordis ſunt debilitas pulſus, tremor,& ſyncopis. Et hæ quidem ęgritudines eaſdemſere habent radices non aliter inter ſe differentes, niſi ſicut debiles & fortes. Cauſantia autē has ægritudines cum ſint debilia, & remiſſa,imprimentia debilitatem contra vigorē mineræ faciunt debilitatem cordis. Amplius aūt eleuata, vt imprimāt agitationem læſiuam in ipſo faciente cadere diuerſitatē in differētijs motus cordis ſenſu pceptibilem quæ ſunt ex magno ad paruum: ex veloci ad tardū,ex raritate ad frequentiam & econuerſo. Tunc fiunt conſtitutiones duæ: aut.n. fiūt illa non integre,neq; in omni hora, ſed cum quadam interpolatione & vicisſitudine:& fit pulſus cordis aut integre cum quadam continuatione:& fit tremor cordis.

B

Cum fortiora fiunt vt imprimant vehemētius impreſſiones fortius ledentes impediētes aut pōcantes motus eius:aut ſepelientes ſpiritus ad interiora:aut interciden-tis abſq; interciſione oīno aut aggregātes ad principiū: aut reſecantes abſq; eo quod eſt in radice faciunt ſyncopim. Vincentia aūt ea vltimata victoria ſuper naturā ita vt abſcindatur ſpiritus & calor vitæ: aut extinguat in minera,ſunt cauſa mortis. Cauſæ autē facientes has ægritudines, quædā ſunt cauſæ corporeæ,quædā extra corpus ſurgentes. Et corporeæ quidem aut ſunt in ipſo corde,aut in mēbris vicinis ei,aut in membris cōmunicantibus ei propinqua cōmunicatione aut remota.Cauſæ autē exiſtentes in corde lædentes ipſum:aut ſunt malitia complexionis ſine materia aut cum materia.Et malitia quidē complexionis dominans cordi facit debilitatem ipſius, debilitas autem facta fortis vſq; adeo vt ſit agitatiua virtutis facit tremorem. Tremor autem ſuperueniens generat ſyncopim. Vltimitas autē facta in ſyncopi eſt extinctio & mors. Sed malitia quidem cōplexionis frigidæ ſuſpectior eſt q̄ calidæ propter elongationem à re vitæ:& ſicca magis q̄ humida: quamuis ſit dominans in diſpoſitione corporis,& cauſa ēt huius interdum fit cauſa præfocationis,& mortis feſtinæ. Solutionem autē continuitatis,aut apoſtemationem fieri in corde virtus non patitur,immo ſunt cauſa diſſolutionis & mortis,& qñ ineſt dolor ī ipſo fit cauſa ſyncopis & mortis. Dixit Gal. q̄ malitia cōplexionis puræ,aut cū materia facit in vniuerſam corporis partē ſenſum læſionis qui eſt dolor:& quomodo non in corde. Fruſtrabitur ergo, & ſupponemus alterationes in corde non curari: & nos quidem diximus,q̄ iam radix præpoſita eſt, etenim eſſe ægritudinum cordis aut non confirmatur: quia non ſunt manſuæ,& tunc ordo medicationis incolumitat:aut confirmat educendo ad mortē. Diſtinguemus autem in cauſis læſionum cordis, quæ ſunt ab aliis membris:qm̄ læſio cadens in panniculis,& in membris quæ ambiunt cor dum redūdat ad ipſum eſt cauſa ægritudinum eius prædictarum in ipſo. Et læſio cadens in cerebrum interdum eſt cauſa ad illud ſicut in epilepſia, mania, & melancholia: licet enim figantur in cerebro,

C

terminatur tñ in corde,& ſunt cauſa ægritudinum eius. Et ex eis eſt fluxus ſanguinis narīū,aut vndecūq;& cōmunicat etiā cum cerde cōmunitate magis propria ſtomachus:& affert ei cauſas læſionū, & proprie cum corrūpitur in eo cibus, & res venenoſa: aut fuerit in eo humor mordicatiuus: aut malę qualitatis, aut vitreus viſcoſus, aut repletio agitatiua, aut fames vehemens, aut dolor acutus & pungitiuus,aut fuerit in orificio eius bothor,aut vlcus putridū. Et dixit Paulus q̄ ægritudines, quæ ſunt in ſtomachi orificio:aut meri ſunt propinquæ cōuerſionis ad ferendum læſionē cordi:ita vt quidā putant tremorē factum in ore ſtomachi eſſe tremorē cordis: & quidā voluerunt debilitatē in ipſo eſſe cardiacā. Et diſpoſitio hepatis cum eſt alterata, vt generet ſm plurimum ſanguinē melancholicum imprimit:& eſt cauſa ægritudinū cordis, & eſt prauior diſpoſitionibus aliis, ita vt faciat diſpoſitionē ſimilem maniæ, & melancholiæ. Adhuc aūt cauſæ harum ægritudinum ſunt euacuationes omnes excedētes terminum,& ſimiliter in acuta aqua hypocondriorū, extractio autē ſaniei in apertione apoſtematis. Et ex eis eſt præfocatio matricis,& priuatio menſtruorum, aut exuberantia eorum. Et ex eis eſt impręgnatio & hmōi & nocumenta ex vermibus,vt ēt appareat diſpoſitio ſimiles epilepſiæ. Et ſunt ex vermibus habentes aculeos pungētes orificium ſtomachi punctione vehemēti, donec faciat cadere in dolorē acutum cauſam ad ſyncopim,& aliqū ad mortem, & ſunt quandoq; ex penetrantibus vſq; ad vicinas cordis partes, & qūq; vſq; ad cor, & ſunt cauſa mortis feſtinæ. A cōmunitate aūt totius corporis ſuperueniunt læſiones cordi, ſicut propter febrem, aut propter vehemētiam raritatis corporis, aut propter vehementiam ſudoris & ſimilia. Ex cauſis autē extraneis accidit huiuſmodi ſicut ex aere peſtilentiali,aut ex odoribus fœtidis, aut venenoſis,aut aſſumptione rerum venenoſarū, aut ex morſu venenoſorum animalium,aut incurſione timoris,aut ex balnea tione vehementi,aut labore & ſimilibus.

Hic complētur dicta:& mponitur finis doctrinæ diui Meſuę,licet imperfecte in de appropriatis:& per conſequens totius operis cum auxilio noſtri redemptoris.

Tabula capitulorum additionum Petri Apponi.

Continuatio cū ſermōe Meſuę de ęgrit.cordis. fo. 38.c
Sermo de vnctionibus. fo. 39.h
De ſyncopi. fo. 40.c
De tumoribus mammillarum. fo.40.d

De ægritudinibus mēbrorum nutritionis. *fo.40.g*

D De dolore ſtomachi. fo. 40. h
De medicinis materiam à ſtomacho repellētibus, & abſtergentibus,ac villos eius mundificantibus.fo. 41.d
De emplaſtris linimentis & vnctionibus. fol. 41. e
De indigeſtione ſtomachi. fol. 42. a
De vomitu & exuberantia cibi. fol.43. a
De ſingultu. fol.43. d
De ſiti. fol.43. g
De appetitu mortuo. fol.44.d
De appetitu canino. fol.44. e
De ægritudinibus hepatis. fol.44.d
De ægritudinibus ſplenis. fol. 45. f
De hydropiſi. fol. 46. c
De doloribus ventris,& inteſtinorum fol. 47. c
De fluxu ventris. fol. 47. h
Oratio ad memoriam impetrandam. fol. 48. g

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 510 sur 1089

PETRI APPONI MEDICI Clarissimi in librum Ioannis Mesuæ additio.

Et primum continuatio cum sermone Mesuæ de ægritudinibus cordis in vniuersali. Cap. I.

I autē fuerit in eo humor mordicans cum præcedēti eius adęquatione, & virtus sufficiet, & humorum accidētia dilationem recipiunt, materia in qualitate ei contraria repellatur, vel cū contrario à forma & specie: quod efficacius & tutius assero. Virtutem aūt cordis confortare nō negligas oī hora intrinsecus & extrinsecus, & studeas cognoscere mēbrum à quo nocumētum ad basim emanat cōditione nō dubia. Nosti q̄ oīum accidentium cōuenientium corpori causa extrinseca vel intrinseca: primus cōcursus est ad basim, in qua naturalis vigor spirituum, virtutiq̄ oīum sigillatim creauit spiritum sapiētia, sedem animarum, vitæq̄ naturalium principium mōtus & quietis. Quo deficiēte nulla amplius corpori dari possunt suffragia. cōtinuo cum eo moriuntur oīa membra, erat. n. terminus oīum operationum aīę rationalis. In cerebro oēs hæ & illę incipiunt operationes, in corde vero suscipiūt cōplementum, eius virtus tanq̄ forma oīum membrorū ea irradians & viuificans, virtutum organicarum perfectio. In materia vero non intelligibilis formæ: quia gloriosus (sicut diuini decoris ratio postulauit) tunc solicitū mēbrum rectificauit mandans, & si à matrice cum his, quæ matricem respiciunt. & si à stomacho & pulmone, siue sint mēbra nutritionis, siue spiritui seruientia rectifi care ne differas, & dolor violētus est ex maxime prosternentibus virtutē eius, & si fuerit in officialibus mēbris. Inquit Hippo. oīum membrorum vnica est conuenientia & omnium virtutum, & spirituū vnicum est subiectum: propter quod oīa membra dolent adinuicē: oīum virtutum vnica est virtus cum vsq̄ ad hunc terminum diaforat. dolor per spiritus lędendo virtutes, occultatur in eo spiritus, & efficitur illa passio quā dicimus syncopim, non. n. vsq̄ ad radicem patitur passiones, sed cedit vitæ subiectum eius læsionem nullā sustinens: paruam æstuationem influere recusat. Si quidem contingit hæc passio malitia sanguinis in quāto vel in quali auxilia adhuc non sunt mortua omnino nec differēda. Dilatio. n. ducit ad mortem festinā, sed tanq̄ thesauro nobilissimo succurrendum est. Facimus hoc cum auxilio Dei cū rebus quarum proprietas est naturalē conseruare calorē, & extraneum extinguere. Et si fuerit ex abundantia sanguinis in toto corpore phlebotomare ne differas: & primo à remotis vt aperire saphenā, postea basilicā, postea deuenire cum ventosis apud sinistram spathulā. Postea cum syrupis de boragine & buglossa, camphora, & pſyllio, & procedentibus hoc cursu potare ipsum non differas, hoc enim refrigerat sanguinē peccantē in quanto & in quali. In malitia autē cōplexionis raro phlebotomamus: sed alterantia, & confortantia ei præparamus, & multæ eius passiones incomprehensibiles atq̄ occultæ nobis existunt. Et dicitur q̄ aliquādo vermis ad id. s. cor gradatur, & continuo cum mordet interficit: nec nō vltimata gaudia, vel vltimatæ tristitiæ inter eius passiones existunt. Boni aūt odores incolumitatē eius seruant: qa solo odore anima confortatur. Interdicendū est ei omne medicamen generans motum cordis, & quæ sanguinē inflammant hæc eius motū effrenitare faciunt: quia nobilissima natura nihil superflui, nihil diminuti sustinet. Ad figuram numeri, & naturalis ordinis cōsonantia facta est: vt subsistat. est enim fons & principium vitæ decor animæ rex naturę, & moderator est corporis diuina sapientia conceptus ad latus excessus magnæ caliditatis posita obuiare dicimus. Hæc. n. immoderatum motum cordis generat: illa vero trepidationē, & caloris hebetationē ei affert. Et sciuisti, qm̄ non est simplex natura in complexione calidius, & siccius substantia frigida, & sicca. Ratione vero contenti valde temperatissimus calidorum vsus eius est forma, idest crasis minus molesta frigidorū portat super hoc à consortio minus recedunt, nisi vltimitatem excedant tēperamenta sua caliditas est causa vitæ, & cōsistētia maxime in phlegmaticis. Cuius vigore innata complexio quo membra in esse viuificat & vigore cōtinuo conseruat, & consistit. Et nō ignores q̄ hic calor est virtus humane naturæ. s. quē traximus à primo homine: per hāc. n. speciem indiuiduatur: & hæc subiectū & fundamentum innati caloris, quæ nullo genere febriū alterat: immo est actus eius reductiōi extranei & diuersi caloris fortasse in nouissima spē hecticę ceteratur: & tunc mors accelerat necessaria & festina. Nō enim sperabis hunc calorē posse naturali medicamine F reduci. Hęc inter virtutē regitiuam, & virtutē rei administratæ distinguebat, & regulabat. & huic cōplexioni omni tēpore simile regimen dandum est, puta calidum, & humidū, temperatū, hoc post mortem semi consistit quanq̄ æquiuoce. Cūq̄ fm scientiam tuā inuestigaueris qualitates passionū basis: & mentionē causarum sit tua p̄cipua & magnifica intentio confortare cor, & vnire virtutes, & sic earū est auferre lassitudinē: & hoc auxilio Dei cum rebus aromaticis & alijs generibus administratarum rerū est proprietas conferre rei vnitę, maxime in quibus natura delectat, inquantum aūt tua solertia euigilantissime speculari poteris, virtutes cordis coadunare, & confortare euigiles. Hoc erit summū bonū, & primū studium iuuamentorū, & tutelæ basis: qm̄ securius nō vacillando ad alias res tuæ curæ, pcedere poteris: virtutis. n. vnitæ nō est recipere quod effunditur ad mēbrum: sed repellere & effugare cōtrarium. & esto solG licitus non orbatis oculis intueri, vt si sit aut pp inopiā caloris, & laudabilium humorū abstinentiā: aut propter exuberantiam multæ humiditatis dominantis corpori furiositatisq̄ sanguinis: aut solius cōplexionis malitiæ: aliter enim & aliter medicabitur: & cū ignoraueris veritatem, & titubabit tua scientia super hoc, semper securius erit calidis in temperamento vti. & cōfortare cum stypticis & odoriferis obliuioni non cōmitte. Secūda est conuersio materiei vel eius qualitatis, quæ fundit ad uersus eam ad partes remotiores, aut ignobiliores, sicut iam diximus, & in practica huius canonis rememorabimur, si Deo placuerit. Tertia res est mundificare mēbra mandantia eaq̄ cōfortare, & residuum eorū: & est qñq̄ primū in dispositione curæ cuius proprie cum alijs mēbris nocumentum fuit obuiare accidentibus. Nec p̄termittas confortare stomachū maxime in digerendo. Corruptio cibi & potus in eo est p̄paramentum morborū. Primam rem complent quæcūq̄ cōplexione & substā- H tia hac vel illa basim confortant, cibi laudabilis chymi. medicinæ stypticæ, & odoriferæ quarū memoriā legemus, si Deo placebit. Sunt ex eis hepata gallinarū iuuenum, alæ auium, & pullorū. vitelli ouorum recentium forbilium, & quæ hoc cursu, pcedunt paucæ quātitatis: & de numero velociter permutabilium & nutriētium. Vinum subtile & odoriferū est velociter confortās formam basis. Cōferunt etiam in huiusmodi dispositione emplastra, & vnctiones sup cor, vt rerum stypticarū & boni odoris conseruant in eo calorē ne reprimatur. Et nosti q̄ vnctio spinæ dorsi ad hoc est medicamē singulare per quā excelsus & gloriosus confortat virtutē regitiuam totius, p̄rietatis: & est causa protectionis & longitudinis vitæ humanæ, & defensio spiritus vitalis: & occurrunt ad hęc absq̄ dilatione, oleū chamæmelinū, terebinthina partes eorū miscēdo ęquales, succus artemisiæ cum quatuor partibus ipsius olibani, repellit rigores febrium

Phle. Syrupi. Cibi. Quare vermis ad cor graditur & quā primū mordet interficit. Solo odore anima cōfortatur. Vnctiones ad dorsum.

brium, ſpiritus putridorum & membrorum febricitantium affirmatum: aqua roſ. & muſco infecto imbibito: & ſuper manſionem baſis aſperſa cū ſyncopi ſubuenit. Aurum electum in cibis adminiſtratum, medicamē eſt fobrium in cōfortādo, cantus amoris, carnes ſylueſtres, os de corde cerui, diambra, & hæc ſubueniunt adminiſtrata, ſi Deus voluerit. Secundam rem complent conuerſio & deriuatio materiei, & fumoſitatū eius ad partes circūferentiales: & confortatio cordis ad hoc principale, repellit. n. ꝑ ſe virtus fortis cōtrariū: faciemus hoc cum auxilio largitoris ſanitatis, poni ventoſas in cruribus, fricari manuum volas & pedes frictione forti, & ligari doloroſe. Confortari adhuc ſtomachū eſt de intētione principali. facit. n. repulſam humorū lædentium baſim: & ſi neceſſitas exigit, ad enemata acceleramus: & qñq; vomitū proprie: & qñq; in primis ductibus corporis extra vaſa materiam credimus eſſe ſubmerſam lædentem virtutem baſis: & qñq; accidunt huiuſmodi terrores venenoſa potione, & hoc de neceſſitate curæ terrorum diximus, & confidas maxime in ventoſa poſt ſiniſtram ſpathulam, eſt. n. huius paſſionis poſtremū remedium: & ſuccurrere poſtea cum vino ſubtili reſoluto cum eo pane aſſato facit ad reparandum & recuperandum ſpiritus, & omni ingenio & ſtudio auxiliari ne differas, nunc conuertendo materiam ad remotiora, nunc confortando cor & principalia. Tertiam rem cōplent euacuationes decētes, ſicut te ſcire fecimus, & rememorabimur ſi Deo placebit. Super hoc. n. multiplex cōſideratio cadit. Quarum prima eſt mēbrum ſcire alteratū. Secūda qualitatē materię lædētis: habita. n. notitia qualitatis morbi medicinæ eum repellentis fit euidentior. Tertia conſideratio eſt ſcire qualiter, & ꝑ quam viā ad cor graditur læſio: aut pp virtutis defectum: aut fumoſitates materiæ, aut ſi ab alijs membris conſurgit ei bellum: vel in ſuis manſionibus laret inimicus. Accidunt. n. tales terrores emanatione humorum: puta ſanguinis fluxus nariū, menſtruorū, & venarū inciſione: vel ſi dominium humoris ꝑdominatur corpori. Et noſti ꝙ morbi ex penuria humorū qualitatis & quātitatis non minus: immo moleſtius q̄ ex medicina eorū purgatiua & multitudine naſcuntur. Quare cū cautela, & timore ad purgationē gradieris, leuius eſt. n. inanire q̄ replere, & minus, moleſtū replere q̄ inanire. Si aūt ab alienis morbis hoc nocumentū ſurgere videbis: ſiue à cerebro, ſiue à ſtomacho, & matrice, eorū rectificationē ſatagere ne differas cum his, quæ ſcire te fecimus contra eorū paſſiones, & facimus illo duce glorioſiſſimo: cuius virtute oīs natura agit. Electarium confortans naturalē complexionem baſis procurans digeſtiuā incolumem, adiuuans mēbra principalia confortando illa: immo mundificat ea ab humoribus alienis, mūdificat canales hepatis, & eſt expertum contra malitiā meſeraicarum. ℞. ligni aloes boni, aniſi mūdi, reubar. recentis: ana. pondus ęquale, zucchari ſufficienter. doſis à. ʒ. i. vſq; ad. iij. ieiuno ſtomacho deſero cuius paſſio diurna fuerit, in matutinis, cuius noua eſt ægritudo. Medicamen ex inuentione noſtra defendens baſim ab omni periculo prēterito & futuro: reddit naturā hilarem, aufert laſſitudinē mēbrorum principalium, ſubuenit his, qui triſtant̄, & melancholizant neſcientes radicē, diligūt ſolitudinē, et ſeipſos odio habēt, & ſuſpecti ſunt de re non ſuſpecta: & dubitant multa pericula eis euenire, & remouet ab eis maleficia, facit eos iocundos, & amantes curialitatis, ſubuenit retentioni mēſtruorum, fluxui, & ſyncopi mulierū, iuuat paralyticos. ℞. coral. rub. macis, oſſis de corde cerui, ambræ, margaritarū, cryſtalli, auri cocti, argēti meri, oſſis eboris, ſapphiri, rubini, hyacynthi: ana. ʒ. v. balſami. ʒ. ij. muſci. ʒ. ß. anthos, ſpodij, ſandalorum, gario. galangæ, calaro. cubebarum, ſpicæ, nardi, corticū phiſticorū, ſe. baſiliconis, carda. piperis al. & lon. baccarum lau. pyrethri:

A ana. ʒ. iij. ſtyra. cala. magnetis, myrrhæ electæ, opij thebaici: ana. ʒ. i. ſe. pęoniæ collectæ in nouiſſima ætate lunæ, florū chamæ. florū lilifagi, ſampſuci, balſamite, mameos, ariſtol. ro. dianthos: ana. ʒ. iij. croci orienta. ʒ. ß. ligni aloes, papa. alb. ana. ʒ. ij. zucchari, quod ſufficit. doſis à. ij. vſq; ad. iij. cū vino calido vel aqua calida ſm exigentiam. Theriaca magna in huiuſmodi terroribus eſt dilecta: & eſt cōmune medicamē ad diuerſa genera paſſionum, cor repletū inanit, inanitum replet, venenis magnifice reſiſtit, ſed pueris aut ſenibus parū, aut nihil dandū eſt, & theriaca. x. annorū melior, & vtilior. in diſpoſitione matricis cū aqua mādragoræ eſt medicamen valde efficax, doſis eſt ſm exigentiā naturæ & ſui materiā. Roſmarinus aſſumptus in cibis reddit naturā hilarē: & eſt tutela maxima à potionibus mortiferis. Chiranus dixit folia vitis albæ in tīn hilareſcere faciunt cor hoīs, ꝙ earū vſus effręnitare facit apud gaudium. Confectio faciens ad tremorem cordis, & ſyncopim calidā, confortans ſtomachū: & ſitim calidā extinguit, facit odorē oris bonum, & cōpetit his qui febrem habēt: cuius pmiſtio. ℞. xiloaloes, balſa. ſiſeleos, cube. berberis, roſa. ſanda. ſe. cōmunium: ana. ʒ. ß. coral. ſpo. charabæ, gum. dragagā. ſe. acetoſæ, ſe. portu. bugloſſæ: ana. ʒ. iij. camphoræ. ʒ. ß. margaritarum. ʒ. iij. confice cū rob citri. doſis eſt à. ʒ. ij. vſq; ad. iij. cum aqua frigida non veri frigoris. Et ſcire debes, ꝙ mūdificatio corporis ſi occurrat adminiſtratio ventoſarum poſt ſiniſtrā ſpathulā eſt res faciens te ſecurum à morte, & ꝑprie qñ ſuſpitio eſt venenoſæ potiōis: & res iam poſita eſt in deſperatione in oī cordis paſſione, ſyncopi, & cardiaca. eſt medicamē fidele, facit liberā virtutē, & ſpiritus reſpirationē, ſi Deo placebit: & ſubuenit ægritudinibus cerebri diuerſis, & ſplenis, & aliqñ pulmonis. Iudæus. Potio confortans cor, & ducēs materias à regionibus ſpiritualiū, & ab alijs mēbris mādantibus læſionem ad eum, & liberat à tremore, & oī paſſione cordis, ſi Deo placebit: & cū magna iocunditate reſpicit mēbra principalia. ℞. myro. citrinorū condita rum ſm doctrinam noſtrā quam ſcire te fecimus, vbi de eorum poſſe ſcripſimus. ʒ. iij. agarici electi. ʒ. iij. ſalis gēmæ. ʒ. ß. reubar. rauedſe. præparati. ʒ. ij. ß. turbith. ʒ. iij. tar. ʒ. i. gum. draga. oppo. ſarc. ana. ʒ. ij. ſpicæ nar. ʒ. i. dictāni. ʒ. ij. maſti. myrrhæ electæ: ana. ʒ. i. eorū opozema eſt. ℞. hyſſopi, thymi, ireos, balſamitæ, ſampſuci, ligri. macis: añ. ʒ. i. cinnamo. gario. ana. ʒ. ij. antale hypericō. zedoariæ: añ. ʒ. ß. aromatizenē cum muſci. ʒ. ß. & modico aquę roſ. ꝑparetur potio ſm modū artis notum, & ꝑpinet̄ in horis electis. Amplius ſcire oportet, ꝙ nō ſemp occurrunt medicamina prępărata: nec res terminū dant longum maxime cum ipſi infirmi ſint cū ſyncopi apparente. tunc. n. ſtudium eſt in confortando cū rebus cordialibus odoriferis, & conuertere materiā ad mēbra diſtantia cum frictionibus ligationibus in extremis doloroſis, & ventoſis ſub geniculis. Et dare apud talem caſum flores caducos nucis redactos in puluerem cum liquore calido, vino vel aqua ſm neceſſitatē eſt medicamen, quod cōſequitur ſuā virtutē à maiori & nobiliori natura, & liberat vna hora à ſyncopi, ſi Deus voluerit.

Singularia paſſionum baſis medicamina, & quorūcunq; mēbrorum humanum organum narrare non poteſt. Et uos iam ſciuiſtis, ꝙ ſcire ad ignorare paruam habet æquipollentiam, & ſciuiſtis etiam, ꝙ ſolertia ſtudentium ingenioſa nō eſt vna oīno, imo diſſonant, & obuij in multis tractatibus permanent, huius. n. mēs illius ligamenti obuia eſt hæc potentia formarū & ſpecierū receptiua aliud actu conſumat q̄ illa: vis. n. eorū veriorem eliget opinionē cum verū à ſolo organo Spiritus ſancti germinetur, & abūdet, & quod in noſtris intellectibus inueniť ab ordine maioris gubernationis illud cōſequimur: quod. n. magis participat nobiliorē perfectionem, cōparatur ad illud qđ minus participat, ſicut actus ad

potentiā,

Vētoſa poſt ſpathulā ſiniſtram eſt poſtremus remediū.

Electariū cordiale.

Aliud electariū cordiale ex inuentione ꝓpria.

Nota de roſmarino.

Confectio ad tremorē cordis & ſyncopim.

Nota de adminiſtratione ventoſarū ſupra ſiniſtram ſpatulam.

Potio vtilis ad paſſiōes cordis.

Remediuꝫ facile & excellens ad ſyncopim.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 512 sur 1089

potentiam,& agens ad patiens,vt luna gratia ſolis cõpa
ratur ad multas,& ſic aĩa intellectiua propter cõſecutio-
nem,& affinitatẽ quam ſortitur à natura angelica,cõpa
ratur ad cõmunem naturã ſm genus efficiẽs in mundo:
quod eſt natura angelica oĩum generum nobiliſſimum:
quia de ordine diuinæ gubernationis,& ſcientiæ inenar
rabilis,& incõprehenſibilis: ſine cuius irradiatione tene
bræ ſunt,& deficit oĩs intelligentia, & omnis eloquẽtia
analogica, & allegorica: & vltima cõparatio naturę ab
intelligentĩs eſt: & quinta eſſentia ad primam materiã
generabilium cõparatur: à cuius aſpectu dicimus virtu-
tem ſingularẽ ſupra naturam. Propterea ò tu curã cor-
porũ gerens Deum in cunctis præpone: & oĩa tua prin-
cipia ab eo inchoent: & ne verearis eũ præponere,& te
poſtponere,ſciens ꝙ tua ſcientia non eſt ſcire, nõ eſt fini
ta,nõ eſt perfecta, niſi quãtum ab eo perficitur.time eũ,
& cuncta experieris ſecure,& ſit maior cautela capacita
te tua,vt nõ deuies à recto vllis precibus,vel pretio,vel
odio,vel amore.Scis nanq; ꝙ ſoli Deo eſt notum confir
mare hominem,& hic heu,illic vę,vehementius tibi pa
rantur,nec opprimes inopes ſalario,nec ingenioſius no
bilium curã impotentium cura portabis. Amplius non
dilatetur cor tuũ diffuſa laude,& prẽconizata apud mul
tos,ne auertat à te Deus gratiam ſuam: qm̃ ſua intereſt
ſanare non medici:& naturæ eſt rectificare,non medici.
tui non eſt, niſi naturæ conuenientia,& neceſſaria porri
gere:nec ponas odiũ in aĩa tua aduerſus medicos,hoc.n.
à Deo ſeparat. Vgo.medicamẽ cõfortans cor, & ſub-
ueniens ſyncopi. ℞.macis,cardamomi,cubebarũ,aniſi:
ana.ʒ.ĩ.ambræ,margaritarum:ana.ʒ.iĩ.cãphorę tri.i.
zinzibe.ʒ.ĩ.galangę,ſpodĩ,cappa.ana.ʒ.iĩ.maſtiches.
ʒ.ſ.muſci.ʒ.i.zucchari lib.i.ſ.doſis.ʒ.i.vſq; ad.ĩ. Con
fectio trochiſ.expertorum iuuamẽtorum qui paſſiones
cordis pati conſueuerunt, educit.n.materiam alienã in
corde,et ſanat ab huiuſmodi languoribus ſi Deo placet,
& facit ægritudinibus ſine materia:& cũ materia,& re-
ſpicit matricem malitioſam,& ſtomachũ corruptum.
℞. florum roriſmarini,pęoniæ,betonicæ, ariſtolochiæ
longæ & rotũdæ,dictamni,lilifagi,euphragiæ: ana.ʒ.ſ.
baccarum lauri,piperis albi & longi,cardamomi,galan
gæ,macis, zinzibe. ſandalorum,ſpodĩ, papaueris albi,
portulacæ, roſ.acori.corallorum:ana.ʒ.ĩ.opĩ thebaici,
myrrhæ,croci:ana.ʒ.i.limaturæ auri.ʒ.i.muſci tr.i.bal-
ſami,ſucci granatorũ, mellis:ana.ʒ.iĩ.mãnæ,diagridĩ,
maſtiches:ita ꝙ horum triũ fiat vnum corpus:añ.ʒ.iĩ.
agarici fœminini.ʒ.ſ.ſalis gẽmæ.ʒ.i.confice cum aceto
ſquillitico quẽlibet vnius.ʒ. Doſis à.ʒ.i.vſq; ad.iĩ.cum
aqua ſaluiæ,cõtra malas diſpoſitiones matriçis cũ aqua
balſamitę,arthemiſiæ,& modico mãdragorę. Electa-
rium nobile pro magnatibus:& aſſumitur omni tẽpore
& omni hora,& facit ad confortationẽ totius naturę:&
reſpicit oĩa membra languida,ſtomachũ confortat mul
tum,& præbet audaciã timidis, & præſeruat à ſyncopi
ſi Deo placet. ℞.ſpodĩ,ſeminis rutę,capparum,laccę,
corallorum,galan.macis,gario.cubebarum,aniſi, maſti
ches,euphragiæ:ana.ʒ.ĩ.muſci.ʒ.ſ. pinearum mũdata-
rum,amygdalarum dulcium,ſeminũ cõmunium mun-
datorũ:ana.ʒ.iĩ.margaritarũ,ambræ, ſapphiri,hyacin-
thi:ana.ʒ.iiĩ. balſami.ʒ.i.mellis.ʒ.i.papaueris albi.ʒ.ĩ.
ſandalorũ,ſeminis endiuię:ana.ʒ.iĩ.cõſice cũ aqua roſ.
ſucco granatorum,& zucchari duri,partes eorũ miſcen
do æquales,bulliant ebullitione debita,& fiat confectio
electarĩ ſecundum,ꝙ notum eſt in arte.

Optimũ cõ
ſiliũ ꝙ me-
dicis.

Medicamẽ
bonum ad
cor.

Trochi. op
timi ad paſ-
ſiones cor-
dis.

Electariũ
nobile ad
cor.

Sermo de vnctionibus. Cap. 2.

INcipiamus protelare ſermones de vnctionibus ſub-
uenientibus pulſui debilitante tremore, & ſyncopi ſi
Deo placet. Sed ſcire oportet, ꝙ vltimitas ſyncopis
eſt extinctio caloris & mors:hæc accidentia cõparantur
inter ſe non aliter,niſi vt debile,& forte,cum aũt fortia,
ſunt, vt imprimant vehementius, & vincant vltimata
E victoria ſupra naturã,ita vt abſcindat virtus et cor vitę,
ita vt extinguat ſpiritus in minera, ſunt cã mortis pſuc-
currere ergo op3 prius q̃ ĩprimant,et vincãt victoria vl-
timata. Aliqñ enĩ. (vt vidiſtis) ꝙ robuſti & fine languo-
re videntur,accidit caſus virtutum,& ſubito moriũtur,
& ignoratis cauſam. fuit hoc ſoli Deo notum,& naturę
ꝓprię:qm̃ nulla apparuit cauſa cognita medico.his autẽ
ſubuenire nõ eſt medici,nec medicinarum poſſe,ſed glo
rioſiſſimi,& excelſi eſt omniũ languorum ſanare paſſio
nes. Sermones inunctionis ſpinæ credo antiquos, &
peritos philoſophorum traditionem & memoriã,& lau
dem tanti beneficij naturæ occultaſſe,cum eius veſtigiũ
in eorum tractatibus ſit abſciſſum,& eſt de elegantiori
bus iuuamentis præſeruans ſubiectum vitæ. Et ſciuiſti
ꝙ principium oſſium,& neruorũ eſt nucha.& generat
à cerebro,& ſpina eſt platea publica arteriarum,neruo-
rũ,ſpirituũ,& virtutũ:& lectus ſpiritualiũ mẽbrorũ,&
cõtinet medul uerę humiditatis:ſic.n.aggregabis mul
F tas bonas intẽtiones,cõfortabis.n.ſubſtãtiã velatiuã,&
ſubſtãtiã ſpiritualẽ,et neruos,& oſſa vniuerſa ſubueniẽs
paralyſi,et oĩbus neruorũ ęgritudinib9,ſaluti cordis, &
tremori,laſſitudini ſubuenit manifeſte,& eſt medicamẽ
omnium medicamentorũ ĩn celeri cordis confortatio-
ne. Modus cõfectionis eſt. ℞.myrrhæ electæ,aloes he-
paticæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draco.thuris, mumiæ,
opo.bdelĩ,carpo.armo. ſarco.croci,maſtiches,gummi
arabici,gũmi ſtyracis liquidæ:ana.ʒ.ĩ.ladani electi,ſuc-
ci caſtorei.ʒ.ĩ.ſ.muſci.ʒ.ſ.terebinthinæ ad pondus om
nium.miſce oĩa hæc,& puluериza p rizanda cũ tere
binthina:& pone hoc totũ in alembico,& ingenioſe di-
ſtilla.eſt.n.ars ſicut de aqua roſ.liquorem aũt per diſtil-
lationem ſublimatum ſuſcipe in vaſe vitreo forti,vicina
tur.n.balſamo:& ſm hanc viam ſubtiliſſimi ſophiſtarũ
adulterant balſamũ,ſed eſt modus nobiliſſimus modo-
rum. Et ſi vngantur eo corpora cadauerũ, non patiunt
putrefactionem in eis:& cum volueris cõfortare corpo
G ra extenuata,tẽperabis eum cũ aqua roſ.vngendo ex eo
ſuper baſis manſionibus,& à nucha vſq; ad renes. Et ſi
ex eo ante horam paroxyſmorũ modicum tepefacto vn
gatur ſpina relinquendo ſuper ea veſtigium eius cũ pe-
cia,repelles rigores erraticarũ febrium,& quarumlibet
ſimplicium febriũ. Sed quartants,& erraticis ſubuenit
à principio ad totũ ꝓdũ,in ſyncopi quaſi ultimata pun-
cta ſpina,vt eius organum voce loquatur, ſub lingua in
firmi ex eo parũ appones,poſtea in auribus,& naribus,
ſi neceſſitas vrget. Et da ex eo apud neceſſitatem,puta
apud ſuffocationẽ matricis,morbũ caducũ,& plurimas
paſſiones baſis pondus tr.i.cũ vino odorifero.eſt res cõ
fortans aĩam & naturam,& ſubuenit ad oĩa quæ opor-
tet. Et ꝓprie aſſumptum melancholicis,& qui triſtãtur
in aĩa,& ſunt languidæ virtutes & mẽbra,ac ſi eſſent cõ
tuſi,& debilitati bello.hecticis tempera cũ oleo roſato,
aut maſtichino,& vnge ſpinã eorũ apud balneũ,& fine
balneo. Modus confectionis vnguenti,quo ſi vngatur
H ſpina,repellit febres phlegmaticas,vel melãcholicas,&
confert paralyſi,& neruorum ægritudinibus. ℞. ſucci
arthemiſiæ,ſucci gallitię:ana.ʒ.iiĩ.baccarum lauri.ʒ.ſ.
maſtiches.ʒ.i.olibani.ʒ.ĩ.cãphoræ tr.i.olei chamæme
lini,olei roſ.ana.ʒ.iiĩ.ceræ.ʒ.iĩ.fiat miſtio cõpetens.
Vnctio tẽperata reſtauratiua cõueniens extenuatis,vt
hecticis,& phthiſicis,& qui ex penuria humorũ in car-
diacã incidunt. ℞.olei chamæmelini.& ro:& terebin-
thinę,adipis porcini,et arietini:ana.ʒ.iiĩ.olibani, ma-
ſtic.ceræ,añ.ʒ.ĩ.mucilaginis hordei, mucilaginis pſyl
lĩ:añ.ʒ.i.medullæ bouinę.ʒ.iiĩ.olei ſcorpionis,qui in-
uenit apud parietes,& in cauernis lignorũ vetuſtorum
lib.ſ.cãphoræ.ʒ.ĩ.muſci.tr.ĩ. & vnge ex eo totũ cor-
pus hectici apud balneũ tẽperato cũ duplo ipſius vnguẽ
ti olei violati. Et ex hoc conſequeris duo vtilia. Primũ,
eſt confortare mẽbra languida. Secundũ humiditates

aqueas

Suppoſitũ.

Balſamꝰ ar-
tificialis.

Vtilitates
ſentis bal
mi.
Cõtra rig
res.

Contra ep
lepſiam.

Vnguẽtum
tẽperatum
vtile phthi
ſicis & e
tenuatis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 513 sur 1089

aqueas retinebit diutius apud mẽbra inflãmmata: ſic.n. extraneam eſt extinguere inflammationem, & naturalem reſtaurare. Et ſcire oportet ꝙ adminiſtrare balnea apud paſſiones baſis mundificato corpore, balnea dicimus tẽperata dulcia proprie apud languores matricis, niſi forte materia alia exigat balnea, & tunc ſm neceſſitatem, & morbi exigentiam ea elige: & cõplexionis malitia eſt res de intentione huius curæ. Et vngere ſpinam bene abſterſam poſt exitum balnei vehemẽtius confortat. & balneum apud infirmos debiles non laudat, ſæpe enim propter ſui affabilitatẽ aſſociat ſibi vnum contrariorum, aut naturam, aut morbũ. & non purgatis corporibus balnea prohiberent, niſi velles eorum materiam quã quærimus expellere, crudam facere obedientem, & tunc cũ cautela præſumendum eſt: & non apud humorem, ſed apud hunc humorem. Amplius ſcire oportet, ꝙ non eſt intelligere poſt purgationem corporis balnea re poſt opus pharmaci prima die, vel ſecunda: qm̃ hoc
Medicamẽ nobile. ſicut te ſcire fecimus non eſt ſm legẽ. Medicamen forte repellẽs inueteratas, & chronicas ægritudines, & materias diuerſorum morborum cũ diuturnitate habituatas in mẽbris, quarum incolatu deuenitur ad prædictas paſſiones. attrahit à remotis, ſubuenit vniuerſis ægritudinibus neruorũ, ſanat epilepticos, ſi Deo placet: & cũ præuiſione videto cui des. ℞. colocynthidos electę, ladani, aga. turb. hermod. ana. ʒ. iiȷ̃. diagridȳ cocti, maſtiches: ana. ʒ. vi. zinzib. ʒ. ȷ̃. reubar. ʒ. i. ſpicæ nardi. ʒ. i. armo. aſſæ fœtid. ocol. opo. euphor. añ. ʒ. ȷ̃. mezereõ. ʒ. ȷ̃. mãnæ, tereniabin: ana. ʒ̃. i. macis, muſchi, ſpodȳ, galangæ, gariophyllorũ: ana. ʒ. i. cõfice cũ ſquillitico. Doſis ã. ʒ. i. vſq; ad. iȷ̃. Pilulæ fideles cõtra multas paſſiones corporis, pprie mẽbrorum principalium, & aliorum nutritionis: & earũ vſus continuus præſeruat à ſyncopi, & tremore, recipiuntur omni tẽpore; qñ itur dormitũ: & preſeruant à multis periculis futuris: & viuere hoiem incolumẽ faciunt. ℞. maſtiches, myrrhę electę: añ. ʒ. ȷ̃. ſanguinis draco. ʒ. i. muſchi. ʒ. ß. aloes bon. ʒ̃. i. cõfice cũ ſucco rutæ. Doſis ſit vſq; ad. vȷ̃. Et ſi volueris ex eis laxare: adde agarici fœminini, diagridȳ recentis: ana. ʒ. i.
Pilulæ ad multas paſſiones vtiles.

De ſyncopi. Cap. 3.

Quid ſit ſyncopis. SYncopis eſt caſus virtutis ſubito factus. Et fit ſecundum vnũ duorũ modorũ, aut ſm actum vltimatũ, & tunc eſt mors, aut q̃tum ad habitũ, & qñ deſtruũtur virtutes in mẽbris, & nihil remãſit de illis: & tũc eſt mors illius membri: & ſi fuerit in toto corpore, eſt mors totius individui. Sed prætermiſſis oĩbus defectionibus, quę ſunt mortales, de illa quę mortalis non eſt, ſermonẽ afferamus. Defectionũ. n. quædã eſt caſus virtutis releuabilis, & bonũ eſt hic edocere vt innoteſcat hęc & illa, quare & qualiter virtus ſubito cadat: fitq; illud ſm vnũ triũ, aut quatuor modorũ. Aut pp multitudinẽ materię diffuſæ in vĩs ſpiritus generãtis prohibitam reſpirationem ipſius delationis ad mẽbra pp. oppilationem vẽtriculorum virtutum aĩalium, & ſpiritualium à diffuſa materia factã: & talis ſyncopis eſt idẽ cum apoplexia, ſicut dixit Gale. deficit motus oĩum mẽbrorum: quia vię ſpiritus, & virtutum motiuarum clauſæ ſunt, & occupatæ multitudine materiæ. quare aliud capere nõ poſſunt occupatione ꝓmanente, & ſcire oportet ꝙ ſubito, & ĩmediate accidit caſus virtutũ generaliter propter prohibitionem motus ſpiritus ad mẽbra vniuerſa, & tũc fit virtutum congregatio ad radicẽ, & extrema relinquuntur expoliata calore, ꝓpterea frigus in extremis, & ęſtuatio naturæ ſenſitiuæ magna apparet: prohibitionis aũt ſpiritus ad ſuum motũ vnius trium modorũ eſt cauſa, quorũ ſcientiam iam incepimus, & primũ modorũ poſuimus.
Caſus virtutis fit ſecũdum vnum triũ modorum.
Primus modus.

Secundus modus. Secunda eſt cõculcatio ſpiritus circa cor, & contingit, ꝓprie in timore, tunc. n. ſpiritus extrema non regit, propterea quod priuatus, & cõculcatus eſt in corde, & hoc magis mulieribus, & natura proprie frigidis ab innato, & terribilibus, & non cõſuetis terroribus accidit. Tertia prohibita reſpiratio proprię actionis ſpiritus ad ſuos motus conſuetos, ꝓpter defectionẽ quãtitatis ſuiipſius, ſicut vidiſti in fluxu ſanguinis ſmoderato, & accidit illud apud phlebotomatos qñ exuberat flux9 p̃ter modũ: ſanguinis fluxus vndecunq; exuberat, animę grauat officia, et ſpiritus extinguit ardorem: ſimul cum eo labitur ſpiritus, quia manſio ſpirituũ in ſanguine circũſcribit. Amplius ſcire oportet, ꝙ non ſolũ ſanguinis emanatio, immo quælibet illicita euacuationum hoc operatur: ẽt vltima ieiunia ſpiritum attenuant. Et ſcire oportet, ꝙ in vltima euacuatione ſpirituum: ita ꝙ pars relicta nõ ſuffi cit ad regendum ſuſtentationẽ corporis ſm quam artẽ nullus audeat mediocrium euacuationis vltimare. Tole rabilius erit iterare, & iterare, q̃ vltrà debitum modum in euacuationibus in præiudicium naturæ effrænitare: tunc & ſyncopis irreleuabilis: qñ autem tm̃ remanſit de latoris partis, quod ſufficit ad regimẽ corporis q̃q̃ damnoſum, eſt ſyncopis releuabilis. Sile eſt in oppoſito modo: qñ. n. delatores priuantur ad ſuos motus, quia oĩum ſemitarum, & viarum veſtigia ſunt priuata, & facta eſt tanta oppilatio ventriculorum, & fontium cerebri vſq; ad ſubſtantiam ſpiritualẽ diffuſi ſunt humores, & mortuus eſt ſenſus fere & motus: tũc omnino eſt irreleuabilis, in medio modorum eſt ſemper quaſi releuabilis.
Tertius modus.

Alij modi qbus ſyncopis fieri poteſt. Amplius ſcire oportet, ꝙ multis alĩs modis ſyncopis accidit, quorum quidã ſunt ignoti, ſicut te ſcire fecimus: rapitur enim multoties à partibus pulmonis materia peripneumonica ſubito ad baſim, & continuo interficit talis ſyncopis. Similiter & ab alĩs partibus ꝓpinquis', & poſſibile eſt ꝙ per occultos ductus diſtillet aliqd fraudulenti humoris à cerebro ad baſim, & fiat ſyncopis pernitioſa, ſi percutiat ſubſtantiam ſpiritualẽ: aut tremor qui tranſit per partes propinquiſſimas baſi, & nõ eſt pernitioſa. & accidit potiſſime dãnoſiſſima ſyncopis ei, qui ducit ad ſumptũ mortiferi in cibis & potibus, & credo ſuccurri potuit. Qñ autem tm̃ imprimitur, & vltimata vincit victoria, ꝙ nulla valent ſuffragia, congregãtur fæpe huiuſmodi accidentia mulieribus ꝓ reſudationẽ humorum à matrice aduerſus ſpiritualia habentiũ ſemitã, & animales virtutes, & huius intentionis curam ſcire te fecimus, & ſignabimus, ſi Deo placet, cũ de iuuamentis paſſionum matricis legemus. Amplius ſcire oportet, ꝙ non minus fixa malitia ſtomachi q̃ matricis malitia hoc contingere põt: & te oportet has ſingulas vias, & veſtigia ſingulorũ modorum bene ſentire. aliter. n. & aliter medicari oportet ſup hoc, vel huiuſmodi accidẽtibus timoroſis. ſine oĩ dilatione ſuccurrẽdũ eſt, & omne genus curæ illico adminiſtrandũ. Dilatio. n. ducit ad mortem: nullam. n. recipiunt tarditatem. Curam huius paſſionis iam ſignauimus in vĩ canone paſſionum, & eſt ſiſima curis paſſionum membrorũ creantium hanc paſſionẽ: maxime quantũ ad radicẽ protenderetur ſuper hoc ſermo tædioſus ſi vellemus res aſſumere ſingulorũ modorum curæ ad mitigationem, qñ in noſtra ſumma Deo duce de paſſiõne oĩum membrorũ, & iuuamentis eorũ protelabimus. Reſtat igitur cõſortare baſim: conſequẽter ſcire membrũ mandans, & repellere eius reſiduum ipſumq; cõfortare, & rectificare, & ꝓcedere in huiuſmodi terroribus ſm doctrinam practicæ limitatæ. & tibi in ſermone, pbabo de paſſionibus baſis. Dei gratia. In cardiaca ex melãcholia dare aquã lactis in qua reſoluti ſint mirobalani, & epithymum eſt medicamẽ valde dilectũ in mania, & omni morbo melancholico.

De tumoribus mãmillarum. Cap. 4.

TVmor mãmillarũ fit ſm plurimũ ex lacte corrupto in eis: & tunc iube apponi mollificãtia, & reſoluentia, vt fiat reſolutio, phibitæ reſolutionis factæ, & mãda ſi exuberet lac apponi catulos paruos ad ſugẽdũ. Vtere exterius cuaporatiuis ĩtrinſecus oppoſitis.

Cataplaſma

Cataplasma vtile ad tumorē mammillarum.

Catap'asma vtile reſoluēs tumorem māmillarum à corruptione iactis. ℞. farinæ, ſeminis lini, farinæ lentium, tēpera cū oleo roſa. & croco. Aliud. Inain. ℞. marrhubij, ebulorū, foliorum papaueris albi, abſinthij, rutæ, cuſcutæ, & tepida appone. Dioſcorides. ℞. olibani ſe. abſinthij, maſtiches, farinæ lentiū: ana. ʒ. iij. ceræ. ʒ. iij. olei roſa. ʒ. vi. fac vnguentū, & vnge.

Aliud ad idē. Vnguētum ad idem.

Aliud. Oua cum oleo ro. mitigant dolorem, & ſedant tumorem. Si aūt tumor māmillarum ex inflāmatiōe ſanguinis, aut choleræ fuerit, tunc eſt occupari circa refrigerationē corporis: et aperire ſaphenas eſt præcipuū: & magnificū in diſpoſitione hac eſt diſtrahere materiā: & ſi forte accidebat vitio matricis, eſt cura prima linimentū refrigerans ardorem māmillarū, extinguens acumen, & delens umorē. ℞. ſucci ſemperuiuæ, ſucci ſolathri, albuminis ouorū, & olei roſ. ana pondus vnū, nunc frigidū, nūc tepidum appone.

Aliud ad idē. Aliud contra humores calidos. Lini prius locū tumentē cum albumine ouorum, & oleo roſaceo partes eorū miſcendo æquales: poſtea ſuperaſperge puluerem nitri ſubtiliſſimum, & iterū ſuperpone tota ſubmerſa in eodē liquore. Amplius ſcire oportet, ꝙ poſt ſaphenam oportet aperire baſilicā, puta ſi acumen humorū ſit valde ſupbum in quanto & quali. cōuertimus tunc regimē in tali occupatione ad ea, quæ ſunt poſita iuxta latus frigiditatis & humiditatis, & purgamus humorē ſuſpectū medicina tēperata reſpiciente hoc cōplexione, & ꝓprietate, ſi neceſſitas vrget purgādi. & ſi deueniatur ad corruptionem ad illud quod eſt manuale. hoc illorū eſt, qui chirurgia ſunt inſtructi, & nō inficiam ſummā meā huius veſtigij, quod ad mechanicam ſpectat operationem.

Aliud ad idē. Et ſi ex frigore frigidis humoribus tumores accidunt in māmillis, adhibe farinā fœnugræci cū ſucco apij & ebulorum cōmiſtam.

Vnguētum cōtra ardores. Aliud. ℞. ſimi bouini recentis, & caprini: ana. ʒ. ij. ſuc. marrhubij, ſucci ebulorū, fęcis aceti: ana. ʒ. i. miſce & ſuppone calidū.

Ioannitius contra vuos ardores, & rubicundos, tēperat. n. eos, et occidit audaciam eorū. ℞. mucilaginis pſyllij, aceti, olei roſ. olei violati: ana pondus. i. opij, cāphoræ: ana tro. i. fiat oīum miſtio cum farina hordei, & albumine ouorum.

Sectionis primæ Summa tertia De ægritudinibus membrorum nutritionis. *Prologus.*

Dictorū recapitulatio.

BRotelauimus hucuſq; de ægritudinibꝰ mēbrorum aīaliū & ſpiritualiū, & poſuimus modos curationum ægritudinū, quæ poſſunt euenire ipſis mēbris, & iuuamēta mēbrorum cōmunia, & propria ſm ſcientiam & inuentionē peritorum philoſophorum, & quæ vetuſtiſſimi medici ſunt experimēto experti, liqda fecimus, & ſcripſimus illud ſm artē noſtrā, ſm ꝙ glorioſiſſimo, & excelſo meū organū placuit eructare. ab ipſo. n. emanat oīs ſcientia. ipſe de largitate ſua medicinā, pduxit, & medicum velut naturę refugiū creauit, pluat ſuper intelligentiam ros veræ huius ſcientiæ veritatis, ab illo, ꝙ nō improperat, cū exhibeat oībus affluēter.

Intentio noua. Volumus aūt nunc primæ ſectionis ſummā tertiam de ægritudinibus mēbrorum nutritiōis principiare, & ſignificare modos curæ cuiuſq; ęgritudinibus mēbrorū, & aggregare huic intentioni res neceſſarias.

Inuocatio. Auxiliatorē igitur petamus Deum, à quo cuncta reſpirant, & à quo noſtræ oēs gratię prodeunt. Repleat igitur ſpiritus Dei mentē noſtrā, qui ſit benedictus, vt res medicinarū aduerſus indigentiā incolumitate plenas, ſua gratia ponere nō deficiat.

De dolore ſtomachi. Cap. i.

DOlor in ſtomacho vehemens indiget qñq; blandimento, cura autem blandiens eſt cura nō nota: vt ſtupefacere apud vehementem dolorē ipſius, & pulſationem, & hoc raro facimus, eſt. n. mendoſum, niſi vltimata victoria dolor proſternat virtutē, tunc. n. velut minus malum illud adminiſtramus. Nos vero in primis incolumitatis largitorem inuocemus, vt de ſuæ clementiæ abundantia ipſam egenti ſperantiq; annuat ſanitatem. Afferamus etiam ad hunc locū ex medicinis cœleſti virtute dotatis, vt infirmorum anxietas abbreuieē. & cura eius indiget obſeruatione regiminū omnino, ſicut in capitulo hemicraneæ de genere vehementiū dolorū ſignificauimus, et eſt huius intentionis pręcipuū conuertere regimen ad ea, quę laudabilium chymorum ſunt alimēta, & eſt hoc regimen laudabile in generibus rerum ſex. Secunda res eſt ſine dilatione occupari aduerſus accidentia, quæ ſunt vehementia. Tertia res eſt confortare aduerſus accidentia, & coadunare virtutem ſtomachi. Quarta res eſt repellere materiam lędentem ad oppoſitum. Quinta res eſt rectificare mēbrum mandans: & habetur ſuper hoc magis ſuſpectum hepar. Amplius ſcire oportet, ꝙ fiunt languores eius aliqñ abſq; materia à malitia cōplexionis. Dixit Hippo. ꝙ cōplexionis malitia infixa, & manſiua dolorē non efficit: dolor eſt rei contrariæ contrarietatem ſentire. Quando aūt, quæ fuerat principalis, & maxime mēbri cōplexio, rei contrariæ aduentu deſolata eſt: & quæ prius fuerat extranea, facta eſt, ac ſi eſſet principalis, dolorē non facit vehemēter, quid enim in eodem ſibi inuicem obuiabit? Actio. n. non vertitur niſi inter contraria, deficit bellū, & litigatio, altero inimicorū iam mortuo: & huius intētionis cura primū eſt alterare cōplexionem, quæ fuerat aliena, poſt illud confortare. Primam rē cōplent abſtinentia cibi & potus, vehementia doloris pſeuerante, & cibi, & potus ſubtiles ſtyptici odoriferi, vt cōfortent, & laudabiles chymos in corpore generent, ſed in eorū electione apud qualitatē non loquimur neceſſario. Prius aūt ſcire oportet humores qualitatū peccantiū ſiue phlegma, ſiue cholera materiæ languorū exiſtant, aut apoſtema in ſtomacho factū. Et iam ſcias poſt ſcientiā qualitatis regimen cibi & potus exigere conueniens, & nō negligas regimen confortatiuum proprie cōplexionis ſtomachi, maxime poſt ſedationem languorū eius. Secundam rem cōplent ſedantia vehemētes dolores, & nūcupatur in hac diſpoſitione dolor, ægritudo, qm̄ abſq; medico à ſua materia prodijt: necnon & accidens: cū vehementius vltimatur, & producit quaſi ad veſtigiū ſyncopis. Vomitus aūt non eſt accidens cui obuiemus: dūmodo eius impetus non excedat debitam euacuationē: & tunc eius curam ſignificabimus, ſi Deo placebit. Et ſcire oportet, ꝙ vomitus electus eſt de intentione principali oīum rerū curæ doloris ſtomachi, eſt. n. regio cōueniēs, & apta huiuſmodi euacuationi concauitatis magnæ. Inquit Hippo. materia quā euacuare oportet repellēda eſt ꝓ regionē ad quam magis declinare videēr Eſt. n. vomitus conueniens ex maxime ſedantibus dolorē ſtomachi: potiſſimū qñ retentio cibi, et potus dolorē in eo cauſabat, & ei opponunt in quantitate, & huius ēt occupationis ſunt enemata. Poſt illud ſi dolor adhuc operationes fortiter ledat, balnea adminiſtrentur. Eſt. n. caloris opus dolores ſedare, diſpgit. n. groſſam materiā, et ſubtilem aliqñ per quandam euacuationē, & reſudationis lā bētiā annihilat & emplaſtra conuenientia, & appoſitio ventoſarū ſunt huius rei cōſummatiua. Tertiā rem cō plent confortātia aīam ſtomachi, & eius naturā, & ſunt hæc res cordiales, & cibi ſubtiles boni chymi, & appoſitio alicuius rei conſeruātis in eo calorē, de quorū ſumma eſt myrrha, maſtiche proprie miſta cū oleo myrtino, & chamæmeli, & cibi aggregātes, & coadunantes ſtomachi partes laxas, ſicut ſunt cibi, pprie acetoſitatis, & ex aromaticis ſtypticis rebus condiant, ſicut aſari, mumia, ſegebes, & ſimilia. Et ſit eorū exhibitio paucæ quātitatis pueniendo ad gradum vſq; ad id cuius adminiſtratio ni ſtomachus cōſueuit. Et ne ꝑtereas quin cadat ī cibis eorū, & iuribus menta, & ſuccus agreſtę, & ſuccus granatorum, & ſumach, & ſpecies aromaticorū: & cydonia condita ſunt dilecta & ſimilia. Potus aūtē eorū vinum odoriferū

Primę aphoriſmorū. 21.

Quāſr balneaſedāt vl timos dolores.

odoriferum ſubtile,& lene decẽtis miſtionis cum aqua ſolis irradiata parũ radijs cui ſuperponatur parũ aquæ roſa. et vitet aquam frigidam veri frigoris. depauperat enim in eo calorem. Calida vero ſtomachũ mollificat, & eius diſgregat virtutes. & electio cibi & potus, paucitas eorum quies, aer præparatus ad temperamentũ, ſomnus, & gaudium delitiæ ſunt ex rebus cõfortantibus ſtomachum, & totum corpus reſtituentibus ipſum ſuę naturæ: & ſi tantũ exuberat q̃ perducat ad ecthicam ſtomachi, tunc eſt occupari, nunc circa adminiſtrationem rerũ humectantiũ, nũc reſtaurantium corpus, nunc temperãtium virtutes ex his, quæ diximus, & dicemus, ſi Deo placebit. Quartã rem complent repellẽtia materiam, quæ eſt mater ægritudinũ ſtomachi, et acquiritur horum ſcientia, aut ſi eſt phlegma, aut ſi eſt cholera, aut groſſa ventoſitas. Et nos non poſſumus medicamina intentionis neceſſariæ contra ſtomachi languores diffinitiue ſignificare præter quædam, quorum opus non eſt à complioxione, neq̃ ſubſtantia proprie, ſed opponitur ægritudinibus à ſubſtantia intelligibili. & alia quorum intereſt hoc membrũ reſpicere magis q̃ illud. Et hoc ſcire videtur verſari circa ſpeciẽ. & vos ſcitis, quoniã ſcientia medicinę circa hunc hominẽ, & non hominẽ verſatur. Medicamen quod hunc morbum deſtruit alteri morbo cui ſimilis videtur vires addit. Sunt enim diuerſæ hominũ cõplexiones, & operationi ſubiectæ. Quis enim medicorum omnia, quę requiruntur ad veram curã, aſpectum, naturam, temporũ diuerſitatem, regionũ, cauſam morbi, complexionẽ propriam. quã conſeruare, & non alterare medicum oportet, ætatem quæ de vinculo complexionis eſt, conſuetudinẽ quæ natura inductu temporis longiſſimo efficitur, inueſtigabit ſine parte diuinę clemẽtiæ? Documentum. Rogo igitur Deum largitorẽ ſanitatis, vt ipſe annuat inter medicamina tibi eligere fideliora: & ꝓprie contra ægritudinem, cuius curam ſuſcepiſti, & impleat animã tuam: quia vniuerſa huius ſcientiæ volumina relegiſti. Medicinæ autem ſtomachum reſpicientes ſunt proprie, quæ materias quibus obuiant à ſtomacho, & inteſtinis educunt. materierum quæ habitant in ſtomacho, & inteſtinis omnium euacuandarũ facilior eſt eductio de quarum ſumma ſunt mirobalani, aloe lotum, & agaricus, & alio quorum memoriã in hoc ſermone (ſi Deo placet) dicemus. Quintam rem complent corrigentia, & rectificantia hepar, ſplenem, & matricem, habent enim quendam concurſum ad ſtomachum. Dixit Hippoc. vidiſſe quendã cuius phyſionomia teſtificabatur illum eſſe phlegmaticum vomẽtem ſæpe choleram: quia ſemita à ſtomacho ad hepar ſignata non erat anguſta: immo ampla, & ſpatioſa, & reſpicientia hęc membra ſcire te fecimus in capitulis eorũ, de quorum collegio eſt rhabarbarum, lacca, ſpodiũ, ſpica, eupatoriũ Medicamẽ rũ ſtõm. cõ fortans. caſſia ligna, tamarindi, myrobal. cappa. & ſimilia. Hippoc. medicina reſpiciens ſtomachum confortans totã eius virtutem, & fugat dolores factos in eo, & digeſtionẽ accelerat. ℞. galangæ, maſti. ligni al. cinnamo. ſe. myrti, ana. ʒ.iij. eufragiæ, aniſi, ana. ʒ. ß. zingi. ʒ.i. corticum fiſticorũ exteriorum olibani, roſarum, ana. ʒ.ij. ſpicæ. ʒ.i. ß. ſalis gẽmæ. ʒ.iij. zuchari adminiſtrati cum aqua roſarum, li.ij. dofis, añ. ʒ.i. vſq; ad. ij. & ante cibum, & poſt ſumitur. Hippoc. medicamen contra frigidos & viſcoſos humores, & groſſos ſepultos: & eſt conueniens ſenibus proprie in hyeme in villis ſtomachi. ℞. baccarum lauri, aniſi, añ. ʒ. i. pyrethri vltramarini, zingi. galangæ, ana. ʒ.iij. maſti. myrrhę, ana. ʒ. ij. mellis, li. i. aceti. ʒ. i. Doſis, añ. ʒ. i. vſq; ad. iij. & eſt fortis operationis cõtra dolorẽ, & eſt factũ cauſa vẽtris. Gal. Medicamen valẽs ad infirmitates ſtomachi frigidi, & ad dolores fortes ventris. ℞. trium piperum, ſpicę nardi, zingi. roſarũ, florum chamo. ſquinãthi, centaureæ, ariſtol. rot. ana. ʒ. vi. ligni al. ʒ. ij. cõficiantur cum melle in Aliud medi camentũ. quo cocta ſunt maſti. myrrha, & gario. Aliud ex arte noſtra fidele, & expertum cõtra malitiã ſtomachi, & cerebri cauſatam à ſtomacho generaliter, ſubuenit omnibus paſ- Aliud ad idem.

A ſionibus ſtomachi, quoniam reſpicit ipſum à proprietate nobili. ℞. corticis exterioris fiſticorum, ſeminis pæoniæ, maſtiches, myrrhæ, olibani, ligni aloes, ſpicænardi, ana. ʒ. ij. corallorum ad pondus omnium rerum: confice cũ zucchâro temperato cũ myrrha, & roſ. Doſis añ. ʒ.i. vſq; ad ij. ieiuno ſtomacho. Dioſcorides. ariſtolochia rotũda ſto De ariſtolochia rotũda machum cõfortat, & omnem putredinem ab eo ſeparat: & ſi fuerit in eo apoſtema ſanat, & eius permiſtio laudabilis eſt cum aqua roſata corollo, & myrrha: & ſubuenit hoc medicamen caducis. Aliud confortans ſtomachum, & Aliud medicamẽ cõfortans ſtomachum. eſt pro magnatibus contra morbos ventoſitatum groſſarum, & eructuationem acetoſam, procurat digeſtionem. ℞. gariophyl. galãgę, ligni aloes, ana. ʒ.iij. macis cheiſim, ana. ʒ. ij. zingibe. macropiperis, cinnamo. piperis albi, añ. ʒ.i. ß. zucchari, calamẽthi, mentæ ſiccæ, ſpicæ heil. ſe. apij, fœniculi, aniſi, carui, & calami aromatici, añ. ʒ.i. ß. zucchari tabarzet. ʒ. x. mellis diſpumati quod ſufficit. doſis ana. drach. i. vſq; ad auř. i. Aliud medicamen cõferens ad do- Aliud cõferens dolori bus ſtõi & hepatis. B lorem ſtomachi, & hepatis remouens ab eis putredinem à caliditate, & acuitate choleræ citrinę faciens digerere cibum, & eſt ex cõferentibus, & confortantibus ſtomachũ & hepar debilia. Reci. roſa. rub. ʒ. x. trochiſ. diarodõ trochiſci de ſpodio, liquiritiæ, ana. drach. iiij. gariophyl. calami aromatici, & ſpodij, maſtiches, ligni aloes, ana. drach. ij. trium ſanda. drach. iij. aſari ſpicæ, muſ. macis, cardamo. portulac. lactucæ, ſcariolæ, ſem. cõmunium, albarum margaritarum cum fœnugręco, raſurę eboris, & dragacã. gũmi arabici, ana. drach. i. ß. cãphoræ, drach. ß. muſci. drach. i. ſextam. cõfice cum ſyrupo roſato, & aqua roſata. Doſis, vnc. ß. Aliud medicamen conferens ſtomacho debili an- Aliud medicamẽ cõferẽs ſtõ de bili. xiato: cuius diſpoſitio maturat ad ecthicam, & rectificat hepar. & chiſtim fellis, & calefactis ſubuenit ictthericis phtiſicis cum febre, & ſine febre, cuius permiſtio hæc eſt. Reci. foliorũ roſa. rub. camphopræ, cinnamomi ſublimati, et electi gariophyl. trochiſ. ſanda. portula. añ. drach. iij. ſuc. chelidoniæ, ſuc. abſinthij, ſucci hepaticæ ꝑparatorũ, C ana. drach. iiij. rhabarbari electisſimi, drach. iij. ſpicænardi, drach. i. vini albi, & odoriferi, drach. i. trochiſ. de ſpodio trochiſ. diarodõ. tro. de eupatorio, ana. drach. iiij. granorum coriandri infuſorum in aceto, & torrefactorũ, balauſtiæ, berbe. ſucci ſumac. ſucci liquiri. ana. drach. i. liquiritiæ, drach. iij. dragacan. drach. ij. corallorum, pęoniæ, ligni aloes, maſtic. ana. drach. iij. ſeminum communium, drach. ij. confice cum ſyrupo recipiente ſucci granatorũ, ſucci pomorum citrinorum, ſucci citrangulorũ, ſucci portula. ſed loco ſucci pone ſemen eius, ana. lib. ß. & fiat ſyrupus cum prædictis ſuccis zucchari, lib. iij. ß. Doſis, añ. ʒ. i. vſq; ad auř. iij. Et eſt mirabile, q̃ ſi maſticet ieiuno ſtomacho cœpe album in dolore ſtomachi groſſo præter febrem illo die dolorem æger non ſentiet. Et puluis florum celeſi datus cum calida vna hora liberat à doloribus ſtomachi.

Medicamen ex inuentione noſtra, cuius virtutem, & no- Aliud medicamen ſanans oẽs lãguores. bilem experientiam nullum tranſcendit medicamen: ſanat omnes languores ſtomachi, ſi Deus voluerit, ſiue ſint D à malitia complexionis, ſine materia, ſiue cum materia, digeſtiuam confortat, appetitiuam irritat, retentiuam vigorat, necnon expulſionem auxiliatur. Syntomaticos fluxus ab indigeſtione natos, ſiue ſuperiores, ſiue inferiores emẽdat, & totum ſtomachum proprie naturæ reſtituit. Reci. maſtiches, ligni aloes, myrrhæ electæ, cinnamomi, aniſi, ana. drach. v. corticum exteriorum fiſticorum, gariophyllorum, ſpicænardi, ana. drach. iij. eufragiæ, vnc. ß. corallorum alborum, & rubeorum partes miſcendo æquales ad pondus omnium rerum zucchari quod ſufficit.

De medicinis materiam à ſtomacho repellentibus, & abſtergentibus, ac villos eius mundificantibus. Cap. 2.

DIcamus modo medicinas: quarũ proprietas eſt repellere materiã lędẽtẽ ab eo, & abſtergere parietes ſtomachi, et mũdare villos eius ab omni ſuperfluo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 516 sur 1089

Mũdificantia ſtõm.

de quarum ſecta eſt aloe bonum, lotum, & prẽparatum ſecundum artem noſtram: & agaricus fœmina, & myroba. & rhabarbarum rauedſceni, & thus, & his ſimilia. Et acquirimus eis proprietatem laudabilẽ, & facimus eas eductiuas humorum, quorum non erat per ſe vigoratio facta per artem, facit acquirere alias proprietates nobiles, & cõ ſequitur quaſi naturam. Filius Zacharię. Medicina experta repellẽs putredinem à ſtomacho, & eſt eductiua humorum phlegmaticorum, & choleræ groſſæ. Recip. myrobalano. citrinorum infuſorum in aqua roſa. vnc. ij. ſem. portula. drach. ij. agarici, drach. iij. ſalis gẽmæ, drach. i. ſ. aloes bonæ, vnc. ij. fiat cõfectio cum ſyrupo granatorũ, & myrrhę. Doſis, añ. drach. i. vſq; ad. iij. Iudæus. pilulæ effi cacisſimæ contra ſtomachi, cerebri, viſcerum, neruorum vitia, educunt humores viſcoſos à ſtomacho, et inteſtinis, & trahunt à remotis, mundificant inſtrumenta ſenſuum, & membra nutritionis, & ſpiritus, quarum confectio hęc eſt. Recip. colocynthidos electæ, & purgatę, & tritę cum oleo roſ. ladani, thuris, ana. ʒ. i. maſtiches, gũmi, dragacã. ana. ʒ. iij. roſ. rub. ʒ. ij. diagri. præparati. ʒ. i. ſ. aloes bonæ, ʒ. i. confice cũ ſucco endiuiæ. Doſis, anã. ʒ. iij. vſq; ad. xi. poſt cibum quando itur dormitum. Nicodemus. pilulæ purgantes ſtomachum à groſſis humoribus abſtergentes villos, & parietes eius proprie ab humoribus conglutinatis in eis, & mirabili iuuamẽto reſpiciunt renes & neruos. Recip. turbith. ʒ. i. agarici. ʒ. iij. ſalis gemmæ. ʒ. i. zingib. ʒ. iij. ſarco. opo. ana. ʒ. ij. maſtiches, diagridij cocti, añ. ʒ. i. aniſi. ʒ. ij. aloes, vnc. i. ſ. confice pilulas cum ſucco mentæ. Doſis eſt vſq; ad. ʒ. i. ſ. vel. ij. ad plus ſi ægritudo eſt noua, & membra tantũ nutritionis purgare quærimus, & non alia. Potio mirabilis reſpiciens ſtomachũ, & hepar cum proprietate mirabili educit à ſtomacho choleram citrinã, & praſinam, & mũdificat canales hepatis, & chiſtim felli. ℞. capillorum veneris, eupatorij, apij, boraginis, ſcolopendrię, betonicę, pyrethri, hepaticæ, roſ. viola. ana. ʒ. i. aſari. ʒ. ſ. ſpicænardi. ʒ. ſ. agarici, maſtiches, ana. ʒ. ij. ſeminis portula. aniſi. ʒ. i. in quorũ decoctione ſm modum artis reſoluantur rhabarbari. ʒ. ij. mannæ, pulpæ, caſſiæ, tamarindi, zucchari viol. ro. ſicut ſcis, acori. ʒ. iij. paret potio, vt ſcis. Syrupus adæquans materiam calidam lædentem ſtomachum, & hepar, quam euacuare quærimus ponit eam in neceſſitate ad expellendum, & confortadũ virtutes ſtomachi, & remouendũ oppilationes. ℞. abſinthij, fumiterrę, plantaginis, eupatorij, capillorum vene. polytrichi, zedoariæ, cichoreæ, chelidoniæ, ſolatri, añ. M. ſ. ſe. cõmunium, aniſi, portu. papaueris albi, añ. ʒ. iij. myroba. ʒ. ij. ro. ʒ. iij. aceti. ʒ. iij. zucchari quantitatem quã volueris. Doſis, ab. ʒ. i. vſq; ad. iij. cum aqua frigida non veri frigoris in aurora. Confectio de ſucco pomorum mirabilis ad confortandum ſtomachum, & damus ex ea cõualeſcentibus: & his quorum appetitus ſopitus eſt, alterat malam complexionem ſtomachi, & confortat ſubſtãtiam, & tollit dolorem ſtomachi. ℞. ſucci cydoniorum, ſucci citrorũ, ana. lib. ij. corticis citri bene decocti, & contriti, lib. ſ. ſucci granatorum. ʒ. iij. ſucci mentæ: ſucci ſanſuci, ana. ʒ. iij. aceti puri, li. i. mellis deſpumati, li. iij. zucchari. ʒ. iij. bulliant omnia hæc ſimul miſta vſq; ad conſumptionem ferè ſuccorum, & aceti, cortex præparatus circa finem mittatur, & cũ perfecta bullitione bulliat, ſpumã autem à principio paulatim proijcere incipias, & cõdiatur in fine cum hoc quod recipit cario. galãgæ. cinnamomi electi, añ. ʒ. ij. macis. ʒ. i. aniſi. ʒ. iij. ligni aloes. ʒ. vi. muſci. tro. i. & quidã fortius condiunt, & cum pipere al. & cardamomo. Doſis, ana. ʒ. i. vſq; ad. iij. ante & poſt cibum. Pilulæ purgantes ſtomachum ab omni ſuperfluitate humorum, & cerebrũ: educunt vtrãq; choleram, & phlegma: & remouent ab eo omnes dolores, & renouãt ſtomachum ad comedendum. ℞. abſinthij, maſtiches, agarici, ana. ʒ. ij. trium myrobala. ʒ. iij. turbith. ʒ. x. epythimi hortẽſis, ſalis indi, ana. ʒ. ij. penidiarum. ʒ. iij. hierępic. ʒ. v. ſucci roſ. ʒ. iij. diagridij. ʒ. ij.

Aliud medicamẽ expellens putredinem à ſtomacho.

Pilulæ ad ſto. cere. & iteſt. vitia.

Aliæ pilulę purgantes ſtomachũ.

Potio ad ſtomachũ, & hepar.

Syrupꝰ cõtra materiã caldã lædẽtem ſtõm.

Confectio de ſucc. pomorũ confortans ſtomachum.

Pilulæ ſtomachũ purgantes.

E fac pilulas cum ſucco ſcariolę. Doſis eſt. ʒ. ij. Iudęus. pilulæ confortantes ſtomachum mundificantes caput, & ſtomachum à cholera corrupta, & omni ſuperfluo humore, & reſpiciunt hepar, & aperiunt oppilationes, & valent ad febres antiquas ex humoribus natas, & ſanant pruritũ, & vlcera. ℞. myrobal. citrinorum indorum, & embli. ana. ʒ. iiij. maſtic. aniſi, ſucci eupatorij, abſinthij. roſ. ana. ʒ. ij. hieræ. ʒ. xij. ſucci roſa. ʒ. iij. cõfice cum ſuc. apij. & da cum calida aqua. ʒ. ij. Pilulæ præſeruantes ſtomachũ ab omni languore, & cerebrum: cuſtodiunt viſum, & omnium ſenſuum inſtrumenta, ſi Deo placet. recipiuntur omni die ij. vel. iij. & melior hora eſt poſt cibum quando itur dormitum. Recip. maſticis, diagridij bene electi, ana. ʒ. ij. reſoluantur in vnũ corpus diagridium, & maſtiche in pomo aloes electiſſimæ, & ſublimatæ. ʒ. x. confice cum ſucco caulium. doſis eſt vſq; ad. xix. pilulas.

Pilulæ aliæ cõfortãtes, & mundificãtes ſtõm.

Aliæ pilulę ſtõm præſeruantes.

De emplaſtris, linimentis, & vnctionibus. Cap. ʒ.

F Scribamus res, quæ adminiſtrantur in emplaſtris linimentis, & vnctionibus ſupra ſtomachum, & modus earum: & ſunt ex neceſſitate curæ languorum ſtomachi, aggregant, & coadunant partes ſtomachi & virtutes: & calorem ne reſoluatur, & exhalet indebite: & deſtruunt dolores in eo, & conferunt rei vitæ, & eſt vnguentum confortãs ſtomachum frigidum ipſum reddit ſobrium ad naturalem ſuam operationem: facit exemptum ab omni dolore. ℞. aloes, maſtiches, olibani, myrrhæ, ana, ʒ. i. corticum granatorũ, roſ. aniſi, galangæ, gario. ana. ʒ. i. olei roſ. olei chamemæli, ana. lib. i. ceræ. ʒ. iij. aceti. ʒ. ij. bullitis oleo aceto, & cera prius perfecta decoctione ſuperaſperge in fine ſpecies has bene puluerizatas agitando donec fiat vnguentũ de quo peruncto ſtomacho ſuperaſperge myrrhæ, & maſtiches, lineum pãnum vel lanam ſuccidam calidam ſuperpone. Linimentum aliud noſtrum confortans ad digerendum, & appetendum, & retinendum debilium, & cõualeſcentium ſtomachum, & remouet oppilationes, & dolores, & ventoſitates. ℞. olei nardini, lib. i.

Vnguentũ pro ſtõ.

Linimẽtũ pro ſtõ.

G fac bullire cũ ſampſuco trito bullitione vna, pone poſtea ceræ. ʒ. iij. vt liquefiat. deinde perfice vnguentũ cum maſtiches, myrrhæ, terebinthinæ, ladani, ana. ʒ. i. vnge ex eo ſtomachũ debilem, & ſuperaſperge puluerẽ aniſi, & roſ.

Aliud quod adminiſtramus quando alia non cõtulerunt, & ęger dolorem habet intollerabilem: remouet doloꝛem, arcet vomitum, & fluxum ventris compeſcit. Rec. colophoniæ, terebinthinæ, olibani, ana. vnc. i. ſanguinis draconis, mumiæ, myrrhæ, ladani, ſarcocollæ, ana vnc. ſ. roſarum corticum granatorum, ana. vnc. i. liquefactis gummis aliarum rerum recuſantium liquefactionem, puluerẽ mitte, & ſubmerge in hac medicina calida anteq̃ congeletur ſtupam lineam, & ſtomacho ſuperpone calidam quantum ægeꝛ pati poterit, relinquit ibi veſtigium cauterij ſuper eum: & propterea ad huiuſmodi dolores fortes facit.

Aliud vnguentum.

Aliud confortans valde ſtomachum febricitãtium remouet dolorẽ ab eo, & ventoſitates. ℞. olei myrtini, olei ro. ana. põdus, ęquale bullitorum cum maſtiche, & olibano,

Aliud vnguentum.

H vnge ex eo ſtomachum, & ſuperaſperge puluerem roſarꝝ, & granatorum arcet nauſeam. Emplaſtrum reſtringens ardorem ſtomachi febricitantiũ extinguit calorem febris, ęſtuationem, vomitũ, & ſubuerſionem ab eo ſeparat, doꝛes amputat ſtomachi, ſi Deo placet. ℞. ſucci ſolatri, ſucci abſinthij, ana. ʒ. iij. farinę hordei. ʒ. iij. maſticis. ʒ. i. roſarum rub. puluerizatarum. ʒ. ij. fiat omnium congluti natio, & ſtomacho opponatur. Cerotum, & eſt refugiũ cõualeſcentium, & extenuatorum ſtomacho ſubuenit, eſt generale omnibus paſſionibꝰ ſtomachi, & matricis: & cõfortat cerebrum, & cor, appetitum mortuum viuificat: digeſtiuam rectificat: retẽtiuam croroborat, & eſt expertũ, ſi Deo placet. ℞. calami aro. ſe. rutæ, cario. ſandal. olibani, myrrhę, maſtiches, ana. ʒ. iij. ſang. dra. ʒ. ij. mumię. ʒ. ſ. aloes. ʒ. v. farinæ corticum granatorum. ʒ. ſ. ambræ. ʒ. i. muſci, drach. i. camphorę. tr. i, ſampſuci, balſamitę, abſinthij

Emplm ad ardorẽ ſtomachi.

Cerotum pro ſtõ con ualeſcẽtiũ.

thñ:ana.ʒ.iiij. terebinthinæ,olei ro.chamæmeli,vel nardini,olei myrtini:añ.ʒ.ij.cerę.ʒ.i.ſ.myrrhę electę,ladani:ana.ʒ.i.corallor rube.galāgę,aniſi,cardamomi,nucis muſchatæ,macis:añ.ʒ.iij.pęonię.ʒ.i.terenda teranē. liquanda liquefiant,& bulliant bullienda: & fac cerotū ſup ſtomacho & adminiſtreť ſup totū ſicut docuimus.

De indigeſtione ſtomachi. Cap. 4.

Indigeſtio eſt cōis mater ægritudinum.

INdigeſtio eſt cōis mater oīum ægritudinum potiſsime humoralium:& noſti ꝙ digeſta materia quieſcit febris feruor:erat.n.inobediens,quia cruda & temperamentū ſubſtantiæ aut quantitatis,aut qualitatis tranſcendebat,et eius elemētum eſt tepiditas emiſſa naturalis caloris:& huius rei cauſa eſt ſuperabundātia cibi,& potus ſm quantū vel quale,aut ab vtraq;,necnon & ſm ſubſtantiā & debilitas ſtomachi naturalis. Et ſcire oportet,ꝙ hæreditantes vitiū hoc à parētibus raro,aut nunq̄ curātur perfecte:& hi tutius languores portant & horū perfecta medicina ſola eſt abſtinentia,reſiduum naturæ cibi,& potus in locis digeſtionum,quod in genus nutrimenti conuerti non patitur ſuo vitio: aut natura cōuertere non valebit eius inſtrumento debili permanente: quod.n.niſi cauſa antecedentis efficitur morborum eſt: & maturat ad coniunctā ſuos exceſſus, quæ cum adeſt, continuo eſt febris. Digeſtio eſt fructifera alimenti cō ſummatio: tunc eius perfectā dicimus conſumationem, cum in fructifera ſemina valuerit perficere alterum tale quale ipſum eſt. Indigeſtio aūt ē cōtra. Amplius ſcire oportet,ꝙ indigeſtio non minus à ſuperabūdantia q̄ ex eius priuatione naſcitur: tēperamentum.n.caloris non dicimus abſolute,ſed in comparatione ad ſuū obiectum attenditur.ut obiectum nō magis reſiſtat,nec remiſſum in cōparatione ad ſuum agens exiſtat,q̄ ſuū agens agere pōt,proportionari debēt agens & obiectum proportione æqua. Adhuc ſcire oportet, ꝙ digeſtio fit ex coniacentibus.tunc.n.paſsiua actiuis oīno obediunt,& nullo modo reſiſtunt.digeſtio nō conſummať: aut ſi minus reſiſtat vtroq; iſtor modorum calor dicitur diſtēperatus ſiue quo multū poſsit,ſiue quo minus. calor ſufficiēs ad vnius libræ plumbi liquefactionē impotens eſt ad ferri libræ liquefactionē.& non ſufficiēs ſaber aliter,& aliter calefactionē menſuraret in faciendo vnam incudem & clauum:quare caloris temperantia & diſtemperātia eſt in comparatione ad ſuum obiectum: veriſimile quidem de calore noſtri corporis,qui aſsiduo exercitantur artifiſ ciali labore,et groſſæ ſunt complexionis cibaria ſubtilia aſſumentes,minime digerūt,ſed in eor corporibus aduruntur.cibandi erant leguminibus pane ſubcineritio,et alīs de paſta cibarīs. Et ſcire debes ꝙ talis calor eſt in quibuſdam iuuenū:calor quorum adeo fortis eſt, ꝙ humores adurit,& eos quaſi ī venenum cōuertit, & à quibuſdam humor materiæ reſoluuntur fumi, q̄ quātumcunq; diſtēt à cerebro.ꝙ ſi fuerit eorum incolatus in remotioribus mēbris aſcēdunt ſurſum ad cerebrum,& cū ſentit ſibi periculum,cōtrahit ſe totum & oēs ſuas virtutes in vnū trahit,et maxime per quas ſpiritus aīatus trāſit ad præſtandum ſenſum & motum oībus mēbris corporis oppitulatur. Et hoc conſiderās Hip. in lib. ſeparator ſermonum poſuit epilepſiam ægritudinē iuuenū. q̄q̄ & aliter è cōtra talis morbus naſcitur:ſed nō eſt nr̄m hic eius ſermonē aſſumere, ſed fortitudinis & debilitatis virtutum exigentiā regimen adminiſtrare:et nos hic tractamus de digeſtione ſtomachi,q̄ ſæpiſsimę corporibus propter ciborum,& potuū multā refocillationem & caloris inopiā ab ægritudine & alīs cauſis accidit.

Calor natu ralis ita per excesſū ſicut ꝙ defectū diſtēperatur.

Caloris tēperantia & diſtēperantia nō ē niſi reſpectu ſui obiecti.

Epilepſia ē morbus iuuenum.

Cura huius ægritudinis eſt quatuor res. Prima eſt nō extendere ventrem cum cibis & potibus. Hoc enim præſeruat corpus ab ægritudinibus & ſufficiens eſt hæc ſola cura huic ægritudini: & laudabilior eſt potione in multis morbus qualitas bona regiminis. Secunda res eſt confortare ſtomachū vniendo,& aggregādo partes ſuas. Tertia res eſt corrigere accidētia digōnis. Quarta res eſt,ſi eſt cauſa ex humoris vitio,mūdificare materiam lędentem:ſi eſt ſine humoris vitio,malam alterare complexionem & poſt illud cōfortare. Primā rē complent prohibitio cibi,et potus groſſor.abſtinentia dico non vltimata,qm̄ nihil dare horridum eſt: ſuperabūdanter ſtimuloſum eſt dare:prohibere ipſum à cibo priſtino non digeſto vſq; ad fructifera ſemina:fœcibus non excluſis parum quidē bibere,& ſubtile potabile cum ſiti aſſumere,hoc eſt primum intentionis. Et tua intereſt bene cognoſcere cōplexionē.aliter.n.& aliter cibabitur cholericus & phlegmaticus proprie apud naturā. Moleſtius cholerico eſt famē tolerare q̄ phlegmatico,& reſpicere cerebrū non eſt res fatua: cum ligatura quædā neruoſa inter cerebrū,& ſtomachum ſit,quæ tranſitiuā patiuntur paſsionem.conſueuit ſtomachus cū cerebro dulcedinem cōicare & amaritudinem. eligere aerem abſq; paludibus montium oppreſſa oppoſitione corruptione corpor cadauerum eſt de intentione propria,poſt illud cibare infirmū cibis ſtypticis,acetoſis, aromaticis,conditis,ſicut ſcire te fecimus & rememorabimur,ſi Deo placuerit. Secundam rem cōplent regimen ſtypricum tēperatum odoriferū ſm veram qualitatem electum: appoſitio rerum, quarū eſt conferre rei vitæ,iuuare partes ſtomachi,& ipſas confortare ne reſoluantur.de quarum ſocietate eſt ſandaraca,maſtiche, myrrha,menta aurea, proprie miſta cū oleo roſ.& liquore ſatis calido hepar, & cor non eſt fruſtra. Tertiam rem cōplent, quæ accidentia corrigunt iam illata,quorum diuerſa ſunt.eſt eorū primus cōcurſus ad cerebrum,et cor,& conſueuerūt gñare fluxum ſymptomatis.Item fallacem dolorē ventris.Et ſi cū diuturnitate habitudinetur, dolor iunctura rum & podagra,et hoc curſu procędentia.Et ſcriptū eſt indigeſtionem eē hylen ęgritudinum: quare tua ītereſt perſpicacisſime oīa hæc conſiderare,& ſatagere circa rectificationē ſtomachi. eſt.n.materialis pater & cibator membror,& vitę. Quartā rem cōplent cōplexionem extraneam alterare,poīt illud confortare:& ſi aliq̄d humorale materiā ægritudinis debilitat, cū condecēti medicamine repellere:et primum cōplet regimen illud, et nos dicemus.hoc vero medicamen,tale ve naturale ſcire te fecimus et faciemus,ſi Deo placuerit. Hip. Medicamē confortās digōnem ſtomachi:alterans malā complexionē,defendit,pprie,ſubuenit lubricitati fluxui ſymptomatico,et generaliter multis accidētibus ex indigeſtiōe factis. ℞.acori ru.ʒ.ſ.magnetis.ʒ.ij. caſtorei.ʒ.i. aniſi.ʒ.iij.maſtiches.ʒ.i.myrrhæ.ʒ.ſ.zucchari lib.i.Doſis à.ʒ.i.vſq; ad.ij.ieiuno ſtomacho de ſero q̄ itur dormitum. Iudæus.Syrupus contra mala vitia frigida ſtomachi,cōfortans ipſum cōfortatione magna:et facit appetere et digerere. ℞.ſampſuci,balſamite: ana.M.i.galangæ,macis,nucis muſ.ʒ.ij.roſ.ʒ.i.maſti.ʒ.iiij. fiſticor ʒ.ij.aceti.ʒ.ij.doſis eſt.ʒ. i. vſq; ad.ij. cū iunipero in matutinis. Medicamē forte contra fortē ſtomachi dolorē et inueteratam malitiam ſtā, abſtergit villos eius à groſſis humoribus,et reddit ipſum ſobrium ad digerēdum. ℞.trium piperū,cardamomi,pyrethri,ſumac,aniſi,galangæ,maſtiches,macis:ana.ʒ.ij.ro.ʒ.ij.zinzib. ʒ. iij. gario.ʒ.ij.cinnamomi.ʒ. iij. coriandri. ʒ. ij. aceti. ʒ.ſ. mellis quod ſufficit. Doſis.ʒ.ſ.ante cibū et poſt.Electarium confortans ſtomachū et viſcera: et ſubuenit materiæ quæ cibum retinuit:et quorum retētiua perīt:et reſoluuntur vapores ad cerebrum,et iā effigiē phyſionomiæ adulterauerunt,et cholerarū eminentiam indebitā produxerunt,cuius pmiſtio eſt. ℞.roſ.ʒ.v.maſtiches, corallor al.et ru.cinnamomi,ſumach, calamenthi: ana ʒ.iij.carnium citru.ʒ.ij.myrrhæ,mētæ,euphragię: ana ʒ.ſ.gario.ʒ.i.cōfice cū ſyrupo de mēta et myrto. Doſis à.ʒ.i.vſq; ad.iij. Medicamē bonū et expertum contra putredinē ſtomachi, et ſubuenit aīatibus exiſtentibus

Cholericus moleſtus famē tolerat quā phlegmaticus.

Confortantia ſtōm.

Quid ſit digeſtio.

Indigeſtio ē hyle ægritudinum.

Medicamē ad digōnes ſtōi ꝓtortādum.

Syrupus ad vitia frigida ſtōi.

Medicamē ad fortē ſtomachi dolorem.

Electariū ſtōm tans. ꝓfor-

Medicamē ad ſtōi putredinem.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 518 sur 1089

in ſtomacho.cuius ſtomachus reſiduũ cibi,& potus prò pter caloris inopiã, aut malitiæ maxime ſibi gubernat, & non patiť aliquam putrefactionẽ in eo generari:& cu ſtodit cerebrũ,& corpus totũ:cõfortat cor,& prouocat menſtrua:& rectificat malitiam matricis. ℞. triũ pipe rũ:ana.ʒ.i.gariophyl.ʒ.ij.ariſtolochiæ rotun. & longæ optimæ,viola.betonicæ:ana.ʒ.iij.ſalis gẽmæ. ʒ.ij. myrrhæ electæ ad pondus oĩum,confice cũ ſyrupo de ſpica. Doſis.ʒ.ſ.vſq; ad.i. Electarium deſcriptione Nicodemi,cuius operatio tranſcendit gña medicaminum in oĩ vitio ſtomachi ex frigidâ cauſa,& compoſita.confortat neruoſitates eius ſubtiles,& ſuas virtutes excitat, & ſuã malitiam complexiuam rectificat,confortat cor,& cere brũ,& hepar,& ſubuenit caducis,vertiginoſis, & nauſeæ,& oĩ vitio ſtomachi,cuius miſtio eſt hæc. ℞.aniſi, corallor̃,ſpicæ indæ veræ,ligni aloes,ro.gariophyl.ga langæ,ҫedoariæ:ana.ʒ.iiij.pҫoniæ.ʒ.iij.nucis muſchatę ʒ.ij.margaritarum.ʒ.vi.ambræ crudæ.ʒ.iij.muſchi.ʒ.i. maſtiches ad pondus oĩum,confice cum ſyrupo corticũ citri. Electarium nobile ad cõfortandum ſtomachum debilem & præſeruandũ digeſtiuam eius. ℞.ʒ.iiij.ſpi cæ nardi.ʒ.i.cinnamomi,gariophyl.liquiri.ana.ʒ.ij.an thos.ʒ.iiij.mentæ,alhaſce:ana.ʒ.iij. zucchari quantum ſufficit.lauare cũ aqua calida manꝰ ante cibum, & poſt cũ frigida,eſt cuſtodia ſtomachi ab indigeſtione,et parũ exercitari laborioſos,ocioſos quieſcere, & poſt hos, & illos parum non rapido motu exercitari eſt lex huius cu ræ ſcripta. Sternutare poſt cibũ facit deſcendere eſcã ad fundũ ſtomachi,ante aperit,& humores vertit vniuer ſaliter,& ſtomachũ mundat & nutrit,& mittit fęces pri ſtini cibi ad interiora,& repellit, & ſunt hæc mãdata ad tutelã ſtomachi,et cerebri,calefacere vehementer volas manuũ,& pedum in dolore ſtomachi eſt amicabile na turæ:ſed aliter et aliter huic vehemẽter ĩfrigidare:illi vo calefacere, vt pulpã capitis vehementer calefacere facit vapor̃ reſpirationẽ.Et ſciuiſti cҏ cor,cerebrũ, hepar, & teſticuli quẽdam fluxum concatenatũ ad ſeinuicem ha bent,& ſtomachũ non ignorãt triſtantẽ gaudentem : & ſcriptum eſt oĩum membror̃ vnã eſſe cõpaginem,& do lere adinuicem. Et vnctio ſpinæ eſt iterũ res magni iuamẽti ad languorẽ ſtomachi,& oĩum debilitatũ mem bror̃ maxime neruis cõtentor̃:& calefacere ſtomachũ actuali calore, eſt poſtremũ bonum ſtomacho proprie iuueni vigoroſo. Alĩ quidem actuali calore, feſtino mo tu exinaniuntur,cum cuiuslibet rei calor non viuens in eo originaliter labitur,velut aer in ſubito ſole irradiato aut igne.Et fortaſsis balnea tẽperata quædam conferũt illis:& nos alibi ſcire te fecimus naturam balnei . Filius Zachariæ.Ceratum cõfortans ſtomachũ retinens calo rem in eo ne reſoluatur,& remouet duritiem eius, & oẽ oppilans partẽ ſtomachi,& vigorat in eo calorẽ,et ſani tatem reſtituit,ſi Deo placet. ℞.ceræ mũdę.ʒ.iij. tere binthinæ.ʒ.iiij.olei nardini.ʒ.ij.quibus liquefactis bul litione parua ſuperaſperge puluerẽ hunc. ℞. myrrhæ, maſtiches,aloes:añ.ʒ.i.ro.ʒ.vi. pæoniæ, caſtorei: añ.ʒ. ij.aniſi.ʒ.vi.calamẽthi.ʒ.vi.gario.nucis muſc.cardamo mi,calami aro.reupontici:ana.ʒ. iiij. & bene ſtomacho adhæreãt. Filius Serapionis. Syrupꝰ excitãs appetitũ, cõfortãs digõnem,educit humores groſſos,et putridos, & confortat mẽbra anhelitus educẽdo humores ab eis: & curat ſciaticã,ſi Deo placet. ℞.thymi,mentæ, ſam pſuci,myrrhæ,ҫedoariæ:ana. M.ſ.agarici.ʒ.v.polypo. raſi et piſtati,aniſi:añ.ʒ.i.turbith electi.ʒ.ij.ſ.zĩzi.ʒ.iij. reupõtici.ʒ.ij.baccarum iuniperi. ʒ. i.cĩnamomi, nucis muſ.gariophyl.macis,oĩum ana.ʒ.ij.roſ.ʒ.iij.aceti.ʒ.ij. zucchari lib.iij. Alexã.fiat puluis & propineť ex eo ie iuno ſtomacho põdus.ʒ.iij.cũ.ʒ.ij. vini electi, ſubuenit oĩbus paſſionibus ſtomachi,et reſpicit pulmonem & ce rebrũ,aufert malitiam,& remouet dolorẽ ventris & vi ſcerum,& reſuſcitat appetitũ mortuũ,& docet digerere

Electariũ ad vitia ſtõi ex frigida cauſa.

Electariũ ҏfortãs ſto machũ debilem.

Sternutationis iuua menta.

Ceratũ cõfortans ſto machum.

Syrupꝰ ſtõi ҏfortans di geſtionẽ & appetitum.

Puluis ad oẽs ſtõi paſ ſiones.

E

F

G

H

ſtomachũ. ℞.thymi,ſampſuci,balſamitæ,ariſtolochię rotũ.origani,aniſi,fœniculi,roriſmarini,calami aro.cor ticum citri,ſe.vuarum & granator̃,lauendulę,ſe.ro.ba ſiliconis,hyſſopi,euphragiæ : ana pondus.i. ligni aloes, pyrethri,galangæ,gariophyl.macis:ana pondus ſupio ris ponderis:croci,opĩ thebaici,ſtyracis calamitæ, triũ piperum:ana partem.i.medĩ ponderis.ſanat languores ſtomachi,& corpus ĩcolume ſeruat,ſi Deo placet. In quit Heben Meſ.molendinare cibũ in partes minutiſsi mas,vel ſubtiliſsimas:& vt lambẽdo vinũ gurgitare eſt cauſa melioris digõnis,& longioris vitę.Et vos iam ſci uiſti ҏ alimenta vitã conſiſtere:& ſm eor̃ qualitatẽ bo nam,vel malã materiam variare: propterea nõ ignores naturã ſtomachi:ne forte credens cõſeruare vel reduce re, deſtruas.& ſciuiſti cҏ natura de tribus dicitur uirtuti bus,cõplexione,virtute regitiua,& cõpoſitione, & illu minať ab aĩa,quam intelligentiam dicimus ſeparatã, & oĩum virtutum vnitiua eſt virtus:ſed diuerſa baiulatio num exercens officia membror̃ diuerſor̃ diuerſis nun cupať vocabulis.& tuũ ſemper eſt naturã ĩfirmi cogno ſcere apud ſanitatem,ſi poſſibile eſt. Ventris aũt diuer ſæ ſunt naturæ,ſicut te ſcire fecimus ҏpter diuerſa vni uerſalia,imo ſingularia oportet eligere medicamina : & hoc ſufficienter tradere põt.In prouiſione aũt periti, & timentis Deum medici maior pars huius ſcientię relicta eſt,Deum diligenti oĩa bene ſuccedunt,ab ipſo oẽ incolume & ſanatiuum eſt:naturaliũ ſcientĩs oĩum philoſophorum magnor̃, & cœleſtium ſignor̃ varĩs motibus bene eruditi. Deũ quaſi obliti in ſuis operationibus credentes oĩa ſcire,& ſe quaſi naturę authores exiſtimãtes, quibus oĩa deſunt oĩa ſcire credẽtibus. Et vos iam vidiſtis validas ęgritudines ſup quibus medicor̃ multitudo elaborauerat peritorum, ab alienigenis medicorum cũ paruo artis fundamẽto curari: qñq; à mulieribus ab au thomato operantibus . O tu qui curam humanorũ cor por̃ gerere vis à Deo non recedas. Et ne dilateris ſcien tia philoſophica naturali.ille.n.author naturæ & eã ſta biliuit,& ſine eius influentia deficit oĩs motus naturæ. Amplius ſcire oportet,cҏ negare cibũ ſtomacho fameli co,& ante famẽ offerre,eſt cauſa ægritudinũ ſtomachi: parũ & rarũ comedere debemus.ad menſam ſedere, & poſt diu ſtare,& leuiter ĩcedere,donec ad ſtomachi fun dum cibus deſcẽdat,eſt de occupatione huius curæ pri ma.ſternutare eſt iuuamentũ ſingulare poſt cibũ & an te.ſtomachũ.n.mũdificat.Et ſciuiſti cҏ eſt cura minoris epilepſiæ ſæpius ſternutare diebus continuis ieiuno ſto macho,& ſubuenit ſurdis. Vnctio confortans ſtoma chum ad digerendũ,& retinendum,& appetendum,re mouẽs dolores eius,inflationes,& vẽtoſitates.& eſt ex pertũ,ſi Deo placet. ℞.olei roſ.olei myrtini,olei nardi ni:ana.ʒ.iij.ammoniaci.ʒ.ij.nucis muſ.drach.i. poſt vn ctionem ſuper aſperge puluerẽ cinnamomi,aniſi, corti. grana pondus.i.aromatiça vnguentũ cũ muſcho. Vn guentũ nr̃m fidele,& valde amicũ naturæ ſtomachi re mouet dolores,& conſolať ſubſtantiã eius inter oĩa me dicamina. ℞.lanæ ſuccidæ ouium nigrarũ recentium lib.ſ.pone in vaſe nouo,& ſupaſperge aquam currentẽ quod ſuffitit vt madefaciat,fac bullire fere ad conſum ptionẽ agitãdo ne adhæreat fundo vaſis, poſt torquẽdo ſuſcipe liquorẽ ſup quo proĵce maſtiches drach. ij. pul uerizati vt liqueſiat,myrrhæ. ʒ.ſ. terebinthinæ.ʒ.ſ. & facta vnctione ſupaſperge puluerẽ nardi, & eſt hæc vn ctio magna contra dolores iuncturar̃ vniuerſos,ſi Deo placuerit. Emplaſtrũ optimum,et expertũ contra ma litiã ſtomachi,cõfortans ipſum in omni eo quo indiget. ℞.thymi,ſampſuci,ro.ana.ʒ.i. piſtati, et calefacti cum modico aceto quantum roretur, et condiatur cũ maſti ches.ʒ.ij.et ſtomacho ſuppone,et ẽ admirabile, ſi Deo placet. Dixit Hip. aloe hepatica cũ aqua thymi ҏpi nata ieiuno ſtomacho ſanat ſtõm ab oĩ lãguore educen do

Cibũ bene maſticare cã melioris digõnis, & lõgioris vitæ.

Natura de trib⁹ dr̃ vir tutibus.

Medice Deo nõ re cedas.

Negare ci bũ fameli co & ante famẽ cibu ҏferre ẽ cã ægritudi num.

Vnguentũ ſtõi digeſti uum ҏfor tans.

Vnguentũ ad ſtõi & iũ cturar̃ do lorem.

Emplaſtrũ ſtõm cõfor tans.

Nota de aloe.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 519 sur 1089

do ab eo materias fraudulentas,& cõfortat ſtomachum & cerebrum,& viſcera mũdificat,repellit vermes,et ſanat apa ſtomachi,& viſcerum dolores, & mũdificat hepar à groſsis humoribus,& melãcholicis. Pilulæ cõſeruantes ſtomachũ ab oſ lęſione intrinſeca, & nõ permittunt humores putrefieri in eo,ímo abſtergunt ipſum,& mundificant rugas,& parietes eius, & q aſsiduat vſum earũ dieb⁹ ſingulis illęſus pmanebit à dolore ſtomachi: nunq̃ dolore capitis vexabit:& nihil eſt oculis(mihi crede)ſalubrius iſtis:& qui triſtanť ſubuenit:& melancholicis,& in medicatione matricis vitioſæ,& uiſcerum interiorum.quarum hæc eſt cõfectio. ℞.maſtiches.ʒ.iiŋ. aloes electiſsimę.ʒ.x.aga.boni.ʒ.iŋ.conficiant cum tille,& eſt vinũ coctum.vt dicit Simon Ianuẽſis.Doſis.ŋ. pilulę vel.iŋ.quando itur dormitum,& poteſt recipi ſecundum numerum voluntarium vſq; ad. xxxi.

Pilulæ mirabiles ad ſtomachi ꝓſeruationem.

De vomitu & exuberantia cibi. Cap. 5.

VOmitus,cuius cauſa eſt exuberãtia cibi,& potus extendentiũ ventrẽ vltra naturæ debitum. cura ęius eſt euacuare,& poſt illud abſtinere,& cõfortare ſubſtantiã ſtomachi cũ cibis,& potibus ſm vnum trium modor̃:aut quantitate,aut qualitate, aut malitia vtriuſq;. Qñ autem ab humore acuto leuigato ad cacumina vẽtris vſq; ad meri,nauſea,& vomitus cauſanť,ſit tua præcipua,& magnifica occupatio cõtemperare chiſtim fellis:& hoc ſæpe accidit habẽtibus viam latã à ſtomacho ad hepar:et tu ſagaciſsime diuertas ad mẽbra inferiora viſcer̃,q̃ natura fecit eẽ inſtrumẽta expulſionis. Cum aũt vomitus ſit ex malitia ſtomachi falſi, nõ dubitabis alterare:& confortare ſit proceſſus tuus. In deſtructionem aũt retentiuę virtutis ſolum regimen laudabile ſufficit:& aſpergere ſup eo tũc puluerẽ maſtiches,& nitri inuncto prius oleo myrtino eſt medicamẽ expertũ.

Puluis ſtomachi retẽtiuam conſortans.

Cura huius eſt.iŋ. res. Prima eſt conuertere regimen ad oppoſitum qualitatis,& laudabile in proprietate,& qualitate non ſimpliciter:& ſup hoc multiplex eſt conſideratio.aliter enim & aliter in malitia complexionis ſtomachi,et furia fellis:et tua intereſt bene diſcernere:vt ſcias regimen ordinare ad latus frigiditatis quãdo cholera & vomitum generat,& nauſeam:propina aceroſa condita ſtyptica propter viam amplam, &c. ad latus caliditatis regimen habens proprietatẽ vomitus retinere.qñ groſſorum humorum multiplicatione vomitus cholericus dicitur naſci, oportet cibare ipſum cum auaritia magna,donec facta ſit euacuatio humorum inobedientium,& rectificatio ſuæ complexionis,& virtutis fortificatio:& ne dubites hos & illos potare vino.Illis aũt ſubuenit qui calorẽ habent:quia eum diuertit per vias vrinæ.ſed parum dandum eſt,& electum, vt ponticum,& albi coloris.His autem,qui groſſos, & viſcoſos humores habent,ſubuenire nulli dubium eſt:eos interci dit & habilitat expulſioni,& ſubuenit omnibus ratione proprię ſtomachi complexionis:et potare aliqñ illos inobedientes,& multa cholera abũdantes aceto bono miſto aqua veri frigoris eſt potus conueniens, & maxime in æſtate:& dare portulacas ieiuno, & lactucas cum aceto cum modico panis, & non poſtea cibare eos vſq; ad veſperas eſt diuidere choleram,& anguſtare porum illum cuius amplitudine graditur, & extinguere audaciã choleræ. Secũda res eſt parum comedere,& minus bibere,& hoc conſiderare ſm quantum & quale. Tertia res eſt mũdificare humorem lædentẽ. & ſuper hoc vera eſt cõſideratio artis,ſicut in ipſo ſtomacho, et rugis ſuis aut quod ab hepate graditur ad ſtomachum,necnõ paſſiones quædã matricis nauſeam ex vomitu gñant.aliqñ ex certa abominatione vomere quis cogitur dedignãte natura. Quarta res eſt ſubſtantiã ſtomachi cõfortare, & maxime retentiuas virtutes, & inſpiſſare orificium ſtomachi cũ ſtypticis,& recordari naturæ inferiorẽ purgationem. Primã rem complent quæcũq; proprietate ſtomachum cõfortant,& complexione opponuntur humori,& malitiæ complexionis,vt ſtyptica aromatica habẽtia acetoſitatem:vt nos ſcire te fecimus modum regiminis:menta maior,balſamita,meliſſa in aqua aceto miſta,& cũ menta bullita decocta.poſtq̃ ſciuerimus cauſam intentionum rerum cauſantium vomitum, ſuccurrimus tunc cum rebus rectificantibus ſtomachũ, & membra mandantia ad ipſum, quod quidem multoties accidit,& proprie qñ in aliquo vicinantium membror̃ materia occultať,& eſt forte in mandãdo,& ſtomachus debilis eſt,& promptus in recipiendo. Agens nanq̃,& ſi non ſit valde forte,imprimit maxime,qñ rei eſt prępa ratio:& qñ materia eſt de genere adiacentium , multo citius vehementer imprimit læſiones,& excitat expulſiuam,& facit eam ſolicitam ad vomendum.Agẽs nãq; in rem multi ſenſus vehementer imprimit:tunc cum rebus abſcindentibus & corrigentibus cauſas debilitãtes & lędentes,nunc cum rebus prohibentibus effuſionem materierum ab alĳs membris ad ipſum facimus adiutorio Dei cum rebus proprie acetoſis,quæ ex aromaticis, & ſtypticis condiantur,ſicut cibus de agreſta, & cibus de aceto: & ſtudeas ligare extremitates cum infuſione aquæ calidę,& ſimilia:& cydonia,& matiana,et ſuccus granatorum.Potus autem eorum vinũ ſit ſubtile,odoriferum,et lene,decentis cõmiſtionis cum aqua roſata : et euitent vinum dulce,et groſſum,et aquam calidam : qa mollificat ſtomachum,et diſgregat virtutes: frigida veri frigoris depauperat calorẽ in eo . Potus ſit valde paucus:nec ſatis faciendũ eſt ſiti eor̃.Tolerantia ſuper ſitim eſt ex eis,quæ verificãt ſtomachum:ſolentia ſitim extinguere in hac hora augẽt,et maiorem faciunt indigeſtionem. Secundã rem complẽt diæta auara quã æger portare poſsit,quia eſſet maius periculum multum inaniri. Tertiam rem cõplent ſolutiua benedicta electa de genere benedictarum medicinarũ.Et nos dicemus in hoc ſermone, ſi Deo placuerit, Myrobalanicum medicamen præparatum cũ aqua roſa.et maſtiche, et eſt expertum et bonum.Et ſi eſt à materia quam miſit fel, curať blandiendo acumen eius,donec euentetur cum ſucceſsione alterantium, pro quo veſtigium impreſsionũ remanet: et trahere,et diuertere materiam cũ clyſteribus mouentibus cholerã ad inferiora eſt hui⁹ occupationis.Scriptũ eſt fluxum eſſe curam vomitus,et vomitum fluxus. Inquit Hip.habito vomitu ceſſat fluxus.et è contra:et lauare pedes cum raſura cõfortat ſtomachum, et diuertit materiam. Quartã rem complent quęcunq; ſtomachũ complexione,et proprietate cõfortant. Conſiſtit qdem hoc totum in regimine,vnctionibus ſuper eo,et emplaſtris, et aromaticis,aſſumptione nardini gariophyllati ſpodiati innato ab hepate. Syrupus arcẽs vomitum,et nauſeam de berberibus eſt medicina experta. ℞.berberis.ʒ.iiŋ.vuæ acerbæ.ʒ.ŋ.cichoreæ.M.iŋ.zucchari lib. ŋ.da ieiuno cũ aqua maſtiches. Syrup⁹ de myrto, ſtringens vomitũ et nauſeam. ℞.folior̃ myrti lib.ſ.folior̃ ſampſuci.ʒ.ŋ.aceti.ʒ.i.zucchari lib.ſ. da cum aqua folior̃ zedoariæ.Et tu potes eligere in grabadin noſtro, poſtq̃ ſcieris qualitates lædentes,medicamina multa compoſita ad hoc. Et non ignores q morbi renum et veſicæ,et ileos faciunt vomitus et ſingultum.Et nos dicemus illud,ſi Deo placuerit,à quo omnis finis ſequitur finitus,à quo opus medicaminũ ſequitur perfectibile. Electarium noſtrum valde dilectum et ſufficiens,confortans cor,et mẽbra omnia,retinet vomitum et fluxũ, emendat omnem malitiam ſtomachi. ℞.garia.ʒ.ŋ. carnium cydoniorum.ʒ.ŋ.maſtiches.ʒ.iŋ.ambræ.ʒ.vi.anthere.ʒ.iiŋ.nardi miſci: ana.ʒ. i. corallorum rubeorum ʒ.iŋ.ſyrupi de menta, quod ſufficit.

Syrup⁹ beris ad vomitũ ſedandum.

Syrupus de myrto ad idem.

Morbi renũ veſicæ, & ileos faciunt vomitum & ſingultum.

Electariũ ad vomitũ. Credo. na. vj.

De ſingultu. Cap. 6.

SIngultus eſt rebellatio humorũ inobedientium naturę ciboꝝ impermutabiliũ:qñ fit motus in parti-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 520 sur 1089

bus ſtomachi reliquis natura aggrediente illos, ut expellat: & quia forte obiectum tranſgreditur exigentiam rei agentis, fit motus ille ſpaſmoſus, quem medici ſingultū appellant, fitq; illud ſm vnum. iiij. modorum. ſ. euacuatione effrænante, repletione exuberante, mordicatione humorum fraudulentium, & malitia complexionis frigidæ. Euacuatione multiplicata in ſolutione itur expulſione egrediente naturam, aut prohibitione longa ciborum, repletione ex multitudine comeſtionis, aut multorum humorum inſpiſſatione in corpore ſtomachi, quibus natura non indiget. à mordicatione propter humorem cholericū doloſum generatū in ſtō aut effuſum ad ipſum ab alijs mēbris, aut aſſumptione rei calidæ & acutæ: & vinum ſuper quo multitudo annorū prēterijt, ſingultum facit. Amplius corruptio cibi & potus ſingultum concreat. Complexionis malitia frigidæ propter ſubſtantiam ſtomachi illi remiſſam propter calorem naturalem, ſicut accidit decrepitis, & illis qui longis tēporibus infirmantur: aut propter guloſitatem, ſicut accidit pueris. Amplius ſcire oportet ſingultum naſci ab alijs membris, q̄s à ſtomacho, vt ex magno phlegmate generato in hepate, & morbis veſicę, & renum vltimatur. & illud eſt penetrabile.

Ab aliis mē bris q̄ a ſtō naſcit ſingultus.

Cura ſingultus ex repletione ſunt duæ res. ſ. euacuare, & poſt illud confortare: & primam complent vomitus: & ſecundam quæcunq; ſubſtātiam ſtomachi, & cōplexionem confortant. Singultus cura ex vltimata inanitione proprię rei, & ſingultus ex repletione opponit, & eſt periculoſus. Secunda res curæ ſingultus quidem ex mordicatione acutorum humorum ſupernatantium ad ſuperiora ſtomachi curam recipit à vomitu: & ſicut ſubmerſus, & ſepultus in villis, & rugis ſtomachi, & eſt compoſitus. Euacuamus cum potu hieræ picrę, & piulis de aloe. Et hoc eget maiori abſtinentia. Singultus vero ex malitia complexionis, cura eſt vna duarum rerū. Primum alterare cum rebus calefaciētibus, & ſubtilibus, ex eis quæ emplaſtrantur, & potu ſumuntur: aut cum potu neceſſario. & omnium modorū ſingultus curæ eſt conuertere regimen ad ea, quæ laudabiliū humorum ſint materia, & naturæ conſortium & beneuolentiam conſequantur, & confortare ſubſtātiam ſtomachi. Tertio membra mandantia rectificare. Cōfectio Hip. rectificās malam complexionem ſtomachi frigidā, ſubtilians, & calefaciens, & expellens vētoſitatem: & liberat à ſingultu, ſi Deo placet. ℞. corticum fiſticorum exteriorū, coſti amari, caſtorei, perroſel. ana. 3. i. balſamitæ, calamenthi, aniſi, maſtiches, ſpicæ: ana. 3. ij. ariſtol. 3. iij. confice cum oxymelite ſquillitico. Et da. 3. i. cum aqua ſiſymbri. Et decoctio ſquināthi, & corticum fiſticorum cum æqualitate liberat à ſingultu. Et puluis altiliæ cum aqua auř. i. liberat à ſingultu. Et ſe. rutæ cum nitro, & aqua mellis curat ſingultum ex ventoſitate groſſā, quæ eſt ex multitudine guloſitatis. Filius Serapionis. Squilla q̄s accipitur cum vino, curat ſingultum ex humoribꝰ groſsis annexis in rugis ſtomachi, & mundificat ſtomachum à putredine. Et nō ignores, q̄m hæc quę diximus, non ſunt de intentione curæ ſingultus, quē fecit euacuatio illicita: imo obuiatur illis quod eſt, quia ipſi indigēt, quæ ſunt illis contraria. Illis autem ſtomachis, quos vexat humor acutus faciēs euenire ſingultum, cura eſt vomitus poſt potum aquæ calidæ & ſe. atriplicis, & poſt illud aquæ hordei cum aqua granatorū dulcium, & aqua cucurbitæ. Et complet hoc, quod eſt mediocriter frigidum, cum ſtypticitate, vt confortet poſt euacuationem mali humoris. Habētibus ſingultum ex ſiccitate intēſa damus in primis aquam calidam cum oleo amygdalarū dulcium, & oleo violaceo: & mucilago pſyllij, et mucilago ſe. cydoniorum, cum oleo amygdalino dulci eſt medicamen, quod deſectat valde. Et eſt expertum: & diſpoſitionem hanc complent adminiſtratio rerū humectantium interius & exterius. In ſingultu autē à phlegmone hepatis. Primū eſt aperire baſilicam, poſt illud dare caſiam fiſtulam reſolutam ī aqua endiuiæ, & ſolathri, & hordei: et ponimus ſuper hepar emplaſtra conuenientia phlegmoni: & nos dicemus. Pilulæ ad ſingultum natū groſſo humore, & compoſito. ℞. caſtorei, myrrhę: ana 3. ij. agarici. 3. iij. ſalis gemmæ. 3. i. diagridij. correcti. 3. ij. maſtiches. 3. i. ſ. aloes bonæ ad pondus oīum: cōfice cum ſucco mentæ. Doſis. 3. iij. in matutinis aut de ſero, ſi antiqua eſt ægritudo, ſi noua, vt dormiatur ſuper medicina: & fortaſſe parum dormire poteſt. Pilulæ gloriosiſſimæ ex inuentione noſtra cōtra ſingultum calidum, & humores calidos acutos imbibitos, vel īmiſſos ad ſtomachum ab hepate, & malitiam eius calidam, & ſiccam, & febrem cholericam, & amaritudinem meri. ℞. ſpodij, endiuiæ, portuł. ligni aloes: ana. 3. i. ſ. tamarindorū pulpæ. 3. iij. rheubarbari, rauedſceni electi. 3. i. confice cum aceto. Emplaſtra & olea requirantur cōfortantia: requirantur etiam in vniuerſali canone de paſsionibus ſtomachi: & ſm exigentiam elige ea, & proprie in caꝑ. de indigeſtione. Emplaſtrum contra ſingultū factū ex phlegmone hepatis bonum. ℞. trium ſandal. farinæ hordei, ſpodij. confice cū ſucco ſemperuiuæ & ſternutare eſt ex iuuamentis inanientibus ſuperiores partes ſtomachi. & repellit humorale, & cibum ad fundum: et ſi aſsiduetur, fortiter repellit ad inteſtina: & propter hūc motum ceſſat ab illo natura. Emplaſtrū cuius iuuamentū eſt contra ſingultū ex groſſo humore natum, & emūdat ſtomachum, & delet dolorē eius, & abſtergit parietes eius. ℞. ariſtolo. rot. galangæ, aniſi, bacarum lauri, gentianę, ruta ana. 3. iiij. caſtorei, myrrhæ: añ. 3. ij. gar. 3. v. roſ. 3. ij. maſtiches. 3. iij. confice cū melle, & aqua ſampſuci. Vomitus fit cum his, quæ proprietatē hūt poſſe humorē eradicare p̄ ſuperiora, vt ſemē raphani, nitrum, & ſimilia. Et dixit Hip. 3. ſ. ellebo. albi cum. 3. i. caſtorei, et. ij. zuccari roſ. eſt medicina experta contra oēs paſsiones ſtomachi ex groſſis et viſcoſis humoribꝰ natas: repellit humores cōpactos in villis per vomitū: et curat febres arteticas, et vertigines, et lithargiā, et oēs ęgritudines ſtomachi, et delet eas. Sed cū cautela præſume propinare, etiā prouiſione magna, ne dederis extenuato corpori.

Pilulę ad ſingultū.

Alię pilulę ad ſingultum.

Empla ſtri ad ſingultum.

Aliud ad idem.

No. iſtud.

Confectio ad ſingultum.

De ſiti. Cap. 7.

Sitis eſt auida, et guloſa delectatio bibēdi aquā veri frigoris magis, q̄ aliquē liquorem potabiliū. Præcipua aūt oīum intentionum intētio, et cura huius eſt ſcire, propter quid ſitis nata eſt, aut propter malum humorem acetoſum contentū in ſtomacho, vel cholericū: aut ebullitione agitāte humiditatē in ſtomacho: aut mala complexione. Et accidit ſitis, q̄n calor naturalis celeratur in agēdo in forte obiectum groſſorum cibi et potus: velut aliquis longo fatigatus itinere redditur ſitibūdus, et hanc ſitim ab indigeſtione propter viſcoſitatem cibo rum inobedientium potus nō extinguit, immo accēdit confortando obiectū. Secunda occupatio eſt ſcire mēbrum originale ſitis. Et ſcire debes, q̄ os ſtomachi facit accidere ſitim, pluſquam alia membra corporis: et ſi ab alijs procedat, donec imprimat effectum vſq; ad meri, et orificium ſtomachi deſiccādum, nō apparet ſitis ualida proprie in ſiti facta malitia hepatis et fellis. et pulmo eſt ex illis membris, quorum eſt generare ſitim: aliq̄n renes et ieiunum. Somnus autem eſt cura ſitis ex ſiccitate ſtomachi, et locorū, ad quę currit humiditas ab ore ad ſtomachum. et aliquando ab indigeſtione, propterea q̄ calor reuocatus ad interiora fortius agit in digerendo. Et ſcire debes, q̄ ſi afficiatur iſta malitia totus calor, maior erit ſitis, propterea tunc dignius eſt præcipere vomitū, et repellere obiectum rebellans, et confortare ſtomachū liniendo ipſum oleo roſ. poſt illud meri. Sitientium quidem propter caliditatem comeſtorū cura eſt potus aquæ frigidæ ſugendo paulatim proprie, vel lambendo.

Ex hy. ī. 7 aphoriſ. 2

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 521 sur 1089

do. Inquit Gal. multi ꝓpter ſitim mortui ſunt, ſed non fuit illud propter ſitim ſimpliciter, ſed propter ciborum venenoſorū aſſumptionē, aut aliter & aliter. Sitientium aūt ex caliditate eſt cura cibare illos rebus acetoſis, ſicut ſecaniabin de zuccharo, aqua granatorum acetoſorum, & rob de ribes, & ſyrupus de berberis, & quæ ſunt illis ſimilia. Et quorum ſitis ex ſola ſiccitate facta eſt, neceſſe eſt, vt adminiſtretur aqua cucurbitarū, & pſyllīj, & quæ hoc curſu procedunt, & nos legemus, ſi Deo placuerit ſimul. Ex ſiccitate, & caliditate frequentius eſt ſitim generare: cura vero eſt, qm̄ humida, & frigida hæc cōplēt, ſed non poſita iuxta latus narcoticorum, immo euitent ab omni ſiti narcotica. Infrigidare pedes, & fricare caput cum oleo roſ. eſt de occupatione primæ curæ, & manus. Et ſciuiſti ꝙ volæ manuum reuelant malitiā ſtomachi propter neruorū vicinitatem, & productionem ad partes illas, quare & ſtomachus ſentit infrigidationem eandem, & cum aqua veri frigoris proprie in æſtate, & ſuccus de liquiri. mirabiliter extinguit ſitim pulmonis lambendo. Et neceſſarium eſt, ꝙ adducatur ad hoc capitulū illud quod ſcripſimus in grabadin noſtro de lacte, & ſecaniabin, & aliorum multorū, & alia multa capitula. & mucilago pſyllīj, & cucurbitæ extinguit ſitim calidam, & aqua camphoræ, & pſyllīj extinguit oēm ſitim febrilem proprie feb. peſtilentiū, & ſitim hepaticam, et ſtomachicam, & alias calidarū materierū. Et infrigidamus renes in ſiti illa quam ſcis, nec nō hepar, & alia quæ diximus, & ſtomachum, apponendo vnicuiq; quod proprium magis ei videtur. Et clyſterizetur in ſiti ieiuni, et viſcerum, & hepatis, & renum cum liquore melonum perfecte maturatorum intrinſeco, aut cū lacte non actu calido, & cum aqua pluuiali vbi fuerit pſyllium cōquaſſatum & viola. Amplius ſcire debes cuius eſt ſitis calidi cordis & pulmonis. Cura aūt eſt attrahere aerē frigidū, & fugere aliquid aquæ roſ. vti fuerit pſyllium, quæ eſt ex vigiliīs quies: & illius, cuius cauſa erat humor ſalſus & putridus poſt vnam horam, vel duas fugere aquā frigidam, & repellere humorē eſt principalius. Sitim aūt ex phlegmate febrili qui extinguit, blandiri donec cauſa repellatur eſt neceſſarium. Et ſciuiſti, ꝙ vinū bene permiſtum eſt ſalubrius in ſiti extinguenda q̄ aqua frigida, diaforat. n. citiꝰ ad loca generātia ſitim portādo aqueū, & magis natura contēta eſt potare hoc q̄ illud. Et ne dubites ſitientē febrili diſcraſia potare vino ſufficienter ꝑmiſto proprie poſt digeſtionem aliqualem materiæ, cuius color albus ſit, & origo eius montana, eſt illorū non bibere, ſed lambere paulatim, & cum ſuauitate. & zuccharum vio. mitigat ſitim febrilem, & calidā factam ꝓpter ſiccitatē. & ponere os infirmi in fluxu aquarum eſt mitigare ad tempus ſitim validam ſicut tenere cryſtallum in ore poſitam in aqua pſyllīj: & tenere in ore feſtucas paleæ hordeaceæ mollificatas diu in aqua frigida, multiplicat humiditatem in ore, & conſeruat guttur in humiditate, & extinguit ſitim.

Volę manuum reuelant ſtomachi malitiā.

Vinum permiſtū meliꝰ ſitim extinguit quā aqua.

De appetitu mortuo. Cap. 8.

DEſtructio appetitus. Cura huius ſunt tres res. Prima eſt mundificare corpus ſtomachi, & ſupereſt multum ſcire, qm̄ aut groſſus, & viſcoſus, & frigidus humor, & tunc apparet nauſea, & ſunt interius retenti, aut annexi in rugis ſtomachi, aut mortuus eſt appetitus malitia calidorū humorū: & vtimur vīs obuīs ſub hac diſpoſitione. Primo abſterſiuis, & incidētibus reſolutiuis ſuperiori, & inferiori ſm̄ tempora, & mēbrorum diſpoſitionē ſuper rebus quarū eſt temperare, & extinguere acumen humorū, & euacuatione regulata ad hoc & re. ſi Deo placet. Secunda res eſt cōfortare virtutem ſtomachi, qm̄ ſcire debes ꝙ oēs virtutes debilitātur propter malitiam cōplexionis mēbrorum poſſidentium malos humores in præiudicium ipſorum. Tertia res eſt alterare malitiam cōplexionis, qm̄ per eā priuat

A appetitus. & circa hanc occupationem duo ſunt conſideranda, nam ſi eſt acuta & frigida, vtamur contrarīs ſuper hoc, vel in illa cum aceto, et endiuia, aqua granatorum acetoſorum, & quæ hoc curſu procedunt, & etiam hæc cum vino antiquo, & althæa, dialanga, & cōfectione de calamentho, & quæ ſimilia ſunt, & terminata eſt. Medicamē famoſum ad hoc, & nos experti ſumus iuuamenta eius magna, confortat ſtomachū, mundat ipſum ab humore venenoſo, & fraudulento, & occidit malitiā cōplexionis frigidam, alterat, & reſtituit ipſam ſanitati: & nos iam ſignificauimus iuuamenta ſtomachi in vniuerſali canone paſſionum ſtomachi, ibi nanq; inuenies genera medicaminum conferentiū omni eius peccato, propterea tot partes ſermonum non aſſumimus prolixius. Primæ complent medicinæ quarū virtus eſt ab eo, quod regulat humores hos & illos, ſm̄ hoc non eſt vna à natura cōplexionis. Poſſet aūt eſſe hæc maioris virtutis, & clyſter non eſt annullandus ad hoc, & diximus tibi in cura vomitus: & in illo caſu etiā iam docuimus euacuantia humores à ſtomacho, & dicemus.

B

De appetitu canino. Cap. 9.

INſatiabilis appetitus ſit ſm̄ vnum trium modorum: aut malitia cōplexionis frigidę ſtomachi valde, cuius eſt bene appetere, & male digerere: & ſequitur hanc vt plurimū indigeſtio diarrhialis propter qd̄ inſtrumētum naturæ tm̄ nutrimentū inſpiſſare non pōt in ſolidi-tate mēbrorū ſubſtantiæ, immo hebetaē eo. Aut accidit humore groſſo aggregato in corpore ſtomachi, & ex euacuatiōe multiplicata accidere poteſt, ſicut videmus in conualeſcentibus plurimū: ſed hoc mihi vituperabile eſt: qm̄ talia reſtaurantur, qualia ſunt deperdita. Cura eſt primū mūdificare humorē annexū in eo. Et ſciuiſti, ꝙ qū hic humor malitiatur in ſtomacho, facit deſideriū comedendi lutum, carbones, & ſimilia. & non eſt hoc niſi quia mala ſuperfluitas adhæſit villis, & parietibus ſtomachi, & nominant eum, tartata medici. accidit pro

C prie qbuſdam mulieribus qm̄ imprægnantur, & deſiderant acetoſitatē, & ponticitatē, & forſitan deteriora, & fugit ab eis poſt quartū mēſem, & alleuaē in tertio, qm̄ pars quædam digerit ꝙ vomitum, alia annihilatur, alia mittitur ad nutrimentum. & inde remota eſt dubitatio, ꝙ huius, & illius cura eſt ante vomitum anteq̄ medicina ſolutiua educeret hūc humorem: ſed res eſt rectificare cōplexionem malā frigidam, & cibare illos cibis pinguibus, & vino multo, cuius color ſit rubeus & roſatus. quorū appetitus mendoſe appetit, Inquit Hipp. potus vini ſoluit famē. & præparentur cibi reliqui acetoſi cū pinguedine multa ſine acetoſitate & ſtypticitate, & volumus illos potari vino rubeo anteq̄ ſitiant, & poſt: & hoc regimen alleuat ægritudinē, & curat tpe longo, ſi Deo placet. Sed non illos, & eū qui comedit lutū, et timetur ſuper eo de hydropiſi, et eſt alafriſon. ℞. herbi. eupatorīj, ſquinanthi. ana. ʒ. vi. myrrhæ, maſtiches: añ. ʒ. iīj. cupularū glandium. ʒ. vi. aloes. ʒ. xvi. teranē oīa, et

D decoquantur in. ℥. lib. aquę pluuialis decoctione pfecta. detur in potu cū diacidonitē. ʒ. iiij. Electarium ex inuentione noſtra curans hos, et illos, ſi Deo placuerit: cō fortat ſtomachū, remouet falſum deſiderium comedendi. ℞. cupularum glandiū. ʒ. ℥. aniſi. ʒ. iīj. myrrhæ. ʒ. ij. myrobalani embli. belliri. oīum ana. ʒ. vi. ſcoriæ ferri infuſæ in aceto, et exiccatæ, et torrefactæ. ʒ. viij. cardamomi maioris, cubebæ: ana. ʒ. iīj. zucchari tabarzet, qd̄ ſufficit. Doſis. ʒ. i. f. cū aqua anthos ieiuno ſtomacho.

Cauſæ.

Prægnātiū appetitus. qualis.

Secundo aphoriſ. 22.

Potio ad appetitū corruptum.

Electarium ad appetitū carniuru.

De ęgritudinibus et oppilatiōibus hepatis. Cap. 10.

OPpilatio hepatis. Cura huius ægritudinis eſt. vi. res. Prima eſt aperire vias, et mineras ab hepate ad veſicā ſuccidere naturæ, et recordari illā viam eſſe emūctoriū ad aquoſitates ſanguineas, et cholericas expellendū in regionibus hepatis ꝑp viarum concurrētium ad eū, et aliquādo ſtomachi falſitate oppilationes

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 522 sur 1089

diu figuratas, Secunda res est stomachi,& hepatis cō-
plexiones,pprias cōfortare,ne nutrimentū crudū hepar
recipiat:ad quod meseraicarum naturas inspicere opꝫ.
Tertia res est subtrahere naturam ad longinquiora: pro
pter quod ad oppositū iam diuersum, & in rectificatio-
ne positum,iam curatur in euacuatione oppilationis cū
phlebotomia saluatellæ vtriusq; manus, clysteribus de
lupino,& oleo vio. & cōfidas maxime in phlebotomijs
venarum concauitatum pedum amborum, in omni he-
patis ægritudine,& fellis,& maxime ictericia,curat.n.
horum locorū sola sanguinis subtractio, si Deus volue-
rit.Sanguinem subtrahimus sub subiecti virtutū posi-
bilitate,& magnam ægritudinis exuberantiam. Quar
ta res est extrinseca,regimen laudabilis cibi & potus,ci
bus subtilis tēperatus sanguini vicinus circa principiū
declinans ad aliqualem frigiditatē si materia calida sim-
pliciter fuerit,& in fine rei simpliciter cibus calidus, &
humidus proprie cōplexionis similis:in nulla ægritudi-
ne relinquenda est mēbri innata cōplexio,& prīanda
à simili regimine.Obuiari aūt oportet humori egredien
ti complexionem simpliciter: cōpetit eis vinum subtile
mistum,si non febricitent,aquā oīno fugiant sine febre,
& cum febre oppilat vias debiles,naturam oīno contri-
stat,nullum iuuamentū ei præstat,sed laborē,et fluctua-
tionem: vinum confert cholera abundantibus rubea,&
subtili,qm̄ vrinam prouocando canales hepatis,et fellis
chistim cholerā expellendo mundificat:& remouet op-
pilationes oppilantes materiam rarefaciendo, naturam
confortando,sanguinem clarificat,& spiritus viuifican-
do releuat.Et maxime post mundificationem choleræ.
Abstineat à coitu, à vino nouo dulci,& fumoso,& ab-
stineat à calidis tertium gradum ascendentibus,& frigi
dis vltra primum gradum, nec extēdant ventrem eorū
cum cibo & potu.minus comedant q̄ bibant.& parum
bibāt,& cum siti,& fame,nec cibū assumant, nisi prius
à fæcibus primi cibi intestinis mundificatis: nec calefa-
ciant pedes eorum: dormiant pedibus discoopertis:si q-
dem febricitauerint, aperiant basilicā vtriusq; brachij,si
expedit: & regimine regantur febricitantium humido
magis q̄ frigido. Si quidem durum fuerit hepar valde,
& icteritiam habuerit, malū signum,si non durum non
mala est icteritia,immo naturæ opatio. Et impossibile
est oppilationē hepatis confirmari, quin splenis oppila-
tionem natura nō acquirat,est.n.artifex,& minister hu
morum,& fons primi sanguinis,cuius virtus impedita,
multa mēbra contristat,arteriarū principiū est mediāte
vena concaua à gibbo hepatis per mediū diaphragma-
tis ad dexteram auriculā cordis: & egredit per sinistrā,
vbi substātia cordis assumit tunicā,& facit eā arteriam
et dicit ab orthi,quod est principium oīum arteriarum,
hæc eadē in tres ramos diuidit, quorum maior mittitur
ad spinam,diuidens se ad multas alias arterias missas ad
inferiora membra. Secundus materiā dirigit ad pulmo-
nem. Tertius minor est sinistro ramo, quia per mediū
sigillat,& figurat naturam. Et virtus corporis est custos
portās,& venit ad sinistrū brachium: inde est q; verius,
& fortius ibi sonat. Vero q̄dem artifice infirmat,cor ab
eo sanguinem recipit: vt à debitore debitū,& alia con-
tristari principalia mēbra maxime: qm̄ eius virtus gerit
& complet, fatagendum est tanti membri rectificabilē
cōplexionem rectificare est rectificabilius cęteris mem-
bris propter suam dulcissimā naturā hepar hœdulinum
calidum positū super ipsum, est magna medicina in re-
ctificādo cōplexionem eius hepata aīalium,& agnorū,
hoc maxime operantur propter vicinitatē, hilaritatem
præstant magnā.ponantur super eo calida non artificio:
sed cum de virtutibus extrahunt, remouēt maxime dō-
lorem,& oppilationes nouas. Spongia marina imbibi-
ta aqua ros.& cāphorata est medicina magna in oī ęgri-
tudine fellis,& hepatis si in figuratione in eo est oppila-

Hepar hœ-
di calidum
supra he--
par positū
ipsum con-
fortat.

Nota de
spongia ma
rina.

E tio diuturna:nulla actu frigida sup̄ eo ponant̄,nec calida
natura, & maxime si dolorem patitur, & euitent̄ super
eo narcotica,remouent dolorē ad tēpus: sed sunt mater
oppilationum:& animę mēbri inimicantur:stupefaciūt
enim & sensum tollunt,& sic mendose prodesse vident̄.
est res magni erroris curare cum narcoticis;prumpit.n.
materiam post tēpus non diu extensum, & redit ægritu
do nouissima periculosior:impediunt purgationem per
vrinam, quæ est prima, & vltimata cura ægritudi num
fellis,& hepatis,si fere laborauerint violentia,& vinum
bibere formident, si opus eius aqua cocta modicū aceto
sa aceto albo,& non vacillent in suis cibis aliquid assu-
mere aquæ vinatæ vino pontico subtili, & albo,refrige
rat talis potus membra calefacta,ipsorū virtutis,& spi-
ritus reuelati & confortat:acumen cholerę extinguit,vt
dictum est,vrinam prouocando eā expellit, cichorea co
riandrum,& portulaca à pprietate conferunt,& remo-
uent oppilationes fellis hepatis,& splenis,& meseraica-
F rum, nō quia calida,nā frigida sunt borag.portu.scario
la,cichorea hepatica est cibus laudabilis,fructus buceæ
in saporibus sine se.& cum seb. Hepatica herba est me-
dicina magna,& probatissima in oī genere fellis,& he-
patis,bibant succum eius ieiuno cum aqua lactis capra-
rum in qua fuerit spica nardi,& spodiū,& aqua lactis ca
præ violata,est eis diuersiuum bonū,& spongia marina
submersa oleo ros.super eo est laudabilis:in frigida & ca
lida materia,flores sambucorum recentes cū aqua lactis
caprarum est laudabilis medicina sitim extinguit:venas
meseraicas,hepatis canales clarificat: & facit ad prouo-
catiōē vrinæ,& gaudet ea natura:facit minerā gaudij,
longus eius vsus, & est medicina nobilissima cholera
abundantibus nigra, & manifestū affert iuuamentum
phthisicis,& hecticis,& fluxui sanguinis mēstruorum,
& hæmorrhoidum, & narium, & proprie per partem
dextram:& est summa cura cæteris ægritudinibus hepa
tis maxime ex sanguine,& vomitu in magna necessita-
G te,& habentibus cholerā disperſam non tū paratis ad
phthisim,nec ad aliquā spiritualiū mēbrorum malitiā,
& in doloribus hepatis maxime cholericis, & tpe æsti-
uo est medicina, & cura magna. Flores tamarisci sm
oēm modū administrationis,& proprie cū iure cicerum
ru.est cibus medicinalis,& ius cicerū mundificat hepa-
tis canales:& facit ad bene esse prouocationis vrinę, &
est medicina magna habētibus choleram disperſam, &
proprie administratū cū carnibus serpentū sm doctrinā
nostrā est medicina:quorum ægritudines iam sunt cum
diuturnitate infiguratæ in corpore eorū, & quorū cutis
citrinitate adulterata est,& attenuari clamat:& morbo
subiugari cōsumptio demonstrat,& quorū oculorū or-
bes diriguntur oī tempore colore icteritio adulterari,&
eorū retentiua ad partē inferiorē est verisima ad supe-
riorem partē propter cholerā superius leuigatam est im
becillis,abhorreant multū cibum,& potum semel: imo
parum subtilis & fæpe. Ius aūt serpentum cū cichorea
H & floribus rorismarini croco administrat̄,nec præter-
mittas parum diptami associari cum eo:corrigūt quod-
cunq; corrigibile in eis. Diptamus & serpentū carnes
laudabiliores sunt albi non aquatici,nec montani abscif
sis mensura digitorū.vij.capite & cauda:nec aliter mo-
riantur:prima ebullitionis aqua abiciatur.est medicina
rum materia in diuturnis ægritudinibus,quarū materia
fuit cholera, & maxime adusta, & oīum humorū adu-
stione,& infectiōe sanguinis diuturna,& credas de hac
medicina in leprosis, & proprie cū lacte hecticis nullū
huic æqpollens medicamen & ictericis,& supcalefactis
hepate, & malitia fellis nō ex cōiunctione cōplexionis
& substātiæ,quāuis aliquid ad bene esse sm hāc faciant,
nec substantiā,nec complexione scriptum est quia tale,
& nō quare minuit medicinā largitor bonorum,vel na-
turali,& supnaturali virtute vtraq; cœlesti, & elemen-
tali

Nota lau-
des hepati-
ce herbæ,

De florib⁹
tamarisci.

Nota lau-
des carnū
serpentū &
qualiter de
bēt præpa-
rari.

tali ſicut Deus creauit, q̃dã eſt nobiliſsima in rebus virtus nõ natura hac, ſed altera natura ĩ vita, nõ de naturis eorũ, q̃ ſunt ſub ſole, ſed alterius noſtro intellectui ignotæ. Quintam rẽ complent mundificatio putridorũ humorum, rectificatio mẽbri, ĩmo ſit prima intentio alterare malam complexionẽ, adæquare materiã ad expulſionẽ, expellere, et confortare ſtomachũ & hepar, et hoc cõplet oẽm rẽ huius curę, ſequeſtrare humores nociuos ponere eos in neceſsitate, vt facile ſine turbatiõe naturæ expellantur, trahere materiam ad oppoſitũ p̃ conuenientes regiones, & maxime per eã partem qua natura vtebat añ rebellatiõem huius humoris. facimus hoc cũ vrinam, puocãtibus, & clyſteribus, et phlebotomĩs venarũ manuum in extremis, ſubtractione ſanguinis à cõ cauitatib⁹ pedũ cum ſanguiſugis, vẽtoſis ſequeſtram⁹, et digerimus oppilationes, ſedamus cũ ſyrupis, emplaſtris, dięta laudabili in quanto, & quali proprietate: & gaudium hilaritatis iniungimus omnino. Gale. electariũ valens ad debilitatẽ hepatis, mũdificat canales hepatis, fellis, & ſubtiliat humorem, prouocat vrinam, cõfortat hepar confortatione magna. ℞. ligni aloes, ro. ſpicę, nardi, cinnamo. reu. ana. ʒ. ĩ̃. laccæ, gari. añ. ʒ. ſ. aſari, anisi, maiora. maſtiches, granorũ balſ. añ. ʒ. iĩ̃. ſu. men. ſquinã. ſpo. añ. ʒ. i. Confice cũ aqua decoctionis ligni aloes, & ſpicæ. doſis. ʒ. i. vſq; iĩ̃. Syrupus ex inuẽtione noſtra adæquãs materiam nociuã, vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per veſicã: extinguit audaciam choleræ, fugat febrẽ oĩno, rectificat effigiem, eo q; membra harum ægritudinũ rectificat, ſi Deus voluerit. Nõ redarguatur à ſtolidis medicis hoc verbum, ſi Deus voluerit, ſæpe repetẽdo. omnia velut fum⁹ deficiente igne deficerent, & velut pluuia recedentibus nubibus euanescerent, ſi modicum ſua quieſceret influentia. ℞. ſcariolæ, ſaluiæ, portu. capil. ve. ſcolop. eupatorĩ̃, lupini, ſaxifragiæ, hepaticæ, radicum, foliorũ, & florũ cichoreę, radicis apĩ̃, fœniculi, bruſci, ſemperuiuæ, tamarindorum, & vuarũ cum teneritate ſua. ℞. roſ. quæ habent follicu lum cum pomo intrinſecus rub. ad modum ceraſi. Quidam tradunt eam genus ſolathri. habent ramuli ſui prę rogatiuam ſuper omnes medicinas de mundo in prouocando vrinam, & lapidem ex veſica repellunt. ℞. ſolathri domeſtici foliorum ſalicis: ana. M. ſ. ſe. cõmunium, portu. apĩ̃, fœnicu. aniſi, ſubtile puluerizatorum: ana. ʒ. iĩ̃. florũ boraginis, pſyllĩ̃ præparati, tamariſci. vio. roſ. ana. ʒ. ſ. ſanda. al. & ru. berbe. bdellĩ̃, calami aromatici, ſpodĩ̃, maſtiches: añ. ʒ. i. ſucci plãtaginis deſpumati, ſucci fumiterræ, ſucci thymi, ſucci apĩ̃, ſucci pomi acetoſi, ſucci ſcariolæ, et pomi terranei perfecte deſpumatorũ: ana. ʒ. iĩ̃. rheupontici. ʒ. iĩ̃. rheubarb. præparati, & electi ſm doctrinã meã. ʒ. i. ſ. cãphoræ. ʒ. i. zucchari boni, lib. iĩ̃. in fine ſui aromatiçetur ſyrupus. ℞. ligni aloes, ſpicę, gario. cinna. añ. ʒ. ſ. aceti infecti muſcho. ʒ. iĩ̃. Doſis. ʒ. i. vſq; ad. ĩ̃. cũ aqua cichoreę, vel aqua lactis caprarũ de mane ante lucem. emittant ſi poſsibile prius fuerit ſuperflua primæ, & ſecũdæ digeſtionis, vt naturam inueniat exoneratã, & excitatã. Syrupus in materia hepatis calida ſimpliciter refrigerãs mẽbra ſupercalefacta et hepar: audaciã fellis, et choleræ extinguit, & eſt mors febriũ, & releuat infirmũ ab hectica, et icteritia, ſi Deus voluerit ſanator cunctorũ morborum. ℞. berberis, florum boraginis, florũ & foliorum cichoreę, foliorum & feminũ ſcariolæ, & portulacarum, pſyllĩ̃ conquaſſati in aqua frig. hepaticę: añ. ʒ. i. plãtaginis, pimpinellæ, ſemperuiuę, ſolathri: añ. M. ſ. ſucci hepaticę, ſucci cichoreę, ſucci ſcariolę ſylueſtris, et domeſticę, ſucci ſemperuiuæ, ſucci apĩ̃ depurati: añ. ʒ. iii. ſpodĩ̃, ſanda. ſe. cõiũ mũdatorum: añ. ʒ. iĩ̃. camphoræ. ʒ. i. ſ. aceti. ʒ. iĩ̃. viol. roſ. añ. ʒ. i. zucchari li. ĩ̃. Doſis. ʒ. ĩ̃. in aurora cũ aqua frigi. & caue ne ſit infirmus cũ oppilatiõe ſplenis vel hepatis, nec ſit ſenex aſſumẽs eum. febricitantibus ſola colatura

Elect. ad debilitatẽ hepatis.

Syrupus ad idem.

Nota de ſolathro veſicario.

Syrupus ad caliditatem hepatis.

A

B

C

D

detur de mane, ſicut dictum eſt, et modicũ ante acceſsionem ſe. ſi volueris eam abbreuiare, & in fine paroxyſmi potus. iii. ʒ. da cũ frigida. extinguit tertianã duplicẽ, & febrẽ incendioſam, ſi Deus voluerit. Dixit Agaço experimẽtator magnus de ciuitate Athenarum, lacca remouet omnes oppilationes hepatis, & decoctio gaſit cum lacca & ſpodio curat in paucis diebus oĩno oppilatiões hepatis, & maximum iuuamentum affert habentibus hydropiſim. Electarium contra omnes oppilationes hepatis antiquas ex groſſa materia, confert cerebro, & ſtomacho, & oĩbus membris interioribus, aperit venas meſeraicas, & eſt potens prouocare vrinam in educẽdo ꝓprie materias contentas in hepate, & regionibus ſuis: curat hydropiſim. ℞. radicum lilĩ̃ cœleſtis, agarici, ammoniaci, calami aromatici, laccæ, aſſari, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes: ana. ʒ. viĩ̃. gaſit fiſticorũ, gummi hedere, ariſtolochię: añ. ʒ. iĩ̃. maſtiches. ʒ. ĩ̃. florum chamæmeli. ʒ. ſ. feminis endiuiæ, ſpodĩ̃: ana. ʒ. iii. puluerizentur, & conficiãtur cum vino & melle. doſis huius magni antidoti ſit. ʒ. iĩ̃. cum decoctione radicum lilĩ̃ cœleſtis, & gaſit. remouet oppilationem oĩum nutriuorum membrorũ, & maxime hepatis, & fellis, & remouet fortes dolores hepatis, et iuuat hydropicos: ĩmo ſanat eos adiutorio Dei. Dixit Gal. ſu. meu. lacca ſubtiliſsime puluerizata cũ decoctione hyſſopi & ſatureiæ. Doſis. ʒ. i. eſt ſumma medicinarum in prouocando ſubito vrinã, & expellit aquoſitates groſſas contentas in hepate & renibus, et proprie materiã diuturnã groſſam, et ſine febre. Succus gaſit, et lupulorũ cũ bono & electo agarico eſt medicina magna in remouendo oppilatiões quaslibet hepatis, & maxime ex frigida cauſa & antiqua, oĩs enim materia longo tempore diuturna tanquã frigidus calido medicamine curatur. remouet magnos dolores, et ſanat hepar à languoribus ſuis, ſi Deo placet. Alexander. ſyrupus vtilis habentibus hepar ſupercalefactum, et choleram exuberãtem in chiſtim fellis. extinguit acumen eius, et mundificat. ℞. ſucci endiuię, ſucci plantaginis, lupuli, fumiterre: ana. lib. iĩ̃. deprurenẽ, & bulliãt cũ lib. ĩ̃. aquæ frigidiſsimę, in qua fuerit quãtitatis rheubarbari boni, & modicum ſpicæ nardi, dieb⁹. ĩ̃. & vas huius aquæ cũ rheubarbaro ſit nouũ: et mittatur ſuſpẽſum in puteũ aquę frigidiſsime: bulliar in hac aqua vſq; ad conſumptionem lib. iiii. aquæ colatæ à rheubarbaro et zuccharo, lib. i. doſis. ʒ. ĩ̃. cum aqua frigida ieiuno. Potio nobiliſsima ex inuẽtione noſtra purgat quãcunq; hepatis et chiſtis contentã et adhęrẽtem materiã, membrũ rectificat, canales eius abſtergit, oppilationes eius rapit, et opponit ſe medicinę frigidę, et calidæ compoſitæ. ℞. rheubarbari recẽtis ſine adulteratiõe. ʒ. iiii. pone ex ipſo in ſyrupo viola. ʒ. v. p̃. iĩ̃. dies, et cũ eo ſpicæ. ʒ. ſ. colato ſyrupo ſigillata eſt aĩa in eo, et relicta aĩa rheubarbari, ſubiunge cũ ſyrupo, pulpę bonę, caſię magnę electę, tamarindor̃ recentiũ, zucchari puri: añ. ʒ. ĩ̃. informa trochiſ. ʒ. i. ſ. et ſit. doſis. ʒ. iĩ̃. trochi. vſq; ad. v. et poteris colare ſyrupũ à ſubſtantia oĩum medicinarũ. Syrupi hui⁹ nobiliſsimi. ʒ. iĩ̃. da cum aqua lactis caprarum in matutinis primis, et cuſtodi potionatum tuũ ſolicite, liberabit̃ data potione, ſi Deus voluerit. In ſenectute hepatis ægritudine, et oĩum principaliũ, & maxime forenſiũ membrorũ à vĩs primæ expulſionis danda eſt medicina, qñ itur dormitũ, prima digeſtione cõpleta, vt dicta medicina cũ cibi anima, et ſubtili ſubſtantia ad mẽbra remota portet: & detur in pilulis quarum eſt hæc cõpoſitio. ℞. rheubar. boni. ʒ. vi. mãnæ electæ. ʒ. i. & pulpę tamarindo, et caſię: añ. ʒ. ĩ̃. oĩum generũ myrobalanorũ recẽtiũ ſine oſsib⁹. ʒ. iĩ̃. ſpicę nardi tr. i. laccę. ʒ. i. confice cũ ſucco thymi. Doſis earũ eſt pilulę. xi. vſq; ad. xvĩ̃. poſt cibũ hora dormitionis. attrahunt, et eradicãt materiã poſt à gibbo hepatis ad inteſtina, et eſt medicina ꝓprie in oĩ ægritudine hepatis, fellis, & omni materia,

Elect. ad oppilatio. hepatis.

Sanat hydropicos.

Syrupus ad hepar ſuper calefactũ.

Potio vtiliſſima laxatiua.

Pilulæ nobiles.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 524 sur 1089

teria,& proprietas quidem ei⁹ opponit̃ choleræ in ſubſtantia intolerabili, cõplexioni ſubſtãtialis phlegmati in ſubſtãtia naturali,& oĩ materiæ miſtæ.cõfidas in huiuſmodi potionis virtute ſanat cũctos hepatis languores, ſi Deo placuerit, qñ ex groſſa ventoſitate pp perfidam oppilationẽ retentam dolores generãtur terribiles,& timẽs debellationem virtutis acumine doloris nõ tardes balneare infirmũ nudum febre & apoſtemate,placat.n. dolores caliditas dulcis balnei poros aperiẽdo:ventoſitatis affectus, & oppilationes, cãmq; doloris remouet, et effugat,non tñ aſsiduandum eſt balneũ, niſi in tali neceſsitate.ex folijs roſ.fit balneum aquę dulcis,et chamęmeli infrigidatũ. Clyſter conferens ægritudinibus hepatis. ℞.lupulorũ,violarũ,fellicinei,ſabbucorum: ana. M.i.caſiæ,zucchari vio.añ.ʒ.i.olei vio.ʒ.iĩ.butyri recẽtis.ʒ.i.ſalis indi.ʒ.i.vt aſſocieť ĩ calida materia. Clyſter ex aqua lactis caprarũ cocta modico aniſo pulueri zato,olei vio.ʒ.ĩ.eſt ſublime in prouocãdo vrinam: et dolores,quorum mater eſt ventoſitas,& oppilationem remouet. Clyſter in materia diuturna et maxime frigida. ℞.lupulorum,ebulorum, foliorũ ſambuci,vio.ana. M.i.aga.ʒ.iĩ. hieræ Gale.aniſi pulueriʒati.ʒ.i.been.ʒ.ĩ.ſalis,mellis,& olei ad ſufficientiam. Hippo. Syrupus vtilis hepati inflãmato,et paſsioni oppilationi venarũ. ℞.florum tamariſci,berberis:ana.ʒ.ĩ.endiuiæ, hepaticę,ſcolo.apĩ,lupulorũ:añ.ʒ.i.gyra ſolis. M.i.ſanda.albi & rub.ʒ.i.zucchari li.ĩ. Doſis eſt.ʒ.ĩ.ieiuno ſtomacho quoties ſitiuerit,ſitim extinguit, hepar rectificat & confortat,datur cũ aqua cocta. Pilulæ Hippo. cõtra oppilationes hepatis,et ægritudines inueteratas.℞.aga.ʒ.ĩ.ſene.ʒ.i.aloes bonę opti.et lotę.ʒ.iĩ.baccę,florũ tamariſci:ana.ʒ.i.maſtic.zinzib.ana.ʒ.i.rheubar.ſpicæ:ana. ʒ.iĩ.conficiãtur cum ſucco fumiterræ. Doſis à.ʒ.ĩ. vſq; ad.iĩ. Filius Zachariæ. Modus emplaſtri refrigerãtis hepar inflãmatũ,et fel.co. ℞.ſand.ʒ.iiii.maſti.ʒ.ĩ. ſemperuiuæ tritæ.ʒ.i.farinę hordei,interiora trium ouorũ, camphoræ.ʒ.ſ.olei.ro.aquæ ro.ſucci ſolathri, ſucci ver benę:añ.ʒ.ĩ.aceti.ʒ.i.vtantur hoc liquore ſuper hepar à tertijs vſq; ad veſperas. Hiera deſcriptione Cõſtantini,medicina benedicta,et maxime in acutis febrib⁹ multæ caliditatis ſitim extinguit, ebullitionẽ ſanguinis, inflammationẽ hepatis,fellis,corporis ſtomachi, & oẽm inflãmationẽ ſedat,cuius hæc eſt permiſtio. ℞. raſuræ, coſti boni.ʒ.iiĩ.tamariſci.ʒ.v.medullæ caſiæ.ʒ.iiĩ.zucchari.ʒ.v.ſucci endiuiæ,ſucci apĩ,ſucci malorum dulcium acetoſorum,ſucci acetoſitatis citri: añ.ʒ.iĩ.foliorũ lupini, capillorum veneris : ana.vnc.ĩ.pruna ſicca numero.c myroba.roſa.ana.ʒ.i.ſpicæ.ʒ.iĩ.decoquant̃ in lib.iĩ.aquæ fontiũ vſq; ad lib.i.ſ. & proĩce zucchari li.ĩ.aceti boni lib.i.& coque bullitiõe vna, & demerge ſuper illud:& coque cũ melle ad ſpiſsitudinẽ. Vltio proĩce in medicamine ſand.rub.ſpodĩ,charabæ,berberis,ſeportul.ſe.acetoſę : añ.ʒ.iiĩ.ligni aloes.ʒ.ĩ.cubebę.ʒ.iĩ. cãphoræ.ʒ.i.repone in vaſe vitri.eſt medicamẽ nobile. Doſis ab.ʒ.i.vſq; ad.ĩ.cũ frigida:et hoc in ęſtate. Dixit Auem⁹ de ſimplici aqua decoctionis corticis exterioris fiſtici. mũdificat canales hepatis,et maxĩe cõfortat ſtomachũ. Medicamen magnum,et maxime in ægritudinib⁹ diuturnis hepatis,et ſalſo phlegmate,et lepra. ℞.ſumiterræ,feminis lapathi, ſeminũ abſinthĩ,ſcabioſæ:añ. ʒ.viĩ.oĩum myrobalanorum ſine oſsibus:añ.ʒ.v.hieræ picrę Gal.ſucci roſ.ʒ.i.thymi,epithymi,macis,& ſene. añ.ʒ.vi.rheupõtici.ʒ.i.mãnę, pulpę caſię,tamari.añ.ʒ. iiĩ.rheubar.boni.ʒ.ĩ.cõficiat̃ ſyrupus.℞.lactis,ſpodĩ: ana.ʒ.iii.ſpartanę.ʒ.i.polypodĩ, aniſi : ana.ʒ.i.eupatorĩ,hepaticę:añ.ʒ.i.miſceanť. Doſis.ʒ.ſ.cũ aqua lactis caprarũ. Vnguentum refrigerãs hepar, acumen fellis, & febrem caliditatis magnæ. Accipe axũgiæ porcinæ recentis quantitatẽ quam volueris:lauetur cum aqua calida decies,& toties cum frig.poſtea teratur cũ ea, & in

Clyſter ad ægritudies hepaticas.

Clyſter ad melancholica vtile.

Clyſter ad materiã frigidam.

Syrup⁹ ad inflãmationẽ hepatis vtilis.

Pilulę ad oppilatiões hepatis vtiles

Emplaſtrũ infrigi.

Deſcri. hieræ Cõſtantini.

Medicamẽ ad diuturnas ægritudines hepatis.

Vngu entũ infrigidans hepar mirabile.

E corporeť roſ.rheub.ſm mediã quantitatem, ſandali,boli,ſpodĩ,cãphorę partẽ.x.cerę al.ʒ.ĩ.olei roſ.ſucci ſemp uiuæ:ana.ʒ.iiĩ.coquantur cũ maxima facilitate, & coletur:eſt mirabile vbi oportet. Inquit experimentator, ſuccus hepaticæ cũ albo ouorũ agitatus miſtus per decẽ dies,ieiuno aſſumptus curat malitiam hepatis & felliſ,eſt.n.efficax et probatum in icteritia,ſi Deus voluerit. Inquit theſaurus, ſucci ſemperuiuę pars.x.mellis. pars vna,aceti pars.ſ.bullitis ad partẽ mellis.ſ.eſt medi camen efficax in calida & frigida cauſa. Idem ſyrupus quo vtũtur nobiles remouens oppilatiões, et cachexiã, et icteritiam,extinguit febres magnæ inflammationis. ℞.ſucci endiuiæ,cichoreæ,pomi terranei, ſucci ſemper uiuæ,apĩ,hepaticę:ana li.i.depurenť ſucci cũ ſuauitate, & fiat ſyrupus cũ aceto,zuccharo albo duro,& aromatiçentur cum.ʒ.i. gariophyllorum , zinzib. tr.ſ.cinnamomi.ʒ.ĩ. Doſis.ʒ.ĩ.cum frigida extinguit acumen,et audaciam felliſ,ſitim valídam,et obuiat omnibus accidentibus choleræ,et effectibus,ſi Deus voluerit. Pilulæ de rheubarbaro contra oẽs hepatis ægritudines magnificę,& ſufficientes in omni quo hoc membrum indiget. ℞.pulpæ caſiæ fiſtulæ recentis,pulpæ electæ, tamarindorũ,mannæ,pbatiſsimæ, ſpodĩ : ana.ʒ.ĩ.maſtiches ʒ.i.ſeminum plãtaginis,ſe.abſinthĩ, florum nucum caducorum,ſpicæ nardi: ana.ʒ.i.ſ.rheubarbari recẽtis ad põdus ſingularum rerũ.R heubarbarum ponať in aqua lactis pulueriʒatum cum ſpica,& confice pilulas. Doſis eſt à.ʒ.iĩ.vſq; ad.iiii.

Syrup⁹ vtilis ad oppilationes hepatis.

Pilulę de rheubar.ad oẽs hepatis ęgritudies.

De ægritudinibus et oppilatiõibus ſplenis. Cap.ii.

CVra harum ægritudinũ ſunt quatuor res. Prima eſt ſolicitudo , vt mundificeť corruptio eius. Secunda eſt,vt confortet, & rectificetur hoc membrũ,et fiat minera mere laudabis,et non recipiat corruptũ ímo repellat. Tertia res eſt regimẽ cõtra adæquationẽ cauſæ eius,quod eſt ĩ eo corruptũ, et dilatare vias circũadiacentes ei,et ponere materiã ĩ neceſsitate facilli mę expulſionis,mollificare faciẽ membri extrinſecam. Quarta res eſt,vt ſit perſona parciſsima auaritię cibi , et potus,et maxime oĩum liquidorũ,et vaporoſæ ſubſtantiæ:ímo ſit tua magnifica intentio,et prima in ordinãdo diætam parciſsimã , & laudabilem in quanto,& quali, et proprietate. Primũ modũ complet ſubtractio materiæ ad diuerſum,et mundificatio ſtomachi , & verificatio hepatis eſt huius materiæ ſcopa,& receptaculũ melãcholici humoris,et maxime oĩum ſuperfluitatũ hepatis groſſarũ,& ideo prima intentio eſt mundificare hepar,confortare virtutes ſanguinis gelidi,vt ſm[illegible]gẽtiã mẽbrorũ humores aſsimilet,rectificare primã digeſtionem,ſecundã,& tertiam,et quartam,& hoc membrum in ſua innata cõplexiõe,vt ſua virtute impugnet humoribus cõcurrentibus ad mẽbra debilia,et accipiat, quod auariſsimæ naturæ ſufficiat,et quod aſsimilare põt præter læſionem.facimus hoc cum auxilio Dei cum phlebotomia ſaluatellæ vtriuſq; man⁹, et venę pedis ſiniſtri poſita iuxta minimũ digitum,& rectificantibus cõplexionem hepatis,quorũ memoria eſt in tractatu de paſsionibus hepatis,et maxime,quæ habent à proprietate conferre complexionibus diuerſorũ membrorum, vt coriãdrũ,portulaca,ſcolopendria,bucea, cortex et fructus tamariſci,grana hederę,dictãnũ, endiuia. Secũdã,tertiã, & quartã rem cõplent adæquando materiam,& rectificando membrũ cibis medicinalibus, et medicinis cibalibus:reganť cibo expoliato ab humiditate, et omni viſcoſo,nõ appropinquent pani açymo frixo,et quicquid eſt de paſta,triticum coquinatum, et quicqd eſt crudũ, et fugiant omnia poma,et carnes porcellorum iuuenũ, agnorũ,habeat odio nocturnã cœnam,et piſces, & carnes,et maxime ex ſale induratas:et repentina cũ feſtinãtia cibi maſticatio eſt materia cauſarũ oppilationũ,maſticatio ĩ põtes ſubtiliſsimas cibi, et pot⁹ ſuauiſsima gurgitatio

Phlebotomia.

Nocumẽta male maſticantium.

gitatio in lambendo est causa velocioris digestionis,& longioris vitæ. Dormire statim post crapulã multum nocet:diligant vinũ subtile odoriferũ, nihil vel parũ mistum aquæ magnetis, vel ferro alteratæ ignito:nihil bibat inter prandium,& cœnã: panes sint optime fermentati,& parũ saliti: carnes aĩalium,& auium degentiũ in aquis esset cõtra.et peruersum hoc membrũ rectificare, & alia quibus inimica huius amica sunt cõmittere nobiliora oblitũ laudabilius est diuturnare q̃ perdere carnes perdicum,agnorũ,auium paruarum multarũ,fasianorũ, gallinarum,& pullorũ:aqua lactis caprarum cũ hepatica,epithymo,& sene est medicina benedicta adæquans materiã oppilantem,repellens eam,q̃q̃ paulatim fit eius operatio in purgãdo.inest ei proprietas,et cõplexio purgare choleram nigrã,& generat mineram gaudiũ, & nõ facit scandalum alicui membrorũ:et in complendo rem primam balneamus corpus,et euacuamus cũ medicinis euacuantibus cholerã nigram,& medicinis proprietate dotatis.Et forte in fine rei mandamus cauterizare:nec non vsq; ad propriũ membrum mũdificato corpore deuenimus cũ ventosis,& sanguisugis. prouocatio fluxus sanguinis menstruorũ, & hæmorrhoidum est de intentione rei primæ, & quia de ociosis membrorũ est, bene se habet:ad distemperata magis q̃ ad temperata tẽperatæ cõplexionis,temperatum mittimus nutrimentũ, calida calidis gubernantur,sicca siccis,frigida frigidis:nocent vero immoderato vsu valde, affinis humanæ naturæ calidis gubernentur, nec nocent à frigidis vsu raro, & moderato:frigida quidẽ complexio & sicca,quia calidioribus extranea rectificat,frigidis gubernatur, et nocere ab eis vsu continuo ad remotionẽ oppilationis est primũ vias aperire,& ampliare,et habilius dura labitur materia.facit aũt hoc oẽ quod generat gaudium,& lætitiam cordis,hasce,& sile montanum,antimonium,magnes,lapis lazuli præparatus est ex maxime remouentibus oppilationẽ.exercitium moderatum delectabile est de intentione primi modi huius curæ. Dixit Gal. ægritudines melancholicæ non nisi forti medicina remouentur,velut neruorũ materia. hoc põdus cibi,et potus, q̃d assumunt hodie,assumant cras. Dixit Affrani.aqua in qua decocta est radix iridis remouet oppilationes oĩno antiquas,& est fortis operationis. Dixit Gal.decoctio absinthĩ,& centaureę minoris est medicina maxima in remouẽdo oppilationes splenis:educit vtranq; cholerã, & maxime adustã,aperit vias,adæquat materias ad expellendum,& fortasse confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis,& est de intentione rei, secũdæ ad stomachũ & hepar. Medicamen magnũ dissoluẽs splenem durum, attenuans eius magnitudinem. ℞.aromatici.ʒ.iiĩ.florũ chamæmeli, florum anethi,florum tamarindi:ana.ʒ.i.radicis capparorũ, carui,granorum balsami,granorũ tamarisci, rubeæ:ana.ʒ.ĩ. squillæ assatæ.ʒ.iĩ.scolopendriæ,aristo.ro.ana.ʒ.ĩ.cõficiantur cum melle,& dentur ex eis.ʒ.iĩ.cum aceto sic p̃parato. spartanæ.ʒ.ĩ.mittantur in.vĩ.ʒ. aceti boni, & bulliant vsq; ad.iiĩ.ʒ.fit dosis in medicinis.ʒ.ĩ. vsq; ad.iĩ. cum ĩ.ʒ.huius aceti in hora dormiendi.egredié virtus huius medicaminis vsq; ad profundum,et absconsas materias huius mẽbri melancholicas,aperit,attenuat,& cõsumit materiã rebellem & sepultam. Syrupus ex inuẽtione nostra,violans & debellãs perfidas oppilationes & antiquas,ponens materiã matrem oppilationum in viã expulsionis:immo expellit eã,membra rectificat,& est potens in oĩ oppilatione nutritiuorũ membrorũ.cuius hæc est descrip. ℞.absinthĩ,radicis iridis, centaureæ minoris,scolopendriæ,radicis capp. & fructus eius,& fructũ tamarisci,eupatorĩ,hasce,hyssopi montani:ana.ʒ.ĩ.aristo.lon. & ro.corticum prassĩ,dictãni,florũ chamæmeli, anisi:ana. ʒ.i. ellebori nigri.ʒ.i.ſ. mastiches, serapini galbani,oppo.lapidis lazuli p̃parati, squamæ ferri,myrrhæ electæ,gũmi hederę,ladani:ana.ʒ.i.gario.cubebæ, macis,galangæ,cinna.ana.ʒ.iiĩ.cũ quibus aromatizeẽ syrupus in fine sui.epithymi,sene,agarici:ana.ʒ.ſ. succi radicũ ebulorum,succi cucu.asi.ana lib.i.magnetis.ʒ.i. aceti.ʒ.iiĩ.zucchari,lib.iiĩ. Dosis.ʒ.ĩ. vsq; ad.iĩ.cum aqua scolopẽdriæ in stomacho vacuo,q̃n itur dormitũ, & maxime si oppilatio fuerit cũ diuturnitate tpis filtrata in mẽbro:sanat hæc medicina,si Deus voluerit. Democritus dixit fructus hederę,folia,& gũmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis,& splenis antiquas,& fit ex puluere folior tragea laudabilis,quæ assumitur in cibo oĩ hora. ℞.pulueris p̃dicti.ʒ.ĩ. anisi.ʒ.i. limaturæ argẽti.ʒ.ſ.auri boni.ʒ.iĩ.ambræ.ʒ.i.magnetis subtilissime puluerizatæ.ʒ.ĩ. gario.cubebæ,macis, zinzi.gũmi hederę:ana.ʒ.i.zuccha.boni,lib.ĩ.et bibat post immediate parũ boni vini vetustissimi. est medicamen regum,& magnorum dominorum,respicit cor,& mẽbra principalia,generat gaudiũ,et est medicamen diuinum in remouẽdo oppilationes cum gaudio naturæ.

Pilulæ resoluentes oppilationes hepatis, & splenis & hydropisis circa principiũ. ℞.rauedsceni.ʒ.v. ammoniaci,serapini,bdellĩ:ana.ʒ.viĩ.laccæ.ʒ.i.opp.ʒ.iiĩ. mezereõ.ʒ.v.turbith,spicæ,polĩ,aloes:ana.ʒ.v.mastiches ʒ.iĩ.oĩum myrobalanorum:ana.ʒ.iiĩ.lapidis lazuli abluti,epithymi,ellebori nigri,salis indi:ana.ʒ.ĩ.hieræ picræ.ʒ.x.dissolue gũmas cũ vino,et forma pilulas.Dosis ʒ.ĩ.cũ aqua casei. Vnguentũ expertum ad dolores, et oppilationes splenis,& duritiem in eo,& dolorẽ matricis. ℞.bdellĩ,mastiches,galãgæ,ammoniaci, aloes,colophoniæ, mellis:ana.ʒ.iĩ. terebinthinæ.ʒ.ĩ. serapini, styracis liqdæ:ana.ʒ.viĩ.ceræ citrinæ.ʒ.iĩ. succi cyclaminis,succi absinthĩ: ana lib.i. olei chamæmilini lib.i. butyri,lib.ſ.terenda terant,& liquefiant liquefacienda, & incorporetur vnguentũ,quo vnguat splen continuis diebus.mollificat ipsum,& rectificat,& reducit complexionẽ eius,& conficitur cerotum, & remouetur à membro diebus multis. Dixit Dioscorides. cyclamen fm oẽm modum administrationis eius super membrũ est medicina probatissima,& experta in sedando oppilationes,& mollificat,& attenuat splenem inter oĩa medicamina:succus eius cũ tantũdem aceti,mellis,& ceræ partes.iĩ.ad spissitudinem mellis & ceræ bullitum, est medicamen probatum in oppilationibus antiquis splenis.

Pilulæ ad oppilatiões viles.

Vnguentũ ad duritiẽ splenis.

Nota de cyclamine q̃d ẽ panis porcinus.

De hydropisi & eius speciebus. Cap. 12.

HYdrops,& species eiꝰ dixit Gal.oẽs vlr generatur errore virtutis sanguinis generatiuæ,cũ cessauit ab actione propria,& deest ei complementum eius.velut.n.nocumẽtum in virtute accidit stomachi digestiua fortasse paruum, fortasse magnum simul, ẽt est in hepate. & nocumentum accidens in hepate est ex causa in eo ẽt,et in stomacho:hæc.n.duo mẽbra cum aliquod accidens recipiunt, quia naturæ instrã, vt nutriant complexionẽ corporis,& cursum mutãt naturæ.

Et dixit Hippo. hydropisis nascitur ex iljs & lũbis,& est eius propriũ accidens fluxus ventris: neq; per hunc fluxũ detumescit venter: nec dolores sedantur ilium & lumborum,et hæc est fallacia venarum guedegui, cum enim nõ seruiunt hepati more solito pp debilitatem, & oppilationem acquisitã remanet cibus in ieiuno, & minutis intestinis:quæ cũ grauantur cibo,expellere ipsum moliunt penitus ad inferiora:quare fit vt accidat fluxus ventris,& corrumpitur cibus,et conuertitur in cholerã malitia membrorum apatorum apate calido habẽtibus hanc dispositionem:& fit mordicatio vehemens mordicans eam cõtinue ad expellendum retentũ in eis:& venter illorum totus est apostematus,& est dolor fluxus eorum propter apã calidum ventris inflatio pp ventositatem retentã:& est causa horũ accidentiũ doloris,& ventositatis inflãmationis error,et debilitas virtutis digestiuæ & expulsiuæ. Gale. hydropisim simpliciter hepaticam

Quo nam modo hydrops fiat.

Medicamẽ ad duritiẽ splenis.

Syrupus de oppilatiõ.

ticam hęc accidentia non ſequuntur, nec attrahitur fluxus, ſed fortaſſe accidit in fine, cū ſęx cibi moratur in corpore eius, cuius rōe inflatur venter eorum multum pp ea, quia pars eius reſoluitur, et reſpirat propter decoctionem tantæ aduſtionis. Et dixit Gal. ſeipſum prouocet ad tuſſim habens hydropiſim hepatis: & cū non iuuatur abſtineat à tuſsi. Et dixit Hipp. Hydropicus cui accidit tuſsis pp exuberantiam multæ materiæ nutritiuorū vſq; ad ſpiritualia, & canales pulmonis, propinquus eſt morti. hydrops cū ſe. & ſe. cum ea multū facit ad maiorem errorē virtutis, ſanguinis generatiuæ. Et ſunt tres hydropiſis ſpēs proprijs nominib⁹ à medicis appellatę, aſcites, tympanites, & hypoſarca, & quarumlibet ſpecierum cauſa eſt defect⁹, & malitia virtutis hepatis, ſanguinis generatiuæ, q̄q̄ hoc à ſplene magis q̄; ab hepate cauſeť: & hoc ab alijs magis q̄ ab hepate. Ad hydropiſis conſummationē hepar, ſtomachus, ſplen, & alia adulterańt, & conſumunt eius vltimū gradum. & conſumunt ipſa malitia hepatis, ſtomachi, guedegui: & ſplenis oīno concomitať in onere phlegmatis, & cōtrarij continuanť ad ſeinuicē hęc membra, et eadem regione cū ipſarū virtutum digeſtiuarū ſtomachi, & hepatis correlatiua perditio: & hoc accidens ſequitur fluxus quaſi quālibet ſpecierū hydropiſis, maxime in fine. illam aūt prius ex ilijs falſitate guedegui: & virtutis ſanguinis generatiuæ non attrahentis nutrimentū ab eis ſm præteritā conſuetudinem. Et ſequitur hāc ſpeciē vſq; ad mortē velut vmbra corpus. Scripſimus aūt in tractatu hepatis & ſplenis magnam partē huius ægritudinis curæ maxime circa principium: nā quorum iā cōſummatus eſt hydrops, cū diuturnitate temporū in corpore inſiguratus, aīę grauat of ficia: ſpūs extinguit ardorē: debellatur natura regens: cuſtodiæ corpus relinquimus: neq; onus illorū curæ ſuſcipiendū eſt, maxime cū ſpiritualia læſa nō dubitas: quoꝝ ſe. non ſeparatur: & mala accidentia iam inualuerūt: & inimicatur cibus, & virtus appetitiua, & continue languent, bibere aquā frigidam eſt res non recipiens curā.

Cura huius ægritudinis eſt. Primū in vita laudabili. Secunda coartat materiā. Tertia abſcindit eā. Quarta rectificat membra mandantia materiā & maxime virtutem ſanguinis generatiuam: quorum malitia coacta fuit ægrotare. Quinta corrigit accidētia: & eſt hoc aliquando propterea, vt obuietur periculo accidentium. Primū aūt eſſe complēt adminiſtrationes regiminum in. vi. generibus rerum: de quibus eſt elegātior cibus ſiccus vino calido affinis: & contrarius cōpoſitus febricitantibus, & aer ſine paludibus & aquis & cadaueribus mortuorum. Cibus conſiderandus eſt in quāto & quali proprietate: ſicut, pprie cibus boni nutrimenti, & permutabilis non generatiuus ventoſitatū: nec ſumatur ſm appetitū. Inquit Dioſco. puluis hyſſopi attenuat ventrem hydropici. piſces & oīa liquidorum genera ſint eis moleſta: & diligant corporis exercitiū: & carnes vulpinæ, & caſtrinæ, perdicū, & caponū dilectæ, & quæ hoc curſu procedunt: panis cū aqua pluuiali confectus ſallita. Inquit Macer galiſta: eſt efficax. vinum impermiſtum ſubtile odoriferū, & ſtypticitatis & ponticitatis parum habēs, & eſſet elegātius vinū ebullatum: & vinum cū ſene ſm doctrinā noſtram: dulce, & groſſum eſt malū, & ſi debet permiſceri, aſſocietur aqua mellis, vitent aūt potum ſup repletionē, & potum oēm aquæ, & fugiant aquam tanquam baſiliſcum: & elegantius ei ieiunū repletione, & abſtinere ſuper ſitim, & famem eſt bonū primum. & nocet quies ante & poſt cibū, & mandatum eſt ſm legem cibum, & potū certo pondere eis propinari: anguſtia, triſtitia, dolor, & ſolicitudo laborioſa vitetur. eupatoriū, & ruta eſt eis cibus medicinalis. Secundam rem complent, quæ materiā cōplexione & proprietate adaptāt, vt eius facilis fiat expulſio: qualia ſunt oxymel ſquillitticum, aqua lactis bullita cū epithymo, & ſene: ſuccus ſe.

in.6. aphoriſ.35.

Hydropiſis ſpecies.3.

Documētū ad medicos

Aer.

Carnes
Panis
Vinum.

Fugiant aquā tanquā baſiliſcum.

E maturorum ebulorum, reſolutus cū pulpa caſiæ, & proprie hydropiſi ex cauſa hepatis: & ſyrupus eius: cuius hæc eſt cōfectio. ℞. ſucci ſe. ebulorum, ſe. maturorū ſam bucorum, ana lib. iiij. ſucci eupatorij, ſucci endiuiæ: ana lib. ij. pulpæ caſiæ, tamarindorū recentiū: ana. ʒ. iiij. zuccharī lib. iij. aromatizetur in fine ſui cū hoc quod ℞. galangæ, gario. zedoarię, maſti. cro. ana. ʒ. iij. Doſis eſt. ij. vel. iij. ʒ. cū aqua mellis ſquillitici in matutinis, vel oxymelite de polipodio, aniſo, et agarico. & eſt efficax medicamen, & ponens materiā in neceſsitate expellendi, & ſimilia. Tertiam rem cōplent euacuationes decētes, habentes prærogatiuā proprietatis maioris educendi hāc materiā: quarum fama, & memoria rememoratur. Clyſteres leues et acuti, ſuppoſitoria, et emplaſtra ſupra vmbilicum, & balnea laudabilia ſallita, & ſulphurea, & cauteria, prouocatio hæmor. Euitent oē genus phleboto. & forte in fine purgato corpore, & poſito in via ſalutis aperitur ſaluatella. Cauteriū non appropriatur ſpeciei
F tympanitis, nec aſcitis penitus. nam illud eſt mortale. qñ tu iam medicatus es hanc ſpeciē hydropiſis tympanitis cū medicinis rememoratis, & non conſequeris curationis effectum, tūc conſidera ſi infirmū conſecuta eſt debilitas: aut eſt cum eo infirmitas aliqua præter hydropiſim: aut ſi ſit cū eo tuſsis: aut vētris ſolutio: aut ſimilia illis: tunc caue ne mediceris ei cum ferro: qñ illud eſt timor, ſi aūt eſt in via ſalutis, aperiať ſaluatella, & ſi caret oī ægritudine præterq̄ ſola hydropiſi. ſi aūt non eſt puer neq; ſenex, tunc modus cauterij eſt dilectus, & elongari cū ſectione ab vmbilico, ſi hydropiſis fuerit ex parte inteſtinorū quantitate. iij. digitorū ad inferiora in directo eius ſuper pectinē. Si propter ægritudinē hepatis, ſit ſectio tua ſiniſtra ab vmbilico. ij. digitorum, ſi pp ægritudinem ſplenis, ſit ſectio in latere dextro eadē quantitate: nec iaceat ſup locū ſectionis infirmus, nec currat humiditas plurima ad locum debilem. & perfora cutē, & eua cua ex aqua in hora quantitatem mediam: qñ ſi maiorē
G partē euacuares in hora fortaſſe moriretur infirmus pp reſolutionem ſui ſpiritus animalis: aut accidit ſyncopis vicina morti: verūtamen euacua ex aqua ſm q̄ ſignificabit tibi diſpoſitio infirmi ex virtute pulſus eius, & ex bonitate fortitudinis corporis: tunc extrahe inſtrm, & retine aquam, & itera cum inſtrō die altera. ſi vides infirmum tolerantem, extrahe quantitatē paruam, et fac diebus aliquot. tū propter timorem, ſi times ſup infirmū, vt dimittas ex aqua quantitatē magnam, cura ipſum cū ſepultura in arena calida, & ſudore multo, balneo, & ſole: & ſpectet ſuper ſitim: & cura ipſum cū medicinis exicatiuis, donec ſanetur: & cauteriza ſi expedit ſup ſtomachū hepar & ſplenem non curatiue ſed aduſtiue. Quartam rem cōplent ſtomachi, & hepatis virtutū rectificatio digeſtiuarū, et retentiuarum, et mundificatio venaꝝ guedegui, vt ſeruiāt hepati, et hepar attrahat ab eis, et aſſimilet. Nec prætermittas cōfortare cor, et ſpiritualia, vt repellant nociuum nutritiuorū materiæ: et reſpicias
H matricem ſm oēm viam ſui adiutorij, et viā viuificationis, et rectificatiōis ſtomachi, et hepatis, ſicut ſcire te fecimus. confortamus ſtomachū cum maſtiche ſm omnē modum adminiſtrationis eius, et eſt medicamē dilectū ſtomacho cū oleo maſtichino ſuperaſpergendo puluerē maſtiches, et myrti, et alijs: ſm q̄ diuerſæ ſunt vētris naturæ, ſic diuerſa ſunt genera medicaminū dilecta, ſuper quibus euigilātiſsime tua euigilet ſolertia. Medicamē, quod hunc morbū deſtruit: alteri ſiť vires addit: et fortaſſe quædā virtus continuo curat: et in diuerſis naturis lætificare hepar facit: clarificare ſanguinē eſt potentiſsimū in cura huius ęgritudinis: ſubtile et maxime odoriferum vinū bibere eſt ex maxime faciētibus hilaritatē cordis et hepatis, et mundificat ſanguinē à cholera: et fortaſſe facit ſanguinē furioſum et cholericū, et facit ēt mineram ſpirituum: reddit irradioſum cor, vt influat et irradiet

Sirupus valde vtilis ad hydropiſim.

De phlebotomia.

De cauterio.

De quātitate aquæ extrahendæ.

Nota ď maſtiche.

Nota de vino ſubtili et odorifero.

radiet calorē per membra, eſt pabulum cōplexionis qua vita cōſiſtit, & corrigitur pane aſſato poſito in eo, cuius poros vaporoſum ingreditur. Vinū aūt ſubtile, & aura manu bibitū confortat virtutem aīalem, & ſpiritualem: & illuminat potētias ſenſitiuas, et oīa inſtīa animæ & cordis: qui primus vinū de vitibus molitus fuit educere, inter ſapientiſsimos eſt computādus. nā ſicut lupinorū amaritudo aqua iniecta tollitur, ſic aīæ noſtrę aſperitas vino ebibito in dulcedines eſt mutata: & facit contrariū eius plus, & eſt valde dilectū in malitia guedegui.

Inter ſapiētiſſimos eſt cōputādus q. pri⁹ vinū de vitibus molitus eſt.

Quintam rem cōplent ſitis tolerantia: nō quia frigida valde: & aqua lactis caprarum eſt dilecta in hoc: & quęcunq; in proprietate et natura ſpirituali reſpiciunt, & repellunt accidentia: & mitigātia dolorem hepatis, & ſplenis, & ventris accidentia cum emplaſtris et clyſteribus.

De balneo.

& fortaſſe cum balneis valde ſtypticis, & conſumptiuis corpore mundificato. Dixit Dioſcorides. balneum de ſemine, & folīs iuniperi eſt efficax. Theriaca magna cū vino decoctionis betonicæ eſt medicamen benedictum in fine rei: & poſt exitū balnei inteſtina, & hepar calida omniū mitigant dolores iliorum, hepatis, & ventris, & hydropiſi. Oleum de chamęmelo coctū cum cymino, et ruta, clyſterizatum mitigat oēs dolores ventris ex ventoſitate, & groſſo phlegmate creatos. Succus plantaginis eſt medicina magna, & efficaciſsima hydropicorū. ſedat in eis magnū fluxū, & remouet ſe. extinguit aſpata inteſtinorum: attenuat ventrē: ſitim mendoſam delinit: & confert hydropiſi cauſa hepatis ꝓpria natura, & alīs ſpeciebus hydropiſis. nam & â proprietate nobili habet ſpirare bonū aerem, & eſt ex maxime iuuātibus in cura huius ægritudinis. Medicamen orzelei magnū contra hydropiſim: & reſpicit ſpiritualia. ℞. iridis, ſucci marrubīj, ariſtol. rot. & longæ, laccæ, pondus æquale. conficiantur cum aqua decoctionis iridis, & melle: & detur cum aqua decoctionis gētianæ. Inquit Gal. electariū iridis eſt multarū vtilitatum, & eſt efficax, & mirabile ſupra hydropiſim, & debilitatē hepatis, prouocat vrinā & laxat īteſtina humores diuerſos. ℞. ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, laccæ, ſquinanthi, marrubīj: ana. ʒ. iīj. hgni alo. ſpicæ: ana. ʒ. iiīj. turbith. ʒ. v. zinzi. ʒ. i. agari. ʒ. viīj. ſene. ʒ. īj. iridis drac. iīj. conficiant cum melle bono, & dentur ℈m virtutem cū aqua calida decoctionis ſpartanæ, & ſatureiæ. Agretius electariū contra hydropiſim, & frigiditatē hepatis, & eſt efficax citrino colori, & rectificat digeſtionē hepatis, & ſtomachi. ℞. aga. radicum lilīj cœleſtis, laccæ, ariſt. lon. & rotun. ſucci ſtœchados, ſucci marrubīj, olibani, ſucci chamædryos, chamæpi. cinna. ana drac. īj. folīj gariophy. ana. drach. iiīj. rhabar. aniſi: ana drac. v. ligni aloes ad pōdus oīum. Doſis eſt, drach. iīj. ſanat. ſi Deus voluerit. Syrupus ex inuentione noſtra adæquās materiā, & ponens eā in neceſsitate ad expulſionem facilem: & reſpicit hepar, & ſtomachum, & ſpiritualia, & eſt efficax in oī materia. ℞. ſcolopēdriæ, capillorū vene. aſparagi, bruſci, apij vel haſce, hyſſopi, epithymi, radicis cucu. aſinini, eupatorīj, iuæ, marrubīj, aſari, ſtœchados: ana. ʒ. īj. tamariſci, cap. gūmi hœderæ, ſquināthi, ellebori nigri, radicum ebuloꝝ, gentianæ, dictamni: ana drach. iiīj. aniſi, polypodij, aga. aro. maſti. galāgæ, ſerapini, mezereon: ana drach. īj. violaꝝ, roſarum, ſeminum cōium, endiuiæ, portulacæ, coriādri, floꝝ boraginis, ſemi. abſinthīj, lapathīj, fumiterræ: ana drach. īj. ace. drach. v. mellis qū ſufficit. doſis drac. īj. cū aqua iuæ. in matutinis eſt virtuoſus, ſi Deus voluerit.

Medicamē ad hydropiſim.

Electarium ad hydropiſim.

Alid ad idē.

Syrupus vtilis.

Dioſcorides dixit. magnetis drach. īj. cū mulſa ꝑparatū attenuat ventrē hydro. & educit humiditates mucilagi noſas: & ponit cōcordiā membrorum dilectā. Gummi hœderę cū mulſa datū remouet oppilationes: ſedat dolores, & maxime affert iuuamentū hydropiſi, ſi Deus voluerit.

Vnctio forti.

Continua ſup vmbilico butyri vnctio fortis eſt medicina bīdicta laxans ventrē ſine turbatione naturę: & maxime ſi iungaſ cum eo aliqd colocynthidos, rapit propriū humorē. Clyſter efficax educēs materiā globo ſam. ℞. radicū cucu. aſinini, ebul. ana drac. īj. vio. lupulorū, rutæ fœtidæ, centaureæ minoris, ana. M. f. butyri. ʒ. iīj. aceti. ʒ. i. ſalis. ʒ. īj. mellis. ʒ. īj. olei violarū. ʒ. iīj. præcedant hæc leuiora. Succus verbenæ bibitus cū aqua lactis capraꝝ eſt vltimū medicamen in prouocādo vrinā, & ſedat tortuoſitatē ventris dextri. Cerotū attenuans ventrē groſſum, & tumefactū. ℞. ſalis gemmæ, ſulphuris viui, butyri: ana drach. īj. ceræ, terebinthinæ: ana. ʒ. i. rutæ, abſinthīj, cineris quercus, myrrhæ, maſtiches, olibani: ana. ʒ. f. vrinæ vaccinæ, olei cōis: ana drach. iiīj. eſt vtile, ſi Deus voluerit. Pilulę maiores de mezereō purgantes oēs hydropicos, educunt phlegma groſſum, cholerā hanc & illā, euacuāt aquam citrinā, & corrigunt accidentia, expugnāt effectiuā cauſam, oīno extirpant, iuuant membra mādantia iuuamento magno: quarū vſus reſtituit ſanitati, ſi Deus voluerit. Confectio. ℞. myro. in genere, abſin. aga. electi. drach. iīj. rhabar. drac. īj. ſpicæ nar. drach. i. mezereon triduo in aceto correcti drac. viīj. ſerapini. opopa. maſti. laccæ: ana drac. i. myrrhæ electę, ſang. drac. ana. drac. f. aloes bonę hepaticę ad pōdus oīum quædā gūmi diſſoluanſ cū vino, & informenſ pilulæ paruæ: doſis eſt pilulæ. xi. in matutinis magnis. Syrupus magnę ꝓrogatiuæ, ꝓprietate, & cōplexione cōtra hydropiſim: & confert paralyſi, ſi Deus voluerit. ℞. ſe. rutæ domeſticæ, origani, hyſſopi, epithymi, macis, pēta phylli, zedoariæ, herbi acori, folia ſalicū, herbæ paralyſis: ana. M. i. chelidoniæ, myrrhæ, thymi, fumiterræ, eupa. lapathīj, cichoreæ, portu. coriādri, gentianæ, altiliæ, eufragię, dictāni, radi. ebuloꝝ, cucumeris agreſtis, bryoniæ, ellebori nigri: ana. ʒ. i. bugloſſæ, verbenæ, arnogloſſæ: ana. M. f. ſe. apīj, ſe. cōium, ſambucoꝝ, tamari. mezereon, ebuloꝝ, oīum ana drach. f. macis, myrrhæ, magnetis, ſerapini, ammo. laccæ, ſpicę, gūmi hœderę, gario phyl. galāgę: añ. drac. iiīj. tamariſci lib. f. aceti. ʒ. iiīj. zucchari lib. iiīj. Doſis eſt. ʒ. īj. in matutinis cū aqua eupatorīj, & maſtiches. educit humores diuerſos viſcoſos & cōpoſitos, & eſt ſicut bezoar huius ægritudinis, & aliarū, vt eius cōpoſitio oſtendit. Balneū laudabile. ℞. aquæ currentis, olei oliuarū æquo pōdere, harenę, gypſi, ſalis: ana lib. f. ſulphuris, lib. f. baccarū lauri, vio. ro. floꝝ roriſ marini: ana lib. f. magis cōſumat cū diſſoluat. diſſoluit, & reſoluit ventoſitatē. ſupercalefactionē refrigerat, infrigidata calefacit, rarefacit phlegma imbibitū in neruis, cōfortat ſubſtantiā eoꝝ, hydropicos omnino extenuat. cō ſideretur virtus morbi, & eſt vtilis ieiuno ſtomacho.

Clyſter vtilis.

Cerotū ventrem attenuans.

Pilulæ de mezereon.

Pilulæ vtiles.

Syrupꝰ valde vtilis ad hydropiſim.

Balneū vtile ad hydropiſim.

De doloribus ventris & inteſtinorum. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis ī duas partes ſufficiēter diuiſa eſt. Prima eſt ſolicitudo feſtina circa accidētia. Secūda res eſt mundificare materiā, ſi humoralis eſt cū adæquatione, ſi poſsibile fuerit, ꝙ fugat dolorē & cauſam, & econtra maxime cū humoralis eſt illico facienda ſunt genera medicaminū, cum tarditatē non recipiant longā. Regimen credo nō ſcripſimus iam: & fortaſſe aliqd medicinale recipiūt. Regimen erit ſubtile, & facilius permutabile abſq; vētoſitare, immo mordicās, & mouēs ventoſitatē oppilantē, groſſo phlegmate natā incidēs: & ſcordeon eſt de elegātiori, & incolumiori medicamine medicaminū in alīs laboratoribus, & aliis cōplexione groſsis. Primā rem cōſummāt balnea, appoſitiones ventoſarū ſup loco doloris, & clyſteres acuti ſm partem cathartici laxans cōplexione, & proprietate humores phlegmaticos, ut agaricus, cui zinzi. ē aſſociatū, ē medicamē ſublime et efficax. Theriaca magna cū optimo vino eſt ſatis dilecta. Inquit Hip. bacca lauri pulueriſata cū æquo aniſo eſt medicamen remouens oēm colicā. Et alibi ſcripſit, & laudauit flores nucum caducos contra colicam, & oēs dolores interiorum ventriculorū propinari cū vino calido parū miſto in colica: aut cum cauſa

Nota ad ſcordeon.

Pulueres.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 528 sur 1089

Clyster. causa simpliciter. Clyster educens phlegma crudū & grossum, expellens ventositatē extendentē intestinū: & sanat, si Deo placuerit. ℞. rutæ. M.i. scordeon. ʒ. ñ. cymini, anisi: ana. ʒ.i. baccarum lauri. ʒ. ℈. assæ fœtidæ. ʒ. ñ. mellis, salis indi: ana. ʒ.i. bulliāt in oleo oliuarū, & pareē clyster. Et vomitus nō est res extrinseca à cura huius ægritudinis cū aqua raphani, & raparum semine, & est medicamen, quod colicis occurrit. Balneum aūt, si nō times naufragiū virtutis, præcedit clysterē. ponatur in balneū scordeon, anisum, bacca lauri, chamęmelū, spica nardi, & quæ hoc cursu procedunt. Cōfectio mirabilis contra colicā, & abscindit materiā, & remouet accidentia, si Deus sublimis voluerit. ℞. anisi, cymini, zinzib. fœniculi, galangæ, scordeon, asparagi: ana. ʒ. ñ. asse fœtidæ. ʒ.i. piréthri vltramarini. ʒ. ñ. arist. rot. ʒ. ñ. dictamni. ʒ.i. myrrhæ, mastiches, olibani, sang. drac. ana. ʒ. ℈. opij thebaici grana. i. balsami. ʒ. ℈. agarici. ʒ. ñ. mezereon. ʒ. vi. ellebori nigri. ʒ. ñ. turbith. ʒ. iiij. diagri. dissoluti cum mastiche, & repressi in pomo. ʒ. ij. alo. boni. ʒ. ñ. ℈. zuccari sufficienter. Dosis à. ʒ.i. vsq; ad. iij. Vnctio sępius repetita butyri associati cū colocynthide super vmbilico, soluit ventrē, & remouet colicam, si Deo placuerit.

De vomitu

De balneo.

Confectio mirabilis ad colicam.

Clyster benedictus. Clyster benedictꝰ pro nobilibus cōplexione, cū suauitate educens phlegma, & melancholicum humorem: remouet oēm ventositatē, & sanat colicam, si Deo placet.

℞. anisi, croci, polypodij triti: ana. ʒ. ñ. bulliāt cū aqua lactis caprarū lib. v. & dissolue hieræ pi. ʒ.i. mellis. ʒ. ñ. salis. ʒ.i. olei vio. ʒ. ñ. fac vnū post aliud, qm̄ non est res turbans naturā. Exulet à cura huius oīs phlebotomia. & oē frigidū narcoticum assumptū. Sit regimen confortans, & dilatans aīam ne tabescat virtus in extremis pp caloris reuocationē, & accessum ad locū doloris. Gal. dixit. aqua chamæmeli calida bibita remouet oēs dolores stomachi fortes intestinoꝝ & renum. Gal. aqua calida cum aloe sanat oēs languores corporis, si Deus voluerit. Spongia marina magna submersa in vinū bullitum cū chamæmelo, & lauro calida quantū sufferri potest appositа super locum doloris magnifice auxiliatur. Submersa in aceto, & bullita cū sale calida appositа mirifice operat. ebulliens diaforat, & egreditur vsq; ad profundū eius virtꝰ, annihilat, et expurgat quā inuenit materiam oīno. Pilulæ efficacissimę contra oīa genera dolorū frigidorum: siue fit materia in vīs expultionis proprie: siue in meseraicis: aut in protelatione venarū membroꝝ: & à neruis & iuncturis attrahit, & sanat languores eoꝝ, si Deus voluerit. educunt phlegma, & cholerā vtrāq;, & sunt bonæ contra podagrā, & hmōi ægritudines concomitantes hanc. ℞. colocynthidos electæ, ladani boni: ana. ʒ. vi. aristol. rot. aga. electi: ana. ʒ. ñ. succiro. ʒ. ℈. diag. masti. ana. ʒ. iiij. diagridiū, & mastiche redigantur in corpus vnū. cola & laua cum oleo rosaceo in corpus vnū. conficiātur pilulæ magnæ cū vna stilla vini pontici. Dosis, qñ itur dormitū, contra egritudines quarum mater est humor cōpositus, & infiltratus cū diuturnitate in altissimis membris, & iuncturis, & cathenationibus, pōdus. ʒ. iij. vsq; ad. iiij. incolumior vsus est habētibus podagrā arteticā, & cerebri ægritudines. ñ. vel. iij. pilularū continuatio de tertio in tertium, qū itur dormitum, & post cibum, & cū dolosa colica colaphizat. non est hora distincta, sed cū necessitas clamat. pollent inter alias prærogatiuas proprietatis nobilis, & cōplexione earū aspectus, & dandum est ad ægritudines simplices, & cōpositas diuturnas, & sepultas in mineris occultis membrorum frigidorum: facit cōtra pessimas matricis ægritudines, & vulnera corporum fraudulenta.

Fomētationes.

Pilulæ vtiles ꝓtra oīa genera dolorum.

No. laudes istarum pilularum.

De fluxu ventris. Cap. 14.

IN tertia nostra intentione sectio irreprehēsibiliter implicita est cuiuslibet fluxus cura per electarium nati. hūc spontaneū natura inuitat, immo vim patitur sine lege humore fraudulento pungēte, & mordicāte humo re: nāq; fortasis nō egrediente nequissime excoriat sanguinosa intestina. dicimus siquidē in hepaticos flueret: canales vulnerans, faciens emanare humores sanguini mistos. murmurat aīa, et tristatur natura cū videt se violenter deprædari, est hmōi materia actio furiosa velut gladius in manu sanguine inebriati furiosi, terrens naturam extinguit spūs ardorē continua euacuatione. Cura huius ægritudinis sunt tres res. Intētio. Prima præcipua oīum intentionum sit cura, regimen ordinandū laudabile hilaritate circūspecta fm oēm administrationem vi. rerū quas scis, dilatās aīam confortās cor, oēs partes membroꝝ, & virtutes, vt fortiores existant. Secunda res est solicitudo perspicacissima, vtq; repellant hanc lachrymosam, & fallacē materiā causa fluxus, præcedente adæquatione, & blandimēto huius materiæ. Tertia res ventrē stringit, membris auaritiā præstat retentiuā, releuat arterias, & ponit materiā vt restaurentur perdita: claudit ostia aperta venarū minerarū offuscat turpitudinē naturæ lætificans eā. Quarta corrigit accidētia. Quinta rectificat mēbra mandantia. Sexta sedat fluctuationē, et agitationem in corpore eoꝝ, ponit silentiū membris, & prodest naturæ aīæ: & est præcipua, & vlti ma hæc intentio in sedando oēm fluxum. Primū complet diminutio ciborum, & maxime difficile permutabiliū absq; ventositate, & mordicatione prohibenda calidorum actu, & frigidoꝝ vltra fm gradum narcoticorum, maxime in principio est sepelire mortē sub vmbra membrorū fallacem est cura sophistica, & mendosa proprie in multa materia nō abscisa simul priuat, & accelerat mortē, & non in nulla necessitate vti multum potest naturaliter quasi amor debellari, q; ipsa sua virtute priuari, si videris necessitate te cogente narcotico magnā tibi cautelā adhibeas cum timore maturando ea, corrigendo complexionē suam incompletā est elegantius, & tutius vti eis in emplastris q; in potione: & operatur cibi effectus prohibētes sedationem fm somnū. Somnus qui dem cum quiete: quies dulcis cum suauitate aīæ delectatione naturæ est cura prima huius ægritudinis. Sensitiuorum quidē medicorum cibāt hos, & illos cibo grossissimo, & impermutabili ignorantes, qm̄ hęc sanis indigestionē faciunt, & indigestio mater est ventris fluxus, & morbus diuersæ naturæ: nec proportionat. agēti hoc obiectū. certe magni folles super paruum ignē nō liquefaciunt massam ferream excedentē virtutem ignis: neq; parati sunt ad fundendā violentiam quidē ignis liquefaciendo consumit si passiue nihil restiterit aut multū. digestio nāq; completur, & si minus aut plus sil'r agentis, & obiecti fm legem non excedit virtus modū virtutis contrarij: nec econtra faciunt, et diuertunt materiam ab actione fluxus: immo obliti huius pp quod insufficiens esset hoc si naturę motus hic esset. Scriptū est ea in vita. quid enim idē in eodem subiecto inuicē obuiarunt sicut agēs & patiēs oīno distincta in situ absurdū est posse aliquē morbū curari absq; opere naturæ. quapropter vtamur amicitia naturæ regimine pleno delectatione, cibꝰ est ei dilectus stypticus & odoriferus. facimus hoc cū societate aliarū rerū habentiū sibi hoc innatū, & sedamus putredinē, acumen, & audaciā humoꝝ natura egredientе sua adustione & furia dolosa, & cōplent hoc. vitēt calida frigida, cruda, & impmista vino potenter stypticо, & odorifero, & cōtinuo pane assato ei associato mistaq; aqua mastiches cibo & potu: quia fluctuationē & motū naturæ agentis prohibere nō possumus pp casum virtutis: & defectū caloris influentis illico operatur abstinentia securius prolongare q; periculū fortasse irreuocabile incurrere. Et scriptum est minus malum esse repletionē q; inanitionē magnam incurrere morbos. mastiche fm oēm modum administrationis est vtile medicamen. fructus buccæ in cibo & potu propinare optime cū salute potest. Nullum eorū regimen ab hac specie sumach expoliandū.

De somno.

De mastiche.

poliãdum.adulteretur ex eo cibus,& potus medicamina: aqua pluuialis eſt melior oĩbus aquis, & cocta eſt magis obediens maxime aliquo ſtyptico, & odoriſero aſſociata: & regimen cõſolidatiuum,& faciens adhærentiã: & vnionem partium & mẽbrorum eſt elegantius,& magis reſpõdet poſt abſciſsionem huius materiæ ſciſsiuæ, vlceratiuæ, & excoriatiuæ fit hoc principium adæquare & blãdiri,vt facilius ei committatur ad expellendum, ne oriatur error maior,non prẽſumetur abſq; aliquali blandimento expellere hunc humorem latronem,ciba eos delitioſe. Vtãtur aſtantes cũ eo ſermonibus rerũ delectabilium, cantationibus, melodĩs dulciſsimis,vt obliuiſcantur aſſella,delecta
Carniũ prę paratio. tio,& ſocietas, ſecurior exiſtit ſomnum quemcunq; ei nõ prohibeas.carnes aſſæ maioris nutrimenti, & cõfortationis exiſtunt. Vitelli ouorum molles in aceto miſti, & decocti conferunt ex parte naturę. Virtus aceti inanitum replet,& repletum inanit. & iam nota eſt ab experimentatore magno, non prolongetur ab eis locus aſſellationis:
De motu. motus.n.fluxum augmentat, & ſalutiferum nihil mouet. adhibe eis omnẽ delectationem quam noueris eos delectaſſe ſi inhoneſtum promitte. & ea ſpe nutriatur. Secundam rem complent adæquatio quædam cum blandimento, & feſtina ante vllum defectum naturæ malæ materiæ expulſionẽ: quod omnipotentis, & ſummi Dei faci
mus adiutorio,cum medicus habeat complexionem innatam artificio acquiſitam à Deo mutuatam:ſunt hæc medicamina glorioſa. Myrobalanorum genera conditorum, & aſſociatorum rhabarbaro. ʒ.aſſum pſillium cõquaſſatum.rheupõticum:caſſia cum rhabar.aſſo.aſſociata blãdi
tur hunc latronem. apparens eum aſſociare rapiẽs ipſum
Soluti. ſimul cum hoc,& expellens, ſedans per hanc viam accidẽtia dolorum. Myrobalanicum medicamẽ fm legẽ magnificum educit materiam hanc, relinquẽs veſtigia conſtipationis in membris poſt expulſionẽ doloſi latronis,rhabarbaro magis ineſt proprietas, & natura ſedare.oẽm igitur fluxum ſanguinis per quamlibet partem proprie ſputi cõferre dolorẽ pungitiuum:& habet hoc credo denotatione
C cœleſti,vt ſit medicina dyſenterię,eſt eius prouocatio cũ
De pſillio. ſucco plantaginis modico. & petito modo non, aſſum cũ caſia protendit natura adhuc forti præcedit aſſum hoc. Pſillium frixum & conquaſſatum cum oleo eſt medicina
Clyſter. omnium ventris fluxum cotenaſmon humore periclitantium ſymptomati non naturali. Clyſter hordeaceus cum oleo roſaceo, & melle eſt magni iuuamenti circa principium blandiens: abſtergit viſcera à malitia vlcerante ea, & confortat & relinquit aliquale conſtipationis veſtigiũ ſed tua intereſt bene ſcire quãdo clyſter eſt neceſſarius poſitione & complexione,& quando vtrunque cognoſcas ſi inferioribus medĩs: aut ſuperioribus inteſtinis eſt excoriatio vbi maior: & vbi ſitus fraudulentæ materiæ: & ſcitur hoc per differenti... ſtus dolorum: & puncturæ,& incenſionis, & per differentias ſcientiæ proceſſus præcedentes ſanguinem: vel ſequentes vel miſte ſimul egredientes: &
per alia omnia,quæ ſapientes ſcripſerunt ſigna,& excoriationis vere tradiderunt qualiter ſuperiori,& inferiori con
D uenit:& te quidem oportet ſcire illud: aut ſi extenueſ eueſtigio medico derelicto nulla accidere cura: tunc eſt cum his, quæ proprietate, & complexione veritatem materiæ frangunt,& expellunt à corpore. Poſ illud autem, quæ virtutem incarnandi,& conſolidandi h.bent innatam,& acquiſitam artificio ſociali electione, &, ucitate eorum quietis gaudio aere temperato delitioſo, & omni tali regi
De balneo. mine. Et ſcito, q balneum eſt ex eis,quæ magis lædunt poſt pharmaciam faciens mala multa niſi forte dum quis immoderate ſubĩcitur.tunc.n.balnea eſſe neceſſaria dicimus dilatanda,& aperienda poſt illud ſtyptica ſi à materia excoriante cura eſt adæquatio illius, & blandiri ei poſt illud,vt facilius expellatur. Clyſter tũc magis rectificans eſt cum inteſtinis inferioribus eſt excoriatio. Potio myrobalanica cum ſuperioribus vtraq; in medĩs, & vomi-

A tus facit ad oẽ genus fluxus,cum præuiſione tũ ſpiritualiũ diuertit materiam,quę in præiudicium ipſorum erat.nec non balnea,& ventoſæ neceſſaria dicimus maxime ad ſedationẽ doloris. Aloe aũt niſi quia ei ineſt, vt aperiat orificia venarum eſt medicamen nobile præſeruans à putrefactione remouens dolores educens fm exigentiam educendi hæc. ẽ ſi aſſocietur loto tertia pars ſang. draconis: quarta gummi quercini, & fiant pilulæ cum ſucco plantaginis,erit inde capax ad quãlibet rem huius curæ,adminiſtrentur hic primitus educentia.Cum autem noueris materiam abſciſſam per ceſſationem doloris, & gurgulationis:& aduentus quietis vtaris tantum ſigillatiuis, & vniẽ
tibus partes membrorũ,& cõſolidantibus ea adinuicem. Cõfice hoc electarium, propina cum adiutorio immenſi, Electariũ vtile ad fluxũ ventris.
& excelſi creatoris ſatisfaciet tibi in educendo materias cauſantes fluxus,ſi Deo placuerit. Reci.myrob.citri.aſſa
torum : & non infuſorum.ʒ.viĩ. pſillĩ conquaſſati cum Trochiſci vtiles ad idem.
oleo ro.ʒ.iĩ.pulpæ caſiæ.ʒ.iĩ. rheupontici.ʒ.ĩ.rhabarb.
B mediocriter aſſati.ʒ.ſ.maſti.ʒ.ĩ.ſpodĩ, ſandali, ana.ʒ.i. ſ.fiat electarium cum ſucco plantaginis, & cinnamomo. doſis à.ʒ.ĩ.vſq; ad.iĩ.cum aqua pluuiali cocta. Poſt illud propina hoc. Recip. ſumach.ʒ.ĩ.ſang.drac.ʒ.ſ. mumię,ſe.plãtaginis,ana.ʒ.i.acatiæ,hipocyſti.balauſtię, an. ʒ.i.gummi quercini.ʒ.iĩ.ſpodĩ, anthere, ana.ʒ.iiĩ.boli, aniſi,hyoſcya.croci,opĩ,thebaici,ſtyracis,ana.ʒ.ſ.muſci gra.iĩ.fac trochiſcos.ʒ.i.doſis vnius cum aqua ro.hæc adhibenda ſunt fm magis,& minus: & fluxuum genera diuerſorum.Ad dyſenteriã periculoſam:& oẽm fluxũ quorũ cauſa eſt materia ſciſsiua,& dura,diarię autẽ,& indigeſtioni,& huiuſmodi fluxibus hoc curſu procedentibus ſuſficiat confortatio naturę,& ſigillatio membrorum.Plan-
tago inter oẽs habetur complexione,& proprietate circa Nota de plãtagine.
dyſenteriam pollet,ſanat apoſtemata,eſt mors cholerę rubeæ:& manifeſtum iuuamentum inteſtinis confert. confortat ea ſuper omne medicamen fm oẽm modũ,exhibe in ſyrupo electarĩs groſsis & cibis,ſi poſsibile tibi fuerit.
C Tertiam rem conſummant ſtyptica medicamina: & quęcunq; proprietate ventrem ſtringunt:& virtutem habent incarnandi,& conſolidandi: confert membris proſtratis, & deperditis refugium, & nouam reſtituunt vitam virtuti membrorũ,orificia venarum claudunt, mineras membrorum reparant:& da eis in ſalſamẽtis præſtantibus berberis,ſuccus mentæ,ſumach fructus, myrrhæ, non vides q coria inſpiſſantur,& fortificantur:& per appoſitionem gallarũ,& ſtincorum,quanto magis in quibus natura operatur viuentium conſiſtunt: & ne prætermittas quin cadat in cibo,& potu aliquid maſtiches. Hypericon eſt me- Nota de hypericone.
dicamen ſimplex habẽs cœleſti virtute cohibere fluxum, & ita, q lotis pedibus in ſero ſedatur fluxus. Acrimonia in cibis confert iuuamentum magnum. Dyſenteriæ conſolidare ſpecies omnes dilectæ,& maxime mumia, & exhibitio minimæ conſolidę cum.ʒ.i. quarta radicis mãdragoræ ſubtilis farina,& vitellis ouorum ad inuicem cõmiſtorum ſic propinata ieiuno ſuper linitũ medicamẽ confe-
D ctum modicũ theriacę compeſcit, ſi Deo placet omnem fluxum. Theriaca cum vino miſta aqua pluuiali deco- Trochiſci vtiles ad fluxũ vẽtris.
ctionis mandragoræ de ſero in hora dormiendi propinata eſt verax ſatis experta in ſedando fluxũ, & quicquid ſtypticũ in cibũ conſueſcere poteris, proſperũ inuenies. Succus plantaginis cum aqua parte ſucci myrti,et conſolidæ. iĩ.cannorum rubi.&.iiĩ.aceti bulliti ad conſumptionem dimidiæ partis poſt illud cũ melle ad mellis ſpiſsitudinem adde in fine maſtiches, balauſtiæ ſumach. hypocyſtidos: acatiæ, ana.ʒ.iiĩ. opĩ grana.ĩ. citri.i.mandragoræ.ʒ.ſ. gummi quercini arabici,vernicis antherę,ana.ʒ.iĩ.muſci grana.iĩ.fiant trochiſ.ʒ.i. & da cum vino ſtyptico de ſero & mane.Sunt.n.ſi Deo placet, efficaciſsimi ſufficientes in ſedando fluxum & accidentia. Ventoſæ magnę ſę Nota de vẽtoſis.
pe repetitæ in concauitatibus manuum, & pedũ conferunt ad hoc. Vrtica græca cum aqua pluuiali cocta mi-

xtas

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 530 sur 1089

ſtas cũ ſa.hor.& ſuc.mẽtę cataplaſmata ſtringit vẽtrẽ, & cũ balneis ſi videris expedire hũtibus virtutẽ ĩcarnãdi, & ſtringẽdi vẽtrẽ,pprietate,& oĩ virtute rememorationẽ dicemus. Trochiſcos exptos ĩ oĩ fluxu dyſenterio ſcire te ſecimus. Quartã rẽ cõplent ſedãtia dolores,et oẽm mẽdoſam delectationẽ aſſellãdi, vt balnea ad hoc vtilia emplaſtra ad hoc,pprie:appõnis ventoſarũ regimẽ inde neceſsitatis. Quintã rem complent cõfortantia hepar, & ſtomachũ,& alia mẽbra mineroſa,& maxime,ppinqua vĩjs proprię expulſionis euacuãtis vẽtres. circa primã expulſionẽ fit attractio ab alĳs lõginquis, & lõginqoribus.& ipſa qdẽ mẽbra in prę̃iudiciũ ipſorũ mittere cogũtur per mineras apertas pp attractionẽ euacuitatis humorũ ipſorũ naturã fortaſſe minime egrediẽtẽ.ſtyptica & odorifera medicina hoc cõplent:& q̃ cũ ipſorũ mẽbrorũ naturis affinitatẽ hñt,ppinquã & ſil̃em,& q̃ ad oppoſitũ eis viã ponũt expellẽdi & attrahẽdi. Sextã rẽ cõplẽt ſomnus & quies. narcotica q̃q̃ mẽdoſam virtutẽ habeãt in operatione eorũ iuuant:& cõfectiones diuerſæ quarũ notitiã: trademus in hoc canone. Cõfectio pilularũ fil̃ Zacharię cohibentiũ fluxũ mẽbrorũ & confortantiũ iuuamẽto magno, ſi Deo placet. ℞.aniſi.ʒ.i.maſti.ſumach,pilorum leporis, balau. ſang.dra.ſemi.citoniorum,ana.ʒ.ñ.ligni aloes.ʒ.ĩ.leuiſtici,olibani,mãdragorę,terebin.roſ.ana.ʒ.i.confice cũ ſuco arnogloſſæ,doſis eſt pilularum.iĳ. Pilulæ conſtipantes naturam & vẽtrẽ:maxime qñ fluxus ex debilitate virtutis retentiuę eſt,confortant inteſtina,& mẽbra interiora. ℞.roſa.pulueris granorũ myrti, ſumach, luti armeni, æqualiter cõfice cum ſucco plantagi. Et da cum aqua decoctionis granatorũ. Medicina magna ſedans fluxũ vẽtris proprie qui ſequitur cauſam frigiditatis mẽbrorũ: & iſte modus qñ accidit, vix ſeparatur. ℞.cinnamo. ligni, aloes,gario.aniſi,carui,chamędryos,ariſ.ro.aſparagi,añ. ʒ.i.conficiantur cũ ſucco althęę,& ligni aloes. Doſis.ʒ.i. Syrupus ex arte noſtra conſtipans naturã,confortans inteſtina,facit appetitũ,ſedat ſitim,& febres eo℞, ſi Deo placet.℞.ſuc.pulegĳ,ſuc.mẽtę,ſuc. malorũ lunaticorũ, ſucci cõſolidę,ſuc.citonio.añ.li.ĩ.depurẽtur poſt illud in bullitione ponãtur balauſtię,ſumach,berberis,aniſi,ſemi.citonio.ana.ʒ.i.zucchari ſufficiẽter.ĩ fine aromatięatur cũ cina.ʒ.iĳ.muſci grana.iĳ.& cãpho.ʒ.ſ.aloes.ʒ.iĳ. doſis.ʒ. i.ieiuno de mane in veſperis & in media nocte cũ aq̃ plu. decoctionis hypericõ. Electariũ de materia repercuſsiua verificat naturã,lętificat cor, & oĩa mẽbra & ẽ beçoar extenuatiuũ fluxus dyſenterici,et quorũ via ſubiugata eſt morti defendit eos,ſi Deo placet.℞.pulpę citoniorũ,pulpæ panis poſitæ in aqua pluuiali, corticis citri, ana. ʒ.i.ſ. ſapphiri,& hyacinthi, ſardonĳ, granatorũ, & fœnugręc. añ.ʒ.ñ.çedoarię.ʒ.i.drag.maſti.coral.rub.berbe.ligni al. aniſi, cinnamo. limaturę eboris, calami aro. maſti. ſang. dra.gũmi q̃rcus, ana.ʒ.ñ.ſ.ambrę.ʒ.ſ.auri cocti.ʒ.iĳ. ar gẽ.meri.ʒ.v.muſci.grana.iĳ.granatorũ myrti.ʒ.v.confice cũ zucch.& aqua çedoarię. Doſis.q.s.cum vino valde odorifero:potus eſt ille expertorum iuuamentorũ, quorũ natura perforata eſt propter inopiã humorum calidorum natura,ſi Deus voluerit. Filius Zachariæ. Confectio cõſtringens ventrẽ,ſedans oẽm fluxum.℞.pilorũ leporis,ſe. vrticæ, ſe.plãtagi.ſe.ro.ſe.balauſtiarũ.ſe.perforatę, ana. ʒ.i.ſan.dra.maſti.ana.ʒ.iĳ.terebin.ʒ.ñ. confice cum ſucco plantagi. Dixit Inain,cp carnes pauonis comeſtę ſtringunt ven.& inter alias carnes expertæ morbis laudabiliores dyſentericis exigunt. Confectio trochiſcorum ex inuentione noſtra.& ſunt vltimi inter cæteros. compellunt omnes rheumatiçantes mineras viſcerum extingunt dolores fortes cholericos remouent confortãtes animam facientes ſomnũ,& ſtringũt omne genus fluxus,ſi Deo placet. ℞.bdellĳ,ſandarachę,coaguli,gallarũ,ſumach, rhab. aſari,fructus tamariſci,corticum granatorum,myrti,ſpicæ,ſpodĳ,ana.ʒ.iĳ.hyoſcya.opĳ,croci,caſtorei. myrrhę, olibani,mãdragorę,ana.ʒ.ſ.ſe.ro. acaciæ, hypocyſtidos.

Pilulæ reſtrictiuę.

Alię pilulæ ad idem.

Medicina fluxus ventris ſedatiua.

Syrupus reſtrictiuus.

Electariũ reſtrictiuũ & cõfortatiuum.

Confectio reſtringens ventrem.

Natura de carnibus pauonis.

Trochiſci reſtrictiui.

E balauſtiarũ,ſan.dra.gallarũ,citri.aniſi,boli,ana.ʒ.i.gũmi quercus,ſe.citoniorum,ſe.pirorum,ana.ʒ.i.ſ.conficiãtur cũ ſyrupo. ℞.mandragoræ.ʒ.iĳ.balauſtia.ʒ.ñ.conſolidę, çedoarię,plantagi.ana.M.i.aromatięetur cũ cinnamo.et gario.ʒ.i.ſit trochiſco.doſis cũ aqua ro. Balneũ experto rum iuuamentorum in fluxu ventris confortans naturam ſedans accĩtia mala.℞.foliorũ pini,çedoarię,balau.folio. ficus corticis quercus,ſorbarum acerbarum, myrrhę,lapidum ignitorum oĩum poſitorum in aceto poſt illud ſuffi cienter cũ aqua pluuia.ſufficienti bulliãt,vt balneetur ſm poſſe virtutis die ac nocte:ſedat cito fluxũ, ſi Deo placet. Et iam verificatũ eſt vẽtoſæ poſt balneum eſſent ſublime iuuamentum proprie ſub vmbilico.hinc inde et in medio aſsiduitas. Filius Zachariæ.Fumigium conſtipatiuũ. ℞. acatiæ, balau.ana. ʒ.ñ.corticum ſorbarũ. M.i.foliorum pini.M.iĳ.lapidum ignitorũ in hoc aceto multũ cũ ſupra dictis bullito extinctorum,cuius ebullitionis vapores per partem inferiorem recipiantur:& proprie ſuis aſſellationi F bus valet,optime ingrediuntur in loca emanantia aperta. Clyſter ad fluxum ventris. Accipe aq̃ ciſternæ,li.iĳ.ſuc ci plãta. ʒ.v.in qua bulliant,li.ñ.liquefacturę, adipis hirci.rizi.ʒ.ñ.adipis anſerini,adipis pauonum,ana. ʒ.ñ.corroborat,et confortat, & ſuperaſpergatur ſang.dra.maſti. ſubtiliter puluerizatorũ,ana.ʒ.viĳ. & ſit tepidum ſagino ſum,vt ventrẽ ingrediatur:quod ſi aſsiduatur, & repetaẽ ſæpe in die & nocte eſt efficax & probatũ.& proprie ſubnit vlcerationibus viſcerũ:& defendit ſubſtãtiam viſcerũ ne violentur:& ſeparat inter mortẽ & vitã, ſi Deo placebit.Cõfortat viſcera valde laxa adhęrẽs eis in loco in quo educitur ſubſtantia inteſtinorũ:cp interdũ ſtringitur acumen,& vitium ſciſſuræ materiæ fluxũ faciẽtis. cp ſi fuerit ex mala cõplexione inteſtinorũ,fluxus ſtatim ſedat.& remouet eũ,ſi Deo placet. Inquit Hip. poſita ſitia magna in prora capitis ſępe in fluxu ventris maxime cholerico,et ſm poſſe cõpletũ cõfortat ſtõm & liepar. Emplaſtrũ cõſtringẽs ventrẽ. ℞.ſucci mẽtæ,balau.albu.ouorũ,ſa.hor. G ſan.dra.apĳ:ſm cõiecturã tuam,terebin.boli ar.aceti, cãpho.maſti.oliba.picis liquidæ pone talẽ confectionẽ frigi dam ſuper totum vẽtrẽ: & maxime ſuper locũ vbi exiſtimas primo moueri dolorẽ & gurgulationẽ. Dixit Hipp. ℞.omni mane ieiuno ſtõ,maſti.ʒ.iĳ.cũ aqua pluuia.cõfortat ſtomachum,& viſcera,& oẽs partes mẽbrorũ adinuicẽ,& ſigillant,& ſang.dra.eo modo acceptus:& eſt experto rum iuuamẽtorũ & maxime cũ ſucco plantagi.

Balneũ ſtrictiuum.

Fumigium reſtrictiuũ.

Clyſter ad fluxũ ventris vulis.

Emplaſtrũ reſtrictiuũ.

Petri Apponi medici clariſsimi in librum Ioannis Meſue additio feliciter finit.

Oratio ad memoriam impetrandam.

H

O Dñe Deus rex angelorũ,inuoco te per ſanctiſsimã Mariã matrẽ tuã,matrẽ miſericordiæ, & pietatis: per angelos,& archãgelos tuos:per.xĳ.apoſtolos, p martyres,per cõfeſſores,per.cxliĳ.millia innocẽtiũ, & per oẽs ſcõs tuos:vt tua gratia mediãte,& matris tuę ſubuentione auxiliante,proficiã ad laudem, & gloriã noĩs tui oĩumq; ſanctorũ tuorũ.Muni dñe conſcientiã meã ſplendore luminis tui,& cõfirma intellectũ meũ odore ſuauitatis ſpũs tui. Adorna dñe aĩam meã,vt ĩtelligã,et ĩtellecta memoriter teneã.Reforma Deus cor meũ.Reſtaura Deꝰ ſenſum meũ.Placa pĳſsime viſcera mea.Aperi mitiſsime os meũ.Tẽpera benigniſsime linguã meã,per glorioſum, & ineffabile nõmẽ tuum,qui es fons bonitatis, & pietatis origo: patientiam habe in me: & da mihi memoriã tuam & quod à te petĳ in hac oratione ſancta largire mihi. & q peccantẽ nõ ſtatim iudicas:ſed pęnitentẽ miſeratus expectas:te quęſo indignus peccator,vt facinorũ,& ſcelerũ,& peccatorũ, et delictoꝝ meoꝝ ſquallores abſtergas.Et me petitione tanta per angelos,& archangelos tuos, de qbus prędatus ſum dignum & efficacem efficias. per Chriſtum dñm noſtrum amen. Et per glorioſam maieſtatem tuam: qui es trinus & vnus Deus.Amen.

Hic

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 531 sur 1089

FRANCISCVS DE PEDE MONTIVM

Hic prosequitur, & complet secundam diuisionem superius annotatam in primo de appropriatis Diui Ioannis Mesue.

De oĩbus pasſionibus cordis in generali. Cap.1. fol.49.
De medicinis ſimplicibus, & compoſitis ad omnes paſſiones cordis. Cap.2. fol.51.
De cura titillationis pulſus, & tremoris cordis. Cap.3. fol.51.
De cura pasſionis cordis per compasſionem ad cerebrum. Cap.4. fol.51.
De cura pasſionum cordis per compasſionem ad ſtomachum. Cap.5. fol.51.
De cura pasſionis cordis per compasſionem ad hepar. Cap.6. fol.52.
De cura pasſionum cordis per compasſionem ad ſplenem. Cap.7. fol.52.
De cura pasſionum cordis per compasſionem ad inteſtina. Cap.8. fol.52.
De cura pasſionum cordis per compasſionem ad inteſtina, & ad os ſtomachi. Cap.9. fol.52.
De cura pasſionum cordis ex fluxu ſanguinis menſtruorum, & hæmorrhoidum. Cap.10. fol.52.
De cura pasſionum cordis ex retentione menſtruorum in prægnantibus. Cap.11. fol.52.
De cura pasſionum cordis ex rarefactione pororum cutis ex ſudore diaphoretico per ſe, vel balneo, vel ex exercitio. Cap.12. fol.52.
De cura pasſionũ cordis ex aere peſtilẽtiali. Ca.13. fol.52.
De cura pasſionũ cordis ex fœtore cõtingẽtiũ. ca.14. f.53.
De cura pasſionum cordis ex morſu venenorũ, & aſſumptione veneni. Cap.15. fol.53.
De cura pasſionũ cordis ex timore cõtingẽtiũ. ca.16. f.53.
De cura pasſionum cordis ex labore, & accidentibus animæ. Cap.17. fol.53.

De omnibus pasſionibus cordis in generali. Cap.1.

ADuertendum autem, quòd dictæ cordis ægritudines habent indicia: inquãtum enim ſequũtur cauſas ex enumeratis, quæ ſunt per ſe morbus, ægritudines proprie non dicuntur, ſed accidentia de genere actionis læſæ ipſius, quorum ſignificationibus ſecundum Gal. oportet cognoſcere ipſum pati, prout infra dicetur. Inquantum vero ſequũtur ex eis cauſæ, quæ per ſe morbus non ſunt ægritudines dici poſſunt, prout Abo. dixit. Et tamen hic cum vtraq; ſequũtur, magis dicimus eas ægritudines quàm accidẽtia, eo quòd ęgritudinibus, quæ ſequuntur in perceptis extrahentibus ab infirmo ipſo, ſolæ, vt ęgritudines ſentiuntur. nõ enim ſentit patiens cordis diſcraſiam: ſed ſolummodo nocumentũ actionum eius, ſcilicet debilitatem corporis, pulſum cordis, tremorem, vel ſyncopim, quibus æſtimat ſe infirmũ: at quia ſua magnitudine lædẽdo virtutem aſſumentes naturam cauſæ præiudicant ſibi curam, quę proprie nõ cauſæ, nec accidenti, nec ægritudini factę debetur, prout Gal. monſtrauit, quod in ęgritudinibus dictorum membrorũ, & dicendum idem eſt intelligendum. Sciendum quoq;, quòd tremor hic nõ proprie accipitur, ſed improprie: proprie enim eſt accidens, ſi actione voluntarie mobili, ſicut Gal. oſtendit. Actio vero motiua cordis eſt naturalis: ſed improprie pro agitatione quadã, & motu inordinatu cordis dilationis impetuoſæ ad repellendum nocentia, vt ex ſuperius dictis apparet. Ponit ipſe cordis ægritudines, cũ fortes ſint, & continuæ, vel frequentes præ magnitudine cauſæ, & maxime proprie ſm quã differunt quantitatem, vt ſupra eſt dictum inter ſe habitudinem habẽt: vna enim minatur aliam, ſeu protendit, vt debilitas pulſum pulſus, tremor: ſyncopim ſyncopis repẽtinã mortem prout Hip. monſtrauit in aphoriſmis: cum inquit. Qui exoluũtur formiter, & frequenter abſq; manifeſta occaſione repente moriuntur, Poſitis autem ægritudinibus cordis, & aſſignata conuenientia, & eſſentiali differentia inter eas per quas diſtinguere, & cognoſcere te oportet: necnõ enumeratis eorum cauſis, ſine quarum cognitione perfecta eorũ ſcientia non habetur: aſſignatiſq; earum indicijs, expedit ex imperio q̃ plurimum reuerendi dũi: dũi mei: dũi Roberti Dei gratia Hieruſalẽ, & Siciliæ regis ſummi: quia genere præclariſſimi omnibus virtutibus moribus bonis ſciẽtijs cunctis maxime theologica propter animã: & medicinali ſciẽtia propter corpus ad cõplementa doctrinæ præſentis terapeutici operis proſequendi: vt accidentia eſſentialia ſubiungamus: quorum ſignificationibus cauſas ipſas cognoſcere valeas, etiam ſi quæ ſint aliquæ ipſarũ occultæ. Hac enim duplici cognitione præmiſſa membri iam habita ad generalem curationem neceſſariam tute curam poteris aggredi propitiante Deo. Inquit enim Gal. oportet autẽ, vt primo cognoſcamus ægritudinem quę ſit. Deinde procedamus ad ipſam medicandi. & alibi. Cura cõfeſtim ſequitur cognitionẽ facientis cauſæ, & etiam ſubſtãtiæ, ſcilicet membri cordis, quod oſtẽdit cum ait. Ex quibus duobus, ſcilicet cognoſcere membrũ, & morbum, poteris cognoſcere generalem eius curationem, quę à morbo eſt aliqua. plurima vero à patiente particula. ſ. corde. Quod equidẽ pati cognoſcere poteris ex ægritudinibus dictis inquantũ ſunt accidentia læſæ actionis ipſius à quæ ſignũ ſumptum in ſignificando ſupra membrũ patiens certum eſt, & perdurans. Cum enim debilitas corporis adeſt, cor pati agnoſcas: cum vero additur pulſus, vel tremor, cognitio tua cõpletur: cum vero perducit ad ſyncopim cognitio eſt cõfirmata, prout dixit Aboali. Cum itaq; ipſarum ægritudinum cauſa duplex ſit intrinſeca corporea. ſ. & extrinſeca extra corpus inſurgens. Et corporea, aut in ipſo corde, aut in membris vicinis ipſi, aut in membris cõicantibus ei cõmunitate propinqua, vel remota. Tunc ſi quidem primo modo cor pati cõtingat, ipſę dictę ęgritudines fortes erũt, & continuæ, vel frequentes. Si vero ſecundo modo patiatur, debiles erunt, & diſcontinuę recipientes variationem per abſentiam, & præſentiam augmentum, & diminutionem ſm abſentiam, & præſentiã: intẽtionem & remiſſionem diſpoſitionum illorum membrorũ iam inuentarum, quorum vicinitate, aut cõitate patiatur. Sed ſi quidẽ à cauſa extrinſeca patiatur cor: prædictæ paſſiones debiles erũt cito: & facile tranſeũtes, vt Hip. voluit: & cum inuentione cauſarũ extrinſecarũ nulla præcedente apparitione interioris cauſæ. Si vero ab vtriſq;, ſigna erunt ex vtriſq; cõfuſa. Et hæc ſunt ſigna, ſeu accidentia cauſarũ generalium ipſarum ſumpta à loci varietate. Præter quæ alia ſunt accidentia cauſarum ægritudinum ipſarum cordis intrinſecarum ſpiritalium ab earum ſumpta eſſentia, quas ſecundario te ſcire oportet. Sũt autem quadruplicis generis. Tria ſimplicia ſm triplicem naturam eius: ſingulariter permutatam: & quarum eſt compoſitũ ſignificans ſuper omnes inſimul permutatas. Inquit enim Gal. ſed propria paſſio cordis eſt plurimum mala complexio, aut æqualis, aut inæqualis. ſingularis, vel cõmiſta: pura vel cum materia: aut mala compoſitio. puta intentio: vel repletio receptaculorum, aut oppilatio in venis eius: & vĩs ſpirituum ac coarctatio corporis eius propter coarctationem ſpatij capſulæ in qua mouetur ex repletione ſanguinis, & humiditatum ibi facta, vt in ſuo ſimio per anotomiã inuenit, et per groſſitiem prẽter naturam ibi etiam coniunctam, prout in ſuo gallo reperit manifeſte. Aut eſt ſolutio continuitatis quã

Tertio techni.

Aegritudinis cauſa duplex.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 532 sur 1089

ipſum nō pati cum ſalute posſibili Aboali dixit. Aut apa confirmatio cuius nullatenus expectabitur: cū morte prę-
ueniatur. Sic ægritudinum eius, eſt plurimum mala com-
plexio: quia frequentius contingens alijs, & cum posſibili
ſalute, et ſi cum imposſibili tarde non ſubito, vel cito mor
tem inducit: vt, & compoſitio mala, ſolutio continui, vel
apoſtema. Idcirco eius ſigna erunt bene, ac ſubtiliter con-
ſideranda. Sed ipſa mala complexio, ſi quidem ſit æqualis
eius ſigna omittantur ad præſens, cum ſint manifeſta val-
de, ſicut voluit Gal. cum inquit. Morbi vero, qui nō ſunt
niſi in mala complexione, difficile cognoſcuntur, niſi cum
mutatio vltima ſit extra naturam, cumq; plurimum ſalu-
tis ſit imposſibi'e magis ad prognoſticū, q̄ ad curatiuum
medicum ſpectat. Solutiones quoq; cōtinui, et apoſtema-
tis ſigna, cum prius q̄ appareant, vel ſimul, & ante q̄ con-
firmētur, ſint, mortem ſubito, vel paulatim finaliter indu-
centia, omittuntur. Si vero ſit inæqualis, ſiue diuerſa: quia
vt plurimum eſt posſibilis curationis, ei ſigna propria ada
ptemus: quia eſt noſtræ vtilis conſiderationis. Si ergo ma-
la complexio diuerſa ſit in corde, ſi quidem ſit calida ſim-
plex, & pura, erit cum ea debilitas corporis minor, pulſus
cordis, tremor, & ſyncopis cum agitatione, & motu cor-
poris inordinato, ſeu anguſtioſo, & pulſus arteriarū, mu-
tatio præter naturam: quia ad debilitatem, & frequētiam
cum inæqualitate, & q̄nq; ad velocitatē. Et ſimiliter anhe
litus, & eius expiratio cū exufflatione calida valde, & in-
ſpiratio vehemētior, & inflāmatio totius corporis, et plu-
rimū febris cum ſiti, & appetitu frigidi, quo iuuat, & aeris
frigidi inſpiratione magis, q̄ frigidi cibi, & potus aſſum-
ptione. Et læditur calido quocunq; cum ſimilitudine cir-
cunſtantiarū, et conſuetudine facile inflāmandi. In genere
enim proportionali facilis eſt tranſitus dixit Aboali. Si ve
ro frigida fuerit, cōtraria erunt ſigna. Si autem ſicca duri-
ties apparebit in pulſu arteriarū, & per conſequens in cor
pore toto, ac cōſumptio, & arefactio multa. Cū enim con
ſumptio corporis cōmune ſit ſignū omni diſcraſię cordis,
& paſſioni, cum ſanguis eius ſit formalis in alimēto: & di-
xit Auerrois. In ſicca eius diſcraſia erit maior debilitas
quoq; pulſus tremor, & ſyncopis tardius veniens, & tar-
dius recedēs, aut difficilius. Si quoq; humida fuerit, ſigna
erunt contraria. Et ſi cōmiſta ſit, ſigna erunt cōmiſta. Et
quia ſi eſt pura, erit in ea inuentio procatahrticarum cau-
ſarum cum antecedētis priuatione. ſ. humoralis, eiuſq; al-
teratio, & reductio erit leuior. Sed ſi cum materia fuerit,
erunt cum prædictis ſignis ſigna dominātis humoris, quæ
In prima aphoriſ. 2. Hippo. in ſuis innuit aphoriſmis, cum dixit. Contemplari
autē oportet ęgritudinē, cōplexionē, ætatem, conſuetudi-
nem, artē, tempus, regimē, & regionem, ac ſigna repletio-
nis, vel cacochymię. hęc enim dñantiā humorū oſtēdunt,
qui etiam in exiſtentibus apparebunt, & quod erit diffici-
lius alterabile. Si vero cor patiatur oppilationē in ſuis po-
ris, aut repletionem, vel inanitionē, prædictę cordis ægri-
tudines erunt fortes, & frequentes cum ſignis plurimę ple
ctoricæ, & cacochymię, vel alicuius euacuationis notabi-
lis ſanguinis proprie, vel ſudoris. Quod ſi patiatur coar-
ctationē propter vicinitatē, vel cōitatem, aut colligantiā,
ſigna repletionis, & plurimū ſanguinis apparebūt, & prę-
cedens illorum paſſio cū ſequela ægritudinum cordis di-
ctarū debilium tū, & variationem habentium, vt dictum
eſt ſupra. His ergo erunt ægritudinū cordis cauſarū ipſa-
rum, in ipſius natura ſpecialiter manifeſta. Ex quibus ſm
Gal. curationis ipſarū intentio eſt ſumenda. Cura paſſio-
num cordis duplex eſt. ſ. generalis et ſpecialis: generalis au
tem eſt quinq; res. Quarū prima dirigitur ad mēbrū pa-
tiens, quod eſt cor. Et eſt, vt ſollicite ſtudeamus cōfortare
ipſum eiuſq; virtutem, quia debilem, & vbi cadens eſt, vt
in ſyncopi expergefacere, & viuificare: deinde vbi expe-
dit eā reſumere, & nutrire. Eſt enim cor fundamentū ani-
mę omniūq; virtutū, prima radix, quarū aggregatione na
tura conſiſtit. Cuius quidem naturæ, vt Hippo. dixit, eſt

E curare, non medici. Medici vero porrigere naturæ. Fons
quoq; ſpiritus, qui eſt radix, & ſubſtantia vitæ organum,
& vehiculum virtutū, & caloris innati cuius vigore com-
plexio cōſiſtit in eſſe, & corpus, & omnia membra in eſſe,
et vigore viuifico cōſeruantur. Et eius extinctio mors eſt.
Hic cauſa eſt omnium operationum naturalium, vnde ip
ſe eſt, quem noſtram naturam dicimus. Ipſum quoq; cor
baſis eſt vitæ, ſeu vitalis virtutis per quā mēbra recipiūt
animā primū, & deinde virtutes, reliqua ſenſus motus,
& operationis vitæ. Nec mors accidit, niſi propter intem
peramentum complexionis ſuæ. Merito igitur prius, &
ſollicite ſtudendum eſt, circa ipſius confortationem eiuſq;
virtutis cum his, quæ confortare habent interius, & exte-
rius, & per omnem modum approximationis. Secunda
vero res nititur circa cauſas intrinſecas, & extrinſecas, pro
prias, & cōmunes talium ægritudinum: & eſt, vt auferā-
tur extrinſeca. Interior propria abſcinditur vicina, & quę
cōmunitatis eſt corrigitur. Inquit enim Gal. non eſt poſ-
F ſibile vllam diſpoſitionem curare finaliter adhuc manan-
te cauſa faciente eam. Tertia vero vertitur ad modum cu
rādi prædictas ægritudines à cauſis prædictis. Cauſę enim
ſuperius enumeratę, aut cauſant tales ęgritudines per mo
dum aggrauationis, & conculcationis coarctationis, &
ſuffocationis ſpirituū, & caloris innati in ſua radice rece-
ptaculis atq; vīs. Necnon per modū furioſitatis morbi vi
doloris, vel cuiuslibet alterius accedētis impugnantis cō-
tra naturam, aut per modum reſolutionis, et euacuationis
ipſius. Quorum modorū diuerſitas auxilia variat, & diffe
rēter informat. Regimen quoq; ſiue eius debitum igno-
ratur. Inquit enim Hipp. nec quisq̄ medicorū mihi inuē-
tus eſt, qui ęgrorum habitudinem cognoſcere queat, ſicut
oportet ſi defectionē patiat. An ipſa ſit ex venarū euacua
tione, an ex alia furia, vel labore corporis, vel accidente
alio naturā afficiente, puta repletione ſuffocante, & pinde
ignoras cibū dare eis an expediat, vel negare. Quarta po-
nit ſtudium in regimine cum rectificatione aeris, & aliarū
G rerum non naturalium miniſtratione debita, prout inten-
tiones exigunt ſupradictæ. Quinta cōuertitur ad accidē
tium correctionē, quę ſunt plura ſm pluralitatē membro-
rum compatientium cordi, & ſi non propria ſint. Si enim
ipſum alijs compatitur propter colligantiam, & vicinita-
tem, vt dictum eſt: quanto magis alia membra cōpatien-
tur eidem, cum ipſum cor oībus tribuat virtutē, calorem,
& ſpiritū, & à nullo recipiat. Inquit enim Hippo. Totū
corpus eſt vna ſubſtantia, & ipſum totum eſt confluxibi-
le, & cōpaſſibile. Dictæ autem ſunt hæ res quinq; gene-
rales, quę oēs generaliter oībus cordis ægritudinibus con-
gruūt, ac vniuſcuiuſq; cauſam generaliter cōprehendunt,
ſed primæ tres ſunt principales, & eſſentiales in cura ipſo-
rum cōplentes: verum duæ primæ ſunt materiales, & ter-
tia eſt formalis. Nō enim ſufficit ad verā curam cōfortare
cor debile, eiuſq; virtutē, nec cauſam paſſionis abſcinde-
re, niſi ſciatur modus qualiter, & cum quibus quodāmo-
do cauſandi nobis proprie demōſtratur, vt infra patebit.
H At ipſarum, vt materialium prima eſt, vt in qua, & gene-
ralior in alijs attēdenda generalibus: & ſpecialibus etiam
obſeruāda. Oēs enim debent eſſe cōfortatiuæ, vel confor-
tatiuis admiſtæ. Secunda vero eſt, vt ex qua cauſam ex
qua ægritudo, puenit auferēs, & abſcindens. Quarta res
eſt diſponēs, & q̄nq; ſola ſufficiens. Vltima eſt cōplens,
quia rerū præter naturā omniū cauſam explens eſt quoq;
coadiuuans: corrigendo enim accidētia, quę cauſam impe
diunt, coadiuuāt ipſam. Specialis autem intentio eſt quā
ex diuiſione generalium accipiētes in operationē deduci-
mus, vt circa ſingulas earū ſpeciales medicinas ponamus,
atq; auxilia, quibus prædictæ compleantur res generales
intentionis: necnon qualitatē, & apertū modū vtendi eis.
Medicina enim à modo dicta eſt, vt Iſido. ait. Et primo
circa cordis cōfortationē. Cōpletur autem cū his, quę ha-
bēt ipſum tripliciter cōfortare. ſ. ſubſtantialr, accītaliter,

Cordis con fortatio tri plex.

&

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 533 sur 1089

& vtroq; modo. Substantialiter cum his, quæ restaurant eius substantiã, & spiritum eius, quę calorem multiplicãt: quibus restauratis, vt organis virtutis, & substantijs propṛijs, ac propinquis: virtus restauratur & confortatus: & tales sunt cibi & potus, cordi appropriati. Appropriati cibi quidem sunt, qui sunt placidi in odore, delectabiles in sapore, qui etsi naturaliter nõ sunt tales, arrificialiter cum aromatibus, & sapidis condiantur. & sint facilis digestionis paucarum superfluitatum, multi & boni nutrimenti, quales sunt carnes fasianorum, perdicum, pullorum, gallinarum, auicularum paruarum, & montanarum: & aqua carnium ipsarũ, seu succus ipsarum per decoctionẽ in duplici vase tractus: hœdorum, & biennis arietis, seu annualis agni, & castrati. Hepata gallinarum pinguium et iuuenum: vitelli ouorum, recentium gallinarum, perdicum, & fasianorum sorbiles, vel serosi. Et panis mũdus, qui bonũ generat sanguinẽ. Inquit enim Ioãnitius, bonus cibus est, qui bonum generat sanguinẽ opere, & cõmistione, qualis est panis mundus, caro annualis agni, & piscium mediocrium magis mobilium, & minus pinguiũ, & squamosorum proprie marinorum, & petrinorum. Potus quoq; vini subtilis clari in substantia in colore rubei, vel subrubei, aromatici mediocrem habentis stypticitatẽ, & placidi in sapore. Inquit enim Hip. in apho. facilius est repleri potu .s. tali q̃ cibo. Accidentaliter vero ipsum cõfortant odores: & medicinæ, quæ contemperant eius complexionẽ, et substantiam vniunt: & sicut virtutẽ eius confortant, quæ compellunt nocentia, et corpus in vita conseruant. Inquit enim Hippo. virtutis vitæ est contraria repellere, & nõ recipere. Harũ quędã sunt illud agentes à proprietate, vt est terra sigillata, charabę, myrobalani, & similia. Quędam à complexione, quarum quædã sunt calidæ, quædã frigidæ. quædam siccæ, quædã humidæ, & quædam temperatę, & quædam vtroq; modo, vt infra dicetur. Et ex illis est rosa, & oleum eius. Inquit enim Gal. oleũ ros. cõfortat. calefacta enim infrigidat: & infrigidata calefacit modo vtroq;: quia substãtialiter, & accidentaliter ipsum cõfortant cibi medicinales, et medicinæ cibales simplices, & compositę. Simplices sunt, caro serpentis, lingua bouina, borago, endiuia, acetosa, & similes, quas infra sufficiẽter enumerabimus. Compositæ sunt, quæ ex prædictis cõponuntur cum aliquibus ex medicinis simplicibus infra enumeratis decoctis: & paratis acquirentibus eis virtutem intentioni habitæ conuenientem. Virtutem autẽ cadentem subito, vt in syncopi expergefacerent irroratio, & aspersio cũ forti impulsione, & iactu subito aquæ frigidæ actu, & proprie rosatæ super faciem, & membra: & si fiet mistio musci, cum eo quandoq; confert. & quandoq; confert miscere cãphoram, sandalos, & similia ꝓ diuersitatem causæ, & modi, frictiones asperę, ligaturæ dolorosæ, aurium tractiones, et euulsiones pilorum strepitus, & clamores. Expergefactũ autẽ viuificat offa ex pane calefacto in vino prædicto lymphato, cum aqua ro. vel bugłossa, distillata prout exigit dispositio. Inquit enim Gal. talis cibus etiam facit redditionem, & redditur cito: quia actu frigidum, & antequã calefaciat actu à proprietate cito in spirituũ substantiam permutatur membra quoq; velociter nutrit. Omnium enim velociter, et multũ nutrientium est maxime vinum. Cum dixit Gal. sic virtute viuificat, & cõfortat. Sed miscuit ad panem calefactum, panem quidem, vt eius nutrimẽtum, quod est facilis resolutionis firmum sit, & perdurans quãdiu auferatur dispositio causans casum. Inquit enim Gal. quæcunq; humidam, & liquidam consistentiam habent, nutrimentũ dant cito dissolubile: vt in breui tempore alio opus sit. quæ autem duram & solidam habent, multũ tribuunt, et perdurant. Talem autem virtutem expergefactam, & viuificatam restaurãt cibi, & potus prædicti: vbi hæc expediat. Talis autem expedientia à diuersitate causarum, & modorum causandi dependet, vt infra patebit.

Secundo consistit specialis intentio circa abscisionẽ causarum specialium ægritudinum superius distinctarum. Exterior ergo auferatur, & permutetur. Interior quæ propria est eius ægritudo abscindatur. Et si quidem sit mala complexio pura, alteretur. Si cum materia replente, oppilante, vel coarctante, euacuetur. deinde si aliquid remanserit, alteretur. Inquit enim Gal. Manifestum est autem quòd facientium causarum discrasiam per euacuationem est sanatio: ipsarum vero discrasiarũ alteratio sanatio est. Si quidem intentio præmittenda esset primæ intentioni, vel rei, quæ circa cordis cõfortationem vertebatur eiusq; virtutis. Dixit enim Gal. oportet vniuscuiusq; ægritudinis causam abscindere prius: deinde ad eam, quæ ab ea facta est ægritudinem peruenire: ꝑm cum virtus, quæ in curatione principalis existit, non subsistat: immo desiccat, et cum deficit, non valeat curatio: nec accidens præstat solutiuum oportet primo cor, & virtutẽ eius confortare tanq̃ in cura priorem. Et si non totaliter propter præsentiã causæ quoquo modo possibili iuuet. ab ea enim omnis prima intentio sumitur, nocumentũ quoq; est periculosius. & ad inferendam mortem promptius. Deinde oportet debilitatis causam abscindere, vel simul permistione auxiliorum vtrãq; rem prosequi, vel vicissim agere. Est autem ipsorũ auxiliorum permistio triplex: partialis, localis, & temporalis: vt supra monstrauit. Hanc autem rem, seu intentionem complent medicinæ, & proprie cordiales, cibi quoq; medicinales. Medicinarum autem cordialium, quædam sunt simplices, & quædam cõpositæ. Et simplicium, quædam sunt ex animalibus sumptæ, quædam ex terra nascentibus, quædam ex mineralibus: & ex istarum quibuslibet, quædam sunt frigidæ, quædam calidæ, quædã siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ, & quædã solutiuæ. Sciuisti enim supra cum de consolatione medicinarum solluentium loquebamur, ꝙ medicinarum, quædam confortant tantũ: quædam cõfortant alterando, & quædam soluendo. Frigidæ ex animalibus sunt os de corde cerui; & ebur. Calidæ ex eis sunt corda, & proprie porci propter conuenientiã nimiam, caro serpentis, muscus, seta, & proprie cruda. Et terrę nascentibus facta sunt rosa, myrta acetosa, coriandrum, acetositas citri, granata: & proprie acetosa nenufar, endiuia, sandalus, spodium, fœx non adusta, matiana, & camphora. Calida ex eis sunt doronigi, zedoaria, cyminũ, zurũbeth, crocus vterq; beẽ, xyloaloe, gario. enula, & ambo sunt mirabiles melissa, & semen eius, macis, hasceſcebran, & semen eius, cubebe, acetosa, & semen ei⁹, et cardamomũ, quod. n. heterogeneę est naturę potest dici calidũ. Frigida sunt folium, & cortex citri, spica, cinnamomũ indum, damascenum, & gario. magnum, & calamenthũ, iris, lilium, menta, ozimũ, vtrũq; stœcas, sandaracha, lingua auis, magaleph, odor galliæ, et in summa oĩa odorifera. Tẽperata ex eis sunt lingua bouina, et aqua eius in cuius datione, vel decoctione sis audax cum cibis et potib⁹: borago, charabę, lacca, vinea, et poma dulcia, et odorifera, et granata dulcia, et muza. Ex mineralibus vero frigida sunt corallus, margaritæ, lutum sigillatum, et armenum. Calida est ambra. Temperatæ sunt aurum, argentũ, lapides prętiosi, et proprie hyacinthus. Siccæ sunt omnes præter lac, poma granata dulcia, endiuiam, linguam bouinam, boraginem, et nenufarem, quæ sunt humida. Ex resolutiuis vero, quædam soluunt choleram, vt myrobalanus citrinus, tamarindi, et pruna, muza: ex eis sunt violæ, succus rosarum, et aqua infusionis earum recẽtium. Quędam phlegma, vt agaricum, myrobalani, chebulus, et emblicus. Quædam melancholiã, vt epithymum, lapis armenus, lapis lazuli, myro. indi, et bellirici, quędam phlegma et melãcholiam, vt stœcas, et polypodium. Quædam humores adustos, vt myroba. nigri, et indi, senę, fumoterræ: quẽ diximus esse de numero prętiosarũ medicinarũ. Quędam fumum mũdificant à sanguine, et spiritu, vt melissa. Quædã mundificãt sanguinem, vt lupulus capil. ve. endiuia, et similia. Hæ sunt simplices ex quibus eligere habes,

Cibi.

Potus.

In secunda aphoris. 21.

Nota de oleo ro.

Aspersio aquæ rosatę subito fcã in facie releuat à syncopi.

Offa ex pane calefacto in vino lymphato et pergefactum viuificat.

Not. de vino.

Diuisio medicinarum cordialium.

Diuisio medi. sol.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 534 sur 1089

quæ tuæ intentioni sunt conformes: siue alterare, siue digerere, siue soluere, siue vtrunq; simul intendas. Etiam si aliquam ex quatuor ægritudinibus specialiter inspicias. Omnes nãq; conueniunt insimul. & in confortatione debilitatis proprie: sed aliter vna q̃ altera: & vna est vni dispositioni, seu accidenti cordis proportionata, alia vero alteri. Debilitati nãq; appropriatus est crocus, spica, ambra, poma redolentia, & omnia temperata. Tremori vero been: myrrha, vsnea, sanda racha, charabæ, doronigi valde, myrob. bibiti. Tremori vero à causa extrinseca, scilicet ex tristitia & timore, endiuia, spodium, & emblici calido. Et coriandrum, lacca, & cyminum: frigido lingua auis: & lac sicco, mumia, ameos, carui, muscus ozimũ, gario. conferunt tremori ex melãcholia, & phlegmate comesta. Calamenthũ Iris: & sandali, conferunt tremori accidenti in febre: & aurum bibitum, et linitum. Endiuia vero syncopi. Spodium ei: & proprie factæ ex effusione choleræ ad stomachũ, vel à stomacho bibitum, & linitum lingua bouis, & magalef cum aqua mellis bibitum doloribus cordis, & melancholiæ animi: & ei qui loquitur solus aurum, & spodium melãcholiæ. & timori de præteritis, & timori de futuris. Muscus melancholiæ ex solitudine xyloaloes etiam, quia lętificat, ozimũ, gario. enula, omnia poma, & acetosa, & omnia aromatica omnibus maxime si fiat ex angustia: & omnia aromatica proprie, vt est odor galliæ, & calamẽthum, ireos, & ozimum super aspersa aceto: & odoratum excitat syncopatum, & sanat eum. Compositę sunt, quę ex his componuntur. Et similiter si ægritudo sit instrumentalis, vt aperire euacuare plectoriam, & sanguinis abundantiã, quæ esse causam eius plurimum consueuit intendas, vtere phlebotomia basilicæ dextræ. Et si repletionem vaporosam, & fumosam, quã tibi fumosa multum expiratio cum mentis turbatione ostẽdit. Complexio ætas, & habitudo, & regimen præcedens phlebotomiam sinistrę basilicę celebrabis. Sed prædicta auxilia variabis, varietate ægritudinum, & causarũ efficientium ipsas in fortitudine, & debilitate. In debilitate nanq; cordis approximabis leuia, in pulsu fortia, in tremore fortiora, & in syncopi fortissima. adhuc si earũ causa est debilis, leuia: si fortis, fortiora: necnõ si sit ex propria cordis passione, fortiora: si ex compassione, leuiora. Et tamen considerata materia, & dignitate particulari, quæ cordi est, omnia approximabis: cum modo: & non subito fortia neq; pura. Ait enim Hippoc. sm multum et repente: calefacere, aut infrigidare, replere, aut euacuare, vel quomodolibet corpus mouere non oportet. Fallax enim est, & euacuatio naturæ insuaue: maxime vero debiliter, vt hic supponitur. Cũ ergo in talibus ægritudinibus repletio ad euacuandũ inuitet: quia debilitas virtutis prohibeat. partiatur phlebotomia tenẽdo medium. hęc enim Gal. edocuit, nec omittatur omnino, maxime cũ repletio debilitatis causa existat. Itẽ ait Aboa. amplius ea dare pura quæ alterant. & maxime frigida. & quæ laxa faciunt principalibus membris timorosum est in re vitæ. Ages enim cum simplicibus leuibus, & maxime in principio, & paulatim deuenies ad composita, & fortiora vbi priora non sufficiant: vt excessus auxiliorum non sit succedens auxiliorũ effectiua paulatim proportio cũ salute. hęc enim est operatio sm sapientiam: prætstat enim iuuamentum pręter aliquid læsionis. Et frigidis admiscebis calida: vt crocum, & gario. propter calorem naturalem, & spiritum. Et calidis laxatiuis odorifera stiptica: vt spicam, & mastichen, charabæ, rosam, & myrrhã, quibus prohibeas cõfortando à facili resolutione cui sunt parati calorem, & spiritum. Si vero patiatur propter vicinitatem vel cõmunitatem membrorũ: corrigatur dispositio membrorũ vicinãtium, & cõmunicantium superiorum prout superius diximus. & inferiorum, prout infra dicemus cum auxilio Dei: & si aliquid mittant euacuetur: & quod remanserit, vel regenerabitur deriuetur: & per interualla modici temporis expurgetur: deinde confortetur. Et ductus corũ

Medicinæ cordis debilitati appropriatæ.

De phlebotomia.

In secunda aphoris. 51.

E quibus superflua eorum consueta sunt expurgari aperiantur. Ipsumq; cor recipiens confortetur ne recipientes viæ stringantur: & quod influit repellatur, et si quid influxum est, resoluatur prout in cura catarrhi te scire facimus: quorum auxilio talia complentur. Electarium, seu medicinã huius superius habuisti. Tertio consistit specialis intẽtio circa cõsiderationem modi causandi, qui cum sit duplex: vt dictum est: & diuersus sm eius diuersitatẽ diuersis auxilijs est vtendum: oportet enim variare, & eligere omnia auxilia: tàm confortantia, q̃ abscindentia causam: & alterantia: & vniuersale regimen: & ea adaptare vnicuiq; morũ, prout ratio exigit. Si ergo causent tales cordis ægritudines primo duorum modorum dictorũ: omnia confortantia interius, & exterius approximãda abscindẽtes causas, & etiam alterãtes debent declinare ad calefactionem, & humorum subtiliationem, rarefactionem corporis, & resolutionem, & attractionem materiæ caloris, & spiritus de centro ad circunferentiã corporis. Adhuc si causa eius

F sit debilis leuia: si fortis, fortiora: necnon si sint ex propria passione cordis fortiora: si ex compassione leuiora.

Regimen quoq; in omnibus nõ naturalibus rebus, quod est quattæ intentionis generaliter sit tale. Locetur autem patiens in domo cuius aer sit temperate calidus naturaliter, aut artificialiter cum ignis temperati accensione suffumigijs ex spica, ligno aloes, gallia, et similibus, in qua etiã sternantur folia, & rami plantarum calidarum, & redolẽtium vt citri, aranciorum, rorismarini, calamẽthi, & aliarum superius nominatarum medicinarum. In cibis cõfortantibus ex prædictis sint medicinæ tales calidæ subtiliatiuæ, & aperitiuæ, mistæ, vel associatæ. Et sit eorum quantitas pauca, sustẽtatiua, nõ resumptiua: vel solum viuificatiua cõcedas, & proprie vbi repletio ad syncopim perducat, quo casu oportet tm viuificare virtutẽ, deinde ad remedia repletionis redire. Similiter & potus sit vini talis, quia subtilis, et clari magis virtuosi parte exhibiti. Exercitia vbi sint possibilia tẽperata, & frictiones asperæ à superioribus ad inferiora extremitatũ trahentes à corde, & spi

G ritalibus ad circũferentiam corporis atq; cutem. Somnus & vigilia sint temperati vicissimq; concessi, vt quod digerit somnus, euaporent vigiliæ. Inanitio sit correspondens virtuti. licet enim repletio inanitionẽ fortem requirat, virtus tamẽ quę tolerare habet, & regulare, nõ assentit. vnde paulatim oportet agere: & illud cũ frictionibus dictis respicientibus repletionẽ tertię digestionis, & secundarũ venarũ, & abstinẽtia cibi, & potus repletionẽ respiciẽtes primæ digestionis maxime si humoribus nõ sit putredo. qua existente desperandũ est de infirmo. & proprie si in viscеribus est apostema: quæ sufficiant donec apparet robur in pulsu. Et tunc opz clysteribus vti respicientibus repletionem intestinorũ, et primarũ venarũ. repletio enim locum non habet, sed cõtentetur cibis, & potibus paucis, & subtilis ac resolubilis nutrimenti in medio tẽporis qualis digętat extenuatiua diæta infra in primo de cura oppilationis hepatis, & quarto de regimine sanitatis. Et cum subtilian

H tibus incidẽtibus, & diureticis notis propriatis, & in pauca quantitate oblatis, prout conueniunt ad sustentandum donec repletio educarur non resumendum: & hora syncopis omnino priuati præter panẽ ex modo vt superius iã est dictũ. nam viuificata virtus per illã statim redire oportet ad dispositionis & repletionis curam cũ euacuatione: non cum renutricatione. Animę accidẽtibus sic regatur, vt ad iram, indignationem, & solicitudinẽ prouocetur. Si vero causentur per modũ resolutionis, & euacuationis omnia prædicta in oppositum conuertantur ac etiam regimen in omnibus quæ dicta sunt. Alteretur ergo primo aer cum redolentibus ex herbis, plantis, foliȝs, & floribus frigidis, & stypticis, & pprie cũ myrto, salicibus, citonȝs, & rosis: & speciebus superius noiatis, vt sandalis, camphora, et irrorationibus aquarum frigidarum, vt, aqua rosarum frigida pluuiali, & odoribus frigidis ex aceto cũ aqua ros: mistis

In pasſioni bus cordis ex repletio ne contingentibus.

De aere.

Potus.

De animæ accidẽtib⁹.

In pasſioni bus cordis ex reſolutione cõtingentibus.

sus, sandalis, & camphora, & flabellationibus, & ventis. Exercitia, frictiones, calefactiones penitus omittãtur. Iungatur quies corporis, & animꝭ. Cibus sit ex prædictis, & electus ex solidis, & viscosis mediocriter tñ, vt ex eis possit præualere virtus. vt est panis, & sorbitiones factæ ex condro, oua tenera, et testiculi gallorum nutritorum ex lacte, cerebra porcorum sufficienter decocta ex albo iure cum puluere coriandri, condita. Fructus styptici, & pontici, vt citonia, pira, sorba, nespila, & similia nõ multę quãtitatis cum noceant stomacho. licet humores inspissent. Potus autem sit vini aquosi infrigidati, & cum aqua lymphati in principio cibi acceptum. et hoc propter discrasiã: propter syncopim autẽ sit calidum subtile, & aromaticũ calefactũ cum pane, vt cito reddatur propter materiam, & sit vinum nigrũ grossum, & stypticũ: & breuiter quæcunqꝫ habent inspissare. ita tamen ꝙ alterabilia sint per naturam. Cum vero natura sit debilis in alterando, & qualitas corporis minorata, ex prædictis cibis dare oportet parum, et sæpe. sicut enim in prędicto modo caliditatis ipsarum paulatim est digerendũ, & euacuãdum, ita in præsenti paulatim est renutriendum, et restaurandũ. Vigiliꝫ sint temperatæ. Somnus leuis non profundus. Inanitio superfluorum, & humidorũ fm quantitatem assumptorum est vtilis, & prouocanda cum lenitiuis, & lubricantibus ante cibum exhibitis, & ponticis, post hac cum collyrio, & clysteribus leuibus. Sed humorum, & humiditatum euacuatio, seu resolutio est prohibẽda omnino. Inducatur ad gaudium temperatum, vel remissum, & lætitiam, & spem futuræ salutis. Conuertitur vlterius specialis ad accidẽtium correctionem, quæ sunt plura fm pluralitatem membrorum compatientium cordi, vt dictum est. Primo vicinorum ex propinquo, vt spiritalium, & superiorum animalium colligatorum eis: quorum curam superius habuisti, & inferiorum naturalium vicinorum ex longinquo, quorum passionũ Christo duce infra ponemus auxilia. Deinceps rememorabimur compositas medicinas proprias, & expertas ad ægritudines cordis dictas fm vnamquãqꝫ causarum ipsarum superius dictarum incipientes à confortantibus, & primo ab odoramẽtis eo, ꝙ refocillando spiritus confortantur citius. Inquit enim Gale. qui celerius vult reintegrari, reintegratur odoribus.

Modus cibandi.

De medicinis simplicibus, & compositis ad omnes passiones cordis. Cap. 2.

CAlenus ait. ad primã autẽ omnium reddamus nunc sermonem ægritudinum, qui similibus innascitur. Est autem mala hæc cordis complexio talis. Et subdit ostẽsum est enim in secũdo huius libri. s. terapeutices, ꝙ necessarium est genus ægritudinis huius videlicet medeo ad sciendum. Et illud quidem, quod plurimum est contingens, vt superius dictum est plerunqꝫ lædit. Cum enim non sit bene terminabilis in corde ipso, sed plurimum extensibilis cum calore, & spiritu ad totũ corpus omnia mẽbra lædit læsione principij, ac euersione eucrasiæ proprie cuiuslibet mẽbri. Proinde necessarium est inuestigari nũc vt opportune sanetur, & methodo, quæ est iam dicta non à medicinis simplicibus dictis, & compositis, quę sequuntur incipiens. Odoramentum calidum, conferens passionibus cordis à mala complexione frigida causatis. ℞. balsamitum, vel maioronam, folia citri, & pomum eius, & irrora vino, & superaspерge puluerẽ gario. aut inuolue bursam scarlati in eis, & odorentur. Aliud frigidum conferens passionibus cordis à calida discrasia causatis. ℞. rosarum, sandalorum, margaritarum, cymarũ myrti: irrorentur aceto, & camphora: et quandoqꝫ irroratur parum vini odoriferi. Et ex similibus, est aqua ro. sola. Aliud calidũ fit ex gar. nu. mus. cypero, thurę, folijs lauri, & gallia mus. cuius odore epileptici excitãtur, calamẽthũ, ireos, et alharam, quę cum irrorantur aceto, & odorat syncopizatus sanatur. Et ex illis est pomum confectum ex eis, et ambra, et musco, prout in soda dictum est. Et gallina assa cum illis

Odoramentũ calidũ.

Aliud frigidum.

Aliud calidum.

A frixa, & odorata. Et aqua florum aranciorum, & citrorũ. Suffumigationes fiant in frigida causa ipsarum ex confectione hieræ, quã Nicolaus in antidotario suo descripsit. Aliud ad idẽ fiat suffumigium ex auiculis cyprianis, quæ sunt. Reci. ambræ, drach. i. ligni aloes, vnc. ij. musci. ʒ. i. carbonum de palmitibus vitis, gummi arabici, ana. ʒ. ij. gallia mus. & lignum aloes conuertantur in carbones, & cum aqua ros. dissoluantur omnia simul, et glutinentur, et informentur auiculæ: quarum vna super prunas ponatur, & suffumigetur camera. Et sunt qui suffumigãt ex ligno aloes, madefacto in vino solum, & est bonum, et suaue, cuius odorem diligunt principalia, sicut dixit Aboali. Aliæ fieri possunt ex prædictis frigidæ ad eas ex causa calida.

Auiculę cyprianæ fiũt hoc modo.

Sunt autem non frequenter approximãdę, & proprie suffumigia: imo raro sicut supra in soda te fecimus scire. suffumigia enim replent, et dissoluunt cerebrum inflammando ipsum, & spiritalia omnia cum superfluunt. Inquit Heben Mes. syrupi ex inuentione nostra de succo acetoso, &

Documentum.

B succo macinorum, & de succo alleuiæ conferunt pulsui, et tremori, & omnibus passionibus cordis calidis & ꝓprijs. Et ex illis est syrupus acetosus diarhodon. Passionibus vero eius frigidis, & causatis ab oppilatione, seu repletione receptaculorum ab humoribus grossis, & viscosis difficilis eradicationis oxymel simplex, & squilliticũ. Item trochisci de camphora ad pulsum cordis, et tremorem calidũ & febrem extinguunt, & confortant descriptione Almansoris. ℞. spodij feminis cucumeris, & citruli, scariolę, portulacę, ro. sandali albi, añ. partes æquales, & pro vino quoque pondus ex quibus cum succo macinorum consperſis, & croci. ʒ. i. fiant trochisci auř. ſ. de quibus quaqꝫ die tribuatur vnus vsqꝫ ad duas hebdomadas. Item lac de quo extractum est butyrũ est fortius. Item pruna nutrita aceto, vel agresta, sunt cibus conueniens. Item trochisci de spodio ad pulsum tremorẽ, & syncopim ex caliditate fluxuum, et collyricam passionem melancholiam, et tremorem secundũ diem. ℞. spodij. ʒ. x. rosarum albarum. ʒ. iij.

Syrupi coriales.

Trochiſ. de camphora.

Trochiſ. de spodio.

C feminis acetosæ, portu. granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorum myrtillorum, ana. ʒ. vi. pulpæ sumach. ʒ. ij. ſ. amyli, assę, berberis, galangę, ana. ʒ. ij. margaritarum, corallo. rub. ana. ʒ. i. ossis de corde ceruí. ʒ. ij. sandali albi. ʒ. i. gũmi arabici. ʒ. i. ſ. confice cũ succo agrestæ, et da cũ aliquo rob styptico, et succo bugloſſæ. Item myroba. conditi fm modum nostrum. Item trochisci muſcati, et de xyloaloe cõferunt eis ex causa frigida, quorũ confectio est fm eundẽ. ℞. masti. spicæ, xyloaloes, cinnamo. gariophyl. galliæ muſca. cubebæ, cardamomi maioris, et minoris, corticis citri, omnium põdus, auř. i. ex his omnibus cum vino odorifero aspерso fiant trochisci. Cõferunt etiam syncopi magnę, et paruæ. Potio confortans cor, et tremori, et syncopi calidæ, et frigidæ. ℞. bugloſſę puluerizatæ, auř. i. distempera ad frigidam cum vino, et ad calidam cum aqua ros. et da hora somni noctibus continuis. Item gar. masculorum puluerizatorum. ʒ. i. sumach dissoluta in. xij. auř. lactis dulcis in ieiuno, valet ad frigidam.

Trochi. muſcati.

Potio confortãs cor.

D Item theriaca, mithridatum, confectio de muſco dulcis, et amara emendant cordis frigiditatem, et humiditatem cerebri, et stomachi, et conferunt passionibus eorum frigidis. Diambra quoqꝫ electarium de gemmis. Cõfectio de xyloaloe, confectio quoqꝫ alcheſmes, et electarium sarboteg: quorum descriptionem in antidotario nostro posuimus. Et ex expertis secundũ nos est, vt assumatur cor porci, sicut assumitur de thorace eius cum sanguine suo, et ex gar. masculis pomocetur, et assetur sufficienter lento igne: deinde comedatur, et superbibatur vinum subrubeum clarum, odoriferum, temperatum, et lymphatum cum aqua bugloſſæ: valet autem ad passiones cordis frigidas, & calidas cum aromatibus frigidis, vt sunt rosæ, sandali, magazire, & vino albo superbibito cum aqua rosata lymphato. Et confortat cor à proprietate nutrit. Dixit Aboali. Cerebrum hominis, cerebrum galli, pulmonem pul-

Not. iſtud experimentũ de corde porci.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 536 sur 1089

mo vulpis. Stomachũ, ventres gallinarũ, & pelles interiores ipsarũ. Hepar hepar adip. Renes renes hœdi. vesicã vẽ sica mustellæ. Neruos nerui nutriunt, & confortant, & sic de alijs. Nutricatio enim, & confortatio fiat á simili, vt dixit Gal. cũ ait, vnaquæq; species animalis simili totius substantijs, & proprietatibus alimento nutritur: vt homo ex pane, & carnibus, canes ex osslibus. Equi ex paleis. Turdi ex hyoscyamo. Coturnices ex elleboro, & si vnaquęq; species proprium alimentum, vel cibum, et vnumquodq; indiuiduum, atq; membrum proprium cibũ habebit, quod videtur innuere, & approbare Aboa. cum dixit, q; vnicuiq; corporum, & vnicuiq; membro ineſt proprietas, vt ab vna medicina patiatur, & non ab alia. Epithema confortans cor debile, & corpus ex malitia complexionis calidæ, conferens tremori calido cum febre, quod dixit Archige. ℞. sandali, magãziri, spodij, ana. ʒ.ſ. summitatũ myrti, coriandri, ana. ʒ.iij. ro. feminis endiuiæ, & acetosæ, ana. ʒ.iij. macis. ℈.i. croci. ℈.ſ. aquæ ro. quod sufficit. Et quandoq; additur camphoræ. ℈.i. cum dispositio exigit, & excessus caloris in ea non veri frigoris intinge pannũ lineum simplicem, vel de serico albo, & supra cor frequenter appone. Et si apparuerit siccitatis excessus adde parum succi pomorum dulcium, vel bugloſſæ, vel lactis. Aliud conferens tremori ex frigida causa. ℞. macis gar. vsneæ, charabę, ana. ʒ.ſ. ameos, carui, anisi, ana. ʒ.i. tertiam partem. xyloaloes, ambrę, musci, añ. ℈.i. croci. ℈.ſ. succi bugloſſę, aquæ ros. & vini odoriferi, ana. ʒ.ij. Tepefiant, & infundatur tela serici rubei duplex, & sup cor apponatur sæpe.

Epithema cordiale.

Aliud cõfe rẽs tremori.

Item aliud ex inuentione nostra conferens omnibus dispositionibus eius frigidis. ℞. ligni aloes, se. ozimi, gar. se. melissæ, se. linguę bouinæ, ana. ʒ.ij. florum citri, sampsuci, añ. ʒ.i. gar. charabæ, corallo. rub. ana. ʒ.i. suc. linguæ bouinæ, vel aquæ eius, & vini odoriferi, ana. quod sufficit. Terantur omnia, & conficiantur, & ministrentur modo prædicto: sunt enim sana, & experta etiam si per modum saccellationis approximentur. Ioannitius. emplastrum conferens tremori, & syncopi calidis. ℞. spodij, sandali, añ. ʒ.ij. calamẽthi, ireos, endiuiæ, añ. ʒ.i. coriandri. ʒ.ij. croci. ℈.i. fari. hor. ʒ.i. confice cum succo acetosellæ. & aqua ros. & modico vini odoriferi. & confert etiam febri, & ministretur sæpe innouando. Aliud ad frigidum ſm eundem. ℞. castorei. ʒ.i. ma. xyloaloes, ameos, cubebarum, añ. ʒ.ij. cymini, linguæ auis, añ. ʒ.ſ. charabæ, doronigi, añ. ʒ.i. croci, gar. ana. ʒ.ſ. Confice cum succo ozimi, gar. et vino odorifero, & emplastra super pectus, & est sanum. Linimentum Andromachi ad idem. ℞. sandali, calamẽ. ireos, ambræ, ana. Et tere subtiliter, confice cum aqua bugloſſæ, & pomorum, & oleo ros. & cera, & lini super pectus. Cõfert debilitati, & tremori calido, & frigido proprie si cõficiantur cum oleo nardino, & sanabitur, si Deus voluerit.

Aliud ex inuẽtione ꝓpria.

Emplſm cõ fereus tremori, & syncopi.

De cura titillationis pulsus, & tremoris cordis. Ca. 3.

Galenus ait titillationẽ vero cordis. i. pulsum, & tremorem plurimum sanis iuuenibus repperi euenire. & hoc absq; manifestis accidentibus, sed cum hæc quibuslibet contigerint, sanguinis detractione iuuantur, maxime si subtilibus diætis assuescẽtur, hæc enim duo sanguinis multitudinem replentem, & oppilantem, & coarctantem educunt. Aitq; si cacochymia, quę ægritudinem operatur cum multitudine fuerit facienda est minutio de basilica. hac autem non potente fieri illi proportionale aliquid. puta prouocatio menstruorum mulieribus, & prouocatio hæmorrhoidum in viris. Neutra vero fieri potente fiat scarificatio crurium & ventosatio. Si vero non fuerit cum multitudine, purgãdi sunt cum pharmacia humorem contristantem educente. hæc enim propria est cacochymiæ. & subdit, multitudo extenuatiua corrigitur, sed in longiori tempore, q̃ euacuatione manifesta iam dicta. Decoctio soluens humorem calidum, et choleram de corde, & vicinis membris, et cõfortans ipsum in omnibus dispositionibus suis. ℞. aquæ fructuum, lib. ſ. bulliant in ea pulpæ tamarindorum, cheiron. ʒ.i. pulpæ myroba. citrinorum. ʒ.ſ. croci, grana. v. ma. ʒ.i. et dimittantur vsq; mane. tunc vero colentur, & colaturæ rhabarb. ʒ.i. addatur quod puluerizatum resideat prius in succi rosarũ. ʒ.ſ. & detur vbi oportet, & est archidia. Alia soluẽs humorem phlegmaticum conferens pasſionibus eius, & est Serap. ℞. hyssopi, mentæ, calamenthi, melissæ, ana. ʒ.i. radicum lilij. ʒ.ſ. linguæ auis. ʒ.ſ. spicæ, cinnamo. ana. ʒ.i. acetosæ. ʒ.ſ. polypodij. ʒ.ij. Bulliãt in aqua boraginis, vel bugloſſæ quantitate sufficienti. Deinde colentur, & in parte sufficienti bulliant pulpæ myrob. chebu. ʒ.i. et superaddatur aga. puluerizati. ʒ.ſ. zuccha. ros. noui, vel residentiæ eius, vel geleniabin. ʒ.i. & detur in aurora. Decoctio de epithymo secundum inuentionem nostrã confert prædictis passionibus, soluendo humorem melancholicum, dicta in antidotario. Itẽ decoctio de fumoterræ etiam prædictis passionibus confert causatis ab humoribus, & fumis aduſtis, & oppilationibus proprijs cordis, & aliorum viscerũ educens cum facilitate ipsos.

De cura pasſionum cordis per compaſſionem ad cerebrum. Cap. 4.

Galenus ait. discretę naturę cerebri facile multas generant superfluitates, ex quibus nocumẽta fiũt subiectis organis ad quodcunq; ipsorũ vertitur superfluitas. Iudæi decoctio educens cholerã, phlegma, & melancholiã, cũ facilitate cõfortans cor, & oĩa viscera, & conferens prędictis pasſionibus cordis ex cõmunitate ad cerebrum patiens ex frigiditate oppreſſum epilepſia melãcholia, vel mania, vel catarrho frigido. ℞. stœchados, melissę, hyssopi, ana. ʒ.i. ireos. ʒ.i. coriãdri prępparati. ʒ.ſ. cubebarum. ʒ.i. spicæ. ʒ.ſ. Bulliant in aqua cicerum: deinde colentur, & in colatura bulliant polypodij. ʒ.ij. Et dissoluantur aga. puluerizati. ʒ.i. pulpæ myroba. citri. chebulorum, & indorum, & iterũ colentur, & colaturæ addatur rauedscẽni. ʒ.i. & detur mane. est enim sana, & experta, & neminẽ decipit vnq̃. Et sunt aliqui, qui addunt hieram, & proprie cum ex cõmunitate, seu cõpasſione ad inferiora mẽbra nutritiua, vt est stomachus, hepar, & splen, & viarum ipsarũ ad cor: & ad putrefactionẽ ipsorũ, & vlcera: & etiam expulsiones, vt renes, vesica, et matrix, quorum prædicta cõpasſione, cor pasſiones incurrit. Aboa. lutum sigillatum sumptum, & retentum in ore prohibet catarrhum calidũ ad spiritalia, & spica frigidum: & etiam linitũ extra cum oleo ro. Item grana papaue. albi, contrita cum zuccha. al. & retenta in ore, & retinent catarrhum acutũ, & salsum. Et diacodion, et loch eius simile operantur, et thus album retentum in ore frigidum. Sacculus cõfortans cerebrum, et retinens catarrhum frigidum. ℞. sandarachæ, thuris, pulegij, spicæ, et salis cõmunis, ana. ʒ.ſ. spicæ. ʒ.i. si calidum sit loco pulegij, ponatur myrtus, et sandali.

Sacculus

De cura pasſionum cordis per compaſſionem ad stomachum. Cap. 5.

Inquit Gale. antiqui os stomachi, cor, semper appellare consueuerunt. Cõpatitur. n. patienti cor valde, et principalia reliqua, et totum corpus cor, quod propter alligantiam eius ad ipsum in arterijs cerebrum in duabus neruorum partibus, et propter alligantiam in venis, et neruo subtili, et proinde totum corpus, et maxime cum ei ministret in re nutrimenti. Inquit proinde Aboali. stomachus est membrum, cuius cõmunitate patitur totum corpus. Modus saccellorum, quibus vſi sunt antiqui, et habentur nunc in vſu confortantium stomachum et infrigidãtium, et prohibentium effusionẽ humorum calidorum ad stõm: ac mordicationem inducentium á qua cõpatitur cor cum incurrit cardiacam est talis. ℞. cimarũ rubi, foliorum vitis syluestris, rosarum cum stipitibus cimarum, myrrhæ humidæ, ana. ʒ.i. sandali, spodij, ana. drach. ij, bulliant in aqua ros. et succo citoniorum, cum modico vino pontico, et tepidi applicentur frequenter super ipsum. Emplastrũ ad idem. ℞. sandali. ro. al. spodij, lenticularũ aquę, añ. ʒ.i.

Saccellus ad stõm.

Emplſm.

terantur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 537 sur 1089

Saccell⁹ ad varias stõi passiones.

terantur,& conficiantur cũ oleo ros.& cera,& aqua fabrorum,& emplastretur. Receptio saccellorũ cõfortãtium stomachum,alterantium discrasiam eius frigidã,& prohibentium effusionem humorum ad ipsum,& cõferentium nauseæ vomitui phlegmatico,singultui,& oxyremię vertositati,& cardiacæ,& syncopi vitio stomachi. ℞.mentæ siccę,absinthij,sampsuci,añ.ʒ.i.spicę.ʒ.ij.masti.galangę, macis,gariophyl. galliæ musca. nucis musca.cardamomi vtriusq;.ana.ʒ.i.corticum citri sicci. ʒ.ſ.corticum thuris, añ.ʒ.i.ſ.bulliant in vino pontico cum succo citoniorum, & calidi sufficiẽter applicentur sępe super ipsum. Idẽ operatur cerotum stomaticum. Gale. Emplastrum de masti

Empſm nobile & facile.

ce liquefacto simplici ad idem aggregat enim in se proprietates quatuor in cura stomachi plurimum necessarias .ſ.aromaticitatẽ,stypticitatem,et temperatã caliditatem, & liquefaciẽs phlegma in ipso. Et modus est quẽ Rabi de signauit.accipe masti.albam,& grossam pinguẽ,& dissolue eam in lamina ferri supercalefacta,et malaxa manibus, & extẽde in forma manus,& applica. Dixit quoq; q succus maioranę,& bugloſſæ,cum gar.tritis,vt alcohol multum valet in tremore saltu cardiaca quod cafatan dicitur. Et si quidem causa prędictarum passionum cordis sint vlcera stomachi,& bothor curentur cura propria,quę infra

Prohibẽtia cursum humorum ad stomachũ.

dicetur. Gal.ait.vinum cum pane stomacho ieiuno sumptum prohibet cursum humorũ ad stomachũ. Sed si quidem sint cholerici sit vinum debile stypticum,& lymphatum.Si vero frigidi,& phlegmatici sit vinum stypticũ,& aromaticum purũ non fumosum,vt vernacia,& gręcum, & vinum pissotiæ: & vina quo.q; aromatica, & acetosa in calidis operantur idem. Et syrupus de menta in frigido.et syrupus de agresta in calido, & diacitonitem in vtroq;,& melicratum cõditum nostrũ,et tragea ex anisо,carui,gar. macegalanga,cardamomo, & zuccha. Et decoctio hasce ſm nostrã inuẽtionẽ confert prædictis passionibus cordis causatis vitio stomachi ex indigestione educẽs humorem phlegmaticũ,& ventositatem hipocõ.dissoluit. Puluis. Serapionis ad stomachi,& hipocondriorum ventositatẽ. Recip.ameos,ſe.apij,ana.ʒ.v.gar.masti.thuris mas.ana. ʒ.vij.radicum squinanti, costi, ana.ʒ.iij.nasturci. torrefacti.ʒ.xxx.extenuat,& confortat.Idẽ operantur cõmouentia eructuationem,ex quibus sunt origanum,folia mentę, anisum,carui,calamenthũ,menta, ameos, galãga, masti che.& gar.qui sunt,pprij in hoc casu.prout dixit Aboa. Rasis. Emplastrũ ad apostema stomachi,et hepatis cuius cõmunitate patitur cor cum est antiquum, & vbi non est caliditas. ℞.fœnugræci,ſe.lini,cauſ.& carpobalsami,añ. ʒ.v.cordumeni,ireos,amygdalarum,costi,myrtæ,spicæ, cyperi,añ.ʒ.v.bdellij,subalbidi.ʒ.vij. styracis liquidæ.ʒ. iij.nasturtij.ʒ.ij.aromatici,cerę citrinę,adipis anatis, omnium,añ.ʒ.iij.olei chamęmilini.ʒ.xx.deinde aggregẽtur, & emplastrentur. cum eo. Aliud ad apa stomachi,& hepatis cum non est antiquum. ℞.fœnugræci,ſe.lini,anethi sicci,violarum siccarum, chamæmillę siccæ, althęę siccæ, ma.ana.ʒ.v.spicæ,cyperi,squinãthi,calami aromati,añ. ʒ.vi.cerę.ʒ.vi.olei chamęmili.ʒ.xv.omnia aggregentur, & fiat emplastrum. Arist.grana granatorũ muzorũ, & acetosorum in cibo, & post sumpta, vel succus eorum in cibis: et salsamẽtis,aut syrupus ex eo factus prohibet corruptionem fumosam in stomacho ciborũ,et potuum,quę causa est cardiacæ passionis. Nicolaus. diacinnamomũ, & diaciminum, prohibent corruptionem acidam cibi,et potus,quę causa est passionum dictarũ cordis.Dixit Gal. hierapicra confortat stomachum,cor,& cerebrum,& hepar,& putrefactionem in eis corrigit, quæ passionum dictarũ potest esse causa. Etiã si ex xyloaloe sumatur.ʒ.i.ſ. puluerizato cum vino aromatico lymphato cũ aqua feri,remouet humiditatem putrefactam stomachi,& cõfortat ipsum hepar,& cor,generat lætitiam, & prohibet irã. Dixit Aboa. Et darsesecham lætificat putrefactionem,& emblici cõditi. Et nasturtium putrefactionem vacuitatis

A ventris, & cinnamomum, in alijs partibus existentem. Idem operatur oxymel squilliticũ, & acetũ eius, & aqua mellis, & geleniabin, & solus aloes. Trazea confortans stomachum: & prohibens ascensum vaporum, & fumorum ad cor,& cerebrum,ſm intentionem nostram. ℞.coriãdri præparati.ʒ.ij.seminis melissæ. ʒ.ſ.cinnamomi electi.ʒ.i.zucchari tabarzet.ʒ.iij.puluerizẽtur & miscean tur.Dosis cochlear vnum post cibum non sequente potu. & sana experta. Idem trifera saracenica Nicolai,& nostra operatur.& electarium nostrum lætificans,& confortans capitulo de melancholia dictum. Et omnia ex cibis,& fructibus ponticis post cibum sumpta.

De cura passionum cordis per compassionem ad hepar. Cap.6.

DIxit Gale.hepar vnum ex principalibus membris existit. Est enim fons, & minera naturalis virtutis sanguinem generantis,à quo venę originem habẽt quibus sanguis ad totũ corpus distribuit, & singula mem

B bra renutricationis gratia,& generationis spirituũ. Quapropter sapiens natura ab ipso venam magnam chilis vocatam extraxit, quæ transiens per subteriora ascendendo dorsi imbibitur in dextrum ventriculum cordis à quo pro parte transiens transcolatur, & purus in sinistrum ventriculum eius confert in spiritum. Et reliquum eius informationem recipiens ibidẽ nutrit corpus eius,ac transiens per venam de dextro cordis ascendens ad corporis superiora, vt caput nutriat. Et ipsa proinde nimirum si illi grauiter patienti compatiatur cor. Alligatur enim vena ipsi, & ea mediante ab ea recipit sanguinem pro alimẽti materia sui generationis spirituum quibus virtus eius,& aliorũ membrorum irradiantur:cum quo etiam mittit quandoq; melancholiam,& fumum cordi passiones inferentem prædictas propter cõmunitatem remotam. Syrupus de endiuia,remittit hepatis inflãmationem,et oppilationem corrigit. Et trochisci de berberis, & remittunt hepatis inflãmationem eius multiplicantem fumum, & vaporem pe

C tentem cor,& cerebrum,& confortant ipsum.Et triasandali,& cerotum de sandalis,& rhabarba.cum succo ro.& aqua lactis,decoctionis scenæ,mũdificat ab ipso cholerã, & vstiones phlebotomia ex basilica dextra minuit repletionem eius qua passiones cor prædictas pati contingit.

Quo nam mõ hepar totũ corp⁹ nutriat.

De cura passionum cordis per compassionem ad splenem. Cap.7.

INquit Gale.splen est membrum ad hoc generatum,vt semper fœces sanguinis attrahat, & de eis hepar mundificet, quibus non mundificatis sanguis infectus melancholicis humoribus transit ad cor, & cerebrum, & tales passiones causabunt,atq; timorem,maniam,& melancholiam. His autem,quę rectificant ipsum confortant,vt sanguinem à suis mundificet fœcibus est vtendum. Dicetur autem in capitulo de cura splenis,ſi Deus voluerit,qui sit benedictus.

Splenis officium.

De cura passionum cordis per compassionem ad intestina. Cap. 8.

D AIt. Gal. Repletio ſm ventrem superiorẽ ad vomitum euacuetur. Quæcunq; vero ſm partem inferiorem eius subductione proprie collyrio,vel clysteri. Intestinorum quoq; repletio,& si ex ventositate fuerit,curetur cura inflationis,& colicæ,quæ infra dicetur. Et si ex fœcibus,siccis,humidis,lubricis,& mucillaginosis. Similiter si ex vermibus cura propria, quæ dicetur. plurimum enim prouocant syncopim,& tremorem: epilepsiã quoq; et subeth,et stuporem fumũ mittendo venenosum ad cor, & ad cerebrum mordicãdo intestina, & stomachũ. Abo. dixit hora comedendi est cum aderit fames.cum vero aderit,nõ toleres eam, quoniam tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Ga.ait,illud est,ſi hepar de bono sanguine minus,q̃ sibi expediat habet, & de malo plurimum:& quandoq; choleram superfluẽtem immittit,quę est causa morsus eius ex quo passiones cordis prædictę se-

Ninie famis noc.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 538 sur 1089

quuntur. Et quandoq; eſt phlegma mittens frigidum vaporem ad ipſum plurimũ à cerebro miſſum, vel in ſtomacho concretum. Quod ſi plus non habeat de bono, nec de malo, nihil illi remittit: quia in famem ſyncopalem deuenit. Cibus ergo illico eſt cum aderit exhibẽdus. Et vbi nõ habeatur, et ſyncopis timeatur, panis infuſus in vino puro eſt tribuendus in frigido, & phlegmatico, & in cholerico miſto, ſeu lymphato, vel aliquod robſtypticorũ; puta granatorum, citoniorum, vel agreſtæ: & vbi iam cucurrit humor repletus eſt ſtomachus ante cibũ, vomitu educatur vel aliquo ventris ſubductiuo, & lubricum facieate præmiſſo, ſicut Gal. oſtendit, & Aboali.

De cura paſſionum cordis per compaſſionem ad os ſtomachi. Cap. 9.

AVerrois ait. theriaca, & phylonium ſunt cõuenientes in ſedatione doloris ſtomachi cholicæ, & reliquorum membrorũ: ex quo poſſunt euenire ægritudines cordis prædictæ, & proprie vbi cauſam eius imprimentem non poſſumus preauferre. Conueniunt enim vtriq; cauſæ imprimenti, & percipienti, ac confortat: ſed theriaca reſpicit cauſam imprimẽtem magis, phylonium vero percipiẽtem. Et ſi quidem earum cauſa ſit vomitus, & collyrica paſſio curetur primo. prout Hippo. dixit. Inquit enim vomitus vomitu: fluxus fluxu: vomitus fluxu: fluxus vomitu, & vterq; ſudore curantur. Secundo confortantia cordis miniſtrentur quæ dicta ſunt.

De cura paſſionum cordis, & fluxu ſanguinis menſtruorum, & hæmorrhoidum. Cap. 10.

HIppocrates ait in fluxu muliebri ſpaſmus, & animi defectio malũ. Quod approbans cõmen. ait. In fluxu ſanguinis plurimũ deficere conſueuerunt. Ait quoq; Aboa. q; ex matrice accidit prę ſocatio, quę eſt quidam ſpaſmus cum ſyncopi: & illud apud retentionẽ menſtrui, vel etiam ſpermatis quibus volens curam apponere. Hippo. ait in apho. Mulieri menſtrua ſi volueris retinere, ſithiam maiorẽ mãmillis appone. Aboali autẽ ſecutus eſt eum dicẽs. Phlebotomiã de ſuperioribus partibus deriuabis euacuãdo, ipſamq; inſtitis fortiter ſtringas. Ingroſſantibus, & ſtypticis cibabis demũ, & fomẽtabis, emplaſtrabis, epithemabis, applicabis, & impones collyria ex ſtypticis, & ponticis cõglutinantibus, ac quę dicuntur ap propriatis: vt eſt ſcoria ferri ſumpta cum aqua arnogloſſę, vel ſumpta emplaſtra: licet cõceptioni pręſtet impedimẽtum. Et ſolatrum hortulanũ ſuppoſitum ſtatim ſtringit, & ſimiliter hæmorrhoidum fluxum. Ex his autẽ, quæ in ſtringendo fluxum menſtruorũ, & hæmorrhoidũ ſunt efficacia & experta, ſunt trochiſci noſtri de charabe de terra ſigillata. Paulus quoq; dixit lutum ſigillatum nõ eſt medicina magis abſciendens ſanguinem vndecũq; fluat. In. 5. aphoriſ. xxix. Inquit quoq; Hippo. in apho. Muliebria educit ex aromatibus calefactio. Qualia ſunt ſpica, gallia, folium, crocus, & herbarũ aliquæ, vt calamenthũ, pulegiũ, ruta, marrubiũ, abſinthium, ſauina, & huiuſmodi. Aboali autem phlebotomia ſaphenæ, vel venæ, quæ ſub poplite eſt: ac vento ſatio inguinum prouocat mẽſtrua, et fluxum hæmorrhoidum, & appoſitio ſanguiſugarũ in pudico eſt conueniens. Aboali ait. collyria ex bryonia, pane porcino, ellebo. pulpæ colocynthidos, felle taurino inuẽta, & collyria ex opopanace, ſerapino, ammoniaco, vel puluere euphorbij cum ſucco rutæ coto infuſo prouocat menſtrua, & ſanguinẽ ex hæmorrhoidibus: & leuiora eis ſunt radix althęæ, fœniculi, piſamũ, & fœnugrecũ. Et ex mediocribus vtic̃ę folia, & mercurialis, & herbæ confortatæ, & aloe ſuppoſita, abſinthium, & nigella, & rubea tinctorum bibita, & ſuperpoſita acquirunt enim hæc omnia ſanitatẽ in paſſionibus cordis, & aliorum membrorum, quæ ex retentione menſtruorum, aut hæmorrhoidum, vel ſuperfluo fluxu proueniunt ſubſequentibus aromatibus notis et cordialibus, ſi Criſtus voluerit. Phylonium perſicum deſcriptione filij Serapionis valet ad ſanguinis eruptionem ex mẽſtruis, & hæmorrhoidibus, & prægnantibus quibus deſcendunt menſtrua, & ventoſitatibus, quæ in matricibus fiũt, & conſeruat embryonem in ventre matricis, ſed eſt ex vltimis, quia oppiatum. Recip. pi. al. ſeminis hyoſcyami al. ana. drach. xi. opij, terrę ſigillatę, añ. drach. x. croci. ʒ. viij. vel. v. euphorbij, ſpicæ, pirethri, myrtæ, ana. drach. ij. caſto. ʒ. i. zedoariæ, & doronigi, margaritarum non perforatarum, & muſ. ana. ʒ. ſ. mellis colati, & ſpumati quantum neceſſe eſt. potio fit pondus. ʒ. i. cum eo quod conuenit ex potibus, ſumma medicinarum eſt quindecim.

De cura paſſionum cordis ex retentione menſtruorum prægnantibus. Cap. 11.

DIxit quoq; Ga. In conceptu oris ſtomachi nocetur, nec mirum cum purgationes non exeant, quæ ſm ſuperabundantiam redundant ad ſtomachũ, & cõſequenter fumum mittunt ad cor, & cauſa eſt paſſionum dictarum, quæ rectificatione regiminis, & vſu rerum conſortantium ſtomachum, & cor emendantur.

De cura paſſionum cordis ex rarefactione pororum cutis ex ſua re diaphoretica per ſe, vel ex balneo, vel exercitio. Cap. 12.

ABoali dixit, oleũ myrtinũ, ſuccus citoniorũ, oleum omphacinũ de balauſtijs, & roſaceum iniunctum exterius ſtypticitatem ac denſitatem corporis poris acquirit rarefactis ſuperflue. Et quibus reſolutio corporis occulta ſenſui manifeſta cum ſudore diaphoretico per ſe, vel balneo exercitio ſuperfluo euenire cõtingit, ex quibus paſſiones cordis dictas qñq; euenire vidiſti. Oleũ ex inuentione noſtra ad ſudorẽ diaphoreticũ. Ry. roſa. cũ ſtipitibus imaturarum. ʒ. xx. ſanda. balauſtiarũ, ana. ʒ. x. gallarum. ʒ. iij. cimarũ myrtę. ʒ. i. Omnia coquantur in aqua pluuiali, lib. ij. quouſq; ad. iij. partem reducãtur: deinde colentur, & colaturæ addatur olei roſ. lib. ſ. Et iterum vſq; ad aquæ cõſumptionem. Poſt vero oleum ſeruetur, & eo vngaſ cũ opus fuerit, ſpina, pectus, pulſus, hypochõdria. Et emplaſtretur ſuper extrema raſura cucurbitæ, vel mittãtur in aquã frigidã, & da zucch. roſ. cũ aqua frigida, vel aqua feminũ cõmunũ. Sed vbi frigiditas extremorũ apparet perdurans, & pulſus debilitas, & corporis vniuerſi à fortibus infrigidantibus abſtinẽdum eſt. Fortis enim diſtinctio deijcit virtutem. Dixit Aboali. ſed ſuper poros cutis puluerem ſpicæ ſuperaſpergas: ſuperaſperges quoq; puluerem maſt. thuris, charabæ, gũmi arabici, quæ cõglutinando abſq; infrigidatione conſtipant poros, & venarũ orificia, humiditates, & ſpiritus cõgregant, & à reſolutione facili vetant, & viuificata virtute cum pane & vino demum cũ cibis inſpiſſantibus, & ſtypticis nutriatur: prout infra dicetur, & ſupradictũ eſt. Nicolaus dixit ro. nouella ſudorem diaphoreticũ retinet cuius recepta eſt. Ry. ro. Iiquiritiæ, zuccha. añ. ʒ. i. ʒ. i. ℈. ij. ſ. cinnamomi. ʒ. ij. ℈. ij. & gra. ij. gariophyl. ſpicænardi, galangę, zingi. nucis mu. zedoariæ ſtyracis, cardamomi, apij, ana. ℈. i. & gran. viij. mellis quod ſufficit. loco autem mellis ponatur zuccharũ in hoc loco, et loco zuccha. mel ſuperius. Roſatæ nouellæ compoſitio.

De cura paſſionum cordis ex aere peſtilentiali. Cap. 13.

SI ex aere peſtilentiali cõtingant, docuit Aboali patientem ex aere in aerem bonum mutari, & de regione in regionẽ, quod ſi non valeat, mutet habitaculũ ſuum. Sed ſi quidem accidat ex cauſa ſupercœleſti peſtilentia, habitet in ſubterraneis locis. Si vero ex cauſa terreſtri, habitet in domibus altis, & rectificet aerem cũ aromaticis frigidis vel calidis, put eius expetit qualitas. Nutriatur aceroſis, & aromaticis: ac in cibis vtatur aceto, et potibus etiã. Inquit enim Gale. aceto autẽ in cibo et potu, vti eſt à nocumento eius aſſecuratio. Dixit quoq; plures iam ſanati ſunt ex peſtilentia magna propter conſuetudinẽ bibẽdi lutum armenum cum vino ſubtili permiſtum cũ aqua ro. vt perducat id ad cor. G. quoq; ait. Tria ſunt quæ hominem à peſtulentia præſeruant, ſeu impreſſione ipſius, vt q; corpus ſit mundum, et bene tranſpirabile. Et q; aer rectificetur

ctificetur & alteretur. Pilulæ preſeruantes ab impreſsione aeris peſtilentis ſm deſcriptionē Aboali. ℞. aloes, croci, ana partes æquales myrræ partis. i. mediam confice cū aceto. & da oī die. 3. i. ſunt. n. expertæ & ſanæ.

De cura paſsionum cordis ex fœtore contingentis. Cap. 14.

ISaac ait. Si ex fœtore quis tales paſsiones incurrat, abñ ciantur putrida, et mundentur, fœtida aer fiat euentabilis, & odoriferus. Miniſtrentur calida vel frigida prout inuitat neceſsitas, ſicut te ſcire fecimus ſupra de cura vertiginis ex vapore fœtido.

De cura paſsionum cordis ex morſu venenoſorum & aſſumptione veneni. Cap. 15.

INquit Aboali. Morſis ab animalibus venenoſis: & eis qui ſumpſerunt venenum ſubuenies cum vomitu feſtinanter: deinde lac vel butyrum ſi calidum ſit venenū, da. Si vero frigidum, aſſam ſeu confectionem eius diamuſcum, vel alia miniſtrabis. Et ſi contrarium à ſubſtantia. mythridatum vel theriacam, & lutum ſigillatum: prohibet penetrationē eius ad cor: & extra corpus expellit, cor contortando. Deinde conſideretur cuius generis ſit: & ei propria medicina curetur. Serapionis vomitiuum ad eos qui ſumpſerunt venenū, & morſi ſunt ab animalibus venenoſis. Recipe. ſalis indi. charabæ, baurach, ana partem. ſ. terantur & dentur cum aqua mellis. Modus gargariſmatis quod expertus ſum. dixit. G. In lepore marino: & cantharidibus ſumptis educes ea vomitu ſtatim: & iam expertus ſum ipſum morſu canis rabidi cum vino, & liniui cum ipſo morſum viperę cum aceto, & poſui ſuper ipſum poſt linimentum folia ſcordeon, vel centaureæ. Pilulæ cōtra oē venenū ſumptū, & cōtra morſum cuiuslibet animalis venenoſi. ℞. terræ ſigillatæ, luti armeni, ana. 3. ſ. Cōfice cum ſucco cyperi, & vtere cum oportet.

De cura paſsionum cordis ex timore contingentis. Cap. 16.

SI ex timore perterriti tales paſsiones incurrant inducantur ad ſecuritatem & gaudium cum ampliatione aeris, & claritate, & aſpectu viridium & picturarum placibilium, & cum fabulis & cantilenis placidis, & ſuauibus ac læta ſociorum & amicorum ſocietate ac delectabilium perſonarum vigilent, quę læta ſunt narrent, & blandiantur atq; mulceant. Fricentur, & potētur vino, et cibētur electario de muſco dulci et gēmis: & aliud addit ex ſolutis ex gaudio frigidis, & ſtypticis mitigantur, & cordialibus cibis frigidis nutriantur, & viſcoſis cum mixtione xyloaloes, & occupentur ſomno.

De cura paſsionum cordis ex labore: et accidētibus animæ. Cap. 17.

In ſecunda aphoriſ. 47

HIppocrates inquit in apho. In omni motiōe corporis cum cœperit quis dolere, ſtatim quieſcere remediū eſt. Quod generaliçans Gal. ait in motiōe animæ etiam locum habet.

SVMMA IIII. *ſectionis primæ, ſecundæ particulæ, continens capitula quatuor.*

Prologus.

HAEc omnia, quæ ſunt dicta & ſimplicia, & compoſita ſunt de genere medicinarum, quibus ſanabūtur cordis ęgritudines oēs, ſi Chriſtus voluerit. Subſequenter ſecundum præmiſſum ordinem procedere expedit ad medicinas ægritudinum partium forinſecarum pectoris, quæ mammillæ dicuntur: quarum ſubſtantia glandoſa eſt, alba, & ſpongioſa, in ſe plures continens arterias, & venas, ipſas cum matrice continuantes. Iuuamentum quarum ad quod eas in maribus ſapientia generauit eſt ad perfectionem decoris vt aliqui dicunt. Et tamen non ſunt in maribus veræ mammillæ: ſicut nec mulieri ſunt veri teſticuli. Sed æſtimo ad hoc factas fore vt ſua ſpongioſitate colligant humiditatem lacti conſimilem: non tamen verum lac, ſicut in hirco qui lactauit, inuentum eſt. prout Ariſtote. in de hiſtorijs animalium dixit: & hodie in viris humiditate abundantibus eſt videre ac cordi propinqua ad contemperandam eius ſiccitatem ad quod forte humiditas hepatis, & cerebri propter eorum diſtantiam nō ſufficit: nec etiam humiditas aeris inſpirati ſicut eorum frigiditas ad contemperandum caliditatem ipſius: nec etiā humiditas ſanguinis, & tempus generati in ipſo: & ſi ſint ei magis propinqui eo, quòd ſiccitas eſſentialis in ipſo à calore ſuo motu effectiue ſemper excreſcit, vt proinde multiplicatis humectantibus ægeat: quibus prout vitæ conuenit cuius eſt principium valeat temperari. Cum enim vita per calidum, & humidum conſtet, indiguit cor vitæ principium calidum & ſiccum exiſtens propter motum neceſſarium vitæ comtemperantibus pluribus ſuæ ſiccitatis exceſſum quàm caliditatis: licet hæc in eo ſit maior, & etiam eſſentialis, tum quia humiditas eſt minus actiua q̄ frigiditas, tum quia multa remiſsio ſiccitatis in corde eſt magis conueniens vitæ, vt conſiſtat in ea, q̄ ſit multa remiſsio caliditatis, cum ſit formalis in ea: & proinde magis præiudicialis eſt vitæ. Abſque enim caliditate multa ipſius vita eſſe non poteſt: abſque ſiccitate vero multa, & cum temperantia in paſsiuis cor eſſe poſsibile eſt. Iuuamentum vero ad quod illas in fœminis genierauit, exiſtit ad lactis generationem, quo nutriatur infans de vtero, prodiens vſque ad tempus productorum iam dētium in quo mandere dura poſsit, ex menſtruis nutrientibus ipſum in vtero: quibus cum careat mas, lac non generat q̄ q̄ mammillas videatur habere: habet enim ſed non ſic. ſicut mulier. Cui iuuamento quandoque accidit nocumētū: quod tripliciter fieri contingit. Diminuitur enim, aut aufertur, aut corrumpitur: & hoc propter reſpectum ad ſpeciem, et infantem pro cuius alimento lac generatur. Sed per reſpectum ad matrem nocumentum talis actionis exuberantia lactis eſſe dignoſcitur vt infra patebit, cuius quidem nocumentum euentus eſt ex ægritudine earum propria, vel ex communitate propria ſimplici & compoſita: & ſimplici complexionali primum cum materia cum ſanguinis ſuperfluitatem recipiant ad lactis generationem, vt dictum eſt. Et quia debiles ſunt, raræ, & frigidæ: ac menſtruali, & communi & compoſita, vt apoſtemate. Ex communitate autem ad alia mēbra corporis, & proprie nutritiua. & maxime ad matricem aut ad corpus totum. et ſecundū hoc iſta quinta ſumma ſecundæ particulæ continebit quatuor capitula.

De diminutione lactis. Cap. 1. fo. 53
De exuberantia, & de caſeatione lactis, & de corruptione eius. Cap. 2. fo. 54
De apate māmillarū, & de earū vlceratiōe. Cap. 3. f. 54
De earum magnitudine. Cap. 4. fo. 55

De diminutione lactis. Cap. 1.

DIminutio lactis, & eius exuberantia notæ ſunt: eſt autem lactis diminutio contraria exuberationi eius non ſolum in ſpecie, ſed etiam in effectu. Nā prīa nocet fœtui, & nō matri: ſecūda vero matri, & nō fœtui: vtraq; igitur eſt corrigenda: & cōtrariorū cōtrariæ ſunt cauſæ, & contrariarū cauſarū contraria ſunt ſigna & curæ. Proinde correctio vnius erit per correctionem alterius declarata. Et quia diminutio ablationi conuenit genere cauſæ, & differt in quanto ipſius. ideo per cauſam diminutionis curam ablationis comprehendere habes.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 540 sur 1089

Modus venandi cãm diminutionis lactis.

bes. Cum ergo lac ex ſanguine alterato in mãmillis ad ſuã naturam propriũ generetur, cum vides lactis diminutionem, inſpicias ſanguinem: quia non euacuabitur ab altero duorum, puta quia aut eſt diminutus in quãto, aut mutatus in ſubſtãtia, & qualitate generationi lactis inconueniẽti: quia ſuperflue calidum, frigidum, ſiccum, vel humidũ, & maxime frigidus, & ſiccus, aut groſſus, vel ſubtilis, & aquoſus. Diminutio autem talis ſanguinis, aut eſt in corpore toto, aut in mãmillis. & ſi in toto, aut ex parte cauſæ materialis eius. ſ. cibi & potus: quia ſit diminutæ quantitatis & inconuenientis, aut qualitatis ex parte cauſæ efficiẽtis. ſ. complexionis corporis habentis ſanguinem generare: quia ſit malitia complexionis in toto qualiſcunque, & proprie frigida, & ſicca pura, vel cum humoris vitio mixto in ſanguine, vel dominãte in mammillis: quia ſanguis declinet ad illam partem, & matricẽ maxime, qui ad mãmillas venire conſueuit: ex quibus cauſas exuberationis colligere poteris. Signa quorum omnium diſtincta ſunt: hæc ſiquidem ſit ex diminutione ſanguinis in quanto erit priuatio ſignorũ dominñ ſanguinis in toto corpore in qua libet parte. Si ex peccato eius in quali, videbis ſanguinem ſupercalefactum vel infrigidatum liquidum vel ſpiſſum. & in eo dominari alterum triũ humorum, cum extraxeris de corpore per phlebotomiam, & poſueris ipſum in catino ex diſpoſitione corporis, & regimine præcedente inueſtigare poteris. Et ſi quidem diminutio in quanto, & eius mutatio in quali ſit ex parte ſuæ materiæ. ſ. cibi, & potus tibi ſenſus declarat. Si vero ex parte ſuæ cauſæ efficientis. ſ. malitiæ complexionis in toto corpore cognoſces id per ſigna malæ qualitatis calidę, frigidæ, ſiccę, vel humidæ, & calidæ ſi ſit pura ſm inflãmationem corporis & feb. qñq; ſitim, appetitum frigidorum per quæ iuuatur: & lędit̃ p̃ contraria: & ſi cum humoris vitio perpendes per exeuntia, & proprie ex eis, vt eſt lac per qualitatem mutatã, & colorem corporis per regimen præcedens per complexionem, ætatem, artem, tempus, regionem & ſimiles circũſtantias. & ſic de alĩs qualitatibus tribus. Diminutionẽ vero ſanguinis in mammillis: & quia declinat ad aliã partem perpendes ex venarum, & arteriarum occultatiõe in mammillis, & ex fluxu eius: & ex alĩs partibus corporis ex quibus fluere conſueuit: vt ſunt nares hæmorrhoides, & propria menſtrua. Inquit. n. Hippoc. Si mulier, quæ nec prægnãs eſt, neque generauit lac habet, huic mẽſtrua defecerunt. ex quibus ſigna exuberationis tibi ſunt per cõtrarium manifeſta. Cura diminutionis lactis, vt ex prædictis colligitur, eſt. iĩ. res. Prima cõſiſtit in ſanguinis adequatione, vt ſit ſufficientis quantitatis, & conuenientis qualitatis ad lactis generationem, & multiplicationem. Secunda conſiſtit in attractione ipſius ſanguinis generati, & multiplicati ad mammillas. Tertia conſiſtit in cõfortatione ipſarũ ad ipſius ſanguinis cõuerſionem in earũ propriam naturam qua lac generatur. Primam rem complẽt cibi & medicinæ: & illa, quę ſunt cibi & medicinę. Inquit Gal. illa, quæ multiplicant ſperma, ſunt multiplicãtia lac. & ſimilis virtutis, & ſpeciei prẽter agnum caſtum: de quo dicit Aboa. q̃ multiplicat lac minorando ſperma, quod quidem æſtimo à proprietate habere. Galen. vero ſermo verificatur in operantibus complexione cibi, & proprie vbi peccatum diminutionis ſanguinis eſt ex parte materiæ. ſ. cibi in quantitate diminuti: & fit cum additione cibi qui à tota ſubſtãtia habet generare, & multiplicare ſanguinem bonum, & vniuerſaliter declinantem ad caliditatem, & humiditatem tepidam ſimilem, & æqualem caliditati ſanguinis, ex quo habet generari lac vt ſunt panis, lac mundum recens, caro annalis agni, vitulorum, gallinarum iuuenum, & pinguium, & hœdorum, & oua ſorbilia decocta non aſſa. & proprie multum lac & butyrum vaccinum cum vino ſumptum, & ſiſamum mollitum cũ vino ſumptum. Cicera, frumentum, fœnugræcum, vbera ouium, & caprarum cum lacte, & ea, quæ in eis continen-

Oĩa multiplicantia ſp̃ma multiplicãt lac p̃ter agnum caſtum.

E

F

G

H

tur propter ſimilitudinem, & proprietatem in mẽbris, & humiditatibus eorum. Et vinum albũ & rubeum. & conuerſio regiminis in oĩbus alĩs rebus nõ naturalibus ad caliditatẽ ęqualem abſq; ſiccitate. Medicinæ & proprie vbi peccatum diminutionis ſanguinis eſt ex incõuenienti qualitate, ſiue propter inconuenientiã qualitatis cibi propter inconuenientiam malitiæ complexionis in toto, corpore & mãmillis. & ſunt contrariæ qualitatis qualitati prædictorum: puta ſi fuerit illorum malitia cõplexionis calidæ, dãda eſt aqua hordei, aqua cucumeris, & feminum cõiũ, papauer, lactucæ, ſpinacia, atriplices, & ſimilia, puta granata muça. Si vero fuerint frigida, & danda ſunt aqua anethi. fœniculi, erucæ, apĩ, & electaria calida, & diacalamẽthum diacinnamomum, ſpicanardi, & ieiunet. Et ſi fuerit ſicca, dandæ ſunt humidæ prædictæ: & recentes nõ ſiccæ, & multiplicentur potus, iura, quies, & ſomnus: & diminuatur exercitium: & ſi fuerit humida prædictæ dandæ ſunt ſiccæ non recentes. Et diminuatur potus, iura, & fructus: & augeatur exercitium & vigiliæ: & ſi quidẽ ſanguis fuerit groſſus, detur oxymel cum aqua ſubſtantialiũ: vt eſt mentaſtrum, hyſſopus, ameos, haſce, calamẽthum, & origanum montanum. Et cibetur ex hatarabe. & in cibo eius ſit parum croci, & vinum ſubtile, & vtatur exercitio temperato, & vigilet. Et ſi ſanguis ſubtilis fuerit, vtatur inſpiſſantibus: vt eſt aqua iuiubarum, & aqua frumenti decocti, & condrum, & lenticularum excorticatarum, & caulium. Secunda: & ſi in ſanguine dominetur cholera, vtatur mundificantibus ſanguinem alterãtibus, & ſoluentibus choleram: qualia ſunt endiuia, lupulus, aqua lactis, borago, bugloſſa, ſuccus roſ. mel caſſiafiſtula, tamarindi, ſiracoſt, & ſimilia cum epithymo ſena myrobala. belliricis & nigris. Et ſi phlegma vtãt his, quæ phlegma in ſanguinem conuertunt, vt ſunt medicinæ calidæ in primo vel in ſecundo gradu: vt zinziber, macis. Cibi & medicinæ vbi peccatum diminutionis ſanguinis eſt expertæ materiæ, & efficientis cauſæ ſunt eruca, bauciæ. i. daucus, fœniculus, anethum, et apium ſilueſtre, & nigella, q̃ phlegma cõuertunt in ſanguinem. Et operatio cũ eis in hoc eſt melior, q̃ cum his, quæ ſunt medicinæ tantum. Et ſi ſanguis mali fuerit odoris, dabis cibum boni odoris: & vinũ ſimiliter: & epithymabis mammillas cũ alterantibus prędictis: & his quæ in decoratione dicentur, ſi Chriſtus voluerit. Secundã rem cõplent fricationes mammillarũ manibus blandis multũ, & partium adiacentiũ, vt pectoris, & ſpatularum cum melle, et puluere calamenthi. Epithemata, emplaſtra, & vnguenta ex calidis, quæ trahant ſanguinem à profundo cũ melle: & aqua ipſorum epithematum calida, vel aqua ſimplici: et ſi quidẽ fuerit oppilatio in venis eius, aut debilitas virtutis attractione earũ: augmentabitur nutriens ſubtile ad caliditatem decliue: et cõferunt valde ad hæc ipſæ bauciæ, et ſemen ipſarum, et ſub mammillis ventoſæ ponuntur magnæ, et cum multa cõpaſsione tractabũtur, et emplaſtrabũt cum nigella rubea tinctorum, calamento, et melle, et ficubus, quæ trahunt ſanguinem à profundo. Tertiam rem complent emplaſtra, et vnctiones mãmillis applicata ex rebus tepidæ caliditatis, et humiditatis iuuantibus digeſtiuam, et nutritiuam virtutẽ, et etiam cũ appropriatis qualia ſunt emplaſtrum factum ex ſiſamo bullito in vino: prædicta ſunt ad cauſam diminutionis lactis: ex quibus curã exuberationis cõpræhendere per contrarium poteris, & ad actum reducere ſi ſancti ſpiritus gratia tibi adſit. Inquit Aboa. quidam experti ſunt elixaturam capitum falſorum piſciũ in aqua. i. ſucco anethi bibitã. Et ęſtimo valere propter proprietatem vbi cauſa diminutionis ſit ex humida, & frigida cauſa. Et ex eis, quæ lac multiplicant eſt butyrũ vaccinum. ʒ. i. cum vino bibitum. & ſimiliter ſiſamum mollitum. Item ex expertis per me eſt, vt fiat panis ex farina tritici cum ſemine iuriuleæ, et eo vtatur. Et ex ſtercore turdorum cum lacte aſinæ, & oleo more emplaſtri liniantur mammillę:

Panis. Empſm.

Placentulę

mãmillę:& eſt ſatis temperatum cõfortans naturam mãmillarum,& oĩ dyſcraſię conferens. Item.℞.amygdalarum dulcium, pinearum, & feſtucarum, farinæ granorũ viridium,iuriuleę,& ſecacul,ana partes ęquales: terantur & cõficiantur cũ butyro,& fiant placentulę:de qbus omni die mane,& ſero ſumat vnã, q̃ ſit quãtitatis oui vnius.

Sorbitio Sorbitio facta ex ſucco feſarę cum frumento decocto, & melle facit exuberare lac ſm inuentionem noſtram. Me-

Mixtura dicamen valde bonum faciens exuberare lac. ℞. ſeminis anethi.ʒ.ĩj.ſeminis mandragoræ,ſe.porri,ana.ʒ.i.ſe.fœnugræci,& ſe.eſulæ,ana.ʒ.ĩj. Totum cum ſucco fœniculi,& melle butyro miſceantur:& in potu ſumantur. Aeſtimo valere verbi cauſa diminutionis ſit ex peccato ſan-

Confectio. guinis in quanto,& qualitate frigida. Item alia confectio impinguatiua noſtra faciens lac,& ſperma exuberare. ℞. mugracy̆ nucis neriden,& been,& doronigi,& dragãthi ſe.papaueris,charabæ,ana.ʒ.ĩj.tere & puluerizа,& frige cum butyro frixione leui cum duabus eminis paruis fauich tritici,& mina vna zucchari menſura, & mina vna parua,de ea ſumatur omni die.ʒ.xx.et decoquatur cũ duabus lib.lactis. & proĩce deſuper de butyro quantum neceſſe eſt:& ſorbeatur,qm̃ bonum & rationabile eſt. et eſt expertum in complenda tua intentione,ſi cõfidis in Deo.

Puluis. Suffuf ad impinguandum faciens exuberare lac, & ſperma. ℞.ciceris infuſi in lacte vaccino,aut ouis exiccati.ʒ.i. riſi quod ablutum eſt multoties, & exiccatum.ʒ.xx.tritici,& hordei tritorum,et excorticatorum,ana.xxx.amygdalarum dulcium excorticatarũ.ʒ.i.papaueris.ʒ.ĩ. panis de ſiſamo triti,et exiccati.ʒ.xl.zucchari tabar.li.i.terãtur & dentur omni die ad ſorbendũ.ʒ.xxx.poſtq̃ decoquitur

ctariũ. cum lacte aut aqua furfuris,vel amyli, & proĩciatur in ea qñ decoquitur.ʒ.i.cimini. Electarium quod auget ſperma & lac.℞.ſe.lurinæ.i.arboris, quæ dicitur liburnus.ſe. naponum,ceparum,radicis ſparagi,ſecacul, pinearũ mũdatarum, feſtucarum amygdalarum dulcium, auellanarum,zinzibe.piperis albi,ana.partes æquales. Terantur conficiantur cum melle, & butyro, & cum lacte nouiter mulſo:ſumatur omni die quãtitas.ʒ.iij. Aboa.dicit agn⁹ caſtus eſt de eis,quæ multiplicant lac,& minuunt ſperma à proprietate. Idem confectio medicaminis multiplican-

Confectio. Auicen. tis lac. ℞.ſeminis napi,eſulæ,raphani,porri,cepę, fœniculi farinæ ciceris,ana partes ęquales.Sumatur ex eis puluis mane & ſero:comedatur poſt ipſum cicer infuſum ĩ lacte. & ſuperbibatur lac ipſum.Nocumẽtum diminutionis lactis, quod infanti prouenit eſt diminutio alimenti. Cuius augmentum dupliciter ſibi neceſſarium exiſtit:corrigit et emendatur aut per inuentionem alterius nutricis ſufficiẽtis,quæ eligenda eſt conditionibus debitis, quas ſciuiſti. Quod ſi inueniri non poſsit animal magis ſimile homini loco eius inueniatur, ex quibus eſſet ſus,cuius ſanguis eſt ſanguini hominis magis proportionalis, & caro magis ſimilis ſm Gal.ſed quia indocilis eſt,& immunda abĥciat. Eligatur ergo,quæ mitis eſt,& munda,docilis, & ſuauiſ. ſ.capra cuius la c eſt mediocris conſiſtentiæ, & nutriatur bonis paſcuis,& lactetur ex ea.qꝑ ſi ipſa non poſsit habe-

D ri,habeatur lac eius,& eo immiſſo in ore ſuauiter nutriatur. Item adminiſtrabis ex iuſculis ex vitellis ouorum cũ mica panis,& iure carnium lacte amygda.amylo. & pulmentis ex farina tritici,vel ſimilia bene abluti, vel fabar℞, vel cicerum:aut ex carnibus bene tritis cibetur. Et potetur vino bene lymphato in quo mica panis reſederit. His enim ad ætatem dentium plantatiuam in qua dura mandere poteſt conuenienter perduces cum auxilio eius, cuius diſpoſitione omnia vegetantur, & vermis intercluſus in lapide recipit nutrimentum.

De exuberatione lactis, & eius caſeatione, & corruptione. Cap. 2.

EXuberationis lactis nocumẽtum matri prouenienſ eſt multiplex.ſ.caſeatio ſeu coagulatio lactis in mãmillis,apoſtematio,et vlceratio, Caſeationis ſeu coagulatiõis lactis in mãmillis duplex eſt cauſa, materialis.ſ. et efficiens. Materialis eſt lactis exuberatio in eis. Efficiẽs autem eſt caliditas mãmillarũ ſiccitate coagulans,et condenſans,aut frigiditas ſpiſsitudine congelans proprie ſm ſententiam Abo. Primã cauſam cõcomitatur inflãmatio caliditatis mãmillarum,& plurimũ febris grauitas, et dolor capitis cum turbatione mentis, quãdo corrumpitur. Inquit Hipp.mulieribus, quibus ad mãmillas ſanguis cõuertitur maniã ſignificat groſsities ſeu tumor, et grauedo mãmillarum,et partium circũſtantium,quam diſpoſitionem vocant mulieres cõiter pilum deſcendiſſe ad mãmillas:quod declarat exitus eius apparentis ad ſenſum,qui ſanationis eſt cauſa:quod nõ impoſsibile videtur cum dicat Ariſto.in de generatione aĩalium:qꝑ in ſanguine pilus eſt: vel res ſicut pilus,quo ablato ſanguis non cõgelatur ſicut teſtantur croci. Secundã cauſam concomitatur grauedo, frigiditas mãmillarũ, et partium circunſtantium cũ pigritia & laſsitudine. Cura huius ægritudinis eſt duæ res. pri-

B ma reſpicit cauſam:ſecũda effectũ.prima eſt duplex. vna reſpicit cauſam materialem,alia efficientem. Prima eſt,ꝑ hibere lactis exuberantiam,cuius curam ſuperius cõprehendere habuiſti. Exempli gratia fit cum diminuentibus ſanguinem,& deriuantibus à mammillis, vt eſt phlebotomia ſaphenæ primo,& ventoſatio crurium, & phlebotomia baſilicæ ſecundo:et cum diminutione cibi in qualitate,& quantitate,& naturæ frigidæ & ſiccę,vt ſunt miliũ, panicum,lentes,& caules,& herbę cum aceto, vel acetoſis decoctæ,& ſemen canabis,& breuiter cum conuerſione omnis regiminis ad frigiditatem & ſiccitatem, & cum exterius applicatis repellẽtibus ſanguinem à mammillis: non tñ excedentibus,quę frigiditate & ſtypticitate multa:ne repellãt ad cor,quod propinquum eſt. Quapropter. in eis debẽt eſſe remiſſa, vel temperatæ caliditatis mixta. Apocruſtica.n.pectori approximari prohibuit Gal. licet in ægritudinali diſpoſitione loquatur:et ex illis eſt epithematio partium pectoris circunſtantium mammillis cum

C oleo roſa.conquaſſato cum aceto,ſandalo.ſpodio,coriandro,vel myrrha.Emplaſtratio cum planta cicutæ contrita cum ſuo ſemine prohibet lactis exuberantiam & mammillarum augmentum. Quæ vero reſpicit cauſam efficiẽtem,& effectũ,qui eſt inſpiſſatio,coagulatio lactis in mãmillis,vt diſſoluatur, et educatur ab eis cõueniunt. ſimul enim alterantia cauſam efficientem lac inſpiſſatum diſſoluunt,& educunt. Inquit.n.Abo.Quæ coagulantur à calido,diſſoluuntur à frigido:& quæ congelantur è frigido, diſſoluuntur à calido.Si ergo inſpexeris caſeationem à calido,miniſtrabis primo ſuper mammillas oxyrodinũ ſim-

Oxyrodinũ in materia calida. plex, vel mixtum cum ſucco ſolathri, vel aqua coriandri in modum epithematis. deinde lenticulas in aceto decoctas emplaſtrabis.Et res manifeſti iuuamenti, quã multoties ſum expertus,eſt emplaſtrare mãmillas cũ portulacis

Empl'm. contritis,ſicut accipiuntur,& multoties innouare.prohibet.n.caſeationem et putrefactionem,quæ timetur ex ea. Si vero à frigido epithemabis mãmillas primo cũ aqua ca-

Epithema in cauſa frigida. lida decoctionis meliloti.qm̃ liquefacit ipſum, vel cũ vino quod coagulata diſſoluit interius,et exterius approximatum. Deinde cum ſuctione facta ore mulieris infantis ſeu catuli,vel ventoſa ſeu expreſsione,vel reſolutione, vt diſſolutũ lac educatur. Et ex eis,quæ ad hæc experta ſunt

Oleum expertum. eſt oleum oliuarum epithematum : ita qꝑ non tangat papillam.facit.n.egredi totum lac,quod deſcendit in mammillas;& nõ facit amplius deſcendere ſm Ariſt. Et ex eis, quæ reſoluunt ipſum lac eſt epithematio cũ ſucco mentę, & aceto,et ſalis gemmę addatur.ʒ.i. Et ex eis expertis eſt epithema, et emplaſtrum cum ſucco apij, et mica panis, cymino nabati:qm̃ diſſoluit omnem tumorẽ mãmillarũ. Et ex eis,quæ prohibent ſanioſitatem,et putredinẽ lactis,

Lactis ſanioſitatem phlebẽtia. eſt aſsiduatio embrochationis cum aqua decoctionis rerum habentium temperatã caliditatem , et cõfortantium

Ingenia ſãguinẽ à mammillis diuertẽtia. calorẽ naturalem in eis,vt fœniculi , anethi , chamæmeli, balſami

Epithema. Aocruſtica.n.pectori approximari prohibuit Gal. licet in ægritudinali diſpoſitione loquatur:et ex illis eſt epithematio partium pectoris circunſtantium mammillis cum oleo roſa.conquaſſato cum aceto,ſandalo.ſpodio,coriandro,vel myrrha.Emplaſtratio cum planta cicutæ contrita cum ſuo ſemine prohibet lactis exuberantiam & mammillarum augmentum. Quæ vero reſpicit cauſam efficiẽtem,& effectũ,qui eſt inſpiſſatio,coagulatio lactis in mãmillis,vt diſſoluatur, et educatur ab eis cõueniunt. ſimul enim alterantia cauſam efficientem lac inſpiſſatum diſſoluunt,& educunt. Inquit.n.Abo.Quæ coagulantur à calido,diſſoluuntur à frigido:& quæ congelantur è frigido, diſſoluuntur à calido.Si ergo inſpexeris caſeationem à calido,miniſtrabis primo ſuper mammillas oxyrodinũ ſimplex, vel mixtum cum ſucco ſolathri, vel aqua coriandri in modum epithematis. deinde lenticulas in aceto decoctas emplaſtrabis.Et res manifeſti iuuamenti, quã multoties ſum expertus,eſt emplaſtrare mãmillas cũ portulacis contritis,ſicut accipiuntur,& multoties innouare.prohibet.n.caſeationem et putrefactionem,quæ timetur ex ea. Si vero à frigido epithemabis mãmillas primo cũ aqua calida decoctionis meliloti.qm̃ liquefacit ipſum, vel cũ vino quod coagulata diſſoluit interius,et exterius approximatum. Deinde cum ſuctione facta ore mulieris infantis ſeu catuli,vel ventoſa ſeu expreſsione,vel reſolutione, vt diſſolutũ lac educatur. Et ex eis,quæ ad hæc experta ſunt eſt oleum oliuarum epithematum : ita qꝑ non tangat papillam.facit.n.egredi totum lac,quod deſcendit in mammillas;& nõ facit amplius deſcendere ſm Ariſt. Et ex eis, quæ reſoluunt ipſum lac eſt epithematio cũ ſucco mentę, & aceto,et ſalis gemmę addatur.ʒ.i. Et ex eis expertis eſt epithema, et emplaſtrum cum ſucco apij, et mica panis, cymino nabati:qm̃ diſſoluit omnem tumorẽ mãmillarũ. Et ex eis,quæ prohibent ſanioſitatem,et putredinẽ lactis, eſt aſsiduatio embrochationis cum aqua decoctionis rerum habentium temperatã caliditatem , et cõfortantium calorẽ naturalem in eis,vt fœniculi , anethi , chamæmeli, balſami

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 542 sur 1089

balſamitæ,fœnugręci. Et ſi expedit,abrotani,caſtorei,ſalis myrrhę,aloes:accipe partes æquales,contere,& confice cum oleo & melle.prohibent.n.putredinẽ,& reſoluũt caſeationem. Et ex oleis eſt oleum de lilio narciſci, & de coſto inunctũ. Itẽ empſm de menta prohibet caſeationẽ. Linimentum aperiẽs oppilationem venarũ mãmillarum, ex lactis coagulatione in mãmillis. ℞.lũbricos terreſtres: cõtere, & lini cum oleo de lilio. Item aliud. ℞.myrrhæ quantum vis,& tere. diſſolue in aqua calamenthi, aut farinæ ciceris,foliorũ lauri,apij,cymini,nabati,& aqua virgæ paſtoris,et epithema.Coagulũ & proprie leporis ſum ptum cum vino lac coagulatum diſſoluit, & liquefacit. Sal & mel intus & extra approximata prohibent, & diſſoluunt coagulationem lactis vbiq;. Sed dices. Fili qd eſt coagulum:& nunquid,omnia animalia coagulum habent,& nunquid coagulum ſtypticum ſit:& quare cõtraria agit. Ad primum dico auctoritatem Elabin Aboa.in ſuo libro,q; coagulum eſt arabice appellatum amphaha. & eſt ſuperior venter animalium paruorum lactantium. Et eſt ſubſtantia alba inuenta in ipſo ventre qua coagulatur lac,& notum eſt. Et ſm Papiam dicitur à cogo cogis eo,q; cogit lac coagulari. Et ſm Ariſto.coagulum eſt ſubſtantia in qua eſt calor ſpiritualis adiuuans & confortans lac. Lac.n.eſt vna de rebus maxĩe alterabilibus, ſicut ponit Gal.& propter heterogeneitatẽ ſubſtantiæ ſuæ, & ſui caloris paucitatem. Vnde ponit Gale. q; oportet:aut in primo loco eſſe.ſ.mãmillarum, aut in corpore aĩalis ipm recipere debentis ſine intermedio temporis eſſe, ſicut ſemen,& pro tãto indigebat aliquo quod ipſum iuuaret, & confortaret.& in corpore aĩalis quod ipſum recipit.& extra corpus cum ad vſum aĩalium recipitur, & mulgetur. In corpore aĩalis quidem recipientis ipſum. Nam infantis corpus proprie,& naturaliter recipientis dum lacte nutritur primo recipit ipſum ĩ ſtomacho, qui eſt ſubſtantię neruoſæ frigidæ,& contentiuæ debilis propter humiditatem ætatis,ſicut ponit Gal. Et ipſum lac quo nutritur frigidæ eſt ſubſtantiæ,fluidæ,& liquidæ: & pro tanto non potuit in eius ſtomacho bene,& ſufficiẽter retineri,donec digeratur & nutriat:propter quod natura noſtri corporis magis operatiua,& ſumma ars, quæ videt ſemper vniuſcuiuſq; enargiorum corporis vtilitatẽ vndiq; expellere, ſicut ponit Gal. in ſuperiori ſtomacho talis à talis, quod eſt lacte nutritum,dum lacte alitur ordinauit talem ſubſtantiã coaguli,quæ eſt,vt patet ad ſenſum,ad ſpiſsitudinem,& albedinem caſeitatis accedens:& quæ ſuam deſiccatione cõfortat retentiuam ſtomachi & villos eius: & ſua coagulatione appropriat, & ingroſſat ſubſtantiam ſuam liquidã fluidam lactis quatenus poſsit ſufficienter teneri ibidem: donec perfecte digeratur,& ſua caliditate ignea forti cale faciendo ſubſtantiam adiuuet digeſtiuam,necnon ſua operatione liquefactiua,& diſſolutiua complexione nocumẽtum quod ex lactis coagulatione,& conuerſione in ſtomacho prouenit in via prouiſionis prohibeatur: & hoc,vt dictum eſt,in corpore aĩalis quod ipſum naturaliter recipit ad ſui nutrimẽtum.etiam cauſa extra corpus ad vſum aliquem recipit,& mulgetur coagulatione,confortante, & conſeruante ſuũ debilem calorem, & ſuam ſubſtantiam heterogeneam.vndefacile permutabitur, vt non facile pmutetur,& corrumpatur. Talis declaratio poteſt haberi, & eligi ex dictis Abo.ſecundo cano.cap.i.& Auerro.colliget in.v. Et ex his poteſt patere ad ſecundum tertium & quartum quæſitum. Ad ſecundum quæſitum dico,q; qui lacte nutriuntur,dum lacte aluntur,& ſunt parua habent prædictam cauſam·qui vero non nutriuntur non habent:quia natura eorum eſt minus humida. vnde retentiua eorum eſt fortior, & eius digeſtiua: & quia cibis ſolidioribus, & ſtypticioribus, ſeu ſpiſsioribus vtuntur, & crudis. vnde non indigent coagulatione, & per hæc poteſt patere ad tertium quæſitum. Ad tertium dico, q; proprie ſtypticum eſt frigidũ & ſiccum, ſicut dicit quarto de ſimplici medicina.licet aliqua calida ſtyptica ſint:vt infra patebit:dicitur.n.à pontico,ſed magis & minus, vt ibi Gal.& Abo. in ſecundo:ſic coagulum cum ſit calidũ, & ſiccũ igneum non poteſt proprie dici ſtypticum. vnde dicit Elabin,q; non eſt de eius intentione,q; ſtypticum ſit calidum proprie intelligendo virtualiter, & potentialiter: licet ſit habens in ſe qualitatem paſsiuam ſtyptici.ſ. ſiccitatem: ſed accipiendo ſtypticum effectiue prout ſtypticum habet retinere fluxibilia,& coadunare,vel cõſtringere laxa.dico q; coagulum poteſt dici ſtypticum. Nam fluida inſpiſſat,& ſubtilia ingroſſat,& laxa membra conſtringit: & hoc à ſua proprietate: ſicut ponit Aboa. & Auerro.in.v.vbi ponũt q; fluxibus cõuenit ventris, quorum cauſæ ſunt ignotæ: & hoc eſt à proprietate. Inde eſt q; poſitum ſupra ventrem puerorum à proprietate retinet fluxum ventris ipſorum faciendo operationem inſpiſſandi,& ingroſſandi humores ipſorum.Sedat complexione calida et ſicca ignea habet ſubtiliare,ſpiſſa liquefacere, & diſſoluere congelata:& ſic contraria operatur. propter quod patet ad vltimũ.Sed videtur, q; nõ omne ſit igneũ: quia ſic eſſet omne acutum, quod Abo. videtur ibidẽ innuere cum inquit. Non adminiſtretur quod ex coagulo eſt acutum:vbi neceſſaria eſt conſtrictio. Sic per hoc videtur velle Gal.q; aliquod coagulũ non ſit acutum,quod eſt contra Abo.ibidem cum dicit. Omnia coagula calida,& ſicca ignea ſunt. Ad quartum dico, q; oĩa coagula inquantum talia ſunt calida,& ſicca ignea,ſed prout poſſunt differre ſm differentiam aĩalium: quorum ſunt ſpecie, & ætate ſeu tempore vnum eſt minus calidum acutum alio ſicut leonis, vrſi,& antiquatum dici poteſt acutum reſpectu coaguli agni,& hœdi nouiter accepti: & id non eſt acutum.

Problemata de coagulo.

In fluxu vẽtris puerorum.

De apatibus mãmillarũ:& earũ vlceratione. Cap.5.

Apoſtema mãmillarum eſt notum. Et eſt aut ex infuſione rheumatis:aut ex impotentia conuerſionis proprij nutrimẽti:quorum duorum modorum cauſæ ſunt generaliter notę:propter id quod in cura apatis in generali infra dicemus. Specialiter autem eſt,vt plurimũ ex ſuperfluitate ipſius:vt ex lactis exuberantia ſicut monſtrauimus in capitulo de cura peripneumoniæ.Cõueniũt enim hæc duo membra pulmo,& mãmilla nutrimẽti ſpecie:quia ex ſanguine nutriuntur, & in raritate & ſpongioſitate ſubſtantiæ nutrimentum ſuperfluitatẽ ipſius, & humiditatem tranſmiſſa colligunt.ex quibus ea apoſtemari cõtingit & in tumorẽ extolli. Eſt.n.lac ſuperfluitas nutrimenti mãmillarũ.Ordinauit.n.ſapiẽtia, q; ſanguis tranſmittatur ad ipſas plurimum, q; ſit eis pro alimẽto neceſſarius,quem cõuerterent in proprium alimentũ.& quod ſuperest pro fœtus nutrimento reſeruaretur conuertendũ in lac quod eſt magis ſibi propriũ propter cõuenientiam in materiam eius.ſ.ſanguinem menſtruum quo nutriebatur in vtero. Inquit Gale.omne membrũ generatum humiditatem habet ſuperfluam quã ſibi ad alimẽtum ſufficiat propter neceſsitatem aliorũ membrorum generandorum vel nutriẽdorũ ab ea:quod quare magis, q; aliud habeat, ſoli Deo eſt ratio reſeruanda. Cum ergo ſuperfluus ſanguis ad mãmillas tranſmiſſus,& in lac conuerſus nõ mulgetur ad nutriendum fœtum:vel aliter nõ educitur remanẽs in eis calefactis:vel algoratis caſeatur :& mãmillas in tumorẽ eleuat,& generatur apoſtema. quod quidẽ ad ſenſum cognoſces per ſuam eſſentiã quã tibi ſua notificatio manifeſtat. Eſt aũt ſm Gal. apoſtema tumor præter naturam quo mẽbra magnitudine deficiũt ab eo, quod eſt ſm naturam. Et ſi quidem ſunt ex rheumatis influxiõe ſignis cognoſces huiuſmodi ex diſpoſitione.ſ.mittentis,& recipientis.Mittẽtis ſi ſit totum corpus ex paſsione eius.ſ.repletionis ipſius ſignis plectorię, vel cacochymiæ, quæ ſunt nota,vel ſi ſit aliquod ex membris principalibus cerebrum maxime,cor,hepar & matrix ex particulari ęgritudine ipſius. Et ſignis repletionis ipſius recipiẽtis.ſ.mãmillarum,

Conueniẽtia pulm.& mãmillæ.

Apa ſm Gal.

millarũ, quia ſint quibiles, quod ex defectione operationum ipſarum cognoſces. Et quia frequenter pati conſueuerunt, & ex caliditate, & dolore ipſarũ trahente. Si vero ſit ex impotẽtia cõuerſionis cognoſces ex mutata qualitate ipſarum: quam tibi malitia oſtẽdit cõplexionis: quæ in eſſentia virtutis efficit nocumentum cum priuatione ſignorum repletionis totius, & partis: & abſq; exuberantia lactis aut ex ſignis repletiõis vel cacochymię aut ex vtriſque: ſed ſi quidem exuberantia lactis fiat, cauſa eſt tibi manifeſta. Curatio autem apoſtematis huius completur, vt in cura catarrhi diximus cum euacuatione extenuatiua dicta: & conuerſione regiminis ad exiccationem, & cum dyſcraſia membri, & humoris peccantis correctione. Et eſt duplex. vna eſt dum eſt ī fieri. Alia dum iam factum eſt apoſtema. Prima eſt compoſita ex præſeruatiua & curatiua, & eſt vt prohibeatur materia colligi in ipſis: & quod collectum eſt reſoluatur. Primum completur cum euacuationibus repletionis totius, & partis mittentis, & cum deriuatione eius quod ſupereſt, & conſortatione ipſius, vt non regeneretur, & cum apertione ductuum: vt ſi quid regeneretur per ductus conſuetos expellatur: & cum conſtrictione viarum per quas fluere conſueuit ſi eſt poſsibile, & cum confortatione membri recipientis. ſ. mãmillarum: vt non recipiant, ſed repellant nec trahant & generẽt: & hęc cum alterantibus malitiam complexionis earum, & ſubſtantiam minuentibus. Et illud fit cum medicinis contrariis dyſcraſiæ ipſarum, & ſtypticis habentibus miſtionem aliarum ſubtiliantiũ, vt eſt epithema ex aceto & oleo roſ. vel ex melle cum aqua roſarum & myrti, & cum prohibẽtibus exuberantiam, & caſeationem lactis, quæ hic habuiſti. Quod autem collectum eſt deinde reſoluatur, & fit cũ temperate calidis anodinis notis cum ſtypticis miſtis. Eſt enim vt ſupra dictũ eſt: membrũ humidũ multã recipiens humiditatẽ, & ſuperfluitatem, quæ ſi non repellantur, vel etiam reſoluantur cito perducunt: & frequenter ad cancrum. Et ex conuenientibus eſt, vt radix aſphodeli emplaſtrata cum ſęce vini. Cum vero iam factũ eſt, cura eſt, vt prò poſſe ſtudeas ipſum ſoluere cum prædictis calidis anodynis, quæ hic ſuperius habuiſti. Quod ſi nõ ſit tibi poſſibile, & veniat ad dubellati, vacare te oportet inſaniãdo, & ſaniatũ aperiendo, & apertũ mundificando cito, et exiccando, & vltimo cõſolidando. Quæ omnia ſupra de cura pleureſis, & peripneumoniæ tibi ſpecificauimus, quæ per chirurgum miniſtrata ſanabunt ab apoſtemate & vlcere, ſi Chriſtus voluerit. Sequũtur medicinæ cõpoſitæ. Medicina prohibens fluxum rheumatis ad mãmillã & apoſtema calidum: & ſedans dolorẽ apoſtematis ipſius. ℞. ſandali, ſpodij, acaciæ, luti armeni nil. ana. tere ſubtiliter, & diſtempera in aqua roſa. & myrto, aceto, & ſucco ſolatri, & epithema mãmillã. eſt. n. ex inuẽtione noſtra. Emplaſtrum. ℞. panis hordei cum furfure, & diſſolue in oleo ro. & emplaſtra. prohibet. n. apoſtema mãmillarum. Itẽ ſur fur emplaſtratum cũ vino madefactum, cõfert phlegmatico & ventoſo: rarefacit. n. & reſoluit. Emplaſtrum reſoluens apoſtemata mãmillarũ. ℞. farinæ fabarum, meliloti contriti, ana partes æquales. confice cum oleo ſiſamino, et emplaſtra calefactione præcedente cum aqua calida. Itẽ ex ſemine lini, & aceto fiat emplaſtrum. Itẽ aliud vltime reſoluens ipſum. ℞. panis contriti, farinæ hordei, et fabarũ, fœnugręci, aſſæfœtidę, & viſci, ana. ʒ. i. vitellos ouorũ numero quatuor. myrtæ. ʒ. ſ. croci. ʒ. i. Confice cum melle et emplaſtra. Aboali inquit. Ex omnibus ſpeciebus nucum fit emplaſtrum apoſtemati mãmillarũ in reſolutionis via. Item emplaſtrum prohibens caſeationem, & apoſtemata. ℞. mentã, & contere et emplaſtra, prohibet. n. caſeationẽ & lactis ſedat apoſtema. Ad idẽ. Portulaca emplaſtrata prohibet caſeationem calidam, & apoſtema in quo timetur putrefactio. Idem linimentum reſoluens caſeationem, & apoſtemata. ℞. aquæ ficlæ, farinæ tritici, nigellę, ſalis, ana partes æquales terantur, et diſſoluantur in

A aqua calamenthi, & foliorum lauri & apĩ. Et oleo de lilio ex inuentione. Item aliud reſoluẽs apoſtemata à caſeatione lactis. ℞. hyſſopi, radicum apĩ, lenticularũ integrarũ, foliorum althææ, aſphodelorũ añ. quãtum vis decocta in aqua mellis albi & aqua, vino albo æqualiũ partium: deinde cõfice cum melle, ſęce vini, ana partes æquales. & ad de mentam tritã recentem, & in modũ emplaſtri mãmillæ apoſtemoſæ appone. Emplaſtrum maturans, & inſanians apoſtemata mãmillarum. ℞. ſemi. lini, fœnugrę. radicis althææ & lilĩ, ana partẽ. i. gũmi pini, ſtercoris caprę, ana. ʒ. i. Confice cum axungia porcina veteri, & medullis cruris vaccæ, & appone. Emplaſtrum aperiẽs apoſtema ſaniatum. ℞. ſtercoris columbini, fermenti, & confice cũ ſucco flãmulæ, & puluere cantharidarum, & vtere. Itẽ cõtere limacias cum corticibus, & appone. Item emplaſtrũ ex vrtica contrita. Item granum. i. arſenici ſublimati: cera cauata impone, et applica deſuper. Item folium vnũ herbę alcanæ coque ſub cinere cum puluere cymini. & deinB de ipſum aperi, & emplaſtra. Item ex melle, anetho, & pice liquida fiat vnguentum in catia, & vnge. Vnguentũ ceruſeos, et vnguentum ægyptiacum ſunt mundificantia ſaniẽ & putredinem apoſtematum et vlcerum mammillarum. Medicamen expertum exiccans vlcera mammillarum. Rec. vini pontici, lib. xx. & confice in eo ſumach, lib. i. gallarum immaturarum, lib. ſ. caſſiæ ligneæ. lib. ſ. vel gallarum cypreſsi, lib. i. Et dimittatur diebus. xx. dein de coquantur, et commoueantur cum ligno cypreſsi, donec minuatur medietas: deinde commoueantur fortiter, et reducantur ad ignem: & caleſcat fitq; leuis ignis. Et cõſeruetur in vaſe vitreato: eſt enim bonum omnibus vlceribus, quæ accidunt in membris mollibus, ſicut os, lingua, mammilla, teſticuli, et emunctoria, et alia exiccat, et conſolidat, & prohibet corroſionem. Emplaſtrum ex farina ciceris cum aceto confert vlceribus cancroſis. Et infuſio decoctionis lupinorum confert corruptioni. Lutum armenum cum aceto prohibet ablutionem putredinis mẽC brorum. Et virga paſtoris confert apoſtematibus calidis vlceratiuis excoriationi, et vlceribus papillarum. Auellana aſſa maſticata, et inuncta eſt ſufficiens et experta. Quod ſi apoſtema non dubelletur, ſed lapideatur: emplaſtrum de mucilaginibus de meliloto appone, vel diachylon magnum & paruum, vel cerotum hyſſopi, et cerotum diapente ſm noſtram inuentionem inunge. mollificat enim, et reſoluit, et confert nodis et glandulis. Si vero apoſtema ſit frigidum, phlegmaticum, contere apĩ folia, et emplaſtra. ſimiliter et chamemelum per ſe, vel vtraque miſce. Cicer emplaſtratum confert apoſtematibus glandulo ſis. Filius Serapionis. diamach ad dubelet et apoſtemata dura, et reſoluit vtraque. et eſt valde magnum iuuamentum. Rec. tarafacon tritam, ſiccam, et cribellatam. ʒ. iiĩ. fœnugræci contriti et cribellati. ʒ. ĩ. marathri cribellati. ʒ. i. miſceantur et conficiantur cum lacte recente mulcto, et oleo de lilio, et emplaſtrẽtur cum eo, et ſanum eſt cum Chriſti auxilio.

D De magnitudine mammillarum. Cap. 4.

DE magnitudine autẽ mãmillarum, et aliorum mẽbrorum dicere poſtponemus vſq; ad ſectionẽ tertiam. vbi de medicinis, quę ſunt ad decorem, de ea generale capitulum faciemus, ſi Deus voluerit. Hic. n. ſpecialiter dicemus. ſ. q; magnitudo ipſarum non eſt ægritudo: ſed inter ægritudines numeratur: et proinde indigent medicina, qua conſeruentur in paruitate, et prohibeantur à magnitudine. Curatio in duobus cõſiſtit. In quiete primo, et abſtinentia ab oĩbus dilatantibus, et extẽdentibus ac trahẽtibus ſanguinẽ ad ipſas, vt eſt motus, fricatio, balneatio. Secundo in conſtrictione cum aquis frigidis epithematibus, vnguentis et emplaſtris et ſtypticis, et ponticis prædictis hic et ligaturis: cum vero magnificatę fuerint, minui non poſſunt, ſed abſcondi, et cęlari, et illud cũ diffuſione, et dilatione earum in partibus ſubaſſellarum:

et hypo-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 544 sur 1089

Mãmillarũ augmẽtum prohibentia.

& hypocondriorum, & constrictione cum camisia chordelata stricta super eas quantum expedire videtur. Et ex his, quæ à proprietate operantur, est oleum vespertilionum inunctum. prohibet enim augmentum earũ in pueris: & fricatio lapidis cum quo acuitur. Et idem ex curantibus est testiculorum augmentum seu magnitudinem. Cataplasma vtile resoluens tumorem mammillarum, & corruptionem lactis. Reci. farinæ, se. lini, farinæ lentium, ana partes æquales tempera cũ oleo ros. & croco. Aliud Humaym. Reci. marrubij, ebulorum, foliorum papaueris albi, absinthij, rutę cuscutæ, ana partes æquales permisce tepida & appone. Dioscorides ad idem. Reci. oliba ni, mastiches se. absinthij, farinæ lentium, ana. ʒ.iij. ceræ. ʒ.iij. olei ros. ʒ.vi. fiat vnguentum & inunge. Linimentum extinguens ardorem mammillarum, & tumorem delens. Rec. succi semperuiuæ, succi solatri, albuminis ouorum, & olei ros. ana partes æquales: quod nunc frigidum nunc tepidum appone. Quod si deueniat ad vlcerationẽ, chirurgi tunc auxilium inuocabis. Si autem tumor cum inflatione fuerit, tunc oua cum oleo ros. & aceto appone. Quod si ex retentione sanguinis menstrualis accidit, phlebotometur ex saphena. deinde si expedit ex basilica, & pharmacia detur. Ad tumorem in mammillis ex frigidis humoribus adhibe farinam fœnugræci cum succo apij. & ebulorum commixtio. Aliud. Reci. fimi bouini recentis & caprini, ana. ʒ.ij. succi marrubij, succi ebulorum, fœcis aceti, ana. ʒ.i. misce, & suppone calidum. Aliud contra viuos ardores & rubicundos. temperat enim eos, & obtundit audaciam eorum. Reci. mucilaginis psillij, aceti olei rosati, & olei viola. ana. pondus. i. opij camphoræ, ana. ℈. i. fiat omnium mixtio cum farina hor. & albo ouorum, & emplasta. Caue tamen à superfluo, ne impellat ad antrum.

PARTICVLA TERTIA sectionis primæ, quę est de ęgritudinũ membrorum nutritionis.

Prologus.

Rotulimus hucusque sermonem nostræ mentis explicantem conceptum in medicatione ægritudinum membrorum deseruientium spiritui. In quo intentiones, & modos curationis summauimus debite ordinando: necnõ inseruimus medicinas simplices, & compositas proprias, & expertas, quas primo philosophi ratione & methodo inuenerunt: antiqui medici iudicio, & experimento approbauerunt: & quas secundùm intentionem nostram efficaces vidimus opere, & effectu, prout Dei gratia inspirauit, qui illuminat philosophos, & medicos suos ministros de cœlo creauit. Medicinam quoq; in terra de sua largitate produxit: per quos visitaret, & redimeret plebem suam. Et quia secundùm præmissum ordinem procedendo sequitur, vt deinde aggrediamur curam ægritudinum membrorum nutritionis, scilicet stomachi, & hepatis, & aliorum seruientium eis, ex quibus cætera nutriuntur membra. Quod est tertiæ particulæ sectionis primæ. Imploremus auxilium ab eo per quem omnia facta sunt, & sine ipso nihil. Supppliciter exorantes quatenus mittere dignetur spiritũ sanctum suum spiritum veritatis, qui nos doceat, & suggerat nobis omnia, quæ ad recuperandam sanitatem prædictorum celerem sint efficaciter iuuatiua. & quod bene incepimus sui gratia prosequi, & mediare melius possimus suo auxilio influente, & optime explere sua potentia confirmante.

Continet autem hæc particula tertia sectionis primæ summas quatuor.

Summa Prima est de medicinis ægritudinũ meri qui stomacho transglutiendo ministrat. fo. 55
Secunda de medicinis ęgritudinum stomachi. fo. 57
Tertia de medicinis ęgritudinum hepatis & venarũ. f. 77
Quarta est de medicinis ægritudinum splenis. fo. 87

Summa I. continet Cap. VI.

Generalis sermo in meri & ægritudinibus eius, causis & signis, & cura ſm modum vniuersalem. Cap. 1. fo. 55.
De mala complexione meri, & cura eius. Cap. 2. fo. 56.
De instrumentalibus ægritudinibus eius, vel mala cõpositione eius, & cura. Cap. 3. fo. 56
De solutionibus continuitatis eius & eorum, quæ ex illis accidunt vt est fluxus sanguinis, & eruptio eius ex ore & cura. Cap. 4. fo. 56
De apostematibus eius & cura. Cap. 5. fo. 57
De nocumentis transglutionis & cura. Cap. 6. fo. 57

Est generalis sermo in meri & ægritudinibus eius, & causis, & signis, & cura secundum modum vniuersalem. Cap. I.

Quid sit meri.

Ciendum autem, ꝙ meri est membrum ad formam intestini existens concauum & oblongum ex duabus tunicis compositum continuatum cum orificio stomachi, & perforans diaphragma: & procedens superius inter cannam pulmonis, & spondyles colli cum suis lacertis transiens terminatur in gutturæ. Quo mediante transglutiẽdo recipit cibũ ab ore. Põt aũt pati omne genus ęgritudinũ, sicut alia mẽbra habentia regimẽ ex qbus necessario operationi eius ad quã principaliter cõstituit ipsum sapiẽtia. prouenit nocumẽtũ: quod est trãsglutire cibũ et potũ, qui sunt materia nutrimẽti ad quorũ trãsglutionẽ ordinare stomacho desiderante & trahente: mouet tanꝯ sibi seruiens delatorie. Et ambabus suis tunicis ex quibus cõponitur operatur interiori attrahente naturali virtute cũ villis in longitudine situatis in ea. & exteriori exprimente aliter cũ villis latitudinaliter seu lacertis in ea positis recipiẽtibus neruũ à nucha mediantibus spõdylibus colli, qua in vomitu solũ operatur. Inquit. n. Gale. transglutio stomacho desiderante, & trahente fit, sed vomitus nulla oris stomachi desiderante particula & trahente: sed sola exteriori tunica exprimente cũ villo latitudinalis in ea situato. Adiuuat aũt transglutionem grauitas, & lubricitas subst̃atię ipsorũ, quæ petũt descensum: & proinde difficilior transglutione vomitus esse comprobatur, & etiã fluxu vẽtris. Inquit. n. Gale. vomitus oĩbus difficilis est: patet inferior autem purgatio facilis. Signa ex quibus relinquitur, ꝙ no cumẽtum transglutionis, ꝙ plurimũ est difficultas ipsius cõmune est signum oĩum generum prædictarum ægritudinum posibiliũ fieri in ipso meri, & etiam ęgritudinum aliorũ membrorum, quorum vicinitate poterit pati vt est epiglottis, vel canna pulmonis, & eius lacerti, et spondyles dorsi inter quæ situatur et stomachus, et totum corpus et cerebrum cui supponitur. Sed pręter hęc alia sunt signa propria: alia magis propria consideranda, quæ ad cognitionẽ perfectam verę curę debitam sunt necessario opportuna. Propria aũt sunt signa quibus distinguuntur genera ægritudinum propriarum prędictarum, & ægritudinum membrorũ quorum cõmunitate pati potest. Et sunt. nã illam cuius causa est malitia cõplexionis debilitas significat, ꝙ in longo temporis spatio transglutitur quod sumitur, & cũ tepiditate, et paucitate festinationis in toto spatio meri, & sine dolore: nisi figatur in parte meri visibiliter, & constringat illic siue extendat, & sentiatur dolor cũ retẽtione eius, quod transglutietur. Illam vero cuius causa est

sa est mala compositio, & oppilatio ostendit impotentia transglutionis etiã rei paruæ liquidæ,& potus:& cum conatur transglutire egreditur per nares. Et illam cuius causa est solutio continuitatis,manifestat sanguinis exitus ab ore:& humiditas naturalis, & proprie cũ in suprema eius parte fuerit,& ardor,vel punctio percepta in collo,& inter duas spathulas,& proprie apud trãsglutionẽ,et vomitum,& eructuationẽ rei acutę qualitatis magis,q̃ excedẽtis quãtitatis. Sed illam cuius causa est apostema,declarat tumor,& proprie si sit magnum : & qñq; febris, & dolor in illa parte acutus,& grauatiuus,& compressiuus,et proprie in loco priori,qui inter spathulas existit maxime si in superiori parte meri sit vlcus, vel apostema. & magis in parte correspõdente loco.vel parte meri vlcerata vel apostemata:& magis apud transglutionem vomitum: & eructuationem rei magnæ quantitatis magis q̃ acutæ qualitatis . Et difficultas transglutiendi est in vna parte meri magis q̃ in alia non in toto spatio eius. Illam etiam cuius cã est cõpassio membri vicini insinuat præcedens passio membri ipsius,quæ suis proprijs est consideranda signis. Nec inuenit ibi tactus dolorem , nec aliquam passionem, nisi nocumentum actionis tñ. Magis propria signa sunt, quæ specialium,ægritudinum & causarũ sunt demonstratiua:& sunt, quæ infra in specialibus dicentur capitulis.

Indicatio ī curandis ę gritudini - bꝰ meri duplex.

Cura. Indicatio curæ meri ęgritudinum duplex est generalis.s.et specialis.generalis est duplex.vna quę indicat locũ in quo medicinæ exterius sunt applicandæ:& est vt in collo , & loco qui est inter duas spathulas applicentur, vt iuxta.G.Alia insinuat modum ſm quẽ medicinę interius sunt sumendæ.Et est, vt medicinæ non subito deglutiantur,put in ęgritudinibus stomachi oportet fieri: sed in ore retineantur,& lambendo transglutiantur,vt trahẽdo moram in transitu:licet decliui impressione faciant earum,proprie qualitatis.Specialis est,quæ docet specialẽ talẽ ęgritudinẽ:& causam corrigere accidentia , & regimen ordinare:necnon speciales medicinas cum quibus insinuat:& describit,quę in sequẽtibus capitulis seriosius ponemus,nomen domini inuocando.

De mala complexione meri,& cura eius. Cap. 2.

MAla complexio meri,aut est pura, aut cum materia.Pura aut est simplex aut cõposita. & simplex aut calida,aut frigida,aut sicca,aut humida : et cã eius procathartica si pura sit:causa vero humoralis cuiuslibet generis esse potest. Et signa eius sunt alteratio percepta in loco cum difficultate transglutiendi absq; tumore, vel vlcere in eo existente.Et si quidẽ fuerit pura causa, est procathartica plurimũ absq; inuẽtione antecedentis causæ,& infectione oris,et linguæ ex humore,& fluore humiditatum.Si vero sit cum materia,erit ibi inuentio antecedentis causæ cum infectione oris,& linguæ ex humore: cuius speciem tibi color,& sapor ostendit,& fluor humiditatis si adsit.& si quidem sit calida,erit ibi sensus inflammationis:& cõbustionis,& caliditas in superficie oris,& linguę.& sitis.Si vero sit frigida,& est illa, quæ superius fit, signa sunt contraria.Sed si sit humida mollis, signum est humiditas oris,& linguæ,& priuatio sitis.Si vero sicca,signa erunt contraria. Cura malę cõplexionis meri ex cura malæ complexionis stomachi potest haberi. Inquit.n. Aboali.In pluribus dispositionibus meri sequũtur stõi dispositiones.Est.n.via ad ipsum contigua consimilis in natura,& proinde cura vtrorũq; erit eadem vt multum.

De ęgritudinibus instrumentalibus meri , vel mala cõpõne eius,& cura ipsius. Cap. 3.

MAla compositio meri,ex qua plurimũ est oppilatio in via eius tripliciter esse cõtingit.s.coarctatoria,& attenuatoria,& carnosa. Attenuatoria aũt est ex compressione,& coangustatione parietũ ipsius meri.& est aut ex causa intrinseca,quæ compressit,& remansit compressio,vt est laqueus vel manus, & huiusmodi. Aut est frigiditas multa congelans,aut est à causa interio-

A ri,aut in se,aut à vicinitate. In se,à caliditate,& siccitate adurente,vt in febribus acutis, vel ex spasmo , & alcuçeç propinquo lacertorum meri,& villorum: & proprie latitudinalium,ex quorum contractione contrahuntur latera ipsius:& via coarctatur: vel ex ventositate coarctata inter duas eius tunicas:& intercluſa in lacertis eius constringente,& impellente parietes eius intus,vt coarctetur via. Et causa vicinitatis est: vt ab apostemate in lacertis epiglottis versus meri à parte interiori:vt in squinanticis contingit:aut in lacertis colli respicientibus eum à parte posteriori : aut à declinatione spondylis dislocati ad anteriora versus meri. Coarctatoria est qua cadit in eius via aliqua res exterior ibi adhærens sicut spina,vt accidit in præfocatione,vel humor viscosus ibi coarctatus,& adhęrens, vt in apopleticis,& epilepticis,& rheumatismis euenire contingit.aut sanguis cõgelatus,qui ad illud consueuit descẽdere in fluxu sanguinis narium aliqua parte eius regurgitante per foramina palati ad os , & deueniente ad ipsum.

B vel quæ in vomitu sanguinis in eo remansit, aut vermes, & lumbrici in eius concauo multiplicati, siue infixi vt asserit.Aboa.se vidisse in quodam notorum suorum : ex qbus accidit ei difficultas transglutiendi. Carnosa vero est ex apostemate existente in lacertis,& tunicis ipsius œsofagi grẽce dicti,quod arabice meri nũcupatur, vel verruca, vel cicatrix,in eo facta,qui passus fuit vulnus:seu vlcus in perso.& liberatus fuit:cuius causa extitit ætas, sicut recitat Gal. Signa quæs per causas oportet cognoscere, & distinguere hoc modo.Nam si quidẽ attenuatoria sit, fietq; à causa exteriori sensu manifeste cognosces per eius vestigia,& relatu infirmi:& astãtium ei tibi indicabitur: & nocumentũ transglutiõis:vt puta difficultas:et minus si quoque ex frigore congelãte accidit præsentia frigoris:& eius antecessio indicabit. Si vero à causa interiori in ipso existente,& siccitate per inspectionem acutæ feb.illud euenire videbis,& nocumentum trãsglutiõis maius erit. Si vero ex spasmo,et alguçeç ex propinquo accidit ex cognitio

C ne ipsius:& causarũ prçcedentiũ scire poteris etiam si accidat ex ventositate prçcedens regimẽ multiplicans causa sonitus,& motus,& dolor extensiuus, & constrictiuus indicat illud. Cũq; ex causa vicinitatis accidat, & ab apostemate in lacertis epiglottis dolor in epiglotto erit cum spiritus malitia:& qñq; cum orthomia & tumore, & rubore ibi apparente.s.in gutture & in collo,& febris.Si vero ex apostemate lacertorum colli recipientibus eum apparebit dolor colli à parte interiori cũ difficultate mouendi,& inclinandi collũ,& proprie ad posteriora. Si quoq; ex declinatione spondylis ad interiora , ex concauitate in collo apparente percipies.vt cum inclinatur collũ ad posteriora difficilior trãsglutio erit.Sed si quidem sit coarctatoria:eritq; à causa exteriori cadente & infixa,vt spina pũctio:& proprie ad motum ibi percepta , & relatio infirmi tibi insinuat.Sed si sit ab humore viscoso regimen declarat,& præsentia ægritudinum prędictarum. Si vero sanguis congelatus fuerit,fluxus sanguinis ab ore, vel ex nari

D bus,qui regurgitauit ad os,& guttur tibi ostendit. Si vero vermes,& lumbrici,& nausea,mordicatio , & vomitus,& syncopis tibi ostendunt. Et si quidem sit carnosa ex apostemate,signa apostematis dicta superius tibi indicant,& quæ infra in capitulo proprio tibi ponemus in speciali.Si vero sit verruca est impedimentum partium trãsglutionis in loco vbi est,in toto vero meri non, nec est dolor, & est priuatio signorum aliarum causarum . Si vero sit ex cicatrice,tibi præcessio vlceris ipsius indicabit.Cura est duplex : generalis.s.& specialis. Generalis est duæ res. vna est ablatio causæ,alia est remotio impressionis factæ: si qua remansit. Specialis consistit in ablatione specialis causæ,& in administratione medicinarum propriarum ad illam . Si ergo fuerit ex exteriori causa : à qua remansit impressio, & constrictio: amota illa approximentur balnea:& fomentationes circa guttur & collũ,& spa-

tulas

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 546 sur 1089

tulas ex aquis calidis, & ſimplicibus, vel cum decoctione medicinarum dilatantium, & confortantium, vt meliloti, maluarū, fœnugręci, apij, & ſimilium. Et frictiones ſuaues cum oleis temperate calidis reddētibus tractabile membrū: vt eſt oleum de fiſticis, de amygdalis dulcibus, & de pineis, & de meliloto, & chame. & ſimilibus. Et cerota ex eis butyro: et mucilaginibus notis hyſſopo humida, & dialthea, & ſimilibus. Et cibi interius ſumendi ſint ex calefacientibus: & humectātibus ſupradictis. Ita q̄ boli ſint magni in quorum tranſglutionem conetur, & cū retentione anhelitus. Si vero ſit ex caliditate adurente in febre acuta: primo oportet febrē curare: vt infra dicetur. deinde ſiccitatem, & aduſtionē ibi impreſſam remouere. & hoc cū interius, & exterius approximandis. Interius ſicut cū mucilagine dragaganthi, ſemine citoniorum, pſillij, & pulpa tamarindorū, et tereniabin, & lacte ſeminū cōium, & ſeminis papa. & ſucco liquiritiæ, & cum carnibus prunorum, & aquis fructuum vt iuiubarum, granatorū, lactucarum, violarum, hordei, & cum ſyrupo viola. & roſato bibitis ſorbendo. & recentis in ore, & gargariçati: & cum caudis eorum: et cum cibis ex amylo de cucurbita, et pulmento, & attriplicibus, ſpinachijs, & lactucis, & ſimilibus. Exterius cum inunctionibus: & oleis violatis de cucurbitis, & ſimilibus prout in cura febriū faciemus te ſcire. Si vero fiat à frigore cōgelante interius adminiſtrabis diacalamenthum: & diacyminum, diatrion, ſyrupū de haſce, theriacā, mithridatum, & oleū balſami cum vino: & cibos & potus calidos notos. Exterius vero calefactiōes ex aquis calidis paulatim ſuperius dictis. Et vnctiones ex oleo anethino, de lilio, & eſt proprium, & de caſtoreo, coſto, vel alijs calidis ſuperius dictis. Et calefactiones ex floribus chame. calamentho, pulegio, floribus lauri, abrotano, & ſimilibus, & cum pannis calidis, et calefactis & ſtupa lini, vel canapis, vel lana ſuccida. Si vero fiat ex ſpaſmo ſi quidem humido, facies vnctiōes de oleo de euphorbio, de piperibus. Et ſi expediat euacuetur totum corpus cum clyſterijs, & collyrijs, dabiſq; ad bibendū aſſam cū aqua granatorum: vel cū vino, pipere, ruta, & ſimilibus. Si vero ſit ſiccus, adminiſtrabis regimen humectantium ex cibis & potibus. Cibis vt aqua gallinarū pinguū & iuuenū. Et carnes hœdorum, & agnorum, & vitulorum lactātiū, ptiſana, pulmenta ex amylo, & alæ pullorum, & teſticuli gallorum in lacte nutritorum, & piſces parui, & petrini, & oua ſorbilia, lac, butyrū, medullæ, & ſimilia. Olera ſunt, vt boragines, bugloſſæ, ſpinachia, attriplices & ſimilia. Fructus ſunt vt poma dulcia, pineæ, fiſtici, amygdalę, ſiſamus, & ſimilia. Potus vt vinum lymphatum, aqua cū zuccha. vel iuleb violatum. Et electaria humectātia ſunt diacodion, diadragāthū: diaboriginatum: & diabugloſſatū. Et electarium ad reſtaurationem: & impinguatiuum ſuperius dictum: & panis aloe & ſimilia. Exterius vero cū embrochis, vel epithematibus, & fomentis ex aquis dulcibus enarratis: & fricationibus, & balneis, & inunctionibus, & oleis, & cerotis, & humectantibus: vt eſt oleum amygdalarum dulcium, pinearum, fiſticorum, violarum, ſuccus maluarum, cucurbitæ, melonis, cucumeris. Et ſemina, & aquæ ipſorum, & ſorbitio facta ex eis, & grafulis, & pinguedinis gallinæ, porci, anatis, & medullis vitulorum & lacte. in domo & aere loceť, et in quiete, & ſomno ſeruetur. Et ſi quidem remanſerit impreſsio conſtrictionis operaberis ad eam: vt hic ſuperius habuiſti. Si autem à ventoſitate fit, dabis interius oleum de kerua, dianiſum, diagalangā, diacyminum, confectiones de ſeminibus, et commouentia eructuationem, vt aniſum, cyminū, rutam ſiccam, erucam, carui, ameos, maſtichē, & thus maſticata vel hauſta, & in cibis: & in potibus miſta. Exterius pones ventoſam, & vnges ex oleo nardino, de enula, rutaceo, de aſſa, & ſimilibus ſuperius enarratis. Si vero ſit à vicinitate apoſtematis gutturis, lacertorum, vel colli, curabis curatione ſquinantiæ, quam ſuperius habuiſti.

E Sed ſi fuerit à diſſolutione ſpōdylis celli cura propria poſita eſt infra. Similiter ſi ſit coarctatoria, quia cadit in eius via aliquid extraneum adhærens vt ſpina, & ſimilia: curabis cura præfocationis ſuperius poſita.

Et ſi ſit humor viſcoſus ibi deſcendens, & adhęrens curabis ipſum expurgatione cum inciſiuis: & abſtergētibus pharmacijs. puta cum gargariſmatibus ex ſyrupo acetoſo ſimplici, vel oxymelle ſquillitico, vel aceto eſus cum melle roſato, & aqua mellis hyſſopi, vel ſtaphidis agrię, vel ſi napis, vel piretri, et calamenthi, origani, et pulegij, paſſularum ficuū ſiccarum: & cum prouocatione vomitus cū prædictis, & clyſteribus acutis notis ſupra. Necnon ſi expedit ægritudines capitis à quo prouenit rheumatiſmus, oportet curare, vt ſuperius dictum eſt. Etiam ſi fuerit ſanguis congelatus duæ res conueniunt in cura eius. Prima eſt ipſum liquefacere. ſecunda eſt ipſum educere, prout infra de cura congelationis ſanguinis in ſtomacho: & vētre dicemus, & hoc cum ſimplicibus & compoſitis. Simplicia ſunt coagulum, butimē, bdellium, & huchuē, cū aqua cineris ligni ficus, & quercus ſumpta & gargariçata. Secunda eſt ipſum educere cum vomitus prouocatione cū melle, & ſucco apij, & terra ſigillata diſſoluta in aqua: & farina tartari diſſoluta in ea calida vel vino. Inquit. n. Gale. vinum coagulata diſſoluit, & ſuo motu citius extra pellit, vel fluxu ventris. & hoc cum clyſteri ex ſucco apij, opopanace diſſoluto in eo cum ſalgēma: & melle: vel reſolutione ipſarum cum emplaſtro facto ex haſce, ſalgēma opopanace cum melle confectis: & approximato gutturi. Si vero ſit ex lumbricis, & vermibus ibi coadunatis, & infixis. Cura eſt duę res. ſ. interficere: et educere, ſicut ſupra dę ęgritudinū cordis cura diximus. Et hic breuiter dicamus, quæ illis duobus ſunt, ppria: & ex illis eſt baurach, kebuli, myrrha decocta in oleo centonica, & centaurea ſumpta. Et poſtq̄ prouocatur vomitus, & emplaſtrata kitrā, & petroleon inunctum aloe, & hiera interficiunt, & educunt illos. Si vero ſit carnoſa, & ex apoſtemate in lacertis, & tunicis ipſius meri. Cura eſt quam infra dicemus. Si vero fit ex verruca vel cicatrice. Curabis cū abſterſiuis ſtypticis: vel ſubtiliatiuis, vt eſt aqua mellis cū virtute radicis capparis, & paſſulis, & floribus abſinthij ſquinantho, & cappares cum aceto boni vini. Et ficus ſiccæ cum granis myrti: & aqua caulium reſeruata per tres dies bibita: et fiſtici, & amygdalæ pineæ ſumptæ: & oleum earum ſumptum: & exterius inunctum, et aqua nucum cypreſsi, calami aromatici, aniſi, meliloti embrochata & ſimilia prout tibi ſapientia monſtrabit: & qūq̄ eſt incurabilis. Medicamen diſſoluens ſanguinem congelatum in ſtomacho, & meri: ℞. coaguli leporis. ʒ. xxxvi. coaguli gaçeli. ʒ. xxxij. gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis rutæ ſylueſtris myrti, ana. ʒ. iij. Conficiantur cum melle. Et ſit doſis eius ſicut vis in aqua calida, aut in ſyrupo acetoſo.

Sāguinem coagulatū liquefaciētia.

F

G

De ſolutione cōtinuitatis meri: & eorum, quæ ex illis accidunt, vt eſt fluxus ſanguinis, & eruptio eius ex ore, & cura eius. Cap. 4.

H SOlutio continui meri eueniens duplex eſſe cōtingit: ſimplex vt eſt plaga, pūctio, ſciſsio: & ſimilia: aut cōpoſita: vt eſt vlceratio eueniēs ipſi: & qūq̄ aut eſt ſuperficialis ſicut eſt excoriatio: aut profunda penetrans tunicam, vel pelliculam vnam vel ambas. Simplicis cauſa eſt interior: & exterior. Interior eſt hūiditas ī ſui ſubſtātia aggregata, & pelliculis eius penetrās, & perforans ſui acutate, aut ſua quantitate replente: aut ſua ventoſitate extendente ſcindens ipſum profunde: & quandoque totaliter. Exterior eſt vel tranſglutio rei ſcindentis, vel pungentis, vt oſsis acuti, vel ſpinæ, vel vitri, vel percuſsio cum re incidente, pungente, & perforāte. Et ſuperficialis cauſa interior eſt cibus acutus vel medicina, aut humor trāſiens acutus cū vomitu de ſtomacho ſaliens: aut deſcendens intrās ad ipſum: aut eſt malitia cōplexionis calidæ, & ſiccæ exiccantis ipſum: quare ſuperficies eius aduritur: & cadit ſicut

Cauſę.

in

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 547 sur 1089

in febribus adurentibus contingit frequenter. Causa vero compositæ, scilicet vlcerationis est duplex, scilicet interior, & exterior. Interior autem est apertio apostematis, aut plaga quæ facit sanguinẽ, aut humor corrosiuus transiens, & in catarrhis descendens ad eum, vel alias ibi imbibitus corruptus, & putrefactus corrodẽs ipsum. Exterior est quæ partem de eius substantia scindendo asportauit, et est nota. Signa vlcerum eius dicta sunt supra. Sed distinguentia inter vlcera meri, & stomachi à tribus sumuntur, scilicet à loco, à tempore, & ab accidentibus cõcomitantibus. A loco. nam in vlceribus meri dolor, punctio, & ardor sentitur in collo vsq; ad ossa dorsi: et furculam superiorem pectoris: & illud quod est inter duas spathulas, in vlceribus vero stomachi dolor, punctio, & ardor sentitur in interioribus ossibus pectoris puta furcula inferiori pectoris infra. A tempore: nam in vlceribus meri sentitur dum trãsglutio fit vomitus, vel eructuatio rei acutæ qualitatis. in vlceribus vero stomachi sentitur postquã transglutitus est. Ab accidentibus concomitantibus quando vlcera stomachi plurimum, et proprie sunt in superiori parte stomachi perducunt ad minorationem, vel ablationem anhelitus: & prouocationem sudoris frigidi, & syncopim, & infrigidationem extremitatum. Sed simplicis solutionis cau sæ interioris humoralis signum est inuentio signorum antecedentis causæ, & regimen præcedens multiplicans talem humorem, & infectio partium oris ex humore acuto: quem dolor, & sapor ostendit, & consuetudo passionis illius. Si vero sit à causa exteriori est manifesta ex se, vel relatu infirmi. Sed si sit superficialis ardor, & punctio est parua cito transiens. Et egreditur quandoq; sicut truscula, & pellicula adusta. Si vero profunda dolor est fortior, & diutius durans, & egreditur sanguis, & humiditas naturalis, & inuentio causarum interiorum, & exteriorum ipsas insinuat. Signum autem vlceris ipsius fœtor est in ore perceptus, & exitus per os puris, & saniei, & quandoq; associatur ei pellicularum frusta. Cura solutionis continui meri difficilis, vel impossibilis esse dignoscitur, sicut cura solutionis continui cuiuslibet membri, quod est via per quam aliquid extraneum transit, trahitur vel expellitur: vt sunt meri, intestina, renes, pori, vritides, & vesica, & maxime cum est intrinseca, composita, & profunda, & penetratiua: non enim potest bene medicina apponi, & si apponatur, non tandiu permanet, vt suam impressionem faciat, quin cibi, & potus transglutione abstergatur, & asporretur, qui etiam ampliati quantitatem magis bucellis, et sua qualitate acuta si quam habent pungunt, & dolorem faciunt, qui est prouocatiuus rheumatis, & sic vlceris augmentationis. Si ergo sit simplex, & recens plaga, & superficialis: cura eius est tres res. prima aufert causam exteriorem, & interiorem abscindit. secunda solutionem vnit. tertia corrigit accidentia.

Signa vlcerum stõi & meri distinctiua.

Primam rem complent phlebotomiæ de cephalica, vel magis clysteres, & pharmaciæ solutiuæ ventris non vomitiuæ cum proprijs stomachi dictis cum etiam cerebro si expediat, & consequenter cum confortantibus ipsum, & retinentibus ipsum catarrhum, & ablatione omnis rei exterioris infixæ aut teli. prout infra de solutione cõtinui dicetur, si annuat omnipotens.

Rem vero secundam complent styptica, & conglutinatiua interius, et exterius approximata. Interius gargarizata, & retenta in ore, & lambita simplicia, & composita. Simplicia sunt, vt grana, & cymæ myrtorum, lentisci, oliuarum, & rubei, & grana granatorum, & citonia, & corticis balaustiarum ipsorum, et rosæ immaturæ masticatę, & transglutiatur succus eorum sicut resudat, et gargarizatio cum aquis ipsarum, & cum rob ipsarum, & rob mori gummi dragacanthi, lutum armenum, & lutum sigillatũ, & thus, albumen ouorum, & similia. Composita ad alcola dicta sunt supra, & quæ inferius tibi traduntur ad vlcera, quæ etiam exterius per omnem modum administrare

A poteris, & proprie circa collum, & guttur, & locum, qui inter spathulas existit.

Tertiam vero rem complent, quæ dolorem, & punctiones corrigunt, quæ sequuntur. Si vero sit profunda penetratiua eius cura est tres res.

Prima est, vt sanguinem fluentem restringas, & dolorem sedes, & illud cum approximatione, & epithematione albuminis ouorum, & alijs, quæ dicemus in capit. subsequenti.

Secunda est, vt sicca stypticantia, et conglutinantia, et consolidantia prædicta interius, et exterius applicentur.

Tertia, vt regimen adæquetur in sex rebus non naturalibus proprie in cibo et potu. Seruetur ergo in quiete, et ab omnibus dilacerãtibus: & aperientibus vomitiuis, et prouocantibus rheuma. Custodiatur à cibis calidis, et à potibus, et acutæ qualitatis: sed sint ex lenientibus glutinosis, et stypticis: vt sunt oua sorbilia pulmentum ex riso, vel amylo cum iure carnium præparatum, vt vinum stypticũ, et similia, et buccellæ sint paruæ, et repletio pauca. B Si autem sit vlceratio in eo facta curabis cura vlcerum. quam tibi inferius subiungemus. Fiant formulæ in modum lupinorum, quarum vna retenta in ore, et sicut dissoluitur, deglutitur, remouet solutionem continui, et vlcera meri, et consolidat, et incarnat, et lenit. Recipe gummi dragacanthi, masticbes, thuris albi, ana. drachm. i. ireos, drach. ſ. liquiritiæ, drach. i. hypocystidos, granorum myrtæ, et cymarum eius, et oliuarum, ana. drach. ſ. seminis citoniorũ, scrup. ij. luti sigillati, et luti armeni, ana. drach. j. contere, et conficiantur cum rob myrtæ, vel lentisci, et est ex inuentione nostra.

Formulæ vt lupini re nẽdę in ore

Vnguentum aliud expertum, et efficacissimum ad vulnera, et vlcera in quacunq; parte corporis sunt, et proprie capitis cum fractura cranei, et est Romanorum. Recip. terebinthinæ, vnc. viij. succi betonicæ, vnc. v. et substantiam eius, misceantur simul. Et stent per duos dies: deinde ponantur super ignem leuem, et calefiant, donec liquefiat C terebinthina: deinde colentur per stamineam, et colatura iterum ponatur super ignem, et bulliat vsque ad consumptionem succi. postea addatur gummi abietis, vnc. ſ. olei rosa. vnc. ſ. ceræ, vnc. iij. et vtere. Eruptio fluxus sanguinis ex meri ex vena aperta, et incisa fracta, vel corrosa prouenit. cuius causa interior, et exterior esse potest, sicut supra de sputo sanguinis habuisti: et infra cum de stomacho inuenies loquemur. In proposito est ipsius meri vlceratio ex vena corrosa. Eius autem signum est exitus eius cum fastidio: et quodam vomendi motu minore, quàm si à stomacho proueniret: et si est vena facta incisa vel corrosa dolor est in collo, et loco qui est inter duas spathulas, proprie si fit magna incisio fractura, vel corrosio, et maxime apud sumptionem rei acutæ. Si vero sit à vena aperta non est dolor, et facilius retinetur. si vero sit à vena corrosa ab vlcere eius signa, sunt signa vlceris ipsius prædicta, et emissio saniei, et puris, et difficultas retentionis. Cura eius est quam superius de sputo sanguinis habuisti, et de fluxu sanguinis narium, et infra in cap. de stomacho: cuius meri est D instrumentum ad attrahendum, quæ sibi sunt iuuatiua, sufficienter loquemur.

Vnguentũ expertũ ad vulnera & vlcera.

De apostematibus meri, et cura eius. Cap. 5.

APostematis meri signa superius habuisti singularia, et propria, quibus subiungenda sunt magis propria. Et sunt: nã si quidem apostema eius calidum sit cum prædictis, erit fortitudo doloris, inflammatio, caliditas, et proprie in partibus oris, et colli percepta. Et quandoq; est febris parua, quandoq; magna hora post horam. Et quandoq; est horripilatio: et est cum siti vehementi. Cum ergo naturaliter cessat horripilatio, et cum aperitur, egreditur pus, et horripilatio redit. Cum autẽ est apostema frigidum, signa sunt contraria, cuius curam habere

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 548 sur 1089

poteris, si eorum memor eris, quæ in cura phrenesis lithargiæ, & mãmilarum diximus, & magis si inspexeris, quę dicemus in cura apostematum stomachi.

De nocumentis transglutionis, & cura. Cap. 6.

Transglutionis nocumentum triplex.

NOcumentum transglutionis est triplex, scilicet corruptio, vt si cum tremore perficiatur. diminutio, seu difficultas cum fit cum labore, et conamine, & eius ablatio cum nullo modo fieri queat. Et plurimum est difficultas transglutiendi, quæ nota est superius per eius signa distinctiua causarum in primo capitulo huius posita: Est autem periculosa, & vitæ animalis contraria: cũ enim vita animalis non persistat nisi per nutriens, quod restaurat illud, quod ex corpore eius dissoluitur: talem autẽ restaurationem facere nequeat, nisi intra corpus sumatur, et illud est per transglutionem, ea ergo facta difficili, & diminuta verẽdum est ne totaliter auferatur, & pereat animal, & proinde insistendum est circa correctionem eius attente tanquam circa accidens, quod præ cęteris ęgitudinibus ipsius plerunq; curam sibi pręindicat, seu correctionem. Cura. Res prima & certa est abscisio eius causę, scilicet ægritudinis proprie, quam comitatur, quæ omnis generis esse potest de qua infra dicemus, vel alterius membri cuius cõmunitate patitur epiglottis. videlicet associati, vel stomachi, cerebri nuchę contiguorum quo lacerti epiglottis mouentur, & meri spasmantur, vel mollificantur, & transglutio fit difficilis, vel auertur, et spondyles dorsi dislocati, & interius conuersi comprimendo viam claudentes ipsius, vel totum corpus, vt in febricitãtibus, vel morti propinquis in quibus virtutes, sicut in tota deficiunt, ita & in parte de quibus etiam dictum est, et de stomacho infra dicetur. Secunda est stomachi regimen, vt mundificetur, & alteretur: nam in pluribus dispositionibus sequitur meri oris stomachi complexionem, & illud cum his, quæ infra in cura dispositionum eius dicentur, duce Deo complebitur. Tertia est ipsius confortatio. Fiat autem cum temperantibus complexionem eius, dyscrasiam alterando cuiuscunq; generis fuerit, & proprie frigidæ, & siccæ, quę plurimum est in causa, vt supra dictum est. Et ex compositis conuenientibus frigidæ est balsamum transglutitum, theriaca, diacalamẽthum, et aqua raphani, & vinum cum eis, Et ex his, quæ inũguntur exterius, est oleum anethinum, & de lilio, de narcisso, de croco, nardinum, muscelinum, & de balsamo, quoniam cõfortant lacertum transglutiendi, & cerebrum, quod est neruorum principium, quare oportet, vt ex eis inungatur caput, & nucha colli à qua neruis tali lacerto procedit. Et confortetur omnibus modis cum emplastris, saccellis, cerotis, fomentationibus ex aromatibus calidis, & stypticis, vt castoreo, myrrha, ammoniaco, ruta, prasio, abrotano, lauro, & similibus. Et ex conuenientibus siccæ dyscrasię eius est regimen humectatiuum. Et ex exterius inungendis est butyrum, oleũ amygdalarum dulcium, pinguedo gallinæ, porci, & similia. Ex ex simplicibus conuenientibus humidæ sunt anisum, vtrunq; been, spica celtica, & folium indum, thus, & minutum eius, & cortex ipsius, & myrrha, et sandaracha, & similia. Et quandoq; oportet ipsis admiscere frigida tẽperantia eorum calorem. Sint autem ex stypticis confortãtibus, vt sunt rosæ, sandali, myrta, & similia. Ex quibus saccellationes fiant supra caput, & nucham, & cum ex humiditate sunt. Et ex expertis secundum magistrum Arnaldum est, vt sumantur mane quolibet tres caricæ cum intercluso in eis puluere pumicis, & sandarachæ puluis est proprius. Et cum ex ventositate grossa intercluſa fuerit repellente, & propellente superius cibum, et potum in quam talis humiditas fuerit cõuersa, quam eructuatio manifestat, curetur cura inflationis stomachi, & vẽtositatis ipsius, quã infra dicemus.

SVMMA. II. *particulæ tertiæ, sectionis primæ de medicinis ægritudinum stomachi.*

EST autem fm Gal. stomachus minister viscerum. Cibaria enim et potus per meri exterius sibi transducta recipit tanq̃ lebes, & à virtute, & proprietate qua vniuersalis dotauit natura, illa alterat, coquit, & digerit, et alijs mẽbris in re nutrimẽti operationem facientibus apta reddit. Et si de se suũ ipsius gratia digerit cibum, non vt membris alijs aptum reddat, sicut dixit Gal. vnde G. dixit. Stomachus minister est viscerum: de stomacho enim cætera nutriuntur membra. nimirum igitur si in eius constructione summa sapientia subtilissime tanquã in eo qui est paterfamilias laborauit. Formauit ipsum nanq; concauum, & ad continẽdum quod recipit ex cibis, & potibus esset aptus, & quasi rotundum, vt esset capacissimus non solum cibi, & potus proprij, sed membrorum etiam aliorum, & vt caliditatis alterantis ipsius, & decoquentis circa cibũ totum ex qualibet sui parte influentia esset calidi. Et sibi substantiã dedit pãniculosam, & neruosam, vt in recipiendo cibũ & potum pro toto sufficientẽ posset recipere extẽsionem, necnon vt tempore digestionis esset totaliter cõtrahibile super ipsum. Ipsum etiam ex duplici cõposuit tunica, exteriori. s. magis neruosa, vt res sibi occurrentes sentiret melius, & discernendo eligeret quod bonũ est, & reprobaret malum, & interiori magis carnosa calida, cuius caliditas cum mediatione attingendo cibum melius alteret, decoquat, et transmutet, sicut ignis mediante olla melius cibaria decoquit. In quibus villos triplicis generis ordinauit, quorum consideratione Auer. dixit ipsum ex triplici tunica compositum esse. quẽadmodum G. econtra asseruit de vtraq; vesica, fellis. s. & vrinæ, quibus virtutes operantes in ipso vterentur, sicut proprijs organis, vt in eo, quod intendũt habilius operẽtur. Quibus multis, & varijs ipsum fulciuit, & odorauit sapientia summa. Et proinde mẽbris ipsum principalibus alligauit neruis mediãtibus cerebro quẽadmodum partem eius superiorem, vt esset multi sensus in sentiendo suã inanitionem, & cõplendo desiderium suũ ipsius, & mẽbrorũ omniũ arterijs cordi, & venis hepati. Ipsum quoq; mẽbris calidis circũdedit quæ in alteratione illorũ suę caliditati debili suggerãt supplementũ, à quo protraxit duo membra continuata, vt duæ viæ ductiles. s. meri à parte superiori orificij sui deseruiens trãsglutiendo, deferendo cibum, & intestinum duodenum inferius à portenario sibi deseruiens delatorie, vt infra dicetur. Si ergo sequentes naturam sapientissimã, vt Hippo. iusfit in cura ægritudinũ eius adeo sollicite procedamus, vt nomen dñi inuocãdo, vt ingenium, & modũ curationis inueniamus, atq; medicinas simplices, & compositas, & expertas cum omni diligentia perquiramus, quibus sanitatem amissam recuperare valeat, & in temperãdo alimentũ quo corpus subsistat perdurare omni propulso errore. Error enim in eo nocumentum generat, quod cõe existit toti corpori, & principalibus membris quibus notabiliter alligatur.

Continet autem hæc summa capitula triginta fm plurialitatem ægritudinum quas stomachus pati potest.

De cura ægritudinum stõi fm modũ vl'em. Cap. 1. fol. 58.
De cura malę cõplonis caſę stõi simplicis et purę. c. 2. f. 58.
De cura malæ complexionis frigidæ. Cap. 3. fol. 58.
De cura malæ complexionis siccæ. Cap. 4. fol. 59.
De cura malæ cõplexionis humidæ. Cap. 5. fol. 59.
De cura malæ cõplexionis cõpositæ purę. Cap. 6. fol. 59.
De cura malæ complexionis cum materia simplicis, & compositæ. Cap. 7. fol. 59.
De cura ægritudinũ in plasmate: & primo de regimine eius cuius stomach⁹ est rotũdus, paruus, & protensus, vel magnus. Cap. 8. fol. 61.
De cura ægritudinum accidentium eis in vñs, scilicet

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 549 sur 1089

licet oppilationum eius. Cap.9. fol.61.
De cura repletionis eius, scilicet nauseatiuę satietatis, & inanitionis ipsius. Cap.10. fol.61.
De cura inflationis stomachi, rugitus, tortionis, et gurgalationis ipsius. Cap.11. fol.61.
De percusione obuiatione, & casu supra stomachum, & cura. Cap.12. fol.62.
De solutione continui vlcere, & ruptura stomachi, & cura eius. Cap.13. fol.62.
De medicinis apostematum eius. Cap.14. fol.63.
De correctione accidentium sequentium ægritudines dictas, & primo de debilitate stōi. Ca.15. fol.64.
De medicinis doloris stomachi. Cap.16. fol.65.
De nocumētis appetitus, ex quibus est debilitas, seu diminutio, destructio, seu ablatio & corruptio. Cap.17. fol.67.
De medicinis appetitus canini famis syncopalis, & bolismi. Cap.18. fol.68.
De medicinis appetitus corrupti. Cap.19. fol.69.
De siti, & medicinis eius. Cap.20. fol.69.
De nocumētis digestionis ex quibus est debilitas destructio, & corruptio, & cura earū. Cap.21. fol.70.
De nocumētis retentionis ex quibus est tarditas, & velox descensus cibi digesti de stomacho in ventrem, & cura eius. Cap.22. fol.72.
De lenitate stoma. siue lubricitate siue liēteria. ca.23. f.72.
De nocumētis expulsionis, & primo de eructuatione, & cura eius. Cap.24. fol.73.
De singultu. Cap.25. fol.73.
De subuersione nausea fastidio vomitu, & eructuatione, seu anxiate cum turbatione stomachi, & cura. Cap.26. fol.74.
De vomitu. Et primo de phlegmatico, & cura eius. Cap.27. fol.75.
De cura vomitus cholerici. Cap.28. fol.75.
De cura vomitus melancholici. Cap.29. fol.76.
De cura vomitus sanguinei. Cap.30. fol.76.

De cura ægritudinum stomachi secundum modum vniuersalem. Cap. 1.

CVra ægritudinum stomachi proportionalis, est curæ aliorum membrorum pro toto operantium, vel præstantium iuuamentum. Correctio enim omnis immoderaminis per contrariam immoderationem est fieri. Dixit Gal. Intantum autem differens â cura ægritudinum aliorum membrorū inquātum eius natura propria, & operatio â natura, & operatione aliarū diuersa existit, quæ auxiliorum species elegit, quantitates eorū determinat, & vsum ac modum eius aptum ostendit. Est autē, vt dictū est natura stomachi propria, & prima frigida: quia pauci sanguinis, et neruosa proinde sensibilis valde. Quapropter expedit, vt auxilia immoderationes eius corrigentia sint non excedentia valde, q̄q̄ lapsus, & immoderatio exigat maxime cum non sit valde positus in profundo. Si enim sint frigida valde, eius paucā caliditatem extinguēt forte. Quapropter Hippo. in apho. ait, frigidum inimicū neruis: & fortasse contrariam dispositionē adducent, quæ periculosioris curæ, & difficilioris esse cōprobatur. prout Gal. dixit. Si vero calida eius tepidam caliditatem resoluent: & si acuta mordebunt, & in spasmū, aut cordis morsum adducent. Si lapsum facientia est nisi correpta, & repressa, vel ex benedictis electa nocumentum imprimēt, & substantiam eius dissoluent, cum ad ipsum primo peruenient. Oportet ergo esse temperata, et infra gradum discrasiæ: vt paulatim, & in longo tempore intentum tuum compleant potius q̄ subito, & in breui. Est enim hæc sm sapientiam operatio. Est enim panniculosus, & villis contextus habens vias amplas, quarū auxilia non oportet esse valde humida, & liquida cum mollificent, & villos eius relaxent, fluātq̄ de facili. Et ad alia mēbra trāseant priusq̄ ibi imprimant, sed oportet esse grossæ, vel solidæ, vt in eo permaneant donec imprimāt, quod oportet, aut quia pellicula eius os, & lingua existit vestitū, & proinde quid virtutis percipientis habet saporem: debet esse saporis nō mali ne nauseent, sed delectabilis illis proprie pharmacosa in quantum potest. Inquit enim Gal. q̄ vna quidem cōmunis debet esse intentio facere pharmacū delectabilissimū inquātum possumus, dum eius ad vltimitatem custodiatur virtus: non enim hęc est dissoluenda gratia delectationis. Et quia eius officium, & operatio est digerere cibum pro toto, & digestio fit per decoctionē. decoctio vero per calorē: oportet esse temperate calida, caliditatis enim temperate est digerere: vt ait Gal. Et si frigida sint, nō oportet esse penitus à caliditate denudata: at quia digestio retētione indiget, oportet ea esse styptica, vel moderatam stypticitatem habētia. Et cum digestio quoq; fiat per virtutem spiritus, qui odoribus gaudet: oportet ea esse ex aromatibus electa, vel eis admista. Verum quia ex decoctione cibi in eo relinquitur superfluitas ei inhærens sicut in olla ciborum: vt Gal. dixit: oportet esse talia abstersiua, vt est absinthium proprie, & spica, & similia. Porro cum ex natura stomachus sit principalibus alligatus oportet ea omni carere malitia, & qualitate praua, ne ad illa per cōpassionem impressa perueniant nocumenta. Et quia diaphragmati suppositus, & vicinus oporter quæ extrorsum suppo nuntur ei frigida à costis secedere, ne infrigidādo diaphragma ad difficultatem anhelitus patientem adducant.

Stomachi complexio qualis.

De cura malæ complexionis calidæ stomachi simplicis, & pure, &c. Cap. 2.

MAla complexio stomachi est sm alterum octo modorum: ex quibus est calida simplex pura, & est ægritudo quædā ipsius imediate lædens actiones eius sensibiliter in discrasia qualitatum primarum elementorum vincēte calida fiens causa eius est omnis causa procathartica exterius aduenies et calefaciens ipsum immediate, vel mediante aliquo vicinorum membrorū propinquo, vel remoto, quæ est multiplex. Gale. vero medicorū princeps omnes ad quinque genera causarum reduxit. Primum genus est, intromissio rei calidę non superfluæ. Secundum est, contactus rei calidæ nō superfluæ exterius aduenientis, & contangentis mediante exteriori cure. Tertium est, motus animalis, & corporeus fortis nō superfluens q̄ ad resolutionem perducat, & proprie quē circa digestionem alicuius cibi durę digestionis, & calidi passus fuit: vt est raphanus, & similes. Quartū est, spissitudo pororum eius non nimia perducens ad extinctionē. Quintum est putrefactio cibi in eo sufficiens ad inflāmandū, & calefaciendū ipsum præter naturam. Quę vero est mediāte vicino aliquo membro: est vt à corde febriente, vel hepate inflāmato, & qñq; à cerebro, quæ si pura sit sine humoris vitio generati causata ab illis causis erit procathartis, et plurimū est diuersa. Signa eius complexionis essentialia sunt æstuatio stomachi, ardor perceptus in eo: in ore etiam non sumpto cibo, vel potu calido: & qñq; corporis totius inflāmatio, & febris cum fuerit vehemens cum nocumento proprie actionis: vt sitis magna, parua fames, & cito cessat, & proprie cum nō datur cito cibus, & qñq; tūc accidit syncopis, et dicitur fames syncopalis. Et appetitus erit frigidus, & iuuatur ab eo, & læditur à simili, & ciabaria subtilia aduruntur, grossa in eo, & dura melius, & sine corruptione alterantur, & eructuatio erit fumosa, & superflua in vomitu, & egōne, apparebunt adusta, vel sicca, & corporis color erit mutatus: qa ad citrinū tēdēs & ēt habitudo: qa erit corpus siccū, & paucę carnis qm̄ sanguis eius erit paucus, malus, fœtidus, et acut9: quē abhorrēt mēbra diuersa ei, et in cōplexione, & venæ eorū sunt apparentes: qm̄ sanguis eorū reclusus est in venis quo natura non vtitur. Concurrunt q̄ cum similitudine circunstantiarum, & cum assuetudine similiter patiēdi. Et ex cōsequēti corpus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 550 sur 1089

erit debile cũ cutis infectione, & carbũculis, ſcabie, morphea, & ſimilibus. Sed ſignum eius quod eſt ſine humoris vitio, eſt inuẽtio prędictarum procartharticarum cauſarũ cum priuatione ſignorũ antecedentis cauſæ. ſ. repletionis humorum. Et ſi quidẽ ſit ab intromiſſione rei calidæ: ardor perceptus erit in ſtomacho, in exeuntibus alteratis pcipitur. Et ſi ab eius contractu exterius facta ſit, vel motu ſuperfluo, antecesſio earũ, & notificatio ab infirmo facta, vel ab aſtantibus tibi declarat. Si vero à ſpiſſitudine pororum eius frigidæ, & ſtypticę cauſæ inuentio interius, vel exterius approximatę inſinuati. Et cutis tẽſio, & durities. Sed ſi à putredine cibi exiſtat fumoſa, & fœtente eructuatione cognoſces, quod in vomitu, & egeſtione perpendẽs præcesſione cibi corruptibilis, vt eſt lac, & oua in patella decocta. Et ſi à vicinitate cordis, vel hepatis exiſtat calefactio per oẽm modum illorũ præcedens inflãmatio demonſtrabit. Cura eius eſt alteratio. Completur autem cũ medicinis, cibis, aut potibus, interius, aut exterius approximatis. Cibi ergo conuenientes ſunt ex granis, ptiſana hordeacea, lentes, cũ aceto decoctæ, pulmẽtum ex condro cũ aceto pauco, vel agreſta cõdito, et ſumach. Et ex carnibus carnes perdicũ, & myrticorũ turdorũ, & auium paruarũ cum aceto agreſta, vel ſucco granatorũ decoctæ. Oua decocta in aceto cũ totalitate ſumpta. Ex herbis vero lactuca, cũ aceto proprie, et excitat appetitum, ſpinachia, endiuia, portulaca, coriãdrum, & ſimilia. Et ex fructibus citonia, pira, chryſomella, perſica, pruna damaſcena, ceraſa, acria, cucumeres, citrulli, & cucurbita, batecha, & granata: cp ſi nõ perduxit ad debilitatẽ, ciba eos cũ groſſis, quales ſunt carnes vaccinæ præparatę cũ aceto, & coriandro, & ventres ipſarũ, & piſces recentes cũ aceto, vel agreſta, vel ſucco granatorũ decocti, & actualiter ſint frigidi, non tũ multũ, vt quia nõ veri frigoris ſint. Et oĩa in quibus frigiditas cũ ſtypticitate exiſtit, quæ ſi nõ naturaliter, artificialiter acquiratur cũ cõdimentis ex coriãdro, agreſta, ſandalis, & ſimilibus. Potus autẽ ſit aquæ frigidæ fere nõ excedentis qualitatis nec quantitatis, ne in tranſglutiẽdi difficultatem veniat ex ipſius frigiditate curato ab inualetudine ſua ſtomacho, vt Gal. ait, vel ſuccus agreſtæ, vel granatorum acrium, vel aceti odoriferi miſti aquæ, quod locum magis haberet, vbi eſſet profunda, & in remotis poſita. Sed quia eſt in ꝓpinquo prædicta frigida ſtyptica ſunt magis efficacia cum diu in eo ſint permanẽtia, et hoc ſi tolerat ſtomachus, cp ſi nõ ſit potus vini odoriferi albi moderate ſtyptici, & pauciferi lac acetoſum vaccinũ, & ſimiles. Medicinę approximãdæ proprie ſunt ſimplices, et cõpoſitæ. Et ſimplices, quæ exterius, & interius exhibentur, ſunt ſandali, roſa, myrta, folia vitis, & ſalicis, acetoſa, rubus, ſpodiũ, coralli, coriandrũ, pſilliũ, cãphora, maciana, aqua, & ſuccus eorũ, & ſemina herbarũ, & fructũ frigidorũ, & ſucci ipſorũ dictorum, & aliorũ. Cõpoſitę vero ſunt, quæ ex prædictis cõponuntur, & quæ adminiſtrãtur interius ſunt, vt ſyrupus de papauere, iulep, de ſucco cucurbitæ, & ſucco acetoſæ, & acetoſitatis citri, & trochiſ. de cãphora, et de ſpodio, vbi venter ſoluatur ſuperflue. Et quæ adminiſtrãtur exterius ſunt, cerotũ ſandalorũ, in antidotario noſtro ſcriptũ. Et epithema ex ſandalis, oleo roſ. & prædictis, & euaporatio ex aquis ipſorũ cum aceto. Et vitreũ vas, vel veſica plena frigida aqua ſupra ſtomachũ retenta, vel per embrocationẽ ſuperinfuſa. Et emplaſtrũ ex folijs vitis, cũ ſauich hordei, quod eſt propriũ. Ex quibus ſi leuis eſt dyſcraſia leuia approximabis, fortis vero fortia. Inquit enim Gal. proportionale medicamen magnitudinis dyſcraſię ad illam cõueniens inuenire oportet. Et tibi ſit generalis regula in alteratione cuiuslibet dyſcraſię ſimplicis ſtõi, & cuiuſcũcp alterius mẽbri, vt contrariũ alterans ſit in qualitate expediente excedens vnius oppoſitionis in oppoſitione alia qualitatẽ mediũ teneat, vel ab eo parũ recedat, ne ad dyſcraſiæ cõpoſitionẽ pducat, quæ maioris nocumenti eſt, & difficilioris curæ, vt Gal. ait.

E De cura malæ cõplexionis frigidæ ſtomachi, &c. Cap. 3.

MAla complexio frigida ſtomachi. Cauſa eius & ſigna ex contrario ad malam complexionem calidam ſupradictam ſunt intelligenda. Cura autem eius cura illius minoris conſiderationis, & attentionis eſt, quia minoris timoris, licet tempus alterationis ſit ęquale, quia alterans medicinale, & inſtrumentale, quod eſt calidum naturæ amicum eſt, vtile confortans, licet ipſa natura, quæ eſt principale operans ſit magis læſa ratione dyſcraſiæ, & proinde magis periculoſa. Sicque in cura eius, duę res, ſeu intentiones concurrunt, generalis, et ſpecialis. Generalis eſt ſubalteratio ipſius. Specialis docet copiam auxiliorum, & aptum vſum ipſorum oſtendit. Et ſunt talia auxilia, ſeu contraria calida à natura, & qualitate ægritudinis ſumpta ex cibis, & potibus, & medicinis ſimplicibus, & compoſitis interius, & exterius approximandis. Et ſunt verbi gratia ex cibis ex granis, vt panis de frumento furfuris habens multum ſalis, & fermentatis bene, cicera, & ſimilia. Et ex carnibus carnes columbarum, & proprie ſylueſtrium, & anatum ſiccarum carnes ſalitę porcorum, & aliorum præparatæ, & conditę cum ſpeciebus infraſcriptis. Quorum vitelli cocti cum herbis, & ſpeciebus calidis, vt ſaluia, menta, fœniculũ, maiorana, & ſimilibus. Ex oleribus ſunt, vt ſinapis, eruca, naſturcium, rapiſtę, piper, aqua, & raphanus, & ſimiles. Ex fructibus ſunt ficus, paſſulæ, amygdalæ, nuces, dactyli, auellanæ, pineę, fiſtici. Et piſces ſaliti cum ſinapi, vel eruca. Potus autem ſit vinum antiquum vinoſum, vt græcum flauum, & rubeum, & calabrenſe, & puteolanum purum, vel parum lympha tum, prout tolerat cerebrum. Ex medicinis ſimplicibus ſunt ex ſpeciebus, quæ ſunt proprie ſtomachi, & cinnamomum, gariophylũ, crocus, ſpica, maſtiche, thus, nux muſ, galanga, zedoaria, cardamomum, zingiber, macis, gallia muſca. grana paradiſi, amomum, ſquinãthum, xyloaloe, aſſarum, & piperum grana, quæ ſunt fortiora, & magni iuuamenti in hac ęgritudine. Cõfortant enim oẽs eius virtutes ſtomachi, quæ cum ſint defectę in omni eius dyſcraſia maxime in iſta. Inquit enim Gale. omne membrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex neceſſitate, & ſi naturaliter tales habeat, quanto magis ęgritudinaliter. Et enula, & raphanus, & pirethrum, & cyperus, coſtus, ambra, muſcus, & balſamus, & ſuccus eius, xylobalſamus, carpobalſamus: alia ſunt etiam valde iuuatiua. Ex herbis, chamęmelũ, abſinthium, menta, proprie fœniculus, anethum, marrubium, ſampſucus, id eſt maiorana, ruta, mentaſtrum, origanum, ozimum, petroſelinum. Ex ſimilibus aniſum, ciminum, fœniculum, apium, carui, & ſimilia. Ex gummi ſtyrax liquida, & ficca, bdellium, et ſimilia, quæ interius, vel exterius, & per omnem modũ approximabis. Ex compoſitis interius approximandis, ſunt zingiberis conditum cum zucch. rubeo. & proprie cum melle diſpumato. Ipſum enim in cibo potu, & medicinis ſumptum optimum eſt frigido ventri, nocibiliſſimum vero calido, vt Gal. ait, diacinnamomum, diaga. ſyrupus de menta, quæ ſunt leuia. Et ex fortioribus ſunt diatrion pipereon, diacyminum, theriaca magna, mithridatũ, ſagzenea, omoruſta, diamuſ. & diambra, triphera magna, et cõ ſimilia. Ex his aũt, quę exterius approximãda ſunt, ppria oleum anethinum, de lilio, de alchanna, maſtichinum, & nardinum. Et fortiora illis ſunt oleum coſtinum, oleum de been, & ſambucinum, & de piperibus, & oleum de terebinthina, de balſamo, & oleum apoſtolorum ſupponatur lana calida, & proprie ſi aer fuerit frigidus. Et ſi ceram adiunxeris ei, & confeceris cerotum diutius adhærebit, ſed epithema citius penetrabit, & emplaſtra fortius imprimunt virtute in ſua propria ſubſtantia inhęrente, & membro diutius adhærendo, & cp ſi præcalefeceris ipſum ſtomachum habilius ſubintrabit. Et in delicatis propriũ eſt pannus lineus duplicatus, & ſuffumigatus cum ligno aloes infuſo in vino, ſpica, maſtiche, ſquinantho, & thure,

Panis.

Carnes.

Olera.

Potus.

thure,& proprie ſi ſtomachus fuerit humidus. Et embrocatio cum aqua calida eſt mirabilis,& proprie ſi fuerit ſiccus. Et ex eis eſt emplaſtrum antidotarij noſtri calefaciēs, & confortans. Et appoſitio ventoſę ſupra ſtomachum eſt maxime iuuans. trahit enim illuc calorem, & ſanguinem, & calefacit. Et ſcias q̄ calefactio extremitatum perducit ad calefactionem ſtomachi ex proximo. Totius autē corporis calefactio cum balneo ex aquis termarum calidis,et aliarum medicinarum habentium virtutem calidam, ſtypticam,prædictarum confert dūmodo non ſuperfluat, & perducat ad reſolutionem: tunc enim maxime nocet. Inquit enim Hippoc.quæcūq; infrigidata ſunt calefacere oportet,& ſimiliter ſi ſolum ſtomachum, & epicaſtrū calefeceris, & pyriam feceris ex prædictis aquis,vel embrocationes epithemaueris infuſa ſpōgia in eis, vel filtro cum frequenti innouatione antequā infrigidentur, aut cum vaſe vitreo, vel veſica ex eis plana, vel ex rebus alijs prædictis calidis,vtile quidem operaberis, & in nullo falleris. Vſus autem, & modus vtendi eſt, vt ſi leuis ſit dyſcraſia, leuibus contenteris,& ſi fortis, fortioribus.& per omnem modum ipſum ſtomachum ſic dyſcraſiatum ſtudeas calefacere:habet enim ſuas virtutes maxime refectas. Inquit enim Hippoc. frigidum inimicum eſt naturæ impediens, & ab omnibus prohibens operationibus, & paralyticū faciens,& mortificans.

De cura malæ complexionis ſiccæ ſtōi. Cap.4.

MAla complexio ſicca ſtomachi ſimplex,et pura eſt nota ex notificatione calida. Cauſa autem eius eſt vna vel plures extrinſecæ,& eſt breuiter enarrando,diminutio cibi & porus in quantitate & qualitate, ac ſiccæ complexionis, & medicina ſicca ex ſimplicibus, vt ſandaracha,ſal,baurach,cyperum,ſulfur,acetum,& proprie ſquilliticū,& labor nimius corporis & animæ,vt ira, anguſtia, triſtitia, & etiam proprius labor ſtomachi quē patitur in tolerando ſamem,& ſitim,& vigiliæ multæ,& ex eis eſt aer ſiccus,& ventus borealis,balneum alumino-ſum,ſalſum,ſulfureum,& piceum, & medicinæ ſiccę prędictæ exterius applicatæ. Signa autē ipſarum cognitio eſt manifeſta. per præſentiam enim ipſarum quālibet cognoſces, & per priuationē ſignorū antecedentis cauſæ humoralis, vel per infirmū ſi ſagax ſit, vel per aſtātium relationem. Cura huius eſt ex humectantibus temperatis,vel parum excedētibus in actiuis qualitatibus intrinſecus,et extrinſecus approximatis,& maxime cum regimine humectatiuo ſuperius poſito, cum de cura malæ complexionis meri ſiccæ diximus,illuc ergo redeas. Memorare tamē nocentium talis dyſcraſiæ valde à quibus niſi quis diligenter abſtineat iuuatiua conferre nō poterunt, & ſunt ſtypticа,& pontica. Ex cibis,vt meſpila,ſorbæ, zarur,atrineæ, cornula,pira,citonia,& maciana īmatura. Et ex potibus, vt eſt vinū calabrenſe,& aqua aluminoſa,& ſimilia. Conſumunt enim omne quod innatæ humiditatis in eo remāſit hæc quidem exhibendo,hæc quidem comprimendo in ventres concauitatem, vel in circūadiacentes particulas, & venas,& poros, & orificia per quas alimentum humectatiuū conſueuit recipere. Inquit enim Aboa. nihil eſt, quod tantum humectet,quantum vinum temperatum,et balneum in tina aquarum eucratarum dulcium.

De cura malæ cōplexionis humidæ ſtomachi. Cap.5.

MAla complexio ſtomachi humida ſimplex, & pura. Cauſa eius & ſigna ecōtrario intelligenda ſunt malæ complexionis ſiccæ ſuperius dictæ necnon, & cura. Quæ enim cauſæ ſunt vnius,cura ſunt alterius,& econuerſo. Et quod vni nocet,alteri prodeſt,& ecōuerſo. Eſt autem facile ſanabiliſſima aliarum omnium,ſiue ſola conſiſtat,ſiue alijs qualitatibus cōplicetur. Et quia minus excedens eſt,& magis naturā in talibus principāliter operantem conſeruat q̄ aliæ res. Et quia contrarium curans ipſum fortius habet q̄ ſua oppoſita,ſic tempus exiccandi, & humectandi non eſt æquale. Studēdum autem ne ſicca

A & ſtyptica approximanda in ſubſtantia liquida miniſtrētur, ſed in ſolida magis: lædunturenim à prædictis, & à plurimo potu.

De cura malæ complexionis ſtomachi compoſitæ,& puræ. Cap.6

COmpoſitarum vero dyſcraſiarum purarum modi ſunt quatuor,ſicca complicata frigidæ, vel calidæ, humida complicata calidæ,vel frigidæ, qui & eorū cauſæ,& curæ, & ſigna vno generali comprehēdendo capitulo ex præmiſſis poſſunt haberi inuicē ſimplicibus cōplicatis. Inquit enim Gal.Compoſita ex ſimplicium cognitione habetur. Et iterum ſimplices ſimplicibus,& cōpoſitę cōpoſitis curantur medicaminibus, æqualia æqualibus,et inæqualia vno plus altero minus &c. Speciali vero capitulo ad curam frigidæ & ſiccæ conueniunt calida, & humida,& tēperate calida interius,& exterius per omnem modum approximata. Et quæcunq; ſanguinem, & alimentum trahunt ad ipſum abſq; euaporando,vt eſt fricтio temperata balneum calefactio partis,& epithematio B ſecundum menſuram facta, & quæ calorem naturalem in ſubſtantia,& quanto augent eius ſeruata eucraſia,quę iuuat digeſtionē, vt eſt amplexus pueri tota nocte nudi, ita q̄ totum tangat epicaſtrum. Et loco eorum aliqui applicant catulos pingues. Et alij volam manus,& vtrunq; eſt bonum. Nocibiliſſima vero ſunt ſtiſantia,& acuta niſi ali quibus humidis miſceantur. Siccæ vero,& calidæ conueniunt humida & frigida temperate. Nocibiliſſima vero ſunt pontica,& acria. Humidæ vero,et frigidæ acria ſunt conuenientia. Nociua vero pontica niſi aliquibus acribus ſint commiſta. Humidæ vero,et calidæ ipſa pontica ſunt propria. Nociua vero pontica,acria,niſi aliquibus ponticis ſint commiſta,quorum copiam habes ex prędictis ſimplicibus quibus ſimplicibus,vel inuicem commiſtis ex eis vti modo competenti poteris,vt dictum eſt.

De cura malæ complexionis ſtomachi cum materia ſimplicis,et compoſitæ,&c. Cap.7.

C MAla complexio ſtomachi cum materia eſt eius dyſcraſia à vitio humoris facta,et in principio eſt diuerſa, ſed cum perdurat fit manſiua. Humor autem hic eſt duplex,aut in eo generatus,aut ei influxus. generatus,aut in eo nō eſt verus humor cum illius generatio ſiue ſit naturalis, ſiue innaturalis, ſiue digeſtu,ſiue indigeſtus,ſoli digeſtioni ſecundæ.ſ.hepatis,et venarum ſit propria,et conueniat non primæ fm ventrem tantum,vtrum ſi has duas effugiat nequaq̄ ſit generatus humor. Si ergo ſit humor hic generatus in ſtomacho nō erit verus, ſed eſt ſimilis humori, et maxime cum non ſit ex digeſtione, ſed indigeſtione potius generatus. Inquit enim Gale. Cum cibus non digeritur proculdubio in phlegma cōuertitur. proinde Gal. phlegma appellauit. Et quandoq; eſt de genere choleræ praſinæ ex aduſtione cauſatæ quam ſuperflua ſtomachi caliditas, et cibi etiā operatur. Influxus autem eſt qui à toto corpore,vel qui ab aliqua particula corporis ei influat fortior illi debili propter cauſam aliquam D extraneam maxime ſi aliquam cauſam trahentem in ſe habuerit,puta calorem,dolorem,vel inanitionem, puta à cerebro,hepate,vel ſplene,quod eſt plurimum eis. Et ſi à cerebro,plurimum erit phlegmaticus, ſi ab hepate plurimū erit cholericus, ſi à ſplene, erit plurimum melancholicus, qui ad excitandum appetitum ei ſolet immitti. Et qualitercunque ſit tripliciter in eo exiſtit, aut in concauo eius natans,aut tunicis eius inuiſcatus,aut interclusus, et imbibitus. Signa talem autē dyſcraſiam eius cum materia ex prædictis ſignis iunctis cū grauedine ſatietate,et eius motibus ad expellendum.ſ.nauſea, vomitu,& ſingultu,& regimine antecedente percipies,et etiam in exeuntibus videbis humorem. Signum vero humoris generati in eo eſt ex dyſcraſia ipſius,vel regimine cibi,et potus, et alijs poteſt haberi cū priuatione ſignorū plectoriæ, vel cacochymiæ corpis vniuerſi,vel particulæ alicuius et paſſionis eiuſdē.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 552 sur 1089

Sed ſignum cp influat à toto corpore, eſt ſignũ plectoriæ, vel ſignum cacochymię, ſeu abundantię alicuius quatuor humorum. Et ſumitur ex regimine ipſius, quia fuit vſus delitioſa vita, & quiete, & dimiſſo exercitio conſueto non habuerit ſolitas euacuationes ſpontaneas per fluxum ſanguinis narium, per hęmorrhoidas, vel menſtrua, ſi ſit mulier, per fluxum ventris, vel vomitus, & ſimilia, vel quia ſolitas artificialis omiſit, vel quia fuit eius membrum aliquod mutilatum, cuius nutrimẽtum in corpus ſuperfluat, vel quia dolores periodicos pati conſueuit in aliqua particula corporis: puta artheticam, vel podagram, nunc vero nõ patiatur. Signum autem cp ab aliqua particula corporis influat, puta cerebro, haberi poterit ex conſuetudine patiendi aliquam ægritudinem iſto tempore: puta cephaleam, hemicraniam, & huiuſmodi. nũc vero patiatur, vel quia cõſueuit catarrhizare ad oculos, nares, aures, vel fauces, et pectus. nunc vero nõ, ſed immittat ſtomacho, et plurimum eſt phlegmaticũ mucoſum, & in fine digeſtionis magis. Signum vero cp ex hepate influat eſt præcedẽs eius paſſio: puta inflãmatio multiplicans choleram quam mittere conſueuit illi ad adiuuandum digeſtiuam hora digeſtionis, vel oppilatio, quæ nunc aperta eſt, & materiam immittit retentam, et conſuetudo mittendi ad illum, quia debilis eſt, & porus per quem immittere cõſueuit illi cholerã, ſit amplus: vnde ſequitur vomitus cholericus quaq; die. Sed cp ex ſplene influat ſimiliter ſignum eſt precedens eius paſsio: puta oppilatio, & eius groſsities, quæ aperta immittit melancholiam ſtomacho, vt conſueuit, & eſt hora vacuitatis magis, & oppilatio eius ceſſauit, atq; groſsities non apparente aliqua manifeſta eius euacuatione: ſed materiam in vacuitate eius natantẽ oſtendit eius fluctuatio in ieiuno apud motum, & ſumpto cibo, vel potu ſubleuatur, & ſupernatat, & facit nauſeam, & ſi multa ſit ſemper nauſeam facit, ſi vero pauca, non ſine ſumpto cibo, & facili egreditur vomitu, vel fluxu ventris dato aliquo ſubductiuo. Sed inuiſcatam adhærentẽ ſignificat nauſea: nec facile educitur vomitu, vel feceſſu, & etiam dato aliquo abſterſiuo, ſi multũ ſit adhęrens, nec fluctuat in motu corporis. Imbibitam autẽ ſingultus proprie tibi demonſtrat, nec eſt aliquod prædictorum. Signum autem diſtinctiuũ cuius ſpeciei humor ſit, colligere potes hoc modo. Nam ſi quidem materia ſit calida ex cordis morſu tenebroſitate, & faſtidio, vt dixit Hippo. ſcies ex ſiti, & oris amaritudine, vel ſalſedine ſi ſit phlegma ſalſum, & eius ſitis ceſſat cũ calido, ſcilicet vino, & aceto. Choleræ vero cum frigido, ſcilicet aqua cum ſucco granatorum, vel aceto cum aqua miſto. Si vero ſit humor ſanguineus ex dulcedine, & priuatione ſolitæ euacuationis naturalis ſanguinis, vel omiſſione artificialis: necnon & membri mutilatione, & conijecturari poterit, & quæcunq; ſit manifeſte in exeuntibus apparebit. Si vero materia ſit frigida ex faſtidio, & paucitate ſenſus apud rei acutæ receptionem, et defectu appetitus, niſi ſit phlegma acetoſum, vel melancholia inter quæ diſtinguit melãcholica imaginatio timor, & puſillanimitas in domino, vel muliere contingens complexio corporis, & regimine, & apparitio cuiuslibet in exeuntibus ipſum manifeſtat. Et quandoque plures cauſæ ſimul conueniunt, quas cõmiſtio, & confuſio ſignorum tibi oſtendit. Et ſi quidem ſit diuerſa, erit cum dolore, cum vero perdurat, & tranſit in manſiuam, ſedatur dolor, & arefactio creſcit. Cura vero eius eſt quatuor res. prima educit materiam in ſtomacho exiſtẽtem, & aggregatam, ſiue generata ſit, ſiue influxa, quia non poſſibile eſt vllam diſpoſitionem curare finaliter adhuc manẽte cauſa faciente eam, vt ait Gale. Et ſi quidem ſit in concauo ſtomachi natans, & impetum faciens ad os ſtomachi, quod per nauſeam ſcies vomitu cum aqua tepida, pura, vel pauco aceto permiſta puocato educatur. Et ſi ſimul non ſufficiat, reiteretur non cp ſuperfluat: vltimo cum aqua multum calida lauetur, & melle roſa, quoniam aut expellet eam, cũ vomitu, aut ſoluet ventrem, & confortabit. Si vero inferiora petat, quod per grauedinem in fundo ſtomachi perceptam cognoſces, collyrijs, clyſteribus, vel proprijs pharmacis ventris ſubductiuis, quæ infra Chriſto duce dicentur, educatur. Et ex proprijs eſt turbith non confortatum, quoniam trahit humorem ſubtilem, & groſſum à ſtomacho non trahendo à remotis ad ipſum. Si vero ſit adhærens, & inuiſcata cũ inciſiuis, & abſterſiuis vomitu prouocato, vt puta cum ptiſana, vel aqua mellis expurgetur, vel cum oxymelite ſimplici, vel ſquillitico miſto cum aqua raphani, ſi multum ſit inuiſcata, & expulſioni inobediens, vel cum ſolutione ventris cum prædictis modis & appropriatis, vt turbith, & hiera. Si vero ſit imbibita, & eſt plurimum cholera, vel phlegma ſalſum cum hiera. Gal. euellatur, & mundificetur, quæ eſt cõmunis in omni materia, & ſi propria ignoretur, & ſuperfluitates educit abſq; humiditatibus innatis, ac mundificentur etiã humiditates putrefactibiles, ſeu putrefactiones à circũadiacẽtibus particulis ad ipſum nõ trahit, & confortat, vt nec regeneret, nec recipiat. Et ſi quidẽ cacochymia generata, ſeu influxa à longo tempore in ipſo permanſerit ob penuriam, vel inſcitiam, vel negligẽtiam medicorũ, vel infirmi inobedientiam, ſeu delictum aſtantium miniſtrorũ, & aliquod impreſſerit, vt prædictũ eſt, alteretur cum prænarratis. Secunda res rectificat membrum: puta ſtomachũ ſi generans ſolus ſit, vel corpus mẽbra alia, et ſtomachum, ſi materia ſit eis ab illis influxa. Et ſi quidem ſit ſtomachus ſolus generans, duo requiruntur. Primum eſt mũdificationem eius, vt dictũ eſt facere. Secundum eſt dyſcraſiã, quæ cauſa efficiens eſt, prout ſupra dictum eſt cum contrarijs confortantibus alterare, & regimẽ, vt nõ regeneret materia, digerere & adæquare, quod tibi qualiter fiat conſequenter adijcemus. Si vero ſit influxa materia, op3 duo agere, primo prouidentiã mittẽti, vel influenti pręmittere, quod velut fons eſt, vt nõ mittat, ſecundo ſtomacho curã ſubiungere, vt non recipiat. Circa primum tria ſunt etiam opportuna. primũ eſt præmittere eius euacuationes, & ſi quidem totũ corpus mittat, quia plectoricũ ſit, phlebotomia præmittatur de nigra, vel proportionale illi, vt ſcarificatio crurium, ſpathularũ, et ventoſatio, prouocatio hęmorrhoidarũ, vel menſtruorum, ieiunium, exercitium, frictio, purgatio, diuretica, et balneũ, omnia tẽperata. Si vero quia cacochymiũ primo digeratur humor. Deinde proprijs pharmacijs expurgetur. Nã ſi quidẽ ſit cholera. Oxyzacchara vel ſyrupo acetoſo ſimplici, vel cum leuiori. ſ. ſucco granatorum muzorũ, & acetoſorum, vel arancio loto cum zuccha. maturabis: deinde cum rhabar. myroba. citrinis, tamarindis, ſucco roſarum, & alijs ſolutiuis ventris, non vomitiuis, & leuibus expurgabis, & ſtypticitatem habentibus, quæ ſtomachũ cõfortent nõ debilitent, nec ad ipſum trahãt. Et hoc eſt cõe præceptum attendendũ in purgationibus materierũ ęgritudinum ſtomachi omnium, ſiue generatarũ, ſiue influxarũ.

Si vero ſit phlegmatica, cum ſyrupo, acetoſo ſimplici, vel compoſito, vel oxymelite ſimplici, cum geleniabin, vel ſquillitico, prout materia exigit, maturabis, & cum aqua hyſſopi, origani, calamenthi, & ameos, ſi ſit groſſa valde. deinde cum agarico, colocyntida, ſtœcados, & myrobalanis, chebulis aſſociata ſpica, vel maſtiche, vel rhabarbaro, vel aloe, vel turbith, confortato cum zingibere, vel hieris magnis, de hiera Hermetis, logodion, & colocyntide expurgabis. Et pilulis de quinque generibus, & rhabarbaro. Si vero materia ſit melancholica, digeres cum ſyrupo acetoſo de bugloſſa, de boragine diaboraginato, & ſucco pomorum dulcium, & diabugloſſato cum regimine humectatiuo ſuperius dicto: deinde expurgabis cum decoctione epirhimi, & myrobalanis indis, emblicis, & belliricis, hieræ Archigenis, & pilulis de lapide lazuli, et de lapide arme. Si vero ſit aduſta cum regimine humectatiuo, et cum zuccharo violato, cuſcutæ, lupulo, & calendula: deinde purgabis cum aqua lactis decoctione

ctione folliculorum seng,& fumiter.diaseng,& similibus. Si vero sit aliqua particula,puta cerebrum mittens,prępa retur, & purgetur materia eius, si non sit sanguis cum appropriatis,qualia sunt in præparando eius materiam, quę plurimum est phlegma syrupi acetosi prædicti habentes virtutes melissæ, hyssopi,stœcados, acori, & similium cũ geleniabin. Et in expurgando cum agarico colocyntide, hieris magnis,pilulis cochĩs,& de hiera. Et deinde cũ gargarismis,& caputpurgĩs ex succo ireos proprie,& sternutationem prouocantibus notis,ac masticationibus,& proprie de mastiche factis: deponit.n.phlegma de capite, qđ plurimum ibi abundat, & stomachum ipsum confortat, vt non recipiat iterum. Et si quid in eo post eius mundificationem remansit liquefaciendo facit descendere: quod si grossum fuerit, & compactũ misceatur cum eo aliquid piperis,vel radicis staphisagrię,aut fiant cum pirethro,& caricis. Si vero sit hepar eius materiam cholericam præparabis,vt supra dictum est, & cum syrupo aceto. simplici, vel violaceo de endiuia,& expurgabis:deinde cum prędictis solutiuis ventris si materia sit in concauo hepatis, vel cum diureticis frigidis si sit in gibbo. Si vero sit splen eius materiam digeres cum oximelite habente virtutem corticis tamarisci, & capparorum,scolopendriæ, & corticum salicis, deinde expurgabis cum prædictis mistis cum appropriatis spleni nunc numeratis. Si vero materia sit sanguinea, euacuetur phlebotomia appropriata illi. Secundum est subiungere deriuationes eius, quod derelictũ est post euacuationes, vel regeneratum ne influat donec rectificatio fiat. Et illud ingroissare,queitare, vel compingere: et ductus per quos fluit si possibile est coangustare. Sed deriuationes fiant cum frictionibus siccis,& duris,extremitatum compressionibus, & ligaturis dolorosis, & alĩs in cura phrenesis superius enarratis,et replicabilibus euacuationum consuetarum naturaliter, ac artificialiter factarũ. Tertium est confortare, & rectificare ipsum corpus, vel membrũ mittens,& etiam regimen,vt non regeneret materiam,& ductus eius naturales expurgare,vt si qua regeneretur,exinde per naturam educatur,vel per artem cum aliquo pharmaco appropriato ex prædictis, & per interualla modici temporis exhibito. Cõfortatio corporis,vel membri mittentis per contemperantiam suã complexionem,& substantiam eius venientia,vt sunt alterantia stiptica,& aromatica ex cibis, & potibus habet fieri ex medicinis,quæ supra in consolatione medicinarum diximus, cum de cura ægritudinum, quas hæreditare faciunt solutiuę medicinæ in stomacho loquebamur. Regiminis rectificatio statim subiungetur. Expurgatio corporis ductuũ cum vomitibus,clysteribus,diureticis,& rarefactiuis pororum,quæ frictionibus cum oleo chamæmelino,vino,et aqua tepida completur. Hepatis,& splenis,& cerebri cũ gargarismis,& caputpurgĩs antedictis. Quæ autem materiam ingrossent,& compingãt,ac ductus,& orificia angustent,& quietent humores corporis in cõsolatione medicinarũ diximus,& alĩs etiam rebus. Secundo post prouidentiam exhibitam membro mittenti,vel corpori oportebit curam stomacho adhibere. Fit autem hoc dupliciter. vno modo,vt quod fluxum est educatur, vt supra dictũ est. Et si quidem fuerit cholera proprie vomitus prouocatione cum aqua tepida cum pauco aceto,vel cum solutione ventris cum hiera,cum aqua absinthĩ,quòd si fuerit cum multa inflammatione, melius est ipsam dare cum aqua lactis,vel rosis, vel lacte acetoso, vel aqua prunorũ, & tamarindorum,& myroba.citrino. cum aqua rosa.endiuia, & similibus. Si vero sit phlegmatica grossa vomitu cum aqua raphani,sinapis,narcisi,aceto,et porro cum aceto,vel solutione ventris cum hieris,& proprie magnis propter illud,quod est in ipsis de medicinis calidis,& fortis resolutionis,& absterſionis. Et pręmittes oxymel squilliticum,diatrion,& diacyminum,& cibabis eo aqua cicerum,& carnibus leporum,cum speciebus calidis,& colũ-

A barum, & vino vinoso non stiptico, quia in eo est error: & etiam in medicinis stipticis maxime ante mũdificationem perfectam. Et si fuerit phlegma humidum,& aquosum,dabis zingib. corticem thuris, balsami,cinnamomi, myrobalanorũ, styracis siccæ, xyloaloes,ameos, scoriam ferri,& muri,& caricas cum eo. Et veteris aqua ferrea minerali, vel in aqua sit extinctum ferrum ignitum, & oxymelle squillitico:quoniam sunt exiccatiua omnium humiditatum stomachi. Et Gal.cõmendauit ferratum per succum citoniorum,coaceruãtibus cacochymiam phlegmaticam,vel cholericam, vel vtrunq; quod infra Christo duce dicetur. Et si fuerit melancholia, educatur cum decoctione epithymi,& calamenthi campestris cum melle, & hiera Archigenis, vt supra stomachum in hora infusionis apponatur spongia in aceto calido valde, vel sacculus ex lenticulis in aceto decoctionis cum integritate sua. Et si sit sanguis etiam vomitu vel solutione ventris cum melle,casia,aqua lupuli,capillis veneris, & lentibus sylvestribus,
B cum drach.i.thuris. Et succus porri,educit sanguinem,et cucumer asininus, & quædam species volubilis mala, & cabem,& allium sylvestre cum superfluit in solutione,sed nocet stomacho:ideo non conueniunt nisi apud necessitatem. Et vltimo approximẽtur balnea,quia resoluunt materiam, & deriuant. Alio modo fit, vt quod mundificatum est confortetur, vt quod influat non recipiat, sed repellat maxime si quod influit nõ sit principale. Et per medicinas,quæ contemperant suam complexionem, & eius substantiam aggregant, quæ sunt contrariæ suæ dyscrasię à rheumate sibi illatæ,& stipticæ aromaticæ simul approximatæ. Harum autem quędam sunt interius approximãdæ,quędam exterius. Et harum quædam sunt calidę,quędam frigidæ,& quædam sunt simplices,& quędam compositæ, quæ infra duce Christo dicentur. Simplices nunc dicamus. Frigidæ,& stipticę interius approximãdę sunt. Citonia,sumach,et granata cum granis bene contrita dulcia,muza, vel acria, flos eorum, & etiam cum pulpis eo-
C rum expressa,pira,maciana,zarur,ribes,coriãdrum,spodium,rosæ,sandali,vua,et agrestа,aquę,et succus eorum, fœx vini, & charabe, & barba hircina, et proprie succus eius,& myrobalani conditi, & similia. Calida,xyloaloe, mastiche,spica, thus, et cortex eius, gallia muscata, pæonia,nux musc.et proprie decocta in syrupis,galanga, macis,cinnamomum,mẽta, absinthium,sampsucus, vinum stypticum,et vinosum, & crocus,capillus vene. et omnia breuiter calida,aromatica, stiptica, quorum mentionem fecimus supra in cura meri. Exterius approximanda frigida sunt prædicta omnia,& cymæ,et fructus rubi,folia vitis,& salicis,et citoniorum,acacia,hypocystis,lentes,et similia. Et calida sunt prædicta omnia, et fructus vitis sylvestris, qui dicitur raspa,myrrha, aloe, et similia. Si ergo fit eius dyscrasia debilitans ipsum frigida, administrabis calida. Et si sit calida,frigida. Et quædã confortant ipsum à proprietate,vt corallus suspensus ad collũ,ita quòd tangat stomachũ, vel sumptus interius in quãtitate, drach.i.
D Cura malæ complexionis compositæ. Sed si contingit, qđ plures causæ simul conueniant in tali dyscrasia,puta duæ, vel tres, vt quia sit materia in concauo adhærens tunicis, et villis imbibita,vel quia sit cacochymia in stomacho generata,et à cerebro etiam illi influxa: certe huiusmodi cura in duabus rebus consistit,scilicet in copia medicinarum habẽtium virtutem curatiuam, & proprietatem ad illam quam iam hic supra habuisti. Et in apto vsu earum,qui in ordine curationis consistit, et est ab eo prius curam incipias,quod periculosius videbis, et maius ſm magnitudinem dispositionis, vel dignitatem virtutis, quia nobilius sit,vt est dyscrasia cerebri, vel hepatis, vel magis lædens virtutem, vt est cacochymia in tunicis adhærens, vel imbibita villis. Quæ magis perducit ad virtutis dissolutionem, et syncopim, vel subuersionem. Item considerabis si æqualia sint quæ sit inter illa, et quæ sit alterius causa.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 554 sur 1089

Nam ab eo quod est vt causa incipies prius, & eam amoueb̃is ante: deinde quod est vt causatum, vt quia à cura cacochymiæ incipiendum, deinde ad curam dyscrasiæ procedẽdum est. Et si quidem illa simul possis curare, vt quia dyscrasia stomachi cacochymia aggregata, & influxa sit frigida, optimum erit, & breue. Attende quoq; & inspice si aliud sit sine quo aliud curari non possit, vt puta, quia cacochymia stomachi sine cura influentis non potest fieri à cura. ergo influentis incipere debes, deinde ad curam cacochymiæ stomachi generatæ, vel aggregatæ, & vltimo ad curã dyscrasiæ stomachi peruenire, nisi paruæ sint eius cacochymia, & dyscrasia, & dent spacia. Tertia res principalis ponit curam in ordinatione regiminis in omnibus rebus non naturalibus. Regatur igitur in aere temperato, & exercitetur ante cibum temperate, et ad consuetũ gymnasium redeat si omisit, quiescat post cibum, donec digestionem compleat. Cibetur leuibus facile digestibilibus. Inquit enim Gale. venter infirmus non bene digerit. Et paucarum superfluitatum, & laudabilem chymũ, vt sunt cibaria, & potus superius dicta in cura ęgritudinis cordis. Potetur vino electo in virtute, ætate, & misto prout exigit dispositio prædictorum, & proprie stomachi. Sit autẽ eorum quantitas parua, quæ non repleat: sed sustentet tantum, & non deficiat, & qualitas, prout dyscrasiæ conuenit stomachi, & aliorum membrorum. Tempus vt cibetur hora alleuiationis, & maxime si sit hora consueta. Ordo, vt cum diuersa oporteat ministrare propter appetitus defectum, lubrica, & subtilia præmittantur styptica, & grossa postponantur. Modus prout digestioni cõplendæ conueniens est. Inanitio fiat superfluitatum quotidianarum quaq; die arte si non sponte sua quoq; bono exitu egerant. Et siquidem euacuatio naturalis omissa fuerit cõsueta, vel artificialis ad eã redeat. Et materia si qua in corpore superfluat, quæ membrum consueuit mutilatum nutrire, vel periodicum dolorem inferre, arthreticũ, scilicet podagricũ, vel alium expurgetur, vel euacuetur, dormiat die post cibum, vt iuuet stomachum in digerendo, sed de nocte in sero bene vigilet, et proprie si influat materia à cerebro. si vero ab hepate, et splene influat ei melius est dormire hora consueta, sed non profundæ, animæ accidentibus disponatur, quæ iuuant digestionem, vt est gaudium & lætitia temperata. Quarta res principalis ponit studiũ in correctione accidentium, quę curam morbi, scilicet dyscrasiæ impediunt, & ipsius causæ abscisionem, quæ plurimum est dolor stomachi, morsus cordis, & oris eius fastidium, & debilitas digestionis, vel nocumentum, lienteria, vel constipatio, vomitus, spasmus, singultus, syncopis & siccitas, & consumptio habitus totius corporis, & proprie cum perdurant, & fit mansiua, de quibus infra dicemus cum auxilio Christi, cum de corde, de spasmo, & syncopi supra diximus, vbi cardiacã curare ostendimus. Siccitas autem, & consumptio habitus corporis totius simili cura indiget supradictæ, siue accidens sit dyscrasię stomachi, siue sit per se morbus, vel quia longitudinem febris sequatur. Differt autem, quia quę accidens est stomachi indicationem habet à particula patiente. alia vero nonnulla existẽte in ea particula principaliter patiente. Hæc est cura malæ complexionis stomachi cum materia in generali, et speciali. Ex quibus poteris ad cuiuslibet particularis curationem accedere ratione manuductus si natura sapiens, & mente fueris exercitatus. Deinceps medicinas compositas subiungemus ad illas rationabiles, & expertas.

Vomitiuũ. Hippo. Vomitiuum Hippo. quod facit facile vomere, & abstergit vi scosam cacochymiam tunicis stomachi inhærentem. In principio comestionis suæ comedat duas cepas, vel quatuor, & accipiat ex cepis narcissi, pondus aureorum quatuor, aut quinq;, & post cibum suum incidantur, & elixentur cum aceto, & ex illa aqua bibat qui vult vomere. Ipsum enim bonum facit vomitum eñcere quod est, quia in cepe narcisi est virtus attractiua qua abstergit, Gale. dixit. Aliud filij Serapionis teratur sinapis, & proñciantur super ipsum capita raphani, & comedatur, & bibatur super ipsum aqua calida, & mel, & immissa penna vomat. Aliud Serapio.

Confectio collyrij, & clysteris posita est supra in cura malitię complexionis meri, et est filij Serapionis. est enim valde conueniens in educendo materiam in fundo stomachi situatam, & est fortis attractionis. Collyrium trahens materiam à superioribus. Et est secundum inuentionem nostram. Recipe pulpæ colocyntidos puluerizatæ, ʒ.ſ. salis gemmę, drach. ij. stercoris muris, & baurach, añ. drach. iij. serapini ammoniaci, ana. drach. i. conficiantur cum melle, & decoquantur, & informẽtur ad modum dactyli, & immittatur vnum ex eis. Collyrium trahẽs à superioribus.

Confectio clysteris attractiui secũdum inuentionem nostram in aqua decoctionis polypodij, foliorum mercurialis, centaureæ, asari, anisi, & fœniculi, ana. ʒ.ſ. furfuris. M. i. bulliant pulpæ colocynthidos, tertia pars. vnc. serapini, ammoniaci, ana, vnc. quatuor, et dissoluãtur mellis communis. ʒ. ij. succi blitis, ʒ. iij. hiere picrę, laxatiuę. ʒ. iiij. olei cucumeris asinini. ʒ. ſ. salis gemmæ. ʒ. ſ. & immitte. Clysteris attractiui secũdum inuentionem nostram in aqua decoctionis polypodij, foliorum mercurialis, centaureæ, asari, anisi, & fœniculi, ana. ʒ.ſ. furfuris. M. i. bulliant pulpæ colocynthidos, tertia pars. vnc. serapini, ammoniaci, ana, vnc. quatuor, et dissoluãtur mellis communis. ʒ. ij. succi blitis, ʒ. iij. hiere picrę, laxatiuę. ʒ. iiij. olei cucumeris asinini. ʒ. ſ. salis gemmæ. ʒ. ſ. & immitte. Clysteres attractiuum.

Confectio hieræ picræ, Gal. ℞. cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ, croci, diamasticis, ana. drach. i. aloes. ʒ. vi. Si vero lotus non fuerit aloe sufficienter euacuat, lotus vero minus purgat, corroborat autẽ magis ventrem. Quidam autem hoc pharmacum miscent cum spumato melle, vt melius conseruetur et edatur. Quidam vero siccũ dant, et melius, magis enim subdit, & magis roborat ventrem. Dosis vero communis est duorum cochleariorũ mediocrium, magna vero duorum magnorũ, minor vero vnius cochlearis cũ aqua tepida tribus cyathis vacuo ventre. Hoc enim pharmacum abstergit optime cacochymias tunicarum ventris, & confortat ipsum, ne regeneret, & minus quod influere consueuit recipiat. Quidam vero sunt qui dant in aqua absinthij quando in stomacho est materia calida. Hierapicra simplex Gal.

Inquit Gal. Eupatorium, & absinthium virtutem habent, et proprietatẽ confortandi hepar frigidum aperiendi suos ductus & abstergẽdi, & spica, casia, & fisticum, & similiter endiuia frigidum, vt dicit Aboa. Et illud idem operantur confectiones earũ, vt syrupi, trochisci decoctiones, epithemata, & emplastra. Inquit quoq; Gal. scolopẽdria, & cortex caparorum virtutem, & proprietatem habent confortandi splenem, aperiendi, et abstergẽdi ductus eius. Et illud idẽ operantur cõfectiones eorum, vt syrupi, trochi. decoctiones, epithemata, & emplastra. Et diximus in libro consolationis, vbi de virtute simplicium te scire fecimus, q; stœchados, & hyssopus, hortensis virtutem, et proprietatẽ habent confortandi cerebrum, & mundificandi, & aperiendi, & abstergendi ductus eius. Similiter & confectiones eorum, vt syrupi, decoctiones, epithemata, & emplastra. & capurpurgium etiam factum ex succo ireos, cõmouet sternutationem ducit per viam nisi superfluitates ex cerebro plurimas pronas fluere corporis ad partes occultas, ex quibus est stomachus, & caputpurgium ex semine vrticæ, vel nigellæ cũ aceto, euaporatio cum aceto aperit oppilationes colatorij, & ozimum, gariophyllatum comestum, & odoratum, & calamenthum, & similia. Inquit Aboa. carnes uaccinæ cum aceto, coriandro, & croco confortant stomachum, prohibent effusionem materierũ calidarum ad ipsum. & illud idẽ etiam operatur emplastrũ ex folijs rubi cum sauich hordei. Sacculi.

Item sacculi ex inuẽtione nostra ad idem. ℞. granorũ myrti, sumach, ana. drach. ij. rosarũ immaturarum cum stipitibus. ʒ. ſ. absinthij loti in quaro. ʒ. ſ. coriãdri, drach. i. ſ. spodij, sandali rubei, añ. ʒ. iij. bulliant in aquaro. cum succo citoniorũ, & quãdoq; additur parum aceti calidi, & sunt experti. Et si ex prædictis feceris emplastrum est proprium. Item oleum omphacinum rosatum de citonijs, de balaustia, operatur idẽ.

Confectio de citonijs confortans stomachum, & prohibẽs ipsum recipere humores calidos, & est Aboa. ℞. citoniorum assatorum in massa quãtitatem. ʒ. iij. croci, absinthij. Diacitonites cõfortatiuum.

thĩ.ana.ʒ.ij.&.ſ.olei maſtiches arboris,et olei de citoniis ana.ʒ.iiȷ.Conficiantur cum vino odorifero.Et epitheme tur ſtomachus. Syrupus de agreſta conferens ad ſtomachum calidum & ſolutionem naturę ex cholera citrina,et ęgritudines accidentes ex corruptione aeris, & abſcindit ſitim, & ſtringit ſtomachum pręgnantis donec non recipiat humores melancholicos,& cholericos, & confortat embrionẽ, & ſtringit ipſum, cuius permixtio eſt. ℞.ſucci agreſtæ li.ij.& coquatur donec conſumetur medietas, & coletur & dimittatur vna die. Deinde reducatur ad ollã in ſecunda die.& decoquatur cum pondere.ʒ.ij.de gariophyl.donec conſumetur grauis odor eius, & donec fiat ei ſpiſsitudo ſubſtantiæ vt rob,& coletur, & reponatur, & adminiſtretur. Et ſi vis adde çucchari quantitatem quã vis ſm quantitatẽ ſubtilitatis agreſtæ & ſpiſsitudinis ei⁹. & eſt Serapionis. Confectio miuæ acetoſæ noſtra illud idem operatur. Et etiam trociſci de ſpodio & de roſis: & rob myrthę & rob de ſucco granatorum dulcium, acetoſorum,& muçorum,& rob de ribes. Sed miua aromatica cõfortat ſtomachum frigidum,vt nõ recipiat ſupfluitates phlegmaticas decurrentes ad ipſum. Item ſacculi & emplaſtra ex prædictis calidis ſimul commixtis,& electis idẽ operantur.Et experti ſunt.℞.mentæ ſiccæ ſubſtantiæ abſinthĩ Ioti in aqua roſa. donec remoueantur malitia odoris.i. ſanſuci.ana.ʒ.i.myrtillorum balauſtiarum ana.ʒ.i. ſpicæ.ʒ.i.gallię muſcatę, cyperi,myrthæ ana.ʒ.i.ſ.maſtichuris maſculi ana.ʒ.ij.Conterantur,et recludantur in faculis, bulliant in vino ſtyptico & applicentur,& ſi emplaſtra conficere velis addas maſtiches duplum, & laudani medietatem olei nardini,& ceræ quantũ ſufficit & vtere.

Item electarium ex inuẽtione noſtra ad hoc probatum & expertum. ℞.carnium citoniorum decoctorũ in aqua, & vino ſtyptico.ʒ.v.cinamomi.ʒ.ij.ſpicę.ʒ.ſ.macis, galiæ muſcatę ana.ſcru.ij.nucis mu.ʒ.i.galangę.ʒ.ſ.piperis albi.ʒ.i.çinçiberis.ʒ.ſ.corticum citri roſarum immaturarum ana.ʒ.ij.xyloaloes.ʒ.ſ.gũmi arabici, & dragacanthi ana.ʒ.i.ſyrupi roſati de cortice citri & meliſſę qd̃ ſufficit.

Item confectio noſtra de citoniis cum ſpeciebus & aromatibus in antidotario noſtro deſcripta idem operatur, & quidam maſtichen vel tantum amomum addunt. Itẽ electarium de ſcoria ferri ad humoroſitatem ſtomachi cũ caliditate & eſt filij Serapionis. Rec. ſcoriæ ferri infuſæ in aceto.vij.diebus & coletur & frigetur in patellam, & terantur.ʒ.v.myrobalanorum chebulorum emblicorum belliricorum,radicum liquiritiæ, ro.ſquinanthi ana.ʒ.x. & confice cum çuccharo tabarçeth & dentur ex eo.ʒ.iiȷ. cum aqua malorum. Item aliud confortans ſtomachũ, & exiccans humiditatem eius cum frigiditate. Reçi. triũ myrobalanorum prædictorum, radicum liquiritiæ, zinzibe.xyloaloes crudi,nucis muſcatæ,galliæ,roſarum,ſpicæ, ſquinanthi maſtiches omnium, ana.ʒ.x.muſci.ʒ.i.limaturæ acuum ſecundùm pondus medicinarum,quæ infundantur in vino odorifero.vij.diebus. deinde frigantur in ſartaginæ & terantur,& liniantur cum oleo de amygdalis dulcibus,& conficiantur cum melle, & dentur ex eo auĩ.ij.cum vino odorifero antiquo aut miua aromatica. Et ſi quidem detineatur propter ſtypticitatem eius in ſtomacho poſt ipſum ſumatur mane.ʒ.i.cum geleniabin vel caſsiafiſtula,quoniam educit abſtergendo & confortat. Tryphera mundificans ſtomachum mollificatum ab humiditate, & reſoluens ventoſitatem, & calefacit ipſum. Recip. myrobalanorum citrinorum.ʒ.xx.myrobalanorum nigrorum emblicorum & belliricorum, ana.ʒ.ix.radicum liquiritiæ, paſſularum mundatarum ab interioribus ſuis ana.ʒ.v.maſtiches, cinnamomi, ana.ʒ.ij.terantur, & cribellentur,& liniantur cum butyro vaccino. Et conficiantur cum melle diſpumato,& adminiſtretur pondus.ʒ.ij.cum aqua tepida. Electarium ad humiditatem ſtomachi, cuius permixtio eſt. Reci.myrabo.emblicorũ zinzibe.ana.ʒ.ij.hiel.aniſi,maſtiches ana.ʒ.iij.terãtur,&

Syrupus de agreſta quẽ deſcribit Aui.v. can.

Succuli ſtomacales boni.

Electariũ ꝓbatũ.

Electariũ d ſcoria ferri.

Aliud electarium ſtomachi confortatiũ.

Tryphera ſtomachi mundificatiua.

Electariũ ad humiditatẽ ſtomachi.

A cribellentur. Et confice cum melle & detur ex eo pondus. ʒ.ij.cum aqua calida vel vino,& eſt expertum. Itẽ aliud de nerſinthia & accipe ante cibum & poſt,& confert ei in cuius ſtomacho eſt humiditas mucillaginoſa.℞.heil pondus.ʒ.i.cardamomi,cinnamomi ana.ʒ.i.muſci. ſcrup.iij. zinziberis. ʒ. vi. macropiperis. ſcrup.v.gari. cinnamo. ana.ʒ.ij.çucchari tabarçeth.ʒ.xxx.terantur & confician-tur,& dentur.ʒ.ij. Confectio pharmaci de ſucco citonio rum quam poſuit Gale. ad illos qui dyſcraſiam frigidam & humidam ſtomachi habent & cacochimiam aggregãt phlegmaticam, & quæ à capite influxam vel cholericam vel vtrunque,& confortat, & prohibet ne recipiat ſuperfluitates influxas,& reſoluens & exiccans,quæ influxa eſt & generata,prouocat appetitum,& iuuat eos qui non bene digerunt.℞.ſucci citoniorum nouorum, & ſtiſantiũ.i. ponticorum ſextaria.ij.romanorũ. mellis electi & diſpumati tantundem, aceti ſextarium.i.ſ.decoquantur ſuper carbones moderate,& miſceantur zinzi.ʒ.iiij.piperis albi.ʒ.ij.& ita in ſimul ardentibus carbonibus coque quouſq; ad mediam conſiſtentiã in quali ſtomachica pharmacorum conſtruũtur. Hoc etiam pharmacũ cõfert his qui imbecille habent hepar, doſis eſt coclear.i.commenſuratum in ieiunio ante cibum per.ij.vel.iij.horas.neq; nocet etiam ſi poſt cibum accipiat quis. Sed ita confectũ cõfert his qui dyſcraſiatum ſm frigiditatem habent ſtomachũ, & cacochymiam phlegmaticam aggregant. Illis autẽ qui dyſcraſiatum habent ſm caliditatem, & plenum cholera, auferatur çinçiber & piper. Sed illis qui medij ſunt dimidium prędictę commoderationis çinçib.immitte. Aromaticum ro.deſcriptione Gabriel. & elefanginæ boni ſaporis eſt conueniens in hoc caſu, vbi adſint diſpoſitiones in quibus eum laudauimus.

Aliud electariũ contra humiditatẽ mucilaginoſam ſtomachi.

Pharmacũ de ſucco citoniorum.

B

De cura ęgritudinũ in plaſmate, & prĩo de regimine eius,cuius ſtomachus eſt rotũdus,& paruus, & protenſus,vel magnus. Cap. 8.

C STomacho etiam quandoq; accidit ægritudo inſtrumentalis in figurá, quia cum debeat naturaliter eſſe oblongus,ſit rotundus,& in quantitate,quia ſit paruus per cõparationem ad corpus pro quo coquere cibũ habet,ac in ſitu,quia ſit ſuperius nimis,& iuxta diaphragma propenſus, & qñq; tales ægritudines ei ſimul contingere poſſunt,& quãdoq; vnaquęq; per ſe. Vnde Gal.ait manifeſtum qm̃ duo & tria peccata ſimul ineſſe poſſunt, vt q; ſtomachus ſit rotundus, paruus, & propenſus iuxta diaphragma. Cuius cauſa eſt interior tm̃,quia error naturæ ſolum quantum ad figuram & ſitum, & eius cauſæ, & materiæ quantum ad paruitatẽ. Et cognoſcitur ex tumore rotundo,tenſione,& malitia anhelitus apud cibi repletionem apparente in ſuperiori ventre, & ructuatio ꝓprie abſq; q; tactus inueniat dolorem in eo, & priuatione eius apud inanitionem. Et tñ curari non poteſt ſm Gale. intechni.ſicut nec mala figura, & ſitus aliorum membrorũ interiorum. Et proprie in procedẽtibus multum vltra naturalitatem,& maxime poſt augmentũ. Poteſt tamen alleuiari & remediari à prauitate & nocumẽto ipſius cũ regimine conueniẽte,& proprie cibi & potus. Et eſt vt cibus detur facilis digeſtionis,& potus parum & ſępe,put Gal. edocuit. Et in alijs regatur non naturalibus prout digeſtioni complendæ conueniunt quod infra dicemus diuino auxilio confidentes. Paruitas vero eius curari poterit per additionẽ cibi, & potus calidi et humidi paulatine factã, & per frictionem, cataplaſmata, et emplaſtra ex rubificantibus trahentibus ſanguinem ad ipſum donec magnitudinem ſufficientem accipiat cõuenientem corpori infra adoleſcentiam, donec corpus ſit in augmento. Et eſt talis paruitas toti corpori nociua, ſicut ſuperflua eſt magnitudo in quo ſunt corrigibiles magis, q̃ in alijs membris interioribus,tum propter poſitionẽ eius, cum iuxta exteriora magis alijs membris ſit ſituatus, ita q; abſq; multo medio poteſt extingui, tum etiam quia eius officiũ eſt primo reci-

Regimen obſeruãdũ ab habenti bus ſtomachum paruum rotundũ & ꝓpenſum.

D

pere

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 556 sur 1089

pere cibum & potū ab exteriori, & medicinas quibus argumentari poterit infra adoleſcentiam, & poſt ipſam naturali completo augmento dilatari & extendi, vt dictum eſt. non tamen augmentari vere, cum verum augmētum à natura ſit ſola, & terminus eius præfixus. Inquit enim Gal. ſolius igitur naturæ eſt diſtrahere vndiq; facere continuum ſibi manens, & principalem cuſtodiens ſpeciē corpus adhuc. Et hęc eſt augmentatio ſine influenti & appli-
In prīo phy ſicorum. cato cibo non potens fieri. Ariſt. quoq; ait. omnium. n. natura conſtantium terminus eſt ei ratio magnitudinis & augmenti. quia ad. xxv. annum. vel. xxx. vt Ioannitius dicit. Magnitudo quoq; cum faſcia cinta, & ſtricte ſuper ligata, & cum paucitate cibi & potus, & quiete curatur.

De cura ægritudinum ſtomachi in vīs oppilationis eius. Cap. 9.

ACcidit etiam ſtomacho ęgritudo inſtrumentalis in poris & ductibus & vīs eius, quę oppilatio eſt prohibens tranſitum eius quod venire ab alīs mēbris ad eum ordinauit natura eiuſq; quod ab eo impellitur ad alia inſtituit, & expellit. Poteſt autem eſſe multiplex. Vna, quæ eſt in neruis qui ſunt inter cerebrum & os eius continuantes, prohibens tranſitum ſpiritus ſenſibilis ad ipſum. Secunda eſſe poteſt in poro qui eſt inter ſplenem & ipſum prohibens tranſitum melancholiæ quam tranſmitti ordinauit natura ad eius excitandum appetitum. Tertia eſſe poteſt in via, quæ eſt inter os & ipſum prohibens tranſitum cibi, vt eſt oppilatio meri de qua ſupra diximus. Quarta poteſt eſſe oppilatio, quę eſt in venis, quę ſunt inter hepar & ipſum, per quas cōſueuit illi hepar mittere ſanguinem ad nutriendum ipſum. Quinta poteſt eſſe in via, quæ eſt inter ipſum & anum ſeu rectum inteſtinum prohibens tranſitum ſuperfluitatum ipſius, quas expellere conſueuit ad ipſum, vt eſt oppilatio inteſtinorum. Sexta eſt, quę eſt in venis meſeraicis prohibens tranſitum chyli generati in eo quem impellere conſueuit ad hepar.
Cauſæ. Harum omnium cauſa eſt duplex exterior. ſ. vt frigiditas aeris & conſtrictio adueniens, & plurimum eſt. ſ. interior aliqua. ſ. ex illis quas in oppilatiōibus meri nominauimus & plurimum humoralis. Et ex illis eſt catharrus deſcendens ad ipſum & malitia digeſtionis, quæ eſt cauſa generalis. Signa primæ ſunt paruitas appetitus abſq; q̄ inuenia tur in ſtomacho malitia complexionis, ſeu alia ægritudo cum perſeuerātia digeſtionis in diſpoſitione ſua, niſi aliud ſit quod impediat, & paruitas ſenſus apud deglutionem rei acutæ pungentis vel mordicantis, nec accidit ſingultus etiam ſi in ieiunio ſumatur. Secundæ ſignum eſt paruitas appetitus cum groſsitie ſplenis. Tertiæ ſignum ſuperius habuiſti. Quartæ ſignum eſt ſitis intenſa in principio, in proceſſu vero ipſius minor accidit, & defectio omnium operationum eius, & conſumptio, & arefactio totius corporis ex arefactione ipſius priuato ſibi ſolito ſanguinis alimento abſque cauſa aliqua apparente illius. Quintæ vero ſigna ſunt accidentia ileos & colicæ. Sextę ſignum eſt multitudo egeſtionis, & humiditas ipſius, & proprie chyloſæ, & ſitis & paruitas ſanguinis, & per conſequens alteratio coloris ad pallorem, & conſumptio vel extenuatio corporis, & defectio. Sed ſigna cauſarum ipſarum tam exteriorum quàm interiorum ex ſignis cauſarum oppilationum meri comprehendere poteris & generaliter etiam curam ſi prudens natura fueris & mente exercitatus. Cura) eſt autem cura eius duplex generalis ſcilicet & ſpecialis. Generalis eſt apertio eius ex medicinis aperitiuis, & generalibus omnibus oppilationibus talibus. Et ex ſimplicibus eſt ſpica. Et ex compoſitis hiera, & proprie cum aqua abſinthĩ parua & magna. Ex cibis aqua cicerum cum decoctione ſpicæ, vel radicum communium. Et ex potibus vinum clarum ſubtile purū vel mixtum prout diſpoſitio exigit, & proprie cum aqua ferrea. Et breuiter omne regimen aperitiuum & curatiuum nocumentorum exteriorum cauſarum quod ex prędictis & dicendis eſt manifeſtum. Sed cura ſpecialis eſt abſciſsio ſpecialium cauſarū, ſicut abſciſsio primæ eſt cura catharri quam ſuperius diximus, & malitiæ digeſtionis ſtomachi quam ſubiungemus. Et ex conuenientibus huic oppilationi eſt coſtus oleum eius & ſpica. vehementer enim in neruorum oppilationibus commendantur, & iſtorum maxime cum aſſumptione eorum immediatius attingantur. Secundę cura eſt cū incidentibus & abſtergentibus, vt eſt hiera, & aqua abſinthĩ, & corticū cappa-
ris, & ſyrupus ex eis. Sed tertiæ cura eſt dięta. Quartæ cura eſt cum hiera & abſinthĩ, cuſcutæ, & eupatorĩ decoctione proprie. Sed cura quintæ eſt cura iliacæ & colicæ quam infra ponemus. Sed ſextæ vltimæ cura eſt cum clyſteribus ex aqua mellis, & hiera, & cum bibitione ipſius. Et breuiter eius cura eſt cura fluxus chyloſi quam īferius ſubiungemus, ſi ſuccedat nobis pietas trinitatis. Inſuper te ſcire volumus q̄ largitas dictorum ductuū pororū, ſiue viarū ęgritudinalis maxime accidit, quod ſi contingat p̄ curam oppilationis contrariam, contrariam exercebis curam eius. Inquit Abo. cuſcuta aperit oppilationes ſtomachi, & calamus aromaticus cum ſemine apĩ, & melle, & marmacur aperit oppilationes viſcerum.
Ad ſtomachi & viſcerum oppilationes.

De cura repletionis ſtomachi ſiue nauſeatiuæ ſatietatis, & inanitionis ipſius &c. Cap. 10.

REpletio ſeu ſatietas nauſeatiua eſt ęgritudo inſtrumentalis eueniens ſtomacho in eius concauitate receptionis cibi & potus à natura ordinata. Eſt autē repletio ipſius ſuperflua plurium ciborum & potuum crapuloſa, & quādoq; humoroſa, phlegmatica obtundēs ſenſum ſtomachi, quare nec fameſcit, ſed potius nauſeatur deſiderans eam expellere, & non valet propter adhęrentiam & viſcoſitatem eius in tunicis & villis eius. Et cauſa huius eſt duplex, aut exterior & materialis, vt cibus & potus aut interior & efficiens, vt eſt mala complexio in ſtomacho acquiſita in eo materiam generans, aut ei à toto corpore vel alīs membris influxa. Signa) & eius ſigna ſunt grauedo in ſtomacho cum nauſea. Et quandoque eſt ſingultus & dolor ſtomachi, & ructuatio acetoſa vel fumoſa fœtida & inflatio in ventre & hypocundrĩs, & conſtipatio quāndoq; lubricitas, & inflatio faciei, & proprie in conchis oculorum malitia anhelitus & pigritia, & tarditas motuum & coloris albedo vel citrinitas quandoq;. Sed ſignia generationis cauſæ eius. ſ. humoralis in ſtomacho, vel quia ſit influxa ex his, quę diximus ſupra de ſignis malę complexionis cum materia poſſunt haberi etiā ſi ſit phlegmatica, vel cholerica mixta, & ſi ſit exterior eſt manifeſta. Cura) & ſimiliter cura eius eſt cura illius, nā cōſiſtit in quatuor ſicut illa. In euacuando repletionem. Inqt enim Hipp. ex plenitudine quęcunq; ægritudines fuerint euacuatio ſanat &c. Et ſi quidem ſit ex cibis & potibus altero complebitur ipſa. Aut vomitu ſi recens ſit & non incepta digeri ſm Gal. aut ſi in via digeſtionis ſit, cum his, quæ iuuando digeſtionem citum deſcēſum eius deſtomacho operantur qualia ſunt piper longum, & diatrion, et ſemen raphani præmiſſum, et cum deſcenderit ad inteſtina, cum enemate antequā tranſeat ad ſecundam, q̄ ſi tranſierit cum phlebotomia vel pharmacia complebitur proprie ſi fuerit ex humoribus vomitu aut ſolutione ventris. Et abſtinentia eſt communis in rectificando membrorū diſpoſitionem & confortando. ſ. generantium mittentiū, & recipientium in rectificando regimen. Et in accidentia, quæ ex ſignis hic poſitis colligere poteris, & copiam eorū, quæ illa complent & etiam modum eorū, apertū eorum vſum tibi tradidimus ſerioſe.
Secunda apho. 22.

De cura inflatiōis ſtomachi, rugitus, tremoris, & gurgulationis ipſius. Cap. 11.

INflatio ſtomachi eſt etiam ægritudo inſtrumentalis ipſius concauitatis eius. Cuius cauſa eſt duplex intrinſeca. ſ. & extrinſeca. Intrinſeca duplex, immediata & mediata. Et immediata eſt vētoſitas groſſa multa quieta incluſa
Inflationis cauſæ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 557 sur 1089

eluſa in concauo ſtomachi replens concauum ipſius, & ex tendẽs tunicas eius. Sed cauſa mediata eſt, aut ex parte ſtomachi, & complexiõis eius, et eſt efficiens, aut ex parte cibi & potus vel humoris, & eſt materialis. Ex parte autem complexionis & caloris ſtomachi, quæ in generando ventoſitatem cauſa efficiens eſt, vt quia ſit caliditas ſtomachi alterans pauca debilis, quæ cum agit in cibum temperatũ ſtomacho aduenientem vel in humorem in eo cõtentum, non perfecte coquit & digerit. Sed eius partem ſubtilem humidam aut aquoſam diſſoluit, & in ventum conuertit, temperata autẽ caliditas illam cõſumit niſi ſit multa quã cõſumere nequeat. Frigiditas vehemens congelat, nõ diſſoluit ſic ventoſitatem, nec generat, proinde æſtatis tempore propter caliditatem eius acutam non conuertunt in ventum vel nubem, & in hyeme propter frigiditatem intenſam, emanationes & vapores peruenientes ex terra & aqua non conuertuntur in ventum vel nubem, ſicut ventus vel nubes conſumptis vel congelatis illis prædictis tẽporibus non apparent, ſed vere & autumno ꝑp tepiditatẽ caliditatis per modum diſſolutionis agentis.

Ex parte vero cibi & potus vel humorũ qui ſunt in generatiõe eius vt materialis eſt, vel quia in ſeipſo habet humiditatem extraneam cibus vt ſunt legumina & alia ſimilia ex herbis & fructibus. Et potus vt vina groſſa & dulcia multæ commixtionis, & aqua groſſa mellis crudi, & ſimilia. Et humor qui ſit phlegmaticus, groſſus, viſcoſus, frigidus & humidus vel ſiccus melancholicus multiplicatus in eo propter ægritudinem ſplenis in quos calor ſtomachi alterans cum agit, licet ſit temperatus, & equalis vt in ſano corpore extrahit illam humiditatem extraneam, non poteſt coquere & commaſſare bene, ſed diſſoluit in vaporem & ventum, ſicuti ſi temperato igni groſſa ligna viridia, vel aquoſa ſuperponantur, eſt videre ꝙ multum fumum generant antequam ſuperet & comburat ea. Si vero igni fortiori vel fortiſſimo immittantur, ſtatim conſumit & ſuperat, & comburit ea nulla vel pauca eſtimatione reſultante ex ipſis. Sic quoque ſi calor ſtomachi ſit fortis prædictos cibos & potus, & humores præſentes coquit & digerit nulla vel pauca ventoſitate reſultãte ex eis, niſi forte nõ ſit tam fortis ꝙ poſſit ſuperualere eis, vel quia forte quantitatem excedãt quam nequeat ſuperare. Et illud innuit Gale. cum multum calida in dolore colico inhibuit miniſtrari. Si vero ex vtriuſque parte contingat vtroque dicto erit modo.

Extrinſeca vero cauſa eſt quælibet res debilitans calorem ſtomachi in actu digeſtionis ſuper inſurgẽs exterius, ſicut ſi aeri multũ calido reſoluẽti vel frigido exponanꝫ, et ſimiliter balneo vel forti exercitio ſumpto cibo exponantur corpora, vel frigida potetur aqua. & breuiter ſi illis ad ueniat, quæcunq; ſit ex cauſis debilitantibus digeſtiuam quas infra ſufficiẽter Chrõ, ppitio intendimus numerare.

Et ſigna & cauſę eius immediate ſunt tenſio cũ dolore, qñq; abſq; grauitate multa, qualis in nauſeatiua facietate exiſtit, niſi ſit propter multitudinem cibi & potus vel humorum & abſq; ſonitu vt in rugitu, vel gurgulatione contingit, quia in hac ventoſitas eſt quieta, & compreſsione ſedatur. In illis vero non eſt commota ſimpliciter vt in rugitu vel humiditati aquoſę cõmiſta, vt in gurgulatiõe. Niſi ſumpto potu, qm̃ tunc etiam ſi temperatus vel modicus exiſtit ſonitum cõmotionis eius & fluctuationis in vacuo apud commotionem corporis percipies manifeſte.

Sed ſignum cauſæ efficientis eſt ex rememoratione debilitatis digeſtionis ſtomachi, quę prętertim & frequenter accidit, & qñ bonitas regiminis in omnibus aderit cum priuatione ſignorum repletionis, vel cacochymiæ humoris phlegmatici, vel melancholici nulla apparente exinterioribus cauſis. Sed ſignum ꝙ ſit ex cibis in ſubſtantia, qualitate, vel quantitate, vel alĳs operantibus in ventoſitatis generatione eſt inuentio ipſorum cum priuatione p̃dictorum, & cum permutatione ipſorum ceſſat.

A Signũ vero ꝙ ſit ex humoribus eſt ſignum abundantis cacochymiæ ipſorũ in toto corpore, & proprie in ſtomacho cum prædictorum priuatione. Sed ſignum ꝙ ſit ex humore phlegmatico, eſt, ꝙ eſt ſine ſiti & humiditate oris ac linguæ ac infectione eius in illo.

Sed ſi ſit ex melancholico, ſiccitas erit oris & linguę. Et ſignum vtriuſq; erit ex vtriſq; confuſum, & poteris generale ſignum ſuper omnes cauſas comprehendere ex totius corporis complexione, habitudine, cõſuetudine, ętate, regimine, & alĳs circunſtantĳs. Signum vero exterioris cauſæ eſt eius inuentio, quæ tibi vel ex relatione infirmi vel aſtantium eſt manifeſta.

Cura inflationis ſtomachi eſt dũ res prima reſpicit cauſam immediatam. ſ. ventoſitatem magis lędentem ſtomachum reſoluendam, ſecunda dirigitur ad cauſam mediatã abſcindendã. Prima eſt generalis in alĳs ſubſequentibus obſeruanda. Omnes enim vel debent eſſe ventoſitatis reſolutiuæ, vel reſolutiuis admixtæ, confortatiuę quoq; vel
B confortati ſtomachi mixtæ, & ex conuenientibus ſtomacho & groſſæ ventoſitati eſt andachocha cum vino ſumpta. Secunda eſt triplex. prima dirigitur ad cauſam materialem extrinſecam cibi & potus. Secunda vertitur ad cauſam materialẽ intrinſecam humoroſam, ſed tertia ad cauſam efficientem. ſ. digeſtiuæ ſtomachi debilitatiuam. Primam complent carminantia, extenuatiua, & reſoluentia ventoſitatẽ, quæ in cura meri ſuperius habuiſti. Secũdam complent mutatio cibi & potus ventoſi ad cibum et potum facilis digeſtionis paucarum ſuperfluitatum, quã ſuperius habuiſti habentem in ſe virtutem reſolutiuã ventoſitatis admixtam. Et cõuerſio vniuerſalis regiminis ad regimen reſolutiuũ ventoſitatis, & confortatiuum, quod in proprio loco dicemus. Tertiam vero complent incidentia & abſtergentia materiam humoroſam, & educentia per vomitum vel per ſeceſſum abſq; ſtomachi læſiõe, quę ſuperius habuiſti. Sed quartam & vltimam rem cõplẽt, quæ digeſtionẽ ſtomachi debilem habent cõfortare, quo-
C rum infra Chriſto duce faciemus capitulũ ſpeciale. Rugitus. Ex prædictis patet ꝙ eſt preco ſeu ſonus ventoſitatis non multæ ſimplici vel paucæ humiditati commixtæ in concauo ſtomachi impetuoſæ commotæ in rectũ ex arcto loco in amplum, & quandoq; verſus inferiorem partem inteſtinorum vel ſuperiorem, vt in eructuatione contingit, differens ab inflatione in qua ventoſitas erat multa extẽdens & quieta ſine ſono vt ſuperius habuiſti. & à gurgulatione in qua humiditas eſt commota ſola vel paucæ ventoſitati admixta, proinde eſt cum ſono obtuſo non claro, vt eſt rugitus, ſicut voluit Gal. Et à tortione in qua eſt paulatim commota in gyrum acuta humiditas, uel uentoſitas, uel vtraque æqualiter iuncta abſq; ſono. Quorũ cauſæ & ſigna ex prædictis ſunt manifeſta. Et cura ſimilis eſt curę inflationis, facilior tamen in quantum eorũ cauſa ſeu materia non eſt quieta incluſa, ſed commotæ expulſioni ꝑ ſuperius aut inferius prompta. Cuius expulſionem cõplẽt ſimplicia, & cõpoſita ex medicinis cõia, quæ ſuperius habuiſti, et proprie, quæ ſequuntur.
D

Ex ſimplicibus appropriatis inflatiõi ſtomachi ſunt dæ raſce ſicca, et myrtha pura, iuniperus, & fœniculus bibit9 cum aqua meu. Et ex communibus virtutis fortis eſt caſtoreum, cyperum, nigella, ſpica, ameos, ſemen coriãdri, macis, cyminum gar. & commouentia eructuationem ſuperius in cura meri narrata ſunt per os ſumpta ſm omnẽ modum, & cum clyſteribus immiſſa & e ꝛ plaſtra, euaporata & vncta. Et ex compoſitis eſt ſuffit., quod fit ex ſemine aniſi, ameos, rutæ, calamentho ſicco, & caſtoreo, & ſpica nardi. Euaporatio iuuãs illos quibus accidit inflatio ex eo nigra. ℞. polĳ, chamęmelũ, florum ſanſuci, ſeminis rutæ & baccarũ lauri, ana partes æquales & bulliãt & decoquantur in aceto. deinde infuſa ſpongia vel filtro in eo fiat euaporatio. Vnguentum diſſoluens ventoſitatem, & inflationem ſtomachi. ℞. nigellę, granorum lauri, rutę ſiccæ, ana

Euaporatorium.

Vnguentũ diſſolutiuũ vẽtoſitatũ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 558 sur 1089

eæ,ana partem vnam infundantur in aqua & coquantur in ea.in oleo veteri ana partes æquales. Item oleum nardi num cum puluere caſtorei eſt vltimum,& eſt Inaim.

Clyſter ad idem. Item clyſter ad idem.℞.prædicta & adde ſeminis aniſi, fœniculi,carui,apij,ana.℥.ß.rutæ.ariſtolochiæ rotundæ, ana.℥.ij.coquantur in vino veteri & aqua, & addito mel le & ſale communi ſufficientis quantitatis fiat clyſter.

Puluis ad idem. Puluis ad confortandum digeſtionem & expellendam ventoſitatem conferens inflationi,& rugitui, & tympani ti.℞.cinna.electi.℥.iij.nucis muſcatæ, macis, gar.çinçib. çedoariç,doronigi,galangæ,cardamomi,ana.℥.i.ſpicç.℥. i.aniſi,fœniculi,cymini ana.℥.ß.croci.℥.ij.vtatur in cibis & ſalſamentis & clareto.

De ſtomachi percuſsione & obuiatione, & caſu ſupra ſtomachum,& cura. Cap. 12.

DE lenitate ſtomachi omittentes hic eo ꝙ infra vſq; ad capitulum de lienteria reſeruamus,de ſolutionibus continuitatis ſtomachi nunc dicamus,& quæ illius generis ſunt. Sciendum igitur,ꝙ cõtingit vt homo percutiatur ſupra ſtomachum, vel obuiet alicui rei duræ, vel cadat ſupra eum ex quo ſubſtantia eius contunditur, vel relaxatur, diſgregatur, & debilitatur maxime ſi cibo repletus fuerit. Et cauſa quia exterior eſt, eſt manifeſta. Et eius ſignum eſt cauſæ inuentio, dolor, & nauſea.

CVRA eius eſt quinq; res. Prima eſt euacuatio rerepletionis ſi qua fuerit in ſtomacho & toto corpore. Secunda eſt confortatio ſtomachi, & reunitio eius ſubſtantiæ diſgregatæ vt non recipiatur. ſi quod mittit. Tertia eſt reſolutio eius quod recipit vel tractum fuit. Quarta eſt regimen. Quinta eſt accidentium correctio. Primam rem complẽt vomitus,ſi cibo fuerit repletus, deinde phlebotomia de nigra, vt corporis repletio euacuetur ſi adſit, vel ſi non ſit, membra corporis reddantur auara immittendo ad ipſum doloroſum & debilitatum. Inquit enim Gale. phlebotomamus non ſolum in multitudine, ſed etiam in magnitudine ægritudinis cum moderatione humorum exiſtente.

Secundam & tertiam complent medicinę ſtypticę,aromaticę,& odoriferę, & reſolutiuę ſimul quas enumeraui-
Cataplaſma. mus ſupra de cura meri exterius & interius approximatę. Et ex his,quę in principio approximanda ſunt,eſt ſubſtãtia abſinthij decocti in oleo ro.& cataplaſmati deſup. con-
Empłm. fortat enim & prohibet fluxum humorũ, & dolorem ſedat trahẽtem. Deinde vero fiat emplaſtrum quod eſt. ℞.pomorum de ſceni decoctorum in vino ſtyptico et aromatico vſq; ad diſſolutionem.deinde terantur & ſumant ex eis.℥.l.laudani.℥.x.ro.℥.viij.aloes.℥.vi.abſin.℥.v.mumiæ.℥.iij.aggregentur omnia trita cum ſucco arnogloſſę & foliorum cypreſsi,& oleo de lilio & maſtichino,et emplaſtrentur & ſtringantur ſupra ſtomachum tepida,et teneantur per dies.ix. Ex his autem,quę interius apponuntur ad has intentiones eſt medicamen nr̃m dictum in antidotario noſtro cap̃. de rhabarbaro, quod conficitur ex mumia rubea tinctorum & vino ſtyptico.& iterum medicamẽ ex granis naſturcij nutritis in ſucco citoniorũ quod in loco conſolationis medicinarum ſcripſimus.

Dieta. Quartam rem complent adminiſtratio cibi & potus facilis digeſtionis boni chymi,& paucarum ſuperfluitatum ſtyptici et aromatici,vt ſunt carnes perdicum, arcearum, turdorum de myrta, turturum, & capreolorũ & ſimiliũ. vinum ſtypticum & aromaticum, & rubeum lymphatũ mediocriter cu aqua pluuiali,vel ferrata. Et oportet vt ſint paucæ quantitatis.& quies,ſomnus,& lætitia,& gaudium temperatum,& omnia in loco aeris temperati.

Quintam rem complent,quæ dolorem & nauſeam ſedant,quæ omnia infra dicentur,ſi Chriſtus voluerit, qui ſit benedictus. Abo.mumia cum aqua cymini ad debilitatem ſtomachi & caſum ſupra pectus, ſtomachũ & hepar cum duobus danich deluto armeno appoſita eſt efficax & experta.

De ſolutione cõtinuitatis ſtomachi,& vlceribus,& ruptura,& eius cura. Cap. 13.

ACcidit ſtomacho ęgritudo communis ſuę vnitatis ſubſtantiam ſoluens ſicut eſt ſolutio continui ſimplex,vt plaga,punctura,inciſio,& huiuſmodi, aut compoſita,vt eſt vlceratio. Eſt autem aut ſuperficialis vt excoriatio vel medium tunicæ ſcindens tm̃,aut profunda penetrans tunicam ſeu pelliculam,aut ambas vt ruptura. Et ſimplicis cauſa eſt duplex,interior & exterior. Interior eſt humor in ſui ſubſtantiam perforans, & penetrans ſua acuitate,aut ſua quantitate repellendo, & extendẽdo ſcindens,aut ventoſitas intercluſa petẽs exitum. Exterior eſt duplex intus ſumpta,vel exterius aduenięs.intus ſumpta eſt res acuta vt os acutum ſpina vel vitrũ. Exterius aduenięs eſt ſicut percuſsio cum cultello incidente vel cultello pungẽte. Et ſuperficialis cauſa exterior eſt cibus vel medicinæ acutæ,aut humor deſcendens in eum acutus vt in chatarris contingit abſq; perſeuerantia.

Profunda vero cauſa eſt humor acutus ibi deſcẽdẽs cũ perdurantia quamdiũ peruenĭat ad fundum tunicarũ alterius vel ambarum.

Cauſa vero compoſitæ ſcilicet vlcerationis eſt duplex, interior et exterior. Interior eſt aptio apoſtematis vel bothor,aut plaga faciens ſaniem,aut humor corroſiuus aduſtus deſcendens in eum,vt in chatarris contingit,aut imbibitus corruptus & putrefactus,ꝓpter quod acquiſiuit virtutem corroſiuam,quæ vlcerauit ipſum. Exterior eſt res quæ partem de ſua ſubſtantia ſcindendo aſportauit,& eſt manifeſta.

Signa ſimplicis ſolutiõis ſunt dolor & ardor proprie.ſ. poſt tranſglutionem rei acutæ,vt eſt acetum,& ſinapis,et exitus quandoque ſanguinis & aperitio in vomitu vel ſeceſſu. Et ſi ſit ab humore acuto oſtendit linguæ infectio ex eo,& ſapor amarus & acutus,& ardor, & fumoſa eructuatio,& acuta,& ſtomachi inflatio & anguſtia, & ſitis abſque ꝙ ſumatur res acuta, & ipſius aperitio in vomitu vel ſeceſſu. Si vero ſit ab extrinſeca cauſa oſtendit eius inuentio, quæ præceſsit. Et ſuperficiale ſignum eſt exitus corticis quandoq;. Et ſi eſt à cibo acuto vel medicina,oſtẽdit eius inuentio,quæ præceſsit. Et ſi eſt à catharro incipiente etiam oſtendit inuentio eius,& ꝙ non eſt diu ꝙ incepit. Et ſi eſt profunda ſignum eſt catharrus acutus inuẽtus qui diu fluxit,ſi eſt à cauſa intrinſeca. Signũ uero vlcerationis ſtomachi eſt dolor, & proprie eo modo, ut dictũ eſt, contingens & fœtor in eructuatione cum eleuatione vaporis facientis incurrere ſiccitatem linguæ & oris. & ſi ſit penetratiua,eſt incontinentia cibi & potus,quare egreditur,& colligitur in vacuum ventris, & quandoque fœtor & aperitio ſaniei, & corrupti humoris & corroſiui in vomitu vel ſeceſſu. Et ſi ſit ſuperficialis,declarat eam exitus corticis,et aperitio ipſius in vomitu uel ſeceſſu abſque ꝙ ſit excoriatio vel ulceratio in meri, cuius ſigna diſtincti ua ſuperius diximus, vel in inteſtinis,cuius ſigna diſtincti ua hic ſubiũgemus. Si vero ſit profunda, & ſit à cauſa extrinſeca oſtendit eam inuentio eius, & partis ablatæ, & incontinentia cibi & potus & exitus eius ad exteriora. Sed ſignum diſtinctiuum quod ſit in orificio ſtomachi vel in fundo eius,ſumitur à tempore doloris, & à loco doloris,quantitate ipſius,ab accidentibus,& à concomitantibus. A tempore doloris, nam ſi ſit in ore ſtomachi, dolor eſt ſtatim poſt tranſglutionem rei acutæ. Si in fundo,dolor eſt poſt quietem cibi in eo. A loco,nam ſi ſit in ore,dolor eſt in inferiori ventre circa furculam pectoris in feriorem. Si in fundo, dolor eſt circa vmbilicum declinãs ad partem dextram ventris ſeu hypocondrium dextrũ. A quantitate, nam ſi ſit in ore, eſt dolor fortior, quàm ſi fuerit in fundo. Ab exeuntibus,nam ſi ſit in ore, cortex & ſanies magis exibunt cum vomitu. Si in fundo,magis cũ feceſſu. A concomitantibus. Nam ſit ſit in ore minutio anhelitus,aperitio ſudoris frigidi,& extremorum frigiditas

& ſyncopis

& ſyncopis eſt magis q̃ſi ſit in fundo. Signa vero diſtinguentia inter vlcerationem meri & ſolutionẽ eius, & ſtomachi, quæ communicare videntur ſimul ſuperius in cura meri habuiſti. Sed ſigna diſtinguentia inter ſolutionem & vlcerationem ſtomachi & proprie fundi eius & inteſtinorum gracilium ſuperiorum ſunt valde difficilia proprie propinquitatem vel colligantiam, quare oportet vt ſubtiliter inueſtiges & proprie ſciri poterunt ex quantitate doloris loco exeuntibus & concomitantibus. Ex quantitate doloris, quia fortior vel acutior eſt ſi in fundo ſtomachi fuerit. Ex loco etiam, quia ſi ſit in inteſtinis eſt locus doloris magis infra ad vmbilicum declinans. Ex exeuntibus, quia cortex ex inteſtinis gracilibus eſt magis ſubtilis, & frequentior, q̃ſi ſit ex ſtomacho. Ex cõcomitantibus, nam ſudoris, & extremitatum frigiditas & ſyncopis erit minor ſi ſit in inteſtinis gracilibus, q̃ſi fuerit ī ſtomacho. Si vero ſit in groſsis inteſtinis dolor declaratur, & diſtinguit locus doloris, quia inferior ſub vmbilico, & quantitas quia minor, & exeuntia non ſunt permixta vt in alijs, & concomitantia ſunt minus contingentia in eis. Inquit Hipp. ſolutio continuitatis ſtomachi & inciſio eſt mortalis. Subdit Gal. verum eſt ſi ſit profunda concaua & penetratiua. ſi vero non ſit profunda cõcaua & penetratiua eſt curabilis. Et addit ſi ſit ſuperficialis, facile curatur, ſi ſit, profunda, & penetratiua, difficile.

4.apho. 28.

CVRA. & duplex eſt in cura eius intentio, vniuerſalis & particularis. Vniuerſalis reſpicit totũ corpus: & eſt quadruplex. prima eſt rectificatio totius corporis: & etiã membri catarrhizantis ſi quod ſit. ſecũda eſt diuerſio humoris, vbi mittatur vel trahatur ad ſtomachum laſſum et paſſum. tertia eſt regiminis debiti, & cõfortatiui ordinatio. quarta eſt accidẽtium correctio. Primam rem complent euacuantia & alterantia dyſcraſiam corporis & mẽbri. Euacuantia ſunt phlebotomia, ſi peccatum eſt in ſanguine, vel pharmacia, ſi peccatum ſit humoris alterius cũ prẽmiſsione digeſtiõis ipſius, quę ſunt nota. Alteratio fit cum frigidis obtundentibus acuitatem humoris, & humidis inſpiſſantibus ſubtilitatem humorum: vt non valeant perforare, & etiam alterantibus dyſcraſiam corporis calidi, & membri catarrhiçantis, vel cum calidis temperatis, ſi fuerit humor ventoſus. Secundam rem complent frictiões extremitatum, compreſsiones doloroſę, & fomẽtationes mordaces, & alia ſuperius narrata in cura catarrhi & alijs locis. Tertiam rem complent habitare in locis tẽperati aeris decliuis ad ſiccitatem, & quies, & ſomnus, & cibus paucus facilis digeſtiõis boni chymi, et ſtyptici, quẽ diximus in primo cap̃. & potus ſimiliter ſit vini rubei & ſtyptici, lymphati cum aqua ferri et pauci, vt nõ repleat, & extendat, & mollificet ſua ſubſtantia & animæ accidentia temperata.

Quartam rem complent anodyna mitigãtia dolorem, & quę curant ſyncopim, & ſudorem diaphoreticum, quę ſuperius habuiſti in cura cordis & calefaciẽtia extrema frigida, vt ſunt fomẽta & calefactoria nota. Particularis vero reſpicit membrum patiens & paſsionem eius. ſ. ſolutionem continui. Et ſiquidem ſit ſimplex, non profunda, vnica erit intẽtio. ſ. reunitio & cõglutinatio & ſolidatio. Sed ſi ſit ſuperficialis, illam complent ſtyptica ex cibis & potibus & medicinis, quę ſuperius fuerunt enarrata. Si vero profunda illam complent põtica ex medicinis interius approximatis. Tales autem medicinæ ſunt ſimplices & compoſitæ, quas infra Ieſu Chriſti gratia mediante dicemus. nunc vero ſimplices, & ſunt balauſtia, granatum, tribuli, alcanna, alumen, & pira ſicca, & proprie ſilueſtria. Magis ſtyptica, vt barba hircina, lingua arietis & in antiqua non eſt melior ea cauda equina hypocyſtidos.

Vulneraſtomachi glutinatio.

Et glutinãtia vt lutum armenum, quod mirabile eſt in re vulnerum, & prohibet ambulationem putredinis, et lutum ſigillatum, & thus & cortex eius, & maſtix, gummi, dragacanthi & arabici & çarur, & q̃ ſigillant vt ſunt gal-

A læ & ſimilia, & omnia, quę diximus in cura fluxus ſanguinis narium, & in de cõſolidatione medicinarum ad fluxũ chatarri, ex quibus aliqua ſunt approximãda interius: aliqua exterius, quæ ſunt nota. Si vero fuerit compoſita, & vlceroſa, duplex erit intentio. ſ. mundificatio prima, ſecũda conſolidatio. Primam rem complent abſtergentia non fortia & acuta, quæ addãt in vlcere, ſed ſuauia vt eſt iuleb vel aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua paſſularũ, quæ ſunt conuenientes ſtomacho. Et quandoque caſsiaſi ſtula, vbi eſt neceſſaria ventris ſolutio. Nam cum hoc q̃ mundificat, facit ſolutionem facilem, nec trahit ad ſtomachum aliquid. Et ſi materia fuerit viſcoſa & adhærens q̃ fuerit falſa, fiant cum aqua caulium vel oliuarum ſalitarum, quæ etiam confortare haberet ipſum vbi aqua paſſularum vel caſsiafiſtula non ſufficeret. Inquit Gal. vulnera non ſanantur, niſi perfecte exiccentur, & mundificatio eorum exiccatio eſt, q̃ ſi fuerit illic corroſio, & caro mortua, oportet q̃ mundificetur cũ medicamine proprio ad-

B huc ĩcarnatiuo, quale eſt aloe ſola, vel hierapicra Ga. ſimplex, quæ mundificat, & abſtergit, & confortat, vt non recipiat nec trahat ab alĩs membris, non autem hierapicra magnæ deſcriptionis, vt eſt hiera colocyntidos logodion & ſimiles, quoniam habent in ſe res acutas mordicantes, vlcerantes, et trahentes ab alĩs membris ad ſtomachum. & deinde detur lac acetoſum vaccinum, quia lauat & ſtypticat, vel ſyrupus de abſinthio, & de eupatorio, quia mũdificant & ſtypticant. Et vltimo adminiſtres rob de fructibus ſtypticis ſuperius nominatis, & cum eis oportet vt adminiſtres incarnantia, vt eſt iris, thus album, maſtix, & ſimilia. Et cum vlcera ſint in orificio eius adminiſtres conglutinantia, quæ teneat medicamen ſuperius, & non permittant ipſum deſcendere ab eo ad eius fundum cito, vt eſt gummi, dragacanthum cum pauco ſeminis raphani, & lutum ſigillatum, & armenum, & proprie cum fuerit ibi exitus ſanguinis. Et fortiores ſunt trochiſci, de terra ſigillata, & de carabe in noſtro antidotario tibi traditi.

C Et cum fuerit ibi dolor fortis, oportet vt miſceas aliquid phyllonĩ, vel ſeminis papaueris, & portulacæ, quia ſedant ſtypticitando.

Emplaſtrũ Oribaſii conferens rupturis intrinſecis, & ſolutionibus cõtinuitatis expertum & efficax, ſi Chriſtus voluerit. ℞. lithargyri, opĩ, lapidis hæmatitis, ſanguinis draco. & hominis recentis, galbani, maſti. thuris, coſti, boli armeni, lumbricorum terreſtrium, mumiæ, ammoniaci ana. ʒ. quartũ. picis naualis, & græcę, cerę albę & rubeę, ana. ℥. ſ. roſarum, mirtæ, cardamomi, aloes, ana. ʒ. v. colocyntidos, palmæ marinę aduſtę, gallæ, balauſtiarum, ariſtolo. lon. reſinæ, conſolidæ mediæ & minoris ana. ʒ. i. viſci quercini. ℥. ſ. fiat ſic. decoque pellẽ hœdinam in aqua donec tota diſſoluatur, et ipſa aqua coletur, & fortiter prę matur, & omnia alia terenda terantur, & liquefaciẽda liquefiant, & lumbrici bene contriti cum aqua prędicta, & viſcus fortius miſceantur, & incorporentur oĩa bene donec veniant ad ſpiſsitudinem emplaſtri, & applicetur.

D Item, emplaſtrum in primo capitulo poſitum eſt ſanũ & expertum. Et vnguẽta poſita ſupra capitulo de cura ſolutionis continuitatis meri. Abo. ſyrupus de vua conferens ad ægritudines gutturis, & apa quod ſit in eo, et vlceribus factis in ſtomacho, ſumantur ſucci vuę ponticę lib. vi. & decoquatur vſq; ad tertiam, & fundatur ſuper ipm mellis lib. i. & ſumach, & radicum liquiritiæ, gallarũ balau. ſuperioris ro. ana ſextarium. i. croci. ʒ. ĩ. mirtę, alumnis iameni, ana drach. i. decoquantur & colentur, & vſui reſeruetur.

De medicinis apatum ſtomachi. Cap. 14.

CIrca apa ſtomachi, ſciendum eſt q̃ apatum ſtomachi quoddam fieri cõtingit in ſuperiori parte. ſ. circa orificium eius, quoddam in inferiori. ſ. circa fundũ, quoddam ĩ pariete, ſeu tunica eius intrinſeca, quoddã in exteriori, & quoddam in parte poſteriori, quę reſpicit dorſum,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 560 sur 1089

dorſum:quoddam in anteriori,quæ reſpicit vẽtrem & lacertos eius:quoddam in toto,& raro cõtingit:et plurimũ eſt mortale. Et ex cauſis ipſius ſpecialibus eſt dolor antiquatus ſtomacho: & motus fortis aduenies ei ex pharmaco ſolutiuo malitioſo: quod trahendo ad ipſum ex partibus corporeis humores:& debilitando ipſum in eo retineri & colligi operatur & vomitus frequens, & difficilis: & maxime intemperate factus:vtputa in principio morbi alicuius, puta febris factus ĩ quo materia indigeſta groſſa & viſcoſa cum difficultate vomendi ad ſtomachum trahitur: & præ ſui viſcoſitate, & adhærentia ſtomachi præ debilitate non poteſt expelli:vnde corpus eius apoſtematur,ſicut dixit Abo. Signa generum eius.ſi ſit calidum vel frigidum:ex generalibus habentur:quia ſi ſit calidum: dolor erit acutior & febris & ſitis, ſi frigidum, econtra. Sed ſigna ſpecierum eius ex parte materiæ: ex qua in ſecunda ſectione poſtponimus dicere. Signa vero ſpecialia ex parte materiæ in qua ſiue localia ex parte apoſtematis.ſ.exiſtentis in ſuperiori parte ſtomachi,circa orificium ſunt,propria,vt dolor magnus,& proprie poſt aſſumptionem cibi ſtatim:& tumor circa furculam,nocumentum deſiderij & appetitus:& ex concomitantibus ſunt ſpaſmus cum alienatione,ſi ſit calidum,vel cũ ſubet & ſtupore, ſi ſit frigidum:& pulſus cordis frigiditas extremitatum ſudor frigidus,& ſyncopis magis veniens, & eſt malum ſignum. Si vero ſit in fundo dolor minor.et proprie poſt aſſumptũ cibum per horam tumor verſus hypocõdrium malitia digeſtionis, & cum aliorum accidentium apparitione minori. Et ſi eſt circa interiorem tunicam, dolor erit maior, & apud aſſumptionẽ ſibi augetur, magis q̃ ſi fuerit in exteriori & tumor minus apparens tactui. Si vero in exteriori fiat ecõtra erunt ſigna.ſimiliter ſi in parte poſteriori verſus dorſum tumor non erit perceptus ſenſu, & dolor ĩ dorſo,& verſus eũ. Si vero in parte anteriori,quæ reſpicit vẽtrem,eſſet magis exterius apparens,& dolor in furcula,& verſus lacertos ventris ſuperioris.

CVRA eius eſt quatuor res.prima eſt euacuatio repletionis corporis vel membri mittentis, ſi adſit, vel etiã ſi non adſit:etiam quocũq; prædictorum modorum fiat. ſecunda eſt euacuatio partis apoſtematæ,ſeu materiæ apoſtematis:tertia eſt regimen.quarta eſt accidentium correctio,puta doloris & ſimilium,qui ſi ſit fortis & acutus, curam impediret,& ordinem eius peruerteret.

Primam rem complent phlobotomia, & de ſaphena ſi multa fuerit plectoria totius: vel de baſilica ſi non fuerit multa,vel de nigra. Et ſi fuerit cachochymia totius pharmacia ventris ſolutiua non vomitiua educi poterit, vt ſuperius fuit inuentum:cum talis eũo debeat anticipãdo fieri,vt ſuperius dictum eſt. Talis autem pharmacia ad ſtomachum apoſtematum trahit,& magis replet quàm euacuet. Vt ergo cacochymia totius expurgetur anticipãdo & minoretur,expedit medicinis vẽtris ſolutiuis ſtypticis, vel diureticis leuibus educentibus per vias vrinæ vti: vt ſunt diuretica calida,ſicut radix apij,& ſemen petroſilini, & dauci,aſparagi,& ſimilia,& frigida, vt ſunt ſemina cõmunia dicta & nota: vel prouocãtibus eũonem ſenſibilẽ, per cutis poros,vt ſunt ſudorem prouocantia leuia:qualia ſunt apium,anethum,calamenthum,aquę,& oleta eorũ: & aſſarum cum oleo de ſpica ſuper vnctum: & cyclamen cũ melle emplaſtratum. Et frigida vt aqua hordei & melonis indi:ſi calida fuerit & cum febre: & vinũ quod vniuerſas mouet excreationes. Siue inſenſibilem, vt ſunt frictiones multę & ſuaues,et ieiunia,& abſtinentia,et clyſteres cũ medicinis habentibus virtutẽ educẽdi leuiter cacochymiam,quæ ſunt diuerſa ſm diuerſitatem cacochymię quę ſuperius habuiſti. Et ſi ſit in ventris vacuo cacochymia pharmacis illis appropriatis ducentur leuibus & ſtypticitatem habentibus,quę mũdificent et cõfortent, quas ẽt ibi habuiſti, vt sũt hiera,caſsiafi.aloe,allubleth, turbit non confortatum,& ſimilia,quæ leuitate ſoluunt:non inquietant,nec impediunt diſſoluendo & trahendo ab alijs. Et ſimiliter ſi repletio ſit alicuius membri,phlebotomia de vena reſpiciente illud membrum: & ſi fuerit cacochymia pharmacia appropriata illi, quæ fit ex leuibus ducet eam. Item,tractio ad longinqua,& deriuatio ad ꝓpinqua cum ventoſationibus, frictionibus, duris ligaturis,et cõpreſsionibus doloris,& alijs,quæ ſupra de cura phreneſis habuiſti.

Secundam rem complent euacuatio per recurſum tm̃: ſi tota materia ſit recurribilis: vel per recurſum & extractum ſimul ſi tota materia non ſit recurribilis: & ſi ꝑ modum influxionis ſit fiens vel per extractum tantũ, aut pulſum ſi ſit per modum congeſtionis fiens. Recurſus autẽ fit triplex per pulſum, tactum, & tranſmiſſum: per hæc omnia, vel aliquod ex eis, vel plura pulſum complent in ſtomacho apoſtemato ſi quidem ſit calidum,quod indicat dolor acutus,ſe.& ſitis. frigida ſtyptica aromatica ſtomacho approximata interius,et exterius in principio apoſtematis,& vſq; ad ſeptimũ & q̃nq; magis interi⁹,et q̃nq; magis exterius,q̃nq; in ſuperiori parte ventris, q̃nq; inferius,q̃nq; verſus medium,& q̃nq; verſus dextrum ſm diuerſitatem ſitus apoſtematis miniſtrata:qualia ſunt, quæ tibi narrauimus ſupra de cura malę complexionis eius cũ materia.talia.n.pellendo materiã ſedant dolorem & inflãmationem:quæ hanc intentionem complentia impediũt, & retardant,q̃ ſi non ſufficiant: quia apoſtema calidũ ſit colericum vel aduſtum,approximabis fortiora,vt portulacam,ſemperuiuam,virgam paſto.lactucã & ſuccum earum, ſandalum, & mucilagines pſillij cum modico camphoræ dabis: & ſi expediat,etiam ſuccum papaueris, & ſeminis hyoſcyami,vel parum tebaici opij,immiſcebis:et exterius emplaſtrabis:etiam lenticulas aquæ ſuper eis aliquid calidum & aromaticum admiſcendo: & proprium quale eſt ſpica, maſtix, menta, & ſimilia. Tractum autẽ complent euacuatio partium longinquarum cum vẽtoſis exercitio vel frictione: puta cruris vel brachij, vel inteſti norum,vel hepatis propinquorum illi. Tranſmiſſum cõplent confortatio ſtomachi cum ſtypticis ibi numeratis, & capitulo de cura ſolutionis cõtinui eius. Et ſi quidem tota recurrit materia,ſanus remanebit ſtomachus. Et ſub eſt excuſatio tranſeundi ad aliud. Si vero non tota,ſed aliquid derelictum ſit in apãtæ: erat illud viſcoſum & groſſum,compactum,& indiſſolubile:& ꝓinde nequit recurrere. Expedit ergo vt educatur per extractum à parte patiente.ſ.parte apoſtematis:& hãc complent diaphoretica appropriata:vt eſt calamenthum,apium,ſpica, mẽta,abſinthium, & ſimilia illi appropriata tali ordine & modo; vt ꝙ talibus frigidis & ſtypticis approximatis vſq; ad ſeptimum,donec ſuit in principio,deinceps dũ fuerit in augmento miſcebis diaphoreticorum aliquod prædictorũ æqualiter & proprie quod virtutem habet maturatiuam parumper & abſterſiuam virulentiæ reſudantis qualis eſt bleta,& alubeth.

Quod ſi doloris augmẽtatio inflammationis,& febris, quæ augmentũ apoſtematis ſequuntur diaphoreſim prohibeant, approximabis quod cum frigiditate ſtupefacit: & reſoluit cũ cõplexione,quale eſt coriandrũ & violę ficæ;vel cũ proprietate:vt eſt ſolathrum & aqua eorũ intus & exterius:vel quod cũ mollificatione reſoluit,vt eſt malua & biſmalua, ſemen lini, & fœnug. cataplaſmata. vel prædictis calidis diaphoreticis admiſcebis,quæ infrigidãdo abſtergunt,vt eſt ſyrupus acetoſus, aqua ſemi. citruli, melo.& cucurbitæ, aquam hor. & mucilaginẽ pſillij, & mel caſsiæfi.dabis cum aqua endiuiæ.hæc.n.dolorẽ mollunt,& febrem remittũt. Sedatis vero inflammatione & dolore:& cum iam peruenerit ad ſtatum.&.xiij. diem tẽpus erit diaphoreticis calidis vti,quibus etiã admiſcebis aliquod ex ſtypticis,& aromaticis appropriatis,quale eſt maſtix & abſinthium, ſpica, & crocus, vt robur conſeruet in eo:quę etiam in declinatione ſimiliter exercebis.

Et ſi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 561 sur 1089

Et ſi quidē totaliter reſoluaſ, bene ſe habebit ſtomachus. Si vero non reſoluatur, ſed tranſeat in dubellati quod eſt plurimum propter diſpoſitionem materiæ, & mēbri; tūc oportet vt ad ſtatum perducas incolumē ſtudium tuum circa maturationem exerceas ſm regulas ſex, quas ſupra de cura pleureſis numerando declarauimus, illuc ergo recurre. Tertiam rem complent debita ſex rerum non naturalium ordinatio, quę ſupponendo regimen ſupradictū diuerſificatur ſm diuerſitatem intentionum ſeu rerum intentarum quas proſequimur, quæ ſunt iam declaratæ: & etiam accidentium quorum correctionē intendimus, quę qualis eſſe debeat intentio tibi declarat: et tu ſi natura prudens fueris & mēte exercitatus ſcies hæc conuenientia & propria inuenire.

Quartam rem complent auxilia plura & diuerſa ſm q plura & diuerſa ſunt talia accidētia apoſtemata calida cōſequentia, vt ſunt eius eſſentialia, et propria ſicut dolor, et inflammatio, quorum correctionem iam ſupra fecimus: nocumentum deſiderñ: & digeſtionis quorum correctionem Chriſti miſericordis auxilio inferius ſubiungemus. Et accidentium, quæ ex communitate inſurgunt cerebri. ſ. vt ſpaſmi alienationis, ſtuporis, & ſubeth, quorum correctionem ſupra de cura capitis præmiſimus, vel ex communitatæ cordis: vt eſt pulſus cordis, ſyncopis, ſudor frigidus, et frigiditas extremorum, quorum correctionē etiā ante diximus in cura cordis: ad illa ergo loca recurre. Qđ' ſi apoſtema frigidum fuerit econtrario ſunt intelligenda omnia. i. & cura, quæ ex dictis in apoſtemate aliorum mēbrorum ſunt nota, & circa bothor in ſtomacho eſt cura apoſtematis prædicta: quare oportet vt mollificantibus vtaris. deinde abſtergentibus & reſolutiuis vel aperientibus, & vltimo ſtypticis in cura vlceris prænarratis. Et ſi frigidum fuerit naſturtium ſumptum ac exterius emplaſtratum aut reſoluit ſua complexione, aut maturabit, & rumpit proprietate ſua. Sacculi in principio apoſtematis calidi ſtomachi approximati: & præcedēte phlebotomia de baſilica. Recip. vtriuſque ſandali roſ. ana. ʒ. ſ. cāphoræ. ʒ. i. infundātur in aqua roſ. & ſucco citoniorum nutriātur ſola aqua hordei, cuſtodiantur à carnibus, & vino, & confectionibus, quæ cum melle fiunt, & bibant ſuccū granatorum, & rob de fructibus frigidis. Et ſedata doloris vehementia, detur caſsiafiſtula diſſoluta in aqua endiuię bullita & diſpumata.

Sacculi in pri. apoſtematis applicandi.

Si autem dies ægritudinis elongati fuerint: & calor nō quieuerit, ſed remanſerit apa cū duritię, ex hoc emplaſtro epithemetur locus, cuius confectio eſt. ℞. violarum ſiccarum. ʒ. x. ro. ru. ʒ. v. ſpicæ indæ maſti. ana. ʒ. ñ. cyperi, ſquinānthi, calami aromatici ana. ʒ. iñ. farinæ fœnugręci. ʒ. xx. chamæmeli, ſeminis maluauiſci albi, fari. hordei ana. ʒ. x. Conſpergantur omnia cū mucilagine ſeminis lini: deinde locus ex oleo de neriden calefacto inungatur, et emplaſtretur ex prædicto per quatuor horas anteq̄s comedat.

Empſm ad idem.

Et poſt digeſtionem cū ſtomachus fuerit à cibo euacuatus, vngatur cum oleo prædicto de neriden. i. ſpica calido & ſuperponatur lana.

Trochiſci de berberis Abo. ℞. berberis, ſucci liquiritiæ ro. ſeminis cucumeris, ſeminis melonis excorticati contriti & cribellati. ana. ʒ. iñ. maſti. ſpicæ odoriferæ, ſucci eupatorñ añ. ʒ. ñ. rubeę rauedſceni, croci ana. ʒ. i. ſeminis cuſcutæ, & ſemi. endiuiæ. ana. ʒ. iñ. ſpodñ. ʒ. i. ſ. tereniabin. ʒ. v. Tere & confice cum aqua tereniabin, & informa trochiſcos auř. i. & potetur.

Trochiſci de berber. s.

Si vero apoſtema ſtomachi per viam influxionis ſit frigidum fiens aut ſit per modum congeſtionis vel factum quod plurimum eſt phlegmaticum factum vel melācholicum, aut enim fit ex via indigeſtionis cibi, qui ex indigeſtione in phlegma conuertitur, aut ex impotentia conuertendi proprium nutrimētū, vel ex ſuperfluitate ipſius retenta. non expulſa, quæ eſt melancholia, cū ſtomachi ſubſtantia ſit neruoſa melācholicæ naturę, vt ſuperius habui-

A ſti. Cuius ſigna ſunt prædicta calidi apoſtematis p̄ter dolorem ſe. ſitim & ęſtuationem, & quæ comitantur ipſum apoſtema calidum. Et ſi ſit per viam influxionis vel congeſtionis ſuperius habuiſti ſigna, ibi quęre, & etiam loco rum in quibus fuerit ſituatum, ſigna habuiſti ibidem. Et cura eius eſt vt poſt euacuationem vel purgationem vniuerſalem, quę prętermittenda eſt, ſi plectoria vel cacochymia adſit, quæ eſt prima quatuor rerum in cura communi & etiam ſpeciali, vt eſt repletio particularis. ſ. apoſtematis membri. ſ. ſtomachi, & materiæ in apoſtemate collectę euacuetur ſecundo. & hoc per extractum plurimum qui per diaphoretica habet compleri, & reſolutiua calida ſtipticitatem habentia vel ſtypticis mixta, & maxime cum per modum influxionis fuerit fiens vt non ſolum robub virtutis in membro cuſtodiat, vt oportet in eo per viam congeſtionis facto, ſed etiam membrum confortat, & cōfortato repellat quod influit ei, quorum caliditas debet eē temperata, quę non trahat, ſed maturando & ſubtiliando

B materiam, & poros ratificando diaphoreſi & reſolutioni debitæ prout materia, & membrum exigit: cum materia à fluxu ceſſauerit, apte diſponat. Horum autem quędam ſunt ſimplicia, & quædam compoſita, quę inferius ſubiūgemus. Simplicia diaphoretica fortis ſtypticitatis ſunt q̄dam interius approximanda, quædam exterius applicanda. Interius ſunt vt cinnamomum, caſsia, calamus aromaticus, ſpica celtica, & alia, quæ ſuperius in cura malæ complexionis meri diſtinximus. Quæ vero minoris ſtypticitatis ſunt, ſunt velut menta, abſinthium, fœniculus, anethū, chamæmelum, melilotum, cappa. apium, & ſimilia. Quę vero exterius applicanda ſunt, ſunt hæc & alia, vt ſucci & olea prædictorum, & ſicut cortex cypreſsi, & ariſto. vtraque ſiquidem totum reſoluatur bene ſe habebit ſtomachus, ſi vero non, ſed tranſeat in ſcliroſim quod eſt vt plurimum per materiam eius, & materiæ eius, tunc eius cura eſt duæ res, prima vt ſtudeas mollificare, deinde reſolue-

C re, & vtraque ſimul agere.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata ſimplicia, vt adipes, butyrum, mucilagines. Et cōpoſita vt emplaſtrum de mucilaginibus, oleū amygdalarum dulcium, & ſiſaminum, & ſimilia ſimul commiſta.

Secundam rem complent diaphoretica temperata proportionata mēbro & materię prędicta. Vtrunq; ſimul cōplēt emplaſtrum de meliloto, diachylon, & cerotum hyſſopi, & alia ſimplicia quorū copiam ſuperius in cura pleureſis ſcire te fecimus. Illic ergo pquire, quę propria & proportionata ſunt illi & in vſum deduc cum diligētia opportuna. Et ſi Deum timebis omnia experta tibi ſuccedēt ad votum. Si quoq; tranſeat in dubellati cura eius eſt quā diximus in pleureſi, & peripneumonia, illuc ergo recurre.

Emplaſtrū Raſis ad apoſtema ſtomachi & hepatis durum cum nō fuerit antiquatū. ℞. ſeminis lini, anethi, ſicci violarum ſiccarum, althææ chamęmeli ſiccarum, maluæ ana. ʒ. v. ſpicę, cyperi, ſquinānthi, calami aromatici, ana. ʒ. vi. croci. ʒ. iñ. olei chamæmeli. ʒ. xv. aggregētur cum eo.

Empſm p apatæ ſtomachi. Aliud emplaſtrū ad idem.

D Cōfectio emplaſtri eiuſdem fortiter reſoluentis apoſtema durum ſtomachi & hepatis, & adminiſtratur vbi non eſt caliditas, & apoſtema eſt antiquum. ℞. fœnugræci, ſeminis lini, ſem. caulis, carpobalſami, ana. ʒ. v. cordumeni, ireos, amygdalarum amararum, coſti, myrrhę, ſpicæ, cyperi ana. ʒ. v. bdellñ ſubalbidi. ʒ. vñ. ſtyracis liquidę. ʒ. iñ. maſti. ʒ. ñ. liquiritię. ʒ. iñ. ammoniaci ceræ citrinæ, adipis anatis ana. ʒ. iñ. olei chamæmelini. ʒ. xx. gummi diſſoluantur in pōdere vini. ʒ. xxi. deinde aggregent oīa, & fiat emplaſtrum cum eo vel vnguentum diachylon. Abo.

Cōfectio trochiſ. de ſpica ad apa. duorum in ſtomacho iuuatiua valde. ℞. florum ſquinanthi, tapſiæ, ligni aloes, cinnamomi, rhabarbari añ. ʒ. iñ. croci, myrrhę, apiñ, aniſi, piperis, coſti ana. ʒ. i. ſeminis calami, ſpicę nardi ana. ʒ. iñ. bdellñ ſubalbidi. ʒ. ñ. maſtiches, ſtyracis liquidæ ana. ʒ. i. ammoniaci.

Trochiſci de ſpica.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 562 sur 1089

ammoniaci.3.ß. trochiſci informentur in põdere ana.3.i. de quibus detur vnus cum ſyrupo acetoſo, & proprie qñ antiquatum eſt.

Solutiuum ſtomachũ mũdificãs.

Confectio ſolutiui mundificantis ſtomachum,& expellentis ſuperfluitates humiditatum remanẽtiũ in eo ex fructibus humidis & cibis groſsis valde. ℞. turbith albi & mũdi.3.xx.çucchari albi.3.v.gar.çinçiberis,florum chamęmeli ana.3.ñ.puluerizẽt, & dentur in modum traçee cochlear vnum magnum,vel paruum prout naturę conuenit & neceſsitas exigit.Et eſt,ppriũ in debilitate ſtomachi:de qua immediate dicetur. Si autem non confortetur turbith,educet ſuperfluitates groſſas et ſubtiles ſimul:nec trahet ab alijs partibus corporis ad ipſum: & eſt melius: poſt quod detur çinçi.non conditum: qm̃ exiccat & conſumit illas:præ alijs melius eſt,& eſt proprium.

De correctione accidẽtiũ ſequentiũ ægritudines dictas,& primo de debilitate ſtomachi. Cap. 15.

DIximus ſupra in primo libro cum poſuimus curã ægritudinum,quę poſt purgationem ſolutiui eradicãt,cp debilitas ſtomachi nomẽ eſt cõe: ſed qñq; cadit in toto corpore eius: & ſequit̃ ipſius debilitas oĩum eius virtutum innatæ.ſ.& influentis: & qñq; in ſuperiori parte ei9:& ſequitur ipſam debilitas appetitus. et qñq; cadit ĩ inferiori parte,& ſequitur ipſam debilitas digeſtiuæ. & qñq; cadit in fundo ipſius,& villis retentionis ipſius,et ſequitur illam debilitas retentiuę. Verum tñ eſt,quia ſimpliciter & indefinite ſumpta ſua ſignificatione compręhẽdit defectionem omnium virtutum: quarum eſt inſtrm. Sed ſm cõem acceptionẽ eius ſignificatio ſupra defectionem digeſtiuæ proprie cadit. Eſt enim eius operatio principalis ad quam ordinatur principaliter à natura virtutibus miniſtrantibus alijs deſeruientibus illi.

Ait.n.Gal.nomen ſimpliciter prolatum ſi eius ſignificatio ſit in bonum,debet intelligi meliori ſuo eſſe:& à contrario ſenſu in deteriori ſuo eſſe: ſi enim eius ſignificatio,p tendatur in malum,& proprie in his in quibus natura cõpugnat morbo totaliter, vt ipſum expellat vt in criſibus, & ſimilibus:vbi vero non totaliter ſed potius in ſe confortatur vel debilitatur:non vt eſt confortari mente: & bene ſe habere ad oblationes. Vnde Gale.ait bonum vel malũ non certum ſignum dant ad ſalutem vel mortem:vt in cura leuitatis ſupra dictum eſt. Et proinde quemadmodum fortitudo virtutis corporis ſeu membri ſimpliciter dicta virtutum omnium denotat: complementum ſimiliter, & debilitas ſimpliciter prolata ipſarum virtutum vniuerſaliter omnium includit defectionem ſecundùm quam equidem ipſam hic ſumimus cum nocumentum virtutum eius ſingularium infra annuente Dei filio ſingularia capitula ſubiungamus. Signa autem ipſius debilitatis exiſtentis in ipſo abſque eo,quòd ſit ex parte cibi & potus,et aliarum rerum noſtrum corpus ingredientiũ, necnon etiã ex parte regiminis aliarum rerum extrinſecarum accidentium ex quibus frequenter accidere cõſueuit: ſunt omnes ægritudines euenientes ei prædictæ ex quibus potiſsima eſt complexionis æqualis vel diuerſæ malitia in ſe principaliter eueniens: aut ex vicinitate aliorum membrorum propinquorum ſeu remotorum,prout ſupra in mala complexiõe ſtomachi dictum eſt. cum ſit in toto corpore eius extenſibilis maxime:& ſecundùm Gale.in eſſentia virtutum efficiat nocumentum. cum enim virtutes operantur in eo per qualitatiuam craſim, quæ eſt ex quatuor qualitatibus ſub alteratione facta ipſarum per dyſcraſiam accidentem non poterunt ipſas qualitates eligere debitas vt quod vnicuique proprium eſt agant conuenienter. Talis autem malitia cõplexionis diuerſæ eſt omnis generis ſimplex & compoſita pura vel impura & maxime frigida, & ſicca,quę cum ſit dyſcraſiarum peſsima,& vitę contraria ex ea virtutes deficiũt omnes:vel humida, quæ villorum eius texturam ratificat & relaxat. & maxime ſi eius materia ſit imbibita:ſicut aqua in charta madefacta ex quo neceſſarium eſt virtutes eius valde debilitari omnes: & maxime retentiua ſicut frigida digeſtiua: & attractiua: ſicca vero expulſiua.cum.n.omnium operatio ſit per villos vt organa eius eis debilitatis neceſſe eſt ipſas debilitari maxime,virtutes enim naturales non deficiunt,niſi defectione organi.

Frigida, & ſicca eſt dyſcraſiarum peſsima.

Signa eius ſunt duplicia: quædam ſunt immediata: & quædam mediata & conſecutiua:conſecutiua prima ſunt ſigna defectionum virtutum eius, quæ ex defectu operationum colligimus.

Inquit enim Aboali, virtutum & operationum adinuicem aliæ ex alijs cognoſcuntur.& primo appetitiuæ & attractiuæ,puta,quia ſtomachus non appetit, vel diminute appetit,nec trahit,niſi cum pœna, aut eſt attractio varia quaſi tremula,& ſicut ſpaſmoſa. Item in retentiua,puta,quia non contrahitur ſupra cibum omnino nec cõpræhendit ipſum,aut debiliter & mala compræhenſione retinet,quia tremula & cum tremore: verum quandoque nõ percipitur illud,ſed ſentitur labor ſtomachi cum deſiderio deponenti cibum à ſeipſo. Et ad illud ſunt vocantes: rugitus, tenſio, & inflatio.

Et ſignum debilitatis digeſtiuæ eſt tardatio cibi in eo, & multiplicatio inflammationis, & ventoſitatis rugitus, & eructuationis,inflatio palpebrarum, & multiplicatio phlegmatis,et plurimũ ſi perdurat,perducet ad cachexiã, & hydropem carnoſam. Signa vero debilitatis expulſiuę ſunt,quia tarde deſcẽdit de ſtomacho cibus et grauitas ſuperioris ventris perdurat diu.& tarditas exitus ſęcum, et cum egreditur exit cum dolore,tortione, & tenaſmone.

Inquit Hipp. Eorũ, quę nutriunt velociter & copioſe veloces ſeceſſus fiunt,& econuerſo:quæ tarde,tarde erũt. quę omnia infra in ſpecialibus capitulis Chriſto ſuggerente diſtincte ponemus.Secũda ſunt ex facili paſsiõe aſſumpta.facile enim ex qualibet re nocumentum in ſuis actiõibus manifeſtum fit,& augetur.Et ſi multa ſit defectio à ſimilibus & contrarijs patietur.Sed ſigna prædictarũ ęgritudinum,quę cauſæ ſunt ipſius ſunt ſigna ipſarum prædicta ſuperius:quæ debent eſſe recondita menti tuæ. 1. apho.18.

Curam eius properare oportet cum ſit ipſa omniũ ægritudinum corporis cauſa: ipſe quoq; ſtomachus ſit mẽbrũ cuius debilitate,totum corpus debilitatur.Et breuiter,ſicut ſupra de conſolatione medicinarum diximus, eſt tres res.Prima eſt remotio ægritudinum prædictarum,quę cã ſunt eius,quam ſuperius habuiſti. Secunda eſt cõfortatio eius,quam complent cibi & potus & medicinę ſtypticæ: & contrariæ dyſcraſiæ ipſum ad commoderationem adducente:quæ ſm naturam ſimplices, & compoſitæ interius approximatæ: & exterius ſm omnem modum,quas omnes ſuperius habuiſti, quę diligẽti tuo iudicio prout diſpoſitio exigit diſcernentur ſuadente gratia Saluatoris. Tertia eſt regimẽ, quod conſiſtit primo in prohibitione rerum,ex quarum vſu nocetur ſtomachus ſecundo in approximatione iuuantium,ſicut enim in moralibus vel ſpiritualibus primo extirpanda ſunt vitia: deinde inſerendæ virtutes:ita in naturalibus & corporalibus, primo prohibenda ſunt nocentia:deinde miniſtranda vtilia.

Inquit Gal.& animæ igitur,quę ſunt immũdę cum tu erudies eas per ſermonem,qui erudit animas cum hoc cp non iuuantur per illud aliquo iuuamento:lędũtur p vſum maiori nocumento.Hip.quoq; ſequens Platonem in hoc illud teſtatur in naturalibus.d.Nã pura corpora quantũcunq; nutries tanto magis lędes. 2. apho.10

Aduertẽdum tñ illud verum eſſe vbi cauſa debilitatis eſt multa eo,cp ipſa confortationem fieri impedit: ſed vbi pauca ſit,poteſt præcedere confortatio, vel ſimul fieri eo, cp cauſa confortationis poteſt eſſe cauſa ablationis cauſæ debilitatis:ſed de hoc ſupra in cura cordis eſt dictum.Res autem in quarum vſu nocetur ſtomachus ſunt:verbi gratia aer malus.In cuius ſubſtantia ſunt vapores mali admiſti humidi ex aquis ſtantibus ſtagnorum lacuum gurgitũ & paludum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 563 sur 1089

& paludum reſultantes, & malæ qualitatis. Ex herbis, & fructibus venenoſis, vt eſt colocyntis, laureola, anabula, oleandrũ, & ſimilia. Et ex terris in quibus ſerpentes, & reptilia venenoſa inhabitant. Et ex ipſis ſunt ædificia noua, & multũ antiqua: & etiam aeres corrupti, vt ſunt pſtilentiales, & aer intolerabilis, qualitatis calidę vel frigidæ proprie, & valde variabilis in ea. omnis enim talis aer lædẽdo corpus vniuerſam impedit ſtomachi digeſtionẽ, & ex cõſequenti vniuerſas eius actiones perturbat. Nimia quoq; quies, qm̃ ipſum mollit, & infrigidat: exercitiũ diminutũ, & ſuperfluũ reſolutiuũ, & proprie poſt cibũ. Cibus quoq; malæ ſubſtãtiæ, quia groſſæ, viſcoſæ, heterogeneę, durus, non bene maſticatus. Nutriens enim maſticatione aliquã recipit digeſtionem, vel corruptibiles, vt ſunt piſces magni, malathia enthoma, & male caſtrata, & oſtraca dirimia, carnes bubalinæ, equinæ, ſalitæ, vetuſtæ, & nouiter natæ, panis opirus, cucumeris, perſica, pira, poma immatura, lac brodiales, & etiam vnctuoſæ, vt ſunt olea, medulla, pinguedines, & ſimilia. Et ſemina vnctuoſa, vt ſiſamus & ſimilia. & cibus ſuperfluæ quãtitatis prętantis ſatietatem nauſeatiuã, et grauedinẽ. Inquit enim Abo. nihil eſt deterius nauſea, & diſcretæ quãtitatis, quia nõ ſit ex diuerſis. Vnde Aboa. nihil eſt deterius q̃ diuerſa cibaria ſimul comdere, et longũ tẽpus in menſa plongare. malæ qualitatis, & diuerſæ, quia frigidæ, vt ſunt fructus valde frigidi, ſicut ſunt de genere aranciorũ, & bathecha, cucurbita, lactuca, & papauer, & acuta, vt ſunt eruca, naſturciũ, ſinapis, et ſimilia, & diuerſæ qualitatis, vt ſunt caules, lẽtes & ſiſia, & ſubleuãtis cibũ ad os ſtõi, vt raphanus. Et abominabilis, & fœtidus, & venenoſus, vt fungi, et extremitates caudæ cerui. Et ex fructibus, vt grana pini, non abluta, & ſiſia. Et ex herbis, vt olera mollia, vt malua, & ſiſia, attriplices, & bleta, niſi cum almuri, & aceto, & oleo, & porro ſint cõdita. Et ex ſeminibus, vt fœnugræcũ, ſemẽ canapis, iuniperi, & agni caſti, et ſimilia. Et ex radicibus, vt raphanus, napi, nõ in decoctione diſſoluti, & ſiſia. Intẽporanee aſſumptus: vt puta cũ nõ fuerit paſſumptus iam digeſtus: nec cum fames aderit, & cũ aderit ſuſtinuerit. Vñ Aboa. nihil eſt deterius q̃ nutriens ſupra nutriens quod nondum digeſtum eſt mittere. Et ſubdit. ſuſtinere famẽ, ſtõm putridis replet humoribus. Et tunc non permiſſo q; illos putridos deponat comedere. Itẽ inordinatus, vt ſubtilis facilis digeſtionis poſtponat groſſo. & pter modũ, vt ſubito multum repleat quo ad virtutẽ. Inquit Hip. vbicunq; cibus pter naturã intrat illic ægritudinem facit: manifeſtat vero ſanatio. Et potus nociuus, eſt potus vini groſſi, & turbidi dulcis, & diuerſi, & nimis antiqui, et malę qualitatis venenoſæ, quia ſit illud in quo ceciderit, et mortuum fuerit aliquod ex reptilibus venenoſis, vt ſcorpio qui ſui natura petit illud: & ſuperfluæ quãtitatis, vt fluctuãtis, intẽporanee ſumptus, vt ieiuno ſtõ, & poſt cibum fiente digõne niſi ſit aſſuetus. Inquit enim Aboa. ſuper cibũ tñ duas phialas, aut tres bibere nõ nocet ei qui cõſueuit, & aquæ prædictę groſſæ, & valde frigidæ, & tepidæ. Et vigiliæ ſuperfluæ q̃ prohibẽt ipſum à digeſtione, & ſuperfluus ſomnus, & inſuetus qui eſt ſm Hipp. ſtõm mollit, & laſſum reddit, vel diminutus intẽporaneus malo modo, & figura factus. Inanitio cum forti medicina violenta, et malitioſa, vt ſupra diximus. Et vomitus frequens difficilis, & violentus qui ſtõm facit lacunam ſuperfluitatũ, ipſum debilitando, et ſuperfluitates corporis ad ipſum currere prouocãdo. Repletio ſuperflua cibi, et potus, et humorũ quæ ſuperius dicta ſunt, necnon & ſuperfluitatum fœcalium, et ventoſitatis in inteſtinis, & ipſius retentio. Nã regurgitãdo per ſui naturam ſuperius circulariter redit, et aſcendit ad ſtõm & caput ipſum debilitat, et perturbat. Et dimiſſio cõſuetæ euacuationis, omnia animæ accidentia naturam extenuantia ab ea quæ ſm naturã eſt exiſtẽtia, vt triſtitia, iracundia, timor, et gaudium immoderatum. Coitus quoq; plurimus, et proprie poſt cibũ, et balneum ſuperfluũ, & reſolutiuũ.

2. apho. 27.

Vomit⁹ frequens no cumcuta.

A Omnia prædicta ſunt in quorũ uſu nocetur ſtomachus ſani corporis, et multo magis laſſi, et debilitatus, et contrariꝰ iuuatur, et confortatur quæ per te eligere potes, ſi prudens natura, mẽte exercitatus fueris, & oportet in ſciendo naturã ſtomachi, et propriorũ, et memor ſis eorũ, quæ natura ipſius exigit, quæ in cura ægritudinum eius, et malitia cõplexionis ſm modũ vniuerſalẽ tibi nota fecimus, & capitulo de cura ægritudinis inſtrumentalis in quãtitate.

Medicamẽ expertũ & ſtõi cõforta tiuum.

Medicamen expertũ Archidiaconi cõfortans ſtõm debilẽ. ℞. miuæ aromaticæ. ʒ.i. tiriacæ bonæ. ʒ.i. miſceantur, et dentur cũ vino aromatico decoctionis mẽtæ ſiccæ, cõfortat ẽt totũ corpus. Pilulę Abbatis. ℞. laudani. maſt. añ. ʒ.iĩ. Informẽtur pilulæ, et dentur, iĩ. mane et ſero quo tidie ante cibũ ſunt expertæ.

Pilulæ ſtõi cõfortatiuę

Pilulæ ad idẽ machũ, et oĩa viſcera debilia, et mollificata. ℞. maſtiches albi, ʒ.i. mentæ ſiccæ. ϑ. iĩ. macis, galangæ, gario. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ.ſ. aſſę odoriferę, corticum thuris, añ. ʒ.ſ. ſquinanti. ϑ.i. ſpicæ. ϑ.ſ. & ſi eſt nauſea, adde ameos, et cardamomi, et corticum citri, ana. ʒ.i. puluerizentur et

alię ad idem.

B conficiantur cum miua aromatica, et dentur mane et ſero tres ante cibũ. Pilulæ Andromachi ſapientis, et ſumũtur omni hora, mundificant ſtõm, et confortant. ℞. aloes, turbit, myro. citrinoꝝ, añ. ʒ.iĩ. ro. maſtiches, ſalis indi, croci, aniſi, ana. ʒ.i. Cõfice piſas cũ oxymelite, doſis ẽ. v. vel. vĩ.

De debilitate ſtomachi cum ſiti. Cap. 167.

CVm ſtõi debilitas cum ſiti, & tarda deſcenſione cibi de ſtõ fuerit, & acido ructu, fuerintq; pdicta parua, neq; uetuſta ſtomachus cũ trochiſcis de roſis eſt curandus, qui. ℞. pulueris roſarꝝ rube. ʒ.iĩ. xyloaloes, ſpicæ, maſtiches, caſię ligneę, ſquinanthi, cinnamomi, abſinthĩ, ana. ʒ.i. aſpergantur cum vino veteri, & informentur trochi. auř. i. &. ſ. & detur in mane. i. cum. ʒ.i. potionis de ſeminibus quotidie. quæ eſt. ℞. cymini, ameos, ana. ʒ.i. & bulliant in mina vna aquę, donec aqua ſit rubea de qua ſumãtur cum eo. Nutriatur vero cum his quæ ſunt facilis digeſtionis, & paucarum ſuperfluitatum, quæ cum redolen

Trochiſci de roſis.

Potio de ſeminibus.

C tibus ſpeciebus, et ſeminibus ſint cõdita, et potentur vino veteri. Si autẽ prædicta accidẽtia uetuſta fuerint, ſumatur diacymini, & diaolibani, auř. i. cum vino ueteri puro, vel diacyminum ſolũ detur ſi vente r ſtrictus fuerit: ſi autẽ ſolutus, detur diaolibanum, horũ autẽ confectiones ſunt notæ. Si autẽ hæc nõ ſuffecerint, ſquama ferri cũ uino danda erit. Cuius cõfectio eſt. ℞. ſeminis aniſi, fœn. apĩ, cymini, ameos, aniudẽ, origani, cheiſim, carui, ſeminis coriãdri, piperis longi, melanopiperis, cinnamomi, thuris, ſpicæ, gar. nucis muſca. cyperi, zingi. añ. auř. v, ſcorię ferri, auř. x. his oĩbus ſextuplum uini addatur, & coquãtur donec ad medietatẽ redeant, & coletur: deinde æger quotidie de hoc, ʒ.xxx. ſumat, et nutricationes alleuiet, et abſtineat à fructibus, et herbis, & cibis, et potibus frigidis, et aqua ſpãliter frigida, licet eã appetat valde.

Confectio de ſquama ferri.

Emplaſtrũ Ibernici cõfortans ſtõm, et eſt tẽperatũ ſanũ, et expertũ. ℞. foliorum ro. ſandalorum rubeorũ, et alborum, pulpę ſumach, ana. ʒ.iĩ. ſpicæ, ſquinãthi, ſtyracis calamitæ, ana. ʒ.iĩ. abſinthĩ loti in aqua roſa. mentæ ſiccæ, ana. ʒ.ſ. laudani, cymini, torrefacti, anatĩ, olei roſ. & ceræ quod ſufficit maſtiches. ʒ.ſ.

Emplꝰm ſtõi cõforta tiuum.

D Emplaſtrũ aliud quod ſtõm reddit robuſtũ et calefacit. ℞. ſtyracis, ſpicę, ſquinãti, abſinthĩ, calami aromatici, maſtiches, añ. ʒ.iĩ. Ex his cũ uino ueteri, & ſucco citoniorum aſperſis fiat emplꝰm, & ſuperponat ſtõ. Itẽ emplaſtrũ noſtrum ſupra in antidotario noſtro poſitũ calefaciẽs & cõfortans. Et ſtomachichõ Galeni in delicatis uel pãnus ſuffumigatus cũ ligno aloes madefacto in uino odorifero ſup poſitus calefactus ſufficienter, & diu retentus, prodeſt.

Aliud emplaſtrũ ad idem.

Pilulæ magri Ioãnis Caſamizulę cõtra ſtõi debilitatẽ et purgãt. ℞. ro. maſtiches, rhabarbari, ana. ʒ.v. aloes optimi ad pondus oĩum, ſalis gẽmę, pulpę myrobalanorũ chebulorum, & citrinorum, ana. ϑ.i. conficiantur cum ſucco mẽtę, et informent pilulæ de quibus ſumant. v. uel. vĩ. ante cibum, & poſt cibũ. Pilulæ Pauli faciẽtes ad defectio-

Pilulæ ſtõi confortatiuæ, & purgatiuæ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 564 sur 1089

nem ſtomachi, & debilitatem appetitiuæ virtutis, & vo-
Pilulæ Pauli facientes ad ſtōi defectionem. mitum, & defectionem virtutis digeſtiuæ, quæ eſt ex forti
tudine ſenſus ſtomachi quam patiuntur aliqui poſt phar-
maciam, vel ebrietatē, vel ingluuiem. ℞. roſa. maſtiches,
gallæ, ana, ʒ.i.ſ. ligni aloes, charabe, ſeminis berberis, ſu-
mach, ana. ʒ.ij. gar. maſtiches, cubebarū, cardamomi, añ.
ʒ.v.ſ. ligni aloes, charabe, ſe. accide, corallo, incenſi, boli
armeni, ana. ʒ.i. ſpicæ, cinnamomi, alochin, aſari, ana. ʒ.i.
fac puluerem, & frica cum oleo roſato: deinde adde zuc-
chari. ʒ.xx. da bibere. ʒ.iij. cum aqua fructuū, vel cum ſy-
rupo roſato ſi vis eos cōtemperare. Oleum maſtichinum
valet ad ſtomachi debilitatem. Electarium de cinnamo-
mo ſm Aboa. & de xyloaloe ad frigidam. Et ad calidam
Nota de corallo. ſyrupus de agreſta Aboa. ait. Corallus rubeus, ſuſpenſus
ad collum, ita ꝙ tangat ſtomachum, confortat ipſum, &
præſeruat, à dolore eius de quo ſequitur dicere.

De medicinis doloris ſtomachi, &c. Cap. ~~16.~~ 17

SEquitur de dolore ſtomachi. Circa quem ſciendū eſt, ꝙ dolor ſtomachi in ſpeciebus, cauſis, & ſignis, & in- F
tentionibus curatiuis cōuenit cū ſoda, & dolore alio-
rum membrorū quantū ad generalia, differt vero quantū
ad ſpecialia, quæ variantur in membri natura. ſ. ſtomachi
in quo eſt dolor. Vnde aduertendum quòd dolor ſtoma
chi eſt ſenſus nociuus accidens ei, & diſtinguitur plurimū
ratione ſuæ eſſentiæ, & ratione loci: ratione ſuæ eſſentiæ,
quia eſt acutus extenſiuus vel grauatiuus: ratione loci, ꝙa,
aut eſt in toto, aut in parte, vt in orificio eius, vel in fundo.
Et poſt cauſas cōmunes & generales enumeratas ſupra.
Cauſæ. Cauſa ſpecialis in eo eſt multiplex ſm multitudinē ipſius
euentum. Ex hominibus nāꝙ ſunt quibus aduenit dolor
ante comeſtionē, et cum comedunt, ſedatur. Et ex eis ſunt
quibus accidit dolor poſt comeſtionem, et poſt cōpreſſio-
nem cibi, quod eſt poſt quartam horam, & fiente digeſtio
ne ceſſat. Et ex his ſunt quibus perdurat, & non ſedatur ni
ſi euomāt quoddam quod eſt ſicut acetum, quod proiectū
in terra ebullit. Et ex eis ſunt in quibus non ſedatur dolor
niſi cum deſcenſione cibi ab eo, et egeſtio apparet choleri- G
ca. Ex eis vero ſunt in quibus perdurat lōgo tempore, nec
ſedatur aliquo prędictorū modorū. Et ex oībus eſt cui ac-
cidit dolor facta digeſtione, vel circa finē eius, & vomitu
liberatur. Et ex eis eſt cui accidit dolor propter multitudi
nem comeſtionis eius in fame mendoſa, & canino appeti-
tu. Et ex eis ſunt quibus accidit propter iterationē come-
ſtionis, & inordinationē ipſius. Et ex eis ſunt quibus acci-
dit à re calida aduſtiua. Et ex eis ſunt quibus accidit dolor
propter potum aquę frigidæ. Et ex eis eſt cui accidit dolor
extenſiuus, percuſſiuus, vel grauatiuus. Et ex eis ſunt qui
bus accidit dolor extenſiuus, pungitiuus, vel grauatiuus
continuus. Et qñꝙ eſt periodicus. Et ex eis ſunt in quibus
permutatur, & ad cerebrum aſcendit, & ad cor, & ad ner-
uos. Et ex eis ſunt in quibus permutatur ad inteſtina. Et
cauſa cuiuslibet eſt, aut in ſe, aut ex cōitate, aut vtraꝙ.

Primi autē cauſa, & in ſe eſt, ſi ſit ex cibo, vel alīs ſuper-
uenientibus debilitas eius, & caloris ipſius multiplicantis
ventoſitatem aliquā, quæ eſt cauſa doloris. Ex cōitate cau H
ſa eſt multa effuſio melancholiæ de ſplene ad ſtomachum
ad excitandum appetitum cum ſuperfluit, aut concurſus
ſuperfluitatum ad ipſum apud tolerantiam famis. Inquit
enim Aboali. Tolerare famem putridis ſtomachū replet
humoribus. Cauſa autem ſecūdi eſt effuſio choleræ de he-
pate ad ſtomachū iuuandæ digeſtionis gratia, quæ ambæ
non lędunt in principio, qm̄ ambę cadunt in profundum,
cūꝙ cibus ſumptus permiſcet eas, mouentur cum cibo, &
faciunt dolorē, & quod currit, et aſcendit ad os ſtomachi,
educitur vomitu, & quod ad fundum deſcendit educitur
egeſtione, et quieſcit dolor. Tertīꝙ vero cauſa eſt imbibi-
tio p̄dicti humoris, vel collectio apoſtemoſa in ipſo, qua-
re nec ſupernatat, vt vomitū faciat, nec deſcēdit, vt cū ſe-
ceſſu egrediatur. Quarti cā eſt effuſio catarrhoſę materię
ad ipſum de cerebro in quo multiplicata extitit hora dige
ſtionis, & factę in ſomno maximę, nec extunc deſcēdit, et
infert dolorem, & cum vomitu educitur ceſſat. Quinti cā
eſt repletio extēſiua ipſius quo ad vaſa. Sexti cauſa eſt di-
ſturbatio digōnis, quæ ventoſitatē multiplicat. Septimi
cā eſt diuerſitas rei aſſumptę. Octaui cā eſt frigiditas aquę
quæ indigeſtibilis, & naturæ contraria eſt. Noni cauſa eſt
ventoſitas in eo. Decimi cauſa eſt phlegma multiplicatū
in ſtomacho. Vndecimi cauſa eſt materia prædicta in ſto
macho generata, & facta manſiua. Et ſi eſt periodicus cau
ſa eſt diſpoſitio particularum mittentium aliquarū, & ip-
ſius recipientis & generātis. Inquit. n. Gal. quæcūꝙ in pe
riodis exacerbantur febres particularum innaſcūtur diſpo
ſitionibus mittentium recipientium, attrahentium, et ge-
nerantium. Vltimi vero cauſa eſt motus humoris natura
lis vel ſymptomaticus. Signa aūt doloris ſunt ſenſus cor-
ruptus, quia nociuę rei p̄ntis perceptio, q̄ ſi fortiter impri-
mat, & dolor non ſentiatur, mens ægrotat, vt voluit Hip. 2. apho. 5.
cū ait. Quicūꝙ dolentes aliquid corporis plm doloris nō
ſentiunt, his mens ægrotat. Et ſigna ſpērum eius ſunt nota
ex earū ꝓprietate vocabulorum. Et ſigna cārum ſpālium
& principaliter primæ ſunt ſigna debilitatis ſupius dictæ.
Signa vero ſecundæ ſunt exeuntia p̄dicta poſt dolorem ad
quæ ſequit quies ipſius. Signa igitur tertiæ ſunt ſingultus
vel aꝑatis ſigna. Quartę ſignum eſt deſcenſus catarrhi, cū
dictorum priuatione exeuntium ac ſignorū aꝑatis dictis,
Quintæ ſignum eſt manifeſtum. Sextæ cauſæ ſignum eſt
manifeſtum, & tumor circa ſtōm cū grauedine. Et etiam
ſigna ſeptimæ cauſæ ſunt manifeſta. Et ſil'r octauæ. Et no-
næ cauſæ ſignum eſt repletio extenſiua cū impetu ſuperue
niens, ac ſi ictu percutiatur. Deinde eſt ſenſus grauitatis.
Vndecimæ vero cauſæ ſignum eſt dolor continuus cum
malitia complexionis ſtomachi, & diſpoſitionis ipſius ab
eo quod inueniatur in alīs membris. Et cauſæ vltimæ ſi-
gnum eſt diſpoſitio particularum prædictarū apparens.
Signa permutationis eius ſunt. Nā ſi permutatur ad cor,
& eſt cum materia, & eſt calida & effumans, accidit debi-
litas pulſus, tremor cordis, ſyncōpis, & ſudor frigidus, &
extremitatum frigiditas, & dyſpnoea, ſeu ſpiritus offenſio
non continua, quæ ſunt mali ſigna, & quandoꝙ mortis.
Et ſigna permutationis ad cerebrum, et neruos eſt paraly-
ſis, & antecedit eam congelatio, ſtupor, ſcotomia, & verti
go. Et ſigna permutationis eius ad inteſtina, & cum mate
ria eſt frigida groſſa, & ventoſa, ſunt yleon, & colica, &
dolor arthreticus ex permutatione ad iuncturas.

CVRA. In cura doloris ſtōi duplex eſt intentio, gene
ralis. ſ. & ſpālis. Generalis eſt, quę cauſas imprimentes ip-
ſum generales, quæ ſunt tres. ſ. mala cōplō diuerſa, ſolutio
cōtinui, & vtrūꝙ complectens. ſ. vt aꝑa conſiderat remo-
uendas, & eſt eadem ei quam ſupra in cura ſodæ diximus.
Specialis eſt quę ſpāles cauſas hic enumeratas, & alias cō-
ſimiles eſt abſcindēs prout membri natura. ſ. ſtomachi in-
nuit quæ auxilia eligit ſibi conuenientia, & ſunt propria.

Prę ſuppoſita ergo generali, vt ex p̄miſſis ibidē, & in hac
particula nota ſpālem, ꝓſequamur attēte ſine dilatione, eſt
enim talis dolor fortis ēt ſi ex leui ſit cauſa. Imprimit. n. in
ſtōm quod membrum cęteris membris ſenſibilius eſt ſm
Gal. & ſic magis eſt perceptiuus ipſius, & ꝓinde maioris
nocumenti impreſſio eius, ac nocumētum ad principalia,
& vniuerſum corpus extendit quibus alligatur. vnde acci
dentia inſurgunt plurima, & verēda. Sic equidem raro eſt
adeo paruus, quin fortis ſit. Et raro eſt fortis, quin reſoluē-
do ſpūs virtutē proſternat. Ob quod frequēter mortis eſt
ꝓuocatiuus cū ſuperexcedat modū quo caſu mitigare op3
eum primo: deinde cām eius imprimentē quæcūꝙ ſit au-
ferre. Si vero ſit ſuauis naturæ tolerabilis tm̄ cām eius op3
abſcindere. Auferendo. n. eam ſimul, & dolorē auferim⁹.
Ait enim Gal. mitigatiua doloris ſuper exceſſum, vt infra
de cura dicemus arthreticæ ſunt duplicia, quædam reſpi-
ciunt, & pertractāt cām imprimentē, & ꝓcipientē ſimul.
& quædā ſolū cauſam percipientē, & non imprimentē ni-
ſi calida

si calida fuerit, & subtilis. Prima sunt duplicia frigida apo cruſtica, qualia sunt roſæ, myrta, rubus, folia vitis, ſalicis, citonia, ſumach, ſpodiū, ſandali, & ſimilia. Et alia ſunt ca-
Sedi dolorē mitigātia. lida temperata primum gradum non excedentia, ſtoma-cho conuenientia cōmunia, & propria, qualia ſunt chamę milla, melilotum, anethum, aniſum, apium, ſemen caulis, napi, amomum, abſinthium, ſquinanthū, amygdalæ, fœ-nugræcum, ſemen lini, radix althææ, malua, hyſſopus hu-mida, & cerotum eius, & ſimilia in primo gradu calida, et proprie quando cum eo fuerit cōſolidandi potentia, ſicut gummi prunorum, & ceraſorum, terebinthina, amylum, crocus, & laudanum, hæc, & ipſorum olea, fœces, & aquę exterius applicatæ ſm omnem modum, ſcilicet embroca-tionis, infuſionis, epithematis cum ſpongijs, filtro, pānis, lana, ſtupa, in veſica vitrea, balneo, in ſaccellis incluſis ca-taplaſmata emplaſtrata, & cerotis inuncta. Et quædam ex eis interius ſumpta, & compoſita per modum apoze-matis. Et ex eis eſt ſomnus, qui retrahendo ſenſum, & ca-
Sōnū pro-uocantia. lorem materiam digerit. Prouocantium autem ſomnum quædam ſunt frigida, & ſtupefactiua, quæ infra ſpecifican tur, quædam calida, vt anethum, & oleū eius, vſnea, myr-rha, crocus, flos amygdalarum, & ſimilia. Et inebriantia, vt vinum purum, & fumoſum non antiquum. quoniam ſm Gal. vigilias gignit. Et gallia, & crocus in vino, ziza-nia, amomum, armel, & marmacur. attalis permiſta cum vino inebriat magnifice. Et agrimonia ſub capite poſita à proprietate facit dormire. Prouocetur ergo ſomnus ſi fri-gida fuerit cauſa doloris cum calidis prædictis, & proprie ſi per interius approximanda prouocare intendas. Si vero fuerit calida cum frigidis. Si vero per approximanda exte rius cum quolibet poteris prouocare, & cū eo quod à pro-prietate habet prouocare intus, et extra. Secūda vero ſunt narcotica ſtupefacientia, quorū multæ ſunt ſpecies in for-titudine, & debilitate ſtupefactionis differētes: eorū enim fortius eſt opium. Vnde Aboa. ex opio cum caſtoreo iu-uatur quādoq; ſtomachus lapſus ex dolore: deinde poma mādragorę, ſemen eius, & cortex radicis eius. Deinde pa-pauer & hyoſcyamus: deinde ſolatrū, deinde coriandrū, & mucillago pſillij, deinde nix, & vltimo aqua frigida.
Inquit enim Hip. dolores, & tumores, & podagra, ſi in ru beum fuerint tendentem aquæ frigidæ infuſio refrigerat, & attenuat. ſtupor enim mediocris quē inducit, ſoluit do-lorem. Alia vero ſunt ex his cōpoſita, vt theriaca, phylo-niū, tryphera magna, athanaſia. Et alia antidota magna. Quæ omnia ſm ordines approximabis, & prout ſuperius in libro cōſolationis diximus: quæ cū re habēte virtutem & proprietatē confortandi, & defendendi ſtōm, miniſtra bis, vt eſt menta, maſtiche, ſpica, & caſtoreū. Et ex eis eſt dolor inductus in aliquo extremorū vehemētior, qui deni grat ipſum ſicut, Hip. dixit in aphor. ex eo q̄ trahendo vir tutem ſenſibilem ad remota ſenſum minuit in ſtomacho.
Et ex eis ſunt cibi, & potus groſſum generantes ſanguinē, vllentes, frumentum coctum, carnes bouinæ, extrema & viſcera animaliū, & piſces magni, & vinum magnum ni-grum ſpiſſum, & ponticū, qui ſenſum operātur obtuſum, & acutum inſpiſſant, & obtundunt humorem. Quæ vero cauſam ſpecialē abſcindunt imprimentē ſunt diuerſa, ſm diuerſitatem ipſius ſuperius numerata. Aut ergo cauſa eſt debilitas ſtomachi, et caloris digerentis ipſius, & huius cu ra eſt duę res. ſ. cōfortare, et reſoluere ventoſitatē, & tradi dimus hęc ſupra quę ſunt illā cōplentia, et per quē modū. Et ſi quidē ſit per cōtatis viam, & ex effluxione materiæ melancholicæ de ſplene ad ipſum, cura eſt quatuor res. pri ma eſt ſplenis eſſio. ſecunda eſt materiæ melancholicæ ad contrarium tractuo, vel ad aliud deriuatio. tertia eſt ipſius cōfortatio, et ductuū ipſius apertio, vt ad exterius expel-lat, non ſtōm. quarta eſt ſtamachi confortatio, & viarum conſtrictio, vt ipſam repellat fluentem, & non recipiat.
Primam rem complent euacuantia ipſum proprie, vt eſt epithymū, polypodium, lapis lazuli, armeni, myrobalani indi, emblici, bellerici, & ſimilia. Et ſi fuerit cum peccato ſanguinis, phlebotoma de baſilica ſiniſtra, vel de ſeylen ſi niſtræ manus, vel hæmorrhoidum apertio. Inquit enim Gal. in maximo enim dolore, & in acutiſſimo apoſtema-te nulla melior medicina hac eſſe poteſt.
Secundam rem complent ventoſarū proiectio in hypo-condrio ſiniſtro, vel in alio loco ſtomachi oppoſito, & ſpleni, vt in renibus, vel inguinibus.
Tertiam rē cōplent, capparus, ſcolopendria, tamariſcus, intus & extra, et per omnem modum approximata.
Quartam rem cōplent calida ſtyptica ſtomacho appro-ximata intus, & extra. intus, vt myrobal. conditi, citonia condita, xyloaloe, cinnamomum, ſpica, macis, et aliæ ſpe-cies appropriatæ, & cibus præparatus cum eis, & aceto, et potus vini puri, in quo decocta ſit pæonia, miniſtratus. Extra, vt ſpongia madefacta in aceto calido, cū ſpica, mē-ta, et maſtiche. Si autem ex tractu ſuperfluitatum ad ſto-machum tempore ſamis cura eſt altero duorum modorū, ſicut docuit Aboa. quia aut cum euacuatione ante cibum per vomitum, aut cum aſſumptione alicuius lubrificatiui ante cibum, q̄ ipſum deponat de ſtomacho, et eſt notum.
Secundi cura, eſt ſimpliciter quatuor res. Prima eſt mit-tētis hepatis euacuatio quam complent abſinthij ſuccus, et vinum eius, rhabarba. caſieſi. tamarindi, manna, et my roba. citrini. Secunda eſt materiæ deriuatio quam vento-ſatio in dextro hypocōdrio complet, vel in dorſo renibus, & inguinibus. Tertia eſt confortatio hepatis quam com-plent abſinthium, eupatorium in decoctione ſericaprini, vel aqua fructuum, vel ſuccus roſarum, et endiuiæ, et ſimi lia intus, et extra approximata ſecundum omnē modum. Quarta eſt confortatio ſtomachi, et viarum conſtrictione recipiat influentem choleram quam complent, citonia, pi ra, ſorba, neſpila, ſumach, granata, muza, interius exhibi-ta, et rob ipſorū, panis cum vino, et extra cymæ rubi, ſpo-diū, et folia vitis, cū ſauich, et agreſta empſata, et alia quæ ſuperius diximus in prima particula. Tertij curam habui ſti hic ſupra de cura malæ complexionis cum materia, & de cura apoſtematis. Quarti cura eſt, ſicut catarrhi. Quinti cura, eſt vomitus, et abſtinētia. Sexti cura, eſt vo mitus, & ordinata comeſtio, & bibitio. Septimi cura, eſt vomitus, miniſtratio rei frigidæ temperatæ, vt ſunt grana ta, perſica parum, muza, & acria. Et ſi cum mordicatione ipſum ſedāt magis frigida, vt lac acetoſum, ſuccus macia-norum, aqua frigida, & ſimilia, & ſuccus foliorū vitis, ex-terius applicatus cum ſauich hordei. Octaui cura, eſt vo mitus ipſius, & miniſtratio rei calidæ intus, vt zingi. gar. cinnamomi, galangæ, diacalamenthi, et diatrion, tiriacæ, et ſimilium. Extra, vt eſt abſinthium emplaſtratū cum vi no, aut melle, panni calefacti, et ſumigati cum ſpica, et li-gno alo. et vnctio cum oleis calidis ſupradictis, ſcilicet de lilio, anetho, nardino, maſtichino, et de piperibus, et bal-neum in delicatis proprie, & in robuſtis, emplaſtro calefa cto, et confortato in antidotario noſtro dicto. Noni cu-ra eſt, cura ventoſitatis, et inflationis, & ex appropriatis eſt ius galli antiqui, et darſeſehan, andacoca, et ſalgemma, ſpica, caſtoreum, galanga, & confectio eius. Decimi cu ra, eſt ventoſitatis ſtomachi cura ſupra in cura ventoſita-tis ſtomachi dicta. Vndecimi cura, eſt cura malitiæ cō-plexionis ſtomachi cum materia phlegmatica, quam hic diximus. Et proprium eſt agaricus tranſglutitus. Et ſi eſt manſiua eſt eadem cura, ſed fortior. Si vero ſit periodica, & permutabilis diſpoſitionum particularum correctio ip ſius eſt curatio, quæ ex cura ſecundæ, & tertiæ cauſæ tibi eſt manifeſta ſi Chriſtus tua illuminatio ſit quē timebis.
Pilulæ Hippoc. quas Ni. in ſuo antidotario ponit exper tæ ſunt, & de vltimis ad dolorem ſtomachi ex quacunque cauſa ſi dentur tres vel quinque ponderis, drach. i. præce-dēte digeſtione, cum oxymelite ſquillitico, & geleniabin, & aqua decoctionis mentæ ſiccæ, & aniſi, & fœniculi, & ameos, ſi materia fuerit groſſa, viſcoſa, & difficilis eradica

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 566 sur 1089

tionis, vel cum syrupo acetoso, & prædictis si facilis, & nos infra ponemus capitulo de cura scrofularum.

Aboali si dolor stomachi ex ventositate fuerit præfocata in stomacho, aut in eis quę sequuntur eum, conferunt ei grana lauri, et cyminum assatum cum melle confecta, stomacho applicata per modum emplastri, vel euaporata cũ vino. Et si est dolor ex melancholia inflatiua, tunc oportet vt euaporatio fiat cũ alumine, & dragacantho contritis, cum acetoso, additis ramis anethi contritis. Dolor autem qui fit post cibum, & nõ sedatur nisi vomitu, malus est, et rectius, vt sumat aliquid melius ante cibum. Et vt consideres causam illius ex capitulo vomitus, & euacues illud quod oportet euacuare ex infusione aloes, & siffibus. Deinde administra trochiscos de stella, qui valent ad dolorẽ stomachi, & ipsi recipienti superfluitates expulsas ex reliquis membris. Et ex eis quæ cõferunt ad hoc est, vt sumatur olibani, masticis, nigellæ, ameos, corticum fisticorũ viridium, & xyloaloes crudi, omnium, ana partes æquales, terantur, & cribellentur, & conficiantur cũ melle emblicorum. Et sumatur ex eis omni die ante cibum quantitas. ʒ.ij. vsq; ad auř. ij. Et confert etiam ministratio coriandri, & syrupus granatorum cum menta. Et ex eis quæ cõferũt doloribus stomachi cum proprietate ſm q̃ testatur Aboa. sunt pelles intrinsecæ stomachorum auium, & propriegallinarum exiccatæ, & puluerizatæ, & bibitæ cum vino, & carnes ostracorum, neq; decoctæ, neq; assatæ. Et radix p̃onię, & semen eius. Et etiam. ʒ.ij. ex succuti bibũtur cum hydromele ad dolorem, & mordicationem, & corallus suspensus ad collum, ita q̃ tangat os stomachi.

Confectio trochiscorum stellæ, qui in potu dantur ad dolores stomachi valde profundos. Ꝛ. spicæ, masticis, cinnamomi, thuris, squinãthi, castorei, myrrhæ, piperis, mandragoræ, seminis hyoscyami, absinthij, opij, aloes, añ. ʒ.x. informentur trochisci, & dentur in potu. ʒ.ij. cum vino, et sunt de vltimis, & sunt Almansoris.

Item confectio trochi. de rosis maior conferens ad dolorem stomachi, & malitiam digestionis, inflationi, & inceptioni hydropisis, & febribus antiquis. Ꝛ. rosa. ʒ.iij. xyloaloes, spicæ, masticis, casiæ ligneæ, florum squinanthi, cinnamomi, absinthij romani, ana. drach. i. informentur trochisci cum vino veteri, & dentur in potu cum aqua radicis, quorum dosis sit, drach. ij.

Cõfectio alia trochis. de rosis minor ad dolorẽ stomachi phlegmaticum cum quo est humor cholericus, & ad inflãmationẽ anhelitus, & malitiam digestionis. Ꝛ. rosarũ rubearum tritarum. ʒ.x. spicæ, aromaticę, masticis, añ. ʒ.i. ß. informentur trochi. cum vino, quorum dosis sit. ʒ.ij

Trochisci Andromaci facientes ad dolorẽ stõi, & difficultatẽ ventris, & difficultatẽ vrinę. Ꝛ. se. apij. ʒ.vij. seminis anisi. ʒ.iij. reuseni, piperis albi, florũ squinanthi, castorei, spicæ, cinnamomi, opij, ana. ʒ.i. & ß. aloes succutrinę, masticis, croci, ana. ʒ.i. absinthij. ʒ.iij. tere, & cribella, & confice cum succo mentæ, & informa trochi. & vtere.

Hip. medicamẽ confortans stõm, & virtutẽ eius fugans dolores, & faciens accelerare digõnem. Ꝛ. galangæ, masticis, ligni aloes, cinnamomi, seminis myrtę, añ. ʒ.iij. eufragiæ, anisi, añ. ʒ. ß. zing. ʒ.i. cortic. fisticorum exteriorum, olibani, ros. añ. ʒ.ij. spicæ. ʒ.i. salis gẽmæ. ʒ.iij. zucchari ad ministrati, vel syrupati cum aqua ro. lib. ij. dos. est añ. ʒ.i. vsq; ad. ʒ.i. & ß. ante cibum, & post. Aliud. quo ad dolores eius ex grossis, & viscosis humoribus sepultis in stõ, et eius villis, & est conueniens senibus proprie, & hyeme. Ꝛ. baccha. lauri, anisi, añ. ʒ.i. pyrethri, vltramarini, zing. galangæ, añ. ʒ.iij. masticis, myrrhę, añ. ʒ.ij. mellis lib. ij. aceti lib. i. dosis est ab. ʒ. ß. vsq; ad. i. Gal. medicamẽ valens ad infirmitates stomachi frigidas, & dolores fortes. Ꝛ. trium piperũ, spicæ nardi, zingi. rosarum, florum chamæmillæ, squinanthi, centaureæ, aristolochiæ rotũdę, añ. ʒ.vi. ligni aloes. ʒ.ij. Conficiantur cum melle in quo cocta sit mastiche, & gar. dosis est. ʒ. ß. cum aqua calida.

Aliud medicamen conferens ad dolorem stomachi, & hepatis remouens putredinem ab eis ex caliditate, & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum, & cõfortans ea. Ꝛ. rosarum ru. ʒ.x. trochiscorũ, diarhodon, liquiritiæ, ana. ʒ.iij. gario. calami aromatici, spodij, masticis, ligni aloes, ana. ʒ.ij. trium sanda. ʒ.iij. seminis portulacæ, lactucæ, scariolæ, se. cõmunium mundatorũ, albarum margaritarum cum fengerase, rasuræ, eboris, dragacanthi, gummi arabici, ana. ʒ.i. ß. camphoræ. ʒ. ß. confice cum syrupo acetoso, & dosis est. ʒ. ß. cum aqua calida, vel frigida.

Medicamen ex inuentione nostra, sanans vniuersos languores stomachi, si Iesus Christus voluerit, omnes virtutes eius confortat, & vomitum sistit, & ipsum proprie naturæ restaurat, quo nullum est melius. Ꝛ. masticis, ligni aloes, myrrhæ, cinnamomi, ana. ʒ.v. corti. exterioris fisti. gar. spicæ, ana. ʒ.v. eufragiæ. ʒ. ß. coralli albi, & rubei, partes miscendo æquales ad pondus omnium rerũ, syrupi ro. quod sufficit. Pilulæ purgantes stomachum ab omni superfluitate humorum, & cerebrum, & remouẽt dolorẽ. Ꝛ. absinthij, masticis, agarici, ana. ʒ.ij. trium myrob. ʒ. iij. turbit. ʒ.x. epithymi ortensis, salis indi, ana. ʒ.ij. penidiarum. ʒ.iij. hieræ picræ. ʒ.v. succi ros. ʒ.iij. diagridij repressi. ʒ.i. fac pilulas cum succo scariolæ. dosis est. ʒ.ij.

Confectio anacardina diaciminũ, & diatrion pipereon sunt cõuenientia, dixit Aboa. Pilulæ quę cõferunt ad dolorem stõi, & singultũ, & sunt Serapionis. Ꝛ. aloes abluti, ʒ.i. ß. musci, piperis, ana. dauic. i. Conficiantur cũ vino puro, & aliqui addunt spicæ. ʒ. ß. Pilulæ ad dolorem stõi, & tussim, & eos qui pausare nequeunt. Ꝛ. aloes, ʒ.vi. absinthij, enulæ, ana. ʒ.vi. masticis, mentæ saracenicę, añ. ʒ. ß. Confice cum melle, dosis est. v. ante cibum, vel post.

Deinceps scribamus medicinas quę administrantur exterius ex emplastris linimentis vnctionibus super stõ, & modos eorũ, & sunt ex necessitate curę languoris stõi. aggregãt enim & coadiuuãt partes ei⁹, & virtutes & calorẽ ne resoluat, & exalet indebite, & destruunt in eo dolores, & conferunt eius vitæ. Emplastrũ philagrij ad dolorem stõi, hepatis, & matricis, et apa cum linitur exterius, et administratur mulieribus in lana linita cũ ea matrice. Ꝛ. croci. ʒ.ij. bdellij, masticis, cal. aroma. aloes, styra. humidæ, ana. ʒ.viij. ceræ. ʒ.iij. adipis anseris. ʒ.xij. hyssopi, siccæ & humidę. ʒ.xxx. olei nardini quantum sufficit.

Calefactorium ad dolorem stomachi frigidum. Ꝛ. cinerem calidum, & imple parapsidem quam vis, & desuper aſperge cymas, & origani, & inuolue in panno lineo, & superpone cum compressione.

Idem operatur tegula ignita extincta in vino græco, & superposita stomacho. Sũt etiam experta calefactoria ficca ex sale, et milio, vel furfure secundum Hippo. & humida ex spongia madefacta in vino decoctionis anisi fœniculi, absinthij, & chamæmillæ.

Vnguentũ ad p̃didcta. Ꝛ. aloes, masticis, olibani, myrrhæ, ana. ʒ. ß. corticum granatorũ, rosarum, anisi, galãgæ, gar. ana. ʒ.ij. olei ro. chamæmillæ, añ. lib. i. cerę. ʒ.iij. bulitis oleis, aceto, & cera post perfectã decoctionẽ supaspge in fine spẽs p̃dictas puluerizatas bene agitando donec fiat vnguentũ. de quo puncto stõ supasperge myrrhã, & mastichen, lineũ pannũ, et lanam succidã calidã superpone.

Linimentum aliud nr̃m confortans stõm, et oẽs eius operationes, et remouens oppilationes, dolores, et ventositates. Ꝛ. olei nardini, lib. i. & fac bullire cum sampsuco tritõ, bullitione vna: postea pone ceræ. ʒ.iij. et fiat vnguentũ cũ masticis, myrrhæ, terebintinæ, laudani, ana. ʒ.i. et vnge, & superaſperge puluerem anisi, et rosarum.

Aliud ad eandẽ in febricitãte. Ꝛ. olei myrtini, et ros. añ. ʒ.ij. et bulliant cũ mastiche, et olibano, et vnge stomachũ ex eo, et supasperge puluerẽ ros. et granatoꝝ, et remouet, vel arcet nauseã. Ad idẽ. Ꝛ. succi solathri, et succi absinthij, anisi, añ. ʒ.iij. farinę hordei. ʒ.iij. masticis. ʒ.i. rosarũ rubearum puluerizatarum. ʒ.ij. fiat commistio, & vnge.

Aliud

Aliud quod administratur quando omnia alia non contu
lerint, & sedando dolorem, arcet vomitum, & nauseam,
& fluxum. ℞. colofoniæ, terebintinæ, olibani, ana. vnc. i.
san. dra. mumiæ, myrrhæ, sarcocollæ, ana. ʒ. ſ, ros. corticũ
grana. ana. ʒ. i. infunde stupam, & superpone.

De nocumentis appetitus ex quibus est debili-
tas, seu diminutio, destructio, seu abla-
tio, & corruptio. Cap. 17.

DEstructio, seu ablatio appetitus eiusq; diminutio,
seu famis quę est ſm Gal. cibi indigẽtia, seu desi-
derium calidi et sicci, sicut sitis est indigẽtia potus, &
desiderium frigidi, & humidi, cuius organum os stõi natu
ra instituit, sunt notæ. sunt enim species nocumenti appe-
titiuæ actionis, quod est triplex ſm Gale. ſ. ablatio eius, &
est cum stomachus nihil appetit, & diminutio eius, & est
cum appetit parum respectu consueti, & eius corruptio,
quæ est cum appetit incõuenientia, sed de hac infra distin-
cte dicetur Patris sapientia succurrẽte. Causę autem eius
ex notitia causarũ naturaliter perficiẽtium ipsum possunt
haberi. Inquit enim Gal. cõtrariorũ cõtrariæ sunt causę.
Causę autẽ perficientes ipsum appetitum naturalem ſm
Gal. sunt quinq; ſ. inanitio membrorũ, naturale desideriũ
eorum trahens, suctio venarum, stõi sensus, & desiderium
animatũ cõplens. Si vero auferaẽ, aut destruaẽ, illud erit,
aut quia membrorũ inanitio nõ p̃cessit, aut quia naturale
desiderium fuit destructum, aut quia venarum suctio non
interuenit, quibus mediantibus membra trahunt à stõ, &
intestinis, sicut radices arborum à terra: aut quia organũ
appetitus. i. stomachus suã inanitionẽ nõ sentit, vt in bolis
mo, vnde animatũ desiderium. i. voluntas replendi nõ se-
quatur, quæ fames esse dignoscitur, aut quia nulla affuit.
Primi causa est repletio membrorũ, & proprie ex humo
ribus crudis, cõstipatio pororum, et caloris naturalis debi
litas, & occupatio ipsius in rectificando humores crudos,
& grossos, & digerẽdo, & administrãdo ipsum loco eius,
quod dissoluitur, vt in animalibus accũbentibus in cauer-
nis sanis hyeme est videre, & in valde pinguibus, & in fe-
brientibus se. phlegmatica. Secundi causa est, quia licet
p̃cesserit inanitio sensibilis, vel insensibilis, tñ quia fuit vl-
tima, & superflua, & sic naturale desiderium, & naturam
destruxit, quia à venis trahere nõ potuit, vt in vlceratiuo
fluxu, & proprie sanguineo, & febribus acutis, & proprie
pestilentialibus, et hecticis est manifestũ, & ẽt in conuale-
scentibus, & superfluo exercitio, et resolutiuo, & diapho-
retico sudore, & fame diuturna, & similibus. Tertij causa
est venarum, & hepatis debilitas, seu oppilatio, sicut in
apostemate hepatis, & febribus peracutis, & fluxu hepa-
tico est apparens. Quarti cã est q̃ est in organo. ſ. stoma-
cho, & est multiplex cã. ſ. interior, & exterior. Et interior
aut est, ppria stõi, aut ex cõitate. Et stõi propria est q̃libet
ęgritudo destruẽs sensum eius animatũ sibi vltra naturalẽ
& cõem aditũ, vt trahat nõ solũ pro se, sed pro toto quod
desideriũ animatũ cõplet, & tñ hepar licet pro toto trahat
illud, tñ non habet vt stomachus eo q̃ trahit ab intus, & à
pximo, sed infra de hoc summæ tertiæ cap. i. dicet, ſi Chri-
stus annuerit. Et plurimũ eueniẽs est mala cõplexio pura
vel cũ materia: & pura, vel calida et sicca, p̃ se, vel p̃ accñs
illud operans. Per se, quia auferẽs cãm appetitus cibi, qui
est calidus & siccus, quæ cã est frigiditas, & humiditas in-
ducens in eo cãm appetitus potus, qui est frigidus et humi
dus, sic priuat famẽ et inducit sitim. q̃ autẽ ita sit, patet in
iter agentibus in aere calido et æstatis tẽpore, & in exerci-
tantibus, et balneãtibus in aqua calida, in quibus est vide-
re, q̃ deficit fames, et sitis augetur. In cõtrarijs autem cre-
scit fames, et diminuitur sitis. Per accñs autẽ, quia non sit
caliditas resoluẽs, et inaniens stõm, vt in canino appetitu,
licet raro, sed dissoluens villũ longitudinalem trahentẽ, &
eius humiditatẽ, & trahens ex alijs partibus circũiacenti-
bus ad ipsum, et repellẽdo stupefaciens: vel frigiditas, vel
humiditas, quia nõ sit temperata, vt p̃dicta cooperansad

A naturalẽ, nec superfluens parũ, vt in canino appetitu, sed
valde adeo, vt paralyticũ faciat, quare destruit simul sen-
sum, & attractiuã eius, et naturalẽ virtutẽ, vt in bolismo.
Vel cũ materia, aut generata, aut influxa. Et generata, vel
calida, dissoluente, & replente, et calefaciente, vel frigida
viscosa, grossa adhęrẽte, et sensum obtũdente. Influxa plu
rimũ est, aut à cerebro, vt in catarrhis: aut ab hepate vt in
sustinẽtia famis quę stomachũ putridis replet humoribus
hepate nõ habẽte de bono sanguine, nisi quantũ sibi suffi-
ciat, vel non putridis, sed bonis, hepate de bono habente
plusq̃ sibi sufficiat, vt innuit Gale. vt supra dictũ est. Aut
etiã à splene cũ multã melancholiã mittat illi quæ repleat,
vel melancholiã adustã, quæ calefaciat locũ appetẽdi: aut
à toto corpore, vt cũ p̃cessit vomitus violentus, et frequẽs
qui debilitauit stomachũ, et prouocauit cursum superfluũ
à toto corpore ad ipsum: vnde factus sit lacuna superfluita
tum. Ex cõitate vero causa, & est absoluta, est plurimũ:
vt in ęgritudinibus cerebri. ſ. soda lithargia, stupore, et ſi-
B milibus. & q̃nq; est cum cõitate nerui, vt viæ intermediæ
inter cerebrum, & stomachi orificium, quia paralyticus:
aut in ægritudinibus hepatis dictis in quibus debilitatur
naturalis virtus omnis non solum appetitiua in radice, ve
rum ẽt in cõsequenti in stõ, & in toto corpore. Aut in ęgri
tudinibus splenis: quia nõ mittat melãcholiã. Aut in ęgri-
tudinibus inteſtinorũ, vt in dysenteria, vel in vermibus
existentibus in eis, & pungẽtibus ea quibus cõicat stoma-
chus: licet q̃nq; cibum p̃accipiendo de eo cã sit appetitus
caninus. vt ait Aboa. sed illud cõsideratiõe indiget, et alia
debilitãtia dicta cap. i. quæ mouent ipsum ad expellendũ,
seu vomẽdum, et non appetendum: aut propter matricẽ,
vt accidit in retentione menstruorum, & in principio im-
pręgnatiõis, licet sibi accidat tũc corruptio appetitus ma-
gis, nec sit vere cõitas absoluta. Exterior vero cã, est cã pri
mitiua ex aere calo resoluẽte virtutẽ suo excessu, vel dissol
uente humiditate, & replente non cõsumente, aut frigido
suo excessu stupefaciente, & prohibente resolutionẽ, vt in
C debilibus natura, vel solum recludẽte calorẽ ad interiora,
& calefaciente stõm, vt in robustis natura, et exercitiũ su-
perfluum resolutiuũ, et quies nimia. Inquit. n. Hip. dere-
linquentes exercitium frequenter hectică incurrunt. vigi-
lię supfluę, et somnus supfluus, et proprie insuetus q̃ stõm
mollit, & coctũ reddit, vt ait Hip. cibus superflue calidus
vel frigidus, et hmõi, vt supra caplo de debilitate dictum
fuit. Potus aquæ frigidæ plurimæ, & proprie in ieiuno.
Inquit. n. Hip. qui aquã frigidã vẽtre biberint inanito eo-
rum corpora in defectionem adducit. Potus quoque vini
antiqui, qui est cã sitis nõ famis, vt ait Gal. licet per accñs
possit esse causa appetitus, quia sit inebriãs, et acescat. Di-
missio ẽt potus delatiui in hũtibus meatus hepatis angu-
stos, superflua repletio, et inanitio p̃dicta, et animę accidẽ
tia, vt tristitia, timor, ira, imaginatio rei abominabilis, &
p̃sentia eius, et similia. & destructio, seu casus appetitus in
ægritudinibus chronicis est malum per viã signi, & causę,
vt ait Hip. in apho. Sed scias q̃ causæ destructionis appe-
D titus sunt ipsæ eædem causæ debilitatis ipsius cum sunt, &
ipsa facta à frigiditate est deterior facta à caliditate, eo q̃
frigiditas est acuens appetitum non destruens. Signa ve-
ro quibus habent cognosci sunt sensus, qui operãtur in eis:
& inuentio, quia nihil vel parum inueniatur appetere re-
spectu eius, quod cõsueuit appetere. Cãrum vero signa, et
primo primæ causæ hũtur ex dicta p̃cedente, quę tales cru
dos humores habuit multiplicare, & ex habitudine grossa
& pingui colore liuido, et plumbeo. Inquit Gal. color, n. 1. apho. 2.
corporis humorum dominium ostendit cum priuatione
omnis insensibilis vel sensibilis eũonis, & proprie per po-
ros. Ex complexione, ętate, tempore, regione, arte, & alijs
similibus circũstantijs. Inquit enim Hip. contẽplari autẽ
oportet tẽpus, ętatẽ, &c. Et quia ex iuncta abstinẽtia lõ-
ga nõ minuitur corpus, neq; ex feb. lõga. Inquit. n. Hip.
febricitantibus non omnino in superficie permanere, neq;

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 568 sur 1089

corpus minuere magis eo, quod fm naturā, lōgitudinem
2. apho. morbi significat: quia humorum cruditatem pororū con-
28. stipationem ostēdit, & ex prigitia corporis, & desidia ani-
mæ tarditate motus, turgitate, & hypocondriorū suspen-
sione, & exeuntium cruditate. Secundæ autem causæ si-
gna sunt, signorū prædictorum contraria cum inuentione
euacuationum sensibilium, vel insensibilium vlceratarū
enarratarum hic in adductis exemplis, & proprium signū
est debilitas appetitiuæ virtutis, & est, vt præparentur in-
firmo cibi quos desiderat, & cum ministrantur cibi, et gu-
stat, vituperat illos. Tertiæ etiam causæ signa ex his, quę
in exemplo adducūtur, sunt manifesta. Quartæ vero cau
sæ in organo consistebant. s. stomacho: signa sunt, quia sit
inanitionē suam non percipiens, & apud transglutionē rei
acutæ, puta piperis nō sentietur ardor nec sequetur singul
tus. Et si quidē sit eius cā interior, & sic mala cōplexio eius
propria, puta calida vel frigida, signa superius habuisti.
Ex eius signis est, si sit calida sitis, & iuuatur potu aquę fri
gidę, vel cibi frigidi actu. nā alterando dyscrasiā eius exci-
tat appetitū ablatū. Sic enim est videre, ꝙ febricitanti re-
dit appetitus cū receptione panis infusi in aqua. Si vero sit
frigida, signa erunt contraria. Si vero sit mala cōplexio cū
materia generata in eo, signa stomachi sunt debilitas et dy
scrasia p̄cedens cum malitia regiminis. Si sit calida, erit si-
tis, amaritudo oris, & eructatio fumosa, & exeuntia cho-
lerica, & ex assumptione cibi, et potus frigidi, et absterſiui
appetitus excitatur. Si vero sit frigida signa erunt contra-
ria, & cū incipit comedere cibū, & potū calidū, & abster-
siuū excitatur appetitus, materia enim quæ inhærebat sua
viscositate, & sensum stomachi obtundebat, cum ex cibo
vel potu tali abstergatur, sensus stōi reddit, et appetitus.
Signa vero materiæ influxæ sunt p̄cedens mala dispositio
prędictorū membrorū cum inuentione catarrhi consueti,
vel cum p̄cedente abstinētia inueniatur, vel cum vomitu
frequētato. Si vero cā debilitatis, & destructionis sensus
animati desiderñ stomachi sit ex causa cōitatis aliorū mē-
brorum, signa erunt inuētio, seu processio dispositionum,
seu ægritudinum ipsorum membrorū quibus dictum est
compati. Signa vero causarum extrinsecarū sunt sensus,
& inuentio prædictarum ex te, vel relatu infirmi, vel astā-
tium ministrorum, & facilis euentus eius, & facilis cessa-
tio, quia in die vel nocte sequente, vt ait Gal.

CVRA. curationis intentio est duplex generalis scili
cet, et spālis. Generalis est tres res. prima est ablatio causę.
secunda confortatio stomachi, & proprie superioris par-
tis eius, sensus, et appetitus viuificatio, & exiccatio iandiu
existentis destructi, vel sopiti, & confortatio ipsius debili-
tati. tertia est accidentium correctio, vt est debilitas syn-
copis, & similia. Specialis est quā ex diuisione generis, sci-
licet appetitus destructionis, & debilitatis in suas specia-
les causas accipimus, & in actum vel operationē vnicuiq;
speciali causæ conuenientes adducimus medicinas, & pro
pria auxilia demonstramus.

Si ergo cā destructionis appetitus fuit defectus inanitio-
nis membrorū, & ipsius cā spālis fuit repletio ipsorū ex hu
moribus crudis cum pororū constipatione, & caloris na-
turalis debilitas nihil vel parum resoluentis, cura erit qua-
tuor res. prima est humorum ipsorū digestio, seu adæqua-
tio. secunda est pororum rarefactio. tertia est ipsorum eua
cuatio & resolutio. quarta est caloris naturalis cōfortatio.

Primam rem cōplent vsus ciborum potuum, & aliarum
rerum nō naturalium calefacientiū tēperate, & extenuan-
tium, prout in cura cordis specificauimus, necnō et medi-
cinarum eandē virtutē habentium, quas in cura malæ cō-
plexionis stomachi frigidæ cum materia curauimus. Ex
quibus est syrupus acetosus mellinus cum seminibus et ra
dicibus, et de hyssopo, calamentho, origano, ameos, & si-
milibus, & oxymel squilliticum, & diatrion, et diacalamē
thum proprie, et diacyminum, et similia. Secundam rem
complent frictiones tēp̄ratę in vniuerso corpore, et mul-
E tę cum blandis manibus calefactis cum oleis rarefacienti-
bus, & subtiliantibus ibi superius enarratis. Et ex illis est
oleum chamæmeli, anethinum, de amygdalis amaris, de
meliloto, et similia. & balnea temperata naturalia, vt ther
marum, vel artificialia ex aquis habētibus virtutem florū
herbarū prædictarū, quæ etiam primæ rei sunt conuenien
tia. Inquit Aboa. est autē cum balneū cibum indigestum
digerit, et humorē crudū maturat. Tertiam rem cōplent
frictiones fortes prolōgatæ, et longa mora in balneo reso-
lutiuo, vt est thermarū sulfurearū, & salsarum, et vnctio-
nes cum resolutiuis oleis, vt oleo de croco, de spica, de co-
sto, de iride, & similibus: vel prouocantibus sudorem, vt
de apio, de calamentho, et pyrethro, si non fuerint multi.
Si vero fuerint multi ꝙ in venis abūdent præcedat purga-
tio cum prædictis laxatiuis ibi superius dictis. Et ex pro-
prijs est agaricus, quoniam virtus eius adducit ex venis, et
extenditur vsq; ad extrema corporis, & perducit virtutes
aliarum medicinarum tales humores educentiū, vel alios
F vsq; ad ea, & cum sit incolumis, non offendit valde stoma
chum, & ex illis est electus, sed abhorreo hic, quoniam de
malitiosis valde nocētibus stō existit. Quartam rem cō-
plent p̄dicta omnia, & ieiuniū, & abstinentia, donec calor
igniatur, & à grauamine releuetur. Et ex appropriatis est
theriaca antiqua, & ministrata post digestionē, & purga-
tionem humorum talium. Consumit enim reliquias, et na
turalem calorem à tota substantia confortat, vt ait Aboa.

Si vero cā destructionis appetitus fuerit defectus naturæ
& desiderñ naturalis ex aliqua p̄dictarū eūonum vltima-
rum, licet p̄cesserit membrorum inanitio. Cura erit duæ
res. prima est eūonem illā si adhuc perduret, retinere. secū
da est naturā paulatim resumere, & confortare. Primā rē
cōplent, quę sunt illius cāæ inanitētis correctiua, vel fluxus
proprie retentiua, quę supra in cura fluxus sanguinis ex na
ribus diximus, & in cura cordis de sudore diaphoretico, et
infra Christo Iesu concedente dicemus in alijs, & ex alijs
partibus corporis procedentibus. Et ex cōibus oībus sunt
G myrrha, charabe, lutū sigillatū, trochisci de charabe, et de
terra sigillata, et succus, et rob myrtę, & sisia. Et ex exptis
p nos est theriaca in hoc casu. s. vlceratiuo fluxu sanguinis
deficiente virtutē, noua cū aqua sumat eā, vt ponit Aboa.

Secundā rem cōplent cibi, et potus facilis digōnis pauca
rum superfluitatum, multi et boni nutrimēti, et cordialis,
& etiam medicinæ, vt electaria, & similia, in quibus gra-
datim procedatur, parum et sæpe ministrando, vt supra in
cura cordis diximus, quibus aliqua aperitiua parūper ad-
misceantur, vt vias alimēti aperiant, quæ à stypticis, et pō
ticis fluxum retinentibus fuerunt p̄cluse. Inquit. n. Gal.
apertos fore eos, qui fm hepar exitus alimenti, non solum
in sanis, sed etiam ægris est securissimū. Et ex proprijs est
cinnamomum, calamus aromaticus cum semine apij, cro-
cus, casia lignea, spica, et similia, apium, marathrū, petro-
selinum, & proprie fisticum, quod mundificat stomachū,
et hepar, & aperit nutrimenti meatus, et etiam ficus ficcæ
cum amygdalis, vel nucibus, quæ aperiunt oppilationem
H in extremitatibus venarū, et etiam quies, et somnus in lo-
co tēperati aeris, et animę accidentia naturam debilitātia,
& confortantia, vt lætitia, et gaudium temperatum.

Si autem destructio, et defectus appetitus fuerit ob defe-
ctum suctionis venarum, licet fuerint inanitæ, et hoc quia
fuerint debilitatę, vel ex mala cōplexione feb. peracutarū
vel etiam ex qualitate pharmaci alicuius acuti, vel ex frigi
ditate alicuius rei assumptæ, vt aquę apij, & similium, vel
fluxu hepatico, vel oppilante. Cura est duę res. prima est
causæ (quæcunq; sit) abscisio cum his, quæ in proprijs ca-
pitulis describentur. secunda est ipsarum venarum, et he-
patis à quo sumunt principium, & etiam virtutem attra-
hendi, confortatio, prout in cura debilitatis hepatis te fa-
ciemus scire, si annuerit gratia Saluatoris.

Sed si quidem destructio, & defectio appetitus fuerit ob
cām in organo. s. stō, quia suā inanitionē nō sentiat, quam

venarum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 569 sur 1089

venarum ſuctio prȩcauſauit: fueritq; eius inſenſibilitas ob cauſam interiorem in ſeipſo propriam, quæ ſenſum obtundit, ac eius deſiderium animatum, cura eſt cauſæ ablatio, ſcilicet ægritudinis cuiuslibet, quam in proprio perquires cap. Et ſi quidem ſit mala complexio dura, vel cum materia generata, vel influxa, curam eius ſuperius habuiſti.

Si autē inſenſibilitatis & defectus deſiderij cā fuerit ex cōmunitate ad principiū. ſ. cerebrū à quo recipit ſenſum, vt in lithargia, & ſtupore deſtruēte, vel debilitāte cerebrū, et virtutem eius, cura eſt duæ res. ſ. ægritudinē cerebri corrigere, ſi poſsibile ſit: ſi vero nō ſit poſsibile, ſignis prognoſticis derelinque. ſecunda eſt ipſum cerebrum confortare.

Primā rem cōplentia tibi ſupra diximus ſerioſe, & etiam ſecundam. Et ex illis ſunt medicinæ ſimplices et cōpoſitæ. Cibi ſunt auellana, caro gallinarum, & cerebrum earum, caro, & ius ſerpentis confortant ſenſum, & vinum temperate ſumptum contemperat calorem eius, et ſua temperata caliditate dilatat animam: & ſpiritum multiplicat, & ipſum clarum reddit, vt ait Aboa. Medicinæ ſimplices B ſunt olibanum, & cortices eius, ſcoria ferri, ſal gēma, myrobalani, chebuli conditi, aloe, ambra, xyloaloe cōfortant ſenſum infrigidatum, et muſcum: et oleū ro. & camphora confortant ipſum calefactū, & lac muliebre. Compoſitæ vero ſunt diambra, diaolibanum, diamuſcum aromaticū roſatum, & mithridatum, & ſimilia cōiter omnia principalia, & virtutes eorū confortant. Et ſi quidem ſit ex cōitate nerui exiſtentis, vt via intermedia inter cerebrum, & ſtomachi orificium, quia paralyticatus, cura eius, eſt cura paralyſis, quam ſuperius habuiſti, & etiam cura catarrhi oppilationis ſtomachi in poro, & via quam diximus.

Si vero ſit ex cōitate ad hepar paſſum in p̄dictis ægritudinibus, cura eſt tres res. prima eſt ægritudinē, quæuis ſit, curare quæ in proprijs dicetur capitulis Chriſto duce. ſecunda eſt ipſum confortare, vt in proprio cap. infra dicetur.

Et ex illis, quæ confortant hepar, & etiam ſtomachum ſimul, vt in hoc caſu expedit, ſunt cibi, & medicinæ ſimplices, & compoſitæ. Cibi vero, ſunt endiuia, acetoſa, almu- C ri, & lac fætarum nouiter camelarū, et excitat appetitum, roſa, & aqua eius, lactuca. ſ. coriand. cucumer, cucurbita, & ſemen eorū, & aqua frigida, quantitate quæ nō ſuperet calorē, & extinguat innatum, moderate enim ſumpta oēs eius virtutes confortat. Eritius, & caro eius ad calidos, ad frigidos vero, naſturciū, menta, allia, cȩpe, apiū, cappares cōditi, paſſulæ, & vinū ſtypticum, piper, & aromaticū, & fiſticum ad vtroſq;. Medicinæ vero ſimplices ad ipſos frigidos cōfortatiuę ſunt, ameos, helbuch, acorus, galāga, & vinum purū, & melicratū conditū, & zingib. et digerit materias vtraſq;. ſummitates ſquināthi, zarabanū, piper, cuſcuta, et cyperū, foliū, abſinthiū, origanū, zuccharū albū, caſia, gar. rhabar. à cōplexione, ſpica, & cōfortat ea, & aperit, & ſedat mordicationē ſtomachi, ſicut paſſulæ, balſamus, calamus aro. eupatoriū: ad calidos vero ſpodium, ſanda. rhabar. per accidēs reſoluendo cholerā: & breuiter omnia abſterſiua, ſtyptica, & aromatica. Cōpoſitę vero, ſunt, quæ infra dicentur ſuadente gratia Trinitatis. Et ex D illis eſt, ſyrupus de abſinthio, de cuſcuta, de eupatorio, trochiſci de roſis, de endiuia, de eupatorio, de abſinthio, de capil. vene. aqua fructuū, & ſimilia electaria, vt aromaticū roſatū, & diambra, & diacinnamomū, & ſimilia. Tertia res eſt paulatim naturā corporis reſumere, vt ſuperius dictum eſt. Et ſi quidē ſit ex cōitate ad ſplenem melancholiā ſolitam non mittentē, quia fuit oppilatus, cura eſt aperire, & confortare: quæ illlam compleant infra dicentur. Et ex illis, quæ ambo hæc inſimul cōplent, & cū hoc ſtomachū confortant, & ſunt medicinæ ſimplices, & cōpoſitæ, quæ infra proprio capꝰo dicētur. Et breuiter in ſumma omnia quæ aperiunt oppilationes pulmonis, & hepatis aperiunt oppilationes ſplenis, & viarū eius, quando ſplenis oppilatio non eſt fortis: qm̄ quando fortis eſt, vt aſſerit Gal. neceſſarię ſunt medicinæ fortiores iſtis quales ſunt cappa-

A rum cortex, cortex tamariſci, et ſcolopēdria, agnus caſtus, ſquilla, & herba nominata græce aſſeliz, id eſt mundificatiua ſplenis, & eſt cortex ſalicis, & fraxinus, de quibus in antidotario noſtro fecimus mētionem capitulo de trochiſcis, de cappariibus: interpretatur autē fraxinus. i. frangens ſexum, & habet mirabilem proprietatem cōtra duritiem ſplenis, & lapidem renum, & veſicæ, ſed folia, & lignum decoquantur in aqua ferrea, & de ea quolibet die ſumatur ſcyphus vnus in ieiunio ſimplex, vel cum oxymelite ſquilitico, & fiant ex ligno eius vaſa in quibus comedatur, & bibatur. ſunt enim efficacia, et experta. Si vero fiat ex cōitate ad inteſtina patientia, vt dyſſenteria ex vermibus, cura eius, eſt cura paſſionis inteſtinorum. ſ. dyſſenteriæ vermium, quæ infra dicetur. Et ſi quidem etiam ſit ex cōitate ad alia membra, ex quibus prouenit debilitatio ſtomachi: de quibus ſupra in cap. debilitatis fecimus mentionē: cura eſt illorū rectificatio, vt ibi prædiximus. Etiam ſi ex cōitate ad matricē, cura eſt duæ res. prima eſt eius. ſ. matricis rectificatio. ſecunda eſt ſtomachum confortare, ne recipiat fumum, vel materiam. Primum infra demonſtrabitur. Secundum iam ſupra eſt præmiſſum. Et ex illis, quæ à proprietate habent ſtomachū confortare ne recipiat fluxum menſtruorū ad ipſum, eſt emplaſtratio ipſius cum fæce vini non aduſta. Et meliſſa, & acetoſitas citri, prohibet fumos à corde, & ſtomacho, et cerebro, aſcendentes à matrice quocunq; modo ſumatur. Si vero à cauſa extrinſeca primitiuarum aliqua prouenerit, ablatio illius erit facilis reditionis ad ſenſum, & deſiderū animatū, & appetitum. Secundā rem generalē complent confortantia prędicta in cap. debilitatis, & alijs capitulis. Et ex his, quæ cōfortant os, ſunt cibi, & medicinæ ſimplices, et compoſitæ. Cibi vero ſunt, & quæ comeduntur, & bibuntur, vt extrema animalium, lac camelarū nouiter fætarum, oliuæ ſalitæ, cappares conditi cum aceto, apium, trifolium, cū aceto, lactuca, & petroſelinum, lupini nō amari, menta comeſta cum cibo, & ſalſamento, citonium, ſm cōem modum adminiſtrationis excitat appetitum mortuū. Et proprie ſyrupus eius, fructus vitis ſylueſtris, naſturcium cū aceto, vinum acerbū, aqua mellis, & aqua extinctionis ferri virtutes deſideratiuas erigit omnes calamenthū, fiſticū, perſica recentia non ſicca, granata acetoſa, morū de ſcemi acre. Horū vero, quædam ſunt confortatiua, & excitantia appetitum in calido, quædā vero in frigido: & quædā in vtroq;, quas per te diſcernas, ſi ſapiens fueris. Medicinæ vero ſimplices cōfortantes, et excitātes appetitum in frigido ſunt hahaſce, & ſyrupus eius, maſtiche, xyloaloe, piper, ruta, abſinthium, ſemē raphani, radix ſquināthi, et aloe. In calido vero ſumach, morum de ſcemi, ribes, et alij cibi frigidi ſuperius ſerioſe numerati. Compoſitæ vero infra dicentur.

Tertiam rem cōplent, quæ obuiāt debilitati, & ſyncopi, quæ ſuperius in cura cordis diximus. Et ex appropriatis, quæ in hoc conueniunt, confortant enim, et excitant appetitum, eſt approximatio odoramentorum delectabilium, & ex cibis ipſi infirmo, ſicut eſt hœdus lactans, & gallina aſſata cum odoramentis interclusis in ipſis, ſicut eſt foliū, cinnamomū, gario. & alij ex herbis, vt origano, roſmarino, & ſatureia, & ſpēbus cōfortantibus, & excitantibus appetitum, & ſumptio ſorbitionū velociter nutritiuarū, et panis infuſus in vino frigido, et in aqua frigida, etiā calido. Confectio diaolibani boni ad frigus ſtomachi, et ad deſtructionem appetitus, et feſtinandum penetrationem cibi in corpore, & retinet fluxum ventris prouenientem ex frigore ſtomachi, et hepatis. Rec. piperis, calamēthi, ſpicæ, macis, cardamomi, reſinæ, ameos, aniſi, nigellæ, omnium aā. partes equales, thuris, balauſtiarū, aā. partes. ij. Conficiantur cum melle diſpumato, et ſit doſis, drach. iij. Confectio epithematis ad idem. Rec. abſinthij romani, coſti, piperis albi, zingi. cyperi, aā. drach. v. olibani. 3. iij. maſtiches, drach. v. calami aromatici, galliæ, ſquinanthi, gario. cinnamomi, ana. 3: ij. immitte miuæ factæ ex vino

no. de fraxino.

Diaolibanum bonū ad frigus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 570 sur 1089

Propō aurea.

Ehū quod facit cibū appetere.

veteri,& aqua citoniorum, quæ aggregentur post horum cōtritionem,& liniantur. Electarium cū aqua citoniorū, quod facit appetere cibū. ℞. aquæ citoniorū,li.iij.mellis, lib.iij.aceti fortis,li.iij.decoquātur super prunas,et accipe spumam eius: deinde sumātur zingi.ʒ.v.trium piperum, ana.ʒ.iiij.terātur cum prædictis,& decoquatur donec fiat sicut substantia mellis, & detur ex eo cochlear vnū, & est aur.i.& det mane in ieiunio ante prandiū per duas horas.

Triphera mūdificans stomachū.

Triphera mundificans stōm â cholera, & phlegmate,& soluit ventrē cum facilitate,& facit appetere cibū. ℞. myrobalanorū, citrinorū chebulorū,emblicorū,& bellericorū,añ.ʒ.x.radi.liquiri.ʒ.v.turbith albi mūdati.ʒ.vj.zingib.ʒ.v.cinnamomi, heil, añ.ʒ.ij.terātur,& cribellentur, & liniantur cū oleo de amygdalis dulcibus, & cōfice cum melle, & detur ex ea potio integra.ʒ.iij.cum aqua calida.

Composita bona ad appetitū incitandum.

Composita bona ad excitandum appetitum mortuum. ℞. citoniorum,pomorum,pirorum mundatorum â corticibus, & granis, frustatim incisorum, radicum fœniculi, apij,petroselini,capparorum ablutorum à sale,bulliant in aceto, & aqua, & vino,ana partibus æqualibus, & addatur cinnamomi puluerizati,& seminis sinapis puluerizati,ana quod sufficiat, & adde daucos,& rapas.

Salsamētū.

Salsamentū ex inuentione nra. ℞.mentæ siccæ,pulpę sumach,panis assi,ana.ʒ.i.infusi in aceto,vel succo citoniorum acetosorū,cinnamomi.ʒ.ij.terantur,& colenē,& colaturæ addatur parum ipsius aceti,vel succi,& vtatur.

Gelea bona ad idē.

Gelea ex inuentione nra. ℞.extremitatū pullorum zabrorū,et porcellorū,añ.lib.i.fasianorū,pdicū,& auicularū paruarū,añ.lib.ß.decoquanē in succo citoniorū acerbo℞, & succo granatorū,& vino acerbo,ana æqualiū partium, pulueris, cinnamomi.ʒ.ß.& parū croci,ad colorandū tm̄, decoquantur,donec inspissenē succi,et minuanē, ita ꝙ carnes non operiātur ex eis:deinde deponātur ab igne,et permittantur cōgelari in puteo,vel in cisterna. Et si nō cōgeletur,resideat in eo psillj.ʒ.ß.ligati in pecia.

Pilulæ bonæ.

Pilulæ,quæ sumptę post cibum,& ante tollunt ventris constipationē, fastidium auferunt hepatis, & spleneticis cōferunt,& hypochōdriorū inflationē tollunt. ℞. mastiches,zingib.cimini(in alio thymi)gario.seminis basiliconis,piperis longi,ana.ʒ.i.piperis,anisi,marathri,seminis apij, & ameos, ana.ʒ.ß.turbith albi,et mundi.ʒ.vi. Confice cū succo absinthij, da.vij.ante cibum. Pilulæ de absinthio, & aromaticum rosatū nostrū in antidotario scriptū, & syrupus de agresta.

Medicame ad bolismū

Confectio aleagiri,et de citonijs ad idem conferunt. Medicamen expellēs appetitū bolismi. ℞.cardamomi maioris,cubebe, ana.partem.i. zucchari albi,partes.iij.dosis sit aur.i. post vinum cum aqua tepida ieiuno stomacho ex frigiditate cum humoris vitio acetosi.

De medicinis appetitus canini,famis syncopalis,& bolismi. Cap.18.

Appetitus caniꝰ vñ.

CAninus appetitus destructioni eius noscitur esse cōtrarius. In ea enim nihil appetitur. In isto autem superfluū in quantitate continua,& discreta ex assumptione eius facta nō satiatur,& proinde caninus dictus est appetitus. Canis enim de sui natura multa, & diuersa appetens,quærit, & inueniens intantū repletur ex eis ꝙ eius stomachus nō potens quādoq℞ continere cōpellitur illud expellere ante digōnē vomitu,& qnq℞ secessu: vnde membrorum inanitio non cessat,neq℞ desiderium naturale,nec venarū suctio,nec etiam stomachi inanitio,& sensus eius. quinimo frigiditas superfluēs parum exterior vel interior pura vel cū materia phlegmatica generata,vel catarrhosa in stomacho regnans os stomachi exprimendo inanitionē ac ipsum inspissatum tenens,pungēs,cōmotionē in eo generat,quæ est similis suctioni venarū, quæ excitat desiderium velut fames naturalis, sic semper appetit: non enim quod recipitur membris appetētibus satisfacit,quia prius fluit q̄ venarū suctio assequatur. Et siquid sugatur,mēbro nutrimentū non est conueniens. Inquit enim Gal.non ex trāsglutitis,sed ex bene digestis nutritur corpus,et sic mē-

E

bra remanēt inanita, & arefecta supra appetētia. Sicn..in coruo est videre,qui cum vnum intestinum,& rectum habeat propter quod cibū assumptū tandiu cōtinere nō possit,quādiu digeratur,et membris distribuatur trahētibus, immo fluat illis remantibus inanitis, est in continuo appetitu. Aliquando autē quod recipit naturaliter stomachus continet, & membris attrahētibus destinatur sugentibus venis,sed ad ea non peruenit, quia vermes multi existētes in intestinis pręaccipiunt:vel transit ad membra,sed in eis non remanet, immo resoluitur à forti caliditate ipsorū nō circunscripta ori stomachi,sed extēsa in corpore toto:vnde remanent inanita, & semper naturaliter desiderant, & etiam stomachus,& tunc est cōstipatio ventris,& retētio vomitus. In processu autem temporis est videre, ꝙ vbi aliud nō interueniat accidens periculosum,& mortale,vt subeth,stupor,& similia, plurimum permutatur in bolismum: cum enim cibus non digeratur, proculdubio cōuertetur in phlegma ſm Gal. & multiplicatum sua grossitie,

F

& viscositate ori stomachi adhærendo occupat ipsum, & eius sensum obtūdit, & sua frigiditate superāte valde eius virtutem sensibilem stupefacit, adeo ꝙ licet membra sint inanita manifeste, & trahant, & venarum suctio interueniat, stomachus tamen suā inanitionem non sentiat,non succedet desiderium animatum, id est voluntas replendi: vnde sequitur destructio appetitus quædam quæ dicta est bolismus,in qua non est destructus appetitus, vt supra cū ibi sit possibile, ꝙ nulla cā canini appetitus adsit, nec eius quelibet causa iterueniat, vt in canino appetitu plurimū, sed quædam sic ꝙ membrorum inanitio,& eorum desiderium naturale, venarumq℞ suctio adsit,sed deficit sensus stomachi in sentiendo suā inanitionē,vnde animatū desiderium nō succesit,sed dicitur bolismus.i.magnus appetitus mēbro℞ inanitorū cum satietate stomachi non ꝙ sit satiatus, sed quia suā inanitionē nō sentiat,ac si fuerit satiatus,vel quia sic parū sentiat,ꝙ solo bolo satiat, cuius contrariū est in syncopali fame. In ea.n. caliditate resoluēte in

G

vniuerso extensa corpore,vel circūscripta stō multum resoluente accidit inanitio membrorū,suctio venarū,& sensus inanitionis stomachi nō tēperata, vt in naturali fame, nec supflua valde,vt in canino,sed multa,vñ sequit fames nō sitis cū eius debilitate, ita ꝙ nisi cibo ei cito succurrat, deducetur ad resolutionē,& syncopim. Ex qbus abūdātibus in intellectu manifesta apparet differētia inter destructionē appetitus,debilitatē,& superfluitatem eius,quę est caninus appetit9,& bolismū,atq℞ syncopalē famē, quo ad essentiā,causas,& ēt accidētia quibus hūt cognosci. Et ex dictis ēt in p̄cedentibus capitulis cura vniuscuiusq℞ in generali poterit comprehēdi:in speciali autē,et proprie cura appetitus canini si fuerit à frigiditate oris stomachi pura, vel cum acetosa materia est duę res. Prima causam tollit. Secunda sedat appetitus excessum. Prima cōpletur cum calefacientibus,abstergētibus,resoluentibus,& exiccantibus p̄dictis numeratis in cap.antecedente,quæ materiam alterant frigidā,et illā materiam acetosam abstergunt. Ex

H

quibus conferunt maxime est vinū, vnde Hip.potus indigentiā soluit. Talis aūt potus debet ſm Gal. esse vini antiqui, vinosi, puri, multi,calefacti,in ieiunio sumpti in quo nō sit ponticitas,nec acredo,nisi adsit fluxus, seu vomitus quod est pſm. Tūc enim oportet,vel ꝙ oē vinū auferatur, nā ponticū augmentū efficit in canino,acetosum et amarū in fluxu:vel ꝙ sit vinosum moderatum, habēs stypticitatem non amarū. hoc enim respicit vtrūq℞,& est cura causę primæ. Secunda cōpletur cum vnctuosis,& pinguibus, & his quę supernatando,& replēdo sua viscositate,ori stomachi adhærendo nauseent,& appetitum tollāt. Si vero caninus sit ex caliditate resoluente curabis cum his,quę dicta sunt in cura syncopis resolutionis,& cura bolismi.

Cura destructi,& canini, ex vtraque causa est tres res, oportet enim primo stomachi prouidentiam facere cū calidis calefacientibus,& abstergētibus p̄dictis. Secūdo vero membris

Cura appetitꝰ caninj

2.apho. 21.

ro membris occurrere: quare ipsorũ resolutionẽ, & inanitionẽ prohibere. Tertio syncopi subuenire, & cibare cũ redolentibus ex cibis, & potibus, & pane cum vino, et cæteris cordialibus, et stomachalibus. Cura vero syncopalis famis est cura canini, ex caliditate facti, & iam dicta est supra plurima pars regiminis eius in cura doloris stomachi, & est tres res. Prima est syncopi subuenire, vt superius dictum est. Secũda est postquã euasit ab ea obuiare, & prouidere ne reincidat, & illud fit cũ exhibitione panis in vino frigido infusi, & in rob de granatis, & citonijs, & similibus qñ tardatur cibus, & cũ alijs confortantibus stomachũ interius, & exterius approximatis. Tertia est sensum obtundere, & humores, & poros corporis inspissare, & illud cũ cibis grossis, & frigidis stypticis. Pilulæ educẽtes phlegma acetosum de stomacho cõueniẽtes appetitui canino ex frigiditate cum humoris vitio acetosi. ℞. turbith albi & mundi, agarici, ana. ʒ.i. spicæ. ℈.i. Confice cũ oxymelite squillitico, & dentur, deinde detur diatrion pipereon, diacyminum, quod digerit, & cõsumit humorẽ acetosum, & alterat dyscrasiã stomachi frigidam. Cum vero adest fluxus, quod est plurimũ, tunc cõueniens est confectio electarij alefanginę, quod fit in tempore ęstatis positũ in antidotario nostro. Cibus autẽ expertus est ex raphano vitellis ouorũ, et vnctuosis, et pinguedinibus multis, consumit humores, aufert dyscrasiam frigidam, et sensum obtundit seu appetitum.

Pilulę phlegma acetosum à stomacho educentes.

De medicinis appetitus corrupti. Cap. 70.

COrruptio appetitus est appetitus insolitæ, & nutrimento hominis inconuenientis rei. Est autem vt plurimum ad acuta, & salsa, quæ sunt nota, qñq; ad stypticа, & pontica, & sicca, vt sunt testæ, lateres, lutum, terra, carbones, & similia, & est mala: qñq; ad acria, & acetosa, vt sunt fructus acres, immaturi, & limones, persica, pruna, acetum, agresta, pira, nespila, cotana, & maciana: quandoq; ad vnctuosa, & dulcia: & quandoq; ad fœtida, vt sunt cimices, scarabei, & similia, & est deterior corruptio. Contingit autem ex humoribus malis in qualitate plurimum frigidis, & humidis, vel calidis, vel in substantia corruptis etiam vermes generantibus, in stomacho aggregatis & generatis, vel ab alijs mẽbris influxis ad quos correctionem natura appetit aliqua illis contraria, vt rectificet illos, sicut in marium corporibus naturaliter, vel accidẽtaliter discretis, & proprie mulieribus seu defectis, & maxime prægnantibus in primis mensibus tribus, & alijs in quibus menstrua intemporanee retinentur, est videre, ꝙ appetunt talia. Cum.n. natura molestetur ex illis os stomachi pungentibus, vel grauantibus, vel afficientibus quoquo modo, appetit illis contraria, quibus corrigãtur, & consumantur, vt ab eorum molestia à grauedine releuetur. Inquit.n. Gale. dyscrasia naturalis stomachi appetit similia, accidẽtalis vero contraria. Nec mirum si est natura, quæ nostra dispensat corpora indefecte, & ordinãter, quia sapientissima, vt ait Gal. In intestinis ad cõsumptionem phlegmatis congregati ordinauit lumbricos generari, multo magis statuit, vt natura stomachi, quæ nobilis est, molestata, vel grauata ab illis humoribus appetat talia, quibus illis consumptis releuetur, & ad appetendum solitum, & conueniens redeat alimentum sicut appetit acuta acrimonialia, & salita quibus frigidus humor, & humidus consumatur, quia eius causa est: vel frigida, & sicca, & acetosa, quibus humor calidus, & humidus excitetur, & exuccetur à quo causatur appetitus talis. Et quãdoque, licet raro, fœtida, non quia simpliciter fœtida, sed quia eorum fœtori, & naturæ contraria, & eorum materiam consumentia, & educentia, vt sunt acrimonialia, cimices, & scarabæi, qui virtute diuretica extra corpus ipsam expellunt. dictum est. n. supra, ꝙ appetitus est à contrario ad contraria sese fugantia. Talium. n. humorum in stomacho aggregatorum generatio est à corrupta eius digestione, quę qualiter fiat, et à quibus causis infra dicetur, & latius capitulo proprio prout Christus annuens nobis erit. Nũc autem scias, ꝙ fit à calido inflãmante, vel à frigido extinguente calorem naturalem stomachi, & debilitãte ipsum: quare cibus nõ digerit, vt oportet, nec ī benignũ conuertitur; sed in acetosum potius, vel fumosum. Et si calor extraneus dominetur, & humidæ sit substantię, transmutabitur in putredinem, & fœtorem, ipsorum vero influxio, aut est à toto corpore, vt in febrientibus febre putrida, vel in non febrientibus, sed scabiosis artheticis, & leprosis, vel aliquo mẽbro, puta hepate, vel splene. Et ī mulieribus à matrice non munda, & maxime stomacho existente debili, & famelico diu. Inquit enim Aboa. sustinere famem stomachum putridis replet humoribus.

Signa corruptionis appetitus, & specierum eius nota sunt: quia sensus infirmi stomachi, & inuentio per medicum illud ostendunt. Sed, si quidem sit ex humoribus aggregatis calidis in stomacho, signa sunt sitis, & æstuatio, & eructatio fumosa, & iuuantur frigidis, calidis vero lædentur. Si vero ex frigidis signa erunt econtra, quia sine siti, & æstuatione, & cum oxyregmia erunt, & iuuantur calidis, à frigidis vero læduntur. Si autem sint in eo genere rati, signa erunt præcedens regimen cibi, & potus aliarũ rerum non naturalium, & dyscrasia stomachi manifesta, & apparens absque læsione, imm̃o cũ sanitate totius corporis, & membrorum. Sed si sint influxui, signa erunt præcedens dispositio corporis, vel membrorum inualida, et discreta seu morbosa ad quã sequitur talis appetitus corruptio eiusque variatio, quia intentio, & remissio penes variationem per intensionem, & remissionem ipsius tibi indicat, & declarat.

Causæ.

CVRA corruptionis appetitus est duplex, est generalis, & specialis. Generalis est tres res. Prima est humoris corrupti in stomacho cõgregati euacuatio quam cõplent vomitus, & solutio vẽtris. Secunda est dispõnis stomachi illum humorẽ generantis correctio, quam cõplent regimen, et medicinæ eius dyscrasiam alterantes, et ipsum confortantes. Tertia est corporis, vel membri (siquod mittens seu influens sit) rectificatio quam complent illa quinq;, vel quatuor, quæ in cura dyscrasiæ eius cum materia influxa recolimus ordinasse. Specialis est multiplex ſm multiplicem eius speciẽ, in quarum vnaquaq; prædicta sunt attendenda. Si ergo appetitus sit ad acuta acrimonialia, et salita, quẽ efficit humor frigidus, et humidus, studebis primo ipsum educere vomitu post piscium salitorum comestionem cum raphano, et oxymelite prouocato cum aqua decoctionis raphani, anethi, se. eruc̃, nasturcij, et similiũ cum aceto squillitico, aut oxymelite eius, si expediet, et hoc cõuenientius, et proprius, quia talis humor in superiori parte stomachi dignoscitur abũdare: ꝙ si sua grauedine fundum petat, purgabis cum clysteri, vel pharmaco, vt cum turbith non cõfortato si in stomacho sit generatus, vel cum confortato, si aliunde influat, vel agarico si à toto corpore. Et si quidem sit imbibitus cum hiera aliqua ex magnis, vt supra de cura malitiæ complexionis stomachi cum materia tibi ostendimus de oĩbus serioſe, et complete. Secundã rem cõplentia ibidem ostendimus, & prȩcedenti capitulo ĩmediate, ac etiam tertiam rẽ complentia. Et ex cõueniẽtibus talis appetitus corruptioni est post purgationem vti exiccantibus, et abstergentibus vẽtris putredinem ex quibus sunt medicinæ, et cibi appropriati. Cibi sunt vt carnes leporis, cappares conditi cum aceto in principio cibi, nasturcium in prima mensa, et etiã potus aquę ferreæ, et in secunda mensa fisticum, & passulæ. Sunt etiam medicinæ simplices, et compositæ. Simplices sunt cyminum carmenũ, et ameos ante cibum, et cardamomũ post: et ex illis sunt xyloaloe bibitũ, et stœcas, et balsamũ, sal napticus, et squilla, et acetũ eius, et cinnamomũ, spica, myrrha, & alia, quę supra in cura cordis enumerauimus. Compositæ vero sunt confectio de scoria ferri aromaticum rosatum, & similes.

Si vero

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 572 sur 1089

Si vero talis appetitus sit ad pontica, et sicca, & lutum, primo humidum humorē qui eius est causa euacuabis cū prędictis vomitum prouocantibus, & ventrem exoluentibus cum exiccatiōe, vt turbith, polypodium, hiera chartarum, & chebuli, deinde stomachi dyscrasiam humidā alterabis cum siccis cibis, & medicinis, & potibus exiccantibus, & cum regimine exiccatiuo macrefactiuo noto infra cū de decoctione loq̄mur, si Christus uoluerit. Et qñq; iuuantur ex acutis, sicut sinapi, & similibus, ipsum. n. malū abscindit humorē, & excitat appetitū, et est vltimū i reducēdo appetitū mulierē luti. Et tertio ad quod influit qđ sit membrū vel corpus prędictis modis habebis respectū.

Sed si sit ad acria vel acetosa. Primo humorem calidū cholericum vel salsum, qui eum efficit curabis, vel euacuabis vomitu cum aqua tepida, & aceto, vel aqua ptisanæ, vel aqua decoctionis seminis atriplicis, aut clysteri si petat deorsum, quod ex punctura, & ardore in stomachi fundo facto percipies, aut cum aloe, quæ cōfortat stomachū, & mūdificat à cholera, & phlegmate, & erigit appetitum corruptū, & salsum, q est à salso humore; & hiera Gal. & infusione decoctiōis absinthij, et fumiterrę. Secūdo altera bis stomachi dyscrasiam calidam cum frigidis notis supra absterſiuis capitulo precedenti, & cum regimine infrigidatiuo, & humectatiuo. Et ex illis est aquam frigidā bibere in ieiunio, & aquā lactis, & lac acetosum, & suctio acetositatis citri, & proprie si à matrice propter retentionem menstruorum causatus fuerit, & succum granatorū muzorum proprie. Si vero talis humor in stomacho fuerit generatus, & ingrossatus, vt puta cum cibis grosis, lacte, & amylo, & vino grosso, & cucumeribus imaturis, frumento, lactucis, & generis granatorū. Et tertio influēti si quod sit, puta hepati, prędictis remedijs obuiabis.

Quod si sit talis appetitus ad vnctuosa, & dulcia. Primo euacuabis humorem siccum melancholicum, qui eius est causa cum decoctione epithymi, & myrobalanis nigris, & succo granatorum dulcium expressorum cum pulpis eorum, & similibus, & clysteribus ex appropriatis nobis superius nominatis in cura malæ complexionis cum materia, vomitu vero nō tentabis euacuare. Inquit enim Hippoc. in apho. Melancholicos vero inferius vehementius eadem ratione contraria apponentes. Secūdo dyscrasiam stomachi corriges, & confortabis cum contrarijs alterantibus, & regimine humectatiuo, quod superius diximus, & etiam infra dicemus: & ex cōuenientibus eis est zuccharum, buglossa, melissa secundùm omnem modum approximata, & vinum aromaticum subtile, & clarū, & maturum, granata dulcia, & poma dulcia redolentia, & similia. Et vltimo ipsi spleni si mittens fuerit, ut dictū est de alijs curam approximabis.

Si autem fuerit ad fœtida, primo humorē corruptū, & fœtidum, qui est ipsius causa expurgabis, quem qualis fuerit, poteris cognoscere ex fœtidis, quę appetuntur, nā illis sunt cōtraria. Et tūc expurgatiuū appropriabis ei. Quod si ignoreť qualis, vel cuius fuerit speciei, vomitu cū aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua nasturcij educetur. Et etiā cum hierapicra, quę mundificat ventris putredinē, & omnem materiā putridam, vel putrescibilem etiā si propria ignoretur, vt prędictum est, & etiam si fuerint ibi lumbrici, & ipsos necabit, & ipsos educet, & alia, quę in suo dicētur capitulo. Secundo caliditatē præter naturā stomachi alterabis cum medicinis frigidis mundificantibus, & abstergentibus, & regimine cum frigidis, & siccis abstergentibus superius enarratis. Et tertio ad matricem appones si expediat, remedium ptęlibatum suo capitulo. Decoctio valens ad eum, qui comedit bolum, & corruptus est stomachus: quare timetur ne corrumpatur eius complexio. ℞. copularum glādium. ʒ. viij. aloes. ʒ. vi. polycariæ. ʒ. vi. radicis squinanthi. ʒ. iiij. myrrhę. ʒ. ij. frangātur, & coquātur in rotulis duobus aquę, donec perueniat ad mediū, recipiatur tertia pars qualibet die per triduū, et reiteretur cura deinde. Modus decoctionis ad eum, qui comedit lutum, & eius corrumpitur stomachus, & citrinatur color, & timetur super eum ex hydropisi, & est alfuse. ℞. copularum glandium. ʒ. ij. passularum enucleatarū. ʒ. vij. anisi. ʒ. iij. myrobal'. nigrorum belliricorum, & embli. ana. ʒ. v. scoriæ ferri contritæ infusæ in aceto acuto, & exiccatæ, & torrefactæ super patella. ʒ. iij. sumach. ʒ. vj. decoquantur cum vini pontici. ℥. viij. tandiu donec remaneat medietas, & coletur, & detur in ieiunio. vij. diebus. Medicamē deijciens lutum. ℞. cymini carmeni, vel cardamomi, marathri, ameos, vel cubebarum, ana partē vnam, detur ex eo in ieiunio. ℥. i. & masticetur masticatione bona, & deglutiatur aqua eius in vesperis. Electarium bonum ex inuentione nostra curans caninum appetitum, & corruptū desiderium. ℞. passularum enucleatarum. ʒ. v. copularum glandium. ʒ. ij. anisi. ʒ. iij. myrrhæ myroba. nj. emblicorū, & belliricorum, ana. ʒ. vj. scoriæ ferri infusæ in aceto exiccatæ, & torrefactæ. ʒ. viij. cardamomi maioris, cubebe, ana. ʒ. iij. zucchari tabarçet, quod sufficit. dosis est. ʒ. i. cū aqua anthos stomacho ieiuno. Electarium bonum, & expertum contra putrefactiones in stomacho, & subuenit apostematibus stomachi, & ei cuius stomachus residuum cibi, & potus propter caloris inopiam, aut melancholię male gubernat, nec patitur aliquam putrefactionem in eo generari, confortat cor, cerebrum, & totū corpus, prouocat menstrua, & rectificat malitias matricis. ℞. trion pepereon, ana. ʒ. i. gar. ʒ. ij. aristolochiæ longæ, zedoariæ, violarum, betonicæ, ana. ʒ. iij. salis gemmæ, ʒ. ij. myrrhæ electę ad pondus omnium. Confice cum syrupo de spica. dosis est à. ʒ. ß. vsq; ad. ʒ. i. ß. Pilulæ præseruantes stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittunt humores putrefieri in eo, immo abstergunt, & mundificant rugas, & parietes. Et qui assiduat vsum earum diebus singulis, permanebit illęsus à doloribus stomachi nec à doloribus capitis vexabitur vnq̄. Et nihil est oculis mihi crede salubrius istis, & eis, qui tristantur subuenit. Et est medicina matricis vitiosę, et viscerū interiorum, quarum permixtio est. ℞. mastiches. ʒ. iij. aloes electæ. ʒ. x. agarici boni. ʒ. iij. conficiantur cum succo altiliæ. Dosis est. ij. pilulæ vel. iij. qñ itur dormitum. Et possunt recipi fm modum voluntariū vsq; ad. xv. vel. xxv.

Decoctio ad eū q comedit lutū

Medicamē deiiciēs lutum.

Electariū bonū ad caninū appetitum.

Electariū aliud bonū

Pilulæ stomachū præseruātes ab omni lęsione. Eędē infra habentur.

De sitis, & medicinis eius. Cap. xx.

Sitis, vt supius habuisti est appetitus frigidi, & humidi, quod est potus. Causarum autem eius, quędā est interior: quędam exterior. Et interior, quędam est, pria ori stomachi, cuius est propria passio, quędā ex vicinitate, vel cōmunitate, ppinqua, vel remota. Et causa immediata, & coniuncta est mala complexio rei desideratæ contraria, quia calida ipsius oris stomachi, vel sicca, vel vtraq; pura, vel cum materia in stomacho congregata, & rugis eius. f. cholerica salsa, & ebulliens, seu corrupta in eo generata, vel influxa. Ex vicinitate autē seu cōmunitate, ppinqua, & est causa antecedens ex mala complexione vētris, meri, intestini ieiuni, cordis, & pulmonis. Cum. n. inflāmantur, & excitātur calidis, vt sua caliditate, & siccitate eorum calefiat, & exiccetur os stomachi, algamasat, & glandulæ in radice linguæ positæ: quare exiccantur in eis humiditates, & minuuntur, quæ humectare linguā & os naturaliter habēt, aut cōmunitate ad meseraicas, cū oppilantur: quare quod bibitur non penetrat de stomacho ad hepar: quare remanent semper membra exiccata desideria irrorari, licet plurimum bibatur sicut accidit in hydropisi, & colica. Ex cōmunitate longinqua sicut cum accidit propter hepar supercalefactum, vel apostematum calido apostemate calefaciente, & exiccante humiditatē corporis oēm, vel infrigidatum: quare non attrahit potū. vnde membra remanēt exiccata, & desiderantia irrorari, aut ppter ægritudines cerebri, vt est phrenesis, mania, & melancholia: aut propter ægritudines, vt diabete: aut ex communitate ad totū corpus, vt in febris sudore diaphoreti-

co,

Nota de hierapicra.

Decoctio vtilis cōtra bolū malū comestū.

eo, crisi, hectica, phthisi, & similibus. Causa autē exterior & est causa primitiua, est res necessariæ, & non necessariæ indebite approximatæ, & necessariæ sunt causę non naturales, vt aer calidus, & siccus, qualis est sub cane, et ante canem, & post canem naturaliter existit: vel artificialiter, vt in balneis, & stuphis, & similibus, & exercitium laboriosum, & proprie locutio multa, & cibus valde calidus actu vel potentia, vt sunt allia, sinapis, & similia, aut siccus, & salitus, & grossus, vt sunt carnes bubalinæ, equinæ, vaccinæ antiquæ, & similes, & viscosus, ut sunt carnes porcinæ piscium magnorū non squamosorum, mallatiū, ostracorū & similiū, aut multus, & diuersus in cuius digestione stomachus laborando valde inflāmatur, & exiccatur, quare sitis sequitur sicut accidit homini qñ multum laborat.

Et potus uini vinosi antiqui plurimi, & noui bulliētis nō depurati, aut habentis malitiam acquisitam venenosam. Aut quia vespæ mortuæ fuerunt in eo, uel quia fuerit spaciatum superflue, aut aquæ malæ qualitatis necessitatis tē pore, vt salsę, sulphureę, aut nitrosę, aut paucitas, ppter abstinentiam à cibo, & potu in ieiunantibus voluntarie, vel de necessitate, & somnus plurimus, & profundus in complexione calida, & sicca in ieiunio frigidus, vel super cibū calidum, & siccū, uel medicinam. Et etiam vigiliæ superfluentes, & exiccantes. Et etiam animæ accidentia, vt fortis ira, indignatio, timor, & imaginatio mortis festinæ, vt in ductis ad mortem apparet, & gaudium superfluum, & similia. Non necessariæ vero sunt puncturæ animaliū venenosorum, vt serpentiū, apum, vesparum, & similium. Et medicinæ calidæ, & siccæ, vel laxatiuæ in solutione superfluentes, vel sufficienter soluentes, quę inducere habēt sitim à complexione, & ab effectu, quia educunt à corpore humidum, quæ si in principio solutionis non appareat, sed in processu, & sit moderata, significat sufficiētem purgationem. vnde Hippoc. ait quicunque in pharmacijs nō sitiunt, cum purgantur, non quiescant donec sitiant. Signa sitis sunt sensus, & molestia, sed facta à causa interiori propria sunt signa malitiæ complexionis calidæ, & siccę stomachi quam superius habuisti, & sitis continua, & æqualis. Sed factæ à vicinitate, et communitate est antecessio dispositionis illorum membrorum, quorum communitate patiť, & variatio sitis in augmento & diminutione secundùm varietatem dispositionis illorum. Factæ vero à causis exterioribus signa sunt inuentio, & antecessio illarū exteriorum quæuis fuerit.

CVRA sitis est generaliter nota ex his, q̄ dicta sunt in cura malæ complexionis stomachi calidæ & siccæ, vel vtriusq; purę cum materia generata vel influxa. In speciali autem est duę res. s. auferre causam, & sedare eam, sed si quidem est tolerabilis, tunc oportet primo causam abscindere, deinde accidēs, vel ipsam si impresio facta fuerit mitigare. Si vero sit intolerabilis, tunc oportet primo eā mitigare, deinde causam auferre. Primum proprie complēt potus, & cibi frigidi, vel humidi, vel vtriq;, & declinatio vniuersalis regiminis, & in alijs ad frigidum, & humidū. Et si à propria passione fuerit, & à sola pura qualitate quales sunt chist hordei, amidum, cucurbita, medulla, citruli, melones, pruna, persica, granata, chrysomela, & olera, ut spinacia, atriplices, lactuca, panis mūdus, carnes hœdinæ, vitulinæ, et oua cum totalitate eorū. Potus aūt sit ex aqua frigida, quæ de stomacho trāsire moratur. fm Hippo. vel aqua hordei in qua resident rosæ cū stipitibus si sint maturæ, vel sine si fuerint īmaturæ, vel iuiubæ, & aqua ferrea, & coriandri, & cum alijs succis, qui stypticitatem habeāt & aliquam grositiē substātiæ, uel aliquam rem admixtā, quæ teneat ipsum in stomacho, nec suę veloci penetrationi consentiat, sed resistat quales sunt vinū acerbū, et lymphatum cū aqua frigida, succus granatorū, agresta, succus macianorum, & citoniorū cum frigida aqua, in quibus sit panis infusus qui prę mittatur, vel cibus alius, deinde potetur. Cibus. n. & proprie panis cum sit spongiosus potum

A in stomacho retinet diù qui impressionem faciēt, & eius complexionem propriam alterabit nisi causa fuerit in mē bris remotis: tunc. n. frigida & humida subtilis substātię, & facilis penetrationis sunt cōuenientia, vnde si aquæ admisceatur vini modicum, vel aceti, optimū est fm Gal. q̄ si alteratur aer cum frigidis, & humidis, vt infirmi quiescant, et dormiant, repleantur, non abstineant à prędictis, & gaudeant, & lętentur, citius curabuntur, & potissime vbi à medicinis sument auxilium, quæ sunt simplices, & compositæ. Et simplices exterius existunt, vt rasura cucurbitæ, & succus eius, solathri, lactucæ, portulacæ, flores rosarum, violarum, nenufaris aqua ros. agresta, succus citoniorum cum aceto, & folia salicum, & similia ori stomachi applicata: sandali quoque, camphora, & spodium vbi materia cholerica influat ei. Interius autem vt lac acetosum, succus macianorum, mucilago psillij: aqua melonis indi, & aqua seminum communium, aqua prunorum, sebesten, iuiubarum, & lactucarum, & liquiritię, et similiū.

B Infrigidatio quoq; pedum cū aqua frigida caliditatem stomachi extinguit in debilibus proprie nō robustis, sicut calefactio eorum frigiditatem alterat, calefacit, & cōfortat, & proprie si sit temperata. medicinæ cōpositæ infra subiungent. Quòd si fuerit à mala cōplexione stomachi cum materia cholerica, complent ipsius ablationem aqua prunorum, aqua absinthij cum rosis, & sebestē, succus rosarum, violarum, & syrupus earum, & pulpa tamarindorum, & mel cassiæ fistulæ, & ex compositis aqua fructuum. Si vero sit amara salsa cōplent succus & aqua fumiterræ, et syrupus eius, & aqua lactis, & hiera. G. cum aliquo prædictorum frigidorum exhibita, & aloe cum aqua lactis, & similiter si fuerit à materia putrefacta, necnon, & quæ stomachi putrefactionem habent mundificare, quorum cognitionem præcedenti capitulo habuisti. Sitis autem mitigatur cum prædictis, & proprie potu alicuius prædictorum, & frequēti ablutione, & proprie cum aqua pura, vel permixta succo granatorum acetosorum, si fuerit à sola, & purā cō-

C plexionis malitia proprie, vel cum materia cholerica, cōferunt. n. causæ, & accidenti, & syrupus acetosus facit illud. Quòd si fuerit à salsa, & baurachia acetū lymphatū, maxime ausert, ait Gale. Sed, vt non cito penetret de stō, sit in eo virtus raphani, à proprietate. n. habet vt medicinas retrahat ad os stomachi, & teneat in eo, vt non cito penetrent, & materiam digerat grossam, quæ est pars eius, anisum quoq; proprietatem habet ad illud. Inquit Abo. Si vero fuerit à putrefacta materia, mitigabunt granata acria & muza. Et si sit influxa, membro influenti curā adhibebis, stomachū mundificabis, & confortabis. Quod si ex communitate propinquorum, et vicinorum membrorum fiat, duæ res sunt necessariæ, primo. n. illa rectificabis cum proprijs, quę ex prædictis sunt tibi nota, secūdo si impresio dyscrasiæ in ore stomachi facta fuerit, & remanserit alterabis cum prædictis. Et si quidem fuerit in meri, cum his, quæ in ore tenentur, vt cum carne prunorū, pulpa tamarindorum, liquiri. melonis indi, seu aliquo prædictorum frigidorum, & humidorū, & crystalli, paleę hordei, quæ resedit in aqua frigida, & masticatio ramorū portulacarum, & præputiorum vitis, & cum potu aquæ frigidę sugēdo sumpto ī vase stricti orificij, vt ait Abo. Et similiter si fuerit ab algamasat stomachi, & ieiuni. Si vero fuerit ex pulmone, & corde cū inspiratione aeris frigidi, et cum cibis, & potibus frigidis, & cordialibus, & medicinis interius, & exterius approximatis, quæ in cura cordis diximus, in quibus sit aliquid leptomeris substantiæ mixtū vel virtus eius deferens ad ipsum, vt crocus. Et si ex vicinitate ad meseraicas cū aperitiuis, quæ diximus supra in cura ægritudinis in via, & poro ipsius.

D Similiter si sit ex hepate cum endiuia, cum aceto, & syrupo eius, & aqua seminum cōmuniū, triasandalis, et diarhodō, & frigido genonis, & ceroto de sandalis, quod ī nostro posuimus antidotario, si fuerit supercalefactū: si ve-

De raphano.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 574 sur 1089

ro infrigidatum, cum dialthea, diacurcuma, & abſinthio, & ſyrupis eorũ, & eupatorio, & alijs, quę in proprio eius, loco dicemus ſumma Trinitate fauẽte. Et ſi ex cerebro cũ his, quæ in cura paſsionum eius diximus. Et ſi ex renibus cum his quę in cura diabetis dicemus. Et ſimiliter ſi ex cõ-
munitate ad totum corpus fiat cum his, quę curant febrẽ, hecticam & phtiſim, quę dicemus in proprijs capitulis, & aqua frigida cum vino mixta, vel aceto quod ſufficiat eſt
3. apho. 16. propria, dicit Gal. Et ſi ex ſudore diaphoretico, cum eis, q̃ diximus in cura cordis. Et ſi ex criſi cum tolerantia eius, ſi poſsibile eſt. Inquit. n. Hippoc. ea quorum criſis fit, aut facta eſt, nihil dare oportet, ſi autem non ſit poſsibile, mitigetur cum aliquo quod criſim, & euacuationẽ creticam quã ex proprijs ſignis præcognoſcendo expectas, habeat prouocare, nõ impedire, vt eſt aqua hordei & melonis indi, quæ à proprietate habent ſudorem prouocare, & ſemina communia, quę habent prouocare euacuationem per vrinam, & aqua fructuum, quæ prouocare habet euacuationem, & criſim per fluxum ventris, & ſimilia. Si vero ſitis ſit ex cauſa exteriori, & primitiua cauſa, quęcũq; fuerit auferatur, deinde eius impreſsio, ſi remãſerit in ore ſtomachi corrigatur, & alteretur. vt eſt prædictũ. Et ſi quidẽ ſit ex cibis groſsis, & viſcoſis multis, & diuerſis in quo rum digeſtione laborando ſtomachus inflãmatur, et ſic ſitit valde, cura eſt ſomnus, non potus. Inquit. n. Hippoc. Quibus nocte bibere deſiderium eſt valde, his ſi ſuperdormierint bonum. ait Gal. Intellige & hoc ſi ſitis ſit tolerabilis, & fuerit, pportio cibi, & potus paſſumpti. Quòd ſi nõ fuerit tolerabilis, nec fuerit proportio inter cibum, & potum, bibere aliquid ad mitigationem ſitis eſt vtile, deinde ſuperdormire, nihil autẽ bibere pœna eſt ſine iuuamine. quaſi dicat, tunc bibere iuuat, & nõ nocet, non bibere aũt eſt pœna, nec inde ſequitur iuuamẽtum, ĩmo potius nocumentum. Inquit enim Gal. igitur nullus prudens illud da bit vel faciet, quod nullam afferat vtilitatem, nocumentũ vero ſecum habeat immenſum, quare bibere oportet parum vini puri quod iuuat ſm Hipp. digeſtionem proprie in conſueto bibere poſt cibum. In non conſueto bibere vi num detur ad mitigationem ſitis parum aquę frigidæ, & proprie ſi cibus calidus fuerit, & ſiccus. vel vini lymphati ſi ſtomachus non tolerat aquam in vaſe ſtricti orificij fugendo, & quanto frigidior fuerit, minus ſufficit ex ea. ait Abo. Si vero ex cibis ſalſis, & aqua ſalſa cum potu aquæ maris fuerit ſuccurratur ei cum xylocrate granis muzorũ, & pomis dictis zarur, & cum vnctuoſis, vt eſt butyrum, & proprie ius, & brodiũ carniũ. Et ſi fuerit ex potu aquæ vitioſæ, & ſulphureæ ſuccurratur cum lacte, lactuca, cibis groſsis, & amylo, & vino ſubtili odorifero, et vtriſq; cum aceto lymphato. Quod ſi fuerit ex punctura animalium, & reptilium calidiorum, primo curetur cum eo quod generaliter reſpicit venenum ipſorum, vt puta cum frigidis, qualia ſunt coriandrum, lac vaccinum acetoſum infrigidatum in niue, & aqua camphoræ, & ſimilia, vel aqua frigida cum puluere terræ ſigillatæ, quę extinguit inflammationem, & eius educit ſubſtantiam, deinde cum cognoueris ſpeciem animalis, adminiſtrabis, quæ ſunt propria, quæ infra dicemus. Si autem ex medicina ſoluente ſufficienter, aut ſuperflue fuerit, ſuccurrendũ erit prout te ſcire fecimus cum de conſolatione medicinarum locuti fuimus in accidentibus, quę hereditare faciunt medicinæ ſolutiuæ. Sitis autem ex qualibet aliarum cauſarum procatarticarum cura eſt ipſarum amotio, & priuatio cum regimine ſupradicto de ablatiõe ſitis. Ablatio ſitis, & diminutio ex contrarijs erit cauſis, & cura erit etiam cõtraria: corruptio vero ſitis ex ſimilibus cauſis corruptionis appe-
Syru. vtilis ad ſitim. titus proueniet, & ſimilis erit cura. Syrupus extinguẽs ſitim ex cauſa calida, & ſicca propria vel coniuncta. ℞. endiuiæ, cicoreę, hepaticę, lupuli, boraginis, acetoſellæ aleluie, añ. ʒ.i. violarum roſ. florum nenufaris, & cucurbitę, lenticularum, aquę florũ vuæ, ana. ʒ.i. hordei mundi par-

E tem. i. prunorum ſebeſtẽ, iuiubarum, ana numero. xxv. ſeminũ frigidorũ, ana. ʒ.i. ſeminum cõmuniũ. ʒ.ß. pſillij integri, ſe. citoniorum, ana. ʒ.i. zucchari albi, lib. i. ſucci granatorum muzorũ, lib. ſ. aromatiçent cum ſandalis albis, & rubeis, & ſpodij, ana. ʒ.i. camphorę. ℈.i. croci grana. v. ſumat cum aqua frigida, & teneat in ore cryſtallũ. Item fiat iuleb de ſucco limonum vel de cucurbita quod poſuimus in antidotario noſtro, & trochiſci de cãphora, & electarium triaſandalorum. Item epithemetur ſtomachus cor, & hepar ex puluere camphorę, ſandalorum cũ ſucco raſurę cucurbitę, aqua roſa. & pauco aceto, & cataplaſmetur cũ folijs ſalicis vitis in aqua roſata. Medicamen Gale. quod magiſter Ioãnes de Procida fecit Imperatori in ſiti vehementi. ℞. aquam frigidam, & irrora deſuper acetum album purum quantũ tolerare poterit bono modo, & da bibere ſtomacho ieiuno quantum eſt cupa, ſanabitur, ſtatim ſm Gal. ſi Chriſtus voluerit.

De nocumẽtis digeſtionis ex quibus eſt debilitas, & deſtructio, & corruptio, & cura eius. Cap. 22.

F DEbilitas digeſtionis eſt nocumentum actionis digeſtiuę ſtomachi, & fundi eius cui propria eſt. Cũ enim nocumentum ipſius ſit triplex tantũ. ſ. diminutio, deſtructio, & corruptio, nec ſit in ſuperfluitate, vt aliarum miniſtrantium, debilitas digeſtionis erit nocumẽtum diminutionis ipſius, & eſt cum minus digerit, q̃ conſueuit, & in longiori tempore. Sed deſtructio eſt cum nihil penitus digerat, vel aliquid de quo non ſit curandum, ſed derelinquit crudum reliquum. Et corruptio eſt cũ in malam cõuertat qualitatem. ſ. aduſtam ſeu fumoſam, aut acidam, vel corruptam, putridam, & fœtentem, et naturę odioſam, non autem conſiſtit eius nocumentum in ſuperfluitate, vt aliarum. Cum enim omnis actionis virtus exiſtat initium, actio quæcunque erit principaliter à virtute, ſed mediante organo, vt ſi quidem nocumẽtum fiat in ea, non erit ex parte virtutis proprie, ſed ex parte organi, vel obiecti, vt ait Gal. & hoc in alia ſcientia eſt monſtratum.

G Cum enim afferat, q̃ ſingulum membrum operetur propriam actionem per propriam qualitatiuam criſim, quæ ex quatuor eſt qualitatib⁹, ſtomachuſq; organum exiſtat primæ digeſtionis, hepar ſecundæ, & alia membra tertię, tũc proprie virtus digeſtiua perfecte operabitur cum eo, cum ipſe qualificatus ſeu complexionatus exiſtat, prout ipſa virtus, & eius operatio exigit. Cum autem digeſtio, ſit alteratio, fiatq; per decoctionem indiget virtus organi ipſius calore. & cum ſit eius alteratio quędam adæquatio virtuti nutritiuę, indigebit calore temperato in ſua qualitate non diſtemperato. Temperati enim caloris eſt æqualiter agere in oẽm partem decoquibilis rei temperatæ ſeu ęqualis elixabilis, & etiam affabilis vt ſuperius eſt mõſtratũ in cura melancholiæ. Et proinde Gal. ait. Et nõ oportet, vt ſit in mẽbro, quod indiget digeſtiõe niſi ſpiritus vaporoſus multę quãtitatis. Et ſic ſm finẽ ęqualitatis in qualitate, ita q̃ quanto maior erit digeſtio tanto maior erit ęqualitas, & econuerſo. Et quia quãto maior erit digeſtio,

H erit magis naturalis, nec eius maioritas generabit peccatũ, vel nocumẽtũ in opatiõibus alijs, ſicut maioritas aliarum cum oẽs aliæ ordinentur ad ipſam non econuerſo. Si vero diminuitur, obtunditur, & debilitatur. Aut adeo diminuitur, & debilitaẽ, q̃ nihil tentat alterare, & coquere de quo ſit curandum, & fit indigeſtio ſeu digeſtionis ablatio. Aut adeo diminuiẽ, q̃ incipit alterare, & coquere, nec deficit in alteratione, ſed vigoroſe nõ agit, ĩmo tepide paulatim, & ſic in longo tempore deuenit ad decoctionis perfectionẽ, & qualitatẽ, & tũc fit digeſtionis debilitas. Aut deficit via non potens venire ad terminum ęqualitatis in alteratione, & tunc fit corruptio in acidam qualitatem. Cum vero ſuperfluit, conuertit in fumum, & maxme ſi obiectum ſubtile exiſtat: vel etiam corrumpit cum calor nõ ſtet cum natura, ſed fit ita debilis ex ſuperfluitate factus, adeo q̃ nõ regat, et extraneus dominetur ſuperfluẽs.

Talis

Talis autem in fumū cōuerſio ſeu aduſtio nō facit ſuperfluitatem in digeſtione, cum ſuperfluum dicat additionē quanti, quod preſupponit ſpeciē & non mutationē eius. Conuerſio autē in aduſtionem, vel fumum non ſeruat ſpeciem adęquationis quam intendit digeſtio, īmo de æquatione alterat, & trāſmutat in ſpeciem diuerſam. ſ. aduſtionis & fumi, nec reducibilem etiam cū ſit crudū, & in acidum mutatio. Nam ſm Auer. quod ſuper excoctū eſt incrudari non poteſt. Quod autē crudum, & ſemicoctū eſt, poteſt in oēm adæquationis perfectionem adduci. Inquit Gal. manet autē quod corruptum & ſm ventrē & hepar, ſed tempore procedenti paulatim digeritur, et fit benignū quod prius habuit indignum, et illud per naturam enumerandis digeſtionem fouentibus quo ad vitam. Talis autē mutatio dicitur corruptio à medico ſicut in acidum mutatio, licet non proprie, quia non eſt obiecti derelicto à regimine naturalis caloris, ſed tū large vt ſuę eſt conſiderationis ad veram, & non verā. Et inquātum talis alteratio non eſt ad generationem, quę eſt æquatio intenta à digeſtione. conuerſio erit in contrariū talis autē eſt corruptio, nec poteſt eſſe aliud, cum generatio & corruptio ſint īmediate cōtraria, nō ſic aliæ miniſtrantes. cum. n. earū actio non ſit per motum alterationis vt digeſtio, ſed potius per motum localē, qui non diuerſificat ſpeciem ſuperfluitatis qualitatis organicę ipſarum, nō mutabit, nec alterabit in diuerſam ſpeciem, quā ſua intendat virtus in actione, ſed in ſpecie actionis preſuppoſita addet, quātum ſic poſſunt ſuperfluere ſicut diminui ſm intenſionem et remiſsionem proprię qualitatis agentis, hoc quoq; declarat ipſarū corruptio, quæ in malo conſiſtit motu.

Ex quibus abundantibus intelliguntur ſpecies nocumēti digeſtionis, quot ſunt, & quæ, & quomodo conueniant propter quod in vno redigemus capitulo, & quomodo differunt inter ſe innoteſcit, & etiam cauſæ eorum in generali, aut enim ſunt ex parte organi & agentis inſtrumentalis, aut ex parte obiecti. ſ. cibi & potus, aut ex parte extrinſecus ſuperuenientium habentium indiſpoſitionē ipſam. Ex parte autem ſtomachi dupliciter, aut quia patiatur in ſe principaliter, aut propter communitatem & colligantiam. In ſe principaliter, vt quia patiatur quālibet ęgritudinem, vel quia ſit dyſcraſiatus, quod eſt plurimū, & tūc aut eſt dyſcraſiatus dyſcraſia digeſtioni principaliter nocua, aut dyſcraſia nociua alīs operationibus deſeruiētibus digeſtioni. Primo modo quia ſit dyſcraſiatus ſtomachus, & fundus eius dyſcraſia frigida & ſicca, pura vel cum materia quod eſt plurimum aut parum excedente, & tunc accidit debilitas, aut valde, & tunc accidit deſtructio, vt cū eſt confirmata, aut mediocriter, et tunc accidit corruptio. Itaq; frigiditas omnis nocumenti poteſt eſſe cauſa, caliditas autem ſolius corruptionis niſi tantum ſuperfluat, q̄ deſtruat actum virtutis, & tunc cauſabit deſtructionem, nō debilitatem. Secundo modo quia ſit dyſcraſiatus ſtomachus quantum ad os eius dyſcraſia frigida, quæ dum ſuperfluit, attractiua trahit plus, q̄ digeſtiua digerere poſsit, vel quia ſit dyſcraſiatus quantum ad fundum, & concauum eius dyſcraſia frigida & humida, vnde contentiua deficit nec poterit continere quandiū operata fuerit digeſtiua. Aut quia ſit dyſcraſiatus quātum ad os aut inferiora eius partem, quæ portanariū dicitur dyſcraſia calida acuta, & pungitiua, pura vel cum materia magis moleſtante expulſiuam ad expulſionem cibi, vel potus antequàm digeſtiua ſuam compleat actionem, ſic digeſtiua deficiat nō propter ſe, ſed propter defectum aliarum miniſtrantium ordinatarum ei, vt dixit Gal. parum vel multum. Propter colligantiam vero & communitatem, quia aut ad totum eorum, vt in febrientibus vel algoratis, aut aliquid aliorum mēbrorum maxime principalium, quibus alligatur. & tunc aut propter communitatem abſolutam, & eſt cū nihil corporeum aduenit ſtomacho ex illis, vt eſt in ſorti dolore capitis, vel neruorum, vel in ſpaſmo, vel doloreat.

A threticо, vnde ſtomachus debilitatur, vel in fluxū ſupfluo ſanguinis hepatico, vnde cōpatitur, et debilitatur ſtomachus. Aut non abſoluta, & eſt vt cum aduenit ex alīs mēbris ad ipm humor, puta cholericus ab hepate, & à ſplene melancholicus, vel corruptus à matrice ꝯrumpens cibū ad fumoſum vel acidum, uel quiā ad eū vapor emittatur, ut ſuperius habuiſti. Ex parte autē abiecti cibi & potus, & ex parte extrinſecus ſuperueniētium qualiter cōtingat ſuperius in cauſis debilitatis ſtomachi extitit declaratum, redi ergo ad illud, ibiq; conſidera.

Signa autē, quę hic oportet cōſiderare ſigna ſunt, q̄ demōſtrant digeſtionem deficere ex ſe principaliter, & deficere propter defectum aliarū miniſtrantium, et ſunt, nam cum digeſtiua deficit ex ſe, aufertur vel tardatur digeſtio nulla apparente cauſa manifeſta, & nocumēto, in alīs ēt cibi facilis digeſtionis, vel conſueti plus ſolito. Quādoq; vero eſt ex defectu appetitiuę, & attractiuę, & tunc prędicit lęſio in ea, quę eſt manifeſta. Quandoq; vero retentiuę B eſt retentio mala, & citius egreditur ſolito, non præcedente nocumēto in appetitu. Sed ſignum diſtinctiuū q̄ talis exitus ſit velox ex defectu contentiuæ, & quando ex ſupfluitate expulſiuæ eſt, quia cum eſt ex defectu contentiuæ egreditur præter voluntatem, & quod egreditur maioris eſt quantitatis, nec apparet in eo aliquid acutum & eſt velocioris exitus, quando vero eſt ex ſuperfluitate expulſiuę eſt econtra. Et attende antequā ad curam peruenias, q̄ cum digeſtio introducens ſpeciem in obiecto ſit triplex. ſ. ſtomachi, hepatis, & membrorum, in quibus quod dictū eſt in ſtomacho, & in alīs verum habet, licet addatur quā doq; quarta, quæ eſt depurationis non ſpeciei generatio, ut eſt venarum inter ſe, quæ ordinem habent, & habitudinem, nam digeſtio ſtomachi eſt prævia, & diſpoſitiua ad ſecundam, & licet ſtomachus ſuiipſius gratia appetat, et digerat cibum, vt ait Gale. illud totum de intentione ſuæ naturæ particularis eſt, ſed de ordine vniuerſalis naturæ omnia diſpenſantis, quæ regulariter digerit pro toto, & in C digeſtione efficit iuuamentum digeſtioni hepatis diſponēdo. Secunda eſt hepatis, & operatiua chyli fons, & principium vegetatiuæ virtutis. Tertia eſt membrorum, & completiua. Ad hæc. n. digeſtio alteratur utraque ut in alīs membris, & nutricationi ipſorum digeſtibilia apta reddat, & proinde nocumentum unius in aliam extenditur & econuerſo, & proprie cum nocumētum diminutionis aderit, quod in generatione ſpecierum hydropiſis eſt manifeſte uidere, unde Gal. inquit, q̄ ſicut cibaria deficiēter cocta, uel aſſata exterius uenter non poteſt digerere bene, ſicq; ſm uentrem male digeruntur, & in ſecūda coctione, quæ in uenis eſt ſimiliter, & contingit ſuperfluitates in corpore generari, ex quibus ęgritudines generari reliquas in uniuerſo corpore eſt uidere, & maiores quanto nocumentum maius exiſtet, cum mater ſit omnium indigeſtio ægritudinum, ſic quaſcunq; adducit paſsiones, uel ægritudines non ſolum proprias, ut ſunt ſpecies hydropiſis, quæ propter infortunium digeſtionis eius eſt fiens, vt ait Gal. D ſed etiam ex colligantia, & vicinitate alterius compatientis ad ea, vt. ſ. cerebro ad ipſum, cuius plurimę diſpoſitiones ſunt propter diſpoſitiones membrorum digeſtionis, & proprie ſtomachi, licet cōuertere illud ſuper parum vt dixit Abo. ſic adduci epilepſiam indigeſtio, & corruptio melancholiam, mirachiā, vel etiam cordi cui adduxit ęgritudines proprias. Vel etiam totius corporis, cui adducit indigeſtio conſumptionem, & hecticam ſenectutis, et debilitas eius extenuationem, & macredinem, corruptio vero febrem & in cute pruritum, ſcabiem, morpheam, & ſimilia ſm diuerſitatem digeſtionum, & nocumentorum ipſarum. Et proinde etiam nocumentum ipſarum ægritudinum eſt prognoſticum ſignum in diſpoſitione ęgra, quare eructuatio acetoſa, & fumoſa magis in conualeſcentibus ex febre prognoſticatur recidiuationem.

Cura eius nō erit ſtolidi medici, ſed ſolertis ſoliciti memorantis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 576 sur 1089

morantis, & experti quem vt perfectum approbat Gale. Sciendum igitur ꝙ cura nocumẽtorum digestionis est duplex, quędam destructionis & debilitatis, quædam corruptionis. prima est illis cõmunis cum non differant in specie, nec in causa, sed in quanto, causa.n.cum maior est, & valde lædens facit destructionem, cum vero parua lędens parum generat debilitatem, vt superius dictũ est. Talium aũt cura est quatuor res. prima abscindit causas & aufert. secunda ordine digestionis cõfortat stomachum hepar, & membra. tertia corpus vel membrũ si quod sit, cuius communitate proueniat nocumẽtum rectificat vt dictum est, & dicetur in loco suo. quarta accidentia consurgentia mitigat, quæ sunt inflatio, rugitus, angustia, dolor, & arsura, quorum causam iã diximus. Abscisionem aũt causę interioris complent curæ ægritudinum prędictarũ complexionalium purarũ, vel cum materia diuersarum, vel ęqualium vel complexionalium simplicium, & compositarũ stomachi, quas superius habuisti hepatis, & membrorum habentium debilitare ipsa, quas infra dicemus propitiante Christo. Ablationem vero causarum extrinsecarũ cõplent priuationes, & mutationes ipsarum ad rectũ, & debitum digestioni prout in cura debilitatis stomachi extitit intimatum. Secundã rem complent administratio rerum confortare habentium ipsa organa digestionum cum qualitate contraria causę debilitanti, vel cum proprietate vel vtroꝙ, quas in debilitate stomachi habuisti, & in cura hepatis dicentur, & cura cuiuslibet membrorũ corporis, quæ sequetur. Ex his.n.quæ confortare habent corpus, & omnia membra, quædam sunt cõia, quędã vnicuiꝙ ꝓpria. Cõmunia sunt, quæ eius, & ipsorum dyscrasiam alterant, & ad temperamentũ complexionis adducunt, & substantiam vniunt, aut complexionem, vt oleum ros. quod calefacta et infrigidata calefacit ſm Gal. Aut à proprietate vt lutum figillatum. Et quædam sunt, quę à complexione simul & proprietate habent cõfortare corpus & membra, vt est acetũ squillæ, stœcas, omnes species olei, sandaracha, lac, caro, granum pini, manna, dactyli immaturi, myrtus, glans, lubẽ cordumenum, xyloaloe, chamæmelũ, et folia citri, vua passa, myrrha, et gallia. Et balnea, vnctiones, & olea cum prædictis diuersificatis ſm diuersitatem dyscrasię corporis & membrorũ. Et ex confortantibus corpus & omnia membra in digestione sunt exercitium moderatũ. Inquit.n. Gal. exercitium vtile est. nã cõmouet calorem naturalem, & validas facit virtutes vitales & animales ad suas peragendas actiones. Cibi calidi & humidi complexione substantiæ subtilis, & frãgibilis, digestio.n. vt Gal. ait per calidum & humidum fit, quies, & somnus digestioni complendæ proportionatus, vt primo super dextrum fiat, secundo super sinistrum, & tertio redeat super dextrũ, & sit continuus, sufficiens sine interruptione, quãuis aliqui dicere velint ꝙ digestio tertia melius in vigilꝫ compleatur, cum.n. causa eius calor naturalis sit, & in vigilꝫ ad regionem ipsius redeat digestionis, & ad interiora reuocetur in somno, vt dixit Gal. cum ait, somnus & vigiliæ reuocatione naturalis caloris interius, & exterius fiunt, igitur in vigilꝫ confortans ex reuocatione in ea digestionẽ complebit melius, ꝙ in somno. Cuius contrarium Aristo. in de somno dicit. & Gale. in de accidenti, & si reuocetur in somno ad interius, non tñ derelinquet exteriora, quin sufficiat ad digestionem ipsorum maxime cum non solum in eis per calorem naturalem digestio compleatur, sed etiam per complexionem propriam vniuscuiusꝙ temporum fouentibus conseruatã. Et ex illis est amplexus infantis carnosi vel catuli ſm Gal. & humiditas ventris tẽperata. Inquit.n. Hipp. in apho. Quicũꝙ vẽtres habent humidos, iuuenes quidem existẽtes, melius cõmutant siccos habentibus. Et vinum bonum temperate sumptum, per oĩa enim digestionem adiuuat, dicit Ga. & pauca comestio, & potatio vel abstinentia quod dicit Isaac summã medicinam oĩum aliarum & gaudium tem-

1.apho.53.

E peratum. Et ex eis sunt medicinæ simplices, & cõpositæ, quę infra dicentur, si trinitas annuet. Et simplices quidem sunt proprie sicut piper, zinzib. galanga, nux mus. gario. herime. crocus, hahasce, et syrupus eius nasturtium, cuscuta, mastiche, mẽta, cortex olibani, arbor styracis, radix siseleos, ruta, raphanum & similia, et acetum excitat appetitum & digerit, propria vnicuiꝙ in cura ipsius propria dicentur cum aderit locus & tempus, & breuiter vt vnum quodꝙ membrorũ ad suam naturã propriam reducatur, per quam operatur propriam actionem, vt superius dictũ est, quę in alio esse non possunt, differũt. n. operationes in membris ſm diuersitatem complexionum in eis, & econuerso vt dicit Gale.

Cura vero corruptionis digestionis est tres res consimiles illis quas in cura corruptionis appetitus diximus., prima est humoris corrupti in locis, & organis digestiõis mũ dificatio. secunda est abscisio causarum dispositionum à quibus procedit corruptio. tertia est corporis vel membri (si quod sit communitate cuius, puenit) mundificatio.

F Primam rem complent mundificantia stomachi putredinem, quæ supra in cura corruptionis appetitus posuimus, & abstergẽtia putredinem & corruptionem hapatis, quæ infra proprio dicemus capitulo. Et ex illis est etiam cinnamomũ, cassia, & crocus, & spica, endiuia, absinthiũ, & eupatoriũ. & etiam abstergentia putredine à membris, quorum quædam propria & cõmunia sunt simplicia, & composita. simplicia sunt, cinnamomum, crocus, & breuiter omnia mundificantia sanguinem, quorum summam posuimus in consolatione medicinarum: & vinum, vniuersas. n. mouet excreationes, vt ait. Gale. composita sunt, ꝙ componuntur ex eis, quę in antidotario nostro sunt dicta, & propria vnicuiꝙ in suis capitulis quæres. Secundam rem complent administratio medicinarum alterantium dyscrasiam membrorum & ciborum corruptibiliũ, quarum in præcedentibus capitulis præcesit rememoratio.

G Tertiam rem complent curæ ipsorũ membrorũ quorundam, quæ dictæ sunt, & in suis aliquorum dicentur capitulis, illuc perge. Et aliqui addunt quartam, quæ accidentiũ est correctio, si qua insurgãt, vt sunt corruptio, appetitus, seu debilitas ardoris, seu frigiditas sensus in ore stomachi, & eructuatio acida, fumosa, & fœtens, quam nausea sequitur, quorum curam aliquorum diximus supra, & infra ponemus in parte spiritu sancto annuẽte qui sit benedictus.

Electariũ nobile stomachi confortatiuũ.

Electarium nobile confortans stomachum, & digestionẽ eius. Recip. galangę, nuc. musca. cardamomi, ana. ʒ. ij. anthos. ʒ. iiij. mentæ, hahasce, ana. ʒ. iij. syrupi de zuccharo quantum sufficit. Electarium descriptione Nicodemi contra vitia stomachi ex frigida causa, & confortat ipsum cor, cerebrum, & hepar, & subuenit epilepticis, & vertiginosis quod Rec. anisi. ʒ. ß. coralli, spicę, ligni aloes, ro. gar. galliæ, galangæ, zedoariæ, ana. ʒ. iij. pæoniæ. ʒ. ij. myrrhæ. ʒ. iij. margaritarum. ʒ. vi. ambræ crudę. ʒ. ij. musci. ʒ. i. masti. drac. ij. Confice cum syrupo corticum citri.

Aliud electarium ad idem.

Cerotũ stomachi confortatiuũ.

Filius Zachariæ, Cerotum confortans stomachum & re-
H tinens calorẽ eius. Reci. ceræ mundæ. ʒ. iij. terebinthinæ. ʒ. iij. olei nardini. ʒ. ij. liquefac eas & supaspergepuluerẽ. ℞. myrrhę masti. aloes, ana. ʒ. i. ro. ʒ. vi. pęoniæ, castorei, ana. ʒ. ij. anisi. ʒ. vi. calamẽthi. ʒ. vij. gario. nuc. mus. cardamomi, calami aro. rheupontici, ana. ʒ. iiij. Confice vt bene stomacho adhæreant.

Vnguentũ stomachi confortatiuum.

Vnctio stomachum confortans & digestionẽ eius, & vniuersas operationes eius. ℞. olei ros. myrtini, olei nardini, ana. ʒ. iij. ceræ. ʒ. i. mastich. myrrhę, aloes, mumiæ, ana. ʒ. iiij. armonia. ʒ. ij. nu. mus. ʒ. i. Cõfice & inunge, & superaspergepuluerem cinnami. anisi, corticum granatorum, ana. põdus aur. i. aromatiza vnguentũ cum xyloaloe, & musco. Hippoc. quoꝙ dixit aloen hepaticam cum aqua arthemisię seu absinthij propinatam ieiuno stomacho sanat stomachum ab oĩ languore educendo ab eo materias fraudulentas, cõfortat cerebrum, & viscera mundificat, vermes occidit, & repellit, & sanat apostemata

Remediũ hy.

Pilulæ valde nobiles ad dolores ſtomachi. Eedē ſupra habentur.

mata ſtomachi & viſcerum & hepar mundificat. Pilulæ confortantes ſtomachum in oſ eius lāguore & lęſione intrinſeca nec permittūt humorē in eo putrefieri, ſed abſtergunt,& qui vtitur eis diebus ſingulis illęſus permanebit à dolore ſtomachi & capitis,& ſunt ſalubres oculis, & ei q triſtatur,& eſt medicina matricis vitioſæ, & aliorum viſcerū. ℞. maſti. 3. iiȷ. aloes electę. 3. x. agarici boni. 3. iiȷ. cōfice cum ſucco altile. doſ. eſt pilulę. ȷ. vel. iiȷ. quando itur dormitum,& poſſunt capi ſm numerum voluntatis.

De nocumentis retentionis ex quibus eſt tarditas,& velox deſcenſus cibi digeſti de ſtomacho in ventrē & cura eius. Cap. 23.

EX quo diximus de nocumentis attractionis vel appetitus,et digeſtiōis ſtomachi,ſequitur de nocumētis retētionis. Ad quod ſciendum eſt q retētio ſtomachi ordinatur digeſtioni eius principaliter,quia eſt proprie iuuatiui cibi, & potus vt ſuperius dictum eſt. digeſtio enim retentione indiget cum fiat in quiete,vt ait Gal. retentio enim ſecundūm naturam præcedens tandiū retinet quandiū digeſtio fit. cum autem digeſtio cōpleta fuerit,retentio ex armonia naturæ cedit expulſioni, quæ donec fiebat retentio quieſcebat. Primo enim digerit ſtomachus cibum ſuiipſius gratia,& dum digerit retinet, cū autem digeſſerit quod eſt benignum ſuis tunicis apponit. Reliquum vero aperto portanario ad inteſtina impellit, vt ait Gale. Si ergo retineatur cibus in ſtomacho quandiū digeratur,deſcendat atq ad inteſtina digeſtus vſq ad horam ſtatutam,ſeu tempus commune quod eſt latitudinem habens maiorem quanta eſt infra. xȷ. horas vel quanta in vnoquoque corpore conſueuit naturaliter eſſe retentio erit conueniens & naturalis. Si vero vlterius prolongetur quantum eſt à. xȷ. horis vſque ad. xxȷ. ſecundū plus & minus, & illud propter multitudinem diuerſarum habitudinum exiſtentium inter agentia ſeu digeſtionē & digeſtibilia arguet ſuper intemperantiam, & peccatū retentionis vel digeſtionis ipſius, quemadmodū ſi infra ſubſiſtat,vt quia cibus deſcendat digeſtus, & tempeſtiuus ſyllogiçabit ſuper digeſtionem fortem. cuius ſeruitio ordinatur,deinde ſuper retentionem à qua etiam mediate procedit aut ſuper vtrunque.

Cauſa ergo deſcenſionis cibi de ſtomacho longe & breuis erit aut propter digeſtionem fortē vel debilē cui ordinatur,aut propter peccatum retentiuæ principaliter & in ſe deſeruiens ei. Peccatum autem digeſtiuæ aut eſt propter ſe principaliter,aut propter peccatū aliarū miniſtrantium ei, principaliter autē peccare poteſt in ſe retentio vt ſuperius dictum fuit in alȷs operationibus miniſtrantium quadrupliciter,aut. n. nihil retinet,quia non circūtrahitur cibo,nec aliquo modo tenet ita vt cibus indigeſtus deſcēdat inferius. ſicut eſt videre in lienteria manifeſte, vel vomitu ilico poſt cibum facto de quibus dicetur, aut parum retinet,quia non vſq ad perfectam digeſtionem, licet cōtrahatur cibo bene,vt in fluxu, & vomitu ſemidigeſtorū facto poſt cibum per aliquod tempus ſumptum, aut corrupte retinet,vt quia non circū trahatur cibo recte,& perfecte,ſed cū tremore,quare accidit rugitus,& inflatio,aut ſuperfluit, vt quia digeſtum vltra tempus conſtitutum teneat. Ex cauſa in ſe. ſ. propter cōplexionis ſtomachi malitiam non propter cibi, vel viæ oppilationē inter ſtomachum & inteſtina,vt ſuperius dictū eſt, ſed qualitercunq contingat nocumēto expulſionis aliqualiter cōmiſcetur. ſi. n. debiliteſ retentio ſuperfluet expulſio. & ſi ſuperfluat retentio,expulſio deficiet,& ſi corrumpatur expulſioni diſponatur,et pręparetur,et ecōuerſo. Et aliq male retinet retentiua,& male expellit expulſiua vt in ſingultu cōtingit ſicut ait. G. Et quod diximus in ſtomacho etiā in alȷs intelligas membris proportionalibus eis. Cauſa autē nocumenti retētionis eſt diuerſa ſm diuerſitatem ſpecierum eius,ſi enim auferatur vt nihil retineatur de quo ſit curandum cauſa eſt quam in lienteria dicemus, & vomitu. Si

A vero ſit debilis non vſque ad completam digeſtionem tenens,cauſa eadem eſt,ſed minor, quia plurimum cholera miſſa eſt ad ſtomachum fiente digeſtione excitans expulſiuam,& faciens deficere cōtentiuam,quod ſignificat mixtio ipſius choleræ cum cibo cum egeſtione inuentæ vel vomitu. Et quandoque eſt cauſa extrinſeca ſuperueniens hora digeſtionis,vt eſt motus fortis & violentus deponēs cibū faciendo deficere contentiuam antequā digeſtio cōpleatur. Si vero corrupte teneat, cauſa erit mala cōplexio frigida humida non permittens bene circumtrāhi cibo,& perfecte ita vt nullum relinquatur vacuum. Si vero ſuperfluat,cauſa erit complexio ſicca ſtomachi, vel cibi natura vel oppilatio viæ quam in ileō dicemus. Signa quoque eadem erunt,quæ ibi dicta ſunt & dicentur. Et cura ſimiliter, & ſi quidem longa retentio cibi in ſtomacho iam digeſti, & tardus deſcēſus ad inteſtina ex debilitate,pueniat digeſtionis confortatio digeſtionis iam dicta erit curatio eius. Si vero propter ſuperfluitatum retentiuæ duo oportet agere,mollificare. ſ. & lenire ante cibum,& poſt comB primere cum notis & cum cibis facientibus ipſos deſcendere in viſcera, vt eſt piper longum, diatrion, triaſandali, ſemen præmiſſum. Et poſt digeſtionem,quæ faciunt deſcendere,& penetrare,vt eſt exercitium, vinum,calamenthum,& diacalamenthum,theriaca,zinziber conditum, balneum aquæ calidæ,& frictio ficus nuces, vel amygdalæ,fiſticum,& ſimilia vias nutrimenti aperientia. Si vero breuis retentio ſit & velox deſcenſus ad inteſtina propter digeſtionis fortitudinem curationem non habet,quia ſtat cum natura. Si vero propter aliquam cauſam debilitantem cōtentiuam, quam in lienteria dicemus cura erit quā dicemus ibi. Medicamen expertum ei à cuius ſtomacho deſcenſus cibi feſtinat. Sumatur vitellus oui aſſati, & cochlear vnum mellis, & maſtiches contritæ, danich. ȷ. & iungantur omnia in cortice oui,& aſſentur ſuper cinerem calidum,& ſine intermiſsione moueantur, donec parata ſint,& comedatur hoc,& adminiſtretur tribus diebus,& C oportet vt adminiſtretur aliquid ante cibū ex ſtypticis frigidis ſiue calidis prout diſpoſitio requirit, quæ te ſcire ſuperius fecimus. Et etiam emplaſtra galliæ noſtra, quæ in antidotario noſtro diximus miniſtrenē ſm neceſsitatem, & dormiat ſupra cibum & quieſcat, neq exercitetur omnino. Emplaſtrum de mucilaginibus expertum ei à cuius ſtomacho tardatur deſcenſus cibi propter ſuperfluitatē retētiuę,& oportet vt prę mittātur lubrica ante cibū calida vel frigida,prout notat neceſsitas, & poſt cibum ſumanē ſtyptica, vt ait Gale. lubrica frigida ſunt fructus recentes æſtate,& pruna p ſica vuę,& ſimilia, & hyeme pruna ſicca. Et vtroq tempore caſsiafiſtula,tamarindi,violę,& ſyrupus earum, & ſuccus roſarum. Calida ſunt ficus recētes & caricæ,mucilago,ſēnugræci & ſeminis lini,oleum ſorbium & huiuſmodi.

Medicamē cōtra deſcē ſum velocē cibi a ſtomacho.

Empſm.

De lenitate ſtōi ſiue lubricitate ſiue liēteria. Cap. 24.

IVuamentum ſtomachi et miniſterium ad quōd ipſum natura inſtituit principaliter, vt ex dictis habetur, eſt D cibi exterius attracti ab ore per meri alteratio, & digeſtio cū virtute, & proprietate qua ipſum dotauit natura, ſed vt alteret neceſſe eſt vt detineat,ſi autē detinet inſtrumentaliter ex aſperitate detinet. Eſt aūt aſperitas inęqualitas quædam ſm durum corpus in ſtomacho naturaliter fiens ex corrugatione aut contractione tunicarum eius cū villis earum ſupra cibum clauſo portanario, vt nullū inter eos vacuum relinquatur ad quod diſponit eius neruoſa ſubſtantia,& natura vt ſuperius monſtratum eſt. Si ergo ſtomachus digeſtionis organum debet vt detineat naturaliter eſſe aſper,& ſi fiat lenis lędetur principaliter retētio,& digeſtio,cōſequenter ęgrotabit ęgritudine, quę ſm eſſentiam ſuā dicitur lenitas ex nominis ſignificatione, vt helenes poſuerunt,ſed ſm accidens immediatū dicetur lubricitas,& ſm mediatū lienteria. i. cibi indigeſtio vel velox exitus cibi indigeſti ſicut voluit Gal. primo. n. lenitur

ſtomachi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 578 sur 1089

ſtomachi interior ſuperficies, deinde ex ea deficit contentiua, & lubricat cibus ex quo conſequenter deficit digeſtiua, & vltimo cibus egredietur indigeſtus.

Cauſa autē eius eſt duplex interior & exterior. Interior eſt principalis, & eſſentialis, & eſt duplex. quędam per ſe, quædam per accidens. Per ſe eſt mala complexio humida pura vel cum materia phlegmatica, vel mucilaginoſa lubricum faciente in ſtomacho aggregata, & adhęrens, vel à cerebro, vel toto corpore illi influxa cibum & potum ſecum aſportans, vel faciens lubricare. Per accidens eſt duplex, vna eſt mala complexio frigida paralyticum faciēs, & prohibens ſtomachum, & villos eius agere ſupra cibū, calida vero & ſicca eam non efficit niſi adeo vltimetur, vt deſtruat actum proprie virtutis ſicut in propinquis morti accidere conſueuit. Materia quoq; calida & cholerica per ſe exaſperando contrarium operatur, per accidens aūt efficit eam mordicando & vlcerando. Alia eius cauſa eſt vlcera, & in interiori ſuperficie ſtomachi quibus cibus, & potus adueniens ſtomacho mordicationem, & punctionem infert atq; moleſtiam, vnde virtus expulſiua eius ad eorum expulſionem mouetur antequàm operationē ſuā exerceat retentiua. Cauſa vero exterior eſt vt coadiuuās ad depoſitionem cibi & potus ante digeſtionem, & eſt cibi diſpoſitio & natura, quia ſit ſubſtantiæ grauis & groſſæ, aut ſubtilis, quæ aduritur & pungit & moleſtat naturam, aut liquidæ fluxibilis, aut mucilaginoſæ lubricantis, aut heterogeneę, vt eſt lac, quòd corrūpitur vel moleſtatur, vel fit qualitatis acutæ, vt piper, vel ſinapis, & eruca, vel venenoſæ virtutis, vt ſpecies fungorū malæ, vel quantitatis reſpectu retentiuæ non reſpectu expulſiuæ, hoc. n. ſtringit ventrem ſm Gal. prima laxat ſm Hip. & Gal. in apho. vel quia ſit multarum ſuperfluitatum, aut inordinate ſumptus, vt quia præcedit lubricus & acutus, ſequitur ſtypticus qualē dictat Alexandrina dięta, aut quia præcedit groſſus, & ſequitur ſubtilis facilis digeſtionis, qui corrumpitur, & corrumpit reliquos præcedentes, quare vocat naturam ad expellendum, aut intēporanee ſumptus, vt quia ſumatur ſecundus cibus ſupra primum adhuc crudum, quare vterq; corrumpitur, & grauat naturam, atq; moleſtat ad expellendum, aut quia ſit ſumptus non hora famis, ſed poſt tolerantiam eius, cum iam ſtomachus repletus fuerit malis humoribus nō prius eductis, q̄s natura incitat ad expulſionē. Aut quia ſumpſit ſupra cibū aquā frigidam multam, quæ ſubito ipſum deponit, aut quia fortem corporis, & animæ ſupra cibum exercuit motū equitando, peditādo, vel ſaltando, coeundo, & iraſcendo. Aduertendum autem, q̄ non eſt inconueniens eandē paſsionem membrorum eſſe diuerſorum, vt lienteriam eſſe ſtomachi, & inteſtinorum de qua infra dicetur duce creatore ſummo. Nā ſtomachi eſt principaliter, inteſtinorum eſt conſequenter, ꝓprie ſuperiorum, quorū actio in cibo prædigeſto in ſtomacho deſcendente ad ipſa etiā digeſtio eſt, vt ait Abo. Ipſorumq; inteſtinorum retentio non per virtutem fit ſed per circūuolutionem magis, vt dixit Gale. Signum lenitatis eſt lienteria cibi. ſ. & potus indigeſti exitus velox, & quaſi in eiſdem quantitatibus quibus aſſumpti fuerint. Signa cauſę eius intrinſecæ, & malæ complexionis frigidæ & humidæ pure, & cum materia ſuperius in huius ſummę principio habuiſti, ex qbus eſt oxiremia ſemper vel in principio exiſtens cum difficultate curæ, q̄ ſi non fuerit in principio, ſed ſuperuenerit, erit ſignum bo-
6. aph. 2. num, ſicut Hippo. dixit in apho. Signa vero vlcerum infra ſubiūgemus ex quibus eſt ardor & fumoſa eructuatio, ſed oxiremia nunq; cum facilitate curę reſpectu complexionis malæ. Exterior vero cauſa tibi prompte eſt manifeſta. Et cura eius eſt cura malæ complexionis ſtomachi quam diximus vel etiam cura vlcerum, quā infra in proprio capitulo ſubiungemus. Eſt autem ſolicite agenda, vt non perduret, q̄m perdurās ad raſuram inteſtinorum, vel hydropem perducet ſm diuerſitatē ſuæ cauſæ, vt Serap. dixit. Et ipſa breuiter eſt duę res. prīa adæquat materiā, & euacuat, & complexionis malitiam alterat, ſi oportet. ſecunda mēbri ex aſperat ſuperficiem, & cōfortat ipſum. Primā rem complent digerentia & euacuātia phlegma et materiam cholericā, quę cauſa eſt vlcerū, alterantia, quæ ſunt nota circa, quę Hippoc. locutus eſt in ſuis aphoriſ. d. Quibus lienterici ventres fiunt hyeme ſuperius medicari malum eſt. ergo inferius bonum, & eſtate ſuperius bonū. Abo. quoq; dixit lienteriā habēti facere, vt vomat eſt difficile, ſed prēmiſit cuius humor eſt deſcēdens, vt in ea, quę ex mala complexione humida eſt cum materia phlegmatica, quæ de ſe eſt deſcendens, q̄ ſi materia impetum faceret ad os ſtomachi, vel ex ſe, quia ſit cholerica, vt ea, quæ eſt ex vlceribus vomitus, non eſſet difficilis, ſed prouocandus, & permittendus, & ſolutio vētris difficilis, quia & ſi non deriuat euacuat. præcipit. n. Hippo. in apho. materiā eſſe purgandam per locum ad quē declinat cōuenientem, vt declinando ad regionem aliquam ad quam fluat, & ſuperfluat, vnde inquit vomitus fluxu, fluxus vomitu, & vterq; ſudore curatur. Secundam rem complent ſtyptica ſimplicia & compoſita frigida & proprie in ea, quæ eſt ex vlceribus interius & exterius approximata, q̄ in cura malæ complexionis ſunt dicta. Et ex ſimplicibus proprijs in ea ſunt coriandrū ſumach, roſæ, citonium, çarur, morum immaturum & ſummitates eius, & litiū, & nabat. Et ex compoſitis ſunt medicinæ & cibi. Medicinæ ſub rob de agreſta de çarur, de ribes, de citonio, de myrta. et trochiſci de ſpodio, de balauſtia, & de charabe. In ea aūt, quę eſt ex mala complexione cum phlegmate ſtyptica calida. ſ. amara & aromatica ſine mordicatione & acuitate ſunt cō uenientia, vt eſt aloe et ſubſtātia abſinthij nō ſuccus, quoniam eſt ſuperatus à ſtypticitate & acutus nocens ei, & ex eis ſunt paſſulæ in ſecūda menſa, quæ abſterſione ſua moderata abſtergunt, & ſedat mordicationem ſi modica ſit, & ſpica ſi ſit multa, & proprie in ea, quæ eſt ex vlceribus, & ex eis eſt enula & menta. Inquit Humain. Caue ne in ægritudinibus ſtomachi prætermittas mentam, q̄m menta, & proprie hortulana confortat ſtomachum plus cæteris herbis. Caſtoreum cæteris carnibus, maſtiche cæteris gummis. Galāga plus aromatibus omnibus, & enula magis radicibus ſingulis, & cappares conditi plus omnibus floribus. Et ex compoſitis conuenientibus eſt miua aromatica, ſyrupus de menta, diaolibanum, diacitonitē cum maſtiche & ſimilia. Et electarium noſtrum alefangine, boni ſaporis, quod fit tempore eſtatis. Et zinziber conditum, retinet. n. fluxum ex indigeſtione, & lubricitate ſtomachi. Emplaſtrum efficax & expertum ad ſtomachi frigiditatem & humiditatem, fluxum phlegmaticū, & lienteriam & digeſtiōis defectionem. ℞. ligni aloes, abſinthij, gummi ara. maſtic. cyperi, coſti, zinzibe. ana. ʒ. ſ. calami aro. olibani, aloes, ana. ʒ. iij. cymarum ſambuci. ʒ. i. mentæ ſiccæ, cymini torrefacti, raſæ liquidæ, ladani, terebinthinę, ana. ʒ. i. gario. macis, cinnamo. ſpicę, nucis muſ. galangæ. ſquinanthi, ana. ʒ. ſ. cerę albę. ʒ. i. ſpodij, balauſtię, ſandalorum alborum & ru. gallarum, ana. ʒ. iij. Confice ſimul cum puluere capillorum ve. & incorpora cum miua aromatica. Trochiſci valentes ad omnem ſolutionem ventris lienteriam & lenitatem ſtomachi, & inteſtinorū. Rec. roſ. ſpodij, ana. ʒ. iij. berberis ſe. acidę hypocyſtidos, gummi arabici, thuris ſe. myrthæ, ana. ʒ. vi. coriandri infuſi in aceto die & nocte. ʒ. i. Omnia aſſentur & fac puluerem & tempera cum ſucco citoniorum, & fac trochiſcos, & da bibere cum ſyrupo citoniorum. Paulus dixit ſimiliter hos trochiſcos valere. ℞. corticis malorum granatorum gallarum, añ. ʒ. viij. ſe. myrtę. ʒ. iij. ſumach. ʒ. xiij. fac puluerem, et tēpera cum vino odorifero & fac trochiſcos. ʒ. iij. da cum aqua frigida, & proprie in ea, quę eſt ex vlceribus. Abo. ſyrupus valens ad ſtomachi defectionem ardorem, & vomitum & lienteriam. ℞. ſumach. corticum granatorum ſe, myrtę, ana. ʒ. viij. oīa coquantur in lib. iij. aquæ

1. apho. 21.

Nota, quę magis ęgritudinibus ſtomachi appropriāt.

Empl'm bonum ad ſtomachi frigiditatem

Trochi. ad oēm ſolutionē ventris.

Alij trochi. ad idem.

Syrupus ad idem.

aquæ donec redigãtur in vnam,& colentur:deinde ſuccus pirorum,neſpilorum,& citoniorum : miſceantur cum eis æquali pondere,& adde zucchari, lib.i.&.ſ.& fac ſyrupum,& da bibere cum aqua frigida in cholerica.

De nocumentis expulſionis ſtomachi,& primo de eructatione,& cura eius. Cap. 24.

DIximus de nocumentis actionum trium ſtomachi. reſtat dicere de nocumẽtis expulſionis ipſius. Circa quod ſciendum prout Gal.ait,q̃ ſtomachus ſm naturam ſe habẽs cum duo orificia habeat,per ſupremum cibum & potum recipit à meri,& quod ſuperfluum eſt in eo per inferius tantũ aperto portanario cum ſuis villis lati tudinalibus circũtractus expellit,& impellit ad inteſtina. Cum autẽ egreditur à natura ſuperfluum in eo cõtentum quãtum vel quale vel vtunq̃, grauans, vel moleſtans co gitur expellere,aliquãdo per inferiora,vt in lubricitate ſto machi,vt ſuperius dictum fuit,aliquando violẽter per ſuperius,vt per vomitum. vnde Gal. ait vomitus omnibus difficilis eſſe patet. Huius autẽ diuerſitatis cauſa quãtum eſt ex diuerſitate ſtomachi,expellẽtis eſt,cũ enim ſuperior ſtomachi pars fortior fuerit,& inferior debilis ſequitur ex pulſio per inferius. Si vero econtra fiet expulſio per ſuperius,vt voluit Gal. In tali autem motu per inferius vel ſuperius expulſio q̃nq̃ omnino prohibetur:aliquando debilitatur,& diminuitur: aliquando ſuperfluit ſm maiorem, & minorem fortitudinem ſuarũ partium prædictarũ : aliquãdo malo motu mouetur. In tali quoq̃ motu violento expulſionis per ſuperius multas malas ſpẽs motus euenire contingit,vt ſunt videlicet eructatio,ſingultus:ãliquando turbatio,æſtuatio,nauſea,& vomitus. Horũ autẽ diuerſitas ex diuerſitate materiæ expellibilis in eo contentę, & diſpoſitionis membri expellentis, & virtutis ac motus eius cum conſecutione,vel ſine conſecutione intenti in tali motu contingit. Aut enim materia in eo contenta expelibilis eſt ventoſa ſurſum petens non intercluſa,vt in inflatione,ſed natans,vt in concauo cum virtute exiſtente forti ſubito expellitur: & tunc accidit eructatio faciens ſonitum,quia eſt ei in amplum exitus per anguſtũ,vt ait Hip. ſicut impulſa inferius tranſiens de gracilibus in amplitudine colon facit rugitum. Si vero materia expellibilis ſit humoralis,ſeu ventoſa,nec apta expelli,quia imbibita in tunicis rugis,& villis eius,cũ ſit difficilis expulſionis ſtomachus in ſuis partibus corrugatur,& contrahitur,ſicut vermis,ſeu lacertus in ſpaſmo,ut fortiore,& impetuoſo motu moueatur ad expellendum eam,nec conſequitur intentum,& tunc accidit ſingultus propter quod motus ſtomachi dictus eſt in ſingultu eſſe minor, q̃ in vomitu, cum in vomitu plurimũ natura expellat, licet ratione rei expellibilis,& eſſentiæ motus,motus eius in ſingultu ſit fortior. Similiter accidit etiam ſi non ſit materialis, quia ſit mala complexio frigida ſine humoris vitio,quemadmodum ex mala complexione frigida pulmõis ex aere accidit tuſis, nec aliquid cum ea expellitur cum non ſit apta:aut ſit materialis,ſed nõ ſit apta expelli,quia ſit adhærẽs,& inuiſcata,& tunc facit nauſeam:aut ſit apta expelli,quia ſit in cõcauo eius natans,& tunc cum mouetur ad vomitum facit turbationẽ,ſeu ſubuerſionem:deinde veniens ad os ſtomachi facit vomitum, ſicut plurimum cõſequitur ſtõs in ſuo motu intentum,quia materiæ extra expulſionẽ. Sed q̃nq̃ talis materia eſt ſanguinea,et vomitus erit ſanguineus: aliq̃n phlegmatica,aliq̃n cholerica,& aliq̃n melancholica:et talis erit vomitus : ſed quæuis fuerit,aliq̃n erit à ſtõ, aliq̃n ei ex alĳs influit partibus, & tanquã nociuam expellit, vt infra dicetur. Quod ſi expellere non valeat,ſintq̃ nocentia multa,& fortiora manẽtia in ſtomacho, commota triſtitiam,& anguſtiã gignunt,anxietatẽ,& æſtuationẽ,dolorẽ quoq̃,& tortionẽ cum cordis tremore, vertigine,& ſcotomia q̃nq̃,& ſimilia, cauſam autem inflationis et rugitus,& curam,& quid ſint,habuiſti:eructatio quoq̃,de qua hic eſt ſermo,quid ſit,& eius cauſa ĩmediata ex dictis ibi,& hic,& eius ſignum patet,quia eſt manifeſta ſenſui. Cauſa vero eius ĩmediata duplex eſt ſm duplicẽ ſpeciem eius,aut.n.acida quæ oxyremia dicitur ab oxy grẽce,acetum latine,aut fumoſa. Acetoſę aũt cauſa ſm Auer.eſt duplex,frigiditas per ſe, ſeu dimiſſa caliditas crudum faciẽs, & indigeſtum relinquens quemadmodũ in fructibus immaturis eſt videre,& proprie in vuis, quæ anteq̃ matureſcant prius ſunt ſtypticitatem ligni, & põticitatem à quo oriuntur ſeruantes: deinde parum adaucta caliditate propria et per auxiliũ caliditatis aeris fiunt acres,vlterius vero adaucta,vt maturationem in eis acquirãt, fiunt dulces, ,put Gal.iñ. de ſimplici medicina, auctoritate Theophraſti oſtendit. Per accidens vero caliditas ſuperaddita multa caliditatem naturalem reſoluit, quia res dulcis redit ad ſuam primã naturam,& acidam : vt in vino,et lacte,cum aceſcunt,eſt manifeſte videre. Fumoſæ vero caliditas ſola eſt multa:ſicut enim diminuta caliditas in materiã temperate agens eſt cauſa acetoſitatis,& ventoſitatis propter impotentiam ſuam qua nõ digerit, ſed diſſoluit,et nõ conſumit,& ſic conuertit in ventum, quæ acidæ eructationis materia exiſtit,ita fortis, & multa caliditas in materiam diſpoſitam conata agere ſua qualitate vel quantitate, vel quia ſit in omnibus illis diſproportionata, vt eſt phlegma dulce,ſubtilis,cibus calidus, & q̃titatis mediocris ipſum in fumum comburendo cõuertit, quæ cauſa eſt eructationis fumoſæ. Cura eius eſt,quia ſi quidem ſit difficilis eructatio,quæ non ſit diffuſa,& ſubtilis ventoſitas, ſed groſſa in ore ſtomachi intercluſa,iuuetur cum extenuantibus, & commouentibus eructationem à proprietate,vt eſt coriandrum,& à complexione,quæ tibi ſuperius ſunt monſtrata. Si vero ſit facilis,& moderata,dimittatur quouſq̃ ad perfectũ ventoſitas expellatur. Si autem ſuperflua ſit atq̃ tædioſa,moleſta,& turpis,corrigenda eſt,quẽadmodum in alĳs naturę motibus ad expellendum nocentia eſt agendum, vt in ſternutatione,oſcitatione, tuſi, alicibus, vomitu,ſingultu,ventoſitate per inferius,& alĳs conſimilibus.Cũ enim ſunt moderati naturales,ſunt & boni,cum vero infra ſubſiſtunt,vel ſuperfluũt præter naturam,ſunt dolorem,& naturæ anguſtiam inferentes,& verecundiã, & alias operationes naturales membri eius ſunt impediẽtes,& proinde malę in via ſigni,et cauſæ.

CVRA eſt tres res.prima eſt cauſam eius abſcindens. ſecũda eſt ventoſitatem generatã extenuans,& cũ euacuatione diminuens. tertia eſt ſtomachũ cõfortãs,ne vlterius grauetur. Primã rem cõplent regiminis rectificatio cum abſtinentia à ventoſis,et indigeſtibilibus,& cum adæquatione humoris ventoſi, phlegmatici vel melancholici, & expulſione ipſius cum his, quæ ſuperius habuiſti in cura inflationis. Secundam rem complent clyſteres,& collyria generantia ventoſitatẽ,extenuantia,trahentia, et educentia per inferius, ipſamq̃ impellẽtia, vt ſunt ſternutationes,retẽtiones anhelitus,& ſimilia:calefactoria,et emplaſtra,euaporationes,& ventoſæ,quę ſuperius habuiſti. Tertiam rem cõplent,quæ ſtomachi dyſcraſiam contemperando cõfortant,& eam regenerare vetant. Et ſi quidẽ fuerit acetoſa talia complentia ſunt medicinæ calidæ ventoſitatem carminantes, & digeſtionẽ complentes ſimplices et compoſitæ.Simplices,vt eſt aniſum,& fœniculum, apium,carui,cyminum,zingi.galanga, piper longum,& aliæ eructationem commouentes ſuperius dictæ. Compoſitæ ſunt,vt diacyminum proprie,& diatrion. Si vero fuerit fumoſa cum frigidis extenuare habentibus,& calorem remittere ſimplicibus,& compoſitis: ſimplicibus,vt eſt coriandrum proprie. Compoſitis,vt eſt rob fructuum frigidorum,cibis & potibus temperate extenuantibus miſtis qualia ſunt aniſum,ſemen apĳ,carui,& ſimilia.

De ſingultu. Cap.25.

INquit Gal.ſingultus eſt ſpaſmus,quem ſtomachus patitur,& meri. Fit enim in ſtomacho, ſicut ſpaſmus in neruo,cuius ſpecialem cauſam cum capere volueris nõ Quo nam modo ſingultus ſit.

ſpaſmus & non.

proprie ſpaſmus, ſed quidem in ore ſtomachi ad vomendum motus, fortior tamen quàm in vomitu. Non eſt ergo ſpaſmus eſſentialiter, eo ꝙ ſpaſmus eſt motus præter naturam tantum, ſingultus vero à natura coacta, & quia eſſe eius eſt ineſſe ſtomacho, ſpaſmus eſt in lacerto vel neruo, ſingultus vero in mẽbro neruoſo, & villis ipſius, & ſic eſt ſpaſmus quãtum ad cauſam efficientem, quæ eſt repletio, vel inanitio tantum, eſſentialiter autem, & quo ad ſubiectum non eſt proprie ſpaſmus, ſed quidam ad vomendum motus: fortior tamen quàm in vomitu, quod qualiter ſit ſupra præcedenti capitulo dictum eſt.

Cauſa ergo eius eſt duplex. ſ. generalis & ſpecialis. Generalis eſt ĩmediata, et eſt inanitio, aut repletio. Inquit Hip. ſpaſmus fit ex inanitione, et repletione, ſimiliter, et ſingultus. Specialis eſt mediata, & eſt duplex: aut in ſe, aut per cõitatem. In ſe quelibet cauſa inaniens, aut replens ipſum. Inaniens, ſicut feb. incẽſiua nõ diſſoluens tantũ, ex qua accidit ſpaſmus de repletione maxime in pueris, vt ait Hip. ſed diſſoluens, & cõſumens ſubito, vt cauſon, nõ paulatine, vt hectica, in qua, ſicut paulatine cõſumitur, ita paulatine ex cibo reſumptiuo, qui ei competit, humectantur, & irrorantur nerui, & lacerti: quare hectici, licet ſint cõſumpti non ſpaſmantur. In incenſiua eſt conſumptio humiditatis ſubita, licet per reſpectum ad infuſionem materiæ faciẽtis ſpaſmũ de repletione ſit paulatina, vt ait Gal. nec ſuccedat reſtauratio cum cibus nõ cõpetat: ĩmo diæta vltime tenuis, ſm Hip. Euacuatio etiam ſpontanea, vel artificialis nimia, & proprie ſanguinis, fames, & ſimilia. Et ſiquidem non ſit confirmatus, quia ſiccitas, & cõſumptio corporum ſolidorũ ſubſtantiam non tangat, curatur cum qualibet re humectante. Quãdo vero confirmatus fuerit, vt ꝙ non ſolum humiditates, ſed ſubſtantiam tunicarum ſtomachi tetigerit eſt mortalis, vt ait Hippo. in apho.

5. apho. 5.

Cauſa replens eſt multiplex. ſ. res nocẽs ſua qualitate frigida, & eſt, aut exterior primitiua, aut interior accidens. Exterior eſt replens per accñs, vt eſt aer frigidus, aqua frigida, nix ſumpta, & res frigida ſubtilis penetratiua, vt acetum. Et frigiditas, triplex facit ſingultũ, & ſpaſmũ repletionis, quia inſpiſſans poros: quare retinet quod cõſueuit reſolui ex tunicis & villis ſtomachi, replẽs, et grauãdo nocens. Et qñꝫ per viam indigeſtionis eſt materiam multiplicans, & ſuo exceſſu vltra ęqualitatem lędens. Inquit. n.

8. apho. 18.

Hipp. Frigidum vero ſpaſmos, quia inimicum neruis, licet aliqñ faciat de inanitione exprimendo, & nutrimento neruos priuãdo, ſicut Gal. oſtendit. Interior cauſa eſt humor frigidus in ore ſtomachi, & tunicis eius abundans, & replens, & ſua frigiditate nocens: aut ventoſitas nocẽs ſua extenſione generata à caliditate vaporoſa retenta in villis & tunicis eius, quę nõ poteſt reſolui: & res nocens ſua qualitate calida inflante, pungẽte, & mordicante, quæ etiã eſt duplex interior, et exterior. Exterior, vt potus ſinapis, triũ piperum, & medicinarum acutarum mordicãtium, vt eſt euphorbium, diagridium, & ſimiles. Et potus diatrion pipereon cum vino; & proprie in habente os ſtomachi ſenſibile: vel cibus corruptus conuerſus ad qualitatem mordicatiuam, ſicut accidit proprie pueris cum lacte nutritis calidis naturaliter vel accidentaliter apud productionem dentium propter eorũ guloſitatẽ, ſicut dixit Hippo. et decrepitis propter diſpoſitionem ſtomachi ſui, quia debilis eſt in digerendo. Interior eſt multiplicatio cholerę, & humorũ omnium, & uermium in ſtomacho generatorũ ſua qualitate mordicantium, & pungẽtium ipſum: quare corrugatur, & contrahitur in ſeipſo ad expellẽdum ipſum, & facit ſingultum. Aut per viam criſis, ſicut accidit in criſibus per vomitum factis, in quibus cholera miſſa ad ſtõm, vt expellatur, pungit, & ſingultũ facit: deinde ſequitur uomitus, et ceſſat ſingultus, aut res nocens ſua qualitate grauante, vt accidit in repletione humorum cibi & potus ſuperflua: aut quantitate, & qualitate ſimul, vt in repletione humorum carnium cũ piperata, et uini antiqui vinoſi, vel cibi dicta galea, & nimio potu aquæ ad cuius expulſionẽ ſtomachus forti motu ſingultus mouetur.

Factus autẽ à cõmunitate, aut eſt ex cõmunitate alicuius mẽbri: aut totius alicuius, vt eſt ſingultus factus propter hepatis apoſtema, et proprie in ephimera: cuius cauſa eſt choleræ effuſio de hepate ad ieiunũ, & de ieiuno ad os ſtomachi pungens, & mordens, & ſic ſingultum repletionis inducens, vt ait Gal. Licet alĩ dicãt, ꝙ illud ſit propter cõtinuitatem exiſtentẽ inter ſtomachũ et hepar in neruo minuto: ſed prima eſt potior, vt innuit Aboa. de apoſtematibus eius loquẽdo. Aut ꝓpter apoſtema in inteſtinis, aut in velaminibus cerebri in capitis percuſſione, et cranei fractura contingere conſueuit: et eſt malum ſignũ, ſi cum rubedine oculorum fuerit, vt dicit Hipp. Ex cõmunitate totius corporis accidit ſingultus ex effuſione choleræ, & humorum frigidorum, vel mordacium ad ſtomachũ, quod cõtingit, aut in diſpoſitione ſanitatis, ſicut accidit pluries: aut tolerãtia famis, & proprie cholericis: aut in diſpoſitione ægritudinali, ſicut accidit in feb. aut per viam ſymptomatis, vt in principĩs paroxyſmorum: aut per viam criſis per vomitum expectatæ: in quibus cholera emiſſa ad ſtomachum, vt expellatur, pungit, & ſingultũ facit repletionis ꝓ ſe: deinde ſequitur uomitus, et ceſſat ſingultus. Quòd ſi præceſſerit vomitus, deinde veniat ſingultus, eſt malũ ſignum, maxime ſi rubei fiant oculi, vt dixit Hippoc. Et factus in criſibus qñꝫ eſt bonum ſignũ, qñꝫ malum. Cum enim pręceſſit digeſtio, fueritꝫ in die cretica, & leuis cum leuitate accidentium aliorũ, & cum virtutis valeſcentia, eſt ſignum bonæ criſis: econtra vero malæ. Et dicitur in libro mortis velocis. Si habenti ſingultũ accidit apoſtema in latere dextro egrediens à natura abſqꝫ cauſa cognita, & eſt ſingultus vehemens, egredietur anima eius ex ſingultu ante ortum ſolis. Et ex illo eſt ille, qui habet cum ſingultu punctionẽ, vomitum, & cuzez, & permiſtionẽ rationis, qm̃ moriẽ. Et ſi ſingultui ſuperueniat uomitus, eſt bonũ. Et ſi per eum non ceſſat ſingultus, oſtendit materiam valde imbibitã. Quòd ſi cũ rubedine oculorũ fuerit, oſtendit apa, aut in ſtõ, aut in neruo deſcendente ad ipſum ex cerebro, inter quæ ſigna apatis ſtõi prædicta diſtinguunt. Et ſi ſingultum patienti ſuperueniat ſitis, eſt bonum ſignum, et cauſa, quia reſoluitur cauſa eius: ſimiliter ſi ſingultui ſuperueniat ſternutatio, eſt cauſa ſalubris, et ceſſare faciens ſtatim, vt ait Hal. & infra ſummi Luminis pietate dicetur.

SIGNA. ſingultus notus eſt tanꝫ ſenſui manifeſtus in quo ſentitur contrahi ſtõs in ſe, & ad ſuperiora impelli cũ quodam ſonitu aeris ſuperimpulſi. Et ſiquidẽ ſit ex inanitione frigidus, cognoſcitur ex cauſis inanitionis præcedentibus, et euacuationibus lędit, et nõ iuuatur. Si vero ex repletione ex cauſis repletionis præeuntibus: quarũ ſigna ſingulariter ſubiungẽtur, et vomitu, et euacuationibus ſedatur. Et ſi aduertis, ſi cauſa inanitionis fuerit febris inflãmatio conſumens nõ diſſoluens, tm̃ videbis pręcedere fortem febrẽ in corpore ſicco cũ circũſtantibus diſpoſitionibus ſiccitati: quæ ſi tangat ſubſtantiam ſtõi ſolidã, cognoſcetur ex fortitudine, & continuitate, et frequẽtia eius, nec ſolentia iuuare iuuãt. Si vero nõ tangat, minor erit ſingultus nõ frequens, nec ita cõtinuus, & iuuare ſolentia iuuãt. Si vero cauſa inanitionis fuerit euacuatio naturalis, vel artificialis ſuperfluẽs, ſubito ex reliquĩs euacuationis, et pulſu duro, vt ait Gal. vel ſaltẽ ex infirmi, ſeu aſtantium relatione cognoſces ipſam pręceſiſſe. Similiter, et ſi fames, extornalitate faciei, & oris ſiccitate, & ſimilibus. Ecõuerſo vero ſi cauſa repletiõis fuerit frigiditas exterioris, cauſa tibi erat ſenſui manifeſta, ſaltem ex infirmi vel aſtãtium relatione, & ſiquidem frigiditas inſpiſſationem facit minorem cognoſces frigiditate: ſi vero per viam indigeſtionis materiã replẽtem multiplicẽ, videbis eam fortiorẽ magis & manſiuã. Etiam ſi ſuæ qualitatis exceſſu offendat neruoſum ſtomachũ, ſenties eam mediocrem, & minus durantem. Et ſiquidẽ cauſa interior fuerit humor frigidus abũ-

dans

dãs, ſua frigiditate nocẽs, ſenſus frigoris in ſtomacho cum grauedine, & cum prẽcedenti regimine multiplicatiuo frigidorum humorũ, & phlegmatis, & ſimilibus circunſtantijs cognoſcetur. Et ſi vomitus ſubſequitur, apparebit in ipſo. Si vero replens apoſtemauerit per ſigna apoſtematis prædicta cognoſces. Si vero ventoſitas fuerit, ſigna habuiſti, capitulo de inflatione, & rugitu. Si vero nocente ſua qualitate calida pura à re aſſumpta acuta pungẽte, & mordente, ſciatur ex præaſſumptione ipſius ſtomachi ſenſibilitate multa quã punctio percepta ex acutis aſſumptis prõpte inſinuat, & declarat, vt ſuperius habuiſti. Etiam ſi ex cibo corrupto acciderit mordicatio, ſignũ erit corruptionis cibi in ſtomacho, quod eſt, pprie eructatio acetoſa, vel fumoſa cum circũſtantijs conſimilibus ſibi. Si vero cauſa interior fuerit cauſa cõtractionis, & etiam repletionis fuerit multitudo choleræ, & humorum dñium aggregatorũ in ipſo, ſenſus caloris, et pũctiõis, amaritudinis ſapor, acuitatis, vel ſalſedinis, ſic & regimen prẽcedens cũ circũſtantijs ſimilibus tibi declarat, dixit Hipp. & in exeũtibus apparebit. Si vero fuerit cauſa repletionis cibus, & potus, quare grauando tantum, vel pungẽdo impellit ſtomachũ ad ſingultum, crapula præcedens tibi indicat, & demonſtrat. Si vero cauſa communitatis fuerit, quæ eſt hepatis apoſtema, præceſſio ſignorum apoſtematis calidi hepatis in ſyma facti tibi oſtendit, quæ infra dicentur auxiliante Chriſto Ieſu, et ſenſus mordicationis in hora augmẽti apoſtematis, & influxionis materiæ in ipſum, & apud ſtomachi inanitionem in illis, & in fundo ſtomachi. Si vero apoſtema in inteſtinis fuerit, ſigna quæ dicentur, apoſtematis eorum videbis prẽire. Et ſi ex apoſtemate in velaminibus cerebri, ſignis ipſius, quæ dicta ſunt præcognoſces. Si vero fuerit ex communitãte ad totum corpus in diſpoſitione ſanitatis, cognoſcetur ex diſpoſitione cholerica corporis, ſiue febriendo ſtomachi debilitate, & ꝙ conſueuit incurrere in ſyncopim, debilitatem, faſtidium, & ſtomachi morſum apud tolerantiam famis, & oris amaritudinem, vertiginem, & ſcotomiam, vt ait Hippo. Si vero in diſpoſitione ẽgritudinali acciderit, quia ſymptomatice euentus eius in principijs paroxyſmorum, & proprie in principio vniuerſali, ſeu augmento indicabit. Si vero per viam criſis accidat, concurret cum alijs accidentibus, & ſi bonus fuerit vel malus, cognoſces, vt ſuperius dictum eſt.

CVRA eius, quæ ex inanitione fuerit, perfectam ſubſtantiam villorum, et tunicarum ſtomachi tangens, nõ ſeparatur: ſi vero nõ tangens fuerit, curatur regimine humectatiuo in cura ſiccitatis ſtomachi ſuperius dicto. Et ſiquidem cauſa ſiccitatis, & inanitionis fuerit feb. humectatiua tendat ad frigiditatem: ſi euacuatio declinet ad ſtypticitatem. Si vero fames ad temperiem, vel caliditatem, quorũ copiam ſupra in cura malæ complexionis ſtomachi habuiſti. Cura eius, quæ ex repletione cuius cauſa frigiditas fuerit aeris, ſeu alterius rei aſſumptæ eſt calefactio cum rebus calidis aſſumptis approximatis interius, et exterius in furcula ſtomachi, vſq; ad vmbilicum pectore, & collo, & iuncturis quibuſcunq;, et per omnem modum, quorũ ſummam tradidimus in cura malæ complexionis ſtomachiq; frigidę, & purę quas variabis ſm plus, & minus prout exigit gradus frigiditatis. Et cum fuerit fortis, non excuſatur quin ponantur ventoſæ ſupra ſtomachũ ſine inciſione, & cõſequenter medicinæ rubificãtes. Eius autem cuius cauſa eſt humor frigidus generatus in eo nocens ſua qualitate vel quantitate, vel vtroq; abſq; eo ꝙ ſit apoſtemans: cura eſt quatuor res. prima eſt ipſius adæquatio. ſecũda eſt euacuatio. tertia eſt ipſius deriuatio, ſeu tractio, ſeu impulſio ad loca euacuationis oppoſita ori ſtomachi, diſtractio naturæ ad intentionem oppoſitam. quarta eſt ſtomachi confortatio. Primam rem complent incidentia ſuam viſcoſitatem qua adhęrent ſtomacho, & villis eius quibus eſt imbibitus, & calefacientia, vt eſt oxymel, & proprie ſquilliticum, cum aqua calamenthi, rutæ, abrotani, maſtic. cinnamomi, & ſimilium: zingib. conditum, diatrion, & diacyminum, & ſomnus longus. Secundam rem complent vomitus per potum prædicti ſyrupi præcedente cibo ex acutis, & ſalſis, & acribus, & purgatio cum hieris magnis, & ſalis indi, duorum danich, & pilulis ſtomachicis, et de opopanace, quinq; generibus, & expectatio ſuper ſitim, & famem conſumet materiam. Tertiam rem complent cliſteres acuti noti ſuperius, conſtrictio extremitatum dolorоſa, frictio aſpera extremorum, & fomentatio, et balneatio mordentis aquæ, & poſitio ventoſarum ſine ſcarificatione ſupra ſtomachũ, & inter ſpathulas vtraſq;, & applicatio medicinarũ, & rubificantiũ in cruribus, & brachijs: motus, & exercitium laborioſum, & equitatio fortis impulſionem materiæ ad inferius complent ſm Gale. ſternutatio vehemens cõprehendẽdo nares, & os, vt dixit Hip. & vociferatio, & retentio anhelitus multa poſt tractionẽ aeris fortẽ, & expectatio in tuſſi. Inquit enim Gale. in retentione ſpiritus ſi ſimiliter tendãtur epigaſtrini muſculi, & diaphragma inferiora viſcera purgabuntur: ſpũs enim retẽtus vndiq; impellitur, & intrare cogit ſubtiles poros, & ſi magis cõſtringatur, & impellatur, omnes ſubtiles poros pertrãſit, & defert ſecum aliquid ſubtiliatarum ſuperfluitatum. diſtractionem naturę ad contrariam operantur intentionem terrefacientia, vt combuſtio ignis, ruina, inſultus latronum, & inimicorum, & tonitrua, fulgura, tempeſtates, & ſoni fortiſſimi, & ſubiti, vt eſt cãpanæ, et aliorum, & imaginatio mortis ſubita, et aſperſio feſtina aquæ frigidæ, vel aceti ſuper faciem, ira, timor, gaudium, triſtitia ſuperflua, & ſuctio alicuius liquoris vini clareti, vel aq̃ delectabilis. Quartam rem complent myro. conditi, electaria, & emplaſtra confortantia, ſupra capitulo de debilitate dicta. Et hæ duę cauſæ vltimę ſunt cõmunes generales omni ſingultui, et ex quacũq; cauſa. Ille etiam cuius cauſa eſt generata in eo ventoſitas, extendendo nocens, ſimiliter curetur, vt dictum eſt ſupra capitulo de cura inflationis, & eructationis cum regimine, & adæquatione humoris vẽtoſi, & euacuatione ipſius: ꝙ ſi euacuatio fieri nõ poteſt aliqua impediente cauſa, approximentur medicinę quæ habent materiam humoralem, & ventoſam carminare, & reſoluere, et conſumere, ſimplices, & compoſitę: ſimplices interius ſumptæ ſunt, ruta ſicca, & nitrũ, potata cũ aqua mellis, vel cum vino vinoſo antiquo. Et ſum expertus acetum ſquilliticum, aquam apij, baſiliconis, aſarum, neriden, maioranam, aniuden, & eſt radix herbæ, vnde fit aſa fœtida, quod olfactu ſedat ſingultũ, ariſtolochia, daucus, aniſum, zingiber, enula ſicca, ſuccus eupatorij, foliũ, acorus, & abrotanum, galanga, & eſt mirabilis. Et cõpoſitæ ex eis in modum electarij, et diatrion, diacyminũ, zingib. diagalanga, theriaca antiqua, et ſimilia groſſæ ſubſtãtiæ, qm̃ magis remanent in ſtomacho, et ore eius, quã ea, quæ ſubito deſcendunt, vt ſyrupi, & alia ſubſtantiæ liquidæ. Et iuuat quãdoq; has medicinas adminiſtratio rerum ſternutare facientium. Exterius vero approximandę ſunt ventoſę magnę, et emplaſtra ex prędictis, vnctiones, olea, & vnguenta, balnea calida actu, et potentia, naturalia, vel artificialia. Et ex prædictis eſt caoſtreum puluerizatum, diſſolutum in ſucco rutæ, & mentæ, ſufficienter calidum epithematum ſupra ſtomachum: pertranſit enim ſua caliditate, & ſubtilitate conſumit humorem, & ventrem reſoluit. Eius vero cuius cauſa eſt res mordicatiua ſumpta in potu: cura eſt duæ res. prima eſt eius euacuatio cum vomitu prouocato cum aqua frigida, ſeu tepida miſta aceto, & oleo violato, vel amygdalarum dulcium, vel butyro cum lacte nouiter mulſo, aqua cucurbitæ, et citoniorum, & mucilaginibus frigidis, et glutinoſis, et gummi dragacanthi, ſem. citoniorũ, et huiuſmodi. Secunda eſt ſtomachum confortare cum frigidis ſtypticitatem habentibus moderatã, vt ſunt myrobalani conditi, citonia, & ſimilia, quorum copiam ſuperius habuiſti. Si vero eius cauſa fuerit humor interior, qui mordicationẽ fecit, quatuor ſunt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 582 sur 1089

neceſſaria. primum eſt ipſius adæquatio. ſecũdum eſt ſenſus ſtomachi obtuſio. tertiũ eſt ipſius humoris euacuatio. quartum eſt ſtomachi, & membrorum confortatio. Primum completur cum exhibitione ſucci granatorũ acetoſorum, vel muzorum, agreſtę, aquæ frigidæ, aquę lactis acetoſi, aceti lymphati, & ſimilium. Secũdum complent ſtupefaciẽtia exhibita ſimplicia, & compoſita. Simplicia, vt eſt aqua coriandri, & ſolathri, & alchechẽgi, mucilago pſillĩ, & cibaria groſſa, vt frumẽtum coctum, & extrema animalium, lactucæ, papauer, & ſimilia. Compoſita ſunt phylonium, theriaca noua, & alia infraſcripta, et occupari ſomno lõgo. Tertium complent vomitus prouocatus cũ prædictis, & aqua hordei, & ventris ſolutio cum hieris, et ſyrupis de ſucco abſinthĩ, & aqua granatorum dulcium expreſſorum cum pulpis, vel muzorum declinantium ad dulcedinem, et roſis. Quartum completur cum myrobalanis conditis, et rob, ſuccis fructuum ſtypticorum, vt mua, ſyrupus de agreſta, de ribes, de myrta, de ſumach, & aqua acetoſæ, quoniam ſimul mundificat, & confortat, & balneatio in tina, & vnctiones ſtomachi, & iuncturarum cum oleo roſ. & cucurbita, et ſimilibus. Si autem mordicationis cauſa fuerit cibus corruptus in ſtomacho, curam habuiſti ſupra de cura corruptæ digeſtionis. Sed ſiquidẽ fuerit nocens ſua grauitate, & fuerit frigidus humor, cura eſt, quam hic ſupra in humore frigido diximus. Si vero ſit apoſtemans, cura erit, cura apoſtematis ſuperius dicta. Si vero ſit cibus, & potus, cura eſt duæ res. prima eſt euacuatio, & hoc completur vomitu. ſecunda eſt alteratio, et hoc cõpletur cũ adminiſtratione ciborũ, potuũ, & medicinarũ calidarum vel frigidarum dictarũ, prout dyſcraſia exigit.

Facti autem à cõmunitate alicuius membri apoſtemati cuiuſcunq; cura eſt tres res. Prima eſt cura illius apoſtematis, quæ in ſuo loco dicetur auxiliante Chriſto. Secunda eſt humoris influẽtis ad ſtomachum, euacuatio, & deriuatio, ſeu ad oppoſitum tractio. Ea autem quibus fieri debet ſuperius dicta ſunt in particula iſta. Tertia eſt ipſius ſtomachi confortatio, vt non recipiat cum prædictis. Sed ſi quidẽ ex cõmunitate totius fuerit, & in diſpoſitione ſanitatis propter tolerantiam famis, cura eſt duæ res. prima eſt humorum effuſorum cholericorum euacuatio cum vomitu, vel aſſumptione alicuius deponentis ipſum, vt ſunt pruna, ſebeſten, tamarindi, & caſia fi. Secunda eſt confortatio cum aliquo ex rob ſtypticis, et cibis, et potibus. Si uero in diſpoſitione ægritudinali, ſiue fuerit ſymptomaticus ſiue creticus, cura eſt duę res, ſcilicet vomitus prouocatio, donec perfecte euacuetur, deinde ſtomachi cõfortatio: horum complentia habuiſti. Quod ſi ſuperfluat, nec vomitu ſedetur ſingultus, redire oportet ad ea, quæ adæquare habent materiam, & ipſius inhibitionem auferre, & adhęrentiam educere, & expurgare, impellere, trahere, & deriuare, & naturam diſtrahere, vt ſuperius dictum eſt.

Confectio vtilis ad ſingultum.

Confectio Hippo. rectificans malam complexionem ſtomachi frigidam expellens ventoſitatem, & liberans à ſingultu ſi Chriſto placet. Reci. corticum fiſtic. exteriorum, coſti amari, caſtorei, petroſelini, añ. drach. i. balſamitę, calamẽthi, aniſi, maſtiches, ſpicæ, añ. drach. vi. ariſtolochię, drach. iĩ. Confice cum oxymelite ſquillitico, & da. ʒ. i. cũ aqua fiſimbrĩ. Alia decoctio ſquinãthi, & corticum fiſti. cum qualitate liberat ab eo. Et ſemen rutæ, cum nitro, & aqua mellis curat ſingultũ ex ventoſitatibus groſsis, quæ ſunt ex multitudine guloſitatis. Inquit filius Serap. Squilla quando ſumitur cum vino, curat à ſingultu ex humoribus groſsis annexis in rugis ſtomachi. Et etiã turbith educit illos, & mundificat ſtomachum à putrefactione humorum, dixit Hippoc. ellebori albi. ʒ. ſ. cum. ʒ. i. caſtorei, & duabus zucchari roſ. eſt medicina experta, quę curat omnes paſsiones ſtomachi ex groſsis, & viſcoſis humoribus natas, & expellit humores compactos in villis per vomitum, & curat vertiginem, et lithargiam. Sed cum cautela præſume propinare, ne dederis corpori extenuato.

E Pilulę ad ſingultũ natũ ex groſsis humoribus. ℞. caſtorei, myrrhę, añ. ʒ. ĩ. agarici. ʒ. iĩ. ſalisgẽmę. ʒ. i. diagridĩ correcti. ʒ. ĩ. maſti. ʒ. i. ſ. aloes bonę ad pondus oĩum. Cõfice cũ ſucco mẽtæ, doſis eſt. iĩ. in ſero. Pilulæ glorioſiſsimæ ex inuentione noſtra, contra ſingultum calidum, & humores acutos aſcendentes ad ſtomachum ex hepate, & malitiam eius calidam & ſiccam, et febres. ℞. ſpodĩ, endiuiæ, portulacæ, ligni aloes, ana. ʒ. i. ſ. pulpæ tamarindorum. ʒ. iĩ. raued electi. ʒ. i. Cõficiantur cum aceto. Emplaſtrum ad idem. ℞. trium ſandalorum, farinæ hordei, ſpodĩ, ana partes æquales. Confice cum ſucco ſemperuiuæ. Emplaſtrũ contra ſingultum ex groſsis humoribus, & delet dolorem eius. ℞. ariſtol. rotundæ, galangę, aniſi, baccarũ lauri, gẽtianæ, rutæ, ana. ʒ. iĩ. caſtorei, myrtæ, ana. ʒ. ĩ. gario. ʒ. v. roſarũ. ʒ. ĩ. maſt. ʒ. iĩ. Cõfice cũ aqua mellis, et ſampſuci.

Pilulæ ad ſingultum.

Pilulæ alię ad ſingultũ calidum.

Emplſtm ad idem.

Emplaſtrũ aliud ad ſingultum ex groſsis ventoſitatibus

De nauſea, ſubuerſione, faſtidio, vomitu, & æſtuatione, ſeu anxietate, et conturbatione ſtomachi, & cura eius. Cap. 25.

F NAuſea, ſeu ſubuerſio ſtomachi, quid ſint, & ex quibus cauſentur, & ſigna quibus cognoſcãtur: & cura ex prędictis capitulo de nauſeatiua ſatietate ſunt manifeſta. Eſt enim motus malus, ſeu inclinatio virtutis expulſiuę ſtomachi ad expellendum nocentia per os abſq; hoc quod conſequatur intentũ niſi ſequaẽ vomitus, quod ſi non ſequatur, nocentia, quę cũ ſint multa, et fortia in ſtomacho retenta, commota inducunt ægritudinis æſtuationem, aut ſiccitatẽ, triſtitiam, et anguſtiam, ita vt permutentur de figura in figuram: et ex cõitate qñq; cardiacã, ſeu cordis tremorẽ abſq; cognita cauſa. Qñq; ſequitur vertigo, & ſcotomia, et mutatio coloris, ſudor frigidus, & extremitatum frigiditas fere perducens ad ſyncopim.

Et cauſa in hoc eſt duplex interior, & exterior. Interior eſt humor generatus vel influxus ſtomachi adhærens grauans, & moleſtans: qui dum mouetur in cõcauo ſtomachi facit conturbationem, dum inclinatur ad os ſtomachi facit nauſeam, cum non poſſit expelli, inducit triſtitiam ſua G grauedine, & acuitate, & fumatione ad cor, & cerebrum, necnõ inducit cordis tremorẽ, vertiginem, et ſcotomiam, & per conſequens ſudorem, & extremitatum frigiditatẽ. Et quãdoq; eſt eius cauſa vapor ex humoribus commotis ex medicinis vomitiuis. Exterior eſt omne quod feruet in ſtomacho ex cibis, et fructibus, & ſuccis dulcibus, vt eſt vinum nouum ex vuis, & pomis: & quod corrũpitur in ſtomacho, vt lac, & ſimilia: & aqua frigida bibita in hora nõ conſueta cõturbat, & fit cauſa additionis feb. in debili ſtomacho quare currunt humores ad ipſum, vt ad minerã putredinis, innouantes paroxyſmum, vt accidit in phlegmaticis: quare non oportet, vt bibatur in feb. tali niſi aqua ca lida. Et qñq; eſt in cauſa melancholia, & ventoſitas pharmaci aſſumpti, vt fœniculi, & electarĩ ſine admiſtione aniſi, dauci, & aſcę, vt dixit Hippo. Et coadiuuat aſpectus, et imaginatio rei abominabilis, & ſimiliter fœtor.

SIGNA æſtuationis, & anxietatis ſtomatichæ nota ſunt ex prędictis hic, et in notificatione ipſarum cũ de nocumẽtis expulſionis ſtõ generaliter loquebamur. Et ſiquidem ſit à cauſa interiori, vt à malo humore mordicatiuo H retẽto, & cõmoto à ſua grauedine, & acuitate, et fumatione nocente, cognoſcitur apud ægrum natura prudentem, & ſenſatum: apud vulgum qñq; ſtolidũ cauſa non cognoſcitur etiam ſi ſit cauſa exterior, quæ ſenſui eſt manifeſta.

CVRA eius eſt duplex generalis, ſcilicet & ſpecialis. Generalis conſiſtit in quatuor rebus, quas ſupra de cura repletionis, & ſocietatis nauſeatiuę diximus. Specialis cõſiſtit in correctione accidentium, ſcilicet tremoris cordis, triſtitiæ, & anguſtiæ, vertiginis, & ſcotomiæ, quorum cura ſpecialiter dicta eſt. Eſt tamen attendendum: nam ſi cauſa parua eſt, & tunc ſufficiens eſt ſola frictio, & exhibitio eius, quod humores habet quietare, & mundificare. Et ſiquidem ſint frigidi, detur vinum miſtum, vel aqua mellis, vel rob granatorum, ſi ſit calida, vel miſta aqua

mellis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 583 sur 1089

mellis roſati: ſi influxa ſit, & calida, da cum ſpodio: ſi frigida, da cum maſtiche, ſeu cardamomo. Si vero cauſa fuerit plurima, redi ad curam ſuperius dictam. Et ſi quidem ſit ſimplex in lacte, ſeu ſanguinis congelatione, eius cura dicetur infra in proprijs capitulis. Si vero ſit ex malitia pharmaci, ſupra de conſolatione medicinarum diximus, cum docuimus, qualiter ſuccurendum ſit accidētibus, quę medicinæ laxatiuæ hęreditare faciunt.

De vomitu, & primo de phlegmatico, & cura eius. Cap. 23.

Vomitus quid.

VOmitus, vt ex prædictis poteſt haberi, eſt violentus motus naturæ, ſeu virtutis expulſiuæ ſtomachi ad expellendum nocentia. Variatur autem, et ſpecificatur variatione ſuarum cauſarū cōmunium quatuor: materialis. ſ. formalis, efficientis, & finalis, quę in dicta notificatione per ordinem inueniuntur. Materialis nāq; aut erit exterior, vt cibi & potus, vel medicinæ: aut interior, quæ plurimum eſt humor, aut phlegmaticus, aut choleric⁹, aut melancholicus, aut ſanguineus: & hic, aut purus, aut miſtus, aut corruptus: & hic, aut ex ſtomacho procedens, aut ex alijs membris ſibi influxus, vel toto corpore, vt ſuperius dictum eſt capitulo de cura malitiæ cōplexionis ſtomachi cum materia.

Cauſa materialis.

Formalis

Formalis, quia, aut erit facilis, & temperatus, aut difficilis, diminutus, ſuperfluus, et aſſiduus. Efficiens nāq; aut erit naturalis, & creticus: aut vi morbi, & ſymptomaticus. Finalis, quia ad expellendū nocentia ſaltem ſibi, quorum omnium conſideratione generalem recipit diuiſionē. Aut enim eſt laudabilis, aut illaudabilis: laudabilis enim eſt ſm Hippo. cum phlegma choleris eſt admiſtum: facilis enim, & temperatus: quia repletioni proportionatus, vnde Gal. vltimatæ repletioni, vlti mata debetur euacuatio; moderatę vero moderata: nō frequens, & continuus. Hic enim debilitat ſtomachum, & facit eū lacunā ſuperfluitatū. Caput & inſtrumenta ſenſuū os & dentes, pectus & pulmonem lædit, & venas eius aperit: & hepar debilitat, & totum corpus extenuat, & conſumit. Sed per interualla ſic factus ſaltem ſemel in mēſe: hic enim primo purgat ſtōm, & corporis ſuperiora: ex conſequenti vero ipſius inferiora. Quapropter Hip. vt Aboa. dixit, cōmendauit ad regimē ſanitatis fieri vomitū: quolibet menſe duobus diebus continuis, vt prima die quod in ſtō, & ſuperioribus exiſtit mēbris eradicetur: ſecunda die quod fuit tunc tractū ab inferioribus ad ipſum etiam expellatur: vomitus. n. à ſuperioribus eradicat, & ab inferioribus trahit. Econtra fluxus ſic qñq; liberat à ſpaſmo ſubeth, lamentatione repletionis cibi, ſingultu clamoſo, & eruptione venarū, ægritudinibus renū, & pedū: & breuiter omnibus materialibus totius corporis ægritudinibus. Naturalis, ſeu ſpontaneus ad expellendū nocentia cū conuenientia cōſimiliū circūſtantiarū. ſ. ægritudinis cōplexionis cholericæ, ætatis iuuenilis, compoſitionis pectoris, latæ habitudinis, gracilis, cōſuetudinis vomendi, artis fabrilis, ęſtatis temporis, horę, regionis, aeris calidorum, & ſiccorum. Illaudabilis autem eſt ei contrarius. Laudabilis & cretici cauſa eſt fortitudo virtutis expulſiuæ, obedientia materiæ, & aptitudo viarum. Illaudabilis & ſymptomatici cauſa eſt virtutis debilitas retentiuæ: & quantitas, vel qualitas, vel vtraq; cauſæ materialis facientis deficere virtutem contentiuam: & qñq; eſt mala complexio interior mēbri. ſ. ſtomachi ſine materia incitans ad vomitū, & maxime calida, & ſicca, ſicut erat in ſingultu: & qñq; eſt coadiuuans malitia regiminis, & proprie motus corporeus, & animalis fortis, & agitans ſupra cibum, imaginatio aſpectus, et fœtor rei abominabilis, et diſpoſitio aeris.

Vomitus il le eſt laudabilis cum phlegma choleris ad miſceatur.

SIGNA eius ſunt duplicia: quædā enim ipſius genera liter et abſolute conſiderati ſunt ſigna remota: quędā propinqua. Remota ſunt dolor frontis, et ſcotomia. i. rerū nigrarum apparitio, vt muſcarū volātium, frigiditas extremorum, & in hypochondrijs. Et os amaricatum cordis. i. oris ſtomachi, morſus, nauſea, ſubuerſio, et iectigatio inferioris labij ſignificāt ipſum propinquū. Signa vero ipſius ſpecialiter conſiderati, puta ſpecierum ipſius formaliū: vt laudabilis vomitus, quędam ſumuntur ex antecedētibus, quędam ex cōcomitantibus, quædam ex ſubſequentibus. Ex antecedentibus, quia præceſſerūt ſigna digeſtionis inualeſcente virtute ſupra morbum, leuitas accidentiū protendentium ipſum, quod eſt ſignum leuis pugnæ. Et ex cō comitantibus, quia eſt facilis temperatus in proceſſu morbi, expellens nociua, & qualia oportet, quia cholerā phlegmati miſtā, et bene toleratur. Et ex ſubſequentibus, quia confert, & alleuiat patientem. Inquit Hip. ſi qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt. Signa illaudabilis vomitus econtra intelliguntur: nam ſit ſignis decoctionis nō apparentibus, et in morbi principio vniuerſali. Inquit enim Hippo. ægritudinibus quibuſcunq; incipientibus, ſi fel nigrum ſurſum, aut deorſum exierit, mortale: & Gal. dum inquit morbus in principio eſt cum nullo ſm viam naturæ ſit euacuatio. Signa enim cretica nō oportet eſſe ſubita: ſit enim nulla apparente victoria, & inualeſcētia naturæ ſupra morbum, & cum accidētium ipſum protendentium dictorum ſupra, fortitudine & auſteritate eſt difficilis, malus, intolerabilis, & anguſtioſus, expellens nō quale oportet, quia iuuatiuum non nociuum: & ſi nociuū non coctum, neq; miſtum: ſed purum, aut cholericum, aut phlegmaticum, aut ſanguineum. Inquit enim Hipp. ſanguis ſurſum qualiſcunq; egrediens malum, aut melancholicum. Inquit Hippo. melancholicos vero inferius, neque confert, quia nec ægrum alleuiat, nec morbum minuit, imo ægrum in defectionem adducit. Signa ſpecierū ipſius materialium ex exeuntibus colliguntur: & ſimiliter ſi ſint ex ſtomacho, vel ex alijs ei influxæ ex dictis de mala complexione nota ſunt. Earum autem cauſę infra ſpecificabūtur. Vomitus laudabilis, & creticus eſt permittendus: q; ſi diminutus fuerit, & difficilis, coadiuuandus eſt, & facilitandus, vt infra Chriſto Ieſu duce dicetur: deinde permittendus quandiu fuerit ſufficiens, & temperatus, & cognoſcitur, quia confert, & bene ferunt. Tunc tamen confortatiuis ſtomachi, temperate ſtypticis eſt vtendum, quę habent retinere, ne materia effrenitet, & ſuperflua, nec eſt retinēdus niſi ſuperfluat: quo caſu effectus illaudabilis eſt retinendus: & cognoſcitur, quia incipit fieri intolerabilis, anguſtioſus, & debilitans corpus, vnde Hippo. in aphor. iam dicto. Si vero non, contrarium. Si autem ſit illaudabilis, & ſymptomaticus, aut eſt cum naturæ regulatione, vt ſupra diximus de fluxu vētris in cura pleureſis: & tunc eſt permittēdus: eſt enim bonus per viam cauſæ quā minuit, & quam eradicat, et per conſequens morbum vniuerſalē, & particularē curat. Inquit enim Aboa. vomitus in principio paroxyſmi, aut minorat, aut eradicat paroxyſmum: naturam quoq; alleuiat, et ſupra reſiduum potentem reddit. Vnde Hippoc. inchoantibus morbis ſi quid videtur mouere, moue. Aut eſt ſine regulatione naturę: & tunc cū ſit malus per viam ſigni, et cauſæ, eſt retinendus.

Vtilitates vomitus facti in principio paroxyſmi.

CVRA. in retentione autem eius duplex eſt regimen: cōmune. ſ. & proprium. Cōmune in ſex rebus plurimum cōſiſtit. Prima eſt materiæ, ſeu cauſæ ad eius exceſſum incitantis mundificatio, vel ablatio. Secunda eſt ipſius ſtomachi confortatio, & etiam totius corporis, vt ſubſiſtat, & toleret. Tertia eſt membri, ſiquod ſit mittens, rectificatio. Quarta eſt materię influentis interim donec illius rectificatio fiat quietatio, igroſſatio, et deriuatio, et ductuū anguſtatio. Quinta eſt regiminis rectificatio. Sexta eſt accidentium, ſiqua ſint, quæ inſurgant, correctio. Sic ergo congregabis omnem curatiuam intentionem in retentione vomitus, & euacuationis cuiuslibet de qua infra dicetur. Primam rem cōplent vomitus reiteratus, donec materia ſi humoralis ſit, eradicetur: qui ſi nō fit facilis, & ſufficiens propter eius adhærentiam facilitetur: & hoc cum cibis multis in quantitate continua, & diſcreta, ſcilicet potibus, & medicinis, quæ ſunt triplicis generis, vt ſupra in

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 584 sur 1089

de consolatione medicinarum diximus: in quarum vsu ordinate procedas incipiendo à debilibus, & procedendo ad fortia, deinde ad fortiora sequens naturam sapientissimam, vt iussit Hippo. Inquit Gal. natura est sapientissima, cuius sapientiæ non est finis: adhæret enim viæ vni, & ordini vni. Si vero non sit humoralis, quę incitat causam, sed complexionalis, alterantia sunt ipsum complẽtia, quæ sunt superius tibi nota: si etiam exterior sit auferatur. Secundam rem complent stiptica aromatica calida vel frigida prout dispositio stomachi exigit: quæ superius tibi fuerunt tradita in cura malæ complexionis, & retentione solutiui cum superfluit. Tertiam rem cõplent illa tria, quæ supra in cura malæ complexionis stomachi cum materia diximus. Quartam rem complent somnus, & quies corporea, & animalis motuam materiam quietantes. Inquit enim Hippoc. Cum volueris elleborum stare, somnũ fac, & noli mouere: imaginatio rei delectabilis, & odores boni, Cõfortant enim cerebrum, et stomachum, nauseam sedant, & vomitum: vt supra de consolatione medicinarum dictum est. Ibiq; medicinas ingrossantes, & coangustãtes ductus, & orificia, notas fecimus calidas, & frigidas prout dispositio exigit. Eius autem deriuationes cõplent frictiones durę, & asperę, fomentationes mordaces, compressiones extremitatum dolorosæ. Inquit enim Gal. dolor prouocat rheuma, & ligaturę ventosationes cum scarificatione vel sine, sanguisugationes, phlebotomiæ, cicatrizationes in eis: & euacuatio per fluxũ ventris cum clysteribus trahentibus, & medicinis solutiuis ventris, collyriis, & sudorem prouocãtibus, vt sunt balnea, vnctiones, rarefactiones, quę superius dictæ sunt. Inquit enim Hipp. vomitus vomitu, fluxus fluxu, & vomitus fluxu, & fluxus vomitu, & vterq; sudore curatur. Quintam rem complẽt debita sex rerum non naturalium ordinatio: locetur ergo in aere tẽperato, vt superfluo calore materia non dissoluatur, nec frigore interius comprimatur, & declinet ad frigidũ temperate, & siccũ. Quiescat & dormiat. Cibus sit spissæ substantiæ, & stypticę qualitatis, calidę, vel frigidę fm necessitatem, paucum in quãtitate continua, & discreta, facilis digestionis, & boni chymi, quem superius habuisti in quodis parcus, licet multum appetat, vnde repletio est fugienda, & proprie subita. Inquit enim Hip. fm multum, et repente replere, &c. Et alibi. non plenitudo, non indigentia, nec aliquod quicq̃ bonũ, quod magis naturæ fuerit, et maxime nisi præcesserit inanitio debilitans. Inquit. n. Aboa. nihil est deterius saturitate in tempore sertilitatis quã præcesit inanitio in tempore sterilitatis. Alienẽturq; cibaria liquida nisi sint stypticis confecta, & tunc minorentur. Sextam autem rem complent, quæ accidentibus superuenientibus congruunt, quæ sunt diuersa fm eorum diuersitatem, vt infra patebit nutu Creatoris. Proprium vero regimen in retentione vomitus cuiuscunq; est varium et diuersum varietate causarum ipsius materialium, et proprie intrinsecarum prædictas res cõmunes generalis intentionis diuersificantium, prout exigit vnaquæq;.

Quarta apho. 15.

Cibus.

Secunda apho. 3.

Si ergo sit causa vomitus causa extrinseca, eius remotio erit cura, contrarię introductio: ipsiusq; stomachi cõfortatio. Si vero intrinseca, & phlegmatica, cuius causa est mala complexio frigida, & humida cũ malitia regiminis præcedentis multiplicantis phlegma in stomacho, seu in eo, et toto corpore, vel cerebro ex quibus influxit ei plurimum: puta, ga fuit causa indigestionis in eo cerebro, & toto corpore, vt supra capitulo de debilitate stomachi diximus, cũ conuenientia circũstantiarum quibus omnibus, & exeuntibus cognoscetur, Cura erit in sex rebus prędictis, tali ordine, et modo, vt vomitus primo fiat prouocatio cum vomitiuis phlegmatis, quæ supra capitulo de cura malitię cõplexionis cum materia dicta sunt. Et ex eis est aqua tepida decoctionis raphani, vel seminis genestræ. Et fortior est aqua nucis vomicæ, vel ascæ, vel cæpe, narcisi cum secaniabin, squillitico: talis enim vomitus causam incitantem ad eius excessum educit, si materialis sit: & alterãt, si fuerit complexionalis frigida, & humida. Quod si vomitu non cesset vomitus, sed adhuc redit, licet quiescat, aliquandiu quod est, quia ab alio sibi. s. stomacho influat, quod plurimum est à cerebro, vel toto corpore, membro mittenti auxilium prius oportet adhiberi, & alijs, prout supra de cura malę cõplexionis cũ materia diximus. Quod si adhuc perduret, quietetur, ingrossetur, & deriuetur materia prout hic, & superius dictum est. Et proprie cum rubificantibus qualia sunt vrtica, squilla, tapsia, & similia: ventosis cum multa flãma, & fomentationibus ex aqua decoctionis vrticæ, foliorum lauri, calamenthi, parietariæ, abrotani, & similium, ligaturis pedum, et manuum dolorosis, cauterizationibus, & sine scarificatione, & cum phlebotomijs, si phlegma naturæ sanguinis sit propinquum de cephalica, vel nigra, cum educant de membro mittente: & etiam deriuent à stomacho clysteribus ex acutis trahentibus proprie, qualia sunt agaricũ, colocynthis, species gũmorum, centaurea, asarum, polypodium, hieræ magnæ, species salis, & huiusmodi. Etiam cũ medicinis solutiuis phlegmatis: quas superius explanauimus. Et stomachus contorquetur cum his, quæ à proprietate materiam effusam prohibere habent, et retinere nauseam, et phlegmaticum vomitũ. Ex quibus sunt simplicia et composita, quę infra dicentur duce Christo. Simplicia sunt myrti, mastiche, olibanum, vinum ponticum nigrum, apium crudum, aqua aluminis, mumia, sambucus sylueſtris, ameos, et menta, citonium, calamenthum, ireos, quæ interius, et exterius approximabis, et per omnem modum, prout discretio prouidebit. Et ex illis est fisticum vtrũq;, et cortex eius, gar. cardamomũ, cum aqua mastiches. Composita sunt miua aromatica, syrupus de absinthio, de menta, diamuscum amarum, melicratum conditum, electarium de citonijs, rob citri cũ xyloaloe. Confectio de citonijs nostra, et vltimo theriaca antiqua, & plura alia, quæ supra de cura malæ complexionis cum materia sunt enumerata. Regimen autẽ propriũ declinet ad calidum, et siccum, et si cum prædictis omnibus non sedatur, oportet vt iterentur donec Saluator gratiam monstrabit.

De phlebotomia.

De vomitu cholerico. Cap. 38.

SI autem vomitus sit cholericus, eius causa erit malitia regiminis multiplicantis choleram plurimũ in hepate, & toto corpore, & quãdoq; in stomacho, vt supra dictum est capitulo de mala complexione cum materia, et malitia complexionis ipsorum membrorum cum circunstantijs consimilibus coadunantibus: quibus, & exeuntibus cognoscetur: quo casu prædicta ordine quo supra tentabis materiam et causam incitantem ad ipsum abscindere prius, & quia est humoralis, vomitũ cum aqua simplici tepida. Quod si sit in villis stõi adhærẽs, et nauseans, cũ aqua decoctionis seminis atriplicis, & pauco aceti, vel aq̃ batecę, cucurbitæ, cucumeris, & citruli, & cum alijs consimilibus frigidis, et humidis: his enim materia si qua sit in stõ generata cholerica, quæ est rarius, vel influxa q̃ est plurimũ, educitur, & mala cõplexio stõi generans, & trahens influxã alterabit. Qd̃ si vomitus oĩno nõ cesset, sed aliquãdiu stãs redeat: quod est, quia ab hepate, seu toto corpe influat illi: opꝫ vt prædictũ est mittẽti auxilium apponatur, materia quietetur cum quiete, & somno nõ profundo et longo, & cũ inspissantibus, & congelantibus frigidis potẽtialibus, et actualibus sumptis, et stupefaciẽtibus, si opꝫ, vias etiã constipãtibus. Et deriuetur cũ frictionibus exteriorũ minus, asperis fomentationibus, & balneis dulciũ aquarũ sudorem prouocantibus, ligaturis minus dolorosis quã in phlegmatico, phlebotomia basilicæ donec extinguatur inflammatio choleræ, & ebullitio eius, vbi peccatum sanguinis apparebit, & virtus tolerans, ventosis absque scarificatione in oppositа parte nisi coassocietur sanguis, clysteribus lenientibus, & habentibus virtutem hieræ ex aloe, & cum medicinis alijs cholagogis, quas in nostro antidotario,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 585 sur 1089

tario,& hic ſupra enumerauimus: & proprie lenitiuis, vt caſia ſi. tamarindi, tereniabin, & aquæ fructuum materiam blandientibus,& alterantibus non fortibus, & acutis,cum materiam agitent,inflãment,et ad motũ incitent. Stomachus quoq; cõfortetur, vt nõ recipiat cũ his, quæ à proprietate habent nauſeam,& cholericum vomitum retinere. Ex quibus ſunt ſimplicia, & compoſita: ſimplicia ſunt duplicia,quædam interius approximanda, vt granata vtraq;,fructus vitis ſylueſtris,myrrha, ſumach,coriandrum per ſe: & in cibis,ſuccus acetoſus,citri, & rob eius, vel agreſta,& ſuccus eius, fœniculus bibitus cum aqua frigida, ſpodium, charabe, lupinus, non habens amaritudinem, camphora ſumpta in potu cum aliquo rob, & olfacta atq; inuncta ſupra ſtomachum, & fructus pontici, vt pira,ſorba,neſpila,ribes,zarur,glãdes, & proprie copulæ eius,& caſtanearum,& fabę cum corticibus ſuis,& lentes in aceto decoctæ. Compoſita ſunt, vt rob de granatis, de agreſta,de ribes, de citonijs, & ſyrupus acetoſus, & oxyzaccara, & alia,quæ in cura malæ complexionis cum materia diximus,quæ interius,& exterius,& per omnem modum approximantur. Quod ſi prædictis omnibus non ſedetur,intereſt tua, vt reiteres ea donec cum Chriſto conſequaris intentum.

De vomitu melancholico. Cap. 39.

SI vero melancholicus fuerit cuius cauſa eſt malitia regiminis declinans ad frigiditatem, & ſiccitatem, vel caliditatem, & ſiccitatem,malitia cõplexionis conſimilis hepatis, & totius,& malitia compoſitionis.ſ.oppilatio,& proprie ſplenis cum circũſtantijs conſimilibus,quibus exeuntibus cognoſcantur. Aduerte q; humor melancholicus cum ſit ſm Gal. naturæ cæteris humoribus odibilior exiens de corpore vndecunq; non eſt retinendus inquantum poſsibile eſt:ſed inquantum ſuperiori regioni cęteris eſt inconuenientior, eſt diuertendus ad cõtrariam regionem.ſ.inferiorẽ conuenientem ſibi:& inde mundificãdus, maxime cũ talis humor in ſtomacho nullatenus generetur,ſed influat ei plurimũ à ſplene,vel hepate,vel corpore toto,& pinde prædictas res ſiſtentes miniſtrabis mõ & ordine tali. Primo enim ſpleni,hepati, vel toti corpori mittenti curam adhibebis,prout ſuperius dictũ eſt:& proprie cum purgationibus eorum ab humore melãcholico, quæ ſunt notæ cum phlebotomijs baſilicę ſiniſtræ,vel dextræ ſaphenæ, & apertione venarũhæmorrhoidum habentium educere, & diuertere ſanguinem melancholicũ: ſi quis peccet rectificatione prædictorũ membrorum, nec non & deriuationibus iam dictis,ſi expediat, & quietationibus etiam. Secundo ſtomachum confortare:vt non recipiat cum approximatis interius, & exterius. Exterius cũ ſpongia infuſa in aceto tepido,vel lenticulas in aceto decoctas ſuperponens, & hoc ſi melancholia ſit aduſta quã ex luciditate eius,& ebullitione eius ſuper terrã cognoſces. Si vero ſit melancholia naturalis, vel congelatione cauſata quã ex eius fuſcitate, & opacitate coloris nigri,& quiete cognoſces, ſpongiã infuſam in vino ſtyptico calido ſtomacho ſuperpones,in quo aliquid xyloalo. fuerit pmiſtũ. Interius vero cum ſyrupo de granatis,et xyloaloes, ſi humor fuerit aduſtus: vel cum ſyrupo de menta,cuius in noſtro antidotario deſcriptionem fecimus, ſi aduſtus nõ fuerit, & ſorbeatur mel emblicorum, & vinũ aromaticum, & ſtypticum cum aqua bugloſſæ, & boraginis,& ſene in vtroq;. Cum ſedatus fuerit fluxus talis humoris ad ſtõm, quod ex eo influxũ eſt ſtudeas educere, & hoc cũ clyſteribus,in quibus ſit acuitas aliqua aſſumpta ex polypodio, carthamo,tribulis,epithymo,ſene,alhaſce, chamo.vinea cum oleo ſiſamino,et melle,et cũ medicinis ſolutiuis ventris ex prædictis,vt agarico, lapide lazuli,armeno, & miroba.nigris. Et cõpoſitis in antidotario noſtro dictis,put tibi videbitur expedire materiæ virtuti,et membro.Regimen quoq; proprium ad humidum temperatum,vel frigidum parum,vel declinet ſm humoris diuerſitatem.

De vomitu ſanguineo. Cap. 40.

VOmitus ſanguinis à ſtomacho ſolo,puenit. Inquit enim Gal.nihil vomitu exit, niſi quod in ſtomacho ſolo erat:qui autem eſt exiens ab eo quã loq; eſt de eo,quandoq; ex alio:ſed miſſus ab eo cum ſanguinis locus ſit in venis ſm Gale. aut erit ex venis ipſius apertis,aut fixis, aut fractis, aut corroſis ab alio ſtomacho miſſus: aut eſt à meri,qui cum ſit via ad ipſum,exiẽs ſanguis ab eo cadit in ſtomachum, & facit nauſeam, & vomitum conſequenter:aut eſt ab hepate, & eſt plurimũ,aut à ſplene, aut à capite, aut à toto corpore, et illud eſt per vias occultas, vt dixit Aboa. Intellige occultas noſtro ſenſui quandoq; non naturæ,& intelligentiæ noſtræ: naturam omnium intelligimus virtutum aggregationem,vt dixit Gale.

Sanguinis autem vomitus venientis ad ſtomachum & meri ex ſeipſis,cauſa duplex eſt: intrinſeca,et extrinſeca. Intrinſeca eſt cauſa venarum, debilis compoſitio, et ſanguinis peccatum in quantitate ſuperflua,in ſubſtantia ſubtili,& qualitate calida acuta,corroſiua,quia ſit aduſtus, et ſalſus. Extrinſeca eſt caſus percuſsio obuiatio lædentis rei catarrhus,apertio apoſtematis,aut fiſtulæ in ſtomacho,et meri: aut ſuſpenſio ſanguiſugæ, aut aſſumptio medicinæ acutæ,vt euphorbij,& corroſiuæ,vt calamenthi,cantharidis,et ſimilium. Vomitus vero ſanguinis venientis ſibi ex alio cauſa eſt, quæ refunditur de prædictis membris ad ſtomachum:& eſt multitudo,aut malitia ſanguinis,aut in ſe cum eſt acutus, aut propter oppilationem retinentem, quia fuit corruptus, & malam acquiſiuit qualitatẽ ex fortitudine virtutis expulſiuæ prædictorum membrorũ, oppilatio viæ qua conſueuit expelli, debilitas ſtomachi cum amplitudine viarum, quibus ſibi refunditur, prout ſupra de ſputo ſanguinis dictum eſt. Debilis autem compoſitio venarum habentium continere ſanguinem, aut eſt à natura,aut à tempore: quia præcesſit regimen quod rarefecit, aperuit,ſcidit,rupit,vel corroſit, & ſecuta fuit conſolidatio debilis. Sanguis autem in quantitate multus,& ſuperfluus eſt à vita delitioſa,& vſu pluriũ carnium, & vini rubei,& aliorũ habentium multiplicare ſanguinem. Eſt etiã à retentione ſanguinis conſueti euacuari ſponte,vel ab arte,& à dimiſsione exercitij,& à membri mucilagine. Subtilis autem,& acutus eſt ab vſu rerum acutarũ, vt ſpecierum calidarum, acrimonialium, & vinorum calidorum antiquorum,purorum,& ſubtilium,et ſimilium rerũ non naturalium habentium ſubtiliare,inflãmare, quę ſunt notæ. Fortitudo virtutis expulſiuæ eſt plurimũ à natura: cui nihil eſt impoſsibile in expellendis nocentibus ſm Gale. Oppilatio viarum,& ſunt meſeraicę,quibus cõſueuit expellere,eſt triplex,& ex prædictis eſt nota. Cauſa debilitatis ſtomachi ſuperius nota,eſt accidentalis, licet etiam poſsit eſſe naturalis ſm Hippo. & Gal. Amplitudo viarũ eſt amplitudo venarum,per quas nutrimentum ſanguinis mittit hepar ſtomacho, per quas ipſum ſanguinẽ à ſe, vel per regurgitationem à toto corpore ſibi meſeraicarum inteſtinorum via clauſa immittit: nec mirum ſi in cõcauum ſtomachi tales venæ ſanguinem infundant in ipſius ſubſtantiam,& poroſitates naturaliter imbibãtur earum orificia:cum naturæ forti nihil ſit impoſsibile,in expellendis humoribus,& trahat ſanguinem per medium oslis, vt dicit Galenus,licet in ſubſtantiam,& poroſitates eius venarum orificia imbibantur,natura fortis malum ſanguinem in illis venis contentum ſubtiliat:& poros tunicæ interioris rarefacit: quibus rarefactis infundit ſanguinem ipſum in ſtomachi concauum, à quo vomitu educitur tanquam nociuum. Inquit enim Hippoc. ſi ſanguis in ventrem effundatur præter naturam, neceſſe eſt in ſaniem conuerti: omnis enim humor in loco ſuo non exiſtens putreſcit, & in malam conuertitur qualitatem:vt Gale.ait. Signa ſanguinis veniẽtis à ſtomacho,et meri,ab eo,qui ab alijs ſubinfluit plurimum quantitatẽ diſtinguitur, quia eſt paucus cum ſtomachus ſit neruoſus:& colore,quia ſubrubeus,& 6.apho. 20.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 586 sur 1089

clarus; & aſſiduitate, quia continuus, & dolore, quia veniens ab eo, eſt cum dolore, niſi à venis rarefactis eorum egrediatur, quas non conſequitur dolor niſi ſumptione rei acutæ, quæ ſi ſumpta trahatur, & in trãſglutione dolorem præſtat aliquem rarefactio venarum in meri eſſe monſtratur: ſi vero poſt tranſglutionẽ, in ſtomacho eſſe percipias. Item ex meri venis egrediens eſt quandoq; cum ſaliua, & raſcatione educitur: ex ſtomacho vero nõ niſi vomitu, vel faſtidio impellente. Inquit enim Gale. nihil ex ſtomacho egreditur niſi vomitu, vel faſtidio impellente. aliꝫs quoq; diſtinguitur ſignis prout ſupra eſt dictum. Si vero à venis rarefactis eorũ egrediatur, diſtinguitur ab operatione alia quęcunq; fuerit, dolore, quia in rarefactis non eſt dolor, & ſi eſt, paruus eſt, & apud rei acetoſiſſimæ ſumptione, vt ſuperius dictum eſt. Etiam paucus eſt ſubtilis, et aquoſus ab operatione alia veniens econtra ſe habet. Et ſiquidem ſit à corroſione earũ indicant ipſa vlceris ſigna puta exitus ſanguinis p̃cedẽs diu, qui in principio fuit paucus deinde plurimus, & conſequenter ſanioſus: & quandoq; ſibi aſſociata pellicula, ſeu caro putrefacta, et fœtens. Signa autẽ ſanguinis venientis ab hepate ſunt multitudo ipſius, & caliditas, & color, quia citrinus plurimum præcedens ipſius paſſio apoſtema, ſeu oppilatio eſt, & ſimilia. Venientis autem à ſplene ſigna ſunt color, quia plurimũ niger: odorq; ponticus, eiusq; ebullitio ſuper terram, & odor acris ſi ſit aduſtus, & paſſio præcedens ſplenis. Venientis vero à capite plurimum eſt albus, & eſt cum tranſglutione apud deſcenſum, & eſt viſcoſus, & quãtitatis mediocris cum præcedẽte grauedine dolore, vel eius alia paſſione. A toto vero corpore venientis cognitionem habebis, quia præceſſit dolor, & grauitas dorſi, & laſſitudo extenſiua totius, et eſt maioris quantitatis cæteris, coloris, & ſubſtantię plurimũ boni, & hæc ſunt ſigna locorum à quibus egreditur.

Signa vero cauſarum à quibus efficitur, hoc modo conſiderabis: ſi enim à ſtomacho, & meri, egrediens à cauſa intrinſeca fuerit, quæ eſt debilis venarum naturalis compoſitio, à difformitate omnium membrorum cognoſcere poteris, & malitia complexionis ipſorum: ſi vero accidentalis ex memoria cauſæ: peccato etiam ſanguinis in quanto, vel quali, vel vtroq; ex regimine etiam antecedente percipies, & ſignis repletionis à concomitantibus, ſeu cacochymiæ, & retentione euacuationum, & antecedſione aliarũ cauſarum prædictarum. Et etiam ſi eſt à cauſa extrinſeca ſenſus declarat, & inuentio. Et ſi quidem fuerit ſanguiſuga declaratur ex eo, q̃ iam bibitur ex aqua in qua habitẽt ſanguiſugę, & quia ſanguis ex ea veniens ſubtilis, & ſanioſus. Signum fortitudinis expulſiuæ, & quod ex ea proceſſit eſt alleuiatio, quę ſequitur euacuationem, natura deponente, quod velut onus aggrauabat. Quę enim à debilitate contentiuæ procedit alleuiationem ſubſequentẽ non habet. Signum oppilationis viarum per quas expellere conſueuit, & amplitudinis aliarũ cum ſtomachi debilitate recipientis eſt ex hoc, q̃ non egreditur per viam per quã expellere conſueuit, ſed per ſtomachum violenter.

Quidã ſanguinẽ aĩam hois eſtimauerunt.

CVRA eius non eſt ſtolidi medici, neq; pigri, ſed ſolertis, & ſolliciti: ait enim Gale. de fluxu ſanguinis ſpiritus deficere conſueuit, qui vitæ vniuſcuiuſq; membri ſubſtantia exiſtit, vnde mors ſequitur, quod aduertens Terxias animam hominis ſanguinem æſtimauit. Proinde ergo in cura eius prompte, ac diligenter eſt procedendũ. Conſiſtit autem in rebus prænarratis, quas tali modo, & ordine miniſtrabis. primo enim feſtinabis ex venis ſanguinis exuberantiam educere anticipãdo quatenus tolerat virtus, & hoc cum phlebotomia de nigra, ſeu ſaphena ſm diuerſitatem, ſuę exuberantiæ, & exceſſus in loco: ipſum etiam trahes ad oppoſita, & longinqua: & hoc cum ligaturis doloroſis extremorum cum ventoſis in cruribus, brachiꝫs, ſpathulis, cum ſcarificatione, vel ſine prout tolerat virtus, & diſpoſitio repletiõis requirit. Secũdo ipſum inſpiſſabis, & alterabis, aut pharmacabis, vel quod prius expediat ages prout ſuprà de cura fluxus ſanguinis narium dictum eſt. Quæ autem ſunt illud complẽtia ibi de cura ſputi ſanguinis ſuperius habuiſti. Tertio, ſtõ eiuſq; venarũ debili compoſitioni, quia rarefactus, aptus, vel quoquo modo ſolutus prouidebis cum ſtypticitantibus, & infrigidantibus. Inquit. n. Hip. Quicũq; ſponte ſanguinẽ vomũt, ſi quidẽ ſine febre, ſalutare, curare vero ſtypticis, et infrigidãtibus: quæ autẽ ſunt illa dictum eſt ſupra ibidẽ, & q̃ ſint quintuplicis generis. Elige ergo ad hoc tibi magis propria. Et ex appropriatis in retinendo ſanguinem eſt iaſpis, & menta. Quarto regimen proprium ad frigidũ, & humidũ conuertes, quod eſt ex præcedentibus notũ. Si vero ſanguinis vomitus ex aliꝫs membris fuerit illi influẽtibus, cura eſt cum eiſdem. Sed adde quintum. ſ. mẽbri mittentis rectificationem. quę prędictis eſt præferẽda. ait. n. Gal. mittenti tanq̃ fonti prius eſt prouidendũ. Qualiter autẽ illud agere oporteat, & cum quibus ſupra de cura malę cõplexionis cũ materia dictum eſt, quæ oĩa ſupra de ſputo ſanguinis incidenter tetigimus ſuccincte: cauſis quoq; mediatis cũ notis cõtrariꝫs & proprꝫs obuiabis, & manifeſtas, ſeu extrinſecas amouebis. Sed ad perfectionem curæ vomitus ſuperfluentis, & ſymptomatici reſtat, ſexto accidẽtibus ſuperuenientibus inſtare. Sũt autem diuerſa, vt puta dolor capitis, obſcuritas viſus, & dolor pectoris, et malitia anhelitus, interfectio vocis, tenſio, & dolor ſub hypochõdrꝫs, debilitas, mordicatio, et dolor ſtõi, ſingultus, et alcuzez, detẽtio ſanguinis, & congelatio in ſtõ, debilitatio, & ſyncopis, quoꝝ correctioni attende. Et primo dolorem capitis corrigens, prout ſupra de cura ſodę ex vaporibus acutis cauſatę prouenientibus à toto corpore, aut à mẽbro aliquo dictũ eſt. Obſcuritatem quoq; oculorũ, et viſus prout ſupra de cura ægritudinũ oculorũ dictum eſt. Aboa. autẽ volens ex vomitu nocumento oculorũ prouenienti occurrere, ne ſubleuet materiã, & vapores conuertat ad caput, & oculos, docuit in hora vomẽdi, vt oculi ligẽtur ſuppoſitis pilis duabus. & primo vt facies lauetur aceto cũ aqua tẽperato, q̃ ſi ſit roſacea, melior eſt: reſoluit enim & repercutit vapores. Dolorẽ etiam pectoris, & malitiã anhelitus cum frictione ſuaui ex oleo amygdalarum dulcium, chamæmillæ, & de lilio amouebis. Interfectioni vocis cum ſit ex perducentibus ad mortem facilem oportet ſuccurrere. Aboali autem ei, & prædictis accidentibus ſubuenire monſtrauit cum enemate temperato. Et vt detur doſis mellis cũ aqua calida, & oleum in quo virtus theriacæ exiſtit, vt eſt oleũ de lilio, deinde laboret vt euomat, q̃ ſi euomat, non ſuffocabitur: ſi vero nequiuerit euomere, ſtudeas materiam diuertere, & trahere ad extrema cũ frictionibus, calefactionibus, & conſtrictionibus doloroſis, atq; ventoſis, & confortes ſtomachum cum calidis, & ſtypticis, & proprie cũ panno ſuppoſito ei infuſo in oleo in quo cocta fuerit ruta, & ſuccidis. Tenſioni quoq; & dolori ſtomachi, hypochondrꝫs ſubuenire monſtrauit cum pãnis madefactis in aqua calida ſuperpoſitis, & oleis tepidis lenificantibus, vt voluit Gal. & ventoſis inflammatis debilitati & dolori ſubuenire prout ſuperius dictum eſt capitulo proprio. Eius etiam mordicatio cum iuribus vnctuoſis, quæ facile digerantur, vt ſunt iura carnium gallinarum, & pullorum, & vnctione ex oleo de lilio, & violato, vt docuit Aboa. cum pauca cera. Singultui etiam prouidebis cum his, quæ ſupra capitulo proprio dicta ſunt. Alcuzez quoq; docuit princeps Aboa. ſubuenire cum ligatura, & ſtrictura extremorum, & aliꝫs quæ interſectioni vocis voluit miniſtrari. Sanguinis autem retentioni, & congelationi in ſtomacho, quæ in ſanguinis vomitu plerunque accidere conſueuit feſtine oportet ſuccurrere, cum cauſa ſit paſſionum cordis ſuperius prædictarum, & hoc cum vomitu prouocato cum aqua calida mellis, ſucco apĩ, & farina carthami, & cum clyſteribus ex his, quæ habent ſanguinem congelatum liquefacere, & educere. Ex quibus eſt aqua cineris ligni ficus, vchuen, opopanax, & bdellium, mel, ſal,

Sanguinẽ in ſtõ coagulatũ liquefacientia.

fal,afa,& alhasce,& menta decocta in aqua,& coagulum leporis, vel hœdi sumptum in potu cum aqua prædictorum alicuius, & proprie alhasce, quia liquefacit, deinde sumatur ellebori albi.ʒ.i.fabarum.ʒ.iĩ.cum aqua tepida, & melle, vt liquefactus educatur. Ex his, quæ conferunt liquefaciendo,& resoluendo,& proprie vbi educi nõ poterit est euaporatio,& emplastratio stomachi, & ventris cum decoctione anisi,hypericon,pyrethri,mastiches,xyloaloes,salis alhasce,& mentæ.Debilitati,& syncopi qualiter subueniatur superius dictum est. Syrupus confortans stomachum,et vomitum arcens. Rec.succi vuarum acerbarum,succi mentæ,diamoron, aquæ rosa.ana.lib.i. çucchari.lib.ĩ.& syrupentur,& aromatiçentur cum gar. ʒ.ĩ. Electarium ex nostra inuentione in retinẽdo sanguinis vomitum vltimum confortans stomachum,et altẽrãs malitiam complexionis calidam. Rec.i.coralli ru.ʒ.v.mastiches.ʒ.ſ.rosarum.ʒ.iiĩ.acatię,sumach,ana.ʒ.ĩ.antere, sandarachæ, ana.ʒ.ĩ.gario.ℨĩ.castorei.ℨ.i.musci gra.i. sanguinis draco.luti sigillati,ana.ʒ.ĩ.confice cum hoc syrupo.℞.succi pirorum,& pomorum sylvestrium,& citoniorum,agrestæ,mentæ,ana.lib.ſ.çucch.lib.ĩ.

Syrupus ad vomitũ vtilis.

Electariũ ſad vomitũ anguinis vtile.

Pilulæ vomitũ restrigentes.

Syrupus de berberis ad idem cõueniens.

Pilulæ restringentes vomitum. ℞.mastiches,myrrhæ, sanguinis draco.ana.ʒ.ĩ.antere.ʒ.i. Confice cũ succo mẽtæ,& da mane & sero. Confectio syrupi de berberis cõueniens ad prædicta. Recip.spodĩ.ʒ.iiĩ.berberis.ʒ.iiĩ. vuæ acerbæ.ʒ.ĩ.cichoreæ.M.ſ.çucch.lib.ĩ.& da ieiuno stomacho cum aqua mastiches. Linimentum Serap.retinens vomitum cholericum.Recr.balaustiæ.ʒ.iiĩ.foliorum oliuæ.ʒ.ĩ. foliorum rubi.ʒ.i.romani himuscie. ʒ.i. pista,& distempera cum albumine ouorum,& farina hordei,& stomacho superpone,stringit omnem vomitum,si Christo placet. Aliud ad hoc sublime, & vltimum. ℞. succi planta.linguęcanis,pentaphylon ana.ʒ.ĩ.aceti.ʒ.i. olei omphacini.ʒ.iĩ.bulliant vsque ad consumptionem duarum partium,& adde ceræ olibani,ana.ʒ.v.camphoræ.ʒ.iĩ.croci.ʒ.i.mastiches.ʒ.iiĩ.sang.dra.ʒ.iiĩ.superinũge,& superaſperge puluerem corticum granatorum, & sumach. Item recipe aquæ aluminis,vini pontici,succi mentæ,pulueris mastiches,& rosarum cum stipitibus, & fac bullire,& infunde filtrum,spongiam, vel birram scarleti,et superpone desuper pannum fumigatũ ex xyloaloe, thure, spica,& mastiche expertum est.

Vnguentũ Serapionis vomitũ restringens.

Aliud ad idem.

Ad vomitũ infantiũ.

Ad vomitum infantium. ℞.succi mentæ,citoniorum, vini pontici,ana æquales partes.fac bullire, & misce in eis mastiches,corticũ thuris,ana.ʒ.ſ.spicæ,cinnamomi,gariofi.nucis muſ.galliæ muſ.ana.ʒ.ĩ.& infusa birra scarleti bene calida applicetur. Aliud ad vomitum san. Rec. sang.draco.vernicis,lapidis hæmatitis,aã.ʒ.ĩ.boli armeni,terræ sigil.ana.ʒ.i.pulueriçenẽ subtiliter.& recipe succi arnoglosſę.ʒ.vi.aquæ decoctionis radicum arundinis. ʒ.iĩ.& misce bene,& da.ʒ.ĩ.

Aliud ad vomitum.

SVMMA III. *Particulæ tertiæ ſectionis primæ de cura, & medicinis ægritudinum hepatis, & venarum.*

Prologus.

SCiendum est autem, q̃ hepar vnum ex principalibus membris existit, est enim basis, & fons naturalis virtutis, quæ ad conseruationẽ individui, & speciei quodãmodo necessaria comprobatur. Cuius operatio est primo naturaliter generare sanguinem, qui vltimus est in alimẽto quo corpus perdurat in esse. Et proinde sapientissima, & summe artificialis natura,dixit Hipp. ipsius substantiã procreauit sanguineam ad modum coagulati sanguinis, licet ex spermate mulieris sit factum, vt chylum futurum nutrimentũ à stomacho ab eo susceptũ transformet in sanguinem, qui in naturam aliti per virtutem eius aptus est alterari. Quapropter.iiĩ. virtutibus dotauit ipsum natura ad hoc necessarijs in venas ab eo ortas, & fines ramorũ ipsarum protensis etiam quibus res nutrimenti in membro vnoquoque completur, appetitiua.ſ.retentiua,digestiua,& expulsiua,appetitiua quidem naturali sola nõ cõmixta ex ea,& animali, vt stomachus,licet pro toto appetat sicut stomachus hepar, & illud est sicut Lilium dicit, quoniam hepar ab intra trahit, quod appetit à proximo, stomachus vero ab extra, & longinquo. Nos autem facientes doctrinam disciplinatiuam nõ improbatiuam dicimus illud esse, eo q̃ talis virtus in hepate est sicut in radice,in qua est formalior, quàm in ramo qualis est stomachus. Et proinde in eo trahere,p se potuit, & pro toto existẽs sola. In stomacho vero indiguit auxilio appetitus animalis,quo sensu fortiori sentiat inanitionẽ sui hepatis venarum,& aliorum viscerum quorum minister est, vt supra dictum est. Et quia coagulatio eius non fuit solida, vt carnis,sed tenera,circundedit eũ panniculo subtili ex nervuo adueniente sibi à cerebro,procreato, & siphac,vt eo mediante sensum quo ex se carebat haberet, & sua substãtia, atq; forma in se distincta ab alijs permaneret,alijsq; viscẽribus necteretur,plasmauitq; illud forma lunari,& in homine maius, q̃ in cæteris animalibus eiusdem quãtitatis, vt sanguinis generatio præ cęteris abundaret in homine ,ppter labores corporeos,& animales plurimos ipsum resoluentes cum sit maxime resolubilis, & cum additionibus seu pennulis.iiĩ.vel.v.distinctum,& à domestica parte concauum, vt eius reflexu circa stomachum in amplectendo coadiuuante eius digestionis gratia sufficiens eẽt, & aptum, & à dextera parte corporis iuxta costas falsas situatum,quibus alligatur in quibusdam,vt eis adhęrẽdo melius sustentetur,& vt inspiceret stomachi fundũ, cuius est quã iuuat digestio propria,& à sylvestri gibbosum, ne diaphragmatis locum in suo laborioso motu, quod attingit in pũcto sua amplitudine coarctaret. In quo venas implantauit in villos, atq; poros.vnam quidem magnam in parte concaua,quæ hepatis porta vocatur,per eam.n.sub intrat chilus,quem ab intestinis meseraicis ramificatis ab illa, vt suis manibus sugat cum sua virtute attractiua vna ex quatuor supradictis, & p eas redditur intestinis si qua sit in sima eius, seu toto corpore grossa præter naturã aggregata materia,vt per secessum proprie,vel vomitũ virtute ipsius expulsiua operante expurgetur. Ipsumq; in ramos quinq; ipsius tendentes ad quinq; eius pennulas, & ramos alios eorum diffusos in hepatis substãtiam cum secunda virtute retentiua cõtinet,donec in sanguinem alteret,& humores villis circuntractis, sic autem diffusus sua virtute melius alteret digestiua. cum.n.totũ corpus agẽs attingit patiens,aptior,& perfectior operatio fiet. Aliam aũt implantauit venam magnam in parte gibbosa venã chilis vocatam per quam progredientem ex eo sanguinẽ sua virtute impellente cordi trãsmittat,& per suos ramos corpori toti à membris virtute cooperante attractiua corporis,& membrorum. Et quia in alteratione chyli in sanguinem tria superfluitatũ genera insurgebant, sicut in vino nouo bulliente apparet.ſ.fœculenta, mellica,spumosa, cholerica,& aquosa,quę in transitu stricto meseraicarum opitulabatur chylo,explantauit ex porta seu lactea poros quibus ipsas superfluitates sequẽstret à sanguine,et ppriis receptaculis,& expurgatorijs destinaret melancholicam fæcem per porum explantatum ex ea in parte concaua in qua gñatio sanguinis, & humorũ potissima ĩ splene trãsmittat ab eius substantia separatũ, vt meliam, & cholerã nigram naturæ maximę odiosas, & in actione digõnis impedictes in membrum à se distinctum substantialiter seçstraret. Choleram aũt per porum inde ẽt ortũ in cystim fellis transmittit,quæ suę hepatis.ſ.substantię manet affixa, vt suo calore sicut accensio ignis sub vase digõnis coctionem vigorando ipsum in sua coagulatione conseruet. Si.n.ab eo auferatur statim substantia eius dissoluitur, &

Hepatis virtutes quatuor.

Nota hanc similitudinem.

corrumpitur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 588 sur 1089

corrumpitur ſicut experientia dictat. His enim duabus ſu E perfluitatibus ſanguinem oportet eſſe purgatum antequã ad chylum perueniat per quam in alimentum ad corpus, & cætera membra deſtinatur cum non ſint aptæ per vlteriorem decoctionem conuerſioni in ſanguinem, & ad nutrimentum membrorum, ſcilicet melancholia propter cõplexionem, & ſuperfluam groſsitiem, & terreſtreitatem, cholera rubea, & nigra propter malam morigerationem: & quia ſanguis redditur peneas naturæ horribilis: non ſic phlegma, & aquoſitas cum phlegma naturale per vlteriorem decoctionem cõuertatur in ſanguinem, & aquoſitas ipſa etiam iuuet ſanguinem per ramos ſubtiliſsimos chylis tranſire. Et quia ſuperexcreſcentia factus ſanguis fluidus membris nõ debite vniretur, procreauit natura renes in quos vena illa chylis inferius protẽſa infigitur, vt aqua per ipſos ab illis virtutibus membri impellentis, & attrahentis ad ſanguinem tranſcoletur, & diſcernatur non virtute per ſe diſtincta ab illis prædictis, & per vritides poros in veſicam tranſmiſſa extra corpus finaliter excludatur, necnon propria materia, ſi qua accidentaliter in eius gibbo fuerit aggregata. Continuauit ipſum per dictas venas cordi, cerebro, teſticulis, corpori toti, & omnibus membris, & inteſtinis, etiam ſtomacho per ſubtilem neruum, cordi quoque per alteram concauam venientem ab illo portantem ſpiritum, & calorem, & ſanguinẽ: quibus ſua innata caliditas conſeruatur, & temperatur eius pulſu ac diaphragmatis motu. Ex quibus enarratis & ſic ex anatomia collectis ſcire & intelligere poſſumus hepatis naturam: qualesq; & quantæ ſint ægritudines ei euenire poſſibiles. Eas.n. ignotas, nec cognitas ſaltem quodam vicino veritatis arbitrio curari nullatenus eſt poſſibile. Inquit.n. Gal. Qualiter aũt dignoſciturus modus curatiuus ægritudinũ erit, quis ignorãs eas quales, quãtę & quę ſunt, quaſi dicat nullatenus. Loca quoq; ægritudinum, cauſas & accidentia propria, & modos, vtrum.ſ. ex ſe proprie, vel ex vicinitate ſeu colligãtia accidant: quę oĩa ſecundũ Gal. in cura ægritudinum membrorum ſunt neceſſario prænoſcenda. Sciendum ergo q̃ hepati accidunt ægritudines in ſe: & ex colligãtia & vicinitate. In ſe quidem & in eius ſubſtantia carnoſas ſimplices triplicis generis, ſcilicet mala complexio, mala compoſitio, et ſolutio continui. Et compoſita ex omnibus puta apoſtema, accidit quoque in ſuis poris, & venis. Et primo prædictę ęgritudines ſimplices, & plurimum oppilatio, & ſuo etiam panniculo, ſcilicet ſolutio continui, & plerũq; apoſtema ſeu veſica, quæ cũ ſcinditur egreditur aqua, & currit in ventre. Ex colligãtia vero, & vicinitate ad prędicta pati poteſt prędictas maxime in ſuis actionibus nocumentum. Ad quarum cognitionẽ certam, & poſsibilẽ inuocato Chriſti auxilio, qui ſolus intuens cuncta reuelat, prout poſsibile eſt, arbitrandum eſt, ſeu coniecturaliter veniendum ex his, videlicet nocumento operationum, dolore, exeuntibus, tumore eius, diſpoſitione totius corporis, & membrorum vicinorum ortorũ ab eo eique colligatorum ſibi compatientium, ſiti, & alĳs accidentibus notis, & comparatis, videlicet regimine, circunſtantĳs ſimilibus iuuantibus, & nocentibus, & cõſuetudine patiendi, quæ exercitatis, & abundantibus intellectu ſunt nota, & infra ſpecialiter Spirituſancto annuente declarata ponemus.

Continet autem hæc ſumma capitula.15.

De gñali mõ curatiõis diſpõnũ hepatis. Cap.1. fo.77.
De cura malę complexionis eius ſimplicis, & compoſitæ, quæ ſunt octo. Cap.2. fo.78.
De paruitate hepatis, & cura eius. Cap.3. fo.79.
De cura oppilationum eius. Cap.4. fo.79.
De percuſsione, caſu, & obuiatione ſuper ipſum, & cura eius. Cap.5. fo.80.
De fixura, & inciſione hepatis, & cura eius. Cap.6. f.81.
De apoſtemate hepatis, & cura eius. Cap.7. fo.81.
De apoſtemate meſeraicarum, & lacertorum ventris, & cura eius. Cap.8. fo.83.
De hepatis inflammatione. Cap.9. fo.83.
De dolore hepatis, & eſt actio læſa, & hypochondriorum. Cap.10. fo.83.
De debilitate hepatis. Cap.11. fo.83.
De cachexia, & eſt qualitas mutata. Cap.12. fo.84.
De hydropiſi. Cap.13. fo.84.
De egeſtionibus, quæ ſunt ab hepate ſeu fluxibus eius, & eſt exiens à corpore. Cap.14. fo.87.
De icteritia citrina. Cap.15. fo.87.

De generali modo curationis diſpoſitionum hepatis. Cap. 1.

SPecificatis ægritudinibus hepatis per capitula, & diſtinctiones, ad curam ipſarum ſecundùm generalem modum veniendum eſt prius, & ſecundùm ſpecialẽ deinceps. Inquit enim Gale. vniuerſalia, & generalia prę- F cedunt ſpecialia artificialiter, & naturaliter. Talis autem modus generalis ex natura membri colligitur prænarrata, ſi enim ſecundùm Gale. in cura non ſolum, quod præter naturam eſt contrario ſit remouendum, immo etiam, quod naturale eſt ſuo ſimili conſeruandum, ſicut in morbis ſingulis eſt facere, maxime in cura principalium, & virtutem influentem habentium, quibus totius machina gubernatur, illud eſt aduertendum. Et quia contrariũ illud rebus conſeruantibus eſt plerunque oppoſitum, & naturalibus inimicum, & vtrunque ſimul oportet agere, ideoque contrarium, quod ad remotionem rei præter naturam hepati contingenter approximãdum eſt, ſic modificandum eſt appropriatumque eligendum, quia remouendo illam naturalia non offendat ſed conſeruet, no cumentum enim eorum extenſibile eſt in venas, alia principia, & etiam totum corpus. Per conſeruationem autem eorum ad temperamentum & naturam reducetur, quod eſt pretioſiſsima rerum ſanitas deſiderantibus viue re ſecundùm naturam, vt ait Gale. Talis autẽ modus, ſeu G modificatio, & approximatio, vt dictum eſt, à natura mẽbri ipſius eligitur, ſicut ab ægritudinibus variatur contrarium curatiuum, et quia natura hepatis conſiſtit in hoc q̃ principalis eſt, alĳsq; principalibus alligatum: in quibus virtus exiſtens, & ſpiritus gaudent aromaticis medicinis, & ſtypticis confortantur, & conſeruantur, non debet eſſe pueris contrarium, ſed naturaliter inſitas tales habens in ſe proprietates, & virtutes, vel alĳs habentibus tales artificialiter mixtum. Inquit enim Gal. Tale melius eſt ſi idẽ pharmacum ſimul ſtypticum ſit & aromaticum, inſitas enim virtutes habens melius operabitur, etiam ſi aperitiuum ſit in oppilationibus eius datum, illius mixtione nõ careat, talique confortet, à reſolutiõe ipſorum prohibeat, & non noceat oppilando, nec propterea debet eſſe excedentis virtutis, vel qualitatis, & maxime cũ virtus ipſius, & ſpiritus fundata in ſubſtantia teneræ conſolidationis, ac calidæ, & humidæ complexionis exiſtat, quę frigido ſu H perfluo congelatur, & induratur virtus ſpiritus, & calor extinguitur calido excedẽti, reſoluitur, et humido aquoſo relaxatur, ſtyptico ſuperfluo in ſuis venis & poris ac pontico oppilatur, quare ſuperflua in generatione ſanguinis neceſſario inſurgentia à ſanguine non ſequæſtrantur, quæ omnia multa ſequuntur incommoda, quæ dicentur, ſanguinis alimenti exitus obſtruũtur, quod eſt valde malum, & arefactionis cauſa. Proinde Gale. ait apertos eſſe eos, qui ſecundùm hepar exitus alimenti non ſolum in ſanis, ſed etiam in ægris eſt ſecuriſsimum. Itẽ lapſum faciente diſſoluitur: debet ergo eſſe approximandum ipſi ſuæ ægritudinis contrarium temperatum ſeu excedens modicum, & ſi non ſit illis in neruis proportionatum in quantitate multa frequenti, multiſque partibus, & per omnem modum approximatum ei ſaltem proportionabiliter effectiue, debetq; eſſe aperitiuum, & abſterſiuum, quod quia

Documentũ Gale. in cura obſeruandum.

acuit

acuit sanguinẽ, generatq; humores diuersos, & inequales, vt est aqua radicum oportet, vt cũ dederis eam duobus, vel tribus diebus consequenter naturam soluas cũ aliquo lenitiuo, & alteratiuo, vt sunt tamarindi, cassia, & mãna, & cum sit in profundo positum, non debet esse substantiæ pachimeris, sed leptomeris, vt ante virtutis eius resolutionem ad eum perueniat: & ne sua vehementi subtilitate, & virtute subito de hepate transfundatur ad vlteriora membra, misceatur ei aliquid raphani, vel seminis eius, quod trahendo ipsum ad stomachũ in medio. s. hepate remaneat diu: et ne impediat in via sit hora inanitionis stomachi, vel completæ digestionis eius ablatum, & infra de cura splenis dicetur ad plenum de facile, & difficile transeuntibus, si Spiritussancti gratia sim imbutus. Etiam cũ sit à sima intestinis & stomacho associatũ, vicinũ, et alligatum venis, & poris, & çirbo, renibus, & vñs vrinæ, ac venis superioribus basilicæ. s. & cephalicę tendenti ad caput, & nares materia si qua educenda de ipso fuerit, euacuatiuũ quodcũq; debet esse tale, quod p illas, & vicinas partes expellat, natura. n. quã iussit Hip. medicum in oĩbus semper sequi, per propinqua, & latiora semper expellit, & per longinqua qñq;, quia per poros in sudorem materiam vtriusq; partis expurgat, qñq; materiã vnius partis in aliam deriuando expellit, sicut testatur Hip. cũ dicit 4. apho. 83. Vrina multa noctu facta modicum secessum significat, et econuerso. Etiam cum diaphragma attingat, frigidum ei approximandum exterius à falsis secedat costis, ne indurãdo illud ad spiritus difficultatem adducat. debet quoque esse non solum virtute elemẽtaria morbo oppositum, sed etiam proprietate, vel saltem morbo à complexione contrarium. A proprietate vero conueniens morbo, sic enim supra de medicinis ægritudinum cordis recolimus fore dictum. Stude ergo eligere medicamẽ, quod conueniat hepati à proprietate, & complexione in cõditionibus dictis, contrarietur aũt ægritudini, & complexione à proprietate etiam, si possibile fuerit naturaliter inueniri, vt est absinthium, & eupatorium in phlegmone, scliroſi, et oppilatione eius, prout Gal. edocuit, & sicut cõtingit reperiri in coriandro, cuius complexio cum proprietate est in prohibendo fumos, & vapores à capite, quare cõmendant ipm in dolore capitis calido pulsatiuo, vbi vero non conuenit, vt in solathro, quod proprietatem habet ad resoluendum apostema cerebri, et qa frigidũ natura, & stupefactiuũ resolutionem vetat, & in Scorpione frigido, qui sua proprietate lapides renũ comminuit, & resoluit, certe pręeligẽdũ est, quod à proprietate cõtra operatur morbo ei, quod cõtra agit à complexiõe. andagoga ergo in cura fe. phlegmaticę pręeligẽda est hyssopo. Et oleum de Scorpionibus in lapide renum prælegendum est oleo de piperibus, quod est quia proprietas est potentior, & efficacior cõplexione ac generalior in operatione ita vt pręueniat operationi illius. At quia proprietas respicere põt ęgritudinem, & mẽbrum cuius est, sed cõplexio in medicinis curatiuis ægritudinem respicit, & nõ membrum, ẽt operatio à proprietate est appropriatio, & magis articulata dispositioni cui cõuenit quam operatio à cõplexiõe. Primum patet quia complexioni, quæ contrariatur proprietati potest melius obuiari quam proprietati cõtrarianti complexioni, vt patet infra, est efficacior in operatiõe, quia aer frigidus quantum cũq; complexione virtute solis, & stellarum corpora nostra resoluit, vt ait Abo. & magnes cum sit frigida, trahit ferrum à proprietate non obstante frigiditate sua. Est quoq; generalior cum respiciat membrum, & ægritudinẽ omni dispositione sua, vt proinde eius operatio sit certior & ab errore remotior. complo vero respicit ipsum in alterata tm̃, vt infra de medicinis iuncturarum Christo duce dicetur. Secundum est manifestum, quia endiuia respicit inflãmationem hepatis, vt hepar lactuca inflammationẽ eius, non vt hepatis, sed vt inflammationẽ. Sed tertium ẽt liquet, quia complexio operatur idem in pluribus differentibus specie, & numero, sed proprietas idem operatur in oĩbus, vel pluribus differẽtibus numero sub vna specie contentis, vñ operatio à proprietate à tota specie dicta est seu forma specifica, vt ait Auer. Primum quoq; patet, qa complexioni contrarianti proprietati obuiari põt miscendo ei contrarium, sicut endiuiæ albæ in hepatis algore miscemus mel quod contrariatur suę frigiditati. Et in oppilatione eius eligimus endiuiam rubeam, vt docet Aboa. Sed proprietati sic non põt obuiari cum non sit illi cõtrarium in operatione ipsius, nõ. n. sic aperte inuenitur, q; solathri à proprietate operationẽ impediat, sicut q; eius frigiditatem à complexiõe alteret seu remittat, eo, q; multo plura sunt, quę complexioni contrariantur, q̃ quæ ꝓprietati saltem cognita, quo ad nos, & dato, q; inueniãtur, vt est in napello cuius proprietati sola obuiatione interficẽti natura associauit contrarium. s. murẽ in eo inuentum, et alĩs venenosis alia theriacalia, generalia, & specialia procreauit, & hoc quia nihil fecit cui contrarium non oppo- B suit, vt Ari. dicit sicut iuxta sabam barbam hircinam procreauit naturæ ipsius contrariam, & lino cuscutam, non tamen est sic mutabile, & variabile per gradus, & mansiones, sicut alterans complexionem, quare non sic apte obuiari potest. Vt igitur electio talium cõtrariorum curantium, & conseruantium, simul & confortantium à natura prædictas conditiones habentium ac propriorum quibus in cura dispositionũ hepatis indigemus tibi sit facilis, anteponemus arcam eorum de quibus eligere valeas, quæ sunt tuæ intentioni conformes. Sciendum est ergo, q; rerum conuenientium hepati, & dispositionibus eius, quędam sunt simplices, & quædam compositæ, & simpliciũ, quædam sunt conuenientes à complexione, quædã à proprietate, quædam vtroq; modo conferunt. A complexione autem quædam sunt, quæ in temperamento ipsum cõseruant, vel ad aliud reducunt, & substantiam vniunt, & harum quædam sunt calidæ, quędam frigidæ, quædã siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ. Calidæ C sunt elbub, acorus, çinçibe. hyssopus humida bibita, & linita, costum, gallia, amomum, crocus, cinnamomũ, cassia lignea, summitates squinanthi, myrta, aranabum, nasturcium, apium, mastiche, ameos, cyperũ, folium, origanum, spica, xyloaloe, gar. mumia, & similia. Frigidæ vero sunt sandali, spodium, violæ, nenufar, camphora, aqua hordei, acetum, vngula caballina, rosę, & aqua earum, solathrum polythricum, coriandrum proprie, adianthos, aqua lactis proprie capræ, & lac acetosum, granata, acetosa, & muça, pruna acria, & cæteri fructus frigidi insipidi. Si vero sint styptici sint pauci, & post cibum sumpti, ne vestigium oppilationis dimittant semina cõia, et semina frigidorum acetosa, & aqua hordei acetum ex vngula caballina, siccę, & humidę colliguntur ex his. Temperatę sunt çuc. & proprie albusac, & cuscuta, & lacca. A proprietate conuenientes sunt, quæ sunt cibi, & medicinę, vt est endiuia, vtraq; cichorea, & hepatica, et spinachia, batheca, melon indus, citruli cucumeris, lactuca, portulaca, D & proprie muça, & absinthium, & eupatorium ſm Gale.

Et, quę sunt cibi absolute, vt hepata aĩalium boni chymi, & proprie hepar adib carnes limacyarum, & ericẽ, pdicum, turturum, gallinarũ, piscium petrinorum, et ficus auellanę, fistici, amygdalę, fructus serbin, vua passa, & potus vini odoriferi subtilis, & dulcia substantiam eius impinguantia, quæ si sint grossę substantię oppilant, si subtilis inflammantur facile nisi cum subtilibus, & acidis misceantur, & breuiter omnia boni chymi non grossa nec viscosa cibaria. Vtroque mõ conueniũt vtraq;, & q̃ ipsum mundificant, & ab eo materias euacuant, & purgant, quarum quædam sunt euacuãtes materias gibbi, quædam simæ eius, & quædã vtriusque. Gibbi, vt est phlebotomia basilicæ dextrę, et prouocatio fluxus sanguinis ex naribus & vrinam prouocãtia, quorum quędam sunt calida, q̃dã frigida, quędam temperata. Temperata sunt capil. ven. squinanthũ,

ſquinanthum, infuſio, ſiſami. decoctio. v. radicum cõium, & ſemẽ ipſarum, fœnugręcum, & aqua althęæ, & ſimilia: quædam calidæ, et fortiores, vt daucus, acorus, ameos, ſpica, croc⁹, vrtica, chamępitys alhaſce, ariſtolochia, & ſimilia quædam fortiſsimæ, vt cantharides, rubea, meſtrameſis, & ſimilia. Frigida ſunt ſemina communia, & fructus eorum harhag, & ſimilia. Purgantium vero materiam ſimæ quædam ſunt purgãtes per vomitum, & inteſtina. & horum quædam purgant choleram, vt tamarindi, rhaba. aloe rectificata, myroba. citrini, diagridiũ in robuſtis corporibus ad ſoluendum duris. Eſt. n. de furioſe ſoluẽtibus, quare rectificationis indiget. Quędam phlegma, vt agaricum, quædam melancholiam, vt epithymum myrob. nigri indi. quædam humores aduſtos, vt aqua lactis, & quędam vtroſq; vt ſcenę: quędam aquam citrinam, vt cyclamẽ, & iris, ſerapinum euphorbium, cucumer aſininus, laureola, aſcebram: nocet tñ hepati, quare oportet rectificare, quæ educunt materiam vtriuſq; eius partis. ſunt ſudorem prouocantia, quæ dicta ſunt ſupra in cura apoſtematum cerebri. Compoſitæ ſunt, quæ ex his componuntur, & in noſtro antidotario dicta ſunt, et ab aliȝs ſumpta infra Spirituſſancti gratia ponemus.

Nota tñ, q; prædictorum oĩum quędam ſunt, quę cõferunt eius dyſcraſiis, quędam ipſius oppilationibus, q̃dam icteritię, quędam cachexię, & hydropiſi, quędam pcuſsionibus, & vulneribus eius, quędam apoſtemati, quædã inflationi, quędam doloribus eius, quędã debilitati, & quędam fluxibus, qui ab eo procedũt, quorum ſummã figillatim ponemus in capitulis propriȝs, quibus infra dicẽt de eis. Et ex his ſunt, qui cum ſtypticitate temperata conſortant, & maturant, vt crocus, & darſeſaha. Et ex his ſunt, quæ exiccando mundificant virus malum, & contrariantur putrefactioni, & expellunt cauſam corrumpentem, et reſiſtunt medicinis mortiferis, & veneno, vt cinnamomũ & caſsia, quæ ſunt fortiores in his oĩbus aromaticis, & vt eſt ſpica & allia, & vinũ ẽt odoriferũ contrariatur putrefactioni. Et quædam vni conferunt, ſed alteri diſpoſitioni nocent, & proprie vbi ſunt diſpoſitiones eius contrariæ: vnde Gal. ait. Itaq; difficillimũ eſt inuenire, quod multũ proſit, obſit aũt nihil. & quædam diſpoſitioni conferunt, hepati vero nocent, & econuerſo, quę doctrinę ſimpliciũ relinquantur propter breuitatem. Mirabile aũt eſt, q; proprietas à complexiõe in aliquibus, vt prędiſtinctis diſcrepet, cum ſemper ei debeat conuenire, complexio. n. diſponit ad proprietatem ſemper, vt ponit Abo. & ea corrupta non remanet proprietas, quare diſcrepare nõ debent ſaltẽ in operatione. Et ſm Gal. plurima, quæ ſimplicia videtur ad ſenſum compoſita ſunt ſm virtutem. itaq; ex tali compoſitiõe acquiritur alia complexio, quam ſequitur ꝓprietas diuerſa à prima complexione, à qua principaliter depẽdet actio, ſicut in prædiſtinctis. ſ. ſolathro, et ſcorpione eſt videre. In prima. n. earum ſubſtantia dñatur frigiditas ſtupefactiua, in ſecunda vero ſubſtãtia ſuperficiali pauca caliditas, quam ſequitur caliditas reſolutiua, quę in operatione reſoluendi conueniunt ſemper.

De cura malæ complexionis hepatis ſimplicis, & compoſitæ. Cap. 2.

MAla cõplexio hepatis eſt dyſcraſia qualitatũ quatuor primarum, elemẽtorum eius, cõis exiſtẽs ei, & aliȝs conſimilibus inquantũ conſimilia, ſunt habet aũt ſuas diuiſiones, & ſubdiuiſiones, vt ait Gal. aut cõmixta, & hoc plurimũ eſt, & vnaquæq; eſt quadruplex, & eſt, aut pura, aut impura, & eſt plurimum: & quælibet, aut diuerſa, aut æqualis, & eſt raro. Et cauſa eius eſt duplex, interior & exterior, & exterior eſt vna, vel plures ex procatharticis cauſis ſupra in mala cõpſone ſtomachi dictis, interior, aut eſt ꝓpria, aut ex cõitate. propria eſt malę qualitatis humores generati in eo, & mala cõpoſitio, ſolutio, vel apa. Ex cõitate eſt, vt mala cõplexio cordis ſtomachi, & cerebri, & totius corporis, vt ſe. quibus nõ põt contradicere hepar. Variantur aũt illæ cauſę, & ſpecificãtur ſm varietatem ſpecierum eius prędictam: nam quęlibet ipſarum propriã habet cãm, propria ſigna, & propriã curam. Si ſit mala complexio hepatis calida, & ſit pura, et diuerſa apparebit vna, vel plures ex procatharticis cauſis ſupra in mala complexione ſtomachi dictis abſq; ſignificatione aliqua antecedentium cauſarum interiorum, & contriſtationis ſenſu, & nocumẽto generationis ſanguinis, & humorum. Et eius ſigna eſſentialia ſunt qualitas mutata ad tactum, & ad viſum, puta calor in totum corpus extenſus, & maxime in hypochõdrio dextro perceptus, ſi nihil aliud contradicit. Et cum augetur, vt nõ ſolum cõtriſtet, ſed vniuerſas lædat actiones, & paſsiões, fit febrilis, & color citrinus, & actio læſa, quia ſitis magna appetitus cibi, vel fames nulla, vel modica, quare egeſtio modica, & ſicca, deſideriũ frigidi quo iuuatur, & lędit cõtrario, multiplicatio choleræ in ſanguinis generatione etiã ex frigidis cibis, vt ẽt augeant humores aduſti, ſanguis q̃bus paucus fit & naturę horribilis, quare membra ex eo non nutriuntur, ſed fiunt macilẽta, vt ſimiliter in mala cõpſone ſtomachi calida dictũ eſt, retentio debilis, & expulſio fortis quare multiplicatur vrina, & fit tincta, concurritq; cum circũſtantiȝs conſimilibus, & conſuetudine inflammandi.

Cura malæ compſonis calidę eius eſt tres res, quarũ vna eſt cauſæ exterioris, & procatharticę remotio. ſecunda eſt alteratio dyſcraſiæ. tertia eſt accidentium correctio.

Primam rem complent ab eis abſtinentia, & permutatio vbi obediat, vbi vero non, abſtinere ab eorum intemperãtia, vbi vero neutrum poſsibile ſit, cura eſt nulla. Inquit enim Hippo. in aphoriſmis. Oportet autem non ſolum ſe præbere, quæ oportet facientem, ſed & ægrotantẽ. & Gal. Non eſt poſsibile vllam diſpoſitionem curare finaliter adhuc manente eam faciente cauſa. Secundam rẽ cõplent adminiſtratio frigidorum ciborum, potuum, & medicinarum habentium temperamentum paſsiuarum ſimplicium prædictorum, et compoſitorum ex eis aggregantium in ſe conditiones prædictas, & proprietates, quę tua intereſt, vt eligas prout exigit diſpoſitio, & approximes interius cum modo ordinate incipiendo à leuioribus, & ſimplicibus, & gradatim, vbi non ſufficient, ad fortiora et compoſita tendas, & maxime vbi membri vicini, & proprie ſtomachi diſpoſitio te inuitat. Si ergo ſtomachus non toleret frigida ex cibis, & potibus, & medicinis, oportet vt eis calida, & propria illi admiſceas, & calidis actu illis vtaris. Sitque illorum caliditas talis, vt nõ extendatur ad hepar. Si dabis quoque calida propter illud ſint groſſę ſubſtantiæ, & vinum leue paucę ſtypticitatis, vel approximabis exterius calida ſtomacho, & hepati frigida, vel dabis modo calida propter ſtomachũ, modo frigida pp hepar. Tertiã rem complent, quę infra dicentur de cura te. debilitatis hepatis, & nocumenti, & actionum eius ad ea ergo procedas. Si vero fuerit mala compſo hepatis frigida, pura, & ſimplex, cauſas, ſigna, & curam ecõtrario intelligas ſupradictis. Inquit. n. Gal. vnum contrariorum per aliud intelligitur. Sed ſi ſit humida pura ſimplex licet ſit raro, tum quia membrum generatiuum, humorum cuius dyſcraſia ſit humorem nõ habeat generat ſtatim ex cibis potibus, quotidie præaſſumptis, tum quia humidus naturaliter, & principium exiſtens venarum confluentiam habet humorum prægenitorum contentorum in eis. Cauſa eius erit vna, vel plures ex procatharticis cauſis humectãtibus ſupra in mala cõplexione humida ſtõi dictis. Et eius ſigna ſunt albedo coloris, inflatio faciei, et oculorum, mollicies carnis, & laxitas corporis, quia cordis ſiccitas nõ reſiſtit, paucitas ſitis, & faſtidium, attractio, et retentio debilis, quare ergo mollis, et aquoſitas ĩ ſanguinis generatiõe, quare vnitur mẽbris: vrina eſt multa ſpiſſa niſi aliud contradicat contrarium cum circunſtantiȝs conſimilibus, & conſuetudine humefiendi. Cura malę compſonis frigidę humidę eius ſiſr eſt tres. prima aufert cãm, ſecunda introducit

1. apho. 1.

ducit contraria ipſius diſcraſiæ. tertia corrigit accidentia. Prima cum notis. Secūda cum adminiſtrōne rerū exiccā-
tium completur habētiū temperiem actiuarum, vel decli-
nātium ad caliditatem parumper generalium, quas ſupra
de cura malæ complexiōis humidæ ſtomachi habuiſti, &
ſpecialiū propriarum, quas tibi hic ſupra narrauimus, nec
non cum aliquibus euacuantibus humorem pręgeneratū,
vel generandum deinceps, debilibus tū, ne ſuo exceſſu ad
rarefactionem perducant. Tertiam rem complent, quæ
corporis habitū confortant exiccando, vt eſt ſtœcas, myr-
tus, chamęmelū, glans, myrrha, gallia, xyloaloe, lupini,
cordumeni, olea ipſorum, folia pomi citrini, ſandaracha,
ſquilla, & ſimilia. Si autem mala complexio hepatis ſicca
fuerit pura & ſimplex, cauſa, ſigna, & cura erunt illis con-
traria, & eis quibus cura fieri habet ex dictis hic ſupra in
cura malæ complexionis ſtomachi ſicę colligere poteris.
Si ergo ſit commixta commixtæ erunt cauſæ prædictę, ſi-
gna, et curę, differētes tū ſm diuerſitatem commixtionis,
quæ eſt quadruplex quarum cognitiones ex ſimpliciū co-
gnitione præmiſſæ ſunt ſupra hic, & in cura malitiæ com-
plexionis ſtomachi commixtæ habuiſti. Et ſi quidem ſit
mala complexio hepatis in pura ſiue ſimplex ſiue commi
xta ſimiles prædictis habet cauſas, & ſigna, & curam, ad-
dit tū cauſam interiorem humoralē, & ſigna eius, & eua-
cuationem ipſius, cuius euacuatiōe ſi recens fuerit nec im-
preſſa mala complexio ceſſat. Si vero impreſſa fuerit poſt
euacuationem digeſtione permiſſa ſi expedit alterabis cū
contrarijs ex prædictis electis prout diſpoſitioni conuenit
ſm conditiones prædictas.

Syrupus de endiuia cō-poſitus.

Syrupus de endiuia ad hepatis calefactionem, & debili
tatē mirabilis. ℞. endiuię vtriuſq; ana. M.i. ſeminum cō-
munium recentium. ʒ. ij. aceti albi. ʒ. ij. çucchari tabarçet
li. i. & ſyrupenē cū aqua hordei, & aromatiçentur cū ſan-
dali, vtriuſq; et ſpodij, ana. ʒ. i. Item ſyrupus de hepatica
ad idem. ℞. hepaticę. M. i. lenticularum aquę. M. i. florū
cucurbitæ, violarum, roſarum, ana. ʒ. i. cymarū ſquinan-
thi. ʒ. i. çucchari tabarçet lib. i. irroretur cū ſucci granato-
rum. ʒ. iij. & aromatiçetur cum ſandali, & ſpodij, añ. ʒ. i.

Syrupus de hepatica.

Syrupus de nenufar cō poſitus.

Itē ſyrupus de nenufare efficaciſsimus, & vniuerſalis.
℞. florum nenufaris. ʒ. ij. vngulę caballinę aquaticæ, pſil-
lij integri, acetoſæ, ana. ʒ. i. ſeminum cōium. ʒ. ij. ſeminū
frigidorum. ʒ. ſ. radicum fœniculi. ʒ. i. bulliāt in aqua hor
dei, & addatur çucchari lib. i. aceti albi, et ſucci granatoꝝ,
ana. ʒ. ij. & aromatiçetur, vt ſupra, & addatur parū ſpicę,
ne frigiditate oppilationē inducat. Alius ſyrupus. ℞. ſucci
endiuiæ al. ſucci ſolathri, ſucci cucurbitæ, ana, lib. i. ſucci
granatorum muçorum li. ſ. çucchari li. i. & aromatiça vt
ſupra, da. ʒ. ij. cum aqua roſtri porcini, & vno trochiſc. de
camphora.

Syrup⁹ ali⁹ ad caliditatē hepatis.

Diacaſſiafiſtula.

Diacaſsiafiſtulatum educens cholerā refrige-
rans hepar. ℞. mellis caſsiæ fi. lib. ij. penidiarū. ʒ. iij. ſucci
violarum. ʒ. iij. candi. ro. ʒ. ij. tamarin. ʒ. iij. ſyrupi viol.
ʒ. ſ. fiat cū decoctione herbarum frigidarum, & quatuor
ſe. vſualium. & prunorum, quod ſufficit, & rhabar. ʒ. i. &
ſunt qui addunt mannę. ʒ. iij. Idem operatur electarium
diaprunis ſiue diagri.

Maran ſiue emplaſtrum ad calefactionē hepatis.

Maran ad calefactionem hepatis,
& proprie iter agentibus conuenit, qui epithemata, & ce-
rota non valent expectare. ℞. vtriuſq; ſanda. ſpod. ana. ʒ.
iij. foliorum roſ. & foliorum nenufa. ana. ʒ. ſ. camphorę.
ʒ. ij. ſe. frigidorum. iij. ana. ʒ. ij. puluerię̄ntur, & confici-
tur cum cera al. & malaxentur cum ace. & oleo roſ. bene,
& adde florum abſin. ʒ. ij. et extendatur ſuper hepar appli
cetur, & feratur iter agendo.

Epithema ad idem.

Epithema ad hepar ſuperca
lefactum. ℞. vtriuſq; ſanda. ſpo. ana. ʒ. iij. roſarum. ʒ. i. fa
rinæ hordei pugillum. i. capitum viol. lenticularum aquę,
ana. ʒ. ij. ſucci endiuiæ depurati. ʒ. ij. ſummitatum ſquinā.
ʒ. i. aceti. ʒ. i. olei ro. ʒ. ij. aquæ ro. al. lib. i. Tepida fiant, &
intinctis petijs ſucceſsiue applicētur ſuper hepar hora me
ridiana.

Aliud maran Ariſto. ℞. ſucci grana. muçorum,
aceti leuis, & aquę ro. ana, lib. ſ. infundantur petiæ, & ſup
ponantur.

Item aliud. ℞. ſucci ſola. vel cucurbitæ li. ij. ace.

A ʒ. ij. calefiant ſuauiter, & infundantur petię, & ſuperponā
tur. valet pauperibus qbus ſuccus ſola. vel endiuię, vel la-
ctucę, vel lac. acetoſi ſerū, vel ſuc. macia. cū pauco aceto,
vel ſuccus roſtri porcini, vel ſuccus lupuli, vel plātaginis,
vel ſemperuiuę, cucur. cum pauco aceto idem operatur.

Trochiſci ad idem.

Trochiſci Hip. ℞. ſe. citru. melonis vtriuſq; cucur. añ. ʒ.
i. ſe. lactuca. ſcariolarum, portula. papaueris al. liquiri. añ.
ʒ. vij. ſpodij, ſan. ru. ana. ʒ. i. ſpicę grana. v. cōfice cum mu
cila. pſillij, & fiant trochi. ʒ. i. dabis. i. cū aqua lactis capri-
ni, vel ſecaniabin mane ieiuno ſtō, vel cum aqua hordei.

Syrupus ad oēs ægritudines hepatis calidas.

Syrupus ex noſtra inuentione contra oēs ægritudines he-
patis calidas valens ēt potenter ad ſe. oēs, et hecticas, auda
ciam fellis, & cholerę extinguit, & releuat infirmū ab icte
ritia, ſi Chriſtus voluerit. ℞. ber. florum bora. cichoreæ,
ſcariolæ, portula. pſillij conquaſſati in aqua frigida hepati
cę, añ. ʒ. i. planta. pimpinel. ſemperuiuæ, ſolathri, nenufa.
ana. M. ſ. ſucci hepaticæ, ſucci cichoreę. ſuc. ſcariolæ ſil. et
domeſticæ, ſuc. ſemperuiuæ, ſuc. apij depuratorum, añ. ʒ.
B ij. ſpodij, ſandali, ſeminum cōium mūdatorum, añ. ʒ. iij.
camphorę. ʒ. i. ſ. aceti. ʒ. iij. viol. roſ. ana. ʒ. ſ. lenticularū
aquæ. ʒ. i. zucchari lib. ij. ſucci granatorū. ʒ. iij. & fiat ſy-
rupus. Doſis eſt. ʒ. ij. in aurora cū frigida ſi non ſit oppi-
latio, vel ſenectus, febricitantibus ſolum de mane ſi ex pu
ra cholera patiātur, & modicum ante acceſsionem febris.
Si volueris eam prohibere, vel abbreuiare, & in fine paro-
xyſmi potus. ʒ. ij. cum aqua frigida extinguit tertianā du
plicem, & cauſonem, ſi Chriſtus annuat. Auer. dixit nenu
far, & ſyrupus eius ac vſus eius ſm oēm adminiſtrationis
modum eripit cholericos à febre. Alias quęras infra de cu
ra icteritiæ citrinæ.

De paruitate hepatis. Cap. 3.

DE ægritudinibus compoſitionalibus hepatis quid
dici oporteat ſiue in figura, ſiue in quantitate, ſiue
in ſuis ſitibus exiſtant ſupra de ægritudine ſtoma-
chi in quantitate habuiſti, illuc ergo recurre. Et ſm modū
illum hic cum proprijs hepati operare, quæ ex dictis, & di
C cendis intelligere te oportet.

De oppilatione hepatis. Cap. 4.

OPpilatio hepatis eſt morbus in vijs eius prohibens
trāſitum eius ex humorib⁹ bonis, & ſupfluis, quod
per ipſum tranſire naturaliter conſueuit. Eſt autē
duplex, quædam in venis, & quædā in poris eius, & vtra-
que eſt duplex. Quæ enim in venis eſt, aut in paruis, aut
in magnis. In magnis, vt quæ accidit in porta, & in ramis
eius groſsis, & eſt plurimum, & in chyli, & eſt rara. In par
uis vero, vt in ramis earum ſubtilibus, & proprie in capi-
tibus ipſarum ſibijnuicem occurrentibus, & infra hepar,
& hoc eſt frequentius propter earum ſtrictura, & luctuo-
ſam eius ſubſtantiam non propter materię delictum, ſicut
in ſplene conuenit, vt Gal. diſtinxit. Et ſequitur plerunq;
eam fluxus primo ventris, & poſtea hepatis. Quæ autem
in poris contingit duplex eſt, aut enim eſt in poris excrea-
tionis ſuperfluitatum, & eſt plurimum, & ſequitur eā pri
mo citrinum, ictericium, vel nigrum eryſipelas, vel can-
D cer: aut eſt in poris ſubſtantiæ eius per quos tranſit de par
te in partem ipſius nutrimentum ſanguinis, & hoc eſt ra-
rius, & ſequitur eam groſsities ſubſtantiæ cum duritie, &
extenuatio corporis totius, quod eſt commune ſignū om-
nium, poteſt eam quælibet ęgritudo alia concomitari, cū
oppilatio hepatis mater ſit ęgritudinum omnium. Et vna
quæq;, aut eſt antiquata, aut noua, aut ſimplex, aut cōpo-
ſita. Cauſa, & modus cauſarum eius ſm Gale. eſt triplex,
aut. n. eſt coarctatoria corporea, puta humor groſſus mul
tus, & viſcoſus coarctatus in eis, & ei⁹ cauſa eſt malitia re
giminis, & debilitas digōnis tibi nota ſuperius. Aut incor
porea puta res groſſæ ſubſtantię, vt aqua turbida lacuna-
lis, & ſtagni, & dulcis aſſumpta, & chylus groſſus, & vi-
ſcoſus, et eſt frequētius eueniēs. Aut eſt attenuatoria q̄ eſt
duplex, ĩterior aut exterior. Interior ēt ē duplex diſponēs
& perficiens. Diſponens eſt, quia ſit naturaliter creatum

anguſtum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 592 sur 1089

anguſtū in exitibus ſuis, ex quo ſecuta eſt fortitudo attractiuę, & debilitas expulſiuę. Et perficiens eſt compreſsio apatis adiacentis partibus, & mala complexio ex re ſumpta malę qualitatis frigidæ, aut aqua frigoris vehementis & ſiccæ ponticę ſeu ſtypticę aggregantis partes viarum, vt aquæ alluminoſæ ſeu groſſę, & proprie poſt exercitiū, balneum calidum, luti ſigillati, armeni, gypſi, & aliorum ſimiliū, quæ in corrupto appetitu aſſumi cōſueuerunt, vt ſupra in ęgritudinibus ſtomachi habuiſti. Exterior eſt cōſtrictio vehemens, caſus, & percuſsio ſupra ipſum: & eſt frequenter cōtingēs. Aut cauſa eſt carnoſa, vt puſtulæ in lateribus, & parietibus viarum, ſeu bothor, caro cicatricis addita, ſeu verruca nata, quę tū non eſt generalis in oībus vīs, ſed in aliqua potius contingens, & raro.

Signa oppilationis hepatis inquātum huiuſmodi ſunt mutata qualitas, puta quo ad viſum color citrinus, vel pallidus in toto corpore diffuſus: quoniam ſanguis cum totalitate ſua propter ſtricturam viarum ad cutis ſuperficiem non accedit, ſed ſubtile eius potius aquoſitate, vel cholera mixtum trahentibus membris exinanitis, vt donec ceſſet oppilatio iuuat actio læſa, quia grauitas in hypochōdrio dextro circūſcripta vniuerſaliter in toto, quæ ſequitur plethoriam, tum propter materiam oppilantem, tum ppter ex oppilatione retentam, & impedimentum anhelitus in motu, & proprie in aſcenſu, ppter frenon inferius tractionem, & compreſsionem, vel lacertum. Et licet in his cōiicet apoſtemati duro, tū hæc in apoſtemate duro exiſtunt maiora, & plurimum abſq; feb. qm̄ talis oppilatio humoribus retentis & ſuperfluitatibus euentationem, quæ per venarum & arteriarum orificia poris occurrentia fieri habet, nō vetat, exiēs etiam à corpore, quę fluxus ventris ex materiæ groſſę regurgitatione oppilatione ſibi tranſitum prohibente, & vrinæ multitudo, & ſubtilitas propter ſubtile aqueum multiplicatum ex indigōne penetrās, ſi aliud f. hepatis, & totius ariditas corporis non obſiſtat.

Sed ſignum diſtinctiuum inter oppilationem venarum & pororum eius eſt, quia oppilationem venarum prædicta ſigna ſequuntur à principio, & corporis conſumptio, ſed in oppilatione pororum eius illa non ſunt à principio, immo multitudo ſanguinis, quæ ad nutrimentum eius nō acceſsit apparet in venis ſi oppilatio fuerit in poris ſubſtātiæ eius, & tranſitus nutrimenti, & color rubeus in cute.

Si vero fuerit in poris excreatiōis ſuperfluitatum apparebit in ſanguine multiplicatio cholerę ſeu melancholiæ, cum colore citrino, vel nigro in cute, et hoc eſt ſignum diſtinctiuum inter oppilationem pororum. In proceſſu aūt debilitato hepate nō nutrito apparet in venis ipſius diminutio, & per conſequens in toto corpore conſumptio, & ariditas, & ſi quidem nocumenrum extendatur ad venas prædicta ſequentur ſigna. Signum vero diſtinctiuum inter oppilationem venarum magnarum, & paruarum eſt, quia prædicta ſigna in oppilationibus magnarū ſunt fortiora, in paruarum vero debiliora.

Sed ſignum diſtinctiuum inter oppilationem venę portæ ramorum eius, & venę chyl'. eſt quia oppilationem venę portę ſequitur fluxus chyloſus niſi ſit propter debilitatē attractiuæ ipſius cuius ſigna diſtinctiua infra ponemus chylo nequeunte penetrare ad hepar. ſiue propter oppilationem antecedentem meſeraicarum, quę manus hepatis ſunt quibus trahit. Exiſtente. n. oppilatione in porta, & ramis eius, vel meſeraicis totus chylus nō pōt recipi, nec cōprehendi in ea, & ramis eius, vt virtute ſubſtantiæ carnoſæ hepatis conuertatur in ſanguinem, & humores: quare redit ad inteſtina nulla alteratione apparente in eo, & cito egreditur, ſi oppilatio præcedat in meſeraicis, vel pauca, & tardius egredit ſi oppilatio ſit in porta, & ramis eius & ſenſus tactus nec groſsitiem nec duritiem compræhendit in hypochōdrio dextro. Oppilationem aūt chylis, & ramorum eius ſequitur fluxus ventris ſanguinis, & humorum iam generatorum in hepate, & eius ſima non potētiū

E penetrare ad membra oppilatione chylis tranſitum prohibente ad totius ambitum, & proprie quantum ad partem eorum groſſam, quare regurgitant ad portam, & deinde per meſeraicas ad inteſtina. Et vrinę ſubtilis multitudo et tinctura propter debilitatem digōnis multiplicātis aquoſitatem, & propter tranſitum ſubtilis partis ſanguinis, & aquoſitatis mēbris trahētibus inanitis. Groſsities, quoq; & durities hypochōdrij dextri ſenſui ē manifeſta. Et ſi q- dē ſit oppilatio ex cauſa coarctatoria corporea, ſunt ſigna plethorię prædictis generalibus addita ſi multitudo humorum fuerit in ea. Vel ſigna cacochymię ſi groſsities, & viſcoſitas, et regimē præcedens cum malitia digōnis, quæ ſi multiplicet ventoſitatē, apparebit groſsities, et durities augeri, & diminui ſubito, vel in breui. ſi vero non permanebit de ſe ſemper ęqualis durities ad quod iuuabit regiminis variatio debiti, & mixtio humorū in egeſtionibus, vel vrina erit apparens. Si vero incorporea ſit præaſſumptio alicuius ex extrinſecis rebus prænarratis, et memoria eius. Sed ſi cauſa eius fuerit attenuatoria interior, & diſponens, ſignum eſt diuturnitas paſsionis à principio generationis apparens cum fortitudine retētiuæ, et debilitate virtutis hepatis expulſiuę. Sed ſi ſit perficiens, ſigna erūt apoſtematis hepatis, quę dīr, vel præaſſumptio alicuius ex p̄narratis aggregantibus, et conſtringētibus materias eius. ſi vero fuerit exterior comprimens eſt manifeſta.

F Porro ſi cauſa eius fuerit carnoſa, puta puſtula ſeu bothor, ſigna apparebunt apoſtematis, & bothor. Si autem ſit carnis, additæ ſeu verrucæ natæ, ſignum eſt, q̄ oppilatio non eſt vniuerſalis in omnibus vīs hepatis, ſed partialis in aliqua ſui via, vel poro, propter quod oppilatio non erit multa, & magna, & per conſequens ſigna oppilatiōis debilia, & cum hoc erit paruitas iuuamenti aperitiuorū approximatorum illi.

G Cura. oppilatio hepatis, quæ cum naturali diſpoſitiōe antiquata eſt, & ad ſcliroſim reducta, curā non habet, vel difficilem maxime ſi compoſita eſt. Quæ vero eſt accidentalis, & ſimplex, et noua eſt curabilis. Inquit. n. Gal. quod natura eſt, ſemper eſt, maxime ſi nec efficiens, & cōſeruās forte exiſtat, quæ accidentalis eſt nec firmantem cām accepit, curabilis eſt. In cuius cura duplex eſt intentio generalis, et ſpecialis. Generalis eſt tres res. prima eſt oppilatiōis apertio. conſiſtit aūt in abſciſsione cauſę. ſic. n. fiens, & factum in oppilatione ſunt ſibīnuicem cohęrētes, q̄ ceſſante cā ſimiliter ceſſat fiens, & factum. Secūda eſt mēbri cōfortatio ex eo, q̄ prīcipaliter eſt ex ęgritudine debilitatū. Tertia eſt accidentium correctio quorumlibet paroxyſmaliter contingentium in eo, q̄ oppilatio mater eſt ægritudinum oīum, quapropter eſt diligenter, & ſolicite medicanda. Specialis in ſpeciali trium dictorum conſideratione, & auxiliorum inuentione, quibus prædictę tres compleantur intētiones. Et primo in abſciſsione ſpecialis cauſæ ipſius. Si ergo ſpecialis cā ipſius ſit coarctatoria cura ſpecialis eſt qnq; res. Prima erit abſciſsio cauſæ. cōpletur aūt cū adminiſtratione euacuatiōis, & particularis cauſę,

H & ppria ſi fuerit in cauſa multitudo prius cum phlebotomia de cōi, ſi adſit repletio vīs, deinde de baſilica, ſi remaneat particularis: & ſi particularis ſola de baſilica tm̄ virtute tolerante, & ętate concedente: vel cū proportionali phlebotomię, vt eſt hęmorrhoidas præclauſas aperire, vel mulieribus per matricem menſtrua promouere, vel qbus nihil horum poſsibile fuerit ſcarificare crura, quibus non cōuenientibus ei euacuatio facienda erit cū exercitīs tēperatis, non tolerantibus illa frictionibus, euaporationibus, pharmacīs, et ieiunīs. ſic. n. voluit Gal. hęc. n. euacuāt, et deriuant. vel completur cū purgatione ex pharmacīs p- prīs prenarratis in canone curationis eius ſm̄ modū vniuerſalem, ſi in cauſa fuerit humoris groſsities, et viſcoſitas quibus pręmittēda ſunt pharmaca, & ſtyptica, vt eſt oxymel ſimplex, vel ſecaniabin ſimplex, vel compoſitus cum radicibus, & ſeminibus, vel oxymel ſquilliticum, & aliæ

De phlebo.

In humore groſſo & viſcoſo.

aperitiuæ

aperitiuę medicinæ ſimplices,& compoſitę, quę dicentur infra Chriſti auxilio. Et eſt ſciendum, ꝙ ſimplicium quędam ſunt frigidæ, quædam calidæ, & aliæ ſunt æqualitati vicinæ. Frigidæ ſunt ſicut endiuiæ, hortulana, & campeſtris, & taraſacon, & aqua plantaginis cum folijs, & radicibus ſuis, & omnia prouocantia cum infrigidiatiõe, vt ſemina communia, & aliqua ex appropriatis, & confortantibus dictis ſupra, quibus vtendum eſt in oppilatione cũ caliditate. Calidæ vero ſunt diuretica fortia, vt aſarum, caſsia, petroſelinum, ariſt. ro. rub. tincto. iris, fiſtici, agaricus, epithymum, ſquilla, polium, ſpica, centaurea minor, & ſuccus eius, & gentiana, ſyrupus acetoſus factus cũ rubea, & melle, & ſyrupus ſquilliticus, & ficus ſiccæ infuſæ in oleo amygdalino, & ſunt fortes in prouocatione menſtruorum, & ſimiles, quæ dictę ſunt in propriſs quibus vti oportet in frigidis, & antiquis oppilationibus. Æqualitati autem vicinæ ſunt lupuli, & cuſcutę, & lacca, & capil. vene. ſunt. n. ambo aperitiua valde cum æqualitate, et meliora in oppilatione cum caliditate, vel frigiditate. proprijſsimę autem ei ſunt rhabar. abſinthium, et eupatoriũ, cymę ſquinãthi, amygdalæ amaræ, & ſuccus fœniculi humidi, & camæpitys, & proprie quãdo oppilatio eſt in vijs ſtrictis acetum ſquilliticum, ſparagi, radix lilij, & ſimiles, & iſta potenter ſm neceſsitatem in frigida cum vino, vel aqua. ſe. calidorum, vel lupinorum, cicerum, vel abſinthij & ſimilium. Et etiam exterius ſm oẽm modum approximentur in calida oppilatione cum aqua endiuiæ, & cuſcutę, licet conueniat hoc vtiq; , & proprie cum oppilatio eſt in felle, aperit enim oppilationem hepatis & fellis: vel coriandri, vel ſeminum frigidorum cõium, vel ſine his, et ꝓprie ſi frigidæ non ſufficiunt, nec curandum de inflammatione cum iuuamentum aperitionis infrigidando ꝑualeat nocumento, quod efficit calor earum inflãmãdo, eo, ꝙ ad extinguẽdum facilis eſt poſt aperitionem. Et ex compoſitis ſunt, quæ ex prædictis componuntur ſm triplicem modum dictũ, & in noſtro antidotario diximus plura ex his ſm oẽm ſpẽm. ſ. ſyrupos, trochiſcos, decoctiões, iuleb, electariorũ, pilularum, cerotorum, emplaſtrorum, & oleorum quibus etiam vti oportet ſm neceſsitatem prædictã: & alia ſunt, quę infra Chriſto duce dicentur.

Secunda res ſpãlis in cura eſt membri confortatio, completur aũt cum exhibitione aliquorum confortantium ꝑdictorũm ſupra, debẽt ergo aperitiua, aut ex prædictis eſſe confortantibus ſumpta, aut alicui ex eis admixta, & ꝓprie eſt athanaſia ꝓp illud quod recipit ab hepate adib.

Tertia res eſt ſitus ſeu partis oppilatæ conſideratio, aut enim eſt oppilatio in ſima, & tunc aperientia oportet eſſe minus fortia abſterſiua, & ventris ſolutiua ſimplicia, quæ ſupius nota ſunt. Et cõpoſita, vt hierapicra hieralogodiõ, theodoricon & ſiſia. Aut eſt in gibbo, & vijs nutrimenti, & tunc debent eſſe fortia, & vrinæ prouocantia, quę ſuperius dicta ſunt, quibus parum ſeminis raphani, vel radicis eſt admiſcendum, quod dictorum aperientium virtutem trahẽtiũ ad ſtomachũ, phibeaẽ velox eius tranſitus ad vrinalia mẽbra, ſicꝙ diu in medio remaneat, quod eſt hepar.

Quarta res ponit ſtudium in vita cum ordinatione regiminis in omnib⁹ ſex rebus nõ naturalibus. Viuat ergo in aere ſubtili ſicco, & temperato inter actiuas. Exercitetur temperate, non dormiat in die, vtatur dięta cibi, & potus extenuatiua. Eſt aũt ſm Ga. leguminũ aptiſsima ptiſana, olerum vero lactuca, piſcium vero petrini, panis clibanacei, & fermentati, & puri moderate, auium montanæ, potuum oxymel melicratum, vinũ ſubtile albũ, ſimiliter vero dicendũ, quęcunq; euchyma eſt purgatiua. i. abſterſiua nõ viſcoſa nec groſſa, et humoris vretica. i. generatiua, vitet repletionẽ, tẽperatis et oportunis vtaẽ euacuationib⁹, & gaudio tẽperato, & breuiter oĩbus operantibus ad digeſtionis perfectionem. Quinta res corrigit accidẽtia proprie, vt eſt fluxus ventris hepaticus, icteritia, areſactio, & alia de quibus dicetur. Si vero cauſa ſpecialis ſit cauſa attenuatoria, & proprie, & particulis ſit interior. ſ. apoſtematis adiacentis partis cura eſt cura apoſtematis illius de qua infra dicetur. Si autem ſit exterior cura eſt duæ res. ſ. amotio cauſæ exterioris illius, & vſus aperitiuorum tẽperatę caliditatis, & humiditatis alterantiũ malã cõplexionem impreſſam, quæ ex prædictis ſimplicibus eligas, vel ex eis commiſceas ex quibus eſt lac camelarum fœtarum paſtarum fœniculo, apio, hordeo, boragine, & ſimilibus, & ſerum lactis caprinum, cum decoctiõe abſinthij, & eupatorij, & vinum prædictum aqua cicerum, & decoctio radicum communium cũ floribus boraginis, & bugloſſę lupuli, cuſcutę, & fiſtici. Et ſimiliter regimen in oĩbus ad caliditatem, & humiditatem temperatam declinet. Sed ſi quidem cauſa ſpecialis ſit carnoſa, & proprie puſtula ſeu bothor in lateribus viarum, cura eſt reſolutio, vel eius ſanatio, & eruptio. Inquit. n. Hip. Quibus in vrinali via puſtulę naſcuntur, ſanie facta, & erupta ſolutio. ſimiliter in, poſito. quibus aũt hęc compleantur, in cura apoſtematis dicetur. Si vero fuerit carnoſa, & neruoſa, incurabilis eſt, vt dicit Abo. tentandum aũt eſt eam extenuare, quod ſiccantibus ſubtiliantibus, & abſtergentibus, & reſoluentibus fit aperitiuis, quę ex ꝑdictis enumeratis eligere oportet, vel ex illis componere, vel mollificatiuis ex balneis calidis, cerotis, & emplaſtris, lenientibus quoquo modo materiam habilitantibus, & membrum diſponentibus dilatationi per quã materia tranſire conſueta virtute impellẽte valeat penetrare, vt infra in cura ſtranguriæ dicetur duce Chriſto. Solutiuum bonum filij Serapionis ad oppilationem hepatis ex groſsis, & viſcoſis humoribus. ℞. hieræ picrę ſimplicis. ʒ. i. agarici puluerięati. ʒ. i. da cũ aqua polypodij, abſinthij, apij, aniſi, aſari, & maſtiches, ana. ʒ. i. Aliud medicamẽ factum cum camepity, & ſpica romana ad idem, & maxime qñ oppilatio eſt in venis, & poris ſtrictis. ℞. ſpicæ romanę partes tres, abſinthij partẽ. i. chamępityos partes. ij. Terãtur cribellentur, & conficiantur cũ melle diſpumato, & adminiſtrentur.

4. apho. 81.

Solutiuum ad oppilationẽ hepatis.

Medicamẽ ad oppilationem hepatis.

Syrupus Vrſonis cõtra oppilationẽ hepatis, & ſplenis. bonam digõnem operatur, diſſoluit ventoſitatem, colorẽ reparat, renes, & veſicam aperiendo mundificat. ℞. maſtiches, cinnamomi, gari. croci, nucis muſ. çinçib. galangæ, añ. ʒ. i. aniſi, apij, carui, fœniculi, petroſelini, capparis. ana ʒ. iij. ſaxifragię, ſtœcados, folliculorũ ſenę, thymi, epithymi, ana. ʒ. iiij. çucchari, quod ſufficit. Syrupus expertus ad oppilatiões hepatis, ſplenis, et matricis, in muliere, quę nõ habet menſtrua, ꝓcedente phlebotomia ſaphenarum. ℞. eupatorij, lupuli, hepaticæ, ſcolopendriæ cum radice, ana. M. i. calamẽthi fluuialis, & campeſtris, rubeæ tinctorum maioris, & minoris, pulegij, ana. M. i. corticũ ſummitatũ tamariſci. ʒ. i. corticum radicum, capparis, et ſalicis, ana. ʒ. i. quinq; radicum cõium, ana. ʒ. i. lacę lotę, ʒ. ſ. ſeminis bruſci, ſparagi, ana. ʒ. i. paſſularum enucleatarũ. ʒ. i. ariſto. lõgę, et rotundę, rubeę tinctorum, abſinthij, ſemis apij, aniſi, fœniculi, ameos, nigellę, dauci, acori, ana, ʒ. iij. cichoreæ. M. i. ſeminũ cõium. ʒ. ij. çucchari li. iij. ſuci lupuli depurati, apij, fœniculi, endiuię depuratorũ ana, lib. ſ. Radices vero ſtent in aceto per diem, & noctem, deinde purgetur cum pilulis infraſcriptis.

Syrupꝰ ad oppilationẽ hepatis, & ſplenis.

Syrupꝰ aliꝰ exptus ad oppilatiões hepatis, & ſplenis.

Pilulę rhabarbaratæ expertę ad oẽm oppilationem viſcerũ antiquã, caput, ſtomachũ, articulos, viſcera, & cutẽ mundificant, & pectus, hydropiſim curant, aſcytẽ, & hypoſarcam quartanam & icteritiã. ℞. ſucci abſinthij, ſuci eupatorij, cuſcutę, ſeminis fumiterrę, epithymi, folliculorũ ſene, ana. ʒ. ſ. agarici, rhabar. hieræpicræ laxatiuæ, ana. ʒ. ij. foliorum roſarum, capitum violarũ, ſeminis portulacę, añ. ʒ. ſ. ſpicę, ligni aloes, ſquinãthi, çinçi. gar. aniſi, ſeminis apij, añ. ℈. i. pulpę colocyntidos, ſerapini, ammoniaci, laccæ lotæ opopanacis, lapidis laçuli loti pluribus vicibus cum ſucco bugloſſæ, foliorum meçereon repreſſorum in aceto, ſaliſgemmæ, polij, ana. ʒ. ij. turbith, pulpę myrob. citrin. ana. ʒ. ij. diſſoluantur gummi in vino odorifero,

Pilulæ de rhabarbaro expertæ ad oppilatiões hepatis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 594 sur 1089

rifero,& cum ſucco fumiterrę,vel endiuię inſormẽtur pilulę.doſis eſt.ʒ.ñ. Decoctio conferens ad oppilationem hepatis,& ſplenis.℞.ſquillę capil.vene.amygdalarũ amararum fœnugręci, extremitatũ abſinthij ana partes ęquales,ſeminis raphani.ʒ.i.decoquãtur,& ſumatur decoctio eorum cum melle.Et eſt valens ad eam, quę eſt lõgi tpis.

Decoctio ad oppilatiões hepatis, & ſplenis.

Confectio ad idem.

Confectio valens ad oppilationem hepatis,quæ eſt propinqui tẽporis.℞.piperis.ʒ.i.ſ.ſpicę aromaticæ, carmet. vi.fœnugręci,coſti,aſari,ana carmet.vi.mellis lib.i.ſ.Cõfice cum eo. Et ſit doſis cochlear vnum cum aliquibus ſyrupis conuenientibus ad hanc cauſam,vt ſyrupus aceto ſus de çuccharo cũ ſeminibus, & fortior illo eſt mellinus cum ſimilibus,& ſquilliticus,& aqua mellis in qua fortiter decoctæ ſint ſpecies aromaticæ, in quibus eſt ſtypticitas, & decoctio lupinorum amarorum in qua poſitus eſt ſuccus eupatorij. Et ex aperientibus etiam oppilationem ſunt trochiſci de lacca,de abſinthio, de eupatorio, de ſcolopendria,& aniſo.

Solutiua.

Solutiua aũt cõuenientia ad hoc capſm vbi oportet,vt ſolutio ventris fiat, non oportet, vt adminiſtrentur fortia niſi cum vehemẽs fuerit neceſsitas, vt quia ſit antiquata, & indurata parumper,qm̃ materia,quę eſt in eo,eſt proxima medicinæ, & qm̃ membrum cum virtuoſum ſit ſufficit quodlibet adiutorium ad expellẽdum ipſam. Et medicinæ bonæ ad hanc rem ſunt hierapicra,polypodium,agaricum,abſinthium,turbith,& poliũ. Et detur in potu de hierapicra forti vſq; ad auř.i.ſ.& de debili vſq; ad auř.ñ.

Et pilulę ſtomachicę,et de ſerapino,et ea,quę ſunt ſicut theodoricon,& hierologodion. Inquit.n.princeps Abo. deinde facta ſolutione cum prędictis neceſſe eſt,vt des dia curcuma, dialacca, omoroſiam,et athanaſiam,& ſimilia.

Ex his,quę exterius approximaťſunt emplaſtra, ex qbus eſt emplaſtrum factum ex polio,& farina lupinorum & ſeminibus diureticis confectis cum melle,& aceto.

Item empl'm factum ex fœnugræco,ammoniaco,abſinthio,ameos,maſti.croco, oleo de neridem,& cera.

Itẽ ex prędictis cataplaſma facere poteris: Et ex ſuccis, & aquis eorum epithemata,et infuſiones,quę celerius penetrabunt. Medicamẽ factum cum ſpica romana eſt valde iuuatiuum ſm Serapionem.℞.ſpicę romanę partes.iij. abſinthij partem.i.terantur,& cribellentur,& conficiant cũ melle diſpumato,& adminiſtretur, ſpicæ.n.virtus eſt fortis in hmõi ęgritudinibus,immo poſsibile eſt,vt cureť cum eo hepar quod infrigidatum eſt,& induratum,& ꝑnõ eſt iuuamentum trochiſcorum dictorum in hoc parum.

Medicamẽ ad oppilatiões hepatis.

Medicamẽ aliud experũ ad hoc.

Medicamen laudabile, & expertum ex inuẽtione nr̃a. ℞.carnes ſerpentis albi non antiquati nec montani abſciſſis menſura digitorum.vij.à capite & cauda. ẽt moriatur & bulliat in aqua,& prima aqua proĳciať, deinde bulliat cum ciceribus,& floribus roriſmarini, & parum croci,& dictami,& bibatur aqua. Mire valet ad oppilationẽ eius. Carnes ẽt eius corrigunt quodlibet, quod corrigibile eſt. Et valet diuturnis eius ægritudinibus quarum mater fuit cholera,et maxime aduſta,et humorum oĩum aduſtionũ, aut ſanguinis infectionem corrigunt, et eſt propria medicina leproſis,& hecticis proprie cum lacte,& ictericis,& ſupercalefactis in hepate,& felle.

Dixit Agaç experimẽtator magnus de Athenarũ ciuitate. Lacca remouet oẽs hepatis oppilationes,et affert iuuamẽtũ magnũ hydropicis ex calida cauſa. Dixit Gręcus fu,meu,& lacca ſubtiliſsime pulueriçata cum decoctione hyſſopi,& ſatureiæ eſt magni iuuamenti. Doſis eſt.ʒ.iij.

Syrupus ad oppilatiões hepatis.

Syrupus Hipp.vĩis hepati inflãmato, & poſſeſſori oppilationũ venarũ.℞.foliorum tamariſci,berberis aã.ʒ.ñ. endiuię,hepaticæ,ſcolopendriæ,apij,lupulorum ana.ʒ.i. miraſolis.M.i.ſandali albi et rubei aã.ʒ.ñ.çucchari li.ñ. doſis.ʒ.ñ.da ieiuno ſtomacho cũ aqua tepida, vel frigida nõ veri frigoris. Dixit Amenius de ſimplicibus,aqua decoctionis exterioris corticis fiſticorũ data mundificat canales hepatis,& maxime confortat ſtomachum.

Pilulę Hip. contra oppilationẽ hepatis,et ęgritudines inueteratas.℞.agarici.ʒ.iij.ſcorię.ʒ.i.aloes optimę, & lotę ʒ.iij.laccę,floꝝ tamariſci ana.ʒ.i.maſt.çinçi.aã.ʒ.i.rhab. ſpicę ana.ʒ.iij.cõfice cum ſucco fumiterrę. Doſis eſt à.ʒ. ñ.vſq; ad.iij. Lotura vero aloes cum aqua decoctionis ſpecierum alefangię boni odoris eſt faciẽda, rectificat enim aloen,& bonificat operationem eius. Sũt.n.ex his,quę cõfectionem hieræpicræ ingrediuntur,quę illud hñt operari prout docuit Gale.ſeptimo therapeutices,& Abo.quinto canone aſsignauit cauſam.

Pilulæ ad idem.

De percuſsiõis caſu, & obuiatiõe ſuper hepar, & cura eius. Cap. 5.

Percuſsio caſus,& obuiatio rei duræ ſuper hepar nõ eſt ęgritudo,ſed eius ęgritudinũ exterior cauſa, puta ſolutionis,& apoſtematis plurimũ & aliarũ, puta complexionis,& compoſitionis,& eſt manifeſta.

Curam eius in cura ægritudinum hepatis quarum cauſa eſt primitiua & exterior, inuenies, ſed quid,et quibus conſiſtit ex his,quæ dicta ſunt ſupra in paſsione ſtomachi diſces.illuc ergo recurre,& illas intẽtiones,& res hic proſequaris cum hepati appropriatis quorum aliqua ex narratis hic,& ibi ſunt communia,quæ ex te videas:& ex appropriatis in hoc loco ſunt ſimplicia,et compoſita. Simplicia quædam ſunt frigida,ſtyptica, repercuſsiua humorum fluentium ex quibus timetur apoſtema, et retinentia ſeu prohibentia fluxum ſanguinis,qui timetur,vt ſpodiũ, corallus,ſandali,& ſpecies non aromaticæ camphora, terra ſigillata,lutum armenum,lutum ſcenium, & aliæ ſpecies luti, hæmatites,marchaſita,ſanguis draconis, herba, & ſuccus corrigiolæ,ſuccus conſolidæ vtriuſq;,lingua ceruina,cauda equina,citonium,myrta,roſa,neſpila, ſorba, albumẽ ouorum,gummi dragaganthum, et gummi arabicum cum farina ſiliginis,panici,& milij,riçi,& hordei, myro.çarur, acatia,hypociſtidos, & acetum paruę acredinis,& agreſta,& alia,quæ in cura fluxus dicentur, quibus oportet vti in principio. Quædã ſunt ſtyptica tẽperata,vel parum calida, vt charabe, lacca, alumẽ,maſtiche, thus,& cortex eius, cypreſſus, & nux eius, & ſubſtantia rhabarbari,quibus vtaris in proceſſu,cum repercutere,et retinere volueris,et reſoluere. Et ex proprijs in hoc caſu eſt plantago,coriandrum extra approximatũ, & mumia rubea,& vinum nigrum ſtypticum,vt calabrenſe.Et quędam ſunt dolorem mitigantia,vt eſt abſinthium,&,pprie cum oleo de alcãna facto ceroto,lacca,acorus,et ſimilia;q̃ in cura doloris eius dicentur ſi ſancti Spiritus gratia nobis adſit. Et quædam ſunt calida reſolutiua paucę ſtypticitatis quibus vtendum eſt in fine cum reſolutionem materię intendis,vt eſt crocus,ſanſucus,eupatorium,abſinthium, ſpica, flos ſquinanthi, arſenicũ citrinum,in parua quantitate:qm̃ eſt mirabilis virtutis in repercuſsiõe, et reſolutione ſanguinis,apium,calamẽthũ, & calamus aromaticus, hyſſopus ſicca,cyminũ, et hmõi, quę interius,et exterius per omnem modum approximabis.

Et ex compoſitis eſt medicamen conferens ad aliud in principio cum eſt caliditas,et inflammatio,et timetur curere curſus ſanguinis.℞.ſubſtantiæ rhabarbari,balauſtiarũ, ſanguinis draconis, aluminis iameni, ana partes ęquales pulueriça.Et doſis eius ſit auř.i. cũ zuccharo ro. antiquo,et proprie ex roſis albis cum aqua citoniorũ. Et ex vltimis in hoc caſu ſunt trochiſci noſtri quos in antidotario noſtro diximus de terra ſigillata.

Medicamẽ cõferẽs pcuſsioni hepatis cũ caliditate maxime ĩ principio.

Aliud medicamẽ qñ fuerit illic caliditas plurima,et volueris repercutere reſoluere,et confortare.℞.charabe.ʒ.x. roſa.rubearum.ʒ.v.acatiæ.ʒ.iij.ſpicæ indæ,croci amborum ana.ʒ.vi.maſti. corticum capparis ana.ʒ.iij.luti armeni.ʒ.vij.nucum cypreſsi.ʒ.viij.Conficiãtur cum aqua arnogloſſæ,et fiant inde tro.vſq; ad auř.i.Et ex vltimis in caſu ſunt tro.de charabe,quos ĩ antidotario nr̃o diximus.

Aliud ad idem.

Aliud medicamen ad idem.℞.aquę neridem.ʒ.x.laccę ablutę.ʒ.vij.rauedſceni.ʒ.iij.croci.ʒ.iij.&.ſ.aſe.ʒ.iij.ci-

cerum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 595 sur 1089

cerum nigrorum. 3. vij. luti armeni drach. x. Conficiantur cum oleo de lilio in quo dissoluta sit mumia. Et fiant ex eis trochisci, drach. i. dosis sit. i. ℈. iij. cum aqua ros. & syrupo myrtino. Et ex expertis est rauedsceni, lutum sigillatum, & grana myrti, ana. 3. i. puluerizati, & sumpta cum succo caudæ equinę, linguæ ceruinæ, vel consolidæ.

Trochis. ex perti ad sanguiné cõgelatum. Vnguẽtum ad idem.

Aliud medicamen quo vtendum est in fine, cum sanguinem mortuum, & congelatum resoluere intendis. Recipe rauedsceni, laccę, zingib. añ. vnc. ſ. fiant ex eis trochisci, drach. i. cum vino prædicto, & adde parum arsenici citrini, da cum vino vnum. Item linimentum ad hoc. ℞. xyloaloes, croci, & sac lauari, & bdellij, & calami aromatici, masti. ana. drach. ℈. mumiæ, drach. iij. Cõfice cum oleo zarachi, & almeisus, & cera, & superponatur. Item aliud est sola mumia cum isto oleo, & non est ei simile.

Emplastrum conferens ei, quod ex percussione incipit apostemari, et indurari, est emplastrũ rosaceũ cum scebra.

De scissura, & incisione hepatis, & cura eius. Cap. 6.

SCissura, seu incisio accidens in hepate, est solutio continui in eo eueniens, aut in panniculo eius tantum, aut in substantia eius, & hoc, aut est in carne, pennulis, & venis eius subtilibus, disseminatis in eis, aut in profunda eius substãtia, & est peruenies ad magnas venas, & vbicunq; fit, aut est simplex, aut cõposita. Et causa est duplex interior, & exterior: interior est multitudo, & acuitas sanguinis, & est incipiens à venis, & procedit ad carnem, vt apostema, & proprie dubelatum, & vlceratiuum, & est incipiens econuerso, scilicet à substantia carnosa, & procedit ad venas. Exterior est percusio ensis, vel gladij, & similium.

SIGNA. nam siquidem sit in panniculo eius tantũ dolor, & punctio in hypochõdrio dextro sentitur, et quod currit ex eo descendit in ventrem: & tunc grauitas super pectinem percipietur ex illius aggregatione ibidem cum tumore, si fuerit multum. Quod si sit in substantia, & venis eius, signa erunt dolor grauatiuus in hypochõdrio dextro, & fluxus sanguinis per vrinam si sit in parte gibbosa, vel per secessum si fuerit in concaua parte, & si fuerit in paruis paruus erit, & si in magnis, magnus erit fluxus: nec aliquid descendet ex eo in ventrem, & proprie cum fuerit extrinseca, nec tangat panniculum, & est palledo coloris, & defectio naturalium virtutũ omnium, & in stomacho, & toto corpore. Et si quidem à causa interiori, puta multitudine sanguinis fuerit, signa apparebunt plethoriæ præuia. Si vero eius acuitas, signa cacochymię calidę, quę sunt nota. Si vero apostema, signa præcedentis apostematis illius dubelati, & aperti, seu vlcerati, quæ infra dicentur. Si vero fuerit à causa exteriori, signa ex præcessione eius manifesta.

CVRAM eius dupliciter considerabis, generaliter, & specialiter. Generaliter autem ex cura solutionis stomachi dicta superius cõprehendes. Consistebat enim in quatuor rebus, quas te oportet hic similiter prosequi, & complere cum administratione medicinarum appropriatarũ hepati: ex quibus sunt styptica, & conglutinantia, quæ sint leptomeris substantiæ, vel aliquibus aperitiuis, & diureticis admista, & proprie si incisio sit in gibbo: sic enim in cura oppilationum eius aperitiuis, & diureticis, & proprie fortibus oportet admisceri aliquod detentiuũ, quod retrahẽdo ipsa ad stomachum prohibeat eorum velocem penetrationem ad vrinalia membra. Ita in cura solutionis continui ipsius styptici, & conglutinantibus oportet admisceri, quę eorum virtutem difficilem pertransibilem ad ipsum hepar adiuuent penetrare. Talia autem styptica cõglutinantia, tàm simplicia, quàm composita ex his, quæ dicta sunt supra in cura solutionis stomachi, et fluxus sanguinis narium, atq; sputi, & ex his, quæ in cura fluxus hepatis dicentur eligere poteris, & similiter coadiuuantia pertrã-

A sire ex cura oppilationis iam dicta. Specialiter autem cõsiderabis: nam si sit in panniculo eius tantum, & simplex cum prædictis styptici, & conglutinantibus curabis interius approximatis, & exterius magis. Si vero sit in substantia, pennulis, & venis paruis, & simplex, curabis cum prædictis exterius approximatis, & interius magis.

Si vero sit cum diminutione partis magnæ, vel pennulæ maximę, & proprie cum cibis multum sanguinem generantibus, quæ partem sanguineam habeant generare, licet spermaticam semper regenerare non possint, nec omnem nisi capita paruarum venarum tantum, & in circunstantijs calidis, & humidis. Et si cum vlcere cõposita est mundificabis prius, deinde consolidabis. Si ex plethoria euacuabis: si ex cacochymia expurgabis. Si ex apostemate dubelato, & vlcerato, cura est cura illius, quæ infra Christo duce dicetur. Quod si ĩcisio peruenerit ad magnas venas, est curabilis, & proprie si cum deperditione substantiæ fuerit. Inquit enim Hippocra. vesica incisa, aut hepar,
B mortale est. Ait enim Gale. verum est cum incisio ad concauam veniat venã: & quia inde multus sanguinis fluxus prouenit: et quia non potest apponi medicina, quare infirmus moritur antequam consolidatio fiat. Trochisci de rauedsceni conferentes ad grauitatem in hepate & splene, & apostemate in eis, & percussionem cadẽtem in hepate. Recipe rauedsceni, drach. viij. rubeæ, laccę, añ. drach. iiij. seminis apij, succi eupatorij, anisi, ana. drach. iij. terantur, & cribellentur: & fiant trochisci, drach. i. & detur. i. cum eo, quod conuenit materiæ, sunt enim efficacissimi, dixit filius Serapionis. Et ex expertis est medicamen secundum intentionem nostram, quod diximus in antidotario, capitulo de rhabarbaro, et rheupontico. est proprium cum succo caudæ equinæ, puluerizatæ sumptum.

6. apho. 18.

Trochisci de raued.

De apostemate hepatis, & cura eius. Cap. 7.

APostema hepatis est tumor præter naturam eueniens ei, aut in velamine eius, aut in substantia: &
C hoc, aut in parte gibbosa, aut in concaua, aut in aliqua pennularum suarum, aut in toto, & illud est rarum, & mortale plurimum. Causa autem eius omnis ex causis apostematum infra sectione secunda numeratis, vbi de cura apostematum secundum vniuersalem modum locuti erimus duce sacro Flamine erit manifesta. Et ex causis materialibus eius, quod in velamine, puenit plurimũ est aquosa vel ventosa, prout anatomia declarat. Et quia inuentio eius in animalibus degentibus in locis aquosis, & paludosis est magna, cuius causa est vapor ex eius digestionis malitia resultans petens circunferentias, sed propter densitatem velaminis non resoluitur. Sed eius quod in substantia euenit plurimum est humorosa, sanguinea, vel cholerica, raro phlegmatica, vel melancholica, non ventosa, cum sit ventositas in ramos, & venas expansibilis non colligibilis in vnum cuppum: immo in eis retenta propter oppilationem, vel vsq; ad velamen expulsa coadiuuante caliditate, & raritate substantiæ membri ibidem propter solidi-
D tatem velaminis congregatur. Et secundum diuersitatem causarum ipsarum materialium diuersæ erunt species apostematis eius, quia calidum & frigidum, et calidum plurimum sanguineũ, et frigidum phlegmaticum, melancholicum, & aquosum. Et ex causis effectiuis eius plurimum est oppilatio: prohibet enim nutrimentum in ipsius substãtiam diffundi, & superfluitates ex eo expelli: immo eas quas consueuit interdum recipere ab omnibus membris, ad intestina, & stomachum non transmittit, vt Gal. dixit, cum ait. Egestio autem egrediens à natura fortasse significat, q̃ membra, quæ sunt in ventre sunt tantũ infra, et fortasse significat, quòd effunditur ad hæc membra, quę sunt super ea humiditas, quod est, quia stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, et recipit superfluitates omnium membrorum mediante ipso. Et fortas-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 596 sur 1089

se quod effunditur ad ipsum, expellitur à natura cum vult mundificare totum corpus, aut aliquod ex membris eius, aut duo membra, aut multa, & multoties est illud secundum viam accidentis: quare remanẽtes in eo necessarium est venas eius replere magnas, & paruas vsq; minimas: et ex eis præter naturam effundi aliquid resudans in vacuas regiones substantiæ ei⁹. Etiam chylus, vel nutrimentum si quod diffunditur imprimendo, vel propter malam complexionem, nec conuertitur nec expellitur, quare superfluens necesse est ipsum aggregari: & vtroq; modo necessarium est ipsum oppilari, ac etiam apostemari, nec etiam inconueniens cum chylus similis sit phlegmati, vt dixit Aboa. vel in ipsum conuertatur si per indigestionẽ non in sanguinem, et humores alios conuertatur, licet illud sit raro. Sed ipsius præterea apostema conuenit terminari, vel ad bonum, quia ad resolutionem, & euacuationem per fluxum sanguinis narium, vrinã, & sudorem, si fuerit in gibbo: vel per vomitum, fluxum, et sudorem, si fuerit in sima: vel saniationem, vel permutationem ad minus periculosum membrum, puta renes, intestina, vel splenem, aut ad malum, quia ad suffocationem, & permutationem ad nobilius membrum, puta cor, & cerebrum, putrefactionem, vel sclyrosim: & quandoq; perducit ad hydropem.

SIGNA apostematis eius, quædam sunt communia, & quædam propria. Communia sunt inuentio doloris, & grauedinis in hypochondrio dextro maioris, quàm sint in oppilatione, inseparabilis etiam absq; vehementia anhelãdi inuentæ: cum extensione vsque ad furculam, & attractio furculæ ad inferiora propter attractionem ad inferius suspensorium: quare accidit durities in anhelitu, & magis si fuerit in gibbo. Et quandoque accidit in apostematibus hepatis, quòd nõ possunt dormire super latus dextrum propter compressionem: & grauat eos dormire super sinistrum propter tensionem suspensorij ad inferius: immo plurimum inclinãtur dormire supine: & accidit alteratio in forma, & colore, quia inflatio in facie, & membris, & color ad citrinum tendens, vel pallidum: & vrina in colore vergens in oppos. in substãtia spissa obumbrata in superficie confusa manifeste liuens superius cum spuma citrina, rubea, vel albã: & egestio chylosa, & virulenta. Propria vero sunt duplicia, quædam quæ indicant locum, quædam naturam apostematis. Locum: nam si vela mine fuerit, signa erunt grauedo cum dolore acuto, licet minor, & proprie apud compressionem tactus, febris prę mittitur, & proprie si fuerit cholericum, pulsus quasi serrinus: quoniam arteriæ eius sunt diffusæ in panniculo eius, & cum rumpitur currit in ventrem, & cum fuerit aquosum, seu ventosum, toleratur absque impedimento multo, nisi sit valde magnum. Si vero in eius gibbo, signa propria erunt durities, & tumor in dextro hypochõdrio, tactu perceptus si corpus non sit pingue: et in hoc licet cõmunicet apostema lacertorum ventris, tamen differt ab eo in figura tumoris, quoniam apostematis hepatis tumor est figuræ rotundæ lunaris, sed apostematis lacertorum tumor est oblongus procedens secundum situm lacertorum ad modum caudæ muris. Etiam differunt in accidentibus alijs propriijs, quæ sunt apostemati hepatis, & etiam communibus hepati, & alijs interioribus membris. Et ex eis est: nam cum vides mirach declinare ad tenebrositatem, et tenuitatem, tunc æstima q; non est apostema lacertorũ, sed hepatis. Etiam accidit tussis sicca, constrictio, seu durities in anhelitu propter tractionem, et cõpressionem diaphragmatis proprie cum adest vehementia anhelandi, & minoratione naturæ. Et quandoq; retinetur omnino propter oppilationem gibbi, et proprie cum apostema est magnum, et vrina cum rubore cœperit in febre acuta, et cum rubedine fuerit turbida et taliter pmãserit apostema significat in hepate. Et vt dixit Aboa. quoniam caliditas apostematis ipsam rubeam reddit, et ebullitionem faciẽs dissoluit materiam, quãquã oppilatio sit, quare redditur spissa cum perseuerantia maxime cũ humores concurrunt ad ipsum, & fit liuescens propter caloris suffocationem à materia collecta, & concurrente simul. Et cum apostema est magnum egestio est chylosa virulenta, & retinẽtur humorosa. Et cum ei associatur vẽtris solutio humorosa, mortalis est, ait Gal. si hoc apostema sine hepatis defectione fuerit egestionem prohibebit, et maxime si fuerit in sima, & calidũ. Item prædicta accidentia cũ est in gibbo nõ erunt vel siquidem sint propter hepatis partium cõtinuantium minorãtur, et sunt debilia. Et plurimũ sequetur hydropisis propter nocumentũ digestionis, quæ celebratur in ea. Signa vero eius, quod est in pẽnulis sunt proportionalia illis, sed sunt debiliora. Si vero sit adeo magnũ q; cõprehendat totũ, & oẽs partes eius signa prædicta concurrent oĩa.

Quæ vero indicant naturam ipsius, & materiam sunt: nam si apostema fuerit calidum illic erit seb. acuta, et proprie si fuerit in carnosa parte: & si vehemens ablatio desiderij, nausea, vomitus, singultus, rubedo linguæ, deinde nigredo, frigus extremorũ, & syncopis, & totum cum est in sima. Cum vero est in gibbo accidit cum seb. malitia anhelitus, et dolor extensus à dorso vsq; ad furculam, et tussis, & cõmunicat in his accidentibus cum pleuresi: verum differt ab ea, quoniam in pleuresi seb. est acutior, dolor lateris est acutus, malitia anhelitus maior, tussis est semper, & primo sicca, et secundo humida, cum maturatur pulsus serrinus. In apostematibus vero hepatis dolor est grauatiuus sub costis semper incipiens. Et tussis semper sicca, et pulsus est vndosus. Et si est phlegmaticum apparent signa dominij sanguinis. Si vero cholericum prædicta erunt signa acutiora, & cum signis dominij choleræ: & cum resoluitur, cessant accidẽtia. Si vero collectionem fecerit accidentia intenduntur: cum facta est sedantur, & augetur grauitas in loco. Et cum rumpitur accidit horripilatio, et exitus puris, et saniei per egestionem si fuerit in sima, vel per vrinam si fuerit in gibbo. Et cum fuerit alba, & sequitur alleuiatio est bona. si vero cœnosa, vel sicut amurca, et fœtẽs, & sequit debilitas est mala, vt Hip. ait in apho. Si vero frigidũ, signa erunt contraria, vel mitiora quã quæ sunt cum signis dominij phlegmatis, vel melancholiæ, vel ventositatis, de qua infra dicetur. Et cum induratur quod est plurimum propter inobedientiam materiæ, & excessum diaphoreticorũ, & administrationem ingrossantium apocrusticorum, signa sunt grauitas multa, tumor sine dolore & seb. & communicat in his cum oppilatione, sed differt propter reliqua quæ sunt dicta, & sequitur illud hydropisis. Et egestio conturbata nigra in principio ægritudinis acutæ significat apostema esse calidum magnum in hepate, & in processu est virulenta: deinde sanioſa cum peruenerit ad dubelati: grauitas quoq; in ipso maior est ea, quæ sit cum apostema est in sima, quoniam pars simę sustentatur supra stomachum, gibbosa vero non sustentatur supra aliquod nisi in eo, quod est vehementer adhærens, et continuatum costis fallis. Sed eius quod est in sima, signa sunt priuatio duritiei, & tumoris in dextro hypochondrio nisi sit magnum, & proprie in pingui grauitas minor propter dictam causam, & dolor vehementior propter compressionem. Et in hoc licet communicet apostemati meseraicarum, tamen differt ab illo, quoniã grauitas in apostemate meseraicarum est minor, et est cum tensione magna, & profunda versus stomachũ, et ventrẽ, et egestio est chylosa propter oppilationem, et debilitatẽ ipsarum, et subtilis, propter stomachi debilitatẽ in digestione, et si quidẽ sit sepropter eius caliditatem, erit leuior q̃ in eo, quod est in hepate. In apostemate autem hepatis est econtra. Itẽ ex subsequentibus: nã si egrediatur aliquod spumosum post dies aliquos, siquidem sit illud ad rubedinem, & citrinitatẽ declinãs erit ab hepate, et vomitus, abominatio, desiderij ablatio atq; singultus, ppter illud quod effunditur de hepate

ad

Vrina.

Egestio.

Signa frigidi-

ad ſtomachum propter vicinitatem, & propter colligantiam inter hepar, & ipſum in neruo ſubtili, et proprie cum apoſtema eſt magnum, & calidum: & ſecundum Hippo. cum ait. in hepate phlegmonem patienti ſingultus ſuperuenit, ait Gale. non ſuperuenit apoſtemati hepatis ſingultus niſi apoſtema ſit magnum, & proprie calidum.

CVRA apoſtematum hepatis calidorum duplex eſt intentio generalis, ſcilicet & ſpecialis. Generalis conſiſtit in quatuor rebus, ſcilicet in euacuatione vniuerſali totius corporis, in euacuatione partis, ſeu materiæ apoſtematis in regimine, & quarto in accidentium correctione. Specialis autem conſiſtit in conſideratione ſpeciali apoſtematis, ſcilicet cauſæ eius materialis propriæ naturæ loci, ſcilicet membri, vt hepatis, & partium eius, de quibus dictum eſt ſupra, ac inuentione auxiliorum propriorum, quibus prędictæ quatuor compleantur res generalis intentionis, nec non & apti modi vtendi eis.

Si ergo apoſtema hepatis ſit phlegmonicum, vt primam rem compleas generalis intentionis phlebotomiam de ſaphena, vel de baſilica partis contrariæ, vel eiuſdē præmittes, prout exigit diſpoſitio, ſcilicet vſque ad defectionem. Inquit enim Hippo. Et vbi oportet vſq; ad defectionem ducere, & hoc facere ſi ſufficiat ægrotans. Quod approbans Gale. ait. In acutiſſimo enim apoſtemate, maximo dolore, et in febribus peracutis nulla medicina melior hac eſſe poteſt. educit enim materiam generatam, & influentem, & fortaſſe influxam, ſed oportet eam præmittere: ait enim Gal. quòd ante eam omne aliud auxilium per recurſum, ſcilicet & per extractū eſt inefficax, & periculoſum. Quòd ſi virtus nō permiſerit partiri oportet eam cum reiteratione non omittere: ætate vero non concedente aliquid proportionale illi præmittes, vt eſt prouocatio ſanguinis narium cum inſtrumento ex ſetis porcorum facto, quod eſt notum, & cum fuſo intromiſſo in nares, vel cum vnguibus, vel ſaltem cum ſanguiſugis appoſitis naribus, ſi apoſtema fuerit in gibbo, vel apertione hęmorrhoidum cum frictione ex ſolijs parietarię, vel ficus, vel cum naſtali ex pane porcino, ſeu bryonia, & ſcarificatio crurium, & proprie ſi fuerit in ſima. Deinde præmiſſa euacuatione vniuerſali ad ſecūdam rem, ſcilicet euacuationem partis, ſeu materię apoſtematis veniēdū. Oportet autem, vt eam compleas cum adminiſtratione eorum, quæ materiam recurrere faciunt, repellunt, & tranſmittunt: & ſi quid influat, trahunt, & deriuant: & quæ fluxa eſt, nec recurrere poterit, euacuant: & etiam quæ per modum congeſtionis fuerint aggregata, recurſum, vel repulſum, & trāſmiſſum complent frigida & ſtyptica, interius vel exterius approximata ſecundum omnem modum ſimplicia, & compoſita, quæ infra dicentur: hęc enim non ſolum influentem repellunt materiam, ſed confortant hepar ne tranſmittat, necnon ea, quæ per modum congeſtionis aggregantur, prohibent generari.

Simplicia propria, quæ interius ſunt approximanda in principio: ſunt aqua endiuiæ cum ſyrupo acetoſo de zuccharo, aqua portulacæ, virgæ paſtoris, aqua granatorum acrium, & muzorum, aqua cucumeris, & cucurbitę, aqua hordei habens virtutem cuſcutæ, calami aromatici, abſinthij, & ſimilium. Exterius approximanda in ipſo initio ſunt ſucci ſtyptici frigidi, ſicut aqua myrtæ, de ſolijs malorum, & citoniorum, & ſpongia infuſa in aceto, & aqua frigida, ſuccus portulacæ, ſemperuiuæ, aqua roſa. ſandali, pręputia vitium contrita, & emplaſtrata cum roſis immaturis, vel ſuccis maturis, & huiuſmodi temperatis in ſtypticitate, & frigiditate. Excedentia enim in eis apoſtema indurant, & conſtipando retinent choleram: quare addūt in apoſtematis magnitudinem, & magis ſi ſit in ſima, quā ſi fuerit ſn gibbo, quoniam ad gibbū non perueniunt cum virtute integra, ſed cum ipſa confracta. Et quandoq; accidit ex eis vehementia doloris propter ſuffocationem materiæ, & ſoliditatem membri: quare tardatur reſolutio, & accidit mortificatio membri. Oportet ergo propterea, vt eis ſi illis cares admiſceas aliqua ſubtiliantia, & aperitiua, quæ ſuperius nota fecimus: nec oportet, vt ea adminiſtres actu frigida, etiam ſi ſit apoſtema calidum, ſed tepida, aut non veri frigoris.

Cum vero verificatum fuerit, quòd iam ſit apoſtema, vt quòd materia non ceſſet aggregari, immo ſit in fine principij, & principio augmenti, oportet, vt tu adminiſtres tunc emplaſtra facta de citonijs, & aceto, & aqua roſ. quia ſunt meliora: & de illis eſt, vt terantur citonia, cum farina hordei, & aqua roſa. & emplaſtrentur, aut citonia decocta in aceto, & aqua roſ. donec bis cocta ſint, vel miſceantur cū ſandalis, & oleo roſa. Et ex illis eſt, vt decoquantur citonia, cum vino odorifero, in quo ſit ſtypticitas, & addatur eis virga paſtoris, vel plantago, & ſauich hordei: & cō fortetur cum abſinthio, vel ſpica, vel cypero, & adminiſtretur. Et quādoq; fit ex citonijs decoctis cum abſinthio. Et ex illis eſt oleū de citonijs, & maſti. et ſimilia cum præceſſerit in augmento. Empła.

Tractionem autem, & deriuationem complebis cum frictionibus, fomentis mordacibus, ventoſis in cruribus, coſtis, brachijs, anchis, & dorſo: necnon emplaſtris calefactiuis in eis applicatis ex flammula, tapſia, ſquilla, cantharidibus, calce non extincta, & ſimilibus factis. Cum vero iam fuerit in fine augmenti à principio ſtatus, adde prædictis maſtichen, chamæmillam, melilotum, fœnugræcum, ſemen lini, & ſimilia. Procedente vero ſtatu cum iam tota fluxerit materia, ad eius euacuationem phlebotomabis baſilicam dextram: et ſi quidem reſoluatur, bene quidem: ſi autem non, ſtudebis euacuare materiam in apoſtemate contentam, & virulentam, & reſudatam ab eo. Et ſi quidem fuerit in gibbo, cum diureticis, quæ ſunt nota ſupra: ſi vero in ſima cum ſoluentibus ventrem, et trahētibus ad inteſtina: qualia ſunt quæ docuit Gale. clyſteria proprie ex ſale nitro, & melicrato, quæ omni tempore competūt, & proprie lenitiua, vt naturam lenem teneant, & materiam ſimę ad regionem conuenientem ſuæ expulſioni inclinēt, vt vrticam, ſcabioſam, mercurialem, epithymum, et polypodiū: & quęcunq; moderate ducunt commiſcendo, ſeu coquendo cibarijs, et proprie ptiſanam: & etiam fortiora illis, vt cortices nigri ellebori, parum adminiſtrabis, et magis cum fuerit in declinatione. Exterius vero ſuperpones cataplaſmata, et emplaſtra ex diaphoreticis qualia ſunt, eupatorium, chamæmilla, melilotum, flores abſinthij, ſpica, crocus, caſia lignea, calamus aromaticus, & alia conſimilia debilia non fortiora cum indurent apoſtema reſoluendo ſubtile, & dimittendo groſſum naturam debilitent, ſuperflue reſoluendo. Quare oportet ſtyptica illis fortibus cum expedit admiſceri, quæ virtutem detineant, et conſeruent robur ipſius, et ſine acuitate ne mordicent, & commouendo materiam apoſtematis, atque rheuma prouocando, apoſtema augmētent. Quòd ſi apoſtema cholericum fuerit, phlebotomiam minoratiuam miniſtrabis de baſilica in principio cum propter naturam membri raro ſit ſine peccato ſanguinis: deinde minorabis choleram influentem, & generatam cum adminiſtratione cholagogi ex aqua fructuum, tamarindis, melle, caſia, manna, aqua hordei, & zuccharo violato, ſucco roſarum, & rhabarbaro, & aloe rectificato, & ſimilibus leuiter edu centibus ſine agitatione, & confortantibus. Et clyſteres ex lenientibus ſi apoſtema fuerit in ſima, vel diuretica frigida nota, ſi fuerit in gibbo: deinde calida gradatim perueniendo ad fortiora: & deinde apocruſtica interius fortiora, qualia ſunt coriandrum, aqua melonis indi: & ſimiliter nenupharis, alchechengi, iuiubarum, & aqua pſillij, et ſyruporum cum endiuia, cuſcuta, vel ſpica: et exterius emplaſtrum ex prædictis, et epithemata cum camphora, ſandalis, et lenticulis aquæ actu frigidis parum, et diapho In cholerico.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 598 sur 1089

retica debiliora, vel mista, vel pura suis temporibus, qualia sunt cuscutæ, lacca, absinthium, eupatorium, spica, & similia, & zuccharum: intus sumpta, & exterius approximata per omnẽ modum simplicia, & composita. Et siquidem totũ resoluatur sana remanebit particula: si vero nõ, sed transeat in dubelati, & suppurationem propter materiæ dispositionem, quod ostendit prolongatio eius vsque in diem quadragesimum sine defectu feb. & doloris, vt dixit Hippo. tunc oportet, vt maturationem eius ad statum perducas incolumẽ, & quòd studium tuũ exerceas secundum regulas sex, quas supra in cura pleuresis diximus: illuc ergo recurre, & eas cum proprijs medicinis compleas. Et licet quæ ibi dicta sunt, hepati non sint propria, tamen secunda virtute in his intentionibus complendis operationem habent propter propinquitatẽ. Sicut enim quę frangunt lapidẽ in vesica, frangunt & in renibus, Ita quæ maturant, aperiunt, & mundificant, & incarnant, & consolidant, in pleura illa agent in hepate multo magis: sicut etiã aperitiua oppilationũ splenis sunt aperitiua earũ hepatis.

Aꝑa hepatis maturã-tia.

Et ex medicinis appropriatis adiuuantibus in maturatione apostematis hepatis sunt, lac asininum, cum zuccharo albo, aut zuccharum almuscet, & sicut aqua de radicibus cum passis ficubus, dactylis, et alijs similibus cõmunibus, & decoctio polij in ieiunio. Et ex illis sunt emplastra ex farina hordei, calamẽtho, cœpe assato, radice lilij, farina fœnugræci, & radice althææ. Et potus aquæ mellis cũ aqua hordei, & de tarasacon ficco, drach. i. & cum lacte asinæ.

Aꝑa hepatis rũpẽtia.

Et ex medicinis iuuantibus ad eruptionẽ apostematis hepatis appropriatis in quibus etiam cum subtiliatione est confortatio est scabiosa, & succus eius, nasturtium: & sic absinthium, crocus, & spica, radix pæoniæ, & radix alhasce, & radix rubeę, & grana alfagredi, & succus eupatorij, & radix centaureæ, & oleum de neridẽ, & oleum de arbore mastiches, & de lilio. Et ex illis est emplastrum de farina hordei baurach, fimo columbino, calamenthum, glutine albotin, & pice, & similibus. Et ex illis est balneationis assiduatio, & dormire supra hepar, et exercitari, & deambulare quantum possibile est. Facta eruptione oportet, vt administres mundificantia, & abstergentia ex parte declinationis materiæ. Et siquidem declinet ad vias intestinorum sanies, dabis aquã mellis simplicem cum succo scabiosæ, vel cum diureticis si declinet ad vias vrinæ, sed oportet, vt diuretica non sint fortia quæ lædant, & vlcerent simul cum sanie meatus vrinæ, quod si accidat, tũc rectius est, vt sit aqua mellis decocta cum æqualitate, & permista cũ aliquo glutinatiuo pauco, scilicet amylo, ouo & oleo rosato. Et cibetur cum candarusio, & maluis. Et potetur cum aqua hordei, cum gumma dragachanti.

Cibi.

Cum autem fuerit mundificatio facta perfecte oportet, vt sumat in ieiunio incarnantia, & conglutinantia. Et ex proprijs est, vt sumatur thuris, sanguinis draconis, ana aure. i. seminis endiuiæ, se. apij, mastiches, ana auř. i. Et sumatur in potu cum aqua mellis, vel iulep, & post illud cibetur cum stypticis, vt consortetur.

Quod si materia, seu sanies erupta effundatur ad spatiũ ventris, tunc necessarium est, vt incidatur cutis apud inguina, et discooperiatur lacertus adeo, vt appareat siphac nominatus biteron: deinde fiat in eo foramen, & ponatur in eo cannella per quã currat pus paulatim: deinde cũ emplastris appropriatis consolidabis, & totum hoc si per materiam non resoluatur, quod plerũq; fieri consueuit per ipsam trahentem saniem per medium ossis. Tertiam rem principij complet debita sex rerum non naturalium administratio. Et etiam quartam rem complent auxilia pura, et diuersa, et vnicuiq; propria secundũ pluralitatem, et diuersitatem accidentium, quæ dicta sunt, & aliorum, quæ dicta sunt secundũ modum supra in cura apostematis stomachi declaratum: illuc ergo redi.

In ſtã. & melico.

Quod si apostema frigidum fuerit phlegmaticum, vel melancholicũm, quod est raro, econtra in pluribus est procedendum. Primo enim facta phlebotomia de basilica, propter causam iam dictã in minori quantitate tanquã in præcedenti, et loco cholagogi administrabis phlegmagoga in via minoris causæ leuia, vt est aqua albulet, geleniabin, vel & melãgogum, vt aqua seng, boraginis, & bugloſſæ, & polypodium. Et prius clysteres ex abstergentibus, & aperientibus, misti cũ aromatibus in principio simplices, & compositi, qui supra dicti sunt in cura oppilationis. Et ex proprijs est oleum de cherua, et de geseminis, quod de zambrica nuncupatur, et sambucinum. Et ex emplastris proprijs melius est emplastrũ stomachicũ, seu cerotũ stomachicum, Gal. et de seminibus. Et ex electarijs diacurcuma, dialacca, & similia, & trochis. de spica, & fistici, sunt magni iuuamẽti. Et syrupus de seminibus cũ camedryos, polypodio, & similibus. Et diaphoretica fortia illis mista, vel pura tẽporibus suis, qualia sunt, quę supius dicta sunt.

Quod si perueniat ad sclyrosim quod est plurimũ propter indispositionem materiæ ad resolutionẽ, & excellsum diaphoreticum, & malitiam regiminis, tunc si confirmatum sit, & quietum nõ curatur. Si vero fuerit in principio sui curatur. Et quãdoq; perdurat cum vita: & qñq; tranſit in hydropem secundũ Gal. Et si sequitur fluxus, moritur.

Cura apostematum frigidorũ est duæ res, vt supra in cura stomachi dictum est. s. mollificare, et resoluere, quas cõplere oportet cum ijs, quæ dicta sunt ibi, & cum proprijs hepati, quæ hic dicentur, simplicibus, et compositis intus, & extra approximatis. Simplices ad has intentiones sunt grana pini maioris medullæ, et adipes temperatæ calidæ, semen lini, fœnugræcum, althæa, glutẽ albotin, & potus apozematis, costi, & eupatorij, fœnugręci, et passularum, & oleum amygdalarũ dulcium, et de nucibus recentibus. Et ex eis, quę valde conferunt ad resolutionem postquam tres regulas attendisti in ea, quarum prima est, vt aperias cum subtilibus rebus, vt virtus resoluentium, et mundificantium subintret. Secũda est, vt prę mittas calefacientia, subtiliantia, & incidentia humorem grossum, et frigidum atq; viscosum, quæ est materia eius. Tertia est, vt præmittas mollificantia, vel admisceas ea cũ eis, vt est somnus super latus dextrum. Et costus est vehemẽtis iuuamenti cũ ex eo sumitur in potu, añ. drach. ſ. vsq; ad auř. i. cum aqua mellis, aut vino. Et qñq; confert sumere in potu oleum costinum, aut de neriden, de cherua, aut de balsamo, cũ aqua decoctionis rutæ, et anethi: & sit quantitas olei de neridẽ, drach. iij. & administretur per hebdomadam, & confert maxime. Et ex illis est semen agni casti, in syrupo de eupatorio, et de arnoglossa sicca, cum aqua fœniculi, apij, endiuiæ. Et decoctio lupinorum cum spica aromatica, et amygdalis ama. in vino. Et baccæ lauri, & radix fu. & cicer nigrum, & polium, et camedryos, & porrum. Et ex compositis confectionibus conferentibus ad illud est diacurcuma, athanasia, theriaca, diatesseron, dialacca, diacostum, & sagena. Et ex trochiscis trochisci de spica. Et ex emplastris bonis ad illud, est emplastrum de meliloto in antidotario dictum: aut de diamoron decocto cum vino pontico, aut spica, & oleo de fistricis, & de prasio, & de anetho decocto. Et ex cerotis, cerotum hyssopi, et diapente. Et ex medicinis bonis est secundũ Gal. vt ponantur supra membrum ventosæ calefactę sine scarificatione: deinde administrentur medicinæ fortiores in subtiliatione, & resolutione, & fac adhærere ea loco, quæ sunt sicut nitrum, & sulfur citrinum per hebdomadam vel mediam: deinde administra epithemata cum sinapi singulis decẽ diebus: postea fac vomere ægrum cum raphano. Quod si inobediens fuerit apostema, administra elleborum album. Et quandoq; deuenit ad cancrum, & non est spes in eo. Inquit enim Hippo. quibuscũq; cancri absconditi fiunt non curari est melius: curati enim citius pereunt, nõ curati longius tempus proficiunt.

6. apho. 38.

De apo-

De apoſtemate meſeraicarum, & lacertorum ventris, & cura eius. Cap. 8.

ET cū apoſtema fuerit in meſeraicis cura eſt, cura apoſtematis cōcauitatis hepatis. Et cum apoſtema eſt in lacertis almirach, curatur cum apocruſticis, & reſoluentibus fortioribus, quoniam intentio quę ſumitur à particula in illis eſt nulla, vel modica, in hepate magna. Quapropter oportet, ꝙ repercutias in hepate, & reſoluas cautius, & cum minori audacia q̄ in illis. Compoſitę ſunt medicinæ, quæ ex prædictis cōponuntur, ad vnāquāq; intentionem propriȝ quę ſequuntur. Deſcriptio emplaſtri reſoluentis apoſtemata hepatis laudabile, & expertum.

Emplſm reſoluēs apoſtemata duri hepatis.

Recipe ſtyracis, cære, ana danich. iiȷ. vini, cotylas. ȷ̄. f. liquefiat cæra, & oleū, & miſceantur cū eis.

Aliud ad idē.

Aliud ad idem.

Aliud ad idem.

Aliud emplaſtrū reſolutiuum.

Ꝛ. lilīȷ, amomi, ſolīȷ, ana danich. i. ſtyracis, ceræ, ana danich. i. olei de arbore, maſti. quantum neceſſe eſt.

Aliud. Ꝛ. aloes, vnc. iīȷ. maſti. vnc. i. chamæmilly, & meliloti, aā. vnc. vi. olei de lilio, quantum ſufficit.

Aliud reſolutiuū, & confortatiuum. Ꝛ. croci, vnc. ȷ̄. bdellīȷ, vnc. vīȷ. ſordes vrceoli, vnc. iiīȷ. amomi, ſpicæ romanæ, carpobalſami, aā. vnc. vi. olei de lilio, quantum ſufficit.

Aliud reſolutiuū, & proprie ei quod indurationi eſt proximum, & cōfert in doloribus ſplenis, et renum. Ꝛ. ſquillę aſſatę, lilīȷ cœleſtis, aſari, dauci, ſeminis apīȷ, aniſi, ſpicæ aromaticæ, caſiæ, caſtorei, calamenthi montani, & fluuialis, cimini, acori, pyrethri, piperis longi, nucis muſca. amomi, apīȷ, euphorbīȷ, ſeminis althææ, ſtecados, polīȷ, ſiſeleos, ſeminis rutæ, ſe. fœnic. corticum radicis cappar. ariſtol. ro. cinnamomi groſſi, zingib. baccarum lauri, ſeminis hyoſcyami albi, coſti, ameos, ſeminis carui, omnium, ana partem vnam. Conficiantur cum melle deſpumato, & applicetur poſtquā applicatum fuerit ſufficienter emplaſtrū de mucilaginibus.

Medicamē aliud ad idē

Medicamen aliud factum ex allīȷs campeſtribus. Ꝛ. aliorum, gentianę albæ, eupatorīȷ, coſti, ariſtol. cheiſin, ſiſeleos, piperis longi, ana danich. iiȷ. ſeminis apīȷ, aſari, meu, fu, nucis muſca. ameos, aniudē nigrę, ana danich. xv. caſtorei, & aqua roſ. ana danich. xīȷ. ſoluantur omnia iſta cum vino, & allia terantur, & miſceantur cum melle, & approximentur in modum cataplaſmatis.

Inquit Iſaac, ſi apoſtema fuerit ex percuſſione, vel caſu, vel colliſione præcedente phlebotomia, dentur rhabarbari, drach. ȷ̄. cū vino, vel ſero caprino. Et rubeæ. drach. i. cum vino, & ariſtolo. ro. drach. i. cum aqua calida. Et ſi infirmus patiatur in hepate calorem, damus balauſtiam, bolum armenum cum aqua arnogloſſæ, vel ſucco ſolatri.

Puluis ad percuſſionē hepatis vtilis.

Puluis valens ad percuſſionem hepatis, & caſum. Ꝛ. balauſtiarum, violarum, myrtę, boli, amidi, aā. drach. iīȷ. ſanguinis draconis, laccę, ana drach. i. f. doſis, drach. i. cum apozemate de roſis, maſti. & arnogloſſæ.

Medicamē ad idem.

Medicamen Aſclepiadis factum cum melle: ipſum nāq; expertū eſt cōferre propter illud, quod in ipſo eſt de ſpeciebus medicinarum valentium ad illud ſecundū conditiones ſuas quas diximus. Ꝛ. camepithyos, & praſīȷ, ſeminis apīȷ montani, gentianæ, ſeminis agni caſti, fellis vrſi, ſeminis cucumeris, ſcolopendrię, radicis opopanacis, amylorum, litīȷ, rubeæ, ſeminis caulis, ariſto. piperis, ſpicæ indæ, coſti, ſeminis apīȷ hortulani, & erucæ, herbæ iudaicæ, polīȷ, apīȷ, eupatorīȷ, granorum iuniperi, ana partes æquales, terantur, & conficiantur cum melle, doſis pondus auellanæ cum vino.

De inflatione hepatis. Cap. 9.

INflationis hepatis modum, cauſam, & locum habuiſti in præcedenti cap. Et generaliter cauſas, & ſigna eius, atq; curam ex dictis ſupra in cura inflationis ſtomachi poteris cōprehendere. Illuc ergo recurre, & cum proprīȝ intentionem complentibus operare, quæ tibi narrata ſunt ſuperius. Et ſi quidem fuerit in ſimo cum clyſteribus, cibis, & potibus operare magis. Si vero in gibbo, cū diureticis intus, & cataplaſmatibus exterius magis. Si in vtraq; parte cum vtriſq;. & feb. ſuperueniens eſt cura vtriuſque cum conſumat inflationis cauſam.

De dolore hepatis, & hypochondriorum. Cap. 10.

INquit Hippoc. quibuſcunq; dolor fit circa hypochon, ſine phlegmone ſeb. his ſuperueniens ſoluit dolorem qui eſt antecedens actionis læſæ ipſius ſequens prædictas ægritudines eius. Et eſt grauatiuus, ſed non fit vehemens, niſi cum apoſtemate calido, aut ventoſitate, & ſimi latur dolori hypochōdriorum: differt tamen ab illo, vt ſuperius dictum eſt. Qui cum fuerit in hypochondrīȝ quandoq; ex proprīȝ: quandoq; ex cōmunitate hepatis cum eſt in dextro: quandoq; ex cōmunitate ſplenis cum eſt in ſiniſtro, quādoq; cōmunitate diaphragmatis, & eſt in vtroq;: & quādoq; cōmunitate ad coſtas apoſtematis in lacertis; et quandoq; communitate totius, vt cum accidit in febribus, & cum tenſione multiplicatur in peſtilentialibus: & quandoq; accidit propter apoſtemata intrinſeca alia, & quandoq; accidit in criſibus cum materia tendat ad inferiora, vt egrediatur per ea. Et quandoq; accidit etiam propter tenſiones ſpaſmoſas ſequentes malitiam complexionis. Cauſas, & ſigna eius, locum, & curam ex iam dictis in hac ſumma, & ſupra in dolore ſtomachi poteris comprehendere. Illuc ergo recurre, & canones illos iſtuc reducas, & compleas cum adminiſtratione propriarum medicinarum hepati, quæ ſuperius hic ſunt narrata, naturam hepatis in omnibus attendendo.

6. apho 4.

Et ex medicinis ſpecialibus in dolore hepatis in quibus fiducia eſt habenda ſunt ſimplices, & compoſitæ. Ex ſimplicibus vero, eſt abſinthium, emplaſtratum cum oleo de alchanna, vel decoctum in oleo ſimplici ſecundū Gale. & cum oleo chamæmelino in hypochondrīȝ. Trochiſci de rhabar. cum deſcriptionibus prædictis diuerſis in antidotario noſtro. Confectio de rhabar. & diacurcuma. Confectio meu, ſolutiua de cordumeni, & de cæſare, athanaſia minor. Et confectio Aſclepiadis dicta ſupra. Et ex expertis eſt ſucci foliorum perſici, vnc. ȷ̄. cum ſyrupo acetoſo, aut decoctio eorum cum rhabar. drach. f. croci. ϑ. i. & ſeminis apīȷ, & fœni. ana drach. f. Et Gal. vidit in ſomno ꝙ phlebotomia arterię inter pollicem, & indicem exiſtentis curat dolorem eius.

Medicamē expertū ad dolorē hepatis.

Confectio ad idem.

Confectio medicaminis ad dolorē hepatis cū ſolutione ventris.

Confectio medicaminis ad dolorem hepatis experti. Ꝛ. roſ. drach. iiīȷ. ſpicæ, maſti. ana drach. ȷ̄. ſucci eupatorīȷ, abſinthīȷ, laccæ, rhabar. croci, ſuperiorū corticum ſquinanthi, rubeæ tinctorum, aſari, trium ſeminum, xyloaloes crudi, ana drach. i. xylobal. drach. f.

Confectio medicaminis ad dolorem cum ſolutione ventris. Ꝛ. fœcis vini decocti, laccæ, ſpicæ, rhabarb. ana auī. i. ſcorię ferri, drach. viīȷ. bibantur de eis puluerizatis permiſtis, drach. ȷ̄. cum vnc. ȷ̄. aquæ coriandri. Et ex emplaſtris eſt emplaſtrum de cordumeni, de meliloto, de euphorbio, & ſimilia ſunt meliora. Et regimen, & diæta ſunt extenuatiua.

Trochiſci ad dolorē hepatis.

Confectio trochiſcorum Azēſis frigidorum ad dolorem hepatis. Ꝛ. foliorum mezereon tritorum, agarici, miro. citrinorū, ſerapini, ana drach. v. ireos, drach. iīȷ. ſucci eupatorīȷ, ſpicæ, ana auī. ȷ̄. Conficiantur cum melle doſis, à drach. iīȷ. vſque ad. iiīȷ.

Alij trochiſci calidi ad dolotē hepatis fortē.

Confectio trochiſ. Azenſis calidorum ad dolorem hepatis forteni. Ꝛ. mezereon, chalcucecaumenon, ſtercoris colūbini, ana æqualiter, & quarta pars harum euphorbīȷ. Conficiantur cum iulep. doſis, drach. ȷ̄. f.

Confectio ad dolorē hepatis calidum.

Aut cum ſyrupo violato informentur pilulæ de quibus in potu tribuantur cum aqua paſſularum decoctum cum oleo, aut ſyrupus acetoſus.

Pilulæ de eupatorio ad dolorē hepatis & icteritiam.

Confectio ad dolorem hepatis icteritiam. Ꝛ. azen. ſic. drach. v. ſeminis citri, endiuiæ, portulacæ, fœni. ana drach. ȷ̄. f. ſucci liquiritiæ, drach. i. f. roſarum, drach. i. fiant trochiſci cum aqua roſa. & dētur in potu cū ſyrupo acetoſo, aqua endiuiæ, & aqua ſolathri, vel abſinthīȷ.

Serapio. cōfectio, pilularum de eupatorio ad dolorem hepatis icteritiam & feb. iuuatiuarū. Ꝛ. aloes, ſucci eupatorīȷ, miro. citrinorū, ana partes æquales. confice cum aqua apīȷ.

Iudęus. quando ex groſſa ventoſitate fuerit dolor hepatis intrare tinam decoctionis abſinthīȷ, florum chamæmillæ, & ſquinanthi eſt vtile valde,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 600 sur 1089

ſi feb. & apoſtema nō adſint. Et ex propriis ad idem ſpon E
gia infuſa in aqua decoctionis abſinthij, eupatorij, ſquinā-
thi, aniſi, acori, & ſpicæ. Et emplaſtrum ex abſinthio, et
oleo roſ. in principio, & proprie vbi timetur apoſtema, et
in principio cū ceroto facto ex eo, & oleo de alchanna, vel
ſtercore caprarum montanarum, & oleo facto emplaſtro
ſecundum Aboali.

De debilitate hepatis. Cap. ii.

DEbilitas hepatis eſt læſio virtutis, & actionis natu-
ralis ipſius, ſicut dolor eſt læſio virtutis, & actionis
eius ſenſibilis. Simpliciter autem, & ſpecialiter ſu-
mi poteſt: & quid ſit vtroq; modo ſumpta, & cauſæ eius
quæ ſint extrinſecæ, et intrinſecæ, & quæ proprię ſunt ei,
& ex communitate aliorum membrorum vicinorum, vt
fellis, & ſplenis: et remotorū, vt ſtomachi, inteſtinorum,
renum, veſicæ: & ſpiritalium, vt cordis, pulmonis, & dia-
phragmatis: & animalium, vt cerebri: & totius corporis,
vt in febricitantibus, et algoratis, et reſolutis corporibus,
et etiam membris currentibus ex eis ad ipſum, et quibus F
maxime, & plurimum contingat ex cauſis ſupra capitulo
de debilitate ſtomachi habes, et ſpecialiter ſumpta pote-
ris colligere ex generali.

SED SIGNA ipſius habes ſumpta, vel ſimul,
necnon, et cauſarum eius in ſpeciali, prout ea variat ipſius
natura, à natura ſtomachi diuerſa inueſtigando ſic vni-
cuiq; applicabis. Nam ſi quidem debilitatē hepatis quis
abſolute, & ſimpliciter patiatur, quem Gale. hepaticum
appellauit, ſigna erunt mutata qualitas ad citrinum, vel al
bedinem, vel viriditatem, et quandoque ad fuſciditatem,
prout ſupra in ſignis complexionum ſtomachi, & hepatis
fuit dictum. Cum enim color corporis ex rubeo, & albo
fuerit admiſtus ſanitatem eius ſignificat. Et exeuntia, ſci-
licet vrinæ, et egeſtio mutata ſecundū plurimum propter
illud, quod ſupra dictū eſt, à naturali in colore citrino, vel
pallido, rubeo, vel glauco in ſubſtantia ſubtili, groſſa, &
aquoſa, et ſedimine multo, vel pauco ſecundum diuerſita-
tem facientis cauſæ, et etiam actio læſa, nam plurimos eo-
rum, qui debilitatem habent in ſuo hepate, cōcomitatur,
et proprie, cum penetrat cibus, dolor leuis extēſus vſq; ad
crura. Si vero debilitatem patiatur ſpecialiter, & princi-
paliter digeſtionis ipſius, ſigna erunt, quoniā ſanguis egre
diens in phlebotomia erit aquoſus, quoniam membris nō
vnitur, nec aſſimilatur: quare inflāmatur, et proprie facies
et oculi. Etiam vrina, et egeſtio ſecundum plurimum eſt,
ſicut lotura carnis, quoniam nō ſeparatur aquoſitas à ſan-
guine, ſed tranſit ſanguis cum ea, vel ſubtile eius niſi illud
ex debilitate retentiuæ ſit, quæ tandiu non retinuit donec
digeſtiua perfecte cibum in ſanguinem alteraret. Et ſigna
debilitatis digeſtionis quando eſt principalis, & quādo eſt
ex peccato adminiſtrantium ſupra de debilitate ſtomachi
habuiſti, aut quia generatum ſanguinem totum contine-
re non poteſt, ſed pars aliqua egreditur non retenta cū vri
na, vel egeſtione, vnde ſequitur, ſicut dixit Gal. fluxus ſan
guinis, et proprie vrina ſanguinea. Inquit Aboa. & eſt
præterea cum ægritudinibus acutis ſanguineis vrina ſi- H
cut ſanguis ipſe emittitur apertione venę in ea non exiſtē-
te, ſignificat repletionem ſanguinis ſuperfluam, et talis flu
xus longus in proceſſu non mutatur, et fit in habente cō-
plexionem calidā, cholericus, virulentus: deinde ſicut fex,
et ſicut ſanguis nigrefactus, aduſtus. et in habente comple
xionem frigidam fit ſicut nigreſcens congelatus differens
ab aduſto in multitudine, opacitate, et obſcuritate nigre-
dinis, et doloris priuatione, et perueniunt ambo ſimul ad
fluxum diuerſorum colorum in fine, & illud oſtēdit quòd
digeſtio ſit mutata ad corruptionem. Quod ſi egeſtio fue-
rit alba, et vrina proprie alba translucens, erit ſignū quòd
eius digeſtio omnimode ſit ablata, vnde debilitas corpo-
ris ſequitur multa, nec erunt ſigna ſuperfluitatis cum non
ſuperfluere poſſit, vt ſupra de debilitate ſtomachi eſt
oſtenſum.

Hepatis ſa-
ni ſigna.

Debilitatem autem attractiuę ſpecialiter, & principa-
liter ſignificat egeſtio chyloſa niſi ſit propter oppilatio-
nem meſeraicarum, cuius ſignum diſtinctiuum eſt, quo-
niam in oppilatione earum citius egreditur chyloſa ege-
ſtio, & eſt groſſior propter ſubtile chyli, quod tractū fuit
ad hepar groſſo nequeunte penetrare, & eſt minoris quan
titatis propter hoc. Et quando cum hoc fuerit vrina tin-
cta, ſignificat quòd nocumētum eſt in attractiua tantum,
non in digeſtiua: vrina enim eſt magis ſignificatiua debi-
litatis digeſtiuę: egeſtio autem magis attractiuę. Et certifi
cat debilitatem digeſtiuæ, debilitas corporis: debilitatem
vero retentiuæ ipſius ſpecialiter, & proprie ſignificat quā
ab hepate feſtinat expulſio cibi, quoniam ad debilitatem
vnius ſequitur fortitudo alterius, et econuerſo, vt ait Gal.
quo expulſo antequam fiat humorum generatio ſequitur
ſuperfluitatum trium minoratio non tantum humorum,
& etiam vrinæ, & tincturæ eius: & etiam tinctura egeſtio
nis minoratur, quoniam cholera non generatur, quæ tin-
gat: & minoratur etiam neceſſitas ſurgendi ad ſellā, cum
cholera nō tranſmittatur ad inteſtina, quare perducit quā
doq; ad colicam, & melancholia cū non generetur, ad ſple
nem non tranſmittitur, nec ad os ſtomachi, vt excitet ap-
petitum, quare minoratur. Et apparent ſigna debilitatis
digeſtiuæ ex debilitate ipſius, & ſunt quia nutrimentum
perueniens ad membra eſt illaudabile imperfecte dige-
ſtum, & aquoſum, quare non bene vnitur, nec conuerti-
tur in membra, ſed ſuperfluens in eis, cauſat inflationem
cum mollitie, & calore ſubalbido. Et quandoq; perducit
ad hydropiſim. Sed ſigna cauſarum debilitatis abſolute,
& ſpecialiter ſumpte extrinſecarum, & intrinſecarum, &
propriarum, & ex cōmunitate exiſtentium, ex ſignis præ-
dictarum cauſarum eius cognoſcere poteris, necnon, &
curam.

CVRA. ergo intuere illic, & illa reducas in hunc lo-
cum, & prout oportet curam cum propriis operare præ-
dictis ſimplicibus & compoſitis, & quæ hic ſubiunge-
mus cum auxilio Ieſu Chriſti omnipotentis, cuius nomen
ſit per infinitæ ſecula benedictum. Medicamen bonum G
ad debilitatem hepatis. Aboa. ℞. laccæ ablutæ, ariſto-
logiæ, aloes, ana drach. iij. ſucci eupatorij, ſeminis fœni, &
atriplicis, ana drach. v. abſinthij romani, drach. vij. ſemi-
nis endiuiæ, & anethi, ana drach. v. ſemi. apij, drach. iij.
fiant ex eis trochiſci, aut ſuffuſ. Aliud medicamen Gal.
expertum. Recipe paſſularum enucleatarum, auř. xxv.
croci, auř. i. & ß. calami aro. auř. ij. bdellij iudaici, drach.
ij. ß. cinnamomi, auř. i. caſię, auř. ß. ſpicæ, auř. iij. ſquinan-
ti, auř. ij. ß. myrrhæ, auř. iij. gummi albotin, auř. iij. dar-
ſeſahan, auř. ij. mellis, auř. xvi. vini quantum ſufficit. Et
quando ℔ imponitur in ipſo opium, & ſemen hyoſcyami,
cum aſſociata eſt debilitas caliditati, & propter phylo-
nium conuenit. Et æſtimauit Gale. quòd hoc medicamen
eſt ex cōuenientibus ei cum ſuis proprietatibus. Euapo-
ratio conferens valde. ℞. cinnamomi, caſiæ, ana vnc. ß. ſpi
cæ, drach. i. ſubſtantiæ, abſinthij, eupatorij, ana drach. v.
bulliant in vino odorifero, ſtyptico, in quo ſint commiſtę
tortellæ, & addatur olei de neriden, vnc. i. & infuſa lana,
fiat euaporatio ſi debilitas ex cauſa fuerit frigida. Si vero
ex calida, fiat hoc. ℞. endiuiæ cum radicibus. M. i. ſandali
vtriuſq;, ſpodij, ana drach. ij. cuſcutę, florum abſinthij, añ.
drach. vi. bulliant in aqua ro. cum ſucco granatorum mu-
zorum, vel parum aceti, & prædicto modo fiat euapora-
tio. Emplaſtrum bonum ad idē, in cauſa calida. ℞. roſa.
præputiorum, vitis albę, cymarum rubi, añ. M. i. violarū,
vnc. ß. ſpodij, ſandali, endiuiæ, florū ſquinanthi, añ. drach.
ij. & confice cum oleo roſa. & cera. Emplaſtrum bonum
in cauſa frigida. ℞. cyper. maſtiches, ſpicæ, thuris, galliæ,
nucis cypreſſi, ana vnc. ß. cymarum ſquinanthi, aniſi, fœ-
niculi, apij ſeminis, añ. vnc. iij. muſci, drach. i. aceti, vnc. i.
ſucci eupatorij, vnc. ij. olei de rhabarba. & ceræ quod ſuf-
ficit, & qñq; additur aloes. Inquit Aboa. cum vides im-
preſſionem

Medicamē
ad debilita-
tē hepatis.

Euapora-
tio bona ad
idem.

Alia ad idē
cū ſi: ex ca
lida cauſa.

Empla ad
idem.

presſionem debilitatis hepatis peruenientem ad digeſtionem, conforta cum his in quibus eſt ſtypticitas, & caliditas cum menſura, & aromaticitas. Et ſi in eis maturatio ſit, ſicut ſunt medicinæ compoſitæ ex his, vt ſpica, folium, nux muſca. coriandrum, vel cardamomum, maſtiche, calamus aroma. cyperi, & ſimilia. Et ſi fuerit peruenies ad retentiuam adde in ſtypticitate, & minue de calefactione, aut conforta huiuſmodi medicinas cum medicinis compoſitis ei, cum infrigidatione, ſicut ſunt balauſtiæ, roſæ, hypocyſtis, & ſimiles. Et ſi peruenerit ad attractiuã, conforta cum eis, in quibus eſt parua ſtypticitas ea menſura, quæ conſeruet virtutem hepatis, & ſit in eis caliditas, & aromaticitas, quæ ex prædictis eligere debes ſimplices, & compoſitas ſecũdum modum approximatas ſtudendo in apertione oppilationum. Et ſi peruenerit ad expulſiuam confortabis cum calefacientibus aromaticis, & humectãtibus. Et calefac renes, ſplenem, & viſcera, & aperi oppilationes: his prædictis medicinis obuiabis malitiæ complexionis à qua plurimum debilitas abſoluta, & ſpecialis prouenit. Et quia ex omni malitia cõplexionis prouenire poterit, ſtudebis ipſam cognitam cum prædictis alterare, & cum diæta extenuatiua, vel reſumptiua ſibi, prout oportet, & vbi proſpera inuenies, ſi Chriſtus voluerit. Gale.

Electariũ ad debilitatẽ hepatis.

electarium valens ad debilitatem hepatis, mundificat canales eius, & fellis, & ſubtiliat humores, prouocat vrinã, confortat hepar cõfortatione magna. Recipe ligni aloes, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ana drach. ñ. laccę, rhabar. gariophy. añ. drach. ſ. aſari, ani. maioranę, maſtiches, granorum balſami, ana drach. iñ, ſu, meu, ſquinanthi, ſpodĩ, ana drach. i. camepithyos, cuſcutę, ana drach. i. ſ. Conficiantur cum aqua, ſyrupo de ligno alo. aqua roſa. & zucha. Doſis, à drach. i. vſque ad. ñ.

Cachexia quid.

De cachexia, & eſt qualitas mutata. Cap. 12.

CAchexia ſecundum Ariſtot. generaliter ſumpta eſt mala corporis diſpoſitio quam ſequitur ægritudo. Specialiter autem eſt mutata qualitas, ſeu habitudo corporis antecedens hydropiſim. Cuius cauſa mediata eſt debilitas hepatis, et proprie digeſtiuę eius, cuius cauſas immediate præmiſimus. Cum enim debilitatur ipſius digeſtiua, ſanguinis generatio fit phlegmatici, & aquoſi: cum digeſtio ſecundum Gale. inſpiſſando procedat, qui membris non vnitur, vt ait Gale. quare remanet in facie ipſorum, & ſuperfluens habitudinem ipſorum immediate naturalem permutat, alterat, & inflat, & tunc dicitur cachexia. Et cum ſuperfluit, ita ꝙ phlegma, vel aqua, adeo vincat in ſanguine, ꝙ natura ſegregare nequeat, ſed tranſeat cum ſanguine ad membra, & in eorum vacuitatibus aggregetur, ſequitur hydropiſis, differens à cachexia in quanto eius quod eſt ex toto genere præter naturam. Et

Signa.

cognoſcitur ex permutatione coloris corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatẽ, & apparet inflatio in palpebris, & extremitatibus manuum & pedum: & quandoq; ſpargitur in totum corpus, ita, vt fiat, ſicut maſſa in qua impreſſiones dimittunt veſtigia, & concauitates. Et quandoque appetitus multiplicatur propter phlegmatis acris multiplicationẽ ex debilitate digeſtionis. Et quandoq; debilitatur appetitus, & creſcit ſitis cum digeſtio corrumpitur in proceſſu, & ſeroſæ, & nitroſæ ſuperfluitates veniũt ad ſtomachum, & accidunt tunc vigiliæ, & in commiſſuris, & in gingiuis caliditas, et pruritus propter vaporẽ corruptum aſcendentem, & minoratur vrina, & ſudor, & multiplicatur vẽtoſitas ex qua accidit inflatio in mirach, & deſcendit, & inflatur burſa teſticulorum, & cum accidit in eorum corporibus vlcus, fit difficilis conſolidationis propter complexionis corruptionem, & humiditatis abundantiam.

CVRA cachexiæ, eſt duæ res. Vna eſt hepatis confortatio, & digeſtiuæ eius proprie, necnon, & aliorum, ſcilicet ſtomachi, & membrorum, vt materiæ non generentur. Alia eſt exiccatio generatæ humiditatis multiplicatæ in ſanguine. Primam rem complent, quæ in præcedenti cap. habuiſti, & in cura debilitatis ſtomachi, & digeſtiuæ eius, illa ergo per te videas. Secundam rem complebis cum his, quæ in cura malæ complexionis ſtomachi humidę, meri, & hepatis diximus, et ſpecialiter, et proprie cum euacuationibus humiditatum per omnem regionem conuenientem ei, puta per feceſſum, & hoc cum clyſteribus, & abſterſiuis, cum aperitiuis, ſubtiliantibus, & incidentibus, & confortantibus, & ſoluentibus in principio cum facilitate. Deinde cum fortioribus, quæ ſunt ex prædictis nota cum pharmacijs, & proprie ex hiera Gal. factis ſi caliditas fuerit miſta, vel cũ hieris magnis, ſcilicet colocyntidis propter phlegma, & hieralogodion, ruffina, & alijs. Mundificant enim hæc ſanguinem, & membra prædicta à ſuperfluitatibus abſq; humiditatibus inanitis. Phlebotomia autem in hoc locum non habet, niſi raro, ſcilicet cũ debilitas fuerit ex repletione ſanguinis, vel retentione, & pprie menſtrualis in mulieribus, et hæmorrhoidalis in viris, & tunc in principio locum habet antequam debilitas creſcat, & in pauca quantitate, & diſpartita, donec compleatur indigentia, & virtus melius toleret, & cum vomitu prouocato cum his, quæ materiam reſpiciunt propriã, quæ ſuperius in cura ſtomachi dicta ſunt. Et cum prouocantibus vrinam hic ſupra in cura oppilationis, & apoſtematis hepatis dictis, & ſudorem prouocantibus, vt ſunt vnctiones, potiones, & balnea naturalia thermarum & artificialia ſicca non humida, trictiones, & exercitia ſupra in cura ſtomachi dicta, & cum regimine exiccatiuo in omnibus non naturalibus rebus ſuperius declarato, quæ omnia infra in cura hydropiſis, ſerioſe ſpecificata ſubiungemus duce Chriſto.

De hydropiſi. Cap. 13.

Varie hydropiſis nõtificatiões.

HYdropiſis vario modo notificatur. à Ioãnitio enim quòd ſit mala complexio humida, materialis: ab Aboa. apoſtema aquoſum, vel ægritudo malæ cõpoſitionis in quantitate ſuperfluitatis magnitudinis membrorum: à Gale. quòd eſt diſpoſitio, vel mala qualitas, ſeu habitudo corporis ſequẽs peccatum digeſtionis, & vnionis actus nutritiuæ virtutis. Nec mirum cum ſecũdũ eum nihil mirandum. eadem ſigna tres habere rationes in differentibus habitudinibus, & ſana, & ægra, & neutra dici. Similiter eandem ægritudinem diuerſis cõſiderationibus in diuerſis generibus ægritudinum, & diuerſis præter naturam rebus reponi non eſt mirabile. Cuiuſcunq; autem

Hydropiſis ſpẽs. 3.

generis ſit, tres ſunt eius ſpecies, ſcilicet aſclites, hypoſarca, & tympanites: hypoſarca vero, anaſarca, & leucoflantia ſynonyma ſunt ſpeciei ſecundæ. Eius autem cauſa duplex eſt, cõmunis, & propria vnicuiq; ſpeciei. Communis

Cãæ cões.

eſt quincuplex, naturalis, localis, efficiẽs, formalis, & finalis. Materialis ẽ materia frigida de gñe phlegmatis, aquoſa, vel ventoſa. Localis eſt vacuum ventris inferius, & ſiphach, in quo materia prædicta colligitur, aut ſpõgioſitas membrorum corporis vniuerſi. Efficiens, eſt triplex coniuncta, antecedẽs, & primitiua. Cõiuncta eſt duplex, vere, & quaſi: vere coniuncta eſt materia ipſa frigida mẽbra alterans, & in tumorem eleuans, quaſi coniuncta eſt debilitas hepatis, & digeſtionis eius continue iſtam materiam regenerans, dicente Gale. omnis hydropiſis cauſa propter infortuniũ ſanguificationis eſt fiens. Antecedens eſt mala diſpoſitio hepatis, & aliorum membrorum digeſtionis de genere malæ complexionis puræ, vel humoralis ex ſe, vel vicinitate, ſolutio cõtinui, & apoſtema habẽs efficere nocumẽtũ in digeſtione. Primitiua eſt omnis cauſa exterior nocumentum in digeſtione imprimens, & debilitatem maiorem ꝙ in cachexia prædicta, quæ ſuperius dictæ ſunt hic, & ſupra de cura debilitatis ſtomachi, & digeſtionis eius. Cauſa autem formalis, eſt ſua eſſentia habita per notificationem ipſius. Cauſa finalis eſt, vt deſtruat totaliter digeſtiuam hepatis, & ad interitum perducat, & plurimum ita eſt cum fuerit antiquata, & confirmata, &

De phlegma.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 602 sur 1089

Propriè proprie aſclites, deinde tympanites, deinde hypoſarca, vt infra. Cauſa autem propria vnicuiq; ſpecierum eius ex varietate cauſarum prædictarū poteſt aſſumi. Cum enim hepar, & digeſtiua eius fuerit debilitata principaliter, non tamen multum, quia generat ſanguinem, ſed phlegmaticum, qui tranſiens ad membra digeſtionis tertiæ infrigidata non perfectè coquitur, nec in ſanguinem cōuertitur purum, ſed in phlegmaticum potius, quare eis non vnitur, ſed ſuperfluens eorū ſpongioſitates replet, & cum nō poſſit reſolui, & multiplicatur, et ea eleuat in tumorē, & tunc efficit hypoſarcam, quæ cum à debilitate digeſtionis minori procedat, & cauſam coniunctam, et diffuſam habeat in omnibus membris minoris periculi erit. Et licet aquoſitas, & ventoſitas ſint diffuſibiles magis q̄ phlegma per omnia membra, tamen quia ſunt facile reſolubiles, ita diffuſæ, & non permanent, hypoſarcam generare non valebunt, ſicut phlegmaticitas ipſa. Cum vero hepar, & digeſtiua ipſius fuerit debilitata principaliter, & in ſe, & fuerit augmētata valde, & perfectè, adeo q̄ non generet ſanguinem phlegmaticum, vt prius, ſed omnino eius cōtrarium quod eſt aquoſitas quædam ſuperabundans multum in ſanguine pauco, nec poſſit ſequeſtrari ab eo, & expelli, & ad conſuetas regiones, aut propter debilitatem expulſiuæ hepatis, & attractiuæ renum, aut propter multitudinem, & abundātiam eius, aut propter viarum obſtructionem, nec membra illam trahant cum abhorreant, remanens in hepate cum natura ſibi illam nequeat ſuſtinere per reſudationem quandam per poros velaminis eius tranſit in vacuū ventris, & ibi colligitur, & tunc efficitur vera, & propria hydropiſis, quæ aſclites dicit, quæ eſt aquoſitatis collectio. Et quia materia eius, quę eſt cauſa coniuncta ſimul collecta eſt, & à cauſa maiori, & quaſi perfecta debilitate procedens, ideo magis periculoſa dignoſcitur, & quoque quia ſpecialibus eſt magis coniuncta. Cum vero debilitas digeſtionis incipit in ſtomacho, & propter aliquā ſuarum cauſarum, fueritq; caliditas ſtomachi, & inteſtinorum debilis in ſe, vel licet in ſe fortis, debilis tamen reſpectu cibi, quia fuerit groſſus, viſcoſus, vel naturaliter ventoſus, multiplicabitur ventoſitas in eis cum aliquali humiditate propter diminutam decoctionem cibi, quę tranſiens ad hepar non corrigitur in eo propter debilitatem ipſius ex cōpaſſione grandi ad ſtomachum, ſicut ſupra de debilitate ſtomachi auctoritate Gal. eſt dictum. Et cum hoc non poſſit expelli aliqua prohibēte cauſa, nec natura valeat tolerare ibidem, ſubtilitate ſua penetrabit per poros velaminis in vacuum ventris, & ibi faciet inflationem, quę improprie, et abuſiue dicta eſt hydropiſis ad ſimilitudinem tumentis ventris in hydropicis: proprie tamen à modernis dicitur tympanites à proprietate tympani, quod percuſſum reſonat propter repercuſſionem aeris per pellis extenſionem: ab antiquis vero ſicca dicitur hydropiſis cum ventri non inſit aquoſitas aliqua de qua ſit curandum, immo ventoſitas ſicca, quæ à caliditate proceſſit, & hydropiſis vera à frigiditate procedat, vnde Hippoc. ipſam hydropem nominauit ſiccam, quæ cum à debilitate minori digeſtionis procedat, & à caliditate minus deficiente quàm aſclites, maiori quàm hypoſarca, et cauſa eius coniuncta ſit magis reſolubilis tenebit medium in inferendo periculū, et mortem inter prædictas ſpecies eius.

Signa. hydropiſis quoq; ſigna habet communia, & propria. Cōmunia vero ſunt duplicia, quædam ſunt communia ſpeciebus inquantum huiuſmodi, & quędam ſunt cōmunia eis inquantum ex communibus cauſis procedunt. Prima ſunt ex parte qualitatis mutatæ, quia coloris alteratio ad citrinum, pallidum, viride, ſeu nigrū, & inflatio palpebrarum, & oculorum propter cauſam ſuperius dictam, inflatio extremorum, & proprie pedum propter elongationem à fonte caloris propter motum, & ſitum eorum in ſimum, & propter materiæ grauitatem, et feb. tepida plurimum. Et ſunt alia ex actione læſa, vt ſitis clamoſa, à qua

E non euacuantur, cuius cauſa eſt triplex. Prima eſt propria paſſio ſtomachi, & nutritiuorum ex qualitate nitroſa, & acuta aquoſitatis collectæ in eis, quæ inflat, & exiccat ea. Secunda eſt compaſſio eorum ad ſpiritalia, & eſt conſtrictio anhelitus, & inflāmatio ſpiritaliū ex vaporibus aſcendentibus, vt in aſclite, & tympanite, ſicut dixit Gale. vel propter materiam crudam in ſpiritalibus aggregatam, ſicut in hypoſarca. Et tertia eſt, quia potus aquæ non penetrat ad membra exiccata, vt ponit Aboa. propter oppilationem, quæ præcedit, vel concomitatur plurimū, vel ſequitur neceſſario. Et paucitas appetitus cibi, niſi accidat à frigiditate hepatis, vt cum prouenit ex potu aquæ frigidæ ſupfluo in hora nō ſua. Et alia ſunt ex exeuntibus à corpore. Nam in omnibus ſpeciebus, & proprie in aſclite minoratur vrina, & in pluribus diſpoſitionibus rubet propter impotentiam ſequeſtrationis ipſius à ſanguine, et cholera ru. non ergo oportet, vt iudicetur per tincturam vrinæ, & rubedinem eius, caliditas hydropiſis frigidæ, nec cholericæ frigidæ, nec oppilationis ex frigidis humoribus, ſicut nec per eius albedinem frigiditas ſe. acutę, et phreneſis, vt ait Abo. Et multoties accidit eis bothor, quę eruptæ emittunt aquam citrinam, & multiplicatio egeſtionis ſanguinolentæ, & proprie in hypoſarca, et tympanite. Et breuiter ſigna cōmunia ſpeciebus hydropiſis ſunt cōmunia ſignis cachexiæ, et eadem ſpecie ſecundū plurimum: differentes tamen in quanto, ſicut & cauſæ: ſi enim ſint paruæ, demonſtrant cachexiam præſentem, et pronoſticanē futuram hydropiſim: ſi vero augeantur, demonſtrant hydropiſim prę ſentem tantum. Cōmunia vero ſi inquantum ex cauſis omnibus procedūt ſunt. Nam ſi fuerint ex propria hepatis paſſione debilitante ipſum, & digeſtiuam eius, ſigna ſunt in eo incipientia, & perdurantia. Et ſi quidem ſit mala complexio calida, & ægritudo acuta debilitans ipſam, ſigna ſunt inflammatio, & ſe. plurimum tepida, quia ephimera propter dictā cauſam, ſitis, amaritudo oris, citrinitas coloris, caſus appetitus, vomitus cholericus, viridis, & citrinus, vrina citrina, non neceſſario propter cauſam dictam. Et ſi ſit caliditas liquefaciens, ſigna erunt liquefactiones in vrina, & egeſtione, & antecedſio vrinæ, & egeſtionis lauatiuæ, & virulentæ. Si vero mala complexio fuerit frigida, ſigna erunt contraria. Et ſi quidem cauſa debilitatis fuerit mala compoſitio, puta oppilatio, ſigna præcedent oppilationis prædicta. Si vero ſolutio continui, ſigna ſolutionis præibunt. Si etiam apoſtema, ſigna apoſtematis eius iam dicta, & tuſis. Si vero debilitas cauſa ſit ex compaſſione ad aliud membrū, ſigna paſſionis membri illius præcedent, & debilitas erit variationem recipiens ſecundum intentionem, & remiſſionem illius paſſionis. Et ſi quidem fuerit ex cōpaſſione ad animalia, & ſpiritalia, ſigna ægritudinum illorum præcedent. Si vero ad nutritiua, & alia, præcedent ſigna ęgritudinum inteſtinorum, quia colica, & ileon. et ſi ex compaſſione ad renes præcedent ſigna ægritudinum renum diuerſarum. Et ſi ex compaſſione ad ſplenem, præcedent ſigna ægritudinis ſplenis, ſcilicet debilitatis, & oppilationis plurimū, & color decliuis ad viriditatem.

Signa propria ſunt etiam duplicia, quædam ſunt propria vnicuiq; ſpeciei, & quædam vnicuiq; ſpeciali cauſæ. Prima ſunt. nam in aſclite ſunt grauitas ſenſibilis cum tumore magno in ventre, & cū percutitur nō ſonat, ſed cum cōmouetur auditur ſonitus aquæ cōmotæ, & tactus eius eſt tactus vtris pleni aqua non inflati, & mēbra, & extrema in eo non fiunt grauia, & tumida, ſicut in hypoſarca, immo ſi inflantur in principio eius in fine areſcunt, & inflatur virga, & teſtes, & eſt paucitas vrinæ, & pulſus eſt paruus, frequens, tendens ad mollitiem propter humiditatem. Et quando aſclites eſt eueniens ſubito poſt lapidē renum exeuntē abſq; cauſis in hepate manifeſtis, & alijs mēbris: & tunc ſcias q̄ vna duarum viarū, ſeu pororum vriticum eſt diſrupta, In hypoſarca autem apparet inflatio in corpore

Cā ſitis hydropico triplex.

Notādū.

in corpore toto, & in extremis membris, & facie & proprie oculis & preſsio cum digitis relinquit foueam in eis. Neque eſt de inflatione in vētre eius & ſumine illud quod eſt in aſclite & tympanite. Et ſecundùm plurimum ſequitur eam fluxus ſanguinolentus, & lenitas naturæ tendens ad albedinē, & pulſus eſt magis mollis, q̄ in alijs propter diffuſam humiditatem in mēbris & brachijs. Sed in tympanite egreditur ſumē & umbilicus multum, & tenſio ſine grauitate & cum percutitur ſonat vt tympanum, non gargulat, & membra extrema non ſunt inflata: immo tendunt ad rarefactionem, vt eſt appetēs eructationem, quæ iuuatur ex exitu ventoſitatis, & pulſus eſt longior, & durior quàm in alijs: immo eſt ſicut ſpaſmoſus. Signa propria vniuſcuiuſq; cauſæ, ex prædictis ſunt manifeſta, quæ per te diſcernas. Hydropiſis quoque ſignificationes, & indicia habet propria & communia. Cōmunia & ex parte antecedentium & ex parte concomitantium, vel comitantium & ex parte conſequentium. Antecedentium. ſ. cauſarum. Nam, quæ accidit à cauſa propria hepati, quæ plurimum eſt mala complexio deterior eſt ea, quæ accidit ex communitate & compaſsione & quæ ex compaſsione eſt, plurimum eſt ex lumbis ilijs renibus, & quæ accidit in ægritudine acuta deterior eſt, vnde Hip. omnis hydrops in acuta ægritudine malum, infeſtatur enim ſe. grauedine & dolore: conſurgit autem ex lumbis & ilijs, & etiam ab hepate. Ex parte comitantium ſcilicet circūſtantiarum, nam, quæ cum ſimilibus accidit leuior eſt in uia generationis, periculoſior vero uia curationis. At, quæ ex cauſa calida prouenit periculoſior eſt via utraq;. ſ. generationis, eo q̄ frigidus morbus exiſtens à contraria cauſa procedit, & in membro calido. ſ. hepate fit. Et via curationis cum materia hydropiſis, ſeu cauſa coniuncta exigat calida, & cura cauſæ quaſi coniunctę. ſ. caliditas contraria requirat & frigida, & contraria eſt & compoſita cura. Ex parte uero conſequentium. Nam ſi ſuperueniat fluxus, vel urina educēs materiam hydropiſis de loco ſuo: bonum erit p̄ viam ſigni & cauſæ. Si vero non ſed ex cōpaſsione aliorum mēbrorum fuerit, eſt. Item ſi tuſsis ſuperueniat, malū ſignū. vnde Hippo. hydropicus ſi tuſsim habeat, deſperatus eſt. ſ. apho. 35. Gal. enim oſtendit compaſsionem ſpiritualium ad membra nutritiua ex materiæ exuberantia, & translatione ad ſpiritualia. Prima autem indicia ſunt duplicia. ſ. comparationis, & abſoluta. Comparationis ſunt: nam aſclites periculoſior eſt, deinde hypoſarca propter dictam ſuperius cauſam. Abſoluta vero ſunt: nam ſi aqua conuerſa in vaporem per vritides translata fuerit in veſicam, vt multiplicetur vrina, uel per inteſtina in concauum eorum & extra ducatur ſolutio ſequitur ipſius aſclitis. Vnde Hippo. quibuſcunq; inter renes & ventrem phlegma cōcluditur, & dolorem p̄ſtans non habens exitum in ventre, his ſm venas in ueſicam conuerſo phlegmate. i. aqua ſolutio fit morbi. Et dicitur, q̄ quandoq; accidit habenti ulcera inteſtinorum, ut uenter eius infletur ſicut aſcliti propter effuſionem egeſtionis ad uentrem eius, & non moritur niſi in longinquo. Sed experientia dictat non eſſe uerum cum illud mors antecedat, & proprie cum ulcus & eruptio fuerint in ſuperioribus. Et multoties hepar impletur aqua, et fiunt in panniculo eius veſicę, et cum rumpuntur currit aqua ad panniculum intrinſecum ſiphac, & uenter impleē aqua, & moritur, ſicut dixit Hippo. in apho. Et proprie ſi non fuerit educta. Et cauſa eſt quam Gale. dicit quod eſt, quia hæc aqua deterior eſt in ſua ſubſtantia aqua aſclitis, quare corrumpitur in ſpatio, & inficit uapore ſuo. Et, qm̄ hepatis tunica ipſum continens eſt corrupta. In hypoſarca ſi quidem diarrhœa ſuperuenerit fortis, ſoluit ęgritudinem. vt dixit Hippo. In tympanite ſiquidem percutiatur uenter manu, & reſonat ſicut tympanum eſt ſignum malum. Eruptio uentoſitatis per os, & anum ſi ſit continua, & multa, bonum.

In tertio p gnoſticoꝝ.

Regimen ſiue cura hydropiſis duplex eſt commune. ſ. A & proprium. Commune autem cōmunicat in re ei, quod cōuenit cachexiæ, ſicut enim cōmunicant in cauſa efficiēte ſecundùm rem, ſolum autem differebant in quanto: ita & in cura, quæ plurimum uertitur ad partem cauſæ, differunt tamen in quanto. Erit ergo regimen eius tres res. prima erit confortare digeſtionem & membra eius debilita-
ta, vt materiam non regeneret. ſecūda eſt materiam generatam euacuare, & tertia eſt corrigere accidētia. Primā complent res duæ. ſ. adminiſtratio rerum abſcindentium cauſas debilitatis, & res quæ confortare debent, pprie mē bra digeſtionis, & totum corpus. Ex quibus ſunt cibi & medicinæ ſimplices, & compoſitæ ad ſiccitatem deciues proprie. dicit enim Gal. Mala complexio humida præcedit, & ſequitur hydropiſis, ſicca autem præcedit, & ſequitur conſumptio & macies, quorum omnium tibi ſuperius notitiam fecimus. Secūdam rem complent duæ res. prima eſt, quę materiam illam habet educere per omnē euacuationis modū qui eſt quadruplex ſm Iſaac. primus eſt B per reſolutiua ventris clyſteriçata, & ſuperpoſita & ſumpta & prouocantia vomitum. ſecundus eſt per diuretica. tertius eſt per ſudorem prouocantia reſoluentia, & euaporantia exiccantia. quartus eſt per cauteria & inciſiones & phlebotomiā. Solutiua uentris prouocātia vomitus ſunt, quæ educere habent phlegma & aquoſitatem, ventoſitatem quoq; extenuare, & reſoluere, quę in noſtro antidotario ſunt deſcripta, & ſimplicia, & compoſita, vt ſupra in ſumma ſecunda huius. diuretica & ſupra hæc capitulo de cura ſm vniuerſalem modum & de cura oppilationis etiā dicta ſunt. Sudorem prouocantia ſunt frictiones & vnctiones cum aquis & oleis decoctionis rerum ſiue medicinarum proprietatem in hoc habentium quas ſupra prędenti ſumma cap̄. de cura apoſtematis ſtomachi diximꝰ. Et balnea ſicca aerea non aquoſa, niſi aquarum ſalſarum ſulphurearum aluminorum & ſimilium, ut ſunt thermarum & artificialiter conſtructa. Reſoluentia euaporantia ſunt frictiones multæ & aſperæ, & cum exiccantibus, vt C eſt baurach, ſal nitrum, ſpuma maris, ſulphur, ſpongia, & ſimilia. Et cum rubificantibus, vt tapſia, vrtica, ſtafide agria & ſimilibus. Emplaſtra, vnctiones, euaporationes ex rebus prædictis, & reſoluere habentibus, vt ſunt chamęmelum, melilotum, fœniculus, anethum, calamenthū, laurus, & alia ſimplicia ſuperius dicta, & compoſita in antidotario dicta, & ex eis eſt ſtercus vaccarum, & caprarū montanarum, & limaciæ combuſtæ cum corticibus ſuis linitæ & ſuperaſperſæ. Sepeliri in arena & reuolui in ea, & ſub ſole ſtare & iuxta ignem, ſeu clibanum intrare calidum ſufficienter, & exercitia temperata prout poterit ſuſtinere, & exiccantia, vt famis tolerantia & ieiunia, abſtinentia à cibo brodiali, & humido & potu proprie, cauteria autem & inciſiones ſunt de vltimis, & inciſiones ſunt proprie aſcliti, cauteriçationes ei & hypoſarcæ. In quibus omnibus ſic ſecundùm ſpeciem diſtinctis attendenda ſunt hæc ſcilicet locus quantitas tempus ordo & modus, vt Ioannitius dixit.

D In ſolutiuis enim eſt, vt incipias adminiſtrare ea poſt digeſtiuorum prę̄miſsionem, quę eductiua ſunt phlegmatis, & aquoſitatis, & ventoſitatis, quæ ſupra in cura malæ complexionis hepatis, et ſtomachi cap̄. dicta ſunt incipiendo à leuioribus in quanto, et virtute, et ſimilibus, & ſi expediat procedere gradatim ad fortiora, et compoſita, prout natura tolerare voluerit, et primo cum collyrijs, et clyſteribus, deinde dare per os. Et ſit eis admixtum ſtypticum aromaticum, vt eſt xyloalo. crudum quod cōfert robur ſtomachi et membrorum, quæ ſunt minera virtutum, et à malitia taliū pharmacorū defendat, ppter quod debent rectificata adminiſtrari, prout in proprio loco diximus, ſitq; hora quietis et non ſe. et damus per interualla, et in medio tempore aliquod digeſtiuum et aperitiuū detur. In prouocatiuis autem vomitus oportet, vt fiat cū propriꝰ educentibus phlegma, et aquoſitatem eius cum

aqua

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 604 sur 1089

aqua raphani, primo, deinde cum elleboro & alijs, quæ su
pra diximus in libro & antidotario noſtro, & ſit leuiter, p
uocatus ante cibum proprie, vel poſt, prout melius vide
bitur expedire. In diureticis vero oportet, quòd incipia
tur à debilibus & ſimplicibus, & deinde procedat ad for
tiora & compoſita, & ſint vehementer in trituratione ſub
tiliata, vt facile perueniant ad gibbum eius, & membra
vrinæ, poſt quæ oportet, vt adminiſtres aliquod de iuri
bus pinguibus, & proprie gallinæ, ne à fortitudine virtu
tis diureticorum, & proprie cantharidum vlcerentur mē
bra: quod etiam dabis in die ſolutionis, vt incitatio multi
plicata mitigetur: & omnia iura prohibentur niſi cicerū
galli antiqui, & gallinæ in hoc caſu. In prouocantibus ſu
dorem oportet, vt poſt euacuationem cum ſolutiuis prę
dictis ſint approximata, & forti virtute exiſtente, vt ait
Hippoc. & proprie in balneo: ſimiliter autem & in reſol
uentibus & euaporantibus. Inquit enim Gale. euaporā
tia pharmaca multitudine exiſtente in toto corpore, par
ticulis quibuſdā allata replent magis, cū euacuent, & vni
uerſo corpori diſſoluendo magis, cū reſoluendo nocumen
tum præſtant, & ex eis exercitium eſt, quod magis conue
nit hypoſarcæ: ſepeliri quoque in arena, & ſub ſole ſtare,
vel circa ignem, & clibanum introire. Sed oportet, vt ſit
illud in loco in quo non ſit ventus, nec caput ſit diſcooper
tum ſoli. In rubificantibus quoque oportet, vt in extre
mis applicentur, & coxis, & anchis, ſed parum eſt iuua
menti in eis. In emplaſtris autem, vnctionibus, & cōſimi
libus oportet, cp attendatur proprietas & locus vbi appo
nantur. In hypoſarca enim in membris vniuerſi corporis.
In tympania & aſclite in ventre, & in omnibus in hepate,
De cauteri zandi mō, & tēpore. quæ alterent, & confortent. In cauterijs autem ſciendum,
quæ communia ſint hypoſarcæ, & aſcliti, ſed oportet, vt
fiant poſt ſolutionem per tres dies, vel quatuor, & poſt ab
ſtinentiam. Et ſint ſex cauteria. tria in latitudine & tria in
longitudine incipiendo à caſſo vſque ad femur. Inciſio.
Sciendum eſt, cp propria eſt aſcliti, ſed parum proficit niſi
in corpore valde forti quod potens eſt tolerare exercitiū
temperatum, famē, & ſitim. Et fac vltimo cum alia non
cōtulerint. & cum fit non oportet, vt multum de aqua ſu
bito educatur, ne cadat virtus, ſed paulatim. Inquit enim
6. apho. 27. Hippoc. Quicunqs empyici, aut hydropici vrūtur, aut in
ciduntur, ſanie, aut aqua multa, & ſubito educta repente
moriuntur. Modus aūt inciſionis ad extrahendū aquā,
vt Aſirnius ait, eſt vt erigat ſe ęger æqualiter ſi poteſt, vel
ſedeat æquali ſitu, & cōprimant ſeruientes latera eius, vt
expellant aquā ad inferiora ſuminis, deinde adminiſtretur
inciſio ita vt menſuret inferiora ſuminis quātitatis trium
digitorum coniunctorum, deinde incide ſi fuerit initium
hydropiſis ab inteſtinis. Et ſi fuerit à parte hepatis fac inci
ſionem à latere ſiniſtro ſuminis. Et ſi fuerit à ſplene, incide
à latere dextro ſuminis, & ſubleua ipſum, vt ſcindatur ſi
phac, deinde excorieť mirach vſque ad ſiphac parumper
ad inferiora lateris ſciſsionis mirach inferius ſub foramine
ſiphac, quatenus cum extrahitur canna cooperiatur illud,
& retineatur aqua propter diuerſitatem duorum forami
num, deinde intromitte in ipſam cannulam ęream. Cūqs
acceperis, fac ipſum iacere reſupinum. Et oportet, vt cōſi
deres pulſum, & cum inceperit debilitari parumper reti
ne ipſam aquam. Cumqs aquā extraxeris et in fine extra
ctionis remanſerit aliquid, tunc iam ſufficiet, vt laborent
in ea medicinæ ſolutiuæ. Et quandoqs fiunt poſt inciſionē
cauteria, quæ diximus. Et quandoqs fiunt in ſtomacho he
pate, & ſplene, & inferioribus ſuminis cauteria minuta.
Et quandoqs ſubtiliantur quidā, & faciunt currere aquo
ſitatem ad ſiphac, & veſicam quam faciunt cauteria, & in
ciduntur illam, et faciunt currere aquam illam paulatim. Et
eſt conueniens regimen ad illud & adiuuat ad illud ſternu
tatio, & quod facit currere aquoſitatem ad inferiora. Et
oportet, ut caueatur, ne veniat res cum ruptura. Et quan
doqs pungimus inflaturam teſticulorum cū acubus mul
tis, vt aqua reſudationes habeat plurimas, & cum ſolutio
ſuccedit dolor & punctura, oportet vt adminiſtretur effu
ſio olei anethini, vel chamęmelini, & oleorum vicinorū.
Et emplaſtra facta ex fœnugręco, ſemine lini, & althęæ.
Et effuſio aquæ calidæ, & olei ſufficit quandoqs. In phle De phlebo tomia.
botomia vero quę inciſionis eſt ſpecies, ſciendum cp ipſa
non conuenit, niſi cū fuerit ex cauſa calida, & ex retentio
ne ſanguinis conſueti euacuari, & cum ſignis repletionis,
& proprie tunc conuenit in principio, dum virtus eſt for
tis, & phlegma & aquoſitas non vincunt in ſanguine mul
tum, & proinde oportet gradatim, & cum trepiditate pro
cedere in eo. In fine vero cum ſit econtra, negetur, ne ſub
trahat nutrimentum, & faciat excreſcere aquoſitatem vē
toſitatem, vel phlegma. Et eius competentia in hypoſar
ca eſt magis, in aſclite minus, in tympanite mediocriter,
ſolutionis vero competentia magis in hypoſarca & aſcli
te, minus in tympanite. Ait enim Gale. cum humor parū
eſt à natura ſanguinis diſtans phlebotoma audacter, cum
vero plus verenter, cum vero plurimum nequaquā. Ma
niſeſtum autem, cp phlegma eſt à natura ſanguinis parum
diſtans, aqua vero plurimum, vētoſitas mediocriter cum
ex phlegmate generetur. Res corrigens accidentia eſt,
quæ inſtat & mitigat ea diuerſimode ſecundùm eorum di
uerſitatem & pluralitatem. Et eſt per antecedentia & ſe
quentia nota. Proprium autem regimē eſt, quod cuilibet
ſpeciei ipſius debetur cauſa ſi vniuſcuiuſque gerat auxilia
propria, quibus prædictę res communis regiminis in quo
libet obſeruandi habent compleri.

Si ergo ſit eius ſpēs hypoſarca, & cauſa eius efficiens ſit In hypoſar
calida cum ſignis prædictis repletionis, prę mittat phlebo ca ā cācali-
tomia ſm prædictum modum, quod liberabit à præfoca da.
tione multitudinis, deinde ſequatur euacuatio minorati
ua phlegmatis ex collyrijs, & clyſteribus, & vomitibus,
digeſtiua ipſius ex ſyrupis de endiuia, & abſinthio roſ. & Syrupi.
alijs aperitiuis calidis mixtis cum frigidis ſupraī cura ſm
modū vſem dictis, & trochiſcis ſicut ſunt trochiſ. de roſis Trochiſci.
ſiccis, de alchechengi, de lacca, & de ſpodio, & ſimiles. Et
alteretur hepar cum temperatis, vel frigidis parum exce Soľa.
dentibus, vt ſandalis propter caliditatem eius. Deinde ſe
quatur purgatio cum rhabarbaro & pilulis eius, aloe recti
ficata, ſucco roſ. & aqua myrob. citrinorum, & chebu. et
agarico. Deinde reſoluatur, & euaporetur reſiduum mo
dis prædictis proprie cum balneo, & vnctionibus mem
brorum digeſtionis tertiæ ex rebus habentibus confortare
illa & digeſtionem eorum, vt ſunt chamęmelum, meli
lotum, lupini, & folia citri, & alia calida temperate. Si ve A cā frigi
ro cauſa eius ſit frigida, poſtponatur phlebotomia, & mi da.
noretur materia cum vomitibus clyſteribus, & collyrijs
proprie, quæ infra in colica, Spiritus ſancti auxilio, dicturi
ſumus. Digeratur quoque phlegma cum ſyrupis. ſ. de eu Syrupi.
patorio, de hyſſopo, de calamentho, & trochiſcis de rha
barbaro, de eupatorio cum aqua iuniperi, quod eſt pro
prium, & aqua radicum, & electarijs, vt eſt dialacca,
diacurcuma proprie, & confortetur hepar cum tempe
rate calidis ſuperius dictis, vt eſt oleum nardinum, de cin
namomo, xyloaloe, & compoſitis. Deinde purgetur cum
agarico, elleboro albo, quibus ineſt virtus attractiua hu
morum ab extremitatibus corporis, & ſerapino, & ꝑprie
cū pilulis eius, & pilul. de raued, cū gūmis quas in antido
tario noſtro deſcripſimus, deinde reſiduum reſoluatur, &
euaporetur modis prędictis, ſi expediat, gradatim de ſpē
leuiori ad fortiorem tranſeundo, & proprie cum balneis,
& vnctionibus membrorum tertiæ digeſtionis ex rebus
habentibus confortare illa, & digeſtionem eorum cum
caliditate manifeſta, vt ſunt ſtœcas, amomum, ſandara
cha, cordumeni, laurus, & ſimilia. Et diætentur ſubtili Diæta.
ter in vtraque cauſa & cum ſiccis ad caliditatem declinan
tibus, vel frigiditatem, prout exigit diſpoſitio cauſæ. Si
vero ſit ſpēs aſclitis, ei conueniens regimen eſt regimen
exiccatiuum & eductiuū aquæ citrinæ, quæ eſt cauſa cō
iuncta

iuncta & materialis ipsius ſm omnem modum dictum in communi regimine, & ſunt ea, quæ in noſtro antidotario enumerauimus, quæ ſunt de genere lacticiniorum & aperientium vrinatiuorum. Et ſi quidem à cauſa frigida hepatis caliditatem naturalem extinguente fuerit facta, digeres primo cum ſyrupo de eupatorio, de iride, calamẽtho, ſyrupo acetoſo ſquillitico, & cum aqua ſquinanthi, amomi, ſpicæ & aliorum ſubtiliantium, & minorabis cũ clyſteribus, & collyrĩs proprie, deinde dabis digeſtione apparente aliquod ex prædictis pharmacis ſimplicibus, quod fuerit leuius, & ſalubrius, vt eſt iris, ſemen vrticæ excorticatum, & confectum cum melle, & aqua foliorum raphani, & ammoniacum, vel ſerapinum, aſcebram, & euforbium cum vitello ouorum, & vinum infuſionis pulpæ colocyntidos, vel æris vſti, & tubel æris in quantitate drachm. i. deinde ſuccum ebuli, vel medianæ corticis ſambuci, & puluerıs carnis ericĩ exiccatæ in hypoſarca. Et caricas cum lacte tithymali drach. i. cum guttis drach. i. cocõdĩ, ſtercus columbinum in ſyrupo, deinde ſuccum cucumeris aſinini, vel radicem eius cum ſyrupo acetoſo, deinde ſyrupum de ſolĩs meçereon, deinde folia meçereon rectificata contrita & confecta cum melle, vel puluerizata in ſyrupo, & eſt de vltimis, vel compoſitis ex eis quæ infra duce Chriſto dicentur, ſint autem ſucceſsiue ad miniſtrata. Inquit enim Gale. varie oportet, vti pharmacĩs. Et ſint cum interpolatione exhibita vt quieti & cibo reſumatur natura in medio tempore. Inquit enim Hippocra. cum pharmacaueris, ſorbitionibus vtere. Et reſumpta digeſtione intendat, propter quod vtile erit in medio tempore aliquod digeſtiuum aperitiuum & ſubtiliatiuũ dare, vt eſt diacurcuma proprie, & theriaca, & trochiſcus amygdalarum amararum, de eupatorio, de aſcebram, & alia ſimilia in antidotario notata.

Diuretica conuenientia.

Deinceps vero dabis diuretica & vrinam prouocanti a calida prædicta in capitulo vniuerſalis curæ, incipiendo à leuioribus, & ex appropriatis eſt lac camelarum fœtarũ, ferum eius, & vrina ipſarum, & proprie arabicarum purum, bibitum, vel mixtum cũ his, quæ prouocant vt ſcea, ſpica, amomum, abrotanum, & ſimilia. Nec attendenda ſunt ſophiſtarum verba ſcilicet, quòd natura lactis ſimilis eſt hydropiſi. Nam eſt ei contraria propter illud quod in ipſo eſt de abſterſione & proprietate ſua qua educere habet aquam citrinam propter ſimilitudinem, ſicut endiuia in ęgritudinibus calidis hepatis. Et experientia confirmat hoc, quia plurimi ex ea ſani facti ſunt, ſed melius, vt tribuatur per hebdomadam, aut trochiſci de aloe cum. ʒ. ſ. ſpodĩ, & cum non ſuſtineat fortes in ſyrupo, niſi in exiccatis, & conſumptis corporibus quibus detur hic proprie lac. Sed attendendum in quantitate eius, & natura corporis. In quantitate, vt ſit eius quantitas quam bene digerere poſsit, non aceſcat nec caſeetur. In natura corporis, vt ſi ſit mollis natura, & tunc oportet, vt rectificetur, & modus eius eſt notus ex prȩcedentibus in ſumma ſecũda. Deinde frigidos fortes purga cũ meçereon, & ſimilibus. deinde procedas ad reſolutionem cum balneis thermarum ſiccis, nitroſis, & ſalſis, vel artificialiter conſtructis cũ fumis ex aquis ſubtiliantibus reſoluentibus prædictis ſupra in hypoſarca. Et ſit appropriata & circumſcripta regioni ventris ſicut in hypoſarca in corpore vniuerſo, & proinde per modum embrocæ, & infuſionis prædicta approximentur. Vnctiones quoque & emplaſtra ſuper regionem ventris ex reſoluentibus, & euaporantibus ſunt vtilia. Et ſupra hepar approximabis ſtyptica aromatica virtutem & robur eius ſeruantia, deinde ad cauteria, & vltimo ad inciſiones ſi expedit, eſt veniendum. Si vero fuerit ex cauſa calida facta aſclitis calorẽ naturalem hepatis reſoluendo debilitatem cum qua eſt plurimum ſeb. & inflatio, regimen prædictum exiccatiuum, & euacuatiuum cauſæ ipſius eſt cum contrarĩs quodammodo cõplendum, puta cum frigidis competenter. Nec attẽdat verba ſophiſtę dicentis, quòd hydropiſis nõ curatur, niſi eo modo quo omnis ægritudo curatur, & illud eſt cum cõtrarĩs, ſicq; cum hydropiſis ſit ęgritudo frigida, curatur cum calidis. Cum enim ſua cura proprie vertatur ad partem cauſæ, vt ſuperius dictum eſt, ſi quidem cauſa efficiens ſit calida, niſi illa alteretur, prius ſemper cauſa coniuncta, & materialis regenerabitur, & multiplicabitur, qua multiplicata hydropiſis augebitur. vnde Gal. Qui curat morbum, auget cauſam, qui auget cauſam, auget morbum. ergo qui curat morbum, auget morbũ. Oportet ergo, vt principalis cauſa & efficiens antecedens, quæ eſt mala cõplexio hepatis calida debilitans hepar, & digeſtiuam eius, primitus in euacuatione & exiccatione inſpiciatur, & auferatur, qua inſpecta & ablata exiccatio et euacuatio cauſæ materialis coniunctæ cum calidis erit facilis. Alteratio autem ipſius erit cum regimine frigido competenter, puta compoſito, & mixto calido ſecundàm variam compoſitionem cõtrariorum morborum, hydropiſis ſcilicet & febris per æqualitatem & inæqualitatem eorum. Vnde Gal. ſinguli morbi ſimplices ſimplici medicina medicabuntur cõpoſiti cõpoſitis, æquales æqualibus, vel vno plus, altero minus. Hydropici quoque cum feb. ſic medicandi intelliguntur, vt pleuretici, & ſanguinem ſcreantes, & phthiſici. Hi. n. morbi qui ſunt contrarĩ medicaminibus, indigent contrarĩs, æqualibus ſi æquales ſint. Si vero inęquales, oportet, vt fortior medicetur prius, alter vero non negligatur. Intelligas quoque compoſitionem non ſolum temporalem ſed partialem & localem, vt docuit Gale. Si ergo præceſſerit retentio ſanguinis, & ſigna repletionis apparent, phlebotomabis in principio, & minus, q̃ in alĩs. deinde minorabis materiam cum clyſteribus, & collyrĩs proprĩs ad hæc. Et digere cum ſyrupo de endiuia, & alchechengi de cuſcuta, de ſucco ſolathri, ſucco granatorum muçorum, & ſyrupo acetoſo ſimplici. Deinde facta digeſtione aliquali dabis aliquod ex pharmacis prædictis eductiuis aquæ. Alterabis cum aquâ lactis caprini aſinini, vel ſucco endiuiæ, vel roſarum, vel aqua ſeminum communium frigidorum, vel ſucco prædictorum aliquo.

Contra ſophiſtas.

Sintque in liquida ſubſtantia, & aquea bibita propter dictam ſuperius cauſam, & ordinate per interualla exhibita, & potata. Et in medio tempore detur aliquod alteratiuum & confortatiuum, vt trochiſcus de berberis, vel de ſpodio, vel myroba. citri. ſi venter ſit ſolutus, vel aqua fructuum, ſi ſit conſtipatus. Deinde dabis diuretica & vrinam prouocantia ſicut eſt aqua ſeminum communiũ frigidorum confortata cum aliquo diureticorum calidorum, quæ ſuperius ſunt narrata. Et ex illis eſt aqua lactis caprini, vel aſinini, vel etiam lac camelarum, ſi cauſa non fuerit multum calida, vel ſi fuerit, ſit cum decoctione endiuiæ, & ſeminum communium exhibita. Deinde procedas ad balnea vnctiones, & emplaſtra embrochationes & epithemata ex reſoluentibus temperatis, & parum ſtypticis habentibus conſeruare virtutem mirach, non reſolutionem impedire, & deinde ſi expedit ad inciſiones.

Cauteria autem in hoc locum non habent cum ſint vehementis inflammationis, & alia, quæ ſuperius tradita ſunt.

Dieta.

Regimen autem in omnibus alĩs non naturalibus rebus ſit exiccatiuum, ſitque cibus facilis digeſtionis laudabilis chymi, & paucarum ſuperfluitatum, vt ſunt carnes pullorum, perdicum, faſianorum, & auicularum paruarum montanarum non pinguium, capreolorum aſſatæ, non coctę, exiccatæ ſumantur ſine brodio, vt in caſu prędicto, & quando cum ſubtiliatiuis & aperitiuis fuerint coctę. Et panis ſit aliquid furfuris habens & ſalis, bene fermentatus, clibanaceus, & biſcoctus, & ſit calidis & frigidis mixtus, prout cauſa requirit. Et potus in facta ex calida ſit aqua habentis virtutẽ diureticorũ, vel vini albi multũ lymphati cum aqua ferri. In facta ex frigida ſit potus ex vino albo lymphato competenter ſubtili, vel paruo. Si vero fuerit ſpẽs tympanitis, regimen proprium ei conueniens eſt regimen

Carnes.

Panis.

Potus.

est regimen dictum inflationis stomachi, & hepatis. Et oportet, vt minuatur solutiua, nisi quantum conueniunt humori phlegmatico qui potest esse materia ventositatis & etiam diuretica, superfluitas enim in eis, & proprie calidis perducit ad generationem vaporum plurimorum. Et multiplicentur resoluentia ventositatem & eructationem commouentia prædicta ibi supra, & frictiones cum allijs & cum semine rutæ, gentianæ, & similium, & euaporationes cum millio, & sale, & alijs propriis, & ventosis, & similia ex emplastris, & cataplasmatibus, & spongijs, & balneis, & embrochis cum siccis & extenuantibus dictis. Et si fuerit ex calida causa resoluentia ventositatem, sint ex temperate calidis, vt est fœni. apiũ, anisum, carui, melilotum, anethum, tribuli, & similia. Si vero ex causa frigida sit ex calefacientibus manifeste, vt est cyminũ, spica, ameos, ruta, castor, iuniperum, & salis species, & cortex thuris, & ex compositis confectio de acoro cum nigella, & collyriũ ex baurach, cymino, ex foljs rutæ cũ melle, & oleum ruta. & nardi. clysteriçatũ, & oportet, quòd omnia olea & vnctuosa alienentur, oppilant enim, & prohibent resolutionem inuncta exterius. Dieta autem cibi & potus sit qualis in prædictis, vt est dieta, & hæc supra in cura inflationis. Deinceps ad medicinas compositas deueniendum, quarum multarum descriptionem fecimus in antidotario nostro secundùm omnem modum ex syrupis, decoctionibus, confectionibus, electarijs, trochiscis, pilulis, vnctionibus, emplastris, & oleis appropriatis, quę per te inuenies & approximabis, prout oportet, & te scire superius admonuimus. Isaac quoq; descriptionẽ omnium setiosam fecit. Gale. quoque & Abo. in antidotarijs suis. quæ omissa propter breuitatẽ per te inuenies, si oportet. Syrupus contra hydropisim ex frigida causa. Reci. origani, camedryos, camepityos, spinæ albæ, siclæ, calamenthi fluuialis, & campestris, hyssopi, ana. M. ſ. cappar. scolopendriæ, eupatorij, lupuli, capil. vene. endiuiæ, ana. M. i. asari, folij, ana drachm. ij. quinque radicum communium, fu, meu, passularum enucleatarum, corticum capp. ana vnc. i. squinanthi, absinthij, thymi, epithymi, aristolochia. ana drachm. ſ. semi. anisi, fœniculi, cinnamomi, ana. ʒ. iij. seminum communium vnc. ij. çuccha. lib. ij. aromatizentur cum his. Reci. spicæ, asari, croci, folij, carpobalsami, cyperi, galliæ muscatæ, ana drachm. i. doſ. vnc. ij. cum aqua ferrea tepida donec digesta sit materia. Pilulæ contra omnem hydropisim. Reci. foliorum meçereon infusorum in aceto, vel oxyçaccara drachm. v. myrobal'. citrinorum drachm. iij. rhabar. drachm. ij. Confice cum succo apij & anisi, aut fœniculi silueſtris. doſis, à drachm. i. vsq; ad. i. &. ſ. Et ex illis sunt pilulæ rhabarbaratæ positæ supra capitulo de cura oppilationis hepatis. Inquit Arist. radix fœniculi silueſtris ministrata secundùm omnem modum curat hydropisim ex oppilatione. Medicamen vtile hydropicis in quibus non est caliditas ad educendum aquam in paucis diebus per vrinam. Reci. ameos, fructus sauinæ, cymini, salis albi, ana partes æquales. terantur, & sumantur cum vino.

Pilulæ valde vtiles hydropicis. Reci. eris vsti, stercoris columbini, rutæ siccæ, ana drachm. iij. euphorbij drach. ij. fiant pilulæ cum succo apij. Doſ. drachm. ij. Emplastrum ad ventris inflationem hydropicorum. Rec. stercoris bouini, vel caprini montani exiccati. lib. i. succi passu. lib. ij. olei communis lib. iij. sulphuris rubei vnc. iij. cum vitellis ouorum. Confice & emplastra. Idẽ operatur stercus caprinum cum vrina mixtum si superponatur. Emplastrum bonũ & forte. Reci. calcis viuæ, nitri, ireos, cordumeni, sulphuris, armoniaci, baccarum lauri, staphidis agriæ, stercoris columbini. Terantur & distemperentur cum vrina, resoluit enim aquã mirabiliter superinunctũ. Vnguentum magistri Archidis. Reci. sanguisugas curatas triginta, & pone in phiala vitri plena oleo chamæmelino minus tertia parte, & dimitte donec ibi moriantur.

Deinde reple eam vino græco, & oppila eam bene, & fac bullire eam in vase aquæ dulcis pleno vsque ad consumptionem totius. Deinde auferas & reponas, fiet enim sicut vnguentum quo liniatur venter asclitici mane & sero. Et detur quolibet mane vitellus vnus oui cum limatura chalybis.

Confectio emplastri ad hydropisim asclitem, & quandoque emplastrantur ex eo aquã habentes, & est expertũ. Reci. farinæ hordei, cyperi, styracis, origani sicci, nitri, cymini, baurach, boli armeni, ana partes æquales. Conficiãtur cum melle, quoniam exiccant aquã virtute forti. Cõfectio Rasis de chechengi ad hydropisim in qua nõ est caliditas nec solutio ventris valde. ℞. foliorum meçereon in fusorum in aceto exiccatorum & tritorum drac. v. agarici, turbith, ana drach. v. succi absinthij drac. iij. myrobal'. drach. v. rosarum rubearum, endiuiæ, ana drach. ij. terebin drach. x. succi liquiri. drach. ij. decoquatur terebin donec fiat sicut mel, & conficiantur cum eo, & detur ex eo in potu, à drach. ij. vsq; ad. iij. Pilulæ conferẽtes ad febres antiquas ex humoribus diuersis, & dolorem hepatis & inceptionem hydropisis iuuatiuę valde. Reci. absinthij, & succi eius, succi eupatorij, myrobalanorum citrinorum, aloes, mastiches, croci, laudani, laccæ ablutæ, anisi, asari, sceitaragi sicci, hieræpicræ, ana partem. i. terantur & cribellentur, & conficiantur cum aqua solathri. Dosis drach. ij. cum aqua tepida in nocte. Et si est tussis adde succi liquiritiæ medietatem medicinarum ponderis. Pilulæ Xyrasi regis Medorum conferentes hydropicis. Reci. lactis tithymali, serapini, ana partes æquales, decoquantur cum vino, & fiant pilulæ sicut cicer, & sit potio ex eis duę aut tres plurimum eius cum vino permixto ante cibũ, & post cibum. Syrupus expertus ad hydropisim ex causa calida. Reci. endiuiæ cum radice, lupu. cum radice, capil. ve. cichoreæ, hepaticæ, ana. M. i. absinthij, polycariæ minoris, cuscutę, scolopendriæ cum radice bletæ, bedeguar, ana. M. ſ. radicis fœniculi silueſtris, radicis opij, radicis asparagi residentium in aceto, ana vnc. i. squinanthi drac. i. rhabar. drachm. iij. spicæ drachm. i. semi. communium vnc. i. ros. myrobal'. citri. ana vnc. i. çucchari li. ij. succi endiuiæ, succi eupatorij depuratorum, ana vnc. v. aceti prędictarum radicum, & succi granatorum, ana vnc. ij. In petia rara bulliant, sandali, spodij, ana drachm. ij. Syrupus ad hydropisim ex causa vtraque. Reci. hyssopi, absinthij, cuscutę, ros. endiuiæ cum radice, capil. vene. bedeguar, bletæ, polycariæ minoris, ana vnc. ij. squinanthi, liquiri. radicis fœniculi silueſtris, radicis apij, & seminis eius, ana vnc. i. ſ. anisi, fœniculi, meu, fu, ameos, ana vnc. ſ. florum bugloſſæ, & rob eius, ana drachm. i. spicæ, folij, ana drac. iij. rhabarbari, mastiches, ana drachm. ij. omnia bulliant in aquæ lib. x. vsque ad tertiam partem. Deinde colentur cum expresione, & colaturæ addantur çucchari. li. ij. succi endiuiæ depurati, succi polycariæ minoris, & succi apij depurati, ana lib. ſ. vel succi fœniculi, & absinthij, & syrupentur cum decoctione sandali, & spodij. Et in processu si vis facere laxatiuum, adde secundùm indigentiam causæ, vt tympania, polypodium: in hyposarca, rhabarbarũ vel agaricum: in asclite meçereon. Filij Serapionis. Pilulæ ad hydropicos, & dolorem splenis. Reci. meçereon infusi in aceto & exiccati, colocynthidos, fauich hordei, ana partes æquales, terantur & conficiantur cum melle & dentur omni homini secundùm quantitatem virtutis, soluunt enim aquam valde. Dioscorides inquit. Quãdo sumitur de radice cucumeris asinini ad quantitatẽ anoloſath ad minus, & de radice eius quantitatis. iij. kist laxat choleram & phlegma & proprie in corporibus hydropicorum, & absque q̃ nocumentum inferat stomacho, & accipiatur ex radice eius lib. ſ. & teratur cum duobus kist vini & maxime babylonici, & misceat bene & terat cum eo. Et dẽtur ex eo hydropico. iij. anoloſath in ieiunio quolibet die, donec diminuatur tumor ventris diminutione

cõpleta

Syrupus ad hydropisim ex frigida causa.

Pilu. ad omnem hydropisim.

Medicamẽ vtile hydropicis.

Pilulæ ad idem.

Emplaſt. ad inflationẽ hydropicorum.

Vnguentũ ad idem.

Empla. ad asclitem.

Confectio chechengi, ad hydropisim.

Pilulæ ad idem.

Syrupus ad hydropisim ex causa calida.

Syrupus ad hydropisim ex vtraque causa.

Pilulæ ad hydropi.

completa excludendo aquam, quæ eſt in ventre eius.

Pilulæ ad ſpicam. Pilulæ de ſpica aperientes oppilationes hepatis, & ſplenis conferentes hydropiſi, & ſoluunt naturam. Rec. ſpicæ drachm. iiij. agarici, amomi, raued, epithymi, maſtiches, coſti, camedryos, ana drachm. iij. myrrhæ, cinnamomi, ſquinanthi, gario. ana drachm. i. aloes drachm. viij. fiant pilulæ cum vino antiquo. doſis drachm. ij. cum vino commixto ante & poſt cibū.

Pilulæ ad hydropicos & tympaniticos. Pilulæ ad hydropicos, & tympaniticos, reſoluunt enim ventoſitates groſſas, & vaporoſas. Reci. ſemi. apij, aniſi, maſtiches, ana danich. ij. ariſtolochiæ rotundæ, acori, gentianæ, ana danich. i. ſalis indi, ſerapini, ana danich. i. aloes drachm. vi. terantur, & fiant pilulæ. doſis drachm. ij. cum aqua calida.

Decoctio ad hydropicos, qñ nō eſt feb. Et aliqui addūt galangæ, çedoariæ, ana &c. Decoctio Serapionis ad hydropicos, quando non eſt febris. Reci. camedryos, camepityos, petroſelini, hyſſopi ficcę, ſquinanthi, ſpicæ romanæ, delegenſiter, & eſt ſaguaſſera, ſiſeleos, ana vnc. i. myrrhæ, gentianę, epithymi, dauci, ana vnc. ſ. aloes ſuccotrenſis vnc. iij. decoquantur cum lib. x. aquæ donec remaneat tertia. Colentur, & dentur in potu ex ea ab. vnc. ij. vſque ad. v. ſecundàm quantitatem virtutis vniuſcuiuſque.

Aliud ad idem. Alia cum ſerapino, & ſoluit cum virtute. Recipe ſerapini ſextaria. ij. opopanacis, ammoniaci, ariſtolochiæ longæ, ana drachm. iiij. turbith, meçereon, ana drachm. ij. eupatorij, aſſæ, fumiterrę, colocyntidos interioris, calamenthi, ireos, myrobalanorum citrinorum, radicum lilij cœleſtis, ana drachm. i. cępe, ſquillæ drachm. ij. terantur omnia, & infundantur cum çuccharo, & ponantur ad ſolē. vij. diebus, deinde colentur & dentur ex eo omni die drachm. ij. vel drachm. iij. conferunt enim valde.

Empla. ad oēm hydropiſim. Emplaſtrum contra omnem ſpeciem hydropiſis. Recip. farinæ hordei, & confice cum ſucco ebuli, ana. & emplaſtra. Balnea thermarum, & proprie ſicca & fumoſa, & quæ ex aquis ſalſis nitroſis ſunt, hydropicos iuuant. Et ſunt de vltimis prout tolerat virtus. Quod ſi non inueniantur in regione artificialiter conſtruantur ſic. In tina clauſa ſit tabula vna p forata in medio eius pluribus foraminibus in qua ſtet patiens, et in fundo ſit aqua ſalſa decoctionis calamenthi, origani, rutæ, ſauinę, hyſſopi & in illam proijciantur lapides molares igniti, & recipiat fumum tina exiſtente bene clauſa & cooperta, donec ſudet. Alij faciunt bullire prædicta in caldaria bene cooperta, vt nihil expiret, & habente concauā per quam fumus, & vapor perueniat ad tinam bene coopertam in qua patiens ſtet, & ſudet ibi fortiter quātū vult, & toleret, vt ſuperius dictum eſt. Emplaſtrum contra inflationem tibiarum, & etiam vētris hydropicorum, folia vrticę conterantur & tepefacta emplaſtrentur. prodeſt. Item fomententur tibiæ, & euaporentur cum aqua maris, vel ſalita decoctionis tribulorum marinorum, chamæmeli, & radice ebuli.

Dioſcorides narrat de quodam, qui crura habuit inflata, cui fecit emplaſtrum de ſimo columbino, farina hordei & aceto, & liberatus eſt. Adde ſandaracham ſi vis, & ſi rubor ibi appareat, ſe. communia vetera cum oleo roſato commixta. proſunt, & adde ſi volueris, memithe.

De fluxu hepatico. Cap. 14.

QVoniam fluxus hepaticus eſt ex exeūtibus à corpore, & quod ab hepate fluit, & exit de corpore, vt eſt ſuperius dictū, aut per nares ſanguinis fluxu, aut per os vomitu, aut per poros ſudore, aut per renes, & veſicam vrina, aut per inteſtina exit, per quæ exiēs vltra modum conſuetum proprie dicitur fluxus ventris, ideo vſq; ad ſummam de medicinis ægritudinum inteſtinorum cum de medicinis fluxus ventris loquemur Chriſto præſtante dicere poſtponimus.

De icteritia citrina. Cap. 15.

DE icteritia citrina & medicinis eius vſq; ad ſummā quartam cum de medicinis ęgritudinū ſplenis ſermonem afferemus dicere reſeruamus.

SVMMA QVARTA ET

vltima particulæ tertiæ, primę ſectionis de ægritudinibus ſplenis.

Continet autem hæc ſumma, capitula quatuor.

Primum capitulum eſt prooemiale, et eſt ſermo generalis in ſplene, & ægritudinibus eius. Cap. 1. fo. 87.
De oppilatione ſplenis. Cap. 2. fo. 87.
De apoſtematibus ſplenis. Cap. 3. fo. 89.
De ſpeciebus icteritiæ. Cap. 4. fo. 89.

De ægritudinibus ſplenis, in generali. Cap. 1.

B GAlenus inquit commētari, & exponere quid circa generationem humorum in hepate contingere dicāt antiqui, per exempla licet addiſcere. Vinum vtique nouiter intelligere expreſſum ab vuis non colatum, & bulliens & alteratum calore, qui in ipſo eſt, demū ſecundùm ſui trāſmutationem duas generatas ſuperfluitates in eo eſſe apparebit, hanc quidem leuiorem & meliorem, hanc autē terreſtrem & grauiorem, quarum hanc quidem florem, hanc vero fęcem vocant, quod ex eis depuratum in medio exiſtit, vinū. Similiter & in generatione ſanguinis in hepate alterato chylo, & tranſmutato à calore hepatis eſt videre in eo duas generari ſuperfluitates. vnam ſupernatantem vocatam choleram ſpumæ aſsimilatam, alteram deſcendentem grauem aſsimilatam ſęci vocatam melācholiam, & quod depuratum eſt ab eis medium ſanguinem aſsimilatum vino depurato ab illis à quibus depuratum oportet eſſe ſanguinem naturalibus exiſtentibus pro parte, & etiā C factis innaturalibus per aduſtionem propter dictam ſuperius cauſam in capitulo primo huius antequàm in alimentum tranſeat ipſorum membrorum. Ad huiuſmodi autem mundificationē artificialis natura duo creauit mēbra. vnum quod propter amaritudinem xanctæ choleræ naturalem ſibi admixtam trahat, ſcilicet veſicam fellis, cyſtim ab antiquis vocatam, quæ duas tunicas habet contextas ex triplici genere neruorum ad modum tunicæ vnius ortorum à venis hepatis, ad quam veniunt ex neruo, & vena pulſatili. duo rami parui à cerebro & corde, quæ per porum explantatum ab eis ipſam choleram ab hepate ſibi impulſam trahit cum virtute propria, vt ex ea nutriatur, & quod ſupereſt expellat per porum alium, qui in pluribus hominum eſt vnus mittens choleram ad gracilia inteſtina ad expurgandum ea non ad ſtomachum cum lędatur per eam, nauſeetur, & eius digeſtio corrumpatur. In quibuſdam etiam duplex eſt, ſiue bifurcatus, & per vnum mittit choleram ad inteſtina, & per alium ad ſtomachum D nō in vacuum eius propter dictam cauſam, ſed inter duas tunicas eius ad faciendū & adiuuādum digeſtiuam. Et in quibuſdā eſt amplior primus, vt in Audino philoſopho, & in quibuſdam ſecundus, vt in Sabino ſacerdote, vt recitat Gal. At quoq; creauit membrùm quod proprie trahit fęces eius. ſ. ſplenē, quod adhuc eſt, vt fęcem ſanguinis naturalem & innaturalem ſemp trahat cum virtute propria per porum cōiunctum hepatis venis à parte concaua, qui in venis pulſantibus in eo digerit, vt ex ea nutriat, & ſanguine & ſuę ſubſtantiæ raritate recipiat cū ſit groſſa, & retineat donec digerat, & quod ſupereſt ei remādet p alium porū ad ſtomachum, vt cum alijs ſuis ſuperfluitatibus expellat. qui in homine figurę eſt clypealis ſicut in porco linguoſę, & eſt cooptus pellicula orta à ſiphac, & diaphragmate, & ſuſpenſus panniculis coſtarum quaſi ligamētis à parte ſiniſtra ad contēperādum caliditatē cordis ſua frigiditate.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 608 sur 1089

giditate'. Si ergo deficiat mundificatio ſanguinis ab illis ſuperfluitatibus totaliter, vel pro parte, ſiue propter cauſam membrorum.ſ.debilitatem hepatis expellentis, & ipſorum.ſ.fellis,& ſplenis trahentium, ſiue propter cauſam in poris, per quos ab hepate trahunt.ſ.oppilationem, ſiue per cauſam ſuperfluitatum, quia ſit amplior, quàm trahere poſsint, remanens cholera xantha cum ſanguine in hepate facit apoſtema euenire in eo, vt ſuperius dictū eſt vel tranſiens de eo cum ſanguine: per venas facta occaſione aliqua intranſpirabilis putrefit,& accendit fe. tertianam continuam, vel cauſonem: veniens ad lacertos,& ſubcutaneas partes putrefacta accendit feb. tertianam interpolatam: vadens ad cutim diffuſa in ea cum ibi tranſpirabilis ſit per poros eius facit icteritiam citrinam. Collecta in aliqua ſui parte facit eryſipelas: ſi aduſta facit eryſipelas vulneratiuum, ſeu carbunculū, ſicut in cerebro charabitum. Similiter intelligas ſi melancholia cum ſanguine mixta, facit enim ægritudines ſimili modo ſecundùm genus ſuum. In hepate permanens facit ſcliroſim, vel oppilationes in totum corpus, vel habitudinem lacertorum diffuſa: ſi fuerit aduſta facit lepram: ſi in cute ſit diffuſa, facit icteritiam nigram: ſi in vno membro collecta non aduſta facit duritiem: ſi aduſta quantum ad partem groſſam facit cancrum, quantum ad ſubtilem anthracē. Si vero trahat perfecte, non tamen ex eis, quod ſupereſt poſſunt expellere ad ſtomachum, & inteſtina, ſiue ꝓpter cauſam exiſtentem in membris.ſ.felle,& ſplene,& hepate.ſ.debilitatem, accidentem eis, ſiue propter cauſam exiſtētem in poris per quos excernunt,& mandant illas, puta oppilationem, ſiue cauſam exiſtentem in ſuperfluitate, quia ſit amplior, q̄ expellere poſsint, remanente in eis neceſſe eſt ipſa membra ingroſſari, ſi in vacuum ſit collectum, & apoſtemari ſi colligatur in poroſitate ipſorum & cupum. Et cū conuertatur in ventum neceſſe eſt ipſum inflari,& cū ſplē ingroſſatur corpus neceſſe eſt ſubtiliari, & econuerſo, vt ait Hipp. Et illud ex triplici cauſa vna, qm̄ deſtruit virtus hepatis vehementer cum contrarietate humoris, quare minoratur generatio ſanguinis. Secunda eſt, quia cū hoc quod attrahit de ſanguine bono corporis illius inferunt rē plurimam propter magnitudinem ſuam. Tertia cauſa eſt, quia ex multiplicatione melancholiq̄ ſanguis remanēs fit infectus quem abhorrent membra, ſic non nutriuntur,& extenuantur. cum ergo ſplen extenuatur, accidit ex contrarijs cauſis ex quibus corpus impinguat, & ingroſſatur. Si vero tractas ſuperfluitates perfecte nequeant ſuſtinere propter defectum contentiuæ illorum membrorum, vel amplitudinem pororum, vel propter multitudinem, & malitiam ſuperfluitatum, tranſiens cholera vltra modum ad ſtomachum, & ſimiliter melancholia faciunt nauſeam, & corrumpunt digeſtionem: ſi ad inteſtina faciunt multum fluendo diſenteriam. Inquit enim Gale. plurima diſenteria ex cholera rub. fit. Et ſi à cholera nigr. & ſelle inceperit, eſt mortalis, ait Hippo. Si vero tranſeat cholera ad vias vrinæ, quæ ſunt eius euacuatorium proprium ſecundùm Gal. facit ardorem vrinę,& deinde vlcera eorūdem. Quod autem ex prædictis colligere oportet, eſt ſcire naturam prædictorum membrorum.ſ.cyſtis felis,& ſplenis operationes,& iuuamenta, necnon & ægritudines eis euenire poſsibiles, cauſas quoq; quarum quædam ſunt propria & in ſe,& quædam ex colligantia,& vicinitate,& illud eſt ad hepar plurimum,& ſunt omnis generis, ſcilicet mala complexio debilitans ſuas naturales operationes, mala compoſitio.ſ.oppilatio impediens debitam operationem eorum ad quam ordinauit ipſa natura, ſolutio continui, & apoſtemata ſeu groſsities præter naturam, ad quas ſequitur plurimum accidēs fœdatiuum coloris naturalis, qui facit ad pulchritudinis bene eſſe, quod icteritia dicitur, de quibus dicetur per ordinē Chriſto Ieſu auxiliante, qui ſit benedictus. Et quia prædictæ ægritudines cyſti poſsibiliter contingentes, & ægritudines hepatis cui affixus eſt, in cura nō differūt, ideo omittātur, eſt.n. eadē vtraq; cura. Sed de ægritudinibus ſplenis plurimum contingentibus, & cū ſit mēbrū ab hepate diſtinctū ſpecialiter dicere eſt in hac quarta ſumma neceſſe.

De oppilatione ſplenis. Cap. 2.

OPpilatio ſplenis eſt ægritudo officialis veniens in vijs,& poris eius per quos trahere,& excernere habet fæcem ſanguinis ab hepate, quatenus mundificetur,& conueniens fiat alimentum membrorum. Et eſt triplicis ſpeciei, aut enim eſt in poro qui eſt inter ipſum & hepar, per quē habet trahere ſanguinis fæces ab ipſo, aut eſt in poro, qui eſt inter ipſum, & ſtomachum per quem quod ſibi ſupereſt mandat illi, aut in vtroq;. Cauſa autem ipſius ex cauſis oppilationis hepatis eſt manifeſta, & plurimum eſt coarctatoria. Cuius cauſa, vt præcedenti capitulo dictum fuit eſt humor melancholicus fæculentus,& luctuoſus, quem trahere habet,& excernere ſua multitudine,& groſsitie non potens tranſire per poros illos, ſed remanet obſtructus in eis. Et quandoq; eſt attenuatoria exſiccitate,& punctione choleræ, vel ventoſitate vicinorū, vel apoſtemate comprimente. Et raro eſt carnoſa,& cum eſt non ſperatur cura. Signa vero oppilationis pororum diſtincta ſunt. nam ſiquidem oppilatio fit in poro per quē trahit extenuatio erit in ſplene. Et etiam ſi ſit in vtroque magis. nec pro tanto corpus erit pingue, ſed extenuatum magis propter ſanguinis impuritatem, & maiorem infectionem,& prædicta accidentia apparebunt in alijs membris,& vniuerſo corpore, & cute. Si vero ſit in poro per quem illam excernit, & mittit ad ſtomachum, groſsities & durities cum grauedine apparebit in ſplene, non ex natura,& diſpoſitione membri, quia ſit ſtrictorum pororū, vt hepar cum ſplene rarę & mollis ſubſtantiæ exiſtat, ſed ex natura ſubſtantiæ humoris obſtruentis, & detenti qui groſſus eſt,& terreus, ſicuti Gale. dixit. Et in vtraque eſt defectio appetitus,& vrina magis ſm plurimum, & egeſtio quaſi conſueta minus ſecundùm diuerſitatem pororum. Si. n. in primo poro per quem trahit ſit oppilatio, omnia erunt minora. Et ſigna cauſarū,& modorū aliorū ex dictis in oppilatione hepatis ſunt nota. Signa vero ventoſitatis,& apoſtematis infra dicentur.

Oppilatio ſplenis triplex.

Cauſæ.

Signa diſtinctiua.

Cura oppilationis ſplenis, ſicut cura aliarum ægritudinū eius generaliter ex cura oppilationis hepatis ſuperius dicta eſt manifeſta. Eadem. n. vtriuſq; eſt in re,& intentione. Cōplementum tñ eius ſeu proſecutio fiet qñq; cū eiſdem, qñq; cum fortioribus proprijs,& diuerſimode miniſtratis. Inquit. n. Gal. nos nō inuenimus medicinas alias, quæ ſint magis inciſiuæ,& ſubtiliatiuę humorum groſſorum & viſcoſorum, qui ſunt in pectore,& pulmone,& ſaniei exiſtentis in pectore, nec melioris aptitudinis,& conuenientiæ ad maturandum,& iuuamenti ad ſpuendum illud quod oportet, q̄ prædictæ. Et de proprietate earū eſt huius, vt aperiant oppilationem hepatis,& mundificent venas eius,& faciāt ſimile illi in ſplene, qñ oppilatio non eſt vehemens, qm̄ oppilatio qñ eſt in ſplene vehemens, in diget medicinis fortioribus iſtis, ſicut ſunt radix, et cortex capparis,& radix tamariſci, & medicina nominata græce ſcolopendria,& ſquilla,& herba nominata aſceleni, cuius expoſitio eſt mundificatiua ſanguinis,& æſtimo, q̄ ſit cortex ſalicis, vel fraxini,& cōuenit tibi, vt ſit vſus vniuſcuiuſq; earum diuerſus. Medicinæ enim ſplenis approximandæ ſunt cum aceto. Hepatis cum ſyrupo acetoſo,& aqua hordei. In pectore,& pulmone cum aqua mellis,& chiſt. hordei, ſed oportet, q̄ ſint medicinę materierum reſolutiuę, ſplenis magis ſtyptice medicinis hepatis propter ſubſtātię raritatem ſplenis, vt dicit Gal. Specialiter, quoniam plurimum coarctatoria eſt, cura eius eſt quatuor res prima eſt euacuatio. ſecunda pori expurgatio. tertia ponit ſtudium in vita. quarta eſt accidentium correctio. Euacuatio eſt duplex. prima eſt cauſæ retentæ in hepate, & venis, ſecunda cauſæ oppilantis, & retentæ in ſplene.

Primam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 609 sur 1089

Primam complent, ſi cum melancholico humore peccare ſanguis appareat, quod tumor venarum illarum partium proprie indicat, phlebotomia de baſilica primo, deinde de ſaluatella ſiniſtræ manus, quæ tandiu fluat, quandiu reſtringitur p ſe, ſi natura corporis tolerabit, vel phlebotomia de ſaphena loco eius, vel apertio venarum hæmorrhoidum, proprium ſi retentio ſanguinis menſtrualis, vel hæmorrhoidum præceſſerit. Inquit enim Gale. melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum. Et quandoque tibi neceſſarium eſt, vt phlebotomes quidem ſiniſtram, deinde cum euacuatione ipſius melancholię per fluxum ventris proprie, dicente Hippo. Spleneticis diſenteria ſuperueniens bonum. Quæ ſi prolongetur accidit ei hydrops, aut lienteria, & pereunt ſplenetici. Spleneticus autem eſt qui duritiem, & groſsitiem habet in ſplene.

6. apho. Dicit Aboa. Secundam euacuationem cauſæ oppilantis complent euacuationes cum medicinis educere habētibus humorem melancholicū à ſplene proprie, ſimplicibus, & compoſitis, quæ infra dicentur cum præmiſsione medicinarum maturantium, & aperientium humorem & membrū, quas dicemus. Et vltimo cum medicinis reſoluentibus ipſum de loco quibus mollificantia ſunt præmittenda, vel permiſcenda, vt infra dicetur. Medicinæ vero ſimplices, quibus eſt maturatio, & apertio ſunt aperitiuæ, inciſiuæ, ſubtiliatiuæ, & abſterſiuæ. Et harum quæ dam ſunt tales à complexione, quia ſunt temperate calidę & amarę, ſtypticę, & confortatiuæ, quædam à proprietate confortatiuæ. Quæ vero ſunt tales à complexione, ſunt duplices, quædam leues, & quædam fortes virtute. Leues camedrys, camepitys, cicera, ſuccus caulium domeſti corum, acorus, aniſum, agnus caſtus, ſcolopendria, canabit, polium, aſparagus, nil, acetoſa, anethū, eupatorium, bedeguar, fœniculus, haſce, ſpica, calamenthum, & ſimiles. Fortes ſunt naſturtium, volubilis, ſemen raphani, & ſynapis, praſsium, lupinæ, iuniperus, fructus rubeæ tinctorum, qui aperit & mundificat à pprietate, ſquilla, oxymel eius eſt, & vltima. Leuibus ergo vtere in oppilationi bus leuibus & fortibus, & compoſitis. Inquit enim Gal. forti infirmitati fortis medicina occurrat. Cum ergo in materia apparuerit digeſtio, euacuabis cū epithymo, à 3.iij. vſque ad. v. cum ſyrupo acetoſo, & cum reiteratione. educit enim id quod eſt in ſplene, & detumeſcere facit illum, vel ammoniacum cum ſyrupo acetoſo, et decoctio ne lupinorum, & capparorū, vel ſuccus eius, educit enim materiam groſſam, & ſequitur ſanitas, & radice lilij, vel vrina, & lacte camelarum nutritarum ex ſcea, aniſo, & fœniculo. Secundam rem complent confortantia ex cibis, & potibus qui infra dicentur. Et medicinæ operantes illud à proprietate ſunt tales, ſcilicet ſumach, ſeminis portulacę drachm. ij. cum aceto, aut coralli valde decocti auŕ. i. cum ſyrupo acetoſo. Et emplaſtrum de cucurbita tenera, aut cucurbita ipſa teratur poſt exiccationem, & bibantur ex ea drachm. ij. cum ſyrupo acetoſo, & ſemen cannæ, & ſemen cuſcutę, & folia ſalicis, & ſemen acetoſę, & atriplicis, & fructus tamariſci, & folia eius, & pulmo vulpis, & ſplē aſini ſilueſtris, & pulli equini exiccati, & hepar ipſius exiccatum drachm. ij. cum ſyrupo acetoſo. Medicinæ reſoluentes ſimplices ſunt prædictæ operantes à complexione, quas per te eligas, & ex eis componas prout te inuitat neceſsitas, & alia infra dicemus, & etiam mollificātes. Secunda res completur cum euacuatione partis ſeu expurgatione pori oppilati. ſi enim ſit in poro qui eſt inter ipſum & hepar completur apertio cum leuioribus, ſed in poro qui eſt inter ipſum ſtomachum ſeu in vtroq; completur cū fortioribus prędictis, ſimiliter & in cyſti. Tertia res, quæ ponit ſtudium in vita completur cum ordinatione regiminis in cibo, & potu. Et eſt, vt cibi ſint leues & pingues ex iuribus & carnibus prępparatis cum ſubtilianti bus & calefacientibus cum æqualitate, vt cappares cum aceto & reliqua, quę ſciuiſti ſupra. Et potus ſit ſicut aqua

A in qua extinctum ſit ferrum ignitum multoties, & vinum ſubtile. Et breuiter in alijs rebus appropinquat regimini oppilationis hepatis. Quarta res. ſ. accidentium correctio & proprie duriciei ac ſplenis doloris, quæ nunc dicentur. Aliorum vero accidentium, quæ in membris & toto corpore contingunt ex ea, infra ſectione ſecunda, & tertia dicetur, vbi de vnoquoque emplaſtrum faciemus appropriatum.

Sciendum ergo, q̄ duriciei ſplenis conuenientia, quędā ſunt ſimplicia, & quędam compoſita. Et primorum quædam ſunt operantia à complexione, quædam à proprietate. A complexione ſunt mollificantia humida & temperate calida & vnctuoſa, vt fœnugręcum, ſemen lini, caricę, althæa, & mucilago earum, & radi. filicum, & radix lilij, oleum amygdalarum dulcium & amararū, de lilio, hyſſopus humida & ſimilia. Vnctuoſa, & pinguedines, adipes oēs, & proprie gallinæ, anatis, anſeris, porci, & vituli, & medullæ ipſorum, & alia ſupra in cura apoſtematis dicta.

B hæc enim inuncta mollificant, & reſoluendo extenuant.

Operantia à proprietate ſunt vrina ſplenetici, quę bibita eſt mirabilis, decoctio nucis cōmunis, vel cypreſsi cum aqua & aceto ſumpta valet duriciei, & ſuccus caulis cum ſucco de paſsis, & decoctio foliorum ſcetaragi cum aceto bibita confert valde. Et ſcolopendria confert magnifice ſumpta cum oxymelite, facta decoctione foliorū eius diebus. xv. Spica cum vino bibita, oſtracum purum cum aceto bibitum, been, quando bibitur cum aceto mixtū in pōdere. 3. ij. acorus confert groſsitiei, & extenuat ipſum ammoniacum, et opopanax cū aceto more emplaſtri ſupponi & bibitū cū aceto. viſcę cū calce extenuat ſplenē. hyſſopus humida cū caricis, & baurach confert duriciei. ariſto. cum melle ſuperinuncta reſoluit duriciē, etiā emplaſtrum ex naſturtio cum melle. Et fœnugræcū emplaſtratum cum nitro, granum viride & proprie albotin cū deſ reſoluit duritiem. Cortex raphani cum oxymelite emplaſtratus, ſi emplaſtrum ex accalo centaurea valet duriciei

C bibita, & emplaſtrata, ſertaragi. i. thapſia linita ſuper ſplenē extenuat, ſinapis extenuat, lactuca aſinina cum aceto comeſta, & emplaſtrata, ſtercus caprarum montanarum proprie emplaſtratum, ſuccus etiam, ſyrupus, & rhabarbarum emplaſtratum, & ſimiles. Dolori autem eius conuenientia ſunt hæc, & betonica cum ex ea ſumūtur. 3. iij. cum melle, & aceto, et ſimilia. Attendere autem oportet, & naturam ſplenis propter iuuamentū eius in cura: & medi. dictæ, & quæ ſplenis in paſsionibus miniſtrātur in virtutis vehementia ſint illis proportionatæ. Ait enim Gal. nigra cholera potioni nō obedit, et in oppilationibus eius maxime non facile pertranſibilis, duplici enim interueniē te alteratione ac mora in tranſitu per arctos & coarctatos meatus periculum eſt earum exolui virtutem antequā ad profundum eius deueniat, quę ex naturali cōplexione ſubſtantię, ac proprietate ſubſtātię, inueſtigari oportet. Quæ n. calida ſunt cōplexione, & ſimilia proprietate ſeinuicem trahunt & trahuntur, & ſic velociter penetrabiles fiunt, p

D prie ſi adſit ſubſtantiæ diſpoſitio, & ſubtilitas: quæ vero econtra cōtrarium. Cooperatur autem ars, vt inquit Hebē Meſ. cum tritura, permixtione, & corporis prępparatione. tritura, vt ſi ſint groſſæ, & ſolidæ ſubſtantiæ terantur ſubtiliter, ſicut alcohol, permixtione. ſ. cū aceto, vel ſyrupo acetoſo, quod facile eſt pertranſibile ſubtilitate ſubſtātiæ ſuæ, & virtute groſsitiem ſubtiliat, humorum viſcoſitatem incidit, & poros ripticando exfractat. Corporis prępparatione, vt non pleno corpore, ſed ieiuno, vel appetenti exhibeantur, & poſt frictionem, vel exercitium, ſeu balneum, vt membris inanitis, & calefactis velociter attrahuntur. Syrupus extenuans ſplenē & aperiens oppilationes eius. Recip. epithymi, corticum radicis capparis, ſcolopendriæ, & fructus tamariſci, corticis ſalicis, rubeę, ireos, aſari, acori, ana partes æquales, decoquantur cum aceto forti, deinde coletur, & cum zuccharo fiat ſyrupus acetoſus

Syrup' extenuās ſplenem.

acetosus çuccharinus, vel mellinus, & bibaſ. Doſis drac. ñ. & in qualibet doſi ſit drach.i. ammoniaci. Eſt. n. mirabilis adeo, q̃ ſi prædictæ medicinæ dentur aliquibus diebus bibere porcellis, nõ reperietur in eis ſplẽ. Trochiſci expertorum iuuamentorum in oppilationibus ſplenis. ℞. rubeę drach.ñ. corticum radicis capparis, ariſto. lon. ireos, ana drach.ñ. terantur valde, & conficiantur cum oxymelite acetoſo, & fiant trochiſci auſ. i. & dentur cum aqua abſinthĩ, & corticum radicis capparis. Dixit Almanſor ſi cum duritie ſplenis fuerit caliditas, da trochiſcos de agno caſto ſi frigiditas, da trochiſc. de cappare. confectio trochiſcorum de agno caſto. Reci. ſe. agni caſti, ſe. tamariſci, ſcariolæ, & portuſ. ana drach.v. fiant trochiſci drachm. iĩ. cum aceto de quibus detur vnus cum ſyrupo acetoſo. Alĩ. Reci. foliorum raphani recentium, corticum radicis capparis, fructus tamariſci, ſcolopendriæ, ſquillæ aſſatæ, piperis alb. ana, partes æquales, informentur ex eis trochi. auſ. ñ. doſis. i. cum ſyrupo acetoſo. Syrupus ex inuentione noſtra contra antiquas oppilationes omnium viſcerum & ſplenis, rectificãs ea. Recip. abſinthĩ, radicis ireos centaureę minoris, ſcolopendriæ, radicis capparis, & fructus eius, fructus tamariſci, eupatorĩ, haſce, hyſſopi montani, ana drac. ñ. ariſto. lon. & ro. corticum fraxini, dictami, florum chamęmeli, aniſi, ana vnc. i. ellebori ni. drach. i. ſ. maſt. ſerapini, galbani, opopanacis, lapidis laçuli præparati, ſquamę ferri, myrrhæ electæ, gũmi hederæ, laudani, ana vnc. i. gar. cubebæ, macis, galangæ, cinnamomi, ana drach. iĩ. cum quibus aromatiçetur ſyrupus. In fine decoctionis ſuæ adde epithymi, ſenæ, agarici, ana vnc. ſ. ſucci radicum ebulorum, ſucci cucumeris aſinini, ana lib. i. magnetis vnc. i. aceti drach. iĩ. çucchari lib. iĩ. doſis ab. vnc. ñ. vſque ad. iĩ. cum aqua ſcolopendriæ in ſtomacho vacuo, quando itur dormitum, & maxime quãdo oppilatio fuerit infixa cum diuturnitate temporũ in membro, ſanat enim hæc medicina, ſi Chriſtus voluerit.

Trochi. experta a l oppilationiẽ ſplenis.

Trochiſ. de agno caſto.

Alij trochi. ad idem.

Syrupus ad ãtiquas oppil. ſplenis, & viſcerũ.

Pilulæ reſoluentes oppilationes hepatis ſplenis, & ad principium hydropiſis. Recip. rauedſceni. drach. v. ammoniaci, ſerapini, bdellĩ, ana drach. viĩ. laccæ vnc. i. opopanacis drach. iĩ. meçereon drach. v. turbith, ſpicæ, polĩ, aloes, ana drach. v. maſt. drach. ñ. omnium myroba. ana drach. iĩ. lapidis laçuli abluti, epithymi, ellebo. ni. ſalis indi, ana. drach. ñ. picræ drach. x. diſſolue gummas in vino, & informa pilulas. Doſis drach. ñ. cum ſero. Et hi pondus cibi, quod ſumunt hodie, ſumant cras. Dixit Gale. ægritudines melancholicæ non niſi forti medicina curantur, quoniam melancholia non obedit ei. Dixit Afraym, aqua in qua decocta eſt radix iris remouet oppilationes omnino antiquas, & eſt fortis opationis. Dixit Abo. decoctio abſinthĩ, centaureæ minoris eſt medicina maxima in remouendo oppilationes ſplenis. Educit enim vtranque choleram, & maxime aduſtam, aperit vias, adequat materiam ad expellendum, & fortaſſe confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis. Et eſt de intentione rei ſecundæ, vt ſtomacho, & hepati conferat. Dixit Democritus. fructus ederæ, folia, & gũmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis, & ſplenis antiquas. Et fit ex puluere ſceitaragi puluis lauda bilis qui aſſumitur in cibis omni hora. Reci. pulueris prę dicti vnc. ñ. aniſi vnc. i. limaturæ argenti vnc. ſ. auri boni drach. iĩ. limaturæ æris albi drach. i. magnetis drach. ñ. gar. cubebæ, macis, çinçibe. gummi ederæ, ana drach. i. çuccha. lib. ñ. doſis drach. ñ. Et ſuperbibatur parum poſt parum vini antiqui. Et eſt medicamen regum, & magnorum dominorum. Reſpicit enim cor, & membra principalia, & generat gaudium, & eſt medicamen diuinum in remouendo oppilationes. Medicamen magnum reſoluens ſplenẽ durum, & attenuans eius magnitudinem, & groſsitiem. ℞. ammoniaci drach. iĩ. florum chamęmeli, anethi, tamariſci, ana drach. i. radicum capparis, carui, granorum balſami, tamariſci, rubeæ, ana drach. ñ. ſquillæ aſſatæ drach. iĩ. ſcolopendriæ. ariſto. ro. ana drach. ñ. Conficiantur cum melle, & dentur ex eo drachm. iĩ. cum aceto ſic temperato, ſpatanę drach. ñ. mittãtur in vnc. vĩ. aceti boni, & bulliãt vſq; ad quartam. ſit doſis mediocris, ana drach. ñ. vſq; ad. iĩ. cũ unc. ñ. ipſius aceti in hora dormiendi. Egreditur uirtus huius medicaminis uſq; ad profundiſsimas, & abſconſas materias huius membri melancholicas, & violenter operatur, attenuat, & conſumit materias rebelles, & ſepultas.

Pilulæ oppilat. hepatis, et ſplenis reſoluẽtes.

Puluis lau. pro cibis.

Medi. reſoluens ſplenẽ durum.

Dixit Aboa. accipe veſpertilionem, & decolla, & exicca ipſum, & contere, & accipe ex eo quantum tolerant tres digiti, aut accipe ſeptem veſpertiliones pingues, & decolla eos, & exicca ipſos, & pone eos in vaſe vitreato ſubmerſos cum aceto forti, & luta, & dimitte in furno clauſo. Cum ergo decocti ſunt, depone vas extractum donec infrigidetur. Et deinde extrahe eum, & diſſolue digitis in aceto, & ſumatur ex eo omni die in potu pondus drachm. ñ. & eſt ſana, & experta medicina. Inquit Aboa. emplaſtra vnguenta, & olea ſunt ex conuenientibus medicinis ægritudinibus ſplenis prædictis. Medicina vero, & electarium illorum eſt, quoniam quandoq; quidem ſumitur ex ſimplicibus prænarratis, puta quia fit emplaſtrum de ſtercore ouium cum aceto, vel ſtercore caprarum montanarum cum aceto, & quandoque ex fęce ipſius aceti, quandoque fit euaporatio cum ipſo. Et quandoq; fit cataplaſmatio cum filtro infuſo in aceto tepido. Et quandoq; ſumitur ſtercus vaccarum herbas paſcẽtium, & exiccatur, deinde coquitur cũ aceto, & fit emplaſtrum bonum. Et quãdoq; puluerięatur ſuper ipſum ſulphur citrinum. Et emplaſtrum cũ flore æris eſt mirabile. Et ex eis, quæ propinqua ſunt æqualitati eſt ficla decocta cum aceto, & ſimiliter radices althææ. Et quandoq; fiũt vnguenta ex ammoniaco, & ſtercore ouium, & aceto, & oleo rutaceo.

Et olea ſunt de amygdalis amaris, de ſe. agni caſti, de granis narciſci, aut alchannæ, aut fraxini: & qñq; fiunt cõpoſita ex prædictis, vt eſt marã baſiliconis, & marã Gaſ. & marã factum de radice cappa. infuſa in aceto diebus tot donec lenificetur, deinde exiccetur, & fiat marã ex ea cum cera ex oleo de alchanna: aut aſſumatur nigredo vaſis de ære, & fiat ex ea cum farina hord. & aceto, & ſyrupo acetoſo emplaſtrum, quoniam eſt vltimum.

Euaporatoria experta ſm Alchindum. ℞. rutæ, corticum radicum cappa. abſinthĩ, calamenthi, origani, ana partes æquales, decoquantur in aceto, & infundantur fruſta filtri, & exprimanẽ, & applicenẽ. xx. vicibus, & cum infrigidanẽ auferanẽ. Item ſi dominatur caliditas, euaporetur ſplẽ cum vapore aceti in lapide crudo, & ipſum filtrum infuſum in aceto calido applicetur ſuper ſplenẽ. Et proprie ſi decocta ſit ſalicis cortex, vel ruta, & proprie in balneo.

Euaporatio ad ventoſitatẽ, & inflationem ſplenis, & etiam apãtem. in aceto bulliant cortex capparis radicis, ruta, agnus caſtus, calamenthum, ammoniacum, & ſpica & infuſum filtrum frequenter applicetur, & eſt Raſis.

Confectio trochiſ. ad ſplenẽ cum caliditate. ℞. raçerich drach. v. laccę reu. ſucci eupatorĩ, aniſi, ſpicæ, maſti. ana drachm. i. detur cum decoctione radicum, & ſunt Raſis.

Trochiſ. ad ſplenem.

Confectio emplaſtri ad ſplenẽ cum caliditate. ℞. ligni ſalicis, et folia eius, tamariſci, extremitates myrti, et cypreſsi, & contere, & miſce cum aceto vini, & eſt Raſis.

Empla. ſplenẽ.

Emplaſtrum ad duritiem ſplenis, & ventoſitatẽ. ℞. foliorum ru. drach. x. nitri, mentaſtri ſicci, ana drachm. iĩ. ammoniaci drac. vĩ. ammoniacum diſſoluatur in aceto, vel vino, & cum cera conſperſa fiat emplaſtrum, & ſuper ponatur, & eſt Almanſoris. Decoctio Serapionis ad ſplenẽ experta. Reci. foliorum capparis, & terantur cum aceto, & exprimatur ex eis quãtitas vnc. ñ. quę bibantur, & dentur tribus diebus. Sed pueri ſumant ex eo poſtquã exp̃ſſum fuerit ſine aceto. Alia ſagaſſara, & eſt alfeleſif æqualis

Empla. ad duritiẽ ſplenis.

Decoctio experta ad ſple.

Pro pueris

æqualis ei teratur, & exprimatur, & detur ex ſucco eius æquale ei, & detur in potu etiam drach. 5. armoniaci cum aqua raphani, & miſceantur cũ aqua raphani, qui expreſſus fuit, quod ſit æquale ei de ſiſamo, & terãtur, et fiat emplaſtrum ex eis ſuper ſplenẽ tribus diebus, expertũ enim eſt. Dimach Serapionis valens ad duritiem ſplenis, et ſtomachi, & confert ad reliquas exituras, et apoſtemata calida in eis. ℞. bdellij, armoniaci, ana, vnc. i. caricarum. v. fabarum, paſſularum, enucleatarum, cicerum, & meliloti, fœnugræci, & ſeminis lini, chamæmillæ, aluminis, farinæ lupinorum, añ. vnc. 5. olei rutæ, & chamæmillæ quantum neceſſe eſt. Infunde ficus in meibutegi, & aceto die ac nocte, & terantur valde, & miſceantur cum medicinis, ſoluantur, quæ ſoluuntur cum meibutegi in quo infudiſti ficus, & rectifica illud, & adminiſtra ipſum. Aliud, armoniacum ſoluatur cum aceto forti donec fiat ſicut alcac, line ipſum ſuper pannum, et epithima. Aliud, ſumatur myrrha, bdelium, armoniacum, thus, æquali pondere, & ſoluantur cum aceto forti epithimentur. Similiter abſcindatur charta ſecundum quantitatem ſplenis, et liniatur ſuper ipſam ſauus mellis, et puluerizetur ſuper ipſum ſinapi humectatũ non tritum, & epithimetur cũ eo nocte vna.

Empla. ad ſple.

Vnguentũ expertũ ad dolorẽ ſplenis, & matricis.

Vnguentum expertum ad dolorem, & oppilationem ſplenis, et duritiem eius, et dolorem matricis. Recip. bdellij, maſticis, galangę, armoniaci, aloes, colophoniæ, mellis communis, ana vnc. i. terebinthinæ, vnc. ij. ſagapeni, ſtyracis liquidæ, ana drach. viij. ceræ citrinæ, vnc. iij. ſucci cyclaminis, et abſinthij, ana lib. i. olei chamæmilini, lib. 5. terantur terenda, et cõficiantur, et emplaſtrentur continue: mollificat enim et reſoluit, et rectificat cõplexionem eius.

Dixit Dioſco. cyclamen ſecundum omnem modum adminiſtrationis eſt medicina probatiſſima in ſoluendo oppilationem ſplenis, et mollificat, et reſoluit, et attenuat. Et ſuccus eius cum tantundem aceti mollis, et ceræ partes iij. bullitis vſq; ad ſpiſſitudinem eſt medicamen expertũ valde in antiquis oppilationibus eius.

Electariũ expertum ad ſple.

Antidotum ad ſplenem probatiſſimum. Recipe radicum enulæ campanæ, raphani maioris, ana vnc. ij. medianæ corticis tamariſci, vnc. ij. florum eiuſdem, vnc. 5. betoni. ſiſimbrij, ana vnc. 5. limaturæ ferri, vnc. iij. mellis q. ſ. ſumatur bis vel ter in die, adde ſpicæ, vnc. i. neminem fefellit vnquam, & puluis tamariſci cum ſpica, & cinnamomi, proprius eſt.

De apoſtematibus ſplenis, & tumore eius. Cap. 3.

APoſtema ſplenis eſt tumor præter naturam eueniẽs ei. Eius autem ſpecies ſequuntur numerum materierum ad modum apoſtematum cõtingentium in hepate, & ſimilibus membris, ſed plurimum eſt melãcholicum durum propter cauſam ſuperius in principio dictã. Et quandoq; eſt phlegmonicum, quod eſt, quia in eo ſunt arteriæ, & venæ continentes ſanguinem, qui præter naturam influens, & in ſubſtantiam ſplenis collectus, phlegmonem fecit. Et aliquando eſt phlegmaticum molle, ſed raro propter phlegma craſſum aggregatum in hepate ex indigeſtione, vel membro catarrhizante illi per poros occultos, ad eius mollitiem adiuuat ſubſtantia eius mollis, et cum calefiat ſimul cum melancholia à tepida caliditate accidente ei fit ventoſum ſi colligatur. Si vero in vacuo ſit diffuſa, vel intercluſa facit inflationem. Cholericum vero rariſſime accidit, cholera enim ſi ſuperexcreſcat in hepate tranſmittitur ad cyſtim non ad ſplenem. Oppilatione vero in poro cyſtis contingente, vt non poſſit tranſmitti, habilius tranſit cum ſanguine per venas, quàm in ſplenem mittatur ſplene repugnante illi, & natura ſui ignea, quæ de centro ad circunferentiam ſemper mouetur. Et ſi per venas, & arterias tranſeat in illis obtunditur, & altera tur, inſpiſſaturq; ſplenis frigiditate, & humoris melancholici in eo contenti, quare non remanet cholericũ, ſed tranſmutatur in durum.

Cauſæ.

Cauſæ eius ſunt notæ ex dictis hic, & ſupra de apoſtemate hepatis, cui delatorie ſeruit. Et ex cauſis eius eſt phlebotomia plurima, & conuenientia circunſtantiarum eſt cauſa exterior. Et quãdoq; fit permutatione apoſtematis hepatis: cum eius materia tranſfertur in ſplenẽ, & eſt melius quàm ſi econuerſo fiat. Et quandoq; cõfortatur ſplen ſubito, & educit eius materiam fæculẽtam, et euadit infirmus. Et eius eductio eſt quandoq; per fluxũ ſanguinis naris ſiniſtræ, quandoq; per vomitum, quandoq; (licet raro) per vrinam, et quandoq; per feceſſum.

Et ſigna eius abſolute ſunt ſigna oppilationis ſuperius numerata, ſed ſunt cum dolore grauatiuo propter tenſionem ſuſpenſorij, quare extenditur vſq; ad furculam, et cõpatitur diaphragma, ex quo ſequitur malitia in anhelitu, & fit velox, frequens, et interceptus, ſicut accidit pueris quando plorant, et eſt cum melancholia, et quãdoq; cum riſu. Et cum eſt phlegmonicum, eſt minus durum cum inflãmatione, et feb. et maiori dolore. Et magis cum eſt cholericum, & eſt cum alienatione: eius autem quod eſt phlegmaticum, ſigna ſunt prædictis oppoſita. Ventoſi vero, ſigna ſunt abſq; grauitate, & cum præmitur tactu, reſiſtit illi, & ſonat. Signa.

Cura apoſtematum ſplenis ex cura oppilationum ipſius, & apoſtematum hepatis innoteſcit. Curam ergo illorum proſequere ſecundum illorum intentiones, & modos. Et compleas cum appropriatis ſimplicibus, et cõpoſitis, quę ſunt deſcripta ibidẽ. Et ex appropriatis in apoſtemate calido eſt alumen: in eo enim eſt inciſio aliqua cum qualitate æquali, & ſtipticitas, et virtus frigiditatis, quare oportet, vt miſceatur cum medicinis eius apocruſticis, et reſolutiuis. Et acetũ etiam eſt ex illis, et aqua foliorum ſalicis, et folioꝝ algarab, et aqua portulacę, et capil. ven. humidi.

Et ſumere in potu de ſemine portulacæ. 3. i. cum aceto, arnogloſſæ exiccatæ et puluerizatæ omni die coclear. i. & alia quę à pprietate operantur frigida ſuperius numerata.

De ſpeciebus icteritiæ. Cap. 4.

ICteritia, vt dicit Aboa. eſt alteratio coloris corporis fœda. Eſt autem triplex, citrina, nigra, mixta, ſeu viridis. Et cauſa eius eſt quadruplex ſecundum quatuor actus interuenientes ad eius cauſalitatem ſeinuicẽ ordinate habẽtes, ſicut cauſa ad cauſam, & ſunt immediata, mediata, magis mediata, et remota. Immediata ſecundum Gal. eſt effuſio choleræ in toto corpore, et proprie in cute, nec mirum, cum cutis ſecundum eum ſit membrum ordinatum ad receptionem ſuperfluitatum corporis toti⁹. Eſt quoq; illius effuſio quandoq; critica, quandoq; ſymptomatica, & ſiquidem ſit choleræ citrinæ, facit citrinam: ſi vero nigræ, facit nigram: ſi vero vtriuſque, mixtam, ſeu viridem operatur. Cum enim miſcentur duo humores, citrini coloris, & nigri, viridis reſultabit color, vt dixit Aboali. Nec erit tertia ſpecies ſimplicis icteritię, licet ſit tertius humor, qui naturaliter per venas vadit cum ſanguine, phlegma, ſcilicet album colore, dicente Hippo. in apho. Si albo phlegmate. Tale enim phlegma eſt naturale, quod à ſanguine non ſequeſtratur, nec ſub propria forma inalteratũ tranſeat in cutem, vt proprium imprimat calorem in ea, ſicut color vterq; facit. Et ſi phlegma innaturale à ſanguine ſeparetur quandoq;, illud tamen propter ſui viſcoſitatem, & craſſitiem non bene eſt effuſibile per vniuerſa corporis membra & cutem ſine ſanguine, quare totam cutim dealbare non poteſt, licet interdum diuerſus, et circunſcriptus in aliqua parte cutis illam dealbet, & morpheam albam operatur, ſicut melancholia, nigrã, quæ differt præter hoc ab icteritia, quoniam morphea ex errore tertię digeſtionis fit, & membrorum eius, icteritia vero ex errore ſecundæ, & membrorum ipſius. Et ſi quandoq; colorem pallidum, & plumbeum in vniuerſo corpore imprimat innaturale, facit ſuperexcreſcẽs in ſanguine, & effuſum cum eo in totum, & cutem, illud eſt, quia in ſua ſuperexcreſcentia non ſeparatur à ſanguine, vt tranſiens in cutem proprium, & per ſe colorẽ imprimat in ea, ſed mixtus cum eo

Icteritia triplex. Cauſæ.

Quare non fit à phlegmate.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 612 sur 1089

ipſius calorem obtundit, ita quòd alteratum cum eo in natura membrorum cutis colorem pallidum, & plumbeum reddit, qui & ſi non ſit naturalis, tamen non eſt fœdus, vt color icteritiæ cum non tantum à naturali recedat, quare icteritiam facere non eſt dictum. Et in ſumma phlegma quodcunq; non efficit icteritiam albam, licet ſit albũ, cum icteritia, vt dictum eſt, ſit alteratio coloris corporis, & cutis totius fœda, ipſum phlegma corpus totũ, & cutem alterare non poteſt, & ſi alterat totam, ipſius alteratio non eſt fœda. i. multum recedens à naturali, ſicut eſt citrina, & nigra, vt poſſit icteritia dici.

Cauſa mediata eius eſt effectus mundificationis illorũ humorum à ſanguine in venis, & hepate, vt ſuperius dictum eſt. Cauſa magis mediata eſt debilitas in mẽbris, & oppilatio in vẽis, & in materia choleræ multitudo in membris, ſcilicet cyſti quantum ad citrinam, & in ſplene quantum ad nigram, & in vtriſq; quantum ad viridem. Remota cauſa eſt quælibet ægritudo debilitans ipſam in attractione, & hepar in expulſione, & proprie mala complexio quælibet, vt ſuperius dictum eſt in hepatis debilitate, & apoſtemate. In poris oppilationis cauſa eſt nota ex cauſis prædictis in materiæ quantitate multa, ſeu illorum humorum, & magis q̃ per illa membra mũdificari poſſit. Talis ſecundũ Gal. eſt duplex, interior, ſcilicet et exterior. Interior eſt duplex, ſcilicet materialis, ſcilicet cibi, & potus, quia ſunt acuti, vnctuoſi, & dulces in vtraq; vel melã cholici, & craſſi, & tereſtres in nigra. Et efficiens, vt complexio calida multum hepatis, multiplicans choleram citrinam, in citrina: vel calida multum adurens valde, & choleram nigram multiplicans in nigra: vel complexio totius corporis, & membrorum calida multum ſanguinem in choleram citrinã permutãs in citrina, vel in nigram per aduſtionem ſuo ſuperexceſſu in nigra icteritia: vel frigida valde totius, & hepatis ipſum ſanguinem cõgelans, et denigrans, qui veniens ad cutem, nigrã icteritiam operatur, licet cauſa hæc ſit rariſſima, & cum adſit in hepate potius egeſtionem nigram qualis eſt ſanguis nigreſcens q̃ icteritiam operatur propter craſſitiem ſui nõ bene effuſibilem in circunferentias cutis, ſed petentem potius centrum, & inteſtinorum intimum propter grauitatem. Et cum acciderit non reſoluitur eius materia cito, & eſt timoroſa. Exterior eſt coadiuuans, & eſt per ſe, & per accidens, per ſe omnis circunſtantia conſimilis calida vel frigida cooperãs ad generationem illorum humorum: per accidens eſt diſpoſitio temporis, aeris, regionis, & ſimiliũ, frigida, et ſicca, quæ calorem remittunt, & fortificant in interioribus igniendo, vnde humorum prædictorum ſequitur ex prædictis cibis generatio, & poros cutis conſtipant, non tantũ, q̃ per hoc intranſpirabiles illos reddat humores, quia ſic febrem accẽderet, ſed quod ad eorum retẽtionem in cutis ſubſtãtia operetur, vt in hyeme, et borea, & in regionibus ſimilibus eſt videre. Vel eſt ſumptio veneni, ſeu morſus animalis venenoſi, & proprie tyri ſanguinem, et humores corporis & membrorum corrumpentis, et in citrinum colorem, et viridem conuertentis, qui perueniens ad cutim, citrinam operatur vel viridem icteritiam, vnde Gal. ait. Redeamus igitur ad hepar, & videamus an in omni tempore hepar icteritia exiſtente patiatur, & an ſit ad hoc accidens operans. Dico ergo q̃ multoties hepate ſalubri exiſtente, videmus choleram rubeam diuidi, & extra cutim exire hoc eſt ſm criſim. Itẽ ſine criſi ſanguinẽ conſpicimus in cholerã mutari, cum ex peſſima, et aliena corruptione corrũpitur, ſicut ex morſu reptilium venenoſorũ, quemadmodum vidi Regis miniſtrũ, cuius officium erat tyros capere, quodã tẽpore à tyro morſum fuiſſe, qui tardans ſumere medicinam ſolutiuam, mutatus eſt in colorẽ praſiñ.

Signa ſpeciei icteritiæ vnaquæq; per ſe viſui nota eſt, cum ſit mẽbri exterioris coloratio fœda, cuius viſus eſt iudex proprius. Cauſarum vero ſigna, quæ ſunt occultæ, oportet ſubiungere diſtincte, et proprie remotarum, interiorũ, quæ licet ſint poſteriores in ipſius impreſſione, priores tamen ſunt in curatione. Eis enim ablatis prompte fit mundificatio ſanguinis, ceſſat. q; effuſio choleræ, & fœda cutis coloratio fiens, necnon & facta ceſſabit facile. Inquit enim Gale. Quod prius eſt in intentione, poſterius eſt in operis executione, & econuerſo recto curationis ordine procedendo. Hoc autem dixit, quia inutiliter quis prouidebit febribus, et etiam alĩs diſpoſitionibus, niſi prius me minerit cauſæ: cuius cognitionem cura cõteſtim ſequitur, vt dictum eſt. Si igitur cauſa eius ſit ægritudo quælibet, et maxime oppilatio quæcunq; mala, & debilitans, & frigida, & humida, et attractiua cyſtis, & etiam ſplenis coniecturando cognoſces ex ſignis prędictis diſpoſitiones hepatis, quas plurimum ſequitur cyſtis, propter affixionem: & ſplen, propter colligãtiam: et vtraq; propter ſeruitiũ ęgritudinis debilitantis hepatis expulſiuam. Signa ibidem habuiſti. Ipſius ergo prędentia cum priuatione ſignorum ſub ſequentium cauſarum indicant illam.

Signa vero diſtinguentia inter debilitatem attractiuæ iporum, & ſequeſtrationem hepatis ſunt, nam debilitatem attractiuæ illorum abſq; debilitate expulſiuæ hepatis ſignificat pauca tinctura egeſtionis, & minor ſolita naturali, & minor tinctura vrinæ cum prędecesſione ægritudinum cyſtis, et ſplenis, et abſq; ægritudine hepatis. Debilem ſequeſtratiuam hepatis abſq; debilitate attractiuæ illorum membrum ſignificat antecesſio ægritudinum hepatis cum læſione in alĩs operationibus eius, & tinctura inegeſtione, & vrinã minor ſolita. Et quandoque ſunt ſanguinolẽtæ, ſicut lotura carnis, & ſequitur cachexia, deinde hydropiſis. Si vero ſit cauſa eius oppilatio in poris per quos trahũt, & tranſmittunt ſuperfluitates, ſigna erunt egeſtio alba, & conſtricta in citrina, non neceſſario in nigra: et vrina citrina, vel nigra, & color obtuſus in icteritia, & ſubito eueniens. Signa vero ſpecierum, & modorũ oppilationis ex p̃dictis in hepate, et ſplene ſunt manifeſta. Signa quoq; diſtinctiua oppilationis pororum ex dictis in oppilatione hepatis ſunt manifeſta cum prædictis oppilationis ipſorũ ſignis, quæ percipies abſq; ſignis prędecedentis, et ſequentiũ cauſarum. Si vero in cauſa ſit materia, & multa quantitas choleræ, cuius cauſa materialis ſit cibus, & potus, ſcies ex relatione infirmi, et aſtantium. Si vero in cauſa efficiente ſit culpa, quę eſt alia cõplexio calida multum hepatis multiplicans choleram citrinam, vel nigram, ſigna erunt, quæ ſuperius dicta ſunt in mala complexione hepatis calida, et eſt paulatim eueniens: & cum hoc videbis in citrina citrinitatem maiorem, & in nigra maiorem nigredinem, vrinam quoq; rubeam vehementis rubedinis donec ad rubedinem trahat, & pannum taliter tingat, vt vix remoueri poſſit, & ſimiliter egeſtionẽ. Et oſa exeũtia p nares, & ſudores quaſi citrina, in citrina, vel nigra in nigra, vel mixta ex vtriſq;, ſeu viridis, in viridi, & cõmixta. Et ſiquidem ſit ex mala complexione multum calida totius corporis, & membrorum, ex tactu membrorum corporis, & cutis calido inflammato, et venarum rubore, & pruritu: et erũt in colore icteritiæ, & modo veniendi, mediocres tunc, & vrina, & egeſtio naturales, vel quales in principio. Cholera enim multiplicata in mẽbris tendit de ſui natura ad circunferentias cutis, non regurgitat ad interiora, cum hepar cum ſuis emunctorĩs ſaluum exiſtens egeſtionem, & vrinam naturales tunc operetur, licet in proceſſu contingat mutari, & eſt ſignificatio bona, quia hepatis ſanitatẽ oſtẽdit, quare hydrops non timetur. Vnde Hipp. Icterici nõ valde inflati ſunt. Et ex his, ſpecierum cauſarũ ipſius icteritiæ nigræ, & citrinæ ſunt notæ. Et erunt cum priuatione ſignorum prędecedentium cauſarum. Et ſimiliter ſi ſit cauſa mala cõplexio hepatis frigida, vel totius corporis, & mẽbrorum, ex ſignis contrarĩs prædictis cognoſces. Cauſarum vero exteriorum, quæ per ſe ſunt, ſunt manifeſta, cognitis eis etiam, quæ per accidẽs cauſæ fiunt. Et ſiquidẽ ſit veneno ſa, ſi ab animali eſt morſus, oſtẽdit punctio, ſi vero

Quinta apho. 71.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 613 sur 1089

à ſumptione veneni, ſignãt ipſam prꝛterita ſuſpicio, & ſanitas, & bonitas humorum, & aduentus illius ſubito cum priuatione prædictarum cauſarum, atq; egeſtionis, et cum vrina fiſticali, ſicut ireos proprie, vel in colore ſimili æruginiæris, vel ſucco porri ſecundum diuerſitatem complexionis ipſius veneni, & ſpecierum icteritiæ.

Signa vero ipſarum ex critica vel ſymptomatica effuſione cholerꝛ prouenientium ſumi poſſunt ex prꝛcedentibus concomitantibus, & ſequentibus. Ex præcedentibus quidem, nam criticã præcedit ægritudo acuta hepatis vel ſplenis apta terminari per eam, nec fit ſubito, ſed præcedentibus ſignis digeſtionis, & alĳs ſignis bonæ criſis. Ex cõcomitantibus, quia eſt cum bona tolerantia, cum ſit ante ſtatum, ſed in ſtatu, & in die critica, quæ eſt poſt. vĳ. nõ ante niſi in corpore calido, & regione calida, vt eſt regio, Auer. Et non cum duritie hypochondrĳ dextri, immo cũ bona diſpoſitione ipſius, vnde Hippo. Icteritia ante. vĳ. mala, in. vĳ. vero, &. xi. bona ſi dextrum hypochõdrium nõ durum fiat. Ex conſequentibus, quia ceſſet ægritudo, & virtus confortetur. Inquit Hippoc. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt: ſi vero non, cõtrarium. Sed ſymptomaticam contraria prædictis ſigna oſtendunt.

Quarta aphor. 23. li. 4.

Cura icteritiæ ſymptomaticæ, vt ex prædictis eſt habitum, eſt duæ res. prima eſt cauſarum ablatio. ſecunda eſt ipſius alterationis cutis fœdꝛ factꝛ ad naturalem permutatio. Primam rem complent proprie, quæ cauſas debilitatis cyſtis, & ſplenis attractiuæ auferunt. cauſas quoq; debilitatis ſequeſtratiuæ hepatis, & venarum, ſiue ſint de genere malæ complexionis, compoſitionis, ſolutionis, vel apoſtematis, quæ omnia in cura hepatis, & ſplenis tradita ſunt. Inquit autem Aboa. ſi fuerit cauſa icteritiæ in hepate, & felle, curetur cum regimine prædicto in debilitate hepatis: nam cura ipſius fellis eſt illa, quæ oppilationes pororum ciſtis fellis aperiunt, cauſas earum auferendo quæcunq; ſunt, quꝛ omnia ſuperius in cura oppilationis hepatis, & ſplenis tibi nota fecimus. Et ex proprĳs eſt cuſcuta, quꝛ fellis oppilationem aperit, & hepatis, & etiam omnia amara, quæ quoniam aperiunt, et abſtergunt, curant icteritiam. Dixit Aboa. ex cõuenientibus attenuatoriæ ex ſicitate quam ſignificat corporis ariditas, eſt adminiſtratio lenificantium, & ſubalterantium choleram, ſicut mucilagines frigidæ, & ſicut ſebeſten, & ſimilia cũ oleo de amygdalis. Si vero fuerit ex naſcentia rei alicuĳ, nõ extimo, q; ſit cura: ſi vero fuerit ex apoſtemate, cura eſt cura illius. In coarctatoria aziniar eſt ex melioribus medicinis icteritiæ. Et debilior iſta eſt in qua oppilatio eſt in meatu cholerꝛ. Et quando cũ oppilatione eſt ſeb. tunc atriplices ſunt boni valde, quoniam ſunt aperitiui, & extinctiui, & ſimiliter radix lactucæ de qua ſumantur, drach. ĳ. cum melle, & ſimiliter aqua cuſcutꝛ, endiuiæ, lactucꝛ, et myrthi, cum rotulo caſiæ fi. & oleo amygdalarũ dulcium, & amararũ. Et ex appropriatis in oppilatione eius, eſt rhabarbarum, hypericon, capil. vene. olibanum, rubea tinctorũ, ana partes æquales, de quibus detur, drach. i. cum aqua fœnicu. gentianæ, ariſtolochiꝛ, coſti, polĳ, centaureæ, & ſimilium ſi non ſit feb. Serapio, ait, & confert in hac ſpecie icteritiæ vomitus, fortaſſe enim aperitur oppilatio propter motum eius impetuoſum. Clyſteria quoq; ex polypodio, epithymo, & thymo in nigra, & abſinthio, endiuia, malua, et violis, in citrina, vel ea, quæ malam hepatis complexionẽ calidam, vel frigidam valde alterant, & permutant, quæ etiam ſupra in cura ipſius diximus, vel totius corporis, & membrorum complexionem malam calidam adurẽtem, quæ ibidem etiam tetigimus. Et ex eis proprie eſt balneũ vniuerſi corporis cum aquis dulcibus ex frigidis mollificantibus, & rarefacientibus, non ſtipticis, quæ denſando poros inflammant, qualia ſunt violæ, maluæ, lactucæ, atriplices, melilotum, coriandrum, ſolatrum, acetoſa, & ſimilia. Ex eis eſt alterare hepar cũ ceroto, vel epithemate de

De balneo.

A fandalis. Et cum ſyrupo de endiuia, trochiſcis de camphora, de ſeminibus cõmunibus, & frigidis. Ex electarĳs, diarhodon, & triaſandali, & cum ſeminibus, et ſucco frigidarum herbarũ, & alĳs frigidis aperitiuis appropriatis, quæ ſuperius dicta ſunt, & alterare etiam cum frigidis appropriatis ſupra in cura ipſius enarratis, ait. n. Gal. cũ cor, & hepar eſt frigidum, totũ corpus frigidum erit. Et vrina rectificabitur, & icteritia ceſſat, vel quæ frigidam complexionem totius corporis mortificantem alterant, & calefaciunt, & etiam hepatis, quæ ſunt ex calidis numeratis ibi in cura hepatis interius, et exterius approximandi. Oportet autem ne ſubito approximentur, ſed paulatim, & cum caliditate non ſuperflua, aduſtiua: nam taliter approximata calorem naturalem debilem exiſtentem in eis reſoluũt. Regiminis quoq; rectificatio in cibis, & potibus, & alĳs non naturalibus rebus fit ita, quòd in cõtrarium vertatur diſpoſitioni materiæ, & membrorum habentium ipſam generare. Et caro hericĳ eſt iuuatiua valde ꝓpter fortitu-
B dinẽ prouocationis, mundificationis, & conuenientiæ ſuæ ad hepar. Et ex regimine lauante fel, & remouente putrefactionem eius, & incraſſante illud, quod eſt in eo, & eſt, vt cibetur frigidis, pane non azimo, ſale trito, & endiuia plurima ſeptem diebus. Et ſi quidem ſit à cauſa venenoſa, cura eſt ea, & cum his, quæ ſupra in cura ꝗgritudinum cordis ex ſimili cauſa diximus. Gale. autem dixit, cum autem ad me veniret, qui punctus fuit à thiro, & cauſam paſſionis narraret, iuſſi eum theriacam aſſumere, qua ſumpta in pauco tempore in naturalem redĳt colorem. Poſt ipſam autem dixit Aboali, bibat patiens aquam malorum macianorum, granatorum, ſuccum endiuiæ, portulacæ, mucilaginum berberis: & omnia in quibus eſt infrigidatio cum virtute theriacæ, & cordiali. Et in ipſa iam expertus ſum cum accidit in principio, & proprie cum venenum eſt ibi bibitum, et bibit lac aſſidue cum oleo amygdalino. Et ex regimine conueniente, & communi ſymptomatica quacunq;, cuius præmiſſa eſt cura. Et eſt, vt iuuetur cum
C prouocatione fluxus ventris, & ſudoris, & confortatione naturæ. Inquit Gale. icteritia ante. vĳ. mala niſi cum de ventre nimia humiditas exierit. Aboa. quoq; dixit, icteritia ante. vĳ. mala, niſi ſuccurratur fluxu ventris, aut ſudore naturali, & natura ſit fortis: illud tamen conſideratione indiget quemadmodum de fluxu ventris in pleureſi, & vomitu in principio diximus. Si vero critica ſit, dimittatur naturæ. Inquit enim Hippoc. ea quorum criſis fit, aut facta eſt, nõ mouere oportet, neq; nouum facere, ſed ſinere. Secundam rem complent, quæ materiam cholericam in poris, & ſubſtãtia cutis imbibitam reſoluunt, & abſtergunt, & lauant, & ſic ipſum ſecũdum naturalem calorem dimittunt. Quorum quædam ſunt illã complentia à proprietate, quædam à cõplexione. à cõplexione reſolutionẽ cõplent exercitia tẽperata, frictiones, & proprie cũ aquis, & oleis ex reſoluentibus materiam ſubcutaneã, vt eſt chamęmilla, ireos, & proprie anethum, & ſudorem prouocãtia, quæ in cura hepatis in vniuerſali dicta ſunt. Abſterſio-
D nem complent vnctiones cum frictione, proprie ex acetoſitate citri, aqua acetoſellę, ſe. melonis, et aqua cucumeris, & aqua, & aceto, & aliorum abſtergentium frigidorum, ſi adſit febris, vel calidorum, ſi non adſit, quorum ſummã in de decoratione infra faciemus annuente Chriſto. Lauationẽ cõplent balnea naturalia, & artificialia ex aquis dulcibus, & decoctione atriplicis, ſiclæ, tribuli, endiuię, capil. vene. cuſcutæ, anethi, & ſimilium in citrina. In nigra vero cum epithymo, thymo, boragine, & bugloſſa, ſene, & ſimilibus. in mixta cum vtriſq;, verumtamen ante introitũ balnei oportet, vt ſumatur aqua de coctionis aſparagi, cicerum, ana. M. i. quæ decocta ſit in vaſe vitreato cum. v. veſĳ aquæ, & ſit cum vino mixta ſi non ſit feb. ſi vero adſit, ſola bibatur. Et ſimiliter aqua cuſcutę cum ſemi. apĳ, & zuccharo tabarzeth, & ſi bibatur ex ea ſacraial. i. eſt iuuatiua valde, verũ particularia balnea, ſeu lauationes ſunt

Quãr curetur icteritia ex morſu animalis venenoſi.

Quãr non omnis icteritia ãte. vĳ. eſt mala.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 614 sur 1089

conuenientia oculis, et citrinitati ipsorum cum superfluit, cum sit eis nociua. Et sint cũ aqua fœni. chelidonię, vineę, rutæ, vel cum aqua tribulorum, & memithæ, solatri, coriandri, & fructuum frigidorum habentium virtutem absterſiuam iam dictorum, & submerguntur etiam oculi in ea. Et ex conuenientibus eis est sternutatio prouocata secundum diuersitatem dispositionis cum calidis, vt est succus foliorum nasturtĩ, prasĩ, aut ciclaminis, sicut est vel cottum infusum in lacte mulieris, deinde in mane expressum, aut succus radicis raphani, vel foliorum eius, vel cum parum calidis, vt est succus ficlæ, vel cum succis frigidis, vt est succus semperuiuæ, & acetum ipsum quando sugitur, naribus, & tenetur hora vna. Et stet infirmus in pila balnei, quoniam est bona curatio, motu enim cholerã de oculo excutit, & per nares deriuando educit.

De sternutatione.

Dicit Gale. Complentia vero à proprietate sunt, vt sumantur nucis cupressi, drach. i. casiæ ligneæ, drach. iiĩ. & bibantur cum vino antiquo, et deinde abluatur, quoniam minget icteritiam. Item sumatur fel vrsi cum vino, aut de cornu cerui, drach. i. aut pulueris sulfuris, drach. ĩ. Et ex eis, quæ laudantur est, vt sumatur in potu cum vino de lũbricis terrenis exiccatis, quoniã ipsum mũdificant statim. Et ex expertis est, vt dentur radices acetosæ, & stt patiens in sole, et ambulet in ipso hora vna donec calefiat, et sitiat, deinde sumat in potu decoctionem capillo. veneris, rubęę tinctorum, & mentæ. Et similiter si bibatur post balneum confert valde. Et ex solutiuis propriis est, vt perforetur colocynthis, & expellatur illud quod est in ea, et repleatur vino, & bulliat super prunas, deinde coletur, & bibatur.

Syrupus in materia hepatis calida, siue refrigerans hepar, & membra supercalefacta audaciam fellis, & acumẽ choleræ extinguit, & omnes morbos febriles. Et releuat infirmum ab hectica, & icteritia citrina, si Christus voluerit sanator omnium languorũ. ℞. berberis, florum boraginis, cicoreæ, seminis portulacæ, scariolæ, lactucarum, papaueris, psilĩ conquassati in aqua frigida hepaticæ, ana vnc. i. plantaginis, pimpinellæ, semperuiuę, solatri, ana. M. f. succi hepaticæ, succi cicoreæ, scariolæ syluestris, & domesticę, succi semperuiuæ, succi apĩ, depuratorum, ana vnc. iiĩ. spodĩ, sandal. ana vnc. iiĩ. seminum communium mundatorũ. ʒ. ĩ. cãphorę. ʒ. i. zucchari li. ĩ. aceti. ʒ. iiĩ. dosis. ʒ. ĩ. in aurora cum aqua frigida, caue ne sit infirmus cum oppilatione hepatis, & splenis, & senex, & debilis stomachi.

Syrupꝰ optimꝰ ad icteriã & ad multa alia vtilis.

Alexander. syrupus vtilis habentibus hepar supercalefactum, & cholerã exuberantem in felle extinguit, & mũdificat. Recipe succi endiuiæ, succi plantaginis, lupuli, fumiterræ, ana lib. iiĩ. depurẽtur, & bulliant, aquæ fontis in quibus resideant rhabarba. drach. x. spicę nardi. ℈. i. f. per duos dies, & bulliant deinde vsq; ad consummationem, lib. iiĩ. deinde coletur, & aqua zucchari, lib. i. & syrupentur, dosis, vnc. ĩ. cum aqua frigida. Syrupus ex inuentione nostra ad hepatis materiam nociuam vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per vesicam, extinguit audaciam cholerę, fugat febres omnino, rectificat effigiem, citrinitatem oculorum, & icteritiam ex caliditate inflammante, & vrente, eo quòd membra, quæ sunt radix ęgritudinum rectificat, si Christus voluerit. Omnia enim velut deficiente igne deficerent, & velut pluuia deficientibus nubibus euanescerent si modicum sua quiescret influentia. ℞. capillorum veneris, scariolæ syluestris, portulacarum, scolopendriæ, eupatorĩ, lupul. saxifragiæ, hepaticæ, radicis & foliorum cicoreæ, & florum, radicis apĩ, fœniculi, brusci, asparagi, semperuiuę, tamarindorum, rubi, vuarum cum sua teneritate, alchechengi, vel nenufaris, solatri domestici, ana. M. f. seminis coriandri, portulacæ, apĩ, fœniculi, anisi, subtilissime puluerizatorum, ana drach. iiĩ. florum boraginis, violarum, psilĩ prępparati, rosarum, ana drach. iiĩ. sandali vtriusq; calami aromatici, spodĩ, mastichis, añ. drach. i. succi plantaginis depurati, succi fumiterræ, succi apĩ, succi arthemisiæ, succi pomi aceto

Alius syrupus ad idẽ.

Syrupus proprius.

E

si, succi scariolæ, & pomi terranei perfecte depuratorum, ana drach. iiĩ. reupontici, drach. iiĩ. rhabarba. electi. ʒ. f. camphoræ, drach. i. spicæ, drach. f. zucch, lib. iiĩ. aceti infecti in musco. ʒ. iiĩ. Dosis, vnc. i. vsq; ad. ĩ. cum aqua cicoreæ, vel lactis caprini in mane. Hippo. syrupus vltimus hepati inflammato, & possessori oppilationum venarum. ℞. florum tamarisci, camepiteos, berberis, ana. ʒ. i. endiuiæ, hepaticæ, scolopendriæ, lupulo. apĩ, ana vnc. i. aristo. M. i. sandal. albi & rubei, ana vnc. i. zuccha. lib. ĩ. cuscutæ, absinthĩ, ana vnc. i. Filius Zachariæ. modus emplastri refrigerantis hepar inflammatum, & fel, & choleram. Recipe sandali, drach. iiĩ. semperuiuæ tritæ. ʒ. iĩ. farinæ hordei, vnc. f. masticis, drach. i. albuminis ouorum trium, camphorę, drach. f. olei ro. & aquę ro. succi solatri, succi verbenæ, ana drach. ĩ. aceti, vnc. i. applicẽtur permixta bene à tertijs vsq; ad vesperas. Syrupus Iudęi. ℞. succi endiuiæ, succi absinthĩ, succi eupatorĩ, ana lib. i. depurentur, & addatur zuccha. lib. i. aceti, radicum, vnc. ĩ. Et

Alius syru.

Empꝰm re frigeras he par.

F

aromatizentur cum vtriusq; sandali, spodĩ, ana drach. ĩ. spicæ, drach. f. valet icteritiæ citri. & nigræ ex adustione, & oppilatione, expertum est. Similiter si fiat ex succo rostri porcini, & si præmittatur cum aceto albo, est efficax, & expertum. Græcus, medicamen magnum in ægritudinibus diuturnis hepatis icteritia nigra, & ęgritudinibus phlegmatis salsi, & lepra. Recipe fumiterræ, se. lapatĩ, se. absinthĩ, scabiosæ, ana drach. ix. ommium myrob. sine ossibus, ana drach. v. hieralogodion, succi ro. ana. ʒ. i. thymi epithymi, fenę, añ. drach. vi. reupontici. ʒ. i. mannę, pulpę casiæ, tamarindorum, ana. ʒ. iiĩ. rhabar. boni, & rauedscni, ana. ʒ. i. conficiantur. Syrupus. ℞. laccæ, spodĩ, añ. drach. i. spartanæ, drach. i. polipodĩ, anisi, ana. ʒ. i. eupatorĩ, hepaticæ, ana. M. f. dosis. ʒ. f. cum aqua lactis caprini.

Medicamẽ bonum ad icteritiam nigram.

Syrupꝰ ad idem.

Vnguentum refrigerans hepar acumen fellis, & feb. calidas magnas. ℞. axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam volueris, laua eam cum aqua calida decies & octies cum frigida, postea pistetur, & cum ea incorporetur rosæ.

Vnguent ꝰ refrigerans hepar.

G

ʒ. i. sandali, vtriusq; spodĩ, ana drach. iiĩ. rhabarba. ʒ. iĩ. spicæ, drach. i. camphoræ, drach. i. ceræ albæ, drach. iiĩ. olei rosati, succi semperuiuæ, ana. ʒ. iĩ. coquantur cum facilitate, deinde coletur, & permitte congelari, est maximę efficaciæ vbi oportet. Inquit experimentator magnus. Succus hepaticæ cum albumine ouorum agitato mixtus, per decem dies cum ieiunio assumptus curat dyscrasiam hepatis, & fellis calidam, & est efficax, & appropriatum in icteritia, si Christus voluerit. Inquit Thesaurus. ℞. succi semperuiuæ depurati partes decem, mellis partem vnã, aceti, partem. f. & bulliant ad partem mellis. Ius serpẽtis, vt supra de cura oppilationum hepatis positum est, est expertum in vtraq; icteritia, & supercalefactis in hepate, & malitia fellis, necnon & coniunctione cõplexionis, & substantiæ, quãuis ad bene esse secundum aliquid faciant, nec substantia, nec complexione. Scriptum est enim, quòd tale ex non quali muniuit medicinam largitor bonorum naturali, sed supernaturali virtute vtraq; cœlesti, & elementaria, sicut Deus creauit, sicut quædam est nobilissima in

Optimũ ex permẽtũ.

H

rebus virtus nõ natura hac, sed altera natura, natura ignota, non de naturis, quę sunt sub Sole, sed alterius naturę nostro intellectui ignotæ. Aboa. syrupus de absinthio, curat icteritiam citrinam, & confortat stomachum, & chamæmilla, & chechengi, aqua decoctionis, cuscutæ, lacca, & syrupus de menta, lactuca cum aceto, casia fi. acetositas citri, & succus ros. curat eam: & albaras, rhabarbarum, et aloes, cum aqua lactis caprarum, vel camelarum. Idem, decoctio polĩ cum aceto curat icteritiam nigram, litium indum bibitum, & linitum prohibet icteritiam nigram et splenem. Et asa administrata cum ficubus, & decoctio cicerum, et chamedryos, chamepitheos, confert icteritię nigræ. Succus caulis cum vino de pasis, succus radicis pentaphylli, calamentum syluestre, & radix peoniæ, & syrupus ex eis cõpositus, est efficax, & expertus, si Christus voluerit.

Aliud ad idem.

luerit, scolopendriæ, os sepiæ, & venę tinctorum cõferunt icteritiæ ex oppilatione, & proprie cũ anisо, & vino albo. Aqua foliorum raphani aperit oppilationes hepatis, & remouet icteritiam rhabarbarum, agaricum, & aloes.

Medicina solutiua ad icteritiam. Alia mirabilis.

Filius Serapionis, medicina solutiua quæ abstergit icteritiam. ℞. scãmo, aloes, siracost, seminis atriplicis, añ. partes æquales, terãtur, & detur in potu ex eis. ʒ.i. cum aqua bulliente. Idem. medicina solutiua ad icteritiam valde mirabilis. ℞. scãmo. ʒ.iiȷ, myrobal. citri. ʒ.vi. succi eupatorȷ̃, ʒ.ȷ̃. terantur, & cribellẽtur, & detur potio. ʒ.ȷ̃. ex ea cum aqua, & zucch. Serapio medicina solutiua ad icteritiam nigram experta, &c. ℞. succi ciclaminis. ʒ.iiȷ̃. alias. ʒ̄.i. & solue, in. iiȷ̃. lib. zucch. & decoque quousq; remaneãt duę, & detur in mane. Item alia ad icteritiam, & inceptionẽ hydropisis, & datur cum lacte camelarũ vel aqua casei, et sic illic est caliditas cum aqua solatri, & endiuiæ, & volubilis. ℞. succi eupatorȷ̃, raued, croci, ana. ʒ.i. ℈. laccę, seminis cucutę, ana. ʒ.ȷ̃. cimarum schinanthi, se. citrulli, se. cucumeris, se. portulacæ, scãmoneæ antiochenæ assatæ in citonio, ana. ʒ.i. terantur, & cribentur, & detur potio ex ea, auĩ. i. cum eo, quod videtur ex rebus prædictis. Syrupus ex inuẽtione nostra, ad hepatis inflãmationem, choleram reprimit, & eius furorem in cysti extinguit, mẽbra totius calefacta infrigidat, febres alterat, et diuturnas abbreuiat, & icteritiam citrinam sanat, si Deus voluerit. ℞. succi endiuiæ, succi lupul. depuratorum, ana lib. i. succi apȷ̃, succi absinthȷ̃, et eupatorȷ̃, succi boraginis depuratorum, ana lib. ℈. bulliant in eis permixtis. v. radices communes ro. in aceto, ana. ʒ̄.i. lactucarum, portul. papaueris, endiuię, ana ʒ̄. ℈. eupatorȷ̃. M. i. coquantur, & colentur cum expressione, & colaturæ addatur, zuccha. lib. ȷ̃. aceti, prædictarum radicum, & succi granatorum muzorum, ana. ʒ̄. iȷ̃. & in pecia rara bulliant sandali, vtriusq; spodȷ̃, añ. ʒ.ȷ̃. & quidam addunt camphoræ. ʒ. ℈. dosis. ʒ̄.ȷ̃. cum tepida, in aurora: & præmittatur phlebotomia, si expedit. Deinde fiat syrupo ministretur infusio reu. ʒ.ȷ̃. ℈. in aqua casei, fructuum, vel succi ros. & alteretur hepar cum sandalis communibus, & succo endiuiæ, deinde balneum temperatum dulcis aquæ intret, & seruato bono regimine liberabitur, si Christus voluerit: quia cum tali regimine liberaui multos, & est expertum.

Syrupꝰ valde vtilis.

PARTICVLA QVARTA

sectionis primę, quę est de medicinis ęgritudinum membrorum expulsionis.

Prologus.

EXplicauimus hucusq; sermonẽ in medicinis ægritudinum membrorum nutritionis, quæ ad tertiã spectabant particulam sectionis primæ, tempus est, vt afferamus illum ad eius particulam quartam, quæ erit de medicinis ægritudinum membrorum expulsionis. Sciẽdum prout retulit Falco qꝺ expulsio superfluitatibus proprie debetur, tanquã corpori inutilibus. Circa quam Gal. summus medicorũ inquit. Et quia ex necessitate cibarijs superfluitas insequitur, organa ad euacuandũ eam natura constituit, eisq; virtutes imposuit, quibus mota alia quidem attrahunt, alia nutriuntur, alia vero expellunt superfluitates. Attrahunt splen, cystis fellis, & renes, vt in primo capitulo summæ tertiæ, & quartę præcedentis tertiæ particulæ dictum est. Nutriuntur vero splen, & cystis fellis, sicut dictum est in summa præcedenti, vbi de eis diximus. Expellunt superfluitates intestina, vesica, & viæ vrinales. Triplici autem existente digestione, à triplici superfluitate, quæ illi insequitur necessario, sicca scilicet, humida, & vaporosa, ad expulsionem sic cæ taliter à prædominio nominatæ, quæ digestioni primæ stomachi insequitur, cõstituit proprie, et principaliter natura intestina sex numero, tria gracilia, & tria crassa continua in seipsa, incipientia à fundo stomachi, & protẽsa vsq; postremum sphicterim, longa, circunuoluta inuolutionibus pluribus, ligata dorso ligamentis stringẽtibus ea, quibus aduenium arteriæ, venæ, & nerui plurimi tanquã sensu plurimo indigẽtes. Composita ex duplici tunica neruosa, solida, ne rumpantur à superfluitatibus transeuntibus, habente tria in se villorum genera, quorum latitudinales in interiori tunica sunt situati in exterior alijs situatis. Inquit enim Gal. & omnia, scilicet organa videbis secundũ villos mota. Et propterea vnicuiq; quidem intestinorum rotundi, i. latitudinales secundũ alterutrũ tunicarum inuoluti sunt, qui circunrahũtur solum, attrahunt nihil, et sua circunuolutione retinent magis q̃ propria virtute, quorũ tria superiora gracilia intrinseca superficie sunt fulcita humiditate mucilaginosa, tria crassa inferiora pinguedine, ne â motis, & discurrentibus superfluis offendatur. Primũ ipsorum vocatum est duodenum, quia lõgitudinis. xij. digitorum, in rectum exiens à stomachi fundo, cui continuatur: cuius officium, & iuuamentum est, vt sit porta inferioris meatus stomachi, et eo clauso teneatur cibus in stomacho, donec digeratur pfecte, & sicut cibus per meri in stomachum ore aperto trahitur, ita eo aperto expellatur per eum de stomacho ad intestina alia gracilia continua ipsi, scilicet ieiunũ, & ileon, quibus multipliciter inuolutis teneatur, donec meseraicæ eis affixæ multæ traxerint ex eis succũ ad hepar, cuius sunt manus (aliter autẽ corpus semper appeteret, vt gulosum) donecq; si quid diminutũ à digestione in stomacho habuerit compleatur per virtutem eius mediantibus meseraicis ab hepate venientem, & sua propria complexione, quæ est similis complexioni substãtiæ stomahi. Et quia maxime tales venæ sunt affixæ ieiuno à quo maxime attrahendo ipsum inanitum à viscositate cibi dimittunt, & à crasso fæculẽto inaniente ipsum chola rubea illi transmissa per felleum porum à cysti, quę excitat expulsiuam, dictũ est ieiunum. Ileon autem iuuamẽtum est idem, licet ab eo minus trahatur q̃ à ieiuno: plus tamen digestio fit in eo q̃ fiat in inferioribus crasis, quæ ab ea etiam non euacuantur, sicut nec à venis hepatis venientibus ad ea propter sectionem, licet modicum fugãt, & ab eo passio iliaca dicta est. Inquit enim Gale. Aegritudines multis modis sortiuntur nomina, vt à membro, & huiusmodi. Intestinis vero ileon continuantur alia tria crassa, quorum officium generale est præparare fæces, compellere, & exiccare, sicut trium gracilium generale officium est cibum à stomacho missum cõtinere, donec meseraicę traxerint eus succum, diminutũ digestionis supplendo. Horum primum dictum est monoculus, quia vnum habens orificium per quod cibũ à superioribus gracilibus recipit, & siquid in eo sit indispositũ: suctioni propter indigestionem stomachi, & superiorum intestinorum detinendo ipsum quietum in eius concauo, tanquã in bursa decoquendo perfectius, vt aptum faciat suctioni meseraicarum in alijs intestinis crasis inferiobus affixarũ, licet illa sit pauca quarũ proportio eius ad intestina alia crassa est, sicut proportio stomachi ad superiora gracilia. Et propterea situs eius est ad posteriora, & declinans ad partem dextram, vt virtutis hepatis opportune recipiat influentiam, quod vero omnino indispositum est illi præparat, vt conuertat in fæcem quam postmodum per idem orificium expellit ad inferiora, & plurimum ad consumptionem phlegmatis in eo aggregati per indigestionis modum lumbricos, et serpentes ex ipso corrupto generat: paucos tamen numero et quantitate: sic enim iuuant ad ipsius consumptionem, nec nocent quare corpus raro est sine eis. Et ex eius iuuamentis est, vt colligat fæces, & paulatim subsequenti ipsum, scilicet colo emittat, vt exiccentur, & compleantur in eo,

A

B

C

D

Intestinorũ numerus, ordo, & iuuamen.

Qualiter ægritudines sortiuntur noĩa.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 616 sur 1089

atq; aggregentur, donec expellantur à natura grauata, & melius comprehendente totum coniunctum quàm diſpar titum: ſi enim ſimul expelleretur ad inteſtinum colon, & ſimul venirent omnes, timeretur euentus colicæ propter multitudinem oppilãtem. Et hoc inteſtinum dignius eſt, vt deſcendat in burſam teſticulorum alĩs propter ruptu ram inguinis, ſeu ſiphach, cum non ſit alligatum meſente rio per meſeraicas, vt alia inteſtina: immo pẽdens ab alĩs, ſicut burſa oblonga. Huic enim ab inferiori parte con tinuatur aliud craſſum inteſtinum, vocatum colon. Cuius iuuamentum eſt fæces exiccare, & complere, & aggrega re, vt dictum eſt, & ab eo dicta eſt colica, ſicut iliaca ab ileon. Et hoc inteſtinum cum elongatur à monoculo decli nat ad partem dextram propinquã hepati: deinde ad par tem ſiniſtram deſcendit, & pertranſiens ſplenem coarcta tur: quapropter in craſitie ſplenis, ventoſitatis exitus pro hibetur: dum vero comprimitur ſuper ipſum, deinde re dit, et declinat ad partem dextram propinquam hepati de ſcendens ad poſteriora, & tunc communicat renibus, & vĩs vrinæ, quare in lapide renum cum aggregatur, & de ſcendit cum vrina accidentia accidunt colicæ propter cõ paſsionem ex colligantia, & vicinitate. Et illic continua tur cum recto, quod eſt poſtremum inteſtinorum, in re ctum procedens, vſque ad ſphicterim, cui ſui extremitas ampla continuatur: & in ſuo proceſſu ſuſtentatur propter dorſum alchatim. Cuius iuuamentum, vt dictum eſt, eſt fæcis expulſio ad exteriora: vt ſit facilis fuit in rectum po ſitum: ad cuius expulſionem adiuuant lacerti ventris al mirach, octo numero ſecundum Gale. Et lacerti, qui ſunt in ipſis præter quaſdam extremitates ipſorum, & aliorũ, quæ ſunt via cibi, vt eſt guttur, & caput, & extremitas, quæ eſt in ſphicteri, quæ iuuantur lacerto latitudinali, illa ad attrahendum, hæc vero ad retinendum. Ex quibus ſic per anatomiam collectis ſcire, & comprehendere poteris eorum naturam, & quales, & quantæ ſint ægritudines eis accidere poſsibiles: loca quoque ægritudinum cauſas, & modos, necnon propria, & communia accidentia inſur gentia, quæ omnia ſunt in cura ægritudinum neceſſario præſcienda. Scire ergo oportet quòd inteſtinis accidere poſſunt morbi cuiuslibet generis, ſcilicet malę complexio nis, compoſitionis, ſolutionis continui, & apoſtematis: ve rum quia infirmo, cum ſint inteſtina in profundo poſita, ipſorum morbi ſenſu non ſunt percepti, nec medico, niſi ſpecie alterius duorum ſymptomatum communium om nibus, doloris ſcilicet & fluxus, quæ ſecundum Gale. ſuo exceſſu imprimunt naturam, ſubſtantiam ipſius reſoluen do, & euacuando, quare medicum cogunt deſiſtere à cura prædictorum morborum, & vehementiæ ipſorum inſta re, ac fixioni, & permanentiæ eorundem, quibus ægritudi nis naturam aſſumunt, ægrotis illud idem petentibus præ moleſtia, & defectione quam ſentiunt, vt ſupra in ſtoma cho diximus, & etiam in corde. Ideoq; antiqui de ægritu dinum inteſtinorum cura agentes moti ſunt curam illorũ duorum ſymptomatũ tantũ pertractare: cura enim illorũ vera, eſt cura prædictorum, quos ſequitur morborum.

Continet igitur ſecundum hoc, hęc quarta particula ſum mas quinq;.

Prima erit de medicinis ægritudinum membrorũ deſer uientium expulſioni ſuperfluitatis ſiccę, vt inteſtinorũ, & ani. folio. 91.

Secunda de medicinis ægritudinum membrorum deſer uientium expulſioni ſuperfluitatis aquoſę, vt renum ve ſicæ, & aliorum. folio. 109.

Tertia de medicinis ægritudinũ teſticulor; et virgę. f. 119.

Quarta de medicinis ægritudinum matricis, quæ genera tioni deſeruit, & expulſioni ſeminis atq; fœtus, de gñe ſuperfluor; ſm q̃ exiſtentiũ indiuiduo expellẽti. fo. 126.

Quinta de ægritudinibus membrorum, et partium ven tris ex quibus ſunt lacerti ventris, & aliæ cooperantes prædictorum membrorum expulſioni, vt Gal. dixit.

E SVMMA. I. *continet capitula decem.*

De dolore inteſtinorum, & medicinis eius. Ca. 1. fol. 91.
De cura vermium, & medicinis eorum. Cap. 2. fol. 96.
De fluxu ventris omnium modorum, & medicinis eius. Cap. 3. fol. 98.
De tenaſmone, & medicinis eius. Cap. 4. fol. 103.
De hæmorrhoidibus, & medicinis earũ. Cap. 5. fol. 106.
De apoſtematibus ani, & medicinis eius. Cap. 6. fol. 107.
De medicinis ragadiarum ani. Cap. 7. fol. 107.
De medicinis fiſtularum ani. Cap. 8. fol. 108.
De pruritu ani. Cap. 9. fol. 108.
De medicinis mollificationis ani, & exitus eius. Ca. 10. fol. 108.

De dolore inteſtinorum, & medicinis eius. Cap. 1.

F Species.

DOlor inteſtinorum eſt ſenſus nociuus eo rum, & eſt diuiſionẽ recipiens. Nam aut eſt in omnibus, aut in aliquibus. Si in om nibus, vt totum comprehẽdat ventrem, hypochondria ſcilicet ſupra & infra vm bilicum: & hic, aut eſt in motu, & dicitur tortio, aut eſt quietus, & dicitur proprie dolor ventris: qui ſi mediocres ſint, indicant diſpoſitionẽ naturalem, & futuram portendunt ægritudinem: ſi vero fortes, vt actionem lædant, ſunt ægritudo. Inquit Gal. tor tio quidem in ventre, aut aliquis mediocris dolor, aut ſe cundum ſtomachum, aut ſecundum inteſtinorũ aliquod, de genere ſunt eorum, quæ ſunt præter naturã: & hęc ſunt ęgritudinum ſigna quãdiu fuerint parui, nondũ vero ęgro tare ita habentes dicuntur, quando nondum propter hoc à conſueta operatione impediunt, & ægritudines eius iſta eſt in talibus diſpoſitionibus, & propterea in ad aliquid, eandem diſpoſitionem, & neutram, & ægram dicimus.

G Si in aliquibus, aut eſt circunſcriptus in aliquo particulari loco alicuius quatuor partium ventris, & tamẽ paruus, et dicitur punctio, et eſt de genere neutrorũ, aut eſt magnus, fixus, & perdurans, ad opera conſueta impediens, & tunc aut eſt in craſsis, et dicitur colica proprie à colon, aut eſt in gracilibus, & dicitur iliaca ab inteſtino ileon proprie: ho rum autem nominum impoſitio, à nomine ipſorum duor; inteſtinorum ſumpſit originem propter eorũ aptitudinẽ, et proprietatem inter alia ad hunc incurrendũ dolorem: ſunt enim ſtrictiora alĩs, & circũuoluta circũuolutionib⁹ pluribus, quibus apta ſunt repleri, & oppilari, maxime ſu perfluitatibus, quæ ſunt cauſa doloris, non ſic duodenum, propter eius ſitus rectitudinem, & breuitatem, & orificiũ largum. Nõ etiam ſic rectum, propter eius rectitudinem, curtitatem, oris largitatem, & propinquitatem ad extra: & hæc eſt diuiſio quã dolor recipit à locis, ſine cauſæ per cipientis varietate. Alia eſt diuiſio quã dolor recipit ratio ne ſuæ eſſentiæ, & imprimentis cauſæ, & eſt quia, aut eſt

H pungitiuus, aut grauatiuus, aut extẽſiuus, aut corroſiuus, aut perforatiuus. Cauſa enim interior ipſum dolorẽ im primens, aut eſt calida & acuta, & ſubtilis ipſorum ſepa rans continuitatem, licet ſit raro, & tunc facit pungitiuũ: aut eſt frigida, craſſa, viſcoſa, alterans, & tunc facit graua tiuum: aut eſt ventoſa, & vtraq; eſt plurimum cauſa eius, & tunc facit extenſiuum, & dolorem ventris comprehen dere totum, licet hic quandoq; à frigiditate exteriori pro cedat, aut eſt diſcurrens cum adhęrentia cum circumuolu tionibus inteſtinorum: et tunc facit tortuoſum, ſeu tortio nem, aut penetrans inter duas laminas inteſtinorum, & ſe parans inter eas, & tunc facit perforatiuum, ac ſi viſcera perforẽtur terebello, ſicut in ſeipſo patiente colicã Gale. ſenſit, quæ ſi ſit debilis, facit dolorem, primum de neutra litatis genere, ſi fortis, colicum & iliacum. Et ſi quidẽ ſuæ impreſsionis fortitudine multũ debilitauerit ĩteſtina alte rando,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 617 sur 1089

rando, soluendo, oppilando perfecte: vt quia fuerit ventositas contorquens ea crassa, & fixa, quemadmodum apostema iam factum, & confirmatum in eis, eum confirmatum relinquet: si vero nō multum debilitauerit intestina, Causæ generales. erit in fieri non cōfirmatum. Et generaliter, aut causa eius erit interior, aut exterior. Et interior, aut est in ipsis intestinis, aut in alijs peruenies ad ipsa propter colligantiam, et cōmunitatem propinquam absolutam, & nō absolutam. In ipsis existens est ægritudo quælibet debilitans eorū expulsiuam, scilicet mala complexio, mala compositio, solutio cōtinui, scilicet apostema. Mala complexio diuersa subito alterando ipsorum naturam, dolorem facit quælibet, & materialis, & plurimum frigida, propter proportionē in natura: minus vero humida de se propter debilitatē impressionis. Mala compositio, est ipsius causa per accidēs, non per se: cum enim dolor sit sensus nociuus non fiet nisi ex permutatione grandi, fiente à re præter naturam imprimente in organum virtutis sensibilis, & in naturam eius, quæ est cōplexio, & vnitas, seu continuitas, cuius fit permutatio, & alteratio in dolore: est enim virtutis sensibilis tactiuæ, cuius dolor est passio, organum principale, & cōpletiuum, cōsimile membrum, puta neruus secundū Gal. non officiale, cuius natura est compositio, & continuitas proprie, & non vnitas, vel continuitas proprie, vt Auer. ponit. Ad hoc autem compositio ipsa mala non est imprimens, & permutans naturam organi sensus tactus iam dictam, cum non sit illi contraria: sicut mala complexio, & solutio, quibus mediantibus res alterans, & soluens imprimunt in illam, & si res imprimēs malam compositionem in membro composito soluat eius compositionem, & sic inducat dolorem, illud tamen nō erit, quia compositione soluat, quæ est eius natura propria, sed vnitatem, & continuitatem, quæ secundū Auer. est propria natura membri consimilis, quod est organum sensus, & sic per accidens faciet. Ex quibus concludendum, cp mala compositio per se nō sit causa doloris, tum quia permutatio dolorē non causat, tum quia ipsa nō imprimit, nec permutat naturam organi sensus per se: cuius permutatio doloris est causa. Per accidens autem mala compositio fit causa eius dupliciter, puta quia sit in eis oppilātio. primo ratione suæ causæ replentis, & oppilantis eius receptaculum atq; viam prohibentis expulsioni, prout spectat ad pēns, quæ potest multipliciter præstare dolorem. Aut quia sit stercus durū, siccum, crassum, & multum, quod extendendo dolorem imprimit: aut humor crassus, viscosus, qui multipliciter, infrigidando, & extendendo inducat dolorem. Aut lapis, aut vermes multi, & crassi, & conglobati, qui extendēdo & pungendo, dolorem inducunt. Aut apostema, quod alterando, & soluēdo dolorē pstat, & sic coarctatoria fit, nō carnosa nec verrucosa, aut attenuatoria: & eoꝝ partes cōstringendo, ac comprimendo dolorem prestans, vt est adiacentia membrorum vicinorū comprimentium, vt splenis, proprie apostemati, et indurati: & similiter hepatis, et lacertorum almirach: aut ventositas circūuoluēdo, et torquendo oppilans, & per cōsequens replendo, & extendendo ipsa faciens dolorem cōsideratione aliarum superfluitatum ex ea retentarum, quæ causa doloris esse possunt. Solutio continui eorum naturam mutans soluendo dolorem facit per se, licet Auer. ostendat contrarium dicens, quòd cum dolor sit sensus nociuus à cōtrario impressore nō sentitur, nisi per complexionem membri naturalem, non integre permutatam: si enim esset integre permutata, non sentiretur. Impressor autem contrarius complexioni naturali erit mala complexio alterans naturalem, vt est mala complexio, seu qualitas non solutio continui, vt dixit Gale. & errans Auic. confirmauit. Cui Falco respondit di. quòd si solutio continui, seu soluens continuitatem inquantū huiusmodi non sit contrarium imprimens in naturalem cōplexionem membri, est tamē imprimens in vnitatem ipsi etiam naturalem: ambæ sunt enim naturales ei secundum

A cum, & proprie vnitas, & complexio, licet secūdum Gal. vna sit cōmunis, & alia propria, & ambæ à se luent, quasi insimul permutatæ: sic enim inuicem in membro consimili sunt coniunctæ, cp mutata vnitate, seu continuitate statim inducitur mala complexio, licet non e conuerso sequatur: & illud quoniam solutionem euacuatio cōmunicat, se quiturq; occursus alterius caloris, & spiritus, qui malæ cōplexionis est causa, quare solutio continui causa per se erit doloris, & maioris q̄ mala complexio: quod etiam sensus declarat, contra quem nulla ratio valet, sicut Gal. et Arist. dixit. Et causa soluens eorum continuū est aliqua ex præ- Quæ interdū in intestinis generat lapis. dictis, puta humor acutus, vel multus, ventositas, vermes & lapis in intestinis generatus, vt recitat Gal. Et vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides crassos, sicut nux, et plus, per anum, nō tam magnos per virgam, cui contulerunt valde melones, & mirum, quia sine dolore, licet in lapide intestinorum minor dolor sit, sicut etiam generatio minor: & illud propter complexionem, amplitudinem membri, & vacuitates eius. A postematis autem

B causę, & modi superius dicta sunt. Causa autē eius ab alijs proueniens ad ipsa, & influens cum cōmunitate non absoluta, & propinqua est, vt cum à superioribus intestinis, & stomacho aliqua prædictarum causarum ad ea peruenit, seu mittitur. Aut remota, cū ab hepate vel splene, aliqua ex illis immittantur eis, vt est plurimū cho. rub. vel nig. Aut à spiritalibus, vt cum eis sanies mittitur ab vlceribus pectoris, & pulmonis per venam magnam extensam supra dorsum mediante hepate, licet illud sit raro. Aut à cerebro, vt in catarrhis, Aut à toto corpore, vt in diarrhæa, & fluxu liquefactiuo, & feb. dissolutiua. Aut propter cōmunitatem absolutam, & est ipsorū compassio ad renes, & vias vrinæ habentes lapides, & stranguriam: aut neruos, vt in spasmo, & tetano: aut ad siphac rupturam cum descendunt in bursam testiculorum. Exterior vero causa,

C est aer frigidus, vel pestilentialis, & ventus septentrionalis, balneatio in aqua frigida, sessio in lapide frigido, & potus aquæ frigidæ, vel veneni alterantis, & corrumpentis, & proprie in ileon, & cibus, & potus, qui sua proprietate habent facere colicam, vt cucur. vua, pira immatura, fructus pontici, & alij recentes. Et potus aquæ frigidæ super ipsos, & cibi ex ponticis, & stipticis, & casus super ventrem, percussio cōtundens, & scindens. Sed specialiter inquirendo, ipsius causa est, quæ vniuscuiusq; speciei eius generalem causam subdiuidit, & specificat prædistinctam: pungitiui enim doloris causa cum sit calida, & acuta, & subtilis, aut erit humor cholericus, aut salsus sua viscosita te eis adhærens, & sua bauracitate mordens, aut sanguis corruptus, aut vermes suis capitibus, aut aculeis ea perforantes, & pungentes, aut vlcus apostematis, aut ventositas coarctata, quæ petendo exitum, perforat & pungit. Et omnium causa quo ad quædam, dicta est, quo ad aliqua, dicetur infra. Et grauatiui cā, cū eius causa sit frigida, crassa, & viscosa in eis aggregata, aut erit humor phlegmaticus, aut sanguis congelatus, aut melancholia, quæ de se do-

D lorem talem faciunt suauem, qui conuersi in ventum exacuunt, & intendunt secundum Gal. Extensiue tortiui, & perforatiui cum eius causa sit ventositas, aut erit ex parte causę efficientis, aut materialis, aut vtriusq;, vt supra de inflatione stomachi dictum est. Et causa materialis, aut est humor crassus, & humidus ex gulositate, & indigestione causatus, aut cibus, qui sua natura multiplicat phlegma, & ventositatem, quare colicam facit, qui tibi supra notus est, & similiter potus, et siccitas stercoris, aut crassitiei causa est, aut ex parte cibi, aut ex parte corporis. Cibi quia fuerit siccus, & paucus. Si ex parte corporis, aut ex causa in intestinis, aut in reliquo corpore. In intestinis, per se, & per accidēs, per se, quia sint calida & sicca naturaliter, vel ex frigiditate extrinseca aeris constringente caliditatem interius, quæ habet facere exiccare, & phlegma crassum condensare in lapidem. Per accidens autem, quia longo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 618 sur 1089

tempore eam retinuerit, & causa est quia sint fortis retentionis, & debilis expulsionis naturaliter, aut ex tempore, aut quia sint debilis sensus, aut ex ęgritudine, vt paralysis, aut ex medicina narcotica sumpta. Si in reliquo corpore, aut in aliquibus membris, aut in totius habitudine. primo modo, vt cum fuerit in lacertis ventris debilitatis in complexione, aut quia non fuerit missa cholera excitans ipsa ad expulsionem propter peccatum in hepate, cysti, & vijs choleræ ad intestina, aut quia multa vrina fuerit prouocata. Inquit enim Hippo. in aphor. multa vrina noctu facta modicum secessum significat. Si in habitudine totius vt quia fuerit corpus inanitum, vel multæ resolutionis manifestę cum sudore: vel occultæ, quia fuerit raræ compositionis, aer calidus, & resoluens, ars coadiuuans, vt laborio sa in aere calido, vt fabrilis, vitrealis, & seruientium in balneo, et in Sole, vt cursorum, ligonizãtium, & remigantiũ, murantium, & aratorum. Et modus communis in euentu colicæ est, vt repleatur primo monoculum intestinum fæce, & phlegmate crasso, & oppiletur quod calefactũ à circunstantium membrorum caliditate, vel approximatione auxiliorum, & conuersum in ventum, & extensum ad inferiora, colicam, & dolorem fortem faciat. Et dum non euacuatur monoculum non sanatur perfecte, immo tunc accidit, vt si fiat clystere, aut euaporatio, agitetur materia in monoculo aggregata, quare duplicatur dolor, sicut accidit etiam in iliaca maxime. Cum enim clystere immittitur, materia in gracilibus contenta, ad quæ non peruenit enema substãtialiter, vt dicit Gal. sed fm virtutẽ agitatur & commouetur, quare dolor augetur. Et quandoq; clystere, & materia mota per ipsum non habens exitum per inferiora, superius expellitur, & cum stercore simul per os emittitur, & est mortale, vt dicit Gal. Et quandoq; in stomachi ore imbibita manet, et facit singultum. Et quemad modum colica, & iliaca ex alijs membris patientibus accidit propter colligantiam vicinitatem ac communitatem, ita ex eo passio, et nocumentum alijs prouenit mẽbris propter cõmunitatem non absolutam, & permutationẽ materiæ ipsius ad stomachum, & proprie iliacæ. Et quãdoq; accidit singultus & vomitus, vt dictum est: quandoq; ad iuncturas dorsi, & aliorum membrorum articulos, ex quibus dolor in eis debilis offuscatus propter colicæ vehemẽtiam, vt dixit Hippo. quę si sit ex materię ipsius multa extensione, malum est, si vero ex permutatione, est bona. Et qñq; fit trãslatio materię, & permutatio ad neruos, et accidit paralysis, & quandoq; ad cerebrũ, & accidit epilepsia, vel melancholia, & tunc proprie cum balneum approximatur ante euacuationem. Et quandoq; propter cõmunitatem absolutam corrumpit hepatis complexionẽ, & accidit hydropisis, et quandoq; cordis, propter vtrãq; communitatem, et accidit tremor eius, & malitia anhelitus, et sudor frigidus, & syncopis, & est malum signum totum. Et ex colica, & iliaca deterior est cuius causa est oppilatio perfecta ex apostemate. Deinde ex ventositate torquente: deinde ex humore, deinde ex fæce.

E

F

G

De signis doloris ventris.

Signa doloris ventris, & intestinorum, quædam sunt rememoratiua, quædam demonstratiua, & quædam prognostica. Rememoratiua sunt quæ rememorant causas eius primitiuas extra corpus, & corpus intrantes ex potibus, & cibis, qui per naturam, & proprietatem habent commouere ipsum, & cõsuetudo etiam eueniendi. Inquit enim Aboa. causa est quæ primo est ex qua prouenit inuentio dispositionis in corpore humano, quæ ex medici rememoratione ac infirmi relatione, & astãtium assertione habetur. Demonstratiua sunt, quæ præsentem dolorem, & species eius declarant, & causas, & generaliter colligũtur ex sensu qui contrarium impressorum subito percipit in varijs partibus ventris vario modo secundum diuersitatem causarum imprimentium ipsum, vt superius dictũ est. Specialiter autem ex signis proprijs distinctiuis inter eas, & proprie inter colicam, & iliacam, oportet colligere

H

illa propter conuenientiam earum, quia error potest accidere inducens periculum ex resolutione virtutis quam important, & proprie iliaca. Vnde dicta est ab antiquis, Domine miserere. Inquit Aboa. dolor fortis resoluit virtutem, & membra à suis operationibus prohibet. Circa quod sciendum, q̃ colica, & iliaca quãquã in causis generalibus cõueniant prænarratis, distinguũtur tamẽ, & differunt in specialitate ipsarum, ac ex eis plurima contingẽtia, necnon & in specie doloris, in quãtitate ipsius, in loco eius, in permutatione illius, in exeuntium diuersitate, ac remediorum iuuamento. In specialitate causarũ, nam iliaca plus accidit ex causis primitiuis, & extrinsecis, & mala cõplexione stomachi, & frigida, & à potu aquę frigidę nõ secundũ necessitatem, & hoc quia gracilia sunt stomacho magis propinqua, & etiam ab apostemate accidenti magis, & ab aere pestilente propter propinquitatem ad cor, ad stomachum, quare permutatur de regione in regionẽ, & de corpore in corpus ad modum pestilentis morbi à tota specie venenorum sumptorum, propter vicinitatẽ gracilium ad stomachum, & propter vehementiam virtutis retentiuæ, quia strictiora: & quia ad retentionem gracilia sunt generata potius quã ad expulsionem. In specie doloris, nam in iliaca dolor est magis oppilatiuus, & tortuosus propter eius strictu̇ram, et pungitiuus, propter choleram missam ad ea. In quãtitate doloris, nam in iliaca dolor est maior secundũ Gal. id est acutior. Intestinũ enim ileon est magis neruosum fm Gal. & magis principalibus propinquũ, quare magis pcipitur, & magis virtutẽ resoluit, quare interpretatus est ab antiquis, Domine miserere, à quo nos tueatur Christus, qui omnium est protector. In loco, nam in iliaca dolor est supra vmbilicum, & in hypochondrijs proprie. In permutatione illius, nam eius materia est maioris permutationis ad membra prædicta propter maiorem vicinitatem ileon ad ipsa, et colligantiam, vnde prę dicta sequuntur incommoda. In exeuntium diuersitate, nam in iliaca egreditur per anum parum, vel nihil, vnde Gal. ileon est cum nihil egreditur, etiam si acutius clysterizetur, sed per vomitum, et illud est phlegmaticum, quãdoq; cholericum rubeum, & qñq; viride æruginosum, vel prasinum magis, & qñ.q; nigrum, & intensum, & plurimum ventosum cum eructuatione, et raro fœtidũ, et sterquilinosum, quòd si accidat, vt emittatur tale per vomitũ nominatur scrophus, alias fœtidus, nã os eructuatio anus, & totum fœtet corpus, est mortale secundũ Gal. Item in iliaca vrina est colorata multum propter dolorem inflammantem acutiorem, & quandoq; propter retentionẽ choleræ non missæ ad gracilia propter oppilationem accidentem in ipsis, quare redit ad canales, & vias vrinę, et tingit. Sudor quoq; in iliaca magis contingit, propter doloris vehementiam in spiritalibus angustiam imprimentem, & est frigidior. In iuuamẽto remediorum, nam in iliaca cum vomitu magis fit iuuamentum, cum clysteribus, minus. In colica vero cæteris æqualiter. Considerabis alia signa, vel accidentia: nam plus accidit ex causa antecedente, & interiori phlegmatica, & ventosa propter frigiditatem crassorum aggregantium illam, & stercore crasso, sicco, et multo quod in eis generatur, & aggregatur, quod expellere nequeunt, ad quod sunt ordinata magis, & dolor est magis grauatiuus, extensiuus, & perforatiuus, ac pungitiuus, ex vermibus ibidem generatis, & multiplicatis, & est maior, quia magis perdurans per longam materiæ rẽtentionem ex ipsorum spissitudine, & carnositate, & sensus eius est infra vmbilicum, & circa pectinem, & est minoris præstationis nocumentorum ad superiora principalia, licet sit maioris permutationis ad iliacam q̃ ecõuerso. Et hoc propter naturã compositionis ipsorum. f. situs, & viarum aptitudinẽ atq; materiæ: colon enim cum sit inferius positum, oppilatione adueniente in eo, materia superfluitatis existẽs morbo, quæ à superioribus prouenit ei nõ potens inferius transire, regurgitat superius ad gracilia, quæ

Iliaca ab antiquis miserere mei nõcabatur.

Vrina in iliaca.

quæ cum ſint ſtricta apte retinetur in eis, ſicq; oppilatur, & iliacam cauſat. Ileon vero cum ſit ſtrictum, quod recipit à ſuperioribus, licet non poſsit infra expellere, illud tamen regurgitando, ſuperius emittitur per os, cum nulla in ter ipſum, & ſtomachum incidat oppilatio. Et, ſiquidem emittatur inferius cum ſit ſubtile, & tranſeat de ſtrictis ad larga non poteſt retinere in eo, vt faciat oppilationem, & colicam, & cum clyſteri, & collyrio in ea egreditur per anum mucilaginoſum, & ſcibaloſum mucilagine inuolutum ſeu infectum, & ſicut vitrum liquefactum, cum ventoſitate egrediens multa, ſonante, quod eſt actu frigidum ſecundùm Gal. & tamen in principio paucum eſt, deinde multiplicatur, nec vomitu egreditur aliquid niſi propter communitatem ad inteſtina, & compaſsionem gracilium ad ea, & ſtomachi ad gracilia. Et vrina in colica rubea, pter dolorem inflammantem magis, quã propter choleræ regurgitationem ad vias vrinæ, & etiam propter cõpaſsionem renum in dolore, quare vrina retinetur diu, & tingitur. Et in colica iuuamentum ex clyſteri, & collyrio maius eſt, quàm in iliaca. Cauſas vero doloris interioris occultas indicantia ſigna per ordinem percontaberis. Nã, ſiquidem cauſa eius fuerit mala complexio frigida inteſtinorum, patiens ſentiet frigiditatem in viſceribus, & iuuatur calidis, frigidis vero triſtatur, dolor erit minor, exeuntia quoque erunt indigeſta, alba, phlegmatica, vel melancholica, & vento admixta. Si vero ſit mala cõpoſitio, puta repletio oppilatio, retentio fæcum, ventoſitatis, et aliarum ſuperfluitatum egredi conſuetarum declarat. Et, ſiquidem oppilatio, ſit ex tortione inteſtinorum, ſignificat ipſam eius euentus ſubitus poſt motum laborioſum, aut ſaltum vehementem, aut caſum, aut percuſsionem, aut luctam, aut tolerantiam ponderis, aut multam ventoſitatem retentam rumpentem, & ſeparantem inteſtinum à meſenterio, & circunuoluentem ipſum, ſicut etiam circũuoluitur in crepatura. Solutio vero continui, ſi cauſa fuerit doloris, & cauſa fuerit exterior, ſenſus & inuentio demonſtrat. Et ſi interior, & ſit tumor acutus, dolor acutus declarat, regimen quoque præcedens, grauedo, pauca ſitis, & inflammatio, exeuntia citrina, vel nigra, ſimilitudo circunſtantiarum, & iuuatur frigidis, & ponticis, calidis vero lædítur, & triſtatur. Si vero fuerit ventoſitas, demõſtrant ipſam præcedens regimen, tenſio, & inflatio, rugitus, & perforatiuus erit dolor, ſic ſi terebello perforarentur inteſtina. Et exeuntia erunt inflata, ſpumoſa, & ſuper natantia, & iuuantur compreſsione, & calefactorio, & prie ſicco, cum cauſa ventoſitatis humida fuerit, & non ſicca. Si vero fuerit eius cauſa, lapidis acutus pungens, & ſcindẽs, erit ibi grauedo, & punctio, & rememoratio eius præcedenti tempore, & alias generati, & educti. Si vero fuerit vlcus apoſtematis præcedere videbis apoſtema, deinde exitũ puris, & ſaniei. Si vero fuerint lumbrici, ſigna lumbricorum inferius poſita tibi demonſtrabunt, & dolor erit pungitiuus. Si vero fuerit apoſtema, ſigna erunt dolor fixus in vno loco cum grauedine plurimum, et inflatio, & tumor ibidem. Et ſiquidem fuerit calidum, dolor erit acutior cum ſe. acuta, & pulſatione, et ſiti vehementi, inflammatio erit, & rubedo in toto corpore, & oculis, licet quandoque appareat frigiditas extremitatum arſura inteſtinorum, adeo q̃ operimenta pati nequeant, & illud proprie cum eſt apoſtema magnum in eis, & eſt malum ſignum, & mortale. Inquit enim Hippoc. in acutis morbis 7. aph. 1. frigiditas extremitatum malum. Et, ſiquidem fuerit cholericum erit grauitas, & pulſatio minor, ſi feb. inflammatio, & mordicatio vehementior, & regimen præcedens deciue ad calidum magis. Si vero fuerit phlegmaticum contraria erunt ſigna, et ſi non ſpecie, ſaltem gradu, & frigiditati atteſtantia. Inquit enim Aboa. minus calidum reſpectu magis calidi dicitur eſſe frigidum. Si autem dolor fuerit propter compaſsionem, & communitatem abſolutam & propinquã, puta ad ſtomachum erit apparens repletio

A & grauedo in ſtomacho, & nauſeatiua ſatietas cum eructatione, & ſingultu atque impotentia euomendi eam. Si vero ad hepar, vel ſplenem, vel immittẽtia choleram, vel melancholiam ſuperfluam, præcedens inflammatio hepatis, vel oppilatio ipſius, & ſplenis craſsities cum circunſtantijs multiplicantibus illos humores tibi indicat, et declarat, et dolor ſecundùm periodos exacerbatur. Similiter & ſi à toto corpore, quod feratur ad regionem, quæ ſecundùm ventrem. Et ſi cholera fuerit, calidis læduntur, frigidis vero, & ponticis iuuantur valde, vt Gale. ait, et expertus ſum, & proprie cum educẽtibus choleram, vel ſanguinem, ad ſanitatem priſtinam reducantur. Si autem ad ſpiritualia, præceſsio ſitis, phthiſis, & vlcerum partiũ pectoris, quorum ſigna premiſſa ſunt ſupra, vbi de eis locuti ſumus, tibi oſtẽdunt. Similiter ſi ad cerebrum, catarrhus antecedens oſtendit. Et ſi ad totum corpus, diarrhæa, & fluxus liquefactiuus antecedet. Sed, ſiquidem fuerit propter compaſsionem, & communitatem abſolutam, vt ad he-
B par, ſplenem, vel mirach apoſtematos ſua craſsitie, et gra uedine comprimentes inteſtina, & oppilantes, ſigna apoſtematum illorum membrorum percipies antecedere. Et ſiquidem ad renes, et vias vrinæ patientes ſtranguriã propter humorem craſſum viſcoſum aggregatum, aut apoſtema, vel lapidem comprimentem, & oppilantem inteſtinum colõ, dolor inteſtinorum ſeu colica fuerit, ſigna erũt humoris calidi dominantis, ex regimine, circunſtantijs, & exeuntibus, collecta, & calidis, & diureticis iuuantur, & feb. ſuperueniente. Inquit enim Hippocra. Quibuſcun- 6 apho. 44.
que ex ſtranguria ileos innaſcitur in. vij. diebus pereunt, ſi non feb. ſuperueniente multa vrina fluxerit. Si vero propter apoſtema, ſigna videbis apoſtematis ipſorum, quæ infra dicentur auxilio Saluatoris. Si autem propter lapidem quem patiuntur renes ad quos compatientia inteſtina craſſa doleant, & colicam patiantur, quod frequenter accidit, ad veram curam expedit ſigna diſtinctiua habere, et propria, quando ipſa colica vera eſt, quia ex inteſti-
C norum propria paſsione accidat: et quando eſt non vera, quia ex compaſsione, aut communitate ad renes lapidem habentes proueniat, et proprie in principio cum tunc ſint occulta, niſi enim habeant, ſtolidus quidem medicus cum curare voluerit non curabit, ſed magis augebit dolorem.

Eſt ergo aduertendum ſecundùm Gale. quòd inter co- Magna eſt differentia inter colicam, & nephreſim.
licam veram, et nephreticam grandis eſt differẽtia quam pertractans Abo. eius interpres ait, quòd differentia talis ex ſex rerum conſideratione accipitur, ex diſpoſitione ſcilicet doloris, ex vicinãtium proprietate, et ex eo, quod cõuenit, et confert, et quod non conuenit, neque confert, et ex diſpoſitione exeuntium, et ex parte vltimę conſecutionis accidentium, & ex parte cauſarum antecedentium, & ſignificationum. Ex diſpoſitione autem doloris, quia diſpoſitio doloris diuerſificatur in eius quantitate, loco, & tempore, et motu. Quantitate vero, quoniam ille qui eſt lapidis eſt paruus, quaſi ſit acus, et colicus eſt magnus. Lo co autem, quia colicus incipit ab inferiori parte dextri la-
D teris, et tendit ad ſuperiorem ſiniſtri propter ſitum colon, et ſplenis, et quando dilatatur, confirmatur in dextro, et ſiniſtro. Et ſm quoſdã non incipit colica niſi à ſiniſtra, ſed illud non eſt verum, nam licet propter eius frigiditatem poſsit eſſe, nos tñ contrarium experti ſumus, præterea eſt ad anteriora, et verſus pectinem decliuior, q̃s ad poſteriora, et renalis incipit à ſuperioribus, et deſcendit paulatim vſq; ad locum vbi confirmatur, et eſt decliuior ad poſteriora. Tempore vero, quoniam renalis ſit fortis hora vacuitatis, colicus vero alleuiat in ea, et ſit fortis in fine ſuo, et antecedit ipſum cum ſumitur aliquid, et colicus incipit ſubito, & in tempore breui, et lapidoſus paulatim, & ſit fortis in fine ſuo, et antecedit ipſum dolor dorſi, et difficultates vrinæ, deinde apparent ſigna, et dolor in colon. Motu autem, qm̃ colicus ad partes mouetur plures, renalis vero figitur. Ex parte autem vicinantium proprioru,

quoniam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 620 sur 1089

quoniã tremor multiplicatur in renibus ambobus,& non partium colon.

Differentia vero accepta ex eo,quod conuenit, & non conuenit eſt,quoniam clyſteria,& exitus ventoſitatis, & ſęcis alleuiant dolorem colicæ, & non alleuiant dolorem renum alleuiatione de qua ſit curandum in pluribus diſpoſitionibus,& medicinæ lapidem frangentes alleuiant dolorem renum & non dolorem colicę. Ex parte autem eius quod egreditur,eſt quoniam in renali non eſt retentio fæcum ventoſitatis,& rugitus ſicut in colica. Ex parte autem vltimæ conſecutionis accidentium, eſt quoniam dolor crurium, & dorſi, & tremor in renali eſt plus,& caſus appetitus,& vomitus conſequens phlegmaticus, & paruitas digeſtionis,& vehementia doloris, & perductio ad ſyncopim,& ſudor frigidus, & iuuamentum cum vomitu,in renali eſt minus. Ex parte autem cauſarum & ſignificationum antecedentium,eſt quoniam aſſumptio ciborum malorum,& aſsiduatio nauſeatiuæ ſatietatis, & retentio fæcis,& ventoſitatis rugitus, & punctio eſt magis præcedens in colica: & vrina arenoſa, & filoſa eſt præcedens in renali. Et cum accidit dolor renum fit primo ſubtilis,& cum apparet in conſueto pati,indicat renalem,deinde fit filoſa ſeu aſpera, in vltimo eſt arenoſa, & eſt bona. Et ſi quidem colica fuerit per compaſsionem ad cerebrum apoſtematum, priuans & auferens ſenſum inteſtinorum quo minus expellant, ſigna apoſtematis cerebri antecedunt, & appoſito collyrio ex acutis non ſentietur, & nec clyſtere impoſitum nec per os ſumptum aliquod acutum faciet declinare ſęces, vt neque porrum, cępe,& piper in aſſellatione ſentiatur. Et quandoque accidit, vt ſit illic fiſtula corrumpens ſenſum. Similiter ſi propter cõpaſsionem ad neruos ſpaſmatos, quare muſculus contrahitur fortiter, & retinet ſuperflua, videbis ſpaſmum, & tetanum in alĳs membris manifeſtis. Si vero accidat colica propter rupturam videbis apparentem rupturam, vel herniam.

Reſtant ſigna ad præſciendum futurum bonũ, vel malum euacuare. Scias ergo,ꝙ cum in eo non eſt retentio ſeu conſtipatio multa,nec dolor vehemẽs, & alleuiatur plurimum quãuis redeat, & inuenit ęger remediũ per exitũ ventoſitatis,& remedia iuuare ſolentia iuuant, eſt ſignificatio bona & incolumis, & proprie ſi ſpiritus bonus exiſtat. Contraria vero ſunt mala. Inquit enim Gal. ſolentia iuuare ſuo tpe ſi non iuuent cum debeant iuuare, eorũ ſignificatio protenditur in malum,proculdubio, ꝙ ſi cũ eis accidat vomitus conſequens,& ſingultus, frigiditas ſudoris,& extremorum, perturbatio rationis & ſubeth, ſpaſmus,& ſyncopis,eſt mortale.

Cura doloris inteſtinorum ſimilis eſt curę aliorũ membrorum quam ſupra in dolore ſtomachi generaliter pertractauimus, differt vero ab alĳs quo ad naturam membri auxilia variantem & modum vtendi eis. Eſt autem in ea intentio duplex generalis ſcilicet,& ſpecialis. Generalis ordinem ponit,& modum,& eſt. Nam, ſiquidem paruus & mediocris dolor ſit,vt ſunt ſpẽs eius de genere neutralitatis ſuperius enarratæ,eius ſanatio eſt vna res tantũ: nam ad cauſæ ablationem oportet tm̃:ſimul enim cauſam & ſymptomata tollemus:non aũt à ſymptomate:ſic enim agendo non intendimus ad ſanitatem, ſed delectationem potius. Inquit enim Gal. Adulatoris eſt largiri ægrotanti intentionem quorum gerit, ponentis delectationem non ſanitatẽ. Si vero eorum dolor fortis ſit magnus, conſuetas operationes impediens, vt eſt colicus & iliacus, eius cura erit quatuor res. Primo enim oportet ad eius mitigationem inſtare,deinde ad cauſæ ablationem. Secundo procedere non econuerſo, ſi enim econuerſo procedamus vita ſimul cum ægritudine priuabimus hominem, vnde Galen.ait. Siniſtri quidem viri opera ſimul cum ægritudine vita priuare hominem. Tertio oportet regimen ordinare. Et quarto accidentium inſurgere poſsibilium correctionem ſubiungere. Quę autem ſint dolorem mitigantia,quę dolorem auferentia,generaliter fuerunt tibi ſupra tradita. Vt autem ad ſpecificationem eorum deuenias ac propriorum, quæ ad dolorem talem inteſtinorum notitiam,præſcire oportet, ꝙ colica & iliaca in tali cura conueniunt & differunt, ſic in cura ipſarum intentio poteſt eſſe communis,& propria. Communis quidem inquantum in cauſis conueniunt pluribus:accidere enim poteſt iliaca ex eiſdem cauſis omnibus ex quibus colica generatur,& proinde medicinas, & regimen in vtraque oportet eſſe eaſdem. Propria vero eſt in eis diuerſa,inquantum ipſa iliaca ex certis proprĳs cauſis accidere poteſt, vel magis à communibus ſibi & colicæ diuerſis ſuperius numeratis. dolor etiam in ea eſt fortior. natura quoque gracilium inteſtinorum à natura craſſorum varia eſt & diuerſa, nec non & accidentia inſurgentia,vt ſuperius eſt mõſtratum, & proinde ſpeciem medicinarum quantitatem ſeu virtutem, locum,& modum vtendi eis à medicinis communibus variare oportet. De mitigãtibus dolorem. Sciendum ergo, ꝙ mitigantia dolorem primam rem complentia communia colicæ, & iliacæ,quędam ſunt,quæ tantum imprimentem cauſam,quę dam ſunt,quę vtranq; cauſam, ſcilicet imprimentem, & percipientem reſpiciunt, & quædam, quæ percipientem tantum. Et prima quidem in ordine ſunt priora,& quædam ſunt ſimplicia,et quędam compoſita. Simplicia ſunt ſupra in dolore ſtomachi numerata. Compoſita vero hic inferius ſubiungentur auxilio Creatoris: propria vero colicæ & iliacæ ac eis ex certa cauſa, cum de ablatione cauſæ vniuſcuiuſque loquemur.& non omittemus mitigantia, quę percipientem cauſam reſpiciunt. ibi etiam ſupra in dolore ſtomachi habuiſti, & infra in dolore iuncturarũ habebis,& ſimplicia & compoſita,& etiam, quę vtraq; tempus quoq; modũ, & locum vtendi eis,quod propriẽ ſm Gal. eſt,cũ dolorоſa, aut calida ſint virtutibus & ſubtilia conſiſtentĳs:tunc enim non ſolum percipientem cauſam ſtupefaciendo auferunt, verumetiam imprimentem obtundendo & inſpiſſando adęquant, eius quoq; dyſcraſiam calidam alterant, & ad temperamentum adducunt. In alĳs vero doloroſis frigidis non conueniunt, cum dolorem fortem talia expectantem non cauſent,& ſi per cõuerſionem in ventoſitatem talem cauſent dolorem, iuuamentum imprimunt non ſine nocumento magno, vſus enim,ait Gale. talium pharmacorum non eſt niſi inſtare ad ſymptoma, augent enim hæc diſpoſitionem hanc, & eam difficile ſolubilem operantur,virtutem debilitando, calorem & ſpiritum obtundendo, & ſuffocando, vel extinguendo, maxime ſi recentia ſint narcotica, & multa, & poros membrorum & inteſtinorum inſpiſſando, proinde rem magni erroris componunt qui talibus pharmacĳs in talibus vtuntur, vt in ſeipſo Cæſar medicus ipſe fecit, niſi caſu quo euitari non poſſunt, vt puta cum talia frigida doloroſa uentoſa fuerint, & perforando fortem indu cant dolorem, ad cuius mitigationem cum alia mitigantia anodina non contulerunt, nec euacuantia, propter reſolutionem vtendum eſt eis, ſed cum modo, vt ſuperius monſtratum eſt.

Specialis autem intentio in cauſę cuiuslibet imprimentis dolorem abſciſsione verſatur, quę recta eſt cura,& ad perfectionem eius neceſſario comprobata, circa quam de inceps ſigillatim per ordinem procedemus, incipiẽtes ab inferioribus cauſis, & pprĳs inteſtinis ipſis exiſtentibus. Si quidem ergo cauſa earum ſit materia frigida phlegmatica alterãs,replens, & oppilãs inteſtina,cura eſt duæ res, digeſtio & euacuatio. Digeſtio aũt fit cum ſubtiliantibus & incidentibus,& poros dilatantibus. Inquit.n. Gal. Secant enim ambo humorum craſsitiem acetoſa & põtica, hæc cum frigiditate,hæc vero cum caliditate. Talia autẽ ſunt ſimplicia & compoſita,quæ infra dicentur opitulante Chriſto. Simplicia vero ſunt anodina ſupra in dolore ſtomachi numerata, & alia magis calida non multum excedentia,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 621 sur 1089

excedentia,& ꝓprie in principio cum materia fuerit multum abundans,cum.n.eam non possunt consumere seu resoluere dissoluendo, in vaporem & ventum conuertunt, & sic dolorem augent imissa & euaporata,vt supra in cura inflationis stomachi dictū fuit. Talia sunt origanū,calamentum,pulegium,hyssopus hortensis,ameos, maiorana,sicla,nemē,meu,enula,gallia,radix peonię,stercus columbinum,& adib,fel tauri,abrotanum,aspaltum, myrrha,scordeon, & asa fœtida,seselis,iris,andacoca,laurus, & baccę eius,anethum,tribuli,nasturcium,muri, ruta,galanga,crocus,& vinū antiquū, aspharagi, & similia,clysterizata & sumpta, simplicia & composita ſm oēm modum ēt exterius applicata per modū emplastri, & alium.

In,pcessu vero cū materia fuerit diminuta, & euacuata,calidiora poteris ministrare ad resolutionem,& cōsumationem reliquæ,qualia sunt,piper,allium,sinapis, çinzi.& similia,abstergētia et riptica.i.radentia & euaporātia. Abstergētia sunt centaurea minor,vrtica,semen eius, asarum,succus blitis,salis spēs & baurach,sulphur,mercurialis,& succus eius, ius gallorum antiquorū, cartamus, & stercus canis,caricæ,& similia, clysterizata & sumpta, & fortiora illis sunt hiera Gal.aloe,polypodium, sagapenum,& alia laxatiua leuia, quæ non agitant, & commouent materiam, & phlegma trahunt ab alīs membris ad intestina,trahendo enim ad ea,dolorem augent. Et ex eis sunt vomitiua,quæ phlegma vomitu soluūt,& sic trahūt ad stomachum,non ad intestina,quæ supra in cura stomachi habuisti,& in libro consolationis medicinarū. Euaporantia sunt interius,& exterius approximanda. Et ex eis est balneum thermarum,& ex aqua marina,vel dulci habente virtutem prædictarum, post prædicta approximatum,& proprie cum prædicta dolorem non sedant, qūq; vero oportet ante approximare,sedat.n.dolorem,prouocat vrinam,& somnum,& causam maturat si cibus sit, siue humor. Inquit Abo.est autem cum balneum cibum in digestum digerit,& humorem crudum maturat,etiā acutum si ex aqua dulci,& tepida fiat,simplici ſm Galen. Ex proprijs est petroleum inunctum,vel ceratum, quod scripsimus capitulo de cyclamine,& frictio cum manu vncta ex oleis calidis, sicut anethino,de lilio, de spica,de castoreo, & alīs supra in stomacho dictis, & dolore iunctarum,si superponantur,quæ caliditatem conseruent,& augeāt,vt est pellis vulpis, & proprie sacculi ex pulueribus, spongia & subarum est bonum in ventre, & sapo, semen raphani,& aqua multum calida etiam sumpta, quæ colicam resoluit & splenem. Sed oportet, ꝙ sint multoties hæc & prædicta reiterata, donec multitudo materiæ tota sit euacuata, sint cum intermissione spatij, donec natura confortetur, & materia digeratur per approximata euacuantia. Quod si prædicta euacuantia non sufficerint præ multitudine crassitie, & viscositate materię, non est malum si confortetur cum alīs, quæ materiam educant cum virtute,& proprie in iliaca, & si trahant ab alīs ad intestina cito, & non retineant cū sua tarda & debili operatione in eis,vt est agaricum in frigida,& aloe in calida. Confortetur ergo cum colocynthide, & speciebus gummorum, & in calida cū diagridio rectificato, & alīs facile & cito soluentibus appropriatis,quæ in libro consolationis medicinarum sufficientius habuisti. Sint tamen,si sufficit,quātitatis paucæ,sic enim soluendo, si quod nocumentum ex tractione humorum ad ipsa afferant, non durabit, sed cito transeundo iuuamentum ilico maius sequetur. Et proinde talia per inferius posita,& clysterizata in colico sunt meliora,q̄ per os sumpta, & ꝓprie si aliquam antiquam, vel nouam ægritudinem patiantur. Euacuāt enim à crassis proprie intestinis,nec à toto corpore trahunt ad ea rem de qua sit curandum,nec debilitant sicut illa. Ideoque in clysteribus stādum, nec per os aliquid ex illis sumendum, nisi ab alīs membris,et toto corpore aliquid influat ipsis,

A vt infra dicetur auxilio Saluatoris, quo casu ad cautelam fæcum,& scibalorum euacuationem oportet prēmittere, vt infra dicetur. Vomitus quoque,et vomentia locum in ea non habent,nisi cum à stomacho, & à superioribus intestinis aliquid ad ipsa crassa mittatur, quod declarat grauitas supra vmbilicum, & nausea, aliter autem non cum à vilibus traherentur ad nobilia,quod est maxime vetitū. In iliaca vero ægros oportet,ꝙ talia sumant per os, & ꝓprie vomitiua, primo enim educunt à gracilibus cum sint stomacho associata, deinde clysteria imponantur ad fæcū eductionem, & humorum inferius tractionem, quamuis commode non educantur,quòd si non sufficiat, per os, & fortiora sumantur simplicia, & composita, quæ infra ponemus,& proprie cum ab alīs influat illis, vt dictum est. Tempus autem clysterizandi,& propinandi solutiua vētris est cum cibus iam digestus in stomacho fuerit, ne aliquid crudum trahatur ad intestina per clysteria, ne quoque medicina solutiua ventris efficiatur vomitiua,natura
B enim stomachi grauata cibo superueniente pharmaco solutiuo magis grauatur, & molestatur, quare ad vtriusque euacuationem antequam descendat,vomitu incitatur, ex quo ipsa valde deīcitur à dolore præcedēte defecta, quod in re vitæ valde timorosum est. Et quia prædicta sunt acuta, & inflammantia maxime cum corpora ex dolore sunt calefacta,ne læsio eorum ad principalia trāseat, & fumus proprie,cum clysterizata,seu bibita non soluant,vel si soluant non inferius, sed per os, & ileon proprie,oportet,vt principalia custodiantur cum frigidis, & stipticis aromaticis,puta cerebrum cum oxirodino,cor cum rosis,sandalis,spodio,et camphora epithematis. Hepar cum eisdem, & stomachus cū oleo masticino,vel de cydonio,vel myrtino,& pauca mastice superaspersa. Quod,si sitim patiātur,melius est tolerare,si possibile est,quòd si non,parum dabis ex granatis dulcibus,vel iulep cum aqua calida, iuuat enim talis potus cū cito penetret,& humectet. Quod si clysterizata non soluant, iuuentur per inferius cum col-
C lyrijs, & per superius cum humidis mollificantibus maturantibus, & abstergentibus,vt est ius galli simplex,vel compositum, & deinde cum stipticis, & ponticis parum sumptis,& etiam calida proprie. Si vero causa eius fuerit stercus crassum durum, & siccum in intestinis interclusum,cura est duæ res. Prima est mollificatio duritiei, & siccitatis ipsius. Secunda ipsius mollificati euacuatio.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata. Interius autem per os sumendo iura pinguia carnium, & proprie gallinarum siue gallorū simplicia, & composita, vt supra in antidotario nostro diximus species oleorum, scilicet sisaminū, violarū,& amygdalarum nisi adsit fe. tunc enim loco eius dabis in potu aquam hordei,vel prunorum,febesten,& iuiubarū, tamarindorum,et lenientium, et aliorum fructuum frigidorū, & herbarum,vt maluæ,violæ,siclæ,atriplicis,et spinaciorum,mucilagines fœnugręci,spyllij,et dactylorum,ſm ꝙ
D necessitas te vocabit. Et ex,ꝓprijs, et expertis est mel cassiæ fistulæ sumptum,et clysterizatum,complent.n.vtranque,sed oportet, vt post horum sumptionem moueantur fortiter,vt descendant detenta, et fæces faciant descendere detinētes,et clysteria,si oportet,deinde cum prędictis. Exterius emplastra,et vnctiones,et fomētationes ex prędictis, et frictio tractatiua ventris cum manibus, et oleis prænarratis. Secundam rem complent prædicta drimia riptica, et solutiua clysterizata proprie, uel ꝙ os sumpta, prout dispositio exigit, sed ad perfectam curam,et in via præuisionis à recidiua oportet,vt causa siccitatis,et indurationis fæcum auferatur omnino. Si ergo causa siccitatis eius fuerit cibus siccus, et paucus, cibetur cum prædictis herbis cum carnibus coctis pinguibus, et iuribus ipsarum. Aut ante cibum præmittantur fructus maturi lubrici non ventosi,vt caricę,pruna, et persica sicca,deinde

multiplicentur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 622 sur 1089

multiplicentur cibi nutrimenti multi noti. Si vero multa caliditas ſtomachi & inteſtinorum deſiccans, & condenſans ſit, prædictis oportet vtaris recentibus, & frigidioribus & lactucis, ſpinacijs, atriplicibus, blitis, ſolatro, portulacis, mucilagine pſyllij, & melone indo. Et cibes eũ gelea & aqua hordei potabis eum infrigidata, vino lympha to cum ipſa. Si autem cauſa fuerit fortitudo retentionis, & debilitas expulſionis inteſtinorũ, miniſtrabis p̃dicta lubrica quibus admiſcebis aliqua acuta moleſtantia, ut porum, cępas, ficlam, & allia cum multo ſale. Et ſi cum debilitate ſenſus fuerit, miniſtretur in ſolutione eius hiera, & agaricus, hiera Hermetis, & pilulæ de ſagapeno. Et cõfortabis deinde naturam & ſpiritũ cum theriace & mitridato diamarte odoricon & ſagenea. Et cibabis eos carnibus laudabilibus. Similiter ſi fuerit ex debilitate in lacertis vẽtris. Si autem illud ſit, quia cholera, vt conſueuit, non mittatur ad inteſtina, corrigatur oppilatio hepatis & pori cyſtis, vt ſuperius in hepate dictum eſt.

Si vero ſiccitas fæcum ex multa prouocata vrina fuerit, extrahe fæces cum prædictis, deindę miniſtra ea, quæ minorant vrinam non cum retentione ventris, vt ſunt çarur, bdellium, mechium, excorticatæ lentes & põtica, quę per ſe faciunt, ſed, quæ minorando vrinam, leniunt naturam, vt ſunt dactyli, paſſulæ dulces, penidij, caſsia, & ſimilia, quæ illud per accidens operantur. Si quoque ex raritate, & reſolutione corporis illud accidat, prohibeatur reſolutio & ſudor, prout ſupra in cura cordis diximus. Et cibetur craſsis, & viſcoſis quantum poterit tolerare, & exponaẽ ventis & irrorationibus frigidis, & quietibus & ab artibus laborioſis abſtineat conſuetis. Similiter autem ſi ex lapide fuerit dolor cauſatus prædictis humidis & lubricis ac abſtergentibus corrigatur & educatur, quibus admiſcenda ſunt aliqua ex frãgentibus lapidem in renibus, & veſica, ſi enim in remotioribus lapidem frangunt, multo magis in propinquioribus inteſtinis. Sed, ſi ex vermibus, cum interficientibus & educentibus prout infra in cura eorum dicemus. Porro ſi ex ventoſitate intercluſa, & perforante, cum extenuantibus interius et exterius approximatis procedes prout ſupra in cura inflationis ſtomachi, hepatis, atque ſplenis plenius dictum eſt. Si vero ex ventoſitate torquente inteſtinum, cura erit, vt ſituetur ſuperius in loco temperato, & manibus inunctis cum oleo de enula, vel nardino, vel caſtoreo fricetur venter leuiter, & cum tactu ſubtili adęquãte inteſtina, & reducente ipſa ad ſitum & ſtatum priſtinum, deinde extenuantia, & reſoluentia miniſtrentur prædicta ſuperius, & inferius cum clyſteri, quod cruribus eleuatis, et compreſsione ſuaui manus repellatur ad ſuperiora, vt perueniat ad gracilia inteſtina, deinde ventoſetur locus, & propinetur oleum de cherua cum vino albo, vel rutaceum loco eius, et vngatur ex eis dorſum, & reſtringanẽ crura fortiter valde. Quod ſi cauſa fuerit humor melancholicus (licet raro contingat) educatur cum proprijs clyſterizatis, vt ſunt ſtechas, polypodiũ, epithymũ, cortices radicũ mori, borago, bugloſſa, & ſuccus earũ cũ diaboriginato & diabuglooſoat, & diaſcene. Et ſumptis, vt eſt decoctio epithymi, pilulæ de lapide lazuli, & lapide armeno, & collyrijs factis ex eis iuueẽ, venter quoque & ſplen euaporetur ex armel, ſtęchade, origano, & chamæmela in aceto decoctis, & proprie cum à ſplene influit iſtis. Et ſiquidem ſanguis congelatus fuerit euacuetur cum diſſoluentibus & educẽtibus prout in ſtomacho diximus. Si autem ſit apoſtema cauſa eius, ſtudebis curare apoſtema ſm diuerſitatem ſpecierum eius, put ſupra in ſtomacho diximus, & ſi contingit plurimum q̃ prædictæ cauſæ ſimul conueniant in caliditate doloris. Quare oportet, vt prædictis ſimul medicinas cõmiſceas, vel nunc vnam, nũc aliam miniſtrabis. Et quoque ſi ex ruptura, & deſcenſu inteſtinorũ in oſcheum dolor cauſetur, cura erit duę res. Prima eſt inteſtina ad locum, ppriũ reducere. Fit autem cum mollificantibus cataplaſmatibus deinde cum eleuatiõe crurium ac manuum compreſsione ſuaui repellente ſuperius. Secunda eſt rupturam regere cum ligaturis, & conſolidantibus emplaſtris, & per os etiam miniſtratis. Et ſiquidem cauſa eius fuerit ſolutio continui inteſtinorum & fuerit ex cauſa exteriori, puta vulnere, & percuſsione ſcindente, ſi penetret uſque ad uacuum ipſorum eſt mortale. Et maxime ſi in gracilibus fuerit. Inquit enim Hippocra. Si inteſtinorum incidatur aliquod gracilium, non conglutinatur nec conſolidatur, ſi uero non pertranſeat in profundum, cum ſtipticis, & conglutinantibus regatur, quæ infra dicentur ſectione ſecunda. Et ſi fuerit vlcus, mundificare oportet primum, deinde conſolidare. Si autem à cauſa interiori fuerit, puta ab humore acuto pungente actu & ſoluente effuſo, & collecto in inteſtinis, tũc dolor erit non de genere colicę, vel iliacæ veræ, ſed mendoſæ, & proprie eſt de genere pũctionis, & erit dolor pungens, in cuius cura excitatur, ex eo ſcilicet, quòd ipſorum inteſtinorum dolor plurimum ex cauſa frigida prouenit humoroſa, & ventoſa, ac ſęcum conſtipatione quibus calida approximata, vt prædictum eſt, iuuamentum præſtare conſueuerunt, & frigida nocumentum. Proinde procedunt ad eius curam communiter ſtolidi, & improuidi medici cum calidis, & aperientibus, ex quibus dolor exaſperatur & acuitur, cum ex eis talis humor ſubtilietur & inflammetur ac bulliat, currat que ad inteſtina effrenus, & trahatur, & proprie cum ab hepate & cyſti fellis, vel toto corpore influat illis. Recta itaque cura eſt, vt talis humoris complexio adæquetur, & obtundatur eius acuitas, & ſubtilitas inſpiſſetur, & conſtipentur viæ per quas influit. Confortentur inteſtina & educatur quod fluxit, & hoc primum cum rectificatione regiminis, & conuerſione ipſius ad frigidum, & humidum quod eſt notum. Et cum frigidis humidis lenientibus etiam clyſterizatis prius, & ſumptis deinde. Et proprie in colica, qualia ſunt violæ, maluæ, iuiubæ, pruna, ſebeſten, furfur, fœnugræcũ, & ficla clyſterizata cum oleo violato, & zuccharo violato, & caſsia fiſtu. Et ſumantur pruna perforata cum acu, & infuſa cũ iuleb chryſomila, & perſica, caſsia fiſtula, tamarindi, tereniabin, aqua fructuum, & ſyrupus violatus, vel de ſucco roſa. cum aqua hordei & granatorum muzorum. Deinde pontica nota, quæ comprimendo effuſam humiditatem exprimãt & educant, & influentem ab hepate, cyſti, vel toto corpore compeſcendo retineant, quo caſu hepar, cyſtis, & totum corpus rectificetur, prout in cura icteritiæ diximus. Clyſteribus quoque addantur oleum omphacinum, vel roſa. ſuccus portulacæ, aqua ſumach, virgæ paſtoris, ſpodium, & adeps hirci, & ſimilium, vt anatis, & gallinæ. Et ſi materia imbibita fuerit, adminiſtrabis cum eis hieram, & ſcamoneam cum pilulis de aloe. Et ſi expediat admiſcebis illis ſtupefacientia & proprie theriacen nouam, quoniam confert cauſæ imprimenti, & percipienti, vt ſupra dictum eſt. Et ſiquidem ſuperius petens impetũ faciat ad os ſtomachi, vomitus prouocetur ſi facile ſit, ſi vero nõ, inferius trahaẽ clyſteribus, frictionibus extremorũ, & ligaturis doloroſis, fomẽtis mordẽtibus, & vẽtoſis.

Siquidem humor talis falſus fuerit miniſtrabis cum illis ſubtiliantia & abſtergentia qualia ſunt carthamus, ſuccus alubleb, & ficlæ, & baurach, & ſal in quãtitate, ſuperius vero ficlam decoctam & almuri, cappares quoq; cõditos cum ſale & aceto, & hierę admiſcebis agaricũ & colocynthidẽ, & ſimilia. Stercus quoq; adibdabis quod eſt huic ægritudini proprium, ſit autem in vino diſſolutum, & inunctum cum oleo nardino, & ſuſpenſum in collo etiam cum filo de lana animalis quod lupus comedit, & ſit illud qũ comedit oſſa, & illud eſt albũ, & in rubis inuenitur ſuſpenſum. Ex eis eſt cornu cerui aduſtum cũ vino in potu ſumptum quoniã ſedat ſtatim. Si vero cauſa eius fuerit

In materia melancholica Clyſteria.

Medicinæ.

E F G H

6.apho.24.

fuerit acutus cibus, vel potus, prouocetur vomitus cum aqua tepida, & oleo ſiſamino, vel butyro, et ppineē lac, cō uertatur quoque regimen ad frigidum & vnctuoſum.

Quod ſi cauſa eius fuerit ſanies à ſpiritualium vlceribus miſſa, cura eſt duæ res. Prima eſt mundificatio ſaniei cum clyſteribus prædictis abſterſiuis proprie. Secunda eſt, vt vlcera ſpiritualium medſcentur, prout ſupra in prima ſectione dictum eſt. Si vero humor à cerebro miſſus, cura eius erit cura catarrhi, quam ſuperius diximus. Si vero à toto corpore, vt in diarrhœa, & ſimilibus, cura erit cura diarrhœe, & fluxus liquefactiui, de quibus ſubſequēter dicemus auxilio Spiritusſancti. Si vero compreſsio ex vicinis apoſtematis, vt hepatis, ſplenis, & lacertorum almirach, cura eſt cura apoſtematis illorū membrorū, quæ ſuperius dicta eſt. Secunda eſt mundificatio, et cōfortatio intestinorum. Si vero cauſa doloris fuerit cōpaſsio ad renes lapidem habentes, cura erit duę res. Prima erit cura lapidis renum quam infra ponemus. Secunda eſt mūdificare inteſtina à ſuperfluis, & confortare, ne debilitate retineāt B ſuperflua, & colicam veram & propriam incurrant. Si vero paſsio eius ſit compaſsio ad cerebrum apoſtematū, & neruos patiētes ſpaſmum, vel tetanum, cura erit cura apatis cerebri quam prēmiſimus, & etiā ſpaſmi. Si uero à cauſa exteriori accidat, quæ plurimū eſt iliacę, vt puta mala complexione frigida, & pura, impreſſa à potu, vel balneo aquę frigidę, vento ſeptentrionali, vel ſeſsione in lapide frigido, cura erit duæ res. Prima eſt, vt auferatur cauſa. Secunda eſt, vt calefiant inteſtina per cibos, et medicinas calidas intus, & extra, & per omnem modum approximatas, prout in cura malæ complexionis frigidæ ſtomachi diximus. Si vero ab aere peſtilente accidat. Cura eius eſt, quam ſupra in cura ægritudinum cordis diximus. Similiter ſi à veneno ſumpto cura eſt quam ibidem p̄diximus. Si vero fiat à cibis ſtipticis, & ponticis proprie tamen habentibus colicam commouere, aut cauſare, cura erit illos educere cum lubricis, & prouocatione vomitus, & pro-
Regimē curatiuum. prie in iliaca. Regimen autem ordinandum eſt duplex. C vnum eſt curatiuum, aliud præſeruatiuum. Curatiuū eſt, vt regantur in aere temperate calido, ne fortitudine doloris, & calore aeris reſoluantur. Exercitentur pedibus, vel manibus, vel reuolutionibus in ſtratu quātū poſsibile eſt, & dormiant deinde quantum oportet proprie poſt ſolutionem ventris, & ſupra inanitionem niſi à cauſa calida fuerit, abſtineant vero & ſitiant quantum tolerare valent donec repletio corrigatur, & proprie ſi à frigida cauſa fuerit & ventoſa, & tunc ſufficit eis ius cicerum, & gallorum antiquorum, & panis furfuraceus ſiccus cum alijs, & vinum antiquum, & aliquod ex extenuantibus ventoſitatem. Gal. vero ait, q̄ operariorum quidam cum ſentiebat colicum dolorem, cingebat ſe non prius cinctus. Comedebat autem cum pane allia, nullam derelinquens conſuetam geſtionem, bibebat autem per totam diem nihil, ad veſperum vero meracius, deinde dormiebat per totā nōctem, mane vero ſurgebat omnino indolorabilis. Sic ergo alendi ſunt niſi ad reſolutionem perducantur propter D doloris vehementiā, et euacuationem, et proprie in iliaca. Tūc enim oportet, vt cibus ſit facilis digeſtionis, & boni nutrimēti, lenitiuus, lubricus, et abſterſiuus, ſicut eſt aqua carnis diſſolutæ, vel diſtillatæ, & colatæ, & proprie colūborum iuuenum non pinguium, & gallorum iuuenum, vitelli ouorum ſorbilium, medullæ diſſolutæ in iure, vel vino, & quandoque oportet in iure eorum, ut ponat̄ carthamus & alubleb, ſemē vrticæ, & polypodium, turbith, vel ſcamonea diſſoluta prout inuitat neceſsitas. Et condire cibaria cū porro, allio, & ſale, & ſpeciebus, puta cinnamomo, zinzi. origano, pipere, cimino, & aniſo. Et ex fructibus concedantur caricæ, paſſę dulces, & cappares conditi cum aceto. Et ex oleribus ruta, ſicla, ſinapis, vitent vero craſſa, viſcoſa, frigida, ſtiptica, cōſtipantia, & uentoſa.

A Si uero à cauſa calida fuerit, quies eſt magis conueniens, & ſomnus ſupra repletionē, necnon plurima abſtinentia, & cibus humidus leniens, & lubricus frigidus, ut eſt ius herbarum, & fructuum prædictorum ſupra in cura pungitiui doloris, & potus aquæ hordei. Vitent uero ſtiptica & pōtica, niſi cum cauſa illa influat inteſtinis ex alio, tunc enim ibi competunt, vt ſuperius dictum eſt. Et cibus difficile corruptibilis, ut factus ex condro in aqua decocto immiſsis granis malorum granatorum, ſicut Gale. oſtendit. Et potus etiam frigidus non veri frigoris, ſi ſiticuloſus, & hora æſtatis fuerit. Sed ius galli decrepiti negatur omnino, inanitio eſt communis, & quotidiana cum proprijs, repletio eſt nociua, & retentio ſęcis & uentoſitatis petentiū exitum. Animæ uero accidentia per ſe nocent generaliter omni, ex omni cauſa inquantum naturam extermināt, & debilitant. Per accidens autem conferunt inquantum naturam inflammant, & infrigidant, & diſtrahunt à dolore. Specialiter autem conferūt, vt ira & indignatio in eo, qui eſt ex cauſa frigida, gaudium, uel triſtitia, & timor in eo, q̄ eſt ex calida. Si uero ab hepate fuerit, regatur ſicut in apoſtemate ſtomachi dictum fuit. Regimen uero prę uiſuum infra ponemus auxiliante Chriſto. Circa correctionem vltimo accidentium inſurgentium eſt inſtandum ſecundum diuerſitatem ipſorum, quorum vniuſcuiuſque quæres curationem ī proprijs capitulis, vbi de eis dictum eſt, vel infra dicetur.

Poſitis ingenijs curationis ad dolorem ventris, & ſpeciebus eius, atq; numeratis ſimplicibus medicinis quibus compleri habent & debent, ad ſubiunctionem medicinarum compoſitarum deueniemus, quibus valeant ubi ſimplices non ſufficerent per ſe compleri. Sciendum ergo, quòd ex eis quædam ſunt enemata, quædam collyria, quædam vomitiuæ, quædam ſyrupi, quædam electaria, quædam trochiſci, quædam potiones, quædam pilulæ, quædam emplaſtra, quædam euaporationes, quædam vnctiones, quædam balnea, quædam olea, & quædam ventoſæ. Et ex enematibus, quædam ſunt ad frigidam & C phlegmaticam ex quibus eſt, quod digerit & eſt. ℞. florū chamæmeli, meliloti, abſinthij, parietariæ, calamenti, origani, maluæ, ana. M. i. fœnugręci, ſeminis lini, ana. ʒ. i. caricarum. x. hyſſopi. ʒ. i. cimini, aniſi, fœniculi, ana. ʒ. ſ. furfuris partem. i. bulliant in aqua fontis, & in tribus partibus particularibus diſſoluantur mellis communis vnc. ij. olei anetini vnc. ij. ſalis communis, quod ſufficit. Oportet autem, vt forma clyſteris ſit ſecundū meliorem modū, & eſt, vt foramē eius cannę ſit ita largum, vt cito inijciat̄, et quantitas eius ſecundùm quantitatem corporis, & ętatis, ſimiliter & enema, & ſit calidum in hoc caſu, tepidum in alio non frigidum. Tempus eſt dictum ſuperius, vt cū iam digeſtus fuerit cibus, et pertranſierit, & eſt ſecundùm Gale. poſt ſex horas ſumptionis ipſius & plus. Sitq; modus iniectionis ſuauis. Ad hoc igitur cānellæ clyſteris inūgatur oleo dulci, & impellatur enema cū expreſsione continua, vt aer non ſimul impellatur cum eo, & ſuaui in colica, forti, in iliaca. Sitq; corpus ſupra genua & inclinato capite ſituatū. Et quandoq; oportet eleuare crura, vt ad ſuperiora melius impellatur. Sitq; ſituatus infirmus ſupra ventrem in colica vera & iliaca, ſupra renes, & dorſum in colica non vera, & nephretica, vel ſupra latus patiens. Deinde venter manibus fricetur & moueatur, & quādiutius poteſt toleretur, deinde vero emittatur, q̄ ſi nō exeat, collyrio iuuetur, q̄ ſi nō ſuffert, repetatur clyſtere, cui addatur plus ſalis, vt excitet expulſiuam. Et q̄nq; oportet admiſcere calidiora aliqua ex prædictis, quæ magis expediunt. Aliud ſolutiuum ex inuentione noſtra. ℞. mercurialis, aſari, ſtechadis maluæ, chamæmeli, ablinthij, & naſturcij, vrticæ, parietariæ, centaureæ minoris, rutæ ficæ. ana. M. i. polypodij. ʒ. ij. aniſi, ſeminis aneti, ana. ʒ. ſ. cartami, colocynthidis, panis porcini, ana. ʒ. i. bulliant in

Clyſtere ad colicam.

aqua

aqua fontis, & in partes diſſoluantur mellis communis. ʒ. ij. caſsiæ fiſtulæ. ʒ. i. hieræpicræ. ʒ. ʒ. baurach. ʒ. i. olei de been. ʒ. i. educit enim phlegma & ventoſitatem, & ſedat dolorem colicæ, & iliacæ & ſanat: ſi Chriſtus voluerit.

Aliud. ℞. baurach. ʒ. i. tere & diſſolue in aqua rutę, vel oleo eius, & clyſteriza, expertum eſt. Aliud. ℞. aſari, cē taureæ, rutæ ſiccæ, & ſeminis eius, añ. M. i. bulliāt in oleo antiquo cum colocynthidis pulpa. ʒ. ſ. & clyſterizetur. Et quandoque additur hiera quando materia eſt in rugis inteſtinorū & tunicis intercluſa & inuiſcata, educit enim eam facile. Aliud Gal. ad colicam ventoſam. R e. ſemi. apij, anethi, dauci, rutæ, & ciperi, ana. ʒ. i. bulliant in oleo antiquo, vel ſubtilis ſubſtantiæ. Deinde colentur & in co latura diſſoluantur adipis anatis, vel anſeris, vel gallinæ liquefactæ. ʒ. ij. & immitte: ſedat enim dolorem, ꝙ ſi non ſedauerit, rurſus immittendum eſt idem, ꝙ ſi non ſedetur, iterum adde illi caſtorei pulueriçati. ʒ. i. Et ſi cum hoc non ſedetur, adde opij. ʒ. ſ. Et quandoq; cum ſolo oleo rutaceo clyſterizantur. Et quandoq; admiſcetur baccæ lauri. ʒ. i.

Aliud Serapionis laxatiuum humoris phlegmatici. ℞. chamęmeli, haſce, violarum ſiccarum, ſebeſten, ficuum, ſeminis lini, alteæ, ana partem. i. decoquantur in lib. iij. aquæ donec remaneant lib. i. &. ſ. & coletur. Et fundantur ſuper eam olei myrtini. ʒ. ij. ſalis. ʒ. ij. baurach. ʒ. ſ. muri, & zucchari, ana. ʒ. ij. & clyſterizetur cū eo tepido. valet ad colicam cū febre acuta, cuius natura eſt ſicca. Et cū phlegma ex alijs influit, illis adde macem.

Aliud ad dolorem colicæ frigidum abſq; febre miſceatur colocynthidis cum prędictis rebus. ʒ. ſ. Deinde decoquantur & colentur. deinde ſumatur caſtorei auř. ſ. & colocynthidis tritę. ʒ. i. & quarta, centaureę. ʒ. ij. mellis. ʒ. ij. ſalis triti. ʒ. ij. baurach. ʒ. ſ. clyſterizetur cum eo tepido. Et ex hominibus ſunt qui addunt ſagapenū, bdellium, armoniacum, & oppopanacum. Aliud ad colicā ex vermibus. R eci. centaureæ minoris, agarici, abſinthij, carui, granorum lupinorum in quantitate conuenienti, diſſoluā tur, fellis taurini vnc. ſ. olei amygdalarum amararum, & baurach, quod ſufficit. Et clyſterizetur præcedente clyſteri ex lacte, vel ex hydromelle, & aliqui addunt hierā.

Aliud ad colicam phlegmaticam ex retentione fæcis. ℞. origani, ſtœchadis, aſari, centaureæ, maluæ, alteę, ſeminis lini, ana partem. i. aniſi, fœniculi, carui, ſeminis rutæ, ana. ʒ. ſ. olei amygdalarum dulcium, baurach, & ſalis cōmunis, quod ſufficit, mellis violati. ʒ. i. & clyſterizetur. Et ſunt aliqui qui addunt ſuccum ſiclæ, & proprie cum phlegma à capite profluit inteſtinis. Et deinde, ſi oportet ſupponatur cum collyrio de pane porcino. Aliud abſterſiuum in aqua maris bulliant furfuris frumenti pars. i. ireos, ariſtolochiæ rotundæ, caricarum, ana. ʒ. i. ſtercoris columborum, ſtercoris canis comedentis oſſa, ana. ʒ. ij. diſſoluantur in aqua prædictorum, terebenthinæ, & baurach, ana. ʒ. ij. mellis rubei. ʒ. i. olei de been. ʒ. i. et fiat clyſtere deinde ſi expediat ſupponatur cū radice brioniæ.

Aliud ad frigidam colicam abſque materia. ℞. olei antiqui ſimplicis ſm Gale. & eo temperato cum adipe anatis fiat clyſtere, calefacit enim & non trahit. Et quandoq; miſcetur cum alchitram. ʒ. ij. Et quandoq; bulliant in eo abrotani, calamenti, pulegij, ſambuci, haſce, anethi, radicis lilij, ana. ʒ. i. & clyſterizetur. Et aliqui faciunt prędicta in vino vinoſo antiquo bullire. Et aliqui clyſterizant ſolum cum oleo ſambucino, vel de raphano. Et calefiat ſæpe venter cum panno calido. Et quandoq; clyſterizatur fimus columbinus, & proprius canis cum ſucco chamæmeli. Aliud ad colicam ex ſiccitate. ℞. extrema animaliumhumidorum, vt capita & pedes agnorum, hedorū, & arietum iuuenum, & bulliant in aqua, & in parte diſſoluantur olei ſiſamini, vel amygdalarum dulcium, & clyſterizentur. Et aliqui cum iure gallinarum pinguium, & aliqui cum lacte aſinæ clyſterizant, humectant, & im-

E pinguant. Aliud Raſis ad colicam calidam ex infuſiōe choleræ ad inteſtina. ℞. olei roſa. vnc. ij. & diſſoluantur in aqua decoctionis violarum & clyſteriza. Et accipe oleū citoniorum, & cum aqua violarum, & ſumach miſce, & ſuperadde ſpodij drach. ij. & clyſteriza, & ſi quod influit fuerit phlegmaticum, ſuperadde macem, myrrhā, & charabe loco illorum. Aliūd ad colicam ex apoſtemate frigido. ℞. olei laurini vnc. i. olei de oliuis partes. ij. adipis anſeris partem. i. clyſteriza. Eſt enim mirabile ſecundum Abo. Et conſequenter adhibe emplaſtra facta ex abrotano, & aneto, ſchinātho, & meliloto, & reliquis quibus curatur tale apoſtema. Aliud Iſaac ad frigidam phlegmaticam & ventoſam. ℞. chamæmeli, anethi, ana vnc. i. ſ. cē taureæ, liquiritiæ, ſeminis lini, & fœnugręci, ana drachm. x. apij, ameos, calamenti, meu, croci hortenſis, ana drach. ij. caricarum octo, coquātur in aqua, & in partes tres mittes mellis vnc. i. obſomogare olei oliuarum, ſiſameleon, ana drach. i. ſambucini, lenticuleon, ana drach. ſ. nitri. ʒ. i.

F Et fiat clyſtere.

Et ex eis, quæ valde conferunt eſt emplaſtrum de abrotano factum cum aſpalto. Et emplaſtrum noſtrum factū de granis lauri. Ad colicam autem melancholicam clyſterizatur polypodium cum ſale indo & epithymo, boragine, bugloſſa & melle. Et ex collyrijs eſt collyrium Almanſoris. ℞. ſalis, drach. ij. colocynthidis, ſcamoneæ, ana drach. i. & ſ. mellis, quod ſufficit, decoquantur vſque ad ſpiſsitudinem decentem. & fiant inde collyria. Collyriu ad colicā.

Aliud ex radice brioniæ, & radice panis porcini inunctis cum oleo anethino. Et valet ad frigidam phlegmaticam ex fęce. Aliud ex litio. ℞. litij drach. i. myrrhę, ſtoracis calamitæ, opij, thuris, ana drach. i. croci. ϑ. ſ. Cōfice cum ſucco arnogloſſę, & impoſitum teneatur per horam. ſedat dolorem, ſtringit materiam, & dormire facit.

Aliud quod diſſoluit ventoſitatem. ℞. cimini, foliorū viridis rutę, ana. M. i. burchormarien, & eſt radix piretri, vel mali terrę drach. ij. nitri drach. v. pulueriçentur, & cō

G ficiantur cum melle, & coquantur ad ſpiſsitudinem. Et fiant collyria, & vngantur oleo de ruta, vel nardino, vel de cherua, & immittantur cum oportet.

Aliud Aboa. ℞. ſtercoris porcini, ſalis gemmę, & baurach, ana drach. v. terantur & miſceantur cum melle vnc. ij. & coquantur ad ſpiſsitudinem, & inungantur oleo, & immittantur. Confectio ſuppoſitorij, quæ ſoluit ventrem: conteritur enim & proijcitur in clyſteri ſolutiuo, & nominatur ſuppoſitorium album à Raſi. R eci. baccarū. drach. x. colocynthidis, nitri, bdelij, ſagapeni, ana drach. v. ſcamoneæ drach. ij. ſ. & fiat collyrium ex eis.

Aliud Aboa. Conteratur ruta cum aqua mellis donec fiat ſicut illud de quo fit linimentum, et ponatur medietas ipſius de cimino, & quarta pars de nitro, & ſumatur glans longitudinis. vij. digitorum, vel fiat ex oleo rutaceo cum caſtoreo, & melle felle vaccino, & baurach, ana aure. ſ. ſagapeni, bdellij, colocynthidis, & alteæ, ana drachm. iij. et fiat ex eis glans. valet ad phlegmaticam & ventoſam.

H Vomitiuum bonum ad iliacam frigidam, vinum Græcum ſimplex, vel fianum ſimplex, vel ſclauū ſicut eſt, vel calidum, vel aqua cepæ narciſsi, ſeminis raparum, vel raphani ma. ſimplex, vel cum aceto ſcillæ, & vinum infuſionis aſari per noctem ante, & aqua nucis vomicæ, vel in fuſionis hellebori albi. Aliud ad colicam ſumatur aqua decoctionis atiriplicis. Et bibatur ſola, vel cum aceto, & oleo violato. Aliud ad ventoſam. R eci. carui, ſeminis anethi, & rutæ, bulliant in aqua, & tepida cum oleo de neriden, vel de enula ſumatur. Aliud vomitiuum, & eſt Raſis, & eſt forte. ℞. tartari, nucis vomicę, nigellę, ſeminis raphani, & anethi, ana ęqualiter, ſalis indi, baurach, ana partem. ſ. doſis drach. iij. cum tepida. Et quandoque additur in ea drach. iij. de condiſi. Syrupus conferens colicæ, & iliacæ phlegmaticę & ventoſæ. ℞. calamenti, origani, Vomitiu ad colicā

Syrupi colicam. iliacam.

gani,hyſſopi hortenſis,ſampſuchi, ana.M.i.ſiſeleos,aniſi,fœniculi,carui,ſeminis apĩ, raphani,ana drachm.ſ.radicis enulæ.ʒ.ſ.ireos.ʒ.ſ.meu,ſu,aniſi,acori,añ.ʒ.ſ.ſchinanthi,ſeminis vrticæ,ana.ʒ.ſ.florum roriſmarini,boraginis,& bugloſſæ,ana.ℨ.i.mellis communis diſpumati lib.ĩ.aceti ſcillitici.ʒ.iiĩ.in pecia bulliant zinzibe.galangæ,gar.ana drachm.ĩ.ſpicę drachm.i.Et quandoque ſufficit ſyrupus ex melle ſcillitico cum geleniabin,ana.ʒ.i. cum aqua aniſi,& fœniculi. Idem operatur ſyrupus de hyſſopo & calamento, quorum deſcriptiones poſuimus in antidotario noſtro. Syrupus conferens colicæ,& ilia cæ calidis. ℞.endiuiæ lupu.lactucarum,portulacarum, trifolĩ,cimarũ rubi,chryſolocannæ,acetoſellæ,ana.M.i. prunorum,ſebeſten,iuiubarum,ana drachm.xxx.liquiritiæ,violarum & roſa.ana.ʒ.i.zucchari lib.i.ſucci citonio rum,& aquę ro.ana.ʒ.iĩ.in pecia rara bulliant,ſpodĩ ſandali vtriuſque,ana drachm.ĩ. ſucci granatorum muzorũ drachm.iĩ. Et quandoque ſufficit ſyrupus violatus ſimplex, vel de ſucco violarum, & proprie cum volueris ſoluere materiam iam collectam. Syrupus ad colicam nõ veram,quæ eſt ex lapide renum. Reci.chamedryos,chamepityos,ſenationum,et cretanorum marinorum,parietariæ,capil.ven.os mundi,calendulæ,ſcolopendriæ,cum radice endiuiæ, cum radice cicoreæ, hepaticæ, bugloſſæ, acrimoniæ,ſiclę,pentaphylli,filipendulæ,ana.M.i.quinque radicum communium,ana drachm.i.liquiritiæ,maluarum,ſeminis violarum,florum boraginis,acori,enulæ, radicum iridis,radicũ cardonis,& arundinis, ſaxifragiæ, milĩ,ſolĩ,ana vnc.i.ſileris,aniſi, fœniculi, ſe.apĩ,ameos, cordumeni, petroſelini, macedonici, aſari, meu,ſchinanthi,ana.ʒ.ſ.caricas.x.ſeminis vrticæ,radicis raphani,ana vnc.i.ſeminis aſparagi, bruſci , caſsiæ lignea, ana vnc.ſ. prunorum,ſebeſten,añ.xxx.ſeminum communium, cicerum nigrorum,ana.ʒ.iiĩ.ſeminum lactucarum, portulacæ,ſcariolæ,ana vnc.ſ.hordei mun. partẽ.i.gummi, dragacanthi,lapidis iudaici, lapidis qui inuenitur in ſpongia marina,ana vnc.i.medullæ oſſium ceraſorum, betonicæ, ana vnc.i.ariſtolochiæ longæ,& rotundæ,ana drachm.ĩ. alchechengi vnc.ſ.paſſularum enucleatarum zucch.añ. hib.ĩ.mellis roſati.lib.ſ.ſucci capil.vene. ſucci ſcabioſæ, ſucci vrticarum paruarum depuratarum , ana lib.ſ.aceti vnc.iiĩ.& ſit ſcillitic um. Et quandoque additur,cum volueris quod laxet,hermodactylorum,& corti. radicis celſi,ana vnc.ĩ.polypodĩ vnc.iiĩ.Et aromatizetur cum cinamo.cubebe,& ſpica.

Electaria. Electaria, ad colicam frigidam, diacalamentũ,diambra. Et fortius eſt diatrion. Et ad ventoſam diagalanga, confectio de ſeminibus. Et fortius eſt diaciminum & theriaca antiqua,& ſimilia. Ad eam, quæ eſt ex conſtipatione facit diacaſsia fiſtulatum,& diaprunis,& valent etiam ad colicam calidam,& diarodon & triſandalum,quorum deſcriptionem ſupra habuiſti in antidotario noſtro.

Trochiſcos ex prædictis ſimplicibus poſſes etiam conficere eligendo propria tuæ intentioni. Similiter & potiones ad maturationem & reſolutionem naturæ per vomitum,vel feceſſum , & plures in antidotario noſtro eligere poteris ad hanc ęgritudinem , ſi volueris . Ex pilulis ad colicam frigidam phlegmaticã ſunt pilulæ de ſagapeno, de ſarcocolla, de opopanaco, pilulæ fœtidæ noſtræ, pilulæ de euforbio , de colocynthide. Pilulæ de quatuor rebus expertiſsimæ.Reci.colocynthidæ, ſagapeni, ſalis gẽmæ,diagridĩ cocti,ana partes æquales,terantur & conficiantur cum ſucco porri,à drach.i.vſq; ad.ĩ. Pilulæ ad colicam.

Ad idem. Reci.hieræ magnæ & proprie logodion & colocynthidis,& benedicta,& iuſtinum,ad nephreticam filantropos . Ad colicam calidam , & cholericam, pilulæ de hiera Gal.de rhabarbaro.℞.pulueres hieræ Gale. drach.ĩ.agarici,rhabarbari,ana.ℨ.ĩ. vel diagridĩ cocti. Informẽtur pilulę cum ſucco roſarum. Et pilulę noſtræ quas in noſtro poſuimus antidotario, quæ valent ad febres cholericas,& ægritudines de genere cholerę citrinę, & ſanguinis ad melancholiam. Pilulę de colocynthide, de lapide armeno,& de lapide lazuli.

Et ex emplaſtris ad colicam , & iliacam frigidã eſt emplaſtrum de granis lauri,& de alĩs,& relatum ad Andromachum , & relatum ad Heraſiſtratum,& ſinapiſmum, & relatum ad Andromachum cauterizans vbi oportet. Et emplaſtrum ad cholericam eligas ex eis,quę dicta ſunt in cura icteritiæ. Et ex prędictis ſimplicibus componere poteris, prout oportet. Et ſimiliter vnctiones & cerota. Et ex euaporationibus quædam ſunt humidæ, vt ſunt ex ſpongĩs,filtro,cotto, vel lana,et infuſis in aqua decoctionis prædictorum anodinorum. Et quandoque impletur ex ea vas æneum,vter, vel veſica, & applicatur ventri & hypochõdrĩs.Et quandoque bulliunt extenuantia vento ſitatem . Et quãdoq; faciunt faccelli ex quibus quidã ſunt ſicci,quidam ex ſale,& milio,vel panico fiunt,nec valent niſi in materia humida & ventoſa , & quandoque ex parietaria in vino cocta. Et quidam ſunt temperati , vt qui fiunt ex chamæmelo,abſinthio,& ſe.lini,& quidã ex alĩs puta ſe.lini,fœnugręco, radice alteę, violarũ,malua,chamęmelo,meliloto,& proprie in colica nephretica cũ bullierint in aqua,& vino,& applicentur ſupra renes. Et balnea quoq;,& olea,quę ad frigidam,ſunt oleum anethinũ, de abrotano , de lilio,quod habet virtutem theriacę,oleũ onſacinum,& vltimum eſt oleum apoſtolorum. Et ad vẽ roſam oleum rutaceum,nardinum,& de enula,& de cheri ua , ad vtranque. Ad calidam oleum ro. & violarum,& de ſe.melonum,& de ſcorpionibus ad nephreticam inunctum ſupra renes. Et ad vtranque ſcilicet verã & nephreticam,& oleum de piperibus . Ventoſæ quoque debent eſſe magnę cum multa flamma & ſint de vitro,vel cornu, vel de argilla.

Empla. Euaporationes.

Clyſtere educens phlegma craſſum & ventoſitatem,ſi Chriſto placuerit. ℞.rubeæ. M.i.ſcordeon.ʒ.ĩ.cimini. aniſi, ana.ʒ.i.baccarum lauri.ʒ.ſ.aſæ fœtidæ.ʒ.ĩ.mellis & ſalis,ana.ʒ.i.bulliant in oleo antiquo , vel vino veteri, & fiat clyſtere. Vnctio ex butyro confecto cum puluere colocynthidis ſupra vmbilicum ſoluit ventrem , & curat colicam,ſi Deo placuerit. Clyſtere benedictum pro nobilibus cum ſuauitate educens phlegma , & melancholicum humorem, reſoluit omnem vẽtoſitatem & ſanat colicam. ℞.aniſi triti , polypodĩ triti,ana.ʒ.ĩ.bulliant cum aqua lactis caprarũ lib.v. & diſſolue hieræpicræ.ʒ.i.mellis.ʒ.ĩ.ſalis.ʒ.i.olei vio.fac cum reiteratione ſi oporteat. Regimen præſeruatiuum à colica,& ileon,cum apparent ſigna repletionis,& inceptionis ex tortione dolore leuiter & punctiõe, oportet vt interdicatur repletio, & iniungatur abſtinentia,& euacuatio cum vomitu , & fluxu ventris,cum clyſteribus prędiſtinctis.deinde cum aliquo ſolutiuo leui,deinde ſi expediat cum forti pręmiſſa digeſtione cum appropriatis vnicuiq; cauſę replenti. Et ex digeſtuis bonis in via præſeruationis ad colicam veram & iliacam,& etiam nõ veram, ſeu nephreticam eſt ſm Iudeum belzamen de thymo , vt ſumatur quolibet mane coclear vnum huius pulueris cum vino albo ſubtili. ℞. ſe. anethi fœniculi apĩ , fœnugræci, ana.ʒ.i.ſ.ſchinanthi.ʒ.v. Item aliud,fiat vinum ex trifolio , vel pentaphylon , vel betonica,& gramine contritis,et poſitis in vegete cum vinum in vindemĩs ebullit , de quo ſumatur medius cyathus ante cibum cum puluere ęedoarię. Et ex ſolutiuis leuibus eſt talis tragea experta, ẽt ſi ſit cũ febre vera & mendoſa.educit enim humores craſſos qui ſunt cauſa vtriuſq; , & ẽt calculos. ℞.turbith boni, hermodactyli , ana.ʒ.i.eſulæ.ʒ.ſ. piperis longi,çinzibe.ſpicę,ana.ʒ.i.macropiperis. ʒ.i.croci.ʒ.ſ.ſeminis leuiſtici,granorũ ſolis,ſeminis geniſtæ, faxifragiæ , ana.ʒ.ĩ.medullę carthami.ʒ.i.zucchari, quantũ ſufficit,de qua ſumatur coclear vnum in mẽſe, & deſuper bibatur parum aquæ tepidæ . Et ſunt qui addunt caudas grillorũ,cicadarum,& cineres ſcorpionũ , & cãtharidarũ Clyſtere ad colicam.

Aliud clyſtere nobile.

Puluis bonus ad colicam.

Tragea ꝓ pſeruatiõe colicæ.

in

in hyeme,& in frigidis circunſtantiſ. Aeſtate vero, & in calidis non addantur: ſed ſumatur loco eius mel caſsiæ fiſtulæ cum aqua liquiritiæ ſeruato bono regimine. Et eſt vt in principio cibi, vel parum ante ſumat aquam cicerũ nigrorum cum ſemine melonis. deinde ſumat ſubtiliantia & incidentia, & à contrariſ abſtineat. Item ſumat poſt cibum trageam confortatiuam digeſtionis, & reſolutiuã ventoſitatis, quæ eſt. ℞. gar. inciſorum. vnc. ſ. galangæ. ʒ. ſ. çinçibe. ʒ. i. granorum paradiſi. ʒ. iiſ. aniſi, fœniculi, ana ʒ. iiſ. liquiritię. ʒ. ſ. ſeminum melonum mundatorũ. ʒ. iiſ. vinum eius ſit ſubtile vinoſum.

De cura vermiũ & medicinis eorũ. Cap. 2.

QVia curam vermium exiſtentium vna ex cauſis colicæ, vt patuit præcedenti capitulo, reſeruauimus, vt loqueremur de ea latius, eoꝝ genera, cauſas, ſigna, & medicamina inueſtigandum propria, cum ſint accidentium plurium horrendorum & mortiferorum: ideo de ea ad præſens loquemur prout miniſtrabit gratia Saluatoris. Sciendum igitur, quòd ſecũdũ Gal. vermium tria ſunt genera ſcilicet lumbrici rotũdi, aſcarides ſubtiles parui, & tertium genus eſt eorum, qui latiuocantur & cucurbitini, producentes ſemina ad modum ſeminis cucurbitæ cæteris longiores, vtpote alternatim ſibi continuantes ad modũ chordellæ ſeu zagarellæ, ſicut ſenſus declarat. Cauſa autem in generatione ipſorum triplex eſt, materialis, localis, & efficiens. Materialis eſt humiditas inſipida alba & viſcoſa in vnum condenſabilis et cõpactibilis, & talis eſt phlegma non cholera rubea, nec nigra, licet effundantur ad inteſtina cum ſint ſiccæ, diſpartibilis ſubſtantiæ, non condenſabilis bene, & nimis calidæ, vel frigidæ, ſaporis contrarij generationi, & conſeruationi ipſorum, ut quia amari, uel acetoſi valde quibus nocantur, coloris diſsimilis quia citrini, vel nigri, non etiam ſanguinis licet ſit conueniens propter ſaporem, quia dulcis eſt, ad inteſtinorum tamen vacuum nõ effunditur, ſed à natura ſtricte in venis, ut theſaurus conſeruatur exiſtẽs proportionalis, & neceſſarius generationi, nutrimento, et augmento membrorum radicalium, & carniformium quibus in colore eſt ſimilis non ſicut vermibus. Localis eſt inteſtinorum vacuitas in qua ipſa materia phlegmatis, vt ſuperflua: quia ex digeſtione, & ciborum malitia & regiminis in alijs aggregatur, cuius conſideratione eorum generatio in ætatibus omnibus eſt communis, & in tempore proportionali eſt magis, in qua qui manet, & conſeruatur præ frigiditate, & circunuolutione ipſorum ab eius adhærente viſcoſitate, & præ debilitate caloris ipſorum ibi manens non regulata corrumpitur, & putreſcit, & ſic calorem accendit: quia cum nequeat eam conſumere eius humiditatem reſoluit, & craſſum condenſatum dimittit: nec rectificat, ſicut ignis materiam luti putridi ſibi ſubiectam, quam conſumere nequit. rectificat conſumendo humiditatem, vel minuendo, & craſſum relinquendo lapideum, ſic ipſam rectificat condenſando, & cum influentia conſtellationis, cooperante natura corporis formam, & figuram vermium imprimit ĩ illam ad hũc finẽ, vt materiam putreſcibilem in id quod minus eſt conuertat, & reſiduum putredinis naturaliter in inteſtinis aggregandæ conſumat ſe paſcendo ex illa cuius caloris conſideratione, vt diſponentis ipſi efficienti cauſæ. dixit Hippocra. in aphoriſ. Eos maxime in ſenioribus, ideſt in procedentibus vltra ætatem dentium plantatiuam generari. Ex quibus iam cauſa efficiens nota eſt, & eſt triplex, diſponens vt eſt calor putredinalis, operans vt natura, perficiens vt cœleſtis influentia, prout Ariſtot. dixit ſic enim eſt videre in animalibus exterioribus mũdi, quæ non generantur ex ſemine, vt ſunt muſcæ, crabrones qui ex ſtercore bouis, & veſpæ, quæ ex carnibus generantur equorum corruptis, cum enim calefiunt à calore ſolari in ipſas agente, & nequeat ipſas conſumere, depurantur, & condenſantur in vnum, & natura cœleſtis corporis ſcilicet conſtellatio, formam, & figuram talium vermium diuerſorum ſecundùm diuerſitatem materiæ, & aptitudinis eius ad eos imprimit. vnde Ariſtot. dixit propter melius. quòd enim ex putrida tali materia generentur tales vermes ſiue talia animalia, melius eſt quàm dimittantur ſecundùm ſuam putredinem puram, & vt reſiduum eius, & aliæ congregandæ putredines conſumantur, ſumptæ & conuerſæ in nutrimentum eorum, exiſtẽtes in aere, terra, & aquis, multiſcꝫ modis nociuæ hominibus, melius eſt cꝫ permaneãt ſic. Sed contra hoc eſt, quod ſequitur. Natura enim ſi quod melius eſt agit & minus malum aget, ſed minus malum eſt, quòd tale phlegma putrefactum in concauo inteſtinorum remaneat, quæ ſunt vt dictum eſt, deputata collectioni putredinis, & expulſiõi ipſius, cholera ruꝫ coadiuuante & ex ordinatiõe naturę infuſa in ea ad illud, quàm quod talia uermium genera procreentur. Et cum ſuperius dictum ſit, quòd plurium & horrendorum accidentium frequẽter ſint cauſa & mortis, quod equidem nõ ſunt cum in quantitate fuerit moderata, tunc enim ſolum iuuamentum quod poſitum eſt faciunt abſque nocumento, vt ſupra de anatomia inteſtinorum eſt dictum. Sed ſi quantitate ſuperfluant continua, vel diſcreta, accidentia inducent plura, & etiam mortem frequenter vt ſtatim dicetur. Nec obſtat, quod ibi dictum eſt, quòd cholera inteſtina habeat expurgare: quia illud eſt nõ ſemper, & tũc quando generantur ipſi, cum tunc occultetur cholera, & phlegma abundet in eis, quo etiam porus obſtruitur mittens choleram ad inteſtina. Et ex accidentibus eorũm horrendis eſt quod eſt, quia in loco in quo generantur ipſi, cũ tunc occultetur cholera, ſcilicet in inteſtinis, faciunt accidere colicam & iliacam, vt ſupra dictum eſt, ſic locum generationis eorum nutrimenti & augmenti conſeruationis principaliter pungendo contra naturam offendunt, et tũc maxime cum feb. aderit, cum enim conſumat eorum materiam nutrimenti, inflammet eos, & choleram ſuper eos effundat, ad furiam & motum in quęrẽdo cibum incitat, & circũuoluti in inteſtinis, & acuiliter pungant, & quandoque profundius tendunt fugiendo, donec inteſtina, mirach uentris perforent, & cutem, ut exeant inde ſicut multi dixerunt, licet ſit raro, vel incredibile, & conſequenter ſubrapiendo cibum, fames generatur canina, & quãdoqꝫ boliſmus, et caſus virtutis ori ſtomachi propter aſcenſum eorũ ad ipſum, & tunc qñqꝫ vomitu expellũtur, quod eſt abominabile ualde, & qñqꝫ infrigidant extrema, et qñqꝫ per cõpaſsionẽ, & pp vtraſcꝫ diſpõnes prædictas, tremor cordis magnus. Et pp eleuationẽ fumorum ad caput gñatur ex eis epilepſia & ſtupor, quæ maxime in hora cõmotionis inſurgũt, quæ eſt de ſero, & hora ſomni, tũc. n. quæ rendo cibũ ſtomachũ aſcẽdũt, & ſuperiora, et ſic talia accidẽtia cauſant, quorũ generũ diuerſitas à diuerſitate cauſæ materialis, & localis procedit. Materia. n. ipſoꝝ phlegmatica, aut eſt viſcoſa valde inſeparabilis, aut parũ, aut mediocriter, aut prima exiſtente in ſuperioribus inteſtinis. ſ. gracilibus ſeu ileo & ieiuno, qñqꝫ generãtur longiſsimi dicti cucurbitini ex ea, quæ eſt parum viſcoſa adhęrente recto & fœcibus corruptis & ſchibalatis commixta generãtur rotundi aſcarides ſubtiles & parui, ex media generant lumbrici de genere longorum exiſtentes, quia qñqꝫ ſecundùm palmum, vel cubitum prolongati apparẽt in mediſ inteſtinis ſcilicet colo & orbo. Et eorum deteriores ſunt lati, alijs longiores cum ex materia putrida vehementioris adherentię generentur. Et in loco ſuperioribus principalibus ſituent magis, ppinquo. Et minus nociui ſunt parui aſcarides & ſubtiles ad modum ariſtæ cum à ſuperioribus principalibus ſint magis remoti propinqui ano, vt facilius expellantur, licet ex materia magis corrupta. Quapp ſi dimittant diutius vt augmẽtent & aſcẽdãt ſuperius magis fiẽt nociui, cũ ex magis putrida materia procreent. Sed lũbrici medĳ ſunt in malitia & cũ diu retineant omnes

Vermiũ gene. triplex.

Cauſa gñationis vermium triplex.

Cauſa vermium effectiua triplex.

Accña vermes inſeq̃tia.

Qũo epilepſia.

nes febrem præ eorum corruptione accendunt, & augent.

Signa. Et vermes quidem sua habent iudicia. Cum enim exeunt antequam morbidi fiant, vel cum in febribus acutis exeunt vermes viui, significant virtutis expulsiuæ potentiam, & est signum bonum: cum vero mortui, malum, quoniam ibi multam caliditatem mortificantem eos demonstrant, & siquidem puri exeant mali sunt, cum materiæ putrefactæ inobedientis multiplicationem ostendant. Sed cum fuerint permisti fæcibus, boni sunt, & proprie cum in declinatione emittantur, vel fine status non in tem

In prognoſticis. poribus præsentibus morbi. vnde Hippocra. inquit, bonum est si lumbricos admixtos habuit, scilicet stercus intestinis stomacho, & corpori manifestant, à quo stomacho si vomitu exeant, horribilis est, & malus cum malos humores in stomacho esse portendant, si generentur ibidem, vel si causa quærendi cibum ascendãt, naturam impotentem repellere eos demonstrant.

Signa vermium quædam sunt communia omni eorum generi, quædam sunt vnicuiq; propria. Communium autem quædam sunt signa sumpta ex his, quæ sequuntur accidentibus immediate ipsos generatos, vt est mordicatio, punctio inteſtinorum, & grauitas percepta, & commotio, quæ immediate eos generatos sequuntur, vt dictum est. verum non sunt certa, ex eo, quòd talia ex humoribus cholericis ibi retentis fieri possunt, vt supra de dolore intestinorum dictum est. Quædam sunt sumpta ex his, quæ mediate sequuntur cum nocumentum eorum extenditur ad superiora membra, scilicet stomachũ, cor, & cerebrũ. Et illa sunt, quæ dicta sunt supra. Ex quibus sunt, quòd strident dentes, & abstergunt labia semper. Et cum dormiunt, accidit eis masticatio habens vicissitudines ex eo, quòd comestio eorum illa hora cõmouet imaginatiuam, quæ imperat motiuæ, vt moueat genas ad masticandum, ac si comederet simili modo. Et hęc minus sunt certa, cum ex alijs causis possint accidere, quæ sunt notæ. Quædam sunt talia signa ex antecedentibus ipsorum generationem sumpta, & talia sunt, quoniam præcesserit paucitas, & corruptio digestiõis, gulositas, et appetitus multus, et assiduatio ciborum phlegmaticorum, & corruptibilium habentinm generare ipsos proprie, vt lac, caseus, & frumentum, & similia. Et hæc etiam non sunt necessaria: nõ enim necessarium est, quòd ex prædictis lumbrici generentur, & vermes. Alia vero sunt ex essentialibus sumpta, quæ concomitantia dici possunt, vt sunt ipsorum euacuatio, & apparitio exitus eorum per vomitum, vel secessum, verumtamen eorum euacuatio non est semper, sed cum iam quasi victi sunt à natura, vt critice, vel symptomatice expellantur, quare oportet alia certiora quærere, quibus à principio cognoscantur, & certa, vel prædicta certificare. Certificantur autem si omnia simul coniungantur, vel saltem fient vnitati magis propinqua, impossibilis enim est certa interiorum quorundam cognitio, vt Gal. ait, sed coniecturalis possibilis. Cum ergo consideraueris, quòd escæ facientes ad eorum generationem præcesserunt, & antecedentia, & sequentia sensibilia accidentia, quę sunt dicta, eos coniecturabis adesse. Et cum in exeuntibus apparebunt vermes per vomitum vel secessum, eorum certificabis cognitionem. Hæc enim est doctrina medicorum principis Gal. seruanda in dictis, et dicendis omnibus causis, et ægritudinibus cognoscendis occultis, quorum signa non sunt inseparabilia, non perdurantia, neque certa per seipsa distincta.

Signorum vero propriorum, quędam sunt longis propria magis, vt sunt commotio oris stomachi, mordicatio ipsius cum punctione, & grauedine, & humore ibi percepto, quandoque casus appetitus, & difficultas transglutionis, nocumentum ex cibo, & lubricitas, & fluxus saliuæ, & quandoque nocent pulmoni, & cordi propter vicinitatem suam, vnde accidit tussis, & tremor cordis, & diuersitates pulsus, & somnus, et excitatio non secundum ordinem, et cum pigritia, & accidit pruritus, & intuitus, & palpitatio, & apertio oculorum cum declinatione ad clausionem, et accidit eis, vt nunc rubeant, nunc vero offuscentur: et quandoque tenduntur eorum ventres, et fiunt hydropici: et quandoq; superueniunt fluxus ventris, lumbricis vero, & rotundis appetitus secundum plurimum multiplicatur, quoniam elongantur à stomacho, quare non nocent ipsi. Et rapiunt cibum, & commouentur in tempore famis motu forti nocente, & debilitante virtutem. Et sunt cum punctione, et grauedine incidente in eo, quod sequitur vmbilicum. Paruos autem significat pruritus ani, & inseparabilitas commotionis apud ipsum. Et inuenit habens eos grauitatem sub hypochondrijs suis, et dorso. Et exitus vniuscuiusq; generis rectificat cognitionem cuiusque.

Cura vermium est quatuor res. Prima est regimen. Si enim causa prima generationis ipsorum est malitia regiminis in cibis, & in potibus, & in alijs diminuendo, & corrumpendo digestionem, multiplicans phlegma, quod est crassum, frigidum, humidum, et viscosum, ergo si cura ordinata, est, quòd prius oporteat causam abscindere, primum erit in cura regimen emendare. Secunda est ipsorum interfectio, vt facile educantur, nisi enim interficiantur euacuationi non obedient: viui enim tenentur in intestinis, et adhærent secundum dispositionem cuius dissolutio est difficilis. Tertia est eorum euacuatio, si neque eos mortuos, neq; viuos natura expellat: non enim oportet, vt eorum prolongetur statio in ventre post mortem, ne inferat vapor eorum nocumentum venenosum principalibus membris. Quarta est accidentium correctio.

Primam rem complent rectificatio regiminis in cibis, & potibus sumptis secundum cõtrarietatem escæ, et prout digestioni complendę oportet, vt sint cibi subtiles, facilis digestionis, et boni chymi, qui non corrumpantur, calidi, & sicci, nec viscosi, immo sit in eis absterſio qua educantur, & interficientes natura, vel proprietate, vel sint ex interficientibus, & absterſiuis, vel eis admisti, quales sunt aquæ cicerum, & cicera comesta infusa in aceto, postquã abstinuerunt per medium diem, folia caulium, oliuæ salitæ ante cibum cum ruta comestæ, panes furfuracei, cum carui confecti, aniso, vel fœniculo, vel cimino, carnes columborum, passerum, & aliarum cum decoctione mentæ, vel salsamento facto ex ea, pane asso, & aceto forti, & potus aquæ falsæ simplicis, vel commistæ vino austero, vel forti aceto, vel aquæ dulcis cum cimino in ea decocto, aniso, vel fœniculo, vel gramine, & alijs sit ordinatio congruens confortationi digestionis, & perfectionis ipsius, prout supra in cura stomachi dictum est.

Cibi.

Interficientia vermes.

Secundam rem complent medicinæ interficientes vermes, quarum quędam sunt cõmunes omnibus generibus, quædam sunt propriæ. Et cõmunium quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam propriæ.

Communes omnibus simplices, & calidæ sunt peruenientes ad gradum tertium nisi sit cum eis feb. vel apostema, & sunt amari saporis, acuti, et contrariantes qualitate, et sapore illis, quæ magis diligũt ipsi, quæ sunt dulcia, et vnctuosa, qualia sunt macis in multo vsu, nux indica antiquata, & comesta, et nasturcium, et semen apij, sunt ambæ fortes in interficiendo omnem vermẽ, et sisymbrium, hasce, carui, cappar, aqua lupinorum, & ipsi amari, chalcanthum, drach. i. cum melle sumptum, ziniar, lactuca, anisi, et nigella, & si super sumen vngatur radix enulę exicata, & sumpta, auř. ij. perfica, & folia eorum emplastrata sumini, & oleum eorum, & menta, petroleon causa licinio immixtum, et proprie ascaridibus. Farach, cum syrupo de melle, myrrha decocta in oleo bibitur ad omnes. Chalamentum syluestre, chitran, & costus cum ponun-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 628 sur 1089

tur in clysteri, scea, radix chameleon interficit vermes, et proprie albi, prasium, cordumeni, grana ademestæ. Et credo quòd sunt grana, quæ non est diu, quòd habita sunt in vsu, anisum, fœniculũ, ciminum, asarum, chamepitys, pulegium, origanum, abrotanum, sicut et absinthium. Hæ medicinæ interficiunt omnes acuitate, & sua qualitate, et amaritudine, et à proprietate longos: et ascarides aliquæ ex eis, vt puta polium, allium, proprie chitram mini stratum in clysteribus, et epithematum, costus amarus, et lancis mirabilis est, asiniar, et succus persici.

Communes simplices frigidæ, et paucæ caliditatis interficientes, sunt semen coriandri bibitum tribus diebus cum rob, et lac acetosum cum semine apij bibitum, vel syrupo acetoso, et decoctio sausel, et spina ęgyptiaca, et sunt absq; plurima caliditate, & semen atriplicis, cortex radicis mori, & rubus, & decoctio arborum granati acetosi, & muzi, & aqua decoctionis radicum eius, & succus arnoglossæ, aut ipsa sicca, & sumach dissolutum in aqua, est mirabile, si cum eis sit fluxus, & hypocisthis, & lutum sigillatum cum vino, est mirabile, vel indicum, vt dicetur, et est magis mirabile semen portulacæ, cum multum sumitur in interficiendo vermes. Endiuia amara, tribuli, vermicularis, myrtus, & apium aceto conditum, & acetum ipsum in hora somni secundum aliquam sui quantitatem statim est conueniens: quæ enim sunt non qualitatis, et saporis excedentis à proprietate sunt interficientes illos cum non illud agant à qualitate. Et aliquæ ex ipsis frigidis sunt interficientes latos, vt est serratura salicis, coriandrum, endiuia amara cum bibitur cum lacte acetoso, aut syrupo acetoso, aut aqua calida. Compositæ vero interficientes omnes sunt, sicut theriaca magna, & confectio de centonica.

Documentum. Hæ sunt medicinæ quibus te oportet interficere vermes.

Sed in earum administratione oportet te attendere earum speciem, potentiam, seu virtutem, tempus, locum, & modum. Speciem, vt proprias, prout dictum est, administres. Potentiam seu virtutem, vt in occidendo ascarides ex eis eligas fortiores: in lumbricis, & rotundis, & latis fortes: in longis debiliores, & maxime cum sint exijs, quæ bibuntur, à quibus remotiores sunt ascarides, deinde lumbrici lati, et longi sunt propinquiores. Tempus, vt ad ministres illa vacuitatis tempore: medicinę enim tunc nullo modo impediuntur ad eos peruenire, & ipsi fameścentes magis trahuntur ad ipsas. Locum, vt interius approximanda approximes, non approximanda deneges, ne maius nocumentum adducas, sed potius exterius administres, & proprie vmbilico, & infra, vbi sunt crassa intestina in quibus generantur, & proprie monoculus: supra enim applicata stomacho nocent plurima. Et aliqui applicant super ilia, & renes illa, immo cum interius ministrabis tales medicinas interficientes, & proprie calidas, tunc oportet, vt stringantur nares, ne aliquid ex vapore earum malo perueniat ad caput, & multiplicetur expiratio ne aliquid ex eo perueniat ad cor, quare oportet, vt os teneatur apertum. Et etiam melius est, vt tunc liniatur stomachus cum stypticis confortantibus ne lædatur ab earum malitia. Et sint ex interficientibus qualia sunt sumach, hypocisthis, & acatia dissoluta in vino, & in longis proprie per ebibita, & quouis modo meliori sumpta, dũmodo sint superioribus minus nociua, in ascaridibus, clysteribus vel collyrijs immissa, in lumbricis, & medijs per vtrasque, & in omnibus per extrinsecus applicata secundum omnem modum emplastri, scilicet epithematis, cataplasmatis, & vnguenti.

Qualiter ꝑmittenda sunt dulcia pro interfectione vermium. Modus, vt præmittas eis delectabilia, scilicet dulcia, & vnctuosa, quę sunt eis, vt esca ad quam currant, et hoc per horas diei vnam vel duas, deinde medicinas interficientes & proprias illis subiungas, vel vtraq; simul misceas: cum enim currunt ad escam inuenient inuoluta venena quibus occiduntur, sicut pisces in propriis escis hamis quibus capiuntur: hoc, siue interius approximes, siue exterius, et per omnem modum illud agas. Tertiam rem complent medicinæ ventrem soluentes solutione eos educentes, quarum quædam sunt disponentes, quædam complentes. Et disponentes sunt duplices, quædam occidentes, vt prædictum est, quędam inferius ad loca propinqua sphicteri, puta intestinis inferioribus illos trahentes, qualia sunt dulcia, & vnctuosa, vt mel, lac, & similia clysteribus immissa, vel collyrijs supposita, vel peritoneo, ano, & alijs partibus ei accidentibus inuncta trahentia illos, quæ adiuuant amara, acuta, salsa, & acetosa, illos fugantia per os sumpta, & supra stomachum, & vmbilicum approximata. Et eductionem complentes, quædam sunt tantum educentes, quædam interficientes. Et educentes quæ educunt tantum: sunt illæ quæ non interficiunt, sed delectant, vt lac, mel, & aqua mellis, & similes, simplices, vel mixtæ in suppositorijs immissæ, & sphicteri inunctæ, sicut baurach, chebuli, hyssopus sicca, quæ soluunt phlegma, vermes, et ascarides, semen coriandri cum rob, educit serpentes, verum extrahit vermes, et ascarides, origanum, etiam polypodium. Et tales sunt proprie habentes locum in superioribus, & medijs, non inferioribus, vt sunt ascarides subtiles, & minuti quibus meliores sunt interficientes, & soluendo educentes modo infra dicto approximatæ, quarum quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et simplices sunt colocynthis, fel tauri, absinthium, epithymum carthamus, allium, centaurea, nigella, & semen atriplicis. Solutione educentes omnes, & mortificatione, & breuiter omnes solutiuæ medicinæ quas in antidotario nostro seriatim diximus, & maxime laborioſæ educentes. Sed melior est aloe omnibus, quoniam mortificando educit omnes, & oleum bibitum in quantitate interficit cum sua amaritudine, & viscositate educit. Et oleum omphacinum latos interficit sua amaritudine, & educit sua viscositate, quare si non potest multum semel bibi, bibatur ter. Et grana nil interficiunt serpentes, & extrahunt eos.

Medicinę ad vermes cõpositæ. Compositæ sunt hierapicra, etiam si sumatur scea, & absinthij, ana scrupul.iij. pulpæ colocynthidis, drachmæ duæ, & quarta salis indi, damich.i. et sumatur in potu cum aqua mellis. Et nitrum, & ciminum, & fœnugræcum, ana aurei duo. Item nigri piperis, cordumeni, ana partes æquales, cuius dosis sit vsque ad drachmam vnã et mediã. Item ciminum indum, mastix, grana lauri, ana conficiantur cum melle, & sit dosis in mane coclear.i. & tantũdem in sero, & quandoque additur enula. Et pilulæ de absinthio, educunt longos. Et aliæ quæ sunt compositæ ex prędictis secundum diuersas intentiones eligendis non solum interius per sub & supra, sed etiam exterius secundum omnem modum approximandæ. Modus autem, & regimen ascaridum, & paruorum est, vt interficiantur, et educantur cum suppositorijs ex prædictis, & sale, & clysteribus ex aqua calida, quæ eradicant materiam eorum. Et fortius est in quo recipitur centaurea, carthamus, hyssopus sicca, pulpa colocynthidis, et baurach. Et fortius illo est collyrium alchitram, & clystere cũ eo, & petreolo, & proprie cum oleo de chrysomilis, aut medullis persicorũ amarorum, & arthanita, vel buchormariem, et cortex radicis hasce. Et ex eis, quæ colligunt ipsos in ano, est caro pinguis, solida, & lardum, sit autem ligatum cum fimbria fili, vt post horam cum fuerint collecti extrahantur, et iteretur donec mundificentur. Quartam rem complent medicinæ diuersæ secundum diuersitatem accidentium concomitantium, ex quibus est feb. quare oportet, vt administres frigida, ex quibus sunt semen portulacæ intus, et grana vermicularis extra, et acetum intus, et extra, et similiter coriandrum, atriplex, & similia non calida nisi moderate calida vel frigida ex cibis, et potibus, prout exigit dispositio, et cũ debilitat fluxus ventris, necessaria sunt quæ nutriunt cum fortitudine, vt est aqua carnis, et carnes,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 629 sur 1089

nes,& alia quæ ſunt boni chymi,& velocis digeſtionis,et maxime in paruis, nam virtus eorum per ſe in cauſa operationis non peruenit ad eos omnino. Et ſi ſunt boni chymi,minoratur chymus corruptus, qui eſt materia eorum, quare indigent etiam eis & vermes,cum enim fluxus minuat, vel auferat nutrimentum mordicant acriter ſtomachum, & faciunt magis cadere virtutem, quare cibentur ante motum eorum, hora quietis, & ſomni. Et ſeparetur cibus eorum, vt ſit paucus, & permiſtus aliquibus ex interficientibus ſtypticis,& confortantibus. Ex quibus proprie eſt ſumach,& myrtus,& coriandrum,& ſimilia,quæ ſtringunt confortant ſtomachum,& excitant appetitum, qui ſi timetur ne cadat, confortabis ſtomachum cum epithematibus, & emplaſtris in quibus eſt ſtypticitas, & interfectio,& eductio ſuauis non deñciens virtutem,& confortatio,& ereptio appetitus. Et proprium eſt quod ſit ex aloe, & abſinthio. Et pilulæ factæ ex eis cum ſucco citoniorum,vel mentæ. Medicinas compoſitas ad eos aliquas ſupra in cura ægritudinum cordis diximus. Et nunc addemus alias expertas. Ex quibus eſt. Recipe foliorum perſici,granorum lupinorũ,abſinthij, ana.M.ij.tere craſſo modo,& fac bullire in aqua, & aceto,ana partes æquales. Et ſuper vmbilicum, & renes cum faſcia liga, ſtatim educit viuos vel mortuos,expertum eſt. Item.℞.ſucci mentæ,panis aſſi,aceti fortiſſimi,ana partes æquales,miſce in modum ſalſamenti, de quo dabis ante cibum, & ligabis in pulſibus brachiorum,probatum eſt, & ſi odoretur etiam. Item grana vermium,quæ ſunt grana centonicæ,de romania fricata, & exhibita cum zucch.vel melle roſ.in omni ætate ſunt experta, & omni diſpoſitione,& in cauſone cum granis aranciorum. Item acetum fortiſſimum hauſtum de ſero cum vadit dormitum, eſt expertum. Item centaurea decocta in oleo de perſicis,& inuncta ſuper vmbilicum,experta eſt. Emplaſtrum Archidia. confortans ſtomachum interficiens, & expellens lũbricos, & valet ad fluxum. ℞. abſinthij,mentæ ſiccæ, roſarum cum ſtipitibus centonicæ, ana vnc.i.farinæ lupinorum. ʒ.i.panis aſſi infuſi in aceto forti. ʒ.ſ. fellis tauri. ʒ.iij.aloes.ʒ.ſ.cornu ceruini vſti. ʒ.iiij.ſpicæ, macis, galliæ muſca. gar.calami aroma. macis, nucis muſca. galangæ,carui,ana vnc.i.ſ.hypociſthidos,acatiæ,ſumach,berber.ana vnc.tertiã. Confice cum oleo myrtino,ſucco mẽtæ, & cera quod ſufficit. Item vngatur venter melle,ſi ſine feb.fuerit,vel lacte ſi fuerit cum feb. poſt horã puluerizа deſuper puluerẽ aloes caballini mirabiliter interficit. Item fiat embrocha ſuper ſtomachum, & ventrem contra lumbricos. ℞. panem aſſum in aceto forti bene mollificatum,& exprime per peciam, & cum liquore miſce ſuc cum abſinthij,ſiſymbrij hortenſis, ſucci foliorum perſici, perſicariæ, & vniuſcuiuſq; mentæ, & marrubij cum oleo modico, & aceto. Et omnia ponantur in olla vna, & fac bullire, poſtea aſperge puluerem aloes caballini, & colocynthidis,ana drach.ij. fellis tauri.ʒ.i. Et peciam infuſam in eo tepidam ſupra ventrem appone, & adde puluerem lupinorum. Adde cingulum, qui ex longioribus vermibus cauſatur,cura ex inuentione antiquorum medicorum efficax eſt.℞.granorum piperis.ʒoo.&.ij. radices rapiſtę, & duas radices antiquæ fabæ lupinæ maioris, & radices granati acetoſi,tere, & coque cum quinq; cyathis albi vini,donec tertia pars remaneat,de quo vino detur ad menſuram trium digitorum,& in tertia vice emittet totum. Pilulæ ad interficiendum ſingultum, & omnes vermes. Recipe ſuccum aſphodeli,& ſuccum abſinthij,& centonicæ,& ſiſymbrij, fabæ lupinæ, ana,& decoquantur donec inſpiſſentur aliquantulum, & addito aloe fiant pilulæ,& dentur.iij.vel.v. mire operantur. Puluis ad idem. ℞. cornu ceruini vſti, centaureæ, mentæ, pulegij, ſiſymbrij,abſinthij,centonicæ,lupinorum amarorũ,añ. drach. ij.ſ.vtatur hoc puluere cum lacte, vel aceto, vel vino ca-

Alia medicina ad vermes.

Emplaſtrũ ad vermes.

Vaſtiões.

Embrocha ad vermes.

Potio optima ad vermes.

Pilulæ ad vermes.

Puluis ad vermes.

lido,vel quocunque modo accipere poteſt. Electarium ad lumbricos omnes ſecundum Nicolaum,&c.

De fluxu ventris omnium modorum,& curis eius. Cap. 3.

FLuxus ventris ſecũdum Gal. generaliter eſt accidens exeuntis materialis à corpore per inteſtina. Specialiter autem eſt motus naturæ,ſeu virtutis expulſiuæ in teſtinorum ad expellendum nocentia ſaltem ſibi. Diuiditur autem, & ſpecificatur quinq;pliciter ſecũdum quinq; genera cauſarum,quæ Gal.ponit communia omnibus,ſine quorum cognitione cuiuſq; ſcientia non habetur,vt ponit Aboa. quæ ſcilicet in hac notificatione tanguntur, ſcilicet formalis,cum dicit,eſt motus. Efficientis,cum dicit, naturæ,ſeu virtutis expulſiuæ. Materialis ſubiectiuæ,ſiue inſtrumẽtalis,cum dicit,inteſtinorum. Finalis,cum dicit, ad expellendum. Et materialis obiectiuę,cum dicit,nocẽtia. Et ex parte quidem cauſæ formalis,quia aut eſt temperatus,et ſuauis,quia repletioni proportionatur,et virtuti, aut eſt difficilis,& diminutus,vel ſuperfluus. De cura cuius hic intendimus ſpecialiter. Ex parte cauſæ materialis ſubiectiuæ,ſiue inſtrumentalis: aut enim eſt ab inteſtinis, quia in eis materia ſit aggregata,paulatim,et eſt multipliciter,quia aut lubricitas, et dicitur lubricitas inteſtinorũ, aut dyſentericus, & eſt triplicis ſpeciei, ſeu gradus, vt Hippoc.dixit. Et eſt,aut à ſuperioribus, aut inferioribus, aut recto:et quandoq; eſt ab ipſo,quandoque ab extremitate eius, & ſphycteri, aut eſt ab alijs membris influentibus materiam illis. Et hæc,aut eſt à cerebro,et vocatur fluxus cerebralis,aut à ſtomacho, & vocatur lienterícus, ſeu lubricitas ſtomachi:aut eſt ab hepate,et cyſti fellis,& vocatur fluxus hepaticus, & eſt multipliciter, vt infra dicetur: aut propter peccatum hepatis, vel meſeraicarũ abſq; influxione materiæ ad illa, & vocatur chiloſus: aut eſt à ſplene,& vocatur ſpleneticus, & melancholicus:aut à toto corpore, & eſt diarrhæa,& fluxus liquefactus, vel ſanguineus, vel paſſio collyrica. Ex parte vero cauſæ materialis obiectiuæ,quę in fluxu expellitur ſic, nã aut eſt exterior corporea, vt cibus, & potus,et medicina, et comprehenditur ſub lubricatiuo,et ex eo eſt fœculẽtus multi ſtercoris. Aut interior,et corporea,et hæc,aut eſt ex continentibus,vt membrum pars membri,ſeu fruſtum, & pellicula:aut ex contentis, et hæc,aut erit ex naturalibus humoribus,puta ſanguine,phlegmate,cholera,et melancholia, ab humore proprio generaliter nuncupatur, quia ſanguineus,phlegmaticus, cholericus, et melancholicus,et ſpecialiter à ſpecie vniuſcuiuſq; ipſius. Aut erit ex non naturalibus,vt eſt fluxus corruptis prædictis humoribus,quia fœtidus,æruginoſus,ſanioſus,virulentus,lotiuus,ſicut lotura carnis, aquoſus, fœculentus, niger ſicut ſanguis vel craſſi vini fæx,& felleus niger,& niger melancholicus, et ſanguinis puri,& diuerſorum colorum,et ſunt ſpecies hepatici. Et quandoq; eſt ex vermibus quotidie,& frequenter expulſis, ſicut accidit infantibus, qui lacte nutriuntur, et quandoq; eſt ex lapidibus,licet raro. Et viſum eſt à pluribus in vno cholerico Neapolitano cuius cognomen erat Medicus. Et ſeruaui duos ex lapidibus quos emiſit continue per menſem,per virgam, & anum,& erant plures, & magni, ſed emiſſus per anum fere,ſicut ouum: per virgam,ſicut nuclea,& cum melonum comeſtione liberatus finaliter extitit. Ex parte efficientis cauſæ dupliciter,ſcilicet naturæ,ſeu virtutis principaliter operantis,& aeris coadiuuantis,& ſimilium,vt venti,balnei,& ſimilium: primo modo,ſcilicet ex parte virtutis,aut expulſiuę principaliter mouentis ipſam ad expulſionem,aut contentiuę principaliter deficientis, & per conſequens expulſiuæ. Primo modo,vt cum erit à natura factus naturaliter operante,vt quia primo digeſſerit, deinde diuiſit, & finaliter expulit, & dicitur criticus. Secundo modo, vt non naturaliter operante à natura factus, & vocatur ſymptomaticus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 630 sur 1089

Ex parte coadiuuantium, vt aeris, & similium, nam aut sua caliditate erit dissolutiuus, aut sua frigiditate compressiuus. Ex parte autem finalis, quia ad expellẽdum nociua, aut iuuatiua corpori nociua tamen sibi. Ex quarum combinatione generalem potest recipere diuisionem, nam aut erit fluxus laudabilis, aut illaudabilis, & hæc est causa fluxus ventris generalis, & communis, attribuitur autem potissime, vt efficienti: cum enim in eo præstationi sit materia: nititur enim causa vniuscuiusq; ad debilitatem, vel fortitudinem ipsius, vt dixit Aboa. debilitas scilicet contentiuæ, & fortitudo expulsiuæ virtutis, talem habitudinem inter se habent hę duę virtutes dispensante natura, cum sit commune in eorum proprio actu, quòd nisi vna cedat alteri, vel deficiat reliqua, suũ non exercebit actum nec fortificabitur, vt dixit Gal. sic est inquam in retẽtione, quòd nec cedat, quiescat, vel deficiat contentiua non retinebit. Sic quoq; in expulsione, & fluxu nisi cedat, vel deficiat cõtentiua, expulsiua expellere, & fortificari nõ valebit. Verum quandoq; præcedit debilitas in contentiua, & sequitur operatio, vel fortitudo expulsiuæ, & est plurimum, vt est in fluxu symptomatico, qui cum procedat à multitudine, quã contentiua intestinorum cum suis villis bona comprehensione capere nequit, & continere, nec etiam musculus ani sine mala qualitate pungente illa, necesse est illam deficere, & deinde expulsio sequitur. quandoque est econuerso, vt quia præcedit, & incipit expulsiua expellere, & tunc cedit contentiua, & illud est proprie in fluxu critico, digestam enim materiam, & diuisam contentiua retinet quandiu agat expulsiua, & tunc ficut expulsiua expellit, ita paulatim, & ordinate contentiua dimittit. Similiter accidit in apertione oppilationum, & apostematis dubelati, in qua sicut expulsiua aperit, ita contentiua cedit.

Alia est causa specialis vnicuique propria speciei dictæ post generales in vnaquaq; seruãda. Et quidem primi causa est obedientia materiæ membrorum, & viarum aptitudo, & naturæ fortitudo cui nihil est impossibile in expellendis nocentibus ex sua sapientia ordinata, & infinita, vt dixit Gale. Contrarij vero contraria est causa, quia debilitas naturę nostri corporis oppressæ à natura elementari taliter quòd à natura cœlesti regulante, & gubernãte nostra corpora, & alia semper, vt Gale. ait subleuari non possit membrorum debilitas, viarum oppilatio, vel largitas, & materiæ inobedientia, quia crassa sit viscosa, vel subtilis imbibita in diminuto, vel eius effrenitas, & furia, & grauedo in superfluo. Et causa intestinalis, & lubrificatiui, est quam supra in lubricitate stomachi diximus. Et causa dysenterici est plurimum cholera rubea in intestinis collecta vel influxa secundum Gale. & quandoque est fel nigrum, quandoque phlegma salsum, & sanguis acutus, & quandoque sanies ex apostemate in eis acuto, & aperto. Et causa eius, qui est à recto est interior, & exterior, interior est multiplex, sed plurimum est phlegma nitrosum putridũ, quod acquisiuit acuitatem, quare abradit intestina, adhęrendo sua viscositate illis, deinde vlcerat, & egreditur, sicut punctura sanguinis, & æstimat æger quòd in suo ano sit sal puluerizatum propter bauracitatem suã, & est cum dolore, et grauedine. Et ex illis est hæmorrhois intrinseca, fistulæ, & ragadiæ. Exterior est frigus aduẽiens ano, & sessio super duro. Et causa eius, qui est ab extremitate eius est sanguis quem natura expellit sine dolore, & per venas hæmorrhoidales, quæ sunt in sphicteri, critice, vel symptomatice. Et causa illius, qui ab illis membris existit, & cerebralis, est causa catarrhi, quam supra in cura hepatis diximus, & est breuiter mala complexio cerebri, et plurimum frigida, impediens & corrumpens nutrimentum eius, qua multiplicatur in eo superfluitas, & est plurimum phlegmatica, quam coadiuuat dispositio membrorum inferiorũ, & maxime stomachi, & totius corporis repletio, in eo multiplicans vapores, & fumos, porosque cutis oppilans,

E & ductus eius per quos superfluitates consueuit naturaliter expurgare, & expirare, quare regurgitant ad alios canales occultos, & fluunt inferius ad stomachum, sicut in cura stomachi diximus, & ad intestina propter eorum debilitatem. Causa autem eius, qui est à stomacho, dicta est supra ibidem. Et causa eius, qui est ab hepate, & cysti fellis, est, vt plurimum cholericus, radens, excorians, & vlcerans intestina, quare sanguis profluit ab eis, & pinguedo, vel pelliculæ, vel frusta ipsorum educuntur, & fit dysentericus, aut sanguineus, et quandoq; est aliarum specierum superius prædictarum. Sed causa cholerici est multitudo choleræ, & acuitas ipsius propter dyscrasiam calidam ipsius hepatis, & membrorum cum regimine calido, vel propter oppilationem in poris cystis cum fortitudine expulsiuæ. Sed sanguinei ab hepate causa est oppilatio venarum chylis, & ramorum eius ad membra procedentium, quare sanguis in hepate generatus ad membra nutrienda transire non valet, sed remanens in hepate tan-
F quam superfluus ab eo ad intestina transmittitur, & per ea expellitur, vt nociuus. Aut ruptura venæ portæ: hæc enim causa est egestionis sanguinis, sicut ruptura chylis causa est vrinæ sanguineæ. Et causa fœtidi est corruptio materiæ, & quandoque à longa retentione in eis procedit. Et causa æruginosi, est adustio sanguinis, & humorum inspissatio, & quandoque perducit ad adustionem corporis hepatis, vt supra in causis caliditatis hepatis dictum est. Et causa virulenti est liquefactio sanguinis, et humorum vel resudatio apostematis calidi in eis, & sæpe fit resudatio ex apostemate hepatis calido. Inquit enim Gale. In omni apostemate sub cute cœlato solet virulentus exire liquor, Aboali vero æruginosum, quem Gale. sub virulento comprehendit, dicẽs tamen quòd &c. Et sanioſi causa est apostematis dubelati apertio, vel vlcus sanioſum in eis, vel superioribus membris, vt in præcedenti capitulo habuisti. Lotiui vero causa, est debilitas virtutis alteratiuæ hepatis, aut ex se, aut ex defectu cõtentiuę ei deseruien-
G tis, aut debilitas sequestratiuæ aquositatis à sanguine propter debilitatem hepatis, & renum. Et aquosi est maior debilitas alteratiuæ hepatis, quàm fit in lotiuo, immo qua si destructio multiplicans aquositatem quam coadiuuat multus potus aquæ, & potentia virtutis expulsiuæ hepatis expellentis per meseraicas ad intestina, quę si deficeret, esset causa ascitis, vt supra dictum est, aut conuersio aquæ asciticorum per venas in vacuum intestinorum quam natura expulsiua ipsorum expellit, & soluitur ascites, sicut Hippoc. dixit. Et causa in nigro fœculento, sicut est sanguis, vel crasi vini fæx est secundum Gale. caliditas hepatis adurens, vel frigiditas eius massam sanguineam cõgelans proueniens ex melancholia non mundificata ab hepate, quæ superfluens in eo putrescit, & accendit calorem, & febrem, vel manet sicut est, & infrigidatur, si sponte & in principio appareant cum feb. vel sine feb. sunt pessimæ, et mortales. Si vero in processu sponte, vel cum pharmaco sunt meliores, vt dixit Hippo. Et quandoq; est nigredo à
H longa mora in transitu ab hepate ad intestina, sed illa est parua nec est propter causam ab hepate. Et causa nigri fel lei est adustio choleræ rub. in hepate, vel multę, & proprie subtilis partis eius. Et causa nigri melancholici, qui est ab hepate, est debilitas splenis, vel oppilatio eius, quare non mundificatur melancholia ab hepate, sed superfluit, et expellit hepar ad intestina. Et causa eius, qui est diuersorum colorum est diuersitas humorum confluentium ab hepate ad intestina critice, vel symptomatice, cuius causa est diuersa, & inæqualis hepatis, & stomachi, & venarũ dyscrasia, & diuersitas regiminis. Et eius qui ex vermibus, causa est quam supra in prȩcedenti capitulo diximus. Et chylosi, causa est debilitas attractiuæ hepatis, vel oppilatio meseraicarum, vel multitudo cibi chylum augens supra potentiam hepatis attractiuæ, vt Gal. dixit. Et causa splenetici,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 631 sur 1089

tici,& melancholici eſt multiplicatio humoris melancholici in hepate,& membris abſque oppilatione,et debilitate ſplenis, quare ſplen multam melancholiam trahit, quã mittit ad inteſtina virtus eius expulſiua, vel apertio oppilationis ipſius. Et cauſa facti à materia influxa à toto corpore,& diarrhici proprie eſt ſecundum Serapio. multitudo humoris in corpore, & venis, & non mali, quia cibus non digeritur, nec conuertitur in membris, nec reſoluitur propter cutis denſitatem, ſed tanquam grauans à natura per inteſtina expellitur. Et cauſa liquefactiui eſt caliditas diſſoluens,et liquefaciens humiditates membrorum quas natura,vt nociuas expellit quandoque per vrinam, & fit vrina oleagina,vel vnctuoſa,ſicut ſperma, in ſuperiore habens,ſicut telam araneam,& quandoque per inteſtina, & facit fluxum ventris vnctuoſum, ſicut in hectica contingit,& phthiſi. Et cauſa fluxus ſanguinis,qui eſt à toto corpore, eſt ſuperflua repulſio venarum ex ſanguine quam multitudo cibi, & proprie carnium, & potus, & proprie vini rubei ſpiſſi efficit, vel membri mutilatio aggregauit, vel dimiſſio exercitij conſueti non reſoluit,nec ſolitæ euacuationes naturales,vel artificiales eduxerunt, ſicut Gal. dixit,ſed natura grauata ad inteſtina apertis venis hepatis tranſmittit,quam inteſtina expellunt,& fit egeſtio ſanguinis. Et interdum ad renes, & veſicam venis renes imbibentibus, non apertis, ſed ſolum rarefactis ipſam tranſmittit, & vrina ſicut ſanguis ipſe emittitur, vt contingit in ægritudinibus acutis ſanguineis, ſicut dixit Aboali.

Collyricæ paſſiõis cã. Et cauſa fluxus,qui collyrica paſſio dicitur,eſt multiplicatio malorum humorum in corpore ex indigeſtione, & corruptione ciborum propter malitiam ipſorum regiminis,& dyſcraſiam membrorum, & proprie corrumpẽtem digeſtionem,& multiplicantem humores ipſos malos, ſicut accidit infantibus, & guloſis, & proprie in ætate,& autumno in quibus eſt digeſtio debilis, & proprie ciborum habentium proprietatem in commouendo quos natura non conuertit,ſed abhorret, quare mouetur ad expellendum,& reddit eos ad inteſtina, & fit fluxus ventris collyricus,aquoſus,& æruginoſus,& reddit etiam eos ad ſtomachum,& accidit vomitus cholericus,et virulentus,viridis,vel aquoſus, & ſecundum plurimum fit fluxus ventris, & vomitus ſimul: natura enim valde ab eorum corruptione,& malitia moleſtata toto conamine mouetur ad eorum expulſionem, & ſic ſimul per vomitum, & ſeceſſum expellit. Et facti à cibo, & potu cauſa eſt manifeſta. Et fluxus multi ſtercoris cauſa, eſt quantitas, & qualitas cibi,& paucitas eius, quod ad hepar & membra trahitur ex eo,& multitudo eius, quod ex eo, & vtraq; cholera ab eo mediante cyſti fellis, & ſplene redditur ad inteſtina, vt Galen. ait. Et cauſa eius in quo membrum,pars, ſeu fruſtum eius,vt pellicula emittitur, & vocatur excoriatiuus, vlceroſus,eſt cauſa dyſenterici,& collyrici,& eius qui collyrica paſſio nũcupatur quam ſupra diximus. Cum enim humor acutus in inteſtinis colligitur, aut diu per ea fluxerit,ipſa vlcerat,vel abradit, & excoriat, & pinguedinem eorum, ſanguinem,ac pelliculas educit, demum vlcerat, & fruſta eorum expellit. Et quandoque eſt ex ſuperioribus, quandoque ex inferioribus, & quandoque ex veneno, & quandoque ex acumine medicinæ. Sed ſpecies excoriationis ſunt, ſanguinea,virulenta, ſanioſa, & tyriaca corticalis, & habentes comparationem adinuicem, prima eſt ſaluior,& erit quandoque ex ægritudinibus acutis, & febribus adurentibus, & vnaquæq; ex exeuntibus eſt manifeſta. Et cauſa eius,qui eſt ex ſanguine,vel phlegmate,vel cholera, vel melancholia contenta in inteſtinis,& multitudo eius proueniens à ſuperioribus ad ea paulatim in eis aggregata propter conſtipationem ventris donec ſuperfluat, & lædat ſua quantitate,vel qualitate,vel vtraq; expulſiuam, quare mouetur ad expellẽdum ipſam quam adiuuat quandoque humiditas, & lubricitas materiæ, &

A humores, & proprie cum fuerit ex phlegmate aquoſo,vel mucilaginoſo. Et cauſa vniuſcuiuſq; ſpeciei ipſius ex præcedentibus eſt nota. Et cauſa naturalis critici laudabilis, & qui eſt ad expellendum nocentia ex dictis cauſis temperati nota eſt,& contrarij cauſa ex contrarijs cauſis.

Signa. Signorum,quædam ſunt communia, quædam propria. Communia ex præcedentibus comitantibus,& ſequentibus aſſumuntur: ſunt enim communia temperato critico, & laudabili, qui eſt ad expellendum nocentia, & eius contrario, vt ſupra in vomitu dictum eſt. Et ſigna facti à fortitudine expulſiuæ ſunt,alleuiatio quæ ſequitur, & facilitas eius cum bona tolerantia. Sed facti à defectione contentiuæ,ſigna ſunt communia, quia nec conferunt, nec bene ferunt. De ſignis fluxus ventris.

Signa vero ſpecialia vniuſcuiuſque ſunt. Et quidem lubrificatiui ſunt,ſigna malæ complexionis ſtomachi cum materia frigida vel calida, & vlcerum eius ſuperius dicta. Differunt tamen lubricitas inteſtinorum, & ſtomachi, B quoniam in lubricitate inteſtinorum cibaria,et potus ſunt magis digeſta quàm in lubricitate ſtomachi. Signa fluxus lubrificatiui.

Signa vero dyſenterici ſunt apparitio prædictorum humorum in exeuntibus acutorum,et ipſorũ exitus cum dolore, tortione, et punctione, et plurimum eſt cum feb.& deinde permiſcetur ei ſanguis paucus, & pinguedo, deinceps ſi perdurat,pelliculæ, et ſi vltra intendatur, fruſta inteſtinorum apparebunt. Et per ea diſtinguuntur tres ſpecies notæ dyſenteriæ, prima in qua educuntur ſanguis, et pinguedo, ſecunda in qua educuntur pelliculæ, et tertia in qua educuntur inteſtinorum fruſta, ſicut Hippoc. et Gal. in aphor. oſtendunt. Et ſi quidem tales humores ab inteſtinis fuerunt in quibus aggregati paulatim fuerint, prædicta erunt quaſi continua. Si vero ab alijs membris influxa eis, prædicta exeuntia, et dolor erunt periodica, & membrum à quo fluxerunt per præcedentem eius diſpoſitionem, vel paſſionem cognoſcere poteris ſi quod eſt. Et ſi quidem fiunt ex inteſtinis ſuperioribus cognoſces per do- C lores ſupra vmbilicum, & cum raſura apparente in eo, & exitum egeſtionis poſt longũ tempus doloris,& per quantitatem ſanguinis,qui eſt plus,et per quantitatem pellicularum, quia ſunt minores, et tenuiores, et per miſtionem ipſorum cum fœce maiorem. Si vero in inferioribus econtra perpendes omnia, et loco raſuræ pinguedinem,et dolorem ſub vmbilico. Et ſiquidem talis fluxus inceperit à cholera, vel phlegmate ſalſo, vel ab alijs acutis collectis vel infuſis,eſt curabilis, ſi conueniant neceſſaria ex parte medici,infirmi,aſtantium, & neceſſariorum. Quod ſi à felle nigro incœperit eſt mortale,vt dixit Hippoc. Et tamen ſi mutantur in bonum,& naturales ſuperfluitates admixtas habuerint eſt bonum,vt Hippo. dixit in aphor. Signa dyſenterici.

Signa cerebralis ſunt ſigna corruptionis complexionis cerebri, ſcilicet frigiditatis eius, et humiditatis, & eſt, vt plurimum,vel caliditatis,& humiditatis,et eſt rarius,quę ſupra in cura ægritudinum hepatis diximus. Signa cerebralis.

Signa catarrhi ſunt, quòd eſt ſeruans periodos, vt quia D de nocte mouetur,& poſt ſomnum magis,eo quòd illa hora generatur, et retenta aggregatur materia, et poſt ſomnum aggregata fluit ad inteſtina, et apud deſcenſum cum tranſit per meri tranſglutiet infirmus, et cum peruenit ad ſtomachum ſentiet quandoq; grauedinem, vel dolorem, et trãſiens per eum educit ab eo indigeſtum cibum ſecum ſi inuenit ipſum in eo, et apparebit ſicut lubricitas inteſtinorum. Differt autem ab illa,quoniam lubricitas de ſe horas non habet diſtinctas in quibus creſcit, et minuatur, ſicut cerebralis, ſed ſecundum regimen tantum,quare non accidit niſi ſumpto cibo, et cerebralis etiam apparet abſq; cibi aſſumptione, nec ſigna cerebri corruptæ complexionis in ea apparent,nec repletionis,nec alia accidentia,quæ apud deſcenſum materiæ in cerebrali contingit,& hæc eſt in ea, quæ eſt ex malitia complexionis. Sed ſi ſit lubricitas Signa catarrhi, ſiue à catarrho.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 632 sur 1089

ex vlceribus, in ea apparent cortices, & sanies, quę non ap
Signa qui à stomacho. parent in cerebrali. Et signa eius qui est à stomacho,
Signa q ab hepate. sunt signa lubricitatis ibidem dicta. Et signa eius, qui est ab hepate, & cysti, sunt signa inflammationis hepatis, & regimen præcedens multiplicans choleram absque signis oppilationis, & debilitatis cystis, & hepatis cum circunstantijs similibus, et apparitione choleræ in egestionibus, & vrina alba, & cum consuetudine patiendi, quæ in icteritia diximus, et si sit cholera prasina, est magis in stomacho. Et signa sanguinei, qui est ab hepate sunt signa oppilationum venarum, et ramorum portę, vel ruptura eius quæ supra in hepate diximus. Et est sine dolore ventris, et est differens à lotiuo, quia hic est sanguis purus, ibi sicut lotura carnis recentis. Et ab eo, qui est ab intestinis, quia hic est sine dolore, & apparens subito multus, & interpolatur duobus, vel tribus diebus habēs intermissionem donec materia aggregetur: deinde fluit, & deinde fit æruginosus, subtilis, deinde passione augmentata fit crassus, sicut fæx. Et est cum rasura, & diuersitate colorum à principio propter dissolutionem substantiæ hepatis, quā cum natura diu pati non possit, signum est citæ mortis ille paulatim, & post exitum choleræ, & humoris acuti cum dolore quasi continuo. Et si est à recto est, sicut guttæ fila, & sputum sanguinis paucę quantitatis non commixtum, sed circumuolutum stercori, vel humori mucoso, & etiam cum expressione, & quandoque est cum dolore, & vocauit Aboa. ipsum azair. Et si est ab hęmorrhoidibus manifestis sensus declarat: si intrinsecis, occultis, dolor est sine expressione, & sanguis est niger in principio, et per se emissus, vel valde distinctus. Et est etiam differens ab eo, qui est ex toto corpore, quod est, quia qui est ex toto corpore, est cum causis suis, quæ sunt manifestę: ab hepate vero veniens non est. Et signa fœtidi sunt fœtor cum præcessione causæ corruptionis, vt est putredo humoris vlceris, & apostematis. Et signa æruginosi sunt viriditas, sicut æris ærugo in egestione apparens, & signum multę inflammationis hepatis, & corporis totius adurentis, & regimen præcedens calidum. Et cum perducit ad hepatis adustionem apparet quandoq; vrinæ hypostasis orobina, et orobus est fragilis, & rubeus tendens ad nigredinem ad differentiam eius, qui est ex renibus, & est mortalis.

Et signa virulenti est inflammatio apparens non adusti-
ua, sed liquefactiua, vel signa apostematis calidi sub cute
subtili celati, vt est apostemati hepatis, & quandoque sto-
machi, & intestinorum. Et signa sanioſi ex præcedenti
capitulo nota, & sunt signa vlcerum, & apostematis dube
lati, & aperti. Et quandoque est vlcus sordidum, & quan-
doque corrosiuum. Et distinguitur, quoniam corrosiuum
est cum maiori dolore, & fœtet etiam, & quod egreditur
est decliue ad nigredinem. Et signa lotiui sunt signa de-
bilitatis alteratiuæ hepatis dicta supra, tam si ex se defecta
sit principaliter, quàm etiam si deficiat ex contentiua defi-
ciente prius, quæ omnia posuimus in debilitate digestio-
nis stomachi et hepatis dicta supra ibidem, et est cum pau
citate vrinæ, & proprie quando est ex defectione seque-
stratiuæ renum. Et signa aquosi sunt signa eadem, sed
fortiora, et regimen præcedens, sicut comestio fructuum,
& potus aquæ, et paucitas vrinæ, & priuatio sudoris, vel
ascitis præcedens cum cōfortatione virtutis, & aqua tunc
est citrina, ex præcedenti vero causa est alba.

Et signa nigri fæculenti, sicut est fæx sanguinis, et crassi
vini, sunt signa debilitatis, et oppilationis splenis, et regi-
men præcedens multiplicans melancholiam in hepate, &
sanguine cum corruptione, et inflammatione hepatis, &
febris pestilens multiplicans, vel signa frigiditatis, et re-
gimen præcedens melancholiam in hepate, & sanguine
cum corruptione, & inflammatione hepatis, & febris pe-
stilens, vel signa frigiditatis, et algoris ipsius absque cor-
ruptione, & febris. Et quæ est à frigiditate, est paucæ ni-

gredinis, & sine odore, & crassioris substantiæ, quæ est à caliditate est e contra, et præcedunt eum egestiones, et vrinæ cholericæ, et virides, et mixtæ. Quæ est à longa retentione, est minoris nigredinis, et procedens absq; omni nocumento hepatis, immo causa est in intestinis. Et signa nigri fellei sunt caliditas, & inflammatio fortis in hepate cum signis debilitatis splenis, & oppilationis eius, et regimen præcedens calidum vel melancholicū. Et quod egreditur super terram effusum ebullit, sicut acetum à quo fugiunt muscæ, et est valde nigrum lucidum, et acris odoris, præcedens autem nihil ex his tribus habet. Et signa nigri, melancholici, hepatici, sunt debilitas, et oppilatio splenis, præcedentes cū dominio melancholiæ in hepate, et sanguine. Et est minor duabus nigris prædictis sine compactione, & sine odore. Et est differens à splenetico melancholico, quoniam in illo non est apparens debilitas, et oppilatio splenis saltem in poro per quem trahit, sed sola malitia regiminis multiplicans melancholiam, & cum circūstantijs similibus. Et quandoque oppilatio in poro expulsionis est retinens melancholiam quam traxit splen ab hepate, & cum aperitur sequitur fluxus melancholicus, & quandoque vomitus, & est tunc maioris nigredinis propter moram in longa retentione. Et signa eius qui diuersorum colorum est sunt apparitio ipsorum in egestione, & regimen præcedens diuersum cum inæqualis dyscrasię corporis signis. Et signa chilosi sunt apparens chilus in ege
Signa chiloſi. stione, & signū frigiditatis hepatis, vel oppilationis eius, vel signa oppilationis meseraicarum. Sed differt qui est ex oppilatione meseraicarum ab eo, qui est propter oppilationem in venis hepatis, nam cum est ex oppilatione venarum hepatis est chilus tendens ad rubedinem aliqualē propter alterationem aliquam quam recipit in meseraicis, sed cum est in meseraicis oppilatio, & orificijs earum est chilus albus, & citius egrediens, vel est præcedens regimen multæ quantitatis, & qualitatis absque aliquo prædictorum. Et signa splenetici, & est, vt plurimum, melancho
Signa ſplenetici. licus, iam dicta sunt. Et signa diarrhici cuius materia fluit à toto corpore ad intestina, sunt signa expulsionis naturalis, & plethoriæ, vel cacochymiæ cum forti virtute absq; passione alicuius membrorum ad differentiam collyricæ passionis, quæ semper est symptomatica. Et signa cri-
Signa fluxus cretici. sis, vel melancholicæ materiæ, & symptomaticæ compellentis naturam. Et signa liquefactiui sunt signa phthisis, & hecticæ procedentis cum teneritate membrorum, vt est puerorum, & infantium, et eorum proprie quorum lacerti sunt molles, & humidi, et exeuntia sunt, sicut humiditas liquefactiua alba viscosa, & proprie cum procedat à substantia radicalium membrorum, quandoque enim est ex liquefactione adipis membrorum, differt tamen ab illa quia hæc non est viscosa, sicut illa, nec cum tanta defectione, & arefactione, et cum est alba est adipis recentis. Si vero est citrina est adipis antiquę. Et cum expellitur per vias vrinæ, vrina est alba similis spermati vel lacti. Et ita vidimus in fratre nostro, cuius corpus totum fuit ex feb. longa consumptum, & dissolutum per talem vrinam, & mortuus est, cuius animam Christus recipiat benedictus. Et cum est ex liquefactione adipis, vrina est oleagina per totum admixta, et proprie cum est ex liquefactione superiorum membrorum, sed cum est ex liquefactione adipis renū, pinguedo est conglobata, et separata supernatans, vnde Hippocrates in aphoris. Quibus vero pinguis hypostasis, & conglobata nephriticam significat.

Et signa fluxus sanguinis, qui procedit à toto corpore, sunt signa plethoriæ, dimissio exercitij consueti, & quies, & multus vsus carnium, et vini, mutilatio membri præcedentis, et retentio euacuationis consuetæ absque oppilatione, & ægritudine alicuius membri. Et signa collyricæ passionis sunt signa digestionis diminutæ, & corruptæ, & malitia regiminis particularis multiplicantis humores diuersos,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 633 sur 1089

diuerſos,& calidos magis. Et ſimul apparet fluxus,& vomitus,et eſt cum anguſtia ſiticuloſa,vigilijs,et dolore ventris,& quandoque perducit ad raſuram, et excoriationem inteſtinorum, & meri, & gutturis debilitatem, ſudorem frigidum, & extremorum frigiditatem, & ſyncopim, & ſpaſmum,& eſt malum ſignum. Et cum materia conuertitur ad vias vrinæ eſt bonum,ſed cum ſuperfluit inde,perducit ad excoriationem, & vlcus, & accidit ardor vrinæ inteſtinis perducens ad reſolutionem. Et ſigna facta à cibo,potu, & medicina ſunt manifeſta, & etiam ſigna ſtercoris apparentis. Et ſigna excoriatiui,abraſiui,& vlcoroſi,ex exeuntibus patent,ex regimine præcedente, & fluxu humorum acutorum longo,qui ipſum minantur, & portendunt. Et ſigna eius, qui eſt ex ſanguine, cholera, vel phlegmate, & melancholia contenta, & aggregata in inteſtinis,& grauedo, & punctio perſeuerans abſque nocumento,et paſſione manifeſta in ſuperioribus mẽbris,et eſt regimen præcedens multiplicans humores corporis, & ſtringens ventrem ex quibus in inteſtinis materierum illarum aliqua coadunatur.

Cura fluxus eſt multiplex, nam ſi ſit laudabilis, & criticus permittatur, quia ſi ſit difficilis, & diminutus eſt coadiuuandus,& facilitandus, vt dixit Hippocra. Et qualiter fiat illud infra dicetur: deinde permittendus donec ad perfectionem veniat, & cognoſcitur,quia confert, & bene ferunt, & cum confortatiuis membrorum temperate ſtypticis eſt vtendum, quæ ſint ſicut habenæ materiæ, ne effrenitet, & ſuperfluat fluxus, quòd ſi ſuperfluat ex tunc fluxus eſt illaudabilis,& eſt reſtringendus. Et cognoſcitur vt Hippocra. dixit. Nam quandiu confert,& bene ferunt, eſt,vt laudabilis permittendus. Cum autem nec conferre incipit nec toleratur bene, quia natura debilitari appareat,eſt,vt illaudabilis retinendus. Si vero ſit illaudabilis, & ſymptomaticus,aut eſt cum naturæ regulatione, vt ſupra in cura pleureſis habuiſti,& tunc eſt permittẽdus. Eſt enim ſaltem per viam cauſæ bonus quam minuit, & per conſequens morbum dependentem ex ea, & naturam ſupra reſiduũ materiæ potẽtem facit,vt Gale. dixit. Aut ſine regulatione naturæ, & tunc cum ſit à toto genere præter naturam & malus, eſt retinendus. In retentione autem eius,duplex eſt intentio generalis ſcilicet,& ſpecialis. Generalis eſt generalem cauſam inſpiciendo & immedia tam res vna,ſcilicet confortare ſemper retentiuam, et per conſequens debilitare expulſiuam, ſiue quieſcere facere, quæ eſt in omnibus ſpecialibus etiam attendenda. Si enim ſpecialis cauſa quælibet non niſi debilitando contentiuam confortando fluxum gignit: ergo quælibet cura ſpecialis ſit,cauſæ ſpecialis fluxus cuiuslibet debet eſſe ablatiua, quòd confortet retentiuam, & debilitet expulſiuam, vel quieſcere faciat. Completur autem inquantum huiuſmodi frigidis ſtypticis,vel calidis prout diſpoſitio exigit,quæ infra dicentur Trinitatis auxilio. Sed conſiderando omnes cauſas eius mediatas,et materiales eſt duplex,quia ſex res quibus omnibus, vel pluribus oportet, vt compleas præter regimen cõmune, quod quãquam præmittendum ſit hic, vt commune, & principale in cura, poſtponemus tamen vſque in finem, vt illud ex proprijs melius colligamus,quas res ſupra diximus in cõſolatione medicinarum, vbi ſolutionem medicinæ cum ſuperfluit te docuimus retinere,& in cura vomitus,& quibus complentur: illuc ergo recurras, & inſpicias diligenter. Et adapta vnicuique ſpeciei res prædictas ſibi cõuenientes,ſiue omnes, ſiue plures expediant. Specialis intentio varia eſt,& diuerſa ſecundum varietatem ſpecierum eius, atque cauſarum proprie materialium, & interiorum maxime.

Si ergo fluxus ſit inteſtinalis, & lubrificatiuus curandus eſt, prout ſupra in lubricitate ſtomachi dictum eſt. Et eſt breuiter cura eius ſex res. Prima eſt mundificare & alterare, Secunda eſt ſtypticare,& cõfortare cum his, quæ dicentur infra, & proprie in hoc caſu mundificantia ſunt ſolutiua ventris bibita ſi cauſa ſit in ſuperioribus, vel clyſterizata,ſi ſit in inferioribus maxime,vel vtraque ſi ſit in vtriſq;,ſicut in lienteria cum eſt in ſtomacho vomitiua. Inquit enim Galen. vomitu vero non educitur niſi quod in ſtomacho ſolo erit. Maxime cum clyſtere non tranſcendat ieiunum,vbi mundificando deriuare intendas,quo caſu vtraqua in vtraque lienteria congruunt,& vomitus, et in vlceroſa magis. Et ſumpta etiam omni eius cauſa ex lauantibus,& lubrificantibus, ſeu lenificantibus,& abſtergentibus,proprie eſt aqua furfuris, vel hordei, mellis, vel paſſularum, vel aquæ lactis, & aqua oliuarum ſalitarum calida,& ſalitorum piſcium,mucilagine,caſia fiſtula,mel, & zuccharum rubeum ſimplex, & compoſitum cum roſis confortantibus,quod confortat,& ſoluit,vt eſt gelenia bin,& zuccharum roſ. olea,puta roſatum,chamęmelinũ, amygdalarum amararum,nardinum,et irinum,baurach, & alia abſterſiua calida,et frigida, quæ oportet eligere ſecundum neceſsitatem puta. Nam ſi inteſtinorum lubricitas fuerit ex vlceribus,eligas immordacia cum quibus aliqua immiſcebis ſtyptica confortantia inteſtina, vt repellant ſi adſit materiam fluentẽ,& clyſterizabis donec mundificatio vlcerum facta ſit plene: deinde clyſterizabis cum ſtypticis conglutinantibus, & ex proprijs eſt terra ſigillata, & ſanguis draconis, & ſuccus rubi immaturi, & caſeus vetus aſſatus,vt infra dicetur cum aqua ſumach,quoniam ſunt bene propria in cõſolidatione vlcerum eorum, & præter hæc ſumach,quia reprimit tales humores rheumatizantes à ſuperioribus membris ad inteſtina. Et cum datur aqua eius cum theriaca noua eſt vltima. In ea vero, quæ eſt ex materia frigida,& humida eligas acuta per ſe ſine ſtypticitate multa, deinde confortabis. Tertio autem ſi aliquod membrum aliquid influat rectificabis, & ſpica eſt propria, & alumen,et macis, et pęonia in ſyrupis: prohibet enim curſum talium membrorum ad ea. Et quarto materiam deriuabis, & exiccabis, & in hoc zingiber eſt proprium,et cinnamomum. Quinto regimen ordinabis cum ſtypticis conglutinantibus. Sexto accidentia corriges,vt ibi ſupra dictum eſt.

Sed ſi ſit fluxus dyſentericus cum ſtypticis,& glutinantibus ex materia aggregata paulatim in inteſtinis non fluente ab alijs,cura erit quatuor res tantum. prima eſt mundificare materiam: ſecunda eſt confortare,congregare, & vnire inteſtina debilitata, & relaxata,vel reſoluta per fluxum: tertia eſt regimen, & quarta eſt accidentium correctio,quæ dimittatur ad præſens, cum non ſit de eſſentialibus curationibus, ſed accidentalibus, et ideo in fine capituli reſeruetur. Mundificationem complent clyſteria ex abraſiuis, lauantibus dictis, frigidis, aliquam ſtypticitatem habẽtibus,vt aqua hordei,zuccharum roſatum,oleũ roſa. et ſuccus portulacæ,cum materia fuerit calida,et ſubtilis. Et ſi plus fuerit calida,& adufta addes mucilaginem pſylĳ,cucurbitæ,& melonis, vel ex ea cum aqua lactis clyſterizabis oleo roſa. & aqua ſeminum communium, vel caſſiæ fiſtulæ. Si vero viſcoſa, quale eſt phlegma ſalſum, fiat ex aqua furfuris,melle communi,vel roſato,oleo amygdalarum amararum,et ſale,vel ex alijs fortioribus abſterſiuis, in vnoquoque ſequantur compreſſiuę ex ſpeciebus myrobala. electis prout requirit materiæ diſpoſitio, quæ aggregant virtutem in ſe mundificatiuam non aſſatæ, vel parum confortatiuam. Et ex illis eſt rhabarba. parum aſſum,et alia conſimilia,rheuponticum,et etiam vomitiua, & proprie cum materia in ſuperioribus eſt inteſtinis,quas ſuperius in cura ſtomachi habuiſti.

Confortationem autem et vnionem complent inteſtinorum medicinæ ſtypticæ habentes in ſe aggregatiuam virtutem confortationis,quatenus effuſam ſi quam materiam

Cura fluxus in vniuerſali.

Clyſteria ſtypuca.

riam propter debilitatem eorum non recipiant, ſed repellant, coadunationis, & vnitionis partium eorum, & retentionis materiæ calidæ, & frigidę, prout qualitati ipſius materiæ congruit, & dyſeraſię inteſtinorum quas ibi ſupra in conſolatione medicinarum enarrauimus ſimplices, & cõpoſitas, quarũ aliquas Chriſto duce infra ponemus, prout diſpoſitio exigit illas miniſtrabis interius, & exterius per omnem modũ. Et ex illis eſt hypociſthis, lutum armenũ, gallæ puluerizatæ, charabæ, cortex ſorbium, papauer album. Et ſi cum ſyrupo violato ſumatur ſoluit. Et ex illis eſt camphora, ſandali al. ſemen acetoſæ, alumen, & ſucci prædictorum exiccati, & rob ipſorũ, & ramich, & roſtrũ porcinum. Et ex herbis cõſolida, virga paſtoris, & burſa, corigolus, faſolaria, cauda equina, portulaca, daraſceni, diurdea, endiuia decocta cum aceto, & proprie ſylueſtris. Omnia diuretica frigida, & calida, vt aſparagus ſtringunt ventrem, quia vrinam multiplicãt. Et fructus ſtyptici alĩ noti, vt matiana, pira, et citonia, ſorba, meſpila, ribes, zarur, & lac acetoſum decoctum cum lapidibus, molaribus, vel ferro. Et eſt melius ſecundum Aboa. à quo eſt penitus abſtractum butyrum, & per decoctionem eſt ſeroſitas minorata, & frigida ſtypticæ virtutis vitellus oui elixatus in aceto, & alia frigida, & ſicca cõſimilia. Et ex eis calidis eſt ſandaracha, ameos, radix fœni. cum ſemine ſuo, pulmo, & viſcera animalium vſta, & puluerizata, et xyloaloe, macis, gallia muſcata, maſtix, ſtyrax ſicca, quę dicitur calamita, ſanguis hirci darſcelaam. Et temperatum eſt cera, ſuccus foliorum coti. Et ex proprĩs ſolutioni puerorum eſt ladanum, et capillus veneris exiccatus, cui ineſt proprietas, vt confortet ſtomachum et ventrem, ne recipiant ſuperfluitates, ſicut ſumach. Et ex eis eſt coagulum hœdi, et pulli equi, quãdo datur in potu infanti pondus quartũ, drach. vnius in aqua frigida, et magno ſupra illum. ʒ. i. ſicut ex coagulo leporis, quoniam coagulando materiam liquefactã retinet ventrem ſtatim, vt dixit Aboa. Et addit, & oportet, vt incipiat qui ad potandum dat coagula à danich. i. ſi vero non ſufficiat, vel confert, addat in eo vſque ad illud, quod non pertrãſeat in pondere, drach. i. quoniam eſt vehementis caliditatis, & valet in fluxu, cuius cauſa ignoratur, vt ait Auer. & omni, proprietate, & frigido plus quoniam in eo iungitur proprietas cum complexione. Et caſeus quidem vetus cum primo fuerit ablutus cum aqua, et ſale pluries, & decoquatur bene, vt egrediatur ab eo ſal: deinde exiccatus, vel aſſatus cum ex eo datur in potu pondus. ʒ. i. eſt minoris nocumenti, et fortioris conſtrictionis quàm coagulum. Et alia ſunt ex eis compoſita ad frigiditatem declinantia, alia ad caliditatem, quę infra Chriſto duce ponemus. Et ſiquidem ſiſtatur fluxus ex his, nec facta remanſit aliqua læſio in inteſtinorũ ſubſtantia, ad alia procedere non oportet. Quod ſi facta ſit, oportet ad alia procedere auxilia, vt ſequetur. Quod ſi talis dyſentericus fluxus à materia acuta ab alijs mẽbris influxa fuerit, vel etiã medicina, prædictis rebus præmittes res alias ad curę eius perfectionem, quæ membrum reſpiciũt, ſi quod mittit rectificandum, viam coanguſtandam per quã mittitur, materiam quietandam, inſpiſſandam, compingendam, & repellendam, & deriuandam, quas prædictæ medicinæ, et in cura vomitus, & ſupra in cura accidẽtium medicinarum, habent complere. Cum ergo abſcinditur, quæ currebat tota, tunc oportet, vt redeamus ad inteſtina, & curemus impreſſionem factam in eis cum primis duabus rebus. Si ergo fuerit primæ ſpeciei talis fluxus in compingendo inteſtinorum craſſorum, vel mucilaginoſitas, & raſura gracilium apparet in exeuntibus, præmiſſa mundificatione, ex prædictis ſufficiunt leuiora, ſtyptica, & forte ſimplicia. Quod ſi ad excoriationem, & ſanguinem, & corticum emiſſionem deuenerit, oportet vt eligas fortiora, & ſtyptica ſemper proprietatem habentia in prohibendo ma-

E

teriæ acutæ effuſionem ad ea, qualia ſunt citonium, ſuccus mori immaturi, & ſuccus cheil, qui prohibet materiæ attractionem: ſumach, adeps hericĩ, & hepar eius. Et ſi ad vlcerationem, fortiſſima conglutinantia, incarnantia, & á proprietate conſolidantia, & ſigillantia, & ſanguinem reſtringentia, quæ infra Omnipotẽtis gratia annuente dicentur, & non ſolum ſimplicia, ſed etiam compoſita, & fortaſſe non ſufficiunt, quare oportet procedere ad cauterizantia, & vltimo ad narcotica, quorum omnium per ordinem recolimus nos ſufficientiam poſuiſſe ſupra in cura fluxus ſanguinis narium, & in cura phthiſis plurima: illuc ergo recurre, & miniſtra, quæ ſunt huic conuenientia, & propria, quæ per te eligas. Et vt abundantior ſit tibi electio, ponam ante te aream medicinarũ propriarum aliarum, ad hæc ſcilicet, dyſenteriam, raſuram inteſtinorum, excoriationem, & vlcera ac fluxum ſanguinis, & dolorem ex quibus eligas prout diligentia te inuitat. Ex quibus eſt glans, ſemen lini aſſatum, cum ex eo, et oleo roſato

F

fit clyſtere ſtringit, & iuuamentum eius eſt magnum in vlceribus inteſtinorum. Et ſumitur ex myrrha quantitas fabæ ad omnia. Fabæ decoctæ in aceto cum corticibus ſuis, & ſauich ex eis quam non approbamus, quia ventoſa eſt, & dilatat vlcera. Et ſic per accidens nocet magis quàm per ſe cõferat. Sanguis capræ, vel hirci bibitus cum melle confert dyſenteriæ, & acutus confert dolori, & raſuræ eorum. Stercus canis comedentis oſſa clyſterizatum, & bibitum in lacte in quo extinctum ſit ferrum confert ſolutioni, & vlceribus inteſtinorum, & ſolutioni antiquæ. Semen acetoſæ confert fluxui, et raſuræ, fœnugræcum per omnem modum confert dolori, & vlceribus, vinum in quo extinctum ſit ferrum, vel ſtypticum, vel aliud nõ dulce cum aqua extinctionis ferri confert. Taratit bibitum in lacte caprino decocto retinet fluxum, et deſcenſionem ſanguinis in egeſtione, & dyſenteria, & talibus taliſaphar. i. cortex citri omnibus confert. Camphora, et ſuccus vitis, eſt conueniens dyſenteriæ calidæ. Barba hircina, & flos

G

eius, & ſuccus, qui eſt hypociſthis bibita eſt fortior medicina ad vlcera inteſtinorũ. Et cum hoc ſtringit membra, & eorum ductus infundentes materiam ad ipſa, et ſtomachum, & ad omnia membra: et potus ſeminis eius, & clyſterizatio ſucci linguæ arietis vlceribus confert. Carnes vaccinæ, & proprie cum coriandro. Caro leporis aſſata bona eſt vlceribus eorum. Merdaſengi datur in potu ad fluxum ventris, & vlcera inteſtinorum. Et cum aqua minuitur nocumentum. Muri in ſorbitionibus ex milio, & panico, et riſo ſumptum videlicet ad vlcera. Sal eſt vltimum ad dyſenteriam, quoniam mundificat, conſtringit, & confortat. Radix nenupharis, ſuccus portulacæ ſolutioni choleræ, & dyſenteriæ confert, et ſolutioni antiquæ, et vlceribus eorum. Et vitellus oui elixati in aceto, eſt prius inteſtinali non hepatico, nec ſtomaticho, lac recenter mulſum clyſterizatur ad vlcera. Succucuri cõfert omnibus, cornu cerui aduſtũ, poma pontica ad dyſenteriam, et dulcia, & acetoſa retinent ventrem ſi inueniant vacuũ,

H

et cum humore ſoluunt. Cinis lignis ficus videlicet ad dyſenteriam, papauer album, et nigrum ſtringit, et compingit materiam, et prouocat ſomnum. Grana altheæ retinẽt ventrẽ. Et decoctio radicis eius confert ardori inteſtinorũ & ſolutioni malę. Carub alneabut bona eſt dolori ventris pungitiuo, et ſolutioni malæ. Et clyſtere ex aceto, & ſale ad vlcera ambulatiua inteſtinorũ poſt lenitiuũ, et abſterſiuum. Eupatorium datur in potu cum vino, et confert vlceribus inteſtinorum. Omnes ſpecies luti ſunt proprie in ſanguine retinendo, et lapis hæmatitis, et ſanguis draconis, myrrha, et ſuccus plantaginis, acatia, conſolida, & ſimilia. Rhabarbarum retinet ſanguinem, ſtringit, et omnibus confert. Compoſita ſunt quæ ex his componunt. Et experta infra ponemus ad vlcera, annuẽte Chriſto. Sed ad

uerte

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 635 sur 1089

Documentum.

uerte, ne dictum hic ordinem in eorum administratione prætereas, vt qui à posterioribus vltimis incipias, & fortioribus, & compositis. Est enim causa magni erroris inci pere à stipticis, et constringẽtibus, vt Serapio dixit. Cuius causam inferius subiũgemus, et multo magis ab vltimis, quæ sunt cauterizantia, & narcotica. Cauterizantia enim fortasse indigentiam excoriationis transcendunt, quibus stiptica conglutinantia incarnantia, & sigillantia sufficerent, quæ cum prætermittãtur, & cauterizantia ministrẽtur excoriationem augent & vlcera ex eo, ꝙ cruſtam, & escaram in facie vlcerum generant, quæ cum facile cadãt, materia acuta fluente, & educente ipsam, relinquit excoriationẽ, & vlcera dilatata, & augmentata. Etiam narcotica materiam non mundificant cum retineant ipsam, cõgelando & ingrossando, & vias constringendo pororum, & venarum orificia, virtutem sensibilem stupefaciendo, ne sentiat nocumentum materię, quare nõ mouebitur expulsiua debilitando virtutem, calorem naturalem extinguendo, & spũm congelando, contentiuam post paucum tempus ad defectionem adducũt, quare redibit fluxus fortior, ꝙ fuerit prius, immo ſm sapientiam operare. Et p̃missis mundificatiuis proprijs quãtum oportet, procedas ad stiptica leniora, deinde ad fortiora, deinde ad conglutinantia, & incarnantia, & sigillantia, & cum hæc non suffecerint, procedas ad cauterizantia, & vltimo ad stupefaciẽtia, nisi in casu puta cum vlcera fuerint ex materia corrosiua, quam prædicta in vlceribus detinent, & ea augẽt, quare post absterſionem oportet, vt incipias à cauterizantibus, quæ consumunt materiam illam, & cruſtam in facie vlcerum gignunt. Et vbi dolor fuerit grandis quem oportet prius narcoticis sedare, deinde stipticare, & conglutinare semper caue ne cadat escara, & ne narcotica ad vltimam infrigidationem perducant, & mortem, quare eligas ex eis cõposita magis, q̃ simplicia, qualia sunt trochischi de charabe, arsenico, & stella, & philonium. Commixtione enim eorum extrema caliditas, vel frigiditas remittitur, & malitia, & naturæ fit tolerabilis magis. Nec propterea cum oportet retardes, vel præmittas illa, vt puta postquam vulnera siue vlcera videas augmentari, & infirmum debilitari valde. Tũc enim si paras medicinas tales, facias, vt dicit prouerbium. Consilium bonum post consummationem litis, vt Serapio dixit. Quare solicite, & cũ continuitate & ordine, vt dictum est, oportet, vt dispositio exigit approximare illa. Et cum materia est acuta corrosiua, & dolor, & mordicatio fortis in vlceribus, non est malum clysterizare cũ vnctuosis, & pinguedinibus, qualia sunt pinguedo gallinæ, & proprie porci, & anatis, & propria magis est pinguedo renum hirci, vel capræ cum fuerit dolor cum vlceribus, sua enim facili cõgelatione obtundit acuitatem materiæ adhærentis in vlceribus, & in eorum facie adhærentes, et tuentur ea ne ab acuitate transeunte vlterius augmententur vlcera, et doleant magis, et sua stipticitate consolidant ea, vt ait Gal. Et ex illis est roseum & cerotum cicatrizatiua, & prasſ̃ succus, & passæ cum interioribus suis sumptæ, dolori sunt proprię, vt est spodium. Et cura eius, qui est à recto, est tres res, & dicentur infra in cura, auxiliante Christo. Et si est ab extremitate eius, & sphicteri, cura est duæ res. Prima est, vt præcedat mundificatio, & ablutio cum aqua fœnugręci, & seminis lini, & sisami, vel cum vino decoctionis illorum, & deinde sequentur stiptica conglutinantia, et sigillantia, qualia sunt merdasengi, balaustiæ, ceruſſa plumbi, & abstracta assata, & sanguine draconis puluerizata desuper & emplastrata. Et oleum vetus permixtũ cum aqua acre stæ confert cum ex eo fit clystere vlceribus ani intrinsecis, & est proprium. Et si est à medicina acuta, cura est supra in consolatione medicinarum posita. Et ipsius regimen proprium ad frigiditatem, et siccitatem tendat.

Cura fluxꝰ intestini recti.

Cura fluxꝰ cerebralis.

Quod si fluxus vẽtris sit ab alijs mẽbris, vt puta ex cerebro, qui dictus est cerebralis, & plurimũ est phlegmaticus, cura eius est cura catarrhi quã supra diximus, & breuiter est duę res, vna, quæ debetur cerebro mittẽti primo, alia vero, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus à quibus fluit. Quæ debetur, primo cerebro mittẽti duplex est. Prima, quæ debetur ipsi cerebro. Secunda, quæ debetur vĩjs & ductibus per quos mittit. Tertia est, quæ debetur rranſmissæ materiæ. Prima est, vt cerebrum siquidem repletio in eo appareat, euacuetur, & mundificetur à cacochymia, & demum eius complexio temperetur & confortetur, ne materiam regeneret. Secunda est, vt ductus, & viæ per quos naturaliter eius superfluitates consueuerunt emitti, puta nares, & palatum aperti teneãtur, vt natura apte per illos posit eas more conueniente, & solito expurgare, & proinde, vt currant ad ipsos, situetur vt iaceat, & dormiat cum inclinatione capitis versus anteriorem partem non supra collum, quoniam diuertit eas ab illis ad vias occultas posterioris partis capitis per quas fluunt ad vias. Ipsæ quoque viæ occultæ debite constringantur, vt infra dicetur propitiante Christo. Tertia, quæ debetur materiæ fluenti, donec euacuatio cerebri fiat illis ex quo facta est ei, quod superest, aut regeneratur donec complexio cerebri adæquetur, est, vt exiccetur, vel detiuetur. Ex quibus hæ omnes compleantur res dictæ, supra in cura catarrhi seriosius habuisti. Ordinem quoque, modum, & vsum aptum vtendi eis. Et ex appropriatis in eius retentione, & exiccatione est sacculus supra coronalem commissuram compositus ex sale pauco, sandaraca, spica, & myrrha, & radice nenufaris, quæ est propria, & vltima cauterizatio supra in primo cap. dicta. Secunda res principalis, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus est duplex. Prima est mundificatio eorũ ab humore qui fluit cum vomitu, & hoc cum peruenit ad stomachum & anteq̃ descẽdat ad intestina, vel cum clysteribus saltem ex quo fluxit ad ipsa. raro enim materia intestinorum educitur vomitu, vel postponit tempus. Secunda est confortatio stomachi, & intestinorum cum stipticis aromaticis prohibentibus effusionẽ materiæ talis ad ipsa. Ex quibus proprie est thus, spica, capillus veneris, macis, et alia dicta hic et supra. Et inde cum calidis ualde consumẽtibus materiæ reliqas, et alterãtibus dyscrasiã impressam in eis frigidã, et humidã, simplicibus, qualia sunt proprie cortex citri, zinziber, ameos, cortex thuris, et similia dicta supra in mala complexiõe stomachi, et ex cõpositis intus & extra, et per omnem modũ approximatis, & habentibus confortare naturam & spiritum, qualia sunt diambra, mithridatum, amorusia, & theriace. Et si est phlegma salsum sint minus calida, vel frigida stiptica, et ex eis appropriatis est semen papaueris albi, et diacodion retentum in ore masticatum, et transglutitum, terra sigillata, et lutum armenum est efficax in retinendo ipsum ne fluat retentum in ore, et sum expertus. In subtili calido proprie sicut spica, et thus in frigido proprie, et ipsius regimen ad siccitatem, et caliditatẽ, uel frigiditatem declinet, pprie. Et quãdoque oportet, ut ministres narcotica composita, quæ sunt res magni iuuamenti, et cura stomachi est cura lubricitatis stomachi quam supra in cura ægritudinũ stomachi tibi tradidimus, illuc ergo accede. Et cum fuerit ex cholera prasina, cura est mundificatio cum frigidatiuis leuitiuis, et lubricatiuis. secundo confortatio stomachi cum stipticis frigidis notis supra.

Cura fluxꝰ hepatici.

Cura hepatici sanguinei est eadem, q̃ cerebralis, & cõsistit in duabus rebus similibus illis. Prima, quæ debetur hepati mittenti, quę triplex est, & ea quibus compleri habet, supra in cura hepatis, et icteritiæ habuisti. Et quæ debetur intestinis recipientibus, quę est triplex, et ea quibus habet compleri, hic, et in cura malę cõplexionis stomachi cũ materia tibi tradidimus sufficiẽter, et bene, et ĩ summa non oportet, vt curam incipias cum stipticis, & oppilatiuis superius, uel desubtus ministratis, pducunt. n. ad ęgritudines fraudulentas, & difficilis eradicationis, ut dicit

Aboa.

Aboa.immo incipias eum euacuantibus, & expurganti-
bus operationem, & repletionem eius siue sit apostemãs
siue non,& cum diminutione cibi multę qualitatis,vt car
nis, panis, & vini, sed sit contentus in principio patiens
potu aquæ, vel sauich hordei & passulis pinguibus. & ex
medicinis conferentibus ipsi, cum sint apostemata,est co-
rallus. Et si est ex ruptura venę portæ,vel ramorum eius,
præcedente phlebotomia si toleret de basilica, stiptica,cõ
glutinantia, & sanguinem retinentia ac ipsum deriuantia
sunt conuenientia,& ex appropriatis est succus plantagi-
nis cum lapide hematitis. Et similiter si sit ex vlcere, cura
est cura vlceris cum proprijs hepati, & cum aperitiuis si
oppilatio sit ex faciẽtibus penetrare sanguinem, & in hoc
proprium est diacalamenthum,theriace, & vinum subti-
le,frictio, & balneum,piceatio, & huiusmodi,& cum tẽ-
perantibus eius complexionem non multum frigidis, ne
materiam retineant in eo,& inclinentur, nec multum ca-
lidis, ne dissoluant, & cum confortantibus si debilis exi-
stat, & qualia sint hæc complentia supra in cura eius sunt
dicta mundificantia, & materiam ab intestinis diuersam
secundùm diuersitatem speciei eius ibi etiam habuisti, &
in cura doloris stomachi, & iam confortantia hic supra.
& cura aquosi est eadem, quæ & lotiui, quia mundifica-
tio & digestiuæ hepatis confortatio. Sed oportet,vt illas
cum fortioribus compleant, & ex proprijs ei est potus fe-
minis,& clysteria succi linguæ arietis, & laudanum cum
vino,& omnia prouocantia calida, confortant enim dige
stiuam hepatis,& educunt aquositatem à sanguine, & sic
retinent,& ex illis est proprie, spica, casia lignea, & hu-
iusmodi, & si est ex conuersione aquæ asciticorum in ve-
nis illis iuuatur,& regimen ad siccitatem tendat. Et cura
sanguinei nigri,& fœculenti est duæ res, mundificatio in-
testinorum, & hepatis ab humore tali proprie cum rha-
barbaro,& clysteribus,& deoppilatio splenis, & eius cõ-
fortatio atque hepatis,et ipsius infrigidatio,vel calefactio
prout exigit dispositio similiter regimen, vt supra in cura
splenis,& hepatis habuisti, & si est à longa mora in inte-
stinis confortetur expulsiua ipsorum, & debilitetur contẽ
tiua. Compleatur autem cum humidis lenientibus, vel
lubricantibus notis,& eadem est cura nigri melancholici
qui ex hepate est,et cura nigri fellei est festina mũdificatio
eius,ne sua malitia moram trahendo vlceret intestina, &
hæc cum bibitis,& clysterizatis notis supra in cura hepa-
tis,& splenis,et hepatis,& totius corporis etiam conforta
tio, et alteratio cum regimine declinante ad frigidum sti-
pticum moderate. Et cura eius,quę est diuersorum co-
lorum,est equatio complexionis membrorum nutritiuo-
rum,et etiam regiminis, et illorũ humorum mũdificatio
præcedens. Et cura chilosi est confortatio attractiua hepa
tis cum calidis proprijs emplastris,& ventosis,apertio op
pilationis viarum,et meseraicarum, et diminutio cibi cũ
temperamento,et potus,et omnia hæc complentia supra
in cura hepatis dicta sunt.

Cura fluxꝰ splenetici. Et cura splenetici,qui vt plurimum est melãcolicus, est
tres res. Prima est conuersio regiminis ad humoris boni,
& sanguinis generationem. Secũda est splenis rectificatio
cum purgatione,& euacuatione humoris melancolici, &
cum deriuatione eius proprie cum ventosis positis supra
splenem cum apertione oppilationis splenis, & eius con-
fortatione. Tertia est mũdificatio stomachi ad quem plus
melancolicus humor peruenit,& deinde intestinorum ad
quæ duo maxime tendit humor melancolicus, & ipsorũ
confortatio. Et ea quibus hæc compleantur supra in cu-
ra splenis,& hic dicta sunt. Et ex appropriatis huic fluxui
est rauedsceni,& reuponticum nigrum, aggregat enim in
se virtutem in cõmuni cõuenientem. Et ex compositis est
diascene. Et ex appropriatis in repletione ipsius, ex sim-
plicibus est aqua myrrhę,& xyloaloes. Et ex compositis
micletum. Et ex confortantibus est diamuscum dulce,
& similia.

Cura fluxꝰ diarrhici. Cura fluxus diarrhici ex p̃dictis in principio vbi de re
gimine critici, & symptomatici dictũ fuit est generaliter
nota. Specialiter autẽ vbi oporteat ipsum retinere est duæ
res. Prima debetur toti & completur tribus modis.s. cum
euacuatione totius,et hoc cum phlebotomia,vel pharma
cia si toleret virtus,& cum deriuatiõe materiæ, & hoc cũ
vomitu. Inquit.n.Hipp.Abo.diarrhia habito diuturna, 6 aph. 15.
spontaneus superueniens vomitus soluit ægritudinem, et
etiam artificialis,ars.n.est imago naturę,& sequela ipsius
ſm Hip. Et similiter cũ frictione proprie vniuersaliter to-
tam cutim,quæ calefaciat, & poros aperiat, & resoluat,
vel inspissatione ipsius,et coangustatione viarum,et poro
rum per quos fluere habent,et cũ diæta extenuatiua decli
nante ad stipticitatem. Secũda res debetur intestinis si in
eis aliqua impressio facta sit,quæ ex prędictis patet, & ex
appropriatis est,vt sumatur venter struthij, sed oportet,
ꝙ limetur cum lima, & detur in potu ex eo quãtitas.ʒ.iij.
in rob myrti,aut in rob de cydonijs secundum declinatio
nem complexionis.

Cura fluxꝰ liquefacti-ui. Cura liquefactiui fluxus generaliter est cura phthisis,
& hecticæ,& specialiter est duæ res. Prima est,quæ reci-
pit causam, & est alteratio, & infrigidatio corporis, &
membrorum principalium. Et complentia sunt frigida
moderatæ stipticitatis, & frigiditatis non vehementis,
qua extinguant caliditatem naturalem,& subito retinen-
tia,sua enim forti stipticitate oppilando prohibent transi-
tum nutrimenti simplicia, et composita ex medicinis, ci-
bis & potibus actu frigidis, nutritiuis, & restaurantibus,
quales sunt ex carnibus perdicum, et gallinarum præpa-
ratis in gelatina ouis sorbilibus, & sorbitionibus ex lacte
in quo extinctum sit ferrũ. Et melius est lac muliebre, de-
inde asinæ,& deinde capræ,deinde bouinum. Et ex fari-
na hordei,& semine acetosæ,quoniã est proprie. Et quã-
doque inspissatur cum gummi dragacanthi,& puluere co
riandri, quod est proprium. Inspissat enim humiditates,
& eas reddit viscosas,& adhęrentes membris,& proinde
minus liquefactibiles. Et ex illis est charabe,et puluis co-
riandri, & hyoscyami, & folia sursæ sunt propria inspis-
sando, et prohibendo liquefactionem, & resolutionem.
Et alia,quæ non subito, sed paulatim retineant,et cõstrin
gant,quæ oportet eligere ex prædictis simplicibus,& cõ-
posita infra dicentur duce Christo. Secunda est conforta-
tio membrorum digestionis, et ministratio ciborum, &
potuum restaurantium humiditates dissolutas. Et com-
plentia talia supra in cura stomachi, & hepatis, & cura
phthisis copiose habuisti. Et si est à radicalibus membris,
oportet,ꝙ tu procedas cum fortioribus. Si vero à carni-
formibus,sufficiunt leuiora.

De cura fluxus sanguinis. Et cura fluxus sanguinis qui procedit à toto corpore ge
neraliter est cura fluxus sanguinis procedentis ab hepate,
& diarrhici. Specialiter aũt vbi ipsum oporteat retinere,
est duæ res. prima aufert causam, et debetur toti corpori,
fit autem tribus modis. primo cum euacuatione pletho-
rę,et illud est phlebotomia venæ nigræ,vel basilicæ, vel
proportionalibus sibi,q̃ sciuisti supra, & proprie si sint ei
cõsueta, quia cõsueuit habere fluxũ sanguinis ex naribus
hęmorrhoidibꝰ,vel mẽstruis, quibus fuit priuatus,quare
reiteratio, et ꝓuocatio illius cum hoc quod proportiona-
lis phlebotomiæ cura est eius, et cum extenuatiua diæta,
reiteratiua vero exercitij consueti quod vltra solitum ex-
cedere debet si cũ mẽbri mutilatione sit,sed licet euacuet,
et deriuet plenitudinem,quia tamen corpora turbat in cu
ra huius locum nõ habet,sed in processu magis,quare vi-
ce huius vniuersalis frictio ordinetur, euacuat enim per
poros insensibiliter sicut illud,& deriuat sine turbatione.
Secundo cũ deriuatione,& inspissatione sanguinis,et eius
infrigidatione. Tertio cum viarũ coangustatione, ex qui-
bus breuiter compleantur nota sunt ex prædictis. Secun-
da est, vt si facta sit impressio aliqua in intestinis, proce-
datur ad alia,quæ mundificant, stipticant, et confortant,
et retinent

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 637 sur 1089

& retinent. Et ad hæc propria eſt acatia cũ ſanguine draconis, & charabe, & ſpecies luti, & lapis hematitis cũ ſucco plantaginis, vel conſolidæ, vel caudæ equinæ ſumpta, & clyſterizata, prout regio exigit.

De cura collyricę paſsionis.

Et cura collyricæ paſsionis eſt difficilis, & maxime in proceſſu, eſt enim acuta & ſine intermiſsione, & prauorũ accidentium, et plurimorum terrentiũ, quare indiget medico conſtanti, & prudente, quem non terreant accidentia. Et generaliter eſt cura vomitus, & fluxus, dicta ſuperius. Specialiter autem eſt quatuor res. Prima debeť mẽbris nutritiuis ſecundæ, & tertiæ digeſtionis malos humores quos generant mittentibus ad inteſtina, & ſtomachũ. Secunda, quæ debetur inteſtinis, & ſtomacho recipientibus, & expellentibus illos. Tertia eſt, quæ debetur virtuti, & eſt regiminis rectificatio in cibis, & potibus, & vniuerſaliter etiam in omnibus ſex rebus non naturalibus. Quarta eſt, quæ debetur accidentibus prauis inſurgentibus, & eſt ipſorum correctio, quæ infra dicetur in fine, ſi Chriſtus adiuuerit. Prima eſt triplex. Vna eſt ipſorum membrorum, ſ. hepatis, & venarum, & aliorum mẽbrorũ mittentiũ euacuatio, quare oportet, vt fluxus, & vomitus non conſtringatur, ſed dimittatur donec repletio ſeu cacochimia ſit expurgata perfecte, & illud eſt cũ in egeſtione egreditur chilus, vel aliquid homogeneum perducens ad defectũ, & ſiqdẽ nõ, pcedat ad ſufficiẽtia iuueť cũ leuibus, & vomitu. Ingt. n. Hip. vomitus vomitu, & fluxꝰ fluxu, & fluxus vomitu, & ecõuerſo curať. Iuueť itaq; vomitu, & proprie cum aderit nauſea cũ aqua ſimplici tepida, vel cum pauco aceto, plurimo enim mordetur ſtomachus, & inteſtina, vel cum aqua mellis, & oxymellis acetoſitatis paucæ, vel aqua calida cum pauco baurach, aut cum ſale naptico, aut pauco cimino, quod in hoc eſt iuuatiuũ valde ſm diuerſitatem materiæ non cum oleis, & vnctuoſis, qm̃ mollificant, & debilitant. Et iuuetur fluxus cum clyſteribus lenitiuis, vel abſterſiuis. ſ. ex aqua ſicle pauco baurach, zuccharo ru. & oleo ro. vel ſeſamino. Et cum collyriis ex melle ſeu zuccharo, & manna, vel cũ aliquo ex lenitiuis quod deponat ſuauiter, & proprie cum humor eſt deſcendens quod ex grauedine, & punctione ventris percipies, ſic. n. oportet iuuare illos, vt modo vnum, modo aliũ ſecundũm declinationem materiæ, quomodocunq; enim iuues curabis illum, & alium, illum euacuando, & alium deriuando. Simul autem eos artificialiter iuuare nõ oportet, ſequeretur enim contrarius motus materiæ perducẽs ad reſiſtentiam, vt ait Abo. Secunda eſt materiæ, ſeu humoris deriuatio, quietatio, incraſſatio, vel compoſitio ſi propter eius effrenitatem alia non ſufferrent, & complentia ſuperius nota ſunt. Tertia eſt viarũ, & ductuum coanguſtatio, & proprie cum ſucco barbæ hircinæ, luto armeno, & aliis, quæ ſuperius habuiſti in conſolatione medicinarum. Secunda principalis, quæ debetur ſtomacho & inteſtinis eſt duplex. Vna, vt ſiqua materia adhæſerit eis, mundificetur & cum prædictis modis. Secundo eſt, vt cõfortetur ſtipticis, & alterantibus, et retẽt iuis, quatenus in fluxas materias ſi adhuc fluant non ſuſcipiant, & ad priſtinam diſpoſitionem bonã adducantur, ac ęqualitate complexionis & ſubſtantia. q̃ę complentia ex prædictis ſunt nota, quæ eligas prout oportet. Et ſunt ex ſpeciebus rob, ſyrupis, trochiſcis, & puluerib⁹ intus, et extra emplaſtris & cerotis notis ibi ſupra calidis, et frigidis prout diſpõ exigit, & ex appropriatis eſt aqua andacochę, qm̃ confert ei ſtringendo ventrem. Et ſiquidem nulla facta ſit in eis impreſsio, non oportet ad alia procedere, ſed regere tantum.

Regimen ergo, cp quarta res erat, eſt, vt nullo modo cibeť, nec potum ſumat donec fameſcat ſi virtus ei⁹ tolerat tandiu. Et tunc balneetur prius, deinde contenteť patiens aliquo cibo leui boni chymi, ſicut eſt ſauich hordei, vel hamyli, vel ex granis granatorum cõtritorũ cum pulpis eorum, et ſumach in principio. Et cibeť deinde cũ carnibus perdicum & auium paruarum, & proprie montanarum, vel minutarum, & piſcium cum agreſta, vel ſucco granatorum conditorum, & decoctorum cum coriandro præparato. Et potetur aqua granatorum muzorum, et aliorũ fructuum ponticorum, & aqua frigida habente virtutem florum vuæ. Et quandoq; iuuatur calida, quia ſpargit materiam, & facit ſudare cp ſi non toleret ſtomachus aquã, potetur odorifero vino põtico bene lymphato cum aqua ferrea, vel pluuiali, & hoc in diſpoſitione calida. In frigida vero cibetur cum pane diſſoluto in vino pontico, & rubeo, & ouis feroſis in principio, deinde cum carnibus columborum paruulorum non pinguium, vel gallinarũ cũ ſpeciebus, & vino paſſo, & rubeo parum lymphato. Et paulatim addatur donec confortetur, et redeat ad diſpoſitionẽ ſanitatis. Quòd ſi virtus nõ toleret vſq; ad perfectã purgationem, et cadit in medio, et ſyncopizet, viuificetur cum pane ſimilagineo calefacto in vino, deinde cibetur colatico, vel aqua gallinarum iuuenum diſtillata, quæ ex propriis carnibus earum, vel perdicum contritis, et decoctis in duplici vaſe, & expreſsis colligitur, vt docuit Abo. in qua ſit virtus ſandali, magazir, et ſpodij in diſpoſitione calida, et fiat acetoſa cum acreſtæ ſucco, vel granatorum acetoſorum, vel cydoniorum, vel macianorum. In frigida vero ſit habens ſimiliter virtutem xyloaloes, mentę, vel galliæ. Et ſi diſſoluatur panis ſimilagineus in ea eſt virtuoſior de qua deť paulatim. Quòd ſi nõ toleret ſtomachus cibos, et abhorreat, donec non accipiat oportet, vt ei tribuas fructus ponticos quos maſticet, et vngat proiecta ſubſtantia donec viuificetur. Ex quibus ſunt fructus delectabiles. Et ex illis eſt vua paſſula maſticata cum cõtritione ſuorum granorum. deinde viuificato, & roborato ſtomacho cibetur ex prædictis cibis, & ſupdormiat, qm̃ ſomnus eſt cura eius, & miniſtrentur odorifera, qm̃ confortãt cor & cerebrũ, & generant gaudium, & ſedant nauſeam, & vomitũ, vt ſupius habuiſti. Quòd ſi tardet diuĩ ſtomacho eius cibus, iuuetur cum digerere facientibus, & faciẽtibus penetrare. ſ. vino, diatrion, diacakumento, & theriace, & trahatur cum impoſitione extremorum in aqua calida, compreſsione, & frictione, & cum ventoſis in vmbilico, & hepate, & cum fortificatus fuerit, redeas ad mundificationem corruptionis, & indigeſtionis, & cacochymiæ donec ſit expurgata perfecte, deinde etiam de ſtomacho ad membrum. balnea etiam poſt tertium, & ciba paulatim, donec ad diſpoſitionem redeat ſanitatis. Regimen autem in aliis rebus in omni regimine reſeruetur infra. Correctio quoque accidentium, cum infra de eis, dicetur ad plenum propitiante Chriſto.

Cura fluxꝰ à cibo facti

Cura eius, qui factus eſt à cibo, eſt breuiter tres res, prima eſt mutatio regiminis in contrarium, quod eſt cauſa eius. Secunda eſt, vt dimittatur fluere donec corruptus, et indigeſtus cibus totaliter exeat, et interim abſtineat proprie ſi quantitas ſuperflua fuerit retentio, aut ipſius cauſa eſt cholicæ paſsionis. Tertia eſt, vt ſtomachus, & inteſtina relaxata à multitudine nocita à qualitate acuta, & ſubſtantia ſubtili leni, vt in ſuperioribus dictum eſt reaggregentur, et contemperentur, exaſperentur, et confortet etiam totum corpus quod fuit nutrimento priuatum, & extenuatum, et debilitatum, bonis cibis, & humectantibus reſtauretur.

Cura fluxꝰ ſtercoroſi.

Et ſtercoroſi regimen eſt tres res. Prima eſt, vt cibetur cibis multę quantitatis, et paucarũ ſuperfluitatum, et ſint moderatę quantitatis donec ſufficiat. Secunda eſt, vt aperiantur vię alimenti cum ficubus, et piſticis, cũ amygdalis, nucibus, et aliis aperitiuis, et facientibus penetrare cibum prædictis. Tertia eſt, vt confricentur membra vſr, et balneentur donec trahant multum ex cibo, & per poros, ſiquidẽ eis ſuperfluat, reſoluatur ne reddať ſtomacho, & inteſtinis. Et cura eius, qui factus eſt à medicina, dicta eſt ſupra in conſolatione medicinarum. Ex his autem, quæ abraſionẽ prohibẽt inteſtinorũ ab acumine medicinæ eſt bdelliũ, licet in via præuiſionis non curationis ſicut illud.

Et

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 638 sur 1089

Cura fluxꝰ facti ab aere.

Et cura facti ab aere eſt quatuor res. Prima eſt contẽperare aerem, vt ſupra in cura cordis, & alijs dictum eſt. Secunda eſt corporis euacuatio ſi aliqua ſit repulſio diſſolubilis, vel cõpreſsibilis, & hęc cum phlebotomia, vel pharmacia prout repulſio requirit abſtinẽtia, ieiunio, & fame.

Tertia eſt materię inſpiſſatio, & incraſſatio ſi à calidita te eius diſſoluente fuerit, & hoc cũ cibis craſsis ex carnibꝰ bouinis, & extremis animalium decoctis in lacte, & frumento riſo, & ſimilibus, & iuiubis, coriandro, & papauere & alijs frigidis, vel ipſius retractio ad membra quibus comprimuntur ſi à frigiditate eius fuerit, & hoc cum frictione vniuerſali cum manibus, et pannis calidis, et ſiccis, & ſimiliter balneis. Quarta eſt inteſtinorum mundificatio, & confortatio cum his, quæ nota ſunt ſupra, vt folijs barbæ hircinæ, vel eius ſemine. Et cura excoriatiui, & vl-

Cura fluxꝰ excoriatiui.

ceroſi eſt cura dyſenterici dicta ſuperius. Et cura humoris phlegmatici, cholerici, & melancholici eſt cura diarici, & eſt nota.

Sequitur Quinta res cõis curatiua fluxus, & eſt regimẽ ſcilicet cõ conueniens, & vniuerſas res non naturales rectificans debito modo inſinuans, & demonſtrans, locetur ergo primo patiens in domo temperati aeris inter actiuas declinantis ad ſiccitatem, & ſi non ſit naturaliter, fiat artificialiter cum his, quæ ſciuiſti ſupra in cura cordis, & lucidi non tenebroſi, quia recludit vires, & ſpiritus ad interiora, & clari non turbati, quia aer turbatus triſtificat animam, & permiſcet humores ſm Abo. Qui ſi turbatus exiſtat clauſis portis fiat cum luminaribus lucidus, & quieſcat in lecto mollis culcitræ, durus enim confrangit, & debilitat, et frequenti reuolutione in eo mouet humores. Inquit Galen. Motis nobis mouentur et ea, quæ ſunt in nobis, quare non oportet, vt moueatur, immo ingenietur cũ excitatur ad ſellã, vt in lecto, vel iuxta ipſum ſituetur ſella, vt ceſſet à motu. Inquit Hip. in apho. manifeſtat nauigatio, qm̃ motus corpora turbat. In cibis autẽ regimen eſt, vt non ſit in eis acuitas, non dulcedo, non falſedo, nec acetoſitas multa, ne ſua mordicatiõe iugulet expulſiuam, & proprie cũ peruenit ad vlcera, quæ dilatet, non vnctuoſitas multa nec humiditas, nec liquiditas, nõ debilitent cõtentiuam, & fluant, ſed ſint inſipida, & temperati ſaporis ac delectabilis, vt acris, & ſtiptici, vel acreſti, qm̃ appetitũ excitat, & reſtringit, & ſubſtãtiæ ſpiſſæ, & ſolidæ, & qualitatis ſiccæ, calidæ, vel frigidæ actu, vel potẽtia prout exigit diſpoſitio, & ſtipticæ parũ in principio donec fiat materiæ euacuatio, & mundificatio, licet enim humidi plures conueniant euacuationi, & mundificationi, tñ parũ ſtiptici conferunt, confortãt enim membra, et materiã effrenitare non permittunt nec mundificationem impediunt, quales ſunt lac decoctũ cũ lapidibus fluuiorũ ignitis, vel ferro, & eſt melius propter ſtipticitatẽ ſuam, & panis infuſus in eo adhuc, aut euacuat humiditates corruptas, & cholericas corrũpentes, & quod remanet in corpore tẽperatur, & refrenaẽ. Sed oportet, vt lac ſit quantitatis conuenientis quam digerere poſsit, vel ſit infuſum in ſucco granatorum, & ſorbitio ex hordeo aſſato, et riſo cum lacte cocto, frigida, & amylo. Deinceps vero materia adhuc fluẽte ſint electi ſm alteram trium virtutum, vel quia ſint ſtiptici plures, vt conſtringant ductus, & retineant, quales ſunt ſorbitiones factę ex milio, panico, vel riſo torrefacto, vel ſumach, vel lentibus excorticatis cum amylo decoctis cum aqua pluuiali, vel ferrea, & conditi cum pauca pinguedine gallinæ, hædi, vel caprę, vel hirci, & cũ pauco ſale torrefacto, oleo omphacino, vt ſint ſapidæ. Et ſi vis, vt ſint magis ſtiptici, fac decoqui cum eis aliquid ex fructibus ponticis, & ſi vis calidos expetente diſpoſitione cõdias cum cinnamo, põtico, xyloaloe, cimino, vel aniſo torrefactis, ameos, & ſimilibus, vt caſeo aſſato, vel coagulo, vel ſint ſpiſſæ, vel viſcoſæ ſubſtantiæ, vt materiam incraſſent, quales ſunt ſorbitio facta ex candaruſio, quę ſtringit, & incraſſat, et maxime ſi addatur gummi, dragacanthum torrefactum, & ex tri. et riſo decoctis cum pedibus animalium, & lacte bouino. Et lentes excorticatæ, vel decoctæ, cum corticibus bis, & illud mutatum. Et etiam caules bis cocti, & portulaca, & acetoſa, & plantago, & ſimilia.

Et carnes bouinæ cum puluere coriandri, ſi virtus digeſtiua toleret, iuuetur cum ſeminibus, & ſpeciebus calefacientibus, & ſubtiliantibus, vel ſint ex pingentibus materiam, vt eſt ſorbitio facta ex amylo cum ſemine papaue. albi, & coriandro viridi, & lactuca factis acetoſis cum granis granatorum, vel acreſtę, & tandiu miniſtrentur donec ſiſtatur materia ab effluxione, et fluxu. In carnibus autem non eſt iuuamentum magnum cum ſint multi nutrimenti valde addentes ad materiam, niſi apud neceſsitatem, & tunc eligantur volantia ſuper pedeſtria, & pedeſtria ſuper aquatilia. Et ex volatilibus eligantur, quæ ſint frigidę, & ſtipticæ, velocis digeſtionis, vt ſunt perdices, coturnices, turtures, turdi, nutriti ex myrtil. Vel ſtipticæ calidæ, vt ſunt columborum ſylueſtrium pulli non pingues, paſſerum, & qualiarum. Et ex pedeſtribus, quales ſunt capreoli, lepores, cuniculi, gazeli, & arietum caſtratorum, & campeſtrium, & ſint præparatæ, quia aſſæ, vel frixæ, vel decoctæ in aqua pluuiali, vel ferrea, cum fructuum aliquo ponticorum, vt cydoniorum, ſorborum, meſpilorũ, vel ſumach. Et ex aquatilibus ſunt piſces petrini, parui, ſquamoſi, quãles ſunt triliæ, lucij, fragilia, gambares, & ſimilia. Et ſint aſſati, vel decocti in acreſta, vel aceto lymphato, vel vino pontico conditis cum ſpeciebus ſm diſpoſitionem. Et cum materiam volumus incraſſare, & humectare, ſint ex aqua dulci, quales ſunt cancri, trutæ paruæ, & ſimiliter præparati. Hora autem cibandi eſt, vt in principio abſtineãt ab oĩ cibo vſque ad duos dies donec materia minoretur, & natura reddatur auara in tranſmittendo materiam ſi qua fluat, deinde cibentur cibis paucæ ſtipticitatis, donec euacuetur, & mundificetur materia, deinde alijs ſecundùm intentionem quam habes, vt ſint paucæ quantitatis, & numeri non multi niſi faſtidiat. Faſtidientis enim ſtomachi eſt multa deguſtare. Seneca dixit. Et cũ ſapit alijs cõtentetur eo, & oportet, vt præmittatur ſtipticus, vel alijs ex fructibus ponticis cuius ſubſtãtia trahatur, ſed viſcoſitas tantum, & ſumpto cibo præmantur extrema, & proprie ſuperiora, ꝙ ſi non ſufficiant cibi prędicti, quia prolongetur fluxus, & debilitetur virtus, oportet, vt concedas cibos ex carnibus prædictis, & eligas cibaria paucæ quantitatis, & multæ qualitatis, qualia ſunt hepata gallinarum iuuenum, & pinguium, teſticuli gallorum nondum coeuntium aſſati, & vitelli ouorum ſeroſi, & ſimilia, quæ in cura phthiſis habuiſti. In potibus vero regimen commune eſt, vt abſtineat omnino ſi poſsibile fuerit, eſt enim cura per ſe, & abſolute ipſius, quod ſi fitiat vehemẽter nec toleret, potus ſit aqua pluuialis, vel ferrea pauca, ſimplex, vel commixta alicui ex ſuccis, vt granatorum, acreſtę, cydoniorum, vel robub ſtipticorũ, vel zucc. antiquo, vel ſit habens virtutem maſticis, & cinnamomi ſm diuerſitatem diſpoſitionis, & proprie in principio cũ materia eſt multa, & calida. Et interdicatur ei vinũ, qm̃ inflammat, & diſſoluit, effumat, et repere facit ſubtile eius ad ſuperiora, quare dolor capitis, et mentis percuſsio valde timetur, quòd ſi ſtomachus aquam non toleret, & virtus ſit requirens, quia debilis, vt reuiuiſcat, & confortetur, detur ei vinum maxime ſi appetat tunc, & maxime in proceſſu, ſit autem nigrum, palmeum, & põticum, purum, vel lymphatum ſm diuerſitatem diſpoſitionis materiæ, & membrorum ſuperiorum animalium, et inferiorum nutritiuorum, requirit, vt Hip. dixit, vel ſubtile ſi oppilatiuus fuerit fluxus, et oportet, vt ſit actu frigidũ, quia reſtringit, et tepidum reſoluit, niſi in eo qui eſt à debilitate digeſtionis, oppilatione, collyrica paſsione, & apoſtemoſo, vt ait Aboa. In ſomno regimen eſt, vt dormiat omni hora, & maxime ſumpto cibo poſt parum, qm̃ tunc confortat ſomnus, & quietat humores motos prius licet reuo

cet

cet intus virtutem ſenſibilem quare quieſcit expulſiua inteſtinorum, & contentiua confortatur, & ſic fluxus ſiſtitur. vnde Hipp. dixit in apho. Cum volueris helleborum magis educere: moue corpus, cum vero ſtare, ſomnū fac, & noli mouere. Et ſi non potes per ſe, vel impediatur, artificialiter procuretur in calida diſpoſitione cum narcoticis, in frigida cum calidis ſomniferis ordinate approximatis, quæ in cura doloris ſtomachi habuiſti. In repletione vero, & inanitione eſt regimen, vt inaniatur corpus in principio ſi repletum fuerit, inaniantur inteſtina ex materia infuſa, deinde confortentur. Et finaliter corpore, & inteſtinis mundificatis, & confortatis repletio ſubſequatur paulatim ex laudabilibus cibis prædictis. In accidentibus animæ regimen eſt, vt omnia letificantia, & dilatantia animam per oēs ſenſus approximentur. Finalis, & vltima res curam fluxus complens & impediētia remouens, quæ erat ſexta ſubiungitur, & eſt accidentium correctio inſurgentium ex ſpeciebus eius, ſunt aūt plura & diuerſa, quæ ſuperius tacta fuerūt in poſitione ſignoꝝ. Et breuiter, quę dam ſunt propria & eſſentialia, vt eſt punctio, dolor, & grauedo, ſeu mordicatio viſcerum, excoriatio, vlceratio, & teneſmon. Quędā ex cōitate, aut propinqua ad ſtomachū, vt ſitis, nauſea, faſtidium, & vomitus, & dolor eius. Quędā ad hepar, vt eſt debilitas, hydropiſis, cachexia, dolor in eo, & grauedo, & illud propter duo. ſ. propter colligantiam, & vicinitatem ad inteſtina ſolum, ſecundo, quia ſtomachus continuatur oībus membris mediante hepate & recipit ſuperfluitates oīum membrorum mediāte ipſo. Gale. dixit, & qñq; in ſplene, & ilijs. Quædam ex cōitate remota, puta ad cor, vt eſt debilitas, & extremitatum frigiditas, & ſudoris, & ſyncopis, & febris. Quædam magis remota, puta ad cerebrum, vt ſunt vigilię, ſpaſmus ſiccus vniuerſalis, qui incipit primo in mandibularum neruis qbus mouentur, propterea quod ex membris mobilibus ſunt propinquiora cerebro, & ſicciora præter cutim frontis, & palpebras, quæ cum moueantur lacertis, & neruis dilatatis ad modum panniculorum ad cerebrum non habentium rectitudinem non ſpaſmantur, vt illi, & oculi, quia ſunt de ſe humidi non ſpaſmantur prius. Aut ad renes, vt eſt dolor grauedo in eis, & veſica, & quandoq; ardor, quæ omnia imprimunt in naturam, & debilitant virtutem, & ſic curam impediunt, quare correctiōe, & remedio indigent. Et, quia quorundam dicta ſunt remedia, & quorundam dicētur, in proprijs capitulis requirantur, & reſeruētur ibi, ſolum autem hic de eſſentialibus dicemus. Et proprie de teneſmo cum citet, & trahat inferius materiam ad fluendum, & de alijs ſit dictum ſupra in cura dyſenterici, necnon, & de febre cum ſit addens ad cauſam humoris diſſoluendo, & acuendo, vias aperiendo, & dilatando, ac membra debilitando omnia miſcentia, & ſuſcipientia ſic ſit fluxum ſeruans, & augens. Et quia modis plurib⁹ eſt nociua, ideo de ea quantum ad hanc materiam pertinet prius dicamus, deinde de teneſmo.

Sciendum igitur q̄ febris, qñq; antecedit fluxum, & fluxus ſequitur ipſam, vt cauſam eo modo, vt dictum eſt, quādoq; ſuperuenit feb. illi, & comitatur illum, quandoq; ſequitur fluxum, qui præterijt, & ceſſauit. Primo modo non eſt præſentis conſiderationis, & de eius regimine ſupra in principio cum de fluxu liquefactiuo, & ſymptomatico loqueremur dictum fuit. Etiam modo non eſt præſentis intentionis cum illa non ſit eius accidens, ſed morbus alius factus ei ſuccedens. Solum ergo ſecundo modo generata eſt præſentis noſtræ propōnis, cum tunc ſolum ſit fluxus accidens, & non cauſa nec per conſequens morbus. Scire ergo te oportet, q̄ ſe. accidere, & ſuperuenire fluxui poteſt dupliciter, vno modo ex commotione humorum ſpiritus inflāmante, & eſt ephimera, alio modo ex putrēſcentia ipſorū cōmotorum, quia in motu non regulantur, vel retinentur, intranſpirabiles fiunt, vt in eo, qui eſt oppilatiuus, & apoſtemoſus, & eſt putrida. ſecunda ſimpliciter eſt mala, quia facit morbi compoſitionem, & additionem, cuius cura periculoſa eſt, fortaſſe enim qdod vni nocet, alteri cōfert, & econuerſo. prima non eſt ſimpliciter bona, ſed plurimum mala. Sed circa ſecūdam correctionem eſt magnum ſtudium adhibendū, vt dicit Aboa. Cū enim ſit cauſa fluxus conſeruans, & augens, & econuerſo, & ſint conuenientia indicantia, quia ſe. inquātū huiuſmodi, ſemp frigida, et humida, fluxus vero inquātū huiuſmodi, ſemper ſicca, et qñq; frigida, et qñq; calida, vt ſuperius habuiſti. Et inquantum in medicatione paſsiuarū ſaltem conueniunt, diligenter oportet aduertere ordinē, vt Gal. docet in compoſitis corrigendis &c. vt prius inſpiciatur, et corrigatur inſtantius quod in magnitudinem: moleſtia, ſeu læſione ſuperet, & aliud non negligatur, miſcēdo illius correctioni aliqua, quæ alterius correctionem reſpiciunt ex his, quę dicta ſunt, & his, quæ dicentur duce Chriſto. Quod ſi in magnitudine ſint æquales fluxus, & ſeb. rectus ordo curatiōis eſt, vt incipiatur à fluxu cū ſit principalior in cauſando, & febris poſterior, & cum non ſit ſolum cauſa conſeruans & augmentans ſicut ſe. ſed efficiens quoq;, & proinde ſit etiam illud ſine quo feb. curari non poſsit. Inquit enim Gal. Inutiliter quis prouidebit febribus niſi prius meminerit cauſæ, qm̄ nullatenus eſt poſsibile curare diſpoſitionem aliquam penitus adhuc manēte cauſa faciente eam, cum plurimum etiā in magnitudine ſuperet, ſic ea correcta ſe. ceſſabit. Et ſi remaneat poſt propter correctionem fluxus, eius detenta putredine, atque cauſa ſine impedimento exierit, putredo ſe. melius digeretur, & expurgabitur, ac humectabitur feb. et frigidis extinguetur, et proprie vbi fluxus indicet calida. Si ergo fluxum prius prædicto modo præmiſsis mundificantibus quantum virtus tolerare poteſt cum ſiccis curabis, et ſtipticis fluxum ſiſtentibus, quę reſpiciant membrum mittens, & recipiēs viam atque materiam, ad cuius mūdificationem propter eius putredinem ne detineatur à ſimpliciter ſtipticis, ſicut qñq; aliqua ex ſtipticis comprimendo ſoluentibus notis ſuperius, quę per interualla, prout virtus tolerat, et diſpoſitio exigit, miniſtrabis, et cum virtutem confortantibus cū cordialibus ex cibis, et potibus, et medicinis ſuperius demōſtratis, quibus alternatim rōne febrilis ſiccitatis admiſcenda ſunt humida tēperate ex medicinis cibis, & potibus, in cura malę complexionis ſiccæ ſtomachi ſuperius numeratis, et hoc vbi fluxus indigeat frigidis. Vbi vero calidis admiſcenda ſunt humida, qualia ſunt ex medicinis aquæ cucumeris, cucurbitæ, & melonis indi, et herbæ, vt chryſolocāna, lactuca, blitæ, ſpinacia, ſemperuiua, ſolatrum, et compoſita ex eis. Et ex cibis, vt ſauich hordei, & amyli, et ſorbitio facta ex prædictis herbis, et fructibus, iura gallinarum, aquæ, & collaticia eorundem atque hædorum, granata, et poma. Et ex potibus aqua zucchari, vel cum iuleb, & ſimilibus præter lac, quæ ſi ſint alicuius ſolutionis abſtergentia, et lenientia conferent propter putredinis abſterſionem, tamen fortiter ſoluant, et ea mixta tripliciter, vt Gal. docuit miniſtrabis. Vno modo particulariter, vt ſimul ſiccas, et humidas, frigidas, et calidas, in eadem medicina cibo, & potu ęqualiter permiſcendo, quod eſt non omnino laudabile licet ab autoribus ſit oīno conceſſum ſaltem reſpectu aliquorum modorum, cum ſint aduerſantium virtutum, et impedientium operationum, vt dixit Aboa. ſtomachū aggrauantes, & naturam inquietantes, ac reddentes ſolicitam circa diſtinctionem ipſarum, et in appropriatione impedientes, et diſturbantes, cum non ſit tota ſoli rei intenta, vt innuit Hipp. Alio modo temporaliter, vt nūc ſtiptica propter fluxum, nunc humida propter feb. et nūc ſtiptica in medicinis miniſtrabis interius propter fluxum, nunc in cibis, et potibus humida propter feb. Tertio modo localiter, vt interius ſicca propter fluxum, et exterius humida propter feb. & interius

4 apho. 15.

Febris dupliciter fluxui ſuperuenire pōt.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 640 sur 1089

rius calida, dicta superius propter fluxum, quandoque & exterius frigida, propter sęb. Sic epithemabis cor cum frigidis superius dictis in cura cordis. Hepar cum ceroto de sandalis. Et spinam dorsi cum ceroto Gal. quorum descriptionem in nostro antidot. habes etiam, quæ propter fluxum stomachum, & intestina, & membrum si quod sit mittens stipticis emplastrabis, & quandoq; calidis, prædicta vero membra cum frigidis, & humidis prædictis, vel alijs propter febrem. Circa correctionem seb. secundo modo insurgentis, quæ est ephimera, sciendum q; licet in aliquo fluxu, puta lubricatiuo phlegmatico, vel ex frigore se. competat alterando, & materiam consumendo, studendum tamen cum hoc, ne illam aliquandiu dimittens propterea quoquo modo augmentãtes. Est enim molesta naturæ ipsas actiones vniuersaliter lędens, & passiões, vt ait Isaac impediens curam atq; componens, & tunc maxime cum in aliud genus mutetur. Ipsa enim de se paucam, vel debilem indicationem, vt Gal. dicit, imo semper cum aliquo frigido remittas, & cum tibi suffecerit, debito modo extinguas, prout in secunda sectione, si Christus annuat, describemus.

De tenesmo, & medicinis eius. Cap. 4.

SEquitur de tenesmo deinceps dicere, sicut proposuimus in cap̃. præcedẽti. Est autem tenesmus fm Gal. expresio recti intestini, cuius causa est res molestans, vel grauans, ipsi intestino adhærens, & infixa, ad cuius expulsionem mouetur natura cum conamine, & expresione propter eius adhærentiam, & fixionem. Est autem talis res duplex interior. s. & exterior. Interior duplex est, propria in eo existens, & à superioribus ei effusa. Propria est materia cholerica in eo imbibita pungens, vel phlegmatica adhærens, quæ à putrefactione acquisiuit salsedinem, & bauracitatem, naturam grauans, & corrodẽs, vel apostema durum, aut calidum, quod acuens, quod putrefactionem acquisiuit, & sua virulentia egrediente molestans, aut vlcera, & corrosio in eo, fistulæ, hæmorrhoides occultæ, & ragadiæ. A superioribus effusa est duplex, aut acuta materia fluens per intestina, vt in præcedenti capit. dictum est, aut earum fæce sicca exasperante, & sua viscositate in suo transitu adhærente ipsi, ad cuius expulsionem natura cum conamine mouetur, & talis dicitur mendosus tenesmus. Exterior res, est frigiditas ad ipsum per anum magis adueniens, & impressa, aut ex aere frigido cũ exponuntur, aut aqua cum balneantur, aut ex lapide duro frigido cum sederint in eo sua compresione conquassante, & sua frigiditate lędẽte, ad cuius expulsionem natura mouetur violento motu expresionis, ac si esset corporea, sicut in singultu, & tussi est videre, ex aeris, vel aquę, vel alteri⁹ frigidi attractiõe causatis, vt superius dictũ est in propriȝ locis eorum. Et quia natura ad talis frigiditatis expulsionem impressæ decipitur cum mouetur, credens eã expelli bilem, vt corpoream cum non sit expellibilis, sed alterabilis proprie, licet vt plurimum ex eo causetur propter proportionem in natura membri. In genere proportionabili facilior est transitus, dicit Abo. merito talis tenesmus prius potest dici mendosus.

Et signa ipsius sunt quia cũ accidit homini subito desiderium egerendi valde cum conamine, donec tendatur intestinum rectum, & anus extensione vehementi, & quod egreditur in principio est paruũ ad modum stercoris gallinæ, pingue, viscosum, & vnctuosum: deinde apparent, vt plurimum in fęce puncta sanguinis parua, deinde sanguis maior non valde permixtus, tunc ęgritudo est in intestino recto, & vocatur tenesmus. Et signa causarũ eius ex quatuor sunt sumenda, ex causis procatharticis, & antecedentibus, ex accidentibus, et concomitãtibus, et exeũtibus, & iuuantibus, et nocentibus, verbi gr̃a si sit ex cholera imbibita pungente cognoscetur ex præcedenti regimine multiplicante choleram cum circunstantiȝ similibus, & ex signis dñiȝ choleræ ipsius in corpore, & ex punctione perfecta in recto, & exeuntia sunt citrina parũ, vel citrinitati admixta, & ex eo, quod alterantibus, & mundificantibus choleram iuuantur, & à multum calidis læduntur manifeste. Et si ex phlegmate falso processerit, ex præcedenti regimine multiplicanti phlegma à prædominio, & colore manifestabitur cum circunstantiȝ similibus. Et ex signis abundantiam ipsius significantibus, phlegmaticam cacochymiam demonstrantibus cum cholera mixtam, & ex corrosione, & pruritu percepto in loco. Et exeuntibus phlegmaticis, & corruptis. Et ex eo, q̃ iuuãtur calidis anodinis, & humidis abstergentibus, quæ Christo duce dicentur, & contrariȝ lęduntur manifeste. Et si ex apostemate sit, processerunt causę multiplicantes humorem, & signa ipsius dominantis, & sentitur grauedo, vel dolor in loco continuus, & magis apud emissionẽ stercoris, et calor. Et quandoq; est se. & exeuntia difficile emittuntur, et sunt cum virulentia, quandoq; distincta nõ permixta, et alia apostematis signa, & iuuantur mollificãtibus anodinis, & contrariȝ offenduntur. Et si sit ex vlceribus, & corrosione, & rhagadiȝ, præcesserunt causę vlcerantes, & humores acutos multiplicantes: vel apostema, quod fuit ibi apertum: vel dysenteria, & fluxus ęrugi nosus, cholericus, niger, felleus, vel phlegmatis salsi: vel medicina vlceratiua, vt euphorbiũ, & sil̃es: vel sumptio alicuius rei duræ, acutæ indigestibilis, vt vitrum & simili um, vel mala immissio clysteris, cuius cannula fuit acuta: vel collyriȝ, & sentitur ardor in loco assiduus, & sanies & putredo in exeuntibus apparebunt, & iuuantur lauantibus & acutis mordentibus. Et similiter si ex hęmorrhoidibus occultis, & intrinsecis, et sanguis niger apparebit in exeuntibus, & distinctus. Et siquidem ex fluxu præceden te fuerit, significabunt ipsum eius prȩcesio, & reliquiæ eius, quæ remanserunt, & pulsus erit chordosus. Et si ex fę ce sicca, egresio eius cũ cibis p̃cedentibus cõstipantibus, labor, & regimen, & omne exiccans fęces in cura cholicæ dictum, & exasperatio percepta in loco, et humidis, & lubricis iuuantur, & lędunt contrariȝ. Et si sit ex frigiditate anteceſsit expositio in aere frigido, & iteret in eo balneatio in aqua frigida, & potus eius post laborẽ, vel balneũ, & sesio super marmora, & proprie in mẽsibus erratis, & sensus obtusus, & congelatio in loco, nec est in exeũtibus aliquid nociuum ex prædictis apparens, & calidis valde iuuantur, & lędunt contrariȝ.

Cura vero eius generalis est quatuor res prima est mũ dificare, seu resoluere materiam imbibitam, & affixam. secunda est retinere fluentem si adsit. tertia alterare complexionis malitiam, confortare membrum, & passam particulam eius mitigare dolorem. quarta est regimen ordinare. his enim rebus omnibus, vel pluribus tota eius cura completur. Cura tenesmi.

Specialiter autem singulas causas inspiciendo est talis, vt siquidẽ fuerit ex cholera imbibita in recto, Cura eius est quatuor res. Prima est alterare, & inspissare ipsam. Secunda est mundificare, & resoluere. Tertia est confortare, sedare dolorem, & punctionem, & hoc complebis clysteribus, collyriȝ, euaporatiõibus, & emplastris. Primo clysterizabis cum aqua hordei tepida, oleo violato, succo liquiri. iuiubis, & mucilagine dragacãti, deinde addas mel violatum, & medullam casię fistu. & vltimo hieram simplicem, vt imbibitam materiam, & maturatã euellas, vel pilulas, seu collyria ex casię fistu. succo liquiri. & dragacãto primo, deinde ex melle, & aloe immittes, deinde euaporabis anum, & emplastrabis ex fœnugræco, semine lini, maluis, meliloto, radice altheę, sisamo, caulibus, chamæme. & similibus mollificantibus anodinis decoctis in aqua, & emplastratis cũ vitellis oui, & oleo rosato, vel impositis saccellis, in quorum aqua sedeant: vel spongia, filtro, lana, vel coto infuso tepido cataplasmentur, & euaporetur,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 641 sur 1089

poretur, aggregant enim in se hęc virtutem maturandi, re
soluendi, confortandi, ac sedandi dolorem. Et proprium
est sesamum clysterizatum, & oleum eius.

Regimen. Regimen quoque quod est quarta res sit declinans ad
frigidum, & stipticum moderate confortatiuum stoma-
chi cum defectionem patitur ex compassione, quod hic
etiam dictum est. Si vero ex phlegmate putrefacto, & hu-
miditatibus baurachñs adhærentibus fuerit primo mun-
dificabis cum clysteribus ex aqua oliuarum salitarum, de
inde cum succo foliorum siclæ cum virtute turbith, vel
bdellio cum aqua mellis, & alñs, quæ supra in cura fluxus
ex salso phlegmate dicta sunt, deinde mitigabis dolorem
cum euaporationibus ex prædictis additis sumoterrę, pa-
rietaria, scabiosa, & absinthio. Deinde immittes colly-
rium ex bdellio, croco, adipe gallinæ, & cera, & laudano,
hoc enim sedat, dolorem lenit, maturat, & resoluit, & est
rationale, & expertum. Regimen autem ad calidum tem-
peratum declinet, & stipticum, & confortatiuum. Quod
si fuerit ex apostemate, & fuerit calidum rege ipsum, vt
superius dictum est, sicque eius regimen in tribus rebus
consistit in retinendo illud quod currit ad apostemata, si
per modum influxionis fuerit causatum, in temperando
humores, & in regendo ipsum apostema. Prima res cō
pletur mutatione sui cum phlebotomia si necessariū fue-
rit, vel pharmacia cholagoga, & minoratione cibi mul-
ta, immo fac eum ieiunare si possibile sit duobus diebus,
vt natura in transmittendo reddatur auara, & materia in
ieiunio consumatur. Deinde da post illud prius parum ci-
bi. Sit autem panis infusus in lacte multum decocto, quo-
niam est melior, euacuat enim superfluitates cholericas cor-
rumpentes, & quod remanet in corpore temperat, & reti
net, ne fluat ad apostema, deinde dabis sorbitionem de ri-
zo, cadarusio, & milio. Secunda completur cum exhibi
tione alicuius frigidi, & inspissantis materiam, & alteran-
tis caliditatem eius, sicut est succus granatorum, et macia-
norum, aqua lupuli, endiuiæ, lactucæ, cucumeris, cucurbi
tæ, hordei, coriandri, & similium. Et ex compositis est oxi
zaccarum, iuleb ros. violatum, & similium, potio de iuiu-
bis, & similia. Tertiam rem complent medicinæ parti-
culares approximandæ loco apostemato, quæ sunt secun-
dum diuersitatem temporū apostematis, ex quibus sunt
stipticæ aliqualiter frigidæ. Et cum hoc mollificantes ap-
proximandæ in principio, prohibentes, & repellentes il-
lud quod effunditur ad apostema, clysteribus immissę, &
collyrñs, & linitæ, & epithimatæ exterius, quale est cly-
stere ex aqua hordei, aqua coriandri, rosarum, oleo. ros. &
myrtinum clysterizata, & collyrio ex licinio inuncto in
oleis ipsis, & albumine oui, & alchanna, & inunctio re
num, sphicteris, pectinis, inguinum, & peritonei cum eis,
& filtrum infusum in aqua myrti, coriandri, ro. cum pau
ca alchanna epithimatum sphicteri, & alñs adiacentibus
membris, procedente vero administrabis prædictis mo-
dis omnibus resolutiuorum aliquod prædictorum, dein
de procedente confortabis, & multiplicabis illa, & sic ad-
miscebis ei bdellium, quoniam lenit, maturat, & resoluit.
Et ex illis est cępe album assatum cum butyro, vel hysso-
po humida, & laudanum, & anethum siccum emplastra,
& similia. Et similiter in declinatione balneabis cum re-
soluentibus prædictis parum stipticis decoctis in aqua in
qua facies ægrum sedere, & inunges locum cum oleo lilñ,
amygdalino, anethino, irino, vel nardino, modis prædi-
ctis. Quod si apostema fuerit frigidum siccum in princi-
pio ministrabis prædicta anodina stiptica temperate. Et
siquidem aliquid virulentum currat ex eo, mundificetur,
& abstergatur cum clysteribus collyrñs ex prædictis, &
saccellis ex malua radice altheę, semine lini, & fœnugræ-
co, deinde permiscebis resolutiua, vt chamæmelū, & me-
lilotum, & deinde augebis ipsa. Quod si apostema fuerit
durum melancholicum, mollificabis, & resolues, sicut in
cura colicæ apostematæ est dictum, in qua de omnibus est

A dictum. Si vero ex vlceribus corrosione in extrema parte
eius, quæ percipies apud exitum ani in expressione cura-
bis cum mollificantibus, & deinde conglutinantibus, &
consolidantibus, vt supra in cura vlcerum intestinorū suf-
ficienter dictum est. Etiam si sint vlcera in interiori parte
eius, & occulta sensui, vt dictum est, ibi oleum vetus cly-
sterizatum cum acresta est proprium, & aleosol ex mer-
dasengi, & alñs, quæ immitti possunt cum cannella imissa
ano repleta puluere, & insufflatione sequente. Regimen
quoq; in cibis sit ex mollificantibus, quæ fæces generant
humidas non siccas, qm̄ exasperant dolores, & vlcera, &
corrosiones augmentant, & ex insipidis nō fortis saporis,
quia nec acuti, nec salsi, nec amari, nec acetositatis multę,
quoniam fęces reddunt acutas omnia talia saporis fortis,
quæ vlcera mordent, & augent. Et si fuerit à fistu. hęmor
rhoidibus, & rhagadñs, curabis cura ipsarum, quam in cu
ra sphicteris Christo duce dicemus. Et siquidem fuerit ex
humoribus effusis à superioribus facientibus ventris flu-
B xum in quo est sermo præpositus, curabis cura fluxus ven
tris prædicta in quo sunt mixta, quæ fluentem compescūt
acutam materiam ad intestina, vt est sumach, morum im
maturum, cydonium, vitellus oui decocti in aceto, & suc-
cus portulacæ. Si enim ex fæce sicca fuerit exasperante, cu
rabis cura colice ex fęce sicca superius dicta, deinde si ali-
quod viscosum, quod adhæreat sit in ea, miscebis in ene-
mate aliquod absterssiuum acutum, vt baurach, mel, sal,
& similia, & collyrium ex melle, sale, & bdellio. Sed si fue
rit ex frigiditate ab exterioribus adueniente ano, quare fit
tenesmus difficilis cum eleuatione ad sellam frequenti, &
non ægreditur aliquid sicut etiam accidit cum est ex apo-
stemate duro, eius cura præcessit. Et proprium est ei oleū
sisaminum calefactum clysterizatum cum aqua altheæ,
vel dulci vino, & diu retentum. Sitq; cura eius alteratio
cum calidis, omnibus modis prædictis, approximatis cū
clysteribus chamæmelo, anetho, calamento, oleo nardi-
no, vel costino, rutaceo, vel bdellio, & pauco vino deco-
C ctis, vel cum abrotano, ruta, lauro, & origano, quod est
proprium, vel oleis eorum in quibus sit lana infusa, vel
spongia, & est melior, quia conseruat caliditatem magis
applicata ano. Et cum vnctionibus ex eisdem ani, & par-
tiū adiacentium, & cū sessionibus super milium, & sal ca-
lefacta, & super lapidem marmoreum calidum, vel late-
res, vel super tabulam cypressi, vel pineæ, vel saltem po-
puli, super quam fuerit vinum calidum superaspersum.
Et quidam inungunt eam cum adipe capræ, & cum suffu-
migationibus ex sulphure, aut myrrha, cortice thuris, vel
styracis, quare oportet, vt infirmus sedeat super sedem
perforatam vndique tabulis, vel emboto circundatam,
& ponat anum super foramen, & sit testum ignitum, vel
prunæ super quod puluerizetur sulphur, vel aliquod ex
alñs donec calefiat anus, & intestinum, quare præcipia-
tur, vt ingrediatur balneum, & sedeat super solium eius,
& cum egreditur defendatur totum corpus, & proprie pe
des, & membra à frigore, frigus enim nocet neruis et ano,
D pudendo, vt Hippocr. dixit, & eo mediante intestinum re
ctum, ideo nocet tenesmo in pluribus horis, & proinde ca
lefactio eorum est vtilis, & conueniens. Deinceps medici
nas compositas subiungemus ad fluxus species cum feb.
vel tenesmo. Electarium conferens ad fluxum stomati-
chum lientericum ex phlegmate lubricante, cuius descri-
ptio est Democriti. ℞. seminis arnoglossæ, anisi torrefa-
cti, ana. ʒ.i. corticum granatorum, coriandri præparati,
ana. ʒ.ſ. cinnamomi. ʒ. ñ. zinzi. ameos, ana. ℈.i.ſ. bibatur
cum vino pontico in quantitate. ʒ.i. si non est feb. & si est
feb. cum aqua pluuiali.

Aliud ad idem ex vlceribus. ℞. seminis arnoglossę, ace
tosellæ, anisi torrefacti, ana. ℈. ñ. corticum granatorum,
sang. dra. thuris albi, ana. ℈.i. puluerizentur, & misceantur, & sumantur sicut prius. Aui. fiat ad idem de gallis ele
ctarium, de thure, electarium de siliquis. Et empla-

strum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 642 sur 1089

ſtrum de ſaufel, cum fuerit caliditas. Ex emplaſtris fiat tale. ℞. ſe. lini torrefacti, dactylorum immaturorum, ana. ʒ. ſ. maſti. ʒ. ſ. aluminis hypociſtidos, acatię, balauſtiarum, ana. ʒ. iiñ. roſarũ rubearum, myrti, rubi, ana partes ęquales, fiat emplaſtrum cum oleo maſticino, & cera. Serapio inquit ſi ſit lubricitas inteſtinorum ex vlceribus, oẽ quod confert ad excoriationem confert huic ęgritudini. Item linimentum ſecundùm eum ad diarrhęam, & lienteriam ex defectione virtutis retentiuæ. ℞. abſinthĩ roma. ʒ. i. in fundatur in vino pontico nocte vna, & miſceatur cum eo ſuccus foliorum myrti, laudanum, & ramich, & ſubmergatur in eo pannus lini, & ſuffumigetur cum xyloaloe, & ponatur ſuper ſtomachum, & viſcera, poſtquam illinieris cum linimento, quod eſt. ℞. olibani, maſti. acatiæ, aluminis, aloes, apĩ, corticum radicis mandra. ſeminis hyoſcyami, ana. ʒ. iiĩ. ſauich hordei, roſ. ſiccarum, ſumach, gallarum viridium, balauſtiarum, ſucci barbæ hircinæ, galliæ, ramich, litĩ, ana. ʒ. ĩ. terantur bene, & conficiantur cum aceto, & aqua myrti recentis. Et ſi non eſt caliditas prohibens, line mirach cum vino, & meiſuſen, & line mirach totum, & retro ſupra ſtricturam dorſi, & dimitte donec cadat per ſeipſum emplaſtrum. Et, quæ ex eis conferunt eſt emplaſtrum factum de fundo arboris. Confectio pulueris aluminis lenis, qui in ore proĩcitur ad ſolutionem vẽtris cum tuſsi. ℞. granorum myrti tritorum. ʒ. i. caſtanearum, papaueris ſicut alcohol, ſiliquarum, ſe. ſpodĩ, ana. ʒ. ſ. terantur omnia, & miſceantur, & dentur in potu. ʒ. iiĩ. cum aqua frigida, & præcipiatur, vt in mane comedat vitellos duos ouorum bene elixatorum, & ſumãt in his pulverem de papauere.

Confectio trochiſcorum de ſiliquis fortium valde conſtringentium ventrem, qui adminiſtrantur cum vehemẽs eſt neceſsitas. ℞. gallarum, ſiliquarum nabati, fructus tamariſci, thuris, balauſtiæ, ana partes æquales, gũmi, opĩ, ana partem. ſ. fiant trochiſci ponderis. ʒ. ĩ. ſ. doſis ſit. i. cũ aqua pluuiali, vel vino pontico. Trochiſci quos Paulus dixit valere ad lienteriam, & lenitatem inteſtinorum. ℞. corticẽ mali granati, gal. ana. ʒ. viĩ. myrrhę. ʒ. iiĩ. ſumach. ʒ. iiĩ. fac puluerem, & tempera cum vino acido, & fac trochiſcos. ʒ. ĩ. & da. i. cum aqua ſimplici.

Syrupus valens ad ſtomachi defectionem, lienteriam, vomitum, et ardorem. ℞. ſumach, corticum mali granati, vel myrti, ana. ʒ. xx. omnia decoquantur in li. v. aquę donec redigatur in vnam, deinde colentur, & ſuccus pirorũ, meſpilorum, & cydoniorum ęquali pondere, & zucchari lib. i. ſ. & ſyrupentur, de quo dabis. ʒ. i. cum aqua frigida.

Alius valens ad ea ex frigido humore phlegmatico, vel melancholico, & eſt Iſaac. ℞. ſucci mali granati acidi cum pulpa interiori, li. v. ſucci calamenti, li. iiĩ. vini odoriferi, lib. iiĩ. omnia coquantur vſq; ad medium diẽ, deinde colentur, adde zucchari, lib. i. ſapę, li. ſ. poſtea coque donec ſyrupetur, da. ʒ. ĩ. vel. i. cum aqua calida. Clyſtere mũdificatiuum in dyſenteria cholerica. ℞. aquę hordei, lib. i. diſſolue zucc. roſ. ʒ. ĩ. ſucci portulacæ. ʒ. ĩ. quod ſi materia fuerit valde acuta fiat ex ſucco cucurbitæ, vel melonis indi cum prædictis. Si vero fuerit ex materia aduſta, fiat cum aqua lactis, ſucco portulacarum, & oleo roſa. vel cum aqua violar, boraginis, & bugloſſæ, oleo roſ. & zuccharo. Quod ſi fuerit ex phlegmate ſalſo fiat ex aqua hordei diſſoluto in ea furfure, & fœnugræco, & colentur, & diſſoluantur mel roſa. & oleum roſa. & ſi oportet addatur parum ſalis, vel aquæ piſcium, vel oliuarum ſalitarum, & toties repetatur quoties oportet, vt materia perfecte mundificata appareat, quòd ſi fuerit medicina acuta, vel ſuperfluit, fiat ex mucilagine pſyllĩ, cum zuccharo, & oleo roſ. quod ſi ſit ibi dolor & punctio, & mordicatio, diſſoluatur pinguedo gallinę, vel anatis, & proprie porci recentis, & puluis ſpodĩ ſuperaſpergatur, vel cerotum roſeum, quòd ſi dolor eſt fortior perducens ad ſyncopim, ſedeat in aqua calida decoctionis fœnugræci, ſeminis lini, chamæmeli, E meliloti, & myrtæ. Et ſi non ſufficiat, addantur narcotica prius extra, deinde in collyrio, deinde in clyſteribus, & deinde per os, quod ſi peruenerit ad raſuram addas ſemen acetoſæ puluerizatum. Et ſi ſit ex phlegmate ſalſo decoquantur acorus, & capillus veneris ſiccus, & fœnugræcum, & ſpina ægyptiaca in aqua hordei, & cum aliis clyſterizetur, quòd ſi ad ſanguinem venerit, addas acatiam, ſanguinem draconis, lutum ſigillatum, & ſuccum plantaginis, vel conſolidæ, quod ſi peruenerit ad vlcerationem, adde adipem hircinum cum luto ſigillato. Si vero ad corroſionem, addas trochiſcum de arſenico, vel de ſtella, vel de charta. Vel clyſtere fiat ex luto ſigillato, & ſucco arnogloſſæ, quoniam eſt proprium, & ſecurius, vel ſuccus mori immaturi, & ipſum lutum cum ſucco prædicto poſt mundificationem detur. Et fiat clyſtere conſtrictiuum ali quod ex his, quæ ſequuntur. Clyſtere conferens dyſenteriæ, & vlceribus inteſtinorum confortans inteſtina, ne recipiant effuſionem ſuperfluitatum acutarum à ſuperioribus membris reumantizantium, et ductus conſtringẽs, & conglutinans vlcera, & conſolidans. Recipe ſumach vnc. ĩ. rizi torrefacti vnc. i. bulliant in aqua pluuiali, deinde colentur, & cølaturæ ſufficienti addantur ſucci mori immaturi, ſucci barbæ hircinæ, & ſucci teil, & portulacę, ana vnc. ĩ. caſei antiqui præparati, vnc. ſ. vitellorum ouorum elixatorum in aceto. ĩ. terræ ſigillatæ, ſanguinis draco. puluerizatorum, ana. ʒ. i. & eſt proprium, & mirabile, & eſt Ioannitĩ. Quòd ſi ex materia phlegmatica effuſa fuerit, decoquatur in aqua capi. veneris, macis, ſpicę, charabæ, & acori.

Clyſtef ad dyſenteriã, & vlcera inteſtinorũ.

Deſcriptio compreſsiui, quod ante hoc oportet præmitti, confert ad omnia prędicta, et mundificat materiam & confert ad eam. ℞. pulpę mirob. citri. ʒ. ſ. & rhabar. aſſati. ʒ. i. ſ. gummi arabi. aſsi. luti ſigillati, ſang. dra. añ. ʒ. i. torrefiant, mirobalani, & rhabar. parum, & diſſoluant in aqua decoctionis ſe. ro. & galãgę, & alia addant, & ſuccus plantaginis in quo ductus ſit lapis hematitis. ʒ. ĩ. Si autẽ phlegma ſit falſum loco citrinorum ponantur chebuli, ſi melancolicus humor ponantur nigri emblici, & bellyrici.

Aliud clyſtere compreſsiuum.

Clyſtere conferens dyſenteriæ, & excoriationi. ℞. corti cum fiſti. granorum granatorum, gallarum, granorum ſumach, foliorum leuiſtici, & radicum leuiſtici, & radicum aloes, ana partes æquales. Coquantur in vino ſtyptico donec inſpiſſentur, deinde colentur, & terantur aliqui ex trochiſcis. ſ. de arſenico, vel de charta, vel ſtellæ, & cum oleo myrtino immittatur, & eſt Aboali.

Clyſtere ad dyſenteriã, & excoriationem.

Confectio trochiſci de charta ſm eum. ℞. chartæ combuſtæ. ʒ. x. arſenici aduſti, & corticum, æris aluminis, iameni, gallarum, calcis non extinctæ, ana. ʒ. xĩ. fiant ex eis trochiſci cum ſucco arnogloſſæ ponderis. ʒ. iiĩ. ex qua ad miniſtretur pondus. ʒ. i.

Trochiſci de charta.

Alius trochiſcus fortior ſm eum. ℞. calcis, & alchali, acatiæ, gallarũ, & arſenici, ana & terantur cũ aceto, & dimittantur aliquibus diebus & informentur trochiſ. & clyſterizetur vnus ex eis. ʒ. i. cum aqua arnogloſſę prędedẽte clyſteri ex ſale, & aceto quod, phibet ambulationẽ vlcer. ℞.

Alij trochiſci fortiores.

Clyſtere aliud ſm eum ad vlcera inteſtinorum cũ dolore vehementi adeo, q; perducit ad ſyncopim, & vbi alia prædicta clyſteria non contulerint. ℞. aquę chiſt, hordei, & rizi, adipis renum caprarum, olei roſ. gummi arabi. & ceruſsæ, & vitellus oui, conquaſſent alia in luto vno, & ſi expedit adde parum opĩ, & adminiſtra.

Clyſtere ad vlcera inteſtinorum.

Collyriũ ad idẽ, quod prędedere debet clyſtere p̃dictũ ſm eũdẽ, & valet ad teneſmum. ℞. myrrhę, croci, thuris, opĩ, ana partes æquales, caſtorei partem. ſ. conficiantur cum ſucco arnogloſſę, & albumine oui, & ſi vis addas ceruſſæ partem tertiam: liga cum filo, & dimiſſum per horam extrahe ſuauiter, ne ſi dormiat expergefiat. Et dixit, medicinæ, quæ ſunt materia collyriorum, ſunt myrrha, thus, crocus, ſandarach, alumen, litium, ſtyrax, caſtoreũ cum adeſt, opium, lutum omne, & charta combuſta, ſanguis·

Collyrium ad idem.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 643 sur 1089

guis draconis, cornu cerui aduſtum, & chimolea, cadmia, & laudanum, merdaſengi, et ſimilia. Quandoque ſunt neceſſaria atramenta, & arſenica.

Clyſtere ampl um. Clyſtere aliud ad idem retentiuum Archidiaconi. ℞. panici excorticati, riſi, lentium excorticatarum, roſarum ſiccarum, balauſtiæ, copularum glandium, ana. M. i. omnia in lib, iij. aquæ coquantur donec ad tertiam redeant, & colentur, deinde ſumatur ceruſſæ, cineris papyri, aut iunci, ana ʒ. i. boli arme. ʒ. i. vitelli ouorum aſſatorum. ij. olei roſ. ʒ. i. omnibus his in apozemate diſſolutis, clyſterizetur ꝙger ſemel vel bis, & valet fluxui ventris, raſuræ, & excoriationi inteſtinorum, & teneſmo. Item clyſtere expertum ex ſuc. oliuarum immaturarum, vel ſucco mori immaturi.

Clyſtere re ſtrictiuũ. Clyſtere ſm intentionem noſtram, conferens fluxui ventris vitio inteſtinorum facta, & optime ſtringit, & vulnera inteſtinorũ conſolidat. ℞. boli arm. hordei excorticati, & torrefacti, ſang. drac. ceruſſę, ana. ʒ. iiij. ro. integrarum, papyri cõbuſti, acatiæ, ana. ʒ. iij. tragacanthi, gũmi arabici, maluauiſci, ana. ʒ. i. ſucci portulacæ, ſucci plantaginis, vitelli ouorum, olei roſ. añ. ʒ. i. ſ. fiat puluis, & clyſteriza.

Puluis amplus. Suffuf, micletæ, & bibũ gizir conferens ad fluxũ ventris diarrhicum, et collyricam paſſionẽ, & teneſmũ, et egeſtionem ſanguinolentã ad raſurã, excoriationẽ, et vlcerationẽ inteſtinorum, anũ confortat ſm omnem modum adminiſtrationis. ℞. miro. chebu. et indorum, añ. ʒ. vij. belliricoꝝ emblicorum, ana. ʒ. iiij. craſſe terantur, & cum oleo roſa. liniantur, vel leuiter approximentur, deinde ſumatur naſturtij, coſti, ana. ʒ. v. cimini, ſeminis fœni. aniſi, ameos, carui, ana. ʒ. ij. omnia in aceto per diem et noctem infundantur, et poſtea in patella frigantur, deinde puluerizentur, et cum prædictis miſceantur, deinde ſumantur ramich, ſpodij, balauſtię, maſticis, boli ar. coſti, ſumach, gummi arab. ana auř. i. terantur, et cribellentur, & cum prædictis incorporentur, et totum cum oleo liniantur: deinde cum rob de citonĳs conficiantur, et in olla viridi reponantur. doſis eſt ab auř. ij. vſq; ad. iij. cum aqua decoctionis myrtę, & boni temperamenti probauimus, & laudauimus.

Pilulæ ad idem. Item pilulæ ante cibum. ℞. arillorum vuarum, corticũ thuris, maſticis, hypociſtidos, acatiæ, macis, gummi arab. boli, et ſanguinis draco. ana partes æquales. Confice cum albumine ouorũ. Informentur pilulæ, ſicut cicer cum ſucco citoniorum da. iij. ante cibum,

Aliæ pilulę ad idem. Item alia confectio. ℞. litĳ, opĳ, ſtyra. thuris albi, myrtæ. cro. ana partes æquales. Confice cum albumine oui, & informentur pilulæ ſicut prædictæ, de quibus dentur. iij. ante cibum proprie cum paſſio eſt in ſuperioribus. Et fiãt collyria, & poſt horam extrahantur, vt dictum eſt ſupra, et proprie cum paſſio eſt in inferioribus.

Suppoſitoria ad idẽ. Item ſuppoſitorium ad ſiſtendum fluxũ ventris ſanguineum, & humoralem. ℞. aca. bedeguar, ana. ʒ. x. chartarũ cõbuſ. ʒ. vij. ſang. dra. ceruſſæ, merdaſen. ana. ʒ. iij. copularum gland. balauſt. ana. ʒ. iiij. litĳ. ʒ. v. myrrhæ. ʒ. iiij. ſ. alchannæ. ʒ. ij. adde ſi vis opĳ. ʒ. iij. ſucci barbę hircinę. ʒ. iij. terantur, & cribellentur, deinde ſumantur gũmi, et thus. Et confice cum aqua ſpinarum humidarũ, et fiat ſief longum, et inungatur cũ oleo ro. antiquo, et ponatur in anũ.

Emplaſtrũ idem. Item fiat emplaſtrũ ad dyſenteriam, et fluxũ ſanguinis. ℞. gũmi ara. aſſi, myrtillorũ paruorũ aſſatorũ, cornu cerui aſſi, maſticis, terebintinæ, ſtyracis liquidæ, ana. ʒ. ſ. cimarũ leuiſti. pulpæ citoniorũ, malorũ ſylueſtriũ, meſpilorum, ſorbarũ, et pirorũ decoctorũ in aqua ro. ana. ʒ. ſ. thuris, myrtæ, hypociſtidos, acatiæ, ſeminis arnogloſſæ, ana ʒ. iiij. boli arme. ſan. dra. terræ ſigillatæ, lapidis hematitis, ana. ʒ. ij. ſ. pulueris turturis aſſæ cũ pluma in cacabo. ʒ. i. olei myrtini, ſtyracis calamitæ, & ceræ, ana quod ſufficit. Et ſi vis adde medicinas confortantes ſtomachum, & emplaſtra totum ventrem, & renes, et eſt expertum.

Fomentũ idem. Item fomentum ad eos. ℞. radicis vlmi, filicum, meſpilorum, ſorbarũ, myrtæ, citonioꝝ, lentiſci, et caſtanearum, & pirorum, ana, bulliant in aqua pluuiali, & ſedeant in ea.

A Ad fluxum hepaticum calidum, & cholericum æruginoſum, virulentum, & felleum, fiat epithima ſupra hepar. ℞. vtriuſq; ſandali, ſpodij, ro. ana. ʒ. ſ. ſucci endi. ſucci citoniorum, ana. ʒ. iij. aquæ ro. aquæ portulacæ, ana quod ſufficit, fiat per modum epithimatis vel ceroti, & eſt Democriti. Si tamẽ ſit oppilatio in eius cauſa ponatur ſuccus abſinthij, vel cimæ eius, aut flores ſchinãthi, et ſpica, loco citoniorum, & proprium eſt, rhabarbari, ſuccus reſidentis in vino, vel ſucco roſ. vel aqua lactis, ſecundũ neceſſitatẽ.

Item compreſſiuum ex rhabarbaro aſſo, ſucco citoniorum, & ſucco arnogloſſæ cum aqua myrobalanorũ, & ro. & ſi non ſit oppilatio in eius cauſa.

Syrupus ad idem. Item ſyrupus. ℞. ſucci endi. aquæ ro. ana lib. ij. bulliant in eis granorum ſumach, ſeminis ro. ribes, zarur, ana. ʒ. ſ. zucchari, lib. i. & aromatizetur cum ſandalis, ſpodij, ana ʒ. i. et aliqui addunt ſuccum granatorum, & coriandrum, eſt ſanus et expertus, datus cum aqua pluuiali.

Alius. Ad fluxum ventris hepaticum ex ruptura venæ portæ. ℞. ſucci conſolidæ, ſucci plantaginis, ſucci caudæ equinæ, barbæ hircinæ, linguæ arietis, & portulacę depuratorum, ana lib. ſ. zucch. ro. lib. i. ſpodij, ſang. drac. terræ ſigillatæ, lapidis hematitis, ana drach. i. ſyrupentur, et colentur, & reſeruentur, et dentur cum aqua pluuiali frigida in quanti tate. ʒ. i. ſ. et eſt Gualterij, et ſum expertus ipſum.

Alius fortior. Alius fortior ſm eũ, et valet proprie ad fluxũ ſanguinis per vrinam ex ruptura venę portę, vel fluxũ ſanguinis per vrinã ex ruptura venæ chilis. ℞. ſucci planta. ſucci radicis barbæ hircinæ, ana lib. i. conſolidæ maioris, et minoris, & mediæ, pimpinellæ, virgæ paſtoris, & burſæ, plantaginis, lenticularum, aquæ roſtri porcini, linguæ arietis hepaticę, herbæ viol. ana. M. i. ſucci portulacæ, lib. ſ. florum boraginis, nenufaris, ana. ʒ. i. omnium ſandalo. ſemi. arnogloſſæ, mirtillorũ, coralli albi, & rub. boli arme. tragacanthi, gũmi ara. ſe. portulacarum, foliorũ roſa. al. charabe, ana. ʒ. ſ. iuiubarum. xx. coriandri. ʒ. ſ. pulueris hematitis, ſpodij, ſangui. draco. ana. ʒ. ij. hordei mũdi excorticati, lib. i. zuc. lib. iij. Fiat ſyrupus cum aqua pluuiali, & clarificetur bene de quo ſumatur mane, & ſero cũ aq̃ frigida prædicta.

Emplaſtrũ ad idem. Quod ſi fluxus non eſſet, clyſterizetur cum eo: & deinde applicetur ventoſa ſupra hepar: & deinde hoc emplaſtrũ. ℞. omniũ ſandalorũ, ana. ʒ. i. charabe, boli ar. lapidis hematitis, terræ ſigillatæ, ana. ʒ. i. ſang. drac. gũmi ara. tragacanthi, ſemi. portulacæ, plantaginis, & cum ſucco ſanguinariæ, & ſucco barbæ hircinæ, & aqua ro. ana. lib. ſ. Conficiatur emplaſtrũ et ponatur actu frigidũ. Et detur patiẽti ad bibendum ter in hebdomada, ſucci plantaginis. ʒ. ij. in quo ſit lapis hematitis ductus in cote.

Syrupus ad fluxum hepaticum. Syrupus ad fluxum hepaticũ ex oppilatione, ſiue ſit ſanguineus, ſiue chiloſus, ſiue cum apoſtemate, ſiue abſque. ℞. endiuię cum radice chamepityos, eupatorij, calamenti, & polij, añ. M. i. quinq; radicũ cõium, añ. ʒ. ſ. fiſtici, cimarum ſchinãthi, ireos, florũ abſinthij, añ. ʒ. ſ. cuſcutæ, lupu. añ. ʒ. i. laccæ lotæ. ʒ. iij. zucchari, lib. i. aceti ſcillitici. ʒ. ij. & eſt Philagrij, & valet etiã ſi ſit ex ſplenis, & aliorũ viſcerum oppilatione, et ſi ſit diuerſorum colorũ. Expertus eſt, & ſanus ſyrupus noſter de abſinthio, de eupatorio, de ſucco herbarum, & ſyrupus diarhodon, athanaſia, & ſimilia, vt theriaca, & mitridatum.

Trochiſ. ad diarrhiam. Confectio trochiſ. retinentium diarrhiam. ℞. granorum vuarum, myrtillorum, granorum granatorum, & citoniorum, añ. ʒ. ſ. balauſtiæ, charabe, ana. ʒ. ij. copularũ glandium. ʒ. i. maſti. corticis thuris, ameos, cinnamomi, põtici, xyloaloes, macis, añ. ʒ. i. ſ. coriandri præparati. ʒ. i. gummi arabi. aſſi, drach. ij. confice cum miua aromatica, des drachmam vnam cum ſyrupo myrtino, vel vino pontico ſecundum neceſſitatem.

Alij trochi. ad idem. Ad idem propria eſt confectio noſtra de citonĳs. Cõfectio trochiſ. de balauſtĳs, nimis cõferentiũ diarrhęæ, cum multũ ſuperfluit, ſiue ſit ſanguini admixta, ſiue nõ ſm deſcriptionẽ Alman. ℞. gallarũ ſylueſtriũ, ſe. tamariſci, olibani, balauſtiarum, ana partes æquales, opĳ, gummi ara.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 644 sur 1089

ana partem.ℨ.informentur trochiſci ponderis,drach.ij.cũ ſucco citoniorũ. da.i.cum vino,ſi neq; calor affuerit,neq; feb.affuerit dabis cum rob'de citonijs acetoſis. Dixit Archidiaconus, pone ſithias magnas in prora capitis ſæpe in fluxu cerebrali,& confortat ſtomachum,& hepar.

Item dixit,recipiat omni mane in ieiunio, maſticis.ʒ.i. cũ aqua pluuiali in fluxu ſtomaticho,et liẽterico,inteſtinorũ, & ſtomachi. Item ſanguis draco.cum ſucco plantaginis in fluxu ſanguineo, vel mumia cum ſucco conſolidæ, vel caudæ equinæ.

Pilulæ ad fluxũ ventris ex debilitate retentiuæ ſtomachi.

Pilulæ valentes contra fluxũ ex debilitate retentiuæ ſtomachi,& inteſtinorũ. ℞.roſ.granorũ myrti,ſumach,luti ar.añ.partes æquales,conficiantur cum ſucco plantaginis, & da cũ aqua decoctionis granatorũ. Item dixit Aboa. theriacæ nouæ,auĩ.ℨ.cum aqua ſumach, valet ad hepaticum,& lotium. Confectio pilularum filij Zachariæ cohibentium fluxum mẽbrorũ,& cõfortantiũ,& cõferentiũ iuuamẽto magno ſi Deus voluerit. ℞. aniſi aſſati.ʒ.i.maſticis, ſumach, pilorum leporis cõbuſtorũ, balauſtiarum, ſanguinis draco.ſeminis citoniorum, ana.ʒ.ij.ligni aloes, ʒ.iij.leuiſtici,olibani,mandragoræ,terebentinæ, roſarum, ana.ʒ.i.confice cum ſucco arnoglоſſæ.doſis eſt.ʒ.iiij.

Medicinæ ad fluxũ vẽtris ex causa frigiditatis mẽbrorũ

Gal. medicina magna ſedans fluxũ proprie qui ſequitur cauſam frigiditatis mẽbrorũ. Et hic modus quãdo accidit vix ſeparatur. ℞. cinnamo.ligni aloes,aſari,macis,gario. aniſi,carui,ameos,chamedrios,ariſto.ro.aſparagi,ana,cõfice cum ſyrupo de ligno aloes. Filius Zachariæ.fumigium reſtrictiuũ. ℞.acatię,balauſtiarũ,ana.ʒ.ij.corticum ſorbarũ.M.j.foliorũ prunorum.M.iij.lapidũ molarium, vel laterum ignitorũ extinctorum in aceto, in quo prædicta bullierint,& fumũ per inferiorem partem recipiat.

Balneũ reſtrictiuum.

Itẽ.℞.aluminis,maſti.gũmi ara.ſarcocollæ,ſtyracis,ana, & ponat ſuper prunas,& recipiat fumum. Balneum expertorum iuuamentorum in fluxu ventris,confortans naturam,& ſedans accidentia mala. ℞. foliorũ pruni,cetrariæ,balauſtiarum,& foliorũ ficus,& quercus,& corticis eius,ſorbarum acerbarum,myrtæ,lapidum ignitorũ omnium poſitorũ in aceto: poſt quod cum aqua pluuiali ſuffi cienter bulliant, in quo balneent ſe ſecundum poſſe virtutis,die & nocte:ſedat enim cito fluxum ſi Deo placet.

Et iam verificatum eſt q; ventoſæ poſt balneum ſupra vmbilicum ſunt ſublimes,& hincinde etiam applicatæ.

Nota ꝺ carnibus pauonis.

Dixit Imahim, q; carnes pauonis aſſatæ ſtringunt, vel non aſſatæ,& inter alias carnes laudabiles dyſentericis exiſtent.Dixit Auer.carnes perdicum aſſę & elixę ſtringunt ventrem. Dixit quoq; coagulum leporis ſtringit fluxum, cuius cauſa ignoratur.

Coagulum leporis ſtringit.

Syrupus expertus. ℞.ſucci plantaginis, ſuc.tomegilis, conſolidæ,& virgæ paſtoris,ſumach, barbæ hirci.balauſtiarum.ro.antherę,foliorum myrrhę,ana.ʒ.i.bulliant in aqua pluuiali,& cum zuc. fiat ſyrupus. Et in pecia rara ſi vis bulliant maſti.terræ ſigillatæ,ana.ʒ.ij.

Ad fluxum ſine excoriatione.

Gualterius inquit. ſi fluxus fuerit ſine excoriatione fiat talis ſyrupus. ℞. roſarum veterum ſiccarum. ʒ.iiij.viola. balauſt.myrtillorum, ana vnc.i.zucchari,lib.ℨ. fiat ſyrupus de quo bibat bis vel ter in die, cum aqua pluuiali cum adeſt ſitis.

Decoctio bona ad idem.

Deinde dabis iſtam decoctionem.℞.omnium miroba. ana.ʒ.i.puluerizentur,& ponantur in lib.ℨ.aquæ roſa. & ſtent ſub diuo per vnam noctem, & ſummo mane colentur,& detur colatura,& regatur,vt potionatus.

Puluis ad fluxũ cum excoriatione.

Si vero fuerit cũ excoriatione,aſſentur myrob.cum oſſibus ſuis,& vtatur iſto puluere. ℞. boli ar.gummi ara.aſſi dragacanthi aſſi.añ.ʒ.i.ſpodij,ſang.dra.añ.ʒ.ij.puluerizentur,& miſceantur,da.ʒ.ℨ.cũ ſauich hordei omni die.

Si vero fluxus fuerit ſine calore vtatur iſto puluere. ℞. gar.ʒ.ℨ.cinna.galangæ,mac.mentæ ſiccæ,ana. ʒ.ℨ.xyloaloes.ʒ.iij. Fiat puluis de quo recipiat in principo comeſtionis in vino. Si vero fuerit cum calore, da iſtum puluerem. ℞.omnium ſandal.myrtillorum,& ſumach,ana,

E ʒ.ℨ.boli armeni.ʒ.i.ſang.drac.ſpodij,pſilij, aſſari,añ. ʒ.ℨ. Fiat puluis de quo recipiat cum ſyrupo myrtino, & in cibis. Si vero fluxus accidat pueris,& ſine feb.ponatur ſpõgia in aceto calido,& abſtergatur iſto puluere. ℞. boli armeni,maſticis,thuris al.añ. ʒ.i.ſpodij, ſangui.draco. ana, ʒ.ij.actualiter calida applicetur ſuper ſtomachum.

Puluis ad idem pro pueris.

Secundum Ioannem Caſamizulam. ℞. caſeum veterem,vitellum oui elixatum, florem tapſi barbaſi, fricentur omnia ſimul ſupra teſtum, & comedat patiens addito ſemine myrtillorum, & plantaginis, de quo ſemine cum vitellis ouorum ſumat puer.

Si autem fluxus cum tuſi fuerit calida,tunc dabis ſyrupum de granis myrti maturis ſm Aboa.cum aqua dragacanthi,vel diacodion,et coriandri.Si vero cum tuſi frigida,dabis ſyrupum de capil.vene. ſiccis,ameos,aniſo aſſato,gummi,dragacanti,et candis,cinnamomo põtico,macis,roſas cum zuccha.& cum aqua maſticis detur.

Clyſtere ad teneſmũ.

F Medicinæ compoſitæ ad teneſmum. Fiat ſm Ricchardum clyſtere, in quo hordei bulliant fœnugræci, ſeminis maluæ,ana.ʒ.ij. deinde diſſoluantur mellis ro.ʒ.ij. & olei roſ.quod ſufficit,& fiat clyſtere,ſi materia fuerit caliditati attinens. Si vero fuerit attinẽs frigiditati, fiat clyſtere ex aqua furfuris bulliti cum fœnugræco, floribus chamæmillæ,& meliloti,in qua diſſoluantur mellis roſa.ʒ.ij.& cum oleo chamæmelino, ſeſamino, vel irino, vel nardino clyſterizetur. Et ſi materia valde viſcoſa fuerit, addatur parum ſal.& eſt Rabi Moyſi.

Potio ad teneſmum.

Potio conferens teneſmo. Recipe micleti.ʒ.i.diſſolue in aqua pluuiali in qua reſederint myroba.electi in ſpecie eorum prout neceſſitas requirit,& da cum zuccharo roſato,lib.ℨ.Et cum volueris magis retinere materiam,ſint aſſati myrobalani, & ſi magis, ſint aſſati cum nucleis interioribus.Græcus,fomentum ad ſedandum grauedinem & dolorem,& fluxum retinendũ. Bulliant in aqua pluuiali florum chamæmillæ,meliloti,radicis altheę,fœnugræci,ſeminis maluæ,altheæ,ſeminis lini,nucum cypreſti,ana.ʒ.i.gallarum. ʒ.ℨ.in qua aqua calida ſedeat,& euaporetur cum ea. Cum vero exierit,præ-

Fomẽtatio ad idem.

G dicta in ſaccellis recluſa applicentur ano: mundificabunt enim,& ſedabunt dolorem,& retinebunt fluentem materiam confortando,& eſt Gualterij.

Saccelli ad idem.

Dixit circa inſtans, fac ſaccellum ex thymo,& origano, & bulliat in vino calabrenſi,vel alio ſtiptico, & bene calidum quantum tolerat applica ano, tollit ſtatim teneſmum ex frigiditate factum,probatũ eſt. Et ſi ex caliditate fuerit,fiat ex ſumach. myrto,malua,& biſmalua decoctum in aqua roſata,

Trochiſ. ad teneſmũ.

Confectio trochiſ.ad teneſmum,qui dandi ſunt cum caloris abſentia fuerit, & ventoſitas nociua ſecundũ Almanſorem. ℞. ſeminis hyoſcyami al.ſemi.anethi,fœnugræci, ana.ʒ.v.ameos.ʒ.ij. &.ℨ.opij.ϑ.iij.ſeminis apij.ʒ.x. fiant trochiſ.auĩ.i.de quibus ſumatur cum vino.

Electar.de ſtyrace conferens fluxui.

Confectio electarij de ſtyrace ſecundum eundem conferens fluxui ventris,& teneſmo,cum neq; febris,neq; calor affuerit,ſed aderit ventoſitas magna.℞.caſtorei,opij aſſati,ſtyracis liquidæ, myrtæ, ſeminis hyoſcyami ru. thuris, H ana partes æquales,mellis quod ſufficit ad ſpecierum conſperſionem.doſis eſt à.ʒ.ij.vſq; ad.iij.

Emplaſtrũ ad idem.

Item confectio emplaſtri ad hoc de ſtyrace. ℞. cymini aſſati.ʒ.ij.teratur,& confice cum ſtyrace liquida, & applica ſuper ventrem,ſedat dolorem,ſtringit, & reſoluit ventoſitatem.

Clyſtere conſtrictiuum.

Clyſtere conſtrictiuum valde ſm eundem. ℞.panici excorticati,lentium, & riſi excorticatorum, roſarum ſiccarum,balauſtiarum, copularum glandium,ana M.l.omnia in lib.iij.aquæ pluuialis bulliant,donec ad tertiam redeant,colẽtur,deinde ſumatur ceruſſę,cineris charæ,papiri, balauſtiarum, ana.ʒ.i.boli armeni, drach.i.vitelli oui aſſati.i.olei roſa. ʒ.i. Ex his omnibus in prædicto apozimate fricando diſſoluantur & clyſterizentur, eger, ſumat bis vel ter.

Licinium ad idem.

Modus licinij ſecundũ Alexandrum, quo vtitur quando dolor ſit fortis,et vigiliæ,& eſt mirabilis, ℞.croci,myrrhæ,littij,olibani, ana partem vnã: opij,

partes

partes.ñ.fiat licinium de pāno nouo, & torqueatur bene, & diſſoluatur opium in vino. Et cum eo confice alias medicinas, & inuoluatur licinium medicamine, & ponatur, & clyſterizetur cum eo in vulua ad fluxum ſanguinis.

Trochiſci de alumine

Confectio trochiſci de alumine. ℞.gallarum aluminis, acatiæ, balauſtiæ, corticis granati, ſucci hypociſtidos, ana partes æquales, terantur & clyſterizentur cum decoctione medianæ corticis glandium, balauſtiarum, & roſarum.

Fomētatio ad tenaſmonem.

Item. Recipe tapſi barbaſi, & adde parum piperis, & coque in optimo vino acetoſo, & calidum quantum tolerare poterit applicet ano, valet teneſmo, & egreſſioni ani.

De hæmorrhoidibus, & medicinis eius. Cap. 5.

Hæmorrhoides vñ.

HAemorrhoides ab hæmorrhagia dictæ ſunt, eo quòd ab eis plurimum ſanguinis fluit, vnde Gale. ait. Hæmorrhoides ſunt fluxus ſanguinis ex ano, quem impoſsibile eſt eſſe ſine apertione venarū, quæ ſunt in eo. Eſt enim anus foramen inferius poſitum ſub cauda expulſioni ſuperfluitatum ſiccarum deſeruiens, cui cōiungitur extremitas inteſtini recti, in quo eſt lacertus vnus latitudinalis, ſua cōtractione retinens ipſas pro velle, & prohibens egreſſionem hora inconuenienti, & extenditur in egeſtione, necnon & capita venarum quinq; hæmorrhoidarum ſunt in eius circuitu poſita. Aegritudines ergo euenire poſsibiles ſunt plures ſecundum pluralitatem eorum, quæ conueniunt in ipſo. Et ſunt hæmorrhoides, apoſtemata, rhagadiæ, fiſtulæ, vlcera, & mollificatio, quare egreditur inteſtinum rectum, quę omnes ſunt difficiles ad ſanandum, propterea quòd aggregantur in eo ſuperflua, quorū eſt via penetrans ad inferius in quo eſt ſituatus vſq; ſuperius, & eſt fortis ſenſus, quare quod deſcendit ad ipſum, dolorem adauget, & diminuit ipſum à quiete cū qua completur receptio iuuamenti medicinarum.

Quid ſit: anus.

De diuiſione hæmorrhoidarū.

Diuiduntur autem hæmorrhoides dupliciter, ex parte eius quod Gale. dixit apertionem oris venarū, quæ in ano ſunt, quod denotat membrum, & à parte eius, quod dixit eſt fluxus ſanguinis qui eſt accidēs, ſcilicet à corpore exeūtis. Primo modo quadrupliciter. A parte ſpeciei loci diſpoſitionis, & finis, ſeu malitiæ. A parte ſpeciei, nam ſunt eius tres ſpecies, ſcilicet verrucales, morales, & vuales, ſeu veſicales. Verrucales ſunt, quæ ſunt ſimiles verrucis partis. Vuales ſunt latæ, rotundæ, purpurei coloris, aut ad purpureitatem decliues, vel ſicut veſicæ. & Morales ſunt molles ſanguineæ. A parte loci, quædam ſunt extra manifeſtæ, quædam intus occultæ. A parte diſpoſitionis, nam quædam ſunt apertæ, quædam cæcæ. A parte finis, & malitiæ, nam deteriores, & nociuæ magis ſunt verrucales, & occultę, & cęcæ, & proprie, quę propinquiores ſunt in ſuo ſitu cannæ veretri, quod eſt, quia quando hæmorrhoides apoſtemantur, oppilant curſum vrinæ. Et quæ ſunt retro non nocent multum. Et à parte, ſi moderate mittant, vel minus debito, ſunt minus malæ cæteris, ſi vero ſuperflue, magis malæ. A parte eius quòd ſunt fluxus ſanguinis, triplex. ſ. materiæ, qualitatis, & quātitatis, & temporis, nam aut fluunt, ſeu emittunt moderatum ſanguinem in quantitate ſm eius abundantiam in corpore apparentem ad eius expurgandas ſuperfluitates ſm Hippo. & cōuenienti qualitate, quia nigrum, & tempore, quia in conſueto periodo. Aut econtra in omnibus, aut eorum aliquo, ſcilicet quantitate, vel qualitate, vel tempore. Primo modo talis fluxus dictus eſt à Gal. naturalis ſm formam quidem, ſcilicet conſuetum, eo quòd cōſuetudo eſt altera natura ſm Hip. Nec dicit ipſum ſimpliciter naturalē propter cauſam inferius aſsignandam. Secundo modo innaturalis.

Hæmorrhoidarum ſpēs, & ſufficientia.

Sanguis frequentius de corpore humano fluēs triplex.

Propter quod aduertendum, q̄ fluxus ſanguinis qui de corpore hominis procedere conſueuit, vt plurimū eſt triplex. Mēſtrualis, de Naribus, & Hęmorrhoidalis Per virgam, et inteſtina malus eſt, et per os etiam qualiſcunq; ſit, vt dixit Hippo. Menſtrualem vero Gale. inter alios dixit naturalem abſolute, de naribus ſimiliter Iſaac, de hæmorrhoidibus Hippo. bonum, & naturalem dixit cum conditione, ſi videlicet niger exierit. Propter quod ſciendum q̄ fluxus hæmorrhoidalis in homine naturaliter eſſe non debet, ſed præter naturam, & accidentaliter tantum: homo enim cum ſit naturaliter ſanus ſuaſq; perfectas operationes habeat, in ætate in qua ad finē peruenit augmenti exiſtens, ſi debite regulatur, ſanguinem talem aggregare non debet, maxime ſi ſexus fuerit maſculini, qui inter ſexus magis exierit perfectus. Vnde nec hæmorrhoidarum fluxū, nec aliquam aliam ſecundum eundem manifeſtam ſuperfluitatem tertiæ, & quartę digeſtionis debet habere, vnde etiam ſudor in eo præter naturam eſt, vt Theophilus inquit. In ſexu autem fœminino, qui eſt imperfectus, cū fœmina ſit maſculus occaſionatus ſm Philoſophum, quantumcunq; ſanus debet habere euacuationem ſanguinis ex ſui lapſu multiplicati, ſicut habent naturaliter mēſtrua ad expellēdum craſſum ſanguinis. Et quia contingit aliquando (licet raro) ſubtilem ſanguinem abundare in ea, ſuperiora petens, ſtatuit natura fluxū ſanguinis narium, vt eo educeretur, vel vt illo deficiente expellatur per nares, vt Hip. dixit, cum ait in aphoriſ. Mulieri menſtruis deficientibus ſanguinem ex naribus fluere, bonum. Proinde Iſaac dixit omnem fluxum ſanguinis eſſe præter naturam, præter fluxum ſanguinis narium, & menſtruorū. Non ergo hęmorrhoidalis fuit neceſſarius ei, cum ſanguis craſſus ipſe melā cholicus, menſtruis educatur, ſicut quādoq; econuerſo cōtingit: igitur talis fluxus naturaliter in eo eſſe non poteſt, ſed præter naturam, & accidentaliter tantū, inquantū puta contingit à generatione, tempore, vel ætate, hominem in ſua indiuiduitate labi à ſanitate, & nō fœminam tantū, quæ ex ſuo ſexu lapſa exierit. Quapropter cōtingit ipſum ſanguinem in corpore melancholicum aggregari, quē naturam impellere eſt neceſſarium, ad id compulſam ad illas partes ani, ad quas ſua grauedine tendit, vt inde extra corpus expellat. Sicut enim fœmina licet in ſuo ſexu lapſa ſit: poteſt tamen in ſua indiuiduitate habere aliquā perfectionem, propter quam carebit menſtruis, vt nihil vel parum habeat, ſicut eſt virago, vt Ariſto. ponit, & Aboa. ſi mas perfect⁹ in ſe à ſua perfectione, et generatione, tēpore, vel ætate labi poterit, vt per eius hęmorrhoides fluat ſanguis, & etiam mulier multo magis, cū ſit in ſuo ſexu lapſa: quare tantū in ea abundabit tunc melancholicus ſanguis, q̄ ad eius completam mundificationem menſtrua non ſufficiunt ſi fluant, ſed hæmorrhoidibus etiam ſuppleri oportet. Sic accidētaliter talis fluxus ſanguinis hæmorrhoidalis, & præter naturam in homine, & nō naturaliter eſſe poteſt. Conſideratus autem ex ſe talis fluxus, & conſuetus factus, quantum ad ſuas cōditiones variantes ipſum, poteſt eſſe naturalis, & præter naturam, vt ſuperius dictum eſt, ſicut etiam fluxus ſanguinis narium, & mēſtruorum, ſicut voluit Gale. Cū enim ſint temperati in quantitate ſuperflua, vel diminuta, vel qualitate, vel tempore, quia in conſueto periodo, ſunt naturales: cū vero intemperati in quantitate ſuperflua, vel diminuta, vel tempore, quia continua tio fuerit præter naturam. Sic fluxus menſtruorum etiam ad intra qui dictus eſt à Gal. ſolus naturalis, cū profit ſpeciei & indiuiduo ſm tales cōditiones dici poteſt naturalis, & p̄ter naturā. Ex quibus cōcludendū eſt fluxū ſanguinis, menſtruorū eſſe naturalē, & hæmorrhoidalē p̄ter naturā, & ex naribus mediū inter illos cōparatione habita reſpectu corporis cui debent, et inſunt. Sed inquantū facti ſunt cōſueti, & ſic naturaliter, vnuſquiſq; naturalis et p̄ter naturam dici poterit ſuis conditionibus variatis, ex quibus effectus vtilis & inutilis poteſt ſequi. Et ſi ſolutionē continui corpori ineſſe præſupponant, ſemper dūtamē conſuetam ſint formam conſeruantes, illam paruam & nocuam ſenſibiliter præſupponunt, quæ corpori perfecte ſano ſm Gale. poteſt ineſſe, dūmodo non illam præſupponit grandem, & innocuam ſenſibiliter, quia virtutes, & operationes debilitāt manifeſte, & proinde à Gal. tunc dictæ ſunt præter naturam tantum, eo modo qui dictus eſt ſupra.

Quatr fluxus ſanguinis mēſtrualis eſt naturalis, & hæmorrhoidalis non naturalis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 646 sur 1089

De cā, earū materiali.

Causa hæmorrhoidarum materialis diuersa est secundū diuersitatem specierum. Nam est melancholia & sanguis melancholicus, vt plurimum, quorū melancholia, est verrucalium causa: melancholicus vero sanguis moralium. Phlegma autem raro causa earum existit, & cholera rarissime, sursum petens propter leuitatem. Et dignius est, vt à phlegmate vesicales fiāt, ad modum vesicarum ventrium piscium, & vuales medio modo inter has & illas existerent.

Efficiens.

Causa vero efficiens duplex est, principaliter operans, & coadiuuans. Prima est naturæ critice, vel symptomatice materiam illam ad partes inferiores transmittens. Coadiuuans est grauitas humoris inclinans ipsum ad partes inferiores, membri debilitas recipientis, quia vilis, et caliditas eius, & dolor trahens si adsit: his enim in venis ani materia multa aggregatur, quare necesse est eas repleri, et extēdi, & dolere, proprie cum earum orificia præ fortitudine obcęcentur, & quandoq; aperiuntur, non tamen complete, quare parū sanguinis, vel subtilis, & non perfecte fluit. Quandoq; aperintur quantum oportet, vt tantum quantum abundat euacuetur, quandoq; plus quam oportet, vt superfluum effundatur. Causa formalis & finalis est nota, quia vt expellantur nociua.

De signis hęmorrhoidarum.

Signa hæmorrhoidarum, quæ extra sunt, sensui in suis speciebus, & dispositionibus sunt manifesta. Quę vero intra parum, per expressionem manifestātur. Quę vero multum, & grauedine, & dolore intus in ano percepto, maxime apud immissionem clysteris, & emissionem fæcum, et proprie scyballarum, & ex materia illarum proprie infectarum, & exitu eius post illas si apertę fuerint. Si vero cęcę, infectio nulla erit: nec etiam materię exitus post eas nisi forte alicuius maioris, & dolor fortior similis ei, qui est ex vlceribus ani, quare credunt multi habētes vlcera hæmorrhoidea habere cum non habeant, sed vlcera tantū, & ecō uerso. Quę distinguit ab illis exitus saniei, & puris, & mordicatio percepta in vlcere apud emissionem fæcum etiam liquidarum. Et dum emittitur sanguis malus, corporis color melioratur, et pulchrior magis fit. Cum vero retinetur & bonus emittitur, mutatur color habētium hæmorrhoidas ad subrufedinem et viriditatem, vt ponit Aboa. Cum vero malus emittitur, & deinde bonus, mutatur color ad citrinitatem, & deinde ad pallorem. Et cum retinetur, & nihil emittunt, dolor in dorso erit, & grauitas in coxis, & cruribus, & inflāmatio in lateribus, & gurgulatio in ventre.

De cura hę morrhoidarum.

In cura hæmorrhoidarum duplex est regimen, proprium, & commune. Commune quidem corpori toti debetur, & speciebus earum cōmuniter confert. Et est quinque res. Prima est humoris, & sanguinis adæquatio, & est vt sanguis melancholicus, & melancholia, & etiam phlegma abundans in vniuerso, euacuetur, & purgetur tempore apertionis earum: vel ante euacuationem sanguinis me

De phlebotomia.

lancholici, hanc complent phlebotomiæ de saphena, proprie cum de interiori parte calcanei, et venę almabil, id est curuaturæ poplitis. purgationem humoris melancholici, & etiam phlegmatis detinentis sanguinem ne fluat ad extra, vel etiam cholerici vincentis in sanguine, quare superflue fluunt, complent præcedentia digestiua, & subsequentia pharmaca ipsorum expurgantia propria supra in cura icteritiæ nota. Fit autem in retentis, & cæcis cum aliquo acutorum, vt sunt gummarum species, & similia. In fluentibus vero cum aliquo pharmaco stipticorum, vt sunt myrobalani citrini, myrobala. bellirici, & similia. Secunda

De vētosit.

res est deriuatio, quæ completur cum ventosis inter spatulas, quæ ad omnem materiam deriuandam simul conueniunt. Et siquidē virtus debilis sit, sine scarificatione fiant. Si vero fortis cum scarificatione. Similiter quoque, & aliæ euacuationes antipasiuæ, etiam cum phlebotomia de basilica sinistra, vel dextra facta, & aliæ species deriuationis notæ, vel ad membrum, vel ad cutem communiter deriuantes, vel trahētes ad locum materiam in retentis, et cæcis. Tertia res est complexionis totius alteratio sangui-

E nis, & humoris, ac hepatis, & splenis, quę talem habent generare, & multiplicare humorem. Regiminis quoq; rectificatio, vt talis materia in sanguine non vlterius aggregetur. Alterantia complexionem totius hepatis & splenis supra vbi de cura earum dictum est habuisti.

Rectificatio autem regiminis est, vt omnia melancholica etiam sanguinem adurentia ex cibis & potibus omittantur, ministrentur ea, proprie quæ habent bonum sanguinem generare, ipsumq; mūdificare, quales sunt cibi ex panibus mundis & recentibus, & carnibus gallinarū proprie, & agnorum annualium, & hœdorum, vitulorum lactantium, ouorum, & hepatum gallinarū, & piscium petrinorum, & squamosorum, mediocrium, paruorum. Et ex herbis est borago, buglossa, & endiuia proprie: & alijs mundificātibus sanguinem, & potus boni vini albi, clari, odoriferi, maturi, mediocriter lymphati, & similia. Ex fructibus poma, & granata dulcia, amygdalæ, vua, ficus, bene maturæ, & similia, nisi solutio ventris, & fluxus plu-

F rimus adsit, quo casu stiptica in quam huius locum habent, vel prædicta eis admixta. Quarta res est viarum, & ductuum per quos sanguis à superioribus currit ad eas coarctatio, vel apertio: completur aūt cum stipticis epilepsiæ in dorso, & renibus, & aperitiuis notis. Quinta est naturæ lenificatio, vt fæces anum sua duritie non offendant, et doleant, quam complent cibi, & potus lenificantes, & medicinæ quas supra in cura colicæ, ex fæce ficca seriosius nu merauimus, & in cura vlcerum intestinorum.

Proprium autem vnicuique specierum debetur. Consistit autem in localibus remedijs, quæ circa ipsas species, & dispositiones ipsarum ministrare oportet, quæ sunt multę & diuersæ, vt superius dictum est.

Cura cæcarum repletarum.

Aut enim sunt repletæ, & cæcæ quas oportet festinanter aperire, ac ingeniari, vt ex eius apertione retentus paulatim effluat sanguis quantum possibile est, donec debilitatus appareat, & ex nigredine mutetur in colorem rubeū clarum: in sanguine enim fluente tali ex ano, & ex hęmorrhoidibus est iuuamētum: sedatur enim in eis mox dolor,

G & fit securitas ab herpete estiomeno, epilepsia, melancholia, & mania, erysipelate miliari, excoriatione, cancro, lepra, phreneſi, pleureſi, & peripneumonia. Et quando retinetur sanguis ex eis currere consuetus, timetur aliqua earum ægritudinum, & hydropisis. Et propter corruptionem complexionis, & multitudinem, & malitiam sanguinis, & timetur phthisis, & dolor pulmonis propter expulsionem sanguinis mali ad ipsum cum repletione extendente, & frangente venas sua multitudine, & sua acuitate vlcerantis.

Nimis apertarum.

Aut sunt apertæ nimis, quas ne multus, & superfluus exeat sanguis ad irreparabilem defectionem adducens, oportet claudere, & sanguinem restringere, & retinere, & hoc cum defectio inceperit apparere: est enim commune signum nos ad restrictionem inuitans in omni fluxu, non solū critico, sed etiam symptomatico, vt Aboa. dixit. In superfluo enim sanguinis fluxu spiritus deficere consueuerunt. dixit Gal. calor naturalis diminui, & etiam

H resumptionibus ventres humectari, digestio hepatis, & aliorum membrorum debilitari, qua sanguis minuitur, & aquositas augmentatur, & sic hydropem fieri est necesse, & vt plurimum sequi mors.

Eminentium.

Aut sunt eminentes, & apparentes extra atq; pendentes, & plures, quas incidere oportet, vt cadant: & deinde cauterizare ad retentionem sanguinis incisionis.

Dolentiū.

Aut sunt dolentes, quarum oportet sedare dolorem, ne ad resolutionem adducant, et materiam magis prouocent ad currendum, & apostemandum, quæ omnia complere oportet cum medicinis simplicibus, & compositis proprijs, & expertis, intus & extra approximatis, & per omnem modū cū proprio ingenio, quod subiūgemus statim.

Si ergo plenæ sunt, tumentes, & cæcæ in aperiendo eas dupliciter ingeniari oportet. Primo, vt leniantur cum balneis fomentis, & sessionibus in aquis dulcibus decoctionis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 647 sur 1089

nis maluarum, mercurialis, brancæ vrſinæ, meliloti, radicis altheæ, & aliorum habentium virtutem ſubtiliatiuam cutis, vt ſunt ruta, & vechuē. Et ex illis ſunt pinguedines gibbi cameli, & adipis anatis, galli, vulpis, lupi, leonis, & vrſi, quę mollificando, & reſoluendo attenuant, & medullæ cerui, & olea, vt eſt oleum nucum, amygdalarum amararum, de perſicis, & de chryſomilis, & bdelium diſſolutum in eorum aliquo, vel vino. Secundo oportet, vt cutis ſubtiliata, & mollificata aperiatur. primo cum frictione cum ſolijs parietarię fici, vel panno aſpero, ſi fuerint apparentes, ſuauiter aperit, & occultas ad propatulum trahit, ad quod adiuuat ſithia magna applicata ano, et cum coniunctione ex felle bouino, vel ſucco atthalei, et ſoliorum ficus, et melle anacardino, cum emplaſtris ex cæpe cōtrito, ſicut eſt ex emplaſtro, vel cum aliquo lacticiniorum, vt eſt brionia, anabula, & ſimilia. Et cum ſtaphiſagria, & ſtercore columbino, & cantaridibus, cum ſucco flammulę, quoniam eſt præſtantis iuuamenti. Et emplaſtrum de aſpalto, & chalbano eſt proprium: & expertum eſt, ſicut granum B arſenici ſublimati ſuperligatum. Caue tamen, quia eſt vehementis acuitatis, & profundationis, ne diutius immoretur. Et cerotum balneantium quod gallicatum, quod fit ex calce, arſenico, & alijs, quæ diximus in apertione apoſtematum māmillarum, & vbi patiens non abhorret magis proprie, & ſecure tolerabilius fit earū apertio cum appoſitione ſanguiſugarum, quæ ſint totidem numero quot ſunt apparentes, vel cum phlebotomi inciſione. Quod ſi occultæ fuerint nec poſſint trahi extra, cum ebibitis aperiantur, & collyrijs longis. Cum ebibitis quidem, vt ſunt pilulæ de aloe proprie, & radix ireos, & cum collyrijs confectis ex pulpa colocynthidis, drach. iij. & oleo amygdalarum amararum, drach. iiij. ex quibus fiunt licinia lōga donec locum earum attingant, et ſimiliter collyrium factum ex pane porcino, et radice brioniæ, & alfebrā, et felle bouino, et cum dolor ex eis fortior fit, extrahantur, & liciniū oleo roſaceo inuncto mittatur.

De medicinis claudentibꝰ hęmorroidas.

Si vero apertę ſint minus debito, ſupplebimus cum prę C dictis aperitiuis, vel cum phlebotomia ſaphenæ educente quantum ſufficiens fuerit. Si autem nimis apertæ ingeniabimus ipſas claudere, & ſanguinem retinere cum ebibitis pluribus, collyrijs, & emplaſtris, fomentationibus, fumigijs, ligaturis, & cauterijs. Cum ebibitis quidem dando ſauich hordei cum ſpodio, et luto, et alias ſpecies luti, ſanguinem draco. & alia reſtringentia ſanguinem ex his, quæ dicta ſunt ſupra in cura inteſtinorum, & ſcoria ferri ſumpta cum antiquo vino eſt propria, & pilulæ de bdellio, quorum iuuamentum in hæmorrhoidibus habentibus periodum eſt manifeſtum, & maius quàm in non habentibus illas, & cum puluere ex prædictis, et puluere dicto ſupra in cura fluxus ſanguinis ex ſphicteri, et ſimilibus, et collyrijs factis ex his, quæ dicta fuerunt in teneſmi cura.

De emplaſtris ad idē.

Et ex emplaſtris, emplaſtrum eſt de taxo barbaxo in vino pontico, et contrito, et mixto cum albumine oui, & gallarum puluere, et alijs glutinantibus notis, & generantibus carnem, vt eſt maſtix, thus album cum ceruſſa, & ſi- D milia, vt radix pentaphylon decocta, et emplaſtrata. Et ex fomentationibus in quibus ſedere oportet, eſt fomentum cum aqua ferri, vel aluminis in qua ſunt decoctæ gallæ, balauſtiæ, et ſimilia: & quandoq; decoquantur in aceto puro vel mixto illis. Et ex fumigijs exiccantibus et claudentibus eas eſt, fumigium ex pice, & puluere thuris, quod eſt fortis exiccatiōis, ex ſandaraca, ſtyrace ſicca, ſulfure, & colophonia, et ſolatro. Et propria eſt fumigatio cum oleo calciamenti ſiccato, ſed oportet, vt addatur cortex thuris, & ipſum thus, vt mitiget fœtorem, & ex illis eſt baurach, tamariſcus, ſemen eius, nigella, et myrrha, florum carubarum, et ſimilia. Et ingenia in occultis cum traiectorio immiſſo in ano, vt fumus perueniat ad eas, vel cum vaſe perforato ſuper quo ſedeat, et recipiat fumum in ano. Et ligaturæ quidem oportet, vt fiant cum filo de ſerico, vel lini, A vel pilis capitis, vel caudæ equi, & dimittantur donec per ſe cadant.

De cauterio.

Cauteria autem oportet, quòd cum candela approximētur, et meliora ſunt potentialia, quàm actualia, propter membri ſenſibilitatem, et illa proprie, quæ ſunt ex pharmacis cauſticis, qualia ſunt calcanthum, æs vſtum, arſenicum, calx, et ſimilia, & quæ à proprietate operantur, quæ ſupra in cura fluxus narium habuiſti, licet actualia ſint aliter meliora, vt in cura dicetur arteticæ, & eo proprie, quia poſſunt applicari, ita quòd aliqua dimittatur aperta. Et ſi cum hoc plures numero fuerint, & eminentes extra atque pendentes: ingeniari oportet, vt exiccentur prædicto modo, & retrahantur per ſe, aut oportet illas incidere, & cauterizare, vt cadant, vel corrodere, deinde ſanguinem retinere. In inciſione, & cauterizatione oportet primum attē dere Hippo. præceptum, vt ſi incidantur vel cauterizen- 6. apho. 12. tur, quòd altera ſit derelicta aperta, vel apertioni apta: inciſæ enim, & cauterizatę per naturam non ſunt poſt conſolidationem aptæ apertioni, quare ſanguis qui effluere conſueuit, fluere ſolito more non poterit, ex cuius retentione timendum eſt hydropē fieri, aut maniam, aut phthiſim: expedit ergo, vt ſic incidas vel cauterizes, quòd vnā dimittas apertam per quam ſanguis exire temperate ſolitus, educatur.

De ingenio incisionis hęmorrhoidarum.

Ingenium autem inciſionis eſt, vt vna poſt aliam incidatur, & non ſimul omnes, & leuius eſt, & ſecurius cum ligatura ex prædictis nedente in radice earum, dimiſſa donec per ſe cadet, quæ ſi non ceciderit, abſcindatur cum acutiſſimo ferro, vel corrodant: vel vt abſcindatur prius, deinde cauterizetur, & exiccetur, vt ſanguis reſtringatur: & cauterizatio cum medicinis cauſticis eſt ſecurior, & hoc in apparētibus erit facile. In occultis interius valdę, oportet vt extrahantur ſi eſt poſſibile: deinde ligetur, & poſt ligamentum abſcindatur, ſed ſi præmittatur phlebotomia De phlebo baſilicæ inter ligaturam, & inciſionem, erit optimum, & tomia. hoc cum vētoſis magnis cum igne appoſitis ſuper anum, et dimiſſis vna hora, donec tumeſcāt, et non redeant, & tunc retinetur cū inſtrumento extractionis, vt non redeat: deinde ligetur velociter, et dimittatur exterius. Et quandoq; fit cum medicinis extrahentibus, ſicut ſi ſumatur ſuccus centaureæ, & anethi humidi, et ſtaphiſagriæ, et liniat anus, vel adminiſtretur nitrum, et ſel thauri, vel piper, & nitrum, & buchormariem cum ſtaphiſagria. Et corroſio quidem fit ſi liniatur cum myrrha confecta cum aqua filiquæ humidæ, in qua ſit lana infuſa, et ſuperpoſita ano, & etiam ſi fricetur ex ea quādoq; deſtruit eas, et proprie verrucales, & fit cū alijs corrodentibus multis, quę nota ſunt.

De medicinis ſanguinē retinentibus.

De his autem quę retinent fluentem ſanguinem meliora ſunt ſtiptica conglutinantia, & ſigillantia, quàm cauterizantia. Et cauterizātia potentialia ſunt actualibus meliora, licet in alijs exterioribus membris ſint actualia meliora, vt dixit Alchindus, ex quibus eſt atramentum, et ſimilia, & puluis ex aloe, thure, ſanguine draco. balauſtijs, Puluis ad & fief memite puluerizatis et ligatis, ligatura forti, et de idē vtilis. illis eſt tela araneæ cū albumine oui, quoniam retinet curſum ſanguinis, & prohibet apoſtemari vulnera, et puluis. G. ſuperaſperſus et poſitus ſuper vulnera qui Recip. pilos leporis, & puluēris thuris, ſanguinis draconis ana partes æquales, vitrioli, floris æris ana partem. ſ. ligentur fortiter donec cadant per ſe, & figilletur, et alia reſtrictiua ſtiptica leuiora. Quòd ſi nihil confert, coquantur cum cotto ſubmerſo in oleo calido feruente, deinde puluerizentur, et retinebitur ſanguis: & ex illis ſunt aquæ ſtipticæ, vel vinū in quibus decocta ſunt ſtiptica prædicta. Et ex eis, quæ bibuntur ad illud ſunt trifera minor, in qua mixta eſt ſcoria ferri infuſa in aceto, per hebdomadam à qua coletur acetum, & frigatur in ſartagine, deinde teratur, ſicut alcohol, & bibatur, et eſt confectio de ſcoria ferri nota, & confert micletum, & hic modus eſt ſecurus.

Si vero doleant fortiter ex medicinarum acumine, vel

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 648 sur 1089

incisione vel ligatura embrocentur, sedeat in aquis seminis lini, fœnugræci, altheæ, meliloti, et chamæmillę: et eua poretur cum spongia infusa in aceto, & emplastretur cum eorum substantia, et vitello oui: deinde vngatur cum oleo lini, vel de nucleis cerasorum, persicorum, vel chrysomilorum, vel ceroto ex cancro fluuiali, hyssopo humida, adipe renum caprarum, & ceroto albo. Et vbi ex dolore timetur apostema succurrendum est cum cępe, aut porro elixato & confecto cum butyro in aqua decoctionis rerum stipticarum cum aceto, deinde ligentur cum incarnatiuis fortiter, ita vt apostementur. Et ex sedantibus dolorem est, vt sumatur sagapenũ, & bdelium subalbidũ, castoreum, et opium, et crocũ, facto ex eis licinio, et licinium ex radice nenupharis, et cum videsanum apostematum et dolore fortiter ex huiusmodi medicinis, tunc necessarium est, vt sumantur chamæmilla, melilotum, et parũ croci, et terantur, et conficiantur cum mucilagine seminis lini triplicato, et emplastra encatisma, et ex eis, deinde emplastrabis de pane, vitello oui, et oleo prius suffumigato cũ bdellio, & adipe gibbi cameli. Et cum fuerint hæmorrhoides absq; dolore, tumore, apostemate, et multa apertione, nõ erit tunc multa necessitas curationis, earum enim curatio quandoq; perducit ad fistulas, apostemata, et rhagadias.

Suffumigatio ad hæmorrhoidas.

Medicamẽ Gabri. quo suffumigatio fit ad hęmorrhoidas. ℞. radicis capparis, oleandri, radicis apij, & alba mali aniudẽ, lilij, fructus tamarisci, ana partes æquales: terãtur, et conficiantur cum oleo sesami. et fiant trochisci, drach. i. fumatur stercus cameli, & comburatur et ponatur super ipsum rotellus perforatus, & sedeat super ipsum infirmus mane, & vespere, donec exiccentur, & cadant.

Aliud suffumigium ad habentes exituram in hæmorrhoidibus fm Alexandrum. ℞. sinapis albi, venarum tinctorum, radicis capparis, radicum colocynthidis, radicis armel, calx tinctorum, vsneæ, seminis maratri, sarcocollę, ana partes æquales, terantur, & colentur cum eis.

Potio ad fluxum hæmorrhoidarum.

Ad hæmorrhoidas cum assellat sanguinem semper fm filium Serapionis, fiat potio. ℞. tabel ferri, seminis porri, seminis ameos, ana. ʒ.ij. fructus capparis sicci. ʒ.iij. terantur et cribellentur, & fit potio eius pondus, drach. ij. cum aqua porri quantitatis. ʒ.i. & aquæ calidæ pondus. ʒ.ij. et confert in aquis, in quibus decocta sunt stiptica, & pilulæ de quinq; generibus, et myroba. drach. x. limaciarum cõbustarum, et charabe, añ. ʒ.iij. giezi. ʒ.ij. bdellij. ʒ.xx. Cõfice cũ vino. da. vij.

Confectio ad hæmorrhoidas.

Confectio Ratis ad hęmorrhoidas, & vulnera magna intestinorum. ℞. seminis lini. ʒ.x. granorum nigellæ. ʒ.v. in aſ. xv. bdellij. ʒ.vij. thuris, masc. cipri, ameos, ana. ʒ.ij. ℈. sandarach. de chei. ʒ.ij. ℈. terantur, & dentur in potu, drach. iij. cum aqua.

Emplastrũ sedãs dolorẽ hæmorrhoidarũ.

Confectio medicaminis fm eum sedantis dolorem. ℞. olei nucleorum chrysomilorum. ʒ.x. styracis liquidæ. ʒ.i. bdellij. ʒ.ij. dissoluãtur in eo, & vngantur. Confectio emplastri sedantis dolorem hæmorrhoidarum apostemosarũ, & apostema ani. Elixetur cępe, et conficiantur cum butyro vaccino, et emplastretur cum eo: est enim valde vtile, & fit cępe album. Clystere fiat de succo porri, et butyro secundum Isaac. Secundum Hibernicum, gummi hederæ distemperatum cum succo tapsi barbasi, et inunctum exiccat hæmorrhoidas, et suffumigatur cum spongia marina. Et cinis factus de radice cucumeris agrestis, et filicum, et acori superpositus exiccat eas prędcedente lotione cum vino stiptico, & cerotum ex cerussa cum oleo rosato, et litio sedat dolorem, et consolidat. Ad idem concaua panem porcinum, et reple ipsum oleo, et fac bullire bene, deinde inunge vel emplastra cum eo, retinet statim sanguinem, & sedat dolorẽ.

Antidotũ valẽs ad interiores.

Antidotum valens ad interiores de frigido humore secundum Isaac. ℞. carui, lib. i. anisi, asari, ana drach. vi. costi, cinnamomi, galangæ, zingib. ana drach. v. piretri polypodij, acori, ana drach. iij. fac puluerem, adde mel, et dabis in die in modum auellanæ.

Cerotum ad dolorem hæmorrhoidarum, tumorem, & duritiem. ℞. succi radicis serpentarię, olei persicorum, vel chrysomilorum, vel lini, axungiæ gallinæ, vel anatis, & parum ceræ, & subunge. Descriptio pilularum de sandaraca secundum Aboali retinentium sanguinem hęmorrhoidarum superfluentium. ℞. sandaracæ, corticum ouorum vstorum. fumiterræ, seminis porri, ana partes æquales, salis armoniaci partem. ℔. scoriæ ferri, partes. iij. fiant ex eis pilulæ sicut nabac, dosis earum est in mane à. v. vsq; ad. vij. & commouent coitum.

De apostematibus ani, & medicinis eorundẽ. Cap. 6.

De cura apostematis ani.

Apostemata ani sunt nota, distinguuntur vero quantum ad fiendi modum, & quantum ad causas materiales. Primo modo: nam de eis sunt quędam per se incipientia, quędam facta propter dolorem hæmorrhoidarum, aut propter incisiones ipsarum, & acuitates medicinarum approximatarum illis. Secundo modo: nam ex illis, quædam sunt phlegmatica, vel melancholica sine dolore acuto, quædam phlegmonica, & erysipelata cum dolore acuto, & sunt plurimum propter choleram quæ apta est trahi ad ipsum, & cum cõsueta egestione descendente, & hæc omnia sunt manifesta.

Cura eorum duplex est: generalis & specialis. Generalis est duæ res: euacuatio, scilicet totius et partis. Euacuatio vero totius completur cum phlebotomijs, vel pharmacijs cum præcessione digestiuorum. Sint autem pharmaca ex leuibus quæ materiam non agitent, & vehementer attrahant ad passionis locum. Et cum regimine subtiliatiuo diminuente materiam, ne fluat superfluens, & repleat magis, & lenitiuo naturæ: & breuiter vniuersale regimen quod præcessit in cura hęmorrhoidarum ipsum complet. Euacuatio partis tripliciter fit. per pulsum, tractum, & transmissum.

Specialis est secundum diuersas species ipsorum varia, & diuersa: siquidem apostema fuerit phlegmonicum, siue incipiens, siue factum, præmittatur phlebotomia basilicę, deinde saphenæ, corpus totum & hepar cum frigidis alteretur notis. Et regimen subtile sit ad frigiditatem, & lenitatem decliue: deinde circa apostema particulariter operare. Et primo stiptica ministrentur, & frigidissima si materia adhuc fluit, qualia sunt albumen oui conquassatum cum oleo rosato, quod cum lenitate sedat dolorem qui ei⁹ est causa fortasis repellit materiam, aut ex vitello ouorũ tritorum cum memithe: deinde cum pertranserit principium, administrentur sedantia, dolorem lenientia, & resoluentia temperata, qualia sunt chamæmilla, melilotum, fœnugræcum, semen lini, cerebrum anatis cum eis, & alia superius dicta in præcedenti capitulo. Et emplastrum de cępe, vel porro decocto, & contrito cum butyro, & siquidem resoluantur perfecte, bene quidem. Si vero maneat adhuc repletio, applicentur sanguisugæ, quoniam eradicabunt eam: quòd si non eradicetur, & venerit ad exituram oportet perforare, et aperire saltem phlebotomo ante maturationem, ne putredo extendatur versus profundum, et fistulam faciat, vt Hippo. dixit. Et siquidem fuerit cholericum addes fortiora, non tamen multum, quia inimicantur ano, vt Hip. dixit. Et siquidem sit phlegmaticum, vel melancholicum curetur, prout dictum est supra cap. de tenesmo. et ex expertis est succus scabiosæ sumptus, & ipsa emplastrata frangit, & sanat, & nasturtium aperit, & maturat.

De medicinis rhagadiarum ani. Cap. 7.

Rhagadiæ sunt fissurę euenientes ano, & sunt plurimum lõgitudinales in circuitu eius currentes prout musculus latitudinalis procedit propter eius dilatationem. Et causa earum est duplex, interior, & exterior. Interior est mala complexio sicca contrahens partes eius, quare separantur, & quandoq; caliditati, quandoque frigiditati est iuncta cum materia, vt plurimum. Et quandoq; sunt à fæce erasa, & sicca: & quandoq; propter aliam causam,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 649 sur 1089

cauſam,puta,& apoſtemata calida,& ſicca,& quandoq; propter hæmorrhoidas, quæ ſcinduntur naturaliter propter fortitudinem expulſionis ſanguinis in orificijs venarum ani. Exterior eſt multiplex, et plurimum eſt propter abſterſionem ani in ſecesſibus cum de re dura,puta lapide acuto, aut re ſcindente hæmorrhoidas, & apoſtema eius, vt eſt phlebotomus,pharmaca cauſtica,& ſimilia.

De cura ragadiarum. Cura ragadiarum eſt tres res. Prima eſt cauſæ abſciſio. Secunda partium fiſſarum conglutinatio. Tertia eſt regimen,et cibatio. Primam rem complent diuerſa medicamina ſecundum diuerſitatem cauſarũ.Si ergo cauſa ſit mala complexio ſicca, alteretur cum humidis lenitiuis,& lubricantibus temperatis,ſumptis,et inunctis proprie,qualia ſunt aquæ,et iura carnium temperatarum et foliorum, vt maluarum, boraginum, bugloſſarum,& pinguedines gallinæ,anatis,& medullæ, vt crurium aſini,& vituli, & mucilagines, et fœnugræci, ſeminis lini, frumenti, ſcilicet amyli,& olea, vt amygdalarum dulcium, et ſeſaminum,& hyſſopus humida:vel calidis, vt eſt ius galli antiqui,ius ſerpentis,anatis,& anſeris,& medullæ lupi,canis,leonis,capri,vrſi,lupi,et vulpis,et pinguedines ipſorũ, & mucilago radicis ireos, et ſcabioſæ contritæ, et expreſſæ,et ſimilium,et oleo de lilio,de nuce Indica, et vulpinũ. Vel frigidis,vt eſt ius,et aqua atriplicis, ſpinachiarum, lactucæ,violarum,et ſimilium,et carnium hœdorum,et vitulorum,et mucilago pſilij,et altheæ,et ſeminum citoniorum,& lac mulieris,et papaueris albi, et ſeminum melonum,et cucurbitę,et pinguedo porci, et capræ,et medullę eorum,et olea de violis,roſarum,nenuphare,et alchechengi,et prout cauſa requirit. Et ſimiliter ſi ſint ex fęce craſſa, & ſicca: et ſi ſit cum materia mala complexio, quæ ſit veniens deſuper purgetur cum aloe totum, vel pilulis eius, & regimen corrigatur. Et ſi fuerit retenta ibi, fixuris ani ſanguiſugæ applicentur,vt materiam iam fluxam educãt, & ſunt efficaciſſimæ in fixuris omnibus ani, et labiorum: & ſi ſint ab apoſtematibus,curentur prius apoſtemata,vt dictum eſt. Similiter ſi ſint propter hæmorrhoidas, curentur hæmorrhoidæ, & euacuetur repletio corporis et dolor:et caliditas ani ſedetur, vt corpus,et membra non ſint in mittendo auida, et trahendo, nec ſub dominio materiæ facientis ægritudinem in illo membro, ſcilicet ano poſita: & ſi cauſa exterior ſit, auferatur. Secundã rem complent duæ res. Prima eſt frictiones aſperæ donec partium ſciſſarum,et labiorum earum ſuperficies excorientur,et ſanguinolentur, et fit cum aſpera frictione prædictorum multa, & proprie cum folijs ficorum. Secunda eſt poſt ipſarum abraſionem,& ſanguinolentationẽ, vt conglutinantia miniſtrentur,et incarnantia nota,et vltimo ſigillamus: ex appropriatis,et ex expertis ſunt fæx atramenti,et alia quæ in cura vlcerum dicemus, prout miniſtrabit pius, et miſericors Dominus. Tertia res completur,per abſtinentiam à ſtipticis, ſiccis, & acetoſis, et acutis,& ſalſis,& vſum in principio omnium lenientium dictorum,et lubricantium ex cibis,ex quibus ſunt vitella ouorũ,et amylum, et auellanæ,penidij,& ſimilia,et potibus vini albi dulcis maturi, et aquæ hordei,et iuiubarum,et granatorum dulcium,& pomorũ,et ſimilium. Et ex medicinis,ex quibus fortis eſt confectio de vitellis ouorũ,cępe,butyro vaccino, et oleo, & vltimo cum conglutinantibus quæ ſunt nota.

De medicinis fiſtularum ani. Cap. 8.

FIſtulæ in ano ſunt vlcera profunda oblonga,& concaua, ſtricta: in eo emittentia putredinem quaſi continue,ad quod adiuuat ſuperfluitatum corporis miſſio ad ipſum ordinata.Et earum quædam ſunt non penetrantes,et ſunt incolumiores, et quædam penetrantes vſq; ad inteſtinum rectum,et ſunt deteriores, et quandoq; habẽt orificium vnum, quandoq; plura, et illæ quę ſunt propinquæ cõcauitati introitus,et remotæ à lacerto latitudinali, ſunt incolumiores,quoniam lacertus eſt ſaluus à nocumẽto pro maiori parte:nec in cura oportet, vt lædatur ſciſſione vel corroſione medicinarum expedientium,et deſtruatur tota retentio eius, et perducat ad egreſſionem ſtercoris præter voluntatem, et quia eſt cõtinuus cum venis,inde fit in eis timor. Et cauſa ex qua generantur eſt quãdoq; ab apoſtemate ani dubelati diu permanente non perforato,ſicut prædictum eſt:quandoq; ab hæmorrhoidibus inciſis,et corroſis,quãdoq; ab vlceribus prolongatis,et profundatis. Signa fiſtularum ſunt prolongatio vlcerum,& longitudo temporis ipſorũ cum impoſſibilitate deficcandi,& conglutinandi ea:et ſi conſolidari videantur nõ permanent, ſed potius poſt.iij.vel.vij.dies,vel menſem redeunt.Et penetrantes à non penetrantibus diſtinguuntur remiſſo digito intus in anũ,tenta per orificium vlceris immittatur:& ſiquidem ad digitum perueniat,vt eũ tangat, erit penetrans:ſi vero non tangat digitum immediate,erit non penetrãs. Præterea ſi penetrans ſit,fæcis aliquid in ſeceſſu emittet per vlcus:ſi vero nihil,non penetrans erit,& ſi declinent cõcauitati introitus,vel ad lacertum ſenſu dignoſcuntur. De cura fiſtularũ ani. Cura fiſtularum ani eſt talis.nam ſi nõ penetrantes ſint, & curſus putredinis non fuerit plurimus, neq; fœtor fortis,dimittantur:ſolum autem cõmotum fieri neceſſarium eſt.i.mundificationem ipſarũ cum abluentibus,abſtergentibus,et mundificantibus vlcera,quæ nota ſunt in ſuperioribus,vbi de cura vlcerum actum eſt, & infra ſectione ſecunda:hic enim eſt cura ipſarum, et pręuiſio:præſeruat enim ne profundentur, et lædantur interiora nobilia, et circũſtantia membra, earum reſtrictio cauſa eſt plurimarum ægritudinum, et mortis quandoq;,ſi materia,quæ inde fluere conſueuit nõ prohibeatur debito regimine multiplicari,vel multiplicata non aliter expurgeſ. Si vero curſus putredinis, et fœtor fuerint tediantes, illas curare oportet.

Et cura eorum eſt quinq; res.Prima eſt corporis totius euacuatio,et rectificatio,prout in prędcedentibus capitulis dictum eſt. Secunda eſt remotio corruptionis,et putredinis,non ſolum humiditatis,ſed etiam carnis mortuæ in eis apparentis vſque ad radicem et carnem viuam. Tertia eſt carnem bonam loco remotæ,et inciſæ,regenerare,et indurare,ſeu ſigillare,et calloſam reddere. Quarta eſt dolorem interuenientẽ ſedaꝛ. Quinta eſt regimen debitũ ordinare. Primam rem complentia ex prædcedentibus nota ſunt. Secundam rem complent,quæ humiditatem mũdificant, & abſtergunt putridam, vt eſt aqua mellis, vel vinum in quo mel roſatum eſt diſſolutum immiſſum cum tenta,vel clyſteri ſi fuerint penetrantes:ſint autem tepida, quia abſtergunt melius,et ſunt ano amica. Et poſt hoc acuta pharmaca,et corroſiua puluerizata, vel cũ tenta immiſſa, quæ carnem mortuam corrodunt,et eſt puluis aſphodelorum, ariſto.& vnguentum viride, & nigrum. Tertiam rem complent incarnantia,& cõglutinantia nota ſupra:ex quibus efficaciſſima, et experta eſt cauda equina. Et deinde ſicca fortia,& ſigillantia,et cicatrizantia, vt eſt puluis galæ,et corticis thuris,et ſimilia. Et ex proprijs eſt aloes puluerizatus ſimplex,vel cum prædictis mixtus: mundificat enim,& conſolidat vlcera difficilis conſolidationis, vt fiſtulas ptoprie in ano, verbi gratia naſo,et labijs, ſeu ore. Quartam rem complent vnctuoſa acuitatem pharmacorum,& etiam tranſeuntium ſtercorum corrodentium remittentia,& ſedantia,vt eſt butyrum, & oleum roſatum immiſſum cum tenta vel clyſteri, & ſimilia: & quandoq; narcotica ſunt opportuna. Quintã rem complent abſtinentia ab acutis ſalſis et acetoſis, quæ ſuperfluitates tranſeuntes reddunt acutas,& vſus ſuccorum exiccantium frigidorũ:quibus præmittantur lenientia,& lubricantia nota ſupra,quæ ſeruant naturam lenitam. Si vero fuerint penetrantes eiſdem rebus curam complebis, ſed oportet,vt medicamina ſint fortiora,& immiſſa cum licinio,vt tenta longa,& ſubtili inuncta ex eis, & proprie ex atramẽto,vt peruenĩat vſq; ad profundum, & cum pila comprimatur, vt maneat in loco, ſed qñq; perducit ad dolorẽ vehemen-

tem,& proprie cum fuerint corrosiua,& acuta valde,qua re timetur ex neruis ne accidat spasmus,et syncopis,& tractus materiæ,& additio vlceris, & profundationis ipsius. 6.apho.32. Quapropter dixit Hipp. Quibuscunq; cancri absconditi fiunt non curare melius est: curati enim citius pereunt,nõ curati longius tempus perficiunt. Quare sit ligata filo, vt cum dolor intenditur, & intolerabilis sit, extrahatur, administrentur sedantia dolorem,& prohibeant fluxum materiæ descendentis ad illum. Ex quibus est illud quod resoluitur ex pistello,& tabula facta ex plumbo fricatis cũ oleo rosato,deinde reiterentur donec sufficiat,& vltimo siccantia,carnem generantia,& cicatrizantia ministrentur, quę fortiora sunt,& ex proprijs est lapis filagius: & medicinas compositas,quas experti sumus subiungemus instanter. Vlcera ani sunt nota, non enim sunt profunda, & concaua,& stricta sicut fistulæ,sed superficialia tantum. Et cura eorum, est cura fistularum non penetrantium, & cum lenioribus habent compleri,& ex appropriatis,est aloe.

De pruritu ani. Cap.9.

PRuritus ani notus est. Et causa eius sunt vermes, & ascarides existentes in extremo recti intestini,ac humores salsi venientes ad ipsum, aut vlcera sanioſa prædicta. Et cura eius est. Nam si sit à vermibus curetur cura prædicta vermium. Et si sit ab vlceribus,curetur cura vlcerum. Si vero ab humoribus salsis considerandum. De cura pruritus ani. Nam si quidem sunt tales humores à superioribus missi, duæ res in cura sunt necessariæ. Prima est corporis euacuatio ab eis, & rectificatio regiminis, vt non regenerentur, sed adæquentur generati. Secunda est eorum, qui missi sunt resolutio,& absterſio. Primam rẽ complent purgãtia pharmaca appropriata tali humori cum præcessione digestiuorum appropriatorũ, qualia sunt syrupus de fumoterræ, & pilulæ eius,& conuersio regiminis ad cõtrarium naturæ humoris,& fit cum cibis,& potibus generantibus sanguinem bonum abstinendo à salsis,& acutis. Et deriuatiua,vt sunt ventosæ super ancas positæ,& renes. Secundam rem cõplent sessiones in aquis decoctionis vio.maluarum, meliloti,acetosæ, & granorum lupinorum,& fumiterræ,& absterſio eum eo,& deinde cum cerotis appropriatis inunctis, quæ dicentur in cura scabiei. Si vero fuerint retenti tales humores in partibus ani,nõ de nouo missi,eurentur,vt supra in teneſmo dictum est,resoluantur,et abstergantur cum lamina æris, & suppositorijs temperatis,& quandoq; narcoticis.& rob ex aceto vini,iuuamentum est valde,& inunctio iuxta ignem ex sale,& aceto, & oleo,& ventosæ, super alchasos positæ, quæ mundificant partes cutis,& attrahunt subtile cholericum,quod humorem efficit salsum. De potione experta ad fistulas. Bibenda secũdum Procidanum experta ad fistulas,desiccant,& consolidant. ℞.pedis colũbini,cardi benedicti,ana lib.i.cimarum rubi.ʒ.vij.saluię, betonicæ, ana.ʒ.iij. hæc contrita bulliant in vino, lib.v. vsque ad consumptionem medietatis, deinde colentur,& adde quartam partem mellis,& coque parum,& cola,& vsui reserua, de qua sumat mane,& sero in ieiunio cyathũ vnum, & quidam addunt calendulam. De cauda equina. Cauda equina sæpe sumpta in vino, & emplastrata curat fistulam inter omnia, & est experta. Puluis ad fistulas. Puluis ad fistulam,& cancrum, & scrophulas apertas. ℞.arseni.vitrioli,aluminis zuccharini,inter.ana,vnc.ij.puluerizentur cum aceto fortissimo in modum oximellis,ponãtur in olla,cooperiantur,& circumuoluantur bono luto,vt fumus inde non exeat,& bulliant lento igne à mane vsque ad tertiam, & remoto vase, quod inuenitur in cooperculo, colligatur, & seruetur, & tenta in ipso puluere inuoluatur, & in fistulam imponatur,& sit ibi per diem,& noctem,deinde remoueatur, deinde curetur ad modum alterius vulneris.

De mollificatione ani,& egressione eius. Cap. 10.

MOllificatio ani,& egressio eius est nota. Et est,aut à natura, seu infantia, vel præter naturam dilatatus, vt egressus non congregetur, & retrahatur

E naturali, & debito modo, sed remaneat extra, & caput, seu extremitas recti intestini cum eo,& quandoq; parum, quandoq; in quantitate palmi vnius,et plus prout in quodam vidimus Ianuense. Et quãdoq; egressio eius est cum voluntate,& est minus malum,& quandoq; est præter voluntatem,et est magis malum:& quandoq; est cum sensu et est melius,et quandoque præter sensum, & est peius, & qñq; est egressio fæcum inuoluntaria & est pessimum. Et causa eius est, aut mala complexio paralytica, frigida, & humida interiorũ cum materia subtili imbibita in neruo latitudinali cõgregante, & neruis longitudinalibus retrahentibus ipsum,& intestinum cum eo,& qñq; est mixta cum caliditate iuuante ipsum ad penetrandum,& imbibendum. Et quandoq; est apostema in ano,sua grauedine trahendo inferius coadiuuans. Et quãdoq; est exterius veniens puta ex aqua frigida, cum balneatur, vt fullonibus, et nauigantibus sępe accidit,vel aere frigido cum ei coacti exponuntur aliqui. Et quandoq; est propter hæmorrhoidarum ligationem, incisionem,vel corrosionem in medicinis cadentem supra neruos,seu lacertos prædictos, quare abscindimus,et eius cura erit impossibilis. Aut propter casum supra dorsum,aut percussionem dislocantem spondiles, à quibus nerui prædictorum lacertorum egrediuntur,quare nerui comprimuntur,& disrumpuntur.

F

Signa eius,quæ à complexione mala paralytica est,sunt quòd est,quia paulatim accidit,et præcesit regimen multiplicans talem materiam, & est sine sensu,vt plurimũ,& accidit,vt egrediatur egestio inuoluntaria: & si est cum caliditate,sensus declarat,et tactus,et si est à causa exteriori, & frigore similiter. Quę vero propter alias causas,est subito veniens, & est causa manifesta absq; aliquo alio modo regimine præcedente, et accidit dolor propter illud quod accidit in neruo constringente,vel retrahente de læsione. De signis.

Cura eius,quę est à mala complexione paralytica interiori cum materia frigida,vel caliditati coniuncta,est similis curæ pruritus ani ab humore facti. Cum ergo præcesserit corporis purgatio ab humoribus prędictis venientibus, cum præcessione digestionis cum proprijs, & regimen fuerit declinans ad calidum,& siccum: necesse est,vt humorem illic imbibitum resoluas,abstergas,& exicces: & hoc cum clysteribus, lauacris, collyrijs, emplastris, vnctionibus cum pulueribus. Clysteribus quidem ex aqua marina,& euphorbio,vel sagapeno, vel hieris magnis,vel agarico, & oleo ruraceo. Lauacris cum aqua maris sulfuris, baurach,felle,nitro,et aquis thermarum Collyrijs ex mele,aloe, & colocynthide. Vnctionibus ex oleo nardino, costino, & laurino, vel cerotis,vel vnguentis appropriatis,quæ in antidotario nostro diximus. Emplastris ex armoniaco sagapeno,staphisagria, aceto, scillæ, & cera, & melle. Deinde siquidem retrahatur, & reducatur vtaris stipticis lauacris prædictis in teneſmo, quòd si non retrahatur,et reducatur per se oportet,vt lauetur cum vino nigro pontico, vel aqua aluminis decoctionis gallarũ quercus,& cypressi,& copularum glandium,myrtæ,& balaustiæ:& deinde aspergatur puluere thuris, merdasengi, ceruſæ, plumbi,gallarum, & antimonij, & deinde reducatur,& restringatur,& quiescat: & ventosa supra alchatin reducit ipsum. Quod si anus nõ reducatur propter tumorem, & apostema in ipso,tunc oportet,vt mollificetur sedendo in aquis calidis decoctionis mollificantium prædictorum in teneſmi cura, cum oleo chamæmęlino, bdelio. quoniam reduceret, deinde curetur cũ eis, quæ dicta sunt in cura apostematis,deinde cum resoluentibus,et stipticis constringatur: quòd si non reducatur adhuc, supra caudã à duobus lateribus eius cauteria applicentur: & si est à frigiditate exterius procedente, curetur cum calidis, prout in teneſmo dictũ est. Et si est à casu vel percussione supra dorsum,curetur dislocatio si possibile est, vt in secunda sectione Deo duce dicemus. Puluis cornu cerui superasperſus post ablutionem cum vino ad reductionem confert.

G

H

De cura.

De cauda equina. Puluis ad fistulã & cancrum.

Medicamen

emplaſtrū expertū ad exitū ani.

Medicamen expertum Hybernici ad exitum ani. Re. charabe, cornu cerui vſti, balauſtię, thuris, anthimonij, acatiæ, thuris minuti, terantur, & puluerizẽtur ſuper anũ & vmbilicum, & renes cum petroleo, & vitello oui aſſa. Aliud medicamen ad exitum ani, & hæmorrhoidas. ſuperlapidem molarem calidum folia porri contrita impone, & acetum ſuperaſperge, & fac patientem ſedere ſuper eum & anchæ eius, & renes inungantur melle, & puluere ſeminis naſturcij, & ſuperliga. Item aliud. Recipe abſinthium, parietariam, & mentaſtrum ſine aliquo liquore calefactum, & ſuperpoſitum multum valet. Item ſpongia marina calefacta in aceto in quo coctæ ſint radices granatorum, & myrtus ſuperponatur. Item muſceleon calidum ſumptum, multum valet, & quando vadit ad ſellã, & ſurgit ab ea recipiat fumum colophoniæ, thuris, & pipinearum. Et ad dolorem ani parietaria bene decocta, & permixta oleo, & deinde cocta applicetur. Item aliud ad dolorem, & inflammationem. Reci. ſtercus gallinæ, ſiccum vel recens, diſſolue cum oleo in teſta calida, & ſuper peciam extende, & loco dolenti appone, & oleũ decoctiõis ſcarabeorum balnei cum cimbalaria facit idẽ.

Aliud medicamẽ ad mollificationẽ ani.

Medicamen Galen. conferens ad mollificationem ani, & exitum eius. Reci. fructus, qui dicitur arabugi, gallarũ, ceruſſę de plumbo, acatiæ, barbæ hircinæ, corticis pini, q̃ dicitur fantis, thuris, & myrrhæ omnium, ana aure. iiij. puluerizentur, ſicca, & poſtquam abluitur anus cum vino pontico ſuperaſperge.

SVMMA II. *Quartæ particulæ ſectionis primæ, & eſt de medicinis ægritudinum inſtrumentorum vrinæ.*

Prologus.

Anatomia renum.

SVblimis Deus renes creauit, eoſque dotauit virtute ſpecifica qua ſuperfluitatẽ aquoſam traherent ex venis, vt virtute hepatis impellentis in ſimul à ſanguine ſequeſtreẽ, ex quo iuuamentũ mixtiõis ipſius extitit p̃finitum. Et coagulauit eos in ſubſtãtia dura ex ſanguine, ne ab eius acuitate mordicãti quaſi cõtinue grauiter lęderent. Et cõbinauit eos, vt ſi vni accideret nocumentum, alius in operatione complẽda ſubſiſtat, fecitq; proinde vnũquodque plurimaꝝ diuiſionum ſicut in boue non unius cõtinuę ſubſtantię ſicut in porco, vt cũ nocumentũ alicui ex partibus eius accideret, ſtaret in operatione tã neceſſaria cũ plurimo eius ab illa parte diſtincto, incumbit enim naturę tam grandis neceſsitas tranſcolationis aquoſitatis ex venis à ſanguine, vt nõ minor ſit neceſsitate mixtionis ipſius cum eo, quẽadmodũ. n. nutrimentũ tranſire ad membra ſine aquoſitate non põt, nec eis diſtribui, & apponi, ita ſine eiꝰ ſequeſtratione nõ valet illis diſtributũ vniri, ſicut ex prio defectu accidat atrophia, ita ex ſecũdo, pueniat hydrops, vel cachexia. Hãc aũt neceſsitatem natura præcognoſcẽs illos alligauit dorſo neruis ac ligamentis explãtatis ab eo, & iuxta venam ſupra ipſum extenſam, & hinc inde latera liter collocauit, vt à vena ipſa emulgenti vocata, habilius traherent illam. Collocauit illos ſeorſum in hoĩe, dextrũ quidem ſuperius propinquũ hepati donec pẽnulam eius tangat, & hoc, vt habilius ab eo illã traheret quantũ poſsibile eſt. Siniſtrum vero inferius, vt quia quod trahitur ex illa nõ attrahit ex prio foramine, quod habet ad venã, immo à dextro, ut attrahatur, & quod ꝓpinquius prio ad lõginquius ſecundo, ſicq; trãſcolatio melius compleatur ob quã poſita eſt in inferiori ſeu intrinſeca eoꝝ parte concauitas ad quã tranſmittitur primo, & à qua impellitur inferius ad veſicã, & in medio corpore renes, quod de ſanguine aſſociatur aquoſitati trahendo purificant meliori modo quo poſſunt ab ea, vt nutriantur ab eo, & aquoſitatem tanꝝ inutilem ad veſicam impellãt. Aquoſitas enim natura ordinante non ſic à ſanguine purificata de hepate transfertur ad renes quin ad ſanguinis mixti, ad modum loturæ carnis recentis, hanc quo nutriantur renes quam ſi in ſequeſtrando, nec nutriantur ex illo, deficeret, vrina redderetur, ſicut lotura carnis recentis, eodem quaſi modo quo ſi hepar debile non diſcernat quam impellit eis aquoſitatem à ſanguine, prout oportet. Et ex renibus aduenit neruus paruus quo excreantur panniculi ipſos à membris alĳs diſtinguentes, & circa venam flectentes, & dorſum. Aduenitq; eis vena illa magna ab hepate, & arteria ex arterĳs, quę aduenĳunt hepati. Poſt quorum creationẽ creauit veſicam. Quẽadmodum. n. Deus ad expulſionẽ ſiccæ ſuperfluitatis, quæ digeſtioni primæ inſequitur, ordinauit quædam membra ad ſequeſtrandum ipſam à chylo, vt ſuperiora inteſtina gracilia maxime, quædam ad colligendum, vt monoculũ, et quędam ad complendum vt colon, quædam ad extraducendum, vt inteſtinum rectum propter cauſam ſuperius aſsignatam, Eodem modo ad expulſionẽ ſuperfluitatis aquoſę, quæ ſecundæ inſequitur digeſtioni, Deus mẽbra inſtituit quędã, hęc vero ad ſequeſtrãdũ, vt renes: quędã ad colligendum & complendũ, vt veſicam: quędam ad producendum ipſam extra, vt virgam, propter eandem ſimiliter cauſam, et vritides, vt viam per quã tranſiret de renibus ad veſicam. Sicq; creauit eam, & neruoſam, & pãniculoſam, vt eſſet ſuſceptiua extenſionis in colligendo illam, & duorũ panniculoꝝ ſeu tunicarum, vt fortis eſſet in continendo, proinde fuerunt pãniculi ipſi ex ligamẽtalibus neruis contexti, quorum interior eſt duplo craſsior exteriori, ne ab acuitate vrinæ cui obuiat offendatur. Et vt colligatur in ea ſubtiliter ingeniatus eſt, vt ſic eam intraret, cꝰ per viam introitus quoquo modo nullatenus retrocedere poſsit, cꝰ ſi poſsit, naturæ periculum atq; faſtidiũ pareret ſicut ſcrophus, proinde vritides poros protenſos à renibus ad ipſam diſpenſauit, vt attingentes eum in concauo eius, & iuxta collum incederent inter duos panniculos eius exteriorẽ tunicam perforando prius & hoc per ſpaciũ habens quantitatem, deinde diſrumpẽt interiorem panniculum, vt aquoſitatẽ in eius concauitatẽ transfundant, & cũ impleta fuerit ea cõprimente interiorem panniculũ eius exteriorem ſubintrantes inter eos uritides clauderent compreſsi quo minus ex eis regrediatur vrina quantũcunq; etiam exterius cõprimant. Ait enim Gal. ſi. n. ad quam partẽ clauditur feneſtra eam impellendo ſtudeas aperire magis eam firmabis. Et ut collecta in ea teneretur pro uoluntate, nec exiret per eius collũ, quod ad eius ordinauit expulſionẽ inuoluntarie, ſicut in patientibus urinæ diſtillationẽ contingit, procreauit ipſum carnoſum, plurimorũ anfractuũ, & in eo lacertum latitudinalem inuoluit, contractione cuius præcluſum ad modum marſupĳ urinã retineret pro velle, & tandiu cꝰ vnctuoſitatem ſanguinis qua inficitur trahat qua nutriatur, deinde eo mollificato, urina procedit ad uirgam, ut extrà progrediatur per circũtractionem, & cõpreſsionẽ villorum eius ſubſtantiæ, ſi multa exiſtat urina, & ſi pauca exiſtat in ea per circũtractionem, & compreſsionem lacertorum etiã ventris ordinatorum ad coadiuuandam etiam talium ſuperfluitatum expulſionem. Et cõtinuatur vnicuiq; laterũ eius neruus quantitatem habens, & venę quietæ, & pulſatiles, & multiplicati ſunt in ea, vt ſentiatur cui innititur, & ad quæ extenditur.

Quibuſnã ægritudinibus ſubiaceant.

Ex qbus manifeſte colligitur, quot ſint ęgritudines eis poſsibiles temporaliter euenire atq; curabiles proprie, & ex cõmunitate. Et proprie ſunt generis malitiæ complexionis ſimplicis, & cõmiſtæ vt plurimũ, & puræ, & cum materia, ut plurimum, propter illud quod de humore aduenit eis cum ſuperfluitate aquoſa, & generis malæ cõpoſitionis, vt oppilatio in eorũ venis & poris, ac repletio in concauitatibus

concauitatibus eorūdē ex ſanguine, humore, vel lapide: et generis ſolutionis cōtinui, vt ſunt vlcera, & corroſio in eoꝝ ſubſtantia, & abſciſsio venarū, & apertio earꝝ: & generis apoſtematis ex quibus debilitantur accidentaliter veſica, & renes in eorum operatione prædicta cōmuni, & cum multiplicatur debilitatur hepar, donec perueniat res ad hydropiſim, ſi non aliter reſiſtatur, dolent quoque, & alia ſymptomata patiuntur.

Et ſignificatio ſupra tales habetur proprie, et potiſsime ex proprio dolore, & tactu, & diſpoſitione membrorum vicinorum cōpatiētiū eis īmediate, vt eſt dorſum, & alia vrinalia mēbra īmediate, vt eſt hepar, ſtomachus, cor, cerebrū, & etiam totum corpus. Vnde Abo. membrum cō patitur alteri membro, quia tertio membro aſſociatur, ſicut cerebrum aſſociatur reni, propterea quia vnūquodq; aſſociatur hepati, & exeuntibus cum vrina, quæ ſi ſana ſint, & appetitus non ſit læſus, ſitq; cum alīs contentis p̄ter naturam, ſanitatem hepatis indicat, & ęgritudinem renum, ſi dolor in lumbis exiſtat, vt Abo. dixit, et per ipſam non ſanam puta craſſam, & reſidentem, multam, eorum ægritudines ſoluuntur, quibus plurimum paucitas vrinæ aſſociatur. Et ſm hęc ſumma ſecunda quartę particulę ſectionis primę, quę eſt de medicinis ęgritudinum inſtrumētorum vrinę capitula continet. xiij. Et quia renes, & veſica in cauſis, ęgritudinibus, & accidentibus cōueniunt plurimis, quemadmodū & in actu, vt ex prædictis apparet, plurimum & in cura conuenient, et medicinis quibus habet compleri, differentibus tū in virtute, potentia elementalis, & ſpecificæ propter ipſorum differentiā in natura, p tanto de cura ægritudinum plurimarum ipſorū ſimul loquemur cauſa breuitatis, cum Dei nominis inuocatione, qui ſit benedictus.

Continet autem hęc ſumma ſecunda capitula. xiij.

De mala complexione renum & veſicæ, de Oppilatione eorū ex ſanguine vel alio humore, & de medicinis eorum. Cap. 1. fo. 109.
De oppilatione renum & veſicæ ex lapide, & medicinis eius. Cap. 2. fo. 110.
De dislocatiōe renū, et veſicæ, et medicinis. Cap. 3. f. 112.
De ſolutione continui in renibus, & venis eorū, & eorum vlceribus, & ſcabie, ac reliquorum membrorū vrinæ, & medicinis eorum. Cap. 4. fo. 112.
De aꝑatibus renū, & veſicę, & medicinis. Cap. 5. fo. 113.
De dolore renum, & ueſicæ proueniente ex eo, & medicinis eorum. Cap. 6. fo. 114.
De debilitate renū, et ueſicę, et diſtinctione nocumentoꝝ contingentium in actione vrinandi. Cap. 7. fo. 114.
De diminutione ſeu paucitate vrinæ, ablatione, & priuatione ipſius. Cap. 8. fo. 115.
De diabete. Cap. 9. fo. 115.
De fœtore vrinæ. Cap. 10. fo. 116.
De diſſuria, & inuoluntario exitu, & diſtillatione vrinæ. Cap. 11. fo. 116.
De ſtranguria, & difficultate vrinæ. Cap. 12. fo. 117.
De ardore vrinæ. Cap. 13. fo. 118.
De multitudine, & mictu in lecto. Cap. 14. fo. 119.

De mala complexione renum & veſicæ, de Oppilatione eorū ex ſanguine vel alio humore, & de medicinis eorum. Cap. I.

MAla complexio renū & veſicæ, ſpecies eius, cauſæ, ſigna, & cura, ex his, quæ dicta ſunt in hepate ſunt manifeſta, & infra capitulo de debilitate dicemus. Oppilatio in renibus, & veſica, & alīs inſtrumentis vrinæ, vt plurimum eſt coarctatoria propter illud, quod deſcendit ad ea de ſuperfluitatibus cum urina, & ſi ex humore eſt implente, & oppilante, aut erit ex multitudine ſanguinis, & ſigna eius ſunt ſanguinea, vrina cum dolore grauatiuo in eis, & dorſo. Vnde Abo. ait, eſt autem cum in ægritudinibus acutis ſanguineis urina ſicut ſanguis ipſe emittitur apertione venæ non exiſtente in renibus, & ſignificat repletionem ſuperfluam in venis, quam contrahit, & oſtendit in renibus eſſe dolor grauatiuus partium p̄dictarum adiunctus illi, & ſignificat eam tactus caliditatem inueniens ſupra renes, & dorſum, & ſitis quandoque, & regimen vniuerſale, & aliæ conſimiles circūſtantiæ inuentæ in eo cum iuuamento à frigidis, & quandoq; erit ex cōgelato ſanguine in veſica de qua infra de ſolutione dicetur. Aut erit ex alīs humoribus craſſis & viſcoſis.

Et ſigna eius ſunt vrina cum hypoſtaſi craſſa, & conglobata, & cum ampullis ſupernatantibus, vt Hippocra. dixit in aphoriſ. Cū maiori grauedine ſeu doloris grauatiui renum additione non ſolū propter id, quod oppilat, ſed etiā propter id, quod ex oppilatione retinetur, & aggregatur. Et eſt in ea retentio vrinæ qñq;, vt infra dicet, & tact⁹ inueniens frigiditatem ſupra renes, & regimen p̄cedens multiplicans tales humores, & aliæ conſimiles circūſtantiæ cum iuuamento ex calidis. Et qñq; eſt cū ventoſitate craſſa coarctata in eis generata ex p̄dictis humoribus calefactis vel cibis. Et ſigna eius ſunt ſigna prædicta cum ex tenſione percepta ſeu tenſione proprie cū mouetur & inclinatur. Et qñq; eſt ex humoribus mediocriter alteratis, puta ſanie craſſa, & viſcoſa coarctata in eorum concauitate, & poris, quā natura expellit per venam aorti maiorem à ſuperioribus membris ad membra vrinæ, ſicut Gale. & Aboa. dixit. Et ſigna ſunt anteceſsio apoſtematis dubelati in ſuperioribus membris, vel vlcera, & proprie in hepate, & ſpiritualibus membris, vrina ſanioſa, & ardor. Et ſignum commune in omni cauſa eſt ſtupor inferiorum mēbrorum, eo q̄ ſpiritus ſenſibilis ad ea bono modo tranſire non valet cum quibuſdam prædictorum ſignorum ſcilicet dolore grauatiuo, & ſenſu caliditatis ſupra renes, aut erit ex lapide de quo ſtatim dicetur.

Signū commune in oī cauſa.

Cura eius, quæ eſt ex ſanguine eſt euacuatio cum phlebotomia ex baſilica vſq; ad lipothymiā, deinde ſi expedit cum phlebotomia ſaphenæ, vel apertione venaꝝ hęmorrhoidalium, & cum regimine extenuatiuo, vel infrigidatiuo ex diureticis frigidis. Et cura eius q eſt ex humore craſſo & viſcoſo, eſt cura oppilationis hepatis ex humoribus craſsis talibus. Et eſt in ſumma tres res. Prima eſt regiminis ſubtiliatio. Secūda eſt adęquatio materię. Tertia eſt euacuatio ipſius. Prima res nota eſt. Secunda etiam. Tertia ex præmiſsis ibidem completur, tū quandoq; cum ſoluentibus cum deriuatione, vt ſunt vomitus, clyſteria, & pharmaca ventris ſolutiua, ex quibus proprium, & eſt ſimplex agaricus, & chalbanum, ſemen vrtice, iris, aſſaꝝ, ſagapenum, cum hydromelle, & vterque helleborus. Et cōpoſitum eſt hiera. oportet aūt ne ſit ſolutio laborioſa, ne humores effundantur ad renes qñq; cum ſoluentibus à deriuatione, vt cum diureticis calidis ex quibus propria ſunt ſpica, folium, caſsialignea, ſu ſicca, aqua cicerū nigrorū, & capil. ven. meu, & vinū in quo reſederit ſpica, ſoluunt enim vrinā in humoribus craſsis, & alia, quę prouocant cū virtute, & extrahūt ſuperfluitates craſſas quas infra dicemus in cura oppilationis eorū ex lapide, & difficultate vrinę niſi rheumaticus fuerit, quo caſu diuretica fortia non conueniunt, niſi prius purgato corpore, materia ceſſauerit fluere, vnctionibus ex oleis reſolutiuis, & cerotis, & emplaſtris, & balneis reſoluentibus naturaliter vel artificialiter ordinatis. Et ſiquidem ſit cum ventoſitate cura eſt inflationis ſtomachi, hepatis, & ſplenis ſuperius dicta. Si vero eorum oppilatio ſit ex ſanie eius, cura eſt duplex regimen. Primum eſt regimen apoſtematis dubelati, & aperti ſeu vlcerum ſuperiorum membrorum. Secundum eſt ſaniei mundificatio, vt non no-

Phlebotomia.

ceat

ceat. primum habitum est superius. secundum etiam vbi de cura apostematum dictum fuit.

De oppilatione renum & vesicæ ex lapide, & medicinis eius. Cap. 2.

In quinque partib⁹ corporis lapis generatur.

LApis in quinque partibus corporis secundùm Gal. generari potest. In pulmone. s. & intestinis de quibus supra dictum est, & illud est raro, & in renibus, & vesica de quibus nũc dicendum est, & est vt plurimũ, & etiam in iuncturis, de quo dicetur infra, & est mediocriter se habens, & vbicunque generatur, communem in genere habet causam. Et hi de quibus est sermo in causa conueniunt, sed in eius quanto differunt. Conueniunt inquam in causa scilicet materiali, & efficiente. Materialis quidem est plurimum humor crassus, et viscosus in corpore generatus translatus ad illas partes renum, & vesicæ, ibique retentus, & quandoque apostemans. Hic autem humor, ut plurimum est phlegmaticus, cũ sit proprie condensabilis, non sic sanguis, licet quandoque ad illas perueniat, quia nec crassus est nec viscosus, sed consistentia temperatus, & cum peruenerit ad illa, conuersus in malã qualitatem venenosam, quemadmodum Hippocr. dixit, non poterit ibi contineri sed extra expellitur à natura. Nec me lancholia, quia propter siccitatem eius partes non adhærent, vt condensentur, sed incinerantur potius, nec cholera, quia non crassa viscosa. Et causa generationis talis humoris phlegmatici est debilitas digestionis, aut ex parte virtutis caloris innati, quia debilis, vt contingit in senioribus. Aut ex parte cibi quia crassi, & viscosi de genere panis, & pastæ azimæ, & carnium crassarum, vt animalium magni corporis, vt boum, bubalarum, ceruorum, & porcorum, & syluestrium, & antiquorum, & nimis iuuenum salicarum, & auium paludestrium, & piscium magnorũ, & lacticinientium, & lacticiniorum, & leguminũ, & aliorum similium. Aut potus aquę turbidæ, & proprie lacunalis, & stagni, & vini crassi & turbidi. Aut ex parte mali regiminis in alijs attendendis conditionibus circa digestionis perfectionem, vt in pueris, & gulosis adolescentibus, de quibus supradictum est in capitulo debilitatis digestionis. Causa vero translationis est virtus expulsiua superiorũ membrorum fortis, hepatis. s. & venæ⁹ proprie cum amplitudine viarum ipsarum, & debilitas renum. Causa vero retentionis illius in ipsis est debilitas virtutis expulsiue ipsorum in ipsis naturaliter, vel ex ægritudine cum strictura viarum expulsionis, & crassitie humoris, et concauitatis aptitudine in colligendo, & retinendo quandiu condensetur, quare extra corpus expellere illum humorem non valet, sed tardatur tempore longo, & euacuatur, quod subtile est, & clarum cum vrina paulatim, & crassum & terrestre remanet in eis, & condensatur. Isaac enim dixit, per canalem strictum nõ trãsit liquor crassus. Si enim virtus fortis existeret, & via apta totum humorẽ paulatim sicut aggregatur cum sui crassitie expelleret cũ vrina crassa vnctuosa, & turbida, quare generatio lapidis non sequeretur sicut in pluribus talem vrinam mingentibus sępe videmus. Causa vero efficiens lapidis est caliditas ab æqualitate egressa illorum membrorum agens, in talem humorem retentum ibi, & condensans ipsum, quãdoque in pilos rubeos longitudinis vnius palmi, vel brachij fm Hippoc. & Gale. quandoque in lapidem quemadmodum est videre in balneis thermarum, & vasis in quibus aqua calefieri consueuit, in quibus crassum aquæ in lapidem durissimum propter agentem calorem densatur.

causa materialis.

Efficiens.

Vnde caliditas tanta membris lapidẽ generantibus in naſcitur.

Aduenit autem illis membris talis caliditas, aut à causa intrinseca, aut extrinseca, & intrinseca, aut propria, aut ex vicinitate, propria autem naturaliter, aut accidentaliter ex humore cholerico ad illa translato à superioribus membris, hepate, scilicet cysti, venis, apostemate, vel non apostemate, ex vicinitate, & proprie ad hepar supercalefactum. Et extrinseca per se, & per accidens calefaciente, per se quidem, vt cibis & potibus calidis, forti motu, peditando, vel æquitando in aere calido, balneis calidis, & forti strictura lumbor⁹, & alijs. Per accidens, vt ex frigore aeris, vel balnei constringente poros, et inflãmante caliditatẽ ipsorum, nec est frigiditas p se causa eius, cum talis frigiditas congelans in corpore stante vita nõ possit esse. Et si generatio phlegmatis vitrei fit in ventre, dicendũ q⁹ est minor ea, quæ condensat in lapidem, & tamen dicitur congelans respectu causæ aliarũ specierũ phlegmatis. Hę autem causæ licet cões sint eis ambobus, in lapide tñ vesicæ sunt fortiores propter ipsius naturam. Est enim membrum inferius positum ad quod humor, qui est materia lapidis peruenit transcolatus, & subtiliatus per vritidũ trãseundo strictũrã, quare non est aptus condensari, vt crassus qui peruenit prius ad renes cũ sua viscositate, & grossitie propria. Est etiam membrum neruosum pauci sanguinis & frigidum, quare ipsius caliditas non est potens condensare sicut in renibus sanguineis, & naturaliter calidis. Adhuc locus retentionis in vesica est amplior. Et via expulsionis apertior, propter largitatem colli eius, & breuitatem, & in mulieribus maxime, quare lapidis generatio in ea est difficilior, & proinde minor, & cum generetur, propter fortitudinem causarum, maior erit, ad curandum rebellior, & fm Hip. in apho. periculosior. Generatio quoque ipsorum, conuenientia & disconuenientia prædictorum, causarum diuersarum aptitudinẽ habet in ætatibus diuersis, vt Hippo. dixit in apho. in sexibus quoq⁹, & naturis diuersis corporum, & membrorum in quibus generari habent, & habitudinẽ etiam. Nã in prima ætate, quæ protenditur vsq⁹ ad dentiũ plantatiuam nõ est generatio lapidum apta, cũ humores subtiles non uiscosos habeant, nec crassis utantur rebus non calorẽ acutum, non strictũram uiarũ, & si habeant propter paruitatem, tñ ppter humiditatem complexionis recipiunt extensionem, quare non retinetur, ut in lapidẽ condensetur. In ętate autẽ, quæ est dentium plantatiua, quæ est usq⁹ ad. vij. annos cõpletos, & usq⁹ ad. xiiij. in quo inchoatur pubertas, quia materialis causa deficit, naturaliter generatio talium lapidũ incepta videtur propter materiales humores, cũ in eis adhuc sunt subtiles, nec sunt crassi, & viscosi propter debilitatẽ digestionis cum habeant illam fortem. Accidẽtaliter aũt cum materiam habeant propter ipsorum gulositatem, & malitiam regiminis in alijs debilitantes digestionem, qua re tales multiplicentur humores, adsitque causa in ea efficiens quia calor iam factus potens non obtusus, permanens in prædicta ætate, sit etiam viarum conuenientia, q⁹ membra duriora facta non sic fuerint extensibilia, quare in ea ipsius lapidis generatio apta est, in uesica tamen fm Hippocr. qm̃ fortitudo superiorum expellit ad illam quã colligit ipsa, & retinet & nõ expellit propter frigiditatẽ. Omne. n. mẽbrum frigidum complexionis frigidæ, actiones defectas habet ex necessitate, dixit Gal. In puberta te, adolescentia, & iuuentute, hic nec ibi generatio lapidis apta est, propter defectum materię, quia humores habent subtiles, nec sunt gulosi, ut priores, et eligere incipiunt dię tam bonã, quare humores tales non generãtur, nec transferuntur ad inferiora, ibiq⁹ retinentur, sed propter virtutis pororum, & viarum largitatem expelluntur extra, licet causa efficiens sit in eis intenta. In senectute vero licet sit materia, ut humores propter digestionis debilitatẽ multiplicati in eis, & uiarũ strictura propter siccitatẽ corrugantem, & in vltima proprie, quia tñ deficit in ea causa efficiens, quæ est in generatione potissima lapidis generatio, non existit in vesica, sed in renibus tantũ propter eorum caliditatẽ. Et in mulieribus nõ in vesica, quia ibi deficit caliditas, non sic autem in renibus, deficit quoq⁹ viarũ strictura, quia vias habent amplas, quia collum vesicæ in eis amplum est, & curtum, non sic autem in renibus, vt Hippoc. in principio libri de aere, & aqua locutus est, materia quoque ad renes peruenit plus non transcolata ficut ad vesicam descendit.

Qualiter lapis fm diuersas ętates in diuersis locis in generatur.

In natu-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 654 sur 1089

In naturis quoque diuersis vniuscuiusq; generatione diuersa, & in habitudinibus quoque. In humida.n.natura. & habitudine pigrescit generatio ipsius in renibus perem ptore, & in sicca in vesica propter causam prædictam. Licet aũt hęc diuersitas perueniat ratiõe aptitudinis ad causas eius congregandas vel non, in naturali complexione, ætate, sexu, habitudine, & dispositione membrorum, accidentaliter tñ potest vtrobiq; lapis in omni ętate, complexione, & sexu, & habitudine generari. Cumq; antiquatur generatio lapidis, vt eius causę perdurent, & habituẽtur, non prohibetur nec sanatur, licet remedium habeat quo-
6. aph. 6. quo modo, & proprie in senioribus. Vnde Hip. in apho. Nephretici, & circa vesicam dolores laboriose sanantur in senibus, nec post. I. annos vt. iiij. epidemiarũ dixit, sed continuatur, & transit ad hæredes. Et cum non est habituata, sed dispositа, & noua fm augmentum, & diminutionem causarum fit seruans quandoque periodos mensis vnius, vel plurium.

Signa oppilationis renum, & vesicæ ex lapidibus, & aliorum membrorum vrinalium distinguentia ipsam ab humorosa, sunt signa lapidis, quæ in humorosa nota sunt: & signorum lapidum quædam sunt communia, quædam propria. Communia quidem ex vrina sumuntur, dolore,
Vrina. & exeuntibus cum vrina. Et sunt, nam cum videbis vrinam quam consueuit mingere patiens turbidam, & crassam clarificari, & attenuari, tunc æstimabis lapidis generationem, & cum additur dolor, vt quia sentiat patiens dolorem in partibus vrinæ membrorum, tunc certificata erit æstimatio tua, quia materia iam aggregata est in mẽbris illis ad lapidis generationem, deinde si vides aliquid arenæ residentis ei associari, tunc tua æstimatio erit completa, & maxime si materiam videas retineri. Notandum autem, quòd lapis si mediocris sit, retinet vrinam totaliter, quia potest subintrare meatum vrinæ, & occupare, magnus aũt subintrare non valet, & si opponat se orificio meatus de facili remouetur, paruus vero si subintrat non occupat totum, vt possit totaliter retinere. Et cum tã ges illas, & inuenies molles, lapis est in fieri, si vero duras, lapis iam factus est. Propria vero ex qualitate naturæ doloris, & exeuntium cum ipsa sumuntur hoc modo. Nã in lapide renum vrina est cum rubedine, dolor est in lumbis, et fortis adeo, ꝙ fit qñq; similis colico, & intenditur tẽpore inani ionis, sumpto cibo remittitur, & est cũ quiete, dolor est ibi fixus, & cum mutantur ad vesicam interpollantur, & minuitur & in ilñs augetur, & proprie apud repletionem intestinorũ propter coarctationem pororũ vritidum, & cum peruenit vsque ad inguina & emunctoria, tunc iam peruenit ad vesicam, vt superius dictũ est, & arenosa residentia sunt rubea cum consuetudine procreatiõis eius. In lapide vero vesicæ vrina est alba, & arenosa similiter alba vel cinericia, vnde Hip. Quibus in vrina arenosa & alba sedimina subsẽt, his vesica, aut renes lithiasim habent. dolor quoque accidit in pectine, & peritoneo minor, & quandoque lapis vesicæ tenetur in loco amplo, & spacioso, sed in renibus est coarctatus in stricto, & plurimum retinet vrinam. Et est maior ꝙ lapis renum propter maiorem extensionem quam recipere potest in vesica, & durior propter longiorem morã quam trahit in ea quã in renibus faciat, cum ergo cadat sui grauitate in collum vesicæ, quod inferius tendit sua magnitudine integre oppilabit, & retinetur vrina, & est significatio fortis super lapidem confirmatum, & tunc cum hoc est pruritus continuus in pectine, & in canali, quare confricat eam cõtinue, & proprie si est puer, & accidit erectio assidua, & qñq; mollificatio vltra modum, & perducit ad exitum ani. Et causa in pruritu est exasperatio vesicæ ex lapide duro, & commoto in spacio vesicæ, & maxime cũ sunt plures, siue sint in ea generati, siue à renibus descenderint ad ipsam, quare exasperant, & inducunt pruritũ, & cum vrina tunc emittũtur furfures, & qñq; sanguis, ꝓpter abrasionẽ. Et accidit lapis vesicæ in regionibus septentrionalibus magis consuetis, & in infantibus, & corpora illorum plurimum sunt extenuata, quod est econtra in lapide renum.

Cura lapidis est quatuor res. Prima est absciſsio cau- De cura lapidis.
sæ. Secunda est ipsius eductio. Tertia est regimen. Quarta est correctio accidentiũ ex quibus est dolor, vrinæ retentio, & vlcerum impressio, quæ qñque est prior, prę magnitudine enim accidentium interdum oportet puertere ordinem curæ. Prima est causæ absciſsio. In absciſsione nanque eius consistit præuisio qua lapidis generatio prohibetur, & qui est in fieri impeditur, et qui factus est non augetur, sed educitur, & proprie si sit paruus, & completur tribus modis. Primo cum prohibitione generationis materiæ, scilicet humoris crassi & viscosi, & illud cum ordinatione regiminis in cibis, & potibus subtilibus, & euchymis, & in alñs debite digestionem complẽdo. Secundo cum euacuatione ipsius humoris iam generati ex hepate, & venis si adsit, & etiam cum deriuatione à partibus illis, puta cum vomitu, clysteribus, & alñs solutiuis pharmacñs sumptis, & in euacuatione eius de partibus renum, & vesicæ si sit ibi detentus, & coarctatus, vt in lapidem condensetur, & hoc cum diureticis temperatę caliditatis, quæ causam efficientem. s. ipsorum caliditatis non augeant, & intendant, qualia sunt ex cibis. Vt sunt Lapidis generatione phibentia.
carnes auium montanarum paruarum paucæ pinguedinis, & caliditatis, & herbæ diureticæ, vt bauciæ recentes, & apium, petroselinum, fœniculus, endiuia, & asparagus. Ex leguminibus, vt chist hordei, et aqua cicerum nigrorũ, & ex fructibus, vt ficus humidæ & siccæ, et amygdala, & vua alba. Et ex potibus, vt est vinum subtile clarum, album, cum aqua dulci, et clara lymphatum parum. Et ex medicinis, vt est decoctio polñ, quinq; radicum cõmunium, capil. vene. & radicis altheæ, schinanthi, & scolopendriæ, & similium, omnia enim hæc prohibent generationem lapidis, & paruum frangunt & educunt, & seca niabin cum aceto scillæ. Et inunctio illarum partium cum oleis mundificantibus, & abstergẽtibus illas partes, vt est oleum de amygdalis amaris, de lilio, & de apio. Et cum cerotis, vel emplastris ex abrotano, ęce combusta, & nitro. Tertio cum alterantibus ipsorum qualitatem mẽbrorum, quæ est causa efficiens, & illud cum diureticis frigidis, qualia sunt bathecæ, & semen eius, & semen citrulli, cucurbitarum, & cucumerum, & aqua lactis, aqua melonis indi, & vnctiones ex succis, et oleis ipsorum, et cum alienatione omnis calidi inflammãtis interius, et exterius ministrandi. Et si sit cum effusione humoris cholerici purgetur cum proprijs ex quibus est aqua lactis, seminum cõmunium, liquiritiæ, mellis, casię fistulæ, & solatrum hortulanum est propriũ omni causæ, et syrupus de succo vio. et similia, et si fuerit cum inflammatione, vel erysipelate, seu apostemate duro.

Eductio eius tripliciter fieri habet. Vno modo cum di- Eductio lapidis fit tribus modis.
latantibus mẽbra et ductus, ac etiã lenientibus ductuũ superficiem atq; lapidis, et ꝓprie cum est paruus, & cõpletur cum administratione balnei seu fomenti ex aqua dulci decoctionis meliloti, calamenti, altheę, maluarum, chamęmeli, ireos, radicum fœnugręci, seminis lini, anethi, et similium. Et cum vnctionibus illarum partiũ. s. alchatin, ilium, inguinũ, pectinis, et peritonei, ex oleo de altea, de fœnugręco, de anetho, de alcanna, de lilio, amygdalarum dulcium & amararum, et de lino. Et cum ebibitis in lapide renum, vel iniectis in lapide vesicæ ex iuribus carnium vnctuosis, et mucilaginis, casiæfi. tragacanthi, psyllij, et olei amygdalarũ, et vio. gummi, fœni. azarur, & decoctio maluæ campestris cum butyro, et melle, de qua sumatur res plurima, et grana pini, et similium. Secundo cum cõminuentibus lapidem, et educentibus, et proprie cum est magnus, et durus, qui calidis, et humidis nõ dissoluitur, quorũ quędam simplicia sunt, quędam cõposita. Et simplicia quædam conuenientia à complexione,

quędam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 655 sur 1089

quędã à proprietate,& quædam vtroq; mõ. Et à complexione cõminuentiũ quędã sunt debilia, tñ in renũ lapidibus imprimentia, qualia sunt amara absterſiua,quæ sunt fortis inciſionis,& temperatę caliditatis, vt est radix spinę, quæ grẽce nominat spergos, & radices senticæ, herba castracan,& poliũ,lapides noĩati grẽce adhata, & acetum scillæ, & reliquæ medicinæ similes istis, vt betonica pentaphylon,& capil.ven.grana solis, saxifragia,& folia saxifragiæ, quæ frangens lapidem interpretatur, & radix scolopendriæ,& aqua ſiclæ,harum autẽ impreſsio non est nisi in lapide renum, & pertranseuntia vsq; ad lapidẽ vesicæ qualia sunt,cicer nigrum,& aqua eius,radix costi, bdelium,& similia. Quædam fortiora impreſsionem facientia in lapidem vesicæ tanq̃ in duriori obiecto, lapis.n.vesicæ difficilior est ad cõminuendũ propter eius magnitudinem propter duriciẽ maiorem ac lõginquitatem,& ppterea cõminuentia oportet esse fortia, & non tm̃ simplicia, imo composita, & propterea si cõminuunt lapidem vesicæ, comminuunt lapidẽ renum saltem cum ad illã perueniant prius,& non ecõuerso,vt dicit Abo. Compoſita vero infra dicẽtur.Sed talia simplicia sunt radix scillæ, allia, & tribuli,et grani nucum,apium montanum,calamẽthũ, pulegium hirci, vel cerui, radix citrulli campestris,& est cucumer asininus,radix balsami,& partes eius, semen raphani,et aqua radicum eius,semen cyperi ęgyptiaci, scordeon,radix lauri,et præputia vitis albæ,ruta agrestis,baurach,atramentum, piper puluerizatum,ex quo factus sit trochiſcus, & daucus cum aqua fiſtici facit descendere lapidẽ,& oleum eius,ſęx adusta,& nitrum adustum . Et est sanguis hirci fm artem collectus, et reſeruatus in trochiſcis,de quibus in hora doloris detur vnus cum vino aceti, aut aqua opij montani,& est mirabile. A proprietate vero comminuentia sunt,vt puluis scorpionũ, & oleũ eius, solatrum hortulanũ,& lapis qui inuenitur in spõgia marina,& iudaicus,& cinis leporis decollati,et lumbrici terre ſtres exiccati, cinis hepatis asini in lapide renum, & gramẽ vtrũq;.Quædam comminuunt vtroque modo, vt est nitrum album,et clarum adustum,& puluerizatũ, et fęx adusta,et cinis corticum ouorum,et scarabei,et semen geniſtæ,quod frangit,et educit,et prohibet generari, et auis parua, quæ vocatur græce troglodites,& super alas eius sunt pennæ aureæ, & super cauda eius sunt puncta alba, & francigenæ nominant eam safuriengi adusta, & cinis eius cum aqua mellis extrahit prę cæteris lapidem magis, et fimus columbinus,et fimus galli. Et modus vtendi talibus est,vt medicinę quædam permiſceantur iſtis medicinis comminuentibus lapidem,quarum aliæ sunt iuuantes ad penetrationem velocem,ut piper,calamẽthum, et cinnamomũ,et cum hoc operantur ad comminuendum lapidem.Et aliæ sunt,quæ prouocant cum virtute,& extrahere habent superfluitates craſſas, vt semina nota, & proprie fœnugræcum, rubeæ radix,daucus,meu,ſu,asarum, acorus,et ameos,cheiſin,ſiſelis,semen agni casti,ſchinanthum,& cordumeni, et cantharides sunt in hoc potentiſsimę cum impreſsione in lapidem. Sed oportet miniſtrare cum cautela,ne vlcerent vesicam,vt Gale.dixit,niſi cũ rectificantibus in quantitate temperata sumantur, ſicut ſtaphisagria. Aliæ vero sunt alteratiuæ digestionem facientes eius, quod aliæ mouent, & facientes morari, donec illæ operationem suam perficiant cum pinguedine,et viſcositate sua,ut gummi fœni. & aliæ sunt cum aromaticitate confortãtes membrum apud diuerſitatem impreſsionis,et modum super ipsum, et sunt medicinę aromaticæ,vt spica,casia, & similia, et aliæ sunt confortantes,in quibus est subtilitas cum ſtypticitate,ut est radix rubi,& rob fructuum, ut conſeruent membrum à nocumento illorum,et est uirga pastoris.Et ex illis est been, aristo. liliũ ſictum,et semẽ agni casti,et roſę,balauſtia,ſchinanthum, & sandali, & medicinæ sedantes dolorem cum proprie-

A tate, vt sunt anodinæ nuces, et auellanæ, & quæ sedando dolorem retardant, cum permiſcẽtur iſtę medicinę ex eis vna cõpoſita fiat natura sapientiſsima inter eas diſcernit & vtitur eis prout oportet ordinate: & hi duo prædicti modi sunt communes ambobus lapidibus. Tertius modus est cum inciſione, & abſtractione ſi prima non ſufficiant,qui in lapide renum est inconueniens,et mortalis,pter profunditatem lacertorum,et oſsium,magnarum venarum,et arteriarum.Sed in lapide veſicę poſsibilis,et timoroſus propter circũiacentiam lacertorum venarum,& arteriarum,et neruorum,quorum inciſionem dolor fortis sequitur,et ſpaſmus,et ſyncopis,et apoſtema,et mors plurimum,et quandoque foramen conuertitur in fiſtulam,et currit inde cõtinue vrina.Sunt tm̃ aliqui,qui prę sumũt super illam.Caueant tm̃,vt non niſi magna neceſsitate cogẽte ex dolore, et retentione vrinæ infeſtãtibus valde infirmũ,nec in quolibet corpore illã agant, niſi in forti, & conſtanti et prę uacuato,et cũ cautela ab errore.Quod ſi tales

Lapidẽ miſsuentia. B nõ ſint dimittãt illam,et ad remediũ currãt,vt docet Gal. ſcilicet transpoſitionem lapidis, vel sanguinis cõgelati ex lapide pungente fluentis ab orificio & collo veſicæ, vt vrina libere effundatur, eius enim retentio est periculoſa, et mortalis.Fit autem tribus modis,vt infra dicetur in lapide renum quoquo modo ſimiliter,puta vomitu violento & forti, quo lapis ſuperius trahitur,atq; ventoſa super lumbos poſita ſic,vt econuerſo trahatur inferius forti motu,agitatione,et ſaltu,et anhelitus retentiõe, ac cõpreſsione, & frictiõe renum, & ilium trahentium ad inferiora,et uentoſa paulatim mutata à renibus ad inferiora, & ex illis sunt clamores,& clyſteria conuenientia,et inferiorum calefactio cum fomẽtis,et alijs calefactorijs,hæc enim trahunt lapidem renum vſque ad veſicam paulatim, et quãdoque extra de veſicæ collo per virgam expellunt,uel mulierum naturam.

Incisionis autem modus,et regimen tale est, vt nõ fiãt nisi infantibus propter facilitatem conſolidationis, & tẽ- De modo ſicisionis & extractione lapidis. Primus modus.

Semẽ geniſtæ frangit, & educit lapidem. C peramẽtum complexionis,et humorum, quę nõ est in iuuenibus,& ſenibus, et in conſtantibus in tolerando dolorem lapidis,et sint pręuacuati, ne humores currant ad locũ,et apoſtemẽt,et fęcib9 inteſtinorũ,qm̃ dolorẽ minuit, et sint contenti ſubtili diæta, et ſit dies clara, et tps̃ temperatum & quietum,& locus, et sint temperata inſtrumẽta,inſtitæ,& faſciæ, & medicinæ appropriatę ex retẽtione sanguinis emanantis, & ſedatione doloris, quæ sint ex pluribus dictis in cura hęmorrhoidarum ex retentione sanguinis, & ex ſedantibus dolorem,quæ infra dicentur, ligaturis,quibus præmiſsis iaceat æger ſupinus, retractis cruribus,& detentus ſit à circũſtantibus firmiter. Et chirurgicus digitum ſuum indicem in anum infantis,vel mulieris virginis,vel in vuluam deuirginatę immittat donec perueniat ad lapidem,& cum peruenerit, ipsum in collo veſicæ teneat firmum, et impellẽdo ſemper à veſica verſus collum eius,tũc quoq; ſignet atramẽto vbi inciſionem faciat,ſitq; inter virgam ſeu burſam,& anum,et iuxta cõ-

D miſſuram ſeu filum nõ in ea ſed inter eam,et cruris plicaturam,ita quod inciſio cadat in collo veſicę nõ in eius cõcauo,tũcq; incidat ſubito inſtrumento bene acuto, & tãtum quãtum cõueniat magnitudini lapidis,deinde extrahat illum faciliori modo quo poteſt, quòd ſi magnitudo impediat exitum,opiaculis cõfringatur, deinde vitellum oui cum albumine ouorum,& puluere ex reſtringentibus ſanguinem cum plumacijs vlceri applicetur, deinde cura vlceris regatur, & ſuperuenientibus deinde accidentibus ex dolore apo.ſanguinis congelatione in veſica quem vchuem cum hydromelle ſumptum collo eius, & virgæ, & alijs ſubueniatur prout oportet cum his, quæ ex his dictis,& dicendis ſunt nota. Similiter, & ſi peruenit lapis vſque ad collum virgæ, nec poſsit exire quoquo modo incidas ſub ea ſi expreſsione educi nõ poterit nec retropelli

cum

cum immissione siringę, ut urina egrediatur, deinde cura vlceris est regendus. Et sunt qui ingeniantur, & ponunt cannulam in angulo incisionis, vt vrina inde trāsiens egrediatur extra, vt vlcus non tangat ne mordeat, & consolidationem prohibeat. Alius modus est, qui chirurgicis dimittatur expertis. At modo sequitur quarta res, quæ est correctio accidentium, de qua dicendum est, ex quo de re tertia in re prima est dictum succincte, & primo de dolore, qui si fortis sit, oportet sedare, priusq; prædictorum aliquod intentare cum post incisionem maxime prouocet apostema, & hoc cum balneis, cataplasmatibus, epithematibus, emplastris, vnctionibus, & iniectionibus, ex anodinis, & mollificantibus superius notis in cura tenesmi, & hęmorrhoidarum, & si expediat cum stupefacientibus ebibitis, sicut philonis medicamine, de mandragora, & theriaca noua, quæ etiam ventositatem resoluit, quæ cū causa doloris est, cum hoc quod stupefacit, & prouocat vrinam, inūctis, vel emplastratis. Et sunt, qui talia stupefactiua approximant ante incisionem, & post præparationem corporis ad illa dando ea mixta cum vino, ut docuit Aboa. vt dolorem incisionis non percipiat incidendus. Et sunt, qui opium in forma trochisci super locum incidendum ligant, & detinent ligatum, quandiu ibi sensus stupefiat quo dolor incisionis, vel adustionis, & corrosionis caustici pharmaci, vel ignis non sentiant, de quorum numero etiam videtur fuisse Hippoc. cum dixit.

Alius modus.

2. aph. 6.

Quicunq; dolētes aliquid corporis plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat, quasi dicat, si vis, vt causa doloris magni, corpori scilicet applicata non sentiat, fac vt corporis sensus ægrotent. Sedatio enim, vel doloris minoratio à timore futuri apo. & mortis alleuiat ipsum. Et ex eis, quę operantur ad idem est, vt in circuitu incisionis aliqua styptica ministrentur, & proprium est sumach ipsum, nam à proprietate prohibet apostema, & terra sigillata cum oleo rosa. inuncta, lutum armenum cum succo myrtæ, & similia. Et ex illis est phlebotomia, & cibi, et potus diminutio, & alia supra dicta. Si vero ex lapide retineatur vrina, quia oppositus sit in orificio pororum vritidum protensorum à renibus ad vesicam, vel in eorum strictura coarctatus in transeundo, vel quia sit magnus, & oppositus in orificio colli vesicę, uel coarctatus in collo, uel canali urget, quod graue molestum & periculosum est infirmo, ingeniandum est, ut inde amoueatur antequā ad fractionem eius deueniatur, ut urina libere egredi possit, & hoc ut liquid sit in renibus retrahatur superi⁹ cum vomitu forti, & violento, & uentosa super renes applicata. Similiter si inter renes, & vritides situetur, quod ex dolore fixo, & continuo in renibus cognoscetur. Si vero in vritidibus coarctetur, quod ex dolore descendente ad ilia, et ibi durāte scietur, trahatur inferius cum balneis, & dilatantibus, & mollificantibus, & cum compressionibus ilium, & renum cum manibus oleo de lilio inunctis, vel pinguedine anatis trahentibus inferius, cum retentione anhelitus, sternutatione, & applicatione ventosę in ilibus infra renes, & inguina paulatim mutata inferius, & clysteribus conuenientibus, & motu forti, & saltu, & calefactione inferiorum partium. Si autem sit oppositus lapis orificio colli uesicæ ingeniamus, ut ipsum inde amoueamus, & hoc cum compressione pectinis superius, uel vt resupinetur lapidosus, & eleuentur anchæ eius, & concutiantur bene, vt lapis remoueatur inde, & redeat ad cōcauum uesicæ ad quod compressio pectinis versus superius confert valde, & tunc urina egreditur. Et quandoque alleuiat illud si incuruetur super genua sua, & cōmoueat sua membra adinuicem. Et quandoque remouetur inde per intromissionem digiti in anum, uel in uuluam deuirginatæ, & quandoque per alias figuras quas experimentū, & ratio adinuenit. Cumque illa non conferant, administretur instrumentum scilicet siringa, quæ leniter inuncta immittatur, ut lapis inde amoueatur, & urina egrediatur. Et siquidem sit in collo uesicæ, uel in meatu virgæ cum balneo, & expressione cum manu inuncta oleis, & iniectis exterius producatur. Si vero ex lapide pungente commoto exasperante ulcera proueniāt in renibus, & membris vrinæ, regatur regimine ulcerum, & solutionis continuitatis renum, quod infra Deo propitiante dicemus.

E

F

G

H

Sequuntur compositæ medicinæ. Medicamen frangens lapidem renum sublime, & expertum valde fm Serapionem. Rec. se. batech, excorticati, milij solis, vitri adusti, dauci, ana partes æquales, terantur & cribellentur, & dentur ex eis. ʒ. iij. cum aqua decoctionis ciceris nigri.

Medicamē frangēs lapidem.

Aliud fm eundem ad lapidem uesicę. ℞. condisi. ʒ. i. fimi columbini. ʒ. i. & f. scarabeorum danich. i. & est. ʒ. f. terantur, & dentur cum calido. Aliud ad lapidem uesicæ fm Ymain. ℞. fimi columbini, stercoris galli, condisi. omnium partes ęquales terantur & cribellentur, & dentur in potu cum aqua raphani, aut calida. Aliud ad lapidem renum, & uesicę fm Constantinum, et est sublime. ℞. seminis bathec, citrulli, cucumeris excorticatarum, ana drach. v. & f. raphani, & apij, & napi syluestris, & dauci, & petroselini, ana. ʒ. ij. seminis fœniculi. ʒ. iij. granorum neræ. i. ceraforum syluestrium. ʒ. iij. stercoris uaccæ pascē tis inuoluti cum oleo sambucino drach. v. & cribellentur, & detur ex eo pondus. ʒ. iij. cum aqua apij, & raphani.

Decoctio fm filium Serapionis ad dolorem renum, & difficultatem vrinæ. Reci. cimini, ani. radicis liquiritię, seminis citrulli, seminis bathecæ, ana. ʒ. iij. psyllij, seminis maluæ, ana. ʒ. ij. & in descriptione alia loco anisi, absinthium, & loco psyllij alchechengi, decoquantur in duabus libris aquæ donec remaneat medietas, & dent in potu ex ea. ʒ. ij. Aliud ad renes, & lapidem secundùm eundem cuius permixtio est. ℞. fœnugrę. ameos, seminis baucię, seminis apij, ana partes æquales, decoquātur, & detur in potu cum zuccharo, & est sana, si Deus voluerit.

Decoctio ad idem.

Aliud medicamen fm Alchindum ad lapidem utrūq; ℞. fimi columbini, stercoris galli, ana. ʒ. ij. origani. ʒ. f. zuccharī tabarzet quantum omnium, & cum aqua raphani extrahit omnem lapidem, et quandoque imponitur cum eis piper & sal, & proprie in decoctione pulegij. Aliud Rasis ad lapidem uesicæ paruorum, balneetur puer quotidie in aqua calida, & dabis istud medicamen. ℞. olibani, mitheę, radix est cuiusdam herbæ, ana, confice cū melle, et detur ad modum auellanæ, mane & sero.

Vltimum sedans dolorem, et extrahens lapidē fm Ioā nitium. ℞. apij campestris, quæ dicitur sarrurion. ʒ. i. cyperi ægyptiaci, spicæ aromaticæ, seminis papaueris albi, cinnamomi, casiæ, piperis albi, seminis bauciæ, acori, seminis vrticæ, & caulis, & cardonis, ana. ʒ. f. Conficiantur trita cum melle, de quo sumatur ad modum auellanæ cum vino decoctionis capil. veneris. Ruffus inquit, plurima balneatio in tinis sulphureis frangit lapidem, et hæc fortasse facit peruenire ad hoc, quod quandoque ulcerant cutem, & si infundatur in eis pannus calidus, & applicetur loco lapidis operatur ad exitum eius cum facilitate, et lubricitate, & similiter si olea misceantur mollificantia, & absque nocumento ullo. Inquit Galen. Scio plures de illis quorum renes ægri medicati cum hoc medicamine sanati sunt à suis ægritudinibus, & oportet, ut assiduentur huiusmodi medicinæ pluribus diebus. Est enim medicina sanans illum qui habet lapidem, et qui habet ægritudinem colicæ, & ęgritudinem uesicæ, & modus est. ℞. auellanarum excorticatarum, & nucum, seminis cucumeris hortulani excorticati, & seminis carui mūdi, ana auř. iij. seminis hyoscyami nigri, croci, seminis citrulli, abion, ana, auř. vi. seminis hyoscyami albi, seminis apij, ana auř. xij. Conficiantur cum melle, & fiant trochisci de quibus detur in potu auř. f. cum aqua mellis tepida

pida in quantitate cyathorum trium, & in alia descriptione ponitur armel auř. ʒ. Item testificatus est, qꝺ lepus comburitur sicut scis, & conseruatur puluis eius, & sumitur in potu de eo diebus aliquot pondus. ʒ. ñ. cum aqua tepida, & frangit lapidem vesicæ, & renum. Ait Aboa. dico, quod frangit lapidem uesicæ nō est dubiū, qꝺ frangit lapidem renum, sed non conuertitur nisi alterutrum communiter habeat respectum. Confectio secundùm eum conferens illi, qui habet lapidem, & prohibet generationem eius post ipsum. ℞. casiæ auř. ñ. seminis apij auř. iij. lapidis, fœnu muscli auř. i. seminis bauciæ, anisi, ana auř. ñ. styracis. ʒ. iij. radicis lilij, alozauhi, auř. ñ. seminis papaueris albi, auř. ñ. spicæ tantundem, amygdalarum amararū, acori, ana auř. iij. mellis boni, quantum sufficit, sumantur de ea in potu omni die in vino. ʒ. ñ. vel auř. ñ. Dixit quoꝺ medicinæ compositæ ad lapidem sunt, mitridatum, ipm nanque fortis operationis est in lapide renum, sicut sagenea, & sicut confectio de scorpionibus cognita ad renes, et vesicam, et medicamen factum de sanguine hirci, quod nominatur Manus Dei propter suam nobilitatem, & medicamen thesaurizatum dictum, factum cum oleo balsami, quod est mirabile. Puluis ex inuentione nostra frangens, & educens lapidem de renibus, & prohibens eū generari. Reci. seminis geniſtæ. ʒ. iij. seminis staphisagriæ. ʒ. ñ. granorum solis. ʒ. i. spicæ. ʒ. ſ. dosis. ʒ. ñ. cum aqua saxi.

Nota de lepore.

Puluis frāgés lapidē.

Alius ad idem educens arenulas. Recip. granorum solis bene puluerizatorum. ʒ. i. seminum communium. ʒ. i. zucchari albi. ʒ. i. dosis coclear vnum in vino. Medicamen expertum secundū Abo. ℞. cineris vitis, cineris scorpionum, cineris radicis caulis, nabatij, cineris leporis, & lapidis spongiæ, sanguinis hirci exiccati, & contriti, cineris corticum oui, de quo pullus egressus est, & lapidis iudaici, gummi nuci, acori, ana partes æquales, petroselini, dauci, pulegij, gummi ara. semi. altheæ, piperis, omnium, ana partes. xv. conficiantur cum melle, & conseruentur, dosis sit vsqꝺ ad auř. ñ. & supra cum aqua tribulorum decoctorum cum ciceribus nigris. Syrupus ſm intentionem nostram quem supra in cura colicæ nephreticæ diximus est proprius, & ſm Nicolaum, Iustinum, & Philantropos. Confectio trochiscorum secundū Abo. ex appropriatis, quę frangit lapidem in renibus, & vesica. ℞. seminis bauciæ syluestris, seminis cucumeris, berberis, anisi, myrtę, seminis apij montani, & hortulani, casiæ, cinnamomi, spicæ, ana partes. l. tere, & cicotiniza, & confice cum aqua ponderis. ʒ. i. aut auř. i. & da primum cū calida. Syrupus diureticus aperiens renum oppilationem ex humoribus crasis, & educens eos, & prohibens ipsos condensari in lapidem, & est ex inuentione nostra. Rec. capil. veneris, casiæ li. spicæ, folij meu, fu, siccorum, ameos, acori, radi. rubeæ, nigellæ, asari, dauci, cheisin, syseleos, seminis agni casti, schinanthi, cordumeni, granorum pini, & seminis solatri, & fœni. & enulæ, ana partes æquales, bulliant in aquæ, lib. v. vsque ad medietatem, deinde adde zucchari, lib. iij. geleniabin, li. ſ. aceti scillitici. ʒ. iij. & syrupentur, dosis. ʒ. ñ. cum tepida in aurora decoctionis radicum graminis. Dixit Abo. stercus muris cum thure, & aqua mellis calida frangit lapidem, & nigella aliquantulis diebus ministrata cum aqua mellis calida frangit vtrunque. Et lac ficus cum lacte more cum ramo ipsius educit arenulas de renibus, & vesica. Et semen centrumgalli, puluerizatum cum vino subtili educit arenulas de renibus tantum.

De dislocatione renum, & vesicæ, & medicinis eius. Cap. 3.

DIslocatio accidit quandoque in renibus, & vesica plurimum, & est, vt à proprio remoueatur loco, & declinet ad dextrum, vel sinistrum inferius tendet magis quare vrinandi actio multipliciter impeditur. Et causa eius immediata est suorum ligamentorum, et suspensoriorum relaxatio, vel ruptura, cuius causa est duplex intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est humiditas cū frigiditate paralyticans, & mollificans ipsa, quare membra prædicta in loco proprio non reguntur. Extrinseca vero est casus, & percussio relaxans, vel rumpens, et balneatio in aqua frigida multa, quo interiorem causam coadiuuat saltē. Signa. siquidē sit à percussione, vel casu rumpente pręcessio ipsorum cum sanguinis mictu declarat, si vero non rumpente, sed relaxante tantum præcessio illorum cum impedimento vrinandi sola sufficit ad cognitionem eius. Si vero nulla præcedente percussione, vel casu acciderit dislocatio, causam intrinsecā coniecturabis mollificationem scilicet & paralysim quam confirmat prędcedens regimen illi proportionabile, & aquæ frigidæ balneatio cum priuatione signorum aliorum ęgritudinum in eis possibiliter contingentium, quæ possunt in actione vrinā di nocumentum præstare, quorum priuatio dissolutionē ab alijs passionibus distinguit, & quandoque vrina inuoluntarie emittitur propter communitatem colli vesicæ in mollificatione, & quandoque retinetur propter oppilationem expressione, & tortura propter declinationem vritidum, & colli eius.

Cura. siquidem eius, quę à percussione, vel casu est rumpente, forte non curatur, iuuatur tamen cum reductione, & strictura cum medicinis stypticis, & conglutinantibus sumptis, & emplastratis, quę dicemus cum de dislocationum medicinis loquemur, si Deus annuerit, cuius nomen sit benedictum. Et similiter si ex eis relaxantibus absqꝺ ruptura fuerit. Et siquidem à materia humida facta paralyticante, vel mollificante causetur, cura eius breuiter erit cura paralysis, & completur euacuationibus, & purgationibus, deriuantibus proprie, & trahentibus sursum cum vomitu, & compressione digestionis materię cum oxymelle scillitico, & alijs medicinis propriis. Et ex purgationibus propriis est, quę fit cum helleboro cuius virtus est transiēs vsqꝺ ad corporis extrema, & trahens, & expellens cū vomitu, & exiccans valde: vel agarico, cuius virtus etiā transit vsqꝺ ad corporis extrema, & confortat neruos calefaciēdo, & purgando. Et cum speciebus gummorum, quæ à profundo attrahunt, & neruis, & vomitū prouocādo educunt. Completur quoꝺ cum resoluentibus, & exiccantibus interius sumptis ex electarijs, & cōfectionibus, vt theriaca, mitridato, & similibus, & exterius applicatis ex cerotis, emplastris, cataplasmatibus, euaporationibus, & balneis thermarum siccis, alijs & regimine exiccatiuo, & calefactiuo noto.

De cura.

De solutione continui in renibus, & venis eorum, & vlceribus, & scabie, ac reliquorum membrorum vrinæ, et medicinis eius. Cap. 4.

VLcus renum, & aliorum membrorum vrinalium est solutio continuitatis eueniens cum deperditione substantiæ, cum enim soluitur quandoque continuitas in eis, primo est simplex, deinde cum perdurat generatur in eo sanies, quæ corrodit, & perducit ad substantiæ deperditionem, vrinæ transitu coadiuuante propter eius acuitatem, & fit vlcus. Et quando à principio est cum substantiæ deperditione, & abscisione dicitur vlcus concauum, cum vero ad saniem deuenit dicitur vlcus sanioſum, & cum corrodit, dicitur corrosiuum, & cum dilatatur, & ambulat, dicitur ambulatiuum, & non sanatur. Et in renibus existens est in corpore renum, aut in concauitate ipsorum, & venis, & meatibus eorum, aut in suspensorijs eorum, aut in panniculo tegente ipsos. Et quandoque est in poris vritidibus, et quandoque est in vesica, quandoque in virga, & si in vesica, aut in concauo, aut in collo, & est sanabilis, etiam si sit in virga, & si sit in concauo, aut penetrans vsque in vacuum, & non sanatur, vt dixit Hippocr. in aphorism. aut non penetrans, sed vnum panniculum tantum, et est difficile sanabilis, & cꝺ

6. aph. 18

& ꝑ in renibus magis, quia neruosa, subtilis substantiæ, sanguinis pauci, similiter in vritidibus. Et causa eius, quæ est in corpore renum duplex est, interior, & est apostema, aut exterior ex incisione, percussione, vel casu, & est vt plurimum, & siquidem perducat ad disruptionem, mortalis est, vt Abo. dixit, & similis eius, quæ est in suspensorio, & panniculo causa est. Eius vero, quæ in concauo eorum, meatibus, & venis causa duplex est, interior, et exterior. Interior est plurimum, & est aut humor plurimus, et acutus de genere sanguinis scindens venas, vel choleræ, aut phlegmatis salsi transiens cum vrina per eos, et soluẽs, & sua adherentia corrodens, vlcerans, aut apostema dubelatum, & apertum, aut lapis acutus transiẽs & scindẽs, & aliquid de substantia eorum portans. Exterior est incisio, & percussio, vel casus disrumpens, & vsque in concauum eorum pertransiens. Et similiter causa eius, quæ est in vritidibus, poris, & vesica existit, & etiam in virga, & cum ex talibus humoribus fiant in prædictis membris, & eorum superficie pustulæ, & deinde vlcerantur, accidit scabies in eis. Signa solutionis continuitatis, & vlcerũ in renibus, & aliꝭ membris vrinæ antecessio causarum eius ostendit. Inquit enim Aboa. causa in libris medicorum, quæ primo est, ex qua prouenit inuentio alicuius dispositionis, vel fixionis in humano corpore. Et siquidem simplex sit solutio, vrina sanguinea indicabit illam, & dolor in partibus illis. Et siquidem in hac parte, vel illa fuerit, distinguetur, nam si sit cum vrina sanguis missus subito multus cum dolore in eis, & defectione virtutis significat rupturam venæ emulgentis in renibus, vt Hippocra. dixit in aphorism. Et quandoque est ex apertione, vel rarefactione venæ illius, & est sine dolore, & tunc est subtilior, & quandoque symptomaticus, quandoque criticus, & cum est in renum substantia, sanguis est minor. Si vero paulatim, paucus, & trumbosus, et stranguriam habeant, in aliꝭ illam esse significabit, sed in quo ipsorum, ex doloris loco perpendes. Nam si dolor sit sub ventre & iliꝭ, solutio in vritidibus erit, si in pectine, in vesica, si in peritoneo, in collo vesicæ erit, si in virga, ibi percipietur. Et quãdoque cum vrina quasi carnium frusta apparebunt cum in renibus est, vel petala cum est in aliꝭ, vel squammæ, si sit in vesica, vel pelliculæ paruæ, si in vritidibus est, & virga. Et siquidem ad vlcus perueniat sanies cum vrina egredietur, & siquidem post saniem sanguis egrediat, vel sanguis cum ea vlcus corrosiuum, & profundum significabit, vel si malitiosum fuerit, curæ parum proderunt, & dãnum fiet. Sed in qua parte fuerit cognoscetur ex doloris loco, vt prædictum est, & ex eius specie, nam si sit dolor in renibus, erit grauatus propter saniei aggregationem, & superfluitatum. Sed in aliꝭ erit intensiuus ardor, & proprie apud aduentum vrinæ, & etiam ex exeuntibus cum vrina, scilicet frustis, & sanie, frustis, vt supra dictum est, sanie vero, vt ex colore, quantitate, permixtione ipsius, & fœtore. Colore, & quantitate, nam veniens ex renibus erit minus alba, & quantitatis maioris, quàm ex aliꝭ membris propter eorum naturam humidam, & sanguineam. Etiam à vesica veniens, est maioris quantitatis, ꝙꝭ ab aliꝭ, permixtione, nam quanto magis à superioribus prouenit, magis erit permixta sanies, & sanguis etiam cũ vrina. & ueniens à uesica est grauioris odoris propter eius frigiditatem, & longiorem moram in eius receptaculo, & concauitate, veniens à uirga, antecedit urinam. Et siquidem à superioribus vltra renes sanies uenit, & alia frusta, urina non erit mediocris, & sana. Sed si à renibus, & à partibus, quæ sunt infra, urina plurimum erit sana, vt Hipp. innuit di. Quibus in urina pingui existente quasi carnium frusta, uel sicut pili, his de renibus exeunt, & quandoque sana non erit, cum hepar & venæ compatientur grauiter patientibus illis.

Signa solutionis continuitatis.

4. apho. 77.

Signa vero scabiei ipsorum sunt signa pustularum antecedentium ex retentione vrinæ, vt Hippoc. dixit ex exitu puris pauci, & furfuris ardore, et pruritu in partibus renum, vel circa partes vesicæ cum ipsa scabit, et tũc est fœtor vrinæ grauior.

Cura solutionis continuitatis in renibus, & aliꝭ instrumentis vrinę, si simplex sit ex quo sanguinis mictus appareret, & similis curæ fluxus sanguinis ex naribus, sputi, & vomitus sanguinis, de quibus supra est dictum, licet hæc fortioribus sit complenda, ꝙꝭ illa, & proprie vomitus, similiter si vlcus sit concauum. Si vero fiat saniosum curabitur cura phthisis, recurre ergo ad illa, & q̃ fortiora sunt, elige tam simplicia, ꝙꝭ cõposita, & ministrabis hic, & variabis in fortitudine maiori, & minori fm diuersitatẽ longitudinis membri, atq; malitiam vlceris, semper quæ his membris sunt propria, & leptomeris substantiæ colligendo, & fm omnem modum intus, & extra approximando prout eorum dictat natura, sicut ĩ cura innuimus lapidis. Et ex appropriatis medicinis talibus, & ex simplicibus sunt, ex euacuatiuis phleborotomia superiorum partium, & quæ est de basilica magis, & vomitus suauis quandoque euacuat deriuando à renibus omne quod potest vlcerare sanguinem, & vrinam acuere, quod est quandoque sufficiens tantum, & clystere lenientium, & medicinæ laxantes suauiter & leniendo, vt est casia, tamarindi, manna, succus vio. aqua fructuum in cholerico, & aqua lactis, & sene in adusto, caueat autem à fortibus dissolutiuis, sua enim acuitate dilatant vlcus, materiam acuunt, & etiam exasperant superficiem membri. Et ex alteratiuis remittentibus acuitatem sanguinis, & choleræ, & temperantibus ipsos in hac passione est sumere aquam melonis indi, alchechengi, lactucæ, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, & lac se. eorum, & papaueris albi, aqua hordei, lactis, & syrupus viol. Et ex inspissantibus ipsum est amylum, coriãdrum, aqua iuiubarum, sebesten, dactylorum, & lenticularum excorticatarum, risum & frumentum, & fructus styptici, quoniam stringendo ventrem multiplicant urinam, ut est cydonium, peonia, sumach, glans, & zarur, uel quæ omnem fluxum retinent, vt myrrha, hi enim temperando humores, & inspissando vrinam prouocant, & lauant à sanguine, et sanie solutiones, & vlcera, & sua stypticitate consolidant ipsa, & sigillando membra confortant. Et ex mundificantibus lenibus sunt se. alchechengi, & aquæ vuæ vulpis proprie montanæ, & altheę vsque ad fœniculi acceptiones, et in leui sunt capil. veneris, quia est temperatus, & iris, & granum pini, & fortasse in ea conferunt hyssopus, & ruta, & similia. Et ex abstergentibus aqua zucchari, et aqua lactis, et mellis cum quibusdam se minibus ex prædictis. Et ex exiccatiuis est farina orobi, lenticularum, alumẽ, styrax, sandaraca, aloe, & similia.

De phlebotomia.

Et ex consolidantibus sunt fructus prædicti, et ex herbis cauda æquina, barbæ hircinæ, succus acatiæ, sumach, et similia. Et ex conglutinantibus sunt amylum, tragacanthum, gummæ frigidæ, et proprie prunorum, et cerasorum, et psyllꝭ, semi. cydoniorum mucilago, et cibi viscosi infra positi, et proprie anguillæ recentes. Glutinatio enim est ex eis, quæ faciunt vlcera diminuta à corrosione, et excoriatione eorum, quæ super ea transeunt acutorum, et ex eis est bolum armenum, et terra sigillata, et similia, quoniam conglutinant, et sigillant, et in lacte est absterssio, et conglutinatio, sed oportet, quòd eligatur subtile, ut asininum, equinum, et caprinum, et radici liquiritię inest exiccatio, maturatio mundificatio, et conglutinatio, sedatio ardoris vrinæ, & similiter flos tabazæ. i. maluæ, lenit eorum ulcera, et ardorẽ, et radix altheę, et adeps anatis, & etiam in semine lini torrefacto, et bdellio methio. Et ex facientibus nasci carnẽ sunt vnctuosa, vt lacca mastix, thus, iris, & similia. Oportet autem, vt talibus glutinantibus, et sigillantibus misceantur diuretica, et subtiliantia, vt faciant peruenire ipsa ad loca destinata licet de

De lacte.

se

se sint nociua: oportet ergo quòd sint ex leuibus, quæ sunt iuuatiua in hoc, & non nocent: ex quibus est radix liquiri. capil. vene. schinantum, & similia. Et quandoq; oportet, vt misceantur eis narcotica ad mitigationem doloris, dolor enim consolidationem prohibet, inflãmando enim dilatat, et prouocando rheuma, sorditiem auget. Et lac quidem est boni chymi, faciens exuberare sanguinem nutritiuum æquans chymos si stomachus sumentis sit temperatus, & confortat corpus, & abluit, & quando bibitur cum melle mũdificat vlcera interiora ab humoribus crassis, & maturat ea, & abstergit, & sua caseitate consolidat, et incarnat sanguinis exuberãtia, & sedat dolorem sumptum, & inunctum in vlceribus, & scabie vesicæ, & virgæ. Et ex appropriatis vlceribus vesicæ tantum est mumia, si ex ea quantitas kiratis sumatur cum lacte, & similiter decoctio cheil, quod prohibet etiam tractio materierum ad locum vlceris deorsum. Et si fuerint fraudulenta, & ambulatiua, glans, rubus, decoctio radicis pentaphylon, papyrus, et lupinus confert omnibus, & sedat dolorem ipsorum cum farina hordei, vrina hominis antiqui, asini, vermiculosus, et testiculus canis incarnat illa, opopanax, litium, olibanũ, alumen cum fæce vini, et omnia pontica, in quibus est mũdificatio, et abstersio sine mordicatione. Et cauterizantia, vt colcothar, zimar, & similia, prohibent corrosionem, & ambulationem cauterizando, & fistulationem, & si fiant non curantur, sed prohibent à corrosione cum mundificantibus, & exiccantibus. Et cura scabiei istorum membrorum est cura vlcerum, leuior tamen euacuatione, & adæquatione humorum corporis cum regimine, & medicinis, & cum mũdificantibus, & abstergentibus, deinde exiccantibus absq; mordicatione, & vltimo glutinãtibus, & consolidantibus medicinis, ex quibus est bolum armenum cum succo liquiritiæ æqualium partium in renibus, & sicut mucila. seminis citoniorum, & psyllĩ cum oleo ro. cum est in vesica, & ex cibis dulcibus viscosis, sicut sunt pedes animalium, & res pingues prædictę cum oleo amygdalarum, & frumentum coctum cum carne auium, & genera lactis dicta, & pisces dulcium aquarum, vt anguillæ, & similes, & sint in vesica fortiora quã in renibus, & sint ebibita, inuncta cum exiccantibus, & emplastrata in renibus, & in vritidibus, in vesica vero etiam iniecta.

Trochis. ad vlcera vesicæ.

Et ex compositis appropriatis sunt trochisci nostri alchechengi, & trochisci Asclepiadis, & Dioscori. & suffuf Rasis. Confectio trochiscorum Asclepiadis ad vlcera, quæ fiunt in instrumentis vrinæ. ℞. granorum pini torrefactorum numero. xxĩ. papaueris albi, tragacanti, ana. ʒ. ĩ. croci, spicæ, aluminis iameni, & in descriptione alia loco, spicæ, galliæ, dauci, ana drach. i. costi, drach. ʒ. fiant trochisci cum rob permixto. Confectio trochiscorum Dioscori. ad illum, qui mingit sanguinẽ de renibus, et vesica. ℞. aluminis iameni, drach. i. tragacanti, drach. ĩ. terræ sigillatæ, seminis portulacæ, balaustiæ, ana drach. iĩ. terantur, & conficiantur cum rob myrthæ, & administrentur.

Confectio trochiscorum Rasis vtilissimorum ad vlcera in renibus, et vesica in quibus est confortatio, et lenitas, & incarnatio vlceris, et sedatio doloris, et sunt trochisci alchechengi. ℞. citrulli, drach. x. boli armeni, gummi arabi. thuris, sangui. draconis, seminis papa. albi, amygdalarum excorticatarũ, succi liquiri. tragacanti amyli, añ. ʒ. ĩ. grano. solatri hortulani, cuius sunt rubea, alchechengi, drach. iĩ. opĩ, drach. i. fiant trochis. x. & dentur in potu quando non est acuitas huiusmodi cum vrina, & quando est acuitas cum syrupo viola. aut iuleb, fiantq; trochi. drach. iĩ.

Medicamen Aboali ad vlcera renum. ℞. granorum pini numero. xx. cucumeris. xl. poylpodĩ, drach. i. ʒ. terantur, & bibantur cum aquæ, lib. i. ʒ. in qua bullita sint spicæ celticæ, seminis apĩ, ana. ʒ. viĩ. vsq; quo redeat ad quartam.

Aliud. ℞. terræ sigillatæ, sang. draconis, castorei, seminis melissæ cucumeris, & apĩ, cucurbitæ, succi liquiritiæ, laccæ, aristol. amygdalarum, pini magnæ, papaueris, semi

A nis hyoscyami albi, ana partes æquales. dentur in potu cũ rob prout exigitur. Confectio emplastri quod ponitur supra dorsum, & apud stricturam medĩ, & alia loca. ℞. farinæ hordei, & confice cum vino, & melle: iterum fit de rosis siccis, lentibus, & melle, & granis myrti, quoniam prohibet dilatationem: & vngatur cum oleo de alchanna, de masticæ, de citonĩs, & styrace quia exiccat, & adeps anatis lenit illa. Confectio vnguenti boni ad vlcus vesicæ. ℞. styracis liquidæ drach. i. pinguedinis anseris ex drac. ĩ. vsq; ad. iiĩ. ceræ albæ. satiriorum. ĩ. & vngatur comprimendo & proprie cum est corrosio. Aliud. ℞. dactylos, gallas, passulas, & acatiam, alumen, hypocistim, hyssopum, & styracem. valet vt primum. Aliud cum non est corrosio, & debet præcedere illud. ℞. ceræ, adipis anseris vel anatis, olei ros. & administrentur, exiccatiua potando & iniũciendo, & cum non est corrosio, incarnatiua lacca iniecta, de quibus summa sunt trochis. de charta & trochisci de andrulis cum aliquantulo merdasengi, cerussæ

B amyli & calcis ablutæ. Descriptio medicaminis competentis secundum Andromachum. Rec. terræ sigillatæ, chimoleæ, cornu cerui vsti, ana partes æquales, semi. canabis tertiam partem vnius, opĩ partem. vi. vnguenti de cerussa partes tres, sarcocollæ partem. ʒ. myrrhæ, thuris duæ tertiæ partes, aggregentur cum aliquantulo olei ros. & line cum eo. Et leuius illo est illud quod fit ex sarcocolla amylo & cerussa & iniũciatur cum lacte, & si confortetur cum plumbo adusto & thure, est fortius, & quando dolor fit vehemens sufficit potus lactis & syrupus violatus cum aqua hordei, & ad hæc faciunt quæ infra capitulo de ardore dicemus. Si autem mictus sanguinis affuerit, ex appropriatis & proprie cum fuerit ex ruptura venæ chilis & est subitus & multus, est syrupus quem supra diximus de succis in cura fluxus ventris sanguinei. Et trochiscus noster de terra sigillata cum succo plantaginis, linguæ ceruinæ, consolidæ, & similia. Quod si sanguis præ sui frigiditate appareat congelatus, ex angustia, frigidi-

C tate extremitatum, malitia anhelitus, pulsus inæqualitate, sudore frigido, & rigore cum præcedentibus causis solutionis & mictus sanguinis, tunc cura, est cura quam diximus de congelatione in stomacho licet raro fit euasio secundum Abo. Et ex conuenientibus in hac est, vt sedeant in tina decoctionis herbarum quæ sunt ad lapidem & sumant in potu de carpobalsamo drach. ĩ. aut tantundem ligni peoniæ vel granorum eius, & zuchuem, & proprie cum aqua eius vel tantundem blattæ bizantiæ, aut cordumeni aur. i. cum aqua calida aut cum aceto vini & oleo omphacino, & oximelle scillitico. Et ex habentibus proprietatem est hepar asini, fel testudinis, et coagulum leporis, et lignum vitis, et abrotanum, et lac ficus exiccatum iniectum est proprium, et bibitum in quantitate drach. ʒ. cum aliqua ex aquis quæ in hæc bibuntur: vt cum aqua ciceris nigri, aut alhasech id est raphani, ligni ficus, et abrotani, et decoctionis eius cum vino.

De apostematibus renum et vesicæ et medicinis earum. Cap. 5.

D APostemata renum et vesicæ sunt nota ex prædictis. Fiunt autem in eis prout in alĩs membris secũdum duplicem modum per modum congestionis scilicet atq; influxionis, et hoc est vt plurimum, plurimum enim patiuntur propter humorem qui influit cum superfluitate aquosa: et secundum hoc differunt in materia seu causa materiali. Si enim primo modo fiant plurimum erunt renum apostemata ex sanguine crasso et vesicæ ex melancholico et vnctuoso. Si vero secundo modo, erunt ipsorum apostemata ex cholera seu cholerico sanguine plurimum. humor enim qui cũ vrina euacuatur vt plurimum cholera est: vt Gal. et Abo. videntur innuere quod acutus eius odor affirmat, et qñq; suut aquosa quandoq; phlegmatica: et qñq; sunt vẽtosa. Et causa ipsorum efficiens duplex est: interior et exterior. Interior est membrorum seu particularũ dispo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 660 sur 1089

fitio generantium, mittentium, recipientium caliditate superflua propter strictura chilarē, vel alia, vel dolore ex vrinæ acumine, vel lapide pungente, & quassante, si per modum fiant influxionis et generantium tantum si ad modum congestionis procedāt. Exterior vero est sicut casus, & percussio, saltus, labor plurimus, ambulatio, statio in pedibus, & tolerantia seu subleuantia oneris. Et sunt habentia indicia, nam apostemata renum calida plurimum accidunt iuuenibus & cholerica, & pueris & adolescentibus sanguinea, & si frigida sint senibus & mulieribus. Apostemata vero vesicæ plurimum accidunt infantibus causa lapidis. Et diuersificantur in situ eorum, nam quæ renibus accidunt, siquidem magna sint totalitatem eorum continent, si vero parua quædam fient in tortione renum, quædam vero ad latus concauitatis eorum tendunt, & quædā ad latus declinant ad superius uersus venam emulgentem infixam eis, quædam ad partem inferiorem versus vritides emulgentes, quædam ad partem interiorem intestinorum, & quædam ad posteriorem dorsi, quædam in vno rene, quædam in ambobus, quędam in suspensorio, quędam in panniculo, vel ante eos, & hæc sunt distincta secundùm considerationem quam facit ratio, nō tamen sunt propter membri paruitatem, & partium eius propinquitatem dignoscibilia bene signis propriis distinctis. Quæ etiam in vesica eueniunt, aut tendunt ad partem concauam, & fundum, aut partem colli eius inferiorem, et quandoque sunt magna totalitatem eius occupantia, & quandoque in vritidibus tantum eueniunt. Et diuersificantur in terminatione eorum, nam qñq; resoluuntur quandoq; collectionem faciunt, & rumpuntur, et plurimum lapidantur. Ait enim Abo. quo enim modo non lapidantur etiam si calida sint, cum ipsa sint causa lapidis? Et cum rumpuntur apostemata renum, aut rumpentur à parte vritidum, & vesicæ, & est melius omnibus, aut à parte superiori per modum reditionis ad venam magnam chylim descēdentem ad hepar, deinde ab hepate ad meseraicas, & ad intestina, et qualiter cunque fiat, nisi sit per modum crisis est mala, quia nō per conuenientia loca & apta licet fiat à natura, aut rumpuntur in vacuum ventris, quare indiget perforatione, vt extrahatur per ventrem, & quandoq; collectionem faciunt, sed non rumpuntur, & hoc cum diureticis oportet, vt curentur, et cum apertiōe ex medicinis, cum ferro autem est periculosum & mortale, vt supra in lapide dictum est, & quandoque cōmunicant apostemati calido in renibus apostemata, quæ in vesica, nam quandoque rumpūtur ad partem colli eius, & virgæ, et est bonum, quandoque ad vacuum ventris, & est malum, ad partem vritidum, vt recedant erumpi non possunt propter causam iam dictam. Et apostemata renum & vesicæ sunt calida & magna, communicant eis superiora principalia, scilicet diaphragma, cor, hepar, et stomachus, quare accidit malitia anhelitus, febris, casus appetitus, nausea, & deinde accidit commotio rationis, eo quòd cerebrum compatitur renibus, & vesicæ, propterea quia vtraque alligantur hepati, & etiam diaphragmati.

De signis apostematū renū.

Signa apostematū in renibus sunt dolor grauatiuus inseparabilis extensus ad superiora & inferiora, & vrina clara perdurans et subtilis, et quādoq; retinetur, proprie si est tendens versus concauum, & constrictio ventris, quia coarctant intestina proprie si magna fuerint, & alteratio coloris faciei, et oculorum. Et siquidem fuerint calida, associatur febris, et tactus loci calidus, et sitis, abominatio, et vomitus choleræ, malitia anhelitus, & alienatio per compassionem superiorum. Et si cholerica feb. erit intensa, vrina fit ignea, & perseuerat cum subtilitate et acredine, color faciei et oculorum tendit ad citrinitatem. Et quando sanguinea sunt, cognoscentur, quia feb. est mitior, et vomitus est cholericus, & vrina ad rubedinem tendit, & minus est subtilis, et alienatio minor, et lædunturà diureticis calidis, acutis, acetosis, & salsis, et cum resoluuntur prædicta accidentia, dolores & feb. remittuntur, & vrina inspissatur. deinde fundus apparet. Similiter autem & cum conuertitur in lapidem, et tunc vrina mutatur in albedinem claram, & subtilem, dolor tamen non minuitur, & extenuantur membra inferiora, et aliquando non curatur, et quando est in via faciendi collectionem, similis est vrina, & dolor augetur, et febr. sed non grauitas, cunq; rumpantur, vrina fit spissa, fanosa et accidentia sunt debilia, et precedunt minorando, si bona sit eruptio, si vero nō, econtra venire videbis, si vero apostemata sint frigida, signa apparebunt prædictis contraria, et siquidem sint melancholica, vrina erit glauca, et inferiorum membrorum extenuatio atque stupor cum conuenientia similium circunstantiarum in multiplicando melancholicum humorem. Si vero phlegmatica, urina erit alba spissitudinis paucæ cū signis dominij phlegmatis ex pallore, & inflatione membrorum simili cachexię, et alijs circunstantijs conuenientibus ad digestionis malitiam multiplicantis phlegma. Et per modum influxionis si facta sint, apparebunt signa repletionis in toto, vel parte, et caliditas, & dolor partis apostemosæ antecedens, & eorum factio erit subita, si per modum congestionis, fiet paulatim non præcedentibus signis repletionis totius, sed debilitate partis tantum. Et siquidem sit in altero renum dextro, vel sinistro cognoscetur, quia iacere super latus est facilius, quàm iacere supra oppositum. Et si dolor extenditur ad partem vesicę, tunc apostema est in sinistro, et si ascendit versus hepar est in dextro, & si omnia conueniunt, tunc apostema est in ambobus. Cunque apostema fuerit in suspensorio, & panniculo velante, dolor fit acutus, et augetur grauedo prohibens reiectionem, et sternutationem, et quando resupinatur, fit dolor leuior, & cum iacet supra ventrem, augetur, propterea quia suspendit renem.

Apostematum autem signa vesicæ sunt eadem, quæ renum propria, et ex communitate, vel compassione. ppria tñ differentia sunt tantum in specie doloris, quia in vesica est acutio propter neruositatem sui, et in loco qa est in partibus pectinis et inguinum et virgæ, et proprie cum declinet ad collum eius quod cōiūgitur ei, et est cum inflammatione ipsius & retentione vrinę, aut distillatione, nec possunt iacendo eam mittere, nisi surgāt et stent. Et signa specialium ipsorum sunt similia illis, quæ de renibus dicta sunt. Et signa terminationum ipsorum & etiam eruptionis, quæ est vt plurimum ad meatum colli ipsius. Et si in vritidibus fuerint, parua ad modum pustularum erunt, & dolor in ilijs erit et in inguinibus, et vrinæ retentio absque signis prædictis apparentibus in membris prædictis renū et vesicę.

De cura apostematū renum.

Cura eorū filis est curæ aꝑatum illorū mēbrorū de qua superius dictum est, et proprie pulmonis, stomachi, et splenis, virtutem innatam et influentem habētium sicut renes ipsi & vesicæ. Consistunt aūt in quatuor rebus. In euacuatione totius, in eūone partis, in regimine et accidētiū correctione. silr et cura aꝑatū horū membrorū, in illis quatuor rebus consistit diuersificatis tñ, tm quantum natura illoꝝ à natura eoꝝ diuersa existit. Primā rē complent phlebotomia de basilica dextra, vel sinistra, si sanguineū sit, vel si alius humor cū sanguinis pctō sit, deinde phlebotomia de curuatura poplitis, quod si non apparet, vel timeatur pp eius insuetudinem, apiaē saphena, et si sine sanguinis pctō, eūo cū vomitu et magis si cholericus fuerit et cum nausea est facienda, et solone uentris cū clysteribus, vel cū pharmacijs sumptis appropriatis notis et p̄misio digestionis, hæc enim à toto euacuant et à membro aꝑoso deriuant. Oportet autem ne solutio fit laboriosa, & fortis commouens materiam, ne magnificetur nocumētum pp rem plurimam effusam ad intestina vicina renibus. s. in subiecto, & in intestinis, et ano. vt hic supra est dictū. Et in casiasi. est maturatio, et solutio cū facilitate, et in alijs dictis supra in cura oppilationis, quę licet sint fortia, tñ in quātitate diminuta

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 661 sur 1089

minuta fiunt leuia. Inquit enim Aboa. Et scias q̄ multoties indigetur medicina forti, & debili, fortis est ex hoc q̄ soluit humorem viscosum, & ipsius qui debet, debilis est ex eo q̄ facit assellare semel aut bis, sed quomodo humorē viscosum mouet nisi virtutis fortitudine, & si talis est quo vtiq; modo semel soluet vel bis de se nisi diminuta sit quātitate, & siquidem in causa fuerit lapis, vel acuitas vrinæ dolorem inducens, vel alia, proprijs remedijs auferantur, & aliæ causæ extrinsecæ interdicantur & corrigantur.

Secundam complēt medicinæ frigidæ, & stipticæ, quæ repellant influentem materiam, & fluxam transmittant, quales sunt interius approximatæ, vt aqua hordei cum decoctione rosarum, vel cydoniorum, & succi frigidi noti. Et approximandæ exterius, sicut farina hordei cum rosis. Cauendum autem à multum frigidis, & stipticis, ne materiam indurent, & conuertant in lapidem ad quod sunt apta. & coadiuuant talem euacuationem trahentia ad diuersum apostemosæ partis si nobilius illa non sit, vt sunt ventosæ illi applicatæ, & similia euacuantia in membro alteri oppositō & remoto post illud, quæ sunt nota. Deinde à quo materia iam cessauit à fluxu, iam fluxam, & collectā in eis studebis euacuare de eis per propinquam partem ipsis, vel propriam extrahere, per propinquam partem dupliciter, sensibiliter euacuando, vel insensibiliter. Sensibiliter, vt per apertionem venæ curuaturæ poplitis, si sanguinea fuerit, quæ si nō appareat, aperiatur saphena, vel sciatica, si illa etiam non videatur per apertionem hæmorrhoidarum saltem cum sanguisugis, quæ euacuant de propinquo magis. Sed si alius humor sit, cum diureticis frigidis, si sit cholericus, vt est aqua lactis & seminum communium, vel temperate calidis, vel cassiæfi. cum aqua capil. vene. et liquiritiæ, quæ maturant & faciunt solutionem facilem, et vijs vrinæ est propria, vel cum calidis, si materia fuerit frigida, hæc enim non solum influxam euacuant, sed per viā congestionis aggregatam etiam et virulentam abstergunt & lauant. Decumenum. Cauendum autem, ne ante euacuationem corporis illa ministres, conuertunt enim materiam ad renes, & vesicam, & magis replent insensibiliter, vt per contractionem eius ad lacertos exteriores renum & cutem, & vento sa supra renes applicata, vel emplastris, & rubificantibus quidem in vesica non est bene possibile adeo cum à partibus circunstantibus corporis sit distincta non eis sicut renes affixa, & siquidem euacuatæ perfecte bene se habebunt. Si autem aliquid remanet cum sit compacta & crassa, oportet vt extrahatur per ea, et primo cum diureticis liquefacientibus & subtiliantibus & cum stipticitate, quæ confortant interius & exterius ministratis notis, vt est fœnugræcum, cinnamomum, anisum, ypericon, melilotum, anethum, crocus, liquiritia, et huiusmodi, quæ subtiliant, & soluūt, & ex eis est chamæmelū: vel fortioribus, vt sunt spica, cassialignea, ameos, & alia diuretica fortiora, & euaporantia si crassior sit materia. Si vero totaliter sit resoluta, sana remanebunt membra prædicta. Si vero ad suppurationem deueniat resolutio inobediens facta, maturentur & matura rumpantur, et mundificentur, deinde consolidetur vlcus, vt supra dictum est cum conuenientibus, quæ sunt nota superius, & similiter si in lapidem conuertātur, molliantur & resoluantur cum omnibus, quæ superius nota sunt in cura apostematum prædictorum membrorum, quæ in istis membris sunt propria cum permixtione diureticorum. Sed si aquosæ fuerint, curentur eodem modo cum diureticis calidis, vt phlegmatica, si ventosa cum eis & extenuantibus, quæ etiam in cura hydropisis sunt dicta. Et si in vritidibus fuerit eodem modo curentur. Tertiam rem complet rerum non naturalium debita ordinatio cum diminutione cibi & potus contrariæ qualitatis humori qui est materia eius, quiete corporis & motu membrorum superiorum, somno et vigilijs temperatis, prout causa & accidentia exigunt, & vera inanitione superfluorum digestionum omnium, non repletione, et omnia quieta, et hæc omnia in aere temperato.

Quartam rem complent, quæ accidentia, ppria remediant, vt est dolor qui est causa & accidens, grauedo, de q̄bus supra dictum est sufficienter, & vrinæ retentio de qua infra dicetur, et ventris constrictio, quæ cum lenitiuis sumptis clysterizatis vnctis et emplastris exterius corrigatur, vt supra in cura doloris intestinorum est dictum sufficienter etiam cum se. de qua infra Deo coadiuuāte dicetur, & vomitus de quo supra est dictum ad plenum, et etiam de malitia anhelitus, et alijs accidentibus prouenientibus per compassionis viam de quibus est supra dictum in q̄pluribus locis. Medicinæ compositæ dicentur deinceps. Inquit Serapio ad vltimum huius perueniunt aut ad collectionē virus, aut ad lapideitatem. Clystere Gualterij faciendum in principio apostematis. ℞. aquæ hordei li. i. & in ea dissolue olei rosati. ʒ. ij. & immitte. Si vero apostema sit frigidū adde in decoctione flores chamæmeli. Si vero apa fuerit in augmento, fiat clystere ex decoctione altheę, lilij, et florū maluæ, ana. M. i. seminis lini. ʒ. i. olei rosati, olei de lilio, ana. ʒ. i. et in parte dissoluātur olea, et inijciantur, apostemate vero proueniente ad statum fortiora diaphoretica misceantur qualia sunt flores chamę. anethi, parietaria, sambucus, & benedicta, et iustinū, oleum irinum, nardinum. Emplastrum ad apostemata renū in principio. ℞. olei ro. olei maluæ, aceti parum, farinę hordei, & emplastra. Cum vero peruenerit ad augmentum adde flores chamæmeli, et oleum eius, vel irinum, tale epithimabis cum filtro imbibito in prædicta decoctione. Et similiter cum peruenerit ad statum, studebis pro posse resoluere addendo diuretica fortiora, quod si non, resoluatur, sed si peuenerit ad maturationem, et saniem applicetur quod sequitur maturatiuum. ℞. farinæ fœnugræci, vel tritici lib. ß. radicis altheę, chamæmeli, radicis lilij, ana. M. i. radices coquantur in aqua, et in illa aqua colata dissoluantur adipes anseris, et gallinæ, olei de lilio, ana. ʒ. i. ex his fiat emplastrum et actualiter calidum apponatur. Aliud Isaac. ℞. caricarum albarum, dactylorum pinguium, et passularū enucleatarum, radicum altheæ, fœnugræci, et seminis lini, ana. ʒ. i. decoquantur in aqua, et cum axungia gallinæ terantur, et emplastrent. Cum vero saniatum fuerit apa, fiat clystere ex his, quæ habēt ipsum aperire. ℞. aquæ decoctionis cauliū et limaciarum cum corticibus, et dissolue in ea mellis. ʒ. ij. sagapeni. ʒ. iij. fœnugræc. ʒ. i. succi parietarię. ʒ. i. olei irini. ʒ. i. et immitte, et vtere sternutationibus. Facto vero & aperto, mundificatiuū appone ex aqua hordei cum melle, vel zuccha. fm exigentiam materię, vel cū lacte, quod ēt ministrabis in potu. Deinde facta mundificatione exhibebis conglutinatiuum de trochiscis, de charabe, de luto armeno, cum lacte bouino extincto in eo ferro et emplastrabis ex ipsis. Si vero ad lapideitatem peruenerit fiat syrupus ex diureticis notis supra mixtis cū mollificantibus, hic superius prænarratis, et cassiæfistu. donec materia maturetur, deinde ea maturata quod cognosces p vrinæ multitudinem cum substantia crassa purgabis cum pilulis infrascriptis. Pilulæ. ℞. benedictæ laxatiuę drac. iij. cassiæfi. ʒ. ß. esulæ. ℈. ij. turbith. ℈. ij. zinzi. ℈. i. omnia incorporentur cū vino et fiant pilulæ. Balneū post purgationem ministrandum. ℞. brancæ vrsinæ, radicis apij, et folij eius, et radicis iringoij, et ireos, foliorum maluæ, florum meliloti, chamæmeli, seminis lini, ana. ʒ. ij. bulliant s aqua & adde olei de amygdalis. ʒ. iij. & ingrediatur vsq; ad vmbilicum, deinde fiat post tertium diem phlebotomia de alia saphena sub cauilla, deinde emplastretur cum hoc emplastro. ℞. foliorum parietarię quantum vis, et terefiant in sartagine cum oleis his. ℞. olei anethini, chamæmelini, de lilio, de pulegio, olei viol. ana. ʒ. ß. et inunctis renibus cum prædictis oleis prius emplastretur cum ipsa.

Clystere cō uenies.

Clystere.

Pilulæ.

Emplastrū de mucilaginibus quandoq; per interualla

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 662 sur 1089

applicatum est optimum, cui succedat emplastrū de melilo to nostrū in antidotario traditum, & hyssopi cerotū, & cerotum diapente, & alia consimilia ibidem notata.

De dolore renum & vesicæ proueniente ex eo & medicinis eorum. Cap. 6.

DOlor renum & vesicæ notus est. Et quemadmodū differt loco & specie quibus dignoscitur, ita in causa contingit cuius ablatione curatur. Loco quidem differt, nam dolor renum circa lumbos percipitur, & vesicæ circa pectinem. Specie differt, nam renum est grauatiuus, vesicę vero est acutus propter neruositatem. In causa conuenit, nam causa eius est aliqua ægritudinum prædictarum, & mala complexio diuersa cuiuslibet generis, de qua infra dicetur, vel ventositas, & quandoque est antecedens crisim per vrinam, et concomitans eam, & signa earum & cura ex prædictis sunt manifesta, & ex dicendis in capitulo subsequenti. Et cum non inuenis sedationem doloris cum anodinis exterius, vnctionibus, & emplastris, clysteribus & ventosis, oportet, vt narcotica administres, deinde ad causæ ablationem deuenias cū administratione diureticorum, sed in administratione narcoticorum est timor magnus, debilitant enim ea in actione propria, ex qua sequitur grande malum, abstinere ergo oportet in quantum possibile est, & vti cum cautela maxime, vbi excusatio nō habetur. Similiter autem in diureticorum administratione est error, & maxime calidorum & fortium, propter illud quod de humoribus ad illa conuertunt, & maxime vlcera, quę mordent, oportet ergo vt nō nisi post euacuationem sufficientem corporis ministrentur, & in dispositione vlcerum cum remittetur eorum acumen mixtione, vt sunt diuretica frigida, prout dictum est supra. Et ex appropriatis simplicibus in dolore ipsorum sunt seseleos semina, cum enim sunt recentia, & bibuntur ex eis tres amilusech cum rob. x. diebus, sanant dolorem renum, & sunt iuuatiua penitus renum, & galanga, & spica, amomum est proprium cum sedetur in decoctione eius. Cassia confert doloribus renum, & vesicæ, & iuiubæ, quantitas auellanæ de radice pęoniæ confert doloribus renum & vesicę. Caro eritꝝ terreni salita cum oxymelle confert dolori renum, ziniar, quæ nominatur acuchia confert dolori renū & anncuben domesticæ, leniendo naturam conferunt dolori renum, & aqua decoctionis eius, & syrupus, & agaricum purgando & calefaciendo. Gutta alhusar confert, & ficus humida, & sicca, si ab vlcere non procedat. Et ex compositis ad dolores renum. Confectio Hermetis dia curcuma, et confectio de alchechengi, nux condita & oleū de styrace, & de pineis, & de fisticis lentiscis de nuce indica, vulpinum, laurinum, benedictum est vltimum, & mitridatum, theriaca vesdre, & Aboa. picra, & alia, quæ sequuntur. Syrupus expertus secundùm Io. casamizulam ad dolorem renum ex causa frigida, vel calida, cholera, vel phlegmate. Reci. capil. vene. bugloſſæ, senationum scolopen. filipen. chamedry. chamepi. acori, scariolæ cum radice, cicoreę, hepaticæ, an. M. i. radicum fœniculi, asphragi, & bruſci, ana vnc. ij. corticum radicis celſi vnc. iij. polypodij vnc. iiij. anisi, fœniculi, ameos, seseleos, amomi, dauci, semi. apij, asari, meu, ſu, epithymi, folliculorum sene, zinzibe. ana vnc. ſ. liquiritiæ, viola. florum boraginis, passularum enucleatarum, ana vnc. i. prunorum, sebesten, ana. xl. turbith, hermodactylorum, ana vnc. i. piperis longi drachm. ij. semi. communium, cicerum nigrorum, ana vnc. ij. hordei. P. i. zucchari li. i. zucc. vio. residentiæ, zuccari rosa. noui, ana. ʒ. iij. succi rosarum lib. ſ. aceti. ʒ. ij.

Syrupꝰ ad doloꝝ renum.

Confectio trochiscorum ad dolorem renum. Reci. seminis apij. ʒ. iiij. cimini, seminis myrtæ, radicis castorei, ana. ʒ. vi. fiant trochisci granorum quinqꝫ, & dentur vnus, vel duo cum vino subtili, si non sebriat, & si febrit cū tepida.

Vnguentum ad dolorem renum & neruorum contractionem, contusionem & puncturam, & valet ad oēs articulorum dolores. Reci. olei masticini, fœnugręci, cerę citrinæ, ana. ʒ. ij. Confice cū mumia, dissoluta in vino. Emplastrum ad idem fm Archi. Reci. maluarum, marrubij, apij, farinæ hordei, & salis, & calidum superpone. Pilulæ expertæ ad dolorem renum. Reci. seminis cęparum albarum, seminis apij, ana. conficiantur, cum succo fœniculi. Pilulæ laxatiuæ ad purgandum renes de humoribus crassis. Reci. benedictæ laxatiuæ, iustini, ana. ʒ. ij. hermo. sarcocollæ, interiorum colocynthidis, ana. ʒ. ij. turbith. ʒ. i. &. ſ. cathartici imperialis drachm. ij. zinzibe. anisi, fœniculi, ana. ℈. i. saxifragiæ, milij, salis, ana. ʒ. i. salis gemmæ, diagridij, sagapeni, armoniaci, opopanaci, ana. ʒ. ij. Conficiātur cum succo apij, dosis. ʒ. i. &. ſ. Et si fuerit durus. ʒ. ij. post præparationem cum prædicto syrupo, & abstinentia à crassis, & viscosis. Post purgationem intret balneum aquæ mixtæ marinæ cum dulci ęqualium partium, in qua bulliant chamæmeli flores, foliorum lauri, rutæ, calamenti pulegij, omnium, ana. Deinde post exitum vngatur hoc vnguento. Reci. olei chamæmeli, & seminis lini, ana. ʒ. ij. butyri sine sale, dialtheę, agrippę, ana. ʒ. i. spicæ. ʒ. ij. ceræ, quod sufficit.

Vnguentū ad doloꝝ renum.

De debilitate renum & vesicæ & distinctione nocumentorum contingentium in actione vrinandi. Cap. 7.

DEbilitas renum & vesicæ est nocumentum actionis ipsorum, vel propria, quæ est circa nutrimentum proprium, vel communis, quę est circa expulsionem superfluitatis aquosę, & dicitur actio vrinandi de qua intendimus, quam Galen. dixit compositam sicut primam naturalem in qua quidem actione naturaliter se habente tres actus simul dicebat concurrere necessarios & ordinatos. Primus est ipsius sanguinis sequestratio. Secundus est ipsius collectio, & retentio. Tertius eius expulsio vnica, & voluntaria, primus est renum, secūdus vesicæ & colli eius cum lacerto latitudinali circunuoluto in ipso, tertius est concaui eius, & virgæ existentis, vt viæ ad extra, sicut vritidum de renibus ad vesicam. Ægritudine adueniente talibus membris & proprie renibus, vel vesicæ, quæ sunt principalia in actione, necessarium est actum eorum lædi, & per consequens actionem vrinandi. Talis enim læsio multiplex & diuersa. Et diuersa sequūtur symptomata fm diuersitatem membrorum suorum & nocumentorum actuum eorundem. Nam siquidem nocitus sit actus renum attrahendi & sequestrandi, tunc aut erit debilitatus, & diminutus vt parum attrahant, & sequestrēt, ex quo in actione vrinandi prouenit nocumentum, quod dicitur vrinæ paucitas, & sequit cachexia. Aut erit ablatus, vt nihil attrahatur, vel aliquid de quo non fit curandum, & accidit vrinæ stillatio, seu priuatio, & quandoque hydropisis, de quibus superius dictum est. Aut erit superfluens, quia superflue trahant, ex quo accidit Diabætes, quæ multitudo seu lienteria est vrinę, & sequitur ex ea corporis deficcatio. Aut erit corruptus, & tūc dupliciter, aut quia corruptiuum tribuat, & tunc accidit fœtor vrinæ, aut quia corruptum trahit, & tunc accidit in renibus tremor, et sequitur tarda mictura. Sed si in vesica & eius collo nocitus est actus colligendi & retinēdi, aut erit ablatus, & tunc fit incontinentia vrinæ, & inuoluntarius exitus, & mictus in lecto, vel dysuria, quæ vrinæ diarrhæa dicitur in qua Galen. dixit ablationem actionis esse animalis, quia lacerti colli vesicæ, quæ est ipsius virtutis organū. In stranguria vero ablationem naturalis, non aīalis. nam in eo lacertus iste suam actionē agit, sed vesicę concauum non valet comprimi, quod naturalis virtutis est instrm, colligit. n. vesica & retinet dilatato eius concauo, & oppilato collo eius p contractionē lacerti exītis in eo, quo laxato, vt aperiatur eius collum, & cōcauo eius circūtracto, vrina ex eo egredit naturaliter, & qñq; non circuntracto, egreditur ēt, & accidit mictus ī lecto. Aut erit diminutus,

&

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 663 sur 1089

& tunc erit distillatio vrinæ, & paucitas etiam eius sequitur. Aut corrupte fiet, & male, quia cum dolore et ardore, & tunc accidit stranguria propria, quæ est retentio, & strāgulatio, ex quo sequitur dolor in pectinem, inflatio, & cito mors, & frequenter. Si vero sit actus nocitus in concauo vesicę, qui est compressiuus laterum eius vndiq;, vt expellatur vrina, tunc accidit difficultas vrinæ, & sequitur vrinæ retentio. Sic itaq; determinatis nocumentis, quę in actione vrinandi possunt contingere, de vnoquoq;, Dei implorato auxilio, est dicendum. Sic ergo debilitas renum, & vesicæ, & earum defectio in actione vrinandi, & causa immediata eius, aut est propria, & est aut imprimens in corpore ipsorum membrorum, vt est aliqua ægritudinum prædictarum de quibus sufficienter est dictum, aut mala ipsorum complexio diuersa vel æqualis, de qua nunc dicendum, & est vt plurimum in renibus, calida, in vesica, & in alijs, frigida. Singulum enim membrorum secundum Gale. operatur per qualitatem eius crisim, quæ ex quatuor est qualitatibus, quandiu scilicet eucrita fuerit certa prout membri illius actio expetit. Cum vero fuerit dyscrita, & ægra, necessarium est ipsam lædi, efficit enim secundum Gale. in virtutis essentia, & in subiecto ipsius, quæ in actione penetrabilis existit cuiuscunq; generis fuerit: maxime frigida diuersa vel æqualis: ex ea enim non tantum debilitas vel diminutio accidit secundū diuersitatem eius in specie vel in gradu quęlibet alia prouenit in actione vrinandi læsio, & sequuntur symptomata supradicta. Nā siquidem in renibus fuerit complexio mala, et frigida valde excedens, attrahendi, & sequestrandi auferetur ipsorum actio: ex quo accidit vrinæ retentio: aut non erit valde excedens, & tunc accidit debilitas eius, & minorabitur, & sequitur paucitas vrinæ. Aut erit calida valde excedens, & tunc superflue trahet, & accidit diabetes, & sequitur corporis exiccatio. Aut erit ficca, & eos extenuabit, & debilitabit, aut valde humida simplex vel caliditati parum admixta, quæ substantiam renum mollificet: & eorum meatus dilatet, et aperiat: accidit debilitas renum deterior quā sic. Si etiam sit in vesica, & collo eius complexio mala, & dyscrita humida cum caliditate, & frigiditate, magisque mollificent lacertum circūuolutum in eo, vt nullo modo possit contrahi, & collum eius constringere, tunc accidit inuoluntariæ vrinæ exitus, & dysuria, & sequitur multitudo vrinæ, & mictus in lecto. Si vero non sit valde excedens, vt parum mollificet, & non constringit perfecte, tūc accidit distillatio vrinę, & sequitur paucitas eius. Aut erit multum humida cum pauca caliditate, quæ testulam villorum vesicæ rarificat, & relaxat, debilitatem in eis feram, & pessimam generabit. Aut erit ficca cum caliditate vt vrinam acuat: & tunc accidit ardor vrinæ, & sequitur resolutio, & debilitas. Aut ficca cum frigiditate: & tunc accidit stranguria, & sequitur dolor in pectine, & inflatio, & mors quandoq;. Si etiam sit in vesicæ concauitate mala complexio, & dyscrasia frigida, & humida, quæ prohibeat constrictionem ipsorum laterum vndiq;, vt vrina nō queat exprimi, accidit difficultas vrinę. Etiam si fuerit ficca vel humida in collo eius, quæ spasmet lacertum, & teneat circuntractum. Sicq; expeditis ægritudinibus variatis secūdum plus & minus, maior, & minor accidit in prędictis membris debilitas ex qua diuersa possunt in actione vrinandi prouenire nocumēta. Aut erit cadens supra substantiam spiritus, vt quia sit euacuans ipsum, vt est euacuatio multa humorum, & proprie sanguinis ex eis, vel coitus multus, uel resoluens ipsum, vt mala complexio eius calida. Aut suffocans, vt multa repletio ex humoribus, lapide, sanie, vel urina. Aut extinguens, vt narcoticorum approximatio. Aut cadens supra virtutem, vt multus labor reiteratus ipsorum membrorum, & proprie renum, vt in longa statione in pedibus, & ambulatione multa, & equitatione subita sine consuetudine, & intermissione, dolore, & percusione: & in vesica multa vrinæ retentione, ardore, & dolore, quæ etiam spiritum resoluēdo debilitant uirtutem, accidit membris prædictis debilitas secūdum plus & minus: ex quo eorum actio diminuitur uel aufertur in expulsione urinæ. Et quandoq; causa debilitatis ipsorum est ex communitate ad superiora membra nobilia, scilicet hepar, & cor, & cerebrum, cum enim hæc patiantur, prædicta debilitantur membra, ex quo nocumentum proueniet in actione ipsorum prædicta, & diuersa, vt dictum est, accidentia insequentur. Et causæ ipsarum ægritudinum, signa, & curæ superius dictæ sunt. Causa vero malæ complexionis ipsorum simplicis, & commixtæ, puræ, uel impuræ, diuersæ uel æqualis, quæ in debilitando est pessima, seu plurima, duplex est, interior, & exterior, et vtraq; ex dictis in lapide, & ulcere, & in mala complexione hepatis est manifesta, & signa eius etiam, licet loco & proprietate actionis læsæ, & exeuntium quorundam ab eis sint differentia, per te ergo considera, & appropria illa renibus prout oportet.

Signa vero debilitatis ipsius, scilicet renum sunt, vrinæ paucitas, & in substantia, & colore, sicut lotura carnis, & quandoq; residet cum uenæ sunt saluæ, & quandoq; remanet sicut mingitur, nec residet cum non sunt saluæ. Et extenuatio renum, licet nō sit manifesta, debilitas in stando, & impotentia tolerandi anhelitum, defectus in coitu, debilitas uisus, & dolor capitis. Sed vesicæ debilitatis signa sunt defectus in continendo uel expellendo urinam: & grauitas in pectine & peritoneo, & sensus acuitatis, et ardoris, lenitas, & asperitas in loco, & apud emissionem urinæ maxime, & vrina erit spissa, et turbida propter illud quod descendit cum ea, quod non digeritur nec conuertitur: & non expellitur, nisi adiuncta compressione: & hæc de istis signis.

Signa debilitatis renū

Signa debilitatis vesicæ.

Cura malæ complexionis talium membrorum: si pura est simplex uel commixta, & diuersa, facile curatur, licet difficilius cognoscatur: si uero æqualis, et fixa, difficilius curatur, licet facilius cognoscatur, quēadmodum in alijs membris existēs, vt Gal. dixit. Et eius sanatio est tres res.

De cura

Prima est remotio exterioris causæ. Secunda alteratio. Tertia ipsorum confortatio. Si vero impura fuerit, et cum materia commixta, eius sanatio est tres res. Prima est materiæ euacuatio. Secunda alteratio dyscrasiæ si remanserit impressa. Tertia ipsorum confortatio. Euacuatio completur cum phlebotomijs prænumeratis uel medicinis solutiuis, prout materia exigit, & sumptis, & clysterizatis, & vomitibus, & diaphoreticis exterius approximatis per omnem modum, prout in cura oppilationis eorum diximus. Alteratio uero completur cum administratione diureticorum calidorum uel frigidorum, & exiccantium, & humectantium, prout dyscrasia expetit, quæ omnia in cura oppilationis ex lapide uel humore, & viscerum sunt numerata. Confortatio vero completur cum cibis, et medicinis, et cibis facilis digestionis boni nutrimenti, & dyscrasiæ contrarijs. Et a proprietate cōuenientes sunt renes animalium, & proprie hœdorum, & porcorum. Et vesica dorcinulæ exiccata, & carnes heritij salitæ cum oximelle, ficus humidæ, & siccæ, sed nocens eis vlceratis: & zuccharum alhusar, & lac camellarum, et ouium. Et ex potibus vinū odoriferum paucæ stipticitatis, puri, uel mixti, prout stomachus, & dyscrasia requirit, et in hu. valde mollificante, et relaxante uinum passum. Et ex medicinis simplicibus, et commixtis, interius & exterius approximatis per omnem modum, etc. Et ex appropriatis simplicibus sunt grana siseleos sumpta in quantitate duorum almuluseh cum rob, decem diebus, cyperum, bolum armenum, sed cum lacte ouino, oportet vt sumatur, et ex eis sunt, quæ dicta sunt supra in cura lapidis. Et ex compositis sunt trochisci alchechengi, et oleum de cherua, rosatum, de mastice, citonio, et alchanna. Et ex mundificantibus eos sunt theoricum

A proprietate conferunt renes

doricum, mitridatum, anacardinum, hiera Aboa. & oleũ de ambra, ad frigus eorũ, ad mollificationem eorum hiera Gal. tryphera de scoria ferri, & aliæ trypheræ.

De diminutione, seu paucitate vrinæ, ablatione, & priuatione ipsius. Cap. 8.

Causæ.

Diminutio vrinę vel paucitas, seu priuatio eius ex p̃dictis sunt notæ, & in specie causarum cõueniunt, sed differunt in quanto eorum quemadmodum & ipsę. Est enim causa eius, aut ex parte cibi, & potus, vt materiæ, aut ex parte corporis, vt efficientis, aut ex parte extrinsecus aduenientium, & cooperantium. Ex parte cibi, quia sit naturaliter siccans corporis humiditates, & exiccans, vt est panis miliaceus, vel panici, & furfuraceus, sorbitio ex orobo, & lẽticula, & fructus pontici nati ex se corporis humiditates exiccantes vel accidentaliter, velut carnes salitæ, uel alij cibi multum salis habentes, panis bis coctus, uel tẽporaliter, ut antiquus, aut opirus. Ex parte potus, quia sit paucus, & crassę aquę uel uini similiter, & aliorum similium. Ex parte corporis, aut totius, aut membrorum operãtium in vrinam. Ex parte corporis totius, quia sit rarum, resolubile, uel multi sudoris, uel lubricum, ut fluxibile ventris, ad quem humiditas corporis tendẽs, & fluens per eum in vĩs vrinæ deriuatur, vnde Hippoc. vrina multa noctu facta modicum secessum significat, & econuerso. vel quia sit multi vomitus, qui eradicãdo à superioribus, & ab inferioribus retrahendo, vt Abo. dixit, diminuere potest vrinam. vel quia aliam similem euacuationem manifestam patiatur, vt fluxum sanguinis narium, et similia. Ex parte membrorum operantium in vrina, aut per modum generationis, vt hepatis debilis non impellentis ad renes aquositatem quam generauit, vnde remanet in venis cum sanguine: nec tranlit in vrinam: aut per modum tractionis, et sequestrationis, vt renum debilitatorũ, vt in prȩcedenti cap. dictum est. Aut ex parte deferẽtium & colligentium, vt vritidum uel vesicę, quia sint oppilati vel ulcerati, & perforati, quare vrina licet plus trahatur cum ad corpus vacuum tendit, non extra vadit. Ex parte autem extrinsecus accidentium puta aeris, quia tempus, vel aeris cõstitutio fuerit sicca, inaquosa, uel borealis, quæ corporis humiditates, & superfluitates exiccat, licet per accidens, scilicet stringendo ventrem, vrinam prouocet, & multiplicet, vt Hipp. dixit: vel motus resoluendo exiccans, vt inanitio, fames, & abstinẽtia, quę exiccant per accidens secundum Gal. & vigiliæ quę sunt vehementis motus similes motui, vt Aboa. dixit. Et euaporantes, vt Gal. ait: & animæ accidentia immoderata, quę corpus exiccãt, vt Gal. in techni descripsit, quæ omnes, si debiles sint, minorant vrinam, & eam paucam reddunt, si uero fortes, auferunt eam, et priuant. Signa earum sunt talia. nam siquidem processerint à cibo et potu, sunt manifesta ex eorum assumptiõe præmissa: si vero à causa in corpore toto, quia sit rarum, & resolubile duobus declarabitur signis potissime. s. signo raritatis quod est pilositas corporis, sicut Hippocra. docuit, cum dixit, cutem raram declarat pilus, et signo resolutionis, quod est duplex. Vnum quod Gale. posuit, et est quia in multa sumptione cum priuatione euacuationis sensibilis, & egestionis paucitate corpus non impinguatur, sed remanet extenuatum. Aliud est, quia in laboribus non subsistit, sed cito deficit. Si vero quia sit fluxibile uel alias sensibiles euacuationes habuerit, præcessio illarum, & reliquiæ ipsarum remanentes ostendunt, sicut Gale. dixit. Signa debilitatis eius in suo loco dicta perpendes, cachexiam, uel etiam ascitẽ. Similiter si ex renum debilitate, signa debilitatis eorum in prȩcedenti capitulo dicta videbis. Similiter quoq; si ex parte deferentium vritidum et vesicæ, uel etiam uirgæ, quia oppilentur, ex signis dictis oppilationis ex humore uel lapide cognoscere potes. Et stranguria, et etiam spasmi, ac etiam ex signis dictis in capitulo solutionis vel vlcerum: si soluti fuerint, vel vlcerati, quod ventris inflatio ex aquositate replente confirmat, & ardor vrinæ.

Cura diminutionis vrinę, & ablationis eius sunt tres res. Prima est regiminis permutatio. Secunda est euacuationis retentio. Tertia vrinalium membrorum rectificatio, & confortatio. Permutatio regiminis est, vt alteretur, & permutetur secundum quantum & quale: de exiccatiuo, quod eius erat causa ad humectatiuum, in cibo et potu, & in alĩs rebus non naturalibus, de quo etiam supra in cura meri, et stomachi diximus: & etiam impinguatiuum, de quo Deo dante dicemus infra: hoc enim regimen primam causam, quę vt materia erat abscindit: & etiam tertiam extrinsecus subaufert, alterat, & emendat. Secunda est euacuationis retentio occultæ, et manifestę: occultæ, & insensibilis retentio completur cum cibis & potibus humores inspissantibus, & cũ medicinis condensantibus poros, de quibus supra in syncopis cura diximus, et hoc supra in cura doloris, & fluxus. Si vero sensibilis fuerit, & per sudorem, cum remittẽtibus ipsum de quibus ibidem diximus. Si vero lubricitas ventris fuerit, & naturalis, quia humiditas, et mollities in expulsione superfluitatum naturalium cõsuetarum cum stipticis cibis uel potibus præmissis notis supra corrigatur: & cum frictionibus balneis, & alĩs diuertentibus ad hepar, & venas humiditates, & trahentibus ad mẽbra urinæ, vt sunt diuretica. Si vero fuerit lubricitas præter naturam, medicetur prout de ea superius dictum est in cura fluxus ventris. Similiter & si multus vomitus adsit, necnon et si fluxus sanguinis narium, curetur prout supra in proprĩs diximus locis. Et de alĩs euacuationibus similiter quoque intelligas. Tertia est membrorum rectificatio, & confortatio, et hepatis prout supra in cura debilitatis hepatis est dictum uel renum, sicut in prȩcedenti capitulo habuisti, vel etiam vritidum, et vesicæ, et cum diureticis, vt ibidem est dictum, quæ omnia in fortitudine, et debilitate diuersa eligenda sunt, prout diminutio urinæ, et eius ablatio, et earũ causa variantur in quãto.

Cura diminutionis vrinæ.

De diabæte. Cap. 9.

Diabæte secundum Gale. est propria pasĩo renum, raro contingens, in qua potus citius trahitur quàm oportet ad eos, sicut cibus in appetitu canino, et cito egreditur cũ urina, sicut cibus & potus in lienteria cum egestione. Et causa eius est superfluitas, Primo desideratiuæ. Secundo contentiuę ipsorum defectu: nisi enim foret superfluitas desideratiuę ipsorum, non sic velociter traheretur: nisi quoq; deficeret contentiua ipsorum, non sic cito egrederetur. Superfluitatis desideratiuæ ipsorũ, & attractiuæ uirtutis causa est ipsorum caliditas uehemens, cum materia, uel pura magis quàm sunt vltra debitum in continua tractione & forti à uenis emulgentibus, et de eis ad hepar extenditur, et de hepate ad stomachum, & ad omnia membra. vnde humiditas ipsorum irrorans ea attrahitur, & exiccatur, & sequitur sitis uehemens, quæ potu non sedatur, quia ea non remanet, quare siticulosa ab aliquibus appellatur. Defectio cõtentiuæ non est in eis principalis propter cõplexionis malitiam calidæ, quæ est causa superfluitatis attractiuæ qua non deficit contentiua, sed frigiditate proprię, & humiditate, sed plurimum accidentalis secundum Gal. & consequens superfluitati attractiuæ: cum enim superfluit eorum attractiua, urinæ plus trahitur quàm renes aliquandiu continere possint, et ipsa uesica, quare deficiente contentiua ipsorum, cito profluit inalteratus per uritides ad uesicam, et inualescente expulsiua eius ingreditur cũ urina, sicut in lienteria cibus et potus cum egestione. Et aliquando est principalis, & essentialis in ea, ut dixit Aboa. propter malitiam complexionis puræ, frigidę, uel impuræ ab intra, uel exterius uenientis, quam sequitur superfluitas attractiuę ipsorũ non essentialiter propter cõtrarietatem complexionis in causando, sed

ſed accidentaliter, et ex conſequenti: cum enim in renibus vrina nõ figitur tracta, naturaliter renes ex ſanguine cum aquoſitate veniente nutriri non poſſunt: quare remanentes inaniti auidius trahunt, & tunc magis contentiua eorum deficit, & quanto plus deficit magis trahunt, ſicut eſt deuenire ad circuitionem, quemadmodum in lienteria eſt videre: cauſa vero ipſius caliditatis renum duplex eſt, ſcilicet interior, et exterior, vt in lapide dictum eſt, et ſimiliter frigiditatis cauſas per contrarium comprehendas.

Signũ ſi quod ſit ex caliditate faciente ſuperfluere attractiuum, ſenſus erit, & inuentio caliditatis in lumbis, & vrina multa, & in principio, ſicut lotura carnis recentis ſecundum Gal. minus tamen tincta & rubea quàm ſi procedat ex defectione diſcretiuæ hepatis, & proprie cum amplitudo meatuum emulgentis venæ in ea inuenta fuerit, et ſanguinis abundantia in venis, quæ quanto maiora ſunt, tanto plus ſanguinis cum aquoſitate trãſibit ad renes. Vnde vrina ex defectione contentiuæ virtutis perfluens plus rubebit: procedente vero tempore diminuto ſanguine ex venis, proinde reſtrictis membrorum meatibus, & exiccatis vrina egreditur in qualitate, ſeu colore potus, qa aq̃ ſubtilis, & alba: ſi aqua ſola bibatur, quæ magis deſideratur in ea, vel ſit alius potus, vel vini ſimplicis, vel cocti, uel aquæ commixtæ, vel etiam ſyrupus. Et forte erit alba, & ſpiſſa propter humiditatem membrorum, vltima extractione, vñ vrina redditur ſicut lac: & proinde membrorũ conſumptio ſequitur, & mors vt plurimum. Si vero ex frigiditate faciente deficere contentiuam cauſetur, ſenſus, et inuentio frigoris erit in lumbis, & vrina erit in principio nõ multitudinis magnæ, ſed conſuetæ, deinde multiplicatur, et erit ſicut lotura carnis, minus tamen tincta quàm in prꝫcedẽti in qua fortitudo attractiuæ proceſſit, in proceſſu uero temporis ſociata fortitudine attractiuæ mutabit, ſicut prima.

Cura diabẽtis in generali & ſpeciali eſt quatuor res. Prima eſt omnis cauſæ ablatio, & exterius prouenientis, & interius exiſtentis. Interius, vt ſiquidẽ ex caliditate renum proceſſerit, fiet ſubtractio ſubtilium, & calidorum eiborum, et potuum, et diureticorum calidorum, & talium prouenientium. Exterius, vt labor corporis & proprie renum, ſtricturæ lumborum, balneatio in calida aqua actu, vel potentia, mora in ſole, decubitus ſuper renes, & ſomnus profundus, & vnctiones calidæ, & emplaſtrorum, & aliorum talium, quæ renes habeant calefacere, hepar, humores, & membra, et accidẽtis, ſiue fuerit humoralis cum phlebotomia, ſiue fuerit ſanguis cum clyſteri pharmacia appropriata leni. Si autem humor calidus ſit, id eſt vomitu qui in euacuando eſt potiſſimus, quoniam euacuat deriuando ab eis, ſiue ſit complexionalis, quia oppilatio ſit in eis cum aperitiuis ſuperius notis, necnon & cauſæ coniunctæ, quæ eſt renum dyſcraſia calida. Alteretur ergo, ſit enim talis dyſcraſia ęgritudo, vlterius augmentata, quam talis ſequitur paſſio, vt ſuperius dictum eſt, & ea mediante orta alia concomitantur ſymptomata, vt ſitis, & conſumptio corporis, de quorum correctione infra dicetur. Inquit enim Gale. Palam eſt morbũ eſſe cauſam omnium accidentium, accidentia tamen alia ſequuntur. Secundum enim ſequitur primum, & tertium ſecundum.

Complebitur vero eius alteratio cum frigidis, quæ non tantum illam alterent, ſed etiam hepatis, & membrorum complexionem contemperent, & humores adęquent: hepar enim, & corporis membra ſi calida ſint, eorum caliditate vſque ad renes extenſa, eorum dyſcraſiam intendunt, humores acutos etiam gignunt, qui vrinam acuunt, vt ipſa tranſeundo ad renes eorum caliditatem inflammet: ſic ergo debent eſſe talia frigida vehementer, & illa proprie, quæ non prouocẽt, neciſtis admixta, ſed leniant, ita quòd ſoluendo non prouocent, ſed minorent vrinã, qualia ſunt. Exoleribus, lactuca, ſpinachia, atriplices, & ſimilia: et ex fructibus iuiubę, ſebeſten, pruna, chryſomila, perſica, cucumeres, citrulli, & melones, cucurbitæ, & proprie carnes ipſarum non ſemina, quia aquoſitatem, & vrinam multiplicant, & fructus, moræ maturæ, et grana acetoſa, et muza, & ex aquis: aqua vehementis frigoris, & aqua cucurbitæ, & aqua hordei cum decoctione iuiubarum, & lac acetoſum, a quo extractum eſt butyrum: & melius eſt ex eo, quod ſpiſſius, et craſſius, & ouium, & aqua lactis bouini ſubtracto butyro. Et ex medicinis ſimplicibus eſt ad hãc intentionem mucilago pſylĳ, et ſuccus roſarum, et malorum. Et ex appropriatis in prohibendo vrinam, eſt merdaſengi bibitum, & ſcoria ferri eſt optima, vel proiectum in aqua æris, quod minorat, et alia, quæ in cura multitudinis eius dicentur. Et exterius approximandum eſt ſedere in ſemicupo aqua frigida pleno, et renes, & hepar vngere: epithimare, et emplaſtrare ex frigidis dictis, et ſuccis, & eorum oleis, et proprie oleo de alchechengi, et ſcorpionibus, de cucurbita, de ſemine melonis, ſi dilatatio ductuum non exiſtat in ea, donec eorum caliditas extinguatur et ſitis. Et ex medicinis compoſitis ſunt trochiſci de camphora, de ſpodio, de balauſtia, cum aqua cucurbitæ, vel mucilagine pſylĳ, vel tragacanthi, vel citrulli, prunorum, et ſebeſten, vt leniant non conſtipent: plurimum enim cũ conſtipatione ventris ſunt tales. Et exterius approximanda ſunt ea in quibus cum infrigidatione eſt ſtipticitas, quę ductuum dilatationem, et emplaſtrationem coanguſtent, & retentiuam renum confortent, ſicut emplaſtrum de hypociſtide, de capriolis vitis, virga paſto. et balauſtię, ſem. papaue. albi, lactucarum, ſcariolarum, portulacarum, et ſpodio, ribes cum aqua acreſtę, vel myrthæ, et ſimilium. Et ſi cut cerotum noſtrum Gal. & oleum de citoniis, de zarur, et balauſtijs, et ſimilia. Sed ſi ex frigiditate renum contingat paſſio talis, qui pro tanto nõ euacuatur á ſiti et mẽbrorum conſumptione, licet ſit minor paſſio quemadmodum paſſio minor eſt, cura eius in eiſdem rebus conſiſtit, et complebitur cum prædictis econtrario ſumptis, et quæ renes et totum corpus calefacere habeant nõ infrigidare. Et ex calefacientibus conuenientibus illi eſt frictio extremitatum, et totius corporis cum rubificantibus, motus, ventoſatio, et balneum: et ſumptio antidoti quod craſſæ ſubſtantiæ ſit, vt non cito penetret, ſicut ſyrupus: et alia liquida, quale eſt diacalamentum, diatrion, theriaca antiqua, et mitridatum, et vrina craſſa, vel ſtiptica, vt calabrẽſia. Sic ergo cauſis ablatis, et abſcisſis, carebit paſſiotalis, ſcilicet velox exitus potus.

Secunda res, eſt vrinę diminutio, & retardatio. et ex his, quæ maxime retinent ipſam, ac retardant ab exitu, et minuunt vrinam eſt, vt non tantum poſt ipſa trahentia deriuantia miniſtrẽtur, qualia ſunt, quæ præmiſſa fuerunt, ſed etiam quæ cum retentione, et deriuatione euacuant ipſam vt eſt vomitus prædictus, et ſudoris prouocatio cum frigidis appropriatis in cauſa calida: vt aqua hordei, et melonis. Indiget unctione cutis corporis, et proprie ſpinæ cum temperatis, vt oleo chamæmelino, anethino, vel vino albo cum aqua calida. Et in frigida cum calidis, vt eſt potus calidæ aquæ, et proprie apĳ, aniſi, calamenti, uel pyretri, et vnctione corporis cutis, et proprie ſpinæ cum aſaro, & oleo de ſpica, vel cyclamine cum melle.

Tertia res eſt regimen, et eſt conſeruatio corporis in aere frigido, ſtiptico, cum quiete, et ſomno temperato, et cibis frigidis, et craſſis plurimis, difficilis inflammationis, conuerſionis in choleram, et aduſtionem, generãt ibus humores craſſos, et ſpiſſos, quales ſunt ſorbitiones de chiſt hordei, de candaruſio, ſeu condro, cum lacte acri, vel lentium, vel carnis bouinæ, et pedes ipſorum, et piſces recentes magni cum aceto, quoniam ſitim mitigat, ventrem ſoluit, et ſic vrinam minuit, et lac ouium coctum cum aqua donec cum conſumatur, et aliqua alia, quæ ſupra in dolore ſtomachi diximus, quibus præmittenda ſunt lenientia, ne craſſitie ſua cõſtipent, vt pruna, perſica, et proprie da-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 666 sur 1089

ctyli pingues, & paſſulæ, quæ leniendo vrinam minorant, & poſtponenda ſunt ſtiptica, ſeu pontica, quę comprimendo leniant, vt fructus ſtiptici, ſicut pira, ribes, & citonia non præmittenda, ne conſtipando prouocent vrinam, & miſcenda ſunt vnctuoſa lubricum facientia, & pinguedines gallinæ, & porci, capræ, & huiuſmodi, et cum potibus vini acerbi, cum multa frigidæ aquæ permixtione ſi aquã ſolam non toleret, vel alicuius ex robub ſtipticis, vt granatorũ, ribes, de citonijs, vel macianis, & ſimilia cum clyſteribus lenientibus fæces, quas habent plurimum conſtipatas, & cum lætitia animæ, & promiſſione ſalutis, cum auxilio ſpiritus oĩpotentis Dei qui ſolus ſanat languores.

Quarta res eſt accidentium ſequentium paſſionem talem correctio, vt ſitis, & membrorum conſumptio, quæ multum & velocem vrinæ exitum huius paſſionis ſequũtur. Obuiandũ ergo eſt primo ſiti cum potu conſueto maiori propter illud quod ex membrorũ humiditatibus conſumitur, caliditate & ſiccitate trahente, & in cauſa calida ex aliqua prædictarum aquarum & proprie frigida pura quam deſiderat, quæ tranſire moratur, vt Hippoc. dixit, vel permixta cum aceto, quod radendo inteſtina naturam ſoluit, & cum aliquo ex rob ſtipticis, quod ipſam retinet, ne cito tranſeat ad vrinam. Obuiandum etiam eſt vlcerationi ipſorũ membrorum, ſcilicet renum, hepatis, ſtomachi, & reliquorũ. Et in cauſa frigida cum potibus vini puri craſſi, & alijs calefacientibus mẽbra prædicta, quæ ſunt nota. Membrorum autem cõſumptioni obuiauimus, deinde cum cibis laudabilis nutrimenti, & facilis digeſtionis & potibus vini rubei lymphati competẽter cum omni regimine reſumptiuo, ſicut Gale. docet. Et ex his quæ ſunt laudabilia, & experta cõferentia tali paſſioni, & alijs ſtantibus accidentibus eſt, vt ſumat patiens ex aqua frigida in ea quæ ex caliditate eſt, & in ea quæ ex frigiditate eſt, vinũ multum, & poſt horam euomat: vt ex quo extinxit membrorum inflãmationem retrahatur ad ſtomachum, & educatur vomitu, ne tranſeat in vrinam: aggregat enim in ſe virtutem digerendi & euacuandi cauſam calidam, ſi qua ſit, & cauſis extrinſecis reſiſtẽdi, alterando dyſcraſiam renum hepatis, & membrorum, & contemperandi humorem, necnon mitigandi ſitim, minuendi vrinæ multitudinem, & prohibẽdi etiam diſſolutionem membrorũ Abo.

Trochiſci ad diabętẽ. præcipit trochiſcos ad diabętem ex caliditate cum dilatatione meatuum renum & venæ emulgentis. Reci. ſpodij, terræ ſigillatæ, cancrorum fluuialium combuſtorum, ana partem vnã, lactis partes tres, ſe. papaueris, et ſe. lactucę, ana partem. i. ſ. & aggregentur omnia cum mucila. pſylij, & informentur trochiſci, & doſis eorum ſit ſicut videbitur tibi.

Cerotum pro renib⁹. Cerotum ex inuentione noſtra, quo vnguntur renes, & hepar eius qui diabeticam paſſionem patitur à caliditate. Reci. vtriuſq; ſandali, ſpodij, ana drach. ij. ſeminum frigidorum, ana drach. i. camphoræ, drach. i. lactis mulieris lactantis puellam, drach. ij. ſucci ſemperuiuæ, ſucci ſolatri, ana. ʒ. i. aceti. ʒ. i. olei de cucũrbita, & olei roſ. quod ſufficit vngantur ex eo prædicta membra cum innouatione ſæpiſſima. Et quandoq; fit per modum emplaſtri cum eorũ ſubſtantia. Et quandoq; per modum infuſionis, & epithimatis, vt facilius penetrent, per tantos lacertos & oſſa, inter medios vſq; ad renes, & ſic eſt finis huius capituli.

De fœtore vrinæ. Cap. 10.

FOetor vrinæ eſt mala qualitas ipſius mutata in ſenſu odoratus, & eſt vt odor eius ſit debito horribilior, & quæ non eſt ad imprimendum ſecundum Gale. ſicut alia duo ſymptomatum genera, vt curam conuertat ad ſe, & medicum cogat deſiſtere à cura diſpoſitionis, & cauſæ ſuæ, ſicut illa tanquã illam prȩcipuam ſanationem habens ceſſans ſimul cum facilitate diſpoſitionis. Sed eſt potius ad ſignificãdum ſignum exiſtens diſpoſitionis, vel cauſæ quã oportet curare eo modo, ſicut Aboa. dixit, cum inquit. Cum autem vrina odorem habet fœtidum, & maturatio in ea fuerit, erit ipſius cauſa ſcabies, aut vlcera in inſtrumẽtis vrinæ, quę ſuis cognoſcuntur ſignis, ſcilicet dolore percepto in eis, vt in aphor. docuit Hipp. Quòd ſi maturatio in ea non fuerit, poſſibile eſt quòd ſit ex hoc, & poſſibile eſt quòd ſit ex putrefactione in ſuperioribus membris. cũque hic in febribus fuerit acutis, & cauſa membrorum vrinæ non fuerit, ſignum malum. Cumq; vrina fœtidi odoris in ſanis perſeuerat, ſignificat febres quę ex putrefactione accidunt, aut minorationem putrefactionis, quæ in ipſis eſt retenta, et hoc quidem demonſtrabit, ſi ilico alleuiationem habuerit. Ex quibus colligitur eius cauſa & ſignum. Cauſæ. Eſt enim cauſa à qua procedit duplex, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior eſt humor corruptus, aut putrefactus, aut in venis, vt accidit in febribus febre putrida, aut in membris corruptis corruptione fœtente, aut quia ſit ex toto genere præter naturam, vt in cadaueribus mortuorum, aut non toto, ſed partim, vt in apoſtematibus, & vlceribus quod eſt plurimum in homine viuẽte, & hoc aut in ſuperioribus membris, vel ſpecialibus, vel in vlceribus pectoris et pulmonis, aut nutritiuis, vt hepatis vlceribus, aut in inferioribus, vt in ipſis vrinæ membris. Exterior & incorporea eſt cibus, vt aſparagus, qui ſumptus & comeſtus facit fœtere vrinam, et ſimilia, vt actonalia. Et ſigna cauſarum ex prædictis ſunt manifeſta, & interior eſt maioris fœtoris.

De cura. Et cura eius eſt duæ res. Prima eſt ablatio cauſæ exterioris, et abſciſio interioris, quę ex p̃dictis ſupra, et dicendis in cura febrium putridarum eſt manifeſta. Secunda eſt aromaticorum adminiſtratio, quæ ex diureticis, ſicut eſt ſpica, galanga, gallia muſcata, cinnamomum, & conſimilia ſcitur.

De dyſſuria, & inuoluntario exitu vrinæ, & diſtillatione. Cap. 11.

DYſſuria, & diſtillatio vrinæ, eſt fluxus, ſeu inuoluntarius exitus vrinæ cum impotentia continendi, & in hoc conueniunt in genere, ſed differunt in cura, & etiam modo. In cura quidem differunt non in eius ſpecie, ſed in quanto: vtrique enim immediata cauſa eſt defectio contentiuæ virtutis in veſica, quæ in dyſſuria maior eſt quã in diſtillatione vrinæ. In dyſſuria enim, vt dictum eſt, eſt ablatio contentiuæ, ſed diminutio eius in diſtillatione, licet quandoq; poſſit eius cauſa eſſe debilitas expulſiuæ, vt in ſequenti capitulo patebit, ſed illud eſt improprie & ex conſequenti: ex debilitate enim expulſiuæ prouenit difficultas vrinandi quam ſequitur diſtillatio, vt ſcilicet eodem capitulo dicetur. Sed ex debilitate contentiuæ virtutis diſtillatio proprie et immediate procedit, vt ſupra capitulo generali dictum eſt, & ſic ipſę non differunt in ſpecie cauſæ, ſed in quantitate tantũ. In modo vero differunt: nam fluxus vrinæ in dyſſuria eſt multus, & ſubitus. In diſtillatione autẽ eſt paulatim, & paucus ad diſtillationis aq̃ modum. Et quia in cauſa conueniunt & ſpecie, cõuenient in ſignis & cura, in quibus differunt ſolum in quanto, proinde ſimul de his vnum capitulum faciemus. Et cauſa mediata qua contentiua deficit in veſica eſt, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior & corporea, aut eſt in membro continente quod eſt collum veſicæ, aut in contento cum lacerto eius, aut quia læſio fit in eo, quia deficit contentiua ipſius, & tunc aut læſio in collo, & eius lacerto eſt principalis in ſe, quia fit mollificans ex humore currẽte ad ipſum, vel eius compreſſus neruus, ſicut in diſlocatione ſpondilium contingit: aut propter communitatem ad principium ſcilicet cerebrum vel nucham, apoſtemata, uel percuſſa, & ſoluta, aut vicina mẽbra, aut ſcilicet cõcauũ ipſius, vt quia ſunt in cõcauo eius vlcera, tũc enim adueniente urina ad ipſam ſentit ardorem, & ſtringit: & ſicut urina exprimitur, & mollificato lacerto colli ꝓpter

obedientiam

obedientiam motiuę, cuius organum ad ſenſibilem extra inuoluntarie fluit. Sicut ex vlceribus concaui generatur dyſſuria ſeu diſtillatio quemadmodum ex vlceribus colli ſtranguria procreatur, vt infra patebit ſequenti capitulo cum ad matricem, cum repleta eſt fœtu magno, quaſi cõprimit veſicam, ut expellat vrinam prȩter voluntatem, & faciat deficere contẽtiuam, ſicut in p̃gnantibus ſæpe contingit & vidimus multas conquerentes. Aut ad inteſtina repleta fęcibus, aut ad ipſa ap̃ata, pectinem, & anũ, & alia membra adiacentia ipſi, & ea ſimili modo comprimẽtes. Sed recte contenti in ipſo membro ſcilicet veſica, vt vrinę recte, aut quantitatis, & multitudinis eius, ſicut contingebat in diabętę, in qua defectio contentiuæ veſicæ non erat ex ſe, ſed ex multitudine vrinæ propter fortitudinẽ attractiuę renũ, aut erit qualitatis, & acuitatis ipſius moleſtantis expulſiuam. Sicut enim multa grauedo facit principaliter deficere contentiuam, vnde ex conſequenti ſuperfluit expulſiua, ſic acuta moleſtando expulſiuam incitat, vt ex conſequenti faciat deficere cõtentiuam cedentem ſibi, ut ſupra in inteſtinis, & ſtomacho dictum eſt. Cauſa vero exterior eſt, vt frigiditas maxime, & humiditas exterius cõtingens membra vrinæ, vt aer frigidus, & balneatio in frigida aqua, caſus & percuſsio & ſimilia, quæ quidem cauſæ ſi fortes ſint, dyſſuriam generabunt, ſi debiles, diſtillationem vrinæ. Quarum ſigna ex prædictis ſunt nota, & etiam ſigna cauſarum interiorum, quæ eſt alicuius earum præceſsio, vel inuentio cum aliarum priuatione, exterioris vero ſunt manifeſtæ.

De cura. Cura eius duæ res. Prima eſt abſciſsio cauſæ interioris, & ablatio exterioris ſi adſit. Secunda eſt membri confortatio. Cauſæ interioris debilitatem in contentiua imprimentis complent abſciſsionẽ medicamina vnicuique cauſarum conuenientia, vt ſcilicet ſiquidem cauſa ſit mollificatio nerui & lacerti & propria, complebunt illam medicinæ ſuperius habitæ. Si vero ex communitate dislocationum ſpondilium complet ipſorum reductio ſi poſsibile ſit. Si ex cõmunitate ad principium curatio cauſæ erit ablatio, ſimiliter ſi ex vicinorum, puta diſpoſitione, qm̃ illorum rectificatio, cauſæ erit abſciſsio, quæ omnia ex dictis, & dicendis ſunt manifeſta. Si quoq; ex multitudine vrinę fit cum medicinis diabętis complebitur cura ipſius. ſi etiam in acuitate conſtant vrinæ, medicinæ ardoris erũt expletiuæ. Et ex propriȝ eſt mucilago pſyllĩ cum camphora ſumpta continue ſm Ioannem Serapionem. Ablationem vero cauſæ exterioris, complent ſi adſit ipſarum mutatio. In contrarium autem oportet, vt præcedunt curationem interioris abſciſsionis, tanc̃ illud ſine quo non valet illius abſciſsio fieri, eo q̃ eius cauſa exiſtit efficiens & conſeruans. Et ſiquidem remanſerit impreſsio, quia mala complexio, cũ tinis, & ex calidis vnctionibus theriaca curetur: uel quia fuerit caſus, aut percuſsio medicinas caſus, & percuſsionis præcedere oportet, de quibus infra dicetur, deinde ad membri correctionem deuenire. Cõfortationem vero complet miniſtratio medicinarum habentium confortare neruos mollificatos, & ꝓprie inferiorum partium & veſicę, appropriatę retinere vrinam, & ſunt quæ dictę ſunt in cura paralyſis ſimplices, & compoſitæ. Et ex ſimplicibus appropriatis veſicę, & collo eius in hoc caſu ſunt calidæ ſiccę, ſtipticę vt plurimum, ex eo, q̃ pluri mum ex cauſa frigida & humida talis mollificatio lacerti in ſe prouenit, & ſunt cyperum, ſandaraca, & thus maſculum, & cortex eius, myrrha, & ſtyrax ſicca, pyretrum, & enula ſicca, alchanna mahael, & alhaſce, ſe. vrticæ, aſarum, mac. anacardus, nux muſ. ciminum, origanum, cinnamomum ponticũ, gallæ cypreſsi, ſtica. ara. acorus, & ſimilia aſſata ne prouocent, ſed ſtipticando confortent, et retineant confortando. Sunt autem cum melle confecta cocta & ſumpta, vel cum melle emblicorum, vel mellicrato bibita, quod ſit ex vino pontico factum. Et ex compoſitis eſt theriaca, & mitridatũ confectio anacardi, tryphera maior et tryphera minor confortata cum anacardo vel ſagenea mixta aliquibus ſtipticantibus & ponticis, vt granis myrthi, & copulis glandium, balauſtijs, & ſimilibus. Et expertæ ſunt, pilulæ de alhaſce, pyretro, & diaciminum, quando eius ſemina valde teruntur ſumptum & inunctum eſt iuuatiuum frigori membrorum vrinalium, & retinet inuoluntarium exitum. Et cum diſtillatio ex impotentia & defectu expulſiuæ procedit, miniſtranda ſunt prouocantia cum confortatione pauca ſtipticitate, qualia ſunt, quę infra dicent̃. Et de exterius inungẽdis in hoc caſu eſt oleum de alchanna, de maſtice, de thure, & de cherua, & ſimilia olea, vt coſtinum, nardinum, rutaceum, de ſtœchade, de rhabarbaro, diſruptis in eis muſco, caſtoreo, vel euphorbio, & oleum de been eſt fortaſſe valde bonũ. In ea vero, quæ ex humiditate cum caliditate eſt, licet raro, conuenientes medicinæ in confortando ſunt ſtipticæ, & frigidæ ſimplices, & compoſitæ. Simplices vero, vt coriandrum ſiccum, roſa, & fructus, ſtipites eius, ſemen portulacæ proprie, grana myrobalanorum, coralli, camphora, bolum ar. ſint autem ſumpta cum zuccharo, vel bibita cum aqua granatorum ſumach, cydoniorum & aliorũ fructuum ponticorum, mixto aliquo diuretico calido. Et cõpoſita ſunt, quæ ex his, quę componuntur & infra dicent̃. Et ex vnguentis exterius eſt oleum roſ. & proprie omphacinum, myrtinum, de balauſtijs, & ſimilia.

Pilulę.

Medicinæ appropriatæ in reſtringendo, & retinendo vrinã ſunt, zarur, aquę aluminoſæ, & aquæ frigidæ omnes, merdaſengi ſi bibatur, vel proȷ̃ciatur in aqua, quę bibitur retinet vrinam. Fungi faciunt poſsidere difficultatem vrinæ. Vſus comeſtionis carnium ericĩ facit, vt vrina cum difficultate egrediatur. Et qui aſſuete vtitur enula, nõ indigebit, vt mingat omni hora. Cortex cerbin bibita cõſtringit vrinã, & ſcoria ferri, & eſt vltima ī retinẽdo. Mumia mixta cum farina, & ſuppoſita, vel diſſoluta in ſambucina, & diſtillata in virgam confert paucitati tolerantiæ vrinę, lutum ar. bibitum in ouo retinet vrinam. Et omnia pontica de ſe ſunt communia diureticis cum ſanguinem incraſſent ſicut lentes, & licet per accidens cõtrarium operantur, quia prouocant reſtringendo, illud tamen per eorum poſtpoſitionem cibi vel prȩmiſsionem alterius lenitiui tollitur, ut ſupra in diabæte eſt dictum. Inquit princeps Aboa. omnis qui deficit in tolerantia vrinę iuuatur à medicinis deſiderium coeundi, puocãtibus, quæ dicent̃ infra.

Nota de enula.

Confectio ad dyſſuriã

Confectio medicaminis experti ſm Abo. in frigida. Reci. myroba. chebu. torrefactorum multum, ſandaracę, myrrhæ, olibani, cyperi, ana partes. iĩ. garioſi. partem. ſ. enulæ aduſtæ, granorum macaleb. ana partes ĩ. Conficiantur cum melle emblicorum, & reſeruentur, & bibantur. doſ. drachm. ĩ. Aliud ad frigidam. Re. caſtorei, myrrhę, alhaſce, copularum glandium, pyretri, añ. partes æquales. Conficiantur cum aqua myrthæ humidę, & ſit doſ. drachm. i. Confectio medicaminis ad calidã Reci. coriandri ſicci, roſarum rub. ana. ʒ. ĩ. ſpodĩ. ʒ. x. ſe. lactucæ, portulacæ, ana. ʒ. xv. boli armeni drach. v. camphoræ drach. ſ. gũmi pondus. ʒ. ĩ. conficiantur cum aqua granati acetoſi. Aliud. ℞. charabę, boli ar. myrobalanorum nigrorum, medullæ glandium, & lentium excorticatarũ, ana. ʒ. ĩ. coriandri torrefacti in aceto poſiti. ʒ. i. doſ. ʒ. i. & omnia poſt p̃miſsionem lenificantium alicuius miniſtrentur. Aliud Io. Serapionis conferens iuuamentũ manifeſtum. Reci. granorum mirti, glandium, corticum thuris, cimini, carmeni, & cyperi, ana partes æquales, terantur, & ſit doſ. drach. iĩ. cum vino antiquo.

Aliud. ℞. extremitatum mirti ſicca. aluminis, foliorum alchãnæ, thuris, myrrhæ, balauſtiæ, glãdium. añ. partẽ. i. Coquantur in vino & detur ex eo. ʒ. i. in mane, & eſt iuuamentum valde ad ſanguinem qui currit ex renibus, & veſica. Dixit Ymain, qui non poſſunt continere vrinam,

vtantur

Nota de menta.

vtantur menta hortulana, qñ cõfortat plus omnibus her bis, & proprie ſtomachũ, & caſtoreum magis cęteris car nibus, & maſtix cæteris gummis, & galãga omnibus aro matibus, & Abo. trochiſcus conferens ad diſtillationem, & diariam vrinæ. ℞. caſtorei. ʒ. ĩ. ſampſuci, rutæ, ſe. hyo ſcyami albi, ana. ʒ. ĩ. granorum granatorum grana. xl. te rantur, & fiãt trochiſci, & ſit doſ. ʒ. i. de granis cucumeris mundi, & cum albumine oui.

Trochiſ. ad diarriã vrinę.

De ſtranguria & difficultate vrinæ. Cap. 12.

STranguria & difficultas vrinæ in genere ſimul cõue niunt, vtraq; enim eſt urinę retentio cum inconſidera ta potentia expellendi, econtra dyſſuria, iquæ eſt vri næ egreſsio cum impotentia retinendi, & tñ communiter ab antiquis una pro alia ſumitur indifferenter, differũt ve ro in quanto, & ſpẽ, cauſa, & loco. Differunt in quanto & ſpẽ, eſt enim in ſtranguria vrinæ retentio maior, q̃ in dif ficultate, quod eſt quia in ſtranguria urinæ retentio præ ſupponit virtutis potentiam contentiuæ exiſtentis in col lo quam arguit ſuperfluitatis retẽtio, à qua procedit cum poſitione oppilationis cauſæ. In difficultate vero retentio præſupponit virtutis expulſiuę defectum in ueſica, & la certis coadiuuantibus ventris, quam arguit dura expulſio & difficilis cum priuatione omnis cauſæ impedientis exi ſtentis in collo eius, & via, quæ ſtatim dicetur. In ſpẽ vero differunt proprie & eſſentialiter, ſtranguria. n. eſt omnis, & abſoluta impotentia expellendi vrinam. difficultas ve ro eſt imporentia facilis expulſionis urinæ ſeu potentia de bilis dura, & cum conamine ad modum diſtillationis vri næ, quæ ſicut proueniebat, ut ſupra ex debili retẽtione, ita etiam accidere poſsit ex debili expulſiõe, inter quæ diſtin guit voluntas in emiſsione. Et cum accidit ex debili expul ſione & abſtinentia eius, tum ex debili retentione. In cau ſa vero differunt & loco, nam ſtranguria prouenit ex pec cato, & ſuperfluitate contentiuæ propter læſionem exiſtẽ tem in collo ueſicæ, & eius lacerto, uel quia ſit ſpaſmatus ex humore currente, vel frigore, vel propter communita tem ad ſuperiora, ut ĩ carabito, uel apoſtemate nuchæ, uel in via eius, quia ſit oppilata attenuatoriæ, & caliditate, & ſiccitate, vt in febribus adurentibus, vel in frigiditate, ut algoratis ex aere, & aqua, vel medicinis, uel expreſsione vicinorum tumeſcentium, quia repletorũ, uel apoſtema torum, vt matricis, recti inteſtini, pectinis, peritonei teſti culorum, vel ani. Etiam quia patiatur teneſmum, rhaga dias, uel hæmorrhoidas doloroſas, vel carnoſæ, vel coar ctatorie, quod eſt plurimum ex humore craſſo, & viſcoſo ſanguine congelato, ſanie craſſa, vel lapide, uel uentoſita te torquente, & repugnãte. Difficultas autem eſt ex debi litate, & peccato expulſiuæ propter lęſionem exiſtentẽ in collo ueſicæ, uel propriam, quia alteratum, & alligatũ plu rimum, vel vlceratum, aut apatum, uel propter commu nitatem ad principium. ſ. hepar læſum, uel lacertis uentris coadiuuantibus ipſam in expulſione, & magis cum vrina eſt pauca, vt Gal. dixit, patientibus vel in ſe, quia ſint de bilitati aliqua prędictarum cauſarum, aut mollificati in ſe propter communitatem ad ſuperiora, ut cerebrum in ſtu pore, vel lithargia, et nucham apatam, uel compreſſam in diſſolutione ſpondilium, unde lacerti illi mollificati exi ſtant. Et qñq; ambæ conueniunt in loco, vt eſt in virga & via eius. Vel in uritidibus eſt oppilatio aliquo trium mo dorum, & fit difficultas etiam non ꝓpter cauſam exiſten tem in membro tantum, uel loco, ſed etiã propter cauſam exiſtentem in locato, ut urina, quia fuerit pauca, à cuius compreſsione deficit virtus expulſiua, aut quia multa ſu pra quam non ualet, quæ diu collecta, & retẽta exiſtit, ex duritie ſenſus ꝓpter ſomnum ſopientem uirtutem in no cte, uel occupationem in die diſtrahentem ipſam, uel ue recundiam compeſcentem, quare uilli eius diu remanen tes extenſi debilitantur in contractione neceſſaria expul ſioni, ſicut Gal. dixit. Aut quia fuerit acuta faciens dolo rem cum tranſit ꝓ vritides & ꝓprie per collum ueſicæ, & virgam, maxime, ſi non fuerint ulcerata, cum enim ſen tiant ardorem, tũc refugit ueſica à compreſsione, & ſtrin gitur lacertus colli, & etiam lacerti uentris ꝓpter dolorẽ ceſſant à conſtrictione, quare retinetur urina, & difficilis fit exitus vrinæ. Et cum ſtridet patiens, & in ſe ſtringitur, mingit vrinam, & ceſſat dolor & ardor. Et cauſa earũ ex terior in qua ambę cõueniunt eſt ſicut ꝓcuſsio, caſus, aeri expoſitio frigida, & ventus ſeptentrionalis, ſi enim ualde fortis ſit per ſe, egeſtionem retinet & vrinam, conſtringẽ do membra, & vrinam conſumendo profundatione ſua, ſi vero paruus ſit, ſtringendo uentrem prouocat urinam, & ſic per accidens illud facit, & balneatio in frigida aqua. Ex quibus ſigna diſtinctiua ipſarum ſunt manifeſta. Cum enim retentio urinæ propter ſtranguriam ſit, & cauſis ei⁹, retentio & multiplicatio vrinæ in veſica maior erit, & ſic tumor maior apparens in pectine cum omni impotentia expellendi quantumcunq; exprimatur pecten, & patiens exprimatur. Cum vero propter difficultatem & cauſas ip ſius, econtra. Et ſiquidem contingat retentio urinæ in ſtrã guria ſeu difficultate communiter ſumptis, ex oppilatio ne in collo, uel multitudine urinę, propter duritiem ſenſus ſm Gal. difficilis eſt cognitio eius. Cognoſcitur tñ ex p̃dic tis cauſis, & eo ſcilicet, q̃ per compreſsionem pectinis ſi retẽtio fuerit, & multitudo, propter duritiem ſenſus urina emittitur, ſi vero propter oppilationem, nequaq̃ ſicut ali bi ipſe ponit, & maxime ſi ſit dura.

Et etiam ſigna cauſarum ſunt, nam ſiquidem retentio vrinę cum impotentia expellendi prouenit ex cauſis ſtrã gurię, ut puta ex cauſa in lacerto colli ueſicę, ut quia fuerit ſpaſmatus, & ex ſpaſmo attenuatoria in eo peruenit oppi latio. Signa diſtinctiua inter talem oppilationẽ & alias op pilationis ſpẽs ſunt, nam in attenuatoria eſt p̃ceſsio & in uentio cauſæ cuiuslibet, & inuentio iuuamenti cum medi cinis cõuenientibus vnicuiq; illarum, quæ dicentur, in co arctatione etiam ſimiliter, ſed differũt in grauedine, quod eſt commune, & generale ſignũ in omni ſpẽ eius, quia in attenuatoria, ut plurimum grauedo nõ inuenitur ſemper rõne oppilantis cauſę, differunt etiam in tpe euentus, nam coarctatoria eſt quaſi coarctatorie, & ſubito euenit ſemp ſed attenuatoria qñq; ſubito, & qñq; paulatim. Et ſimili ter in exeũtibus, quod eſt quia in coarctatoria cum vrina egredit aliquid mixtũ, quia humor craſſus, vel aliqd ſan guinis, uel aliquid ſanies, vel arenula, quæ etiam forte p̃ce dere conſueuit. In attenuatoria vero nihil erit nec in car noſa, niſi ex apate fuerit, nam tunc cum urina qñq; egredi tur aliquid, ſm qđ ab aliis diſtinguitur, quia quod egredi tur virulentum eſt cum eſt in principio, & poſtmodũ fit ſanioſum, & dolor eſt vehementior. Et propterea iuua mentum à medicinis in carnoſa eſt inuentum nequaq̃, & ꝓprie cũ ex verruca, vel cicatrice fuerit, & fortaſſe nõ cu ratur, & qñq; eſt p̃ceſsio cauſæ, vel inuentio, ut cum ex ci catrice p̃ceſſerit, & qñq; non eſt, ut cum ex uerruca fuerit. Gal. uero dixit q̃ inter tales ſpẽs oppilationis, & etiã cau ſas earum immiſsio argaliæ diſtinguit, nam immiſsio eius inuenit reſiſtentiam in carnoſa abſq; dolore niſi ex apate fuerit, in aliis vero ceſsionem & cum dolore, maxime ſi at tenuatoria ex ſpaſmo fuerit, vel apate, vel vlcere partium vicinarum, & coarctatoria ex ſanguine ꝓcedente ab vlce re concreato ibidẽ. Præterea in coarctatoria ceſsio maior eſt, q̃ in illa, & eſt cum minori dolore, niſi cauſa lapidis fuerit. Et cauſas etiã ipſarũ diſtinguit & proprie coarcta torię & carnoſę, nam cum extrahitur ex eius infectione, quandoq; virulenta infecta apparent, quandoque humo re mucoſo, qñq; ſanguine, qñq; ſanie, ex quibus cauſas di ſtinguimus, & quandoq; munda per quod diſtinguimus attenuatoriam à p̃dictis. Et inter cauſas attenuatorię hoc modo diſtinguẽdum, quę ſunt in collo ueſicæ. nam ſiqui dem fuerit ſpaſmatum ſpaſmo humido ex humore cur

rente

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 669 sur 1089

rente, tunc precedens regimen indicabit, & eius euētus subitus, & ficcantibus, & resoluentibus iuuatur, et diutius manet. Si vero à siccitate, p̄cedens inanitio, et febris absentia illam faciet manifestam, et paulatinus eueniens cū maiori perdurātia & fortasse iuuabitur humidis. Similiter si ex frigore, præcedens causa, et sensus frigoris, iuuamentū à calidis cum vrina in colore remissa & pallida. Similiter si ex communitate ad cerebrū, ut in carabito, uel ad nucam ap̄atam, præcedens illorum passio hoc monstrabit, uel illius p̄sentia, & si est à cerebro spasmus erit vniuersalis. Similiter & si talis oppilatio in collo ueſicæ attenuatoria ex quacunq; speciali sit causa, eam ostēdet p̄cessio causæ cum iuuamento à suo contrario, et nocumento à simili, uel etiam si fuerit à repletione interiorum, inuentio repletionis ipsorum ostendit, & iuuamentū euacuationis illorum, etiā si apostemosa repletio fuerit, uel alia passio eorum occulta vel manifesta. Et similiter inter causas carnosæ oppilationis est distinguendum, & causas quoq; coarctatorię, vt ex prædictis est notum. Si vero vrinæ retentio cum impotentia expellendi ex causis de difficultate, p̄cesserit vesicæ debilitantibus expulsiuam concauo eius proprijs, quia fuerit alteratum, uel algoratum, quod est plurimum, tunc signa cōsiderabis cum prædictis similis causæ in eius pueniētis collo, quæ est dicta, & si fuerit solutum, vlceratum, vel ap̄atū, signa solutionis vlcerū, vel apostematum p̄narrata superius, demonstrabunt.

Si vero non ex causa propria in concauo existente, sed ex compassione & communitate ad eius principia, ut est hepar patiens & debile, signa debilitatio hepatis, ut cachexia & hydrops, vel mittentia, ut sunt renes, signa debilitatis ipsarum uidebis præcedere, quæ sunt dicta, & si causa fuerit in lacertis ventris coadiuuantibus ad expulsionem, & in seipsis signa debilitatis ipsorum sunt de genere malę complexionis, solutionis, & eorum apostematis, quæ infra dicentur adesse, prima æstimabis. etiam debilitas expulsionis erit proprie cum vrina pauca, cū vero multa est vrina, non erit manifesta. Si autem nihil in se, & in communitate ad principia superiora vt cerebrum, uel nucam patientia, ut est dictum, impressio passionum illorum, uel intentio demonstrabit. Similiter si ex causa in meatibus existat, ut oppilatione in vritidibus, uel virga, signa erūt paucitas vrinę, uel eius priuatio in vesica. Si ex oppilatione fuerit in vritidibus, uel eius multitudo, & abundantia in vesica, quam tumor ostendit, & inflatio pectinis, si fuerit in collo vesicæ, vel virga, & etiam cum frictione, & in nutritione educetur fortasse, nisi carnosa extiterit oppilatio.

De cura. Cura stranguriæ, & difficultatis vrinæ est duæ res, & vna communis eius & dyssuriæ ac distillationi, & est causæ absciſsio seu ablatio. Alia est communis strangurię, & difficultati, & est vrinę prouocatio contraria existens accidenti, quod est vrinæ retentio, siue stranguria, & curæ dyssuriæ & distillationis scilicet oppositа, quemadmodū & in illis cura est vrinæ retentio, sic ecōtra in istis cura est vrinæ prouocatio. Inquit enim Hipp. in apho. Contraria contrarijs sanantur. Propria cura est vrinæ prouocatio in stranguria cum mollificatione, & prouocatio cum siccitate, & moderata stipticitate in difficultate. Constrictio. n. & coarctatio membri in oppilatione stranguriæ indiget mollificatione, debilitas vero in difficultate stipticorum confortatione. Sed ne retineāt debent esse temperata. Absciſsio autem interioris causæ, & exterioris ablatio, ex dictis supra iam est manifesta, & repetemus, ut aliqua huic dispositioni propria adiungamus.

Si igitur causa sit in lacerto, quia fuit in se spasmatus: cura est cura spasmi in suo dicto capitulo commixtis ei aliquibus diureticis & proprijs membro quę cōtrahant medicaminum virtutem ad membrum, prout in cura vlcerū recolimus nos dixisse. Si vero spasmatus fuerit, non in se sed ex communitate ad superiora, ut ad cerebrum patiens carabitū, cura illius erit istius causæ absciſsio. & similiter si ex apostemate nuchæ. Cum siquidem in causa fuerit oppilatio ex caliditate & siccitate seb. absciſsetur & curabitur cura febris. Et ex proprijs sunt semina communia frigida, vt est semen lactucæ cum vino subtili permixto cum aqua granati acetosi, & regimen humectatiuum. Et si in causa fuerit oppilatio à frigiditate extrinseca coangustante & congelante, quod inuiscatum est oppilans meatum colli ipsius, absciſsetur & curabitur cum oleis calidis, & confectionibus, quę superius habuisti, & breuiter cura complexionis frigidę, etiam si sit à causa interiori. Et ex conuenientibus illi, & appropriatis est, vt sumatur fimi columbini sylueſtris. 3. i. & bibatur cum vrina pueri, qm̄ cū hoc q̄ calefacit etiam, puocat, et stercus muris aur. 1. in pondere cum aqua decoctionis anethi, & quandoque sumitur cum mumia, aut ventris arahamati pondus. 3. ñ. cum ea mensura salis indi, aqua calida, & tertia etiam asę in lacte asinino, & hoc confert ei, qui est ex humore crasso & etiam in paralysi. Si etiam sit in causa oppilatio ex compressione facta in collo vesicę à repletione partiū vicinarum earum, curatio causę erit absciſsio. Si vero ab apostemate ipsorum ad causæ absciſsionē p̄termittere oportet phlebotomiam basilicæ, deinde phlebotomiam saphenę, qm̄ prouocatur cum ea vrina, et iniungatur ei abstinentia duobus diebus. deinde curetur apostema fm̄ sua tēpora, & mollificetur, & liniatur cum administratione theriacæ in balneo calidæ aquæ, & cū oleis calidis inunctis notis & emplastris, & ex leniētibus, & clysteribus, similiter in ano immissis & virga quales sunt caules, althea, fœnu. et semē lini, cępę, & porri decocti, & elixati, qm̄ cum lenificatum fuerit apostema, tūc descēdet vrina cum compressione. et minoretur aquę frigidæ potus & dimittat stiptica. Et siquidem in causa fuerint dolores, ipsorum ęgritudine, puta vlceribus hęmorrhoidibus, ragadijs, tenesmo, curetur cura illorum cum p̄missione mitigatiuorum doloris, vt supe rius dictum est in proprio loco de eis. Si vero in causa eius oppilatio fuerit à verruca, vel carne callosa in collo vesicæ, tunc cura eius erit in tinis ex herbis seminibus mollificantibus, & oleis lenificantibus scriptis supra hoc & in cura oppilationis hepatis, & cum frictione in loco, & abstinentia ab acetosis, & stipticis, & fortasse proderit & fortasse non, vt supra in cura oppilationis hepatis dictū est. Si etiam oppilatio carnosa talis sit ex ap̄ate in collo vesicæ, curabitur cura prædicta apostematum partiū vicinarū. Sed si in eius causa fuerit oppilatio coarctatoria ex quacunq; fuerit causa, curabitur, & curetur cura oppilationis renum & vesicæ supra in principio tradita, & cura congelationis sanguinis in vesica, & breuiter cum diureticis calidis, fortibus, simplicibus, absciſsetur, & compositis, quæ supra in lapidis cura sunt dicta, & infra subiungētur huic ppria. Porro si causa sit in vesica debilitans expulsiuam, & sit propria, quę sit alterata, et infrigidata quod plurimum, auferetur & curabitur cura oppilationis frigidæ hic superius enarratæ. Et si sit vlcus debilitans, cura vlcerum absciſsetur supra iā dicta. Vel quia sit apostema, cura apostematis absciſsetur & curabitur, quæ est dicta. Et si sit nō propria, sed ex communitate ad principium. s. hepar, aut renes, cura debilitatis ipsorū absciſsetur in ppriis dicta capitulis. Quòd si causa debilitatis expulsiuæ sit in lacertis coadiuuantibus ventris, curabitur & absciſsetur cura illorum, quæ dicētur, & si mollificati fuerint, cura paralysis absciſsetur. Si etiam ex communitate sit ad cerebrum, vel nucham, vel spondiles dyslocatos, cura illarum ægritudinum absciſsetur. Et si contentum fuerit in causa, vt paucitas, vel multitudo vrinæ, vel eius acuitas inducens ardorem, absciſsetur cura paucitatis multitudinis & ardoris vrinæ. q̄ si causa fuerit debilitas sensus, absciſsetur et curetur eius principium. q̄ si

causa

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 670 sur 1089

causa fuerit in principio, scilicet in cerebro, vel nucha, aut ipse lacertus & collum vesicæ cum medicinis habentibus acutum obezez, vt est theriaca, mitridatum, & inunctiones cum oleo sambucino, de lilio, narcisino, de croco, de balsamo. Et administrentur emplastra ex foliis arborum fructuum, et olerum dilectorum spiritui animali, vt alliorum, mentę, & rutæ, & misceantur cum eis medicinæ exa spergefacientes valde, sicut est semen armelis rutæ montanæ, deinde emplastretur cum eis pecten. Et si in causa fuerit longa retentio, cura est cum tinis mollificantibus, deinde cum stipticantibus supradictis, & cum carthamo, & similibus, & emplastris factis ex illis. deinde vtere eis, quæ sunt vehementis prouocationis, vt siringa, & oleum balsami est maximi iuuamenti in quo casu. Et si causa fuerit casus & percussio apostemationis, & non apostematio nis, sed remanet aliquid, tunc præmittenda est phlebotomia, deinde tinæ, & mollificantia temperate, & stude, vt mingat, quod si minxerit sanguinem plurimum retinebis cum trochiscis de charabe, & de terra sigillata. Prouocatio vrinæ, quæ est accidenti contraria, ex quo causæ præcessit ablatio oppilantis, fit facilis, & sequitur statim si sola causa retentionis oppilatio sit in collo. Cessante enim causa oppilante, cessat oppilatio omnis, cum fiens, & factum in oppilatione taliter sint connexa, ꝙ cessante fiente cessat & factum, vt supra in apostemate dictum est, et cessante oppilatione, statim tale accidens cessat, cum ex ea dependeat velut vmbra, & maxime cū remaneat vesicę potentia in compressione. Quod si causa retentionis sit debilitas in vesica, causa abscissa prouocatio non statim fiet, nisi vesicæ confortatio subsequatur, cessante enim causa defectionis adhuc debilitas remanet confortatione indigens, vt prouocetur vrina. Sic quoque prouocantia cum confortatione potius abscindentia causam sunt administranda. Similiter si in causa retentionis vtraque causa cōcurrat, cessante enim altera, retentio remanebit. Et quandoꝙ vrina prę sui multitudine in retentione minando periculum doloris grauedinis, & crepationis prosternentis virtutem absq; eo, ꝙ det spacium ad causæ ablationē, adhuc eo manente cuiuscunque generis fuerit prouocatione indiget. Sicque in omni causa retentionis vrinæ est necessaria prouocatio, fiet autem manente causa retentionis nō certe nec penitus, sed adulatorie, & ad præsens cum his, quæ naturam alliciendo prouocant ad expulsionem urinæ, ut est intromissio pediculi, vel fescellis in capite virgæ, vel orificio vuluæ, & ex illis est īmissio nastalis in ano de sale tabarzet, quoniam soluendo ventrem prouocabit vrinam ad emissionem vrinæ. Et etiam linitio allij, vel cę pę, uel alterius rei acutæ super uirgam, pectinem, & peritoneum, qm̄ trahendo calorem & naturam ad locum, & dissoluendo & resoluendo oppilationis causam, prouocabunt vrinam. Et ex illis est administratio diureticorum mollificantium, vt supra hoc dictum est, cum lenificata fuerit causa oppilans, cuiusuis fuerit generis et membrum constrictum & coarctatum in ea mollificatum, & relaxatum, & mitigatus dolor quasi in modum adulationis cedent vrinæ egredienti cum compressione virtutis potentiæ vicaria in expulsione, talia sunt autem supradicta. Sunt & alia leuem virtutem habentia, ne sua fortitudine faciant distendere materiam plurimam, quæ magis debilitet, & oppilet. Et ex rebus magis conuenientibus eis est lac calefactum cum non est febriens per omnem administrationis modum. Et ex illis est immissio argaliæ simpliciter immissæ, vel cum prædictis mollificantibus, & leniē tibus medicinis per eam iniectis, vel alijs causæ cuiuslibet appropriatis, quæ dicta sunt in capitulo oppilationis, & lapidis, quoniam cum comprimat membrum, & causam dissoluat seu repellat, prouocat vrinam, & hoc in mare, in muliere vero vice ipsius supponatur cum radice dauci, iuniperi, vel narcisi, cum oleo sambucino, vel laurino inun

Notādū de immissiōe argalię.

E cta, postq; sederit in aqua decoctionis raphani, cicerū nigrorum, foliorum dauci syluestris. Cauendum autē, ne argaliæ immissio inferat dolorem, vel nocumentum, vel ex sua ineptitudine, uel ex malo immissionis modo, quæ qualiter debeat esse & quomodo īmittēda sit, docet princeps Abo. in difficultate vrinæ capi. Si quoq; in causa debilitas expulsionis vesicæ assistat, causa ablata ipsius, uel in manente fuit urinæ prouocatio cum diureticis siccis, & moderate stipticis, quæ prouocando confortent, et non retineant, qualia sunt, quę supra dicta sunt in cura lapidis, & oppilationis, & infra dicentur, uel saltem cum cōpressione pectinis cum manu ducta à superioribus ad inferiora trahendo, corpore stante, uel situato recte, talis enim compresio vicaria, & proportionabilis existit naturali vesicę compresioni in producendo urinam, ut Gal. ait. Et ex prouocantibus exptis in oppilatione ex humoribus crassis est oleum de anetho, uel de lilio, & decoctionis fabasularum, scarabeonum, cimicum, uel cantharidis, pectini ap

F plicatum. Et ex illis est si sumantur folia hederæ, uel succus eorum cum uino, uel aqua decoctionis agrimonię, uel abrotani. Et ex exterius applicādis sunt folia sambuci, parietariæ, & petroselini, & dauci decocta in aqua & cataplasmata pectini. Et ex expertis est, quod circa instans posuit, & est, ut terantur folia parietariæ, & bulliant in oleo antiquo, uel chamæmel. in frixorio, & cataplasmetur pectini. Et ex illis est, ut sumatur matassa una filati crudi, & bulliat cum cinere, & calida sufficienter pectini applicetur. Et aqua tribulorum marinorum distillata est experta. Et aqua cicerum nigrorum in oppilatiōe ex humoribus, uel lapide. Et omnes medicinæ, quæ ad lapidē sunt conuenientes, & potentes ualent in hoc casu. Cōfectio electarij contra retentionem urinæ ex oppilatione uiarū vrinæ ex humoribus crassis, uel lapide. R eci. ani. fœnicu. se. apij, urticæ, saxifragię, ana. ʒ. ij. se. asparagi, bruſci, milij solis, petroselini, macis, se. geniſtæ, se. lini, spinachis, meu, fu, asari, ana. ʒ. i. liquiritiæ. ʒ. iij. se. communium mundatorum. ʒ. i. pulueris capil. vene. ʒ. i. terantur, & cribellentur, & fiet electarium cum melle, uel zuc. Et si uis laxatiuum facere, addas turbith, hermodactylorum, ana. ʒ. i. cū zinzi. & pipe. lōgi. ʒ. ij. diagridij cocti. ʒ. iij. dof. ʒ. ß. cum calida. Confectio diuretica fortis ad idem fm Abo. ℞. sauich, asari, amomi, ameos, petrose. se. apij rubeæ tinctorum, amygdalarum amararum, spicæ, ana. ʒ. xxx. se. melo. ʒ. x. corporum cantharidarum absciſsis capitibus, & alis. ʒ. i. armoniaci. ʒ. iij. resoluatur armoniacum cum triplicato subtili, & fiant ex eis auellanæ, vel pilulæ, de quibus sumantur usque ad. iij. Confectio alia secundùm eū dem. R eci. castorei, euforbij, zinzi. pip. lon. olei balsami, quod sufficit, & quando addūtur opij, se. hyoscyami albi causa doloris, se. urticæ puluerizati. ʒ. i. cum uino subtili statim, puocat. Puluis educēs lapides & humores crassos de renibus, & uesica. ℞. anisi, apij, se. fœnugrę. ana. ʒ. ij. schinanthi. ʒ. i. nigellæ, rubeę tinctorū, ana. ℈. ij. dosis coclear. i. cum uino subtili.

Confectio ad retentionē urinę.

H

De ardore urinæ. Cap. 13.

ARdor urinæ est notus, quia est nociuus sensus ipsius urinę, uel sensus ardoris apud emissionem urinæ. Et causa eius ex prædictis est manifesta, aut ex parte urinę, aut ex parte membrorum urinalium, & proprie colli uesicæ, & uirgę, in quibus percipit ut plurimū. Et apud emisionem magis ex parte urinæ, non autem ex se, quia sit acuta rōne materiæ acutę ciborū, scilicet & potuum. Et caliditatis membrorum generantium, & trahētium, ut hepatis & renum, uel aliorum influētium illis aliquid accidētium, ut humorem, uel saniem, aut ex defectu humiditatis apte ad temperandum ipsam, & currendum sup meatus, ut eos leniat, & glutinosos reddat, quæ generant & procedit à carnibus glandulosis, quæ naturaliter sunt illic. Cum ergo deficit, remanet ibi urina acuta naturalis,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 671 sur 1089

ralis,& in mẽbris deficit lenificatio,& glutinoſitas, quare mordet,& vrit membra illa neruoſa,& diſcooperta,& prouenit dolor. Et cauſa & ardor defectus eius,eſt ieiuniũ & abſtinentia,coitus diminuens humiditates, & ægritudines eliquantes,& labor plurimus,& ſimilia ex complexione ætate,& humiditate,& alijs circunſtantijs. Ex parte vero membrorum vrinalium,quia differentium & producentium, acuitas prouenit, quia ſint vlcerata, vel ſcabioſa, quæ cum attingat vrina de ſe naturaliter acuta, & propter colamentũ humorum,& cholera cum ea eſt apta tranſire, mordet & accidit ardor. Cauſa vero eius eſt ex parte vrinę,p̃ceſsio regiminis acuentis vrinam. Ex parte materiæ cibi, & potus acutorum & efficientis,vt inflammationis hepatis renum & aliorum membrorum,vel corporis vniuerſi,& ſenſus acuitatis ipſius. Ex colore quia citrina fuerit valde, & ex mordicatione cauſat apud egreſſionem abſque ſignis vlcerum,& ſcabiei, & p̃ceſsione ieiunij plurimi laboris,& etiam cuiuslibet ægritudinis eliquantis corpus. Eius vero, qui eſt ex parte defectus humiditatis contemperantis cum lenitate eſt p̃ceſsio cauſarum ipſius cum macredine corporis præcedẽti,& ſenſus aſperitatis in loco ante horam vnctionis, & iuuantur humidis. Sed eius,quæ eſt ex parte membrorum vrinalium, vel qa vlceratorum,vel ſcabioſorum, ſigna ſunt p̃ceſsio ſignorũ vlcerum, vel cauſarum eius, & ſigna vlcerum præſentiũ & ſcabiei ipſorum dicta,quia ſanioſa fuerit vrina,vel furfuracea.& dixit Aboa.multoties primum perducit ad ſecundum,& non econuerſo,ſicut ergo egeſtio cholerica ad vlcerationem inteſtinorum, & tunc antecedũt ſigna acuitatis,& ſequuntur ſigna vlcerum,quod te ſcire oportet ne deuenias in errorem.

De cura. Cura eius,quæ eſt ex parte vrinæ,eſt duæ res, prima eſt humorum corporis,& membrorum adęquatio. ſecunda eſt glandularum circa collum veſicæ,& radicẽ virgæ exiſtentium humectatio. Prima eſt humorum corporis, & membrorum adæquatio in complexione. Cum enim vrina ſm Gal.ſit colamẽtum ſanguinis, & humorum de hepate per renes & vritides veniens, vel veſicam adęquatis humoribus & membris vrina colata reddetur innocua, & ſuauis,maxime ſi humiditatem habuerit permixtã obtundentem eius naturalem actum, & lenientem ſuperficiem vię. Sicq; ſecunda res erit ipſarum glandularum humectatio,& reſtauratio.

Primã complet regimen. Regimen aũt eſt, vt fiat eius conuerſio ad contrarium diſpõnis præcedentis, cum prætermiſsione omnis cibi,& potus acuti, et ſalſi, amari, dulcis valde,& acetoſi,& diuretici,& lacticinoſi, & laboris, & coitus,& miniſtratione frigidi, & humidi atq; inſipidi ex quo inſipidi generantur humores,& inſpiſſante ſanitatem & minorante vrinam,quorum mentionem iam fecimus in cura vlcerum, & lapidis. Medicinæ autem ſunt, quæ ſunt alicuius acuti humoris ſuperexcreſcentiam educentis ſi adſit, quales ſunt lenientes, et ſuauiter educentes, vt mel, caſsia, tamarindi, manna, ſuccus violarũ, & aqua lactis, & folliculorum ſenæ in aduſtis. Caueat autem ab attractiuis,& diſſolutiuis,ſua enim acuitate vrinã acuunt & membra exaſperãt. Quędam vero ſunt alterantes infrigidantes, & humectantes, ſimplices, & compoſitę, intus & extra & per oẽm modum adminiſtrationis, quæ corporis,& membrorum & proprie hepatis & renum calidita-tẽ & inflammationem remittãt, de quibus eſt dictũ ſupra in ſtomacho, hepate,& renibus ſufficienter.

Secundam rem complent etiam regimen & medicinę. Regimen inquãtum ſcilicet humectatiuum cum cibis,& potibus, & alijs neceſſarijs rebus,& dimiſsione exiccãtiũ quod ſupra in cura meri ſtomachi eſt prędictũ. Medicinæ vero ſunt inunctę & iniectę ex humectãtibus, quales ſunt mucilago pſyllij, ſemen cydoniorum, tragacãthi, albumis oui, lactis mulieris, vel aſinæ, vel capræ, oleum roſ. &

A viol. amygdalarum dulcium, de cucurbita, & melonum, iniectis ſingulariter, vel commixtę,& approximatę, tepidę aquę. Et q̃nq; debet ei miſceri aliquid ſtupefactiuũ, & pprie cum dolor, vel ardor eſt vehemẽs, vt eſt ſemen hyoſcyami albi, vel lac ſe. papaueris, vel etiã opij. Eius vero, qui eſt ex vlcere, vel ſcabie vulnerum membrorum cura, eſt cura vlcerum & ſcabiei antedictæ. Et ex appropriatis medicinis eius ſimplicibus, eſt liquiri. per omnem adminiſtrationis modum & aſſumpta, pprie & iniecta, valet enim ardori vrinæ vlceribus renum & veſicæ, ſcabiei ipſius,& myrrha,& citonium proprie,& ſuccus eius, aut oleum cum diſtillatur in virgam,& grana pini,& ſemina cõmunia,& ius gallinę mediocriter pinguis,& lactis grana prædicta. Et ex compoſitis eſt ſyrupus expertus ad ardorem vrinæ ex vlcere viarum urinę, uel ſcabiei ueſicæ remittens ardorem & conſolidans vlcera. ℞. vngulæ caballinæ, virgæ paſtoris, conſolidę mi. pimpinellę, graſſulę, capillorum veneris, bugloſſę, ana. M. i. liquiri. violarũ, maluæ, ana. ʒ. i. iuiubarum, ſebeſten, ana. xi. papaueri, s uel ſeminis lactucarum, portulacæ, ana. ʒ. ſ. ſeminum communium, hordei, ana. ʒ. iiij. zucchari libras. ij. zucchari violati. ʒ. iiij. Trochiſci proprie ad idem ſunt noſtri alchechengi, & alij experti quorum deſcriptio eſt. ℞. ſeminum communium purgatorum papa. amygda. amyli, tragacanthi, ſe. altheæ, portulacæ, laccæ lotę, rubi. añ. ℈. ij. & ſ. terræ ſigillatæ. ʒ. v. pinearum purgatarum, alchechengi, macis, ana. ʒ. iij. ſucci liquiritię, pſyllij integri, ana. ʒ. x. Cõficiantur cum lacte aſinæ, & fiant trochiſci. ʒ. i. doſis eorũ ʒ. iij. cum prædicto ſyrupo. Prius tamen præmittitur mũdificatio vlcerum cum ſtipticis & vnctis, ſicut ſunt propria aqua mellis, vel zucchari cum aqua cicerum, & dein de lac quia mundificat, & incarnat. Cauendum autem ne ſtomachus ſit intemperatus, vel adſit feb. deinde vtãt p̃dictis, deinde incarnabis & ſigillabis, ſicut ſunt trochiſci de charabe ſupradicti, & vncti cum lacte, & trochiſci de cera, & ſicut ſunt tales quorum confectio eſt. ℞. ſarcocollæ, amyli, ceruſſæ, thuris albi, ana. Cõficiantur cum lacte & miſceantur cum eo, & adde ſi vis lutum ſigillatum, & bdellium mechium, quia leniẽdo prohibet exaſperationem, & minorat vrinam, & lapidem frangit. Emplaſtrum conſolidatiuum, quo deinde emplaſtretur virga, & peritoneon acuunt. ℞. dactylorum, paſſularum, gallarũ, acatię, aluminis, hypociſtidos, hyſſopi, ſtyracis, merdaſengi, ceruſſæ. Confice cum oleo roſ. & ſucco caudæ equinę, & emplaſtretur cum eo corroſio. Si uero non, tunc ſufficit, ut fiat cerotum ex cera, & adipe gallinæ, uel capræ, & oleo roſarum, & ſeſamino recente, et ungatur & inũgiat.

Nota de liquiritia.

Syrupus expertus ad ardorem vrinæ.

Empl'm cõ ſolidatiuũ.

Trochiſci experti. ℞. hypocyſtidos, terræ ſigillatæ, charabe, coralli, amyli, ſemi. cydoniorum, ſeminis altheę, ſe. melonis indi, apij, dauci, ana. Conficiantur cum lacte aſinæ, dentur. ʒ. ij. vel. iij. cum aqua frigida.

Tragea Almanſoris ad mitigãdum ardorem, & dolorem, cui oportet inſtare prius. R eci. papaueris, ſe. melonis indi, liqui. ſe. cydoniorum mundatorum, ana. ʒ. i. pinearum, fiſticorum, ana vnc. i. pſyllij integri, vel hyoſcyami, quod eſt ſecurius, eius enim ſubſtantia non urit, ſicut ſubſtantia pſyllij, niſi ſumatur mucilaginis ipſius. ʒ. iij. aniſi ʒ. ij. zucchari tabarzet, quod ſufficit. Puluis ad idẽ. ℞. caudæ equinæ ſiccetur, & puluerizeť, & da. ʒ. ij. in mane cum ſyrupo myrtino, & mucilaginis pſyllij. ʒ. i. cũ aqua liquiri. Et ſi videbis ibi lapidem adde bdellium mechiũ. Item ſi dolor intolerabilis ſit perducens ad reſolutionem, fiat enchatiſma. ℞. ſe. maluę, & foliorum eius ſe. lini viol. meliloti. roſ. craſſulæ, ana. florum chamæmeli, & fœnugræ. parum, bulliant in aqua fontis, & ſedeat in ea tepida dum mingit,& poſt emiſsionem infundantur filtrum, vel ſpongia ſeu corium,& applicentur pectini, uirgæ,& peritoneo, deinde etiam inj̃ciatur in uirgam lac mulieris nutritæ ex frigidis,& humidis, in quo ſit diſſolutum aliquid

Tragea vtilis ad ardorem vrinę.

opij,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 672 sur 1089

opñ, & ex eo vngatur virga cum oleo ros. Potus extinctiuus sitis eorum. potetur hora sitis de syrupo vio. vel myrtino cum aqua hordei simplici, vel dilatatis in ea seminibus communibus & melonis indi, & post cibum digesto cibo in meridie, vel nocte mane poterũt etiam sumere de lacte caprino, mulieris, vel asinæ, & est bonum, caueat autem, ne habeat stomachum intemperatum, abstineat à vino omnino. Item inungatur hepar de ceroto de sandalis, nostro, & etiam renes, & vtatur frigidis & humidis herbis, & fructibus stipticis, & per interualla, si constipatus sit quidem plurimum, clysteribus lenitiuis cũ frigidis prę dictis, & iuuetur natura. Contingit plurimum, cp compositio fiat ex ardore vrinæ, vlcere, lapide. Ex alijs itaq; difficile est inuenire quod multum prosit, obsit autẽ nihil, quo casu cum ardorem habeat actu molestantem alia impotẽtia, & non sentiatur, alia continue, sicut ardor, immo non nisi per ipsum ardor plus continue attenderet alijs per interualla, & localiter, & si non simul quandoque vni, qñq; alteri est instandum. Iniectio magnæ efficaciæ ad ardorem vrinæ, & est Gualterij. ℞. psyllij partẽ. i. decoquatur in aqua, & accipiatur etiam mucilago, & decoquatur, & in oleo vió. dissoluantur, & cum lacte mulieris puellã nutrientis, & adde pulueris camphorę. ʒ. i. & inijciatur totũ per siringam, & si sumatur mucilago cum camphora est propria, vt dixit Serap.

Iniectio vtilis ad ardorem vrinæ.

De multitudine vrinæ & mictu in lecto. Cap. 14.

MVltitudo vrinæ, aut est cum quanto cõtinuo, aut discreto. Siquidem cum quanto continuo, quandoq; est sola, & causæ ipsius contrariæ sunt causis diminutionis ipsius prædictis, & quandoq; est cum dysuria, vel diabæte, & prouenit ex causis ipsarũ superius enaratis. Si vero sit cum quanto discreto, erit per modum distillationis, et ex defectu cõtentiuæ accidit, vel expulsiuæ, vel causa in vrina, vel alijs in causa distillationis prædistinctis, & ipsa quidem est causa mictus in lecto, & etiam debilitas colli vesicæ, & lacertorum eius, necnon reuocatio virtutis sensibilis cum quiete à partibus vesicæ, vt nõ sentiat membrum, vel grauedinem, quæ in pueris, vel infantibus conueniunt simul. Cum enim in gulositate, & multa cibi & potus assumptione persistant, vrina in eis multiplicabitur, & cum debilem habeant contentiuam omnẽ, propter compositionis humiditatem, & proinde sunt profundissimi somni, certe grauata contentiua vesicæ, & vrinæ multitudine, tunc vt virtus sensibilis reuocata ad principiũ & sopita, nõ sentiet, vt imperet motiuę, & retineat, deficiet contentiua cum lacertus mollificatur, nec vrina egreditur. Et quãdoq; coadiuuat acuitas eius cum ex gulositate aliquam rem acutam sumpserit acuentem urinã, quæ etiam in maioribus crapulatis quandoq; concurrunt vt vrinam in lecto mingant, brutorum naturam, & infectionem sui corporis fœtidam etiam nociuam prętermittendo verecundiam attingẽtes. Causę vero multitudinis vrinæ sunt notę, & cura etiam ex his, quę dicta sunt in capitulis prędictis & cura diminutionis ipsius. Inquit Hip. contraria contrarijs curantur. Et ex simplicibus medicinis sunt, quę à proprietate habent minorare vrinam, vt lẽtes, & alia, quæ à complexione, vt sunt bdellium, mechiũ, dactyli, passulæ pingues, penidij, & alia lenientia, quæ leniendo ventrem minorant vrinam. Et caro ericij trienni confert puero qui mingit in lecto, & renes leporis exiccati, & cerebrum eius, et enula cum quis assuete vtitur ea, et excusabitur à frequenti mictura, & oleum de been inunctum est vltimum, & thus est conueniens, myrob. cyperę, coriandrum, gallia, myrrha & alia pontica, & proprie si præmittantur eis aliqua lubrica, vt supra in dysuria dictum est. Et oportet, vt ante introitum lecti commoueat se ad mingendum, & imaginetur in lecto suo esse aliquod sanctum, & in camera in qua sit oratorium aliquod, nam esi talis imaginatio remanet i somno retinebitur fortasis vrina, & si verberetur, tunc timendo retinebit.

Cura.

Et de medicinis cõpositis sunt, quæ ex prædictis componuntur, & quæ sequuntur. Confectio medicaminis ad multitudinem vrinæ conueniens. ℞. Castorei, myrrhę, alhasce, copularum glandium, pyretri, ana partes æquales, fiant ex illis pilulæ, cum aqua myrrhæ humidæ, de quibus sumatur ad mansionem drachm. i. Clystere ad illud bonum & confortat renes. ℞. succum alhasce decoctũ donec inspissetur, & vitellum oui, & adipem renũ caprarum, colentur & reseruentur omnia illa æqualiter aggregentur, & assumatur de lacte recenter mulso, & butyri, et adipis gibbi cameli, et olei alhasce, alchanna, partes ęquales, dosis similis primæ, & conquassentur inuicem, & fiat ex eis clystere.

Confectio ad multitudinẽ vrinæ.

Confectio cum vino iuuatiua eius, qui mingit parum, & frequenter in modum distillationis. Reci. vniuscuiusq; myroba. ana. ʒ. x. glandium infusarum in aceto die ac nocte torrefactorum, sandaracę, ciperi, thuris mas. enulæ siccæ, styracis siccæ, corall. omnium, ana. ʒ. v. myrrhæ. ʒ. iij. Conficiantur cum melle. dos. ʒ. ʒ. cum vino.

Aliud expertum. Reci. glandium, thuris, myrrhæ, ana partes æquales, decoquantur omnia in vino quantitatis ʒ. i. colentur, & ponantur cum. ʒ. i. olei, & dentur & conferunt. Trochisci confecti ex massa in qua posita est virtus fimi columbini cum aqua frigida, sunt enim vltimi. Et clystere cum medicinis retinentibus vrinã, & iniectio earum quas supra diximus. Aliud Sera. sumantur glandes & infundantur in aceto die & nocte. deinde frixentur in patella, & terantur, & sumant ex eis. ʒ. x. myrob. embli corum & belliricorum torrefactorum, ana drac. vij. croci, thuris, ana. ʒ. vij. gra. myrti. ʒ. x. terantur & cribellent, & dentur ex eis drach. ij. in aqua in qua submergitur ferrum ignitum.

Remediũ ad mictum in lecto vbi prohiberi nõ possit. ℞. vesicam & immitte in ea oleum, et dimitte per horam, vt madefiat eo bene, deinde imitte virgam in ea euacuato oleo & parum dimisso in ea, & liga eam ad caput virgę & anchas, & dormiat cum ea, si enim minget, non minget in lecto sed in ea, & remanebit in lecto.

Remediũ pro illis, q̃ mingũt in lecto.

SVMMA III. *Quartæ particulæ sectionis primæ, de ægritudinibus testiculorum & virgæ.*

Prologus.

PRinceps medicorũ Gale. inquit. q̃ multis. n. existentibus dogmatibus naturalibus. Et, pter generationem & corruptionem aĩalium sanitates & ęgritudines, & cura ĩ ea solũ vnũ nutritur id Herasistrato, & viris hmõi, id est alicuius gratia omnia facere naturã, inaniter nihil. Et qa illud cuius gratia omnia fecit natura, homo esse dignoscitur, qui cum sit periculo naturæ resolutioni suppositus non stet semper, sed deficit in termino ei naturali constituto, & plurimum infra abbreuiato, præuidit ne deficiente eo, & sic omnia inaniter egerit, vt semper permaneret in vita, quod vel quandiu disponit diuina sapientia quoquo modo. Et proinde in corpore hominis vltra nutritiua membra ad conseruationem sic prędiniti ex esse ipsius necessaria, procreauit alia, eisq; virtutes imposuit desideratiuas cum delectatione grandi, qua inclinaretur, & prouocaretur homo plurimum ad coitum & effectiuas ad sui similis generationem, per quod successiue perduret in vita, quod ex seipso semper non valuit permanere, quod Auer. & Aristo. voluit cum dixit. Omnia enim illud appetunt, & ppter illud esse agunt. Et quia generatio hominis fit immisso spermate in matricem, velut semen plantarum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 673 sur 1089

tarum in terram, & aliqua procreauit membra, quę ad ſp matis generationē ēt faciunt & in maribus & fœminis, te ſtes.ſ.& ſeminaria vaſa,& in ſeminātib⁹ marib⁹ ad emittendum virgam,& ad receptionē ipſius ex quo emiſſum eſt.ſ.matricem in fœminis tanq̄ locum propriū cōſeruationis ne pereat,& in quo ſuam facit actionem. Necnō generationi longius ,puiendo in eis vbera,pcreauit, contiguata matrici per quaſdam intermedias venas, per quas ſanguinem ad matricem immiſſum tpe conceptionis poſt partum reaſſumerent vbera,ipſa retrahēte natura, vt ſua virtute conuerſus in lac, valeat nutrimentum idoneū præſtare fœtui, donec mandere dura poſsit. Sublimis itaque Deus in maribus & fœminis creauit teſticulos, generationis principalia inſtra,in maribus manifeſtos, pēdentes in burſa,in fœminis vero occultos, in duobus matricis cornibus collocatos, ex carne glandoſa alba inter membra principalia numeratos ad generandum ſperma: quod generationis exiſtit principium effectiuū ex mare, & materiale ex fœmina,ex humiditate delata ad eos in venis,quę eſt quaſi ſuperfluitas quarti cibi in corpore toto. Et eſt ſanguis magis digeſtus,& magis ſubtilis,quem alterant propria complexione,& conuertunt in albedinem & ſimilitudinem ſuam,ad quod adiuuat commotio aereitatis in ipō per ſpiritum,& formantem ipſum, ſicut māmillę ſanguinem venientem ad eas ex venis, & quemadmodum econtra,hepar chylum album ad ſe tractum conuertit in rubedinem ſanguinis,vis enim agentis eſt aſsimilare ſibi patiētem. Quaſ creauit duos teſticulos. Creauit quoq; duos propter cauſam dictam ſupra in renibus,& rotundos, vt eſſent ſalui à nocumento, & à ſiphac maiore protendunt duo meatus vocati didymi venientes ad teſticulos, quos comprehendunt, & aperiunt, vt duo folliculi intra burſam cū meatibus illis. Venit quoque ad duos teſtes de venis pulſatilibus, & quietis plurimum ramificatis ex vena pulſatili,& vena quieta, quæ illarum ſunt radices ramificationes plurimorum et inuolutiones cum anfractibus multis deferētibus humiditatem illam ſanguineam,quę eſt materia ſpermatis in quibus aliquam recipit alterationem virtute carnis glandoſę in qua inuolutæ ſunt iuxta teſtes, ex quibus infunditur in teſtes, et ibi fit ſperma completum. Etiam ibi generantur duo foramina,quę ad virgam vadunt cuius euacuatio fit cum illa replentur ventoſitate craſſa:& venę arteriæ eius ſanguinem,& ſpiritum & calorem. Cum enim virtus imaginatiua imaginatur coitum ex ſe principaliter,vel ex ſenſibili à natura appetente commota,cum ſit vna de virtutibus ſuperioribus pręcipit concupiſcibili,quę eſt in corde,vt mittat ſpiritum & calorem ad genitalia membra, & calor illi fortiter veniens,diſſoluit humiditates contentas in venis, & arterijs in motu quo erigitur virga ad iniectionem ſeminis in matricis concauum, aliter enim non poſſet immitti,ſicut Gal.declarat. Et tunc non quieſcit ab æſtimatione ſua virga quandiu vaſa ſpermatis tenſa fuerint,quæ quod in eis eſt expellere appetunt, ſiue ſit ſperma multū, ſiue acutum, ad quod adiuuat caput virgæ cum fricatum fuerit,quare à vaſis illis attrahitur, & effunditur ſperma, & ex ea mittitur in matricem. Et in coitu naturali cui obuiat matrix cum orificio ſuo aperto,& trahit illud deſiderans ſua propria virtute valde. Et ex teſticulis ſuis præ dilectione etiam procedit ſperma quod generatur in eis ad matricis concauum,cum ergo concurrunt ambo, & omnia ſibijnuicem permiſcentur temperantur,generatio procedit. Vaſa vero ſpermatis dicta ſunt, velut duo meatus procedentes ab vnoquoque ouo non generati ab eis, ſed contigui eis apud ipſa oua,ſeu teſtes,dilatati manifeſta dilatatione,deinde cum procedant ad virgam ſtringuntur, conſtrictione lacertorum generatorum ſuper ea, & in mulieribus ramificantur iterum apud ſtatum ſuum. Et in proceſſu ſunt aſcendentes verſus inguina poſt principium, de inde deſcendentes vſq; ad collum veſicę ſub meatu virgę, vt etiam, & quod eſt inter ipſa digeſtio ſpermatis cōpleatur, donec redeat ad meatum, & expellatur in virgā, donec oportet ipſum perfici illo tempore breui cū coitus celebratur. Virga vero eſt mēbrū viri, tale generatū, & inſi De virga. tum ex carne ligamenti orta ex carne pectinis plurimæ cō cauitatis,& venis,& neruis ortis à ſpondilibus caudæ, & ſunt ligamentales non priuati ſenſu ſubmerſi in ea. Et nerui cum quibus erigitur ſunt alij ſm Gal.à neruis cum quibus mollificatur, ex quibus cū carne conficiuntur lacerti proprij ipſi virgæ,quod Gale.in lib.de anatomia dixit. In Qualiter in virga quoq; ſunt meatus tres,meatus vrinæ,meatus ſper- virga ſunt matis,& meatus humoris, qui egredit cū aliquis tāgit mu tres meat⁹. lierem. Et ſcias,cp virgę aduenit virtus erectionis à corde Qualiter fit et deſideratiua ipſius,à quo prouenit ei ſpiritus p arterias, erectio virgæ. & aduenit ſenſus à cerebro,& nucha per neruos,& ab hepate per venas ſanguinis,& ventoſitas craſſa,& ventoſus ſpiritus. Ex quibus p anatomiā collectis circa medicinas, tam neceſſarias ægritudinum membrorum generationis in maribus ponendas per ordinem eſt conſiderare. primo diſpoſitiones teſticulorum tanq̄ principalium inter ea.ſecundo ductuum canalium ſeu didymorum à ſiphac à quo procedunt.tertio oſchei ſeu burſæ in qua continētur.quarto vaſorum ſpermatis.quinto virgę, vt inſtrumētalium. Et quia ex talibus ægritudinibus enumerandis membrorum talium læduntur actus vnius communis talibus neceſſarius generationis,ſcilicet coitus, læſionū ipſius oportet ſubiungere medicinas quas ſcire nequibimus niſi ipm p̄noſcimus actum ſm Gal. Et quia talis actus fit cum erectione virgæ,ideo oportet de nocumento ipſius actus, & medicinis ipſius tractantes ſimul perquirere cauſam erectionis,& coitus,vt per eas ſcitas,nocumentum & cauſas ipſarum medicinarum valeamus vnicuique diſtincte ſubiungere proprias.

Continet autem ſecundum hoc ſumma hæc tertia, capitula ſpecialia.xxi.

De mala cōplexione teſtium. Cap.1. fo.120.
De mala complexione ipſorum, & de magnitudine, & paruitate eorum, & malo ſitu, & eleuatione ipſorum. Cap.2. fo.120.
De eleuatione teſtiū & de vlceribus ipſorū. Cap.3. f.121.
De apoſtematibus, & quia omnes lędunt eorum propriā actionem,quę eſt generare ſperma,necnon & dolorem inducunt. Cap.4. fo.121.
De ſpermate & nocumentis accidentibus in generatione ipſius. Cap.5. fo.121.
De dolore teſticulorum. Cap.6. fo.121.
De ægritudinibus didymorum ex quibus plurimum contingit dilatatio & ruptura,de qua in quinta ſumma dicemus. Cap.7. fo.121.
De mollificatione oſchei. Cap.8. fo.121.
De varicibus & duritie oſchei. Cap.9. fo.121.
De gonorrhœa. Cap.10. fo.122.
De pollutione. Cap.11. fo.122.
De pruritu & dolore virgę. Cap.12. fo.122.
De paruitate eius & magnificatione ipſius. Cap.13. f.122.
De apatibus virgę,& corroſione eius. Cap.14. fo.122.
De apatibus & medicinis eorū. Cap.15. fo.123.
De coitu naturali & pter naturā,et ſignis ei⁹. Ca.16.f.123.
De erectione virgæ & nocumento ipſius,& diminutione eius & multitudine. Cap.17. fo.123.
De nocumentis, & iuuamentis prouenientibus ex coitu. Cap.18. fo.124.
De regimine eius quē lędit dimiſsio coitus. Cap.19. f.125.
De regimine eius quē lędit ſupfluus coitus. Cap.20.f.125.
De his,q̄ delectationē faciūt i marib⁹, & fœminis i coitu, de qbus p ordinē exequamur nomē Dñi inuocādo,q ſit benedictus in ſecula. Amen. Cap.21. fo.125.

De

De mala complexione teſtium. Cap. I.

MAla complexio teſtium inueſtiganda eſt ſolicite vt ſanetur, generationem enim circa quam exequendam ſic natura ingeniata eſt, ſtudioſius lædit, cum in eſſentiam virtutis, quæ eſt ipſius initium, maxime inferat læſionem ac procreationis ſpermatis ſiue naturalis ſiue præter naturam ſic ipſum reddendo, ſicut Hippocra. dixit in aphoriſm. generationi ineptum cuius principium eſt, & eſſe poteſt omnis generis, ſed frigidum plurimum & ſicca pura vel impura, & eſt plurimum præter naturam, & ſubſtantiam ſpongioſiorem ipſorum humiditatem & materiam colligentem, ad quam ſocietas eorum ad membra ſuperfluitatum adiuuat, & ſitus eorum, cuiuſque inueſtigatio eſt ex cauſis, & ſignis. Et cauſa eius eſt aut interior aut exterior. Interior autem eſt propria, & naturalis lapſus eius adeo vltimatus, vt noceat actum generatiuæ proprium virtutis in animali, aut humor, & cibus, & potus, & ea, quæ accidentalis eſt, & eſt præter naturam, aut eſt ex communitate ad ſuperiora, vt hepar, cerebrum, & cor. Exterior vero, vt eſt aer, aqua & conſimilia.

Cauſæ.

De ſignis complexionis teſticulorum.

Signa complexionis teſtium generationis nociuæ ſi naturalis ſit, & à principio generationis proueniens ſunt ſigna generationis eorum, ſiue ægrorum in natura conſimili, quæ Galen. ponit. ſed in quanto tamen differentia ab illis, quæ ſunt vltimata ſeu magna excedentia, ſicut cuius ſunt complexio naturaliter lapſa, quandiu lapſa fuerit quòd ſtet cum natura, actioni non nocet ſenſibiliter. Cum vero modum exceſſerit, vt vltimetur, lædit manifeſte actum proprię virtutis, quemadmodum ea, quæ præter naturam ſicut Galen. dixit. Et proinde ſigna vtriuſque erunt ſimilia ſpecie à ſignis naturaliter lapſæ, in quanto differentia eſt intra ſe, vt infra dicetur. Cum ergo venæ, quæ in oſcheo, & virga ſunt, fuerint valde latæ, eminentes, & manifeſtæ, & raritas cutis eorum multa, & pili etiam pectinis multi, & ſpiſsi fuerint in eis, anchis, & coxis, appetens & multum deſiderium coitus, & velocis coitus conſecutionis in emiſsione ſpermatis, ipſumque ſperma album fuerit ad citrinum vel fuſcum tendens rectificato regimine, complexionem ipſorum cognoſces naturaliter calidam vltra quam generationi expediat. Si vero illis contrarium, frigidam iudicabis. Si autem in prædictis membris ſentiat aſperitatem in tactu, & in pilis criſpitudinem non propter formam pororum, & in ſpermate paucitatem & ſiccitatem, dicas complexionem eſſe ſiccam eorum. Si vero contraria, vt ſperma multum, humidum, & filoſum, humida erit complexio. Et omnis coitus ſignum intemperantiæ ſumitur ab effectu, quia ſperma dimiſſum, ab eis generatum omnino erit, vt Hippocra. dixit. Et ſigna complexionis commixtæ ex permixtione prędictorum ſignorum colligi habēt. Signa vero complexionis præter naturam ipſorum ſunt ſimilia ſigna naturalis complexionis, quæ prius non fuerunt inuenta nec percepta & quandoq; ſunt cum dolore, qñq; cū pruritu, quandoq; cum mollitie, & paruo ſenſu, quę in naturali nō ſentiuntur.

Cura eius eſt cura malæ complexionis in aliis membris dicta, & proprie in renibus, hepate, & veſica. Et ſiquidem fuerit naturalis, incurabilis. Inquit enim Gale. alterare enim vtique alicubi, & traſmutare poſsibiles ſumus, & vertere ſemper in melius malas conſtitutiones corporis, ſic eſt curabilis, ſed difficilis. quod enim naturale eſt ſemper eſt, aut ſecundùm plurimum, vt Auicen. dicit. Si vero ſit accidentalis, & noua, facilis. Si vero habituata difficilis. Inquit Galen. mala complexio ſi perfecte membro dominetur, dure ſanatur. Et ſi fuerit ſine pruritu, cura infra dicetur, & ſi cum pruritu, erit cura pruritus virgæ.

De mala complexione & magnitudine & paruitate eorū & malo ſitu & eleuatione ipſorum. Cap. 2.

MAgnitudo teſtium nota eſt. Fit enim aut præter naturam per modum apoſtematis, vel elephātiæ de quibus infra dicetur. Aut eſt naturalis ſm ſemitam augmēti & etiā impinguationis ſicut mammillis contingit. Et ſigna diſtinctiua ſunt manifeſta, quę licet nō ſit ęgritudo, tamē ei cura debetur, quia inter ęgritudines nominatur, vt ait Abo. quæ ad particulam decorationis, & ornationis pertinet, hic gratia ordinis ſeruandi locata, ſic etiam māmillarum cura, eſt enim ſimul in vtriſq; & infra tempus naturalis augmenti poſsibilis commode. Et eſt tres res. prima debilitat nutritiuam virtutem, vt augmentatiuæ non miniſtret materiam. ſecunda partes eorum coadunat, coarctat & conſtringit, vt extenſionem non ſuſcipiant & augmentum, ſed diminutionem. tertia ſubtrahit materiam augmenti & impinguationis. Prima & ſecunda complentur cum frigidis & ſtipticis, quibus curantur māmillę virginum ſtantes, vt non cadant, ſicut eſt cerotum ex hyoſcyamo albo, epithymo, & cera. Et emplaſtrum de herba cicutæ cum ſuo ſemine ſuperpoſitū, quod māmillarum in puellis et teſtium in pueris eſt cōe, vel fractura plumbi confracti adinuicem cū aqua coriandri humidi, vel confracti cotis & lapidis molendini. Et de appropriatis contemperātibus illos & virgam eſt inunctio olei ſambucini. Tertia res completur cum ſubtractione cibi, ſicut enim ſecundùm Gal. augmentum ſine fluente, & applicato cibo non potens eſt fieri, ita eo abſtracto, & diminutio & ęqualitas. Et deinde cum applicatione reſoluentium ſupra & circa teſtes, vt nutritiuus cibus tractus ad eos non permaneat, ſed reſoluat. reſoluentia tñ nota ſunt ex dictis & dicendis, ppriè in cura ęgritudinum iunctura rum. Poſt tempus vero augmēti eſt impoſsibilis, niſi per modum impinguationis exiſtat, de cuius medicina infra in decoratiōe dicetur, ſed remedio eget quo toleret & melius deferat & abſq; impedimento motus. Paruitas vero eorum ex contrarijs cauſis exiſtit magnitudini, aut enim eſt naturalis, aut pręter naturam, & tunc aut eſt ſecūdum ſemitam phthiſis & hecticæ, de quibus dictum eſt & dicetur, aut eſt ex cauſis exterioribus, frigidis & ſtipticis, corrugantibus, & conſtringentibus ipſos, & ſuſpenſoria eorum, quare retrahuntur, & eleuantur ad mirach ventris & inguina, & occultantur ibidem, & conſtringunt collum veſicæ, vel veſicam, adeo vt difficultas accidat vrinæ & diſtillatio & dolor cum mingitur. Et ſigna eius ex præſentia vel pręceſsione cauſarum habentur. Cura eius non eſt neceſſaria cum naturalis eſt, ad pulchritudinem enim ſpectat eorū paruitas, vt paruitas mammillarum, niſi tantæ diminutionis fuerit quòd actionem propriam lædat, tunc enim cura eſt neceſſaria quemadmodum & ſi pręter naturam ſit. Eſt tamen poſsibilis infra tempus naturalis augmēti, poſt vero impoſsibilis, niſi per modum impinguationis procedat, quę augmentum nō eſt proprie. Impinguari enim poſt macredinem de qua in decoratione dicetur, non eſt augmentū. Et cura quidem eſt quatuor res. Prima aufert cauſam præter naturam, ſi adſit, vt poſſibile eſt, & ex dictis & dicendis eſt nota. Secunda dilatat coarctata & contracta. Tertia confortat virtutem nutritiuam & augmētatiuam, & prębet materiam. Quarta trahit illas ad proprium locum. Secundam rem complent fomentationes, balnea calida, quæ virtutem mollificantium, & dilatantium habent, vt ſunt flores meliloti chamęmeli, fœnugræci, & altheæ, & calamenti. Tertiā rem complent calida, & humida ex cibis, & potibus, & medicinis interius, & exterius per omnem modum approximatis, quas ſupra diximus in cura ſtomachi, & in cura impinguationis dicemus. Quartam rem complent compreſsiones deſuper, & frictiones de ſubtus trahentes inferius cum adipe anatis, vel oleo maſticino, & picea-

De cura.

piceatione perdurãs, deinde cum myrtino rosa. & de citonijs, vt tractus cibi remaneat in eis, & non resoluatur.

De vlceribus testium, & eleuatione ipsorum. Cap. 3.

SEd sciendum quod eleuationis, et contractionis testiũ ad superiora præter dicta, est alia causa. s. virtutis debilitas: & est ex signis mortis in acutis egritudinibus, prout Hipp. dixit prognosticorũ secũdo. Vlcera testium sunt multæ putredinis: trahunt enim multã materiam propter dolorem à membris superfluitatũ eis vicinis vltra illam quã præ debilitate illorũ generauit, & influit à supremis quam propter infimum sitũ recipiunt, & propter raritatem colligunt, ac propter eorum cõplexionem calidã, et humidam, et coarctationẽ in loco occulto, priuato aere, quare non transpiratur corrumpitur, & expanditur multitudine sua ad vicinas partes: & fiunt vlcera ambulatiua, et corrosiua difficilis curationis, sicut vlcera membrorum superfluitatum. Et multoties corroditur testiculus, & indiget, vt castretur, ne corrosio ambulet, & multoties corrosio in oscheo incipit principaliter, & cadit, & incarnatur, & causatur cystis dura adhærens testiculo non subtili distincta, vt prius. Et multoties procedit à cysti ad testiculũ & sunt nota: & curãtur cura vlcerum virgæ, de quibus infra dicetur hic, & in sectione secunda.

De apostematibus testiculorum, & quia oẽs lædunt eorũ propriam actionem, quæ est generare sperma, nec non & dolorem in eo inducit. Cap. 4.

APostema quandoq; fit in testiculis, quandoq; in oscheo, & quandoq; in vtrisq;, & omnis generis esse potest. Et causa eius, vt plurimum est per modum influxionis fiens, quam prouocat plurimũ causa exterior, vt compressio, & percussio, & casus. Et quandoq; est interior causans dolorem. Et quod est in oscheo visu cognoscitur, & colore, & tactu, & factum in testiculis difficile cognoscitur, & est q; oscheũ est subtilius, tractabilius, & extensum, subtiliatum non incrassatum, sed cum eo est quãdoq; febris, quia est nobile membrum, arterijs continuatũ cum corde. Et si est in vtroq;, est difficilius. Sed febris difficilior erit distinctiua si calidum fuerit, & grauedo, & dolor fortior. Et quãdoq; delitescit apostema testiculi, & cũ fuerit calidum, & magnum permutatur ad partes pectoris, et cordis hepatis, et cerebri, propter continuitatẽ cum eis, & est signum mortis.

De cura. Cura apostematis calidi testiũ in quatuor rebus consistit, sicut cura apãtum renũ. s. in eũone totius, & in eũone partis, in regimine, & in sedatione accidẽtium. Euacuatio autem totius est faciẽda eodem modo, sicut in apostemate renum. Euacuatio autem partis cum particularibus remedijs applicãdis testibus, & repercussiuis, & stipticis, & resolutiuis, & vtrisq; permixtis prout temporibus eius congruunt, & debentur ex appropriatis ipsis testibus apostematis, qualia sunt ex repercussiuis simplicibus approximandis in principio, oleum ros. aqua ros. acetum, mucilago psylĳ, aqua & succus endiuiæ, succus solatri, et aqua cucurbitæ, aqua caruæ humidæ, positione farinæ hordei, farinæ lentium excorticatarum, alchechengi, & similia epithimata, & emplastrata, singularia vel permixta. Et si fuerit caliditas multa & dolor, addãtur prædictis semen hyoscyami albi, & camphoræ parum. Cũq; pertranſierit principium manifeste, tunc oportet, vt eis admisceantur resolutiua, vt est proprie farina fabarum, cicerum nigrorũ, flores chamæmillæ, & melilotum cum melle, vel caricis, & bdellio, vel berbenam, & folia caulis, & vitella ouorum. Et procedente tempore addantur prædictis ciminum, & passæ enucleatæ, pingues, coctæ, & aggregatæ cum vino, & emplastrentur. Cum autem peruenerit ad statum administrabis prædicta resoluentia simpliciter, & per se, & emplastrabis cum stercore vaccino cum pauco aceto, et cinere caulis cum vitello oui, & radice cucumeris agrestis cũ vino, & fæce vini antiqui, vel melle, lilĳ hyssopi, quod si nõ resoluatur, & maturetur, ministrẽtur maturatiua, qua-

A lia sunt folia maluarum, radix lilĳ albi, radix althee, & mucilago, fœnugræ. & se. lini cum axungia porcina corrupta, & cepe album decoctum cum butyro ad frigidum. Deinde cum fuerit dubelatum fiat apertio cum medicinis super oscheum applicatis, quæ aperiendi habent virtutem, quales superius habuisti. Caue tamen ne occultetur, vt sequatur anũ & ibi aperiatur, quoniam sequetur fistula mala: immo cũ illud accidit oportet, vt asſiduetur positio farinæ rigi cum aqua ros. vel myrrhæ, vt prohibeat ibi eruptionẽ, resoluat & exiccet, & mẽbrum dimittat innocitũ. Ex his quæ expertus sum est vt primo emplastreẽ ex myrta, balaustijs, rosis, chamæmilla, & galla decoctis in vino, qm̃ resoluit exiccat, & prohibet eruptionem, deinde cum emplastro diachylon, deinde facta apertione mũdificetur vlcus exiccetur, & cõsolidetur cum medicinis simplicibus & compositis, quales infra dicemus. Regimen autẽ oportet quod sit subtile cum vino, ratione cibi & potus, & sub tractione carnium & vini, & cum quiete, & alijs consimi-
B libus. Accidentium correctio sicut doloris facienda est, vt in præmisis dictum est, & etiam in proprio est dicendum cap̃. & confortatio principalium cum frigidis stipticis, & aromatibus, vt nõ recipiantur, si materia delitescat, & ad ipsa superiora eorum propellatur, & cum trahentibus ad ipsos testes emplastris. Et siquidem fuerit frigidũ, in principio ex prædictis resoluentibus cum stipticis calidis aliquid ministrabis, vt est farina fabarum cum chamæmilla, blactæ bizantiæ, & schinanti, passulæ cum nucleis, myrrha, & thus, & similia simplicia vel cõmixta, deinde cum cessit ad augmentum, calida resoluentia minorabis, & augebis calida, & procedente ad statũ multo magis augmentabis calida resoluentia cum processit, et minorabis stiptica, quæ eliges ex prædictis. In declinatione fortiora, qualia sunt rubea tinctorũ addita prædictis & olei nardini parum tincti per virgam. Et si fuerit ventosum emplastretur cum farina fabarũ thymo, oleo nardino, & melle. Et inĳciatur aliquid olei de enula, vel sambucini cum musto in
C virgam, vel de cherua, quæ sunt vltima: prius tamen fomentatione præmissa cum aqua decoctionis se. apĳ, rutæ, spicę, anisi, fœnugræci, & carui, & aliarum exterminantiũ ventositatem. Et cum est in oscheo apertio phlebotomo resoluet eam, & siquidem fuerit aquosum similiter. Similiter primo cum tentabis ipsam materiam aquosam resoluere, & exiccare cum fomentis ex aqua maris vel salsa, seu sulfurea, et aluminosa: & ex emplastris ex resoluentibus et exiccantibus dictis in cura hæmorrhoidarũ exiccandarũ. Et furfur emplastratũ cum vino & sale est efficax. Si vero puenerit ad sclirosim, aut quia tale à principio fuerit, mollificetur, & resoluatur, ũittincte vel cõmixte, vt superius est in alĳs dictũ. Deinde addamus cõpositas medicinas.

Emplastrum resoluẽs apostemata testiculorum, & etiã oschei calidum & frigidum. Rz. granorum viridium elixatorum. ʒ. i. f. passularum enucleatarũ. ʒ. v. cimini. ʒ. i. cauEmpla. ad apostemata testiculoꝝ.
lis. ʒ. f. glutinis pini. ʒ. iĳ. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur. Emplastrum aliud frigidũ & ventosum. Rz. ci-
D ceris ni. staphisagriæ, ana. ʒ. i. cineris scorpionis partem. f. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur, & adde olei sambucini cum myrtino, & cum nardino, & inĳciantur in virgam. Emplastrum efficax ad resoluẽdum sclirotizatũ. Rz. ficuum, adipis anatis, ana. ʒ. i. foliorũ oliuarum, & cypressi, ana partes æquales, aggregentur cũ vino, & butyro vaccino, & hyssopo. Cerotũ nostrum ex diapente est solẽne cerotũ ad apãta cum vlceribus. Rz. scoriam argenti, decoquatur cũ oleo rosa. donec fiat sicut spissitudo: deinde addatur ceræ, & gummi pini, & reponatur. Aboa. fiat emplastrum ex ruta, & folijs lauri supra apostema testiculorum vel cum altero eorum aliud conficiatur.

De spermate, & nocumentis accidentibus in generatione ipsius. Cap. 5.

SPermatis quatuor sunt causæ materialis, formalis, efficiens, & finalis. Materialis est, vt iam dictum est,

humoralis humiditas, seu sanguinea delata per venas ad testes ex corpore toto, quia ex omni membro per resudationis modum: & ex principalibus proprie, & ex cerebro plurimum fm Hippo. non conuersa adhuc, sed apta conuerti. Est enim superfluitas quantitatiua digestionis quartæ multæ aereitatis, & paucæ terrestreitatis, quæ fit cum dispartitur in membris resudatio de venis tertia digestione iam completa in eis, & digesto sanguine, & subtiliato, et recipit alterationem in ipsis membris, et fit propinquus alterationi, et assimilationi membrorum spermaticorum, quia iam iunctus est ipsis, & actu nutriens venas, & arterias, & reliqua membra dura, cum carent cibo alteratione non interueniente multa, sed sola assimilatione succedente, digestio erit perfecta, & de suaui illius, & proprie qui vnitus est principalibus membris pars separatur quædã, & mittitur per venas ad testes, vt ibi spermatis naturam assumat. Causa formalis seu forma eius duplex est, scilicet substantialis, et accidentalis, substantialis est gonimũ esse, id est generationem faciens, & hoc per spiritum gignitiuũ receptum in spumoso eus, habente potentiam trium virtutum vnitarũ in ipso, quas defert ad testes à triplici principio, & spiritus triplex ab eo procedens vnitus in spiritu ipso qui recipit alterationem in testibus, & compositionẽ aptam ad exercendũ actus generatiuæ virtutis, qui in esse nostro sunt priores, alterandi, scilicet & informandi: quos non ex materia deducit, sed circa materiam principaliter ostendit generando ex ea triplex membrum, in quo quod virtutũ de virtutibus erit in spiritu gignitiuo, & in eo disgregatur, discernitur, & appropriatur secundum exigentiam virtutis cuiuslibet inhærentis illi, cuius apud medicũ basis, fons, & principium dicitur. Accidentalis est albedo quam recipit virtute complexionis elementaris ipsorũ testium. Efficiẽs est virtus generatiua cum complexione testium, quæ duplex est: vna immutatiua, & alia informatiua. Immutatiua est vna, quæ ex humoribus corporis sperma generat in corporibus generantibus masculos, scilicet & fœminas. primum de qua primus sermo præponitur.

De causa formali.

De causa efficiẽti.

Alia quæ virtutes diuertit, quę sunt in spermate, & permiscet temperando, fm q̃ vnicuq̃ conuenit membro dans parti conuertendæ in neruum complexionem neruo propriam, & parti conuertendę in arterias complexionẽ propriam arterijs, & sic de alijs, & illud secundo postquã spermata vtraque concepta fuerint in matrice, & permixta simul in ea. Informatiua est, quę prȩcepto sui creatoris vnũ quodq̃ membrum informat fm diuisiones conuenientes illi. Finalis est ad conseruandam speciem per indiuidui generationem, procedẽtem ex cõmixtione duorum seminum receptorũ simul in matricis cõcauo seipsa cõtẽperantium, masculini, se habentis vt principiũ intrinsecũ effectiuum in generatione cũ sit calidũ digestũ, & spissum velut grãdo, & fœminini, se habentis vt materiale principiũ, cũ sit frigidum, indigestũ, & aquosum ad modum sanguinis menstrui, & proinde debile, & passiuum fm proportionem mixtionis coaguli, & lactis in generatione casei. Coagulum enim cum calidum sit digestũ & spissum, sua virtute intrinseca agit in lac frigidum, indigestum, & aquosum, & coagulando conuertit in caseum, vt supra in mãmillis dictum est. Et quẽadmodum coagulum non ingreditur in substantiam, & corporeitatem casei, sed virtualiter tantum. Et carpentarius agens in lignũ efficit scãnum, ita q̃ non ingreditur substantialiter, sed corporaliter est distinctus ab eo, eodemq̃ modo sperma virile substantialiter, & corporaliter in embryonis substantiam nullatenus intrat. Sed in generatione embryonis est, sicut actor, & gubernator in naui, qui in nauis substantiam nullatenus corporaliter, & materialiter intrat, sed ligna cuius materiam in seipso non habuit, sed ab extrinsecus procurauit, nec in se procuratiua conuertit in corporeitatem, & substantiam nauis, quoniam simul in ea cõtentus nihil existens de substantia eius efficit, & gubernat: vnumquodq̃ autem exercere facit complexio eius calida, & humida, cibus & potus, & calidus, & humidus multiplicans sanguinem cum similibus circunstantijs, & eius contrarium facit decrescere, cuius naturam, & proprietatem seruat. Et cum fuerit perfectum suis prænarratis causis generabit quale ipsum est, id est, à quo procedit, cui mater pro posse assimilare masculinum actiue: fœminiuũ vero dispositiue nisi aliud contradicat, quia cõstellatio, & imaginatio, quę in generatione habent impressionem, licet extrinsecus principij effectui, & matricis indispositio receptãtis. Si vero imperfectionem in se habeat aliquam prædictarum causarũ omnium vel pluriũ, seu à corpore toto à quo procedit, vel ratione, ætatis, quia procedit à decrepito vel infante. Inquit enim Gal. Infantes non emittunt semen fœcundũ: decrepiti vero male fœcundum emittunt: vel propter rationẽ regiminis, quia processit ab ebrio, & patiente nauseatiuam satietatem: vel ab eo qui multũ coiuit: vel ratione prauæ dispositionis, quia ab ægro, & habente mẽbra debilitata quod raro generat (maxime si principalia fuerint: vel ratione ineptitudinis vasis, & instrumenti, quia ab habente virgã longam, nam prolongato spatio motus eius ad matricem venit ad eam calore eius iam fracto, & spiritu exhalato, quare non generat, sicut Hippo. dixit. Et similiter si nimis breuem habuerit. Inquit enim Gal. etenim hoc. s. sperma tẽpore nullo oportet permanere extra propria organa si debeat suã custodire virtutem, sed aut in particulis esse viri, vel in particulis fœminæ copulari: quare ad matricis concauum nõ potest peruenire, sed alteratur, & corrumpitur prius. A tempore vero, quia paruo vel longo tempore fuerit retentum fuit imperfectum, vel naturam veneni assum psit: vel à materia, quia à cibo processit cõplexionabiliter: vel à proprietate generationi contraria. Hæc sunt prȩmissa, vt eis scitis, quæ ex parte spermatis vtriusq̃ impedimẽta in generatione tam solicite à natura intẽta euenire sunt possibilia, dignoscantur, & meliori modo possibili fugatione fugentur, & corrigantur. Quatenus generatio fiat, vsq̃ ad sterilitatis capitulum postponatur.

Qui emittunt se. pl. ficũ qui nõ

De dolore testium. Cap. 6.

DOlor testiculorum est ex malitia compositionis diuersæ, & vniuscuiusq̃ simplicis vel commixtę, puræ vel cum materia, vt plurimum, & quãdoq̃ ventosa, & solutione continuitatis: vel vtraque ex apostemate est, sicut in soda diximus, & alijs membis. Et causa eius est, aut interior, aut exterior. Interior est humoralis. Exterior, est aeris qualitas, percussio, casus, & compressio. Et breuiter causa ęgritudinum prędictarũ ipsarum. Et signa, sunt signa prædictarum ægritudinũ, & cura est cura earũ.

De ægritudinibus didymorum. Cap. 7.

DE qualitate, & ruptura didymorum dicere reseruamus vsq̃ ad curam ramicis, & rupturæ siphac.

De mollificatione oschei. Cap. 8.

OScheum in aliquibus mollificatur, & prolongatur, plongatione fœda, & nociua testibus. Facile enim comprimitur cum percutiuntur, quare incurrit dolorem, tumorem, & apostema. Et causa est humiditas humoralis, frigida, & humida, mollificans texturam villorum eius. Cum ergo ponderent testes sua grauedine tendunt deorsum & trahunt oscheum inferius, & prolongatur, & est nota.

De varicibus, & duritie oschei. Cap. 9.

CVra eius est duplex, leuis & prima, alia est fortis, & vltima. Leuis quidem est cum infrigidantibus, & stipticis, & emplastratis, & sumptis, & omittuntur tactus & frictio, & motus ipsorũ, & coitus fortis, & vltima est, vt si prima non sufficiat, incidatur, deinde suatur. Cauẽdũ aũt, ne ex neruis, venis, et arterijs testium aliquid abscindatur. Et proinde tutius est vt suatur prius superius eleuatis cum inclusione illorum in eo quod remanet in eo tanquam vtile conseruãdum, deinde quod extra futuram remanſit, vt superfluũ incidatur, deinde consolidatio fiat.

De oscheo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 677 sur 1089

De oſcheo & varicibus infra dicetur capitulo de ramice, & de duritie fiat prout ſupra dictum eſt de apoſtemate duro teſtium, quorum eſt burſa.

De Gonorrhœa. Cap. 10.

GOnorrhœa ſm Gal. nomen Grecum eſt cõpoſitum ex gono Græce, Latine, germine, & rhœa Græce, Latine fluxus, vnde gonorrhœa Græce, Latine inuoluntarius fluxus cum eſt abſq; veretri erectione. Sed exitus ſpermatis multus, duobus modis fit, aut quia in membro in quo eſt expellitur multum & voluntarie: vt in coitu naturali, & pollutione multa, aut quia per ſe exit inuoluntarie cum contineri ab eo nõ poſſit, vt contingit in gonorrhœa. Et primi cauſa eſt, ſuperexcreſcentia ſpermatis, & ſubtilitas, aut ipſius acuitas, aut vtriuſq; exceſſus in virtute expulſiua imprimens nocumentũ, quare mouetur natura, & virtus expulſiua vaſorum ad expellendum ipſum frequentius ſolito. Et ſecundi cauſa exiſtit duplex, interior & exterior. Et interior duplex eſt, aut defectio contentiuæ vaſorum ſpermatis, quare inanitio fit ipſius: intantũ enim ſm Gal. euacuatio ſm naturam procedens ab eo, quod eſt extra naturam differt, ſimiliter & retentio, q; ſemper à fortitudine ſunt virtutis procedentis: à defectione vero ſi extra naturã mutatur. Vnaquæq; enim virtus ſm naturam ſe habens, opus quidem quod ſuum eſt perficit, expulſiua euacuationem, & retentiua retentionem. Cum vero extra naturam mutentur, & debilitentur cõtrarium operantur: defectio enim contentiuæ operabitur euacuationẽ, & defectio expulſiuæ retentionẽ, non q; virtus expulſiua, et retentiua, aliquid ibi operentur, licet euacuatio et retentio fiat, ſicut nec cum naturaliter procedunt cõtentiua vel expulſiua deficit, ſed quieſcit potius vbi ſua cõtraria operantur, & econuerſo natura ſic ordinãte. Et cauſa defectionis contentiuæ ipſorum, aut eſt eſſentialis, et in ſe, & eſt mollificatio ipſorum vaſorũ propter malitiam complexionis frigidæ, & humidæ cooperante ei exceſſu ſpermatis prædicto: aut cauſa eius erit ipſorum contentiuæ defectionũ non in ſe, ſed propter vehemẽtiam expreſſiuæ lacertorum ipſorum vaſorũ ſpermatis, cuius cauſa eſt ſpaſmus cõtrahens vehementer lacertos ipſos ſupra ipſa vaſa, quare cõprimuntur, & quod in eis eſt ſperma contentum exprimitur, & educitur, ſicut in ſpaſmo contingit: & epilepſia in qua retentio fit ſtercoris & vrinę, et euacuatio ſpermatis, cuius rei cauſa eſt, nam cum epilepſia ſit quidam ſpaſmus corpori contingens toti ſubito vſq; quo contrahuntur nerui, & lacerti corporis totius in ea: & tũ lacerti ani, & colli, & veſicæ creati ſint ad continendũ ſuperflua inteſtinorũ, & veſicę: lacerti vero vaſorũ ſpermatis ad exprimendum, quod in eis contentum eſt: quẽadmodũ lacerti meri in exteriore eius tunica ſituati, et ventris, & omnis actio ſit per contractionem, quæ in ſpaſmo erit neceſſaria, nõ eſt inconueniens, vt illorũ retẽtio fiat: ſpermatis vero euacuatio in epilepſia vel ſpaſmo vniuerſali. Exterior vero cauſa coadiuuãs, & eſt ſicut viſio, vel auditus coitus, vel cogitatio vehemens in ipſo, et deſideretur coitus valde, quare moueãtur ad operationes ſuas vaſa ſpermatis motu forti, et deſcẽdat ſperma ſicut cum mouentur motu debili, & mittunt humorem paucum per ſe, vel ante vrinam, quod in mulieribus accidit propter eandem cauſam.

De ſignis. Signa primi modi cuius cauſa eſt ſperma, ſunt quia egreditur cum erectione. Sed ſigna ſecundi modi cuius eſt cauſa defectio cõtentiuæ, ſunt quia egreditur abſq; erectione, & inuoluntarie, et cum ſignis multiplicationis præter eã. cuius cauſa eſt ſpaſmus lacertorum vaſorũ ſpermatis, qm̃ illa eſt etiam cũ erectione. Sed differt à prima, qm̃ licet ſit cũ erectione: non tñ fit cũ voluptate, & ſenſu vt illa, ſicut nec pollutio. etiam hic eſt cũ ſpaſmo vniuerſali manifeſte: illa vero ſine. Sed ſigna eius cuius cã eſt multitudo ſpermatis ſunt, qm̃ ad expulſionẽ eius nõ ſequit debilitas etiã cũ multũ ſit, niſi ſit corpus debile. Et ſigna ei⁹ cuius cauſa eſt ipſius tenuitas eſt exitus eius cũ tenuitate, & aquoſitate.

A Et ſigna eius cuius cauſa eſt acuitas ſpermatis, ſunt qa ſentitur in egreſſione mordicatio, & ardor vrinę ſequitur et color corporis ad citrinitatem tendit, et ſignificant ipſum cauſæ præteritæ ex cibis & potibus, complexione corporis, & circunſtantijs conſimilibus.

De cura. Cura gonorrhœę, quæ eſt fluxus ſpermatis pręter naturã eſt quatuor res. Prima mollificationẽ vaſorũ tollit, & virtutem cõtentiuã cõfortat. ſecũda intemperãtiam ſpermatis adæquat. tertia ſpaſmũ lacertorũ ſoluit. quarta accũtia cõſequentia corrigit. Primã rem complent ſiccarũ, et ſtipticarũ medicinarũ, ſimplicium & compoſitarũ, calidarũ reſoluẽtium miniſtratio, intus & extra, ſm oẽm modum, quales ſunt, quæ dictæ ſunt in cura dyſſuriæ, & malæ complexionis teſtium frigidæ, & humidæ, puræ, et cũ materia & cum paralyſi. Secundã rem cõplent vitæ ordinatio in cibis, & potibus maxime, & in alijs rebus cõſimilibus eis, vt ſiquidẽ ſuperexcreſcat quãtitate, ſperma minoret, cibus & potus calidus et humidus auferat, necnõ et quæ habẽt

B à proprietate ſperma multiplicare: frigidus & ſiccus, vel calidus & ſiccus multiplicetur, indicetur etiã ille, qui à proprietate ſperma habet multiplicare, & exiccare, multiplicantia ſperma, vt Gale. ait. ſunt etiam multiplicantia lac, præter agnũ caſtũ, qui multiplicat lac, et minorat ſperma, & ex eis quædam ſunt cibi, vt cępe dulce, cicera, fabæ, & grana pini, et piſcis nominatus multorũ pedũ. Quædam ſunt medicinæ, vt ſcincus, et teſticuli vulpis, quædam faciunt illud, et ſunt cibi, et ſemen lini, vt medicinæ, et eruca, et alia quæ infra in cura diminutionis coitus dicemus. Minorantia, et exiccantia ſperma ſunt contraria multiplicantibus ipſum, vt frigida ſicca, ſiue ſint cibi, vt lentes, &

C acetoſa, et ſtiptica, vt ſumach, ſiue medicinę ſint calidæ & ſiccæ, vt menta, quę cõtrariatur ſpermati à proprietate, vt agnus caſtus, calamentũ, montanũ et ſylueſtre, ruta, et ſimiles, ſiue frigidæ ſint et ſiccæ, vt ſemen lactucæ, coriandrum, radix et ſemẽ nenupharis, cãphora, opiũ, hyoſcyamus, ſolatrũ et ſimiles, quæ à proprietate nõ tantũ à cõplexione habent ſperma minuere et exiccare. Et in hęmatite eſt proprietas rectificãdi gonorrhœam, et iris auferẽdi eã, et in menta cum cõtrarietur ſpermati à proprietate, vt nenuphar. Et ſi corpus toleret, et regimen nõ ſufficiat, minoretur ſanguis à temperantia vel ſuperfluitate ſua, vt prouocetur vomitus ſi neceſſitas vocat, non autem eſt conueniens euacuatio per ſolutionem naturæ nec per diuretica, cum talis attrahat materiam propter propinquitatem, et vicinitatem, vt exercitetur multum et vigilet æger. Si vero peccet in ſubtilitate ſubſtantiæ cibetur cibis ſtipticis et craſſis inſpiſſantibus ſan. qualia ſunt quæ dicta ſunt in cura doloris ſtomachi, et ardoris vrinæ, et approximentur, quæ ipſum inſpiſſando habent confortare à proprietate, vt coriandrum, et menta, quæ cum hoc, quòd incraſſat cõ

D fortat à proprietate vaſa ſpermatis. Si vero peccet qualitate acuta ſtimulante naturam, cibetur frigidis et humidis, quales ſunt qui in cura ardoris et vlceris dicti ſunt. Et vngat dorſum, renes, et inguina vſq; ad alchatin ex frigidis, ſicut oleo roſa. aqua coriandri humidi, et ſolatri, lactucæ, et portulaçę, et iaceat ſupra ſtratum frigidum, et ſuper latus dextrum, et illis cibetur, et ſimilibus. Tertiam rem complent in cura ſpaſmi ſuperius dicta. Quartam rem complent, quæ in virtute releuant ſiccitatem corporis, ex tenuationem, et inanitionem humectant, reſtaurant, et replent, vt eſt reſumptiua diæta. Exitum vero naturalem ſpermatis, quandiu ad defectionem adduxeris non oportet retinere. Inquit Gale. ſperma diu retentum in corpore efficitur venenum. Cum vero ad defectionem et corporis conſumptionem adducere incipiat, obuietur, et curetur cura eius, quem lædit ſuperfluus coitus, de quo dicetur infra, ſi Deus annuat, qui ſit benedictus.

De pollutione. Cap. 11.

POllutio eſt expulſio ſpermatis in ſomno propriè hora noctis, in ætate adoleſcentię ſentitur, quę maxime

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 678 sur 1089

ſuperabundat,quæ autem erit contingens, & per interual
la temporis facta, & cauſa eius erit motus naturæ,& vir-
tutis expulſiuæ ſolius naturalis vaſorum ſpermatis tunc
conſortatæ ad expellendum nocumẽtum ſuperfluum ter-
tiæ vel quartę digeſtionis,ſcilicet ſpermatis quãtitate, vel
qualitate,vel vtraq;,quod plurimum fit in ſomno, et ecõ-
tra expulſione ſuperfluorum primæ & ſecundæ digeſtio-
nis, quæ in vigilijs viget magis,cum ſit compoſita ex na-
turali & animali, & illud propter occupationem naturæ
in digerendo tunc cibum,quare multiplicat ſemen, & ma
xime ſi ſupra dorſum , & ceruicem fiat ſomnus, quoniam
calefiunt,& dilatantur partes illę,quare facilius expellunt
multiplicatam in eis materiam ad quod adiuuant fumi re-
ſoluti ab ea petentes cerebrum quos imaginatiua compo
nit ad mulieris formam ſecundum naturę neceſſitatem ad
quod mouetur,ac ſi in ea ageret,vt expelleret,nec eſt mor
bus,ſed accidens ſignum. Quod ſi in principio morbi ma-
terialis fuerit, longum ſignificat morbum & multam ma-
teriam. Si vero in fine vel declinatione morbi,digeſtã ma-
teriam,& naturæ potentiam. Si vero fuerit multa, & fre-
quẽs, & quaſi quotidie,erit morbus in vaſis ſpermatis ad
modum gonorrhœæ, ex contentiuæ ipſorum defectione:
& ſigna,& cura erunt quæ illius.

Curatio. Ex conueniente cura eſt dormire ſupra ſola-
trum,folia ſalicis,& agni caſti, ſuper quæ ſedent mulieres
Athenienſes ſecundum Auer.in diebus feſtiuis, quoniam
reddunt eas caſtas,& ſemen lactucæ, & iris ſumptũ:exic-
cant enim ſperma,et prohibent pollutionem. Et Gal.lau-
dauit laminam plumbi,ſupra dorſum applicatam & liga-
tam, quoniam eius eſt in hoc impreſſio magna: prohibet
enim pollutionẽ, & ſedat deſiderium coitus, ſed nocet re-
nibus propter frigiditatem,quare oportet,vt hic attenda-
tur,& proinde melius eſt cum ſtipitibus agni caſti ſterna-
tur ſupra dorſum,quoniam prohibet pollutionem & vir-
gæ erectionem abſq; nocumento proprietate ſua. Et inun
gere membra ſpermatis ex althęa, & ſemine eius,vel em-
plaſtrare.

Medicina ad gonorrhœam. Medicina Ioan.Serapio.ad gonorrhœam & pollutio-
nem.℞.radi.cannę perſicæ ſic.calamenti montani,et hyo
ſcyami,ſemi.rutæ, ſeminis agni caſti,roſarum rubearum,
ana.ʒ.ij.terantur & cribellentur, & detur in potu ex ea cũ
aqua frigida, & cum aceto permixto.Doſis.ʒ.ij.

Aliud Ioãnitij. ℞.ſe.rutæ,ani.ʒ.ij.caſtorei ſe.hyoſcya-
mi albi,ana.ʒ.ij.roſarum rubea.balauſtiarum, añ.ʒ.iij.f.
terantur,et cribellentur,& dentur ex eo in potu cum aqua
frigida.Doſis eius,drach.ij.

Aliud G. ℞.ſe. lactucæ.ʒ.ij.ſe.ru.ʒ.i.ſedenegi.ʒ.iij.f.
terantur & cribellentur.doſis eſt.ʒ.ij.cum ſecaniabin.

Aliud Hebręi.℞.ſe.agni caſti,rutæ,ana.ʒ.i.terantur,&
conficiantur cũ aceto permixto,& poſt illud vtantur ægri
exercitio donec aſtringatur corpus eius,et locis eius ſit vir
tus. Iſaac. Accipiat ex farina glandium cũ acerbo vino
omni die,& ſimiliter ſemen lactucæ cum ſucco portu.

Item fiat emplaſtrum. ℞. farinæ glandium,& diſtem-
pera cum albumine oui,& pone ſuper pectinẽ. Item fiat
electarium.℞.balauſtiarum,ſem.portulacę,ana.ʒ.iij.ane
thi,ſemi.rutę,ſe.arnogloſſę,ana.ʒ.ij.fac puluerem de quo
ſtomacho ieiuno da bibere cũ aqua frigida. Ruta & hyo
ſcyamus cum ſyrupo de myrto, & aceto proſunt ſperma-
ti.Et agni caſti,rutæ,ana.ʒ.ij. balauſtiarum.ʒ.i.da bibere
cum aqua frigida,et à cibis calidis & potibus ſe abſtineat.
Raſis confectio ad diminuendum ſperma & diſtruẽdam
erectionem.℞.ſe.agni caſti.ʒ.x.ſe.portulacæ tantudem,
foliorum calamenti exiccatorum,foliorum rutæ,ana,ʒ.v.
cymini,cyperi,balauſtiarum, ana.ʒ.ij.ſumantur in pulue
re.ʒ.iij.& nominatur ſodograna corporis.

De pruritu,& dolore virgæ. Cap.12.

PRuritus in virga accidit ex materia acuta ſalſa,&
baurachia deſcendente à ſuperioribus partibus vi-
cinis ad ipſam ,& refuſa ad partes cutis ipſis,quan-
doq; tendit per canalẽ eius,& tunc accidit titillatio in vir-
ga & fit erectio eius ad modum pruritus matricis , ex quo
mulieribus accidit priapiſmus, & immoderati coitus de-
ſiderium. Et plurimum eſt cauſa doloris cum valde acuta
fuerit ,& pungens,& vlcerans:& fit dolor in ea, & ex ven
toſitate intercluſa in concauitate neruorum venarũ, et ar-
teriarum et carnis eius vel ex apoſtemate vel ex retentio-
ne vrinæ multæ,vel acutæ,vel vtriuſq;. Et quandoque ex
cauſa extrinſeca,vt compreſſione,caſu,et percuſſione.

De ſignis pruritus & doloris virgæ. Signa pruritus acutæ materiæ ſalſæ,& baurachiæ nota
ſunt ex præcedenti regimine, et ex præcedenti pruritu, et
diſpoſitione membri,quia rubet cum ſiccitate,et aduſtio-
ne,et reſoluuntur quaſi furfures cum fricatur,et ſcalpitur.
Et quãdo,q; eſt cum virulentia et humiditate cũ eſt phleg-
matica ſalſa materia,& eſt ſine erectione et titillatione,cũ
reſudet ad cutem. Cum vero tendit per canalem cum titil
latione et erectione fit,& ſequitur dolor. Et cum fuerit do
lor eius ex ventoſitate,eſt tenſio, & inflatio virgæ,& ſine
grauedine ſi ſit pura, vel cum grauedine, ſi ſit ibi humorũ
permixtio. Et ſi ſit ex apoſtemate ſigna apparebũt ipſius,
ſimiliter ſi ex vrinæ retentione,& acuitate,præceſſerit re-
tentio vrinæ, & ſequitur punctio,vel ardor in emiſſione.
Et ſi ex cauſa extrinſeca fiat dolor,eſt manifeſta quid eſt.

De cura In cura eius eſt dupiex regimen,ſcilicet vniuerſale & par
ticulare,vniuerſale eſt tres res. Prima eſt materiæ euacua-
tio,& eſt vt corpus euacuetur , & purgetur ſi expediat,vt
materia ab ipſo non influat, nec deſcendat ad illam. Et il-
lud complent phleboromiæ, & purgationes appropriatæ
humori aduſto & ſalſo cum præmiſſione digeſtionis ipſius
quæ ſunt iam notæ. Secunda eſt diuerſio ipſius,& eſt vt fa
cta euacuatione,ſi expediat, fiat vẽtoſatio ab interiori par
te iuxta radicem virgæ,aut ponantur ibi ſanguiſugę. Ter-
tia eſt regiminis, et vitæ ordinatio, & eſt vt abſtineant ab
acutis ſalſis, & baurachijs,et vtantur regimine humecta-
tiuo prædicto alterante. Particulare eſt, vt balneetur vir-
ga:& adiacentes partes ſedendo in ſemicuplo aquę dulcis
decoctionis violarum, acetoſæ, meliloti, & fumiterræ,in
qua ſit aſperſum oleum roſ. et acetũ, vt materia fluxa ob-
tundatur , et reſoluatur : deinde ſugantur et vngantur ex
oleis reſoluentibus, et notis vnguẽtis deſiccantibus ad ſca
biem,et pruritum. Et ex illis proprium eſt hoc. ℞.aca-
tiæ, memithe, ana drach.i.ſalis ammoniaci, aloes, ana.ʒ.
vij.croci.xij.par.ʒ. vnius, vſnee quantum omnia ſunt,te-
rantur,et cribellentur, et conficiantur cum oleo ſambuci-
no. Et ſimiliter inungatur donec in balneo ſtat ex albumi-
ne oui,et melle cũ oleo roſ.et aceto. Et ſi materia ſit phleg
matica addatur alumen,et ſtaphiſagriæ parum,et ſal cum
terebinthina,et abluantur cum aqua maris prius. Et ſiqui
dem fuerit ibi corroſio lenificetur virga cum lenitiuis ex
oleis , vt ſeſamino, et adipe gallinæ , et anatis, et medullis
crurum vituli,et cerui,et cera,et reſina in balneo. Et cura
doloris eius eſt curæ doloris teſtium proximæ:et propor-
tionabilis , et cura vniuſcuiuſq; cauſa eſt nota. Et quidem
ſi pruritus ſit ex materia tendente per canalem eius pulue-
rizetur camphora,et croci parum,et diſtemperentur cum
aqua roſ.vel lacte,et cum ſyringa eñciantur, & titillatio-
nes,quæ accident, ſicut in mulieribus contingit,& matri-
cibus earum. Cura dicta in apoſtematibus calidis,& go-
norrhœa calida,& priapiſmo calido eſt cõueniẽs. Et opor
tet vt frigida ſupra dorſum & membra coitus applicen-
tur. Et ex appropriatis eſt radix nenupharis,& radix lilij,
et inñciantur,et æquentur.

Vnguentũ ad illud.

De cura doloris virgę.

De magnificatione virgæ,et paruitate ipſius. Cap.13.

DE magnificatione autẽ virgæ dicere poſtponemus
vſq; ad capitulum eorum , quæ delectationem fa-
ciunt in coitu,et ibi patebit ad plenum.

De apoſtematibus virgæ, et corroſione. eius. Cap. 14.

VLcera virgæ et apoſtemata ſunt proportionabilia
vlceribus et apatibus teſtium : ſunt enim ex humo-
ribus

ribus descendētibus à corpore, & superioribus membris, & deteriora sunt, quę fiunt in lacerto, qui est in radice virgæ, & ano, eo quod fit in capite, quod est quia indiget exicatione forti, & dolor cum hoc est vehemens, plurimū veniunt ad corrosionem, & putrefactionem: & minus malum est quod fit in pelle. Et siquidem sunt in parte exteriori, sunt nota & sensui manifesta. Si vero in via, & ductu vrinæ cognoscuntur ex dolore magis in vrinæ egressione, & sanie egrediente ante vrinam. Et si sit apostema in via, & ductu vrinæ dolor erit cum stranguria prius: deinde facta sanie, & erupta soluitur pustula, & strāguria sicut Hippo. dixit in aphorismis.

De cura vl cerū virgę.

Cura vlcerum virgæ si sunt intrinseca, est cura vlcerum veficæ. Et ex appropriatis eis sunt trochisci de chartis papyri, & de panno combusto, alumine adusto, & chimolea abluta post eius adustionem, cortices arboris pini, merdasengi, & thuris ministratis, in traiectorio. Si vero sunt extrinsecus, aut sunt recentia, aut antiqua. Ex recētibus sunt medicinæ proprię, simplices & compositæ. Et ex simplicibus, melior est aloe puluerizatus super ea, & folia glandis puluerizata, & ligata, folia rorismarini puluerizata, plumbum vstum, cadmia abluta cum vino, tutia, & margaritæ nouę, & adustæ sunt mirabiles, & cineres ouorum, & epithimata cum aqua frigida. Si autem humidiora illis ministrētur sicciora, vt est os vstum, cinis corticis pini habentis grana parua adusta. Et si indiget generatiuis carnis misceantur eis thus, sarcocolla, & mastix.

Et ex compositis est medicamen expertum ad ea quę indigent exiccatione vehemēti cum incarnatione. ℞. tutiæ, sarco. aloes, thuris, cor. indiani, algarab adusti, gallarum, balaustiarum, acatiæ, ana partes æquales, floris æris partē vnam. ℈. Et capitum granatorum acetosorū partem vnā, & fiat ex eis vnguentum ex oleo rosarum.

Descriptio alia G. ℞. scoriæ ferri, plumbi vsti, san. dra. chartæ combustæ, aluminis adusti, ana partes æquales, terantur, & misceantur cum oleo rosa. & fiat emplastrum vel vnguentum.

Vnguentum expertum ad virgam vlceratam. ℞. mellis quantum vis, & vnge ferrum ignitum in eo toties q; deducatur ad spissitudinem sapæ, & conserua eum: & vtere ponendo super vlcera, quoniam expertum est. Vel siquidem fuerint antiqua addatur prædictis minutum thuris, & corticis eius & aloes, ana æqualium partium: prius tamen abluantur vlcera cum aqua cineris ligni ficus.

Quòd si illic fuerit corrosio, & ambulantia fiant, tunc oportet vt prohibeatur corrosio, & ambulatio cum propriis: vt sunt, vt abluantur & epithimentur, & fricentur cum vrina hominis antiqui proprij vel asini, vel aceto: deinde cum succo rubi, deinde superaspergatur puluis glandium, & rubi succi, deinde emplastrentur cum radice pentaphylon, & sumach decoctionis, vel cum alumine, & fæce vini, & salis gemmæ, vel ex asphodylo, cum fæce vini. Et si fiat ex eis dolor emplastretur cum emplastro facto ex farina lupinorum, & hordei cum oleo oliuarum syluestrium, vel saltem omphacino. Et ex expertis est, vt sumatur cinis capillorum hominis aniuden, & lentes montanę, & fiat emplastrum & supponatur. Et vltimum est, vt sumatur de vnoquoq; arsenicorum, drach. vij. calcis nō extinctæ lapides. xx. & acatiæ. xij. conficiantur cum aceto, & succo alexius humidi, & fiant trochisci in vmbra, & ad ministrentur. Est enim cauterizatiuum, & prohibens ambulationem vlcerum, & corruptionē cum potentia: actualis autem propter neruositatem membri est incōueniens. Receptio alia fortior. ℞. v trunq; arsenicum, & calamenthum, staphisagriam, & cineres anethi, & piper, de quibus fiant trochisci. Si autem cessent à corrosione, & ambulatione, tunc emplastrentur cum allio syluestri, quia facit ea cohęrere, & cum testiculo vulpis, quia incarnat ipsa. Si autem fuerint fraudulenta, & maligna, & denigrētur, tūc melius est secundum præceptum Hippocratis, vt abscindatur totum nigrum: & deinde curentur cum vnguento carnis generatiuo, & consolidatiuo. Et ad rhagadias virgæ, cura est cura rhagadiarum ani. Et ex propriis est, vt sumatur tutia, chimolea, & alchanna contrita, & tragacantum, & cum vitello ouorum & cera fiat vnguentum.

A

De apostematibus virgæ, & medicinis eorum. Cap. 15.

ET cura apostematum eius est propinqua curæ apostematum testiculorum: magis tamen tolerantia sunt stiptica in principio propter naturam propriam, propter humiditatum decursum. Et ex appropriatis apostematibus calidis eius est vnguentum: quod. ℞. corticum granatorum, ros. siccarum, lentium, ana partes æquales, & decoquantur in aqua, & crocus in decoctione soluatur, & terantur cum oleo ros. & administrentur. Vnguentū ad apata virgæ.

Aliud expertum & fortius. ℞. chimoleam cum aqua solatri, vel bolum armenum, lentes, & alchechengi, terātur, & fiat vt supra. Aliud Isaac. Recipe cadmiæ argenti, cerussæ, lithargirij, memithe, ana drach. i. et. ℈. cro. acatiæ, balaustiarum, añ. drach. i. fac puluerem, & vnge cum oleo ros. & aceto. Aliud. ℞. frondium uitis, thuris, ana. ʒ. i. cerussæ, drach. iij. tempera cum aqua, vel albumine oui, oleo ros. & croco, myrrha, fac vnguentum.

B

Aliud. ℞. cinerem frondium uitis, myrrham, tempera cum aqua ros. & inunge. Aliud expertum ad apostema frigidum, & est proprium. ℞. osium dactylorū partes. ij. althęa partem. i. conterantur cum aceto, et emplastrētur.

Aliud cum est ibi apostema durum. ℞. furfuris partē. i. ammoniaci. ʒ. i. & est dictum supra in apostemate testiculorum, sed hoc est magis conueniens ad verrucas virgę, & eradicat eas scilla linita cum oleo, & gumma pini, ellebo-rus cum aceto, lac ficus syluestris lacticinium acutum, cantharides linitæ cum aceto, aut incidatur, & ponatur super medicina retinens sanguinem: deinde liniatur cum aliquo prædictorum. Et si fuerit ibi morū sumatur baurach adustum, & cinis ligni ficus, & misceantur cum aqua, & ponatur super morum. Aut decoctio ficus, alumen, aut fel asini, quoniam eradicat ipsum: & similiter capita sardellarū adusta, aut lacticinia, quoniam delet ipsum. Et ex expertis & probatis est vt puluerizetur cortex granati acetosi, & ponatur desuper & ligetur, quoniam infra diem cōsumit. Et quando non sufficiunt incidatur, & puluerizetur desuper atramentum, et arsenicū, & similiter si fuerit deterius illo non erit excusatio quin cauterizetur.

C

De coitu naturali, & præter naturam, & signis eius. Cap. 16.

COitus notus est. Est enim actus naturæ ad expulsionem spermatis ad quem ex seipsis animalia furiose mouētur, & agunt absq; doctrina. Et quidem duplex est, scilicet naturalis & innaturalis, & vterq; à fine denominationis assumit exordium: si enim ad generationem quam intendit natura, sit naturalis, dicetur simpliciter, si quoq; ad euitanda nocumenta, quæ ex seminis retentione proueniunt, naturalis dicetur secundum quid, cum prosit indiuiduo et non speciei. Si vero ad aliud, vt delectationē, vel opprobrium Dei & naturæ, non solū innaturalis, sed omnino præter naturam, & simpliciter detestādus merito cōprobatur: & tamen naturalis sua habet indicia eius, qui est præter naturam, quorum quædam sunt ex parte coeuntium subiectorum, quædam ex parte causarum, quædam ex parte fiendi temporis atq; horæ, quædam ex parte qualitatis, quædam ex parte quantitatis, quędam ex parte modi, quędam ex parte ordinis. Ex parte quidem subiectorum coeuntium, vt puta quia sit masculi agentis, & fœminæ patientis, sanorum & boni regiminis, eiusdem speciei, perfectorum in ætate, vt adolescentiæ proprię, & sexu, vt quia habeant propria instrumenta sexus distincta, nō confusa, seu permixta vel debilia, vt habent hermaphroditi.

D

Ex parte causarum, vt fiat à desiderio sano, scilicet multitudine spermatis cōmouentis naturam, quam non exci-

tat imaginatio, non commouet aſpectus, non ventoſitas, non ſtimulat pruritus fluentis alicuius humiditatis vel ſeminis ardor, non multitudo fæcis concitat, nõ mora mingendi. Ex parte temporis, vt fiat tempore maioris appetitus ipſius, qui eſt in mare tẽpore hyemis, & veris, & in mulieribus æſtate, quia ſperma earum frigidum æſtate acuitur, & digeſtio fortificatur in hyeme, & vere, vt in apho. dixit Hipp. multiplicans ſperma, & vt ex tantis interuallis: quod ſperma ſit generatiuum, & in vaſis ſperma tis aggregatum, nec ſit tanto tempore retentum, vt frigiditate corrumpatur.

De tẽpore coeundi.

Ex parte horæ, vt non hora repletionis ſtomachi, nec inanitionis membrorum fiat, quoniam vtroque modo eſt valde nociuus, ſed prima digeſtione ſtomachi, & ſecunda hepatis completa, & tertia mediata membrorum, quæ eſt poſt ſomnũ, vt quia ſit cibus miſſus appoſitus, & vnitus membris: ipſis vero non coagulatus, & aſſimilatus perfecte: ſitq; ſperma ſic iam generatum, et hora ſic propinqua, quòd ſuperfluitatem digeſtionis tertiæ ſequatur euacuatio, ſitq; hora temperata, & temperatum corpus. Et Gale. determinare interualla temporum docuit per effectum, dicens, dummodo ex tantis interuallis fieret, vt neq; diſſolutionẽ ſentiat, & ſeipſo leuior factus ſit, & melius dormiẽs, ſalubrior erit venereorum vſus.

De hora cõuenienti ad hoc.

Ex parte qualitatis, vt commiſceantur proprijs inſtrumentis prout natura inſtituit, vt virga immittatur in vuluam, tanquam in vas proprium, & cõcutiendo fricentur, & delectentur donec perficiatur coitus, & emittatur ſemẽ ad generationem. Ex parte quantitatis, vt fiat non multum, nec frequenter, ſed per interualla, ſicut dictum eſt, & toties, vt complexio toleret, & habitudo, & ætas quoque, & regimen ſuppetit, atq; vſus, & intentio regulat.

Ex parte modi fiendi, vt maſculus ſupra fœminam, non ecõuerſo. In tali enim modo timeẽ ex labore in emittendo ſperma, et ne aliquid currat in virgã de ſpermate mulieris.

De ordine.

Ex parte ordinis, vt non ſubito miſceantur, ſed præcedente delectationis actu, ex amplexibus, oſculis, tactibus vberum, ac genitalium: quãdiu agens & patiens auida videantur, & ſe mutuo prouocent ex delectatione ad coitũ. In quo igitur hæc conuenerint indicia & proprietates, naturalis ſimpliciter eſt dicendus. Innaturalis vero eſt cum omnia vel plura deficiunt.

De ſignis.

Signa coitus in ſe, & abſolute conſiderati ſunt, quoniam in vrina coeuntis iam apparent, ſicut fila permixta, ex reliquia ſeminis remanente in virgę meatu, & in expulſione quidem ſpermatis quam in coitu maior delicia ſequitur, quã in expulſione aliarũ ſuperfluitatum ex duplici cauſa. Prima eſt diuina ordinatio ad genealogiam ſeruandam. Secunda eſt ſpermatis materia, quæ eſt temperata, ſuauis, bona, non mala, & acuta, vt aliarum. Sciendum quoque q̃ animalia poſt conceptum non appetunt coitum præter mulierem, eo q̃ appetunt propter naturam, non propter voluptatem, et delectationẽ, vt mulier: ac etiam, quia non abundant ſpermate, et menſtruo, quod moleſtet, ſicut mulier, eo q̃ tranſit in eorum additamenta ſi ſuperfluat.

Nullũ aĩal poſt conceptionẽ appetit coitũ præter mulierem.

De erectione virgæ, & nocumento eius, & de diminutione eius, & multitudine ipſius. Cap. 17.

VIrgæ erectio eſt propria actio eius cum animal mouetur ad coitum. Fit autem propter plenitudinem cauernoſi nerui ipſius paulatim factam, quo pleno penitus erigitur virga, tenditur, & dilatatur, & firmatur. Et cauſa eius eſt coitus cauſa, licet poſſit eſſe erectio abſq; coitu, & non econuerſo. Et eſt materialis & efficiens, & vtraq; eſt duplex mediata, & immediata. Materialis immediata eſt ventoſitas craſſa, quam impellit cauſa efficiẽs immediata, quæ eſt natura, & ſpiritus libidinis miſſus à virtute concupiſcibili deferens ſanguinem, & ſpiritũ craſſum tranſeundo ad virgam, vt erigatur ad coitum quod efficit abſq; doctrina, ſicut cętera membra propriam actionem ad quam exercendam ordinauit ea natura, ſicut matrix, & vbera ſua, & ſtomachus, & alia. Et plurimum fit poſt ſomnum, & in ſupine iacentibus quorum fœmora caleſiunt, vt Gale. ait: calefactis enim eis, & arterijs calefiũt magis, & earum ora magis largiora efficiuntur quibus ſic exiſtẽtibus non minimũ concitatur ventoſa ſubſtantia, & ad neruũ dirigitur, vt impleat ipſum & erigat. Mediata et materialis eſt cauſa ex cibis & potibus calefaciens & humectãs in qua eſt humiditas extranea apta ad ventoſitatẽ conuerti, in qua prima, & ſecunda digeſtio agendæ, & cõuertendæ nequit finire velociter, immo figitur & tranſit vſq; ad digeſtionem tertiam, & illic inflatur, vt ſunt cicera, fabæ, & vuæ. Mediata & efficiens eſt omne quod mouet naturam, & ſpiritũ deſideratiuum ad coitus actũ, & illud eſt, aut quantitas ſpermatis grauans ſua multitudine naturam, aut acuitas qualitatis illius, & mordacitas naturam moleſtãs: quare mouetur ad eius expulſionem, & erigit virgam ad coitum, et tunc eſt coitus cõueniens, aut eſt ventoſitas exiſtens in ſanguine quo nutritur virga, teſtes, & ſeminaria vaſa, aut mordicatio materiæ ſtantis in glandulis poſitis in duobus lacertis orificij veſicæ, vel materiæ ſubtilis venientis ad virgã de renibus, aut imaginatio vel aſpectus coitus vel mulieris quæ mouet concupiſcibilem exiſtentem in corde, vt mittat ſpiritum & calorem ad virgam qui impellit ſpiritum ventoſum ad ipſam quo erigitur, & tunc coitus non eſt conueniens. Inquit enim Abo. nam plus obedit animæ, quã contrarijs qualitatibus in ipſam, aut alibi agentibus. Et alibi. mouet enim ſanguinem res intueri rubeas. Et ſiquidem vſus coitus confortat hoc membrum, & ipſum reddit lacertoſum & craſſum, & ad exercendum ipſum potens & forte, & dimiſſio eius extenuat, & debilitat. Inquit enim Plato, quies cum defecerit labor & exercitium proprie actoris eius virtutẽ et ſanitatem augmentat, quod etiã in vberibus eſt videre manifeſte, cũq; ſuperfluat ſm naturam non eſt nocumentum, ſed potius virtus, nec eſt ſuperfluitas, ſed fortitudo magis. No cumẽtum ergo ſi quod accidat in erectione ex quo coitus lædatur, dimittitur vel aufertur, necnon generatio quoq; ex diminutione, ſeu defectu vel ablatione alicuius prædictarum cauſarum eius, vel omnium procedit neceſſario ſi debilis ſit, vel aufertur, vel ex ſuperfluitate alicuius ipſarũ, vel plurium prẽter naturam ſi ſuperfluat, vt in priapiſmo.

Cã efficiẽs erectionis.

De ſignis

Signa cauſarum immediatarum ſunt, nam ſi nocumentum in erectione ſit ex defectu materiæ, ſcilicet ventoſitatis in membris inferioribus, cognoſcitur ex complexione genitaliũ, quia frigida nimis, vel nimis calida & ſicca ſit, & regimen ſimiliter, & circunſtantiæ cõmunes, & ars, & exercitium, vt longa equitatio calefaciens, & ars ſullonũ infrigidans illa. Si vero ex defectu eius in ſuperioribus ex fortitudine digeſtionis primæ & ſecundæ, quã robuſta diſpoſitio ſuperiorum oſtendit, & datis inflatiuis iuuantur. Si vero ſit ex defectione ſanguinis & ſpiritus generati ex debilitate corporis, & ariditate ſcietur. Si vero in cauſa efficiente, ſcilicet in ſpiritu deſideratiuo non mouente, & in natura non impellente, aut erit ex cauſa in principijs ſuperioribꝰ, aut in via, aut in virga & genitalibꝰ, aut in adiacẽtibus membris. Et cauſa in principijs, aut erit in corde, & vt plurimum eſt, quia ſit ficcæ, & gelidæ naturæ, vel aliquam ægritudinem paſſum: cuius ſigna ſuperius habuiſti, quare abſcinditur deſiderium, & deſideratiuus ſpiritus nõ procedit. aut erit in hepate, quia fuerit frigidæ, & ſiccę cõplexionis, & pauci ſanguinis & ſpũs, quare materia ſpermatis abſcinditur, vel quia paſſum aliquam ægritudinem fuerit. aut erit in cerebro, quia ſit naturaliter diſcraſiatum frigidum & humidum, vel quia fuerit aliquam paſſum ægritudinem abſcindentem virtutem ſenſibilem, vt ſtuporem vel letargiam, aut compreſſionem propter caſum, & percuſſionem, vnde commotio confricatiua, vt deſcenſus ſpermatis non ſentiatur, & horum omnium dicta ſunt ſigna. Aut quia immediati a cauſa fuerit occaſio, vt cum

verecundus

verecundus fuerit, vel ratio, & intellectus retraxit spiritum desideratiuum causa seruandi castitatem, vel metus pœnæ propter peccare, aut quia meditatus est fœditatem & immũditiam aliquam mulieris seu turpitudinem, quare natura retrahit spiritum & nõ impellit. Et causa in via est oppilatio, aut in venis, quæ sunt post aures, & neruis quia sunt abscissæ, vel etiam oppilatæ, aut in arterijs, vt in oppilationibus cordis ex syncopi, aut in venis, vt in oppilationibus hepatis. Et causa in virga est mollificatio eius propter malitiam complexionis frigidæ & humidæ, cuius signum est, quia posita in aqua frigida non cõtrahitur, aut erit in testibus, & vasis spermatis, & difficilis sensus ipsius, & eius defectus, vel aliam ægritudinem fuerint passi, quorum signa sunt præmissa, & causa in vicinis erit, aut propinquis, vt accidit ei cui hæmorrhoides incidũntur, aut habẽtibus anum dolorosum & vesicam, quæ sunt manifesta. Nocent enim illa neruis cõmunibus inter anũ, & lacertos virgæ. Aut remotis, vt habens renes frigidos, vel ægrotantes, aut totum similiter corpus, signa cuius habita sunt in præmissis.

Et signa causarum mediatarum & occultarum sunt hęc: nam si sit ex paucitate spermatis, vel eius obtusione qualitatis: & cum mordicatione ipsius habẽtium inducere motus in spermate cõmouendo naturam ad eius expulsionẽ, signa erunt contraria illis, quæ dicta sunt in gonorrhœa.

Cuius causa existit in spermate, & ex illis est, quia egreditur apud coitum res pauca, & illud est plurimũ propter complexionem frigidam & siccam. Et contingit ꝙ sperma sit plurimum, sed fit quietum congelatum, & post coitum descendit, qui calefacit, & tribuit ei motum dissolutionis & fluxus: & signa defectus ventositatis in sanguine nutriente virgam sunt, quia non sentitur ibi tensio nec iectigatio. Et signa defectus materiæ mordicantis, quæ circa glandulas existit sunt, quia ibi nec punctio nec mordicatio nec pruritus, adest. Meditatiua causa est nota, & similiter mediata materialis: nec quia mediatio, nec est cibi & potus sumptio inflatiui.

De nocumentis, & iuuamentis prouenientibus ex coitu. Cap. 18.

Priapismus quid.

MVltitudo vero desiderij, quædã est naturalis, quędam præter naturam. Naturalis est ex abundantia causarum prędictarum, naturaliter tamen. Pręter naturam est ex abundantia vel superfluitate ipsarũ. Et dicitur priapismus: & priapismus quidam ſm Gale. est propria passio virgæ. Et sicut gonorrhœa vasorũ spermatis, & est tensionis ipsius erectio, & in rotunditate, & longitune magnificatio, nulla existẽte coitus cõcupiscentia: hoc enim sumptum est à quodam Grẽco qui Priapus vocabatur: pictus autem erat in muro cum veretro ad eundẽ modum quem habebat.

Causæ.

Cuius causa est duplex, dilatatio, & apertio arteriarum de ventosa substantia, vel de crassa in neruo veretri generata, vel desuper influxa, vel vtrũq;, vt supra in cura erectionis virgæ dictus est modus, qui primum adiuuat, vel plurimum fiat ex prima: facilius enim est vt aperiatur os venarum, & arteriarũ, quã ventositas generetur in neruo.

Causa autem ventositatis materialis & efficientis dicta est hic, & supra de stomachi inflatione. Dilatationis venarum genitaliũ causa est equitatio, & coitus multus, et vsus rerum ex cibis & potibus multiplicantium, & acuentium sperma, & aquositatem, vt sunt cicera, eruca, & vinũ nouum, & strictura arteriarum, & somnus supinus: quare calefiunt partes illæ, & aperiuntur orificia venarum & arteriarum. Et fortassis ambæ causæ in hoc concurrunt, & se iuuant, vt supra in causa erectionis est dictum.

Signa vero vniuscuiusq; ex accidentibus proprijs & iuuantibus medicinis possunt haberi. Nã cuius causa est vẽtositas, signa sunt titillatio, ac iectigationis in virga perceptio, & cito venit, et cito recedit, quod curatur quia approximatis medicinis ventositatẽ resoluentibus, vt supra virgam, & inter eam & anum, & super femora, & dissoluta vẽtositate dissoluetur priapismus. Sed in ea cuius causa est orificiorum arteriarum & venarum dilatatio, titillatio, & iectigatio nõ sentitur, & nõ cito venit nec recedit, sed grauedo, si diu se à coitu cõsueto patiẽs abstinuerit, vnde sperma sit multiplicatum in vasis, maxime si cibos multi spermatis sumpserit, & quiete vtatur & ocio, & imaginẽ coitum, vel mordicatio, si cibos corruptos & acutos comederit, & præcesserit equitatio longa, calefaciens inferiora, & proinde aperiens ora venarum, & approximata medicina frigida iuuetur, & prohibitiua generationis spermatis, calida vero lædatur.

De cura nocumenti coitus.

Cura nocumenti coitus & erectionis si diminuatur, vel auferatur cum gñatione impediant vel prohibeant aliquide à natura intentam, oportet diligenter perquirere, & sollicite pertractare. Et sunt quinq; res. Prima, superiora membra, à quibus virtutes procedunt & spiritus, rectificat & cõfortat. Secunda, vias transitus prępарat. Tertia, genitalia membra, vt virgã, testes, bursam spermatis, & alia vicinantia mẽbra subalterat, & ad coitus actũ cõfortando disponit. Quarta, prębet sanguinẽ. f. spiritũ crassum, et vẽtositatẽ & sperma. Omnis. n. virtus obtusa, est indigẽs materia propria, vt Gal. ait. Quinta, causas exteriores ad coitũ incitat, & prouocantes procurat. Primã rem cõplet administratio medicinarũ, quas ad curã prędictorũ principaliũ diximus supra. Et ex conuenientibus eis in hoc casu sunt: nã liquidẽ videris causam in eis esse frigidã plurimũ propter cor, ministrabis, vt theriacã ueterẽ, & mitridatũ, propter cerebrũ uero, diambram, & diamuscũ, propter hepar autẽ diacurcuma, & homorosiam, & sageneã, & mitridatum etiã propter omnia. Est enim fortis medicina in omni defectu coitus propter frigus in omni membro, vt ait Abo. Cũ uero perceperis esse propter malitiã digestionis stomachi curam conuenientem ministrabis, & ea proprię quæ digestionem reddunt perfectã quorũ cognitionẽ habuisti superius. Stomachus enim inter principalia operatione sue digestionis meruit computari: et siquidem fortis caloris & digestionis fuerit, & similiter hepar, quod vẽtositatem prohibet generare infrigidabis, & æquabis cum frigidis cibis inflatiuis, sicut sunt pira, citonia, mora, lac, fabæ, & similes, & cum medicinis superius dictis: vel si fuerit fortis frigoris, quod etiam uentum generari prohibet calefacies cum cibis calidis inflatiuis, ut sunt, cicera, faseoli, cũ sale in quo sit aliquid altilię, & plurimũ cinnamomi, & potibus uini rubei spissi, et turbidi, cũ frictionibus, balneis, vnctionibus, & emplastris calidis, supra in cura eorũ dictis. Secundam rem complent ea, quæ in cura oppilationis neruorum, et paralysi arteriarum cordis, ut in syncopi, & uenarum, ut in oppilationibus hepatis dicta sunt.

Tertiam rem complent, siquidem causa in uirga fuerit, ut mollificatio, ea quæ sunt dicta in cura paralysis, & cura uirgæ dicta fuerunt: si uero in testibus, & uasis spermatis causa sit, curam propriam dictã superius ministrabis eorũ dyscrasiæ, uel alteri ægritudini eorũdem. Et siquidem eorum dyscrasia fuerit talis, quæ inflationem in eis resoluat, ut caliditas superflua, uel congelet, ut frigiditas in eis, alterabis eorum caliditatem cum diureticis frigidis & fomentationibus, epithimatibus, et unguentis frigidis et cibis, & potibus frigidis. Et eorum frigiditatem cum diureticis calidis cibis, & potibus, & alijs medicinis calidis, exterius applicatis, notis supra in cura renum et uesicæ, et cura testium: et cum his quæ infra dicentur. Si autem in uicinantibus membris sit causa, ut in partibus ani hæmorrhoidarum & vesica, curam uniuscuiusq; propriam ministrabis. Si uero in renibus, quia fuerunt frigidi, curabis, et calefacies eos. Calefactio ergo renum, et dorsi est quid iuuatiuũ in erectione, et coitu. Et etiam si causa fuerit in toto corpore, quia sit debile, siccum, & gelidum, calidis & humidis confortetur medicinis, electarijs, balneis, unctionibus & emplastris, & regimine humectatiuis, et cibis, et poti-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 682 sur 1089

bus resumptiuis huic actui propriis, quæ dicentur.

Quartam rem complent, quæ sanguinem spissum crassum sperma & ventositatem multiplicant, sic materiam erectioni & coitui præbent, naturam, & virtutem, ac spiritum cõfortant, & incitant ad ipsum, & sic adiuuant, quorum quædam sunt, vt cibi & potus, & medicinæ, & quædam à proprietate ipsum iuuant. Et ex illis est in reliquis conueniens regimen, vt cibi qui sunt calidum, & humidũ generantes sanguinẽ, vt sunt calidi, & humidi humiditate quasi superflua apta cõuerti in ventum crassum aptũ non cito consumi & finiri, quales hepar, pannicus, panis similę proprie cum granis sesami. Et ex carnibus volatilibus carnes gallinarum, & gallorum pinguium, iuuenum pullorũ, columbarum pinguium, carnes anatum, & passerum, & cerebra ipsorum. Et ex quadrupedibus carnes ouium, vitulorũ, & porcorũ nutritorũ in domo, & medullæ aĩalium ipsorũ. Et ex aquaticis, carnes piscium paruorũ, & cancri fluuiales et pisces fluuiales exiccati. Sint aũt elixę, assæ, & nõ frixæ. Frixura enim minuit nutrimentum secundũ Abo. Et ea quæ ab illis procedunt, vt est lac proprie bouinum, camelarum, & ouium, butyrum, oua gallinarum, anserũ columbarum, & anatum, & piscium. Et ex herbis, caules bauciæ, borago, bugloſſa, menta, & andacoca, & capita cardonum. Et ex granis, vt est frumentum coctum, risum cum lacte amygdalarũ vel ouis, cicera, fabæ, faseoli, pisa, & fœnugræcũ. Et ex fructibus, vuæ recentes dulces, pira, citonia. Et ex nucleis fructuũ, sicut sunt amygdalę, pineę, fistici, & auellanæ, nuces, & nuclea nucis indæ, & nuces recentes. Et ex stipticantibus, asparagi, præputia vitis albę. Et ex radicibus, secacul, napi, cępæ, albi porri, & allia parum cocta, tubera, radices eringorum recentes. Potus autem sit vinum rubeum spissum, vel turbidum dulce, nouum, vel temporis mediĩ, & odoriferũ, aqua sit ferrea non sola, cum sit nocibilior, & maxime frigida valde. Et si quidem ibi fuerit frigus manifestum, confortabis caliditatem eorum cum zingibe. cinnamomo, mace, & pipere. Quod si caliditas superabundat, cum frigidis, quales sunt lac acetosum, melones, citrulli, cucurbita, cucumeres, et fructus, & olera multa, & spinachia chrysolocãna, lactuca, & portulaca, & similiter albumen ouorum.

Vt medicinæ vero, quædam sunt simplices, quædam compositæ, quæ infra dicentur. Ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam temperatæ. Et ex eis quædam sunt ex terra nascentibus & plantis, quædam ex animalibus, quædam ex mineralibus, & ex plantis quę calidæ sunt, quædam sunt semina, vt semen napi, vt vrticæ, & semen arteticæ, lupini, & alcherua, & mentastrum hortulanum, quod est menta, & semen asparagi, & semen raphani, lingua auis; & semen apiĩ, & petroselini, & cordumeni, piper longum, et macropiper: et quędam sunt ex fructibus, vt grana viridia, et grana been, et oleum eius. Et quædam sunt ex radicibus, vt radix alub, been, zedoariæ, costi dulcis, testiculus vulpis, qui fortis est in coitu & erectione, et radix cardi, cępe assatum, & scillæ, parum secacul, & zingib. et proprie ambo condita, galangæ, pyretrum, assarũ, hermodactyli, et napi de barbaria: ipsi enim cõmouent, sicut caliditas vini in toto corpore. Quædam sunt gummæ et eorum procedentia à lignis, vt sunt tragacanthum, et allia, quoniã inflant valde virgam, & ad coitum incitant, et proprie infrigidatos cum ex eo aur. i. bibitur cum vino, succi eius caliditas est superans caliditatem, euphorbiĩ: & quandoq; cum humiditate iuncta quam in frigiditate plurimum inuenit, inflationem præstat, quę ad genitalia membra sua potẽtia prodiens, facit erectionem, et ad coitum incitat: quædam vero frigidæ sunt, vt semen portulacæ, lactucæ, et sem. melonis, et sem. caul. quæ vero sunt temperatæ, sunt vt fœnugræcum, sesamum, dactyli: quæ vero ex animalibus, sunt sicut vermis multorum pedum, stellio, lacertus, scynci, et proprie extremitas caudæ eius, vt sumen eius, & renes ipsius, & sal ipsius, hoc modo

E factus. Sumatur lacertus in diebus æstatis, et decolletur & mundentur viscera eius, & impleatur sale, & suspendatur in vmbra donec exiccetur. Cum autem feceris illud, tunc accipe sal & proĩce corpus eius: de quo sale sufficiet tibi modicum minus, quàm scinci.

De mineralibus vero sunt, quę confortant principalia, & quædam cor, vt hyacinthus, quædam cerebrum, vt lapis, qui inuenitur in capite animalis, vt serpẽtis, piscis, vel galli: & quædam hepar, vt lupus, et quæ currũt cursu proprietatis. Et ex eis est, vt sumatur veretrum tauri, et exiccetur et puluerizetur, et eius modicum proĩciatur super oua forbilia, & sorbeantur. Et iterum res mirabilis sumatur coagulum cameli masculi exiccatũ, & sumatur apud necessitatem quantitatis ciceris in duabus libris aquæ, & bibatur ante per duodecim horas, quòd si læderetur abluatur in aqua frigida, & aqua mellis bibita cum oleis, et pauco croci.

Compositæ sunt quæ ex eis componuntur, & quædam
F vt cibi sunt ex his, et quædã, vt medicinæ secundum quòd indigentia te inuitat. Et ex eis est quod conuenit in frigiditate, et est vt sumãtur vitella ouorum, et puluerizentur de super althit. i. asa. et sal scinci, & sumantur post balneum; sunt enim fortiores, et fiat frictio cum oleo sambucino, & de lilio. Et iterum oua integra quĩdecim, et sumatur quinta pars eorum de succo cæpe, et fiat sorbitio, quæ sumatur cum aliquo de salibus, et seminibus prædictis.

Aliud sumatur bauciæ, et cępe, et napi, et minutati decoquantur cum fabis, ciceribus, et faseolis cum melle, et carne ouina, et desuper aliquid de seminibus calidis puluerizetur, vel parum altiliæ, cinnamomi, gari. et zingibe. & quod conuenit calefactis, est, vt sumatur lactis li. i. et proĩciatur super ipsum teremabin, drach. xl. decoquatur donec inspissetur, et bibatur omni die ex eo quantitas cadi vnius. Et potus calefactorum sit lac loco vini, infrigidatorum vero sit potus vini prædicti, vel passularum dulcium naturæ, et fiat potus. Alius, sumatur eruca, napi, et fi-
G cus, et passularum, et decoquantur in aqua, et colẽtur, & colatura sumatur.

Alius potus secundum Aboa. sumatur alhasce, baucię, eruca, et napi, et decoquantur in aqua vehementer, et colentur ex aqua eorũ, & ponatur in vnaquaq; parte aq̃. vi. pars ficuum, et medietas dictæ partis passularum rubearũ bonæ dulcedinis. vij. nuces indicæ. Et fiat inde vinum de pasis. Alius secundum eum. ℞. succi vuæ, et ponatur in omni parte. x. minarum eius, tertia mina de hac medicina. ℞. bauciæ sem. erucæ, naporum, & bauciæ, sem. asparagi, linguæ auis, granorum alchilam, naporum barbarorum, et vtriusq; been, omnium ana partes æquales, terantur et ponantur in panno, et ligentur in eo molliter, et ponantur cum succo in vase, et moueantur omni hora, vsus autem talium sit conueniens, quia moderatus quantitate, et qualitate, tempore, modo, et ordine, et etiam non declinet ad cibos prius, ex eis enim prouenit exuberatio materierum, et confortatio virtutis: deinde ad medicinas in qui-
H bus virtutis uiuificatio est absq; prætestatione materiæ.

Caueat autem ne sit ex eis à quibus proueniat ad inflammationem et febrem et exiccationem, quia interpolet, et contemperet naturam: deinde redeat ad ea, quæ sunt coitus, et post cibos, et medicinas plurimum vinum odoriferum bibant, deuitent autem omnes ex cibis et medicinis, quæ uentositatem resoluũt, uel generari uetant sua caliditate vel frigiditate, uel etiam sperma, quæ dicta sunt supra de cura gonorrhœæ. In alĩs vero regimen est, ut utatur rebus nõ naturalib⁹ iuuatiuis, et abstineat à nociuis: et est vt degat in aere tẽperato nõ calido resolutiuo, nec frigido cõgelãte. Exercitentur delectabiliter q̃ sufficiat ad superfluitatũ primarũ expulsionẽ, et uitent exercitiũ resolutiuũ, deinde quiescant et dormiant ad perfectionẽ digestionis, nõ vigilent multum, corrũpunt enim uigiliæ multæ cõplexionẽ cerebri, et corporis aliquo siccitatis modo, ut dixit Aboa.

Aliud medicamen ad coitum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 683 sur 1089

Aboa. Euitent euacuationes, & proprie phlebotomiam, & ſudorem, & repletionem nauſeatiuam, & ebrietatem, lætentur & gaudeant, & omnino emiſſa curioſitate, vitēt triſtitiam, dolorem, timorem, ſollicitudinem, & cogitationem in aliꝭs. Quintam rem complent fabulationes narratæ, cantuſq; qui ad amorem ſunt, & coitus aſpectus, & imaginatio eius, & pulchrarum mulierum, cum dimiſſione coitus donec confortetur: deinde procedat ad coitum cum placida, & amena, & dicta in talibus. Et caueat turpem, implacidam, & antiquam, & eam quę nondum peruenit ad ætatem, & virginem, menſtruatam, & fœtidam, & quę cum alio coiuit. Omnia enim talia debilitant virtutem membrorum coitus, ſed gradatim perueniant ad ipſam, ſed prius calefacti, & inuncti cum his, quę infra dicentur, coeant & non multum, multitudo nanq; coitus quandoq; abſcindit ipſum.

Iuuantia coitum.

Ex medicinis iuuantibus coitum quędam ſunt interius approximandæ, quædam exterius. Et ex exterius approximandis, quædam ſunt linimenta, quędam collyria, quędam clyſteria. Ex linimentis quæ coitum adiuuant, ſunt quædam ſimplicia, quædam compoſita. Simplicia vero propria & potiſſima ſunt quæ fiūt ex oleo de nuce indica, oleo de granis cotti, oleo ſambucino, & quādoq; miſcetur parū pyretri, & aſa, cum oleo ſambucino, et cypero, oleo de ſtyrace, & adeps leonis, quia eſt vehementis virtutis in hoc, ſi liniatur ex eis virga, pectē, peritoneon, fœmora, anchæ, & renes cum frictione faciente ſubintrare.

Vnguentū ad virgę erectionem.

Et ex compoſitis eſt vnguentū Ruphi forte valde, quod eſt. ℞. myrrhæ, ſulfuris non extincti, granorum carthami, ana. ʒ. ij̄. pyretri. ℈. ij̄. piperis nigri grana. xxx. cordumeni grana. xx. terātur cū. ʒ. ij̄. cępę optimæ: & ſi terantur vnaquæq; per ſe eſt melius: deinde miſceantur cum croco, & terantur donec fiant in ſpiſſitudine mellis, & inungantur cum melle alchatim. Et aſa, in virga erectionem facit, & ſtimulat, quod ſi timeatur in ea caliditas vehemens miſceatur cum oleo roſa. Et ex ſuppoſitorijs ſunt, quæ ſunt facta ex granis cotti, & de adipe anatis, & de pyretro cum nuce indica. Item fiat vnguentum quo inungantur partes prædictæ. ℞. cępę albæ. ʒ. ij̄. caudarū ſcinci. ʒ. ſ. ſatirion, ʒ. i. ſe. ſinapis, ſe. cępę, & apij̄, ana. ʒ. ij̄. muſci, ambræ, ana. ʒ. i. confice cum oleo de ſcinco, vel de cypero. Ex clyſteribus vero eſt hoc. ℞. capitum arietum, & teſticulorū eius, lib. iij̄. ſcinci. ʒ. i. carnis anatis, lib. i. cicerū, lib. ſ. decoquātur in aqua vſq; ad diſſolutionē. Deinde ſumatur ex aqua, & adipe ipſius, lib. i. & ponatur ſupra illam olei muſci, vel de granis viridibus, vel adipe ſcinci, & clyſterizet, & hoc ad infrigidationem. Ad calefactionem vero linimenta fiāt ex oleo de papauere, ex oleo de granis portulacæ, & ſucco ipſius. Sed ex interius approximandis quędam ſunt iuſcula, vt quæ fiunt ex iure capitum pullorū columborum cū vitellis ouorum, & pulmenta ex ſeſamo cum butyro vaccino, cum teſticulis arietum. Quædam rob quod. ℞. ſucci cępę albæ, mellis deſpumati, ana lib. i. ambræ, muſci, aā. ʒ. ſ. olei muſcellini. ʒ. ij̄. decoquantur vſq; ad ſpiſſitudinem, & quolibet ſero vtatur vno cocleari, et ſuperbibat vinum calidum. Et ſunt qui addunt ſemen erucæ agreſtis, caudarum ſcinci, ſatyrionum, ana. ʒ. iij̄. piperis longi. ʒ. ij̄. fiſticorum mundatorum. ʒ. i. zingib. galangæ, been albi et rubei, ana. ʒ. ij̄. dactylorum, pinearum purgatarum, ana. ʒ. i. quædam electaria, vt diaſatyrion, confectio teſticulorum vulpis, quam in antido. noſtro diximus. Multitudo deſiderij̄ coitus nota eſt, & ſigna cauſarum eius: et exceſſus earum ex oppoſito ſumēda ſunt ſignis cauſarum diminutionis ipſius, quæ ſuperius ſunt narrata.

De cura multitudinis coitus.

Cura multitudo deſiderij̄ coitus quando eſt cum fortitudine corporis, ſanguineitate, ſanitate cōplexionis, & adoleſcentiæ ætatis, & potentia ſupra coitū abſq; ſucceſſione debilitatis non eſt neceſſarium, vt occupatio ſit in regimine eius, et in fractione ipſius: fractio enim eius corrumpit complexionem, & deſtruit virtutem propter vehementiā ſui nocumenti. Et ſcias quod generatio ſpermatis confortat corpus, & cor, & paruitas generationis eius corrumpit calorē, debilitat materiā & intellectū, q; ſi euenit ei ex illo infrigidatio debilitas atq; raritas corporis, & facilitas ſudoris, vtantur exercitio prēparationis, & balneari in aqua frigida ſi poſſibile eſt: cōfert enim, & nō oportet, vt frāgat de deſiderio aliquid, niſi de illo, qui eſt propter ſuperfluitatem repletionis ex caliditate, aut humiditate operationū eius in ea cū euacuatione. In illo autē cuius cauſa eſt acuitas ſpermatis, vel alterius humiditatis, vel alia cauſa ſtimulans, ſicut dictū eſt ſupra in cura gonorrhœæ, procedatur curatione priapiſmi, quę niſi acceleretur, extēſione virgæ peruenirēt æger ad tetanum, & qñq; ad apoſtema vaſorum propter tractionē materiæ, extenſionis dolore atq; calore, & moreretur. Gal. vero talē docuit curari paſſionem cum. v. primū euacuatio, ſecundū infrigidatio, tertiū calefactio, quartū regimen, & diæta, quintū correctio accidentiū, vel præſeruatio ab eis. Primū reſpicit correctionem accidentiū, vel preſeruationē ab eis quibus ꝓpter periculum inſtandū eſt prius. Et cum hoc cauſam materialē inflationis ſeu generandæ ventoſitatis abſcindit: completur autem cum phlebotomia, virtute, & ætate conſentiente. ſ. iuuētute in qua maxime cōuenit: euacuādo enim materiā, quæ poſſet attrahi, & infrigidando caliditatē trahentem, à tetano præſeruat, & apoſtemate etiam, purgationē cū vomitu abſq; ſolutione ventris ne faciat materiā currere ad inferiora, et inflet magis: quare coire dimittant, ſuperiora vero exercitent. Secundum reſpicit dilatationē venarum, & cauſam eius et etiam ventoſitatis efficientē ſub alternat, & rectificat: completur autē cū frigidis proportionatis calori, interius & exterius approximatis. Interius vt lactuca, coriandrum, nenuphar, camphora, et ſimilia frigida et ſicca, habentium virtutem conſeruandi ſpermatis materiam præter papauer: ſua enim vētoſitate fortaſſe iuuaret ventoſitatē, et cum frigidæ aquę potu. Et exterius cū balneo frigidæ aquæ approximatæ genitalibus, vel toti corpori et renibus. Et cū emplaſtris, & cerotis frigidis, vel lamina plumbi ſuper pectinem ligata, et ſuper renes ſi non noceat, et ſtratis, factis ex folijs roſ. ſalicum, et mirtorū, &c. Tertium reſpicit ventoſitatē iam generatā, & inflationem reſoluēdam. cōpletur autē cum vnctionibus ex calidis temperatis, vt eſt oleum chamæmillæ, et emplaſtrum ex agno caſto. Quartum eſt regimē et diæta, et eſt vt abſtineat ab inflatiuis, et vtatur extenuātibus, vt ruta, agno caſto in ſtomachi inflationibus dictis. Quintū patet per pr mū. Coitus, ſiquidem naturalis ſit, iuuamētum præſtat indiuiduo, & ſpeciei. Indiuiduo quidem, nam virtutes corporis validas reddit, cor, & cætera membra alleuiat, et confortat, euacuatione autē ſpermatis calorē naturalem ſuffocātis ſua multitudine calor ipſe alleuiatur erigitur et confortatur, cuius cōfortatione cęteræ virtutes ualidæ fiunt naturales, vitales, et aīales ad peragendas actiones. Ipſe. n. calor naturalis cum ſit cauſa oīs actionis naturalis, tanquā ſol naturalis in aīali exiſtens, ſicut Hip. dixit aīal ab initio cōficit, appetitum facit, conuenientem digeſtionem, & cuilibet membro aſſimilationē, ſuperfluitates expellit, humiditates dilatat et extendit, ſicut corpora ad augmētū perducit, et cōplet, fumoſitatibus venenoſis ad retentionē ſpermatis aggregatis propter eius euacuationē ceſſantibus. Cerebriq; liberatur ſpecies, et animal dilacat ad gaudium, ſicq; membrū viuificat et vigorat: cerebrum quoq; ab impreſſionibus melācholicis eripit. Caput à grauedine, & dolore oculi, & tenebroſitate, & omnes ſenſus perfectiores redduntur & clari: dolores quoq; renum, & emunctorioꝝ, qui à repletione ſunt, ſanat, et materias apoſtematū accidentiū in partibus inguinum, et teſticulorum abſcindit. Speciei vero iuuamentū præſtat in eius cōſeruatione. Hęc ſunt iuuamēta coitus naturalis tpati: innaturalis vero iuuamentum nō præſtat ſpeciei, nec indiuiduo, nec quo ad aīam, nec quo ad corpus vt plurimū dictū eſt.

Coitus iuuamentū.

Intemperatus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 684 sur 1089

Nocumẽta q̃ accidunt ex intẽpera to coitu.

Intemperatus autem cum sit duplex, scilicet diminutus, seu omissus penitus & superfluus, & dimissionis ipsius nocumenta perueniunt contraria iuuamentis ipsius temperati existentis, prædicta maxime in derelinquentibus exercitium: retentum enim longo tempore sperma aggregatur, & naturã venenosam acquirit, ex quo fumus resoluitur frigidus & ventosus, qui petens cor constringit calorem naturalem, & spiritum cõculcando suffocat, & extinguit, sicq; corpus totum infrigidat, & omnes actiones naturales debilitat, & petens caput de sui natura cerebrũ perturbat. Et sensus hebetes, & tenebrosos, interiores & exteriores reddit, & spasmũ inducit, & anhelitum aufert, prout mulieribus accidit in suffocatione matricis, licet rarius quàm in illis, vt in suffocatione matricis dicetur. Ex superfluitate autem ipsius nocumenta eueniunt generalia et specialia. Generalia sunt quæ ponit cũ dicit, quoniam ex venere fit corpus frigidius, rarius, debilius, & siccius. Specialia sunt quæ ex illis sequuntur, vel causæ istorũ fiunt, quæ calida existunt in superfluo coitu de substãtia cibi, seu humiditatum naturalium membrorum, & principalium magis ac spiritus multum educitur propter delectationem, et sic calor diminuitur naturalis valde & resoluit, quare corpus infrigidatur, soluuntur virtutes, & partes membrorũ corporis non reguntur, sicq; corporis insequitur raritas, & quãto plus homo coit, tanto plus delectatur, & tanto plus debilitatur.

Nocumenta vero specialia sunt quæ ex illis sequuntur, & ex eis sunt quæ calorem, vel diminutionem, vel resolutionem sequuntur, & infrigidationem, vt est tepor, rigor, et horripilatio, & proprie in corporibus in quibus mali humores existunt. Et quandoq; sequuntur seb. acutæ, & superat in ipsis nigredo, & citrinitas coloris. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutum, vt quæ ex debilitate naturali hepatis & stomachi, vnde est casus appetitus, debilitas stomachi & rugitus, & digestionis debilitas, & extenuatio membrorum, & casus capillorum, & fœtet eorũ anhelitus, & stringitur natura, & accidit dolor colicus, & pollutio eius multiplicatur: & proprie in quantitate, et regimine calidis & humidis. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutis vitalis & cordis, vt est pulsus cordis, malitia anhelitus, rixa, & tristitia, & proprie in illis qui habent complexionis malitiam. Et ex eis sunt, quæ accidunt a debilitate virtutis animalis, & cerebri, & in sensitiua, vt est visus obscuritas, & debilitas in auditu, vel tinnitus, & aliorum sensuũ hebetudo, et stupor adeo, vt sentiatur formicarum incessus à capite vsq; ad finem dorsi, & dolorem quoq; renum, & vesicæ, & lassitudinis speciem arefactã, quæ cum materiam attrahit à membris vicinis, & stringitur eorũ natura, & accidit quoq; debilitas in motu, et neruis moriuis, adeo vt sentiat onus sui corporis, ex eo q̃ virtus debilis illud tolerare nequit. Inquit enim Diophilus, corpus componitur ex deferẽte & delato, deferens est virtus, delatum est corpus, vigiliæ, et egressio oculorũ, sicut in strangulatis: & ex eis quæ accidunt ex corporis raritate, vt sudor resolutiuus virtutum omnium coadiuuante debilitate. Et de hominibus sunt in quibus est superfluus coitus magis nociuus, & in quibus minus, et in quibus mediocriter ſm diuersitatem eorum in potentia tolerãdi magis, minus, vel mediocriter. Magis vt homines calidi & humidi, complexione, ætate, et habitudine, & vitæ delicatæ. Minus vero contrarij his. Mediocriter vero medio modo se habentes, et cum accidunt nocumenta sunt magis periculosa. Et similiter dimissio coitus, non tamen tantũ quantum superfluitas nocet. In his enim in quibus iuuatiuæ secundum quod educitur non est simile his in quibus superfluum, & absolute nociuum. In illis enim nocumentũ magis præstat, quod est plus eo, quod est minus: nocumenta enim plura in extenso tempore ex eius superfluitate accidunt, & corrigibilia minus: nocumenta enim prænarrata superfluitatis plura sunt, & difficilius corrigibilia nocumẽta omissionis: hæc enim inanitione corriguntur, vel exercitio, vel abscisione, & abstinentia sola: illa vero rehumectatione, quæ difficilior est. Inquit enim Gal. replere difficilius est quã inanire. Et si in mulieribus accidat ex dimissione coitus accidens, scilicet præfocatio matricis, quæ est periculosior, & difficilius corrigibilis, illud est tantũ ex repletione etiam atq; rarius, & accidit in mulieribus tantũ, & nõ in viris, in quibus est grauis nocumenti superfluitas, cũ continue, vel in quolibet actu emittant, & ad illud conentur: fœminę vero rarissime, & si delectentur magis ſm Gal. non est illud propter emittere solum, sed propter recipere quoq;, eo q̃ æque ſm sententiam eius. Et breuiter dimissio in mulieribus consuetis plerunq; nocibilior est superfluitate coitꝰ. Superfluus vero nocibilior maribus etiã consuetis propter causam iam dictam. In istis autem ſm Gal. idem facit plus quod minus. Inquit Hipp. menstruis plurimis venientibus, & non venientibus à natura accidunt ægritudines: quæ ergo corpora à superfluitate lædantur, dignius est, vt coitum minorent: non tamen totaliter dimittãt: omnibus enim complexionibus hominibus etiã dyscrasiatis conuenit moderatus, vt Gal. ait. Et sciendum q̃ retentio spermatis in coitu est mala, quoniam quãdoq; perducit ad cõtritionem duorum ouorum vnius, vt dixit Aboa. nocumenta vero superfluitatis, & dimissionis coitus dicta, sunt manifesta, quibus oportet deinceps subiũgere curas, & regimina vnicuiq; propria quæ sequuntur.

Retentio spermatis mala.

De regimine eius quẽ lædit dimissio coitus. Cap. 19.

REgimen vero eorum, qui coitum dimittunt est tres res. Prima materiam ad coitum incitantem abscindit. Secunda membrorum genitalium alterat dyscrasiam, & eorum furiam subalternando refrenat. Tertia membra læsa rectificat, et confortando à læsione, & nocumento vlteriori præseruat. Primam rem cõplent euacuationes cũ phlebotomia, sudore, & exercitio superfluo, & deriuantes cum vomitu. Et minorationes ciborum, & potuum multiplicantium sanguinem, & sperma, et vento sitatem. Et vsus ciborum et medicinarum habentium minorare sperma, & reddere castum, quæ sunt dictæ supra in cura gonorrhoææ. Secundam rem complent fomenta, vnctiones, et emplastra infrigidantia cor, genitalibus applicata, quę dicta sunt in priapismo, et diuersio animi ad alia curiosa. Tertiam rem complent ea, quæ stomachum, et cerebrum, & corpus mundificant, & in mulieribus matrice, & quæ illa confortant, et confortando fumos à complexione, vel proprietate ab eis expellunt, qualia sunt simplicia, vt coriandrum, proprie præparatum in aceto, sandali, spodium, & alia composita, quæ dicta sunt in capitulis propriis: oportet tamẽ, vt non subito, sed paulatim ministrentur, & perueniatur paulatim ad diminutionẽ coitus cum interpolatione opportuna.

De regimine eius quẽ lędit superfluus coitus. Cap. 20.

EOrum vero quos superfluus coitus lędit regimen duplex est, generale & speciale: generale est duplex: vnũ coitũ, qui generalis est causa, abscindit & diminuit. Aliud nocumento generali prouenienti ex eo proportionale apponit. Speciale, nocumentis specialibus correspondet: primum in cura priapismi est dictum. secũdum innuit Gale. cum dixit, quia enim ex venere rarius, frigidius, imbecillius, & siccius redditur corpus, oportet quæ inspissant, calefaciunt, & roborant virtutem afferre: hæc vero cum regimine complentur humectatiuo, prædicto in cura diminutionis ipsius. Secundum vnicuiq; nocumentorũ specialium remedia dispensat, quæ quia sunt plura & diuersa, quibus in proprijs capitulis est, puisum omittamus, & prouidenti animo, & iudicio eligantur.

De his quæ delectationem faciunt in maribus, & fœminis in coitu. Cap. 21.

INquit princeps Aboali, non est turpe medico si loquatur de magnitudine virgæ, et coangustatione vuluæ ad delectationem præstãtibus coeuntibus ipsis: sunt enim causæ

cauſę quibus venitur ad generationem, e ſpeciei ſalutem, necnon coniungunt amorem inſeparabiliter perdurātem prout Diuina ſapientia ordinauit. Cum enim virga parua exiſtit, mulier non delectatur, & cum vulua largior, neq; vir, quia ſperma non emittitur, & ſi emittatur cum paruitate, quare anxiantur corpora & reſoluuntur, & ſpermata debilitantur, & ſic generatio non procedit, nec ſpecies cōſeruatur, & cum non inueniant delectationem adinuicem diuiduntur vnuſquiſq; quoties ſibi comparem inueniat, cui adhæreat, vt delectetur.

Expedit ergo regimen pertractare magnificationis virgæ, & vuluæ coangustationis, & alia delectationem præſtantia quoquo modo. Et ex magnificantibus virgā etiam adhuc augmentatam, eſt frictio, exercitium, & cibus multiplicans ſanguinem, & etiam potus, in augmentatis iam, eſt regimen impinguatiuum, quod infra Chriſto dante dicemus in decoratione. Et ex propriis eſt frictio cum ſanguiſugis, et lumbricis terreſtribus exiccatis ex alhalebeth, & ſumantur ſanguiſugæ, & ponantur in vaſe in quo eſt aqua earum, & dimittantur hebdomada vna, & vltra, donec exiccentur: deinde terantur, & liniatur virga cum eis.

Et ex coangustantibus vuluam ſunt quædam, quę illud faciunt conſtringendo partes vuluæ, & collū matricis coadiuuando, vt ſtyptica, & pontica per modum enchatiſmatis, ſuffumigij, epithimatis, & collyrij, approximata circa vuluam, quæ ſunt nota ſupra in cura fluxus. Et ex illis ſunt gallæ immaturæ, & myrrha, balauſtiæ, meſpila, & ſimilia contrita, & decocta cum vino pontico, cum cypero, ac gallia ad redolendum. Et ex illis ſunt cortices pini, drach. iij. aluminis, partes. ij. cyperi, partem. i. decoquantur in vino pontico, & odorifero, & madefiat in ipſo pannus lini, & ſuperponatur vice poſt vicem, et eſt bonū medicamen faciens acquirere virginitatem. Et quędam illud agunt cōglutinando, et ſunt nota ſupra in cura fluxus ſanguinis narium, vomitus ſanguinis, vlcerū renū & veſicę.

Quædam illud faciunt trahendo humores ad labia, & ad parietes vuluæ, & repellēdo, quare tumēt labia, & via media coarctatur, & ſunt medicinæ rubificantes, & calefacientes, & ex eis proprium eſt cordumeni, & ſi bulliat cum gallia, & muſco cum vino, & epithimetur.

Ex præſtantibus delectationem vtriſque eſt retentio in ore cum melle emblicorum cubebarū, & haſcę, & zingi. & piper cum melle multiplicat ſaliuā, quæ præſtat vtriſq; delectationem ex qua etiam ſi inungatur caput virgæ non eſt malum, cum prima delectatio coitus in frictione exiſtat. Secunda in emiſſione ſpermatis, & quia mulier emittit ſperma & recipit, maiorem delectationem recipit cum emittit viro emittente cum ea. vnde Gal. dixit: in ſenſu vero genitalium membrorū quædam virtus eſt propria fortis, ſcilicet exiſtens quæ in viris eſt expulſiua in fœminis in teſticulis, & vaſis ſpermatis. In vulua enim fortis eſt virtus appetitiua, quia natura fortitudinem habet virtutis in eñciendo, & ſuſcipiendo ſperma cum nimio deſiderio, & delectatione.

Quid ſit matrix.

De cōpōne matricis.

De figu. matricis

SVMMA. IIII. *quartæ particulæ, ſectionis primæ, de cura ægritudinum membrorum generationis in mulieribus.*

Prologus.

Attulimus hucuſq; ſermonem in membris in generatione in maribus, vt ſcitis naturis, iuuamentis, & actionibus naturalibus eorum, ac diſpoſitionibus præter naturam eiſdem contingere poſſibilibus medicinas adducamus ſalubres: deinde afferemus ſermonem in inſtrumentis generationis in mulieribus ſimilem: ex cōuenientia enim vtrorunq; propriſſimis inſtrumētis habet generatio proprie fieri, & eis mutatis à ſanitate quomodolibet impediri. Sūt autem duo mēbra organa generationis in mulieribus naturaliter creata, ſcilicet Matrix, quæ facit ad eſſe, & vberā quæ ad permanentiam faciunt generati poſt ortum.

Eſt autem matrix membrum figuræ concauæ receptionis eius, et conſeruationis gratia, ex ſubſtantia neruoſa, nō quia ex neruis à cerebro procedentibus ſit cōtexta, ſed potius eius ſubſtantia ſimilis eſt neruis quia alba, viſcoſa, extenſa, panniculoſa, licet nerui aliquid adueniat ex quibus ſentit. Et eſt compoſita ex duobus panniculis, ſeu tunicis ad melius conſeruandum, quarum interior eſt aſpera ad modum linguæ bouis ad melius continendum, & venoſa, habens plures venas quietas, & pulſatiles ramificatas ex venis portæ, quibus continuatur cum hepate, māmillis, et corde, quarum orificia figuntur in ipſa, & vocantur foramina matricis, ſeu cotyledones quibus continuantur panniculi embryonis, vt ex ſanguine currente in eis embryo nutriatur, & eius ſpiritus, & calor euētetur frigiditate ei⁹, & tunica exterior plurimum eſt neruoſa, & non ſunt tales, niſi, vt dilatentur apud conceptum, & magnificationem embryonis, & apud partum conſtringuntur ad expreſſionem ipſius. Et quantitas matricis ſequitur corporis quātitatem, ſicut ſunt māmillæ. In puellis enim minor eſt veſica earū plurimū. In augmentatis vero, eius quantitas eſt completa, ſicut vbera occupans ſua magnitudine omne id quod eſt inter propinquitatem vmbilici vſq; ad meatum vuluę, poſtremum, ad quam peruenit collū eius. Et figura eius eſt extenſa arcuata, in cuius extremitatibus habet duo oua ſimilia teſtibus viri nuda non cooperta, vt illi, & quemadmodū viri habent vaſa ſpermatis inter duos teſticulos, & expulſorium radicis virgę, ſic mulieres habent vaſa ſpermatis inter duos teſticulos, & expulſorium ad cōcauitates matricis: habet enim duas cōcauitates matrix ipſa in hominibus, & in alijs animalibus ſm numerū papillarū, non quod ſit numerus embryonum ſm numerę concauitatum tantū, vt aſſerunt quidam. In ipſa enim matrice in concauitatibus eius generantur qñq; quinq;, & eſt maior numerus ad quē perueniunt nati prout Albucaſis, & Ioan. Serapionis, et Ariſt. ix. de animalibus ait. Et quia duas habet qñq; plures generantur, & plurimū duo ſunt, & ſi earum numero cōſequantur, et ipſa apud retētionem menſtruorū incraſſatur, & cum menſtruatur, extenuatur, & munda remanet, vt exinde melius cōceptioni fiat apta. Et eſt poſita inter veſicam à parte anteriori, & inteſtina à poſteriori, vt ſit ei à duobus lateribus obſtaculum, & ſtatus eius ſit in tutela ſimul in embryone: & ligatur mater cum dorſo ligamentis pluribus fortibus, & ad partes ſuminis & veſicæ, & oſſi lato pectinis, exiſtentibus de genere neruorum, venarum, & arteriarū. Et collum eius eſt neruoſum, & lacertoſum, rugoſum, frictioni aptum, quod in coitu incraſſatur & impinguatur. Et eius longitudo æqualis eſt inter. vi. digitos vſque ad. ix. & quod eſt inter illud. Et quandoq; elongatur, et abbreuiatur per vſum coitus, & dimiſſionem ipſius. Et quandoq; aſſimilatur in quanto in figura virgę cum qua coire cōſueuit, & eſt habens meatus duos. Vnum in extremitate vuluæ, & dicitur os matricis extrinſecum, in quo ſunt panniculi cōtexti ex uenis, ligamētis ſubtilibus valde, ortis ex omnibus partibus ei⁹, quos deſtruit violatio, & currit quod in eis eſt de ſanguine. Et cum coit matrix vſq; ad illud os trahitur, quaſi procedens ad illud deſiderando attrahere ſperma per ſuam naturam & formam. Et meatus colli veſicæ per quem extra vrina educitur eſt iuxta ipſam à parte ſuprema, vt alia mēbra tranſeundo per ea, non lædat. Et in aliquibus mulieribus collum cadit ad ſiniſtrum, & in aliquibus earum ad dextrum. Alium in profundo iuxta os matricis, ex quo deglutit ſperma, & cum deglutiuit cōcluditur, quod puncta acus non poſſet ingredi, & eo aperto Dei præcepto pariet fœtum. Et in collo iuxta os ipſius ſunt orificia venarū per quæ menſtrua exterius expelluntur, quibus ſuperfluitates

corporis

De his quæ magnificāt virgam.

Stringēria vuluam.

De his quę præſtant delectationē.

Duo membra organa generationis in mulieribus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 686 sur 1089

corporis totius purgãtur non venientes ad eius cõcauum, ne inficiatur concauum continens, & contentum. Ex quibus manifeste colligi possunt actiones vniuersales, siue naturales causæ, & ægritudines matrici euenire possibiles, causæ scilicet earum, & loca, & nocumẽta actionis ipsius. Actiones vero naturales sunt menstruare, generare, concipere, impregnari, & parere.

Aegritudines possibiles matrici euenire.

Aegritudines autem possibiles euenire sunt propriæ, & ex cõmunitate. Et propriæ sunt simplices & compositæ. Simplices vt mala complexio, simplex & cõmixta; pura vel impura, mala compositio, et solutio continui. Et compositæ, vt apostematũ genera. Ex cõmunitate vero sunt, vt cõiter ipsa compatiatur membris aliis, & maxime superioribus principalibus, sicut alia cõpatiũtur eidẽ prout accidit in suffocatione matricis, et multiplicatis ægritudinibus in matrice debilitatur hepar, & disponitur, vt fiat hydropisis. Nocumenta actionum sunt plura fm pluralitatem eorum, quæ infra ponentur. Ex quarum consideratione peruenire oportet ad cognitionem ægritudinũ prædictarum, et ex exeũtibus menstruis, & aliis, qualitate mutata, dolore, & tumore circa ventrem apparente.

Continebit igitur secundum hæc, hæc summa quarta, capitula. 19.

De menstruis, & eorum iudicijs. Cap. 1. fol. 126.
De cõceptione, seu impregnatione naturali. Ca. 2. fo. 127.
De regimine prægnantis, & fœtus, & concipientis masculum, & gemellos. Cap. 3. fol. 128.
De partu naturali, de quibus tantum solũmodo procedemus, quantum spectat ad indaginem eorum, vt per eorum notitias causas conseruatiuas, & nocumenta ipsorum si qua eueniant cognoscamus, & eius prouidentiã, vel curam faciamus. Cap. 4. fol. 128.
De mala cõplexione matricis, & cura eius. Ca. 5. fo. 129.
De ęgritudinibus eius ex qbus est oppilatio. Ca. 6. fo. 129.
De suspensione matricis, & de ascensu eius, & de declinatione ipsius, & descensu, seu præcipitatione. Cap. 7. fol. 129.
De prẹfocatione matricis, & medicinis eius. Ca. 8. fo. 130.
De speciebus solutionis continui matricis, ex quibus sunt vulnera, corrosiones, & putrefactiones, rhagadiæ, & fistulæ. Cap. 9. fol. 131.
De apatibus humoralibus matricis. Cap. 10. fol. 132.
De nocumentibus in actione menstruandi, & primo de cura fluxus menstruorum. Cap. 11. fol. 133.
De cursu matricis, seu fluxu & aqua. Cap. 12. fol. 134.
De cura retentionis menstruorum. Cap. 13. fol. 134.
De nocumentis in actione concipiendi, & impregnãdi, & primo de sterilitate, & difficultate impregnationis. Cap. 14. fol. 135.
De mola matricis. Cap. 15. fol. 136.
De nocumẽtis partus ex qbus est difficultas. Ca. 16. f. 137.
De cura accidentiũ quæ sequuntur partũ. Ca. 17. fo. 138.
De retentione & extractione secundinæ. Cap. 18. fo. 138.
De aborsu & accidentibus quæ sequũtur. Ca. 19. fo. 139.

De menstruis, & eorum iudicijs. Cap. 1.

MEnstrua sunt à sanguine superfluente in mulieribus, sicut sperma ex superfluo eius in viris, aliter tamen, & aliter prout Arist. ix. de animalibus dixit: talis enim sanguis in mulierum corporibus aggregatur quotidie per indigestionis modum propter lapsum naturæ ipsarum ad frigidum, & humidum ex decidentia sexus, cum sit fœmina masculus occasionatus, hoc tamen est Diuina sapientia ordinante, cuius gratia earum illustrata natura emittit talẽ sanguinẽ in matricis cõcauũ, vltra illum quem in substantia eius emittit pro nutrimẽto ipsius, gratia genealogiæ seruandæ, vt siquidem purum in eo sit, E cedat in nutrimentum, & augmentum corporis embryonis iam ex semine mulieris ipsius materialiter generati, quod vero impurum, aut superfluum, de corpore expellatur, quemadmodum est videre in plantis humidis ex quibus species gummorum emanat, quod menstruũ dicitur, seu flos mulieris. Et quia corpus ipsius generationi est aptum, cum completum fuerit & perfectum, dicente philosopho, tunc vnumquodque perfectum est, cum tale quale ipsum est, generare potest, sanguis ille ad matricẽ non mittetur, nec menstrua apparebunt donec completum, & augmentatum fuerit, cum prius in nutrimẽtum, & augmentum, matricis trãseat omnis sanguis generationi sit aptus: hoc autem tempus fixit natura in. xiij. annis, cum in maribus in. xiiij. limitasset, & hoc propter defectũ naturæ mulieris, quia in vtero tardius completur, & citius perficitur extra ipsum: quod enim debile & frigidum est, tarde venit ad terminum, & cum peruenit, parum durat: sicq; mora, & status in cõplemento est breuis, & extunc menstrua F completa priuantur ex siccitate corporis cooperante ratione ætatis. In illo autem intermedio generatione fiente, ille sanguis totus retinetur, & purum eius propter nutrimentum embryonis atq; augmentum, et carnis generationem immittitur in matricem, pro parte ad vbera, vt lac fiat nutritioni eius oportunum post eius ortum: impurum vero partim reseruetur in venis secũdinæ & vacuo eius. Et tũc auxiliatur sua lubricitate, vt facilis fiat exitus embryonis. Et proinde cum ante partũ mẽstrua superueniant in quantitate consueta, fœtum significat ægrum vel debilem, vt dixit Hippo. nisi in muliere sanguinea valde, in quantitate minori consueta. Generatione vero non fiente in mulie re sana purum eius retinetur in membris, & eam impinguat, vt est manifestum: quod vero impurum est, ad matricem tanquam totius sentinam impellitur, vt ab ea extra corpus, vt superfluum educatur, quemadmodum per hæmorrhoidas exiens: qui tamen aliis animalibus reseruatur, vt in additamentum sui corporis conuertatur: nec tamen G quotidie educitur, licet quotidie aggregetur, ne quotidie abominabilis infectio eius, et deturpatio insequatur, immo paulatim aggregatur quandiu superfluentis fuerit quantitatis quam natura expulsiua sui corporis nequeat tolerare, & proinde ad eius moueatur expulsionem. Hæc autem tempora, vera Dei sapientia compensauit, vt tempus aggregationis eius æquale esset mensis vnius, & plus & minus secundum naturæ temporis, & regiminis varietatem, & dicitur tempus interpolationis ipsorum. Et similiter tempus aperitionis ipsorum in fine mensis coadiuuatur influentia Lunæ, & perdurationis ipsorum, vt æquale sit illud, quod inter vnum diem est, & septimanam, & est ipsis dierum trium, licet in aliquibus sit latius, & in aliquibus breuius propter causas prædictas, & similiter quantitas & qualitas: cum enim per indigestionis modum aggregetur talis sanguis in corpore mulieris in qua digestio fortior est, vt in muliere viragine, pauci cibi, & maioris exercitij, concurrentibus aliis circunstantijs similibus, quanti- H tas minor erit. In qua vero digestio debilior, vt in lapsa, & molli, & multi cibi, & ocij, circunstantijs etiam similibus concurrentibus, maior erit propter eandem causam. Color communis in pluribus ipsarum erit subrubeus ad albedinem tendens ad modũ sanguinis arietis nouiter iugulati. In puellis sanguineus in principio. In melancholicis vero rubeus, obscurus, in cholericis autem rubeus clarus, in sanguineis, rubeus roseus, in phlegmaticis ad albedinẽ multũ tendẽs. Cũ ergo mẽstrua sunt tẽperata in quãtitate, qualitate, & tẽpore suo cõcurrente fm cõsuetudinẽ suã naturalẽ in omni spacio sunt causa sanitatis mulieris, & mundificationis corporis eius in omni nociuo in quanto, & quali, & faciunt ipsam acquirere castitatẽ, & paucitatem desiderij, & euentus ipsorum erit suauis cũ bona tolerãtia, & absq; aliquo accidente prauo: natura enim mulierum dispensans corpora earum per matricem ex menstruis

De coloribus menstruorum.

ſtruis velut per renes ex vrina ſtatim videtur expurgari, vt Gale. ait. Cum ergo alterantur à diſpoſitione ſua naturali, veniunt cum prauis accidentibus, ſcilicet dolore capitis, faſtidio, caſu apperitus, debilitate cordis, dolore dorſi & renum, inmborum, & ancharum grauedine, quæ euentus ipſorum ſunt ſigna, & ſunt cauſa ægritudinum plurimarum. Et ſiquidem alterẽtur in colore, vel tempore, cauſa ægritudinis indicat neceſſariam prę uiſionẽ, dicente Hippo. in aphor. Mulieri menſtrua ſine colore, aut non ſecundum ſe ſemper facta, purgatione indigere ſignificãt. Si vero in quantitate, fiunt ægritudinum cauſæ vel morbi. Inquit enim Gal. ſanitatem eſſe temperamentum, & æqualitatem exiens aut temperamẽtum proculdubio venit in infirmitatem, & ſi parum, cauſa morbi fit: ſi vero multũ, morbus appellatur, vnde Hippo. Menſtruis plurimis venientibus, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ac ægritudines accidentes, et ſuperfluitate ipſorum, ſunt ægritudines inanitionis principaliter, & per ſe, quæ ſunt notæ, per accidens vero, et conſequenter ſunt ægritudines repletionis ex quibus hydrops eſt plurimum. Aegritudines vero accidẽtes ex retentione ipſorum ſimpliciter, vel in parte, ſunt repletionales & per ſe proprie, vt quædã harum ſunt proprię corpori, quædam matrici, & quędam cõmunes vtriq;. Corpori autem proprię ægritudines fiũt, cum antequã impellatur ad matricem generatus ſanguis ex quo menſtrua fieri deberent, corrumpatur in venis, & feb. accendat, & colligatur in aliquo membro ad apoſtemata, vel ad præter naturam aliter diſponatur. Matrici proprię fiunt ex quo ad matricem miſſus eſt, vt retineatur ibidem, nec extra expellatur: vtriq; autem cum ſuffocatio matricis fiat ex eo, & hæ & aliæ ægritudines omnis generis differentes inter ſe ſecundum diuerſitatem complexionis, nã ſi fuerit cholerica generantur in ea ægritudines cholericæ, ſi melancholica, melancholicæ, & ſi phlegmatica, phlegmaticæ, & ſi ſanguinea, ſanguineę. Per accidens vero, & ſecundario fiunt ægritudines inanitionis, vt fluxus ventris, fluxus ſanguinis narium, vomitus ſanguinis, hæmorrhoides, & ſimilia, eius materiam deriuãte natura, vt Hippo. ait in aphor. mulieri menſtruis deficientibus ſanguinem ex naribus fluere bonum.

1. apho. 36.
1. apho. 38.
5. apho. 32.

De conceptione, ſeu impregnatione naturali. Cap. 2.

Definitio cõceptiõis.

COnceptio, generatio, & impregnatio, cõſignificant idem generaliter ſumptæ: ſpecialiter autem conceptio eſt ſeminis à matrice apprehenſio, & prior, generatio eſt embryonis, & conſequens. Impregnatio vero eſt mulieris, & vltimo apparens, quaſi vna alteri ſit diſpoſita: immiſſo enim ſemine in matrice vtroq; exiſtente generationi apto, & bene diſpoſito, vt quia ſemẽ viri, & mulieris non ſit alteratum nec corruptum, nec aliquo modo notabiliter infectum, ſeu debilitatum, immo perfectum, & ſanum, vt ſupra de ſpermate eſt dictum: in matrice etiã temperata quod Hipp. ait cum dixit, Quęcunq; frigidas, & denſas matrices habent non concipiunt. Similiter & in maribus habens generatio ſpermatur maxime concurrente interiori impreſſione ſuperiorum principalium, vt quia in eo ſit deſiderium hilaritas & voluptas. Et exteriorũ ſupercœleſtium corporum influentia, & aliarum rerum regimine concedenti. Sicut enim videre eſt in ſemine proiecto in terram, quod tunc temperatur germinatio cum prędictis conſimilia adſint, cum vero indiſpoſitio ſit ex parte eorum alterius, vel amborum, germinatio impeditur vel annullatur: ſuſcepto enim ſemine in matrice nõ adhuc generatio erit certa, niſi ſemen viri mixtum fuerit cum ſemine mulieris quatenus contemperentur, & inuicem agant cõuenienter in materia generationis, dicente philoſopho, Semen enim niſi mixtum fuerit ex duobus non generabitur animal: ſicut nec caſeus niſi commiſceatur coagulum lacti. Vnde Gale. omnis virtus ocioſa eſt carens materia propria quam attingat, tunc autem bene mixtum erit ex duobus ſemen, cum in coitu ſimul ambo ſpermata emittentur conuenientibus voluptatibus, & appetitibus, qui eas impellant ad inuicem inter ſe: materialis enim cum appetit formalem, et econuerſo ſi occurrunt impulſa adinuicem, & melius commiſcẽtur, et temperantur. Cuniq; tale ſperma mixtum fuerit in matrice tali, nec aliud impediens ſuperueniat ex parte regiminis, & cauſarum, quæ ſunt cauſæ aborſus, de quo infra, Chriſto dãte, dicemus, & matrix colligetur ſuper ipſum totaliter, vt nullũ interueniat ibi vacuum, & os ſuum intrinſecum etiam taliter claudet, vt nec puncta ſtili, vel acus ingredi poſſit, vt Gal. dixit. conceptio tunc facta eſſe dicitur, & extunc ſperma manet in forma lactis per ſex dies: deinde alteratur potentia virtutis generatiuæ exiſtentis in ſpermate viri, quæ alterat & permiſcet partes ſpermatis mulieris donans vnicuiq; membro generando complexionem propriam, & tunc prima diſpoſitio, quæ accidit eſt duplex. Prima eſt ſpumatio ſpermatis ex operatione virtutis informatiuæ ex viri ſemine procedentis. Alia eſt compoſitio ſubtilis cuiuſdã membri ex ſuperflua parte ipſius ex virtute ſpermatis viri ſecũdum Gale. vel ex calore matricis, vel vtriuſq; ſpermatis mulieris magis, & viri minus ſecundum alios. Circa primam, naturæ intentio eſt, vt generet tres veſicas, quæ ſint minerę ſpiritus vitalis, naturalis, & animalis in virili ſpermate contenti in quibus figantur, & exerceant, quod vnicuiq; proprium eſt. Et proinde prima veſica fit profunda in medio humiditatis, vt detur locus cordi: deinde fiunt ex latere eius ſupremo, & dextro duæ veſicę ramificatę ab illa, confuſæ inter ſe non bene diſtinctæ ſtatim: deinde ſeparantur abinuicem poſt horam, & diſcernuntur, & fit ſupremus locus id ex quo creatur cerebrum, & dextrum id ex quo creatur hepar. Et impletur illa dextra ſanguine ad albedinem decliui, & penetrat ad exteriorem partem humiditatis poſt duas veſicas ventoſitas mandans, & extendens, vt recipiat reſtaurationem à matrice, & ſpiritum, & ſanguine tracto virtute virilis ſeminis ab ipſa, vt creetur vmbilicus. Et deinde fiunt lineationes operatione virtutis illius, & informãtur reliqua membra radicalia ex reliquo ſemine mulieris, ordine, & certorum dierum ſpatio infra diſtinctorum. Et circa diſpoſitionem alteram naturæ intentio eſt, vt generet pãniculum quo inuoluatur embryo, & à matrice diſtinguatur, quemadmodum cruſta in pane ex calore aſſante clibani generatur, in quem pannicu lum penetrent, & figantur orificia venarũ matricis ex quibus virtute viri ſeminis ſanguis trahitur ad matricem, & ad locum concauum generationis, vt ex eo embryo nutriatur, & membra eius tam modica cum ſint ex modico ſemine procreata debitũ recipiant nutrimentum, & membra ſanguinea generantur, & tunc proprie cum membra eius creata ſunt multo indigent nutrimento, & induratus eſt panniculus ille, qui poſt ſpatium diuiditur in pannicu los tres propter cauſam inferius aſſignatam, cum ante generationem panniculi paruo indigente embryone nutrimento nõ nutriatur ab illo nec foraminibus. Inquit enim Gal. generatur vero quod non eſt: nutritur autem, & augmentatur quod eſt. Ordo autem & ſpatium temporis in generatione membrorũ, prout rationabilis antiquorum coniectura inſinuat, & experientia antiqua talis eſt, nam in primis ſex diebus, qui ſunt à principio conceptionis format virtus informatiua embryonem non petendo aliud ex matrice. Et poſt illud appetit, & fit inceptio alarum in pectore in alĳs duobus diebus poſt illud, & ſunt dies octo à principio: deinde in alĳs quinque diebus, & ſunt. xiĳ. à cõceptione, penetrat ſanguis à toto, & fit illud vnde creatur complete. Et deinde nouẽ alĳs diebus poſt illos fit humiditas ſanguinea caro, et iam diſcernuntur fruſta carnis, et diſcernuntur membra principalia tria manifeſte, et iam ſeparantur alia à contactu aliorum, & extẽditur humiditas nuchæ: & deinde poſt in alĳs nouem diebus ſeparatur caput ab humeris, & extremitatibus, & lateribus, & ventre.

Quatr remanet ſperma in matrice p ſex dies.

5. apho. 43.

tre. Et diſcernuntur ſenſus organa ita, vt ſentiat poſt illud in quatuor diebus completis. xxxv. diebus à principio conceptionis, quod patet in embryone aborſo, & in aqua poſito ſecundū diſtinctos dies in quibus manifeſte adſunt prædiſtincta membra, & omnia in. xl. diebus aborſo, & in aqua poſito. Hoc enim eſt tempus æquale & medium ad informationem, & breuius eſt. xxx. ſecundum aliquos & longinquius, & magis extenſum eſt. xlv. nam vt quidam dicunt non inuenitur in aborſo maſculus completus ante xxx. dies, cum eius compoſitio ſit velocior quàm fœminę, vt Ariſto. dixit. Et cauſam ſuperius aſſignauimus. Et generatio embryonis tunc facta dignoſcitur, & tunc appareret impregnatio, ideſt ventris plenitudo. Et cum peruenit ad informationem per duplum temporis in quo informatur embryo mouetur, & cum ſuperuenit motui duplum eius in quo mouetur, peruenit ad augmentum eius, & naſcitur, ſi impediens non interueniat, aut ex parte matricis, aut ex parte embryonis, quia infirmi fuerint, et ex parte regiminis, ita quod ſi informatio fiet in. xxx. diebus ſecundū illos naſcetur in ſex menſibus: & eſt rarum, nec eſt verum, quia ſi eſſet natus in ſex, viueret, quod eſt falſum: ſi vero in xxxv. diebus informatio compleatur, naſcetur in. vij. menſibus, et eſt plurimum: ſi vero in. xl. diebus informatio cōpleatur, naſcetur in menſibus. ix. & eſt frequenter. Et cauſa triplicationis panniculi in quo voluitur fœtus quā natura intēdit, eſt, vt in primo pāniculo exterius poſito ſecū diuna vocato terminētur venæ pulſatiles ex tranſuerſo à quibus per vmbilicum euētationem ſpiritus recipit embryo, & non per os, quæ diuiditur in duas, et aliam quintam venam, & vocatur biles, & eſt inuolutus embryo ibi, vt effundatur ex eo ſanguis, et colligatur ad ipſum fœtus vrina ex effuſorio vmbilici non ex virga vſq; ad horam partus, & dicitur Alchas, & eſt vt retineant ſudorem. Tertius eſt panniculus ſubtilior aliis, vt aggreget humiditatem limoſam ex embryone, & non lædat cum ſui ſubtilitate & duritie, quemadmodum lædit ſecundina cum ſit ſuperficies tenera embryonis, ſicut vlcera conſolidata, quæ non ſunt firma. Iuuamētum autem in rētentione illarum ſuperfluitatum eſt, vt ſeparet inter ipſum embryonem, & matricē, & ſuperfluitates, & humiditates: & hoc ne ſua acuitate & mordicatione vrina, et ſudor læderent embryonē: & quantum vas in colligendo ſuperfluitatem ſiccā egeſtionis nō fuit in eis neceſſarium cum in eo qui nutritur non ſit craſſa ſuperfluitas neq; fæx, cum ſubtile exiſtat. Cumq; ſperma viri calidum fuerit, digeſtum, & ſpiſſum, et grandinoſum, & abundans, & potens ſuper frigiditatem, & indigeſtionem ſpermatis mulieris, et cum hoc proceſſit à dextro teſticulo, ſumaturq;, & trāſeat ex rene dextro altiore, propinquiori hepati, & proinde calidiori, ſuntq; conuenientia coitus poſt mundificationem matricis, & ceciderit in dextrū matricis. Et ſimiliter ſperma mulieris cū proprietatibus cōſimilibus, generabit vt plurimum maſculos ad quod adiuuat aer, regio, tempus frigidū, et ventus ſeptentrionalis, & ſimiliter ætas, adoleſcentia non pueritia propter incomplementum, nō ſenectus propter defectum, & contraria ſi adſint generabitur vt plurimum fœmina. Et dicunt quidam prudentes ſi currat ex dextro in dextrum matricis maſculinat: ſi vero ex ſiniſtro in ſiniſtrū fœminat. Et ſi currat ex ſiniſtro ad dextrū eius erit fœmina maſculina, ſeu virago, & ſi ex dextro in ſiniſtrum erit maſculus fœmineus. Porro cum ſperma commixtum abundans fuerit in quātitate, vt diuiſum in partes incidat in duas cōcauitates matricis cū potentia virtutis reſeruandæ in vnaquaq;, fiet generatio gemellorum diuerſi ſex plurimum, & quandoq; eiuſdem, & parum ſaluantur, nec eſt inconueniens cum in qualibet parte eius generatiuæ potētia integre reſeruetur, quemadmodum in vnaquaq; parte diuerſi ſpeculi vis eſt repreſentatiui imaginis, & illud eſt plurimum. Et quandoq; eorum generatio à duobus ſpermatibus in duobus coitibus procedit ita, vt ſit impregnatio ſuper impregnationem, inter quas non multum interſecat tēpus, & tunc raro ſaluantur reſpectu generationis vnius, nam cum accidit in mulieribus fortibus multæ caliditatis & ſanguinis, & multorum pilorū in quibus matrices ſunt fortes, nec abortiunt cum menſtruis ſemel aduenientibus, neque bis, tunc caſus litigij, & contentionis ſuper ambos, quod plurimum perducit ad febrem, & alias ægritudines euenientes, & vt alter abortiatur ipſorum: quod ſi cadat impregnatio ſuper impregnationem non in valde forti, et in ea quę non concipit niſi propter apertionem ſuę matricis, non propter fortitudinem eius, timetur, quòd ſi filius primus ſit debilitatus, quare concipitur ſecundus. Et cauſa debilitatis eſt, quia defectus eſt ſanguinei nutrimenti.

Quibuſdam vero viſum eſt quòd impregnatio ſuper impregnationem fieri nō poſſit, eo quòd poſt impregnationem concluditur os matricis, ſicut Hippoc. dixit. necnon cum ex matrice ſperma non currat, ex quo habuit, quod optauit propter quod ſperma currit. Sed ſecundum veritatem apud impregnationem concluditur os ipſius: non tamen in recipiendo, ſed in cuſtodiendo bene, quod auide concepit ne perdat, & ſi per ſperma à matrice etiam tunc nō currat, verum eſt exemplum, ſed nihil prohibet ipſum currere intra, cum menſtrua illic currant, & ſi delectatio adeſt in ſecundo coitu non erit magis ad recipiendum quā immittēdum, nam ſi recipit, quod formale, vt generet iterū, immittet etiam materiale, vt compleat cum abundat. Et dū impregnatur puella, quæ non eſt conſueta, quod eſt in duodecimo anno completo, licet ſit raro, timetur eius mors propter paruitatem matricis. Et cum mater eſt ſana & boni regiminis, embryo vt plurimum ſanus eſt, cum ergo infirmabitur mater in toto corpore, quia febriat, vel in aliquo mēbro, & proprie in matrice neceſſe eſt ipſum pati, & magis ſi mali regiminis fuerit, & ſiquidem feb. aliqua acutarum fuerit, vel apoſtema calidum in matrice, mortale eſt, vt dixit Hippo.

Os matricis claudit in cuſtodiendo.

Signa conceptionis, & impregnationis ſunt plura, & ipſorum quædam ſunt ſigna conceptionis, quædam maſculinæ, quædam fœmininæ, quædam gemellorum, quædam ſingularis, & quædam ſanæ, & quædam ægre: & ex conceptionis ſignis quædam ſunt ſumpta ex diſpoſitionibus perceptis à muliere in ſeipſa, quædam ex perceptis, et conſideratis à medico circa ipſam, quædam inueſtigata ex experimentatis in ipſa. Priora vero ſunt perceptio conuenientiæ emiſſionis duorum ſpermatum, & cum velocitate in qua caput virgæ ſiccum ſit, & cum ſuctione adunationis oris matricis cautæ abſque duritie, vt ipſum ingredi non poſſit ſtilus ſecundum Hippoc. & Gale. in aphor. & hoc propter ſiccitatem ex ſuctione auida & forti, vt non inueniatur humectatio loci poſt coitum, & cum eleuatione eius ad ſuperiora & anteriora, & retinentur menſtrua vſq; ad tēpus partus: & poſt menſem, aut menſtruatur parū, & accidit dolor paruus in eo, quod eſt inter vmbilicum & receptionem, & quandoque fit difficultas vrinæ, & accidit, vt abhorreat coitum, licet prægnans maſculi magis abhorreat, & ſi coitur cum ea non emittit ſperma, imo dolet ſub vmbilico poſt ipſum, & anxietates inſunt, nauſea, & abominatio, vt Hippoc. dixit in aphoriſ. quod eſt, quia in conceptu ori ſtomachi nocetur ſecūdum quòd Gale. ſubiungit, & ex illis eſt vertigo, dolor capitis, tenebroſitas oculorum, & pulſus cordis. Quæ autem à medico inſpiciuntur circa ipſam, ſunt commotio appetitus mali: & illud poſt menſem, aut duos, vt ſupra in ſtomacho dictum eſt, & citrinatur albedo oculorum eius: & profundatio palpebrarum, mollificatio ipſarum quandoque, & acuitur aſpectus eius, & minorātur eius pupillæ, et incraſſatur eorum albedo, et non citrinatur ſecundum multitudinem, et neceſſaria eſt alteratio coloris, et euētus impreſſionum egredientium à natura quamuis ſint in prægnante ex maſculo minus, quādoq; impregnatio ſedat dolores dorſi et ancharum, propter quod calefacit ea matrix,

De ſignis cōceptiōis.

et

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 689 sur 1089

& proprie cum cõceperit masculum, & cũ parit redeunt, & quandoque alteratur corpus eius ab eo quod fuit, quare dilatantur, & citrinantur venæ eius super ipsum, & virides sunt, & in pluribus prægnantibus accidit, vt in mollificatione earũ corpora in principio retentionis menstruorũ, & ex superfluitate eius, quod restat ex cibatione ipsius cum pauco indigeat propter debilitatem, & paruitatem sui, deinde cũ magnificatur embryo totum transit in magnificatione eius, quare redeunt ad naturalitatem suam.

Vrina.

Quæ vero inspecta sunt extra ipsam, sunt signa quæ inspiciuntur in exeuntibus ab ea, & proprie in vrina: in principio enim impregnationis vrina est claræ substantiæ, & coloris ꝛrini.i. varñ: quia citrini ad subalbedinem tendentis, & super ipsius superficie substantiæ, & coloris ırini est sicut nebula, vt in medio eius sit sicut cottũ carminatum vel dispersum propter dispositiones alias digestionẽ materiæ procedentis à membris quorum calor cõfortatus est ex impregnatione, & proprie si masculus fuerit cõceptus, & in eo sunt velut grana quæ descendunt, & ascendunt, & cum mouetur non turbatur: in fine vero impregnationis loco eius, quod apparuit in principio subalbedinis apparebit rubedo & turbedo, quia est sicut malum vinũ rubeum, id est corruptum, & aqua cicerum, & cum mouetur turbatur: parientis vero secũdum plurimum nigra est, in profundo eius est sicut atramentum, & sordes.

Ipocrimẽ. ii. Hipp. ad cognoscen dam de impregnatiõe

Quæ vero sumuntur ex experimentatis in ipsa sunt, vt puta secundum quòd Hippo. dixit in aphor. Mulierem si vis scire si conceperit, quando dormitura est mellicratum da bibere, id est hydromel, quod fit ex mellis, drach.ñ. tántummodo, & aqua pluuiali tantundem, & cum expergefit supinetur. Et siquidem tortiones habuerit concepit: si vero non, minime. Et est experimentum certum, nisi in cõfuetis bibere illud. Et iterũ in alio dixit aphor. mulier si nõ conceperit in vtero, velis autem scire, si concipiet, id est si concipere apta sit supp. & laboret in die ieiunio, conteges eam vestibus, scilicet in sero, & suffumiga eã deorsum aromatibus, per traiectorium, scilicet & siquidem odor videtur transire per corpus ad os, & nares, cognosce, quoniam ipsa non ex se non generat. est autem culpa viri, quod licet in cognoscendo mulieris aptitudinem ad conceptum, & ineptitudinem ab Hippo. sit introductum, tamen eadem ratione ad cognoscendam conceptionem sistentẽ vel non, potest assumi. Et similiter experitur supponẽdo allium, et superdormiendo, & considerando si sapor, & odor ascenderit ad os, & nares, & supponitur aristolochia cum melle, vt infra dicemus.

De signis conceptio. masculi.

Et ex signis conceptionis masculinæ quædam sumuntur ex parte dispositionum vtrorumque generantium, & quædam ex parte dispositionis prægnantis tantum, ex parte generantium masculi scilicet et fœminę dispositionum, maris quidẽ, quia cuius vis est fortis corporis æqualis carnis in duritie, & mollitie, & multi spermatis, & calidi: & quia est magnorum testium, & magnarum venarum fortis desiderñ, quem nõ debilitat coitus ex cuius dextro excidatur sperma. Et modus est, vt restringatur testiculus sinister apud emissionem spermatis, & effundatur ex dextro, sicut rustici faciunt, cumꝙ adolescentis prius inflatur testiculus dexter, tunc ipse erit masculinans, & sinister, tunc erit fœmininans. Et similiter ille ad quem cito festinat pollutio non à noeumento, sed à sperma est faciens masculum, & ex experimentis est, vt colligatur sperma, & si est spissum, & proiectum in aqua rotundetur, & descendat est generatiuum masculi. Et ex signis mulieris est, vt mulier sit æqualis formæ, & corporis solidæ carnis non mollis, & menstrua eius sint digesta, & spissa, & non cruda, & subtilia, nec aquosa, nec adusta, nec debilia in se, sed respectu spermatis viri, & cuius os matricis vuluæ oppositum est, & cuius digestio fortis est, & cuius venæ sunt apparentes & manifestæ, & cuius sensus, & motus secũdum quòd oportet existunt, nec habet ventris solutionem, nec cõstrictionem asiduam, & oculi eius sunt decliues ad fuscedinem absꝙ subalbedine, & est gaudens, & animæ lętæ. Et puellę viripotẽtes in principio cũ coeunt sunt velocis impregnationis propter fortitudinem caliditatis earũ, & paritatẽ adipis matricũ ipsarũ, & humiditatũ earum. Et illæ quibus velociter eueniunt menstrua digniores sunt, vt cõcipiant masculos, & spaciũ mũdificationis est breue, quia vsꝙ ad. xxxñ. dies non vsꝙ ad. xl. quibus vero econtra inueniuntur, vt plurimum sunt generantes fœminas.

Signa vero sumpta ex concipiente, & prægnante tantũ sunt: nam prægnans in masculo est bene colorata, et mundioris faciei, vt Hippo. dixit. Et plurimæ leuitatis, & agilitatis, & sanioris appetitus, & quietiorum accidẽtium, & sentit grauedinem in latere dextro, vnde Hipp. mares quidem in dextro: fœminę vero in sinistro generantur. et proinde cum mouetur fœtus sentit motum in latere dextro: et cum mãmilla incipit augmentari augmentatur dextra, & alteratur papilla dextra in albedinem, vel in rubedinẽ, nõ in nigredinem, vel fuscedinem, & ab ipsa currit lac prius, & quod currit ex ea est crassum, viscosum, non tenue, & aquosum: ita ꝙ distillatum super speculum, et expositum Soli remaneat sicut frustum grani vel margaritæ, & si tra hatur gutta lactis ex dextra parte eius, & cadit in aqua descendit propter eandem causam, & fit pulsus dexter vehementior plenus & frequens. Et dixerunt quidam, ꝙ cum ipsa mouetur à statione sua, mouet prius pedem dextrum, & oculus eius dexter leuior est, motus ẽt leuiores, & si mouetur post menses tres, erit mas, fœmina post quatuor. Quibus vero sunt cõtraria portant fœminas secundũ plurimum. Et ex experimentis est, vt sumatur aristolochiæ, auř. i. teratur & conficiatur cum melle, & supponatur cũ lana viri de mane vsꝙ ad meridiem in ieiunio, tunc si dulcescat saliua eius, est concipiens masculum, & si est amara, tunc est fœmina, & si nullo modo alteretur non est prægnans, & hoc indiget perscrutatione.

De signis gemellor.

Et signum gemellorum est, vt consideretur prægnantis venter, & siquidem nõ inueniatur in eo ruga, neꝙ nodus, tunc embryo erit vnus. Si autem inueniantur rugæ, & nodi, tunc numerus fœtuum erit secundum numerum rugarum, & proprie cum in vno latere sentitur motus absꝙ altero, & ecõuerso. Et signa sanitatis fœtus sunt sanitas matricis in toto & parte, & proprie in matrice, et bonitas matricis, et ꝙ mouetur fœtus debito modo & consueto. Et signa ægritudinis eius sunt econtra, et cũ accidit fluxus ventris, vel menstrua superuenerint modo inconsueto, est impossibile fœtum esse sanum, vt Hippo. dixit. Et apparitio lactis mãmillæ in primo mense, & cũ exprimitur, et emulgetur, fœtum significat debilem, et temporum diuersitas seu mutatio indicat fœtus ægritudinem, quemadmodum Hippo. in apho. iñ. particula dixit.

5. aphor. 61.

De regimine prægnantis, et fœtus concipientis masculos, et gemellos. Cap. 3.

REgimen prægnantis, & fœtus est duplex. generale scilicet & speciale. Generale est tres res. Prima sanitatem eorũ conseruat, et completur administratione sex rerum non naturalium debita, et est vt degat in aere tẽperato, et occupetur exercitio tpato, et motu suaui, et delectabili. Et cibus eius sit panis mundus, et carnes facilis digestionis, et boni nutrimenti quæ notæ sunt, et vinum sit subtile, et odoriferum, et vetus, et nigrũ mediocriter stypticũ, et lymphatũ aqua ferrea. Et in secunda mensa sumat passulas, citonia dulcia, et pira excitantia appetitum, et mala muza et granata. Et somnus eius, et quies sit tpatus, et vigiliæ similiter, et asiduet lenificãtia suã naturã maxime si constringatur valde, sint autẽ ex lenificantibus cum ęqualitate, sicut sunt fructus lubrici, et herbæ q̃ ex ætate vegetantur, vt pruna damascena exiccata, cerasa, et similia, et tamarindi, et manna, et herbæ molles: hyeme vero caricæ, repletionẽ tẽperatam cibi et potus assuescat, et gaudñs tpatis et lenificantibus inñciatur. Et aeribus

bus alterantibus & aborſum prouocantibus, & hoc omiſſione, & euitatione omnis rei permutãtis ſanitatem eorũ, & quæ aborſum inducere poſſunt, quæ infra dicentur. Et vſus medicinarum confortãtium membra principalia, & ſtomachi, & matricis, ex quibus ſunt electaria, vnctiones, & emplaſtra quæ hic infra dicentur. Secunda res eſt, quę accidẽtia ſuperuenientia impregnationi corrigit, & emendat, quæ ad aborſum perducere poſſunt. Ex quibus ſunt dolor ventris, difficultas vrinæ, & abominatio, & diſtillatio, & nauſea, corruptio appetitus, dolor ſtomachi, & vomitus, dolor capitis, & vertigo, & tenebroſitas oculorũ, & pulſus, ſeu tremor cordis, inflatio pedum, mollificatio, apertio menſtruorum, de quibus omnibus ſuperius dicta eſt cura præter curſum menſtruorum, & hæc regula in ea obſeruãda tacite ſubiungetur, et eſt ut cũ leuioribus ſi poſſibile eſt, & exterius applicãdis procedamus in primis maxime tribus menſibus, & vltimis. Inquit enim Hipp. prẹgnantes ſi purgare conuenit à quatuor vſq; ad ſeptem, minus vero has. Et in curſu menſtruorũ cõmendatũ eſt philonium perſicum valde, & expertum eſt, vt bibat vinum põticum cum aqua aluminis nigrum, qm̃ prohibet vomitum, & conſeruat fœtum in matrice. & ſedeat in aqua decoctionis gallarum, balauſtiarum, corticum granatorum, gallarũ cypreſſi, myrtillorum, & huiuſmodi tepida. Et ſumat mane vinũ coc. de terra ſigillata cum ſucco myrtino, ſub mãmillis abſq; ſcarificatione prius omnibus apponantur ventoſæ, & vngãtur venter, & renes, cum hac vnctione. ℞. boli, maſticis, ſangui. drac. terrę ſigil. thuris, añ. ʒ. ℈. ſumach, berberis, nucũ cypreſſi, hypociſtidos, acatiæ, ana ʒ. ℈. colophonię, farinę ſiliginis, ana. ʒ. i. confice cum ſucco plantaginis, & virgæ paſtoris. Ad vomitum expertus eſt ſyrupus de acreſta, acetoſitas citri. Ad mollificationem experta eſt theriaca Andromachi cum vino decoctionis ſaluiæ: hoc enim mollificationem, & obdormitationem tollit membrorum, humiditatem matricis exiccat, & conſumit, & conſeruat fœtum, vt ait Aboali.

Contra curſum menſtruorũ prẹgnantis

Vnguentũ ad idem.

Ad pedum inflationes diminutio potus, & ſubtractio iurium, & fomentatio ſalſa, vel maris, & emplaſtrum de foliȝ caulium aſſorum, & cõmixtio eorundem. Electarium expertum ad confortationem fœtus, & confortationem ipſius, & matricis. ℞. doronici, zedoariæ, margaritarum vtriuſq;, coralli vtriuſq;, been al. & ru. gallarum, ſpodiȝ, aſcę odoriferæ, gal. muſcatæ, cardamomi minoris, cinnamomi pontici, ana ʒ. i. boli armeni, terræ ſigillatæ. ʒ. ſ. ſyrupi ro. & ſucci virgæ paſtoris, quod ſufficit. doſis. ʒ̄. ſ. hoc enim rectificat diſpoſitionem matricis earum, & ſtomachi, & inteſtinorum, & cordis, & cerebri. Et diambræ confectio facit ad illud ſubtractis muſco, & ſpica, & cinnamomo, ſit ponticum, & addat hypociſtidẽ, & ſpodium, et fructus rubi cum ſumach perficit intentionem. Emplaſtrum expertum ad confortationem ſtomachi ipſarum, & retentionem vomitus, & fluxus ventris, eſt emplaſtrũ noſtrum de gallia intentionis caliditatis contra frigiditatem, & ſi mũdificatione indiget mundificetur cum geleniabin cum aqua polypodiȝ ſicci. Inunctio bona confortans ligamenta. ℞. olei myrtini. ʒ. iiȝ. diſſoluatur in eo thuris albi, & maſti. ana. ℈. i. & inungãtur renes, vel ex oleo maſti. cũ puluere terræ ſigillatæ.

Ad inflatiõ pedum prẹgnãtis.

Speciale regimen prægnantis eſt triplex. vnũ quod cõpetit habenti maſculũ, aliud quod cõpetit habenti gemellos, & aliud quod conuenit habenti debilem & infirmũ.

Regimen prægnãtis.

Primũ eſt duplex, vnũ eſt diſpoſitiuũ, aliud cõſeruatiuũ. Et diſpoſitiuũ eſt, quod diſponit marẽ, & fœminã ad maſculi procreationẽ, et impregnationẽ, & eſt vt ambo caleſiant cũ cibis & potibus, & ſumptione mitridati, et cũ ſuffumigationibus aromaticoȝ, peſſariȝ, clyſteribus, vnctionibus, & proprie cũ aromatibus calidis, & cõfortantibus matrẽ, & diſponẽtibus conceptũ, & proprie cum muſco, croco, xyloaloe, mundo & crudo, atq; cãphora, & cũ confortatione veretri, & gallia muſc. & ſtudeant, vt vtriuſq; digeſtio ſit perfecta, et deuitent omnia actu frigida, vt poma, & potum aquę, & vt dimittant coitum ad tempus nõ omnino, quia corrumpit ſperma, vt diximus. viuãt in gaudio, decubent in domo læta in qua ſint picturæ maſculoȝ, & cogitent in maſculis, & firment meditationem ſuam in maſculis fortibus, & melioris formę, & pulchrioris figurę & coeant. Conſeruatiuũ vero eſt triplex. Primum vt habenti maſculum prædicta exhibita declinent ad calidũ parum cum intermiſſione frigidorum. Secundum, vt cibus & potus ſit multæ qualitatis, & paucæ quantitatis. Tertium eſt, quod infra ſpecificabimus in aborſu, ſi Chriſtus voluerit, qui ſit benedictus. & habẽti gemellos ſimilia cõpetunt ex cibis. Ex his autem, quæ cum proprietate operantur, hoc eſt lutum creticum ſuſpenſum ſuper prẹgnantem, præſeruat enim eas ab aborſu, & alleuiat partum.

Electarium ad ventoſitates quę fiũt prægnãtibus, & ſolutiones naturæ, & noſatur cõſeruans ſm Io. Serapionis. ℞. caſtorei, nucis muſc. zedoariæ, doronici, omniũ, ana. ʒ. v. ameos, ſemi. apiȝ, ana. ʒ. i. ſemi. hyoſcyami al. margaritarũ nõ perforatarũ, ana. ʒ. ſ. zuc. duplũ omniũ miſceant, & ſit potio. ʒ. i. cum vino. Aliud prẹgnantibus, & ventoſitatibus matricis, & cõſeruat embryonẽ. ℞. zedoariæ, doronici, ana. ʒ. ℈. margaritarũ nõ perforatarũ, bdellij, coralli, charabe, & ſetæ coctæ & crudę, ana. ʒ. ℈. caſtorei. ʒ. i. ſ. vſneæ, ſpicę, ana. ʒ. ſ. cheil, croci, gar. añ. ʒ. i. mellis, quantum neceſſe eſt. doſis ſit. ʒ. i. cũ vino permixto, aut miſceatur cum zuccharo, & detur. Inquit Abo. ad prægnantes, & conſeruationẽ fœtus theriaca cõſeruat fœtum. ſ. Gal. et Andromachi: quę diateſſeron vero facit aborſum: hoc Serapionis filius dixit. Iuuamẽta ad apoſtemata accidẽtia in pedibus p̃gnantium ſunt papyrus qñ infunditur cũ aceto, & ponitur ſuper ipſos, & oleũ roſatum qñ miſcetur cũ aceto, & cõcutitur, & inungitur cũ eo pes. Et ſal tritũ etiã cũ aceto, & chimolea, & eſt marmor inuentum in luto viridi qñ ponitur cum aceto, & linitur, & cinis, & ſal frixum qñ teritur cum oleo, & linitur tritum in aqua caulis, & aloe, & fauſel, & ſandalus rubeus qñ linitur cum aqua ſolatri.

Electariũ ad ventoſitates p̃gnãtium.

De partu naturali de quibus ſolummodo procedamus quãtum ſpectat ad indaginem eorum, & pro ipſorum notitia cauſas conſeruatiuas, & nocumenta ipſorum ſi qua eueniant cognoſcamus, vt eis prouidẽtiam faciamus, & curam. Cap. 4.

PArtus naturalis eſt cum fœtus moueatur ad exitum, quia iã cõpletus in vtero fuerit. Sicq; natura ceu intẽtionis finẽ adepta velit in manifeſtũ ducere quod patrauit: & proinde mater naturæ organũ in hoc actu mouet ipſum deſideras expellere nociuũ, & ipſius cã eſt coarctatio eius, & defectus ſanguinis, & aeris, ſibi, puenientis à matrice ad eius alimẽtũ, & ſpũs eius ad euẽtationẽ, quare recalcitrando mouetur quærens exire locũ ſuæ coarctationis, vt quod ſibi deficit ſuppleatur poſt partũ. Et tunc matrix ſuſcipiẽs nocumẽtũ eius, clauſa tã lõgo exiſtẽs tẽpore, mox aperitur, & cõprimitur ad eius expulſionẽ mõ quodam mirabili. Vnde Gale. ait. quid. n. vtiq; naturæ exiſtit mirabilius q̃ menſibus quidẽ totis nouem clauſiſſe os matricis, & diligentiſſime, vt neq; acumen graphiȝ. i. ſcriptoriȝ ſuſcipiat, pfecto vero cõcepto diſtantiã hẽt tam magnã vt totũ aĩal exeat p illud: illud tñ diuino p̃cepto procedit.

Habet autẽ indicia partus naturalis ex parte tpis, ex parte figurę exitus fœtus, & exeũdi modis. Ex parte vero tpis vt tempus cõpletionis ipſius, ſit correſpõdens tẽpori creationis eius, et motus, vt ſupius dictũ eſt. Et ſi accidat in vere, melius eſt, qa natura eſt fortior, & diſpoſitio mẽbrorũ ad dilatationẽ aptior. Et, pinde tps naturale partus duplex erit vt plurimũ cõtingens. Primũ erit menſiũ nouẽ completorũ, vel diminutorũ in ſeptimana vna, ſicut in muliere quadam vidimus ex experto, licet illud raro accidat. Aliud tps, & raro cõtingens .i. ſeptẽ menſium cõpletorũ. In octauo vero menſe rarius eſt, & cũ eſt, minus ſaluatur natus. In decimo vero rariſſime, licet vt plurimũ ſaluetur reſpectu

Signa.

reſpectu illius quod eſt, quia natus in octauo, aut non eſt completus, quare moritur: aut ſi eſt completus, quia creatus in.xxv. die fuerit: & tunc cum petierit exitum in ſeptimo menſe, & laborauerit, quia non exiuit, remanſit debilitatus: cum ergo in octauo mẽſe exit, iterum debilitatur, quare moritur niſi in locis meridionalibus alias ſeptẽtrionalibus in quibus ſunt mulieres viragines ſecũdum Ari. & Auer. in partibus ſuis hiſpaniæ. Quod ſi pertranſeat octo, tardat exitum vſq; ad nouem, quia quieuit in octauo menſe, & reſumens vires egreditur confortatus viuet. Similiter ſi natus in decimo mẽſe completus fuerit in nono, ſed tunc tractans exitum, & non potuit, ſi exeat in decimo, accidit, ſicut accidit nato in octauo. quod ſi complementum habuerit in octauo menſe: accidit ei ſicut nato in nono, cuius complementum extitit in ſeptimo menſe licet parum accidat, vt tantum tardent, & virtutis debilitatem ſignificent. Ex parte autem figuræ partus eſt naturalis ſi egrediatur fœtus ſupra caput ſuum ſecundum rectitudinem oris matricis abſq; inclinatione manibus eius extenſis ſuper coxas, & econtra eſt non naturalis, & quis ſit infra dicetur. Ex parte uero modi vt ſit velox, facilis, quia abſq; accidentibus fortibus, & tunc vt plurimum exit.

De ſignis naturalis partus.

Signa naturalis partus ſunt, vt cum peruenit prægnans ad menſem vltimum ſecundũ ſuam coniecturam & ſenſerit grauedinem ſub vmbilico, & dolorem in dorſo & in inguine, & caliditatem in ventre, inflationem in ore matricis magnam & humectationem eius, tunc iam apparẽt ſigna partus propinqui. Cũq; mollificatur eius cauda, & inflantur inguina eius, & impletio eorum ſit fortior, tunc partus erit ſtatim, & proprie ſi aquã emittat. Et ſigna facilis partus ſunt, vt ſentiat dolorem ante partum in anterioribus, & declinet ad pectinẽ: cũ vero ad poſteriora declinat eſt debilis, et regimẽ eius eſt ut dimittat naturæ obſtetrix, & nihil agat, ſed confortet parientẽ cibis bonis donec pariat: deinde cibet eam cibis facilis digeſtionis, boni nutrimenti, multæ qualitatis & paucæ quantitatis, & vinum odoriferum potet, & ſtudeat in mundificatione eius perfecta, quæ in maſculo primo tenditur vſq; ad. xxx. in fœmina vero vſq; ad. xl. dies. Imperfecta enim mundificatio eſt cauſa omnis prauæ diſpoſitionis quæ ei accidere poſſit, quæ multiplex eſt, ſed quæ in difficili partu plurimum accidere conſueuit, dicere differemus de cauſis ad cap̃. illud, vbi de omni praua diſpoſitione ipſarum intendimus latius dicere dante Deo.

De mala complexione matricis, & cura eius. Cap. 5.

MAla complexio matricis, eſt ſimplex & compoſita, & vnaquæq; aut eſt pura, aut impura, & cuiuſlibet quidem cauſa, aut per vicinitatem, & proprie eius cũræ & cauſæ procatartica aliqua cauſarum quę ſunt notæ, & cauſæ per cõmunitatem eius ad hepar & renes calidos vel frigidos vel totum corpus. Cauſa vero impuræ, & eſt plurimum, aut eſt propria & eſt humor coadunatus & collectus: aut à ſuperioribus miſſus, vt à toto corpore vel dictis membris.

De ſignis malæ complexionis. Aphor. 63.

Signa malę complexionis matricis quędam ſunt communia omni malæ cõplexioni eius: & ſunt defectio actionis proprię, ſcilicet conceptus & ſterilitas. Inquit. n. Hip. quæcũq; frigidas & denſas habent matrices & calidas ardentes, vel ſiccas, vel humidas valde, nõ cõcipiunt. Quędam vero ſunt proprię, calidę, & ſunt inflatio percepta in partibus vulue, & membris adiacentibus, & cõmunicantibus illi, pruritus & punctio, & deſiderium coitus forte velut priapiſmus, & fortis attractio ſpermatis, & vlcera matricis, multitudo pilorum pectinis, & diſpoſitio menſtruorum quia paucitas: quoniam ipſum conſumpſit aduſtio, & color ipſorum qui in panno in nocte ſuppoſito poteſt cognoſci, & proprie cum exiccari permittatur in vmbra, nam color apparet vehementis rubedinis & nigredinis & cicrinitatis, & odor eorum grauis & acutus, & anticipatio tẽporis. Et tinctura aquæ, & ſiccitas oris, & velocitas pulſus, & regimen præcedens calidum. Et frigidæ ſigna ſunt prædictis cõtraria & conceptio difficilis. Et ſigna humidę ſunt tenuitas menſtruorum, & cauſa ſuæ humiditatis eſt aborſus facilis, & ſiccæ ſunt illis contraria et difficilis partus.

Cura eius ex dictis in cura malæ complexionis renum & veſicæ, & teſtium eſt manifeſta, & eſt tres res. Prima abſcindit cauſam ſi adſit. ſecunda alterat dyſcraſiam. tertia corrigit accidentia, vt debilitatem et dolorem eius de qua infra dicetur.

Peſſarium ad calefaciendũ matricem.

Confectio peſſarij ſecundum Raſ. ad calefaciendum matricem, et adiuuat ad impregnandum. Rz. caſtorei, ſtyracis, chalbani, euphorbij, opopanaci, carpobalſami, granorum been, coſti, bdellij, ſpicæ, ana partes æquales, reſoluantur cum vino, & fiat peſſarium noctibus pluribus, & ſumatur in potu omni die diamarte: deinde ſuffumigetur cum eis, & approximetur ſocio.

De ęgritudinibus mẽbricis ex ębus eſt oppilatio. Cap. 6.

OPpilatio matricis, aut eſt in collo, aut in concauo eius: quæ vero eſt in collo, aut in orificio eius eſt exteriore occurente vuluæ, aut in meatu, aut in orificio interiori concurrente matricis concauo: qm̃ os matricis intrinſecum dictum eſt: aut eſt in orificijs venarũ menſtrualium. Quæ vero eſt in concauo eius, aut eſt in meatu vaſorũ ſpermatis, aut in orificijs cotylidonũ. Etiam eius, quæ eſt in orificio exteriori, aut eſt ſoliditas pãniculi qualis eſt in virginibus: aut res carnoſa ibi, velut virga naturaliter concreata, aut apoſtema durum ibidem præter naturam eueniens, aut incarnatio vlceris, hęmorrhoides inflatæ, morum claui, verrucæ, & quælibet eſt carnoſa.

Cauſa eius quæ in meatu contingit vt plurimũ eſt carnoſa. Cauſa vero eius quę eſt in orificio interiori, quod os matricis dictum eſt, ſimiliter eſt carnoſa vel pinguoſa prę ter naturam craſis, & cauſa eius quæ eſt in orificio venarum menſtrualium vt plurimum eſt coarctatoria, & raro eſt attenuatoria, rarius carnoſa, et cauſa eius q̃ eſt in meatu vaſorum et orificijs cotyledonum ſimiliter exiſtit.

Signa quædam ſunt cõia, quædam propria. Cõia ſunt: nam quælibet ipſarũ ſi fortis eſt, fit cauſa ſterilitatis: ſi vero debilis, cauſa erit difficilis impregnationis & partus. Cum enim panniculus ille naturalis procreatus non ſit ſolidus, licet nõ ruptus, ſed foramina habeat plura, per quæ matrix poſſit de ſpermate etiã proĳcere extra ipſam & in faciem eius, vel in exteriori loco calido tẽperato, puta balneo, in quo ſua caliditas conſeruetur ſuo orificio occurrente, trahetur aliquid deſiderio ſui cũ ſit parũ, cõceptio fiet, & tñ cum difficultate, vt Philoſophus ponit, licet ſupra in cap̃. de ſpermate à Gal. aliter ſit dictum. Sed ſigna propria diſtinctiua ſpecierũ, & cauſarũ ipſarum ſunt. nã quæ eſt in orificio exteriori eſt manifeſta, quia ſubiacet ſenſui: & eſt prohibens vel impediens coitũ. Ea vero quæ eſt in meatu & orificio interiori eſt occulta, & cognoſcitur per ſterilitatem. Alĳs vero cauſis exiſtẽtibus eis quę infra dicere debet. Sed inter eas diſtinguit poſitio vel intromiſſio digiti obſtetricis. Cum enim non inueniat duritiem coarctantem meatũ, oppilatio erit in orificio interiori: ſi vero inueniat ibidem, oppilatio erit in meatu exteriori, & ſi ſine dolore eſt, carnoſa: ſi vero cũ dolore erit apoſtemoſa: & ęſtate prolongatur, hyeme abbreuiatur, & fortaſſe erit vtrobiq; ea vero quæ in meatu eſt cũ carnoſa exiſtit, ſimiliter digiti impoſitio illud oſtendit, & dolor perceptus in coitu. Signa vero eius quæ in orificijs venarũ menſtrualium ſunt retentio, & priuatio menſtruorũ cum ſignis dominĳ humoris craſi & viſcoſi, ſed ſiquidem ſit in cõcauo & in meatu vaſorũ ſpermatis, ſunt matricis præfocatio, niſi aliud contradicat, & eius quę eſt in orificijs cotyledonum eſt poſt impregnationem aborſus velox deficiente fœtui ſanguinis alimẽto, licet illud quãdoq; ex tõtius corporis cõmunitate contingat, quia ſiccum et tenue ſit prout Hippo. dixit in aphor.

De cura oppilationis matricis.

Cura eius quæ est interioris orificij possibilis est, & facilis. Et siquidem sit carnosa, cura est duæ res. Prima est abscisio carnis additę. secūda est regnationis prohibitio.

Prima completur dupliciter, scilicet cum corporis dispositione & modo. Et est vt sedeat coram lumine cum pauco subsitentaculo ad posteriora, & eleuatis coxis crura faciat adhærere eis, et brachia ligētur fortiter super eis, & in curuatura suorum poplitum: deinde cum scisione auferantur, & sit illud aut cum ligatura stricta donec putrefiat & cadat vt nō accidat fluxus sanguinis, vt dictum est in hæmorrhoidibus: aut cum corrosiuis pharmacīs, aut cum instrumento ferreo acuto taliter, vt de addita nō remaneat aliquid, nec aliquid de radicali tangatur. Deinde regatur cum stipticis exiccantibus medicinis. Et quandoq; in accidentibus medicinis, quæ notæ sunt: & quandoq; cum corrosiuis.

Si vero fuerit panniculosa, cura erit etiam duę res. Prima est apertio. secunda apertionis conseruatio. Prima cōpletur cum scissura primo modo. Secunda completur dupliciter: primo modo cum interpositione pilæ ex lana infusa in oleo & vino. secundo cum consolidatione labiorum scissurarum. fit autem cum stipticis & cicatrizantibus medicinis quæ notæ sunt quas sequatur concubitus frequens.

Sed siquidem sit interioris meatus & carnosa, cura est quatuor res. Prima est extractio causę si possibile est cum vncinis. Secunda est abscisio eius cum instrumento, sed fiat cum cautela, vt paulatim incidatur non subito, & in multa quantitate, ne frangatur vesica, vel aliquid de matrice, & incurrat spasmum & cuzez. Tertia erit vt incisio tegatur in principio cū lana infusa in vino pontico adhærenti incisioni: secundo cū vnguentis lenitiuis consolidantibus vlcera ventris & suppositis cū nastali. sint actu omnia calida, & à frigore præseruentur. Quarta est accidentium correctio, vt est dolor qui oportet vt sedetur cū medicinis mollificātibus dictis supra in tenesmo, et fluxu sanguinis, cuius regimen superius habuisti. Eius vero quę in orificio interiori existit cū carnosa fuerit cura est impossibilis: sed eius quæ est in orificijs venarum menstrualium, & vasorū spermatis, & cotyledonum si coarctatoria sit, cura est impossibilis: fiat autem cū incidentibus, & stipticis pharmacis: prout in cura retentionis menstruorum dicemus. Quòd si fuerit carnosa est et impossibilis. Si vero attenuatoria fuerit hæc, vt in ipsa accidit in cōsumptis curabitur rehumectatione vniuersali totius cū regimine humectatiuo & particulari partium ipsorū cum balneis & sessionibus in eis, & vnctionibus, & humectantium rerū quæ notæ sunt. Et ex appropriatis sunt medullæ laudabiles positæ & carnobite, & myrrha lenit duritię coarctantem, & oleum de lilio, & vinum & bdellij est conueniēs. Si vero apostemosa fuerit quęcunq; sit iuuabitur cū mollificantibus, & resoluentibus temperatis in modū enchatismatis approximatis cum iniectionibus vnguentorum, pessarijs ex eisdē inunctis reliquas particulares operationes chirurgico dimittendo. Et in cura hęmorrhoidarum, mori, & alioꝝ, cura ipsoꝝ in virga & ano supius dicta est nota. Et ex appropriatis simplicibus in apertione oppilationum matricis est vchuen, et bdellium vtrūq;, spodium aperit os matricis, mundificat eam & prouocat mēstrua, oleum maioranæ calefaciendo, & subtiliando confert coarctationi oris matricis perducentis ad prefocationem & oleum narcisi aperit coarctationem & cōfert doloribus eius, & oleum abrotani, semen vrticæ cum vino bibitum aperit os matricis, & gallia: & medicamina cōposita sunt quæ ex his componuntur.

De suspēsione matricis, & ascensu eius, & declinatione ipsius, & descensu, seu præcipitatione. Cap. 7.

MAtrix mouetur de proprio loco, & qnq; subleuatur & suspenditur: & qnq; declinat ad alterum laterum dextrum scilicet vel sinistrum. Et quādoq; descendit & præcipitatur adeo, vt qnq; extra egrediatur & quandoq; vtriusq; motibus simul mouetur.

Causæ.

Causa aūt est duplex. vna p̄ter naturā, & alia naturalis. Præter naturam causa est ipsius motus distincti, & plurimum ſm Gal. est spasmosa contractio concatenationum ipsius propter repletionē venarū ipsius orificijs venarum abstractis: cū enim concatenationes superiores repleātur aposæ vel nō aposæ, & eis contractis subleuatur matrix, suspenditur: qnq; causa illius est ventositas subleuans, cū vero lateralis declinabit ad alteram partem cuius concatenatio est contracta, reliqua extensa, seu mollificata. Et qnq; causa in ea sunt humores crassi & viscosi collecti in ea. Sed si concatenationes vtraq; nō spasmari, sed & mollificari cōtingat, & extendi, necesse est descendere ipsam. Causa autem mollificationis est accidens, & est humiditas viscosa, mucilaginosa, aggregata in eis. Et quandoq; est primitiua, vt frigiditas subintrans ex aere frigido balneo frigido, & sessione super lapidem frigidum. Causa vero extensionis earum primitiua, vt casus & percussio, cursus fortis, vt tussis, & vociferatio, aut sternutatio vehemens, aut terrefactio ex strepitu non inquātum retrahit, sed inquantū tractum calorem & spiritū subito extinguit & infrigidat: & sic paralyticum facit, aut difficultas partus & grauitas, aut magnitudo virilis virgæ: aut labor ob stetricis in extrahendo fœtum & secundinam, aut exitus eius subito: aut putrefactio concatenationum & ligamentorum. Causa naturalis est causa vtriusq; motus ipsius, & simultanei cū successione modo supra, modo lateraliter, modo infra, & est vt existimo quam Gale. asseruit affirmans Platonem cū inquit. ventriculi qui in vulua dicuntur cum sint quasi animati concupiscunt filios procreare si diu permanserint q; fructum non afferant, angustiātur, & nequeūt vno loco manere: per corpus enim moti vias spiritus oppilant: anhelitum etiam corrumpunt: quare diuersa & magna accidentia in mulieribus sunt.

Signa.

Signa quidem, & accidentia, quę subleuatione eius cōtingunt, sunt dolor, & grauedo super vmbilicū, & sensus rei rotundæ: vel sicut manus apprehendens ibidem, anhelitus corruptus, timor et tristitię abhominatio, fastidium, dolor capitis, vertigo, scotomia, & discreta mulier sentit illam, et eructuatio si cum ventositate fuerit. Declinationem eius, & accidentia comitantur. s. dolor, grauedo, alteratio laterum, remotio oris matricis ab oppositione recta per quam in ipsam immittitur sperma, quare conceptio impeditur, & obstetrices cognoscunt per tactum cum digitis partem declinationis, & cognoscunt, an sit repletione apostemante, aut per duritiem in constrictione inuentam: & qn̄.ꝑ accidit præfocatiua, & proprie cum declinat ad sinistrū, & hydrops, & mola proprie et cū declinet ad dextrum. Descensum vero eius comitantur accidentia, et dolor renum, & laterum, & inguinum tensiuus, & in pectine grauatiuus, spasmus, & tremor, & sensus rei rotundæ in pectine, in egestione vrinæ difficultas ex eo q; matrix descendens cōprimit meatus fæcis et vrinæ, quæ erit alba in colore, & spissa in substantia, liuens superius cum resolutionibus crinoidalibus flaui coloris, & nigri, multæ adhærentiæ residētis in fundo, et apud vuluam sentit rem descendentem leuis tactus propter eius connexionem, & cum egreditur magis, et est manifesta. Et siquidem in causa sit res præter naturam, puta repletio venarum cum obstructione orificiorum ipsorum indicat eam retentio mēstruorū. Si vero sit causa mollificans, antecedens regimen & exitus mucilaginis appositione collyrij, & humiditatis multiplicatio in natura cum alijs circunstantijs consimilibus: & si ventositas, est ibi sonitus & rugitus. Si vero sit primitiua est manifesta. Si vero causa fuerit naturalis indicat eam consuetus conceptus nec priuatus cū sanitate fortitudine & hilaritate corporis, & bonitate regiminis.

De cura.

Cura eius quæ præter naturā est ex repletione est qnq; res. Prima est eūo. secunda est ipsius matricis reductio.

tertia

tertia eſt ipſius reductæ conſeruatio. quarta cõueniens regimen. quinta correctio accidentium: & ſimiliter quæ à mollificatione procedit. Euacuatio vero eſt duplex. vna repletionis venarum, alia humoris craſſi & viſcoſi, earum orificia obſtruentis vel mollificantis concatenationes, & ligamenta. Primam rem complent phlebotomia ſaphenæ in aſcendente, & in declinante ex oppoſito pede, & in deſcendente ex baſilica. Secundam rem complent pharmaca propria præmiſſa præparatione, educẽtia à toto corpore ſi cachymia ſit in eo influens illi, & contraria parte mota eius, & fomentationes, ſeſſiones, vnctiones, & naſtalia appropriata in educendo illos ex matricis partibus, quæ infra in cura retentionis menſtruorum dicentur. Secundum eſt retractio eius ad oppoſitum, & reductio ad medium loci, & qualitatem: complẽtur autem in ſubleuata eius tractio cum ſternutatione ex obteranico retinente anhelitus, & ventoſis in ambobus inguinibus, & pectine, & coxis applicatis, & doloroſis ligaturis in cruribus, & pedibus, & in declinatione ad alterum cum earum appoſitione in oppoſitis tantum: & ſimiliter ligatura & cubitus ſuper oppoſitam partem, & in deſcendendo cum appoſitione earum ſupra dorſum, & renes ſupra vmbilicum et latera, & ligaturis manuũ, & cum applicatione odorabilium, vel fœtidorum circa nares, os, et vuluam: delectatur enim matrix quaſi animata exiſtens odoribus, triſtatur fœtoribus, vt currat ad illos fugiat vero fœtidos, non quia mentem, & intellectum habeat, vt animal, ſed à ſui proprietate qua dotauit ipſam natura: & pinde in ſubleuata fœtida naribus & ori applicentur, odorabilia vuluæ, ex quibus proprie eſt gallia ſuffumigata: hoc enim deſcendere facit matricem præfocatam, & declinantem ad alterum latus. Similiter econtra in deſcenſu eius reductionem adiuuabit obſtetrix poſt balneum ventrem manibus ſecernendo, & cum intromiſſione digitorum in vulua inunctorum adipe gallinæ vel anatis, & ad proprium locum ſubleuando, & coæquando, & ad rectitudinem reducendo cum appoſitione ventoſæ magnæ in medio ſuminis in vmbilico, & in medio dorſi. Tertia eſt conſeruatio ipſius iam reductæ, quod in remiſſione accidentium, & relatione obſtetricis cognoſcere poteris, & illud cum quiete, & decubito ſupino, & ſtipticis applicatis intus & extra cum embrocis ex vino ſtiptico decoctionis, vnctionibus, & emplaſtris, & per omnem modũ approximatis: ex quibus ſunt propria ex parte ſimplicia, & compoſita, quæ infra dicentur. Simplicia ſunt myrtus, acatia, cortices granatorum, & roſæ, ſchinanthus, et herba quę oritur ſuper lapides cum ſunt in aqua, & faciunt lubricare pedes, & lentes, & breuiter omnia ſtiptica odorifera. Quarta res eſt regimen cõueniens, & eſt vt regatur in aere temperato declinãte ad frigidum. Hippo. inquit motus à caliditate eſt, econtra frigidum, paralyticum faciens. vitet omnem motum animæ & corporis, et omnes ſuperiores nominatos, repletionem ciborum proprie viſcoſorum, craſſorum, frigidorum, ventoſorum, & ſalſorum: vtatur vero bonis & ſtipticis, & potus ſit frigidæ aquæ, & ſtipticæ craſſæ, et aluminoſæ diuerſorum: et inaniatur clyſteribus vel vomitibus, vt ſuperius dictũ eſt, vtatur quiete, & ſomno. Quinta res & vltima eſt accidentiũ correctio: & ex medicinis accidentia prædicta corrigentibus, quædam eſt communis, et illa eſt balneum ex aqua dulci decoctionis, anodinorum mollificãtium: quædam ſunt proprie quæ eſt dictis & dicendis in propriis capitulis colligere poteſt prudens.

Dephlebotomia.

A

B

C

D

Si vero cauſa fuerit naturalis, cura erit altera duarum rerum, vel conceptionis & generationis procuratio, ſi poſſibile eſt: vel cum viro ſi honeſta, vel cum alio ſi inhoneſta: vel libidinis extinctio, ſi vidua ſit, vel virgo, vel virum ab ſentem habeat, & hanc complent ſperma exiccantia quæ dicta ſunt in cura gonorrhœæ, pollutionis, et coitus exuberationis. Aboa. dixit in deſcendente reſupinetur mulier, et aperiat quod eſt inter crura ſua, & aſſume lanam ex lenibus velleribus, & madefacta adhærere fac matrici. Deinde accipe lanam aliam, & infunde eam in acatię ſucco, aut in vino in quo diſſolutum ſit aliquid ſtipticum, & pone ſuper os matricis, & redit cum facilitate ad interiora: deinde accipe aliam lanam, & eam cum aceto pone ſuper vuluã, & præcipue mulieri, vt iaceat ſuper latus vel dorſum, & adunet crura ſua, & ſeruet lanã, vt eſt temperata in ea ne cadat. Et pone ventoſas ſuper radicem ſuminis eius, & ſuper dorſum, & fac eam odorare odores bonos valde.

In declinante detur in potu oleum de cherua, & ſimilia educẽtia phlegmaticos chymos, & ventoſas: & enchatiſma cũ decoctione ſpicæ confert lubricitati matricis. Abo. etiam dixit folia vrticæ recentia reddunt matricem exeuntem loco emplaſtri contrita & ſuperpoſita, & bouinum ſtercus ſuffumigatum. Gale. dixit cum mater egreditur, ammoniacum diſtemperatum cum ſucco abſinthij, et in de inungatur venter cum penna: poſtea accipe caſtoreum, rutam, artemiſiam, æqualiter in vino coquantur cum conſumptione duarum partium & tertiam da in potu. Et in ſumma conuenit cura eius cum cura mollificationis & exitus ani: & dixit ſi mater lateraliter moueatur, vt tortionẽ & rugitum ſentiat quod indicat ventoſitatem interclu-ſam, apium, fœnugræcum, & ruta, in vino dabitur, vel coctum cum melle, vel doronigi, & ſchinanthum, et ariſtolochia rotunda. Item accipe agaricum, aſpalthum, ſemen plantaginis, & ſatureiæ, & puluerizа cum vino cocto. Item ariſtolochia, & proprie cocta cum oximelle ſtiptica vẽtoſitati matricis eſt propria, et ſtomachi atq; ſplenis. Item intromitte in balneum, & poſt ipſum fac emplaſtrum de ſucco rapiſtri, et farina hordei, et appone ventri et vuluæ. Item ad exitum matricis cauſa virilis virgæ ſternutationis vel alterius cauſæ primitiuæ, line pannum lini cum pice: vel aliquo oleo pulegino vel muſtellino, & imprime vuluæ, & liga, quouſq; mater per ſe reſideat, & calida facta ſit. Si vero frigiditatem receperit balneetur in aqua decoctionis foliorum lauri, pulegij, abrotani, & enulæ, & artemiſiæ: deinde ſuffumigetur cum muſco, ambra, et gallia. In aſcendente balneetur cũ aqua cicutę, quoniam ſubleuat & ſedat dolorem, & ſuffumigetur cum capillis, vel ſcarpis, vel aſa, et inungatur venter cũ oleo ſambucino, vel de enula, vel nardino anethino, de lilio, & rutaceo. Syrupus ad digeſtionem humorum phlegmaticorum, & mollificantium ligamenta matricis, aut ſi deſcẽdat & obſtruantur orificia venarum, quare retinentur & contrahuntur, et fiunt cauſa ſuſpenſionis et declinationis. Recipe artemiſiæ, radicum ireos, enulæ, radicis lilij, chamædryos, chamæpityos, thymi, iringorum, roriſmarini, radicum ireos, & bugloſſæ, radicum capil. vene. adiantos, ana. M. i. aniſi, maratri, epithimi, florum vtriuſq; ſtœchados, petroſelini, ſeminum aſparagi, ſpicæ celticæ, ſchinanthi, liquiritiæ mundæ, ana vnc. i. zucchari, lib. iij. vini mali granati, lib. ſ. fiat ſyrupus de quo vtatur mane et ſero cũ aqua pluuiali. Digeſta materia purgetur cum his pilulis. Recipe theodoricon anacardinum benedictæ, ana. ʒ. i. ſ. agari. ℈. i. eſulæ. ℈. iij. fiant pilulę.

Syrupus digeſtiuus.

Et poſt tertium intret balneum iſtarum herbarũ. ℞. artemiſiæ, radices ireos, lilij, altheæ, bugloſſæ, ana. M. i. omnia bulliant in aqua, & fiat balneum per duos dies. Et tertia die poſt balneũ phlebotometur de baſilica, quibus expeditis fiat hæc ſuffumigatio prædicta, & erit efficax ſi Chriſtus voluerit. Et cum matrix ad proprium locum redierit apponatur hoc emplaſtrum ſuper ſumen & renes. Recipe maſticis, thuris albi, opopanaci, terebinthinę, galbani, ſerapini, reſinæ, ſtoracis liquidæ, colophonię, añ. ʒ. i. ceræ rubeæ, drach. iij. fiat cerotum.

De præfocatione matricis, & medicinis eius. Cap. 8.

PRæfocatio matricis, ſiue ſuffocatio, ſiue anhelitus ablatio dicatur, in præſenti capitulo oſtendere eſt intentio: paſſionem enim matricis ſignificant quædã quæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 694 sur 1089

à ſuis accidentibus ſortita eſt nomen cõmixtis ex ſpaſmo, & ſyncopi: quare Aboa. eam dixit modum eſſe quendam epilepſiæ & ſyncopis, & ex ſenſus & motus ablatione atque anhelitus: quare Galen. eam ſuffocationem dixit.

Cauſa vero ipſarum eſt paſſio, ſcilicet cordis, cerebri, & aliorum principalium non propria tamen, ſed ex colligantia ad matricem principaliter patientem mediatione velaminis & venarum pulſatilium, & quietarum ex menſtrui vel ſpermatis diuturna retentione, quare matricis ſuffocatio dicta eſt. Et modus eſt, cum enim menſtrua retinentur matricem neceſſe eſt pati multipliciter prius Hippo. dicẽte in aphor. Menſtruis pluribus venientibus & non venientibus à natura accidunt ægritudines: tales autem conſtat omnis generis eſſe malæ complexionis & repletionis receptaculorum & venarum ipſius, extẽſionis & ſolutionis continui. Malæ complexionis frigidæ pluris cum materia frigida ſit & multa, & quandoq; calidæ ſi putrefiat: augmentum etiam ſi ex nutrimento calido ſit infrigidato, & ſequitur niſi ex eo accidat putrefactio: quemadmodum enim putrefactio ex caliditate, ita ex putrefactione caliditas accidit. ait princeps Aboa. necnon & quandoq; apoſtematum eius natura non potente materiam extra ducere propter obſtructionem meatuũ: quare ſpargitur in ſubſtantiam matricis & apoſtematis cooperante dolore prouocante alia menſtrua ſuper ipſa, necnon & materiam aptam trahi ſiqua in corpore fuit: aut quia ægritudinibus propria proueniunt accidentia, & propter colligãtiam ad principalia inſurgunt alia totum corpus vexantia. Proinde ex repletione prædictorum matricis motus præter naturam prędictis accidit cum ſuis proprijs accidentibus ſuperius diſtinctis. Extenſiones vero eius dolores tortes adeo vt mulierem torquere faciant vndiq; & caput genibus implicari, vt reſolutionis ſyncopis prouenit malitia frigidæ complexionis obſtructione meatuũ, & pororum ipſius, quare materia coarctatur, & coarctata infrigidabitur, & putrefiet, & fumum emittet propter ſui malitiam venenoſam naturæ mulieris, & calori eius innato à ſpecie tota contrarium, & cum non habeat ſpiracula quibus extra corpus poſſit excludi, eſt neceſſe ſurſum aſcendere ad ſtomachum, & cum peruenerit ibi nauſeam gignit vomitum, & omnem eius actum perturbat, & diafragma infrigidando prohibet eius motum, quare anhelitum corrumpit vel tollit aſcenſum, licet aliquis ſit neceſſarius quã diu viua exiſtat. Et maxime quia vlterius aſcendendo ad cor calorem naturalem in eo tanquam in ſuo principio ſic debilitat extinguendo, quòd magna ſenſibili euentatione non eget: ſicq; igitur neceſſitate diminuta, & organo impedito anhelitus adeo ſenſu priuatus exiſtit quòd ablatus totaliter videtur: ad cuius indagationem lanam ſubtilem carminatam bene inter nares, & os talibus antiqui manda uerunt apponi: vel ciphum plenum aqua ſupra ſtomachi orificium. Exiſtente enim anhelitu quantumlibet diminuto ea mouẽtur: & eis non commotis priuato anhelitu mortua iudicatur proprie cum ex tali ſumo cor ſic etiam conſtringatur, vt neque ſpiritum per arterias emittat, quare pulſus ibi auferetur, neque calorem & ſanguinem per venas, quare corpus infrigidatur, & pallidus color apparet viuido occultato mortali. Et etiam ſyncopis accidit vlterius aſcendendo petit, & cerebrum attingendo ſpaſmum gignit, & eius contractione in ſe, qua contrahitur vniuerſaliter prius. Et deinde ſuperoccupato cerebro ſenſus & motus auferetur in toto: quibus ablatis ſecundum actum & habitum concluditur vera mors. Quę accidentia ex retentione ſpermatis magis ac fortiora & terrenda euenire neceſſe eſt. Res tamen quanto purior eſt, & magis naturę conformis maioris eſt iuuamenti quandiu cum natura cõſiſtit, ſcilicet quòd naturale, & pcioris conuerſionis atque malitiæ cum in contrarium ſuæ naturæ vertatur magis cit ea naturæ vigorem perdendo. Et proinde licet ex ſanguine ſperma ſit generatum, quia eſt ex eo per alterationẽ depuratum, & coagulationem propinquum per naturam ad conſeruationem ſpeciei ſolicite reſeruatur menſtruum ex eo, vt ſuperfluum ſequeſtratur cum in contrarium ſuę naturæ vertatur deterioris conuerſionis, quia per congelationem vel putrefactionem malitiam veneni acquirat: maxime ſi ex mala materia fuerit, & peioris impreſſionis, quia accidentium terrendorum, quàm ſanguis cum deſierit eſſe ſanguis, quod clare patet in lacte: quod cum ex ſanguine generetur ſic maioris erit iuuamenti quàm ſanguis cum in propria natura exiſtat propter eandem aſſignatam cauſarum, & cum in contrarium naturæ vertatur, vt congelationem vel corruptionem in ſtomacho fit peioris conuerſionis quàm in naturam veneni, & maioris impreſſionis atq; malitiæ, quàm ſanguis ſi à ſua natura propria permutetur, prout ſupra in ſtomacho eſt monſtratum. Quamobrem arbitramur Serapionem exiſtimaſſe ex ſolo ſpermate debere cauſari: quod quidem arguit, quia viduatis menſtruatis etiam accidit: & coniugatis etiam illis retentis nõ contingit, quaſi voluerit dicere ex menſtruorum retentione non contingat: quandiu ex ſpermatis retentione nec ita praua. Quapropter eius euentus licet ſit rarius: plurimum tamen accidit in ſanguineis mulieribus viripotentibus & adoleſcentibus & ſpermate abundantibus libidinoſiſque coire conſuetis non viduatis, & conſeruantibus caſtitatem, & quibus menſtrua retinentur & autumni tempore. Verum quandoq; accidunt huic ægritudini periodi ſicut in epilepſia, cum appropinquat periodus accidit debilitas conſilij, & pigritatio cogitationis, debilitas crurum, & citrinitas faciei, diſnia, pulſus cordis, et dolor capitis, & quãdoq; ſitis. Cum ergo firmatur accidit ſubeth, vel permixtio rationis: deſtructio ſenſuũ & deſtructio vocis, & ſpaſmus cum rubedine maxillarũ, ſyncopis & ſtridor dẽtium. Et cum appropinquat hora reſolutionis eius incipit apparere humiditas quædam ad partem receptricis, quæ ad tactum ſentitur & redeunt ſenſus earum & intellectus: & quòd ex matrice ſit cum retentione menſtrui vel ſpermatis ſignũ eſt, quod eſt quia accidit in muliere ſana boni regiminis vidua cuius menſtrua non defecerunt.

5. aphor. 58.

E F G H

De ſignis ꝓfocationis matricis.

Sed ſigna eius quæ eſt ex menſtruis ſunt, quia præceſſit retentio menſtruorum quam indicat quandoque generatio lactis in mãmillis. Hippoc. dicente in aphor. Si mulier quę neq; pręgnans eſt neq; generauit, lac habet, eius menſtrua defecerunt. grauedo corporis, debilitas ſenſuum, & alia ſigna retentionis ipſorum quæ capitulo ſuo dicentur. Et ſunt diuerſa ſecundum diuerſitatem humoris vincẽtis in ſanguine quem dolor menſtruorum oſtendit. Cum ergo in eo vincit melancholicus accidit melancholia & mania, & loquetur ſola propter cerebri cõmunitatem & ſyncopis fortis propter communitatem cordis, & deſtructio anhelitus propter communitatem amborum & diaphragmatis. Quod ſi phlegmaticus erit grauiora & quietiora habebit accidentia, & ſi cholericus erit acutus & incolumis. Signa eius quæ eſt ex ſpermate ſunt, nam incipit cum nocumento anhelitus & magnificatur timor cum omiſſione coitus conſueti menſtruis non retentis. Et accidit multoties quòd cum obſtetrix tangit matricem eius ſpaſmoſam accidit commotio, & deſiderium qualiter deſcendit ſperma groſſum, & ſanatur, & quandoque deſcendit illud ex contactu ſuũpſius & inuenit requiem. Sed nunquid accidat ſeruantibus caſtitatem præfocatio ſicut mulieribus, quæ cum non accidat videtur arguere quòd non ex ſpermate, ſed ex menſtruis accidat ſolum cuius contrarium Serapio. dixit. cui Gale. reſpondit, quod viris in retentione ſpermatis longa accidentia accidunt multa praua, quę ſupra cap. de illo quem dimiſſio coitus lædit habuiſti: non tamen ſic frequenter eo q; laboribus reſoluitur, & non congregatur, nec tam grauia moleſta, & terrenda, cũ nõ ſit ex tam mala materia in viris ſicut in fœminis. Eſt enim in eis ex generatione ſanguinis menſtrui quod melancholicũ eſt & ſuperfluũ niſi ſit coarctatũ in pfundo corporis, ſicut in

muliere:

muliere: quare similiter principalia nō læduntur quod declarat, quia mulier in tali passione mortem frequenter incurrit, masculus vero nunquam. Et qualiter non accidit in prægnantibus in quibus menstrua diutius retinētur. quod quidem contingit, quia licet in eis menstrua retinentur, ex puriori tamen eorum parte embryo nutritur & augmentatur, & quod superfluit ex eis vtiliter à natura partui reseruatur, ficq; ne putrefiat vel congeletur studiose interclusum in secundinæ panniculo, conseruatur, ex quo matrix non patitur, & fumus etiam ad superiora principalia non ascendit, nisi grandis sit causa, & illud est raro. Præterea cur sensu ablato spasmus cōtingit, cum dicat Philosophus quòd sensus, & motus adæquātur: et etiam Gal. quòd sentire pati est, quod est minus: moueri vero agere, quod est maius? Item si ablato sensu motus remanere non debeat, quomodo ablato sensu & motu spasmus qui est motus, sequetur? Quibus dicendum quod spasmus motus est præter naturam: nec etiam inconueniens est sensum, & motū naturalem amitti actualiter, & eum qui præter naturam
B
1. apho 6. est accidere, dicente Hippoc. in aphoris. Si inebriatus quis fuerit, & repente sine voce fiat spasmo innato moritur. Et siquidem sensu & motu naturali omisso præter naturam motus qui spasmus est accidat, multo magis solo sensu ablato talis motus præter naturam contingere poterit. Et quod dicit Gale. veritatem habet in sensu, & motu naturali, vel vbi per eūdem sunt neruum. Præterea si similis est epilepsiæ, spasmo, & syncopi, apoplexiæ, & lithargiæ, eo quòd omnibus in supradictis accidentibus cōuenit in quo à singulis differt. Differentia vero est duplex inter eam & prædictas: vna est specialis, alia generalis. Generalis est nanque, quia licet in ea sint accidentia prædictarum: sunt tamen in ea non singularia & distincta, sed omnia confusa & mixta. Specialis est, quia epilepsia fit absque menstruorum retentione & in coeuntibus magis, & os sperma tis in ea quę difficilis est, & ex cerebro, nec narrat quę acta sunt epileptica cum euadit à paroxismo, sicut facit prę foca ta, nisi præfocatio maxima sit, & immoderata, nec sentit
C
aliquid eleuari sursum vsq; ad os stomachi & deponi: nec non & in alijs quæ dicta sunt accidentibus epilepsiæ. Præterea in epilepsia sensus & motus integre est ablatus: in hac vero non integre. Præterea inter ipsam, & lithargiam distinguit febris continua quæ lithargiam concomitatur, & pulsus vndosus plenus, & principium doloris in capite, in præfocatione diuersus. Sed inter eam, & spasmum distinguitur secundum Gal. quod est, quia spasmus ex repletione accidit & inanitione paulatim: præfocatio subito, & ex repletione sola.

De cura. Cura huius passionis est tres res. Prima matricis ægritudinem tollit quæ ipsius est causa. Secunda ordinat regimen. Tertia corrigit accidentia, quæ licet tertia sit in numero: propter errorem tamen aliquorum, & pericula patientis fiet prior in ordine. Prima consistit in duobus simpliciter, scilicet in causæ abscisione, & in morbi siquis factus sit curatione. Causæ vero abscisio completur cum
D
prouocatione sanguinis menstruorum vel spermatis præter naturam retenti. Inquit enim Aboa. Cumq; ventris constrictio qui fluere solebat aliquam ægritudinem possidere fecerit, ipsius euacuationis reuersio secundum plurimum ipsam medicantibus: dixit secundum plurimum vt quandiu retentioni proportionata fuerit, nam si superflua potest esse mortis causa, sicut alibi posuit cum dixit. Cum retentio solutionis conturbat, eius solutio facit acquirere tranquillitatem, & est mortalis: hoc autem per eius abundantiam, & excessus, etiam si febris sit eradicata prout dixit in alio quodam loco: quæ vero minor sit non ilico medicabitur. Fiat autem talis prouocatio cum his quæ euacuando trahunt sanguinem à matrice, vt est phlebotomia saphenæ, & proprie quæ est sub poplite, & in pinguibus eum ventosis super loco saphenæ scarificatione præceden
A
te, vel cum sanguisugis propter occultationem venæ: deinde cum purgatione humiditatis viscosæ, quę oppilādo venas retentionis est causa. Et cum hiera picra, & hiera colocynthidis, & ruffina. Et pilulis de thapsia, & fœtidis, p̄paratione præcedente cū oximelle scillitico proprie, & aqua diureticorum calidorum, & proprie rubeæ tinctorum, nigellæ, quinque radicum, enulę, & similium, quibus secundum omnem modum vtendum ex simplicibus & compositis in via medicinæ & cibi, & seminibus ex aperitiuis et diureticis, vt est fœnugræcum, anhetū, semen lini, & sampsucus, & abrotanum, sisymbrium, sauina, ruta, vrtica, & alia quæ subtiliando sanguinem, reddunt ipsum acutum, & aperiunt. Et cum balneis thermarum proprijs, & collyrijs, & prouocantibus menstrua, quæ statim dicentur in suo capit. & proprie ex cordumeni, pipere, & euphorbio, quod est forte faciens descendere menstrua statim, & cum suffumigijs ex cypero, styrace liquida, spica, & nigella, & cum commotione oris matricis & partium eius appositis
B
digitis obstetricis inunctis cum axungia gallinæ, & oleo de lilio, vel de been, nardino, vel anethino: ipsa enim conferunt siue retentio sit menstruorū, siue spermatis: faciunt enim declinare matricem præfocatam ad inferiora, & redire ad æqualitatem, & parant menstrua ad prouocationem. Et cum exhibitione in potu castorei, & myrrhę cum aqua mellis, & sagenea, diacimino, & sagapenum, cum aqua cicerum, aut faseolorum rubeorum, & castoreo, & nigella cum rub. tinctorum in oximelle scillitico puluerizata sunt vltima, aut acetum scilliticum, & oximel eius, & opopanaci. Ə.i. Et Almansor. cum ex eo sumitur in potu est in eo sanitas. Et ex his quæ trahere habent sanguinem ad matricem est appositio ventosarum super renes: deinde super coxas & inguina, genua, & crura, & clauiculas pedum, & frictio ipsorum, & ligatura cum institis dolorosa per horam dimissio. Calefactio cum fomentis feruentibus, & cum clysteribus acutis, vnctionibus, & emplastris ex rebus rubificantibus notis quę sanguinem subtilient atque trahant, & omnibus alijs prouocātibus men
C
strua quæ in suo loco dicentur. Si vero retentum fuerit sperma, tunc oportet vt impetu tribuatur, & vsque ad illam horā vtatur exercitio & exiccatiuis spermatis, vt est agnus castus, ruta, calamentū, sicla, semen almarȳ, & diaciminum cum diureticis, vt est decoctio de radicibus. Et oportet, vt intromittat obstetrix manū inunctam, vt prędictum est, vt faciat cōmotionem delectabilem, ita quòd cum commotione accidat dolor: ipsa enim fortasse expellet fœtidum & saluabitur: & similiter cum supponuntur res mordicatiuæ commotionem facientes, sicut sal gemma cum oleo laurino: & sicut zingib. & piperis, cordumenum, sunt mirabiles in hoc. Et caue in hac dispositione phlebotomiam, quoniam infrigidat, immo admisceas ea, quæ excitant caliditatem, & sunt mulieres quæ ingeniantur coire cum eis cum instrumento in modum virgæ virilis ex qua delectantur & confert. Morbi vero curatio facti ex retentione illorum, vt est mala complexio frigida et
D
huius curatio ex dictis et dicendis est manesta. Secunda res quæ est regiminis ordinatio est, vt abstineat ab omnibus multiplicantibus sperma, sicut est vinū, licet syncopis illud peteret, et carnes, et vtatur exiccantibus sperma quæ supra in cura pollutionis dicta sunt. Tertia res scilicet correctio accidentium quæ verenda sunt, vt est syncopis, alteratio sensus et motus atq; anhelitus, dolor fortis ex spasmo et huiusmodi præmittenda est: fiat autem cum expergefacientibus. primo puta fumigatione ex fœtidis approximatis naribus et ori, quales sunt petiæ combustæ, pili, et pennæ combustæ, & cornu, asa fœtida, castoreum, ruta, harmel, et hmōi ophtalnicha, et vigilātia et consimilia, et cū ligaturis in extremis, frictionibus, cōpressionibus dolorosis cōtractu capillorum, et aurium, et narium, et clamoribus, et vocationibus, et alijs quæ dicta sunt in cura lithar

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 696 sur 1089

giæ,apoplexiæ,& epilepſiæ,& ſyncopis:& facieam ſternutare,tenendo os & nares, vt Hippo. dicit in aphor. Et applica ventoſas anchis,inguinibus, & coxis,& fomenta cũ rubificantibus, & emplaſtra cum eis & euphorbio inguina:& ſuppone collyria prædicta ex acutis & odoriferis,vt eſt gallia, folium caryophyl. & cyperũ,& laurum, et clyſteria educentia ventoſitatem ex aniſo,fœniculo,ariſtolochia,ſpica, & ſimilibus donec redeat: quòd ſi in prædictis ſenſus & motus redeant nec anhelitus, tunc neceſſarium eſt,vt fundatur oleũ feruens ſup caput eius. Sit aũt aliquid ex aromatibus confortantibus cerebrum, & calefacientibus valde,quale eſt nardinum,de balſamo,& de been,aut cauterizetur ſinciput eius ſi non eſt excuſatio inde. Et quã doq; euadit cum phlebotomia & redit: cum ergo redierit anhelitus tunc curabis ſyncopim cum his,quę cor & cerebrum confortant, & confert ad huiuſmodi,& alia accidẽtia. Et ex ſimplicibus eſt ſagapenum,caryophyl.& ex cõpoſitis confectio nominata confectio iuuamenti, & eſt mirabilis ſagenea,mithridatũ,medicamen de muſco, & theriaca. Et ſi times ex mithridato,et diamuſco de cõmotione ſpermatis,cõfortatio tamen naturæ & cordis ex eis implendo illud,& reſiſtendo illi eſt maioris iuuamenti, & cũ alijs ſupra in cap̃. enarratis intus & extra, & per omnem modum adminiſtratis, quæ habẽt cerebrum, cor, & totũ corpus reconfortare. Deinde oportet redire ad prædicta: ex adminiſtratione enim prædictorum ceſſant ægritudines alia accidentia leuiora niſi ſit ſolutio continui vel apoſtema. Cum ergo accidit illud oportet, vt curetur cura ſolutionis apoſtematis cum his quæ conueniunt eius prę-
Peſſarium
focationi qualiter eſt in apoſtemate. Recipe pinguedinis anatis,& gallinæ,ana.ʒ.iij̃.ceræ bonæ,cro.myrrhæ,amomi,maſticis,ana drach.i.olei balſami,olei lilij̃ cœleſtis,añ. ʒ.iij̃.terantur ſicca, & liquefiant humida, & adminiſtrentur in peſſario. Aliud iuuatiuum & expertum. ℞.ſtyracis.ʒ.iij̃.thuris,piperis,añ.ʒ.i.&.ſ.cerę albę.drach.vij̃. pinguedinis anatis,& anſeris,ana.ʒ.iij̃. pinguedinis gallinę.ʒ.iij̃.olei balſami,olei lilij̃ albi,& lilij̃ cœleſtis,& olei de ſpica, ana ſecũdum quantitatem neceſſitatis. Si autem vis vt ſit fortius tunc adde in eo.ʒ.iij̃.cordumeni ſemi. vrticæ,aure.iij̃.miſceantur & adminiſtrentur.

Oleũ ad doloré et prę-
focationẽ matricis.
Oleum quod lenit & calefacit & conuenit ad dolorem matricis,& præfocationem. ℞.helcha.libach, olei maſticis,& ſpicæ, olei laurini, ana. ʒ.v.olei lilij̃ cœleſtis,et anethi,ana lib.i.ſedenegi,& bdellij̃,et pyretri, ana.ʒ.iij̃.meliloti,caſiæ fiſt.et nigellæ,et calamenti campeſtris,aut fluuialis,ana.ʒ.i.terantur medicinæ ſiccæ ſicut puluis, & liquefac alchec cum oleis, et miſceantur omnia et vngatur cum eis quod eſt ſub vmbilico et pectine,anchę, et pedes. Inquit filius Serap. Si eueniet ægritudo ſcilicet hæc mulieri quæ eſt prægnans, tunc non oportet vt adminiſtretur phlebotomia,aut ventris ſolutio,immo cõtenti ſumus vnctione cum oleo, excepto ex oleis calefacientibus et reſoluentibus,ſicut eſt oleum de lilio,et de been,et quæ ſunt ſimilia. Et aduertendum q̃ dixit,ſi euenerit,quaſi dicat, q̃ raro accidit propter cauſam ſuperius aſſignatam.

Item inquit,et ad vltimum dico ſermonem abſcindentẽ, quia oportet,vt curentur mulieres quibus accidit hęc ęgritudo,& non ſunt prægnantes ſm quantitatem complexionis earum,& humiditatem corporis earum et ſiccitatem earum:nam illã ex eis quarum corpus eſt leue, album, humidum,curamus cum medicinis debilibus. Et ex illis quæ ſunt ſm cõtrarium illius donec ſit earum corpus ſiccum, neruoſum, curantur cum medicinis fortibus: & ſm hunc modum,curantur vetulæ,et illę quæ ſentiunt inflationem ex ventoſitatibus inflatiuis cum his quæ reſoluunt ventoſitates,& illis quæ ſentiunt grauedinem dantur ea quæ incidunt et ſubtiliant,& illæ quæ ſentiunt acuitatem curantur cum his in quibus eſt virtus extinctiua. Suppoſitorium Aboa,educens ſanguinem mẽſtruum. ℞.ſtyracis li-
Suppoſito. educés ſanguinẽ menſtruum.

E quidæ.ʒ.iij̃.piperis,thuris,ana.ʒ.i.adipis anatis.ʒ.iij̃.ſe. vrticæ.ʒ.iij̃.fiat ex eis licinium,& ſupponatur.

De ſpeciebus ſolutionis continui matricis ex quibus ſunt vlcera,corroſiones,& putrefactiones,rhagadiæ,& fiſtulæ. Cap̃.9.

VLcera matricis,quædam ſunt ſimplicia, & munda: quædam compoſita & cum putredine, & quãdoq; ſunt corroſiua,& quandoq; cũ apoſtemate, & quãdoq; cum profundatione, & quandoq; non profundæ, & quandoq; perueniunt ad fiſtulam: & quædam ſunt in collo,& quædam in eius concauo. Et cauſa vlceris, quædã eſt interior,& quædam exterior. Interior eſt curſus humorum acutorum, qui ſi paulatim congregati ſunt in ea, erit propria, ſi ſubito confluant ex toto, aut aliqno membro, erit ex cõmunitate,aut dubelati vlceratum, aut plaga vlcerata,& eſt propria. Exterior eſt caſus vel percuſſio, aut difficilis partus,aut vulnus inſtrumenti incidentis, aut ex medicamine acuto ſuperpoſito,aut craſities virgę deuir-
Cauſæ.
F ginantis, & illud eſt non profundũ,ſed in collo eius tantũ, & ſimilia. Et cauſa putredinis eſt,quod eſt, ꝙ vlcera ſunt profunda quæ non euacuãtur ab humiditatibus plurimis ægredientibus ad profundum eius in quo retinentur,et nõ mundificantur. Et ex eis eſt quandoq; corruptio embryonis multiplicantis putredinem. Corroſionis ipſorum cauſa eſt acuitas,& aduſtio humiditatis & putredinis eorum, quare corrodit velut cancer. Et cauſa fiſtulationis ipſorũ, eſt prolongatio ipſorum, quia cum proprijs nõ recipiunt curam, quare prolongantur cum putredine multa corroſiua,& concauantur.

Signa vlcerum eius ſunt exitus puris & ſaniei,& ſanguinis corrupti & virulẽti,& humoris diuerſi coloris & odoris,& nocumentum ex medicinis mollificantibus:& iuuamentum ex medicinis mundificantibus & ſtipticantibus.
De ſignis vlcerum matricis.

Et ſigna putredinis eorum & ſordiciei,& tabiditatis eſt multitudo humiditatum corruptarum fœtentium, & eſt ſicut aqua carnis. Et ſi eſt cum corroſione illud quod egre
G ditur eſt nigrum cũ ardore vehementi,et pulſatione,et circumfluitione pilorũ,vt dixit Hippo. in aph. Et differentia inter corroſionem et cancrum eſt,quoniam cum corroſione non eſt grauitas,nec durities,et ſequetur eã quies in horis quibuſdam, & proprie poſt exitũ eius quod egreditur, & non eſt plurima longitudo corporis in curatione. Cancer vero eſt aſſidui doloris ſi in principio fit. Si vero in proceſſu erit cum punctione ſenſus,et eſt cum pulſatione longi ſpacij̃. Et ſignum mundificationis vlcerum præcedens ſanitatẽ eſt, quia quod egreditur eſt ad craſitiem et albedinem decliue,et leue abſq; dolore vehementi, fœtore ſeu ardore,ſeu mordicatione. Et quæ non ſunt profunda ſunt ſenſui manifeſta: profunda vero ſunt occulta ſenſui. Et cũ ſunt cum aꝑate ſunt cum prędictis ſignis aꝑatis ex quibus eſt horripilatio & ſe. Cũq; vlcera matricis ſua putredine, et corroſione pertranſeunt carnẽ, et,pfundantur, ita q̃ vicinũ aliquod ex membris vlceretur et corrumpatur os pectinis et collum matricis putrefiet adeo q̃ quandoq; per-
H ueniat ad radendum pilos pectinis, et incidit vſq; ad partes ani et lacertorum eius. Quædam ſunt in parte manifeſta,et quædam in parte occulta,et declinãtia ad latera eius ſunt ſimilia. Et rhagadiæ matricis ſunt ex genere ſolutionis ad modum ſciſſurarũ contingentium ex ſiccitate eius, quare non poſſunt recipere debitũ apud coitum, vel apud partum extenſionem abſq; ſciſſura. Et quandoq; cauſa abſcindens eſt magnitudo aꝑatis,quare apparent rhagadiæ, et,pprie cũ tangitur,et qñq; craſſantur valde, qñq; fiunt ſicut verrucę,et incraſſatur locus. Et ſi ſunt in collo eius,aut in concauo eius intus ſenſus cum obſtetricis digitis cognoſcetur. Et ſi gratia fiſtularũ ſunt antecedſio vlcerũ quæ nõ ſanantur cũ curationibus proprijs,et,plongatur ſpatiũ eorum cũ putredine multa,et curſu virus et doloris attrahẽtia:deinde dolores illi fiunt ſicut dolores cancri, et cognoſcitur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 697 sur 1089

ſcitur locus eius vbi peruenietur cum eo: & ſcitur ſtatus eius vt ſit cum carne adhuc, aut pertranſeat vſq; ad os per id quod ſentit extremitas radij de lenitate et mollitie, aſperitate, duritie. Et rhagadiarum ſigna ſunt dolor apud coitum, & exitus virgæ ſanguinolētæ: & poſſibile eſt, vt perueniatur ad conſiderationem ipſarum per poſitionem ſpeculi ſub muliere & apertione vuluæ ſuper ipſum.

De cura vlcerum. Cura vlcerum ſimplicium & purorum eſt cōſolidatio: tamen difficilis. Inquit Gal. Inciſio vuluæ difficulter conſoliditatur: ipſorum vero compoſitorū cum putredine ſordicie: & ſi cum corroſione fuerit vel apoſtemate, mundificatio, conſolidatio, accidentium correctio, & conueniens regimen. Mundificationē complent aquæ mellis, vel paſſularum iniectio cum inſtrumēto, vel aquæ decoctio cum iride, & hordeo vel cū aliquo ex mundificantibus vnguētis, habentibus mundificare ſorditiem & putredinem. vel habētibus mundificare corroſionem & rectificare ipſam, aut cum ſanatiuis apoſtematū, vt dicturi ſumus. Cum ergo mundificata fuerint vlcera curentur cum conſolidatiuis, ex quibus ſunt vnguēta, pulueres, & ſimilia. Et ex vnguentis, quædam ſunt quę conferunt in principio rei, cum nondum naſcitur caro. Recipe lithargyrij, ceruſſæ, ſarcocollæ, ana. partes æquales fiat ex eis cerotum cum oleo ro. Et ſi fuerint in illis ſordes miſceatur cum eis parum mellis. Cum autem caro incipit naſci eſtimatione debita curetur cum hoc vnguento. Recipe tutiæ ablutæ partes. ij. cadmiæ argenti, ceruſſæ, ſarcocollæ omnium, ana partē. i. fiat ex eis cerotum cum oleo roſ. & cera, & miniſtrentur cum tenta, aut ex eis fiat puluis. Et ſiquidem ſit profunda, & in collo eius, ſicut in deuirginata à crasitie virilis membri: oportet vt fortes dolores qui adſunt mitigentur ſedēdo in vino decoctionis ſtipticorum, & adminiſtrētur cerota lenientia conſolidationem prohibentia, alienetur concubitus: deinde redeant ad ipſum paulatim, & in tempore medio regatur cum cerotis prædictis, & admiſceatur cum eis terra ſigillata, & ſimilia. Correctio accidentium eſt, vt ſiquidem ardor adſit, vlcera curentur cum his quę ardorem mitigant & calorem, ſi mitigātia ſint, ſicut mucilago pſyllij, ſemen citoniorum, & aqua iuiubarum, & ſebeſten, & aqua hordei. Si vero cōſolidantia ſint, ſicut ſuccus ſolatri, arnogloſſæ, oleum roſa. albarum, albumen oui. lac, ſuccus portulacæ, tragacanthi, & demus ad bibendum catarticū de iuiub. ſemen papa. & myrtæ, & dolores ſortes mitigentur ſeſſioninibus in aquis, & vinis ex ſtipticis, et anodynis, vt eſt fœnugræcum, balauſtia, lentes, & ſimilia.

Vnguē. ad vlcerama-tricis.

De regimine. Regimen conueniens eſt, vt tempore mundificationis vtatur ptiſana hordeacea, aqua cicerum, hœdorum, gallinarum, & lacte aquoſo. Tempore autem conſolidationis generantibus ſanguinem craſſum & viſcoſum, vt ſunt extrema animalium, milium, riſum, panicum, & ſumat lac, & ſimilia craſſa, & ſtiptica omnia.

Illa occulta fiſtula, quæex eis eſt in occulto, & profundo, nō curatur, et proprie ſi venitur ad veſicā: reliqua vero ab ea curantur etiam ſi difficiles ſint, & peruenerint ad abradendum pilos, & perforauerit os foramine paruo. Et ſi quidem curat, cura duplex eſt, vera & poſſibilis. Vera cura per abſciſionem & perforationem fit, quæ periculoſa eſt propter neruoſitatem membri: timetur enim ex eo ſpaſmus, permixtio rationis, & permixtio vocis & mors, quia nō eſt poſſibilis niſi in ea quæ eſt in manifeſto, & cuius carnem mortuam oportet incidere. Cura vero poſſibilis eſt, vt mundificetur corpus, & matrix exſiccetur et confortetur. Inquit enim Hippoc. in aphor. Si matrix in vertebro poſita fecerit ſaniem, neceſſe eſt commotum fieri: & hoc quia vera cura eſt impoſſibilis iuxta mādatum eius in alio apho. Quibuſcunque cancri abſconditi fiunt: & ex eis quę conferunt valde, eſt cauda equina ſecundum omnem modum adminiſtrata.

apho. 47.

Rhagadiarum vero matricis cura intrinſecarū eſt duæ res: mitigatio accidentium, & conſolidatio rhagadiarum. Completur autem cum ſuppoſitorijs penetrantibus, & diſtillationibus iniectis, ex aquis ſtipticis permixtis cum vnguentis rectificantibus, ſicut vnguentum factum ex cadmia, & plumbo aduſto, & vnguentis rhagadiarum ani. Accidētium correctio eſt, vt ſi cum curatione ſentiat mordicationem, miſceatur cum eis, ſicut vnguentum baſilicon cum adipibus, & proprie ſi indiget maturatione. Et ſi quidem cum rhagadijs fuerit craſities quā ſignificat longitudo ſpatij, & paruitas receptionis curationis, adminiſtretur vnguentum de chartis cum oleo ro. ſi vero non tolerat illud, ponatur cum eo oleum de lilio, & gluten halimbat. Cum autem hæc quieuerint, curentur cura rhagadiarum purarum, & proprie quando vlcerantur, & quādoq; indigetur eis quę ſunt ſicut cortex æris, aut tragacanthum optime tritum, aut galliæ, aut illis aggregatis. Intrinſecus vero ſufficient puluis tutiæ cum vitellis ouorū, & vnguentum de ceruſſa, & ſimilia. Clyſtere. ℞. aquę paſſularum lib. i. diſſoluantur in ea mellis roſ. ʒ. iij. & coletur, & adde olei amygdalarum amararum. ʒ. i. Iſaac inquit. Si venę ſint vt corroſæ: demus ſanguinem tra. myrtam, thus, bolum ar. de quibus omnibus fiat clyſtere: vel cum licinio apponantur pulueriza tа intincta in aqua arnogloſſæ, vel acatiæ. Licinium valens ad pruritum vuluæ, & priapiſmum mulieris, & purgat putredinem, corroſionem, & ſaniem. Recipe crocum, camphoram, lithargyrium, baccarū lauri, albumen ouorum, oleum ro. fiat naſtale vel clyſtere. Et ſanguis tra. cum ſucco plantaginis iniectus valet. Dioſco. dixit farina fœnugræci cum ſanguine anſeris valet ad duritiem matricis. Valet etiam lac ficuum cum vitellis ouorum fiat inde naſtale.

De aſpatibus matricis humoralibus. Cap. 10.

Cauſæ. APoſtemata accidunt matrici ſicut in prædictis mēbris ſecundum duplicem modum per viam congeſtionis et fluxionis. Et cauſa earum ſufficiens eſt duplex, interior, & eſt ipſius diſpoſitio, vt debilitas, & retentio menſtruorum in ipſa materiam aggregans. Et exterior duplex imprimens, vt caſus percuſſio, & multitudo coitus, & proprie habētis virgam craſſam: aut diruptio facta ab obſtetrice cum recipit fœtum, aut inciſio cū inſtrumento prouocās rheuma, & faciens ipſum in regiones eius intermedias & vacuas ſubintrare, & coadiuuans eſt frigiditas aeris prohibens reſolui materiā. Cauſa vero materialis & ex qua, eſt antecedens repletio vniuerſalis totius, vt humores quatuor ventoſitas, aquoſitas, & viſcoſitas, penes quos ſpecificantur, & ab inuicem differunt curatione & particulis ipſius matricis. Materia propria eſt ex ſanguine menſtruo non ex ſpermate, licet ad illam immittatur et aggregetur in vaſis ſeminarijs eius: ſed in concauū immittitur, aggregatū quoq; in vaſis ipſius proprijs non in eorū ſubſtantia penetrat, ſed in concauo cōtinetur: ſanguine vero menſtruo in venis eius exiſtente diffuſo ex quibus poſſibile eſt ſubintrare reſudans vacuas regiones ipſius, vt faciat apoſtema. Cauſa vero materialis ſubiectiua eſt ipſa matrix ſuſcipiens ſm aliquam ſui partium: quādoq; enim fiunt in ore eius: quandoq; in cōcauitate: qñq; in altero laterum ante & retro: & deterius eſt quod per plures eius ocupatur partes. Cauſa finalis eſt, vt materia expellatur, & ſi non extra, ſaltem ad ipſam deriuetur: et deinde extra ducatur prout poſſibile eſt, quare qñq; reſoluitur: qñq; ſanatur et dubelatur: et qñq; conuertitur per reſolutionem partis ſubtilis ad duritiem. Et cum aduritur ad cancrum, & quandoq; ad fiſtulam, et quandoq; interficit.

De ſignis. Signa quædam ſunt cōmunia omni ſpeciei, quædā cuilibet propria. Ex cōibus quędam ſumuntur à natura membri, ſ. matricis patientis: quædam ab alijs membris cōmunicantibus ipſi. Ex natura membri, vt eſt dolor, grauedo in vtero, craſities, et coarctatio, ita vt non ſit exitus ventoſitatis, et inflatio pectinis, et alimirach. Quę vero ab alijs

per cõmunitatem sumuntur, sunt vt dolor, stomachi subuersio, nausea, singultus, et defectio operationum eius, dolor capitis & ceruicis propter cerebri cõmunitatẽ, & proprie in sincipite radicibus oculorum & colli, eius extensio in dorso toto corpore, & vsq; ad extrema, mollificatio crurum, & manuũ, debilitas pulsus, & similia totum corpus vexantia. Propria vero animali cuilibet speciei sunt: nam cum apostema fuerit calidum, dolor erit acutus cum pulsatione, horripilatio & febris inflammata, & siccitas, & linguæ nigredo. Cum vero est frigidum signa erunt contraria, & siquidem sit aquosum vel ventosum alia habet propria signa quæ infra dicentur capitulo de cursu & mola. Et siquidem apostema sit in aliqua sui parte, dolor indicat partes illius, nam si est in parte postrema, dolor erit in dorso, & retinetur stercus propter coarctationem intestini recti. Et si in parte anteriori, dolor erit in illis, & sequitur distillatio vrinæ vel difficultas, quoniam vesica vel collum eius coarctatur ex apostemate, quando apostemantur latera matricis, extenduntur, & dolent inguina, & grauantur coxæ, & dolet vertebrum partis apostemati lateris: sed cũ apostematur concauitas dolor est in vmbilico, & quando apostematur os eius: tunc partes anteriores dolent, & illæ quæ sunt strictæ, & quando tangitur cum digitis obstetricis, inuenitur durum & clausum. Cumq; minorantur accidentia, & dolor deletur, resoluetur apostema. Cum autem tumor remanet durus & grauedo, tunc conuertitur in duritiem sine dolore, & si est magnum comprehẽditur tactu. Cum vero augeatur feb. & dolor significat conuersionem in saniem: et cũ minoratur, dubelatur. Cum vero accidentia fortificãtur prædicta, & accidit sudor frigidus, ablatio vocis, syncopis, & inflatio almirach, significant augmentum apostematis, et interficit: & cum euadit prolongatur: & cum rodere incipit, in cancrum conuertitur, & proprie cum apostema durum non est æqualis figuræ à quo procedunt sicut varices: & mali coloris decliuis ad rubedinem fuscitati commixtus & plumbeitatem si subiacet sensui: q; si non, significat ipsam grauitas, et sessio placida, & dolor, & communicant pecten, renes, & dorsum, & inguina. Et cum vlceretur currit humiditas acuta virulenta, decliuis ad viriditatem: & quandoq; sanguis purus propter corrosionem venæ.

De cura apatis matricis.

Cura apostematis matricis est tres res: euacuatio, accidentium mitigatio, regiminis rectificatio. Euacuatio duplex est, vniuersalis, & particularis. Vniuersalis est totius corporis vel membri mittentis, quia fit repletũ. Completur autem cum præmissione phlebotomiæ de basilica, vt fluens materia per antiparistasim educatur: deinde cũ consecutione phlebotomiæ de vena saphena vsq; ad defectionem, sicut iussit Hippo. vt quæ fluxa est expellatur: et prouocatio menstruorum maxime si precesserit eorum retentio est conueniens, et fortasis eam totaliter resoluit. Vel quia fit cacochymum. Completur autem cum pharmacia vomitiua appropriatum humorem educente, ac præmissione debiti digestiui quod est notũ, vel secessiua, sicut ex lenibus quæ non inquietent naturam, dissoluant, & prouocent ad cursum super apostematum locum quemadmodũ supra in cura stomachi diximus. Euacuatio autem particularis consistit in particularibus operationibus exercendis circa apostematum locum quas diuersitas temporũ morbi variat, & disponit, atq; distinguit. Si ergo apostema sit calidum, in principio eius operaberis cũ administratione repercutientium materiam, qualia sunt ex simplicibus rosa, lentes excorticatæ, cortices granatorum, balaustiarum, cimæ vitis, arnoglossæ, solatrum, endiuia, & virga pastoris, succus portulacę, & psyllium quod exinguit inflammationem, semperuiua, rasura cucurbitæ, farina hordei, & similia: fit autem eorum ministratio cum sessione in aquis dulcibus decoctionis ipsarum, & embrocatis, et epithimatis, emplastratis, clysterizatis, inunctis, & suppositis. Et emplastrum de papauere dissolutum in decoctione cum oleo omphacino vel ros. aut de pomis in hac hora conueniens est. Cum vero peruenit ad augmentum, admiscebis prædictis quæ mollificant & resoluunt, sicut fœnugræcum, altheam, melilotum, chamæmillam, anethum, crocum, malua, puluerem molendini, & similia, & in statu augebis quæ resoluunt: in declinatione vero ministrentur quæ resoluunt tantũ, vt est aqua fissimbri, sampsuci, laurus, polypodium, et similia: et laudanum suppositũ resoluit ipsum, & proprie ea quæ cõueniunt apostematibus frigidis, sicut ammoniacum, bdellium, styrax, chalbanũ, & cera, et medullæ omnes, & pinguedines omnes, & olea quę resoluũt, & proprie oleum de enula, quòd si apostema non resoluatur & perueniat ad aggregationem saniei, ministrabis maturantia quæ dicta sunt, quibus admiscebis quæ sunt fortioris caliditatis quã ipsa. Cum ergo prolongabitur maturatio saniei confert in velocitate maturationis eius emplastrum de fœnugræco, farina hordei decocta cum aqua ficuum mixta cum eo aliquo de fimo columbino, & fermẽto ad aperiendum ipsum, vel emplastrum de hyssopo, adipe anatis, & anseris, et vaccæ, et medullæ cerui, et butyro, & similibus: et ex eis pessarium factũ cõtinuo administretur. Cum autem dubelatum fuerit propinquum ori matricis possibilis erit sectio secundum debitum modum. Si vero in interiori parte eius fuerit, oportet q; eruptio ex ipsomet fiat, vel ex arte cum nasturtio, vel succo scabiosæ sumpto et iniecto: in his quæ supra in hepate dicta sunt. Cum vero apertum fuerit, tunc plurimum egredietur pus eius ex vulua, quare oportet vt mundificãtia ministrẽtur, qualia sunt quæ dicta sunt in præcedenti cap. iniecta. Et vnguentum basilicon minus cum oleo ro. clysterizatum est conueniens et cum butyro vaccino recẽti, & proprie cum spissa est, & si subtilis fuerit fœdi odoris clysterizabis cum his in quibus est stipticitatis plus. Et quandoq; egreditur per vesicam, quare oportet vt administres potũ lactis, & psylium, semen melonis cum syrupo ro. qm̃ prohibent vlcerationẽ vesicæ. Et qñq; rumpit ex intestinis, quare oportet vt clysterizetur cum aqua hordei, balaustijs decoctis in ea, & oleo ros. et zuccharo ros. deinde curatur perfecta mundificatione cum medicamine incarnatiuo iniecto per clystere, & dentur in potu trochisci de charabe, & ponat vnguẽtum incarnatiuum, cuius virtus profundetur super locum in quo fit dolor, q; si fistuletur, curetur prout supra dictum est. Si vero frigidum fuerit, et phlegmaticum curetur cũ resolutiuis exiccantibus & stipticis quæ in cura apostematum aliorum membrorũ numerauimus. Si vero in duritiem conuertatur, euacuatione melancholię naturalis & phlegmatis crasi curabitur: deinde cum localibus ex mollificãtibus resoluentibus notis supra in cura splenis & renũ. Et cum in cancrum mutatur, nõ curatur, vt Hippo. dixit in apho. & proprie si fuerit vlceratum, sed cõmotum oportet tantũ fieri cum mundificantibus virulentiã & putredinem corrosiuam & soluẽtibus choleram nigram per conuenientia exhibitis interualla. Accidentium vero mitigatio completur cum his quæ dolorem & ardorem mitigant, ex quibus sunt sessiones in aquis, & iniectiones, nastalia, et embrocæ, & emplastra ex anodinis, quorũ quędã sunt calida, quædam frigida quibus vti oportet fm̃ necessitatem. Calida sunt, vt fœnugræcum, semẽ lini, melilotũ, chamæmilla, althea, vitellum oui, malua, & similia. Compositum, vt cerotum factũ ex fæce olei dimissi in vase æris cum cera citrina et inunctum exterius. Frigida vero sunt emplastra facta de papauere cũ coriandro, solatro, & oleo ro, & albumine oui: & illud quod resoluitur ex plũbo adinuicem fricato aqua coriandri: et iterũ decoctio lentium clysterizata, et lac asinæ, et succus arnoglossę, coniunctim vel sigillatim. Et siquidẽ ex vlcere fluat sanguis ministretur quę sanguinem fluentem detinent, et simplicia et cõposita superius nominata. Et similiter si debilitas stomachi

mitigetur

5. aph. 47.

mitigetur cum propriꝭ. Et cordis cõpaſsio perducens ad ſyncopim ſudorem frigidum et vocis ablationem cum cõ fortantibus cor & cerebrum, regatur.

Regimen conueniens eſt vt regatur in domo boni, & temperati aeris redolentis, & quieſcat, & vigilet, et prohi beatur vel minoretur cibus in diebus ſuis primis vſque ad tres dies, & prohibeatur aqua penitus, in die primo vta-
Suppoſitorij ad apoſtema durũ tur vomitu, & ſolutione facili. Cõfectio ſuppoſitorij ad apoſtema durum matricis, & dolorem frigidum. ℞. thuris, been, lilij iudaici, chalbani, ana. ʒ. ij. ceræ, opopanaci, ammoniaci, añ. ʒ. i. maſticis, caſtorei, ſtyracis liquidę, olei de bdellio, adipis anatis, olei chamomillæ ana. ʒ. iij. gummi cum vino, & melle, & eliquentur adipes, & aggregentur omnia, & fiat ſuppoſitorium & adminiſtretur, & eſt Raſis. Confectio decoctionis qua ſedatur dolor matricis. ℞. ſampſuci, balſamitę, ſemina abrotani, caulis, fœnugræ. ſemen lini, chamomillę, meliloti, ana. partes ęquales, & ſedeatur in eis, & eſt Raſis. Confectio ad dolorẽ matricis ex apoſtemate. ℞. ſeminis lini contriti cum. ʒ. v. vitelli oui elixati, croci ana. ʒ. ij. opij, ſeminis hyoſcyami añ.
Suppoſitorium ſedãs dolorẽ matricis. ʒ. i. Confectio ſuppoſitorij ſedantis dolorem matricis. ℞. ceræ, chamomillæ, adipis anatis, opij, ana. æqualiter, & ſupponatur cum lana, & eſt filij Serapionis. Confectio ſuppoſitorij ſedantis dolorem matricis calidum. ℞. roſarum ſiccarum. ʒ. iij. ſeminis lactucę, & amyli ana. ʒ. i. terantur & cribellentur, & confice cum violis, & oleo ro. & lacte mulieris, vel aſinino, cum lacte miniſtretur. Item ait & oportet vt caueas, & obſerues quando perueniunt apoſtemata ad ſtatum, miniſtrare aliquid ex eis, quæ excitant & prouocant ſanguinem menſtruum. In hora vero declinationis poſtquàm ſedãtur apoſtemata parum ſi indiges vt prouoces ſanguinem menſtruorum: tũc oportet vt fiat illud.

De nocumẽtis in actione menſtruali, & primo de cura fluxus menſtruorũ. Cap. ii.

5. aph. 58. INquit Hippoc. menſtruis plurimis euenientibus accidunt ægritudines, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ex quibus innuit ſana eſſe ſi fuerint moderata, vt ſuperius de menſtruis dictum eſt. Vt ergo ad moderantiam reducantur, ſi immoderata ſint, cauſas immoderantiæ inueſtigare oportet, & earum ſigna, quæ ſcilicet ſunt occulta: quas inueſtigans Gal. ait plurima venire, vel non venire totaliter, vel in parte, cum ſint contraria, & ex contrarijs cauſis fiunt: plurima enim ſunt, aut ex apertione ſuperflua oris venarum, aut ex peccato ſanguinis in quali, in ſubſtantia, & quanto: quia calidus ſubtilis, vel multus exiſtat quibus cõtentiua deficit & expulſiua iuuatur, quare plurima erunt, & ſuperfluent. Et hoc aut in matrice, aut hepate vel corpore toto communitate matricis ad illa à quibus ſuperfluitates ſanguineas per mẽſtrua ex matrice natura inſtituit expurgari ſicut alibi dixit, econtrario autem oppilatione matricis, aut frigiditate, aut craſsitie, aut paucitate ſanguinis detinentur totaliter, vel in parte quibus confortatur retẽtiua, & deficit expulſiua ſecundum varietatem ipſarum in quanto.

Cauſa omnium duplex eſt. interior et exterior. Interior in apertione oris venarum matricis hepatis, & totius corporis ſanguinis inflammatione & ſubtiliatione plurimũ eſt mala complexio calida & humida, dilatans, & quãdoque ſunt vlcerã corroſiones, rhagadiæ, fiſſuræ, fractura venarum matricis, & menſtrualium, & proprie apertio apoſtematis, & ſimilia, quare cõtentiuam deficere eſt neceſſe vbiq. Exterior autem duplex eſt, aut aliqua rerum neceſſariarum, aut non neceſſaria accidentalis. Neceſſarium qdem vt aer calidus & humidus motus fortis inflammans et non reſoluens, corporis vel matricis venas aperiens, inflammans, & ſubtilians ſanguinem in matrice, & corpore toto: cibus multus & potus, calidus & humidus generans ſanguinem ſubtiliãs & inflammans, vel multiplicãs

A in eo humorem acutum, debilitans naturam corporis in digerendo, conuertendo cibum, et expellendo ſuperfluitates eius via alia conſueta, quare materia fuit educẽda, inde vigiliæ multæ, ſomnus diminutus, repletio, & proprie ex calidis humoribus ſubtilibus, inanitio frigidorũ craſſorum, atq; inanitionis, ſeu euacuationis ſanguinis conſuetę retentio, & ſanguinis fluxus ex naribus vel hæmorrhoidibus per vomitum, feceſſum, vel vrinam, priuatio conſueti ſudoris, puſtularum, vlcerum, ſcabiei, apoſtematum, & ſimilium quorum materiam natura conſueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam conatur ad matricem expellere, exinde expellendum ira, ſolicitudo, & gaudium immoderatum aperiẽs ora venarum, inflammans, & ſubtiliãs ſanguinem ac diſponens ad motum de hepate vel de toto corpore ad matricem, & de matrice ad fluxum immoderatum ad extra. Cauſa vero non neceſſaria eſt balneum calidum, & humidũ, vt Hippo. ait. quæ- 5. aph. 20.
cunq; infrigidata ſunt, calefacere oportet, exceptis his q-
B bus ſanguinem emanare futurũ eſt. frictio multa inflammans non reſoluens. Accidentalis, eſt artificialis euacuationis conſuetæ omiſsio, & proprie ſanguinis, ſudoris, vomitus, & fluxus ventris, puſtularum, vlcerum ſcabiei, vel apoſtematum, & ſimilium priuatio, quorum materiam natura conſueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam ad matricem conatur impellere, vt exinde extra ducat. Et in oppilatione venarum, & ſanguinis ſupradictæ diſpoſitioni contraria tam interior, q̃; exterior econtrario eſt ſumenda. Interior nanq; eſt mala complexio ſicca vel frigida, vel calida ſuperfluens, ſimplex vel cõmixta, pura, conſtringens, attenuans ora venarum, vel cum materia coarctans eſt vt plurimum, quare conſortatur contentiua, & expulſiua debilitatur in matrice, hepate, & corpore toto, ſanguinis diſpoſitio obtũditur, inſpiſſatur, ac minuitur, licet diſpoſitio aliqua carnoſa licet raro eueniat vel apoſtemoſa. Exterior ex neceſſarijs eſt aer frigidus ſiccus, vel calidus ſuperfluens, quies multa infri-
C gidans & inſpiſſans, ſcilicet motus paucus, & cibus paucus, & potus frigidus atq; ſiccus ſanguinem minutum frigidum atq; ſpiſſum generans ac craſſum & viſcoſum humorem in eo multiplicans: vel etiam ſi ſit multus, natura tamen corporis mulieris fortis exiſtit in digerendo, plurimum conuertendo, & ſuperfluum expellendo via occulta, vel ſenſibili ad modum virorum, vel conuertendo in craſsitiem atq; pilos, ſicut animalia bruta in eis & additamentis eorum, quemadmodum eſt videre in mulieribus viraginibus, quæ neruoſæ ſunt & lacertoſæ, earum anchę ſunt fortiores pectoribus, & piloſæ, & exercitij multi, vel in craſsis valde, quare ex cibo vel potu nil, vel parum ſuperfluit expellendum: ſomnus multus, vigiliæ paucæ, repletio frigidorum, & craſſorum humorum, inanitio acutorum, pigritia mentis, triſtitia, timor, gemitus omnifariã deſes ideſt pigritia. Ex non neceſſarijs vero, cauſa erit balneum frigidum & ſiccum, naturale vel artificiale, frictio multa reſoluens, & exiccans totius corporis, vel matricis.
D Accidentales ſunt ſicut euacuationes inconſuetæ artificiales, educẽtes ex corpore materiam, quæ conſueuit per mẽſtrua ex matrice excludi, ſuperaduentus alicuius euacuationis non ſolitæ, vel deriuantis materiam ad aliam regionem, & exinde educentis.

Signa', menſtruorum fluxus plurimus licet mulieri ſit De ſignis.
notus & ſimiliter retentio, & priuatio, medico tñ ſufficiẽti ex ſe, & abſque mulieris relatu debet eſſe propriꝭ ſignis notus. Sunt autem ſigna ipſorum ægritudines, quæ ex ipſis accidunt, quas ſupra de menſtruis, & præſocatione diximus, quarum quædam matrici ſunt proprie, quędã alijs membris naturalibus, & vitalibus, & animatis per communitatẽ accidentes, & alia toti corpori, quæ omittantur hic. Idem enim quolibet loco repetere non niſi alienatio eſt ſm Gal. Sunt quoq; & accidẽtia alia, quæ ſequuntur

vnde

vnde Gal. ait. Si menſtrua ceſſauerint, alia accidentia ſequuntur. ſ. dolor in fęmoribus, collo, capite, & carne, & oculorũ vaſis, & acuta febris, vrina nigra, viridis, & æruginoſa, ſimilis loturæ carnis & cardonum, et non nullis natura conſtringitur. Accidunt quoque pluries accidentia ante productionem ipſorum cum duriter prouocantur, ꝙ ſi fluxus vltra modum extiterit, ſequetur corruptio coloris, tumor pedum, & totius corporis, indigeſtio & deſiderium, & omnia accidentia fluxui communicantia apparent.

Signa vero cauſarum, quę occulta ſunt, hęc ſunt. In fluxu enim malæ complexionis calidæ, & humidæ ſimplicis & commixtæ, purę vel impurę matricis, hic ſupra habuiſti, et hepatis, et totius corporis ſupra vbi de hepate dictũ fuit. Signa inflationis, ſubtilitatis, & multitudinis ſanguinis, in matrice, ex qualitate & quantitate menſtruorũ percipies, & ex ſignis repletionis venarum et partium adiacentium, vt ventris, pectinis, renum, & coxarum. Et ſimiliter in hepate & corpore toto ex ſignis repletionis vniuerſalis, quæ nota ſunt. Signa quoque vlcerum corroſionis rhagadiarum, fixurę, fracturarum, venarum matricis apertionis, apoſtematum et ſimilium ſupra ſunt dicta. In priuatione quoꝙ ſigna econtrario colligenda, ex prædictis ſunt nota capitulis: & eo videlicet, de oppilatione matricis proprie: illuc ergo redi.

De cura. Cura plurimi fluxus priuationis menſtruorum, ex cura fluxus ſanguinis ex naribus, & hęmorrhoidarum generaliter nota eſt. In ea enim duplex erat intentio, generalis ſiue vniuerſalis & particularis. Vniuerſalis quidẽ in qnque conſiſtebat rebus, quarum quatuor primæ fluxui cõueniunt huic plurimo, quas ex illis colliges & ad propoſitum reduces cum inuitabit neceſsitas reſtringendi, & eſt cum defectio incipit apparere, vt ſupra de hæmorrhoidibus fuit dictum. In priuatione vero, & retentione tres ex eis ſunt opportunæ, ſed tertia dimittatur, & quarta, & earum contraria procuretur, & eſt vt ſanguis retẽtus, qui ad matricem conſueuit tranſmitti nõ deriuetur, ſed adipſum, quoquo modo conuenienti trahatur niſi aliud contradicat, viæ non conſtipentur, ſed dilatentur. Tractionẽ vero complent ea, quæ ſupra in cura præſocationis ex mẽſtruorum retentione ſunt dicta. Dilatationem vero diureticæ medicinæ, calidæ & compoſitæ, interius & exterius, & per omnem modum approximatę complent, quæ infra dicẽtur & ſuperius ibidem aliqua nota ſunt. Particularis porro intentio verſatur circa particulares intentiones in matrice contra diſpoſitiones earum cum, localibus exercendas. Eſt autem triplex earum diſpoſitio, aut enim fluebant ſuperflue, aut diminuebantur in toto, aut in parte, & ſic incomplete fluebant: & addebatur ſupra capitulo de menſtruis quarta, quia cum prauis accidentibus ibi enumeratis retenta vniuerſali fluentia erant. Sic equidem in duobus talis conſiſtit ad præſens intentio, in rectificanda diſpoſitione & accidentium correctione. Et quia natura membri licet non variet localia remedia hic & ibi ſed diuerſa diſpoſitio tantum, oportet hic alia remedia, quæ matrici in hac ſua diſpoſitione ſunt propria licet aliqua ſint eis communia, quę ibidem ſunt dicta, enarrare ſimplicia, deinde compoſita.

In plurimis itaqꝫ, & ſuperfluẽtibus menſtruis qualitercũqꝫ, ſiue reſpectu complexionis proprię corporis ætatis, regiminis & habitudinis, diſpoſitionis ſiue conſuetudinis ſymptomaticę, ſiue criticę non reſpectu temperati reſpectu cuius huiuſmodi ſuperfluitatem habet. Si cum non diminuta & pauca, cum defectio incipiens apparuerit aliqua forte pręmiſsio phlebotomiæ baſilicæ, aut nigræ, vel purgatio humoris ſanguinei acuentis pſeruat, ea pręmiſſa & deriuationes ſanguinis cum deriuantibus notis, & proprie cum ſuccis magnis appoſitis ſub mamillis abſqꝫ igne cum ſuctione ſorti, vel etiam cum ſufficienti flamma: vt iuſsit Hipp. & ſupra dorſum, & inter anchas & ſpatulas. Rectificatio quoꝙ regiminis cum his, quæ cum ſtipticitate ſanguinem laudabilem gignunt, quia craſſum & frigidum, & præcedente alteratione corporis hepatis, & humorum cum frigidis ſtipticantibus, necnon coarctatione viarum & ductuum, quæ inter renes, pectinẽ, & inguina ſunt & vltra, per quas ad matricem de ſuperioribus ſanguis fluit cum frigidis, ſtipticis, conglutinãtibus, notis ſupra de conſolatione medicinarum cum ſuperfluens catarticum docuimus retinere in canonibus vniuerſalis intentionis contentis ingeniabimur apertionem venarum matricis, vel ſciſſuram, vel fracturam præcludere, & ſuperfluentem ſanguinem retinere, & ebibitis pulueribus, & iniectionibus encatiſmi, collyrijs & emplaſtris, & vnctionibus ex eis, quæ illud habent efficere à complexione: vt frigiditate & ſtipticitate, cõglutinatione, cauſticitate, vel à proprietate, quorum quædam ſimplicia, & compoſita ſunt communia hic & ibi, in prædictis capitulis enarrata, & in cura fluxus ventris. Quædam huic ſpecialiter ſubuenientia ex ſimplicibus, aut apertione ſciſſuræ & fracturę, quędam communia ſunt ſicut arnogloſſa, cui nulla herba rum eſt par in cura fluxus ſanguinis acuti: conferè enim bibita, & iniecta, & chronico, & non chronico, & alhaſce ſumpta in potu, & camphora, lac enim coctum cum ferro ignito & ſcoria ferri bibita, & iniecta cum ſyrupo myrtino vel aliquo ſtypticorum, vt eſt ſuccus glandium, & corticum granatorum, cauda æquina, conſolida, lingua hircina, & cauda pecorina, ſemen & radix nenufaris, herba coriandri, roſ. & ſemen eius. Et planta cicutæ cum ſuo ſemine ſuppoſita & emplaſtrata, quę retinet & cõfert doloribus matricis, & anthera, & ſolatrum ſuppoſitum et emplaſtratum, & eſt expertum, virga paſtoris, ſumach, viola ſaracenica, corrigiola qualibet die ſumpta in quantitate. ʒ. iij. Et ſcoria ferri ſumpta cum rob, & ſuppoſita: eſt enim vltima licet prohibeat impregnationem, gũmi arabici, & tragacanthus. Et ſemen lini torrefactum cũ aqua calida ferrea aluminoſa, & proprie bibita, et encatiſmata, & aqua pluuialis, acetum epithymatũ cum panno ſupra pectinem, inguina, & renes, retinent ipſum potenter, nabac. grana pini, charabnahatia comeſta, & ſuppoſita, & mixta, & fructus eius, acetoſitas citri proprietate ſua, citonia, zarur, & omnes fructus pontici.

No. ꝺ arnogloſſa.

Et ſiquidem propter vlcera matricis, apertio venarum talis exiſtat, miniſtrabis ea, quæ mundificando conſolidãt vlcera, & ſunt gallæ aduſtæ exiccatæ in aceto, chartæ cõbuſtæ, oſtraca combuſta, & cornu cerui aduſtum, & aliæ medicinæ ſimiles illis etiam ſi ex apertione apoſtematis fuerint. Si vero ex corroſione facta in matrice miniſtrabis medicinas alias: ſicut thus, & proprie corticem eius, & aloen, ſan. tra. & corallum, myrrham, charabe & lutum, memithe, amylum, & ceruſſam, et merdaſen. acorum, colcothar, terram ſigillatam, bolum armenum, & quæ illis ſunt ſimiles. Oportet tamẽ vt prędictorum quolibet pulueriʒato ſicut alchohol diureticum aliquod admiſceatur, cuius virtute ad profundum matricis cito valeat penetrare. Et ſiquidem ſuperfluat propter tenuitatem ſanguinis, curabitur cum aquoſitatis euacuatione, vt cum procurãtibus ſudorem proprie, & alijs, quæ infra in cura curſus matricis dicemus.

Ex cõpoſitis vero proprijs ſunt trochiſci de ſpodio cũ camphora, trochiſci cum terra ſigillata: noſtri trochiſci de camphora, trochiſci de charabe. Si proprie ſit ex acuitate ſanguinis, & coriandrum, & alia ſanguinem incraſſantia & obtundentia. Et ſimiliter trochiſci de ſcoria ferri, electarium eius, & tryphera, philonium perſicum eſt vltimum, & alia opiata, vt eſt confectio arthemiſiæ, theriaca noua, diaolibanum, & ſimilia, oportet autem vt ſumantur cum aliquo ſtipticorum vt aqua granorũ myrtę, & aqua ro. Et ſiquidem fluant, ſine interpolatione continue

tinue adminiſtrentur cum reiteratione. Si vero adſunt periodi in hora periodi ſtudeas ad ſedandum, obſeruetur tñ hora quietis ne tunc aliquid prouocatiuum ſumatur. Sed qñ eſt neceſſarium periodum præuenire, & illud eſt ante tempus periodi, p̄dicta euacuentur, & mundificantia miniſtrentur. Sint tñ leuia, quæ non agitent, trahant, & prouocent, ſed mundificando retineant, & confortãdo membra ſuperiora ductibus, & vñs' coangustationem acquirãt, qualia ſunt ex myrobalanis, rhabarbaro, fumo terræ, ſucco barbæ hircinæ, roſ. vel agari. & cuſcutæ, educunt enim choleram, vel aquoſitatem ex ſanguine cum retentione, & mundificant matricem, & ſimilibus. Deinde matrix mundificetur, & confortetur vt nõ recipiat ſuperfluitates egredientes à neceſsitate. Et illud etiam cum temperatis, qualia ſunt ex mũdificãtibus, fœniculum, ſeſamum, & fœnugræcum, & alteę folia, & radix decocta in aqua, & bibita cum melle, & ſuppoſita. Et ſimiliter laudanum in forma glandis, amygdala ſuppoſita, & Jacficuum cum vitello oui, & ſuffumigium cum ameos, grana pini, & ſeſſio in decoctione ſua, & ſuppoſitio cum galla ad confortandum matricem ne recipiat ſuperfluitates & menſtrua, & ſunt ſumach, naboli, ſpica, rubus, & flos eius proprie gallę, & decoctio fructus myrrhæ ſm omnem modũ adminiſtratiõis exhibita omnia ſupradicta. Compoſita alia infra dicentur. In priuatione vero & retentione ipſorum omnimoda vel in parte, econtrario eſt agendum, præmiſſis enim rebus trahentibus, & mouentibus ſanguinem ad matricem & alijs prout vniuerſalis intentio indicabit, elaborabimus circa apertionem orificiorum ipſarum venarum menſtrualium ab his, quæ aperiunt ſanguinem & acuunt, & reddendo ſubtilem faciunt poros facile penetrare. Ex quibus ſunt bibita et puluerizata in aqua mellis ſumpta, & ſuppoſita, & iniecta ſeu encatiſmata, ſuffumigata, & emplaſtrata, & inuncta, prout in cura ſuffocationis eſt dictum. Et ſunt ſimplicia, & compoſita. Et ſimplicia in oppilatione ſiquidem coarctatoria fuerint, ſunt triplicia, quædam leuia, vt abſinthium, mercurialis, flos ſchinanthi, marrubium, arthemiſia, laudanum, amygdalæ, & nuces, aloe, & enula, & decoctio eius, radix iuniperi, iris: decoctio faſeolorum rubeorum, ſemen aniſi, fœniculi, petroſelini, & ſampſuci, & caſiæ ligneæ, agni caſti, ſebeſten, & eſt coriandrum putei, vel capillus veneris, bathea, acorus, aſparagus, andacocha, fœnugręcum, ſiſamum, granum viride, amygdalæ, radix alteæ, & proprie vbi fuerit attenuatoria, quo caſu ſuppoſita inungatur cum adipe gallinæ, anſeris, vel anatis, & oleo de lilio vel amygdalino, & ex illis eſt charica inuerſa in hydromelle infuſa & ſuppoſita, cuſcutæ, virides herbarum caulis, meri & mel. Quædam ſunt mediocria, vt chamedryos, chamæpitis, balſamum ſumptum, & ſuppoſitum cum coſto, ſtyrax, aſarum, gentiana, polium, vtrunque cinnamomum, daucus, hypericõ, diacapparis, apium, lubne, angul. pulegiũ, vrtica, ruta, piper, ſauina, ſagapenum, oppopanax, aſa, vtrunque caſtoreum, cordumeni, rubea tinctorum ſunt fortia. Et ex illis, quæ ſupponuntur eſt oppopanacum & fructus eius, & radix brioniæ, & cyclaminis, & ſerpentariæ, & peoniæ, & coſti, ſuccus cucumeris aſinini, centaurea, pulpa colocynthidis, helleborus, gummi oliuæ ſilueſtris, cordumeni, & cum ſupponitur euphorbium ſuper coſtum, ſtatim prouocat, & myrrha & petroleum ſuffumigatum, & ſpecies gummorum, & pulpa colocynthidis ſola. Si vero fuerit carnoſa cura non habet, cp ſi compelleris ad curandum eam, tunc oportet vt cum lenientibus, & aperientibus in ea procedas, prout ſupra in oppilatione hepatis eſt dictum. Si vero apoſtemoſa, curabitur cura apoſtematis dicta. Ex compoſitis ſunt trochiſci, myrtæ, diacurcuma, ſegenea, dialtea, dialacca, diacalamentũ, hierapigra, & ſimilia.

Accidentium vero correctio, quæ ex retentione proue

A niunt, iam ſuperius in cura ſuffocationis ſunt nota, plurimorum. vniuerſaliter autem curã vniuſcuiuſq; eſt vna cũ his, quæ ſanguinem prouocant, & oppilationem aperiunt ſm omnem adminiſtrationis ſupra dictum modum. Eorum vero, quæ ex ſuperfluentibus immediate accidunt, cura vniuerſaliter eſt cum his, quæ retinent & confortãt. Eorum vero, quæ conſequẽter & mediate, cum alĩs, quæ in proprĩs dicta ſunt, & dicentur capitulis. Confectio medicinæ vltimi iuuamenti ad ſuperflua menſtrua. ℞. terræ ſigillatæ, boli armenti, aluminis, gallarum, ſanguinis draco. ana. partes æquales, fiat puluis de quo recipiatur. ʒ.i. camphoræ. ʒ.ĩ. & gallæ ſextam. ʒ.i. & totum diſſoluatur in ſyrupo myrtino, & detur & eſt Abo. Item experta eſt ſpongiola, quædam alba marina in litoribus maris inuenta & minutatim exhibita, & ſciſſa, & commixta cum zuc. ro. & eſt ex inuentione noſtra, & viola ſaracenica. Medi. ad ſuperflua mẽ ſtrua.

Cõfectio clyſteris ad fluxum excoriationum matricis. ℞. colcothar, tragacanthi, acatiæ, corticum thuris, anthimonĩ, ana. partes ęquales & fiat ex eis trochiſcus auĩ. i. & boli arme. gummi arabi. charabe. ana. ʒ.i. ponantur in. ʒ.ĩ. ſucci ſtiptici, aut aqua aluminis, & clyſterizetur in ea matrix. Et ſi fuerit ibi dolor fortis, adde hyoſcyami & opĩ, aut ſe. cicutæ quod ſufficit, & eſt Abo. Suppoſitorium bonum, & proprie ad corroſiones & vlcera. ℞. teſtas furni, & ſuccum barbæ hircinę, grana acreſtę, chartã de panno combuſtam, ſandalum album, corticem thuris, terram ſigillatam, capita granatorum vel folium, ſcoria ferri, coriandrum ſiccum, & ſupponatur ex eis puluerizatis. ʒ.ĩ. cum his imbibita aqua myrthi, & teneat tota nocte. Et de tinis conferentibus ei eſt encatiſma in decoctione roſ. cum ſtipitibus myrthæ, & corticibus granatorum viridibus, gallis & gallarum cypreſsi, balauſtiarum, & barbæ hyrcinæ, & quidam addunt radicem vlmi, ſilicum, & fructuum ponticorũ. Item de epithymatibus eius, eſt alchãna inuncta ſuper ſemẽ, & partem matricis cum oleo ſtiptico fortis ſtipticitatis. Ex naſtalibus & ſuppoſitorĩs pro

C prĩs eſt lana vel cotum intinctum in ſucco conſolidæ, vel gallæ viridis cui ſit ſuperaſpſus puluis trochiſci de balauſtĩs, vel de terra ſigillata deſcriptionis noſtræ. Et ex vltimis eſt naſtale quod. ℞. colophoniæ, camphoræ, ſcoriæ ferri. confice cum ſucco ſolatri hortulani, & ſuppone cum coto. Filius Serapionis. Confectio medicaminis retinẽtis ſanguinem. ℞. ſedẽgi. ſang. tra. tragaganthi, charabe, coralli, aluminis iameni, balauſtiarum, boli ar. terrę ſigillatę. ſe. portu. ana. partes æquales: terantur & cribellentur, & dentur ex ea. ʒ.ĩ. cum aqua ſumach, & ſe. ãpĩ, aut cum aqua anthimonĩ contriti, quod ſit infuſum die ac nocte in aqua arnogloſſæ. Clyſtere. ℞. ſucci virgæ paſtoris. ʒ̄.ĩ. decoctionis corticum granatorum, extremitatis myrthi: nucis cipreſsi: gallarum, roſ. & balauſtiarum añ. ʒ̄.ĩ. miſceatur, & inĵciatur cum clyſteri. Gal. vero ait cũ curaſſet talem fluxum cum medicinis interius, & exterius approximatis: cum non contuliſſet cum ſucco ſolo arnogloſſæ clyſterizaui et dedi illud per os, et ſanata extitit. Et

D ſi talibus ſuccis aliquid ex retinentibus ſanguinem conglutinatione ſua miſceamus, opportunũ eſt, & proprie ſi cum ſolutione, vel vlcere fuerit. Peſſarium. ℞. gallarũ immaturarum, alumen iameni: acatię, farinæ, thuris ana. partes æquales, tere et cribella, & confice cum myrtha humida, & ſuppone cum coto. Aliud retinens ſang. valde. ℞. cornu cerui combuſti, chartæ combuſtæ, gallarum ſuccarum, ramich, trochi. de lacca. ſandal. al. aluminis iam. oſtracorum. figuli ouorum, litĩ, gallarum aduſtarum extinctarum in ace. ſang. dra. calcadis chalcantum viride, nam quando antiquatur fit calcadis, colcothar, anthimonĩ friſi cum oleo ſumac: ſedenegi, ſpõgiæ combuſtę extinctę in aceto, oſtracorum aduſtorum, corticum thuris omnium añ. partes æquales: tere et confice cũ aqua ſumach aut arnoglo. aut virgæ paſtoris. Suffumigium

retinens

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 702 sur 1089

retinens ſang. menſtruum effluentem ſuperflue. ℞. maſti. colophoniæ: boli, ſang. drac. ana. argilla ſicca bis ponatur ſupra prunas, & recipiat fumum per embotum. Syrupus ad idem. ℞. ſucci plantaginis, faſiolarię, corrigiolę, pē taphyllon, vio. ſaracenicæ. añ. ʒ. vi. his ſuccis depuratis & colatis addatur li. ʒ. ſyrupi roſ. & zucchari alb. lib. i. in fine decoctionis irrorentur aqua ro. vel nenupharis lib. i. in qua ductus ſit lapis hæmatitis, & in pecia rara bulliant, ſand. dra. boli. ar. terræ ſigil. ana. ʒ. i. doſis. ʒ. i. cum aqua myrthæ, & eſt ex inuentione noſtra.

Syrup' pro uocãs retẽta mẽſtrua.

Confectio ſyrupi prouocantis retenta menſtrua. ℞. calamenti agreſtis, & calamenti pulegñ, radi. enulæ campanæ, & ireos, matricariæ. radi. iuniperi, hypericõ. añ. M. i. rubeæ tinctorum, nigellæ, zedoariæ, & doronigi, radi. dauci, ſpodñ, praſsñ, ſchinanti, ana. ʒ. iiñ. omnia coque in lib. vi. aquæ vſque ad medium, & cola, & pone fœces in lib. iiñ. aquæ, & coque vſq; ad medium, & cola. Et aduna vtraq; colamenta, & pone mellis lib. ñ. & coque, & initio coctionis pone ſpicæ, caſiæ, caryophyllorum, aſari, cinnamomi, maſticis, croci añ. ʒ. ſ. ſubtiliter puluerizata in pāno lini, et mitte aceti ſcillitici. ʒ. iiñ. ſi non prohibeant alia, educit enim menſtrua, ex cauſa frigida, et coarctatoria retenta, & eſt ſanum, & expertum, doſis. vnc. ñ. in aurora cum calida.

Pilulæ.

Pilulæ poſt prædictam præparationem educentes humores oppilantes, & aperientes obſtrictionem venarum menſtrualium ſunt pilulæ de hierapicra, pilulæ fœtidæ, & de gummis, & de thapſia, & alię ſuperius dictæ. Encatiſma prouocans menſtrua aperiendo ora venarum matricis, ſanguinẽ trahens ad inferiora ipſius, ſubtilians, & aperiens, vt facilius egrediatur. ℞. ſauinæ, pulegñ, calamenti, apiñ, fœniculi, acrimoniæ, filipendriæ, parietariæ, abſinthñ, rutæ, matricariæ ana. partes æquales bulliant in

Suffumigatio.

aqua dulci, & ſedeatur in ea calida. Item ſuffumigatio poſt prædictum enchatiſma. ℞. gallię muſ. aſari, gummi, hederæ, ſpicę, croci, muſci, ambrę, centaureę, puluerizentur & ponantur ſuper prunas, & cum emboto ſuffumigetur pannus tegendo dorſum, prouocant enim hæc menſtrua, vt ait Hippo. cum inquit. Muliebria educit ex aromatibus calefactio, ſi non capitis grauedinem facerent. Et ex eis ſunt ſuffumigatio cum altero horum ſcilicet colocynthide, aſa, ſagapeno, opopanace, & cordumeni, & etiam commixta. Confectio ſuppoſitorij efficacis. ℞. myrthi, calamenti. amborum ana. ʒ. iiñ. ſampſuci. ʒ. viñ. rutæ ſiccæ. ʒ. x. paſſularũ enucleatarum. ʒ. xx. conficiantur cum felle taurino, & fiant peſſaria. Oleum de ſpica, ſambucinum, de lilio iris, amygdal. amararum, oleum de

Aliud peſſarium.

narciſco, de iunipero prouocat ſuppoſitum. Aliud peſſarium. ℞. caſtorei, muſci, ambrę, myrrhę, croci. ana. partes æquales. Confice cum oleo de been, & fiant peſſaria.

Item ſuccus papaueris rufi, ſuccus matricariæ, abſinthñ, dauci, radicum apiñ, & petroſelini, parietariæ prouocat. Aloes ſumptus & ſuppoſitus prouocat menſtrua.

Ex proprijs & expertis medicaminibus ad accidentia prædicta ex retentione mẽſtruorum inſurgentia cum acciH dunt mulieri ante proruptionem ipſorum eſt, vt per tres dies ante tempus cõſuetum ipſorum comedat mulier matricem ceruæ, & caprę elixatam quolibet trium dierũ mane, & in ieiunio de vtraq; comedendo.

De curſu matricis ſeu fluxu aquę. Cap. 12.

COntingit quibuſdam mulieribus q; currant ex earum matricibus non menſtrua de quibus dictum eſt, ſed humiditates aliæ alterius generis. Ex eis. n. ſunt aquoſæ, æruginoſę, rubeę, vel citrinę proprijs coloribus & ſubſtantijs deſignatę, ſicut ex earum relatione habuimus, & inſpeximus in pannis & vaſis collectas: quarum euentus eſt ex ſuperioribus corporis in quibus talis materia generatur quam natura ex eis immittit periodice ad matricem tanq; nauis ad ſentinam, per quam totũ corE pus in mulieribus ſtatuit expurgari illa nullum malũ habente. Sicut innuit Gal. cum dixit. Item contingit fluxus ſanguinis vulua nihil infirmitatis habente, cauſa quia natura totum corpus per vuluam ſicut per renes vel nares mundificat, qđ plurimum ſit phlegmaticum & tenerum. Porro quod egreditur eſt æruginoſum, rubeum, citrinum, vel aquoſum, quæ omnia à menſtruis differunt, quia veniunt à remotis in quibus diſpoſitionem aliquam præter naturam percipiunt, vt grauedinem & tumorem, malitiã anhelitus, & digeſtionis ſub alia ſpecie, q̃s adueniat menſtruis, ſunt enim de collo matricis, ſicut de phlebotomia exiens ſanguis menſtrualis. Sed, quod aquoſum eſt in debilitatis, quietis, teneris, & phlegmaticis, currere eſt conueniens, vel dicamus à natura permoti. In contrarijs vero æruginoſum, rubeum, & citrinum peccato exiſtente vtrobique digeſtionis hepatis, & venarum, ex frigiditate ea maiori, quę menſtruis cauſa eſt, vel caliditate ſuperflua generantibus tales ſuperfluitates in eis. Cuius ſigna ſupra

F in hepate ſunt monſtrata, vel cum febre acuta, vlcere ſeu apoſtemate in membris quorum materias natura per matricem expurgat.

De cura retentionis menſtruorum. Cap. 13.

HÆc non oportet retinere, cum natura repellat illa per cõuenientem regionem & idoneam niſi ſymptomatice dummodo regulet illa, ſed naturę prouidentiæ dimittere, ſi critice, vel quandoq; ſymptomatice, nec valens ea continere dimittit exinde prorumpẽtia, ſed vt ex matrice periodice educant ſtudioſius operari, ita quidem vt competenti quantitate non deficiant, neque fluant cum in ſuperioribus magnum, quia ſymptoma & naturæ defectionem, quo caſu ſunt retinenda, vt infra dicetur, ſed ſufficiant & earum proportionentur generationi. Verum quia tales humiditates prodeũtes licet mulieribus talibus in ſe ſint vtiles, & immoderatę ſint, tamen quia ſunt ex eiſdem in ſua dignitate, & indiuiduitate, & quolibet modo turpes, faſtidium generantes ipſis, & viris

G facientes ſemen lubricare, vel corrumpentes & proinde genealogiam, & generationem, quam naturaliter appetunt prohibẽtes, expedit quoquo modo prohibere eas ne generentur, cum naturaliter in corpore ſano generari non debeant idonee regulato, & quod de eis iam generatum eſt à membris corporis debite expurgari: & ne ad matricem veniant conuenientibus auxilijs deriuari.

De cura.

Cura ſiquidem eſt tres res. Prima eſt prohibitio generationis ipſarum. Secunda eſt eius, quod generatum eſt & quotidie generabitur donec prohibitio fiat, expurgatio, & ne ad matricem fluat deriuatio. Tertia eſt accidentium correctio. Primam rem complent rerum non naturalium debita ordinatio ad ſiccitatem tendens, & medicinarum conueniens exhibitio, malitiam complexionis hepatis, & venarum alterantium, prout digeſtioni complendæ hepatis & ipſarum expedit, quæ ſupra in hepate ſunt monſtratę, hæc enim non ſunt ſolum præſeruatiuę, ſed etiam curatiuę. Secundam rem complent ea, quę ſu

H perfluitates aquoſas, & cholericas habent educere per poros ſenſibiliter, & proprie per ſudorem, vt ſudorem prouocantia. Inquit enim Abo. Sudor eſt aquoſitas ſanguinis, cui pus cholericum eſt admixtum. Aut per vrinam, vt diuretica et chemeſir, quod eſt ſpecies opopanaci, ſed dicit Auer. quòd eſt fortius, et non habet partem in reſoluendo ſaniem & aquoſitatem, vel inſenſibiliter, vt exercitium, & ſepelitio in arena, fames, ſitis, & abſtinentia ab humidis, & brodialibus, & alijs in cura hydropiſis denotatis, vel fluxu ventris ſiquidem æruginoſæ fuerint, vel phlebotomia de baſilica vel nigra, ſi rubeæ fuerint, vel vomitu ſi cholericæ, de quibus omnibus in cura fluxus ventris plene dictum eſt. Et ſi ex materia febris acutę apoſtematis vel vlceris exeant, cura illarum proprie ipſarum eſt cura, quæ in ſuo quęratur loco. Et ſiquidem ſuperfluãt

cum

cum prædictorum reiteratione agendum est, & etiam cũ his, quæ in superfluentibus menstruis dicta sunt supra. In quit Hippo. Omnia secundum rationem facienti & non euenientibus ilico secundum rõnem, non trãsire ad aliud oportet, manente eo quod visum est à principio. Agens enim etsi non in breui propter indispositionem subiecti imprimit, in longo tamen tẽpore imprimendo procedens perficiet, & manifestam faciet actionem.

Tertia res scilicet correctio accidentium est vt mitigentur dolores, alleuientur grauedines & punctiones vt supra in menstruis est notatum. Ordinatio artificialis balnei exiccatiui aquositatum post naturale, sicut est thermarum & proprie sudatorium est multiplex. Vno modo sicut semicuplum fiat bene coopertum vt non expiret vapor vel fumus, & sit in medio eius tabula perforata in multis locis, & de subtus ponatur aqua maris calida simplex vel decoctionis exiccantium medicinarum, vt baurach. spumæ maris: nitri, sulphuris. Et herbarum vt stœchados: foliorum chamęmillæ, rorismarini: & foliorũ pro ut necessitati tibi videbitur expedire. Et desuper situetur corpus, vt fumus ipsum bene attingat. Et cum tepescere incipit, habeantur lapides molares igniti, vel lateres & proiciantur in aqua, etiam iterum fumum recipiat, quoniam multum exiccat. Alij vero aliter faciunt, caldariam magnam de ære bene coopertam, vt ex ea nullus fumus expiret, construunt supra ignem in qua prędicta imponũt & faciunt ea bulliri, & per manicam quandam seu canale de ea in tinam protensam in qua bene cooperta stet corpus & fumum recipiat, donec bene sudatum fuerit. Et ex tunc egrediatur & quiescens in lecto iterum sudet & reiteret quantum fuerit necesse. Hoc enim balneum non solum superfluitates tales deriuando educit & exiccat, sed etiam dyscrasiam frigidam & humidam corporis, & mẽbrorum ipsas generantium alterat & emẽdat, vt cum bono præmisso regimine non vlterius, generentur digestione confortata, cuius generantur debilitate, & quod est in matrice iam fluxum & contentum consumit. Et balsamus bibitus & euaporatus exiccat humiditates eius. Et vt consumantur & vlterius matrix non recipiat eas, sedeat in aqua aluminis, vel granorum rubi et myrtę. Et iterum poterunt suffumigari & supponi ex eis, qualia sunt sandaraca, spongia maris, alumen, spica, scoria, salnitrum, spuma maris, baurach, sulphur, styrax sicca, suligo furni, tela araneæ, scarpa, alchanna, & similia. Et clysterizentur stiptica ex aquis & succis iam dictis in menstruis supra.

2.aph.52.

balneum.

De sterilitate & difficultate impregnationis. Cap. 14.

STerilitas & impregnationis difficultas differunt sicut ablatio & diminutio. Conueniunt enim in specie sed in quanto differunt, & similiter in speciebus causarum: sed in quanto ipsarum, cum enim sunt fortes causa sunt sterilitatis, si vero debiles fuerit, sunt causa difficultatis. Et siquidem causæ ipsarum contrariæ sunt causis conceptionis superius prædistinctis, quæ sunt ex propinquis & immediate operantibus: vt vno comprehendantur capitulo ordinate: dicimus autẽ q; in corpore integro suis membris, ætate perfecta & apparẽte in se sano: aut sunt ex causis interioribus principaliter: aut sunt ex causis exterius imprimentibus: primo modo, aut sunt ex parte viri, aut mulieris, aut vtriusq;. Ex parte seminis: aut ex se quia sit ex aliqua mala materia generatũ: quæ à proprietate habet, vt sperma generet infœcundum: vt dixit Egidius & Archidiaco. vel qualitate distinctum, vel infectum aliquo malo humore, vel corruptum longa retentione, et debilitatum, siue imperfectum in principalibus, vel læsum aliorum communitate membrorũ, vel totius corporis, quia febriens, aut tempore diminutum, vel sua proprietate sicut dispositio arboris non fructificantis, vt dixit Almansor. aut alijs accidentibus causis vel qualitercunque ineptum fuerit vt supra de spermate dictum est. Ex parte vero instrumẽti seu virgæ, quia fuerit nimis longa vel breuis recipienti non proportionata, vel debilis mollificata, vel in erectione deficiens, vel modo quolibet læsa in causa nocumenti erectionis & in spermate superius p̃distincto. Ex parte mulieris causa est multiplex, aut enim in eius spermate aut in loco à natura generationi eius deputato, vt in matrice. Causa vero in spermate eius similis est causæ eius in spermate viri iam dictæ. Causa vero in matrice, aut erit in orificio eius, & collo: quia sit tortum vel oppilatum vt supra in proprio capitulo est dictum. Quare semen trahere non valebit, nec concipiet sicut Hippo. in apho. dixit, cum inquit. Quæcunque vero præter naturam crassæ non concipiunt, his pinguedo os matricum obturat: aut in matricis concauo & tunc, aut quia sit à discrasia debilitata: quare semen non attrahit, si frigida fuerit: aut non retinet, si fuerit humectata, vel madefacta, lubrica, & egreditur semen: aut quia sit fœda & immunda ipsum corrumpens, aut congelans ipsum, si frigida fuerit quod est plurimũ, vel nimis calida ipsum adurens & consumens, aut sicca vt terra arida & arena, & est quæ non solum semen exiccat: sed etiam alimentum sanguinis immissum in toto corpore consumit, vel quia sit in vĩs eius vel ipsorum vasorum spermatis densata & oppilata: quare sperma in eius concauum non diffunditur: nec sanguis ad alimentum immittitur: vel si immittitur non est bonus, quare nõ trahit ad matricem nec nutrit. Inquit Gal. cibus nutritiuus omnis qualitatis excessu vel fortitudine debet carere: quam si habeat ipsum alteret natura vt supra in suo capitulo dictum est. Vnde Hippoc. dixit in aphoris. Quæcunque frigidas & densas habent matrices non concipiunt, similiter & in maribus subiungẽdo. Aut quia sit aliqua prædictarum ægritudinum generata vel accidente quælibet læsa in se: vel communitate ad membrum aliquod propinquum vel remotum, vel totum corpus quia fuerit febriens.

2.aph.46.

Ex parte vero vtriusq; multipliciter: aut quia non fuerint cum amore & desiderio debite copulati: aut quia coeuntes non conuenerunt in emissione spermatis, vt debita semina recipiant mixtionem: vel si conuenerunt ventositas separauit inter ea, vt non permiscerentur adinuicem: aut quia permixta non fuerint contemperata & distemperata: nec inter se inuicem vel cum matrice cõtemperantiam receperunt, quod declarat quia facto diuortio & copulatione cum alijs generabit vterque per contrariam causam.

Causæ vero exterius imprimentes: quædam sunt ex necessarijs: quædam ex non necessarijs. Ex necessarijs sunt quædam vt aer, & hoc aut sua virtute manifesta, quia fuerit nimis calidus vel frigidus, vel corruptus, quia fuerit pestilens & resoluat vel congelet semina, vel corrumpat virtute occulta, vt quia à constellatione influente in corpora alicuius regionis sterilitas eius accidit, quod est manifestum. Videmus enim aliquas regiones bene producentes male conseruantes, & aliquas solum conseruantes bene, & aliquas in vtroque nulla causa manifesta, in terra vel aere vel regimine: & exercitium laboriosum subitum, & cum saltu plurimo ad posteriora, quoniam faciet descendere sperma, & cum sternutatiõe maxime & proprie immediate post coitum. Quies multiplicans superfluitates inficientes & corrumpẽtes semina. Cibus & potus superfluus malus & inordinatus multiplicans mucilagines facientes lubricare semen, & præstantes alia nocumenta. Similiter superfluus somnus & vigilię: sunt enim mortui similes & quieti: vt dixit Abo. Superflua inanitio scilicet sanguinis & aliorum superfluorum humorum naturalis vel accidentalis occulta vel manifesta, vomitu vel fluxu perducens ad diminutionem materiæ seminis vel sanguinis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 704 sur 1089

nis menſtrui. Et ſuperflua repletio ſuffocatiua ſeminum: & animæ accidentia, vt gaudium ſubitum immoderatū: timor eueniens ſubito: dolor & triſtitia. Et ex non neceſſarijs ſunt vt balneum frigidum vel calidum reſolutiuum omni tempore: ſumptio rei prohibentis conceptionem: vt bibitio multa camphorę, & emplaſtratio teſtium cum hyoſcyamo nigro & ſimilia quæ infra in difficili partu dicemus.

De ſignis ſterilitatis.

Signa, ſterilis cognoſcitur mulier per effectum, omni præmiſſa cura & ingenio nūquam impregnatur cum proprio vel alio, vel ſi viro generanti cum alia copuletur. Et ſigna & proprietas viraginis ſunt in ipſa. Et ſimiliter vir ſterilis cognoſcitur per effectum. Et ſigna: quia ſpanus ideſt ſine pilis in barba. Difficultas vero impregnationis cognoſcitur quia tarde & raro impregnatur, & non niſi cum aliquibus curis præmiſsis & ingenijs quæ infra dicemus ſecūdum Ariſto. in de generatione animalium. Quædam habent à diſpoſitione naturali mulieris, vt prima ętate non concipiant, ſed ſecunda & tertia, ſic quædam in prima nec ſecūda ſed tertia ſic. Vidimus enim quandam dominam medici filiam quæ nunquam concipere potuit niſi ad quinquageſimum annū, & primo tempore fuit paſſa molam deinde anno ſequenti fuit impregnata vere. Quædam prima ſic, & ſecunda & tertia non, acquiritur enim quædam diſpoſitio vel indiſpoſitio ipſius ad impregnationem mutatione ætatis cum proportionatur ſuo cōpari vel diſproportionatur vere. Et ſigna cauſarum ſunt, quæ indicant an cauſa ſit ex parte viri aut mulieris: ſicut

5. aph. 60.

ea quæ Hippo. in ſuis apho. cum dixit. Mulier ſi non conceperit in vtero, velis autem ſcire ſi concipiet, tege eam veſtimētis & ſuffumiga eam deorſum aromatibus. Et ſiquidem odor per corpus ad nares & os peruenerit, cognoſce quoniam ipſa non ex ſe non concipit: eſt autem culpa viri. Alij autem dixerunt. Supponatur allium, conſideret ſi peruenit odor ad os aut nares aut non. Si enim non peruenerit, oppilatio in poris & ductibus matricis oſtēditur, quæ prohibet impregnationem, vel mala complexio eius conſumens vapores calida & ſicca, vel congelans & inſpiſſans vt non penetrent, ſi frigida & humida fuerit. ſed hoc ſignum eſt ſuper particularem cauſam ſterilitatis, nō ſuper omnem, cum aliæ cauſæ eius ſint multæ præter oppilationem & malitiam qualitatis ipſius. Alij vero alia dixerunt quæ in aliquo non verificantur, niſi ſigna inueſtigentur propria. Signa defectus in materia ſeminis ſunt, cibi mali & potus, vel pauci præaſſumptio, vel ipſius aſsiduatio & digeſtionis malitia. Signa vero malitię qualitatis & vaſorum ſunt, quoniam ſi calidum ſit, cito emittitur & ſentit mulier apud emiſsionē eius acuitatem & ardorem, & cum recipitur extra, apparet color decliuis ad rubedinem vel citrinitatem, & odoris acuti, & ſubſtantię tenuis vel ſpiſſæ. ſi aduſtio non peruenit in genitalibus, ſigna caliditatis percipies, & ſimiliter vrinæ tincturam: ſi vero frigida contraria apparebunt: ſi vero ſicca paucum erit craſſum, & corpus erit ſimiliter ſiccum: ſi vero humidum cōtraria apparebūt. Signa impſectionis ipſius ſunt, quia ſit aquoſum & indigeſtum: & eſt cum paſsione teſtium vel alicuius membrorum principalium. Signa vero ineptitudinis ipſius ex parte totius corporis vel aliarū cauſarum ſenſui nota ſunt & manifeſta in viro communiter & muliere. Sperma quidem perfectum ſanum & generatiuum, eſt album, ſplendidum, viſcoſum, & vnitur ſicut grando, & odoris paleę, vel floris ſambuci, et poſitum in aqua deſcendit, ſicut in de generatione animalium dixit Ariſto.

Signa vero cauſarum procedētium ex matrice, vt quia in orificio ſit oppilata vel collo, aut tortuoſa in ipſo, ex capitulo oppilationis ipſius ſunt manifeſta, ſi ſit in via vaſorum ſpermatis vel ſanguinis ad alimentum immixtio. Et ſiquidem defectus ſanguinei alimēti communitate totius corporis fuerit, ariditas & ſubtilitas corporis demonſtrabit: ſi vero ipſius malitia qualitatis ipſius & ſubſtātia prę-collectæ. Sed ſigna malæ qualitatis concaui ipſius matricis habentur ex tactu, quem percipit apud coitum virga viri, vt, ſiquidem calida fuerint, peruenient ad caput eius ſenſus tactus caliditatis: ſi frigida ſenſus frigiditatis: ſi humida humiditas abundans deturpans ac coitum indelectabilem operans & curſum matricis. Si ſiccus ecōtra habentur, etiam ex diſpoſitione genitalium apparētium mē brorum & alijs exeuntibus in vrina & totius communitate. Si vero ſit aliqua prædictarum ægritudinum grauata, præſentia illius oſtendit: & ſimiliter ſi alicuius membri cō munitate vel totius corporis. Si etiam plenitudo ex mucilaginibus cotyledonum ex regimine & corporis intemperamento percipies, & grauedines ſenſu circa renes & inguina. Signa cauſarum ex parte vtriuſq; exiſtentium, experimento ſunt manifeſta: & proprie mulieris relatione. Et ſigna intemperantiæ ipſorum inter ſe, & ipſorum cauſa matricis, ſunt defectus aliarum cauſarum: & quia facto diuortio & complexione, cum alio generabit vterque vel alter. Cauſæ vero aliæ exterius imprimentes ſunt ſenſui manifeſtæ.

De cura ſterilitatis.

Cura. in cura ſterilitatis duplex, eſt intentio. generalis ſcilicet & ſpecialis. Generalis eſt adæquatio maris ad mulierem: ſic quidem q̄ omnibus quæ ad generationem pertinent maxime & mediate & ex propinquo, quæ ſunt dicta, inter eos fiat proportio & temperies: ex contemperātia enim eorū inter ſe generatio prouenit, vt habuiſti. Verum talis apud medicum difficilis eſt & quaſi impoſsibilis, & penitus ignota, vel difficilis & laborioſa cognitio æquabilium, maxime ſi inæqualitas naturaliter adſit. Et proinde ſi agamus aliquid ad ipſum procurandum inter eos, attentius perquiramus, ſiue ſterilitas ſit ex naturali diſpoſitione ſiue accidentali. Et ſi ex diſpoſitione naturali, aut erit perpetua aut temporalis ſm variam diſpoſitionē ætatis, vt dixit philoſophus. ſi primo modo dimittenda eſt vel alteri ſociāda: & ſic econuerſo: natura ei contra operante vana ſunt omnia, dixit Hippo. ſi vero ſecundo modo ſimiliter dimittenda: vel cum leuibus diſponentibus & confortantibus & curis ſm ſapientiam procedendum: quæ ſi non conferant, quia non bene approprientur propter difficultatem cognitionis, non noceant propter generandi malitiam & naturalem diſpoſitionē permutent: ex hoc enim quæ aliqua ætate diſpoſita erat, fiet indiſpoſita ſemper. Si vero accidentalis fuerit agendū eſt caute ſimiliter, ne cum fortibus et periculoſis ac irrationabilibus fiat, vt ſtolidi agunt & imperiti cum quibus non æquant ſed diuerſificant, non contemperant ſed diſtemperant magis & in prauas diſpoſitiones aduenium: & ſic generationem non procurant, ſed interemptionem magis.

Vt ergo caute & tute agamus ſpecialem in adęquādo eos ſic proſequamur intentionem. Conſiſtit autem in tribus rebus ſ cauſæ ſterilitatis abſciſsiōe: in ſeminū vtriuſq; confortatione: & in apti modi coeundi ad generationem opportuni inuentione. Specialis intentio eſt quam ex dimiſsione generalis accipientes in actum deducimus cum ſpecialibus & proprijs medicinis, & eſt vt ſiquidem ſterilitatis cauſa in ſemine viri affuerit, vt abſcindatur varijs auxilijs ſm varietatem cauſarum, vt quia ſi fuerit ex mala materia procreatum abſcindamus iuuando digeſtionē, miniſtrādo cibaria et potus: et ſimiliter calida et humida, quę bonū faciunt ſanguinē et ſperma ſuperexcreſcere, vt eſt ſupra de ſpermate dictum. Si vero quia fuerit imperfectum in teſtibus et alijs principalibus ſupioribus, ſtudebimus ipſa principalia corrigere et confortare cum alterantibus eorū dyſcraſiam aromaticis, eoꝝ ſpiritus cōfortantibus et multiplicantibus, vt ſupra in cura nocumēti erectionis eſt dictū, necnon et ipſum tpe competēti mandabimus retineri et raro coire: vel alias eorum paſsiones auferre:

ferre: cum his quę ſupra in proprijs capitulis ipſarum ſunt ſerie deſcripta. Similiter ſi aliqua praua affecta fuerit qualitate, alteratione prędictorum amborum ſtudebimus illã cum diureticis notis calidis vel frigidis alterare. Si quoq; eſt aliquo malo humore infectum, cum mundificantibus ſanguinem & purgantibus abſcindemus. Similiter ſi corruptum fuerit ex longa retentione, mandabimus coire frequentius: necnon ſi ex cõmunitate alicuius membrorum vicinorum teſtibus, & vaſis cõtigerit vel corporis totius, procuratione & rectificatione illorum corrigetur, & in rectificatione regiminis, necnõ accidentium exteriorum, & cauſarum amotione ſi ex illis contingat. Sed ſi ex parte inſtrumenti cauſa ſterilitatis cõtingat, quia virga fuerit longa vel breuis, curã non habet, & proprie nimis longa: breui enim vt dictum eſt ſupra occurrit vſque ad vuluæ orificium matrix, et cum deſiderio naturali trahit ſperma ſicut trahit ipſum per rectum ibidem in nõ violatis, vt ſupra dictum fuit in oppilatione matricis: & quandoque trahitur cum aſſuefactione proiectionis ventoſarum in inguinibus & alijs, niſi breuis ſit adeo, quod delectationem aliquam nõ inducat: quæ tamen in augmaſtica ætate correctionem habet. Si vero quia mollificata ſit, cura paralyſis corrigetur, quam ſupra diximus in cura neruorum. Porro ſi cauſa fuerit in matrice, quia eius collum fuerit tortuoſum, vel eius orificium ſtrictum, adminiſtrentur continue radij de ſtanno qui incraſſentur paulatim, & inungantur adipibus lenitiuis, & oleis, & intret balneum humectatiuũ, & confert in hoc caſu comeſtio caulium, cimini, aniſi, apij, & ſimilium. Et ſi fuerit carnoſa non curatur. Et ſi cauſa oppilationis fuerit humor, euacuatione cũ hieris, clyſteribus, & collrijs, & particularibus, & proprijs educetur. Sed ſiquidem fuerit ex multitudine adipis, curabitur exercitio reſolutiuo, & cum extenuatiua & exiccatiua diæta: balneum quoq; exiccatiuum eſt conueniens, & poſt ipſum antidota calida exiccatiua, vt theriaca, & theodoricon, & clyſteria, & ſuppoſitoria exiccatiua, & vnctiones ex melle albo, & oleo de ſpica, et lilio. Et ſi fuerit mala cõplexio in eius concauo frigida vel calida, ſicca vel humida, vel qualitercunque commixta, curatur cura malitiæ complexionis ipſius dicta in capitulo proprio. Et illud cum dictis balneis enchatiſmatibus, clyſteribus, ſuffumigationibus, & ſuppoſitorijs, declinantibus ad qualitatem quam dyſcraſia exigit. Quod ſi cauſa eius fuerit humor coadunatus in eo præcedente diæta, purgabitur cum purgatione corporis præcedente cum clyſteribus, et ſuppoſitorijs, quę infra dicentur. Etiam ſi ventoſitas in eo collecta fuerit prohibens à debita ſpermatum mixtione curabitur cum educentibus materiam eius, & extenuantibus ventoſitatem, vel educẽtibus eam ex proprio loco, & regimine extenuatiuo. Et ex illis ſunt ea quæ infra dicentur in mola, & ventoſitate. Et ex proprijs, vt ariſto. ro. Et ſi oppilatio fuerit in vſus vaſorum ſpermatis vel alimẽti, curabitur prout ſupra in cura oppilationis eſt dictum. Quod ſi cauſa fuerit ex parte malitiæ alimenti, quia ſan. ſit malus, rectificatione curabitur & diæta.

Et ſi defectus fuerit ex parte corporis mulieris, quia præter naturam tenuis fuerit, regimine humectatiuo prędicto emẽdabitur, & impinguatiuo, quod ſuo loco Chriſto propitiante dicetur. Necnon & ſi aliqua ægritudinum vel accidente aliquo fuerit grauata, cura illius propria medicabitur, quæ ex dictis vel dicendis eſt colligenda. Si autem ex malitia regiminis cotyledones pleni mucilagine fuerint, & grauati, rectificatione regiminis ad calidum & ſiccum permutatione curabitur, aut eductione ipſorũ cum collyrijs, & ſimilibus.

Confortatio vero ſeminum, quæ eſt ſecunda ſpecialis completur cum his quæcunque digeſtiones habent perfectas, & ſanguinem gignunt æqualem, quæ ſuperius in cura ſtomachi habuiſti: & membra generationis principalia, maxime in ſua ſolita & debita æqualitate conſeruant,

A quæ in proprijs ſunt dicta capitulis. Si ergo cauſam abſcindes, & cum talibus & ſpermata confortantibus, ꝙ in vno quoq; acquiratur temperies, & ex mixtione temperatorũ maior tẽperies fiet: vel ſi non poſſibile fuerit propter indiſpoſitionem naturarum, ſexuum, vel ætatem, temperiem fieri in eorum quolibet, ſit diuerſitas in eis, & inæqualitas reſeruetur quod ex emiſſione vtriuſq; adinuicem reſultat æqualitas, quæ generationis eſt cauſa. Et quia vt plurimũ diſpoſitio frigida in viris, & in mulieribus humida, vel vtraq;, ſterilitatis eſt cauſa, et plurimum recipiens curam, abſcindentia ipſa proinde calida erunt, & ſicca quæ dicentur infra, ſimplicia & compoſita. Confortantia quoq; ſemen talia erunt, quæ ſua caliditate frigiditatem alterent: et ſua virtute etiam humiditatem expurgẽt et ſiccent, ſua proprietate cõfortando inſtrumenta generationis et ſpermatis, conceptum, & impregnationem procurent. Et ex compoſitis quæ ſine nocumento expurgant, ſunt hierę exhibitæ clyſterizatę, & ſuppoſitę. Et ex cõfortantibus ſunt

B antidota, & confectiones magnę, vt mitridatum, diamuſcum, theriaca non omnis, vt Serapio inquit, quia non diateſſaron, vt Aboa. inquit de aborſus regimine, ſed Gale. vel Andromachi, quæ communiter habentur in vſu: quæ non ſolum impregnationem procurant, ſed etiam fœtum in matrice conſeruant, vt ponit Aboali. de medicinis appropriatis loquendo. Et ex illis eſt theodoricum, & medicamen alchechengi, vt ſupra in cura nocumenti erectionis eſt dictum.

Et ex appropriatis ſimplicibus ſunt, vt mulieri detur vrina elephãtis, nam eſt mirabilis apud propinquitatem coitus, & hora eius: & raſura eboris bibita eſt præſentis iuuamenti cum oſſe de corde cerui, et ſemen ſeſeleos expertum eſt, et datur pecudibus fœminis de eo, vt multiplicetur earum generatio: & oleum de balſamo bibitum euaporatũ, & ſuppoſitum, vel de been in peſſario ſuppoſitum, et oleũ de lilio, & peſſarium de naphta nigra, coſto, et adeps anſeris in lana, et cum ſingulis aromaticis, ſcilicet muſco, ſpica, cypero, anetho, origano, ameos, hyſſopo, bdellio, et teſticulis vulpis, & darſeſebrã eſt mirabilis, & nux cypreſſi, & baccæ lauri, gallia, amomum, cordumem. Et ex omni calefactiuo, & ſtiptico proprie, & ſuppoſitio coagulorum, & proprie coaguli leporis cum oleo viol. poſt mundificationem adiuuat ad impregnandum, aut ſuppoſitio

C ſtercoris, & proprie gazelli maſculi, et proprie ſi ponatur cum eo aliquid teſticuli vulpis, & ſuppoſitio fimi eius, uel fellis adhib, vel leporis, vel leonis in pondere. ℈.i. Et ex compoſitis ſunt quæ infra dicentur.

Sequitur ſpecificatio & ad actum deductio tertiæ rei, quæ eſt inuentio modi coeundi ad concipiendum apti. Fiet autem et complebitur taliter vt eligatur aptior hora, & eſt poſt mundificationem mẽſtruorum, & tandiu ſtent ſeparati ꝙ generatio ſeminum facta ſit bona, & perfecta, vt præfertur: nec tamen tantũ ꝙ corrũpatur à frigido propter longam retentionẽ, in quo caſu oportet coire, & iterũ abſtinere moderate. Cum ergo æſtimatum eſt ꝙ ipſa gene

D ratio facta ſit, vt oportet, ſoueant ſe ambo cum vſu confortantium prædictorum, et mulier apud introitum loci poſt fomentationem loci cum aqua calida decoctionis matricariæ, folиorum citri, chamæmillæ, & roſ. fumigetur per traiectorium cum aromaticis non valde calidis, & eſt gallia proprie et confectio nerę. Et vir ablutis pedibus cum calida prædicta aromatica, et inuncta virga cum his, quæ delectationem habent inducere ſupradictis, deueniant ad verba venerea: & cogitando in actu venereo cum deſiderio mutuo intrent lectum, & cum oſculis & amplexibus adhæreant inter ſe, tangendo mutuo vbera, & pectinem, peritoneum atq; virgam. Cum ergo deſiderium commune coeundi vtriq; procedit valde, permiſceant ſe permixtione nõ uera et completa: deinde ſe retrahant et tangant quod eſt inter anum deſuper & vuluã. Eſt enim ille locus delectationis prouocãs ipſam, & alliciens in oſculis placi-

Coeundi modus.

dis

dis non ceſſet requirere eam. Cum ego aduenit hora deſi-
derij vehementiæ adhærentiæ vtriuſq;,& incipiunt oculi
mutari in rubedinem,anhelitus eleuari, in verba balbuti-
re, & tangendo vuluam inuenies os aſperum ex concurſu
matricis ad ipſam deſiderando ſperma: tunc immittat vir
gam eleuatis coxis compleat immittendo ſperma oppoſi-
tum ori matricis,quia aliter perderet.Studeant autē quod
in emiſſione ſpermatis ambo ſimul eueniant in hora. Sit
autem immiſſio eius non cū multa dilatatione oris ipſius,
ne aer ingrediatur qui corrumperet ipſum. Et proinde fu-
gantur ambo inſtrumenta ante, vt ſtringantur, & adhæ-
reant melius inter ſe. Et in emiſſione inter ſe adhæreāt for
titer, ne ſimul cum ſpermate ingrediatur aer. Et ſi apud
emiſſionem ipſius ſentiat vir matricem concurrere ad ca-
put virgæ, & ipſam ſtringendo fugere eſt maximum ſi-
gnum conceptionis ſecundum Gale.Quare tunc oportet,
vt non extrahat eam, ſed eam intus dimittat,donec ceſſet
anhelitus inſpiſſatio:deinde ſe paulatim retrahat ab ea, &
mulier ſtringendo crura leniter in vuluam dimittit: dein-
de dormiat cruribus ſtrictis, & odoramentis poſitis nari-
bus quandiu eſt poſſibile qđ natura cōſueuit appetere vt
iaceat, & cum expergefacta fuerit ſi adhuc appetat ſuper-
coeat & quieſcat. Deinde ſurgat ſuauiter,abſtineat ab om
nibus quæ procurant aborſum, quæ infra dicemus.

Syrupꝰ va-
lens ad con
ceptionē.

Ex compoſitis vero medicinis & expertis eſt confectio
ſyrupi præparatiui materię frigidæ impedientis conceptū
ad purgationem. Recipe matricariæ,pulegij, calamēthi,
radicum enulæ,acori,altheæ,fœni.& dandani,ana vnc.ij.
cuſcutæ.ʒ.ſ.meliſſæ, praſsij, ameos,ana.ʒ.ſ.corticum ci-
tri.ʒ.i.paſſularum enucleatarum, liqui. ana. ʒ.i.cicerum
partem.i.zuccha.lib.i.aceti ſcillitici.ʒ.i.mellis roſ. ʒ.iij.
in pecia rara bulliant galliæ drach.i.ſpicæ,drach.ſ.Doſis
mane.ʒ.ij. cum aqua caryophyllorum. Deinde purgetur
vterq; ſi indigeat cum hiera & agarico,vel cum pilulis fœ
tidis,et benedicta terebinthina, ſi materia fuerit craſſa val
de,poſt purgationem balneetur in aqua decoctionis folio-
rum lauri,mentaſtri,ſaluiæ, origani, pulegij, & præmiſſo
ſufficienti exercitio, exercitetur, præmiſſa mundificatio-
ne corporis vniuerſi matricis fiat expurgatio ſiue mundi-
ficatio, calefactio, exiccatio,confortatio, mundificetur ſi
expediat,ſed fiat primo clyſtere deinde ſuppoſitorium.

Clyſtere p
matrice.

Clyſtere ſit tale. Rx.pulpæ coloquintidæ,drach.ij.bul-
liant in aqua maſti. & in eius quantitate, drach.iij.diſſol-
uantur hierę Gal.drach.ij.vel colocynthidę, & inijciatur
peſſarium.Rx.macis,bdellij,gallię muſca.ana drach.ij.pul
pæ colocynthidis,drach.i.pulue.hierę,drach.i.confice cū
laudano,& fiat peſſarium longum, ita quòd perueniat ad
matricis concauum:& aliqui addunt euphorbium.Calefa
ctio exiccatio atq; confortatio fiet cum vnctionibus peſſa
rijs atq; ſuffumigijs,& confectionibus.

Vnguē.
efficax.

Vnctio talis ſit, & eſt efficax & experta. Rx.radicis enu
læ campanæ,& mundæ, & tritæ,lib.i.radicis branchę vr-
ſinæ,lib.ſ.ſimiliter raſæ & tritæ quæ bulliant in lib.vij.vi
ni odoriferi albi ſufficienter cum lardi veteris contriti,lib.
ij.matricariæ.ʒ.i.deinde coletur & colatura ponatur in
olla noua, & fac bullire, & mitte thuris albi maſculi, ana
vnc.ſ.ceræ nouæ.ʒ.vi.Et ex quo prædicta ſunt liquefacta
depone de igne, & immitte puluerem harum ſpecierum.
Recipe cinnamomi,galliæ,caryoph.fuſticelli,nucis muſ.
macis,galangę,ſpicæ, zingib.ana drach.ij.croci,drach.i.
& aggrega bene cum ſpatula:deinde fac coagulare, & tūc
videbis quòd ſupernatabit vnctuoſum coagulum,& reſi-
debunt ſpecies, & in medio erit vinum. Vtatur ergo eis
ſic,& intret balneum,& balneet totum corpus ſuum cum
aqua decoctionis foliorum lauri, & inungat totum cor-
pus de parte illius vini,& ventrem ex ſpeciebus,& induat
ſe,& recedat.Sequētibus autem diebus donec durabit in-
tret balneum ſimiliter, nec lauet ſe, ſed ſuperungat crura,
& brachia,& coxas,& nares ex vino: dorſum vero & pe-
ctus ex vnctuoſo: totum vero epigaſtrion ex ſpeciebus,
nec coeat cum ea vir ominibus diebus,ſed qualibet die cū
egreditur de balneo. Ad calefaciendum vero, & confor-
tandum ſumat de tryphera hac cum vino, drach.ij. Rx.ca-
rioph.vnc.i.ſeſeleos,drach.ſ.raſuræ eboris,zingi.naſtur-
tij, aſari, ana, drachm.iij.aniſi, ameos,bauciæ,carui,ana.
drach.iiij.mellis emblicorū,ſucci humani generis,& ma-
tricariæ,ambræ, ana drach.i.mu. drach.ſ. Ex his fiat try-
phera,vel vtatur cōfectione diambrę. Calefactio,exic-
catio & confortatio etiam fiat cum ſuffumigatione tali.
Recipe ligni aloes,caſtorei,caſię ligneę,ſtyra.calami aro.
galliæ,ana drach.ij.muſci,ambræ,drachm.ſ.confice cum
ſucco cimarum lauri,& ſuffumigetur cum eo.Deinde ve-
ro abluat ſe bene,& coeat vir cum ea modo prædicto: ſed
vtatur quolibet die interim electario tali. Recipe ſecacul
albi mundi & exiccati in aqua ſatyrionum, quorum aqua
ſit lib.i.teſticulorum vulpis,drach.viij. radicum raphani,
drach.iij.bauciæ.ʒ.ij.pinearum purgatarꝝ.ʒ.i.fiſticorum
ʒ.iij.granorum ſiſami,drach.iij.zingi.been albi et rubei,
ana drach.ij.naſturcij,cinnamo.piperis,ſcheille longi,añ.
drach.ſ.zuccha.lib.ſ.olei ſeſamini, drach.ij.oleum balſa-
mi bibitum & euaporatum, & gallię,facit deſcendere prę
focatam & mellinatam, & confert frigori, & mundifi-
cat,& exiccat humiditatem matricis,iuuat ad impregnan
dum ſecundum Aboali.

Suffumi-
gium.

Electariū
ad idem.

Peſſarium

Peſſarium Aboa.educens humiditates matricis calefa-
ciens & exiccans. Recipe allium ſiccum & humidum, &
fundatur quantum ipſa ſunt de oleo ro.decoquatur donec
in eo diſſoluatur & recedat aquoſitas ab eis, & ſupponā-
tur cum lana,& eſt mirabile. Suffumigatio ſecundū eum
ad idem fiat ex trochiſcis. Rx. myrrhæ,ſtyracis,baccarum
lauri: & omni die ſuffumigetur. Aliud Serapionis.
Sumatur medicina vomitus,& eſtimo quòd ſit nux vomi
ca:& inuoluatur in lana, & comburatur, & ſupponatur.
Ipſa enim abſcindit humiditatem matricis exiſtentem in
tota matrice & mundificat valde. Item clyſtere ad mu
lierem quę humectatur ad concubitum, & non impregna
tur mundificat matricem, & confortat confortatione bo-
na. Recipe corticum thuris,cyperi cōtriti,añ.drach.xxx.
myrrhæ bonæ,drach.x.decoquantur in lib.ij.aquæ vſq;
ad vnam,& colentur,et clyſterizentur ex ea omni die lib.
vnius tertia diebus tribus continuis. Si vero ſterilitas ex
alia cauſa, quàm ex humiditate & frigiditate fuerit, cure-
tur cum contrarijs quæ ex dictis ſunt eligenda.

De mola matricis. Cap. 15.

MOla à molon Perſice vel Græce dicta eſt,quod eſt
multæ carnis parturitio:Latine vero impregnatio
eſt mendoſa,in qua accidunt licet raro mulieris di-
ſpoſitiones ſimiles diſpoſitionibus veræ impregnationis,
quas Hippo.in ſuis retulit aphor.in retentione menſtruo-
rum,ſcilicet ex alteratione corporis, & caſu appetitus,ex
concluſione oris matricis, & deinde inflatione māmilla-
rum ambarum, & tumore ventris qui augetur quotidie
vſque ad quārititatem embryonis velut hydrops: in quo
ſentit motum ſimilem motui embryonis, & mouetur per
compreſſionem ad dextram & ſiniſtram, & remanet
vſque ad tempus naturalis partus, & tunc acciditdolor
partus, & anguſtia, & non parit, immo extenditur vltra
vſque ad annos quatuor vel quinq;, & quandoq; vſq; ad
finem uitæ, nec recipit curationem, & quandoq; emittit,
ac ſi pareret aliquid quod eſt diuerſarum ſubſtantiarum:
quandoq; eſt ſicut fruſtum carnis:cui eſt forma multarum
ſpecierum inanimati corporis, & quandoq; eſt uentoſitas
tantum:& quandoq; ſunt ſuperfluitates aggregatæ aquo-
ſæ,et mixtę cum ſanguine plurimo,& detumeſcit uenter.
Et cauſa in generatione harum ſubſtantiarū eſt duplex,
vna exiſtens in materia: alia uero in efficiente. In materia
quidem eſt multitudo materiei ſanguineæ effuſæ & tractę
à multa caliditate & ſiccitate matricis poſt coitum in qua
matrix comprehendit ſperma mulieris tantū. In efficiente
uero eſt duplex.una p modū priuatiōis,et eſt defectus uir-
tutis

tutis virilis ſpermatis, quare non generat, vel concipit homine. Et cauſa defectus eſt, quia aut non interuenerit ſperma virile, nec fuerit admiſſum in coitu, vt comprehenderet ipſum matrix, ſicut comprehendit fœmininũ, ſicut accidit in ouis venti, quorum generatio eſt abſq; coitu ex caliditate matricis trahentis ad ſe ſperma mulieris cum menſtruo quod comprehẽdit, & ſimul extẽdendo generat oua venti, aut quia interuenit, vt emiſſum in coitu, et comprehendit ipſum matrix cum ſpermate mulieris, ſed fuit ineficax, et imperfectum, vel ex ſe, vel ex parte, quia nõ ſimul incidit in matricem, nec fuit ſimul comprehẽſum, vt eſſet ex duobus ſpermatibus mixtũ, nec fuit defectus ipſius ratione obiecti & materię, quia ſic monſtruoſum generaſſet animal, nec ratione matricis, quia ſic ſperma muliebre nõ comprehendiſſet. Alia eſt per modũ poſitionis, & eſt multa matricis caliditas, quæ ſperma mulieris comprehẽdens extendit cum materia illa, & deficiente dicta virtute informatiua virilis ſeminis non informat hominem, ſed denſat in carnis fruſtum ſua fortitudine durum, adeo vt ferro nõ leuiter diuidatur, ſicut caliditas ignis ſuo exceſſu in argillã in latere, naturali ſua æqualitate coagulat ſanguinẽ in carnem bonã teneram, & tunc quod egreditur eſt ſimile fruſto carnis nullam animalis habens ſimilitudinem. Contingit tamen in meridionalibus, & auſtralibus regionibus in mulieribus multi, et praui ſanguinis, ex malitia nutrimenti, ſupra conceptum verum quoddam fruſtũ carnis à prædicta materia generari, portans & habens ſpeciem animalis. ſ. bubonis vel harpæ viuens, quod mulieres ferã appellant, quæ quandoq; embryonem opprimit perimit & interimit, & quandoq; eum eo in partu emittitur, et vt aſſerũt tantæ proprietatis exiſtit, & malitię, q; ſi cadens in terram hora partus mordeat embryonem ſtatim moritur fœtus. Cuius animalis forma, & vita non exiſtit à virtute ſpermatis viri primi, ſed errore ipſius cum iam animal, & hominem informauerit, ſed ſecundi in coitu ſecundo emiſſi, cuius error procedit ab influentia cõſtellationis, ſeu virtutis cœleſtis, vt Ariſto. xvii. de animalibus dixit, & quandoq; accidit, quòd illa caliditas illam materiam non condenſat in ſanguinem præ multitudine ſui, ſed illam natura cooperante digerendo diſſoluat, conuertat in aquoſitatẽ vel ventum, quod emiſſum cũ egredietur, erit ſicut aquoſitas ſanguinis mixta, vel ventus, vt dixit Auer.

De ſignis diſtinguẽtibus ĩter molam, & impregnationem.

Signa. Ex ſignis autem quædam ſunt diſtinguentia inter molam, & veram impregnationem, & quædam inter eam, & hydropem, & quædã inter ſpecies molæ. Diſtinguentia vero inter molam, & veram impregnationẽ ſunt manifeſta, licet errent in eis prudentes in aliquibus, & proprie in magnatibus: quoniam in mola res illa nõ mouetur hora in qua debet moueri, imo non mouetur omnino niſi hora quadam, & vno tactu, & proprie per compreſſionẽ, & motũ corporis, et aliter non mouetur. In vera vero impregnatione poſt tres menſes mouetur fœtus motibus diuerſis, & pluribus abſq; compreſſione, & motu corporis. Præterea durities ventris in mola vehementior eſt duritie veræ impregnationis propter cauſam prædictam, ſed nec ſentitur corpus formatum in matrice. Et ſentitur multoties dolor in mola ſimilis colicę, & apoſtemati matricis, p̃pter conſtrictionem orobi. Et ſunt mulieris pedes molles valde cum minoratione.

De ſignis diſtin. inter molã, & hydropiſim.

Signa vero diſtinguentia inter hydropẽ & molam, ſunt quoniam durities in mola eſt maior vſq; ad tempus: cum vero conuertitur in aquoſitatem vel uentum illa materia, ſenſus commotionis ventoſitatis, & aquoſitatis eſt minor in mola quã in aſcite. Et uenter percuſſus non reſonat, ſicut in timpanite, quoniam aqua & uentoſitas in matricis concauo exiſtit recluſa & ſtricta, & tument pedes in hydrope generaliter, ſed in mola minorantur. Diſtinguentia vero inter ſpecies molæ ſunt. Nam in mola cuius materia eſt carnis fruſtũ, eſt durities maior quã in alĩs et grauedo. Et ſiꝛ grauedo maior in ea, cui⁹ materia eſt aquoſitas: in ea vero cui⁹ materia ẽ vẽtoſitas, minor, et tumor maior.

Cura molæ, eſt duæ res. Prima eſt perfecta euacuatio eius, quod præter naturam in matricis concauo cõtinetur cum magis moleſtet. Secunda eſt dyſcraſiæ matricis, quę ipſius cauſa eſt, alteratio. Inquit enim Ga. Non eſt postibi le aliquam diſpoſitionem curare finaliter adhuc manente faciente eam cauſa. Primam rem cõplent duo: primum eſt quod materiam ad euacuationẽ adæquat, et diſponit: ſecundum, quod ipſam educit. Diſponentia ſunt regimen cum dimiſſione exercitĩ, & proprie inferiorum partium, & in reſupinatione in dormiendo, & eleuatione inferiorũ cum euacuationibus. ſ. phlebotomia, & vomitu, & ſolutione cum pilulis fœtidis, & proprie cum ſumptione aquę decoctionis fœnugræci, dactylorum, & ſimilium, & cum hieralogodion, & euaporatione cum pannis, vel ſpongĩs infuſis in aqua virtutem habentium aperiendi, & mollificandi ſupra ventrem applicatis. Tinæ, emplaſtra, embrocæ, & vnctiones ex illis, & breuiter cum his, quæ partum facilitant, quæ ſunt nota, & dicẽtur ſuo loco: hæc enim nõ ſolum euacuationem diſponunt, ſed etiam accidentia mitigant: educunt vero ipſam quæcunq; fortiter menſtrua prouocantia dicta ſunt, & quæ procurant dicenda in aborſu. Ex q̃bus ſunt antidota magna, vt diamarte, diacurcuma, magna theriaca, & diateſſeron, & ſimilia. Quod ſi contentum fuerit aquoſum educetur cum diureticis, & vrinã prouocantibus, notis, et cum regimine exiccatiuo iam noto in cura hydropis, & curſus matricis, & hameſir non parũ habet in reſoluendo aquoſitatem, & euacuando ipſam & ſaniem, et educendo fœcum mortuum vel fruſtum carnis. Si vero uentoſum, cum regimine extenuante, & educentibus uentoſitatem, & proprie ex matrice, vt eſt ariſtol. rot. & proprie oleum de cherua, et dacty. indi, qui cum hoc, q; trahunt molam, dolorem ſedant cholericum. Secũdam rem complent, quæ malam complexionem matricis calidam, & ſiccam alterant in proprio capitulo dicta. Ex quibus ſunt regimẽ infrigidatiuum notum, diuretica frigida. Tinę, euaporationes, & emplaſtra, cum vnctionibus cum frigidis & humidis, naſcalia ex mucilaginibus frigidis, & ex pinguedinibus, & oleis frigidis, & ꝓprie quale eſt oleũ alchechengi, eſt enim in hoc vehementis iuuamenti: et expertum ad educendum fœtũ eſt comeſtio radicis porrorũ cum placẽtulis, & ſuccus radicũ rapiſtæ bibitis et radices. Fœtum educentia.

De nocumentis partus ex quibus eſt difficultas. Cap. 16.

QVid ſit partus naturalis ſuperius habuiſti, & quidem ipſe plurimum eſt facilis, & quandoq; difficilis, facilis eſt qui citus eſt, & cum leuibus accidentibus, difficilis vero eſt illi contrarius. Et eſt aut ex cauſis intrinſecis, & eſſentialibus, aut extrinſecis & accidẽtalib⁹. Primo modo eſt duplex, aut ex parte parientis, aut ex parte embryonis. Ex parte parientis multipliciter. Aut enim erit ex parte matricis in ſe, aut vicinantium membrorũ cõmunitate, aut corporis totius. Ex parte matricis, quia ſit parua, quia concepit ante duodecimũ annũ, vt dixit Aboa. licet illud rariſſime ſit. Aut quia eſt conſtricta in collo, & orificĩs eius naturaliter uel accidentaliter, quia interuenit aliqua cauſarum oppilationis eius, non recipiens curam. Et ex his quæ ſuo loco ſunt dicta, vel ſiccitas, vel apoſtema, vel ſunt vlcera procreata, rhagadiæ, & hæmorrhoides, coangueſtationes colli & orificia, vt nõ recipiant dilatationem abſq; dolore graui. Ex parte uicinantium mẽbrorũ, vt quia fuerit ueſica apoſtemata ulcerata uel ſciſſa, cuius compaſſione non ualet matrix ſuã operationem complere, uel etiã inteſtina ſint ſimiliter paſſa, aut quia fuerint in ano ulcera, rhagadiæ, et hæmorrhoides quibus matrix compatitur, uel repletio inteſtinorum ex fæce ſicca comprimente, aut quia ſint lacerti uentris tenues, & debiles in iuuando fœtus ex matrice expulſionem, ſicut iuuant expulſiones fæcum & urinæ maxime cum ſint pauci, vt Ga. ait in interioribus. Ex parte autem totius corporis,

vt quia sit debilis, vel ratione complexionis, quia sit naturæ frigidæ quæ habet defectas operationes ex necessitate, vt Gal. dixit. Vel ratione ætatis, quia puella multum, vel antiqua, & dura, vel habitudinis, quia sit tenuis, sicca valde, vel pinguis, vel ratione cõsuetudinis, quia fuerit insueta, & primo pariens, & timida, & paruæ tolerantiæ, quare est inquieta, & vehementis permutationis perducentis ad alterationem figuræ infantis ad incõuenientiam expulsionis ipsius. Sed si ex parte embryonis, hoc erit dupliciter, aut ipsius in se, aut propter secundinam. In se aut propter sexum, quia fuerit fœmineus, vel propter quãtitatem, aut continuã, quia fuerit magnus ualde, uel paruus carens bona complexione, aut discretã, quia fuerint multi numero distincti, vel quia vnus plura membra habens, & proprie capita, vt monstruosus, uel propter qualitatem, quia fuerit lenis valde, quare effugit à compressione, uel per modum, & inæptam figuram egrediendi, vt cum egeditur super pedes suos, nec manus eius sunt plicatæ super coxas et iunctæ, aut super vnum pedem, aut super latus, & est deterior modus. Vel propter incõuenientiam temporis, vt qa intempestiue moueatur ad exitum, vel ante tempus determinatum, & proprie in tribus mensibus medijs quibus ligamẽta sunt fortiora ſm Gal. aliqua causa cogente ex his quæ aborsum faciunt, vel post tempus, vt quia accidat ei aliqua ex debilitantibus causis, vel mors, quare deficit alter mouẽtium. Propter secundinã vero, aut est quia sit dura, & crassa, nõ recipiens fœtus, aut quia sit tenera cito disruptionẽ patiens, quare egrediantur humiditates, & aqua antequã fœtus egrediatur, quare humiditate lubricãte carebit. Porro qui est ex parte extrinsecus accidentiũ erit ex parte regiminis in sex rebus non naturalibus. Ex quibus est multa frigiditas, & siccitas aeris constringentis membra partus, & accidit in regionibus, & ventis septentrionalibus, tẽporibus, & cõstellationibus, vt Hippo. dixit in suis aphor. cũ inquit. Et multa caliditas resoluens vtriusq; virtutem, & cõsuetudo ciborũ ponticorũ, & potuum styptico-
rum, & balneatio in aquis aluminosis, & frigidis. Et
accidẽtia animæ, vt tristitia, dolor, vel ægritudo virtutem debilitãs, fames, & sitis, & inanitio, vigiliæ superfluę deijcientes virtutẽ & similia. Et ex illis obstetricis error in procurando. Et ex horũ contrarijs prouenit facilis partus. Et quidẽ cum causæ sunt fortes in prohibendo partũ, & corpus debile in sustinendo, moritur partus, & pariens, licet vt quidam dicunt possit viuere partus, si statim mater in vtero incidatur & extrahatur cũ adhuc possit habere spiritum euentatum aliquãdiu, quod innuit Gale. de interioribus. vi. loquens de hœdo tracto ex vtero matris præacciente lac, viuo à natura promoto non docto. Et qñq; viuit partus, & moritur mater: vt plurimum tamẽ moritur partus, & viuit mater, qñ multoties difficultas partus ducit ad rupturã venæ in matrice, quare accidit sanguinis fluxus. Et qñq; in pectore & pulmone, vnde fit sputũ sanguinis & phthisis. Et qñq; ad incisionem neruorũ, & lacertorum, propter vehemẽtiam tensionis, quare accidit spasmus. Et qñq; ad fissionẽ mirach ventris, & proprie in paruis & teneris, quare accidit ruptura, & qñq; bocrum propter retentionẽ anhelitus non exprimẽdo inflationẽ inflãmantem, & trahendo materiã cum condensatione eius in gulam. Ob quã rem aliqui præuisione vtentes conati sunt prohibere prægnationem in talibus, & proprie paruis, & antiquis debilibus: coniecturãtes melius fore perdere filiũ procreandũ quã procreatũ simul & matrem. Et hoc cum omissione formæ impregnationis in cap. de cura sterilitatis dictę, et ministratione omnis causę sterilitatis, cuius impressio sit emẽdabilis in tẽpore cõsecutionis augmenti, & fortificatiõis adeptæ, & hoc ne omni tpe sterilis pseueret.

Et de prohibentibus à proprietate, quædã sunt quæ approximata ante coitum illud faciunt, vt cãphora sumpta plurima, & emplastratio testium cum hyoscyamo nigro, & suppositio alchitrã, & inunctio virgæ cum eo. Suffumigatio cum corticibus hederę post menstrua, & oleum balsami cum cerussa, & menta, & scoria ferri. Quædam sunt quę post coitum approximata illud agunt, vt piper suppositum, & stercus elephantis suffumigatum, aqua albedarogi sumpta, & proprie in debili. Quędam ante, & post mẽstrua illud operantur, vt pulpa granati, alumen, summitas caulis, et semen eius apud mundificationem. Et post coitũ est in hoc fortis, & proprie, quoniam ponitur in alchitran, & submergitur in calamento. Et suppositio foliorũ alburab post mundificationem, & proprie quãdo sunt submersi in aqua eorum. Et similiter pulpa colocynthidis, & albegueſten, scoria ferri, caulis & semen eius, scammoneæ, ana æqualium partium, & aggregatarum in chitran, & suppositum. Et multoties partus difficultas perducit eas ad alias dispositiones & accidentia, quorum in fine faciemus hic sermonem. Et multoties partum naturalem sequitur fluxus sanguinis, & retentio eius, quæ illius est causa.

Signa, ex his sunt signa difficultatis ipsius, & signa facilitatis. Et ex signis difficultatis, quædam sunt bona, quædam mala. Signa vero difficultatis ex causis prædictis percipies ex angustia et anxietate, & si dolor fortis sit ante partum non declinans inferius, & si declinat, eius declinatio est ad posteriora. Et si difficulter parere sit consueta, signa facilitatis sunt contraria, & sunt, vt apud partum sentiatur dolor paruus, & declinet inferius ad anteriora, et cõsueta fuerit faciliter parere, &c. Signa quoq; bona in difficili partu, quæ faciunt acquirere securitatem, sunt inquietudo, et motus fœtus, dolor declinãs ad inferiora, & anhelitus bonus cum virtutis potentia. Signa vero mala ecõtra sunt intelligenda. Et cum perducunt ad sudorem frigidum, pulsus frequentiam, debilitatem, & syncopim, sunt pessima, & mortis festinæ præuia. Signa vero causarum sunt nota ex præsentia, seu antecessione ipsorum, & regiminis procreantis ipsas. Signa gemellorũ etiam habuisti.

Signa vero mortis ipsius sunt priuatio motus consueti, nec ex se mouetur, sed motu prægnantis, & est sicut lapis qui mouetur de latere in latus apud decubitum, et infrigidatur semen existens ante calidum. Et detumescunt mammillæ, sicut Hippo. dixit, & quandoq; currunt humiditates virulẽtæ fœtidæ ex matrice, & profundantur oculi prægnantis, & eorum albedo fit fusca. Et fit infrigidatio extremorum, & dispositio hyposarcica.

Cura, in difficili partu duplex est regimen necessarium. Vnum ante horam ipsius, aliud in hora. Ante horam quidem est omnis causę exterioris ablatio, & interioris ex parte patientis, quę præter naturam est impediens ipsum, ablatio, si qua possibilis est, si non fit possibilis, vt qa naturalis sit dispositio, habilitatio ipsius quoquo modo, vt partus facilis subsequatur. Abscisio quidem causarum completur cum contrarijs, quæ in proprijs dicta sunt capitulis de cura matricis vesicæ, & intestinorum, et ani, debilitatis neruorum & totius corporis. Dispositio vero, & habilitatio omni causę est conueniens & cõmunis. Completur autem cum aperientibus, & mollificãtibus reddentibus mẽbra tractabilia, & ad extensionem, & compressionẽ apta, & proprie in parua, & antiqua, et nouiter pariente, qualia sunt calida & humida, & lenientia, et lubricantia sumpta interius & iniecta, & exterius per omnem modum approximata, vt sunt iura pinguia carnium, & proprie gallinarum iuuenum, & pinguium, & olea lenientia sumpta, & mucilagines seminum citoniorum, & lini, dactylorum & similium. Et vina matura, lymphata, non frigida valde, et omne regimen humectatiuũ præter quod impinguat valde. Et interdicãtur styptica & pontica, et hoc per mensem ante. Cum vero appropinquat hora, quia incipiat sentire aliquas grauedines et dolores, approximentur tinę, sessiones, et euaporationes cũ spõgijs pãnis, et alijs approximatis frequẽter, et aquis decoctionis altheę, et maluæ foliorũ, fœnugræci, chamæmillæ, coronę regis, et capil. ve. balnea aũt vtia raro: fiũt, u. ex resoluẽtib⁹, et debilitãtib⁹ frequẽter approximata.

De signis.

Signa parientis moriturę.

De cura.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 709 sur 1089

approximata. Et poſt ipſa vnctionem de pinguedinibus, & oleis, & mucilaginibus, & medullæ, & cerotaria, & ex illis circa dorſum, ventrē, ilia, renes, & coxas. Et iniectiones cum clyſteribus eorundem cum reſupinatione, & deiectione capitis, & crurū, & proprie vbi ſiccitas matricis ſit cauſa, & etiam corporis vniuerſi. Et ex illis eſt coitus frequens, & ſuffumigatio cum aromaticis, vt muſco, ambra, & gallia, vt vulua deſcendat, & mundificatis inteſtinis cō fortetur cibis bonis multæ qualitatis, & paucæ quantitatis, & potibus vini odori, & exercitetur plus ſolito: hæc. n. addūt in neceſſitatē attrahēdi aerē, et diminutionē nutrimēti embryōis, et deſcēſum ipſius, quare ad exitū p̄parat.

Regimen duplex.

Regimen vero hora partus, & eſt cum ſentiat grauedines & dolores, & humiditates aliquæ incipiunt apparere, eſt duplex: vnum eſt ingeniatiuum ad deſcenſum facilem, & egreſſum, cauſarumq; ex parte embryonis abſcindens. Aliud eſt mitigatiuum accidētium. Primum eſt, vt cum talia appareāt, prēcipiatur mulieri, vt ſedeat hora vna: deinde ſurgat, & ambulet ſaltando, et aſcendat gradus, et deſcendat grauando, & clamet vel teneat anhelitū fortiter, & præmat ilia ſua, et des lentem ad bibendum amarā, qm̄ facit deſcendere ipſum: deinde cum ſentit os matricis aperiri, et humiditates amplius emanare, ſedeat in ſella perforata poſito puluinari poſt ipſam, obſtetrix ꝑ ſtet coram ipſa, & inſpiciat diligenter embryonis motum, & parientis actus quos regulet ſuis manibus vnctis oleo ſeſamino, de lilio, vel amygdalis dulcibus intus in vuluam intromittēdo, et tangendo ſuauiter, prout ſua docuit experientia longa, pariētēq; dirigat, & cibis, et potibus, ac verbis perſuaſiuis, & de cito partu, ſalubri, et maſculino cōfortet, quod ſi mulier fuerit pinguis non ſedeat, ſed iaceat ſupra ventrem ſuum, et ponat caput ſuum ſuper petram, & genua ſua curuata ſub ventre, vt cōprimatur matrix, & pinguedo aſcendat, et non deſcēdat ad os matricis, & comprimat os eius, & pariat in forma quadrupedū. Cum autē non pariant, & accidentia intendantur, & ſic partus fiat difficilis, oportet vt reiteretur regimen primū, qm̄ facilitabit, & mitigābit accidentia, & dolorē, & facēā fortiter ſternutare, vt Hip. dixit, ore & naribus comprehenſis: fortaſſe enim pariet: q; ſi non ſufficiant, tunc ſuccurre cū inſtrumento quo os matricis aperitur, & ſuppoſitorijs, & ſuffumigijs, & medicinis ex pilulis, & alijs alleuiantibus partum quæ infra dicemus. Cumq; apertum eſt os eius, & apparet ſecundina, ſcitur q; fœtus exitus appropinquat: quod ſi tardat ſic, cauſa ſecundinæ, quia cito ſcindatur, cōprimat ſe pariens, vt ſimul cum exitu aquoſitatis exeat fœtus, quod ſi non, prius linitionibus, & iniectionibus ex lenientibus, & lubricitantibus adiuuetur et alijs: quod ſi non ſcinditur propter craſſitiem ſuā, oportet quod ſcindatur vnguibus obſtetricis, vel forficibus aſſumpta ex ea in digitis aliqua parte eius, ne fœtum attingat et lædat, quia ſi fœtus nō eſt completus & tunc ſua fortitudine non egrediatur ſciſſio nocebit, qm̄ exitu aquoſitatis ſiccabitur matrix, quare fœtus non poterit lubricare, ſicq; elongabitur partus, & embryo non curabitur et peribit, nec ſuccurrere poterunt inunctiones & cerota ſupradicta. Porro ſi cauſa tarditatis fuerit embryo ſua quātitate, quia fuerit magnus, & proprie caput ſuum, iuuet obſtetrix in dilatatione vuluæ colli matricis, & oris eius imponendo manum ſuam ſuauiter oleis & cerotis dictis & dicendis calefactis inunctam. Et ſimiliter ſi fœmina fuerit & gemelli. Quod ſi propter ineptum modum, et figuram ineptam egrediendi, puta quia egrediatur ſupra pedes eius, manibus et brachijs non adhærentibus coxis, quo caſu habilitandæ ſunt manus, & brachia embryonis cum vnctionibus, et cerotis, & ſuaui obſtetricis tractione, & parientis forti expreſſione. Sed ſi ſuper alterum pedem egrediatur, oportet, vt non ſedeat, ſed iaceat cruribus eleuatis, et deiecto capite, obſtetrixq; manu ſua reponat pedes ſuauiter: deinde reuoluatur pariēs reuolutionibus plurimis donec embryo reuoluēdo ſe caput ſuum inclinet inferius ad portam egreſſionis, & extunc ſedeat, quod ſi non ſit illud poſſibile, ſubtili ingenio pedē intromiſſum iuuet cum alteratione ſi poſſibile eſt, & vtrūq; ſimul apprehenſum manu inuncta cū oleo irino trahat ſubito, ſemper parientem confortando per omnem modum, quod ſi non ſit poſſibile, & præmoriatur, extrahatur prout infra dicetur in mortuo. Et ſimiliter ingeniandū ſi ſup latus ipſum egredi cōtingat. Quòd ſi difficultas accidat cā mortis p̄miſſis p̄dictus facilitabimus, ſi non egrediatur ſuſpēdatur, cū vncinis extrahat, & feſtina in hoc anteq; infletur, & pariens debilitetur, et ſyncopizet. q; ſi integre trahi non poſſit, incidatur ſi poſſibile eſt, & fruſtatim extrahatur, q; ſi nō ſit inciſio poſſibilis, cōquaſſetur manu, et rumpatur vt facile extrahatur. Et antiquorū quidā ingeniati fuerunt ad inuenidū regimen in extrahendo illum alio modo, cuius nos relationem dimiſimus propter paruitatem fiducię in ipſo, & nititur ad medicinas quarum vſus ſalubrior eſt.

Foetum educentia.

Et ex medicinis trahentibus fœtum mortuū, quædam ſunt ſimplices, quædā cōpoſitæ. Ex ſimplicibus vero ſunt chemeſis qđ eijcit fœtū virtuoſe, nec habet parem in hoc, ſicut et in educendo aquā, & ſemen thymi quod eijcit fœtum mortuū, armoniacū, balſamum, opopanacum, caſtoreum, gentianæ radix, darſeſehan ſuppoſitū, & gūmi oliuę, ariſto. vtraq; bibita cū myrrha, et pipere, extrahit embryonē, et naſturtium, & totū quod eſt ciceris medietas, lachryma almuſech ſuppoſita extrahit fœtū, chamędrys, & thurides, et ladanum ſuppoſitū in peſſario extrahit fœtum mortuū, meſcatrameſir ſuffumigatum, & bibitū, & myrrha. Et cum ex narciſco bibuntur. ʒ. iij. cum aqua mellis, eijcitur fœtus mortuus et viuus: oleum irinum, arthanita, rubea, piper, radix ſimiliter cum bibitur. ʒ. i. et ſupponitur extrahit fœtum. Centaurea, coſtus, & chalbanum ſuppoſitum, et cuſſus ſuppoſitus, abrotanum, roba ſuppoſita ablutio cum athaleo, et ſuccus eius quando ex cortice ſerbim fit ſuffumigatio extrahit fœtum, lactuca aſini bibita, et ſuppoſita, ablutio cum athaleo, inunctio ventris, et ilij ex eō, et ſucco eius eijcit fœtum fortiter. Et hermodactylus, vt in præcedenti cap. dictum eſt, non habet parem in educendo ipſum fœtum mortuum & menſtruum.

Partū facilitantia.

Compoſita ſunt quę ex his componuntur, & in ſumma omnes medicinæ educentes vermes, & aſcarides ſuperius numeratę fœtum extrahunt, & educunt. Ex facilitantibus vero partum quędam ſunt ſimplicia, quędam compoſita. Et ex ſimplicibus, quæda ſunt talia à natura, & à proprietate, quædam à proprietate ſolum. Prima ſunt, vt cortices caſięſi. puluerizatæ datæ cum vino, & eſt expertū bonum et efficax, et eſt ſumere in potu aſam et caſiā, et eſt bonum, & eſt vltimum, et ſimiliter cinnamomum, qm̄ alleuiat partum et accidentia. Et iterū decoctio foliorū altheę romanæ in aqua, et ſeſio in ea facit illa. Et aquæ fœnugręci, faſeolorū, et capil. ve. contritorū, et diſſolutorū in ſyrupo roſ. et aliquando oleo irino, et datum in potu, crocus, et ſeſelis facilem faciunt partum in omnibus animalibus.

Secunda ſunt ærugo ferri, lutū creticum ſuſpenſum ſuper prægnantes conſeruat prægnantes. Et tenere in manu ſiniſtra magnetem, et linitio eius cum cinere vngulæ aſini, et equi eſt vltimum, et ſuffumigatio cum ea, et ſuffumigatio cum oculo piſcis ſaliti, et ſuſpēſio lapidis aquilæ ſuper coxam eius, aut matricariæ aphricanæ facilem efficit partū, et ſine dolore. Et ex his ſunt verba ſancta, et ſunt ex his, quæ procurant ipſum, ſcitum, et illud, vt in vno cipho de vitro ſcribatur exterius pſalmus. Miſerere mei Deus, à principio vſq; ad verſum. Domine labia mea aperies, excluſiue, cum penna et atramento: deinde lauetur cū aqua ita, q; omnes literæ ſint ablutæ cum ea, et detur ad potandum ei tota. Item in aure dextra ipſius dicātur hæc verba. Memor eſto Dñe filiorum Edom in Hieruſalē qui dicunt exinanite: cum Pater noſter ter. Et ſunt alia quæ faciunt facilem ipſum et ſecurum, et illud eſt, vt ſcribatur. Dixit Dominus dño meo, vſq; ad Tecum principium, incluſiue,

Verba ſancta.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 710 sur 1089

in charta non nata, et cum filo de lana per virginem filato, cum ter Pater noſter, ſuſpendatur ad collum parientis.

Enchatiſma ad diff. partus.

Ex cõpoſitis vero, quædã ſunt enchatiſmata, quædã ſuppoſitoria, quædã pilulæ, quædã ſuffumigationes aliæ. Enchatiſma in quo ſedetur ad difficilem partum. ℞. pulegij, foliorũ altheæ, maluarũ, fœnugræci, ſe. lini, lẽticulæ ana rarũ, vel herbæ ipſarũ, cap. ve. añ. M. i. bulliant in aqua, & ſedeat in ea.

Suppoſitoriũ ad idẽ.

Suppoſitoriũ ad idẽ. ℞. ſucci mentæ in quo bulliat pulpa colocynthidis, & infuſa lana ſupponatur.

Aliud. ℞. ariſt. cũ buchormariẽ, aut ſtaphiſagria, & mini ſtretur.

Aliud, fiat cum elleboro, opopanaco, & felle taurino cũ melle: facit enim deſcendere viuum & mortuum.

Suffumigatio.

Suffumigatio bona. ℞. myrrhæ ſolius, vel ipſius cũ chalbano, & caſtoreo confectorũ cum felle taurino, & ſuffumigetur auĩ. i.

Aliud. ℞. ſul. citrini, myrrhæ, rub. fellis vaccini, opopa. gal. ana. ſuffumigetur cum eis, & ſuffumigatio cum ſpolijs ſerpentis, & ſtercore accipietris.

Pilulæ facilitantes partum.

Pilulæ facilitantes partum. ℞. ſauinæ partes. ij. haſcæ, armo. rub. ana. 3. ſ. cõfice cum ſuc. vitis, & da. ij.

Aliæ. ℞. ariſto. lon. piperis, myrtæ, ana partes æquales, cõfice cum ſucco ſiſimbri. et da. iij. omni die cũ aqua lupinorũ, ſunt. n. aborſum facientes, partum alleuiantes, & mundificantes matricem fortiter, ſi Chriſtus voluerit.

Confectio ad idem.

Aliæ idẽ operãtes. ℞. bdel lij ſubalbidi, myrrhæ, ſauinæ, & fiant pilulæ cum caſiaſi. & melle, & da. v.

Confectio ad idem cui nõ adęquatur. ℞. myrrhę, ſtyra. caſtorei, ana. 3. i. cinna. ſauinę, ana auĩ. ſ. conficiãtur cũ melle, da auĩ. ij. cum vino.

Et ex eis eſt emplaſtrum, & cerotum, & epithima, quod recipit pulpę colocynthidis, ſucci eius quę humida eſt, & miſce cum ſucco rutæ, & adde myrrhæ, & inungatur pecten vſq; ad vmbilicum.

Regimen autem correctiuum accidentium prædictorum, & aliorum quæ contingere poſſunt ex dictis, & dicendis in proprijs capitulis eſt manifeſtum.

De cura accidẽtiũ q̃ ſequũtur partũ. Cap. 17.

ALiquorum tamen, quæ vt plurimũ inſequũtur partum, ſanationẽ afferamus hic ſpecialiter, ex quibus eſt febris, inflatio ventris, & dolor eius, & matricis, & motus eius, quorum cauſa plurimũ eſt imperfecta ſanguinis mundificatio poſt partũ, vt ſupra de naturali partu eſt dictum, & de illis eſt debilitas, & caſus virtutis, cuius cauſa eſt ſanguinis fluxus plurimus, vlceratio & ruptura matricis vel venæ eius, dolor ani, et exitus eius.

Sanatio eius imperfectæ mundificationis eſt ſanatio dicta ſupra capitulo de retentione menſtruorũ, & hic quantũ neceſſe dicemus, & eſt cp ſtudeamus in ꝓuocatione, & perfecta eius mundificatione cũ diureticis calidis, quę ſanguinẽ acuant, & attenuẽt, ductus et vias aperiãt quę ſuperius nota ſunt, et cum impellẽtibus materiam ad inferiora. Ex quibus eſt ſternutatio, & retentio anhelitus, et cum trahẽtibus ad infima, vt cum ventoſis, et cum trahentibus, et alleuiãtibus ſimul, vt ſunt ſuppoſitoria, et ſuffumigationes ſupradictę.

Et ſuffumigatio cum oculo piſcis ſaliti cum cinere vngulę aſini.

Quod ſi hæc non excuſant, & debilitas non prohibeat, phlebotomia ſaphenæ eſt neceſſaria, qm̃ educit et ꝓuocat. Fluxus etiam ſanguinis plurimi ſanatio ſuperius dicta eſt in de cura ſuperfluentium menſtruorum, hic autem addidimus, quòd cum apparet, oporꝫ et quòd extrema vitis ligentur, et proprie manus, et brachia, et non pedes.

Et ſub mãmillis ventoſæ, et panni infuſi in aceto ſuperponantur ventri.

Et ſupponantur collyria ex ponticis, vt balauſtijs, charabe, roſ. thure, gallis, & vino pontico.

Et ſuſpenſio ſtercoris vaccini in lana in coxa eius, et cortex citri retinet ipſum.

Sanatio eius eſt duplex, euacuatio eius quo retinetur ſanguis, et hoc cum prædictis, et proprie phlebotomia venæ, quæ eſt ſub poplite vel ſaphenæ, et eſt alteratio febris.

Et ad illud quidem conueniens eſt aqua hordei alterans & mundificans, vel aqua cicerum cum ea, vel ſemina communia diſſoluta.

Et granata dulcia & muza, et potus aquæ lactis, & tamarindorũ, et mannæ, quoniam alterando leniunt ventrem, qui in eis plurimum cõſtipatur.

Et iu-

E ra gallinarum, & prunorum decoctio idem operantur, & nutriunt.

Sanationem vero inflationis ventris, facimus cũ aqua cicerum, & puluere cimini, & vini puri cum diamente, vel alchechẽgi, vel ſagapeno, & origano cum maſtice.

Et clyſtere ex attenuãtibus vel naſtale: eſt enim cõueniens ex ariſtolochia rotũda, ſchinãtho, & ſtyrace liquida, cum doronigi, & zedoaria ſumpta.

Dolorem ventris, & matricis cum enchatiſmatibus ex anodinis maluis, & fœnugręco, ſe. cimini, ſeſamo, radice altheæ, floribus chamæmillæ, meliloti, & cicuta.

Et vnctiõe cũ oleo ſeſamino, amy. dul. & viol. et cum comeſtione theriacæ, & trypheræ magnæ cum vino matricariæ, vel foliorum reſinæ.

Et ſuffumigetur cum thure, ſtyrace, et ſe. racemoꝝ rubi, ana. ſuper carbones, & motus eius ſanatio ſupradicta eſt.

Vlceribus vero prouidemus cum his primo quæ mundificant, et ſedant dolores, vt eſt ſuccus morellæ, et plantaginis cum oleo roſ. iniecti vel ſuppoſiti, vel albumen oui cum lacte mulieris, & ſucco portulacæ. ſedeat in aqua ſtypticorum, & ponticorum prædictoꝝ: deinde vngantur cum vnguento albo, & alijs quæ in vlceribus neruorũ laudantur.

F

Et cum exhibitione in potu boli armeni, terræ ſigillatæ & ſangui. draconis, ſucco plantaginis, et inijciatur. Dolorem ani ſimiliter curamus, vt ſupra, & exitũ eius ſimiliter.

Et ex proprijs eſt, vt abluatur in vino decoctionis ponticorũ, et ſuperaſpergatur puluis cornu cerui vſti, & reponatur, & quieſcat, et vtatur ſtypticis, deinde lenientibus.

Sed ſi ſunt vlceratę, et putrefactæ, notãdum cp quibuſdam fit vnum foramen ex ano et vulua pariẽtibus, & matrix progreditur foras.

Cuius cauſa eſt paruitas membrorũ & teneritas, magnitudo fœtus, & obſtetricis defectus, & hoc mulieribus eſt occultum, quibus ſic ſubuenimus.

Ab experto conſulimus, vino calido abluatur matrix in quo butyrum ſit diſſolutum, & fomentetur diligẽter donec mollificetur, et extunc ſuauiter reponatur: deinde ruptura ſuatur in quatuor locis filo ſerico, deinde pannus lineus imponatur ad vuluæ quantitatem, deinde pice liquida liniatur: hoc autem facit matricem recreari, & teneri propter ſui rupturam, & mundificando conſolidat.

G

Et collocata ſit in lecto per. xl. dies, taliter, vt pedes ſint altiores, & abſtineat ab omni motu corporis et animæ, et balneo.

Et quòd ne talis ruptura contingat in partu, ſic prouideamus. Pannum in modum pilulæ oblongæ poni facimus ſub ano ad hoc, vt quolibet conatu expellendo puerũ, firmetur in illo, et illud comprimat, vt non fiat peritoneon ſolutio talis.

De retẽtione ſecũdinæ, vel extractione eius. Cap. 18.

Secundina vnde.

SEcundina quia plurimum ſecundo poſt partum dicta eſt, & quandoꝝ ſimul cum fœtu, & qnandoꝝ inuoluta, quandoꝝ expoliata, & quandoꝝ poſt partum retinetur.

Et cauſa eſt, aut in virtute parientis, quæ remanſit poſt partum debilis, aut in ſecundina, quia ſit in profundo matricis fortiter alligata, & fixa coadunata in modũ ſphęræ, ac cotyledonibus fortiter alligata, vel emiſſa aquoſitate ſicca in matricis angulo remãſit lubricitate priuata, aut in ore matricis, quia poſt partum ſit adunatum, et humoribus concurrentibus præ dolore cõcluſum, et fortaſſe omnes cauſæ ſimul concurrunt.

H

Signa cauſarũ ipſarũ ſunt manifeſta, vbi cauſa ſecundinæ cuius ſigna ſunt, quia difficilis partus ꝑcesſit, et grauedo in ſuperioribus, & digitoꝝ motio nihil attingit ex ea.

Cura extractionis ſecundinę. ad ipſius extractionem eſt feſtinandũ: perducit enim retẽta ad ꝑcipitationẽ enixam, vt Hipp. dixit, & hoc quia retenta corrumpitur facile, de ſui natura non habens regimen, & vapores ex ea malignaſcẽdunt ad ſtomachum, cor, & cerebrũ, quare accidentia præfocationis matricis eam incurrere eſt neceſſe.

In extractione autẽ eius eſt duplex regimen neceſſarium, vnum ad habilitãdum extractionẽ quã ſola natura facit, aliud ad accidentiũ correctionem.

Regimen ad habilitãdum eſt, quod ſuperius eſt dictũ in cura difficultatis partus.

Et cõpletur cũ cibis, & potibus ex confortantibus, ex iuribus carnium

cordialium

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 711 sur 1089

cordialium colati, & nō colati, vitellis ouorū, & vino odorifero, & medicinis, quæ sunt dictę ibidē, et in causis aborsus dicentur, & alijs extrahentibus dicentur, quorū rememorationē faciemus, vt simplicium & cōpositarū. Quędā os matricis aperiunt, quędā secundinā leniunt, et matricē, quædam ligamenta corrūpunt & frangunt, quædā secundinam descendere faciunt, & ad canale dirigunt, & ad os matricis educunt, vt exinde cadat. Ex aperientibus prout supra de oppilatione matricis est dictū, sunt vchuē suppositum, & suffumigatū, oleum lilij, & maiorana confert ad coarctationē matricis perducētis ad præfocationem, oleū de narciſco, et irinum. Secundario valet præfocationi oris matricis, iuniperus, et similiter chalbanū cum vino bibitū calefactū, cottū, sinapis, & agaricus, gagates, & semen vrticæ cū vino bibitum, & oleū abrotani calefactum aperit os matricis, & omnia diuretica calida. Et ex expertis quæ aperiunt, et descendere faciunt, est vinum decoctionis pulegij bibitum et enchatismatum, & enchatisma factum ex aqua decoctionis fœniculi, & vsneæ & prædictorū, & ex illis est instrumentū apertionis oris matricis. Ex lenientibus vero bdellium vtrūq; suppositū, & suffumigatum, & myrrha, & medullæ gallinæ, anseris, & anatis, & medullę canabiti, oleum de lilio suppoſita, et inūcta exterius, et interius iniecta, & enchatisma cum solijs maluæ et altheæ, brancæ vrsinæ, fursuris, et similium. Et ex corrūpentibus, & frangentibus ligamenta est suffumigatio cū sulsure, vel arsenico, & gūmi, & solijs hederæ, vel nasturtij & cōcharum. Et ex facientibus descendere secundinā est lens amara cum vino bibita, gallia suppoſita, odorata et euaporata, fœtida naribus applicata, retētio anhelitus, sternutatio vehemens, compressio iliorum. Et ex dirigentibus ad canale, & trahentibus ad os matricis, et facientibus eam cadere, est vnguētum basilicū immissum, post illud administratur oleum ros. puluerizata desuper althea, & sumptio stercoris accipitris in potu. Et ex illis est manus obstetricis prudentis, & expertæ ex aliquo lubricantium inuncta & impoſita, ita vt inuncta ipsam trahat si per se nō appareat. Cumq; ceperit apparere, tunc tendatur faciliter, & sine labore, vt non scindatur & abscindatur, stringatur tractum coxa mulieris, & conetur in sternutatione, & deinde commoueatur leuiter, vt separetur à profundo & cadat, et succurre cum facientibus abortire ex suppositorijs, et fumigationibus, quæ dicemus ibidem. Et quidam antiquorū locutus est de extractione secundinę sermonē, vt dixit Abo. quē omittamus gratia breuitatis. Regimen autem ad accidentium correctionē subscribemus deinceps, et est, sicut stomachus, cor, et cerebrū cum confortantibus defendantur, & proprietatem habentibus in obtusione sensuū quæ supra in cura ipsorum sunt narrata, sicut quoq; ad oppositum, et circumferentias prout oportet trahantur, & illud cum frictionibus extremorum, et fomentationibus eorūdem quæ sunt ex genere acutarū. Cū his ergo p̄misis non cadat, elaborare cū talibus nō oportet, qm̄ talia aromatica frequenter approximata grauedinē, & dolorē capitis faciunt fm Hipp. & angustiam cordis, & stomachi defectionem, sed dimittatur, quoniā post paucos dies soluetur corrupta & lubricabit in modum aquositatis vel cadet.

Vinum ex peſſum.

De aborsu & accītibus q̄ sequūtur eū. Cap. 19.

ABorsus est concepti embryonis p̄ter naturā, et ante debitū tēmpus ortus. Et illud quidē, quia qñq; tempore informationis, qñq; post, sed ante motum, & ante cōplemētū, & qñq; post complementū contra naturæ debitū est emissus, & qñq; viuus, et vt plurimum mortuus. Et causa eius, aut est interior aut exterior. Interior qdem, aut est in matrice, aut est in cōceptu, & si in matrice, aut in se, aut ex cōmunitate. Et causa in matrice, aut est in orificio sui cum fuerit naturaliter amplum non valens debite coarctari, aut accidentaliter ex humiditatibus matricis concurrentibus, et mollificantibus illud, aut in conaub eius, quia sit districtū aliqua mala cōplexione, et humiditate repletū, & relaxatū non valens colligi supra embryonem ad eius retentionem debitam, vel quia sit aliqua ægritudinū priorū specie grauatū, vel quia in venis, & cotyledonibus sint mucilagines aggregatę, ora earū oppilantes quibus sanguis ad alimentū mittitur: vel sua grauedine illos rumpens, vel quia sit ventositate repletū, illos ex sua extensione frangente, quæ ex mucilaginibus illis plurimū generatur, quare aborsus secundo, vel tertio mense sequūtur. Inquit enim Hippo. in apho. Quæcunq; corpora moderate habentes concipiunt, & abortiunt secundo aut tertio mense, his cotyledones mucilagine pleni sunt: quapropter nō possunt præ grauedine continere fœtum, & abortiunt. Ex cōitate vero, aut ad aliquod membrum grauiter passum vicinū ex quibus est anus cum patiatur tenesmū. Vnde Hippo. in apho. suis. Mulieri in vtero habēti tenesmus superueniēs abortire facit. Vel rerotus, pprie si principale existat, quod catarrizās, & tussim inducat, aut etiā totū corpus, quia p̄gnantis corpus valde fuerit cōceptu cō sumptū & attenuatū, vnde Hippo. in aph. Quæcūq; prę ter naturā tenues existentes concipiunt, abortiunt priusq; crassæ fiant. aut eūone aliqua inanitum, et proprie sanguinis vel spontanea, puta cū menstruis. vnde Hip. in aphor. Si mulieri in vtero habenti menstrua superuenerit, impossibile est fœtum esse sanum: & ideo sequi aborsum est possibile: vel artificiali, et pprie cū phlebotomia. vnde Hipp. in apho. Mulier phlebotomata abortit, & magis cuius fœtus maior est. Vel vlterius humoris cū fluxu vētris. vnde Hip. in aph. Mulieri in vtero habēti, si vēter multū fluat, est suspectio abortiendi ne à defectu nutrimenti fœtum ad ducat. Vel vomitu. vñ Abo. Amplius faciendū est ne prę gnans vomat, qm̄ superfluitates cū eo egrediunt. Et vomitus & labor eā ad extenuationē p̄ducunt, & fortasse ad rupturam ligamentorū, & cum superfluit ad inanitionē. Aut vehementi fame debilitatū, vel aliqua acutarū ęgritudinū captū. vñ Hip. In vtero habēti ab aliqua ægritudinū acutarū corripi mortale, aut vehemēti repletione, et nauseati ua fatietate grauatū suffocatiua fœtus, et alimēti ipsius corruptiua. Sed cā in conceptu, aut est in ipso, aut in pāniculo secundinę. In ipso quia fuerit grauiter infirmatus, vel debilitatus aliqua causa debilitantiū intrinsecarū, vel extrinsecus accidētiū, vel quia ex ipsis fuerit ad mortē adductus, quare natura expellere nitetur eū, grauata, et quia humiditate currente ex ea virulēta mordetur et molestat. Et qñq; ex labore in exitu resolutus moritur, & qñq; suffocatur quibus non existentibus emittitur viuus. In panniculo vero, vt quia fuerit fractus, vel debilis fuerit creatus propter tenuitatē spermatis in sua radice, aut quia aliqua cā ruptus. Et effusa humiditas lambendo, et lubricādo matricē incitat, & iuuat ad fœtus expulsionē. Et cā exterior est ex primitiuis aliqua, vt est frigiditas multa aeris mortificando, quasi in regionibus valde frigidis, et septētrionalibus multiplicatur aborsus, aut multa caliditas resoluendo, sicut cō tingit in meridionalibus. Et ex his est balneatio multa in frigida, vel calida aqua, perducit. n. ad resolutionē virtutis vtriusq;, mollificationē ligamentorū, apertionē ductus, & receptaculi dilatationē, et necessitate augmentata fœtum facit properare ad exitum aerē frigidū appetendo. Et ex illis est mutatio tpis p̄ter naturā, vt cum præcesserit hyems australis, et subsequat ver borealis, vt Hip. dixit in apho. Et ex illis est motus corporeus vehemens, & exercitiū laboriosum, & saltus vehemens, et pprie ad posteriora post coitum, quoniam facit descendere sperma & fœtum. Aut casus et percussio, aut coitus superfluus, et ex illis motus à pharmaco perducens ad ligamētorum rupturam proprie mensibus tribus primis. Aut animalis. vt ira fortis, timor & tristitia, gaudium magnum & subitum. Et accidentia quidem aborsus sunt dolores fortiores quā in naturali partu, quoniam hic violentus, & ille naturalis existit. Et ex illis est fluxus sanguinis immoderatus ex quo spiritus deficere est necesse, & exinde matrem simul cum fœtu perire.

5. aph 45.

5 aph. 50.

5. aph. 44.

5. aph. 61.

5. aph. 34.

2. aphor. aphor. 30.

3. apho r. apho r. 13.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 712 sur 1089

De signis aborsus.

Signa aborsus, quædam sunt suspicantia ipsum futurū, quædam indicantia ipsum propinquum & promptum. Prima ex consuetudine, & habitudine corporis totius sumuntur, vt quia fuerit valde gracile, vel pinguosum, & ab ortire cōsueuit. Et ex dispositione māmillarū, vel ipsarum qualitate, vt cum fuerint prius tumescentes, & solidę, subito molles fiant & graciles, prout Hippo. dixit in apho. Et ex quantitate causarū prædictarū. Cum enim non fuerint valde fortes, illū suspicandū, et verendū portendunt. Cūq; fortes valde, illum promptū demōstrant. Cumq; dolores fortes accidunt in matrice & lassitudo, rubet facies, & accidit rigor, & proprie in febre, & dolor in capite, & in radicibus oculorū, tunc indicant ipsum promptū, & prę sentem & proprie cum mēstrua prorūpant. Et signa quidem causarū intrinsecarū quę occultæ sunt, ex dictis sunt nota, & plurimæ ipsarū sunt manifestæ medico, vel prę gnāti ex relatione ipsius. Cumq; causæ & signa apparent ipsius aborsus, alterū duorū ingenium est sumendū. Aut enim sunt debiles aborsum portēdentes, & tunc, vt prouideatur cautela, & prę uisione videndū. Aut sunt fortes ipsum fœtum promptum monstrātes & ineuitabilem, & tunc auxilium quo fiat tolerabilior est ministrandū. Inquit enim Hippo. Nōne illius est, vt futurū periculū vel omnino prohibeat, vel saltem cōpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Præuisio consistit in abscisione causarū. Cautela vero in conseruatione prægnantis & fœtus. Abscisio causarū cōpletur cum contrarijs vnicuiq; earū proprijs, vt siquidem os matricis fuerit naturaliter amplū, cōstringatur stypticis pharmacis illinitis, emplastratis, & suppositis, & suffumigatis quæ supra in retentione menstruorū sunt dicta. Similiter si accidentaliter ex humiditatibus in pfundo currentibus, cura cursus matricis tollatur. Sic quoque si sit humectata matrix, & humiditate repleta, vel menstruis retentis ante impregnationis tempus, quę possent prę longa retentione corrupta lædere fœtū cum mundificantibus omni modo, & exiccantibus notis ibidē leuioribus, necnon & si sit vento repleta etiam cum extenuātibus in mola matricis superius dictis, etiam si aliqua prædictarū ęgritudinū specie sit grauata, cura ipsarū propria medicetur: similiter si patiat ex cōitate ad aliquod mēbrorū, vel corporis totius. Quòd si præ sui macredine fit aborsus, regimine humectatiuo, et impinguatiuo vtēdum, quod dicemus annuente Christo. Et si inanitū fuerit cū retinentibus fluxū quæ superius habuisti, vel quia aliqua ęgritudinū acutarum sit captū, cura propria vnicuiq; quę ex dictis, & dicendis est nota. Et si fame, resumptione cū temperamento. Et si repletum vehementer, euacuatione paulatina, & abstinentia corrigatur, Inquit Hipp. Multū, & repente euacuare vel replere, aut quomōlibet corpus mouere fallax, & naturæ insuaue: paulatim vero melius. Complebitur autē repletionis euacuatio siquidem sit sanguis, phlebotomia moderata quæ embryonē ad nutrimenti defectū non adducat, sed tantū superfluum suffocatiuū, vel malū sanguinē eius corruptum. Si vero alij humores, cholagogo leuiori mundificetur, vt est rhabarbarū, myroba. citrini, & chebuli indi, in mensibus medijs primos & vltimos tres verendo, vt Hippo. docuit, aut cum sena, si humor replens fuerit adustus, nō pilulis & hieris, vt aliqui præsumpserunt, necnon cū lenientibus, et sanguinē mundificantibus, vt melle, casia, tamarindis, & māna, succi ro. lupuli, boraginis, & buglossæ, & floribus earūdē, fumiterræ, et aqua lactis et similibus, quibus in tribus primis mēsibus et vltimis vti pōt. Et si causa fuerit in conceptu, auferatur et confortetur prout infra dicetur, & si mortuus fuerit extrahatur prout supra in difficili partu dictum est, & ingenio, quod dicemus. Si vero fuerit in panniculo quo inuoluitur auxilio succurrat, quod infra dicemus. Et si causa exterior apparuerit amoueatur, & in cōtrariam dispositionē adducatur. Inquit enim Gal. correctio omnis imoderationis per cōtrariam immoderationē est fiens. Cautela vero consistit in confortatione mu-

De præuisione.

2. apho. 51.

E

lieris prægnātis & fœtus. Et cōpletur cum regimine ipsorum superius prenominato, et medicinis proprijs, quę narrabimus. Auxilium vero, vbi causæ prœualescendo ipsum prōptum demonstrant & ineuitabilē, est duplex: vnū consistit in habilitādo, vt facile & cito embryo expellatur: retentio enim ipsius periculi est, et matricis est causa. Aliud cōsistit in accidentis correctione ne mortis periculo adducatur. Habilitatio eius cōpletur cū illis quæ difficili partui succurrēdo, facilitant ipsum, quæ sunt supra dicta. Correctio vero accidentiū ibidē extitit nota quātū ad dolorē remittendū. Et retentionē supfluitatis sanguinis ēt colligere potes ex dictis in retētione supfluitatū menstruoꝝ. Amē.

SVMMA. V. *& vltima, Particulæ quartæ, Sectionis primæ, quæ est de ægritudinibus mēbrorū app. rētium, et partiū vētris.*

F

Sequitur summa quinta, quartæ particulæ, sectionis primę finalis & vltima, quę est de medicinis ægritudinum membrorum apparentium, & partium ventris, quæ in superfluoꝝ expulsione sunt adiuuantes. Sciendum tamē est q̄ primum, quod nobis de ventre occurrit est cutis: deinde sub ipsa est panniculus primus, & nominauit ipsum Gale. membranū, & eorum duoꝝ aggregatio est mirach cuius iuuamentū est simile iuuamēto lacertorū qui sequūtur: inde sunt lacerti. viij. duo primi occurentes longitudinales protensi ab ossibus pectoris vsq; ad ossa pectinis existentes de genere carnosorū. Et sub eis sunt quatuor transuersales, quorum vnus protenditur ad extra costarū falsarum supra extremitatem earū, ad sinistrum inferius circa fœmur & ancham: & alij à sinistra parte costarum falsarū, & extremitate earū, ad destrū inferius circa fœmur & ancham, quę ex multa protensione de carnosa substantia desinente in medio in carnosam: deinde in pāniculosam substantiam deuenerint extrema, sub quibus duo alij latitudinales existunt, panniculum ventris qui siphac dicitur immediate tangentes, carnosæ substātię, protensi de ilijs partis sinistræ ad ilia partis dextræ, quorum iuuamentū constitit ad continendū, & calefaciendū intestina & stomachū, ad expellendum quod in matrice, & vesica expellendū existit: vt eorum cōpressionis auxilio facile expellatur, & ad sustinēdum diaphragma cum adest exufflatio quod etiam sua constrictione adiuuant. Deinde est adeps quę pinguedo lacertoꝝ dicitur, quę ex frigiditate neruositatis, et charnositatis ipsorum, & ipsius siphac, ibidem ex vnctuositate sanguinis generata multiplicatur. Iuuamentū eius est, vt sua raritate colligat caliditatem, & sua viscositate conseruet eam, quæ reflectitur ad intestina, & stomachum iuuandę digestionis gratia: deinde est siphac pāniculus vocatus, beriteron cui adhæret pinguedo valde. Cuius iuuamentū est, vt contineat omnia intestina & viscera, & liget cū dorso, suo proprio loco conseruet ea tenendo firma & iuncta. Et eorum sit tutamē & distinctio inter lacertos, & alia viscera, ne turbentur operationes ex eorum motu. Et ad exprimendum superfluitates, cum lacertis & mirach concurrendo. Et ipse est principium à quo omnis panniculus corporis habet ortum. Cū enim ascendit, cōtinuatur velamini, & fit eius inferior tunica vna trium ipsius. Et ex ea cum penetrat oritur panniculus tegens pectus. Cū vero descendit, & cōtinuatur duobus ilijs, adueniunt ibi ei duæ vię vocatæ didymi in quibus penetrāt venæ, & suspēsoria testiū. Ex quibus fiunt duæ cistes, et folliculi testiculorū. Deinde est zirbus adipinus, qui est panniculus subtilis ex eo quod superfluit à duobus lateribus siphac, & ex eo quod descendit apud stomachum, & duodenum, & ex eo quod descendit apud pectinem est ramus duarum venarum pulsatilis, & non pulsatilis extensus supra stomachum contextus. Et suspensio eius est ex stomacho, & continuatur pectini, & est cōpositus ex duobus panniculis, quorum vnus capit

Anotomia ventris.

G

H

alium,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 713 sur 1089

alium,inter quos ſunt acies pinguedinis plurimæ,& venę pauciores in eis ad modum retiæ,& eſt ſicut ciſtis, vel ſaccus in quo aliquid retinetur ſi apponatur,et eſt interius,ſicut interior pannus ſiphac, & ſicut exterior ſtomachi, & eſt additus ab anteriori parte extenſus ſuper omnia viſcera in homine,quoniam eſt magis indigens auxilio in digeſtione per cõparationẽ ad aliam:ſua enim ſpiſſitudine cõprehendit caliditatem,& ſua viſcoſitate pinguedinẽ illam conſeruat quã reflectit continue ſuper hoc: & hoc eſt iuuamentum ſui. In ſumma,iuuamentum omnium,& cõmune in continendo viſcera, defendendo,& exprimendo, & calefaciendo. Et in medio ventris eſt ſumen, qui eſt locus vmbilici cuius forma eſt ad modum inteſtini quo trahit infans ſanguinem à cõcauo ſecundinæ ad ſui nutrimentum, & mediantibus venis quarum orificia in ea concurrunt diſtributione corporis totius. Deinde ſunt inteſtina, & alia viſcera quorum anatomiam pręmiſimus,Chriſti omnipotentis gratia,qui ſit per cuncta ſæcula benedictus. Ex quibus ægritudines ei euenire poſſibiles comprehendere poteris generaliter, & eſt dolor,& ruptura,qua omnes operationes,& iuuamenta læduntur,et dicitur ruptura quam ramex,hernia,& ſpecies eius ſequuntur: & qñq; eminẽtia vmbilici, ſuis capitulis p̃diſtincta. Cauſas quoq; extrinſecas,& interiores earum proprias & cões & ſigna earum.

Et ſecundum hoc iſta quinta ſumma,tria capitula continebit.

De crepatura & ſpeciebus hernię,& medicinis eius.
Cap. 1. fol.140.
De augmento vmbilici. Cap. 2. fol.141.
De dolore ventris & iliorum. Cap. 3. fol.141.

De crepatura & ſpeciebus hernię,& medicinis earum. Cap.1

RVptura eſt ſolutio continui membro panniculoſo aduenies,eius diuiſiones vniuerſaliter comprehẽdens,quæ ſi panniculo continenti inteſtina,qui dicitur ſiphac,accidat,vocatur proprie crepatura. Accidit autem ei in loco iuxta ſumen, & raro, quoniam ille locus ſuſtentatus eſt lacertis, & cum accidit minoris eſt eminẽtiæ, eo quòd grauantia inteſtina inferius tendunt, & eſt deteriorum accidentium licet in principio dolorem nõ faciat, qm̃ egreſſa in ea ſunt inteſtina minuta, quæ egreſſa coarctantur,quibus coarctatis coarctãt fæcẽ,& vomunt eam. Et qñq; accidit in ſumine, quare ſequitur eius augmentũ, & vmbilici,& qñq; ſub eo,& circa ipſum, & eſt paruæ additionis,& qñq; accidit inferius circa inguina,& eſt plurimum,quia pars illa grauedine inteſtinorum magis extenditur niſi ſuſtentetur lacertis,vt ſuperior pars,ſed extremitatibus lacertorũ,& eſt maioris doloris propter magnitudinem eius,quod extitit comprehenſum,& maioris additionis quã ſequitur deſcenſus eius, quod extitit cõprehenſum ante illius rupturam,vt inteſtinorũ,& proprie monoculi,qm̃ non eſt circũuolutum, & ligatum vt alia,aut zirbi,aut vtroꝝq; cum eſt magna in burſam inteſtinoꝝ, quare tumet, & inflatur, & vocatur ,pprie hernia,ſeu ramex. Et in mulieribus tumẽt inguina ad modũ tumoris oſchei. Eſt tamẽ vt præter rupturã eius deſcenſus talium accidat, vt cum peruenit dilatatio in vñs inferioribus partis eius abſq; ruptura. Et dilatationis cauſa eſt effuſio humiditatũ glutinoſarum aquoſarum, collectarũ in ſpatio ventris ad modum aquę hydropicorum. Et qñq; tumet oſcheum,& inflatur propter effuſionem humiditatum præter naturam in ipſum, aut aggregationẽ ipſarum in ipſo, propter frigiditatem, & conuerſionem ipſarum in aquoſitatem, quare replentur aquoſitate. Et qñq; inflatur propter conuerſionem ipſarũ humiditatũ in ventoſitatẽ,aut caſum ventoſitatis in illud. Et accidit ſpecies herniæ improprie & abuſiue dictę.ſ.aquoſa et ventoſa. Et qñq; tumeſcit,et increſ- Species hernię.

A ſatur oſcheum propter humiditatẽ ſanguineam, fœculentam,deſcendentem ad ipſum, aut ex apoſtemate duro,aut pinguedine ita,vt aſſimiletur ramici, & vocat hernia carnoſa. Et quandoq; inflantur tantũ venæ eius ex illa,& vocatur hernia varicoſa. Et quandoq; mollificatur mollificatione vehemẽti abſq; ruptura,quare prolongatur,& ſimilatur herniæ. Et harum deterior & difficilis,eſt vtraq; natura.ſ.inteſtinalis,& zirboſa,qñ eſt cum ruptura vel dilatatione. Aliarũ vero deterior eſt carnoſa & varicoſa,qm̃ materia eſt fixa:leuior vero aquoſa,& ventoſa, qm̃ perforatione ſola euacuatur materia & detumeſcit oſcheum.

Et cauſarum rupturæ ſiphac,quædã ſunt intrinſecę, quædam extrinſecę. Intrinſecæ ſunt humorum corroſio,& repletio tendens,ventoſitas extẽdens,& motus ſuper repletione,vox fortis,& ſternutatio,expreſſio partis,& apoſtematis apertio. Extrinſecæ ſunt,vt ignis adurens,percuſſio enſis penetrans,aut animalis morſus & ſimilia. Cauſa vero dilatationis viarum eſt debilitas ipſarum,& effuſio humiditatum mollificantium, & relaxantium ad ipſas,coad B iuuãte motu forti, pcuſſione et caſu,aut retentio ſpermatis moti, & prohibiti ab expulſione, aut aſcenſio mulieris ſupra virũ,aut labor in coitu ſupra repletionẽ,aut ſatietatem,& aggregatio ventoſitatis,& egeſtionis in ventre,labor anhelitus in ipſo,qui etiã põt eſſe cã rupturæ ipſarum.

Signa. Ex ſignis quædam ſunt rupturæ conuenientia, quædam dilatationi viarum,quædam herniæ. Signa conuenientia rupturæ quibus ipſa cognoſcitur, ſunt apparens additio ſub mirach ſubito cum dolore & tumore, qui additur apud motũ, retentionem anhelitus, & expreſſionẽ, diſtinguitur diuerſitate locorum, & ſi ſit inferius circa inguina tumore burſæ fit hernia eius, nec confert exiccatio, nec ſtipticitas. Et dilatationis quidem ſignum eſt tumor, & additio in oſcheo paulatim apparens abſq; dolore,et pter motum ſubitum & laborioſum, vociferationẽ, & alia quæ ſunt cauſa rupturæ percepta. Et eſt hernia ſolliculi teſticulorum non burſæ,& oſchei immediate, & cõfert exic C catio & ſtipticitas. Signorum vero conuenientium herniæ, quædam ſunt herniæ propter deſcenſum inteſtini, & ſunt magnitudo eius, & redditio eius velox cum reſupinatione,& ſenſibilitas rugitus cum premitur proprie. Quædam ſunt cõuenientia herniæ propter deſcenſum zirbi ad ipſam,& ſunt tumor minor in comparatione ad illud, & euẽtus paulatim licet minus q̃ in dilatatione,nec ſentitur rugitus in illa,licet ſit ſimilis illi in tactu molli,& difficultate curationis,& facili reductione. Et ramex quidẽ aquoſa cognoſcitur per tenſionẽ oſchei cũ ſplendore, & tactus mollicie & lenitate. Et quidẽ ipſa nõ redit nec ingreditur, & ,pprie ſi ibidẽ ſit aquoſitas generata non infuſa materia. Et ventoſa cognoſcitur in inflatione oſchei abſq; grauitate,& dolore cũ tenſione,& reſiſtentia impreſſionis, & eſt facilis ingreſſus,& reditus in omni ſitu. Et qñq; accidũt in ea dolores fortes, qm̃ extendit oſcheũ, & teſticulos cõprimit. Et carnoſæ ſignũ eſt, q̃ non eſt materia intus oſcheũ, vt in prædictis,ſed in eius ſubſtãtia diffuſa inuiſcata,et adD hærens,& eſt cũ craſſitie,& duritie,et inæqualitate. Et ſi eſt ex apoſtemate duro cognoſcitur p pręceſſionẽ ſignorũ eius,& dicitur buris. Hernia vero varicoſa ex venis repletis cognoſcitur tendẽtibus ad nigredinẽ cõtortis,& complicatis,& mollificatione teſticulorũ,et prohibitione ipſorum à curſu et motu. Et ſi eſt in arteriis oſchei tactus comprehendit ipſam, ſi vero in venis nutrientibus illa mẽbra, cum ſint profundæ,tactus non comprehendit illas.

Cura, in cura rupturæ intentio patientis,licet prius inſpiciat accidens, videlicet herniam, quia ab eo perceptam magis moleſtantem, & in actionibus impedientem,attrahentem impudicitiam ipſius operis medicantis, executio tamen vertitur ad eius cauſę ablationem prius. Eſt autem cauſæ ipſius ablatio duplex: vna cauſa eſt cõmunis omnibus herniæ ſpeciebus, alia vnicuiq; ſpeciei propria. Cõmunis cauſa ipſius ablatio, completur regimine quod in

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 714 sur 1089

sex rerum non naturalium debita ministratione consistit, & est vt degat in aere temperate calido & frigido, declinãte ad siccitatem, vitet extremitates qualitatũ eius, & proprie humiditatis, vtatur cibis siccis, & vitet humidos, & brodiales, et ventosos, ac repletionem, et potum multum, & proprie aquę, quiescat & dormiat temperate, vitet omnem motũ corporis, & animæ, vniuersalem & partialem quo totum moueatur corpus, vt est sternutatio, tussis, cõpressio, retentio anhelitus, atq; singultus, vomitus, & coitus, & balneatio, & proprie post repletionem, nec stet nec ambulet supra cibum valde, & breuiter fugiat omnes causas rupturæ delationis, & effusionis medicinarũ prædictas in quarum contraria innitatur. Propria vero speciebus herniæ, & ablatio causę, quædam est quę appropriatur veris quædam non veris. Abscisio verę causæ verarum specierũ herniæ, vt intestinalis, & zirbalis immediate rupturam siphac, vel dilatationem viarum eius respicit: ablatio ergo eius est, vt hæc vniantur & cõsolidentur: illa vero coangustentur: neutra vero ipsarũ fieri potest medio stante, quod descẽdat in bursam: vt ergo hic fiant expedit prius, quòd descendat intestinum. s. aut zirbũ ad locũ proprium reducere: deinde rupturam vnire, & consolidare, vel dilatationem viarum debite angustare. Reductio autem eius completur cum balneis, cataplasmatibus, & infusionibus rerum mollificantium, & dolorem sedantium, decoctarũ in aqua quales sunt maluæ folia, & bismaluę, & brancæ vrsinæ, viol. semen lini, & fœnugræcũ, in quarũ aqua sit pannus, vel spongia infusa, & supra locum immissa, donec locus molleſcat & dilatetur: deinde resupinatione corporis facta, & cruribus eleuatis cum compressione tendente superius reducãtur intestina, vel zirbus, uel vtraq; post quã sequi debet rupturæ vnio, & consolidatio, vel dilatationis coagulatio, seu coangustatio: vnio autem & consolidatio per interius sumpta potiones & diætam, et exterius approximata & emplastrata, & non potest fieri quantumcunq; sit in conglutinatione, & stypticitate fortissima, nisi etiam infrigidantibus tantũ, cum partes ruptę nõ possint vniri, & ad debitũ situm reduci, arte vel ingenio propter magnitudinem vulneris, ineptitudinem, & compressionẽ membri quod subtile, & insanguineum est. Expedit ergo ad ali quod proportionabile illi confugere, saltem vt illam prohibeat ab augmento, & proprie apud corporis motũ, donec tempus adsit ministrandi chirurgicũ opus quod in cõsolidatione ipsius efficacissimum est & probatum. Proportionale vero est ligatura cum brachiali habẽte eminentiam perpendicularem ad clypei formam in loco respiciẽte inguina, vbi ruptura existit, et fascia descendẽte sub coxa, cum qua in locum posterum ligata stringatur, et est nota. Et modus operationis chirurgici est, vt prius obseruato prædicto regimine corpora purgẽtur, si cacochymia sit apparens, vel phlebotometur, si repletionis sunt signa, & sic multa, vt natura in mittẽdo humores ad locum magni doloris reddatur auara: deinde supra locum inguinis recipientem rupturam quam ex trãsitu intestini, vel zirbi descendentis, & redeuntis cognosces et percipies, cum impositis digitis apponatur ruptorium, & euitetur ferrum omnino: sit autem primum leue, et non faciat subitam cõmotionem, & dolorem fortem, sed facile toleretur quales ex nitro cum calce abluta, vel ex arsenico calci mixto, & similibus: deinde apponatur fortius, vt arsenicum, sublimatũ, & tandiu immoretur in loco donec rumpendo, & corrodendo perueniat vsq; ad didymum. Caueat tamen ne tangat intestina, vel ad ea perueniat virtus eius, quoniam vlcerabit nec consolidabuntur, & proprie si gracilia fuerint, et morietur ęger, vt in quodam notabili vidimus ab experto. Et ad hoc euitandũ statim expedit, ut toto tempore curæ rupturæ faciendæ iaceat supinus in lecto anchis, et cruribus eleuatis, et à parte superiori vbi sunt intestina interponatur aliquod, quod defendat ea, vt peciola, oleo ro. intincta, et vitet repletionem, et inflationem, et locus quotidie requiratur et pluries. Caueat etiã ne chorda ligans crus cũ osse pectinis, quę sub vlceris loco existit, attingat, quoniam sequeretur contractio & spasmus, & vt plurimum mors. Et modus cautelæ est, qui est dictus. Cum ergo peruenerit ad didymum, tunc inspiciatur vlcus subtiliter, & inquiratur vtrũ didymus sit dilatatus vel ruptus. Si vero dilatatus sit comprehendatur acu, & fortiter cum filo serico restringatur: & deinde vlcus consolidetur. Si vero sit ruptus nec comprehendi valeat, vt ligetur ruptorium, repetatur cum mora, donec pertrãsierit ipsum vsq; ad os, tunc vero auferatur, & applicentur sigillantia, & incarnantia cum stipticitate: deinde repleto carne vlcere, applicentur sigillantia, & incarnantia, quæ sunt pontica & exiccantia fortia, quale est puluis gallæ, cortex thuris, sandaraca, & similia, & patiens nutriatur viscosis & duris. Consolidatio in infantibus & coangustatio dilatatorũ ductuum, & viarum, qui didymi nominantur, completur cum consolidantibus interius sumptis, & exterius applicatis stypticis, exbalneis & emplastris, & sunt glutinosa & viscosa, quales sunt species cõsolidę, corrigiola, mumia, terra sigillata, grana nasturtij, millefolium, decoctio nucis cypressi, & hypocisthis proprie cum balaustia, & similia ex cibis & potibus, et ex decoctione eius sumptis, & exterius approximatis, et emplastratis simplicibus dictis et alijs, vt est centaurea cui inest proprietas vniendi frusta carniũ, quãdo cum eis simul decoquitur. Et ex eis sunt confectiones, & emplastra composita quæ infra dicẽtur cum ligatura, & strictione forti. Et quãdoq; sufficit sola ligatura in dilatatione infantium. Quod si ruptura supra, vel circa vmbilicũ, affuerit, reductio fiat intestinorum, vel zirbi fiat facile, quia sola resupinatione infirmi, & manus compressione, quod si addatur in ruptura, incipiatur in desiccando illud, quod dilatatum est propter humiditatem, adunando quod fixum est, & ingenietur in consolidatione eius, & regatur vt supra. Et quidam nituntur in hoc dilatando fimbrias suas, & eorum efficacissima cura generalizando superius in superioribus omnibus, cũ non videatur possibile, nisi in cura infantium existente parua. Et illud est apponere supra in loco rupturæ emplastrum ex rubificantibus, & trahentibus sanguinẽ ad locum primũ. Quale est proprie quod fit ex passulis nigris enucleatis, carycis, & vino nigro pontico, ana. et bullitorum simul in olla ad inspissationem: deinde cum administratione emplastrorum ex stypticis, & ponticis sanguinem illum tractum inspissantibus, et scliro tizantibus, quæ sua crassitie, et duritie obturabunt. Quale est proprie factũ ex gypso, et lapide marmoreo, cerussa, gallis, luto sigillato, et similia: et quod scribitur infra.

In abscisione vero causæ proprie ramicis aquosæ, aut ventosæ duæ res sunt necessariæ. s. extractio eius quod in oscheo est cõtentum, & materiei prohibitio, regenerationis et multiplicationis eius. Extractio autẽ fiet cũ resolutione, vel incisione, vel perforatione eius, cũ ferro, vel cauterio ad modũ extractionis aquæ, aut ventositatis hydropicorum, talem autem complentia sunt dicta supra in cura hydropisis, et sunt ex emplastris, suffumigijs, et balneis siccis, & vnctionibus resoluẽtibus. Incisio autem completur cum ferro, & cum medicinis acutis adurẽtibus et exiccantibus, et constringentibus illud, quod ruptum, uel dilatatum est ex siphac, & foraminibus eius, ne vlterius descẽdat et transeat. Et modus perforationis vel incisionis cũ ferro est, vt resupinetur patiens in lecto vel scamno, et sedeat post ipsum aliquis, qui extendat virgam eius ad superiora, et eleuentur testiculi ad superiora pectinis, et elongentur ab oscheo, et perforetur cum phlebotomo oscheũ à parte dextra, vel sinistra recendo à commissura: deinde stude in euacuatione totius aquositatis, et egressione ventositatis. Et modus apertionis cum cauterio est, vt sumas ferrum subtile in quo sint vncini, & igniatur, sicut ignitur cauterium, & separa testiculos quantum possibile est à loco cauterizationis, et reuolue cauterium ab oscheo,

ita

No. de centaurea.

Incidẽdi modus.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 715 sur 1089

ita vt non inueniat teſticulum & inueniat oſcheum, & alberiteron, & conſtringat & calefaciat ipſum, vt non egrediatur poſt ipſum aqua poſt illud, eſt. n. melius ꝙ cõſtringat meatum, deinde incidas cruſtam & conſolida. Et forſaſſe incides ex alberiteron aliquid & cauteriza & pone ſupra ſciſſuram ſtiptica, et prohibe ęgrum potare aquam. Prohibitio generationis materiæ multiplicantis eam fit cum euacuatione & æquatione cibi & potus. Et regimen in ventoſa eſt regimen inflationis ſtomachi, vel tympanitis quod ſuperius dictum eſt.

Regimen vero carnoſæ, & varicoſæ eſt regimen durorum apoſtematum, & illud eſt cum mollificantibus et reſoluentibus alternatim approximatis. Mollificãtia ſunt pinguedines, medullæ, olea, mucilagines. Reſoluentia ſunt granorum ſpecies, vt reſina terebinthina, bdellium, aloe, ſtyrax liquida, ammoniacum, & ſimilia, iris, crocus, & chamæmilla, ſpica & c. Compoſita ſunt. ex eis eſt

Emplaſtrũ ad crepaturas infantiũ

emplaſtrũ baſilicon, cerotum hyſſopi & ſimilia. Emplaſtrum leue ad crepaturas infantium ſm Gręcum. ℞. corticum thuris, maſticis, ſarcocollæ, tragacanthi ana, terantur, & aggregentur cum vino de paſsis, diſſoluta in eo mumia, & aliqui addunt aloẽ, & glutẽ piſcium, & aliqui ſolum faciũt ex balauſtijs, pſyllio, & radice lilij ſylueſtris & lenticulis aquæ, & fortaſsis ſufficit vt liniatur locus cũ bdellio diſſoluto in vino, thure, & colophonia. Aliud fortius Oribaſii. ℞. balauſtiarũ, granoꝝ naſturtij. granorum granatoꝝ, gallarũ immaturaꝝ. ana. ʒ. v. decoquantur cũ vini ſtiptici. ʒ. viij. decoctione vehementi. Et reductis inteſtinis ad ſuperiora embrocetur locus cũ frigido, & apponatur emplaſtrum nec remoueatur donec per ſe cadat. Aliud efficax ſm Ioannitium. ℞. aloen, diſſoluatur gluten in aceto vini, & aggregetur medicina cũ eo, & fiat ex eis emplaſtrum. Emplaſtrũ Papæ Ioannis ad crepaturam expertum. ℞. lithargirij, opij, lapidis hematitis, ſan. dra. ſan. hominis recẽtis, chalbani, maſticis, thuris, coſti, boli armeni, iſculi, mumiæ, ammoniaci, ana. ʒ. iij. picis naualis, colophoniæ, ceræ albæ, & rubeæ, ana. ʒ. ſ. myrrhæ, cardamomi, aloes. añ. ℈. v. colocynthidę, palmæ marinæ aduſtæ, gallarũ, balauſtiarum, ariſtolo. lõ. radicum conſolidæ maioris, & minoris ana. ʒ. i. viſci querci ni. ʒ. i. fac decoqui pellẽ hœdinam in aqua donec tota pellis diſſoluatur, deinde coletur cum expreſsiõe. Et cum colatura illa tere, quæ ſunt terenda, & liquefac, quæ ſunt liquefacienda, incorporentur iſculi, & bene cõtriti in viſco fortiter miſceãtur cum prædictis, donec mixtum reducatur ad modum emplaſtri & præcedente balneo cum aqua pluuiali decoctionis balauſtiæ, myrtæ, corrigiolæ, conſolidæ, & radicum lini, apponatur & ſuperligetur brachiale, & portet per tres menſes ſeruato prædicto regimine.

Puluis ad idem.

Puluis quo vtatur cum cibis. ℞. nucis muſ. ʒ. ſ. caryophi. ʒ. iij. cinnamomi dulcis. ʒ. ſ. boli. armeni. ʒ. ij. ſemi. naſturcij. Item aliud emplaſtrum ſm Iudæum. ℞. picis, hieræ, ceræ rubeę, ana. ʒ. ſ. lithargirij, ammoniaci, chalbani, maſticis, terebinthinæ, conſolidæ maioris, & minoris, ana. vnciam vnam, viſci quercini, gypſi, & myrtæ, olibani, ana. ʒ. i. aloes, ariſto. lon. & rotundæ, iſculi ana. ʒ. i. boli armeni. ʒ. i. pilorum leporis minutim inciſorum tantundem, conficiantur cum melle, & applicetur, trahit. n. ſanguinem ad locum, & cum ſtipticis conſecutiue appoſitis cõdenſetur in lapidem, & oppiletur ruptura. Aliud ad idem. ℞. picis naualis lib. i. colophoniæ lib. ſ. chalbani, ſagapeni, ammoniaci, opo. añ. ʒ. ſ. cerę. ʒ. ij. aceti. lib. ſ. fiat autem ex eis cerotum in ſtagnata liquefactis, & quæ liquefacta fuerint parum de ipſa in aqua frigida imponatur, & cum ſe tenuerit, pix græca puluerizata cũ maſtice & thure, cum prædictis incorporetur in ſtagnata, & cum ſpatula ſemper agitando bene incorporetur. fac decoqui, & cũ cocta fuerint, adde terebinthinę. ʒ. i. deinde ſuper aquam frigidam cola, & manibus inunctis oleo laurino collige & fortiter malaxa, vt aqua inde exeat, & fac magdaleones & cum vino eorum emplaſtra. Linimentum ad crepaturam aquoſam, & ventoſam. diſſoluatur bdellium in oleo ſambucino, apoſtolorum vel nardino, & vino antiquo, & addito caſtorei puluere, & hordei puluere vel milij fiat.

Linimentũ ad crepaturam.

De augmento vmbilici. Cap. 2.

COntingit vt egrediatur vmbilicus, & emineat extra & illud eſt in infantibus proprie. Et cauſa eius eſt, aut propter rupturã in ipſo nato ſuperius prouenientem videlicet ex plãta vel ortu, quia egreditur zirbus vel inteſtinum & inflatur, ſicut etiam contingit in oſcheo, aut ex cauſa hydropiſis, ita vt mollificetur & aggregetur in eo aquoſitas vel ventoſitas contenta in concauo ventris replens & extendẽs ipſum, aut propter curſum ſuperfluentis ſanguinis ad ipſum ex apertione venę & arteriæ ipſius, quare cutis eleuatur in altum. Signa cauſę primæ ſunt, quoniam calor naturalis non mutatur. Et eſt locus diuerſitatis alicuius, & proprie vbi egrediuntur inteſtina, & eſt cum dolore aliquo, & tumor cum mollitie, et occultatur cum præmitur. Et quandoque in occultatione rugitus percipitur, & adminiſtratione mollificantium ex balneis, & vnctionibus & motus augmentatur.

De ſignis.

Signa eius, quæ eſt ex aggregatione humiditatis ſunt, ꝙ cum compreſsione cedit, et eſt leue reſpectu præcedentis, colore cutis non mutato, & etiam ſi ex ventoſitate fiat & eſt leuius, & magis reſiſtens compreſsioni, et ſonitus in eo, & vox exiſtit ſi percutiatur. Signa vero tertij, ſunt mutatio coloris cutis ad colorem ſanguineum, & nigreſcentem. Et ſignum eſt, ꝙ ex additione carnis natæ, aut apoſtematis eſt, quia eſt graue, durũ, quod compreſsio ſicut alia non occultat.

Cura autem eius eſt proxima curæ rupturæ, & ſpecierũ hærniæ ſupradictæ. Et modus eius in proueniente ex ruptura eſt duplex. Vnus cum glutinantibus ſtipticis, interius, & exterius, ex emplaſtris approximatis, poſsibilis in infantibus & egredientibus poſt partum cum ligatura quam faciunt obſtetrices, in quibus ex apertione venarũ & arteriarum contingit. Alius eſt inciſione, ſutura, & conſolidatione chirurgica in corporibus duris augmentatis. Conglutinantia & ſtiptica, quibus primus completur modus ſunt charabæ, thus, balauſtiæ, glans, galla, anthimonium, acatia, alumen, terebinthina, terra ſigil. & ſimilia ſimul confecta, vel diuiſim applicata cum ligatura ſtricta, & quandoꝙ additur ceruſſa ſm menſuram vnius illorum. Et ſimile eſt, ſi ſumatur tenta, & inuoluatur ſupra ipſum pannus & accipiatur minutum thuris, et conficiatur cum albumine oui, et liniatur cum eo ſuper vmbilicũ, et repleatur eo. Modus vero inciſionis eſt talis. præcipiat infirmo vt ſtet, et tendat ventrem ſuum, et cõtineat anhelitum donec appareat quãtum poſsibile eſt ipſius augmẽtum. Et tunc fac in circuitu huius cum atramento ſignum diſtinctiuũ, deinde comprehende quod eñciatur cũ vncino ſupra mirach ſolum, ita ꝙ non accipias quod eſt ſub eo de zirbo vel inteſtino, deinde fac reſupinare eum ſupra collum, et deinde liga cum filo ſub vncino, ita quod cadat ligatura in ſigno, nec comprehendat aliquid ex eo, quod eſt ſub mirach, ſed ſolum ipſum, ex tunc vero incide cutem, et ſue locum deſcriptum cum filis duris extẽſis adinuicem, et ſtringe ipſum ſupra ventrem, et dimitte cutem, et conſolida prius lacertos, deinde conſue cutem, et conſolida ſicut oportet. Reliquarum vero cura cum exiccantibus et lenientibus ac reſoluentibus notis completur.

Emplaſtrũ ad exitum vmbilici.

Ad exitum vmbilici fiat emplaſtrum probatũ infantibus quibus accidit magis. ℞. granoꝝ lupinorum. M. i. peciam vnam panni linei combure, quæ conficies cum vino nigro et pontico, et bulliant donec inſpiſſetur et in tinctam ſpongiam liga ſupra locum, poſtea in aceto, et aqua roſ. et in eo inuolue ſtupas et applica ſupra vmbilicum,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 716 sur 1089

cum,& eſt Raſis. Aliud fortius. ℞. Aluminis auř.xv. gallarum auř.iĳ.terantur,& conficiantur cum vino calabrenſi nigro donec inſpiſſentur,& infundatur ſpõgia poſt in aceto,& aqua roſata. Item ponatur ſuper aliquem pãnum gluten de corĳs,& tepidum vmbilico applicetur,& ſuperponatur puluinar de bombice,& panno lineo,& ligetur cum faſcia. Item aliud. ℞. aqua aluminis, vinum calabrenſe,ana,in quibus bulliant roſæ. & ſpongia intincta ſupponatur,& ſi vis efficacius bulliant cum roſ.gallę, maſtiche,& thus et infaſcia. Item ad eius exitum,aquo ſum vinum in cinere infunde,& ex eo ſuper emplaſtra. valet etiam ad ventoſum,& confrictio cum compreſsione ex ſaliua ieiuni & famelici curat eam,ſi ex leui fuerit cauſa.

De dolore ventris,& iliorum. Cap. 3.

DOlor ventris & iliorum ex dictis in dolore inteſtinorum in parte notus eſt, qm̃ accidit ex cauſa exiſtente intus mirach lacertis,& panniculis ventris. Et qñq; ex communitate ſuperiorum, vt diaphragmatis, pleure,pulmonis,& alioꝝ,vel ſubteriorũ mẽbroꝝ, vt inteſtinorũ vel alioꝝ membroꝝ profundorũ correſpondẽtium illis,vt ſtomachi,hepatis,ſplenis,renum,& ſimiliũ.

Signum diſtinctiuũ eſt, quoniam cũ paſsio eſt propria in mirah dolet continue apud tactum,& quandoq; alteratur color & tumor ſi adſit,& ſequitur lacertorum figuram. Cum autem paſsio eſt ex communitate interiorum dolent propter tactũ,nec ſemper apparet tumor, niſi cum apoſtema in eis fuerit magnum,& eſt præter lacertorum figuram,nec color cutis mutatur,& additur & diminuitur additione,& diminutione paſsionis illorum, quæ præceſsit.

Cura eſt.nam ſiquidẽ ex propria paſsione fuerit,& ex malitia complexionis frigidæ,quæ eſt plurimum ex cauſa exterius accidẽte,aut ex ventoſitate intercluſa,cum calefactorĳs,balneis,& electarĳs ex diacimino,diatrion,& alĳs calidis & proprie ſtœchade medicetur. Et ex medicinis appropriatis ei ſimplicibus eſt ammoniacum bibitum vel epithimatum cũ melle aut aqua hordei,& alhaſce cocta & tranſglutita cum melle,& malaheb,& cyperum,et fœnugræcum,& ſemen lini,& ſtœchas,& abſinthium.& reliqua anodina. Hip. vero dixit. Quibuſcũq; dolor circa hypocondria ſine phlegmone fuerit, febris ſuperueniens curat ægritudinem. Attendendum tamẽ quia dicit ſuperueniens,vt quia ſpõte vel caſualiter prouocata ſit: veniẽs vero artificialiter prouocata ſemper niſi corpore mundo & conſumptioni inepto. Aliter autem diſpoſitio ſi procurabis fortaſſe accidet tibi ac ſi nequam & te fortiorem introduxeris domum tuam hominem te adiuuandi gratia, qui cum inuenerit aliquid ex continentibus vel contentis cui innitatur,firmabitur in eodem,nec poteris ipſum expellere cum volueris,ſed fortior exiſtens expellet te,ita vt quod vocaſti in auxilium, in non auxilium conuertetur. Sed ſi fuerit ex ſolutione cõtinui cum exhibitione mumiæ ſumptæ,& cum compreſsione inunctæ præcedente phlebotomia curetur & granis naſturcĳ,& ſucco citoniorum prænutritis non fractis,& cum emplaſtro ex conſolidantibus notis & conuenienti regimine. Et ſiquidem ex apoſtemate fuerit, curetur cura reliquorum apoſtematum, quæ indicationem à patiente particula non ſuſcipiunt. Et ſiquidem ex communitate ad ſuperiora fuerit vel ſubteriora membra & profunda,curetur cura doloris pectoris & pleureſis,vel cura doloris hepatis vel ſplenis & inteſtinorum dicta. Et ex ſimplicibus medicinis cõueniens & expertum eſt betonica,cum teritur ſicut eſt & emplaſtretur,auſert enim dolorem,& inflationem ventris. Et ſumptæ ex ea.ʒ.iĳ.cũ aqua dolorem hepatis, & cum melle, & aceto dolorem ſplenis ſedat. Et abſinthium emplaſtratum cum oleo de alchanna facto ceroto, auſert dolorem ſtomachi,hepatis,& iliorum. Et ex compoſitis eſt hoc,quod ſedat dolorem ventris & iliorum in infantibus & probatis. ℞. ſucci parietariæ,ſucci herbæ fœniculi ana. guttas.iĳ. & cum lacte in cocleari da ei poſt balneum in aqua decoctionis ipſius parietarię. Aliud. ℞. fœni.granorum naſtur.ſe.apĳ,ameos,zinzi.cina.ana partes æquales,ſagapeni,ad pondus omnium, fiant ex eis pillulæ, vt auellanæ,& miniſtrentur.

6-aph.40.

No. de abſinthio.

PARTICVLA QVINTA
ſectionis primæ, finalis & vltima, quæ eſt de medicinis ęgritudinum iuncturarum.

VBſeqtur particula quinta ſectionis primæ finalis ipſius,& vltima de medicinis ægritudinum iuncturarum, continẽs ſummas quatuor, Quarum Prima eſt de medicinis doloris ipſarũ. Secunda de medicinis dislocationis. Tertia de medicinis ſolutionis & ſeparationis. Quarta de medicinis apoſtematum earundem.

SVMMA VERO I. *eſt præſentis conſiderationis continens capitula decem.*

Sermo generalis in iuncturis,& diſpoſitionibus, & doloribus earum,cauſisq; & ſignis ipſarum,& eſt procœmialis. Cap.1. fol.141.
De medicinis iuncturarum, & cura dolorum ipſarum in generali,vt arteticę communes. Cap.2. fol.142.
De dolore ipſarũ in ſpeciali,& primo de dolore humeri,et ſpatulæ,& medicinis eius in ſpeciali. Cap.3. fol.143.
De dolore dorſi. Cap.4. fol.147.
De dolore anchæ,& iſchiatico et med.eiº. Cap.5. f.147.
De dolore podagrico & med.eius ĩ ſpeciali.Cap.6. f.148.
De medicinis diſpõnis & accidentium,quæ doloribus iũcturarum inſurgere conſueuerunt. Cap.7. fol.149.
De his,quæ pſeruant à doloribus iũcturarũ.Cap.8.f.149.
De varicibus,& de medicinis earum. Cap.9. fol.150.
De elephantia & medicinis eius. Cap.10. fol.151.

Sermo generalis in iuncturis,& diſpoſitionibus earum, & doloribus, cauſis,& ſignis earum: et eſt procœmialis. Cap. 1.

TE ſcire oportet q; dolor iuncturarũ eſt nociuus ſenſus ipſarũ. & eſt recipiens diuiſiones penes ſuas cauſas eſſentiales ipſarũ atq; accidentales qbus variatur ſua diſpõ atq; cura. Cauſæ vero eſſentiales doloris ſunt duplices,res percipiẽs,& res imprimens,nihil.n.aliud eſt dolor,q̃ contrariũ impreſſorem ſubito ſentire,vt dixit Abo. Penes cauſam percipientẽ,quæ eſt membrũ,à iũcturis ſpecificationem recipit,& diuiſionẽ hoc modo. Sciendum primo, q; iuncturę paſsiuæ ſumptæ oſsiũ membroꝝ corporis extremitates alternatim adinuicẽ ſunt coniunctæ. Actiuæ vero partes extrema ipſoꝝ contiguatoꝝ ad ſeinuicem cõtingentes, & ex ligamentis de extremis ad extrema oſsium protenſis, & cordis lacertorum in eorum circuitu alligantibus compoſite & commixte venis & arterĳs ſupercurrentibus,atq; cute à natura ordinatis. Et, vt per eas membra & flexionem & reflexionem recipiant eorum operationibus & motibus opportuna. Quæ omnes ſenſibiles valde ſunt,quia neruoſæ, duræ, ne in motu eorum quaſi continuo rumpantur, & ne caleſiant, frigidæ, & proinde debiles, vtriq; ipſarum, quia à primo princi-

pio

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 717 sur 1089

pio ſunt remotę inter ſe concauitatem,& cauernoſitatem habentes,vt colligant & conſeruent humiditatē, ne exiccentur in motu,qui ſi non contingat in quanto,vel in quali excedere eas,exiccari & calefieri eſt neceſſe ac debilitari magis,venas quoq; & vias ad ipſas ex membris & corpore dilatari, quapropter ſuperfluitates & humores corporis trahere ad ſeipſas,influxas recipere, & illas conſeruare propter ſpiſsitudinem & frigiditatem. Et proinde ægritudines omnis generis incurrere et plurimum rheumaticas, et dolorem propter cauſam inferius aſsignandam,quibus ægritudinibus nunc prætermiſsis tanq; ad ſectionem ſecundam pertinentibus,quæ de medicinis ægritudinū vniuerſalium tractat,tantum de medicinis dolorum ipſarum hic dicendum, qui generalibus omnibus ægritudinibus eſt ſymptoma ſibi præiudicans ſanationem ſua ſortitudine inter omnes,& curam ipſarum vniuerſaliter cōprehendēs,necnō à mēbro ſeu iuncturis denominationē recipiēs in genus,& ſpeciē variato. Dolor.n.iuncturarū,aut eſt vniuerſalis oībus iuncturis,& ſic artetica nuncupatur, ab articulis dicta,q generaliter iuncturæ dicuntur,aut aliquibus proprius, & hic ſm varietatem iuncturarum varie nominatur,qa variam ab eis proprietatē aſſumit,vt infra patebit,iūcturæ.n.in ventre ſunt bifariæ varietatis. Quędam enim ſunt corporis, & tales ſpondiliū dorſi eſſe noſcuntur,quod baſis eſt corporis vniuerſi, ſicut carina nauis. Quędam ſunt membrorū extremorū de corpore prodeuntium,& hæc diſtinguuntur dupliciter, quædā enim ſunt ſuperiorū extremorū,vt manuū generaliter acceptarum, quędā inferiorum vt pedū ſimiliter generali modo ſumptorū. Et vnaquęq; ipſarum totidē recipit ſectiones, quot in ſe cōtinet iuncturas,à quarū qualibet propriā denominationem recipit,quæ generaliter iuncturarū dolor dicitur,& propter naturā earum variā & diuerſam curōnem,denominationē vero recipit, nam ex eis eſt dolor, q dicitur humeri & ſpatulæ. humero.n.ſpatula, & adiutorium cū furcula cōiungūtur,alius cubiti, alius raſcetæ manus,& cæterarum iuncturarū ipſius quem chiragra Ioāni tius appellauit.à chir Græce, Latine manus. Alterius vero,qui eſt pedis quidā dictus eſt dolor anchæ, vel iſchiaticus, alius poplitis,alius raſcetę pedis,& aliarū iuncturarū eius,podagricus noīatus ſeu doloris, quilibet in loco, vel iunctura proprio perceptus atq; diſtinctus,curationē quo que diuerſam de qua infra dicetur recipit à varia natura ipſarum. Aliquæ.n.ipſarum ſunt magis vicinę principio, vt humeri ſpatulę,aliquę profundæ lacertis craſsis & pellibus inuolutis,vt iſchiæ,& anchæ,aliquæ vero magis diſcoopertæ à principalibusq; remotę, vt manus & pedes, cæteræ ſm magis, & minus, & proinde ipſarum dolores in corpus diuerſimode imprimentes & cauſas ſalubres curatiuas plurimum variantes. Penes cauſam vero imprimentem recipit dolor iuncturarū notificationē, & diuiſionem ſic. Cauſa vero ipſam imprimens quædā eſt interior & quædā exterior. Interior eſt in ſe et ex cōitate ad mittētia membra. Et materialis plurimū,quæ phlegmatica pp earum naturā & digeſtionis defectū. Omne aūt mēbrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex neceſsitate dixit Gal. In ſe quidem mala complexio quęlibet plurimum frigida. In genere.n. proportionabili facilior eſt trāſitus,dixit Abo. Ex cōitate vero eſt qlibet humor eſſentiā doloris varians,ſeu ſpeciem,et eſt plurimum phlegma cū cholera,deinde phlegma crudum,deinde ſanguis, deinde cholera,& rarius melācholia. Et quādoq; ventoſitas operans ipſum acutum,vel obtuſum continuum vel interpolatum,à corpore toto,vel hepate,& cerebro,& quandoq; inteſtinis patientibus propter propinquitatem miſſus,& influens per modum rheumatiſmi ad ipſa vel permutatione. In dolore vero ipſarum rheumatis cauſæ omnes frequenter concurrūt,quarum quædam eſt generalis & immediata,aliæ ſunt ſpeciales,& mediatę. Generalis eſt quā

De materia iunctu rarum.

A Gal. in ſuo lib. de virtutibus dixit cum ait, quemadmodū enim membra ad ſe inuicem trahunt eſcam : ita ad ſeinuicem deponunt ſuperfluitates,& hæc cauſa vocatur rheumatum. Speciales vero ſunt quas Ioannitius in ſuo introductorio numerauit,cum inquit. Modi vero morborum ex innaturali malitia cum aliquo humore decurrente ad infima membra quatuor ſunt. Primus eſt virtus membri impellentis, & debilitas recipientis. Secundus eſt multitudo humorum dictorum. Tertius eſt debilitas virtutis nutritiuæ. Quartus eſt largitas viæ pororū. Fortitudinis totius corporis,& hepatis reſpectu iuncturarū cauſa ſatis eſt nota. Debilitatis iūcturarū duplex eſt cauſa,naturalis, quæ ſuperius eſt narrata,& accidētalis ex tempore,vt caſus & percuſsio,vel aliqua ægritudo. Accidētalis debilitatis nutritiuę cauſam ſuperi⁹ in ſtomacho habuiſti. Ex qua principaliter cum malitia regiminis humorū multitudo procedit, errat.n.inter alias plurimū mala nutritiuorum mēbrorum complexio,& corporis vniuerſi intantum, q B exaucta tempore procedēte qnq; malos, & ſuperfluos humores gignit ad iuncturas currentes,dolorem pręſtantes, quantumcūq; bonitas regiminis ſubſequatur,coadiuuāte largitate ductuum & viarum,quæ ab humiditate cū caliditate humorum frequenter currentium procreantur & motu. Sicq; deinceps ſibi viuere ſi velit ſaluus à doloribus tunc non poſsit, quod equidem verbum ab admiratione multos eripiet conſueta. hi.n.humores rheumatizantes taliter ad iuncturas doloris earum multiplicati cauſę fiūt, alterādo quidem ſubito malam complexionem diuerſam inducunt,et replendo concauitates earū,chordas,neruos, & lacertos extendunt,& illorum quaſi continuitatem ſoluunt totāq; iuncturam eleuant in tumorem. Et quandoq; apoſtemando vtrūq; inducunt,licet raro propter ſoliditatem & duritiem ſubſtantiæ partium,ob quam humoralis materia collecta vel fluens de facili non ſubintrat, ſed interiectas vacuitates aptius,& multiplicata in eis parte alterat & extendit. Cum ergo dolores iuncturarum pertractamus & eius curam,arteticum, chiragricum, & podagricum dictū ſic creatū intelligamus. Cauſa vero exterior eſt, ex primitiuis,& vtplurimū veris frigiditas congelans & ſiccitas indurans priuando humiditatem eius naturaliter ordinatā ſiue ſit tēporis ſiue ſit conſtitutionis Borealis, vel calida diſſoluens & humectans, vt temporis, vel conſtitutionis Auſtralis,ſicut Hip. in ſuis apho. nobis retulit,aut eſt caſus vel percuſsio extendens vel ſcindens vel dislocans partes vniuerſaliter iuncturarū & ſimilia, q̄ inter cauſas accidentales ſerioſius numerātur. Penes cauſas quoq; accidentales, ſeu diſpoſitiones diuiſionem recipit iuncturarum dolor, videlicet penes naturā corporis, conſuetudinem,ſexum,ætatē,tempus,conſtitutionē,artē & diætam. Hæ.n.ſunt cauſæ doloris accidentales & circūſtantiæ corporis diſpoſitionem variantes ipſius atque euentum,curam quoq; determinātes & auxilia,vt ſequetur. In corporibus enim complexionis debilis naturaliter lapſis,vt frigidis & ſiccis,vel ex ætate,vt ſenibus,quia C pueri non podagrizant ante aphrodiſiā, vel ſexu. ſ. maſculino,quia mulier non podagrizat,vt dixit Hippoc. niſi ei menſtrua deficiant, licet maſculus ex lapſu ſexus magis illud incurrat,quàm fœmina, ſed quia ex malitia regiminis quemadmodum pueri ex immoderata diæta, vel accidentaliter ex malitia regiminis frigidis diſcretis, vel ex ægritudine aliqua maxime chronica debilitatis, vel conſuetudine patiendi dolores ipſos,vel quorum parentes pati conſueuerunt,cum ſit ex morbis qui hæreditantur in ſemine,tempore autumnali ac veris,et conſtitutione conſimili dicente Hip. in aphor. Podagra,& maniaca vere, & autumno mouentur, vt in pluribus, arte laborioſi motus & exercitij vt viatorum,& portantium onera. Et diſſolutis cibi, & potus, maxime vini puri in ieiunio ſumpti & proprie circa venerea dicente Hipp. in aph. Eunuchi po- 6. aph. 18.

dagrici

dagtici non fiunt neq; calui. Prædicti iuncturarum multiplicantur dolores, & diſpoſitiones propter naturæ defectionem, & digeſtionis corruptionem, & in eorum contrarijs minuuntur, vel nullatenus fiũt propter contrarias cauſas. In primis quoq; dictis corporibus dolores accidẽtes curantur tardius, & auxilijs minus recipiunt iuuamẽta, & citius redeũt, licet periculi ſint minoris. Et in eorum contrarijs ſunt econtra, & in iuncturis eorum remanet ſicut gypſum cum eorum materiæ ſint crudæ, ſuper quorũ iuncturis oritur etiam multoties caro, quare torquẽtur digiti & confranguntur, & dolor fortis cum materiæ ipſorũ
De ſignis. ſint calidę, & humidę. Signa cauſarum imprimentium interiorum hic oportet ſubiungere tantum, cum dolor & locus eius ſcilicet iuncturæ ſint manifeſti ex dictis. Si quidem eius cauſa doloris ſit mala complexio pura ex quacunque manifeſta cauſa, dolor erit in iuncturis abſq; tumore, grauedine, & coloris mutatione. Si vero fuerit cum materia, quod eſt vtplurimum, ecõtra ſe habebit. Et ſiquidem fuerit phlegmatica, & eſt plurimum, dolor erit graF uatiuus paruus, locus albus, tumor magnus & mollis, tactu frigidus abſq; pulſatione. Si vero cholerica fuerit ecõtra ſe habebit, licet tumor in ea quandoq; ſit maior, & grauedo, ex eo, q; eſt plurimæ effuſionis vice vna, & iuuatur frigidis, læditur vero calidis, licet in tali ex iuuantibus & nocentibus ſumpto, ex ſeipſo vero, & certo ſuper cognitionem habendam cauſæ & morbi, cum ſit ex poſterioribus ſumptum & effectu, à quo omnis actio cõprobatur, poſſit accidere error, qui niſi ſciatur qualiter accidat, non poterit euitari, malum. n. niſi cognitum non euitatur, vt Boetius ait. Accidit quidem dupliciter, & ex parte doloMalum niſi cognitũ nõ euitatur. ris, & parte rei approximandæ. Ex parte autem doloris, quia aut dolor eſt tantum inflammans, & non reſoluens, aut ad reſolutionem perducens. Primo. n. modo res frigida miniſtrata dolori, etiam ſi ex frigida cauſa accidat, cõferre videtur, calida vero nocere. Secundo modo res calida applicata dolori, etiam ſi ex cauſa prouenerit conferre videtur, frigida vero nocere. Ex parte rei miniſtrandę, autG ratione proprietatis, aut complexionis, proprietatis, quia non fuerit propria dolori, & membro, cuius eſt: quare nõ imprimet iuuamentum, ſed nocumentum propter complexionem potius. Ineſt. n. vnicuiq; corpori & membro, vt ab vna medicina patiatur non ab alia, vt dixit Abo. ratione cõtrarij, aut. n. eſt calida, aut frigida, ſi calida vel trahendo, & replendo, auget dolorem, & ſic videtur nocere. Et ſi ex frigida cauſa accidat, vel reſoluendo minuit dolorem, & ſic videtur conferre, etiam ſi ex calida cauſa accidat. Si vero ſit frigida, aut ſtupefaeit, & ſic minuit dolorẽ, et in hoc iuuare videtur etiã ſi ex frigida cauſa accidat, aut claudendo poros retinet materiam, maxime ſi ſtiptica fuerit, & ſic dolorem auget, quare videtur nocere etiam ſi ex calida cauſa fiat & ſic calida æſtimabitur frigida, & frigida calida, quod etiam accidere poteſt ex qualitate accidẽtali, vel impreſsione accidentali, vt ponit Abo. Ad hunc autem euitandum errorem non oportet hoc ſignum conſiderare tantum in cauſæ cognitione & morbi, ſed ipſumH cum alijs coniungere ſignis quibus eſt deuenire in cognitionem illorum circa quæ poſuit proprie Hip. in aphor. cum dixit. Contemplari autem oportet naturam, ętatem, conſuetudinem, diætam, tempus, regionem, & artem. Hæc. n. eſt doctrina Gal. quam docuit ad talem euitandũ errorem. Si vero materia ſit ſanguinea, color erit rubeus, & dolor medius inter prædictos, & cum pulſatione, & duities mediocris, & caliditas tactus, ſi vero melancholica, dolor erit minor & tumor cum duritie, ac liuiditate. Si vero materia ſit ventoſa, tenſio erit abſq; grauedine, & dolor cum vnitione. Et ſi mixta erit materia, erunt ſigna cõfuſa. Et ſiquidem ſit paulatim aggregata, tunc dolor minor cũ incipit & paulatim augeẽ. Si vero ſubito influxa, dolor maior erit & repẽtinus, & ſiquidẽ à cerebro ſit influE xa præcedẽs paſsio ipſius indicabitur, & catarrhus, & materia erit vtplurimum frigida, & quandoq; acuta, & ſalſa in ſapore ipſo percepta. Et incipit à ſpondilibus colli et procedit inferius per humeros ad membra manus, & per anchas ad iuncturas pedum. Si vero ab hepate eius ægritudo ſit procedẽs: demõſtratur cũ ſignis repletionis ipſius, & venarum materia eſt calida plurimũ. Similiter ſi à ſtomacho aut inteſtinis, aut corpore. Fortitudo aũt membri impellentis ex natura ſui, et ex trãſmiſsione ſuperfluorum cognoſcitur et alleuiatione ſui, debilitas recipientis. ſ. iuncturarum ex natura ipſa colligitur ſupradicta. Et ſi eſt naturalis ex mala figura, & cõpoſitione, quę complexionem ſequuntur malam debilitatẽ ex parte parentũ, qui ſimiliter paſsi fuerunt. Si vero accidentalis, ex antecedẽte caſu, & percuſsione, aut aliqua ægritudine quam ſunt paſſæ. Multitudo humorũ ex ſignis repletionis notis, vel cacochymię, debilitatis nutritiuę, ex mala diſpoſitione mẽbrorum nutritiuorum oũm, & proprie pro toto operãtium, largitas viarum ex amplitudine venarũ accipitur, craſsitie, inflatione ipſarũ, ſi manifeſtæ ſunt. Si vero occultæ ex frequenti paſsione poteſt cõiecturari. Si vero materia doloris in iuncturis fuerit profundis & immanifeſtis, vt ſunt anchæ, & iſchiæ, atq; geniculis alijs dignoſcẽ ſignis, quæ in proprio dicentur capitulo, coadiuuante Chriſto.

De medicinis iuncturarum, & cura dolorum ipſarum in generali. Cap. 2.

SErmo noſter erit deinceps de medicinis dolorũ iũcturarum in generali, quæ artetica dicitur. Sunt autẽ ſm alterum triũ modorum. Quędam. n. ſunt conſeruatiuæ, quædam præſeruatiuæ, & quædam curatiuæ. Conſeruatiuæ autem ipſarum ſunt ex ſimilibus, & ex iuuantibus propriſs ſumptæ, quæ in medicinis neruorum ſupra ſunt dictæ, & dicentur aliæ infra, ſimplices & commixtæ.

Præſeruatiuæ vero cauſis & accidentibus debẽtur, abſcindendis & euacuandis, ſi humorales exiſtant, vel alterãdis, ſi complexionales. Compoſitio. n. corporis cum ſit triplex ſm Gal. Prima eſt conſimilium ex humoribus, vt materia, & ex complexione ſimul cum virtute, vt efficiẽte procedant. Secunda eſt officialium, & ex prima vel tertia ſit ſecunda, quę eſt totius. vnde Gal. compoſitio ſequitur complexionem & rem diuinam.

Cura proprie ęgritudinibus ſoluendis cõuenit, aut accidentibus ex ſe imprimentibus vt dolori, & ſimilibus ſequentibus illas, et cauſis coniunctis abſcindendis, inquãtum ægritudines dependent ex eis, & conſeruantur. Primis itaq; p̃termiſsis vt ſuperius notis, & in ambab⁹ ſequẽtibus neceſſario attendendis, de præſeruatiuis, & curatiuis dolorum ipſarum dicendum, ars. n. ſm Gal. prius inſurgit in cauſam, quæ magis vrget. Eſt autẽ in eis triplex intentio, vt ſupra in cura ſodæ, doloris ſtomachi, & inteſtinorum eſt dictum. ſ. cauſæ abſciſsio, doloris ſedatio, & ſimul perſecutio vtriuſque. Verum quia ſm rectum curę ordinem procedendo, cura circa cauſæ abſciſsionem primo vertitur doloris ipſius cum ſit cõmunis, et generalis in omni, ipſius vero doloris ſedatio non ſemper ſit pręferenda niſi in caſu, prout ſupra in dolore inteſtinorum eſt dictum, pro tanto in hoc cap̃. de cura, quæ eſt ipſius cauſæ abſciſsiua in generali dicemus. Eſt aũt triplex, mala complexio diuerſa, ſolutio continui & vtraque in apoſtemate ſimilis conſiſtens, plurimum tñ mala cõplexio diuerſa eſt cum materia, proinde ſecũda, & vltima p̃termiſſa, de prima hic tantũ eſt dicendum, quę cauſæ imprimentis huius ſit abſciſsiua. Si ergo ſit mala cõplexio pura ex quacũque cauſa alteretur cum propriſs iuncturis, & communibus eis omnibus in arterica comprehenſis. Cuius curam hic proſequimur proprie. & ſiquidem ſit frigida, quæ eſt vt plurimum, alteretur cum calidis temperatis ſemper ſticticis, quæ in dolore dorſi non cõpetunt, niſi debilia ſint, ſed potius aperitiua, cum materiam propter vicinitatem

ad

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 719 sur 1089

ad principalia non oporteat retinere nec repellere, ſed vt fluat inferius operari, attrahi exterius & reſolui. Qualia ſunt ex communibus omnibus ſtœchas, ſampſucus, betonica, hyſſopus, diamedrijs, chamępitis, herba dicta arteti ca, pes coruinus, ſaluia, zarur, acorus, origanum, ſandaraca, alumen, myrrha, ſulphur, & ſal, grana pini, nux Indica, & ipſorum olea, & vinum ſcillæ, acetum eius, & oxymel interius & exterius per omnem modum approximata. Si vero calida alteretur cũ frigidis temperatis, & ſtipticis interius & exterius, per omnem modum approximatis, quæ alterando diſcraſiam iuuant partium, & iunctura rum ſubſtantiam, & vias conſtringunt ne recipiant ſuper fluitates. Qualia ſunt roſæ, citonia, ſumach, myrrha, folia cannarum, lenticula aquæ, rubus, virga paſtoris, & memithe, tribuli, earum aquæ, olea, lutum ſigillatum, & armenum, & ſimiles, ſimplices & compoſitæ ex eis, quæ in noſtro antidotario ſunt deſcriptæ. Si vero ſit ſicca alteretur cum oleis. ſ. viol. amygdala. dulcium, ſeſamino, de ſęnugræco, & ſe. lini, de pineis nucis Indicæ, vel viol. aqua ſimplici tepida, epithimata, vel maluarum, et ſimilium. Si vero humida, & eſt vtplurimũ cum materia, quę alterando, & replendo, & extendendo partes iuncturarum dolores inducũt. Et ſiquidem paulatim ſit aggregata, tres res expediunt. ſ. alteratio, & confortatio, euacuatio, & regiminis ordinatio. Euacuatio completur dupliciter. modo primo cũ phlebotomia de nigra oppoſitæ partis. deinde vena reſpiciente proprium membrum iuncturę, vel cum ſanguiſugis ſuper iunctură poſitis ſi ſanguinea fuerit materia, & ex toto ceſſauerit à fluxu. ſi vero humor alius à ſanguine fuerit, purgetur pharmacia proprium humorẽ educente de iuncturis, ſimplici, vel compoſita, quas in antidotario diximus præcedente digeſtione. Et in medio tempore ſi oportet, dolorem ſedantia miniſtrentur, quæ narrabimus infra. Secundo vero, & vltimo cum reſolutiuis iũcturis applicatis, quę etiam inferius deſcribemus. Et ſi vento ſa cum eis, & extenuantibus. Alteratio vero, & confortatio ſequatur cum prædictis calidis, vel frigidis ſtipticitatẽ habentibus.

De regiminis ordinatione.

Regiminis autem ordinatio ſit ad tenuitatem, & ſiccitatem tendens plurimum, & contrarium materiæ generatæ, & generandæ, quod ſeriouſius in præſeruationis capitulo deſcribemus. Si vero ab alijs influxus & ſubito, cum fortem, & repentinum proinde intolerabilem præſtẽt dolorem, tres res ſunt neceſſariæ. Primo enim oportet dolorem ſedare prout infra cap. de diſſoluentibus dolorem dicemus. Secundo oportet fluxũ curare, ſeu prohibere. Tertio ægritudini iuncturarum per eum impreſſę prouidere, vt ſupra autoritate Alexandri in cura tuſsis diximus. Supra quoque oſtendimus etiam ex dicto Gale. qp ad curam fluxus tria concurrũt. Oportet. n. primo prouidere membris mittentibus, vt fonti, non vñs, nec recipientibus mẽbris. Membris autem mittẽtibus multipliciter prouidemus cum cõfortantibus non cum debilitantibus, licet. n. propter fortitudinem mittant, non eſt prouidẽdum cum debilitantibus tantum, virtus enim membrorum non eſt debilitanda, et cum ſint mittẽtia maxime principalia, potius confortanda, vt cum præfortitudine ſua diminuta mittant per poros occultos ad iuncturas, & membra debilia intra corpus, fortia ſufficienter facta per poros conſuetos & amplos extra corpus ſuperfluitates excludant, quam adiuuant ſi confortantibus cibis vel medicinis poros illos expurgantia miſceantur, & naturam iuuantia ad expellendum per eos, qualia ſunt mercurialis folia, polypodium, tartarum, infrigidantia pruna, & tamarindi, & violæ in materia calida cibis mixta vel præaſſumpta, & ſimilia ex medicinis, & clyſteribus ad expurgationem inteſtinorum adiuncta, & alia abſterſiua, vt carycæ, mellis, ſpecieſqp ſalis notæ, & diuretica calida, vel frigida ſm neceſsitatem materiæ ad expurgationem viarum vrinaliũ, & frictio rarefaciens poros, proprie cum oleo chamęmillæ, de apio, calamento. Et ſudorẽ prouocantibus, vt aqua hordei, & ſimilia intus ſumpta, & balneum ſiccum ad expurgationem pororum cutis, & prouocationem naturæ ad materiam expellendum per dictarum regionum alterã ad quam magis apparent inclinari, quæ & ſi non confortanda ſint, neqp diminuenda in ſe, diminuentur tamen per confortationem patientis particulę cum ſtipticis miniſtratis. Cum enim virtus fortis ſit reſpectu membri recipientis, quia debilis fortificato membro recipiẽte virtus mittens reſpectu eius non remanebit fortis, quare non mittet vlterius illi. Secundo vero cum euacuationibus & purgationibus minoratiuis in principio, & cum eradicatiuis p̃cedente digeſtione, & tertio cum extenuatiua diæta, & abſtinentia, & purgationibus, vt non habeant, quod immittant, ſed inanita facta potius trahant, talia autem confortantia, & purgantia in capitulis de cura vniuſcuiuſqp ſunt dicta, ſiue cerebrum, ſiue hepar, ſiue venæ, ſiue ſtomach⁹, ſiue immittentia, ſiue inteſtina, vel alia. Et extenuatiua diæta, & cura ſtomachi eſt narrata. Quarto cum alterantibus inſpiſſantibus materiam, ne ſui acuitate & ſubtilitate fluat, qualia ſunt, quæ ſupra in cura catarrhi diximus. Et proprium eſt coriandrum, & ex illis eſt balneum dulcium aquarum eucratarum, quod Gal. commendauit in ſua therapeutica, vbi cerebrũ mittat. quod æquat dyſcraſiam capitis, materiam per poros reſoluit, & reliquum ei⁹ inſpiſſat. Et vltimo cum deriuantibus ad oppoſitum partis patientis, & ſiquidem vltra regeneretur per magnitudinem dyſcraſiæ ipſius mittentis, quę ſunt multa ſuperius enarrata. Ex quibus eſt in frigida materia mittente cerebro emplaſtrum ex ſynapi & tapſia, & maxime ſupra cõmiſſuram coronalem capitis, vt ibidem docuit Gal. vel cauteriũ actuale in commiſſura oppoſitum, quod in vltimis oportet qp fiat, & conditionibus obſeruatis, quæ requiruntur, licet parum prodeſſe appareat, & ſi actiones in eo conueniant.

Et ex eis, quæ maxime ſumus experti ſunt duo. vnum interius ſumptum, aliud exterius applicatum in hac materia frigida fluente de capite retinẽda. Primum eſt diapraſſium ſecundum Nicolaum in ſuo antidotario vbi ſuas laudes enumerat. Secundum eſt tractio fortis vnius capillorum exiſtentium ſupra commiſſuram tam fortiter ſuperius, vt cutis ſeparatio ſonet ſicut ſupra in cura vueæ docuimus. Et expertum eſt ſaccellum ſupra commiſſuram capitis, & exiccantibus in calida materia, vt panico, milio, roſ. myrto, & radice ſolatri proprie. In frigida, ex pulegio, origano, & ſerpillo, pipere, ſpica, cubebis, & ſale, ſtercore columbino, & granis lauri, & myrrha quæ confortando habent fortiter deſiccare, & in vtraque ex illis commixta cum ſandaraca. In eo quoque vt alijs mittentibus membris, deriuamus cum vẽtoſis applicatis membris extremis oppoſitis frictionibus, cõpreſsionibus, & ligaturis doloroſis, fomentis ex rubificantibus, qualia ſunt vrtica, thapſia, calamentum, & ſimilia decocta in aqua feruenti, & cauteria actualia, & potentialia, ex cantharidibus, arſenico, & calce, & ſimilibus cum ſucco flamulæ confectis, & ſimilibus, quæ fluentem materiam trahẽdo ad oppoſitum à particula, vel iunctura patiente diuertunt. Vijs vero per quas fluit materia varie prouidemus, aut enim ſunt manifeſtæ, vt venæ apparentes tendentes ad iuncturas, & tunc tripliciter prouidemus. Primo cum ſtipticantibus & conſtringentibus ſuperius appoſitis qualia ſunt myrrha, alumen, litium, gallę, gypſum, citonium, terra ſigillata, cum ouorum albumine emplaſtrata, & ſimilia. Et cum coadiuuantibus ductus & venas ſumptis, qualia ſunt, quæ deſcripſimus in libro conſolationis medicinarum cum ſuperfluit inanitio. Secundo cum ligaturis ipſarum cum filo vel pilo, præcedente cutis apertione, quatenus valeat apprehendi, cũ inſtrumento ęneo, & vncino

cino,& vltimo cum cauterizatione ipſarum,vt per callo-
ſam carnem, & porum generatum in loco cauterizatio-
nis oppilentur,& claudantur viæ ipſarū, non tamen om-
nium,ſed earū,quæ plus videntur influere, ne nutrimen-
tum ſubiectum particulis ſubtrahatur. Et ideo in ea eſt re
gimen neceſſarium,quod infra dicemus vbi de cauteriza
tione loquemur. Aut ſunt viæ occultæ, & pfundę à ſenſu
remotæ,& tunc coadiuuantibus & confortantibus dictis
ibiq; narratis ſolummodo procedemus. Membris vero re
cipientibus,& iuncturis ac impreſsioni factæ in eis ex fluē
te materia prouidebimus cū particularibus remediis ap-
plicatis exterius ſm diuerſitatem temporis varietatum et
diſpōnum. In principio quidem dum fluit materia, cum
materiam repellentibus,defendentibus iuncturas, & cō-
fortantibus ne recipiant,et ſedantibus,à complexione vel
proprietate operantibus illud,præterq; in iūcturis iſchiæ,
& anchæ, propter cauſam quam in ſuo capitulo reſeruā-
mus. A cōplexione qualia ſunt ſtiptica,calida,frigida,vel
commixta ſm partes,vel tempora,ſm exigentiam diſpo-
ſitionis,& cauſæ,ſeu materia ſumpta ex his,quæ ſuperius
ſunt narrata,& aliis quæ infra dicemus. A proprietate ve
ro,vt bolum armenum, ſanguis dra. & lutum ſigillatum
cum aceto ſuperinunctum,quod ſua proprietate cōſeruat
membra in caſu, & prohibet effuſionem materierum ad
manus, & pedes, & ſedat dolorem. Neceſt dubitandum
in approximatione dictorū,vel eis etiam fortiorum de re-
curſu materiæ ad interiora, & mēbra principalia propter
quatuor,principaliter autem & maxime propter euacua-
tionem prius ſubtrahentem materiam propter fortitudi-
nem principalium repellētem ipſam,propter extenuatio-
nem dicta denegantem, & propter recurrendi modum,
non enim recurrit vnita ex iuncturis ad ea quemadmodū
ex emunctoriis ad eoſdem,ſed diſpartita in partibus adia
centibus,quæ debiliora ſunt illis.

Feſtinandum ergo ad euacuationem,et minorationem
materiæ in principio cum phlebotomia partis oppoſitæ,
ſi materia ſit ſanguinea, & in alia cum vomitu in dolore
iuncturarum inferiorum & pedis,& clyſteri in dolore ſu-
periori & manus,vel cum vtriſq; in vtraq; earum, vel cū
pharmacia leui, anteq; ad applicationem viæ,& iunctu-
ræ procedas ſtipticorum, & dictam ſubtiliſsimam iniun-
gens & abſtinentiam,ſine eorum præceſsione repellendo
ad principalia perduceret ad pernitiem,vel ſi ad alia in tu
morem. & interius donec exerceas talia ad mitigandum
doloris acumen,cui prius oportet intendere,ſis contentus
in adminiſtratione ſedantium anodinorum, vel frigidorū
leuium,& effuſionis aquæ ipſorum ſuper iuncturas tem-
peratæ caliditatis,vel frigiditatis ſi expediat, quæ feruorē
obtundat,& contemperet & non repellat,niſi acumen do
loris perducat ad intolerantiam & debilitatem, quo caſu
oportet tranſire ad fortiora & narcotica ſecundum regu-
lam ſuperius aſsignatam. Eſt enim minus malum, corpus
prohibere reſolui, & materiā repellere ad principalia, q̄s
eius cōtrarium,cum illud citius inferat mortem, & aliud
poſsit habere remedium, & proinde illud eſt eligendum
magis. Remedium autem eſt, vt illis applicatis fortibus
frigidis ſtatim recurras ad deriuātia trahētia à principiis,
& ad oppoſitum cum euacuatione & ſine,& cum confor-
tantibus ipſa,& repellentibus ab eiſdē, quæ ſuo loco ſunt
nota. Et quandoq; in adminiſtratione dolorum in oppoſi
2.aph.46. tis membris. Inquit enim Hip. duorum dolorum qui ſi-
mul fiunt,non ſm eundem locum vehementior denigrat
alterum. Et in prouocatione cum ſomniferis capiti appli-
catis,& frictione iuncturarum & membrorum patientiū
cum tactu ſuaui. Et in exhibitione inſpiſſantium, acumen
compingentium atq; infrigidantium, quæ ſenſum reddāt
obtuſum, deinde redi ad ſtipticorum fortiorum applica-
tionem, ſi materia ſit perdurantis effuſionis, ſitq; frigida
vel calida,prout diſpoſitio exigit ex materia,quę dicem⁹.

E Caue tamen ne ſine cautela miniſtres, quoniam valde fri-
gida incrudant,& materiam ſubtilem ad principalia pel-
lunt,& reſolutionem congelando reddunt ineptā,& iun-
cturas debilitant, indurant, & reddunt nodoſas. Valde
etiam calida ſubtile reſoluunt, craſſum dimittūt lapideū,
& plus attrahunt, q̄s reſoluant, ſicq; ægritudinem ambo
prolongant. Et quidē cautela eſt, vt valde frigidis aliqua
ex calefacientibus proprijs, calidis vero valde aliquid ex
mollificantibus miſceatur,vt infra dicetur. Et cum cepe-
rit dolor alleuiari, & apparet iuuamentum, auferatur. Si
vero materia non ſit multa, nec vehemētis effuſionis cō-
tinue,ſed periodice inducens dolorem,iuſsit Gal. confor-
tari patientem particulam cum frictione ſicca,dixit enim
quòd frictio maxime ſicca prohibet dolores,qui per perio
dos in quibuſdam generantur membris,in medio tempo-
re aſsumpta, & maxime ante per duas horas paroxiſmi,
confortantur enim cum eis membra, & minus ſuſcipiunt
ea, quæ aſsuete influunt rheumata,& hoc commune om-
F nium eſt ætatum. Procedente vero tempore oportet, vt
occuperis circa reſiduum materiei cum maturatione, &
eradicatione cum pharmacis educentibus, dimittentibus
partibus,& extrahentibus à iuncturis,qualia ſunt ex ſim-
plicibus turbith confortatum,hermodactyli, grānorum
ſpecies,& alia. Et ex eis compoſita, quæ in noſtro antido-
tario ſufficienter enumerauimus. Deinde vtamur diure-
ticis,quoniam deſiccant materiam iuncturarum doloris,
cum ſit ex ſuperfluitate digeſtionis hepatis & venarum:
ſint autem ex lenibus,fortia.n.humores adurūt. Oportet
etiam vt ſtipticis applicandis iuncturæ admiſceātur, quæ
temperate reſoluunt. Ceſſante vero fluxu,& declināte do
lore ſtudeas materiei reſiduum reſoluere ex iuncturis cū
temperatis. primo ex fomētis,cerotis,epithimatibus,vn-
ctionibus,oleis,& emplaſtris, quę in antidotario ſcripta
ſunt,cum eis.n.reſoluta tota materia, quæ fluebat, ceſſa-
bit mala complexio, & extenſio iuncturarum ab illa im-
preſſa,ſicq; finaliter ad confortationem ipſarum oportet
G inſiſtere. Et ad correctiones accidētium,quę talibus ęgri-
tudinibus conſueuerunt inſequi, de quibus ſpeciale capi-
tulum infra faciemus annuēte Chriſto qui ſit benedictus,
tantum hic medicinas ad arteticam adiungemus, ſimpli-
ces & compoſitas, quas per capitula ponemus diſtincta
proprias,& expertas. Et aliquas ſimplices ex quibus ſunt
dolores ſedantes arteticam,digerentes materiam, euacuā
tes,reſoluentes,& cauterizantes.

De dolore ipſarum in ſpeciali,& primo de dolore humeri,& ſpatulę,& medicinis eius in ſpeciali. Cap. 3.

DOlorem ſedantia iuncturarum, vtplurimum do-
lorem non tollunt, cum cauſam eius alterutram
totaliter non abſcindant, ſed minuant, & pertra-
ctent,quatenus commode tolerantur vſque ad omnimo-
dam eius abſciſionem. Ex quibus ſunt quædam talia per
ſe,quædam per accidens, & eorum, quæ per ſe,quædam
ſunt tales à complexione,quædam à proprietate, & quæ-
H dam vtroq; modo. Et quæ à complexione, quædam ſunt
calidæ,& quædam frigidæ, & inter eas eſt gradus diuerſi
reſpectus, ſicut ſupra in cura doloris ſtomachi diximus.
Ibi.n.oſtendimus,q; ex calidis,quædam erant temperatę
caliditatis omni dolori conuenientia, & vtranq; cauſam
eius reſpicientia, malitiam enim complexionis omnem
propter eorum temperiem alterant,& remittūt,& mate-
riam eius temperata caliditate reſoluūt,in parte membri
partes molliunt,& tractabiles reddunt,maxime ſi lenien-
tia ſunt,quare extenſionem melius tolerant, & dolorem.
Et ſi ex exiccantibus ſunt,extenſionem earum congregāt
& remittunt calorem, & ſenſum in membro confortant.
Et erant quædam ſimplicia, ibi enumerata, & quædam
compoſita,& ſunt hæc. Sumatur fœnugrecū, & teratur
cum aceto bene,deinde fundatur ſuper ipſum mel, & co-

quatur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 721 sur 1089

quatuor donec coagulet, & liniatur, vel emplastretur cū pāno lini, & dimittatur duobus, aut tribus diebus, & succurratur exiccationi ipsius cum oleo ros. est enim conueniens in principio doloris, & ascensione eius, & ex illis est se. lini, cum fœnugræco conquassatum cū oleo sesamino, & ex eis quędā sunt fortioris caliditatis cōuenientes in dolore facto ex materia frigida, & sunt, vt emplastrentur cū caulibus recentibus, & apio, et si adhuc fortior fuerit, emplastretur cum oleo irino, farina fœnugręci, farina ciceris, melle, & pauco vino stiptico, cum aliquantulo olei de alchanna, & cōi. Et iterū cinis lignorū cauliū conquassatus cum oleo chamęmillæ, quia conueniens est & expertum. Et ex expertis & temperatis est epithima ex vitello ouorum cum floribus chamęmillæ puluerizatis cum oleo rosato commixtis. Et ex illis est altea cum adipe, & terebinthina toties abluta cum frigida donec albescit, & deinde inuncta cum reiteratione. Et cum volueris eam abstergere inungas manus oleo, & frica locum, qm̄ abstergetur.

Et ex illis est absinthium, & stœchas fm oēm administrationis modum. Et ex illis est emplastrum factū ex chamęmilla, meliloto, fœnugræco, semine lini, folijs lauri, & harmel. i. herba fœtida, folijs caulium, radice aligath. i. herba de qua fit asa, & est aniudē, gummi albotin, & oleo nardino, & oleum masticinum, de styrace, de fisticis, & vulpinum, & taurinum, de cerasis, et granis citri, citrangulorū, & alia in antidotario dicta. Et ex frigidis quædam sunt simplicia, ex quibus erant quędam frigida stiptica apocrustica, & quædā narcotica in gradu diuersa, fm plus & minus, in dolore calido conuenientia, hæc. n. materiam calidam pellunt, & alterant mēbri discrasiā, extensionem cōgregant, et sensum ipsius obtundunt, & mediocriter stupidum reddunt si mediocriter sint narcotica, sic vtrāq; causam minuūt, nisi frigida fuerit materia, quo casu præcedētem tātum minuit. Et quædā sunt cum frigiditate lenientia in materia sicca, propria, vt semina cōia, lac, oleū viol. de cucurbita, de nenufare, de melonibus, et aqua ipsarum, mucilago psyllij, & oleum ablutum, & similia, quæ ibi supra specificauimus. Et quædā sunt composita, & sunt, vt sumātur oua cum integritate sua prēter testam, & misceātur cum oleo ros. saluiæ, et modico aceto, plurimum. n. nocet neruosis, & vngantur, vel epithimentur. Et si dolor sit acutior, fiat epithima cum succo cannæ humidæ, cum oleo ros. & aceto, vel lenticularum aquæ, vel si adhuc intendatur, fiat vt ponantur iuncturæ in aqua tepida, deinde fundatur super eas frigida, vel epithimentur ex psyllij mucilagine, oleo rosato, & aceto, vel ex succo solatri, vel virgæ pastoris, vel semperuiuæ, vel coriandri humidi, vel endiuiæ, vel bletæ, vel cucumeris, vel curcubitæ, melonis, & similium, vel succi, aut seminis hyoscyami vtriusq; & poma mandragorę, in aceto bullita, vel succo eius cum butyro vaccino, quod infrigidat, & lenit. Ex vltimis autē est opium cum lacte hominis dissolutum, & oleo de cera, ita tamen q; sit paucæ q̄titatis, multum enim eius est cura mendosa ipsius, et mortificantium non sedātium, sintq; permixta ei, quæ membra à nocumento eorum defendūt, ipsorum frangendo malitiam, vt est crocus, thus, & myrrha, styrax, & castoreum, post quę sequentur nocumentū eorum corrigentia, vt est fomentatio, & embrocatio cum aqua chamæmillę, vel cerotum ex oleo eius, quoniam frāgit, et corrigit narcoticorum nocumentum impressum generaliter in omnibus membris. Et interius ministrentur diuretica frigida & simplicia, vel solutiuis mixta, quoniā cōsumunt, & exiccāt materiā. Et præter has sunt alia permista virtutem habentia calidā & frigidā, quorum quædam sunt simplicia, vt plantago, quæ facit penetrare medicinarum virtutem, myrrha, rosa ipsa natura, & oleum eius quod fm Gal. calefacta infrigidat, & infrigidata calefacit. Solatrum, endiuia, rubus, caulis rubeus, proprie acetosus, & aqua maris actu frigida, & similia. Et quędā sunt

Remediū vltimum.

A B C D

compositа ex prædictis. Et ex expertis est cataplasma ex mica panis, vitellis ouorum, lacte mulieris, & oleo rosato & conquassatis in modum ceræ. Earum vero, quæ à proprietate iuncturarum dolores sunt sedantia, sunt lutum sigillatum, & bolum cum aceto vel oleo ros. inunctum, quod etiam malam complexionem calidam alterat, & solutionem vnit, quæ est causa doloris, sicq; plasma iuncturarum conseruat atq; confortat. Et ex sedantibus simplicibus vtroq; modo, est infrigidatio, cum aumeli, quod est oleum dulce valde spissum ablutum. aniudē quando miscetur cum oleo irino, vel de alchanna confert dolori iuncturarum proprie, & stercus cameli, opopanacum, hermodactylus more emplastri superpositus est conferens.

Theriaca omnibus doloribus dorsi, & proprie in hora fluxus, mehezechenegi confert omnibus doloribus dorsi & anchæ, ius gallorū confert. folia dulb sunt vtilia eis, & proprie dolori geniculi. stercus columborū desuper inunctum est conueniens, & stercus vaccarū emplastratum cū melle, & pulueribus alijs. harmel linitum est bonum dolori iuncturarum, altit, & andacocha est bona doloribus iuncturarū ex ventositate, & apud timorem cōtractionis & iam fanati ex eo. Et semen raphani, & gentiana expellunt pulsationem & conferūt dolori earū, & similiter enula. Inquit Dioscorides. Emplastrum ex folijs chaunē. i. arboris charabæ confert pulsationi podagræ. Meu cōfert bibitum, & linitum, aqua marina, & sulphurea confert embrocata, vel fomētatione facta. Et scamonea cum aceto inuncta, ruta bibita, & emplastrata, sataragi. i. tapsia bibitur ad dolorem iuncturarum & confert, & similiter decoctio spinæ albę thesillæ inūgitur, & fel super iuncturas frigidas, aqua decoctionis vulpis embrocatur, & oleum eius inungitur super dolores iuncturarū, & synapis. Et in calida oleum ablutum cum frigida, vel psyllium emplastratum cū oleo ros. & aceto, & oua vel hordeū cum succo citoniorum, & aceto emplastratū, sedat. n. & prohibet fluxum superfluitatum ad iuncturas, hyoscyamus etiam, & radix zabroci. i. mandragoræ emplastrata, & muscum embrocatum super dolores calidos, & casiafi. linita. Et alia sunt cōposita ex prædictis. Quæ vero per accidēs sedant, quædam sedant sensum, reuocando ad principiū vt somnus, quædam deriuando, & trahendo ad oppositum, vt dolor factus in parte oppositа et remouet. vnde Hipp. duorum dolorum, qui simul fiunt non fm eūdem locum vehementior denigrat alterum. quædā sensum obtusum, & causam imprimentem reddendo, vt cibaria crassa & potus, qualia sunt, quę supra in dolore stomachi diximus, & sunt prouocantia somnum. Et ex illis est cimbalaria sub ceruicali posita, quæ est propria, in quibus omnibus doloris ordo est seruandus & modus. Et ordo est, vt sedando dolorem fortem aut causæ ablationem imprimentis ipsius cum finaliter auferri non possit ea manente, primo ministrentur à proprietate sedantia cum sint efficaciora, & prima, & prævaleant in virtute his, quæ à complexione illud agunt, vt supra in cura hepatis dictum est, & nocumentum non inferant etiam si in cognitione causæ doloris proueniat error, cum. n. cōueniat nec timor repellendi ad principalia nec replendi iuncturas magis, dummodo in complexione sit temperata, deinde ea, quæ complexione, vt anodina, & temperata, et parum excedentia, cum timor prædictus ex eis non accidat, & in omni dolore valeat sicut illa, deinde temperata, parum excedentia, calidā in frigidis, frigida in calidis, et mixta in mixto æqualiter, vel vno plus altero minus, aut nunc vno nunc altero secundū exigentiam prædominātis materię, quę si frigida sit dolentis iuncturas defendunt nec repellunt ad principalia, sed tātum ad partes cōuicinas propter paruitatē excessus, quæ & si non sufficiant propter doloris fortitudinem, facta euacuatione in medio tempore, in vltimo ministres fortiora cum sedent, & non replēdi veniat timor,

2. aph. 46.

vt

vt ſuperius dictum eſt. Et modus eſt vt exterius approximentur per inunctiones, vel cerota, vel epithemata, embrocas, emplaſtra, euaporationes, ſaccellationes. Et p interius, & per clyſterium iniectiones, ſed varie. Inquit. n. Gal. q̄ varie oportet vti pharmacis, natura. n. aſſueta lōgo tempore vni negligit illud &c.

In digeſtione materierum dolorum arteticor ū tres res oportet attendere. Prima humorē digerēdum euacuationis gratia, q̄ in cura huius ægritudinis eſt neceſſaria, vt infra patebit. Et locum ſeu membrum ſituationis ipſius. Et viam per quam habet tranſire ad locum euacuationū per quem habent extra duci. Eſt. n. materia humoralis ipſorū in locis remotis à vijs euacuationū, poſita q̄ ibi plurimum inuiſcata, quæ nō poteſt niſi cū forti medicina iterata educi, vt dixit Abo. maxime cum per ſtrictos canales habeat pertranſire, quapropter ipſam oportet adæquare, & vias aperire. Vnde Hipp. digeſta medicari. Et alibi Apho. ñ. Prima aph. aph. 32. Oportet chimos nociuos non alios purgari. G. quoq; ait purgatio de loco morbi procedens melior eſt, et alibi. Corpora vbi vult quis purgare oportet fluxa facere. Humorum digeſtio completur cū adæquantibus expulſiuę virtuti diſponētibus, quorum quædam ſunt ſubtiliatiua humorū craſsitiei, quædam incidētia eius viſcoſitatē, vt quę plurimum eſt in cauſa, & quædam inſpiſſantia ſubtilem de ſe ad iuncturas fluere aptam. Locus eſt, & membrum generans, & mittens, vt hepar & venæ, vel cerebrum, ſtomachus, & ſplen, & corpus totum. Et mēbrum recipiens patiens, quod iuncturæ exiſtunt, quorum inſpectio compleatur cum eorū appropriatis. Viarum apertio compleatur cum aperitiuis. Et quia apertio vijs per quas materia habet tranſire ad loca euacuationū, & ad iuncturas plurimum eſt cōis, ficq; non poſsit, proinde hanc iuuare, quin noceat illis, cōplenda eſt cum aperitiuis lenibus moderate ſtipticis, vel eis admixtis & inclinantibus eas ad viā euacuationum. Materiā autem auxiliorū prædicta complentiū, aut aliquibus inſitas virtutes ad illam habētibus oportet ſumi, aut ex diuerſis colligi, vt inſitas virtutes habentibus quidem. dixit. n. Gal. Inſitas virtutes habens fortius operabitur. Et ſunt hæc, quæ ſupra in alterāda mala complexione diximus iūcturarum, quæ doloris eſt cauſa, quorum quædam erant ad frigidam, & quædā ad calidam. Et ad frigidam ſtœchas, & ſequentia alia ibidem numerata, ſunt. n. propria cerebro plerunq; mittenti, & neruis frigidis, hepati atq; venis, & mēbris alijs, & toti corpori algoratis ad quæ eorum virtutem dirigunt, & confortant. Et quia calida eorum dyſcraſiæ alteratiua, craſſorum humorum ſubtiliatiua, & viſcoſitatis riptica, inciſiua. Inquit enim Gal. ſecant. n. ambo humorum craſsitiem, & viſcoſitatem acetoſa, & drymia. hæc cum frigiditate, alia vero cum caliditate, ſuntq; viarū aperitiua leniter, quia mediocriter ſtiptica, tunc materias ad vias euacuationum inclinantia eorū plurima, vt eſt ſtœchas, hyſſopus, pes coruinus, & ſcilla, polium, anetum, kerua, rubea, gariofi. peonia, ariſto. ſemen rutæ, & gentiana. In ventoſa vt ciminū. folium, cinnamomū, acorus, & os humanum vſtū ſumptum in potu, & ſaluia ſicca, acetum eius, & oxymel, quæ inclinant ad inteſtina, & diuretica frigida, vel calidā ſm materiæ exigentiam, quæ ad vias vrinæ: & quædam ipſorum decoquenda ſunt in aqua cicerum, & apozimatis cū melle deſpumato in modū ſyrupi cōficienda, quibus aliqua ex alterantibus dyſcraſiam calidam ſuperius numeratis ſunt addēda, vt ſunt roſæ, endiuia, coriandrū, vel aqua lenticulæ, lactucæ, & ſimilia, frigida, & ſtiptica, quæ inſpiſſant choleram, quæ præ illis inflammata, & ſubtiliata fluere poſſet, & ad fluxum alia incitare, quibus frigidis prædictis etiam in alteratione mēbrorū à digeſtione choleræ, quæ doloris poteſt eſſe cauſa, confectis, aliqua ſunt admiſcenda ex prædictis calidis, quæ dirigāt virtutes iporum ad membra prædicta, & naturā conſeruēt eorum, & materiam craſſam in fine, in cuius mixtione eſt, vt ara ro valeant adæquare. Ex diuerſis oportet q̄ñq; colligere, quæ ad has cōplendas intentiones, & ad alias poſsibiliter contingentes oportet componere, quæ ex dictis, & dicendis ſunt notæ, & talia ſunt in modum ſyrupi confecta, ex quibus eſt ſyrupus ſm inuentionem noſtrā ad frigidum, oxymel ſimplex, vel ſcylliticum, ſm diſpoſitionem materiæ cum melle roſ. & aqua ferrea decoctionis ſtœchadis arabici. Item ſyrupus de ſtœchade cuius deſcriptionem in noſtro antidotario ſcripſimus. Alius expertus. ℞. acori radicum, arteticæ, betonicæ, ziniar, capil. ve. endiuię, lupuli, meliſſę, pedis coruini, ſtœchadis arabici, ana. ʒ. ſ. roſ. ʒ. i. zucca. quantum ſuffi. Oxymel conueniēs ad arteticam. ℞. ireos, betonicæ cum radice, ſaluiæ domeſticæ, chamedryos, chamepityos, & pediscoruini, eupatorñ, valerianæ, pentaphilon ana. M. i. radicum fœni. aſparagi, & bruſci, graminis añ. ʒ. i. fœni. ſe. pęoniæ, anethi, ana. ʒ. ſ. polypodñ. ʒ. ñ. hæc omnia reſideant in aceto per diem & noctem, deinde coquantur in aqua, & addantur mellis deſpumati lib. ñ. aceti ſcillitici. ʒ. iñ. & detur. Itē aliud. ℞. radicum fœni. ʒ. i. aniſi, fœni. ana. ʒ. iiñ. ſaluiæ ſiccæ. ʒ. v. foliorum ro. ʒ. vi̇. ſtœchadis ara. ʒ. vi. polypodñ. ʒ. ñ. mellis deſpumati lib. ñ. aceti ſcillitici. ʒ. iñ. fiat oxymel cum aqua paſſularum li. i. mellis roſ. li. ſ. aceti ſcillitici. ʒ. ñ. Et condias cum cinnamomo, nuce muſ. & cortice citri, ana, quod ſufficit. Aliud ad calidum. ℞. endiuiæ, lactucæ, lupulorum, lenticularum aquæ, coriandri ana. ʒ. i. ro. ʒ. i. ſtœchadis. ʒ. ſ. radicum fœni. ʒ. ſ. ziniar, & pedis coruini, ana. ʒ. ſ. memithæ, ſumach, ana. ʒ. i. zucca. lib. i. ſucci endiuiæ, ſucci citoniorum, & granatorum acetoſorum, ana. ʒ. ñ. Et condias cum ſpodio, & ſandalis, & da cum aqua ferrea ſimplici. Verum quia artetica morbus mirabilis totum corpus liquans doloribus membra continuando debilitat, neruoſumq; ſtomachum ſubuertendo neruoſis compatientem cibos conſuetos delectabiles atq; potus abominabiles reddit, & medicinales multo magis, cum ſint aſpectus horribilis odoris, atque ſaporis, & maxime ſi talia non toleret per naturam, ingeniari oportet antidota ſic cōficere digeſtiua, atq; multo magis pharmaca ſolutiua, vt commodius poſsit, quod iuſsit equidē Gal. dicens, quòd vna communis debet intentio facere pharmacum delectabiliſsimum in quantum poſſumus, dummodo eius quantum ad vltimitatem cuſtodiatur virtus, non enim hæc diſſoluenda gratia delectationis. Sic equidem ad digeſtionem ordinabimus non ſyrupos tantum, ſed electaria, trageas, mellierata, condita, & ſimilia ex delectabilibus & propriis, quæ ſi ex longo vſu etiam ſint cōuerſa in tedium, dimiſsis eis, cum diæta cibis & potibus medicinalibus ad hoc virtutem habentibus cum delectatione ſtudioſius procedemus, hoc. n. Gal. præceptū. Præcipit. n. extenuatiua diæta ad digeſtionē crudorum humorum vti, & cibis & potibus extenuātibus, vt capparibus in aceto de capparibus, & vino mediocriter acido, et mellicrato condito. Item zingib. & piper in cibis, & ſalſamētis admixtis, & porro, & aceto, & condro. Et porro cum aceto & ſynapi cum melle, & ſalſamento facto ex eis, vt porro ſale et anetho, quibus conficiatur album ius, et cōpoſita lombardorum, tuſcanorum, et alijs varijs ſm varietatem membri, et cauſæ. In humoribus vero calidis ſubtilibus et acutis econtrario cum diæta craſſa ex cibis craſſis et potibus inſpiſſantibus eſt procedendum, quæ ſunt nota, et ſumuntur etiam ex fructibus acetoſis et muzis, qualia ſunt granata, arancia, pruna, mora celſi, acetoſæ, acetum, et ſimilia, et ad ſolutionem ipſorum eis admiſceri mercurialem, polypodium, et oleum, qui et ſi non proponeretur cauſæ, et ægritudinis exceſſui prę debilitate virtutis earum, et proinde nequeant magnum iuuamentum et cito impendere, vt aliæ medicinæ illi æquipollētes virtute in proceſſu tamen temporis ad ſanitatem perducent optimam.

Syrup' exptus ad dolores iūctu rarum.

optimam. Inquit enim Gal. quòd agens forte, facit breui, debile vero in longo, non tamen hi multum. Et quia naturam medicinis purius magis conseruant, & quia in quantitate maiori quotidie ministrētur. Serapio dixit. Euacuatio ex medicinis ad curam doloris iuncturarum, seu arteticæ est necessaria. Est enim, vt superius habuisti ægritudo repletionalis vacuitatis iuncturarum, & partium adiacentium ex materia humorali proprie, quam euacuatio sanat, vt Hippo. dixit. Euacuationis autem intentio à duobus sumitur principaliter, à virtute. s. vt sit sustinens, & à repletione ob quā fit corpus vel membrū indigens prout in apho. Hippo. dixit. Sunt autē euacuationis species duæ generales cum phlebotomia. s. & pharmacia secūdū Gal. quarū vnaquæq; suas vicarias habet quæ specialiter à specie repletionis sumūtur & loco: aut enim repletio est cum multitudine sanguinis, & tunc est phlebotomia vtēdum, in qua attendendæ sunt propter locum cōditiones hic supra in capitulo generalis curæ narratæ, vel si hoc non possit fieri, aliqua ministretur prædictis attētis, ei vicaria vel proportionalis, vt puta scarificatio circa crura vel spatulas, quæ apud Gal. est consueta, apertio hæmorrhoidarū præclusarum, & menstruorum in mulieribus prouocatio, ieiunij impositio, frictio, balneatio in fine, quæ non subito minuunt & euacuant, vt prædicta, sed paulatim, & proinde à virtute melius tolerantur. Si vero cum multitudine cacochymia alicuius humoris existat pharmacia purgandum. In qua sunt consideranda principaliter septem, scilicet, proprietas, qualitas, quantitas, seu virtutis potentia, tempus, hora, modus & ordo. Proprietas quidem, vt sit talis, quæ à proprietate euacuet replentem, educat subtilē calidum, vel crassum & frigidum, peccātem vt plurimū. vnde Hipp. Siquidē talia oportet purgari purgentur, &c. nec sic crassum educat, quinetiam de subtili cū eo simul: omne enim pharmacū primo choleram mouet dixit Gal. quæ commota, & non educta prompte fluit ad patientes iuncturas, & crassam magis habilitat, & cum sit fortioris impressionis, maiorem priore inducet dolorem, sic equidem dolorem non curasti, sed potius augmentasti, sicut in cura feb. retulit Gal. necnon quę ipsum à membro patiente extrahant, & à mittente educant si aliquod mittens sit, vt iussit Hippo. in libro de chymis: tales autem simplices & cōpositas in nostro antidotario quæras. Et si vis in summa tibi describemus hic simplices. Ex quibus sunt conuenientes ad artetica. Et sunt hermodactyli, triticum, piper, vel anisō, vel cimino, quia de se nocēt stomacho, & pes coruinus non nocet, sicut Paulus dixit. Et quādoq; admiscetur ei aloe, vel scāmonea, vt cōfortetur eorum solutio, lapis armenus, granum nil, granum regis, & in iure gallorum antiquorum, centaurea, colocynthidis, turbit confortatum, pyretrum, species gummorum omnes, et bdellium, & sarcocolla, & vitis alba, & asarum, & ius galli antiqui, cum sale gemma, & dauco, scilla, iride, succo cucumeris asinini, ascebrā, & sefera. Et ex eis sunt, quæ conferunt cholericæ, vt aloe, & scāmonea, & quædam vtrique, vt agaricus, quædam melancholicæ, vt lapis armenus, & epithymus, & quędam ex aduſtione vt sene, fumus terræ. Et quædam ad phlegmaticum, & melancholicum, vt stœchas, & polypodium, quibus genera myrobalanorum ad ministrentur, seu associentur in diuersitate intentionum. Et hic aliquas ex compositis subiungemus expertas.

Qualitas autem, vt non sint caliditates fortes dissolutiuę, quæ humores quietos, & coagulatos dissoluant, viasque, & venas aperiant, & fluere faciant ad iuncturas si in se virtutem stipticam insitam habeant, vel alterius rei admixtam quæ membra cōfortent, humores refrenēt, & ductus, seu vias stipticando coangustent. In qua proprie cōmendatur hermodactylus ab antiquis inter cætera solutiua, licet stomacho noceat, quod est commune pluribus solutiuis. Sed illud cū rectificatione ipsius cauetur, vt cum mixtione longi piperis, vel aloes, quæ omnia si in eodem pharmaco simplici sint insita, & inuēta, vt in agarico, proprie est optimum. Si vero deficiant aliqua per admixtionem alterius procurentur, vt est myrobalanus, rhabarbarum, aloe, & similia: talia autem pharmaca simplicia & composita in antidotario nostro dicta sunt.

Quantitas vero, vt non sit quantitatis excedentis, vel superfluentis virtutis, quæ humores prȩcipitet, spiritus resoluat, virtutes et membra debilitet, nec deficientis, quæ dissoluendo, & non educendo incitat ad fluxum humores, sed sit cum bono arbitrio virtuti, & humori proportionata, in principio leuior et minoratiua, in processu post digestionem fortior, & eradicatiua, & in hoc consideratio temporis est contenta. Hora enim matutinalis, & vacuitatis stomachi, cum plurimum solutiuum talium sit stomachi subuersiuum.

Modus autem, vt cum potione, pilulis, & electarijs, trageis, vel cum vomitiuis sumatur, vel cū cibali aliquo misceatur, si abominabiles facti sunt, vt docet Galen. & sic dant quidam lac tithimali cum carycis, vel succum cucumeris asinini, cum placentulis, vel ius galli antiqui in quo decoquitur granum longum, vel piper longum, & similia mellicrata condita cum solutiuis conficiunt, & vina vindemiarum tempore cum solutiuis iniectis ebullire permittunt, qualia sunt turbith, hermodactyli, & polypodium, hæc enim sumpta cum delectatione educunt superfluitates ex corpore & iuncturis absque nocumento magno, si correcta sint per interualla temporis sumpta præseruant, nō solum curant, vel cum clysteribus injciantur, vel cum collyrio imponantur.

Ordo quoq;, vt præmittantur in clysteribus: deinde vomitus, vel econuerso consideratione patientis partis, vt superius dictum est: deinde in potionibus, vel alijs quæ habilius possunt assumi: deinde solutiua secundum alios composita subiungemus.

Clystere ad arteticam frigidam. Recipe centaureæ, ℥.i. polypodij, vncias duas, anisi, fœni. añ. ℥.ſ. assari. ℥.ſ. mercurialis. M.i. furfu. P.i. ireos. ℥.ſ. bulliant in aqua dulci: deinde colentur, & colaturæ addantur mellis communis. ℥.ij. salis communis quod sufficit, olei rutacei, vel succi rutæ. ℥.ij. & olei anethi, quod sufficit, & alij faciunt cū aqua marina, & aliqui addunt colocynthidem, & agaricum, & aliqui dissoluunt species gummorum, vt sagapeni, opopanaci, et euphorbij in ea, et est fortius, et efficaci9. Clystere ad calidam. Recipe aquam maluæ, violarum, prunorum, sebesten, & hordei, dissoluatur mel vio. casſia hiera. Vomitus fiat cum aqua decoctionis raphani superasperso baurach, & aceto: & quidam faciunt cum asaro condito residente per noctem in vino, deinde colato & bibito, & alijs cum alijs vomitiuis supra in antidotario nostro notis. Clyſtere ad arteticam frigidam.

Tragea solutiua ad arteticam frigidam experta. Recipe turbith al. gummosi & mundi, ana. ℥.i. zingi. drach. i. hermodactylorum electorum. ℥.i. piperis lō. drach. i. anisi. ℥.i. gar. ℥.ij. pulueris ossis humani drachmas duas, tribulorum marinorum puluerizatorum, drachmam vnā, & ℈.ro. ℥. myroba. citrinorū. ℥.i. zucchari ad pondus omniū. dosis coclear. i. in aurora, post quod sumatur hausſtus tepidæ aquæ. Et quidam addunt esulā, & quidam residere faciunt turbith in succo cucumeris asinini, et est fortior. Tragea ſolutiua ad arteticam.

Electarium solutiuum ad arteticam frigidam, & est secundum Morangium. Recipe turbith albi, et gummosi & mundi. ℥.i. esulæ electæ. ℥.i. pulpæ myro. citrino. & chebulorum contritæ, & residentis in lacte per dies tres, salis gemmę. ℥.i. gario. ℥.i. Conficiantur cum syrupo acetoso de zuccha. & succo ros. Collyrium ad arteticam. Recipe mellis lib. ſ. salis gemmæ, salis communis, et baurach, ana. ℥.ſ. stercoris soricini. ℥.i. pulpæ colocynthidis, sagapeni, opopanaci, ana. ℥.i. bulliant vsq; ad coagulationem: deinde informētur collyria ad modum digiti, & imponantur cum fuerit necesse. Collyrium ad idem.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 724 sur 1089

Pilulæ ad dolorẽ iuncturarum.

Pilulæ ad dolorem iuncturarum calidum, & ſunt Ioannitij. Recipe aloes ſuccotrini, drach.i.myroba. citrinorum,drach.i.ſcãmoneę,drach.ſ.eſulæ,grana.iij.maſti. ℈.i.confice cum ſucco citoniorum,vel macianorum.

Potio ad idem.

Item potio ad idem. Recipe ſucci granatorum dul.expreſſorũ cum pulpis,lib.ſ. reſideant in eo per diem & noctem myroba.citri.ʒ.ſ.deinde coletur, & colaturæ addatur mucilaginis pſylij.ʒ.i.tamarindorũ.ʒ.i.& detur, aliqui addunt ſcãmoneæ.℈.ſ. Item ad arteticam ex materia phlegmatica cum cholera mixta.Recipe turbith mundi.ʒ.vij.&.ſ.contritis cum zingi.ʒ.ſ.piperis longi.ʒ.iij. eſulæ cõtritæ cum pilis,ſpicæ.ʒ.ij.&.ſ.zuccha.albiſſimi. ʒ.x.carnium citoniorum, vel diacitonitẽ de zucch.ʒ.iij. diagridij,drach.v.coquatur zuccha. ad perfectionem,& poſtea diſſoluantur carnes prædictæ: & deinde addantur electarij de ſucco roſa. laxatiui. ʒ.ij. & vltimo alij pulueres:& ſic fiat electarium.doſis.ʒ.ſ. & eſt Rogerij.

Electariũ ad idem.

Potio ad frigidam arteticam.

Potio ad frigidam arteticã experta, & eſt Hyberonti. Recipe betonicæ, pedis coruini, chamædryos,chamepityos, arteticæ,capil.ven. ana.M.i.aſſari, ſchinanthi,añ. ʒ.ſ.paſſularum enucleatarum. ʒ.i.corticũ citri, myroba. citrinorum, & chebulorum,ana.ʒ.ſ.polypodij,turbit cõtriti cum ſuc.hermodacty. contritorum cum pipe.al. añ. ʒ.i.bulliant in aqua carthami, mercurialis:deinde colentur,& colaturæ addatur agarici puluerizati.ʒ.i. & diſſoluatur electarij de ſucco ro.drach.iij.& detur in aurora,et aliqui faciunt bullire agaricum, & aliqui addunt mel roſ. & eſt bonum valde, mundificat enim ſtomachum & alia viſcera confortat,& valet in omni materia.

Pil. experte ad arteticã cholericã.

Pilulæ expertę ad arteticam cholericam,et phlegmaticam. ℞.pulpæ,myro.citrinorũ.ʒ.iij.rhabarbari. ʒ.i.agarici,drac.i.&.ſ.electarij de ſuc.ro.laxatiui.ʒ.iiij.diagridij repreſſi.ʒ.i.maſticis, gariophyllorũ,ana.℈.i. turbith.ʒ.i. arteticæ, ſtœchados arabi.ana.ʒ.ſ.puluerizẽtur,& cõficiantur cum ſuc.roſ. Item aliæ appropriatæ expertæ ad ægritudines iuncturarũ mixtas,& ſunt Iudæi. ℞.turbith al.et mundi,aloes, ſuccotrini,corti.myrob.citri.añ.ʒ.iij. ro.aniſi,zinzi.añ.ʒ.i.pipe.longi.ʒ.ſ.croci,garyophy.añ. grana.xv.conficiantur cum ſucco reſolutiuo.doſis.ʒ.ij.

Syrupus ad arteticam.

Syrupus ad arteticã educens materiã phlegmaticã,& cholericã aduſtã,et melãcholicã.℞.pedis corui, arteticæ, yuæ,paralyſis,betonicæ,hyſſopi,ſtœchados,melliſſæ,chamędryos,chamepytyos,lupuli,endiuię,hepaticæ,buglo ſæ,boraginis,capil.ve.añ.M.i.radicum fœniculi,aſparagi,bruſci,reſidentium in aceto paſſulato, liquiritiæ, florũ roriſmarini,roſ.ana.ʒ.i.dauci,carui,aniſi,cimini, chartami,aſſari,ſchinanthi, radicũ acori,ana.ʒ.ſ.caſſiæ lignęæ, ʒ.ſ.zucchari,lib.i.et.ſ.mellis ro.li.ſ.aceti prędictarũ radicum.ʒ.iij.et in fine aromatizetur cũ cinnamomi.ʒ.ij.cubebarũ.ʒ.i.zingi.ʒ.i.ligni aloes,piperis longi,ſpicę,añ.ʒ. ſ. Et ſunt qui faciunt illud laxatiuũ, & addunt in eius decoctione polypodiũ,epithimũ,agaricum, et turbith,hermodacty.& carthamum ſm diuerſas intẽtiones quas prosequuntur. Et aliqui myro.grana.quę ſtipticant et cõfortant ſoluẽdo:et aliqui addũt frangẽtia et educẽtia ex renibus lapides,vel de veſica,quos plurimũ patiunt̃ arteticæ. Et ſemen geneſtræ,grana ſolis,ſaxifragia,et fraxinũ,et eſt efficax & expertus in præſeruatione & cura. Item fiat decoctio talis. ℞. in ſero caprino depurgato bulliãt,ſe.ſumiterræ.ʒ.viij.myroba.citrino.& indorũ,añ.ʒ.v.epithimi,ſolliculorum ſenæ, añ.ʒ.vi.tamarindorum,vio.añ.ʒ. vij.tereniabin.ʒ.v.caſſiæ.ʒ.vij.paſſul.enuclea.ʒ.x. & in parte diſſoluatur de hieralogodion.ʒ.iij.& ſumat,& purgat melancholiã,& humores aduſtos,& hiera Ruffini eſt propria, & lapis armenus cum ſero caprino eſt proprius.

Decoctio ad idem.

Reſolutiua materierũ ęgritudinũ iuncturarũ reſolutiuis materierũ aliorũ mẽbrorũ apparentiũ fortiora merito eſſe debẽt,cum natura earũ ſit frigida,et à fonte caloris remota,& ſubſtantia ſolida,quia neruoſa ligamẽtalis,& oſſuoſa. Et proinde plurimũ materia earũ incraſſata, congelata,frigida,viſcoſa,quę liquefactioni reſiſtit, tarde reſoluitur,& in vaporẽ et fumũ cõuertitur,necnõ quia in vacuo earũ intrinſece poſita ad exteriora cutis difficile trahitur, & tanto plus quãto magis in corporis profundo fuerit ſituata,vt ſunt iuncturæ,anchæ,& iſchiæ:deinde genu,deinde ſpatulæ: quapropter medicina reſolutiua ſimplex ſine actione aliqua,vt eſt chamæmilla proprie propter inſitam ſtipticitatẽ quã habere meruit per cœleſtẽ virtutẽ, p ſe parũ cõferre videt, niſi virtutẽ habeãt reſolutionis fortem,& attractiuã de profundo earũ ſic,quia materia apta eſt conuerti in lapidẽ propter quod prędicta lenitiua ipſis debent præmitti, vel eis aſſociari. Sunt enim hæ duplices cões oĩbus mẽbris.ſ.iuncturis appropriatæ,ac differentes in fortitudine,& debilitate,diuerſimode appromãdæ ſm diuerſitatem materiæ temporum, atq; ſituum,vt quia in ſubtili materia leuiores approximandæ ſunt, & in principio ac in iuncturis poſitis in propatulo.

In earũ vero cõtrarijs applicandę ſunt fortes,& tamen lenitiuis mixtæ,ne reſoluendo ſubtile craſſum induratum dimittatur. Quarũ quędã ſunt ſimplices,& quędã cõpoſitæ,quas inferius ſubiũgemus. Et ſimplices iuncturis aptæ reſolutione materierũ ipſarũ cõiter,quędã reſoluũt liquefaciendo ipſas coagulatas, vt crocus,melilotum,aniſum, aloe,maſtix,phlegma ſubtile debilium. Et ſunt ex debilibus ſal craſſum congelatum, ſal ammoniacũ,& ſal gẽma, praſium,iris,ſtœchas, & ſimilia,et ſunt fortes. Quædã vero ipſarũ reſoluũt earũ craſſitiem ſubtiliãdo,et attrahẽdo ex profundo ipſarũ ad exteriora cutis, vt caryte, mel apum,lentiſcus,abrotanum,apium ſylueſtre,calamentũ, ariſto.ruta cum melle,& ſunt ex debilibus:vrtica,naſturcium,gummi, ruta ſylueſtris, & aliæ gũmorũ ſpecies, vt ammoniacum,chalbanũ,euphorbium,reſina terebinthina,et alia ex eis,chitrã,coſtũ, & caſtoreũ,et ſunt ex fortibus. Et ipſarum quædã reſoluunt attrahẽdo, & ſiccando,vt cępe,allium,lac ficuum,mel,anacardi,ſapo,& cortex nucis,atramentum,& fermentum. Et quædam adurendo,& vlcerando,vt ſtaphiſagria, colcothar,atramentum,ſcilla,vermis pini,et fortiores eis ſunt thapſia,& cantharides. Oportet tamen,vt vlcera ſeruentur aperta cum cępe contrito,vt tracta materia per ea valeant exiccari.

Et quædam earum reſoluunt penetrando in profundum ipſarum,vt aqua vitæ, & eſt experta, & oleum apoſtolorum, & terebinthina. Et quædam earũ reſoluũt leniendo & mollificãdo,vt adeps anatis,anſeris,vulpis,vrſi, & animalium rapacium. Et medullæ cruris vituli,cerui,& aſini,hyſſopus humida, mucilago, ſeminis lini, fœnugræcũ, altheæ, & olea ex appropriatis, vt oleum de ſe.lini,de pineis,vulpinũ,de colocynthide factum ex decoctione eius cum oleo roſ.donec aſſumatur aqua de caſtoreo, de ſynapi,de cherua,de nuce romana, quando aſſatur, & oleum de coſto eſt vltimum,& proprie cum ſtyrace,& de coſto, cum aſſa.de centaurea,de maſtice,et rhabarbaro,de fiſticis,et de nuce indica, de ceraſis, de granis citri, & citrangulorum.Et eorum coagulatio eſt cum cera,quæ reſoluit faciendo ea perdurare in membro. In quibus tamen ordo ſeruandus eſt, vt præcedente euacuatione à ſimplicibus incipiamus & leuioribus: deinde ad fortiora & compoſita. Attendendum tamen quòd ſi ex eis applicatis ſm ordinem tumor et dolor non reſoluatur,ſed potius augeatur,oportet vt eis dimiſſis ad euacuationem mittentium redeamus: eſt enim ſignum regeneratæ materiæ,quã trahunt,& nõ reſoluunt. Vnde oportet reiterare, deinde fluxam reſoluere,vel ſupra locum iuncturæ contiguũ ſtipticorum aliquod applicare, quod talem materiam trahi,p hibeat,vbi locus euacuationi non adſit.

Compoſitæ vero ſunt, quæ ex his cõponuntur, & alijs quarũ quaſdã in antidotario noſtro poſuimus, et alias ſm alios hic deſcribemus, quarum quædam ſunt balnea, ſeu euaporationes,& fomentationes, quædã embrocæ,quædam vnctiones,quędã emplaſtra,quas nunc per ordinem deſcribemus

Balneorũ diuisio.

describemus. Balneorum quædam sunt naturalia, vt thermarum, & quædam artificialia. Et thermarum, quædam sunt ex aquis salsis sulfureis, vel sulfuraria, & balnea murtellæ aluminosæ, vt est balneum bullæ, quædã sunt ex ferreis, vt ferrorũ balneum, & aquæ sanctæ Luciæ Neapol'. Et plura sunt ex fumis, vt est sudatoriũ. Artificialia sunt plura: quędam enim sunt ex aqua marina sola vbi inuenia tur, vel aqua salsifica ex sale communi vbi mare nõ adsit. Aliqua sunt ex dulci aqua simplici in materia calida, vel non simplici, sed in qua prædecoctæ sunt aliquæ ex medicinis iuncturis appropriatis, & materiam resoluentibus, vt est stœchas, saluia, chamęmilla. Et in frigida pes coruinus, iris, prasiũ, abrotanum, apium syluestre, origanum vrtica, folia sambuci, radices ebuli, ruta, anethum, maiorana, folia lauri, ciminum, & similia. Et alia ex prædictis secundum intentiones suas. Et aliqui miscent vinum, & aliqui ex vino solo cum sale, & est expertum, & aliqui embrocando approximant, et aliqui embrocant cum musto, aliqui cum aqua sinapis, aliqui cum aqua lupinorum, aliqui cum decoctione spinę albæ in calido, & frigido, aliqui cum decoctione caulium. Omnia vero sunt ministranda secũdum proprietates & exigentiam dispositionis et causæ, aliqui cum spõgijs, & aliqui cum stupis vel lana, aliqui cum filtro madefacto in aliquo prędictorum, & in iuncturis inuoluto, et aliqui recipiunt vapores resistẽtes ex aqua prius bene feruenti circũuolutis pãnis donec sudet membrum: deinde cum tepefit aqua abluunt, et per se fugi permittunt, & aliqui lapides molares, vel lateres ignitos in aquam proijciunt, et fumum ex eis resolutum in iuncturis recipiunt ad resoluendum, & exiccandum. Et aliqui recipiunt in toto corpore ad deriuandum, & euacuandum superfluitates, & exiccandũ, & proprie impotentes ad exercitium, & ad euacuationes inepti: præseruat enim eos, & curat, & proprie vbi præcesserit vomitus, vel saltem enema, vel extenuatiua diæta, & abstinentia inferius denotata in cap. præseruationis, & ex illis est fricti̇o cum nitro, et sale, non solum iuncturarum, sed corporis vniuersi, & sepelirri in arena calida donec sudet, vel in lixiuio, sed caput oportet, ꝙ sit coopertum à sole, & aliqui euaporant cum aceto calido simplici in materia calida: aliqui addunt sal in vtraq; : omnia enim hęc prędicta resoluendo tollunt dolorem, & confortant. Vnctiones & emplastra plura ad hanc intentionem posuimus in nostro antidotario conuenientia, & experta, & hic aliqua secundum aliquos subiungemus expertos medicos, & famosos.

Vnguenta ad dolorẽ iuncturaꝝ.

Vnguentum bonum magni iuuamenti. Recipe olei antiqui quantitatem, lib. i. & coquatur in eo vipera cum ruta, & vngatur, sanat enim sanatione integra, & est Aboa.

Aliud resoluens residuum dolorẽ iuncturarum calidum in fine. Recipe aloes, croci, myrrhæ, ana. partes æquales, liniatur cum aqua caulis, atꝙ endiuiæ, & oleum chamæmillæ, vel cerotum ex eo, & diachilon dissolutum in oleo chamæmillæ, & maxime post balneum aquæ calidæ dulcis, quod in frigidis non conuenit cũ dilatet, et humectet.

Aliud ad idem. Recipe vespertilionum decollatorum numero. xij. succi almatinatorum, olei antiqui, ana lib. ß. aristo. ʒ. iij. decoquantur omnia simul donec consumatur aqua, & remaneat oleum: est enim sanum & expertum.

Vnguentum resoluẽs materiam iuncturarum crassam & frigidam. ℞. castorei, myrrhæ, costi, puluerizentur, & misceantur cum oleo antiquo. Aliud. ℞. styracis liquidę, & ammoniaci, & misce cum oleo iris, & super inunge.

Aliud. ℞. cerã, & dissolue in oleo antiquo, & oleo iris, ana. ʒ. i. adde pul. euhorbij. ʒ. i. & vtere: accidit enim statim calor in membro. Aliud calefaciens membrum. ℞. pipe. casto. euphor. añ. aur̃. i. pyretri, aur̃. ij. vio. aur̃. i. & adde. ʒ. i. olei costini, et vnge locum, et est Rasis, sed addit, quòd præmolliantur iuncturæ, & alia in materia subtili & calida non sunt conuenientia. Cum enim per se sit resolubilis paucæ resolutionis indiget medicinis, qualia

A

sunt calida anodina superius numerata. Et ante applicationem medicinarum præcalefiat membrum cum calida, donec rubefiat: deinde applicentur cum reiteratione.

Aliud vnguentum mollificans & resoluens simul. ℞. cerę. ʒ. v. olei irini. ʒ. i. medullę cruris vituli, ammoniaci, styracis, bdellij, chalbani, ana. ʒ. x. liquefiat cera cum oleo irino, & aliæ medicinæ puluerizatæ conficiantur cum eis.

Empl'a ad idem.

Ex emplastris ad resolutionem materierum iuncturaꝝ quædam sunt leuia, quædam mediocria, quædã fortia. Ex leuibus est emplastrum de stercore vaccino calido, sicut emittitur, vel calefacto, & est melius puluerib⁹ alijs, vel de stercore columbaꝝ, vel capraꝝ cũ oleo chamæmilino. Emplastrũ, quod cauillata dicitur, & fit ex furfure cocto in aceto cum modico croco, vel mixto cum aqua ros. in calida causa, vel cum vino in frigida. Aliud resolutiuum. ℞. ammoniaci, litij, ana. æquales partes, terantur cũ vino antiquo, & oleo omphacino, & farina fabarum, et emplastretur calidum. Aliud ex cinere cyclaminis cum aceto,

B

& melle, & est mirabile valde. Aliud mediocre. ℞. cinerem caulium in quantitate qua vis, fœnugræci decocti in vino florum chamęmillæ, ana. ʒ. i. ammoniaci dissoluti in succo rutæ. ʒ. ß. cõficiantur cũ melle, & emplastrentur.

Aliud. ℞. furfuris partes. ij. florũ chamæmillæ partẽ. i. puluerizа, & confice cũ oleo lauri. & operare. Aliud. ℞. ammonia. ʒ. ij. dissoluatur cum fæce vini, quod sufficit emplastretur. Aliud forte. ℞. olei antiqui, lib. i. ß. nitri Alexandrini, glutinis alboti, ana li. i. euphorbij. ʒ. i. ireos, ʒ. ij. farinæ fœnugræ. lib. i. ß. & fiat ex eis emplastrum.

Aliud. ℞. bdellij, opopanaci, liquefiant cum adipe anseris, vel anatis, & emplastra: sunt enim iuuatiua valde doloribus factis ex humore crudo. Aliud fugitiuum resolutiuum. ℞. nitri danich. ij. & fiat ex eis emplastrum.

Item sumatur euphorbium, & misceatur cum oleo de lilio, & liniatur cũ eo, et est ex mediocribus. Aliud forte. ℞. baurach, galliæ, pyretri, staphisagrię, & calcis, ana misceantur omnia cum melle, & aceto, & emplastretur, &

C

est Auicen. Aliud Rasis leue. ℞. farinæ fœnugræ. cum aqua mellis. Et calcis cum pinguedine antiqua, & stercus caprarum cum oximelle, cineres caulium cum ammoniaco, & ammoniacum cũ oleo antiquo, et aceto. Aliud. ℞. farinę lupinorum, stercoris columbini, fœnugræci. añ. partes æquales, confice cum oximelle, & superpone.

Aliud. ℞. radicum ireos, aristo. ellebori al. cõficiantur cum oleo. Aliud forte ſm Rasim. ℞. aristo. pyretri, radicum capparis, lupinorum, ireos, stercoris columborũ, calcis, ana partes æquales de ficubus siccis, quantum de omnibus contere, & confice cum oleo antiquo. Aliud emplastrum mollificans, & dissoluens. Recipe ammoniaci, bdellij, styracis liquidæ, ana. ʒ. x. oleũ iris, quantũ sufficit ad mollificandum, & conficiatur cum ficubus nigris.

Quałr ministrãda sit cauterizatio in dolore iunct.

In cauterizatione ministranda in dolore iuncturaꝝ plura sunt attenda. Causa incitans. ſ. instrumentum, seu cauterium, tempus, hora, locus, modus cauterizãdi, et ordo. Primo quidem considerandа est causa, quæ nos incitat, &

D

inuitat ad administrandum ipsam, quæ est duplex. ſ. causa necessitatis, & causa vtilitatis, quæ à patienti loco sumuntur. Causa necessitatis nos inuitans ad eã est, quia prædicta medicamina nõ sufficiunt, quare ad ipsum tanquã ad remedium chirurgicum, & vltimum recurrẽdum cum sit causa vtilitatis & iuuamenti, vt infra sequetur. Non sufficiunt autem prędicta ex eo ꝙ membra corporis nutritiua adeo sunt ex diuturna passione defecta & habituata dyscrasia, ꝙ materiam regenerando assidue multiplicant & phlegmaticã ex se etiam bono seruato regimine. Et multo magis cũ ex prægenerato fastidio nequeant ipsum seruare debite, vt superius dictum est, iuncturæ fiunt debilitatæ, & sub dñio ipsorum positæ in recipiendo: viæ quoq; sunt dilatatæ, & lapsæ, vt continue ad ipsas refundãt materiam, quæ non cessет liquentibus doloribus molestare, nec valeat per prędicta educi, quę fluit à nutritiuis quoti-

die generata propter inobediẽtiam, & laſciuiam, vel propter impotentiam capiendi ea, nec quæ fluit bono modo reſolui, propter ſuę congelationis craſſitiem, & viſcoſitatis ineptitudinem, & ſoliditatem partium iuncturarũ maxime ſi ſint iuncturæ poſitæ in profundo, ſicut ſunt iuncturæ anchæ, iſchiæ, genu, & ſpatulæ, vt ſuperius habuiſti, ex qua timetur ne multiplicata vlterius ſua lubrica humiditate iuncturarum anchæ, & iſchiæ ad diſſolutionem producat, vel congelata, & indurata ad contractionem, & nodoſitatem ipſam, & alias, & membrorum impotẽtiam in operationibus alijs neceſſarijs exercendis. Sicq; indigeat patiens alio ad delectationem corporis ad boli immiſſionem, ac ani abſterſionem in ſecesſibus, de quo Gal. dixit. Quicunq; non mollis fuerit naturę, debet vtiq; magis eligere centies mori, quã talem ſuſtinere vitam: miniſtranda eſt itaq; cauterizatio neceſſaria. Cauſa vtilitatis quã ex ea conſequitur patiens eſt multiplex: introducit enim iuuamenta, & prę ſeruat à ſymptomatibus & periculis prænarratis. Iuuamenta introducit: nam ſuo calore membra confortantur, & confortata cum eis calor materiam iam fluxam ſubtiliat, poros aperit, & prompte reſoluit atq; conſumit, ſi frigida ſit, & humida, cum non ſit contraria, non calidam ſibi ſimilem cũ eam augeat ſubtiliet & inflãmet, & faciat furere, vt inquit Gal. vbi ſit pauca. Præſeruat ẽt à ſymptomatibus, & periculis prænarratis, cũ vias, & ductus refundentes ad iuncturas regeneratam materiã rarifi cet atq; materiã ad cutem fluxã ſubtiliet, & liquefaciat, & attrahat de profundo ad cutis exteriora, quatenus p apertionem eorum cõmode, quæ fluxa eſt, & quæ fluxura eſt, antequã ad iũcturas perueniat, extra corpus valeat expurgari. Tempus electum ætatis. ſ. vt poſt. xiij. annos, & ipſius anni. ſ. temperatum, vt veris proprie, et autũni. Hora miniſtrandi eſt cum corpus vel purgatum exiſtit, ſtomachus eſt inanitus, & aer tẽperatus, de mane. ſ. infra tertiã.

Crauteriũ actuale, & potẽtiale.

Inſtrumẽtum vero, quod eſt cauterium duplex eſt, actuale, & potentiale: actuale eſt quod per ignem fit, ſeu inſtrumentum ferreum, vel aureum ignitum. Potentiale vero quod fit per medicinas comburẽtes, & vlcerantes, vt cantharides, allium, & alia ſuperius enumerata. Earum autẽ eſt melius, et actuale, ſicut teſtatur in lib. de cauterijs, ca. i. Albucaſis dicens, q; ignis eſt ſimplex, cuius operatio non peruenit niſi ad membrum, quod cauterizatur, nec nocet alijs membris coniunctis niſi nocumẽto paruo. Actio vero medicinæ comburentis peruenit ad id quod elongatur ex membris, & forte facit accidere in membro ęgritudinẽ difficilioris ſanationis, et forte interficit, ſed ignis nõ facit illud propter ſubtilitatem, & bonitatem ſuæ naturæ, niſi ſuperfluat locus, vt in dolore humerorũ, vel ſpatularũ apponatur cauteriũ tribus digitis ſub humero inferius à iuctura, nõ in ipſa: tunc enim cauſa erit ſi in ipſa iunctura ponatur, contractionis & ſpaſmi. Et ſi accidat, vt diſlocetur humerus propter humiditatem lubricantem, prout cõtingit in iſchia, & non ſigillatur in hora reductionis ſuæ, ſed iterum reſiliat foris, apponatur cauterium ſubtiliatũ cum inſtrumento triangulato donec penetret cutem vſq; ad latus aliud. Et ſi ponatur in foramine, laqueus erit bonum prius tamẽ diſlocatio ad ſuum reducatur locum, & prout poterit melius conſeruetur. In dolore vero dorſi, & lumborum, fiet cauterium digitis tribus ſub ipſis, & fontanella. In dolore vero iuncturarum manus & brachij fiat cauterium tribus digitis à nodo.

In iſchiatica.

Item in paſſione iſchiatica, & dolore ponatur cauterium triangulatũ ſuper iſchiã, & cum accidit, vt diſlocetur ex humiditate lubricum faciens, & tunc reducatur ad locũ ſuum, & bono modo ſeruetur ibidem: deinde cauteriza ſuper pyxidẽ anchæ cum cauterio circulari, poſtquã ſignaſti cum atramento in circuitu pyxidis, & ſic reſoluatur, vt cadat ipſa pyxis in medio circulari. Alius modus eſt, & eſt Raſis. Accipiatur inſtrumentum ad modum cochlearis factum de ferro, et ſit diametrum eius, ſicut medietas palmi, & ſint in circuitu

E

duę eminentiæ ad modum oſſium dactylorũ, & ignias, et iaceat æger ſuper latus ſuum ſanum, & ſuper pyxidem anchæ ſigna circulum, & ſuppone.

In arte-tica.

In artetica vero, & dolore ſubteriorũ mẽbrorũ ponatur cauterium ſupra modũ in pede à parte exteriori, & aliud ſimil'r in fontanella trib⁹ digitis ſub genu. Studeas quoq; locum particularẽ eligere, vbi cauterium, & eſt fontanella illarũ partium prædictarũ inter duos lacertos, & chordas inuenta per quã venę, & ductus ſunt naturaliter tranſeuntes. Sic ergo illud ibidẽ imprimas, vt aperta cute virtute cauterij rarefiant, et aperiantur ſic, vt materia eorum fluere conſueta expiret, non autem totaliter incidatur, ne nutrimentũ ſubiectis particulis auferatur, nec vt lacertũ, neruum, vel chordam attingat, ne ſpaſmus ſubſequatur.

Modus iacendi.

Modus eſt, vt iaceat infirmus ſm figuram magis aptã appoſitioni ipſius. Et prohibeaſ ei motus, & cõſeruef eius circuitus doloris, et impleatur mediũ eius ſale, & ponatur deſuper parum olei, & ponatur deſuper pannus. Et ignia-

F

tur cauterium aureũ vel ferreum iuſto modo, & inter locum & ipſum inſtrumentum mittatur, quod profundationem cauterij regulet ſic, vt cutem totã perforet, trãſeatq; vſq; ad carnẽ, & ad vias perueniat vel earũ ſuperficiẽ, & non vltra: deinde repleatur impreſſio adipe, & ſuperpoſita lana ligetur, ſitq; ſuper caput infirmi vas aqua ro. plenum qua irroretur facies cum ſudat, & anxiatur.

Ordo quoq; eſt, vt p̃cedat debilis impreſſio cauterij: deinde ſequatur fortis, & ſufficiens, & ſi præcedat ſtupefactio membri, qua minus ſentiatur eſt laudabilis, & hoc qualiter fiat infra dicemus tertia ſectione. Impreſſio vero cauterij aperta reſeruetur quatenus materia illa fluat, quæ ad iuncturas fluere cõſueuit, & quæ fluxa eſt tracta expiret: ſi enim claudatur cũ via ſolita præ cauterio ibi generata cicatrice totaliter obſtruatur, & materia regeneretur nõ ſeruato regimine debito, & eũone non facta, vt oportet per interualla multiplicata non valens currere ad iuncturas, vt conſueuit regurgitabit ad interiora principalia, & ad

G

mortẽ perducet, & erit error nouiſſimus peior priore, niſi per interualla modici temporis quoquo modo purgetur. Ex his autem quę apertam ſeruãt impreſſionem eſt cerea ſphæra, intus impoſita, & folium hæderæ, ſuperpoſitum, vel cæpe tritum cũ melle.

Quid ſit dolor colli.

Dolor colli eſt dolor iuncturarũ eius lacertorũ, & chordarum circunſtantiũ. Et cauſa eius eſt ſimilis cauſæ doloris dorſi, & eſt à cerebro plus. Et ſigna eius ſunt manifeſta, qđ eſt quia nõ poteſt patiens voluere caput ſuum, immo ſtat ac ſi patiatur tetanum, & apud motum eius ſentit dolorem fortem. Et cura eſt conſimilis dolori dorſi, & ex conuenientibus & appropriatis eſt emplaſtrum ex folijs ſuchen. i. cypreſſi, vel vngere cũ oleo de chamæmilla, & de amygdalis dulcibus, & inuolutio cum panno calido ſuffumigato cum ligno aloes, & thure.

Quid ſit dolor humeri.

Dolor humeri eſt dolor iuncturæ, qua adiutorium cum furcula & ſpatula alligatur: & quandoq; eſt fixus in ea, quandoque ad ſpatulas extenditur propter infimum ſitum, & motum. Et quãdoq; vſq; ad manus, & di-

H

gitorum extremitates velut in iſchiatico fit. Et cauſa eius eſt conſimilis cauſæ doloris aliarũ iuncturarum propria, & ex cõmunitate plurimum ad cerebrum ſuperius ſituatum, & ad nutritiua propellẽtia ſurſum maxime ſi ſit ventoſa. Et ſigna earum ſunt in genere conſimilia ſignis aliarum. Cura quoq; cõſimilis, differens tñ in mẽbri natura, quæ eſt ſuppoſitio ſupra vitæ principiũ, & vicinitatis ad ipſum: quapropter eſt neceſſariũ, vt apocruſtica dimittantur oĩa, cum materiã aptã deſcẽdere ad illud pp grauitatẽ facile impellant pp ſitũ, & vicinitatẽ, ſed oportet vt extrahatur ad extra quoquo modo, vt eſt ſuperius dictũ, & cũ proprijs dolor ſedetur, quorũ quædã ſunt ſimplicia, quædam cõpoſita. Et ex ſimplicibus, eſt in frigido, oleũ maſtichinum, & coſtinum, & aqua ardens, inuncta eſt efficax, & experta. In calido vero, oleum roſ. & oleum chamæmillæ ſimul mixta, & alia cõia omnibus ſuperius numerata.

De dolore

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 727 sur 1089

De dolore dorsi. Cap. 4.

DOlor dorsi est sensus rei nociuæ imprimentis malitia complexionis, vel cõtinui solutione, vel vtraq; in concatenationibus spondiliũ dorsi, et est vt plurimum grauatiuus, & extensiuus. Et quandoq; est in collo tantum, & quandoque in dorso, & spondilibus eius: & est, aut à causis intrinsecis, aut extrinsecis. Si ab intrinsecis aut à proprietate, aut à cõmunitate: propria sunt mala cõplexio quæcunq;, plurimum frigida, pura vel cum humoris vitio, & plurimum frigido phlegmatico intercluso in lacertis, & chordis intermedijs spondilibus, & inuolutis dorso, aut replente illos, & trahente, seu extendente, vt in dolore iuncturarum contingit, aut mollificante & lubricum faciente. Vnde accidit dislocatio non confirmata ad alteram quatuor partium, quare accidit gibbositas, concauitas, arcuatio, torsio, & asthma, sicum innuit Gale. aut ventositas intercluſa in osse frangens ipsum non complete nec fractione magna, quia tunc esset mortale, aut apostema. Factus autem à cõmunitate, aut est propter repletionem venæ magnæ extensæ supra dorsum, aut propter apostemata vel vlcus pulmonis, & cãnæ eius, vel propter asthma, ex quo accidit dislocatio, et gibbus, vt dixit Hip. aut propter debilitatem renum, & eorũ materiæ, aut propter cõmunitatem matricis cum patitur suffocationẽ, aut cum appropinquat paroxismus menstruorũ, aut cum appropinquat tempus partus, aut cum appropinquat hora crisis ex materia declinãte, vt euacuetur critice per regiones iseriores, cuius significatio dolor dorsi est factus. Aut à causa extrinseca est, vt à labore nimio: & ex illa est fact⁹ à nimio coitu, & ab onere rei grauantis, & à percussione, & à casu facientibus dislocationem, vel separationem vel fracturam, vel apostema.

Causæ.

Signa. Signa. si ergo sit à causa propria manus inuenit dolorem in eo. Et si sit à mala cõplexione pura qualitas actualis calida, vel frigida indicat, & sensus infirmi sine grauedine sentiens illam, & iuuatur à contrario, læditur à simili, & eius inceptio est paulatim, & si est humida non exicabit oleũ quo inungetur, si ficca est, exiccabit illud, & p̃cessit febris, fames, et fluxus, & vigilię, laboriosus motus, nec causarũ antecedentium, signa erunt. Si vero cum humore fuerint, signa causarum antecedentium, scilicet repletionis cacochymiæ ostendent regimen præcedens, exeuntia, & circunstantiæ similes, necnon & grauitas loci quandoque paulatim incipiens, vel extensio, si fuerit ventosus, vel dislocatio iuncturarum fiens vel sequens. Si vero sit ab apostemate est dolor aggrauatiuus maior, & febris quandoq;, & malitia anhelitus, & pulsus frequens & velox. In facto autem à communitate, nõ inuenit manus in loco dolorem, & hoc si à communitate sit absolutus. Et si sit à repletione venæ magnę significat repletio corporis & venarum, & extensio doloris in toto corpore, et dorso cum caliditate, & inflatione, & pulsatione in loco. Factum autem à communitate aliorum membrorum dispositio illorum membrum ostendit, & similiter factum à labore, & onere p̃cessio ipsorum indicat. Et factum causa casus, & percussionis, & gibbositatis præcessio eorũ, per infirmum tibi indicata manifestat, & sensus visus, & tactus tibi fracturam, & separationem, et dislocationem ab illis introductam indicant & demonstrant.

Cura. Cura doloris dorsi ex summa doloris curæ iuncturarũ existens cum sit species eius, est duæ res, scilicet causæ imprimentis abscisio, & doloris sedatio, siquidem fortis sit, & intolerabilis quod est raro, nã si paruus existat sola est abscisio causæ: auferendo enim eam simul, & dolorẽ auferemus, & non econuerso semper. In cura ergo doloris quandoq; ad symptoma & dolorem prius instamus cum sedantibus & plurimum ad causam intendimus cum abscindentibus quandoq; vtrunq; agimus, prout supra in cura sodę, est dictum. Sedantia dolorem vehementem sunt duplicia à complexione, & proprietate, à cõplexione sunt

Sedantia dolorẽ

A duplicia, scilicet calida temperate, & anodina frigida apocrustica, & narcotica, sicut supra in cura arteticæ dictum est. Prima sunt in mitigatione huius doloris cõuenientia. Secunda sunt vitanda, & maxime si sint fortiter stiptica, & exterius applicata, maxime cum inimica sint neruis & ossibus, materiam repellant ad interiora & principalia. Tertia non sunt concedenda cum plurimum causam imprimentem non auferant, sed detineant, & naturam mortificando dolorem sedent vel mitigent, vnde mendosa dicuntur, vnde non competent nisi in casu, vt cũ prima non sufficiant doloris potentia ad intolerabilitatem ac resolutionem perducant, licet illud sit raro, sed oportet, cp̃ ministrẽtur cum modo superius dicto. Quæ à proprietate sunt sedantia superius diximus: simplicia & composita, abscindentia causam sunt. Nam si dolor sit à mala complexione contraria alterabunt. Et quia, vt plurimum frigida, ambulatio, & exercitium curat, & regimen calidũ in alijs rebus non naturalibus, & proprie in cibis, & potibus: ci-

In mala cõplexione frigida.

B bentur ergo aqua cicerum nigrorum, & asparagi cum acoro, & vitello ouorum, & carnibus columborum, & iure gallorum, et potentur vino subtili vinoso parum lympha to. Et exterius calefactoria approximentur ex frictionibus cum manibus calefactis, ex saccellationibus, ex chamæmilla, pulegio, origano, calamento, sale, & seseli, est enim proprium: & oleis, scilicet rutaceo, costino, laurino, nardino, vel de lilio, quod est mirabile, vel de anetho, vel de styrace. Et proprie si sit ex communitate doloris & renum. Et ex cerotis ex prædictis cum oleis, & succis prædictarum herbarum, & torrefactis cõpressione inunctis, et balneis calidis, et emplastris ex prædictis, et ammoniaco, opopanaco, sagapeno, et bdellio.

In materia sanguinea.

Et si fuerit cum humore, siquidem fuerit sanguis replẽs venam illam supra dorsum extensam, phlebotomia de nigra, vel de saphena est conueniens, vel ischiatica, vel quæ sub poplite est, vel de hæmorrhoidibus. Et subsequenter vnctio cum aliquo leui frigido, vel oleo rosato, & balneo

C frigido potentia, et non actu. Et potus aquę granatorum, & similium.

In cholera.

Si vero alius humor, siquidem cholericus hiera Galen. confortata cum diagridio bene repreſſo præcedente digestione cum oxizaccara.

In phlegmatica.

Si vero fuerit phlegmatica, hieræ magnæ proprię, vt est hiera colocynthidis, hiera logodion, et pilulæ fœtidæ, & de sagapeno, et de thapsia, præcedente digestione cum syrupo acetoso, et composito, vel scillitico, vel geleniabin vel oximelle simplici.

In melancholica.

Si vero melancholicus quod est raro, pilulæ de lapide lazuli sunt conuenientes, præcedente digestione cum syrupo ex acetosa, de bugłossa, & boragine, clysteria trahentia, quę ex assaro, centaurea, polypodio, agarico, colocynthide, et hieris, et deriuatio, et euacuatio cum vomitu: deinde calefactoria prædicta, et balnea thermarũ ex fumis, aquis salsis, et sulfureis, et cum potione ex theriaca diatessaron, et diatrionpipereon, et cũ inunctionibus de euphor

D bio, et de therebinthina, et oleo apostolorum cum emplastro de granis lauri.

Et siquidem sit ex vento post prædicta detur oleum de cherua, et ventosa applicetur loco, et sacculi ex milio, et sale, vel sulfure. Et fiat vnctio ex oleo nardino, et rutaceo. Rubificãtia quoq; applicabis ut enim resoluent ipsam, aut ad cutem dorsi ducent eam.

Et siquidem sit humor lubrificans, et mollificans faciẽs dissolutionem, post purgationem, et euacuationem applicentur epithemata, et emplastra exiccantia, sicut est spongia marina recens infusa in aqua aluminis cum sale, baurach, sale, nitro, cinere, spuma mar. myrrha, sandaracha, sulfure, dissolutis in eo, vel in lixiuio, vel aqua marina, & vino, et emplastra facta ex eis cum calamento, baccis lauri, cypero et styrace ficca. Et siquidem materia ex aliquo membro refundatur, illam ex illo euacuare, et deriua

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 728 sur 1089

re confortare, & eius vias aperire, & expurgare oportet, necnon & dorſum confortare ne recipiat, vt eſt ſuperius dictum, & hoc cum frictione ſicca, vnde Gal. ait, quòd fri De frictione ſicca. ctio, & maxime ſicca, prohibet periodos doloribus quibuſdam, qui membris generantur, generari in medio tempore aſſumpta, & maxime ante duas horas paroxiſmi. Cõfortantur enim ab ea membra, vt minus ſuſcipiant ea, quæ aſſuete influunt rheumata, & hoc cõmune omnium eſt ætatum. Si vero ſit ab apoſtemate in lacertis, et chordis ipſius, cura, eſt cura apoſtematis, vt ſuperius habuiſti. Et ſi eſt ex propinquitate termini menſtruorũ partus vel criſis, cum temperatis, et anodinis ſedantibus dolorem, et iuuantibus motum materiæ abſq; eo, q; inducant ebullitionem in ea, & motum fortem, quæ ſunt nota.

Et ſiquidẽ factus fuerit à nimio onere, & motu rei grauantis, & percuſſionem inducentibus dislocationem, ac percuſſione, vel fractura, cura eius eſt tres res. Prima eſt ceſſatio à motu oneris ex delatione ac percuſſione, & in- 2. aphor. aphor. 48 iunctione quietis. Inquit enim Hippoc. in omni motione F corporis cum cœperit quis dolere, quieſcere ſtatim, remedium eſt. Secunda eſt nutritio cum cibis, & potibus boni nutrimenti, & ſimiliter ſi fiat à coitu. Tertia eſt cura dislocationis, & fracturæ quam dicemus, ſi Chriſtus voluerit qui ſit benedictus. Et ex conuenientibus cum proprietate in ſedando dolorem dorſi, ſunt ſimplicia & compoſita. Et ex ſimplicibus eſt oleũ veteris naragilis, id eſt nucis indicæ: confert enim dolori dorſi, & geniculi, & ſpinachia doloribus dorſi ſanguineis, & proprie geniculi calido. Oleãder dolori dorſi valet, & geniculi antiquo more emplaſtri ſuperpoſitum. Et decoctio aſparagi bibitur propter dolorem dorſi, cicer confert dolori dorſi: maiorana ſi ponatur in cerotis, & liniatur ſuper eum, & inguina, magaleb eſt bonus doloribus dorſi, cyperus confert, & ſtringit dorſum, & neruos, ſeſelis confert, roha, id eſt auellana indica diſrumpit ventoſitates in dorſo, & ex ſucco fit cerotum ad dolorem dorſi.

Medicamẽ ad dolorem dorſi. Compoſita deinceps ſequuntur: receptio pilularum de G thapſia deſcriptione Democriti conferentium ad paralyſim, dolorem dorſi, genuum & ancharum, iuncturarum, & podagræ. Recipe aloes, turbith, hermoda. añ. drach. x. thapſiæ, acori, ſal naptici, pulpæ colocynthidis, agarici, granorum hermel, bdellĩ, ſagapeni, ana drach. ĩ. zingib. macropi. maſti. ſinapi, aniſi, coſti, anethi, ana drach. i. epithy. myroba. amborum, ana drach. v. conficiantur cum aqua caulium, et alchechen. ana drach. iĩ. doſis eſt, drach. ĩ. cum calida.

Confectio pilularum de dende, & eſt ſpecies graminis, vel catapucia, conferentium ad torturam colicam, dolores dorſi, & genuum, & omnem dolorem, cuius cauſa eſt phlegma craſſum viſcoſum, & ventoſitas craſſa. ℞. cinnamomi excorticati à cortice ſuo ſuperiori, de quo proĩcian tur linguæ repertæ inter duo fruſta, & granorum, addendo ſucci liqui. agarici, alchechengi, & herbæ eupatorĩ, ab ſinthĩ, ana partes æquales, tere & confice cum aqua, et in H formentur pilulæ paruæ, & ille qui de eis facit pilulas, inungat ſuas manus ex oleo de balſamo, & odorifero, doſis earum eſt, à drach. i. vſq; ad. ĩ. & ſit ſuper eas cibus zarabegici, & ſunt achingi.

Pilulæ de opopanaco liſa ſemoni conuenientes ad dolorem genuum, & dorſi, & paralyſim, & torturam. ℞. zingib. macropi. thapſiæ ind æ, myrob. citrino. embli. et bel. myrrhæ, turbith, ſcammoneæ, croci, caſtor. ana drach. ĩ. opopanaci, hermodacty. ſagapeni, bdel. ammoniaci, pulpæ colocynthidis, ana. ʒ. x. aloes. ʒ. xx. Infundantur gummæ in aqua caulium, & conficiantur cum eis medicinæ, et informentur pilulæ. doſis eſt, drach. ĩ.

Pilulæ de euphorbio conferentes ad paralyſim, et mollificationem, & humores crudos deſcendentes ad neruos, & membra. Recipe agar. pulpæ colocynthidis, euphorbĩ, ſagapeni, ana drach. v. aloes, drach. ĩ. conficiantur pilulæ cum ſucco ſaluiæ. doſis, drach. i. & ſ.

Filĩ Serapio. Clyſtere conferens ad dolorem dorſi, & cholicam, & ſoluit humores craſſos, & inteſtinis inferioribus confert, & iſchiaticæ, & dolori ancharũ. Recipe ſe. lini, fœnugræ. centaureę maioris & minoris, ana. P. i. medullæ charta. ʒ. ĩ. baſſach, drach. i. et. ſ. ficus numero. x. furfuris, ſalis indi, ana. ʒ. ĩ. chamæmillæ. ʒ. i. ſ. cherua cõtriti. ʒ. i. ſagapeni, opopa. bdellĩ, colocynthidis, naſturtĩ, amygda. amararum contritarum, ana drachmas decem, et ex virgis maſculinis numero quinq;, caulis ſicleru. ana vnciam vnam, coquantur cum. vi. lib. aquæ donec remaneant duæ, & colentur, dentur ex ea. P. ĩ. Et in deſcriptione alia duæ tertiæ, lib. i. baurach tertĩ. ĩ. & olei ſeſamini, olei oliuæ, ana. ʒ. i. olei de been. ʒ. ſ. olei de ſpica. ʒ. ſ. miſceantur, & clyſterizentur ex ea tepida, & quandoque fit ſine gummi. Aliud. Recipe ammonia. ſagapeni, apopanaci, ſarcocollæ, ana. ʒ. ſ. fundatur cum vrina tauri tribus diebus, et clyſterizetur cum eis quantitate, vnc. iiĩ. et omni die quinq; vicibus, aliàs, diebus. Aboa. confectio nominata imperialis conferens ad difficultatem vrinæ, & dolorem dorſi, & debilitatem renum. ℞. & dimitte ſpacio trium vel quatuor regulorum vel lunarum. Clyſtere amplum.

De dolore anchæ, & iſchiatico, & medicinis eius. Cap. 5.

DOlorem anchæ quandoq; antiqui iſchiaticum appellarunt, quod eſt quia conueniunt in eſſentialibus, licet in accidentalibus differant eorundem. Conueniunt quidem in eſſentialibus, ſcilicet in membro, ſeu loco principaliter patiente, qui iunctura anchę eſſe dignoſcitur, cum fit ex ſumma iuncturarum doloris: ambo enim in eo incipiendo conueniunt, et in cauſis imprimentibus quę vtrobiq; ſunt eadem, et ſunt intrinſecę et extrinſecę. Et intrinſecę ſunt propriq;, et ex cõmunitate. Propriq; ſunt plurimũ materiales, et humorales alterantes iuncturæ ipſius partes, et extendentes replendo, et ſecundũ plurimum ſunt phlegmaticæ, et ventoſæ: deinde ſanguineæ, deinde melancholicæ, deinde cholericæ, et quandoq; mixtæ. Ex cõmunitate vero ſunt plurimum matricis ceruicis, et ex permutatione materiæ paſſionum eius ad ancham cui appodiatur. Et quandoq; propter vicinitatem. Inquit Hipp. ſi matrix in vertebro poſita fecerit ſaniem, 5. aphor. neceſſe eſt commotum fieri. Et extrinſecę ſunt plurimum aphor. 46. caſus, percuſſio, et debilitas ſequens ſeſſionem ſuper rem duram, et aſſiduitatem equitandi inſuetam, ſaltum, et ambulationem fortem.

In accidentibus vero eorũ differunt: licet enim in membro, ſeu iunctura anchæ conueniant principaliter, differũt tamen quantum ad circũſcriptionem, ſeu firmitatem eius in ea, et extenſionem: ſi enim dolor ipſius eſt fixus, et permaneat in iunctura, & circũſcriptus dicitur dolor anchæ. Cum vero extenditur per lacertum, & neruum latum retro per coxam inferius, iſchiaticus proprie nuncupatur à ſchia, quod coxa eſt nuncupatum. Sic quoq; licet in cauſis conueniant quantum ad earum ſpeciem, differunt tamen quantum ad quantitatem ipſarum. Cum enim cauſa eſt ſtabilis, et firma in loco minoris quantitatis eſſe dignoſcitur quã cum extenditur per neruum idẽ præſtando nocumentum in toto: non enim niſi ſua multitudine amplia tur tantũ, & ad tam remotas extenditur partes prima nõ dimiſſa. Quandoq; enim, vt dictum eſt, ad coxam extenditur per neruum latum, ſicut Aboa. dixit per venam venientem ad vtrũq; pedem ex parte inferiori duarum partium venæ orientis à gibbo hepatis, ſicut dixit Raſis. Credo enim, quòd materia illa ſit in vena, quam replet, & trãsfunditur ab ea ad illum neruum, & impedit motum. Et quandoq; permutatur de iunctura, et eſt in neruo lato, & quandoq; vſq; ad genu, & impedit inclinationẽ & erectionem. Et quandoq; vſq; ad crus, et pedem, & impedit ſtationem, et quãdoq; finaliter vſq; ad digitos, et impedit firmitatem, & qñq; ſua multitudine phlegma mucilagi-

noſum

nosum lubrificando & mollificando ligamenta, producit vt vertebrum de pyxide anchæ resiliat foras, & reintegratur, & accidit dislocatio, & claudicant modo nisi vstione sanantur, vnde Hippo. in aph. ait. Quibuscunq; ab ischiatica molestatis vertebrum resilit foras, & iterum reuertitur in locum suum, his tabescit crus, & claudicant si non vrantur. Conueniunt quoq; in fortitudine curationis, fortioris: difficilioris enim curæ sunt, quã dolores aliarũ iuncturarum propter loci profunditatem, licet dolor humeri, & spatulæ sint periculosiores, propter propinquitatem ad principalia, licet quoque curentur difficilius. Cum vero curati sunt, & eradicantur earum materię, redeunt faci le qualibet ex causa. Similiter & podagra propter situm membri et longinquitatem: dolores vero iuncturarum superiorum manus tardius propter situm, & propinquitatem ad principalia.

Signa. Signa causarum eius ex generalibus signis sunt in proœmiali capitulo nota, licet difficilioris inuestigationis sint propter materiæ profunditatem, & distantiam sensu maiorem, & ipsarum cognitio potest arbitrari ex specie, & quantitate doloris circunstantijs iuuantibus, & nocentibus, & exeuntibus, licet ex alijs minus, quàm dolor iuncturarum aliarũ propter prædictã profunditatis causam.

Cura. Cura eius est consimilis curæ generali doloris aliarum iuncturarum, quia artetica dicitur intantum ab eo differens inquantum naturæ membri proprie medicamina, & remedia localia apocrustica, & diaphoretica suis approximando partibus variat propter situm, cum materia in ipso sit posita in profundo, & ad locum profundum currat, & proinde extrahentibus, & resoluentibus egeat fortibus, apocrustica exterius applicanda, & interius cũ clysteri ipsum recludent ibidem, maxime si sint fortia, & stiptica, ibique retinebunt & multiplicabunt, et multiplicata nocumentum dissolutionis, quod in præssura est ex se impriment magis, & condensabunt, quare difficilius, & tardius resoluetur, licet rarissime lapidescat propter amplitudinem vacuitatis iuncturæ, & eius situm profundũ. Quapropter caloris influentiam plus recipit alijs exterius situatis. Et fortasse ipsam ad principalia repellent propter propinquitatem, cum plurima vis fuerit, & fortis effusionis, sicut in dolore humeri, & spatulæ superius dictum est. Quare oportet, vt cum materiam in principio fluentem ad ipsam retinere volueris, & dolorem impressum ab illa sedare approximes illa debilia, quę defendunt membrum vel locum, materiam fluentem refrenent non repellant et incrudent, vt sunt fortiter stiptica, quæ materiam ibidem retinendo multiplicent, immo sint debilia si materia sit calida, & subtilis, vel sint aliqua calida eis mixta quę excessum frigiditatis contemperent, & iuuent in penetrando, sintq; ex lenientibus sumpta, quę mollificando sedant dolorem, & materiam resolutioni adæquant. Vel saltem illa dimittas, & fiat occupatio in euacuatione cum phlebotomia venæ magnæ, quę respiciat membrum, siquod mittens sit, & à recipiente deriuet cum tractione eius ad contrarium cum ventosis, & emplastris, & alijs dolorosis: & cum phlebotomia venæ ischiaticæ in statu, & ex quo declinauit, & cessauit à fluxu, vel saphenæ si dolor sit leuior non extensus in sylueſtri, sed in domestica parte, & curuatura poplitis, & proprie cum materia est in supremo, quã (quoniam ex propinquiori educit) præ illis eam Gal. commendauit, & ex venis quæ phlebotomantur est vena inter minimum, & secundum pedis, si materia in inferioribus iam existit: phlebotomia enim huius venæ est maius iuuamentum, quàm ischiaticæ, & saphenæ in hoc casu, sicut phlebotomia saluatellæ manus est maius iuuamentũ approbatum in ægritudinibus hepatis, & splenis, in hoc casu prædicto, & in quibusdam sanguisugæ loco phlebotomiæ applicantur. In reliquis autem membrorum cum euacuatione ex vomitu primo: deinde cũ clysteri, & pharmacia leui: deinde cum forti, & eradicatiua præcedente digestione, vt superius dictum est, nisi doloris fortitudo ad resolutionem perducat, licet illud sit rarius, quod si accidat, apocrusticis fortioribus & narcoticis vtendum: melius enim est augmentum materiæ, quàm corpus ad resolutionem perduci. In statu vero & declinatione oportet, vt occuperis circa materiam iam fluxam cum resolutione: sint autem resoluentia, sicut & omnia alia medicamina in ea, quàm in iuncturis reliquis, fortiora et leptomeris substantiæ propter situm, & profunditatem, virtutem habentia attractiuam ad exteriora de profundo, & manifesta: qualia sunt ventosæ cum igne, vel suctione, & scarificatione, vel rubificantia, vt vrtica, calamentum, & similia, sinapis, gummi, ruta, agrestis, staphisagria, pyretrum nasturtium, & gumma pini, & pici commixta: attrahit enim & resoluit cum perduratione, & vesicantia, vt sunt thapsia, mel, anacardi, cæpe, allia, emplastrata, lac ficus, et tithimali quibus miscẽda sunt aliqua lenientia ne sua forti resolutione crassum dimittãt lapideum, qualia sunt adipes & medullæ. Et si ventosa materia fuerit cum ventositatem extrahentibus, & resoluentibus ex habitis exterius applicatis qualia sunt, quæ in inflatione stomachi, & cura tympanitis sunt dicta.

Medicamina propria ad ischiaticum dolorem simplicia & composita nunc dicemus, ventosationis modum ad ea præmittentes, & est vt accipiatur ventosa duorum orificiorum, vnius autem orificij secundum magnitudinẽ anchę, alterius stricti, cum quo aer fugi possit, & strictum claudatur bene, & in amplo mittatur stupa ignita sufficiẽtis quantitatis: deinde applicetur super anchã, deinde strictum os deoppiletur, et fugatur bene per ipsum quantum possibile est, et dimittatur duabus horis: deinde auferatur & tergatur locus, deinde vesicantia ministrentur, si expediat. Et ex medicinis simplicibus, & proprijs ei, & frigidæ est assarum secundum omnem modum administrationis eius, & proprie insusio eius quod cõfert ischiaticis, & dolori ancharum antiquis. Cinis adme cum aceto superpositus confert ischiaticis, ireos clysterizatum, & cortex capparorum confert ei, & balsamum confert ischiaticis bibitum. Et hypericon decoctio cum vino bibita quadraginta diebus confert dolori anchæ, & ischiaticæ, et sanat eam, decoctio asparagi bibitur ad ischiaticam, nasturcium confert et ebibitum, et clysterizatum, et emplastratum cum aceto, & sauich hordei, & cum inungitur locus melle, & superaspergitur puluis eius sedat dolorem. Sordicies caprarum, & lactantium vtilis est ischiaticis empla strata desuper: & atramentum Assyriæ clysterizatũ cum vino confert. Ex stercore caprarum, et vaccarum montanarum fit emplastrum ad ischiaticam, et aqua oliuarum salitarum clysterizatur ad ischiaticam ex aqua piscium salitorum, et succo alhasce, sauich, et vino fit emplastrum ad ischiaticam, harmel linitum est bonum. Colocynthidis auẽ. confert, & fructus arboris lauri confert ischiaticæ. Camepityos cum melle bibitum quadraginta diebus sanat ischiaticam. Omnes partes apij sumereon sunt conuenientes ischiaticæ. Muri confert dolori anchæ, et ischiaticis est, & proprie album confert doloribus vtriusq; anchæ, et iuncturarum, et petreolum, & proprie album, pentaphylon confert doloribus vtriusque anchæ, origanum confert doloribus vtriusque anchæ, scammonea cum sauich, & aceto super dolorem anchę moræ emplastri super ponitur: ruta confert ischiaticis bibita, & more emplastri superposita cum melle. Rubea tinctorum datur in potu cũ mellicrato, et confert ischiaticis. Ex calamento quãdoq; fit emplastrum ad ischiaticam. Cordumeni confert dolori anchæ phlegmatico. Costus est bonus ischiaticis superpositus, vt emplastrum. Abrotani, decoctio confert ischiaticæ antiquæ difficili. Et enula, sulen decoquitur cũ mellicrato, & fit emplastrum sciaticæ. Ex lupino fit emplastrum super ischiaticã, sinapis confert, fructus litij confert ei. Calidæ vero oleum ablutum, & althea cum adipe

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 730 sur 1089

anſeris, decoctio radicū papaueris campeſtris in aqua data in potu confert iſchiaticæ calidæ.

Ex ſolutiuis ſagapenum ſoluit materias phlegmaticas, quæ ſunt in vtriſq; anchis, bibitum, & clyſterizatum, euphorbium cum ſpeciebus mixtum, ſcilicet piperē, cinnamomo, & ſimilibus, confert iſchiaticę, & educit materias frigidas ex vacuitatibus anchæ. Armoniacum confert dolori iſchiatico bibitum cum melle, aut aqua hordei, et educit materiam ancharum.

Clyſtere ex centaurea.

Clyſtere ex centaurea cōfert iſchiaticis, & educit phlegma ex anchis, & ſimiliter ſuccus, & decoctio cucu. aſini. clyſterizatus, & decoctio alliorū, quoniam educit phlegma ex anchis, & ſanguinem. Agaricum cum ſyrupo acetoſo datur in potu ad iſchiaticam, turbith etiam cōfortat, & colocyntis, ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius. Radix cucumeris aſinini clyſterizata epithemata & emplaſtrata confert iuuamentum magnum iſchiaticę. Sarcocolla educit humores craſſos ab anchis. Et grana regum trita & cocta in iure galli antiqui. Et ſcammonea educit ex eis materiam calidam.

Medicamē ad dolorem anchæ.

Compoſitę vero ſunt, quæ componuntur ex eis ſecundum diuerſas intentiones generales ſuperius habitas, & ſpeciales, hic attendendas. Ex quibus eſt medicamē Hermetis quod eſt propriūm digerens, & adæquās materiam frigidam, & eſt mirabile quod Recip. chamædryos, gentianæ, ana. ʒ. viñ. ariſto. ro. ʒ. ñ. ſe. rutæ ſiccæ, lib. i. terantur & cribellentur cribello ſubtili. doſis cochlear. i. cū aqua mellis vel oximelle ſcillitico loco eius: deinde purgetur cū vomitiuis fortibus: deinde cum ſolutiuis ventris.

Ex vomitiuis ſecundū nos eſt quod ſit ex flore cum ſe. geneſtræ cum aqua calida. Aliud Serapionis. ℞. ſinapis. ʒ. ñ. baurach. ʒ. i. condiſi, danich. ñ. terantur, & cribellentur, & denturin potu cum aqua anethi. Aliud Hippo. & fit cum comeſtione cæpe narciſſi.

Ex ſolutiuis ad materiam frigidam proprie ſunt pilulę de ſerapino, de hermodacty. pilulæ fœtidæ, pilulæ de thapſia, pilulæ de ſtyrace, & pilulæ iuuamenti. Et hiera hermetis ad præſeruationē ſumpta in vere eſt iuuatio, & eſt expertum. Pilulæ expertæ ad dolorem anchę, & iſchiaticum laxatiuæ, & proprie reumatizāte materia à capite. Recipe turbith, vnc. iñ. zingib. drach. ℈. centaureæ, colocynthis, ana drach. ñ. & ℈. ſagapeni, drach. ℈. aloes ſucco trini. drach. iiñ. ro. ſagenæ, maſticis, ana drach. ℈. diagridñ repreſſi, drach. i. & ℈. Conficiantur cum ſucco raphani. doſis drach. ℈. Medicina optima ad dolorem anchæ.

Potio optima ad dolorem anchę.

℞. pulpę colocynthidis. ʒ. v. paſſulaꝝ ſine granis. P. i. bulliant in. iñ. lib. aq̄ donec remaneat tertia pars. da tertiā partē, educit enim. xx. vicib⁹ ex phlegmate et humore crudo.

Documentum.

Aduertēdum, quòd quia ſolutiua, & euacuatiua in tali paſſione ſunt fortiora, & cum materia non poſſit niſi reiterata euacuatione eradicari, oportet vt talia cum interpolatione miniſtres, & in medio temporis naturam cum cibis & potibus, ſeu ſorbitionibus confortes. Medicus enim, ſicut Gal. dixit eſt naturæ adiutor: tunc autem perfecte adiutor naturæ eſt, cum eius contrarium deſtruit & ipſam fortificat, & ſuſtentat, quod Hippo. in ſuo regimine docuit cum inquit. Cum pharmacauerit ſorbitionibus vtere, in quo quidem tempore ſi indigeat minorabis cum collyriis, & digeres, ſi quid reſiduū eſt digerendum cū antidotis, quare alia cōpoſita medicamina ſunt ſubiūgēda.

Embrocatio.

Inquit Aboa. ex embrocis poſt purgationem medicinæ conuenientibus ad iſchiaticam reſoluētibus reſiduum materiæ eſt, vt ſumatur olei de alchanna, lib. i. aceti lib. ℈. nitri. lib. iiñ. cardamomi. ʒ. i. ℈. hyſſopi. ʒ. i. ℈. & bulliāt ſimul & in eis ſubmergatur lana, et euaporetur ex ea locus.

Balnea.

Ex balneis ſunt balnea thermarum prędicta ſecundum materiæ exigentiam, vel artificialiter conſtituta ex aquis, & medicinis ſimplicibus reſoluētibus prędictaꝝ proprie.

Vnctiones.

Vnctiones ad idem poſt prædicta applicanda conuenientes ſunt, quæ fiunt ex oleo de pyretro, de euphorbio, vel caſtoreo. Cerota cōuenientia ſunt, quæ ex aliquo prędictorum oleorū conficiuntur, & cera quoniam facit perdurare in loco oleum cui admiſcetur. Ex emplaſtris reſoluentibus illud quod in profundo remanſit, eſt emplaſtrum factum ex ſtercore caprino, & aceto forti. Eſt enim ſicut emplaſtrū de ſinapi, & eo melius ac iuuatiuū magis.

Empl.

Aliud Andromachi. ℞. picis. P. i. ſulfuris viui. P. i. cōtriti, ſicut alcoſol. miſceantur, & liniantur ſuper ancham, & ponatur ſuper charta quouſq; cadat per ſe. Et aliqui faciunt ex duabus partibus picis, & eſt debilis.

Aliud expertum valde. Recipe radicem thapſię in ęſta te dum eſt viridis, & contere, et confice cum cera, & inuiſca eam ad ancham, & dorſum, & liga, dimitte à quatuor horis vſq; ad ſex, deinde ingrediatur balneū aereum cūq; rorare incœperit ingrediatur aquā, & tollatur emplaſtrū, & ponatur ſuper locum lana cum tragachanto hebdomada vna, & iteretur, quoniam ſanabit.

Si vero fuerit ſanguis in eo mortificatus cauterizetur cum auro rubeo locus ſanguinis cauterizatione vehementi, vt currat ex eo ſanguis: deinde emplaſtretur deſuper ex farina confecta cum oleo, quoniam liquefacit ſanguinē.

Emplaſtrum Raſis quod extrahit materiam de profundo iuncturarum anchę vrendo. Recipe naſturcñ, pyretri, capparis ana. confice cum aqua cicerum, cinerum ligni ficus, & confice, & liga donec comburat: deinde ſolue, & ſi nigreſcat locus, bonum: ſi autem non, iterum appone, donec appareant ampullę: deinde laua locum cum aqua calida, vt ceſſet dolor, et inunge locum butyro, & non conſolidētur vlcera, & quāto plus ſteterint aperta tāto melius.

Aliud. Recipe fæcis vini aduſtæ, catapuciæ, canthari-des, & naſturcñ, ana cōfice cum ſucco ſcillæ. Aliud ſimplex inūge cum melle anacardi, donec ampulletur locus, & modus extrahendi mel ex eo eſt, vt bulliat anacardus in forti aceto ad ignē, permittatur diu bullire donec exeat mel, & tunc illud ex aceto, et accipiatur & vſui reſeruet.

Aliud Gal. quod eſt efficax nulla alia cura indigēs poſt ipſum: ſacragnidi, vel ſetaragi. i. thapſiæ viridæ in æſtate decoque bene cum ſepo, & applica ſupra dolorem anchę, vel arteticæ, & dimitte per duas horas, & cum ſudauerit patiens intret balneum, & auferat emplaſtrum, ſi oportet reitera. Et quia talia ſunt fortis attractionis locum habent poſt perfectam corporis euacuationem, ſeu mundificationem non ante, quoniā plus trahunt quā reſoluant. Inquit Gal. meminiſſe oportet, q̄ euaporātia pharmaca corpori pleno approximata plus replent, quā euacuent, & magis cum fuerint fortiora. Clyſtere conueniens poſt purgationem cum vomitu, & ſolutione ventris cum prolongatur ægritudo proprie, decoquātur colocynthis, naſturciū, & radix capparis, cētaurea, & cucumer aſininus, thapſia, & rubea in aqua, & fiat ex ea clyſtere. Collyrium fiat ex medicinis excoriationem facientibus, & ſanguinem educentibus, vt eſt decoctio cucume. aſinini, colocynthidis, pyretri, fellis tauri, centaureæ, naſtur. allij, thapſiæ, & fit cum melle, & ſale, fortaſſe autem talia ſanant.

De dolore podagræ. Cap. 6.

POdagra eſt dolor iuncturarū pedis incipiens à digitis, & pollice, quandoq; à latere, q̄ſq; à calcaneo, & q̄ſq; eleuatur ad genu, & ad coxā, & eſt vt plurimū q̄ſq; dolor iſchiaticus, & aliarū iuncturaꝝ eueniens ꝓpter tria, ꝓpter ſitū infimū, ꝓpter remotionē à principalibus, propter motum & laborem in ſuſtinēdo corpus. Et cauſa eius eſt cōſimilis cauſis doloris aliarū iuncturaꝝ. Et videt Gal. q̄ non ſit in ea, nec iuncturarū aliarum dolor in chordis & neruis, ſed in lacertis venis, & cutis exterius circundantibus prius: & deinde ligamentis, & vacuitatibus iuncturarū ad quæ ex venis tranſeūtibus per illos effunditur, quibus repletis loca concatenationū, ſcilicet nerui et chordæ extenduntur, & ſic dolent, & non replentur in ſubſtantia ſua, q̄ ſi replerentur, ſpaſmarentur podagrici, & arteticі, cum ſpaſmus ex eorum repletione procedat, ſed cōfortat

q̄ non

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 731 sur 1089

q̄ non ſpaſmantur, ergo materia non eſt in eis, ſed in vacuitatibus iuncturarū, quapropter Hip. in aph. ad doloris reſidentiam, & materiæ ipſius in loco frigido ſituatæ reſolutionem, cum dolor podagricus, & artericus generaliter ſit acutus, quia trahit mortem citā ſi cholericus ſit, & proprie cum regimine prauo, terminū ſtatuit dierum quadraginta, non. xiiij. dixit enim, Quibuſcunq; podagrici tumores fiunt his dolore de tumeſcente in. xl. diebus reſidēt. Et ſigna cauſarū ſpecialium ex ſignis cauſarū generalium poſſunt haberi ſupra in capitulo generali enumeratis.

4. aph. 49.

Cura eius eſt ſimilis curæ generali differēs ab ea in ſpecialibus medicinis, & proprijs ſicut ppria membri natura requirit, ſimplicibus, & commiſtis, & ex ſimplicibus ſunt quædā conuenientia in eius ſedatione cum eſt calidus, & ſanguis menſtruus, & ſperma hominis ſuperius inūctus, & lac eius cū opio, oleo, & cera, & axūgia cum farina hordei ſuperpoſita. Ex pſyllio cū oleo ro. et aceto fit linimentum podagræ, & dolori iuncturarū calido. Et ex endiuia, ſpuma maris roſea valet podagræ cum cera & ol. roſa. papa. cum lacte linitur, & althea ſedat dolores, et proprie cū adipe anſeris, & caſiaſi. linitur podagra & iuuatur, lactuca aſini, acetum cū ſulphure linitum confert licet per ſe noceat neruis. Gagates confert podagrę. Althit herba nitri cum ceroto ponitur ſupra podagram. Erugo ferri cū vino ſi ſuperponitur cum auro ex fructu lauri, ex ſolijs roriſma. mixtis cum aceto confert. Muſcus cōfert podagrę calidæ lutum ſuauum in principio podagræ linitum confert, & lutum ſigillatum, & armenum cum aceto prohibent fluxum ad pedes & manus, & ex hordeo fit emplaſtrū cum citonijs, & aceto ſuper podagrā, & prohibet fluxū ſuperfluitatum ad iuncturas. Et ſuccum delimitum cum aceto. Et decoctio ſpinæ al. ex lente cum ſauich ponitur emplaſtrum ſuper podagram calidam ſuccuram linitur ad calidam emplaſtrum ex mugar.

In materia calida.

Ad frigidam vero ſtercus caprarum montanarū cum adipe porci eſt conueniens, oleū vetus ariſtolochia bibitur, & epithimatur ſuper ea, & proprie roſa. Et ex ſolijs arboris charabe, quę dicitur chaurū fit emplaſtrum pulſationi podagræ, & oleo plumbi, & iuuantur qui bibūt ea. decoctio amomi bibitur ad eā, & ſedetur in ea. Chamæpityos, ſulphur cum nitro, & aqua eſt bonum linimentum ſuper podagram: caulis ſuper podagram ponitur cum fœnugræco, & embrocatur ſuper dolorem iuncturarū decoctionis eius. Radix lauri lub cum ſtercore vaccino valet ſuper podagram. Emplaſtrum ex ſale cum farina, et melle, hermodactyli more emplaſtri ſuperpoſiti cū farina hordei, aut mica panis pinguis, & vitello oui cōfert podagrę, & ſedat dolorem ſtatim, & eſt conueniens theriaca omnibus doloribus iuncturarū, & proprie in hora fluxuum.

Infrigida.

Ex ſolutiuis eſt colocynthis, mel ſua ſolutione confert ei, & doloribus iuncturarū hermodactyli. Grana regum contrita, et cocta in iure gallorū antiquorū educit materiā à iuncturis, & confert podagræ, & turbith confortatum, prædictæ. n. conferunt dolori genuum chiragrico & cubiti, quod. n. cōfert iuncturis à principio remotis, multo magis his confert, q̄ propinquæ ſunt ipſi, niſi ſint ex prohibitis: natura. n. in omnibus opatrix eſt, medicus vero miniſter. Ex appropriatis ſimplicibus, & conuenientibus dolori geniculi ſunt oleum veteris nucis Indicæ, oleander more emplaſtri ſuperpoſitū videlicet dolori geniculi. Et ſtercus vaccarum eſt melius partibus alijs. Ad calidam ſpinachia emplaſtrata & dulb.

Solutiua.

Ex compoſitis ad podagrā conuenientibus eſt ſyrupus ſm inuentionem noſtrā adæquās materiam frigidam qui ℞. pedis coruini, pedis columbini, iuæ, arteticæ chamæpityos, ſaluiæ, herbæ nitri, origani, ſtœchadis, ſpinę al. ana. ʒ. i. radicum fœnicu. aſparagi, bruſci reſidentium in aceto ſcillę, ana. ʒ. i. paſſularum enucleatarum. ʒ. i. amomi, acori, ana. ʒ. ß. ariſt. ro. ʒ. ß. corticum citr. ʒ. i. florum roriſma.

Syrupus ad podagrā ex materia frigida.

A roſ. ana. ʒ. i. hordei. P. i. cicerum. P. i. zuccha. geleniabin, ana. lib. ß. vel mellis deſpumati, ſi materia fuerit valde frigida craſſa viſcoſa, aceti prædicti. ʒ. ij. Alius ad calidā. ℞. endiuiæ, lactucæ, virgæ pa. lupulorū, coriandri, barbæ hircinæ. planta pedis cor, ana. ʒ. i. radicum ſparagi. ʒ. i. reſidētis in aceto, paſſularum hordei, ana. P. i. roſ. ʒ. i. ſe. papa. & portula. lactucæ, & endiuię, ana, ʒ. ß. zucchari, li. i. mellis ro. ʒ. iij. aceti prædicti. ʒ. iij. irroratur aqua ro. mugar. ʒ. iij. & detur mane cum calida.

Medicamen laxatiuum ad podagrā frigidam, et eſt Raſis. ℞. zururgę. i. hermo. olibani, & cimini, ana. ʒ. xx. confice cum ſucco ſaluiæ in modū pilularū. doſis. ʒ. ij. confice cum aqua mellis, vel geleniabin. Aliud. ℞. turbith, al. & gūmoſi. ʒ. i. pulpæ colocynthidis. ʒ. ij. zinzibe. ℈. i. maſti. ℈. i. ſtœchadis ara. hyſſopi, ana. ʒ. i. origani. ℈. ß. confice in modū pilularum, vel oxymellis, vel puluerem cū hydromelle. Aliud ad calidam. ℞. myrob. citr. ʒ. aloes. ʒ. ij. rrāgacanthi, maſti. ana. ʒ. ß. Cōfice cū ſucco ſaluiæ in modum pilularū, vel da cū aqua hordei in modum potionis. Medicamē laxatiuū ad podagrā.

B Pilulæ valentes ad podagram calidam. ℞. colocynthidis maſti. aloes, abſinthij, ſcamoneæ, ana. ʒ. i. & terantur, & cribellentur cum ſucco ſolathri, conficiantur & informentur pilulæ. Clyſtere ad podagram. ℞. aſari. mercurialis, maluæ, cētaureæ minoris, ana. ʒ. iij. polypodij, agari. ana. ʒ. ß. ſal. gēmæ. P. i. mellis cōis. ʒ. ij. hierępi. ſimplicis. ʒ. ß. olei ſambucini. ʒ. ij. et īmittatur. ſoluit conueniēter. Clyſtere ad podagram.

Emplaſtrum emendans nocumentum frigidorum, & narcoticorum inductum in iuncturis ex multa mora & longo vſu, & eſt ſtupor, & difficultas motus, diſſoluantur fella cum oleo chamęmillę, & applicentur, hoc enim acquirit iuuamentum, & maturat, & facit redire caliditatē innatam ad membra, quę infrigidata ſunt ex vſu medicinarum ſtupefacientium non ſm q̄ neceſſe eſt. Emplaſtrę.

Aliud. ℞. ziniar. M. i. farinæ hordei. ʒ. ij. confice cum melle, & emplaſtra. probatum eſt, vt dictum eſt ſupra in medicinis neruorum.

C

De medicinis diſpoſitionum, & accidentium, quæ doloribus iuncturarum inſurgere conſueuerunt, vel inſequi. Cap. 7.

DIſpoſitiones, & accidentia, quæ dolores iuncturarum conſueuerunt inſequi, ſunt debilitas & laxitudo, ipſarum: dislocatio, durities, nodatio, conuerſio collecti humoris in lapidē, apoſtemario & contractio, vlceratio & apertio, vt egrediatur aliquid groſſum in modum calcis vel gypſi, & qñq; aliquid virulentum. Iuncturis itaq; remanentibus debilibus prouidemus cum confortantibus fortibus, ſimplicibus & compoſitis. Quorum ex ſimplicibus quædā ſunt talia à complexione, vt ſunt reducentia ad tēperiem, & adiuuantia partes ipſarum, quędam à proprietate, vt ſunt quæ ſupra in generali cura ſunt dicta cum quibus recipientibus prouidebamus iuncturis, & ex compoſitis ſunt theriaca antiqua, mithridatum, vomoruoſia, confortant. n. iuncturas, & cętera mēbra, & reliquā materiā reſoluendo conſumunt. Et ex expertis ſunt

D ea, quæ in noſtro antidotario ſunt ſcripta, & ex illis eſt aq̄ qua iuncturæ debiles euaporantur, & fomentātur, & embrocantur, & epithimantur, vt ſiquid ex frigida cauſa fuerint paſſę in aqua ſalſa naturaliter vel artificialiter, vel aluminoſa, vel ſulphurea bulliant ſtœchas, & ſaluia, et ſuperaſperſa vini boni tertia parte, vel quarta euaporentur, deinde fomententur, vel epithimentur. Et quandoq; in ſolo vino bulliant, vel in ſimplici aqua, & proprie pluuiali, & euaporētur, deinde per ſe ipſis ſiccis fiat inunctio cū oleo maſtici. de ſtyrace, de rhabarbaro, & centaurea. Si vero paſſę fuerint ex aqua calida in aqua ferrea, vel ænea, naturaliter, vel artificialiter, cum ferri igniti extinctione aut æris, bulliant grana, vel folia myrtæ, roſ. ſiccæ, vel glandes, & ſaluiæ parū, & prædicto approximentur, & eis per ſe ſiccis fiat inunctio cum oleo roſ. vel myrtino, vel lentiſcino,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 732 sur 1089

scino, & similibus. Si vero cum debilitate sint lapsæ, & mollificatæ prædictis addimus oleum de stœchados, de chamæmilla, & de scinco proprie. Et litiū emplastratum vel grana myrtæ, & stringunt & confortant iuncturas lapsas ex calida causa, & lutum sigillatum, & armenū cum oleo ro. superinunctū est proprium, confortat. n. eas oēm naturā, causam doloris tollit, quemcunq; fluxū prohibet, et dolorem sedat cū prōprietate, et si quidē sit dislocatio facta, reducantur, & conseruētur cum emplastro facto ex stypticis conglutinantibus notis superpositis, & ligatura conuenienti. Ex emplastris est emplastrum ex mugar, & commune est oxicroceum Nicolai. Porro duritiei, & lapideitati ipsarum prouidemus cum aqua decoctionis radicū altheæ, se. lini, meliloti, sesami, & absinthij, deinde inūges cum oleo amygda. dulcium, de lilio, nucis Indicæ, pinearum, & fisticorum vel sesamino, & cataplasmatibus ex althea, & adipe anseris. Et si cum duritie fuerint crassæ subtiliari oportet, emplastretur cum sesamino, & bdellio, quod proprium est ipsarum congelationi, & sinapis, & resinæ emplastrata, & inunge cum oleo de ireos, de been, de euphorbio, & oleū de iunipero sanat integre. Et decoctio casei antiqui cum crure porci saliti facta confectione vnguenti cū dolore cū duritie, & applicata efficitur, vt scindatur caro per se, & egrediat virulentia, et aquositas multa, sicut Gal. expertus est, & alij multi, & sequitur alleuiatio. Ex ex expertis, & vltimis est, vt fomententur cū aqua altheę prędicta, addita saluia, & pauco vino, deinde vngatur cum oleo apostolorum, vel terebinthina, extenuat. n. neruos incrassatos, congelatas iuncturas ex oppilatione aperit, quod oleum constinum etiam operatur, si ex ligatura longi temporis fuerint oppilatæ, & cōgelatæ. Sed no dationi ipsarū, & contritioni, & conuersioni humoris collecti in lapidem prouidemus cum mollificantibus, & resoluentibus succedentibus, vel vtriq; mixtis, qualia sunt ex simplicibus ammoniacū, bdelliū dissolutum in succo rutæ cum axungia anseris. Ex compositis est hyssopi cerotum ſm oēs descriptiones eius, & cerotum diapente, & similia, & alijs medicinis compositis, & andacoca & oleū eius est propria, præseruat. n. à timore contractionis, & resoluit eas, & iam sanati sunt quidā ex ea. Ipsis vero apostematibus prouidemus cum his, quæ dicemus in cura apostematum, licet iūcturis accidat raro, si oīpotens pmittat. Ex prop̄ijs est emplastrum ex lapide asio cum farina fabarū, & ex cheiri cum apostema ipsum induratur, & stercus cameli emplastratū. Et folia dulb, & proprie geniculorū. Sed ipsis vlceratis cum oleo prouidebimus, & proprie cum quod egreditur est virulentum, si vero sit calx, & gypsum cum cypero, et axungia anseris emplastrata fit prouisio. Omnia tamen actu calida ministrentur, frigidū enim neruis, & ossibus, & spinali medullæ est inimicum dixit Hippoc. Deinde medicinas compositas subiungamus expertas. Emplastrum bonum ad confortandum mēbrum seu iuncturas, & resoluendū materiæ residuū, & non indigetur eo nisi post euacuationem integram dixit Aboa. Rz. sauinę, nucū cypresi, ossium humanorū adustorum, ana partes æquales, aluminis partē. i. drag. sextam. i. glutinis pisciū quantū sufficit ad aggregandum. Aliud ſm eundem cōferens, vt primum, & cōfert mollificationi ipsarū iuuamentum manifestū, & extrahit spinas, & ossa putrida de profundo. Rz. se vrticæ mundati, spumæ, baurach, salis ammoniaci, arist. ro. radicū colocynthidis, glutinis albo ana. auř. xx. fœnugrę. piperis, macropi. añ. auř. x. ammoniaci. auř. xij. cordumeni, xylobalsa. thuris, myrrhæ, adipis capræ, gummi pini, ana auř. x. cerę, li. iij. mellis, lib. vij. lactis fici syluestris, auř. vij. olei de lilio, quantum suf. ad conficiendum siccas medicinas, conficiantur omnia, & fricentur, & administrentur. Ex cōuenientibus duritiei, & lapideitati est euaporatio iuncturarum, & genu, cum fęce aceti, et in omni parte eius ponitur sexta pars

Emplastrū bonum ad confortandū mēbrū.

E harmel cōtriti super quam proīciuntur lapides igniti, & fiat suffumigium, & viscus cum aqua sui ponderis resinæ lenit duritiem iuncturarum. Et ex conuenientibus est vt sedeat in decoctiōe asini syluestris in qua ponūtur omnia membra eius cum sale, & anetho. Et rectificatur cum seminibus, & porris, et similibus. Et ex illis est decoctio hordei, vel vulpis aut dabac. & modum ponit Abo.

Et ex eis, quæ præseruare habent à lapideitate sunt emplastra ex quibus est hoc. Rz. farinæ orobi, & lupinorum aniuden, ana. P. i. confice cum oxymelle, vel ex vite alba, cum parte litij, vel ex ammoniaco cum vino albo, & oleo omphacino, & posita desuper farina fabarū. Et emplastrari cum bulbo dissoluto in aqua prohibet lapideitatem. Et ex emplastris, quæ conferunt iuncturis conuersis in lapideitatem est farina lupinorū, cū oxymelle, vel aceto mixta. Et ex eis sunt embrocæ, & vnctiones dictæ supra. & similiter embrocæ ex aquis in quibus decocta sunt calamētum, alhascæ cū aceto aut decoctione, in qua caseus antiquus decoctus est, proprie in iure casiæfi. & myro. & euphorbij, & aqua cinerū caulium combustorum. Rasis inquit ad lapideitatem. Cura. ablue membrū cum aqua, in qua decoctæ sunt radices maluauisci, anethi, & chamæmil. donec rubeat, quod est in circuitu lapideitatis, qm̄ qū est fortis lapideitatis locus ille nō rubet, deinde ponendæ sunt pinguedines, & medullæ die ac nocte, postea accipe lapidem magnetem, & pone in igne donec rubeat, postea irrora, & pone mēbrum desuper, & vaporetur hora vna, postea laua cum forti aceto calido, & fiat vniuersaliter p aliquot dies, postea reitera mollificatiua donec resoluat.

Emplastrū proprium ad dissoluendū lapideitatē. Rz. ammo. oppo. bdel. chalbani, nitri, sulphuris, ana. de lithargyro quantum de omnibus coquatur lithargyrum donec fiat spissum: deinde conficiatur cum alijs medicinis, & pone desuper. Aliud. Rz. caseum longi tēporis, & nasturciū, ana. & puluerizа insimul, & postea accipe pedes porci antiqui salsi & coque, cum aqua illa coque nasturcium, & caseum, & fac emplastrum desuper lapidem iuncturarum: vnde rumpetur cutis, & exibunt vētositates omnes ante, & sum expertus illud sæpe. Ex conferentibus contractioni ipsarū est oleum de andacocha potatum et inunctū, est. n. res magis conferens & prēseruans. Modus faciēdi est, vt decoquatur andacocha cum seminibus in vino bono, & oleo donec consumatur aquositas, cuius dosis sit vsq; ad. 3. iij. & minus. Et ex illis, quæ experta sunt ad cō tractum, sunt, vt sumatur pellis ouis hora qua excorticatur, & ponatur super ipsum, & liniatur lacte vaccino dulci, & iuuabitur eo. Et administratio balnei statim sicci, & sudoris in furno, aut fouea ignita, est iuuatiuum.

De his, quæ præseruant à doloribus iuncturarum. Cap. 8.

Emplastrū prēseruās à lapideitate iuncturas.

De præser-

Galenus inquit de melioribus rebus est, vt medicus vtatur præuisione, confert. n. medico, & etiā infirmo, ac vtriq;, & facilius est, cū vti curatione. Medico intm̄ confert, nam cū ostendit excellentē in sua sciētia, & perfectū, & vtendo præuisione agit, quod sibi propriū est. Vnde Hippoc. nōne illius est, vt futurę periculum vel oīno prohibeat, vel saltem cōpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Et proinde infirmo etiam confert, necnō quia ex futuri præscientia confidet in ipso: de quo. n. plures confidunt, & cui plures se committunt, ille plures sanat. Vtiq; quoq; præuisione vti facilius est, cū vti curatione. Est. n. medico facilius causam tm̄ auferre, q̄ causam, morbū, & accidētia simul, ac infirmus ipsius oblationem facilius tolerabit ante super aduentum morbi & doloris. Et euacuationē feret modestius, seipsa ante doloris aduētum in suo robore perueniente: vnde Abo. dum inquam istæ ægritudines curantur, facilius conceditur phlebotomia, cū cum in eis ceciderit quis.

Primo prognost. c. 7.

Circa præseruationē à doloribus iuncturarū est sciendū q; talis

ntiõe à doloribus iũcturarum.

ꝙ talis præseruatio duplicem viã habet, vna cõseruat, & confortat naturam iuncturaꝝ, quę doloris est perceptiua. Altera obuiat alterantibus, & ipsam naturam permutare habentibus, quæ doloris sunt impressiua. Natura.n. consortata minime patitur ab extrinsecis alterãtibus. Et siquidem alterantia fortia sint, possibile est ipsam pati saltem in lõgitudine temporis nisi ipsis quomodolibet obuietur, vtranꝙ igitur viã oportet simul prosequi, vel prius vnã, secundo alteram. In casu.n. præseruationis cum naturale permaneat immutatũ, & alterantia nihil imprẽsserint adhuc manifestũ, sed tm̃ constituerint causam eius, oportet sm Gal. & debemus, quod naturale est conseruare, & cõfortare atꝙ simul permutare habentibus obuiare, ne causam ad sufficientiam, & excessum læsionis adducant. In casu vero curationis cum alterantia impresserint, atꝙ qđ naturale est permutauerint, nisi p̃cedat impressionis ablatio & doloris, non poterit conseruatio fieri, sicut supra in

prima ph.36.

debilitate stomachi dictum est, quod diuinus Hippoc. in suis innuit apho. cum inquit. Humidæ diętæ omnibus febricitantibus conferunt, maxime vero pueris, & alĩs oĩbus sic assuetis refici. Et alibi. Nõ pura corpora quãto magis nutries, tanto magis lædes. Est tm̃ cum simul vtrunꝙ agimus, vt supra de sedantibus dolorem est dictum.

Completur aũt prima cũ conuenienti administratione regiminis sex reꝝ non naturalium, ac vsu medicinaꝝ iuuãtium, & in omissione nocentium. Iuuatiua quidem generaliter sunt quęcũꝙ ex eis temperatę sunt ad caliditatem, & siccitatem declinantes. Cum.n. iuncturæ frigidæ sint, & humidę iuuantia sunt contraria moderate, nocẽtia sunt similia. Inquit Gal. commune est omni dyscrasiæ iuuari à contrarĩs moderato vsu, à similibus vero lędi. Specialiter autem conuenientia regiminis in aere est, vt degat in tẽperato calido & sicco, & si non naturaliter inueniatur artificialiter disponatur, prout supra in cura cordis diximus. Exercitetur temperate mane, & sero ante cibũ. post exercitium vero fricentur iuncturæ temperate cum sale nitro, aut baurach, aut fomententur cum aqua marina, vel aluminosa, vel ferrea, deinde quiescat. In cibis vero, & potibus, vt sint in substantia & specie facilis digestionis, et boni nutrimẽti, & paucaꝝ superfluitatum, quales sunt panis mundus, furfuris modicum habẽs, carnes siccæ, & ex qua drupedibus, & volatilibus, & alĩs cõsimilibus quibus aliqua ex appropriatis iuncturalibus membris sunt mixta. Membrum.n. suum simile nutrit, sed cum difficile digestibilia sint, bene excocta, aut in pauca quantitate, & per interualla concessa, in qualitate contraria humori peccanti generato vel generando. In quantitate continua sit temperatus, & ad diminutionem, & tenuitatem tendat, ꝙ humores non multiplicet sed minuendo exiccet, sic quoque famẽ, et sitim toleret, et proprie si pati cõsueuerit à phlegmatica causa, fames.n. exiccat corpora: dixit Hipp. In tẽpore vt post purgationem superfluitatum quotidianarũ primæ digestionis, & si non sponte, artificialiter cum collyrio procuretur, & secundæ & tertiæ cum exercitio prælibato si exiccari poterit, vel cum dilatatione, & frictione corporis vniuersi, ordinem etiam vt præmissis lubricantibus cibum sumant conuenientem. Et modus etiam est, vt non subito repleantur & multum. Potus sit vini suauis maturi, mediocriter styptici, cum aqua pluuiali, vel ferrea prout stomachus tolerat. Tempore vero passionis loco vini sit aqua prædicta, nõ pura sed mixta cum zuccharo in calida, vel melle in frigida, & qñꝙ cõponitur hydromel cum cinnamomo, post horam vero dormiat de nocte tantum, de die non, vel sominum vnum continuum si fuerit consuetus. Temperate se cibo & potu repleat sic, vt orexis proportionetur digestioni semper, & accidẽtia animæ sint temperata. Intemperata.n. naturã sunt exterminantia, & digestionem corrumpũt: corruptio autem digestionis est mater omnium ægritudinum, & arteticæ maxime: hæc.n. iuncturas, & totum corpus in sua natura bona consimili seruant. Et cum medicinis appropriatis in confortando prædistinctis supra in capitulo præcedenti debite ministratis, si earum plasma substantiam, et vnitatem confortant, vt nullatenus dolorem incurrãt, maxime si abstineant à nociuis. Abstinentia.n. summa medicinarum existit, vt Gal. asseruit respondendo ad quæstionem, quæ summa medicinarum erat sicut retulit Isaac.

Abstinẽtia summa medicinarum.

Nociua aũt sunt maxime, quę specialiter subiungẽtur. Et breuiter, aer frigidus, humidus, paludosus, lacunalis iuxta flumina, & constitutio eius australis, superfluũ exercitium, & proprie supra repletionem, et equitando, atque ocium, cibi seu ferculũ de pasta azima frixa, vel subcineritia, carnes crassæ antiquę, & valde iuuenes, & proprie si ex humida matre sint natæ, vt agnoꝝ aut porcorũ, & animalium in aqua degentium, & salitæ valde, lacticinia, pisces recentes magni proprie, non squamosi, ostraca, malagia, & male castrata, omnia genera fungoꝝ, substantia leguminũ, & proprie lẽtium. Inquit Gal. Hellenes.n. cum ꝓp indigentiam legumina comederent, sequitur eos pedum debilitatio, omnia acria, fructus aquosi, vt melones. Et herbæ similiter, vt bleta & atriplices: multiplicant.n. in sanguine humorem aquosum fluere aptũ & superfluũ, nisi conserant prouocando. Et breuiter oẽs fructus p̃ter fructus, ficus, & vuas bene maturas, & passulas carycas, & dactylos, baucias in frigida, & mala granata, pruna, & pira, in calida aqua frigida sumpta, & etiam applicata: frigidum.n. inimicũ est neruis & osibus, vt Hippoc. dixit in apho. Et vinum plurimum etiam vinosum, & purum subtile, & proprie in ieiunio, loco cuius vino de melle cũ diureticis, & aromaticis, & aqua prædicta bibere poterit si stomachus toleret & natura. Repletio quoꝙ multa, & diuersorum ciboꝝ ac inordinata, & tempore non suo assumpta, vt pro tempore non famis, nec consueto quare semel in die comedere vtile est, & maxime dissolutis. Coitus quoꝙ multus, & supra repletionẽ imo si possibile est, abeo abstineatur licet artetici plurimum appetant, est.n. causa maxime procurationis doloris artetici, & podagrici maxime. vnde Hip. in aph. eunuchi non podagrizãt neꝙ calui fiunt: dormitatio diurna cum laxet iuncturas & neruos, balneatio in aqua dulci, & longa mora in balneo etiã cõcedenti consuetudine. Et ars nociua, vt fullonũ, & viatorum, & operantium stando, & breuiter omnia digestionem indignãtia cum materiã regenerent, et superfluitates multiplicent. Et iuncturas debilitantia, calefaciẽtia, cum dolores attrahãt, ꝙ si error accidit, corrigatur cum vomitu, si repletio & indigestio loca primæ digestionis non trãseat, vel clysteri si descendat ad intestina, vel cum phlebotomia, vel pharmacia, vel cum diureticis si tranſierit ad secundã, vel cum frictione, exercitio, vel balneo sicco, & fame si ad regionẽ tertiæ digestionis peruenerit. Abstineãt ergo ab eis omnibus, & singulis alĩs sed minus nociuis, si possibile est. Intellige tm̃ sane, quod diximus, abstineant à nociuis omnibus, vt nõ subito si cõsueta sit, sed paulatim. Inquit.n. Hip. Præter naturam diẽta cibi, & potus, q̃ sm similitudinem fit, potior est ad tuendã sanitatem q̃ bona, si ad eam mutatio subita fiat, abstineatꝙ ab eis multa, & notabili quantitate. Inquit Hip. vbi cibus præter naturã intrat illic ægritudinem facit. Abstineantꝙ à frequenti, et continuo vsu. Inquit.n. Gal. non.n. oportet negligere pura facere omnia ad esum præparanda semina cognoscentes quæꝙ, q̃ꝙ id quod per singulos dies generatur nocumentum non faciat, propter paruitatem tamen aggregatur ex ipsis tpe multo, & manifestum fit qñꝙ, detur ergo in pauca quantitate, & per interualla, maxime si appetat valde, & in alĩs sit fastidiũ. vnde Hippo. Parum deterior cibus & potus & detestabilis, magis appetendus. i. appetitui concedendus, maxime si cum aliquo rectificante sumatur, vt in libro consolidationis diximus. Attendant

6.aph.28.

2.aph.17.

2.aph.38.

quoꝙ

quoq; cōsulimus documenta prædicta Hip. & Gal. stu-
dioſius obſeruare cum certe arteticā, & ægritudines alias
faciant euitare oēs ad aliam diſpoſiti, & maxime, qui gu-
ſtauerunt cum inter morbos oēs maxime perdant eos pro
hibendo ab operationibus cōſuetis etiam morbo declinā-
te ac ceſſante totaliter, quod aduertens Gal. exclamauit
mirifice contra eos maxime medicos exiſtentes dicens.
Qualiter igitur non turpe eſt optima natura formatum q
dem portari, & ab alijs propter podagrā, liquari vero do-
loribus lapidē habentem, & anum dolentem, & ſm veſi-
cam hulcus, et cacochymiam habentē, qualiter non turpe
eſt propter mirabilē arteticam, & podagram impotētem
vti ſuis manibus alio indigere, q afferat cibum ori, & anū
abſtergat in ſeceſſibus. Melius eſt quicunq; non fuerit na
turæ mollis eligere vtiq; centies mori, q̄ hanc talem ſuſti
nere vitam, & ſi medici ſint, reprehendentur in illo poeti-
co, & aliorum, medicus ipſe hulceribus manans.

Secunda via complebitur cum obuiantibus cauſis acci
dentibus, doloris impreſsiuis, dictis antecq; ad augmētum
nocentem in ducant dolorē. Quales ſunt ſi intrinſecę cau-
ſæ dictæ ſint de genere complexionis malæ alterantis, vel
de genere humoralis extendentis, et replentis tres res. Al-
teratio ſcilicet, euacuatio, & regiminis ordinatio iam prę-
dicti. Euacuatio aūt faciēda ex corpore eſt, vel mēbris ex
quibus plurimū humor ad iuncturas fluere conſueuit, vel
ex ipſis cum ex eis generatus aggregetur paulatim, quale
hepar, venæ & cerebrum. Completur aūt euacuatio talis
cum his, quæ in curis ſuperius dicta ſunt eorum, leuiori-
bus tū. Et ex maxime prę ſeruātibus ſunt vomitus, clyſte-
ria, & pharmaca proprioꝝ humorū peccātium eductiua,
ſtyptica virtute participātia, qualia ſunt myrob. genera,
agaricum, rhabarbarum, hemodactyli, abſinthiū, & ſpe-
cies hieræ nota, & proprie Hermetis, prę cedente digeſtio
ne, maxime vere, & autumno quibus maxime cōmouen-
tur, & in tēporibus medijs per interualla modici tēporis.
Alteratio malæ complexionis ex quacunq; cauſa fuerit in
trinſeca vel extrinſeca, frigida quę eſt plurimū, vel calida
ſit cum appropriatis medicinis, ſimiliter frigidis, vel cali-
dis fiet, quæ ſupra in capitulo generalis curæ ſunt dictę, de
Medicamē vtile ad prę ſeruationē iuncturaꝝ. inde compoſitas ſubiungemus. Medicamē Hermetis,
quod eſt proprium, & mirabile valde in præſeruādo à do
loribus iuncturarum, & adminiſtratur poſt euacuationē,
& eſt ex diureticis ebibitis iuuantibus, quæ diximus. ℞.
chamędryos, gentianę, ana. ʒ. ix. arift. ro. ʒ. ij. ſe. rutæ ſic-
cæ. ʒ. i. terantur, & cribellentur cribello ſubtili, & admini
ſtretur coclear. i. Vomitiuum conueniēs. ℞. aquę tepi-
dæ in qua baurach puluerizatum fuerit, & admiſce cum
aceto quantitatem decentem, & bibatur ad ſatietatem.

Aliud forte eradicans materiam phlegmaticā, & melā
cholicā. ℞. aloes. ſ. hellebori nigri, ſcamoneę, ana. ʒ. i. eu-
phor. nitri, ana. ʒ. ß. conficiantur cum ſucco caulium. Cly-
ſtere primum fit ex adæquantibus, vt malua, mercuriali,
floribus chamæ. furfure, mel. oleo, & ſale, ſecūdo ſuccedat
acutū ex decoctione prædictoꝝ, approbatoꝝ ſoluētium.

Syrupus laxatiuus ad idem. Syrupus laxatiuus expertus. ℞. iuæ, betonicę, ſtœcha-
dos pedis coruini, arteticæ, plantaginis, ana. M. i. liquiri.
paſſulaꝝ, ana. ʒ. i. polypodij, ʒ. iij. aſari, carthami, añ. ʒ. ß.
mellis apum, vel cannæ, lib. i. aceti ſcillitici, vel ſimplicis.
ʒ. ij. in petia rara bulliant agarici. ʒ. ij. hermodactyli tur-
bith, ana. ʒ. i. piperis lon. zinzi. ana. ʒ. i. cubebarū. ʒ. ij. In-
quit Abo. ex medicinis maxime præſeruantibus à dolore
iūcturaꝝ compoſitis ſunt hiera Hermetis, hiera Ruffini,
& hieralogodion ſumptæ in vere diebus aliquot. Confor-
tant. n. iuncturas, & extrahunt ſuperfluitates, & plurimū
per ſudorem, & prouocationē, & conferunt arteticę cum
chronica fuerit. Electarium ad purgandum craſſum
phlegma de ſtomacho, & iūcturis, & craſsis, & ſuperfluis
cibis multiplicatum, & prę ſeruat ab artetica, et podagra.
℞. pulpæ citoniorum decoctorum in aqua ſimplici, li. i.
zuccha. li. i. turbith al. gummoſi & mundi. ʒ. ij. zinzi. pi-
peris lō. ana. ʒ. ij. ſpicę. ʒ. i. cinnamo. electi. ʒ. i. tertiā. gar.
ʒ. i. Et ſi vis vt aliquid educatur de cholera fac bullire cito
nium in lib. i. ſucci roſ. Et ſi vis adde. ʒ. i. diagridij bene re
preſsi, & conferebat bene Duci Calabrię. Ego autem ad-
derem loco diagridij hermodactylos. Franciſcus de pede
monte. Tragea ad idem Raſis. ℞. turbith. ʒ. ij. zinzi.
ʒ. ij. zuccari. ʒ. iij. Iudeus electarium laxatiuū phleg-
matis, & choleræ arteticoꝝ cū ſuauitate. ℞. cinnamo. ele-
cti. ʒ. ij. cario. nucis muſ. galā. folij, ana. ʒ. i. ß. turbith al. &
gummoſi. ʒ. vi. & electarij de ſucco ro. ʒ. i. zuc. albi lib. i.
polipodij lib. i. Pilulæ prę ſeruantes ab artetica, & poda
gra quibus vtebatur tribus numero quolibet menſe Co-
mes terræ nouæ abſq; præparatione ſyrupi, & erant effica
ces cum ſola dietæ rectificatione, euacuabant enim vici-
bus. x. & viuebat cum appetitu. ℞. agarici, abſinthij, cor-
ticum myrobalanorum, citri. & chebu. colocynthidis re-
ctificatæ, hieralogodion vel Hermetis, & eſt proprior,
ana. ʒ. i. & ß. terantur & conficiantur cum ſucco citonio-
rum betonicæ. Et deinde informentur pilulę in forma cō-
muni, & recipiantur. ij. vt eſt dictum. Triphera vt electa
rium alefangi. boni ſaporis, quod fit tempore æſtatis eſt
expertum.

De varicibus & medicinis earum. Cap. 9.

Cauſæ. VArices ſunt dilatationes venarum cruris, & pedis.
Et qñq; eſt in vno pede, & quādoq; in ambob⁹. Et
cauſa eſt deſcenſus humoris ad ipſas, vt puta ſan-
guinis melancholici, deīde puri, deinde phlegmatici craſ-
ſi, & grauis non putrefacti, quia ſi putrefactus eſſet nō ſer-
uaretur à maligno vlcere, & cauſa in deſcenſu eius eſt tri-
plex, quemadmodum dictum eſt in artetica, quare poſt eā
de cura ipſarum ſubiunximus. Et eſt diſpoſitio membro-
rum ſuperioꝝ humores generantiū, ſicut hepatis propter
eius dyſcraſiam, ſeu malā habitudinem, & regiminis mali
tiam multiplicantis ſuperfluitates eius, & ſplenis propter
eorum ęgritudinē, & proprie oppilationem immittentiū,
vt eoꝝ, & alioꝝ percipientium nocumentū à multitudi-
ne, vel mala qualitate humoꝝ prædictoꝝ. Secūda eſt lar
gitas venarum. Tertia eſt debilitas inferioꝝ naturalis,
vel accidentalis, vt percuſsione, ægritudine, vel alio caſu,
aut ſtatione ſuper pedes longa, vt aſsiſtentibus regibus, et
magnatibus accidit, & magna portantibus onera, aut ni-
mio motu, vt accidit curſoribus, & iter agentibus longū,
quare debilitantur pedes, & calefiunt, & venæ dilatātur,
& trahuntur humores ad inferiora. Et quidē talium hu-
morum deſcenſus qñq; eſt criticus ægritudines ſuperiorū
ſequens, vt accidit in fine ægritudinum acutarū ſinochæ,
amphimerinæ, & quartanæ in apertione oppilationū he-
patis, & venaꝝ, & ſplenis. Et in ægritudinibus melancho
licis. Vnde Hip. Caluis varices non innaſcuntur, ꝙ ſi na- 6. aphor.
ſcantur rurſus capillati fiunt. Et alibi maniacis, & melan- aph. 34.
cholicis hęmorrhoidas habentibus, varices innaſci bonū. 6. aphor.
Quandoque vero ſymptomaticis, vt factus in principio aph. 61.
ęgritudinum prędictarum, vel cum incipiendo accidunt,
nulla ægritudine præcedente ſicut dolores iuncturaꝝ pro
ueniunt, & tales non curantur, & proprie durante ægritu
dine ſuperiorum, vt hepatis, & ſplenis dicta vniuſcuiuſq;
cauſarum.

Signa ex ſignis cauſarum arteticæ nota ſunt. Signa ve-
ro diſtinguentia inter earum euentū criticum, vel ſympto
maticum ſunt qualia Hip. in ſuis apho. retulit cum dixit.
Si qualia oportet purgari purgentur confert, & bene fece
runt, ſi vero non, contrarium.

Cura varicum eſt ſimilis curæ arteticæ. Eſt autem bre-
uiter quatuor res. Prima reſpicit ſuperiora membra, gene
rantia multiplicātia, & mittentia euacuāda, & in ſuis pra-
uis diſpoſitionibus emendanda. Secunda rectificat re-
gimen. Tertia reſpicit pedes, vt confortando, & crura.
Quarta reſpicit venas, vt coarctandas. Et ea complentia

ex

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 735 sur 1089

ex prædictis ſupra ſunt nota, at vero ſunt qui eas incidũt ligant, & cauterizant ex quo accidit mẽbris ſuperioribus nocumentũ dictum ſupra in cauterizatione arteticæ, niſi ſuccurratur aliter, vt dictũ eſt ibi. Et ex illis eſt nocumentum quod accidit melancholiã vel maniã pati conſuetis, vnde ſicut illarum apertio eſt cura illarũ, et prẽſeruatio, ita ipſarũ inciſio, & eradicatio illarũ eſt cauſa. Inquit. n. Abo. Cum retentio euacuationis, q̃ fluere ſolebat, aliquã ægritudinem poſsidere facit, eius prouocatio illius erit cura. Nocumentum quoq; fit in inferioribus: accidit. n. in inciſione earũ extenuatio cruris & pedis, priuatis eis ſanguinis alimento proprie ſi ſanguis deſcendens fuerit purus.

Et medicinæ cõueniẽtes varicibus ſunt ex ſimplicibus poſt curã ſuperiorum. Cinis cauliũ epithimatus pedibus, & venis eorum, aut oleum de oliuis puluerizata deſuper tamarice, & emplaſtratio cũ lupinis decoctis, & embrocatio cum aqua eius, & fimus capraꝝ epithimatus, & farina fœnu. farina raphani, & ſemen erucæ, & ſimilia, & epithimi cum aquę caſei, lapis lazuli, & armenus, & proprie in cauſa melancholica. Et ex compoſitis ſunt hieræ magnæ virtutem ipſarum habentes.

De elephantia, & medicina eius. Cap. 10.

ELephantia eſt ægritudo faciens augmentum præter naturã in mẽbris, & qñq; eſt in vno mẽbro, vtputa i cruribus, & pedibus, et dicitur, pprie elephãtia, qñq; in virga vel lingua, & dicitur triſmus, & qñ. q; eſt in pluribus mẽbris ſicut accidit Nicomacho: de quo dixit Gal. q; eius mẽbra creuerunt adeo, vt vix mouere ſe poſſet, & qñ in toto corpore erit æqualiter, tũc erit ſecunda ſpẽs leprę. eſt. n. cũ melãcholia in cute tota diffuſa, vt in muliere nobili vidi cũ illud fuerit poſt tempus naturalis augmenti.

Et quidẽ cauſa eſt multitudo ſanguinis craſsi phlegmatici, vel melãcholici ad pedes quo nutriũtur, & ſuperfluit ex eo multũ vltra illud, qđ eſt neceſſariũ nutrimento eorũ debito, nec reſoluitur, ſed retinetur in eis propter ſuã craſsitiẽ, quare incraſſantur pedes cũ æqualitate, plurimũ ſine æqualitate, eo q; pter naturã exiſtat. Et qñq; euentus eius ex cauſis eſt ipſarũ varicũ, & eſt aut ex ſanguine puro, aut phlegmatico, aut melãcholico replẽte, & dilatante venas membri alicuius, vel omnium in quibus non remanet, vt varicoſę fiant, ſed tranſit ad membrum, vel vniformiter diſſeminatur in ſemita alimenti, & naturaliter effuſi, vel ſymptomatice in omnibus partibus eius.

Diſtinguitur aũt inter eas ex regimine antecedente, & mẽbri colore. In ſanguine. n. prẽceſsit regimẽ multiplicãs ſanguinẽ ex pane mundo carnibus bonis, vino rubeo, qęte & ſimilib⁹, & color pedis eſt rubeus, & eſt incolumior. In phlegmatica autẽ prẽceſsit regimẽ phlegma multiplicans ex fructibus, herbis, & carnibus innatis, & piſcibus in aqua, & alĩs indigeſtibilibus, & color mẽbri eſt declinans cũ liuiditate ad albedinẽ, & plumbeitatẽ, in melancholica etiã prẽceſsit regimen multiplicans melancholiã ex pane opiro, carnibus antiquis, caſeis antiquis, & carnibus ſalitis, & vino acido, et ſimilibus. Et color membri declinat cum duritie ad nigredinem, vel eſt ſicut color melongianæ. Et quando peruenit ad vlcerationem ex qua timetur membri corroſio, & tunc proprie cum coarctatur in membro melancholicus ſanguis, corrumpitur, & aduritur, & acquiſiuit acuitatem atq; malitiam.

De cura elephantiæ.

Cura elephantiæ ſiue pprie, ſiue eius quę eſt ſpẽs leprę, qñq; eſt poſsibilis qñq; impoſsibilis. Poſsibilis quidẽ eſt in ſuo principio, & anteq̃ mala diſpoſitio frigidorũ membrorũ habituata fuerit, & mala habitudo mẽbrorũ patientiũ cõfirmata. Conſiſtit aũt in tribus. In rectificatione mẽbrorũ ſuperiorũ, quę cõpletur, pprie vomitu laborioſo prouocato cum educentibus phlegma, vel melancholiam, cũ reiteratione ipſius. Et cũ phlebotomia ex venis partis oppoſitæ, vt venis manus. ſ. baſilicæ dextræ vel ſiniſtræ, ac rectificatione prauæ diſpoſitionis ipſorũ. Secundo conſiſtit in rectificatiõe regiminis, & completur breuiter cum regimine extenuatiuo, quod in ſecunda ſectione dicemus Chriſto dante. Et tertio cum reſolutione materię, & confortatione membri patientis.

Completur autem cũ adminiſtratione ſtypticantium ſup pedẽ. Et ex appropriatis eſt lingua arietis emplaſtrata, prohibet. n. augmentum elephantiæ, & ipſam detumeſcere facit. Et ſimiliter lutum ſigillatum cũ aceto inunctũ in modum ceroti ſuper mẽbrum. Cõfortat. n. à proprietate mẽbrum, & materiã reſoluit effuſam in membrum, & prohibet materiẽ effuſionem, vlcerationem, & corroſionem, & coarctando venas retinet ſanguinẽ in eis, nec permittit eum exire. Et ſtœchas ſm omnẽ modũ adminiſtrationis, & proprie in materia phlegmatica & melancholica, & colocynthis eſt mirabilis fricata & ſumpta, facit. n. conſiſtere ægritudines, & vlterius nõ augeri. Calamentũ quoq; ipſi & varicibus ſua reſolutione, ſubtiliatiõe, & inciſione, & proprie ſi poſt ipſum comeſtum bibatur aqua caſei diebus continuis, & confert varicibus, & ſulphur cũ reſina pini, & aceto curat eam. Arbitror aũt ſm hunc modum Aſclepiadẽ curaſſe Nichomacum de elephantia, vt Gal. dixit. Impoſsibilis aũt eſt ſanatio vel parũ cum peruenit ad augmentũ & cõplementum ſui propter habitua tam diſpoſitionẽ prauam ſuperiorum, & confirmatã malam habitudinem mẽbrorum, tunc. n. non ſperatur ſalus, vel parum ſperatur, & cũ ſperatur illud quo potiſsime cõfiditur eſt cura varicũ, & adminiſtratio reſoluentium fortium, & alchitran confert miniſtratũ & linitum. Cũ vero ſperatur, vt quia non obſtante cura prędicta ſemper augetur, melius eſt vt dimittatur, & prohibeatur putrefactio, et corroſio membri cum bolo armeno, et terra ſigillata cũ aceto linitis. Quod ſi peruenerit ad vlcerationẽ, & timeatur corroſio, & eſt tunc de genere leprę. Cura nõ eſt alia niſi, vt ĩcidatur radicitus, et proprie cũ particulis colli, deinde cauterizeẽ, & regatur regimine, pprio conſolidatiuo, ſed de ea in ſectiõe ſecũda dicetur in particula aẽpatũ ſi annuat Chriſtus, q̃ ſit per infinita ſecula benedictus. Amẽ.

SECTIO II. DE MEDICInis ægritudinum vniuerſalium.

PARTICVLA. I. *et eſt ad omnes febres.*

Sermo generalis et proœmialis de febrib. Cap. I.

GAlenus ſummus medicorum, & princeps inquit. Febris eſt calor naturalis mutat⁹ in igneum & c. Diuiditur autem in genera & ſpecies, & hoc penes diuiſionem ipſius in ſuas cauſas generales, quę ſunt ſm Gal. quatuor, materialis, formalis, effiiciens, & finalis. Cauſa materialis in qua prius apprehẽditur, & fundatur eſt triplex. ſ. mẽbra, humores, ſpiritus, quod voluit Hip. in epidemĩs cũ inquit. Quæ cõtinent, & q̃ continentur, & quę impetu fluunt, & refluunt, penes q̃ in genera diuiditur, & ipſorũ diuiſionum ſpecies, vt infra patebit. Cauſa formalis ſeu eſſentialis eſt calor præter naturã in ipſa notificatione expreſſus dicente Gal. Subſtantia. n. febrium in genere eſt caloris qui eſt prẽter naturã, penes quẽ diuiditur, quia cũ ſit ſecundũ eum acutus, & mordax, aut erit valde, vt gen⁹ hecticę, aut minus vt genus ephemeræ, aut mediocriter, vt genus putridæ, q̃ diuiſio, & ſi ſit ſm feb. eſſentiã. ſ. calorem in ſeipſum contractũ, à natura tũ & diſpoſitione ſui ſubiecti ſeu materialis cauſæ depẽdet proprie. Eadẽ. n. caliditas ſm eſſentiã, put Gal. voluit in diuerſis apprehenſa ſubſtantĩs differẽtibus duritie & mollitie, ſeu humiditate & ſiccitate, diuerſa in diuerſis ſenſibiliter apparebit. In duro. n. & ſicco, acuta. In molli⁹ vero et humido, ſuauis. Et ſi mediocris ĩ mediocri, licet Auer. in ſui quodlibeti ſecundo videatur ſentire cõtrarium, adducens dictũ philoſophi

De cauſis febrium in generali.

sophi dicentis, ꝙ propria forma propriam requirit materiam et econtrario, quod si in substantialibus verum sit, in accidentalibus non, in quibus prius sermo proponitur, est sentire, vt Gal. retulit esse verum, nec dubitandū quin febris essentialiter sit in genere siccitatis, licet Gal. vt dictū est, innuerit ꝙ tantū in genere sit caloris, qui est prꝛter naturam, quā quoꝙ in genere siccitatis ostēdit esse cum prꝛdixit, ꝙ est calor mutatus in igneum, qui non solum calidus, sed etiā siccus cōprobatur, quod alibi voluit cū dixit, ꝙ febris est mala complexio calida et sicca, nam si in genere sit vtriusꝙ, dicitur tm̄ in genere caliditatis existere potius ꝙm siccitatis. Eo ꝙ calor qualitas actiua in eo est prior, & potior siccitate passiua, & proinde formalior, & ab eo denominatio, & ratio est sumenda. Prꝛterea si siccitas sit in ea, non est perceptibilis bene respectu caliditatis, quia minus lumen iuxta maius positū offuscatur, & quia cum sit nō solum febris essentialis sed & effectiua dicēte Abo. ꝙ caliditas excedens, & si cum temperie sit passiuarum, diu durare non possit, quin in processu temporis siccius reddatur corpus nō semper à principio percipiatur & appareat, sicut caliditas, & proprie cum in corpore humido fuerit apprehensa.

Causa efficiēs triplex

Causa efficiens triplex est, primitiua, aīcedens, & coniūctiua, prout Ioannitius inquit, penes quas diuiditur, vt infra patebit. Causa finalis est contristare hominē, & vniuersas eius lędere actiones dicēte Gal. vna quædā ægritudinum, quę fm̄ discrasiā, est feb. in tantā immoderationē erecto calore, vt & contristet hominē, & actioni noceat, vt & si neutrū habeat, et si quā maxime calidior seipso factus fuerit, nondū febrire eū dicemus fm̄ quā non differt, cum in ea oēs conueniant, & quoꝙ si differant non in specie sed in quanto, cum vna possit magis contristare alia et nocere. qualiter autem hæc sint infra patebit.

De cognitione feb. qualiter est duplex.

Verū ꝙa febris non curatur nisi cognita, vt dixit Abo. princeps cum ait. Et scias quia non est possibile, vt cures feb. nisi postꝙm cognoueris eam. Proinde sciendū quod cognitio feb. est duplex. s. substantialis & accidentalis. Substātialis est vera, perfecta, & ad curam necessaria, vera est perfecta & certa, quia naturalibus, & substantialibus, vel essentialibus omnibus sumpta est effectibus, & propriꝭ, quę sunt semper & nō fallunt, quod. n. naturale est, essentiale aut proprium semper est, aut fm̄ plurimum, vt dixit Abo. Effectus quoꝙ seu finis, & si substantialis non sit, à substantialibus tm̄ immediate procedit, & eoꝝ virtus, & potētia demonstratur, quod voluit Gal. & Abo. quoque cum ait. Virtutum aūt, & operationū adinuicem aliæ ex aliꝭ cognoscūtur. Omnis operōnis virtus existit initium nec aliqua operō nisi à virtute procedit, & est ad curā necessaria, vt Gal. ait cū inquit. Quo. n. vtiꝙ ad hoc modo sanationis copiosi erimus, substantiam vniuscuiusꝙ ęgritudinis ignorantes, quasi dicat nullo modo. Qualiter aūt sit talis febris cognitio, à natura ipsius supra dicta dicitur ꝙa ab ītrinsecis causis, qbus scire cōtingit vere, et intellige re, vt à cognitione suæ formæ vel essentiæ, & à cognitione materialis causæ in quibus sua natura à quolibet suū esse consistit. Accidentis. n. causa erit duplex. s. suæ essentiæ in subiecto, vt Arist. dixit. A cognitione quidem formę, vel substantię principalis vel immediatę. Vnde Gal. ait. Primi & principalissimi generis differentiaꝝ febrium est, ꝙ sumitur à substantia rei diuisæ. Est aūt vt dictum est eius substantia in genere caloris, qui est ꝑter naturā. Ab eo. n. febris est principaliter cognoscenda, cuius iudex proprius tactus est ipsum sentiens acutū atꝙ mordacem. Consistit aūt etiam in suæ causæ materialis secūdaria cognitione & mediate. Si. n. febris est, in subiecto est corpore, cū accidētis esse sit in subiecto, & sua existētia sit in subiecto, prout Ari. dixit. Causa materialis seu subiectū seu subiectiua in qua est feb. pars corporis est, in qua principaliter apprehēditur, & corpus vniuersum in quo mēsuratur, extenditur, & manifeste sentitur, nisi quod impediat adsit, & est vt supra dictū est, fm̄ quod genus eius tripliciter distinguitur, scilicet mēbra, humores, spiritus, put dixit Hipp. in epidemiꝭ. His. n. feb. cognoscitur, & cognita etiā per ea curat. Cognoscitur quidē quia per ea notificatur, ac essentialiter diuiditur, & à morbis aliꝭ seperatur, sic substantialiter, et vere cognoscit. Notificatur ꝙdē penes ea ī se generalissime. s. substantiā eius tm̄ cum ꝓponitur, febris est calor naturalis mutatus in igneū: penes substātiā simul & causam materialē eius seu subiectiuā cum inqt Ioannitius, Febris est calor prꝛter naturā procedens de corde per arterias in totū corpus. Diuiditur quoꝙ penes ea proprie, & substātialiter. Penes essentiam quidem, nam febris quędā est suauis caloris, vt ephemera, quędā acuti, vt hectica, quædam mediocris, vt putrida.

Penes causam quoꝙ subiectiuā diuiditur principaliter in genera, et secūdo in species. In genera quidē. Nā quoddā genus eius principaliter in solidis apprehēditur, vt hectica noīatum, quia est multæ inflāmationis & consumptionis. Quoddā vero principaliter apprehenditur in humoribus, febris putrida nominatum, quia multæ inflammationis, putredinis, resolutionis & incinerationis. Tertium vero principaliter in spiritus imprimens, ephemera nominatum, inflammationis tantum existens.

Penes quoꝙ diuisionē hoꝝ trium generū quodlibet in species suas secundo diuiditur. Hectica quidē non penes diuisionē membroꝝ, quia principaliter, & proprie est solidorum tm̄. Sed penes humiditates tm̄ eoꝝ, diuiditur. n. in primā speciem, cū calor prꝛter naturā humiditatē primā consumpsit & inflāmauit, secundam, quam hecticā similiter Gal. vocauit, & vocauit sanabilē. In secundā speciem, cum calor secundā consumpsit, et tertiam inflāmauit, quā marasmō incipientē, & difficile sanabilē Gale. dixit. Et in speciē tertiam, cum iam tertiam consumpsit, & inflāmatio peruenit ad quartam, quam Gal. appellauit marasmō completum & impossibile sanabilem.

Etiā putrida in suas diuiditur species, penes sui diuisionem humoꝝ. Nā alia est in sanguine, dupliciter, vel putrescente magis propter complexionis aptitudinē, & substātiam, & transpirationē difficilē, synocha proprie nominata de genere putridæ: vel inflammato fm̄ modū ephemeræ non vere, de vtroꝙ existens genere febris, humoralis & putridæ, prout est in humore, & ephemeræ, prout est ipsius inflāmationis. Et quia sanguis calidus, & humidus est, & oē tale apte putrescit inflāmatū existens maxime si à debita trāspiratione priuetur, media talis est dicta inter ephemerā & putredinalē. Inflāmatione. n. ephemerali ex speciebus, caliditate ad sanguinem, & humores extensa, & in eo impressa, & fit sinocha, facile in eius putredinem deuenitur. Alia etiam putredo est in, cholera magis apta putredinē retinere propter caliditatē, dicta tertiana. Proinde & ex eo, ꝙ ꝑ tertiū exacerbabitur. Alia in phlegmate apta ꝑꝑ humiditatē, dicta amphimerina, vel quotidiana, proinde & ex eo, ꝙ exacerbatur quotidie. Et altera in melancholia apta ꝑꝑ humiditatē substantialē non cōplexionalē si fuerit naturalis, putredo. n. est trāsmutatio humidæ substantiæ à non naturali calore. Oēm. n. humorū substantiā humidam constat esse, cum dūetur in ea aqueū elementū. Et si sit innaturalis ex adustione propter humiditatē substantialē, & caliditatem quā reseruauit in se ex adustione fm̄ Gal. sicut cinis caliditatē ignis, & est quartana. proinde & quia exacerbatur per quartū, qđ quare sit nō fm̄ aliū modū soli Deo ratio est seruanda. Sed qua re hæc tardat plus, illa vero citiꝰ, & illa mediocriter, dispositio facit humoris, & aptitudo ad putredinē suæ substantiæ, & complexionis, & etiā quantitatis, vt in ꝙtana, & sextana apparet, à cōmuni talia infra dicētur. Et quidem quę in sanguine est sinocha tm̄, & proprie est cū nullus locus sit in ea prꝛcipuus seu particularis, & solus sanguis sit in venis: & proinde concluſa est dicta, per eas. n. putrida fuligo cōtinue soluta à sanguine continue putrescente, &

non

non resoluta propter conclusionem eius in ipsis ad cor trā sit propter cōtinuitatem. Aliæ vero quia in eis cum intermissione propter dispositionem particularum, quæ innascuntur, generantium, s. mittentium, & recipientium, & attrahentium, nō sinochę nec cōclusę, sed periodicę dictæ sunt, cum in periodis quibusdā exacerbātur quotidie, quarum quælibet potest esse continua, ex corruptione sui humoris in venis proprie, & interpolata cū corrūpitur extra venas. Ex eis. n. cito & facile resoluitur antecę particulæ aliā remittant, & regenerent ad mineram qui in putrefactione succedat, sic ep perfecte quiescat, & calor eius interpolatur quiete, quandiu succedat alius loco sui.

Et vnaquæq; potest esse pura & impura. Impura vero dicitur, quia ex humoribus plurimis est commixta, licet fm partes cuius denoīatio à prędominante humore dicatur. Licet fm vicinitatē ipsorum ad putredinē concurrētium, & tunc erit composita, eius aūt compositio, vel erit generꝝ vel speciꝝ, & hæc plurimū putridarū. Et erit aut ex interpolatis, aut continuis, aut vtrisque in hęmitriteo. Porro si putredo ab epidemia seu pestilēti aere sit impresa, pestilentia dicetur. Et ephemera quoq; in species diuiditur penes diuisionem spirituum. Alia. n. est in spiritu vitali, alia in naturali, alia in animali. Penes causas quoque efficientes diuiditur febris, non substantialiter sed accidētaliter magis, nec proinde notificatur cum sint extrinsecę, et alīs morbis cōes non sibi proprię. Hectica quidē penes primitiuam corporeā, & incorporeā. Nam alia est, quę fit à causa procatartica & exteriori. Alia à causonibus multū prolongatis. Putrida etiam penes interiorem, et ancedentem & coniunctam. Nā alia est, quę fit à causa antecedente vel coniūcta, quę causa est tantū, & non morbus, & putredo humoꝝ est. Alia est q̄ fit à causa, quę est per se morbus, vt q̄ sequitur apa vel hulcus. Penes causam primitiuam quoq; & proprie ephemera febris diuiditur, cum variet eius essentiam, & curā in specie, vel in quanto, vt infra in speciali prosecutione patebit, plurimū tū primitiua mouet antecedentē, & qñq; coniunctā, in corpore antecedēte nō existente. Et adhuc diuiditur febris penes eius accidētia, & naturā causæ. s. morbi habentia, & proprie propter eandem causam. Alia. n. est cū syncopi, alia cum stupore, alia cū fluxu, alia cum dolore, & alia præter illa. Cognita ergo febre etiā per ea curatur, quia cura eius per tria generaliter iudicatur: per locū, morbum, et causam, vt in corde superius dictum est. Vnde Gal. ait. Ex quibus duobus. s. cognoscere mēbrum infirmum & morbū, poteris cognoscere generalē eius curationē, et alibi, inutiliter quis prouidebit febribus nisi prius meminerit causæ. Cognita. n. febris essentia quia sit dyscrasia iudicat eius alterationē, & quia sit calida & sicca, iudicatur cum frigidis, & humidis esse cōplenda, quæ infra dicentur. Et quia sit corporis vniuersi, cū pluribus & fortioribus, q̄ si esset membri vnius. Et quia eius calor est principaliter apprehensus in humoribus, & consequenter in hepate, cum sit eoꝝ principium, vt in putrida, vel in spiritibus, & consequēter in corde cū sit eorum principiū, fons, & minera, vt in ephemera, vel principaliter in cordis corpore, vt in hectica, & in eo formatur, vt in omni tamē non dicitur febris, nisi cum caleat cor indicat cum talibus frigidis, & humidis esse cōplēda, quę spiritus, cor, & hepar rectificent & cōfortent, quapropter dixit Abo. Embrocare hepar cum infrigidātibus est res maxime & magis iuuans: nam cum æquatur, est in eo res maior, & fortasse rectificat aquā, & certe cordis equatio multo magis pp causam iā dictam ipsius erit rectificatio. Quantitatem quoꝝ determinat corporis naturalis cōplexionis cognitio, licet sit difficilis, ipsam limitat ętas, cōsuetudo, tempus, regio, & alię circunstantiæ, vt ait Gal. His ergo ignoratis nescimus quantū debemus infrigidare & humectare, nec q̄ debemus ab eis desistere, & sic aut non curabimus, aut in cōtrariam dispōnem adducemus. Ad hęc quoq; cum ipsa putrida ex efficiēte causa humorali depēdeat, & q̄q; ex ea generetur hectica, & ephemera, & conseruetur, indicabit euacuationē. Inqt. n. Gal. Manifestū vero qm̄ causarū facientium dyscrasiā per euacuationē est sanatio, ipsaꝝ vero dyscrasiarū alteratio sanatio est. Et iterū ait. Facta iam ægritudo curabitur, dispositione à qua principaliter, quæ fm naturā est operatio lędi tur, soluta, quam & ipsam dicimus ægritudinis causam. Attī cum sit talis humor in aliquo mēbro locatus, hepate. s. & venis, vt in cholericis, & acutis plurimū, vel in stomacho, vt est in amphimerinis, vel splene, vt quartanis, indicat euacuationē ipsius in talibus faciendā, quæ illa respicit, rectificet, & confortet, vī Gal. Intentio sanandorum fm partem, est aliqua ex ipsa dispositione, plurima vero ex patientibus particulis. Sicq; principalissimā intentionem cōplebis, q̄ sumitur à virtute in triplici prędicta substantia existente ex similibus vnicuiq; conseruata. Febris ergo vere, & generaliter per illa cognoscitur, & per illa cognita medicatur. Vnde Gal. Medicina est scientia sanoꝝ ægrorum, & neutroꝝ. s. signorum corpoꝝ, & causarum. Cognoscitur quoque vere, & generaliter, pp eius causam extrinsecā, et efficientem, quę triplex est. Primitiua, ancedens, et cōiuncta, quibus omnibus habet cognosci. Quod ostendit Abo. cum ait. Causa vero in libris medicoꝝ est, q̄ primo est, ex qua prouenit inuētio alicuius dispōnis, & fixionis in corpore humano. Finaliter quoq; cognoscitur febris propter sui effectum & proprietatē, et in vnoquoq; suo genere propter eosdē. Generalissime autē natura effectus eius est, vt inquit Isaac, læsio vniuersæ lęsionis corporis, & passionis, exiccatio corporis, & consumptio, ac contristare vt à Gal. dictum est, quod in vnoquoq; suo genere est commune, vt superius dictū est. Effectus. n. ephemerarum est lædere sensum minus alīs. Proprietas vero est, quæ sequitur inflammationē suauem, & æqualem solā absq; omni putredine, cū sit à sola procatartica causa. Et incipit absque horripilatione. Et vrinæ digestio in prima dierum apparet, magnitudo, & velocitas in pulsu, & in eo nunq; velocitatem superaddere systolen, & declinatio cum vapore sudorali, & humiditate, & benigna, & suaui infrigidatione succedente illi. Generis vero febrium putridarum effectus est idē. Sed proprietas est contraria pp admixtā putredinem. Et proinde magis lædere, & fieri à causa antecedente, immediate incipere. Cū rigore vero & horripilatione & calore, mordacitas, & inæqualitas fm diuersa tēpora, & fm primam manus immissionē, & perdurantia eius. Et similiter in pulsibus in velocitate superaddere systolē, & vrinę indigestio, & aliquod symptoma apparet fm statum proprium est generis putridaꝝ non tī separabilis, vt Gal. ait. Generis quoq; hecticarū effectus est maior lęsio, & ariditatē reddere corpori, & habere caliditatē extensam, & mordacē sine inęqualitate de se, addi vero & inæqualem fieri sumpto cibo post primam horam vel secundā, & ascensum fieri in contritū non contritū vt in putridis, & pulsum fieri durum simul, & paruum, & debilem propriū est hecticaꝝ ex eo, q̄ caliditas est acuta, in duro subiecto infixa, & absque putredine. Cognitio vero essentię febris est p corpis contactū, & qualitatē eius mutatam in caliditatē quam percipit tactus, vt dictū est, non temperatam, & suauē, vt corporis sani, acutam, insuauē, mordacē, & pungitiuā, qualiter in febricitantibus est, vt Gal. asseruit. Et si simplex est, facilis, & commixta difficilis propter cōfusionē signoꝝ adinuicē earundē. Cognitio vero causæ materialis, vel subiectiuæ. s. membri, si sit hepar, cor, vel splē, stomachus, vel etiā aliud ex occultis, scit per ea q̄ Gal. docuit cum dixit. Non apparētia bona vero vniuersaliter quidem discere oportet ex lęsionibus operationū, aut egestionibus, aut doloribus, aut ex tumoribus præter naturā, aut ex quibusdā hoꝝ, aut omnibus. Cognitio vero spiritus generaliter est ex pulsu & anhelitu, qbus principaliter dispō cordis cognoscitur, in quo omnis spiritus generatur, viuacitate, & pigritia in actionibus corporis,

poris, & membrorū ad quę impetu fluunt, & ſpecialiter, ex actionibus ſenſus & motus in neruis ſpiritus animalis cauſa cognoſcitur: ex paſsionibus & actionibus animæ in corde, & arteriis ſpiritus vitalis: ex actionibus naturalib⁹ in venis cauſæ naturalis ſpiritus demōſtrantur. Cognitio quoq; efficientis cauſæ interioris. ſ. humoris ex præcedēti diæta conſuetudine, & ætate, tēpore, regione, arte, et ægritudine, vt Hippo. in apho. docuit. Et exeuntibus per vrinā proprie ægeſtiones, & ſudores, & alias regiones corporis particulares. Inquit. n. Gal. Color. n. corporis humorū abundantiam oſtendit. Eſt color humorū, & non mēbrorum, niſi forte humores cōcurrerint in profundū. Et ideo ſignificatio ex eo tantū, non certa, ſed fallax eſt. Cognitio vero primitiuæ eſt manifeſta ſicut proprietas & effectus. Cognitio vero accidentalis ipſius febris nō eſt certa, quia fallit cū non ſit ex ſubſtantialibus eius effectus, et proprijs quæ ſunt ſemp, ſed ex accidētalibus, & caſibus, qui qñq; apparent, & qñq; non. Et tñ apparent qñq; in principio, qñq; in medio, qñq; in fine. Sed eſt conferens coadiuuans ad cognoſcēdū, & quod eſt proprie cum ex eo fuerit quid occultū, vt Abo. & Ariſt. dixit. Et ſunt color rubeus, pallidus, citrinus, longitudo & breuitas, magnitudo et parui tas febriū, & ipſorum analogia paroxiſmorum. Dolor ali cuius membri, laxitudo, cruor, ſigna cruditatis et digeſtionis, ſigna ſalutis, & mortis, & huiuſmodi, q̄ ſunt accidētalia non propria, ſicut in pleureſi dolor lateris pungitiuus, tuſsis, & malitia anhelitus, & pulſus ſerius. Specialis cognitio febris, eſt vniuſcuiuſq; febris quā oportet particulariter curare, & diſtincte cognoſcere ſm ſuam ſpeciē prout Gal. dixit cum inquit. Quæ igitur dicta ſunt mihi, & per
Documētū alios multoties dicentur. Et nota q̄ non oportet periodos. i. circuitiones, et analogias paroxiſmorū ſcrutari ſolū, ſed multo magis ipſam ſpeciē febris, & ex hac cognoſcere eam quemadmodū hoiem per propriā formam, talis autē ſpecies ex qua oportet diſtincte vnamquāq; febrē cognoſcere ſumi habet ex diſtinctione generis vniuſcuiuſq; prędictorū. Et ſm dictum generalē modū cognitionē vniuſcuiuſq; pcedere. Inquit. n. G. In ſpecialibus cōtineri vniuerſales oportet. Duci vero in vniuerſales ſpecialiores ex diuiſione generaliū inuentas, q̄ autē ſint in pſecutione patebit ſm ordinē prædiſtinctū ipſarū ſpecierū febriū ephemerarum. Quarū curam aggrediamur ſm modum generalem et ſpecialē ſuperius prędiſtinctū, ex quo quod inter alia genera facilius accidit corrigitur. Omnis. n. leptomera ſubſtantia facilius eſt alterabilis, vt ait Gal.

De medicinis ad febres ephemeras generale. Cap. 2.

PRæmiſſa cognitione generaliſsima, & curatione febrium ſm Serapionē, ac generali cognitione vniuſcuiuſq; generis eius, Seqtur cura generalis ſm vnūquodq; genus eius. Et primo cura generalis generis ephemerarum. Conſiſtit autē ſm prætactum modū in duabus rebus, in ablatione exterioris cauſæ, & primitiuę, vel interioris, et añcedentis abſciſsione, ſm q̄ vera eſt & non vera, in febrilis dyſcraſiæ alteratione. In cauſę quidem ablatione vel abſciſsione, Inquit Gal. quia vera eſt cauſa, quæ febrem facit, inutiliter quis prouidebit febri, niſi prius meminerit cauſæ. Completur aūt cauſę primitiuę ablatio cū priuatione ipſius et euētatione ac ſui cōtrarij introductione. Interioris abſciſsio cū euacuatione primo. Deinde cū rarefactione cutis, vel obſtructionis apertione, & cū quibus infra in ſpecialium cura dicetur. Alteratio febris cum frigidis, & humidis interius ſumptis, & exterius approximatis in totum corpus cum oppilando inflāment, & detineāt ſuperfluitates quocūq; modo approximatę ſiue embrocando, infundendo, ſiue liniendo. Tantū circa ſpiritualia applicētur, ibi. n. approximata tantū cuiuslibet febris dyſcraſiam ac exceſſum extinguunt, & ſi vapores fumoſi ex poris partiū illarum oppilādo prohibeant reſpirare, nō tollitur ex poris aliarū partium, & per pulmonis tracheā in anhelitu quin commode expurgentur, quod contra dictum aliquorū eſt. Sint autē quæ ſpiritus rectificent, virtutes confortent, & cor alterent & totū corpus. Et cū inſpiratione aereę ſubſtantiæ bonæ, & frigidæ naturaliter, vel artificialiter procuratę, ac quiete corporis & animę. Inanitione ſuperfluorū pharmacalium fumantiū & calefaciētium, vt cum ſomno ſuo tēpore, aut cū his ex cibis, & potibus, quę vaporoſum ſanguinē gignunt, bonum et frigidū, aromaticis vel odorabilibus mixtis, hęc. n. ſpiritus multiplicant, alterant cor, & cito virtutes confortant. Vñ Gal. Qui celerius vult reintegrari reintegretur odoribus, quæ qualia ſunt in ſpecialiū cura dicetur. Et ſi q̄ maxime virt⁹ ſm naturam ſe habens cibū dare non indiget in hac febre, non. n. conuenit in prima vel ſecunda dierum extēſam febrem fieri imbecillē, illum tñ poterit iudicare ſm accidēs imbecillis effecta, vt propter malam habitudinē laborātē & propter ſenectutē, vel qa in laboribus ſimul cū intentione ſolis ieiunio per totam diē fuerit & vigilijs, & circa veſperā anteq̄ cibetur homo inuaſus fuerit à febre, & ſic exoluta virtute. Sic equidē cibum, & potum indicat dandum nō in declinatione vniuerſali cōpleta, ſed etiam particulari. Sed etiā ſtante febre qñq;. Inquit. n. Hipp. Accidentibus ſuperuenientibus virtutem diſſoluentibus, ilico cibus eſt dandus, ſed ſuis conditionibus omnibus prædiſcuſsis. ſ. ſubſtantia, vt ſit euchymus, ideſt bonorum chymorum generatiuus, ſitq; facile digeſtibilis propter mēbrorum nutritiuorū diſtemperiē & infirmitatem. Inqt. n. Gal. venter infirmus non bene digerit, qualitate. ſ. elemētari, quia frigidus & humidus propter febris dyſcraſiam. Et ſimiliter potus, vt eſt aqua frigida cū virtus ſit fortis, niſi ſit aliud qđ obſtet. Sitq; cibus multi nutrimenti abſq; multa ſuperfluitate ne tranſeat in putredinē. Et ſit paucæ quantitatis cum paucū indigeat corpus in tali febre, cito vt infra tres dies plurimū ad terminū venientem, licet nō ſit acuta, quæ qa licet ſit breuis, non tñ periculoſa, tempore vt detur cibus generaliter in declinatiōe perfecta, vt dictum eſt, omnis ephemeræ, & ſi conuenerit in hora conſueta, eſt melius. Hæc enim hora communis eſt eis, & putridis, niſi in quibuſdam ex eis, vt prouenientibus ex labore, vel anguſtia, vel ieiunio, vel fame, vel vigilijs, vt dictū eſt proprie in corporibus, quibus in talibus diſpoſitionibus cholera ad ſtomachum currere conſueuit, & inducere ſyncopim, præcepit enim Gal. hos cibari in principijs paroxiſmorum & ante, ſic enim cibus datus ſtomachum roborat, vt currentes ad eum humores repellat. Et ſyncopim ſeu cardiacam proinde ſuſpectam, vel conſuetam fieri vetat, & à febre multorum dierum pręſeruat. Sit autem talis cibus non quilibet, nec reſumptiuus, qualis in declinatione ſolum conuenit, ſed ſit tātum panis infuſus in ſucco granatorum muzorum, quoniam oportunus cibus eſt ſtomacho laboranti cholerico, vel in vino lymphato, vt multiplicet ſpiritus, & velociter penetrando ad cor virtuti ſuccurrat, ſi expectat. Citam enim talis cibus facit reductionem ſecundum Gal. Et quandoq; oportet prius eos facere vomere cum aqua & aceto, ſed ſuperueniente febre poſt horripilationem, præcedente vero detur vſq; ad declinationem paroxiſmi cum humores tunc currere non prohibeant, ſed ad grauedinem, & anguſtiam addant, declinatione vero ſuccedente detur eis perfectione non expectata. Cum. n. hi ſiccum habitum habeant, & exolutā virtutem niſi prius humectentur ac confortentur cibo et potu, febris perfecte non poterit declinare.

Et modus dandi cibum & potum talibus eſt, vt concedantur delitiari, in veris & non veris maxime: vt puta patientibus ex oppilatione apoſtemante & nauſeatiua ſatietate nequaq̄. Sed in declinatione perfecta cum diminutione ſeu ſubtiliatione detur. Porro in talibus febribus quibuſcūq; vel plurimis communis ordo eſt, vt cibus, & potus detur in declinatione incipiente, vel perfecta, vt dictum eſt. Et poſt balneum aquæ dulcis tepidæ caliditatis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 739 sur 1089

caliditatis præmiſſum. Tale enim balneum commune exiſtit officium ephemerarum febrium: rarefacit enim poros denſatos venarum, & arteriarum ductus & orificia, aperit oppilationes, ſudorem prouocat, & fumoſas ſuperfluitates multiplicatas ex febre reſoluit, & ſpiritus reddit claros, humores purificat, & mẽbra infrigidat & humectat, & in quietam diſpoſitionem totum corpus adducit, ſi in declinatione fuerit miniſtratum, etiam catarrhum ſedat ſi patiat aduſtũ. Quapropter, opꝫ vt primo in aere aliqualiter moram trahat. Deinde in aquam calidam intret, et ibi diutius immoretur: ante enim ſi miniſtratum fuerit, ſpiritus inflammat: alias vero inflammat, horripilat, & ad putredinis febres tranſmutat. In corporibus enim immũdis rigorem ex putredine gignit. Quapropter in declinatione perfecta febrium talium, & in fine tertij vel quarti paroxiſmi ſecurius concedetur balneum atque cibus: cum omnis ſuperfluitas euacuata ſit, & conſumpta, & ſedata caliditas in declinatione primi paroxiſmi, vel ſecundi non niſi repletio fuerit euacuata, & alia materia ſiqua ſit digeſta. Talibus enim febribus tantum euacuatio competit, vt innuit Gal. commune quoq; auxilium eſt fricꝫtio. In oppilatione enim, vel ſoliditate facta, poros rarefacit & aperit, & ſuperfluitatibus obuiat: & ſiquidem multæ ſint diſſoluit, & ad loca oppilationũ trahit magis & incuneat: quod etiam aperitiua interius miniſtrata magis efficiunt. Si vero paucæ, reſoluit & conſumit. Non ergo oportet, vt fricꝫtio miniſtretur, nec aperitiuum aliquod, niſi euacuatione præmiſſa, & maxime ſi ſorte exiſtat. Videtur autem et tertia res in cura ephemerarum deficere neceſſaria: quę ſcilicet corrigit accidentia: non autem deficit, quia dictę duę res cõmuniter in omnibus ſunt neceſſariæ: hęc autem tertia non in omnibus. In veris enim ephemeris magnitudine febris, neceſſaria non exiſtit, cum cauſam incorpoream non antecedentem habeant, in cuius digeſtione diuiſione ac repulſione natura inſtat: non magnitudinem febris, ex quibus conſueuerunt inſurgere accidentia, vt in putridis, prout Gale. dixit. Sed in non veris habentibus illam tantum, quod oſtẽdit cum inquit. Proprium eſt putridarum ſecundum aſcenſum caloris, & ſtatum fieri aliquod ſymptoma. Ephemerarum vero proprium ſignum ſit caloris æqualitas & ſuauitas: & ſecundum aſcenſum & ſtatum in quibus augẽtur & ſunt fortiores, nullum fieri ſymptoma: non tamen eſt inſeparabile cum à non veris appareat ſeparari, & illud propter cauſam prædictam.

No. de fricꝫtione.

De febre ephemera quæ fit ex accidentibus animæ. Capꝫ. 3.

FEbrem ephemeram fieri ex animæ accidentibus, & talꝫ cauſis quæ ſequuntur dixerunt antiqui. Videndus autem eſt modus & qualiter fiant cum ex eo curationis ingenium habeatur. Modus ergo qualiter fiant ex animę accidentibus eſt. Quoniam vt inquit Abo. Omnia animæ accidentia ſequuntur, aut eis aſſociantur motiones ſpirit⁹, aut interius, aut exterius, aut vtroq; modo, & iſtud erit, aut ſubito, aut paulatim: vt ex hoc motiones intelligan⁹ non naturales, & naturales excludat, quæ ſunt ordinatę, licet impetu quodam veræ fiant Hippo. dicente. Quæ impetu fluunt ac refluunt. ac in eis quæ præter naturam, quæ ſubito tantum ſunt, vt in dolore, dicente Hippo. in aphor. Quæcunq; corruptiuę ſunt fœtus his vbera gracilia fiunt, ſcilicet ſubito. Cum enim paulatim ſpiritus ad alteram duarum mouentur partium, ſequentur, ſeu aſſociabuntur animæ accidẽtia, vt gaudium & triſtitia temperatę ſtantes cum natura, nec ſequitur febris. Cum vero ſubito moueantur, & fortiter, animæ accidentia proueniunt intemperata, naturam exterminantia, vt eſt ira, gaudium ſuperfluum, & timor: non tamen tantum vt perducant ad mortem, ſicut accidit puſillanimis. & febris in diſpoſitis corporibus, quia calidis & ſiccis magis: deinde calidis, deinde ſiccis vndecunq;. In talibus enim corporibus ſic diſpoſitis prædictus motus in ſpiritibus naturam, id eſt

A

B

C

D

calorem naturalem exterminat, quia extra naturales terminos ponit & immutat, & etiam immoderantiam tantum exauget, quòd pertranſiens ad ſubſtantialia corporis ſcilicet humores contentos, & continentia membra, lędat vniuerſas actiones & paſsiones, atq; cõtriſtet, & ſic febrire hominem eſt neceſſe. Et quia naturales motiones ſpirituum ſunt, primo de principijs ad extra, vt patet de vigilijs: deinde de exterioribus ad principia, vt patet de ſomno: ira vero & gaudium primam motionem ſequuntur, Ideo de febribus cauſatis ab eis primum dicere propoſuimus. Eſt autem ira ſecundum Gal. non audacia, ſed velut feruor quidã eius qui circa cor eſt ſanguinis, in quo prius ſimulq; feruere neceſſe eſt ſpiñ. Cũ autẽ feruęſcentia ſanguinis moueatur & ſimul cum eo ferueat & magis, tanquã magis aptus impellatur ad extra, vt compellat iram. Quapropter febris ex ira proueniens ephemera dicta non eſt humoralis.

Signa vero ipſius ephemerę prouenientis ex ira ſunt ſigna rememorationis iræ præteritæ, & demonſtratiua prę ſentis febris, vt caliditas corporis, & efflatio, & rubedo faciei, niſi admiſceatur timor ex eo quem forte offendit tempore iræ. Nam ex hoc remittetur rubedo faciei & oculorum, ita vt ſint rubei præeminentes exterius, vt terrentis, & hoc propter vehementiam motus ſpiritus ad extra. Et quandoque accidit quibuſdam eorum tremor, vt quibus cholera dominatur, & natura, & debilis, & reſolubilis valde. In eis enim cholera ſimul feruens cum ſanguine mouetur per ſenſibilia membra, quam cum natura regulare nõ poſſit, tremorem ea pungendo per modum rigoris inducit, eiſq; in ira præcedente tremor abſq; ſigno rigoris prouenit apparenter, cum ſpiritus vehementer moti exterius natura contentiua exiſtente debili reſoluãtur, quare membra in ſuo ſitu non valent naturali & debito conſeruari: et vrina eſt rubea, mordax in emiſsione, ppter cholerã diſſolutam ei admixtam. Et quandoq; eſt in eo aliqua claritas cum ex ea non accidit perturbatio in digeſtione, quod eſt quia calor naturalis extra egrediens ira pręſente loca digeſtionis omiſit. Et poſt iram quoq; cum remanet reſolutus digeſtionem complere non poteſt. Et pulſus eſt magnus, velox, plenus, & frequẽs propter curſum ſanguinis & ſpiritus ad exteriora arteriarum.

Cura eius eſt duæ res. Ablatio cauſæ, et alteratio febrilis dyſcraſiæ. Primam rem complent ſedantia iram, vt ſunt inductiones & promiſsiones inductæ tempore futuro & magis apta. Et admonitiões rationabiles que refrenent motum ſpirituum, & conuertant eos ad cõtrarium, ſcilicet interiora corporis cum ſuauitate & paulatim, quę oſtendendo mala, quæ prouenerunt ex cõſecutione ipſius aliquem timorem incutiunt. Et occupatio in lætificantibus ex fabulis, ac cantilenis placidis, atq; ludis, & mirabilibus, quæ ſpiritus reddunt in actione claros, & quietos.

Secundam rem complent quæcunq; ex medicinis exterius omni tempore applicatis infrigidando, & humectando ſpiritum cõuertunt interius verſus cor, alteratũm detinent & cõfortant, & ex magis propriis ad hæc complenda, eſt oleum roſatum à Gal. inter cętera commendatum: ſua enim frigiditate et humiditate febris dyſcraſiam alterat exterius inunctum, cum innouatione & maxime circa ſpiritualia mẽbra & ſubtili ſubſtantia penetrando in profundo corporis humectante infrigidat magis ſpiritus & membra: ad quod adiuuat ſua moderata ſtipticitas impelẽdo ipſam interius, quæ etiam ſpiritum impellit interius & inſpiſſando & ſtipticando retinet, & ſua aromaticitate confortat ipſam virtutem & cor. Et quæcunque ex cibis & potibus & medicinis interius ſumptis infrigidãt & humectãt: quia ſunt ex cibis hordeaceum, & cibus factus ex cucurbita, & ex fructibus citruli, & melones, & ex herbis, portulaca, lactuca, chryſolocanna, et ſimiles. Et ex fructibus pira, ſebeſten, & ſimilia. Alterant enim dyſcraſiã, & obtundunt choleram, et vrinæ acuitatem, et naturam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 740 sur 1089

leniunt, quæ in eis est plurimum cõstipata. Et ex potibus quales sunt, aqua hordei, & frigida, nisi fuerit quod prohibeat, & interdicatur vinum omnino, donec sedetur caliditas, quoniam inflammat spiritum, agit choleram et impetum eis præstat ad motum, nisi ad resolutionẽ deuenerit, quo casu lymphatũ bene est concedendum. Et ex medicinis, semina communia, quæ alterãdo prouocant choleram, & cõmotam cum vrina educũt. Et ex illis est mel, casia fistula, siracost, & tereniabin, & similia, quæ leniendo eorum constipant materiam, & lubricando ipsam educunt. Hora autem ministrandi prædicta est declinãte ira, & febris paroxismo, nec oportet quòd interueniat balneatio cum aqua calida, quoniam inflammat spiritus, & eos ad exterius magis trahit: nec etiam cum frigida, quoniam fumos cholericos retinet, nec resolui permittit, sed cũ spiritibus intra conuertit. Et cum corpora sint nuda carne radicalia mẽbra nocent, & maxime si sint ex resolutione debilitata. Post quæ concedatur per horam somnus, quoniã calorem & spiritum reuocat, & intus tenet humectando, inspissat, restaurat, & confortat: non tamen sit multus & profundus, ne ad inflammationem perducat.

De febre ephemera quæ fit ex gaudio. Cap. 4.

FEbris ex gaudio prouenit sicut ex ira, quia spiritus & calor mouentur ad exteriora subito, & fortiter si superfluum fuerit, vt superius dictum est, differenter tamen. In gaudio enim virtus in corpore manẽs ante ipsum mollificatur: deinde cum spiritibus ad exteriora progreditur corporis, et cum valde superfluum fuerit resoluitur, & sequitur mors. Cum vero non multum excesserit, quia eius causa non fuerit multum ardua & excedens, non resoluitur, sed in motum inflammatur, & febrem accendit. Quemadmodum et in ira in qua si multum excedens fuerit in superflua, virtus corporis nonne dissoluitur, aut vt egrediens resoluatur, sicut in superfluo gaudio: immo retinetur aliqualiter intra cum timor sit permixtus in eo, vt Serapio dicit: quare non sequitur mors, sicut in illo, & tamen febris ex eo ,pueniens erit sicut febris causata ex ira. Signa eius sunt proxima illis signis, quia in specie similia, non tamen in gradu æqualiter excedentia præterquam in signo oculorum & pulsus: non enim est forma eorum terrentium, sed gaudentium. In pulsu quoque est frequentia minor quàm in febre ex ira. Et proinde cura illius similiter proxima erit.

De febre ephemera quæ fit ex tristitia. Cap. 5.

TRistitia et cogitatio, quia motionem spirituum paulatim ad interiora sequuntur, vt plurimũ febres nõ faciunt, nisi cũ magis plurimum fit perdurans: tunc enim licet motio spirituum sit ad interiora, paulatim tamen associantur motiones ipsorum cum eis magnæ, plurimæ, & perdurantes, agitantes spiritus intra & commotiones de corde ad cerebrum, & econuerso, quia inflammantur, & febres facit, & maxime si accidat motus laboriosus, inquirendo rem perditam contristantem, quæ inueniri non potest.

Signa eius sunt color pallidus faciei, igneitas vrinæ, & acuitas eius in emissione percepta propter dominium caliditatis & siccitatis in interioribus corporis, & motum choleræ multiplicantem ex inflammatione caloris sequẽtis motum sanguinis et spiritus ad interiora. Et propterea etiam oculi sunt submersi cum quiete & subclusione, ad quod adiuuat resolutio superueniens. Deinde accidit illis cõtrarium. Et pulsus debilis ad paruitatem & depressionem tendens non valde: & etiam in eo saltus ex subita reditione spiritus ad exteriora, & proprie cum solicitudo inquirendi perditam rem insurgit.

Cura eius est duæ res, sicut cura febrium prædictarum, scilicet ablatio causæ, & alteratio febrilis dyscrasiæ. Intentio tamen communis in eis contraria est ei quæ in illis. Prima autem est ablatio cogitationis & tristitiæ quã complent dimissio studij & prudentiæ, & conuersio ad solatia plura & diuersa quæ spiritum retrahãt de interioribus ad exteriora, ipsumq; reddant hilarem & iocundum, et spes inueniendi rem perditam cõtristantem, vel aliam meliorem. Secundam rem complent quæcunque ex medicinis stante paroxismo exterius approximatis & circa cor maxime infrigidando, & humectando, spiritus de interioribus trahunt ad exteriora, vt est frictio cum aliquo oleorũ infrigidantium, et humectantium absq; stipticitate, vt est oleum violatũ, de cucurbita, de nenuphare, & similia. Et epithemata supra pectus ex mucilagine tragachãthi, psyllij, aquæ endiuiæ, ros. & nenupharis, portulacæ, & melonis indi, & modico croco, & balneatio in tinis declinante paroxismo, in qua sit aqua temperatæ caliditatis & decoctionis alicuius prædictarum medicinarũ plurima in qua sit introitus frequẽs. Post quod vngatur cum aliquo prædictorũ, & mulgeatur lac mulieris. Complentq; eam quecunque ex cibis & potibus infrigidant & humectant, nutriunt cũ aromaticitate, eniuntq; naturã, quales sunt, quę superius dicta sunt. Et iura pullorum, & gallinarũ, & potus temperati vini. Nihil enim secundum Aboa. est quod tantum humectet quantum balneum in tinis, & vinum temperatum, quod exiccando calorẽ naturalem spiritum mouet ad exteriora. Inquit enim Gale. Vinum temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, calorẽ naturalem excitat, & humores contemperat, humectando remouet vigilias, & attrahit somnum, quoniam spiritus, & virtutes animales quiescere facit, ac prohibendo resolutionem restaurat.

De febre ephemera quę fit ,ppter angustiã. Cap. 6.

ISaac inquit interest inter tristitiam et angustiam. Licet conueniant in motu spirituum ad interiora. Nam tristitia ad rationalem pertinet virtutem in cerebro existentem. Angustia vero ad spiritalem in corde permanẽtem. Ideoq; angustia est plus causa phthisis quã tristitia. Est autem angustia motus spiritus, & caloris ad interiora spiritalium cum reclusione ibidem, & impotentia extensionis eius propter debilitatem & prohibitionẽ. Cum enim interius recluduntur in sanis ex aliqua causa procatarctica, vt est amor rei, quæ haberi non possit, timor perditionis honoris et sensus: licet tamen paulatim reducti in scipsis agitentur et cõmoueantur interius propter sanguinẽ currentem cum spiritibus intra & fumum coarctatum ibidem, vel ,ppter præsentiã causæ nequeunt extra exire quærẽtes viam solicite, quæ primam consequi, & secundam valeat euitare, quare inflammãtur et accidit inquietudo in membris cum inordinato motu, & sic inflãmantur in corpore toto non in spiritalibus tantum febrem accendunt.

Signa eius sunt similia signis eius, quæ ,pueniunt ex tristitia, sed sunt magis intensa propter maiorem motum caloris & spirituum ad interiora. Et quia est cum reclusione & impotentia extensionis ad exteriora, pulsus erit in hac minor, debilior, densus, & sine saltu. Et signa angustiæ, ,puenientis ex amore sunt, macrescentia corporis, citrinitas corporis, inquietudo membrorum, & quandoq; febris. Quæ considerauit Gal. in Regis filio qui passus extitit ex mulieris amore, qui herreos dicitur. i. solicitudo melãcholica, quædam ex amore ad mulierẽ qualis est dicta. In qua cum audit patiens, aut videt mulierem quã diligit, pulsus eius manifestabitur saltu & inęqualitate, & fit diuersus & corrumpitur sermo eius, & cessante vel non apparente illa, redit ad illud quod fuerat prius.

Cura eius est cura illius, fortior tamen propter causam prædictã, sintq; frigida exterius applicanda magis remissa: interius vero minus et magis intensa.

De febre ephemera quæ fit ex timore. Cap. 7.

EX timore qualiter prouenit febris & qualiter mors supra capitulo de febre ex ira conuenienter dictum est, proprie quidem quemadmodum ex angustia. In vtraq; enim motus spiritus est idem, quia ad interiora, motus vero diuersus. Nã in angustia paulatim: in timore

vero

vero ſubito ad interiora mouetur, & cum motus manet, & ibidem recluſus propter præſentiam cauſæ ibidem, & agitatur & cõmouetur & inflammatur: & deinceps propter contiguitatem, quæ ad ſpiritus corporis et membrorum etiam in vniuerſo corpore inflãmatur & accenditur febris. Et quandoq; adeo ad interiora cũ ſubitaneitate mouetur, quòd ſuffocatur ibidem, & ſequitur mors.

Signa eius ſunt proxima ſignis illius, quia in ſpecie conuenientia, differentia in exceſſu. Et propterea diuerſitas, et tremor in pulſu eſt in hac maior, præter quàm in forma oculi: in hac enim forma oculi eſt forma territi: in illa vero quaſi ſuffocati.

Cura eius eſt proxima illius, quare oportet vt primo auferatur cauſa timoris & adducatur cauſa ſecuritatis. Deinde miniſtrentur infrigidantia & humectantia ex cibis & potibus, & medicinis interius et exterius, & principaliter ſupra cor, quæ virtutem habent trahendi ſpiritum et calorem ad exteriora, cõfortandi et præſtandi gaudium et iocunditatem, quæ ibi ſunt dicta.

De febre ephemera quę fit ex ſyncopi. Cap. 8.

SYncopis ex ephemera, pprie non contingit. Et ſi ephemera contingat ex ſyncopi raro eſt, & non proprie, cum ex defectu ſpiritus & caloris contingat qui non febris, ſed infrigidationis eſt cauſa, niſi cum ex aliqua prędictarũ prouenerit cauſa, vt puta timore, vel anguſtia, vel triſtitia magis, ex quibus remanſit ſuperueniente ſyncopi in ſpiritibus aliqua calefactio, quæ propter diuerſum motum qui in ſyncopi accidit in ſpiritibus, deintus ad extra tractus beneficio medicinæ inflammatur quandoq; et expanditur ad vniuerſum corpus, & ſic febrem accẽdit quæ à ſyncopi cuius gratia caliditas ad terminum febris accreſcit, ſortita eſt nomen.

Signa eius ſunt antecesſio ſyncopis ex aliqua exteriori cauſa, & prędentia debilitatis virtutis cum debilitate motus & pulſus in diuerſitate ipſius, nam eſt cum primo cadit, & occultatur cum vincit frigus in timore anguſtia & triſtitia: & deinde fit velox et manifeſtatur, cum expanditur calor & ſpiritus ad exteriora.

Cura eius eſt tres res. Prima ſuccurrit ſyncopi vel virtutis debilitati, quæ ſuo loco ſuperius dicta eſt. Secunda cauſam ſyncopis et debilitatis auſert, quæ hic ſimiliter eſt narrata. Tertia febrilem dyſcraſiam auſert, et extinguit, quæ etiam ex prædictis eſt nota.

De febre ephemera quæ fit ex labore. Cap. 9.

NOmen laboris hic nimium motũ oſtendit, qui cauſa febris ephemeræ poteſt eſſe. Si enim motus quilibet calorem corporis efficit fortem, ipſum flabellando & excitãdo cum frictione membrorum qua partes in eis igneæ reducuntur ad actum, commouendo humores & ſpiritus (mouentibus enim nobis, mouentur ea quę ſunt in nobis) nimius motus incendit illum & inflammabit: & ad alia ſubiecta corporis excedendo faciet peruenire, & ſi inſuetus ſit in lædendo & moleſtando, febrem accendit maxime ſi in ſole vel circa calidam exerceat materiam. In ieiunijs atq; extenſis vigilijs occupãtibus horam ſomni. Inquit enim Aboali. Multæ vigiliæ corrumpunt cõplexionem cerebri aliquo ſiccitatis modo, quorũ vnus eſt, vt calor in animali ſpiritu facile accendatur & inflammetur in cerebro & vniuerſo corpore dilatetur et lædat.

Signa eius ſunt ſigna rememoratiua pręteriti motus, et exercitij laborioſi, & demonſtratiua præſentis, vt magnitudo, & neceſsitas in anhelitu, calefactio corporis totius: in iuncturis vero addita ſuper reliquas partes extremorũ, & laſsitudo, & pulſus magnus, & velox abſq; duritie niſi ad reſolutionem perduxerit: tunc enim erit durus & tuſsis ſicca ſequetur, & vrina eſt citrina, & ſubſtãtiæ mediocris, niſi ex reſolutione facta ſit ſubtilis & pallida.

Lapbor. ſub. 48. Cura eius eſt duę res. Ablatio cauſæ, quę eſt laboris priuatio. Completur autem quiete. Inquit enim Hippo. In omni motione corporis cum cœperit quis dolere quieſcere ſtatim remedium eſt. Secunda eſt alteratio febrilis dyſcraſiæ. Completur autem cum his quæ ex medicinis exterius applicatis infrigidando, & humectando laſsitudinem prouenientem ex exercitio tollunt, quales ſunt declinante paroxiſmo, balneatio in tina aquæ dulcis et tẽperatę caliditatis, & effuſio eius ſup iũcturas, & muſculos multa. Inquit enim Gale. Quoniam laſsitudo ex exercitio facit accidere in corpore duas cauſas: quarum vna eſt, quia corpora ſimilium partium exiccantur: et altera eſt, quia loca vacua quę ſunt inter iſta membra replẽtur humiditate quæ non eſt bona iuuatiua naturalis, ſi non eſt illud nõ eſt repletio humida, immo eſt ſubtilis mordificatiua calida. Balneum quidem cum aqua dulci eſt de rebus magis conferẽtibus vtriſq;, & illud quia aqua dulcis temperata caliditate ſui reſoluit acquiſitam caliditatem, ſuperfluitatem caliditatis ſubtilis, & ſui humiditate rectificat quod iam accidit corporis inteſtinis. Et propter illud quod effunditur de ea ſuper corpus, deforis occurrit, & effunditur facilioribus modis, quod egreditur de ea in poris egreditur ab ea in velocioribus horis, pręter quòd ſit hic retinens eã penitus, permiſceat oleũ cum hac aqua, & præcipue quãdo inungitur homo cum eis vtriſque ſimul humectatione multa. Tale autem oleũ erit vel ſimplex & dulce, vel violatum, vel roſatum proprie, de quo dictum eſt ſupra, et in iuncturis cum eo ſit permixtum aliquid ex oleis: vt de ſemine lini, vel oleum chamæmillæ quæ ſunt propria. Nam quod eſt ex ſemine lini ſua temperata caliditate confortat lenit duritiem iuncturarum principaliter patientium, & ab alterius olei frigiditate defendit. Oleum vero chamæmillæ vltra hoc, & iuncturarum, & lacertorum remouet laſsitudinem pluſquam reliquę medicinæ, quoniam caliditas eſt ſimilis caliditati animalis, vt dixit Aboa. Completur vero cum his quæ ex cibis, et potibus, & medicinis interius ſumptis nutriunt euchyme, infrigidant & humectant, quales ſunt cibi quorum paucitas nutrit plurimum propter debilitatem digeſtionis. Et etiam ex carnibus, dictis, iuribus earum, & vitellis ouorum, & potus vini temperati, fructus, & alij dicti ſuperius. Et ſomno qui & ſi defectus aſsocietur ſtomacho ad quem humores omnes conſueuerunt concurrere, ante paroxiſmum parum, vel in ipſius principio concedatur, vel non expectata declinatione perfecta. Niſi enim talia corpora rehumectentur cibo, febris perfecte nullatenus declinabit, vt ait Galenus.

De febre ephemera quę fit à calore exteriori. Ca. 10.

CAlor exterior ex quo prouenire poteſt febris ephemera eſt duplex. Aut enim eſt ex his quæ exterius tangũt corpus, vt ſole, igne, balneo. Aut ex his quę ipſum ingrediuntur, vt cibis, potibus, & medicinis. Calor ſolis in ſpiritu magis imprimit animali principali & immediate caput attingit, & ſpiritum eius inflammat, quia pertranſiens ad alia principalia, et corpus totum lædendo & moleſtando febrem accẽdit. Calor ignis & balnei in vitalem ſpiritũ imprimit magis, quia aer immutatus ab eo plurimum ad cor trahitur per inſpirationem, vt cum fuerit ſuperflue calefactũ vel moram nimiam traxerit qui in eo inflammat ſpiritum & totum corpus, & lędendo febrẽ accendit qua vitalis ſpiritus in corde & in alijs membris corporis euẽtatur. Calor vero cibi & potus imprimit magis in ſpiritum naturalem, quoniam cibus et potus ad hepar peruenit prius cũ eius calore, & ſi prius peruenerit ad ſtomachum, ibiq; alteretur antequã alteretur cum calore immutato, ad hepar etiam peruenit, & priuſquam ad alia principalia, dicente Gale. cum inquit. Cibus in ſtomacho eſt quid habentis, ad hepar de ſtomacho trahitur: & dum alteratur naturalis calor, & ſpiritus alterans inflammatur ex ipſius caliditate, prout Gale. dixit. Quapropter febris ex calore ſolis prouenies appropriata, ſeu comparata extitit ſpiritui animali. Prouenies ex igne, ſeu balneo comparata eſt ſpiritui vitali. Et quæ prouenit ex cibo vel potu calido, vel ex medicina ſpiritali naturali.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 742 sur 1089

Signa febris quæ eſt à calore ſolis, ſunt ſigna rememora
tiua præcedentis cauſæ, ſcilicet moræ ſub ſolari radio, &
demonſtratiua febris, vt eſt caliditas vehementior in ex-
terioribus corporis apparens quã in interioribus, & ma-
gis in capite cum ariditate: & ſi corpus fuerit immundum
& caput calidius et graue propter repletionem quam tra-
xit ad ipſum caliditas ex corpore toto. Et proinde oculi ca
lidiores & rubicundiores apparent cum ariditate, & vena
rum repletio in eius temporibus & vniuerſo capite, & ſi-
tis quæ in hac febre magis quã in febre ex denſitate frigo-
ris, color corporis & aduſtiuus & fuſcus. Et impulſio arte
riarum minor velocitas & frequentia reſpectu caliditatis
cutis, & ſimiliter in anhelitu, quia principalis impreſſio
non peruenit ad cor, ſed ad cutem. Et vrina eſt tincta et ru
bea parum.

Et ſigna eius quæ fit à caliditate ignis & balnei ſunt du
plicia, communia & propria. Communia ſunt rememo-
ratio præcedentis cauſæ. Sed propria ſunt, nam quæ acci-
dunt ex calore balnei ſunt ſimilia illis, niſi quia exteriora
corporis cum caliditate vehementiori non arida, ſed mol-
lia ſentiuntur. Et ſi corpus ſit molle humoribus plenum,
quandoq; deueniet ad rigorem & febrem multorum die-
rum, & aere frigido magis iuuatur quàm potu.

Et ſigna eius quæ fit ex cibo calido actualiter & poten-
tialiter vel potu vini, vel medicinæ, vt nectaris ex calidis
ſpeciebus valde, ſunt ex ſignis illis contraria, quia calidi-
tas in interioribus maior, ſenſus ardoris in ſtomacho, fu-
moſa eructatio & ſitis, & iuuatur potu frigido, & magis
quàm aeris frigidi inſpiratione, & pulſus, & anhelitus ma
ior, & ſuperflua primæ & ſecundæ digeſtionis ſunt colo-
rata valde.

Et cura eius quæ fit à calore exteriori eſt duplex, ſcilicet
generalis & ſpecialis. Generalis eſt communis ei ex qua-
cũq; prouenerit cauſa, & eſt duæ res. Ablatio cauſæ & al-
teratio febrilis dyſcraſiæ. Specialis eſt diuerſa. Cum enim
ex prima cauſa prouenerit, cauſæ ipſius ablatione comple
bitur. Si ex ſole proueniat, cum mora in aere frigido per ſe
cooperto, & ſole & igne priuato, vel vmbra, & artificiali-
ter infrigidato, vt ſupra & infra dicetur. Si vero cibo cali-
do, cõplebitur vomitu vel ventris ſolutione cum enema-
te ex aqua hordei, oleo violato, & zuccharo violato, & in
frigidant humectando. Cum vero ex potu cum his quę cu
rare habent ebrietatem, quę infra in ephemera ex repletio
ne dicẽtur, ex quibus proprie eſt crocus cum rob bibitus,
& proprie granatorum, & coriandro. Alteratio quoq; fe-
bris in primis completur cum his quæ ex medicinis exte-
rius approximatis infrigidare habent, cerebrum principa
liter, & conuenienter, cor, & hepar: quales ſunt infuſiones
& embrocationes ex frigidis, & aqua frigida ſupra caput
raſum. Et conueniens eſt effuſio quæ fit cum vrinali ple-
no aqua frigida ſummitati capitis applicato & diu reten-
to. Et ſaccellationes, & epithemata ſupra pectus & hypo
chondrium, quę ſuperius in cura cordis & hepatis ſunt di
cta, quæ communia ſunt in ambabus. Et in ea quæ eſt ex
tertia cauſa, puta ex igne vel balneo cum his quæ ex poti-
bus & medicinis exterius ſumptis habẽt infrigidare & hu
mectare, vt aquæ frigidæ puræ, vel cum iuleb violato de
nenuphare, & ſimilibus, vt diuretica frigida, & declinan-
te paroxiſmo cum balneo aquæ tepidæ caliditatis. Cuius
eſt effuſio vt ſit multa ſuper membrum principaliter paſ-
ſum, quoniã etiam ſoluit febrẽ & humectat. Inquit enim
2.aph. 43. Hippo. Si febris non à calore habeatur, aqua calida multa
capiti infuſa ſolutio fit febris. Et deinde cum frictione ali-
cuius olei prędictorum. Et deinde cum cibis frigidis et hu
midis dictis, & potu vini bene lymphati quæ communia
ſunt ei ex quacunq; cauſa prouenienti, et ſi quandoq; co-
riza accidat et catarrhus: deinde iuleb cum aqua tragacan
thi tribuas. Poſtea balneabis in aqua dulci eucrata quę in
ſpiſſat materiam. Et deinde tragacanthum in ore teneat,
& ſi expedit quia ſit acutus, diapapauer, & quæ eius ebrie
tatem corrigunt, & quæ dicentur infra.

De febre ephemera quæ fit ex dolore. Cap. 11.

DOlor quãdoq; ephemeram febrem accendit. Cum
enim ſit diſpoſitio quę ſenſibilibus membris inna-
ſcitur ſm quam contriſtatur animal ſm Gal. ſpiri-
tus ſenſibilis in eis exiſtens contriſtationem percipiens ſu-
bito ad principium virtutis animalis ex harmonia naturę
retrahitur, vt referat illam ipſi, & tunc natura ſolicita cir-
ca regimen corporis ſe munit & prępарat ad loca dolentia
defendenda, trahitq; ad ſe ex alijs partibus corporis ſpiri-
tum, carnem, & ſanguinem, ceu propria inſtrumenta, vt 2.apho.
tranſmittat ad illa dicente Hipp. in apho. Duorum dolo- 46.
rum qui ſimul fiunt non ſm eundem locum, vehementior
denigrat alterũ. Si ergo ex locis in quibus eſt neceſſarius
concurſus, & ipſorum præſentia valde retrahit, vt ſubue-
niant apparenti neceſſitati maiori, quanto magis retrahit
ex illis in quibus neceſſitas nulla concurſus exiſtit quate-
nus ſuccurrat nouo dolori ſymptomatis, quæ tacta impe-
tu quodam trãſmittit, & ſubito vt ſuperius dictum eſt ad
defendendum illam. Ex quo neceſſarium eſt illam inflam
mari, & durante dolore in loco illo feruescere, & maxime
ſi acutus exiſtit. Et exinde ad naturæ principium iterum
redire: & alia corporis ſubiecta extendi & lædentẽ & con
triſtantem, & ſuperaccendere febrem, & cum ſuperfluit
corpus in contrariam diſpoſitionem infrigidationis ex ip-
ſius caloris reſolutione reducere. Signa eius ſunt quæ
prędentem febrem demonſtrant atq; dolorem. Et ſunt ta-
ctus corporis calidi prędter naturam, et ſenſus doloris acu-
ti apud infirmum in aliquo membro ſenſibili ſui corporis
valde, vt in lacertis, ſtomacho, villis, iuncturis, & capite
proprie, et partibus eius, vt oculis, & dentibus, et auribus
cum calore augmentato in ea protrahente dolorem. vn-
de Abo. Dolor capitis febrem declinatam facit redire ad
augmentum, quæ ambo abſque infirmi relatione medico
poſſunt eſſe nota ex frequentia anhelitus iuncta modo cũ
paruitate & raritate: modo vero cum velocitate & ma-
gnitudine. Vnde Hippo. in prognoſticis dixit, Spiritus ſi
quidem frequens ſit, dolorem & ſucceſſionem ſignificat,
ſuper his quæ ſunt ſupra diaphragma quæ ſimilis pulſus
etiam indicat. In talibus diſpoſitionibus cum ſpiritu pul-
ſus concurrit, & eſt cum duritie et ſerrinus, quoniam acu-
tus dolor proprie in neruoſis exiſtit. Et vigilię, ſitis, et exo
untia colorata, quandiu ad reſolutionem caloris, & ſpiri-
tus non perducat.

Et cura eius eſt duæ res. prima eſt doloris ſedatio, quæ
ſupra in ſoda, pleureſi, ſtomacho, & colica, et iuncturis eſt
dicta. ſecunda eſt alteratio febrilis dyſcraſiæ. Completur
autem cum his quæ in cura ephemeræ ex labore ſunt di-
cta. Et cum vini prohibitione omnimoda, & proprie ſi ex
dolore capitis ſit cauſata. Vnde Hippoc. cum vero capi-
tis dolorem timeas, aut mentis percuſſionem, ab vſu vini
ſummopere eſt cauendum: diſſoluendo enim humores,
ebullitionem præſtando eis & impetum, vel effundendo
commouendo, dolorem auget ſimul & febrem, niſi dolor
ipſe à crapula ſit cauſatus. Vnde Hippo. in lib. de crapu-
la, talem poſuiſſe aphor. inuenies. Quem heſterna laborẽ
infert thorexis, id eſt vini potatio diluculo craſtina rebibi
tio reſoluit. nec mirum cum ex crapula multiplicatos vi-
ni vapores qui magis quã cæterorum membrorum capi-
tis doloris ſunt cauſa vel alterius conſimilis eius ſympto-
matis nocte intermedia prędigeſtos in ſomno calor natu-
ralis vini moderata rebibitione diluculo confortatus diſ-
ſoluat, & perforando membra extra corpus ſtatim excer-
nat, ſoluit dolorem: concedendum eſt enim talibus vinũ
hoc modo, niſi febris obſiſtat, vel aliud accidens contradi
cat, quod non contingit in ephemera ex ſeipſa, cum eius
calor magnus nõ ſit, nec attrahens ſymptomata, vt eſt di-
ctum. Calor quoq; vini ſit debilis & remiſſus reſpectu ei⁹
quod eſt tẽperatũ, quod Gal. oſtẽdit cũ inquit, Vinũ co-
gnoſces vtiq; alibi dantẽ me, his vniuerſis. ſ. ephemeram
patientibus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 743 sur 1089

patientibus quod aquoſum viſu & virtute: melius enim eſt aqua hic vinum per omnia digeſtioni coadiuuãs, vrinam & ſudorem prouocans, & vniuerſas excreationes. Vinum enim temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, humores contemperat, calorem naturalem excitat, & vt digeſta materia & apertis vĩs vniuerſas excreationes vtiliter moueat, ſicut ipſe in commento apho. oſtendit.

De febre ephemera quæ fit ex vigilĩs. Cap. 12.

VIgiliæ nimiæ febrem accendunt ephemeram in ſpiritu animali generaliter, quẽadmodum & nimius motus cui valde ſunt ſimiles: aliter tamen & aliter. Exiccando enim complexionem cerebri & ipſum animalem ſpiritum circa actionem ſenſus & motus commouendo & agitãdo efficiunt, vt in ea calor prius & facile igniat de cerebro ipſo ad corpus trãſiens, & ad membra alia conſtantem, quoniam febrem accendit. In motu vero calor eſt incipiens ex lacertis & iuncturis, & de eis tranſit ad totum corpus.

Signa eius ſunt ſigna rememoratiua vigiliarum antecedentium, ſicut eſt palpebrarum grauitas, vt difficulter aperiantur & inflatio earum & faciei, & cibi indigeſtionẽ multiplicantem vapores, et citrinitas, & profundatio oculorum propter ſiccitatem et reſolutionem. Et pulſus ſpaſmoſus, durus, & tenſus, ſicut chorda corrigiarũ tenſa, vel contracta & debilis propter eãdem cauſam. Et vrina ſubtilis proinde & alba niſi propter febrem inflammantem. Vrinæ enim vigilantium, vt plurimum ſunt albæ. Et demonſtratiua etiam ſigna, & caliditas præter naturam in corpore vniuerſo cũ ſiti & priuatione, ſeu impotentia dormiendi. Inquit Gal. Siquis certa hora dormire conſueuerit, & ea hora tranſierit ſuper vigilias, cum deinceps velit dormire non poteſt, quoniam vaporem, qui cauſa eſt ſomni, vigiliæ præcedentes reſoluerunt omnino.

Et cura eius eſt generalis & ſpecialis. Generalis eſt cura ephemerę ex labore & nimio motu. Specialis autem eſt duæ res. Ablatio cauſæ, & prouocatio ſomni. Completur autem cum his quæ exterius & interius approximandis ſupra in cura phreneſis, doloris ſtomachi, & iuncturarum ſunt dicta. Ex quibus eſt balneum, & poſt ipſum vinum lymphatum, & multum, quia magis inebriat, & humectat, & dormire facit. Et cibus frigidus & humidus, non expectata perfecta declinatione conceſſus. Secunda eſt alteratio febrilis dyſcraſiæ, cum his quæ ſupra in nimio motu ſunt dicta, & principaliter ſupra cerebrum applicata.

De febre ephemera quæ fit ex quiete. Cap. 13.

SOmnus et quies febrem ephemeram debent accendere e contrario motui et vigilĩs, cum ſint illis contrariæ: & inter ſe ſimiles dicente Aboa. Somnus quieti vehementer ſimilis exiſtit. Vigilia vero motui. Sed cum per ſe tantum non accendat, quinimo diſpoſitio corporis operetur quaſi in accendendo ipſam cõueniunt. Et licet quies de ſe ſit infrigidans & humectans per accidens erit inflammans, & febrem accendens, ſimilis cum ſomno. Et ſi perduraverit tempus eius, calefaciet corpus caliditate extranea, quoniam diſſoluit humores per corpus, & in calidos vapores conuertit, maxime ſi cholerici ſint humores, nec reſoluuntur maxime ſi quies ſuccedat, quia retinentur, & retenti inflammant per ſpiritum naturalem, & alios, et ex eis tranſit inflammatio ſubiecta corpori reliqua, & lędendo, & contriſtando febrem accendit.

Signa eius ſunt ſigna rememoratiua ſomni prędcedentis, & demonſtratiua ipſius, & febris præſentis, qualia habentur ex relatione infirmi, & inuentione caliditatis prędter naturam in corpore, & præter hanc ex diſpoſitione oculorum, vt ſucclusione palpebrarum, & lippitudine, & habitudine corporis humida, & pinguoſa plurimum, & turgiditate membrorum, & pigritia animæ & corporis, & decoloratione, & frequenter ex denutricatione ac macreſcẽtia corporis. Inquit enim Hippo. Derelinquentes exercitium ethicam frequenter incurrunt. Et pulſus repletio vaporoſa & mobilis, & vrina ſpiſſa cum ſedimine multo & crudo.

Et cura eius eſt duæ res. Ablatio cauſæ, & alteratio febrilis dyſcraſiæ. Prima cõtrariatur primę quę in cura feb. vigiliarum eſt dicta. Et cum contrariis habet compleri. Secunda eſt ſimilis ſecundæ quæ in cura illius eſt opportuna. Differunt tamen in gradu, quia debet minus ad frigiditatem & humiditatem accedere. Et balneum magis reſolutiuum & minus humectatiuum eſt conueniens. Exercitium temperatum & diminutio cibi & ſubtractio vini.

De febre ephemera quæ fit ex fame. Cap. 14.

FAmes ephemeram febrem quandoq; accendit. Quoniam vt Gal. ait, Fames corpora exiccat per accidẽs. In tolerãtia enim eius calori naturali ſubtracto pabulo alimenti calor ipſe in humores corporis agit eoſq; depaſcit & conſumit, & ſic corpus exiccat: & agendo intenditur, nec obtunditur, ſed inflammatur in naturali ſpiritu primo. Deinde in alĩs & ex eis ad reliqua corporis ſubiecta pertranſit, & lædendo, et conſtringendo febrem accendit. Similiq; modo & ſitis ſuperaccendit illam. In tolerantia enim eius, potus & frigida irroratione priuatæ particulæ areſcunt: in quas agens naturalis calor incenditur. Nec obtunditur cum deficiat humidum. Sed potius inflãmatur in ſpiritu naturali primo, deinde in alĩs. Et de eis ad alias corporis partes tranſit: & lædendo & contriſtando febrem accendit.

Signa eius ſunt eſuries & ſitis præſens vel earũ reliquiæ remanentes, defectio corporis, pulſus debilis ad duritiem tendens cum frequẽtia, priuatio ſomni. Vrina xantha, & pauca: & ſimiliter egeſtio aduſta, & ſcyballoſa, cum caliditate præter naturam acuta in corpore vniuerſo extenſa.

Et cura eius eſt cum his quę humectare habent ex cibis & potibus, quæ ex præmiſſis ſunt nota, declinatione non expectata perfecta, paulatim exhibita, & gradatim multiplicata: à multis enim ſubito extinguitur. Vnde Aboa. nihil deterius eſt fame in tempore ſterilitatis, quam præceſſit ſatietas in tempore fertilitatis. Sed illud vertere eſt per peius. Eſt enim eorum natura ſecundum Gal. ſicut lucerna extinctioni parata, quæ cũ oleo non redundat, quodam ſui pabulo recreatur: cum vero modum exceſſerit, neceſſe eſt eam extingui. Et cum his quę habent humectare ſufficienter, & parum infrigidare, ex medicinis interius et exterius miniſtratis, quales ſunt iuleb vio. ro. aquæ hordei & ſyrupus de cucurbita, & ſimilia. Balnea dulcium aquarum tepidarum, vel non veri frigoris, & oleum viol. frequenter inunctum, & ro. ſi inueniantur, quòd ſi nõ ſimplex et dulce abluatur cum frigida, & inungatur. De ephemera ex cibo & potu, cap. de epheme. ex calore iam ſuperius dictum eſt.

De febre ephemera quę fit ex inanitione. Cap. 15.

EVacuatio quandoq; febrem accendit ephemeram. Si enim fiat cũ pharmaco dupliciter febrem facit per ſe naturalem calorem & ſpiritus primo inflammando. Omne enim pharmacum calidum & ſiccum eſt ſecundum ſe, vt Gal. ait. Et per accidens, cõmouendo, et diſſoluendo humores, & in hoc vim inferendo, & ſoluendo ſuperflue, nec minus incitando, vt frequenter ſurgant ad ſellã ex quibus fumi calidi diſſoluuntur, proprie ſi calidi ſint humores & multi, in cholericis corporibus præſubiectis, & denſe cutis ex quibus non euaporant, ſed retinentur, & calorem & ſpiritum inflãmant prius. Ex quibus deinceps inflammatio penetrat ad reliqua corporis ſubiecta, & lædendo, & contriſtando, febrem accendunt ephemeram. Si vero cum phlebotomia per accidens illam accendit dupliciter, vel cõmouendo humores, et proprie ſi calidi ſint, & multi, vt prædictum eſt. Phlebotomia vero pauca vel multa, euacuatione multa & eradicatiua ſanguinis qui frę

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 744 sur 1089

num est choleræ ante ipsius digestionem eam reddēdo effrenem, qui ebullit & febrē accendit, et corpore toto ephemeram si non corrumpatur, vel putridam si ipsa vel alius humor aptus ebulliendo putrescat. Vnde Aboa. phlebotomia multoties resoluit febres, & multoties commouet ipsas. Gal. quoq; Infœlices ex cholera non sunt phlebotomandi. Caue enim ne eos ad humorum ebullitionem perducas. Si vero cum alijs lenitiuis compressiuis vel phlebotomię proportionalibus, raro, & non nisi per accidens, altero prædictorum modorum febrem accendet.

Signa eius sunt reliquiæ præcedentis purgationis, & sitis vehementis, & caliditas corporis vniuersi acuta, vel phlebotomia præcedens cum amaritudine oris, præcedente fastidio & cordis morsu, & signa cholericę complexionis, & pulsus debilis & frequens, & vrina tincta & tanta quæ choleram dominantem ostendit.

Et cura eius quæ est ex pharmacia est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasię, & correctio accidentiū, quæ in solutione eueniunt vel sequuntur. Primam rem complent quæcunq; infrigidant, & humectant, & humores cōmotos quietāt, vt est somnus & quies. Inquit enim Hippo. in apho. Cum vero elleborum stare volueris somnum fac, & noli mouere. Sint autem ante ipsum pontica exhibita, & inspissantia cum frigiditate vel proprietate, vt est coriandrum: hæc enim humores commotos ex medicina reddunt quietos & retinent, fumos reddunt obtusos, & malam qualitatem impressam à pharmaco alterāt simul & febrem, ac dissolutos educūt, & medicinam cum superfluit in soluendo sua retinent audacia, & sistunt solutionem, qualia sunt quæ supra in consolatione medicinarum, cum accidentibus quæ faciunt regimina resolutione medicinæ obuiare docuimus sunt dicta.

4. apho. apho. 15.

Secundam vero rem complent quæcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius & exterius ministrandis confortant & infrigidant & humectant stipticādo vel leniendo, prout exigit dispositio quæ ex dictis & dicendis sunt nota. Sint autem cibi magnæ qualitatis, substantiæ euchymæ, sed paucę quantitatis, quam digerere possit. Eius vero quæ accidit ex phlebotomia minoratiua commouente humores calidos & multos, vt sunt sanguinei, cura est cū secundatione phlebotomiæ, eradicatione, vt euacuetur, quod de humoribus est commotum. Inquit enim Aboa. phlebotomia quidem multoties resoluit feb. Et si effrenitatione, & ebullitione choleræ accidat propter multam euacuationē sanguinis ex phlebotomia in principio, quia sit eradicatiua, cura est quæ choleram commotam ebullientem sistunt, infrigidant, & obtundunt, vt frigida & stiptica, sicut granata muza & acria, maciana, & rob de ribes, et de acresta, de myrto, et de pitis, de citonijs, cū aqua frigida. Et deinde quę leniendo educunt, vt frigida lenitiua, & aqua hordei, prunorum, & fructuum, siracost, tereniabin, casia fist. & similia. Et labificādo mucilago psyllij proprie. Deinde cum his quæ ex cibis & potibus ex medicinis exterius cum moderamine ministrandis infrigidant & cum stipticitate confortant quæ superius nota sunt.

Tertiam rem complent quæcunq; in consolatione medicinarum docuimus seriosę.

De febre ephemera quæ fit ex repletione. Cap. 16.

REpletio si ex multis licet temperatis sit cibarijs & potibus crapulantibus, ex vinis, licet non vinosis, & antiquis, ac mellicratibus conditis, & pluribus adeo vt ad satietatem nauseatiuam perducant, propter indigestionem ipsorum & corruptionem quæ accendit, vapores omnes multiplicat, & fumosos, inficiētes spiritum, & calorem inflammantes in hepate, quæ perueniens ad alios, & de eis ad alia corporis subiecta peruenit lædendo & contristando, febres accendit non veram ephemeram, maxime in corporibus subiectis densę cutis, quæ non se soluent nec sibi subueniunt cum opportunis remedijs, immo supra repletionem exponuntur laboriosis gymnasijs sub solis æstu, balneāt se, & alia illicita celebrant, indistincte nutriens supra nutriens quod nondum digestum est immittendo, ex eo indigestio generatur, & corrumpuntur digesta, & vapores acuti & fumi multiplicantur, & ventositas, & quæ non resoluuntur, sed retinētur, ex quibus febris accenditur, ebrietas generatur, & in viscеribus calor, grauedo, & mordicatio apparet, oxiremia in p̄dictis corporibus, ex seipsis raro, & non nisi per indigestionis modum ex malitia regiminis fiet, et cum sit nunquam vel raro, febrem accendit, & cum accendit debilis est & parua.

Signa eius sunt signa rememoratiua precedentis repletionis, & ipsius demōstratiua præsentis febris qualia sunt stomachi grauedo, cordis morsus, satietas et nauseatio remanens, eructatio fumosa, quam ante febris aduentum eructatio acetosa præcesit, vt superius dictum est. Et proprie cum moueatur ad exitum per superius. Vnde vomitus sequitur emittens vapores fumosos, ardentes oculos, & nares infirmi & aliorum astantium. Et cum iuuantur diaria, quę secundū Gal. sola est indigestionis remedium, emittunt indigesta & corrupta, fumantia, & accendit grauedo, & dolor pungitiuus in viscеribus, & ardor, et punctio in pudico, inflammatio faciei & oculorum atq; rubedo terrens, sicut in irascentibus cum anxietate spiritus.

Pulsus & vrina crapulantium

Pulsus tremens, frequens, tremulus, cum caliditate in corpore toto extensa mordaci. Et vrina turbida indigesta, quā præcesit subtilis & alba valde, multa & subito emissa, quæ repletionem & crapulam significat. Et accendit ei periodi ex innouatione fumorum quandiu euacuetur repletio tota. Emendetur indigestio & rectificetur corruptio atq; crapula. Et plurimum illud est vsq; ad tres dies. Licet quandoq; extendatur vsq; ad septimum, vel quartum diem periodizans, quare additur & minuitur quaq; die pauco sudore propter cutis densitatem. Et tamen est ephemera non vera. Ephemera enim vera febris est diei, quæ nomen accepit vt retulit Isaac à pisce quodam, cuius vita diei vnius existit: & hoc quia non habeat in corpore causam conseruantem, quemadmodum habet non vera, sed ipsius essentia in qualitate caloris, et in ipsius intentione sola consistat, ex quo ad summum suæ inflammationis peruenit paulatim, deinceps deficiet, et dimittet subiectū proprium cum vapore sudorali, et corpus in febricitatione, seu infrigidatione deueniat, quemadmodum lapis, vel lignum, cum calefactum est, quousq; tandiu remanet, quā diu per se infrigidetur, et paulatim quòd ad tardius est, infra diem in ephemera, cuius calor est accēssus in spiritibus primum ab extrinseca causa quæ est facilis, sicut alterabilis et leptomeris substantiæ existens, facile et cito calorem suscipiunt, et facile perdūt nisi aliud sit impediens, vt causa interior, sicut in non vera, vt error medicorum venerātium diem tertiam in omni.

Febris ephemera à pisce nomen accepit.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, et correctio accidentium. Prima est repletionis sanatio, indigestionis emendatio, et corruptionis rectificatio. Completur autem prima fame et euacuatione, vt in suis Hippo. retulit aphor. Quæ autem est per se veniens, aut nō, quia materia sit detenta, aut virtute deficiente natura sit restricta. Alterum enim horum necessarium est inesse. Primo quidem modo euacuatio superfluens, siue spontanea, siue symptomatica, siue superius per vomitum, siue inferius per secessum, aut est vtilis, quia indigesta, et corrupta tantū mutatur, donec perfecte euacuētur replentia indigesta et corrupta, et interim abstineat, si toleret, si non, ciba illum cum his quæ facile digerunt, et parum eorum multum nutrit absq; stipticatione, declinante quolibet paroxismo. In declinatione vero vltimi paroxismi præbalneabis vt resoluantur fumosa quæ ad venas, et membra transierunt, et cibabis vlterius cum prædictis stipticitatē habētibus quę stomachū roborent. Cui quoq; ministrabis confortantia interius et exterius sm cōmunē

2. apho. apho. 22.

modum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 745 sur 1089

modum, prout supra in cura debilitatis eius est dictum, et sic facies eum dormire. Si vero sit efficiens, iuuetur donec compleatur cum vomitiuis vel secessiuis, et suppositorijs & clysteribus notis, prout euacuationes regioni conueniunt præinceptæ. Et abstineat quantum possibile est, cum non fiat vt est prædictum. Si vero superflua, quia non solum indigesta & corrupta, sed etiam vtilia emittantur, vt moleste feratur nec conferat, sed deferat, retineatur cum his quæ dicta sunt supra in cura fluxus lienterici lubricatiui & diarici vel alterius, quam vtilia emissa specificant & ostendunt, et confortetur cum cibis prædictis stipticis. Et siquidem abscindatur vel deficiat appetitus, quod est plurimũ, vel necessarium, tum quia stomachus est principaliter passus, tum quia influxit, et recepit plurimũ stomachus superfluitates quæ euacuantur, vt dixit Gal. Stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, & recipit superfluitates omnium membrorum mediãte ipso, & etiam quia virtus ex fluxu cœpit deficere absolute, quare confortetur, & erigatur cum his quæ supra in destructione appetitus sunt dicta, et proprie cum citonijs, & succo eorũ, & his quæ ex his conficiuntur, & cum emplastris ex his quæ confortant frigidum & absq; calidita-
A te multa aperiunt oppilationes inter ipsum hepar & cerebrum si quæ sunt quæ ibi sunt supra notata. Secundo vero modo, quia non sit superfluus per se veniens, sed restricta natura, tunc proculdubio necesse habes resoluere eam & educere, quòd si adhuc cibus & potus est in stomacho indigestus & corruptus, prouocabis vomitum, donec perfecte euacuetur si possibile est. Deinde cõfortabis, balneabis, & cibabis, vt superius dictum est, quòd si non sit possibilis vomitus, vel sit difficilis valde, administrentur per os quæ ipsum inferius faciunt lubricare ex mucilaginosis, lenientibus, & lubricantibus, & labificantibus notis, post quæ sequentur abstergentia ex aqua hordei, vel passulatum, cum melle vel zuccharo rubeo propter febrẽ. Et immittantur clysteria, & collyria naturam compellentia, vt illam transmittat inferius, & proprie si fuerit corruptus,
C qđ ex fumosa eructatione cognoscit. Quòd si nõ corrupt⁹ fuerit, sed tantũ indigestus, administrabis tunc interius, & exterius supra stomachum quæ digestionem eius confortant, complent, absq; stipticitate & caliditate multa, quæ supra in cura debilitatis digestionis sunt dicta, et iniungas abstinentiam, donec digestio sit completa & superfluum consumatur. Deinde balneabis & cibabis, vt dictum est. Si autem non sit in stomacho, sed subito descendit in ventrem, oportet vt solutione vẽtris educas, aut cum his quæ ministrantur inferius ex collyrijs, & clysteribus, aut cum his quæ sumuntur & deponunt, aut digerunt, quod equidem facere scies si ventris regionem ad quam subijt bene cognoscas, & dispositiones eius, super quam significare & distinguere docuit Gale. per eructationem, mordificationem, & grauedinem circa regionem ventris perceptam. Si enim circa regionem stomachi leuitas & grauedo, & mordicatio in sublimi parte ventris iuxta stomachi fundum & supra vmbilicũ percipiantur, adhuc eructatio ali-
D qua habens odorem & saporem cibi et potus, scies cibum in intestina subtilia descendisse, et tunc si sit indigestus vel corruptus, ex qualitate eructationis percipies. nam si accidat sic illum indigestũ esse cognosces, & tunc souebis hypochondria, & vniuersum ventrem, & ministrabis quæ digerunt magis et abstergunt, vt est pipereon simplex, uel diatrion, uel aliud leuius propter febrem, post quam aqua hordei detur. Si vero fumosa & fœtida, vt oua corrupta, scies illum esse corruptum, & tunc quæ deponunt ipsum, & lubricando, & abstergendo subducunt, superius ministrabis, qualia sunt quæ hic supra sunt dicta: quod si sub vmbilico grauedo & mordicatio sentiatur, & fortis rugitus, & eructatio nulla, vel quæ non afferat cibi vel potus odorem, neq; saporem, cognosces, cibum ad colon & crassa intestina subijsse, & tunc cooperari oportet, vel per collyria, vel per clysteria mitia, vt expellatur. Secundam rem complent quęcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius sumptis & exterius applicatis & supra principalia, & supra cor, magis infrigidant & humectant, quę ex dictis in alijs nota sunt supra. Tertiam rem complẽt quæcunque accidentia interuenientia sedant, & siquidem extiterit mordicatio, grauedo, & ventositas modica, ex melle ros. aqua hordei, decoctione anisi, olei simplicis cõpositum clystere impones. Si vero mordicatio fortior in eo fuerit, in eo liquefacies adipes anseris, galli, vel capræ. Non inuentis autem his, cære parum immitte, & olei ros. sint autem lota. Si vero ventositas fuerit vehementior, loco ros. rutaceum, vel nardinum ministrabis, et semina destructia vẽtositatem, vt apij & fœniculi. Si vero ebrietas, curetur propria cura. Si vero defectus stomachi & oris ei⁹ deficiat appetitus, mastichẽ in nardino terentes, vt glutinosum fiat, & deinde in eo positam spongiam infundentes applicabimus ori ventris: hęc autem stipticitatem habet & concauitates in quibus virtus medicaminis conseruatur. Sit autem oleum sufficienter calefactum secundum primam immissionem: exoluunt enim omnia tepida robur ventris, sitq; in vase duplici calefactum, secundũ primam immissionem cuius alterum plenum sit aqua feruenti, sicut consuetudo extitit Gal. Corrumpitur enim virtus eius aliter calefacti. Quòd si feb. caliditas ardẽs appareat, melius est ob hoc cerotum quod per violarum, & per citoniorum oleum fit ex cera: sit autem tepidum & non frigidum actu. oximeliæ vero, eructationi fumosæ, vt prædictum est, instabis, & cum rectificabitur, bonum est & signum salutis.

De febre ephemera quę fit ex oppilatione. Cap. 17.

OPpilatio faciens febres, quædã præbet causam materialem, vt est oppilatio viscerum, hepatis, & chistis fellis, & splenis, & ptoprie aggregat superfluitatem humorificans inflammationem, et putrefactionem parans. Quędam præbet causam efficientem, vt est oppilatio pororum capitum paruarum venarum & arteriarũ, et earum meatuum cõtiguatorum simul: prohibent enim transpirationem: calor enim naturalis spiritus & humores inflãmantur, & à natura proinde quasi derelicti quandoq; putrescunt: cum immediata causa putredinis sit prohibita transpiratio, vt Gal. ait, et sic diuersorum generum febrium erit causa. Est enim secundũ eum multiplex, quia aut in poris cutis tantum ex se, propter cutis terrestreitatem naturalẽ, vel ex causa exteriori densante ipsas, vt propter frigiditatem aeris, vel aquæ, vel propter caliditatem, solis, vel ignis adurentis, vel propter stiptic itatem aquæ vel medicinæ stipticæ in corpore toto inunctæ: et tunc facit species ephemeræ, de quibus subsequẽter dicetur. Aut ex causa interius sumpta ex multis cibis calidis & superfluis, multiplicantibus vapores crassos et fumosos, oppilantes poros ipsos, et tunc facit ephemeram ex repletione nauseatiua superius dictam, aut in capitibus dictarum venarum et arteriarum, et earum ductibus, et est ex causa interiori humorali: quæ autem est fortis in illis tantum existens et multa, vt ad poros cutis extendatur: et tunc facit putridam, maxime in corporibus sanguineis, calidis et humidis, quæ multa indigent transpiratione propter multas superfluitates in quibus abundant à caliditate facile putrescibili. vnde eorum corpora fœtent, sicut hirci. Aut est mediocris, et sic facit synocham inflammatiuam, eo quòd sanguis non perfecte transportatur, quare inflãmatur non corrumpitur, quia cum non sit magna aliqua licet insufficientem traspirationẽ accepit, vt cum adhuc stet cum natura, aut est debilis et modica, vt in capitibus illarum tantum existens, et tunc facit ephemeram ex oppilatione cui nunc insistimus, eo quòd retinẽtur fumositas et vapores, et calor naturalis et omnes spiritus inflãmantur, quia non sufficienter transpirantur, licet magis quã synocha dicta: et proinde minus caloris accendit quam illa, et minus du-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 746 sur 1089

rat, eo quòd causa oppilationis in eo est minor, & in lepto mera substantia spiritus, & proinde inflāmatio est minor. Et est in substantia spiritus quę est facilis alterabilis accēsa. Et istud est vsq; ad tertium vt plurimum, & quandoq; extenditur vsque ad quartum, & breuiatur in eo quod est infra tertium secūdum varietatem oppilationis prędictā. Et secundum vnamquamq; dierum extenditur & remittitur per modum periodi propter innouationem fumorū oppilatione durante, quapropter accenditur cū rigore prę cedente in stomacho putridæ, & cum remittitur quiescit inuocatione sudoris propter oppilationem detinentem. Cessante vero oppilatione declinat ex toto cum abundanti sudore. Et quia generatus sit ex calidis cessat, ita vt ad infrigidationem deueniat corpus. Et cum perseuerat eius inflammatio in spiritu, seb. manet & ephemera, sed cum inflammatur in sanguine propter aptitudinem sui, uel auctam oppilationem, vel mixtionem cum cholera, trāsit in speciem synochæ inflammatiuæ, & est illa quam diximus mediam inter ephemerā & putridam, eo quòd de vtriusq; naturam sapit: eo etiam quia ephemera transit in putridā mediante ipsa: si enim aucta oppilatione ephemeræ inflāmatur sanguis, & in ephemeram transit, in synocham dictam exaucta magis oppilatio, vt sanguis inflāmatus nullatenus trāspiretur, vel si non adeo de quo sit curandum, necesse est ipsum sanguinem putrefieri, & febrem accendere putridam, & sic ephemera transit in putridam synocha mediante, quapropter fit difficilis cognitionis, secundum Gal. hæc febris.

De signis oppilatio. Signa sunt signa eius causæ, scilicet oppilationis et feb. Signa oppilationis, non sunt signa oppilationis viscerum quę in prima sectione sunt dicta, sed signa oppilationis habitus corporis vniuersi secundum quem diffusa sunt capita & orificia venarum & arteriarum dictarum, quæ signa plectoriæ esse noscuntur vniuersalis in toto, vel cacochymiæ humorū sua viscositate vel crassitie habentium oppilare, quæ sunt nota. Inquit enim Gal. Nequaquā igitur mirabile est cum plectorias sequuntur feb. etenim oppilationes multæ, & difficile est trāspirabile totum corpus secundum tales dispositiones, quēadmodum & alterā multitudinem quę est secundum virtutem imbecillem, in corruptionem cito deueniunt humores non vltra possessi, & priuatio sudoris, & sordicici vestigium, & quod ex oppilatione & non alia causa ephemerarum fit feb. ipsa, sicq; distinguitur ab alijs speciebus ephemerę, signa sunt, quia nō ab exteriori causa fit feb. vt vere fuerit: et quia sit periodicans, & remittitur quaque die sine humectatione sudoris vaporalis quod illud non venis alijs non conuenit, quod etiā ipsam distinguit à synocha quæ vnus est paroxism⁹: ex his enim coniecturabis feb. ex oppilatione procedere, maxime prędictis concurrentibus signis quod est, quia illa omnia in alijs non cōcurrunt ephemeris nec synochis, & distinguitur à putrida, quia in eo nō apparent signa putredinis propria quę infra dicentur duce Christo, licet aliqua communia videātur: periodizat enim quaq; die cum frigore, caliditas tamen eius non est mordax, sicut in putrida sic indigesta, nec in pulsu velocitas systolis, quæ proprie sunt putridarum.

De signis febrium. Signa vero feb. fiunt proportionalia signis feb. apostematū, ex qualitate caloris in vniuerso extensa corpore nō mordaci, inflammatione facici maiori & rubedine, cū magnitudine & frequentia pulsus absq; alijs.

Et cura eius est tres res. Abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Abscisio causæ completur cum phlebotomia & purgatione. vt siquidem in causa oppilationis sit plectoria & multitudo, ministrentur phlebotomia eradicatiua totius ducēs ad lipothymiā: hæc enim phlebotomia causam abscindit, & corpus in cōtrariam dispositionem febrilem adducit, nullo auxilio mediante. Si vero causa fuerit cacochymia crassorum humorum et viscosorum, aut erit cum peccato sanguinis, aut sine: si cum peccato sanguinis, phlebotomia præcedat minoratiua: deinde sequantur pharmaca aperientia, quæ subtilient & rectificent humorum crasitiem & viscositatem absq; multa caliditate, quale syrupus acetosus simplex cū aqua endiuiæ, & fœniculi, apij, & similium æqualitatem habentium. Et deinde apparente digestione pharmaca solutiua ipsius appropriata, quę in nostro antidotario seriosius sunt monstrata: aliter autem aperitiua aperiendo venarum ductus, & dissoluendo humores sumpta interius transeundo ad locum oppilationis, eorum abundantiam trahent in ipsam, & in eis aggregant & incuneant, sic oppilationem augent, non aperiunt. Si verò absq; sanguinis peccato ministrabis à principio enemata & vomitus ipsorum abundantiam minorantes: & deinde prædicta pharmaca interius quæ subtiliant, incidunt & abstergunt, & euacuant, et dictam extenuatiuam iniunges. Et deinde ad loca oppilationū deuenies cum approximatis medicinis exterius, quæ rarificent humores oppilātes, subtilient, resoluant, qualia sunt frictiones temperatæ cum oleis temperatis rarificantibus, & resoluentibus, & sudorem prouocantibus, quæ superius nota sunt. Et cum alijs medicinis temperatæ caliditatis, & earum pluribus qui abstergant, vt est farina cicerum & fabarum, vel hordei, & radi cum lilij, & amygdalarū amararum, & similium. Et si indiget fortiori, vtatur aristolochia, spuma maris, & bauarac puluerizatis, si non obstet caliditas seb. et cum eis miscebis quæ cum infrigidatione abstergant, vt semina communia puluerizata, & farina hordei, aqua melonis indi, & similia, & balnea aquarum dulcium eucratarum quæ aperiunt poros, & humores in orificijs capitum venarum & arteriarum contiguarum poris obstruentes obstructos in vaporem dissoluunt, & fumum eosq; ad se attrahunt et resoluunt. Inquit enim Gale. Resolutio est cum humores corporis fumi facti per poros dilatati egrediuntur. Et hoc in fine totius ægritudinis, & declinatione vltimi paroxismi cum materia est tota digesta perfecte ac eradicata, quę si perfecte digesta, & post primum paroxismum adsit balneare tunc in declinatione ipsius, & non timebis, & post secundum, quòd si affuerint nequaquam balneabis. Accipit enim rigor ex dissoluta materia & indigesta, et ex caliditate cum humiditate præter naturam corpori acquisita transpiratione prohibita putrefiet & in febrem putredinis conuertetur.

De febre ephemera, quæ fit à caliditate ignis vel solis. Cap. 18.

ACcidit in corporibus laborantibus circa ignem vel sub sole, vt quasi arescat, & induretur cutis eorum, adeo vt testa fiant, sicut bruta animalia quædā habent, maxime si complexionis existant adustæ, quare pori eorum attenuantur & constringuntur, vt superfluitates fumosæ generatę in eis, maxime ex calidis cibis assumptis resoluantur, sed retinentur, & non resoluuntur magis trāspiratione prohibita quæ spiritus inflammat & de eis ad subiecta alia transeunt & lædentem & contristantem febrem accendunt. Signa eius sunt signa complexionis naturalis, dispositio cutis, ars, et regimen, quæ indicāt causam eius, & caliditas acuta in toto extēsa corpore, vniuersas actiones & passiones lædens, sitis & angustia, & alia quæ in ephemera ex calore solis, & cibi dicta sunt.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Prima cōpletur cum correctione omnis calidi extrinsecus et intrinsecus propinanda, & cum situatione corporis in aere parum calido, & humido magis cum ministratione balnei aquæ dulcis eucratæ & multæ quę mollificent cutē et rarificent poros eius & fumosas superfluitates resoluant, et cum frictione succedente cum oleis frigidis humidis, vt est violatum, prie. Secundam rem complent quæcunq; infrigidant & humectant ex cibis & potibus et medicinis interius et exterius ministratis quæ spūs alterent, multiplicent, et confortent

fortent,& cor infrigident, & humectent ipſum & totum corpus. Tertiam rem cõplent,quæ ſitim mitigant ex propꝛijs frigidis,& aeris inſpiratione,& quęcunq; anguſtiam curant,quæ ex dictis ſunt manifeſta.

De febre ephemera,quæ fit à frigore. Cap. 19.

ACcidit quoq; ſimiliter vt prædictis fumoſorum vaporum retẽtio in corporibus calidis,cum aeri frigido exponuntur,& ſub diuo dormiunt, & maxime hyeme,& balneãtur in frigida aqua niuea vel ſtiptica, vel aluminoſa, vel gypſea propter conſtipationem pororum accidentem ex illis tranſpiratione prohibita, & inflammatur cum eis calor & accẽditur in ſpiritibus primum,deinde tranſiens ad alia corporis ſubiecta, lædentem & contriſtantem ſe.accendit. Signa ſunt præceſsio cauſæ & catarrhus & coriza ex expreſsione accidẽs ſicut illis, qui extaſim ſunt paſsi ex diſſolutione,differentes tñ ſignis, quia color pallidus, & pulſus durus paucæ velocitatis & frequens.difficultas anhelitus,& grauedo capitis propter fumos retẽtos. Vrina tincta & caliditas in totõ corpore extenſa parua. Et cura eius eſt tres res. ablatio cauſę. alteratio febrilis dyſcraſiæ.& correctio accidẽtium in prima immiſsione et acuta cum retinetur. Primam rem complent,quę primam rẽ compleuerunt in prędicta. Oportet tñ vt ad caliditatem magis accedant, ſicut ibi ad frigiditatem,vel ſtipticam caliditatem, ſintq; paulatim nõ ſubito approximata,quare oportet vt loco olei vio. miniſtretur irinum,vel loco chamęmillini ſambucinum,& amyg.dulcium,anethinum,& de lilio,per ſe,vel mixta,vel narciſſi, quæ algoratis ſunt propria & ſtipticitatem cutis ac duritiem molliunt,& aperiunt poros vt vapores expirent, & oleum de apio quod prouocando ſudorem illos educat & difficultatem anhelitus auferat. Secũdam rem complẽt quæ ſecundam rem compleuerũt,& ibi prædicta ſint, aut frigida minus vel temperata.

Tertiam rem complent quæcunq; aſſumpta ex medicinis curant catarrhum frigidum, quæ ſuperius ſerioſe & complete ſunt dicta cap. proprio,pectus & pulmonem dilatant,& anhelitum reddunt facilem. Ex quibus quędam ſunt ſimplicia quædam compoſita. Simplicia ſunt vt arte miſia & decoctio eius ſumpta.radix & ſemen ſeſeleos cũ aqua mellis,iris & oleum eius inunctum, & oleum balſami,hyſſopus ſicca & decoctio eius cum caricis gargarizata & bibita in aqua cicerum,ariſt.ro.& naſturcium,cyminum,chalbanum,& ſimilia,quæ quidem ſunt calida valde, miſceantur cum frigidis dilatantibus, qualia ſunt ſpinachia,aqua hordei,& ſimilia, ob quam rem decoquuntur in aqua hordei vel comminiſtrentur cum aqua ſpinachiorum,& cyminum cum aqua bibitum, ſi non prohibeat tuſsis,apium,& fœniculum,& ſimilia,quę cauſa breuitatis tacentur. Compoſita ſunt diairis, diacalamentum & ſimilia,vt ſyrupus de praſsio theriaca & ſimilia,& quę grauedinem capitis ſedant, & tollunt, quæ ſupra in curatione ſodæ ſunt ſufficienter monſtrata. ideo non hic amplius repetantur. Idem enim in omni loco repetere alienatio eſt dixit Gal.

De febre ephemera,quæ fit ex apoſtemate. Cap. 20.

CVm accidunt apoſtemata in membris apparẽtibus vt emunctorũm principalium, quæ bubones Hipp. appellauit ex ſuperfluitatibus propꝛijs quas principalia ad illa mittere conſueuerunt & mittunt. commota vero ab aliqua procatarcticarum cauſarum, vt eſt cibus plurimus, aut caſus & percuſsio in aliquo principalium, tales multiplicans ſupfluitates in eis quas conſortata mittunt poſtmodum in emũctoꝛijs ipſis,aut ſcabies, ſeu vlcus innaſcens eis,ex quibus prouenit dolor in illis contrahens & prouocans per principalia ad tranſmittendum eis ſuperfluitates,& rheumata,vel in aliquo altero membro ad quod via ſit per emunctoria ipſa tranſire ſeu eis aſſociata vt in pede manu vel collo, ita ſuperfluitas tranſmiſſa ad illum paſſum dolens,tranſiens per emunctoria,in eorum ſpongioſitatibus colligatur,& ſic comparantur emunctoria illi,quia ſit illa via, vt dixit Abo. Et manẽs ſm locum bubonis ſeu in emunctorio collecta & circũſcripta intrãſpirabilis putreſcit, ſm primum vel duos dies continuos tota ſimul, abſq; intermiſsione propter concluſionem & continuitatis partium eius in illo eodem quoq; loco maxime cum plurimum ſit ſanguinea, ex cuius pũtrefactione prouenit caliditas. Inquit enim Abo. Augmentum autẽ in quantitate plurimũ eſt infrigidans,niſi cum ex eo accidit putrefactio, quemadmodum enim putrefactio ex caliditate,ita ex putrefactione prouenit caliditas,quæ ſm plurimum de loco bubonis tranſit ſm cõtinuitatem interme diorum membroꝛ ad cor abſq; putredine ſeu fumo putrido aliquo, propter circũſcriptionem & incluſionẽ ipſius & ĩ loco bubonis à quo nihil reſpirat ex quo ſupercalefieri cor eſt neceſſe,& primo ſpiritus exiſtentes in eo cũ ſint magis alterabiles,vt ſuperius dictum eſt, & de eis deinde tranſeundo ad reliqua corporis ſubiecta lædendo & contriſtando febrem accendunt vnius vel duorum dierum vt plurimum, ſm quod materia poteſt plurimam effuſionẽ habere. Et deinde paulatim deficit & ceſſat vt infebriens remaneat corpus,quæ ephemera erit nõ putrida, licet ex putredine fiat. Eo videlicet,quia ſi putredo caliditatis accenſæ illius ſit cauſa,vnde ephemera nõ vera dicatur,ipſa tñ non plurimum cum caliditate ad eor nõ accedit,ſed caliditatis qualitas ſola abſq; infectione putredinis aliqua. quod ſi tranſiret,non ephemera ſola maneret, ſed etiã fieret putrida,vt dicetur,& licet caliditas in ſpiritibus prius ſit ſola accenſa inquãtum ephemera, tñ putredo ſuperueniens caliditatem præſentis, ſi ſola accẽſa,perturbat ephemeræ,eiusq; ſigna cõfundit & obtenebrat tanq; leuia, vt non dignoſcantur bene, ſed ſigna putredinis magis, ob quam cauſam dixit Gal. Ephemeram ſuperueniente putrida quieſcere non ceſſare.quod quidem contingit & raro,& cum contingit eſt malũ ſignum. Oſtendit enim non ſolum ſuperfluitatis in bubone collectæ putredinem, ſed etiam alterius antecedentis cauſæ exiſtentis in venis vel viſceribus computreſcẽtibus illi ex qua putrida fuligo ad cor vadens ad putridam caliditatem accendit & febrem. Vnde Hippoc. In bubonibus omnes feb.malæ, exceptis ephemeris. 4.aphoriſ. aph.55.

Signa ſunt ſigna demõſtratiua ipſorum apoſtematum & feb.& ſunt ex relatione infirmi vel aſtantium cognita. Et abſq; relatione ipſoꝛ ab experto medico & famoſo qđ eſt,quia videt dolere infirmum circa regionem emunctoriorum cum impedimento motus manus vel pedis & faciem eius inflammatam, & rubeã vltra diſpoſitionem ſanitatis. Et proprie cum fuerint apoſtemata magna & ſentit caliditatem febrilẽ in toto corpore extẽſam paucę mordacitatis,qm̃ eorum materia plurimum eſt ſanguinea,& raro cholerica faciens heriſipilam. Cui accidunt periodi ſm materiam,quæ effunditur ad ipſa,& ſuccedit ei humectatio vaporoſi ſudoris & abundantis propter repletionẽ corporis non pp materiam in apoſtemate intercluſam. Et pulſus ĩ eis eſt frequẽs magnus velox & vndoſus vel mollis propter repletionem ſanguinis in corpote & in mẽbro carnoſo. Et vrina clara & alba propter trãſitum materiæ calidæ ad loca apoſtemata.

Et cura eius eſt tres res. ablatio cauſę. alteratio febrilis dyſcraſiæ.& correctio accidentium. Prima completur cũ his,quæ curant apãta,quæ ſupra ſunt dicta & infra dicentur,ppria ſectione Chriſto duce. Secũda qm̃ oportet vt in principio opponas remedium membris mittentibus principalibus cum phlebotomia ex parte qua reſpicit membrum mittens,& à membro patiẽte deriuat. Et deinde cũſolutione,ſi materia alia ſanguini ſit admixta ita,q; p antiperiſtaſim fiat. In proceſſu vero cum iam tota fluxit materia per eandem vel propinquam partem. Et ſubtilia regimen,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 748 sur 1089

gimẽ,nec cibes niſi in declinatione completa, ſi poterit tũ tolerare,nec vinum des omnino, q̃ ſi tolerare nequeat parum in qualitate & quantitate dabis,vt hordeaceam ptiſanam. Et pones remedium in via, quæ inter principalia exiſtit & emunctorium cum ſtipticãtibus & conſtringẽtibus ſupra notis. Deinde circa membro⁹ apoſtematũ particulares operationes in apoſtemate neceſſarias exercebis cum calidis tẽperatis et parum ſtipticis in principio,vt cũ chamęmilla & oleo eius non frigida,nec apocruſtica cum repellant ad principalia,quibus oportet trahere magis,q̃ repellere,Deinde cũ reſolutiuis, ſi reſolutio ſit poſsibilis, qualia ſunt emplaſtra ex fœnugręco,ſe.lini, florũ chamęmillæ,radicũ altęę,ireos,& ſimilibus quę ſupra ſunt dicta in apoſtematum cura.quod ſi nõ ſit poſsibile maturetur, incidatur,mundificetur,& conſolidetur deinde.

Secundam rem complẽt quæcunq; infrigidãt & humectant ex medicinis interius & exterius approximatis non ſupra membrum apoſtematũ, ſed ſupra principale quod mittit,et etiam ſupra cor,quæ ipſorum alterent ſpiritum, & virtutem eius confortẽt,quę ſupra in cura cordis ſeriouſius ſunt narrata. Tertiam rem complẽt, quæ dolorem, ſitim,vigilias,& alia accidentia habent corrigere, quæ ex dicendis infra ſectione ſecunda ſunt nota, vbi de cura bubonum agemus proprie,ſi Chriſtus annuerit,q̃ ſit per infinita ſecula benedictus.

De ſynocha inflatiua. Cap. 21.

ET quia ſynocha inflammatiua media eſt per quã trãſitur de ephemeris ad putridas, & vtriſq; cõicans in natura,vt eſt dictum,ideo completo ſermone de medicinis ephemerarum, antecẽ de medicinis putridarũ ad ſermonem deueniamus,prius de medicinis ipſius dicam⁹ vt melius ſit ſermo de ipſa. Fit enim ex inflãmato ſanguine abſq; putredine,in modo non veræ ephemeræ propter oppilationem accidentẽ mediocrem ex multitudine eius, in locis prohibentem eius traſpirationem,et multiplicantem eius vapores in corpore,quapropter accidentia & ſigna eius licet propter conuenientiam eius cum extremis ſint dignoſci difficilia,erunt tamen ſigna cõplexionis ſanguineæ plethoria,cũ vita delitioſa ac cutis ſuauis ad modum corporis balneati extẽſa in vniuerſo corpore,vt plurimum protenſa vſq; ad quartum diem,& quandoq; vſq; ad ſeptimum periodizans in aliquo, quia vnus eſt paroxiſmus tota,vt ſuperius dictum eſt, per id quod ab vtroq; extremorum diſtinguitur generũ,in quo procedit augmẽtando ſemper vel minuendo, vel aliqualiter inflammãdo ſm diuerſitatẽ generatorum vaporum in ſanguine, quia aliquando magis multiplicantur,q̃ reſoluantur,& caliditas inflammatur oppilatione magis aucta, aliquando ecõuerſo oppilatione minorata,q̃ hora,& tunc fit per augmẽtica. Et aliquando multiplicantur & euaporantur æqualiter permanente oppilatione in prima diſpoſitione, & tũc fit homotena. Et neq; in pulſu, neq; in vrina ſignum exiſtit putredinis, ſed eſt magis velox & ſpiſſus. Et vrina digeſta,rubea,roſea in colore,ſubſtantia ſpiſſa, cum circunſtantiis ſimilibus ſibi.

Tres huius ſe.ſpecies.

Et cura eius eſt tres res. Abſciſsio cauſæ.alteratio febrilis dyſcraſiæ,& correctio accidentium, parua de virtute ex ſe conſideratione habita, eo q̃ non ſe committit niſi forti virtuti,quæ vſq; ad terminum præſignatum abſq; cibo tolerare ſecure poteſt, niſi complexio naturalis,& potẽtia corporis,& rara ſtomachi diſpoſitio,& alia exterius contingentia contradicant. Inquit enim Abo. Quædam corpora ſunt,quæ niſi cibẽtur in principio primo & in deteriori hora eius,conſumuntur & debilitantur,vel in ſyncopim deueniunt & moriuntur, vt cholerica, & ſunt de hominibus quidam qui ſunt exuberantis carnis, qui cum abſcinditur eis cibus,debilitãtur & extenuantur, quia nõ tolerant prohibitionem. Et omnis eius calor innatus eſt fortis valde aut debilis,vt nõ poſsit dimittere cibum, niſi enim eſſet virtus fortis in ea tanta multitudo ſanguinis, in tranſpiratione prohibita non poſſet gubernari & regi, quin in putredinem deueniat. Vltima enim cauſa putredinis humorum perfectiua & per modum priuationis eſt derelictio à natura, licet prima cauſa putredinis ſit ipſius & per modum paſsionis oppilatio prohibens tranſpirationem,qua acquiritur calor, & fumus extraneus in humore,qui cauſa eſt vt à natura derelinquatur & putrefiat humor.

Primam rem complẽt phlebotomia facta in principio nulla expectata digeſtione vel hora,imo quacunq; die vel hora ingreſſus fueris ad infirmũ. Inquit enim Abo.cunq; phlebotomia ſit retentio ſanguinis, non expectatur digeſtio ſed facienda eſt vſq; ad defectionem & ſyncopim ſeu lipothymiam, quæ eſt defectio reparabilis. Inquit enim Hippoc.in apho. Et vbi oportet vſq; ad defectionem euacuationem oportet ducere. In maximo enim dolore & in acutiſsimo apoſtemate,& in febribus peracutis nulla melior medicina hac eſſe poteſt. Gal.ait. Eſt.n.maximũ eis auxilium cum ſit eis ſuauius,& cũ lipothymia corpus ſtatim in cõtrariam diſpoſitionem adducat. Educẽdo enim totam ſanguinis multitudinem, oppilationem ac febres dependentes ex ea tollit,& etiam accidentia ſiqua comitẽtur,vt anxietas,ſitis,& vigiliæ,ſic omnem diſpoſitionem tollet præter naturam,& maxime ſi tantum quantum ſuperabundat euacuet. Et ſi aliqua requirendarum intentionum non contradicat ſeu intrinſecarum ſeu extrinſecarũ. Et ea dimiſſa in periculum multitudinis putrefactiõis ipſius, vel ſuffocationis perducẽt infirmum,niſi virtutis potentia hæmorrhoſagia,vel ſudore copioſo iuuetur, poſt quam dabis lipothymiæ gratia iuleb.roſ.cum frigida, & poſt vnam horam cibabis ptyſanæ ſucco,in craſtinum vero fricabis,vt aperias & rarifices poros,deinde balneabis & cibabis vberius.

1.aphoriſ. aph.23.

Regimen phlebotomati.

Quod quidem dictum impugnat Auerrois tribus rationibus talibus,quarum prima eſt talis. q̃ eſt,quia medicus debet ſequi naturam, & natura nullam facit euacuationem ſanguinis ducentem ad ſyncopim:ergo nec medicus talem facere debet. Secunda eſt, quia cum in euacuatione oporteat vt ſolum,q̃ nociuum eſt perpẽdatur & naturale non,immo dimittatur vt ſyncopis nõ ſequatur euacuationem niſi quatenus quod naturale eſt educatur,propterea in euacuatione ad eam nullatenus veniendum eſt. Tertia ratio quod eſt,quia in tali corpore eſt aptus aliquis humor putreſcere ſi euacuatio perducat ad ſyncopim virtus cadens nõ poterit reſiſtere, quin corrumpatur humor ille, cum non reguletur & eius corruptionem ſi ſequatur non erit quod emendet.

Quibus rationibus ſolutio patet,ſi diſtinctio premittatur ſcilicet q̃ duplex eſt ſyncopis,reparabilis & non reparabilis. Secundo ſi ſciatur quod caſus virtutis & ſyncopis reparabilis de qua hic intelligit Gal.accidat non ſolum in euacuatione iuuatiui & eius, quod naturale eſt. ſed etiã in euacuatione nociui, dummodo ſubito & ſimul fiat, ſicut in phlebotomia præſenti. Tertio ſi ſciatur,q̃ facta reſumptione cum cibo vel aliquo nutritiuo virtus, quæ cecidit reſumatur ſtatim,eo ilico poſt euacuationem dato. Nam cum ſit ſyncopis leuis,quæ proprie lipothymia.i.apparẽs caſus eſt dicta,ex cibo reſumpta virtus,vel reparata poterit regulare humores ne in putrefactionem deueniant,& etiam corrigere putrefactionem ſi forſan conſequatur.

Syncopis duplex.

Secundam rem ſi neceſſaria ſit,vt puta quia phlebotomia ſit omiſſa,vel quia facta non totum quod ſuperabundat ſanguinem eduxit, vt infrigidet corpus,cõplet aquæ frigidæ potus vſq; ad coloris mutationem.ſ.vt fiat pallidus & tremat. Et illud eſt vt detur ex ea vſque ad minam vnã & eſt pondus lib.iiij. Inuenit.n.in tali corpore præſubito omnes conditiones in eius adminiſtratione ſeruãdas, & ſanguinem inflammatum & ſubtiliatum à feb. infrigi-

dando

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 749 sur 1089

dando inſpiſſat, vt ad principalia non diſcurrat, & febrilē inflammationem ſtatim extinguat, niſi corpus ſit accidētaliter immutatū, quo caſu ab eius datiōe oportet deſiſtere, et alijs vti medicinis quæ obſtrūctiones aperiāt, multitudinē euacuent, & febrē extinguāt, quæ ſunt notæ infra. Et q̄ tātæ virtutis in cura huius feb. exiſtit, q̄ ſi phlebotomia celebrari aliquo modo nō poſsit vel pp medici tardū aduentū, ſeu eius inſcitiā, aut laborantis delitiā ſeu inobedictiam, ſuſpitionē, vel timorē, vel aſtātium proteruiā & excitationē quā medicus euitare debet, ipſa ſola ſufficiēs eſt ad curam, maxime vel ſigna digōnis humorū obſtruēciū ſi alij ſint à ſanguine videatur. Confortata. n. virtus ex temperātia ſubiectorū eius. ſ. ſpirituū, & humorū, et membrorū radicalium pp frigiditatē aquę, humoribus obſtruētibus præ ſubtilitate obuiat. vt quouſq̄ benignos ſueniat ad ſe trahat. inutiles vero per ventrē vel ſudorē excernat, & plethoriam ſanguinis per hæmorroſagiam in regionē aptā magis expellat, anxietatē auferat, ſitim extinguat, & prouocet ſomnū. Ita vt hæc duo ipſius ſynochæ ſint maximę ſanationes. ſ. phlebotomia omni tpe, & frigidæ aquæ potatio apparente digōne ſiue ſibi inuicē ſuccedērtes ſiue miniſtratæ diſtinctim. Completur quoq̄ cū alijs medicinis interius & exterius miniſtratis ſuper ſpiritualia, pprie, maxime vbi conditiones phlebotomandi ac exhibēdi frigidam aquā deſint, vel plures obſiſtentes inueniātur, quę ex dictis & dicēdis ſunt notæ. Et deinde cū balneis dulciū eucratarū aquarum, quę aperiāt poros, ſubtiliēt humores craſſos obſtruentes, & eorū viſoſitatē abſtergant, multoties replentē in vapores conuerſam & ſudorem euacuant & reſoluunt. Cōpletur cū cibis & potibus frigidis & humidis, quæ alterando dyſcraſiam ſe. potentem in ſe virtutem. ſ. exolutam ex corporis diſpoſitione vel aeris exterioris ſiue extenſione dierū maiori propter magnitudinē oppilationis aut inſcitiam medicorū confortent. Sintq̄ talia qualia ſupra hæc in cura ephemerarum ſunt dicta. Correctio vero accidentium ex dictis eſt manifeſta.

SVMMA II. *particulæ primæ ſectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis febrium putridarum.*

SEgtur ſumma ſecunda particulæ primę ſectionis ſecundę, quæ eſt de medicinis febriū putridarum.

Continet autem capitula octo.

De ordine curationum ſeu medicationis ipſarum & medicatione eorum ſecundum modum vniuerſalem. Cap. 1. fol. 158.
De med. feb. ſpeciali. & prīo ſimpliciū & iter ea prīo ſynocharū in putredine ſanguinis fientiū. Cap. 2. f. 163.
De med. feb. phlegmaticarū, & prīo de quotid. C. 3. f. 164.
De med. feb. choleric. & primo de tertiana. C. 4. f. 167.
De medicinis feb. melancholicarum. Cap. 5. fol. 170.
De medicinis feb. peſtilētioſarum & earum, quæ de genere ſunt illarum. Cap. 6. fol. 172.
De medicinis feb. apoſtematum. Cap. 7. fol. 176.
De medicinis feb. compoſitarum ex eis. Cap. 8. fol. 176.

De ordine curationum ſeu medicationis ipſarum, & medicatione eorum, ſecundum modum vniuerſalem. Cap. I.

QVoniam contingit ephemeram tranſire in putridam per ſynocham mediam, cum non contingat tranſire de extremo ad extremum niſi per medium, vt eſt dictū, ideo poſt curam ephemerarū primā & ſynochæ mediam, dicendū eſt de cura putridarū in ordine exemplificatarū. Et primo in generali. Secūdo in ſpeciali, præcedit. n. generalis ſpecialē artificialiter & naturaliter: Verum quia febri putredinis accidit vt ſit morbus in ſe, aut accidens, & ſimplicem & compoſitam faciens varietatem, ideoq̄ in cura præcedūt putridæ, illis quæ ſunt accidens, ſicut ſubſtantia accidens, & ſimplices compoſitas, & elementa elementata, Primo igitur de medicinis putridarum ſimpliciū eſt agendum, ſecundo de medicinis cōpoſitarum & ſimpliciū. primo de medicinis feb. quæ ſunt morbus per ſe, ſecundo de medinis feb. quæ ſunt accidens & de earū, quæ ſunt per ſe morbus. Primo de medicinis ſynocharum factarum ex putredine ſanguinis, eo q̄ de ſynocha inflammatiua media facilius deuenitur. ſ. in putredinem ſanguinis, q̄ aliorum humorū. facilius. n. eſt vt caliditas inflammata in ſanguine imprimat putredinem in ſe ipſo, q̄ tranſeat in alium humorem, cū in eodem ſubiecto exiſtat, & magis putredini apto, & propter complexionē eius & ſubſtantiam quidem & ſitum. Inquit. n. Gal. illa ſolum. i. maxime putrefiūt corpora, quæ calida ſunt & humida intrāſpirabilia & inflabellabilia in calido & humido manent. Sic alijs humoribus citius putreſcit & maxime ſi aquoſitate generata ex fructibus ſit infecta eius ſubſtantia & crudo humore reddente ipſum intranſpirabilē. Et quia inter humores omnes ſuperexcreſcens irregulabilis fit à natura, factus inobediens febrem accendit ſynocham. i. continuam proprie, & maxime propter eandem cauſam, vt ſupius eſt expreſſum in tractatus huius principio, licet raro talis feb. fiat vt Gal. ait. Cuſtodit. n. ipſum natura tanq̄ theſaurum & filium, & vſq̄ in poſtremum. nec deſerit ipſum niſi coacta, vt ſuperius in conſolatione medicinarum diximus, & ſic tardius putreſcit, licet ex ſui diſpoſitione ſit magis aptus. Secūdo de medicinis phlegmaticarum fientium in putredine eius. Citius enim putreſcit, & ad putrefactionem accedit, q̄ cholera, ſapiēs de natura ſanguinis, & proinde quaq̄ die febrem accendit non per tertium, nec per quartum quemadmodum alij. Et ſi cholerica propter ſui caliditatem igneam apta inflammari ſit magis, quàm phlegma et putrefieri quod eſt aqueum frigidum humidum, cum caliditas vt efficiens in putrefactiōe magis, q̄ humiditas vt materia operetur. Ipſa quoq̄ cholera licet finaliter non ſit, tamen humida ſubſtantialiter ſemper eſt, quandiu in ſpecie humoris exiſtit, dicente Gal. In omnis humoris ſubſtātia aqueum dominatur elementum, phlegma tñ ſua craſitie aut viſcoſitate ſubſtantiæ necnon ſua multitudine excreſcētiam eius compeſcit, vltra vtrāq̄ choleram, vt ſuperius diximus in conſolatione medicinarū, multarum oppilationū eſt cauſa. Et proinde tranſpirationis prohibitæ, quæ eſt cauſa inflammationis caloris præter naturā in eo, quæ putrefactionis cauſa exiſtit maioris & citioris, q̄ caliditas cholerę, quæ naturaliter eſt, licet ſit ignea, ad quod adiuuat complexio humida, ſupra humiditatē ſubſtantiæ in eo additam aqueam et putreſcibilē magis. Situatio quoq̄ eius quia in profundo corporis eſt poſita, & iuxta ſanguinem pp ſui naturā non in circūferentijs vt cholera, quæ de natura ignis exiſtēs de centro ad circūferentias ſemp mouetur ex ſe in quibus refrigeriū euacuationis regrit. Opitulātur quoq̄ ad id ſemina ſuæ putredinis, quæ in loco ſuæ mineræ ſeu putrefactionis reliquit. Quapropter intermiſsio eſt impurior & ſecūdi paroxiſmi tempeſtiuior inuaſio, ſunt. n. cauſa vt regenerātus humor ex diſpōne particularū citius ad putredinem incitetur, & ſic faciat paroxiſmum ſm ſingulos dies non ceſſans periodizare, donec particularū diſpō corrigatur. Tertio de medicinis cholericarum in putredine exiſtentis cholerę quę tardius mouetur, q̄ phlegma, licet frequētius accidat pp caliditatē ſuam, mouetur & furit, vt nō regulētur & putrefiat, & feb. accendat coadiuuātibus ſimilibus circunſtantijs, ætate. ſ. conſuetudine, & tpe calidis, & regimine. Siſe. n. auget ſuū ſimile, & facit ipſum furere, frigida

Ratio ordinis dicēdorum.

Quālr natura cuſtodit ſanguinem tanq̄ theſaurum.

gida ipſarum exiſtens contraria remittit & refrenat. vnde Gal. tps eſt augmentatio ægritudinis ſibi ſimilãtis. Quarto de medicinis melancholicarum ſeb. fientium in putredine melancholię, quæ tardius ad putredinem præ cęteris mouetur humoribus pp contrarias ſupius aſsignatas cauſas. Quinto de medicinis ſeb. peſtilentioſaꝝ & earũ, quæ ex genere ſeb. peſtilentis ſunt. Quæ etſi à cauſa exteriori et procatarctica ſumant generationis exordium, vt ephemeræ, non tñ per modũ inflammationis tñ, vt ille in ſynocha, imo in putredine humorum, & cordis ſpiritibus eaꝝ eſt complementũ, à quo earũ denominatio ſumitur. & proinde inter putridaꝝ genera ſunt cõputandæ. Et vltimo de medicinis cõpoſitis, & primo ex generib⁹ vt putridæ & hecticæ, non ephemeræ, quia non facit compoſitionem in cura cuicunq; illarum ſit complicata. ſecundo de compoſitis ex ſpeciebus putridarum nõ ephemerarũ nec hecticarum, cum non faciat compoſitionem in cura. quẽadmodum compoſitæ ex ſpeciebus generis putridarum, cum ex cauſa ſint putridæ, non habent dependentiam.

Cura. Harum omniũ medicatio generalis ſequẽs generalem cognitionẽ ipſaꝝ in principio huius cap̃. prænotatam, eſt quatuor res, quarum tres reſpiciunt res præter naturam. quarta vero naturales & virtutes. Prima. n. abſcindit cauſam. ſecunda ſubalterat febris dyſcraſiam. tertia ponit ſtudium in virtute & vita cum diæta cibi & potus & regimine debito in alĩs non naturalibus rebus. quarta corrigit accidentia. hæ enim res in medicatione earum omnem neceſſariam complent intentionem ex parte rerum non naturalium conſeruandarum comprehenſarum ſub virtute, & ex parte rerum præter naturam remouendaꝝ. Quæ ſi quidem in vnum cõueniant oẽs, vt in ſeb. cholerica & pura, ſimplici, vna cõis erit indicatio, vno quoq; cõi complẽda auxilio, infrigidationẽ et humectationem demõſtrans. Fiet aũt cum his, quæ ex medicinis frigidis & humidis interius approximatis ſm oẽm adminiſtrationis modum et exterius, qui & prout oportet in ſpecialium cura dicetur, ſi Chriſtus annuat. Et ex illis eſt potus aquæ frigidæ, alterat. n. & digerit, choleram euacuat per fluxum ventris & vrinam, vel vomitum, vel ſudorem, et qñq; per omnia ſimul, & cum virtus eſt potens ſeb. extinguit & ſitim, & ſic cauſæ confert, morbo, & accidenti, niſi fuerint quæ prohibeant aliquæ ex conditionibus quę ſequuntur, vt materię craſſæ cruditatis nõ ſubtilis, vel cholericæ, cuius digeſtio eſt vt remota à ſui ſubtilitate fiat ſpiſſa, & aqua frigida facit illud, & ſtomachi frigiditas debilitas, vel hepatis vel alicuius alterius ex viſceribus, vel dolor in eis, aut apoſtema ſeu oppilatio. vel quia complexio naturalis ſit pauci ſanguinis, et caliditas innata debilis, habitudo extenuata, non carnoſa, aut inconſuetudo bibendi eam. Nocumentũ enim his ex aquæ frigidę potu generatur, maius, cũ ſit iuuamentum eius in ſeb. extinctione, & ſitis, quare oportet vt dimittatur & recurratur ad auxilium, quod his conferat, illis vero non noceat cuius ſit difficile inuenire dicẽte Gal. Itaque in contrarĩs diſpoſitionibus difficile ſit inuenire, quod proſit multum, obſit autem nihil, q inter cætera ſyrupus acetoſus comprehẽditur eſſe talis: digerit enim crudos humores obſtruentes, & obſtructos incidẽdo & ſubtiliando aperit oppilationem. Et proinde prohibita tranſpiratio ceſſat & euacuat illos ripticando, alterat ſeb. & per conſequens ſitim ſedat, ſic equidem omnia, quæ præter naturam ſunt in cura ſeb. puttidæ conſideranda reſpicit indefecte, & eius nocumentum in apoſtematibus viſcerum & alĩs diſpoſitionibus p̃diſtinctis corporis nõ eſt ſicut nocumentum frigidæ aquæ. Verum quãdoq; ſeb. intentio & ſitis eſt tanta, vt ægrum ad æſtuationem & reſolutionẽ perducat, nec proinde ſit excuſatio ab exhibitione aquæ frigidæ vel alterius extinctiui valde, vt melonis indi, ſyrupi de nenufare, de melonibus, et ſimilium. Augmẽtum enim in prædictis & materiæ incrudatio melius eſt,

De potu aq̃ frigidæ.

No. de ſyrupo acetoſo.

E q̃ corpus ad arefactionem perduci. In quibus verbis quis mirabitur forte dicens. Quę cruditas in febre cholerica dicta ex pura cholera eſt, cum Gal. dicat q crudus humorĩ ſpecie phlegmatis eſt? ac etiã quæ ſe. incenſio atque ſitis in phlegmatica eſſe poterit, cum ipſe dicat calorem humoris phlegmatici putrefacti aſsimilabis vtiq; igni fumoſo ĩ viridibus lignis accenſo, adeo vt ſubmergat dicens maxima dominatio humoris accendentis ſeb. qualitas eſt caloris? Cui reſpondet Falco dicens. Scire autem te oportet circa primum quod cruditas in humore craſſo vt eſt in melancholia, & phlegmate proprie, cũ ſit ſanguis diminute decoctus, in quo dominatur ſicut & melãcholia terrea quia frigida eſt & indigeſtibilis & tranſire moratur, ſicut Hip. dixit nõ humore ſubtili cholerico puro: adeo quod ſi oppilatio ſit in ſe. creata ex eo non erit à craſsitie & viſcoſitate ſubſtantiæ ſuæ: licet qñq; poſsit eſſe ex alia, non tamen in propoſita ſeb. ſed ab ei⁹ multitudine ſola, licet ipſe humor cholericus purus in ſua ſubſtantia crudus humor reſpectu

F naturæ ſit indigeſtus prius quia virtuti expulſiuæ non adæquatus propter ſubtilitatem imbibitam, ob quam eius expulſio ſit difficilis, ſicut melancholiæ propter eius craſſitiem in ſtrictos meatus non penetrantis. Et phlegmatis propter adhęrentem ipſius viſcoſitatem in illis membris, ſubtilitatem poſtmodũ affert frigida aqua potata, quod oſtendit Abo. dicens. Vbi autẽ materia calida indigeſta, aut craſſa, digeſta eſt concurrentibus conditionibus alĩs, tunc frigida aqua eſt melior res. Si ergo verbum de crudi tate dictum humor ad craſſum frigidum & viſcoſum digeritur non ad calidum & ſubtilem.

Circa ſecundum ſcire te volumus, q ſi intentio ſe. & ſitis in phlegmatica ſe. contingat, non erit à parte humoris phlegmatici in ſe conſiderati tantum, ſed etiam ex parte aliquorum concurrentiũ, quæ quatuor rationabiliter æſtimantur. Primum eſt mixtio cholerę vt in phlegmate falſo: non. n. eſt dare purum humorẽ in corpore: & ſi humor cholericus dictus ſit purus, illud eſt, quia ſi mixtionem ali

G quam habeat, non tamen de qua ſit curandum, vt variet ſpeciem quemadmodum cholera humori phlegmatico mixta, quę ſua ponticitate phlegma facit ponticum. Secũdum eſt poſitio ipſius, & corruptio in partibus cordi magis vicinis, vt in nõ vero cauſone patet. Tertium eſt oppilatio multa exiſtens in ea, quæ prohibendo tranſpirare fumos reſultantes ex corruptione ipſius multos ad cor conuertit & alia principalia, quia calida ſunt, & perdurantes ſiue adhęrentes propter viſcoſitatem inflammãt fortiter illa & per conſequens totum corpus atq; exiccãt, vnde ſe. intenditur atq; ſitis ad quod adiuuat quartum, Et eſt cordis complexio ſicca, & calida corporis, atque eius habitus ſiccus in quo calor phlegmatis licet ſit obtuſus, multum intenditur & ignitur.

Porro ſi adinuicem res prȩter naturã diſcrepẽt, vt quia ea, quæ cauſam abſcindat digerendo et euacuãdo cũ oportet calidam & ſiccã irritent ſe. quod eſt plurimum: & ſimiliter accidens dictũ, ſicut in febre phlegmatica proprie &

H melancholica eſt videre, tunc cõſiderandum. Nam ſi quidem cauſa morbus & accidens ſint ęquales in fortitudine & in lædendi malitia, tunc cura ordinata locum habet. Et eſt ſm Gal. vt quia primo abſcindere cauſam oportet cũ remiſſe calidis pp ſeb. deinde ad eam, quæ ab illa facta eſt ægritudinem deuenire, deinde ad accidens ſi quod perduret inſtare, vel ſimul omnes inſpicere, quæ eis ſunt cõgrua componendo, vel diſtinctis locis vnicuiq; propria applicando, vel nunc ad vnum nunc ad aliud intendẽdo. Si vero fuerint inæquales, vt quia intentio quæ ad cauſam, intẽtionem ſuperet, quæ ad ſeb. aut eam, quæ ad accidens, vel econuerſo, tunc fortiori intendendũ, alteraꝝ vero nõ negligendum, ſed alterum trium dictorum modoꝝ vtrãq; inci piendo, vno plus, altero minus. Si. n. magnitudo ſeb. ſuperet, eamq; omittes totaliter, intendendo ad cauſam, ſimul

Obiectio.

Reſponſio.

Cauſę intẽtiõis ĩ ſeb. phlegmatica.

febris

febris cū febricitante peribit & econuerſo. Si cruditas cauſæ ſit multa, & feb. parua, vt accidit in phlegmatica, plurimūq; intendes, quæ ad feb. totaliter derelinquendo cauſam, augmentabis cauſam & cruditatē ipſius, et ex conſequēti feb. qdē curando, ſe. augmētabis ipam, vt G. dixit.

In abſciſsione aūt cauſæ duæ res ſunt neceſſariæ. Alteratio & euacuatio. Inquit. n. Gal. Ferunt. n. ſi cōtingat in humoribus putrefactis accendi feb. demonſtratio in talibus eſt alteratio & euacuatio: ipſa vero alteratio digeſtio eſt. Completur autem cum duobus ſcilicet cum minorati
Cauſa feb. minorata. uis in principio, ſi multa ſit cauſa grauans virtutem. Eius enim minoratio pars digōnis exiſtit, vt infra patebit, quæ ſunt ex medicinis & vomitibus & clyſteribus p̄miſsis ſm inclinationem materiæ ad ſuperius vel inferius, quam ex nauſea vel rugitu ventris percipies, & etiam cum ſuccedē tibus phlebotomia aut pharmacia ſm ſpeciē dominantis materiæ, & ſituationem eius, ſiue ſituata ſit in venis, ſiue in primis, ſiue in ſecundis, & maxime ſiue alīs extremorum, ſiue extra, vt in ſtomacho & inteſtinis, ſiue hepate, ſiue in ſplene, ſiue in partibus cordi propinquis, ſiue in carnoſis & ſubcutaneis eius per aptiorem regionem fiat. Et prout eis correſpondet & conuenit vel proportionalibus eis, vt ſunt venarum hæmorrhoidarum apertio, mēſtruorum prouocatio, & ſanguinis ex naribus, & ſcarificatio in dorſo & cruribus. Et vrinæ & ſudoris prouocatio cum tēperatis in caliditate, quæ eſt pharmacia proportionalis: et vtriq; abſtinentia & fames, quæ minuit & exiccat per accidens omnes humores. Sed cum phlebotomia quidem, ſi ſigna repletionis, vel peccatum ſanguinis appareāt, & vrina rubea, & ſpiſſa, & virtus, & ætas corporis conſenſerit. Nam ex quo deuenit in putredinem humor, virtus quæ prius fuerat fortis facta eſt debilis. Ideoq; aduertendum ſi
Inoſi purgatio virtus eſt cuſtodienda. toleret. Inquit enim Hippo. Acutas paſsiones phlebotomabis ſi robur virtutis fuerit, & æger iuueneſcat ætate, & in euacuatione cum pharmacia etiā & alīs. Inquit enim Gal. In omni autem purgatione virtus conſideranda eſt, & tādem pro ſuo poſſe purgetur. Si enim virtus deficiat, cohibenda eſt euacuatio, & ſi non tota exierit abundantia, nec in ea ſis audax, imo poſtponas, inquantum poſsibile eſt ſequens naturam, quæ ipſum vſq; in poſterum reſeruat, nec deſerit niſi coacta, et ex ſe ſanguinis peccatum corrigit & frequenter emendat. Cum vero coegeris illam celebrare, quia multitudo grauando ſuperat, & tēdit ad putredinem magis, quod oſtendit, quia vrina cum rubedine & ſpiſsitudine, magis tunc phlebotomabis, nec multum ſimul educens, q̄q̄ multum abūdet. Multum enim & repente euacuare fallax eſt, & naturæ inſuaue, dixit Hipp. in apho. Et oppilatio & putredo non ceſſat per eam, euacuet de bono etiam, naturam in defectionem adducet, vt non fiat potens in criſibus expectādis. Quare oportet intemporanee cibare & vberius, & ſic diſtrahendo à digeſtione naturam, & addendo in cauſam prolōgabitur morbus, vt ergo dimittas aliquid ſanguinis in cibum naturæ parum educes, & ſi oporteat, ſecundabis, & interim cibabis, vt loco mali euacuati, bonū reſtauretur. Ait enim Gal. corruptioni neceſſaria eſt reſtauratio cum temperamento, propter quod ſecundatio eſt melior multitudine. Et cum pharmacia quidem, ſi cacochymiæ ſigna videbis, & vrinam à prædicta diſperſam, ſit autem appropriata humori peccanti, nec ſic ex fortibus, quæ agitent, & ingetent humores & ſic in digeſtione ipſos impediant, & quā doq; ad periodum ipſos incitant, & feb. inflammant. Sed ex lenibus, quæ cum frigiditate non ſtipticent, vt myrobalani, qui oppilando impediunt digeſtionem intentam, liniendo & lubricando naturam ad fluxum diſponant, vt eſt mel, caſia fiſtula, mānā, firacoſt, & ſuccus duorum granatorum expreſſorum cum pulpis ſuis, qui ſua temperata ſtipticitate non debilitant ſtomachum relaxando, vt caſſia, ſed confortat ſuauiter, & laxat vt decet. Et ex illis eſt

A aloe ablutus tantum cum aqua cordumeni, vel ſolatri, frūctuum aqua, & ſimilia. Vel cum caliditate temperata, vt alubleb ideſt mercurialis, & medulla cartami, & ſimilia, ſic multitudinem minuant & naturam alleuient, vt in digeſtione reſidui potentior fiat. Inquit enim Hippoc. In- 2.aph.29.
choantibus morbis ſi quid videtur mouere, moue. quod Gal. confirmat dicens, Alleuiata enim, quæ diſpenſat noſtra natura corporea, & deponens quod aggrauat velut onus alienum, dominatur reliquiæ facile. Tunc enim digerit quod digerendum eſt, & expellit quod expellēdum recolens propriarum actionum, niſi materia mobilis fuerit de membro ad membrum & furioſa. Inquit. n. Hipp. 1.aph.22.
Digeſta medicari & mouere non cruda neque in principio niſi expediat. Aduertendum autem vt eius euacuatio commode fiat, ne ſit in corpore aliquid quod illā impediat, vt viarum oppilatio. Si enim non ſit iuuamentum in eductione ipſius erit magis, quàm à periculo maximo liberatus, quàm ſit nocumentum ex febris intentione quā
B natura pharmaci facit, maxime cum ſit euacuationi parata non reſiſtens materia, quia ſubtilis non imbibita. Quia mobilis & quia mala malæ, & naturæ multum odioſa in euacuatione ipſius per artem iuuabit natura, quæ ſi adſit, nec poſsit ſtatim & in breui corrigi, dimittatur, nocumētum enim in eius commotione iuuamento ſi quod poſsibile eſt ſimiliter maius. Et ideo ad aliquod remedium ſi quod poſsibile eſt, recurratur, vt ſunt valde inſpiſſantia, & congelantia, & ſtupefacientia, oppilantia, & confortātia principalia. Ex quibus ſunt theriacalia ſimplicia, & cō poſita nota, quæ iuuant in liberando à mortis periculo q̄d omni nocumento eſt maius. Nec moueas cum eis in die periodi niſi apud neceſsitatem. Inquit enim Hippoc. Me 6.aph.10.
dicari ſi conuenit ia valde acutis eadem die, ſi expedierit, differre. n. in talibus malum eſt, deinde aliqua digeſtione ex his p̄miſſa, dabis aliquod ex ſolutiuis, vel prouocantibus vrinam ex temperatis, deinde ſudorem. Completur quoque digeſtio cum digeſtiuis ex propr̄is ſimplicibus et
C compoſitis medicinis & cibis & potibus, non ſubtiliantibus nec inſpiſſantibus abſolute, vt quidam arbitrantur & male inh̄erentes dictis Gal. in. ĩ. regiminis, &. ĩ. prognoſticorum: vbi inquit q̄ digeſtio procedit in omnibus inſpiſſando, ſed reſpectiue vt quę inſpiſſando humores ſubtiles imbibitos, craſſos ſubtiliando, & viſcoſos incidendo eorum ſubſtantiam virtuti expulſiuæ adęquant, ita vt ad expulſionem facilem ſint parati non ſolum obſtructi, ſed etiam obſtruentes qui cauſa oppilationis & prohibitæ tranſpirationis exiſtunt, quæ ſcilicet & qualia ſunt in
ſpecialium cura, dicetur, Chriſto duce. Et ex compoſitis Digeſtiua
eſt ſyrupus acetoſus maxime, qui commune eſt digeſtiuū compoſita.
omnibus humoribus, ſicut ſupra in ſuo capitulo diximus. Et ſumatur cum aqua calida ſimplici in humoribus craſſis hyeme, cum frigida in calidis ſubtilibus æſtate, vt eſt hordeacea. Corrumpitur enim plurimum hordeacea illi mixta aqua, & aceſcit in ſtomacho ſi parum de nocte detur ante accipiendum ius, vel poſt cibum. Caue tamen ne
D ad raſuram perducat, quod contingit cum inteſtina ſint nuda & vacua, quod eſt in acutis peſsimū. Et cum ſomno in declinatione vel fine ſtatus facto. Et hic intendatur digeſtio & quies, quæ magis eſt digerens. Quod ſi in cura iſtarum febrium vtaris aliquo ex his, quæ putredinē prohibent & rectificant, res erit iuuamenti magni & magnæ confidentiæ in ſanatione corporū, habent enim humoris putredinem aptam per contactum tranſire in alios, nō ſolum humores, ſed etiam cibos: maxime ſi cacochymi ſint. Inquit enim Gal. Cibi ſubeuntes corpora non prius mundificata à malis humoribus corrumpuntur, quoq; quantitas augmentatur, & qualitas non mutatur. Et illud eſt, quia quod tangitur à putrido putrefit. Res autē tales quędam ſunt ſimplices, quędam compoſitę. & ſimplices prohibentes putredinem & corruptionē ſunt, quę illud agūt

à complexione

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 752 sur 1089

à complexione vt frigidæ & ſiccæ, ſicut acetum, aqua ferrea, & granata muza. Et ex illis eſt camphora, ſandalus, & ſimiles. Et ex his ſunt, quæ id agunt ex proprietate, vt eupatoriũ, iris, cortex citri, cardus benedictus, & vemen ideſt ſiſimbrium, & ſtœchas. Et ex eis eſt cynnamomum xyloaloe, quæ mundificant putredinem vbicũq; & aqua ferrea, & naſturcium, quæ exiccant putredinem vacuitatis ventris. Compoſita vero ſunt rob de ribes, & theriaca.

Cibor̃ putrefactionẽ prohibẽtia

Euacuatio vero prædigeſtæ materiæ cum perfectione debet inſequi ſm ſemitam eradicationis ipſius. Inquit. n. Hipp. digeſta medicari. Completur autem cum phlebotomia aut pharmacia, vel proportionabilibus illis, quę tota ex corpore educant materiam ſm exigentiam cauſæ. Sic ergo eradicabis materiam poſt eius completam digeſtionem & hoc vbi natura ex ſe talem euacuationem non faciat prout eſt conſueta. Inquit enim Gal. Natura primo digerit, deinde diuidit, deinde expellit niſi debilitata fuerit in p̃dictis, vel ab aliquo impedita prout ante digeſtionem euacuet moleſtata. Quare expectabis motũ eius ad euacuationẽ prædictam, q̃ ſi mouerit ipſa ſinere oportet, & ſm Hippoc. habere ſilentium tunc melius eſt, q̃ ſi non mouerit moue tu hora poſt horam motus eius, quæ proprie eſt in ſtatu. In fine ergo eius aut declinatiõe mouebis vt quod de ſuo minuitur compleas prout oportet. Et vndecunq; natura repit ſi per conuenientem regionem, moue tu, non tñ hora motus ægritudinis vt periodo, inquantum plus poſsibile eſt: ſed oportet vt tũc horam eligas frigidiorem vt in ſynochis & concluſis, quæ eſt hora matutinalis, quæ ſua frigiditate caliditatem ſynochæ febris ipſius in tota ſui duratione conſeruatam contemperet, & ab extrinſeco acquirat, quod ab intrinſeco vel ex ſe habere nequiuit, aut hora temporis in continuis proportionalibus, aut hora interpolationis ſeu quietis, vt in periodicis & interpolatis vera quiete.

Qualr natura primo digerit deide diuidit poſtea euacuat.

Caue tamẽ vt in talibus febribus & maxime peracutis hora æſtiua & conſtitutione conſimili, qualis eſt canicularis & auſtrina, moueas cum pharmacĩs valde calidis & ſiccis, etiam ſi materiam ex venis in partes ſubcutaneas oportet trahere. Inquit enim Hippoc. in aphor. Sub cane & ante canem & poſt canem, moleſtæ ſunt purgationes. Auguſtiant enim ægrum & ad reſolutionem perducunt, maxime ſi reſolubilis ſit caliditate propria, & malitia addita caliditatis febrilis, & aeris cõtinentis ſupra reſolutionem, & pereunt plurimi prout vidimus ab experto. quare oportet q̃ cum benedictis pharmacĩs moueas ſtipticitatem habentibus, quale eſt rhabarbarum & ſimilia, quibus ad euitãdum reſolutionẽ miſcebimus aliquod ex myroba. generibus prout oportet, ſuccum roſarum, & tamarindorum, quæ ſua frigiditate caliditatem illorum reſoluentem & anguſtiantem remittant, humorem inſpiſſent, & poros ſua ſtipticitate condenſent ſic reſoluentẽ nocent. Et ex illis eſt charabe quod ſua proprietate illud auget, ſicut dicit Abo.

4. aph. 5.

Secundam rem, quæ alterat febris dyſcraſiam complẽt duo, ſcilicet quæcunq; ex medicinis frigidis per ſe vel per accidens actu vel potentia, immediate vel mediate, interius & exterius approximatæ, vt ſupra corpus, & proprie ſupra hepar & cor ſm omnem adminiſtrationis modum alterando confortant, quæ in ſpecialium cura duce Chriſto dicentur, & ex cura ephemerarum ſunt notæ. Tertium eſt conuerſio regiminis ad frigidum & humidum in omnibus rebus non naturalibus. Medicinæ autem frigidæ interius adminiſtrandæ in talibus putridis debent eſſe humidæ, abſterſiuæ, lenitiuæ, ſeu mundificatiuæ, quæ alterando putredinem mundificent & abſtergant, non ſtipticæ, quæ ſtipticando recludunt, & indigeſtum reddunt, niſi natura lenificata fuerit vltra modum, quo caſu debẽt eſſe ſtipticæ mediocriter, qualia ſunt ex lenitiuis, quæ ex dictis ſuperius habuiſti in cura ægritudinum cordis. Et ex illis, quæ his ſunt propria, quædam ſunt ſimplicia, quædã compoſita. Et ſimplicia ſunt aqua cucurbitæ, citruli, cucumeris, & melonis indi, aqua hordei, lactuca cum aceto, à quo acquirit abſterſionem, inciſionem, & apertionẽ, endiuia, lupulus, iuiubę, ſebeſten, lac acetoſum à quo extractũ eſt butyrum & colatum bene, & aqua frigida cũ zuccharo & ſimilia.

Quidam tñ ſtolidorum medicorum hanc intentionem ſequentes concedunt febricitãtibus talibus prædictorum fructuum non ſolum aquam ſed ſubſtantiam & carnem, & aliorum fructuum frigidorum & humidorum & ſimilium ſtipticor̃ etiam indiſtincte conſiderantes ſolam cõtrarietatem qualitatis in eis ad feb. eorum ſubſtantiam & proprietatem non aduertentes, quia indigeſtibilis eſt & corruptibilis in ſtomacho humore crudo et aquoſo venas replet, qui ſanguinem inficit & corrũpit, & ſic putredinẽ auget & febrem, maxime ſi à proprietate habent, vt ſunt poma, pſica acida, immatura, & humida. Vnde Gal. ait. Sed illud memorare ſemper, q̃ ſi indigeſtibilium aliquod digerat quis, qui ex eis diſtribuitur chymus eandem naturam habet. Oportet ergo v⁹ hanc intentionem cõpleas non cum indigeſtibilibus & corruptibilibus, q̃q̃ frigidi ſint, fructibus, ſed cũ his, quæ ex fructibus herbis vel alĩs, quæ indigeſtionem ac corruptionem quoquomodo non habeant generare, vt granata, pira ſicca, mora immatura, ſebeſten, & ſimilia.

Contra medicos concedẽtes fructus.

Quæ vero infrigidant cũ ſtipticitate moderata his cõueniẽtia in p̃dictis caſibus ſunt ſuccus granator̃ muzor̃, & acetoſorum, aqua limonum ſeu acetoſitatis eius, & citri, & aqua acetoſę, & alleluię, acreſte ſuccus, aqua mori, berberis, roſ. ſumach, & ſimiliũ, & ſandali, quę infrigidãt & confortant cõplexionem, & à proprietate cor et hepar, & per conſequens totum corpus. Et ex illis eſt gargarizare aquam frigidam, & tenere in ore aliquod infrigidãs vt cryſtallum, & niuẽ, & trahere naribus odores frigidos, vt roſarum, ſandalorum, camphoræ, & aceti, & ſimilium, & inſpirare eos, & aerem infrigidatum ab aqua, necnon & clyſterizari cũ aquis fructuum prædictorum & oleo roſ. & quando q̃ cum camphor̃ pauco, & per omnes meatus corporis immittatur etiam per meatum virgę per quã lac intromittitur frequenter propter vrinæ ardorem, qui in acutis feb. contingit frequenter. Et quidem cõpoſita ſunt quæ ex his componuntur in modum ſyrupi, iuleb, trochiſcorum, & decoctionum, & aqua fructuum quam in noſtro antidotario poſuimus, electariorum quorum deſcriptiones ibidem fecimus ſerioſe.

Medicinæ vero exterius approximandæ frigidę & humidæ ſunt, quę per poros habendo ingreſſum & per contactum infrigidant & humectant. Ex quibus ſunt quoq; ſimplices & compoſitæ. Simplices ſunt expoſitio ad aerẽ frigidum, ſed ſub diuo maxime ſi ſit conſuetus, balneatio in frigida aqua digeſta materia, concurrentibus alĩs conditionibus, nam ſtatim venter erumpet collyria vel vomitus: aut, puocabitur ſudor vniuerſalis & curabitur ſtatim. Et oleo inuncta vt roſ. de violis, de cucurbita, & nenufaris, & irroratio aquæ ro. in facie, pulſibus, & ſimilib⁹, vt poſitio pedum in frigida aqua. hæc autem non ſolum infrigidant & humectant, ſed etiam naturam à reſolutione prę ſeruant, maxime ſi ſubito fiant. retrahitur enim per ea natura & ſic ad centrum attrahitur reſiduum. diſgregatio caloris pp̃ febris exceſſum ſicut dixit Abo. Compoſita ſunt emplaſtra & epithemata & cerota ex dictis, & maxime ex roſ. ſandal. camphora & acetoſa, croco pauco cũ aqua roſata, coriandro, endiuiæ, vel mucilaginis pſyllĩ cum aceto & aqua roſata applicata cordi & hepati, eis enim infrigidatis totũ corpus frigidum fiet. Inquit enim Gal. Si cor hepar & cerebrum ſint frigida, totum corpus erit frigidum. Et proinde ſi applicẽtur capiti bonum erit & vtile. extinguendo enim prohibent aſcenſum fumorum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 753 sur 1089

rum & raptum materiæ, qui est promptus in putridis & maxime in acutis, quarum caliditas materiam subleuat et ascendere facit, vt dixit Gal. sedat dolorem & prouocat somnum, qui materiam disgregatam à feb. reuocat & vniendo confortat et digerit confortando, ac humectat ni si grauitas in eo sit catarrhus et tussis, quo casu nocent magis quàm conferant extinguendo, cum poros constipent & colatoria cerebri vapores, multos & crassos in capite aggregatos, quos grauitas ipsius ostendit, profunditas somni, & humiditas narium congelant, retinent, & comprimendo ipsos ad spiritualia exprimunt, et sic tussim augent. Quare oportet vt prædicta prohibeantur, & ea quę repletionem capitis augent, vt est mulsio lactis super caput, & stare in lumine Lunæ. Tunc enim his prætermissis occupatio fiat in his, quæ poros & colatoria dilatãt, & vapores maturent, subtiliant, & resoluant, vt est inclinatio capitis super vaporem aquæ calidæ temperatæ decoctionis meliloti & chamæmillæ, & tersio ipsorum ad inferiora cum frictionibus, fomentis, mordicationibus ventosis in cruribus & brachijs, clysteribus & collyrijs, nisi vapor fuerit cholericus subtilis & acutus, quem contraria signa illis demonstrant, quare prædicta infrigidantia supra caput applicata conferunt inspissando, in quo sumptio papaueris albi præstat iuuamentum mirabile & prouocat somnum. Et ex his, quæ per accidens infrigidant, est phlebotomia & eholagogum, educendo enim humorem calidum infrigidant. Et balneum dulcium aquarum calidarum in declinatione. Et diaphoretica ex vnctionibus, epithimatibus, cataplasmatibus, & emplastris, concurrentibus tribus conditionibus quas Gal. adiunxit. Ad cuius enim esse sequitur calefactio, ad eius abesse sequitur infrigidatio.

Conuersio autem regiminis ad frigidum, & humidum est alteratio rerum non naturalium omnium ad illud, ex quibus maxime alterans infrigidans & humectãs est aer. Aer.
Cum ergo non est talis ex tempore vel constitutione aut regione, vel vicinitate fluminis & aliarum aquarum, eligas terrarium, & alterabis illud ad frigidum & humidũ ex prohibitione ingressus multorum hominum in thalamum, infirmorum fumositates eius expirare ex eis, quæ per anhelitum & per poros inficiunt aerem & inflãmant. Sitq; thalamus habens fenestras apertas per quas innouationem aer recipiat, & ingrediatur ventus & proprie borealis, aut flabelletur & effundatur aqua frigida qua sint etiã vasa diuersa repleta ex quorũ vno decurrat ad aliud, & per modum transmutationis & embrocationis. Inquit enim Abo. Cum in aliqua æstate venerit pluuia tempore quo eleuatur, cui postea superuenerit ventus septẽtrionalis, boni fiducia habetur & resoluẽtur ægritudines. Sintq; in eo folia arborum frigidarum strata & suspensa, & herbarum boni odoris vt salicis, vitis, myrtæ, & nenufaris, & aliorum non, quæ ex aquis stantibus colligantur. Sint vasa plena folijs & floribus redolentibus vt sunt rosæ, violæ, nenufa, & myrta, & similia. Et irrorationes ex aquis Somnus.
ipsorum, & sandalorum, & camphoræ, in quibus aliquid sit mixtum vini odoriferi vel aceti, & in eo stratus eius ordinatus non super plumam & paleas, sed mataratium de lana vel coto ordinato in lacteria de reti. vt mos erat decumbere antiquorum et super mataratium et desuper coopertorium de corio sicut arabes iacent, et cooperiantur coopertorio, quod non valde adhęreat corpori, dormiantque sua hora in eo, quoniam somnus infrigidat eos exterius & humectat eos interius, nec profundetur in Motus.
eo valde quoniam inflammat vt superius dictũ est. Quiescant, non moueantur quoniam quies est infrigidans et humectans, motus vero calefaciens et exiccans. Est tamẽ cum motus nocet febricitãtibus talibus vt cum est fortis in principio factus existẽte plethoria et cacochymia non digesta, qm̃ eo non euacuatur plethoria et cacochymię digestio impeditur, ad putrefactionem commouetur, & ad periodum incitat, euacuatur indigesta, dyscrasia febrilis augetur, & virtus corporis debilitatur & mẽbra. Et etiã cõfert vt cum plethoria non adsit sed cacochymia sola digesta vel etiã non digesta. Sitq; suauis in lecto de latere in latus mouendo, se: qm̃ est conueniẽs qui habet hęmitriteũ & febres cõpositas et phlegmaticas. Et cum est debile corpus fit resolutio intima. Illis. n. est conueniẽs quos feb. debilitauerũt conualescentibus qm̃ facit dormire & ventositates dissoluit. Et confert reliquis ęgritudinum capitis, sicut stupori & obliuioni, & commouet desideria & naturam excitabit. Dixit Gal. & Abo. Cibus & potus sit frigidus & humidus potentialiter vel accidentaliter, ex se vel admixtione, de quo infra Christo duce dicetur. Minuatur minoratiue vsq; ad statum: tunc digestione perfecta eradicatiue: & repleatur prout virtus in tolerãdo vsq; ad statũ morbi requirit ac exigit corporis dispositio. Seruetur iocundus prout melius poterit, & cum promissione citæ salutis. Cum autem infrigidatur de his febribus caue ne infrigidatio ad excessum perueniat. Est enim causa tunc indigestionis materiæ, oppilationis, & deiectionis virtutis. Inquit enim Abo. Amplius acutorum morborum digestio virtutem extinguendi prohibet. licet aliqui procurẽt ad destruendam hanc sententiã, & ignorẽt q; fortis extinctio deijcit virtutẽ, quapropter oportet vt paulatim procedas ad sufficientiam quam naturalis complexio tibi insinuat, vt superius dictum est, & caloris quantitas seu caliditas, in forti enim calore febrium vt acutarum omnia p̃dicta vel plura & fortia ministrabis: i remissione vero aliarum aliqua ex eis & leuia erunt sufficientia. Et caue ne infrigidatio cadat in hora principalis paroxismi, sed parum ante: nec in augmento, nec in declinatione cum sit hora obsessionis naturæ & resolutionis materiæ & sudoris: sed in hora feruoris & status, sed nec fugias ipsum paroxismũ cum narcoticis, quæ constipando meatus, repellendo materiam & congelando, virtutem quoque sensibilem stupidam in faciendo periodum prohibent & retardant. Et quoniam talia destruunt naturam, quæ ad medicum spectant. Dicit nanque Gal. Medicus est adiutor naturę non destructor. Sed frigida exterius ministrantur supra principalia scilicet hepar, & cor, & stomachum, & etiam dorsum, propter dicenda inferius in capitulo de hecticæ causa. Cum̃q; principalibus frigida ministrabis, non expoliabis ea ab aliquo calido appropriato & aromatico, quod calorem & spiritum in sua radice confortando defendat à nocumento ipsorum. Et propterea cum applicabis eis illa exterius oportet vt locum circunscribas applicationis ipsorum: ne frigiditas extendatur ad intima & lædat. Cum ergo applicabis in dextro hypochõdrio supra hepar, secedes à falsis costis, ne infrigidando ad diaphragma perueniat & anhelitum reddat difficilem. Quo casu docuit Gal. auferre illud, & calefacere locum cum aqua calida chamæmillæ vel absinthij, & oleo eius, nisi enim ita emendetur, perducet frequenter ad mortem. Nec sint ita applicata exterius aut frigida valde, tenetur enim ex eis natura in suis principijs, et densando poros prohibent virtutis ingressum. Sint ergo tepida & cum eis aliqua subtilia facientia subintrare admixta. Sed dices ob quid frigidã supra totum corpus exterius applicari docuisti non super principalia tm̃ et per aerem infrigidatum qui non interius tm̃, sed etiam totũ corpus exterius tangit, cũ constipent poros et sic transpirationem prohibeant, quæ est causa accensionis febrilis caloris magis, q̃; extinctionis sicut supra in cura ephemerarum in generali monstrasti. Cibus. Medicꝰ adiutor naturæ non destructor. Dubium.

Cui Falco respondit, q̃ caliditas febrilis parificatur in potentia aperiendo poros potentiæ frigidorum, et proprie aeris in constipando eos et superat, quod patet quia resoluit corpus non obstante illa. Calor quoque confortatur naturalis ex contemperantia quam recipit ab isto, etiã Resp̃sio.

parificatur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 754 sur 1089

parificatur & ſuperat omnibus, & ſuperfluitates reſoluit & ſi non ſenſibiliter ſemper, occulte tamē, q̄ſq̄ reſponſionem dederit Abo. dicentibus q̄ mulieres habitantes in ſeptentrionalibus ſunt ſteriles, q̄m earū matrices propter loci frigiditatem & ſiccitatem fiunt immundæ, dicens ille. Ego autem dico, q̄ caloris innati earum fortitudo, parificatur ei quod minuitur ex cauſis, quæ fluere faciunt & laxant exterioribus. Tertia res, quę ſtudium ponit in vita & virtute cum diæta cibi & potus & aliarum rerum regimine debito, vt eſt dictum, cōpletur cum vſu ipſorum competenti virtuti & febribus. Sumitur enim cibū & potum dandi intentio ſecundum Gal. principaliter à virtute, conſequenter à morbo, ſicut econuerſo intentio medicandi: conſiſtit autem talis competentia in conditionibus obſeruandis debite prout cōueniunt virtuti & febri. Inquit enim Gal. hæc igitur omnia nunc dicta genera ſalubrium cauſarum, materiæ quædam ſunt, & cum competenti vſu cauſæ fiunt & ſeruantes & ſalutem præſtantes, tales autem conditiones, licet plures ſint, quas Hippoc. in ſuis apho. poſuit attendendas ſcilicet qualitas, quantitas, tempus, modus, & artificium, quod addit Ioannitius, potiſsime tamen & principales ſm Gal. ſunt duę ſcilicet quā titas & qualitas eius, quod offertur indigenti. Quantitas vero attēdenda in febri, ſicut in cæteris materialibus morbis ſm Hip. duplex eſt ſcilicet continua & diſcreta. Continua eſt multum dare vel craſſum cibum parū vel ſubtilem, diſcreta eſt frequenter ſeu pluries dare, vel raro & ſemel, vſus vero quantitatis competenter talis continue in talibus feb. ſicut in alīs materialibus morbis à toletantia virtutis reſpectu ſtatus earum eſt aſſumēdus, ſm enim q̄ virtus eſt potens tolerare vſq; ad ſtatum earum, ita dādus eſt cibus, vt ſi quidem tolerare poſsit complete abſq; cibo nullus cibus ſeu diæta vltime tenuis eſſet dandus, vt circa digeſtionem materiæ diuiſionem & euacuationem natura nullatenus impediatur diſcreta à cibo delectabili vſque ad perfectionem ipſius quod Hipp. in ſuo aphor. oſtendit dicens, Contemplari autem oportet & ægrotantis virtutem, vtrum ſufficiat dięta vſq; ad ſtatum ægritudinis, aut illa prius deficiat & obtundatur. Et quia virtus eſt multiplex in tolerantia & diuerſa, ſtatus etiam multiplex in lōgitudine & breuitate ac diuerſus. Cibus quoque qui proprie ad confortandum virtutem non morbum eſt ordinatus, & ſic oſtendit Gal. dicens, Vt ergo virtus nutriatur & non morbus, diætantur infirmi. erit in craſsitie & ſubtilitate multiplex, & diuerſus ſm tenorem aut tolerantiam virtutis diuerſam reſpectu diuerſorum ſtatuum ſc. cibus ſubtilis vel craſſus diuerſimode concedatur. Quæ Hip. in ſuo apho. monſtrauit di. Quibus ergo cōtinuus eſt ſtatus continue & tenuiter reficere oportet, quibus vero lōgius ad illud & ante illud parum eſt auferēdus, prius vero vberius reficere vt ſufficiat ægrotans, quod etiam oſtendit in alio apho. di. Quibus ergo ſm acumē ęgritudo continuos & vltimos labores habet, contiuo reficere oportet, vbi vero melius, vberius reficere, & tantum ſubcondeſcendere quātum ægritudo melior vltimis fuerit. Et Gal. ſtatus eſt cum labores & accidentia vltimantur, quo diæta ſubtiliſſima eſt vtendum, licet Hippo. videatur contrarium alibi dicere. Accidentibus virtutem diſſoluentibus ilico cibus eſt dandus. ſm ſuum ſermonem direxit ad accidētia, naturam cauſæ habentia, non per modum furię moleſtātia. Sciendum eſt ergo, q̄ virtutis tenor in tolerantia abſq; cibo eſt diuerſus ſm diuerſitatem corporum infirmorū. In robuſtis enim corporibus in quibus crudi ſunt humores craſsi & viſcoſi & multi humoris congelatio ſolida & pori denſati in febribus, virtus eſt diutius tolerans abſque cibo, maxime ſi ætas & conſuetudo in hoc concurrunt, & aliæ ſimiles circunſtantiæ. In contrarīs enim breuius, & maxime ſi ſtomachus ſit debilis, recipiens choleram, & in mediocribus mediocriter, quod ſm magis et minus multipliciter variatur. Inquit enim Gal. in eo quod ſm magis & minus eſt variabile, innumerabiles differentiæ ſunt.

Cibationis ęqtas duplex.

E

Item febrium ſicut aliarum ægritudinum materialium quædam ſunt acutæ, quarum terminus eſt in. xl. diebus, quædam chronicæ, quę vlterius prolongantur. Item acutarum quædam ſunt acutæ abſolute, quæ in. xiiij. diebus terminantur, quædam valde acutę quæ in. vij. quædam valde peracutæ quæ in. iiij. vel prima, & quædā ſunt acutæ, propinquæ chronicis, dictæ conuerſiuæ, quæ à. xiiij. vſq; ad. xx. prolongātur, & ibi terminātur, & in eo, quod eſt infra eos, & quædam ſunt chronicæ, quæ à. xx. vſque ad. xl. prolongantur & terminantur, & in eo quod eſt infra illos, & chronicę ſunt, quæ prolongantur vltra. xl. vt ad temporis mutationem vel annum, vel vltra terminantur ſm ętates, vt in mulieribus apud eruptionem mēſtruorum, vel epilepſia puerorum vel infantium, quæ mutatur à iuuentute, & infra tempus illud ſm magis & minus. Cibus ergo ſeu regimen ſeu diæta, quidam eſt tenuis, quidā craſſus, quidam vero mediocris. Mediocris abſolute eſt chiſt hordei. Subtilis, quidam ſubtilis vltime, quidā non vltime, qui eſt inter mediocrem vltime ſubtilē & eſt multiplex, ſm q̄ magis & minus accedat ad naturam illorum alterius. Quidam enim accedit ad naturam vltimę tenuis vt eſt granata, hydromel ſimplex plurimæ cōmixtionis, quidam accedit ad naturam abſolute mediocris, vt qui eſt ex oleribus frigidis & humidis, vt atriplicibus, ſpinachijs betis, lithis, boragine, & ſimilibus, quidam inter illos ſtāt in medio vt eſt aqua hordei in ſua latitudine. Craſſus quoque cibus quidam eſt, qui eſt abſolute, craſſus vt eſt cibus ſanorum iſtis non conueniens, quidam non abſolute, & hic etiam eſt multiplex ſm q̄ magis accedit ad naturam craſsi ad æqualitatem & vere mediocris abæqualitate. Quidam. n. ipſius eſt qui accedit ad naturam craſsi abſolute, vt ſunt gallinæ, & quidam accedit ad naturam mediocris abſolute, vt eſt panis ſimilę, ſolutus in aqua frigida bene, vt caliditas frumenti & fermenti etiam extingua tur. Et quidam eſt medius inter illos adhuc latitudinem habēs, quidam accedit ad latus gallinarum, vt ſunt extrema ipſarum & pulli, & quidam ad latus panis, vt ſunt piſces parui, & quidam vere ſtat in medio omnium, vt perdices, & oua ſorbilia, & pauca, quos cibos varie miniſtrabis febrientibus ſecundum tenorem & tolerantiam virtutis febriētium vſq; ad ſtatum ipſarum febrium diuerſum & completum, vt in valde peracutis des eis vltime ſubtilem, vt nihil, et proprie in hora criſis. Et ad cautelam dare oportet aliquid ſucci granatorum vel iuleb, & non aliud niſi accidentia ſuperuenerint virtutē diſſoluentia. In peracutis feb. des aquam hordei, & iuleb commixtionis paucæ, in acutis abſolute chiſt hordei, & in alīs alios ſecundū diuerſitatem ipſorum in acuitate & longitudine vt appropriatis ſingulos ſingulis quibus conueniunt, aliter autem ſunt difficiles, vt Hippoc. in ſuo aphoriſ. oſtendit cum dixit. Tenues & certæ dięte in diuturnis quidem paſsionibus & in acutis quibus non conueniunt difficiles. Et cum ambigua ſit tibi virtutis potentia & tempus ſtatus, adeo quòd quantitatem cibi limitare non poſsis, oportet vt declinatio tua ad diminutionem ſit magis, ſi virtus tolerare queat, & ægritudo ſit in ſtatu. aliter autem increaſſare eſt tutius. Inquit enim Hipp. In tenuiſsimis diætis peccant ægrotantes.

F

G

H

Aegritudinum acutarum latitudo.

Diætę latitudo.

Modus diætādi in ægritu. acutis.

1. aph. 5.

Quantitatis vero diſcretę competēs vſus aſſumitur ex tenore virtutis in robore, ac qualitate corporis, ac etiam morbi, necnō ex cōſuetudine, ætate, tpe, & ſimilibus, put Hipp. in ſuo aphor. docet cum dicit. Et quibus ſemel aut bis aut amplius dandū eſt aliquid & c. quod Gal. pertractans ſpecialiter declarauit. Qualitas etiā cibi competens oībus febricitantibus eſt humida, maxime vero ſi pueri ſint, et in humidis aſſueti ſicut Hip. in ſuo apho. monſtrauit. Quam humiditatē in cibis Hip. inter alias qualitates maxime

1. aph. 17.

1. aph. 16.

maxime commendauit, cum naturalia simul conseruet, et quod præter naturã est subalteret, et ad id quod est secundum naturam adducat. Et si frigiditas illud idem faciat in febricitantibus frigidis natura ætate & consuetudine: non tamen in omnibus nec effectui feb. qui est consumptio cõtradicet, nec restaurabit humiditas quę materialis est qualitas & substantialis cibi, siccitas quoq; et si materialis est qualitas & substantialis, & naturalem siccitatẽ valeat cõseruare, feb. tamen nõ subalterat, nec eius impressioni resistit, nec in omnibus, sed in siccis tantũ, sicut nec caliditas: quapropter & humidi, & frigidi cibi erunt ei magis conuenientes, & magis in acutis, & inter eos magis chist hordei, seu ptisana hordeacea, quam Hippo. in suo yperiton interiore de grano cibarium maxime commendauit.

De potu febricitantiũ ante digestionem.

Potus vero sit hydromel plurimæ cõmistionis ex melle cãnæ in acutis & calidis, & ex melle apum in chronicis, & phlegmaticis, & mixtis, vel ex aqua hordei subtilis, vel succo granatorum muzorum cum frigida in acutis cholericis, si stomachus toleret, vel in aqua sit virtus subtilium & abstergentium, vt radi. fœni. & apij, vel cicerum, in cholericis phlegmaticis, vel mistis, & melancholicis, & ante digestionem, & maxime si acescat in stomacho, quia sit frigidus: post digestionẽ vero sit, vt potus vini nisi fuerit aliquid quod prohibeat, sicut capitis dolor, & turbatio mentis, quòd si excusari nõ possit, quia appetat & delectetur, dabis vinum palearis coloris, & album acetosum virtute, & coloris sine odore, & à nocumento aquæ, vel vini priuatum extitit plusquã lymphatum, post quod parum aquæ dabis quæ eius virtutem in capite minuit, & mentẽ confortat, prout Hippo. dixit.

De tẽpore cibandi.

Tempus autem competens ad cibandũ est duplex, vniuersale et particulare. Vniuersale, quod in tota duratione morbi cõsistit, in quatuor diuisum tempora in omni morbo salubri. s. principium, augmentum, statum, & declinationem, penes quę prędictam cibi quantitatem, continuã variabis, vt à morbi principio in quo dare expediat desquaque die, & toties quoties assuetus fuerit, nisi potionis, vel clysteris fuerit necesse: tunc enim præmissis illis completa operatione eaꝝ ptisana dãda erit. Inquit enim Hip. Tempore quoq; solutionis nullum ius conuenit propinari: solutione vero cessante, de ptisana est dandũ: minus vero quã consueuerit, deinde semper addendo procedas, donec plus detur, & hoc si dolor quieuerit, & nullũ accidens obstiterit. Nec venas exinaniri prius permittas tribus diebus vel quatuor vel plus: deinde des, vt mos erat antiquis cum sit valde nociuum, & naturę intolerabile, quæ repentinas mutationes non patitur, sed des vberius, vt natura tunc occupata in pugna confortetur habilius, & confortata in hora pugnæ, quæ succedentibus est temporibus cum diminutione cibi aliqua, vel omnimoda valeat sustentari, & incitata ad pugnam nequeat quomodolibet impediri, quæ oportet omnia. s. cibum et medicamina prętermittere, sic ergo in augmẽto subtiliabis, & parum dabis, & subtrahes omnino in statu, & dimisso cibo intẽdes ad morbũ cum medicamine. Inquit enim Hippo. Huiusmodi enim ægritudinibus in statu positis, si ptisana detur ilico morbꝰ periculo subiungitur, & maxime hora crisis, & hoc est si status, et hora crisis sit breuis, vt infra dies tres vsq; ad quẽ in abstinẽdo cõueniunt plura corpora, nisi in febribus apostematum in quibus à principio oportet subtiliare, & parum vel nihil dare, & quanto procedit digestio, & expulsio magis, quæ in sputo oris humori facto apparet, tanto magis incrassabis, vel ptisanã augmentabis. Status enim in eis quo ad accidentia est in earum principijs, & quo ad digestionem dicerem, & expulsionem in processu in quo nõ oportet abstinere toto, cum tempus durationis eius sit longum ex eo quòd paulatim fit digestio, & expulsio, & non subito, vel in breui, ita, quòd natura in eo toto sine cibo tolerare nõ potest, immo sicut digeritur, & expellitur, paulatim cibare oportet magis, & magis, prout digestio, & expulsio procedit. In declinatione vero incrassare, vt natura debilitata in pugnã decoctionis, & digestionis, & euacuationis, resumatur cibo circa cuius digestionem nequaquam impediatur.

Tempus vero particulare est tempus cibandi fm vnãquamq; diem, quod à circuitu, & hora periodi, seu exacerbationis assumitur, quia si certe pręcognosces q̃ sit feb. ex seruantibus ordinem, ante eius aduentum per tantum dabis, q̃ possit esse digestus, & hoc fm diuersitatẽ febris est diuersum, ita q̃ non superueniat paroxismus nisi tanquã ventrem à cibo habuerit vacuum nec in principio eius, & cibum & potũ, & eius medicinas, nisi aliud obstet, quod infra in vltima re cũ loquemur de regimine regiõis, Christo duce, dicemus, et supra in cura generali ephemerarum est dictũ. Et si dederis aliquid quod in ventre tunc remãserit, aut humor ibi fuerit, vel cucurrerit, ꝓuocatione vomitus subtrahes, & maxime si facilis fuerit, & humor impetũ fecerit ad os stomachi. Inquit. n. Hip. in paroxismis, cibũ subtrahere oportet. Nec etiam dabis in tota duratione vsq; ad quietẽ post declinationẽ perfectã, nisi aliud impediat ex his quę dicemus statim. Inquit. n. Hippo. in suo regimine acutorũ. Cũ pharmacaueris, sorbitionibꝰ vtere, attẽdens paroxismis febriũ, vt ne des eis incipiẽtibus, nec præsentibus, nec ad capiendũ appropinquantibus, sed eis desinentibus, vel quiescentibus, vel absentibus, nec etiam tunc des nisi fęces primi cibi fuerint expulsę. Quod si quietis tempus sit latum, vt ante superaduentum paroxismi secundi cibus & potus possit esse digestus, vt in interpolatione vera, et ampla quiete, sicut quartanis et tertianis, cibabis vtiliter & absq; nocumẽto. Si vero nõ sit amplum, vt nequeat digeri infra illud tempus, & ante superaduentum paroxismi secundi, sicut interpolatio, sicut in phlegmaticis, & alijs paroxismis subintrationes habẽtibus, vel in continuis proportionatis, simplicibus vel compositis, ita quòd oporteat accipere de declinatione ipsius paroxismi antecedentis, ne incidat in hora principaliter subsequẽtis, cibabis in declinatione. Quod si in declinatione adhuc nõ sufficiat, ita quòd oporteat accipere de hora status præcedentis, & principij subsequentis, tunc cõsideratione indiget, vtraq; enim hora est ad cibandum negata & mala, vt superius dictũ est. Nam siquidem intentio, quæ à principio superet intentionẽ etiam quę à statu sumitur in prohibendo, vt quia accidentia aggrauationis naturæ & suffocationis quę apparent in principio de infrigidatione forti subeth, & stupore sint fortia, & superent accidentia status ex inflãmatione, angustatione, & resolutione, vt quia inflãmatio feb. est in statu debilis, & corpus aridum, tunc oportet sumere de statu pręcedentis periodi, ut cibatio nõ contingat in hora principalis subsequentis. Si vero econtra, contrariũ & maxime si cum phlegmone fuerit. Quod si vtriusq; intentio sit æqualis in prohibendo de hora status totius est capere hoc de hora principali propter duo. Primum est quia periculum suffocationis in principio ex cibo est maius quã retentionis à pugna in statu, quinimo cum periculum status sit resolutionis propter acumẽ morbi, & molesta accidentia per cibum tali periculo subueniatur, vt non fiat si fieri debeat, quia inualescat morbus propter retentionem naturæ à pugna, & resistentia, & resoluat virtutẽ, & corpora, quã periculo suffocationis in principio. Secundum est, quia nocumentum factum ex cibo dato in principio extenditur ad omnia alia tempora paroxismi: nocumentum vero ex cibo dato in statu non transit ad aliud cum declinatio sola succedit.

Sed quid, si oporteat cibare in augmento vel statu: Nã in principio nõ potes propter causam iam dictã, in declinatione, vel tempore etiam nõ, quia superueniat paroxismus alterius febris, cum composita febris sit, & hora quietis primę febris cum concurrat augmento, & statu sequẽtis febris, & subintrantis in declinatione superueniat paroxismus primæ febris redeuntis, ita quòd in declinatione

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 756 sur 1089

non potes cibare, cũ ſemper occurrat in principio, et virtus eam longo tempore non valeat ſuſtentare. Certe hoc caſu cibabis in augmento, & ſi non innocue: minus tamen quã in principio, & ſtatu cuius, eius ſit medium inter alia, & ſapiat de natura illorum & malitia: minus tamen eo quod non totalem illorum malitiam habet, quia tunc eſſet eorum alterum, ſed eorum malitia contemperatur in ipſo, tanquam in medio extremorum. Quod ſi paroxiſmi horam cognoſcere non poſſis certam, quia ſit ex inordinate vagantibus iuxta Hippo. in aphor. Nihil des niſi cum quadam cõiectura. Et ſi ſuperueniat paroxiſmus auſer ex appoſitis ante criſes. Vnde Hippo. in ſecundo regiminis acutorum inquit. Aegritudines conſiſtentes debent ſeruari, donec ſtent. cõſiſtentes appellauit determinatũ tempus afflictionis, paroxiſmos nõ ſeruantes, debent ſeruari, vt quia diæta certa ordinari nõ poteſt donec hæc ad determinatum, & certum tempus affligẽdi deuenerint. Sed cũ coniectura veritati propinqua oportet, vt prius des.

Cõſiſtẽtes ægritudines quæ.

Modus vero competens in talibus cibationis febribus ſicut in alĳs ęgritudinibus materialibus à diſpoſitione virtutis et corporis habet ſumi, vt ab intrinſecis cauſis, et extrinſecis, vt puta temporis & ætatis. Si enim virtus ſit fortis, & reſolutio pauci corporis in febre, ſitq; hyems, & in ætate iuuentutis multum cibum ſimul datum poterit ſuſtinere & digerere, & quod neceſſarium eſt conuertere, ſuperfluũ vero expellere, nec permittet in morbi materiam cadere. Si vero econtra licet multo egeat, tamen ſimul tolerare non poteſt, quare ipſum multum diuidatur & pluries detur, maxime ſi ſtomachi natura organica, & conſimilis concurrat cum illis, vt quia tale corpus habuit ſtomachum calidum, rotundum, paruum, & propenſum ſuperius et frigidum, vt Gal. monſtrauit. Et in medĳs diſpoſitionibus mediocriter. Artificium quidem quod Ioannitius poſuit debet eſſe tale, vt cibum ſapidum, & delectabilem reddat, & bene digeſtibilem. Inquit enim Hippoc. 2.apho.38. Parum deterior cibus & potus & delectabilior quidẽ, melioribus magis appetẽdus. Gal. quoq; dixit quòd delectatio corrigit malitiam, & magnam partem confert ad digeſtionem. Conueniatq; feb. cauſæ quoq;, & accidenti.

Regimen vero in alĳs rebus non naturalibus, vt breuiter tranſeamus, ſit prout conuenit feb. & accidẽtibus, vel æqualiter ſi æqualiter earum intentio inſtet, vel inæqualiter ſi vnius intentio alterius intentionem excedat. Cõplebitur autem prout ſupra in re ſecunda dictum eſt. Et cum eorum cõtrarĳs, quæ ex illis ſunt nota: potens enim eſt altera pars contrarietatis declinare ſeipſam & oppoſitam. Ariſto. dixit, maxime ſolerti medico & experto.

Quarta res & vltima eſt illa, quę corrigit accidentia ſe. putridis cõtingentia. Sciendum autem quòd euentus talium accidentium eis contingit, & propter feb. malitiam & exceſſum, propter putredinem, et propter actionem, et pugnam naturæ contra materiam feb. in digerendo, diuidendo, & expellendo: tamen omnia indigent correctione, nec ſemp exiſtẽtibus eis triplicis generis. Aliud. n. qualitas mutata eſt, aliud actio læſa, & aliud exiens à corpore, & conuenientibus his omnibus in hoc genere quod eſt accidens: inquantum enim accidentia ſunt, & morbum ſequuntur, ſicut vmbra corpus, nullam in ſe habent curatiuam intentionem, ſed ſolum intentionem curatiuam morbo remanente proprie, ſicut præcuſtodia cauſę, ſecũdum accidens vero curam indicare poteſt inquantũ ſua magnitudine excedendo lædunt magis virtutem & diſpoſitionem, nec ceſſant ſimul cũ diſpoſitione naturam cauſæ habentia, & ſic cogunt medicum derelinquere curam morbi, & intendere ad correctionem ipſorũ, & proprie actio læſa exiens à corpore. Qualitas vero mutata cum non excedat, & lædat virtutem et diſpoſitionem, ſicut illa, ſed ſit ſignum diſpoſitionis ceſſans ſimul cum diſpoſitione quæ curatur, nullatenus indicabit curam, & licet ſiccitas oris, ariditas linguæ, & ſuffocatio eius correctionem habeant,

E cum ſint qualitates mutatæ, illud tamen eſt inquantum actionem oris, & linguæ impediunt, & alĳs membris nocumenta inferunt, quibus miniſtrant vaporeſq; trahunt ad caput qui cauſa ſunt quandoq; ſirſen. Sciendum præterea quòd accidẽtium talium indigentium correctione, quia magna ſunt & difficilia, quædam antecedunt quandoq; febrem, vel cum ea incipiunt, vt rigor, horripilatio, & frigus, anomalia fixa, & breuiter mutata, etſi ſequi debent, vt vmbra ſequitur corpus, tamen antecedere videmus, ex eo, quòd non feb. accidentia proprie ſunt, ſed alterius morbi, vt ſolutionis continuitatis, & ſubitæ alterationis, inductæ non à feb. ſed à ſui materia apud motum eius de venis ad mineram putredinis. Et ſi dicantur eſſe accidentia feb. dicuntur tamen large inquantũ feb. attribuuntur quæ principalis eſt morbus. Et tunc ſi antecedit nõ tẽpore, ſed proprietate naturę inhærente humori apud motum eius in faciendo periodicam feb. ſicut rumor inimici inſultantis, quædam ſequuntur feb. immediate, vt actio

F læſa, ſicut dolor capitis vehemens vel alterius membri, vigiliæ fortes, & inſtantię ipſarum, alienatio, pfunditas ſomni multa, ſubeth quæ non proprie feb. ſequũtur, ſicut prędicta, ſed malam complexionem materiæ vaporalis multiplicatæ in cerebro propter feb. quæ fumos ex putredine reſoluta ſubleuat ad caput, et ibi propter naturam cerebri congelantur, & proprie in principio paroxiſmi, & ſubeth faciunt, ſicut ante congelationem alienationẽ & vigilias, & ex illis eſt ſternutatio continua, tuſſis, caſus appetitus, boliſmus, appetitus caninus, & ſingultus. Et quædam mediate, vt excuntia à corpore ſicca, fluxus ſanguinis narium, vomitus laborioſus, fluxus ventris & vrinæ, & ardor ipſius, fluxus menſtruorum, & hæmorrhoidarum, & ſudor plurimus, & diaphoreticus. Hæc omnia actione læſa mediante morbum ſequuntur cum omnia ad fortitudinem virtutis, & debilitatem nitantur, ſicut Aboa. dixit. Et cum de plurimorum correctione in prima, & hac ſectione ſufficienter ſit dictum, hic pertranſibimus ſuG cincte: de quibus vero non dictum eſt, amplius & ſufficienter dicamus, & ex illis eſt rigor, & horripilatio, & ſimiliter frigus &c.

Sciendum autem quòd rigor eſt impotentia continendi membra à ſua cõmotione. Eſt autem in talibus febribus multiplex, antecedens febrem qui in interpolatis eſt plurimum, et quandoq; in cõtinuis. Alius eſt intercidens, alius eſt ſequens, & hic eſt triplex, ante criſim, in criſi, & poſt criſim contingens. Primorũ trium cauſa eſt potentia virtutis expulſiuæ lacertorum in membris cõmouentis ipſa ad excutiendum humores ſua multitudine, & acuitate nocente pungentes lacertorum pãniculos, quibus effunduntur apud ſubitum motum eorum de venis ad extra, quare ſanguinis calor, & ſpiritus ad interiora verſus pectus, & cor tanquã ad principium retrahitur, & coadunatur, & in frigidantur extrema, & tremunt nõ ſuſtentata. Aliorum duorum cauſa eſt diuerſa. Et intercidentis quidem cauſa

H eſt terror naturæ à malitia, & cauſa materiæ cum fuga ipſius. Tertĳ vero, & eius qui antecedit criſim cauſa eſt, quæ primi accidẽtis in criſi, vt puta in ſudore cauſa eſt eadem, quæ ſecundi, & eſt malum ſignum, vnde Hippoc. in 7.apho.4. aphoriſ. ait. In ſudore rigor malum, ſed eius quæ ſequitur criſim, quæ eſt de natura frigoris, vel horripilationis, magis cauſa eſt frigiditas ſuccedens calori reſoluto febris, & euacuationis eius materiæ calidæ cum natura debili remanente. Et quidem cauſa eius eſt quandoque exteriorum, vt ſubita effuſio aquæ feruentis, vel alterius conſimilium ſupra cutem. Et illud in ſanis plurimum accidit, ſed ante- 1.apho.20. cedens criſim correctionem non habet, dicente Hippoc. in aphoriſ. Ea quorum criſis fit, & facta eſt, æqualiter non mouere oportet, neque nouum facere, niſi ſuperfluat, quo caſu frictiones, & calefactoria poſſunt concedi, quæ materiam de interioribus ad exteriora trahant & iuuent naturã in criſi, ſuperueniente criſi, quia ſignũ mortis eſt, vel

De rigore.

diſtrictæ

districtæ crisis, quare prognosticis sunt dimittendi signis infirmi. Sequens crisim per sudorem etiam non cum desecesset & facilis, & tanquam ex leui cõtingens causa, vt cũ calefactorijs simplicibus, & cibis, & potibus calidis resumẽtibus. Intercidens quoq; non, quia raro est, & cum accidit eodem modo suus excessus corrigitur, sicut antecedẽtis feb. Cuius correctio est quinq; res, suis causis quę secũdum Gal. sunt correspõdentes effectui. Prima est humoris multitudinis minoratio quæ ipsius est causa. Completur autem cum vomitu in eius prȩsentia cum calida aqua, quoniam minorat atq; eradicat materiã paroxismi, vt dixit Aboa. & calefacit. Completur quoq; purgatione ante eius aduentum, vel declinante paroxismo cum rhabarba. myroba. citrinis, hieris compositis, & alijs leuibus cũ suauitate resoluentibus absq; commotione humoris, & cum euacuantibus per horam præmissis habẽtibus humorem proprium diminuere, & proprie vbi vomitus non sit possibilis, & rigoris vehementia sit multa. Et proinde cogimur dare diagridium, & agaricum, vbi materia sit mixta, & vbi frigida opopanacum, sagapenum, diaphœnicon, et pilulas fœtidas si non prohibeat febris. Secunda res est molestantis acuitatis ipsius, & pungentis obtusio. Cõpletur autem cum cibis & potibus, & medicinis infrigidantibus & inspissantibus, in hora quietis ante rigorem exhibitis, vt sunt frumentum coctũ, vel condron, lentes, & faseoli ru. extrema & viscera animalium, & vina parũ aceti habentia, vel cum eo præparata aqua frigida, et vinũ spissum stypticum, si nõ prohibeat febris, lactuca, coriandrũ siccum & humidum, portulaca, iuiubæ, & similia, & pruna, siracost, casia fi. & similia, quę remittunt seruorem sanguinis & choleræ, educẽdo eam. Tertia est quæ subitum humoris motum, et deliberationem sistit. Completur autem quiete corporis, adeo quòd si quiescant non rigent nisi moueãtur, & stypticis, & ponticis, et ingrossantibus dictis. Quarta est quæ sensum membrorum reddit obtusum. Completur autẽ cum prædictis inspissantibus & infrigidantibus, et cum narcoticis, & cum oppiatis, vbi fortis sit, & multiplicetur rigor, vt est theriaca, diatessaron, & philonium, & pilulæ ex oppiatis, quæ infra Christo mediante dicentur, & proprie vbi digestio, & euacuatio materię præcessit, quoniam theriaca tunc resoluit residuum, cõfortat, & calefacit temperate, ante vero componit feb.

Quinta res est membrorum infrigidatorum, & contractorum calefactio, & confortatio, vt lumborum, coxarũ, & dorsi, à quibus rigor incipit & procedit, vt in aphoris. Hippo. dixit. Cõpletur autem cum inunctionibus ex medicinis calefacientibus simplicibus, & compositis, quę infra dicentur. Et simplices quidem sunt, sicut oleum antiquum simplex, chamęmilinum, anethinum, de lilio, de iride. Et fortius eo est oleum costinum, balsami, nardinũ, & de abrotano, sambucinum, de enula. Et fortius eo est oleũ de asa. de been, & de saha, laurinum, de stœchade, de myrrha, & de piperibus, & de euphorbio, & proprie in frigore. Et aliqui confortant olea prædicta debilia cum succis herbarum propriarum, vt sampsuci, calamenti, absinthĩ, rutæ, artemisiæ, & erucæ, & cum speciebus ex pipere, pirethro, aristolochia, myrto, castoreo, & similibus calidis proprijs, vt sinapi, staphisagriæ, & erucæ, nasturcij, & similibus. Completur quoq; cum his quæ calefaciendo trahũt calorem in pectore, & spiritalibus coadiuuatiuum ad ipsum, qualia sunt ligaturæ dolorosæ, frictiones asperæ, si tolerat, fomentationes ex aquis calidis mediocriter habẽtibus virtutem medicinarum calefacientium prędictarũ, & cum calefactorijs alijs ex pãnis, lateribus, lapidibus calefactis, & pomis plenis prunis retentis in manibus, artificialiter factis, & cum calefacientibus totũ corpus, vt sunt operimenta multa calida. Et quandoq; oportet, vt immittatur in balneum aquæ prædictarum medicinarum.

De horripilatione. Horripilatio vero est dispositio in qua sentit æger inæqualitatem frigoris, & punctionis in corpore suo, et pro

A prie in dorso, cute, & lacertis, & fractio est ex genere eius. Et frigus est, vt sentiat frigus purum in eis. Et causa exterior est & interior. Exterior vt aeris frigiditas, aquæ, & pannorum lecti, & similium. Interior est in sanis & ægris. In sanis vt reuocatio caloris causa cibi ad loca digestionis extrinseca, & ex illis est humor phlegmaticus intrans abũ dans in corpore ex regiminis malitia cum calefit, et vapor eius effunditur ad corporis exteriora. In ægris non est retentio caloris ad loca apostemata & viscera, vel debilitas caloris nequeuntis se extendere ad corporis extrema, vt in propinquis morti, vel quia eius extensio impeditur, vt in liparia contingit, vel eius frictio propter humorem frigidum phlegmaticum, vel melãcholicum subito effusum per sensibilia membra corporis prænarrata, sicut in princi pijs quotidianæ, & quartanæ contingit, ad quem præsens sermo dirigitur. Correctio rigoris est cum medicinis calefacientibus fortiter prȩnarratis interius, et exterius approximatis, calefacientibus & soluentibus, simplicibus & cõ
B positis, quæ omnipotentis auxilio dicentur.

Et cura horripilationis est medicina ex vtrisq; mixta. Et ex cõpositis appropriatis frigori sumendis interius est diacalamẽtum, & etiam exterius inuncta spina, diapipereon, mithridatum, musa, confectio de asa, cum vino tepido. Syrupus de menta, & hyssopo, diaciminum ad eius præfocationem, & inunctum in spina, & in quartanis proprie, & quotidianis, & rubea trociscata in quantitate auellanę, & cum rodostomate sumpta ante paroxismum per horã, & requies in omnibus, & theriaca antiqua. Et quandoq; expedit dare cibos, & potus calidos propter syncopim, & casum virtutis. Inquit enim Galen. Accidentibus virtutem dissoluentibus ilico cibus est dandus. Et tunc diamusceum est proprium. Accidit enim syncopis in febribus putridis propter humorem frigidum effusum ad stomachũ in principio paroxismi. Et quandoque propter choleram effusam ad ipsum. Quo casu expedit ante paroxismum panis aliquid dare cũ succo granatorũ vel acreste: hora vero
C syncopis cum vino odoritero, & fricentur extrema, & calefiant: deinde vomitus prouocetur, vel liniatur venter declinante paroxismo cum clysteri vel tamarindis: deinde cibetur cum sauich hordei, cum granis granatorum, & interdicatur phlebotomia. Et quandoque accidit hora febris propter caliditatem resoluentem spiritus, quibus virtus deficit.

Et cura supra in corde dicta est. Et in cura febris syncopalis dicetur proprius, cuius accidẽs est, quãquã Auer. voluerit in suo colliget, quòd syncopis ex resolutione non sit accidens, sed alterius ægritudinis febri contrarię. s. frigidę quæ ex inanitione causatur spirituum, et cõtrarijs alijs indigetur quã febris, quia calidis. Sed secundum Gal. nõ est inconueniens quòd aliquod accidens morbum mediante alio sequatur: & tamen quia morbus est principalis, attribuendus est morbo. Sic quidem, licet syncopis talis ex inanitione spirituum immediate fiat, quàm frigiditas, sequitur tamen, quia eius febris est principalis causa inde, ideo
D febris accidẽs esse dicetur, & medicabit frigidis, sicut feb.

Cerotum efficax & expertum ad rigores inunctum in spina per horam ante paroxismum. Recipe olei antiqui, succi artemisiæ, et cæreparum, frictione forti vngatur, donec calefiat locus, et imbibatur cerotum.

Puluis ante paroxismum ter datur. Recipe zedoariæ, vnc. i. baccarum lauri, seminis rapæ, ana. P. i. puluerizentur & misceãtur. dosis ante paroxismum per horam, et detur drach. i. cum tepida.

Pilulæ expertæ ad rigores. ℞. styra. myrrhæ, opij, opopanacis, omnium, ana partem. i. Conficiantur cum butyro, & sit dosis earum. v. ante paroxismum per horam infirmo bene se fouenti in camera suà.

Item confectio bona & experta. Recipe opopanacis, sagapeni, aniudẽ, cimini, carmeni, sem. apij, piperis, añ. auř. i. ſ. sem. hyoscyami albi, croci, aristol. euphorbij, myrrhę,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 758 sur 1089

zinzib.ana drach.i.tertiam, pyretri, seminis harmel,ana auŕ.i. Conficiantur cum melle. Dosis, auellana vna cum aquæ calida.

De dolore capitis.

Dolor capitis in febribus putridis est accidens non parum lædens virtutem,prosternēdo sua fortitudine ipsam. & augens febrem sua inflammatione,adeo vt declinatam redire faciat ad augmentum,sicut dixit Aboa.& causa fit collectionis materię partibus capitis rheuma prouocādo, & si perduret fit morbus faciens compositionem. Vnde Aboa.& est cum vna res compositione sui, & rei quæ est ante ipsam, & rei quæ est post ipsam, est ægritudo,causa, & accidens, sicut dolor capitis qui accidit ex feb.non īmerito: ergo ipsa feb.maiori indigebit prouidentia & correctione. Et siquidem proprie accidit ex calore febris plurimum,& ex fumis resoluentibus à putredine earū sursum, prout de natura est corū ascendentibus ad caput,et ex vaporibus dissolutis ex materia ipsius carminata apud digestionem, diuisionem, ac eius expulsionem, quos ad caput subleuat feb. & quandoq; ex ipsa materia, & humoribus corporis ascendentibus ad caput per eam,qui sua multitudine replendo, & extendendo myringas cerebri, & inflāmando sui acuitate dolorem inducunt. Quos dolor perceptus in radicibus oculorum demonstrat.Et quandoq; aggregantur in partibus exterioribus subcutaneis, quos dolor cutis capitis apud tactū exterius magis perceptus ostēdit. Et siquidem fuerint crassi capitis grauedinem totam habent. Et quia cura eius in soda absoluta generaliter dicta est, hic in speciali correctionem eius breuiter transeamus. Et eius correctio breuiter est tres res. Prima materiam ascendentem trahit inferius & deriuat. Secunda reprimit ipsam & obtundit, ac dyscrasiam alterat calidā, & permutat. Tertia materiam eleuatam euacuat. Prima stāte feb.permutatur, & completur cum fricționibus asperis manuum & pedum,incipiendo à superioribus, & trahendo ad eorum inferiora, & cum effusione aquæ moraciter calidæ super extremitates, assiduatione: trahitur enim dolor sensibiliter per eam ad inferiora, & cum ligaturis dolorosis, & quandoq; cum ventosis. Et declinante feb.si dolor det spacium,cum clysterīs,& collyrīs trahētibus,proprīs,vel cum pharmacīs ex aloe, & hieris,si vapores cholerici fuerint, vel colocynthide, si phlegmatici, vel epithymo,si melancholici, vel polypodio,si phlegmatici simul vel melancholici,vel cum sena,& fumoterrę, et aqua lactis.ſ.adusti.Et generaliter,quicunq; sint,cū agarico,& cum apertione venarum hæmorrhoidalium cū sanguisugis,proprie prouocatione menstruorum, maxime si materia sanguinea fuerit,vel cum peccato sanguinis,quoniam trahunt et euacuant,vel cum phlebotomia cephalicæ, manus loco doloris appositæ,qm deriuat & euacuat. Et qñq; confert vomitus cum materia est in stomacho,& est facilis. Secundam rem complent epithemata ex frigidis,& stypticis confortantibus,supra frontem,& tempora applicata.Et caput si expediat præabrasum : deinde tēperate fricatum, si non prohibeant catarrhi,grauedo,tussis,frigidi.Qualia sunt ex aquis,vt ros.coriandri,semperuiuæ,filicum,solatri,& similium cum aceto pauco,rasura cucurbitæ,ros.sandalis,cāphoræ, & similibus,& proprie oxirhodino.Et exhibitio granatorum acetosorum,& muzorum,& rob de succis ipsorum,de acetosa,& de acresta, & citoniorum,& coriandri,& aqua eius proprie,si pulsatiuus sit dolor. Tertiam rem complent fomenta,& embrocæ ex aqua decoctionis anodinorū temperatæ calida, quales sunt flores chamæmillæ,melilotum,& similia,quę poros aperiant, quæ præmasticata, apocrusticata constiparunt,quæ causa multiplicationis sodæ ex feb.quandoq; existit. Inquit enim Aboa. Et sodam quidem calidam in febribus multiplicat vsus epythematū, vapores exire nō permittentium : sic ergo applicāda subsequenter sunt ibidem cum poros aperiant, & collectos ibidem vapores resoluant ea. Et siquidem fuerit materia humoralis in causa, & multa, præaperiatur vena narium, vel frontis, vel quæ post aures est, quæ parti repletæ melius correspondet, si eum peccato sanguinis fuerit, vel cum pharmacīs proprīs educatur,si sine eius peccato existat: deinde prædicta fomenta,& embrocæ prædictis partibus capitis applicentur.

Et expertus est sacculus repletus ex prædictis floribus cum folīs maturarum ros.paucum bullitis in aqua,& supra frōtem & tempora ligatis.Et cum fuerit grauedo prima remissa, si expedit, & prætermissa secunda,contentatur præmissione capitis supra vaporem aquę decoctionis florum chamæmillæ,meliloti,& furfuris, & violarū propter febrem, & embrocationē ex ipsa, sanabitur enim ex his,si Christus voluerit.

De dolore ventris.

De dolore ventris eius antecedente supra sectione prima suo loco est dictum. Et plurimum accidit ex humore cholerico concurrente ad stomachū & intestina. Et quandoq; ex ventositate. Et quandoque ex vermibus. Et signa quærantur supra,& etiam correctio eius.

De vigilijs & alienatione.

Vigiliarum instantia contingit eis plurimum apud statum,& similiter alienatio. Et causa est cōmunis vtriq;.Et est quam Gal. dixit cum ait.Alienatio quæ fit in statu febrium ex fumis caput petentibus fit. Cū ergo perueniunt ad oculos in humiditate albuginea, vel cerebrū ascendūt, in phantasia,& imaginatiua,impressionem formarum diuersarum faciunt,& intellectum turbant & rationē, quare mouentur irrationabiliter,& loquūtur infirmi,ac si viderent aliquid exterius,quod est intus,& cum exiccent simul cum feb.cellulam anteriorem cerebri inducunt vigilias,& priuant somnum.Correctio eius est similis illi,quę in dolore est dicta,& supra in phreneſi.

De profunditate somni.

Correctio vero profunditatis somni,& subeth quę plurimum apud principium paroxismi contingunt econtra est facienda, scilicet cum clamoribus & locutionibus,strepitu, & alijs expergefacientibus, trahentibus materiam, et deriuantibus vapores, sicut supra in lithargia dictum. Et cum fricționibus asperis,& odoribus ex ruta acresti,et harmel,quæ calefaciunt cerebrum, confortant,& expergefaciunt.

De subeth.

Et ad subeth cum ligaturis extremorum dolorosis, & fomentis cum calidis aquis mordentibus,in quibus decocta sunt ex calefaciētibus aliqua dictis in rigore, & ex rubificantibus sicut vrtica,calamentum, & similia. Et cum collyrīs acutis,maxime si fuerit stricta natura, & cū ventosis inter spatulas & spondiles, & declinante paroxismo cum clysteribus acutis:et deinde sternutatorīs ex pipere, elleboro,& condisi,et cum epithematibus supra caput,et ex oxirhodino in principio : deinde cum additione calefacientium cerebrum,& ex serpillo,et deinde castoreo proprie,& deinde cum epithematibus,et vnctionibus,et proprie ex oleo nardino,sambucino,sampsuco,et succo rutæ, quæ est conueniens spiritui animali. Et cum vno trochiscorum de scammonea, succo sysymbrī, & aceto, & loco opij ponatur castoreum,et fiat inunctio in superiori parte capitis,et vltimo emplastretur cum sinapismo. Caue tamen ne alia approximentur à principio corpore repleto, quia trahunt magis cum repletione. Et cum prædicta nō sufficerint, ministrentur pharmaca ex hieris magnis, & proprie hieralogodion,agarico, et castoreo pauco cū decoctione stœchadis,hyssopi,& similium.

De sternutatione.

Sternutatio contingit eis ex fumis, et vaporibus caput petentibus, eius vacuum replentibus, & humctantibus. Et proprie in principio paroxismi suffumigante materia accensa feb.calefacit & dissoluit,& virtus expulsiua percipiens nocumentum impetu quodam mouetur ad ixpulsionem, adiuta intus ab aere per nares tracto, qui extra effusus cum materia,cum impetu exiens per angustum, sonat & sternutationem facit, sicut Hippoc. in aphoris.ait.Quæ si immoderata et superflua fuerit,nocumētum præstat.Debilitat enim virtutem,& replet caput

trahendo,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 759 sur 1089

trahendo,propter nimium motū accendit febrem. Et forasis,ppterea aperit venas,& prouocabit ex naribus sanguinem qui in debilitate præstat augmentum,& in materia cruditatem. Correctio eius est tres res, deriuatio, & attractio vaporū,repletio,& resolutio ipsorum. Primā rem complent compressiones extremorum, & frictiones ipsorū asperæ & partium dorsi,pectoris,& colli. Repressionem cōplent odoramenta ex luto armeno, spongia marina cum aceto lymphato, & oleo ros. Resolutionem cōplent motus capitis, frictio frontis eius cum suauitate, & iniectio olei chamęmillini in aures,calefactoria capitis cū pannis suffumigatis cum xyloaloe, & thure, & spica. Et somnus temperatus. Et post, vigilia superflua interdicatur quandoq;,quoniam replet magis & calefacit. Et omne repletiuum ex cibis & potibus & odoribus.

De tussi. Tussis accidit ex febre eis exiccando exasperante tracheam gutturis,& alias pectoris partes, & quandoq; dissoluente materiam in cerebro, & acuente ipsam, quæ catarrhizans ad partes prædictas,tussim facit,eo qood natura ipsam ibi nō patitur, immo ad eius expulsionem motu impetuoso mouetur,qui tussis dicitur. Et signum distinctiuum est, quia rem sentit medicus transglutire ægrotū, & est cū sputo humido,subtili,& pauco,& salso,& quandoq; acuto,& pauca siti. Inquit enim Hipp. Quibus tussis siccæ, & modicæ prouocatæ in febribus vrentibus, hi non valde sitientes fiunt. Prima vero est sicca,et cum siti multa,et sine sputo. Cura tussis ex feb. et correctio eius est duæ res. Prima est,vt interdicantur nociua. Secunda est,vt ministrentur iuuatiua. Primam rem complent inhibitio acutorum fumātium,& salsorum, et acetosorum, & aliorum extrinsecus aduenientium nociuorum, dissoluentium, vel comprimentium cerebrū, quæ ex prædictis sunt nota. Secundam rem complent humectantia ex cibis et potibus,vt pulmēta ex amylo,succo hordei cum iuiubis,decoctio medullarū, seminum frigidorum et fructuum,et cucurbita, & similia, et aqua hordei, decoctionis iuiubarę,vel simplex cum penidijs bibita,et iuleb vio. et cucurbita,et syrupus iuiubinus,et deteutio in ore penidiorum, et proprie tragacanthi cum seminibus cōmunibus, et inunctio exterius supra pectus ex oleo violato, & amygdalarū dulcium, vel ex ceroto frigido ex succo maluæ,tragacantho,oleo violato,& cęra. Et in frigida catarrhizante materia etiam cum ceroto frigido, ex oleo rosa. puro vel misto cum mucilagine psyllij,et succo portulacę & similibus,et cum sacculo retento supra cōmissuram capitis coronalem, ex milio, panico, ro. sandalis,myrto, & radice solatri,quę est propria,et alijs frigidis exiccantibus & confortantibus. Et cum retentione in ore pilularum bichiarū, quas supra in tussi diximus, sc. papaue. albi,et confectionis ipsorum, vt diacodion,diapapaueris,et cum suffumigatione ex sandaraca, & odoramentis ex campho ra,et aceto lymphato Superius præmissa summa ostendimus qualiter ex angustia ephemera feb. proueniat. Hic autem dicemus qualiter angustia, et inquietudo in putrida febre contingat. Et quod angustia contingit ex fumis calidis circa spiritalia coadunatis, coangustantibus spiritus,et virtutem in eis,cum debilitate adeo,vt expandi ad exteriora non possit,quare natura mouet hincinde corpora,& membra sine ordine et quiete,quatenus possit ab angustia,et carcere deliberari,ad quod caliditas feb. adiuuat spiritus inflammando. Et correctio eius est duę res,deriuatio fumorum, & attractio ad extrema, scilicet prout in dolore dictum est, & alteratio spiritalium cum confortantibus notis supra in complentibus rem secundam, quæ in cura putridarum est principalis.

De anguſtia.

De difficultate anhelitus. Difficultas anhelitus, & transglutiendi accidit in feb. aut propter febrem exiccantem, & spasmantem lacertos anhelitus, qui sunt in pectore, vel transglutiendi qui sunt in gutture & meri. Et illud est malum, vt dixit Hippo. in suo aphoris. cum ait. In febribus spiritus offendens malū,

A aut propter materiam dissolutam à febre catarrhizantem à capite ad guttur,& ibidem collectam,aut propter virtutis motiuæ debilitatem in suo principio. Et signa distinctiua sunt manifesta. Et correctio primæ causæ est cū humectātibus frigidis,virtutem, & proprietatem in dilatando habentibus, interius & exterius approximandis,notis supra in cura ephemerę ex frigiditate,vel densitate. Secūdæ vero est, vt cum his quæ tussim catarrhalem corrigūt, strangulationem,& synachen,& cum confortantibus cerebrum, neruos,stomachum & meri, quæ supra sunt nota,& interdicantur vomitus,& omnia clysteria,& collyria sunt meliora pharmacijs per os sumptis.

De siti. Sitis in talibus accidit ex calore febris inflammante,& exiccante spiritalia,& etiam nutritiua. Et quandoq; est ex materia baurachia salsa ori stomachi adhærente, vel cholera in partibus stomachi superioribus effusa, quæ sitim, & tristitiam infert,atque cordis morsum,fastidium, appetitus casum,& similia. Et signa harum causarum ex prędictis sunt manifesta. Et correctio primo fit cum infrigidantibus,& humectantibus,sumptis & bibitis in quanto sufficienti per interualla,notis supra in sectione prima. Oportet autē vt sint quantitatis sufficientis magnę:pauca enim sitim magis accendunt,dixit Aboa. quoniam excitat caliditatem,sed sit sumptio suis horis,& per interualla,continue vero frigidis aquis gargarizatis, & lauationibus, & masticationibus ex ramis portulacarum,& pręputiorum vitis,tamarindorum,et similium,et retentis in ore,vt mucilagimbus,tragacanthi, psyllij, seminum citoniorum,& melonum, & proprie indorum, & prunis infusis, et sebesten. Et medullis seminum communium frigidorum,radi cum liquiritiæ,et zucchari candi, in quantitate fabæ,carnium, melonis indi, limonum, & similium, vel crystallo infrigidata in aqua, & alijs compositis, quæ Christo duce dicentur. Et oleis frigidis infusis super caput,si non sit prohibens. Et frigidis epithematibus supra pectus,hepar,et stomachum, & ex prædictis et proprijs, & cum vigilijs, quoniam si ex siccitate,vel frigiditate esset,somno corrigeretur. Correctio vero secundæ causæ est cum incisiuis,et absterſiuis,et proprie cum aceto lymphato gargarizato, & bibito,et appropriatis,vt anisо,masticato, et transglutito, et similibus compositis,dictis supra in tussi. Et tertię causæ correctio est cum vomitu,et sumptione aceti,et medicinarum acetosarum,& prunorum,tamarindorum, & succo duorum granatorum expressorum, cum pulpis eorum, quæ choleram reprimunt, et educunt, stomachum confortando, & excitando appetitum. Et siccitas linguæ, ac oris ex illis est,quę febris caliditatem causat, et corrigitur,sicut prima sitis.

De siccitate, & asperitate linguæ. Asperitas vero linguæ duplex est, quædam est cum superficie eius clara & munda,et talis est ex caliditate, et siccitate febris, ex asperitate et remanet in calore suo, quædam,est cum superfluitate viscosa adhærente, cuius causa materialis est quandoq; catarrhus phlegmaticus cum signis suis, & tunc primo est alba, et quandoque est vapor cholericus eleuatus à spiritalibus et nutritiuis, et tunc est primo citrina,quos cum aduret febris caliditas, deinceps conuertetur in nigram.

Cura eius, et correctio eius quæ munda est, est correctio siccitatis dicta,& sitis primæ. Eius vero quæ est cum viscositate correctio est sicut secunda. Et oportet, vt absterſio fiat præcedente ablutione cum aceto & aqua, cum instrumento ex canna, vel salice facto, vel cocleari ex aliquo metallorum:deinde cum panno aspero madefacto cū aqua zucchari, deinde humectetur cum pipatella ex seminibus citoniorum, vel melonis recentis intercluſis, quoniam prohibent offuscationem et humectant,ex quo valde alleuiantur infirmi. Oportet autem,vt non dormiat supine, neque super ceruical ex plumis mollibus, quoniam sunt ex his,quæ calefaciunt, & exiccant,et exasperant, et denigrant.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 760 sur 1089

Pilulæ. ℞. medullæ ſeminum citoniorum, ſe. cõmunium, ana. ʒ. ij. tragacanthi. ʒ. i. confice cum carne prunorum, & mucilagine, pſylij, & teneantur ſub lingua ſucceſſiue.

De ſudore. Sudor ſymptomaticus, & criticus, ſuperfluus, vel diaphoreticus accidit eis ſecundũ Gal. ex feb. ſubtiliante humores, & rarefaciente poros, quare deficit contentiua, & contineri non poſſunt, quinimo cũ humoribus ſuperfluis quos quandoq; virtus euacuat expulſiua, egrediantur etiã boni deficiente contentiua. Et ſigna ſunt, quia non confert neq; bene fertur, ſed eorum virtutes deficiunt & obtunduntur. Et correctio eius, licet ſupra in cura cordis ſit dicta: tamen quia cũ feb. accidit, hic in fine pro tanto ſciẽdum eſt, quòd eſt tres res. Prima inſpiſſat, & adequat humores. Secunda inſpiſſat poros intropellẽdo humores.

Cura. Tertia deriuat ipſos ad aliã regionẽ. Primã rem cõplent omnia ex cibis habentibus inſpiſſare humores ex leguminibus, vt cõdro, lentibus excorticatis, & faſeolis albis, qui dicuntur meſeroio, & frumento decocto parum aceti habentibus, pane ſimilagineo & albo, & ex amylo, & panico, carnibus porcinis, & viſcoſis, & proprie extremorum ipſorum, & cerebri, viſcerum & teſticulorum galli. Et ex fructibus, citonijs, piris, ſorbis, neſpilis, caſtaneis, zarur, dactylis, et iuiubis, & ſimilibus. Et potibus frigidæ aquæ, & ſtypticis ſi toleret ſtomachus, et natura. Si vero non cũ vino craſſo, & ſtyptico, et ex medicinis, vt charabe, coriãdro, tragacantho, myrob. penidijs, et ſimilibus, quę ſupra dictæ ſunt, et infra ſuis locis Chriſto propitiante dicẽtur.

Secundam rem complent frigida, ſtyptica proprie, & exterius approximata ex aeris infrigidatione, vt ſupra prę fertur in alteratione febris dyſcraſiæ, & proprie cũ aſperſione aceti, ſandalorum, & camphoræ, & myrtorum ſtratione, aut euentatione, & flabellatione corporis, adeo vt quandoq; ducatur in cunis, & ſine motu per ſe ad aerẽ frigidum immutetur, et cum irroratione aquę frigidæ per ſe ſtypticæ ſupra faciem & caput, & pulſus, & proprie roſ. Et cũ epithematione hepatis, et pectoris ex ſandalis, ſpodio, & camphora, et aqua roſa. et madefactione corporis etiam, ſi expediat, et toleretur ex ea, vel aquis decoctionis ſtypticorum, et ponticorum, et proprie citoniorũ immaturorum, et macianorũ, roſ. balauſtiarum, myrtilorum, gallarum, et ſimilium, vel ex ſuccis, vt aceto mixto, aquæ niuali, et eſt fortis impreſſionis, ſucco acreſtæ, myrtæ, & ſummitate ſalicum, virgæ paſtoris, et etiam ſemperuiuæ, ſi toleretur. Quæ ſi non ſufficiant, liniantur ex mucilagini bus, pſylij, et tragacãthi, et ſe. citoniorum, et ſimilium, ſuperaſpergatur puluis ſubtiliſſimus charabe, et ſpicę, et ſuper pulſus extremorũ ponatur nix, vel raſura cucurbitæ, et balneentur in frigida, ſi toleretur virtus. Oportet autẽ, vt alia minorentur quandiu expediat: deinde auferatur abſque aſterſione. Abſterſio enim rarefacit & prouocat, quare oportet, vt camiſia, & linteamina ex ſudore madefacta, nõ niſi cum ceſſauerit immutẽtur. Et deinde gradatim calefiat, & nutriatur, vt ſanguinem, ſpiritum, et calorem, quẽ perdidit reſumat, et confortetur, vt vlterius ſufficiat ad pugnandum, ſi expediat, morbo. Tertiam rem complent diuretica frigida, & aquæ ipſorum cum zucch. roſ. miſta, quę deriuẽt humores ſubtiles ex poris ad vias. et vrinæ, et prouocando cõfortant. Et quia de reliquis accidentibus in ſectione prima ſufficienter eſt dictum, hic dimittantur gratia breuitatis. Correctionem aliorum accidentium, quæ conſueuerunt inſurgere, talibus febribus, quæres infra in cura peſtilentialium.

De medicinis feb. in ſpeciali, & primo ſimplicium, & inter eas primo ſynocharum in putredine. Cap. 2.

Controuerſia inter G. & Auic. de feb. ſang. GAlenus inquit. Sanguis cũ ſuperexcoquitur, vel putrefit, ſubtile eius tranſmutatur in choleram, craſſum vero in melãcholiam. Quod quidem verbum mouit Aboa. eius interpretẽ ad dicendum. Gal. viſum fore febem ex ſanguine putreſcente, vel inflãmato non eſſe, quod enim cõuertitur, & trãſit in aliud, deſinit eſſe, quod eſt, quapropter feb. non erit ſanguis, ſed aliorum humorũ alterius in quo tranſmutatur. Cuius contrarium in de criſi, et therapeutica euidenter apparet. Et quidem verbũ hoc tranſmutatur eum dicat quid in fieri, & in eo quod in fieri eſt, ſit dare aliquid factum, aliquid vero quod reſtat ad fiendum, vt Gal. alibi dixit. In putteſcente ſanguine, et exiſtente in conuerſione actu, ſeu tranſmutationis, erit dare aliquid eius cõuerſum in prędictos humores, et aliquid nõ, ſed adhuc ſub ſpecie ſanguinis permanebit. Siquidem ergo quod de eo remanſit adhuc ſub ſpecie ſanguinis ſuperet, quod de ipſo conuerſum eſt, febris dicetur eſſe ſanguinis. Si vero econtra feb. non dicetur eſſe ſanguinis, ſed ſm ſpeciem in quos conuerſio facta eſt prædominãtis ſem per nomine præſeruato, quod innuit Auer. in ſuo. vij. col. Et hoc ſecundo modo interpretatus fuit, vt ęſtimo verbũ illud Aboa. Et q; talis febris mordacis eſt caloris reſpectu inflãmatiuæ minus vero quã cauſon, propter accẽſionem ipſius in ſtomacho humido putreſcẽtis in omnibus venis corporis, vel maximis titillico vſq; ad inguina protenſis valde in proprio loco eius. Et proinde continua exiſtit & concluſa, nullam interminſionem quietis ex ſe habens, ſed vnum paroxiſmum à principio incontritum et continuũ, & abſq; ſudore interueniente vſq; ad finem accedens varium habentis calorem, quia aliquando augmaſticum, aliquando peraugmaſticum, et aliquando homotenum, ſm q; de eius putredine plus vel minus, vel æqualiter reſoluitur ei, quod de ipſo putrefactioni ſuccedit, propter quod dictum eſt tres habere ſpecies: quarum prima eſt deterior minus mala eſt ſecunda, & tertia eſt media inter eas. Quarum terminus eſt, vt plurimum, vſq; ad ſeptimum diem. Et quãdoq; in quarto cum euacuatione manifeſta per fluxum ſanguinis, vel eruptionem choleræ ex ventre, vel ſudorem, vel deriuationem ad cutem, quare fiunt phlegmones in emunctorijs, vel variolæ, vel morbilli, aut paſticiũ, et illud eſt plurimũ, bona terminatio, quando antecedunt ſigna digeſtionis. Et quandoq; terminatur male, vt quia permutatur in cauſonem, & quartanã, & phreneſim vel lithargiam, & profunditatem ſomni aduenientem ei, vel hydropem ſiccam, quòd prędicta euacuatio non reſoluit, & permutationis ſigna prędcedunt in quolibet apparentia membro ad quod permutatio fiet.

Et cauſa eius duplex eſt, interior & exterior. Interior eſt quã ſupra in principio ſummæ huius oſtẽdimus, & eſt ſanguis propter oppilationẽ intranſpirabilis, putreſcens propter ſui aptitudinem à complexione, ſubſtantia, quantitate, et loco, licet raro accidat talis feb. ppter cauſam in principio huius capituli aſſignatam. Exterior vero eſt duplex, vna eſt diſpoſitiones, alia eſt cõplexiones. Diſpoſitiones eſt vſus fructuũ in ſubſtantia ſanguinis multiplicantiũ humorem aquoſum, crudũ, quo ad putredinẽ pręparatur, vt ſunt fructus aquoſi, ſtyptici, & põtici, noti, & pprieperſica, & poma imatura, & pira. Cõplexiones eſt motus corporis laborioſus, & animæ, vt ira & ſimilia, ſubito cõmouens, & inordinate ipſum ad loca oppilationũ inflãmans & perturbãs, & calor aeris inducẽs ebullitionẽ in eo, quare putreſcit à naturæ regimine deſtitutus, & feb. accẽdit.

De ſignis. Signa, ſunt ſigna repletionis, ſanguinis, et qualitas corporis mutata ex inflãtione faciei, oculorum, & venarum cum rubore, & pruritu in collo, facie, & naſo. Et quãdoq; fluit ſanguis ab eo, grauedo capitis & pectoris, & dolor grauatiuus inter ſpatulas extenſus in dorſo, anguſtia anhelitus cum multa fumorũ emisſione, & odore graui, & cordis tremore, & quãdoq; cum ſyncopi. Pulſus plenus, velox, & ſpiſſus, non fortis, vt erat in inflãmatiua. Illa enim non committebat ſe niſi forti virtuti, in hac vero ex quo ſanguis putreſcit, facta eſt imbecillis, non valens ſanguinẽ gubernare. Vrina vero eſt rubea, obſcura, puluerulenta & ſpiſſa, & febris diſpoſitio eſt, vt eſt dicta cum circunſtãtijs conſimilibus ei.

Et cura

Cõciliatio.

Tres huius feb. ſpẽs.

Cauſæ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 761 sur 1089

De cura. Et cura huius feb. ſpeciali iudicio generalis curationis prædictę eſt adaptanda. Cum enim ſecundum Gal. generalia in ſpecialibus contineantur in eis erunt ſeruanda. Et proinde cura huius eſt quatuor res, proportionabiles illis ſupra, ſcilicet. Abſciſſio cauſæ, febris alteratio, regiminis ordinatio, & correctio accidentium.

Prima eſt euacuatio ſanguinis putrescentis quæ dupliciter eſt complenda, minoratione, ſcilicet & mũdificatione. Minoratio fiet eius non expectata nec præmiſſa digeſtione cum phlebotomia de venis manus, magis quã cum re alia, etiam dierum numero nõ attento, ſed fiet quacũq; die peruenieris ad infirmum, ſiue ſit par, ſiue impar, & quacunq; hora maxime prima, et cum illis proportionalibus, vt ventoſatione cum ſcarificatione in cruribus, pulpis tibiarum, et dorſo, apertione venarum hæmorrhoidalium, vel menſtrualium, ſi phlebotomiam non tolerat propter cauſam ſuperius dictam in inflammatiua, deinde in apertione venarum narium, et frontis mediæ, & propter repletionem facientem magnam indigentiam, debet eſſe multa, ſed propter putredinem, & oppilationem quæ non tolluntur ex ea, et virtutis debilitatem, quę nõ tolerat, oportet eam partiri. Si ergo fiat aliqua ſeruetur aliquid ſanguinis in cibum naturę, quæ fiat potens in alĩs, & criſibus expectatis, nec oporteat intemporanee vlterius præcibare propter cauſam iam ſuperius dictam, ſed fiat frequenter, vt paulatim educatur putredo cum totalitate, & virtutis conſeruatione.

Mundificatio putrefactionis ſanguinis completur dupliciter. Vno modo cum his, quæ ab eo ſuauiter mundificant fumoſitates, quibus ad inflammationem perducitur, clarificant ipſum, et purificant ſequeſtrãdo ab ipſo ſuperfluitatés aquoſas, quibus ad putrefactionem diſponitur, quare ipſum febrem accendere Gal. dixit. Qualia ſunt cu ſcutæ, abſinthium, & capillis veneris, & tamarindi, quæ aquoſas ſuperfluitates educunt. Et diuretica calida proprie leuia, & alia ex mundificantibus ſanguinem, quæ in antidotario diximus, & qualia ſunt hyſſopus, aſpliodelus & haſce, quæ mundificant ipſum ab humore crudo, qui cauſa oppilationis exiſtit, quæ cauſa eſt immediata putredinis eius digerendo illum. Alio modo cum his, quę ſubſtãtialiter, & notabiliter purgant, & ſoluunt humoralem corruptum, ſanguini mixtum, vel generatũ ex corruptione ipſius, vt cholericum vel melancholicum, vel aduenięm ſibi, & inficientem ipſum, ſiue ſit phlegma, ſiue melancholia. Nihil enim aliud eſt purgare ſecundũ Gal. quã purum ſanguinẽ derelinquere: vtroq; modo intelligendũ eſt hic, cum corruptum ſanguinem mundificandum dicamus. Comprehẽditur enim effectus putrefactionis ipſius à quibus purgatum eſſe oportet, ſi mundificatus, & purus debeat ſanguis permanere. Qualia autem ſint hæc, omnia ſupra in antidotario dicta ſunt. Sũt enim ex eis ſimplicia, & compoſita, & ſimplicia ſunt, quę ibidem ſunt numerata, & compoſita ex quibus eſt hierapicra proprie, & decoctio capil. vene. quæ ſimul omnia reſpiciunt. Et aliæ medicinæ ex illis compoſitæ: talia vero mũdificantia vltimo modo dicta digerentia præcedere debent, eo quòd mundificant attrahendo fortiter plurima: aliæ vero ſimul digerentia, & mundificantia ſunt abſq; attractione forti. Et digerentium quædam ſunt quæ ſubtiliant, cum in ſanguine humor crudus mixtus fuerit, & craſſus, quæ ſunt iam nota ſupra. Et ex illis ſunt ſyrupus de hyſſopo, ſyrupus & trochiſci proprie de roſ. de haſce, & ſimilia. Quędam quę inſpiſſant cũ fuerit in ſanguine humor ſubtilis, vt eſt rob iuiubarum, aqua lentium, dactylorum, tragacãthis, et ſimilium. Et quandoq; oportet præmittere aliqua, quæ naturam leniant, ſicut eſt herba acetoſa recens quæ laxat, ad differentiam ſeminis ſui quod ſtringit, ſpecialiter ſi ſit ſiccum, vt dixit Aboa. Et ſuccus duorum granatorum expreſſorum cum pulpis ſuis, granis eorum non contritis in quantitate. ℥.vi. ſiracoſt, tamarindi, pruna, & ſimilia, quę

Signinem mundificãtia.

Purgare quid.

A feruorem ſanguinis reprimunt, & reſoluunt ſubtilitatem cholericam, leniendo naturã. Alteratio feb. dyſcraſiæ fiat cum illis quæ ex medicinis interius approximatis infrigidant & humectant, & cum aqua hordei, lactucæ, & aqua caſiæ fiſt. coriandri humidi, & aqua lentium, & ſimilium, & aqua frigida, ſi non fuerit quod prohibeat, & breuiter cum his quæ ſupra in cura generali ſunt dicta, quę hic etiã ſunt obſeruanda, & prout diſpoſitio exigit, eligẽda & miniſtranda abſq; ſuperfluitate vel paruitate. Sicut enim talia quæ infrigidando ſedant ebullitionem ſanguinis, incidant humorem crudum oppilantem, & aperiant oppilationem, qualia ſunt ex ſimplicibus acetoſa proprie, & cõpoſita ex illis ſunt nota, & ex illis eſt ſyrupus acetoſus, oxizaccara, ſuccus granatorum muzorũ, et aranciorum cum zuccharo, pruna, & ſimilia, non valde ſtyptica. Et ex appropriatis eſt chryſolachana, & pes locuſtæ, & decoctio eius, & conſimiles.

B Regimen vero ipſius ſit cum cibis, & potibus virtutẽ conſeruantibus, non multum nutrientibus, euchymis, frigidis & humidis, vt eſt ſauich hordei cum granis granatorum & iuiubis, aqua hordei, & alĩs inſpiſſantibus ſanguinem abſq; ſtipticitate multa, propter oppilationẽ quæ in putrefactione eſt prima. Et ideo cauſa augmentata, augebitur feb. ipſa, vt eſt ſumach, & amylum, ex mũdificantibus, vt endiuia, boragine, & bugloſſa, bleta, portulaca, lupulus, lactuca, & ſimilibus: & quandoq; cum ſubtilibus, vt aqua cicerũ, capparibus cum aceto, & aqua caulium, & ſimilibus. Sint autem in quantitate pauca, & ſæpe data, vt reſumptio euacuationi correſpondeat. Et ſicut paulatim corruptus ſanguis educitur, ita paulatim reſtauretur bonus. Corruptioni enim eſt neceſſaria reſtauratio cum temperamento, dixit Gal. in hora matutinali in qua refrigerium ab aere recipit, quod à ſe habere nequiuit.

C Correctio accidentium eſt, pruritui accidenti in naſo, & collo, ſuccurratur cum poſitione ventoſæ in eo, & prouocatione ſanguinis ex eis, tremori vero cordis & pulſui, anguſtiæ anhelitus, & dolori capitis grauatiuo, & dorſi, ſubuenietur eis cum phlebotomia, & reiteratione eius, & ſyncopi, cum pane, & ſucco acreſtæ, vel granatorum ante ipſam, & cum vino lymphato, cũ aq̃a roſ. in hora ſyncopis. Fluxui vero ſanguinis ventris, & ſudori nõ obuietur niſi cum ſuperfluxerit, de quibus dictum eſt ſuperius.

Deſcriptio ſyrupi mundificantis ſanguinem. ℞. boraginis, bugloſſæ, lupulorum, capil. vene. endiuiæ, cicoreæ, ana. M.i. radicum quinq; cõmunium, añ. ℥.ſ. cuſcutę, florum abſinthĩ, eupatorĩ, ana. ℥,ſ. zuccha. lib.i. ſucci roſ. ℥.iĩ. doſis. ℥.i. cum ℥.ſ. tamarindorũ pulpæ, tereniabin, & aqua paſſularum quod ſufficit.

Deſcriptio potionis ad idem cum ſolutione. ℞. mellis, caſiæ ſi. ℥.ĩ. diſſoluantur in aqua endiuiæ, & ſumatur ſuperinteruallo hebdomadæ. Et aliqui addunt rhabarbarũ, cum in ſanguine cholera dominatur, & aliqui agaricum, cum dominatur phlegma, & aliqui aquam epithymi, cũ admixta eſt ei melancholia.

D Deſcriptio aquæ inſpiſſantis ſanguinem. ℞. dactylorum immaturorum, iuiubarum, numero. xv. lenticularũ terræ excorticatarum, & aquæ, ſeu vtriuſq;, ana. ℥.i. gummi tragacan. ℥.i. coriandri. ℥.ſ. decoquantur & addantur penidiorum. ℥.iĩ. zuccha. tabarzet. ℥.i. Doſis, quolibet mane. ℥.ĩ.

Deſcriptio trochiſcorũ propriorum ad ſeb. ſanguinis. ℞. ſpodĩ. ℥.ĩ. ſe. portulacæ. ℥.vi. ſe. cucumeris. ℥.iĩ. gummi tragacanthi, amyli, ana. ℥.iĩ. ſucci liquiri. ℥.viĩ. fiant ex eis trochi. ℥.i. detur. ℥.ſ. vel. i. cum aqua cuſcutæ, inpiſſat enim ſanguinem, & confortat hepar.

Deſcriptio aliorum. ℞. roſ. ℥.iĩ. berberis. ℥.ĩ. ſe. cucumeris, citrulli, melonis, ſpodĩ, ſe. portulacę, ana. ℥.i. gummi, traga. amyli, ana. ℥.ſ. rhab. fœni. croci, camphoræ, añ. pondus granorum. xx. & informentur in quantitate. ℥.i. & detur vnus cum aqua coriandri ad idem.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 762 sur 1089

De medicinis feb. phlegmaticarum, & primo de quotidiana. Cap. 3.

Feb. quotidiana.

FEbris quotidiana est feb. accensa in phlegmate putrescente, quæ quidem quia æqualiter exacerbatur quotidie, dicta est quotidiana, licet accidentaliter, vt infra dicetur, erat autem vt prædictum est in principio ipsa duplex interpolata, & continua illis, pportionata. Exacerbari enim videtur in periodis quibusdam quotidie ipsius continua, sicut interpolata non tamen incipit cum rigore, nec eradicatur plene, sicut illa. Siquidem dicta est proportionalis, quia conuenit interpolate ex eodem humore in specie facta: non tamen totaliter, quia conuenit ei, & differt ab ea. Conuenit ei certe in quotidiana exacerbatione, prout est dictum, & in materia, quia vtraq; est ex phlegmate putrescente secundum quālibet sui speciem, sapore distinctam, et in longitudinem durationis totalis, seu vniuersalis morbi, & particularis paroxismi respectu tertianæ: sunt enim de genere chronicorum, vt Gal. dixit, quorum vniuersalis terminus est in. lxiij. diebus, et particularis paroxismus in. xvij. horis secundum plurimū. Varian tur autem secundum plus & minus, ratione varietatis humorū in quantitate & qualitate, & ratione varietatis corporis in virtute, & cōpositione, & in temporibus vniuersalibus, quia status, & declinatio prolongatur in eis, & in hora exacerbationis, quia secundum vnumquemq; diem ad vesperam, & noctem magis. Et in partibus, seu horis exacerbationis ipsius paroxismi, quia principium, et declinatio prolongatur in eis. In essentia feb. quia vtriusq; calor obtusus est & inæqualis, seu dispartitus: & hoc totum propter humoris naturam, quia frigidus, crassus, et viscosus est vniuersaliter, differunt tamen secundū plus vel minus, secundū vniuersitatem specierum eius, vt infra dicetur propitiante Christo. Porro in alijs accidentibus essentialiter distinctis, vt in qualitate mutata corporis, vt quia faciei color, & vniuersi corporis ad pallorem, & plumbei tatem cum inflatione tendit, licet vapor ex putredine ascēdens quandoq; ipsum ad rubedinem mutet. Et actione læsa, quia est cum stomachi læsione, vt plurimum, propter czusam inferius assignandam, & cum dolore ipsius atque crassitie, & aliorum viscerum propter oppilationes multiplicatas in eis. Et pulsus est paruus, demissus, debilis in primis: deinde fit frequens in processu, propter eius paruitatem & frequētiam. Et eius paruitas vehementior est quā frequentia quartanæ & tertianæ, verum non est velocior pulsu quartanæ, & quandoq; est tardior eo, aut similis illi: in primis est vehementis diuersitatis cum priuatione ordinis, & diuersitas magis est in paruitate, & debilitate ipsi⁹, & significationes pulsus super eas sunt de certioribus signis. Et vt vrina quidem in eis in primis est alba & subtilis, propter frigiditatem humoris et complexionis: deinde fit rubea, propter putredinem, & quandoq; permutatur, econuerso propter humorem qui indigestionem incurrit, & iterum rubet, & inspissatur propter digestionem et expulsionem, oppilatione aperta, & egestio est mollis, alba, & inflata phlegmatica. Et in circunstantijs vel ętate, nam plurimum accidunt humidis, natura quietis, vel ætate infantibus, & senibus, in tempore hyemis, in regione humida, gulosis, patientibus nauseatiuam satietatem, exercitātibus, & balneantibus se post repletionem, & nauseam, et habentibus oxiremiam, & descensum humoris phlegmatici ad stomachum in quo putrefit plurimum, tāquam in minera generationis suæ, propter malitiam regiminis. Et proinde non excusatur à defectione stomachi cum casu appetitus, & malitiæ digestionis, quæ est causa dolorum, & syncopis, defectus virtutis, & paruorum accidētium aliorum, & proprie interpolata. Et sunt absq; siti, ppter phlegmaticam naturam abundantis in ipso, quæ si accidit fit propter putredinem eius, & salsedinem ductam ex ea, & tamen minor erit quàm in alijs, licet sit magis perdurans. Quibus omnibus accidentibus, vel pluribus dictis cognoscitur feb. phlegmatica, seu quotidiana: interpolata etiam & continua in seipsa, vt proprijs signis, & distinguitur ab alijs generibus putridarum feb.

Signa distinctiua.

Differt vero ab ea in modo exacerbandi ac declinandi, in fortitudine, vt dictum est, & debilitate caloris, & interpolatione ac continuitate ipsius. Et quidem quæ interpolata est cum exacerbatur, vel mouetur ad afflictionem, et paroxismum inuadit cum frigore manifesto, primum tamen paruo, deinde magno, & vtroque prius puro, deinde cum horripilatione propter calorem, quē acquisiuit phlegma cum ad putredinem succesiue secūdum partes suas deuenerit propter sui crasitiem, & quia frigiditas ab eo, fumus calidus resolutus simul per sensibilia membra corporis subito diffunditur, & sic frigiditas simul, & calor p̄cipitur. Cum vero totus sit putrescens, calorem accendit minorem, quia trāspirabilem ad exteriora. Deinde resoluitur & declinat, omnino quandoq;, plurimum absq; manifesta euacuatione, & plurimū non omnino, & tūc quies succedens erit impurior, & propter debilitatem virtutis, & humoris viscositatem, qui semina putredinis derelinquit, & aliquando cum vomitu, & ventris fluxu, & rarius cum sudore pauco propter naturā humoris, qui si fiat, sub tilitatem ostendit magis, & morbi proinde breuitatem. Continua vero cum ad exacerbationem venit, absq; frigore inuadit, vel cum frigore pauco non valde manifesto, p̄pter ventrem apud præsentiam frigoris humoris cōmoti, quod inimicū est eius. Et licet tarde ad augmentū proueniat sicut illa, tñ ex quo putrefit, calorem fortem accēdit, & continuum, qui non declinat omnino. Et hoc totū p̄pter humoris positionē & situm, vt superius dictum est. Differt quoq; ab illa in pulsu, & natura quoad quid, nam pulsus continuæ est inæqualis, & natura turbata, interpolatæ vero non, & in periculositate: continua enim periculosior est respectu interpolatæ sibi proportionatæ. Inquit enim Hippo. in apho. Febres quæcunq; nō deficientes, in diatritis fiunt, fortiores & periculosæ. Quod generalizās. Gal. ait. Feb. illa non molesta est quæ de se corpus mundificat: quæ vero non mundificat, respectu eius esse molesta dignoscitur. His enim accidentibus quotidiana interpolata distinguitur à continua sibi proportionata. Et conueniunt ambæ cum alijs generibus putridarum proportionalium, de quibus infra dicetur duce Christo.

7. aph. 64.

Feb. quotidianæ spēs.

Adsunt ergo ipsi quotidianæ species plures & diuersæ, & differentiæ substantiales secūdum pluralitatem specierū phlegmatis in quibus accenditur. Alia enim est in phlegmate acetoso. Alia in phlegmate salso, alia in dulci: raro vero in vitreo, plurimum enim rigorem facit absq; febre, cum putrefactioni sit ineptum, ratione complexionis & substantiæ. Accedunt quoq; species aliæ, vel differentiæ accidentales, seu modi, ratione loci, temporis, seu horæ, & ratione symptomatis ei associati. Cum enim frigore & calore consistat, aut præcedit frigus, & sequitur calor, vt dictum est, quod est plurimum, & tunc fiet quotidiana vera, aut simul est frigus, & calor, quod est rarius, & tunc aut sunt in diuersis partibus corporis, aut in eisdem, si in diuersis, aut quia extra sentiatur calor, & intra frigus, & sic erit quotidiana epiala nominata de genere quotidianæ & putridæ, licet Serapio dicat, tunc ephemeram fieri feb. per quàm tamen interpolatam dedit intelligi, aut ecō tra, & sic erit quotidiana nominata lyparia. Si vero in eisdem omnibusq; corporis partibus in quo fit frigus & calor sentiatur in eis, & tunc erit tertiana nominata, in qua simul vtraque existit, à proprietate rei denominatione assumpta. Et secundum horam exacerbationis: aut enim exacerbabitur in hora phlegmatis vesperarū, scilicet & noctis, quod est magis, vt dictum est, & tunc fiet quotidiana dicta nocturna, aut ſm horam diei, licet illud sit raro, & tunc fiet quotidiana dicta diurna. Et etiam secundū associationē accidentis syncopis, & tunc fiet quotidiana dicta syncopalis humorosa, ad differentiam humoralis subtilis,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 763 sur 1089

lis, quæ eſt humoroſa cholerica ſemper à proprietate rei nomen ſumẽdo. Et quidem cauſæ ſpecierum primarum, vel verarum, & eſſentialiũ ex prædictis ſunt notæ. Oẽs autem ſunt chronicæ, & proprię, ac magis cuius cauſa eſt phlegma purum, vt infra ex vitreo, niſi eius paucitas contradicat. Cuius vero cauſa eſt phlegma mixtum ſi cũ cholera, vt eſt phlegma ſalſum, eſt minus longa. ſi vero cum melancholia, vt eſt acidum & ponticum, magis longa. Mixtio enim ſi ſit & partialis & vera, abbreuiat, vel prolongat ſm diuerſitatem miſcibilium, vt eſt dictum. Si vero ſit ſm vicinitatem, vt eſt in hemitritea, licet ratione cõtrarietatis vnius humoris ad alterũ abbreuiet vel prolonget, tñ ratione diuerſitatis ſemper prolongat. Inquit Gal. vel Hipp. in aph. morbus habens multã & diuerſam materiam, longior eſt habente vnam ſimilem.

Signa eius ſunt eadem quæ dicta ſunt ſuperius in generali, variata tñ ſm intenſum & remiſſum, longum, & breue. Nam quæ in acetoſo, & pontico accenditur, prædicta accidentia pura habet atq; intenſa, & etiam frigus longũ, & calorem quoq; tarde accendibilem minorem, & lõgiorem. Et in diebus primis calor ipſius eſt paruus. In ſubſequentibus vero fit fortior propter calefactionem & ſubtiliationem humorum. Et vrina eſt pallida, remiſſa in colore, & ſubtenuis in ſubſtantia, obumbrata in ſuperficie, & nebuloſa. Quæ vero in phlegmate ſalſo, confuſa & obtuſa, propter choleræ mixtionem, vnde minus frigus, rigorẽ vero magis habet, & calorem acutiorem, ac breuiorem. Et erit in primis diebus fortior. In ſequẽtibus vero minor & vrina eſt ruſa in colore, confuſa in ſubſtantia, obumbrata inſuperficie, liuẽs ſuperius. Quæ vero in phlegmate dulci, medio modo ſe habent.

Specierum vero accidentalium, ſeu modorum cauſæ ſunt. Et eius, quæ epiala eſt cum eſt phlegma vitreum, cõprehẽſum in occulto corporis, non tamẽ in venis, ne continuam faciat, ſed extra, vt in ſtomacho & inteſtinis, & hoc propter ſuam frigiditatem intenſam, quia non poteſt aggregari in venis, ſed in illis tantum in cuius parte accidit iam putrefactio, ex qua vapor inflammatus ſpargitur ad exteriora corporis, & inflammat ea inflammatione debili, lenta. Quapropter dixit Serapio eam ephemeram. ſicut Abo. quotidianã continuam conſimilem hectięq. Et pars eius, quæ remanſit in putrefacta, propter præſentiam caloris alterius partis putrefactiõe in ſuo frigore roboratur. vnum enim contrariorum per præſentiam alterius cõfortatur, vt Ariſto. dixit, & ſic magis frigiditatem in interioribus imprimit, & magis ſentitur q̃ prius. Sed ad exteriora corporis non peruenit, propterea, quia caliditate alterius partis putrefactæ ſunt in phlegmate, & non eſt continua, ſed interpolata durans tribus, aut quatuor periodis. Et ſigna eius ſunt ea, quæ dicta ſunt, ſuam cauſam demõſtrantia. Et rarius eſt euẽtus eius propter cauſam ſuperius dictam. Et plurimum cum accidit exacerbatur omni die, verum quandoq; permutatur ſua exacerbatio quotidiana in tertianam, vel quartanam, cum difficile, & tarde veniat in putredinem propter compoſitionem, ſubſtantiam & quantitate puram, & complexionem frigidam, potentialem, & actualem, quam in corpore ſeruat. vt Gale. dixit. ob quam rem periodica ſolum eſt, non cõtinua. Non enim poſsibile eſt tãtam frigiditatem eſſe in venis ſanguine repletis, quam etiam natura non tolerat. nec pro tanto non dicetur quotidiana ex phlegmate ſubſtantialiter & proprie. Accidẽtaliter vero à paroxiſmorum circuitione facta, quod quare fit infra de quintana propitiãte Chriſto dicetur. Et ſpacium paroxiſmi eius eſt vſq; ad quatuor horas, & plurimum cõſumitur ante propter materiæ paucitatem. Et vrina eius alba eſt & cruda, & valde modicæ colorationis, & pulſus eiꝰ eſt tardus & rarus. Et cauſa lyparię dicta eſt phlegma plurimum & per ſe, quandoq; vero, & per accidens cholera. Et modus quidem quo phlegma ipſius cauſa exiſtit eſt. Nam cum interius & corporis profundo eſt, vt de ſui natura exiſtit, putrefit, & inflãmatur, interiora calefacit, et vapor ex eo reſolutus, ad exteriora venire non poteſt, vt calefaciat pp phlegma vitreum, quod exiſtit in eis prohibẽs eius extenſionẽ & calefactionem, vel ſua frigiditate à qua non alteratur propter illos, vt calefiat, vel ſi calefit, non putreſcit propter ineptitudinem ſuã, ſed calefit calefactione aquæ calefactæ. Cum ergo reſoluitur ab eo caliditas, ſicut calidus vapor ab aqua, redit ad ſuam naturã, & infrigidat. infrigidãdo etiam illũ, qui prius fuerat putredine reſolutus quo etiam erat calefactus, & ſic magis infrigidat, & maxime cũ calor naturalis attrahatur ad interiora ſupercalefacta, impulſus etiam à frigiditate exteriori. Modus vero ſm quẽ cauſa eius cholera exiſtit eſt, nam cum eſt pauca & putrefit, calefacit interiora tñ calore febrili, vt vapor & fumus ex ea reſolutus ad exteriora, propter ſui paucitatem peruenire non potẽs non calefacit ea, verũ, quia calor naturalis ipſorum ad interiora trahitur, calefacta remanente depauperata calore & plus ſolito frigida. Lyparia enim nomen eſt generis omnis febris in qua calent interiora, & exteriora frigeſcũt quod ſi contra feb. omnem exiſtit cum calor ſit innaturalis in totum corpus extenſus, illud tamen non eſt ex ſe, ſed per accidens, quia eius extenſionem prohibuit phlegma vitreum. ſ. defectus caloris inextenſibilis, vt eſt dictum, quemadmodum apparet in ſimili, prunæ. n. poſitæ ſupra manum cum non vrant, & de earum natura eſt illud, non per ſe eſt, ſed propter aliquid aliud impediẽs, quemadmodum etiam in eius cõtrario eſt videre, videmus. n. aquam frigidam infrigidare & humectare, ſi non fuerit quod, phibeat, vt eſt qualitas mineralis.

Signa diſtinctiua inter phlegmaticam, & cholericã nota ſunt ex prædictis, & maxime ex frigore in exterioribus percepto. In phlegmatica enim maius eſt, q̃ in cholerica, & exeuntibus, & præcedenti regimine, & alĩs circũſtantĩs, quæ in corpore abundantem humorem oſtendunt. De ſignis diſtinctiuis

Eius vero in qua calor, & frigus ſimul exiſtit in vtriſque partibus, cauſa eſt non vna materia in parte putreſcens, et in parte nõ, ſicut in epiala, nec duæ materiæ. vna quarum putreſcit intra. altera vero extra exiſtens ſicut in lyparia. Sed duæ materiæ ſimul ambæ putreſcẽtes in periodo, quarum vna eſt in interioribus, quæ quandiu quietę exiſtunt, ſuam malitiam non oſtendunt, ſed cum ambæ earum incipiũt putrefieri, mittit vnaquęq; alteri fumũ ſuum antequàm totaliter putrefiat ad locum in quo eſt, & tunc eſt pars non putreſcens propter præſentiam eius in ſua frigiditate roboratur, & manifeſtat eam. Sic equidem in interioribus, & exterioribus ſimul caliditas, & frigiditas ſentietur, vt Gale. dixit. Et quod plus eſt in eodem loco, non tamen punctuali & ſtricto, ſed habente latitudinem, vt de conſideratione medici Gal. intellexit, quod innuit cum dixit. Non eſt dare partem in corpore frigidam ad cuius latus non ſit caliditas.

Et ſigna eius ſunt nota ex ſui eſſentia, & alĩs quæ cauſam eius oſtendunt. Cauſa nocturnæ eſt ſimilitudo inter horam veſperarum noctis, & ipſum phlegma in ſua natura propria, qua augmentatur phlegma, & mouetur ad putredinem illa hora. Inquit enim Gale. ſimile auget ſuũ ſimile, & facit ipſum furere. Et cauſa diurnæ eſt fortitudo & multitudo materiæ, quæ in hora ſuæ naturę contrariæ diei. ſ. ad putredinem mouetur, non compellitur, neq; retinetur. Inquit. n. Gal. Fortis eſt ignis qui in aqua non extinguitur, & fortis aqua, quæ igne non calefit. Et proinde periculoſior eſt diurna. Inquit. n. Hipp. In morbis minus periclitantur ægrotantes, quibus proprie, naturæ temporis, & horæ, ægritudo ineſt, q̃ quibus non propria ſm aliquid horum ineſt. Et licet aphor. loquatur non in cauſis, & proinde nocturna periculoſior ſit cenſenda. Et cum eadem ſit ratio vtriuſq;, hic morbus pro cauſa ſumatur, et De ſignis feb. phlegmaticæ. 2. aph. 34.

hoc

hoc quia curatiua intentio, quæ à cauſa eam ſeparat, quæ à morbo in hac febre, niſi in caſibus. v. exceptis ſupra capitulo generalis curationis dictis. Coadiuuant quoque ad periculum, quia eſt ex maiori & fortiori materia coniunctio caloris diei cum calore febrili, & lõgitudo eius cooperantes ſimul in reſolutione virtutis, et corporis, qui perduxit ad hecticam. Inquit enim Gal. feb. cum prolongantur minuantur hectica, licet nocturna ſit moleſtior, eo q̃ hora quietis, & ſomni affligat, qua percipitur magis afflictio. Inquit enim Gal. Hora quietis facilius apparent pericula, & ſigna ipſarum in motu paroxiſmi in horis prædictis habentur. Et feb. ſyncopalis humoroſa, eſt feb. cui aſſociatur ſyncopis frequenter & multum, & à qua non excuſatur. & proprie apud motum corporis, & erectionem. Et cauſa eius eſt proportionalis cauſę ſui corporis. Quandoque accidẽs in feb. ſuperius aſsignata, & eſt plurimum phlegma crudum replens ſua multitudine venas, & grauans naturam plurimum ibidem. Et cum mouetur ad paroxiſmũ, currit ad os ſtomachi diſponente caliditate eius, quod ſua multitudine & frigiditate debilitat, ſuffocando & extinguendo caliditatem ipſius, & cordis compatientis illi propter ligamen in arteriis, & vaporem frigidum per illas peruenientem ad ipſum, & cerebri, propter ligamen in partibus neruorum, quare virtutes omnes deficiunt. Quãdoque putrefit, deinceps facit febrem diſpartitam facientem eam excitare, quare prędebilitata magis cadit, & ſic ſyncopizat æger frequenter omni hora deteriori paroxiſmi. Et maxime cum mouetur, & ſurgit propter commotionem humoris, & emiſsionem factam ad cor & cerebrum, & tunc magis, & proinde quandoque fit alienus.

De ſignis. Signa eius ſunt ſigna repletionis phlegmatis crudi, quę ſunt nota. Et febris ex qualitate vniuerſalis caloris obtuſa, & periodicatione quotidiana, licet plurimum quotidiana, propter primam abundantiam humoris, et putreſcentiam in venis, & ſyncopis aſſociata ſeb. frequẽter, & multum, quia color faciei non remanet ſecundum diſpoſitionem vnam, imo quandoque eſt plumbeus, quandoq̃ citrinus, quãdoq̃ cineritius, propter fumos corruptos, & quãdoq̃ niger, & color labiorum eſt ſicut comedentis mora. Similiter exeuntis valde apud commotionem ægritudinis, quaſi fuerint ſuffocati. Et hypochondria ſunt ſuſpẽſa vehementis inflationis, & oculi, ſimiliter eorum viſcera, & pulſus minoratur, & tardatur, & rarificatur, & maxime in principio motus eius. Cum ergo calefit, materia ſubtiliatur, & pulſus putrefit, & pulſus fit non magnus, ſed velox in ſyſtolæ, & ſpiſſus propter defectionem virtutis, cuius illud quod in eo vincit ſit paruitas, tarditas, & raritas, & vomitus eſt acetoſus, & globoſus, licet quandoq̃ ſit cholericus, propter aduſtionẽ choleræ à qua quandoq̃ fit in viſceribus propter caliditatem apoſtematis veniẽs in illis cum quo non ſperatur ad apoſtema. Inquit. n. Gal. apoſtema interiorum cũ debili virtute, mortale. Si enim cibetur, additur ad apoſtema. Si vero non, cadit virtus. & maxime ſi putredo in humoribus corporis ſit extenſa, & vrina eſt ſicut vrina phlegmaticæ veræ ſuperius dictæ. Et quandoq̃ eſt cholera valde acuta, ſubtilis ſubſtantiæ, & venenoſæ, in ſuo motu furioſa, quæ diſcurrendo venit ad ſtomachum & ad principalia, quare virtus cadit in paroxiſmo frequenter & multum, propter vehementem malitiam cauſæ, & feb. acuitatem reſoluentem corpus & attenuantem, quare dicta eſt ſubtilis adeo, vt quandoq̃ non ſufficiat vſq; ad quartum diem niſi ſuccurratur opportuno conſilio, quod infra Deo duce dicetur.

De cura. Cura eius eſt duplex, communis & propria. Communis eſt, quæ in qualibet ſui ſpecie communiter conuenit. Et eſt quatuor res. Prima abſcindit cauſam. Secunda feb. dyſcraliam quandoq̃ ſubalterat, raro tñ intenditur ad eã, vt alteratione indigeat, ſicut eſt dictũ, ſed ex ſe plurimum deficit, cauſa ceſſante. Tertia ponit ſtudiũ in virtute & vita, cũ cibis & potibus, & regimine debito in aliis rebus nõ naturalibus. Quarta corrigit accidentia.

Cauſæ abſciſio in duobus exiſtit, in alteratione, & euacuatione. Alteratio vero completur cum minorantibus, & leuibus in principio, ſi multitudo in materia videatur, quam natura vſq; ad perfectam digeſtionem non valeat tolerare. Aliter enim minuenda non eſt. Deſtruit. n. loca ſana reſiſtentia ęgritudini, vt Hip. dixit. Et proprie ſi fortibus moueatur, ex quibus ſunt clyſteria, vomitus & ſolutio leuis, ſm declinationem materiæ, variata tamẽ ſm varietatem ſpecierũ phlegmatis, vt dicetur, ſicut eſt zuccharum ro. ex ro. rub. & nouũ qm̃ eſt lenitiuũ, & confortatiuum cum melle. caſięfiſt. & aqua hordei, vel iuleb, & hoc in materia mixta ex cholera, vel geleniabin cum aqua alubleb, & melle, tereniabin & hoc in materia frigida, pura, vel mixta, vt in phlegmate dulci, & parum ſalſo, deinde cum pharmacijs & leuibus ſm hoc poſt tres dies ex quo ſubtiliatio aliqua facta eſt in materia propter ſe. Materia enim inobediens valde, leui non educetur pharmacia, niſi ſit diſpoſita quo quo modo. Et qñq; phlebotomia cum materia fuerit admixta ſanguini, vel naturæ eius propinqua, vt eſt phlegma dulce, ſi vrina fuerit rubea, ôportet autem vt poſtponatur in principio non tamẽ multum vt Gal. docuit, & Aboali.

Sed dices quo die fiẽda eſt phlebotomia in die pari, vel impari. Die pari magis, vt ſeruant moderni q̃ impari, ex quo omni die exacerbabitur æqualiter, vt eſt dictũ in prĩcipio ſupra. Dixit Falco, non video cauſam quare magis in pari fiat, vt ſeruatur q̃ impari: niſi quia cum contingit aſſociatum, & ponitur peccatum eſſe humoris calidi, & ſanguinei proprie, quia vt ſupra calefactus à ſe. naturam talem conſueuit aſſumere, licet Gal. videtur, quæ impetũ præſtat humori phlegmatico magis, q̃ in diebus imparibus, licet paruus, & inſenſibilis propter quod dicta eſt ſe. huius ſemper exacerbari, æqualiter quaq; die.

Deinde completur cum digeſtiuis, ſubtiliantibus, incidentibus, abſtergentibus, & aperientibus cum caliditate temperata propter ſeb. & maxime ſi continua ſit, & habẽtibus ſtomachum confortare, & prouocantibus vrinam & ſudorem, quæ infra dicentur, ſimplicibus & compoſitis. Et ex ſimplicibus ſunt radices communes, & ſemina, aniſi, fœni. apij, ameos, grana paſſu. & acetum ipſarum, & capil. ve. ſchinanthus, endiuia cum radice eupatorij, hyſſopus, haſce, & bedeguar, & proprie ſi cum debilitate ſtomachi fuerit, & ſimilia, & eis fortiora ſecundũ exigentiam materiæ. Et ex compoſitis in principio miniſtrandis, ſunt geleniabin cum aqua endiuiæ, & proprie in mixta ex cholera, vel aniſi, apij, & fœni. in pura. Et ſyrupus acetoſus ſimplex vel de radicibus, & ſeminum dictorum & aqua mellis cum hyſſopo ſm diuerſitatem materiæ. Et proprie cum ſyrupus acetoſus aceſcit in ſtomacho poſt quam ſi nõ aceſcat per duas horas detur aqua hordei decocta cum radicibus apij, & fœ. vt etiam non aceſcat, ſed ſubtiliet & aperiat. Et cum electarijs ſubtiliantibus, et incidentibus, cum acredine, & caliditate acuta, et proprie cum phlegma crudum, ſeu vitreum fuerit, vel mixtũ melancholiæ, quia fuerit ponticum ſeu acetoſum, vt eſt diaciminum, diaſulphur. Et comeſtio ſalſorum, & proprie oliuarum ſalitarum, & capparorum, & potus oximellis ſcillitici cum aqua endiuiæ, & ro. & alia quæ Chriſto annuente dicentur infra. Deinde cum apparaueris, & æquaueris & vſq; ad. vij. dies, oportet vt redeas ad ſolutiuum dictum confortatiuum, deinde ad digeſtiuum. Melius. n. eſt vt euacuetur ex materia aliquid, & expectetur in reliquo donec digeratur paulatim, q̃ q̃ expectetur vſq; ad digeſtionem perfectam, qm̃ quotidiana maioris materię inter alias periodicas eſt, & peioris terminationis, vt Raſis dixit. Et terminus expectatiõis digeſtionis paulatim in ea

Digeſtiua.

Documẽtũ

eſt

eſt.vñ.dieꝝ dictus,ergo ſicut ſingulis hebdomadis paulatim digeritur cum prædictis,ita paulatim euacuetur. Sed oportet,vt ſolutiuum prædictum cõfortetur cum medulla carthami,vel turbith, vel agarico, ſi materia fuerit declinans ad additionem frigoris. Si vero ad choleram addãtur violæ ſiccæ contritæ,& ſyrupus earum. Si vero ad melancholiam,cum polypodio,& epithymo.

Deinde miniſtrentur diuretica,& troch.de roſis,de euphorbio vel abſinthio,cum aqua fœniculi,vſq; ad digeſtionem perfectam,poſt ipſa vero miniſtrentur,quæ euacuãt cum eradicatione. Et quidem euacuationem complentia ſunt pharmaca dicta,ſimplicia,& compoſita,verũ oportet vt addatur doſis ſimplicibus dictis, quibus etiam aliquid colocynthidis miniſtretur. Et ex compoſitis eſt melior hiera electa in ſpecie ſua,ſm materiei ſpeciẽ, poſt quã balneabis eum,& poſt dabis theriacam veterem cum vino,qm̃ reſoluit reliquias & cõfortat. ſi expedit dabis cum miua acetoſa,vel aromata,ſm membri,& materiæi exigẽtiam. Et quidem clyſteria ſunt ex aqua ficlæ, melle,& ſale,cum oleo ſeſamino in principio. Deinde digeſtione apparente cum fortioribus,& vomitus fiat cum aqua raphani,raphano infuſo in ſyrupo acetoſo, cum aqua aniſi, & atriplicis,& ſemine raphani bibita vſq; ad nauſeam,& hoc ſi ſit facile,et materia impetum ad os ſtomachi faciat, tunc enim conueniens eſt omni tẽpore,& proprie in principio paroxiſmi cum aqua calida,qm̃ reſiſtit rigori,& frigori,extinguit ſitim,cuius ſit cum hoc æſtuoſa, cum multum ſit calida,quare ſit in caliditate temperata, quo tẽpore non retineatur niſi debilitet,& tunc retineatur cum miua,& ſyrupo de menta, quæ in noſtro ſunt antidotario ſcripta. Quod ſi grauis ſit et difficilis,non puoces quoquo modo, qm̃ licet ſit magni iuuamenti in hac feb. tamen ſi difficilis eſt,ſtomachum debilem debilitabit magis, attrahendo materiam cum non poſsit præ ſtomachi debilitate educi,remanebit in ſtomacho faciens in corpore eius apoſtema, vel in vacuo repletionem perducentem ad ſyncopim,vt dixit Abo. Oportet ergo vt expectetur ī ipſo vſq; ad dies.vñ. donec materia diſponatur,& ſtomachus facilitetur ad ipſum cum nauſeantibus prædictis.

Alteratio dyſcraſiæ proprie locum habet in quotidiana ex phlegmate ſalſo,et in continua magis. Cõpletur aũt prout ſupra in capi.generalis curationis eſt dictum, Cauẽ dum autem in hac feb.à forti alteratione ſeu infrigidatione,incrudat.n.materiam,& ad congelationem perducit, & conſequenter ad ſubeth.ad ſtuporem, & oppilationis augmẽtum.& morbi prolongationem. Et ex appropriatis conferentibus feb.quotidianæ eſt bedeguar, quia confert eis cum defectione ſtomachi,& folia pentaphylon cũ augmeli,& eſt oleum dulce et ſuaue,aut vino bibita. Cõferunt.n.ei,& tollunt eam,& ſumus experti,& nigella, q̃ prohibet & reſoluit febres phlegmaticas. Et cyperum ſimiliter,& aqua hordei decocta cum ficubus,& cum mellicrato,& cum apio & fœniculo,et ſumptio de corticibus teſtiliæ auř.iij.& ſucco eius.iij.almiſuſeth,& de lachryma eius auř.i.& ſumptio olibani cum vino, verum non oportet,vt multiplicetur vſus eorum,quoniam nocet.

Tertiam rem complent debita cibi,et potus ordinatio, & eſt vt non ſint ſubtiles,vt in tertiana,nec adeo craſsi,vt in quartana,ſed mediocres inter illos,prout morbo compoſito conueniunt,vel mediocriter longo,quales ſunt carnes,vt extrema pullorũ,auiculæ paruæ,perdices,& pulli faſianorum,panis ſimilaginis aliquid ſurfuris habens,prę terq̃ in phlegmate ſalſo & dulci. Et alia,quæ inter medio crem ſunt dicta craſſa propinqua ſuperius demonſtrata. Et aquæ hordei potus ſimplicis,vel decoctionis in radicibus vel ſeminibus,& proprie ſi aceſcat in ſtomacho, aut aqua cicerum. Eſt enim de melioribus,cum ſit potus,& cibus, omnes prædictas in ſe complectens intentiones, vel hydromelle in crudo,& vitreo, vel acetoſo, vel ſimplex conditum cum ſpeciebus ſubtiliantibus, incidẽtibus,abſtergentibus,aperientibus,& confortantibus ſtomachũ, vt cum cinnamomo,ſpica,& aniſo,& maſtice,menta,& ſimilibus. Et cum apparuerint ſigna manifeſtæ digeſtionis,quod eſt poſt.xiij. vinum ſubtile eſt eis cõueniens, cõfortat enim choleram naturalem, digerit ſemicrudos humores prouocando vniuerſas excreationes,ipſos expellit. Et quandoque ante digeſtionem conuenit propter ſtomachi digeſtionem,frigiditatem humorum & cruditatẽ,& proprie cũ eſt paucus,vt quia vitreus fuerit. vt eſt dictũ. Oportet autem vt his & conſimilibus ex pulmentis, herbis,confectis ex ſicla anetho,bedeguar, aſpharagis,& ſimilibus in principio vberius reficiantur. Deinde gradatim quantitas minuatur,vt in augmento parum, in ſtatu multum. Et in criſi magis,niſi debilitas,& accidentia cõtradicant,in declinatione vero remittantur vberius. Et hora cibi eſt in quiete paroxiſmi, vel tepore, aut declinatione ita,vt ſit ante paroxiſmum futurum per quatuor horas ad minus, cp̃ ſi extimaueris ipſius ſtatũ propinquum, vt vſque ad.vñ.diem propter ſubtilitatem & paucitatem materiæ eius,ſubtilietur cibus et potus,& cõtẽtetur aqua hordei, & ſauich eius, cp̃ ſi extimatio iuſta non fuerit, & rõnabilis nullo modo ſubtilies,quãuis diætam extenuatiuam melius tolerant atq; famem nutriti à corporis humoribus,paulatim digerendo eos. vt Gal.dixit, tamen quia putridi ſunt,nutrire non poſſunt. Regatur quoq; in aere temperato, declinante ad caliditatem maxime, præterq̃ in ſalſo.exercitetur ſuauiter in lecto, de latere in latus voluendo,prout ſupra dictum eſt,& digeſta materia magis, q̃ in ſalſo. Et fricetur frictionibus extremorum, trahendo à ſuperius ad inferiora.& proprie ante cibum,donec cale fiãt,deinde dimiſsis extremis perueniatur ad dorſum,dormiat tẽperate,& æqualiter vigilet, vt quod digerit ſomnus,euaporent vigiliæ. Et ſi phlegma fuerit ad frigiditatem, decliue dormiãt ſupra famẽ, qm̃ cõfert, inaniatur ſuperfluis,& repleatur vtilibus, prout ſuperius dictum eſt, & vtatur temperamento in accidentibus animæ calefaciẽtibus, vt ira et gaudijs. Si ergo perducatur ad iram, cõfert, præterq̃ in ſalſo.

Correctio autem accidentium completur cum his,quæ ſequũtur, ſi enim frigus ſit vehemens & rigor in paroxiſmorum principio,& ægritudo ſit in principio, da in potu aquam calidam decoctionis ani.apij, & ſe.ozimi. & euaporabis cum ea. Et dabis theriacam ſi phlegma valde ſit frigidum,vel hanc confectionem,quę infra dicetur,etiam ſi ægritudo proceſſerit vltra defectionem ſtomachi, ſuccurres cum vomitu ſi poſsibile eſt, vel cum vino vinoſo, & aſſo pane,cum menta & maſtice,& ſimilibus,& confectionibus eorundem. Et cum cerotis,& emplaſtris habẽtibus ſtomachum confortare in noſtro antidotario prædeſcriptis,& cum maſticationibus mentę ac maſticis,& odoribus, & cibis redolentibus, atq; potibus ex vino,ac hydromele conditis. Et ſi defectus proinde appetitus abſit præmiſſo vomitu, ſi expediat, dentur pilulæ de aloe, cum ſal gemma ana ęqualium partium,quorum duorum quodlibet ſit ponderis.ʒ.i.ad minus,& ſint confectæ cum ſucco mentæ. Et in cibis miniſtrentur, gellea, oliuæ ſalitę, & capparus cum aceto,& ſolijs mentæ hortulanæ odoriferæ,& omnia odorifera modo quolibet miniſtrentur,virtutem enim animalem cerebri & cordis ſpiritalem confortant,atq; hepatis,& ſtomachi ſedant nauſeam,& confortando ſenſibilitatem oris ſtomachi & excitant appetitum. Ad quod expertum eſt caryophylum cum aceto ante cibum ſumptum,poſt quę ſumpta miniſtrabis digeſtionem iuuantia, vt electaria ſumpta,& inunctiones, & emplaſtra,& alia localia remedia in hoc propria. Et ſi accidat ſyncopis, vel dolor ſtomachi, ſeu capitis, corriges illos prout ſuperius dictũ eſt,ſimiliter ſi ſubeth, et fluxus ventris contingat,& ſuperfluus vomitus. Et ad breuiationem

Clyſteria.

Hora cibãdi.

Carnes.

Potus.

uiationem eius cum peruenerit vltra quadrageſimũ diem qui eſt verarum chronicarũ, vel proprium eius terminum ſuperius præfixum. i. quadrageſimum diem appareat prolõgari, quadrupliciter inſtabis ſm quadruplicem cauſam prolongationis ipſius, quę ſm Gal. quæ eſt quadruplex, duplex ex parte corporis, vt virtutis debilitas, & denſitas compoſitionis ac viſcerum oppilatio. Et duplex ex parte materię humoralis ſcilicet multitudo, et frigida qualitas, ſcilicet craſſa, & viſcoſa ipſius. Cibabis ergo propter primam vberius cum cibis & potibus temperatis & cordialibus, quæ virtutes in ſuis mineris confortant, virtus enim eſt curans & medicus miniſter. dixit Gal. Conforta ta igitur contra morbum inualeſcit. Miniſtrabis quoque propter ſecũdam appropriatas medicinas oppilationum viſcerum, quæ ſupra in hepate & ſplene ſunt dictæ. Et hic ſupra ex quibus propria eſt ameos cõfectum melli edrac. ani. fœnic. & aſarum. Et ſe. & aqua cuſcutæ, quæ propria eſt ſe. infantium, & rarefacientes pororum conſtipationem. ex quibus proprium eſt oleum anethinum in duplici vaſe calefactum, & chamæmillinum, & cum debita frictione inunctum. Et calidas ſubtiliatiuas', & inciſiuas medicinas, ſimplices, & compoſitas dictas, prædictorum humorum adæquatiuas reſolutioni habili, & euacuationi, poſt quas euacuatiuas ipſorũ multitudinis propter tertiam cauſam ſubiungemus paulatim, & per interualla purgantes, & præferunt proprias. Ex quibus ſunt ſimplices & compoſitæ. Et ex ſimplicibus eſt agaricus, quem præcepit Abo. dari quotidie à. 3. i. vſque ad. 3. i. & tertiam cum puluerizatis, & cum melle mixtis ſumitur, & ſemen vrticæ poſt digeſtionem dixit eſſe mirabile valde ſumptum in puluere melli admixtum. Verum ſi accidit ei modus ſolutionis ventris aliquis cum noceat, & debilitet viſcera propter hepar, miſcebis ei ſemen cuſcutæ propter ſtomachum, maſticem, & aniſum propter ſplenem, & eius craſitiem, radicem apij, & ſcolopendriæ, & fortaſſe oportet, vt addatur vltra hoc cyperum cum aqua de beẽ, reſoluit enim febres phlegmaticas. ſi vero accidat inde inflammatio febris compoſitæ, infra Chriſto propitiante dicentur.

De cura quotidianæ febris.

Cura quotidianæ febris propria eſt, quæ, pprie ſpeciei, & modo proprio ipſius debetur. Et licet aliqua ſuperius narratiuę ſint dicta, hic tamen eam ſpecialiter afferamus. Et eſt vt in eius continua abſcindentia cauſam cũ adęquatione, & ſolutiua cum maiori temperie miniſtrentur. Et frigida alterantia intẽdantur magis, quàm interpolata, & in frigida ex phlegmate ſalſo, in frigida vero ex acetoſo vitreo, vt in epiala, & lyparia quæ eſt vt plurimum ex vtriſque admixta econtra, & in facta ex dulci mediocriter. Et diætę cibi, & potus ſubtiliatio fiat ſimiliter illis. Sit ergo contẽtus in primis ſyrupo acetoſo zuccharino. et geleniabin cum aqua fœni. apij, & trium radicum et iuleb de zuccharo, & ſucco granatorum muzorum, & ſolutione de aloe, hiera. & ſimilibus. In reliquis vero incipiatur à ſyrupo acetoſo mellino cum aqua zucchari, aniſi, fœniculi, hyſſopi, haſce, & procedatur ad calamentum, & origanum, & ſimilium, & ad oxymel ſcilliticum, et ad fortiora ſolutiua cum colocynthide, & hieris magnis, & ſimilibus, habentibus mixtionem mirobalanarum chebulo. ſpicæ, & maſticis ad confortationem ſtomachi. Et clyſteria cum eis aſaro, centaurea, & gummorum ſpeciebus notis, & ſimilibus. Et ex his, quæ curant cum proprietate epialam, eſt ſumptio trium, vel quatuor granorum hyoſcyami cum vino.

In febre autem ſyncopali humoroſa, licet cura ſit difficilis, & propter virtutis ſuccumbentiam morbo, quæ eſt principaliter curans, & propter contradictionem, & repugnationem earum in auxilijs, virtus. n. quia cadit indicat cibum dandũ, licet humorũ crudorũ venarũ repletio cõtradicat, quia per ipſum additio fit in cauſa, repletio quoque E quæ præter naturam eſt, indicat euacuationẽ fiendã, cum contradicit virtus, quia præ debilitate non tolerat, ad curã ergo eius medicina eſt eligenda. & eſt breuiter duæ res. Prima eſt, vt venarum repletio atq; ſtomachi euacuẽtur, vt toleret virtus. Secunda eſt, vt cibus & potus propter virtutis caſum neceſſarium ſic detur, vt cõfortet, et magis non repleat. Et tertia additur, vt ſi quod ſit accidens interueniens corrigatur.

Primam rem complent clyſteria lenia abſterſiua, & parum attrahentia & ſuauiter, cum ordine miniſtrata, quæ ex venis primis humorem crudum, & inteſtinis paulatim educant, & vomitus ſimiliter cum ipſum educit de ſtomacho, & maxime ſi cholera ſit admixta, & facile prouocetur. Et digeſtiua in reliquo abundante in eis, & alijs adæquationem facientia, vt eſt ſyrupus mellinus cum virtute hyſſopi, & haſce, & ſe. apij mane, parũ de nocte, & aquæ mellis potus. Et alia ex electarijs & trochiſcis ſubtiliantibus abſq; multa calefactione, vt eſt ſyrupus acetoſus mel F linus, & ſomnus temperatus ſupra ipſum, & frictiões, deinde ad euacuationem ipſius paulatim cum tolerantia, & ſuauitate de venis ſecundis, cõtra Auer. illam deneget. Et quia diſſoluendo nocẽt, quia tales humores ex venis non educunt, imo medicinæ laxatiuæ ſunt neceſſariæ, quod quidem verum eſt ſi ſint tolerabiles, & quia non ſunt, & frictiones faciendæ ſunt, licet immediate non euacuent ſicut illæ, & tamen ſi nocet, iuuamentum eſt maius, vt patet, & melior modus in fricando eſt, vt incipiatur à coxis, & brachijs, trahendo à ſuperioribus ad inferiora, et illud cũ manibus aſperis, vt mantili abradente cutem, donec calefiat cutis, & membra, & eis dimiſsis tunc redeatur ad dorſum & pectus, deinde redeatur ad crura ſm ordinem primum. & vigilię ita, q; æquales ſint ſomno, vt quod digeſsit ſomnus ſupra digeſtiua factus, reſoluant frictiones, ac euaporent vigiliæ. Modus fricandi.

Secundam rem cõplent panis calefactus in vino vinoſo, & odorifero, temperato, tempore caſus virtutis et ſyncopis datus, in quantitate temperatus, vt ſpiritus, & virG tutes reſtauret, in repletione non addat, ſupra quam alius potus & cibus non conuenit vſq; ad declinationem, niſi aqua hordei, vel panis infuſus in iuleb, aut aqua mellis, maxime cum crudis humoribus nutriantur, paulatim digerendo eos, vt Gal. dixit. niſi ſint putrefacti, quo caſu eſt deſperandũ, & maxime ſi in eorum viſceribus apoſtema exiſtat, atq; caſus virtutis maxime eſt nociuus. Neceſſariũ eſt, vt conſideres diligenter pulſum habentis ægritudinẽ hanc ſemper. Et cum videris debilitari, ciba eum pane infuſo in vino commixto anteq; cadat in ſyncopim, q; ſi in eam incidat, eris maxime inculpãdus. Cum enim adiutor naturæ ſis, & tua interſit vt futurum periculum omnino prohibeas, vel ſaltem competẽti adminiculo tolerabilius fiat, expedit neceſſario, vt iam ante prænoſcas, & bene virtutis caſum, quatenꝰ poſsis eius periculoſo caſui pꝛuenire. Hæc. n. ſunt Hipp. præcepta, quæ maxime tanq; diuina ſunt ſtudioſius obſeruanda. Accidentia vero, quæ ſuperuenire conſueuerunt, ſunt, fluxus ventris, ſitis, graue H do capitis, ſubeth, & ſimilia, propter primum mel quo cõficitur hydromel tantundem amplius decoquatur, & vẽter cum ſtipticis emplaſtretur, ſitis extinguatur cum ſyrupo proprio acetoſo ſimplici, cum aqua tepida omni tempore, & vt Gal. iniunxit, cum frigida in æſtate, tũ tutius eſt cum tepida. Alijs vero prouiſum eſt ſupra.

Cura febris ſyncopalis dictæ ſubtilis, eſt tres res, prima abſcindit cauſam, ſecunda ſubalterat feb. dyſcraſiam, & reſiduum omne adæquat, tertia virtutem cadẽtem exigit & confortat. Primam rem complent pharmaca ſolutiua & medicinæ, mox cum æger videatur anguſtiari, & debilitari, anteq; per eius caſum in ſyncopim ad eorum tolerantiam perducatur. Inquit enim Hippo. medicari in valde acutis eadem die expedit. differre enim in talibus De cura ſyncopalis.

malum

malum est. Sint autem pharmaca, quæ suauiter soluãt infrigidando, & stipticando, quatenus resolutionem prohibeant, atq; syncopim, & confortent, qualia sunt ex speciebus miro, electario de succo ros. tamarindis, rhabarbaro, & succo granatorum expressorum cum pulpis eorum, & psyllĩ, mucilaginis, & similibus. Secundam rem complent frigidæ medicinæ, & stipticæ cum proprietate confortantes principalia membra, interius, & exterius ministratæ. Interius, vt est syrupus de nenufare, trochisci de cãphora cũ aqua coriandri, & similia. Et ex electarĩs, vt est electarium de gemmis, calidis medicinis, subtractis tria sandalis, diarhodõ frigidum Genonis, & similia. Et medicinæ tales bezoarticæ, vt est terra sigillata cum aqua coriandri, quæ ventositati eius resistit, & theriaca propriecum iuleb ros. Exterius vero, vt quia pectus seu cor, & hepar epithimetur cum sandalis, spondio, & camphora cum aqua rosata. Et cerebrum cum oxirodino, vt nocumentum venenositatis à se repellant febris inflammatione extincta.

A

B

Tertiam rem complent cibus & potus, cibus ex pane cum vino temperato cũ aqua ros. hora syncopis. Et vberior cibatio ante & post cũ cibis frigidis, ex carnibus cordialibus, vt perdicum, fasianorum, & auium præparatis in gelea, vel cum aceto, acresta, et succo granatorum, cum prunis, & similibus. Et ex illis est ferculum nominatũ romana, siue limonia. Et potus vini subtilis lymphati cum frigida, et infrigidati cum vino. Et conuersio regiminis in alĩs ad similia. Deinde subiungemus medicinas, & proprias & expertas.

Syrupus di gerés phlegma.

Syrupus digestiuus phlegmatis. ℞. capil. vene. hyssopi, hasceæ, melissæ, bugloss̃ę, boraginis, endi. bedeguar. añ. M.i. trium radicum residentium in aceto ana. ʒ.i. liqui. thymi. ana. ʒ.ſ. pass. enuclea. cor. radi. capparo. radicum scolopendriæ ana. M.i. cicerum ru. M.i. florum boraginis, & bugloss̃æ, ros. vio. añ. ʒ.i. ciperi. ʒ.iĩ. hordei. P. schinãthi. ʒ.ñ. zucchari lib.i. geleniabin. ʒ.iĩ. diaboraginati, diabugloss̃ati, ana. ʒ.ĩ. aceti prædictarum radicum. ʒ.iĩ. Et aromatizentur cum ligno aloes, cinnamo. ana. ʒ.ñ. spicæ. ℈.ſ. Dosis. ʒ.ñ. in aurora cum tepida. Materia. n. simplex simplici indiget digestiuo, composita vero cõpsito.

Syrupus ad phlegma salsum.

Syrupus ad phlegma salsum ex infectione choleræ. ℞. fumiter. endiuiæ, cuscutæ, absinthĩ, thymi, acrimonię, scabiosæ, bedeguar, lupulorum. vio. ro. ana. ʒ.i. hordei. cicerum ana. P.i. corticum miroba. citri. ʒ.i. succi boraginis, & granatorum muzorum ana. ʒ.ĩ. zucchari li.i. zucchari vio. ʒ.iĩ. aceti prædictarum radicum. ʒ.ĩ. aromatizentur cum sandali, spodĩ ana. ʒ.i. cinnamomo. ʒ.ñ. Et syrupus, de fumoterræ noster est proprius. Et de epithimo cũ est ex adustione causatum, cum succo fumiterræ.

Syrup. ad phlegma dulce.

Syrupus ad phlegma dulce digestiuus. ℞. hyssopi, melissæ, capil. ve. boraginis, & bugloss̃æ ana. M.i. liqui. ʒ.i. passularum, hordei, cicer, ana partem. i. lupulorum cicoreæ ana. M.i. schinanthi. ʒ.ĩ. florum roris̃marini. ʒ.ſ. ani. fœni. acori. eupatorĩ ana. ʒ.ſ. radicum quinque communium in aceto ana. ʒ.i. zucchari, geleniabin ana. lib.ſ. radi cum acetosæ. ʒ.ñ. aromatizentur cum cinnamo. ʒ.ĩ.

C

Syrup. ad vitreũ phlegma.

Syrupus ad vitreum phlegma. ℞. hyssopi, calamenti, origani, hasceæ, stœchadis arabici, melissæ ana. M.i. florũ roris̃marini bedeguar ana. ʒ.i. carui, asari, ameos, cinnam. ana. ʒ.i. radicum. v. communium, corticum capparorum ana. ʒ.i. nigellę, cyperi, ana. ʒ.ſ. mellis despumati lib.ſ. geleniabin lib.ſ. aceti scillitici. ʒ.iĩ. & aromatizentur. ℞. cinnamo. galangę. zinzib. piperis albi ana. ʒ.ĩ. spicæ. ʒ.ſ. sandalorum. ʒ.i. Et conueniens est syrupus noster de stœchade si nõ prohibeat febris. Et trochiscorum species fm diuersitatem specierum sunt conuenientes in adæquatione materiæ quas in antidotario diximus. Et hierę Russi. Gal. hieralogodion.

Ad purgationem autem istorum procedes cum decoctione hasceę & epithymi ad phlegma acetosum, & ponticum cũ puluere agarici & turbith, & polypodĩ ad phlegma salsum cum decoctione sumiterræ, puluere agarici, & mirob. citri. & hiera Gal. & Russi. Ad phlegma dulce cũ decoctione succi herbarum cum rhabar. & agarico & decoctione eupatorĩ, aqua fructuũ, & similibus. Ad phlegma vitreum cum decoctione stœchadis, & hasceæ cũ agarico, colocynthide, & speciebus gummorum. Et hiera colocynthidis, hieralogodion, & Hermetis. Et pillulæ sunt cõuenientes huic intentioni, quas in nostro antidotario diximus. Ex quibus eliges fm speciei exigẽtiam, speciales. Heben Mesue.

Decoctio ad frigus.

Medicina conferens infantibus febrientibus cum siti. ℞. fermenti pistorũ infusi in aqua & colati post duas horas. ʒ.i. spodĩ. ℈.ſ. & quartum. ℈.i. de croco, et zuc. tabarzet ana. ℈.i. Conficiantur & dentur in potu cũ. ʒ.iĩ. aquæ quoniam sedat febres eorum, & aufert sitim.

Decoctio conferens frigori & rigori cum solutione materiæ facientis ipsum. ℞. hieræ. ʒ.i. turbith. ʒ.x. mirob. nigrorum, eupatorĩ ana. ʒ.v. salis Indi. ʒ.iĩ. bedeguar, suchacha ana. ʒ.iiĩ. anisi. ʒ.iĩ. terantur, & decoquãtur cum aqua apĩ, & sumatur de ea in potu in quãtitate fm necessitatem, & aliqui addunt prædictis spicæ. ʒ.i. mentæ siccæ. ʒ.iĩ. radicum lilĩ. ʒ.vi. & informa trochiscos cum succo eupatorĩ.

Emplastrũ conferens ad debilitatem fm. Abo. ℞. cha mæmillæ. ʒ.ĩ. masti. ʒ.ſ. mellis. ʒ.ĩ. decoquatur cum vino. ʒ.ĩ. Et si ceciderit appetitus, melius est, vt administretur vinum quo decocta sunt chamæmilla, dactyli, melilotum, & absinthium, & si nõ interius sed exterius supra os stomachi applicentur cum spongia.

Trochisci de absin. conferentes quotidianæ inseparabili. ℞. asari, se. apĩ, amyg. ama. suchacha, bedeguar. succi eupa. spicę, masti. ana. ʒ.ĩ. florum absin. ʒ.iiĩ. Confician-tur cum succo absin. & informentur in pondere. ʒ.i. Dos. ʒ.i. cum syrupo ace. & aqua geleniabin.

Medicamẽ de turbith.

Descriptio medicinæ de turbith conferens ei in principio. ℞. zinzi. masti. ana. ʒ.ĩ. turbith. sicut alcohol puluerizatis. ʒ.x. zuc. tabarzet, quantum omnia. detur de eo in nocte qualibet aur. i. quando natura non est lenis. Cum enim fuerit lenis saltem in diebus non indigebit eo, & est Aboali.

Decoctio ad phlegma salsum.

Decoctio bona ad phlegma salsum in quo vincit cholera. ℞. eupatorĩ. ʒ.v. radicum lilĩ, radicum liquiritiæ, ameos ana. ʒ.iĩ. se. apĩ, & fœn. ʒ.iiĩ. se. cõmunium. ʒ.ĩ. ros. ʒ.v. decoquantur in aqua, & si vis syrupentur cũ additione zucchari tabarzet. dosis omni die. ʒ.iĩ. Et aliqui addunt bedeguar, ad suchacha, absinthĩ, & passularum ana. ʒ.v. Et etiam aliqui addunt succi granatorum muzorum lib.ſ. & est vtile.

Cõfectio trochiscor. ad prolongationẽ eius. ℞. ros. ʒ.x. masti. fœn. se. apĩ. se. endi. succi absin. succi eupato. oĩum añ. ʒ.iĩ. spodĩ. ʒ.v. & fit dos. à. ʒ.iĩ. vs. ad. v. geleniabin cum decoctione feb.

D

Confectio alia trochiscor. laxatiuorum ad idem. ℞. hieræ, succi eupatorĩ, absinthĩ, suchacha, bedeguar ana. ʒ.v. se. fœni. apĩ, ana. ʒ.iĩ. salis naptici, seminum cuscutæ, berberis ana. ʒ.x. agarici. ʒ.xv. trochis. de ros. ʒ.xx. turbith. ʒ.xxx. fiant ex eis trochisci. ʒ.i. &. ℈. & da. i. per tertium. Serapio inquit. ʒ.i. se. hyoscyami data cum vino curat febrem epialam.

Confectio aliorum troch. ad idem. ℞. aloes, myrobalanorum citri. rhabar. masti. succi eupatorĩ, absinthĩ ana. P.i. cro. P.i. &. ℈. Conficiantur & administrentur.

Syrup. ad feb. chroni chas.

Syrupus ex inuentione nostra conferens ad feb. chronichas phlegmaticas, cholericas, melancholicas, quarum difficilis est eradicatio cum debilitate stomachi, & oppilationibus. ℞. Succi bletæ. mi. succi endi. aceti, passularũ ana. lib.i. succi mẽtæ, succi bug. añ. lib.ſ. aquæ fontis. li.ĩ.

in his

in his reſideant.v.radicum cõium ana. ʒ.i.radi. ſcolo.& lupulorum ana.ʒ.i.capil.vene bedeguar, corticum cappa ris,cimarum,& corticum tamariſci ana.ʒ.i.ani. fœni.aſa ri,cuſcutæ,alteæ,ameos,andacochæ,linguæ arietis,penta phylli ana.ʒ.ſ.cimarum ſchinanthi,cinnamomi ana.ʒ.ſ. ſe.cõium, corticum citri.añ.ʒ.ñ,hordei,cicerum.ana.P. ſollliculorum ſenæ.ſumiterræ,ana.ʒ.ſ.Deinde decoquãtur vſq; ad conſumptionem medietatis, poſtea colentur cum expreſsione,& colaturæ addantur pulueris zuc.li.ñ. geleniabin,ſpicæ,ligni aloes,caryophyl.ana.ʒ.ſ. folñ nucis muſ.añ.ℨ.ñ.cubebarum,ſandalorum,citri,ſpodñ ana ʒ.ñ.Doſis.ʒ.ñ.cum calida in aurora. Et eſt efficax,et exptus,liberans,ſi Chriſtus voluerit.

De medici.feb.cholericarum,& primo de tertiana pura. Cap. 4.

TErtiana eſt febris accenſa in cholera putreſcẽte quapropter & quia exacerbatur per tertium, dicta eſt tertiana,prout dictum eſt ſupra.Recipit autem diſtinctionem duplicem, eſſentialem.ſ.& accidẽtalem. Eſſentialem primo rõne ſuæ cauſæ, ſeu materiæ diuerſificãtis eius ſpeciem,eo q̃ diuerſificat eius eſſentiam & accidẽ tia atq; cauſam, vt infra pãtebit.Cum enim cauſa eius interior & immediata in qua accenditur ſit cholera putreſcens,aut eſt pura,ratione cuius pura dicetur, aut nõ pura à qua dicetur impura, quam Hippoc.vocauit adulteratiuam in ſuo regimine acutorum, vt quia fit in putredine choleræ mixtæ phlegmati,ſubtili,vel craſſo,commixtione partiali, & vera, ex qua vnus humor in ſpecie reſultauit,vt eſt cholera citrina,& vitellina,vnum paroxiſmum faciens eſſentia,calore,& rigore nõ diuerſum,vt hemitriteo.Cuius cauſæ ſunt duæ materiæ, & diuerſæ in ſpecie, vtplurimum cholera,& phlegma,ſeparatæ ſm locum.Et ſi dicantur commixtæ ſunt ſm vicinitatẽ commixtę, non ſm partes materiæ,& proinde duos diuerſos paroxiſmos ſunt facientes, vt infra capitulo ſuo dicetur. Cum autem choleram puram dicemus, rubeam intelligimus, non nigram.Cum ſit cauſa febris quartanæ,vt infra patebit, nõ viridem vt praſinam,& ęruginoſam,cum ſeb.non facit, vt Hippoc.dixit.Et ſi facit,mortalem facit,propter ſuam naturam venenoſam,corrumpentem naturam noſtri corporis, & proprie ſi natura non ſit æquiuoca, vt dixit Auerrois.

Accidentalem autem recipit diſtinctionem ratione ſui motus ad afflictionem,continui vel interpolati, vnde eſt duplex,interpolata.ſ.& continua. Interpolata eſt, quia in ſuo motu ad afflictionem,& exacerbationem partium interpolantur exacerbationes ipſius, quiete vera cadente in medio earum. Continua vero eius eſt duplex.quędam proportionalis illi,quæ in quibuſdam periodis partium licet fortius exacerbari manifeſte appareat, tamen in exacerbationibus non deficit,donec totaliter conſumatur, licet in exacerbationibus ſuis tepeſcat conueniens,& differens ab interpolata,vt præcedenti capitulo dictum eſt,cuius nomen eſt tertiana continua. Alia eſt, quæ proportionatur magis ſynochæ, eo q̃ etſi de cholera ſit & plurimũ per tertium exacerbatur,tñ quia exacerbatio, ſeu accẽſio caloris eius & tepor,& etiam manifeſta mediante artifice medico ſenſitiuo,iudicabitur eſſe de genere ſynochæ verę,ab aliquibus,& male. Non enim ſe.à circumitione paroxiſmorum in genere ſed in ſpecie ponitur, ſed potius à materia & eſſentia, vt dictum eſt ſupra, per quam etiam eſt cognoſcenda,ſicut homo per propriam formam, ſicut docuit Gal.& etiam eſt curanda,vt infra patebit. Hæc autem eſt cauſon verus de genere tertianæ dicendus, non de genere ſynochæ,valde.n.ambo differunt, vt in materia & eſſentia,qua eſt etiam differens à prædictis poſitione materiæ principaliter, vt in principio dictum eſt. Interpolata enim eſt in cholera putreſcente extra venas, vt in carne & poris cutis. Continua vero proportionalis eſt principaliter in cholera putreſcente in venis diffuſis per corpus à corde remotis. Cauſon vero eſt in cholera putreſcente, & multa in venis partium vicinantium cordi, vt in venis pulmonis capſula cordis, ore ſtomachi, & in partibus hepatis proprie, aut quia talis choleræ poſitio accidit tertianæ non diuerſificans eſſentiam eius,accidentia,neq; curam in ſpecie,ſed ſolum in quanto.talis diuiſio accidentalis eſt dicta.Et cum cauſa eius interior ex iam dictis ſit nota,exterior cauſa eius ſciendum eſt,q̃ eſt conuerſio regiminis in omnibus non naturalibus rebus ad calidum & ſiccum.

Notum.

Cauſæ.

Signa.cognitio tertianę ſimpliciter,& abſolute,ex iam dictis eius cauſis aſſumitur ex ſui eſſentia,& aſſumitur ex ſui eſſentia,& accidentibus proprĩs,& circũſtantĩs conſimilibus.Cauſa vero exterior eſt manifeſta,ſaltem ex relatione aſtantium vel infirmi. Interior quia cholera generata ex præcedẽti regimine accipitur,& ex de corpore exeũtibus, ſuæ eſſentiæ quoq; cognoſcitur à qualitate caloris. acutus & mordax. Et proprĩs accidentibus q̃ ſunt actiones lęſæ,& qualitates mutatæ,vt eſt dolor capitis plerunque.& qñq; alienatio,vigiliæ, ſiccitas labiorę, cũ bothor apparentibus,& fiſſura in eis,& oris amaritudo, & ſiccitas eius,& ſitis vehemẽs,anguſtia,& inquietudo,& nauſea,et in pluribus ſiccitas ventris,qm̃ ſuperius cholera tẽdit ad ſubcutaneas partes,ex circũſtantĩs quoq; conſimilibus,& pari etiam illis,quia fit in complexione cholerica ætate iuuentutis,forma corporis tenui, conſuetis in calidis & ſiccis,& in diæta conſimili tempore ætatis,conſtitutione & aere, calidis,& ſiccis,& multiplicatio eius tunc temporis quando accidit. Hæc autem ſigna dicta tertianam febrem indicant eſſe puram,& veram, adeo vt intãtum à veritate ſecedat inquantum aliquid eorum deficit vel aliquid admiſceatur eis.

De ſignis.

Accidẽtia.

Cognitio autem tertianæ purę, & non purę ex ſignis diſtinguentibus inter eas habetur, quæ ſunt qm̃ in pura ſi gna ſunt purę choleræ in exeuntibus apparentia, vt quia vomitus eſt cholericus & citrinus intenſus, & ſpumoſus, & ſimiliter egeſtio,et vrina eſt ignea & ſubtilis.Et incipit paroxiſmus eius cum rigore parum durante, & cum vomitu cholerico plurimum,& calor cito extenditur de core ad extrema adhuc frigida,& augmentatur cito, quia venit ad ſtatum,& eſt acutus, mordax, citoq; reſoluitur, & declinat cum ſudore plurimum, vel tepeſcit abſq; manifeſta euacuatione,vt quia conſumatur in horis quatuor paroxiſmus qui minor eſt, & in duodecim qui eſt maior, q̃ ſi addat,eius additio ſm plurimum peruenię eſt ad horas.vñ.Et pulſus eſt velox,& frequens valde,licet in principio fuerit coarctatus, & incrementa circuitus ipſorum, paroxiſmorum ſeruantes ſm ordinem. Tempus durationis vniuerſalis morbi non extenditur vltra paroxiſmos. vñ.cum non interueniat error,imo qñq; conſumitur totũ in vno paroxiſmo, & facit.Et quãdoq; cõpletur primum ſuum augmentum,& ſtatum in primo paroxiſmo, alium declinando propter ſubtilitatem,& paucitatem materię. Et in vrina eius cito apparet digeſtio,vel ĩ quarta,vel tertia,& accidentia ſuperius dicta ſunt multum intenſa, nec aliquod ſignum prolongationis ex his, quæ dicta ſunt ſupra exiſtit.

Signa ĩ purę.

Pulſus.

Vrina.

In nõ pura vero egeſtio apparet, quod eſt quia in exeũtibus phlegma choleræ inuenitur permixtum valde. Et vrina citrinitatis remiſſæ ſpiſſæ ſubſtantiæ niſi oppilatio contradicat. Et paroxiſmus eius incipit cum horripilatione durante multum,& calor tarde extẽditur vt perueniat ad augmẽtum,& ad ſtatum,nec cum æqualitate venit,& eſt obtuſus,vel minus acutus habens diuerſitates, & tardius reſoluitur,& declinat cum pauco ſudore,vel tepeſcit vt quia conſumatur ſm plurimum in horis.xiiñ.& ſecũdum plus in.xxx.niſi addat ſupra illas,q̃ ſi addat,eius additio erit vſq; ad horam ſuam quę eſt. xxxvi.vt Ga. dixit

Et

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 769 sur 1089

Et ex tũc ꝙescit vel tepescit donec eõpleantur horę xlviij. in duobus diebus comprehensę, post quos incipiente secũ da die ad secundam exacerbationem mouetur, & quanto magis prolongantur ipsa, etiam eius exacerbatio longior erit propter subtilis partis materiæ resolutionem velocẽ, & proinde vniuersalis durationis tempus erit longius, vt extẽdatur vltra. vñ. periodũ plus & minus ſm permixtionem phlegmatis diuersam. Et pulsus est minoris velocitatis & frequentiæ. Incrementa quoq; circumituum inuasionis ordinem non sunt seruantes, imo quandoq; anticipant, quandoq; postponunt, qñq; ęqualiter inuadunt, etiã in tempore vniuersalium vno. Et in vrina tarde apparet digestio. Et accidentia superius dicta erunt remissa, & inuenitur grauitas capitis multa, & subeth cũ omnibus signis pluribus prolongationis dictis.

Cognitio vero ipsius interpolatæ, & continuæ ex signis superius distinctis itẽ eas sumitur, quæ possunt colligi ex præcedenti cap. Et breuiter sunt, quod est quia interpolata incipit cum rigore, & pũctione in cute in primis dieb⁹. In processu vero cum horripilatione secundũ contrarium quotidianæ, & quartanæ. Et declinat cum sudore copioso, & vomitu, & quandoque cum fluxu ventris, & vrina subtilis substantiæ & claræ tincturæ. Pulsus vero est velox absq; inæqualitate. Continua vero proportionalis ei nõ incipit cum rigore nec horripilatione, sed cum tempore quodam extremorũ, & pulsus coarctatione, & eius calor acutior est. Et accidentia dicta tertianæ vehementiora sunt, q̃ in prima, nec tepescit cum aliqua manifesta euacuatione. Et vrina turbida, & pulsus diuersus, & inæqualis, & est periculosior q̃ interpolata, vt in aphoris. Hipp. dixit licet minus q̃ causon propter intensionem caloris in interioribus magis, & accidentiũ austeritatem ex malitia suæ causæ, et vicinitate eius ad cor. Qui cum sit duplex verus, & non verus, Verus qui de à phlegmate salso fit in p̃dictis partibus putrescente, De vero qui de cholera putrescente in prædictis partibus fit, prius signa ponamus summatim, quia supius posita sunt dispersim, q̃q̃ Auer. velit ipsum ex putrefactione non fieri, quod arbitratus est propter aptitudinẽ choleræ ad inflammandũ, ratione suæ cõplexionis & ratione loci seu positionis in locis inflammabilibus valde. si. n. sanguis id efficit multo magis cholera cũ possit multa in corpore abundare prout in causone ponitur, et temporis sufficientia adsit ad inflammandum. Et licet esse possit, non tamen erit inflãmatio correspondens suæ naturæ intensiuę, quemadmodum si ex ipsius putredine fiat, & sunt talia signa quia choleræ drymis. i. acris, & multæ.

Causon du flux.

De signis causonisve

Signa in exeuntibus sunt apparentia, & vrina eius ad vltimum gradum citrinitatis peruenit, vt color capillorũ croci. Et regimen præcedens in acutis, & motus eius ad afflictionem & ascensionem caloris, & tepor est insensat⁹, calor acutior cæteris crescens apud moram manus cum in prædictis diminuatur. Accidentia tertianæ sunt vehemẽtiora in eo, q̃ in tertiana continua. Ex quibus est siccitas linguæ, & nigredo subsequẽs, & multa sitis, nisi tussis mo dice prouocata. vt Hipp. dixit in apho. Et pulsus erit maioris velocitatis, frequentiæ, & inæqualitatis in diuersitate. Et est periculosior, maxime si in circũstantiis cõtrariis fiat, vt in complexione frigida, & humida, in pueritia, & in infantia. In senectute magis propter defectum naturæ, & elongationem magnam ab ipsa. Vnde Hippo. in aph. paruus est calor, et propter hoc senibus febres nõ sunt acutæ, frigidum. n. habẽt corpus. Et alibi. Senes plerũq; iuuenibus minus ægrotant. Si vero eis aliquæ ægritudines acutæ fiunt, moriuntur, propter naturæ defectum non valentis pugnare ægritudini, nec tolerare auxilia excedentia cõuenientia illi. Et crisis eius est cum tremore, cui alienatio succedit. & hoc propter motũ choleræ de venis ad extra. & expansionem eius ad sensibilia membra, vt expellatur,

A quam tremor sequitur, & quia in motu fumi resoluũtur petẽtes cerebrum alienatio fit, quæ soluere dicitur ipsum, eo ꝙ cum alienatione fit expulsio materiæ eius, aut cũ vomitu, aut fluxu ventris, aut sudore, aut fluxu sanguinis narium, cum eis fuerit associatum peccatum sanguinis, cui impetum cholera præstet simul cum febre.

Signa vero causonis non veri, quæ Hipp. dixit, sunt signa phlegmatis falsi in præcedenti cap. dicta. Et magnitudo febris, sitis, et aliorum accidẽtium plusq̃ conueniãt phlegmati tali in locis alĩs putrescenti, prout supra in ca. generalis curationis est dictum, minus tamen quàm ex facto ex cholera. Ita vt solutio ventris, & casus appetitus, minus in eo accidant, quàm in cholerico. Ita, ꝙ si infantibus accidat, abhorrent mamillam. Et si quid de lacte sumant, in stomacho eorum acescat. Et quandoq; herisipelas in facie accidit habẽtis ipsum, quæ est commune signũ vtriusq;. Et cũ addit, fortior est in cholerico, & in phlegmatico magis perdurans.

De signis causonis nonveri.

B In cura tertianæ duplex est intentio, seu iudicium, seu regimen, commune, & proprie. Cõe, quod omni suæ speciei communiter conuenit, & est quatuor res. Abscisio causæ, alteratio se. diætæ ordinatio, & accidentium correctio. Causæ abscisio in duobus cõsistit in digestione seu adæquatione, & ipsius euacuatione. Adæquationem cõplent medicinæ minoratiuæ, si in materia sit multitudo, & alteratiuæ residui. Minoratiuæ sunt proprie vomitus quotiescunq; cholera ad os stomachi fecerit impetũ, nauseam prouocando. & maxime in principio paroxismi. Et si declinauerit ad intestina, quia mordicationem in eis fecerit, clysteria, & pharmaca lenitiua suauiter soluentia absq; motu & caliditate inducente ebullitionem in ipsa et absq; ponticitate vt myrob. sunt. quoniam impediunt digestionem in residuo. Ex clysteribus sunt, quę fiũt ex malua, altea, iuiubis, radicib⁹ lilĩ, prunis, sebestẽ, & oleo vio. succo siclæ, & parum salis.

De cura tertianę.

De minoratiuis.

Ex lenitiuis pharmacĩs sunt simplicia & composita. Et simplicia sunt, aqua hordei, syrupus violatus, & violæ condiræ cum zuccharo, tamarindi infusi in aqua de nocte, & de mane colentur, & dissoluantur in eis syracost, aut tereniabin, aut aqua duorum granatorum, & mellis casiæfi. cum aqua hordei, & infusio prunor̃ cum aliquo prædictor̃, & mucilagine psyllĩ. Auicen. docuit eis administrari aliquid rhabar. ad confortationem stomachi, quem prædicta habent debilitare, nec est curandum si nõ præcesserit digestio, cũ calida sit de se subtilis, naturæ obediens, & secundo sit paucæ quantitatis. Decoctio alubleb cum tereniabin, & passulis enucleatis, & similibus. Et cõposita sunt, quæ componuntur ex prædictis, vt aqua fructuum, q̃q̃ Abo. illam doceat postponendam esse vsque ad hebdomadã. quod est, quia ibi loquitur in se. cuius materiæ digestio, & minoratio discrepet ab intentione feb. et infrigidando, cuius contrarium est hic. Et licet generaliter dicẽdo omnino oporteat, vt postponatur vsq; ad hebdomadam, illud est, quia cum soluat et infrigidet simul, et

Lenitiua simplicia.

Cõposita.

D humor soluendus sit frigidus, non poterit aliquo modo esse digerens, vt apte minui possit ante hebdomadam per illam, imo cum sit frigidus, incrudabitur, & non minuetur licet infrigidet se. post hebdomadam vero data feb. in frigidat, & materiam si non minuat, saltem leniendo ad minorationem disponit. Et ex illis est phlebotomia, si cũ peccato sanguinis fuerit cholera, & vrina rubea fuerit, & spissa, & virtus, & ætas consenserint, vel alia illi proportionalia. Sed oportet, vt prætermittatur in principio vsq; ad tres paroxis. donec aliqua digestio in humoribus facta fuerit à debita permixtione, q̃q̃ enim sit minoratiua, & proinde licet in principio possit concedi, tamen propter peccatum, & dominium choleræ ne effrenitet propter euacuationem sanguinis, voluit Gale. vt in principio dimittatur, donec inspissetur, & permixtionem cum sanguine

Phleb.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 770 sur 1089

guine recipiat cholera, vt ſimul euacuetur cum illo.

Documẽtũ Nẽc oportet vt moueas in die periodi aliquid, niſi propter neceſsitatem, deinde prouoces naturam cum diureticis frigidis, & rarifica poros cum oleo chamæmillino, & aqua calida, quæ ſunt alteratiuæ.

De digeſtiuis. In reſiduo adæquationem facientes ſunt ſimplices, & compoſitæ, & ſimplices ſunt granata muza. & acetoſa, et arancia, & ſucci ipſorum cum zuccharo. Ex compoſitis autem eſt oxizaccara, & ſyrupus acetoſus ſimplex omni mane cũ frigida ſumptus, ſi aliud non prohibeat, ante paroxiſmum per tres horas, vel quatuor, & in proceſſu cum emulſione ſeminum frigidorum, & diureticorum ſi in inflammatione intendatur, & poſt ipſum per duas horas aqua hordei ſumpta, nam quod inficit illud hoc abſtergit & lauat, quare poſt paroxyſmum etiam detur, vel in ipſo ſyrupus acetoſus de radicibus cum geleniabin ſm exigẽtiam cauſæ, & breuiter omnia acetoſa. Inquit. n. Hippoc. Vniuerſaliter autem aceti acredo eos iuuat, qui cholerã habẽt amaram, non aũt nigram. Cholera aũt euaneſcendo in naturam phlegmatis trãſfertur cum ab aceto retrahitur. & altera adæquata materia eius euacuationẽ plurimum complent medicinæ, quæ cum eradicatione illã eua cuant, quales ſunt medicinæ lenitiuæ prædictæ, in q̃ſtitate augmẽtate, & pharmaciæ abſq; multa caliditate ſoluẽtes, vt rhabar. maxime myroba. citri. chebuli. agaricus, et aliud ſm mixtionem materiæ, & quandoque expedit illis aſſociare diagridium in robuſtis corporibus, ſit tñ rectificatum & mixtum cum ſyrupo de nenufare, de pomis ad frangendum caliditatem eius, deinde dabis diuretica frigida & calida temperate.

De ſolutiuis.

Alterationẽ ſe. complẽt frigida & humida, interius, & exterius, & per omnem modum approximata, prout ſupra in cap. generalis curationis eſt dictum, ſunt. n. in hac febre maxime neceſſaria, cum calorem naturalem & ſpiritus diſgregent, & reſoluant furiam caliditatis ipſius, & inquietudine corporis & alĩs accidentibus quos reducũt et congregãt. Quapropter Aboa. iuſsit poſt paroxiſmum pedes in aquam frigidam mitti, ad quod etiam ſomnus adiuuat poſt cibum conceſſus, ſint tamen calida adminiſtrata ſecundum cañ. prænotatos. Et ex appropriatis eſt andacocha cum patiens tertianam ſumit tria ex folĩs ei⁹, aut granis ipſius, quia alterabitur circuitus eius ſe. & linguæ arietis, & plantaginis radices tres cum vini. ʒ. iĩ. vel iiĩ. bibantur fœ. triangulæ. i. tertianæ, & ſandali conferũt ei, & cauſoni, & proprie albi. Et cucurbita, & aqua hordei infrigidatiua, & humectatiua eſt febrium. Et datur in calidis pura, & in frigidis cũ apio, & fœ. panis ablutus eſt infrigidatiuus, & conuenit calefactis, neque calefacit neq; oppilat, & nenufar eripit caliditates à ſe. Et ex illis eſt vngula caballina, & proprie aquatica. Et ſuccus plantaginis depuratæ in quantitate. ʒ. iĩ. añ paroxiſmum per horam, ſicut dixit Dioſcorides. Et tres pedes pentaphyli cũ tribus verbenæ contriti, & reſidentes in Græco antiquo per noctem, & colati mane, & ſumpta colatura ante paroxiſmum per horam. Et ſum expertus multoties in ſimplici & duplici.

Diætæ autem ordinatio completur cum cibis & potibus proprie, qui in qualitate ſunt frigidi & humidi, inſipidi, vel acetoſi, quales ſunt ex granis collectis, vt ex hordeo, & ſuccus eius, & ex pane abluto cum frigida pluries prout conſuetum eſt Gallicis, vel decoctio in aqua cum zuccharo, put conſuetũ Lõbardis, & hoc vt frumenti, & fermenti, & etiã ſalis, ſi ſit ibi caliditas, extinguatur. Et ex cõdro, vel iri, prout conſuetũ eſt ianuenſibus, & maxime in acutis, & incenſiuis in quibus ſubtilia aduruntur, quapropter aliqui ſar etiam miniſtrant quod reprobamus, cum enim oppilationes non digerat, nec abſtergat, ſed potius augeat, cuius contrarium debet cibus febricitantium agere, ſicut Hip. & Ga. monſtrauit, & ex fructu, vt ſunt cucur. cucu. citruli, pruna matura proprie, iuiube, ſebeſtẽ, mora celſi, & acite, granata acetoſa, et muza, limones, arãcia, & melon Indus qñq;. Eſt. n. maximi iuuamenti in extinctione incenſionis. Et cum hoc q̃ parum nutrit, & ſoluit, & prouocat, & facit ſudare adæquando materiam, & alleuiando naturam à caloris incendio, quare cõfortatur, & corporis ſuperfluitates alteratas vniuerſas extractione mouendo expellit. Et breuiter omnes inſipidi, & acres nõ dulces, qm̃ in choleram conuertuntur, vt ſunt ficus, vuæ, melones dulces, & ſimiles non vnctuoſi, quia ſunt etiam inflammabiles & veræ choleræ, vt ſunt amygdalæ dulces. Et carnes niſi rectificatæ, cum mixtione granorũ acreſta, ſucco limonũ, & ſimilium. Et ex herbis, vt ſunt lactuca, portu. endi. atriplices, ſpinachia, bletæ, & ſimiles. Sint quoque in quantitate pauca datæ, prout cõuenit morbo. Tertiana. n. ſe breuem oſtendit, dixit Gal. Et proinde ad tenuitatem cibus eius tendat ſm magis, & minus, prout eius conuenit ſpeciebus virtuti, & ſtatui eorundem. Cum enim ſtatum arbitratis propinquum, vt in ſecũdo, vel tertio paroxiſmo ſeu die, vt quia in vrina nebula alba appareat prima, vel ſecunda die. ſufficiant eis granata, lactuca, pruna, & ſimilia, & potus aquæ hordei ſubtilis, & ſuccus granatorum, & vinum aquoſum, plurimumq; lymphatĩ poſt digeſtionem. Si vero remanet vſq; ad periodum, vel diem quartum, quintum, ſextum, vel ſeptimũ, dabis chiſt hordei, vel ſuccũ eius, et aquam hordei ſpiſſam cum zucca. & cibum ex prædictis fructibus & herbis, & ſimilia. Si vero vltra prolongabitur, procedas ad latus eius craſſioris diætæ ſm plus & minus, prout fuerit expediens illis. Et proinde dabis auiculas paruas, extrema pullorum, teſticulos gallorũ nouorum nondũ coeuntiũ. Coeuntium enim teſtes acquiſierunt infectionem, & malum odorem à ſpermate, & ſi ſint perfectiores, verum eſt in ſua propria actione generationis q̃diu ſunt viui, non tñ in nutricationis virtute, & cerebrum ipſarum, ſi nauſea non ſit. Et vitella ouorũ recentium alterata in decoctione eorũ in aqua hordei vel alia cum prunis, acreſta, vel granis granatorũ, et ſimilibus, & cum humectatione ipſarum.

Oportet autẽ vt in exhibitione prædictorũ cum gradatione procedas, vt in principio tenuiter, & in augmẽto tenuius, & in ſtatu remiſſe cibes. In declinatione vero vberius. Et diſcreta quãtitas ſit prout ſuperius dictum eſt, numerus quoq; cibationis ſit prout conſuetudini conuenit, niſi obuiet paroxiſmus prout infra in cura feb. propria tertianæ non puræ dicetur.

De tpe cibationis. Tempus autem cibationis ſit ex quo fæces primi. ſ. cibi fuerint euacuatæ, & hora quietis cum qua conſuetus continet melius eſt. ſit autem ante paroxiſmi horam per tres, vel quatuor horas ad minus, vt ante ſuperuentum eius ſit prędigeſtus, q̃ ſi non, docuit Hipp. ipſum vomitum cum tepida, & aceto prouoca.

Ordo aũt ſit vt lubrica præmittantur. Et modus præparationis, vt ſint decocta cum rectificantibus, & alterãtibus, vt eſt dictum, nõ ſint aſſa, neq; frixa, qm̃ conſtipãt, niſi expediant & corrũpantur, ſi in patella ſint frixa, & cũ hoc nutrimentum quartum impendant. In alĩs autem rebus non naturalibus conuenientia.

Declinante vero ipſa, & euacuata materia digeſta, balneabis in ſemicupio dulciũ aquarũ, & eucratarũ, qm̃ reſoluit reliquias, cũ puocatione ſudoris, & ĩfrigidat, & humectat. Ad quod poſt ſudorẽ vngantur cũ oleo vio. & roſ. et proinde nõ intrent ipſum cũ labore, ne multis horã prolõget, imo egrediatur velociter, deinde ſi expediet reiterẽt. Melius. n. eſt reiteratio q̃ prolongatio moræ. Poſt quod cibabis cibis prædictis, nutrientibus, & humectãtibus, & potabis vino aquoſo valde, p̃mixto aquæ plurimæ, qm̃ vinũ temperatũ humores contẽperat, ſiqd reſidui fuerit mẽbra perforat, calorẽ naturalem excitat, vt choleram p ſudorẽ, & vrinã expellat. & cũ hoc mẽbra arefacta infrigidat,

dat,& humectat,faciendo aquam frigidam penetrare.

Cum post critim, & euacuationem remanserit aliquid caloris inseparabilis, vel difficile alterabilis supereſt tibi, vt administres syrupum acetosum cum succis diureticis in quo est decoctio seminum, et radicum diureti. qui materiam inobedientem,& corporis viam disponit ad resolutionem & euacuationem facilem. Quartam rem cõplent prædicta in suis capitulis enumerata.

Iudicium proprium in cura tertianæ est quod proprie vnicuiq; exspeciebus eius debetur. Aliud.n.debetur puræ,aliud impuræ,aliud interpolatæ,& aliud continuæ inter se,sunt.n.adinuicẽ differẽtia, quo ad alias res quatuor prædistinctas in cura communi non in specie, cum cholera sit peccans,vel in prædominio vtriusq;, sed in quanto propter additam materiam frigidã phlegmatis mixti illi. Quapropter prædictis magis,vel minus excedentibus in frigiditate,& humiditate addita virtute alia sup illis propter substantiam phlegmatis viscosam,et crassam. Sic pura equidem ex exscindentibus causam eam euacuando,& digerẽdo de prædictis. indiget frigidis,& humidis, puris, vel parum in caliditate & siccitate excedentibus,saltẽ propter oppilationem, & purgationẽ materiæ cum attractione,euacuatione. et eradicatione, et ex alterantibus feb. similiter frigidis et humidis,puris,et balneo prędicto quod vtriq; causæ.s.& feb.est conueniens sua hora,vt post completam digestionem, & ante digestionem perfectã, cuius materias digerat inspissando, et sudorem prouocando ipsam totam propter dyscrasiæ homogeneitatẽ resoluet ac alteret feb.dyscrasiam. Et multa ex eius accidentibus corrigat,et emendet. Et dięta ex cibis & potibus prędictis frigidis,& humidis puris,cũ maiori subtilitate propter acumen,& breuitatem ipsius: quãto enim magis cholera dominatur, tanto magis acumẽ morbi significatur. Gal.ait, & numerus cibationem inter paroxismum,et paroxismũ sit triplex,si consueuit.

Non pura vero illis frigidis, et humidis indiget ppter dominium cholerę, sed minus propter additionem,et per mixtionem phlegmatis ipsi choleræ. Et cum addita virtute incidẽtium, abstergentium, subtiliantium, aperientiũ, et soluẽtium cum caliditate, et siccitate temperata, et etiã manifesta,qualia sunt radices cões,succi,& semina diureticorũ,et agaricus,turbith,polypodium, cartamus,& semen vrticæ,assarum,stœchas,centaurea,et similia phlegmatis solutiua,& alterantibus feb. frigidis,et humidis minus,et balneo indiget post digestionem perfectam, et declinationem ipsius. Ante enim dissoluit crudum humorem,& imbibitum totius corporis reddit. Et cum putredo in putridum miscet,subtile resoluit et crassum dimittit.

Et diæta ex cibis & potibus frigidis, & humidis minus cum additione subtiliantium, & aperientium cum caliditate pauca & minori subtiliatione. Oportet autem,vt cõsideres propinquitatem non purę ad puram, et elongationem eius ab ea,& secundum illud diuersifica magis et minus excessum illorum. Oportet ergo,vt regimen,et cura tertianæ puræ sit cum prædictis,et eorum plurimis.

De cura tertianæ non puræ.

Non puræ vero cura fit cum minorantibus prouocatiuis cum aqua calida decoctionis anisi, & aceto permixto ante cibũ,& post magis,& in principio paroxismi,et clysteribus cum aqua stœchados arabici, carycũ, centaurea, succo sicle,melle violato, sale, & oleo chamæmillino furfure,& sale baurach. Et qñq; additur casia fi.et turbith,et hierapicra,& agaricus,cum materia cœperit digeri. Et exsolutiuis est aqua alubleb proprie,cum residentia geleniabin,cum casia fi. & carthamo. Et quandoq; confortamus ea cum decoctione turbith, & ex phlebotomia si cum pecato sit sanguis,& minoratiua. Et cum digestiuis ex syrupo acetoso simplici,permixto cum geleniabin,aut composito cum radicibus,& post hebdomadã cum virtute aliorum subtiliantium,sicut est aqua fœni.apij,anisi,& decoctio absinthij, quod subtiliat materiam, & confortat stomachum. Etsi transierit hebdomadas duas,nõ est malum dare trochiscos,de rosis minores. Si autem prolongabitur vltra nõ excusaberis,à datione trochiscorũ,de eupatorio, & decoctionis eius. Et syrupi de succis herbarum,& syrupi acetosi, diacorcotio,diacurcuma,quorũ in antidotario nostro descriptiones inuenies. Et cum calefactorijs,& cataplasmatibus,vnctionibus,et emplastris,cum aperientibus fortibus nisi cholera vitellina exactione fuerit generata. Quo casu cũ frigidioribus,quã in cholera pura est procedendum,subtiliantibus tamen mixtis,propter humorũ crasitiem,& mollificantibus etiam propter viscerum tẽsionem,quæ supra in cura eorum nota sunt. Cum ergo digestio appareat complete euacuabis cum eradicatione:& hoc cum decoctione eupatorij, & endi. cum rhabarbaro, & agarico puluerizatis, & alijs cõpositis pharmacijs,quę infra duce Christo dicẽ. Et Abo.dixit. Fortasse erit necessaria medicina fortis vno modo, & debilis modo alio: fortitudo nanq; est in eo quod euacuat humorẽ viscosum: debilitas vero est in eo,quod non euacuat plurimum vice vna,& illud est,quia virtus multa simul nõ tolerat,sed deficit. Quare oportet,q; fiat gradatio in ea,prout supra in phlegmatica diximus. Talis autem medicina solutionẽ aggregat,& digestionem,& à virtute melius toleratur.

Et est.Rz.turbith.3.f.& plus fm necessitatem,et scãmo. proprie alcusugi,lib.i. & supra illud. Conficiantur cũ geleniabin,et bibatur. Aut sumatur de agarico,et scãmonea fm hanc comparationem vt conficiantur cum geleniabin prædicto. Et bibatur,& ponatur in succo ros.recentiũ,cuius quantitas sit.3.i.&.f.aut syrupo ro. & bibatur: et hoc quia remittit calorem scãmoneæ,& confortat principalia & stomachum quem habent offendere ne ledatur.

Dięta.

Et diæta ex cibis & potibus humidis,& frigidis dictis, non tamen puris,sed mixtis subtiliantibus, & abstergentibus notis. Quare oportet,vt cibus sit panis cũ cinnamomo,& aqua hordei sit spissa cum decoctione radicum,& proprie cum aceſcit in stomacho. Et quandoq; cum decoctione piperis, vel hyssopi, vel calamenti,vel origani, & spicæ secũdum necessitatem, aut aqua cicerum permixta, & cum minori subtiliatione,quare oportet, vt cibetur cibis ex carnibus cum oleribus, & fructibus dictis, cũ fœn. anetho, & petros. & similibus gradatim ministratis in quantitate continua secundum diuersitatem ipsorum. Sitq; numerus cibationum secundum longitudinẽ, & breuitatem paroxismi:si enim sit longior.xlvij.horarum cõprehensarum in duobus diebus non poteris habere quolibet die innocue, quia oportet, vt in duobus diebus semel cibes,& cibatio fiat in.xxxvij.hora à principo paroxismi, quæ est prima hora declinationis ipsius perdurans vsq; ad complementum.xlvij.horarũ,quod est.xij.horæ.Et hoc si toleret virtus. Si vero non,oportet vt redeas ad capitulum dictũ in cap.generalis curationis.Si vero sit breuior, poteris cibare pluries secundum diuersitatem alleuiationis ipsius,& longitudinem quietis.

De cura tertianæ continuæ.

Et cura,quidem feb.continuæ est cura interpolatæ iam dictæ in iudicio communi & absolute. Cum enim Gal.dixit tertianam vel triteam feb. intellexit interpolatam. Et cum Hippo.veram dixit in aphor.interpolatam maxime intellexit. Dixit enim tertiana vera,in.vij.periodis iudicatur longissima: periodus autem maxime & proprie debetur interpolate, consequenter & improprie continuæ, vnde Cõmentator subiunxit, quòd illud facit dies in continuis, quod periodus in interpolatis, quasi dicat cõtinua tertiana facit, seu complet.vij. periodos suos in septẽ diebus,sicut interpolata suos,in.xiij. Si veræ sint ambæ,differunt tamen in quanto,quemadmodum est dictũ in continua supra. Quod est quia in cura continuę tertianæ, procedere oportet cum illis tribus communibus prędictis,ex abscindentibus causam in digerẽdo & euacuando fortioribus,& ex alterãtibus feb.cum minori frigiditate, & extinctione,& cum dięta cibi,& potus:similiter maiori sub

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 772 sur 1089

tiliatione, et cum abſterſiuis, ſubtiliatiuis, & aperitiuis, cum minori caliditate, ſi neceſſaria fuerit propter impuritatem quã interpolata. Et in cauſone multo magis, niſi in non vero: in non vero enim oportet, vt procedas cum euacuatione in principio, cum illis quæ dicta ſunt, & proprie mucilagine pſyllij. Feſtinatio enim in ea melior eſt, quàm expectare complemẽtum digeſtionis: propter periculum acuitatis & mobilitatis materiæ, & poſitionẽ ſui, cum materia eius ſit diſpoſita, quia ſubtilis peccans in caliditate ſuperflua. Quare oportet, vt cum phlebotomia, ſi in vrina fuerit ſpiſſitudo, turpiditas, & rubedo. Si vero igneitas prętermittatur omnino: non enim infrigidabit, ſed potius inflãmabit. Et cum digeſtiuis ex ſyrupo acetoſo proprie cum emulſione ſeminum communium, et ſeminum frigidorũ ex lactucis, endiuiæ, & portulacis, & interius & exterius, & per omnem modum & papauere albo, & cum alterantibus feb. dyſcraſiam cum infrigidatione potenti, approximatis interius & exterius per omnem modum: & interius ſolutiua, ſi calidum ſit adminiſtrari aliquod frigidum, & ſyrupum viola. de nenuphare, de pomis, & aquã ſeminum frigidorum. Aut cum frigidæ aquæ potu vſque ad ſatietatem, & pluries ſi non fuerit quod prohibeat, & proprie cum nigredo appareat in lingua. ſi vero ſit quod prohibeat, detur ſyrupus acetoſus, vt ſupra in capitulo generalis curationis eſt dictũ, & cum ſyrupo de nenuphare, de papauere, & de limonibus, & de melone indo ſufficientis quantitatis. In pauca enim quãtitate cõuertitur in choleram, dixit Auerro. Et finaliter cum trochiſcis de camphora, vel de ſpodio non ſolutiuis ſi ſuperfluat venter. Caueas tamen à ſuperfluitate, quoniam infrigidabit hepar, & perducet ad cacheſiam, & hydropiſim.

De cura cauſon.

Exterius vero cum epithematibus ſupra hepar & cor, & ex ſandalis, roſa, camphora, & ſimilibus, cum aqua coriandri, & roſ. Et ſupra caput cum embrocis, & frigidis, ex ſomniferis epithematibus, ex oxyrodino cum lacte papa. Et enim eius materia eſt valde apta ad raptum, quare oportet, vt ſolicitudo habeatur de capite magis: attendendum autem his multum naturam corporis, & ætatem. In virtute enim forti, & iuuentute ſunt concedenda. In debili vero, & in ſenectute, nequaquã, quoniam ſunt cauſa extinctionis febris, & caloris innati.

Sed contra, eſt quod Auerr. ponit. Inquit enim contra Gal. cum inquit, et cauſon in ſene maioris receſſus eſt à natura, quã in iuuene. Quod dictum impugnando dicit. Si ita eſt, ergo fortiora conueniunt ei in cura, ſi cura per contrarium in æquali gradu dyſcraſię fieri debet, vt ipſe oſtẽdit, ſed hoc eſt falſum ſecundum hoc, ergo et primo.

Et Falco reſpondit, quòd non meminerit diſtinguere tanquã inexpertus Auer. inter contrarium ſecundum exceſſum, ſeu gradum, & ſecundum effectum contrarium. In ſene enim patiẽte cauſonem comparato ad iuuenẽ maior eſt exceſſus caloris febrilis, & proinde frigida maioris exceſſus conueniunt illi, quã iuueni, non tamen ſecundum gradum, & exceſſum, ſed ſm effectum: hæc enim ſeruant naturam, paulatim extinguendo feb. ſuper exceſſum: illa vero extinguendo vtrũq; ſimul humorem et feb. occidũt. Et cum correctione accidẽtium eius diligenti cum fortioribus dictis ſuperius in cap. generalis curationis. Et cauea tur in eo ſuperfluitas ſanguinis narium cum his, quæ oportet, quæ dicta ſunt, et infra Chriſto dante dicentur: pẽducunt enim ad defectionem, et inflãmationem maiorem, et obſeruatur anhelitus eorum cum oleis et cerotis. Ex oleis vio. ro. & amyg. dul. cum ſucco maluę, et attriplicis, graſſularũ, & ſpinachiorũ, et cera, nec partes pectoris permittantur ſpaſmari. Et regas eos cum diæta vehementer ſubtili ex cibis & potibus extinctiuis, dictis hic ſupra, ſi toleret virtus, cum ſtatus eius ſit citus. Quod ſi timeas caſum virtutis ex eo, quòd patiens ex æſtutatione reſoluitur plurimum, ex hoc tũc oportet, vt cibes vberius cum eis, quæ dicta ſunt in cura febris ſyncopalis ſubtilis.

E

Et ſi cadat appetitus propter intenſionem dyſcraſię calidæ lædentis virtutem ſenſibilem, non ſolum in ore ſtomachi, ſed in principio, vt in cerebro, ob quam nõ ſentiat ſtomachus, quòd ſibi neceſſariũ ſit, vt petat cibum, & turbato cerebro nõ patiatur cibari, oportet iuuari auxilio ibi tacto ab antiquis, & à modernis ignoto, licet ſit poſſibile, quia rationabile & expertum eſt. Et eſt vt fiat colatiuum bonum ex gallia electa, & ponatur in clyſteri, et inięciatur per anum, trahetur enim per naturam & nutrit. Iuuatur eo modo, quo eſt poſſibile, & conueniens ad reſocillationem virtutis, et ſubſiſtentiam eius donec reſumatur et redeat ſenſus, vt cibum ſumat quo conſortetur, et vincat finaliter morbũ, & curabilis eſt, quod poſſibile eſt & rationi conforme. Ordinauit enim natura in inteſtinis oĩbus meſeraicas venas, etiam in recto, vt manus heparis quib⁹ ſuccum prædecocti cibi in ſtomacho traheret ad ſeipſum hepar & conuerteret in ſanguinem nutricationis, ſui gratia, & coropris vniuerſi, quod ipſi ſua inanitione trahendi

F

illius neceſſitatem imponit. Si ergo illum trahit indiſpoſitio naturaliter in quo multa inanitio non exiſtit, vt nõ trahat ſuccum colatum ex inteſtinis in corpore patientẽ cauſonem, in quo non ſolum attrahens eſt inanitio, ſed etiam calor fortis, & ſic etiam neceſſitas maior, & maxĩme cum ſuccus talis ſit mulcebris, naturæ amicabilis, & quaſi digeſtus: ſi etiam in exiccatis venulis hora æſtiua emulſerint à ſe humores de genere choleræ attrahant quoq; ſecum ſuccum, factæ per phlebotomiam inanitę. Ob quod Gal. prę cepit in repletione inteſtinorũ ex fæcibus, non debere fieri phlebotomiam, niſi prius illis euacuatis, multo magis attrahent ſuccum colatum, mulcebrem, in tam grandi neceſſitate adauctę, niſi natura ponatur habere mentem, vel non, & intellectum. Cum ergo traxerit hepar per illas ſuccum eius reſocillatur. Et reſocillabitur natura ad modum ſtomachi. Et ſi vere nutriatur ex eo tanquam in digeſtione prima à natura prædigeſto, licet multum alteratus, & quaſi digeſtus ſit per artem, quæ ſequitur naturam, & per

G

ficit eam, exiſtens eius imago, donec redeat cibumque ſumat, vt cõfortetur, & vincat, ſi curabilis morbus ſit, quod equidem experti ſumus in regina Siciliæ diſpoſita dicto modo, in quam iniectum colatiuum per clyſtere natura retinuit. Et poſt tres horas ſcyballa emiſit, nulla infectione ipſius apparente in ipſis: deinde humores cholericos ardentes & fœtidos. Et ſic reducta ad ſenſum, petijt potum, à quo confortata eſt, & facta ſana, gratia Saluatoris qui ſit benedictus. In non vero extinctiua, minoretur & remittatur, & inciſiua, & abſterſiua multiplicentur, et intendantur, et regimen minus ſubtilietur. Deinceps medicinas cõpoſitas ſubiungamus.

Confectio ſyrupi ad febrem tertianam puram. Ry. endi. cum radice lupulorum, hepaticæ cicoreæ, triſolij, linguæ arietis, acetoſę, lactucarũ, ramorũ portulacarũ, lenticularum aquæ, ana, ʒ.i. ſeminum cõmunium, hordei mundi, ana. P.i. vio. roſ. florum cucurbitæ, acetoſæ, ana. ʒ.i, radicis fœni. ʒ.i. ſeminis endiuiæ, portulacæ, añ. ʒ.ſ. corticum citri. ʒ.ſ. prunorum iuiubarum, ſebeſtẽ, ana numero. xv. zuc. lib.i. & ſit tabarzet ſucci granatorum muzorum. ʒ. ij. aceti albi. ʒ. ij. Et aromatizetur cum ſandalis albis, ſpodio, & aqua roſata. Doſis eſt. ʒ. ij. in mane cum frigida in æſtate, & calida in hyeme. Et ad cõtinuam addatur nenuphar, & ad cauſonidem camphora, & ſuccus limõnum. Syrupus ad tertianam feb.

H

Confectio ſyrupi ad tertianam impuram. Recipe radicum quatuor communium reſidentium in aceto, ana. ʒ.i. capillis veneris, ſchinanthi, ana. ʒ.ſ. endiuię cum radice lupuli, boraginis, & bugloſſæ, cicoreę, hepaticę meliſſæ, añ. ʒ.i. hordei, ciceris, ana. P.i. liqui. ʒ.ſ. vio. roſ. acetoſę, añ. ʒ.i. prunorum numero. xx. zucchari, lib.i. geleniabin. ʒ. iij. aceti, prædictarum radicum. ʒ. iij. aromatizẽtur cum ſandalis, cinnamomi, ſpodij, & corticum citri. ana. ʒ. ij. Doſis. ʒ. ij. in mane cum calida.

Solutiuu ad idem.

Confectio ſolutiui. Ry. ſcammoneę ſextam. ʒ.i. in iuleb, & eſt

& est conueniens puræ. Decoctio faciens ad soluendam non puram. ℞. mirob. citrino. & chebul. tamarindorum, ana. ʒ.ſ. passularum enucleatarum, hordei, ana. P.i. radicum quatuor, casiæ fi. ana. ʒ.i. fumiterræ, folliculorum sene, ana. ʒ.ſ. bulliant in lib.i. aquæ vsque ad medietatem, & calidam da ad bibendum in mane.

Confectio electarij triapharmaci faciens ad choleram, & phlegma, & humores commixtos ex eis. Recipe electarij casiæ fistu. lib.i. agarici, & rhabarba. puluerizatorum, ana lib.ſ. Confice simul, & da ab. ʒ.ſ. vsq; ad.i. in aurora cum calida.

Confectio electarij de succo ros. & diaprunis est faciens ad solutionem cholerę post digestionem, & diacatolicon. Rubea trochiscata secundū Nicolaum valet tertianarijs, & quotidianarijs cum rodostomacho, in quantitate auellanæ ante horam paroxismi data.

Confectio trochis. de spodio solutiuorum cōferentium patientibus tertianam. Recipe medullæ granorum citri. enucleatorum. ʒ.iiij. zuccha. tabarzet. ʒ.xx. scammo. ʒ.i. sextam bibantur, drach. ij. cum frigida. Et post illud curetur cum prouocatione, et emulsione se. communium frigidorum: & si fuerit superflua inflammatio maxima, vt in cōtinua, & causone, cum iā euacuaueris, non est malū dare aliquid de extinguentibus fortibus, vt sunt trochis. de camphora, mucilago psyllij, aqua melonis indi, & syrupus de limonibus, & similia.

Nota de succo plantaginis.

Alexander dixit succus plantaginis depuratus in quantitate. ʒ.iij. ante paroxismum tribus vicibus sumptus, liberat à triteo, & sum expertus.

De medicinis feb. melancholicarum. Cap. 5.

Quartana vnde.

FEbris quartana est feb. accensa in melancholia putrescente. Quæ quia exacerbatur per quartum dicta est, quartana, vt in principio dictum est, quemadmodū si per quintum, & sextum, dicta est quintana, & sextana, de melancholicarum genere existentium, saltem quintana. Et quòd quædam ex ea erat interpolata, & quædā continua illi proportionalis, & qualiter differant, dictum fuit superius. Et quæ erat etiam eius causa, erat enim interior etiam causa, & immediata, melancholia putrescens extra venas, vel intra, naturalis, vel innaturalis, ex aduſtione generata non ex congelatione, cum tarisime fiat illa, nec apta sit inflammari, vt putrefieri, vt febrem accendat. Cūq; melancholia innaturalis sit ex se, magis apta putredini, quàm naturalis, eo quòd caliditatem innaturalem in se seruauerit ex aduſtione, vel putrefactione, febrem aliquam accendere acquisitam quemadmodum cinis caliditatem ignis. Et Gale. dixit. Sitq; maioris quantitatis ac malitiæ quam natura regulare nō possit, putrefieri potest aptius, ideo raro fit incipiens & plurimū alium morbum sequēs, ac propter sui malitiam natura inter venas ipsam sustinere non potest (& si naturalis sit) cum sua ineptitudine ad putredinem in venis existens contrarietatem habeat à sanguine ne putrescat, & à natura in melius reguletur, quàm extra, ideo plurimum interpolata est & raro continua, vt Gale. dixit. & quidem alius morbus quem plurimum sequitur. Est autem feb. putrida maxime multum prolongata, quæ non solum in humoribus impressionem impressit humidis, sed etiam in membris solidis inflammationem, & consumptionem. Quapropter Galen. dixit febres cum prolongantur, minantur hecticam, vel feb. multæ, & diuersæ, vt sunt inordinatæ, vagantes proprie, in quarū materierum euacuatione natura redditur negligens propter diuersitatem ipsarum disturbātium ipsam. Intenta enim pluribus fit minor ad singula, quare remanēt aduſtę, et incineratę. Et sic melācholia ınaturalis multiplicat quadruplicis spēi ſm spēm possibilē quatuor humorū aduſtionē.

Quæ quartana vt plm est interpolata & raro continua.

Quartanæ species.

Alia igitur erit sanguinea, alia cholerica, & est plurimū, alia phlegmatica, & alia melancholica, & est minus, quæ cum exacta occasione in putredinē venerit, seb. accendit quartanam, diuersam in specie, ſm diuersitatem specierū melancholiæ. Alia enim est in melācholia naturali putrescente, & alia in melancholia innaturali, quæ est quadruplex, & sunt omnes inter se inuicem differētes in esse essentiali, accidentibus, atq; cura, vt infra patebit. vnde Hipp. in prognosticis. Febribus inordinate vagantibus, quartanæ sunt futuræ. Aut oppilatio, & crasities splenis colligens, & multiplicans melancholiam vtrāq;, cui putrescenti succedit quartana, licet ipsa quartana raro euacuetur à splenis crasitie, & oppilatione: plurimum enim succedit ei, vel communicatur, vel sequitur oppilatio ipsa.

Quandoq; est ab apostemate eius, vel cum eo, et est malignior: perducit enim frequenter ad hydropem, & perniciem. Et ex naturalibus, dispositionibus ad ipsam cū alijs similibus circunstantijs est complexio naturalis corporis, vel in naturalibus habitudo, seu forma extenuata, seu ficca, ętas senectutis, cōsuetudo in frigidis, vel calidis, siccis, tempus aptum, vere vel æstate, regio consimilis illis, ars fabrilis vel laborioſa, vita timida, seu timor perdurās diu ac etiam pusillanimitas. Inquit enim Hipp. Timor & pusillanimitas si diu steterint, ad discindendum humores melancholicos faciunt. 6. apho. 23. Causæ.

Et causa exterior mediata est in nō naturalibus rebus, & cibis, & potibus, multiplicare habentibus melancholiam naturalem, & innaturalem, vt est proprie panis opirus, lens, caulis, caro bouina, hircina, equina, & arietina, & vaccina, antiqua, & syluestrium antiquorum magis, piscium, & auium magnarum, caseus antiquus, & caro salita, & pisces saliti, & similia. Et aquæ crassæ, & turbidæ, huuosæ, & sulphureæ æneæ, & similes, sumptæ, & potatæ, et acetum. Inquit enim Hippo. acetum cholerā nigram adiuuat, & procurat. Quales etiam sunt acuti, subtiles, aduſtibiles, qui melancholiæ sunt causæ. Et quia in ea accensa est, quæ tenerę naturæ existit, non obediens corporis nostri naturę, quam calorem naturalem esse dicimus cum sit illi omnino contraria. Inquit enim Gal. calor naturalis calidus est et humidus, nec etiam positioni, vt Hipp. et Gal. dixit in apho. Terminus vniuersalis ipsius, si error non interuenerit, erit anni vnius, si vero interuenerit, erit annorū duodecim, vt dixit Aboa. Et ea ratione particularis paroxismus eius prolongabitur. xxiij. horis, in quibus erit addens, & diminuens secundum diuersitatem melancholiæ in quanto, & specie, & mixtione cū cholera & phlegmate, & aliarum causarum corporalium in hoc cooperantiū, dictarum supra, & etiam extrinsecarum. Et communiter salubrior est quotidiana propter quietis longitudinem, & accidentium priuationem et leuitatem: minus vero quā tertiana propter aptitudinem cholerę ad resolutionē, propter quod longior est quā illa. Et quæ ex ea salua est, vt qa sine oppilationibus magnis, & apostematib⁹ fuerit & breuis præseruat ab ægritudinibus melancholicis, vt epilepsia, & melancholia, & etiam liberat cum terminentur in quartanam, vt dicit Aboa. & à spasmo de repletione. Inquit enim Hippo. in apho. A quartanis habiti non valde spasmātur. Et cum fuerit talis, terminatur plurimum per resolutionem, & sudorem naturaliter. Et in particulari paroxismo, & maxime cum innaturalis, & calida fuerit melancholia. Et quandoq; per varices, & hæmorrhoidas, & maxime cum melancholia fuerit naturalis. vnde Hippo. melancholicis varicibus, aut hæmorrhoidibus innatis, bonum. Et quandoq; per dysenteriam maxime cum innaturalis fuerit melancholia, vnde Hippo. melancholicis dysenteria superueniens bonum. Et quandoq; per scabiem, cum natura non possit melancholiam innaturalem extra corpus expellere, sed deriuat & transmittit ad cutem, quę est membrum ordinatum per eam ad receptionem superfluitatum corporis totius, vt ait Gal. Quę vero est longa, & cum oppilationibus magis perducet frequenter ad stomachi defectionem & hepatis, & casum appetitus, & hydropen, & perniciem magis, si cum apostemate fuerit, vt

dictum est, & quandoq; ad lepram propter diffusionem abundantis melancholiæ innaturalis in habitu vniuerso.

De signis quartanæ iterpolate.

Signa quartanæ interpolatæ prius dicemus. Significant autem ipsam inuentio causarum antecedentium præ dictarum, & cõcomitantia accidentia. Quod est quia præ cedente regimine melancholico, & circunstantijs dictis, inuenies egestionem melancholicam, & vrinam glaucam in principio & augmento, nisi apud statũ: tunc enim propter digestionem acquirit rubedinem, & spissitudinẽ, & in declinatione fit nigra. Et cum mouetur ad exacerbationem inuadit cum frigore, sed in primis diebus paruo, et in subsequentibus magno, propter humoris crassitiem, qui non potest moueri statim, vt subito deferatur per sensibilia mẽbra, nisi caliditate febrilis subtilietur in duobus diebus accẽsis, sicut dictum est in phlegmatica: deinde calor eius extenditur tarde, vt perueniat ad augmentum, & statum propter humorum crassitiem super quem calor de facili comprehẽdit, sicut nec ignis super ligna crassa, licet citius, quã in phlegmatica, et tardius quam in cholera pura, proinde calor dum extenditur, vt totum comprehendat corpus cum horripilatione procedit, & est frigori mixtus, prout in quotidiana est dictum, vt ex eo quidem dyscrasia inæqualis, & diuersa in membris proueniat, quę est causa doloris, & confractionis magnæ, adeo, vt videantur ossa frangi. Ad quod adiuuat in illo fortis membrorũ commotio, adeo, vt stridore frendeant dentes propter contractionem naturæ ad principia, & motum ipsius ad expellandum nocentia: non tamen sicut in phlegmatica. Et perducit illud ad visus debilitatẽ propter multã euaporationem fumorum ad caput, sicut accidit in accensione lignorum viridium, et crassorum perturbantium spiritum animalem in cerebro, & sensibilem, & motiuũ, quare etiam motus fit debilis propter fatigationem ipsius in expellendo illos cõmotione membrorum. Cum ergo peruenit ad statum, calor eius acutior est, quã in phlegmatica, minus tamen quàm in cholerica, nisi in melancholica in naturali accensus existat. Et deinde declinat cum sudore plurimũ, & proprie si melancholia innaturalis sit, vt superius est dictum. Ita, vt in. xiij. horis in febriendo deficiat, & perfecte quiescat: & hoc in quartana interpolata ex melancholia naturali. Et pulsus est parũ durus, et diuersus, magnus, velox & spissus, licet in principio sit coarctatus, & in velocitate, & in spissitudine non diuersus, sicut in quotidiana. Et systoles velocior diastole, propter putredinem, quæ mundificatur apud declinationem. Et est signum perfecte distinctiuum inter quotidianam & ipsam.

Si vero sit continua, signa causarum antecedentium ex signis, & circunstantijs inuenies fortiora. Exacerbabitur continue, & de quarto in quartum magis, & exacerbatio fortioris est caloris, nec incipit cum frigore, seu horripilatione, nec declinabit, seu tepescet cũ sudore, aut alia manifesta euacuatione, & accidentia eius alia sunt fortiora.

Signa vero quartanę ex melãcholia innaturali, et phlegmatica sunt antecessio phlegmaticarum febrium, & cum incipit frigus antecedit maius, & calor est obtusior quàm aliarum innaturalium. Et sudor in declinatione tardior & minor quàm in naturalibus. Et vrina crassior, & durities pulsus minor, & significant eam etiam consimiles circunstantiæ.

De signis quartanæ ex melãcholia in naturali.

Signa vero quartanę ex melancholia sanguinea sunt ãtecessio signorum sanguinis & febrium sanguinearum. Et incipit cum minori frigore, & calor eius est mediocris, & declinat cum fluxu sanguinis vel sudore, & vrina est rubea spissa: & etiam significant ipsam consimiles circunstantiæ.

Et signa melancholiæ cholericæ ex adustione choleræ sunt antecessio signorũ dominij choleræ rubeæ, & febriũ eius. Et cum inuadit, incipit cum minori frigore, & horripilatione maiori, & calor cito ascendit & est acutior, et cito declinat cum sudore copioso. Et vrina est cholerica valde, subtilis, et pulsus velocior, & frequentior, cum minori diuersitate, & inæqualitate ascendit, & concurrunt cum ea circunstantiæ consimiles.

Et signa quartanę ex melancholia naturali adusta sunt, signorum præcessio dominij melãcholiæ ægritudinũ melancholicarum. Et cum mouetur ad paroxismum incipit cum minori frigore, & calor citius ascẽdit, & magis equaliter, & est acutior quã in melancholia naturali nõ adusta, & citius declinat, & cum completiori sudore. Et vrina est magis tincta et subtilis in principio. Et pulsus est velocior & spissior cum minori diuersitate, & inęqualitate existẽs, & concurrunt cum ea circunstantiæ similes.

De cura.

In cura quartanæ duplex est regimen, cõmune & proprium. Commune est quod ei in vnaquaq; suæ speciei, & materia cõmuniter cõuenit. Et est quatuor res. Prima abscindit causam. Secũda subalterat feb. dyscrasiam. Tertia ponit studium in virtute, & vita, cum regimine cibi & potus, & aliarum nõ naturalium rerum. Quarta corrigit accidentia. Prima res cõpletur dupliciter: digestione. s. & euacuatione. Digestionem vero complent medicinæ minoratiuæ si in materia appareat multitudo, & alteratiuæ residui. Prima sunt clysteria ex lenientibus, & abstergentibus notis in principio: deinde cum solutiuo aliquo educente de melãcholia absolute, quod infra, Saluatoris dicetur præsidio. Et ex cõmunibus melancholiæ absolute est agaricus, sed illud post digestionem: ante enim est presumptio, & introductio erroris, & proprie in quãtitate multa ministratus, ergo addatur quod sit paucæ quantitatis. Cõsideretur tamen si sanguis sit abundans in eis, et proprie si melancholia naturali, & sanguinea: tunc enim phlebotometur, & extrahatur sanguis secundum necessitatem, aliter autem phlebotomia nocet cum debilitet & incrudet, cum euacuet contrarium melancholiæ, et dissoluat humores, & trahat illos ad exteriora. Et vomitus leuis in principio, & fortior in processu factus ante & post cibum subtiliatiuum, & absterssiuum, ex acetosis & acutis quacunque die, & maxime in die paroxismi, et in principio eius, vt est aqua decoctionis se. raphani, & syrupus acetosus potatus ante paroxismum per horas duas vel vnam. Et deinde cũ aqua multa calida, quæ securitatem facit à nocumento rigoris & frigoris, & à nocumento acuitatis rerum premissarum propter febrem. Talis autem vomitus ante paroxismum factus, vt dixit Aboali, quicunque humor sit, aleuiat paroxismm, aut eradicat, quasi dicat, dato, quòd humor peccans vt ineptus ad vomitum, quia melancholicus, quare iussit Hippocra. in aphoris. educendum esse inferius nõ superius, tanta tamen est vomitus talis virtus in euacuatione ipsius, quòd si assiduetur, aut minorat si multus est, & indigestus, aut eradicat ipsum, si paucus est et digestus, assiduatione enim ipsius humor melãcholicus ineptus disponetur, & trahetur superius, vt educatur per ipsum. Et cibaria lenificantia ante cibum sumptum ex fructibus & herbis, vt ficus & caryce, pruna cũ endiuia proprie, & alijs oleribus lenificantibus proprie, vt borago, buglossa, lupuli, fumusterræ, & sicla: hæc enim in leniendo naturam, & minorando materiam melãcholicã absolutè conuenientiora sunt potionibus. Quod si oporteat vti eis eligas leuiora, quæ cum lenificatione soluant & humectẽt absq; caliditate, & siccitate multa, & confortent stomachum, vt est manna, & succus granatorũ dulcium expressorum, cum pulpis, casiæ fi. cum aqua liqui. cicerũ, & alubleb, & geleniabin, diaboraginatum, & diabuglossatum, & diasene. et similia. Si autẽ indigeat attractiuis ministrẽtur in quantitate pauca. Et cum eis misce liquiri. viola. & passulas ad refrenandũ siccitatem, & iuuant cum hoc euacuationem. Et diuretica, et prouocantia sudorem absque fortitudine, vt sunt semina cõmunia cum aniso fœniculo, & aqua ipsorũ, et radicum cõmunium fortia, et calida nocent exiccãdo, educunt enim subtile, & crassum exiccatũ dimittunt. Alteratiue, et digestiue deinceps ministrãdę in adæquatione

De phlebotomia.

De vomitu

adæquatione reſidui ſunt medicinæ ſimplices & compoſi
tæ. Et ex ſimplicibus ſunt prædictæ, & conſimiles aquæ
prædictarum ipſarum, et aquæ geleniabin, & ſyrupus ace
toſus ſimplex cum ea. Et ex compoſitis ſunt compoſitę ex
eis & aliæ, quæ infra Deo duce dicentur. Quæ ſint datę an
te paroxiſmum per tres, vel quatuor horas, digeſta mate
ria per duas, vel tres hebdomadas, ipſam oportet euacua
re prædictis medicinis lenitiuis attractiuis ſimplicibus, &
compoſitis in quantitate augmentantes abſque multa ca
liditate, & ſuperfluitate virtutis, & attractionis, quoniam
reſoluit ſubtile, & prætergreditur craſſum, vt ſupra capi
tulo de melancholia eſt dictum: melior eſt ergo ſecunda
tio multitudine, vt cum digeſſeris per duas, vel tres heb
domadas, des ſolutiuum prędictum moderatum in quan
titate, & qualitate: deinde redeas ſi oportet ad digeſtionē
per illud tempus, & deinde ad euacuatiuum. Et hoc quia
quãquã ſit ſalutiferum nec pernitioſa, vt quotidiana, ta
men quia longa propter humoris craſſitiem, oportet per
interualla purgari, perfecta digeſtione non expectata, vt
vnica in forti digeſtione purgetur propter cauſam prædi
ctam. Et quia à natura melius toleratur, vt ſupra in tertia
na non pura, & quotidiana eſt dictum. Cumq; appareat
prolongari vltra hebdomadas quatuor, docuit Raſ. dari
trochi. de abſinthio cum ſyrupo acetoſo, vel aqua cicerũ.
Sed dices quare citius docuit miniſtrari trochiſcũ in quar
tana quã in quotidiana, propter prolongationem, & ab
breuiationis gratia cum lõgior ſit quartana, vt iam dictis
apparet. Et proinde ſi tranſierit vltra quatuor hebdoma
das non dici poterit prolongari, vt proinde expediat mini
ſtrari trochiſcos. Præterea vt quid troch. & non alias me
dicinas. Reſpondit Falco ad primum dicens, quòd termi
nus dandi trochiſcos, eſt terminus, ſeu tempus prolonga
tionis ipſarũ propter cauſam inferius aſſignandã, vt quia
ex quo incipit prolongari ſint dandi. Talis autem eſt du
plex, quidam cõmunis, & quidam proprius. Cõmunis eſt
duplex, quidam in acutis, & eſt. xl. dierum: eſt enim. xl. fi
nis acutarum, et principium chronicarũ, prout dixit Hip.
Alius eſt in chronicis, & eſt poſt anni complementum.
Eſt enim eis terminus ſecundũ motum & influentiam ſo
lis, qui in anno vno finitur, vt dixit Gale. Terminus pro
prius eſt diuerſus ſecundũ diuerſitates febrium in ſeipſis.
Talis autem eſt duplex, vnus eſt terminus temporis ſtatu
ti ſecundum plurimum vnicuiq; earum, vt in acutis abſo
lute terminus dandi ſit poſt. xiiij. dies. Inquit enim Hipp.
in aphor. Acutæ ægritudines in. xiiij. diebus iudicantur. in
quotidiana poſt. lxx. dies, & in quartana poſt annũ, vt ſu
pra eſt dictum. Alius eſt terminus regularis ſecundum q
feb. tam acuta, quàm chronica poteſt minus, vel amplius
prolongari, et illud propter diuerſitatem cauſarum habẽ
tium prolongare, quæ cum eis poſſunt conuenire vel non.
Et hoc modo in tertiana pura terminus dandi eos, eſt poſt
duas hebdomadas, in quartana poſt quatuor, & in quoti
diana poſt quinq; vel ſex, vel quatuor, & illud per reſpe
ctum ad naturam habentem tolerare ipſam, ſeu longitudi
nem eius, ſicq; in longis, vt quotidiana, & quartana dicen
te Ga. Rari ſunt diuturni morbi de genere phlegmatis, vt
melancholiæ &c. datur quandoq; infra terminũ ſtatutum
ſecundum plurimum eis, vt non prolongentur cum de ſe
naturaliter longæ ſint, ſed vt infra illud terminentur, ſeu à
longitudine iuuentur. Ad ſecundum dixit quòd tales mor
bi, ſeu febres ſunt duri ad digerendum, quod prolongatio
eorum demonſtrat, & proinde medicina debilis miniſtrã
da non eſt in eis cũ in virtute non proportionetur eis, ĩmo
fortis virtutis, vt forti infirmitati fortis medicina occur
rat, vt Hippo. dixit in aphor. & Gal. Talis autem trochiſ
cata, vel in electario confecta, cum in ea ingrediantur me
dicinæ fortis virtutis, et ſubſtantialiter nõ virtualiter tan
tum, quemadmodum in ſyrupis, & decoctionibus in qui
bus virtus in proprio ſubiecto exiſtens fortior eſt, quã in
translata in aliud per decoctionem, & proinde trochiſci,
& electaria ſunt miniſtrandi cum termino & tempore ex
quo feb. incipiunt prolõgari. Finaliter autem, perfecte di
geſta materia, eradicabis, cum pharmacĩs appropriatis,
ſimplicibus, & cõpoſitis quę infra dicentur. Finaliter bal
neabis in dulci eucrata, quoniam reſoluit reſiduũ, dyſcra
ſiam alterat, & humectat, & proinde non ſudet multum,
poſt quod dabis aſam, vel theriacam cum vino, & magis
in melancholica, & phlegmatica, quoniam reſoluit, et cõ
fortat, aut mithridatum, medicinę de aſa, de furfure, diapi
tereon, & ſimilia, de electarĩs non aſſidue, ſed in ſingulis
diebus tribus vel quinq;, nec feſtines cum eorũ aliquo an
te digeſtionem, quoniam ſi dederis theriacã, aut aliquod
eorum ante digeſtionem, compones quartanã cum quar
tana & fortaſſe attrahes ægritudines alias, & proprie in
hyeme. Et illud, quoniam tunc diſſoluit, & nõ reſoluit ad
quod adiuuat diſpoſitio hyemis, quæ ſuperfluitates multi
plicat, & ſua frigiditate vetat ſolui. Cum igitur diſſoluit,
mouet humores per corpus, vt Serapio dixit, & Aboa. &
per corpus fluere facit. Et bonis humoris illum permiſcet
parum, qui eos mutat in ſuam naturam, & ſi remanet in
vno loco, parit ſebrem magnam vehementem plus quàm
oportet, & ſi remanet in duobus locis, acquirit duas feb.
melãcholicas, & ſi ſit in tribus locis, tunc forte faciet tres,
& tunc ſollicitudo tua ſit de hepate & ſplene. Sed dices,
cõcesſiſti theriacam in ægritudinibus neruorum frigidis,
& humidis ante digeſtionem, quare vero in quartana ve
tas cum ſit ex materia frigida & ſicca, et ſit minus diſſolu
tiua? Reſpondit Falco. d. quòd ægritudines neruorũ pau
cæ ſunt materiæ, & eſſentialiter, frigidæ humidę, quã the
riaca diſponit & cõſumit, non diſſoluit, & ægritudines al
terat non intendit. Quartana vero econtra ſe habet, quia
non frigida eſt, vt illa, & ſi frigida eius materia ſit cum hęc
magis eſt coadunata, in quartana vero diffuſa ſicut illa. Et
propterea magis eſt apta diſſolui ex calore theriacę, et fe
bris ignitione, illa vero diffuſa magis digeri, & cõſumi ap
ta. Et vomitus fortes, & clyſteria acuta cum prædictis, &
aliis in eradicatione ipſius conuenientia, & prouocantia
temperata, fortia enim nocent excitãdo materiam, et cor
pus. Alteationem febrilis dyſcraſiæ complent temperatę
frigida, & humida ex medicinis, interius & exterius ſecũ
dum omnem modum approximatis, quales ſunt ex her
bis, ſicut endiuia proprie, et chryſolochana, andacocha, et
ſimilia, quæ cum ſua temperie cõferet febrili dyſcraſiæ ex
quacũq; ſit materia. Et interdicantur valde frigida, vt ex
herbis lactuca, quoniam timetur ex ea infrigidatio nimia
quod non eſt inuentum in endiuia. Et ex fructibus, ſicut
melon indus, quoniam timetur ex eo propter vehemen
tiã prouocationis, increaſſatio ſanguinis, et incrudatio hu
morum, quod non eſt inuentum in melone dulci. Et ſicut
perſica, quoniam timetur permixtio putredinis, & illud
non eſt inuentũ in pomis maturis granatis, & alĩs. Quod
ſi timeantur prædicta propter exceſſum caliditatis, vel ac
cidentia, excuſatio non fit ab eis, miſceantur eis calidæ tẽ
peratæ, quæ ſunt liquiri. capil. ven. paſſul. zuccharum al
bum & rubeum, & mel, quoniam licet conferant febri in
quantum febris eſt calida, & ſicca, nocent tamen melan
choliæ, quia frigida eſt, & proinde alienãtur ac etiam om
nia exiccantia, cum noceant feb. & cauſæ. Quod ſi ſiccis
oportet ad digeſtionem materiæ, & diuiſionem, ac aper
tionem oppilationum vti, vt eſt ſyrupus acetoſus, miſceã
tur eis humectantia, vt aqua bugloſſæ: boraginis, liqui.
paſſula. & huiuſmodi. Et ex conferentibus ex proprietate
eſt calendula, lauendula, & pes locuſtæ. Et decoctio eius,
aſſa, andacocha, cũ ex eis bibuntur quatuor folia, ſeu gra
na alteratur periodus eius, & linguæ arietis, radices qua
tuor cum bibuntur cum vini vncias quatuor, & f. ſemen
raphani cum vino curat eam, et cancer marinus curat eã.
Rocha confert febribus quartanis, nigella reſoluit & pro

De balneo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 776 sur 1089

hibet feb. phlegmaticas, & melancholicas proprie.

De regimine quartenæ. Regimen vero commune in cibis & potibus & in alijs fit ad caliditatem tendēs et humiditatem. Aequalitas autem & temperies omni lapsui conuenit, & materię cuiuscunq; sint speciei, vt Gal. ostendit qualis est in cibis, & potibus euchymis superius dictis, quæ maxime in se has quatuor aggreget proprietates. Prima vt non incrudet, immo sit cruditatem resoluens, quæ prouenit ex melancholia, & proinde debet esse ex facile digestibilibus. Secunda est, vt non sit incrassans, immo subtilians crassum eius, & proinde subtiliatiuam habens virtutem. Et tertia est, vt non sit ventris, & viscerum constrictiua, & oppilatiua, sed solutiua & aperitiua, & proinde præmittantur caryę cum endiuia, vel cappares cum aqua cicerum, & semina lenitiua. Et quarta est, vt sit boni sanguinis generatiua, &

De cibis. proinde dicta est euchyma. Vel breuiter cibus eius sit panis mundus, pulli, & gallinæ iuuenes, et pingues, aues paruæ, perdices, phasiani, caro annualis agni, hedina columborum nouorum, non valde pinguium, & oua recentia, & sorbilia, & pisces petrini parui & mediocres, squamosi & marini. Et ex herbis, borrago, & buglossa, & endiuia. Et ex granis hordeum, & amylum, & farina cicerum, & similia. Et ex fructibus cappares, poma dulcia, et odorifera, granata dulcia & muza, caryę, vuæ passulæ, & passatæ, amygdalæ, pineæ ablutæ, & fici, & consimiles.

De potu. Et potus sit vinum album vel rubeum maturum, competenter lymphatum, & proprie cum aqua buglossæ, borraginis, vel ferrea, quia splenem resoluit, & quandoq; mellicratum conditum propter debilitatem stomachi, hepatis, ac fastidium, ac debilitatem digestiuæ, quæ est accidēs cōmune febribus istis. Aer quoque sit temperatus in quo locentur isti, & quiescant, non moueantur nisi delectabiliter & suauiter in die quietis. Exercitiū, & proprie laboriosum, maxime quartanarijs nocet & corporis et animę, si vero imbecillis fuerit, nil prohibet diebus intermedijs ad exercitia consueta procedere. Somnus quoq; superexcedat vigilias, inaniantur superflua, & introducantur cibi & potus iuuatiui prędicti, quantitate, tempore, et ordine, modo, & artificioso limitatis. Et est quoniam vt Gale. dixit quartana se longam ostendit alijs magis, diætę ordinatio in substantia, quantitate continua, cibi & potus debēt esse ad crassitiem tendentes, quatenus valeant ægrotum sustinere vsq; ad statum, sicque debent vberius nutriri. Et ex nutribilioribus dictis in principio, deinde gradatim minuere secundum succesionem augmenti & status. Et in declinatione vberrime, vt impressa siccitas & cōsumptio humectetur, & resumatur, verum quia contingit melancholiam paucam esse et subtilem quandoque, & proinde ipsam quartanam abbreuiari infra mensem, vt in tribus hebdomadis, quę sunt dierum. xx. Qui periodus est secundum Hippo. completus, licet in acutis temperate oportet procedere etiam subtiliare ipsam, quatenus natura innitatur magis contra ipsam, et eius materiam, vt cito digerat & resoluat, et sit breuis, et à superius dicto prolongationis periculo eximatur, vt superius etiam in quotidiana est dictum. Sed hoc vsque ad prędictum terminum septimanarum trium, q; si vllo aduenient non cesset, redire oportet ad incrassationē propter causam iam dictam, nec proinde sequetur nocumentum venerantium diatritum, cum adhuc sit quartana vsque ad tunc, & à sui principio constituta, in quo augmentum cibi non fallax est, sicut in augmento, vel statu ægritudinum acutarum. Et nihilominus reductio sit paulatim facta. Et quantitas discreta sit, secūdum naturam infirmi, et qualitatem morbi, vt sit parum, et frequenter datus cibus, indigente multo propter siccitatem morbi. Sed quia debiliter digerit, oportet illum partire multum, & frequenter dare, nisi obuiet superueniens paroxismus. Sit quoq; secundum ætatem, tempus, regionem, & consuetudinem, & similiter modum, sicut Hipp. in suis aphoris. ostendit. Et ordo est, vt præmittantur lubricantia ventrem, vt supra ibidem dictum est: tempus autem dandi cibum est, vt in die paroxismi abstineat à cibo per diem, vt per diem horam lucis intelligamus duodecimam, si toleret virtus: cum enim digestio in talibus sit debilis magis, quā in alijs febribus, eo quòd à calido, et humido fiat, præcibare oportet ante paroxismum diutius q̄m in alijs, quatenus in longiori valeat esse digestus, vt superueniente paroxismo ventrem inueniat vacuū, sic in quartana debet esse longius, in tertiana breuius, in quotidiana mediocre, vt est dictum. Si enim vacuū non inuenitur iuxta Hipp. in apho. subtrahere oportet ipsum, nisi enim subtrahatur natura præfocata sub materia, prefocabitur magis sub cibo delectabili sibi. Et conuersa ad eum delectabilem sibi, dimittet pugnam: & tamen non digeritur vt conferat, sed corrumpetur & addet ad paroxismū, & accidentia eius praua efficienter intēdendo, postponatur, ergo ex tunc, & hoc vsq; ad quietem vel declinationem, si vsque tunc valeat tolerare. Quod si virtus non toleret, vt quia cholericus, sufficit tunc parum de cibo ante paroxismum tantum, vt digeri possit, in diebus autem quietis interme dijs cibetur tunc et toties, quoties, fuerit consuetus, & artificium præparationis sit, vt præseruet humiditatem naturalem, non minuat, vt superflua assatio & frixura.

Cibationis hora.

Accidentia vero corrigenda in ipsa, quæ ad quartā rem pertinēt sunt splenis dispōnes, maxime cum principaliter patiatur in ea, & proinde principaliter est obseruādum & procurandum cum rebus ipsius eūonem, duritiem, et oppilationem remouentibus, cōfortando, quēadmodum in cholericis studiosius procurādum est hepar, et maxime in acutis, et in phlegmaticis stomachus, vt Auer. in suo coll. dixit. Et quia ad oppilationem splenis sequitur quartanæ prolongatio, & maxime quia ad eam augmentatam debilitas hepatis, & stomachi sequitur, quia appetitus deficit, et digestio, vnde cibum bonum et potum prædictum nō valens sumere, cogitur malū recipere, augmentatiuū oppilationis ipsius. Et propter eius malitiam et indigestionē expedit non solū splenē, sed etiam hepar et stomachū procurare, aperiendo, & cōfortando, ne superfluitates abundantes in coropre recipiant in seipsis, quibus in operationibus et appetitu eorū vltra modū deficiant, quod in longis morbis est valde verendū, vt Hip. in suis retulit apho. qualiter autē fiāt hęc, superius in prima sectione est dictū.

Regimen vero proprium quartanæ debitū est quod, pprie vnicuiq; speciei eius, et materiæ conuenit, post cōe. n. aliud debetur quartanæ, pprium ex melancholia naturali factæ, aliud ei quæ facta est ex melancholia. Et cura hmōi sit quadruplex. Aliud. n. quod debetur vni, & aliud quod debetur alteri, & aliud interpolatę, et aliud cōtinuę. Et est quod propriū à cōi non differt in specie, sed in quanto. Sit itaq; cura, seu regimen dictū, licet oībus sit cōe, ppriū erit vel conueniens magis quartanę, ex naturali melancholia, cum ei æqualia proprie vel temperate calida debeātur, & humida, eo q; à sanguine sit decisa, sicut crassum, & fœculentū ipsius. Et proinde est quod est sapiens de natura temperamenti, & æqualitate ipsius, sanguis. n. inter humores est temperatior, & naturæ cōueniētior. Gal. ait. Et magis propriū ei est vt præparatio, seu naturale, lenificatio fiat primitus cum aqua iuleb, & penidijs, & cum administratione geleniabin, & zucch. ro. nouo, & cōsimilibus. Et in fine duarū septimanarū minoreť cū decoctiōe fumiterræ, passul. epithymi: deinde digeratur materia cū geleniabin in syrupo acet. cum aqua borraginis, buglossæ, et passularum. Cum ergo digesta est ægritudo, bonum erit phlebotomare de basilica prout est dictū, et administretur vomitus supra cibum in fortitudine, & clysteria &c. Et medicinæ euacuantes cū eradicatione, vt sunt epithymum, & agaricum, stœchas, lapis armenus, & lapis lazuli, ablutus, myrabalani nigri, & pilulæ eorum, et succus florum centaureæ

De cura quartanę innaturalis.

centaureę cum ſyrupo mellino,& fortaſis eſt neceſſarius helleborus niger,& alterantia remiſſe miniſtrabis,& dięta magis craſſa cum prædictis ſit diuturnior. Quartanę vero ex melancholia innaturali cum ſit magis calida propter caliditatem reſeruatam ex aduſtione, regimen proprium debitum, ab æqualitate declinare oportet à caliditate ad frigiditatem temperatam, differenter tamen ſecũdum diuerſitatem ſpecierum melancholiæ.

Si ergo fuerit ex aduſtione naturalis melancholię regimen eius proprium propinquum eſt illi, ſed ſi fuerit cum ſanguinis aduſtione, minuetur cum phlebotomia ex baſilica. Et cum euacuatione, deinde ſubtilia cum eo in quo ponuntur mundificantia ſanguinem cum temperamento & frigiditate pauca, vt eſt ſucaha, bedeguar, borrago, bugloſſa, ſumus terræ, & myrob. chebuli, & alterantia ſint min⁹ frigida. Et qa hæc cito recipit curã, tenuior ſit dięta.

Et ſi ex aduſtione cholerę erit melancholia, regimen eius eſt propinquũ, vt in primis lenificatio fiat cum vio. aqua lactis, ſyrupo roſ. iuleb, & caſia fi. & tamarindis: deinde procedatur ad digeſtionem cum his quę ſubtiliant et incidunt, vt eſt ſyrupus acetoſus cum aqua fumiterrę, endiuiæ, chryſolocannæ, & andacochæ: digeſta vero materia poſt vnã hebdomadam purgetur cum decoctione de epithymo fumoterræ, cum myrobala. citri. & nigris, & ſenæ cum aqua lactis, & lapide lazulo, armeno, & alterantia ſint ad frigiditatem magis declinantia. Et dięta cibi & potus magis attenuatiua, & magis frigida, & humectatiua. Et balneum aquæ dulcis temperatæ calida eſt ei conueniens in fine, & ſeſſio in ea.

Et ſi aduſtione phlegmatis fuerit, neceſſaria lenificatio, lenificetur in primis cũ decoctione polypodij, & turbith, deinde addatur parum agarici, & digeratur reſiduũ cum ſyrupo acetoſo de ſeminibus, & geleniabin donec manifeſte digeratur materia, & deinde euacuetur poſt tres hebdomadas cum prædictis in quantitate maiori, & cum myrob. cheb. embli. & belliricis, cum confortent ſtomachũ, & cum oleis mundificetur vt oportet, & prouocetur (ſi oporteat) vomitus cum ſyrupo acetoſo in quo ſit virtus ſinapis, & electarij albi, imo erit neceſſarium, vt in potu detur helleborus niger, non albus, quoniam in ætate noſtra eſt prępſocatiuus, vt prędiximus in ſuo capitulo, aut virtus hellebori in raphano, aut raphanus cum diſpoſitione, ſi non timeatur virtutis debilitas, & alterantia ſint minus frigida, & dięta mediocriter craſſa, & in fine balneabis, vt ſuperius dictum.

De cura quartanæ cõtinuæ. Et cura propria quartanæ continuæ eſt cura ipſius interpolate iam dicta, differens ab ea in quanto, non in ſpecie, vt ſupra in quotidiana eſt dictum. Et eſt in ea declinatio ab æqualitate ad infrigidationem, in illis quatuor debet eſſe magis propter fortitudinẽ, & adhęrentiam febris. Sic in digeſtione eius miniſtretur ſyrupus acetoſus cum ſeminibus, & geleniabin cum aqua de radicibus æquali. Et in minoratione materię, ipſius cũ proprijs miſcentur violæ, tamarindi, et ſimilia. Et phlebotomia in hac eſt magis conueniens propter comprehenſionem materię eius in venis. Et ſubtiliatio regiminis maior cum minori licentia in carnibus propter breuitatem.

Syrupus ad quartanã. Syrupus ex inuẽtione noſtra efficax & expertus ad quartanam cholericam, quo curauimus plures, et vnum quinquaginta annorum, qui paſſus fuerat eam annis quatuor. Recipe calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, lupu. quinque ſolij, triſolij, linguæ arietis, cãpi. ven. endiuiæ, cum radicibus, borraginis, fumiterræ, radicum bugloſſæ vtriuſq;, & florum earum, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, querculæ maioris et minoris, capparorum recentium, radicum eorum, & corticũ ſeminis tamariſci, ſcolopẽdriæ cum radice, añ. M. i. vio. florum borraginis, ana. ʒ. ij. prunorum, febeſtẽ, ana. xxv. ſenæ, cuſcutæ, thymi, epithymi, ani. fœ. ana. ʒ. ſ. liqui. paſſularum, ſtœchados, ana. ʒ. ſ. hordei mundi. P. i. feminum cõmunium, corticum citri. ana. ʒ. ij. ſchinanthi, drach. ij. quinq; radicum cõmunium reſidentium in aceto. ʒ. ij. prædicta bulliant in aquæ lib. vi. vſq; ad medium, deinde colentur, & colaturæ addatur ſucci bugloſſæ, ſucci pomorum dulcium, ana lib. i. & ſ. Et diſſoluantur in eis zucchari, lib. ij. & mellis ro. lib. ſ. aceti, prædictarum radicum. ʒ. iiij. & aromatizetur cum ſandalis, drach. i. gar. ligni aloes, ana, drach. ſ. doſis eſt. ʒ. ij. mane cum tepida. Et ſeruato prędicto regimine, cum digeſta materia apparuerit, purgetur cum pillulis de lapide lazuli, & de epithymo & ſumiterræ, & eſt efficax, ſi Chriſtus voluerit.

Pilulæ. Aliud ſyrupum generale ad quartanam, oppilationem ſplenis, & omnes ægritudines melancholicas, quem ſupra capitulo de ſoda deſcripſimus. Et pilulas efficaces, capitulo de hellebo.

Syrupus laxatiuus. Syrupus laxatiuus ad quartanam ſecundum deſcriptionem Andromachi in antidotario ſuo magno, conueniens poſt digeſtionem materiæ. Curat enim in bina aſſumptione, & ſumus experti ipſum. Recip. calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, bugloſſæ domeſticæ, & ſylueſtris, lupulorũ, boraginis, ſcariolæ, cum calamenthi, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, chamędryos, chamępithyos, capparorum recentium cum radice, ana. M. i. agarici. ʒ. i. polypodij. ʒ. iij. aniſi. fœnicu. ana. ʒ. ſ. febeſten, prunorum, añ. xl. papaueris albi, viola. florum borraginis, liquir. ſtœchados ara. ana. ʒ. ſ. paſſularum, enu. lib. i. et. ſ. hordei mundi. P. ij. ſe. cõmunium. ʒ. ij. radicum fœ. aſparagi, & bruſci, ana. ʒ. i. ſucci bugloſſæ domeſticæ, & ſylueſtris depuratorum, ana lib. i. & ſ. ſe. acetoſę, portulacæ, ana. ʒ. ſ. aceti fortis, lib. ſ. ſucci pomorũ dulcium, lib. i. aquæ, lib. iij. ſtent omnia iſta in aqua, & ſuccis prædictis ſimul per diem & noctem: deinde coquantur cum facilitate vſque ad conſumptionem medietatis, poſtea colentur, & colaturæ addantur mellis diſpumati, li. iij. diaborriginati, li. ſ. Et in decoctione eius bulliant in pecia rara, epithymi, folliculorum, ſenæ, añ. ʒ. ſ. hellebori nigri repreſſi cum aceto, auĩ. ij. lapidis lazuli loti cum aqua bugloſſæ vicibus. xv. auĩ. i. cro. ʒ. i. lapi. arme. repreſſi ſecundum artem. ʒ. i. & ſ. ligni aloes, garyophyl. ana. ʒ. ſ. ſandali citri, ſpo. añ. ʒ. ij. gallię mu. corallorum, ana. ℈. ij. doſis. ʒ. iij, cum calida in aurora. Eſt enim efficax in quartana melãcholica. Si vero fuerit cholerica, loco mellis ponatur zuccha. lib. i. zuccha. viol. lib. ſ. ſucci endiuiæ depurati. ʒ. viij. & in decoctione addatur myroba. citri. & nigrorum, ana. ʒ. i. Gal. inquit ſanaui plurimã gentem à quartana: dedi enim eis in potu poſt digeſtionẽ ſolutiuum, deinde dedi in potu ſuccum abſinthij, deinde theriacam. Et dico aſa. & piper. ſumpta cum aqua calida ſingula ſunt iuuatiua valde, quando apparet digeſtio & peruenit ſtatus.

Pilulæ. Item pilulæ expertæ ſecundum Iudæum ad ipſam. Recip. theriacæ nouæ, & myrrhæ electæ quantum ſufficit ad confectionem theriacæ, & in forma pilulas de quibus ſumat patiens. v. ieiuno ſtomacho, & poſt vini hauſtum boni, omni die ante paroxiſmum ſumat. i. cum incipit frigere, & aliqui addunt nigellam & aſam.

Potio. Potio experta ad quartanam, & eſt Archig. Recip. fœni. liqui. zingib. ana vnciam vnam, bulliant in optimo vino vſq; ad tertiam, de quo ſumat patiens omni mane cyatum. i. Et ex expertis, eſt vinum decoctionis dictami. Et ex electarijs expertis ſecundũ Nicolaum eſt diaciminum, mithridatum, & muſa. et requies, et confectio de muſco dulci.

Electariũ. Confectio electarij ex inuentione noſtra conferens feb. quartanæ, & omnibus, ægritudinibus melancholicis. Recip. doronici, macis, been albi & ru. cimini curati, cinnamomi, ana. ʒ. ij. ſpicæ, garyo. ana. ʒ. iij. ſe. acetoſæ, bugloſſæ, & meliſſæ, ſe. tamariſci, ana. ℈. ij. foliorum roſarũ, ſandalorum, magazir, ligni aloes, añ. ʒ. ſ. margaritarum, corallorum al. ana. ʒ. ſ. florum borraginis, et bugloſſę, añ. drach. ij. croci. ʒ. ſ. oſſium de corde cerui, drachmas duas. Confice cum ſyrupo de cortice citri, radi. fœ. decoctionis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 778 sur 1089

in aqua diſtillata, ſcolopendriæ, & ſucco pomorum dulcium, ana æqualiũ partium, zucchari tabarzet, quod ſufficit. Et adde ambræ crudæ. 3. ß. foliorum auri numero. x. Et expertum per Chriſti gratiam.

De feb. quintana. GAlenus ait. Si deinde quintana aliqua eſt febris pro ut Hippo. dixit in epidemijs cum ait, quòd ſeptena eſt prolixa, & non eſt mortifera, et nona eſt longior ea, & non eſt mortifera, ſupple quia eſt longioris quietis. Quartana eſt deterior febrium, eò quòd ſit ante phthiſim & hecticam, & poſt ipſam, & illud quia cum feb. prolongantur minantur hecticam. Et in hac febris quartana prę cedens multum prolongata fuit, quę humorem diminuit, & ſic facta fuit quintana, & eam ſequitur hectica. Et quia hæc conſumit etiam ex ſe humores, ideo eam ſequetur in quintana. Ait inquam Gale. Ego nondum manifeſte vidi circuitionem hanc, ſcilicet quintanam neque alia quidem vlterius quartanam. Si ergo nõdum vidit eam, manifeſte non vidit. Et quia Hipp. eam poſuit, non negauit, ſed potius affirmauit cum poſitio eius ſit certa, quia Hippo. diui nus, dicendum eſt ergo nec prætermittẽdum de eis cauſis ipſarum ſignis medicinis.

Aduerte. Febris ergo quæ exacerbatur per quintam diem, dicta eſt per Hippo. quintanam, & quæ per ſextam, ſextana, & quæ per ſeptimam, ſeptena, & quæ per nonam, nona. Accidentaliter tamen ſicut de quotidiana, tertiana, & quartana eſt dictum, non eſſentialiter, & illud quia cauſa eius, & proprię quartanæ interior humoralis, & immediata, à qua eſſentiã ſumit, & ſpeciem, non eſt in natura quinta, ſeu in humore qnto à materia quartanæ, ſpecie diſtinctis, cum non ſit dare illum in corpore. Omnes enim humores naturales ſiue innaturales ad ſpecies quatuor reducuntur iam dictas. Sed eſt materia melãcholica ex aduſtione crea ta plurimum phlegmatis vitrei craſſioris inter humores, quæ non efficit ipſam propter ſui ſpeciem, & inquantum melancholica, ſed per ſuam quantitatem, & ſubſtantiam magis. Cum enim ſm ſuam ſpeciem febrem facit cũ quãtitate ſua ſufficiente, ſine qua nihil efficitur ſm Gal. quartanam febrem accendet, ſed cũ ex aduſtione conſumente, & exiccante facta fuerit pauca, & craſſa, propter quartanę longitudinem, tranſiet in quintanam, quemadmodum phlegma vitreum faciens quotidianam cum deuenerit vt ſit paucum & craſſum, vt eſt crudum qui eſt craſſior eius pars, paroxiſmum faciebat tertianum, vel quartanum, vt ſupra in quotidiana eſt dictum. Et quoqs ſi contingat ipſam melãcholicam materiam ex aliqua cauſa ſuperexcreſcere, & abundare, redibit ad circuitionẽ quartanam, quẽ admodum cholera cum abundat facit paroxiſmum quotidianum, omni die inuadendo, & exacerbando, & paroxiſmum tertianũ vna die exacerbando, & alia nõ, vt quia ſit duplex, & triplex: motus enim talis & circuitio non inẽſt huic febri ab humore à quo ſubſtãtiam, & ſpeciem habent, cum ſit ſubiectum, & materia eius, ideo cum ſit accidentalis, oportet qꝑ ab aliquo accidente inſit ſibi, & hæc quantitas eſt, & craſſities eius, & proinde raro eſt, & raro viſa non frequenter, ſicut circumitio aliarum.

Sed dices quare pauca cholera & craſſam, ſuam circuitionem per tertium non dimittit, vt tranſeat in quartanã. quemadmodum phlegma, & melancholia, & cum etiam ſanguis ſit paucus ſic motum ſynochum non permutat in periodicis interpolatis?

Reſpondet Falco, illud equidem conuenit cholerę propter aptitudinem eius ad motũ maiorẽ q̃ in alijs humoribus ſit. Et illud à caliditate cui quantitas modica non contradicit in retardando niſi multum, adeo qꝑ ſi mixtionem recipiat etiam in ſeipſa humoris alterius craſſi, & frigidi, vt eſt in citrina, & vitellina, vel ex aduſtione craſſitiẽ, vt eſt in aliqua vitellina, praſſina, & æruginoſa, ſuum motũ proprium non dimittit. Caliditas enim vincit in ea, & prę ualet incitando, & cõmouẽdo eam, cuius ad motum proprium paucitati, & craſſitiei quã acquirit ex illis in retardando ipſam ex illo, & in ſanguine illud conuenit, eo qꝑ locus ſanguinis eſt in venis. Si vero contingat in eis corrumpi illud, non eſt niſi, quia multæ quantitatis exiſtit quã natura regulare non valet, quod oſtendit quia in venis magnis eſt corruptio eius, cum ſynocham facit: ſi enim paucus ſit, natura bene regulabit, & corriget, tanquã filium, ſed cum ſit multus, & in loco cordi propinquo ſynocham faciet febrem, non periodicam, nec interpolatam, & proprie cum totum inſimul corrumpitur à natura ſimul totaliter directus, ob quã cauſam etiã ſi extra venas contingat prꝑter naturã effundi vel corrumpi, et in alijs paruis venis extremorum vnam continuam etiam à principio vſqꝫ ad finem febrem accendit. Et quidem cũ fiet quintana ex melancholia, quia materia fuit quartanæ, donec ſufficientis fuerit quantitatis, nunc facta pauca, & craſſa propter longam putredinem & aduſtionem ipſius, quia raro eſt humor paucus craſſus, quem natura non regulet, nec deueniet in putredinẽ propterea raro fit, & rarius alijs. Ob quã cauſam non inconuenienter Gal. dixit ſeipſum nõ vidiſſe manifeſte. i. frequẽter, nec alia, vel quarum cauſa interior humoralis non eſt putrida materia melancholica quintanæ diminutæ magis & incraſſata propter aduſtionem putredinis in quintana. Sed Gal. cum eas inordinate vagantes comprehenderit, propter tarditatem motus, & contingentiæ raritatem, illarum cauſam duplicem aſſignauit. ſ. tranſitionem humoris in alium per aduſtionem, vt dictũ eſt, quemadmodum ſanguis putreſcens in melãcholiam. & choleram tranſit, & diætæ delictum tranſitionis humoris in alium, cauſam propriam dare oportet quintanæ. Delictum vero dictæ ſextanæ, & alijs ſubſequentibus aſſignare: non enim hæc ex humore generato ex trãſitione fieri poſſunt, quòd natura humorem ad tantam paruitatem reductum, atqꝫ craſſitiem regulare conſueuit taliter ne in putredinem incidat, quinimo prius reſoluet ipſum ex corpore, vel digeret, vel manifeſte expellet. Signa ſunt omnium aliarum præcedens quartana, & aliæ feb. longæ, & motus & circumitiones dictæ.

De cura qn tanæ. Et cura quintanę in epidemijs, eſt propinqua curę quartanæ ex phlegmatis aduſtione, differens tamen ab ea, qñ in hac indigemus rectificatione regiminis, & ſubtiliatione diætæ cibi, & potus maiori, & quia breuis eſt propter paucitatem materię. Et quia oportet incitare naturã contra ipſam digerendam, & reſoluendam, licet propter craſſitiem prolongantem oportet videatur regimen incraſſare, ne deficiat virtus. Et quidem cum ſit contrarietas inter hoc, docuit Aboa. hanc viam, & diætam eſſe tenẽdam, ne cum alteratiuis frigidis eſſe curãdam ipſam & alias, ne reſolutionem impediat. Et eſt, quia cum febris ipſa nocumẽta non faciat accidere in virtute, ſubtiliemus regimen & faciamus aliquãdiu abſtinere infirmum, & vti ieiunio ad incitandũ naturã ad materiam digerendã, & reſoluendã. Et ſi virtus debilitatur ex eo, alio tẽpore ſuccurramus cũ cibatione ita, vt cibemus cũ eo, cuius nutrimẽtum eſt bonum facilis digeſtionis, nec eſt in eo additio materiæ nec incraſſatio. Et de curationibus cõferentibus ad reſolutionem materię ipſius, eſt vomitus cum helleboro, ſemine raphani, & raphano, & ſemine hellebori, & ſemine atriplicis, ex nuce vomica, & digeſtione cum oximelle ſcillitico, & euacuatio: deinde cum hieris, & poſt ipſam cũ balneo, & miniſtratio theriacæ, & aliorum ſimilium ſupradictorum. Et tunc confert ſudare ſuper medicinas, et balneum, abſqꝫ adminiſtratione humectantium prædictorum. His ergo præmiſſis per ordinem, vt eſt dictum ſanabitur patiens, ſi Chriſtus voluerit, qui ſit benedictus.

De medicinis feb. peſtilentioſarum, & earum quæ ex genere ſunt illarum. Cap. 6.

Morborũ genus triplex. SVperius dictum eſt, quòd ſi putredo ab epidemia, ſeu peſtilẽte aere in humoribus corporis ſit impreſſa, feb. in putredine talis exiſtens peſtilentia dicetur. Cũ enim triplex ſit morborum genus, ſ. diuerſus, vndimialis

Morbo⁹ ge triplex.

lis & epidemialis, vt cõmentator innuit Gal. & Alexandrinus. Diuersus morbus est qui ex malitia regiminis prouenit, qui cum in diuersis hominibus sit diuersus, quo ad diuersas res non naturales, & cibos, & potus, magis diuersos generabit morbos in eis, quales sunt febres dictæ iam superius, & aliæ ægritudines multæ. Vndimialis est qui ex aliquibus dispositionibus aquæ vel terræ generatur, & gentibus commorantibus ibidem sunt proprie, vt dixit Abo. sicut Neapolitanus plurimis podagra, propter humiditatem terræ, & austeritatem ipsius. Et eorum quibusdam nigredo dẽtium propter aquam salmastram. Et sicut Ianuensibus tusses & catarrhi, & Messanensibus etiam propter borealitatem terræ ipsorum, quare in via prẽuisionis Ianuenses circũdant veste eorum colla, & gutura, & vtuntur papauere, & Messanenses coriandro, & sesamo. Epidemialis est qui à mutatione aeris in qualitate, vel substantia generatur. Quem sic notificat Constantinus. Morbus epidemialis est morbus subito multis simul eodemq; tempore ingruẽs hominibus. Ex quo inter eos differẽtia notatur: dixit enim quòd est morbus ingruens subito, ad differentiam vndemialis, qui pluribus simul venit, non tamen subito, sed paulatim, & hoc propter debilitatem imprimentis causæ, fortioris enim impressionis constat esse aerem q̃ terram & aquam, dixit enim Gal. maxime alterans aer est, dixit quoq; multis simul eodemq; tempore ingruens, ad differentiam morbi diuersi, qui non est multis simul, neq; in eodem tempore accidit, sed diuersus in diuersis hominibus & temporibus.

Quid morbus epidemialis.

Aeris mutatio tripli. Aph. 1.

Talis autem mutatio in aere epidemicum facies, ipsum vel pestilentem tripliciter accidit. Vno modo à causa manifesta, vt à mutatione temporum plurium vel vnius, & magna, vt Hippo. in. iij. apho. ostẽdit, cum ẽm ipsum annus sanus sit, cum tempora sunt moderata, & tẽporaliter reddita vt quia ver sit tẽperatum, ad caliditatem tũ subtilem parumper declinãs sopitam & humiditatem, & quia sint pluuiæ temperatæ, æstas calida non valde, neq; oĩno absq; pluuia, & autumnus tẽperatus inter actiuas, & pluuiosus. Multæ. n. pluuiæ securos nos reddunt ab ægritudinibus autumnalibus dixit Abo. & hyems frigida, non tũ plurimum, & in pluuia temperata, si propter ventos, & pluuias mutetur à sua natura, propter aliquam constitutionem siccam, vel aliam ad contrariam non emendans, & perturbans, & distemperans magis, vel quia sit vnum tempus inæquale, vt autumnus, generabuntur ægritudines pestilentiales, vel epidemicæ, quas Hipp. in. iij. apho. dixit, vt sunt fe. acutæ dyssenteriæ, ophthalmiq, apostemata, morbilli, variolq, desudationes, pasticia vlcera, ilion, & similes aliæ, quas narrauit ibidem.

Secundo modo accidit à causa occulta, vt ex coniũctione stellarum imprimẽtium in aere qualitates mortiferas, quia caliditatem superfluam resoluentem, vel frigidã congelantem, & humidam suffocantem, vel siccam consumẽtem naturam nostri corporis. Quapropter deficiunt à regimine nostri corporis humores, quare putrescunt, & febres accendunt plurimum, & alias ægritudines. Et quia nostris sensibus talis cognitio est ignota dixit Abo. Pestilentia in aere accidit quandoq; ex formis cœli, quarũ euentus ignoratur, cognoscitur vero quia volatilia cadunt subito mortua super terram.

Tertio modo accidit talis mutatio epidemialis seu pestilens in aere ex quibusdã dispositionibus terræ, vna manifesta, alia vero occulta: manifesta, quia sit terra profunda, lacunalis, lutuosa & fœtida, qa sint ibi gurgites & stagna, & herbarum venenosarum productiua, vel in cuius superficie remanserunt funera mortuorũ multa in prẽlio, non cõbusta, nec tumulata. Occulta vero quia in cauerno sitatibus eius lateant mineræ, malæ putredines, & animalia venenosa quæ nostris sensibus sunt occulta. Quare dixit Abo. q̃ accidunt in aere quandoq; putredines, & pestilentię ex causis terræ quarum euentus ignoratur. Cuius cognitio est, quia aquæ sunt infectæ, & animalia in eis habitantia, & sub cauernis, fugiunt supra terrã, & inueniuntur mortua hic & ibi. Ex quibus omnibus fumi, & vapores putridi resoluti aerem ascendunt, tracti à caliditate solis. Vel à distãtibus partibus aliquando ventus portat ad ipsum, vt à partibus Aethiopiæ vsq; ad terram Gal. tepiditate eius corrupti, & mixti aeri ex sua natura imputrescibili propter simplicitatem, ipsum inficiunt, & reddunt corruptum ad modum corruptionis aquæ remollitionis fœtidę, vt est aqua, in qua remolliuntur ad maturationem canapes & lina, vt dixit Abo. & q̃ istis duobus vltimis causis accidit aeri dispositio epidemiaca seu pestilens ait Gal. Quas Constantinus aduertens notificauit epidemiã sic. Epidemia est mutatio aeris in putredinem, vel in pessimam qualitatem, maxime vero propter vltimã causam, & corruptionem substantiæ, vt innuere videtur Abo. cũ dicit. Pestilentia est corruptio adueniens seu accidẽs aeri, similis corruptioni aquæ remollitionis fœtidæ, quod equidem confirmauit cum dixit, q̃ febris pestilentialis plurimum est perdens, si non sit confirmata putredo, quia si cõfirmata fuerit est mortalis omnino. Quod etiam cõfirmare videtur commentator Io. Alexandrinus cum distinxit morbum epidemicum in mortificationem ante, & in mortificantem, & causa est, quia talis aer corruptus in substantia, non solum corrumpit animalia, sed etiam vegetabilia. Calefactus vero, & infrigidatus plurimum non corrũpit, sed alterat & imutat, quare sapit de natura vndinici, non epidemialis sed pestilentis, sunt enim hæc synonyma, inter se differentia sicut genus & species. Quod innuit commentatur Io. epidemiarum cũ diuidit epidemicum morbum dicens. Morbus epidemicus alius est salubris, alius pestilens. Cumq; aer fit in substantia corruptus factus pestilens corpora nostra contingit, infra omnia quæ dispositi inueniũtur eius impressioni, quia sint debilitata ex multo coitu, pprie, & malis plena humoribus, non bene trãspirabilia, quia densorum pororum, dilatatorum multæ dilationis, & exercitij, addentium ad necessitatem, & ad attractionem multã aeris propriusin dispositi permittens, & peruenit inspissatus per anhelitum, & per poros attractus ad cor, & primo cõplexionem spiritus qui est in ipso inficit, & putrescit sanguis, & spiritus qui est circundans ipsum, vt qui est in arterijs, & venis circundans ipsum, pter dispositionem suam. Inquit enim Gal. nulla causarũ actiuarum agere apta nata est sine patientis aptitudine, & aptitudo eius est, vt quia ex malis sit generatus cibarijs. Ait enim ipse, nulli dubium est malum cibum malum generare sanguinem, & malum sanguinem malum generare morbum, & cibarijs cacochymis in eo multiplicantibus aquositatem, & humorem crudum. vnde Gal. dixit. abstinere autem oportet à cacochymis edulijs, manet aũt in venis diu ex eis aggregatus humor, qui cum aliqua occasione in putredinem venerit febres operatur, mali humores qui proprie sunt pestilentes, & accenditur caliditas egressa à natura, & spargitur in corpore toto cum continuitate absq; intermissione. Si enim putredo quæ in venis, & apostematibus continuam febrem accendit, quia continue putridam fuliginem mittit ad cor, multo magis hæc continuam faciet, cum sit fondata in spiritu cordis in corpore eius, quod circundando semper attingit, & sic fiet febris pestilentialis à tali complemento inter putridas numerata, licet prima causa sit ephemeralis & procatartica, vt est dictum superius, & transit de corpore in corpus dispositum, maxime si in loco alto, vel sub vento locetur, sicut & alij morbi contagiosi. vnde. G. ait demum vicinari his, qui pestilentiam patiuntur, fallax est,

Definitio epidemię.

De signis pestilentialis feb.

Signa feb. pestilentialis sunt eius causæ, quæ sunt signa ipsius feb. Signorum autem pestilentiæ, quædam sumuntur à causa, quædam ab effectu. A causa, nam à causa prouenit intentio dispositiõis & febris, vt dixit Abo. Et sunt nam siquidẽ causa pestilentiæ sit manifesta, & tempora-

lis,

lis, videbis tempora mutata valde à natura ſua, & inæqua
lia fieri, & autumnalia, quod eſt quia multiplicantur in
principio autumni vſq; ad eius plurimum, & videbis cur-
ſum ſtellarum, & flammas ignis multas in aere cum mul-
ta inæqualitate, conſequẽter in æſtate, & in poſtremo eius
magis. Et videbis paucitatem pluuiæ in vere præcedente
& frigore, deinde multiplicabitur auſter, & turbabitur
aer aliquot diebus, deinde clarificabit, & accidet in die ca-
liditas multa, & in nocte frigus, vel etiam ſi non ſit multæ
caliditatis, ſed eſt multæ inæqualitatis, & turbationis ex
nebulis exiccatis, ita vt expectetur pluuia, & non pluit, &
in aeris velaminibus fiunt pluuiæ ſicut puluis & pruina:
tunc enim iudica peſtilentiam. Et cum hyeme accidet,
licet raro, videbis multiplicare auſtrum, & ſubſolanum
diebus aliquot, & turbinem magnum, donec expectetur
pluuia, & non pluit, tunc enim complexio aeris erit cor-
rupta. Et cum accidit in vere, licet rariſſime, quoniam eſt
faniſſimum, de ſe & minime mortiferum, vt dixit Hipp.
tempus erit, auſtrale, & multæ caliditatis, vel frigidita-
tis, & ſiccitatis, multiplicantur variolæ, & morbilli, & ra-
ro ſe. & cum ſit erit paruiſſima, vt Hippo. dixit. Si etiam
ſit putredo, & corruptio terræ in ea cum fœtore, videbis
putredines dictas ſupra, & erit in eis ſe. apprehenſa. Sed ſi
quidem cauſa peſtilentiæ ſit occulta, ſigna ipſius ab effe-
ctu ſunt ſumenda, & ſunt quia videbis animalia generata
ex corruptione multiplicari in terra, vt vermes, ranas, &
muſcas, & ſi ſit à cauſa ſubterranea videbis reptilia habitã
tia in cauernis exire ad ſupficiẽ terræ, & dimittere oua ſua,
& aliqñ mori. Et ſi eſt à cauſa cœleſti, ſimiliter volatilia.

De ſignis feb.

Signa vero ipſius ſe. prima ſunt quæ ab eſſentia eius, à
qualitate mutata ad tactum ſumũtur. Et ſunt quoniam
vt dixit Aboa. caliditas eius eſt vehemens interius, pertur
bans & inflammans, exterius vero ſuauis, eo q̃ ſuam ra-
dicẽ habet intra cor, vt in ſpiritibus eius, & extra ipſum,
vt in humoribus circundantibus ipſum, & proinde per-
turbatum eſt, & perdens plurimum, vt proprie cum pu-
tredo eius fuerit confirmata, quæ ex fœtore anhelitus ha-
bet cognoſci, tunc enim cum deiiciat virtutem vitæ, ſpiri-
tum, & calorem innatum, ad exteriora feb. expandi non
valet, vt ea inflammet valde. Et proinde exterius eſt ſua-
uis adeo, vt quandoq; de his febribus peſtilentialibus ſit à
cauſa, in qua non percipit æger, nec tangens propinquus

Pulſus & vrina.

multitudinem caloris. Et non alteratur pulſus nec vrina
alteratione, immo quandoq; eſt vrina ſana, & infirmus ad
mortem velocem tendit. Et hæſitant medici in eſſe eius,
quod quidem cõtingit propter debilitatem caloris, & ſpi-
ritus in radice, non potentis ſe extendere ad exteriora, in
quibus percipi habet calor & pulſus, & propterea non
apparet multum alteratus, quia velox & ſpiſſus, licet ca-
liditas interius multa ſit à qua plurimum pulſus procedit.
Sed quare vrina in eo ſana ſit Abo. euidenter oſtendit, cũ
dixit. Et impares non eſt virtus nutriendi tantum, ita vt
dicamus quandiu virtus nutriendi affuerit erit viuum, &
cum deſtruetur erit mortuum, quoniam hoc ipſum ver-
bum ſi virtuti afferemus nutritiuæ, fortaſſe enim plerũq;
remanebit eius operatio in hepate & venis, & membrũ. ſ.
cor tendit ad mortem. Et quidem vehementia eius inte-
rius cum impotentia expandendi ad extra cognoſcitur
cum reſpiratione grandi, & caliditate percepta in ea cum
inquietudine & anguſtia. Quod eſt quia magnitudo anhe
itus, & latitudo pectoris minoratur, & coarctatur, & eſt
Iſitis, & ſiccitas linguæ cum nigredine multa, cum puſtulis
in labrĩs, & alcola in eis, & lingua.

Et ex ſignis eius duo ſunt quæ ex actione læſa ſumantur
cordis principaliter patientis in ipſa, vt eſt debilitas,
tremor cordis, & pulſus, & anhelitus ſm plurimum fit fre
quens & paruus, & fit vehemens in nocte, & augmenta-
tur cum ſua magnitudine febris huius, & incenſione ſuo-
rum accidentium perducit ad ſyncopim, frigiditatem ex-
tremorũ, ſpaſmũ, & alcuzez. Et ex læſione accidentium
aliorum membrorũ compatientium illi ex vicinitate pro-
pinqua, quod eſt, quia accidit tuſsis ſicca, fortis malitia
anhelitus propter compaſsionem pectoris, & pulmonis
& ſiccitatem. Et accidit dolor oris ſtomachi nauſea, & ca
ſus appetitus, propter compaſsionem ſtomachi, & permi
ſtio rationis, vigiliæ, vel ſubet propter vicinitatem, & col
ligantiam cerebri, & magnitudo ſplenis, & quandoq; ac-
cidit diſpoſitio ſicut hydropiſis, propter compaſsionem
ſplenis, & hepatis colligantiam ex vicinitate longinqua,
quod eſt quia antecedit corporis mollificatio, tepor & de
bilitas ipſius in qua ſtat, vt non loquatur nec ſentiat, &
accidit, vt plurimum paſticia. Et aliquando bothor ſubal-
bida, & rubea, & liuida, quas papulas vocat vulgus, ſi in
toto corpore ſit diffuſa, & apoſtemata mala & fraudulen-
ta, & quandoq; eſt velocis apparitionis, & velocis occulta
tionis. Et ex ſignis eius tria ſunt, quæ ſumuntur ex exeun-
tibus, quod eſt, quia egeſtio eſt lenis, non naturalis, qa ſpu
moſa, fœtida, & liquefacta, & vnctuoſa, & quandoq; eſt
melancholica, & accidit quandoq; fluxus ventris choleri-
cus, & aliorum humorum, & multoties euomit patiens
melancholiam, & choleram poſt illam. Et vrina eſt aquo-
ſa, vel cholerica, vel melancholica in principio, & in pro-
ceſſu ſana, & ſudor ſi adſit, eſt fœtidus. Et ſunt plurimum,
quæ emittuntur, fœtida & corrupta.

De cura.

Cura. Medicatio conueniens huic feb. ſicut & alĩs pe-
ſtilentialibus morbis eſt ſecundum duplicem modum. ſ.
præſeruatiuum, & curatiuum. Cum enim earum diſpoſi-
tio duobus modis exiſtat, qa aut putredo eius exiſtit cõfir
mata in corde, & tunc ſimpliciter eſt mortalis, aut nondũ
eſt confirmata, ſed eſt in via vt confirmetur, & proprie
quia peſtilentia non ceſſat imprimere, & diſpoſitio corpo
ris ſit apta recipere, quo caſu eſt poſsibilis cura, vt ſupe-
rius dictum eſt. Et quidem cura conueniens morbo exi-
ſtente in fieri dicitur eſſe commixta ex cauſa curatiua &
præuiſiua. Et Gal. oſtendit pro tanto q̃ medicatio conue-
niens, & completa huic feb. oportet q̃ ſit ſecundum dupli
cem modum curatiũ, & præuiſiuum, maxime cum ma-
litia peſtilentiæ tam grandis ſit vehementis impreſsionis,
q̃ dominĩ rerum neceſſariarum ſolum ſuperexcedit im-
preſsionem vt G. dixit. Oporter ergo curando impreſsio-
nem eius ſeu morbum impreſſum ab ea inſimul præuide-
re periculum impreſsionis ipſius, ne ad terminum confir-
mationis attingat. Inquit enim Hippo. nonne illius eſt, vt
futurum periculum omnino prohibeat, vel vt ſaltem cõ
petenti adminiculo tolerabilius fiat.

Vt ergo vtrunq; modum cõprehendamus ſimul, ſcias
q̃ medicatio talium febrium in quatuor rebus conſiſtit.
In abſciſsione cauſæ, alteratione febrilis diſcrãſiæ, in regi-
mine cibi, & potus, & aliarum rerũ non naturalium, & in
accidentium correctione. Abſciſsio cauſæ eſt primitiuæ,
antecedentis & coniunctę. Primitiuę abſciſsio, & antece-
dentis ad modum præuiſionis pertingit. Completur au-
tem dupliciter cum his, quę auferũt cauſam primitiuam
& aerem, peſtilentẽ primo, ſecundo vero cum his, quę ab-
ſcindunt cauſam antecedentẽ, & corporis diſpoſitionem.
Cauſæ primitiuæ aeris peſtilentis dupliciter fit ablatio.
Vno modo mutatione patientis de regione in regionem,
vel de ciuitate in ciuitatem, ſi poſsibile eſt, & proprie ſi ex
formis cœli proueniat peſtilẽtia, cum nõ cõmode poſsibi-
le ſit aliter remediatio eius, niſi rectificatione corporis, &
diſpoſitionis eius amotione, ob quã non euadit oino cum
fortis impreſsionis eſt, vel ſaltem vbi poſsibile non ſit fiat
de loco in locũ. Et ſiquidem ex cauſa cœleſti euenerit mu-
tetur à loco ad locũ infimũ ciuitatis, vel domus, ſi vero ex
cauſa terreſtri manifeſta vel occulta, mutetur in altum. Et
cũ non ſufficiat ad cautelam eſt neceſſarius modus ſecun-
dus. Et eſt vt corrigatur aer & mundificetur, ſi eſt corru-
ptus, & alteretur quoq; ſi ĩ qualitatẽ peſsimã ſit mutatus.

Aeris cor-ruptioni re ſiſtentia.

Mundificationis correctio habet cõpleri cum his, quæ
à cõplexione eius habent ſubſtantiam rectificare & depu-
rare,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 781 sur 1089

rare,& quæ à proprietate ſimul & complexione. A cõple
xione ſunt ſolis ingreſsio in domum,& ignis accenſio. In-
quit.n. Abo.ipſe.ſ.ſol ſolus eſt qui rectificat aerem calefa
ctione & exiccatione, hoc facit multo magis ignis. Et ex
illis eſt vinum vinoſum antiquum odoriferum,cum ex eo
nares,os,manus,& facies abluitur, & aliquid ſorbeatur,
purificat.n.animam,& ſpiritus confortat, vt contraria fu
gent. Sunt quoq; frigida, & ſicca omnia quæ corruptioni
reſiſtunt,aſperſa,vallata,& ſuſpẽſa in camera, & quoquo
modo locata,vt eſt acetum, & proprie acetoſa omnia, &
proprie cum aqua ro.mixta. & omnia exiccantia aeris hu
miditatem atq; putredinem. A proprietate vero ſunt odo
rifera omnia,& aromatica ſimiliter ſituata per eundẽ mo-
dum,et ſuffumigata,et odorata,bibita & comeſta,ſi enim
corruptio vaporem emittat fœtidum,qui ſpiritus inficien
do contriſtat,& deĩcit,& mortificat, odorifera cum ſint
contraria illi, viuificant & cõfortant. Sintq; cordialia pro
portionata ſpiritibus virtutes noſtras,& calorem innatũ,
qui eius eſt inſtrumentum confortantibus, cuius eſt ſuper
ſiua mũdificare,& adueniente peſte,& qualitatis eius no-
cumentum repellere, vaporem reſoluere atq; conſumere
materiam eius,vt Gale.dixit maxime conuenientia erunt
& propria. Et ex illis ſunt frigida exiccantia, & proprie cũ
mutatio eius ſit in peſsimam qualitatem calidam ſiue ex
putredine, ſiue abſq;,vt ſunt roſæ, myrti folia, ſandali,&
camphora. Et irrorationes cum aquis eorũ mixtis cum
aceto proprie,& emanationes ipſarum & aliarum, & co-
riandri,nenufaris, corticum granatorum, pirorum redo-
lentium,& pomorum,& citoniorum, & ebani. Et alche-
chengi,tamariſci,ribes,& ſimilium,& hoc in ſanis, & fe-
brientibus proprie. Et ex illis ſunt calida,& ſicca,& pro-
prie cum alteratio ſit in peſsimam qualitatẽ frigidam, vt
ſunt ex ſimplicibus,xyloaloes crudum,thus, ambra, mu-
ſcus,coſtum dulce,ſtyrax,& ſandaraca,aſa, caryophi.ma
ſtix,& gluten albotin,ladanũ,mel,& crocus, iuniperus,
& cypreſſus,cyperum,& ſchinanthus,ſauina, acorus, &
gallia,amygda.amaræ,pulegium,origanũ,& laurus pro-
prie. Et ex appropriatis ſunt poma, citri flores et folia ei⁹,
& quæ illius ſunt generis, vt limones magni & parui, qm̃
rectificare habent corruptionem aeris,ſicut dixit Abo. Et
ex illis ſunt compoſita ex iſtis & ſimilia,& hoc in ſanis, &
algoratis non calefactis & febrientibus.

Secunda completur cum his quæ abſcindũt cauſam an
tecedentem, & corporis diſpoſitionem. Cauſam antece-
dentem, vt humorum eſt repletio cacochymicorum,ſicut
euacuatio cum phlebotomia, ſi cũ peccato ſanguinis fue-
rit,vel pharmacia,ſi abſq;. Et cum clyſteribus vomitiuis,
& digeſtiuis,proprie cum ſyrupo acetoſo, & euacuationi
bus cum medicinis alĩs ſudorem ac vrinam prouocanti-
bus. Et dieta ſicca,& extenuatiua in omnibus,quam infra
Chriſto duce dicemus. Corporis diſpoſitionẽ abſcindũt
rarefactiua,& aperitiua maxime,quæ reddunt corpus be
ne tranſpirabile, ſpiritus & humores, ne incidant in putre
dinem ab intrãſpiratione venti, quæ eſt maxime cauſa pu
tredinis ſecundum Gal. Et ex illis eſt vſus acetoſorum in
cibis, & potibus quæ infra dicentur, & aceti proprie cum
reſiſtant proprie corruptioni. Inquit.n. Abo.aceto aũt in
cibo,& potu vti,eſt à nocumẽto ipſius aſſecuratio, & hoc
in ſanis,& ægris & febrientibus ac patientibus ex corru-
ptione proprie, præſeruat enim ſanos à peſtilentia omni,
& ęgros qui ab ea ſunt capti,ne procedat vlterius impreſ-
ſio eius. Et ex illis ſunt compoſita quæ habent prohibere
putredinem, vt eſt mitridatum,theriaca. Et ex parte con
fectio ex aloe, croco,& myrrha, ana æqualium partium,
cum ex ea ſumatur quaq; die circiter.3.i. et ſalis vſus com
mendatur,quod ſitim non prouocet, et hoc in ſanis,et pa-
tientibus ex frigida qualitate, et corruptione quandoq;.
Abſciſsio cauſæ coniunctæ, et humorum putredinis per-
tinet ad modum curationis, eo quod peſtilentia iam im-
preſsit,et corrumpit humores corporis à quibus morbus

Maximum aceti inuamentum.

peſtilens & feb. dependet, cui proprie curatio competit.
Completur autem cum prædictis reddentibus corpus, et
humores bene tranſpirabiles. Et cum his quæ corruptio-
nem ſeu putredinem habent mundificare à complexione
& à proprietate. Ex quibus ſunt ſimplicia et compoſita,
dicta ſupra in cura feb. ſanguinis ex putredine, vt cinna-
momum,xyloaloes, et ſimilia. Et ex compoſitis mel roſ.
et hierapicra proprie quæ ex ſanguine ducere habet humo
res putreſcibiles, et alia ſimilia ſuperius dicta ex digeſti-
uis, et ſolutiuis, vt ſyrupo acetoſo, agarico, et huiuſmo-
di. Alteratio febris dyſcraſiæ completur cum rectifican-
tibus aeris putredinem, et caliditatem, et cum medicinis
frigidis cordialibus, cum principaliter cor patiatur mini-
ſtratis interius,et exterius ſecundum omnem modum qui
ex dictis in cura generali febrium,et cauſonis poſſunt aſſu
mi. Et ex appropriatis ſimplicibus his febribus, eſt lutum
armenum, plures enim iam ſanati ſunt ex peſtilentia ma-
gna propter conſuetudinem bibendi ipſum in vino ſubti-
li,vt deferat ipſum ad cor, ſed ſit mixtum cum aqua roſ.
propter febrem.

Regiminis dietæ ordinatio in cibis, et potibus et alĩs Diæta.
eſt, vt cibus eorum ſit exiccatiuus in ſanis et ægris omni- Carues.
bus. Qualia ſunt ex granis hordeaceum, et ex carnib⁹ per
dicum,et auium paruarum mõtanarum, præparatis cum
aceto,et cappares cum eo,et ſimiles. Et ſi Hip.in apho.di
xit. Humidæ dietæ omnibus febricitantibus conferunt,
et non ſiccæ,dic q̃ hoc intelligere oportet gratia exiccatio
nis humiditatis ſuperfluæ,et aquoſæ humorum putrefieri
aptæ non naturalis ipſorum ſpirituum et membrorũ, quã
oportet dieta cibi, et potus humida naturaliter conſerua-
re,et reſtaurare ex eis virtutem. Inquit enim G.vt virtus
et non morbus nutriatur,diætantur infirmi. Præmittan-
tur autem lenientia,ſint vero ex acetoſis in febrientibus et
ſanis etiam, et proprie vbi mutatio ſit aeris in putredinẽ,
vel in peſsimam qualitatem calidã, qualia ſunt ex herbis,
vt acetoſa, alleluya,andachocha,chryſolocanna,attripli-
ces,bliti,portulaca et betę. Et ex fructibus,vt limones et Fructus.
citri,acetoſitas acreſtæ,pruna,ribes, acraneæ, zarur, po-
ma acria et maciana,mora mediocriter matura, ſumach,
granata acria,et muza,et ſimilia, ſint autẽ in pauca quan-
titate ſumpta et ſæpe,niſi aliquod impediat accidens. Cor
ruptioni autem neceſſaria eſt reſtauratio cum tẽperamen-
to dixit Gal. Sintq; rectificata cum aromatibus, et cordia
libus dictis ſupra in corde, quoniam ex peſtilentia ſunt in-
fecta. ſint quoq; alĩs conditionibus, vt ſupra dictum eſt,
diſcuſſa et electa. Potus ſimiliter ex frigidis, et acetoſis Potus.
dictis, et proprie ex aqua hordei frigida cũ ſuccis acrium
prædictorum, et proprie granatorum, vel aceto ſimplici:
ſint autem in quantitate multa, ne ſua paucitate inflãmẽt
et ſitim augeant, quare attrahendi aerem neceſsitas aug-
mentetur, ſi non fuerit quod prohibeat. Et ſi indigeat vi-
no,ſit album,acerbum, et conuenienter mixtũ prout feb.
exigit, et tolerat diſpoſitio ſtomachi. Quieſcant vero in- Motus.
firmi,et dormiant,et non moueantur omnino, neque ſani
niſi temperate non ſuperflue, ne attrahendi aerem neceſ-
ſitas augeatur,et dormiant parum, et vigilent magis, vt
caliditas interior extrahatur,non intus inflammata longi-
tudine ſomni amplius intendatur,inaniantur ſuperflua,et
exiccentur humida,et aquoſa et cruda,quæ inficiendo ſan
guinem ad putrefactionem diſponunt, et impleantur iu-
uantibus, prout virtus,et diſpoſitio corporis exigit atque
morbi. Et confortetur verbis,et confortantibus citæ libe
rationis,et ſonis,cãtilenis, et ludis quibus animus ſuus lę-
tetur. Inquit enim Abo. Ex cognitis medicaminibus eſt
ſtare cum his à quibus delectatur.

Correctio vero accidentium completur cum his, quæ
vnicuiq; ipſorum conueniunt, vt inquietudo, et anguſtia
corrigatur cum fricationibus,ſomẽtis, et calefactionibus
extremorum,et maxime ſi frigida ſint, et ex alĩs dictis ſu-
pra in ephemeris,quæ ad exteriora trahunt calorem. Sic-

citas

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 782 sur 1089

citas vero oris, et linguæ, atque nigredo corrigatur, vt ſupra in capitulo generalis curationis eſt dictum. Et bothor eius cum aqua maluæ, lilij, & exinūctione ex axungia gallinæ, vel oleo amygdalino, & alchola eius corrigatur cum ablutione ex aceto, vel cum aqua geleniabin, vel foliorum linguæ arietis, deinde cum rob mori. myrtæ, lentiſci, & maſticatione, & ſimiliter debilitas. tremor, & pulſus cordis, & ſyncopis cum cibis, corrigatur potibus, & medicinis hic ſupradictis, & in cura cordis. Nauſea vero, & caſus appetitus, cum medicinis confortantibus ſtomachum intus & extra, & per omnem modum ſupra in cura ſtomachi dictis, & cum cibatione, & confortatione illorum ſupra cibum. Et cauſam dixit Aboa. quoniam plurimi eorum qui viriliter agunt, comeduntq; violenter, ſaluantur & viuunt, vt intelligat viriliter ſecundum virtutis potentiam digerentis, & violenter ſecundum corporis indigentiam, vt quia parum, & ſæpe comedant vt eſt dictum, & ſic ſuſtentetur non reſocilletur, non pura enim corpora quanto magis nutries, magis lædes dixit
2.aph. Hippo. Oportet autem cibum eſſe delectabilem, reſtauratiuum ſpirituum proprie, & confortatiuum cordis, alterando, & confortando complexionem eorum, quæ principaliter fuit corruptu, non ſubſtantia, quia tunc non remaneret vita, vita enim eſt in ſpiritu, vt in radice, dixit Abo. qua deſtructa per corruptionem vita ceſſabit, & proprie ſi corrupta ſit totaliter. Dixit enim Gal. Mors non accidit niſi per intemperamentum complexionis cordis, talis autem eſt ex prædictis carnibus, & vinis, & alijs cordialibus ſupradictis in corde. Spaſmatis vero, & alcuzez cum inunctionibus ex oleis humectantibus, vt ex vio. & amyg. dul. Et ſimiliter tuſsis ſicca, & malitia anhelitus cum retentione in ore humectantium vt diadragan. cum ſeminibus communibus, penidijs, rob viola. cum aqua iuiubarum, hordeacea, & ſimilibus. Permiſtio vero rationis, vigiliæ, & ſubeth, ſicut in capitulis proprijs dictum eſt. Et ſimiliter magnitudo ſplenis, & debilitas hepatis, mollificatio quoque corporis, tepor & debilitas in qua ſtat, nec loquitur nec mouetur, nec ſentit, corrigatur vt ſtupor, congelationis enim accidentia, & ſtuporis eadem fiunt, vnde Gal. ſtupor eſt cum æger non ſentit, nec mouetur, nec loquitur, ſed oculis apertis tanquam timidus tacet. Papulæ vero cum rectificatione putredinis corrigantur, prout eſt dictum. Et ſimiliter vomitus, & fluxus, prout ſuperius eſt dictum.

Stupor quid.

SCiuiſti q̄ variolæ, paſticium, & morbilli, ex genere ſunt peſtilentioſorum morborum, & apoſtematum paruorum, quia bothor. Et q̄ eorum cauſa exterior ſeu euentus eſt plurimum in temporibus humidis, & calidis valde, & proprie in vere, & autumno, cum natura eorum in hauſtrinam fuerit permutata, & in alijs conſimilibus circūſtantijs, in contrarijs quoq; rarius. Et cauſa interior eſt duplex, materialis & efficiens. Materialis eſt repletio ſanguinis, ſeu corporis plectoria. Efficiens eſt mutatio aeris non in putredinem ſuæ ſubſtantiæ magnam, ſed potius in qualitatem peſsimam calidam valde ac humidā ſupradictam. Cum enim aer, & proprie ſupradictorum tēporum fuerit ſic mutatus, attingatq; corpus repletum ſanguine, in eo ebullitionem, & turbationem inducit, & quādoq; putredinem accedentem ſynocham plurimum inflāmatiuam, quandoq; putredinem in qua craſſum, & ſubtile quod cum exiſtit in eo, ſiue ſit à generatione ex mēſtruis reſeruatis in venis & poris, ſiue ex malis nutrientibus prouocatum, ſequeſtratur à puro eius. Quēadmodum eſt videre in vinis nouis ebullientibus ex caliditate propria, & maxime exteriori, reſeruata in eis. in quibus fex, & ſpuma ſequeſtratur ab eis, vt ſuperflua illis remanentibus depuratis. Cumq; talia ſequeſtrata naturæ beneficio quodammodo critico expellantur de venis & ſanguine, effundentur per vniuerſa conſimilia membra corporis, occulta & manifeſta, & pro parte ad cutem, auxilio qualitatis aeris attrahentis ad ipſam, & ex craſſo ſaguinis in ea fm vniuerſum eius diffuſo, & in illis ēt mēbris ex eo, vt in velaminibus neruis collectio fiat, generabuntur in eis variolę, & ex ſubtili cholerico, & ſpumoſo morbilli, & ex parte alia, ſiqua corrupta ſit in cute paſticium. Et q̄ nutrientia, quę talem ſanguinem generare habent, & facere incidere in variolas, ſunt generaliter calida & humida, & proprie quæ rarificant ſubſtantiam ſanguinis, & eum faciunt ebullire, & proprie cum adminiſtrantur ſupra ea cibi, & medicina calefacientes, ſicut lac camelarum & ęquarum, & proprie cum multum ex eo ſumptum fuerit, & inſuetum, & ſuper ipſum bibunt vinum plurimum, & medicinas calidas ex ſpeciebus, vt electaria, tragena, & ſimilia.

Variolarū diuerſitas mūltiplex.

Et quidem diuerſificantur variolæ, ratione ſubſtantiæ, ratiōe coloris, ratione quātitatis, rōne loci, ratione exitus, rōne finis & terminationis. Ratione ſubſtantiæ, nā quædā ſunt duræ & viſcoſæ, quædam teneræ & molles. Ratione coloris, nam quædam ſunt de eis rubeæ, citrinæ, et albę, et de eis ſunt virides, et de eis ſunt violatæ, et de eis ſunt declinantes ad rubedinem. Ratione quantitatis continuæ, ſ. et diſcretę. Cōtinuæ, nā de eis quędā ſunt magnæ latæ, et coniunctæ, ita q̄ vna ingrediatur aliam, et de eis ſunt paruæ, rotundæ, et diſtinctæ. Diſcretæ, nam de eis ſunt multę et paucæ. Ratione loci, nam de eis ſunt quæ ſunt plus in capite, facie, pectore, et ventre, et de eis ſunt quæ fiunt in extremitatibus magis. Ratione exitus, nā de eis ſunt quæ ſunt velocis apertionis et exitus, et de eis ſunt quæ tardæ, et de eis ſunt quæ ſunt diuerſæ, nam nunc apparent, nunc occultantur, nunc ſunt vnius coloris, nunc apparent alterius. Et de eis ſunt quæ ſemel exeunt et apparent, et quæ apparent bis, et de eis ſunt quæ apparent, et exeunt in prima ætate, quædam in ſecunda, vt in iuuentute, quędam in prima ſenectute licet parū. Ratione accidentium, nam de eis, et morbillis ſunt, quę ſunt cū leui febre, et quę cū forti. Et de eis ſunt quas ſe. antecedit, et de eis ſunt quas ſeb. ſequtur. Et de eis ſunt quæ ſunt cū accidentibus bonis, et fortitudine virtutis, et appetitus bonitate, et anhelitus facilitate, et vocis, et abſq; ſiti magna, et anguſtia, et continua. Et cum pulſu forti, et vrina ſanguinea ēt rubea, et abſq; dolore gutturis. Et de eis ſunt quę ſunt cū accidentibus prauis, contrarijs dictis, et proprie et maxime ſi fuerint cum malitia anhelitus et anguſtia, raucedine vocis, et ſyncopi, et extremorum frigiditate, qm̄ ſunt ex deterioribus ſignis. Ratione finis, et terminationis, nam quædam ſunt quę reſoluuntur, quædā quæ maturantur, et emittunt ſaniem, et faciunt cruſtam, et cadunt, et de eis ſunt quæ vlcerant, et de eis ſunt quæ dimittunt concauitates vlcerū et veſtigia, et quædam cito et quædā tardę. Et ex eis ſunt quæ delitescunt et occultantur. Et quædā permutantur ad phlegmonem et ſare. Ex quibus oībus iudicia habes, nam quæ in principio ſunt molles, et tenere, et in principio apparitionis ſunt rubei coloris ad modū phlegmonis, deinde dealbantur, et ſanianrur nec variantur in colore. Et quæ ſunt paruæ, et rotundæ, diſtinctæ, nō multæ. Et quę ex eis ſunt in extremitatibus magis, et paucæ in facie, nec in oculis, naribus, ore, et guttur. Et quæ ſunt velocis apertiōis exituſq; continui nec occultantur. Et quæ ſemel apparent et in prima ætate infantiæ, vel pueritiæ. Et quæ ſunt non cū prauis accidentibus, et ſimiliter morbilli. Et quæ cū leui febre et antecedit ſeb. eos, et cum apertione ipſorū minuitur, et ſunt cum virtutis conſtantia, et bonitate appetitus, et cum bonitate anhelitus, et facilitate vocis, abſq; ſiti et anguſtia vel magna et continua, et pulſu, et vrina dictis, et abſq; aliquo alio accidente malo, ſunt bonæ in quibus ſalutis fiducia expectatur. Significant enim materiæ bonitatē cum ſubtilitate, et obedientia ad naturā, et naturæ ipſius potentiam in nocentibus expellendis. Quę vero ex eis fuerint cum cōtrarijs, vt quia ſunt duræ, et viſcoſæ, et citrini coloris, vel violacei, vel declinantis ad nigredinem vel varij coloris, et ſunt magnæ, latæ, et coniunctæ,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 783 sur 1089

iunctæ,quarum vna ingreditur alteram, multæq; sunt in capite,facie,& proprie in oculis, naribus, & gutture. Et quæ sunt tardæ apertionis, & exitus & diuersi, quia nunc apparent nunc delitescunt & occultãtur, quæ pluries eueniunt in secunda vel tertia ætate, sunt male omnes. Oftendunt enim materiam malã, crassam,viscosam, diuersam. & multum naturæ rebellem, & ipsam defectã, si sint cum accidentibus malis, quia feb. ex eis non minuitur, immo augetur, & quandoq; succedit. Et quæ sunt cum malitia anhelitus, & angustia eius, & vocis asperitate, grauedine multa,& cum siti & angustia eius magna, & continua inquietudine, cum debilitate virtutis proprie casu appetitus,quia cum syncopi,& frigiditate extremorum, & pulsu intersecto,& urina quasi nigra, & fluxu ventris cum rasura sanguineo vel lotiuo, siue variolæ sint, siue morbilli, pessimæ sunt,& mortis significatiuæ secundum magis & minus propinquæ.

De signis variolarũ & morbillorum cõmunibus.

Signa earum variolarum quædam sunt cõmunia eis & morbillis,quorum quædam sunt prognostica,quædam de monstratiua,& quædam rememoratiua, quædã vero distinctiua inter variolas & morbillos. Prognostica antecedentia illos,& morbillos præcedentia eos, sunt signa plectoriæ, & sanguinis repletionis conturbati non minorate more solito superius dicto in synocha. Et sunt dolor dorsi, pruritus in naso cum rubore,& in facie,& in oculis, & lachryme cum inflatione,& timor in somno, & phantasiarum rubearum visio,grauitas cum punctione in membris corporis,multitudo alicum,& saltuum cum constrictione anhelitus,raucedo vocis,& crassities sputi,& grauitas capitis cum dolore,& calefactio oris cum exiccatione, & siti: angustia & inquietudo,dolor in gutture, & tremor pedum apud resupinationem,& declinationem ad ipsam,& cum his febris concluſa.

De signis demõstratiuis.

Signa vero demonstratiua & ostendẽtia ipsas, & in præsenti apparentia sunt, quoniam cum incipiunt apparere, faciunt accidere pruritum,deinde apparent res sicut capita acuum in cute,& deinde sicut mordicationes pulicum, deinde augentur, & fiunt similes milio, deinde egrediuntur cum totalitate sua,deinde replẽtur sanie,& proprie variolæ, deinde exiccãtur & cadunt, morbilli vero resoluuntur & euanescunt. Rememoratiua sunt cõcauitates remanentes in membris,& eorum vestigia & proprie variolarum, & quandoq; dimittunt cæcitatẽ, et in naribus vlcera, morbilli vero non dimittunt infectiones, neque vestigia cum materia eorum sit apta resolui,& proinde nõ sunt eorum signa rememoratiua.

De signis distinctiuis

Signa vero distinctiua inter variolas, & morbillos multipliciter sumi habent,ex materia, & ex parte apertionis, ex forma,& quãtitate,ex situ, & cum communicantibus eorũdem. Ex materia quidem,nam generatio variolarum est propter multitudinem sanguinis crassi & corrupti, & proinde dolor,& grauedo in dorso maior propter venam magnam exinde tensam in eo quam replet sanguinis multitudo. Generatio vero morbillorũ est propter vehementem malitiã sanguinis corrupti vel non corrupti, quia cholerici subtilis,& acuti & pauci,& proinde inflammatio & feb.æstuatio est in eis. Ex parte apertionis & exitus, nam morbillus egreditur subito secundum plurimum, variolæ vero aliquid post aliquid, vt est dictum. Ex forma et quantitate,nã variolæ sunt eminentes,rotundæ vel latæ & magnæ in quantitate, morbilli vero sunt non eminentes, vt pertranseant cutem & in ea faciant eminentiam, sed sunt diffusi in cute, & sunt sicut punctura & paruæ quantitatis. Et situ,nam sunt in superioribus membris magis morbilli q̃ variolæ,licet in oculis accidant minus, & tamen lachrymæ sunt eis plures. Ex accidentibus quoniam angustia inquietudo & inflammatio fortior est q̃ in variolis in ipsis morbillis, vt dictum est.

De cura variolarũ.

In cura variolarum et morbillorum duplex est regimẽ, commune.s.& proprium. Cõmune vtriusq; in tribus rebus consistit. In abscisione causæ, in ordinatione regiminis,& accidentium correctione. Causæ abscisio completur cum eius minoratione & adæquatione,& habilitatione ipsius ad expulsionem velocem & facilem, cuius minoratio locum habet,cum incipiunt apparere,& fit phlebotomia de vena magna, & nigra in variolis, & basilica in morbillis,si virtus ætasq; consenserit,si vero non aperiantur venæ hæmorrhoidales proprie cum sanguisugis, & phlebotomia venæ nasi, quæ proportionatur fluxui sanguinis narium quo iuuãtur, prouocetur ergo si natura ipsum non fecerit post phlebotomiam basilicæ si expediet, & virtus toleret, vt quia sanguis narium quo iuuãtur prouocatus ad partes superiores appareat rapi ex dolore capitis,grauedine gutturis,& similibus,præseruat.n.eos à nocumento ipsorum diminuendo, & euacuando materiam, fiat autem donec perfecte euacuetur quod abũdat. Quod si non fiat complete euacuatio, præmittaturq; phlebotomia,cum sit maximũ auxilium proprium,& necessarium timetur supra infirmum corruptio extremitatum,& forte suffocatio,nisi natura aliqua sanguinis euacuatione succurrat. Tempus aũt phlebotomiæ est vsq; ad quartum, vel infra. In quarta.n.natura talem materiam sanguineã synochæ cõplete cõsueuit ad cutẽ expellere. Si ergo prędictis phlebotomijs materiam ipsarum educentibus nõ cessant variolæ,& morbilli procedere, sed stant & exeunt magis phlebotomia vlterius non intendetur nisi repletionis magnæ signa perdurent. Conuertit.n.materiam ad cutẽ, quã natura reddere videtur intenta, ideoq; non est impediendа. Quod equidẽ innuit Hippo.& hoc maxime cũ cõuertit de exterioribus vilibus ad interiora,et nobilia mẽbra.

In sanguine subtili.

Adæquatio ipsius fit in principio, quia subtilis sit,& cholericus sanguis, vel quia cholera dominatur in eo,& proprie in morbillis cum stypticis infrigidantibus, & inspissantibus ipsum, prohibentibus ebullitionem, qualia sunt simplicia,& composita ex medicinis. Et ex simplicibus sunt iuiubæ,dactyli immaturi,lentes excorticatæ,vel in duplici aqua coctæ integræ,acreste,laccæ ablutæ,ribes, tragacanthi,sorba,& dactyli sylueſtres immaturi,pira,& rob ipsorum,& aqua fructuum frigidorum,vt aranciorũ, limonum, pomorum acetosorũ, chrysomilla immatura, & mora celsi,mane,et similia supra in synocha dicta,et cõposita ex eis quæ Deo dante dicentur. Deinde cum lenificantibus,& educentibus eam cum lenificatione subtili,vt sunt tamarindi proprie,& cum additione siracost,si fuerit inobediens,aut infusio prunorum, & aliorum absq; omni attractione & cõpressione,ne ad interiora conuertant naturam. Et proinde clysteria prohibentur,cum conuertant interius materiam inquãtum talia,nisi fuerint lenitiua valde,& natura multum fuerit constipata.

In sanguine.

Si vera sanguis fuerit crassus,& in variolis proprie, adęquatio fiet cũ subtiliãtibus,& aperientibus oppilationes, & facientibus ebullitionem in sanguine absq; multa caliditate,vt semẽ anisi,fœniculi,ana.cũ zuccharo aut aqua eorũ,& decoctio radicũ eorũ, & odoratio croci est de illis.

Extrahentia ad exteriora.

Si vero aliquo humore infectus sit.s.phlegmatico, vel melancholico mundificetur ab eo. Et si turbidus, clarificetur cum medicinis lenientibus, dictis supra in cura synochæ de putredine,& in antidotario nostro, hæc enim adęquando materiam incitant ad egressionem ad exteriora. Et cum præterierit principium aperitionis,& proderit,& præcesserit euacuatio multitudinis, vt post septimũ, maxime competunt. Quo tẽpore prætermissis omnibus euacuantibus adæquantibus, inspissantibus, stypticis, interius & exterius approximandis,ne detineant, & conuertant materiam intus, oportet habilitare naturam, & incitare ad exitum,& trahere ad exteriora. Fiat autẽ illud cũ calefactione aeris cum coopertura ex indumentis,& proprie rubeis. Et his quæ faciunt sudare cum caliditate, vbi cum exitu eorum non inueniatur alienatio, immo caliditas remaneat inflammata,& lingua fortiter nigra,tunc.n.

caue

eaue ne calefacias, fortaſsis enim ex ea accidet anguſtia, & ſyncopis, nam tunc erit neceſſarium redire ad odorandum roſas, ſandalos, & camphoram. Et ſi ex his non fiet excuſatio, quin apponatur aeri frigido & vẽto, ne propter anguſtiam extĩguatur, fiat illud paulatim. Et ſimiliter qñ iuuatur cum calefactione, & dimiſeris frigida, & cum habentibus proprietatem ad expellendum materiam, & ſanguinem ad cutem, vt ſunt carycæ, & proprie albę, citrinę, & decoctiones earum. Et cum eo quod habet ſanguinem mouere ad exteriora, vt aſpectus rerum rubearum. Vnde Abo. ait. Mouet enim ſanguinẽ res intueri rubeas. Oportet quoq; vt alienentur omnia ſoluentia ventrem, niſi præ dicta, de cõſuetudine huius ægritudinis eſt, vt in proceſſu faciat accidere diariam, & proprie cum materia retinetur, & non egreditur, & proinde dandum eſt excorticatas lentes, & alienanda ſunt omnia frigida interius, vt aqua frigida, & huiuſmodi exterius ex aere, & vento, & proprie in hieme, & omnia olea cum ſit viſcoſa, & poros oppilẽt. Et omnia ex emplaſtris, cerotis, & epithematibus ſupra ventrem. Eſt enim ex eis timor conſtrictionis materiæ, & ne accidat fluxus ventris malus, & ſanguinis mictus.

Dixta. Ordinatio vero regiminis cibi, & potus, ſit in principio apertionis cum his quæ confortare habent cum extinctione abſq; conſtrictione naturæ, quæ ſupra in peſtilentiali ſeb. ſunt dicta. Et cum inſpiſſantibus ſanguinem ex iubis, & cum lenientibus ventrem, ex prunis, chryſomillis, & moris mediocriter maturis, & cibo facto ex cucurbita, citrullis, & melonibus, & ſucco ptiſanæ, & amylo. Et potu aquæ ptiſanæ, vel aquæ frigidæ cum iuleb violato, & ſimilibus. Et in proceſſu cum procedere & exire non ceſſant, & minuitur feb. cum confortantibus, ex carnibus, & ouis, & alĩs quæ ſunt in cura peſtilentiali dicta ſupra. Et ex fructibus & proprie ex carycis, paſſulis, enucleatis, & dactylis maturis, & huiuſmodi, & cũ vino rubeo competenter lymphato, proprie cum feb. apparet lenteſcere.

Correctio autem accidentium in duobus conſiſtit, in re mediatione accidentium prauorum prædictorũ, & in præ G ſeruatione quorundam membrorum in quibus conſueuerunt imprimere maxime talia nocumenta, & proprie vlcera, quæ cum impreſſa fuerint, nec ſint media remediabilia, timorem mortis protendunt. Si ergo feb. in earũ apertione in proceſſu non minuatur ſed augeatur magis, extinctiua miniſtrẽtur, paulatim dimiſsis calidis, vt eſt dictum, & interius, & non exterius, & magis apud eorum proceſſum ad extra. Et ſiquidem ceſſauerit ab egreſsione eorũ, redieritq;, oportet vt redeas ad euacuationem ſanguinis, & ad æquationem ipſius cum frigidis extinguentibus ſupra. Eſt enim ſignũ regenerationis calidi & acuti, qui niſi euacuetur, & obtundatur cũ hoc q; feb. accendit, rapi conſueuit ad caput. & facere phlegmonem, & quandoq; declinare ad ſpiritualia, & ſubito ſuffocare infirmos, quorum aliquos vidimus liberatos. Et Duciſſam calabriæ, quibus phlebotomia ex venis hæmorrhoidalibus magna fuit ilico miniſtrata. Et aliquos mortuos, quibus ipſa fuit omiſſa, vel tardius celebrata, tali etiam phlebotomia cũ mun H dificationibus humorum in ſanguine dominantium, et calefactionibus corrigetur magnitudo, & multitudo ipſarum, varietas calorum, & exitus atq; tarditas. Reliquis vero accidentibus alĩs prouidendum, ſicut ſupra in cap. generalis curationis eſt dictum de ephemeris, & de peſtilentiali. In quorum omnium curatione nocumenta impreſſa in membris, quorum ſunt, vt puta inflammationẽ, multam ſiccitatem exaſperantem, & proprie vlcera oportet attendere, & cum mundificantibus primo, & deinde cum glutinatiuis illis appropriatis ſimul cũ alterantibus, & alĩs ibi dictis, oportet ergo corrigere: membra vero quæ à nocumento earum præſeruare oportet, ſunt oculi, ſuperiores partes narium, guttur, pulmo, & inteſtina, hæc enim membra ex euentu earum in eis plurimum grauius vlcerantur, ex quo oculus fortaſſe deſtruitur, & accidit in eis albugo. Et gutturi accidit præfocatio. Et ſi in meri euenerit, accidet tranſglutiendi difficultas, & fortaſſis accidet illic corroſio perniciosa. Et ſi in ſuperioribus partibus narium, accidet conſtrictio meatus odoratus. Et ſi in pulmone, accidet conſtrictio anhelitus vehemens. Et cum vlceratur, fortaſſe facit deuenire in phthiſim. Et ſi in inteſtinis, faciet accidere dyſenteriam, & egeſtionẽ ſanguineam, quibus ſuccurrere eſt difficile, & forte impoſsibile. Præuidendum ergo eſt ne illis accidat ſeu eueniat. Oculis quidem in prima die cum alcohol facto ex almuri ſolo, quod eſt proprium, ſecunda vero cum eo nutrito in aqua coriandri, vel aqua roſ. in qua reſederint ſumach, & camphora, aqua ſumach poſita in ea camphora, & ſuccus pulpæ granatorum eſt bonus etiam in principio, & aqua roſ. cum antimonio. Si vero appareant non obſtantibus illis, tunc facere alcohol ex naphtha alba bonum eſt valde, & ſimiliter collyrium album. Et ſi vlcera fiant in eis ſarcocollam nutritam in lacte apponas. Et ſuccum radicum chelidoniæ rubeæ cũ lapide hæmatiti, quod eſt pro F prium, & expertum per nos. Oleum vero de fiſticis, et non de oliuis, cum mordeat oculos, ſicut dixit Gal. eſt de his quibus vtuntur mulieres in regione noſtra poſt variolas, oſtendit euentum nocumenti in oculo, eradicat enim caliginem ſi remanſerit, & rectificat oculum, & ſimiliter memithe, & ſuccus eius cum antimonio. Sed ſuperiores partes narium cum epithymate, & memithe, ſandalis, & rob acreſte, & aceto. Et odorare acetum ſolum eſt vehementius iuuamenti. Guttur vero cum ſectione granatorum in eius principio, ſuctione mororum, & gargarizatione cum rob eorum, & proprie quando conqueritur de dolore in eis, & tunc oportet vt lambat de rob earum aliquid poſt aliquid, pulmonem cum rob ex lentibus, leue cum ſemine papaueris, & tragacanthi. Et inteſtina oportet vt præſeruentur poſt inceptionem cum ſtypticis dictis ſumptis & iniectis. Et cum incipit ſolutio vẽtris, curetur cum troch. de ſpodio, & ribes, & troch. de ſemine acetoſę.

Defenſiua oculorum.

Regimen proprium variolarum, & morbillorum eſt, quod vnicuiq; eorum proprie conuenit. Et eſt q; cum cõmunicent in prædicto, inter ſe differunt quãtũ ad duo. Primo quãtum ad prædictum regimen non in ſpecie, ſed potius in quanto. Euacuatio enim cum phlebotomia maior & citior, variolis eſt conueniens extinctio minor, & diæta tenuior. Morbillis vero adæquatio cum frigidis extinctiuis & inſpiſſantibus, & mundificantibus choleram, & ſanguinem, & diæta tenui minus. Secundo quãtum ad particulares operationes exercendas, quæ ſunt variolis oportunæ, & non morbillis. Et ſunt quod eſt, quia cum egreſſę fuerint cum complemento variolæ, & appareat in eis maturatio perfecta. Aut enim eſt perfecta cauſa doloris & apoſtematis, vt quia pertranſierint ſeptimum, nec exicentur, nec reſoluantur, tunc neceſſarium eſt, vt aperiantur cum acu de auro, et auferatur earum humiditas cum coto, & proprie cum ſunt magnæ. Quod ſi tardetur earum maturatio, quia nõ ſit facta in ſeptimo, & completa in nono, tunc oportet vt iuuetur cum exhibitione dactylorum pinguium, paſſularum, & carycarum in aqua ipſarum cum euaporatione vaporis aquæ decoctionis fœnugrę. ſe. lini. maluæ, biſmaluæ, & radice lilĩ.

Cum autem apertæ fuerint, & remaneat in eis humiditas multa, oportet vt ſaliantur, & fumigentur, & etiam cum non apertæ ſint, nec patiatur ægrotans aperiri, & eas volueris reſoluere & exiccare, fit autem ſalitio cum aqua ſalis in qua virtus croci eſt, linita ſuper eas, deſuper aſpergatur ſal puluerizatum cum camphora. Suffumigatio fit cum tamariſco, & ſandaraca, & cortice thuris, non cũ frigidis, ne recludant materiam. Et ſimiliter cum myrta ſuffumigatio eſt conueniens, & proprie cum ſit vehementis humiditatis. Et dormire, & iacere in lecto in quo ſit aſperſa farina hordei, milĩ, & panici, vel fabarum, & culcitra cum folĩs cypreſsi eſt bona.

Cum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 785 sur 1089

Cum ergo incipiunt exiccari, oportet vt linias ſup eas ex medicinis prædictis cum virtute croci. Et cum vlcerant variolæ profunditate, & acuitate ſuæ materiæ cõfert vnguẽtum album, & proprie commixtum cum aliquantulo camphoræ, raſura radicis cannæ cum aqua roſ. venarum arboris ſalicis, aut arboris azarur. Et quandoque cõfert vnguentum de ceruſa, lithargyrum, & vnguẽtum rubeum. Et cum aperiuntur, & faciunt cruſtam in cute vel naſo, confert vnguentum factum ex oleo puro ro. & virtute ceruſæ, & cadmiæ, & cerotum ex adipe gallinę cum cera. Et cum ceciderit cruſta, liniãtur veſtigia cum aliquo oleo, vt de lentiſco proprie. Et ſiquidem remanſerint ipſa veſtigia, & decolorationes, vlcerum ipſorũ, cum in tertia ſectione de cura veſtigiorum vlcerum loqui oporteat hic tamen proprie loquamur de cura veſtigiorum ex vlceribus variolarum.

Veſtigia variolarũ eradicantia.

Scias ergo, q̃ de eis quæ eradicãt talia veſtigia ſunt ola abſterſiua, vt radix arundinũ, ſarcocolla, ſemen melonis, & cortices eius ſiccati, riſum ablutum, aqua hordei, albumen oui, creta & lutum, lithargyrum, zuccharum tabarzet, milij, & panicũ, amygdalæ dul. & amaræ. Et de oleis oleum de lilijs, & de fiſticis, & adeps aſini, cum oleo ro. Et de illis quæ ſunt fortiora, eſt ſpuma maris, & lapis piperis, coſtus, ammoniacus, thus, & ſapo cũ baurach, & oſſa antiqua aduſta, ſemen raphani exiccatum, ariſto. lupini, hæc enim abſtergunt nigredinem, & obſcuritatem coloris cutis. Et ex rectificãtibus colorem plumbeum ſunt ex oleribus, & granatis dulcibus, vitellis quorum ſorbilium, iura galli, & faſianorum, & perdicum impinguatis, & vinum rubeum, & aſsiduatio balneationis. Et de compoſitis ſunt duce Chriſto, quæ infra dicentur. Quod ſi concauitates remanſerint, non replebuntur, vlcerauerunt enim interiorem cutem et mirach, quod cum ſit ex radicalibus, non reſtauratur.

Medicina conueniens in principio apparitionis ipſarũ repercutiens, & inſpiſſans ſanguinem, ℞. lentium excorticatarum, dactylorum immaturorum, gummi, tragacanthi, bulliant in aqua pluuiali vel ro. & da cum vno trochiſcorum cum camphora.

Confectio medicaminis facientis variolas apparentes exire, & morbillos, & alia de genere eorum exeuntium, et occultorum. ℞. ficuũ citrinarum. ʒ. vij. laccæ ablutę. ʒ. v. lẽtium cum corticibus. ʒ. iij. ſemi. aniſi. fœniculi dra. ana. ʒ. iij. decoquãtur in aqua, lib. i. f. donec remaneat pars tertia, deinde coletur, & detur ex ea, expellit. n. caliditatem à partibus cordis, & prohibet pulſum eius.

Deſcriptio medicaminis conferentis ad veſtigia variolarum, & colorem malum derelictum. ℞. oſsium aduſtorum, ſtercoris ouini antiqui, oſtracorum nouorũ, amyli, ſe. meliſſę, rizi abluti, cicerum, ana par. x. granorum albẽ, lupinorum, coſti, ariſtol. rotun. ana partes. v. radicum arũ dinis ſiccæ partes. xx. Fiat ex eis epithema cum aqua melonis, aut cum ſuc. cucumeris ſylueſtris, aut panis porcini, aut radice ireos, aqua hordei, vel fabarum, vel lupinorum, & liniantur ex eis membra ſero. Et abluantur mane cum aqua violata vel hordei.

De medicinis ſeb. apoſtematum. Cap. 7.

SVperius te ſcire fecimus, q̃ febrium quædam erant morbus, quædam accidentia ſequentia apoſtemata, vel vlcera quæ ſunt per ſe morbus. Hic etiam ſcias, q̃ tales etiam febres omnis generis eſſe poſſunt, ſi. n. apoſtemata ſint exteriorum membrorum, vt aſſellarum ſe. fiunt ephemeræ, vt plurimum raro vero putridæ, & qualiter et quare, ſuperius dictum eſt. Si vero apoſtemata ſint interiorum membrorum, vt poſitorum in profundo, & concauo corporis, & maxime principalium, vel aliorum vicinorum cordi, vt pleurę pulmonis, & huiuſmodi econuerſo fiet. Nam plurimum fiunt putridæ, ephemeræ vero raro, & quandoq; vel cõſequẽter hecticæ. Et cauſa eſt quoniam caliditas pręter naturam procedens ab apoſtemate, vel vlcere talium membrorũ vadit ad cor plurimum cum fumo putrido ab eo reſoluto, cum non ſit circunſcripta putredo in loco apoſtemato, ſicut in bubonibus & non ſola, niſi raro. Quare febrem accendit, quæ diuerſificatur in continuitate, & interpolatione, ſpecie & qualitate ſuæ eſſentiæ. In continuitate, & interpolatione quidem, ratione quantitatis cauſæ, & poſitionis, cum enim apoſtema vel vlcus tale, quod eſt eius cauſa, ſit magnum & propinquum cordi, vt in pleureſi & peripneumonia, faciet feb. putridam & continuam, eo q̃ cõtinue fumum putridum ad inflammandum mittit cordi. Nec obſtat ſi poſitio putredinis eſt extra venas, cum collectio eius in loco apoſtematis ad emittendum continue fumum ęquipolleat poſitioni in venis, cum ſit magnum, non propinquum, vt eſt apoſtema renum, vel matricis vlcus, vel veſicæ, vel propinquius non magnum vel caſulæ cordis, vel pleuræ, & pulmonis. Sed ſi ſit cholericus facit interpolatam, eo q̃ etſi talem fumum cordi emittet. non continue tamen propter diſtantiam & paucitatem, cum conueniat quandoq; reſolui in via. Si vero ſit paruum, & longinquum, faciet ephemeram quandoq;. Cum enim fumus ſua quantitate, licet parua, poſsit peruenire vſq; ad locum cordi propinquum, licet cor non attingat caliditatẽ in loco illo tantam imprimere poterit, quæ cum calefaciendo attinget ſe cundum continuum cor ſe. ephemeram generabit. Cũq; tale apoſtema cum ſua ſe. & proprie putrida prolongabitur, minabitur hecticam & ipſam accendet. Et proprie ſi membrum fuerit diſpoſitum, & apoſtema in aliquo nutritiuorum membrorum, vt in hepate vel ſtomacho. Inquit enim Abo. Amplius omnia apoſtemata interiorum membrorum in mirach ventris, tenuitatem efficiunt & macredinem, cum collectionem fecerint. Efficit enim tale apoſtema tam grandem impreſsionem in diſpoſito corpore conſumendo, q̃ eo reſoluto remanet exiccatio & hectica, maxime cum pręciſione membrorum nutritiuorum in quibus eſt, cum nequeat remitti. & reſumi & humectari. Et quod amplius eſt contingit ipſo reſoluto putridam remanere ſe. propter impreſsionem putredinis in humore venarum, quare remanente cauſa conſumente procedit hecticalis conſumptio, licet cauſa primi ſeu febris apoſtematis ſit remota, & quanto magis, ſi remota non ſit, quia ſtat per apoſtema. Etenim ſe. tunc erit duplex & commixta eſt feb. quæ eſt morbus, & ſeb. quæ eſt accidens. In ſpecie autem ratione cauſæ apoſtematis & materiæ, quæ cum ſit calida, erit cholerica, vel ſanguinea, uel ex eis cõmixta. Et ſimiliter feb. aut erit cholerica, aut ſanguinea, materia vero frigida non niſi faciat collectionem. In qualitate vero eſſentiæ ſuæ. ſ. caloris ratione ſuę cauſæ, ratione membri in quo eſt, & ratione vicinitatis ad cor. Cum enim materia ſit cholerica vel cholericæ admixta, caloris ſe. acuitas eſt, vel erit maior q̃ſi ſit ſanguinea, cumq; etiam in membris ſanguineis, & arterijs vicinis. ſe. ſortior erit, cũ vero in neruoſis pãniculoſis, & venis vicinis, erit debilior niſi dolor exiſtat. Et quidẽ nõ enumerantur iſtæ ſe. à periodis proprie vnicuiq; materierũ, quæ effundũtur ad apoſtemata earum, vel vlcera, periodi nãq; earum ſunt ſecundum generationẽ earum in mittentibus membris propter debilitatem nutritiuæ, & fortitudinem expulſiuæ, & ſm attractionem ipſarum ad mẽbra, ad quæ effunduntur materiæ per caliditatem vel dolorem, & ſecundum receptionem earum in illis propter defectionem. Cũ ergo effunduntur materiæ, accidit rigor, & deinde additur grauedo, dolor, inflãmatio in loco apoſtemato, vel vlcere, & de vlceribus idem eſt iudicium cum aggregent putredinem, & proprie quæ apoſtemata dicta ſequuntur.

Sed dices nunquid ſeb. vlcerum, putrida ſit vel hectica cum dicat Gal. q̃ omnis phthiſicus hecticus, & non putridus ſit. Reſpondit Falco, vtraq; feb. cum phthiſi

cum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 786 sur 1089

cũ vtriusq; causa simul in ea assistat, putredo.s.vlceris, q̃ est causa putridę. Et ipsa se.cum impedita euentatione simul inflãmando consumens roriformẽ humiditatem cordis quæ est causa hecticę, quæ quia in phthisi prævalet putridæ omnibus causis concurrentibus ad generationem ipsius magis q̃; putridæ, dictũ est à Gal. ipsam pati phthisicum q̃; pati putridam se. q̃; in alijs vlceribus.

De signis causarum. Signa causarum sunt signa apostematis interior; membrorum præcedentiũ, quæ superius in sectione prima sunt dicta. Et etiã sunt signa vlcerationũ ipsor;, & etiã apostematũ sunt signa propria, quæ supra in capitulis suis sunt dicta, verbi gratia. In pleuresi, quor; quædam indicant lo cum vt pulsus serrinus cũ dolore pectoris pungitiuo, quędam causam seu materiam, vt se. acuitas quæ indicat cholerã. Quędam sunt signa digestionis, & indigestionis materiæ apostematis, quæ sumuntur à sputo proprie, quædã sunt signa digestionis, & indigestionis non materiæ apostematis, vt prædicta, sed materiæ compatientis in venis quæ sumuntur ab vrina. Et quædam sunt signa salutis & mortis, & quædam sunt signa crisis, quę à prædictis varia tis fm speciem sumentur, sicut Hippoc. in aphor. & Gal. ostendunt.

De cura. Cura febrium apostematũ est quatuor res. Prima est cura apostematum, & vlcerum quę sequuntur, quæ dicta est specialiter supra in locis suis. Secunda est alteratio se. Completur aũt cum frigidis humidis, siue putrida siue hectica sit, quæ ex dictis supra in cap. generalis curõnis possunt haberi, sint autem frigida tẽperate, ne incrudent apostemata, & proprie si interius assumatur, sint aũt sumpta ex mollificantibus & lenientibus, qualis est aqua hordei, cucumeris, & cucurbitæ, syrupus viol. & similia, non aũt styptica, cum detineant, & prohibeant resolutionem, & proinde potus aquæ frigidæ inhibendus, nisi magnitudo feb. & eius exauctio intentionem maturationis & resolutionis apostematis superexcedat. Quo casu inqt Gal. Melius est augmentum. i. incrudatio apostematis, q̃; perducere ad arefactionem infirmum, aliter autem infrigidantia, & extinguentia fortia erunt valde nociua, etiam si choleric um sit apostema, & proinde securius exterius cum expedierit ministrãtur. Si ergo sit apostema heryſipelatum se. vehementiam extinguemus cum succis lactucæ, sempuiuæ, & portulacæ, & aqua cucurbitæ, nenufaris, & oleo viol. cum sauich hordei, vel farina eius, exterius applicatis super locum apostematis, & cum sanda. ros. spodio, & aqua ros. super principalia, & oxyrodino capiti, quæ etiã si oportet infrigidentur in niue. Tertia est regimen cibi & potus, & est diæta extenuatiua cum lactucis sauich hordei, & aqua eius. Incrassatio. n. est causa apostematis, & mortis etiam, si sit virtus defecta. Quarta est correctio accidẽtium quam requiras supra in sectione prima, & infra vbi de apostematibus dictum est.

De medicinis febrium compositarum. Cap. 8.

EX quo de febribus simplicibus diximus secundũ prę missum ordinem, dicẽdum est de compositis. Sciendum est autem, q̃ compositionis ipsar; species sunt & modi. Species quidẽ fm compositionem feb. simpliciũ quar; est compositio earum. Modi vero tripliciter, & fm compositionem materiarum ipsar; simplicium febrium à quibus ipse dependentiam habent. Et ratione loci seu putrefactionis loco. Et fm compositionem motuum seu circuitionis contritionis, seu inuasionis ipsarum possunt haberi, quæ multiplex est.

Prima. n. diuisio est in genere, & remota rõne essentiæ ipsar;. Et est natura febrium, quędã est genus ephemerar; quędã hecticarum, & quędã putridar; fm quã cõponetur putrida cum hectica q̃; q̃; plurimũ sit eius causa, & non cũ ephemera. Et licet possit componi, tũ non facit compositionẽ in cura eius additio ad putridam, nec est distinguibilis ab ea cum eius signa debilitate sua cum fortitudine signor; putridæ offuscentur. Quapropter dixit, Gal. Superueniente putrida ephemeræ quiescit ephemera, nec etiam hectica cũ ephemera propter eandem causam. Ver; quia ipsor; trium gener; duo, vt hecticæ, & ephemeræ nõ sunt diuisibilia in genera propinquiora, sed in species magis, et proprius hectica, quar; species non sunt bene cõponibiles eo, q̃ hecticæ species inter se ordinẽ habent ita, q̃ vna prę cedit, & alia sequtur vel succedit, & deinde alia prima cessante propter consumptionẽ humiditatis, & suæ materiæ subiectiuæ in qua accenditur etiã ephemeræ species, & signa sint in ea, licet sint cõponibiles, tũ non sunt in cõpositione distinguibiles bene, nec compositio causat varietatẽ magnam in cura. Solum aũt genus putridæ diuisibile est in alia genera propinqua, & species habentes signa distinctiua & manifesta, facientia cõpositionem in cura, & pro tanto compositio febriũ attendenda magis existit in eo. s. genere putridar;. Et prima species compõnis erit fm pri- Prima spẽs
mam diuisionem eius, quæ fm Gal. est ratione essentię ip- feb. compo
sius feb. Et ex natura febrium putridarum, quędam sunt sitarum.
febres per se morbi ex humor; in vasis putredine dependẽtis, quædam sunt apostemoſ;. Sic quidem prima compositio feb. putridarum erit feb. composita ex se. dependente ex apostemate cuius est accidens, et ex feb. dependente ex humoribus putrefactis in vasis in quibus apostematis putredo impresit, vel econuerso, vt dictum est supra in feb. apostematũ, sicut est proprie in pleuresi, peripneumonia, apostemate hepatis.

Secunda species est rõne cõpositionis materiæ seu hu- 2. species.
moris à quo dependent. Et est natura febriũ putridar; dictar; quęlibet, aut est sanguinea, aut cholerica, aut melancholica, aut phlegmatica, eo q̃ à talium humor; putrefactione dependent, quor; compositio est fm modũ prædictum materiæ qui est duplex, vnus fm mixtionẽ, alius fm vicinitatẽ. Et quidem fm mixtionẽ qui supra dictus fuit in tertiana non pura, & in quotidiana ex phlegmate salso, et causone, & phlegmone heryſipelatode. Secundum vici
nitatem vero est multiplex, cui nunc insistimus, & erit q̃a cum quatuor sint humores in sua putrescentia, febres ascẽdentes seruantes speciem, vt dictum est supra in se. sanguinis, ex quatuor humoribus simplicibus commixtis adinuicem cõpassibilibus maxime, qa in diuersis locis corporis situatis intra venas vel extra, sicut etiã apata diuersa in diuersis membris corporis situata, octo prouenient cõbinationes, sic erit vna compositio febris sanguinis cũ se. phlegmatis. secunda se. sanguinis cum feb. choleræ. tertia feb. sanguinis cum feb. melancholiæ, quarta se. phlegmatis cum se. cholerę. quinta se. phlegmatis cum se. melãcholica, sexta se. cholericæ cum se. melancholica, septima triũ ex his inter se. Et octaua omnium se. quatuor humorũ simul, quæ, vt plurimum est mortalis.

Tertia species compõnis ipsar; putridar; est ratione nõ 3. species.
essentiæ nec materiæ, sed ratione loci, vel putrefactiõis in loco à quo procedit diuisio fm continuitatẽ, & interpolationem ipsar; febrium. Et est quia cum sint quatuor continuæ, & tres interpolatæ, species ipsar; compositionũ erũt multæ. Nam cõponi potest synocha cum vnaquaq; aliar; trium continuar;, & cum duabus, vel pluribus ipsar;, aut diuersi generis propinqui, ex qua proueniẽt complicationes octo, aut diuersi generis, ex qua prouenient complicationes plures. Similiter potest cõponi vna interpolata cũ alia, vel diuersi generis ex qua prouenient cõplicationes quatuor, vel eiusdẽ generis ex qua prouenire possunt cõplicationes plures, fm q̃ possunt componi duæ tertianæ, & tres tertianæ, & similiter tres quartanæ interpolatæ, & etiam quotidianæ similiter possunt cõponi continuę ipse cum interpolatis diuersi generis vel eiusdem, ex qua cõplicatione species erunt plures, qñq; fientes in prima die, qñq; in secunda, & illa est mali moris. Est. n. habens motũ per poros qui contra natură est morbi acuti vel medñ.

Et

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 787 sur 1089

Et quidem cum deberet in die ſecunda quieſcere vel tepeſcere & dare naturæ ſpacia, ſi moueatur, ſignũ eſt ſuæ malitiæ, & grandis læſionis eſt cauſa. Ex quibus complicationibus omnibus illam quæ ex quotidiana continua & tertiana interpolata componitur, Hipp. ſpecialiter notauit, cum plurimum accidat inter compoſitas ex interpolatis ſimul & continuis, & ex continuis tantũ hemitriteam proprie nominans, quam horridam & continuam, mediam triteam eſſe ſpecificauit. Et quia vnicuiq; ſpecierum modus ſecundum inuaſiones poteſt eſſe triplex, ſcilicet coinuadens, ſubintrans, & coalterans. Et hemitriteam voluit eſſe compoſitam ex quotidiana cõtinua & interpolata ſecundum inuaſionis modum: non enim omnis compoſitionis modus horridam facit: ſed coinuadens, ſolus etiam cũ non faciat horridam, cum inuaſiones ipſorum niſi ſint pares non vna prædominans alteri, vel ſuperans, ſicut eſſe poteſt: ideo tria ad hemitriteam veram & propriam concurrunt, quòd ſit continua quotidiana: eſt enim de genere continuarum febrium, et quòd ſit complicata tertianę interpolatę, eſt enim hemitritea, ideſt media tertiana vel tertiana. Cum enim Hippoc. tertianam veram & puram in aphoriſ. dixit, interpolatam intellexit, & motus maxime ſuæ materiæ ſit de centro ad circunferentias, ſicut Gal. dixit. Si mota ad putredinem mouetur ad extra de venis potius quã putrefiat in illis. Et quia debet eſſe horrida, oportet quòd ambæ ſint compares, & coinuadentes, largo modo hemitritea poteſt dici quælibet putridarum compoſitio dicta vicinitatis, & cõtinuarum cum interpolatis, magis ex ea quæ componitur ex tertiana continua, & quotidiana interpolata. Aliæ vero genere nominis erunt potiẽtes, quia dicentur compoſitæ nomen proprium nõ habentes. Et hoc modo compoſitionis dixit Gal. morbum compoſitum puta febrem in qualitatibus ſuis, & etiam cum ſua cauſa, & quidem cum hemitritea continua & interpolata diuerſi generis ſit complicata, quarum continua, quia phlegmatica prolongat non ſolum paroxiſmos, ſed etiam morbum totum, & interpolata, quia cholerica abbreuiat ſicut illa prolongat, & hemitritea inquantum huiuſmodi media erit inter chronicam & acutam. Sed quia diuerſitas eius diſturbat in actione naturam: ideoque fiet chronicus, & extendetur fortaſſe vſq; ad ſeptem menſes. Inquit enim Gal. morbus habens multam & diuerſam materiã, longior eſt habente vnam & multam, & illud ſi virtus ſit fortis in tolerando. Et quandoque fiet acutus & breuis, vt quia finitur in ſeptimo, et illud propter magnitudinem ſui & moleſtiam accidentium, quare neceſſe eſt materiam ſubito vincere vel vinci. Et quandoq; extenditur vſque ad xiiij. vel, xx. & vt plurimum eſt de febribus interficientibus. Si enim ſola eius cõtinua periculoſa eſt, nulli dubium eſt, quòd ſi ſuperaddatur alia feb. cum natura non poſſit ſufficere, niſi raro, quòd plurimum ſit interficiens & mortalis. Et quandoq; perducit ad hecticam, & alias difficiles ægritudines, vt eſt hydropiſis, ſyncopis, mania, melãcholia, & epilepſia, & illud propter impreſſionem in principalibus, & etiam cum illis plurimum euadit infirmus ab eo. Inquit enim Aboa. non eſt euadere ab ægritudinibus interficientibus abſq; contractione membri. Quod Gale. affirmat dicens. Raro ſunt diuturni morbi de genere phlegmatis vel melancholiæ, quin imprimant leſionem alicui membro.

Dubium ſanguis in venis eſt ſin humor.

Sed dubitaret vtique ſocius, quomodo poſſibile eſt feb. ſanguinis complicari alĳs, cum dictum ſit ſupra auctoritate Gale. quòd ſanguis putreſcens ſuam ſpeciem non obſeruat, ſed deſinit eſſe ſanguis, quia in alterius humoris ſpeciem tranſit. Adhuc videtur quòd ſanguis putreſcens in venis, non febrem accendit quin complicetur nõ tantum vni, ſed omnibus putridarum continuis ſimul, ſanguis enim in venis eſt omnis humor, vt Gale. & Aboa. loquẽs in humoribus dixit, ſi ergo putreſcit ſanguis, etiam omnis humor contentus in eo.

A Reſpondit Falco, & quidem dicens ad primum, ſicut ſupra in feb. de putredine ſanguinis dictum eſt. Ad ſecundum vero dicemus, quòd ſanguis vere eſt omnis humor in potentia: ſub forma tamen ſanguinis nobis apparens, ſub qua eſt contentus, vt quia adinuicem vniti ſunt vera mixtione quo ad nos, licet actu ſint inter ſe diuiſibiles per naturam quod patet. Si enim cum phlebotomia euacuetur, quæ immediate & directe educit ex venis, & receptis in vaſe aliquo per ſeipſos diſtingui videmus, quanto magis per naturam diſtinguuntur in venis, & vnus vel duo intranſpirabiles facti derelinquantur à natura, & putrefiant alĳs remanentibus cum natura. Reſpõſio. Falconis

Signa compoſitarum febrium ex ſignis ſimplicium ſunt confuſa. Et proinde cognoſci difficilia, & magis ſi compoſitio ſit ex his, quæ eiuſdem ſunt generis, vt tertianarum & continuarum, quotidianarum & quartanarum ſimul, vel interpolatarum ipſarum. Et etiam ſynochæ cum tertianarum aliqua vel cõtinuarum, & interpolatarum eiuſdem generis, & eſt tertiana continua, & interpolata ſimul complicata, & ſic de alĳs. Inquit enim Ariſt. propinquorum difficilis eſt cognitio & electio: & maxime ſi ſecundũ modum coinuaſionis compoſitio ſit earum: eſt enim difficilis cognitionis modus talis magis: deinde modus ſubintraneus, & deinde modus coalterationis. Sed ſiquidem ſit compoſitio ex febribus diuerſi generis remoti, vt putridæ & hecticæ, vel propinqui, vt eſt compoſitio quotidianæ & tertianæ vel quartanæ inter ſe, & ſynochæ cum quotidiana, vel tertiana, vel quartana, eius cognitio eſt minus difficilis, & proprie ſi per modum coalterationis exiſtit: deinde ſubintrationis, deinde coinuaſionis, qui difficilior eſt inter omnes, & proprie in hemitritea. Inquit enim Ariſto. In longe diſtantibus diſtinctio facilis eſt & electio. Et quidem ex eis ſunt quædam communia, & quædam propria. Et cõmunium quædam ſunt, quæ ſunt cõmunia ſpeciebus compoſitionis febrium quę diuerſi ſunt generis, vt putridæ & hecticæ. Et ſunt quia cum videris febrem putridam ſumpto cibo fieri incõtinenti aſcẽſum caloris, vel feb. continuam habere incõtinenti aſcenſum caloris poſt cibum, cum duritie paruitate, & inequalitate pulſus, & ſuperaddi rigorem, vel frigus aliqua horarum: & deinde calorem declinare cum humectatione, remanente pulſus duritie cum feb. tunc iudica compoſitionem hecticę cum putrida feb. prędcdẽte vel ſequente. Et quædam eorum ſunt quæ ſunt cõmunia ſpeciebus compoſitionis febrium eiuſdem generis propinqui, vel ſpeciei. Et ſunt quæ Abo. poſuit cum ait. Et eſt videre febrem cõcluſam, & in ea rigor & non eſt ſudor, & fortaſſe accidit in rigoribus pluribus ſudor vnus, tunc teſtifica in ea compoſitionẽ febrium eiuſdem generis, ſupple eſt continua & interpolata. Et ſimiliter cum videris inconcluſam ſuperfluitatem in frigore & rigore, ſed pro quia fortaſſe parũ eſt de ea incluſa. Inquit enim Gal. Omnis feb. continua ſecundum rationem ſuĳp ſius, cum certa fuerint, nullum horrorem habet, neq; rigorem, neq; quæ compoſita eſt ex eis erit horrida ſimul compoſita. Et ſimiliter cum videris addi febres, & extendi vltra debitum, & non etiam deficere calorem, tunc iudica compoſitionem continuarum. Et ſimiliter cum feb. videris incipere cum horrore, & addi cum calore eius aſcẽdente vltra debitum eius, vel incipere cum rigore aut frigore, & aſcendente calore ſuperaddi rigorem aut frigus, & extendi calorem, & in calore ſudorem, & poſt ſudorem remanere calorem, & deinde declinare cum ſudore vel abſque, vel non declinare, tunc iudica compoſitionem ex interpolatis. De ſignis

Signa vero propria ſunt ſigna quæ vnicuiq; ſpeciei cõpoſitionis conueniunt, quæ per te poteris arbitrari, cũ hic ponere omnia ſit difficile & longinquum. Solius autem illius compoſitionis quã Hippo. proprie hemitriteum nominauit, ſigna ponemus. Et ſunt, nam incipit in prima die compoſitionis cum horrore aſcenſus caloris eſt inæqualis De ſignis hemitritei.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 788 sur 1089

& diſpartitus propter materiæ diuerſitatem, & pugnam earum inter ſe perterrẽtem naturam, quare retrahitur natura, & multiplicatur horripilatio bis & ter vel amplius. & proprie apud aſcenſum caloris, etiam illo die febris minoris acuitatis erit quã expedit tertianę, & minoris obtuſionis quã conueniat quotidianæ, et eius ſtatus eſt longior quã tertianæ conueniat, & breuior quã quotidianæ, & cũ pluribus accidẽtibus & intenſis magis, & cum repellit tepeſcit plurimum abſq; ſudore, & quandoque cum ſudore propter declinationẽ tertianæ, nec ceſſat ex toto, quia ceſſante tertiana, remanet calor quotidianæ continuæ. Et in principio commotionis & inuaſionis eſt plurimum cum ſubeth, & ſtupore euigilatiuo, & in ſtatu cum alienatione propter intenſionem febrium duarum adinuicem coniunctarum [illegible]ammantium cerebrum valde.

Et propter repletionem eius ex vaporibus diuerſis & multis, & cum inquietudine & anguſtia multa. Et pulſus eſt velox & frequens, inordinatus & inæqualis propter diuerſarum materierum pugnam cum natura, & grauamine ipſius. Et exeuntia per vomitum, & per ſeceſſum ſunt ex cholera & phlegmate æqualiter mixta vel coniuncta. Et vrina eſt mediocris in ſubſtãtia & calore, inter vrinam continuæ, & vrinam tertianæ & plurimum ei diſtans nec phlegmatica nec cholerica. Sequẽti vero die ſtabit febris & ſuperaccendetur cum frigore pauco abſque horrore, & calor eſt minor, & etiam accidentia: deinde tepeſcit. Sed in tertia redibit aliquid quod fuit in prima die compoſitionis propter complicationem: tunc tertiana cum quotidiana, & cõmotionem materierum earum ſimul, & concurrent conſimiles circunſtantiæ ex complexionis & conſuetudinis mutatione, & aliarum operationum ad generationem diuerſorum humorum & phlegmatici, & cholerici.

Cum vero compoſitio quotidianæ continuæ, & tertianæ interpolatæ naturam certam non ſeruauerit hemitritei, neq; modum, vt quia materiæ vtriuſq; non ſint pares, dominantis ſigna dominabuntur. Et ſi cholera dominabitur, erit horripilatio magis ad rigorem tendens, ſi phlegma minus, & magis ad frigus, & dominante phlegmate puro incipiet cum ſtupore: cholera vero dominante cum alienatione erit in augmento & ſtatu, & ſic de alijs. Et ſi ſecundũ modum ſubintrationis exiſtat apud ſtatum & augmentum calori videbis ſuperaddi rigorem ſi continua ſit præcedens, vel frigus & parum typum, ſi tertiana præceſſit, & extendit calorem vltra debitum præcedentis febris, Et quandoq; in declinatione tertianę ſequi ſudorem: quãdoque vero non, & maxime quando continua ſuperuenerit tertianæ, quoniam humores eius reſtringit ſua frigiditate, & ſua ſuperaddita caliditate conſumit. Si vero ſecundum modum coalterationis exiſtat compoſitio in mixtis, & continuis, & interpolatis vel ex ſolis continuis, talis cognitio locum nõ habet, ſed interpolatis ſolum. Et quidem cum compoſitio fiet ex tertiana cõtinua & quotidiana interpolata, quam Serapio purum hemitriteum dixit, quoniam ſi ſint coinuadentes, non coinuadunt cum horrore, ſed cum tepore magis, vel frigore pauco, & alia ſuccedet, ſicut eſt in commixtione præcedenti: ſi vero ſint ſubintrãtes, ſimiliter. Sed ſi ſit compoſitio duarum continuarum, etiam ſi ſint diuerſi generis vel ſpeciei omnino nõ erit horrida, ſed calor fortior, inquietudo & anguſtia maior, & accidentium vehementia. Sed ſiquidem ſit duarum interpolatarum, & ſint eiuſdem generis vel ſpeciei, vt plurimum ſunt ſubintrantes: vel coalternantes, & tunc videbis ſi ſubintrantes ſint, prolongatos paroxiſmos febris. Et quandoq; ſtante vna feb. ſecũda declinare ipſius primam cum ſudore, et quandoq; ſine, et non deficere in febricitatione, & quandoque deficere. Si vero coalternantes ſint, vt quia quælibet ſuum diem occupat, ſigna erunt diſtincta, & manifeſta. Et ſiquidem ſint tres interpolatæ quartanæ complicatæ, quælibet ſuum diem occupabit in affligendo. Si vero tres tertianę vna die erunt duo paroxiſmi, altera vn⁹

Et ſi duæ quotidianæ qualibet die duo ſm alterũ triũ modorum, vel prima die erit, vnus, alijs duobus diebus, duo.

De cura.

Et cura compoſitarum febrium duplex eſt, generalis & ſpecialis. Generalis eſt quam Gale. demonſtrauit dicens. Singuli morbi ſimplices, ſimplici medicina medicabũtur: compoſiti, compoſita, & ſi æquales ſint, æqualibus, & ſi inæquales, inæqualibus, vno plus, altero minus. Specialis quæ vnicuiq; ſpeciei compoſitarum conuenit, quæ ex cura ſimplicium prædictarũ poteſt haberi. Inquit enim Ga. Nos enim non poſſumus vti medicinis compoſitis ſecundum canonẽ, & viam rectam, niſi quando ſciuerimus virtutes medicinarum ſimplicium: & in hoc eſt neceſſarium ingenium & vſus longus. Et eſt duplex, vna quæ debetur compoſitis & diuerſis generibus remotis, vt ex putrida et hectica. Alia quæ debetur compoſitæ ex generibus propinquis vel ſpeciebus eorundem. Prima prætermiſſa vſq; ad accidentium correctionem tanquã ea, quæ eſt compoſita ex cauſa & effectu (dictum enim eſt ſupra quòd vt plurimum ad hecticam perducit cauſon: & aliæ putridæ quę multum prolongantur) de ſecunda compoſitione quæ ex generibus & ſpeciebus fit putridarum, dicendum, & ſpeciebus eius. Et quidem de omnibus difficile & quaſi incõprehenſibile eſſet dicere, & proinde de cura eius quã Hip. veram hemitriteam appellauit, dicamus tantum, vt per ea manuductus ad alias poſſis curam vnicuiq;, prout competit, miniſtrare.

Hemitritei puri cura eſt quatuor res.

Eſt ergo ſciendum quòd hemitritei puri & certi, ſeu veri, cura ſpecialis eſt quatuor res, quæ ex cura ſimplicium ſunt collectæ, ſcilicet abſcisſio cauſæ, alteratio febrilis dyſcrsiæ, & regimen in diæta cibis & potibus, & correctio accidentium. Cauſæ abſcisſio prior eſt alteratione febrilis dyſcraſiæ: curationis enim intentio magis vertitur in hoc morbo ſupra cauſam q̃ ſupra febrem, eo q; cauſa eius multa eſt & diuerſa materiam aggrauans, & ſua inæqualitate dyſcraſiæ moleſtans, & perturbãs, et terrens. Inquit enim Aboa. Mala complexio diuerſa, deterius in corpore efficit nocumentum quã conſimilis et æqualis, licet ſit mala, feb. vero in acuitate eſt propter phlegmatis mixtionẽ remiſſa. Completur autem ipſius abſcisſio alteratione & euacuatione. Alteratio vero minoratione, quia in materia multitudo eſt & diuerſitas & adæquatione in reſiduo. Minoratio vero habet compleri cum clyſteribus leuibus & vomitibus in principio, quæ mundificant inteſtina & ſtomachum, & educunt minorando ex primis venis, vt ſupra in quotidiana eſt dictum. Et deinde ex minorantibus ex alijs venis & partibus ſubcutãneis, vt cum prouocantibus vrinam et ſudorem cum leuitate, ſi peccatum ſit in ſanguine cum phlebotomia minoratiua, ſi virtus ęta ſq; conſenſerint, vel cum proportionalibus eis, & alijs ſolutiuis abſq; ſtipticitate multa, vt ſunt myroba. & eis ſimiles. Ex quibus proprium eſt abſinthium quod ſubtiliat & abſtergit phlegma, & choleram educit, ſi peccatum in ſanguine non apparet, ſed oportet quòd poſtponantur talia ſolutiua vſq; poſt ſeptimum vel octauum, donec ſit facta aliqua digeſtio in materia, cum ex ſe indiſpoſita ſit materia valde & minorationi cum eis, vt ſupra in quotidiana eſt dictum, quaſi materia diſſoluetur & non educetur ex illis, niſi ſint ex eis quæ naturam leniendo ſoluunt, non inquietant, & commouẽt, & ſic digeſtioni reſiſtunt, vt ſunt aquæ alubleb, geleniabin, & medulla carthami, propter phlegma, & cum tereniabin, & ſiracoſt, aqua porrorum, & hordei cum ſyrupo violato, & melle caliæ fiſt. propter choleram. Oportet autem vt talia ſint æqualiter mixta ſecundum partes, vel tempora, cum hæ ambæ materiæ ſint æqualiter ſuperantes, quòd ſi inæquales ſint, prædominãti attendatur in commixtione earum magis: talia enim mundificant ſanguinem, et ab eo phlegma et cholerã minorando dimittunt naturam lenificatam & materiam, & deinde reſiduũ ipſius digeſtioni complete diſpoſitũ et eradicationi. Oportet quoq; vt clyſteria & vomituſ ſint cũ

Clyſteria.

his

his quæ materiam vtranq; recipiunt, qualia ſunt clyſteria ex aqua decoctionis maluarum, violarum, mercurialis, et & furfure, cum caſſia, & melle viol. & ſucco betæ cũ oleo violato & amygdalarum amararum, & ſalis. Et qualia ſunt ex vomitiuis, ſyrupus acetoſus cum aqua raphani, pter phlegma, & aqua tepida decoctionis ſeminum attriplicis cum aceto propter choleram: ſunt autem æqualiter mixta, vel inæqualiter, ſi inæqualiter ſunt materiæ abundantes, & ſimiliter prouocatiuæ vrinæ ex calidis diureticis & frigidis mixta quæ ſunt nota, & etiam ſudoris, vt eſt vinum, vel oleum anethinum cum aqua tepida, quę illorum remittit caliditatem: deinde ſupra reſiduum materiæ oportet procedere cum adæquatione ipſius, & maturatione, quæ via eſt perueniendi ad ſtatum ſalutis, & dominetur ſupra materiam morbi, donec diuidat & comple te expellat, aut ex ſe critice, aut medici artificio coadiuta. Completur autem eius adæquatio cum his quę ex ſimplicibus & compoſitis dicta ſunt ſupra in cura quotidianæ, & tertianæ inſimul mixtæ ſecundum materierum neceſſitatem. Et cum alĳs ſimplicibus et compoſitis appropria tis. Ex ſimplicibus, vt aqua hordei cũ virtute piperis qua Hippo. & Gale. curauerunt hemitriteum. Et eſt vt in lib. ĳ. aquæ ipſius bulliant grana piperis nigri cõtriti quadraginta, & in pecia rara ligata ſufficienter: deinde coletur et reſeruetur, et detur cum fuerit opportuna nõ in potu cum cibo vel ſine, ſed in ieiunio cum melle roſ. vel poſt ſyrupũ acetoſum per duas horas, quoniam abſtergit, quod digeſtum eſt per ſyrupum, & fert maturationem in reliquo vtriuſque materiæ: natura enim ſapientiſſima, noſtra diſpẽſans corpora, in tali medicina compoſita ex eis, et alĳs ſimilibus ſunt, ex quo permixtionem illorum confrangi eorum adinuicem ſunt exceſſus, & reducta eſt ad temperiem cum temperamento eius exiſtente in compoſito, reſiſtit, & alterat materiam calidam atque frigidam, et febris exceſſum, & cordis inflammationem remittit. Et deinde ſi expediat ad digeſtionem illarum complendam magis ſegregat inter ea, & ponit virtutem calidam piperis ad partem phlegmatis digerendam qua corpora febris et cor nõ inflammãtur cum à virtute aquæ hordei ſit confracta, ſed ſit aqua hordei cum ſua uirtute adiutrix virtute piperis ad penetrandum in venas, in quibus phlegma peccans exiſtit. Et eius virtutem ponit ad partem choleræ & cordis, ne inflammẽtur, ſicut princeps Abo. contradictioni Gal. reſpondit, quod Gal. confitmauit cum dixit, omnium natura operatrix, medicus vero miniſter: poteſt nãque operator magiſter ex miniſtratis ſibi per diſcipulũ inſtrumentum vnum quod eſt neceſſarium ſibi eligere, ad hoc aliud vero in alio, & vnũ recipere, & aliud prætermittere. Aliter enim nec vnius ſimplicis medicinę operatio erit in corpore, nec compoſitę: operatio enim medicinæ non niſi diſcretionibus & regulationibus fit naturæ, vt dictum eſt ſupra. Compoſita propria ſunt, quæ infra dicentur, digeſtione uero perfecta ſi natura critice, ſicut conſueuit, expellat, ſilentium eſt habendum. Si vero non, oportet, vt eradicetur cum prædictis omnibus vel pluribus fortificatis in virtute, & augmentatis in quanto. Et cum ſolutiuis proprie, quæ habent educere à remotis et vehementius, prout conuenit eradicationi, qualia ſunt quæ in cura quotidianæ & tertianæ ſunt dicta. Alterationem febrilis dyſcraſiæ complent quæ cum temperamento infrigidant, & confortando omnia principalia ſic febrem remittãt, & choleram alterent, vt non rapiatur ad caput, & alienationem vel phreneſim faciat, et quòd phlegma nõ incrudẽt, nec coagulent ne ad ſtuporem, vel lithargiam perducant. Et proinde exterius applicantur tutius quàm interius miniſtrentur, ſi bono modo ſufficiant: qualia autem ſint, ex prædictis eſt notum.

Vomitiua.

Regiminis vero ordinatio, & diæta cibi & potus, eſt, vt regatur cum cibis & potibus, ſubtiliantibus cum caliditate temperata, vt eſt aqua hordei, cicerũ, ſicla, & aſparagus, borrago, fœniculus, capparus, & conſimiles. Et cũ alterantibus, vt chiſt hordei, vel endiuia, lupuli, & ſimiles. Et ex carnibus & alĳs virtutem nutrientibus & magis confortantibus indigentiam eius ibi dictis, quandoq; inſimul mixtis, vel nunc cum his, nunc cum illis, quales ſunt quos etiam ſupra diximus in cura quotidianæ, & tertianæ. Sit autem craſſus mediocris vel ſubtilis ſecundum quòd arbitrari poteris longitudinem eius, & in alĳs conditionibus ſit, prout in ſuperioribus dictum eſt. Accidentiũ vero correctio eius, eſt accidentium prædictorum in cura quotidianæ, tertianæ, & quartanæ, vt ſtuporis, & alienationis, & vigiliarum, lethargiæ, ac phreneſis, quorum ex communi ſuperius eſt nota correctio. Et etiam hydropiſis, melancholiæ, epilepſiæ, & maniæ, ad quas perducet quandoq; & apud receſſum eius. Et ex illis eſt hectica ad quam frequẽter perducit propter multiplicationẽ febriũ in ea, & prolongationem ipſius, de qua ſtatim ſubiungemus capitulum ſpeciale duplex: primũ de ea. & cura eius, ſecundum eſt compoſitionis eius cum putrida.

Deinceps medicinas ſubiungemus compoſitas & expertas. Syrupus valens ad febres compoſitas & permixtas eſt ſyrupus acetoſus diarodon, & ſyrupus acetoſus de ſuccis herbarum, quorum deſcriptionem poſuimus in antidotario noſtro. Et ex appropriatis huius ſunt trochiſ. de abſinthio, & trochiſ. de ro. Et ex appropriatis hemitriteo puro ſunt trochiſ. Aboa. qui. Recip. roſ. radicum liquir. ana drach. iiĳ. tereniabin. drach. iĳ. ſpicæ, ſucci abſinthĳ, ſpodĳ, ana. drach. ĳ. Fiant trochiſ. drach. i. cum ſyrupo acetoſo.

Syrupus ad feb. compoſitas.

Pilulæ bonæ ad eam, & proprie quando prolongatur et lædit ſtomachum et viſcera, et valent ad alias etiam compoſitas huiuſmodi malitiæ. Recip. alo. maſtic. ſucci eupatorĳ, myroba. reu. ſucci roſ. ru. ana partes æquales, croci, partem. ſ. fiant pilulæ cum aqua endiuiæ, & ſit doſ. ʒ. ĳ.

Decoctio bona conferens proprię digeſtioni. ℞. aloes, maſti. ſucci abſinthĳ, roſ. aã. partes æquales, croci, drach. ſ. Informentur pilulæ, & doſ. ſit drach. ſ. mane.

Syrupus valens ad feb. cõpoſitas quẽ compoſuit Abo. eſt ſatis bonus.

Syrupus ex inuentione noſtra efficax, & expertus ad hemitriteum verum. Recip. bedeguar, hyſſopi, haſcæ, lupulorum, graminis, endiuiæ, eupatorĳ, abſinthĳ, capil. ven. cuſcutæ, ana vnc. i. ſem. cucurbitæ, citrulorum, melonis, et cucu. ana vnc. ĳ. ſchinanthi, drach. ĳ. hordei, cicerum. P. i. liqui. vio. ro. ana. vnc. i. zucchari, lib. i. aceti. v. radicũ communium, vnc. ĳ. in pecia rara bulliant corticum citri, ſanda. ſpodĳ, ana drach. i. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ. ſ. doſ. ʒ. ĳ. in aurora cum tepida.

Syrupus ad hemitriteũ

Si vero continua ſit tertiana, et quotidiana ſit interpolata, multiplicentur frigida, et minorentur calida. Et illud ſi inæqualiter dominentur humores ambo, ſi vero æqualiter, etiam, ſed minus propter febris cõtinuitatem ob quã vincit intentio choleræ.

Syrupus ex inuentione noſtra efficax, et expertus compoſitæ ex cholera et melancholia. Recip. radicum fœni. endiuiæ, ſcolopendriæ, petroſelini, reſidentium in aceto, ana vnc. i. thymi, epithymi, ana vnc. ĳ. calendulæ, lauendulę, capil. vene. lupulorum, ana vnc. i. liqui. paſſularum, enucleatarum, ana vnc. i. lenticularum aquę, nenupharis, ana. vnc. i. ſem. communium, corticum capparis, ana. ʒ. i. hordei, cicerum, ana. P. i. ſucci borraginis, & bugloſſę depurati, ana drach. vi. zuccha. lib. i. geleniabin. ʒ. iĳ. aceti, radicum prædictarum, drach. iĳ. Aromatizetur cum cortice citri, ſanda. ſpodĳ, et ro. Doſ. in aurora ad digeſtionẽ procurandam. ʒ. ĳ. cum tepida.

Syrupus ad feb. cõpoſitã

Syrupus alius ex inuentione noſtra ad compoſitam ex phlegmate et melancholia, vt ex quotidiana et quartana. ℞. bedeguar, gummi, abſinthĳ, cuſ. thy. corticum cappa. origani, ſcolopendriæ, cum radice eupatorĳ, endiuiæ, aã. ʒ. i. radicum quinq; cõmunium ſeruatarum in aceto, ana.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 790 sur 1089

ʒ.i. zuccha. lib. i. geleniabin, lib. 5. ſucci granatorum mu-
zorum & pomorum dulcium, añ. ʒ. 5. aceti prædicti. ʒ. ij.
in pecia rara bulliant, ligni aloes, cinnamomi, ana. ʒ. i.

SVMMA. III. *Particulæ primæ, Sectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis febrium hecticarum.*

SEquitur ſumma tertia, Particulæ primæ, Sectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis febriũ hecticarum continens capitula. iiij.
Generalis ſermo de feb. hecticis, et ſignis earum omnium in communi. Cap. 1. fol. 178.
De cura hecticæ febris. Cap. 2. fol. 179.
De cura hecticæ ſenectutis. Cap. 3. fol. 180.
De cura vel medicinis hecticæ compoſitæ cum putrida. Cap. 4. fol. 180.

De febribus hecticis & ſignis earum omnium in communi, & eſt generale. Cap. 1.

Hectica duplex.

HEctica, corporis eſt exiccatio, et conſumptio. Et eſt duplex, quædam quæ eſt febris, & quædam quæ non eſt feb. & nominatur hectica ſenectutis de qua infra dicetur, licet ad ſectionem tertiam ſpectet, vbi de cura macredinis Chriſto duce dicemus: quæ vero eſt calor prꝫter naturã acutus, & fortis in humiditatibus notis quatuor membrorũ radicalium fundatur, & proprie cordis, cuius propria paſſio eſt omnis febris. Inquit enim Gale. non dicitur febris niſi cum caleat cor. Cuius ſunt duæ ſpecies ſecundum Gal. ſcilicet hectica abſolute, & maraſmus incipiens & completus, & ſunt ſecundum ſemitam inflãmationis tantum prout Haliab. voluit. Fit autem ſecundum duplicem modum, quia aut eſt incipiens, aut alium morbum ſequens, & ſecundum cauſæ diuerſitatem. Cum enim incipiens eſt eius cauſa interior eſt, & eſt caliditas aeris, motus corporei & animalis, & aliarum procatarticarum cauſarum perueniens ad cor principaliter, & de eo ad radicalia membra, vel econuerſo, vel vtraq; ſimul, & eſt plus inflammans, & ſua fixione in eis taliter, vt ſit calefacta, conſumens humiditates eorum ordinate ſecundum ſuperius dictum modum, & eſt raro. Raro enim caliditas exterior peruenit ad cor, & radicalia membra, cum frigida ſint & dura quòd inflãmet ea vſq; ad terminum, quin prius perueniat ad inflãmandum ſpiritus & humores ſua caliditate paratos, & ſubtilitate & raritate ſubſtantię, niſi cum tantæ ſit acuitatis, & potentiæ quòd prætergrediatur illos, tanquam ſubiecto indiſpoſita ad retinẽdum impreſſionem ipſius, & perueniat ad imprimendum in ſolidis membris tanquã potentiæ ſuę proportionatis, vt figatur in ipſis propter ſoliditatem ipſorum, & illud eſt raro: tamen poſſibile eſt. Inquit enim Algagel: vidimus enim quòd fulgur, ferrea inſtrumenta combuſſit, quæ in penariolo chirurgici continebantur, & penariolum dimiſit illæſum. Cum autem eſt ſequẽs alium morbum, cauſa eius eſt interior & calor eſt febrilis, ephemerarum minus propter debilitatem ipſarum et durationis breuitatem, vel illum quandoq; adiuuet membrorum diſpoſitio maior ad imprimẽdum, vel putridarum magis, vt hemitritearum, & proprie cauſonidorum prolongatorum valde propter vicinitatem putredinis ad cor ipſum diſpoſitum & aliara dicalia membra. Et apoſtematum & vlcerum magnorũ vicinorum membrorum propter vicinitatem propinquã vt pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, licet apoſtemata talium membrorum citius mortem inducunt quãm ad hecticam completam perducãt, vel vicinitatem remotam,

Simi ſtudo pulchra.

E vt hepatis, ſtomachi, renum, matricis, veſicæ, viſcerum, & ani, & proprie cum in cura ipſorum interueniat error. Cum enim tales febres putridæ accidentes prolongentur, primum corrumpunt humiditatem corporis: poſtea ipſum reſoluunt ſua vehementia, & rem ſiccam dimittunt cineritiam, vnde dixit Abo. deinde procedit ad membra ſanguinea, & ea exiccat ac liquefaciendo conſumit: nec tamen adhuc erit hectica, licet ad eam ſit diſpoſitio magna. Deinde cum ad exiccandum & conſumendum humiditates ſolidorum peruenerit & proprie cordis, hecticam facit certam. Et maxime cum in cura earum interueniat error, & ephemerarum ſimiliter, vt quia omittãtur neceſſaria. Ex cõtingentibus interius approximãdis, vt eſt aquæ frigidæ potus, & exterius ſuper cor & hepar. Et miniſtrentur ex nociuis & inflammantibus cum ſuperfluitate, vt emplaſtrum ex artomellis, & intus, vt cibus carnium, & aquæ earum, & potus vini, & electaria calida, vt diamuſcum, & ſimilia propter caſum virtutis, & frequẽtiam ſyncopis. Et quia in illis & ephemeris diatritum ieiunium obſeruetur in infirmo cholerico in ieiunijs laborantium corporis ſiccitate: talis enim error non prohibebit ab illis hecticam generari, ſed vt generetur auxiliabitur magis, ita, vt illis complicetur, vel illis recedentibus remaneat & procedat. Hectica vero quæ non eſt febris, nominata hectica ſenectutis eſt conſumptio & exiccatio corporis, & membrorum omnium abſq; feb. Et quidem vocata eſt hectica propter conuenientiam cum prædicta hectica certa & vera, ſed compoſito nomine ſenectutis propter differentiam quam habet ad illam. Conuenientiam enim habet cum illa in effectu ſiccitatis, & conſumptionis: vtrobique enim eſt ſiccitas, & conſumptio. Differentiã vero habet ad illam in cauſa: nam in prædicta cauſa ſiccitatis caliditas inflammatiua, & febrilis exiſtit. In hac vero caliditas non eſt inflammatiua vt conſumat, ſed deficiens potius & quaſi mortifera, vt nequeat nutrimentum alterare quod reſtat, & membra corporis conſumpta & exiccata

G humectet, & hoc propter defectum humidi radicalis in quo fundatur. Quod contingere poteſt dupliciter. Vno modo naturaliter, vt ex defectu caloris proueniente in decurſu ætatum, et depaſcentia humidi ab eodem coadiuuantibus exterioribus cauſis in reſolutione ipſius, & hæc proprie dicta eſt à Galen. hectica ſenectutis ab ætate. Eſt enim in ea dominium ſiccitatis cum frigiditate, ſenectus enim ſemita eſt ad mortem, quæ per frigidum, & ſiccum accidit ſecundum Gal. Et propterea talis hectica frequentius ſenibus accidit, rarius iuuenibus, & rariſſime pueris, quam ſequitur incontriſtabilis mors, vt Gale. dixit. Alio autem modo accidentaliter, vt quia fiat ab ægritudine aliqua cõſumente, vt eſt hectica prædicta febrilis, vel alia ex prędictis quæ ſiccitatem impreſſit, & cum extincta fuerit caliditas exuperans inflammans & exiccans, & remanſit ſiccitas cum ęqualitate in calore ſcilicet & frigore, licet raro contingat. Quandoq; vt plurimum ſuccedit cum ſiccitate & conſumptione frigiditas membrorum, ſtomachi,

H et hepatis proprie ab ipſa complexione mala frigida nutritiuorum ſimul proueniente vel ſucceſſiue, per modũ compaſſionis ex vicinitate vnius ad alterum, quare nutrimentum ſufficiens ad reſtaurandum quod continue diſſoluitur digerere nequeat. Et proinde membra corporis quotidie exiccantur magis & magis, & hoc aut erit naturaliter ,creata in eis, vt eſt videre in melancholicis, aut accidẽtaliter acquiſita, vt ex aliqua ægritudine frigida vel malo regimine, et ,prie ex potu aquæ frigidę hora non ſua tẽpore ſanitatis, vt ſucceſſione exercitij, inflãmantis & reſoluentis virtutem, & aperientis corporis poros, & meatus mẽbrorũ, ac ,puocantis, vt aqua frigida ſubito trahatur ad viſcera & debilitet, et quaſi caliditatẽ naturalem extinguat, vel ex ſtolida cura, vt ſuꝑflua extinctione, tpe ægritudinis & febris, cũ his quæ aſſumuntur & emplaſtrantur, aut ex vaporibns malis & frigidis qui eleuãtur ad cor ab aliquo membro,

Quonãmõ hectica ex putrida fe. contingat.

membro, debilitantibus eius calorem & ſanguinem, qua re nutrimentum in corpore non completur ſicut accidit in ſimia Gal. Et hanc vocauit Philippus ex ægritudine ſenectutē: quę cum confirmata fuerit, ut quia ſolida membra tetigerit valde, non curatur, & ſi eſſet curationis ingenium vtiq; eſſet morti, vt rex Abo. dixit & Gal.

De ſignis. Signa: ex ſignis hecticæ quædam ſunt ſigna permutationis aliarum febrium in ipſam quæ ipſam minant, quædam ſigna ſunt ipſius per ſe incipientis vel poſt receſſum aliarum, quas ſequitur, & quædam ſunt ſigna ipſius complicantis cum putrida qua cauſatur. Prima ſunt prognoſtica, & ſunt duplicia, quædam ſunt oſtendentia permutationem ephemeræ in hecticam, & quædam permutationem putridæ in eam. Prima ſunt qm̄ cum vides vehementiam & fortitudinem caliditatis in principio pluſq; conueniat naturæ ephemeræ, & prolongationem eius vltra tempus quo declinare conſueuit, quod eſt tempus horarum. xñ. vt plurimum, cum cōtinuitate & fortitudine, & eſt multa corporis diſpoſitio in ariditate & macredine tunc timebis permutationem eius in hecticam. Secunda vero ſunt febris putrida principalis & remittitur fiatq; lenta cum continuitate æqualis nec habet periodos conſuetas cum rigore vel typo aliquo ſeu contritione, cū pulſus coarctatione quemadmodum putridis, & natura ipſarum conuenit cum corporis ariditate incipiente: & vrina eſt digeſta & vnctuoſa, tunc ſuſpicaberis putridam permutari in hecticam.

Documētū de hectica. Signa vero ipſius hecticæ per ſe venientis vel exiſtētis poſt permutationē illarum in ipſam ſunt demonſtratiua ipſius. Et ſunt duplicia: quædā ſunt ſigna demonſtratiua hecticæ febrilis, quædā vero hecticæ ſenectutis. Demonſtratiua hecticæ febrilis ſunt duplicia ſm duplicem eius ſpeciem. Circa quod ſciendum q̄ hectica in principio ſui, ſeu in prima ſpecie, eſt difficilis cognitionis & facilis curationis, in fine vero vel proceſſu, vt cum deuenerit in maraſmum eſt facilis cognitionis & difficilis curationis: & hoc dum eſt incipiens in ſecundo gradu, aut impoſsibilis cum completus eſt maraſmus & factus eſt ad hubul ſunt enim radicalia membra ad tantā ariditatem ducta, conſumpta eorum radicali influente humiditate triplicis generis, adeo q̄ quantumcunq; nutrimenti apponatur, præ defectu radicalis humidi calor in eis vt remaneat recreari ſeu viuificari non poteſt: quemadmodum in carbone licinñ licet addiſcere, qui cum ad vltimam ariditatem deuenerit, non poterit flammam ſeruare, nec vlterius ſuperaccenſionem recipere quantumcunq; ſuperinfundas oleum, ſed circumpalpitat & ſemper fit minor, donec totaliter extinguatur.

De ſignis hecticę ſimplicis. Hecticæ autem ſimplicis & abſolutæ ſigna ſunt, nam ſiquidem incipiens ſit, ſcias ipſam immediate fieri à ſolis procatarticis præcedentibus cauſis: vt ab aeris æſtu, ira, & labore nimio, fame & ieiunio facto. Cum vero facta eſt, ſeu alium morbum ſequēs præcedere febres putridas dicas, nulla præcedente procatarticarum cauſarum quandiu hectica ſola ſit videbis calorem ſuauem ſm primam immiſsionem manus, in moranti vero fieri mordicātem ſimul & ardentem & eſſe continuum & æqualem per ſe ſemper. Sed ſumpto cibo poſt vnam horam vel duas habere ſenſum incontritum, & pulſum in magnitudine addere cum in natura ipſius ſit & omnium hecticarum ſemper debilem eſſe pulſum ſpiſſum & paruum. Cum vero pulſus talis cum prædictis ſignis ſic permanſerit, hectica ſola erit & abſoluta. Cum vero mutabitur quia debilis, ſpiſſus, immaturus, & durus appareat, tunc hecticam ipſam ſimplicem etiam maraſmū noueris eſſe. Cuius quidem ſigna prompte apparebunt tanq; manifeſta valde, & ſunt, nam tūc pulſus erit paruus, debilis, ſpiſſus, & durus ad modum caudæ ſoricinæ permanſiuæ, & vrina erit vnctuoſa magis, & petallas habens, & profundatio oculorum augetur, & corporis ariditas magna, & coloris mutatio verſus nigredinem, & putredinem faciei, ita vt incipiat fieri viſui verſutus & ægrotans, & hoc quandiu incipiens fuerit maraſmus.

Pulſus.

Cum vero ad complementum deuenerit, pulſus prædictæ differentiæ augebuntur & fient in modum caudæ ſoricinæ finitiuæ, & oculorum profundatio augmentabitur, vt oſſa palpebrarum appareant eminentia, & palpebrę remanēt apertę, & lympitudo in eis ſicca, licet ſomnus eius non proprie ſomnus ſit, ſed potius impotentia vigilandi: tempora applanantur valde, narium extremitates acuuntur multum, & oſſa maxillarum & mēti acuuntur: & in omnibus membris & facie color mutatur ad nigredinem & pulchritudo faciei perit omnino, adeo vt fiat tornatilis & horribilis valde, & cutis totius corporis & faciei arida valde & puluerulenta, vt neq; extendatur valde, & cum extenditur ſtat ſuſpenſa, & pili elongantur in ea & apparent pediculi & oſſa pectoris valde eminentia & diſtincta & venter adhęret dorſo ac ſi viſcera eſſent quaſi euacuata: & finaliter vngues curuantur. Cum ergo curuantur & acuuntur, tunc incipit tendere ad occaſum, & liquefiunt chartilagines & ſequitur mors incontriſtabilis ſicut in hectica ſenectutis. Cuius vera ſunt ſigna maraſmi & conſumptionis, neq; apparet in corpore calor & inflammatio, ſed frigiditas plurimum tactu perceptibilis, & eorum pulſus non eſt ſpiſſus ſicut pulſus hecticæ febrilis, ſed debilis, tardus, rarus & paruus, niſi fortis debilitas inſit: quoniam tunc incipiet fieri ſequens ad modum formicātis, & proprie in illis in quibus hoc accidit ex potu aquæ. Et vrina erit alba, ſubtilis, aquoſa, & in reliquis diſpoſitionibus eſt ſicut ſenex.

Signa citæ mortis.

De ſignis hecticæ cō plicatæ cū putrida.

Signa vero hecticę complicatæ cum putrida cognoſci ſunt difficilia cum non ſint diſtincta: ſed adinuicem valde confuſa. Et ſunt, nam in calore lento & continuo fieri videbis aſcenſum caloris contritum aliquādo cum rigore manifeſto, vel aliquo alio typo, vel aliquādo ſine manifeſto, ſed cum pulſus coarctatione declināte eo cum ſudore vel ſitiam cum euaporatione cum balneo remaneat caliditas & ſiccitas in arterijs & venis maior q̄ in circunſtantibus partibus, cum velocitate et ſpiſsitudine motus non diſſoluti in eis. Et ſumpto tūc cibo iterum fieri eius aſcenſum in contritum, & iterum redire ad primum, & ariditas & conſumptio maior q̄ conuenit putridæ. Et vrina rubea & vnctuoſa, & ſimiliter egeſtio vnctuoſa & humoroſa: & quandoq; turbida.

De cura hecticæ febris. Cap. 2.

CVra hecticæ febris, ſi ſimplex ſit & ſola, vt quia incipiens ſit, vel alium morbum ſequens, vt putridā ſe. abſolute vel cum apoſtemate, quod ceſſauit euacuatione putredinis. Cura debetur proprie cum morbus factus ſit, & non à cauſa dependens, licet dici poſſet incipiens, quia per ſuos gradus præcedens & ſimplex, quia nulli alteri eſt permixta. Si vero applicata ſit alteri ægritudini, vt febri putridæ à qua vt plurimum eſt cauſata: ſi enim putredo adhuc manet in corpore: cura ipſi debita erit, compoſita ex pręuiſione & cura, vt infra Deo dante dicetur. Et cura quidem vera & ſimplex quæ debetur hecticæ ſoli conſiſtit in duobus: in remotione nocentiū, & in miniſtratione curantium. Nocentia autem ſunt omnia ex. vi. rebus, calida & ſicca, auferantur ergo omnia. Curatiua vero ſunt tres res: alteratio febrilis dyſcraſiæ: regiminis ordinatio: correctio accidentium. Intentiones quæ à cauſa ceſſante, vt quia interiorem efficientem non habeant quæ tranſiuit, vt putrida, licet conſeruantem habere poſsit: cui iam immediate eſt præuiſum.

Vrina.

Alterationem complēt frigida minus, & humida magis: frigida. n. cum fortia ſint, fortioris impreſsionis erūt q̄ natura mēbroꝝ in talibus facta valeat tolerare. Et pinde lædunt & ſi dyſcraſiam calidam alterant, non tñ ſiccā

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 792 sur 1089

quinimmo cum naturam debilitent, ipſam â nutritione cum cibo deficere faciũt, quare feb. augebitur et ſiccitas, & effectus eius qui eſt cõſumptio membrorum: maxime ſi ſint talia quæ ſiccitati ſint iuncta, vt trochi. camphoræ & ſimilia. Sic ergo non debent eſſe intenſa, & dyſcraſiæ pportionabilia, ſed remiſſa potius cũ ſufficiant ad infrigidandum, & ſi non per quãtitatem & multitudinem, per iterationem tñ & vices, vt compleant in longo tpe quod oportet abſq; nocumento, quod potuerunt, ſi fortia fuiſſent in breui complere cum nocumento. Humida uera cum non ſint vehemẽtis impreſsionis, vt in naturam nocumentum imprimant atq; defectionem, ſintq; cõtraria vtiq; dyſcraſiæ calidæ obtundendo, & ſiccæ alterando vt earum conſumptionis reſtaurando, vel ſaltem madefaciendo nõ ſint talia, quæ caliditati ſint iuncta, vt vinũ & carnes, poſſunt eſſe fortiora frigidis, & magis excedentia, ſi non eſſentialiter et in gradu, effectualiter tñ, qa multiplicata in quantitate & tempore non tñ tantum q̃ naturam ſuffocent, vel ſaltem oppilent. Quod ſi neceſsitas vtifortibus extinctiuis contingat & frigidis quę ſint non cũ humiditate vel temperamento paſsiuarum, ſed ſiccitati coniuncta, vt ſunt ex ſimplicibus camphora, ſandali, ſyrupus limonum, & alia plurima, et ex compoſitis trochi. de cãphora, oportet attendere illud cõſeruare, ſic ut ante vel poſt vel ſimul cum talibus frigidis humida miniſtrentur, & etiam aliquid calidi humidi quod dyſcraſiæ intentionem obtundat, & ſiccitatem medicinæ contemperet, calidum vero contẽperet medicinę frigiditatis exceſſum ne membra percutiat & in contrariam diſpoſitionem adducat, quæ incorrigibilior eſſet prima. Et ad illud euitandum periculum intus frigida remiſſa immittantur, quæ humiditati ſint iuncta vt iuleb vio. roſ. ſuccus hordei & aqua ptiſanæ, & ſimilia: quæ ſi ſuperfluant, non multum nocere poſſunt. Et ſi conceditur interius aliquid eius caldi miſceatur quod cõtemperet, ne noceat valde, vt dictũ eſt ſupra. Et ſimiliter ſi humida, caliditati erũt permixta, talia autem frigida ſunt quæ ſupra in cura generali ſunt dicta putridarum. Et ea quæ in alteratione huius ſe. ſunt propria ſm Gal. ſunt duplicia: vt quæ intus aſſumuntur, vt medicinæ potabiles & comeſtibiles, & qui inſpiratur aer: quæ quales oporteat eſſe ſubiũgemus. Et quę extrorſum applicentur, vt continens nos aer, cerota, & ſimilia, vt emplaſtra & balnea. Medicinarum potabilium & edibilium quædam ſunt frigidæ & ſiccæ, et earum quædam ſunt ſimplices, & quædam compoſitę. Et ex ſimplicibus humidis potabilibus eſt aqua hordei ſimplex vel cũ candis, aqua lactucarum: ſemi. communium & omnium ſenſibilium: aqua lactis vaccini à quo extractum eſt butyrũ & lac, mucilago pſyllĩ & ſimilia. Et ex comeſtibilibus ſunt prædictæ cum ſubſtantia propria, & ex frigidis & ſiccis, ro. ſandali, ſpodium camphora, & ſimilia. Et ex compoſitis ſyrupus & iuleb vio. de cucurbitis, roſ. & ribes & trochiſ. & dactyli, de camphora, & electaria quæ dicentur. Aer autem inſpiratus & nos continens, debet eſſe alteratus frigidis et humidis, vt ſupra ibidem dictum eſt, talis enim inſpiratus & tract⁹ per cutis poros, cordis dyſcraſiam alterat, & omnium membrorum, & proinde hyeme nõ calefiet cum igne, ne poros oppilet, & febrem inflammet, defendatur indumẽtis ne ſit congelatus: quo caſu accendatur in camera paruus & leuis ignis.

Aer qualis.

Cerota autem ſunt ſm duplicem modum ſcilicet ſimplicem & compoſitum: ſimplicẽ vt ex cera & oleo ana. compoſitum, vt eſt ex eis pigmentis ſuccis adipe & ſpeciebus quæ infra dicentur. Talia autem cerotaria cum frigiditate & humiditate & permanẽtia multa in membris eorum dyſcraſiam alterant. Sed vt illud agatur, ſuis ſint conditionibus p̃electæ quæ ſunt expertæ ſuæ materiæ & formæ, & conſeruationis eiuſdẽ modi, loci, & tpis, vſus ipſius. Ex parte quidem materiæ vt ſit oleum electum: et eſt de cucurbita, ſalicibus, & violatum, de ſeminibus melonum, & roſ. quod ſuam frigiditatem impellẽdo ſtipticitatem moderatam ſuã magis humectat, q̃ oleum ſimplex: vt Gal. oſtendit, non veniũt, ſicut Gal. dixit. Sitq; eorum cera alba & munda, paucæ quãtitatis, ne illud reddat ſpiſſum valde & ſolidũ, fit enim ex hoc difficile valde penetrabile ad profundum, maxime cum ſit frigidũ, & oleum ſit viſcoſum, cera ſpiſſa & ſtiptica, & proinde ſi ex aliquo frigido valde ſubtili fieri poſſet, optimũ eſſet & efficaciſſimum, ſed tale difficile eſt inuenire vel impoſsibile. Et ſi acetum ſit tale non ſimplex frigidum eſt, ſed aliquid habens calidi & ſicci. Et proinde non ex eo fiat, ſed ex eo aliquid illi admiſceatur. Sitq; oleum ablutũ cum frigida aqua, vt ſua caliditas (ſiquam habere poſsit) auferatur, & frigidum fiat & humidum. Et pinde ex quo coagulatum eſt cerotum, abluatur cum frigida aqua pluries, & reſideat in ea, vt conſeruet eius natura. Et vngat frequenter ne calefiat, & vt alteret magis ſit eius inũctio ſupra membra principaliter paſſa, ex quibus caliditas in flammãs ad omnia corporis procedit, vt eſt cor, hepar, & ſtomach⁹, & dorſum, ſub quo vena magna exiſtit extenſa, multum ſanguinem continẽs calidum inflammantem dorſum & totũ corpus ad quod procedit. Alteretur ergo cum inunctione eiuſdem ceroti, vt ad omnia membra tranſeat alteratus: vt ſupra in generali cura putridarũ eſt dictum. Et ſi totum corpus inungas eſt bonũ: ſed poſt balneum, vt apertis poris ſubintret amplius. Emplaſtra etiam, ſicut in cura putridarum eſt dictum, ſunt ſupra ſtomachum, cor, & hepar applicanda.

Balnea quoq; debent eſſe ſuis opportunis conditionibus, p̃electa ſcilicet materia, quãtitate, & qualitate eius, loco, tpe ingreſſus & egreſſus ab eis, vt hora ſtãdi in eis, & alĩs quæ ſequũtur ad ipſum, vt ſunt aquarum dulciũ calida et frigida: calida oportet præcedere: debent autem eſſe euacuata, vt rarificent non conſtipent & reſoluant, et ſemicupio facta pleno, abundanti aqua, vt totum corpus attingat: in qua ſint cocta frigida & humida ex herbis, floribus, & fructibus: vt lactuca, ſemperuiuæ, melilotũ, vio. & hordeum, & ſuperaſperſum oleum aliquod ex prædictis in domo locato & iuxta lectum infirmi, vt in eis facilis ſit ingreſſus: ſitq; gradatus & paulatim & poſt complementum digeſtionis primæ, & antequàm fiat vacuitas, & fæcibus euacuatis.

Si aũt ſumaẽ aqua hordei duabus horis cyphus vnus in quo ſtet quo ad delectationẽ & mẽbra corporis & cutis videanẽ in tumorem eleuari, nec ſudet aliquo mõ, tũc ſtatim egrediaẽ, ne tracta humiditas nutrimẽti ad mẽbra reſoluaẽ & debiliteẽ ægrotans. Eſt enim tps humectandi & faciendi carnem acutam euaporandi locum ſm Gal. Et cũ egreſſus fuerit ſequi oportet balneũ frigidæ aquæ. Sit aũt paucę frigiditatis & quaſi tepida: & ſup corp⁹ prę balneatum in calida ſubito effundaẽ, vt tracto calore ad ipſam, non effundaẽ à frigiditate illius: ſed propterea debet eſſe pauca, vt calor retrahatur in membris atq; humiditas tracta retineatur, & non permittatur reſolui, ſed infrigidet & humectet. Et pinde in lecto de corio aqua plena vel vento hora æſtatis proprie extunc loceẽ, vt quieſcat: nec cooperiatur vt ſudet: nec quoq; vt rigeat. Tale enim balneum per ſe & per accidẽs talibus confert. Alterat enim caliditatem reſoluendo humiditates corporis inflammantes illam ſua caliditate temperata acquiſita, et ſua naturali hũiditate ſubintrante poros ſiccitate membrorum, et ariditatem madefaciendo & irrorando humectat, et ſua frigiditate naturali ad quam redire eſt apta inflammationẽ extinguit: quod in alio euenire auxilio ex prædictis difficile eſt: ſi enim per ſe conferat, per accidens nocet, & econuerſo, & extunc detur ilico lac.

Si vero cõtingat ex tali frigido balneo naturã terreri qñq; eo dimiſſo docuit Gal. poſt exitum corpis à balneo

calido

calido, oleis prædictis, & cerotis inungi propter eandem cauſam, quod melius eſt cum non terreat, & magis humectet, cum magis permaneat, vt ſupra auctoritate Gale. dictum eſt. Et deinde lac dari, & dimittere infirmum quieſcere donec lac digeratur vſq; ad horam diei tertiam prandij. Et poſt digeſtionem fricari manibus mollibus, donec rubeat cutis, vt nutrimentum lactis trahatur ad membra: deinde hora tertia cibare, & quieſcere vſq; ad cœnam, & tunc ante cœnam fricare iterum: deinde cibare, & permittere quieſcere & dormire vſq; ad ſecundũ balneum in mane ſequenti: deinde ſimiliter agere, licet non ſit malum bis vel ter in die ingredi balneum, maxime ſi delectet.

Modus cibandi.

De cõditionibus lactis exhibendi.

Sed lactis conditiones oportet hic attendere, quæ ſunt plures, ex parte animalis ſcilicet, à quo accipitur, & regiminis eius, à tempore ſumendi, & à modo, à quantitate & mixtione. Animal autem ſit mulier, ſeu fœmina iuuenis, & ſana. Eſt enim melius lac mulieris, & proprie maturæ ætatis cæteris propter conformitatem, ſi non abhorreat æger, vel aſinæ ſimiliter, vel capræ iuuenis & pinguis, & ſit earum regimen in frigidis & humidis, cibis & potibus. Tempus autem ſit poſt balneum ilico, & ſi præmittatur emulſio eius ſupra dorſum ante ingreſſum balnei, bonum erit. Modus autem ſumendi eſt, vt ſugat patiens de papillis ne alteretur ab aere antequã ſumatur, & hoc ſi tolerat, quòd ſi non, ſtatim cum mulſum fuerit cum naturali caliditate propinetur. Quantitas autem eius ſit quam digerere bene poſſit. Et proinde primo parum detur in quantitate ʒ.iij. quã ſi bene digerit, addatur ad eam paulatim, donec ad ſufficientem peruenerit quantitatem: ſi vero male, minuatur ex illa, ſed mixtum ſit illi parum mellis, vel zucchari, aut ſalis, vt prohibeat eius caſeationem in ſtomacho, quę penetrationem eius à mẽbro prohibendo fit cauſa prauorum ſymptomatum, ſicut ſupra in ſtomacho eſt dictum. Et canon dandi in potu lac acetoſum à quo extractum eſt butyrum, eſt proximus illi.

Adminiſtratio victus.

Regimen autem cibi & potus & aliarum rerũ non naturalium completur. Nam oportet, vt eligãtur ex cibis & potibus, frigidi parum, & humidi plus, facilis digeſtionis, boni & multi nutrimẽti, quales ſunt facti ex granis, & panis tritici ablutus in frigida, ſuccus ptiſanæ, aut hordei, coriandrum præparatum in pulmento habens aceti parum: & ex animalibus ſumpti & proprie lac vaccinũ à quo extractũ eſt butyrũ, quoniam eſt multi nutrimenti. Et aquæ carnis pullorum gallinarum, perdicum, faſianorũ, ardearum, & hedorũ, decoctæ cum coriandro vel lactucis, carnes ipſæ, & teſtudinum, & limaciarum purgatarũ & cancrorũ fluuialium, & ſerpentis albi, vel gallinæ nutritæ ex eo cum frumento decocto quando indiget præ debilitate. Et hepata gallinarum, teſticuli gallorum, & oua ſorbilia, & caſeus recens pinguis non ſalitus, ſi appetit. Sint autem carnes decoctę in aqua hordei cum lactucis, vel aſſę parũ, vt humiditatem naturalem conſeruent, & præparatæ in gelea acetoſa parum. Et ex fructibus recentibus, cucurbitæ citrul. melones dulces & indi in quãtitate pauca, & grãnata dulcia & poma. Et ex ſiccis amygd. pineæ, piſtici, & auellanæ. Et ex potibus ſunt aqua hordeacea & aqua frigida, ſi non fuerit quod prohibeat: non tamen ſit multa et fortis frigoris ne extinguendo caliditatem ſubito ad mortem, vel ſaltem ad hecticam ſenectutis adducat, quę difficilioris curationis exiſtit, ſed longioris vitæ. Et forte eſſet melius perduci ad illud quã in maraſmũ completum per eam vbi ad curã alia nõ ſufficeret medicina. Fortaſſe propter debilitatem & digeſtionem conceditur vinum ſubtile, album, pauciſerum, bene lymphatum cũ frigida. Tempus autem eius & hora ſit conſueta: quantitas vero pouca & ſæpe: ſic enim conuenit ei, cum morbus de inanitione cum virtutis defectione exiſtat. Et etiam ex cibis & potibus, & medicinis humectantibus miniſtretur, quod ſupra in cura malæ complexionis ſiccæ ſtomachi dictum eſt, „ꝓuidendũ autem ne in oppilationem perducãt. Aliæ quoq; res ad humiditatem mutentur: his enim omnibus vel pluribus hectica ſimplex, vel ſola curatur facilius. Quod ſi negligatur eius cura, vt tranſeat in maraſmum difficilius curabitur, vt eſt dictum. Oportet ergo tunc, vt multiplicẽtur prædicta, et diutius miniſtrentur ne tranſeat in maraſmum completum, qui omnino eſt incurabilis. Et proinde curam dimittere melius eſt, ſi non deſperet infirmus, quapropter proſequenda eſt cura, ſed cum proteſtatione, ſiue prognoſticatione præmiſſa. Melius eſt enim cum ſpe benigna mori infirmum, quàm ſine ſpe ipſum ſignis prognoſticis dimittendo, vt Gale. ait. Oportet autem, vt in balneum cum linteo imponatur & extrahatur, cum non poſſit per ſe egredi, ſicut tempore præcedenti.

Accidentium vero correctio eſt accidentium quæ ſuperuenire conſueuerunt hecticis, quibus ante aduentum melius eſt obuiare quàm poſt aduentum remedium inuenire: non enim tunc bene corrigibilia ſunt, præ debilitate naturæ ex corporis conſumptione in ipſa. Et ſunt ſyncopis, de qua ſupra eſt dictũ multoties, & fluxus ventris, vt diaria: et ex defectione virtutis eſt, et ipſa eſt cã maioris deſectionis ipſius. Sit autẽ cibus eius ex pane tortellarum de ſceni ex lacte decocto cũ lapidibus fluuialibus ignitis, vel ferro, aut igne ſolo, donec conſumatur aqueitas, quia fit ſolutiuum, et farina panicij, milij, vel rizi, decocta cum ipſo: & carnes ꝑdictæ aſſæ, & potus eius aquæ ferreæ, vel pluuialis, & vini ſtiptici & pontici. Et medicinæ eius, ex ſimplicibus, ſpodium, gummi ara. charabe, ſe. acetoſæ, granorum berberis, pſyllium aſſum, & bdelliũ mechium, pprie & ſumach. Et ex compoſitis, eſt trochiſ. de ſpodio, de dactylis, de balauſtijs, & de terra ſigillata, ſi ad excoriationẽ deuenerit, & cum clyſteribus, emplaſtris, & alijs medicinis, quæ ſuperius habuiſti. Et ex illis eſt appetitus defectꝰ, de cuius rectificatione ſupra in ſectione prima de medicinis ſtomachi dictum eſt.

Confectio trochiſc. de dactylis. ℞. dactylorum immaturorum, drach. iij. ſpodij armeni, auꝛ. iij. roſ. drach. vi. portulacæ, citrulli, cucur. charabe, ana drach. iij. fiant ex eis trochiſ. doſis, drach. ij.

Confectio alia ad fluxũ ventris. Recip. boli arme. ʒ.v. caſtanearum torrefactarum, roſ. añ. drach. iij. ſpodij, charabe, berberis, ana. ʒ.ij. fiant trochiſ. ʒ.i. cum ſucco citoniorum, & detur in potu cum aqua pirorum. Confectio ad fluxum ventris.

Balnea conuenientia talibus, ſunt thermarum naturalia. Et proprie ſunt balnea ortodonicæ, calaturæ, & arcus, & tripergulæ, & balnea reſinæ in æſtate artificialia, ſicut aqua fontis dulcis ſimplicis, vel decoctionis rerum humectantium, vt herbæ craſſulæ, vel ſemperuiuæ, & vermicularis, & cymbalariæ violarũ, nenupha. hordei, meliloti, et chamæ. Et ſunt qui ſupereffundũt oleũ vio. vel de amyg. vel de cucur. vel ſe. eius, vel melonum, vel ipſorũ, vel lac mulieris, & eſt efficax. Et aliqui decoquunt axungiam animalium, & clyſterizant cum ea. Balnea.

Cerotum expertiſsimum ad eos poſt balneum quo inungitur dorſum, ſpina tota, & vniuerſum corpus. ℞. axũgiæ gallinæ, anatis, anſeris, & porci recentium, ana. ʒ.iij. medullæ crurum vituli. ʒ.iij. lactis mulieris, vel aſinæ. ʒ.iiij. olei vio. olei ſeſami. vel amygd. dulcium, ana lib. ſ. ceręalbæ, vnc. vi. ita quòd ſit liquidum parum, ſucci craſſulæ, vel ſemperuiuæ, vnc. ij. pulueris roſ. drach. i. et eſt efficaciſsimum ad hecticam febrilem & ſenectutis: et etiam ſine ſuccis pluribus frigidis dictis. Et ſunt qui ad extinguẽdam inflammationis intenſionem induunt ægrum camiſiam ſandalis lotam cum camphora. Sed in ea eſt timor, ſicut ſupra in capitulo generalis curationis eſt dictum, & in ſudore diaphoretico ſectione prima. Cerotum ad eos.

Electarium reſtauratiuum conſumptionis ipſorũ valde efficax, & expertum. Recip. ſeminum lactucarum, portulacæ, papaueris albi, ana drach. i. ſeminum cucurbitæ, melonis, & citrulli, ana drach. iij. ſem. citoniorum munda torum. ʒ.iij. liqui. ʒ.i. ſe. coti mundi. ʒ.i. ſ. ſe. ſeſami. ʒ.iij.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 794 sur 1089

capitum vio.ʒ.i.ro.ʒ.i.&.ʒ.farinæ hordei, amyli, ana.ʒ.i. zuccha.nabit.ʒ̄.i.cinnamomi dulcis.ʒ.ij̄.gummi ara.gũmi, dra.añ.ʒ.i.garyophil.charabe, ana.ʒ.i. penidiarũ.ʒ.i. &.ʒ.ſpicę.ʒ.i.ſyrupi roſ.quod ſufficit. Et impinguetur cũ carycis, amyg.dulcibus excorticatis, pineis purgatis, fiſticis mundatis, ana.ʒ̄.i. Doſis qualibet hora in quantitate nucis, & ſuperbibatur parum vinum. Eſt efficax & expertum in hectica febrili, & in hectica ſenectutis valde frigidis ex eo ablatis.

De cura hectica ſenectutis & medicinis. Cap.3.

HEctica ſenectutis ſi in ſenibus ſit, curam non habet, cũ in eis defectus virtutis naturaliter inſit, & quod naturaliter ineſt ſemper ineſt, vel vt plurimum, dixit Ariſto. habeatq; in eis cauſam conſeruantem, ſimilitudinem ætatis.ſ.& complexionis concurrentis cum ea. Et proinde remediari poterit non curari: quinĩmo ſi ſola ętas quædam naturalis ægritudo eſt, vt viſum eſt Gal. cum in ea ſit dolor, & labor incurabilis, quid ſi ſuperaddatur accidentalis dyſcraſia, & conſimilis? certe multo magis incurabilis remanebit, & quid vltra ſi correctionem haberet? multo magis perpetuaretur vita, vel non haberet vtique tempus perficiendi operationes in melioribus. Si vero in iuuenibus ſit, plurimum curam habet, & magis ſi pueris inſit, habent enim iuuenes naturam forte reſumibilem naturaliter, & ſi accidentaliter ſit defecta, et pueri multo magis. Et proinde à fortitudine naturali optimi ſunt reduci ſecundum magis & minus, niſi accidentalis ſiccitas ſit cõfirmata, vt quia tetigerit adeo membra ſolida, q̄ tertia humiditas poſita ſit in periculo non vltra extendi, iam totali conſumpta, & ſi non in toto, in parte vtili & maiori.

Cura. Et quidem remedium in cura eſt ſola dyſcraſiæ ſiccæ alteratio, quæ quidem cum frigiditati ſit iuncta, complebitur cum humectãtibus calidis temperate, qualia ſunt quę in cura hecticæ febrilis ſunt dicta, minus eis, aut commixtis aliquibus calidis odoriferis, & cum actuali caliditate minori approximatis. Ex quibus eſt balneum prędictum decoctis in aqua eius floribus chamæmillæ, meliloto, & calidius actu quam febrili conueniat. Et quale eſt lac, à quo non eſt extractum butyrum habens plus mellis, & mel ipſum quod eſt vltimum in iuuamento iſtis, ſicut vltimum in nocumento febrilibus dictis. Et quales ſunt aliæ medicinæ humidæ & calidæ, & vt clyſteria facta ex fœnu græco, ſemine lini, capitibus & pedibus agni, oleo chamæmelino, & ſeſamino, & melle, & ſyrupi ex aqua decoctionis ipſorum, & proprie ex floribus chamæmillæ, & ſeſamo, & zuccharo nabit, & melle. Et electaria ex calidis & humidis, vt pineis, dactylis maturis, paſſulis, fiſticorum, amygda.dulc.liqui. & alĩs ſimilibus illis. Et cerotaria ex oleo ſeſamino, vel amygd.dulcium cum cera rub. Et frictiones fortes trahentes non reſoluentes. Et quales ſunt cibi calidi humidi potentia: etiam actu facile penetrabiles, & velocis deſcenſionis, in quibus non ſit viſcoſitas, ſicut aqua carnis, & vitella ouorum forbilium, hepata gallinarum pinguium, & carnes nouæ columbę non pingues valde cum aqua roſ. & fructus prædicti, & potus vini maturi ſubtilis & odoriferi cõuenientis quantitatis minus lymphati. Et qualia ſunt alia ex nõ naturalibus rebus proportionabilia illis. Et ſi ſiccitas cum æqualitate actiuarum ſit iuncta, cum eis fiet eius curatio, remiſſis tamen à caliditate naturaliter, vel artificialiter ſaltem mixtione.

De cura & medicinis hecticę & putridæ cõplicatæ. Ca.4.

HEcticæ febrilis cum putrida complicatæ, cura eſt quatuor res. Prima abſciſsio cauſæ. Secunda alteratio febrilis dyſcraſiæ. Tertia regimen. Et quarta correctio accidentiũ. Abſciſsio cauſæ, eſt putredinis euacuatio, & multa mundificatiua. Ipſa enim putredo exiſtens febrilis putredinis cauſa immediata, quę eſt cauſa hecticæ, aut cauſa eſt hecticæ mediata, & ſic cauſa eſt cauſæ.

Et pro eo cura ab ea eſt recto ordine inchoanda, nam ea euacuata ceſſabit putrida, & hectica conſequenter, & ea manente quantuncunq; febris vtriuſq; magnitudo & incenſio poſſit remitti, ſemper tamen procedit conſumptio propter reſeruationem putredinis prolongantis febrem à remiſſiuis cauſatam. Inquit enim Gale. Non eſt poſſibile diſpoſitionem vllam curare finaliter, manente adhuc cauſa faciente eam, & propterea à putredine inchoãda eſt cura. Inquit enim Aboa. cum duæ ægritudines iunguntur, ab ea inchoãda eſt cura quę cauſa eſt alterius, ſine qua alia curari non poteſt. Qualiter autem, & quibus curetur, & euacuetur putredo ſuperius dictũ eſt. Alteratio quoq; febrilis dyſcraſię qualiter & quibus compleatur medicinis, ſuperius eſt dictũ. Et tamen, quia dyſcraſia febrilis eſt magna, nam ad conſumptionem perducens quaſi præuendicans ſupra curam, oportet ſimul digerendo & euacuando putredinem dyſcraſiam alterare, & ſi non conueniat in auxilĩs vtriq;, cauſæ ſcilicet & feb. nec commune auxilium impendatur, & ſimplex phlegmatica, vel melancholica ſit putredo, q̄ naturaliter talis inuenire eſt poſſibile ſecundum Gal. dicentem. Itaq; in cõtrarĩs diſpoſitionibus difficile eſt inuenire auxilium quod multum proſit, obſit autem nihil, fiat ſecundũ artem compoſitum in partibus mixtum, aut diſtinctum loco vel tempore ſit æquale, ſiue inæquale, æqualitate, & inæqualitate ſeruata, vt ſic alteretur febrilis dyſcraſia, q̄ non incrudetur putredo, & illud fiet ſi alterantia exterius & interius non remiſſa calida miniſtrentur. Et proinde lac denegetur, quantũcunq; enim cõuenit hecticæ ĩmediate, magis tamen nocet ei mediate, quia putredinẽ auget, quæ cauſa eſt ſuę cauſę. Et ſimiliter balneum, donec ſit digeſta putredo, & alĩs auxilĩs procuretur, quæ & ſi alteri noceant, non tamen valde quæ tuæ diſcretioni relinquimus cauſa breuitatis, & regimen, accidentium correctionẽ, cum omnia ex prędictis ſint nota.

PARTICVLA SECVNDA, Sectionis ſecundæ, continens ſummas quatuor.

SEquitur ſecunda Particula, Sectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis apoſtematum, quæ plurimum febris ſequitur de partibus chirurgiæ continens ſummas quatuor.

SVMMA. I. *eſt de medicinis apoſtematũ ſanguineorũ cõtinẽs ca.13.*

Sermo generalis in apoſtematibus, cauſis, ſignis, & cura omnium. Cap.1. foſ.181.
De phlegmone, & eſt apoſtema ſanguineum, & de medicinis eius. Cap.2. foſ.183.
De apoſtemate glandularum, ſeu phlegmone earum, & medicinis eius. Cap.3. foſ.184.
De phlegmone quod dicitur antrax, & carbunculus, & medicinis eius. Cap.4. foſ.184.
De phlegmone, quod ſpina dicitur, clauus vel furũculus, & medicinis eius. Cap.5. foſ.185.
De pruna, ſeu carbone, & igne perſico, & medicinis eius. Cap.6. foſ.185.
De vena egrediente, & medicinis eius. Cap.7. foſ.185.
De panaricio, & medicinis eius. Cap.8. foſ.185.
De apãtibus paruis ſeu puſtulis illius generis, vt ſunt morbilli & variolæ, & medicinis eorum. Cap.9. foſ.186.
De exituris calidis extrinſecis, quia de intrinſecis in prima Sectione eſt dictum, & erit ſermo generalis in terminationibus apoſtematum. Cap.10. foſ.186.
De appropriatis apoſtematum ſm diuerſitatem mẽbrorum in quibus fiunt. Cap.11. foſ.187.
De eſtiomeno, & cancrenis eius. Cap.12. foſ.188.
De moro, & medicinis eius. Cap.13. foſ.189.

Sermo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 795 sur 1089

Sermo generalis in apoſtematibus, cauſis, ſignis & cura omnium. Cap. I.

Aſa quid.

APoſtema ſm Gale. eſt tumor præter naturam quo membra magnitudine deficiunt ab eo quod eſt ſecundum naturam. Diuiditur autē & variatur per genera & ſpecies variatiōe ſuarum cauſarum, penes quas eius cura ſeu medicatio plurimum variatur, & proinde ad curam neceſſariam requirendæ, prout ad Glauconem docuit Gale. quæ ſunt quatuor, materialis, formalis, efficiens, & finalis.

Verum cerebrum & oſſa apart poſſint.

Materialis eſt duplex, vna in qua eſt omne membrum habens regimen, adeo vt in oſſe & cerebro etiam fieri poſſit, quāquā Serapioni videatur contrarium, eo ꝙ recipere nequeunt extenſionem magnitudinis & tumoris quæ eſſentialia ſunt apoſtemati ipſi. Ad quod rex Abo. reſpondit oſtendens quod in prædictis membris poſsit fieri apoſtema ſic, omne quod recipit nutrimentum & recipit augmentum ſuperfluitatis ipſius, cum in eo collecta fuerit, recipere poteſt & extenſionem, & ſi non magnam, vt expedit in apoſtemate proprie, tamen aliqualem recipit, quæ ſit ſimilis apoſtemati ſenſui manifeſta vt hoc dici poſsit ꝙ fieri poſsit apoſtema in eo, ſiue ſit conſimile, cuius ægritudo eſt principaliter, ſiue officiale, cuius ægritudo eſt, conſequēter, & tamen à natura eius mutata formam accipit, ſcilicet magnitudinē & tumorē, eo ꝙ læſio naturæ ipſius & operationis ſimiliter eius magis manifeſta eſt ſenſui q̄ læſio naturæ conſimilis, licet principaliter ſit in ipſo.

Alia materialis eſt ex qua. Et eſt quatuor humores, aquoſitas & ventoſitas, penes tales cauſas diuiditur in genera & ſpecies eſſentiales. In genera, nam apoſtematum aliud calidum aliud frigidum. In ſpecies, nam calidi quoddam eſt ſanguineum, quoddam cholericum, quoddam cō mixtum. Et frigidi quoddam phlegmaticum, quoddam melancholicum, quoddam aquoſum, & quoddam ventoſum, & ea quæ generum ſunt illorum, licet ipſius materia plurimum mixta ſit. Verum quia morbi ſpecificati cura magis propria eſt & certa, apparetq; apoſtema inquātum morbus & accidens eſt, ſpecificetur dupliciter, vt per ſubiectum in quo, & eſſentiam eius dependentem à materia eius ex qua, ſecundum duplicem eius generationem dictā. Et medicina ſeu cura propria ei debetur ſecundum conſiderationem quidem prout eſt membri organici, à cuius natura curationis ſumitur ingenium, ratione cuius ita eſt morbus vni membro proprius ꝙ non alteri. verbi gratia, ſirſen, phreneſis, lithargya, pleureſis, peripneumonia, & ſimilia, iſta ſunt ita organicis membris, à quibus denominationem recipiunt, propria ægritudo, ꝙ non alteri, quia non hepati, nec ſtomacho, nec renibus, nec ſimilibus eis. Et ſub hac ratione eius cura cecidit, ſeu pertinuit ad ſectionem primam, vt quia in ea egit de cura apoſtematum occultorum membrorum. ſ. in profundo corporis poſitorū, quæ officialia ſunt, ſecundum vero conſiderationem ſuæ eſſentiæ qua morbus calidus eſt & frigidus à natura humoris procedens, & ſic eſt ſimilis in conſimili membro à cuius natura, curationis via ſumit ingeniū, ga quantitas calefaciendi & infrigidandi & exiccandi & humectandi habetur ab ea, & cadit ſeu pertinet ad hanc ſectionem ſecundam, vt quia agatur in ea de cura apoſtematum apparentium ſcilicet cutis, & ſubcutaneorum, vt carnoſorum quæ vniuerſaliter totius habitum comprehendunt, licet infraſcripta cura inquantum generalis intrinſecis ſit cōmunis.

Cauſa efficiens duplex eſt. ſ. intrinſeca & extrinſeca. Intrinſeca vero eſt duplex ſecundum duplicem modum fiendi ipſius. Nam aut fit ſecūdum modum influxionis, & eſt vt plurimum, & tunc cauſa eius erit triplex, vt ex parte influentis ſeu mittentis, vt corporis totius, vel membri, & A eſt plethoria vel cacochymia, cum virtutis ipſius fortitudine non abſolute. Senunda eſt ex parte membri recipientis, & eſt debilitas eius naturalis vel temporalis, & vacuitas diſponens ad recipiendum, & dolor fortis & caliditas in attrahendo coadiuuans, etiam ſi non ſit eius ſitus inferior & mittentis repletio non exiſtat. Tertia eſt viarū aptitudo, quia ipſarum largitas, venarum vel pororum demittente ad recipiens protenſorum. Inquit enim Ioan. Modi morborum & in naturali melancholia cum aliquo humorum concurrētium ad infirma membra ſunt quatuor. primus eſt virtus membri impellentis & debilitas recipientis. ſecundus eſt multitudo humorum. tertius eſt debilitas virtutis nutriētis. quartus largitas viæ, vt pororum, vt ſupra in iuncturis eſt dictum. Aut fit per modum congeſtionis, & illud fit raro. Cuius cauſa eſt debilitas ſola membri in quo apoſtema eſt. quare non ſuum poteſt proprium cōuertere nutrimentum totum, vel ſecundum partem, quia membrum ſit paruum & nutrimētum multum, vel quia B nutrimentum poſsit cōuertere, ſed ſuperfluitates eius nequeat expurgare, vel debile in ſe. vel quia ſint multæ, craſſæ, & viſcoſæ, aut imbibitæ, & vel quia ductus ſint obſtructi, vel ꝙ deficit ei exercitium, vel euacuatio naturalis cōſueta ei vel artificialis. Inquit enim Gal. Etenim tentat quidem natura ſuis ſemper vtēs virtutibus aſsimilare his quæ nutriuntur quodcūq; fieri poteſt benignum, expellere vero quod non eſt tale. ſi vero quandoq; propter craſsitiem, vel viſcoſitatem, vel ſubtilitatem imbibitā vel multitudinem ſuperfluitatis, vel propter quandam ſtructionem, vel propter ſui ipſius imbecillitatē nequeat ex ſe expellere quod malum eſt, neceſſe eſt & ipſum morans ſm animalis corpus corrumpi, & in ipſa particula ægritudinem procreari, vt apoſtema, quod vel erit fiens, vel factū. Fiens vt dum materia influit vel generatur & coadunaē in vacuis membrorum regionibus. Factum vero cū iam influxit vel generata eſt vel coadunata & dicitur proprie exitura. Et eſt habens quatuor capitula.

C Cauſa vero debilitatis vtriuſq; membri interior plurimum eſt malitia complexionis diuerſæ, vel æqualis, naturalis vel accidentalis, & eſt humoris vitio vt plurimū, vel ſine obſtructionis cauſa plurimum eſt coarctatoria, & eſt multitudo humorum & ſuperfluitatum, & ipſarum craſsities & viſcoſitas ex regimine procedens vel natura membri, quia ſint eius ſuperfluitates tales, vt ſunt nerui, panniculi, oſſa, & ſimilia, & eſt cauſa antecedens.

Cauſa vero extrinſeca, & eſt cauſa primitiua communis, quantum ad vtrunq; fiendi modum, eſt malitia regiminis non ſolum in cibis & potibus, ſed in alīs omnibus neceſſarīs rebus non naturalibus, taliter vt ex eis procedant omnes cauſæ extrinſecæ, prænarratæ, & motus humorum influentium vel multiplicatio & aggregatio ipſorum in mēbro apoſtemando ex quibus ſunt maxime motus fortes, corporei, & animales, & vinum, & etiam cauſę non neceſſariæ, vt caſus, percuſsio, morſus, & ſimilia.

Cauſa formalis eſt detractio naturalis mēbri magnitu- D dinis apāti ab eo quod eſt præter naturam. Et ſecundum hanc diuiſionem diuiditur apoſtema, quia aut eſt tumoris grandis, vt apa eſt, aut parui, vt eſt puſtula & bothor.

Cauſa vero finalis ga aut erit ſalubre aut mortale quantum ad finem vltimum, aut quantum ad finem medium qui eſt aliquo modorum ſex, quia aut reſoluetur, aut maturabitur, & ſaniatur, aut lapideatur, aut putrefit & corrumpetur ſtentet, aut ſubito aperietur & ſuffocat, aut pmutatur. Et melior harum eſt reſolutio. ſecunda maturatio ſeu ſaniatio, mala eſt apertio ſubita & ſuffocatiua, dein de corruptio, lapideatio vero media eſt, pmutatio poteſt ſe habere ad bonum & malum.

Signa. deinde ad curam apātis certam & completam, oportet inueſtigare ſigna generum & ſpecierum & cauſarum eius. Dictum enim eſt ſupra in principio operis auctoritate De ſignis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 796 sur 1089

ctoritate Gal. cp cura cuiuslibet morbi confestim sequitur cognitionem facientis causæ, adeo vt dicat ad Glauconē. nihil mirabile intātum medicos peccare in sanationibus, inquantum & in cognitione falluntur. Signorū ergo apostematum quædam sunt generalissima, quorum quædam sunt exteriorum, quædam interiorum. Exteriorū sunt manifesta sensui, vt apostematum exteriorum membrorum, & sunt tumor & inflatio. Interiorum vero quædam sunt essentialia & cōmunia omnibus, vt sunt grauitas vel tensio, & inflatio seu tumor si ad ipsum cum medio perueniat spiritus, vt qa fuerit in stomacho hepate vel splene. Quædam accidentia ex communitate propter vicinitatem vel colligantiam, vt tenuitas in myrach ventris, extenuatio corporis subita & in oculis cōcauitas repentina. Quędam sunt signa generum ipsius. Nam si sit calidum prædictis signis addetur inflammatio & dolor acutus, & fortis, & perdurans. Et hoc ideo, quoniam in eo non solum est repletio, sed malitia complexionis diuersæ & continuitatis solutio, quæ & si signa sint, sunt etiam concausæ vt supra dictum est, quibus fiens apostema, si non obuietur ad factionis cōplementū breuiter producetur. Et proinde Hippo. In. aph. 5 inuenimus in apho. dixisse. Dolores in lateribus & pectoribus, vel in alijs corporis partibus si multum steterint ad discernendum, mali sunt, & est etiam febris, maxime si sit cordi propinquum & putrefactum seu saniem faciet, & ēt comitantur illa. Et signa specierum quæ ex matetia sunt dependētes sunt signa materierum ipsius ex quibus fiunt, quæ infra dicentur. Et sunt in summa. Nam siquidem sit calidum & materia eius sit sanguis, accidentia prædicta erunt obtusa. Si vero cholera, erūt intensa. Si vero adusta, erunt intensiora. Si vero frigida, dolor erit paruus, nec tumor magnus & acutus, quia materia est diffusa & viscosa non bene congregabilis, nec est febris inquantū huiusmodi, nisi per putrefactionem caliditatem acquirat.

De signis. Et signa specierum infra dicentur, & sunt in summa signa dominij phlegmatis vel melancholiæ, & si peruenire possit ad ea sensus, in phlegmatico sentiet frigiditatem albedinem & mollitiem. In melancholico, duritiem & fuscitatem absq; dolore omnino. Et in ventoso, tensionem resistentem tactui cum dolore.

De signis. Signa vero subiectorum seu causarum materialiū sunt. Nam si fuerit in membro sensibili neruoso, erit dolor acutus, pungitiuus & fortis quandoq;, perducens ex continēti ad spasmum, alienationem, & anhelitus nocumentum, & pulsus est serrinus. Si vero in membro insensibili fiat, fit in eo grauitas sine dolore acuto, vel ē dolor grauatiuus & pulsus vndosus. Et signum proprij membri officialis in quo est nocumentum operationis illius.

Et signa modorum sunt, nam si per modum influxionis fiat, videbis signa repletionis totius vel alicuius membri & venarum, & debilitatem mēbri, & per eorum euacuationem cessat vel minuitur apostema. Si vero per modum congestionis, signa debilitatis membri apostemati sola aderunt, vel cum regiminis malitia & prædictarum priuatione. Et si quoq; sit in fieri, videbis augere timorem & accidentia quotidie parum post parum. Si vero factum, iam materia est aggregata cum cupo tumor permanebit in esse suo, & dolor & febris extunc augebitur propter digestionem materiæ quæ extunc incipit fieri, si fieri debet.

De signis, tēporum. Signa vero temporum eius sunt tripliciter sumpta, vt quia penes essentiam eius, penes accidētia, & penes signa digestionis & indigestionis. Penes essentiam quidē, nam in principio incipit tumescere membrum, deinde augetur donec stet, deinde stat in vltimo in regionibus membrorum, deinde minuitur & resoluitur si debeat esse salubre. Sed dices vbi sunt vacuæ regiones membrorum, cū dicat Ari. non esse dare vacuum in natura? Cui respondet Gal. dicens. Qm̄ autem in continuo non est dare vacuum, & si aliquid influxerit, concurrunt ad se inuicem vniuersę par-

E ticulæ corporis, quemadmodum & in aqua videmus, si ergo concurrunt propter effluxionem, vt quid non rarefient propter influxionem, sic ergo sunt, & si non actu, potentia tamen.

Penes accidentia vero, nam si in principio fiunt, prædicta essentialia erunt leuia, & cum peruenerit ad augmentum, augebuntur, & apud statum vltimabuntur, & in declinatione remittentur donec totaliter cessent, si salubre sit apostema: si vero mortale stabunt in acumine suo donec extinguant.

Tertio penes digestionis signa, eius tempora dignoscūtur, nam si incipiat maturari, videbis duritiē, quę in principio fuit, minui, & dolorem & febrem augeri si fuerint, vel insurgere, si non fuerint, deinde vltimari qnando digestio & maturatio sit completa, & virulentia egreditur si sit non sub cute cęlatum, vt quia in oculis, naribus, vel labijs, pleura & similibus fiat. Inquit enim Gale. In omni apate sub cute cęlato solet æruginosus exire liquor, maxi-
F me si calidum sit vel maturum, & vltimo cum completa est & perfecta, minui. Signa formæ eius sunt, nā si apostema fuerit magnum, grauedo & dolor erit maior, & maior læsio operationis consuetę. Si vero paruum vt pustula vel bothor, prædicta sunt minora. Signa vero finis & terminationis sunt diuersa fm diuersitatem ipsius, nam si quidem resoluatur remissio fiet doloris, grauitatis, & febris, & aliorum concomitantium accidentium, & virtutis inualescētia & fortitudo. Signa vero maturatiōis & saniationis seu suppurationis fientis sunt prolongatio apostematis, pulsatio, & doloris & febris augmentatio, sed ipsius factæ illorum est diminutio. Inquit enim Hippo. in apho. Circa generationem saniei dolores & febres accidunt magis cū perfecta sanie, & cum hoc est augmentatio grauitatis & ponderis. Et signa eruptionis sunt rigor, diminutio grauitatis & doloris & fortis egressio puris, & ex signis bonis sunt, vt sanies quæ erumpit sit laudabilis, quia alba, lenis, & æqualis, carens malo odore, & sequitur
G diminutio vel cessatio febris, doloris, & aliorum accidentium, & virtutis inualescentia & operationnm eius. Quæ si sunt ecōtra sunt mali significatiua. Signa subtiliationis, & conuersionis in lapidem sunt diminutio doloris, & febris omnino cum duritie vel augmentatio si in principio fuerit. Et signa corruptionis fœtentis sunt mutatio coloris ad liuiditatem vel nigredinem membri vel vicini, & exeuntium fœtor. Signum subitæ apertionis est subita minoratio grauedinis & doloris in apostemate membrorū, & permutatio eius in membro ad quod transit materia, & quando cp exitus puris vel sanguinis.

De signis formæ.

De signis. maturationis

De signis eruptionis.

Signa vero permutationis sunt diuersa fm diuersimodam permutationem ipsius. Et sunt, nam siquidem mutatio fit de ĭterioribus ad exteriora sunt alleuiatio accidētiū & permutatio interiorum, situs cum dolore, & tumore, & qualitate mutata exterius in membro ad quod mutatur. In quo proinde dolor & caliditas est prius percepta, & sunt bona, contraria vero, mala. Inquit Hipp. in apho.
H Erisipelatē interius, extra conuerti, bonum, exterius vero intus, malum. Aut erit de nobili ad ignobile, vt de principali ad emunctorium, aut econuerso, aut de minus nobili ad magis nobile, vt de pleura ad pulmonem, aut de pulmone ad cor, aut de superiori ad inferius, aut econtra. Si quidem ergo primo modo pmutetur, signa erūt alleuiatio doloris & febris, & aliorū accidētiū & virtutis inualescētia, et in grauitate, dolore, calore & tumore in emūctorio. Si uero pmutetur econtra, signa erunt cōtraria & malitia anhelitus et pulsus, si permutatio fit ad spiritalia & ad cor quia eius consecutio & diuisio erunt manifesta, & pulsus, diuersitas & inæqualitas. Si autem fiat de superiori ad inferius, vt de cerebro ad cor, signa erunt eadem cum prædictis. Si vero de eo vel spiritualibus ad nutritiua, signa erunt tensio in hypochondrijs & grauitas si econuerso de-

De signis permutatio nis.

inferioribus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 797 sur 1089

inferioribus ad ſuperiora mutet, ſigna erũt malitia anhelitus, quia coangustatio eiꝰ & dolor pectoris & grauitas in parte furculæ, & ardoris & doloris mutatio de inferioribus & nutritiuis ad ſpiritualia, ſi ad ea permutatio fiat. Si vero perueniat ad cerebrum ſeu caput, dolor erit capitis, & alienatio, & vigiliæ, & quandoque ſubeth, & ſtupor. Si vero ad emunctorium poſt aures, ſigna erunt quę ſunt dicta, & bona nuncia, ſi conſiſtit virtus. De his autẽ omnibus qualiter & in quibus fiat, & cum quibus iuuentur terminationes bonæ & obuietur malis infra ſpecialem afferemus Chriſto duce ſermonem.

De cura. Cura apoſtematis duplex eſt, generalis et ſpecialis. Generalis quidem eſt euacuatio. Cum enim ſit morbus materialis ex repletione vacuitatum, regionum, membroꝝ, ipſum inquantum hmõi euacuatio ſanat. vt Hippo. dixit. Completur autem eius euacuatio quandoqꝫ euacuatione partis apoſtematę ſola, ut cum apoſtema fuerit iam factum quocunqꝫ modo, quæ propria & abſoluta cura non eſt: fiet autem per extractum ſolum de parte patiẽte, qui dupliciter habet compleri: per diaphoreſim primo, ſecundo per caraxationem. Quibus autẽ particularibus medicinis compleantur hæc ambo, ſuperius dictum eſt, & in ſpeciali cura infra dicetur. Si vero nondum factum ſit, ſed adhuc ſit fiens quocunqꝫ modo fiat, ſola partis in qua fit euacuatione non ſanatur: quinimmo etiam ſanatio ſm Gal. ſit compoſita ex p̃uiſione & cura, ſicut morbi fientis cuiuslibet. oportet vt præcedat præuiſio & abſciſsio efficientis cauſę: deinde ſequatur cura apoſtematis facti ſeu euacuatio materiæ iã influxæ: vt his & alĳs conſiderandis attentis eius medicatio apoſtematis conſiſtat in quatuor. In abſciſsione antecedentis cauſæ quæ ſic eſt in cura apoſtematis: ſeu abſciſſionæ materiæ influxę iam & conceptæ in parteqꝫ collectæ, quæ cauſa coniuncta ipſius exiſtit in regimine et accidẽtium correctione. Abſciſsio vero antecedentis cauſæ complebitur, ſi per modum fiat influxionis, primo cum euacuatione totius corporis vel membri influentis, conuenienti, & circunſtantĳs, & cum deriuatione ad contrarium cum eorum alterius præſupponatur repletio. Fiat autem dupliciter ſm duplicem modum repletionis, aut enim eſt plethoria, aut cacochymia. Siquidẽ autem plethoria ſit, euacuatio eius complebitur phlebotomia per antiperiſtaſim facta, vel ei, pportionalibus magis proprie, & ieiunio, cũ cum re alia, ſicut eſt frictio multa & aſpera, exercitia, balnea ampliora & euaporantia, pharmaca & purgatio cum ſolutiuis. Phlebotomia enim euacuabitur & ieiunio in omni diſpoſitione ſi cum febre: alias vero non. Item ſi repletio multa ſit, neqꝫ balneis neqꝫ exercitĳs impericuloſum eſt vti. Si vero repletio ſit cacochymia, pharmacia euacuabit appropriata cacochymiæ quæ ex prædictis eſt nota. Secundo cũ conſtringentibus & coarctantibus venas medias atqꝫ ductus. Fit autem illud cum ſtipticis & ponticis applicatis venis intermedĳs, ſi ſint apparẽtes qualia in cura iuncturarum & alibi dicta ſunt & infra dicentur in ſpeciali cura. Et tertio fac cum confortãtibus membrum, ne recipiat, qualia ſunt ſtiptica pharmaca ſubſtantiam eius coadunantia, & adæquãtia complexionem ipſius cum caliditate vel frigiditate, prout dyſcraſia exigit, vel proprietate et cum ſedantibus dolorem eius atqꝫ calorem ne ulterius trahat, quæ ſunt ſupra nota in cura iuncturarum & ſtomachi, & infra in ſpeciali cura dicentur. Et condiſi cũ aceto, phibent apoſtema in principio. Sed ſi per modum congeſtionis ſit fiens complebitur cum confortatione, et adæquãtibus completionem ipſius membri in quo apoſtema ſit et vnientibus ſubſtantiam eius, ne materiam generet, quoniam cauſa eius interior antecedẽs eſt complexionalis, nõ humoralis vel exterior primitiua niſi repletio antecedens ſit in eius debilitate cũ cauſa: quo caſu prę mittere oportet euacuationem vt dictum eſt.

A Euacuatio vero apoſtematis & euacuatio materiæ influxæ & congregatæ in ipſa parte, quæ ad curam ſpectet non, pprie fiet diuerſimode ſm diuerſum eius fiendi modum: ſi enim per modum influxionis ſit factum complebitur dupliciter per recurſum & per extractum.

Per recurſum fit tripliciter per pulſum tractum & trãſmiſſum & his omnibus vel pluribus tantum recurret. Si vero per modum congeſtionis ſit factum, complebitur ſimiliter: licet per extractum de patiẽte magis & per pulſum minus: pulſus autem materiæ fit ſi in principio infrigidetur & parti patienti ſtiptica apponamus. Competũt enim talia repercuſsiua in principio omnis apoſtematis per influxionis modum fientis inquantum apoſtema eſt licet fallat ratione materiæ: vel quia frigidæ craſſæ & viſcoſæ, hic ex talibus intueãrur magis: vel quia venenoſa tibi repulſio impellit ad principale cum ſua proprietate ad cẽtrum ideſt cor. Aut ratione mẽbri: vt quia ſit emunctorium alicuius principalis ad quod influxit materia, à

B quo repulſio non ad circunſtantes particulas repellit materiam & diſſeminat, ſed ad principale totũ reddit vnitã pp viæ amplitudinem: in alĳs vero excuſat à repletione ad illud eũo, diſſeminatio materiæ, & eius proprietas.

Tractus autem fiet cum euacuatione partium oppoſitarum & remotarum, & illud cum frictionibus, ligaturis, cõpreſsionibus doloroſis, & ventoſationibus in partibus illi oppoſitis & remotis vel propinquis, vt materia de loco apoſtemando, & de profundo corporis ad exteriora trahatur, quemadmodum in pleureſi & lithargia ventoſamus exterius & in alĳs, vt materiam euacuemus & extrahamus, ſic quoqꝫ phlebotomamus & venas linguæ in ſynanche & ſaphenam in apoſtematibus matricis, & veſicæ, & renum.

Trãſmiſſus vero cum applicatione medicinarum ſtipticantium ſupra ipſum cõpletur, his enim omnibus vel pluribus & materia actu fluens adhuc in venis eſt paruis membri repelletur: & quæ fluxa iã eſt, recurrat ad circun

C iacentes partes diſſeminata, vt forte vno auxilio ſimul influens materia & effuſa tota de paſſa vel paſſura particula expellatur. Et illud eſt cũ materia recurrere bene ſit apta, & quia calida ſit & ſubtilis.

Extractus de parte faciente fit dupliciter: inſenſibiliter per diaphoreſim & diaphoretica pharmaca vel ſenſibiliter per curationem ſeu ſectionem vbi non recurretur tota: & quia craſſa ſit & viſcoſa: præcedat autem eas maturatio, & mollificatio reſolutionem quãdoqꝫ, & mollificationem quandoqꝫ & ſaniationem & caraxationem: deinde ſequitur mundificatio ſaniei: deinde incarnatio et conſolidatio vlceris, & vltimo ſigillatio ſeu cicatrizatio eiꝰ. Quibus autem medicinis habent illa compleri ſupra in prima ſectione ubi de cura apoſtematum egimus dictum eſt, ibi enim oſtendimus, quòd ex medicinis particularibus apoſtematum, quædã erant repercuſsiuæ frigidæ &

D ſtipticę vel calidę, quędam trahentes, quędam diaphoreticę, quędam ſaniantes et maturantes, quędam erumpentes, quædam mundificantes, quędam incarnantes, quædam conſolidantes: & quędam ſigillantes ſeu cicatrizantes: tali ordine approximandę in temporibus eius: & ordo eſt vt in principio apoſtematis per modum influxionis fientis magis & calidi in emunctorio nõ exiſtente ſuperponantur repercuſsiua. Quapropter Abo. dixit, & oportet vt in potu tribuatur habenti aq̃ata aqua endiuię aqua ſolatri cum medullis caſieſi. Si vero ſint ſtiptica calida temperate & in augmẽto permixta diaphoreticis & in ſtatus principio & prę lio eius magis: & tunc etiã attrahentia ſic miniſtrẽtur cum ſcalpellatione ſeu ſcarificatione, et, pprie cum materia multa uel mala perducens membrum ad correctionem in quo nõ expectata eſt digeſtio. In fine ſtatus & declinatione vero diaphoretica ſola habentia quid ſtiptici et aromatici, ſi in membro ſit virtutẽ

influentem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 798 sur 1089

influentem habente: ꝙ ſi nō reſoluaſ & materia ſit aggregata tota, vt facta ſit exitura, maturātia & ſaniantia miniſtrentur: deinceps facta ſuppuratione et dubelati, erūpentia miniſtrentur. Fiat autē apertio ſm proceſſum rugarū mēbri, niſi in quibuſdā de quibus infra dicetur. Deinde mundificantia ſaniem & pus. Deinde incarnātia, ſi expediat. Deinde conſolidantia & vltimo cicatrizantia. Et in alijs aliter terminandis ſeu finiendis, aliter eſt operādum, prout in ſpeciali cura diceſ. Et de terminandis ſm alterū prædictorū modorum diximus, eo ꝙ inter cæteros ſunt meliores vel boni. Et modus eſt vt apocruſtica in ſuo genere frigida & ſtiptica diaphoretica & calida ſint parata, & ſaniantia calida & humida in ſecundo gradu ſint proportionata naturæ materiæ membri. & proinde variantur ſm varietatem illorum non excedendo. accidunt enim ex eorū exceſſu inconuenientia multa. Ex repercuſſiuis quidē vehementia doloris propter retentionē materiæ & ſoliditatē membri & reductio qñq; ad principale, & qñq; induratio apoſtematis, et qñq; tendit membrum ad corruptionem cum viriditate et nigredine: & proprie qñ medicatur cum eis in fine rei & prope ſtatum. Ex diaphoreticis vero fit cicatrizatio apoſtematis & doloris ad dirio propter ſiccitatem. Et ex ſaniātibus corroſio membri & vlceratio: ſanies enim longo retenta tpe acuitur, dixit Gal. Cū ergo talia videbis inſurgere inconuenientia, oportet vt deſiſtas ab eis, & corrigas inconuenientia nocumenta quæ prouenerunt. Et illud eſt vt doloris violentiam & vehementiā tollas & corrigas cum embrocis calidis anodinis, & cū emplaſtris ex eis, vt ſemine anethi & radice lilij, florum chamæmillæ, lilij, fœnugræco, ſe. lini, & radi. biſmaluæ, & cum oleis eorum & fœcibus eorundem quæ indurationem eius corrigūt, reditione ad principale obuies cum cordialibus ſtipticis intus & extra approximatis cum ventoſis rubificantibus ſupra partē, & ſi membrū vireſcat vel liueſcat, quia tendit ad corruptionem, ſcalpellabitur vel ſcarificabitur profunde vel ſuperficialiter, prout naturæ membri conuenit & loco ipſius: ſed prius inunge membrum ex bolo armeno diſſoluto in oleo roſa. vel aqua cum alijs auxilijs dicēdis in cura eſtiomeni. Quod ſi cum toto hoc nō ſaluabitur ſed putreſcit, iuſſit Hippo. abſcindere ipſum, ne putredo ex eo perueniat ad alia membra, & quādoq; moritur & in omnibus confortabūtur principalia cum theriaca vel mithridato.

Sclirozationem vero & exiccationem ex diaphoreticis prouenientem corriges cum mollificationibus diuapproximatis ex mucilaginibus, adipib⁹, medullis, & ſimilibus, quibus humectantibus dolor ceſſat. Corroſionem ex ſaniantibus introductam cum mundificantibus et incarnantibus dictis, & alijs quæ infra dicentur auxiliante Chriſto. Cumq; apoſtemata membra in natura ſint dſia, conſimilia ſcilicet & officialia, prædictę ēt medicinæ ſint differentes ſubſtātia & virtute, oportet ex illis eligere in cura apatis talia quæ naturæ membri, in quo ſit, tām conſimili q̄ officiali cōueniant, vt cura eius cum talibus reddatur habilis conueniens & completa non ſolum quo ad rem prēter naturā eius talem cōſiderare ſufficit, quia apa talis morbus eſt & ex tali cauſa ſeu materia: ſed ēt cuius membri ſit vel in quo ſit. Apa enim ſua eſſentia propria & materia ſuiſq; temporib⁹ medicinas varias iudicat, & diſtinguit: ſic natura membri in quo eſt propria quātitas ipſarum determinat ſpeciem propriam ſibi, eligit ordinē atq; aptum vtendi modum locumq; immiſſionis ipſarū & expulſionis materię. Talis autem membri natura conſtat eſſe complexionalis, quia calida vel frigida, ſicca vel humida. Et complexionalis qualis, quia ſitus & ſocietas, forma cum receptaculis atq; via, principatus ſeu dignitas, & ignobilitas. Et cōis, quia ſubſtantiæ raritas & denſitas, inſenſibilitas & ſenſibilitas, quia hoc modo quantitatem auxiliorū ſeu medicinarum conuenientium apati

E prædictarū quidem natura cōſimilis mēbri determinat. Nam ſi apoſtema calidū ſit in mēbro calido repercuſsiua frigida debēt eſſe: ſi in frigido fortiora & diaphoretica calida ſint in membro calido fortiora: in frigido leuiora & ſimiliter de alijs auxilijs. Et ſi membrū ſit ualde ſenſibile, vt eſt neruus, chorda, vel ſtomachus, & oculus, magis leuiora, vt ſint immordacia, ſufficiunt, licet euacuatio vſis debeat eſſe maior, ēt non exiſtēte multitudine, vt natura reddaſ auara, innitendo tū forti dolori trahenti ipſius. Et proinde ſedātia dolorē oportet eſſe fortiora quæ infra dicenſ. Natura quoq; officialis ſiſr illā determinat: vt ſitus. Nam ſi fuerit membrum apatum in profundo, multiplicanda et eligēda ſunt repercuſsiua & ſiſr diaphoretica, et alia auxilia quæ leptomeris ſunt ſubſtātiæ, vt cito proueniant in profundū, & proprie repercuſsiua. Et cū talia ſit difficile inuenire, ut ſuperius dictū eſt, eis parū miſceatur aceti vel croci. Forma ēt: nam ſi membrū in quo apa eſt in ſua receptatione habet receptaculū ſeu viā aptā vnde
F materia facile poſsit educi, vt eſt ſtomachus, medicinæ prędictę, & ꝓprie ſolutiuę debēt eſſe leues: ſi vero ecōtra erunt contrariæ. Principatus quoq; nam ſi principia ſint frigida repercuſsiua et diaphoretica calida oportet eſſe leuiora & non pura, ſed ſtipticis & aromaticis mixta in quantitate minori: ſi ignobilis, fortiora & maiora. Eligit quoq; principatus medicinas ſibi proprias vt cordiales, odoriferas, & cōfortatiuas virtutum propriarum in eis, ignobilitas vero, cōes: ordinem quoq; & modum, quia talia nō multa in quātitate nec ſubito, ſed paulatim oportet ipſa & laxatiua propria et nobilia miniſtrare: licet medicinæ debeant eſſe promptæ vt cito imprimāt collectionem quam in eis prohibeāt fieri cum in eis ſit periculum grāde. Ignobilibus vero & innatam tm̄ virtutem habentibus fortia, atq; ſubito, niſi principaliū terreatur natura & emunctorm̄ nobilium diaphoretica tantum & fortia.

Societas quoq; locū immiſsionis medicinarum, ſi. n. ſit in cerebro, per nares, per palatum, aures & ſimiles re-
G giones medicinas immittes, ſi autē in ſtomacho, per os, ſi in inteſtinis inferioribus, per anum, ſi in ſuperioribus, per os, & in vtriſq; ſimul per ambas: & ſi ī hepate ſit materia, per inteſtina expelles cum ventrem ſoluētibus, ſi in gibbo, cum diureticis & prouocātibus vrinam: ſi in vberibus, per matricem in menſtruis, & ſi in matrice, per ſaphenam, & ſi in gutture, per venarum eius apertionem.

Sequitur regimen in ſex rebus non naturalibus & neceſſarijs & non neceſſarijs, quod cauſam primitiuam tollit oēm ſuperius prænarratā, ſi adſit, vel prohibet, ſi non adſit: debet ergo eſſe tale, vt virtutem digeſtiuam & nutritiuam confortet in corpore: attractiuam contemperet & retentiuam, & etiam expulſiuam atq; repletionem minuat ſi inueniat ipſum prout diſpoſitioni conuenit æqualis ſupra ſectione prima in cura debilitatis ſtomachi & digeſtione eſt dictum, & extenuatiua diæta.

Accidentium quoq; correctio, in febri ſcilicet & doloris proprie, patet ex his quæ dicta ſunt in cura febriū, &
H de ſedantibus dolorē in ſectione prima, & proprie in cura ægritudinum iuncturarum. Et ex eis ſunt calida & humida temperata quæ influxam materiam reſoluunt aliā non trahendo, alterātq; caliditatem, vt eſt tetrapharmacum à lana ſuccida oleo calido infuſa & hyoſciamum, opium, plumbum, ceruſſa, & portulaca in calidis. Et eſt propria illis in quibus timetur putrefactio. Hę duę res licet ſint in principio vltimæ, ſunt tñ in ordine primæ in apoſtematis cura. Regimē enim & dięta, cura ipſius fundamentum eſt generale in cura ęgritudinis oīs. Et quandoq; ſola ipſius bonitas eſt ſufficiens: vt oſtenſum eſt ſupra, & diæta extenuatiua in præſentis ægritudinis cura eſt efficaciſsima: abſcindit enim omnē eius cauſam à qua dependet: nam primitiuam et extrinſecam tollit, ſi adſit, vel prohibet, ſi non adſit: antecedentem præſentem & accidentalem

accidentalem abscidit, quo minus vel non vltra fluat, con iunctam quoq; in apostematis parte iam influxam dimi nuit & reliquum resoluit, vel saniationi dimittit. Sedatio quoq; doloris qui prouocando rheuma, fit causa collectio nis, apostema fieri vetat, & deinde si aliqua mala qualitas fortis à rheumate fluente in particula sit impressa, vt euacuatione illius remaneat facta, alteretur vt contemperantiam habeat quæ secundum naturam. In alteratione autē ipsius necessaria est complexionis cognitio, sine enim ea nescimus quantum oporteat alterare, & qñ ab alteratione desistere, & sic duorum alterum est necessarium vel non curare, vel in contrariam dispositionē adducere.

Sequitur cura apostematum specialis secundum vnam quamq; eius speciem, & primo de phlegmone, pro eo q̄ sæpius accidit, & quia febres & alia symptomata facilime operatur.

De phlegmone quod est apostema sanguineum & de medicinis eius. Cap. II.

PHlegmon est apostema sanguineum ex sanguine be B nigno mediocriter crasso & multo plurimum, quia repente influxo ex toto corpore vel aliquo membro puta hepate in sua natura manētibus per venas ad vacuas regiones subcutanearum partium seu membrorum, vt carnis, & lacertorum, in eisq; collecto quando q̄ per modum congelationis aggregato, vnde necesse est ipsas partes extendi, & in tumorem leuari, & cum eis insimul cutem quę super eas existit.

Et causæ eius interiores & exteriores ex præcedenti capitulo generaliter notę sunt. Dictum est pluries generales canones debere in speciali obseruari, vt eis manuducti ad specialium inuentionē sit facile pertransire. Vt autem eas specialiter ostendamus scias q̄ causa interior ex triplici est parte. Ex parte quidem corporis vel hepatis, vt est repulsio multa sanguinis boni crasi vel mediocris consistentia, quam præ multitudine continere non valuit, sed sua fortitudine expulsiue non absoluta, per venas magnas ad paruas, & de paruis ad minimas carni diffusas, apertis earum orificijs, illum influunt ad vacuas regiones illorum. Alia est, q̄ ex parte lacertorum & carnis recipientis illius influxionem, & est debilitas illorum naturalis vel temporalis, vel ex causa exteriori quæ dicetur, licet cooperetur raritas compositionis, & narura sanguinis, & positio in circunferentijs corporis & partibus subcutaneis, ad quas fluxus sanguinis naturaliter & prompte mouetur, magis q̄ ad alia membra ad quod adiuuat dolor & caliditas in ea generata ex causa ipsa exteriori vel interiori in fluxu sanguinis ad ipsam qui ad influendum sanguinem adiuuat attrahendo, vel etiam alia mala qualitas quæ efficit, vt tractus ad nutriendum sanguis in eis non conuertatur debilitando, quare supereſt in ipsis, licet sit raro, vt supra dictum est. Et tertia est ex parte venarum ipsarum mediarum per quas influit ex toto corpore vel tempore ad illā, & est largitas & multitudo orificiorum ipsarum. Causa vero exterior eius est malitia regiminis in sex rebus necessarijs & abusus, & non necessarijs, & talis prædictarum D causarum interior causa fiat.

De signis. Signa eius sunt, sensus doloris in profundo membri vbi tumor est vltra cutem, quia caro lacertosa & sensibilis valde in cuius vacuo multitudo sanguinis est collecta extendens, & scindens, & cum eo pulsatio, eo q̄ arteria musculi à repletione coarctante multitudinis est compressa &c. Et proinde ibi concussio & in tactu resistentia quædam, & cum rubore calido, & inflammatio multa à qua phlegmonis nomen assumpsit, & illud, non quia sanguis ex se calidior sit influxus, sed quia licet in se benignus sit, tamen in illis partibus intranspirabilis manens excæcatione pororum ipsorum & superadiacentis etiam cum multitudine & crasitie cutis, inflāmat, & inflat, & maxie si putrescat & signa causarū eius ex p̄cedēti capīo generali sunt nota.

A Cura specialis fientis phlegmonis ex cura generali quā- De cura.
tum ad canones attendēdos in ea est nota. Consistit enim in quattuor rebus dictis: quantum vero ad inuentionem auxiliorū specialium medicinarum quibus res compleantur prædictæ, præiacet ipsam monstrare. Abscisio ergo Phlebotomia.
causæ eius antecedentis & influentis ad præsens primo cō plebitur cum phlebotomia magna perducente ad lypothymiam vt causam antecedentem totam & aliquid de coniūcta educat. Vnde Gale. ait. In maximo enim dolore & in acutissimo apostemate nulla melior medicina hac esse potest. & de nigra si totum corpus sit influens, & de basilica, si hepar vel cum proportionalibus ei vt supra dictum est, & proprie in cura febris synochæ, ita tamen q̄ fiat antipassando semper, vt euacuando à membro mittente, vel corpore semper à membro apostemāte deriuet. Si quidem ergo in superioribus partibus corporis fit, phlebotometur de vena inferiori, vt saphena & similia, & ecōuerso si in inferioribus, de basilica, si vterque de nigra seu media. Et siquidem aliquis humor sanguini mixtus sit, q̄ ipsius substantiam incressauit quandoq; , vt phlegma vel melancholia, deinde purgatione educatur, cum pharmacia humoris proprij secessiua, si in inferioribus sit, vel vomitiua, si in superioribus sit. Et si in vtrisq; est, vtraq; abscisione præmissa antecedentis & influentis sanguinis.

Oportet ad rem secundam vt phlegmonis curam secundo accedere, sicut autem prædictum est cum euacuatione causæ coniunctæ influxæ ad partem, & aggregatæ in eo. Cōpletur etiam cum cataplasmatibus parti superappositis in principio ex apocrusticis, nisi in emunctorijs, & quæ multiplicia sunt, vt virga pastoris, myrtus, oliua sylvestris, portulaca, memithe, lenticula aquæ, semperuiua proprie & solatrum, cum eorum substantia vel succo, oleo ros. vel ex corticibus granatorum, vel balaustiarum decoctis in vino cum aqua eo mixto, vt naturam membri materiam repellendo conseruēt, superaddatur tamen aceti parum quoniam ad vtrunque se habet. Optimum enim est pharmacum tale omnem quasi intentionem quam gerimus complens, repercutit enim quod superfluit, & infrigidat ac trāscurrit, & recurrere facit, quod iam influxum est & in particula continetur. Et enim robur imponendo ad vtrunque complendum efficit ipsam potentem, vt plurimum, & quia caliditatem extinguit quæ doloris est causa, & sedat dolorem, & si indigeat fortiore illo, adde illis sandolos, acatiam, saufel, hyoscyamū album & psyllium, & herbam apostematum. & iuuatur cum croco, minuit enim earum nocumentum stipticitate & caliditate, & confortando cor, & sua subtilitate virtutes adiuuat penetrare. Quod si dolor fortificetur augmento apostematis, vt dicta repercussiua in sedatione ipsius non sufficiāt, oportet ad ipsius sedationem vacare prius, cum alijs operatiuis auxilijs, in quibus tertia res comprehenditur ad curam necessaria, quæ est correctio accidentium q̄ ad alia procedatur auxilia quæ huic rei complendæ sunt opportuna, nisi enim prius sedetur, in prouocādo rheuma phlegmonem augmentabit & recursum etiam & abstractum materiæ prohibebit & tractum. Inquit enim. Abo. Cumq; ad diuersum trahere volueris, loci dolorem prius seda. Instare igitur ad eius sedationem oportet. Cōplebitur autem cum non siccantibus stipticis & congluti nantibus, quæ rheuma retinent & incuneant prohibendo resolutionem pororum, cutis obstructione, ob quam rem sanguis intranspirabilis factus, inflammatur, & retentus ebullit, particulam magis subalterat & extendit, & sic auget dolorem, Sed cum mollificātibus poros & materiam incuneatam in apostemata particula resoluentibus absq; attractione cum caliditate tēperata & humiditate in qua membrum tractabile reddit, & feruorem caloris obtūdit, & sic causam vtranq; doloris tollit, scilicet malam complexionem membri & eius extensionem. Qualia sunt ex

simplicibus

Dolorē mitigantia.

simplicibus melilotum, malua, bismalua, semen lini, fœnugræ. & similia quæ in cura iuncturarum sunt dicta. Et qualia sunt composita ex eis, & ex his quæ sunt propria pharmaca per dulce vinum vel coctum, & oleo ro. vel cera breuis in eis liquefacta. Oportet autem tale pharmacū cum lana succida, hyssopum humidam q̄plurimum habente applicare, æstate frigidum, hyeme vero tepidum. Et similiter cataplasmata quæ per arnoglossam & lentes, panem & oleum ro. vel vio. Etiam oportet ponere supra patientem particulam spongiam vino stiptico madefactam, aut aceto lymphato cum frigida. Quod si in principio volueris regere cum sedatione doloris propter magnitudinem eius, vbi prædicta apocrustica dolorem mitigantia non suffecerint, ministrabis ista: q̄ si ista non suffecerint, ministrabis volubile, quoniam est vehemētis iuuamenti in principio & statu, & apium, & similia quæ cū resolutione stipticent, & prohibeant influxionem materiæ. Et deinde pharmacum quod ex farina aqua calida & oleo calido commiscetur, & similia non ministrentur in principio, sunt enim rheumaticis dispositionibus aduersantia valde, & proinde ante euacuationem, & si videantur aliqualiter mitigare, magis enim trahunt q̄ resoluāt: proinde dolorem communiter magis augebunt, talibus auxilijs videbimus quiescere phlegmonem.

Cum autem quod est velut bulliens phlegmonis & feruor cessauerit, à mitigatiuis simplicibus secedere & ad diaphoretica ideſt euaporantia transire oportet paulatim, qualia sunt prædicta temperata vt chamæmilla, & similia quæ non mordeant. Cum enim membrum patiens in superficie positum sit, licet valde calida & acuta sint diaphoretica, mordebunt illud applicata, & dolebit non parum si simul patitur & doleat, quare rheuma prouocabūt & sic phlegmonem augmentabunt. Oportet ergo illa esse temperata, nec etiam duræ substantiæ propter eandē causam: nec cum digitis applicetur fortiter vel leuiter sed tangendo cum pluma, quia simul miscebis æqualiter. Et cum venerit ad statum illa augebis, in fine vero eius in declinatione pura & sine mixtione illorum aliqua ministrabis. Et composita quæ infra dicentur. Sed in circuitu stiptica & proprie diaphoretica fortia sunt. Quod si non resoluatur superq̄ particula appareat sanies, dimissis diaphoreticis saniantibus & maturātibus est vtendum, qualia sunt farina tritici vel hordei cum vino vel psyllio in capite eius vel cum exiccatiuis in circuitu, & alijs quæ infra dicentur. Deinde apparente saniatione completa oportet aperire cum causticō pharmaco, vel cultello, si non timeat in loco emunctorij eius, fortasse tamen oportet antequā ad saniādum deuenias & etiam resoluendum, aperire ipsum seu scarificare & scalpellare seu sanguinare, vt materia effluat, & proprie cum materia multa in apostemate fuerit congregata & incuneata perducens ad suffocationē membrorum, propter suffocationem caloris naturalis eius à multitudine vel malitia, vt in alijs, vel etiam cum infrigidantia ad superexcessum peruenerūt, vt superius, & post scalpellationem embroca cum aqua calida maris, vel reliquis salsis: diaphoretica enim ante hæc sunt nociua, & maxime saniantia cum putrefactiua sint, membrum magis ad putrefactionem adducent: cumq̄ aperueris, euacuabis saniem, & cum volueris vulnus abluere, mellicrato, & vino mellito vtendum. Cauendum autem ne aquam immittas vel oleum, quoniam aqua humectat ipsum, cum oporteat exiccare, & oleum sordidum reddit. Sed siquidem ad huc phlegmonabit, cataplasma deniq̄ per lentes, quia repercutiunt & resoluunt temperate, & sic phlegmonem sedant, & cessare faciunt, applicabis, non plegmonanti aliquid pharmacorum quibus in talibus incisionibus ad mitigationem doloris vtimur, applicandum: quale est quo vtuntur empirici, ex vtraq̄ substantia oua concussa adinuicem complicata exterius immissa cum vino vel lana, non succida, sed molli, mitigat enim incisionis dolorem & prohibet rheumatis influxionem propter dolorem. Deinde vero ablutione facta immitte puluerem thuris ad exiccandum & consolidandam, vel corticum eius & masticis & similium. Adhuc superponere oportet exterius lanam vel linum, vino stiptico madefactum iniectū aqua permixto quantum vtique possit bibi: vulneri vero nihil pinguium pharmacorum afferri oportet, quale est macedonicum, & tetrapharmacum ex farina aqua & oleo mixtum, certissime enim exiccari indigent propter saniem, putredinem, & propter carnis regenerationē, siqua deperit, & pprie in generatione saniei, & cuius materia est humor crudus, & caro attrita, & propter cicatrizationem, & cōsolidationem. Vnde Gale. Non sanantur vlcera nisi perfecte seu certissime scilicet quantum ad prędicta omnia exiccentur, ita quod oportet sanare eos qui in rheumate phlegmonant.

Dieta.

Quarto consistit in cura regiminis, sit autem regimen in dieta extenuatiua ad frigidum & siccum vergens. Eos vero qui p modum congestionis sunt quandoque fientes, curari oportet auxilijs per omnia consimilibus secundum plus & minus differentibus à prędictis, primo euacuatiōe vniuersali, phlebotomia enim in saniatione prædictorum plus conuenit, in saniatione istorum minus. plus conuenit in illis, quia cum semper in illis præsupponatur vniuersalis repletio corporis totius, vel hepatis, in istis quandoq̄ fit vel non. Cum enim fiat à debilitate particulæ ex causa procatartica vel antecedenti generali, immediate & proprie non conuenit eis phlebotomia, nisi quando cum mala qualitate seu complexione lædēte ipsam, fuerit coniuncta prædicta repletio, vel causa procatartica superueniens inuenerit eam, sed illud est raro, & quādo proinde minus conuenit & plurimum, non minus conuenit q̄ quod conuenit semper, propterea si oporteat illā prætermittere omnino propter magnitudinem & malitiam apostematis in vtrisque non existente humorum abundantia, sed cum moderatione in istis minoris q̄titatis esse debet, quàm in illis propter eandem causam proprie, quia vbi materia influit, maioris quantitatis esse præsumitur, q̄ vbi solum extitit generata cum illic non intantum influens sit, sed ēt generata: hic vero generata sola. Secundo in particulari euacuatione non tàm per recursum quàm per extractum de parte patiente, quia repercussiua stiptica & attractiua euacuantia & diaphoretica & ēt saniantia in istis minora & leuiora esse oportet, q̄ in illis, propter eandem causam. Regimen vero eius ex præcedentibus est manifestum, & est vt in omnibus ad frigidum conuertatur & siccum.

Rerpercussiuum.

Repercussiuum efficax & expertum & commune in omnibus satis temperatum. ℞. aquę ro. partes. iij. aceti al. & boni partē. i. olei ro. partes. ij. cōquassentur simul & cū spongia peciola duplicata in eis madefacta epithemetur & innouetur frequenter, & quandoq̄ expedit aliquem ex succis prædictarum herbarum addere illis, propter doloris & inflationis magnitudinem.

Diaphoreticum emplastrum cōueniens & expertum. ℞. florum chamæmillæ, anethi, fenugræ. ana. ℥. i. radicū ireos. ℥. v. decoquantur in vino & deinde terantur, conficiantur cum melle & emplastrentur, & addatur parum croci. Emplastrum ex fœcibus oleorum dictorum est efficax & expertum.

Emplastrum commune & expertum in maturatione & saniatione phlegmonum, ℞. foliorum maluæ, radi. maluauisci, radicum lilij, al. quæ sunt sicut radix allij in colore & forma, & est lilium domesticum ana. partem æqualem, bulliant in aqua & conterantur cum axungia putrefacta vel butyro & emplastretur.

Emplastrum commune satis & expertum in maturatione & mundificatione phlegmonum apertorum. ℞. farinæ tritici. vnc. iij. axungiæ, olei communis ana. ℥. ij. mell.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 801 sur 1089

melſ.3.ñ.croci.ʒ.i.bulliãt ſimul in olla donec perfecte miſceãtur,deinde auferatur,& vſui reſeruetur,& cum oportet, extendatur ſuper peciola, & ſuperponatur,& apprehendat vlcus & totum phlegmonem, mundificatione facta,perfecte abluatur cum vino ſtiptico tepido,& repleatur vlcus peciolis & filatis,& deſuper emplaſtrum apoſtolicon ſuperponatur. Et finaliter cum puluere gallarum deſuper contrito cicatrizetur.

De apoſtemate glandularum & phlegmone earum & medicinis eius. Cap̃. III.

GLandulę ſunt membra carnoſa ad modum glandis rotundæ, raræ ſubſtantiæ,ab alijs membris diſtincta,& in vacuitatibus eorum poſita,habentia velamen durum. Quarum quædam ſunt operationes facientes,quædam iuuamentum præſtantes,& ſi non operationem faciant ſicut primæ. Inquit Gal. vnumquodq; membrorum, & ſi non faciat operationem,tamen efficit iuuamentum. Operationes vero facientes ſunt glandulæ teſtium in generando ſperma,& mamillarum in generando lac:& quę ſunt in radice linguæ,in generando ſaliuam,& quæ ſunt in radice virgę, in generando humiditatem contemperantem acumen vrinæ, quæ nomen proprium non habentes,ſicut præmiſſæ,nominatæ ſunt glandulæ nomine generali: de quarũ apoſtematibus dictum eſt ſupra in ſectione prima, vbi de genere officialium membrorum exeuntium ad prædictas operationes complendas à natura ſunt ordinatæ: & proinde non ſimpliciter glandulæ,& in abſtracto ſunt dictę,ſed membra glanduloſa in concreto,quia velut officialia habentia cõmixtos neruos & plurimas arterias. Facientiũ autem iuuamenta quædam ſunt glandulæ emunctoriorum mẽbrorum principalium,quæ faciunt iuuamentum in receptione ſuperfluitatum ipſorum, nomen adenes proprium aſſumentes, tanquã ad recipiendum aptę propter debilitatem & ſpongioſitatẽ ipſarum. Inquit enim Abo.quędam ſunt inter vacuitates aliorum membrorum quàm plurium corporis diffuſæ ad replendum vacuitates ipſorum membrorum,& recipiendũ cum expedit ſuperfluitates eorum,& neuorum, pannicu lorum, muſculorum, arteriarum, & venarum, quæ illis ſunt fortiora. Inquit enim Gal. ſingulum membrorum cũ debile fuerit,vicini ſui recipit ſuperfluitates:& tamẽ quia nomine proprio carent, nominatæ ſunt nomine generis, ideſt glandulę, de quarum apoſtematibus hic intẽdimus, vt conſimilium membrorum, tanquam non habentium prædictarum operationem. Accidit ergo eis & magis: & ad eius dans apoſtema per modum influxionis plurimum ſuperfluitatem à prædictis membris principalibus & fortibus:& quandoq; per viam criſis, & cum virtus principalium facta potens ſupra materiam diſpoſitionum ſuarum proprie illam per viam deriuationis mittens ad illas, non potens extra corpus expellere:& quandoq; per viam ſymptomatis, vel quia multitudine & malitia naturæ in membris prædictis exiſtente, qua coguntur ad illam immittere,non potentia extra expellere propter aliquã cauſarum prædictarum in capitulo generali, vel quia vlcus fit in aliqua extremitatum corporis, puta pede, brachio, ſeu humero,aut manu,aut dolores,ad quod tractæ & immiſſæ ſuperfluitates tranſeuntes per illos exiſtentes in via facile imbibuntur in eis,& proprie in arterijs,quæ cũ non valeant eos à ſe expellere,remanẽt in eis,& generant apoſtema. Quod quidem diuerſum eſt in ſpecie ſecundum diuerſitatem materiæ eis ab illis influxæ: quod enim in adenis fit vt plurimum eſt ſanguineũ,vt eſt cor & hepar proprie, & quandoq; phlegmaticum, cum mittitur ad cerebrum illis:quod vero in alijs fit glandulis vt plurimum eſt phlegmaticum,eo q; membra à quibus materia illis immittitur, ſint naturæ frigidæ, quorum cibus non bene digeritur,& ſic proculdubio in phlegma conuertitur,vt ſupra pluries dictum eſt,& quandoq; ſanguineũ cum à muſculis illis immittitur. Et quidem in eis omnibus apoſtema aut ſeruat inflammationem,& dicitur phlegmon proprie,aut vndimia ſecundum diuerſitatem materiæ, aut in ſcliroſim vertitur & duritiem,& dicitur ſcrophula aut botium: de quibus omnibus eſt per ordinem procedendum, & hic proprie de earum apoſtemate ſeruante naturam phlegmonis,de alijs vero infrà: & primo de ſignis: ſecundo de cura.

De ſignis. Signa vero ſunt manifeſta,eo q; exterius poſita ſunt in propriis locis nota,in q̃bus manifeſte ſunt tumores apparentes cum rubore,dolore,& feruore,adeo quòd extenditur quandoq; vſq; ad cor, & fit ephemera febris,vt ſuperius dictum eſt.

De cura Cura vero phlegmonis glandularum,vt adenarum & aliarum,eſt ſicut cura phlegmonis prædictæ, lacertorum & carnis,differens tamen in repercuſsione. nam omnia ab abſciſsione ſuccedentis cauſæ propter repercuſsiua ſunt hic neceſſaria præmittenda,deinde ſubiungenda dolorem ſedantia,proprie dicta ex lana infuſa in oleo calido,primo ſuperpoſita, deinde addito in fine eius ſale,donec ſedetur dolor ex quo etiam conſuetum eſt apoſtema ceſſare. Deinde procedendum eſt ad curam apoſtematis & euacuationem cauſæ coniunctæ incuneatæ in parte,& repercuſſiuis omiſsis,eis cum reſolutiuis eſt procedendum, & attractiuis quocunq; modo, & cum emplaſtris rubificantibus,& ventoſis. Et ex appropriatis conuenientibus talibus apoſtematibus poſt aures factis, eſt emplaſtrum factum ex abſinthio & folijs myrtæ contritis: vel ex folijs lauri,ſolatro.& ſi ſit in radice auris, confert viſcoſitas limatiarum, & butyrum immiſſum,& lingua arietis, ſi ſit calidum. Deinde cum maturantibus & ſaniantibus, ſi oportet: deinde cum apertione cum pharmaco cauſtico, vel alio ruptorio, vel ex nouacula. Sit autem inciſio & apertura vniformis, per tranſuerſum in longitudine cruris facta,repercuſsio enim in talibus in principio miniſtrata cum ſtipticis ſuppoſitis valde eſt mala,& proprie cum per modum & viam criſis eſt phlegmon, & in adenis, quoniam tunc impedit operationem naturæ naturaliter operantis,quam ſi expedit oportet iuuare cum attrahentibus prędictis,& alijs,quæ ſupra diximus ſectione prima in cura apoſtematum, non impedire. Et materiam repellit ad principalia propter communitatem in via:ſicut adene repercuſsio, non repellet ad illa niſi fortis ſit: quo caſu non repellet ab illis ad principalia proprie, ſed ad interiora & vicina nobiliora eis. Si quoq; phlegmon ſit per modum ſymptomatis,vt propter multitudinem materiæ,& malitiam eius, repercuſsio eſt nociua valde, & maxime ſi non præceſſerit multitudinis euacuatio, & repercuſsio fortis ſit,quoniam repercuſsio tunc fiet ad principalia interiora,vel vicina nobiliora, ſed præmiſſa tunc euacuatione & tractione ac deriuatione ad oppoſitum mẽbri principalis, ne materia augeat ſua multitudine apoſtema, & corrumpat membrum bubonis, miniſtrabis diaphoretica ſeu mollificantia ex farina tritici vel hordei cum aqua & oleo addito cum melle. Et ex proprijs communibus omnibus eſt cicer & farina eius:nec timebis tunc de augmentatione apoſtematis per diaphoretica,nec de repulſione ad principalia,quoniam euacuatio & deriuatio ſecurat ab illis niſi in adenis phlegmon exiſtat. Si vero ſit propter vlcus alicuius eorum, ſedabis dolorem vlceris prout infra dicetur,& mũdificabis ipſum,& ſuper apoſtema mollificantia miniſtrabis. Si vero apoſtema ſit vndimioſum cognoſcetur & curabitur ſicut infra de cura vndimiæ dicetur:& eſt huic dictæ proxima, tamen differens in quanto,nam oportet diaphoretica eſſe fortiora in hoc,& etiam ſaniantia,& alia quæ ſequuntur ad illa,vt mundificantia, ex quibus proprium eſt fæx olei quod mundificat apoſtemata in glandulis, & proprie cum folijs ſuis, & dolorem ſedantia leuiora vel non neceſſaria,& vlcerum conglutinantia. Mollificantia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 802 sur 1089

nantia. Si quoque in ſcliroſim conuertatur, & maxime quod vndimioſum eſt, curabitur ſicut infra dicetur de ſcrophulis, et capitulo de bocijs: de quibus infra dicemus, ſi Chriſtus annuat qui ſit benedictus, & vltimo regimen dictum in cura illius eſt miniſtrādum, & diuerſum, ſecundum naturam materiæ.

Empſm eæpertū

Emplaſtrum expertū ad diſſoluendū apoſtema glandularum non ſclirotizatum. ℞. herbam quæ dicitur ſpargula: cuius folia ſunt aſpera parua, in modum ſtipitis poſita: & ſimiliter ſtipes, & prolongatur per palmam. Et tere & fac bullire in vino lymphato cum axungia porcina, & ſuperpone præcedente euacuatione.

De phlegmone, quod antrax dicitur ac carbunculus, & medicinis eius. Capp̄. IIII.

ANtrax eſt apoſtema paruum ad modum puſtulæ ſeu bothor in principio, fraudulentum & venenoſum, comburens & corrumpens particulam cui accidit, vlcerando, & reliquas adiacentes inflammando, & vlterius corrodendo, & petens antrum, ideſt corporis abſconſum: & proprie cor à proprietate venenoſitatis ſuę & potentia coniunctionis in parte, quare dictum eſt antrax: proinde paruum eſt apoſtema, debilitatem operatur, pulſum, tremorem, & ſyncopim, & deinde occidit: q̄ autem expulſionem eius materiæ in particula à natura nequierat facere, & ſi principalibus propinquior eſt eo q̄ diſſoluta erat in corpore tunc, & proinde debilis virtutis exiſtens regulabatur melius à natura. Carbunculus autem eſt ſpecies eius, ſed minoris malitiæ.

Et cauſa eius eſt ſanguis craſſus & malus: quia aduſtus: ex aduſtione enim acquiſiuit craſsitiem & malitiam, non ex mixtione: & quandoq̄ per aduſtionem aquiſiuit citrinitatem: quandoq̄ viriditatem ex vario calore, quandoq̄ nigredinem ſecundum diuerſitatem aduſtionis ſuæ: cum enim ſanguis bonus eſt, naturæ benignus, cæteris humoribus fit iuuantior: cum vero à natura recedit, fit malus: & quanto magis recedit, fit maioris malitiæ: ſicut dictum fuit ſupra in ſectione prima, capitulo de ſuffocatione matricis à ſemine facta. Cum igitur ſanguis aduritur, à natura multum recedit, ſic q̄ vehementem acquirit malitiam venenoſam, & ſi quidem ita craſſus & ita exiccatus cum multa caliditate influit alicui particulæ repente, & ſimul colligitur in eius vacuo, & comburendo ſtatim vlcus faciens, eſcaram operatur, q̄ circūadiacentes partes omnes in tumorem phlegmonoſum cum ebullitione eleuat, vt etiam febriat patiens: & illud propter ſanguinem tractum ad locum vlceratum ex dolore horribili: eſt enim horribiliter doloroſum. Et nominatur apoſtema hoc, vlceratum antrax, latine combuſtio. Cum ergo ſanguis ille craſſus & venenoſus ebulliens non fuerit ſiccus, vt prædictum eſt: ſed aliquos liquores ſubtiles remiſſos habeat, in fluxus ad particulam, in ſuperficiem eius veſicas erigit, ſimiles eius qui ab igne coctus exiſtit, quibus corruptis eſcaroſum ab eis vlcus perficitur, & eſt carbunculus minoris malitiæ q̄ antrax, propter liquores admixtos, obtundentes acuitatem ab aduſtione adeptam.

Et eſt habens indicia ex parte coloris & particulæ, ſeu loci, & diſpoſitionis eius. Coloris quidem: nam quod eſt nigri coloris ſeu liuidi vehementioris eſt malitiæ. Vnde cathalani blaſphemantes dicunt buba nigra: deinde viridis: deinde citrini. Ex parte particulæ cui accidit ſeu loci; nam quod eſt in extremitatibus magis, minoris eſt malitiæ, & quanto magis eſt in corpore, & in partibus propinquioribus principalibus, & in emunctorijs eorundem, magnum eſt magis. Ex parte diſpoſitionis loci: nam ſi pars vel locus apparitionis eius exiccatus fuerit, malus eſt, ſi vero non exiccatus fuerit, minus malum eſt. Et ſi omnia diſpoſitione, colore, & loco, conueniant in malo, peſſimum erit & mortale. Inquit Hippo. in primo prognoſticorum. Si in ægro corpore fuerit antrax aut carbunculus, ſiue præceſſerit, ſiue ægritudini ſuperuenerit: opus eſt attendere ſigna quæ ſequuntur, quod ſi exiccatus fuerit, & colorem viridem habuerit, vel citrinum, vel liuidum prætulerit, mortem proximam dicit. Et ſigna vniuſcuiuſque propria & diſtincta ex dictis colligere poteris inſimul, ſi volueris.

De cura

Cura vero eius in quinq̄ rebus exiſtit. In euacuatione omnis repletionis communis. completur vero cum phlebotomia perducente ad defectionem, mox cum apparuit abſq̄ omni dilatatione, ſi conditiones aderint opportune antiſpaſi ſeruata, niſi tranſitus fiat ſuper principale. Præſeruat enim à magnitudine phlegmonis circunſtantes particulas: deinde cum purgatione humoris aduſti. Secundo conſiſtit circa euacuationem particularem partis: ſeu materiæ apoſtematis. Completur autem cum ſcarificationibus profundis propter craſsitiem triſtantis humoris, vt trahatur extra, & cum cauterizatione vlceris eſcarioſi, ita q̄ cadat cauterizatio ſupra ipſum tantum, & circumadiacentes partes phlegmonizantes nō tangat: inutiliter enim combures: & non abſq̄ nocumentis: quod quidem innuit Gale. dicens. Nullus igitur dabit illud quod afferat nullam vtilitatem: nocumentum vero habet ſecum immenſum. Cauterizabis quidem cauſticis pharmacijs, ex acutiſsimis, igni ſimilibus, ſicut ex vitriolo, ex limatura æris aduſti, arſenico, calce, & ſandaraca ſimul mixtis, & comburitur ſimiliter igni. Quod ſi grandis eius malitia apparuerit, vt neque illa in adurendo ſufficiat & proprie in antrace, igne combures: at quandoq̄ cum candela ardente ſupereffuſa: & quandoq̄ cum ferro, vel cum aureo inſtrumento ignito ſuperimmiſſo, talis enim cauterizatio proprie materiam venenoſam à profundo corporis & à principalibus ad locum appropriatis trahit potenter, & tractam quādoq̄ inſenſibiliter effluere facit extra, vt cum egreditur, atramentum videatur, & quandoq̄ inſenſibiliter reſoluit & conſumit, vt deinde non extendatur corruptio & periculum ſuæ malitiæ euitetur. Et proinde non tardetur, quin ſtatim euacuatione vniuerſali præmiſſa huiuſmodi cauterizatio fiat. Dilatio enim ipſius perducit ad mortem feſtinam: & proinde conſequenter & feſtine herbam ſcabioſam quam Macer mirifice commendauit contritam ſimpliciter emplaſtrabis, cum innouatione frequēti à proprietate antracem ait necat in tribus horis. Et proinde ſi ſuccum eius eis tribuas, citius & tutius operaberis, & maxime ſi cum eo lutum ſigillatum immiſceas: vel theriacam niſi inflammatio contradicat. Tertio conſiſtit in accidentium correctione: completur autem, vt ſi rubor dominetur & multa inflammatio cum dolore ardente in loco cauterizato & adiacentibus partibus, tum propter naturam materiæ venenoſæ principalis & attractæ: tum propter naturam ignis vel pharmaci cauſtici additi: cum pharmaco dulci remittatur, quod fit ex pane cibanaceo & vino acetoſo, vel arnoglоſſæ ſucco, vel decocta lenticula cum pane in aceto. Et ſi tumoris magnitudo exiſtat, cum vino quidem ſtiptico: deinde autem cum aceto, & conſequenter cataplaſmabis orobi farinam ſuper, cū oxymelle non ſuper vlcus, ſed circa ipſum, quia mordēt: hæc enim pharmaca extinguunt feruorem, & ardentem dolorem, atq̄ extenuant tumorem ſua ſtipticitate, nec cum ea materiam repellent ad interiora ſcilicet principalia: ſed cum ſint heterogenea, extinguunt, ſua temperata ſtipticitate, vel remittunt feruorem, inflammationem, & ardorem: & admixta caliditate illam trahunt, & reſoluunt influxam materiam ſic ne aliquid repercutiatur ex eis: ſed pharmaca ſaniantia nullatenus talibus oportet afferre, ne putrefactionem in particula augeant. Inquit Hippo. in apho. Calidum ſaniem faciens non omni vlneri opportunum eſt ad ſalutem, vlcus vero quod impreſsit, corrigatur & regatur regimine vlceris maligni, fraudulenti, corroſiui, quod infra dicetur. 5. aph. 25.

Et ſi

apho. 25. Et si debilitas pulsus seu tremor, aut syncopis, ex fumo suę malitię venenosæ cor attigere cõtingat, cũ cõfortãtibus cor, & alia principalia ex frigidis & stypticis notis, intus & extra approximatis auxilijs adiuuetur, & cũ deriuantibus fumos venenosos, & eorũ materiã etiã cum frictionibus, ligaturis, compressionibus dolorosis, et vẽtosationibus, quæ supra in sectione prima sunt dicta.

Quarto cõsistit in regimine, & est vt regatur aere calido temperate, resoluente materiam, nõ tamen multum, ne prohibeat refrigerium in interioribus, & nobilibus in flãmatis, moueatur, & parum quiescat, vt materia semper trahatur ad extra & resoluatur, & prõde vigilet nec dormiat nisi parum, vt semper materia trahatur ad exteriora, non reuocetur ad interiora. Inquit enim Gal. somnus & vigilię, reuocatione caloris naturalis cum humoribus ad interius & exterius fiunt. Et proinde tota die vigilet, & maxime hora noctis prima qua multũ consueuit natura prouocari ad somnum, & regatur cum clamoribus, sonis acutis & fortibus, & alijs expergefacientibus dictis in lethargia vsque ad horam matutinalem sanguinis, qui acuti humoris est frẽnũ. minoretur cibus, & potus sit ex frigidis, & humidis abstergentibus, parum nutrientibus, & à principalibus repellẽtibus, qualis est chist hordei, & olea in principio, aqua hordei, & granatorum succus, in processu ius carnis, & similia. Et confortetur verbis, & suasionibus citæ salutis. Et ex cõmunibus cum proprietate ex simplicibus in expulsione venenorum, & materierum venenosarum, est coagulum hedi, agni, pulli cerui, vel vituli sumptum cum vino, & lutum sigillatum cum vino, & linitum cum aceto, & semen citri cum ex eo sumuntur. ʒ. ij. cum vino, thure, & aqua calida. Et ex compositis interius approximandis est ficus sicca cũ ruta, cum nuce vel auellana sumpta. Et ex interius sumptis, & exterius linitis est theriaca, & exterius est allium cum auellanis, & pipere emplastratum.

Emplastrũ. Quinto consistit, & vltimo in cura vlceris maligni, & corrosiui q̃ infra Deo dãte dicetur. Medicamẽ efficax, & expertum valens in principio antracis cum apparuerit nigra, mortificans ipsam. ℞. vitellum oui, & confice cum sale trito, & extende super peciolas rotundas ad modum carleni, & sint. ix. vel. xij. quæ successiue vna post aliam applicetur, & vnaquęq; moretur in loco per horã. Sequentibus vero diebus cum attractiuis, & mundificãtibus medicetur.

De phlegmone quod spina dicitur, clauus, & furũculus, & medicinis eius. Cap. 5.

VNdimia est apostema phlegmonicũ ex sanguine bono, & subtili à corpe influxo ad subcutaneas partes, sed subtilitate substantiæ non remanet in carne, sed pertransit ad cutem, & colligitur in suis poris densatis, vt nequeat expirare. Et signa eius sunt, nam est tumor eius paruus sine pulsatione, & color rubeus, & doloris acuti, pungitiuus ad modum pũctionis spinæ, quare dictum est spina. Aliqui dicunt illud clauum, aliqui furunculũ, aliqui ademenul. Et cura eius est cura phlegmonis carnis, & musculorum dicta, quæ non est prætermittenda, cum quãdoq; ex errore amplietur, & deueniat ad apostema magnum. Completur autem primo cum euacuationibus, minoribus tamẽ in quanto, eo, q̃ huius materia minor est ex phlebotomijs & pharmacijs, quoniam sunt efficaciores in resoluendo, & faciendo cessare illa à multiplicatione ipsarum, & ex eis est rarefactio cutis vẽtosatio in dorso & natibus. Secundo cum particularibus, & localibus remedijs, ex repellentibus in principio vsque ad tertium diem, deinde cum resoluentibus, q̃ si non resoluatur (quod raro accidit) illud maturetur, & si difficulter veniat ad pus, & caliditas eius est grauis, tũc phlebotoma venam quæ imbibit ipsum: deinde ventosa locum, & non agas illud in principio, quoniam egredietur sanguis, & humor virulentus, & retinebitur crassus, & fiet illud vlcus durum, cũq; maturatur, & non aperitur persora ipsum, aut cum medicinis, aut cũ ferro. Et de repercussiuis conuenientibus est oleum ro. cũ aceto et lacte. Et ex resoluentibus conueniens est emplastrum de passulis cũ melle, & floribus chamęmillæ & baurach. Et de maturantibus conueniens est frumentũ masticatũ em plastratum, & ficus, & passæ cum melle, & similia. Et ex rumpentibus bonum est emplastrum quod fit ex semine lini, fimo columbino, & fermento. Tertio cum diæta ordinatione debita, prout tẽporibus eius cõuenit. Quarto cum accidentium correctione, doloris & aliorum quolibet si oportet. Commune maturatiuum ipsius. ℞. se. al. maru. triti, psyllij, ana. vnc. i. lactis fici. vnc. iij. fœnug. se. lini, ana. drach. v. fermenti acetosi, vnc. i. olei. vnc. i. & f. decoquantur in lacte, & administrentur, quoniam maturat & aperit. Inquit Dioscorides fermentum de farina frumẽti quando decoquitur cũ sale, maturat clauos, et aperit eos. Et similiter nasturtium emplastratum. Maturatiuum.

De carbone seu pruna, & igne persico, & medicinis eius. Cap. 6.

CArbo seu pruna, & ignis persicus proprie ex apostematibus paruis ad formam et quantitatem lupini malæ morigerationis sunt, & ventosis perducentibus ad defectionem & syncopas, vesicam in principio, & escaram facientes, & particulam corrumpẽtes, seu putrefacientes ipsam cum fœtore plurimo denigrante, quare dictum est carbo seu pruna, & deinceps etiam ambulantes de genere carbunculorum, differentes ab eis, quod est quia in illis est materia sanguis crassus adustione malus, in istis vero materia est sanguis subtilis, cholericus adustus, vel cholera adusta mixta melancholiæ, proprie generata ex sanguinis subtilis & calidi corruptione, sicut in pestilentia quandoq; contingit. Differt etiam in antecessione & colore, quia hic antecedit pruritus, & color est niger, vt carbo, illic vero non præcedit pruritus semper, & color non est semper niger, sed quandoq; rubeus, quandoq; citrinus, & quandoq; viridis, & inter se sunt differentes. Cum cholera dominatur melancholiæ in tali adustione, dicitur ignis persicus. Et tunc videbis nigredinem in eo cum quodam splendore, & est comburens superficiem & cutem, magis ambulans, & corrodit eam, et corrosio eius & motus, est velocior ad modum erysipelatis & formicæ. Cum vero melancholia dominatur choleræ, color erit niger, pressus, cum siccitate membri ad modum carbonis, quare sic nominatus est, & eius combustio, & corrosio est profundior, quia in carne, non tãtum in cute, & est tardioris motus.

Signa. Et sunt habentes indicia ex parte dispositionis seu naturæ membrorum. Nam quæ accidunt in carne, velocioris sunt resolutionis, quæ vero in neruis tardioris, & accidunt quandoq; cũ pestilentia, quandoq; sine ea, & quandoq; sumuntur cõmuniter ad carbunculum, & erysipelatem vlcerosam, comestiuam & ambulantem. Ex quibus causę, & signa sunt manifesta. Et cura eius est, pxima curæ carbunculi cum euacuatione vniuersali præcedente phlebotomia, educente sanguinem cholericum adustum multum vsq; ad defectionem, cum tolerat virtus & ætas, & cum euacuatione partis apostematæ, & materiæ incuneatæ in ipsa. Completur autem cum scalpellatione profunda, donec egrediatur sanguis malus venenosus, constrictus in ea proprie, & in pruna eius materia est profunda in carne vel superficiali, vt in persico igne. deinde cum administratione in principio medicinarum, non repercussiuarum frigidarum in principio, fortis stypticitatis, ne materiã venenosam repellant ad interiora, & principalia, nec etiam mollificantia fortis resolutionis, quæ particulam calefactam magis inflãment, & materiam, ac magis trahant, & incitent ad currendum, imo oportet vt administres medicinas exiccatiuas, in quibus est infrigidatio, & resolutio cũ caliditate tẽperata, vt eius

Phlegmon quare spina dicatur.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 804 sur 1089

frigiditate caliditas partis & materiæ alteretur, & remittatur, & confortetur, & defendatur, & cum caliditate resoluant non repercutiant. Qualia sunt quæ dicta sunt, ar noglossa emplastrata, & gallæ cum aceto vini decoctæ, & lentes cum pane quid furfuris habente, nam huiusmodi panis subtilior est in substãtia sua, diuisim, vel insimul emplastratę, vel alia similia in antidotario nostro scripta. Et ex appropriatis sunt quæ hic subscribuntur, & cum regimine, & accidentium correctione, vt supra.

Emplastrũ cõueniens.

Emplastrũ conueniens & efficax & expertũ. ℞. grana ta acetosa integra, & infundantur, & coquãtur cũ aceto, donec dissoluant, & deinde terãtur, & ponant super pannum & superponat, ipsum enim conueniens est in omni hora, & eradicat hanc ęgritudinem in principio & statu.

Aliud emplastrum.

Aliud emplastrũ ad idẽ. ℞. nucẽ recẽtem & folia eius, fauic hordei, passularum, caryocarũ ęquales partes, terant simul, & conficiantur cum vino & oleo papaueris nigri.

Medicina conueniens in principio cum nõdum vlceratum est. ℞. acatiæ, tragacanthi, opõ, corticum granati, ana drac. i. seminis hyoscyami al. ʒ. ß. confice cum vino.

Medicina cõueniẽs.

Medicamen conueniens huic cum est vlceratus, & est medicamen, quod parum exiccat, qualis est audacon, & trochisci. iiõ. ex tragacãtho cum vino dulci, & rob. quod enim fortiter exiccat, addit in malitiã ægritudinis. Oportet autẽ vt subueniat partibus adiacentibus loco combustionie, ne putrefiant & corrumpantur, & illud fit cũ bolo armeno, & aceto superinunctis, vel aqua, & reliquis, quæ infrigidant & repercutiunt. Et id quod est propinquius illo cum lana hyssopi infusa in vino. Cũ ergo quieuerit in phlegmatico, & remanent vlcera, curentur cũ his quæ sunt sicut emplastra de merdasengi, & emplastrũ de diabutyro, & cum reliquis quæ sunt conuenientia vlceribus corrosiuis & fraudulẽtis. Et nux antiqua vnctuosa est conueniens igni perfico in hac hora.

De vena egredienti & medicinis eius. Cap. 7.

COntingit aliquando vt eueniat super aliqua particula corporis quidam feruor, deinde vesica vel ampulla, deinde rumpitur & egreditur ex ea quoddã rubeum decliue ad nigredinem, deinde prolongari non cessat, & est vena, & fortasse est ei motus volũtarius subcute, ac si esset animalis in veritate, quasi sit quod generatur in eo, & existimant quidam, qꝑ sit ramus villi nerui propter vehementiã crasitudinis, & extensionis ipsius. Et plurimum quidem accidit in cruribus. Et Abo. dixit se vidisse super latus & manus, & multiplicatur super infantibus vtrunqꝫ, & quãdo extenditur vel scinditur, magnificatur ei dolor & labor. Et causa eius est sanguis calidus, malus, melancholicus aut phlegmaticus, adustus cũ vehemẽtia siccitatis cõplexionis. Et fortasis generãt eam quædam aquæ & olea cum proprietate quæ est in eis qualia sunt calida & sicca, acrimonialia, & multiplicantur in aliquibus regionibus calidis & siccis, ac si sit morbus vndimicus, vt in ægypto, & alĩs etiam regionibus calidis & siccis, & in corporibus similibus, & minoratur euentus in corporibus humidis, & assuetis vino cũ mensura. Signa sunt ex dictis manifesta.

Cura. Gal. vero dixit cum non sit comprehensum ex eius causis aliquid manifestum super quid sit innitendũ, eo qꝑ non vidit eum omnino, & in his vltra marinis regionibus proprie quibus fuit. Abo. vero & alĩ sequaces Gal. cum multoties illic viderint, curã eius comprehenderunt in. v. in abscissione causæ primitiuæ cũ regimine, & correctione aeris illius regionis in qua accidit, rectificatione aquæ ciborum regionis, vel dimissione eorũ omnino, & ministratione humectantium & balneorum, & omnia regiminis humectatiui noti. In abscisione causæ antecedentis cum phlebotomia oppositæ partis, & cum mundificatione sanguinis, & illud cum medicinis ex myrob. epithymo, sene, fumoterræ, polypodio, & similibus educentibus humores aduſtos, & cum compositis, vt cũ pilulis cochĩs, & triphera confecta cũ sene et fumoterrę.

Tertio cum euacuatione causæ coniunctæ cum particularibus medicinis. Et illud cum appositione sanguisugarum super locum, deinde cum repercussiuis ex sandalis, camphora, cum succo herbarum frigidis, notis supra, aut myrta psyllĩ, lac dulce, qm̃ non repellit ad principia, eo qꝑ præcedens assecurabit euacuatio. Non autem talia frigida super vlcus ponantur sed circa ipsum, qm̃ frigidum vlceribus mordax dixit Hippo. in apho. qꝑ si non sparga- 5. apho. 21.
tur, resoluatur nõ cum valde calidis, qm̃ ex eis præueniet fortasse ad estiomenum, qꝑ si non resoluatur, sanietur, deinde aperiatur, & mũdificetur, & regatur vlcerum cura, quæ infra dicetur. Et quarto cum correctione accidentium, vt exeuntis venæ. Cum ergo ampulla rumpitur, et vena ad exeũdum festinat, oportet vt æger in die prima 3. ß. secunda die. ʒ. i. & in tertia die. ʒ. ñ. de aloe bibat, et locus eius etiam epithimetur cum aloe. Ex hoc nocumentum eius omnino deletur, postquam enim quod exierit, quod ex ea fortis apparet, super arundinem paruam ex plumbo factam cuius pondus sit. i. ʒ. voluẽdum est, cum prædicta canna ligandum, & vt pendeat dimittendum, nam ex ipsius grauedine incipiet descẽdere, & citius egredi, & cum ex ea aliqua pars existit circa plumbum voluatur & ligetur. Si autem quod iam egressum est, longum fuerit incidatur, & quod remansit inuoluatur, & donec radicetur obstruatur, quod erit obseruandum, quia si sic factum fuerit, attrahetur & intrabit cannã, & postea putridum vulnus magnũ generabit, quapropter huic ægritudini blandiendo est subueniendũ, & paulatim vena est extrahenda, donec oĩno egrediatur, & nihil ex ea in corpore remaneat. Si autẽ ipsam omnino intrare contingat, in ipsius foramine ponatur radius, & in longum scindat, & bene aperiatur, donec quicquid ex sua materia continetur euacuetur, butyrũ quoqꝫ per aliquot dies superponatur, donec putrescat, & eius consumatur materia. deinde cum his quæ carnem generant, curetur. Et quinto cũ regimine, quod supra in carbunculo dictum est.

De panaritio, & medicinis eius. Cap. 8.

PAnaritiũ est apostema calidum, rubeũ, in circuitu vnguium nascens, & ardens, & dolorẽ inferens, & fortiter pulsans, ex quo plurimum accidit febris, & pertingit dolor vsqꝫ ad loca quæ sunt sub assellis & inguine, & finaliter perducit ad casum vnguis, et quandoqꝫ ad corrosionem digiti, & causa eius est sanguis cholericus.

Cura vero eius cõsistit in trib⁹, in euacuatione vniuersali cũ phlebotomia, & maxime si diu est, qꝑ patiens non fuit diminutus, in particularium remediorũ approximatione cum sedantibus dolorẽ, calorem, & pulsum ex apocrusticis. Et primo in principio cum submersione digiti ĩ aceto calido, vt iussit Gal. deinde cũ emplastro de camphora, aut mucilagine psyllĩ confecta cum aceto, deinde si expedit propter dolorem cũ epithimatione digiti ex aceto, & opio dissoluto in eo, donec super locum crassum fiat epithima, deinde contritæ gallæ, aut cortex granati, vel grana myrtæ cum aceto, & aqua cõquassata, & superponatur etiam pannus super ipsum aqua niuis infrigidatus, qm̃ ipsum refrenat multoties, si fiat cũ frequenti innouatione, & confirmationem eius prohibet, & similiter sordes auris cũ litio prohibet à proprietate illius collectionem, qꝑ si pulsus in loco fuerit vehemens, prædictã medicinam, vel aliud sibi simile per diem integram approximare curabis, deinde si pulsus adhuc perdurat, signum maturationis erit. Quare oportet, vt aliquod emplastrorum quæ in cura phlegmonis ordinauimus, & hic superponas, & proprie semen almari, & psyllium cum lacte donec ad suppurationem deueniat, deinde aperiatur, & quod in eo continetur, educatur, proprie cum emplastro ex farina lupinorum cum melle, deinde cum curantibus vulnera locum rege, & proprie cum aloe. Et deinde cum vnguẽto de cerussa, & sarcocolla, &

superponat

ſuperponatur pannus madefactus in fine. Et ſi in principio vnguis pruritus acciderit, vnguis cadet, ſi ergo ceciderit, digitus ab omni motu lædente cum obuiatione rei conquaſſantis cauendus eſt, ne vnguis qui renaſcitur fortis egrediatur, & aſper. Et in regimine quale eſt dictum in phlegmone. Conſiſtit etiam cura eius ex ſimplicibus appropriatis eis, vt ſuc. myrtæ proiectus ſuper eum & epithematus, acatię cum albumine oui, ſordities balnei, olibanum quod incarnat, radix pentaphylon decocta cũ aceto, & emplaſtrata, ſuccus & radix liquiritiæ, ſumach, ſires, aloes cum melle, ficus cum penidijs ponitur ſupra panaritium ad maturandum, & reſoluendum cum aqua cineris ligni ficus, & in augmento cum cortice granati, & ſanat illud acetum, & folia oliuarum ſylueſtriũ. Abo. Inquit enim, nec oportet vt ſtetur ſuper infrigidantia, nã ipſa, quando pertranſit hora principij, inſpiſſant cutem, & obſident materiam, & vehementior dolor fit, & non illud quod ſentitur de caliditate, quanuis ſit ſicut ignis, immo reſoluatur & exiccetur, cum ſummerſione in loco calido, & in medio teratur olibanum ſuper ipſum, aut nigella trita, & adeps, mucillagines lenientes, & bona fordes auri. Et dixit quoq; fortaſſe, cum enim eſt timor corroſionis, neceſſarium eſt miniſtrare emplaſtrum ex arſenico, & tragacantho, calce, & flore æris, quoniam exiccat, neq; eſt melius eo. Et quandoq; incipit currere ex panaritio vlcerato ſanies, et tũc cauterizetur, & incidatur, vt nõ perambulet malitia in digito toto. Emplaſtrum. ℞. aloes, balauſtiæ, olibani, & gallæ, conficiantur cũ melle & adminiſtrentur. Emplaſtrum quod dixit Paulus. ℞. tragacanthi vſti, thuris, ana partes æquales, floris ęris partem. f. terantur & conficiantur cum melle, & ligetur, ne tangat locum, adde vero oleum.

De apoſtematibus paruis ſeu puſtulis illius generis, vt ſunt morbilli; & variolæ, & ſere, & medicinis eorum. Cap. 9.

QVia ſupra prima particula ſectionis huius locuti fuimus de cura variolarum, morbillorũ, & paſticum, quæ ſunt ex aƥatibus ſanguineis paruis, nũc de ſere loquemur, quod ex illorũ genere eſt. Eſt inquã ſere puſtula parua laxa ſicut veſica, ad aliquam tendens rubedinẽ, & eſt pruritum faciens, & anguſtiã, & eſt veniens ſubito plurimũ. Et accidit vt currat ex ea humiditas quæ fortaſſe eſt ſanguinea, & plurimũ fit vehemẽs in nocte, & in eis etiam anguſtia fit fortis cum triſtitia.

Et cauſa eius eſt vapor calidus eleuatus in corpore ſubito, aut ex ſanguine cholerico, aut phlegmate ſalſo baurachio. & ſanguinea quidem eſt vehementioris rubedinis, caliditatis, & vehemẽtioris apertionis. Et phlegmatica eſt minor in omnibus illis. & cum ſere inuadit locũ amplum & intrinſecum, ſi non fiat phlebotomia timetur feb. tertiana, oportet ergo, vt fiat phlebotomia in ſpatio, quod eſt inter principium & ſtatum.

Cura vero ſere in quatuor rebus conſiſtit. In euacuatione cauſæ antecedentis cũ phlebotomia, ſi ſanguis fuerit vincens, deinde conſequenter cum ſolutione cholerę, ſi tolerat virtus, quod fit ex duabus partibus myrobalanorũ citrinorũ. ʒ. i. hieræ cuius doſis ſit. ʒ. iij. cũ iuleb ſeu ſyrupo acetoſo. Secundo conſiſtit in ſedatione anguſtię & inflãmationis. Et primo cum tamariſcis de aqua fructuum, & de infuſione chryſomilorum, & ſucco duorũ granatorum expreſſorum cum pulpis ſuis in quantitate lib. ſ. aut cum ſucco granati acetoſi. Et de his quæ ſedant eam, eſt infuſio ſumach colata cum ex ea ſumũtur in potu. ʒ. iij. et detur in ſyrupo de nuce in die multoties, eſt. n. ex his quæ multum conferunt ei, & lenit naturam. Et de appropriatis ei eſt, vt ſumatur crocus hortulanus, & teratur, & concutiatur cum aceto, & ſumatur aqua myrtę, ſeu aqua vrcei noui. Et ſi humor fuerit phlegmaticus baurachius, educatur cum myro. chebu. & citri. cũ turbith, de quo ſit quantum eſt media pars illorum, & ſit potio eorũ. ʒ. iij. & detur in ſyrupo de nuce cipreſsi humidi. ʒ. i. cũ aloes. ʒ. i. & ſumatur crocus hortulanus, & ex illis eſt vt ſumãtur cubebę. ʒ. i. cum. ʒ. iij. zucchari & ſe. agni caſti in lacte dulci. Tertio conſiſtit in regimine, & eſt vt regatur cum cibis frigidis, & acetoſis abſterſiuis. Quarto conſiſtit in particularium remediorum approximatione ad particulam patientem cum reſoluentibus, temperatis & humidis, dictis ſupra in cura phlegmonis, & cum ſaniantibus, ſi expediat, & alijs quæ illa ſequuntur.

Sere quid.

De cura.

De terminatione apoſtematũ, quot modis poſſunt terminari, & eſt ſermo generalis in terminationibus apoſtematum. Cap. 10.

OMne apoſtema vbicunq; ſit corporis terminatur ſm Gal. aliquo ſex modorum quibus ad finem ſalutis vel mortis perducitur æger. Qui autem ſint & quales, quia boni mali & mediocres, & quæ eorũ ſint ſigna, ſupra in huius ſectionis principio dictum eſt. Sed vt ſcias apoſtemata regulare, vt ad bonum & optimum perueniant terminandi modum in finem ſalutis, iſmq; cũ expediat valeas adiuuare, & malis obuiare, nunc oportet adijcere & monſtrare, quid ſit ſcilicet vnuſquiſq;, & quibus cauſis fieri habeat, vel medicinis, & cui competat quilibet & cui non, & quod ſit regimen obſeruandum in eis, ſupra enim in capitulo generali dictum eſt, qualiter nocumenta apocruſticorum, & diaphoreticorum cũ accidant corrigantur, hic autem dicendum, qualiter ſit ne accidant obuiandum. Sciẽdum ergo, q reſolutio apoſtematum, & cuiuſcunq; alterius materialis morbi, eſt vt humores, qui ſunt materia eius ſubtiliati, & in vaporem conuerſi apertis poris inſenſibiliter expellantur. vt Gal. oſtendit. Fit autem illud à natura & arte, completur vero caliditate, & humiditate temperata naturali medicinarum quarundam proprie, ſimplicium & compoſitarum, quæ humiditates corporis ponant ſubtiliatas, & in vaporem conuerſas, & poros cutis rarificatos, vt facile expellatur, vt eſt ſemen lini, anethi, fœnugręci, et ſimilia. differunt autem, & variantur in qualitatibus dictis, ſm plus & minus, ſm diuerſitatem materiæ, & membri, & aliarum rerum intrinſecarum & extrinſecarum, quę notę ſunt, quibus indicia aptę, & ineptę reſolutionis habẽt. Coadiuuant autem ad reſolutionem apoſtematis recurrere facientia prędmiſſa, vt dicatnr apoſtema reſolui cuius pars recurrit, & pars inepta recurrere proprie reſoluatur, vt non procedat amodo, ſed deſiſtat. Cum ergo materia apoſtematis recurrere non ſit apta, quia iam aggregata eſt, & incuneata in cupo, ſed reſolutioni potius, vt quia calidũ ſit, ſanguineũ, vel cholericum, vel ex vtriſq; mixtum, & complexio corporis calida, & cõpoſitio rara, quod expiratio virus, & liquoris declarat, quæ in emplaſtris quotidie inuenitur, & maxime quia dolor, febris & alia accidentia remittantur cito, ſi nõ ſufficienter agat ſunt reliquiæ. Si vero non, vt quia tepide ſe gerat, iuuat ipſam cũ tẽperatis prędictis, ſi pdicta non ſufficiant, vel propter medicinar; ineptitudinem propter naturam, & poſitionẽ eius, vel caloris membri debilitatem, & cõpoſitionis denſitatem confortabis illa cũ alijs ſubtiliantibus & calefacientibus magis, vt eſt ſpica, abſinthiũ, ameos, baurach, & ſimilia, quæ infra Chriſto auxiliãte dicẽtur, nec illis fortibus abſq; neceſsitate prædicta vtaris, fortia enim caliditate ſua et ſiccitate, ſubtile quodam impetu reſoluendo à craſſo diuidunt, & illud ſcliratum dimittunt, quod difficilius reſoluetur q prius, & etiam ſanabitur.

Et rege patientẽ cum extenuatiua dięta, ſiti & fame, fames. n. exiccat corpus. Saniatio vero aƥatum eſt adęquatio materię, diſpoſitio ei apta ad euacuationẽ p eruptionem. Cũ. n. in vacuo membri ſeu cupo aƥatis iã tota materia ſit collecta facta, quia ſit exitura, tunc cũ non poſsit apte repelli, quia iã exiuit à vijs & venis, nõ reſolui, quia incuneata ibi exiſtit & cõpacta, expedit vt per partẽ patiẽtem ſenſibiliter educatur, eo q pręter naturam exiſtit,

Dięta.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 806 sur 1089

& illud per eruptionem, vt ergo absq; grandi nocumento naturæ, & mẽbri possit expelli, oportet maturare ipsam & in saniem conuertere, vt per eruptionem facile expellatur: aut enim si niteris euacuare destrues loca sana ægritudini resistentia, dixit Hippo. Fit autem à natura, & ab arte cum medicinis calidis, & humidis cũ æqualitate viscosæ substantiæ, quæ cum caliditate æquali subtile à crasso non diuidunt resoluẽdo, sicut diaphoretica, & proprie fortes, sed agunt in eis vtriq; simul decoquẽdo & permiscendo, & suæ viscositate substantiæ vtrunq; retinet oppilando, nec permittunt expirari subtile, & prohibendo trãspirationem caliditatem præter naturam acquirunt in loco, à qua permixta cum naturalis sanies generatur in tali materia bonum, & ad malum mediocriter se habente, vt dixit Gal. debent ergo esse tales medicinæ calidæ in principio primi gradus, vel in fine ipsius, vel vsq; ad medium secundi gradus, quæ infra dicentur, & hoc propter diuersitatem complexionis corporum quibus approximantur, & etiam materiæ saniandæ. Inquit enim Gale. Medicina saniem generans debet esse caliditatis, seu complexionis similis cõplexioni corporis in quo sanies generatur, & etiã membrum, vt dixit Auer.

Habent autem exiturę iudicium ex parte naturę ipsius materiæ: et corporis seu membri in quo sunt: & quãtum ad saniationem, et quantum ad eruptionem in quo materia est diffusa, aptam & facilem, ineptam & difficilem, & bonam, et malam, seu laudabilem & illaudabilem. Quantum ad saniationẽ quidem nam quę est in materia calida, est et in mẽbro calido carnoso, et corpore fortis caloris, in quo materia est diffusa et posita extra multę eminentię, et tumoris pyramidalis, vel coloris rubei cũ pulsatione prõpte saniatur, et est bona. Quæ vero ex materia frigida in mẽbro frigido, quia neruoso et simili, & in corpore caloris debilis, inepta est difficilis et illaudabilis, et maxime si in membro iuncturali vel propinquo existat, in quo nec apte fit exitura, nec saniatio propter mucillaginitatem ipsarum, & materiæ, & propter amplitudinem vacuitatis ipsarum, quare materia in eis non est bene aggregabilis in vnum, nec retinibilis, quin transpiretur, sicut exitui expedit & saniationi, nisi grandis causa existat in eis.

Similiter quantum ad eruptionem, nã in prima est prõpta eruptio, & absq; periculo, in secũda est difficilis & pernitiosa. Et quidem cum habet duobus fieri modis, vt per materiam et artem, si fiat per naturam est melior, & securior, & si fiat ad extra laudabilis, si ad intra illaudabilis: si vero ad vtrunq; magis. Et siquidem quod erumpit, egreditur album, et lene, et æquale, carens malo odore, laudabile est. Si vero citrinum, rubeum est, liuidũ, & cenosum, malum, sicut Hippo. in prognosticis dixit. Cum ergo vides apostema aptum saniationi prolongatur et sit factum exitura, dolor, et feb. non minuitur, nec pulsatio, nec appareat humiditas aliqua expirari, imo tumor manet, vel augeri non cessat, & maxime quando sanguineum, vel phlegmaticum, seu mixtum ex eis fuerit apostema, non choleri cum, nec melãcholicum: humor enim crudus, et caro matura, materia sunt sanici, cholera vero inepta est ei, & resolutioni potissime apta. Vnde Hippo. in erysipelate putredo, aut sanies, malum. Et similiter melancholia si naturalis sit, maturationi, si præter naturã sit, corrosioni, cui maturatiua nõ competunt, cum putredinem augeant, et corrosionem. Vnde Hippo. in apho. calidum saniationem faciens non in omni vulnere optimũ est ad salutem. Et si potes impedire & resoluere, in hoc quantum potes instabis, & illud sępe ad meliorem terminandi modum reducas, et illud facies auferendo saniantia, & diætam extenuatiuam ministrando, ac resoluentia quę aperiendo poros materiã transpirabilem reddant, & subtilem eius partem à crassa diuidant resoluẽdo: illa enim sola putrefiunt corpora, quę calida sunt & humida, et intranspirabilia perseuerant: deinde cum administratione stypticantium, & exiccãtium,

5. apho. 23.

vt foliorũ myrtæ, balaustiæ, & gallæ, & huiusmodi, quę si euitare nõ potes, quia natura sit ad suppurationẽ intenta, siquidem per se sufficiens sit multum apta, & naturæ obediens, quia si calida in eodem loco vehemẽtioris exitus ad exteriora cum maioris tumoris eminentia & acutioris capitis cum rubedine ac pulsatione relinque ipsi naturę. Dixit enim Gale. Medicaminũ auxilio non indiget, nisi cum morbo magnificato, dñari nequierit. Si vero per se nõ sufficiat, confortabis illam cum medicinis prædictis, & proprie cum materia est inepta, & prædictæ contraria. Cũ vero sanies sit, tũc cõsiderabis an locus eius sit in mẽbro carnoso, aut in membro arterioso et neruoso, et proprie quod iuxta iuncturas existit. Si. n. fuerit gñatio eius in loco carnoso, arteriis & pãniculis carente & neruis, vt sunt nates, & adenæ, non aperias exituras, donec tota materia sit cõplete saniata, nisi multa & superflua in quantitate existat, de quo mẽbri corruptio timeatur: melius enim digeritur insimul dimissa quã si euacuaretur in parte, tunc enim intranspirabilis perseuerat, & quia permixta quod ex ea tangitur à putrido apertius putrefit. Si vero in mẽbris alia cõditio fiat, ante perfectam, & completam saniationem totius, si natura nõ aperiat, studeas aperire. Sanies enim diu retẽta ac virus, dicta membra sua acuitate corrodit, quod plerunq; ad spasmum adducet.

Cumq; artificialis apertio duobus modis habeat fieri, vt per pharmaca causticа quę infra annuente Christo dicentur, & per incisionem cum ferro, vel sectionem, sitq; in eis dubium ne subiecta membra læderentur, expedit, vt fiat conditionibus debitis obseruatis, & maxime in exitura tali existẽte in neruosis, venosis, arteriosis membris: si enim sint in membris carnosis, sine periculo incidetur vel secabitur, etiam si profunda fiat, vt dictum est.

Conditiones autem debite obseruandæ sunt. Quędam ex parte chirurgici operantis, vt q̃ sit sciens & proprie in arte anatomica, et expertus in sectione, sitq; habẽs manus leues, & habiles ad secandum, et secum deferens instrumẽta apta ad illam, vt nouaculam vel lanceolam, mollificantia & dolorem sedantia, quæ in solutione neruorum dicentur, & constringentia sanguinem qualia sunt plura, ex quibus est medicina Gal. quæ ex pilis leporis, tela araneæ, & ouorum albumine cõmiscetur, et ferramenta quibus cauterizetur. Quędam vero sunt ex parte corporis in quo inciditur, quædam ex parte loci, quædam ex parte quantitatis, & formę, seu figuræ, quædã ex parte ligaturæ. Ex parte quidẽ corporis, vt si forte tumeat, & si sit sensibilis valde, prout Aboa. docuit, in vino lolij aquam ponas, aut sumach, aut sumi terræ, opij, et hyoscyami, ana. ʒ. ß. nucis musc. & gallię musc. & ligni aloes crudi, ana. ʒ. i. sextam, aut hyoscyamum nigrum cum corticibus mandragorę in aqua coquatur, donec rubefiat, et cum vino admisceat, & prębibat. Ex parte quidem loci est, vt fiat vbi sanies aggregata rumpitur, quam mollities tactu inuenta in loco cum digitis indicat, & albedo, seu alius color puris, licet quandoq; propter crasitiem sui non maturetur, vel profunditatem loci, vt Hippo. dixit in aphor. quo casu calorem oportet attẽdere et pruritum, fiatq; in loco subteriori remoto ab arteriis, & neruis, quo sanies melius possit effluere & expelli, vt liquidem sit exitura pinealis extra eminẽs & acuta, in capite sui fiat: ibi enim cutis propter saniẽ attenuata est magis. Si vero sit spacioſa & lata, fiat in parte subteriori per quam melius possit euacuari, vt si expediat, in locis eius duobus, vel tribus incides. Ex parte figuræ, vt fiat ſm processum rugarum vel linearum cutis, nisi in illis membris in quibus positio villorum non currit secundum cursum rugarum, ut est frons, & palpebræ in quibus si ſm rugas cutis ipsarum incides, simul et neruũ seu villum eius qui in lõgitudine currit incides, caditq; supercilij et palpebrę. et breuiter fiat, sicut Ancilinus in chirurgica arte exptus, et in anatomia doctus ĩsinuauit, quod infra ponetur. Ex parte quantitatis & formę, vt si sint in superficie

Cõditiones incisionũ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 807 sur 1089

perficie posita, fiat superficialis, si vero in profundo profunda & lata, vt carne adiacente, eius labia non claudantur. Et proinde ad cautelam tentam aliquo liquido inunctam impones prius expressa suauiter sanie & paulatim, non subito, si enim subito expellatur, & exitura sit magna, & multa collecta sanie, perducet ad mortem subitã, maxime si intrinseca fuerit. Vnde Hippo. in apho. Quicunq; empyci aut hydropici vruntur, aut inciduntur, sanie aut aqua subito & multa fluente, repente moriuntur. Cum ergo quod per se effluit, fuerit parum prius imposita tenta superemplastretur ouum cõquassatum cum amb. apho. babus partibus suis, cum stupa ad sedandum dolorem, et restringendum sanguinem ex venis incisis fluentem, vel spongiam in vino styptico infusam vt docuit Abo. Et emplastrum de chalcantho non valde frigidum, ne mordeat vlcus, & superligabis modo quo oportet, qui infra dicetur absq; multa constrictione, ne doleat magis, & sic dimittes vsq; in diem sequentem. Extunc vero solue, & mundifica vlcus cum mellicrato, vel cum vino, & impo- B sitione tentæ ex filis telę antiquę, vel stylo si fuerit in profundo, super caput autem sit pannus absterſiuus, & exiccatiuus saniei & puris. Cumq; aliquid remanserit saniandum, illud saniabis miscendo mundificantia, & saniantia in emplastris. Et cum mundificaueris, necesse est, vt succurras ad conglutinãdum cutem cum carne, vt non rumpatur & indurescat, & fiat taliter, vt non conglutinetur, quare fiat sinus vel bursa, quæ non cesset impleri, & redeat similis exiturę primæ. Et quoties mundificabis non moretur quin impleatur carne ne fiat de genere fistularum. Ad hæc ergo complenda, facta incisione & mundificatione, si ea quæ in circumitu incisionis sunt sine phlegmone fuerint, replebis vlcus puluere siccãtium seu stypticantiũ pharmacorum etiam mordentium, qualia sunt ostraca adusta, & quale est compositum pharmacum ex fermento, & eis quę per chalcitem. Si vero quid eius, quod in circumitu, phlegmonat, id quod per oleum, & chalcitem liquefacies, qñ infrigidabitur, ducens in olla mollificare C manibus oportet de vino fundendo vt nosti. vtile. n. est in multis hoc tale pharmacũ &c. Deinde conserues cum ligatura debita, quam infra dicemus annuẽte Christo, vt nec aqua, nec oleũ, nec pilus cadat, nec aliquid quod humectet, fordidet, & conglutinationem retardet. Et deinde incarnantia, & conglutinantia ministrabis, et finaliter sigillãtia. Quod si ex errore sinus acciderit seu bursa, quã Gal. colpus appellauit melius est vt dixit ad mundificationem puris & ichoris, sine qua incarnatio, & conglutinatio opportuna est impossibilis, quod habeatur canale perforatum fm rectum ex ere, vel corio pręparatũ: ea vero non existente, habeatur instrumentum puris mundificatiuum habens amplũ canale, habeaturq; pharmacum per chartam combustã compositum ex eo parũ mixtum multo rodino, i. oleo ro. Et hoc canale per orificium vlceris sine immittere, & deinde inuoluto licinio claude orificium, & tandiu in eo dimitte, donec mundificatus perfecte sit sinus, & carnosatus, quod absente tumore, & dolore partis, sinus cõstrictione ac siccitate ipsius cognosces. Quod si in ore pus benignum, & paucum videris, magis spem carnosari, & cõglutinari, habebis colpum, propter quod superpones spongiam madefactã, et acetosam, gallæ oleo superligans, vt infra dicetur, & superpones emplastrum, & tentam ex eo inunctã, & dimittes vsq; in secundam diem, vel tertiam, quod si tunc ligatura soluta, liquor quis subtilis excernatur ex colpo ne à conglutinatione desperes, multoties enim superposita pharmaca patienti particulæ virus exprimit ex cute ipsa violenter & carne sibi subiecta humiditatem subtilem & maxime si corpus humidum sit, & dięta humida & superflua vsum fuerit, qua expressa, commensurate siccæ fientes regiones, conglutinantur prompte, cp si secũdum tertium vel quartum diem absolues inueniẽs liquorem indigestum, A per hoc scias non conglutinatum esse colpum, & proinde expedit, vt supraponatur particulæ pharmacum fortis exiccationis absq; mordacitate, quale est pharmacum nostrum flauum, per metallica pharmaca sine cera confectum, & oleo gallæ. & acetum sanguinolentorũ veterũ vlcerum, & neruorum est conglutinatiuũ, & corporis instantis exiccatiuum, quæcunq; autẽ emplastra sint pharmaca liquata rodino, si in huiusmodi sinus ĩmittimus, p canale nõ transeant, sed in his conuenit vesicam accipientem porcinam apponere ante listum perforatum. fm rectum oportet esse acriora pharmaca quæ licinosis imponuntur nominatis, qualia sunt viridia colore, & propterea pauco rodino cõmixta, cõmensuratio vero super incarnato sinu cõglutinatorum aliquod pharmacorum superponatur, vel si recẽs seu sanguineum curares vulnus, multa. n. sunt talia qualia per butyr̃ lithargyrũ, & erugi nem ęris, & alia metallica pharmaca, ex quibus qñq; flauum pharmacũ resultat, cũ amplius fuerit cocta, & quan doq; violaceũ cum ad modicum fuerit cocta. Scire oportet enim, cp oĩa metallica pharmaca leptomera, & siccio ra fiunt vsq; ad plurimũ cocta, & proinde in colpis profundis magis operatiua, cũ ad profundũ oporteat peruenire eorum virtutẽ: quæ vero recentia, & sanguinolenta sunt vulnera, facile cõglutinamus, & si vnus ex his exiccent, vt sunt quæ suprascripta sunt, de quibus multa enumerauimus quibus scripta sunt, similiter multa foramina, & longa, habentia multam sorditiem.

Aduertendum autẽ, quod si aliquid colpis in superiori fuerit regione, & similiter si vulnus fuerit profundũ, os vero eius in corporis manifesto inferius, facile per os effluat liquor, si solam custodias conuenientem figurã patientis particulæ, vt si fuerit colpus in crure, orificium uero eius iuxta genu tendẽte deorsum, orificium vero eius sursum, liquor manebit intus, & corrodet continuas partes, neq; effluet, vt nec carnosetur & conglutinetur, vt expedit, nisi subincidas inferius ad suffusionẽ ichoris ipsius. C Et si illud in vulnere profundo nequeat fieri, iuuetur cõuenienti figura, & expressione versus orificium tendente in pharmacijs trahentib⁹ de profundo, cum exiccatione forti, donec ichores perfecte fuerint exiccati, quod ex prędictis signis cognosces certe, & extunc abluatur cum iniectione mellicrati, quod in hoc melius est ad maiorẽ mũdificationem, deinde incarnantia ministrentur, deinde vero ablues cum vino mediocriter styptico, & ætate medio, tepido, & conglutinantia superponas. Et spongiam mollẽ cp magis possibile est modo prædicto madefactã, & expressam circũpones, & superligabis bindã. Sit autẽ eius superligatio, vt à fundo colpus incipiat, terminetur autem versus os, & circũpones vero othomoris bindã, stringat quidẽ indolorose fundum colpus, paulatim vero exoluatur vsq; ad orificium, vt illic laxam superligationẽ habeat, & ea binda quæ superponitur extrorsum super orificium cũ emplastro cum forficibus existentem incisa, vt effluere possint ichores ab orificio, colpi quoq; D aliquo fm id superpositoq; emplastro, vt ad superfolutionem quam in tertia die facies auferens ab eo id quod velut epithema circũiacet, adhuc autem si dominium eor̃, quæ ad saniem deuenerunt apostematum, incisio fiet tarde, vel propter imperitiam medici, vel timorem infirmi, necesse est in tempore corrodi cutem à sanie, et subtilẽ fieri, & dirumpi vndiq; ad modum dislaniati panni, vt fiat vlcus à medicis nominatum rancosum, & dilaniatum seu dilaceratum. Est ergo cutis huius difficile conglutinabilis, & maxime siquis siccum superponat consistentia pharmacum, ab his enim adhuc magis rãcosior fiet, & ficca cutis similiter, & acutis gũmis exiccantibus simi liter, quare ad conglutinationem eius vti oportet aliquo humido consistentia pharmaco, virtute vero sicco & effectu, quale est pharmacũ compositũ per lithargyrũ, & pinguedinẽ porcinã veterẽ, & chalcitẽ hñtibus, vel oleũ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 808 sur 1089

veterinum, melius autem operabitur ſecundum has diſpoſitiones, quando nō valde durum, nec certiſsime molle conficitur, conglutinatiuum enim omnium eſt vlcerum, & ſanguinolentorum immiſſum per oleum vetus. deinde per vinum vetus, deinde poſitis in circuitu huiuſmodi diſpoſitionum, intriſtanter enim eas conſolidauit multoties, confert in lacertoſa cute. Nihilomin⁹ mel vſq; ad conſiſtētiam coctum, emplaſtratum, vt neq; ſit ita durum, vt lædat cutem, & inſtabile ſit, neq; ita humidum, vt circunfluat à calido corpore, & ſiccam relinquat bindam, & ſic nihil profit, quoniam autem menſuratio coctionis vix perceptibilis eſt in eo, melius eſt emplaſtrare puluerem myrtæ, vel aloe, vel olibani, vel omnia ſimul, & maxime qñ in binda vnctum humidum appareat. Sit aūt ſubtiliter puluerizata, & bis vel ter cribellata, & ſi ſu permiſceatur decoctioni mellis, prædicta operabunt̄ melius, ſi magnus & profundus fuerit colpus. Ad hoc aūt ſubtiliſsima eſt, & expertiſsima centaurea, eſt enim mirabile pharmacum in vtilitate eius. deinde ſymphatum. i. plantago aptiſsimum. deinde iris, & abſinthij radix, & poſtea oroborum farina. Sint autem ſubtiliter cribellata & linita, mixta autem mellis decoctio, ſm illud tempus quādoq; vtiq; ab igne auferendum. deinde ſupertere baculo vel miſcula, vt miſceantur ipſa bene melli. Melius autem eſt præantiferentes ollam ab igne emplaſtrari omnia huiuſmodi, deinde diligēter mouere, donec mel vtiq; fiat tepidum, vt ſuperponi poſsit ei quæ curatur particulæ. Cum autem exitura intrinſeca fuerit, licet de ea in prima ſectione particulariter dictum ſit, & ad chirurgicum non pertineat, ſed ad phyſicum magis, tamen regat eam chirurgicus in abſentia phyſici, velut manualiter operatio in eo, cum miniſtratione euacuationis minus, ne ſubtractione humiditatis impediat maturationem. Sed ſiquidem ſanguis qui inuentus eſt, malus & corruptus exiſtat, quod vtplurimum eſt, tam propter compaſsionem quàm propter alicuius euacuationem, cū phlebotomia cognoſces, mūdificabis eum, prout ſuperius dictum eſt. Si vero bonum videbis, non euacuabis, niſi multus fuerit, minutio enim impedit ſaniationem ſubtrahendo humiditatem, & minuendo calorem miniſtrabis maturantia exquiſite quæ ſunt medicinæ ſubtiliatiuæ ex ſimplicibus & compoſitis. Ex ſimplicibus vt myrta, cinnamomum, amomum, & reliquę ſpecies cum conſecutione vini ſubtilis, declinantis ad albedinem, paulatim bibiti. Et ex compoſitis eſt theriaca, & mithridatum, & homoruſia. Et facta maturatione, ſi per ſe non rumpatur, miniſtrentur rumpentia eis appropriata, deinde mundificantia, & vltimo conglutinantia, quæ ex prædictis in prima ſectione ſunt nota. Et oportet, vt regas patientem huiuſmodi exituras intrinſecas, & cum maturatur tendat ad caliditatē, & humiditatem temperatā. Cum vero erumpitur, & fit dubelati, oportet vt regas virtutem, ne cadat ſubito & ſyncopizet, & moriatur, & proprie vbi multa, & ſubita ſequitur euacuatio, & illud cum cibis, & potibus iurium carnium, & vini ſubtilis, odoriferi, deinde cū his in quibus eſt abſterſio, & mundificatio, vt chiſt hordei, aqua eius, & cicerum aqua, mellis, & cappares, caryæ, & paſſulæ, & ſimilæ. deinde cum habentibus virtutē conglutinatiuam, vt ſunt extrema animalium neruoſa, & viſcoſa, quæ ſua qualitate generant ſanguinem viſcoſum conglutinationi conuenientem.

De appropriatis apoſtematum ſecundum diuerſitatē membrorum in quibus fiunt. Cap. II.

LApidatio vero apoſtematis, non talis à principio exiſtentis, vt melancholicus eſt, & conuerſio eius in ſcliroſim & duritiē, accidit dupliciter. Aut ex natura materię ipſi⁹, vt quia fuerit eterogenea, ſubtilis, craſſa et viſcoſa, cuius ſubtile reſoluitur per ſe, vel actio naturæ reſolutioni intendēs ſubtile euaporari fecit, craſſum vero dimiſit, nequiens illud reſoluere propter ineptitudi

E nem ſuam, cp induratum remanſit ſequeſtrato ab eo ſubtili, & humido leniente & mollificante. Alio modo accidit ex errore medici in curatione, ut quia volens ipſum reſoluere, reſolutiua diſproportionata miniſtrauerit & ſuperflua, ab humiditate priuata, vel quia à principio apocruſtica fortiora q̄; oportuerit apoſtemati miniſtrauerit. Cumq; videbis apoſtema aptum huius terminationis ſignа, quæ ſuperius habuiſti, & per duritiem à tactu inuētum poſt duritiem, vel maiorem, et per ſigna aptitudinis materiæ eius ad illam, obuiabis cum regimine humectāte, & miniſtratione humectantium intus & extra, abſq; reſolutione, & cum euacuatione humorum craſſorum & viſcoſorum, & quod ſcliratum, et induratum fuerit curabis & reges cura propria ſcliroticorum & melancholicorum, quæ infra ponetur. Conuerſio vero, & permutatio apoſtematis in putredinem ſtentem & corruptionem, eſt tranſmutatio totalis materię eius putrefientis, et calore non naturali extincto eius naturali, hæc eſt natura

F putredinis dixit Gal. & in hoc differt à ſanatione ipſius, quia in materia et efficiente, ibi enim materia inter bonū & malum ſe habebat, & calor efficiens ex calore naturali, & prēter naturam erat mixtus, hic vero & materia, & cauſa efficiens prēter naturam totaliter eſt effectus. Cum ergo corrumpitur apoſtema, fortaſſe putrefaciet, & corrumpet membrum, & fortificabit ipſum. Qualiter autē hoc fiat, & qualiter hoc curandum ſit, & regendus ſit patiens, ſupra dictū eſt in capitulo generali, & infra in eſſio meno, & cancrena dicemus. Apertio autem ſubita periculoſa eſt & ſuffocatiua, ſi interior ſit, & in membris nobilibus & animalibus, vel ſpiritualibus magis, vel eis vicinis, vt quæ in cerebro eſt, & pāniculo eius, gutture vel pulmone, vel pleura quæ vicinatur cordi. Et ſiquidē apoſtema vel exitura non ſit matura, illud contingit multitudine materiæ, & acumine eius dirumpente, vel vlcerāte particulam continentem, & ex teneritate, vel ſubtilitate ipſius, vel aliqua cauſa exterius adiuuante, vt eſt percuſ-

G ſio & caſus. Si vero ſit matura & ſuppurata, iā aperiatur ſi ſubito fiat, cauſa erit multitudo ſaniei, & acuitas ipſius cum tenuitate mēbri, vel vtraq;. Quare ſiquidem in prędictis locis fiat, mortē ſubitā portendit vt plurimū, quæ propter curſum cū multitudine, & malitia ad cordis, & cerebri ventriculos, & proprie cum eruptio facta ſit in pte ipſius poſteriori, tunc. n. cum non habeat vnde expiret, eius ſpiritus ſuffocabitur. Si vero in mēbris nutritiuis fuerit, talem mortē ſubitam non portendet, niſi cū in hepate fuerit, vel cum materia deferatur ad illa cum apoſtema, vel ad exiturā aptam, cum hoc videris ex ſignis magnitudinis apoſtematis, vel exituræ, & multitudinis materiæ eius, et ipſius malitiæ, obuiabis, vt tua intereſt, dicēte Hipp. in pgnoſticis. nōne illius eſt, vt futurū periculū vel oīno prohibeat, vel vt ſaltem competenti adminiculo tolerabilius fiat, & illud quidē facies regendo patientē cum euacuationibus totius, ſi expediat, et partis cum ſanguiſugis, & caraxationibus dimiſsis, donec ſanguis ſuffi-

H cienter exeat, & etiam deriuationibus & attractionibus materiæ ad exteriora, & ignobilia, cum ventoſis, & aliis prænarratis ſupra, obtundentibus acuitatem materiæ, ſiue humor ſit, ſiue ſanies, ac cum reſolutione materiæ apoſtematis ſeu exituræ, & cum dięta tenui & ſiti & fame, et aliis materiā minorantibus. Et ſi expediat cū eruptiōe feſtina, ex his q̄ eruptionē habent facere in interioribus q̄ dicentur, cū confortatione mēbrorum principalium, & virtutum in eis, ex odoriferis & ſtypticis ex his quæ in prima ſectione ſunt dicta, in cura cordis & cerebri. Permutatio apoſtematis eſt, vt quia materia eius de mēbro in quo extitit aggregata transferatur ad membrū nobilius, vel ignobilius, intrinſecum vel extrinſecum, ſupremum vel infimum, vt eſt dictum, & illud dupliciter eſſe poteſt, naturaliter et ui ſymptomatis. Naturaliter quidē, vt ga potentia naturæ nō abſoluta, materia ſubtiliata ſit

& poris

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 809 sur 1089

& poris membrorum ſeu intermedijs venis ad aliud expellatur ignobilius extrinſecum & infimũ, vt cum tranſit de apoſtemate pulmõis in apoſtema cruris vel pedis, & de nobilibus ad emunctoria eorundem in infimũ, qđ non eſt poſsibile, etiam ſi inter membra nulla manifeſta appareat via. Inquit enim Gal. naturæ forti nihil eſt impoſsibile in expellendis nocentibus, trahit enim ſaniem per medium oſsis. Et regimen tunc eſt tale, vt ſinas naturæ nihil agendo, vt in apho. docuit Hip. Si vero vi ſymptomatis fiat, eſt vt quia materia ſua multitudine, et ſubtilitate ſubſtantiæ, ac acuitate qualitatis ſuæ grauante, et moleſtante non poſsit contineri in membro, ſed effluens per poros eius venas reingrediatur, & tranſeat ad aliud, & maxime ſi ſit ei ſubiectum ſitu & virtute, ſicut cũ tranſit pleureſis, & ſynanche in peripneumoniam. Cum ergo apoſtema ad talem permutationem videris aptum ſit per priuationem ſignorum terminandi per alium modũ & apertionem doloris, & caloris in alio membro, & maxime ſibi vicino & ligato, vt matrici vbera alligantur p venas, & ſtomachus cerebro per paria neruorum, cum permanentia eius in ſua diſpoſitione prima, & ſi talem permutationem coniecturaberis bonam, vt dictum eſt, ſine eam & iuua ſicut in phlegmone dictum eſt. Si vero malam, impedies euacuando, trahendo, & deriuando, exiccando, compinguendo, & ſubtiliando regimen, vt ſuperius apertione eius, vt dictum eſt.

Ex reſoluentibus apoſtemata quędam ſunt ſimplices, quædam compoſitæ, quas ſupra narrauimus in ſectione prima, & proprie in ægritudinibus iuncturarum, & ex appropriatis in hoc loco eſt omne calidum temperatum, & reiteratum ſuper membro cum frictione membri temperata, & vaporatione faciente illud, in qua eſt humiditas calida, vt eſt aqua calida ſimplex, vel decoctionis florum chamęmillæ, meliloti, aniſi, & ſimilium, embrocata vel cataplaſmata cum ſpõgia, & reiterata multoties, cum ſuperpoſitione aliarum medicinarum ſimplicium, ex quibus ſunt carycæ, paſſulæ, mel, oleum antiquum, terebinthina, thus, & maſtix, & vinum, & fortiores, ſicut ſinapis, ſtercus auium, calx, cordumeni, pyrethrum, gluten albotin, & maſtix, & oleum antiquum. oportet autem, vt â lenientibus non expolientur.

Et ex compoſitis eſt medicamen de marcheſita, cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. lapidis marcheſitæ. 3. vij. ammoniaci tantundẽ, farinæ fab. 3. vi. miſceantur cum reſina hu. & liniatur ſupra ſaniatam exituram donec cadat per ſe, & oportet vt adminiſtreť ſtati, qm̃ exiccatur multoties.

Aliud. ℞. ammoniaci partẽ. i. bedeguar quartam partẽ partis vnius, & miniſtrentur. Oportet aũt vt non ſpolientur â liniẽtibus & mũdificãtibus notis q̃ infra dicenť, ne ſua forti reſolutione ad ſcliroſim ꝓducatur exitura, & alijs, q̃ in noſtro antidotario ſerioſe notauimus.

Et ex maturantibus ſunt medicinę in quibus caliditas ſimilis exiſtit caliditati corporis humani, & etiã membri in quo fieri habet, & eſt vt ſit calidũ, & humidũ cum latitudine, q̃ eſt â principio primi gradus vſq; ad medium ſecundi, in finem eius qñq;, cũ ſubſtantia viſcoſa, & de illis ſunt ſimplices & cõpoſitæ. Et ex ſimplicibus ſunt q̃ ſunt calidæ tales, in primo gradu, vt eſt embroca cum aqua tepida, & farina tritici, vel hordei, & oleum dulce: & triticum maſticatum propter illud, quod continet de calore naturali corpis eſt melius. Et panis, cera, croc⁹, malua, & biſmalua, radix ladani, butyrũ, hyſſopus humida, adeps porci, radix lilij al. domeſtici, ſemi. lini, fœnugræ. carycæ pingues, meliloti, & vuæ paſſæ. Et ex fortioribus eſt hyſſopus, glutẽ albotin, frumentũ, radix cucumeris aſinini. Et ex cõpoſitis ſunt q̃ cõponuntur ex eis ſm neceſsitatẽ.

Maturatiuum. Medicamen compoſitum cõueniens maturationi, & eſt Abo. ℞. vuarum paſſularũ, ſtyracis, chalbani, myrti, ladani, reſinæ, maſticis, butyri, hyſſopi humidæ, radicis cucu. aſini, ana partes æquales.

A Emplaſtrũ. G. ad idẽ de kerua, & emplaſtrum de thymo, & emplaſtrũ baſilicũ. Et de bonis ad hæc eſt empſm de marcheſita cũ ammoniaco cũ deſuper ponitur donec per ſe cadat, & alia quæ in noſtro antidotario diximus.

Ex pharmacijs vero eruptionẽ facientibus in exituris & collectionibus apparentibus, præter dicta ſupra in ſectione prima in aꝑatibus mãmillaꝝ, ſunt q̃ illud agũt attrahendo fortiter, rubefaciẽdo & adurendo, et ex eis ſunt q̃ illud agunt in intrinſecis, q̃ ſupra in cura pleureſis diximus ſectione prima, & ex eis ſunt q̃ illud faciũt in extrinſecis, de quibus nunc ſermo eſt, ex quibus quędã ſunt ſimplicia, quædã compoſita, ex ſimplicibus ſunt fermentũ, ſpecies gũmoꝝ, & proprie galbanũ, & euphor. & arſeni. naſturcium, vrtica, ſcilla, flãmula, calx, ſinapis, nux ranci da, cantharides, cordumeni, ſalgemma, baurach, pyrethrum, & ſtercora auium calidarum, vt columbi, anatis, & anſeris, accipittris, falcõis, thapſia, & ſimilia, & maciana ru. tritæ cum corticibus ſuis, vel herba alchãna coctæ B & emplaſtratæ. Et cõpoſitæ ſunt quæ ex his componuntur & conficiuntur cum ſuccis eorum, vel gummis diſſolutis in eis, vel cum melle, vel cum ſtercore auium prædictarum, vel capitello. i. lixiuio forti, & color balneantiũ. Et alia ſunt ex rumpentibus & cum exiccantibus ſaniem cum eruptionem voluerimus euitare.

Et ex cõpoſitis erumpẽtibus eſt emplaſtrum quod fit. ℞. radicem narciſci bulliat cũ aqua & oleo de lilio & mel le, deinde emplaſtretur, rumpit enim omne prauum.

Aliud fortius. ſumantur cantharides, terãtur, et ponantur ſuper oleum vetus, & decoquantur ſuper prunas, donec totum cõgeletur. deinde terantur cũ melle anacardi, et ſtercore colũbino, et emplaſtretur. Emplaſtrũ expertum ꝑ Abo. ℞. medullę granorũ coti, nucis rancidæ, fermenti, caules, & cepe decocti. ſinap. & fimi colũbini, & fiat emplaſtrum. Emplaſtrũ exiccans, & reſoluẽs ſaniẽ ſine eruptione. ℞. baurach, ſalis ammo. ſinapis, ſtercoris auiũ, arſeni. calx, cordumeni, miſceantur thus, & glutẽ al C botin, & maſtix, & aggregenť trita cũ aceto & oleo antiquo. Linimẽtum ad idem. ℞. marcheſitæ, ammo. ana. 3. xij. farinæ fabarũ. 3. vi. miſceantur cũ reſina humida, & linianť ſuper cutẽ & ſaniẽ, donec cadat per ſe, oportet aũt ſtatim miniſtretur, qm̃ cito exiccatur. Linimentũ quo aperiũtur aꝑata matura. ℞. liquoris anacardi, picis liquidæ, ana. partes æquales ſumantur in cocleari ferreo, conmixtæ terantur donec fiant vnum, de eo pone ſuper locum quem volueris aperire, & dimitte per mediũ diem. Vnguẽtum aperitiuũ.

Quod ſi cum prædictis non aperiatur nec ſanies exiccetur, oportet vt aperiatur, & incidatur ferro, & modus eſt quem in membris ſingulis Antilus magnus chirurgicus, & expertus inſinuauit dicens, ſi exitura fuit in capite ſectio eius ſit ſectio æqualis, & ſit cum radice natiuitatis pilorum, nec ſit tranſuerſa in eo, vt cooperiant pili, & nõ appareant cum ſaniabitur, & cũ eſt locus occultus, tunc eius apertio ſit lata, & ſi accidit in naſo, tunc ꝑforabimus eum ęqualem ſecundum quantitatem longitudinis naſi, D & ſi fuerit prope, perforabimus perforatiõe ſimili capiti lunæ nouæ, & conficiemus tortuoſitatem inferius. Si autem accidat in mandibulis ſecabimus eã ſectione ęquali, quoniã cõpoſitio huius loci eſt æqualis ſicut illud ex coporibus ſenum, poſt aures vero perforabim⁹ eã ſectione ęquali, quoniam cõpoſitio huius loci eſt æqualis, brachia vero, & cubitos, & man⁹, & inguina omnia perforabim⁹ in longitudinẽ. Et ſi fuerit prope coxam, perforabimus eã perforatione rotunda. Et perforatio quidẽ rotunda eſt quę apprehendit cũ apprehenſione ſua de longitudine corporis, aliquid de latitudine eius, qm̃ cum locus ille nõ perforať rotũde poſsibile eſt, vt aggregenť in ea materiæ & fiant fiſtulæ, & ſimiliter ẽt perforatuſ, quod eſt prope anum, propter locum humiditatis quę aggregatur in eo, & in latere coſtę perforanť aperiendo, in teſticulis, & virga æqualiter. Et ſimus prompti ſemper, vt conſutum ſit

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 810 sur 1089

consequens figuram loci quanto plus poterimus supra ip
sum. Coxæ vero & adiutorium secantur in longitudine,
& obserua, vt non lædant neruos. Et dixit, scias ꝙ perfo-
ratio diuersificatur ſm loca, & quando est apud oculum,
tunc perforatio sit lata similis situi oculi. Aures vero non
perforentur æqualiter, & in brachijs, cruribus, coxis, &
virga, totum æqualiter fit in longitudine, & similiter in
lacertis ventris & dorso, & in inguinibus, & sub assellis
penes perforationem eam accipientem ex latitudine ēt,
ne fiat in ea sinus q̄ fiat fistula. Et testiculis & virga ęqua
liter in longitudine, & latere, & costis accipe in latitudi-
ne, ne etiam sit trāsuersus, quoniam situs costalis est simi
liter, & simul caro quæ est super eas. Inquit, quoniā pro-
pter situm carnis, & villos lacertorum, quoniam non su-
mus prompti nisi ad hoc, vt perforemus, nisi cum immu-
tatione, vt non perueniat incisio, & sit locus incarnatio-
nis bonus, & non crassus. Et sit in omni dispositione inge
nium tuum ne incidas arteriam neq; venam magnā exi-
turæ, aut neruum, aut villos lacerti. Et perforatio sit ſm
magnitudinem exituræ scilicet si fuerit parua, & currit
quod in ea est ex loco vno, seca eam in loco vno, & si fue
rit magna, tūc perfora, deinde intromitte digitum tuum
indicem sinistrum in ea, & perfora iterum eam, vbi per-
uenerit caput eius: deinde intromitte etiam in foramine
secundo, & ſm hoc donec venias super eam, & si exituræ
fuerit locus sufficiens, ex quo sit possibile exire quod est
in ea, perforabimus ipsam in loco illo, & si fuerit rotūda,
aut fuerit ei sinus, ne egrediatur, quod in ea est ex perfo-
ratione vna, perforabimus etiam eam in inferiori parte
sui in duobus locis, aut tribus ſm quātitatem quam scis,
ꝙ omne quod aggregat̄ ex ea currit in hora. Inquit vbi
sit exitura cōiuncturalis, aut membrum nobile, aut mem
brum propinquum ossi, aut panniculo, festinabimus in
perforatione eius antequam cōfirmetur eius maturatio-
ne ne pus corrumpat aliquid de mēbro illo, & multoties
cutis perforatur perforatione aliqua, aut accidit de ea ali-
quid, aut postponatur super eam eruptionem faciens, vt
sit ei profundatio, incarnantia, & conglutinantia, & figil
lantia infra querantur, particula. iij. capitulo primo.

De cancrena & estiomeno. Cap. 12.

CAncrena & estiomenus est cum apostema sit per-
ducens membrum in quo est ad corruptionem, &
mortificationē, tūc enim corrumpitur membrum,
cum ad mortificationem perducitur, tuncq; corruptum
erit cum fuerit mortificatū, corruptio enim est mutatio
de ente in non ens, & viuere viuētibus est esse, vt Aristo.
dixit, tunc dicetur corrumpi, vel corruptum esse, cum in
mortificatiōis sit via, vel iam mortificatum existat, cūq;
in via corruptionis existat, quia color eius in liuidū, vel
viridem incipiat manifeste mutari, minoratur eius sen-
sus, si sensibile sit, & in principio sit talis corruptio, et mu
tatio à phlegmone, pprie dicetur cancrena. Cum vero, p-
cedit, & destruatur eius caro, & quę ipsum sequuntur, &
putrescat, & corrodatur vsque ad os, dicitur ascachilos.
Cū vero putrefactio processerit, & peruenerit ad corru-
ptionem perfectam, vt iam sit mortificatū membrum, &
color sit mutatus ad nigredinem, & sensus eius totaliter
sit destructus, dicetur estiomenus.

Causæ. Et causa corruptionis, & mortificationis ipsius mem-
bri est destructio complexionis, vel caliditatis naturalis,
& spiritus eius, & superacquisitio caliditatis præter natu
ram. Cuius causa est duplex, intrinseca & extrinseca. In-
trinseca ratiōe apostematis de qua est sermo ad præsens,
est duplex. s. ex parte ipsius apostematis, & ex parte erro
ris cōmissi per medicum in eius cura. Ex parte quidem
apostematis tripliciter, vel quia sit magnum, & multæ,
& crasse materiæ de genere phlegmonis, quare suffocat
calorem naturalem, & spiritum in membro, oppilando
vias transitus eius de principalibus ad ipsum prohibeat
illum venire ad eum, vel quia sit malæ materiæ putridæ
E putrescentis, vel vlcerantis de genere herpetis, vel vene-
nosæ de genere antracis, vel ignis persici, vel quia sit mul
tæ, & malæ simul, de genere phlegmonis erysipelati, &
formicæ vlceratiuæ, cancri & leprę. Ex parte vero erro-
ris medici in cura, licet ad extrinsecam causam pertineat
multipliciter, vel quia in principio fortiora apocrustica
ministrauit, & frigidiora q̄ oportuit & diutius, quare ca
liditatem naturalem, & spiritum extinxit i illo, vt supra
in generali capitulo dictum est, vel quia effuderit oleum
in vlceribus profundis, quare fordidatur caro & putre-
fit, vel quia putrefactiua, & saniatiua fortia diutius mini
strauerit, necnon & saniem in membro diutius permise-
rit q̄ oportuerit, vel quia corrosiua imposuerit in ipsum
iam vlceratum causa corrosionis carnis malæ additæ, &
diu permanserit, vel plusq̄ oportet, aut absque causa, vt
quia voluerit dolorem in membro augere causa extirpa
tionis pecuniæ, vt quando medici irrationabiliter agūt,
& vltra statutum eis prętium plus exigunt, vel quia liga
F turam magis strictam q̄ oportuerit fecerit, proprie cum
steletis, quare oppilatis vijs prohibetur calor & spiritus
transire ad membrum. Causa exterior est frigiditatis
aeris, complens incisio, vel percussio, casus, morsus vene
nosorum animalium, vinum sumptum calidum, vel sua
proprietate corrumpens, cum auxilia propria non fue-
rint ministrata, & hæc omnia sunt manifesta.

De cura cā-crenæ. Cura cancrenæ, & estiomeni. Iam dictum est in prę-
denti capitulo qualiter prohibeatur apostema, & corru-
ptio membri ne fiat, nunc dicere volumus qualiter cum
acciderit sit curanda. Sciendum autem, ꝙ cancrenę in
principio est cura possibilis, cum vero processerit, ut pue
niat ad ascachilos, nō certa est spes salutis, declinat enim
plus ad corruptionem, vel mortem q̄ ad vitam. Gal. ve-
ro exemplificauit in corruptione sanguinis, loquens in
vino quod corrumpitur dicens. Cum ergo sanguini cor-
ruptio contingit, idem fit quod in vino solet fieri, quia
cum vinum in acetum solet mutari, & in perfectum ace-
G tum peruenerit, non potest in vinum amplius redigi, ꝙ
si parum mutetur, & non ad acredinem ducatur, vt plu-
rimum ad naturam vini vertetur. Idem in corruptione
sanguinis, & membri est intelligere.

Cura vero omnem eius comprehendens dispositionē
est quinq; res. Prima est putrefactionē prohibens. Se-
cunda est putrefactum abscindens. Tertia est prohibēs
ne putrefactio spargatur vlterius. Quarta est corrigens
accidentia. Quinta est regimen. Prima cōpletur hoc
modo, quia cum videbis colorem membri apostemati,
& pprie in apostemate phlegmonico magno alterari, &
permutari ad liuidum, quia in via putrefactionis, & cor-
rosionis existat, tunc oportet vt subuenias cum eo, quod
à proprietate & complexione adiuuante prohibeat eius
putrefactionem, qualis est bolus arme. terra sigillata cū
aceto linita super ipsum. Si vero illud non sufficit, non
inuenies excusationem quin facias scalpellationem pro-
fundam diuersorum modorum in locis, vel ponas san-
H guisugas, & phlegmones venas proximas ei paruas, vt
euomatur omnis sanguis cum cautela malus qui circun-
dat locum, & ponatur super locum ipsum scalpellatum,
quod prohibeat putrefactionem ex his, quæ dicta sunt
superlinita, vel de contrarijs in complexione, ea in qui-
bus est profundatio fortior sicut farina hordei cum syru-
po acetoso permixta, aut cum farina fabarum, & proprie
permixta cum sale. Et de his quæ superliniuntur est asa.
semen vrticæ, & succus foliorum acori, vt de vnoquoq;
sit pars vna, floris æris. P. f. terantur cū aqua donec fiant
ſm spissitudinē mellis, de quo liniatur manus in circuitu
eius, attendens mente ad corpus laborantis in talibus au
xilijs ministrandis, vt forti, & duro, vt rustico, fortia mi-
nistres, debili vero & molli, vt puero & mulieri, & viro
coloris albi, & mollis carnis, mollia ministrabis. Et de
medicinis prohibentibus corrosionem, est vt sumatur

floris

floris æris, mellis & aluminis ana partes æquales, & linia tur cum eis, prohibet enim eas et facit cadere quod putre factum est, & seruat id quod sequitur ipsum. Si autē per transeat dispositio dispositionem apostematis, & dispositionem corporis eius, vel coloris, et incipiat deuenire in mollitiem membrū, & humectetur parumper, tunc hæc est inceptio eius in putrefactione, quare oportet, ut pulue rizetur super ipsum aristo. rotun. & gallæ, ana æqualis partis, & exiccentur etiam tragacāthi, & colcothar sunt bona, & proprie cum ace. & solīs nuc. ipsum chalcan thum rub. puluerizatum solum, & simul cucumer asi. & succus eius epithematus.

Secunda res completur. cū si pars carnis incipit corrūpi, vt iam peruenerit ad ascachilos, incide eam, aut fac eā cadere cum trochiscis de arseni. aut de calcanto qui sunt fortiores illis. Cumq; fecerit cadere cancrenam, fac curre re cum butyro vel alīs, quę infra duce Christo dicemus, ponendo desuper. deinde fac cadere escarā, & non cesses donec peruenias ad carnem suam. Et cum membrum B totum quasi putrefactum est, vt sit factum estiomenum, oportet, cū incidatur, ne corruptio transeat ad vicinum. Inquit enim Gal. quod tangitur à putrido putrefit. Cūq; inciderīs illud vel partē eius, oportet vt exerceas rem ter tiam prohibendo ne spargatur adhuc putrefactio, & cor ruptio. Cōpletur enim cū cauterizatione partis vel mem bri remanentis cum igne, aut cum pharmacīs causticis, & adurentibus, & proprie in membris facile susciptienti bus putrefactionē propter suam caliditatē, & quia super fluitates calidæ approximentur eis, vt testiculus & anus, efficit enim cauterizatio, iuuamentū quod Abo. ostendit cum inquit. Cauterizatio est medicamen valde vtile ad resoluendum materias corruptas in membro repertas, et ad prohibendum ne corruptio spargatur, & ad confor tandum membrū cuius complexionem volumus rectifi care, & ad restringendum sanguinis fluxum, quibus hic omnibus indigemus. Cum ergo cauterizatione fit escha ra facta in loco, oportet vt sic agas quod eschara cadat ci C to, complebis autē illud ministrando, & desuper ponen do panem cum hydromelle coctum, aut cum farina hor dei, vel cum eo miscere fermentum, & quæcūq; ad suppu rationē sunt apertissima, idonea sibi ad decisionem adu stionum, & panis ex apio tritus, & basilicon tritum cor rumpit & sedat vstiones ab humidis. Et ex simplicibus, vt ireos radix cum melle vel panici farina, vel aristo. vel acorus in duris corporibus, in mollibus vero sufficit bu tyrum, vel oroborum farina cū melle. Cumq; ceciderint vstiones, & escaræ, carnosentur & conglutinentur finali ter, de quibus dicet in sequenti particula si Deus annuat.

Accidentium vero correctio est, vt cum magnificari appareat apostema in circumitu putrefacti, tunc corriga tur, & succurratur cum emplastro ex sauich hordei cum succo hyoscyami alb. verum nō approximetur supra par tem putrefactā, sed in circumitu eius, vt ab illa repellat.

Regimen vero est. vt regatur cum frigidis, & siccis, & alīs prohibentibus putrefactionem, qualia sunt acetosa, D acetum, & salita, & amara, cum ex eis fiant pilulæ, & su mantur quolibet die ex eis. iīj. cum his quæ mundificant à proprietate, vt est cinamomum, xyloaloes, & similia.

De moro, & medicinis eius. Cap. 13.

MOrum est apostema molle ex carne addita acci dens in carne rara, & plurimū in ea quæ in ano, vulua & capite virgæ, & quandoq; est effundens humiditatem rubeam admodum aquosi, & quādoq; est saluum, & quandoq; est magnum & doloroſum, & cura salui est cum aspersione pulueris corticū granati acetosi. Eius vero quod est malignum curatio eius est cum sedan tibus dolorem ex corrosiuis pharmacīs, deinde cum glu tinosis. Et decoctio ficus & proprie allium confert ei, & fel asini syluestris eradicat ipsum.

A SVMMA. II. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, & est de medicinis apostematum cholericorum & mixtorum & c.*

Sequitur summa secunda particulæ secundæ quæ est de medicinis apostematum choleri corum & mixtorum continens cap. 4.

De erysipelate. Cap. 1. fol. 189.
De formica. Cap. 2. fol. 189.
De herpete. Cap. 3. fol. 190.
De phlegmone erysipelate, & alīs ex sanguine commix tis & cholera. Cap. 4. fol. 191.

De Erysipelate. Cap. I.

ERysipelas est apostema cholericum ex cholera xan tha naturaliter se habente extracta de corpore in he pate, & chisti fellis ad cutem, ibiq; collecta propter crassitiem, & multitudinem ac densitatem cutis, quare in tumorem eleuatur, & supercalescit in phlegmonis mo dum. Conuenit enim ei, et differt ab ipso, conuenit qui dem in tumore, & caliditate, vtrobiq; enim tumor & ca lor est, differt autem ab ipso in quanto ipsorum, in phleg mone tumor maior est, calor vero minor. in erysipelate vero tumor, minor, & calor maior siue acutior. & differ runt ēt in materia, quia in phlegmone materia sanguinis est, in erysipelate vero cholera. in loco etiā, nam in phleg mone sanguinis materia in subcutaneis partibus est, vt in carne, & musculis, in erysipelate vero, cholera in cute est cholerica, calida enim & subtilis est cum consistentia, quare impulsa mouetur de sui natura ad partes circunfe rentiales corporis apte, & pertrāsiens carnes & raras par ticulas corporis deuenit ad vltimam cutem, quam cum non possit pertrāsire factam densam, vel quia crassitiem aliquam acquisiuit colligitur in ea, & facit apostema. Si enim subtilis esset & cutis rara, vt in corpore naturaliter se habente existit, pertranſiret vtiq; ipsam, & conspiran do insensibiliter effluęret de corpore, vel sensibiliter cum sudore, quemadmodum secundum vnamquamq; diem vidimus, & proprie in balneatorum absterſis sudoribus color flauus apparet, qualis choleræ est. Differunt quoq; in accidentibus, in colore cutis, & læsione eius, & pulsu. In phlegmone enim color cutis rubeus est, & cutis de se illæsa cum pulsu: in erysipelate vero flauus vel mixtus ex flauo, & xantho sine pulsu: vel cum minori, & quidem cum ipsa cholera dimisit membrum, quod est super eam, cutem excoriat, & tempore ad profundum vadit, vt vlce ret totam cutem vsque ad suppositam carnem: vt hæc tota dispositio erysipelatis varietur, duplicem habens dif ferentiam, seu speciem, quia vel sine vlcere vel cum vlce re fiens. primam Gale. herpetem nominauit. secundam herpen estiomenum, vt innuit ad Glauconem, licet vi deatur ex dicto ca. quòd cum vlcere fit & ascachilos. item pulsus est symptoma magna phlegmonis, etenim D in profundum fit, vbi arteria fit. erysipelas vero in cute vbi arteria non est, licet ipsa orificium ramusculorum eius attingat. erysipela quoque iudicia habet, ex loco in quo incipit. Si enim incipiat à lepore nasi, & est vt plu rimum, augmentatur, & expanditur in facie tota & ca pite, & est minus malum, & quandoq; incipit à strictura ossis, & sub cute, & est maius malum. Ex quibus causæ, & signa erysipelatis sunt manifesta.

Cura eius est. iiij. res. Abscisio antecedētis causæ, eua cuatio causæ influxæ, & incuneatæ in poris cutis, correc tio accidentium, & regiminis ordinatio in similitudine phlegmonis. Quēadmodum enim phlegmoni erysipela conuenit & differt, eodem modo in cura conuenit ei, & differt. Cōuenit quidē in euacuatione & infrigidatione, eo q; vtrobiq; tumor ī causa est. Differt vero in quātitate

euacuationis,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 812 sur 1089

euacuationis, & infrigidationis, ſicut in quanto differebant tumoris, & caloris, in phlegmone enim quia tumor ſuperat calorem, intentio, quoque euacuandi prævalebit infrigidandi intentioni: in eryſipelate vero infrigidandi intentio prævalebit ſeu ſuperabit euacuandi intentionē. & quia materia influens, & antecedēs in eryſipelate erat cholera pura, in phlegmone ſanguis purus, vel parum mixtus, erit totius euacuatio in eryſipela choleræ quemadmodum in phlegmone totius euacuatio ſanguinis.

Complebitur autem cholagogo aliquo ſicut in phlegmone euacuatio ſanguinis cum phlebotomia. Et ſiquidem pauca ſit paſsio ſufficiet clyſtere cum acri. nō enim conuenit in tali phlebotomia. Cum enim ſanguis ſit frænum choleræ vbi non ſuperabundat, ſi euacuetur, cholera fiet effrenis, vnde Gal. infelices ex cholera non ſunt phlebotomandi, quòd ſi cholera ſuperabundet, præmittenda eſt phlebotomia, ſed non minoratiua.

De phlebotomia.

Euacuatio vero apoſtematis ſeu partis eryſipelatę dupliciter completur. primo per apocruſtica, & repellentia ad particulas alias. ſecundo per diaphoretica, & quia nō quantitate contriſtat particulam, & â magnitudine deficere facit, ab eo quod ſecundum naturam, vt phlegmon, ſed qualitate & inflammatione magis infrigidantibus re percuſsiuis apocruſticis fortioribꝰ indigebit quàm phlegmon. Et quidem talibus non periculoſum eſt vti cum repellant de ignobilibus exterioribus ad interiora nobilia niſi totius euacuatio præceſsiſſet, quēadmodum in phlegmone, nec quoque ſine ea repulſio materiæ bono modo fieri poſſet per illa ad circumadiacentes particulas, & totum corpus nec diaphoreſis etiam. Inquit enim Gal. plenum exiſtens corpus non recipit quod impellitur, & ſi aggreſsi fuerimus trahemus per calorem amplius in partem, quàm diaphoreſim faciamus.

Ad hæc vtraq; complenda, & euitandum periculum repulſionis ad principalia & ad complendam operationem repercuſsionum & diaphoreticorum quoq; approximandorum particulæ ad euacuationem cauſæ coniunctæ apoſtematis incuneatæ in ea præmittendū eſt in eryſipelate cholagogon ad euacuationē totius, ſicut & phlebotomia in phlegmone, deinde ad euacuationem partis accedere & choleræ in cute collectę. Et primo cum reper cuſsiuis amplioribus, & fortioribus quæ in phlegmone diximus, qualia ſunt lactucæ, ſemperuiuæ, portulacæ, lenticulæ aquę, mucilagines pſylĳ, hyoſcyamus, & virga paſtoris emplaſtrata, & ſimilia, & cum ſubſtantia accepta, vel cum ſuccis earum ſuperpoſita, & aqua frigida infuſa quam Hippo. in apho. commendauit in non vulnerata, & tandiu donec trāſmutatio fiat coloris, certiſsime enim inuenies eryſipelas curatas cum talibus, repellunt enim quod influit & eryſipelatis cauſa fit, & ſimul inflammationem extinguunt & ſedant dolorem particulæ, qui trahendo influxionem cholerę adiuuat, vt eryſipelæ prętet augmentū, & ſic eryſipelam prohibeant. Et quoq; quod in particula continetur etiam cum appropinquantes expellant particulas propter ipſius ſubtilitatem curatam iam factæ eryſipelæ auxilia exiſtit.

Secundo ſi aliquid in parte adhuc remanſerit ſua craſſitie repelli non valens, expedit quando feruor iam eius abierit ad diaphoretica deuenire auxilia, qualia ſunt temperata in caliditate & humiditate, & medicamine et cataplaſmate eis, vel calida hordeacea farina, & croco, vel cō dro, vel alio, adhuc enim ſecundum vtrunq; modum conferunt ſicut prędicta, nam in eo q; ſedant dolorem, & etiā caliditatem remittunt, augmentationem eryſipelę fieri prohibent, inquātum vero quod iam influxū reſoluunt, ſanant quod iam eryſipelatis factum eſt, & ſic præuiſio ſunt ſimul & cura, nec expedit ad ſanationē eius procedere, in eryſipelate enim ſanies mala eſt, vt Hippocrates dixit in aphoriſmis.

Correctio vero accidentium ſcilicet doloris, & inflammationis ex prædictis eſt nota. Vlcerationes vero ipſius corriges præſcarificans emplaſtrando hordeaceam farinam, deinde ipſum & excoriationem cum vnguēto albo de ceruſſa, quod in noſtro antidotario dictum eſt, & eſt vnguentum ſeriſcinum.

Regiminis ordinatio eſt, vt conuertaſ regimen in omnibus rebus non naturalibus ad frigidum, & humidum, quæ ſupra in cura febrium nota eſt. Medicina Abo. ad excoriationem eryſipelatis. ſcoria plumbi in vino pontico bulliat cum ſiclę ſolĳs, & cum eo euaporetur, deinde curetur cum eo in quo eſt reſolutio fortis cum infrigidatione, quale eſt. ℞. lanæ veteris aduſtę non lotę. ʒ. xv. ſcorię ferri, plumbi, ana. ʒ. ix. ſepi caprini veteris abluti cum aqua. ʒ. xv. olei myrti. ʒ. v. & vtatur. Aliud lenitiuum leuius illo. ℞. ſcoriæ plumbi. ʒ. x. ſucci ſiclæ, drach. ĳ. olei & ceræ quod ſufficit.

De formica. Cap. 2.

Apa quare dictū ſit formica.

FOrmica eſt apoſtema cutis cholericū ex cholera aduſta, paruum, incipiēs ſicut puſtula vna, vel plures cū punctione ad modum punctionis formicæ, quare dictum eſt formica, deinde fit apoſtema paruum & ambulat paulatim, & quādoq; corrodit & vlcerat propter craſſitiem choleræ, & fit vlcus putridum, & quandoq; reſoluitur cum eſt ſubtile, & eſt veſicans tantum ſeparans & excorians, & quędam eius eſt miliaris, eo q; habet puſtulas plures, & paruas, ſimiles milĳ, & eſt ſpecies formicæ.

Signa quidē ſunt formicæ, quod eſt quia incipit ſicut puſtula, & eius eſſentia eſt rotunda, & diſpoſitio, vt audiuiſti, et color eius eſt ad citrinitatem decliuis cum inflammatione grandi habens radicem latam, inde eſt quòd nominatur miliaris.

Cura formicæ conſiſtit in illis in quibus conſiſtit cura eryſipelatis. ſ. in euacuationibus totius & partis cū alteratione, & infrigidatione & reliquis, verū oportet q; cholagogon eius in euacuatione vniuerſali ſit ex educētibus cholerā aduſtam, qualis eſt aqua caſei cum folliculis ſenę. & fumoterræ, & ſimilibus, & cum additione ſcamoneæ ſi expediat, deinde miniſtrabis ſup apoſtema infrigidantia, quæ ſunt dicta in eryſipela, niſi fuerit corroſiua, qm̄ tunc humida, licet ſint frigida nocēt, & ſimiliter diaphoretica, quare oportet ut miniſtrētur ea in quibus eſt ſtipticitas cum frigiditate, & caliditate parua, vt eſt rubus, lingua canis, ſolatrum, lentes, plantago, & ſimilia, quę dicta ſunt ſupra in cura carbunculi & carbonis, ante enim purgationem prædictā, ſi incipias infrigidare, retinebis materiam, & maxime ſi ſtiptica ſint frigida, quare corroſio poſt corroſionem non ceſſabit augeri. Et poſt prædicta miniſtrabis ſauich hordei, & corticem granati, & ramos vitis, cum vero terminetur corroſio ſuper eam miſcebis cum iſtis infrigidatiuis aliquid mellis, aut farinæ thuris cum aceto, & aqua quæ currit ex ligno vitis humido cū aduritur, & ſtercus ouinum cum ace. & ficus cum axungia porcina ſuperpoſita non ſinit eam dilatari.

Cum ergo apparet corroſio, & vlceratio, tunc adminiſtra trochiſcos andoron cū vino ſtiptico, aut aceto commixto cum ſucco cucumeris aſi. & ſal. & fel hirci, & rutam cum thure, & piper nigrum cum vrina pueri. Gal. autem conueniens eſſe dixit, vt ſumatur aliquid ſicut eſt bucha extremitatis pennæ, aut alia res cuius extremitas ſit acuta quā poſsibile ſit deglutire formicā, deinde penetret formicam in circumitu eius vſq; ad profundum cum acuitate ſua, deinde eradicetur cum ea formica ex radice ſua. Illius autem formicæ quæ pura eſt, cura & deſtructio eſt cū intromiſsione in balneum multæ aquæ, qm̄ nocet ei aer, deinde egrediatur velociter, & vngatur cum oleo roſ. & aqua roſ. Eius quoq; quæ eſt miliaris, ſimilis eſt huic, verū cū eius cauſtico ſiue cholagogo ſit virtus pharmaci educentis phlegma ſicut turbith, & educētis melancholiam ſicut epithymum, & ſimilia, qm̄ neceſſe eſt illic, & melancholiā, & phlegma choleræ eſſe mixta propter craſsitiem

craſsitiem eius, deinde ſumantur gallæ, & fructus tamariſci, & corticum granati, & boli ar. ana, & aggregentur omnia cum aceto & aqua roſata mixta tali mixtione ne mordeant, & liniantur deſuper cum penna, & lac dulce vehementer eſt conueniens huic ęgritudini. Cumq; tranſit principium, tunc curetur cum medicinis ex capite piſcis aduſto, cum vino pontico, & fortius illo eſt quando exiccatio vltima neceſſaria eſt, & ſumãtur folia albedorogi & ponantur in eis calidis, & miniſtrentur. Et fortius hoc eſt, vt ſumatur flos ęris, & ſulphur citrinum aduſtum, & fiat ex eis linimentum cum vino, aut aqua vitis prædicta, aggrega oli. cum aceto & oleo mixtum: & linitum in principio formicæ aufert eam.

De herpete. Cap. 3.

CApitulum de herpete propoſitum pertractare, ex capitulo eryſipelatis notum eſt. Quod enim Hipp. eryſipelas nominauit. Gal. herpetem dixit. dixit enim ad Glauconem ſic. cholera xantha, cũ quidem ſuiipſius naturam ſeruans cũ ſanguine vbicunq; feratur corporis icteritia paſsio nominata fuit, ſola autem extracta, & ſecũdum aliquam particulam ſtante herpes nominat. Siquidem deniq; craſſa fuerit totam vlcerat vſq; ad ſuppoſitam carnem cutem, & vocat hos. Hippo. herpetes eſtiomenus. Si vero ſubtilior fuerit, ea vero, quę in ſuperficie ſola quaſi ſuperuixerit, & huius generis aduſtæ nuncupatione, & ſine additione herpes nominatur. hoc autem nihil aliud eſt, q̃ eryſipelas vlcerata, vt ex dictis patet, & ex cura eius, quam ibi poſuit Gal.

De phlegmone. Cap. 4.

SI vero ex ſanguine & xantha cholera ſecundum naturam ſe habentibus mixtum fuerit rheuma, aut nõ in ſolam cutem effunditur, ſed etiam ſuppoſitam carnem tangat non phlegmon, neq; eryſipelas ſolum fit, ſed quædam mixta diſpoſitio ex phlegmone & eryſipelate ſimul, cunq; ſuperet mixtionem ſanguis choleram phlegmon eryſipelatodes dicet, & ſymptomata dominabũtur phlegmonis. Si vero cholera dominet eryſipelas phlegmonodes nuncupatur humoris prædominantis præpoſito ſemper nomine ſubſtantiuo, & ſymptomata cholerę dominantur. Si vero neuter obtineat prædominium, ſed æquales appareant phlegmon, & eryſipelas mixta dicentur, & ſymptomata erunt confuſa, & permixta, nam calidior multũ phlegmone, & flauior eſt videre, nec adeo, vt eryſipelati conueniens eſt, & ſi tetigeris facile ſubdecurrit ſanguis, & rurſus ſupfluit ſubtilis ſimul, & rubeus certe apparẽs, non tamẽ eſt doloroſus ſimiliter hic phlegmoni ſecundum vllam ſpeciem phlegmonis, neq; etiam pulſationem, neq; compreſsionem, neq; tenſionem ſimilem infert, ſed eſt quædam in eo valde moleſtatio temperata. Eodem modo cõmixta eſſe rheumata poſsibile eſt ex cholera xantha, & phlegmate, & eryſipelas vndimiæ commiſceri & mollem eryſipelam nominari, & ſiquidẽ propter frigidũ ſuperfluum ſclirotizata particula fuerit dura nuncupatur eryſipelas.

De cura. Cura. oſtenſio curationis in talibus ſibi inuicem complicatis erit cõpoſita, quod vniuerſale in cauſis morbis, & ſymptomatibus ſemper eſt & ſupra in febribus meminimus faciendum, habetur autem ex cura ſimplicium, vt ibi eſt dictum. Et ſiquidẽ inæquales in mixtione fuerint apparentes ſanguis & cholera. primo ad euacuationẽ totius & antecedentis cauſæ, & dominante ſanguine præmittetur phlebotomia, cholagogum vero, aut phlegmagogum ſequatur. econtra vero præmittetur cholagogũ, vel phlegmagogũ & ſequetur phlebotomia. Aequaliter vero apparentibus præmittenda tamen phlebotomia ſequetur cholagogũ, vel phlegmagogum, nequeũte vero patiẽte tolerare phlebotomiam propter timorem vel ſuſpitionem, vel propter aliam cauſam præmittere poteris cholagogum, quale ſuperius in febribus dictum eſt leue, quod leniendo, vel lubricando educit cholerã abſq; commotione ſanguinis & turbatione abſq; moleſtia. Inquit enim in epidemĩs Hippo. cum autẽ minutio neceſſario fuerit, & ventris ſolutio, à forti medicina incipere nõ debemus, nec à minutione forti. Si enim medicina ſit neceſſaria fortis vt helleborus, & violentæ medicinæ, vt quia humores, vel melancholici cum ſanguine mixti ſint, & præmittatur, ebullitionem in ſanguine, & turbationem inducet, ac in natura moleſtiam, quare ſanguinem inflammabit, & ad turbationẽ mouebit, ſi quoq; fortis minutio præmittatur, uiſcoſitatem & craſsitiem augmentabis in eis, vel ſi cholerici ſint humores reddet effrenes.

Ad hæc autem omnia particularia euitanda. ad ſummum in tali neceſsitate eſt operãdum cum leuibus minutionib⁹ & medicinis. Aduerſantibus enim prædictis humoribus in ſeinuicem et cauſis eorum neutrum poſsibile eſt ſibi multum excedere eam quæ ſm naturam eſt moderantia, vt & forti minutione, vel ſolutione ſit opus, et maxime ſi cum ſanguine cholera ſit excreſcẽs. Si ergo humores fuerint æquales leuis minutio præmittatur, & ſi poſtea aliquid abũdauerit, medicina ſoluatur. q̃ ſi æquales non fuerint, in primis ſuperdominans cum leui medicina ſoluatur, donec æquẽtur poſtea minuantur, ſed ſiquidem leuis medicina non ſufficiat, ut quia humores craſsi, & viſcoſi ſint valde, & ĩ remotis poſiti partib⁹ & profundis, ex aliquo regimine diſtinctum multiplicata, à ſanguine præmittenda erit ſolutio leuis, & minoratiua cũ reiteratione, cum iuuamentũ afferatur abſq; nocumento prędicto, violenta vero medicina nocumentum prædictum faciet, quod eſt maius iuuamento, ſi quod inducet. Secundo ad euacuationem particularẽ apoſtematis, & cauſæ aggregatę in eo oportet accedere, & primo cum reper euſsiuis frigidis fortiorib⁹, ſi eryſipelatodes fuerit phlegmon, q̃ in ſolo phlegmone ſm plus & minus vel mediocriter, prout choleræ diuerſa mixtio erigebat, nec tñ fortioribus ſicut in eryſipelate, certa, prouocabunt enim in tali diſpoſitione cutem particulæ in nigredinem vel liuorem, & ĩ ſcliroſim apoſtema, adeo q̃ calaſtica, & cataplaſmata ſalutẽ minime perficiunt, quare rationabilius eſt vt fortioribus parũ vtaris, & prius ab infrigidatione ceſſes, q̃ repercuſſam particulã poſt occupet nigredo calore innato infrigidato in ea. Ceſſante vero ebullitione cataplaſmare oportet particulã cum hordei polline, id eſt farina hordei & ſeminis lini & anethi & fœnugræ. Et ſi vndimiæ mixta fuerit eryſipelas, ut vndimioſa ſeu mollis dicatur, miniſtranda erunt in principio apocruſtica, minus frigida, magis vero ſtiptica & remiſſa, & magis calida, & ſtiptica, qualia ex dictis ſupra, & dicendis in cura vndimiæ ſcies componere. Tertio vero ad correctionem accidentiũ. & ſi ex ſuperfluitate infrigidationis liuor, vel nigredo in particula apparuerit, fomentabis cũ aqua marina vel dulci calida, aque decoctionis chamęmillæ, abſinthĩ, & reliquor⁹ confortare habentiũ calorẽ in membro. Et deinde ſi expediat ſcarificabis, deinde cataplaſmabis luto ſigillato, & armeno, cũ aceto et calida aqua, vt ſupra pluries dictũ eſt. ſupercalefactionẽ enim ex tali diſpõne particulę inf rigidare expedit nõ calefacere, non tñ ex repercuſsiuor⁹ ſupflua approximatione fuerit in diſpõnem contrariã permutata, quod liuor ei ſuperacquiſit⁹ vel nigredo declarat. Regimen iter illa mediũ obtinebit ęquale inter extrema, vel ad vnũ eorũ, vel aliud declinãdum.

SVMMA. III. *Particulæ ſecundæ, ſectionis ſecundæ, de medicinis apoſtematum phlegmaticorum, & eorum, quæ illius generis illa ſequuntur.*

SEquitur ſumma tertia particulæ ſecũdæ ſectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis apoſtematum phlegmaticorum & illorũ, quæ illorum generis ſunt, & illa ſequuntur continens cap. 9.

De

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 814 sur 1089

De vndimia,& eſt apa phlegmaticū molle. Cap.1.f.190.
De ſcliro,& eſt apoſtema ſcliroticū durū, Cap.2. fo.190.
De ſcliro ſplenis. Cap.3. fol.191.
De ſcliro hepatis. Cap.4. fol.191.
De glandulis & earum quæ illius generis ſunt & puſtulis glanduloſis. Cap.5. fol.191.
De nodis. Cap.6. fol.191.
De apate ventoſo,quod inflatio dicitur. Cap.7.fol.192.
De apoſtemate aquoſo. Cap.8. fol.192.
De dubellati frigidis comprehēdentibus humores viſcoſos,& gypſeos,& lapideos,& capillares, & arenoſos, & alios. Cap.9. fol.192.

De vndimia, & eſt apoſtema phlegmaticum, molle. Cap. I.

VNdimia eſt tumor phlegmaticus,albus,mollis,frigidus, & indoloroſus. Eſt autem vnus qui in hydropicorum, & phtificorū pedibus accidere ſæpe ſolet totius corporis cacochymia,& complexione facta, & hic talis in corporibus tumor nō apoſtema fit, de quo hic loquitur,ſed quoddam ſymptoma conſequens ægritudines dictas qui dictus eſt cachexia,alius dictus eſt tumor apoſtemoſus per ſe veniens, & morbus exiſtens,dictus eſt vndimia,& eſt apoſtema lapſum.

Cauſa cuius duplex eſt, interior & exterior. Interior vndimioſi apoſtematis eſt ſupfluxus phlegmatici humoris in particulam aliquam ex extremitatibus corporis,ut neruos,panniculos & iuncturas. penes eius diuerſitatem variatur & quāto craſsior humor eſt, tanto ad duritiem, & frigus eſt magis decliue,licet ab apoſtematibus melancholicis differat,pp paucitatem duritiei,et offuſcationis.

Cauſa vero vndimioſę diſpoſitionis,& cachexiæ,quæ illarum ęgritudinum eſt ſymptoma plurimum eſt vapor phlegmaticus eleuatus ab ea, & nutritiuis membris, & quanto eſt ſubtilior,& magis marcida materia mollificatio eius eſt vehementior,ac impreſsio digitorum cum penetratione facilior. Cauſa vero exteriot eſt percuſsio cauſus,& ſimilia attrahētia ad locum phlegma. licet illud ſit paruum,& tunc nō euacuatur â dolore, ex quibus ſigna diſtinctiua vniuſcuiuſq; ſunt manifeſta.

Cura. illa vero quæ ſymptoma eſt nullam præcipuam curationem habet cū dependeat eius cura ex cura illorū. Eius tamen tumor ſi ſupercreſcat, licet in prima ſectione ſit dicta,cum de medicinis ægritudinū loquebamur, hic tamē breuiter dicatur, fit autem frictione ſola per oxyrodium ac quando per oleū, & ſal vel ſalis cum oxyrodio.

Cura vero vndimiæ quæ eſt apoſtema de qua præſens eſt ſermo,eſt quatuor res,prima eſt abſciſsio antecedentis cauſæ, ſecunda eſt curatio apoſtematis ſeu euacuatio coniunctæ cauſæ collectæ in eo. tertia eſt regime, & eſt abſcindens cauſam primitiuam. quarta eſt accidentium correctio. Primam complent euacuatio phlegmatis, & rectificatio malæ complexionis frigidæ & humidæ ac confortatio membrorum nutritiuorum & digeſtionis ipſorum,& illud fit cum enematibus acribus, vomitibus, & pharmacijs phlegmagogis,quę nota ſunt,& ſimplicia & compoſita,& cum ſyrupis & confectionibus, & alijs antidotis rectificantibus,& confortantibus ex electarijs, cerotarijs,& emplaſtris,ſerioſim enarratis in antido. noſtro,hæc enim vtriq; vndimiæ ſunt communia. Secundam rem cōplent repercuſsio in principio fiente apoſtemate cum eo quod aggregat, exiccationem & ſtipticitatem,& reſolutionem,quale eſt ſpōgia noua vel antiqua, aut pecia duplicata,ſtupa, vel filtrum bene abluta, cum aqua madefacta modicum aceti habēte, facit enim quandoq; huiuſmodi ſiſtere paſsionem. Et memite ſolum vel cum quibuſdam exiccandis calidis, & ſuccus myrtę eſt bonus,& proprie cum ex eo conficiantur medicinę poſt. Si vero ſiſtere non fecerit,ſed augeatur plus,de aceto ſecundum complexionem miſcere oportet, commenſuratum tamen,vt in mollibus corporibus ſit aquoſius,in duris, & robuſtis fortius. Quod ſi per primas operationes non iuuetur,veneritq; ægritudo ad ſtatum, perueniatur cum ipſo ad ægritudinis finem, & cum ipſo ſolo vel cum aliquo reſolutiuo oleo ſpongiam ipſam, vel cum ſale nitro,& lixiuio aut beruali ex cinerib⁹ vitis,vel ilicis, fici, & ſimilium,vel aqua calcis, quæ eſt fortior, confert applicare. Adhuc vero non deliteſcente hoc auxilio, ſpongiam cum vitro,aut alumine ſulphure vel calce, vel ſulphure aduſto confortatam ſuperapplicare eſt bonum. Et cortex citri cum aqua caulis eſt mirabilis,oportet autem ſpongiam, pannum, vel filtrum, eſſe ſpatioſum,vt omnia latera comprehendat, ne declinet ad alterum locum materia, ſi non ſecundum aliquam extremitatum hoc tale fiat vndimiaticum apoſtema vel iunctura,ſuper ligatione ab inferioribus partibus incipienti, & ſuperius terminare ſuper immiſsionem comprehendere vniuerſam,quemadmodum in fracturis facimus,intentio enim curationis in huiuſmodi paſsionibus mixta eſt, hæc quidem diaphorare de materia eorum, hæc vero ſubſtātiam eorum conſtringere. Si ergo quis cum prædictis non ſiſtat,& fortiora pharmaca,quę mixtam habent virtutem ex prædictis virtutibus ſupponere, quibus Gal.eſt vſus in chronicante vndimioſo tumore perungens oleo particulam, deinde ſuperponens ſpongiam ex lixiuio conſtringenſq; violētius vidit paſsionem curatam perfecte, non adhuc habens intentionem miſcibilium virtutum, ſed ad diaphoreticum, & inciſiuum declinantē quod intelligitur in chronicātibus fere omnibus,ſciuit perficere. Cumq; apoſtema tale in membro neruoſo fuerit, ſpiſſo, aut ligamēto,aut chorda, miſceatur cum medicinis prædictis quod incidat cum lenificatione. porro ſi mollities in apoſtematibus prægnātium accidat ſubiungatur ſummitas cannæ,de qua fiunt ſcopæ in aceto, & ponatur de ſuper. Et melius eſt illud quod fit poſt contritionē ex chimolea cum aceto,& anethum. Et de embrocis eſt decoctio caulis & anethi,& decoctio corticum citri. Et de expertis eſt inuolui poſt huiuſmodi in folijs caulium rubeorum,& ipſos aſſatos comedere.

Regimen autem ſit ad ſiccitatem decliue cum calidita te reſoluente,quale eſt dictum in cura malæ cōplexionis ſtomachi humidæ hepatis,& cachexiæ. Accidētium autem correctio eſt doloris,& maxime ſi ex cauſa exteriori peruenerit, cum ſuperapplicatione hyſſopi humidæ, & vini cocti,& cerotarijs ex oleis anodinis cū chamæmilla anethino fœnugræci,& ſemine lini. Et cū embrocatione ex vino nigro ſtiptico. Et poſt illud miniſtratio cum cinere,& ſimilibus, & cum epithematibus, ex quibus bonū eſt ſumatur litium,& myrrha,cyperum,aloes, & crocū, & acatia,& bolum armenum parum, & conficiantur cū aceto. Et cum dolor anteceſſerit,ſu mantur ſordes balnei,& bulliant cum vino & aqua, & inſpiſſetur cum calce,quæ ponatur in ea donec fiat ſicut maſſa mellis & liniatur. Et iterū liniantur loca cum oleo,& ſuperponatur ſpongia aut lana imbibita aceto, & ſuperligetur fortiter, & medicamen de fermento eſt iuuatiuum.

Et de his,quæ ſunt iuuamenti mirabilis ſunt folia lilij, terantur,& exprimantur,& ſuperponantur. Et ſimiliter alumen,& litium contrita cum aceto,& aqua cineris. Et de epithematibus fortis iuuamēti eſt ſtercus vaccinum, & olibanū,& ſtyrax, & calamus aromaticus, & vſneæ, & ſpica,abſinthium,& alię conſimiles,ſimplices & compoſitæ,in noſtro antidotario dictæ.

De ſcliro,& eſt apoſtema ſcliroticum durum. Cap. 2.

APoſtema durum, & durities ſeu ſcliros eſt tumor indoloroſus, non tū omnino, niſi particula inſenſibilis ſit omnino, vt concatenationes exiſtunt,& glandulæ,

glandulæ,ossa,& chartilagines, si enim particula sensibilis est,vt chordæ,nerui,& iũcturæ lacerti, & similia, durus tumor talis non erit omnino insensibilis,si enim omnino deinde insensibilis esset, omnino insanabilis foret,sed quia est difficile sensibilis,& secundum hoc difficile sanabilis erit.Est autem difficile sanabilis cum fiat ab humore viscoso, & crasso difficile resolubili à particulis in quibus emplastratus existit.Aliquando quidem mox à principio tale existit, & paulatim augetur & est melancholicum, plurimũ vero à stolido medico constituitur apocrusticis vel diaphoreticis pharmacis incompetenter approximatis phlegmonoso vel vndimioso apostemati, vt superius dictum est, quibus manifestam diminutionem operantibus tempore breui sperabit de tali curatione, vere ignorans,quoniam reliquia passionis insanabilis fiet. diaphoretica enim subtili parte humoris & humida, reliquia exiccata,lapidea fit. Et enim generatio lapidis, qui in iuncturis,ex humore crasso est,& viscoso, non paulatim euaporato, sed repente simul est exiccato, & violenter calastieis.Ita vero, & in renibus lapides generabuntur, adusto in eis humore crasso & viscoso. Propterea igitur in scliросis.i.duris dispositionibus, nullum eorum quæ fortiter calefiunt,vel desiccant pharmacorum ad curam congruũ est, sed quæ caliditatem habent tepidam potentem euaporare, vt neque multam neque omnino minimam, sed sufficientem mollificare, superexcellens enim humidum, non omnino diaphorat, modicam vero habens humiditatem, exiccat fortius, quàm conueniat,vel insufficienter remollit.

Cura. Cura.itaq; insensibilis cura est tres res, & proprie eius qui est à medico generatus. Prima est mundificatio corporis ab humore phlegmatico, sanguineo, vel cholerico, vel melancholico, apto facere augeri ægritudinem,completur vero cum his, quæ sunt nota. Secunda est curatio exituræ seu tumoris scliросi, completur autem mollificatione,& ipsius resolutione. Complentur vero ambæ quãdoq; simul mixtis eisdem pharmacis quandoq; distinctis, simul quidem, vt simplicibus vel compositis,diuersis tamen secundum fortitudinem,& debilitatem secũdum diuersitatẽ infirmi et membri naturam.simplicibus.vtputa medullis ex quibus melior est ceruina, & vitulina,& adipibus,de quibus inter volucres anserina melior,inter gressibilia, asinina,deinde anserina,& gallinacea. Et similiter ex rapacibus auibus,vt vulturis & falconis. Et ex quadrupedibus syluestribus, & rapacibus, vt vulpina, leonina, vrsina, & leopardina, & taurina, caprina vero pinguior est & siccior,& magis,quæ hircina,& proinde huiusmodi dispositionibus inconuenientior, & adhuc vero cum his ammoniacum,& thymiama,et bdellium alterutrum, & maxime hircinum inquantum vtiq; huiusmodi est,& mastix,& styrax humida,& sicca:& mucilagines adhuc, vt fœnugræci,se.lini,radicum salicum,& radicum alteæ: omnia prędicta mollificant multum cum resolutione pauca. Composita sunt quæ ex his componuntur, & ea,quæ ex cerotis,& electarijs in antidotario nostro sunt scripta. Distinctis vero, vt humidis,& diaphoreticis alternatim ministratis. Sint autem ex leptomeris partibus, mollificantia, humida, & maxime in particulis densis existente scliro,propterea in neruis,concatenationibus, & colligationibus,visum est mihi melius ipsis mollificantibus quid immiscere incisiuum subtilis substãtiæ,quale est acetum, & maxime in medio mollificantium, & diaphoreticantium,sit autem paucum,et parum ministratum,quoniam neruosa nocet, nisi sit carnosa,& rara,vt hepar & splen. Et quidem ordo sit talis,vt præmittantur fomentationes euaporationes particulæ ex aquis decoctionis herbarum radicum & seminum prædictorum cum foliis, malua,& melliloto,brancha vrsina,anethi recentis,& radicum cucumeris asinini, & similium cum oleis, quod est melius. Sint autem ex subtilibus,potentibus penetrare in profundum,mollificãtibus cum resolutione quadam, vt est oleũ antiquum simplex,oleum de alchanna,de lilio,de laudano,de styrace,& sambucino,& carycis pinguibus, & de alcherua,& in sambucino quidem est melius de resolutione & mollificatione æqualiter. Deinde inunctiones ex prædictis adipibus & medullis, deinde lapidem marchasitam, vel molarem ignitum habere, & supereffundere acetum acerrimum, vt sclirotizatum cholera euaporetur cum eo,deinceps applicẽtur diaphoretica pharmaca,simplicia & compolita,ex gummis & pinguedinibus prædistinctis,& alijs diaphoreticis appropriatis. optimum aũt est ammoniacũ per acetum dissolutum,mollificato scliro, sufficit autem eo fm vnum vel duos dies vtentes redire ad mollificantia rursus, quibus plurimis diebus vtentes oportet sicyam superapponere,deinde redire ad pharmacum ex ammoniaco, vel opopanaco,& ex bonis quæ est fœx seminum,& fœx aceti,& bulliant bene,& effundatur super eas ammoniacum. Aliud sumatur stercus asini, & radix euisci, & styrax, & fiat linimentum cum eis.& fortius est quod fit cum radice cucumeris,vel brioniæ,vel alteæ decoctis,& mixtis cum pinguedine.& ex radice dragonteæ est fortioris resolutionis,sint autem ei mixta mollificantia dicta. & emplastra,quæ ponemus ad scrophulas,sunt bona,& cheiri,& proprie de radice eius sicca cũ aceto emplastrata curat apostemata dura petrificata. Tertia res cõpletur regimine, sit autem ex humectatiuo supra noto,& proprie ex radice alteæ cum adipe defecta decocta,& extenuatiuo,seu exiccatiuo mixta fm tempora variatum,vt tempore mollificationis ad humectationẽ tendat,tempore vero resolutionis,ad siccitatem.

De scliro splenis. Cap. III.

CVra scliri dicta, est cura eius inquantum sclirus,& prout consimilis membri est. Cura vero eius prout officialis membri est,nunc placet dicere, existentibus inquam quibusdam organicis maxime aptis sclirari membris. altero quidem propter lutosam substantiam crassam,& densam coagulantes transitus eius vt vias, vt hepate:altero propter crasitiẽ cibi quo nutritur, vt splene,altero propter vtriq;,vt renibus, de cura scliri in eorũ vnoquoq; dicendum, ꝙ breuiter gratia indicationis sumendæ à natura particulæ,licet latius superius dicta sunt.

Splenis itaq; scliросis prædictis tribus rebus perficitur cura fortitudine tamen differentibus & loco, pharmaca enim incidentia cum remolliendo,& diaphorando,oportet esse fortiora prædictis cũ splen ea toleret intristantius, & non exterius ministrata,sed etiam interius.

Sintq; interius ministratæ ex appropriatis, vt cortex capparis,radix scolopendriæ,& tamarisci,radices & summitates & cortex salicis, tamarisci cortex & summitates ac flores & folia fraxini,sintq; in aceto decocta vel præparata in oximelle.

Et exterius mollificantia præmissa ex vaporationibus cum aceto & aliquo ex prædictis cum medullis & adipibus. Et deinde ex eis cum gummis prædictis diaphorantibus mixtis, sintq; reiterata multoties cum frictione longa,manibus calefactis.Regimen quoq; imponatur subtiliatiuum,aperitiuum,& absterſiuum viscеris. Contingit autem quãdoq; tumidum & durum fieri,non quia sclirũ, sed quia ventositate plenũ, vt tangenti renitẽs videatur, neq; grauẽ ipsum sentiat patiens. Tali quidẽ non mollificantia cõuenit ministrare,sed quæcũq; apta nata sunt exiccando diaphorare,qualia sunt simplicia,& cõposita,& ex simplicibus est flos salis extrorsum superpositus spleni,& ex cõpositis quale ẽ,qđ p absinthiũ emplastratũ cũ spica. primo fit.deinde quale est quod per sulphur plus & alumen minus.in talibus.n.diaphoreticis oportet dominari, modicum aut misceri stipticantis,& exiccantis.

De scliro hepatis. Cap. IIII.

HEpatis vero scliросim incipientem est possibile plurimum,extensum vero,quasi in plures dies impossibile

sibile est sanare, pereunt autem plures in tpe ampliori, & quidã quibus melius secedit vẽter, pereunt cito. Manifestum est aũt ꝙ sufficienter orificia sunt constricta vasorũ transmittentium nutrimẽtum ab hepatis sima ad gibbũ.

Incipientem itaq; scliroſim in eo pharmaca, quæ illius phlegmones liberabant prædicta, non enim tolerat virtus hæc pharmaca fortia quẽadmodum splen, supermiscere ergo oportet his, quæ illi propter eius phlegmonem adducũt, mollificantia. Erunt autẽ, quę x absinthij extremitatibus, & myrobalani expresione, & olei nardini spicati conficitur. adhuc, & mastici ni, & melini, & myrtini. hoc igitur, & thus, ammoniacum, & bdellium, & prædictæ pinguedines mixtæ incidere potentia, factũ in hepate sanabunt sclirum, cum his simul quæ potantur & pharmacis disoppilantibus, & expurgantibus hepar & cum congrua diæta ad hanc intentioυem tendente. Sunt autem & hæc quæ in renibus lapidem frangentia supermixtis ex aliquibus diureticis, quæ sunt nota.

De glandulis, & earum, quæ illius generis sunt, & pustulis glanduloſis. Cap. 5.

GLandula nomen est membri, vt superius dictum est & nomen est ægritudinis ipsius, vt apostematis & tumoris prout assumitur hic. Glandulæ ergo ex apostematib⁹ sunt phlegmaticis, si molles sint, si vero à principio duræ, ex melãcholicis, de quibus Christo duce infra dicemus. Et quidem ab apostematibus differũt, quoniam sunt separatę à membris in quibus fiunt, & mobiles: apostemata vero sunt ipsis affixa, & tamẽ generantur præter naturam. In quibusdam mẽbris glandulæ ipsæ tumentes sunt adeo, vt sint sicut auellana vel nux, & maiores, vt in vola manus, & supra frontem, & separantur, cum præmuntur, deinde redeunt multoties, & quando q; non redeunt, & quandoq; post aurem, & in collo, & sunt vocatæ frigulæ.

Causa eius exterior est superfluitas phlegmatica super infusa eis à circunstantibus mẽbris scilicet neruis, & panniculis, prout supra in cura apostematis est dictum.

Signa vero sunt, quoniam mobiles sunt, & molles ac parui doloris. Et cura eius in frõte, vel vola manus est vt redeat, & non redeat. Et est duæ res, mollificare, & digerere, deinde euacuare, & resoluere. Primam complent mundificãtia ex quibus est ammoniacum in aceto dissolutum, & super lamina plumbea inunctum, quæ superponaf illi, & constringatur. Quòd si non recedat, frangatur, & teratur compresione ac superligatione prædictæ laminæ. ꝙ si non recedat, scindatur cutis, & extrahatur, deinde incisio cutis sanetur. Et quidam perforant, et cũ causticο pharmaco paulatim corrodendo cõsumunt, melius autem est cum incisione, quoniam vlcus minus efficit, & cicatrix minor relinquitur. Cura vero eius, quę in collo existit, & post aurem, est cura apostematum glanduloſorum, & adenarum superius dicta. Et ex appropriatis ei est cinis limaciarum confectus cum adipe antiqua aut salita, nulla quidem medicina est ei par. Et iterũ cinis mustellę permixto eius cerebro cum oleo de lilio et antiquatur & detur, confert etiam scrophulis. Contingunt quandoq; pustulæ glanduloſæ in membris, & cura earum est cum compresione prædicta.

De nodis. Cap. 6.

NOdi ex apostematibus sunt scliroſis & duris. Et causa eius interior est phlegmatis crassi, & viscoſi discursus ad aliquã superficialem particulam corporis, plurimũ ad dorsum, manus, & pedes, & iuxta iuncturas, cuius obuiatio, & durities facit, vt de melancholicorum genere, licet ex phlegmate fiant in principio cuius pars subtilis exiſtit resoluta, & crassa dura remansit, quare inter melancholica quandoq; numeratus, & pluri mum durus est, & qñq; est sicut caro, aut puls, aut mel, aut aliud non durum valde, & proprie cum in curuaturis iuncturarum euenerit. Et quædam species eius est glandularum duarum, quæ sunt similes alchiliæ. Et qñq; accidit, vt nodetur neruus, & assimiletur nodo, licet nodus non sit. Et enim differt à nodo eo, quod non separatur ab omni parte, nec à lõgitudine, nec à dextra, nec à sinistra. Et quandoq; accidit à causa exteriori, vt a percusione, ꝙ similatur nodo, & est rotũdus, albus, similis capiti claui, eueniens in pedibus & plantis pedum plurimum, & post curationẽ exiturarum, & est prohibens inceſſum. Cumq; curatur in principio constrictura superposita, resoluitur, & deletur, nec redit. In processu vero oportet vt incidat, & extrahatur, vel cureſ, vt cancer. Et est differens a glandula molli in suo principio, & dura in sui fine, quoniam glandula est mobilis separata a membro cum cooperto rio, seu folliculo suo. Nodus est magis cũ eo in membro, & est magis durus neruosus, & doloroſus, & cum compresione spargitur, & non redit, alia vero non.

Cura glandularum nodoſarum, vel nodorum glanduloſorum dicta est supra immediate. Et quidem cura nodorum cæterorum similis est illi. Completur enim mollificantium præmisſione, & digerentium, & deinde compresione forti frangente, & contrahente laminæ plumbeæ super ipsum vt ibi supra dictum est, & vltimo perforatione, & incisione, & quidem perforatio fiat cum pharmacis causticis, quæ dicentur infra auxiliante Christo, & cum præmisſione euaporationis alicuius calidi, & emplastratione cum mollificantibus, deinde auferatur simul cum chist, & si non cum alio, saltem cum vncinis, & excorietur, vt nihil de eo remaneat quoniam redit. si ergo aliquid remaneat de eo ponatur emplastrum causticum quod melius est. Inciſio autem fiat prout Antilus dixit. Inquit enim tende, quæ est supra nodum cum manu sua, vel minister tendat manu sua, quantum posibile est, ita quòd chistis nõ tendatur cum ea, ꝙ si tendatur caute incide cutem, vt & chistis nodi non incidatur, quoniã illud est quod te prohibet vltimare excoriationem. Cum ergo incideris & appareat tibi chistis nodi, extende latera cutis retro cum vncinis & incipe excoriare chistim a carne circunstante cũ vnguibus, aut instrumento, donec egrediatur chistis sana cũ nodo qui in ventre eius est. ꝙ si aliquid de chisti remaneat, quia abscindatur, vel rũpatur, tunc extracto illo quod potuit extrahi, super illud, quod remansit redibit nodus maior. Cum ergo totus nodus cũ tota eius chisti fuerit expulſus, si cutis non superfluat a loco vulneris propter paruitatem nodi tunc absterge sanguinem, & ablue vulnus cum mellis aqua, & sue eam, & incarna, et magnificatur super ipsum plurimum, propter magnitudinem & compresionem nodi, tunc abscinde radicem eius totam, deinde cura. Et si nodus est vicinus neruo vel venæ, & est de illis, quę excoriantur tunc excoriare ipsum est necessarium, ita ꝙ neruus, vel arteria non lædatur quoniam facit accidere spasmum. Et in mellino quidem etiam solicitus sis, vt extrahatur cum chisti integra, ne rumpatur, qñ ea rupta egresio ei⁹ est difficilis: si vero accidat vt rumpatur, rectũ est, vt excorieſ, & stringatur, ligetur cũ ligamẽtis, & si currat ex eo sanguis plurimus confortetur patiens, ne cadat in defectionẽ & syncopim, ꝙ si cadat, cura eum cura syncopis. Et siquidem timeat neq; toleret excoriationem neq; medicamen acutum, sed perforationem tantum, in tali perforatione facta extrahatur quod egreditur facile, neq; præsumas de chisti cum excoriatione vel medicamine acuto extrahendo, immo pone in illo postq; egredit illud, quod potuit, oleum cũ butyro calido, nã tum chistis putrefit, & egreditur p se. Et ex bona medicatione mellini sanioſi, est vt euaporetur cum aliquo calido, deinde emplastretur cum aliquo passula. enu. deinde excorietur cutis, & ponatur medicamen acutum, efficit enim, vt nõ redeat, quale est calx, sapo, & cinis, & illa quæ currunt cursu eorum, quæ dicta sunt de erumpentibus exituras. Glandulas autem quæ sunt velut alchilia, & sunt species nodi, extrahe, si

posibile

posſibile eſt abſq; nocumento neruorum, & vicinorum membrorũ, & ſi ſint in loco vicino chordis, & neruis, vt in manu vel pede & ſupra ipſum, nõ extrahas ipſas, qñ facit cadere patientem in ſpaſmum, immo cõtere ipſum, & ſtringe ſuper ipſum rem cui ſit grauitas cũ maturatione, vt eſt lamina plumbea vncta, & ſignum ſufficientis compreſsionis eſt vt ſtupefiat membrum. Medicamẽ bonum, & eſt Abo. ex acutis. ℞. calcis. ʒ. iiȷ. fæcis vini aduſtæ. ʒ. ȷ̃. nitri. ʒ. ȷ̃. magnetis. ʒ. i. ferueant in aqua cineris feruitionibus paucis, & ponãtur in ampulla de plumbo & roretur ſemper ne exiccetur. Aliud bonum nodis, & glandulis, & ſimilibus. ℞. arſenici rubei hellebori ana. P. i. corti. ciris. P. iiȷ̃. & fiat linimentum cum oleo ro.

Emplaſtrum bonũ Raſis, & etiam in mellino, & in omnibus exituris calidis in quibus eſt humor calidus leuis. ℞. chalbani, bdellȷ̃, ſordiciei vaſis apum, & glutinis albotin, ana partes æquales.

De apoſtate ventoſo quod inflatiuum dicitur. Cap. 7

APoſtema vẽtoſum tumor eſt inflatiuus membris præter naturam eueniens. Et quidem alius eſt qui fit à vapore leui facile reſolubilis, & alius eſt qui à craſſo aggregato in membro inflatio dicit̃. Et eſt duplex. vna quæ ex ipſo ſpiritu craſſo ſit aggregato in membrorum vel viſcerum vacuitatibus cõſtipatis, vt ſtomachi, inteſtinorum, vel inter renes ac ipſa, vt in colica, & iliaca accidit & tympanite: & dicta eſt inflatio proprie, habens percuſsiones & impetus apud infirmi ſenſum, vel medici, perceptas propter motum illius in ſpacio quo cõtinetur amplo, & infuſione eius, & tranſitum ſubitum, et in vacuitates illas à membris, à quibus generantur, vt in colica, & iliaca cum vehemẽti dolore proprie eſt ſentire, de cuius cura in prima ſectione eſt dictum. Alia eſt ex ipſo ſpiritu, ſubito vel paulatim influxo à nutritiuis membris ad aliquem locum, ſeparante inter adhærentiã ſuarum cõtiguatarum partium, vel eius medio aggregato ſicut cum inter muſculos & cutem conſtipatam in poris cooperiẽtem eos aggregatur, aut inter oſſa & membranam eorum, & inter neruos vel chordas, vel iuncturalia membra, aut in eius ſubſtantia aggregato, vt inter ſubſtãtiam muſculorum, quæ quia extendendo eleuat in tumorem, dicta eſt apoſtema, proprie habens à prædicta differentiam, qm̃ in hac ventoſatio eſt quieta, quia intercluſa in ſtricto, & cum reſiſtentia tactui & dolore propter tenſionem ad differentiã vndimiæ, in qua nec dolor nec reſiſtentia eſt, ſed ceſsio cum remanentia impreſsionis in loco de cuius cura ad præſens intendimus.

Cura eius eſt quatuor res communes omni inflationi, quæ ſecundum viſcera ſiue ſecundum colum aliquod extiterit. Prima eſt doloris ſedatio. Completur autem calidis anodinis, & illis proprie, quæcunq; virtutem extenuatiuam, & reſolutiuam craſsi, & ventoſi ſpiritus habẽt, et reſolutiua. Qualia ſunt proprie calefactoria Hip. ſicca, ex ſale, & milio propter ſuauitatem ſuam, vel ex ſale, & ſulphure, & ſimilib⁹, vel alia humida, & mediocria. Secunda eſt regimen. Completur vero cum extenuatiua diæta mixtionẽ habente alicuius reſolutiui ventoſi ſpiritus, & commouens ipſum, quæ ex prædictis eſt nota. Tertia eſt euacuatio ventoſi humoris, & ventoſitatis à membris ex quibus influat talibus exrremitatib⁹ forte.

Completur vero cum his quæ dicta ſunt ſupra ſectione prima de cura inflationis. Quarta eſt expulſio eius de loco in quo aggregata exiſtit. Completur vero cũ his quæ ſpiritus ventoſi craſsitiem attenuant & cutis ſeu membri, in quo eſt intercluſus et cõſtrictus tenetur, poros aperiunt, quæ calida ſunt & ſicca, & plura, differentia tamẽ ſecundum ventoſitatem ſpiritus, & particularum differentiam in conſiſtentiam à natura adhuc vero & cauſarum ac mixtionis & temporum ipſius, differentiam ſecundum conſiſtentiam ſpiritus, quia craſsi vel ſubtilis. ſecundum particularum vero naturã vel ſm̃ ſitum profundum, ſicut cum inter oſſa & membranam cooperiente ipſum fuerit intercluſa, aut ſuperficialem, vt cum inter la certum & cutem exiſtat, vel ſecundum membri ſubſtantiam ſolidam, vt neruos, tenontas, & iuncturas, vel rarã vt cum fuerit in lacerti ſubſtantia. Adhuc vero in parte eius quæ magis neruoſa, & ſenſibilis eſt, quæ minus. Nam exiſtente ventoſo ſpiritu craſſa fortiora expediunt quàm exiſtente ſubtili, exiſtente vero in profundo, fortiora ſunt neceſſaria, & leptomeris ſubſtantiæ, quàm ſi in ſuperficie ſit aggregatus. Qualia ſunt ex oleis rutaceũ, coſtinum, & enula, de piperibus, de ſpica, de caſtoreo, de terebinthina, de lauro, & apoſtolorum, & ſimilia. Sũtq; neceſſaria quandoq; quæ ex profundo ad ſuperficiem trahunt, vt eſt frictio dura, ventoſatio cum ſufficienti flamma, & pharmaca trahentia de profundo, vt ſunt emplaſtra de cypero, ſe. vrticæ, granis lauri, & ſimilibus, cum melle, & quæ ex ſynapi, & alȷ̃s adurẽtibus fiũt. Si quoq; in membro duræ, & ſolidæ ſubſtantiæ ſit, fortiora conueniunt, & ſubtiliora quàm ſi in membro raræ ſubſtantiæ, vt muſculus eſt, & eius pars proprie, quæ circa medium eius, quæ enim circa iuncturas pars eius eſt neruoſior & durior, in tali enim membro raræ ſubſtantiæ ſenſibilis, talia alienentur omnimode, ne terreanẽ ab eis, & fugiãt, & maxime cum talis inflatio acciderit in lacertis propter attractionem, vel plagam, quę accidit eis, vel quid phlegmonis fuerit ei mixtum, tunc enim cum medicinis reſolutiuis mixta ſint ex dolore ſedãtibus aliqua. Qualia ſunt quæ ex rob concuſſo cum oleo habente virtutem reſolutiuam, vt oleum anethinum, chamæmillinum, & ſimilia in quibus infuſa ſit lana ſuccida, & ſuccus ipſius, adminiſtrentur tepida, & ad caliditatem declinantia, & ne permittantur infrigidari, frigidum enim nocet eis, & demũ quale ſit ex ſapone, vino oleo & aceto, mitigat enim dolorem, repellit ſtipticando, & reſoluit.

Quod ſi dolor cũ phlegmone fuerit illic à principio, tunc adminiſtra reſoluẽtia olea, in quibus ſedatio eſt doloris cum prohibitione, ſeu repercuſsione aliqua à principio, ſicut oleum violatum vel roſ. cũ virtute olei anethini, vt repellendo, & ſedando dolorem reſoluat, & qñq; inuenitur alienatio aliqua, per ea addatur illud quod addit ad reſoluendum, ſicut vinum nigrum vel ſtipticum, vel coctum et acetum quod virtutem apocruſticam et reſolutiuã habet. In dorſo vero facto muſculo licet tibi addere ſaponem non exiſtente eo, adde affoniam. i. ſpumã maris, non ſit autem lapideum, ſed molle & rarum & album, qm̃ cito reſoluitur, & eſt leptomerõ maxime. Deinde cinis addatur, ſi talis ventoſitas & inflatio neglecta fuerit, et moratur diu, primum quidem vtens pharmaco per ſaponem facto, ſecundo vero aliquo emplaſtrorum, quæ ex leptomeris, & reſoluentibus ſint fortibus, & mixtis mollificatiuis quorum tibi hic aliqua numerantur.

Emplaſtrum reſolutiuũ ventoſitatis intercluſæ in mẽbris chordoſis, neruoſis, & lacertoſis. ℞. ſordiciei balnei quæ ponatur cũ aqua in patella, calcis non extinctæ ſm̃ quantitatem qua proueniat ſpiſsitudo ſicut lutum, & liniatur cum eo, & quandoq; fit illud cum vino.

Aliud. ℞. hyſſopi ſiccæ, teratur & puluerizetur ſuper cerotum factum ex cera, & oleo anethino, & emplaſtreť.

Aliud Gal. ad idem. ℞. ceram aquæ mixtam fac bullire & cola primo & fiat pura, deinde rurſus mittens in ollam calcem non extinctam lenem & farinã miſce donec fit vnctuoſa ſubſtantia, deinde emplaſtra.

Aliud. ℞. picis, reſinæ terebinthinæ, & confice cum pinguedine leonina, & taurina. Aliud. ℞. glutinis, calcis, ſici ſylueſtris, vel cineris eius, confice cũ vino vel pinguedine leonina. Si vero apoſtema, ſeu inflatio ex vapore leui ſit curabitur cum leuioribus ex extenuãtibus, quales ſunt ſpongiæ in aqua anethi, aniſi, & fœniculi, & carui, & cum oleis leuibus, quale eſt anethinum, de ſemine lini, de ſchinanto, & ſimilibus.

De

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 818 sur 1089

De apoſtemate aquoſo. Cap. 8.

APoſtema aquoſum eſt hydropiſis aſcites, & ramex aquoſa eſt cum in membrorum prę exiſtente in concauo intermedio, in eis aquoſitas congregata & aliud in quo aquoſitas congregata exiſtit non in vacuo præexiſtente in eorum intermedio, ſed inter ſubſtantiam membri, & membranam cooperientem ipſam, quē admodum in hepate, & ſplene per anatomiam videmus ampullas fieri, quibus eruptis aqua egredit ſupra de quibus ſectione prima eſt dictum. Et quādoq; eſt inter duas tunicas cutis, ſeu duas cutes, vt cum aliquam ampullam ſeu veſicā plenam aqua in manu, vel pede fieri videmus, ſicut critice in peripleumonicis contingit, vt Hippo. in prognoſticis dixit. Et cura eius eſt duæ res. Prima eſt euacuatio. Completur autem perforatione. Secunda eſt perforationis curatio. Completur aūt veſicę, & cutis abſciſsione, deinde cōglutinatione, ſeu cicatrizatione, et induratione ſubterioris cutis, quod cum ſiccātibus fiet. Et ex appropriatis, & cōuenientibus ei eſt ſordicies balnei, ſiue ventoſa ſiue aquoſa ſit, & proprie ſi cū ſpongia ſuperponatur, & expreſſus emplaſtratus extenuat ramicem.

De dubelati frigidis comprehendentibus humores mucoſos, gypſeos, lapideos, arenoſos, & capillares, & alios. Cap. 9.

DVbelet nomen duobus modis accipitur, generaliter, & ſpecialiter. Generaliter quidem ad omne apoſtema cuiuſcunq; generis ſit aggregans materiam in loco vlcerato, ſeu cōtinuitatis ſolutæ ipſius membri in quo eſt, ſiue à principio incipiat apoſtema calidum cum aggregatione materiæ in eo, ac ſolutione tali, ſiue apud ſtatum eſſentiæ, & tumoris ſui. & exitura eſt illius generis. Eſt enim exitura proprie apoſtema calidum aggregans materiam in loco continuitatis ſolutæ ſeu cupo, & fit ei caput acutum, vt conuertitur in ſaniem, deinde generatur, & maturatur ſanies, deinde rumpitur. Et modus eſt etiam aggregans materiam vt indureſcat, non vt conuertatur in ſaniem, de quibus ſuperius dictū eſt. Proprie vero nomen adubelati cadit ſeu dicit, de apoſtemate aggregante, & comprehendente in regione, ſeu loco intermedio ſolutæ continuitatis apoſtemate particulæ res diuerſi generis, ſicut humores mucoſos, gypſeos, & lapideos, arenoſos, & capillares, fuſcos, carbones, oſtracos, lutum, amurcam, & tumbos & ſimilia. Talis autem apoſtematis diſpoſitio prouenit, vel tranſitione phlegmonū, & eryſipelatum multarum in ipſam, vel ſine his, ex abundantia humorum aliquorum, vel ſpumoſorum vaporū aggregatorum in ea regione intermedia apoſtemoſę particulæ, ſiue ex ipſa particula, ſiue patiente, ſiue ex alīs ſuperfluentibus illius. Cum igitur locus intermedius apoſtematarum particularum repletus fuerit talibus humoribus, & ſic longo perſiſtens tēpore humores ipſi ex diuturnitate temporis multiformes alterationes recipient, vnde prædictæ res diuerſi generis ducuntur. fiunt autem ſm viſcera, & ſm ſuperficiem cutis talia apoſtemata.

Signa. eorum vero quæ in ſuperficie cutis fiunt cognitio eſt facilis, ſanatio vero difficilis. Cognoſcitur autem parata ex tactu ipſorū inuenire eſt & ſentire eſt in eis diuerſitatem corporum prædictorum, diſtinctorum mollitie, & duritie, & ſubtilitate & craſsitie.

Cura vero eorū fit per inciſionem & extractionē illorum, & per pharmaca exterius ſuperpoſita, & attrahentia, & educentia, quale eſt emplaſtrum de fermento proprie, dicto in antidotario noſtro abſq; his quæ ſumuntur interius, quemadmodum ea quæ ex talibus ſecundum profunditatem fiunt, & maxime ſecundum viſcera, ſunt enim tanquam inculta difficile cognoſcibilia, & curabilia, quæ indigent medicinis non ſolum exterius applicatis, ſed ebibitis, erūpentibus magis, & mundificantibus, incarnantibus, & cōſolidantibus, quales in prima ſectione ſunt communiter dictæ.

E SVMMA. IIII. *Particulæ ſecundæ, ſectionis ſecundæ, quæ eſt de medicinis apoſtematum melancholicorum.*

De apoſtematibus duris ex quibus ſunt ſcrofulæ, & bocia. Cap. 1. fol. 192.
De cancro. Cap. 2. fol. 193.
De lepra. Cap. 3. fol. 194.

De apoſtematibus duris ex quibus ſunt ſcrofulæ & bocia. Cap. 1.

DVrities glandulæ duræ ex apoſtematib⁹ melancholicis ſunt & cancer differētes inter ſe. durities glandulæ vt ſupra dictū eſt, & ipſę à cancro, vt in ſequēti dicetur cap. Et quidē durities inter ſe differt quo ad aduentum ipſius, & locum ſeu membrū. Quo ad aduētum enim quia qñq; fit incipiendo, cum ab humore melācholico fit, ſiue generato, & aggregato in particula patiēte, ſiue ei à toto corpore, hepate, vel ſplene influxo. & fit plurimum permutatio ex alīs apoſtematibus per naturam, vel errorē medici in duriciem permutantis, vt ſuperius dictum eſt. Quo ad locū vero ſeu membrū. Nam alia fit in iuncturis de qua in prima ſectione dictū eſt, alia in hepate, vel ſplene, vel renibus, de quibus hic ſupra dictum eſt.

F

Glandulę quoq; in ſe differūt. Aliæ enim ſunt adenes. Aliæ ſunt glandulæ generaliter dictæ, vt hic ſupra dictū eſt. Et ſiquidem apoſtementur duræ, vel primo molliter, deinde dureſcant dictæ ſunt ſcrofulæ in plurali. Scrofulæ quidem, quia plurimū accidunt ſcrofis, & porcis. In plurali vero qñ plurimum fit & incipit vna magna, deinde generātur plures, & ſunt ordinatę ac ſi eſſent in cingulo pendente ex collo ad alteram partium, & quandoq; ſunt vt racemus cōbinatæ, omnes tamen duræ, & ſcrotizatę, vt quia ſcrofulæ non ſint aliud niſi ſcrotizatæ glandulæ.

G

Et de ſcrofulis ſunt in quibus dolor nō aſſociatur, & ſunt incurabiles, & ſunt in quibus dolor aſſociatur, & tamen ſunt difficilis curationis, per mollificātia, & reſoluentia, quare neceſſaria eſt maturatio, & putrefactio.

Et magis diſpoſiti ad incurrendū ſcrofulas ſunt habentes capita humida, & proinde loca in quibus magis generantur, ſunt collū & ſubaſſellę, propter caliditatē loci, ſtricturam, & occultationē reſoluentē ſubtile humidum, & dimittentē induratū craſſum ei⁹. Et plurimū accidūt infantibus, & ſunt ſaluiores, & raro iuuenibus, & ſunt peiores. Et qñq; fit durities in neruis, & lacertis q ſunt ī gula, et qbuſdā glādulis intermixtis eis ita, vt augeaī paulatim et dī bociū ad ſiſtitudinē buroꝝ. Accidit aūt p̄dictis capita hñtibus humida apud labores, & portātib⁹ onera ſup caput, et mulieribus apud part⁹ expreſsionē. Et qñq; eſt morbus regionalis, & hereditarius, pcedens ad genitos. Corpa ꝓpa rata ad ſcrofulas.

Cura vero ſcrofularꝫ ipſarꝫ, & bocꝛ & eſt cōis & propria. Cōis ab eſsētia paſsionis ſumit, quę durities eſt, ſeu durum apa. Propria vero à natura particulæ in qua ſcrofulæ fiūt, & bociū. Cōſiſtebat. n. cōis cura duritiei ſeu ſcliroſis oīs inquantum hmōi in tribus. Primo in eūone totius corporis vel membri, ab humore, à quo gñationē habuit, & recipere poſſet augmentū ſufficiens, et illud cum ſolutione vētris forti, educēte phlegma craſſum, uel melācholiā, vel vtrūq; à remotis. Et ex ſimplicibus, & ꝓprie agarico, helleboro, & turbith cōfortato cū zinzib. & cōpoſitis, & proprie pilulis cochīs, vel de hiera, & pilulis Hip. et de gūmis, & ꝓprie de euphorbio p̄cedente digōne, & vomitu cū melle de floribus geneſtræ, et cū phlebotomia ſi fuerit neceſſaria de cephalica. Et ſcūo de eūone materiæ induratæ in parte ſclıratæ, cōplenda cū mollificantibus, & reſoluētibus ſimul mixtis, vel alternatim miniſtratis, diuerſificatis ī virtute, potētia, & qualitate ſubſtantiæ. De cura.

H

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 819 sur 1089

ſtantiæ ſecundum diuerſitatem materiæ in craſſitie, & du
ritie ſecundum magis et minus, vt quia dura fuerit à prin
cipio vel poſtmodum acquiſita, & ſecundum naturã par
ticulæ variam in raritate, & ſpisſitudine ſubſtantiæ, atq;
poſitione ipſius in ſuperficiali, ſeu profunda.

Et quidem ſcrophulæ cum ſit glãdularum rarę ſubſtan
tiæ, & in ſuperficie poſitarum durities, & ſclirоſitas eua
cuatio duritiei, & materię indurate in eis dupliciter habet
compleri. Primo cum mollificantibus, & diaphoreticis, ſi
ſufficientes ſint, vt in quibuſdam ſcliris eſt videre ſimilib⁹
frequenter. Secundo, ſi illæ non ſunt ſufficientes, inciſione
cum ferro, putrefacientibus pharmacis educatur cum ve
lamine, vt redeat iterũ, niſi fuerint magnæ, quoniam per
ducunt ad vlcerationem, quare expedit, vt cum ſubtili re
gantur regimine, & mollificantibus, & reſolutiuis, neque
ventoſentur, vt durities aliarum partium, quoniam edu
cit ſubtilem ſanguinem ventoſatio, & ſcrophulas ſepara
tas magnificatas relinquit. Et ex appropriatis ſunt aceto
ſa emplaſtrata ſuſpenſa ad collum.

Documen tum.

Aduertendum tamen ad naturam particularũ, ſeu glã
dularum: nam ſiquidem ſint ex facientibus operationem
vel iuuamentum in ſuperfluitates à principalibus colligẽ
do, cura ſeu euacuatio primo modo eſt facienda ſola, ſe
cundum modum nullatenus acceptando: eſt enim priua
tio in eo operationis, vel iuuamenti, & inciſio circumadia
centium neruorum, & venarum adiacentium inuoluta
rum in eis, quorum inciſione, grande ſequitur nocumen
tum, & iuuamento maius. Et in bocio multo maius pro
pter ſuas arterias, et venas quidem, et arterias intermiſtas
lacertis & neruis in gula cum quantitate maiori, vt infra
dicetur. Ob quam rem loco inciſionis conſueuerunt qui
dam reſoluentia, & exiccantia fortiter ad euaporationis
modum, & retentionis in ore poſt prædicta talia patienti
bus miniſtrare, & alia localia remedia quæ dicentur, quas
ſi in principio ſint & paruæ, curare vidimus: procedentes
vero & magnificatas, non proprie bocium. Si autem ſint
ex præſtantibus iuuamentum in replendo vacuum alio
rum, vbi primus modus euacuationis non ſufficiat, ſecun
dus eſt tentandus, cum ſit in eo iuuamentum maius incõ
parabiliter nocumento.

Tertio autem conſiſtebant ex regimine, ſit autem ſub
tiliatiuum ad ſiccitatẽ tendens. Aer ergo eius calefiat tem
perate, & exiccetur cum igne, & fumigĳs ex ſandaracha,
thure, ligno aloes, & alchitrã. Exercitetur peditando ma
ne & ſero ante cibum: deinde cibetur pane furfuraceo, &
miliaceo, ſicco, non madefacto in brodĳs, quæ fugiat prę
ter brodium cicerum. Carnes eius ſint ex animalibus ſic
cis, & montanis, & pedeſtribus, & volatilibus, aſſatis vel
elixis ſine iure ſumptis. Et vinum ſit album, ſubtile, ſtipti
cum, cum ferrea aqua, & vtatur cum fructibus ſiccis, &
carycis, paſſulis, & baccis, vitet recentes, & humidos, &
herbas, vtatur ſalſamento ex ſale ſacerdotali, quod ponit
Nicolaus in antidotario ſuo, et ſpẽbus. ℞. cubebaꝝ, nucis
muſc. cinnamomi, zingi. ligni aloes, macis, ſpicæ, garyo.
cardamomi maioris, & minoris, ana quantitatem quam
vis, & vnam partem coriandri præparati. Vitet repletio
nem, crapulam, & nauſeatiuam ſatietatem, de ſero vero
minuat cœnam ſuam, & toleret famem & ſitim quantum
poteſt. Poſt cibum quieſcat, & de nocte tantum dormiat
poſt deſcenſum cibi. Vitet ventris conſtipationem, iram
& animæ accidentia, naturam extenuantia. Vitet quoq;
cibaria craſſa, & melancholica, & potum aquæ ſuper ea,
& vina fumoſa, & pura, & abhorreat omnia caput replen
tia, & omnia quæ trahunt materiam ad caput, vt eſt ſol, et
locutio plurima, ira, & rixa, & capitis dolor, quæ faciunt
currere materias ad ipſum, ſicut externere ſe ſuper faciem
& curuare ſe ſuper genua prolixe, & habere puluinar pla
num, & quæ faciunt catarrizare ab ipſo inferius materiã,
ſicut eſt ſtare ſub diuo, & lumine lunæ, & in aere frigido,
& humido, vel auſtrino, cui ſuccedit Borealis.

A Et de localibus remedĳs quibus ad ſcrophularum cu- Puluis ad
ram vtimur, & bocĳ, quædam per aurem immittuntur, bocium.
quædam retinentur in ore, quædam euaporantur cum re
ceptione vaporis in loco, quædã inunguntur, & quædam
emplaſtrãtur. Per aurem immittuntur oleum de been, &
cucumeris aſinini, quoniam reſoluit ipſas. Ex retentis ve
ro in ore, & bocio proprie eſt puluis oſtracorũ aduſtorum
qui eſt. Recip. crucem marinam, palmam marinam, ſpon
giam, pallam marinam, ſciticum marinum, corium mari
num, os ſepiarũ, porcellos marinos, vmbilicos marinos,
omnia recludantur in olla noua, et apponantur ad ignem,
donec ſint ſicca, & quaſi aduſta: deinde terantur & cribel
lentur. Et accipiatur de eorũ puluere. ʒ. iĳ. & puluerĳ pi
peris. ʒ. iĳ. & miſceantur cum mellis deſpumati al. lib. iĳ.
& reliquus puluis reſeruetur. De confecto autẽ ſumat ma
ne colear vnũ tenendo in ore, & ſicut diſſoluitur, ita trãſ
glutiat vel ſpuat. De puluere vero, ſero cum intrat lectũ
ſumat coclear vnum, & ſimiliter ſicut diſſoluitur humidi
B tas & ſaliua, ita ſpuat.

Ex euaporantibus eſt, vt euaporentur ſcrophulæ, & bo
cia, ex aqua capil. vene. & chamæmillæ, & radice altheæ,
& cucu. aſinini. Deinde recipiat vaporem per os in loco
proprie ex lapide reſultãte molari, vel marcheſita ignito,
extincto, vel aqua ferrea, vel aceto forti, & manu præmẽ
te tangatur, & hoc in diminutione lunæ, & hora coniun
ctionis proprie. Ex inungendis ſunt, vt poſt euaporationẽ
vngatur cum ſimplici, vt ex oleis de been, vel compoſitis
vngatur, et vnguento hyſſopi deſcriptione ceroti per. xv.
dies, & per interualla trium dierum.

Item euaporetur cũ lapide molari, vel marcheſita igni- Vnguen.
to, ſuperaſperſis prædictis. Deinde vngatur cum hoc vn
guento. Recip. ſpumæ maris, ſalis communis, ana. ʒ. ſ. ſul
fu. litĳ, añ. ʒ. ſ. foliorum naſturcĳ, foliorum lauri, añ. ʒ. ſ.
teſticuli canis. ʒ. i. terantur, & conficiantur cum melle, &
oleo de narciſſo, & vngat mane, vel ſero quolibet ſemel.

Et ex his, quæ emplaſtrantur ſunt ſimplicia, & compo Emplaſtra
C ſita. Et ex ſimplicibus eſt emplaſtrum de coriandro cum ad idem.
melle contrito, & ſimiliter emplaſtrum de radicibus cucu
meris aſinini cum melle, & oleo de narciſſo, vel farina hor
dei, quoniam reſoluit illud, vel pix confecta cum carycis,
aut cum ſcilla, aut cum radi. caulis, aut cum radice cappa.
vel oleo de lilio, vel lupini cum aceto, & melle, et ſtercus
vaccæ, decoctum cum aceto.

Item aliud. ſtercus caprarum, & ouium montanarum
cum vrina infantis, & ſtercus columbinum cum oleo. Ex
compoſitis aliud fortioris exiccationis. Recip. ſalis, nitri,
baurach, aloes, ſanda. cyperi, corticum radicum ſola. cor
ticum olibani, telæ araneæ ana, terantur, & conficiantur
cum aceto, & melle, & emplaſtrẽtur. Et ex emplaſtris re
ſoluẽtibus cum facilitate eſt emplaſtrum apoſtolicon, re
latum ad Chriſtianos in ſcrophulis mortalibus ruptis, &
emplaſtrum diachylon. Et quandoq; permiſcentur cum
hoc emplaſtro medicinæ ſimplices cum proprietate ope
rante, ſicut eſt radix lilĳ, & ſtercus caprarũ, & ouium, na
D ſturcĳ, & radix cucumeris aſinini, et vuæ montanæ, non
quæ cadunt ante maturationem, et albę, et farina ſabarũ,
& amygdalarum amararum, et bdellium, quę aggregatę,
ad illud miniſtrentur præcedente mollificatione cum eua
porationibus, et vnguentis, et cerotis, et oleis ſimplicibus
& mixtis.

Item emplaſtrum Gal. reſoluens duritiem in hebdoma
da, vel tribus diebus quod narrauit ipſe in Megateg. ℞. ſi
napis, ſe. vrti. ſulfu. ſpumæ marinę, ariſto. ammonia. bdel
lĳ, olei antiqui et communis, quod ſufficit,

Item aliud. bonum. ℞. farinę fabarũ, et hordei, pingue
dinis porci, et vrſi, omnium añ. P. i. radicũ colocynthidis,
aluminis iameni, lilĳ, picis liquidæ, omniũ, ana partem. ſ.
terantur et miſceantur cũ oleo antiquo, et pinguedine fri
xa, poſt liquefactionem pinguedinis, et picis in oleo.

Item aliud relatum ad Andromachũ. ℞. radicum cap-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 820 sur 1089

pa.radicũ cau.lupini amari,fœnug.calcis,& nitri.añ.admiſceãtur cũ pinguedine porci,& oleo antiquo & melle.

Item aliud mirabile,& eſt Nicodemi. ℞.ſem.lini,fœnugræci,reſideant in vino, & addatur eis fimi columbini pars media.

Item aliud,et eſt Alchindi ad ſcrophulas & bocium eſt ſimplex quod eſt. Recip.oximellis ſcillæ cum aqua morbellæ,ſcilicet ſcrophulariæ radicum,& floribus geneſtę, vel ſemine eius.

Syrupus ad id em. Aliud compoſitum,et eſt ſyrupus ex appropriatis qui eſt.℞.capil.ve.auriculæ muris,hyſſopi,ſcabioſæ,meliſſę, chamędryos, ſtœchados, arabi.acori, radicum morellæ, ana.ʒ.i.florum roriſmari.geniſtæ,ana.ʒ.ſ.zuccha.mellis ro.ana lib.i.aceti ſcillitici.ʒ.iij.in pecia rara bulliãt ſpicæ, ʒ.i.nucis muſc.cinnamo.cubebarũ,zingi.ana,ʒ.ij. Doſis eſt.ʒ.ij.cum tepido mane,& ſeruato p̃dicto regimine purget cũ pilulis Hip.de hieralogodion,vel hiera colocynthidis cũ agarico,& euphorbio. Pilulæ Hip.expertor iuamentor ad hoc,& alia multa.℞.chalbani,oppo.ſarcocol.myrrhæ,ſagapeni, laccæ lotæ, therebintinę, aſæ fœti. antimonij, pyretri, ſaxiphragiæ, ammoniaci, cara. ana ʒ.ij.agarici,anacardi, turbit, boracis, interioris colocynthidis, caſiæ fiſtu.mundatæ, tamarindi,caſtorei, caputiarum mundatarum,iuę valde bonę,dictami,ana.ʒ.i.euphorb.ſtyracis calamitæ,ſalis ammoniaci,eſulæ,polypodij, pentaphyli, hellebori albi,betonicæ, dragonteæ, medianæ corticum ſambuci,radicis ebuli,peoniæ, ſenæ, git, hermodactyl,lapidis lazu.ariſtol.lon. & ro.cocognidion quinq; grana,myrob.mundator,rhabar.reupõtici,cyperi,ſatureiæ,thymi,epithy.auripigmenti,ſalis gemmę, tartari,ro.viol.maſti.cimini,ſem.apij,macis,petroſeli.aniſi, coſti,carui,ſu,baſiliconis Alexandrini,ſinapis,baccarum lauri,ſe.iuniperi,ſe.hederæ,ana.ʒ.ij. aloes ſuccotrini.ʒ.ſ. garyophyllorum,nucis muſc.zingi. ligni alo. xyloaloes, ana.ʒ.i.olei roſ.& muſcellini,ſambuci,& petrolei,ana.ʒi vij.bene cocti,& bene ſpumati, tantũdẽ quãtitatis medicinarũ p̃dictarũ,et tandiu iaceat in lacticinio p̃dicto,quãdiu totus imbibaſ,& ſic mediocriter deſiccęſ:facto tũc cõfice cũ prædictis oleis,& cũ bene coctũ fuerit,fiat magdaleſto,& ſerua per menſem vnũ vel duos,vel tres,antequã des,& cũ dare volueris fac pilulas ad modũ ciceris, & da de ſero quinq; vel ſeptem ſtõ inanito,& cum multum antiquę fuerint non valent,quare da plures. Et adde aliquid prędicti ſucci:valent etiam contra dolorẽ ſtomachi,vt ſupra prima Sectiõe eſt dictũ,& ſunt valde exptę cõtra egritudines antiquas totius corpis, & p̃cipue contra arteticã antiq̃,quartanarijs,hemicraneis,aſthmaticis,iſchiaticis, cardiacis, ſtomatichis, iliacis, nephreticis, & calculoſis, ſcrophulis,& bocijs.poſt purgationẽ ſumaſ theriaca Andromachi cũ vino calido. Itẽ bibenda experta poſt purgationẽ p̃dictã,& ſufficientẽ mirabiliter reſoluens,et extenuans ſcrophulas,& bocia. ℞.radicum aſphodilorũ,radi cum morellæ,radicũ brioniæ,ana lib.i.terãtur craſſo modo,& bulliant in cacabo,pleno Græco antiquo,capacitatis,lib.x.et bulliant vſq; ad conſumptionẽ medietatis:deinde colentur, & colatura reſeruetur de qua ſumat omni mane.ʒ.iij. Pręterea ſciendũ eſt quod interdum redeunt ſcrophulæ,quę cœperũt extenuari,et reſolui ad diſpõnem ſuã primã, quare oportet, vt extenuatiuo regimine iterũ purgẽtur. Et de eis ſunt,in qbus eſt carnoſitas,& in hmõi oportet,vt cõficiãtur medicinæ calidæ corroſiuæ cũ oleo, & dimittãtur p aliquos dies,& deinde adminiſtrentur,& hoc in ſcrophulis frigidis. In ſcrophulis autẽ,quæ ſunt cõplexionis calidæ non oportet, vt ſuperflua ſit adminiſtratio medicinarũ calidarũ, immo ſufficit eis, quod eſt ſicut ſauich de tritico cũ aqua coriandri. Et fortius illo eſt myrrha cũ duplo ſui de litio cõfecta cũ aqua coriandri,aut vincat medicamẽ aliud ſm quod prius dictũ eſt,et illud quod neceſſarium facit vehementiam inflãmationis,aut paruitas eius,& de illis quæ conferunt eis eſt,vt fiat ſternutatio

E cum oleo de nucleis perſicorum,excorticatis,aduſtis.

Quod ſi neceſſariũ fuerit in curatione ſcrophularũ,vti inciſione cũ ferro, oportet q; fiat cũ cautela eis vicinãtibꝰ arterijs neruis,& venis,& vbi multę ſint melius eſt omittere,vt ſupra dictũ eſt,et vacare in cura cũ p̃dictis. Hõ.n; quidã,vt Abo. dixit,errauit cũ perforaret ſcrophulas adenarũ & gulæ,quę ſub mẽto ſunt:incidit enim neruũ reuerſiuũ,ramũ, quare deſtructa fuit vox eius. Et iã accidit, vt inueniret neruũ aliũ,et detegeret eũ frigori,quare deſtructa fuit cõplo eius, et p cõſequẽs eius operatio vſq; quo reduceręt ad ipſum eius cõplexio cũ calefactione, & fortaſſe errabit,& inueniet qdẽ,& incidet eã,& ſequeſ hæmorroſagia difficilis cõſtrictionis perducẽs ad ſyncopim fortem,& deterior quidẽ eſt illa,quę eſt profundior. Quapropter cũ excoriaſ ex latere ſaluo,oportet vt ſcindãtur ſcrophulæ,et deſtruaſ,quod reſiduũ eſt cũ medicamine acuto ſic,q; nõ pueniat lateri læſio. Diachylon emplaſtri confectio ſm Almãſor. ℞.lithargyri triti, ʒ.i.ſ.ſumaſ cũ ſartagine layæ,olei veteris.ʒ.ij.ſ.ſuperadijciatur, & aggregentur,& lentus ignis ſub eis fiat, & coquãtur donec ſoluatur totũ lithargyriũ: deinde mucillago fœnugræci, & ſe.lini,añ.ʒ.ij.mucillaginis maluauiſci.ʒ.i.ſumãtur,et in prædictis adiungantur, & poſt hoc totũ agitando donec totũ incraſſetur,decoquatur, cum autem coctũ fuerit, ab igne deponatur: agitando tamen nõ dimittatur,q; poſtea tenendo commaſſetur ſpiſſitudinem habet & viſcoſitatem,deinde recondatur,& vſui reſeruetur. Emplaſtrũ diachylon.

De cancro. Cap.ꝛ.

Cauſæ. CAncer eſt ąpa melãcholicum pauci tumoris, & diffuſi, cuius cauſa eſt melancholia aduſta in toto corpore, hepate, & venis abundãs,propter naturalem cõplexionẽ eorũ,regimen,et diætã in acribus,lentibus,& carnibus antiquis,& melancholicis, propter ſplenis defectionem,nõ trahentis illam, ac virtutis extractiuæ ipſorũ extra corpus nullatenus expellẽtis,ſed propter ſui melancholiã cũ ſanguine ab illis infuſam alicui ex mẽbris eiuſq; venis diſſeminatur in eo collecta minutis,differens à glandulis mobilibus fixione ſua cũ membro, & â duritie quoque eſt differens, primo in cauſa, quoniam cauſa duritiei melãcholica eſt naturalis fæx ſanguinis. Cancri vero cauſa eſt melãcholica per aduſtionem facta innaturalis,à qua melancholiam,& acredinem acquiſiuit,vt proiecta in terram ebulliat, ſicut acetũ acris odoris,à qua effugiunt muſcæ,& proinde nõ eſt quietus cancri,ſicut durities,ſed mobilis, & corrodẽdo procedens,habens radices infixas vndiq; membro ad modum brancarum cancri infixarum cibo, & in medio eius eſt rotundæ formæ, cum colore cancri à qua egrediuntur venæ,ſicut brancæ cancri,quare dictus eſt cancer. Et ſunt venulæ paruæ illo humore repletæ,ibi diffuſæ,quæ in duritie nõ exiſtunt,humore in ea totaliter ad membrũ in quo eſt à venis expulſo,et propterea tumor in cancro eſt minor, et magis diffuſus, nec oportet, vt per ipſum deſtruatur ſenſus in principio ſui, ſicut in duritie: tunc enim in ſuo impreſſionis principio cũ inſit mẽbro complexionis malitia acquiſita virtuti membri ſenſibilis ei reſiſtẽdo facit dolorem, niſi cum elongatum fuerit ei tempus, & factus eſt magnus, vt melo, & facta æquali dyſcraſia mortificetur virtus mẽbri ſenſibilis, & deſtruaſ in eo ſenſus,vt corrodatur, & vlceretur eius ſubſtantia. Et tunc licet ad vlcus deuenerit,naturã tamen apoſtematis non relinquit, venis in circumitu eius tumeſcentibus, propter repletionem corrodentis humoris, ſi cõplexionis acquiſiuit naturam ex ąpate,et vlcere corroſiuo. Durities vero à principio ſui deſtruit ſenſum, propter ſui craſſitiẽ, & frigiditatem humoris, prohibentem tranſitum ſubtilis ſpiritus ad membrum,ac ſtupefacientem, & cõgelantem ipſum, & proinde color eius eſt liuidus, & melangainus, vt fœcis ſanguinis. Cancri vero color erit niger,ex aduſtione cauſatus ad quandam viriditatem tendens. Cãcer quare dictus ẽ.

Adhuc quoq; differunt quibus accidit mẽbris. Cancer enim

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 821 sur 1089

enim,vt plurimũ accidit membris raris, vt mãmillis mulierum, vt ſupra Sectione prima eſt dictum, & in lacertis carnoſis valde,vt in naribus,et cruribus,et pulpis tibiarũ, & extremis,& proprie ad quæ ſuperflua melancholia conſueuit decurrere,vt eſt virga in viris & teſtes, in mulieribus vulua et anus. Durities vero in denſis,vt hepate et renibus,neruis & iuncturis. Præterea in aduẽtu cancri. Cancri enim aduentus plurimum eſt incipiendo:durities vero plurimum eſt permutando, & ex aſpate calido,& qñq; vndimioſo:necnon in modo euacuãdi, & aperiendi,cũ enim accidit durities vt plurimum non eſt occultę diſpõnis, ſed apparet. Cancer vero non apparet ſm plurimum, deinde apparet. Et durities quidem qñq; permutatur in cancrũ ex ſe,vel errore medici, & ſi ex ſe apta ſit vel inepta, et ex inuentione inflãmationis,& pulſationis in ipſa,& apertione venarum in eius circumitu,vel eorum abſentia, & priuatione cognoſces. Et qñq; permutantur phlegmones,& vndimiæ in cancrum, ſicut in duritiem permutantur,et illud cũ prolongantur, & eorum retentæ materiæ aduranB tur ex ſe,vel putrefactione,vel errore regiminis,vt trãſeãt in melancholiam innaturalem per aduſtionem.

De ſignis cancri. Signa cancri dũ eſt in principio ſiue quod eſt,quia qñq; apparet ſicut faba,aut cicer,aut auellana parua, & durus, rotundus,fuſci coloris, in quo eſt caliditas aliqua, & qñq; cum dolore forti,qñq; paruo, & cum perdurat ad magnitudinem procedit:et deinde perducit ad vlcerationẽ propter acredinẽ,& acuitatẽ aduſtionis materiæ,& qñq; non vlceratur quia eſt ſiccus,et qñq; permutatur vlceratus ad nõ vlceratũ, & qñq; illud facit curatio cũ ferro,qñq; facit eius labia craſſiora & duriora, & ſi cauterizet,reſoluetur materia,& conſumetur corrodens,et putrefaciens.

Decura. Regimen in cura cancri, eſt diuerſum ſm diuerſitatem temporum,& diſpoſitionis,& loci eius. Si enim in principio ſit,& in manifeſto loco,antequã ad confirmationem, & magnitudinem,et vlcerationem deueniat in qua plurimum,ſine chirurgia non curatur. Regimen eius eſt duplex, vniuerſale et particulare. Vniuerſale eſt quatuor C res. Diæta vniuerſalis,euacuatio, rectificatio,membrorũ generantium materiam, & correctio accidentium.

Diæta. Diæta ſit euchyma ad frigidũ & humidũ tendẽs,prohibens regenerari materiã cũ aeris alteratione,vt ſupra in ſe bribus cap. gñalis curationis eſt dictũ, vt cũ quiete animi & corporis,& cũ cibo ex lactucis,et herbis frigidis,et humidis,vt atriplicibus,ſpinachijs,betis,boragine,et ſimilibus,& fructibus,vt cucurbita,citrullis, & piſcibus petrinis, & aquæ dulcis, & cancrorũ fluuialiũ,chiſt hordei,& vitellis ouorũ,et potu lactis vaccini,à quo extractũ ſit butyrũ,vel ſerum,et cũ potu aquę hordei, vel vini albi ſubtilis,& lymphati,et cũ ſomno,et vigilijs tẽpatis,et cũ inanitione ſuperfluitatũ ficcarũ, et rehumectatione cũ p̃dictis.

Vniuerſalis eũo cõpleť cũ eũantibus antecedentẽ cãm .ſ. melancholiã aduſtã abundantẽ in venis, et ẽt naturalẽ, quę materia eſt ipſius,minoratiue,& eradicatiue, p̃ceden te digõne ex his,quę nota ſunt ſupra in ca. de quartana,cũ ſanguiſugatione aperiẽte orificia venarũ hęmorrhoidarũ, D vel cũ prouocantibus mẽſtrua in muliere, vel cũ phlebotomia vniuerſali de nigra, vel particulari de baſilica dextra, vel ſiniſtra,prout expediens eſt. Rectificatio mẽbrorũ generãtium melancholiã cõpletur ex prædicto regimine, & medicinis alterantibus hepatis & corporis dyſcraſiam, & confortantibus ſplenem,quæ ſunt ſupradicta.

Correctio vero accidentiũ eſt,vt dolor, ſi eſt fortis, mitigetur cũ frigidis repercuſſiuis,defendentibus mẽbrũ,& repellentibus materiã, ſi nõ fuerit quod prohibeat, vel cũ calidis anodinis eis mixtis ſuperius numeratis,ſi quod prohibeat illa adſit, et ſi ſit caliditas in eo vehemens, extinguatur cum aqua coriandri,et ſolatri, et prædictis repercuſſiuis,et alijs frigidis interius ſumptis.

Regimen particulare Particulare regimen, & particulariũ operationũ exercendarum circa locum,& particulam cancri cum medicinis localib⁹,& alijs opportunis. Et eſt quatuor res. prima eſt deſtructio cancri,ſi poſſibilis eſt. ſecunda eſt vbi poſſibilis non ſit eius deſtructio, prohibtio additionis eius. tertia eſt ſi ad augmẽtum perueniat prohibitio vlcerationis, & tunc proprie quando cum eo eſt caliditas, & pulſatio, qm̃ vlcerationẽ minantur. quarta eſt vbi iam peruenit ad vlcerationem,& ſit confirmata curatio vlcerati.

Primã rẽ cõplent,licet difficulter duo. Primũ eſt reſolutio materiæ aggregatæ in mẽbro,& venis,et repulſio eius quod paratũ eſt influere ne colligať:& illud cũ his quæ frigiditatẽ habẽt multã,et caliditatẽ tẽperatã, qualia ſunt coriandrũ, ſolatrũ, lentes cũ aceto, ſuccus plantaginis, et ſimilia,quæ ſupra in cura antracis,et ignis p̃ſici dicta ſunt. Alienenť aũt ea, quę debilis virtutis ſunt, qa opationẽ nõ p̃ficiũt, et q̃ fortis ẽt, cũ reſoluẽdo ſubtile, craſſum magis & induratũ relinquãt. Alienẽtur quoq; mordicãtia, quia triſtant particulã,& humorẽ ſylueſtrẽ & ĩmorigeratũ reddũt. Et proinde medicinę ei cõueniẽtes ſunt metallicę,ſeu minerales ablutæ,vt eſt tutia abluta mixta cũ oleo roſ.

Aliud eſt inciſio & ſectio ipſius,vbi reſolutio non ſufficerit,& ꝓprie cũ fuerit in aliquo extremorũ,vt eſt pes,manus,& mãmillæ,apto inciſioni. Oportet autem vt inciſio fiat magna,vel ex toto abſcindať particula in qua eſt cancer,& quod eſt in circũitu eius ex venis circũdantibus ipſum,ita vt de his nihil remaneat,& currat poſt illum ſanguis plurimus poſt eũonẽ vl̃em quæ p̃cesſit cũ expreſſione ipſarũ,vt cureť inciſio. Et fortaſſe inciſio nõ eſt melior, qm̃ nihil aliud eſt q̃ perducere ipſum ad vlcerationẽ, niſi vbi poſſibilis ſit inciſio radicalis,vbi vero non,oportet regere ne addatur,& fortaſſe poſt inciſionẽ indigebit cauterio cum igne,qm̃ reſoluit reliquias materiæ malæ,& confortat membrũ,& retinet hæmorrhoſagiam,et fortaſſe in eis eſt timor magnus,& illud qñ fuerit cãcer iuxta principalia mẽbra & nobilia,ne perueniat ad ea, vel orta ex eis, & accidit exinde mors,vel ſpaſmus:vel quia ſit in mẽbris occultis,de quo Hip. in apho. ait. Quibuſcunq; cancri ab 6. apho. C ſconditi fuerint, nõ curari melius eſt, curati enim citius pereunt,nõ curati vero longius tempus perficiunt. ſed tunc oportet vt rectificẽtur cũ mundificantium miniſtratione, cum infrigidatione & humectatione, qualia ſunt aqua lactis proprie,& cum diæta ciborum,& potuũ prędictorũ, & eorũ,quę generant ſanguinẽ bonũ,frigidũ & humidũ.

Secundã vero rem. ſ. prohibitionẽ additionis complent duo. ſ. abſciſsio antecedentis cauſæ prædictis modis facta, & regimen. Secundũ eſt confortatio mẽbri,& repercuſſio materiæ. Fit autẽ cum medicinis repercuſſiuis iã dictis ſm oẽm adminiſtrationis modũ,& melior eſt,qui fit cum lenitiuis mineralibus, quale eſt factum ex lapide mólari, & lapidibus coctis, & quale eſt linimentum factũ ex oleo cum frictione,quod reſoluitur inter tabulã, & manicã de plumbo cum humiditate effuſa ſuper tabulam, quæ eſt ſicut oleum roſ. & aqua coriandri, & qualis eſt emplaſtratio cũ acreſta trita, et colocynthide cum aceto eſt proprie emplaſtrata. Tertiam rem. ſ. prohibitionẽ vlcerationis D niſi obſtãtibus illis ad magnitudinẽ perfectionis deuenit, et timetur vlceratio propter caliditatẽ,et pulſationẽ apparentem in ea, quæ res frigida eſt, et periculoſior ex mẽbro in eo vicino,blandientia complent,quæ prohibeãt,ne calefiant vnquã ex cibis frigidis,& medicinis,et alijs rebus: et ex illis eſt prohibitio ſomni ſuper ipſum, & herbæ frigidæ contritæ, et ſuperpoſitæ, et linimẽta prædicta proprie miniſtrata cum frictione prædicta,et proprie,quę fit ex tabella et manica plumbi,quando eſt cum eius fricatura terra ſigil. aut bolum arme. aut oleum antiquũ,aut aqua ſem peruiuæ,et ceruſſa cum ſucco lactu. aut mucillagine pſyllij,et ceruſſa de plumbo, qm̃ eſt operatio bona. Et de appropriatis magni iuuamẽti eſt emplaſtrum de cancris fluuialibus,& proprie cum cadmia.

Quartã rem alterũ duorũ cõplent. ſ. aſſiduatio panni lanei infuſi in ſucco ſolatri ſuꝑ ipſum vlcus, et cũ exiccatur

iterū infundaſ deſup aqua p̄dicta, ſi inciſio mēbri in quo ē nō ſit apta, qđ ſi apta ſit, incidaſ et regaſ vtſupra dictū ē. Emplaſtrū bonū cōueniēs ad illud. Sumātur medullę tritici, & olibani, & ceruſſæ de plūbo, ana. ʒ. i. terrę ſigil. boli arme. aloes abluti, añ. ʒ. iij. aggregētur & adminiſtrenſ ſup humidū puluerē cū oleo ro. Et ſi admiſceatur ei æquale de cadmia melius erit. Medicamē ad idē. ℞. tutiæ ablutæ cū aqua portu. aut mucillaginis pſyllij, et empl'etur. Melagogū ſolutiuū vtriuſq; melācholiæ cōueniēs cācro. ℞. epithymi, fumiterræ, ſene. ana. auř. iiij. puluerizentur, & in aqua lactis, aut mellis myrtæ, & ſumatur vicibus multis.

Aliud. ſumaſ decoctio epithy. cū ſyru. aceto. Aliud. ℞. hierę Gal. q̄titatē cōuenientē, & da cū decoct. fumiterræ.

Cōtra cancrū, & proprie oris puluerizetur cryſtallū & fricetur os cū illo puluere, & deinde ꝓ̄ſciatur poſtmodū de eo in ore vſq; ad decē dies, et liberabitur, expertum eſt.

Itē ablutio cū vrina mūdificat, & cōſolidat, expertū eſt.

De lepra & medicinis eius. Cap̄. 3.

LEpra eſt cancer vl'is, cuius cā interior eſt cholera rubea cū ſanguine mulplicata in venis, effuſaq; ab eis ad vniuerſum corp⁹, & ſubcutaneas partes, ibiq; putrefacta manens. Cā vero multiplicationis eius in venis principalis & efficiens, eſt cōpl'o calida & ſicca hepatis generantis humores, vel totius corporis, vel vtraq;, adurens ſanguinē, & humores naturales ex hereditate, ſeu ſemine, aut mēſtruo, aut quia cōceptus fuerit embryo in matrice tpe mēſtruoꝝ fœdata ſanguine melācholico, vel acquiſita ex tpe, & in malitia regis, vt materialis in cibis melancholicis & cholericis ſimul, & ꝓprie in piſcibus & lacte, q' noti ſunt ſupra cap. de melācholia et elephātia, cū aliꝭ extrinſecis cauſis, puta nō naturalib⁹ rebus cōſimilibus illis coopantibus in gñone talis hūoris, ex qbus maxime ē aer regionalis corrupt⁹ in ſe pp peſtilētiā, vel infectus vapore reſoluto ex corpibus leproſoꝝ vicinoꝝ in loco coarctato, & ſub vento inficiēs hūores, & ſpūs, mēbra, & totū corp⁹ atq; vegetabilia, et proinde efficientē cām, et materialē ad generādū leprā maxime diſponēs. Secūda eſt ſplenis aſſociata debilitas nō trahētis illā, quare cū ſanguine remanet multiplicata in venis, & cū non ſecernatur ex corpe p hęmorrhoidas, pp inualetudinē virtutis, nec p mēſtrua, nec p poros cutis denſatos nō deriuetur ad venas crurū & varices, vtpl'm cōſueuit, ſic q; vehemētis impetus et malitia, qua natura illā regulare nō pōt quoad digeſta fuerit ifluit & à natura repellitur q̄nq; ad aliq̄d mēbrū, ibiq; cācrū facit, & ꝓprie ſi fuerit craſſa: ſi vero ſubtilis faciet herpetē: ſi vero impellatur & influat ad cutē fiet albaras et morphea nigra vl'is, virtute nutritiua, ſeu actu eius aſſimilatiōis corrupta: et ſi influat, et impellatur, et ſpargitur in corpe toto & ſubcutaneis partibus & carnoſis, & tūc ſiq̄dē putrefiat pueniat ex ea melācholica feb. & ſi occulteſ nec putrefiat fiet lepra, q̄d eſt quia corrūpitur mēbroꝝ vitalis cōpl'o ex ſparſione talis humoris in corpe, & ꝓinde cōpō vt forma, & figura q̄ cōpl'onē ſequunſ, et color, & facies tota terribilis fit ad modū leonis tenentis rapaciter p̄dā ſuā, quare dicta eſt leonina, aduriturq; ſanguis in venis ex mixtione ipſius, & icraſſatur, vt in phl'omñs, q̄m ſanguis appareat arenoſus, & cū retinetur in venis longo tpe coarctatus, inflāmatur & vritur, et corrūpitur ipſa, ita, vt vlceret, & corrodat, et calorē alteret, ſicut cācer vlcerat⁹, & ſoluta cōtinuitate cadunt q̄nq;. et cū talis humor cholera nigra fuerit ex aduſtiōe cholerę cāta, erit maioris malitiæ, ac penetrationis, et impſſionis in mēbra, et ſuſceptibilioris corruptiōis. Si vero ex aduſtione melācholiæ naturalis facta fuerit, eſt vehemētioris malitię, et potētior ad penetrādū in mēbra, & imprimēdū, et tūc ꝓprie cū ex aduſtiōe ſubtilis ptis ei⁹ fuerit gñata, & minus recipiēs curā, q̄m nō obedit potioni, vt Ga. dixit. Et manēs in corpe corrodit, & vlcerat mēbra extrema, et ꝓcedit ab eis paulatim, donec pueniat impreſſio ad totū corpus, et principalia mēbra, & iterficiat, & pp malitiā cōplexionis, & corroſionē, & vlcerationem

Cauſæ.

taliter imprimēdo ꝓcedit, q̄m quāuis ipſius humoris gñio ſit in viſceribus, tñ primū veſtigiū & impreſſio eſt in extremitatibus ad q̄ impellitur pp debilitatē, et q̄nq; moriſ patiens anteq; impreſſio corroſionis et vlceris pueniat ad principalia, pp ſolā cōplexionis malitiā, & faciet ſpēm lepræ quā Auic. et Iſaac, leoninā vocant. Signa eius ſunt, q̄a tunc eſt pectus ſiccū, fiſſura narium, manuū et pedū cō buſtio, vel cōtritio macilēta, cuius calor ſi augmentaſ magis, q̄ ſiccitas, articuli ſeparātur et cadunt. Cū vero fuerit cauſata ex aduſtione partis eius craſſæ, minoris erit malitiæ, ac impreſſionis, & minus recipiet curā, q̄m nō obedit potioni, ſicut dixit Hip. & Gal., ꝓpter duritiē et terreſtreitatem ſuā, et faciet ſpēm lepræ quā Gal. vocauit albaras, ſeu impetiginē, et morpheā nigram vocauit. Cuius ſigna ſunt, quia color eſt niger, et craſſeſcit corpus, ſeu ſenſus, ſupercilia finduntur, manus, et pedes cōtrahuntur, et digiti, nec vlcerat niſi corrumpatur, & acuatur. Cū vero cauſata fuerit ex aduſtione phlegmatis, faciet aliam ſpeciem, quæ dicitur thyria, quā Gal. appellauit ſquamoſam.

Signa.

Et ſigna eius ſunt, q̄m humeſcit corpus, glandes naſcūtur, color eſt albus, & oculorū fluxus. Et cū cauſata fuerit ex aduſtione ſanguinis, faciet aliā ſpēm lepræ, quæ dicitur alopetia, albaras, & morphea nigra, & ſcabies antiqua illis in toto corpore. Cuius humoris ſigna ſunt, q̄m rubet cutis, et putrida eſt, et tumet nimis, et ſanguis, et ſanies efluunt. Et forſitan nō vlcerant cū humor exiccatus fuerit, et euētatus remanens vel infrigidatus nō inflāmatur, nec acuitur, & durat cū patiente tēpore longo, ſola tū tumeſcētia exiſtēte in mēbris quę videtur excreata mēbra, et augmentata. Et vocauit hanc diſpōnē Gal. elephantiā, & eſt ex ſpēbus vna, ſicut albaras, et morphea nigra p̄dictæ. Et q̄nq; corrodit radices pilorū, et facit alopetiā, & q̄nq; excoriat cutē, & facit diſpōnē, quæ tyria nūcupatur, & q̄nq; facit ſcabiē quæ antiquatur, et eſt de genere eius ſm quatuor humoꝝ aduſtiones. ſ. leonina, albaras, ſeu impetigo, & morphea nigra vl'is in toto, & fixa tyria, ſeu ſquamoſa, elephantia, alopetia, ſeu ſcabies antiqua. Dictæ ſunt autē hæ ſpēs lepræ modo metaphorico quodā, eo q; ab eodem humore in genere ſunt cauſata, licet aliter, et aliter diſpoſitio eſſentia ſui, et loco, atq; corrūpente cōplexionē corporis colorē pulchritudinē, et figurā: et quia difficile mobiles, vt habituatæ, lōgo tēpore ꝓſeuerant in corpore ad modum lepræ, licet mēbra nō omnia corrodant, nec vlcerēt, nec eorū cōtinuitatē ſoluant: aut qa q̄nq; ab eis incipit lepra ipſa, vt Gal. dixit. Quibus oībus ꝓtermiſſis ad p̄ſens, vt ꝓtinentibus ad tertiā Sectionē, hic ſolū de vera lepra iā dicta quæ vl'is eſt cancer, ſigna et medicinas ponamus.

De ſignis.

Signa. in principio eius occultātur ſigna ipſius. Cū vero ꝓcedit, et extēditur tp̄s eius, detegūtur, et cognoſcitur. Cū vero cōfirmabitur, nullus dubitabit in ea, q̄d eſt qa in principio cū incipit lepra color corporis, et p̄cipue faciei incipit fieri rubeus ad nigredinē tendēs, & hoc quia color eſt humorū, & nō mēbroꝝ, vt Gal. dixit. Et humores peccantes ſanguis et cholera nigra ſunt, & venę oculoꝝ, proinde ad ſuſcedinē tendunt et apparet in eis victoria choleræ nigræ in cerebro ex ſomnis, & ſubtilitate, et paucitate capillorū, & ſternutatione, et apertione verrucæ in naſo, et ſtrictura eius, et in pulmone, et cāna eius ex nocumento anhelitus, et raucedine vocis, in corde ex morſibus malis et doloroſis, et apertione venarū in pectore, et toto corpore ex ſenſu ſupra ipſum, quaſi ſit grauedo, vt incubus tēpore ſomni, vel ex fœtore ipſius, et ꝓprie in ſudore, et anheli tus ad fœtorē declinat. Cū vero ꝓcedit, et extēditur tēpus eius apparet ſparſio in capillis et caſus eoꝝ, et ꝓprie in pilis faciei, et partiū eius, & q̄nq; deficcātur caſus capillorū, et incipit forma fieri fœda, et caſus terribilis, et color deni gratur, et additur cōſtrictio anhelit⁹ donec pueniat ad difficultatē, et dyſpniā magnā, et puenit vox ad finē raucedinis, et incraſſanſ labia, et denigrātur, et incipit ſanguis cōgelari in iūcturis, & putrefieri, & apparet ſupra corp⁹ ſub

de ſignis.

cute

cute tota additio glāduloſa, ſiſis aĩali quod Græce vocatur ſaros. Cum vero cõfirmatur ægritudo, cadunt pili oẽs, & ꝓprie faciei, deinde incipit corpus vlcerari vſr, & proprie vbi apparẽt additiones glanduloſę. Et illud, qñq; lepra nõ eſt quieta in modum elephantiæ, & corroditur chartilago naſi, & roditur extremitas naſi eius, & corroſis iuncturis cadunt extrema, & currit ex eis virus fœtẽs, & vox occultatur, & tẽdit ad occulationẽ, et denigratur color valde, et pulſus eius eſt debilis ꝑ debilitatẽ virtutis, & fit neceſſaria ſpiſsitudo in eo, deficiẽte magnitudine, et velocitate.

Regimẽ in cura leprę

Regimẽ in cura lepræ eſt ꝓportionale regimini dicto in cura cancri, et eſt ab eo diuerſum ſm diuerſitatẽ tpis, et diſpõnẽ eiꝰ. Si.n. in principio fuerit debilis, poſis eſt curationis, licet difficilis, ſi vero fortis, cõfirmata, impoſis ſanationis erit. Si.n. cãcer q ꝑticularis eſt morbꝰ cũ magnificatus fuerit, ſeu vlceratus, curã nõ habet, quãto minus lepra, quę eſt vſis morbus, licet in ea materia ſit diffuſa, ita, vt nõ miniſtrentur medicinæ fortes, ſuſtentent ægritudinẽ ac refrenent, vt nõ agat vel imprimat ſuper principalia membra. In cancro autem cum ſit in eodem tota vnita, eſt ſecus.

Eius ergo, q̃ eſt in principio cũ eſt debilis, regimẽ erit duplex, vſe & ꝑticulare. Vſe ẽ quatuor res cõſiſes illis. ſ. eũo vſis & ãcedẽtis cãæ, diæta, rectificatio mẽbroꝝ regenerãtium materiã, & correctio accñtiũ. Vſis eũo cõpleť phłomia, pharmacñs, & vomitu, & enematibus. Phłomia quidem de baſilica dextra, et nigra, et baſilica ſiniſtra, et hoc ſi ſanguis cũ tali nigra cholera multum appareat abundare, quo caſu oportet de venis magnis ipſius manus, vel ẽt pedis eũare vltime. Si autẽ nõ, dimittatur phłomia magnaꝝ venarũ, & fiat de ramis ipſarũ, vt de ſaluatella dextra, & ſiniſtra. Phłomia.n. magnarũ dictaꝝ, fortaſſe tunc magis nocebit q̃ iuuabit, malitiã reddẽdo effrenẽ. In ea vero q̃ eſt ex paruis venis, ſit ſecuritas ex iuuamẽto qđ accidit abſq; nocumẽto, et apertio venarũ ani, & ſanguiſugatio cũ magnis ſanguiſugis, vel ꝓuocatio mẽſtruoꝝ, deinde erit cõueniens, & ꝓprie cũ retenta fuerit vltra modũ. Vẽtoſatio vero ꝓp craſſitiẽ ſanguinis, locũ nõ habet, phlebotomia vero celebrata quieſcat ab hebdomada, ſeruato bono regimine, & digeſtiuo ſumpto purgeť pharmacñs appropriatis, ex ſimplicibus et cõpoſitis, quæ infra dicẽtur ipſi humori. Feſtina aũt anteq̃ incraſſeť, et indureſcat vſq; ad hebdomadam, quia tunc nõ obediet potioni, vt Hip. dixit in aphor.

Et ex ſimplicibus ſunt, ſicut epithymũ, & ſtœchas, myrob. & helleborus, lapis lazuli, & lapis armenꝰ, & polypo. fumuſt. & ſi addatur pulpa colocyn. eſt potiſſima, facit.n. deſiſtere ægritudinẽ, & vlterius nõ augeri, & qñ fuerit ibi cholera mixta faciẽs aduſtionẽ in meſ'ia, addatur aloe, ſuccus. ſ. cucume. aſi. vel ſcãmonea. Oportet aũt vt purgatio cũ ꝑdictis ſit multiplicata in tpe pluries, non.n. ſufficit, vt vnica purgatione purgetur, cũ talis purgatio nõ debeat eẽ fortis, ſed debilis et paꝝ educẽs ac paulatim, vt ſupra in cura meſ'iæ eſt dictũ, & cõſiłibꝰ ſuis, nõ poterit materia vnica medicina educi, et maxĩe cũ ſit penetratiua, et vehemẽter ſanguini mixta. Inqt.n. Abo. cũ materia fuerit vehemẽter penetratiua, aut cũ ſanguine multũ admixta, nõ poteris ipſam vnica vice eũare, ſicut in iſchiatica, & artetica longo tpe, et cancro, ſcabie antiqua, et carbũculis antiquis. oportet ergo vt ĩcipias cũ leuiorib⁹ q̃ paulatim educũt materiã bis vel ter ſoluẽdo, & toties repetatur q̃diu neceſſaria fuerit, vt hebdomada qualibet repetatur: vomitib⁹ vero enematibus lenitiuis, eũetur omni tpe ſm declinationẽ materiæ, oportet aũt, vt vomitus fiat cũ acutis & ſalitis, & acetoſis, q̃ aſr locũ nõ habẽt, deinde ſumãt aliq̃d de abſinthio in potu.

Diæta.

Diæta vero cõplet regimen rerũ non naturaliũ, ad frigiditatẽ, & humiditatẽ cõuerſio, ſeu ꝓmutatio, et primo aeris ad frigidũ & hu. & cõtrarium ei in quo ægritudo exiſtit procreata, & cũ exercitio delectabili omni mane in vmbra poſt eũionẽ ſuperfluitatũ ſiccæ, & aquoſæ, & cũ cãtilenis altis: deinde fricẽtur, quieſcãt, deinde cibetur cũ cibis euchymis ex herbis, vt attriplicibus, & ſpinachñs, blitis, & portulacis, et boraginibus, carnibus hœdinis, arietinis, & vitulinis, & ꝓprie gallinarũ iuuenũ, & pinguiũ, & iuribus earũ, qñ cõtẽperant humorũ cõplexionẽ, & cum lacte caprino, & ouino nouiter mulſo in quãtitate qua digeratur ſimplici, vel mixto cũ pane, uel ſorbitione facta ex eo, zuccharo, & oleo amyg. vel lacte, uel farina hordei, & fructibꝰ, vt prunis chryſomillis, perſicis, pomis, et amyg. & cũ omni euchymo, ad frigidũ, & humidũ declinante, ꝙ malã cõpłonẽ mẽbroꝝ calidã & ſiccã nutritiuoꝝ alteret et impinguet, & proinde dulcia ſunt cõuenientia, & materiã prohibent gñari. Et ex his quæ cõmendauit, & eſt expertũ à Galen. in lepra cauſata ab aꝑate ſplenis, vel oppilatione eius, eſt decoctio tamariſci cum paſſulis ſæpe ſumpta, & ranæ paludũ cũ oleo, & ſale coctæ, & comeſtæ ſunt bonę lepræ, & cinis aſini curat eã. Et ex his quæ cõmẽdauit prẽcipue Gal. eſt comeſtio carnis ſerpentũ, & ſorbitio iuris eiꝰ, prout infra dicetur: & comeſtio micę panis in eo de ſimila. Et potetur vino albo, ſubtili, permixto valde. Et qñq; dimittetur vinũ quare potetur frigida aqua ꝓmixta aceto al bo pauco, & ſi tolerat ſtomachꝰ, vel aqua hordei, uel aqua lactis, vel lacte acetoſo, à quo abſtractũ ſit butyrũ, qm̃ eſt materia inflãmationis, & aduſtionis, & deinde cũ ſomno tẽperato de nocte nõ, ꝓfundo, ne inflãmetur, et cũ inanientibus quotidianas fæces, vt clyſteri, & alĳs lubricantibus, & fructibus ante cibũ ſumptis, & cum repłone cibi ꝑdicti pauca & ſępe facta, donec humectet corpus et impinguet, & cũ gaudio, & delectatione animi, & ſpe certa ſalutis, & cũ omni abſtinentia à coitu. Rectificationẽ quoq; membroꝝ gñantiũ materiã cõplent quæcunq; alterant dyſcraſiã hepatis calidã & ſiccã, & corporis vniuerſi, aperiunt, et confortant ſplenem, qualia ſunt regimen prænotatum, & medicinæ ſupra Sectione prima in curis eorum dictæ.

De correctione accidẽtiũ lepræ

Correctio accñtiũ cõpleť cũ cõuerſione regis ad rectificationẽ impſſionis factæ in interioribꝰ mẽbris, ut in cerebro, pulmone, pectore, & corde, ex qua ꝑdicta ſigna apparẽt in eis, licet.n. impſsio mutationis coloris, figurę, corroſionis, & vlcerationis prius ſit in exterioribus extremis, tñ corruptio cõpłonis prius eſt in interioribus, & principalibus, ac humoꝝ aggregatio et fumoꝝ, vñ neceſſe eſt pati priꝰ, & ſi nõ appareat extra, proinde oportet, vt incipias ab eis, et in cerebro qđẽ cũ mũdificãtibus ipſum, ex gargariſmis, et ca putpurgñs dictis in curis ipſius. Ex qbꝰ ſunt ꝓpria in hoc caſu, q̃ infra dicẽtur, et cũ phłomia venę frõtis et naſi, et cũ epithematibus, et cõfortãtibꝰ ipſum, et repellẽtibus malos humores, quale eſt oleũ roſaꝝ, & lac mulieris, et ſiłia. In

De pulmone & trachea arteria.

pulmone vero, & trachea ꝓp raucedinẽ vocis aſtma, & timorẽ ꝑfocationis cũ phłomia uenarũ quidẽ. Et deinde cũ alĳs medicinis ex ſyrupis, & iuleb, & mũdificãtibus, & ꝑſeruãtibus ipſa à nocumẽto, facilitãtibus anhelitũ, & cibẽtur tũc lacte, ſpinacĳs, qm̃ ſunt ex melioribus rebus.

In corde.

In corde vero cũ phłomia baſilicæ ſiniſtræ ꝓp abũdantiã vaporũ aduſtoꝝ reſultantiũ ad illud, & cũ cordialibus frigidis confortantibus & repellẽtibus humorũ uapores ab eo & fumos, et mores animæ corrũpentes. Inquit.n. Gal. natura corporis cõpłones & humores corporis imitatur.

Regimen ꝑticulare.

Particulare vero regimẽ verſatur circa extrema corporis, & eius exteriora in quibus principalis apparet impreſſio ꝓp effuſionẽ materiæ ad ipſa, et debilitatẽ ipſoꝝ, et hoc cum particularibus operationibus, et localibus medicinis exercẽdis, & miniſtrandis in ipſis, & primo cũ frigidis, & ſtipticis cõfortãtibus mẽbra, & repellẽtibus materiã, qualia ſunt oleũ myrtinũ, de extremitatibus vitis, & de glãdibus cũ aceto, et deinde cũ frigidis, et ſtipticis habẽtibus caliditatem temperatã, vt repercutiãt quod fluit, et reſoluãt ſimul quod fluxit, qualia ſunt ſuccus plãtaginis, linguæ canis, lentes, acetũ, et alia quæ ſupra in cancro ſunt poſita & antrace, ſed melius eſt vt balneentur, deinde vngatur. Sit

Balnea.

aũt balneũ ex aqua decoctionis fœnugræci cũ ſapone bono, et ex bonis eſt balneũ in aqua decoctionis ſerpentis: et ſiculi balneãtur in ſanguine hominis, eſt.n. tẽperatior ĩter humores et naturæ conuenientior. dixit Gale. et aliqui in oleo, ſicut patet ex infraſcriptis. Poſt balneũ vero vngatur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 824 sur 1089

totum corpus cum ꝑdictis cum aceto fricādo, & qñq; con fert inunctio ex oleo viol. & lacte mulieris, oleo de cucu. & nenupharis, et illud quando corpus fuerit inflāmatū, & exiccatū, & maxime post balneū resolutiuū, cum resoluti uis, & resoluentibus fortibus. Quo casu oportet, vt etiam caputpurgiū fiat ex lacte mulieris cū oleo vio. & inungan tur extrema, & cōseruētur ex darsesahā cū oleo de lilio, & de costo, & inungātur iuncturæ cū his subtiliatiuis, & re soluētibus fortibꝫ quæ sequūtur, & illud cū materia fuerit exiccata, & indurata, & fortasse erit necessariū inungere eos in balneo cū subtiliatiuis resoluētibus, in qbus ingre diatur nitrū, & sulsur, baccę lauri, & glutē carpētariorꝫ, & sinapis, origanū, piper, macropiper, & staphisagria, & ca lamentū, quod cōfert nō sua incisione tm̄, sed ēt sua resolu tione, & fortasse erit necessariū euphorbiū, & hoc qñ bal neātur, & inungātur ꝓp resolutionē supfluitatū, qa mate ria exiccata est, & indurata valde, sed oportet, vt p̄cedat vnctio cū butyro, & forte necessariū erit inungere eos fri cando cū hmōi medicinis in sole calido, et illud cū balneū
Vnctiones. præsto non hr̄. Et qñq; inunguntur cū theriaca, et solitis.

Et ex medicinis q̄ bibūtur cōpositis sunt multæ, & me lior est theriaca maior facta cū carbonibus viperæ, et the riaca diatesseron, & diasulsur, & tro. tyri. & troci. scillę cū vino passo. & crasso, & hoc post mūdificationē corporis. His medicinis curabitur in sui principio & ꝓcessu: si vero ꝓuenit ad cōplementū, et fortitudinē sui, & sit cōfirmata, phlebotomia penitus omittatur, et ꝓprie ex venis magnis & ēt purgatio cū forti medicina, qñ supfluitates in eis sol uūtur, & nō educūtur, sic earū malitiā manifestāt magis: et si cōuertātur ad intestina fortasse imprimeret cancrū in eis. Vñ Hip. in apho. Sana hūtes corpora pharmacīs pur gati, exoluūtur celerius, quā malo cibo vtentes. Alienen tur ergo tūc oīa q̄ materiā trahāt, et cōuertant interius, & ministrētur deforis, q̄ illā carminēt, & resoluant, & motū
Potus. faciāt, ab vlceribus saniē abstergēdo. Et de potibus cō ueniētibus eis est, vt sumatur de limatura eboris. ʒ.x. et su mātur in potu cū vini, & butyri. ʒ. iij. aut sumatur althit, cū melle in quantitate nucis, aut de scilla, charatti. x. cum syrup. scillæ inspissato, sicut rob, aut cimini. ʒ.v. et mellis, quātitas quā inspissent, sicut rob, & succus calamēti cū eis est bonus valde ex. iij. almusach vsq; ad. vi. & vltimo me dicetur cū cauterio dispertito sup mēbro eorū, sicut supra sinciput summitatis capitis radicē epiglotti, & duo tpa, et
Cauteriū. collū, & iūcturā manuū, & pedū. Cauterizentur quoq; in principio timoris, & vlcerationis ex medicina splenis.

Inquit Aboa. Valde vtile iuuās est ad ꝓhibēdū ne corru ptio spargatur, & ad cōfortandū mēbrū cuius cōplexionē volumus rectificare, & resoluendū materias corruptas in mēbro repertas, et ꝓinde visum extitit antiquis, vt in prin cipio timoris lepræ, & ꝓprie vbi ex corporis dispōne time tur, ꝓcessio, et cōfirmatio eius, vt cauterizētur in anterio ri parte capitis, vt conferat caluariæ, & alio inferiori loco, vbi capilli tundūtur, et inter supcilia, & alio in dextra par te capitis, & alio in sinistra, īmo posterius ante nucham, et duobꝫ apud duas cōmissuras coronales, et alio supra splē nem, et sint cocturæ illę cum cauterijs leuibus minutis. Et qñ cauterizatur supra caput, oportet, vt perueniatur vsq; ad os saltē, nō fortiter, & subito, et cū mora ipsius in loco, īmo sic applicetur ne cōplō cerebri corrūpatur, et inflāme tur, et deficcetur, vt stolidi faciūt, nō alleuiādo manus ip sorꝫ, et interficiūt, quare oportet, vt leniter īprimat, et pau latim absq; grādi inflāmatiōe cauterij, et impressione, ac retē tiōe ipsi⁹ in loco, et ꝓprie cū ī cōmissuris cauterizatio fiet.

Sermo Ga. in exhibitione carnis serpētis ad Glauc. ait. In elephantiā patiētibus echidnarꝫ. i. serpētiū esus mirabi le est auxilium: oportet autē comedere eas ita cōficientes quēadmodum feris nutritos, & aspidibus morsos vidisti. Primum quidem auulsis capite, & cauda vsq; ad digitos. iij. deinde īestinis oībus ablatis, & manifesto quod est. s. cute ablata, deinde aqua eorum corpore loto, sed hucusq; quidē cū theriaca vocatā cōficimus, deinde aūt indifferen ter coquimus, in theriaca quidē in aqua ponētes anethi, & pauci salis. In elephantia aūt patiētibus in lebete similiter cōficientes ꝓ aliū ius albū. Fit autē sic, aquæ quidē copiosę īmissa cū oleo breui, & cum eo porro, & anetho, manifestū est autē q̄p vsq; ad carnes echidnarū coquere cōgruit quo usq; fiant molles et separatæ, et sic comedere. Et ipsum aūt echidnarꝫ confectū pharmacū, quod vocauit theriacā anti dotū, est optimū bibere in laborātibus, & si voluerit qs ip sam cutē perungi, hæc oīa faciētibus est qñ squama desistit à cute, qualis quod vocatur serpētū sepū. Sermo Aboa. Gal. interp̄tis sup eodē. Et forbeat ius eius, & ponatur sup ipsum mica panis, & de simila, & fortasse ꝓp̄citur in eo aliq̄d de pullis colūborū donec fiat sicut puls. Et huius quidē regiminis iuuamētum fortasse nō apparet in principio, sed paulatim augetur, donec subito appareat sanitas, et fortas se antecedit sanitatē separatio rōnis diebus aliqbus, & est signum separationis, & iuuamēti eius, et applicatio in qua oportet, vt abstineat à datione eius est, vt incipiat leprosus inflāmari, & inflāmetur, ac patiatur scotomiā, deinde for tasse ꝓmiscetur rō eius, deinde excoriatur, et finaliꝫ sanat. Cū ergo ex comestione eius nō patitur scotomiā neq; inflā matur, tū non cessēt comedere carnes eius, et ius. Sermo alioꝫ antiquoꝫ ad illud est, vt sumatur serpēs niger excor ticatus, et sepeliatur donec in eo fiāt vermes, & deinde ex trahatur cū vermibus, et exiccetur, et detur in potu pulue rizatū illi in quē supfluit lepra vsq; ad triduū omni die. ʒ. i. cū syru. mellis. Oleū in quo coquitur vipera cōfert valde si inungatur ex eo. Aliud medicamē. Accipiatur serpēs Medica. ad niger, et excorticetur, et ponatur in olla, et fundatur sup ip lepram. sum de aceto forti. ʒ. viij. aquæ. ʒ. i. thapsiæ recētis, radicū dragunteæ, añ. ʒ. ij. decoquātur oīa simul sup ignē leuē do nec disloluatur serpēs, et colet aqua à serpēte, et fricetur cū ea post abrasionē barbæ, et capitis, tribus diebus. Et ex iu uamētis q̄ accidūt ex administratione medicinarū vipera liū, est excoriatio cutis corruptæ, & ꝓmutatio carnis, et cu tis sanæ, quā inunctio lepræ cū humidis, et tpate calidis cō seruare oportet. Bona solutiua cōferētia leprosis digōne ꝓmissa cū syru. de epithymo cuius descriptionē posuimus in antido. nr̄o sunt hiera logodion, hiera colocynthidis, hie rapicra, & pilulæ de epithymo, & similia. Decoctio. Decoctio ad idem. ℞. myrob. cit. & indo. añ. ʒ.x. ameos. ʒ.v. althit. boni. ʒ.s. passularū enucl. minā. ſ. decoque cum. ʒ. iij. turbith, donec veniat ad tertiā, et exprimat, & cōmisceatur cū ea de aqua mellis. ʒ. ij. Sumatur post purgationē, & vngatur corpus leprosi in principio, & processu, ex butyro, et sedeat in sole donec sugatur, aut ambulet. lxx. passus, et conuertatur sup sinistrā ante, & retro, et comedat cappares cū melle, et ac cipiat in potu decoctionē prædictā septē diebus, quolibet die renouando ipsam. Descriptio caputpurgij mundifi Caputpur cantis cerebrū leprosorū. ℞. macropi. chelido. thapsiæ, na gium. sturcij, borūgi, añ. ʒ. i. nucis mus. pulegij, añ. ʒ. s. succi agni casti cotylas. iij. olei sesa. tantundem, misce, & decoque do nec cōsumatur aqua, deinde coletur & reseruetur in vitreo & fiat. ſ. caputpurgiū naribus quantū capiunt, deinde con sequatur quando inflāmatur, et exiccatur ex illo caputpur Nota. gium humectatiuū prædictum. Et dixit Isaac, vt inquit Gal. Nunquā vidi in vita mea hominē hac infirmitate ha bitum plenarie sanari nisi vinum bibat in quo theriæ ceci derint, & ibidem computruerint. Hunc enim vidi excoria ri, & cute expoliari cū vinum illud ebiberit, vnde certifica ui, q̄ dixerunt antiqui de iuuamento carnis & pinguedine theriæ in hac, et in omni alia passione dura, et melancholi ca. Er proinde purgato corpore cum speciebus hieræ ma gnæ. ſ. hieralogodion, theodoricon, syrupo, et decoctione de epithymo, et sero, cum eo demus theriacam magnam factam cum pinguedine, & carne viperæ.

Hic complemento Doctoris famosissimi Francisci Pede montium, Diui Ioannis Mes. Christo fauente finis fœlix statuitur.

ANTI-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 825 sur 1089

ANTIDOTARIVM NICOLAI cum expositionibus, & glosis clarissimi Magistri Platearij.

EGO Nicolaus rogatus à quibusdam in practica medicinæ studere uolentibus, ut eos recto ordine modum conficiendi, dispensandiq; docerem, & certam eis traderem doctrinam, in qua de singulis usualium medicinarũ unam tantum, uel duas aut plures libras conficere scirent: & quãtum de unoquoque genere gummarum, herbarum, seminum, & specierum, inter omnes medicinas subscriptas acciperent, eis in scriptis redigerem, necnon quibus ægritudinibus proprie ipsæ medicinæ probatæ fuerint. Illorum tandem precibus adductus, talem, eis tradidi doctrinam. Et primo de speciebus.

Intẽtio cũ causa.

Tria igitur requiruntur in ipsa dispensatione. Primũ, ut omnia æqualiter ponderentur, tam in speciebus quàm in gummis, & herbis secundum proprium pondus uniuscuiusque. Secũdum, ut non sint nimia uetustate consumpta. Tertium, ut radices, herbæ, & semina, & congruis temporibus sint collecta, & in congruis locis reposita, ita, ut à fumo præcipue, & nimia humectatione, & humido loco corrumpi non possint. In conficiendo autem, tria considerantur similiter, mellis puritas, & quod sufficiat, & æqualis pulueris cribellatio, & syrupi ad aquæ consumptionem fiat decoctio. In puritate mellis, duo attenduntur. primum ne sit aquosum. secundum, ut nõ sit nimis coctum, sed quod sufficit, nihil aliud est dicere, nisi ut species pulueres colligere tantum ualeat, & conseruare.

Tribus nanq; de causis ponitur mel in medicinis. Prima nanq; ad conseruandum, est nanq; præ cæteris liquoribus mel conseruatiuum. Secunda, quia mundificatiuum est ualde. Tertia, quia sua dulcedine species amaritudinem temperat.

Pulueris autem cribellatio duobus modis debet fieri, nam in electarijs subtilissime debet cribellari: in alijs uero medicinis crassior debet esse, & maxime in laxatiuis.

Utilitas.

Prædictæ uero doctrinæ magna & multiformis consistit utilitas. Nam cum aliqua indigeremus medicina, eam, aut totam, aut partem oporteret facere, aut certe ab alia persona carissimam aut forte corruptam emere cogeremur, aut eã facere totam, aut omnino inutilẽ, aut certe esset impossibile: necessario autem care re ea, aut aliquod istorum inconuenientium nos oporteret incurre, sed huius operis scientia non solum hæc uitabuntur incommoda, uerum etiam multa commoda consequentur. Hac nanque doctrina bona fiet medicina, & demum perfecte operabitur corpori adhibita, necnon leuior erit expensa. Scire autem quantum de unoquoque genere gummarum, & herbarum seminum, & specierum inter omnes accipiant medicinas, non est inutile: per hoc enim facilis, & certa erit notitia emptionis, leue pretium, & moderata dispensatio.

LIber iste quem in præsentia legẽdum suscepimus, ex multis antidotis est compilatus, quod patet ex ipsarum medicinarũ intitulationibus. Inscribitur enim quandoq; medicina picra Constantini, picra Gale. aurea Alexandri, Esdra, magna, id est medicina Esdræ prophetæ, trochisci Andromachi. Cum igitur ex diuersis authorum nominibus intituletur medicina, diuersos fic constat eius fuisse inuentores. Liber autem iste, dictus est antidotarium, ab antidotis diuersis, diuerso modo compilatis. Nota, quòd Constantinus compilauit magnum antidotarium, de antidotario Gale. & alijs. Quidam enim compilauerunt sub breuitate modica, quidam sub magna prolixitate multa de propria intentione ibi addentes. Nos autem non omnes, sed usuales medicinas proposuimus assignare. Primo, quid sit medicina, quæ medicinarum compositionis causa fuit, quę nominis ethymologia, ubi sit inuenta, quæ medicina contra quas ualeat ægritudines. Utrum authorum laudes sint omnes ueræ, aut quædam, & in quibus causis, quomodo debeant dari medicinæ, quę per se, quæ cum alijs.

De electione specierum medicinalium aliquid est tangendum.

Medicina simplex.

MEdicina alia est simplex, alia composita. Simplex est, quæ talis, qualis eam natura produxit, uel quæ artificio paratur sine alterius admixtione, talis autem est, sicut piper, scãmonea, & multæ in hunc modum.

Causæ compositionis medicinæ

Cum igitur in his simplicibus maxime uirtus medicinę consistat, quæritur, & non ociose, quæ causa compositionis existat. Multiplex autẽ fuit. Prima & principalis fuit B medicinarum propter compositionem maior efficacia. Secunda diuersitas ęgritudinũ, et morbi cum morbo contrarietas. Tertia acuminis repressio. Quarta medicinarũ conseruatio. Quinta saporum horribilitas.

Maior efficacia fuit causa, quia quædam ægritudines compositæ sunt quæ una sola medicina purgari non possunt, uel quia minor uirtus uni⁹ augmetaẽ maiori uirtute alterius, facit enim duplicata, quę per se facere nõ poterat.

Diuersitas ægritudinum fuit causa, quia quædam ęgritudines sunt calidæ, quædã frigidæ, quæ simul sunt in humano corpore: una autem medicina hos diuersos effectus consequi nõ potest in dyscrasijs diuersis. Composita medicina uirtutem habet in laxando, quoniam ibi est scãmonea, quæ principaliter calidos, secundario frigidos purgat humores.

Contrarietas morbi est ad mẽbra, quia quandoq; membrum ægrotans nobile est, ut hepar, quod porosum dissolutioni est satis obediens: aut enim infrigidatur, unde indiget C dissolutiuis ad sui purgationem, ut pori aperiantur, & dissoluatur frigida materia. Sed quia uehementer dissolutiua lædunt substantiam hepatis, apponenda sunt stiptica aliqua cum dissolutiuis, quę debilitatem hepatis cõfortẽt.

Propter repressionem acuminis, quia quædam medicinæ, ita dissolutiuæ sunt, & malitiosæ, & acutæ, quæ interius recipi non possunt per se, nisi ante cum alijs admisceãtur, quæ reprimant acumen, & malitiam, ut mastix, scãmo. helleborum garyophyllus. Helleborus enim niger, et scãmonea non possunt per se dari.

Ad conseruationem medicinarum necessaria fuit compositio: quædam enim sunt naturaliter humidæ, & cito putrescunt, unde nisi alijs commixtæ sint seruari nõ possunt, ut est zingib. iuiubę, & myrob. & chebu. iuiu. virides magnam habent efficaciam, quæ ne pereant syrupis, & quibusdam alijs admiscentur.

Propter horribilem saporem necessaria fuit compositio: quædam enim sunt medicinæ, sicut aloe, quę adeo abo D minabiles sunt, quod ab ægris recipi non possunt, & si recipiantur debitum non habent effectum: quædã ergo dulcia debent admiscẽri, quę suam reprimant abominationẽ, & horribilitatem, ut mel, & zuccharum.

Antidotum dicitur contra datum ab anti, quod est contra, & dosis quod est datio: dicuntur autem cõpositæ medicinæ antidota à discretis medicis compositæ, & inuentæ cum multa discretione, & sic omnes medicinæ possunt dici antidota.

AVrea quando datur, caput à languore leuatur, aurea dicta est ab auro. Alexandrina ab Alexandro peritissimo Philosopho, à quo inuenta est. Proprie ualet ad omne capitis uitium ex frigiditate, maxime, & ad omnem rheumaticam passionem, quæ à capite ad oculos, & aures, & gingiuas

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 826 sur 1089

descendit, et ad grauedinē omnium membrorū quæ fit de eodem humore, datur cuncti dormitum cum uino calido. xviij. pars. confecta est lib. ij.

Recipe assari, carpobal. hyoscyami, ana. drachm. ij. & f. garyophyllorum, opij, myrrhæ, cyperi, ana drach. ij. balsami, cinnamomi, solij, zedoariæ, zingib. costi, coralli, cassiæ lignææ, euphorbij, tragacanti, thuris, meu, styracis calamitæ, saliuncæ, cardamo. seselcos, napi, saxifragiæ, anethi, anisi, ana drach. i. ligni alo. rhabarba. aliptæ, castoreī, spicæ, galangæ, opopa. anacardi, masticis, sulfuris uiui, peoniæ, eryngij, rosæ, thymi, acori, pulegij, aristol. long. gentianæ, corticis mandragoræ, chamædryos, fu, baccarum lauri, amci, dauci, macropi. leucopiperis, xylobal. carui, amomi, petroselini, seminis leuistici, rutæ, seminis sinoni, ana drach. 5. auri purificati, argenti meri, albarum margaritarum, blactæ bizantiæ, ossis de corde cerui, ana gra. xiiii. limaturæ eboris, calami aromatici, pyretri, ana grana. ix. mellis qd' sufficit. detur in modum auellanæ fæbricitantibus cum aqua cali da, non fericitantibus, cum uino calido.

Sūma medicinarum ē res. lxviij.

AVrea est dicta ab auro per excellentiam potissimā .s. medicina in multis pasionibus probata, vt aurū præcellit omnibus metallis, vel dicitur aurea ab auro quod recipit. Alexādrina ab inuētore, vel forte à loco. Ad oēm rheumaticā pasionē faciens ad rheuma capitis.

Nota, ꝙ distinguēdū est in hoc loco, facit enim aurea cōtra rheuma capitis: non tamen in principio rheumatis datur: habet enim triplicem virtutem, constrictiuam, quod per opium quod recipit declaratur, cōfortatiuam, quia recipit aromaticas species, dissolutiuam quod per consumptionem probatur: consumit enim humorem, & omnem consumptionem dissolutio operatur, fit enim per dissolutionem consumptio. Cum igitur dissolutiua virtute operetur, dissoluit materiam, & eā mouet, & sic rheuma augmentatur: dentur igitur prius alia opiata minus dissolutiua, vt musa Aenea, purgato tamen corpore prius vtiliter, cum plethoricum sit, vel præcedat phlebotomia, vel scarificationes: non tñ sequenti die post purgationem, vel phlebotomiam, vel scarificationē debet dari, sed in tertio die post purgationem, in quinto post phlebotomiam.

Qua hora debent dari opiatæ.

Nota etiam, quòd nisi multa instet necesitas, nō nisi de nocte debent dari opiatæ, & ieiuno stomacho. Vnde patiens accepturus, ante horam vespertinam comedat, & tamen parum, melius enim propter noctis frigiditatem operatur calore naturali fortius operante qui per frigiditatem noctis retētus fortius operatur. Detur autem aurea secundum prædictas considerationes contra rheuma capitis sine febre cum vino calido, cum febre, cum aqua calida, vel cum decoctione aliqua.

Dolores sedat. distinguendum est, si sit de frigida causa, & prædicto modo, considerationibus prænominatis obseruatis.

Lachrymæ oculorum qūo fiant.

Oculorum lachrymas constringit. Lachrymæ oculorū fiunt, aut per calorem dissoluentem, vt in febribus acutis, & est signum mortis, & tunc non detur aurea: aut per frigiditatem constringentem, & hoc est ex vitio cerebri. Ad hoc ergo valet aurea prius corpore purgato, & hoc cum decoctione olibani data, vel quod melius est formentur pilulæ de puluere olibani, & aurea, & teneantur diu sub lingua.

Dolori dentium. dolor quandoq; fit ex fumo acuto ascēdente à stomacho ad dentes, fit etiam dolor dentium, quādoq; ex humoribus descendētibus à capite, si fiat vitio stomachi prius purgetur, postea cum succo mentæ calefacto distemperata detur: si vitio superiorum fiat, detur aurea secundum prædictam doctrinam, inungātur dentes, & gingiuæ, fiat etiam emplastrum de aurea, & succo mentæ, & temporibus apponatur.

Momentanea epilepsia dicitur, quæ momēta, id est frequenter inuadit, quia nō præsentitur accesio, & habet fieri vitio cerebri, detur etiam contra hanc pasionē cum decoctione peoniæ, vel quod melius est formentur pilulæ de aurea cum puluere peoniæ, & teneantur sub lingua.

Nota, quòd epilepsia, quæ fit vitio stomachi, & extremorum membrorum præsentitur, tali epilepsiæ non confert aurea, quæ autem fit vitio cerebri illi valet.

Quid sit anima.

Maniacis opitulatur. Mania est infectio anterioris cellulæ capitis cum priuatione imaginationis. fit autem huiusmodi infectio quandoq; ex sanguine, quandoq; ex chola, & quandoque ex melancholia, si fiat ex sanguine, vel cholera, non valet aurea, si ex melancholia, tunc detur in potu, sed cum magno studio, nec comperiatur, quòd admisceatur potui, colata per pannum offeratur nescienti, vel tale fiat experimentum in hac causa probatum. Cum inciduntur maniaci, prius inungatur totum corpus vel caput aurea, & postea in loco incidendo ponatur in magna quantitate secundum formam instrumentorum, si rotunda debet esse incisio, ponatur pilula magna super locū qui debet incidi, si capistrata, fiat quædam longitudo in modum magdaleonis, & apponatur loco incidendo, & super ipsum fiat incisio.

Cephalalgicis de frigida causa detur cum vino calido.

Quid sit tusis.

Tusientibus. tusis est inuoluntarius motus pulmonis, fit quia tusis ex humoribus rheumatizātibus à capite ad pulmonem: etiam ex abundantia eorum in pulmone, siue rheumate. Illi autē sunt calidi, vel frigidi, vel sicci, vel humidi, vel quoquomodo possint commisceri: si autem humidi, quia multum cōsumit aurea valet, si frigidi, quia calefacit prodest. Si calidi vel sicci sunt, non est danda. Nota tamen ꝙ aurea valet illi speciei, quæ est anhelitus.

Nota tamen, quòd si humores sunt congesti, & viscosi, non debet dari, quia compactiores eos reddit, & incurabilem reddit ęgritudinem nisi prius fuerit materia digesta per vnguēta mollitiua. Cognoscitur autem digesta per liberiorem sputaminis iectionem. detur hoc modo, gummi arabici puluerizetur hoc modo, & tantundem aureæ admisceatur, formentur pilulæ, quæ diu teneantur in ore, vt virtus medicinæ liberius petat caput. Et si est de rheumate tusis efficacius operatur, humectat etiam lacertos tracheæ, arteriæ, & pulmonis, & confortat spiritalia membra quæ eis sunt vicina, vt aduenientem malam medicinam repellere possint, & si spiritualibus insidant confortata expellant.

Phthisis. phthisis est alia vetus, alia recens, soli recenti detur & tusientibus, præcedente tamen alia minus dissoluta, vt rubea.

Suspirios. suspirium est difficultas attrahendi aera. Est autem species asthmatis, quæ alio modo dicitur anhelitus.

Nota, quòd aurea illi speciei valet, quæ dicitur anhelitus, fit autem suspirium quandoque ex siccitate, & tunc non valet aurea, quandoque ex abundantia humoris, & tunc valet aurea, sic præparata, gentiana coquatur in vino vsque ad tertiam partem, coletur, & in ipso vino ponatur aurea, & postea ad solem desiccata detur in puluere, vel pilulis.

Cardiacis cum decoctione nucis musc. garyphyllorum osis de corde cerui in vino odorifero vel aqua rosata, detur, vel his detur vt tusientibus.

Sanguineo vomitui per anagra. vel diabrosim, id est per resudationem sanguinis, reiectio fit. v. de causis vel propter eius abundātiam, vel acumen, vel propter cali. et sicci. vel propter venę putrefactionem, & cū fit propter siccitatem vel abundantiā humoris, non valet aurea: si propter putrefactionē venæ valet, quia consumit materiam putrefactam, cōstringit membrū putrefactum vel corruptum, & venæ sequitur consolidatio, detur sic, in hac causa bulliat mastix in aqua ros. postea permittatur siccari, & puluerizata aurea admisceatur, fiant inde pilulæ quæ in ore

diu

diu teneantur. Si propter frigiditatem fluat ſanguis, detur cum vino calido.

Paralyticis. paralyſis multis de cauſis habet fieri, fit autem de calidis, & frigidis humoribus, raro tamen de calidis, vnde omnibus videtur prodeſſe paralyticis. Vſus tamen eius ſecũdum diuerſitatem membrorum in quibus fit diuerſificatur, ſi ſit in lingua paralyſis maxime valet aurea, formentur pilulæ de aurea cum puluere facto de ſemine cauliculi agreſtis, & naſturcĩ, & teneantur in ore, ſi fiat paralyſis in remotis partibus vel mediis, detur cũ decoctione eupatorĩ, vel herbæ paralyſis, vel caſtorei, vel fiant de puluere eupatorĩ & aurea pilulæ, hoc autem fiat præcedentibus vnguentis diſſolutiuis & purgatione, non tamen vnguenta adhibeantur niſi in locis vbi cauſa exiſtit, conſiſtit autem frequenter in neruorum origine, vnde debet inungi ſpina, & collum cum vnguentis, & occipitium cum humeris. Malum terræ concauetur in quo ponatur oleum cum aurea & bulliant, & poſtea inungatur patiens circa neruorum originem. Et nota ꝙ raro fit paralyſis ſine rheumate, vnde duplici modo valet aurea, conſtringẽdo rheuma, & exiccando humores phlegmaticos, vel humores paratos ad hoc. Item ſi fiat inunctio de aurea reſoluta in oleo muſtellino valet.

Ad dolorem lateris & renũ. diſtingue, ſi dolor ſit de cauſa frigida. Item ſi ſine febre & apate ſit dolor. Idẽ ſit vſus in oĩbus paſſionibus, & doloribus. ſ. lateris & renũ, ſtranguriæ, & dyſuriæ niſi dolor lateris ſit ex ventoſitate, tunc debet dari cum decoctione aniſi, & ſaxifragiæ: ſi ventoſitas non adſit, cũ decoctiõe ſolius ſaxifragiæ, prꝛcedẽtibus diſſolutiuis, & diureticis purgationibus accipiatur.

Lapidem frangit. Nota ſm doctrinã Ioannis platearĩ cũ dari debet calculoſis, cum cõficitur, remoueatur opiũ, & in ea apponatur balſamus, detur cum decoctione ſaxifragiæ. ſi. n. lapis in renibus ſit diſtemperetur cũ oleo nardino, ſi eſt in veſica lapis, inĩciatur per ſiringam.

Quotidianæ, tertianæ, quartanæ. diſtinguendũ eſt, quotidianæ de phlegmate naturali, tertianæ de cholera innaturali, quartanæ de melancholia innaturali, detur parũ ante acceſsionem, & hoc digeſta materia, & purgatione facta, in æſtate cum aqua calida, in hyeme cum vino calido vel frigido, & hoc modo debent dari oẽs opiatæ, & melius eſt ꝙ detur in hoc caſu ſine opio q̃ cum opio.

Non debet dari febricitantibus añ purgationẽ

Nota aũt ꝙ aurea non debet dari febricitanti ante purgationẽ. ſ. poſt tertium vel quartũ diem: quartanarĩs niſi poſt tres vel quatuor acceſsiones vel purgationes.

Valet contra omnia vitia matricis. diſtingue de frigido humore, ſi. n. menſtrua retineantur per frigiditatem vaJet, data cum ſucco mentæ, vel rutæ agreſtis: ſi humoroſa ſit matrix, diſtemperata cum aceto & ſucco rutæ agreſtis ita, vt inĩciatur per peſſarium & valet. Nota ad men. pro uo. debet dari ſine opio, quia cum eo data multoties cancrum operatur vel contrarium. Si vitia matricis fiant ex rheumate nõ remoto opio detur cum decoctione olibani, vel fiat ſuppoſitorium de aurea, & puluere olibani, doſis eius ſm modernorum confectionem eſt. ʒ. ſ. ſi in magdaleonibus conficiatur, detur ad pondus trium denariorum conſiderata virtute patientis.

Apopleticis, & epilepticis, detur eodem modo.

Nota ꝙ vtriſq; valet ante acceſsionẽ, ſi de frigidis hu. habeat fieri, data tamen ſemel in hebdomada cum vino decoctionis caſtorei, olibani, vel cum vino calido, in acceſsione, aut ſuffocatione imminente aperiantur dentes, cum eo applicetur, & fricetur palatum cum aurea. Imponatur et naribus, attrahit phlegma cum multa quantitate, vnde multi in tali caſu, vel cauſa liberati ſunt, debet tamen parum patiens ſuffumigari, in ipſa frictione aureæ cũ cornu ceruino, vel puluere olibani, vel aſa fœtida ſuper carbones poſitis inclinato capite, ne diſſoluta materia per fumigium & auream fluat ad interiora, vel fiat ſuppoſitum de aurea, & puluere olibani.

Qualiter ſi colica.

Colicis. colica fit ex humore congregato in inteſtino colon vel frigido, quod cognoſcitur per propria ſigna vniuſcuiuſq; humoris, ſi de calidis fiat humoribus vt cholericis, per cholericum feceſſum cognoſcitur, tunc non detur aurea, ſi de frigidis aut phlegmaticis detur. Refert tamen quonodo, fit enim de phlegmaticis duobus modis, cum rheumate & ſine rheumate. Si cum rheumate fiat, quod per ampulloſas egeſtiones cognoſcitur, detur cum vino decoctionis olibani vel ĩ pilulis. Si ſit dolor colicus ex hu. phlegmaticis inuiſcatis in inteſtinis, & conglobatis præcedant inunctiones dialtea, & oleo muſtellino, & martiato. fiet clyſtere mollificatiuum cum aqua, in qua decoquatur branca vrſina, malua, biſmalua vel ſolum cãtabrum, hoc facto, aurea diſtemperetur cum vino calido addito melle, coletur per pannum & inĩciatur. Item ſi de aurea fiat ſuppoſitorium patienti teneſmum ex frigida cauſa valet.

Nota ꝙ aurea ex diuerſis componitur in complexione, ſubſtantia, virtute diuerſa, ſunt etiam ſm quantitatem in virtute, ꝙ recipit quædam cõſtrictiua, quædam laxatiua, quædam diuretica, & alia multa, diuerſas virtutes habentia: in complexione, quia recipit calida quædam, quædam frigida, quædam ſicca, quædam hu. in ſubſtantia, quia recipit quædam craſſa, quædam ſubtilia, quædam facile penetrabilia: diuerſa in quantitate ponuntur in aurea, quia de quibuſdam plus de quibuſdam minus, & ſic multa diuerſificantur in aurea. Quare autem diuerſa virtute complexione, & ſubſtantia recipit, ſatis compendioſe ſuperius ſub quinq; cauſis aſsignatis comprehendimus, licet hoc authores diffuſius & prolixius exequantur diuerſas aſsignantes cauſas, ſub aliqua tamen illarum. v. quælibet ab authoribus poſita continetur.

Dubium.

In hoc loco non ocioſe quꝛritur quare in hac medicina ponat tantum de vno calido quantum de alio tantundem calido, vel plus vel minus, & quare tantum de vno calido quantum de alio tantundem frigido, nec plus nec minus, quare tantum de vno calido quantum de alio magis calido plus vel minus, quare tantum de vno frigido, quãtum de alio magis frigido plus vel minus. Eadem quæſtio formatur, & eodem modo, inter ſiccum & humidum, inter calidũ & humidũ, & inter frigidũ & humidũ. Item quꝛri ſolet quare vnũ de vna recipiat, & quare nec plus nec minus, ſed hoc ſoluere poſsibile eſt. Diuerſa hoc antidotum, & alia antidota ſunt componentia per quintã complexionem & virtutem, ſed quare, ſuperius dictum eſt, diuerſa ibi ſunt, ſed pondus, quod in hoc loco eſt determinãdum, diuerſa quidem ſunt quæ de quibuſdam plus, de quibuſdam minus, de quibuſdam recipitur æqualiter.

Qualiter in ãtidotis pꝛponitur de vna medicina & minꝰ de alia.

Quare autem quædam in minori pondere, quædam in maiori ponantur in antidotis, quatuor ſunt cauſæ generales, vt ſub vna duas contrarias comprehendamus. Ex his multæ deſcendunt ſpeciales. Prima eſt maior vel minor indigentia. Secunda fortitudo, vel debilitas virturis. Tertia remiſsio vel furioſitas qualitatis. Quarta ſimiliũ ſpecierum paucitas vel minoritas. Propter maiorem indigentiam plus apponitur de vna q̃ de alia, quia efficacior eſt ad conſequendum medicinæ cõpoſitæ effectũ, propter enim aliquem effectum inuenta fuit oĩs medicina compoſita, propter illud ergo illa medicina qua antidotum magis indiget, in maiori quantitate eſt apponenda propter virtutis debilitatem, qñq; enim antidotum indiget aliqua ſpecie in ſua virtute debili, vnde in magna quãtitate eam recipit, vt quantitate ſuppleat quod ꝓpter debilitatẽ non poteſt facere. propter qualitatũ remiſsionem multum de ſimplici medicina ponitur in cõpoſita, vt ſic multiplicata in ſua qualitate intẽdatur, hoc licet videre in roſis, & alĩs ſimilibus. Roſæ. n. quia parũ frigidæ ſunt in parua quantitate multum infrigidare non poſſunt, vnde ex neceſsitate apponuntur in magna quãtitate. propter ſimilium modicã operationẽ medicina cõpoſita quibuſdam ſimilibus ſpeciebus multum indiget, ſed ſi in modica quantitate eas

recipit,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 828 sur 1089

recipit, ſuum non conſequetur effectum. Vnde oportet vt ſimilem recipiat in magna quãtitate, vt multarũ vices ſuppleat. Econtra multa ponuntur in medicinis in modica quantitate propter prędictas. ſ. propter minorem indigentiam, propter virtutis fortitudinem, propter qualitatis acumẽ, propter numeroſitatem conſimilium. Propter minorem indigentiam de quibuſdam minus apponitur, quia quæ minus neceſſaria ſunt in minori pondere ponenda ſunt, poni tamen debent, quia medicinæ eis indigent, propter virtutis fortitudinem, quia quædam medicinæ ſunt acutæ, & furioſæ, & membro mortificationẽ, & aduſtionẽ inducunt, vnde licet ſint neceſſariæ, in modica quãtitate ſunt ponendæ propter numeroſitatem ſimiliũ, quia aliæ ſufficiunt, vnde de ea modicum apponẽdum eſt, tam de vna tam de primo quantum de alia, duplici de cauſa, propter æqualem indigentiam, vtraq; enim indiget ęquali, quando q; vnum æquale eſt pondus: vel propter qualitatem proportionum vel conditionẽ, quædam enim calida quibuſdam frigidis proportionaliter ſunt contraria. Ex quibus compoſitis quoddam fit temperamentum.

Generalibus cauſis aſsignatis quare plus, vel minus, vel æqualiter de ſimplicibus medicinis ponatur in compoſitis ad ſpeciales deſcendamus. Aſsignemus quare tantum nec plus, nec minus de duobus calidis, ſed æqualiter ponitur. in eodẽ pondere poſita ſunt in medicinis propter æqualem indigentiam, quia licet vtraq; medicina calida ſit, tamen vtraq; medicina indiget compoſita, quia nullæ prorſus eiuſdem virtutis inueniuntur, vt in effectu eorũdem patet, & in auctorum teſtimoniis. Eadem vero quæſtio eſt, quare plus de alia tantundem calida, vel minus ea proportio, an effectus, vel occulta proprietas, vel poteſt referri ad minorem indigentiam.

Quare æqualiter de frigida & calida in eodem gradu, an æqualiter debet fieri propter diuerſos effectus, quia cõtingit quãdoq; diuerſa membra, vt ſtomachum & hepar, diuerſis paſsionibus infici, vnde frigida ad infrigidãdum, calida ad calefaciendum apponuntur. Fit etiam quãdoq;, vt ex eis fiat temperamentum, vt propter remiſsionem acuminis plus ponitur de vna calida, q; de alia tantundem frigida. & propter locorum poſitionẽ. Eſt enim locus infrigidatus poſitus in profundo, vnde calidius oportet eſſe medicamen ſi membrum poſitum in profundo debet calefieri, in maiori pondere ſunt apponenda calida, ne frigida caliditatem impediant, vel caloris effectum, quare tantum de vno calido quãtum de alio minus frigido propter æqualem indigentiam, quare non eſt propter minorem, vel referatur ad repreſsionem acuminis. Similiter diſtingue inter calida & ſicca, frigida & ſicca, calida & humida, frigida & humida, diuerſa hoc in antidotario reperiuntur non autem virtuti, quorum omnium virtutem complexionem quintam aſsignare propoſuimus, & ad quid in aurea apponuntur. Non autem virtutes ſingulas aſsignabimus, quia in libro noſtro de ſimplici medicina dictum eſt ſufficienter de eis, poſtea in fine de pondere dicetur. Ꝛ. aſari. i. baccare. Aſarum baccara calidæ & ſic. complexionis eſt, ſubtilis, & virtutem habet diureticam, conſumptiuam, mundificatiuam. Nam humores educit per vomitum, vnde ad acrem, vel acredinis naturam dicitur pertinere, ponitur in aurea contra ſtrãguriam & dyſuriam, q; diuretica eſt, cum complexione calida, & ſicca diſſoluente, tamen ex ſubtili ſubſtantia & diuidente. Ponitur autẽ contra febrem quotidianam & quartanam, quia earum materiam diſſoluit. Vnde experimentum habemus optimum de aſſara, & probatum contra quotidianam & quartanam, vinum decoctionis aſſari baccare detur ante acceſsionem, ſi materia ſit in ſtomacho, educit eam cum vomitu, ſi in aliꝭ partibus, conſumit. Radix eius medicinalis eſt & folia, radix ponitur in aurea. Radix debet eligi odorifera non multum leuis ſed ponderoſa, non perforata, ſed continua, poteſt per triennium in ſua virtute ſeruari.

Quid ſit aſſarum.

E Carpobalſami. car. eſt calida & ſicca in. ij. gra. xylobal. lignum balſami appellatur, balſamum vel opobalſamum ſuccus. ſ. lachryma balſami. Balſamum eſt maioris efficaciæ. Carpobalſamum minoris, maioris tamen q; xylobalſamum. Carpobalſamum ſubtilis eſt ſubſtantię, virtutem habet mundificatiuam, attractiuam, & confortatiuam, quia calida eſt & ſicca propter ſui naturam igneam, confortatiuam propter aromaticitatem, ponitur in aurea propter quaſdam paſsiones capitis, vt eſt epi. cephala. & ſimilia, quia materiam conſumit. Contra cardiacam, quia reſtaurat ſpiritus & mẽbra confortat. Vnde habemus optimum experimentum contra cardiacam. Patiens vtatur omni die puluere carpobalſami, cortice ſuperiori ablato, contra vitia matricis ex frigida cauſa, quia eam mundificat. illud eligendum eſt, quod non eſt perforatũ, & quod eſt aromaticum. De carpobalſamo.

Hyoſcyami. hyoſcyamus frigidus & ſiccus in. iij. gra. ſubtilis eſt ſubſtantiæ, virtutem habet mortificatiuam & F conſtrictiuam. Hyoſcyamus ſemen eſt caſsilaginis, ſed aliud eſt album, aliud nigrum, aliud rufum. nigrum non eſt ponendum in medicinis, album ponatur ſi inueniatur, ſi non, rufum. ponitur in aurea propter rheuma, propter dolorem dentium, propter fluxum ſanguinis per anagoga, vel diabroſim, contra rheuma ponitur & fluxum ſanguinis, quia poros conſtringit, ex quorum conſtrictione ceſſat ſanguinis fluxus, contra dolorem dentium, quia partem mortificat, & reddit inſenſibilem, vnde dolor nõ ſentitur. De hyoſcyamo habemus experimẽtum cõtra oẽm dyſcraſiam de calore, vel oĩa apoſtemata cuiuslibet exterioris partis corporis, ipſa herba trita cataplaſmetur, vel ſemen hyoſcyami teratur, ablacteretur cum ſucco ipſius herbæ, coletur, ſuperponatur non ſophiſticatur hyoſcyamus per. xl. annos ſeruatur. Ponuntur aſſarum, & carpobalſamum in maiori quantitate, q; quædam quæ eſſent fortiora. i. fortioris virtutis, vt ſuppleant quantitate, quod minus eſt in qualitate, ponuntur autem in maiori quantitate G q; quædam dicta, quæ ſunt minoris virtutis, propter ipſorum maiorum indigentiã, vel neceſsitatem, & eadem eſt ratio de carpobalſamo, ſed hoc nõ habet hyoſcyamus. Cõſtat enim magis eſſe neceſſaria, quæ in maiori ponũtur pondere, fortis eſt. n. virtute hyoſcyamus, ponitur enim in magna quantitate propter modicam appoſitionẽ ſimilium. Caryophyllus. quia ſpiritus reparat, & ponĩ in hac medicina contra vitium matricis, contra vitium ſpiritualium, contra cardiacam paſsionem. Contra vitiũ matricis, quia conſumit humores, & matricem mundificat. contra vitium ſpiritualiũ, quia eorũ ſuperfluitatẽ cõſumit per calidi. & ſicci. contra cardiacam paſsionem. Contra vitiũ matricis, quia conſumit humores, & matricẽ mundificat, contra vitiũ ſpiritualium, quia eorũ ſuperfluitatem conſumit per ca. & ſic. cardiacã paſsionem, quia aromaticitate ſua ſpiritus reparat, & membra confortat, vrinales meatus aperit ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ. Illi eligendi ſunt qui in ſuperficie planificati ſunt. In ſapore acuti, in ſubſtãtia humidi, in impreſsione vnguis, aliquantulũ emittunt H humiditatis. Vinũ decoctionis caryophyllorũ cum aqua ro. valet contra dolorẽ omnẽ ſtomachi ex frigiditate, & contra cardiacã paſsionem. De hyoſcyamo.

Myrrhæ. myrrha ca. eſt & ſic. in. ij. gra. & ſubtilis ſubſtãtiæ, virtutẽ habet mundificandi & conſeruandi, quia id quod diſſoluit cõſumere ſufficit, vnde corpora antiquitus myrrha conſeruabãtur, habet etiã virtutem conglutinandi. ponitur myrrha in aurea contra cardiacã, & contra fluxum, contra cardiacam, quia conſeruat conſeruando, & depurat depurando, maxime opitulatur, fluxum conſtringit cõglutinatione ſua. illa eligenda eſt quæ craſſa eſt, & gummoſa, clara, lucida, lenis. Myrrha pulucrizata cũ pice, vel colophonia, vlcera virilis virgæ ſanat, & ſaniem conſumit deſiccando. De myrrha.

Opiꝭ. opium frigidũ eſt in. iiij. gradu. ſic. in. ij. craſſam habet ſubſtantiã & fumoſam, vnde cito petit cerebrũ, virtutem De opio.

tem habet mortificatiuam, conſtrictiuam, ſoporiferam, vnde cerebrum conſtringit, & ventriculos eius oppilat, conſtrictiuam propter frigi. & ſic. & mortificationē propter intenſam frigiditatem ſuam. in aurea ponitur ad conſtringendum rheuma, & ad conſeruationem ſpecierum. fit autem opium de ſuc. papaueris albi ſubtiliter incifi. eligendum eſt in colore ſubruſum, in ſapore ſubamarum, in odore horribile, in ſubſtātia mediocre, & ꝙ manibus poſſit malaxari. Valet ad ſomnum inducēdum cū lacte mulieris, foliis mādra. ſemine hyoſcyami, cataplaſmetur fronti, & temporibus contra dolorem extremarum partium, quia mortificat partem, & inſenſibilem reddit. Cum inuenitur ſimplex opium ponendum eſt thebaicum. ſeruatur per omnia ſecula ſeculorum, fit autem citra mare, & vltra mare, trāſmarinū maioris eſt efficacię.

De cypero. Cyperi. calidæ eſt, & ſiccæ complexionis in. ĩ. gra. & ſubſtantię ſubtilis, virtutem habet diureticam, ponitur in aurea propter ſtranguriā & dyſuriā, & vitiū renū. Vinū decoctionis eius frangit lapidem, contra ſtranguriam puerorum maxime valet, accipe cyperū cum herba, & coque in vino & oleo, cataplaſma ſuper pectinem, multum confert ad menſtrua prouocanda, teratur cum ipſa herba, & fiat decoctio in aqua & oleo, & fomentetur circa radicem ipſius herbæ quæ dicitur cyperus. De iſtis quatuor ponitur minus ꝙ de ſupradictis propter earum ſupradictarum proprietatem. Caryophyllus, et cyperus in maiori ponuntur quantitate, quoniam ſupradicta maioris efficaciæ, vt quantitas ſuppleat virtutis defectum. ſ. propter maiorem indigentiam. Myrrha propter eaſdem cauſas, & propter conſeruationem. opium propter modicam ſimilium appoſitionem, opium diſtemperatum cū lacte mulieris pulſibus imponatur in parua diſtemperantia ſanatur.

De balſamo. Balſamum ca. & ſic. in. iĩ. gra. ſecundū quoſdā, in ſecūdo ſecundum alios, ſubtilem habet ſubſtantiam, virtutē habet attrahendi confortandi, conſumēdi, diuidēdi, & mundificandi, & ponitur in aurea contra epilepſiam, quia conſumit materiam ſuis qualitatibus, ſimiliter contra renum vitia ſubtilitate & qualitatibus ſuis contra vitia matricis quia eam calefacit. Contra paralyſim quia viuificat partem. apponitur balſamum præcipue ad conſeruationem, quod patet, quia medicina opiata & balſamata diutius poteſt reſeruari ꝙ non balſamata.

Opobalſamū iniectum per ſiringam lapidem frangit, ſi detur in potu fœtum mortuū educit, & matricem iuuat, & menſtrua prouocat. balſamum eligendum eſt, quod cū ponitur in palato ſtatim calefacit cerebrum, quod cum ponitur, lac caprinum ſtatim coagulatur, ꝙ ſi in eo intingatur pannus, & inde locus fuerit exiccatus, non remanebit macula, ſi cum oleo vel tereben. ſophiſticatus fuerit, maculæ ſemper erunt. Item ſi apponatur igni, flāmam emittit, ꝙ ſi apponatur in ſuperficie aquæ, ibi reperiť, ſi in medio, ibi remanet, in fundo ſimiliter. Item ſi ponatur in panno raro in aliquo pondere, poſtea lotis manibus exprimatur bene ſuper aqua mundiſſima, ſi inuenitur in eodē pondere, bonum eſt.

De cina. Cina. idem eſt, quod cinnamo. habet autem ſubſtantiam glutinoſam, virtutem habet conſumptiuam, conſolidatiuam. Cinnamo. ca. & ſic. eſt in. ĩ. gra. vel in. iĩ. conſumit qualitatibus ſuis, confortat aromaticitate ſua, conſolidat glutinoſitate ſua. cōtra paſsiones capitis ponitur in aurea, quia materiā conſumit, contra cardiacam, quia aromaticitate ſua confortat & depurat, valet contra fluxum ſanguinis ex corruptione venæ, quia cō ſolidat. eligēdum eſt quod eſt ſubruſum cauernoſum, vel cauellatum odoriferum, & habet dulcedinem acumini admixtam, cortex eſt cuiuſdam arboris quæ in India reperitur, ſi fiat vulnus in locis chartilaginoſis puluis cinnamomi conſolidat.

De folio. Folĩ, quando ſimpliciter folium inuenitur, ſolia caryoph. ſunt itelligēda. ca. ſunt et ſic. in. iĩ. gra. ſubtilem habent ſubſtantiam, virtutem confortandi & conſumēdi, diuretica ſunt ex complexione & ſubſtantia, folia ponūtur in aurea propter conſumptionem materiei, contra paſsionem capitis, contra cardiacam, quia confortant aromaticitate ſua, depurant & reparant ſpiritus ſi cō tra vitia renum, quia vrinales meatus aperiunt ſubtilitate ſubſtantię, & lapidem eĩciunt. contra frigiditatem ſtomachi quia calefaciūt. cardiaci, & ſtomachici bibant vinum decoctionis ſolĩ cū aqua ro. eligendum eſt foliū caryoph. in odore ſuaue, in ſubſtantia tenue, in colore rufum, in ſapore acutum cum amaritudine.

De zedoario. Zedoarĩ, zedo. ca. & ſic. comple. in. ĩ. gra. ſubtilem habet ſubſtātiam, virtutem habet confortandi ex aromati. ſua, mundificat ex complexione, diureticam habet virtutem ex ſubſtantia. propter paſsiones capitis ponitur in aurea, & quia indigent confortatiuis diureticis mundificatiuis. Zedoarium eſt radix cuiuſdā arboris quę reperitur in India, cuius duo ſunt genera, vnum citrinum, aliud album, quod eſt citrinum ſolidum non perforatum, laudabilius eſt, citrinum raro inuenitur, album ergo eſt eligendū, quod eſt acutum, & cōtinuum, & ſolidum. per tres annos poteſt ſeruari, ex citrino ſophiſticatur aloe. Aloe per minuta fruſta diuiſum aceto calefacto in quo puluis zedoariæ poſitus ſit, ponatur frequenter, & extractum deſiccetur, & iterum ponatur, colorem ſuſcipit aloe hepatici, & ſuam horribilitatem amittit, & ſubcitrinum habet colorem, & malum odorem amittit vel deponit. puluis zedoarĩ, cum puluere cinnamo. carnoſitatem & putrefactionē gingiuarum ſanat.

De zingibere. Zingiber ca. eſt. in. ĩ. & in. iĩ, hu. in primo ſubſtantię eſt mediocris, virtutem habet confortatiuam ſpermatis, & ſanguinis generatiuam, & reſtauratiuam ex aromaticitate, reſtauratiuam ex hu. ponitur in aurea contra cardiacam, & defectum humi. & alias paſsiones quæ indigent reſtauratiuis. Zingi. radix eſt quæ in India reperitur, & aliud eſt ſubnigrum, quod eſt repudiandum, aliud ſubpallidum, quod eſt odoriferum album ponderoſum non perforatum, & acutum, & quod difficile teritur, laudabile eſt. per. ĩ. annos poteſt ſeruari, cito putreſcit, in cumulo piperis diutius durat in ſua efficacia. Vinum dectiōis zingi. digeſtionem procurat & libidinē augmentat. & aliter radices dimittantur in vino quouſq; relaxentur, & cum vino ca. pectini cataplaſmatur, valet contra apraxim eorū. i. cōtra inoperationem illarum partium.

De corallis Coralli albi. frigidi. et ſic. in. ĩ. gra. craſſam habet ſubſtantiam, virtutem conſtrictiuam & occultam. ponitur in aures propter fluxum ſanguinis per anagogen, & propter epilepſiam, quia occultam habēt naturam iuuandi epilepticum. Coralli ſunt lapides qui inueniuntur circa mare in lapidoſis locis. Coralli alĩ albi, alĩ rubei, maioris efficaciæ ſunt rubei, vnde cum ſimpliciter coralli inueniuntur, de rubeis intelligendum eſt, qui vero rubei, & craſsi ſunt, non perforati, ſunt laudabiliores. Coralli multas habent virtutes occultas, collo ſuſpenſi curant epilepſiam, vt dicit Gale. domus in qua ſunt non fulguratur, puluis coralli combuſti, & gummi ara. non combuſti detur in cibis contra hæmoptoicam paſsionem.

De coſto. Coſti. Coſtum cali. & ſic. eſt in. ĩ. gra. ſubtilis ſubſtantiæ virtutem habet diureticam propter ſubtilitatem ſubſtantiæ, & ſtomachi confortatiuam ex aromaticitate, vel amaritudine. ponitur in aurea propter vitia renum, quare diureticum, & ſtomachi confortatiuū eſt. Coſti duo ſunt genera. Aliud eſt ſubalbidum, aliud rufum, rufum vehementiorem habet effectum, album minus operatur, & in India reperiť vel Perſia. vnde frequētius eo vtimur, quod eſt ſubalbidum, ſolidum, ponderans, non perforatū, amarum laudabilius eſt. Seruatur per triennium ad confortationem ſtomachi, puluis coral. ſeminis fœ. cinnamo. ponatur in cibis, vel fiat cataplaſma ex puluere coſti, maſti. cera & oleo.

De caſiali gnea. Caſiali. eſt cali. & ſic. in. ĩ. gra. quæ ſubtilis eſt ſubſtantiæ, virtutem habet diureticam, conſumit, confortat ex aroma. ſua, diuretica eſt ex ſubſtantia, & qualitatibus ſuis, ponitur in aurea contra vitium renū, & veſi-

cæ,

cæ,contra vitia matricis, contra cardiacam. Casiali.cortex est cuiusdam arboris in India nascentis, cuius plures sunt species.eligenda est tortuosa,cauernosa,continua,in colore rufa, quæ etiam habet subalbedinem distinctam, quæ acutum habet saporem, & dulcedinem admixtam amaritudini.sophisticatur ex corice capparis, quæ multū est amara. casia debet eligi quæ multum est odorifera. Puluis casiæli.admixtus trypheræ menstrua prouocat,& educit si inde fiat pessarium. si dentibus teratur, fœtorem oris remouet,& putrefactas gingiuas sanat,detur cardiacis cum suc.pastinacæ.

De euphorbio. Euphorbiū. Euphorbium calida & sicca in.iiij. gradu substantiam habet subtilem,virtutem laxatiuam ex modo complexionis phlegmatis primo,& san. secundario. purgat attrahendo ex ignea su i substantia vel natura.ponitur in aurea propter epilepsiam apo.arteticam,paralysim,ex contractiuis virtutibus aliarum specierum laxatiua eius virtus reprimitur, vnde ponitur p̄cipue,vt igneitate sua mortificationem opꝫ reprimat. Euphorbium gūmi est arboris in India nascentis. eligendum est crassum subrufum, non perforatum,non terræ admixtum. Puluis euphorbiū cum suc. centri galli iniectus impetuose educit muliebria. fiat emplastrum ex puluere euphorbiū, & ex axungia vrsina,cera,& oleo,& inungatur epilepticus per spinam vsq; ad partes inferiores.

De tragacātho. Tragacanthi. Tragacanthus frigidæ complexionis est in.ij.gra.hu.in primo.substantiam habet glutinosam,& mediocrem,virtutem habet constrictiuam ex frigiditate, lenificatiuam, & humectatiuam ex humiditate. ponitur in aurea contra suspirium,& fluxum sang.per anagogem, & ad represionem acuminis aliarum specierum. Tragacanthus, gummi est cuiusdam arboris in India nascentis, eligendum est in colore album,lucidum, clarum,nō terrę admixtum,rufum vel rubeum, in medicina ad calefactionem plus valet, quia minus est frigidum q̄ album, quod in medicinis ad refrigerandum ponitur.diu seruatur. Dimittatur cum amylo,siue penidijs per noctem vnam tragacanthus in aqua,ex illa aqua liniantur labia, & gingiuarum,linguæ,oris scissuræ febricitantium acute.si illinis hoc herpeten granulosum,valet multum.

De thurę. Thuris. Thus ca.& sic.in.ij.gra.gummosam habet substantiam virtutem constrictiuam ex viscositate,confortatiuam ex aromaticitate propter rheuma capitis ponitur in aurea propter frigiditatem matricis. Thus gummi est arboris in India nascētis, cuius duo sunt genera,crassum, & masculum, dicitur minutum maius. eligēdum est thus album planificatum crassum,non terrestreitati admixtū. diu potest seruari. Tria grana thuris si deglutiantur,digestionem procurant,& bonum anhelitum præstant,& acetosam eructationem remouent.

De styrace. Styracis. Styrax ca.est in.i.gra.sic.in.ij.substātiam habet mediocrem virtutem confortatiuam, quia spiritus reparat quorundam membrorum, consolidatiuam, quia glutinosa est, muliebria educit qualitate sua.s.caliditate, ora venarum aperiendo rheuma cōstringit.ponitur in aurea contra vitia matricis,stomachi,& capitis.pilulæ ex ea factæ digestionem confortant, cataplasma ex ea factum scliroſim curat,fumigatio eius menstruis imperat. Styracis tria sunt genera,styrax calamita,liquida,& rubea,liqda est quæ figia dicitur.cum simpliciter styrax inuenitur, de calamita intelligendum est,quæ in colore rufo eligēda est,in substātia glutinosa, vt valeat malaxari ad modum ceræ,non furfurea vel sulphurea,in sapore amara.sophisticatur ad rasum iridis illyriæ & mellis,& tunc dulcis est.

De saliūca. Saliuncæ.Saliunca cali.est & sic.in.ij.gra.subtilē substantiam, virtutē diureticā habens.ponitur in aurea propter vitia renum, vesicę, & matricis. Saliunca est semen cuiusdā arboris.vel herbæ, quæ eodē nomine appellatur. semen in hac medicina ponendū est,eligendum est subalbidum, recens,habens amaritudinē admixtam acumini.

E Semen potest seruari p tres annos.Fiat ex aqua fomentū, saliuncę decoctionis ad menstrua ,puocāda. suffumigium herbę eodem modo appellatæ multum valet matrici.

De napi. Napi.i.Sinapis.sinapismus alius fit ex seminibus,alius ex folijs sinapis,tamen eiusdem efficaciæ sunt,sed maioris est sinapismus ex semine factus.ex folijs siccis sic fit.terantur folia,& ebulliant in vino,& cataplasma loco patienti. ex seminibus sic fit.Semina terantur,& coquantur in aceto & vino, & in maiori quantitate ponatur vinum, cataplasmetur super loca dolentia,valet ad lethargiam,& paralysim.Semen sinapis ca.& sic.in medio quarti gra.substantiam habet subtilem,virtutem habet attractiuam ex substantia ignea,ex natura sua consumit,ex complexione mundificat,ex eadē ponitur in hac medicina propter mēbrorum insensibilitatem,propter vitium matricis,,ppter paralysim apoplexiam epi.Sinapis semen est herbæ eodē nomine appellatæ,semen non herba ponit in aurea, quod eligendum est album,non amarū,non ponticum,sed acutum.sophisticaē cum semine rapæ.Puluis eius sub lingua positus loquelam restaurat, semen in oleo laur.bullitū,& facellatum eam partē viuificat in qua fuerit positum.

De saxifragia. Saxifragiæ.Saxifragia ca.est & sic.in.ij.gra.& subtilis substātiæ,virtutem habet diureticam ex qualitatibus suis & substantia, & ponitur in aurea propter vitium lapidis, & contra dysuriam,& stranguriam, menstrua prouocat. radix eius similiter dicitur saxifragia.radix per se ponēda est in medicinis quæ exigunt saxifragiā. Radix eligēda est continua non perforata quæ difficile frangitur,quæ frangitur de facili, vetusta & consumpta est. Saxifra. saxum frangens dicitur,frangit.n.lapidem,& partem à parte separat,vnde maxime valet calculosis.contra lapidē fiat fomentum ex aqua salsa decoctionis eius.i.saxifragiæ circa pudenda.vinum decoctionis eius bibitum lapidē frangit.

Ad idē nutriatur hircus p.iij.menses de folijs saxifragiæ,deinde interfice, & accipe sanguinem eius, non primum,sed secundum, cum coagulatus fuerit,per frusta diuide, & permitte deliccari ad solem, sed tamen sal admisceatur, vt diutius conseruetur.per annum sic potest fieri; & si eis admisceatur balsamū.per.x.annos vel.xv.potest seruari.puluerizetur sanguis,& tali puluere vtendum est in cibis & potibus.

De anetho. Anethi. Anethum ca. & sic.in.ij. gra.vel.ij. substantiam habet subtilem,virtutem diureticam,ponitur in aurea contra vitium renum,& vesicæ,& matricis. Nota q̄ in diureticis efficaciora sunt semina,q̄ herbæ ipsæ,& semper ponenda sunt in medicinis, valet contra indigestionē vinum decoc.eius per.ij.annos seruatur.

De anisō. Anisi.Anisum ca.est & sic.in.ij.gra.substantiā habet subtilem,& virtutem diureticam confortatiuā stomachi, & ventositā.consumptiuam.propter vitium interio.mēbro.ponitur in aurea,stomachi.s.& interiorū & matricis. anisum maxime valet cōtra indigestionē.Anisum semen est cuiusdā herbæ simili noſe vocatæ.semen est ponēdum, debet eligi odoriferum,in sapore acutum cū aliquantula
H insipiditate admixta dulcedini non perforatum, per.xx. annos seruari potest. Vinū decoc.eius optime procurat digesti.ventositatem consumit omniū.xx.quare ista.xx. in maiori quantitate ponuntur q̄ prædicta,assignatum ē superius,qm̄ in maiori quantitate q̄ infrascripta assignandum est. Balsamum in maiori quātitate propter maiorē indigentiam,quia maioris efficaciæ est.Cinnamomum in maiori quantitate,quoniam quædam sint in maiori quantitate habentia virtutem,vt quantitas suppleat vitiū virtutis. Euphorbium in maiori q̄ quædam minoris efficaciæ, vt resistat igneitate sua mortificationi opꝫ.Sinapis maioris est efficaciæ q̄ aliqua infrascripta, sed ppter maiorem necessitatem in maiori pondere ponitur.

De ligno aloes. Ligni aloes. Lignū alo.ca.est & sic.in.ij.gra.locū vbi nascitur nouit nemo,qm̄ nascitur in montuosis locis oriētis circa originē Nili quæ nemini nota est,de montanis in

nilum

nilum cadit, quod nilus recipiens fert in Indiam, ibi vero à Saracenis, retibus capitur, & venas quasdã inutiles igne comburunt, vel cultello remouent. Lignum aloes aliud subnigrum, aliud subrusum. subtilem substantiam habet, virtutem diureticam ex subtilitate substantiæ, confortatiuam ex aromaticitate, aperitiuam ex qualitatibus suis & substantia. ponitur in aurea propter causas cerebri ex frigiditate, propter vitium renum, vesicæ, & matricis, propter cardiacam. Eligẽdum est subrusum, ponderosum, granosum, nodosum, aro. in sapore amarum, nõ multum solidæ substantiæ, subnigrum tñ laudabilius. Sophisticatur cum quodam ligno, quod iuxta Almansiam reperitur, quod simile est in odore, sed nigrum vel album, vel solidioris substantiæ. Si cõburatur in igne, odorem reddit aromaticum sed momentaneum. ℈.iiñ. ligni aloes pulueri zati in aqua rosa. bulliant ꝙ detur talis aqua syncopizantibus, & cardiacis. per. x. annos seruari potest.

De rheubarbaro. Rheubarbari. Rheubarbarum ca. est & sic. in. ñ. gra. ſm quosdam in. iiñ. subtilem habet substãtiam, diureticã, laxatiuam, choleræ purgatiuam ex su. ponitur in aurea, propter vitia renum, & matricis ex frigida causa, & propter febrem tertianã & quotidianã, vel cardiacam. Rheubarbarum aliud ponticum, aliud barbarũ, de barbaro intelligẽ cũ dicitur in medicina. ℞. rheu. qñ ponticũ est, neutrũ plane exigitur. Eligendum est subcitrinum, continuũ, nõ perforatum, quod habet maculas quasi venas distinctas, albas, citrinas, quod habet croceas vel citrinas, pulueriza ri aptas, vel non est rheubarbarum, vel est sophisticatum plus. Febricitãtibus debet dari. ℈. i. rheubarbari cum frigida aqua datum, vel cum succo scariolæ, vel tryphera saracenica. confert ictericis, tertianas curat datum ante horam accessionis. per. iiñ. annos potest seruari.

De alipta. Aliptæ. ca. & sic. sed in quo gradu determinatum non habemus, subtilem habet substantiã, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua. Aliptę diuersæ sunt species, alia est amara, alia est muscata. Alipta est cõfectio cuius receptio in antidotario reperit. Sophisticatur cũ ladano, mastice, musco, & styrace, & aqua ro. fiat ergo alipta vt videas receptionẽ, & eã confici, qa aliter nõ põt cognosci. Magdaleon ex alipta formatur, & naribus appositus maxime valet contra corizã, & catarrhũ ex frigida cã.

De castoreo. Castorei. Castoreum ca. est in. iiñ. gra. sic. in. iiiñ. mediocris est substãtiæ virtutem habet confortatiuam, maxime neruorum, quia infrigidatos calefacit. dissoluit et cõsumit ex qualitatibus suis. ponitur in aurea propter rheuma capitis, dolorem dentium, apoplexiam, epilepsiam, & arteticam, paralysim. Castoreum testiculus est cuiusdam animalis, quod castor dicitur, non enim vt quidam dicunt cũ venatores sequuntur, vt damno testiculorum eos euadat, sibi eos amputat, quod ociosum est cum maioris sit precñ pellis q̃ testiculi. Castor in orientalibus, & occidẽtalibus, & septentrionalibus plagis reperitur copiosius. Castorei duo sunt genera. Est autem quoddam album in quo interius sperma retinetur, quod inutile est, & illud coagulum appellamus, testiculi similiter iuuenis castoris nõ ita sunt efficaces, vt inueterati, quoniam adulti testiculi laudabiliores sunt. Sophisticatur autem cũ neruis minutatim incisis & commixtis, addito sanguine, & puluere piperis, & modico castoreo, in folliculo testiculi in ipsis. Eligendum est castoreum subrusum, neruosum, horribile, in sapore parum acutum, quoniam omne castoreũ in sapore valde acutum, est sophisticum. Castoreum distemperatum cũ succo mentæ, & rutæ in quantitate magna naribus imissum valeat multum epilepsiæ, interius receptum cum eodem succo valet contra paralysim stomachi, & etiam cõtra omnem paralysim.

De spica. Spicæ. Spica ca. est & sic. in. ñ. gra. subtilem habet substantiam, virtutem confortandi ex aromaticitate, ex amaritudine virtutem diureticam, tum ex complexione tum ex substantia. ponitur in hac medicina contra vitium renum & cardiacam, & propter oppilationem splenis, & hepatis, & vitia matricis. Spica alia nardi, alia celtica. dicunt enim cum inuenitur per se nardi, intelligendum est quæ nascitur in India, vel secundum quosdam flos est, vel secundum veritatem circa radices arboris inuenitur. Eligenda est plana, citrina, odorifera, subamara, nõ acumine remoto illo albo, & suste interiori. Vinũ decoctiõis spicæ digestionem procurat. Spica decoquatur in aliquo vase bene cooperto ne fumus exhalet, postea patiens tenesmũ ex frigiditate fumum recipiat per anum, postea spica super anum cataplasmetur.

De galãga. Galangæ. Galanga ca. est & sic. in. iiñ. gra. substantiam habet subtilem, virtutẽ habet diureticã. ponitur in aurea propter vitia renũ & vesicę & matricis, apople. epi. paralysis. Galanga, radix est arboris in India nascentis. eligenda est subrusa & nodosa, amara, continua, non perforata. Vinum decoctionis eius valet ad digestionẽ confortãdã.

De opopanace. Opopanacis. ca. est & sic. in. iiñ. gra. subtilem, virtutem diureticã valde dissolutiuam & consumptiuã, ponitur in aurea propter vitiũ renum cerebri matricis apo. epi. paralysim, & maniam, & arteticam. Opopanax, gummi est arboris in transmarinis partibus nascẽtis. Cũ ponitur in electariis, debet resolui quod sine fustibus inuenitur, cum ponitur in pillulis debet pulueri zari, sed quia fustes multum naturæ similantur. Eligendum est ergo parum in colore album, odoriferum, dimittatur in succo radicis maluæ per noctem. i. dissolutum desiccetur & supponatur. menstrua prouocat, secundinam, & fœtum mortuum educit.

De anacardis. Anacardi. Anacardi ca. sunt & sic. in. iiñ. gra. substantiam habent subtilem mediocriter virtutem attractiuam melancholiæ, & phlegmatis dissolutiuam, consumptiuã, venenosam, & hoc propter qualitates suas, & modum cõplexionis, vnde quia venenosi sunt, parum debet dari, qa lepram & mortem inferunt, admixti cum alijs secure dantur, & maximam habent efficaciam. in aurea ponuntur propter epilepsiam, apoplexiam, paralysim, arteticam. Anacardi sunt fructus cuiusdam arboris in India nascentis, qui alio nomine pediculi elephantis dicuntur. Eligendi sunt nigri, & humorosi & ponderosi. Nota tñ q̃ sic sophisticantur, ponuntur. n. in humido loco, vt humorosita tem contrahant à loco humido. cognoscitur quia humidi sunt exterius. Anacardi principaliter purgant phlegma, quod lethargiam inducit, fiat scarificatio in occipitio lethargici, postea fiat emplastrum de anacardis. eodem modo contra impetiginem & morpheam.

De masticẽ. Masticis. ca. & sic. in. ñ. gra. subtilem habet substantiã & viscosam, glutinosam, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua, & stypticitate sua, partes facit partibus vicissim adhærere, quare confortat constrictiuam ex viscositate & glutinositate, diu seruatur. ponitur ĩ hac medicina propter cardiacã, & capitis rheuma, propter fluxũ sanguinis per anagogen. Mastix, gummi est cuiusdam arbo. in quadam insula græciæ, quæ assimilatur lentisco, ſm quosdam est lentiscus. Mastix, eligenda est subalbida, lucida, & clara, siue fœculenta, non sophisticatur, diu põt seruari. Vinum decoct. eius digestionẽ procurat, vomitũ cõpescit, emplastrum factum cum alb. oui, temporibus superpositum oculorum lachrymas constringit, ponatur mastix super tegulam calidã quousq; liquefiat, post ĩpositum super pannũ lineum stomacho superponatur, multũ digestionem cõfortat in cõualescentibus ex ægritudine.

De sulphure viuo. Sulphuris viui. Sulphur cali. est & sic. in. iiñ. gra. mediocrem habet substantiam, virtutẽ dissolutiuã, consumptiuam, & igneã, quod probatur, quia cito ignitur, & etiã sub aqua ardet, & expulsum conseruat ignem, ponitur in aurea propter arteticam epi. apo. quartanam, paralysim. Sulphur est genus terræ cuius duo sunt genera, viuum, & nõ viuum, quod extinctum dicitur, & in magdaleonibus formatur, viuum maioris est efficaciæ, minus tamẽ durat.

Eligendum

eligendum est viride, & quod difficile teritur, sulphur vi-
uum super carbones ponatur, asthmaticus fumum reci-
piat per os, multum confert.

De peonia. Peoniæ. Peonia ca. est & sic. in. ñ. gra. virtutem habet diureticam, et occultam vim iuuandi epilepticos, ponitur in hac medicina propter vitium renum & epi. Peonia appellat herba, & radix ipsius herbæ. cum simpliciter reperitur peonia intelligendum est de radice quæ eligenda est in colore nigro exterius, interius autem ponderosa, per. ñ. annos vel. iñ. seruatur peonia, iuuat epi. collo suspen. De confirmatione, puluis pæoniæ datus cum ouo sorbili, epilepticis confert & apopleticis. Item vinum decoctionis sanat stranguriam & dysuriam.

de eryngio. Eryngñ. Eryng. ca. & sic. in. ñ. gra. subtilem habet substantiam, diureticam, confortat ex aromaticitate sua, ponitur in hac medicina propter vitia renum & cardiacos. Eryngñ duo sunt genera, alñ montani, alñ marini. Montani plus sunt diuretici q̃ marini, sed marini plus sunt confortatiui, & vsui medicinæ laudabiliores. seruari possunt per annum. Vinum decoctionis eryngñ valet contra vitium renum & vesicæ.

De rosis. Rosæ. Rosa frigida est in. i. gra. sic. in. ñ. duplicem habet substantiam. s. ponticam & aromaticam. Aromaticã ex igneis partibus et aereis, põticam habet ex terrestribus & aquosis: virtutem habet confortatiuam, tum ex aromaticitate sua tum ex ponticitate. ponitur in hac medicina propter cardiacam, vt reprimat vim aliarum specierum dissolutiuarũ. Rosæ flos omnibus notus est, qui debet colligi antequã omnino expandatur. Expansæ. n. rosæ citius corrumpuntur. Rosarum alia est rubea, alia alba. Rubea magis cõfortat, minus stringit. Alba econtrario. Item alia recens, alia sicca. Recens non debet poni in medicina, sicca vero eligenda est rubea, remota antera, & remoto illo per quod pendet vel adhæret, quia stypticum est. seruari potest per. ñ. annos. Puluis rosa. & caryophyl. valet cõtra corrosionem gingiuarum. Item si rosæ coquantur in aceto & aqua pluuiali, & spongia infundatur, superposita stomacho vomitum stringit & fluxum ventris. Rosa alba antequam ad maturitatem veniat collecta, & desiccata dysenthericos sanat.

De thymo. Thymi. Thymi ca. & sic. sunt in. iñ. gra. substantiam habent subtilem, virtutem attractiuam melancholiæ & phlegmatis, non tñ purgat, quia reprimitur eius virtus laxatiua virtute cõstrictiua aliarum specierum, propter epi. ponitur in hac medicina, & apo. paralysim, & cardiacam quę cõfortat. Thymus appellat herba, & flos herbæ. Flos est ponendus in medicinis, qui per annum potest seruari. eligendus est albus in colore. Puluis thymi cum aceto, & modico sale datus, iuuat scabiosos, phlegma salsum purgat, lumbricos necat, teste Dioscо. & Constantino.

De [illegible]o. Acori. Acorus ca. est & sic. in. ñ. gra. substãtiam habet subtilem, virtutem diure. ponitur hic in aurea propter vitium renum & vesicæ. Acorus est herba quæ alio nomine gladiolus vocatur, cuius radix est melior, debet colligi in canicularibus diebus, & per frusta diuidi minuta, & ad solem siccari. per. ñ. vel. iñ. annos potest seruari. Eligẽdus est acorus subrufus, põderosus, cõtinuus, & nõ pforatus. Vinũ decoctiõis eius valet cõtra stranguriã & dysuriam.

De pulegio. Pulegium. Puleg. ca. est & sic. in. iñ. gra. subst antiã habet subtilem, virtutem confortatiuã ex aromaticitate sua, aperitiuam ex substantia sua, & qualitatibus suis, attrahit ex ignea natura sua, consumit ex calore & sicci. ponitur in hac cõtra passiones cardiacas, & rheuma capitis ex phlegmate, propter vitia renum & matricis. Pulegium est herba, debet colligi in æstate cum floribus suis. seruatur per annum. ponendi sunt in medicina flores, & folia remoto stipite. pulegñ suffumigatio, vel fomentatio desiccat humorosam matricem, puluis eius subtilissimus pãno lineo subtili impositus super anum, dum pminet extra, tenesmũ curat ex frigiditate.

E Aristolochiæ. Aristo. ca. est & sic. in. ñ. gra. subtilẽ habet substantiam, virtutem diure. & occultam virtutem attrahendi venenum. Ponitur in hac propter vitia renũ & vesicę & matricis, & potionem venenosam, & morsus reptilium. Aristolochia est herba, cuius radix est ponẽda in medicinis, cuius diuersæ sunt species rotunda & longa. Rotunda maioris est efficaciæ, colligitur in vere, vel ęstate, & desiccatur, in vsu reseruetur. Eligenda est subrusa, & non leuis, ponderosa non perforata, sed continua. Puluis eius recens pessarizatus cum oleo mustellino menstrua puocat. Vsus eius potui datus valet contra venenosam potionem, & morsus reptilium, & contra stranguriam & dysuriam, valet contra asthma puluis cum suc. mentæ, contra vitia matricis cum succo arthemisiæ. De aristolochia.

Gentianæ. Gentiana ca. est & sic. in. ñ. gra. fm Dioscо. in. iñ. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, mundificat spiritalia ex frigiditate, ponitur hic contra vitia renum & matricis. Gentiana est herba cuius radix ponenda est in medicina. Colligitur in æstate & siccatur, per tres annos seruari potest. Eligenda est subamara, interius rusa quasi tincta, & continua, non perforata. Puluis gentianæ datus cum vino singulare remedium est asthmaticis tussientibus de frigiditate, pessarizatus cum oleo mustellino mestrua prouocat. F De gentiana.

Mandragoræ. Mandragora frigida est & sicca in. iñ. gra. substantiam habet crassam, & gummosam, & fumosam, virtutem constrictiuam, & etiam somniferam. ponitur hic contra vitia capitis, vel rheuma ad stringendum fluxum, vt etiam augmentet virtutem opiñ constringendo. Mãdragora est herba cuius radix medicinalis ẽ, id est melior in medicina, colligi debet in æstate, & per frusta diuidi & siccari, seruari potest per tres annos. Eligenda est ponderosa continua non perforata. in vnguentis debent poni frondes & fructus, in alñs medicinis radices. Puluis cum ouo sorbili superiorem, cum aqua hordei inferiorem dyssenteriam clysterizatus iuuat. Item cataplasma factũ de radice eius cum succo proprio, temporibus febricitantium acute superpositum, somnum inducit. G De mãdragora.

Chamædryos. Chamę. ca. & sic. in. ñ. gra. substãtiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur hic contra vitium renum & vesicæ. Chamędryos herba est quæ colligi debet in ęstate, seruari potest per duos annos. Vinum decoctionis eius necat lumbricos. valet contra stranguriam, & dysuriam cocta in vino ca. & oleo & pectini cata plasmata multum valet. De chamędryos.

Fu ca. est & sic. in. ñ. gra. subtilem habet substantiam, virtutem diureticam propter vitia renum ponitur in hac medicina & matri. Fu, herba est quæ alio nomine dicitur valeriana, & her. & semẽ & radix eodem nomine dicitur. Radix ponenda est in medicinis, in æstate debet colligi, seruari potest per duos annos solum. De fu.

Baccæ la. Baccæ lauri ca. sunt & sic. in. ñ. gra. substantiam habent subtilem, virtutem habent confortatiuam, propter matricem, & passiones interiorum membrorum H ponitur in hac medicina. Baccæ lauri fructus sunt lauri, de quibus fit oleum laurinum, sicut de nucibus per assaturam in patella. colligi debent in autumno cum plene maturæ sunt, seruari possunt per duos annos, eligendæ sunt continuæ non perforatæ. Baccæ lauri desiccatæ excorticẽtur, & interiora puluerizentur, de puluere isto inungatur facies in balneo simpliciter, vel cum melle quod sic fit. Puluis baccæ la. cõmixtus sit melli cum albu. oui despumato, & postea super ignem modicum dimittatur, vt mel dissoluatur, & abigne depositum in vase reconditur, & de isto tuberositates inungãtur, & variolæ vel pannus in facie mulieris, qui post partum apparet in balneo, & post paululum faciem inde abluat, clarificat & ab illis superfluitatibus faciem detergit, & tuberositates faciei remouet, & variolas quæ sunt maxime post partum. facellatio de bac. lauri capiti oppositа curat catarrhum. De baccis.

Ameos.

De ammi. Ameos. Ammi ca. eſt & ſic. in. ñ. gra. ſubſtantiam habet ſubtilem, virtutem diureticam, ponitur hic propter vitia renum, & matricis & veſicæ. Ameos eſt herba cuius ſemen in medicina eſt ponendum, colligi debet in æſtate, & debet ſiccari, ſeruari poteſt per duos annos. Vinum de coc. eius valet contra ſtranguriam & dyſuriam.

De ſpēbus piperis. Leucopiper. Leucopiper calida ē in. iĩ. gradu, ſicca in quarto, ſubſtātiam habet ſubtilem, virtutem diureticam, album piper non inuenitur quandoq; ſed loco eius ponuntur quandoq; caputiæ quædam de tranſmarinis partibus allatæ, quidam dicunt diuerſas arbores diuerſas ſpecies ferre, ſed non eſt verum, imo Dioſco. dicit q; vna, & eadē arbor has ſpecies fert. Longū piper flos eſt piperis qui oblongus eſt, vt videmus in auellanis: album piper eſt antequam perueniat ad maturitatem, quod poſtea calore ſolis coquente nigreſcit.

De macropipere. Macropiper. Macropi. cal. & hu. in. ñ. gra. mediocrem habet ſubſtantiam, virtutem diureticam, & reſtauratiuā, & confortatiuam, propter vitia renum ponitur hic, & veſicæ, & cerebri. Macropiper, longum piper dicitur, eligendum eſt quod eſt continuum, ſeruatur per. iiĩ. annos, & electarium de eo factum, & de ſemine bomb. excoriato, & ſemine mal. & biſmal. cum ſyrupo additis amygdal. prædicta mēbra reſtaurat, & valde confert hecticis. Vinum decoc. eius valet cardiacis addita aqua roſ. & ſyncopizantibus.

De ligno balſami. Xylobalſa. Xylobal. ca. eſt & ſic. in. ñ. gra. ſubſtantiam habet ſubtilem, virtutem diureticam & confortatiuā, ponitur in aurea propter vitia renum & cardiacā. Xylobal. lignum eſt balſa, quod eligendum eſt continuum non perforatum ponderoſum, & ſi gummoſum erit, melius erit, & eſt colligendum in æſtate. ſ. in fine eius, per annos. ñ. ſeruari poteſt. Vinū decoct. addita aqua roſ. opitulatur cardiacis, & ſyncopizantibus.

De petroſelino. Petroſelinum. Petroſe. ca. eſt & ſic. in. ñ. gra. ſubtilē habet ſubſtantiam, virtutem habet diureticam, & confortatiuam ex aromati. ſua. ponitur hic propter vitia renum, & veſicę, & matricis, & cardia. Petroſe. herba ē, cuius ſemē ponit in medicinis, colligit ī æſtate, diu pōt ſeruari. Vinū decoc. eius ſpāle remediū eſt contra ſtranguriā & dyſu.

De leuiſtico. Leuiſtici. Leuiſticū ca. eſt & ſic. in. ñ. gra. ſubſtantiam habet ſubtilē, virtutē diureticā. Leuiſti. eſt herba cuius ſemen ponendū eſt in medicinis, colligitur in ęſtate, diu pōt ſeruari. Vinū decoc. multum valet ſtrangu. & dyſu.

De ruta. Rutæ. Ruta ca. eſt & ſic. in. iĩ. vel. iiĩ. gra. ſubſtantiam habet ſubtilē, virtutem habet diureti. & diſſolutiuam, & cōſumptiuam, ponitur in hac medicina propter apo. epi. paralyſim, arteticā, propter vitia renum & matricis. Ruta herba eſt cuius ſemen eſt ponendum in medicinis, cum ſimpliciter inuenitur ponenda eſt ruta hortenſis, colligit ſemen cū ſuis ſoliis vel folliculis, & ſic diu poteſt ſeruari. cum ponitur in medicinis, folliculi remouendi ſunt. Ruta trita & bene piſtata, & cum puluere cimini mixta, & cum vitel. oui. mirabiliter abſtergit oculū à ſanguine coagulato in eo exiſtente, ruta diſtemperata cum ſucco mentę, vel cum ſuc. pprio naribus īmiſſa epi. curat. Item ſi in proprio ſuc. tēperetur, p. x. dies & noctes detur epileptico.

De ſinone. De carui. Sinoni. Sino. eſt ſemē petroſel. agre. eiuſdē virtutis eſt cū domeſtico, & ppter eaſdē cās in hac medicina ponitur. Carui. Carui ca. & ſic. eſt in. ñ. gra. ſubſtantiā habet ſubtilem, virtutem diureticam & confortatiuam, ponitur hic propter vitia capitis, hepatis, & renum, matricis, cardiacæ. Carui herba eſt cuius ſemen ponendum eſt in medicina hac, colligitur in æſtate, diu poteſt ſeruari, eligendū eſt non puluerizatum. Puluis carui facit os bene olens, & digeſtionem iuuat, carnes eo aſperſæ fiunt boni odoris.

De amomo. Amomū. Amo. ca. & ſic. eſt in. ñ. gra. eiuſdem virtutis eſt cuius carui, ſemen eius eſt medicinale, diu poteſt ſeruari. Puluis amomi trypheræ magnæ mixtus, & ſuppoſitus menſtrua prouocat, vinum decoctionis eius idem facit.

A Dauci. Daucus alius ereticus alius aſininus. Semē creticī ponendum eſt in medicinis, idem intellige de dauco, quod de petroſelino. Omniū. 3. i. ſ. añ. quia iſta in maiori quātitate ponuntur q̄s prędicta ſuperius dictum eſt, lignū aloes ponitur in maiori quantitate q̄s inſraſcripta propter maiorē indigentiā, alipta propter eandem cauſam. Rheubarbarum & opopanax, ſpica, galanga, eryngium, roſæ, & ſimilia propter ſimilium modicam appoſitionem. De dauco.

Caſtoreum. Caſtor. valet ad omnes paſsiones contra quas valet aurea: ſulphur viuum, radix mandrago. tragacanthum. reprimunt acumen: peonia, & ſequentia ſimilia propter debilitatem ſuæ virtutis. De caſtoreo.

Auri. Aurum dicitur temperatum in caliditate, ſubſtātiam habet craſſam, virtutem habet purgandi, & extenuā di ſuperfluos humores, corpus à fumoſo humore releuat, capſulā cordis in ſuperfluitate medi. purgat. ponitur hic propter cordis paſsionē, limatura auri poni debet in hac medicina, ſed cauendum eſt ne cum limatura loco ipſius ab apothecarijs cuprum apponatur, limatura auri in cibis exhibita corpus à corruptione lepræ præſeruat, mentem confortat, coctura ex auro facta vtilis eſt, quia in ea nō naſcitur cancer, vel eryſipelas, vel fiſtula. Epilepſiam in principio datum curat, diu poteſt ſeruari. De auro.

B Argentum. Argē. frigidum eſt, temperatum in humiditate, craſſam habet ſubſtantiam, virtutem confortatiuam, et phlegmatis mundificatiuam. Argentum in aurea ponendum eſt purum, argentum valet ad quod & aurū, minus tamen ponitur in hac medicina, vt contra operetur quibuſdā ſpeciebus quæ violenter diſſoluunt, vt euphorbium, lamina argentea cocturę īpoſita fœtorem remouet. De argēto.

Albarum margaritarum. Margaritę frig. & ſic. ſunt in iĩ. gra. craſſam habent ſubſtantiam, virtutem confortatiuam. Margaritæ ambæ ponuntur in hac medicina propter eandem cauſam propter quam ponitur argentum, cardiacis medetur. Ambæ margaritę in tranſmarinis partibus inueniuntur, in ſuperiori parte Indiæ, in ventre cuiuſdam piſcis qui ſimilis eſt conculæ marinæ, qui etiam habet in ſuperficie lanam molliſsimam, quæ dicitur melotida, quæ valet ad dolorem aurium. Margaritæ in ventre illius piſcis inueniuntur loco ouorum, quando extrahuntur à piſce obſcuræ ſunt, & tunc dantur columbis ad manducandum, in quorum gutturibus depurgātur, quæ per tres horas ſeruantur in columba, & extrahuntur. Quædam artificioſe perforantur, ſed perforatæ, & non perforatæ eiuſdem ſunt efficaciæ, perforatæ tamen à motu perforationis aliquid caliditatis poſſunt acquirere. Sophiſticantur aūt cum lapidibus, qui in ventre alterius piſcis inueniuntur, & loco earum ponuntur, ſed tamen tantæ non ſunt efficaciæ, ſed ita poſſunt cognoſci & diſcerni, quia iſtæ ſunt magis obſcuræ. De margaritis.

C Blactæ. Blac. bizantia ca. eſt & ſic. mediocrem habet ſubſtantiam, virtutem habet confortandi, & abſtergēdi, propter car. ponitur in hac medicina. Blacta bizantia eſt quædam ſuperfluitas, quæ inuenitur in ore, vel brancis cuiuſdam piſcis, qui bizantium dicitur, quia bizantio ſimilis eſt in latitudine, & diu poteſt ſeruari. Puluis eius cum ſucco boraginis & aqua ro. commixtus, cardiacis eſt optimum remedium. De blacta bizantia.

D Os. Os de corde cerui quoddam durum eſt ad modum chartilaginis, quod inuenitur in cotde cerui. Generatur autem ſic, vena quædā tranſmittitur à ſplene vſq; ad cor, per quā melancholia multa tranſit ad cor iſtius animalis, ipſumq; cor frequēter conſtringit. Vnde ceruus timidus efficit, liqdiores & ſubtiliores partes melācholię cōſumūtur caliditate, fœculentiores indurātur, et in oſsis trāſeunt ſubſtantiā. Ponitur in hac medicina ad melācholiā purgādam, purgat eā ratione ſiſitudinis. Os de corde cerui dicit calidū à quibuſdā, quia per caliditatem generatur, ab alijs frigi. & ſic. quia melācholiā attrahit ſiſitudine ſua. Siquis autē dicat q̄ rōne conformitatis eam purgat, multo magis Os de corde cerui.

gis cibus melancholicus melãcholiã purgare debet, quod falsum est, quia cibus melancholicus digeritur, et digestus assimilatur membris, vnde potius melancholiam auget ℈ purget, os autẽ de corde cerui purgat eam, quia ratione similitudinis eam trahit, & quia non digeritur, secum ducit. Sophisticatur cum chartilagine quæ accipitur in furcula pectoris ipsius cerui, vel hirci, & vix potest discerni. Os de corde cerui frig. est & sic. crassam habet substantiam, virtutem confortatiuam, ſm quam speciem confortationis confortare dicitur, spiritus reparando, humiditates restaurando, calorem naturalẽ confortando, partes cõstringendo, superfluitates educendo. ſ. reparãdo spiritus, vt res aromatica, restaurando humi. vt vinum digestibiles cibi & similia, et confortando colorem naturalem, vt quędam calida, constringendo partes, vt styptica, educendo superfluitates, vt medicina laxatiua. Cõfortare dicit̃ os de corde cerui quia purgat melancholiam à capsula cordis, sed ponitur in aurea propter cardiacam posionẽ, diu potest seruari, os de corde cerui. In maiori põdere ponitur in hac medicina ℈ prędicta, propter prædictam rationem, in maiori ponitur aurum ℈ infrascripta propter maiorem efficaciam, argentum propter eandem causam, margaritæ propter debilitatem suæ virtutis, blacta bizantia, os de corde cerui, propter similium modicam appositionem, vel propter maiorem necessitatem.

De limatura eboris.

Limaturæ. Lima. eboris, ebur fri. est & sic, crassam habet substantiam & ponderosam, virtutem cõfortatiuam, ponitur hic propter cardiacam, propter fluxũ sanguinis, & propter conseruationem aliarum specierum, cõstringit enim fumositates specierum fumositate sua retinendo, ne fumando virtus earum euaporet. eligendũ est ebur, quod albius potest inueniri, lucidum, clarum, & sine medulla. Sophisticatur ex limatura aliorum osium, quod vix aut nunquam potest discerni, debemus autem coram nobis facere limare. Pul. eboris naribus insufflatus fluxum sanguinis narium restringit.

Calam⁹ aromaticus.

Calamus. Cala. aroma. ca. est & sic. in. ℈. gra. substantiã habet subtilem, virtutem diureticam, confortatiuam, constrictiuam, ponitur hic propter vitium renũ & matricis. Est autem radix fruticis, debet eligi perforata in longum, & contra latum & sine medulla, fit leuis & puluerizata cũ frangitur radix vetustate, debet autem eligi aliquãtulum ponderosa & continua, in colore ruffa, in sapore acuta. Vinũ decoct. eius confortat stomachũ & digestionẽ, adiuuat cardiacã, & nephreticos curat, p. iĩ. annos põt seruari.

Pyrethrũ.

Pyrethrum. Pyret. ca. est & sic. in. iĩ. gradu, calefacit et desiccat, substantiam habet subtilem, virtutem diureticã, dissoluit & cõsumit. Ponitur hic propter epi. cephaleam, propter asthma & tussim, propter vitia renum, & paralysim, febrem quartanã, & alia diuretica, propter has causas ponitur in medicina hac, vnde opiatæ diuidẽdo coagulant humores, & expellunt seb. per vrinam licet ventrem constringant. pirethrum radix cuiusdam herbę, quæ in calida & frigida regioue inuenitur, sed in calida minoris est efficaciæ. eligendum est quod est crassum continuum & ponderosum, quod ori appositum quadam ponticitate linguam mordet. per tres annos seruatur. Pyrethrum cõmasticatum mirabiliter phlegma educit, & cerebrum depurando confortat, acetum decoctionis gargarizatum desiccat vuam humorosam, & hoc maxime, si addatur rosæ ebur. In aurea ponitur in maiori pondere ℈ prædicta, propter maiorem indigentiam, calamus aromaticus propter similitudinem simul, nec pyrethrum propter intensionem caliditatis.

Mel.

Mel quod sufficit. Mel diuersis causis in hac medicina ponitur, propter conseruationem specierum, vt amaritudinem, & horribilitatem quarundam specierum tẽperet, nisi enim multa antidota, conficerentur cum melle, non solum horribilitatem linguæ, & cęteris membris inferrent, qua non ab eis attraherentur, sed ab eis expellerẽtur, operatur. n. idem mel in medicina, quod esca in hamo. Membra cum dulcedine mellis amaritudinem attrahunt, vnde depurantur & confortantur.

Cum autem mel ponitur in medicinis sic est præparandum, ponatur ad ignem quousq; bulliat, & tunc deponatur ab igne, & spuma dimittatur residere aliquantulum, postea despumetur non solum per caciam, sed per pannũ coletur. Cum autem volueris puluerem admiscere, nõ sit multum cal. quia eius calore species corrumperẽtur. Mel diuersis est modis, est. n. mel castaneum, quod aliquantulum amaritudinis habet. ſ. quod fit vel in vase de illa arbore facto, vel quia apes istud operãtes floribus castanearum vescuntur, & illud vehementius operatur in medicina, sed propter amaritudinẽ non ponitur. & aliud est dulce ſm pastum apum. In ca. medicina, ponendũ est mel rufum in frig. albũ tali proportione, si vis facere magdaleones in. i. li. puſ. pone. i. li. mellis, si vis facere in liquida forma sine magdaleonibus in li. pul. pone. iĩ. li. mellis. Nota ℈ in magdaleonibus diu non potest seruari, quocũq; modo conficiatur, non debet seruari vltra. v. an. dosis enim est. vnc. ſ. ſm modernos, vel melius est. vnc. iĩ. vel. ℈. tantum, quia plus mellis antiqui.

Mel castaneum.

Conficitur sic post electarum specierum ſm competentem doctrinam & cognitionem, & competentem cribellationem limaturæ auri, & argenti, ponderatæ mittendæ sunt cum puluere margaritarum, deinde pars prædictarũ specierum immittenda est cum prædictis, & indesinenter debent moueri & cõmisceri. Itẽ admiscendũ est amplius quousq; pars puluerum sic semotim misceatur cum prædictis limaturis, & cũ puluere margaritarũ, donec mixtũ sit per minima, cũ su. puluere specierũ, deinde indesinenter debet duci, modo de puluere, modo de melle apponendo, & iterum admiscendum est de pulueribus amplius, quousq; media pars pul. sic semotim commisceatur. Item bulliat mel & bene despumetur, & reliqui pulueres admisceãtur, tamen quandoq; crudum apponitur, non ex causa conseruationis sed putrefactionis.

Cognitio mellis decocti aquosi hæc est, gutta sup marmor posita non diffunditur sed colligitur, tũc deponatur ab igne, & in. ℈. gra. calidum est, pulueres supponẽdi sunt vt in. i. li. puluеris ponantur. iĩ. mellis, tunc inferenda est terebinthina ad maiorem conseruationem, vel quod melius est in prima cum melle distemperetur per se terebinthina, post apponantur alĩ puluеres, & si habueris balsamum & apponas, multo melius erit, quod sic apponitur. In particula mellis, dissoluatur balsamũ semotum in vase mundissimo. & sic diligenter dissolutis melli admisceatur, melle tamen existente cal. aliter. n. tàm balsamum ℈ specierum virtutes deperderẽtur, vltimo appones pul. sed paulatim, & cum pistello sine intermissione ducendi sunt, quod in omnibus medicinis faciẽdum est, vt melius incorporentur, sed in hac præcipue ne pul. auri & argenti petant fundum, sed per minima misceantur. Cõseruantur autem effectu suo per. vĩ. annos, & si infra hoc spatium ex alio accidenti desiccetur & indurescat in. i. li. medicinę ponatur. ʒ. i. mellis despumati, & bene reducatur ad modum proprium lib. ℈. sic, in mortario pone medicinam, & prius tere cum pistello, & postea cũ melle despumato & temperate ca. paulatim distempera. Detur eunti dormitũ cum vino cal. ℞. cinna. folĩ, zedoa. zinzibe. costi, cora. casięli. euphor. tragacã. styra. saliuncæ, meu, carda. sese. napi, saxi. ane. ana. ʒ. i. ligni alo. reupõ. aliptę, casto. spi. galan. opopa. anacar. masti. sulphur. peo. eryngĩ, ro. thymi, acori, pulegĩ, ari. lon. gentianæ, corticis mandra. chamedry. su, baccarum lau. amomi, petrose. semi. leuisti. semi. ru. sinonis. ana. ʒ. ſ. auri, costi, argenti, ambarum margaritarum, blactæ bisantiæ, os. de cor. cer. ana. ʒ. ix. limaturæ eboris, calami aroma. argenti, pyrethri. ana. ʒ. viĩ. mellis quod sufficit. detur in modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido. hoc facit ritus.

Adrianũ

ADriamon dictum est, quòd ab Adriano Imperatore Romanorum cõpositum fuit, valet proprie ad omne uitium capitis ex frigiditate, & ad grauedinem oculorũ, & obscuritatem, cõtra hemicraneam datur cum uino calido ubi cocta sit saluia in scro, in modum auellanæ: detur etiam quartanarijs cũ decoctione gentianæ, uel origani, ante horam accessionis: datur etiam accipitri lapidem habenti. Sed homini habenti lapidem detur cum uino in quo decocta sit saxifragia, uel milium solis. decima pars confecta est lib. i.

Recip. opij thebaici, drach. iij. cassiæ lignea, hyoscyami, amborum ana, drach. ij. & scrup. ij. & s. euphorbij, leucopiperis, ana drach. ij. & gra. vi. & tertiam partem unius grani, scseleos, semi. apij, ana drach. i. & scrup. s. & gra. ij. folij origani, traga. ana drach. i. opobal. petroselini, macis, styracis cala. zingi. xylobal. cyperi, carpobal. macedonici, ana drach. i. minus gran. vi. seminis marathri, scrup. ij. & gra. viij. calami aroma. scrup. ij. & gra. ij. cinnamo. croci, costi, reupõtici, pyrethri, acori, dauci cretici, anisi, ana drach, s. et gra. vi. casto. drach. s. scrapi. myrrhæ, roscæ, cardamomi, amomi, rutæ agrestis, seminis ameos, ana scru. i. & gran. iiij. cassiæ fi. scrup. i. A lij addunt lilisa. drachm. i. mel, quod sufficit.

Summa medici est res.

ADrianum antidotum. i. contra datũ, Adrianum ab inuentore, valet cõtra omnes morbi desperationes vel mortis sub. quæ fiunt veneno interius sumpto, vel exterius illato, vel ex ea quæ fit ex superabundantia frigidi humoris, vt ex spasmo de repletione ex frigida causa rheumatis, vt in epilepsia, apoplexia, & ex indignatione neruorum, vt in paralysi: diuersificatur autẽ vsus sumendi sm diuersitatem morbi. Contra venenum interius sumptum detur cum vino decoctionis dictami, & cicoreę, cõtra venenum exterius illatũ, vt morsum canis rabidi, vel reptilis superponatur distemperatum cum suc. mentę, cõtra abundantiam frigidorũ hu. fiat vnguentũ de adriano, & scarabeis. i. echarbed, qui inueniuntur inter pannos, & inrer libros simul contritis & confectis cum petroleo, & adriano, inde vngatur patiens in balneo, vel si tale balneũ vel oleum non habes, obruatur simo caballino, post inunctionem ad solem vel ad ignem detur eisdem cum vino decoctionis piperis, contra epilepticos, & apo. cum vino decoctio. peoniæ, fiat etiam frictio palati ex eo, immisso cum eo inter dentes, & injiciatur per nares, cum suc. mentæ vel ru. distemperatum detur epilepticis, & melãcholicis cum decoctione costi, & si detur cũ decoctione senę, & castorei melius erit. Cephalalgicis detur cũ uino decoctionis nucũ muscatarũ, contra indignationẽ neruorũ cum decoctione olibani. Scotomicis, si scotomia sit vitio cerebri detur adrianum cum vino decoctionis garyophyllorum, fiat eis emplastrum ex adriano, & puluere garyophyl. nuc. musc. olibano, & oleo mustellino. Hepaticis, cõtra vitium hepatis ex frigiditate, vt hydropis detur cum vino decoctionis petroselini, apij, asparagi, fœniculi, brusci: si est vitium hepatis ex apostemate præcedenti sanioso, ad saniem mũdificandam, da pilulas factas ex adriano, & puluere myrrhæ, terræ electę, masticis, bdellij. Spleneticis cum decoctione capparis: præcedentibus tamen mollificatiuis, vt althea, butyro, & purgatione competenti. Nephreticis cum decoctione xylocassiæ, præcedente vsu abracẽ duobus vel tribus diebus, & strangu. cum decoctione milij solis, et seminis citrulli, quia diuretica sunt, & mũdificant præcedente benedicta, quia materia in vijs vrinalibus existens posset indurari, si prius daretur. Calculosis cum apozimate saxifragiæ, vel quod melius est, fiant pilulæ ex adriano cũ lapide lyncis, saxifragiæ, milij solis, sanguine hirci veteris diu folijs hederæ pasti, vel fiat eis tale emplastrũ, quod etiam stranguriosis valet. Accipiantur cimices in magna quantitate, terantur & coquantur cum oleo, resoluantur cum adriano, fiat emplastrum, superponatur pectini.

A Colicã patientibus de phlegmate vitreo, injiciatur adrianum cum aqua salmatina per clystere, diureticis præcedentibus & mollificatiuis, si fiat de cholera non def. detur etiã prædictis cũ vino decoctionis cimini, & castorei ad bibendum. Periodicis febribus interpolatis febricitãtibus de phlegmate naturali, vel vitreo ante horam accessionis cũ vino decoctionis, pigani. Tertianarijs de cholera vitellina cum aqua tepida. Quartanarijs, quãdo datur quartanarijs, accipe herbas calidas, et coque in aqua quę ponãtur in stufa, sedeat patiens, vt sudet, & recipiat adrianum cum vino decoctionis pigani cum calida. Quidam dicunt quod si in ore vel aure galli à serpẽte morsi mittatur adrianum, statim liberabitur, sic etiam fit in nobis. qũo autẽ debet dari contra venenum interius & exterius sumptum dictum est superius. Recip. opij thebaici propter fluxũ humorum à capite descendentium. Xylocassiæ contra vitia renum, & vesicę, & matricis, & contra cardiacam. euphorbium, contra epilepticos, apopleticos, arteticas paralyses.

B Leucopiperis contra viscosos humores ad dissoluendum.

Hyoscyami contra rheuma, contra dolorem dentium, contra fluxum sanguinis, per anagogen, & diabrosim. Cõtra rheuma ponitur, quia poros constringit, ex quorũ constrictione cessat fluxus. Seseleos contra vitia renũ & vesicã, & matricis.

Apij semen calidum est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diureticam, extenuatiuam, dissolutiuam ventositatis, contra vitia renũ & vesicæ, & matricis, & colicã, hic ponitur apium contra ventositatem, quia medicinale est. cũ inueniatur apiũ simplr cõe tantũ intelligendũ est, nõ apium risus, non raninũ, nec apiũ hæmorrhoidarę: & etiã debet intelligi semen, & non radix, & nõ folia. per. ij. an. potest ser. nõ sophisticatur, vinũ decoctionis eius ventositatis tortionẽ dissoluit. folium eadem causa ponitur hic, & in aurea. Apij semẽ.

Origani tragacãthi, opobal. cyperi, carpobalsami, se. petrose. macedonici: & etiã petroselinũ Alexandrinũ virtutem habet dissolutiuã, & diureticam. ponitur hic cõtra vitia, & dolorem stomachi, & eisdẽ causis, vt apium, renes, & vesicam purgat à superfluis humoribus, quod potest cognosci, quia cũ comeditur, vrina mingitur spissior, & hu. plena, sicut qui cretanum comedunt. per. v. an. serua. Origanum

C

Marathri. ca. est & sic. in. ij. gra. idem facit quod petroselinum, quando ponitur per se intelligendũ est de semine: virtutem habet diureticam consumptiuam crassæ ventositatis, & præterea digestionẽ confortat, contra rheuma renum, & vesicæ hic ponitur, vinũ decoctionis eius stomachum iuuat. p tres an. ser. post prandiũ comestum, medetur acidis eructationibus quæ sunt ex indigestione. Marathrũ.

Reupõtici. ca. est & sic. in. ij. gr. herba est quę in trãsmarinis partibus inuenit, habet virtutẽ ex aromaticitate diuretică, cõfortat, ex stipticitate cõdensat. Eligenda est rufa, in substãtia solida, quæ cũ frãgitur habet quasdã venas interius, & est simile rhabarbaro, subamarũ in sapore, ppter spleneticã passionem ponitur hic & colicã, renũ & vesicę. vinũ decoctionis eius digõnem iuuat. seruatur per. ij. an. Reupontícum.

D

Pyrethri, acori, sagapeni. ca. & sic. in. ij. gra. gũ. est arboris quæ eodem nomine dicitur sagapenũ: virtutem habet confortatiuã, attractiuã, & consumptiuã. ponitur hic propter cephalicã, & epi. Eligendũ est subrufum clarũ, & cui paleæ non sint admixtæ vel lapilli. Si autẽ liquefiat, & coletur, suppositũ menstrua prouocat, et educit. ser p. ij. an. Sagapenũ.

Myrrhæ, ro. amo. rutæ agre. ruta ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diure. dissolutiuã & confortatiuã. ponitur hic contra cephaleã, epi. paral. propter vitia re. & vesi. cũ inuenitur pigani semen debet poni, & cũ inuenitur. ℞. rutæ agre. folia rutæ, agre. ponẽda sunt. folia rutæ debent colligi quãdo flores producit, quia tunc plus valent. vltra an. non serua. succus rutæ. epi. valet nari ẽmissus, purgat enim cerebrum à phlegmate. Ruta.

Ameos dictum est. Casfia fi. ca. est. et hu. circa primum gra. sanguinem depurat, membra confortat, cõtra tertianam & quotidianã hic ponitur, quia depurat humores, & Gasiæ fi.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 836 sur 1089

præparat, fructus est arboris vltra mare. Eligēda est in colore rufa, in substantia crassa, ponderosa, quæ dum concutitur grana non sonant interius. sophisticatur sic, cū inuenta sit leuis cooperitur in arena, vt ibi humiditatem, & ponderositatē accipiat, quod sic cognoscitur, quia humiditas multum aquosa intus reperitur, per.iij.ann. serua. quando ponitur in medicinis sine cortice debet ponderari, quando ponitur in decoctione cū cortice, mel quare apponitur diximus, & mel quod sufficit.

Acharistum sine munere interpretatur, & proprie datur contra catarrhum, & contra omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime asthmaticis, arteticis, tussientibus, confert fluxum patientibus phlegmaticum per os datum in sero cum uino albo calido. sexta pars confecta est lib.i.

Recip. costi, chalbani, opij, phœnicon indum, hyssopi, se. lini, ana drach.i. spicæ, croci, coralli, xylobal. cassiæ fi. xylocassiæ, calami aro. reupō. myrrhæ, styracis calami. opopanacis, bdellij, ammoniaci, olibani, cicidō, spicæ celticæ, abrotani, acori, assari, brathyos, roris syriaci, scillæ, daphnidō, pyrethri, āmo. anisi, psylij, ozimi, dauci, leuistici, marathri, meconis, melanopiperis, macropiperis, leucopiperis, floris syriaci, ana scrup. ij. helenij, scrup. i. & s. hellebo. ni. zingi. ana scrup. i. mel quod sufficit. sumatur cū uino calido in sero.

Additio.

Acharistum sine munere interpretatur nisi prius merce dem acceperis. Et istud est magnum quod est admirabile, ad differentiam patui, vt vult Nicolaus in magno antidotario, in quo habet has duas descriptiones, magni. s. & parui, valet contra catarrhum, & omne vitium pectoris ex frigiditate, hoc est contra humores frigidos pectus rheumatizantes, & spūalia grauantes. Maxime asthmaticis, & est asthma, vt vult Aui. xiij. ægritudo pulmonarijs, cum qua patiens non inuenit excusationē ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus quo laborat p̄focatus, & festinatus. Et cō ueniunt ista quatuor nosa in hoc q̄ significant malitiā anhelitus. s. asthma, dyspnia, oregmon, & orthopnia, ꝓpter defectum contingentem ex membris spūalibus principaliter. Sed differunt, quia dicitur asthma quando cadit peccatum in expiratione, & est sine sono, & cum tussi parua: oregmon vero dicitur quando sonus est plurimus in anhelando: orthopnia dicitur q̄n est peccatum in inspiratione, expiratiōe, & sonitu: dispnia vero est sine sonitu. valet etiā arteriosis. i. illis qui detrimentū patiuntur in trachea arteria vt rauci, & sic valet contra raucedinē ex frigido humore causatam, vel propter descēsum frigidi humoris ad trachearn arteriā. Tussientibus ex descēsu frigidi humoris ad partes pectorales. Contra fluxū patientibus phlegmaticū per os datum cū vino calido albo. i. contra humiditatē salualē superfluā, & abūdantē per os datū. Etiam Nicolaus in magno antidotario dicit ipsum ad plures alias infirmitates valere, vt ad stōi debilitatem, & vomitū ab humore supple phlegmatico cātos. Ad hepar ex vētositate splenis distemperatū, & splenē ex longa infirmitate tumentē, hoc est inflatū, pleureticis, iliosis, nephreticis, stranguriosis peculiariter medetur, & oībus venenatis morsibus obsistit.

Phœnicō. Simplicia quæ hic sunt declaranda nunc declarabūtur. Primū est phœnicon indū, & p̄ phœnicon indū, intelligit hic cōiter dactylus qui ex India afferē, nā phœnicon grēce dactylus latine. Isidorus Græci palmā phœnicem dicunt eo q̄ diu duret ex nomine auis phœnicis quę multis annis viuere perhibetur, sed in libro de doctrina Grēca scribitur phœnicobalanus dactylus. Aliqui tñ intelligunt per phœnica tamarindos, & dicunt proprie oxyphœnices. i. aceto. si dactyli qui fructus ex India deferuntur: et ideo aliqui textus loco phœnicon indi habent tamarindi. Secundum

Selinum. simplex, quod nunc est declarādum est selini, & per selinū intelligendum est apium, hoc est semen apij, nam selinum Grēce apium latine dicitur, inde petroselinū, id est apium petræ, nonnulli tamen textus habent semen lini, quod satis est consonum, vt satis videtur per vtilitates ipsius acharisti. cōmuniter tamen reperitur selini. i. se. apij.

Tertium simplex, est cicidon, & est cicidon galla, nam cicidon, vel cicis Græce est, galla Latine, & sic reperitur apud Dioscō. cap̄. de cicidos. Gal. vij. simplicium dicit cicis, id est galla quam quidam omphatia nominant. Cicidon.

Quartum est brathyos, & est brathy Græce, sabina Latine, de qua Serapio in cap̄. de iunipero dicit. sed sabina est illa, quę dicitur brathy. Plinius īquit sabina herba brathy appellata à Grœcis duorum generum est. &c. Brathyos.

Quintum simplex, hic declarandum est roris syriaci, & est ros syriacus fm compositorem flos orni, sed non dicit quid sit ornus, sed fm rei veritatē ros syriacus est sumach, nam vide q̄ vbicunq; in libris de Græco translatis habetur ros syriacus, in arabicis in eisdē locis habetur sumach. Nam apud Dioscō. cap̄. de origano, vbi est ros syriacus in Serapio. eodem loco ex verbo Dioscō. est sumach. idem in cap̄. de porro, vbi habetur tuso cum rore syriaco, in Serapione habetur sumach. Sextum simplex, hic declarandum est daphnidon, nam daphne Græce, laurus latine dicitur, inde daphneleon, id est laurinum oleū, & sic hic per daphnidon baccas lauri intelligimus. Ros syriacus. Diaphnidon.

Septimum simplex, est mecon quod est semen papaueris secundum Ga. vij. simplicium. Dioscō. de meconio ca. facit, & est idem. Octauum simplex, est helenium, et est secundum compositorem enula campana, & apud Dioscō. vocatur helenium, multi symphitum vocant, alij blatum, alij phlomum falso supple. Latini autem enulam vocant, folia habet phlomo similia angusta, & mollia, & oblonga non crescentia in altum, sed super terram late expanduntur, radix est illi ingens, & odorabilis, & rufa, & vescida, gustu nō suauis, frutex est illi similis lilio tirsum habet album, in cuius summitate flos est aurosus, montuosis, & vmbrosis nascitur locis, & humidis, & in hortis, hæc sunt quæ hic pro nunc declarabuntur, alia satis nota sunt etiam alibi pluries declarata. Ista opiata raro in vsu habent, vnū simplex dimissum est indeclaratū, & est flos syriaci quod est, vt volūt aliqui flos maluæ, alij dicunt quòd est flos bismaluæ, cape quem volueris, quia parum adinuicem differunt. Summa medi. est res. xlvi. Mecon. Heleniū.

Athanasia, id est immortalis proprie ualet ad fluxum sanguinis mulieris, datur cum succo plantaginis qui succus debet prius duci super lapidem molarem cum lapide hæmatite tandiu donec in sanguineum colorem uertatur, et cum tali succo distemperata medicina detur, & eadem bombice intincta, & sæpius in uuluam missa, sanguinem constringit, hoc quidem facit hæmopthoicis cum tali ordine distemperata, & naribus attracta flu. san. narium sistit. Sexta pars confecta est lib.i.

Recip. cinna. cassiæ fi. ana drach. iij. & gran. viij. croci, schinanthi, styracis calamitæ, fu, stileris, hyoscya. apij, dauci, anisi, betonicæ, opij, ana drach.i. & s. & gran. iij. spicæ, folij, castorei, myrrhæ, lapidis hæmati. sang. draco. coralli rub. mumiæ, costi, boli, charabe, symphiti, lemnias, assari, acori, corticis mandra. polij, baccarum lau. meu, macropi. leucopi. petrose. ana drach. s. mellis quod sufficit. dosis eius est drach. iij. cum succo plantagi. propinata lientericis, dysentericis, & ad diariam ualet. sūma medici. est res. 35.

Athanasia. Athanasia dicitur immortalis, quia hominem ab impetu mortis liberat, facit ad dolorem capitis factum à rheumate data cum decoctione olibani præcedente generali purgatione contra dolorem oculorum: tunc debent pilulæ de athanasia formari cum puluere olibani, & teneri sub lingua, vt fumositas resoluta petat cerebrum, et confortet neruos eius, & fluxum cohibeat: fiat emplastrū ex athanasia mace, & olibano, & albumine oui, & fronti, & temporibus apponatur.

Addo-

Ad dolorem dentium si fiat vitio stomachi detur cum aqua tepida, quia reprimit fumositatem à stomacho ascendentem ad dentes. Si fiat vitio superiorum, fiat emplastrū quod diximus in dolore oculorum. Stomatichis, & cibos non digerentibus non debet dari, licet in antidotario reperiatur, quia aliter à primo inuentore fuit composita q̄; modo fiat: tunc enim erat satis ca. modo est fri. per species appositas & temperata, sanguinis fluxum cum suc. pentaphylli stringit, vel quod melius est lapis hæmatites cū suc. plantaginis super cutem fricetur donec succus rubescat, & cum eo athanasia distemperetur, in eo succo bōbax intincta sanguis anatropin, id est fluxū per subuersionem, anagogen, siue diabrosim ex pectore vel pulmone, vel hepate cum tussi frigida curat.

Nota triplicem fluxum sanguinis per subuersionem, illum. s. qui fit per ebullitionē cum petit superiora, & venas abrumpit, & fit fluxus per diabrosim. i. per resudationē, per anagogē notat sanguinis omnimodū fluxum, tam per superiora q̄ inferiora fm diuersitatem membrorum. vnde variandus est modus exhibitionis. Si fluit sanguis ex spiritualibus dandæ sunt pilulæ de athanasia, & puluere penidiarum, sed quia sunt constrictiua pectoris tussim incitāt. vnde fit maior fluxus sanguinis, statim lenitiua sunt exhibenda, vt aqua decoctionis tragacanthi, gummi ara. liquiritiæ. Si à nutritiuis fluat sanguis danda est cum suc. plāntaginis, per inferiora per clystere iniēciatur cū eodem suc. fiat etiā emplastrū super vmbilicū & renes ex athanasia, mastice, olibano, sangui. draco. bolo. & alb. oui cum modico ace. & sale, menstrua constringit cum vino decoctionis verbenæ. Est & alius potior vsus in vino decoctionis genestellæ, vel bistortę, vel succo plantagi. contra suffocationē matricis, non iniecta, non ore recepta, sed supra carbones ponitur, & fumum per os & per nares recipiat: habet enim fumum horribilem quem nerui sentientes abominatione cōcutiuntur, quo motu mouetur matrix ad inferiora. Contra gonorrheam cum styptico deco. bdellī & castorei, fiat emplastrum ex athanasia, & duobus prædictis cum succo alicuius herbæ stypticæ & frigidæ, & apponatur pectini, & pudibundis addita acresta, vel aceto. Cōtra diabetem cum aqua ro. fiat emplastrum ex athanasia, & sandalis alb. & rub. & ro. suc. semperuiuæ, & apponat renibus, & lamina plumbea minutatim perforata superponatur. Omnibus vitijs vesicæ detur cū puluere cimini, vel cinnamomi, cœliacis cum vino decoctionis olibani, & masticis. Colica cum aqua in qua tragacanthum infusum sit. Nota quod q̄ colica passio est de phlegmatico humore viscoso nō debet dari athanasia, si fiat de rheumate, vel calida causa, potest dari. dysentericis cum decoctione alipsei, id est gallę, herba est quæ iuxta riuos, & in riuis nascitur. Nota, dysentericis non est danda, nisi præcedat generalis purgatio myrobalanorum citri. cum aqua rosa. vel aqua pluuiali, sed p̄cipue debet dari eis, sicut prædictū est de fluxu sanguinis per anagogen, lientericis cum decoctione balaustiæ, præcedente purgatione cum decoctione agarici, polypodij, & interiore colocynthidis. Nota, mithridatum specialiter cura est lientericoꝝ aperta, antequā in specialibus confirmentur, valet athanasia cum aqua infusionis tragacanthi post confirmationem non valet, epithimetur exterius cum succo corrigiolæ, vel semperuiuæ, bonū est, si exterius fit apa, quia repercutit. his qui uenenū receperunt, datur cum melle, vt mundificet, cum oleo, vt vomitum prouocet, post vomitū sero detur athanasia cū decoctione aristo. vel dictami, gentianæ: & tunc vomitus nō prouocetur. à serpente, vel ab aīali venenoso morso cū prædicta decoctione supra morsum cataplasmetur. Rz. cinna. ad fluxū cohibendum etiā confortat casia fistu. licet laxet non ponitur hic ad laxandum, sed ad depurandum.

Schinathi. Schinanthi. ca. & sic. in. ij. gra. dicitur autē palea camelorū in ægypto, & in arabia, cōis est cibus camelorꝝ, virtutem habet diure. cōsumptiuam, attractiuā, ponitur hic ppter dolorē dentium & neruorū, quia confortat, quanto albius melius, nō sophisticatur, cum ponitur in medicina, abijce illud lene quod est exterius, & fustes, si qui sunt interius. per. iij. an. seruatur aqua decoctionis eius phlegma diuidit & purgat. styra. calam. su, se. hyoscyami, opij, diximus supra, ani. apij, dauci, similiter opij, sed nota q̄ ponit hic pp vitium pectoris & hepatis, & apa renū, si sanies ibi sit ex aliquo apostema per istam medi. mundificatur.

Spicę, folij, castorei, myrrhę diximus supra. Nota, castoreum, & opiū ponitur hic ppter gonorrheā, vt castoreū sua sic. sperma desiccet, opium sua frigiditate condenset.

Hæmatitis fri. & sic. est lapis qui in transmarinis partibus inuenitur. præterea ppter fluxū sanguinis vndecunq; sit diu seruatur. lapis iste tritus cum succo plātaginis, & naribus immissus fluxum sanguinis narium restringit. Hæmatitis

Bolus. fri. est et sic. in. iij. gradu, terra est quę in armenia reperitur, vnde bolus armenicus dicit, inuenitur & in alijs regionibus, ponitur ad quemlibet fluxum restringēdum, eligendus est in colore rufus qui alterius terræ non habet admixtionem, non sophisticatur, diu serua. in cibis & potibus datur cum ouo sorbili, vetus fluxum sistit. Bolus.

Sāguinis dra. suc. est herbæ, aliqui dicūt, q̄ gūmi est fruticis, qa fustes cū eo inueniunt admixti, est frig. & sic. in. ij. gra. ponitur hic maxime pp fluxum san. per inferiora, sed quia sophisticatur ille debet eligi qui cū frāgitur colorem habet sanguineum, & lucidum in substātia, diu seruatur, puluis eius in cibo & potu datus stringit sanguinis fluxū. sang. dra.

Charabe vernix vel inuernix, idem est. gūmi est arboris ca. & sic. tpate cōtra fluxū sanguinis hic ponitur, & sunt tria genera vernicis, crassum subtile, & cōfectum cū oleo, & gummi vernicis fit quo clypeorū pictores vtuntur, & illud nō paratur in medicinis, qū inuenit in receptis, charabe crassum est intelligendum, qū smirnix subtile, nō sophisticatur, diu serua. eligendum est in colore clarum. Charabe vernix.

Symphitum, consolida maior est, sed proprie symphitū dicitur, radix eius ponitur propter fluxū san. & ventris & menstruoꝝ, eligendum est hīs substātiam non leuem, nō perforatā, per. v. ann. serua. puluis eius datus in cibis valet contra fluxum ventris, suppositus cōtra fluxū menstruorum, fomentatio de ipsa herba valet contra reten. menst. symphitū.

Vide an hic expositor decipiatur, ca. est sic. in. iij. grad. virtutē habet attrahēdi & consumēdi, & est vena terræ in Græcia, & in occidente, eligendū in colore clarū, quod cū frangit inuenitur foliatū illud bonū est. Illud autē optimū est quod est clarū, & minutū, nō sophisticatur, ponitur hic pp vitia capitis et pectoris, vt eius caliditas repugnet frigiditati opij, p multū tēpus seruatur. Puluis eius mixtus cū sapone spatareno multum valet inueteratæ serpigini si locus serpiginosus aqua ca. lauetur, deinde p̄dicta confectio superponatur aliquātulum ibi dimittatur, post auferatur, quia multum astringit, nec patiens potest tolerare diu, & post, locum ablue, sic igni impone, & aufer per interualla donec serpigo fit mortua, post vngatur vnguentis, vt docetur in chirurgia. Ϋ. i. auripigmenti datus tussientibus cū ouo sorbili multū valet. Coralli rubei, costi, assari, mandragore corticis. Polypodium, ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet extenuandi crassos humo. ponitur hic cōtra vitia splenis & hepatis, herba est satis cōmunis, subtilis substantiæ, valet contra diuturnam duritiem splenis, p an. potest seruari. Baccæ lauri. subtilis est substātiæ depuratiuæ. ca. est et sic. in. ij. gra. virtutem habet cōfortādi, ponitur hic pp catarrhum, et alia vitia capitis. qū inueniūtur baccæ vel daphnę coctæ fructus lauri est ponēdus, qū daphnis, vel daphnides folia lauri. Sed quia de fructu diximus de folijs est dicendum, catarrhum vel corizam patiēs folia lauri cum rosis coquat, & fumū per os & p nares recipiat, illam aquam cum nare fugat, q̄ si catarrhus, vel coriza fiant ex frigi. loco ro. pone. lauda. folia lau. in medio maij debent colligi, & in vmbra desiccari, vltra an. nō debet seruari. Mumia. ca. est & sic. in. iij. gra. virtutē habet cōstringendi, ponitur hic ppter fluxum sanguinis per inferiora vel superiora, & est quædam superfluitas quę in- Polypodium. Baccæ lauri. Mumia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 838 sur 1089

uenitur in ſepulchris mortuorum qui fuerunt conditi balſamo vel viridi aloe, ſophiſticatur. i. intelligendū eſt quod cum frangitur habet ſubnigredinem cum quadam liuiditate, & quia horribilem habet ſaporem, diu ſeruatur. Meu, macropiper, de iſtis ſuperius dictum eſt.

Casſiæ, petroſelini, casſiæ fi. cinnamo, ana. drach. i. ſ. & gran. iij. caſtor. myrrhæ, lapidis hæmatitis, ſang. dra. mu. coralli, rutæ, coſti, ſymphi. lempnias, acori, corticū mandra. polij, baccarum lauri, meu, macropiperis, leucopipe. petroſe. ana drach. ſ. mel quod ſufficiat. conficiatur, vt dictū eſt. casſia fi. reſoluatur in cacia. & ſi ponatur vltra tres annos nil habet efficacię. doſis eius eſt, drach. iij. Nota hic opiata per. iij. an. ſeruantur.

Evangelon, id eſt nuncium bonum datur patientibus acutas febres cum ſyrupo uio. uel aqua frigida, datur tertianarijs & duplici tertianæ cum duobus ſcrup. aut tribus boni rhabar. uel cum aqua tepida, diſtemperatum & bibitum mirabiliter medetur, & datur contra caliginem oculorum patientibus ex fumo choleræ rubeæ uel ex acuta febre: hepaticis, hictericis datur cum ſuc. ſcariolæ uel fœnicu. aut cum decoctione capil. ue. v iij. pars confecta eſt lib. ij.

Recip. myroba. citri. chebu. corti. ana drach. v iij. indorum, drach. v ij. ſe. portulacæ, uiolarum, ſcariolæ, ana unc. ſ. belliri. emblici, ana drach. i. & gra. v ij. maſticis, drach. ij. & ſcrup. i. tamarindi, unc. iij. floris nenufaris, berberis, been rubei, rhabarbari, ana drach. i. & gra. iiij. medullæ caſſiæ fi. unc. iiij. Conficitur ſic, in duabus lib. aquæ pone ſyrupum uiolatum, unc. ſ. & bulliat donec aliquantulum coloretur aqua, poſtea ab igne deponatur et coletur: de eadem aqua accipiatur quod ſufficiat ad abluendū caſſiā fi. & tamarindos. cola per caciam, & cum alia aqua addatur lib. i. & ſ. zucchari, & bulliat uſq; ad aquæ conſumptionem, poſtea addatur lotura caſſiæ fi. & tamarindorum: et iterum bulliat ad ſpiſſitudinem. Si uis probare ſi coctum ſit, ponatur ſuper marmor, & ſi adhæreat quaſi mel, coctum eſt, & tunc ab igne deponatur, & aliquantulū infrigidari permittatur: deinde ſupradictarum ſpecierum puluis ſuperaſpergatur, & cum ſpatula agitetur donec incorporetur. doſis eius eſt, drach. iij. ut ſuperius dictū eſt: ſero & mane cum aqua tepida datur.

Additio.

Euangelon interpretatur nuncium bonū, datur patiētibus febres acutas cum ſyrupo violato non pro minoratione materiæ, ſed pro eradicatione, per febres acutas intelligē hic tertianas continuas, vel cauſon, vel cum aqua frigida vel tepida diſtemperatum & bibitum datur tertianarijs, vel duplici tertianæ, tertianarijs quidem veris vel nothis: ſimiliter & duplici tertianæ veræ, vel nothæ. Datur etiam patientibus caliginem oculorū, id eſt tenebroſitatē ex fumis choleræ rubeæ, vel ex acuta febre, datur hepaticis, hoc eſt dyſcraſiā calidam hepatis patiētibus, & hicteri cis ex cholera rubea cum ſucco ſcariolę, vel fœniculi, ac cū decoctione capil. vene. quia omnia iſta ſunt deoppilatiua. Iſtud electarium non habetur in vſu: & ſi bene inſpexeris, parum differt à triphera ſaracenica quo ad intrātia, & quo ad effectus & proprietates: & ideo ipſa triphera ipſius Nicolai vtuntur medici Galliæ ad caſus ſupra ſcriptos, & nō hoc electario.

Simplicia hic declaranda pauca ſunt, quia ſatis nota & alibi pluries declarata. Aliquæ tamen diuerſitates in confectione præſentis electarij apud diuerſos reperiuntur. Et primo apud aliquos reperitur. ℞. myroba. citrino. chebu. corticum, añ. ʒ. vij. indoꝝ. ʒ. viij. apud vero nōnullos reperitur. ℞. myrobalanoꝝ citrinoꝝ, chebuloꝝ, corticū, & indoꝝ, añ. ʒ. vij. ſed primus ordo nihil melior videt. Secūdo apud aliquos reperitur circa finē casſiæ fi. ʒ. iij. ſyru. viol. ʒ. ſ. cōficitur ſic, in duabus lib. aquæ. ʒ. i. & ſ. viol. bulliat donec aqua aliquātulum coloretur &c. In aliquibus vero reperitur in duabus lib. aquæ pone ſyrupi vio. ʒ. ſ. & bulliat donec aliquantulum coloretur &c. Et primus modus mihi videtur rationabilior. Item aliqui textus habent flores nenufaris &c. Alij nympheæ, & eſt nymphea apud Serapionem nenufar, et ſic idem eſt, de quo Ianuenſis in ſynonymis, nymphea Gręce, nenufar Latine, & vocatur ſic à nymphis quæ vocabantur Deæ fontium: ipſum nāq; nō niſi in aquis naſcitur, falſi herbolarij, qui ſe omnia ſcire fatentur, neſcio quā plantā in vineis naſcentē pro nymphea tradebant Dioſco. Nymphea ſiue, vt alij cacabus veneris, i. papauer paluſtre, ſiue, vt Latini alga paluſtris, naſcit in aquis ſtantibus vel locis non cultis & aquoſis. folia habēs ſimilia ciborio, ſed minora, & oblonga altius ſuper aquā proferens caput, multa capita infra aquā habens ex vna radice, flos eſt illi albus ſimilis lilio cum paruo pallore, ſemē habens in medio croceum, ſed cū efflōruerit rotundum efficitur, ſicut mala maciana, aut capita miconis, in quo ſemen nigrum inuenitur latum & ſpiſſum, in guſtu argilloſum, haſta eius lenis & nō craſſa eſt & nigra, eſt ſimilis ciborio radix eſt nigra & aſpera, & nodoſa, & in autūno ficcatur, hæc ille. Sūma medi. præſentis electarij eſt res. xviij.

Antimoron. i. contra mortem, quod cephalalgicis, lethargicis, ſtomaticis, iſchiaticis, podagricis, & de mātrice laborantibus, diſcoloratis, nephreticis, & omnibus qui de tenui, aut uiſcoſo phlegmate affliguntur, & his qui cibos non digerunt, phlegma & choleram purgat, & aquoſos humores cum uentoſitate. octaua pars confecta eſt lib. i.

Recip. aloes, drach. v. & ſ. & gra. v i. casſiæ fi. drach. i. & gra. v i. & ſ. marathri, maſti. ana ſcrup. ij. gra. v. cro. drach. ſ. aſſari, ſcrup. ij. & gra. v. & xylobal. ſcrup. i. & gra. ij. et ſ. cinna. ſcrup. ij. et gra. v. ireos, drach. i. aron, dragonteæ, ana ſcru. i. & gra. ij. & ſ. agarici, colocynthidæ, nitri, euphorbij, caſtorei ana ſcrup. ij. & gra. v. alexādri. apij, petroſe. ana ſcrup. ij. gra. v. hellebori. nig. drach. ſ. diagridij, cocognidij, ana ſcru. ij. gra. v. mel, quod ſufficit. daſ in modū caſtaneæ in ſcro cū aqua cal.

Additio.

Antimoron, id eſt cōtra mortē. Iſtud electarium quod à Nicolao deſcribitur valet ſecūdū eum cephalalgicis hoc eſt dolorem capitis patientibus. Lethargicis. & eſt lethargia apoſtema frigidum poſterioris partis cerebri. Stomatichis: ſunt enim ſtomatichi ex facili cauſa dolorem ſtomachi patientes. Iſchiaticis. eſt quidem iſchiatica paſſio dolor iſchiæ, vel anchæ quāuis aliqualis ſit differētia inter dolorem anchæ, & iſchiæ. Podagricis. & eſt podagra dolor, vel gutta pedum. Et de matrice laborantibus, ſiue ſuffocationē, ſiue p̄cipitationē, vel aliquē alium morbū ex vitio humoꝝ p̄cipue phlegmaticoꝝ. Diſcoloratis, ꝓpter oppilationē factā in venis ab humore iā dicto. Nephreticis. eſt enim nepreſis dolor renū propter calculos illic generatos. Valet generaliter iſtud electariū laxatiuum oībus illis qui de tenui, aut viſcoſo phlegmate affligunt̄, & his qui cibos nō bene digerunt, ꝓpter lubricitatē ſtomachi, phlegma & choleram purgat, & humores aquoſos, vt in hydropicis, p̄cipue in aſcite cum ventoſitate in qua ſpecie humores aquoſi ſupefluunt cum aliqua portiuncula ventoſitatis.

Aliqua ſunt in præſenti electario ſimplicia declaranda. Primum eſt aron, id eſt pes vituli, ſiue dragūtea minor, in præſenti electario ambæ ingrediuntur maior. ſ. & minor, & alio nomine vocatur iarus, vel barba aaron, vel pes vituli. Secundum ſimplex eſt dragūtea, quæ ſm Dioſcor. colubrina, vel viperina dicitur, & ſecūdū Meſ. in ſuis ſimplicibus luſ, ſiue ſerpentaria maior, ſiue collum draconū. Ambæ radices vſui medicinæ competunt, vt ſatis patere poteſt hic. Tertium ſimplex hic declarandum eſt nitrum, quod eſt ſal indus ſm compoſtrorem, ſm Serapionem in

cap̄.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 839 sur 1089

cañ.de baurach, nitrũ eſt aphronitrum, ſiue ſpuma nitri. Dioſco.de nitro capitulum fecit, de quo dicit quòd eligendum eſt leue,& colorem rubeum habẽs,aut album, & eſt baurach armenum. Quartum ſimplex eſt Alexandrum.i. olixatrum,ſiue apium Macedonicum. Quintum ſimplex declarandum eſt cocognidium quod eſt ſemen chameleę, vt dicit Dioſco.in cañ.de chamelea. Alexãder iatros cañ. de hydropiſi ait,chamæleą,vnde cocognidium colligitur, & eſt lacticinium folĩ oliuæ habens ſimilitudinem. Et ſic eſt ſecundum veritatem, quòd cocognidium folia habet, ſicut folia oliuæ. Summa medici.eſt.xxiiĩj.res.

ANtidotum,id eſt contradatum : hæmagogum, id eſt ſanguinem menſtrualem ducens, ualens ad multas mulierum paßiones,matricem, quæ non uſu purgatur, purgat mirabiliter,menſtrua educit, & fœtum in utero occidit, & poſtea extrahit,& poſt partum quæ non ſunt purgata,purgat, & ad ſalutem perducit,petram in ueſica rumpit & purgat,urinã mouet,ſtranguriam ſanat, hepatis emphraſim curat, ſpleniſim in ſplene ſanat,& ad omnia interiora magnum bonum facit, & ad ſtomachi indigeſtionem,& eos ſanat qui coliçam patiuntur : nephreticis prodeſt, qui autem hoc habuerit ſanitatem obtinebit, uel aliquando hæmorrhoidas prouocat,uiam totius corporis aperit,& fœtum mortuum,& ſecundinam educit,& ueſicam purgat,ſtomachum calidum facit, uentoſitatem conſumit, uomitum compeſcit:tamen in mulieribus nihil operatur fortius ad omnia, quæ illis ſunt utilia,propter quod cauendum eſt à patientibus hæ morrhoidas, aut fluxum uentris,aut dyſenteriam, octaua nona pars confecta eſt lib.i.

Recip.aſſari,acori,amomi,ſe.atriplicis,marathri,ana drac. i.& gra.vi.aniſi,ſcrup.ij.ariſtolo.lon.artemiſiæ, caſſiæ iſt.ana ſcrup.ij. & gra.xiij.centaureæ minoris,ſcrup.i. & gran. v ij. centaureæ maioris,dauci cretici, ana ſcrup.ij.hellebori ni.ſcru. i.foliorum lauri, ſcrup.i. & ſ.& gra.iij.liquiri.drachm.i.& ſcrup.i.lupini,drach.ij.melanthij, ſcrup.ij.myrrhæ,ſcrup.i.& gra.xiiij.orobi,ſcrup.i.ſtypteriæ,ſcrup.ij.macedonici,ſcrup.ij. & gran.xiiij.pyretri,ſcrup.ij.& gran.xiiij.piper.drach.i.& ſcrup.ij.& gra.vij.ſe.rutæ,ſcrup.ij. & gra.xiiij.ſpicæ,ſcrup. ij.& gra.xiij.puleg.ſcrup.ij. & gra.xiij.peoniæ ſcrup.i.& gra.vi.cyperi,ſcrup.i.ſinoni.ſcru.ij.ſchinanthi,ſcru.i.& gra. xiij.gariophyl.ſcrup.ij.radicis capparis, cimini, ana drachm.i. apij,ſabinæ,ana ſcru.ij.& gra.xiij.xylobal.ſcru.i.et gra.xiiij. mel, quod ſufficit:datur in modum auellanæ maioris cum aqua poſt balneum, ſi cum febre eſt; ſi uero ſine febre, cum uino, aut mulſo dabis.

Additio.

Antidoton,id eſt contradatum, hęmagogum,id eſt ſanguinem menſtrualem ducens. Et dicitur hæmagogum ab hęma,quod eſt ſanguis,& ago,quod eſt duco,quaſi ducẽs ſanguinem menſtrualem. Alĩ dicunt quòd dicitur ab hæma,quod eſt ſanguis, & rhoos fluxus, & ideo dicitur hæmoroſagia. Hoc antidotum apud aliquos interdũ in vſu habetur, reſpicit proprie membra naturalia, & propagationis proprie mulierum. vnde datum cum decoctione calamenti,& artemiſiæ educit mirabiliter menſtrua, & fœtum mortuum. Datum cum decoctione ariſtolochiæ longæ,mundificat puerperas, & interficit fœtum, & expellit ſecundinam. Datum cum decoctione ſaxifragiæ,& acori, frangit lapidem,& expellit ipſum. Datum cum decoctione diureticorum confert hepaticis oppilatis, prouocat vrinam,& ſanat ſtranguriam,& nephreſim. Datum cum decoctione tamariſci, confert ſpleneticis induratis. Datum cum decoctione muſcatæ,& galangæ, confert indigeſtioni ſtomachi ex frigiditate. Datum cum vino decoctionis mentæ,retinet vomitum ex frigiditate,vel indigeſtione. Datum cum decoctione aſſari, educit phlegma fortiter.

A Datum cũ decoctione rutæ,& aniſi,confert coliçæ ex ventoſitate,vel phlegmate. Vſus eius in mane,conſeruat ſanitatem,maxime in cõplexione frigida, tamen nocet patientibus hæmorrhoidas,vel menſtrua. Simplicia hoc antidotum componentia fere omnia iam ſatis declarata ſunt,tamen de aliquibus dicemus. Et primo de caſſiafi. dicunt doctores,cp hic per caſſiamfi. intelligere debemus caſſiam ligneam,quod ſatis videtur conſonum,ſi naturam antidoti bene conſideraueris. Tẽpore enim antiquo vocabant caſſiam ligneam caſſiamfiſtulam, vt vult Ianuenſis in ſinonimis, quod apparet, nã Caſſius fœlix ca. de ægritudinibus ſtomachi in picra Gale. vbi alĩ caſſiam ligneam ſcribunt, ipſe ſcribit fiſtulã ſimpliciter: ſimiliter in quã pluribus cõfectionibus antidotorũ in antidotario vniuerſali, quæ nec laxatiua ſunt, nec caſſiæfi. competere videtur ex ſuis proprietatibus,caſſiæfi. inuenies, & ligneam intelligere debemus, ſicut in athanaſia,& in alĩs multis antidotis antiquis de Græco trãslatis. Secundum ſimplex de quo dicetur hic
B eſt melanthium.i.gith. Dioſco.de melanthio capitulũ facit. Sed apud Sera.eſt nigella. Et ſi legis capitulum de melanthio apud Dioſco.cum capitulo de nigella apud Sera. videbis quod idem ſunt. Species vero nigellæ ſecundũ modernos ſunt duæ, vna habens ſemen citrinum cum odore prioris, ſed forma eſt, vt ſemen porri,& iſta eſt illa quę debet poni in preſenti antidoto. Tertium ſimplex eſt ſtypterium, id eſt alumen. Dioſcori. Stypterium omne in metallis ægyptiacis inuenitur: eſt vero ſtypterium ſciſſum à terra aſcẽdens, ſicut flos naſcitur in locis mollibus, ſicut in Macedonia, Hierapoli,& multis alĩs locis. Sunt vero ſpecies eius multæ aptæ vſui medicinæ : eſt autem rotundum ſtypterium,eſt & ſciſſum, eſt & liquidum eligendum : eſt vero ſciſſum recens, & niueum valde, quod aer aut aura rapiat. Hoc ſtypticum eſt valde, & ſine lapide ſeparans ſe ſicut capilli albi, vnde dictum eſt trichitis, hoc in ægypto naſcitur. inuenitur etiam lapis ſimilis illi quo facile adulteratur, ſed guſtu intelligitur, quia non eſt ſtypticum: eſt ve-
C ro rotundum quod multi manibus componunt, ſed bonũ compoſitione facile cognoſcitur. Eligendum eſt quod ex natura ſui compoſitum eſt pompholigi ſimile, & album, & ſtypticum valde, & paululum ſubuiride & pingue, & ſine lapide, & fragile: liquidum vero ſtypterium eligendũ eſt limpidum & lacteum habens vnum colorem & iunctum ſine lapide,grauem odorem & igneum habens. Eſt igitur ſtypterium ſpecies aluminis, quæ ſecundum Dioſco. ſunt multæ: tamen tres ſunt ſpẽs, quę neceſſarię ſunt in medicina,& ſunt proprie alumen iamenum,id eſt ſciſſum quod alumen de pluma à vulgo dicitur, & eſt rotundum quod zuccharum vocatur, & eſt liquidum quod dicitur alumen de rocha,ſiue lipparium,& ſic ſecũdum Matthęũ ſyluaticum de alumine ſciſſo hic intelligitur, quod aliter iamenum vocatur. Alia pro nunc ſatis nota relinquũtur. Summa medi. eſt res.xxxvĩj.

D *BLanca dicta eſt quoniam albos purgat humores.i. phlegmaticos, ualet cephalalgicis, & oculorum doloribus, & ſanguinolentis tumoribus, & lippis,optime facit contra omnia quæ turbant phantaſiam,rationem, & memoriam : utilis eſt tremuloſis,epilepticis,paralyticis.octaua nona.pars confecta eſt lib.i.*

Reci.terebinthinæ, opopa.chalbani,aſſæ,ſagapeni,caſtorei, antimonij, ſulfu.bdellij, aſphalti, ammoniaci, ſtyracis liquidæ, carnis leonis,diagridij,euphorbij,agarici, interiorum colocyn. hellebori ni.polypo.tapſiæ,pyrethri,ſchinanti, peucedani,aſſari,cyperi,peoniæ,betonicæ,chamæ.polij,amomi,leuiſtici,ſe.rutæ,ſan.dra.ana drach.i.cinna.garyop.macis, cardamomi,aniſi, maratri,balſami,ſcrup.ſ.ambræ,gra. v .mel quod ſufficit. doſis drach.iij.datur cum uino in quo cocta ſit ſaluia,aut herba paralyſis in ſero,in modum caſtaneæ.

Sũma medici. eſt res 24.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 840 sur 1089

BLanca triplex est, media, maior, et minor, maiori vti mur, licet in antidotario reperiatur quòd sit medicina vsualis blanca, & est medicina laxatiua. Valet cephalalgicis. Cephalea est inueterata pasio capitis ex frigido humore facta, & fit vitio qñq; superiorum, qñq; vitio inferiorũ, si fiat ab ipso cerebro ad digestionẽ materiæ, danda est hierapicra, vel benedicta, vel etiã aurea, iñciat per nares, vel pilulæ diacastoreæ, & tunc blanca exhibeatur cum vino decoctionis garyophy. vel casiæ li. si fiat vitio inferiorum. i. fumo ascẽdente à stomacho, dandum est oxymel ad digestionem materiæ: postea blanca cum vino alicuius odoriferæ spẽi. Valet oculorũ dolori, & sanguino lentis humoribus: dolori oculorum valet data cum aliquo vino odorifero, vel cum decoctione nu. mus. vel casi. valet & sanguineis tumoribus, ex calidis humoribus, vt pote cholera, vel sanguine non exhibeatur, sed vidẽtur aliqui tumores esse sanguinei cum nõ sint, quia phlegma impellit sanguinẽ añ se, et indigestus sanguis efficit phlegma, & colorat sm se: & tunc humor phlegmaticus debet noiari phlatica cerebri habitudine, & tũc blãca dat pdicto mõ.

Lippis. Lippis. lippitudo semper accidit ex phlegmate, & tunc fiant pilulæ de blanca, casto. & nu. mus. & oliba. & exhibeatur. Valet contra omnia quæ turbant rõnem phantasticam, & memorialem. Quidam talibus dant blãcam cũ decoctione anacardi, quod nõ laudo, sed fiat emplastrum de blãca, & gummositate quæ inuenitur intra anacardos, & raso occipite apponatur, & frequenter remoueatur, detur blanca cum decoctione alicuius speciei cõfortantis cerebrum, podagricis, splencticis, singulariter medetur, podagricis dentur pilulę factę ex puluere hermodactylorum & blanca, splencticis cum decoctione phylipendulæ, & cum vino decoc. phili. & tamarisci, fiant pilulę de puluere phi. & exhibeantur hydropicis cum vino decoc. radicum fœni. petroselini, apñ, brusci, asparagi. ℞. terebin. ca. est & sic. gum. est arboris in Italia nascentis, circa Brundusium est satis, attrahit, dissoluit, ppter vitia capitis ponitur hic, sed balsa. ab ea sophisticatur, illa à nullo. aliquãdo alba inuenitur, aliquando subrufa, quæ melior est diu seruatur.

Opo. Opopa. ca. & sic. attrahit, dissoluit gum. est fruticis sm Dioscoquę dicitur panax, inde opo. i. suc. panacis. ponitur hic pp epi. apople. & alias pasiones capitis, ppter paralysim. Elige in colore clarũ, lucidum, sed quia frutex à quo fluit, teneræ est substantiæ, vix sine fustibus vel corticibus potest inueniri, quia cum ferramẽto separatur à cortice, & frutice: ideo secũ trahit cõmixtionem anteq̃ liquefiat: colet ur qñ ponitur in medicinis: suppositum ex eo, & oleo mustellino factũ, valet cõtra menstrua retenta ex frigiditate.

Chalb. Chalbanum ca. est & hu. gũmi est arboris, attrahit, consumit: ponitur hic, ppter pasiones capitis, & apata, non sophisticatur, diu seruatur, in modum emplastri appositũ apa ducit ad saniem, & cutem attenuat, consumit. gummi est arboris, igneam habet virtutem: ponitur contra pasiones capitis paralysis, et neruorũ confortationem. Ponitur in hac medicina Assa, quæ est ferrei coloris, in se habẽs terræ admixtionem, pñciatur. Eligatur in colore quæ similis est sagapeno, quãto fœtidior, tanto melior: assa sup carbones ponatur, & patiẽs lethargiam fumum per os, & nares recipiat, & multum cõfortat paralyticos, ponatur sub lingua. ϑ. i. assę, phlegma attrahit multũ, & cerebrũ purgat.

Antimo. Antimonñ ca. est & sic. attrahit & cõsumit, contra epi. & paralysim, dicũt quidam q̃ est metallum quod falsum est: sed est vena terrę, & artificiose fit, similis est plumbo in colore & pondere, sed facilius teritur, quod non facit plũbum, nec aliud metallum, nisi comburatur: in transmarinis partibus inuenitur, & artificiose coaptatur, non sophisticatur. Eligẽdum est in colore lucidum, puluis eius cum aqua ros. maculam oculi abstergit, naribus iniectũ sangui nis fluxum ora venaꝝ exurendo constringit, diu seruatur.

Bdelliũ. Bdellñ ca. est & sic, in. ñ. gra. gũmi. est quod vltra mare inuenitur, substantiam habet glutinosam, virtutem cõstrictiuam & attractiuam, ponitur hic pp pasiones capitis, vt contra operetur helleboro & diagridio restringẽdo eoꝝ malitiam, gũmositate sua membra restringat, vt violentia prædictorũ nõ possit libere diffundi, propterea eius pcipua virtus est reprimere violentiam specierũ cum quibus ponitur, non sophisticatur, diu seruatur. Eligendum est crassum bdellium, consolidat membra chartilaginosa.

Asphaltũ. Asphaltum ca. & sic. alio nomine dicitur bitumen Iudaicum, trahit, consolidat, consumit: quidã dicunt esse venam terræ: alij dicunt quòd in lacu Sodomæ reperitur, & fit ex alba vel nigra spuma allidẽte, ponitur hic pp pasiones pdictas, non sophisticatur, diu seruatur. Accipe lacertam viridem abscisso capite & cauda, & ponatur in oleo cõmuni ca. per. xl. dies donec putrefiat: postea coquatur in ipso oleo, & addito asphalto, cera ru. fiat vnguentum valens epilepsiæ paraly. si ex eo spina dorsi inungatur: valet etiam alopetiæ ex humoris fri. putredine.

Vnguentũ pro epilepticis.

Ammoniacum ca. est in. i. sic. in. ñ. gra. attrahit, consumit, relaxat, dissoluit, & deseccat, ponitur cõtra pasiones capitis, gummi est, vltra mare inuenitur quod cum frangitur non est vnius coloris intus. Eligendũ quod habet quędam grana lucida, quæ poni debent in medicina. Id vero quando inuenitur cum manibus malaxatur, & vnius coloris, illud abñce: fit optima confectio ex colophonia, masti ce, ammoniaco, arsenico ad pilos tollendos, & faciẽ limpidam, & rubeam facit, sicut in libro de virtutibus herbarum habetur, in tractatu colophoniæ.

Ammoniacum.

Styrax liquida alio nomine ligia dicitur, ca. & sic. est, attrahit, & consumit, propter prędictas pasiones hic ponitur, gummi est in Calabria, quanto est liquidior tanto est melior: valet tineã patientibus sic præparata. Accipe styracis liquidæ. ʒ. ñ. ammo. sagapeni, picis naualis, añ. ʒ. i. in panno capiti tepidum superpone, per triduũ dimitte, post euelles radices pilorum optime, & superfluam putredinẽ ibi existentem extrahit, & cõsumit, depiletur tamen prius cum psilothro, postea ibidem apponatur.

Styrax.

Carnis leonis. ca. est et sic. in. iiñ. gra. calefacit & neruos confortat propter quãdam similitudinem quam cum neruis habet sicut castoreũ, est enim neruosa, valet contra paralysim, crassam habet substantiam: ponitur in hac medicina, ppter pdictas pasiones, sophisticatur per aliã carnẽ, sed dignoscitur p cutẽ & pilos, salita, & desiccata p. v. an. seruatur, quidam seruant eam desiccatam ad solẽ sine sale.

Caro leonis.

Diagridium calidum est & sic. licet choleram rub. purget principaliter, tamen sequens naturam specierum cum quibus admiscetur phlegma purgat. de cuius electione & conseruatione, & sophisticatione, in alio lib. sufficiẽter dictum est. Sciendum tamen q̃ de ea optimum fit suppositorium acute febricitantibus sic. Accipe zuccharum, & resolue super tegulam ca. post adde acetũ, & coque ad spissi tudinem, post scãmoneam puluerizatam appone, & commisce, ista suppositoria debẽt esse gracilia. de. v. vel. iiñ. ϑ. scãmoneæ possunt fieri. iiñ. vel. v. suppositoria.

Diagridiũ.

Euphorbium agaricum. ca. est & sic. subst̃atiam habet subtilem, attrahit & extenuat cõtra pdictas pasiones hic ponitur agaricus, siue fungus, vel bolus est qui in quadã arbore reperitur. Item inuenitur agaricus masculinus, & fœmininus: mascu. põderosior est, & habet quosdam nodos interius, & est diuersi coloris, fœmininus leuior est, albus, æqualis, leuis substantiæ: qui ponitur in medicina quanto leuior, tanto melior, tribus an. durat.

De euphorbio agarico.

Colocynthidæ interioris. ca. est in. iiñ. sic. in. ñ. gra. purgat phlegma principaliter, in hac medicina ponitur cõtra pasiones capitis, & epilepsiam, & apoplexiam, & paralysim: fructus qui solus in sua arbore reperitur mortifer est. Eligenda est pulpa, quæ cum granis hæret cortici, illa non valet quæ cũ frangitur habet grana separata à cortice: tñ ponit succus fœniculi, &. ϑ. iiñ. diagridñ, & ipsius colocynthidæ, & bulliat super cineres feruẽtes, & detur cõtra quotidianã de phlegmate naturali, vel vitreo. multũ confert.

De colocynthide.

Helleborꝰ niger ca. est et sic. purgat phlegma principaliter, secundario melancholiã, pp pdictam causam, ponitur hic albus

De hellebo ro.

albus helleb. purgat phlegma, niger melancholiam: albus debet poni cum inuenitur ſimpliciter, helleb. niger nunq̃ ſine adiuncto, neuter per ſe dari debet, radix in medicinis ponitur, colligitur in autūno, per tres an. ſeruatur. Vnguē tum fit ex eo ad ſcabiem, quod valde violentum eſt. ℞. lithargy. & pone in aceto per noctem & mane agita fortiter, & adde vnicuiq; li. ʒ. ñ. helle. et fiat vnguentum.

De polypodio. Polypodium ca. eſt & ſic. in. ñ. gra. craſſæ ſubſtantiā habet ſubiecti, virtutem purgādi principaliter phlegma, ſecundario melancho. contra prędictas paſſiones ponit hic. Polypodium eſt radix, & inuenitur quādoq; cohærens lapidibus, quandoq; lignis, illud optimum eſt quod inuenitur in quercubus. conteritur polypodium. ʒ. iñ. fiant pilu. ex eo, & farina triti. addito fœniculo, cinna. & ouis. detur delicatis cum ſuo iure ad laxandum.

Nota, polypodium non debet dari ſine aliquo extenuatiuo ventoſitatis, quia multam generat ventoſitatem.

De tapſia. Tapſiæ ca. & ſic. eſt in. iiñ. gra. virtutem habet educendi phlegmaticos humores per inferiora. Secundario melācholicos, tapſia eſt herba quæ inuenitur in trāſmarinis partibus, & Sicilia. quæ ibi reperitur optima eſt. ponitur hic propter prædicta. in vere debet colligi, cortex in medicina tam radicis q̃ arboris ponitur. qñq; in parua quātitate apponitur, ſecure cū aliis ſpeciebus poteſt teri & dari: qñq; vero in magna quātitate per ſe teritur, ille qui eam terit liget faciem, & manus, & brachia, & crura, & teſticulos optime cooperiat, quia niſi ita ſe ꝑparet inflabitur qui eā conteret: q; ſi contingat eum inflari, inungatur populeon cum aceto mixto. Eligendum eſt quod cū trangitur, non exoluitur in puluerem, per tres annos ſerua.

De pyretro Pyretri, ſchœnanthi, peucedani, ca. eſt & ſic. ſubtilis eſt ſubſtantiæ, virtutem habet diureticam, alio nomine dicit fœni. porcinus, radix eius in medicinis ponitur, herba eſt, vim habet diureticā, ponitur hic propter ſpleneticam paſſ. vt. ſ. medicinam conducat ad locū vbi continetur medicina, & propter vitia renū, & veſi. in vere colligitur. Eligendum eſt quod cum frangitur non puluerizatur. per. iiñ. an. ſeruatur melius tū eſt, vt ſingulis an. renouetur. Vinū decoctionis eius valet calculoſis, contra ſtranguriam & dyſſuriam. Aſſari, cyperi, peoniæ, chamæ. pol. amomi, leuiſtici, rutę ſemi. ſan. dra. quædam iſtarum ponūtur hic ad confortandū, quædam ad extenuandū ventoſitatē, quędā ad conſtringendū, quædā ad laxandū, de quibus ſuperius dictum eſt. Cinnamo. garyophyl. hæc confortant.

De maci. Macis ca. & ſic. eſt in. ñ. gra. ſubtilis ſubſtantię, confortat & conſumit: ponitur hic cōtra ꝑdicta, flos eſt nu. muſ. ſicut eſt quidam folliculus qui continet auellanā, ſic & macis continet nucē muſ. Eligendū eſt colore ſubrufum, in ſapore habēs acumen cū amaritudine mediā inter ariditatē, & hu. aſperitatē, & lenitatē mediā, quæ ſi cōplicetur cito frāgitur, & ſigñatur eſſe vetus, ſi ſine fractura bene cōplicatur ſigñatur habere ſophiſticationē. Vinū decoctionis eius cōtra dolorē ſtōi ex frigiditate valet. Cardamomū ani. marathrū ponuntur ad extenuandam ventoſitatem. Balſami, cōfortat cerebrū, & cōſumit eius ſuperfluitates.

De ambra. Ambra ca. & ſic. in. ñ. gra. Ambra ſuper carbones poſita valet epilepſiæ, per os & per nares fumo eius recepto multum confert: febricitantibus detur cum tepida, non febricitantibus cū vino, ſubtilis eſt ſubſtantiæ, & confortat cerebrum ex aromaticis, reprimit violentiā aliarū ſpecierum, & eſt factum ex ſpermate ceti, nā cū cete concumbit ſperma effluit, & maris ſiccitate circa littora condenſatur & in ambram mutatur. in occidēte maxime reperitur, cuius duæ ſunt ſpecies, alba, & griſea: griſea melior eſt q̃ alba: alba etiā laudatur. Ambra valet cardiacis, ſuffumigiū eis factū, epi. & apo. ſophiſticatur ex admixtione laudani, & ſtyracis. Ea ergo non valet quæ nigra eſt, quę autem eſt craſſa odore aroma. quæ dentibus maſticata malaxari poteſt, eligenda eſt. diu ſeruatur, ſic confi citur ſpecies cū gūmis debent teri, & puluerizari in tempore ſicco, & in vna lib. puluerum ponuntur tres mellis deſpumati.

A Nota, quòd gummæ cum ponuntur in medicinis debēt puluerizari cum aliis, vel reſolui ad ignem: vel etiam colari. doſis eius eſt. ʒ. ſ. vel. ʒ. ñ. vel. iiñ. ad plus. per bienniū ſeruatur in multa efficacia, ſebricitantibus cum ca. aliis cum vino detur. ℞. terebinthinæ, opopa. chalba. aſſæ fœtidæ, antimonñ, caſt. bdellñ, aſphalti, ammoniaci, ſtyracis, carnis leonis, diagridiñ, euphorb. hellebori ni. interioris colocynthidę, popypodiñ, pyrethri, ſchœnāthi, tapſię, peucedani, aſſari, cyperi, peonię, betonicę, chamędryos, poliñ, amomi, leuiſtici, ſemi. rutæ, ſan. dra. ana. ʒ. i. cinna. garyophymacis, carda. aniſi, marathri, balſami, añ. ℈. ſ. ambræ. gra. v. mel quod ſufficit.

Benedicta dicitur, quoniā ab omnibus à quibus ſumitur eſt benedicta, ſi detur habētibus infirmitates, contra quas inuenta fuit: ualet ad guttā arteticam, podagricis ex frigiditate, renes, & ueſicam purgat, media pars confecta eſt lib. ij.

B *Recip. turbith, eſulæ, zucchari, ana. drach. x. diagridij, hermodacty. ro. ana. drach. v. car. ſpicæ, zingib. croci, ſaxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamo. ſe. lini, ſpermatis, petroſelini, ſalis gem. galangæ, macis, carui, fœniculi, aſparagi, bruſci, granorum ſolis, ana drach. i. mel quod ſufficit. detur in ſero cum uino calido ad modum caſtanee.*

Summa medici. eſt res. 24.

Benedicta medicina eſt laxatiua, peripleumonicis detur, ſed nō in principio, neq; augmento, nec ante ſeptimum diem, ſed in ſeptimo, & aliquando nonum diem expectamus, quandoq; quartumdecimum: detur cū aqua decoctionis hordei, tragacanthi, gūmi arabici, liquiritiæ, & ſucci eius. In hac decoctione ablacterantur ſemē melonis, cucumeris, & cucurbitæ cum vino decoctionis radicis fœniculi, petroſeli. aſparagi, bruſci: vſu tamen oxymellis præcedente, cū tali aqua benedicta exhibeatur tantum patientibus hepaticam ex frigiditate.

C Stomatichis habentibus ſtomachum diſtemperatum in frigiditate, ex frigiditate, & alio humore frigido cum vino decoctionis maſticis, ſeminis fœniculi, petroſelini, apñ, cimini, & aniſi, contra ventoſitatem.

Cephalalgicis. cephalalgia eſt dolor vetus capitis, qñq; continuus, qñq; interpolatus, & fit ex frigidis humoribus in miringas capitis deſcendētibus, huic confert benedicta cū vino decoctionis garyophyllorū, nucis muſ. p̄cedente inunctione capitis cum vnguento calido. Dolori renū, & veſicæ: ſi dolor ſit ex ſanguine, vel cholera, non prodeſt benedicta, nec aliquod electarium calidū, quia inde poſſet maior ſequi diſtēperantia, ſed qñ fit ex frigidis humoribus detur p̄cedente vſu ſeminū diure. vt apñ, petroſelini, fœniculi, & conſimilibus: detur autē cum vino decoctionis ſaxifragiæ, granorū ſolis, filipendulæ, vnde fiant pilulæ cum puluere prædictorū ſe. & exhibeātur podagricis arteticis. Podagra ſpecies eſt arteticæ, quæ qñq; fit ex frigido, qñq; ex calido humore, & tunc non valet, ſed ſpecialiter datur

D his electariū de ſucco roſarū, quod inſcribitur ad guttam calidam, ſi ſit de frigiditate: detur benedicta hermodactylata, apponemus de hermodactylis in triplo quā ſoleat recipere, iuuenibus omnibus exhiheatur cū aqua calida. Senibus, & frigidis natura cū vino calido: hæ ſunt laudes ab authore præmiſſæ. Experimento didici multū valere iliaco dolori, & colico ſic exhibita, fomētetur patiēs de aqua ſalſa & dulci ſm ventrem & renes, & in illa aqua coquantur mercurialis, malua, ſenationes, in colatura reſoluatur benedicta, & addito modico melle, & oleo, & ſucco mercurialis p̄ clyſtere inñciatur, & ſic cū egeſtiones emiſerūt, ſecure detur benedicta per os, & diamargariton mixta, ita q; duæ partes ſint de benedicta, tertia de diamargariton: ſi autem per clyſtere non aſſellauerit, nullo modo detur benedicta per os. ℞. turbith. ca. eſt & ſic. in. iiñ. gra. radix eſt, quæ in tranſmarinis partibus inuenitur, virtutem habet attrahendi, diſſoluendi, & expellēdi phlegmaticos

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 842 sur 1089

humores propter omnes fere prædictas passiones: ponitur præcipue hic propter podagrã, & arteticam. Eligenda est perforata non continua, circa medium foraminis aliquantulum gũmosa, nigra in cortice, alba in foramine: plus valet gracilis quã crassa. Inspice substantiam ne sit in minutis foraminibus perforata, quod si est, signa vetustate consumpta, si inueniuntur frondes interius abñciantur, & sic in medicina ponatur: per quinq; ãnos seruatur. Vinum de coctionis eius cõfert arteticis podagricis, de turbith acuitur medicina, sicut hieralogodion, & quędam alia quę cõpetenter in quãtitate. ℈.iiij. debent poni, carnem mortuã consumit & corrodit. Zucchari temperate ca. & humi. plus tamẽ hu. quũ calidũ. ponitur hic, vt reprimat malitiã aliarum specierum, sit autem zuccharum de canna mellis vltra mare in Hispania, & Sicilia. Elige valde dulce, & album interius & exterius. aliquãdo apothecarñ de illo rufo zuccharo quod interius residet, quod mel zuccharinũ dicitur, faciunt zuccharum, et cum eo conficiunt medicinas suas quod omnino cauẽdum est, quia melius esset mel. per multũ tempus seruatur, ita tamen q; ad solem ter vel quater in mense exponatum, & in loco frigido collocetur.

Diagridiũ ca. in. iiñ. gra. licet diagridiũ cholerã purget naturaliter, hic tamen ponit propter arteticã & podagrã, quia sequens virtutẽ electarñ purgat phlegma prȩcipue.

Hermodactylus ca. & sic. in. iij. virtutem habet attrahendi, & purgandi phlegmaticos hu. herba est in cuius radice tuberositas quædam inuenitur quæ in medicina ponitur, in vere debet colligi, & ad solem aliquantulum exiccari, & postea in vmbra suspendatur integra non perforata, quia facilius corrũperetur: possunt autem seruari plus. hermodactylus in modica quantitate datus multum confert arteticis, super cibos aspersus.

Puluis pro arteticis.

℞. Rosarum, garyophyllorum, spicæ, zingi. costi, saxifrag. macropiperis, amomi, seminis li. salis gem. ca. & sic. duplicis manerie dicitur, scilicet salsum & dulce, sal gemma dicitur cretale, & est lapis sal gẽmæ, salsum, habet virtutem attrahendi phlegma, non sophisticatur, in transmarinis partibus, & in istis inuenitur copiose: & eligendum est in colore liuidum, in sapore salsum, per multũ tempus seruatur. puluis salis gem. & salis cõmunis, & aromaticarum specierũ super cibos aspersus multum valet arteticis.

Galangæ, carui, macis, maratri, asparagi, brusci, semen herbæ calidæ & sicc. virtutem habet diureticam, ponitur hic propter vitia renum & vesicæ, vt medicinam educat vsq; ad renes, & vsq; ad vrinales meatus, & ad inferiora. quando reperitur asparagi, & brusci simpliciter apponendum est semen ad pondus drach. gra. solis.

Lapis lyncis.

Lapidis lyncis. ca. est & sic. virtutem habet diureticam.

Lynx.

Lynx animal est cuius vrina cum mingit in terra cõglobatur, & in lapidis essentiam transmutatur, non sophisticatur, quia plurimum de eo reperitur.

Grana solis.

Grana solis, frigida sunt, & sic. virtutẽ habẽt diureticã, semen est cuiusdam herbæ quę in fine autumni colligitur, diu seruatur. Vinum decoctionis eius cõfert strãguriatis, conficiatur sic, species puluerizentur præter scãmoneam: hæc autem per se puluerizanda est, quæ cũ sit genus lactis coagularetur cum pulueribus alñs, & etiam ipsa nõ est terenda, vt aliæ species, sed est molenda. Hermodactyli duplicandi sunt, & puluis esulæ miscendus est cum puluerib⁹, si vis eam acuere cũ esula, sic scãmonea, appones puluerem scãmoneæ cum melle despumato & ponderato, & impone puluer⁹ añ. paulatim. Vltimo appone puluerem zucchari, per. xv. an. serua. & dentur inde. ʒ.iij. in mane, vel uespere cũ calida, benedictæ medietas. ʒ.ij. ℞. turbith, esulæ, zucchari, añ. ʒ.x. diagridñ, hermodactyli, ro. ana. ʒ. v. garyophyl. spicæ, zingiberis, croci, saxi. macropi. amomi, se. lini, salis gem. galã. macis, carui, fœni. spara. brusci, se. granorum solis, añ. ʒ.i. col'. mel quod sufficit. detur in sero in modum castaneæ cum vino calido.

Benedicta probata arteticis, podagricis, paralyticis, nephreticis. ℞. pyretri, spicæ, piperis albi, & nigri, E ana. ʒ.i. lilij syluatici, hermodactyli, añ. ʒ.i. & ℈.ß. turbith, drach. xx. scãmo. vnc. ij. zuccha. vnc. i. & ℈.ß. ozimi. vnc. ℈. mel quod sufficit. da in modum nucis maioris cum cal'.

Confectio aliptæ muscatæ. alipta, id est mixtura, valet pueris patientibus asthma, & constrictionem pectoris, & etiam non valentibus lac retinere, fit inde optimum fumigium, & odoriferum, quo utuntur apostolici, & imperatores in capillis suis, & intrat in preciosissimis medicinis & electarijs.

Recip. laudani purissimi, unc. iij. styracis ca. optimæ, unc. i. et ℈. styracis rub. unc. i. aloes optimi. drach. ij. ambræ, drach. i. camphoræ, scrup. i. & ℈. musci, scrup. ℈. aquæ ros. quod sufficit. Confice sic. In diebus canicularibus pone styracem calamitam, & styracem rubeam, & laudanum in catino ad solem cooperto cum panno subtilissimo, ne puluis possit attingere: & cum mollificata fuerint ad solem, pone in mortario æreo calefacto ad solem cũ pistillo ferreo similiter calefacto, & fortiter insimul cõterantur, donec ad nigrion deueniant colorem, postea addes puluerem ligni aloes, & insimul fortiter contere, & camphoræ similiter: postea contere miscum in tribus unc. aquæ rosa. & de hac aqua aliquantulum madefac marmor prius bene lotum & calefactum ad solem, & accipe drach. i. cum tabula planissima de eadem aqua madefacta: super marmor diu agitetur, donec ad subtilitatem iunci deueniat, hoc modo facias super marmore madefacto, & tabula de eadem aqua supradicta, & cum reposueris superaspergе de illa aqua uidelicet, ut supra diximus.

F

Additio.

Confectio aliptę, id est mixturę dictę muscatę, quia muscus intrat. suffumigatio eius accelerat partum ponendo vnum ex trochiscis eius super prunas odorando fumum: confert etiam hoc modo ad branchos, & ad corizam, & ad catarrhos ex frigida causa: etiã valet asthmaticis et constrictioni pectoris ex frigida causa in eo cõtenta. Cum eadem etiam fit suffumigatio qua iuuantur apopletici. nobiles aromatizant capillos suos, suffumigando cum ea quolibet mane. Transglutiendo etiam ex ea tres pilulas, confert prostrationi appetitus ex debilitate sensus stomachi, & confortat stomachum: similiter oblata cum lacte confert paruulis nequeuntibus lac retinere. Simplicia quę hãc componunt confectionẽ satis nota sunt, pro nunc de duobus tantum dicetur hic: primo de laudano, dictum est laudanum ab illa herba, vnde colligitur quam in cypro lauda num vocant secundum Serapio. ex authoritate Dioscо. et fortius ex laudano est illud, quod est boni odoris, coloris vergentis ad virorem sub molli tactu, & quando malaxatur adhæret manibus, & non est in eo zabulum, & non assimilatur resinæ pini, & fit in terris arabum. Aui. laudat illud quod est pingue, ponderosum, boni odoris, et quod ad citrinitatem declinat. Secũdum simplex, est styrax rubea quæ secundum compositorem est confita rubea apud eundem est cozumbrum, siue thus iudæorũ, & sic est cozumbrũ. vel styrax rub. est thymiama & est fæx styracis liquidæ: nõ enim est styrax calamita, vt dicunt quidam. in hac confectione possumus verificari q; eædem non sunt, quia Nicolaus in prȩsenti cõfectione habet styracẽ calamitã, et styracem rubeã. Sũma medi. istius cõfectionis est res. viñ.

G

H

Confectio galliæ musc. quæ intrat in preciosissimis medicinis & electarijs. Recи. masti. unc. ij. & gummi, unc. i. campho. scru. i. hæc autem bene terantur subtilissime & cribrentur: & trochisci inde fiant cum aqua ro. & siccentur ad umbram, & postquã fuerint desiccati, terantur subtilissime, & misceãtur cum. iiij. unc. olei sambu. bulliti & colati ad medietatem, deinde misce cum speciebus istis bene tritis. Recip. cinnamo. garyophyl.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 843 sur 1089

ryophyl.nu.muſc.ana.unc.ſ.& omnibus iſtis commixtis & be
nie manibus malaxatis, fiant trochiſci in medio concaui,& cum
ſigillo ſigillati ad pondus.i.drach.& ſ.& poſtea iungatur cum
aqua roſa.cum muſco.

Additio.

Confectio gallię muſ.dicitur.eo quod recipit muſcum, calida eſt & ſicca & ſtyptica,confortat membra carnem ſtringit.Tentio vnius pilulæ ex ea in ore inter dentes molares palliat optime fœtorem oris, & data cum bdellio & ſanguine dra.& charabæ,cõſert ſputo ſanguinis,poſita in electarijs vel in alijs medicinis cordialibus vel odorata cõfert ſyncopi & cardiacæ. Data cum aqua roſacea,infuſionis caryophyllorum recuperat ſpiritus. Data cum decoctione caryophyl.& nucis muſ.confert ſtomacho læſo materiam frigidam conſumẽdo, infuſa in vino aromatico & odorata,confert boliſmo non calido,data cum vino decoctionis caryophyllorum retinet vomitũ materiam conſumendo,data cum vino decoctionis maſticis confert ad fluxum ventris ex lubricitate ſtomachi cauſatum, bibita cũ ſucco rutæ,confert ſuffocationi matricis. Hæc confectio intrat in medicinis pręcioſis poſitis in antido.ipſius Nicolai,quia Meſ.in proprio antido.habet ſimiliter vnam confectionem galliæ muſ.quę intrat in medicinis pręcioſis ab eo deſcriptis.Et dicũtur de gallia ſecundũ aliquos à quadã prouincia ſic nominata. Alij dicunt q̃ dicuntur à quadã herba ſic nominata quæ eſt odorifera. Serapio facit capitulum de gallia & dicit q̃ eſt ſuch.Simplicia hanc confectionem cõponẽtia ſatis nota ſunt. Summa medici.eſt.ix.res.

Confectio neræ ita fit. Reci.ambræ orientalis uel occidentalis unc.i.ligni aloes optimi drach.iij.muſ.ſcrup.ſ.camepho.gra.5. Conficiantur.ſic. Inueniatur caciola ad modũ caciæ qua colatur ſyru.uel mel non tamen perforata,& ibi apponatur ambra,& ſuper prunas liquefiat,& liquefacta ab igne deponatur,& poſtea lignum alo. puluerizatum ſubtiliſſime admiſceatur, deinde addatur muſcus diligenter malaxando cum manibus,& ad ultimum camphora, tamen unaquæq; res per ſe puluerizata, poſtea diligenter malaxando cum manibus extrahatur, ſuper concam æneam cõcauam et ſigillatam extendatur, & cum infrigidatum fuerit inde extrahatur, & fruſtatim incidatur. Valet dolori matricis ſi mulier per inferiora ſumum recipiat, & eſt præcioſius incenſum quod inter cætera reperitur. ualet etiam ſatis ad concipiendum,

Additio.

Confectio neræ dicta ſic ab inuentore eſt incenſum pręcioſius quod inter cætera reperiatur. Nam qñ ponitur ſupra carbones ante oculos,ſuffumigatio confert principaliter ſyncopi,eius etiam ſuffumigatio & aſſumptio cõferunt valde in dolore matricis frigido, menſtrua prouocat,matricem confortat & iuuat ad concipiendum. Simplicia hanc confectionem componentia ſatis nota ſunt,dicemus tamen hic de ambra quia pro baſi hic habetur.

Ambra ſecundum Serapio.naſcitur in mari,& generatur in eo ſicut generatur ſpecies fungorum in terra, & quando mare turbatur eĳcit à fundo eius lapides magnos, & cum eis eĳcit fruſta ambræ. Aui.in.ij.cañ.ait. Ambra ſm q̃ exiſtimo eſt manatio fontis in mari,illud vero quod dicitur quod eſt de ſpuma maris,aut ex ſtercore animalis maris,longinquũ eſt. Electio,melior eſt griſea fortis aſeleheti,deinde varia,poſt eam citrina,& deterior eſt nigra. Multoties aſſumit ex vẽtre piſcis q eã comedit & morit. Circa inſtans ait,ambra ideſt ſpuma ceti ideſt balenæ,nõ eſt ergo gũmi,vt quidã dicunt,nec eſt ſpuma,nec eſt ſtercus aĩalis,nec eſt iecur piſcis,vt quidã mercatores dicũt. Auerrois in.v.colliget ait.ambra eſt vna de ſpeciebus cãphoræ, quæ oritur in fontibus maris, & natat ſuper aquã maris. Et ſm cõpoſitorem melior eſt quę in mari oriẽtali vel occidentali reperitur,Summa medicinarũ eſt res.iĳ.

A Catholicon ualet hepaticis ſpleneticis,datur in acutis & peracutis,quia mollificat digerit & confortat. Reci.ſene bene mundati, caſiæſi. mundæ, tamarindorum ana.unc. 8.reu.uiolarum,polypo.aniſi ana.unc.iiij.liqui.mundæ, penidi. candi.ana.drach.iiij.quatuor ſe. frigidorum munda.unc.i. Accipe iterum.lib.i.polypodij quærcini,& tere modicum,et in aqua diutiſſime decoque,& ex colatura fac ſyrupum cum lib.8.zuccari. In parte autem colaturæ diſtempera caſiam & tamarindos, & in fine decoctionis ſyrupi pone, deinde confice electarium, imponendo pulueres aliorum,& doſis eius eſt ab unc.ſ. uſque ad unc.i.

Additio.

Iſtud electarium apud aliquos,puta modernos reperitur ſcriptum in paruo antido. Nicolai, tamen in antiquis codicibus non reperies ſcriptum. Et dicitur Catholicon Catholicõ.
B ideſt vniuerſale, eo q̃ oẽs humores educit leniendo abſq; nocumento, vel quia indifferenter omnes humores euacuat incolumiter, febrientes etiam & non febrientes. poteſt omnia quæ poſſunt cæteræ medicinæ ſimplices,& eſt medicina familiæ. Educit enim melancholiam, cholerã, & phlegma, & mundificat ſanguinem. Quod ſi volueris euacuare melancholiam ſolum, aut ſanguinem mundificare, commiſce cum eo epithymum, ſi choleram,reub.ſi autem phlegma commiſce cum eo turbith,ſi ventoſitates miſce cum eo aniſi & carui. Deſcrip.præſentis electarij ſimilem apud omnes non reperies, imo quilibet aromatarius ſuo modo illam vult componere quod ex arrogantia ignorantiæ aſſociata accidit, hanc tamen hic deſcriptam inter cęteras meliorem & in quodam antido. Arnaldo attributo reperi. Non nulli tamen vt eſt Luminare maius & alĳ hoc modo deſcribunt.℞. ſene mundificati caſiæſi. tamarin. ana.ʒ.ij.reub. vio. polypodij quercini, ſe.aniſi ana. ʒ.i.liqui.mundificatæ, penidiarum, candi. quatuor ſe. frigidorum munda. ana.ʒ. ij. zuc.lib. ij, fiat decoctio
C cum.ʒ.vi.ſe.fœni.&.ʒ.iiij.polypo.recentis.in qua colata diſſolue caſiã extractam,& fiat electarium. Si vis fac hoc modo,parua nanq; eſt differentia inter præcedentem & iſtam. Additur in præſenti decoctione parũ ſemi.fœnicu. quod bene factum eſt,quia polypodium de ſe multam generat ventoſitatem.

Notabis tamen vnum quod commune eſt ad omnia ſolutiua compoſita,ſiue ſint electaria,ſiue cõfectiones,& eſt q̃ ſpecies ſolutiuæ ſunt craſſo modo puluerizandæ,& per ſatis rarum cribrum tamiſandæ, quia talis craſſa puluerizatio fit duplici de cauſa, prima vt diu in ſtomacho remaneant & ibidem diu operentur, ſecunda cauſa vt virtus earum cito nõ euaneſcat,& ne ſua ſubtilitate ad membra tranſeant,quia maximum nocumentum inducerent. Componentia hoc electariũ pro nunc ſatis nota ſunt,ideo hic nihil de eis dicetur.Summa medicinarũ eſt res.xv.

D Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum, & non perforatarum, quæ ibi intrant,ualet cardiacis triſtibus,ad omnem cordis debilitatem,& ſtomachi faſtidium patientibus aufert, digeſtionem procurat,aſthmaticis & dyſpnoicis opitulatur, & phthiſicos & eos qui ex longa ægritudine ſunt extenuati,reficit,decima pars confecta eſt lib.i.

Reci.caryo.cinna. ſpicæ,galan. ligni alo.liqui. trochi.diarrhodon, diam. ana drach.i.ſ.nucis muſ.macis,aliptæ,zedoa. reub.ſtyra.calamitæ ana.drach.i.marga.perfo.et non perfora. zingibe.oſsis de corde cerui,raſuræ eboris,blacte byzãtiæ.ana. drach.ſ. muſc.amb. cardamo.leuiſti. baſilic.ana. ſcrup.i.minus gran.ij. campho. gra.vi.mel. ro. quod ſufficit.detur in æſtate cum rodoſtomate uel frigida,in hyemæ cum uino mane & meridie,ualet ut ſuperius diximus,maxime phthiſicis ẽt conſumptis.

Diamargariton

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 844 sur 1089

Diamargariton est electarium valens ad omnes passiones cordis ex frigiditate, sed qñ fit debilitas cordis ex calore nō detur, si sit ex frigiditate detur sic. Accipe. ℈.i. ossis de corde cerui, pulueriza & pone in. ʒ.i. diamargariton vel. ʒ.ñ. in. ʒ.ij. & mane cum vino da.

Ad distemperantiam stomachi ex frigiditate sumatur, fastidium amputat. Fastidium aliquando fit ex calore, aut frigiditate, aliquādo ex defectu spirituum, & ex crudis & frigidis humoribus in ore stomachi iuuiscatis. si sit ex calidis non detur, si ex defectione spirituum cum vino detur ante prandium, si ex frigidis & crudis humoribus post cibum. Digestionē procurat. Digestio multis modis impeditur. si ex frigiditate detur sic, lignum aloes integrum, & scamonea, basilicon, pone per noctem in vino & mane exhibeas lignum aloes, ita valet nec suam amittit virtutē, solum autem tale vitium confert multum, sed tunc tota vis ligni aloes amittitur, & post lignum non valet. Dyspneis. Dyspnia ē species asthmatis, sed dyspnia est ex sic citate, asthma ex humi. asthmatico sic deī quod sumptū, non statim transglutiatur, sed diu in ore teneatur, & hoc sit nobis generale. Nota quoties datur contra vitia spiritualium, diu teneatur sub lingua, vt sic per morā veniat ad spiritualia nisi amaritudo saporis impediat aut horribilitas. Phthisicis valet nisi multum febriant, datur cum vino vel aqua hordei, in qua abluta sunt semina melonis, citruli, cucu. quia saniem mundificant, & sic aliquando vulnera consolidant. Longis ægritudinibus, vt quartanæ quotidianæ, quia calorem naturalem confortat, & spiritus reparat, detur cum vino odorifero & citrino, lymphato cum aqua rosata. Malifientes ideſt syncopizantes vt cardiacos & mulieres laborantes de fumositate matricum, quibus non detur in agnitione, sed ante vel post, mulieribus sic laborantibus non detur per os, sed suppona tur in bombice, vel resoluatur in vino & aqua ro. & colata per pessarium iniiciatur, post accessionem interius recipiatur. ℞. ligni alo. caryophyllorum, ca. sunt & sic. in. iiñ. gra. virtutem habent satis conformem caryophyllorum ad confortandum hepar. hic ponit stomachum & virtutē digestiuam, eligenda sunt subtilia & breuia in quantitate parum caryophyl. excedentia, crassa omnino sunt abiciēda. per sex an. serua. vinū decoctionis eius satis cōfert sto.

Trochisci diarrhodon. ponitur hic ad confortandum. Troch. interpretantur rotunda cōfectio, diarrhodon ideſt de suc. rosarum facti. Troch. diaui ideſt de suc. violarum. ponitur hic ad mundificationē. Musci cal. est & sic. in. ñ. gradu virtutem habet confortandi, ponitur hic quia digestionem sua caliditate confortat, & aromaticitate spiritus reparat, superfluitas est cuiusdam animalis. in India, Alexandria, Damasco reperitur qui subrufi coloris est, & ali quantulum solidæ substantiæ. per. v. an. serua. Seminis basilicon herba est ca. & sic. in tertio gradu, confortat, semen eius proprie dicitur ozimum. cum nō inuenitur basilicon semen est apponendum. Quidam tamen apponunt herbā siccam, intelligitur hic herba sic. satis confortat digestionem, non sophisticatur, per annum herba seruatur, semen per septem annos. Herba basiliconis trita cum ouis in sartagine ad modū crispellæ facta, multū confert indigestioni, diamargariton p annos duos seruaī, benedicta p tres.

Additio.

Diamargariton dicitur à duobus generibus margaritarum perforatarum & non perforatarum. Auic. in. iñ. cañ. habet vnam aliam descrip. quæ differt ab ista, communiter præparatur secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai, & valet istud electariū ad ea quæ scripta sunt in textu, maxime in causa frigida, & ideo vocatur cōmuniter diamargariton calidum, ad differētiam frigidi, quod valet in causa calida quod descriptum non reperitur apud aliquem doctorem famatum, & ideo à diuersis dinersimode reperitur descriptum & præparatum. Non nulli hoc modo describunt & præparant. ℞. iiñ. se. frigidorum maiorum mundato. se. portuī. semi. papa. al. sandali albi, sandali muscatellini, ligni aloes, zingi. rosarum rub. florum nenufa. florum borag. myrtillorū ana. ʒ.i. coral. al. & rub. ana drac. ℈. misce simul vt decet, & fiat electarium.

Alī vero hoc modo describunt & præparant. ℞. sanda. omnium, florum rosarum, florum violī. se. melonum trochiscorum diarrhodon ana. ʒ.ñ. ossis de corde cerui, spodñ, doronici romani, been albi, been rubei, spicæ nardi ana. ℈.ñ. margaritarū perforatarū & non pforatarum ana. ℈. ℈. smaragdorum, rasuræ eboris, hyacinthorum, saphirorum ana. ʒ. ℈. serici crudi combusti. ʒ.ñ. se. endiuię, se. acetosæ, auri optimi ana. ʒ. ℈. ambræ, ligni aloes ana. ℈. ℈. camphoræ. ℈.i. musci gra. i. misce, & fiat puluis. Istud apud Lugdunenses magis præparatur q̄ præcedens. Cōponentia istud diamarga. calidum satis nota sunt, vnum tamen notabis q̄ per trochiscos diarrhodon hic intelligere debemus illos quos ipsemet Nicolaus in præsenti electario describit in suo magno antido. qui inferius describentur similiter per trochiscos diaui, ideſt de violis qui similiter inferius describentur. Summa medi. est. xxvñ. res.

Diacamereon ideſt ducens hominem de morte ad uitam, quod facit asthmaticis, arteriacis, tussientibus, phtisicis omnem imbecillitatem stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarrhodon Iulij laudatur adimplet. decima pars confecta est lib. ij.

Reci. antofol. zin. ana. drac. v. & scrup. i. & gra. xvi. cinnamo. car. ana. drach. iiij. & scrup. i. & gra. 16. carnium dactylorum tantundem, galan. spi. zedo. costi. pyre. coral. ru. draga. reupontici, saliuncæ, anacardi. ossium dacty. carpo. anisi, amifructus ideſt iuniperi ana. drach. i. et scrup. ij. et gra. 8. leucopiperis, macropiperis ana. drach. i. & scrup. ij. et gra. 8. limaturæ auri puri, et argenti meri, ossis de corde cerui ana. scrup. ij. et ℈. musc. rasuræ eboris ana. scrup. i. & gra. 7. ambræ. scru. i. mel. quod sufficit. detur de eo. drac. iij. mane uel uespere cum uino.

Additio.

Diacamereon. i. reducēs hominem de morte ad vitam quod interdū in vsu habetur, est præciosius q̄ diamarga. virtutem proprie respicit vitalem & animalem, complet omne illud in quo diarrhodon Iulī, commendatur datū cum pliris cū musto, confert maniæ prouenienti ab ascensu fumositatum à corde procedentium, datum cum vino infusionis croci, confert cardiacæ calidæ. Tentum in ore ac transglutiendo mane & sero confert pectori, datum cū decoctione hyssopi & ficuum confert asthmaticis, arteriacis, tusientibus, & phthisicis cum ptyssana datum, cum vino decoctionis galangæ confortat stomachū frigidum, ac eius imbecillitates & indignationē emendat, datum cū vino aromatico confert dolori stomachi & melancholiæ, datū cū vino remollitionis zingiberis confert libidini, & cōfortat lūbos imbecilles frigiditate, & ipsum muscatum confert impedimēto cōceptionis ex humiditate matricis.

De aliquibus simplicibus hoc electarium componentibus dicetur hic. Et primo de saliunca, quia fm compositorem est spica celtica & sic reperitur fm Matth. syluaticū in litera saliuncæ. Dioſc. dicit, saliunca genus herbæ quæ radiculas & folia habet, flores similes violæ, spica celtica habet florem citrinum, qui non cōuenit cum colore viol. tamen loco saliuncæ cōmuniter ponitur spica celtica. Secundum est antiofili, & sunt antiofili crassi caryophyli. Tertiū est amifructus fm Nicolaū, hoc est semē iuniperi. Aui. in. ñ. cano. dicit. abel est fructus iuniperi siīs zarur. hic textus Auic. est corruptus. nā fructus iuniperi dicitur halharhar. & abel est sabina sicut patet apud Sera. cap̄, prio de sabina cui magis credendum est in simplicibus q̄ Aui. alia satis nota sunt. Summa medi. est res. xxvñ.

Diamoron à moris celsi dictum, à moris rubi, batinum, ualet ad omnem causam palati & gutturis, cadentem uuā subleuat & humorosam deſiccat, medietas est lib. i.

℞. mororū

Reci. mororum celsi lib. ſ. mororum bati, lib. i. mellis lib. ſ. ſapæ. unc. iij. Confice ſic. ſuccum mororum cum melle & ſapa in uaſe æreo ſtagnato ad prunas ſuauiter decoque, cum autem ſcire uoluueris ſi coctum ſit, pone ex eo guttam ſuper marmor donec gutta marmori inuiſcata appareat & adhæreat, tunc cola & in uaſe ſtagnato uſui reſerua, & cum opus fuerit gargarizetur.

Additio.

Diamoron dicitur ſm intẽtionẽ Nicolai à moris celſi, & rubi, batinum à moris ru. Meſ. in ſuo antido. diſtinctione de loch habet confectionem de moris, & dicit ꝙ eſt diamoron & ſic eſt, nam ſua deſcrip. cum iſta Nicolai concordat, tamen generaliter conficitur ſecundum preſentem deſcrip. ipſe Meſ. in practica capitulo de ſynanchia guttu-
ris habet vnam aliam deſcrip. ex authoritate Alexan. ſed non eſt in vſu, in eodem capitulo habet vnã aliam deſcrip. quam dicit diamoron quod Gal. compoſuit, ſed ſimiliter non eſt in vſu. Gal. vero. vi. myamir. deſcribit duas deſcriptiones diamoron, quarum vnam ſibi attribuit, alteram vero Andromacho quæ nõ ſunt vſuales. Hęc deſcrip. paſſiones reſpicit gutturis palati vuulę, ac omnia genera prę-
focationum, vnde diu ac pluries gargarizatum in principio cum decoctione balauſtiæ, liqui. & roſarum prohibet ac intercipit fluxum humorum ad ea, quod poſtea gargarizatum, & diu in ore tentum cum decoctione corticis nucum frequenter, confert mirabiliter repercutiendo materiam fluentem ad guttur, & ad vuulam ac fluxa conſumit profundatione ſucci, quare eſt peculiare infirmitatũ oĩum eorũdem. Vuulam cadentem ſubleuat ac humoroſam deſiccat, ſynanchẽ prohibet inungendo palatum ac guttur cum eo gargarizatum cum ſucco plantagi. confert puſtulis ac vlceribus oris in quo augeatur mel, vel minuatur ſecundum ꝙ queritur maior vel minor ſtipticatio vel abſterſio, verum ſynanchẽ ex vſu fungorum curat gargariſmus ex oxymelle ſcillitico factus. Componẽtia hoc electarium ſatis nota ſunt. Sapa hic ponitur ad reſoluendam materiam fluxam, & ad refrenandum ſtiptica. Summa medi. eſt res. iiĩ.

Dianthos dicitur, quia fit de floribus dendrolibani, uiolarum, & roſarum. ualet triſtibus macilentis, cardiacis, multum lætificat, & conualeſcentes ex ægritudinibus miro modo confortat. 6. pars confecta eſt lib. ij. & ſ.

Reci. florum roriſmarini unc. i. roſ. uio. liqui. ana. drach. 6. gar. ſpi. nucis muſ. galan. cinnamo. zing. zedoa. macis, ligni al. cardamo. ani. ane. ana ſcrup. iiij. mel quod ſufficit, datur mane & meridie febricitantibus cum frigida, non febricitantibus cum uino.

Summa medi. eſt. xvij. res.

Dianthos electarium eſt ab anthos dictum quod eſt flos roriſmarini, valet ad omnem debilitatem corporis. ſi ſit ex defectu ſpirituum, vel ex frigiditate, vel ex oppilatione vel ex caliditate, vel ex humiditate, tũc non valet, ſi ex frigiditate vel oppilatione valet: frigiditas vero quandoq; cum humore quandoq; ſine humore, ſi ſit frigiditas ſine humore, detur cum vino calido vel frigido. Frigiditas cum humore quandoq; eſt cum fluxu, quãdoq; ſine fluxu, ſi ſit cum fluxu, detur cum vino decoctionis caryophyllo. maſticis, & cimini, ſi ſine fluxu, cum decoctione nucis muſ. ſi ſit cum oppilatione, detur cum vino decoctionis aliquorum diureticorum. ℞. anthos ca. eſt & ſic. ſubtiliat & confortat, ſubtiliat ex qualitatibus ſuis, confortat ex aromaticitate. roſmarinus bis vel ter fert flores in anno, meliores ſunt in vere, in vmbra ſiccantur, per annum ſeruantur, cum ponitur in medicinis, folia & fuſtes abñciantur. Violæ ſunt fri. & hu. ponuntur hic vt temperent calorem aliorum & humectent membra ſpiritualia, ex aromaticitate confortent. Violæ, quædã ſunt ſubalbidæ & illæ non ſunt aromaticæ, nec adeo bonæ, & ſunt ſubnigræ & fere purpureæ, & tales ſunt bonæ, & in vere colliguntur & ad ſolem parum ſiccantur, quia multum ſunt humidiores, & poſſent putrefieri, confice vt alia electaria, per duos annos ſerua.

Diaſatyrion dicitur à ſatyriõis radicibus, ſatyriaſisenim Græce, erectio uirgæ latine dicitur. proprie datur illis qui debilitatem patiuntur renum, libidinem mirabiliter prouocat ex aliqua occaſione prædicta ſine mora reſtaurat. 8. pars confecta eſt lib. i. ſ.

Reci. ſatyrionum teſticulorum uiridium, bauciæ, nucis indice, piſtaccarum, ſecacul, pinearum enucleatarum ana. drach. xij. car. zingi. aniſi, erucæ ſemi. linguæ auis ana. drach. v. cinnamo. caudarum ſcincorum uiridium, ſemi. bulbi ana. drach. ij. & ſ. muſci gra. 7. Conficitur ſic, in tantum mellis deſpu. quod ſufficit ponatur teſticuli ſatyriorum, & bauciæ, & ſecacul, unaquaque per ſe in ſupradicto melle ponantur prius bene contrita, & cum ſpatula bene cõmiſceantur & bulliant aliquantulum, deinde addantur pineæ & piſtacia & nuces bene tritæ, & cum aliquantulum bullierit ab igne deponatur, & puluis prædictarum ſpecierum commiſcendo adiungatur, ad ultimum uero muſcum diſtemperatum cum aqua ro. apponatur, & ſic uſui reſeruetur, detur in ſero cum uino dulci, uel condito coclearum unum.

Sũma medi. ẽ res. xv.

Diaſatyrion dicitur à ſatyris, quos pronos in venerẽ fama vulgauit, vel à ſatyrionibus qui ibi recipiuntur. Valet contra omnẽ debilitatem renum, ſed tamen ſi ſit ex caliditate non detur, ſed ex frigiditate cum vino calido detur, ſi ſit ex viſcoſo humore cum vino decoctionis fœniculi petroſelini.

Libidinem excitat. coitus quandoq; debilitatur ex defectu ſpirituum & hu. & ex frigiditate & caliditate, quando ex calore, non detur, quando ex frigiditate, detur cum vino mediocriter lymphato. quidam dant cum decoctione vini ſcincorum, ſed male faciunt, quia dum putant libidinem excitare extinguunt. Accepturus diaſatyrion vtatur bono cibo, generante bonos humores & multos, & poſtquam accepit, ſumat ficus vel dactylos, pineas vel amygdalas. ℞. Satyrion, herba ipſa cocta cum carnibus hirci diaſatyrion eſt ruſticis. cali. ſunt & ſic. in. iiĩ. gradu coitum excitant craſſos humores diſſoluunt in ventoſitatem, vnde virga tenditur, per annum ſeruatur.

Baucia ca. & hu. in medio ſecundi gradus, ſanguinis & ſpermatis generatiua, alio nomine dicitur paſtinaca, radix cõpetit vſui medicinæ, ponitur hic ad excitandum coitũ, quia ventoſitatẽ facit, vnde debet poni in hac medicina. Baucia. i. paſtinaca.

Eruca cal. eſt & ſic. in. iiĩ. gradu herba eſt cuius ſemen ſimiliter dicitur, ponitur hic quia vẽtoſitatem generat ex uiſcoſis humoribus quos reſoluit, reſeruatur ꝑ tres annos. ſemen & herba ipſa, cocta cum carne hirci & comeſta diaſatyrion eſt ruſticorum, Eruca.

Scincorum recentium, piſciculi ſunt vltra mare in fontibus dulcibus. calidi ſunt, & ſic. in. iiĩ. gradu, circa caudã maioris ſunt efficaciæ, recentes ſi habeantur & ponantur, ſi non ſicci ſaliuntur & ſiccantur, per tres an. ſeruan. ſed vltramarini maioris ſunt efficaciæ, noſtrates minoris, illi maiores ſunt et craſsiores, iſti minores ſunt, et graciliores. Scinci.

Bulbi ſemen ideſt cæpe marinæ. ca. ſunt & hu. propter eaſdem cauſas ponuntur, reſoluendo humores in ventoſitatem. in vere colligitur, per. iiĩ. annos ſeruatur. Bulbi ſemẽ

Lingua auis ca. eſt & hu. propter eaſdem cauſas hic ponitur, per an. ſeruatur, quãto recentior tanto melior. Quidam ita conficiunt ſatyrion & baucias, & ea quæ non poſſunt puluerizari, conterunt & diſtemperant cum melle, poſt addunt puluerẽs, ſed ſic confecti cito corrumpuntur, ideo ſic fiat ſatyrion, & baucię ĩ melle ꝯquãtur, & poſtea optime contundantur, & cũ melle in quo cocta ſunt cõficiantur, deinde amygdalæ, & penidię, & ſpinę ꝑ ſe contritæ, ad vltimum pulueres ſpecierũ, per annum ſeruatur. Lĩgua auis.

Diaprunis

Diaprunis uel diamaſcenum dicitur à prunis, quæ ibi intrant, datur acutas & peracutas patientibus, & maxime cauſoni & ſynochæ, in principio & in augmento & ſtatu ægritudinis: nona pars confecti eius eſt lib.ii. &. ſ.

Reci. prunorum damaſcenorum utridum numero c. quæ poni debent in ſtagnato, & tantum aquæ quod bene cooperiantur: bulliant quouſque diſſolui uideantur, tunc ab igne deponantur, & cum aliquantulum infrigidata fuerint, ab aqua extrahantur, & in cribro ſuper catinum poſito pruna ponantur, & manibus tandiu fricentur, ut nihil præter oſſa et cortices in cribro remaneat: in aqua autem illa in qua decocta fuerint pruna ponantur unc.i. &. ſ. uiolarum, et iterum bullire permittatur, et abſtractis uiolis ponantur ibi lib.ii. zuccari & lib.i. de pulpis prunorum, & coquantur ad ſpiſſitudinem: incipiente inſpiſſari, adde unc.i. tamarindorum & caſiæſi. medullæ unc.i. diſſolutæ & colatæ cũ ſupradicta decoctione prunorum, memento tamen quod in aqua prunorum bulliat unc.i. &. ſ. uiol'. ut dictum eſt: & cum ad perfectionem decoctionis peruenerit, ſemper agitando cum ſpatula, & poſtea ſuperaſpergatur puluis iſtarum ſpecierum. Reci. ſandalorum alborum et ru. ſpod. reubar. cinna. ana. drach. iii. ro ſ. uiol'. ſe. porulacæ, ſcariolæ, berberis, ſucci liqui. tragacanthi ana. drach. ii. ſeminum citru. mel. et cucur. mundatorum ana. drach. i. datur omni hora diei cum frigida ſine diagridio ad modum caſtaneæ. Si laxatiuum facere uolueris, ponatur in unaquaq; lib. drach. v ii. diagridij quando ab igne deponitur: datur in declinatione febrium laxatiuum ad purgationem in matutinali hora ad modum caſtaneæ cum aqua cal'.

Dũma medicẽ res. xx.

Diaprunis dicit̃ à prunis & fit ſimplex, & laxatiuus quia ſcamonea trita apponitur. Quidam conficiũt ipſum cum ſyrupis. Quidam cum melle et ſyrupo. Confectum bene poteſt dari cum aqua vio. & prunorum conſtipatis cholericis in æſtate in ea regione, datur etiam in mane & meridie febricitantibus cum aqua frigida ad ſitim, & ad calorem minuendum. Item factum laxatiuum detur acute febricitantibus ad laxandum maxime enutricatis poſt tertiam & quintam purgationem, & hyeme factum cum melle, & ſimplex datur phlegmaticis conſtipatis, ſed febricitantibus acute non detur cum melle, ſed cũ ſyrupo. ℞. prunorum. frigi. ſunt & humi. infrigidãt & humectant, quia virtutem habent leniendi, hic ponuntur ad infrigidandum & humectandum.

Diaprunis duplex.

Pruna.

Prunorum alia alba, alia nigra, alia dura, alia mollia, alia carnoſa. dura & bene carnoſa plus valent q̃ mollia & parum carnoſa, & talia debent poni in medicina, ſi forte non habemus damaſcena, quia illa prę cæteris ſunt laudabiliora, huiuſmodi pruna parum ante maturitatem debẽt colligi, quia perfecte matura cito corrumpuntur, ſcindun tur autem in quatuor partes, ita q̃ carnes ab oſsibus non ſeparentur, ad ſolem deſiccantur, moderate tamen, deſiccata cum aceto lauentur & iterum deſiccentur, vt humiditas ab aceto contracta conſumatur, poſtea in vaſe ſtricto repone, quidam lauant cum aceto & oleo, & bene faciunt quia inde ſunt pulchriora. Nota q̃ tam ſicca q̃ viridia ponuntur in medicina, per annum ſeruantur.

Spodiũ.

Spodim frigidum eſt aliquantulum & humidum, ponitur hic ad reprimendum calorem & ſitim. Ego autem dico cum Diſcoride ipſum fieri ex oſſe elephantis cõbuſto, comburitur enim os elephantis in vaſe æneo vel ferreo ad ignem & fit ſpodium. Alĩ dicunt q̃ ſpodium fit cũ radice calami in India naſcentis cõbuſta dura & ſolida, & circa Babyloniam, ſophiſticatur autem cum marmore combuſto, vel cũ oſſe canis vel alio, ſed ſic diſcernitur, quia marmor graue eſt & ponderoſum, ſpodiũ vero leue eſt, debet enim eligi album & leue, quia in puluerem adulteratur, quia vix cognoſcitur.

E

Sandali. Sandali tria ſunt genera, albus, rubeus, & citrinus, frigidi ſunt & ſic. in primo gra. albus frigidior eſt rubeo & minus confortat, citrinus plus omnibus confortat, & ponitur hic ad confortandum & refrigerandum, ligna ſunt, raro ſophiſticatur, ſed tamen albus poteſt ſophiſticari cũ ligno cypreſsi, ſed odore diſtinguuntur, quia lignum cypreſsi odoriferum eſt. rubeum ſimile eſt ligno quod dicitur braxius, ſed carius eſt, nec cum eo ſophiſticatur, per longum tempus durant.

Portulacę ſemen. Portulacæ ſemen frigidum eſt & hu. ponitur hic ad ſitim mitigandam, & ad laxandum, per an. poteſt ſeruari ponitur hic contra feruorem.

Scariola. Semen ſcariolæ frigidum eſt & ſic. ponitur hic ad mitigandum quia mitigat diuretica, & contra ſitim & feruorem ponitur hic, per tres annos ſeruatur.

Tamarĩdi. Tamarindi frigidi ſunt & ſic. aliter dicuntur oxyphœnitia ſubtiliant ex qualitatibus ſuis, diuidunt ex acetoſitate, purgant quadã mordicatione. Tamarindi fructus ſunt

F arboris in India naſcentis qui conquaſſantur anteqũ ad nos veniant. Eligendi ſunt in colore nigri, non nimium molles, vel duri. Cum enim ſunt exiccati apothecarĩ reſoluunt caſiamſi. in aqua, & in illa humectant tamarindos, vt recentes appareant. ſed diſcernũtur, quia dum tractantur digitos inficiunt, ſi autem ſint aridi vel pallidi vetuſtate ſunt conſumpti, componũtur in medicinis, nuclei abĩciantur, per tres annos ſeruantur. Confice ſic, pruna decoquantur in aqua poſtea per cribrum de corio fricando tranſmittãtur ſicut fit de citonĩs, poſtea caſiæſi. abiectis nucleis reſoluantur cum ſyrupo vel in melle, ſi cum melle debeat confici & decoquantur ſimul cum carnibus prunorum ſemper agitando cum ſpatula. ſignum decoctionis eſt cum incipit adhærere ſtagnato, ab igne depoſito puluis ſpecierum addatur, quando enim cum ſyrupo conficitur per annum ſeruatur, quando cum melle p duos annos ſeruatur, qualiter autem cum ſyrupo debeat cõfici, dicemus quando de oxymelle docebimus.

G

Diapraſium dicitur à praſio uiridi, quod ibi plus intrat q̃ de alijs ſpeciebus: ualet ad omnem pectoris infirmitatem, & maxime ad catarrhum & ad cerebri frigiditatem, ſanat capitis uertigines & oculorum caliginem, & palatum, & arterias, & ad omnem ſpeciem catarrhi quæ fit ex frigiditate, mire prodeſt, dentium dolorem mitigat: decimaoctaua pars cõfecta eſt lib. iiii.

Reci. praſii uiridis drach. v. ſ. traga. pinearum mundata. amyg. piſtaciorum, carnium dactylorum, ficuum pinguium, paſſularum enucle. ana. drach. iij. & ſ. cinnamo caryophyl. nu. muſ. macis, ligni aloes, galangæ, zinzi. zedoariæ, ſpicæ, liquiritiæ, reupontici, anacardi, ſtyracis calamitæ, maſticis, myrrhæ, chalba. terebẽ. ireos, ariſtol'. ro. radi. capparis, gentianæ, melanopiperis, aniſi. fœni. anethi, ſemi. apii macedonici, ſaxifragiæ

H *an. drach. ii. hermodactylorum, origani, paucedani, ſchœnanthi, cardamomi, leucopiperis, carui, leuiſtici, uincetoxici, ana. drach. i. & ſ. & grana. ij. ſ. balſamitæ, pulegii, dictami, coſti, pyrethri, ſatureiæ, baſiliconis, peoniæ, macropiperis, amomi, ſinoni, orobi. ana. drach. i. et gra. ii. et tertiam partem alterius, xylo. caſiæſi. corall'. raſuræ eboris, carpobal. dauci cretici ana. drach. ſ. muſci, ambræ, oßis de corde cerui, ana. gra. xiiij. mellis deſpumati quod ſufficit. Conficitur ſic. in lib. iiij. mellis deſpumati pone praſium ſupradictum aliquantulum contuſum drach. v. ſ. & quartam partem pineæ recentis cum reſina ſua & de uino uetuſtiſſimo optimo unc. iij. & bulliat inſimul lento igne ad uini conſumptionem uel donec pinea aperiatur et caricæ bene purgatæ intus & extra, et dactyli eodem modo purgati, & paſſæ ſine granulis ſuis, pineæ et amygdalæ et piſtacia, omnia iſta bene mundata piſtentur, tamen unumquodq; per ſe piſtetur, &*

poſtea

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 847 sur 1089

postea insimul misceantur in mortario, & addatur ibi terebinthina, & simul pistentur, et cum prædicto melle calido in eodem mortario paulatim posito distemperentur, & postea addatur puluis supradictarũ specierum, et diu conficiantur, styrax uero cum modico melle liquefacta confectioni supermisce sine intermissione, ad ultimum balsamum ambram et muscum supermitte, & iterum bene permisce, & usui reserua. datur in sero cum uino calido in quo cocta sit hyssopus & tragacanthum.

sima medic. est res. ivi.

A

Diaprasium magnum electarium est, vertiginem capitis sanat factam ex frigiditate & vitio stomachi, sed si fuerit vitio cerebri non tantum valet. Caliginem oculorum aufert factã ex fumositate à stomacho ad superiora ascẽdente cum vino calido datum, & postea propinetur vinum decoctionis sene. Palatum & arterias purgat si dolor sit ex rheumate, detur cum vino calido. Vuę distillationem iuuat, coquantur ro. in aceto. post addatur vinum dulce & gargarizet, post accipiat diaprasium cum vino calido.

Dentium dol. ex frigido hu. sumatur cum vino calido interius, & ponatur super dentes exterius. Asthmaticis, suspiriosis, epilepticis, si fiant pilulæ ex puluere liquiritię & gentianæ & diaprasio & dentur: cannas pectoris & pulmonis emundat sumptum cum vino tepido, vel fiant pilulæ ex puluere penidiorum & amyli & diaprasio, & teneantur in ore donec liquefiant. Stomachum & hepar confortat cum vino decoctionis fœni. & ani.

Spleneticis cum decoctione herbarum diuretica, peripneumonicis omnino detur cum aliquo lenitiuo, vt cum decoctione gummi arabici & tragacanthi: omnibus vitijs interioribus ex frigiditate detur cum vino calido. Nephreticis, Calculosis, Stranguriosis cum vino decoctionis saxifragiæ. Colicis si sit ex frigido humore vel viscoso vel ventositate, corpori bñfacit. si fiat discoloratio ex indigestione vel ventositate, detur cũ vino decoctionis spicæ & nucis muscatæ.

Menstrua educit si fiat retentio ex humore frigido & viscoso oppilante vel ventositate vel frigiditate, dissoluatur cum oleo mustellino, informentur suppositoria & inuolutum in bombice supponatur. ℞. prasij viridis. ca. est & ficci. in tertio, virtutem habet diureticam & dissolutiuam contra causas spiritualium & ad mundificationem hepatis & viarum vrinalium, viride debet hic poni, quia siccum nullius est efficaciæ, hoc multo melius, si succus ex primatur in quantitate ponatur ab authore cum melle, in quo prasium conficiendum est, & quia non possumus semper viride prasium habere, extrahe ab eo succum, & cum succo liquiritiæ informentur, & eis vice prasij vtere cum opus fuerit. Nota, ꝙ apothecarij prasium siccum in hac medicina apponunt multum de puluere contrito, & ex eo componunt non decipientes.

B

Pineę.

Pinearum. pineæ sunt fructus ca. & hu. propter causas spiritualium quas sic præpara, pinea integra super carbones ponatur donec folliculi aperiantur & nuclei extrahantur & frangantur, pellis abijciatur, postq̃ præparati fuerint, statim præparatos pone in medicina, quia vltra duos dies non seruantur. Contra tinesmum. Pinea inuoluatur pellicula & patiens subtus fumum recipiat per embotum nõ inuoluta pellicula, dysentericis cõfert, ꝑ duos ãnos ser.

Pistacia.

Pistacia calida & hu. ponuntur contra vitia spiritualia, fructus sunt arboris qui in transmarinis partibus inueniuntur, cum ponuntur in medicinis enucleantur, non indigent tamen vt mundentur. contra causas spiritualium ponuntur hic, multum excitant coitum.

Carnium dactyly.

Carnium dactylorum. ca. sunt & hu. leniunt & humectant, fructus sunt arboris, eligendi sunt non perforati, bene carnosi, & gummosi, cum apponuntur in medicinis ossa sunt remouẽda, & tm̃ carnes apponendæ in quãtitate determinata ab authoribus, per duos annos seruantur.

C

Ficus.

Ficus ca. sunt & hu. temperatæ pingues & recentes, sic cæ temperatæ in caliditate & hu. fructus sunt arboris. ficus siccę ponendæ sunt in medicinis, ponuntur per causas spiritualiũ, propter asthma, propter tusim, leniunt molliunt & mundificant, per duos annos seruatur, aqua decoctionis earum valet contra strictura pectoris.

Vuarum passarum.

Vuarum passarum. ca. sunt & humi. fructus est cõmunis & notus, vuæ sic debent præparari, accipiantur vuæ perfecte maturatæ ponantur in furno mediocriter calido, donec aliqua pars consumatur & deficẽtur, tunc extrahantur & in vino abluantur, & ablutæ in loco competenti suspendãtur. Vel aliter & melius, accipe grana vuarum in furno siccatarum, elige meliora & ablue in vino & superasperge puluere cimini, cinnamomi, & aliarum specierum aromaticarum, & inuolue in folijs ficus, & ita suspendentes eas conseruant per duos annos, & cum ponũtur in medicinis enucleantur & abijciuntur acini, postea ponderantur, contra causas spiritualium hic ponuntur ad mundificandos renes & meatus vrinales & lumbos.

D

Ireos.

Ireos. ca. & sic. herba est cuius radix simili nomine appellatur, & ponatur radix in medicina. virtutẽ habet diureticam & dissolutiuam, eligenda est non perforata, quæ cum frangitur non puluerizatur sm doctrinam quam de alijs radicibus dixi. Aqua decoctionis eius contra strangu riam & dyssuriã iuuat, radix debet desiccari, & in vmbra suspendi, per duos annos seruatur.

Aristolochia.

Aristolochia radix medicinalis est. cum inuenitur aristol. per se, rotundam apponas, contra venenum valet cõtra causas spiritualium valet capitis & viarum vrinalium in frustulis scissa & exiccata, per tres annos seruatur in multa efficacia.

Rad. capp.

Radix capparis. frutex est, cuius radicis cortices cõpetunt medicinis, ponitur hic propter spiritualia, & ad cerebrum confortandum. eligendus est cortex habens ponticitatem cum amaritudine, & quia non puluerizantur, per tres annos seruantur.

Vincetoxicum. i. antipharmacũ ẽ ꝙdã plãta ꝙ multum iuxta elleborũ iueniturꝙ putat fibi ꝓtraria.

Vincetoxicum calidum est & siccũ, diureticam habet virtutem, & dissolutiuam, & dicitur vincetoxicum quia vicem theriacæ contra toxicum tenet, & radix & herba eodem nomine appellatur, radix competit medicinę. contra causas spiritualium & principalium membrorũ valet, similem habet radicem ellebori, elige vt dicitur in circa instans, per tres an. seruatur.

Saturegia.

Saturegia calida & sic. est, dissoluit cõfortat spiritualia mundificat, alio nomine dicitur thymbra, folia eius ponũtur in medicinis quæ diuretica sunt contra stranguriam & dyssuriam, vltra annum seruatur.

Dictamũ.

Dictamũ ca. & sic. virtutem habet dissolutiuã & attractiuã, & vim occultam contra venenum, ponitur hic propter causas spiritualium & lumborum, herba est quæ in petrosis locis nascit, cuius radix cõpetit medicinæ, eligẽda est non ꝑforata sed continua, per duos annos seruatur.

Orobũ.

Orobum genus est leguminis temperatæ cal. & sic. fm quosdam quod est falsum. Est enim frigidum & sic. quod põt probari authoritate Isaac dicẽtis, in diebus suis ipsum cibum esse bonum: ratione similis complexionis ponitur in hac medicina & in quibusdã alijs, non vt dicunt qdã qa fit diureticũ, sed quia grauitate sua medicinã secũ ducit ad inferiora, & viscosos hu. dissolutos ꝑ medicinã educit.

Diaprasiũ.

Diaprasium sic cõficitur, pineę, amygdalę, ficus siccę, vuæ passæ, & quę nõ possunt puluerizari pistẽtur & cum melle despumato & succo prasij admisceant, postmodũ puluis aliarũ specierum addatur, dum adhuc bene calidũ est balsamus imponat, quia aliter non posset incorporari, postmodũ muscus & ambra simul trita cũ vino modico vel cũ aqua ros. distẽperata & parũ vini dum adhuc calidum est, per. ij. annos seruatur in multa efficacia.

Diazingibereos siue zingiber conditum sic fit, Rec. eryngiorum qui habent folia ad modum cretani marini, quod saraceni secacul uocant bene rasi cum cultello, postea

coquantur

coquantur in aqua donec dimittat se stringere manibus, & postea abstrahatur, et de aqua et lignis quæ sunt interius mundentur, & cum cultello frustatim incidantur, & in mortario marmoreo fortiter pistentur, et cum manibus exprimantur, ut aqua inde exeat et ponderentur inde lib.iij.et ponatur in.x.lib. mellis despumati & albissimi & coque donec incipiat rubere & addatur lib.ſ.zinzi. frustatim incisi, & dimittatur tandiu bullire donec digito adhæreat in marmore superposito, postea tolle ab igne & impone pulueres harum specierum. Reci.zinzi.unc.iiij. pistaciorum unc.iiij. zedoariæ unc.i. & ſ. dactyl.unc.iiij. cum omnibus istis conditur. stomachum confortat, digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate ualet, renes confortat, libidinem potenter incitat.

Sūma medici. est res vij.

DIazingibereos idem est quod zingiber conditum contra raucedinem valet, non quidem ex caliditate & siccitate factā, quia tūc datum raucedinem magis augmentaret, sed si sit de phlegmate crasso & viscoso circa tracheam arteriam cohærente, & tunc parumper & cum mora transglutiatur, vt supra diximus, vt humectetur arteria & dissoluantur humores qui eam exasperant. Asthmaticum de phlegmate fistulas pulmonis impedien te, sitim & ardorem stomachi scilicet quādo ex indigestio ne proueniunt, datur his cum aqua hordei cum decoctione tragacanthi liquiritiæ siccæ, tussi quando est ex frigiditate & siccitate vel ex rheumate, his detur cum vino decoctionis fœniculi, qui calore suo dissoluit & spuere facit.

Spleneticis non debet dari nisi facta sanie & rupto apostemate, datur autem vtiliter cum aqua hordei decocti, tragacanthi, liquiritiæ, de his omnibus quæ recipit satis superius dictum est, quæ ca. sunt & confortatiua digestionis. conficitur autem sic. diuersi diuerso modo conficiunt. Accipe eryngios marinos mundatos optime, decoque, & decoctos laua, & fustes inferiores & cortices exteriores remoue, postea minutim incide, & aquā fortiter exprime, vt aqua exeat, & appone mel tali pportione, vt pro.i.lib. eryngiorum sint duæ mellis, & bonum est. Alij ad libitū ponunt, in principio decoctionis apponūtur ibi amygdalę bene mundatæ non tritæ, & in fine nuclei pinearū mundati, facta decoctione quod cognoscitur, quādo totum in subrusum mutatur colorē vel gutta posita supra marmor non fluit, deponatur tunc ab igne & infrigidetur, & tunc apponatur zingi. minutim scissum per sex dies in vino tēperatum vel lixiuio, & bene incorporetur. alij totum zingi. pulueriz atum, & quia potest tunc recipere plures pulueres & bene incorporatur & sic bonum est. in Alexādria fit de viridi zingi. & ideo optimum est. quidam faciūt de eryngijs & baucijs, alij ex solis baucijs, & in loco mellis ponūt trophum gallæ vel syrupum, & valet sic confectū, præcipue habentibus hepar & stomachum calefactum, per annum seruatur, multum valet.

DIaolibanum dicitur ab olibano, quia olibanum ibi intrat: ualet ad omnes capitis passiones, lachrymas potēter strin git, dolorem hemicraneum & supercilitorum sanat, & synanchen curat datum cum decoctione ptysanæ.vi.pars confecta est li.i. Rec. Castorei, opij, hyoscyami ana.drac.iij. casiæli. drach.ij. & scrup.ij. folij, croci, thuris masculi, ana. drach.ij. reupontici, amomi.ana.drach.i.scrup.ij.myrrhæ.drach.i.ſ.spicæ, pyrethri, euphorbij, leucopiperis ana. scrup.ſ. peoniæ, styracis, macropiperis ana.drach.i.mel quod sufficit. datur sero cum uino calido in quo coctum sit olibanum & saluia.

Sūma medi. ē res. 28

DIaolibanum medicina est opiata dicta ab olibano, non quia plus recipiat de illo q̄ de alijs, quia magis recipit de opio & hyoscyamo, sed quia plus recipit de eo q̄ alia opiata fm suæ quantitatis modum, valet ad

A multas capitis passiones, ad dolorē hemicraneæ scilicet in principio, si tamen dolor fuerit ex frigiditate, vel ex rheumate, & detur prout dicitur in fluxu lachrymarū, si vero fuerit inueterata passio tribus diebus ante deē oxymel, & postea hierapicra, & si corpus fuerit plethoricum, purgetur cum pilulis aureis, postea detur diaolibanū cum vino calido. valet ad dolorē supercilij factum ex prædictis causis, vt si fiat de fumositate à stomacho ascendente, detur prædicto modo. valet specialiter cōtra fluxum lachryma rum factū ex frigiditate constringente, vel ex humiditate lubricāte, vel ex debilitate virtutis cōtentiuę. Si vero fiat ex calore dissoluēte nō deē, si aūt fiat ex p̄dictis debet dari in pilulis hoc modo, fiāt pilulæ ex mastice, & olibano pul uerizatis & diaolibano & denē. xij. vel. xiij. vel. xv. fiat ēt cataplasma ex puluere olibani cum diaolibano & albumine oui, & superponaē fronti & tēporibus. Valet ad fauces rheumatizantes p̄cedente purgatione, si corpus fuerit ple thoricum cum pilulis aureis, deinde detur diaolibanum
B prædicto modo contra asperitatem linguę & tracheæ factam ex viscosis humoribus ipsi adhærentibus, si vero sit ex caliditate nō detur. detur autem hoc modo, fiant pilulę ex puluere penidiarum & amylo & diaolibano, teneātur sub lingua, & transglutianē, penidię & amylum dissoluūt & relaxant medicinam, & diaolibanū consumūt. Tussientibus ex causa rheumatica vel ex frigiditate cū vino decoctionis caricarum & passularum. Valet contra vomitum factum ex frigiditate vel ex debilitate virtutis retentiuæ cum vino decoctionis masticis, & fiat emplastrū ex puluere masticis, olibani, & sit tantum de costo quantum de duobus alijs, conficiātur cum oleo mustellino cale factis in testa. Valet contra nauseam cum vino calido patientibus dolorem stomachi, vel renum, ex frigiditate cū vino decoctionis masticis & nucis mus. Peripneumonicis competenter datur anteq̄ febriant, vel post vndecimam vel quartamdecimā diem. ad mundificationem saniei in principio datur, sicut contra fluxum lachrymarum post
C quartamdecimā diem in pilulis factis cū puluere myrrhę.

Empycis eodē modo. contra gonorrheam talis sit vsus cum aqua rosata frigida vel calida detur: & fiat emplastrū super lumbos pectinem & testiculos, rosis coctis in aceto, & puluere castorei, & diaolibano. Fluentibus mēstruis subuenit, informetur suppositorium ex diaolibano resolu to cum succo plantaginis, inuoluatur cū bombace & supponatur, detur etiam in potu cum succo eodem ad modū electarij, per. xv. annos seruaē. dos. eius est. ℈. iij. Nota q̄ no n debet dari recens ante dimidium annum.

DIarrhodon abbatis à rosis dicitur quæ ibi intrant plus q̄ de alijs speciebus, nomen accepit abbatis ab abbate de curia compositum. datur proprie hictericis, hepaticis, phtisicis, hecticis & cardiacis qui patiuntur ex calore de acutis, & ad calefactionem stomachi, pulmonis, & totius corporis, & conualescentibus ex longis & acutis ægritudinibus mirabiliter
D *auxiliatur. & pars.vi. confecta est lib.ij.*

Reci. sandalorum al. & ru. ana. drach.ij. ſ. tragacanthi, gummi ara. spodij. ana. scrup.ij. asari, spicæ, masticis, cardamoni, croci, xylo. caryophyl. galliæ musca. anisi, marathri, cinna. succi liqui. reubar. semi. basiliconis, berberis, scariolæ, portulacæ, papaueris albi, citrulli, melo. cucume. et cucurbitæ ana. scrup.i. ossis de corde cerui, margaritarum ana. scrup. ſ. zuc. candi. ros. ana. unc.i. drach. iij. camphoræ. grana.vij. musci. grana.iij. ſ. syrupi facti de aqua ros. quod sufficit. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum aqua frigida, si opus fuerit.

Sūma medic. est. res xxxij.

DIarrhodon tres sunt maneries. diarrhodon iulij, diarrhodon abbatis, diarrhodon magnum, & isto vtimur, & dicitur diarrhodon à rosis, magnū propter efficaciam, contra ventositatem stomachi & dolorē scilicet

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 849 sur 1089

scilicet cum humore ex caliditate facto. Si vero sit ex sola caliditate non detur, quia aliquantulum est calidum.

Cardiacis, & diaphoreticis. Cardiaca & syncopis non differunt nisi in positione materiæ. Quando enim materia est in capsula cordis, vnde sequitur defectus cordis dicitur cardiaca, si à fumo consurgente aliũde dicitur syncopis. Cardiacis detur mane cum vino decoctionis masticis vel caryophyllorum. Diaphoreticis in meridie cum aqua frigida contra debilitatem, vt pote conualescentibus ab ægritudine, præcipue datum cum vino mediocriter lymphato in mane. Contra oppilationem splenis & hepatis cum vino alicuius diuretici. Contra vitium lapidis cũ vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis valet, quia multa diuretica recipit, confice vt alia electaria, per annum seruatur.

Diapenidion dicitur à penidijs qui ibi intrant plus quam de alijs speciebus. ualet ad omne uitium pulmonis, & tussis et raucedinem uocis factum ex siccitate, phthisicis subuenit. vi. pars confecta est lib. i.

Recı. penidiorum drach. xvi. ſ. pinearum & amygdalarum munda. semi. papaueris albi ana. drach. iij. scrup. i. cinnamo. caryophyl. zingi. succi liqui. draga. gummi arabi. amyli, seminum citrul. melo. cucume. cucurbi. purgatorum, ana. scrup. i. ſ. camphoræ tertiam partem scrup. i. syrupi uiola. quod sufficit. Conficitur sic in una li. aquæ bulliant unc. ij. uiolarum donec aqua inficiatur aliquantulum, postea coletur, & colaturæ addatur lib. i. zucchari & bulliat donec incipiat inspissari, tunc addantur pineæ & amygdalæ, et semina melo. citrul. cucu. & cucurbitæ unaquæq; per se bene contusa cum spatula semper mouendo, deinde addantur penidiæ subtiliter puluerizatæ, & cum liquefactæ fuerint illud crassum quod supernatat cum caccia colando in mortario bene iterum teratur & commisceatur bene agitando, deinde camphora commisceatur, & ad ultimum puluis præ dictarum specierum cum prædicto syru. agitãdo in mortario moueatur, donec incorporetur. detur mane & sero cum ptissana calida, non habentibus calorem cum uino calido.

Summa medic. est res rij.

Diapenidion magnum dicitur à penidijs, magnum propter efficaciam, valet tussientibus ex siccitate cum aqua decoctionis dragacanthi gummi arabi. liquiritiæ. Arteriacã. Arteriaca passio dicitur quando patiens loquitur cum magna difficultate, & hoc in siccitate tracheæ arteriæ & quandoq; vitio viscosi phlegmatis oppilantis, datur prædicto modo, sed diu in ore teneatur, valet asthmaticis simpliciter sumptum. Nota postq; asthmatici fiunt arteriaci, passio est incurabilis. Phthisicis similiter datur, sed non in secunda vel tertia specie hecticæ, quia calidum. Pleure. peripneumonicis datur post apostematis eruptionem cum aqua decoctionis hordei, gummi ara. liquiri. in aqua ablacterentur semina melonis cucu. & cucurbitæ, citrul. tunc coletur in aqua, colatura resoluatur diapen. & exhibeatur. digestioni prodest datum cum vino. Nota q̃ potest dari omnibus diebus ieiuno stomacho.

Arteriaca.

Penidiæ ca. sunt & hu. & fiunt ex zuccharo & aqua, leniunt & mollificant, propter causas spiritualium ponitur hic, per. ij. annos, seruantur si bene siccentur.

Penidię.

Amylum ca. & hu. propter prædictas passiones ponitur hic, vltra annum non seruatur, quia ventositatẽ tollit post. vi. menses. quomodo fiat in circa instans require.

Amylum.

Capita papaueris albi à quibusdam dicuntur esse fri. & sic, nos autẽ dicimus frigida esse & hu. propter prædictas causas ponitur hic. quando simpliciter ponitur papauer, album intellige, raro tamen sine additione reperitur. papauer tritum & cum albumine oui & lacte mulieris distemperatum, & fronti appositum somnum prouocat.

Capita papa.

Conficitur sic, quæ possunt puluerizari puluerizentur exceptis penidijs, quæ vero non optime contundantur & cum syrupo conficiantur, postea puluis aliarum specierũ addatur, ad vltimum penidiæ per se puluerizentur & apponantur, syrupus cum quo cõficitur optime sit decoctus plus. s. alijs, minus tamen q̃ ille cum quo conficitur stomatichum, vltra dimidium annum non seruatur.

Diaciminum dicitur, quia plus ibi est de cimino quàm de aliqua specie, ualet præcipue ad pectoris & stomachi frigiditatem & capitis, uentositatem intestinorum soluit, quartanarijs febrientibus mirabiliter digestionem procurat, si detur post comestionem cum uino. xij. pars lib. i.

Recı. cimini pridie in aceto infusi & exiccati drach. viij. scrup. i. cinnamo. caryophyllorum ana drach. ij. ſ. zingibe. melanopiperis, ana drach. ij. grana. v. galangæ, thymbræ, calamenti ana drach. i. scrup. ij. amcos, leuistici, ana drac. i. gra. xviij. macropiperis drach. i. nardi, cardamomi, Kareæ myristicæ, ana scrup. ij. ſ. mel quod sufficiat. dosis drach. iij. datur post comestionem cum uino.

Karea miristica idest nux muscata.

Diaciminum dicitur à cimino quia ibi plus de cimino q̃ de alijs speciebus ponit, diaciminũ magnũ faciẽs alteratis à calido quo non vtimur, sed tantum eo quod facit ad omnes frigiditates pectoris & stomachi. valet tussientibus ex frigida causa, consumit enim sua caliditate frigidos hu. à capitis descendentes & tracheam exasperantes, tussim facientes, vel etiam frigidos humores ibidem existentes, detur autem cum vino decoctionis caricarum & passarum eunti dormitum & bene cooperiatur vt sudet, dolorem superciliorum placat, si sit ex fumo per indigestionem ascendente. Itaq; confert cimi num vino decoctiouis alicuius speciei procurantis digestionem. Capita frigida emendat, idest quæ fiunt in febribus. Cum autem febres fiunt ex frigido humore valet hoc electarium cum vino dulci, vinum artificialiter dulce dicitur carenum, digestionem procurat cum vino forti decoc. masticis, datur secure ante cibum & post, ventositatẽ intestinorum expellit cum vino decoctiõis fœniculi anisi, valet contra emphraxim splenis & hepatis, idest contra oppilationem splenis & hepatis, valet cum vino decoctio nis tamarisci corticum, & de radice fœniculi, petroselini, apij, asparagi, bruſci. Et nota q̃ emphraxis aliquando dicitur oppilatio, aliquando durities splenis & hepatis.

Ciminum calidum & siccum in tertio ventositatem & inflationem ab intestinis expellit, virtutem habet diureticam & subtiliatiuam, ad confortandum digestionem ponitur hic, sic conficitur. Ciminum per diem in aceto infundatur, post ad solem desiccetur siue ad vmbram & cum alijs teratur. Cõfice sicut aliud electarium, per duos annos seruatur in sua bonitate & non vltra.

Ciminũ.

Additio.

Gilibertus Anglicus capitulo de strictura corporis habet tres descrip. diacimini, quarum prima est eadem cum ista, aliæ vero ab ista differunt. Rasis nono ad Almansorẽ capitulo de his quæ confortant stomachum habet vnam aliam descrip. sed non est eadem, sunt vero non nulli qui vtuntur isto diacimino Nicolai & maxime in Gallia. Ali qui vero interdũ magistraliter vtũtur descriptione Mes. Summa medicinarum est res. xv.

Diacastoreum à castoreo dicitur quod ibi recipitur, ualet contra grauissimam cephalicam, epilepticis, uertiginosis auxiliatur, hemicraneis & monopagicis prodest doloribus, paralysim omnium membrorum emendat, & maxime capitis, emphraxim splenis & hepatis & renum soluit, & omnibus ægritudinibus secundum frigidum nocentibus obstat. xvi. pars lib. ij.

Recı. castorei myroba. ana drach. iij. minus grana. i. ſ. assæ

fœti.

fæti. myrrhæ, euphorbij ana drach.i. & grana.x vij. aloes, drach.i.ſ. minus gra.i.folij, antimonij, pyrethri, liquiri. tragacanthi, calami aro. nitri, chalbani, ſchenan. opopa. ſpicæ, ſagapeni, nucis muſc. caſiæſi. piperis long. albi. et ni. xylobal. carpobal. colocynthi. rheuponti. ſtyracis calamitæ, zingi. cinna. ana drac. i. & gra. ij. ſtaphiſagriæ, dauci, marathri, petroſelini, apij, ſeminis ſileris, daphnococci, ſinoni, petrolei, ſtyracis, ru. ſan. draco. cardamo. thuris maioris & minoris, agarici, maſti. ſal. ammoniaci, zedoariæ, aniſi, ana ſcrup. i. grana. ix. ſatureiæ, hyſſopi, chamedryos, pulegij, origani, balſamitæ, ocymi, brancæ urſi. dictami, rutæ, ſemi. ariſtol. longæ et ro. aaron, mabathematicon, aſari, ſaluiæ, roſæ, bdel. ana grana. xvij. epi. polypo. opobal. ana. gra. xiij. alipiados, cappa. ana. grana. xi. anacardi, ſabinæ, gentianæ, corticis mandragoræ. ana. grana. xi. peucedani, abſinthij, ana drach. vij. ireos grana. iij. & tertiam partem unius, mel quod ſufficit, datur in modum auellanæ capitalibus paſſionibus cum apozimate eleliſphaci, hepaticis cum decoctione abſinthij uel eupatorij, ſplenecticis cum aqua capparis uel calamenti, nephreticis cum aqua decoctionis granorum ſolis uel macedonici, accipiatur ſummo mane, & ieiunet uſque ad horam nonam patiens.

DIacaſtoreum dictum eſt à caſtoreo, valet cephalalgicis omnibus prædictis, vno modo datur. ſ. cum vino decoctionis eleliſphaci. i. ſaluiæ. Paralyſim omnium membrorum maxime capitis emendat, ſi ſit paralyſis in lingua fiant pilulæ ex puluere ſaluiæ, & caſtorei, & diacaſtoreo, & dentur. viij. vel. xv. & diu teneantur ſub lingua antequã tranſglutiantur: ſi ſit paralyſis brachij, vel alterius membri fiat inunctio de diacaſtoreo reſoluto in oleo muſtellino, vel alio calido, & etiam interius recipiatur in prædicta decoctione. Emphraxim ſplenis & hepatis, contra emphraxim ſplenis detur cum vino decocti. abſinthij, vel eupatorij, nephreticis, & ſtrangurioſis, cum aqua decoctiõis, granorum ſolis, vel petroſelini, macedonici, qui mane accipit, ieiunet uſq; ad ſextam horam, melius eſt, q̃ accipiat in medio die, & poſt non comedat, & in nocte accipiat. ℞. ſtaphiſagriæ, ca. eſt & ſic. virtutẽ habet attrahendi phlegma à capite, & purgãdi vnde caput purgare dicitur, herba eſt. cum inuenitur per ſe, ſemen apponendum eſt, per tres annos ſeruatur.

Scilla. Scilla herba eſt quæ alio nomine cepe marina dicitur, attrahit diſſoluit digerit & diuidit, attrahit enim humores à ſuperioribus, & digeſtionem operatur in interioribus, & educit, herba venenoſa eſt ſm partem ſui vltra mare, quod interius eſt mortiferum eſt, propter nimiam frigiditatem mortem inducit, quod autem exterius propter calorem nimium, quod in medio eſt temperatum eſt. Cũ ponitur ſcilla in medicina ſcindenda eſt per medium, & ſi cõſtat ex duodecim folliculis quatuor remoueantur ab exteriori parte, & totidem ab interiori, & ſic de alijs proportionabiliter, medium vero in paſta inuolutum in furno ponitur, Cum autem paſta cocta fuerit extrahatur, & ita præparata in medicina ponatur. Scilla integra ſub terra poſita per annum ſeruatur, dimidia per dimidium.

Branca vrſina. Branca vrſina ca. eſt & hu. lenitiua, & mollitiua, ponitur hic, vt temperet acumen ſcillæ, & quarundam aliarũ.

Epithymum. Epithymum calidum eſt, & ſiccum in tertio gradu, attrahit & purgat melancholiam, ideo hic ponitur, per an. ſeruatur. herba eſt quæ creſcit ſupra thymum ad modum foliorum nullas habens radices, ſed ſupra thymum ramuſculi cohærent ad modum radicis, conficitur ſic. ſi gummę quæ hic recipiuntur præ humiditate non poſſunt puluerizari, liquæfiant, abſq; liquore colentur, & cum melle deſpumato miſceantur, poſt aliæ ſpecies puluerizatæ addantur, per duos annos ſeruatur.

Additio.

Simplicia componentia diacaſtoreum ſunt plura inter quæ aliqua ſunt ſatis obſcura de quibus parum hic dicemus. Primum eſt daphuococci ſm cõpoſitorẽ ſunt bacę lauri. ſ. ſemen ipſius. Circa inſtans inquit lauri folia, & ſemina vſui medicinæ competunt. Secundum eſt petroleum, eſt oleum de napta de petris factum. i. oleum petroleum. Tertium eſt mabathematicum, quod ſecundum compoſitorem eſt ſuccus cauliculi agreſtis, qui cauliculus, vt plurimum naſcitur in locis maritimis, & in locis altis, & deſertis, & ſunt ſimiles domeſticis, niſi quia ſunt albiores & aſperiores & amari. Quartum eſt alipiados, ſecundum compoſitorem eſt mezereon, & ſemen ipſius cocoguidion vocatur, & non eſt laureola, vt quidam dixerunt, & aliter vocatur herba catholica. Alia ſatis nota ſunt. Summa medi. eſt res. lxix.

DIacoſtum dicitur à coſto, quod ibi intrat, ualet proprie ſplenecticis, & hydropicis, & leucophlegmaticis, & hypoſarcæ quæ fit ſine calore, proprie ualet ſplenecticis, nephreticis, & ſtrangurioſis optimum eſt. xij. pars lib. i.

Reci. aniſi, apij, aſari, ana drach. ij. & ſcrup. ij. ſchœnã. melanopi. myrrhæ. ana drach. ij. ſ. rheubar. croci, ariſto. rot. & lon. ana drach. i. & ſcrup. ij. coſti, drach. i. ſ. cinna. caſiæſi. ana drach. i. & ſcrup. i. mel quod ſufficit. detur cum decoctione capparis, uel ſcolopendriæ ſero & mane. doſis eſt, drach. ij. cum uino calido.

Sũma medic. eſt res xiiij.

DIacoſtum dictum eſt à coſto. Valet &c. Splenetica paſsio quandoque eſt ex cholera quandoque eſt ex melancholia, raro tamen ex cholera, ſed ſi paſſio fit ex cholera non valet, ſed raro fit ex cholera, ſi vero fiat ex melancholia cum febre non detur cum vino decoctionis tamariſci, ſi fit ex calefactione hepatis, detur cum aqua tepida additis triaſandalis, vel tryphera ſaracenica.

Contra dolorem ſtomachi ex frigiditate, vel ventoſitate detur cum vino decoctionis nucis muſc. fiat emplaſtrũ ex puluere maſticis, & ſoluta cera cum oleo muſcellino, & diacoſto, & ſtomacho ſuperponatur, datur ex frigida cauſa cum vino decoctionis ſpicæ nardi. Nephreticis, & ſtrangurioſis cum aqua decoctionis ſaxifragiæ, granorum ſolis, & corticibus radicis herbarum diureti. hæc cõfectio non habet artificium, conficitur, vt electarium, per duos annos ſeruatur.

DIatragacanthum à tragacantho nomen accepit, ſanat omne uitium pectoris, & pulmonis quod fit ex caliditate & ſiccitate, maxime phthiſicis, hecticis, pleureticis, & peripneumonicis ualet, & ad omnem tuſſim, quæ fit ex caliditate uel ſiccitate, & ad omnem linguæ, & gutturis aſperitatem. Cum uero ſumitur, tandiu in ore teneatur donec ibi diſſoluatur. medietas eſt lib. ij.

Reci. tragacan. albi, unc. ij. gummi arabi. al. unc. i. drach. ij. amyli. unc. ſ. liquiritiæ drach. ij. ſe. melo. citrul. cucurbitæ ana drach. ij. penidiarum, unc. iij. camphoræ, ſcrup. ſ. ſyrupi uio. quod ſufficit. Conficitur ſic, ſemina cum aqua ponantur ſuper zuccharum, tantum tamen de aqua q̃ poſſit zuccharum cooperiri, & bulliat uſq; ad diſſolutionem zucchari, poſtea colentur per pannum rariſſimum, & colatura ad decoctionem ſyru. coquatur, poſtea tundatur in mortario bene miſcendo puluerem ſpecierum.

Sũma medi. ẽ res. xj.

DIatragacanthum dicitur à tragacantho, quod recipit plus q̃ aliud electarium. Valet patientibus in pulmone, & in pectore, & ad vocem clarificandum. Si huiuſmodi paſsiones ſunt ex frigida cauſa non detur, ſi ex caliditate, & ſiccitate detur, tenendum eſt ſub lingua, & paulatim tranſglutiatur, vel diſtemperetur cũ aqua hordei & potetur, ſi patiens habeat frigidũ ſtomachum, vt ſæpe contingit ne ſtomachus magis infrigidetur

poſt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 851 sur 1089

post exhibitionem tragacanthi detur vinum aliquantulum lymphatum, vel quod melius est, vinum decoctionis masticis, potest etiã dari in pilulis, ex amylo, & zuccaro puluere liquiritiæ, & tragacãtho cõfectis, et vna magna, vel duæ paruæ sub lingua teneantur. Conficitur sic, tragacanthũ per se pulverizatur, quia antequã cum alijs speciebus posit pulverizari, omnes aliæ in fumum extenuarentur, & puluis ipsius ponderetur, postea aliæ species puluerizentur, sed semina melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ mundentur à corticibus sicut debent, et sicut præceptum est ab antiquis. Nostri enim apothecarij huiusmodi laborem in seminibus mundari recusantes, semina ita aliquantulo zuccharo simul terunt, & cum corticibus, & puluere eribellatum ponunt in medicinis, sed non tantum valet, cõficitur cũ syrupo simplici, qui bene sit coctus, non tamen nimium, quia nimis de speciebus non posset apponi. Quidam hunc syrupum clarificant spuma oui, vt diatragacanthum albissimum sit, postea ponitur puluis tragacanthi, postea aliorum, diutissime in mortario ducantur, vt bene incorporentur, & album fiat. Nota quidam sophisticant hoc electarium cum puluere amyli in multa quantitate ponentes, & alias species subtrahentes, sed cognoscitur, quia positum in ore farinam sapit. per ann. seruatur.

A

Diairis dicitur ab iri, prodest dispnoicis arteriacis, tussientibus, uocem perditam restaurat si fuerit ex frigiditate. xij. pars est lib. ij. Rec. ireos unc. i. pulegij, hyssopi, ana quar. ana drach. vi. tragacanthi, amyg. pincarum, cinamomi, zinzib. piperis, ana drach. iij. caricarum, carnium dactylorum, passularum enucle. ana drach. iij. ſc. styracis rub. drac. ij. & ſcru. i. mel quod sufficit, fumatur sero cum uino calido.

Additio.

Diairis dicitur à radice illa quæ ireos appellatur, virtutem respicit spiritualiũ læsam frigiditate, maturat, consumit, ac mundificat humiditates contentas in pectore & pulmone, vnde transglutiendo ex eo confert dyspnoicis, orthopnoicis, asthmaticis, tussiẽtibus, vocem perditam restaurat & commixtum cum zuccha. confert empycis. Gilbertus de Anglia in cap. de strictura thoracis habet vnã aliam descrip. quæ eadem est cũ ista. Auic. in. v. cañ. tractatu. vi. de ventre inferiori, & de debilitate stomachi inquit. medicamen quod dicitur diaireos sed idẽ non est, & fit istud electarium cum melle ſm præsentem descrip. cõiter tamen in hoc tpe præparatur cũ zuccaro hoc modo, accipiatur zuccarum depuratum, & clarificatum, & coctum ad debitam coctura, & qñ infrigidatũ fuerit, addatur puluerис radicum ireos quantitas debita, & fiat cõfectio in morsellis, quod vocatur diairis de zuccharo. Simplicia satis nota sunt. Summa medicinarũ est. xv. res.

B

C

Diacalamentum à calamento dictum est, ualet præcipue ad omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime his qui in senili sunt ætate, ualet etiam tussientibus ex frigida causa, & quartanarijs, si uero ex eo utuntur post prandium, & post cœnam in sero cum uino. x v. pars est lib. ij.

Rec. calamenti, pulegij, hyssopi. melanopiperis, seseleos, petroselini ana drach. iij. & ſcrup. ij. leuisticj, drach. i. & ſcru. i. apij, ſe. ſcru. i. ameos, thymi, anethi, cina. zin. ana. ſcrup. ij. mel quod sufficit. datur post prandium & cœnam.

Sũma medicinarũ est res. xiiij.

Diacalamentum dicitur à calamento, valet tussi ex rheumate, & ex frigida causa, detur in sero cum vino forti, & aliter. Accipe baccas lauri & ciminũ, cõtrita calefiant in testa, fine liquore ponat in sacculo, & inde caput saccelleť, si sit uitio pectoris sup pectus ponat.

Pituitis. Pituita est frigidus humor, & viscosus in spiritualibus quem caliditate sua dissoluit, & consumit sumptum: cõtra dolorem stomachi, si sit ex phlegmate valet cum vino forti, digestionẽ procurat cum vino decoctionis macis, potest dari ante cibũ, & post ad procurandum digestionem. Ventositatẽ in intestinis expellit cum vino decoctionis ameos. Menstruis imperat si retineantur ex viscosis humoribus sumptum per os vel suppositum, sic diacalamentum reseruatur cum oleo muscellino, & suppositorium inde factum cũ bombace inuolutum supponatur, quartanæ, & quotidianæ sic datur. Accipe scru. ij. scamoneæ, scrup. i. euphorbij, vnc. i. masticis, vel macis, & tere cum diacalamento, commixta dentur. iij. vel. v. horis ante accessionem, quartanarijs in die interpolationis, postea detur vinum decoctionis rorismarini, maratri vel pigani præcedente tamen purgatione in vtrisq; confice vt alia electaria, per duos annos seruatur.

Diapapauer, quod mirabiliter prodest hecticis phthisicis nimium uigilantibus. tertia pars confecta est lib. ij.

Rec. succi liquiritiæ, tragacanthi, gummi arabici, ana drach. x. ſe. papaueris albi, penidiorum, ana drach. xx. amyg. dulcium mundata. drach. x. amyli. ſe. citoniorum, portulacæ, ana drac. v. ſe. melonis, & cucurbitæ, et cucumeris, lactucæ, maluæ, ana drach. v iij. fac puluerẽ, confice cũ syrupo uiolarũ uel ſapa.

Additio.

Diapapauer aũt dicitur à papauere albo quod recipit. Gilbertus anglicus ca. de causis tussis habet vnã aliam descrip. quæ eadem est cũ ista Meſ. distinctione de loch inquit. Loch de papauere, & est diapapauer sed apud modernos aromatarios, aliud est diapapauer, & aliud loch de papauere, nã hodiernis tẽporibus fit loch de papauere ſm intentionem Meſ. & diapapauer de mente Nicolai. Simplicia satis no. sunt. Summa medici. est res. xv.

Diacodion dicitur a codio, quod papauer nigrum interpretatur, quod ibi intrat, proprie datur omni solutioni uentris, maxime dysentericis cũ decoctione aquæ pluuialis, in qua sit ſpodium coctum, uel cum aqua roſa a, & lientericis cum careno. xij. pars lib. ij.

Rec. capita papauerum nigrorum non nimis uiridium, nec nimis siccorum numero. xij. roſ. drach. ij. ſ. croci, acatiæ, liqui. ana drach. i. boli. unc. ſ. cinamo. ſymphiti, hypociſthidos, balauſt. ana drach. i. myrtillorum, unc. i. coralli rubei & albi, ſumach, ſang. dr. g. laccæ, roris ſyriaci, ana ſcrup. ij. ſe. portulacæ, drach. ſ. Conficitur ſic. capita papauerum ponantur in tantundem aquæ pluuialis, quod bene cooperiantur, & per tres dies ibi dimittantur, & in ipſa aqua uſq; ad tertiam partem bulliant, & poſtea colẽtur, & in colatura ponatur, lib. i. ſ. mellis myrtini, & in tali melle ſupradicta admiſceãtur. Confectio mellis myrtini talis eſt, in duabus lib. mellis deſpumati ponatur una lib. ſucci myrtillorum, & coquatur ad ſucci conſumptionem, & poſtea coletur. doſis eius drach. iiij. uel. v i.

Sũma medicinarũ est res. xix.

D

Diacodion à codion, quod est papauer, quod recipit in multa quantitate, & est duplex, Diacodion faciens ad fluxum ventris, & diacodion Gal. de quo hic agitur, valet ad rheuma descendens ad pulmonẽ per tracheam, tussimq; commouens.

Rheuma quinque modis fit, vel enim fit ex caliditate dissoluente, aut ex frigiditate exprimente, aut ex humiditate lubricante, aut ex humorũ abundantia, aut ex debilitate virtutis retentiuæ. Si ergo rheuma fit ex caliditate detur cum aqua calida, si ex frigida causa nullo modo detur, si ex humiditate lubrificante detur cum vino decoctionis masticis, si ex humorũ superabundantia non detur nisi facta prius purgatione, si ex debilitate virtutis retentiuæ detur cum aqua decoctionis rosarum, vel aqua rosacea. Valet phreneticis datum cum aqua frigida si tamen confectum fuerit cum syrupo, & nõ cum melle, fiat etiam emplastrum ex diacodion, & modico opio cum lacte mulieris resoluto, vel cum aqua rosacea, & fronti et

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 852 sur 1089

temporibus ſuperponatur. Valet febricitãtibus non conſtipatis datum cum frigidis, ſi aũt fluxum ventris patiantur cum aqua pluuiali, vel roſata. Requiem arteticis præſtat, requies alia eſt laborioſa, alia quieta. Cũ enim fluxus ventris fit immature, & aliqua cauſa conſtringit, requies ſequitur laborioſa, quando vero fluxus fit vi ſymptomatis, & aliqua cauſa conſtringit, fit requies anethica. i. ſine
Papauer. labore. ℞. capita papaueris. Papauer aliud eſt album, aliud nigrum. Nigrum frigi. eſt & ſic. album vero magis humectum inuenitur receptio papaueris ſimplex, tũc ſemen ponitur in medicinis, folia in emplaſtris & vnguentis. Semina papaueris nigri per duos annos ſeruantur.

Acatia. Acatia frigida eſt & ſicca, conſtringit et confortat. per ann. ſeruatur. Eligenda eſt ſubnigra, quæ cum frangitur interius lucida eſt, quę aliquantulum cohæret melior eſt, ſi eſt enim nigra vel pallida vet⁹ eſt. Cõficitur ſic. ſemen papaueris à capitibus excutiatur, & cum ſpeciebus terat. Capita vero nec nimis viridia nec nimis ſicca, vt dicit auctor aliquantulum contundantur, & acatia ſimiliter, & ponantur hęc duo in aqua pluuiali, per triduum dimittantur, deinde coque & cola, & in colatura addito zucchаro fiat ſyrupus cum quo conficiatur. Si vero conficiatur cum melle, coletur, & illa aqua coquatur ad ſpiſsitudinem, poſtea puluis ſpecierum addatur.

Diaſene dicitur quod plus de ſene ponitur ibi quàm de alia ſpecie, ualet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, & triſtibus, tota cõfectio uenit lib. i. Rec. ſenæ, unc. iij. anellanarum aſſatarum numero. l. ſerici combuſti, drach. ij. lapidis armenici, drach. i. lapi. lazuli, drach. iij. zucchari, unc. vi. cinamo. unc. i. caryoph. galangæ, piperis, ſpicæ, ocymi, zingib. foli. gar. cardamo. croci, zedoariæ, floris roriſmarini, macropiperis, ana drac. ij. mellis, quod ſufficit: detur cũ aqua in qua infuſum eſt ſene per noctem ſub diuo. Conficitur ſic. cũ puluere auel
Sũma medicinaę eſt res. xx. *lanæ bene puluerizatæ, & deſpumato melle ad ignem decoquatur, deinde puluis ſpecierum admiſceatur, quod ualet quartanarijs, & magis ſplenecticis.*

Diaſene electarium dictum à ſene, quod recipit plus cẽ de alijs, cum autem plura electaria dicta ſint dia ſene, iſtud inter cætera vſuale eſt, valet melancholicis triſtibus, & his qui ſunt ſine memoria, dat mane ſtomacho ieiuno, eodem modo detur cũ omnibus prędictis. ℞. ſene. foliũ cuiuſdam arboris, et fruticis vltra mare in Græcia & India, calidæ & ſicę complexionis, virtutem habet purgandi melancholiam, & ſanguinem aduſtum, per quinq; annos ſeruatur, ſed non ſophiſticatur, quia in multa copia reperitur, ſene bulliat in ſucco boraginis, &
Auellanæ. inde fiat ſyrupus, multum valet epilepticis.

Auellanarum aſſatarum, calidæ ſunt & ſiccæ, quidam dicunt q; ad membra confortanda hic auellanæ ponunt, falſum eſt, ſed quia indigeſtibiles ſunt faciunt hoc electarium morari in inteſtinis à quo fumus reſoluitur petens cerebrum illud confortat & depurat. Auellanæ ita aſſantur, nuclei in vaſe ferreo moueantur continue, ne exurantur, poſtea fricentur fortiter inter manus vt pelliculę non remaneant, ſimiliter terantur, & cum melle bene deſpumato conficiantur, deinde puluis ſpecierum addatur. per duos annos ſeruatur.

Alia diaſene deſcriptio. Rec. ſenæ, unc. iij. cinamomi, caryophyllorum, folij, cardamomi, galangæ, macis, ligni aloes, piperis longi, zingibe. zedoariæ, ſpicæ, nucis muſcatæ ana drach. iij. boraginem & calamentum adde, & cætera quæ melancholiam purgant, auellanarum, aſſatarum. l. ſetæ combuſtæ, drach. ij. lapidis armeni, unc. i. lapidis lazuli, drac. iij. zuccha. unc. v. mellis deſpumati quod ſufficit.

Additio.

Diaſene dicitur a ſene, quod ibi ponitur plus cẽ de alijs ſpeciebus. Gilbertus anglicus cap. de vitijs ſplenis habet

E hanc eandem deſcrip. hoc antidotum eſt multum in vſu, ſed dubium eſt ſm quam deſcrip. debeat fieri, quia aliqui ſm primam componi faciũt, alij vero ſm alteram, tamen ſi bene conſideres parum inter ſe differunt, & ideo parũ refert ſecundum quam præparari debeat, quia ambæ deſcrip. etiã ad eandem intẽtionem ſunt ordinatæ. Summa medicinarum eſt res. xxi. cum additionibus.

Dlacitoniten dicitur à citonijs unde ſit, ualet ad debilitatẽ ſtomachi ſi fuerit ex frigiditate, appetitum confortat ſi non deficit ex abundantia humorum, uomitum abſtinet, uentoſitatem prędictorum emendat, & bonum colorem facit, & debilitatem ſtomachi reparat, lienticis prodeſt, ualet etiam his qui nimiam ſolutionem habent, facit maxime delicatis hominibus, & nobilibus, illoſis confert, bonum odoẽm & colorem
F *præſtat. Nota quod ſi ſtomachus laborat ex debilitate uirtutis digeſtiuæ, debet dari poſt cibum, ſi uero ex debilitate retentiuæ, ante cibum.*

Rec. citoniorum in aqua elixatorum à cortice exteriori & à nucleis interioribus mundatorũ, lib. iij. mellis deſpumati, li. iij. ſ. ſupradicta citonia bene, ut diximus mundata, & fortiter trita in mortario, in caldario cum prędicto melle ſuper ignem ponantur, & cum ſpatula ſemper agitando, bulliant donec inſpiſſari incipiant. Si uis ſcire quando coctum fuerit ponatur aliquantulum ſuper marmor infuſum aqua roſ. ſi non unuiſcatur, ut colligere ualeas, coctum eſt, & tunc ab igne deponatur, & puluis harum ſpecierum cum ſpatula ſemper agitãdo ſuper aſpergatur. Rec. cinamo. unc. i. ſ. zingi. unc. i. galangæ, piperis, ana unc. ſ. caryc. nucis muſ. ana drach. iij ſpicæ, ligni aloes, macis, cardamo. liquiritiæ, ana drach. ij. zedoariæ, drach. i. deinde ſuper marmor in uſum aqua roſ. cum aliquantulo muſci diſtemperatum ſupra marmor ſpargatur & cum infrigidatum fuerit cum cultello fruſtatim incidatur. Et ſi laxatiuum facere uolueris in unaquaq;
G *libra apponatur, unc. ſ. ſcamoneæ tritæ, tamen cum fuerit calidum antequam ſupra marmor ponatur, ſcamonea bene commiſceatur, laxatiuum detur cum uino calido in ſero, ſimplex autem detur mane poſt prandium & poſt cœnam.*

Sũma medicinaę eſt res. xiiii.

Dlacitoniten enim vtile eſt aſthmaticis, detur his cum vino decoctionis liquiritiæ, eodem modo tuſſientibus. Phthiſicis valet, ſi phthiſis ſit ex rheumate, quia conſtringit, & conſumit putredinẽ, virtutem habet conſtrictiuam, & conſumptiuam ex ſpeciebus, cęteris detur his cum aqua hordei. Vomitũ conſtringit, ſi ſit de frigida cauſa, digeſtionem procurat, poſt prandiũ datum ventoſitatum delet, cum decoctione fœniculi. Colorem bonũ facit quia virtutem debilem confortat, quia ſpiritus reparat, hoc electarium cõficitur diuerſis modis. Antiqui ſic faciebant, cotoneis contuſis extrahebant ſuccum, cum ſucco mel ponebãt in duplo, eo decocto ad ſpiſ
H ſitudinem addebant ſpecies, & conficiebãt. Moderni ſic faciunt, cotonea integra aqua prius bulliente decoquunt optime, poſtea mundata a cortice & a ſeminibus, & a duro illo in quo ſemina latitant, & quicquid durum eſt interius & exterius, poſtea exprimunt, & ſubſtantiã tranſire faciunt per cribrum de ſetis, & cum duabus lib. ſubſtãtię tranſitæ per cribrum, vel per corium vrſi minutim perforatum, commiſcent tres, vel quatuor lib. mellis, & decoquunt vſq; ad perfectam decoctionem, & in. v. lib. 3. iij. vel. iij. ſcrup. ſpecierum addunt, & faciunt electarium, & vſui reſeruant, deinde muſcus reſolutus cum vino puriſſimo in parua quantitate vini incorporatur ei, & ſic reſeruatur. Alij decoquunt ad multam ſpiſsitudinem. Deinde proijciunt electarium ſuper tabulam planificatã & mundatam & extendunt illud, vt ſtomaticon, deinde muſcus diſtemperatus cũ aqua roſata, vel vino ſuperaſpergitur, per fruſta ſcinditur, & reſeruatur.

Diahyſſopũ.

Dlahyssopum. Rec. hyssopi, ireos, thymi, melanopiperis, ana drach. xxx. gliconij, thymbræ, pigani, cimini, ana drach. xx. carnis dactylorum, caricarum, passularũ enucleа. marathri, ana drach. x. zingiberis, anisi, carui, leuisticі, ana drac. v. mel, quod sufficit, sumatur mane, & sero cum tepida.

Additio.

Istud electarium non est multum in vsu. Gilbertus anglicus capitulo de causis tussis habet vnam aliam descrip. quæ eadẽ est. Hyssopus est herba satis nota, & hęc est hyssopus sicca. Gliconium, secundum compositorem est pulegium. Gilbertus etiã in sua descriptio. posuit Gliconium, quod secundum quosdam est mentastrum. Alĩ dicunt quòd est calamentũ, sed prima opinio est melior, thymbra id est saturegia, piganum, id est ruta agrestis. Summa medicinarum est res. xvĩ.

Diatrionpipereon, optimum rheumaticis, artheriacis, asthmaticis, tussiẽtibus, facit ad causas pectoris & pulmonis, phlegma stomachi digerit, digestionem procurat, frigiditates, & dolores in ea factos amputat, hepaticis, & splenеticis, hydropicis, maxime hictericis conuenit, hypochondria tumentibus, renibus, & ueſicæ causis utilissimum est, menstruis imperat, quartanarios, & quotidianarios typos emendat.

Rec. nardi, amomi, melanopiperis, marathri, ana drach. iiij. zingibe. hyssopi, petroselij, leucopiperis, anisi, ana drach. ij. croci, casiæ, trochis. hedychroi, epithymi, enulæ, betonicæ, piganі, sinoni, ameos, seseleos, leuisticі, ana drach. i. mellis, quod sufficit, detur in modum auellanæ.

Additio.

Diatrionpipereon dicitur à tribus generibꝰ piperum. Istud electarium describitur à Nicolao in proprio antidotario, quod raro in vsu habetur, & valet ad ægritudines pectoris, & pulmonis frigidas, procurat etiam digestionem impeditam à frigiditate, nucumẽtis etiam aliorum membrorũ subuenit à crassis humoribus, & frigidis causatis, diminuit typos quartanarios, & quotidianarios, raro tamẽ in vsu habetur, sed illud quod à Mes. describitur præparatur. Eligẽdum est ex pipere nigro illud, quod est notum in quo non est res similis grano furfuris & plenũ. Sed ex pipere albo melius est illud, quod nõ est rugosum & contractum, sed illud quod est magnum grauis ponderis, & illud cõfortat stomachum plus ꝙ̃ aliæ duæ species. Summa medicinarum est res. xxi.

Diamanna utilis ad mollificandum sanguinem, ad cholerã reprimendam, & etiam melancholiam, ualet etiam ad hepar calefactum, & corpus sua uirtute purgat. Recipiatur de eo, unc. ſ. in aurora cum calida, & ad multa alia corporis incommoda ualet.

Rec. mannæ, zucchari uiol. casiæ fi. ana unc. iiij. tamarindi, zucchari, ros. ana unc. i. hæc omnia resoluãtur in aqua decoctionis capilli ueneris, scolopendriæ, hepaticæ, ana unc. iij. seminum frigidorum mundatorum, uiolarum, ana unc. i. prunorum numero. xx. colaturæ addantur zucchar. lib. iij. & coquatur ad spissitudinẽ sicut fit in tryphera saracenica, & tunc addantur istæ species. Rec. seminum frigidorum mũdatorom, uio. nenupha. scariolæ, lactu. portula. ana unc. i. rheubar. foliorum senæ, anisi, ana unc. i. & drach. i. sumatur ut dictum est superius.

Additio.

Istud electarium diamanna in aliquibus paruis antidotarijs Nicolai reperitur scriptũ, in aliquibus non, & ideo nõ habetur in vsu, sed illud Mes. quod describitur in proprio antidotario habetur in vsu, siquis tamen eo voluerit magistraliter vti, poterit, quia valet ad ea, quæ dicuntur in tex. per semina frigida intelliguntur hic quatuor semina frigida maiora. Summa medicinarum est res. xx.

A Esdra dicitur, quia Esdra propheta in Babylonia in exilio positus eam primo inuenit, datur melancholicis timidis, & quibus inest malus appetitus, prodest, ualet etiam comedentibus carbones, & tuphos, & testas ollarum, & ad nimiam cerebri frigiditatem, ualet ad dolorem, & putredinẽ aurium ex rheumatica causa, & si hoc modo fuerit aptata, fac licinium de panno uel bombace, & in capite licinij pone parum olei muscellini, & superponatur esdra, & in aure patientis immittatur. ad difficilem partum mulieris satis ualet, si cum succo artemisiæ fuerit distemperata, uel sabinæ, utroq; latere ab umbilico inferius inuncta: prodest ad tussim ueterem, uel humidam distemperata cum succo ptisanæ, uel amyli: ualet ad sciſſuras labiorum, si ex ea fuerint inunctæ: ualet contra uenenosos morsus animalium, serpentum, ranarum, & aliorum reptilium, & contra morsum canis rabidi, prodest toxicatis hominibus, si trium annorum, uel quatuor fuerit data, cum suc. mentæ distemperata supra udnus inunctum satis confert. xl. pars confecta est, lib. iij.

B Rec. aliptæ mus. myrrhæ, zuccha. foliorum rutæ, apij ſc. chamedry. fœnugræci, ana drach. i. ſcrup. i. & gra. i. eboris limaturæ, pigani, elelisphaci, galenæ, balaustiæ, ana drach. i. & gran. vij. ſ. & parum plus, cinnamo. caryoph. xyloaloes, ſpicæ, zedoariæ, laccæ, ros. cappa. pulegij, abrotani, melanopi. petroſel. oſsiũ dactylorum ana ſcrup. ij. ſ. & gra. iiij. galangæ, zin. croci hortensis, anacardi, lithodæmonis, mandrag. acori, peoniæ, thymi, hyssopi, roris ſyriaci, basilici, dauci, fœnicu. ſe. altheæ, oliuarum oſsium, uini uet. optimi, drach. ſ. ſcrup. ſ. & gra. i. balsami, croci orientalis, folij, costi, galliæ, calami aroma. castæſi. mirob. nardi celticæ, xylob. traga. coral. al. & ru. confice ru. castorei, opopa. bdel. chalba. aſpalthi, terebin. masti. theriacæ adriani, ſplenis puli, uentris merguli, reupon. aristolo. lon. asari, hermodact. meu, treos, pyrethri, peucedani, gentianæ, epithymi, uio. artemisiæ, chimoleæ, folij, citri, laureolæ, mentæ, malobatri, quinquefolij, carpo. anisi, amomi, cimini, miconis, ſe. ozymi. platocymi, ſe. ruta hortensis, bac. lau. ſang. draco. lapidis magnetis, lapidis gagatis, oſsis de corde cerui, muſcelei, petrolei, ana ſcrup. i. & tertiã partem alterius, camphoræ, ambræ, margaritarum perforatarum, & non perforatarum, blactæ bizantiæ, ſambuci, ſtyracis, cala. ſera. ſulphuris uiui, antimo. hypociſthidos, macis, lutij, ſchœnanthi, acatiæ, herbæ ſyriacæ, floris oleandri, fu, marubij, ſulphuratæ, abſinthij, alexandrini, euphorbij, cardamomi, ſemen anethi, ameos, git, leuisticі, ſemen citri, leucopiperis, macropipe. nigellæ, uſifur, corticis neræ, mabathematicon, aquæ uitis, ana ſcrup. ſ. & gra. ij. litharg yri, amyli, opij, iunci, radicis calamẽti, hyoſcyami, ana gra. vij. mellis quod ſufficit, datur in ſero in modum auellanæ cum uino calido.

C

Sũma medicinaꝝ est c. & xlvij.

D Esdra opiata est dicta ab inuẽtore ſcilicet Esdra Propheta, valet cõtra oẽs capitis moleſtias factas ex frigiditate, vel ex frigido humore abſq; febre, & apoſtemate, vel ad eas quę dicentur in ſequentibus. Nota ꝙ hæc opiata habet quaſdam cões laudes, qm̃ valet contra quaſdam ægritudines contra quas valet aurea, & eodem modo exhibẽda est, vnde de ſupradictis in aurea prętermitto, valet melancholicis ex melancholia naturali, exiſtente in capite, pręcipue data cũ vino decoctionis gẽtianæ, vt ipſe dicit, ſed qm̃ gentiana valet plurimum contra cauſas pectoris, vtilius datur cũ vino decoctiõis alicuius confortantis, vt nucis muſca. vel caryophylli, vel muſci. hæc enim depurant cerebrum & cõfortant. Ad vuulam relaxatam ex rheumate data in pilulis ſic, puluis cinamomi, & antere cõmiſceantur cum eſdra & fiant pilulæ, & teneantur ſub lingua, cũ tali etiam cõfectione longiori digito, vel aliquo alio ĩ aſtino ſubleueſ vuula, exiccat enim, & conſumit hu. Synanchicis in princ. ſcilicet ante confirmationem apoſtematis facto inde gargariſmo cũ ſapa, &

forti aceto prodeſt, hic enim gargariſmus repellit materiam, nec permittit apoſtemata confirmari. Idem etiam valet ad intenſam vel remiſſam. Contra rhagadias, & ſciſſuras labiorum factas ex melancholica ſiccitate, ſi fiant ex cholera vlcerante non valet eſdra, debet autem ſuper rhagadias inungi hæc opiata addito puluere radicis portulacæ aduſtæ, mirabiliter confert puluis iſte confricatus cum eſdra, vel cum ſolo melle contra huiuſmodi ſciſſuras labiorum, manuū, & pedum, ex viſcoſo phlegmate factas. Hictericis ſine febre, & ſine magna hepatis calefactione, & præcipue quando hicteritia naſcitur ex aliquo craſſo & viſcoſo humore oppilante. exhibetur in iſtis competenter cum aqua diure. capil. vene. hepatica, adiantos, cetrac. etenim aqua deoppilatiua eſt. Spleneticis ex melancholia, quia ſi ſit ex cholera nō confert eſdra, debet autem eis dari cum aqua, vel vino decoctionis capparis præcedente purgatione, & inunctionibus ſplenem mollificantibus, arteticis podagricis, ſi fiant ex frigidis humoribus rheumatizātibus, valet eſdra eunti dormitum cum calido vino, cōſtringit enim membra relaxata, & conſtringendo rheuma cohibet. Ad dolorem poſt partum, qui fit ex ſolutione continuitatis retinaculorum ex magnitudine fœtus elongantis pudenda præter modum, & elargantis, tunc valet eſdra cum vino, conſtringit enim membra relaxata, & conſolidat ſoluta. Suppoſita etiam cum puluere olibani idem facit.

Ad dure parientem valet propter balſamum, quem recipit, & expellit fœtum. Iſtis autem datur cum vino decoctionis rutæ artemiſiæ, ſupponatur etiam diſtemperata cum ſucco earundem herbarum. Ad morſus venenatorum, quia multa recipit quæ venenum expellunt vt dictamum, ariſtolo. r otun. gentiana, detur cum vino decoctionis mentæ, & morſuræ ſuperponatur, ad hoc tamen theriaca melius valet. Contra lepram albam. i. quæ fit de phlegmate quam quidam dicunt alopetiam, Conſtantinus tamen dicit q̄ alopetia fit de ſanguine, detur autem cum vino. Nota q̄ non tántum efficacius eſt in hoc mitridatum. Fluxui prodeſt à capite, data, vt diximus, vel fluxui ventris, & præcipue lienteriæ data cum vino decoctionis maſticis, præcedat tamen medicina phlegmagoga, vt polypodium colocynthis, & ſimilia. ℞. fœnugræ. ℔m quoſdam calidum eſt & ſiccum, mihi autem videtur, q̄ ſit calidum & humidum, virtutem habet remouendi, & relaxandi, & maturandi, ponitur hic, vt relaxando medicinas eaſdem conſumptioni habiliorem reddat, & humiditate ſua violentiam aliarum reprimat, & obtundat. Fœnugræcum herba eſt cuius ſemen ſimili nomine dicitur, cūſimpliciter reperitur in medicinis ſemen apponendum eſt, per tres annos ſeruatur.

Balauſtia. Balauſtia frigida eſt & ſic. virtutem habet cōſtringendi fluxū & rheuma, & ob hoc ponitur hic. balauſtia flos eſt mali granati caducus, debet autem colligi quādo adhuc vicinatur origini, viridem habens colorem, ad vmbram vel ad ſolem deſiccatur, per biennium ſeruatur.

Abrotanū. Abrotanum ca. eſt ſic. virtutem habet attrahendi, & conſumendi ſuperflua, herba eſt quæ in productione florum colligi debet, flores & folia abiectis ſtipitibus in medicinis ponimus, per annum vel per. ij. annos ſeruatur, ſed ſi quolibet anno renouetur melius eſt.

Lithodæmon. Lithodæmonis: ca. eſt & ſic. complexionis, virtutem habet conſumendi, & abſtergēdi ſuperflua, lithodæmon, lapis dæmonis dicitur, vel ideo quia eſt nigri coloris, vel ideo quia in lāc̄u vbi Sodoma & Gomorra perierunt inuenitur, ſicut aſpalthum ℔m quoſdam, ſed eſt falſum, nō multum indiget electione, diu ſeruatur.

Oliuæ fructus. Oliuæ fructus. oliua cali. eſt & humi, virtutem habet relaxandi, & reſoluendi, recentes ponendæ ſunt in medicinis, vel ſaltem ſine ſale conditæ, quidam ponunt tantum oſſa, quidam totam oliuæ ſubſtantiā, q̄d melius eſt.

Semen altheæ. Semen althe inter ca. et fri. temperatum, virtutem habet humectandi, vt humiditate ſua violentiam aliarum

E ſpecierum contemperet, ſemen maioris dicitur maluæ, eſt enim malua maior & arbor, maior malua biſmalua dicitur, & viſcus idem dicitur, cum in vnguentis, & emplaſtris althea inuenitur, folia, vel radices debent apponi, in antido. tñ ſemen eſt ponendum. per annū ſeruatut.

Celtica. Celtica cali. eſt & ſic. virtutem habet diureticam propter vitium renum ponitur hic, & veſicæ, & matricis, dicunt quidam, quòd ſpica celtica eſt ſaliunca quod falſum eſt, eſt enim ſpica duplex, ſpica celtica, & ſpica nardi. Spica celtica debet eligi albida, in occidentali plaga inuenitur, pro ea ponunt apothecarij ſaliuncam.

Gallia. Gallia calida eſt & ſicca, virtutem habet confortandi & conſumendi.

Confita. Confita ru. i. ſtyrax, calida eſt & ſic. virtutem habet confortandi, & conſumendi, & conglutinandi, confortat enim aromaticitate ſua reparando ſpiritus, qualitatibus ſuis conſumit ſuperflua, & glutinoſitate ſua fluxum rheumaticum cohibendum conſtringit. Styrax ru. gum
F mi eſt arboris in India naſcentis, in vere nanque arbor illa inciſa ℔m ramuſculos à ruſticis, gummoſitas quædam emanat, quæ circa ſuperficiem arboris condenſata fit ſtyrax rubea, & dicunt quidam, quod purius eſt in illa gummoſitate, ſtyrax talis dicitur, quare bona gutta, & impurius ſtyrax rubea. Nos dicimus q̄ gummi ſunt diuerſarum arborum, fortaſsis de rubea, quia ad colorē rubeum accedit, illa debet eligi, quæ rufa eſt, & manibus malaxata, vt cera, per. xxx. annos ſeruatur.

Splē pultri. Splen pultri nō determinatur ab autoribus cuius complexionis ſit ſplen pultri, ratio tamen & effectus eius manifeſtat q̄ ſit cali. & ſic. tum quia de maſſa ſanguinea ſit, tum quia ſuperflua cōſumit, ponitur hic propter paſſiones capitis, & epilepſiam, & paralyſim, & typos febriū. Splen pultri non eſt ſplen, vt quidam dicunt, ſed eſt quędam ſuperfluitas circa cerebrū pulli equini, quod in tempore ſuę natiuitatis per motum permutationis per nares emittitur, & niſi ſtatim ab aliquo recipiatur, mater pulli
G eam abſorbet, ſoli exponitur & ſiccatur, per biennium ſeruatur, ſed quāto magis exiccatur, tanto eſt melior. puluis eius, ſpecialiter valet pueris tuſsientibus, & aſthmaticis datum cum lacte.

Vētris merguli. Ventris merguli, de ratione huius eſt, q̄ ſit frigidæ & ſiccæ cōplexionis, licet non inueniatur ab autoribus determinatum, quia auis nata eſt in aquis degere, & aquas habitare, dicitur tamen quia membrum illud neruoſum eſt, ideo ponitur hic, vt frigiditate ſua aliarum ſpecierum acumen temperet, & ſiccitate membra conſtringendo relaxata rheumaticum humorem cohibeat. Vēter merguli, ſtomachus merguli dicitur, & in noſtra lingua peter, & in gallica caſsier appellatur, & tota illa ſubſtantia exicata vſui medicinæ conſeruatur, quanto autem de maiori quæ poteſt haberi, tanto melior eſt. In electione tamen ventris merguli, & ſplenis, facile quis poteſt decipi, qm̄ quodlibet ſimile pro eo poteſt vendi. per annū ſeruatur.

Artemiſia. Artemiſia ca. eſt virtutē habet conſumendi extenuandi, & diuretica eſt, propter cauſam ponitur hic renum &
H veſicæ. flores, & folia abiectis ſtipitibus medicinæ competunt, in tempore productionis florum colligitur & ſiccatur, per annum ſeruatur.

Chimolea. Chimolea fri. & ſic. complexionis, virtutem habet cōſtringendi. Chimolea, teſta argentea, terra ſaracenica, terra ſigillata, & terra figuli idem eſt, eſt enim quędam maneries terræ, quæ vltra mare reperitur, aromatica eſt aliquātulum, & alba ſicut trochiſci. Saraceni in ea ſigillum imprimunt, vnde ſigillata eligēda eſt aromatica, & quanto albior inuenitur, et cui ſigillum impreſſum eſt, apothecarij quandoq; accipiunt aliam terram ſcilicet cretam albam, & pro ea ponunt, & diu abſque corruptione ſeruatur. Experimentum contra capillorum aſperitatem poſt ablutionem capitis, reſoluatur chimolea in aqua tepida, & inde caput lauetur, & capilli per ſe exiccentur, capillos facit odoriferos lenes, & aſperitatem remouet.

Menta

Menta ca.eſt & ſic.virtutem habet confortādi & con
ſumendi.Mentæ duæ ſunt maneries,eſt enim mēta com
munis,& menta romana ſiue ſaracenica,quę apud mon
tem peſſulanum coſtum dicitur.cum ſimplex inuenitur.
Bz.mentę,communis debet poni,ſcilicet folia abiectis ſti
pitibus.in vmbroſo loco,vel ad ſolem deſiccatur, per di
midium annum ſeruatur.

Malobathrum

Malobathrum ca.eſt & ſic.virtutem habet confortan
di ex aromaticitate ſua & conſumendi, & diſſoluendi.
malobathrum folium album,uel folium paradiſi dicitur,
quia in paradiſo naſcitur, non recordor me vidiſſe. ma
lobathrum vltra mare inuenitur, ponūtur autem pro eo
folia caryophyllorum,ſubtiliora, & tenuiora, de quorū
electione dictum eſt ſatis.

Lapis magnetis

Lapis magnetis frigi. & ſic.complexionis, virtutem
habet ſuperflua detergendi aſperitate ſua,et ferrum attra
hendi,lapis qui in occidente, & oriente reperitur eligen
dus eſt,qui ſecundum quantitatem ſui proportionali fer
rum magnum, vel paruum facile attrahit, qui vero hoc
non facit abiiciendus eſt,diu poteſt ſeruari.

Lapis gagates

Lapis gagates frigi.& ſic.complexionis eſt, virtutem
habet deponendi ſuperflua grauitate ſui & aſperitate,la
pis rotundus eſt,& ſatis ponderoſus eſt, non ſophiſtica
tur,diu poteſt ſeruari.

Muſceleon

Muſceleon cali.eſt et ſic.virtutem habet calefaciendi,
& diſſoluendi,& cōfortandi:oleum eſt, quod de muſco,
& alijs ſpeciebus aromaticis ſic fit. In vaſe vitreo poni
tur oleum commune cum prædictis ſpeciebus, & in cal
dario aquæ pleno bene per vnum diem permittatur, bul
lire debet cum radice eius herbæ, quæ pes columbinus
dicitur,illa herba tantum vltra mare inuenitur.ſophiſti
catur autem à quibuſdam,qui de ſola caſia lignea,& cin
namomo hoc faciunt oleum.

Sambucus

Sambucus ca.eſt.et ſic.ſambucus arbor eſt,quę de mē
ſe in mēſem flores producit,vltra & citra mare inueniť,
de floribus eius fit oleum ſambucinum ſic: flores in oleo
communi in ampulla vitrea ponūtur,ſoli exponitur per.
xx.dies,& eo amplius,illud coletur, fit oleum ſambuci
num,& cū inuenitur oleum ſambucinum,ipſum oleum
debet imponi non frondes quas quidam ponunt.

Caballi marini

Caballi marini. ca.& ſic.eſt ſm quoſdam,ſm alios fri
gidæ,& ſiccę virtutis,virtutem habet deſiccandi,& con
ſumendi ſuperflua,quidā piſciculi ſunt qui in mari inue
niūtur dicti caballi, eo,ꝙ capita hñt ſimilia caballi capi
ti,& pedes ſimili mō,quidā eos exiccant ad ſolē ſale con
ditos,vel ſine ſale,quidam non,per biennium ſeruantur.

Hipociſthidos

Hipociſthidos.frigi.et ſic.complexionis eſt,virtutem
habet cōſtringendi membra ſoluta, ſuccus eſt cuiuſdam
fungi eodem nomine vocati,qui apud pedem roſæ cani
nę naſcitur,& eſt rubeus,ſit autē ſic:fungi in magna quā
titate terantur,& ſuccus exprimatur, & ſoli deſiccetur,
eligendus eſt non multum ſolidus, nec multum mollis,
qui cum frangitur aliquantulum lucidus eſt, per bien
nium ſeruatur,melius tamē eſt ſi quolibet anno renoueť.

Litium

Litium calid.eſt & ſic.virtutem habet abſtergendi,&
mundificandi ſuperflua . litium, oculus lucidus dicitur,
eo quòd oculos lucidos,& claros reddit in collyriȷs appo
ſitum,quidam aſſerunt,ꝙ confectio eſt, alīꝙ ſuccus her
bę:fit autē litium ſic,caprifolīꝙ pinulas collectas in mem
ſe ſeptembris tere, per linteolum cola,& ſuccum eius in
conca ad ſolem exicca,& illud erit litium, eligendum eſt
aliquantulum ſolidum, & vnius coloris cum frangitur,
per vñ.annos ſeruatur.

Flos oleandri

Flos oleandri cali. & ſic.complexionis, virtutem ha
bet calefaciendi vehementer, & conſumendi. Oleander
arbor eſt ſimilis lauro circa marina naſcens, eſt autem ar
bor pernitioſa & mortifera,ſi enim in eius ramis carnes
aſſentur,vel verubus infigantur,comeſtæ,mortem infe
runt.Et nota quòd flores eius nūquam per ſe debēt dari.

Sulphurata

Sulphurata ca.eſt & ſic.virtutem habet diſſoluendi ſu
perflua etiam extenuandi in modum ſulphuris, vel exu
rendi in modum ſulphuris,vnde ſulphurata, vel ſulphu
rita dicitur,herba eſt cuius ſemen competit vſui medici
næ,vnde cum ſimplex ſulphurata inuenitur, ſemē ipſius
apponimus,per tres vel quatuor annos ſeruatur.

ardami.

Cardami cali.& ſic.ſemen eſt naſturtȷ̄, virtutem ha
bet diſſoluendi ſuperflua & conſumendi & attrahendi;
Naſturtium herba eſt,& eſt naſturtium hortulanum, &
eſt aquaticum,& alio nomine ſenatio dicitur,herba com
petit vſui medicinæ & ſemen,cum ergo inuenitur. Bz.na
ſturtȷ̄,ſemen apponendum eſt.Naſturtium hortulanum
eligendum eſt,quod habet acutiorem ſaporem, per tres
annos ſeruatur.

ſemē citri.

Semen citri.cali.& ſic.virtutem habet diuretieam.Ci
trus eſt arbor cuius fructus citrus vocatur.

Semen citri,& cortex medicinæ competunt,ſemē col
ligitur in Maio, & ſoli exiccatur, eligendum eſt ſemen,
quod in maturo citro inuenitur, per tres annos ſeruatur.

Gipt & nigellæ

Gipt & nigellæ cali.& ſic.complexionis virtutem ha
bent diſſolutiuam & conſumptiuam, ſemina ſunt, ſimi
li nomine appellantur,quorum herbæ in frumentis inue
niuntur,in quorum notitia Salernitani non conueniunt.
Quidam enim dicunt gipt eſſe craſſum & rubeum,ſemē
autem nigellę gracile & triangulatum,& fere omnes ha
bent hanc ſententiam,ego autem dico nigellam eſſe craſ
ſiorem quàm gipt,per tres annos ſeruatur, nigella men
ſtrua peroptime prouocat.cum inuenitur ſimpliciter.Bz.
gipt vel nigella ſemen eſt apponendum.

Vſifur

Vſifur idem eſt quod minium vnde fiunt capitales li
teræ rubeæ,cali.& ſic.complexionis eſt, virtutem habet
abſtergendi ſuperflua ex aſperitate ſua,vſifur non eſt ve
na terræ,ſed ex coctione artificioſa aquoſis & aereis par
tibus in igneas tranſeuntibus,eligēdum eſt clarum, & lu
cidum cum oppreſſo rubore, diu ſeruatur.

Cortex nerę

Cortex nerę ca.& ſic.virtutem habet diureticam.Ne
ra arbor eſt ſecundum quoſdam vel herba, quæ in apulia
inuenitur,producens fructum ad modum baccarum lau
ri,qua vtuntur ſaraceni ad faciendas tincturas,cortex hu
ius arboris competit medicinæ, non ſophiſticatur, per
duos annos ſeruatur.

Mabathematicon

Mabathematicon ca. & ſic. complexio.eſt, virtutem
habet diureticam,mordicat et pungit inteſtina,vnde mo
uentur ad ſuperflua expellenda. Mabathematicon ſuc
cus eſt caulis agreſtis,& domeſtici habentis folia piloſa,
ex parte exteriori & interiori ſubalbida vel pallida,eſt au
tem domeſticus et agreſtis,folia conterunť,ſuccus extra
hitur, ad ſolem exiccatur,quidam autem ſubſtātiam cau
lium tritam cum ſucco cōficiunt,& trochiſcos informan
tes vſui ſeruant, ſed non approbo, eligendum eſt, quod
cum frangitur interius non habet lanuginem aliquantu
lum humiditatis habens,per tres annos ſeruatur.

Aqua vitis

Aqua vitis frigida & ſicca,virtutem habet cōſtringen
di,& infrigidandi, colligitur autem ſic. In vere quando
multa humiditas à terra tranſfertur,rami vitis incidunť,
& loco incilionis ſuſpenditur ampulla vitrea,vel aliquid
huiuſmodi,vt gutta aquę recipiať,& aqua optima eſt cō
tra arſuram,et pruritum oculorum,per tres an.ſeruatur.

Lithargyrium

Lithargyri.frig.& ſic.complexionis eſt, virtutem ha
bet abſtergendi ſuperflua interiorum aſperitate ſua,raro
tamen ponitur in medicinis excipiendis per os, melius
enim in vnguentis,& emplaſtris operatur. Lithargyriū
dicitur fieri de ſpuma auri vel argenti,ſed ſpuma auri pro
prie dicitur cadmia,& iſtud eligēdum eſt,vt pote melior
& poni debet in medicinis, ſi poteſt haberi, ſed apothe
carȷ̄ ponūt loco eius lithargyrum, quod fit è ſpuma æris
qđ non tm̄ valet,diu ſeruať.optimū vnguentū fit de pul
uere eius,& forti aceto decoctū contra ſalſum phlegma.

Iuncus

Iunci radix ca.eſt & ſic.virtutem habet diureticā, iun
cus herba eſt ſatis nota,cuius radices aſsimilantur galan
gæ,adeo,ꝙ cum ipſis aliquando galangam adulterant,
huius radices ponuntur in medicinis mundatæ à ſuis ra
muſculis: per duos annos ſeruantur, melius tamen eſt ſi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 856 sur 1089

quolibet anno renouetur. Conficitur sic à quibusdam. Omnes species simul puluerizantur, & appositis oleis, & melle despumato conficiunt. Sed longe melius est si lapides qui ibi recipiuntur pulueriz entur, & aliæ species simul postea facta commixtione puluerum conficiuntur cum tali proportione, vt pro vnali. pulueris ponantur tres mellis, vltimo apponantur olea cum modico mellis incorporata. diu seruatur esdra, & post vi. vel. vij. annos melior est. Nota ꝙ magister Copho, & magister Ioan. de platea in hoc erant gemelli, quia fere omnes alij de esdra discordabant dicentes ꝙ esdra aut nullam aut modicam habebat efficaciam, quia cũ infinitæ species in ea reperiãtur quas reperies in eius dosi, de tot millibus vnũ fere nihil potest operari.

ELectarium Ducis dicitur, quia abbas de curia illud composuit ad opus ducis Rogerij filij Roberti uiscardi, propter indigestionem, & uentositatem stomachi, & intestinorum, & ilij dolorem, & uitium lapidis. xij. pars est confecta lib. i.

Rec. ani. drach. ij. & gra. x v i. liqui. masticis, ana scrup. ij. et gran. v. chamedryos, zinzi. cina. galan. mara. carui, ana scru. i. gra. x v. xylocasiæ, calamẽti, dauci, pyrethri, piperis al. & lon. cyperi, schœnanthi, ireos, amomi, folij, asari, ana scrup. i. spicæ, croci, gummi ara. draga. se. anethi, cala. aro. cucubæ, cario. carpob. leustici, iuniperi, alexandri. sileris, pentaphylon, se. asparagi, citri, acori radi. ameos rub. indi, urticæ, reupon. nucis myristicæ, ligni alo. basilici, milij sol. saxifragi. se. citrul. melo. cucu. & cucur. scario. petroselini, been alb. & rub. styracis cala. cardamo. ana gra. x v. penidiorũ unc. ß. & scrup. ij. & ß. mel quod sufficit, datur post prandium, & post cænam cum uino calido, si datur contra lapidis uitium, sumatur cum decoctiune milij solis, uel scolopendriæ.

Sũma medici. est res. lxi.

ELectarium ducis dicitur à duce inuentore, vel ad opus ducum compositum, valet ad dolorem ilij. Alius fit ex cholera pungente, & mordicãte intestina, & resoluẽte humores in vẽtositatem, vnde fit extẽsio, & dolor. Interdum ex humore phlegma. in intestinis cõgregato, aliquando vitio lapidis comprimentis intestina, ex compressione cuius superfluitatibus retẽtis dolor emergit iliacus. Si fiat ex cholera hoc electariũ cõfert propter plura calida quæ recipit, si aũt fiat ex phlegmate, de ratione probatur multum valere datum simpliciter, hoc enim electarium diureticum est, & experientia nouimus ꝙ electaria calida, & diuretica simpliciter data non existente constipatione, valent subtilioribus partibus per vrinam euacuatis. Si fiat ex vitio lapidis, valet datũ cum decoctione saxifragiæ, granorum solis, & lapidis lyncis, fiat etiam emplastrum de electario ducis cum succo senationis, & cum oleo communi, vel mustellino, & pectini & lumbis superponatur, pars etiam illius emplastri per pannum exprimatur, & colatura addito balsamo per siringã inijciatur. valet contra dolorem ilij ex phlegmate sic exhibitum, fiat decoctio violarum & prunorũ damascenorum & mercurialis in vino vel aqua, & in colatura electarium resolutum exhibeatur optimum clystere contra hanc causam, fiat decoctio senationis in aqua dulci & marina, in colatura electarium ducis, & benedicta resoluatur, & addito melle, & oleo per clystere inijciatur. Valet ad dolorem stomachi factũ ex frigido humore, vel ventositate, detur autem cum decoctione nucis muscatæ. Nota, tam in his ꝙ in prædictis ieiuno stomacho melius exhibetur. in eius confectione non magno vtimur artificio, terantur species fm doctrinam aliorum electariorum, cum melle conficitur, debet autem exhiberi cum vino decoctionis nucis muscatæ.

ELectarium Pliris arcoticon, pliris est completa medicina, arcoticon principium interpretatur, ualet, tristibus, melancholicis, & ad magnã stomachi debilitatem, & cordis, & syncopim, memoriam reparat, sensum acuit, epilepticis, anhelitucis, acataleticis prodest, & omnem debilitatem cerebri reparat. v ij. pars lib. i.

Rec. cinnamo. caryoph. ligni alo. galang. spicæ, nucis muscat. zinzibe. spo. schœnanti, ciperi, rosmarini. cal. drac. i. & gra. x v. folij, liquiritiæ, masticis, styrac. sanguci. balsamitæ, basiliconis, cardamo. macropi. et leucopi. myrtilli, corticis citri. ana scru. ij. & gra. v. gemmarum, been albi & rubei, coralli, serici combusti, ana scrup. i. gra. ij. muschi. gra. v ij. & s. camphoræ, gran. v. syrupi rosarum. quod sufficit. detur febricitãtibus cum aqua mane & sero, non febricitantibus cum uino.

Sũma medici. est res. xxxi.

ELectarium pliris arcoticon. Pliris nomen est huic electario ab autore impositum, arcoticon dicitur principale, princeps electariorum propter magnã efficaciam. valet cõtra omnes passiones, quæ fiunt ex melancholia scilicet maniam, vel melancholiam, epilepsiã, & cardiacam. Perditum saporem restaurat. omnibus eodem modo exibeatur scilicet cum vino odorifero, vel quod melius est cũ syrupo facto de succo boragi. & zuccharo, melancholiæ fumositatem cõsumit, & meatus spirituum elargat, & sua aromaticitate cerebrum cõfortat. Timorem remouet, & securitatẽ præstat, timor ex melancholico humore consurgit, quem consumendo securitatem inducit, cessante enim causa, cessabit effectus: deẽ contra hanc passionem cũ vino decoctionis ligni aloes et ambræ. Ad dolorem stomachi ex indigestione vel frigiditate contra quam valet prædicto modo, vel addatur principaliter, datum cum decoctione tertiæ partis nucis mus. & viij. caryoph. & ℈. i. masticis. Anafrasim stomachi amputat ex indigestione facta, contra quam valet prędicto modo, vel addatur modicum masticis vel anisi.

Pliris.

Bz. Sanguci. Sãsucus herba est quæ alio nomine dicitur maiorana, ca. & sic. virtutem habet cõfortandi ex aromaticitate sua cõsumit ex qualitatibus suis, ad cõfortationẽ membrorum ponitur hic, in productione florum est colligenda, & ad solem desiccanda. cum ponitur in medicinis, flores, & folia à stipitibus separentur, & quãtitate ab autore determinata ponantur, per annum seruatur.

De sanguco

Balsamita ca. & sic. est, balsamita dicitur ꝙ odorẽ balsami protẽdit, herba est satis communis & nota, ponitur hic ad confortationem membrorum, in vere colligitur. per an. fer. quanto recentior est, tanto melior est.

De balsamita.

Myrtilli fri. & sic. fructus sunt herbę myrti, virtutẽ habent cõstringendi, confortandi, ponitur hic non ad constringendũ sed ad cõfortandum, cõfortãt enim mẽbra calore relaxata, dum constringendo partẽ parti cohęrere faciunt, vel apponuntur ad represionẽ caloris calidarũ, & siccarũ, ne calor exolutus mẽbra debiliter. Colligũtur cũ bene sunt nigri, & maturi, & siccanť, per annũ seruanť, eligantur aũt, qui cũ frangunť aliquid habeãt humiditatis.

De mirtillis.

Corticum citri. citrus est arbor cuius fructꝰ citrum dicitur, citrum triplicis est substãtiæ, habet enim acetosum interius, quod frigidum est & siccum, pulpam in medio quæ calida est & humida, corticem exterius qui frigidus est et siccus, & sic cortex ponitur hic, qui subtilissime etiã mouetur à pomo, & siccatus apponitur.

De cortice citri.

Been album, & rubeum. tam album ꝙ rubeum ca. est & sic. herba est quæ in transmarinis partibus inuenitur, radix competit medicinæ, virtutem habet confortandi, consumendi, ponitur hic ad confortandũ membra, & ad consumendum superfluitates melancholicas, quæ cardiacam inducunt passionem, eligendum est continuum, nõ perforatum, extentum, ponderosum, quod habet his contraria signa vetustate consumptum, per annos tres ser.

De been albo.

Serici combusti. non est determinatũ ab aliquo autore cuius cõplexionis sit, ex cõplexione aũt animalium illud operãtium percipere possumus esse frigidæ cõplexionis & siccæ, quia anili vtuntur nutrimento, & magis siccum postꝙ combustũ est, ponitur hic, vt consumat, & abstergat

De serico cõbusto.

gat ſuperflua, comburitur ſic. ſuper tegulam calidam ponitur & deſiccatur, donec poſsit puluerizari, combuſtū non poteſt ſeruari, apothecarij non apponunt purum ſericum, ſed eius ſuperfluitatem, ſed ponendum eſt quanto purius inueniri poteſt, quia efficacius operatur.

De cāphora. Camphora fri. eſt & ſic. virtutem habet conſtringendi ex qualitatibus ſuis, confortandi ex aromaticitate ad confortandum, ponitur hic vel vt temperet caliditatem ſpecierum ibi appoſitarū. Quidam dicunt camphoram eſſe gummi. Sed nos cū Dioſco. dicimus eſſe ſuccū herbę quę in tranſmarinis partibus inuenitur quæ camphora dicit. Eligēda eſt alba, & quę clarior poteſt inueniri. in pſyllio, & ſe. lini in vaſe vitreo poſtea diu pōt ſeruari, vel quod melius eſt in vaſe facto de alabaſtro, vel de marmore prę cipue ſine alicuius cōmixtione diu poteſt ſeruari, ſcilicet per. xx. an. Conficitur ſic, lignū aloes per ſe puluerizetur, margaritæ per ſe, ambrę muſc. per ſe, camphora per ſe, et cætera ſimilia, multi enim ſunt, qui in hoc electario camphoram non ponunt propter delicatos, prę ſtat enim horribilem ſaporē, ſed loco eius de ſandalis in ſyrupo in quo cōficitur multum apponunt, & bene faciunt. Sic autem fit ſyrupus ſandali al. & rub. & roſæ in aqua bulliant, vel aqua ro. ſi dies ſit quod melius eſt, coleē, in colatura addito zuccharo fiat ſyrupus, & bene coquatur, quo bene cocto, ea, quæ puluerizata ſunt ſimul imponātur, deinde lignum aloes, poſt margaritæ, poſt ambra, poſt muſcus, poſtremo camphora, & adhuc electario feruēte, iſta ſicut diximus imponantur, per. ñ. an. ſer.

Electarium de ſucco roſarum ab eodem ſucco dictum eſt, expertum eſt contra guttam calidam & choleram ru. purgat. conualeſcentes ex ægritudine ſcilicet quotidianarijs, & tertianarijs, purgat ſine moleſtia, & reliquias malorū humorum potenter educit qui remanſerint. iij. pars. lib. ij.

Rec. zuc. ſucci roſarum, ana lib. i. & unc. iiij. ſand. al. et rub. & citri. ana drach. vi. ſpo. drach. iij. diagridij drach. xij. camphoræ, ſcrup. i. tempera ad modum electarij cum ſyrupo facto de eodem zuccharo, & ſucco roſa. datur cū aqua calida in mane ad modum caſtaneæ.

Sūma medi. é res. ix.

De gutta. Electarium de ſucco roſarum valet contra guttam calidā, gutta dicitur percuſsio alicuius membri ex fluxu humoris facta, cum enim humores fluunt ad aliquam partem corporis eam replent, & extendunt locum, ex diſtenſione fit dolor quæ dicitur gutta, hæc autem gutta aliquando fit de frigidis, aliquando fit de calidis humoribus, ſi de frigidis fiat humo. non valet, ſi de calidis ſpecialiter valet duobus modis, tum propter ſcamo. quæ choleram purgat, tum propter ſuccū roſæ, qui ſtringendo fluxum cohibet & refrenat. Valet proprie arteticis, chiragricis, podagricis, de calida cauſa laborātibus, ſanis etiam cholericis datur ad præſeruationem. Cum itaque contra guttam calidam ipſum neceſsitas expoſtulauerit, præmiſsis digeſtiuis per tres vel quatuor dies, detur cum calida in tempore quietis, nō enim debet dari in tempore acceſsionis quando ſcilicet natura multum affligitur, anteq; detur membrum guttoſum inungatur butyro vel oleo viola. ad materiæ mollificationem, facta purgatione poſt tertiam diem fiat inunctio, in ſecundo die purgationis detur rubea opiata ad conſumptionem reliquiarum, & ad fluxum rheumaticum cohibendum, cōficitur ſic. De recētibus roſis ſuccus extrahitur, de quo addito zuccharo fiat ſyrupus, cum quo ſyrupo conficitur ſcamonea per ſe puluerizata, electario adhuc calido à quibuſdam imponitur, alij ſcamoneam decoquunt in paſta, & puluerizatam imponunt, alij puluerem ſcamoneæ per diem ponunt in aqua hordei, vel in ſyrupo roſ. vel vio. ſed ſi de ſcamonea magis oportet poni tutius eſt, quia ſtatim medicina poteſt dari, quando vero ipſa ſubſtantia ſcamo. apponitur non debet dari ante. xv. dies, vel ante menſem, maxime in calida regione & tempore.

A Nota q; melius conficitur, cum ſucco à roſis nouiter extracto, & conſeruato, conſeruatur autem ſuccus in vaſe vitreo, vel ſtagnato, uel terreo ſtrictum habente orificiū, oleo roſa. vel cōmuni ſuppoſito, pauco tamen, poteſt autem ſic ſeruari, per. viij. vel per. ix. menſes. Nota tamen q; fex quędam ibi generatur, quæ per interualla eſt abicienda, alij aliter ſeruant in tempore roſarum, ex ſucco earum fit ſyrupus, & bene coctus vſui reſeruatur, per tres annos ſeruatur ad plus.

Electarium frigidum ſecūdum Cophonem, quod optime tertianarios, & quotidianarios, et erraticas feb. purgando ſanat, et etiam habentibus ſtomachum cholericum familiare eſt. iij. pars confecta eſt, lib. iiij.

Rec. ſandalorum al. et ru. & ſpodij, drag. gummi ara. amyli, raſuræ ebo. reubar. ſene, ro. uio. ſe. fumiterræ, berbe. ſebeſten, ſe. portu. mara. aniſi, ſe. papa. liqui. ſe. lactucæ, ana drach. iij. mirabo. citri. belliricorū, capil. uene. ana. unc. i. ß. embli. unc. i. Conficitur ſic, pſyllij, unc. v iij. ponantur in ſufficienti aqua feruenti in qua bullierit, lib. ß. polypodij quercini utridis mūdati, & triti, omnes herbæ diureticæ uio. & primo, & tandiu dimittantur donec bene congelentur, deinde coletur fortiter per ſaccum, ad meliorem uero mucilaginis conſtrictionem intromittatur in ſaccellum aliquantulum aquæ feruētiſsimæ, & colaturæ addantur ſcamo. unc. vi. puluerizatæ, prius tamen cū aqua frigida inter manus fricatæ, & bene cum eadem mucillagine fricentur manibus. deinde apponantur zuc. lib. iiij. diſſoluti prius cum ſufficientia aquarum decoctionis polypodij & cæterarum herbarum diure. & colati. deinde ſuper ignem poſitū bullire permittatur, cumq; ad medum decoctionis peruenerit, addantur. unc. ij. tamar. & unc. ij. caſſæfi. diſſolutæ prius in ſufficiētia aquæ decoctionis prunorum & prædictarum herbarum diure. & per caciam colatæ uſq; ad perfectam coctionem bullire permittatur. ſignum autem decoctionis eſt, ſi ſuper marmor poſitū & infrigidatum aliquantulum uiſcoſum fuerit, & digito adhæſerit. motione tamē baculi ab ipſo decoctionis principio non ceſſante. Cumq; coctum fuerit, ab igne deponatur, & in mortario poſito puluis prædictarū ſpecierum ſuperaſpergatur, & cum piſtello bene conterantur uſq; ad ipſius uiſcoſitatis & gummoſitatis remotionem. deinde recondatur, detur colatura caſſæfi. in ſero uel media nocte.

Sūma medicinaę res eſt. 28.

Electarium frigidum Cophonis exceptum a pſyllitico, Copho nanq; quædā addidit & modum confectionis variauit, vnde frigidū Cophonis hodie intitulatur, dicitur frigidum quia inter electaria frigida ſuperius iudicatur. Electarium frigidum principaliter purgat choleram pp ſcamoneam quam recipit, ſecūdario phlegma ſalſum & melancholiam innaturalem, qm̄ quædam phlegmatis purgatiua recipit vt polypodium & chebulos, & quædam melancholiæ naturalis purgatiua vt fumum terrę et ſimilia. Deē itaq; cōpetenter febricitātibus tā continuis q; interpolatis, & in ſimplici & duplici materia vel tertiana vel quotidiana de phlegmate ſalſo. hoc prænotato, q; ſi patiens præter modum macilētus fuerit, vel hepar calefactum habuerit & tp̄s calidū nimis & ſiccum, nō eſt exhibendū, ſi vero plenus fuerit et reliqua nō affuerint, ſecure pōt exhiberi. In cōtinuis ſpāliter deē, vt in cauſone, tertiana continua ſynocha, fm quoſdam, ſed nunq; in his purgatio debet fieri cū medicina ſcamonea ta, ſed cū ſyrupo laxatiuo, & cum decoctione quæ pōt exhiberi in maiori hemitriteo vel minori vel medio, non tñ in prima purgatione eſt exhibendū, ſed in ſecūda vel tertia. primo. n. purgatur patiens aliqua decoctione ſemel vel bis, ſi opus fuerit, ſemel ſi fuerit in hyeme: &. vij. die ſignis digōnis præcedētibus: poſtmodū ſi hęc febris perſeuerauerit exhibeatur hoc electarium ad laxandum, vt pote in. xi. vel. xiij. die. Si vero fuerit ęſtas, bis purgeē pa

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 858 sur 1089

tiens cũ competẽti decoctione, vt pote in.viij.vel.x.die. deinde ſi opus fuerit iſtud exhibeat. Nota tñ ꝙ in frigida regione tpe ſimili in hemitriteo ſecure poteſt exhiberi ad primam purgationem, & in quibus phlegma & cholera ſimul abũdant: & præcipue in vere, præcedente tñ ſyrupo acetoſo vel oxymelle additur materiæ. Purgationi autem ſic inſiſtendũ eſt, diætetur patiens duobus vel tribus diebus ante liquidis & ſorbilibus cibis, in tertia die circa meridiẽ comedat & nõ in ſero et in media nocte vel circa matutinas, hoc laxatiuum offeras vel in ſolida ſubſtãtia, ſi forte accepturus facilis ſit ad vomendum, & remotas partes purgare volueris. Reſoluunt quidam & certe citius conſequitur effectum in purgatione, nec eſt ſuper dormiendum ne vis medicinę deperdatur. Et nota quòd nullatenus dandum eſt cũ frigida, vt Copho præcipit, vt quidam alĩ faciunt, nec etiã cum quadam alia medicina ſcamoneata, facile enim inde ſequit tortio ventris, febris, dyſenteria & ſimilia: frigiditate enim aquæ habẽte motũ ad inteſtinum vel ſtomachum, imbibitur, & inteſtinis cohęret, vnde retẽta in corpore, prædicta operatur incõmoda, hoc aũt præcipue habet fieri cum oleo frigido dato cũ frigida propter multam viſcoſitatem quam à pſylio contrahit, data itaq; medicina, potionatus ſit mot⁹ maxime poſt duas vel tres aſſellationes, foramina domus ſint obſtructa, ne frigus potionatum attingat. Locus vbi aſſellat ſit calidus, cum ſtupa vel cum molli pãno ſe tergat. Si autem ipſe valdè frigidus fuerit, aſſellet in balneo, ſi ardorem in ano ſenſerit quod ſit ex medicina nimis acuta vel ex furioſis humoribus & nimis acutis, pannum vel ſtupam in aqua calida intingat, & inde anum abſtergendo foueat: vel fiat idem cum abſinthio in aqua vel vino tepido intincto, quod etiam valet contra teneſmum poſt tres vel quatuor ſellas: ſi cũ tortione vel tarde aſſellauerit panni linei calefacti vel veſica ęnea plena aqua diuretica vel ſimplici aqua, ſtomacho applicetur: detur ẽt aqua calida ad potandum facta purgatione, prius offeratur brodium gallinę ad ſaturitatem: & ſi fortis fuerit antecq̃ cibetur ducatur ad balnea, vt ſi forte aliquid de materia relictum ſit in corpore extenuetur & euaporet, vt ſuſpitio omnis tollatur prædictorũ ſymptomatum, & febris, & ſimilium, ſi vero balneum præſto non fuerit, fiat de aqua dulci & patiens ipſum intret. Et nota ꝙ mel roſatum datum his cum aqua calida, optimum eſt ad mundificationem ſtomachi, confortat enim: ſi autem potionatus debilis fuerit & impotens, priuſquã cibetur, balneũ ſuſtinens, bibat vt dictũ eſt brodium gallinæ & ſuperdormiat, vt in ſomno calor reuocatus ad interiora, idem faciat in ſtomacho qđ balneum: et ſi poſt ſomnum aſſellauerit, detur iterum ius gallinę, ad vltimum cibetur: prius tñ attendendum eſt ꝙ ſi potionatus poſsit ieiunare vſq; ad veſperũ melius eſt. nonnulli potionati eſcam citius aſſumentes febres, tortiones, dyſenterias incurrunt. Aliqñ hoc fit quia dum natura ad ciborũ refectionem operatur, cum ipſis cibis ſcamonea intercipitur, quæ retenta prędicta ingerit incõmoda: poſt tres uel quatuor dies purgationis, reſumptis viribus eat ad balnea, prius ſibi minuat ſi opus fuerit. Et nota, potionatus parce debet comedere & parcius bibere & vinũ lymphatũ, bene contemperatum, quia vinũ forte febres ſolet inducere: in phlegmaticis uero cibus debet minui et augeri potus: & cauſa eſt qm̃ in potionato humores extra vaſa exiſtẽtes ſubducuntur & non ſanguis, quorũ defectus principaliter eſt reparandus, in phlegmaticis non plus de ſanguine q̃ alio humore detrahitur qui ex potu vini habet generari, merito ergo in potionatis cibus augmentatur, & potus minuitur: potus in phlegmaticis eſt augmentandus, in alĩs econtrario. ℞. pſylĩ. frigidum eſt & hu. virtutem habet infrigidandi, humectãdi & leniendi: ponitur hic ad reprimendum malitiam aliorum ſcilicet ſcamoneæ, & ad lenienda inteſtina, vt melius reſiſtãt acumini medicinæ, pſyllium eſt herba cuius ſemen competit medicinæ. Semen pſyllĩ à quibuſdam dicitur semẽ

E camphoræ, eo ꝙ in eo camphora ſeruatur. Eligẽdum eſt quod eſt poſt ventilationem, in fundo ſcutellæ reſideat: quod vero leue eſt & volatile, abñciatur, ſignificat enim medulla carere: per.v.annos ſeruatur. Et nota ꝙ collectũ non exiccatur, ſed quale eſt vſui reſeruatur.

Chebuli frigidi & ſicci principaliter phlegma purgãt ſecundario alios humores, quare ponuntur hic. Chebuli ſunt quædam ſpecies vel maneries myrobalanorum: tuberoſiores & craſsiores eligendi ſunt et quorum cortices bene nucleis coniungantur, rugoſi, & continuam habentes ſubſtantiam, & non perforatam, ſed aliquantulum habentes humiditatem humidiores ſunt. Si autẽ aliquà vacuitas intus fuerit, vel etiã puluis, ſignificantur vetuſtate conſumpti. per.v.an. ſer. De Chebulis.

Emblici frigidi & ſicci ſunt: virtutem habẽt purgandi phlegma, choleram, & melancholiam. De Emblicis.

Bellirici eandem virtutem habent: per.v.an. ſer.

Indi frigidi ſunt & ſicci, purgant principaliter melan- Indi.
F cholìam: quædam ſpecies eſt mirobalanorum, nigriores ſunt eligendi non tñ multũ curandũ eſt de electione, quia diutius cęteris poſſunt ſeruari. Sciendum eſt ꝙ quidã mirobalanorum artificioſe coaptantur, cũ ponuntur in medicinis, quidam non. Citrini nanq; chebuli et indi ſcilicet cortices tantum abiectis nucleis ponuntur in medicinis iuxta pondus ab autore inuentum vel determinatum, & tantum cortices debent ponderari & poni in medicinis.

Seminis fumiterræ cali. & ſic. virtutẽ habet purgandi ſalſum phlegma & melancholiã, & ideo ponitur hic. herba ſicca nullius eſt efficaciæ, viridis magnæ, ſemen competit medicinæ. Electarĩ frigidum à diuerſis diuerſo modo conficitur. quidã enim conficiunt cũ decoctione herbarũ diureticarum qđ melius eſt. quidam nõ. Cõficiatur ergo ſic: fiat decoctio capilli veneris, adianti, hepaticę, cetrac, & polypodĩ q̃rcini viridis ſi poſsit inueniri, in aqua coletur: & in colatura ponatur pſylliũ mundatum, vt prędictum eſt, & maneat ibi per tres dies: poſtmodum tota illa ſubſtantia mucilginoſa per ſaccũ coletur, & in colatura ſcamonea per ſe puluerizata cum zuccaro ponatur, & totum illud optime inter manus confricetur: quo facto ſemper agitando cũ ſpatula ad ignem ſatis lentum, vt ſyrupus diu bulliat. ſignum autem decoctionis eſt, qñ tota illa ſubſtantia lateribus ſtagnati non conuiſcat, ſed facile per modũ ſpatulę in gyrum mouetur, & quaſi totum cũ ſpatula poteſt ſimul eleuari, tũc itaq; ab igne deponatur, & cũ piſtello in mortario diu teratur per ſe, & agitetur, vt viſcoſitatẽ amittat. deinde ſpecies ſimul puluerizatę imponantur, electario tñ exiſtente calido, & reſeruet. Alĩ aliter ponunt ſcamoneam puluerizatam in aqua hordei, poſt vnũ diem colant, & colaturam tantũ cum prædicta colatura pſylĩ imponunt, et prędicto ordine incedunt, et tunc ſecurius exhibetur in acutis, ſed cũ ſic fit, magis de ſcamo. eſt apponendum, q̃ quando tota ſubſtantia apponitur. Alĩs etiam modis apponitur, de quibus in electario de ſucco roſarum latius dictũ eſt. Magiſter vero plaG tearius tandiu bullire fecit cum ſyrupo & electarium frigidum vehementer fuit durius, & potuit extendi ad modum ſtomatichon. per.ĩ.vel.iĩ.annos ſer. Seminis fumiterræ. Semen fumiterræ.

H EMplaſtrum Apoſtolicon. emplaſtrum id eſt dura cõfectio: apoſtolicon, id eſt ſuperpoſitum uel ſupra miſſum interpretatur quod tumoribus & inflationibus ad lucem inductum & ſuperpoſitum, ſanem excludit: optime facit ad nimium cerauicis dolorem, ualet proprie ad ſubtiliandam cicatricem in quacunq; parte corporis fuerit: ſagittam uel lanceã uel aliquid aliud tale in membro infixum ſine dolore extrahit: ualet etiam dolori ex decurſione innata in ipſa parte, ubi antea fuerit uulnus attrahendo humores & putredinem, & ualet dolori renum ſi ſuperponatur. i.j. pars confecta eſt lib. iij.

Recip. luhargyri unc. v i. ceræ rub. colophoniæ ana. unc. ij. propoleos, uiſci quercini ana. unc. i. ammoniaci, lapidis calamina

ris ana

ris ana.unc. vi. masticis,olibani,mumiæ ana.unc.ſ.tereb. chalba.bdellij.myrrhæ chalcucecaumenon.i.æs uſtum:ſarcocol. lapidis calcis,dictami, ariſtol.rot.praſii uiridis,opopa.ana.unc.iij. Conficitur ſic,opopanacum & ammoniacum & chalbanum aliquantulum tuſa ponantur per noctem in uino, ita ut cooperiantur,& mane bulliant, donec liquefiant, & per caciolam colentur,& iterum bulliant ad uini conſumptionem:lithargyrium in puluerem ſubtiliſſimum redactum cum ſufficiẽti oleo in caldario diſtemperetur,& ſuper ignem ponatur, & cum ſpatula iterum agitetur,tãdiu donec ſuper lapidem poſitum in modum ceræ inſpiſſetur,& ſtatim addatur cera, & liquefacta cera addatur coloph.poſtea addatur maſtix & olibanum:deinde mirrha ponatur,& facto interuallo ponatur bdellium, deinde uiſcus quercinus,liquefacto uiſco ponatur terebinthina, liquefacta ea,caldarium in terra ponatur, & tunc in ipſo gummi ponantur paulatim,& igni iterum ſuperponatur, & cum ſpatula ſemper agitando aliquantulum permittantur bullire,poſtea addatur ſarcocolla & lapis calaminaris: facto interuallo ponatur flos æris & lapis calcis,poſt hæc chalcucecaumenon ſemper cum ſpatula agitando,donec incipiat aliquantulum rubere, ad ultimum dictamũ & ariſt.ro.poſtea infundatur in aqua frigida, & ab aqua extractum manibus exprimendo & malaxando, ita tractetur ut tota aqua inde exeat, & inunctis manibus oleo lau. magdaleones informentur & uſui reſeruentur.

EMplaſtrum.non dicitur emplaſtrum apoſtolicon, vt quidam dicũt.ſed apoſtolicon.i. principale quia inter cetera emplaſtra præcipuum eſt: facit ad neruos ceruicis,præcipue ſi dolor eſt ex contuſione neruorũ. Talis aũt ſit vſus.ſal & ciminum torreſiant in tegula,& locus ille ſaccelleẽ,poſt ſupponatur apoſtolicon, hoc eſt optimum remediũ in hac cã. Ad ſcrophulas maxime nouellas:vtaẽ tũ patiens aqua diuretica, poſtea locus vngatur cũ vnguento qđ fit de ſerpẽte rufo, vt doceẽ in lib. noſtro de herbis in tractatu capparis: poſtea applicetur apoſtolicon.Cicatrizat.i.bonã carnem inducit.cutim.n. ſubtiliat & nutrimentũ attrahit ad locũ,qđ ibidem inſpiſſat & vacuitatem cicatricis replet, & ita,cicatrizat per ſe ſuperpoſitum vel balſamo ab interiori parte inunctum, ſi poſsit haberi qđ melius eſt. Apoſtema in corpe,pulmone,ſtomacho,hepate, diaphragmate ſub coſtis inunctum emendat.Si apoſtema ſit de frigido humo. & interioribus & interioribus hoc emplaſtrum valet: præcedat autem aliquod maturatiuum & præcipue iſtud,cepula rubea bullita cum vino,& oleo,& cimino, & cataplaſmetur,poſt ſuperinducatur apoſtolicon. Tumorem et dolorem ſplenis ſoluit, & duritiem vt dictum eſt in tractatu ceronĩ. Rheuma in pede vel genu deſiccat præcedente purgatione cum benedicta: locus etiam inungatur prius cũ vnguento aureo,vel oleo laurino. deinde detur aliqua opiata,vt aurea, poſt applicetur apoſtolicon.

Ad neruos præciſos & puncturas, loco prius inuncto cũ oleo calido & aperitiuo.valet.n.apoſtolicon punctuꝝ neruorum,quia locum ſeruat apertum & mundificat.

Contra morſus venenatorũ aĩalium.quia venenum attrahit & cõſumit:& ſi tũ theriaca morſuræ prius applicetur,deinde apoſtolicon melius eſt. Sagittas vel aliquid tale in mẽbris extrahit: ſi tũ oſsibus non cohæreat facto inde ſtuello & impoſito. Contra fiſtulas valet. quia ſaniẽ attrahit,& locũ mundat.ſit aũt talis vſus, fiat ſtuellũ de malo terræ & fiſtulæ immittatur: deinde apoſtolicon ſuperponatur.ſic ẽt os fractũ attrahit, ſi ibi ſit.℞.propoleos.i.ceræ albæ.Nota ꝙ quælibet cera alba non dicitur ppolis ſed artificialiter coaptata ſic.Liquefiat in ferueti aqua in patella: & lapis politus in aqua frigida humectatus in illa cera liquefacta imponatur, & ſtatim extrahaẽ, & ſic fiat bis vel ter:laminæ ceræ lapidi adhęrentes indurantur poſita in aqua frigida & cali,dicitur propolis.

Viſcus quercinus ca.& ſic.attrahit,& diſſoluit,et conſumit,et eſt ſuperfluitas diuerſarum arborum,quę ſic fit. Quædam grana viſcoſa in quercu & in quibuſdam alĩs arboribus reperiuntur,de quibus poſitis in aquis,ruſtici viſcum operantur ad aues capiendas.dicitur autem quercinus,quia de granis in quercu inuentis fit.

Lapis calaminaris,frigi.& ſic.attrahit & conſumit & membra confortat,in orientalibus & occidentalibus partibus inueniuntur,non ſophiſticatur,diu durat.

Chalcucecaumenon,qđ eſt ęs vſtũ fri. & ſic. eſt fit de veteri ære in alio vſu habito vt de pelui & ſimilibus fruſtatim inciſis,ponitur in vaſe terreo, in fornace interiori,vbi ignis non deſinat per tres vel quatuor dies.dimittatur ad minus per diem & noctem ibi,deinde extrahatur,& igneis & aquoſis partibus conſumptis terreſtres remanent,& ſic aptum efficitur ad puluerizandum. Chalcue.

Lapides calcis & batitura æris calida eſt & ſicca.diſſoluit & conſumit,eſt aũt batitura ęris quoddam qđ euolat per motum fabricationis, dum æs fabricatur confice apoſtolicon,vt docetur in antido. Additio. Gilbertus de anglia in cap. de vulneribus in partibus interioribus habet vnam deſcrip. quæ eadem eſt. ſimplicia ſatis declarata ſunt. Vnum tũ deeſt circa quod multi errãt & eſt propolis vel propoleos ꝙ fm expoſitorẽ & rei veritatem eſt ſordities aluearioru apum quæ vocaẽ mum: qđ patet per Dioſco.qui de cerępropoli ſingulare cap.facit,& hoc ponunt boni aromatarĩ & non ceram albam, vt multi faciunt,& ex hoc redditur emplaſtrum attractiuum,qđ eſt de proprietatibus maioribus emplaſtri, vt ſatis patere poteſt.Summa medicinarum eſt res.xxĩ. Propolis.

ELectarium *pſylliticum à pſyllio dictum probatum contra chole.rub.tertianariæ,acutæ feb.hepaticis,hictericis omnino ſubuenit.medicetas eſt lib.i.*

Rec.pſyllij lib.iij.& in aqua feruenti pone per triduum,poſtea coletur, & in colatura admiſceantur ſcamo.unc.iij.& zuc. lib.iij.& per duos dies dimittantur & poſtea coquantur, deponantur ab igne: & puluis iſtarum ſpecierum admiſceatur qui. Rec.ſandali albi,& rubei,roſ.rub.ſpo.trag. gummi arab. uiol. berbe.ana unc.ſ.ſemi.portul.ſcariol. ana drach.iij.in æſtate detur apud ſomnum,in hyeme circa mediam noctem,in utroq; tempore cum aqua calida ad modum caſtaneæ.

Additio.

Iſtud electarium pſylliticum dicitur à pſyllio, quod in vſu non habetur, ſed illud quod deſcribitur à Meſue, & ponitur pſyllium ad reprimendum malitiam ſcamoneæ,& ad inteſtina lenienda,vt melius reſiſtant acumini ſcamoneæ.Similiter ad alterandum complexionem, & ſolutionem faciendam, quia vt vult Meſ.in ſuis ſimplicibus,pſyllium eſt de alterantibus complexionem, & ſolutionem facientibus,& eius ſolutio proprie fit lambificando.Eius autem aliud album, aliud ſubnigrum, aliud ad purpureitatem declinans,& melius eſt quod eſt completum & craſſum,& eſt grauius,& ſubmergiẽ in aqua. Compoſitum eſt ex duabus ſubſtantĩs, quæ ſeparari poſſunt inter quas cortex eſt ſeparãs.Eſt enim in eo ſubſtantia interior medullaris,& eſt in eo ſubſtantia expanſa ſuper corticem ipſius.Subſtãtia autem interior medullaris calida eſt & ſic.in.iiĩ.gradu,& eſt acuta vehementer, in ciſiua,rubificatiua,vlceratiua,& eſt de gñe veneni.Subſtantia autem exterior expãſa ſuper corticem eſt ex multum infrigidantibus,& dixit Ruffus eſt frigida, & humida in.iĩ.gradu.Et dixit Dioſc.ꝙ eſt in.ĩ.& eſt verius.In quit. n.Hip.ĩ epidemia.nõ eleuaẽ res frigida iũcta cũ humiditate vltra ſecundum gradũ.& dicit Gal.humida res nõ tranſgrediẽ metam vſq; ad quã põt regimẽ extẽdi.pp quod non inuenimus humidũ eſſe cãm doloris inquantũ humidũ,ſed inquantum poteſt eſſe materia,quæ quãtitate ſua mouetur ad cõtinuitatis ſolutionẽ,quod ex eo conPſylliticũ.

quaſſatum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 860 sur 1089

quaſſatum eſt cum aqua fontium frigida, & fit mucillaginoſum, & bibitur ſicut eſt proprie cum oleo violaceo, aut ſyrupo violato, ſoluit ventrem, quod autem ex eo eſt frixum, & conquaſſatum cum oleo roſaceo, eſt medicina fluxus ventris & dyſenteriæ. Contritum autē potui nullo modo propinandum eſt, deoccultat enim cōtritio eius ſubſtantiam medullatem vlceratiuam & excoriatiuam. Conquaſſatum cum aqua frigida ſicut diximus, ſolutione educit choleram, & confert febribus inflammationis multæ, & ſiti vehementi calidæ, & ſedat inflammationes omnes, & dolores inflammationum, & proprie ſupercataplaſmatū, & ſimiliter ſodam calidam vehementem: frixum vero, & conquaſſatum ſicut diximus confert fluxui cholerico, & dyſenterico, et fluxui medicinali, et proprie poſt potum ſcamoneę, & medicinarum acutarum, potus eius eſt à. 3. i. vſq; ad. 3. iij. timeat autem ipſum habens debilitatem viſcerum.

E Lectarium lætificans. Recipe meliſſæ, corticis citri, cario. galliæ muſ. maſti. croci orientalis, cinna. nu. muſc. carda. neheremiſch. i. ſer. peoniæ, ben al. & rub. zedoariæ, doronici: loco eius ponitur ſe. pondus galan. ſe. ocymi maioris, & ocymi cario. oium ana. unc. ſ. muſci quātum eſt. x. pars unius ſupradictarum: deinde ſumantur chebuli. xx. emblici. xxx. & terātur in tribus lib. aquæ, coquātur donec ad unam redeant & coletur, in colatura uero mittatur lib. i. mellis, deinde bulliant donec conſumpta ſit aqua, poſtea ex hoc melle conficiatur puluis prædictarum, ꝙ in triplū ſit mel ad ſpecies, de quo cū neceſſe fuerit, ſumatur ad magnitudinē auel. medicamen letitiā & coloris pulchritudinem, & digeſtionis bonitatem operatur, & canos retardat.

Additio.

Lætificans. Iſtud electarium lætificans deſcribitur à Raſi. ix. ad Almanſorem cap. de melancholia quod interdum in vſu habetur. Meſue in ſuo grabadin particulari ca. de mania & melancholia ſanguinea, habet vnam aliam deſcri. quæ ſatis eſt conſonans iſti. Bartholomeus in proprio antidotario deſcribit vnā aliam deſcri. ex auctoritate Raſis. iſta tamē eſt nobilior. Raſis in libro diuiſionum ponit vnam aliam deſcrip. Aliqua ſunt hic ſimplicia ſatis ignota apud multos. Primum eſt neheremiſch cui⁹ flos, cortex, & capita ſimilantur maci ſm Auic. in. 2. caſ. ſed eſt minus rubeus, ad citrinitatē declinās, & eſt aromaticus &c. ſed non bene cognouit Aui. quid ſit. Similiter Simon ianuenſis inquit. neheremiſch eſt, vt Aui. deſcribit, ſed nec Simon Ianuenſis ſimiliter videtur cognouiſſe quid eſſet. Matthæus Syluaticus dicit, ꝙ neheremiſch eſt ſemen roſę aſini vel flos eius. Aui. in ſuis ſynonymis in fine antidota. ait neheremiſch, id eſt muſaha, & eſt flos peoniæ vel peonia, & ſic creditur eſſe bene expoſitū, nam ſicut dictū eſt Matthæus Syluaticus dicit neheremiſch eſt flos roſæ aſini. Auer. v. col'. dicit peonia, id eſt roſa aſinorum. præterea vide apud Herculanum ca. de melancholia qui deſcribit præſens electariū ex auctoritate Raſis, inquit ibi neheremiſch, id eſt ſemē peoniæ. Bartholo. habet loco neheremiſch ſemen peoniæ, prēterea vide etiā Raſim, in electario de nucleis fructuum habet ſemen peonię, & Aui. in eadem confectione habet neheremiſch qm̄ idem eſt. Secundum ſimplex eſt ocymum maius, quod ſm Gentilem, & alios bonos authores eſt illud quod maiora folia alīs ſpecieb⁹ habet, quod ſane intelligāt, nec eſt vt voluit Luminare maius, naſturcium. nam ſi bene legiſſet Herculanum quem ſæpe allegat ſuper hoc electa. non hoc dixiſſet. poſtquā tū ſuperflua dixit de ipſo ocymo maiori, tandem videtur quaſi ad veritatē deſcendere. dicit. n. in fine poſtq̄ oſtendi de ocymo maiori ſm auctores prædictos, & feci videre ꝙ volunt, ꝙ ſit ſanatio, tū ſm compoſitorē aliud eſt, vt reperiē apud ipſum. nā ipſe Raſis lib. ij. apho. de experimentis, & confidentīs in quodam emplaſtro inquit. ſemen baſiliconis cariophilati, ſe. baſiliconis

E maioris, quod vocatur burungi. i. cubebe. Ecce qualiter videtur veritatē attigiſſe, poſtea in errorem maiorē incidiſſe ratione corruptionis vocabuli. nam vbi dicit, ꝙ vocatur burungi, vult litera vera bedoragi, vel albetharogi, & eſt bedoragi, vel albetharogi, vt vult ipſe Raſis. iij. ad Almanſorem ſemen baſiliconis maioris, & ita exponit Herculanus ſuper hoc electa. cum dicit, ſe. ocymi maioris, quod aliter dicitur bedoragi. hoc idem vult Matthæus Syluaticus in litera berengemiſch. vbi circa finem ait auctoritate Raſ. 3. Almāſ. cap. albetharogi, id eſt ocymum non cariophilatum. & dicit in fine, ꝙ cordi auxiliatur, & ſic per ocymum maius intellige ſi vis ocymū commune, quod vbiq; inuenitur, & habet folia latiora ocymo cariophilato. Summa medicinarum eſt res. xx.

E Lectarium letitiæ Gal. Rec. ſucci pomorum dul. & odoriferorum, ſucci citoniorum aromaticorū, uini uteris, ſucci boraginis, florū baſilico. aut ſe. eius, croci, zedoariæ, xylo
F balſami, caryophi. corticis citri, galāgæ, macis, nu. muſ. ſtyracis calamitæ ana. drach. ij. ſ. ambræ, muſci, camphoræ, ana. drac. ſ. aniſi, raſuræ eboris, thymi, epithymi ana. drac. i. margaritarum drach. i. oſſis de corde cerui. drach. ſ. limaturæ auri, limaturæ argenti ana. ſcrup. ſ. zucca. albi quod ſufficit, fiat electarium.

Additio.

Iſtud electarium interdum reperitur ſcriptum in antido. paruo Nico. interdum ſupra deſcriptum, tamen iſtud ſępius reperitur, et in Gallia magis in vſu habetur. Vnū tamen notabis, quia in recepta reperitur florum baſilliconis, dubitant aliqui an flores debeant poni vel ſemen: reperitur apud authores ꝙ melius, quod in planta reperiē eſt ſemen, & raro folia & flores habentur in vſu, niſi in vnguentis & emplaſtris, & ideo melius eſt hic ponere ſemen quàm flores. Summa me. eſt res. xxvi.

G E Mplaſtrum ceroneum à cera dictū, præcipue ualet ad omnem dolorem ſpatularum & pectoris ex frigiditate, & ſi humor frigidus illuc fecerit diſcurſum, mire ſoluit: ſplenē remollit, ualet ad hydropiſim de frigida cauſa hepatis, de eadem cauſa matricis frigiditati ſuperpoſitum multum reſiſtit. iij. pars confecta eſt lib. ij.

Rec. picis nauales bene colatæ, ceræ, ana. unc. ij. & drach. iij. ſagapeni. unc. ij. ammoni. tereb. colophoniæ, croci. ana. unc. i. & drach. iij. alo. thuris, myrrhæ, ana. unc. i. opo. chalbani, ſtyracis calamitæ, maſticis, aluminis, fænugræci ana. drach. vi. conficæ; bdellij ana. drach. iij. lythargyri drac. i. ſ. Conficiē ſic. cera alba, ammonia. opo. aliquantulum tunſa ponantur in uino, & præparentur ut in apoſtolicon dictū eſt: bulliant ad uini medietatis conſumptionem: & ſtagnato ſuper ignem poſito, cum inceperit bullire, pix naualis bene colata addatur, & cum ſpatula ſemper agitetur, liquefacta picæ addatur cera, & ea liquefacta ponatur colophonia, & poſtea ſtyrax cum piſtello calido trita fruſtatim in
H ſtagnato ponatur: poſt hanc ponatur maſtix & olibanum, deinde myrrha cum bdellio: & interuallo facto ponatur terebinthina & conſequenter alumen, & lythargirium, & ad ultimum fœnug. & cum coctum fuerit, fundatur ſuper aquam tepidam & extracto ab aqua manibus exprimatur, donec tota aqua inde exeat: deinde puluis aloes ſuper marmor inunctum cū oleo laurī malaxetur, deinde croco puluerizato & inunctis manibus cum eodem oleo magdaleones informentur.

E Mplaſtrum ceroneum. Emplaſtrum dura cōfectio dicitur, ex duris, & glutinoſis rebus, quæ manibus malaxari poſſunt, differt aūt ab epithimate, & cataplaſmate, quia epithima eſt confectio de pulueribus ex aliquo liquore, vt de ſandalis albis & rub. & aqua ro. Cataplaſma fit de herbis coctis. Ceroneū à cera dictum quā recipit in multa quantitate. Valet contra dolorem ſca

pulæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 861 sur 1089

pulæ factum ex frigido humore, vel ex ventoſitate, quia multa recipit diſſolutiua, conſumptiua, & extenuatiua: debet autem ſic ſuperponi, calefiat ad ignem & malaxatum, & alutæ inductū loco, doloroſo prius inūcto petroleo, vel laurino oleo, vel alio calido, ſuperponat. Spleneticis, & hepaticis ex vētoſitate vel humore frigido, nō tamen in principio, quia ſubtilioribus partibus conſumptis ſcliroſis, et durities poſſent accidere, vel augmētari, inungatur ergo hepar, vel ſplen per.i. diem cum butyro vel dialtea fortiter, & patiēs aliquibus diureticis vtatur, poſtmodum ſuperponatur ceroneum.

Valet contra phlegmonem. ſi phlegmon ſit de cholera, vel ſang. vel melan. innaturali non valet. Si de phlegma. vel melan. naturali valet. Loco prius inuncto cum oleis, remouet enim duritiem, & ſcliroſim.

Valet ad mundificandum ſaniem apoſtematis, hepatis, ſtuello inde facto, & ītromiſſo, multa enim accipit attractiua, & purgatiua. hydropi. anaſar. tympanum hydropem curat in qualibet ſpecie hydropiſis, quia ventris inflationem ſedat, & quālibet ſpeciem hydropiſis ſequitur inflatio, conſumit enim & extenuat cauſam inflationis: debet autem ſuperponi ſicut diximus, contra vitia ſplenis & hepatis.

Dolorem etiām inteſtinorum placat, tortionem ſi dolor eſt ex frigido humore vel ventoſitate ſuperponat emplaſtrum, & ſup emplaſtrum veſica ænea plena oleo laurino calido, vel oleo communi vt emplaſtrum ſic adductum vel in profundum melius operetur.

Lūbis & pudendis ſuperponatur, renū & veſicę diſtēperantiam emendat, ſi fuerit ex frigiditate quia calefacit. Si fuerit vitio lapidis, præcedat tū vſus ſaxifragiæ decoctionis. Inflammationibus dolori matricis ſubuenit, ſi dolor ſit ex ventoſitate vel frigiditate ſuperpoſitū vel ſuppoſitum inde factum oleo vio. inūcto ſuperponatur, fomentetur tū prius mulier cum decoctione centrigalli vel pulegij. Arteticis & podragricis ex frigida cauſa ſuperpoſitum loco prius inuncto cū calido vnguēto. Febribus typicis videlicet. i. interpolatis. ſ. in quotidiana de phlegmate naturali vel acetoſo vel vitreo ſuper alutā inductū cerotū, ſi materia quotidiana in ſtomacho fuerit, conſumit. Vel ſuperpoſitū ſpleni, ſi materia ibi fuerit.

Canis rabidi morſui ſubuenit & ſerpentum, lauetur morſura cum ſucco mētę, & ceroneū diſtemperatum cū eodem ſucco in vulnere ponatur. recipit. n. quædam venenum attrahentia & expellentia. ℞. picis. pix ca. eſt & ſic virtutem habet attrahendi & conſumendi ſuperflua. Gummi eſt ca. & ſic. eſt autem pix triplex. ſ. pix liquida, pix naualis, pix cōis, qua pinguntur vel picantur naues cum ſimpliciter reperitur. ℞. pic. pix naualis apponēda eſt. Eligenda eſt quæ nigrior eſt. Cera humida eſt temperata inter ca. & frig. & emollit & hūectat, ponit hic vt aliorum ſiccitatem temperet, & remolliēdo materiam eā conſumptioni habiliorem reddat, & etiam aliorum puluerem conglutinet, eligenda eſt purior. confice, vt in antido. inuenitur: puluerizentur quæ puluerizari debent, & gummæ reſoluantur vt ibi dicitur. Nota tamen ſignū decoctionis eſt, diu dum bullit ad ignem de illo proñciat aliquantulum in aqua frigida, & extractum ab aqua, ſi brachio nudo ſuperpoſitum prius cohęreat, nō eſt coctū, ſi autem coctum eſt, per. v. annos ſeruatur.

EMplaſtrum oxycroceum dicitur ab oxy græce, latine acetum: oxycroceū ex aceto & croco nomen habet: ualet præcipue ad fracturas oſſiū, & ad membra quæ dolore aliquo affligūtur. apoſtemata dura in quacunq; parte corporis fuerint, remollit & diſſoluit, unde antiqui chirurgici ſalernitani in fracturis oſſium & cicatricibus attenuantibus & tumoribus, nullo alio emplaſtro utebantur. iij. pars lib. ij.

Rec. croci, picis naualis, colophoniæ, ceræ ana. unc. iiij. tereb. chalbani, ammoniaci, myrrhæ, oliba. maſti. ana. unc. i. et drac. iij.

A *Conficitur ſic. chalbanum ammo. aliquantulum contuſa ponātur in ſufficienti aceto per noctem, & mane mittantur ſuper ignem, & eliquentur, & eliquatæ per cacciam colentur, & iterum coquantur, donec pars aceti conſumatur, tunc pix naualis ponatur bene colata, liquefacta pice addatur cera, & ea liquefacta ponatur colopho. deinde terebin. & facto interuallo ponatur maſtix, & olibanum, & myrrha cum ſpatula ſemper agitando, ad ultimum cum bene fuerit coctum, in aqua frigida infundatur, & ab aqua extracta manibus exprimatur, ut aqua inde exeat, & ſuper marmor inunctum oleo lau. cum puluere croci malaxetur, & factis magdaleonibus uſui reſeruetur.*

Additio.

Iſtud emplaſtrum eſt multū in vſu & maxime ſm præſentem deſcri. dicitur autem oxycroceum ab oxy ꝙ eſt acetum & croceum à croco. valet proprie ad fracturam oſsium & ad dolorem eorum & ad multa alia vt habetur in tex. Gilbertus anglicus in capitulo de vulneribus in partibus interioribus habet vnam aliam deſcrip. quæ eſt ſimilis huic. Similiter Bartholomeus in proprio antido. habet vnā deſcri. ſed non eſt ſimilis huic. Nota quod per crocum intelligitur hic crocus orientalis, ſeu communis qui à vulgo ſaffren dicitur. & ideo qa vt ſępe magno precio vēditur, alij aromatarij quantitatem ipſius croci hic requiſitam non apponunt, ſed in parua quātitate vt ſolum colorari poſsit, & ideo effectus quos habere debet non facit. Summa me. eſt res. xi.

B *PHilanthropos amicus hominis interpretatur, proprie ualet ſtrangurioſis nephreticis, calculos in renibus & in ueſica mirabiliter frangit, & fractos expellit: ualet etiam ad duritiem ſplenis & hepatis, dolori iliorum ſubuenit datum cū ſcrup. i. ſ. diagri. xij. pars lib. i. eſt.*

C *Rec. folij ſchœnanthi, cyperi, aſari, euphor. thymi. petro. macedo. ani. milij ſolis, lapidis lyncis ana. ſcru. ij. & ſ. cinamomi, calamenti aromatici, polypodij, philiaſidos, melanopi. ſe. leuiſti. & petro. & ſe. urti. ſe. citri, lithoſpermatis, ſe. bardanæ, baccarum hederæ añ. ſcru. ij. galan. nardi, zedoariæ, beto. fu, meua, ſpara. carda. apij, marathri, erucæ, ſina. orobi al. & ru. ana, drach. ſ. caryoph. zingi. caſiæli. pyretri, coſti, ſpicæ celticæ, mirobalanorum cor. olibani, leucopiperis, carpobal. carui, cymini, baccarū lauri, ſileris ana, ſcrup. i. olei nardini, pulegij, ſambu. muſcelini ana. grana. x v. mel. quod ſufficit, datur cum uino calido, laxatiuum uero cum aqua calida.*

Sūma medicinæ eſt res. lv.

PHilantropos dicit à philiaſidos ꝙ eſt philipendula, herba eſt diuretica valet ad emphraſim ſplenis & hepatis, ſi oppilatio fit ex humore frigido & viſcoſo. detur cum aqua decoctionis fœniculi, petroſelini, bruſci aſparagi. Valet ēt ſtrangurioſis nephreticis, & calculoſis: multa. n. recipit diuretica, & lapides frangentia. Det delicatis cum vino decoctionis ſaxifragiæ & granorum ſolis, dolori iliorum ſubuenit cum. ℈. ſcamo. &. ℈. i. euphorbij, præcedat tamen, ſi opus fuerit, clyſtere, & vomitus. nunc̄ enim laxatiuū offerendum eſt alicui vehementer cōſtipato, præcipue iliacis & colicis. fiat autē ſic: puluerizetur ſcamo. & euphorbium in prædicto ponderę addito maſtice ad reprimendum malitiam ſcamoneæ & gummi arabicum papa. euphorbium, & admixto puluere prædictorum philanthropos detur cum calida & in ipſa acceſsione, vomitu tū & clyſteri præcedentibus vel circa mediam noctem optimus eſt modus dandi. ℞. philiaſidos ca. & ſic. eſt diu. herba eſt in Apulia reperitur. Alio nomine philipendula dicitur. radix eius competit medicinæ quæ eligenda eſt continua non perforata.

D

Baccarum hederæ.

Baccarum hederæ, dico ꝙ frigidæ ſunt complexionis. de hedera dubitatur cuius complexionis ſit, ſed folia eius ſpargantur in pauimento domus: inuenitur tamen quod dam gummi eiuſdem arboris, diureticum eſt, vnde valet

ad

ad frangendum lapidem & inde videtur q̃ sit calida: dicimus reuera q̃ folia frigidæ complexionis sunt, subtilem tamen habent substantiam & diureticã. vnde præcipitur hircum vetustissimum foliis hederæ nutriri, vt eius sanguis melius operetur ad frangendum lapidem. Gummi eius aliquantulum est calidum & satis diureticum, maxime illius hederæ quæ suæ arbori maturatur: fructus eius diuretici sunt: in fine autũni colliguntur, diu seruantur.

Oleum puleginum. Bardana.

Oleum puleginum ca. & sic. dissoluit & consumit & qualiter hoc fiat, satis notum est.

Bardana ca. est & sic. dissoluit & cõsumit et extenuat, herba est cuius radix competit medicinę & precipue cortex radicis. optimum experimentum contra dolorẽ arteticum, podagram, chiragram, radices eius decoquantur in vino, & ex eo locus patiens fomẽtetur. philanthropos per tres annos seruatur.

PHilonium maius. i. nouus amicus, tusses cum uino datum & mulsa emendat, peripleumoniam cum hydromelle, sanguinis sputum cum succo poligoniæ, indigestionem stomachi & uomitum cum posca uel hydromelle, dolori hepatis & splenecticis ac uertiginosis cũ oxymelle subuenit, iliacis cum apozimate pigani, pleureticis, iliacis, nephreticis, & causis uesicæ cũ mulsa, colicis peculiariter medetur. iij. pars lib. i.

Rec. leucopiperis, hyoscyami ana. drach. v. opij, drach. ij. ſ. castæſi. drac. i. & ſ. ſemi. apij, drach. i. petroſe. marathri, dauci cretici ana. ſcru. ij. gra. v. croci, ſcru. ſ. nardi, pyrethri, zedoariæ ana. gra. x v. alij addunt cinamo. drac. i. & ſe. euphor. coſti. ana. drach. i. mel q. ſufficit, datur in modum fabæ ægyptiacæ.

Additio.

Philonium amicus nouus interpretatur, q̃ Philon primitus inuenit, respicit virtutem naturalem & spiritualẽ, datum cum mulsa emendat tussim phlegmaticam & difficultatem anhelitus, & confert pleureticis ex phlegmate & nephreticis & vesicæ causatis ex frigiditate & ventositate, datum cum hydromelle confert peripleumonicis, & dolori hepatis, datum cum succo sanguinariæ confert sputo sanguinis: datum cum vino cocto confert indigestioni & singultui valde, datum cum oxymelle subuenit splenecticis, datum colico facit euadere præ cæteris opiatis: est etiam ex melioribus rebus in sedatione fortis doloris apostematis renum. Summa medi. est res. xv.

CAryophyllatum dicitur à caryophyllis, qui ibi intrãt. cor. core retenti singultum stringũt, cocti & bulliti in aqua & bibiti, uomitum stomachi & subuersionem mirabiliter reprimunt, ualet proprie acide eructantibus, & digestionem optime celebrat, pororum oppilationem, & spiritualium meatuum aperit, pars. v iij. est lib. i.

Rec. cinnamo. car. zin. liqui. ro. ana. drac. ij. & gra. x v. ligni aloes, galan. cardi, nucis myristicæ, nardi, zedoariæ, uiol. ana. drach. i. & gra. v ij. & ſ. reubarba. macis, croci, aliptæ, coſti, cyperi, carda. baſilico. aniſi, leuiſtici, eboris ana. ſcrup. i. & ſ. gra. iij. & ſ. mellis quod ſufficit, datur poſt prandium ſero cũ uino uel rodoſtomate poſt cœnam in modum auellanæ.

Additio.

Caryophyllatũ dicitur à caryophyllis, respicit pprie spiritualia & virtutem naturalem læsam à frigiditate, datum cum decoctione hyssopi emendat potenter oppilationes frigidas pectoris & pulmonis: datum cum ptisana reparat ptisicos debilitatos infirmitate, datum cum vino remollitionis croci, reparat cardiacos ex frigiditate, datum cũ decoctione caryophyl. compescit mirabiliter vomitum & subuersionem stomachi & acidos ructuatus. Summa medicinarum est rex. xxiiij.

HIgiia græca: higiia id est ſaluatrix: græca dicitur quia à græcis fuit inuenta, ualet proprie ad rheuma gingiuarũ & dolorẽ dentium fricata ſuper eos, ore ſæpe abluto cum aceto calido, et ſordidas nebulas ab oculis aufert. v i. pars eſt lib. i.

Rec. hyoſcyami ſeminis, drach. ij. & ſcru. ij. opij, drach. ij. & ſcru. i. coſti, drach. i. & gra. x v. myrrhæ, opopanacis, ſcordij, origani, ana drac. i. & gra. x. ſtyracis calami. chalbani, agarici, gẽtianæ, pigani, stœchados, praſij, cardamomi ana ſcru. ij. et ſ. balſami, nardi, croci, ſchœnanthi, thymiamatis, ammo. terebinthinæ, caſiæ lignæ, mandragoræ, eryngij, radicis roſæ, eupato. eupho. melanopiperis, leuiſtici, dauci, fœni. trifolij ſe. añ. ſcru. ij. mel quod ſufficit, datur cum uino calido in modum auellanæ.

Sũma medicinæ est res. xxi.

Additio.

Higiia saluatrix interpretatur, græca quia à græcis inuenta fuit, proprie sistit rheuma frigidum, data cum decoctione olibani sistit fluxum rheumatis ad gingiuas & dentes, vnde si dentes fricentur cum ea, & etiam si superemplastretur, confert dolori ipsorum, oculorũ, faucium, & superciliorum dissoluta in aqua euphragiæ & iniecta post fomẽtationem cũ mollitiuis, abstergit nebulas sordidas ab oculis. Tenta in ore & gargarizata cũ decoctione balaustiæ, confert synanchiæ rheumaticæ. data cum olibano & tragachanto opitulatur asthmaticis, tussientib⁹, & phthisicis, ex rheumate data cum decoctione ficuum passularum & liquiritiæ mundificat pleureticos: data cũ decoctione mentæ & mastices, curat dolorem stomachi & vomitum & fastidium ex frigiditate: data cum vino decoctionis capparis, auxiliatur spleneticis: data cum decoctione asari & schœnanthi confert hydropicis: data cũ decoctione diureticorum, medetur nephreticis: data cũ decoctione asari & costi, consumit humores frigidos & viscosos causantes nephresim & colicam: bibita cum vino compescit cruciatus podagricorum confestim prouocando sudorem, data cum vino præseruat a nocumento aquæ corruptæ.

IDrocopion olympiacum. Idrocopion, id est potus contra rigorem, olympiacum ab autore dictum, confert proprie quotidianarijs & quartanarijs & non tertianæ: sudores etiam in diebus criticis prouocat ante horam accessionis ad modum auellanæ cum tepida data. v i. pars lib. i.

Rec. cinnamomi, drach. iij. & ſcrup. i. & grana. x v i. croci, drach. ij. & ſcrup. ij. nardi, myrrhæ, oliba. opij, mandragoræ, macropiperis, aniſi, ameos, ſileris mõtani, hyoſciami ana drac. i. & ſcru. ij. & gra. v iij. mel quod ſufficit. datur ad modum auellanæ ante horam acceſſionis cum calida.

Additio.

Idrocopion, id est potus contra rigores, olympiacum ab olympiaco imperatore, virtutem proprie respicit naturalem læsam humiditatibus frigidis. vnde datum cum aqua calida ante horam accessionis amputat quartanam ex melancholia naturali, & quotidianam nisi sit ex phlegmate falso. distemperatum cum aqua calida, & temporibus, & extremitatibus inunctis in die critico alleuiat valde febricitantes prouocando sudorem, datum cum succo plantaginis, sistit mictum sanguinis. Summa medicinarum est res. xiiij.

IVstinum dicitur, quia à Iuſtino imperatore primo fuit inuentum, præcipue datur calculoſis, & patientibus dolorem ilij: ualet ſtranguriæ & diſſuriæ & his qui mingunt mucos. v i. pars lib. ij.

Rec. cinnamomi, folij, coſti, nardi, caſiæ, ariſtol. lon. & ro. helenij, hyſſopi, puleg. artemiſiæ, pentaphylli, leucopi. orobi, petroſel. leuiſtici, oluxatri, urti. ſe. granorum ſolis, ſaxifragiæ, iuniperi, aſparagi, ſe. ileris, apij, anethi, pigani, ſe. citr. ſe. fœniculi, aniſi, baccarum lauri ana, drac. i. ſ. mel quod ſufficit: detur cũ uino in quo coctum fuerit milium ſolis, uel ſaxifragia.

summa medicinæ est res. xxxi.

Iustinũ

IVstinum medicina est diuretica, valet cõtra dolorem renum ex frigida causa cum vino calido vel frigido ieiuno stomacho. calefacit enim & dissoluit humores frigidos, & purgat per vrinam, calculos frangit & arenam expellit datum cum vino decoctionis saxifragiæ granorum solis lapidis lyncis. Contra stranguriosos & dysurioſos resolutum cum oleo muscellino, vel communi, facto tamen emplastro circa pectinem vel virgam. vel melius, istud totum coletur per pannum, colatum per syringam iniiciatur. secundum doctrinam aliorum conficitur cum melle rufo, & melius est si sit mel castanearum amararum, quia diureticũ, & melius est si cum eo conficiatur in hac & in similibus medicinis. ponitur autẽ in tali proportione pro li.i. pulueris appone. iij. mellis: ℈. iij. annos seruatur in multa efficacia.

CAtarcticũ imperiale, id est laxatiuum pro imperatoribus factum, & pro alijs delicatis hominibus. ducit enim sine læsione, & præcipue confert pinguibus hominibus qui semper sunt constipati: valet multum ilioſis: iuuat eos qui ex uentositate stomachi & inteſtinorum laborant: medicetas lib. ij.

Rec. diagridij, zucca. ana. drac. iiij. cinamo. nardi, saxifragiæ, polypodij, ana drach. ij. mirobal. citri, hermodactyli. ana drach. iiij. car. zin. celticæ, melanopiperis, macropiperis, cardamo. amomi, ana drach. i. & ſ. mel quod ſufficit, ſumatur cum uino calido uel aqua calida mane & ſero.

Sũma medicinæ est res. xvi.

CAtarcticum imperiale. Catarcticum interpretatur laxatiuum, Imperiale propter suam dignitatem. Optime caput purgat in laxãdo, recipit enim quędam violenta quæ optime purgant, extrema subtilitate sui sumi non inuenit cohęrentiam nisi in extremis, vnde magis purgat remota quãm propinqua: debet autẽ exhiberi ad purgandum caput cum pilulis: fiant autẽ de receptione catarctici, & conficiantur cum succo absinthi, & dentur in sero, sed parum superdormiat qui eas suscipit, tres vel. iiij. horas, deinde excitãdus est. Os bene olens facit. fœtor oris fit aut vitio putridorum humorum a cerebro distillantium, aut vitio spiritualium, aut vitio stomachi: si fœtor oris sit a cerebro detur in pilulis, facta purgatione dentur alia opiata, postmodum localia fiant remedia circa os & gingiuas. si sit vitio spiritualium parũ aut nil valet. Si sit vitio stomachi, detur more electarij cum aqua calida: præcedente tamen vsu oxymellis scillitici vel de raphano vtranq; choleram purgat, secundario phlegma, principaliter melancholiam. Sciendum ideo q; cholericis extenuatis, & si cholera multũ fuerit intensa in tempore calido non debet dari, neq; febricitãtibus: datur autem alijs ad præseruationem competenter, vere cholericis cum aqua decoctionis prunorum violarum, seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, phlegmaticis cum aqua decoctionis polypodij, melancholicis cũ aqua decoctionis seneˢ. si etiam stomachum humidum purgare volueris & maxime ab extremis partibus cum hermodactylis competenter acuatur. Nota q; catarcti cum imperiale, aliquando fit simpliciter, aliquando acutum, simpliciter quando tantum in eo ponitur de scamonea quantum eius receptio exigit: & tunc ter vel quater ducit. Acutũ fit cum magis de diagridio additur: acuitur autem competenter, si catarctici imperialis. ʒ. i. cum. ſ. de scamonea misceatur electario adhuc existente calido: vel etiam potest confici secundum doctrinam aliorum: per duos annos seruatur. Et nota quod vetus catarcticũ melius est nouo.

LItontripton pertundens lapidẽ interpretatur, hoc proprie lapidẽ frangit et expellit, si in renibus uel ueſica fuerit: hac medicina utentes, nec dolorẽ ilij nec lapidis uitiũ incurrũt, stranguriam & dyſſuriam ſine mora ſoluit. v iij. pars. eſt lib. ij. Rec. nardi, zingi. xylob. acori, cinamo. peucedani, meu, melano-

A *piperis, leucopi. macropi. saxifragiæ, ana drach. ij. ſ. opo. caryo. costi. reup. liquiri. cyperi, traga. alexandri, chamedryos, apij, asparagi, basiliconis, ſe. urticæ, ſe. citri, ana drach. i. et gra. x v. folii, croci, schœnãthi, casiæ ligneæ, bdellij, masticis, seminis granorum solis, petroselini, sileris, sinoni, cardamomi, anethi, se. cuphor. lapidis lyncis, olei nardini, muscelli, ana ſcrup. i. gra. iiij. mel, quod ſufficit: detur in ſero cum uino calido.*

Additio.

Litontripton, id est pertundens lapidem datum cum decoctione diureticorum compescit dolorem lumborũ, & soluit disuriam & stranguriam ex humoribus frigidis absq; mora, datum cum decoctione saxifragię, frangit potenter lapidem renum & vesicæ, & expellit ipsum mirabiliter, & vtentes eo prȩseruantur a lapide & ab iliaca frigida. Summa medicinarum est res. xliij.

B *MIthridatum, id est mater omniũ antidotorum siue à Mithridate rege dictum, faciens ad omnes paſsiones capitis uirorum uel mulierum ſi fuerint ex frigiditate, maxime melancholicis & timidis, epilepticis, maniacis, phantasticis. mirabiliter ꝑdest cephalalgicis, hemicraneis dolorẽ cilii patiẽtibus, & lachrymantibus oculis, & ad omnia capitis uitia uel aurium ſubuenit, dentiũ doloribus, palato, & omnibus uitiis oris & maxillarum medetur. ſi ſuper locum dolentem ponatur: & iterum ad modum emplaſtri ponatur in temporibus unde fit diſcurſio ſynanchen ſoluit: apopleticis cum ceruſſa acceptum facit, tuſſientibus & aſtmaticis, hæmoptoicis, peripneumonicis, et omnibus doloribus, qui intra corpus humanum fiunt: ſuccurrit iliacis: dyſentericis, & lientericis optimum, ſi detur cũ decoctione balauſtiæ, extenſionem humorum tetanos ſiue ſpaſmos patientes, & paralyticos ſine mora curat, diaphragmati & hypochõdriis ſubuenit: renibus & ueſicæ opitulatur, calculos frangit, menſtrua prouocat, omniaq; uitia matricis excludit: ſcloroſim patientibus &*

C *podagricis ſingulare præſidium eſt. præcipue datur contra uenena omnia, reprimit uenatos morſus, ſiue rabidi canis, ſeu cuiuſcunq; reptilis, impoſitum ſiue bibitum cum magna admiratione emendat: ſi diſtemperatum fuerit cum ſucco mentæ potetur uel ſuperponatur. Quotidianarijs & quartanarijs etiam ante horam acceſsionis datum mirifice prodeſt cũ uino tepido. xx v iij. pars confecta lib. iij.*

Rec. ſtyracis calami. drac. i. & ſcru. i. car. nardi, xylo. orobi, lentiſci drag. maſtices chalbani, gummi cedri, aſphalti, caſtorei, offei, bdellij, terræ figuli, meliloti, laudani, opopan. opij, ſulphuris uiui, liqui. nitri, hypociſthidos, acatiæ, roſ. chamedri. hypericon, abrotani, peoniæ, hyſſopi, origani, helenij, rami cedri, &

D *daphnidos, ariſto. lon. epithymi, peucedani, centaureæ, roris marini, radicis eringij, balauſtiæ, cimarũ mirtæ, pſidiæ, romei, ſcillæ, carpobal. git, amiſi, hyoſcyami, cimini, fœniculi, cardami, ſeſeleos, teſapei, ameos, ſinoni, leuiſtici, ſe. rutæ, ſe. miconis, apij, dauci, ſe. rapæ, macropipe. ocymi, amomi, ana drac. i. acori, illafeos, caſſami, filis, zuccorariæ catariacæ ana ſcru. ij. balſami, cinna. croci, coſti, ſchœnãthi, zingi. folij, terebin. myrrhæ, oliba. caſtæ, agarici, ſpicæ celticæ, reupon. hyrei, aſari, dictami, praſii, interioris colocynthidis, ſtœcados, artemiſiæ, calamen. ſilphij, ſcordij, chamepityos, leucopi. melanopi. ocymini, petroſelini, ſe. anagodam, malabatri, carda. pẽtaphylli ana ſcru. i. daphnococci. iij. partẽ ſcru. i. & gra. v ij. uini uetuſtiſſimi unc. i. mel, quod ſufficit. datur in ſero in modũ auellanæ cum uino in quo cocta ſit ſaluia non febricitantibus, & febricitantibus cum aqua tepida.*

MIthridatum magnum, id est mater omnium antidotorum ab inuentore sic dictum. Magnum additum est propter magnam efficaciam & ad differentiã minoris: opiata est. Facit ad omnes paſsiones

virorum

virorum ac mulierum factas scilicet ex frigida causa & ad omnia quæ subducuntur datum cum vino ieiuno stomacho vel ad mansionem, id est in sero quod melius est.

Epilepticis prodest, facta confricatione palati cum hac medicina in ipsa accessione, dentibus cum eo apertis, vt phlegma dissolutum exeat: post accessionem potest exhiberi cum vino.

Maniacis ex melancholia vel cholera adusta, prædicto modo.

Phantasticis. Phantastica passio dicitur, quando aliquis in somno diuersas phantasias & terribiles imaginationes videt: vnde aliquando à somno excitatur: quod habet fieri ex fumo melancholico inficiente cerebrum: datur eis prædicto modo.

Timidis mirabiliter prodest, datur his vt prædictis: timiditas fit ex fumo melancholico in capsula cordis existente, & constringente ipsam, & ex eodem inficiente cerebrum.

Cephalalgicis, hemicraneæ, & ad dolorem cilij, & supercilij factum ex rheumate, datum cum vino decoctionis nucis musc. purgetur tamen prius caput cum pilulis aureis, vel hierapigra.

Oculis lachrymantibus, & ad omnia vitia capitis, cũ vino decoctionis olibani. vel qđ melius est fiant pilulæ de puluere olibani & mithridato: si etiam fluxus lachrymarum fit ex abundantia habitus propter incontinentiam valet datum præcedente purgatione capitis.

Dolentibus dentibus magis valent hæc opiata resoluta cum succo mentæ. Et inuncto interius & exterius palato, & omnibus vitijs mamillarum si dolor sit ex rheumate, datur cum vino decoctionis olibani. Fit etiam gargarismus ex violis coctis, & zingib. in careno: hoc etiam valet contra dolorem dentium.

Synanchen dissoluit in principio nondum apostemate confirmato. fiat etiam prius minutio de vena cephalica, vel de venis sub lingua. post detur olibani decoctio cum mithridato, fiat ēt prędictus gargarismus sed cum aceto.

Apoplexiã cum ceruſa acceptũ: ideo prohibetur ne cũ ceruſa deť, quia posset occidere: sed in minori apoplexia potest inde palatum fricari & membra exterius vngi.

Tussientibus & asthmaticis ex causa rheumatica laborantibus valet prædicto modo: si vero fuerit asthma ex siccitate vel viscositate humoris non valet.

Hæmoptoicis, id est sanguinem excreantibus. Nota si sanguinis screatus veniat à stomacho vel nutritiuis vel spiritualibus non debet dari, quia in stomacho receptum propter species calidas augmentaretur fluxus sanguinis: valet autem si fiat hæmoptoica: vitio cerebri cum vino decoctionis olibani exhibitum, tunc enim sola fumositas illius, & præcipue opij cerebrum petit, quæ constringit & fluxum sanguinis prohibet.

Peripneumonicis. non in principio sed post. xiij. dies rupto apostemate, et conuerso in sanie: detur his cum puluere myrrhæ vel gentianæ ad mundificationem saniei, ne fiat transitus in empyima.

Cœliacis. cœliaca passio dicitur fluxus ventris factus vitio stomachi, à cœlia quod est venter: est aũt summum remedium tam in his quàm in lientericis hæc opiata data cum vino: præcedat tamen purgatio ista: interiora colocynthidis, polypodium, agaricum, schœnantum bulliãt in aqua, & colatura detur ad purgationem.

Dysentericis nullo modo medeť, vt quidam dicunt.

Contra extensionem neruorum. Extensio neruorum dicitur eorum contractio ex humoribus eos replentibus. vt in spasmo de repletione. vel ex eorum relaxatione vt in paralysi. valent itaq; hæc opiata data contra vtranque cum vino decoctionis saluiæ, & castorei. resoluatur etiã mithridatum cum misceleon, & calefiat in testa ad ignẽ, & pars patiens inungatur.

Contra tinesmum ex phlegmate viscoso, & mucilaginoso in oleo ad ignem resoluto intingatur bombax & po-

E natur: ad hoc etiam multum valet theriaca paralyticis, vt diximus.

Hydropicis & in diaphragmate & hypochondrijs patientibus ex frigida causa prędicto modo detur: renib⁹ & ueſicæ parti dolenti cataplasmatum valet.

Calculos frangit cum vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis: menstrua prouocat facto inde suppositorio, vt diximus patienti tinesmum.

Arteticis ischiaticis, podagricis, interius receptum & inunctum.

Venena omnia expellit. ad hoc præcipue valet mithridatum. Recipit enim multa venenum attrahentia & expellentia: vnde à quibusdam solet dari cum toxico in pilulis contra venenum. Tantum probatur sicut theriaca, hoc autem in principio cum nouiter est factum, faciendum est, quia postq; inueteratum est, non habet tantã efficaciam ad illud. Quidam cum mithridato theriacam sophisticant sic, duas partes mithridati bene incorporant

F cum tertia theriacæ, post probant prædicto modo & efficaciam theriacæ inueniunt: in principio, tamen anteq; passio sit inueterata deť prædictis sic. puluis dictami. gentianę, aristo. rotũdæ commisceatur cũ mithridato, & cũ bene incorporatum est, da cum vino decoctionis mentę, superponatur etiam morsuræ.

Quotidianos veros de phlegmate naturali & nothos, non tamẽ de falso phlegmate, sed vitreo uel acetoso: quartanam veram liberat si sit de melancholia naturali, de innaturali non, debet aũt dari præcedente purgatione ante accessionem cum vino, si fuerit hyems, cum aqua æstate, præcedente tamẽ purgatione. Hemitritaicis nullo modo exhibendum est. contra incertas passiones etiam valet: sed de meo consilio non detur propter ignorantiam qũo curas. Rx. orobi lentisci. i. laccæ quę calida est & sicca, constringit, & cõsumit ex sua glutinositate, qđ patet quia ex eo fit optimum glutinum, ponitur hic ad prohibendum fluxum rheumaticum. lacca est gummi arboris in india

G nascentis, eligẽda est clarior & purior: diu potest seruari.

Gummi cedri ca. est & sic. & diureticum contra vitia renũ & veſicæ ponitur hic: dissoluit & cõsumit: gũmi est arboris quæ cedrus dicitur: apud nos non habetur, vnde pro eo ponit gummi abietis. Offei. i. gummi hederæ ca. & sic. dissoluit, & est diuretica vnde potẽter dissoluit lapidem, eligendum est clarius & purius, & rotũdum ad modum gummi arboris: bonum est & quod inuenitur in hedera arbori innexa: per triennium durat: gummi hederæ sumptum interius in quantitate. ℈.ij. bonum est contra dolorem stomachi qui sæpe accidit mulieribus, probatũ. Offei.

Terra figuli. i. sigillata de qua superius dictum est. Terra figuli.

Melilotum ca. & sic. est: herba est diuretica, in Apulia, & etiam in nostris regionibus inuenitur, semen producit ad modum fœniculi, et dicitur corona regia: valet contra vitia renũ & matricis, & ideo ponitur hic. semen medicinæ competit: bonum est & in viscellis & salsamentis: per triennium seruatur. Melilotũ.

H Laudanum ca. est & sic. consumit calefacit & confortat ex aromaticitate. Laudanum gummi est arboris vt quibusdam placet, sed de rore conficitur, qui cadit super quandam herbam in quadam parte græciæ: rustici enim illius terræ cum longis corrigijs percutiunt aera repetitis vicibus à quibus rorem inuiscatum in aliquo vase exprimunt, & sic laudanum operantur: sed vix hodie purum inuenitur laudanum propter impuritates quæ ei admiscentur: purum esset valde aromaticũ & optimum. per. x. annos seruatur. Laudanũ.

Hypericũ herba est perforata, vel sancti Ioannis dicit, ca. est & sic. diuretica, in tempore productionis florũ colligitur: in loco vmbroso, ponitur, per annũ seruatur, flores & folia abiectis stipitibus tantum sunt medicinalia. Hypericũ.

Helenium cal. & sic. & diureticum, stomachum confortat: venenum expellit. Nota aliud est helenium & aliud est lenias: lenias est auripigmẽtum. Helenium vero Heleniũ.

enula

enula dicitur, cuius radix medicinæ competit & non herba, radix in principio æstatis colligitur, soli exiccatur per iij. annos seruatur.

Rami cedri. Rami cedri, cali, & sic. sunt. soluunt, consumunt, confortant aromaticitate sua. Rami cedri. vt verum dicam. scilicet sunt rami illius arboris: quorum loco apothecarij ponūt sabinā scilicet & flores & folia abiectis stipitibus.

Centaurea. Centaurea ca. & sic. dissoluit & consumit superfluos humores: herba est diuretica & amara ad modum fellis: vnde alio nomine fel terræ dicitur. Est autem duplex maior & minor: in receptionibus maior debet poni, quæ facit flores ad modum hyperici: cū flores producit, debet colligi: flores & folia siccantur, & in medicina ponuntur sine stipitibus. per annum seruatur.

Romei. Romei. i. raphani cal. est & sic. diureticum, digerit, dissoluit & consumit: radix competit medicinæ, quæ in autunno collecta, & exiccata per biennium seruatur: ponitur hic ad dissoluēdum crassos humores, & cum ponitur in medicinis, interior substantia debet abijci.

Cardamū. Cardamum. i. sinapis alba. ca. est & sic. diureticum & diafore, dissoluit & consumit, per biennium seruatur: hic ponitur propter notatas causas.

Lapa. Lapa inuersa producit quædam quæ si capillis inhęrent vix possunt seperari, quæ in folliculis spinosis sicut castaneæ concluduntur. Sciendum est quòd lapa inuersa & bardana non sunt idem vt quibusdam placet, sed diuersæ herbæ sunt.

Ciclamen. Ciclamen, panis porcinus, malum terræ, caslamus idē est, ca. est & sic. dissoluit cōsumit & trahit, herba est, pdu cens florem similem violæ, radix medicinalis est, circa finem autumni colligitur, in quatuor partes finditur cum filo, suspenditur in vmbra vel ad solem, desiccata per. iij. annos seruatur cum autem ponitur in medicinis, superficietenus radatur. Tenta de malo terræ foramen fistulæ strictum, multum elargat.

Nixacar. Nixacar idest flos agni casti ca. & sic. dissoluit sperma & consumit, vnde libidinem mortificat: arbor est cuius flores medicinæ competunt, in autumno colliguntur: per annum seruantur.

Cartharia-ce. Cartharíace idest cornu ceruinū. trī. est & sic. cōstringit membra dissoluta, amaritudinem habet, vnde lumbricos necat. Cum autem ponitur in medicina, rasura superficialis abijciatur, reliqua substantia est limanda, nec tamen vsque ad medullam limatura ponderetur cum in medicina ponitur.

Libani. Libani idest olibani ca. est & sic. confortat constringit: ponitur hic propter rheumaticum fluxum. Olibanū duplex est crassum & minutum, crassum thus masculinū dicitur, minutum fœmininum: cum simpliciter inuenitur olibanum, crassum debet poni, diu seruatur.

Sthœcados Stœchados ca. est & sic. & diureticum, herba est quæ alio nomine dicitur barba iouis, in tempore productionis florū colligitur & in vmbroso loco ser. & sic flor. sine stipitibus in medicinis ponuntur: per annum seruatur.

Scordion. Scordion ca. est & sic. attrahit & dissoluit & cōsumit venenum: allium agreste dicitur, est allium agreste & domesticum, agreste secūdum radices magis competit vsui medicinæ: domesticum magis competit esui quàm medicinæ, secundum flores competit medicinæ. Scordion cū flores producit debet colligi & in vmbroso loco desiccari: per annum seruatur.

Simphytū. Simphytum ca. & sic. est consumit & expellit venenum: herba est cuius radix ponitur in medicinis: eligēda est secundum doctrinam aliarum radicum per. ij. annos seruatur sed nouatum plus valet.

Chamepityos. Chamepityos ca. est & sic. & diureticum & mundificatiuum: idem est quod quercula maior. Chamedryos quercula minor dicitur, in fine veris cum flores producit debet colligi, abiectis stipitibus, flores & folia in medicinis ponuntur, herba ipsa in vmbra desiccata per annum potest seruari in multa efficacia. Conficitur secundum doctrinam aliarum opiatarum: sed melius est si cum melle ruffo cōficiatur: per. x. annos seruatur in multa efficacia. Alij dicunt quòd quanto vetustior, tanto melior.

Additio.

Mithridatum autem fm intētionem compositoris est mater omnium antidotorū. Gilbertus Anglicus cap. de dysenteria intestinali vel hepatica dixit mithridatum. i. mater omnium antidotorū vel à Mithridate rege dictum sine dubio mithridatū est confectio magna sicut theriaca à Mithridate rege Ponti inuentore dicta: nā cum Mithridates rex ponti in bosphoro vrbe à Pompeio ac romanis obsessus esset, iā de ipso desperans venenū vxoribus, pellicibus, ac filijs, potandum dedit: quod cum & ipse non uisisse sumpsisset, beneficio medicaminū quibus vitalia sua præmunierat, nequaquam mori poterat, proinde tandem Gallo cuidam militi qui iam muro defossato intrauerat vrbem iugulum præbuit, sicq; vitam finiuit. Aui. in. v. cañ. habet vnam aliam descriptionem quam dicit esse descriptionem communem, sed non est eadem cū ista. verum est q; sunt ex hominibus qui faciūt ipsum mithridatum secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai, & sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum Auicen. & ideo descriptionem Auicen. hic describam.

Descriptio vera mithridati Aui. qd rex Mithridates constrúi primo fecit, & quo ipse ad euitandum venenorū insidias vsus est. ℞. myrrhæ, croci, agarici, zingib. cinnamomi, tra. i. vitrioli sen zezi seu chalcanti quæ idem sunt añ. ʒ. x. spicæ, olibani, alseis & est nasturcium babylonicum, schœnanthi, xylobalsami, stœchados, seseleos. i. sileris montani, costi chamepityos, chalbani, nebeset. i. terebinthinę. macropiperis. i. piperis longi, succi barbæ hircinę. i. hypocisthidos, castorei, folij indi, styracis, opopanacis añ. ʒ. viij. casiæ, leucopiperis. i. piperis albi, melanopiperis. i. piperis nigri, hermodactylorum, folij scordeon. i. dentium cęparum, allij syluestris, dauci. i. se. pastinacæ syluestris, melliloti, gentianæ, olei balsami, carpobalsami. i. seminis balsami, trochiscorum cokion, bdellij añ. ʒ. vj. rutæ. ʒ. ij. ammoniaci, spicæ romanæ, masticis, gummi. i. gummi arabici, petroselini idest se. petroselini, cordumeni. i. carui agrestis, se. fœniculi añ. ʒ. v. meu, anisi, acori, sagapeni, asari, añ. ʒ. ij. opij, rosarum rub. pulegij añ. ʒ. v. su. i. valerianæ, acatiæ, vmbilici, scinci, se. hyperici, añ. ʒ. iij. & f. vini odoriferi ant iqui in quo infundātur ea quæ oportet infundi, mellis despumati quod sufficit, misceantur & seruetur & administretur post sex menses, & sit dosis sicut auellana idest aureus vnus cum eo quod est conueniens de potibus.

Descriptio trochiscorū cokion mithridaton ingredientium hæc est. ℞. passularum rub. enucleatarum. ʒ. iij. glutinis albotin idest terebinthinę. ʒ. xxiij. schœnāthi, myrrhæ añ. ʒ. xij. cinnamomi, bdellij subalbidi, blactę bizantiæ, spicæ romanæ, casiæ, melliloti, cyperi, baccarū lauri, añ. ʒ. ij. calami aromatici. ʒ. viij. croci. ʒ. i. bituminis iudaici. i. asphalti. ʒ. ij. f. liquefienda in vino veteri ponantur, donec liquida fiant, alia autem omnia trita & cribellata cū eis coniungantur, & cum melle despumato quantum sufficit, commisceantur & fiant trochisci.

Pro verificatione descriptionis supradicti mithridati est aduertendum, quòd præfata descrip. est descriptio mithridati posita ab Aui. in. v. cañ. summa prima tractatu primo: quæ quidem cæteris mithridati descriptionibus ab auctoribus positis completior reperitur: verum in descriptione hic posita non ponitur post castorei melakion sicut ponitur ab Aui. & hoc ideo quia melakion est nomen prouincię ita vt sensus castorei melakion, idest castorei de illo loco vel de illa prouincia, qm̄ Raf. viij. almansoris capitulo primo & Albucaf. quarta particula azaranij & Ioannes Serapio septimo breuiarij & Halyabas in regali dispositione decima practicæ in eorum mithridati descriptionibus, loco melakion nihil ponunt. Præterea Ioannes Serapio loco iā allegato enumerando medicinas

dicinas mithridati dicit quòd Summa medicinarum eſt lvi. exceptis melle & vino, & ſi malakion eſſet aliqua medicina mithridatum ingrediens præter alias poſitas ab Aui. Summa medicinarum eſſet. lvñ. ex quo patet quòd falſa eſt expoſitio translatoris Auicennæ exponentis malakion, ideſt opñ, quoniam poſtea prope finem deſcribit opium, palam eſt nanque quòd in vna deſcriptione non debet poni idem bis ſub diuerſo pondere.

Pro verificatione trochiſcorum cokion ab Aui. loco ſupraſcripto deſcriptorum eſt aduertendum quod prædicti trochiſci cokion taliter ab Auic. vocati à Raſ. viñ. Almanſoris vocantur medicamen de fuſio, & in deſcribendo dictos trochiſcos vocantur theriaca de fuſio. ab albucaſi ſimiliter vocant medicamẽ de fuſio, à Serapione vero. vñ. breuiarñ & à Conſtantino. x. pantegni vocant trochiſci cokion, ab Halyabate in regali diſpoſitione. x. practicæ vocantur trochiſci mefrumoferſi. Et quanuis ut dictum eſt à diuerſis autoribus diuerſimode vocentur, non tamen multum differunt. Completior tamen deſcriptio eſt illa quam ſcripſit Aui.

Errores qui in mithridati conſtructione communiter committũtur ſunt tres, quorum primus eſt quòd in ipſo non ponitur terebinthina ſed ponitur reſina laricis quæ notabiliter differt à terebinthina prout melius infra dicetur in theriaca. Secũdus error eſt q̃ in mithridati conſtructione non ponitur balſamum, ſed aliqui ponunt oleum balſaminum quod fit artificialiter. Alij ponũt oleum laurinum vt montiſpedenſes. Tertius error qui in mithridati conſtructione committitur eſt q̃ in ipſo ponitur plus de melle quàm debeat poni: nam Halyabas vult pro qua libet libra mellis debere poni quatuor vnc. ſpecierum, & tamen communiter non ponuntur niſi duæ vel ad plus tres vnciæ. Summa medicinarũ mithridati deſcriptione Nicolai, eſt res centum & quinq̃. Sed ſumma medicinarum mithridati ab Auicenna deſcripti eſt res. lviñ. numerando vinum & mel.

MVſa ennea. Muſa à peritiſſimo philoſopho inuenta, faciens ad omnes acceßiones periodicæ febris id eſt quotidianæ, tertianæ, quartanæ, ſi ante horam acceßionis in modum auellanæ cum uino calido detur, & acutarum febrium anguſtias tollit, tamen cum dederis, conſidera uirtutes eorũ qui patiuntur, quia ſtatim medelam ſentiunt, & etiam ſi cum tepida diſtemperetur, & ex ea in acutis & peracutis pulſus & tempora inungantur, & ſi ſudorem prouocat erit ſignum euaſionis, ſi uero non, mortis: inflationẽ ſtomachi emendat, ſuſpirioſis, phthiſicis & his qui putredinem ſcreant ſubuenit, hydropicis, ſplenecticis & colicis ſubuenit, lapidem in ueſica frangit, & his quibus penitus urina denegatur.

Rec. piperis albi grana. x v ij. thuris maſculi, myrrhæ, gentianæ, hyoſcyami, ana drach. v i. opij drach. uiij. croci drach. ij. minus grana. v ij. euphorbij, ariſt. lon. mandragoræ ana drach. i. et ſcru. i. mel quod ſufficit, detur ut ſuperius in laude diximus.

MVſa ennea opiata eſt ſm voluntatem auctorum tale nomen ſortita, ſunt autem diuerſæ muſę, ſed iſta inter omnes muſas efficacior eſt, facit ad omnes occaſiones prædictarum febrium ideſt interpolatarum, vt tertianæ, quotidianæ, quartanæ, licet autem hæc opiata dicatur valere ad omnes interpolatas, præcipue tñ valet contra quotidianam rubeam, contra tertianam mithridatum & adrianum, Thetiaca contra quartanam. Si autem interpolata fuerit de humo. infecto vel compoſito vt de phlegmate ſalſo, dentur opiatæ compoſitæ, vt muſa ennea, & rubea, & ſic ſingula quæq̃ locum teneãt, & ſic de cęteris, debet autem muſa pprie dari contra quotidianã, præcipue de phlegmate naturali vel vitreo ante horam acceſsionis, ſed præcedat purgatio ſi opus fuerit, fiat decoctio calidarum herbarum in aqua, & patiens fumum recipiat bene coopertus vndiq̃, et ibi offeratur muſa cum tepida. Acutarum febriũ anguſtias tollit, hoc non laudo, cum pater meus ita faciebat in acuta febre volens certificari de vita vel morte, vngebat corp⁹ febrientis præcipue venas pulſatiles & circa brachia & tempora & in die critico, ſi ex tali inũctione ſudorem videret prouocari, euaſurum iudicabat, ſi non, mortem. Ita dico, ſi prius non conſueuerat ſudare, quia tũc non eſſet certum ſignum. Inflationẽ ſtomachi emendat ex frigidis humoribus vel ex vẽtoſitate, detur cum vino calido præcedente vſu oxymellis & purgatione, ſi opus fuerit. Suſpirioſis ſi ſuſpirium fuerit ex ſiccitate, nõ detur, ſi ex frigidis humoribus & præcipue ex cauſa rheumatica, detur cum vino decoctionis olybani, pectus tamen prius inungatur dialtea vel butyro, vt relata materia obedientior ſit conſumptioni. Phthiſicis & his qui putredinem, id eſt ſaniem expuunt, ſubuenit, pus excreantes dicuntur empyci, qui putredinem excreant ex apoſtemate vel à vulnere præcedente, his confert muſa ad ſaniei mundificationẽ & vlceris conſolidationẽ, cũ aqua decoctionis myrrhę, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & muſa, & dentur. Splenecticis, hydropicis parũ proficit, poteſt tamen dari cũ aliquo diuretico. Colicis proficit, ſi fuerit ex cholera colica paſſio, non valet, ſi fiat ex humore frigido vel vẽtoſitate, pro deſt per os data & clyſterizata. Nota tamen q̃ ſi colica fuerit ex rheumatica cauſa, ſicut ſæpe accidit, dãda eſt cũ vino decoctionis olibani, ſi vero ſit ex frigidis humoribus, detur cum vino decoctionis caryophyl. nucis muſ. fiat tale clyſtere, mercurialis et ſenationes bullĩt in aqua ſalſa & dulci, colentur, colaturæ addatur mel & oleum, & muſa intus reſoluta injciatur per clyſtere. Lapidẽ in veſica frangit, non credo. Vrinam prouocat, vrina quãdoq̃ impeditur & maxime in pueris ex humoribus in collo veſicæ conglobatis, quibus hoc encatiſma optimum eſt. Mercurialis, portulacę ſiccæ, ſenationes bulliãt in aqua ſalſa & dulci vino, & partes inferiores inde fomẽtentur: poſt fomentum fiat cataplaſma pectini & virgæ de muſa, reſoluta in ſucco ſenationum & mercurialis aliquantulum calefactis in patella, pectini & virgæ applicetur, conficitur vt aliæ opiatæ: per. vij. annos ſeruatur.

Nota, aloe per ſe puluerizetur et cribretur, et ſimiliter piper alb. per ſe, ſed puluerizari non poteſt, alia omnia inſimul confice vt in li. docetur.

MIcleta id eſt experta, proprie ualet ad hæmorrhoides, & ad uentris tortionẽ, & rugitũ lienteriæ & dyſenteriæ, & optima eſt oi ſolutioni uentris, medietas eſt lib. i. Rec. myrobalanorum citrinorum, indorum, chebulorũ, mundatorum aſſatorum, ana drach. ij. ſ. naſturtij drach. ij. ſ. belliricorum, embli. aſſatorum ana drach. ij. cimini, aniſi, ameos, carui, marathri, ana. drach. i. & ſ. infuſa in aceto die ac nocte dimittantur, & aſſata puluerizentur, tunc adde ſpodium, balauſtias, ſumach, maſticem, gummi arab. ana drach. i. & grana. x v. fiant omnia cum oleo ro. & temperentur omnia cum myrtino ſyrupo, dentur cum aqua pluuiali mane meridie & ſero.

Sũma medicinæ eſt res. xij.

MIcleta opiata eſt plurimum conſtrictiua, facit contra hæmorrhoidas, ſcilicet quando fluunt ſi reſoluitur in aqua roſa. & bombix ibi intincta ſupponatur, valet etiam ad tortionem ventris & rugitum: ſi rugitus & tortio fiant de frigidis humo. vel ventoſitate, tunc non valet miclete, ſi fiat ex cholera vt in dyſenteria tunc confert, vnde ſtatim ſubdit. Lientericis & dyſentericis, debet tamen aliter & aliter in lienteria et dyſenteria exhiberi, præcedente tamen purgatione retinetur cholera & alij humores operantes fluxum, qui poſtmodum reſumptis viribus impetuoſe fluunt per incontinentiam, et ſic fit nouiſsimus error peior priore. Præcedat itaq̃ talis purgatio in lienteria, polypodium, agaricus, colocynthis & ſchœnanthus bulliant in aqua, & colatura datur

in

in lienteria, in secunda die post purgationē detur micleta cum aqua decoctionis masticis. In dysenteria specialis fiat dysenteriorum purgatio, myrobalanorū, citri. vnc.ij. pulueriz entur, puluis ponatur in aqua pluuiosa uel rosata per noctem, & colatura in crastino detur: postmodū vero detur micleta resoluta in succo plantaginis fricato cum lapide hæmatitis, vt diximus: delicatis autem, & qui non possunt huiusmodi misturas accipere, detur in pilulis sic, gummi arabi exuratur in testa, puluerizetur, ex quo & micleta fiant pilulæ, & dentur. Nota tamen si dysenteria fuerit vitio superiorum per os dabitur, si inferiorum per clystere iuuatur, potest etiam inde fieri emplastrum cum eodem succo, addito puluere ro. boli. & modico aceto, lumbis, & pectini applicetur. Conficitur sic, omnes myrobalani, scilicet eorum cortices, & nasturcium, & ciminum, & marathrum, anisum, & ameos, & carui aspergātur aceto, non tamen copiose, sed aliquantulum humectētur, sint ibi per noctem, mane exiccentur in testa calida, vel alio vase exurantur, vt aliquantulum videātur denigrari, nec omnino comburantur, quo facto puluis fiat, & cum oleo confricentur, cætera per se puluerizentur, puluis omnium simul conficiatur cum syrupo myrtino qui sic fit, myrtilli aliquantulum coquantur parum in aqua pluuiali, post colentur, colaturæ addito zuccharo fiat syrupus: si tamen haberetur tantum de succo myrtillorum quòd inde fieret syrupus, tanto melior esset. per. iij. an. seruatur. dosis est. ʒ. i.

MEl rosaceum quod Græci rhodomel uocant, sic fit in. x lib. albissimi & purissimi mellis despumati, succi recentium rosa. lib. i. ponatur in cacabo ad ignem posita, & cum bullire incœperit, utridium rosarum cum forficibus, uel cultello incisarum, lib. iiij. addantur, & tam diu bullitant quòd ad succi consumptionem ueniat, & dum bullierit semper agitetur, & in fictili uase posito quanto magis tenebitur, tanto melius erit, stomachum confortat & mundificat, cum frigida confortat & constipat, cum calida mundificat, datur mane, & meridie, & de eo conficitur diamargariton, garyophyllatum, & rubea trochiscata. Eodem modo fit mel uiolatum, quod ualet tepide febrientibus, cum tepida corpus humectat, & relaxat, ualet ad siccitatem pectoris cum tepida.

Additio.

Mel rosatum secundū intentionem Nicolai apud Græcos apellaī Rhodomel quod est geleniabin. Mes. in proprio antidotario distinctione de conditis habet vnā aliam descriptionē, sed ista Nicolai est illa qua vtimur. Respicit proprie virtutem naturalem, datum cum aqua decoctionis passularum & ficuum confert tussi frigidæ, & sumere de eo quolibet mane confert catarrho calido, datum cum frigida confortat stomachum, & constipat, datum ieiuno stomacho bene masticando, cōfert stomacho malis humoribus repleto, si aqua calida superbibatur, datū cum aqua calida est optimum post operationem pharmaci, datum tempore pestilentiali prohibet putrefactionem.

NEphrocatarticum, id est purgans renes, expertum est ilio sis, difficultati urinæ, si cum apozimate milij solis sumatur in modum auellanæ, de renibus & uesica lapidem potenter expellit cum apozimate saxifragiæ, sumptum menstruis imperat cum decoctione artemisiæ, colli tumorem sedat cum decoctione costi. xvi. pars confecta lib. i.

Recip. lapidis lyncis, drach. ij. & grana. x v. croci orientalis, drach. i. & grana. x v iij. zingib. euphorbij, myrrhæ, olibani, uesicæ apri, lapidis in hepate uel in uesica porci inuenti, cimini, hyoscyami, seminis macedonici, citri, omnium decem, ana drach. i. grana. v i. nardi, schœnanthi, costi, pyrethri, casiæ, reuponti, praſij, beleníj, sampsuci, gliconis, roriſmarini, gentianæ, saxifragiæ, gummi hederæ, cypressi pilularum, baccarum daphnidis, piperis nigri, & albi, seminis rutæ, & iuniperi, omnium, ana drach. ſ. grana. iiij. balaust. styracis, sanguinis hirci, sturci, assari, acori, fu, meu, aristo. lou. & rotun. betonicæ, fisaliadis, dauci, petroseleni, seminis erucæ, omnium ana grana. ij. seminis urticæ, seru. ſ. & grana. ij. & ſ. succi asparagi, & bruſci, ana grana. v. ſ. mel quod sufficit. dosis eius sit drac. iij. cum uino tepido.

Additio.

Nephrocatarticum, id est purgans renes, datum cum decoctione milij solis est expertū ilioſis, & difficultati vrinæ, datum cum decoctione artemisiæ imperat menstruis, propinatum cum decoctione costi sedat tumorem colli, datum similiter cum decoctione saxifragiæ expellit lapidem, eius dosis est à drachm. i. vsque ad drach. ij. Summa medicinarum est res. 52.

OLeum rosatum uirtutem habet frigidam & stipticam: & ideo ad dolores capitis ex febre seu ex calore solis optimum est: ardores autem ex calore quos stomachus plenus sua uentositate in toto, seu in parte capitis aufert, doloribus quā doq; in capite toto, uel in parte, confert, si ex ipso inungatur caput: confert etiam doloribus existentibus in stomacho, seu in intestinis ex acredine humorum mustum cum mastice, vnc. ij. & sufficienti cera in ipso solutus, & postea locis inunctis: ad hery sipelata est utile quibus in superficie non apparet, & ad alia huiusmodi multa. & istud oleum sic fit. In duabus libris olei communis, & ad nostram doctrinam abluti libra una et media utridium rosarum aliquantulum contusarum ponatur in olla plena, in calidario pleno aqua suspenso, & tam diu bulliat quousque ad tertiam partem ueniat, quod demum albo panno lini immissum torcularī exprimatur, & liquor reseruetur. Eodem modo fit sambucinum, uiolaceum, & myrtinum oleum. Quæ scilicet olea ualēt in acutis & peracutis inuncta super hepar, pulsus, tempora, & plantas manuum & pedum, calorem omnino extinguit.

Additio.

Istud oleum rosatum apud modernos habetur in vsu, verum est quòd sunt ex hominibus qui accipiunt foliorum rosarum recentium, & comminuunt cum forficulis quantitatem quam volunt, & superponunt oleum commune, & exponunt soli per dies quadraginta, deinde administrant vbi oportet. Circa instans cap. de rosis inquit oleum rosatum sic fit, quidam decoquunt rosas cum oleo & colant, & reseruant, alij terūt rosas virides, et ponunt in oleo, & in vase vitreo soli per quinquaginta dies exponūt, & hoc optimum est. Olei rosati confectio.

OLeum mandragoratum quod facit ad nimios dolores capitis, & phreneticis male dormientibus fronti illinitum, & naribus iniectū summe opitulatur pulsibus brachiorum inunctum, & plantis pedum illinitum, quocunque modo ut agilijs factis cum omni celeritate soporem reddit.

Recip. olei lib. ij. succi malorum mandragoræ, drach. iiij. hyoscyami albi succi, unc. ij. papaueris nigri hortensis capitum succi, unc. iij. uiol. recentium cimarum, succi cicutæ ambarum, ana unc. i. opij, styracis, ana unc. ſ. Conficitur sic. in oleo omnes succi mittantur, & per decem dies ad solem bene admisceantur. Vndecimo uero die ad consumptionem succi coquantur. Cumq; coctum fuerit ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit, coletur, & in parte ipsius olei, optium, & styrax soluti medicaminis supermittātur, & bene commixtum in uase reconditum usui reseruetur: hoc uero unguentum contra calefactionem hepatis sæpe inunctum mirifice ualet.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 868 sur 1089

Additio.

Oleum mandragoratum dicitur à ſucco mandragoræ, qui intrat in eo, confert valde ſeu vehementer contra morbos valde calidos: eius tamen narcoticitas eſt reprimẽda, vt cum lacte mulieris, vel oleo roſaceo: in eo enim eſt frigiditas & humiditas intenſa.

OLeum chamæmelinum ſalubre ad feruorem, & dolorem capitis, & ſtomachi cauſas ex cholera rubea ſine aliquo calore commotas compellit articuliſq; proficit, et ad alia multa facit. Recip. olei dulcis drach. xviij. florum chamæmeli menſe Iulij collectorum, lib. ß. Conficitur ſic, flores in oleo communi mittantur, in diebus caniculatibus in uitreo uaſe ad ſolem ſuſpendatur, & bene obturato, & poſt quadraginta dies in lento loco ponatur, & uſui reſeruetur.

Additio.

Iſtud oleum dicitur chamæmelinum â flore chamęmeli ex quo fit, calidum eſt temperate: & eſt oleum benedictum, & expertorum iuuamentorum, & reſolutiuum humorum ſuperfluorum, & mitigatiuum dolorum frigidorum, & ſubtiliatiuum humorum ſpiſſorum, & confert ei quem læſit frigus. et alia multa facit.

OLeum frigidiſſimum uiride ſic fit. Recip. olei communis albi, & abluti, lib. iiij. cimarum rubi tenerrimarum, foliorum utolarũ, uermicularis, cimbalariæ, ſemperuiuæ, ſolatri, foliorum papaueris, hyoſcyami, mandragoræ, craſſulæ, maioris, portulacæ, lactucæ, berbenæ, omnium añ. drach. iij. hæc omnia inſimul bene terantur, & in ſupradicto oleo mittãtur per tres dies, poſt tertium uero diem ſupra ignem ponatur, & uſque ad ſpiſſitudinem bulliat, poſtea coletur: deinde in fictili uaſe ponatur ſuper ignem, & bulliat ad ſucci cõſumptionem, tunc ab igne deponatur, & permittatur reſidere. & illud clarius quod ſupernatat colligatur, & uſui reſeruetur. ualet in acutis, & peracutis, fronti, & temporibus inunctum, ualet & retro inunctũ per dorſum à nucha uſque ad caudam inunctum, & per uentrem ſimiliter & uolæ manuum, & plantæ pedum, eodem modo contra omnem calorem potenter medetur.

Additio.

Oleum viride frigidiſſimum dicitur ab effectu tale, & à colore, vnde temporibus, & fronte cum eo inunctis valet febribus acutis: etiam calori, & dolori hypochondriorum ex cauſa calida per dorſum à nucha vſq; inferius inunctũ per ventrem: ſimiliter & volis manuũ, & plantis pedum inunctis: hoc modo mirabiliter & potenter medetur cõtra omnem calorem immoderatum. Sũma medi. eſt res. xiiij.

OPopyra magna, opopyra dicitur à ſucco & igne: ops enim Græce, Latine ſuccus, pyr, id eſt ignis, inde opopyra, id eſt ignitus ſuccus, proprie ualet contra guttã quæ oculum, & linguam, & labium diſtemperat, ut recte ſermonem non proferat, aut non loquatur, peculiariter curat paralyſim oris, & gutturis, & manuum, & pedum, atque crurum, & totius corporis, optime medetur cum uino ubi cocta ſit ſaluia, & caſtoreum, & coſtum in ſero in modum auellanæ, prodeſt tremuloſis cum eadem decoctione bibitum, contractioni neruorum ſub uentr, cum decoctione polypodij, epilepticis, melãcholicis, & maniacis cum decoctione thuris maſculi, auxiliatur tuſſientibus in omnibus doloribus pectoris & ſtomachi cum decoctione calamẽti, & cimini, hepaticis cum apozimate apij, & eupatorij, ſplenaticis cum decoctione capparis, & abſinthij, pleureticis cum apozimate hyſſopi, & pulegij, uliofis cum decoctione iris, & macedonici, calculoſis cum apozimate ſaxifragiæ, & ocymi, typice

E *febrientibus cum decoctione pigani naſturtij, pyrethri prodeſt, & ad multas corporis paſſiones facit. quintadecima pars confecti lib. ij.*

Recip. opij thebaici, drach. ij. ſcrupu. i. & grana. iiij. cinnamomi, garyphyl. nardi, galangæ, croci, coſti, zedoariæ, zingibe. xylobal. reuponti. pyrethri, coralli albi & rub. tragacan. myrrhæ, caſtorei, opopanacis, piperis ni. alb. & lon. ana drach. ij. & grana. vi. raſuræ eboris, eleliſphaci, herbæ paralyſis, añ. drach. i. & grana. xiiij. balſami, muſci, xyloaloes, ſchœnãthi, caſſiæ ſi. ſtyra. calami. maſticis, confitæ ru. chalbani, ſagapeni, plantæ aſ

F *ſæ fœtidæ, meliloti, ariſto. rotũ. dragonteæ, aſſari, helenij, meu, peoniæ, raphani, corticis peucedani, acori, mandragoræ, betonicæ, gentianæ, chamædryos, pulegij, centaureæ maioris, & minoris, celticæ, abſinthij, proſerpinatæ, blactæ, capillorum uen. ſponſæ ſolis, hypericon, uncitoxici, praſij, pigani, millefolij, cardamomi, calamenti, carpobalſami, aniſi, ſeminis leuſtici, hyoſcyami, ſeminis lupini, et pollinis, eboris alexandrini, baccarum lauri, marathri, ſileris montani, ana ſcrup. i. grana. x v iij. mel quod ſufficit. detur ut ſuperius diximus.*

Sũma medic. eſt res. lxxvij.

Opopyra dicitur ſuccus ignitus, ab ops quod eſt ſuccus, & pyr, quod eſt ignis, opiata eſt. Valet contra guttã. Gutta eſt, vt diximus repercuſſio alicuius membri ex humore influente, ad cuius curationem duo ſunt neceſſaria, conſtrictio fluxus rheumatici, & humorum ſuperfluorum conſumptio: hæc duo facit opopyra, conſtringit virtute opij, conſumit caliditate ſpecierum, contra quam guttam valeat ipſe docet ſpecialiter. Contra paralyſim linguę, oculi, labij, & totius corporis, cum vino decoctionis ſaluię vel caſtorei præcedente purgatione cum pilulis aureis, vel benedicta, vel picra. Nota, quando aliqua medicina datur contra aliquod vitium, danda eſt decoctio illius herbę vel ſpeciei, quæ valet contra illud, vt contra paralyſim

G cum decoctione ſaluiæ, vel caſtorei, cõtra epilepſiam cum decoctione peoniæ, & ſic de cæteris. Si autem pars paralytica expoſita ſit excepto oculo fricetur cum opopyra reſoluta in ſucco rutæ calefacto in teſta, ad paralyſim linguę debet interius recipi, & teneri ſub lingua.

Contractioni neruorum ſubuenit, nerui quandoq; contrahuntur ex ſpaſmo qui fit de repletione, quandoque ex ſpaſmo qui fit ex inanitione, & tunc non valet, quia magis deſiccaret, quando fit ex repletione, tunc detur ſic. accipe ſulfur viuum, & euphorbium, & ſcarabeos, qui inueniuntur in balneis, vel inter libros, conterantur, & reſoluantur in oleo muſcellino, & petroſelino addita opopyra totum corpus inungatur in balneo, vt ſic febris inducatur. Si vero tale balneum non habeatur, fiat foſſa in ſtabulo in equino fimo, & prædicto modo inunctus cooperiatur fimo. Epiſ. cum decoctione peoniæ. Melancholicis, & maniacis detur. ſi ſit melancholia vitio ſanguinis aduſti, vel mania, vel vitio choleræ aduſtæ, non detur, ſi

H de melancholia naturali, confert cum vino calido exhibita: fiat etiam facellatio de puluere pulegij, calamenthi, origani, & aliarum herbarum calidarum calefacto in tegula raſo prius capite in occipite, valet tuſſientibus ſi non fiat ex ſiccitate. Si vero fiat ex humore fluxibili, & liquido, detur prius cum vino decoctionis olibani ad conſtringendum rheuma: poſt tertium vero diem detur cum aqua decoctionis amyli, & penidiarum, paſſularum, charicarum, liquiritię, & ſucci eius, hyſſopi: detur autem ſic ad inſpiſſationem materiæ, vt ſpiſſata non cedat ſputum impellenti, & ſic facilius educatur. Omnibus pectoris doloribus, & ſtomachi ex frigiditate vel rheumate, vel ventoſitate cum vino decoctionis pulegij, & calamenthi.

Hepaticis ex frigiditate, & oppilatione hepatis patientibus ex frigidis humoribus facta: detur autẽ eis prius aliquod diureticum per aliquos dies: poſtea detur hæc opopyra cum decoctione apij.

Spleneticis

Spleneticis de frigida cauſa: ſi tamen ſplen durũ ſit, prius vngatur relaxantibus, & mollitiuis, patiens vtatur aqua multũ diuretica: deinde opopyra propinetur cum vino de coctionis capparis, pleureticis valet, in principio non, ſed poſt diem. xiiij. cum aqua decoctionis hordei ad maiorem mundificationẽ ſaniei, ne fiat trãſitus in empyima, vel fiãt pilulæ de tragacantho gũmi arabi. & opopyra, & dentur. Et nota, q̃ opiata, & maxime opopyra nõ ſunt danda contra vitia ſpiritualium, niſi cum aliquo lenitiuo adiuncto.

Iliacis non ex calido, ſed ex frigido humore, vel ventoſitate detur ſic, præcedat clyſtere mollitiuũ, & purgatio cũ benedicta, & ſi opus fuerit principium ad cõſumptionem reliquiarum, detur opopyra cum decoctione iriſillyricę & macedonici: ſentiunt enim ilioſi dolorẽ aliquando per. xx. dies poſt purgationem ex reliquũs materiei, tũc præcipue debet dari opopyra, ſicut dictum eſt ad conſumptionẽ reſi duæ materiei. Calculoſis cum apozimate ſaxifragię reſoluatur in oleo muſcellino, & pectini cataplaſmetur.

Colicis, ſi ſint ex cholera nõ detur, ſi ſit ex frigidis humoribus vel ventoſitate, detur cum decoctione polypodij hypericonis. Nota, q̃ opiatæ non ſunt dandæ cum aliquo vehementi laxatiuo, ne fiat alterutrum repugnantia, & augeatur dolor. Typice febrientibus non cuilibet, ſed quotidianæ de phlegmate naturali vel vitreo, vel quartanę de melãcholia naturali, quibus dãda eſt decoctio pigani ſtrutij, id eſt cauliculi agreſtis, patiente collocato ſuper cophinatam ad prouocandum ſudorem: valet etiam ad alia. Recip. herbæ paralyſis calidæ & ſiccæ eſt, diſſoluit, & conſumit, ſubtilem habet ſubſtantiam, ponitur hic contra paralyſim, vnde ab ipſa nomen accipit, folia ponuntur in medicinis abiectis ſtipitibus. per an. ſeruatur in vere debet colligi, & in vmbra deſiccari.

Proſerpinatæ. Proſerpinatę fri. & ſic. conſtringit, & infrigidat: herba eſt communis quæ corrigiola dicitur, ponitur hic vt conſtringat fluxum, & caliditatem aliarum ſpecierum reprimat, colligenda eſt cũ flores producit, flores & folia in medicina ponuntur medianis abiectis ſtipitibus.

Capilli. Capilli vene. temperatæ ſunt complexionis, tamen aliquantulum attinent caliditati, virtutem habent diure. ponuntur contra vitia renum & veſicæ, vltra menſem vel duos non ſeruatur.

Sponſæ ilis. Sponſæ ſolis. frigidę & ſiccę cõplexionis eſt, folia medicinæ cõpetunt, virtutem habẽt diure. ponitur hic propter vitia renũ & hepatis, in vere colligitur. per annũ ſeruatur.

Radicũ. Radicum ſeminis ca. & ſic. diuidit, attrahit, & diſſoluit & conſumit, vomitum prouocat ex ventoſitate quam habet, ponitur hic ad diſſoluẽdum, & conſumendum craſſos humores. per tres vel quatuor annos ſeruatur.

Lupini. Lupini quidam ſunt calidi, quidam frigidi, qui ex artificio coaptantur, vt ſint inſipidi, frigidi ſunt: qui vero tales ſunt, quales ab herba producuntur, calidi ſunt, & diureti. hic debent poni propter vitia renum & veſicę: quales à natura producuntur, tales apponantur: omnes ſimul puluerizatæ ſint ſpecies, confice, vt alia electaria. per ſeptem annos vel octo ſeruatur.

OXy dicitur ab acetoſo ſucco malorum granatorũ qui ponitur ibi: datur proprie contra ſynocham cauſon. & contra omnes acutas, & peracutas ægritudines cum frigida: prodeſt etiam pleureſi, hecticæ febri, punctur æ hepatis: ſi tamen hectica ſit cum tuſſi, addatur confectioni, unc. i. liquiritiæ, & ſucci eius, unc. ſ. ueteri, & non recenti cum ſcammonea. confectio eſt lib. iij.

Recip. prunorum damaſcenorum ſiccorũ, lib. ij. et decoquantur in lib. v. aquæ uſq; ad medietatem: deinde ab aqua extrahantur, & ponantur in cribro, & catino ſubterpoſito tandiu manibus fricentur, donec pulpa exeat tota, & in aqua ubi cocta ſunt pruna bulliat unc. ſ. uiolarum: & poſtea fiat ſyrupus cum duabus lib. zucchari, & ſ. addito ſucco prunorum prædictorũ bulliat ad

A *ſpiſſitudinem, & poſtea addantur unc. iiij. tamarindorũ, & unc. ij. caſſiæ ſi. mundatæ, & diſſolutæ cum aqua roſa. & colatæ, colatura nanq; ponatur in ſyrupo, & cum incœperit inſpiſſari, ponantur ibi ſucci utrorumq; granatorum, unc. v iij. & quandiu ad præfatam uenerit coctionem agitãdo cum ſpatula, ſemper adde puluerem harum ſpecierum quod recipit puluerem ſandalorũ alborum & rubeorum, ſpodij, ana drach. iiij. portulacæ drach. v i. roſ. tragacanthi, ana drach. ij. Si uero laxatiuam facere uolueris, in unaquaq; lib. pone drach. v ij. ſcãmoneæ puluerizatæ, tunc ſcilicet quando ab igne deponitur, & diaprunis, ſi laxatiũ facere uolueris eodem modo facias, detur mane ſimplex, meridie cum frigida. laxatiuum detur ſummo mane cum calida in modum caſtaneæ.*

Sũma medi. ẽ res. ix.

Oxymel laxatiuum ab oxy dicitur quod eſt acutum vel acetum quod ibi ponitur, & multa acuta, fit autem ſimplex & acutum. Acutum datur ſanis ad præſeruationem
B & præcipue cholericis in vere, patientibus ſimplicem tertianam, & etiam continuam, patientibus minorem hemitriteum & medium, eodem modo quo dictum eſt de frigido cophonis, ſimplex datur cholericis ad mitigationem ſitis omni hora diei. Recip. malorum granatorum, quorum alia ſunt dulcia, alia acetoſa, dulcia tẽperata ſunt inter frigiditatem, & caliditatem, virtutem habent abſtergendi, acetoſa frigida ſunt & ſic. digerunt, & diuidunt.

Seminis portulacæ. frigida eſt & humida, infrigidat & humectat, cõficitur ſic. pruna optime decoquantur, & poſtea tranſducantur per cribrum: in aqua vero prunorum fiat decoctio herbarum diuret. poſtea in parte ipſius aquæ reſoluatur caſſia fiſtu. & tamarindi, in alia parte fiat ſyrupus addito zuccharo: cum ſyrupus decoctus fuerit ponatur lotura caſſiæ, & tamarindi, & ſuccus malorum granatorum. Nota, quòd ſtatim ſuccus abſtractus à pomis debet poni, quia nõ poteſt ſeruari, poſtea fiat aliquantula de
C coctio agitando ſemper cum ſpatula, poſtea addantur carnes prunorum, & decoquatur fere ad ſpiſſitudinem diacitonitem, agitando cum ſpatula, ne adhæreat cacabo, & deſtruatur, tunc eo decocto deponatur ab igne, & adhuc calido, puluis ſpecierum addatur, & bene cum ſpatula admiſceatur. Quidã aliter faciunt, primo enim ponunt in ſyrupo carnes prunorum, et decoquunt ad ſpiſſitudinem mellis ſemper agitando, poſtea addunt loturam caſſiæ ſi. & tamarindorum, & ſuccum malorum granatorum, & poſtea decoquunt ad ſpiſſitudinem, quam prius habebat lotura caſſiæ ſi. cum tamarindis imponebatur: de impoſitione vero ſcãmoneæ idem dicimus quod diximus in electario de ſucco roſarum, quædam pars poteſt acui quędam pars ſimplex poteſt ſeruari. per. ij. annos optimum eſt. Dixit autẽ Matthæus de platea quòd poſtquã ipſum ſeruauerat per iij. vel. iij. illum ſecure donabat acute febricitantibus.

OXymel Iuliani multũ eſt laxatiũ, dicitur ab oxy. Iuliani ab inuentore, arteticis maxime competit ſi
D de frigido humore: ſi de calido ſit humore non det, ſi ex frigidis ſit humoribus detur hoc modo. fiãt inunctiones circa partem dolentem de eo, & vnguentis calidis: fiãt etiam epithemata ex herbis mollificatiuis, & relaxatiuis, vt malua, brãca vrſina, et ſimilibus, vtatur per. v. uel. viij. dies oxymelle diuretico: poſt. viij. diem in ſecundo cum accepturus eſt medicinam aliquam mediocriter laxatiuam, vt benedictam ſimplicem: in media autem nocte accipiat oxymel Iuliani, violenter purgat.

Pingues hu. in articulis reſidentes purgat, quia recipit multa vehementer laxatiua & ſubtilis ſubſtantiæ quæ attrahunt ab extremis partibus. Rx. aceti. frigi. & ſic. eſt penetratiuũ ex ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ, conſtringit ex ſuis qualitatibus, ponitur hic ad diuidendos, & digerendos craſſos humores & viſcoſos. Acetum fit per quandam ebullitionem in vino accidentaliter factam, per quam igneæ partes reſoluuntur in terreſtres, & aqueę in aereas, Quonãmõ acetũ fiat.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 870 sur 1089

vnde fit ſubtilis ſubſtantiæ. Igneis itaq; partibus reſolutis remanentibus ex parte terreſtribus innaſcitur ſiccitas, ex aqueis fri. & ſic. acetum fri. & ſic. & ſubſtantiæ ſubtilis.

Tedæ. Tedę pinguis. ca. eſt & ſic. virtutem habet attrahẽdi, diſſoluendi, & conſumendi, ponitur hic ad digerendos craſſos humores. Tęda pinguis lignum eſt abietis, ex quo manat quædam gũmoſitas quæ ſimiliter appellatur, quę &c. ponitur hic.

Cocognidij. Cocognidij. ca. ſunt, & ſic. virtutem habent diſſoluẽdi craſſos humores, & præcipue phlegmaticos, ponitur hic propter cauſas prędictas, ſemen eſt laureolæ, colligi debet in autũno. per. iij. an. ſer. Eligitur quod cum frangitur aliquid habet humiditatis nec in puluerem reſoluitur.

Lacterides. Lacterides. ca. ſunt in. iij. ſic. in. i. vel ſunt ca. in. iij. hu. in. i. diſſoluunt, attrahunt, & purgant phlegma: ideo hic ponuntur, lacterides dicuntur catapuciæ.

Elateriũ Elaterium ſuccus eſt cucumeris agreſtis, lacterides colliguntur in æſtate. per. ij. annos ſeruantur.

Cunare. Cunare ebuli. ca. ſunt, & ſic. diſſoluunt, attrahũt, & purgant phlegma, quare ponuntur hic, herba eſt ſatis communis. cimmæ, & cortices competunt medicinę.

Sinapis. Sinapis. calida eſt, & ſic. diſſoluit, conſumit, et necat lũbricos, ponitur hic ad diſſoluendum ſuperfluos humores, confice, vt dicitur in antidotario. per. ij. an. durat.

OXyzaccara dicitur ab oxy quod eſt acetum, & zuccharo, ualet tertianæ, acutis, & quartanæ, non uere choleram in ſtomacho exiſtentem purgat. Recip. zuc. lib. i. ſucci malorum granatorum, unc. v iij. aceti, unc. iiij. ad ignem in ſtagnato uaſe pone, & tandiu bulliat, cum ſpatula ſemper agitando, donec ad quantitatem zucchari deueniat, ut in pyxide portari poſſit. detur in mane cum calida unc. i. & ſ.

Additio.

Oxyzaccara dicitur ab oxy quod eſt acetum, & zaccara ex quibus componitur, infrigidat, digerit, diuidit, incidit, aperit, vias abluit, & mundificat craſſos humores, & viſcoſos, & ſubtiliat choleram craſſam phlegmaticam, & melancholiam ex cholera aduſta, etiam valet contra abundantiam ſanguinis, & ad febres paratas inflammari. Aliqui addunt oxyzaccaram compoſitam quæ fit ex capillaribus, & radicibus aperitiuis.

OXymel ſic fit. Recip. mellis deſpumati, lib. i. aceti fortiſſimi, lib. i. & ſ. in quo bulliant radices fœni. unc. ij. radi. radi. rapha. unc. ſ. bulliant uſq; ad tertiã partẽ: deinde colẽtur, & colaturæ ſupradictum mel addatur in ſtagnato uaſe, ſemper agitando cum ſpatula, tandiu lento igne bulliat, donec ad conſumptionem aceti deueniat, ualet ut oxyzaccara, digerit, diuidit, & phlegma mirabiliter purgat. datur in mane cum calida.

Additio.

Oxymel quadruplex. Oxymel dicitur ab oxy quod eſt acetũ, & melle ex quibus componitur, reſpicit proprie humores phlegmaticos, & eſt quadruplex, ſimplex, compoſitum, diureticum, & ſcilliticum: oxymel autem ſimplex fit ex duabus partibus mellis, et vna parte aceti, augendo vel minuendo acetum, ſm quod oportet. illud quod hic ſcribitur dicitur compoſitum reſpectu ſimplicis nũc dicti, & reſpicit humores craſſos quos ſubtiliat, & confert febribus phlegmaticis prolõgatis, & tertianæ nothæ. Sũma medicinarum eſt res. iij.

POtio ſancti Pauli, dicitur potio à potando, ſancti Pauli, quia ſanctus Paulus eam compoſuit, hæc eadem à Romanis potio maior uocatur, quia Paulus magnus interpretatur, dat̃ pprie epilepticis, catalepticis, analepticis, ſtomatichis, cũ uino coctũ ſit thus maſculũ, uel peonia miſta, hæc eadẽ cum eſdra, datur hyemali tempore, & uernali quartanarijs, & ſanat cum uino in quo cocta ſit gentiana, uel ſaluuca, uel caſtoreũ ante ho-

E *ram acceſſionis: medetur etiam arteriacis, paralyticis, cum ulno in quo cocta ſit ſaluia, uel caſtoreum. x v. pars eſt lib. i.*

Recip. nitri, drach. iij. & ſcrup. i. caſtorei, antimonij, ſinoni, ſolij, daphnococi, ſileris, apij, petroſe. marathri, dauci, ſtaphiſagriæ, ana dyach. i. & ſcrup. i. ſalis ammon. epithymi, ana drach. i. & ſcrup. ſ. calami, aromat. myrobalanorum, liquiri. tragacan. peoniæ, pyrethri, ana ſcrup. ij. coſti, colocynthidis, agarici, maſticis, ariſtolo. long. & rotun. roſarum, mabathematicon, aſſari, eleliſphaci, aronis, dictami, baſilicon, brancæ urſinæ, balſamitæ, origani, pulegij, chamedryos, uel hyſſopi, ſatureiæ, pipe. alb. & ni. & lon. ſeminis rutæ, ana ſcrup. i. & gra. x v iij. cardami, thuris, ana ſcrup. i. & grana. iiij. balſami, nardi, croci, ſchœnantus,
\ *caſſiæ, myrrhæ, opopanacis, ſulfuris, mandragoræ, gentianæ,*
F *bratei, euphorbij, ſanguinis merguli, ana ſcrup. i. cinnamomi, gariophyllorum, zingibe. anacardi, xylobalſami, reupon. peuceda ni, ſtyracis calamitæ, ſagapeni, aſſari, ſanguinis draco. coagu-*
li leporis, coaguli agni, & capreoli, & uituli, & felis urſini, ſanguinis anatis, petrolei, ana ſcru. i. minus gra. iiij. herbæ paraliſis, drach. vij. gra. iiij. mel qd̃ ſufficit, datur capitalibus paſſionibus in ſero ad modũ auellanæ, uel cũ decoctionibus ſupradictis.

Pauli apoſtoli antidotum dicitur ab eo inuentum, confert melancholicis, maniacis, epilepticis, ſi fiat ex frigido humore, vtpote melancholia naturali cũ decoctione thuris maſculi, vel maſticis, aut coſti, ſi fit de calidis humoribus non detur. Paralyticis tremulis cum decoctione caſtorei eleliſphaci. Nota, quòd paralytici alij tremuloſi, alij non, vtriſq; cõfert hoc antidotum prædicto modo datum: debet autẽ pars patientis inungi exterius, & recipere prædicto modo interius, tam in his quàm in alijs. Nota, quòd illi qui tremunt facilius curantur quã illi qui non tremunt. Valet ad omnia quæ capiti nocent ex frigiditate cum vino decoctionis alicuius ſpeciei cerebrũ confortantis, aſthmaticis cum decoctione aniſi, penidij, tragacanthi, gũmi
G arabi. liquiri. ſucci eius, vel fiant pilulæ de puluere horum & ex antidoto ſancti Pauli, & dentur. Peripneumonicis, non laudo, typice febrientibus ante horam acceſſionis cũ vino decoctionis cardamomi, vel calamenti, vel de puluere iſtorũ, & potione ſancti Pauli fiant pilulæ, & dentur. Ad dolorem ſtomachi ex frigiditate cum apozimate iridis illiricæ, & pulegij. Hydropicis cum decoctione herbarum diureticarum. Spleneticis eodem modo, vel cum decoctione radicis tamariſci. Ad debilitatem lumborũ cum decoctione aſſari, apij, & macedonici. Matrici ſubuenit, reſoluatur in oleo muſcellino, & bombax intincta ſupponatur, valet & ad multa alia: menſtrua mirabiliter prouocat immixta cum pulegio. Nota, quod potio ſancti Pauli nõ eſt opiata, ſed vice opiatę datur, conſumit, & calefacit.

Coagulã leporis. Recip. coagulum leporis fri. & ſic. eſt, tum propter naturam ipſius ſtomachi, tum propter naturam ipſius admirabilem, aſtringit, & mundificat ex proprietate lactis, conſtringẽdi virtutem habet ex frigiditate, ponitur hic ad fluH *xum quemlibet ventris conſtringendum, & membra confortãda, ſtomachus, vel coagulum, vel venter eſt leporis. Coagulum dicitur, quia facit lac coagulari, extrahitur antequam incipiat herbas comedere, & imponitur ſal ad cõ ſeruationem, maximam habet efficaciam contra epilepſiam. per duos annos ſeruatur. Eligendum eſt quod nõ eſt nimis ſiccum vetuſtate corruptum.*

Coagulũ agni. Coagulum agni frigidum & humidum ad reprimendum ſiccitatem quarundam herbarum vel ſpecierum ponitur hic, vt diximus de coagulo leporis, fiat, & ſeruetur tantundem.

Coaguli capreol. Vituli. Coaguli capreoli temperatum eſt in frigiditate, & humiditate, propter capitis cauſas, & aſthmatis ponitur hic, ſeruatur, vt prædicta. Coagulum vituli ponitur hic, vt temperata caliditate confortet, & ſua humiditate reprimat ſiccitatem aliarum ſpecierum. Nota, q̃ omnia iſta coagula

ponuntur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 871 sur 1089

ponuntur ad mũdificationẽ & mẽbrorꝫ confortationem.

Fel vrſi. Fel vrſi.ca.& ſic.eſt,ponitur hic propter epilepſiam & paralyſim,vel cum ſuo folliculo ab hepate debet ſeparari,

Sanguis anatis. & ita ſuſpendi,& deficcari,per.ñ.annos ſeruatur. Sanguis anatis calidus eſt & humidus ad humectandũ ponitur hic recenter extractus ab anate,debet poni,& miſceri cũ melle deſpumato,& calido: poſtea puluis ſpecierum quæ ibi recipiuntur apponatur,conficitur ex facili, niſi quòd ſi coagula recentia fuerint,vt nõ posſint puluerizari, cum melle calido commiſceantur & diſtemperentur antequã puluis imponatur.per duos annos ſeruatur. doſis eius eſt.ʒ.i.

Paulinum antidotum.Paulinum,ideſt magnum,antidotum, id eſt contradatum,quia magnam uirtutem, & efficaciam habet,datur proprie uteri, & nouæ tuſſi, quæ fit ex diſcurſione rheumatis à capite,ualet contra uitia pectoris ex frigiditate in ſero cum uino calido, ſed ſi diſtemperatum accipere nõ poterit,fac inde pilulas.viij.uel.ix. facto cum opio, ſed ſi confectum fuerit ſine opio, & laxatiuum facere uolueris, da drach.ij. cum ſcrup.ij.ſcãmoneæ in pilulis factis,caput & ſtomachum ex phlegmate, & melancholia purgat,et oculorum grauedinem tollit.quarta pars eſt lib.i.quia in unaquaq; receptione ponũt lib.i. & mediam mellis deſpumati.

Recip.aloes,drach.xi.& gra.xy.croci,coſti,anacardi,agarici,coralli,myrrhæ,ammoniaci,terebinthi.chalbani, ſagapeni, opopanacis,confitæ ru. ſtyracis cala.ireos, ana drach.iiij.& ſ. opij,olibani,maſticis,bdellij,corimbrij,ana drac.ij.& gra.xv. balſami, folij, ana ſcrup.i.& ſ.meliſſæ,drachm.ij. Conficiatur ſic:chalbanum,ſagapenum,ammoniacum,opopanacum,iſtæ gummæ aliquantulum terantur, & in albo, & in odorifero uino ſufficienter coctæ unà imponantur:mane uero ſuper ignem ponantur & bulliant, poſtea adde mellis deſpumati, unc.iiij.& dimittantur bullire quouſq; incipiat inſpiſſari:tunc ſtyrax cala.confita ru. & corimbrum cum piſtello calido optime trita, ponantur in caldario ſemper agitando cum ſpatula,donec liquefiant.Et poſtea addatur terebinthina:& ſi probare uolueris utrum coctum ſit,pone aliquantulum ſupra marmor,& ſi ſtatim ad modũ mellis ſe coagulauerit, caldario mox in terra poſito, addatur myrrha cum bdellio,deinde maſtix,& olibanum,poſtea coſtum,anacardinum, agaricum, corallios, trim, opium,ſolium, meliſſam, omnia ſimul piſtata & pulueriꝛata in caldario mittantur. Et hoc totum ſupra marmor inunctum prius oleo lauri ponatur,& cum puluere aloes malaxetur ſimul crocum cum ſpeciebus terũt. Et ad ultimum cum croco orientali magdaleones informentur, detur in modum auellanæ cum uino calido.

Paulinum antidotum maius. Paulinum aliud eſt opiatum,aliud non opiatum,opiatum eſt,q; od habet opium, non opiatum caret opio. Opiatum præcipue datur ad conſtringendum fluxum. Non opiatum datur melancholicis, maniacis,epilepticis,ſi fiat ægritudo hæc ex frigida cauſa, id eſt melancholia naturali cum oxymelle bibitũ,vel cum vino decoctionis alicuius ſpeciei odoriferę cerebrum confortantis.

Epiphoræ. Epiphoras oculorum curat. Epiphoræ oculorum ſunt apoſtemata quæ naſcuntur ſupra oculos ab epi quod eſt ſupra,et foros quod eſt fores,ſupponatur inductum in abluta, ita quòd ſubſtantiam oculi non attingat. Dolor dentium ſi fuerit vitio ſuperiorum, id eſt vitio rehumatizãtis cerebri inducatur in cartha,& in temporibus raſis ſupponatur,& dentes ex eo fricentur, ſi opiatum fuerit magis ad hoc valet. Malum odorem aufert, ſi fiat fœtor vitio ſtomachi fiant pilulæ ex puluere foliorum myrtæ mentæ, & Paulino,& dentur: ſolum etiam vinũ decoctionis myrtæ multum valet. Colorem bonum facit ſi fiat diſcoloratio ex frigiditate,& in digeſtione detur cum vino decoctionis nucis muſcatę,vel garyophyllorum,vel macis omnium iſtorum vel vnius. Valet tuſſientibus datum cum vino decoctionis amyli, penidiæ, tragacanthi. Vulnera ſtomachi ſanat, ſi ſint ex apoſtemate præcedente, cum vino decoctionis myrtæ detur, vel fiant pilulæ de Paulino,& menta,& dentur. Vomitum,& diſtemperantiam ſtomachi ex frigiditate factam aufert datum cum vino decoctionis piperis nigri,& caſtorei, vel fiant pilulæ de puluere iſtorum & Paulino,& dentur. Cardiacis,ſi fiat cardiaca paſſio ex cholerica materia non detur, ſi ex frigida cauſa, detur cum vino decoctionis ligni aloes. In quo differat cardiaca à ſyncopi ſuperius dictum eſt. Typice febrientibus de melancholia naturali,& phlegmate naturali,præcipue detur opiatum. Epilepticis cum decoctione radicis fœniculi, petroſeli.aſparagi,bruſci. Spleneticis,cum decoctione tamariſci,& philipendulæ, vel fiant pilulæ cum puluere iſtorum, & Paulino,& dentur.

Veterici iſtis,detur ſicut empycis. Dyſenteriam datum cum ſucco pulegĩ curat:non laudo dari contra dyſenteriam niſi dyſenteria pro quolibet fluxu accipiatur: poteſt tamen dari lientericis poſt purgationem cum aliquo vino ſtyptico. Contra tumorem,& dolorem ex frigiditate cum decoctione abſinthĩ, vel calamenthi.

Contra carbunculum, ſi fuerit ex frigida cum ſupponatur more emplaſtri diſſoluit & conſumit materiam, ſi fuerit calida materia non detur niſi fuerit ſeruentiſſima, & tunc apponatur. Tumorem,& dolorem deponit,et maxime pudẽdorum,ſi materia fuerit in his partibus in abluta inducatur,& ſupponatur. Recip. vnc.i.corimbrium. cal. & ſic. eſt diſſoluit & conſumit. Corimbrium gummi arboris in India,& Græcia,non ſophiſticatur, alio nomine thymiama, hic ponitur ad conſumendum,& reſoluendum humores craſſos & ſuperfluos. Conficitur ſic. maſtix,& olibanum puluerizentur per ſe,aloe per ſe,bdellium per ſe,&c. inſimul omnes gummæ in modico vino, & forti ponantur per diem & noctem:poſtea ponantur ad ignem & liquefiant,colentur per pannum in vna receptione duæ libræ mellis bene deſpumati, huic colaturæ addatur benedicta,& cum aliquantulum bullierint gummæ in melle appone puluerem maſticis,& olibani: deinde myrrhæ,& bdellĩ.cum vis probare ſi coctum fuerit pone guttam ſupra marmor inunctũ oleo,poſt impone puluerẽ ſpecierum modicũ,& ſi poſſunt fieri pilulæ,vt non cohęreãt, ſi non cohæreant manibus,coctũ eſt, tunc depone abigne & fac quaſi circulũ de puluere ſpecierũ dictarum ſupra marmor,& infunde hãc decoctionẽ in medio, & immiſce puluerem diligenter cũ eo,et impone partem continue,& bene omnia confice malaxando, cum autem magdaleonẽ formare cœperis reliquam crocum melius adiunge, vt melior inde ſaporem vel colorẽ aſſumat,& crocus melius appareat.per.iiĩ.annos ſeruatur.doſis eius eſt vnc.viĩ.

Panchriſton antidotum,pan.id eſt totũ, chriſton,id eſt bonum, typice febrientibus datum cum mulſa mirabiliter ſubuenit, cum hydromelle diſtemperatum ſine mora menſtrua prouocat.ſexta pars eſt lib.i.

Recip.opij thebaici,drach.v.croci,drach.ij.& ſcru.i.& ſ. ſeſeleos,drach.ij.calami aromatici,caſtorei,carpobal.cardamo. petroſe.ana drach.i.& ſcrup.i.zingib.caſſiæ,ſagapeni,piperis al.hyoſcyami,ſem.lini,ſe.rutæ agreſtis,marathri,ana ſcrup.ij. nardi,pyrethri,meu,euphor.ani.trifolij acuti,dauci cretici,ana ſcrup.i.& ſ.mel quod ſufficit,datur in modum auellanæ in ſero cum uino calido.

Additio.

Panchriſton antidotum pan,id eſt totum,Chriſton,id eſt bonum,antidotum,id eſt cõtra datum.reſpicit proprie virtutem naturalem diuerſis humoribus grauatam,& humores extra vaſa vagantes inducentes febrem interpolatam, vnde datum cum decoctione cinnamomi, vel cum decoctione quatuor ſemi.frigidorum,& vtriuſque ſpicæ,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 872 sur 1089

ante accesſionem, confert mirabiliter quotidianæ, datum cum decoctione thymi vel epithymi confert quartanę, diſtemperatum abſqꝫ opio cum hydromelle prouocat menſtrua. Summa medi. eſt res. xxiij.

Picra, id eſt amara, Galeni, ab inuentore dicitur, ualet mirabiliter ad omnem capitis frigiditatem, ſtomachi digeſtionem procurat, uomitum ſtringit, frigiditati matricis ſubuenit, conceptionem adiuuat, detur in balneo ſi fieri poteſt uel cunti dormitum cum uino calido. ſeptima pars eſt lib. i.

Recip. aloes optimi, drach. xiij. & ſ. cinnamomi, nardi, coſti, croci, ſchœnanti, xylobalſami, caſſiæ ſi. maſticis, aſſari, roſ. amomi, abſinthij, ana drach. i. & gra. vij. mel quod ſufficit. datur ut ſupra diximus.

Picra, id eſt amara Gal. ab authore, multæ ſunt aliæ. Iſta vſualis eſt, facit melancholicis, epilepticis, ſcotomaticis, omnibus his datur eodem modo cum vino in ſero, ſcilicet facta digeſtione ſtomachi, ſoluit cum vino decoctionis maſti. & col'. quia ipſam choleram in ſtomacho exiſtentem purgat. Ad diuerſitatem ſtomachi, id eſt ad diuerſos eius dolores ſi fiant ex frigido hu. vel ventoſitate cum vino decoctionis coſti, & anxietates quas ſolent pati mulieres, maxime nocte quibus danda eſt picra in ſero cum vino decoctionis nucis muſca. & maſtic. emphraxim ſplenis, & hepatis cum decoctione herbarum diure.

Vetericis ſi fuerit inueterata, et ſine febre detur cum decoctione abſinthĩ. Viſcerum hypochondriorũ, et renũ diſtemperantiam tollit data cum decoctione fœniculi, & cimini: cauſas matricis deponit ſi fiant ex humore frigido: reſoluatur picra in oleo muſcellino calefacto in teſta oui, in ea intingatur bombax, & ſupponatur. Menſtruis imperat cũ ſucco artemiſiæ bibita, vel ſuppoſita. ℞. aloes hepatici &c. conficiatur ſic, omnes ſpecies ſimul terantur, in. i. lib. mellis ponantur. ʒ. iĩ. puluꝛis, per. ĩ. annos ſeruatur. doſis eius eſt. vi. ʒ. aliquando. ʒ. i. ſed quod melius eſt, doſis eſt. ʒ. i. Nota, cꝫ cũ ſimpliciter picra inuenitur, Gal. eſt intelligẽda, neqꝫ de receptione ſua dicit niſi bis vel ter.

Additio.

Hæc interdum vocatur à Gale. & ab Aui. picra, & aliquãdo hiera picra quæ incolumis exiſtens expellit ſine moleſtia humores nociuos abſqꝫ eo quod minuat de humoribus naturalibus: hæc tamen non eſt vſualis, ſed illa quę eſt de octo rebus, vt. ℞. cinnamo. xylobal. aſſari, ſpicæ, croci, caſſiæ, maſticis, añ. ʒ. vi. aloes. ʒ. centum: iſta tamen Nicolai debet poni in antidotis poſitis in præſenti antidotario. Summa medicinarum eſt res. xiij.

Cardiacis quæ ſolet potio muſcata iuuare.

Potio muſcata maior, muſcata à muſco dicitur, eo quòd muſcus precioſior eſt, et odoroſior ſit alijs ſpeciebus, ualet cardiacis, ſcotomaticis, et ad omnem ſtomachi debilitatem, & corporis confortationem, & ad uitia pulmonis. pars tertia confecta eſt lib. i.

Recip. ſpicæ, folij, piperis longi, zingi. zedoariæ, confitæ ru. confitæ muſcatæ, car. xyloaloes, ro. uio. anacardi, acori, coral. coſti, leuiſtici, nucis muſca. raſuræ eboris, margaritarum integrarum & perforatarum, antofili, rhabarbari, amomi, oſſis de corde cerui, croci, piperis al. oſſium dactylorum, beliculi marini, ſpodij, ſandali al. & ru. macis, liquiritiæ, cinnamomi, alyptæ, aniſi, tragacan. blactæ bizantiæ, cardamomi, ocymi, limaturæ auri & argenti omnium. xl. ana ſcrup. ij. muſci, camphoræ, ambræ, omnium trium, ana ſcrup. i. zucchari candi. ana drach. ij. ſyrupus roſ. quod ſufficit. datur mane, & meridie, & ſero, ſcotomaticis & debilitatis cochlearium unum cum uino, patientibus in pulmone, cum aqua hordei.

Additio.

Potio muſcata dicitur potio à potando, muſcata à muſco, eo cꝫ muſcus eſt precioſior cæteris medicinis. reſpicit proprie virtutem naturalem primæ digeſtionis, confortat cor, & ſubtiliat materiam craſſam. Data bis in die cum decoctione nucis muſcatæ, & garyophyllorum confert valde ſtomatichis, et ad omnem debilitatem ſtomachi ex cauſa frigida. Summa medic. eſt res. xlvi.

Pilulæ ſine quibus eſſe nolo, pilulæ à rotunditate dictæ, ſine quibus eſſe nolo, propter ſummam efficaciam quam habent ſiue quia ſuperiores purgant humores, ualent proprie ad catarrhactas, obſcuritates, & caligines oculorum, caput mirabiliter à cholera, phlegmate, & melancholia purgant, ab omnibus prauis humoribus uiſum cuſtodiunt, iliofis mirabiliter conferunt, aurium dolorem ſanant, id eſt in ſero. x. uel. xiij. ſumantur cum ouo uel farinata. medietas eſt drach. ij. Pilulæ ſine quibus.

Recip. aloes hepatici abluti & odoriferi, drach. xiij. myrobalanorum citronorum, chebulorum, belliricorum, emblicorum, indorum, rhabarbari, maſticis, abſinthij, ro. uio. ſenæ, agarici, cuſcutæ, ana drach. i. temperentur cum ſucco fœnicu. ſcammo. bene tritæ & puluerizatæ, drach. vi. & ſ. admiſceantur tantum, quòd puluis ſcammoneæ per pannum cum ipſo ſucco ſit expreſſus, & ſit tanta ſucci quantitas quæ ſufficiat ad confectionem pilularum, & manibus primo inunctis oleo uiola. uel communi ſecundum doctrinam noſtram abluti, formentur in modum ciceris.

Additio.

Iſtæ pilulæ ſunt multum vſuales. Gilbertus Anglicus cap̃. de ſcotomia, et vertigine habet hanc eandem deſcrip. ſeruantur per an. cꝫ ſi volueris eas exhibere cõtra fumum choleræ duplica myrobal. citrinos, & ſi contra phlegma duplica chebulos & agaricum, & ſi contra melancholiam duplica indos & ſene. Summa medi. eſt res. xvi.

Pilulæ à rotunditate dictæ, aureæ ab excellentia auri dicuntur, ſicut enim aurum inter cætera metalla precioſius habetur, ſic pilulæ iſtæ inter alias meliores approbãtur, proprie purgant caput, lumen oculorum acuunt, uentoſitatem ſtomachi, & inteſtinorum expellunt, & ſine moleſtia purgant, medietas eſt unc. ij. & drach. ij. Pilulæ aureæ.

Recip. aloes diagridij, ana drachm. v. ro. ſeminis apij, ana drach. ij. & ſ. aniſi, ſeminis fœniculi, ana drach. i. ſ. croci, colocynthidis interioris, maſticis, ana drach. i. informentur in modum ciceris cum aqua infuſionis tragacan. dentur in ſero. ix. uel xi. cum mulſa, aut cum uino. Sũma medici. eſt res ix.

Pilulæ aureæ, pilulæ à rotunditate, aureæ propter excellentiam vſus pilularum, inuentæ propter delicatos qui liquidas non poſſunt ſumere medicinas: hæ autem pilulæ optime purgant ſtomachum, quia multa recipiunt ſtomachum purgantia: purgant autem humores frigidos, purgant hepar & renes: hęc membra per medicinam ſe iuuari ſentientia ſecum attrahunt, & purgant.

Scotomiam ex anatumaſi frigidos humores purgando in ſtomacho, ex quibus ventoſitas conſurgebat, digeſtionem procurant, frigidos humores qui digeſtionem impediebant expellendo.

Hictericos colorant ex oppi. hepatis factos, ſoluendo oppilationẽ, vnde bonus redditur color, ſi febris adſit non dentur, ventoſitatem ſuauiter expellunt propter aniſum, & fœniculum quæ recipiunt.

Vſus autem pilularum eſt multarum. Quidam dant in farina, quidam in ouo ſorbili, alĩ in nebula, alĩ in racemis extractis arillis, alĩ in cera liquefacta ponunt, et ſubito extrahũt eas in cuſpide ſtili fixas, cruſtella ſupinducta ceræ,

earum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 873 sur 1089

earum amaritudo occultatur,& ſic exhibeantur,hoc autem totum inuentum eſt propter delicatos non potentes aliter recipere.

Debent autem generaliter dari in ſero,poſtea aqua tepida vel mulſa propinari,vel vinum tepidum,habẽtibus ſtomachum frigidum, poſt ſuperdormiendum eſt donec rugitum,& inflationem in ventre ſentiat: deinde ſurgat,poſtea dormiat caute à frigore, vt alias dictum eſt. de confectione dico ꝙ in duplo apponenda eſt ſcãmonea quam authores dicant,niſi plus apponeretur parum ducerent,conficiantur cum aqua decoctionis traga. dantur.xv. vel.xx. ſecundum patientis virtutem,per an.ſer.

Pilulæ diacaſtoreæ proſunt paralyſi.

Pilulæ diacaſtoreæ à caſtoreo dictæ ſunt, quod intrat,paralyticis mirabiliter proſunt una uel tres, diſtemperatæ cum aqua calida naribus injiciantur ita, ut ſupinus ipſe patiens iaceat,iuxta ignem paruum aliquantulum uertat ſe, & ore aperto ſinat phlegma extre,oculos mundificant,& dentes lapſos confirmant, ſtranguriam curant, dolorem cilij ex aliquo frigido rheumate ſoluunt.tertia pars eſt unc.i.& ſ.

Recip.caſtorei.opij, croci, zingiberis, pyrethri,euphorbij, elaterij,nabathematicon,leucopiperis,nigellæ, ſtaphiſagriæ,epithi.ſpicæ,ana drachm.i. Confice cum ſucco betæ, & informa in modum ciceris.

Sũma medic.eſt res. xij.

Pilulæ diacoſtoreæ dicuntur â caſtoreo,paralyſi myrabiliter conferunt propter caſtoreum, oculos mundificant, quia cerebrum,& neruos optime mũdificant,laxatos dentes confirmant, dentes quandoq; labuntur ex humoribus à cerebro rheumatizantibus,quandoq; à ſtomacho aſcendentibus. Valent vtiq; pilulæ diacaſtoreæ,quia purgant humores lapſus dentium operantes. Gingiuas curant propter eandem cauſam. Et huiuſmodi pilulæ nõ recipiuntur per os,niſi contra inueteratas paſſiones,vt paralyſim: non dãtur tamen niſi.i.vel.ij.quia potentes ſunt, & multum inducunt excoriationẽ: principaliter autem injciuntur per nares vna vel duæ ſolutæ cum ſucco rutæ,vel cum vino tepido,patiente locato in balneo, vel aere calido, uel iuxta ignem:patiens etiam manu nares conſtringat vel cõcutiat,& capite inclinato pmittat humores fluere: ſi enim rectus ſtaret, humores redundantes ad ſpiritualia poſſent eum ſuffocare,purgatione facta ſugat patiẽs aquam decoctionis maluarũ ad mitigationem feruoris: multam enim moleſtiam inducunt,& nota,quòd non debet eſſe frequẽs vſus earum,ſemel in menſe, vel bis ad plus. per biennium durant in multa efficacia.

Pilulæ arteticæ, ualent contra arteticam & podagram.
Recip.hermoda.turbit,agarici, ana drach.iiij.caſſiæ lig. nardi,garyophyl.xylobal.carpobal.macis,galangæ,zingiber.maſticis, aſſæ fœtidæ, fœnicu. aniſi, ſaxifragiæ, ſeminis aſparagi,bruſci,roſæ, granorum ſolis,ſalis gẽmæ,ana drac. ij.ſcammoneæ,unc.i.aloes ad pondus omnium. Conficitur cũ ſucco fœniculi uel iuæ.

Additio.

Iſtæ pilulæ ſunt in vſu:has etiã deſcribit Gilbertus Anglicus capꝫ.de cura arteticæ,valent cõtra arteticam phlegmaticam.Summa medicinarum eſt res.xxiij.

Pilulæ octomeræ, id eſt de octo ſpeciebus, humores ſpiſſos de capite deponunt,& uiſum clarificant,& catarrhactas oculorum prohibent. Recip.aloes,diagridij,ana drach.ij. colocynthidis interioris,epithym. dauci cretici, maſticis, agari. chebu.abſinthij,omnium. v ij.ana drach.i.terantur,et cum ſucco ſtrigni diſtemperentur, & in modum ciceris formentur, dentur ex eis.ix.mane uel veſpere cum uino.

Additio.

Hæ pilulæ raro in vſu habentur,dicit doctor in feb.for-

A mentur cum ſucco ſtrigni. Et ſtrignus ſecundum Dioſco. habet quatuor ſpecies quarum prima eſt hortulana odoris iocundi,hæc comeditur, & hæc eſt quam nos ſolatrum vocamus,aut morellam. Macer herbam quam Græci ſtrignum dixere, Latini,morellam dicunt,ſecundum Seraꝫ. ſolatrum eſt vua vulpis:ſecundum vero Meſ. vua uulpis aliud eſt, vt apparet in caꝫ. de alphefcera, ſed maior pars ſapientum tenet hanc opinionem ꝙ uua uulpis, ſiue canina ſit ſtrignum ſeu ſolatrum. Summa medic. eſt res.x.

Pilulæ probatæ contra fluxum uentris,maxime lienteriam, & dyſenteriam. Recip. myrtillorum,balauſtiarum, pſidiæ,ſymphiti, ſanguinis draconis, boli,acatiæ, hypociſtidos,roſarum,tartari,ſumach, croci, galliæ muſcatæ,gallæ,cinnamomi,ſpodij,maſticis, gummi arabici,ana drach.i.opij,thebaici,drach.ſ.cum ſucco cimarum myrti,lentiſci tempera,& fac pilulas in modũ orobi,dentur.ix.uel.xi.cum aqua ro. uel pluuiali.

B Additio.

Iſtæ pilulæ raro in uſu habẽtur:has etiam deſcribit Gilbertus Angli. caꝫ. de diaria, valent cõtra omnem fluxum ventris,& maxime lientericum,et dyſentericum.Summa medicinarum eſt res.xx.

Pilulæ de quinq; generibus myrobal. Recip.myrobalanorũ citri.chebu.belliri.emblicorum,indorum,agarici,diagridij,colocynthidis,ſenæ,ana unc.ſ.turbit, aniſi,marathri, maſtic.lapidis lazu.ana drach.ij.& ſ.& gra. v .alo.unc.i.fiant pilulæ,ualent arteticis, podagricis, ſpleneticis, ad uiſum clarificandum,choleram purgant aduſtam.

Pilulæ de quinq; generibus.omnes hu.purgant,& præcipue phlegma & melãcholiã,dolorẽ ſtomachi,& inteſtinorum ſedant,febricitantibus non ſunt exhibendę,nec ſolam cholerã purgare uolentibus,ſed vbi cholera,& alĩ humores ſuperabundãt,poſſunt dari,parũ laxant. Siquis eas bene laxatiuas facere uoluerit, in duplo plus poteſt apponere de ſcãmonea ẽꝫ recipiant,conficiuntur cum ſucco abſintĩ uel ſœniculi. Summa medicinarum eſt res.xvi.

C

Pilulæ cynogloſſæ multũ ſunt utiles ad acre, & tenue rheuma.plurimos enim ſcio quamuis longo tempore rheumatizantes his ſuſceptis proculdubio eſſe curatos.

Recip.cynogloſſæ,opij,ſeminis hyoſcyami, omnium triũ ana drach.iiij.myrrhæ trogloditicæ,drach.vi. olibani, drach.v.garyop.drach.ij.cinnamo.corimbi.ana drach.ij.temperentur cum rodoſtomate,id eſt cum aqua ro.& formentur pilulæ ad modum ciceris,ex quibus dentur. v .uel. v ij.cunti dormitum.

Additio.

Iſtæ pilulæ interdum in uſu habẽtur. Gilbertus Anglicus caꝫ. de cauſis tuſſis habet unã aliam deſcrip.quæ eadẽ

D eſt,& eſt cynogloſſa herba dicta lingua canis, ſimilis arnoglo ſſæ, id eſt plantagini maiori,niſi quia non ſunt ei coſtæ apparentes in foliis eius, ſed ſunt leuia ſatis, hæc in pratis, & iuxta uias naſcitur cũ flore purpureo tendente aliquantulum ad rubedinem. Summa medicinarum eſt res.ix.

Pilulæ ante cibum,& poſt cibum ad digeſtionem confortandam,& uirtutem digeſtiuam. Recip.cinnamo. garyophyllorum,galangæ,nucis muſcæ.macis,zingi.cardamo.xyloalo.ſtyra.calamitæ, ana drach.i.rhabar.ad pondus omnium ſupradictorum: aloes ad pondus omnium ſupradictorũ.Confice cũ uino, ſumantur ante cibum ſeptem & poſt cibum quinq;.

Additio.

Iſtæ pilulæ ſine quibus interdum in uſu habentur, diuerſæ tamen deſcrip.apud diuerſos reperiuntur:aliqui laudant præſentes:alĩ uero laudant ſequẽtes, quas etiã laudo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 874 sur 1089

magis,quarum deſcrip.ſequitur.Recip.ligni aloes,garyophyllorum,ſolĩ,maſticis,xylobalſami, caſſiæ,nu.muſca. macis, cinnamomi, cubebæ, croci, ſpicæ,ſiſeris montani, ana.ʒ.ĩ.rhabarbari, pondus omnium, aloes ſuccotrini ad pondus rhabarbari, & cæterorum,confice cum balſamo, vel vino.Summa medicinarum eſt res.xi.

Pilulæ arabicæ contra omnem dolorem capitis , etſi per.c. annos durauerint . purgant mirabiliter omnes humores, & generant lætitiam,et auferunt triſtitiam,mentem acuunt,uiſum reddunt,auditum reſtaurant,memoriam tribuunt,ſcotomiam,uertiginem,hemicraneam,oculos,dentes,gingiuas,ſtomachum, ſplenem, ſonitum aurium, omnibus humoribus , ætatibus,oĩbus temporibus ſine moleſtia in uiris et mulieribus purgãt. Recip.aloes,unc.iiij. brioniæ , myrobalanorum citri. belliri.indo.chebulorum,emblico.maſti.diagri. aſſari,roſa.ana unc.i.confice cũ ſucco fœnicu,uel abſinthij, croci,drac.i. caſtor.drach.iij.

Additio.

Iſtæ pilulæ interdum in vſu habẽtur. Gilbertus Angli. eaſdem deſcribit in duobus locis primo cap̃. de catarrhactis,ſecũdo capitulo de cura arteticæ, ſecundũ magiſtros: differt tamen ab iſta, quia in eis non ponitur crocus nec caſtoreum.Summa medicinarum eſt res.xiiĩ.

Pilulæ de elaterio. Recip.aloes unc.ij. maſti.unc.i. elaterij unc.ij.conficitur cum ſucco ficcidis,uel cum ſucco actis, uel chamæactis.& da tres uel quinq;,ſuauiter ducunt, & principaliter melancholiam , & phlegma purgant , ſiue choleram rubeam.

Additio.

His pilulis raro vtuntur medici iſtius temporis, & ſunt pilulæ de cucumere aſinino , nam elaterium eſt ſuccus cucumeris aſinini,ſicut apparet apud Dioſc. cap̃.de cucumere aſinino. Siccidis,id eſt cucumeris aſinini , ſed intelligatur de radice. Actis,id eſt ſambuc⁹,chamæactis, id eſt ebulus quaſi infima, ſeu humilis actis , & dicit̃ à chamæ quod eſt infimũ,ideo qui dicit,ebulus eſt actis,ſambucus eſt chameactis. non mentitur.Summa medic.eſt res.iiĩ.

Pilulæ chochiæ Gal.probatæ ad hemicraneum,dolorem ſtomachi,& ilium.Recip.aloes,abſinthij,pulpæ colocynthidis,ſcammoneæ æquale pondus, maſticis dimidium, unius prædictorum.Confice cum ſuc.fœni.uel abſinthij, uel ſolatri,et fac pilulas:dentur ſecundum quantitatem uirtutis.

Additio.

Iſtæ pilulæ non habentur in vſu ſecundum præſentem deſcrip. ſed bene ſecundum deſcrip. Raſis.ix.ad Almanſorem , & dicuntur cochiæ , id eſt capitales à cochos quod eſt caput, eo q̃ mundificant caput. Sũma medi.eſt res.vi.

Pilulæ de aloe,& maſtice. Recip.aloes,unc.i.maſticis,unc, ß.garyophyl. roſarum rub.ana drach.i.croci , diagridij, ana.ſcrup.ij.confice cum ſucco fœnicu.uel abſinthij.

Additio.

Pilulæ de maſtice, & aloe dicuntur, eo quòd ex eis imponitur plus,virtutem reſpiciunt naturalem proprie,purgant incolumiter & valde ſtomachum à phlegmate,& à cholera contentis in eo.Summa medic.eſt res.viĩ.

Quadrimeron,id eſt de quatuor numeris, uel quatuor rebus,expertum eſt ad aſthmaticos, et ex catarrho tuſſientibus:ualet etiam ad dolorem , & frigiditatem ſtomachi,digeſtionem procurat,renes debiles releuat.nona pars eſt lib.i. Recip.helenij,unc.i.& ß.drach.iij.ſe.marathri,unc.i.piperis,drach. vi.cimi.drach.iij.mel quod ſufficit.datur mane uel ueſpere cum uino calido.

Additio.

Quadrimeron,id eſt de quatuor medicinis,reſpicit proprie ſpiritualia datum cũ decoctione hyſſopi , cõfert aſthmaticis,& tuſſiẽtibus ex catarrho frigido,datum cum decoctione maſticis,confert dolori ſtomachi ex frigiditate. Summa medicinarum eſt res.v.

Roſata nouella,roſata dicitur à roſis,nouella reſpectu ueteris quæ recipiebat tibar, id eſt ſulfur uiuum,uomitum, & ſubuerſionem ſtomachi aufert,debilitatem, et ſitim reprimit,defectis ex longa infirmitate mire ſubuenit ,ſudores diaphoreticos compeſcit.xx.pars eſt lib.ij. Recip.roſa. zuccha.liquiri.ana unc.i. & drach.i.& ſcrup.ij.& ß. cinnamo.drach.ij. & ſcrup.ij.gra.ij.garyophyl.nardi,zingibe.galan.nu.muſ.zedoariæ,ſtyracis,cardamo.apij,ana ſcru.i.& gra. v iij.mel quod ſufficit,datur mane,meridie,& ſero cum frigida.

Roſata nouella dicitur ad antiquæ differentiam , valet ad ficcitatem cordis, & hepatis, & pulmonis , quidam dicunt roſatam nouellam eſſe ea. ſed meus pater dicit eã eſſe temperatam,& magis pertinere frigiditati quàm caliditati , vnde ſi calor ſtomachi cordis pulmonis & hepatis ſit cum ſiccitate,non detur , ſi ſine ſiccitate , detur cum aqua decoctionis vio.prunorũ,vel aqua hordei,vel cũ frigida. Sitim ſedat. ſi ſit cum febre non detur, & cum datur contra ſitim,mane,& ſero cũ frigida detur. Vomitum conſtringit cum aqua decoctionis roſa. vel aqua roſ. qualis ſolet fieri in his noſtris regionibus quæ melior eſt. Stomachum ex debilitate ſolutum ſtringit eodem modo exhibita. Cardiacis ſubuenit , ſi fiat ſubtiliſſimus puluis de oſſe de corde cerui pulueriz̃atum ſubtiliter bulliat diu cũ aqua ro.& cũ calida detur,diaphoreticos ſudores reprimit ſumpta cum aqua decoctionis florum myrthæ, vel cum aqua de myrtill⁹.ad doctrinam aquæ ro.frigida quòd melius eſt debilitatum longa ægritudine reſtaurat cum aqua ro. confice ſic, omnes ſpecies contere in.i. lib. pulueris.iĩ.mellis ponantur , ſed ſi conficiatur cum melle non tantum valet, quia calorem ab eo ſumit,nõ durat vltra annum, ſi fiat cũ ſyrup.ſuæ naturę diutius durat,ſimilia ſimilibus ſeruãtur.

Rubea trochiſcata dicitur ab ipſo colore,trochiſcata à trochiſcis qui ibi ponuntur dicta,ualet tertianariis,quotidianariis ante horam acceſſionis data cum rodoſtomate ad modum auellanæ, naribus & pulſibus de eadem inunctis ſanitatem præſtat,rheumati ex acri phlegmate facto data cum ptiſana ſubuenit,ſeptima pars eſt lib.i. Recip.liquiri.cinnamomi,papaueris albi,ana drach.iij.& ſcrup.i.& grana. v.croci,hyoſcya. roſ.ſeminis.apij, ana drach.ij. & grana.x v.nardi,uiolarum, ana.drach.i. & grana. v ij. garyophyllorum,ſtyracis optimæ, opij thebaici, ana ſcrup.ß. trochiſci, croci, magnetis, & hedycroi,myr.aniſi,ana gra.x v.mel quod ſufficit.

Sũma medic. eſt.res xvij.

Rubea maior eſt opiata,ſic dicta,quia inter omnes medi.magis rubet. Trochiſcata,quia trochiſcos recipit. Tuſſim ex acri rheumate ſtringit ſumptã cũ ſuc.ptiſanæ. Anatrophẽ,& catatrophẽ, & ſputum ſanguineũ ſtringit. Anatrophe dicitur ſubuerſio ſtomachi quãdo quis ꝓpter frigidos humores in ipſo exiſtentes, & eum aggrauãtes cogitur eos per ſuperiora emittere. Catatrophe dicitur ſubuerſio ſtomachi , quando humores coguntur per inferiora exire,quando per inferiora eis detur cum ſucco mentæ vel vino decoctionis eiuſdem , ſpuenti ſanguinem cum ſucco plantaginis. Acutas febres placat,non laudo dare acutè febricitantibus. Periodicarum febrium ante horam acceſſionis cũ aqua ro. Vigilantibus ex phreneſi,hoc nõ laudo,ſed poſt phreneſim manẽte vigiliarũ materia vel inſtãtia ex ſiccitate cerebri ſic detur. Accipe ſemina papaueris, lactucę,pulueriz̃entur,& ex eo puluere,& rubea fiãt pilulę,

& dentur

& dentur, sola rubea cum vino decoctionis eorundem. Neumontos matricis. Nementosis dicitur matricis fumositas illius, detur isti cum decoctiõe violarum prunorum. cõfectio facilis est, omnes species simul terantur, & conficiantur vt alia, per. v. annos seruantur in multa efficacia.

Requies magna uel magna medicina, requies dicitur eo q; requiem patientibus præstat, & somnum, et maxime typice febrientibus, quotidianarijs, tertianarijs, quartanarijs, acutis & peracutis præstat. vi. pars est lib. i. Reci. ros. & uiol. ana drach. iij. opij, hyoscyami, meconis, papaueris albi, mandragoræ, scariolæ, lactu. seminis portulacæ, psyllij, nucis muscatæ, cinnamomi, & zucchari, ana drach. i. & .s. sandali albi, & ru. & citri. spodij, tragacanthi ana. scrup. ij. & grana. v. da patientibus acutam cum syrupo uiola. interpolate cum melle confectam dare possumus, datur quartanarijs cum uino calido, acutis & peracutis tertianarijs cum aqua calida uel syru. Requies est opiata quasi frigida, præcipue ualet ad somnum inducendum ad modum castaneæ data, cum autem est data hominibus quasi sanis, tempestiue debent multum comedere uel cœnare, et postea detur eunti dormitum, q; si aliquis abhorret sumere, distempere tur cum succo ro. uel syru. uiol. & coletur & postea detur, licet omnino non faciat effectum, nam multum ualet etiam sic data. Item attendendum est q; ex speciebus huius medicinæ syrup. factus bonus est ad somnum prouocandum scilicet ut species bulliant in aqua tritæ, & colentur, & apposito zuccharo fiat syrupus. Item in acutis quibuslibet potest dari ad somnum inducendum.

Sũma me. d. cres. xx.

Requies opiata est sic dicta, quia quasi requiẽ idest somnum inducit, opiata est, inter alias superior est, datur quotidianæ, quartanæ, tamẽ aliæ opiatæ hic præualent vt musa ænea in quotidiana, Theriaca in quartana vel mithridatum. debet autem eis requies dari præcedente purgatione pauca, & digesta existente materia, detur ante horam accessionis cum calida, consumit enim aliquantulum & membra constringit, datur in acutis & peracutis, vt in synocha & causo. & similibus hemitriteo medio. Si post purgationem materiæ instantia vigiliarum remaneat, datur vtiliter requies hoc modo, semen lactucæ tritum per noctem iaceat in syrupo vio. & in eodem requies resoluatur, & in mane colatura detur cum aqua tepida, si delicatus fuerit. Sin autem cum semine lactucæ potest dari si ẽt ipsam lactucam habeas cum aqua decoctionis ipsius exhibeas, valet quoq; ad somnum faciendum. Emplastrum factum de semine papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacæ lactucæ, mandragoræ, cum oleo vio. & albumine oui & lacte mulieris, fronti & tẽporibus applicetur, sola requies idem facit. conficitur vt aliæ, per. ij. an. ser. dosis eius est in interpolatis. ʒ. i. in acutis. ʒ. viij.

Rodozaccara idest zuccharum ro. ualet dolori stomachi & debilitati factæ ex calore, mirabiliter stomachum confortat, ualet etiam ad diarrhiam & omnem fluxum uentris ex calore factum, ualet cardiacis qui ex calore patiuntur. Fit autem sic. in. ij. li. zucchari ponitur lib. i. uiridium ro. minutatim incisarum, & in mortario postea diutißime terantur, & in uase uitreo ad solem per. xxx. dies ponantur, & mane ac sero bene agitẽtur, transactis uero. xxx. diebus in terreo catino ponantur & in lib. i. zucchari modice triti superposita & manibus bene confecta in uase stricto reponantur. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum frigida.

Rodozaccara. i. zuccharum rosatum. Facit ad debilitatem stomachi factam ab humorum acumine, datum cum frigida. confortat enim aromaticitate, & ponticitate, acumen choleræ mitigat & dyscrasiam, A valet contra fluxum ventris ex debilitate virtutis retentiuæ, datur cũ aqua pluuiali vel ro. q; melius est, vtiliter datur febrientibus non constipatis cum frigida quia membra calore febrili dissoluta constringendo, partes confortat & calorem reprimit. Fit autem hoc modo rosæ virides optime teruntur remotis vngulis, adde zuccharum & iterum optime simul tere, & alteri incorporetur, zuccharum debet tali proportione apponi, pro. i. lib. rosarum tres zuchari ponantur, quidam tamen copiam rosarum habentes pro. i. lib. rosarum. ij. lib. zucchari ponunt, melius est q; rosæ superabundent q; zuccharum, & post. iij. vel. iiij. menses zuccharum potest apponi modum excedentibus rosis, si autem zuccharum præter modum apponatur rosis viridibus non inuentis damnum erit irrecuperabile. sic ita q; confectũ per. xv. dies soli ad minus vel. xx. dies exponatur in vase terreo strictum habẽte orificium, vt sua aromaticitas non perdatur, agitetur in die bis vel ter ne exuratur, per biennium seruatur sed melius est tamẽ si quolibet anno renouetur. dosis eius est. ʒ. i.

B Rodomel. i. mel rosatum competenter datum est cũ frigida phlegmaticis maxime in æstate, cholericis cum tepida maxime in vere ad mundificandum stomachum. Mundificat enim ex proprietate mellis, confortat ex rosis. Aliquãdo ad maiorem mundificationem tria grana salis apponuntur. delicatis colatura detur, melius tamen si tota rosarum substantia accipiatur. datur autem ad virtutem digestiuam confortandam cum aqua decoctionis masticis, anisi, fœniculi, vtiliter datur potionatis post acceptam medicinam cessante fluxu ad stomachum mundificandum & confortandum cum tepida vel aqua ros. vel quod melius est cum decoctione masti. &. vi. vel. vij. caryophy. mundificando enim stomachum prohibet, ne aliqua particula scamoneæ villis stomachi adhæreat quæ dysenteriam vel tinesmum posset inducere, vel in posterũ febrem inducat, hæc. n. pericula solent superuenire ex scamoneæ receptione. Mel rosatum mulieribus est destinata C medicina. Quidam sic conficiunt, folia rosarum integra cum melle decoquunt illud auferentes quod melius est, tali proportione est apponendum vt pro lib. ro. v. lib. mellis ponantur. signum decoctionis est in talibus q; rubere mel incipit & valde aromaticum fit. Nota tamen q; melius est si citra modum coquatur q; vltra.

Mellis ro. confectio.

Si enim modo non debito coctum fuerit, soli exponatur per. vij. vel. viij. dies calori solis excoqui. Alij melius faciunt, succum rosarum, cum melle coquunt ad consumptionem succi. lib. iiij. mellis pro qualibet li. succi ponentes, & hoc est optimum mel rosaceum, per. ij. an. ser. in tertio anno melius est. dosis eius. ʒ. ij. vel. iij.

Eodem modo fit zuccharum uiolatum quod facit pleureticis peripneu. & hecticis & qui maxime constipati sunt, datur istis cum ptissana mane & meridie cum frigida, pectus humectat, & uentrem laxat.

D *Sotira magna quæ interpretatur saluatrix, si cum mulsa bibatur, capitis dolorem antiquum tollit, ueterem uel silue-strem phreneſim placat, epilepticis & melancholicis subuenit, oculorum, aurium, & dentium dolorem mirabiliter sanat, mulieris lac soluit, & per aurem iniectum auditum reddit, cum tepida sumpta dyspnoicis, asthmaticis medetur, tußim antiquam & recentem tollit, stomachum uomentem, & de singultu & dolore laborantem, sanat, peripneumoniam, & pleuresim, & hepatis tensiones, deponit, ictericos ex abundantia fellis rub. purgat, et ad pristinum colorem reuocat, sanguinis sputum cum oxymelle sumpta, uel decoctione polligoniæ, uel plantaginis stistit, fluxum uentris constringit, brachiorum & coxarum dolorem sedat, & his qui præ dolore dormire nen possunt mire somnum inducit, arteticis, ischiaticis, et podagricis necessario datur, ad serpentinos morsus cum mulsa propinata prodest, quartanarijs*

rijs ex longa infirmitate patientibus ſi ea utãtur. vi. pars ẽ lib. ij.

Reci. ſtyracis optimæ drach. iiij. & ſ. apij, drach. iij. et ſcru. i. coſti, myrobala. opij, petroſe. macedonici ana drach. iij. ſeſeleos drach. ij. & ſcrup. ij. piperis, drach. ij. & ſcrup. i. & ſ. cinnamo. nardi ana drach. ij. & ſcrup. ſ. ſchœnanthi ſyriaci, ani. ana. drach. ij. caſto. drach. i. & ſ. reuponti. drach. i. & ſcrup. i. trochiſco. croci, magnetis, aſari ana drach. i. piperis al. ſcrup. ij. & ſ. hedycroi drach. ſ. amomi, piperis long. ana. ſcrup. i. alij ap ponunt croci drach. ij. & ſcrup. ij. mel quod ſufficit. datur in mo dum auellanæ.

Additio.

Iſta opiata non eſt in vſu, ſiquis tamen voluerit ea vti magiſtraliter, poterit, quia valet ad ea quæ ſcripta ſunt, trochiſci croci, magnetis, & trochiſci hedycroi, reperiuntur hic inferius. Summa medicinarum eſt res. xxij.

STomatichon frigidum facimus, quod ualet contra omnem calorem, ſitim reprimit, et patientibus debilitatem ex nimio calore potẽter ſubuenit, acutis et pacutis mirifice prodeſt.

Reci. zuccha. lib. i. ſandali alb. & ru. ana drach. i. & ſ. ſpodij, berberis, ſeminis portulacæ, ſcariolæ, ſeminis melo. paleſtini, ſuc. liquiritiæ, roſa. et uiola. nenufa. ana drach. i. Conficitur ſic, ſupradictum zuccharum ponatur in ſtagnato cum lib. i. aquæ ro. & tam diu bulliat cum ſpatula agitando, donec ad aquæ conſumptionem deueniat, deinde puluis prædictarum ſpecierum bene cribratus immiſceatur cum ſpatula agitando in ſtagnato, cum autem probare uolueris utrum ſit coctum, ſupra marmor gutta proijciatur, quæ ſi coaguletur, bene coctum eſt, & ſi coctum fuerit, tunc ponatur ſuper marmor prius abluto et inuncto oleo ro. uel uio. & tunc cum cultello eodem modo oleo inuncto fruſta tim incidatur dum calidum eſt, datur mane & meridie cum frigida.

Sũma medici. eſt res xiij.

Stomatichon frigidum. Bz. &c. vt in antidotario legitur. Valet contra dolorem & ſitim ſtomachi, dico debilitati ex magna frigiditate ſtomachi, confortatiuum ſtomachi, virtutem digeſtiuam iuuat, multa enim recipit digeſtionem confortantia, vt cinnamomum &c.

Signum decoctionis zucchari generale eſt tam in iſto q̃ in alio, cum gutta ſuper marmor oleo inunctum poſita in modum fili per flatum oris extenſa ex facili frangitur digito percuſſa vel contra marmor percuſſa, quanto frangibilior eſt gutta, tanto melior eſt, qualiter fiant in antidotario reperitur. Signo decoctionis inuento, ſtatim abigne deponatur pul. ſemper agitando, ad vltimum muſcus diſtẽperatus cum aqua ro. ſtatim proĩcitur ſuper marmor, ſignatur cum cultello vncto, vt cum infrigidatum fuerit competenter in fruſta poſsit diuidi, & ſerua.

STomatichon calidum ſtomachum confortat, digeſtiuam uirtutem aduuat, & iliofis confert. Reci. zuccha. li. i. aquæ li. i. cinna. zingi. ana. drach. ij. caryoph. galangæ ana drach. i. nucis muſ. ſpicæ, ligni alo. carda. macis ana drach. ſ. confice eodem modo ut ſtomatichon frigidum, ſi uero laxatiuum facere uoleris unc. i. ſcamoneæ addatur.

Sũma medic. ẽ res. x.

Stomatichon dicitur à ſtomacho quem ſorte olim melius mundificabat q̃ modo, propter indigeſtionem ſtomachi illorum qui fere nullum poſſunt recipere medicamen inuentum eſt, fit autem quandoq; laxatiuum in quo apponitur ſcamonea, & fit confortatiuum in quo aromaticæ ſpecies frigidæ vel calidæ tantum ponuntur, laxatiuum competenter datur medicina recepta non ſufficienter purgatis. Nequeũtes autem recipere medicinam cum eo poſſunt decipi. fit autem laxatiuum cum ſcamonea, pulueribus admiſcetur, ꝑ quos pulueres recipit confortationem, fit etiam laxatiuum cum ſola ſcamonea & zuccharo bene cocto & ab igne depoſito, pul. ſcamoneæ ſemper agitando cum ſpatula admiſceatur, & poſt aliquantulam decoctionem calidum ſuper marmor mundum inunctum oleo inĩciatur, & marmor ſit parum decliue, ſic etiam faciendum eſt in quolibet ſtomatichon. Tali autem propor tione diagridium apponatur, vt pro lib. i. ſyrupi ſit. ʒ. i. diagridĩ vel ad plus. ʒ. i. & quarta pars alterius.

SAl ſacerdotale quo utebantur ſacerdotes in diebus Heliæ prophetæ propter dolorem capitis & caliginem oculorũ, & ſtomachi, & dentium dolorem, tuſſim, & anhelitum emendat, os odoratum reddit & corpus humanum incolume ſeruat. Reci. ſalis communis unc. xvi. cinnamo. unc. iiij. zingibe. amomi, pyrethri, cimini, ameos, pipe. ſileris, ſaturegiæ, hyſſo. origa. pulegij ana unc. i. quæ omnia terendo in puluerem redige, & in omni cibo utere, & uſui ſerua.

Additio.

Sal ſacerdotale dictum ſic, quia ſacerdotes eo vtebãtur quod nunc non eſt in vſu. Summa medi. eſt res. xi.

SYrupus roſ. ſic fit. Reci. roſ. recentes & pone in uaſe & ſuperaſperge aquam feruentem, & cooperi uas ne fumus exeat inde, & cum infrigidata eſt aqua proijce roſas exprimendo, deinde aquam eandem bullientem ſuper alias roſas recentes iterum proijce, & ſupradicto modo facimus, mutando roſas tam diu, donec ipſa aqua ſit rubea, deinde in lib. iiij. aquæ lib. iiij. zuc. pone & cum bullire inceperit album oui cum aqua frigida pone, & concutias tantum quouſq; ſpumeſcat, & ſpumam illam in ſyrupum bullientem ſuperaſperge, et cum nigreſcere ſpuma in ceperit, ſuauiter cum catia remoueas, & iterum aliam ſpumam infunde, & ſupradicto modo fac, quouſq; clarior fiat ſyrupus, & cum ceperit quaſi filum facere, uel ſuper marmor poſitus, uel ſupra unguem non diffunditur, coctum eſt, ualet ſiccitati & calori febrium, ſitim reprimit, confortat & conſtipat.

Additio.

Iſte ſyrupus roſatus quem hic deſcribit Nicolaus ex infuſiõe factus eſt idem cum illo quem ſcribit Meſue in ſuo antidotario, differunt tamen in doſi. nam Meſue dicit. Bz. aquæ infuſionis roſarum lib. v. zucchari lib. iiij.

SYrupus uiol. eodem modo fit, qui multum ualet febricitantibus phthiſicis & conſtipatis, uentrem humectat et laxat, ut breuiter dicam, omnes illi qui fiunt de floribus hoc modo fiunt, ut ſyrupus nenufarinus. Etiam ualet iſte ſyrupus contra acutas & peracutas & prouocat ſomnum.

Additio.

Syrupus uiolatus fit vt ſyrupus roſatus ex infuſione. Similiter omnes ſyrupi qui fiunt de floribus vt nenufarinus, bugloſſæ, boraginis, & ſic de alĩs.

SYrupus contra pleureſim & peripneumoniam, phthiſicos & hecticos. Reci. aquæ lib. iiij. & ponantur ibi un. ij. & ſ. uiola. liquiri. papaueris albi ana unc. ſ. ſeminis citonio. & maluæ mũdatæ, medullæ ſemi. bombacis, medullæ ſemi. cit. melo. cucu. cucur. mundatorum ſemi. portulacæ, trag. gummi ara. ana drach. iij. oia in aqua uel ſacculo bene trita ponantur, & ſaccu lus in prædicta aqua ponatur, et bulliat ad medietatem, & ſaculo abſtracto ab aqua lib. ij. zuc. apponantur, & fiat ſyrupus, & clarificetur ut ſupra docuimus.

Additio.

Syrupus contra pleureſim raro habetur in vſu, poterit tamen quis eo magiſtraliter vti ſi voluerit. Summa medicinarum eſt res. xv.

Syrupus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 877 sur 1089

A Syrupus contra acutas & peracutas paßiones. Reci. ſuc. portulacæ, ſucci melonum paleſtinorum ana lib.i.uel cum aqua decoctionis citro.melo.& cucurb.uel capil.ue.herbæ hepaticæ, politrici, adianti, cetrac.in aqua iſta uel in ſucco prædicto fac bullire liquiritiam mundatam & tritam, & trag.uiol. ana unc.i.prunorum numero.v. ſemperuiuæ, aut cotyledonis unc.i.deinde coletur, & colaturæ adde zuccha.lib.i.& fiat ſyrupus ut diximus, clarificetur ſecundum q; debet, uel ut ſuperius docuimus, deinde pſyllium & ſemi.cito.ana ſcrup.i.in ſacculo mitte ſanda.al.& rub.& ſpo.berbe.ro.portu.lactu.ſcario.ana drach.ſ.puluerizata, & horum puluerem in eodem ſacculo pone, & ibidem reubar.puluerizati drach.i.hæc ſimul bullire facias uſque ad decoctionem. Datur contra acutas & peracutas ſine apoſtemate cum aqua frigida.

Additio.

Iſte ſyrupus contra acutas & peracutas paſsiones non eſt in vſu, & credo propter magnum artificium ſuæ compoſitionis potius q̃nàm propter aliud. Summa medicinarum eſt res.xxv.

Syrupus cõtra omnem fluxum uentris. Reci.zuc.lib.i.aquæ roſa.uel plu.lib.i.& ſ.et in aqua iſta ponatur myrtini unc.i.roſarũ, ſumach, acatiæ, balauſtiæ, ſpodij, hypociſtidos ana unc.ſ.ſorbarum mundatarum.x.meſpilorum utridium numero.v.cornarum uel prunorum immaturorum.x.tragan.liquiritiæ, gummi arabici ana drach.ſ.quæ ſunt terenda terantur, & bulliant in ſupradicta aqua, donec ad quantitatem unius lib. deueniant, & colaturæ ponatur zuccharum prædictum, & fiat ſyrupus, & clarificetur ut diximus.

Syrupus de papauere contra omnem uentris ſolutionem. Reci. capita papaueris recentia ſiue humida numero.cl. plantaginis, balauſtiæ, gallarum, prunellarum immaturarũ ana drach.i. Conficitur ſic, omnia iſta in aqua pluuia ſcrup.v. di mitte per biduum, in tertio uero die coque aquam bene uſque ad conſumptionem medietatis, poſtea cola per pannum fortiter. Cum autem colata fuerit, admiſce illi colaturæ tertiam partem mellis, & iterum coque donec ad ſpiſſitudinem mellis redigatur, & tunc conde in uaſe uitreo. et cum opus fuerit in drach.i.aquæ mitte drach.i.ſyrupi.

Additio.

Iſte ſyrupus domini Nico. contra omnem fluxum ventris non habetur in vſu, ſed medici noſtri temporis vtuntur potius quodam ſyrupo de ribes nobis ignoto. laudarem potius iſtum, ſed vt nunc dixi de alio, fortaſſe propter artificium dimittunt. Summa medicinarum eſt res.xv.

Spongia ſomnifera. Reci. opij thebaici unc.i.ſucci hyoſcyami, ſucci moræ immaturæ, rubi, ſeminis lactucæ, ſucci cicutæ, codij.i.papa.ſuc.mandragoræ, ſuc.hederæ arboreæ ana unc.i.hæc omnia ſimul in uaſe mitte, & ibi ſpongiam marinã nouam qualis de mari exierit, ut non tangat eam aqua dulcis, & pone ad ſolem in canicularibus diebus donec omnia cõſumantur, cumq; opus fuerit aqua nimis calida illam parum fomenta, & poſtea naribus patientis appone, & cito dormiet, cum autem excitare uolueris ſuc.radic. fœnicu. naribus apponetur, & mox expergiſcetur.

Additio.

Iſtam ſpongiam ſomniferam deſcribit Gilbertus Anglicus libro quinto capitulo de inteſtino exeunte per vulnus. Sed vnum aliud dicit Gilbertus, quòd pro excitatione à ſomno accipiatur alia ſpongia marina in aceto bene temperata & naribus applicetur. Summa medicinarum eſt res.ix.

B Syrupus diureticus. Reci. apij, petroſelini, fœniculi, aniſi, ameos, dauci, bauciæ, pentaphylli, alexandrini, aſparagi, bruſci, peucedani, meu, ſcolopendriæ, capillorum ueneris, adianti, polytrichi, ſplendilidon, capparis, tamariſci, ſeſeleos, ſimerine, grana ſolis, ſeminis melonis, citrullorum, cucumeris, cucurbitæ, cretani, ſaxifragiæ, ſeminis citri, lapis qui inuenitur in ſpongia marina, puluis cicadarum, amomi, thymi, chamæpityos, oſſa ceraſorum, pomorum, & perſicorum, cardamomi, ireos, ſpicæ nardi, caryophyllorum, coſti, nucis muſcatæ, ana drach.iij. galangæ, thymi, epithymi, philipendulæ ualde bonæ, pimpinellæ, ciceris nigri.

C Theriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarum, Galeni, quia ab eo compoſita fuit, facit contra graueſſimas paßiones totius humani corporis, epilepticis, catalepticis, apopleticis, cephalagicis, ſtomatichis, hemieranicis prodeſt, ad raucedinem uocis & conſtrictionem pectoris optima eſt, arteriacis, aſthmaticis, hæmoptoicis, ictericis, hydropicis, peripneumonicis, ilioſis, & uulnera in inteſtinis habentibus, nephreticis, calculoſis, collyricis ſubuenit, menſtrua educit, & fœtum mortuum expellit, lepras & uariolas, & frigus periodicũ & cæteras paßiones inueteratas, emendat, præcipue contra oia uenena et ſerpentum morſus et reptilium ualet, ſed diuerſa eſt eius doſis pro quantitate et qualitate uniuſcuiuſq; paßionis, quæ in fine ſcribitur, omnem defectionem ſenſuum releuat, cor, cerebrum, hepar, ſtomachum confortat, totum corpus incorruptũ ducit et cuſtodit. x. pars lib. ij.

Reci. trochiſcorum ſcilliticorum drac.ij.& ſcrup.ij. piperis lon. drach.ij. minus granis. vij. trochiſcorum thiri & diacoralli ana drach.i.& ſcrup.i. xylobalſami ſcrup.ij.& gra.vij. opij, agari.iridis, roſæ, ſcordei, ſeminis rapæ ſilueſtris, cinnamo. opobal. ana ſcrup.i. grana. xiiij. reubar. croci, ſpicæ, coſti, ſchœnanthi. zingibe. caſiæ lignææ, ſtyracis calamitæ, myrrhæ, terebinthinæ, thuris maſculi, calamenti, dictami, ſtœchados, polij, radicis pentafilon, petroſelini, piperis alb. ana ſcrup.i.& grana. vij. ſolij, gummi arabi. acori, chalcanthi uſti, ſagapeni, terræ ſigillatæ ſeu boli, ſuc. hypociſtidos, celtice, chamedryos, gentianæ, meu, carpobal. amomi, apij, marathri, carui ſilueſtris, ſeſeleos, naſturcij, ſeminis uni. hyperici ana ſcrup.i. mumiæ, caſtorei, opopanacis, aſphalti, chalbani, centaureæ minoris, ariſto.lon. dauci ſiluatici ana ſcrup.i. mellis deſpumati quod.s. quæ terenda ſunt tere, & gummas in uino liquefactas cum puluere, & melle commiſce ſufficienti, uel cum ſpeciebus teras. Datur in modum auellanæ cũ tepida apopleticis, ſcotomaticis, cephalagicis, hemicraneis, ad raucedinem uocis & conſtrictionem pectoris cum melle, aut tragacantho, ita ut in ore teneatur, aſthmaticis cũ decoctione eleliſphaci, hæmoptoicis ex pectore & pulmonis uitio cum ptiſſana, ad ueteratas paßiones cum apozimate hyſſopi, ictericis cum decoctione aſari, hydropicis cũ oxymelle uel oxizaccara, peripneumonicis cum iure, uel deco. marubij, ilioſis cum apozemate apij, in inteſtinis uulnera habentibus cum decoc. ſumach, nephreticis, calculoſis, & colliricis cum apozemate granorum ſolis, apij ſiluatici uel domeſtici, arteriacis cum iure uel pigani decoctione, ad uenena & menſtrua educenda & fœtus, cum uino calido, uel mulſa cum aqua ubi cocta ſit menta uel ocimum, & frigori periodico, & cunctis paßionibus cum tepida.

D Theriaca dicitur à carnibus theri quas recipit, magna ab effectu & ad differentiam minoris, Gal. ab authore, facit ad grauiſsimas paſsiones totius corporis, reuera valet Epilepticis, ſcotomaticis hemicraneis, & cephalalgicis, ſi epilepſia fiat vitio ſanguinis aduſti, nõ debet dari, ſi de phlegmate vel melancholia naturali, deẽ cũ vino decoctionis peonię, præcedente tñ purgatione.

Apopleticis

Apopleticis cum vino, vel quod melius eſt, cuneo dentibus interpoſito, fiat paulatim fricatio capite inclinato, & quia hæc paſsio ſolet etiã terminari per paralyſim corpus inungatur. Scotomaticis quando ſcotomia fit ex ventoſitate per indigeſtionem conſurgente, valet hæc medicina cum vino decoctionis macis vel nucis muſca. quæ ſi non habeantur, ſaltem cum vino decoctionis maſticis.

Cephalalgicis omnes cũ vino calido raucedini ex humiſcoſo oppilante vel rheumatico fluxu à cerebro veniente, detur autem ſic, fiat pilula ex theriaca & puluere ſucci liquiritiæ, & teneatur ſub lingua, diſſoluit enim viſcoſos humores in trachea, & rheuma prohibet. Contra conſtrictionem pectoris eodem modo. Arteticis ex frigido humore ſi fiat cum rheumate cum vino decoctionis olibani. Aſthmaticis ſicut contra raucã vocem. Hæmoptoicis ſi fiat ex acuitate ſanguinis vel diabroſi, non valet. Si vitio putredinis venæ, detur cum ptiſana cum decoctione alicuius ſtiptici, vt cortice mali granati. Hictericis ex calido humore non detur, ſed contra inueteratam hicteritiam, vbi etiam vrina diſcolorata apparet & detur cum aqua decoctionis herbarum diureticarum. Hydropicis, eodem modo. Peripneumonicis non niſi poſt rupturam apoſtematis, & tunc detur cum vino decoctionis mentæ, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & theriaca & dentur. Iliofis ex frigidis & viſcoſis humoribus præcedente tamen clyſteri mollitiuo. In inteſtinis vulnus habentibus, ſi fiat ex præcedenti dyſenteria, non detur, ſi ex præcedente apoſtemate, detur ſicut hæmoptoicis.

Nephriticis ex viſcoſo humore deſcendente ad renes, detur cum vino decoctionis granorũ ſolis & ſaxifragiæ.

Calculoſis ſimiliter detur, & reſoluatur etiam in ſucco ſenationum & colatura per ſiringam inijciatur.

Colicis, quando fit colica paſsio in extrema parte colon inteſtini valet ſic, reſoluatur theriaca cum muſtella vel etiam cum oleo communi & cum bombace ſuppona tur hoc eſt etiam commune experimentum Salernitanorum contra tineſmum. Si autem dolor colicus in profundum occupauerit, reſoluta cum oleo per clyſtere inijciatur addita aqua decoctionis maluarum. Menſtrua educit cum ſucco artemiſiæ bibita, vel ſuppoſita, alias mortuum proijcit ſcilicet fœtum, Salernitanorum cum ſucco porri bibita ſi mortuum eſt, q̃ ſi viuum emittitur, & terram tangat ſtatim infans moritur. Lepras emendat cũ vino decoctionis ſumpta, quia humores viſcoſos & ſuperfluos conſumit. Rigores periodicos qui fiunt in febre quotidiana de phlegmate naturali vel acetoſo, vel in quartana de melancholia naturali data cum vino tepido, præcedente tamen purgatione materia digeſta, quia aliter de vna poſſet facere duas. Contra venena & morſus ſerpentis venenoſi ſicut reptilis vel ſerpentum propter carnes thiri quas recipit & alia venenum expellentia, ſi autẽ venenum receptum ſit interius reſoluatur cum vino decoctionis dictami, vel mentæ vel gentianę, ſi vero morſura ſit exterius, & animal non poſsit haberi detur prædicto modo, & etiam cataplaſmetur ſupra morſuram, eodẽ modo valet contra malum Thiri, ſerpentes ſunt in Hierico. habent virtutem expellendi venenum ex ſua ventoſitate, Venenum aliud calidum & ſiccum vt thiri, aliud frigidũ & ſiccum. inueniuntur autem thiri in prædicto loco mane propter frigiditatem aeris fere mortificati, vnde à quibuſdam iudicantur frigidi, ſed in antidotario legitur arabico, quòd ſunt calidi & ſicci, & hanc mortificationem dicimus fieri propter apertionem pororum aeris frigiditate ſubintrante, venenum ergo eſt illis quod propter leuitatem facile petit caput & caudam, vnde cum capiuntur abſciſsis capita & cauda tribus digitis menſuratis, conſiderata tamen longitudine thiri, inde trochiſci conficiuntur ſic, iſtud medium optime lauatur & decoquat, & ſpinis abiectis teritur, & inde cum farina orobi fiunt trochiſci cum quadam pinguedine quæ ſupernatat in aqua vbi decocti ſunt, conficitur farina apponitur ad conſeruationem. Eligantur trochiſci probati ſicut theriaca probatur ſcilicet cum toxico & pilulis, ſi enim theriaca propter trochiſcos quos recipit ſic probatur, multo melius trochiſci debent probari. Per annum ſeruantur, vltra annum facile corrumpuntur. omnes ſpecies teruntur exceptis trochiſcis qui per ſe debent conteri, & chalcantho ideſt vitreolo quod in teſta exuritur, poſtea puluerizatur. Ad vltimum omnes ſpecies conficiuntur ſub melle, quidam tamen vt magis nigra fiat theriaca puluerem vitreoli prius cũ melle mẽſurato cõficiunt, poſt alios puluere apponunt lib. i. pulueris. iij. mellis per. xxx. annos ſeruatur in. xxx. anno melior eſt, debet autem ſeruari in vaſe plumbeo vel ſtanneo vel olla ſtagnata, doſis eius eſt. ʒ. ij. vel. ℈. iij. multa neceſsitate incumbente & corpore forti. ʒ. iij.

Additio.

Theriaca autem magna Gale. ſecundum intentionem Nicolai dicitur theriaca eſſe domina medicinarum quæ compoſita fuit à Gal. & ſic eſt quòd Gal. compoſuit vnã deſcript. ſicut apparet apud ipſum in tractatu ſuo theriacalium, ſed non videtur eſſe eadem cum iſta, ſed ſit quomodocunq; ab hodiernis bonis practicantibus magis eſt laudata Andromachi deſcriptio, quam Auic. v. cano. ex authoritate Andromachi ſcripſit quàm præſens deſcriptio Gal. Andromachus enim fuit primus inuentor thiri, ac aliarum rerum quæ iuuatiuæ ſunt ſuper omnia venena. Nam ſicut narrat Auic. in. v. cano. in confectione mithridati dicit quòd Mithridatus erat rex Ponti, & nominauit eam ſuo nomine & compoſuit ipſam, & infra ait. Fuit ergo theriaca magna in multitudine iuuamenti, deinde poſtquam accidit Andromacho illud quod expertus fuit ipſum ſuper iuuamentum carnium ſerpentum & aliorum addidit in eo trochiſcos de viperis & alteratum eſt parum per additionem & diminutionem.

Theriaca dr̃ eſſe dña medicinarum.

Poſſet tamen quis quærere propter quid dicitur theriaca. Dicitur quòd theriaca maxime illa quæ fit ſecundum prę ſentem deſcriptionẽ dicitur à thiro ſerpente, vel dicitur q̃ theriaca, Primo modo dici poteſt quaſi thiriæ caro, quoniam in ipſa ponitur caro thiriæ ideſt ſerpentis fœminæ taliter nominatæ quæ etiam vipera vel echidna ab authoribus nuncupatur, propter quam præcipue carnem theriaca ponitur valere contra venena, præſertim animalium venenoſorum.

Secundo modo poteſt dici theriaca à thiros Græce, latine ſortis, eſt nanq; ſortis & validiſsima medicina præſertim contra venena.

Tertio modo põt dici theriaca iuxta Albucaſim. iij. particula azarauij à theria & ca. theria enim gręce ſecundum ipſum dicuntur quæcunq; potenter ſubueniunt potioni animalium venenoſorum, ca. vero Græce dicuntur quæcunq; conferentia medicinis venenoſis, vnde theriaca idem eſt quod potenter ſubueniens potioni animaliũ venenoſorum & conferens medicinis ve noſis.

Quarto modo poteſt dici theriaca iuxta Halyabatẽ. x. practicæ capitulo de theriacæ vtilitatibus & probatione eius à trahendo, trahit enim theriaca ad ſe venena. Theriaca tamen potius dicitur primo modo, quia illo modo ſecernitur ab omni alia medicina ſiue ſimplici ſiue cõpoſita, non ſic vero alijs tribus modis, imo quolibet aliorum trium modorum poſſunt plurimæ aliæ medicinæ tam ſimplices q̃ compoſitæ nominari theriaca, & ſic de facto ab authoribus nominantur. Deſcriptio vera theriacæ Andromachi eſt hæc. ℞. trochiſcorum ſcillæ aure. xlvij. trochiſcorum viperæ, trochiſcorum Andaracaron, piperis nigri, opij añ. aur. xxiij. cinnamomi, roſarum, ſeminis napi ſilueſtris rotundi, ſcordei ideſt allij ſilueſtris ideſt dentium ceparum ſuarum mundatorum, radicis lilij cœleſtis ideſt ireos, agarici, ſucci liqui. olei balſami ideſt balſami añ. aur. xij. myrrhæ, croci, zingib. reubarbari. pentafilon ideſt quinq; folij ideſt radicis eius, calamenti montani, praſij, petroſelini ideſt ſeminis eius, ſtœchados, coſti, piperis albi, macropiperis ideſt piperis longi, pulegij indi,

olibani

olibani.i.thuris masculi, floris schœnāthi, gummi albotin
ideſt gummi arboris, grani viridis ſeu terebinthi ideſt te-
rebinthinæ, caſiæ ligneæ, ſpicæ ideſt ſpicæ nardi, polĩ añ.
aur.vi. ſtyracis liquidæ, ſeminis apĩ, ſeſeleos ideſt ſileris
montani, ameos, chamedryos, ſucci hypociſtidos, ſpicæ
celticæ ſeu romanæ, ſolĩ ideſt ſoliĩ indi, gentianæ, feminis
fœniculi, terræ ſigillatæ, colcotar ideſt vnius ſpeciei vitreo
li mineralis aduſti, amomi, acori, naſturcĩ albi, carpobal-
ſa. ideſt fructus balſami, hyperici ideſt herbæ perforatæ,
phu, ideſt valeria. gummi ideſt gummi arabici, cordume-
ni ideſt carui agreſtis, aniſi, acatiæ, dauci ideſt ſeminis pa-
ſtinacæ ſilueſtris, bdellĩ ſubalbidi añ. aur.iiĩ. bezard ideſt
chalbani, aſphalti ideſt bituminis iudaici, opopanacis, cen
taureæ minoris, ariſtolochiæ rotundæ, caſtorei, ſagapeni
añ. aur.ĩ. mellis li.x. vini odoriferi antiqui ideſt vini odo-
riferi cocti ſeu careni trium annorũ vel circa, chiſt.ĩ. ideſt
li.iiĩ. liquefiant quæ de eis liqueſcunt & infundantur quæ
infunduntur, et terantur ſicca & cribellentur, & confician
tur cum melle, & ponantur in vaſe vitreato aut plumbeo, B
& non impleatur vas vt reſpiret medicina, & omnes me-
dicinæ præter mel & vinum ſunt.lxiiĩ. medicinæ.

Hæc deſcriptio iſtius theriacæ reperitur in multis aliĩs
locis ſcripta, nam Raſis in.viĩ. ad Almanſorem capĩ. de
morſibus viperarum habet vnam deſcrip. Seraph. in ſuo
antidotario habet vnam aliam. Haliabas. xv. practicæ
habet eandem ſed ipſe & alĩ dicunt q̃ deſcriptio radica-
lis eſt Andromachi, & eſt melior aliĩs deſcriptionibus, ſed
verum eſt quòd fuerunt plures medicorum ſicut Ga. De-
mocritus & aliĩ, qui voluerũt in ea addere vel minuere de
pondere, ſed neceſsitas non erat, quia Andromachus præ
dictam deſcriptionem compoſuit tanta diligentia quòd
non erat neceſsitas aliquid addere vel minuere, & ſic iſta
deſcriptio domini Auic. eſt deſcriptio radicalis Andro-
machi, ipſe Auicẽ. habet tres deſcriptiones, ſed prima eſt
nobilior aliĩs.

Experientia theriacæ ſi erit bona aut mala vt docent
Andromachus Auic. Ioan. Seraph. Haliabas eſt talis: di- C
cunt quod accipiatur gallus ſilueſtris vel domeſticus, ſed
ſilueſtris eſt melior & mittatur ſuper ipſum animal vene-
noſum, vel ponatur de aliquo veneno in vulnere paruo fa
cto ſuper alam ſiniſtram prope coxam, & poſt hoc detur
in potu cum vino de theriaca, & ponatur de ea etiam in
vulnere poſt venenum ſpecialiter cum animal incipit de
bilitari, tunc ſi animal vixerit, erit theriaca bona & bonæ
ætatis, ſi moritur, erit praua.
Alia probatio ſi detur theriaca illi qui ſumpſit opium vel
hyoſcyamum nigrum vel corticem mandragoræ & ſi the
riaca deſtruxerit virtutem alicuius iſtorum venenorum,
erit bona.

Alia probatio eſt vt ſi homo ſumat catarticum & con-
ſideretur tunc ſi ſoluerit eum, ſumat in potu theriacam &
tunc ſi retinet eum, eſt recens & bona, & ſi non, eſt mala,
& ſic ſatis patere poteſt quãdo theriaca eſt bona uel mala.

Nunc videamus quanto tempore debet permanere the
riaca anteq̃ ea poſsimus vti. Sciendum eſt igitur ſecundũ D
Andromachum & Aui. quòd debet ſtare per ſex menſes
anteq̃ poſsit eſſe in vſu, vnde quando eſt infans ſcilicet
ante ſex menſes ſtupefacit, de qua gentilis ait, dicunt qui-
dam ſapiẽtes q̃ theriaca noua ſtupefacit per opium quod
natura ſeparat ab aliĩs, & mandat illud ad partẽ dolentẽ.

Quæritur vlterius in quo vaſe theriaca melius cõſerua
tur, in hoc eſt regula quia cõmuniter conſeruant ipſam in
vaſis plumbeis, ſed male quia plumbum attrahit ad ſe ve-
neno ſitatem, nec debet eſſe de ferreo quoniam pars vaſis
quæ vacua remaneret, poſſet fieri eruginoſa, & illa erugo
propter permiſtionẽ theriacæ opportunam & ipſius the-
riacæ ebullitionem communicare poſſet ipſi theriacæ ali-
quid de venenoſa natura ſua, nec debet eſſe de aurichalco
quoniam ipſum fit ex ære, nec debet eſſe de cupro, quoniã
ipſum fit ex parte aeris, nec debet eſſe de peltro, quoniam
ipſum componitur ex parte plumbi, imo cõſeruari debet
A in vaſe ex auro uel aurato, ex argenteo vel argentato,
ſtanneo uel ſtannato, uitreo uel uitreato, uel marmoreo,
ſeu de alabaſtro bene polito.
Iterum poſſet quis quærere quot annis durat theriaca. Di
catur q̃ Aui. in.v. de ipſa loquens dicit q̃ theriacæ quidẽ
adſunt infantia, & pubertas, & adoleſcentia, & ſenectus,
& mors, & fit infans poſt ſex menſes, deinde, incipit in pu
bertate & augmento uſq; ad tempus in quo ſtat per decẽ
annos in regionibus calidis, & uiginti in regionibus frigi-
dis, deinde ſtat aut decem annis aut uiginti, deinde decli-
nat atu poſt uiginti annos aut quadraginta, deinde expo-
liatur virtute theriacæ, aut poſt.xl. annos in regionibus
calidis, aut poſt.lx. annos, in regionibus frigidis. Cõmuni-
ter autem tenetur q̃ theriaca duret in bonitate triginta
aut.xl. annis, & poſt illud eſt debilis.
Notandum ulterius q̃ melius tempus conſtruendi theria
cam eſt tempus ueris & tẽpus æſtatis, quia theriaca iuxta
doctorum ſententiam ſex menſibus permanet anteq̃ per
fectiſsime cõmiſceatur & fermentetur, nec de ea ante il-
lud tempus eſt utendum, ſed ſic eſt q̃ theriaca præfato ue-
ris uel æſtatis tempore conſtructa, ob aeris caliditatẽ atq;
temperiem ſex futuris menſibus conſecuturam melius &
perfectius cõmiſcebitur, non ſic autem autumnali uel hie-
mali tempore, propter frigus aeris conſecuturum glaciãs
ſeu conſtringens mel, taliter q̃ non poteſt fieri ita bona
theriacæ commiſtio.

Modus conficiendi ipſam eſt iſte, accipiatur opiũ, &
myrrham, hypociſtidem & ſagapenum, ſuccũ liquiritiæ,
ſtyracem liquidam, acatiam, & opopanacem: & omnia
hæc in mortario poſita cum pauco melle deſpumato mo-
ueantur, donec molleſcant: deinde ex vino infundantur,
& per tres dies in uaſe uitreato manere permittantur, po-
ſtea ſpica, cinnamomum, zingiber, & caſialignea, naſtur-
cium, atque caſtoreum, & folium, & terra ſigillata, colco-
thar, & aſpaltum, ac amomum, hæc in mortario commi-
ſceantur, & ex uino aſpergantur, donec uniantur: deinde
mel, & gummi, terebinthina, chalbanum, & balſamũ fu-
mantur, & in cazola poſita donec miſta ſunt aggregentur
quæ taliter præparata aliĩs medicinis quę in mortario ſunt
adiungantur: & cum omnia ſimul fuerint terantur & agi-
tentur, donec bene ſint miſta: deinde quod ex eis ſit in pi-
xide argentea quæ medicamen hoc in duabus partibus ſui
capere poſsit, reponatur. vas autem in quo ponatur, non
oportet q̃ ſit plenum, cuius os cum corio optime ligatur,
quotidie tamen diſcooperiatur ac per unam horam mane
re permittatur, ex hac quoq; medicina non niſi per ſex mẽ
ſes aliquid ſumatur, & illo modo fiat.

Et ſcias q̃ in primo menſe omni die bis, uidelicet mane
& ſero per mediam horam uel circa, theriaca ipſa eſt for-
titer agitanda & commiſcenda, & ſemper poſtea ſuo co-
opertorio obturanda ac ſigillanda. Secundo autem menſe
omni capite quatuor dierum ſemel theriaca ipſa eſt per
mediam horam ſimiliter bene agitanda & commiſcenda.
In tertio uero menſe omni capite ſeptem dierum ſemel ip-
ſa eſt ſimiliter commiſcenda. Quarto autem menſe omni
capite decem dierum ſemel ſimiliter per mediam horam
eſt permiſcenda. Quinto vero menſe ſimiliter quindecim
dierum capite eſt commiſcenda. In capite autem ſexti mẽ
ſis ſimiliter ſemel per mediam horã eſt permiſcenda. Poſt
modum uero tanc̃ perfecte commiſta dimittẽda eſt opti-
me obturata. Aliquando tamen in temporis proceſſu cũ
opportunum uideretur præcipue propter ebullitionem ip
ſius tempore caumatis factam, non inconuenit ipſam ali-
qualiter permiſcere.

Sequuntur errores qui in conſtructione theriacæ com- Errores in theriacą cõponẽda cõmiſſi.7.
muniter committũtur, qui ſunt ſeptem: quorum Primus
eſt q̃ trochiſci de uiperis ideſt therĩs qui communiter in
theriaca ponuntur, non continent in ſe carnes uiperarum
ſeu theriarum. quæ ſunt fere baſis in uigore theriacę, vnde
ipſa theriaca ſecundum unum modum quid nominis no-
men aſſumpſit.

Secundum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 880 sur 1089

Secundus error est q̄ in theriaca nō communiter ponitur balsamum, sed loco eius ponitur oleum balsaminum artificialiter factum ex multis, de quo autores, ut Andromachus Auicenna Galenus Serapio Haliabas minime intellexerunt. Nonnulli etiam ponunt loco balsami oleum laurinum.

Tertius error est q̄ in theriaca non ponitur communiter gummi albothin ideſt terebinthina, immo loco eius ponitur communiter resina laricis, quæ quidem non modicū differt à terebinthina, & in huiusmodi quidem falsæ terebinthinæ vsu non solum in constructione theriacæ, immo & in quocunque alio terebinthinæ vsu, & medici non tantum ignari immo valētissimi ac famosissimi communiter errant, ponentes resinam laricis pro terebinthina, non aduertentes bene quę à famosis doctoribus pro notitia quiditatis terebinthinę scribuntur, nam terebinthina est resina terebinthi seu arboris grani viridis, quę quidem arbor arabice dicitur beton proprie & aliquādo licet improprie dicitur botin & aliquando albotin & aliquando botanus. Et hæc quidem arbor est species lentisci quæ nempe arbor circa ramos in paruis racemis producit, pro eius fructu grana viridia, quæ cum matureſcunt rubefiunt, in fine ad nigredinem tendentia dulcedini aliquali ac stiptica virtute participantia, ex quibus sicut ex oliuis exprimitur oleū, quod omnium membrorum & præcipue stomachi est valde confortatiuum.

Debeto

Quartus error est q̄ in theriaca communiter non ponitur terra sigillata sed loco eius ponitur bolus armenus, quę primo subtiliter puluerizant, postea optime cū aqua permiscent, deinde residere permittunt postea proȝciunt supernatantem aquam & totum arenosum quod in fundo residet, medium vero postmodū aliqualiter conglutinari permittunt quousq̄ sigilli impressionem suscipere possit, & tunc formellas ex eo faciunt, ipsas sigillantes & in vmbra siccantes, quibus pro terra sigillata vtūtur, clarum est per omnes autores describentes terram sigillatam, q̄ ipsa multum differt à bolo armeno præparato modo præscripto. quapropter in theriacæ constructione ponenda est vera terra sigillata.

Quintus error qui in theriacæ constructione committitur, est q̄ multo plus mellis ponitur q̄ debeat poni, quoniam communiter pro duabus vel ad plus pro tribus vnc̄s specierum ponitur vna libra mellis, & tamen secundū veram theriacæ descriptionem pro qualibet libra mellis deberent poni specierum theriacam ingredientium. ℥.vij. extra. iiij. ℥. ℈. ℔. gra. ij. & tertia pars vnius grani & quinta pars vnius tertij vnius grani, vt clarissime patere potest cuilibet bene calculanti.

Sextus error est q̄ communiter ponitur vinum odorifer um crudum, cum tamen debeat esse vinum coctum, odoriferum, dulce, trium annorum vel circa.

Septimus error qui cōmuniter committitur est, q̄ cōficitur in vna vice multo maior quantitas q̄ fieri debeat secundum verā & radicalem theriacæ Andromachi descriptionem, quod Auicen. in. v. can. vituperat, vide illic si vis, etiam recurre ad Auicennam in illo loco pro descriptione trochiscorum theriacam ingredientium habenda, quia hic breuitatis causa non describentur, & hæc sufficiant pro nunc.

THeriaca diatessaron, theriaca, ut dicitur domina est medicinarum, diatessaron ideſt de quatuor rebus, de quibus antiquitus conficiebatur, sed alij philosophi postea addiderunt, ualet proprie toxicatis hominibus, & morsis a canibus rabiosis, aut ab alijs animalibus uenenosis, datur cum succo mentæ ad bibendum, & super ipsum uulnus de eadem inungatur, & uenenosa super inuncta scilicet bonum melanum quod salernitani scagiam uocant. Quartanarijs & ueræ quotidianæ data cum decoctione pigani uel gentianæ subuenit. x. pars est lib. ij.

Reci. myrrhæ, aristo. rotundæ, gentianæ, baccarum lauri ex-

E *corticatarum ana unc. i. scrupu. ij. minus grana. xij. fœnugræci, nigellæ, zedoariæ ana drac. i. scrup. ij. et grana. viij. dictami, cha mædryos, pigani drach. i. & scrup. ij. & grana. vij. gummi hede ræ, chalcanthi usti ana drach. i. ossis de corde cerui, mumiæ, antipharmaci ana drach. i. cornu cerui usti drach. iij. mel quod sufficit, datur in modum auellanæ.*

Additio.

Theriaca Diatessaron ideſt de quatuor rebus, hanc theriacam simplicem multi autores scripserunt, vt Auicen. Raſ. Hali. Seraſ. qua melius est vti q̄ ista Nicolai, quę fit cum additionibus, parum tamen in vsu nunc habetur. Summa medicinarum est res. xvij.

F *TRyphera maior, ideſt iuuenilis, iuuenem hominem reddit, saracenica quia a saracenis inuenta, datur proprie hictericis, hepaticis, & patientibus dolorem capitis ex fumositate choleræ rubeæ, datur contra duplicem tertianam & restaurat uisum amissum ex calore, & calorem perditum ad pristinum reuocat, datur mane cum tepida. viij. pars est lib. i.*

R. zuccari unc. iij. myrobalanorum citrinorum, corticum, medullæ casiæfistulæ & tamarindorum ana unc. i. & ß. chebulorum mundatorum, mannæ ana drach. vi. scru. ij. & gra. v. indi. uiolarum recentium, si possunt inueniri ana unc. ß. ant. marathri añ. drach. ij. & gra. xv. masticis, macis ana drach. i. & gra. vij. & ß. bellirici, emblici ana unc. ß. & gra. iij. Conficitur sic, in duabus libris aquæ ponantur unc. iij. uiolarum recētium, si poterunt inueniri, si non, siccarum, & bulliant donec deueniat aqua ad purpureum colorem & uiolæ sint remissæ, postea leuiter expressum coletur, de colatura illa pars accipiatur, & casiæfistulæ, & tamarindorum, & per caciam abluantur, & colentur per candē in alia aqua lib. i. & unc. viij. zucchari immittantur, & super ignem ponantur. Et ad spissitudinem bulliat, & cum inceperit in

G *spissari, addatur colatura casiæfistulæ & tamarindorum, postea manna. cum uolueris scire utrum sit coctū, ponatur gutta super marmor, & si quasi mel colligitur, coctum erit, tunc ab igne deponatur, & cum infrigidatum erit, puluis supradictarum specierum apponatur, semper cum spatula agitando, donec incorporetur, ad ultimum supradictum zuccarum bene puluerizatum mitte. Datur in modum castaneæ, si sit distemperantia caloris, cum frigida, si sit ex abundantia frigidi humoris, cum calida.*

Sūma medic. est res. xv.

Triphera saracenica à saracenis inuēta peculiariter, vel quia est nigra, melancholicis & maniacis facit data cum vino decoctionis senæ, quia recipit myrobalanos citrinos & indos & alia etiam purgantia phlegma, visum turbidū clarificat. visus turbatur quandoq̄ ex fumo cholerico & fumo melancholico, si fit ex fumo turbatus melancholico, detur cum vino decoctionis senæ, si fit ex cholerico accipe corticem myroba. citrinorum conditorum puluerizētur,

H & misti cum triphera saracenica dentur cum vino tepido vel saltem cum vino decoctionis fœniculi. Stomatichis, spleneticis, hepaticis &c. si materia est in stomacho, purgetur, si materia est in stomacho vel inteſtinis vel nutritiuis, detur cum vino decoctionis prunorum vel violarum, si in spiritualibus cum aqua decoctionis seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, si in hepate vel in vȝs vrinalibus cum aqua decoctionis herbarum diureticarū, & sic etiam valet data hictericis.

Vetricos vtroq̄ purgat. Accipe succum scariolæ in quantitate. ℥. ℔. & in eo resolue trypheram saracenicam, & addita. i. vel. ij. drach. reubar. propinetur ieiuno, conficse sic, fiat decoctio violarum recentium in aqua si possunt haberi, sin autem ponantur siccæ in maiori quantitate, quibus decoctis fiat colatura, & in parte illius medulla casiæfi. & tamarindorum resoluatur, & alia parte appositio zuccaro fiat syrupus & decoquatur vsq̄ quo filum faciat,

& tunc

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 881 sur 1089

& tunc colatura caſiæ fiſt. & tamarindorū apponatur ſem A oleo muſcellino, vel communi. Nota ſuppoſitorium inde
per agitando cum ſpatula, & iterum perfecte decoquatur factum ex hac tryphera in primis non multū educit men-
vſq; ad ſpiſsitudinem, tunc deponatnr ab igne, & eo ali- ſtrua, ſed quaſi mucilagines, poſtea mēſtrua in multa quā-
quantulum infrigidato puluis ſpecierum impoſitus bene titate, debet autem mulier quotidie per totam ſeptimanā
incorporetur. Nota, myrobalani citrini ſine melle ſunt pō ſupponere ſibi, & ſi neceſſe fuerit in nocte remoueatur.
derandi, & ſimiliter medulla caſiæfi. & tamarindi abiectis conficitur ſecundum doctrinam aliorum. Nota ſi opium
granis in pondere determinato ab autoribus ſunt ponēdi. thebaicum apponatur, multo minus valet contra frigidiſ-
Item nota q̄ ſyrupus cum quo conficitur multum debet ſimas cauſas, multum enim fit de opio, cum vero opium
decoqui, quia cito corrumperetur. Item tryphera ſaracē- mironis apponatur efficacius operatur contra prædicta
nica aliquando datur ſimplex, aliquando ſcamoneata, ſim quod minus frigidum eſt. Meus pater Platearius ea vte-
plex in calida regione & tempore iuuenili cōtra morbum batur cum opio mironis. per duos annos ſeruatur in mul-
calidum & ad alterandum mane detur cum frigida. doſis ta virtute, in. ñ. annis parum valet.
eius eſt vnc. i. per annum ſeruatur, vltra parum valet, cum
aucta fuerit, minus debet dari.

TRiphera magna dicitur, quia magnam utilitatem & fru-
ctum mulieribus confert, datur contra dolorem ſtomachi
uirorum & mulierum, cum aqua in qua cocta ſint ſemina
fœniculi, aniſi, & maſticis, datur contra uitium matricis ex fri- B
giditate, ſi diſtemperata bibatur cum uino in quo cocta ſit arte-
miſia, prouocat etiam menſtrua, ſi fiat cum artemiſia bene trita
& oleo muſcelino commiſta, peſſarium ex bombace factum ſi fue-
rit ex ea inunctum & in uuluam mulieris immiſſum menſtrua
prouocat mulieri non concipienti, ſi detur cum uino in quo cocta
ſit mandragora uel ſambucus, miro modo prodeſt pueris qui non
poſſunt dormire & in nocte nimis garriunt, diſtemperata cum
lacte mulieris in modū ciceris & bibita prodeſt. viij. pars lib. i.

Reci. opij drach. ij. cinnamomi, caryophyllorum, galangæ,
ſpicæ, zedoariæ, zingibe. coſti, ſtyracis, calamenti, calami aro-
matici, iris, peucedani, acori, mandragoræ, celticæ, roſæ, pipe-
ris, aniſi, apij, petroſelini, macedonici, dauci, hyoſcyami, fœnicu-
li, ocymi, cimini ana drach. i. mellis quod ſufficit, datur in modum
caſtaneæ, ut ſupra diximus.

Sūma me- dic. eſt res. xviij.

Tryphera magna opiata eſt, & dicitur triphera ab au- C
tore vel tryphera, ideſt iocunda, vel anthiophin, quod vi-
ctoria interpretatur, ſumit enim victoriam de morbo cui
competit, vel tryphera dicitur à trophos quod eſt ſuccus,
quia magnum ſuccum ſcilicet magnum fructum confert.
Magna dicitur propter magnam efficaciam vel ad diffe-
rentiam minoris. Facit ad dolorem ſtomachi ex frigida
cauſa cum vino decoctionis caryophyllorum & nucis mu
ſcatæ, quandoq; materia continetur infra pelliculas ipſius
ſtomachi, & tunc nō confert neq; vomitus neq; ſella, & in
tali caſu ſic tryphera exhibeatur. Accipe tria grana hede
ræ, quorum puluere admiſto cum tryphera cum vino di-
ſtemperetur.

Phreneticis nullo modo detur, tamen quidam videtur
eſſe phrenetici & non ſunt, ſed poſt phreneſim remanente
ſiccitate cerebri nimias patiuntur vigilias, quibus taliter
exhibeatur. Accipe ſemen papaueris albi, tere & tempera
cum lacte fœminæ, deinde coque corticem mandragoræ D
in modico aquæ miſtæ cum prædictis, & cum his tryphe-
ra reſoluta detur, melancholicis ex melancholia patienti-
bus, ſuauem ſomnum præſtat data cum vino ſomnū pro-
uocante, tamen præcedat purgatio. Rheumaticis valet
cum vino decoctionis olibani. Peripneumonicis non de
tur niſi poſt diem. xiij. ne ſuperueniat empyma, tunc de-
tur ad mundificandum ſaniem cum vino decoctionis myr
tæ. His qui cum ventre ſanguinem faciunt valet ideſt dy-
ſentericis, hoc non laudo. lientericis tamen poteſt dari, ſed
præcedente purgatione, melius tamen eſt mithridatum in
hac cauſa.

Aſcarides & lumbricos necat, piſtentur nuclei perſico-
rum, cum tryphera miſceantur, & ſic cum vino tepido dē-
tur, ſoli etiam nuclei & diſtemperati dentur pueris & mul
tum confert. Menſtrua prouocat, melius operatur confe-
cta ſine opio, ſumpta cum ſucco artemiſię, vt ſupra, vel cū

TRionphyllon dicitur a uiridibus folijs rutæ quæ in eo po-
nuntur, ualet proprie quartanarijs, & ueræ quotidianæ
in hieme, & poſt prandium in ſero cum uino. iiij. pars
eſt lib. i.

Reci. piperis albi quod inter nigrum inuenitur unc. ſ. piperis
nigri drach. ij. cimini aſi drach. ſ. zingibe. nitri, pyrethri, ana
drach. ij. piperis longi drach. ſeminis petroſelini, ame. dau. aniſi,
helenij, ſpicæ, cyperis, apij, ſeſeleos, coſti ana drach. ſ. caryo-
phyllorum drach. i. & grana. vij. & ſ. dactylorum mundatorū
numero. xij. foliorum rutæ uiridis unc. i. & ſ. mel quod ſufficit,
datur ut ſupra diximus.

Additio.

Triomphyllon dicitur à folijs rutæ viridibus, quæ in eo plus ponuntur q̄ de alijs, hoc antidotum nō eſt in vſu, nec præparatum reperitur. Hic notatur vnum in textu de pipere albo, & dicit q̄ eſt illud quod interius nigrum reperi-tur, quod eſt minus maturum. Summa medicinarum eſt res. xxi.

TRiaſandali dicitur à tribus generibus ſandalorum quæ ibi
intrant, datur proprie contra calorem hepatis & ſtoma-
chi, phthiſicis, hictericis, medietas eſt lib. ij.

Reci. ſandali albi & rubei et citri. roſ. zuc. ana. ſolidos duos,
reubar. ſpodij, ſuc. liquiri. ſeminis portulacæ ana ſolidum. i. &
ſ. amyli, gummi arabi. tragacanthi, ſeminis melonis, citrul. cucu-
me. et cucurbi. ſeminis ſcariolæ ana ſolidum. i. camphoræ ſcrup. Sūma me-
i. & ſ. alij quadruplicant pondus roſa. ſyrupi roſa. quod ſuffi- dic. eſt res.
cit, datur mane & meridie in modum caſtaneæ cum frigida. xix.

Triaſandali ſcilicet tria genera ſandalorum recipien[illegible] facit ad dolorem ſtomachi & hepatis factum ex caliditat[illegible] vel ex cholera, datum mane cum frigida. Ad dolorem he-patis vel capitis vel calorem, datum cum aqua citrulli me lonis cucumeris & cucurbitæ valet phthiſicis cum aqua hordei, vel cum aqua decoctionis tragacanthi gummi ara bi. liquiritiæ & ſucci eius, hictericis cum aqua decoctionis ſeminum diureticorum. Valet ad omnem dolorem ex ca-lida cauſa conſumptis ex debilitate, detur prędicto modo, datur mane & meridie cum frigida ad modum caſtaneæ. Conficitur ſic, pulueribus paratis additur camphora cum parte ipſorum puluerum, poſt zuccarum contritū vt me-lioris ſit ſaporis, conficitur cum ſyrupo roſaceo & deco-ctione aliorum, per annum ſeruatur.

THeodoricon hyperiſton, theodoricon dicitur a deo datū,
hyperiſton bene expertum interpretatur, facit enim con
tra hemicranicum dolorem, & uertiginem capitis, & con
tra fluxum phlegmatis quod in faucibus & gutture decurrit, un
de fit homo quandoq; ſine uoce, ualet etiam ſphleneticis ſine febre,
colorem bonum facit ſi ſimplex detur, ſed ſi purgationem facere
uolueris adhibeas ſcru. ij. ſcamoneæ & fortius operabitur. xij.
pars eſt lib. ij.

Reci. aloes hepatici drach. iij. & grana. iij. & tertiam partē
unius grani, cinnamomi, chamædryos, acori ana drach. iij. croci,

caſiæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 882 sur 1089

caſiæ lignæ, reuponti ana drach.ij. et gra.xvi. agarici drach.ij. et ſ. nardi, coſti, maſti. aſari, ſilphij, ſcillæ, aſſæ, ämoniaci, bdellij, bellebori nigri, hyperici, epithymi, polyp. braſsicæ, ſucci piperis al. & long. ana drach.i. & ſ. ſchœnanthi zingib. ſmirnæ, myroba. colocynthidis, ſagapeni, opopanacis, caſtorei, abſinthij, ariſtolo. longæ, petroſe. gentianæ, amomi, ana ſcrupu.ij. diagridij, piperis nigri, ana ſcrupu.i. mel quod ſufficit, datur mane & ſero cum uino calido drach.iij.

Sũma medic. eſt res. xxix.

Theodoricon hyperiſton medicina eſt vſualis, valet ad omne vitium capitis, cerebri, oculorum, factum ex frigido hu. præcipue ex phlegmate, conſumit enim ſuperfluos humo. totaliter & purgat, ex theodorico & puluere ſpecierum quas recipit fiant pilulæ & dentur, quæ ſpecies ſi haberi non poſſunt, puluis alicuius aromatici vt cinnamomi, garyophyllorum apponatur, & detur, valet melãcholicis cum vino decoctionis ſene. Lithargicis ſuffumigetur prius cornu ceruino vel caprino & cum eo dẽtibus interpoſito, palatum cum eo fricetur capite inclinato, attrahit enim phlegma, & purgat in magna quantitate, vel fiat ſicut dicemus de theodorico anacardino contra obliuionem. Arteticam purgat, & vocem clarificat, ſi fiat raucedo ex ſiccitate & caliditate, non prodeſt, ſi ſit ex viſcoſo phlegmate faciente inæqualitatem, fiant pilulæ cum puluere amyli, ponatur ſub lingua et tranſglutiatur paulatim diu tenendo ſub lingua. Aſthmaticis anheloſis cum vino decoctionis gentianę, vel cum eo & puluere gentianæ pilulæ fiant & dentur. Sitim tollit prouenientem ex caliditate & ſiccitate ex in digeſtione factã cum vino decoctionis maſti. & nucis muſca. Stomatichis ex frigida cauſa eodem modo detur. Peripneumonicis nullo modo detur remanẽte lõco ſanioſo, ſed poſt peripneumoniam põt dari cum decoctione hordei, tragacanthi & gummi arabi. ſed multa cautela & quantitate modica. Phthiſicis non laudo. Empycis, hydropicis, ex craſsis humoribus & crudis cum aqua decoctionis radicum diure. vel ſeminum diure ticorum, ſpleneticis cum decoctione radicis tamariſci. Hictericis ſicut theodoricon anacardinum. Pleureticis non detur. Nephriticis cum decoctione diureticarum herbarum & præcipue granorum ſolis. Colicis per clyſtere. Paralyticis, podagricis, arteticis, proprie datur in talibus cũ aqua decoctionis raphani, præcedente diæta competenti, & oxymelle diuretico vel ſcillitico. Menſtrua prouocat, omnibus alijs medicinis efficacior eſt in hoc reſoluta cum oleo muſcellino vel communi & bõbace ſupponatur vel ſucco artemiſiæ. Quod melius eſt omnibus cauſis mulieris ex frigiditate reliſtit. Mulieres quandoq; ſentiunt maximam matricum inflammationem in dextra vel ſiniſtra parte, vt etiam tumor circunſcriptus appareat, cui multũ valet medicina peſſarizata, reſoluatur ergo cum ſucco artemiſię & rutę, et addita modica aqua decoctionis maluarum coletur, & per peſſarium inũciatur. ℞. braſsicæ fri. & ſic. ex natura ſui ſucci laxat conſtringit humores ex ſubſtãtia, eſt enim eterogeneæ, ideſt compoſitæ ſubſtantię, braſſica dicitur caulis nondum tranſplantatus, ſiccata puluerizetur, ponitur hic ad reprimendum violentiam aliarum ſpecierum calidarum, alias confice vt legitur in antidotario. per duos annos ſeruatur, doſis eius eſt vnc.i.

Theodoricon anacardinum ab anacardis dicitur qui ibi reperiuntur, datum mirabiliter memoriam reparat, uertiginem capitis & maxime à poſteriori parte aufert, phlegma quod ibi eſt purgat, cauſis matricis mirabiliter confert ſi eam purgare uolueris. viij. pars confecta eſt lib.ij.

Rec. aloes hepatici unc.i. & ſ. ireos, caſiæ ana drachmas. vij. minus grana. xvi. zingiber, anacardi, carpobalſa. ana drach.iij. & ſ. folij, ſpicæ, myrobala. corticis, meu, epithy. ana drach.iij. et ſcrup.i. garyophyllorũ, reupon. maſticis, ſchœnanthi ana drac.i. & gra.iij. & ſ. mel quod ſufficit, conficitur ſic. Accipe corticis radicis fœniculi bene triti & abluti lib.i. & pone in.ij. libris aceti. Et ſtet ibi per vij. dies & poſtea tere ipſas radices, & in eodẽ aceto coque uſque ad tertiam partem. Et cum omni diligentia cola per pannum, & pone in duabus lib. mellis deſpumati, et bulliat uſque ad aceti conſumptionem, cum tali melle confice. Supradictæ autem radices colligantur in maio uel iulio, quia ante hoc tẽpus humidæ ſunt, & poſt hoc ſiccæ ſunt, doſis eſt drac.i. uel.ij. cũ mulſa ualet.

Sũma medic. eſt res. xviij.

Theodoricon anacardinum, dicitur autem anacardinũ ab anacardis quos recipit. Valet ad vertiginem capitis, ſi fiat ex phlegmate cum decoctione polypodij, ſi ex quadã melancholia, cum decoctione ſenæ. Contra obliuionem, obliuio ſæpe fit ex frigiditate, vt ex phlegmate ſeniente poſterius cerebrum, vnde formæ impreſſæ elabuntur, datur autem his cum decoctione polypodij, vel melius, fiat raſura occipitij & apponantur ventoſæ cum ſcarificatione, poſtmodum locus fricetur ex eodem, additis humiditatibus anacardorum, ſola etiam humiditas anacardorũ confert inuncta. Rheuma capitis deſiccat, primo cum eo purgatio fiat, poſtea detur aliqua opiata. Viſum acuit datum cum vino, vel potius cum puluere myrobalanorum citrinorum vel conditorum. Surditatem & tinnitum aurium tollit, & reſoluit cum oleo muſcellino tepidum & auribus colatura iniecta. Contra debilitatem ſtomachi ex frigiditate cum vino decoctionis maſticis vel nucis muſcatæ. Valet ad conſtrictionem cordis & defectum pulſuũ, conſtrictio cordis aliquando fit ex fumo melancholico, replente capſulam cordis, vnde fit cordis cõſtrictio & pulſus defectus eſt, datur his cum decoctione ſenæ, conſumit & purgat melancholiam. Contra tumorem hepatis factum ex frigiditate vt in hydropicis, ſi adſit ventoſitas, cum decoctione cimini, aniſi, fœniculi detur, ſi ex humore frigido cũ apozimate apij, rad. petroſelini, fœniculi. Hictericis ex oppilatione venarum hepatis prędicto modo, vel cũ ſcrup.i. euphorbij, ſolum euphorbium valet in hac cauſa.

Spleneticis contra tumorem ex frigido humo. factum detur vt diximus. Nephriticis ſi fiat ex lapide vel frigidis humo. & craſsis valet quia multa recipit diureti. detur autem cum deco. granorum ſolis vel ſaxifragiæ. Colicis valet ſumptum per os, vel fiat tale clyſtere cum aqua decoc. mercurialis, reſoluatur theodoricon, & addito melle & oleo coletur & inĳciatur per clyſtere. Suppoſitorium etiã de eo factum multum confert. Contra ſterilitatem ſi fiat propter nimiam pinguedinem, os matricis obturantem, vel propter mucilaginem cõtentam in cotyledonibus ſupponatur theodo. cum.iij. drach. zuc. cõſumit & extenuat pinguedinem & mundificat matricem. Contra ſanguinis retentionem ſupponatur cum ſucco artemiſiæ. Contra difficilem partum accipe medianum corticum caprifici ideſt ficſiluaticæ, tere & cum theodoricon commiſce, ſuperpone carbonibus & ſuffumiga mulierem, ſi debet liberari per hæc liberabitur, valet etiam fumigium ex ſolo cortice. Contra cauſas veſicæ & contra ſtranguriam & dyſuriam detur vt nephriticis. Tenues & delicatos reparat, ſi fiat ex phthiſi vel ex alia infirmitate, non prodeſt, ſed nocet, ſi fiat extenuatio propter indigeſtionem detur cum vino decoctionis maſticis, per indigeſtionem inepti ad nutriendum efficiuntur humo. vnde fit extenuatio. Confice cum oxymelle ſicut in antidotario præcipitur, per biennium durat, doſis eius eſt drachmæ. vi. vel vnc.i.

Partum facilitantia.

Trochiſci diarhodon ideſt rotunda confectio, trochiſci iſti in diamargariton intrant et in diarhodon, quinta pars eſt drach.x. & gra.xij. Rec. croci, ſcrupu.ij. et gra.vij. camphoræ gra.xij. roſarum uiridium drach.iiij. ſpodij drach.ij. ſandali rub. drach.i. & ſ. gra.vij. ſandali albi drach.i. gra.xij.

Conficitur

Conficitur ſic. in marmorea pila recentes roſæ ſine intermiſſione terantur: deinde cæterarum ſubtiliſſimus puluis ſpecierum ſuperponatur, & cum ſufficienti rodoſtomate conficiatur, ad ultimum adhibeatur camphora, deinde trochiſci informentur, & ad umbram exiccentur, & uſui reſeruentur.

Additio.

Plures deſcriptiones trochiſcorum diarhodon à diuerſis authoribus reperiuntur: iſta tamen Nicolai debet admiſtrari in ſuis magnis confectionibus, vt ipſe teſtatur. Summa medicinarum eſt res. vij.

TRochiſci diaui, dicunt à uiolis albis. iij. pars eſt. vi. drach. & ſ. Recip. foliorum uiolarum albarum utridum, drach. v. ſe. plantaginis, drach. i. amyli, drach. iij. ſeminis papaueris al. drach. ij. & ſcrup. i. balſami, ſcrup. i. rhabarba. ſcrup. i. rhodoſtomatis quod ſufficit. ad modū præcedētium trochiſcorū.

Additio.

Iſti trochiſci ſecundum intentionem Nicolai dicuntur à violis albis, quæ ibi ingrediuntur, & debēt poni in diamargariton, vt ſupra viſum eſt: & debent formari cum rodoſtomate, id eſt aqua roſarum. Summa medi. eſt res. vij.

TRochiſci hedychroi. qui in rubea & ſotira intrant, ſexta pars eſt drachm. vi. Recip. amomi, drach. i. cinnamomi, croci, folij, myrrhæ, caſſiæ, ana drach. ſ. ſpicæ, ſcrupu. i. opobalſami, coſti, ſchœnanthi, calami aromatici, xylobal. aſſari, ſu, ana gra. x v. maſti. marathri, ana gra. x. tamariſci, gra. v. uini aſcalonis quod ſufficit, hæc omnia tere, & cum uino illo trochiſcos informa, & cum fumo ſtyracis ſicca.

Additio.

Iſti trochiſci ſunt in vſu, ſed non multum, & vt vult hic Nicolaus ingrediuntur in rubea trochiſcata, & in ſotira. Gilbertus Anglicus capitulo de cura artetieę habet hanc eandem deſcriptionem. Summa medicinarū eſt res. xviij.

TRochiſci croci magnetis intrant in rubeam, & ſotiram. Recip. croci, drach. iij. roſarū, ameos, myrrhæ, ana drac. i. & ſ. xyloaloes, ſcrup. ij. informentur cum aqua roſata.

Additio.

Iſti trochiſci ſunt in vſu, quia ingrediuntur cōfectiones magnas, vt dicitur in textu, & dicuntur à croco. Summa medicinarum eſt res. vi.

TRochiſci ſcillitici, ſic fiunt, ſcillam integram diuide, et inuolue in paſta fermentata, & in furno coque, & abſtracta de maſſa, & electis corticibus eius, mediū tere in mortario, & tantundem farinæ orobi adde, & inde trochiſchos informa, & cum uino, aut melle tempera, & in umbra ſicca, & ſi deeſt orobum, tantundem panis aſſi ſubtiliſſime triti pone, exinde trochiſcos informa, & in loco umbroſo ſicca.

Additio.

Iſti trochiſci in vſu habentur, quia magnas compoſitiones ingrediuntur. Summa medicinarum eſt res. iij.

TRochiſci diacoralli. Recip. coralli rubei, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papa. ana drachm. iiij. ſchœnanthi, croci, ana drach. ij. calami aro. xylobal. caſſiæ ligneæ, folij, maſticis, polij, ſu, aſſari, pedis columbini, añ. drach. i. de his omnibus facto puluere cum uino tempera, & trochiſcos penſantes ſolidos ſingulos informa, & in umbra ſicca.

Additio.

Iſti trochiſci ſunt vſuales apud illos qui theriacā magnā Galeni hic deſcriptam facere volunt: nam Andromachus loco trochiſcorum diacoralli habet trochiſcos aluidaracaron. Summa medicinarum eſt res. xvij.

A *TRochiſci de aniſo ualentes paratis ad hydropiſim. Recip. aniſi, eupatorij, ana drach. iij. apij, abſinthij, maſticis, aneti, aſſari, ſpicæ, amygdalarum amararū, ana drac. i. aloes hepatici, drachm. iiij. & ſ. informa trochiſcos ad pondus drachm. i.*

Additio.

Iſti trochiſci de aniſo interdum in vſu habētur: & ideo præparari debent, & valent ad ea quę in textu ſcribuntur. Summa medicinarum eſt res. x.

TRochiſci de thiro qui in magna theriaca Gale. recipiūtur, ſic fiunt. Inuenias thiros in longitudine unius palmi exiſtentes, oculos habentes rubeos, & linguam mobilem, & cornua in modum grani frumenti, caput & caudam tribus digitis menſuratis abſcinde, medium quod remanet excoria, & inteſtinis proiectis optime dulci aqua laua, & ſic coque donec ſpinæ à carnibus ſeparentur, poſtea ſpinis proiectis, carnem in marmoreo mortario ſatis tere, & commiſta eiuſdem ponderis farina orobi, uel panis aſſi cum iure ſuo tempera, & fac inde trochiſcos penſantes ſingulos ſolidos, & in umbra ſicca.

B

Additio.

Iſti trochiſci de thiro, id eſt de viperis, & ſic propter receptionem iſtorum trochiſcorū theriaca ab eis ſecundum nonnullos deriuatur. Quidam crediderunt quòd trochiſci de viperis non eſſent trochiſci de thiro, ſed errant, nam Andromachus vult quòd vipera ſit, vt hic deſcribitur thirus, & vult quòd trochiſci de viperis ſint trochiſci de thiro. Eiuſdē opinionis eſt Halyabas. x. practicæ. Andromachus et Ratis melius oſtendunt de forma viperę quā Aui. & Nicolaus hic.

VOmitus noſter dicitur à uomendo eo quòd frigidos & calidos purgat humores: noſter quia à nobis compoſitus eſt, purgat proprie cholerā rubeam, et phlegma, datur quotidianæ ueræ, & tertianæ nothæ in modum caſtaneæ cum calida: detur etiam delicatis hominibus cum ſyrupo acetoſo diſtemperato, & per noctem ſub diuo ponatur, in mane iterum cum aqua calida diſtemperetur, & coletur per pannum, ut tota ſubſtātia remaneat: ſedat ueram tertianam, debilitatem & nauſeam à ſuperfluis & acutis humoribus factam aufert. Recip. tapſiæ panormitanæ, uel aragonenſis collectæ in menſe Maij, ſiue Iulij, unc. iij. croci aphricani, unc. i. et ſ. nucis uomicæ, unc. ſ. aſſari, unc. i. mellis aſſarini qd' ſufficit, quod ſic fit. In duabus lib. mellis deſpumati adde unc. iiij. ſucci aſſari, & bulliat ad ſucci conſumptionem: & ſi ſuccum habere non uolueris pone thapſiæ, aſſari, ana unc. ij. & ſ. & dimidiam catapuciarum, & totum depone in aqua marina, & bulliat uſque ad medietatem, & aqua ponatur in lib. ij. mellis deſpumati, & coque uſque ad aquæ conſumptionem, & cum tali melle confice, detur mane in modum caſtaneæ cum tepida, uel oxyzaccara duris hominibus cum tota ſubſtantia, debilibus colatura tantum.

C

D

Additio.

Moderni medici nō vtuntur iſtis vomitiuis hic ſcriptis, ſed quando volunt vomitum prouocare magiſtraliter cō ponunt ſecundum intentionem præſentem. Iſtud vomitiuum, vel vomitus compoſitus eſt à domino Nicolao qui non eſt in vſu. Summa medicinarum eſt res. vi. vel. vij.

Sūma medici. eſt res. v.

VOmitus patriarchæ. Recip. tapſiæ, lib. i. croci aphricani, unc. iiij. cinnamomi, aſſari, ana unc. ij. catapuciæ, unc. ij. mel quod ſufficit, detur cum tepida ante acceſſionem.

Vomitus patriarchæ. patriarcha ab authore. principaliter purgat phlegma, ſecundario choleram ſuperius, & inferius aliquantulum, dandus eſt eis qui multa ſtomachi repletione laborant & faſtidio, vt aliquando fit in quo-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 884 sur 1089

tidiana & tertiana, maxime quando humores circa os ſtomachi abundant, præcedat vſus oxymellis per quindecim dies, ſi phlegma fuerit in cauſa, vel ſyrupus acetoſus, ſi colera: nunquam enim exhibendus eſt vomitus niſi materia digeſta: detur autem cum multa cautela. Qui vero de ſtrictura pectoris, et pulmonis multum laborant, non debent purgari per vomitum ſecundum Hippocra. phthiſicos vero metuentes ad ſuperiores pharmacias. Amplum thoracem habentibus poteſt dari, & facile vomentibus, & maxime in tempore calido: fiat etiam aer artificialiter calidus carbonibus, & huiuſmodi ſi neceſſitas ingruerit.

Quonã mõ ſepti ad vomitum apti fiant.

Quoniam vero quidam ſunt difficiles ad vomendum, & vomitu indigent, ſic ad vomitum ſunt aptandi: ſic ergo præparetur malua, branca vrſina, ſemen lini, fœnugræci, omnia cõtuſa bulliant in aqua decoctionis maluarum: & hæc tepida cataplaſmetur pectori ante, & retro. Poteſt ad idem fieri cataplaſma cum malua trita & cocta cũ axungia: inungatur etiam pectus dialtea & butyro ſimul tritis, duobus vel tribus diebus, ſi opus fuerit, viceſies vel pluries in die fiat inunctio, poſtmodũ detur vomitus cum aqua calida in mane ſole iam aſcendẽte: detur autem cum frigida quibuſdam quanto magis volunt per inferiora purgari, ſed delitioſis in his maxime qui aliquo pectoris laborant vitio, delicatis, & debilibus tantũ colatura detur, ſed ruſticis & fortibus tota ſubſtãtia poteſt dari. Diuerſo modo à diuerſis cõficitur, quidam aquam marinam cum melle deſpumato vſque ad aquæ conſumptionem bulliunt, & cum melle illo pulueres conficiunt. Nota, quòd thapſia per ſe eſt pulueriz anda, aliæ ſimul. Pater meus aliter conficiebat. thapſiam contritam cum melle & cum ſalmacina optime decoquebat, & in colatura ſpecies conficiebat, reuera ſecurius ita datur: magis tamen apponendum eſt de thapſia cum coquitur quàm in antidotario præcipiatur: ideo apothecarius aſſaram baccarum viridem in multa quantitate in aqua dulci faciat bullire: ſi viridem non habet, ſiccam ponat, minus tamen valet, poſt multam decoctionem colet fortiter exprimendo: faciat etiam catapuc. quæ ibi recipitur ſimul bullire in multa quantitate contritas, quorum colaturam cum melle bullire faciat vſque ad aquæ conſumptionem, & cum tali melle pulueres conficiat. Nota in. i. lib. pulueris. iij. mellis ſunt ponendæ: ipſe tamen Io. iij. ponit propter ſiccitatem tapſiæ. Item nota, cinnamomum quod recipit, debet eſſe craſſum quia magis ad hoc valet craſſum quàm ſubtile in vomitiuis medicinis. per duos annos ſeruatur. doſis eius eſt vnc. i. ſed ſi colatura tantum detur duæ competunt.

VOmitus ualens tertianarijs & quartanarijs, ſed maxime competit quotidianarijs. Recip. tapſiæ, unc. iiij. aſſari baccari, unc. i. cinnamo. unc. i. croci hortulani, unc. i. ſe. atriplicis, unc. ſ. mellis quod ſufficit. detur in modũ caſtaneæ cũ cal'a.

Additio.

Iſte vomitus valens tertianarijs non eſt in vſu: vtilis tamen eſt ad ea quæ in textu ſcribuntur, intelligitur hic per crocum hortulanum ſemen carthami. Summa medicinarum eſt res. vi.

VNguentum marciaton magnum à Martiano peritiſſimo medico dicitur à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorẽ & frigiditatẽ capitis & pectoris & ſtomachi, & ad ſcliroſim ſplenis, & hepatis, & ad ilij dolorem, ad ſolem uel ad ignẽ inunctum ſtatim ſubuenit paralyticis, iſchiaticis, nephreticis, podagricis prodeſt, tumores reprimit, durities remollit, ſpaſmaticis, & typice febricitantibus ualet, & contra omnes dolores ex frigiditate medetur potenter. quarta pars eſt lib. viij.

Recip. ceræ al. lib. ij. olei, lib. v iij. roriſmarini, foliorũ lauri, ana unc. v iij. rutæ, unc. v ij. tamariſci, unc. v ij. esbrij, ſabinæ, balſamitæ, clelliſphaci, ocymi, polij, calamenti, artemiſiæ, enulæ, betonicæ, brãcæ urſinæ, ſpargulæ, herbæ uenti, pimpinellæ, agri

E *moniæ, abſinthij, herbæ paralyſis, herbæ ſanctæ Mariæ, cimarum ſambuci, craſſulæ, milleſolij, ſemperuiuæ, chamædryi, centaureæ, fragariæ, quinqueſolij, herbæ tetrait, ana unc. iiij. & ſ. cuiſci radi. cimini, myrtæ, aã. unc. iiij. fœnugræ. unc. i. & ſ. buty. unc. i. & drach. ij. urticæ, uiola. papaueris nigri, mentæ ſaracenicæ, & aliæ mentæ, polytrici, lapaceoli, cardunceli, matriſſyluæ, maturellæ, herbæ muſcatæ, alleluyã, linguæ ceruinæ, criſpulæ, camphoræ, ſtyra. medullæ ceruinæ, ana unc. ſ. adipis urſini, gallinacei, maſti. ana unc. i. thuris, unc. ſ. olei narduni, drach. ij. herbæ colligantur in medietate menſis maij, uno die omnes herbæ iſtæ colligantur uel duobus, ſi põt ab hora tertia uſq; ad meridiẽ.*

Conficitur ſic, herbas tritas diebus ſeptem in optimo & odorifero uino infunde: octauo uero die ad lentum ignem ponantur, & cum uinum aliquantulum incœperit conſumi, addatur ſupradictum oleum, & bulliant donec incipiant diminui: deinde ſtudio ſe colentur, & proiectis herbis, iterum ſuper ignem ponantur,

F *& cum incœperit bullire pone ſtyracem, & cum modicum bullierit, pone butyrum & axungiam aliquantulum contuſam, & oleum nardinum, maſticen, & olibanum, & poſtea ceram, & cũ cera liquefacta fuerit, ſemper cum ſpatula agitando ab igne deponatur, & cum coagulatum fuerit, in uaſe reſerua.*

Sũma medi. ẽ res. ix.

VNguentum marciaton contra omnes dolores ex frigida cauſa, vt arteticam, podagram, cõtra vitia matricis ex frigida cauſa: loca etiam contuſa confirmat, & delet liuorem cutis in omnibus, idem ſit vſus ſicut de vnguento aureo, ſcilicet locum inunctum ad ſolem fac, vel ad ignem, ſed contra liuorem facta inunctione cum cera, & cimino miſto ſuper cataplaſma fac. Poteſt variari marciaton in coloribus cum puluere gerſæ ſerpentariæ, ſicut dicetur de populeon, & erit quaſi album: cum oleo decoctionis radicis rubeæ, & erit ſubrubeum, confice, vt in antidotario reperitur. Nota, ſi omnes herbæ haberi non poſſunt per vices collige, & in vino forti per tres menſes poterunt ſeruari, & vinum renouetur ſi opus eſt. per tres annos ſeruatur.

G

VNguentum arigon, arigon, id eſt adiutorium, ualet ad dolorem ex frigiditate uiri & mulieris tali modo inunctum in teſta oui primum calefac ad ignem, deinde ſuperinungatur, et poſtea teſta calida ſuperponatur loco patienti, ualet ad ſpaſmum & tetanum, & ad dolorem ilij & renum, tali ordine, ut ſupra diximus, arteticis, & iſchiaticis multum prodeſt, quartanarijs ſi ſpina inungatur ante horam acceſſionis, ut dictum eſt, mirifice prodeſt. quarta pars eſt lib. vi.

Recip. roriſmarini, maioranæ, radicis iari, ſerpilli, rutæ, radicis ſiccid. ana unc. iiij. & ſ. foliorum lauri, ſaluiæ, ſabinæ, ana drach. iij. policariæ maioris et minoris, ana unc. ix. brioniæ, unc. iij. laureolæ, unc. ix. nepitæ, foliorum ſiccidis, ana lib. ſ. maſticis, olibani, ana unc. v ij. pyrethri, euphorbij, zingi. piperis, aã. unc. i. olei muſcellini, unc. ſ. petrolei, unc. i. adipis urſini, olei laurini,

H *aã. unc. iij. butyri, unc. iiij. olei cõis, lib. v. ceræ lib. i. & unc. iij.*

Herbæ & radices hora ſupradicta colligãtur, herbæ uno uel duobus diebus, ut dictum eſt ſuperius, fortiter contuſæ ponantur in oleo per ſeptem dies: octauo autem die ſuper ignem ponantur & coquantur, donec herbæ deſtruantur, poſtea per ſaccum fortiter colentur: & iterum ſuper ignem ponantur & cum bullire incœperint addatur oleum laurinum, butyrum, adeps urſinus, & cera, qua liquefacta, adde petroleum & muſcellinum, poſtea maſticem & olibanum, zingiber, piper, & pyrethrum, euphorbiũ, & tunc ab igne deponatur, & recondatur.

Sũma medi. ẽ res. 27.

VNguentum arigon valet arteticis, & contra omnem frigidam guttam, & omnes neruorum paſſiones ex phlegmate, vel ex cauſa frigida. Contra tumores ex frigida cauſa: præcedat tamen purgatio, & ſtatim inunctio fiat ad ignem vel ad ſolem: ſi tumor eſt ſplenis, tũc valet maxime

præcedente

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 885 sur 1089

præcedente vſu diureticorum, & vnguentorum mollitiuorum. Contra tineſmum, & colicam de frigida cauſa fiat inunctio totius ſpinæ vſque ad anum. Recip. ſerpilli, calidum & ſiccum, & diaphoreticum, & eſt conſumptiuum contra frigidas cauſas valet potius hic ad tumorum extenuationem, & colligi debet in tempore productionis florum, in vmbra exiccetur, & ſine fumo, per annum ſeruatur, folia & flores ſine ſtipitibus ponuntur. Confice, vt docetur in antidotario.

VNguentum Agrippa, quo Agrippa rex Iudæorum utebatur, quod tantæ dignitatis erat, quòd nemini diſcipulorum tradere uolebat: ualet hydropicis, & omnibus tumoribus, in quacunq; parte corporis fuerint, & ad neruos indignatos, urinam prouocat, inunctum ſuper uentrem laxat, & dolori renum ex frigida cauſa optime facit. iiij. pars eſt lib. v.

Recip. brioniæ, lib. ij. radices ebuli, tribuli marini, ana unc. ij. radic. ſuccid. lib. i. ſcillæ, unc. vi. ireos, unc. iij. radi. filicis, unc. ij. omnes radices ter uel quater bene abluantur, & in pilo marmoreo terantur, & .iiij. lib. olei lentiſci uel communis ponantur per duos dies, ſed ſi per ſex uel per ſeptẽ dimittatur plus ualet, quia calorem, & odorem ſibi & efficaciam uendicat: tertio uero uelut dictum eſt, ad ignem ponatur, & tandiu bulliat, donec incipiat dimitti: deinde ponatur in ſacco, & exprimendo coletur, & cum colatum fuerit ſuper ignem ponatur, & cum bullire incœperit ponantur unc. xv. ceræ albiſſimæ, & liquefacta cera ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit collige & ſerua.

Sũma medicis. x.

Vnguentum Agrippa. dicitur ab inuentore, valet ad indignationem neruorum, & tumores, & dolores totius corporis ex frigida cauſa ſuperinunctum, ſtranguriam ſoluit. Inungatur & conſequenter fiat fomentum ex aqua ſalſa & dulci, cum decoctione ſenationum mercurialis portulacæ, addito oleo: valet autem præcipue contra ſplenis vitium præcedente inunctione dialtheæ, & vſu diureticorũ, & ceroneo ſuperpoſito. cõfice, vt docetur in antidotario.

VNguentum dialtea, malaſticum, & calaſticum, dialtea à radice euiſci dicitur, malaſticon, id eſt mollificatiuum, calaſticon, id eſt calefactorum, medietas eſt lib. iiij.

Recip. radicis euiſci, lib. ij. ſeminis lini, & fœnugræci, ana lib. i. ſcillæ, lib. ſ. olei, lib. iiij. ceræ, lib. i. terebinthinæ, gummi hederæ, chalbani, ana unc. ij. colophoniæ, reſinæ, ana lib. ſ. Nota, quòd ſi iſta ponantur, ſcilicet actis, & ciclamen, ualet ad conſolidationem uulnerum, & quidam addunt butyrum. omnes herbæ, & radices bene abluantur, & terantur: ſimiliter lini ſeminis, & fœnugræci, & ſcilla, & cum bene trita fuerint, ponantur in. vij. lib. aquæ per tres dies: quarto autem die ponantur ſuper ignem, & bulliant, donec inſpiſſati fuerint: deinde paulatim in ſacco ponatur, & cum exprimere uolueris, addatur aliquantulum ſeruẽtis aquæ, ad abſtractionem illius ſucci uiſoſi, de ſucco iſto accipiantur lib. ij. & ponantur in. iiij. lib. olei, & bulliant ad ſucci conſumptionem, quod erit cum nihil ſupernataucrit, poſtea addatur lib. i. ceræ, & cum liquefacta fuerit addatur terebinthina, poſtea gummi hederæ contuſi, chalbani, & ad ultimum ponatur puluis colophoniæ, reſinæ, & cum coctum fuerit, quod erit tunc cum gutta poſita ſuper marmor inſpiſſabitur, deponatur ab igne, & cum coctum fuerit, & infrigidatũ, diligenter repone. Valet proprie ad dolorem pectoris ex frigiditate & pleureſi, prius in teſta oui calefactũ ad ignem, & ſuper pectus inunctũ, ſanat omnia loca infrigidata & deſiccata, calefacit, mollificat, et humectat.

Sũma medicis. ix.

Vnguentum dialtea à radicibus altheæ dicitur quæ ibi recipiuntur. Contra dolorem pectoris ſuperunctum ad ſolem vel ad ignem vtile eſt, ſi oleum laurinum cum dialtea fuerit adminiſtum, quoniam ab ipſo vim maiorem calefaciendi ſuſcipit. Et pleureticis valet ſi fuerit pleureſis ex calido humore, in hoc ſi fiat de calida cauſa liniendo tempore calido &c. fiat vnctio de duabus partibus butyri, & tribus dialteæ, ſi fiat contrarium de ſola dialtea: inungatur autem pleureticus circa locum patientem in mane meridie & ſero vel frequentius, loco inuncto lana vel ſtupa applicetur. Spleneticis ſuper ſplen inunctum, vel melius, malum terræ dimittatur putreſcere contritum in ipſa dialtea, poſtmodum exprimatur, & colatura calefacta, ſplen inungatur, vel ſi neceſſitas fuerit de ſucco ipſius miſto cum dialtea fiat inunctio, & ſplen vehementer, & bene cum manibus malaxetur ante prandium, & non poſt, multiplici de cauſa, quia ſi poſt prandium fieret, poſſet ſequi triplex nocumẽtum, ſcilicet quia propter frictionem cibaria ſumpta ante tempus decoctionis poſſent impediri, vel ſplen commotum per ſuperiorem ramuſculum melancholiam in nimia quantitate trãſmitteret ad ſtomachum, vnde indigeſtio poſſet generari: denique ex cibarijs multa fit ebullitio, & facta tunc ſplenis confricatione poſſet calor vrgeri, & diſtemperantia, vnde indigeſtio calor, & ebullitio. Recip. viſci, calidũ, & humidum, calefacit, & humectat, & ob hoc in iſto vnguento ponitur, viſcus, biſmalua idem eſt, recens debet apponi, cõfice, vt habetur in antidotario, per duos annos ſeruatur.

VNguentum citrinum. Citrinum dicitur, quia in pomo citrino decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, nigredinem à ſole inductam deſtruit, & puſtulas in quacunque parte corporis ortas ſalſi phlegmatis mirabiliter deſtruit & auſert, cicatricem in corpore ſubtiliat, leproſi faciem ſi ex eo ungatur multum emundat, rubori oculorum pruritui, & pallori, & heryſipelati ualet, medietas eſt lib. ij.

Recip. bora. drach. ij. camphoræ, drach. i. coralli alb. unc. ſ. amenti dulcis, unc. i. umbilici marini, tragachanti albi, amyli, chryſtalli, antali, dentali, olibani albi, nitri, ana drachm. iij. marmoris alb. drahmas duas, gerſæ ſerpentariæ, unc. i. ceruſſæ communis, unc. i. hoc modo fit. Tere tragachan. & umbilicos marinos in mortario marmoreo cum piſtello ferreo inſimul, cætera ſigillatim in eodem mortario terantur, & cum panno ſubtili albo cribrentur, & cum axungia porcina nouella albiſſima, lib. i. & ſ. ſepi pecorini, uel caprini, unc. i. & ſ. axungiæ gallinaceæ, unc. i. Confice ſic, chaldarium plenum aqua ſuper ignem bulliat, & cacabus cum axungijs in chaldario pendeat in ipſa aqua, & de ipſo calore aquæ liquefiant axungiæ, & liquefactæ per ſubtilem pannum & album colentur in catinum, & mox totus puluis apponatur præter camphoram, & boracem cum ſpatula, ſemper agitãdo, ut omnium bona fiat incorporatio, hoc facto in uno citro cauato uel duobus mittatur, & ponatur, cum ſpatula, ſemper agitando, bulliant, & cum incipit bullire, iterum in chaldario ponatur, & cum ſpatula, ſemper agitando puluis camphoræ, & bora. donec incipiat frigere, agitetur ſemper, & cum infrigidatum fuerit recondatur. Et nota, quòd in lib. i. puluerisdebent poni. v iij. lib. axungiæ.

Sũma medici. eſt res. xviij.

Vnguentum citrinum dicitur, quia in citro coquitur, cuius vſus talis eſt, ſi facies vel manus vel aliquod membrum ex aliqua cauſa exaſperetur, valet hoc vnguentum, quia mitigat arefactionem, & anguſtiam quã recipit abſtergit, & depurat mẽbra ex alijs quæ recipit, dealbat etiã faciẽ: inunge faciem vel aliquod membrũ fortiter de hoc vnguento, vt totum combibatur per frictionem: poſtea lauetur cum ſapone vel aqua cal. & exiccata iterum inungatur in ſero, mane lauetur cum ea, puram & lenem operatur faciem, diſtemperatũ cum clara oui cũ aqua cali. inte-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 886 sur 1089

Borax. rius in oculo & extra illinitum aufert ſanguinem, & miro modo mitigat dolorem de cholera, & ſanguine.

Recip. borac. ca. & ſic. virtutem habet abſtergendi, & deponendi conglutinandi, quod probant auri fabri, nanq; aurum, argento, cum borace cõglutinant, & conſolidant, gummi eſt arboris quæ in orientali plaga reperitur, dum autem colligitur cum fæce quadam, et impuritate colligitur: abĩcienda eſt tamen impuritas cum ponitur in medicinis. Vel quod verius eſt borax eſt fæx olei, & fit in hunc modum apud ſaracenos, ſeruatur oleum. xl. an. aut plures in quo tandiu ſeruato duplex fæx inuenitur, vna inferius, quæ dicitur amurca, alia ſuperius, quę dicitur borax, & eſt peior: hæc enim ſolidam habet ſubſtantiam, in ſaccellis poſita abluitur, donec impuritas remoueatur, et fiat alba: deinde ad ſolem deſiccatur & fit albiſſima: eligenda eſt purior albior, & clarior intus conformis: ſi etiam lauetur, & exiccata in medicinis ponatur melius eſt, diu ſeruatur.

Probatum experimentum contra difficilem partum, teratur borax, & diſtẽperata cum vino detur, vel ſuper omnia ſuperpoſita in hoc caſu valet.

Amentũ Amentum dulce. frigidum eſt & ſiccum ſecũdum alios calidum & ſiccum abſtergit, & dealbat: de vino cocto efficitur: decoquitur enim vinum, & in amentum tranſmutatur, lapis eſt albiſſimus, dicitur autem dulce ad differentiam amenti, quod fit de creta nimis vitioſa. Elige leuius, & albius, diu ſeruatur.

Vmbilici Vmbilici marini. frigidi ſunt & ſicci, abſtergunt ex aſperitate ſua, & dealbant: lapilli ſunt vmbilico conformes, in littore maris inueniuntur: elige albiores.

Chryſtal. Chryſtallus frig. & ſic. eiuſdem virtutis eſt cum prædictis per congelationem fit ex glacie, quanto albior tanto melior, per plures annos ſeruatur, ad lac recuperandum ex caliditate amiſſum, puluis chryſtalli detur in potu, contra cholicam valet ſimiliter. Sed caue ne ventris adſit conſtipatio vel iliaca.

Antali. Antali & dentali frigi. & ſic. ſimilem vim habent cum prædictis, in nullo differunt, lapides ſunt ſatis conformes, niſi qnod antali dum franguntur quaſdam habent venulas in longum protenſas, & non habent adeo ſolidam ſubſtantiam, ſicut dentali. Dentali vero denti aſſimilantur in ſolidate, albiores eligimus.

Marmor. Marmor frigidum & ſiccum non diſcrepat à prędictis, nec propter aliud apponitur.

Gerſæ. Gerſæ ſerpentariæ & ceruſſa. nota ceruſſa, alia frigida & ſicca, vt ea quæ fit ex plumbo, & aceto, ſcilicet communis. Alia quæ eſt calida & ſicca, vt ea quæ fit de ſerpentaria, ponitur ad mundificandum: hoc enim operatur prę cæteris quæ ibi recipiuntur. Confice ſic, radices ſerpentariæ in vere collectæ optime mundentur, ſoli exponãtur & ſiccentur, fiat inde puluis cribretur per pãnum, & cum aqua pluuiali, vel melius cum roſata conficiatur in aliquo vaſe, ſoli exponatur, frequenter aqua abĩciatur, & alia renouetur, ita fiat nouem diebus vel viginti diebus vel plus, poſt modum abiecta aqua deſiccetur, & in medicinis ponatur. Mulieres Salernitanæ faciunt gerſam miſtam de ſolo ſucco ſerpentariæ poſito in ſcutella cum aqua ad ſolem, & aquam ſæpe renouant, vt ſupra, ſed non tantum valet. Conficitur ſic vnguẽtum de omnibus. Fiat puluis ſubtilis & cribretur per pãnum in vaſe habente orificium ſtrictũ. Ceruſſa vero cribretur per ſe, pulueres conficiantur cum axũgia liquefacta, & colata, ſicut in antidotario reperitur. Nota ſi cortices citri in axungĩs cum liquefiunt poſueris melius erit, vim enim mundificatiuam inde cõtrahunt: in vna libra pulueris trẽs axungiæ colatæ ponimus, quando bene et competenter volumus conficere. Alĩ quatuor vel quinque ponunt, vnguentum confectum citris cauatis ſuper prunas bullire facimus aliquantulum, & uſui reſeruamus. Quoniam vero hoc vnguentũ de facili grauem odorem portendit, quidam in maiori quantitate apponunt de camphora: per annum ſeruatur, facile enim corrumpitur propter axungiam.

E *VNguentum aureum ũalet contra omnes guttas acutas, frigidas, & maxime contra lapidem in renibus, & hydropicis. Recip. radicis euiſci, fu, mu. ana lib. ij. utriuſque ariſtolochiæ, helenij, hyſſopi, pulegij, artemiſiæ, pentaphylli, rutæ, foliorum lauri, acori, herbæ uenti, roriſmarini, matriſiluæ, ſaxifragiæ, cyperi, chamædryos, aſparagi, bruſci, fœniculi, aniſi, ana lib. i. apij, ireos, leuiſtici, granorum ſolis, petroſe. ſileris, amomi, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi, lapidis lincis, ana lib. ſ. baſilicæ, ſemi. urticæ, ſemi. citri, ſinapis, euphorbij, ana unc. iiij. adipis urſi. & uulpinæ, olei laurini, petrolei, ana unc. iij. ſchœnanthi, coſti, pyretri, thuris, maſti. myrrhæ aã. unc. ij. miſcelei, unc. i. olei, & ceræ quod ſufficit. Herbæ colligãtur in menſe maij, & contritæ mittantur in oleo uel uino albo, in quo*

– *ſint uiginti diebus: poſtea addatur oleum quod ſufficit, & bulliãt donec herbæ incipiant diminui, & colentur per ſaccum, & ponantur ibidem ceræ lib. xij. bulliant quouſq; cera ſit bene commi-*

F *ſta: deinde ſuperponantur pinguedines bene diſſolutæ & colatæ; & permittantur parum bullire, poſt ſuperfundatur oleum laurinum, & depoſito ab igne ſuperinducãtur aliæ olea: tertio pulueres coſti, pyrethri, ſchœnanthi etiam: quarto olibani: quinto myrrhæ, & hoc per interuallum fiat: poſtea cera, & depoſito ab igne, ponatur euphorbium: ultimo uero ponatur petroleum.*

ſumma me di. ẽ. res. 52.

Vnguentum aureum propter excellentiam dicitur, valet habentibus calculos in renibus facta inunctione ad ſolem vel ignem: relaxat enim ſubſtantiam lapidis & meatus aperit, vnde lapis facilius emittitur, & vt quidam dicunt, contra omnes ægritudines de frigida cauſa valet ſpecialiter. Conficitur ſic, omnes herbæ colliguntur tempore maĩ quę ſi non poſſunt ſimul haberi, viciſſim per vices cõtritæ ponuntur in oleo vel vino ſecundũ quoſdam, ſic fiat, donec omnes habeãtur, poſtea bulliant in oleo, donec fundum petant, poſtea colentur per ſaccũlum, & in colatura

G cera appoſita fiat tantum ebullitio, donec cera, & oleum vnum fiant: deinde pinguedines ſolutæ, & colatæ ſuperadditur: poſtmodum olea, & pulueres per ordinem, ſicut in antidotario reperies, facto competenti interuallo: euphorbium tamen, & petroleum ad vltimum ſtagnato ab igne depoſito, debent poni. per. iiĩ. an. ſeruatur.

VNguentum album ad ſalſum phlegma. & totum confectũ eſt lib. i. Recip. ceruſſæ, unc. i. lithargyrij, unc. i. olibani, drach. iij. maſticis, drach. ij. unaquæq; ſpecies per ſe teratur hoc modo, puluis ceruſſæ cum pauco oleo diſtemperetur, & poſtea addatur lithargyrium: deinde maſtix, & olibanum, cum piſtello bene ſemper agitando paulatim aqua roſa. ponatur, & cum cœperit inſpiſſari, addatur oleum & aqua roſa. & tandiu ducatur, donec ſit bene incorporatum, & recondatur, & non ſit

H *ſpiſſum multum neque tenue.*

Additio.

Iſtud vnguentum albũ ad ſalſum phlegma interdum habetur in vſu, quia inungendo mẽbra ſcabie ex ſalſo phlegmate infecta maxime poſt balneum curat. Summa medicinarum eſt ſex res.

VNguentum fuſcum, id eſt nigrum, ualet ad omne uulnus: Nã ſuper uulnus poſitum attrahit, & attrahendo mundificat, deinde ſanat, medietas eſt lib. iij.

Recip. olei, lib. i. & ſ. ceræ, unc. iij. colophoniæ, unc. ij. gũmi, ſagapeni, picis naualis colatæ, aã. unc. iij. maſti. chalbani, terebinthinæ, ana unc. i. confice ſic, oleũ in olla ſuper ignem mittatur, & bulliat, tunc ponatur cera, deinde colophonia, qua liquefacta ponatur pix naualis, poſtea gummi, ſagapeni, & terebin-

thinæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 887 sur 1089

thinæ, ita tamen, ut omnia terantur prius præter picem nauale, terebinthinã, puluerem maſticis, & olibani, & cum ſpatula agitando ſemper, donec omnia liquefiant, & bene coctum ſit: deinde cum infrigidatum fuerit, uſui reſeruetur.

Additio.

Vnguentum fuſcum, id eſt nigrũ confert omnibus vulneribus, nam generat carnem laudabilem, & mundat ſaniem & putrefactionem, inungendo circa labia vulneris. Summa medicinarum eſt res. viij.

VNguentum populeon dicitur, quia fit de oculis populi, ualet contra calorem acutæ febris, & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulſibus, & plantis manuum & pedum, hoc idem cum oleo ro. uel uio. et miſtis ſuper hepar inunctum mirabiliter calorem tollit, & ſudorem prouocat inunctum ſuper umbilicum, medietas eſt lib. ij.

Recip. oculorum populi lib. i. & ſ. papaueris nigri, foliorum mandragoræ, cimarum rubi tenerrimarum, foliorum hyoſcyami, ſolatri, uermicularis, lactucæ, ſemperuiuæ, bardanæ, uiolæ, ſcatũcelli, id eſt umbilici ueneris, ãñ. unc. iij. axungiæ nouellæ porcinæ ſine ſale lib. ij. oculorum populi per ſe bene piſtentur, & iterum cum axungia piſtentur, & magdaleones informentur, per duos dies dimittãtur: tertio uero die omnes herbæ ſupradictæ colligantur, & per ſe bene terantur, & cum magdaleonibus iterũ terantur, & miſceantur, & formatis magdaleonibuss per nouẽ dies reſeruentur: poſtea uero magdaleones illi fruſtatim in caldario cum lib. i. odoriferi & optimi uini ponantur, & bulliant uſq; ad conſumptionem uini cum ſpatula ſemper agitando: & poſtea per ſaccum expreſſum bene cola, et colatum dimitte infrigidari, & in uaſe reconde.

Sũma medici. eſt res. iij.

Vnguentum populeon ab oculis populi dicitur, valet cõtra dolorem acutæ feb. cũ aceto vel acreſta ad maiorem vim penetrandi: fiat inunctio circa frontem, et tempora in volis manuum & pedũ, & venas pulſatiles: optime enim dyſcraſiam caloris cordis reprimit: ſi tamen feb. non vehementer acuta fuerit: patiens autem de natura frigidus fuerit, & in tempore frigido fuerit, vt ſi ſudare voluerit non eſt eo vtendum, quia materiam digeſtioni inhabiliorem redderet, & naturæ beneficium ſudore præparato poſſet impediri.

Ad ſomnum faciendum modo fronte & temporibus inunctis, ſed citius operatur & fortius, ſi parum opij thebaici diſtemperati cum aceto miſceatur: vtilis eſt: hic enim cõfortat cum oleo roſa. vel vio. miſtum, calorem hepatis tollit ſuperinunctum: calefactum tamen prius in teſta oui ad idem ſi hyems fuerit.

Contra authorem. Documentum.

Quod autem dicitur in cõmendationem huius vnguenti quòd ſuper vmbilicum inunctum prouocat ſudorẽ: falſum eſt hoc: tamen nota non tantum vnguenta varia in effectu, ſed etiam in colore debet medicus variare, vt vnum & idem in colore variatum multiplex videatur, poterit itaq; color populeon variari, ſicut per appoſitionem pulueris roſ. vel ſandalorum alborum, & huiuſmodi, ſed quia populeon aliquantulum grauiter olet, poteſt palliari cum puluere camphoræ. Recip. oculorum populi, frigidi ſunt, & humidi, generantur in principio veris, quædam ſunt tuberoſitates in illa arbore quaſi gemmæ turgentes, quæ generantur ex humore arboris nutriente ad ſuperficiẽ ipſius tranſductę. Eligendi ſunt modici, quoniam aliquantulum habent aromaticitatis: craſſi vero fœtorem operantur, recentes ponendi ſunt in medicinis.

Vermicularis fri. & hu. idem operatur quod oculi craſſi, & tuberoſi non tantum operatur, nec tantum olet, & ſuper domos naſci conſueuit: dicitur vermicularis, quia habet folia ad modum vermis, recens apponitur, ſicca non valet.

Vmbilici veneris, idem operatur cũ prędictis, alio nomine dicitur ſcaruncelli, & viride hic ponitur: habet enim hypnoticam virtutem, herba eſt quæ in humidis reperitur locis. Sũmitates rubi, frigidi ſunt, aliquantulũ attinent ſiccitati, virtutem habent infrigidandi, propter eandẽ cauſam ponuntur hic, & eandem habent virtutem. Rubus eſt frutex qui fert moras, elige teneriores & albiores, virides ponuntur, confice populeon, vt in antidotario dicitur. Nota, ꝙ ponitur ibi vinum: tamen appone acetum pro vino. per tres annos ſeruatur vel durat.

VNguentum ad mollificandum ſplenem. Recip. fœnugræci, ſeminis lini, caricarum, tamariſci, farinæ hordei, aceti, olei, & ceræ albæ, omnia iſta tribus diebus ſtent ad mollificandum: poſtea coquantur uſque ad conſumptionem aceti, & poſtea colentur, & reſeruentur, & ex eis fiat unguentum.

Additio.

Illud vnguentum non habetur in vſu nec præparatur, poterit tamen quis eo vti magiſtraliter ſi voluerit. Summa medicinarum eſt res. vij.

VNguentum laxatiuum dicitur, quia uentrem laxat, cum autem uolueris inungere, poſt unctionẽ abſtineat ſex horis: ualet etiam conſtipatis, et lapidoſis nephreticis ſuper pectinem & uentrem inunctum, medietas eſt lib. iij.

Recip. ſucci cucurbitæ agreſtis, ſucci interioris ſcillæ, ſucci cyclaminis, ſucci radi. anabulæ, ſucci radic. ebuli, ſucci mediani corticis ſambuci, lactis tithymalli, chamæmillæ, ana unc. ij. uiola. ſucci radi. cucum. agreſtis, & ſucci pomi eiuſdẽ, & ſucci mercurialis, & ſucci radic. polypodij, ſucci herbæ laureolæ, ſucci capil. uene. catapuciæ, fellis tauri, aloes hepatici, ana unc. iij. diagridij, ana unc. i. ſ. nucis uomicæ, id eſt caſtaneolæ indicæ, unc. i. euphorbij, unc. i. omnes ſupradictæ herbæ, et radices in menſe maij colligantur. Conficitur ſic, ſuccos, & catapucias tritas cum. iij. lib. olei ſex diebus immiſce. v ij. uero die tandiu coque donec ſuccorum quantitas conſumatur, tunc adde ceræ albæ, lib. i. cum ſele taurino, & cum ſpatula agitando, donec cera, & ſel liquefiãt, & poſtea addatur puluis terendorum.

Additio.

Vnguentum laxatiuum, dictum laxatiuum eo quòd inungendo ventrem, & ilia cum eo calido, laxat ſumme ventrem, humores phlegmaticos educendo, vnde confert hydropiſi & colicæ, frigidis, & calculoſis. Tamen ſciendum eſt quòd pharmacare emplaſtris, vel vnguentis attractiuis eſt verendum, quãdiu per interius exhibita morbus quieſcere poterit, aut vbi eſt euidens plethoria: quæ etiam corporibus calefactis nunquam applicentur, & niſi membra interiora & exteriora ſint fortia. Summa medicinarum eſt res. xxiij. Documẽtũ ad vnguentorũ exhibitionem.

VNguentum contra ſerpiginem, & impetiginem, atq; elephantiam. Recip. ſulfuris, aloes, litharg yrij, arſenici, argenti uiui, tartari, maſticis, olibani, cimini, piculæ, axungiæ ueteris, quæ ſunt terenda, tere, & tẽpera cum aceto et oleo, & ſuc. lapaceoli, & ſucco fumiterræ quod ſufficit, & poſtea inungatur ad ſolem, uel ad ignem.

Additio.

Iſtud vnguentum poſt purgationem confert ſerpiginoſis, & elephantioſis, corpus inungendo poſt balneũ aquæ dulcis. Summa medicinarum eſt res. xv.

Hieralogodion memphitum, hiera, id eſt ſacra, logos, id eſt ſermo, memphitum, id eſt impeditio: curat enim impeditam locutionem ex quacunque cauſa, ſimplex uel laxatiuum datum purgat melancholiam, & phlegama mirabiliter cum calida, datur epilepticis cum calido ſale, & mulſa, curat ſtomatichos, & ſpumantes, caducos, uertiginoſos, & qui linguam ſibi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 888 sur 1089

mordent, cephalalgicis, hemicranicis, & qui ita uexantur ex capitis commotionibus, ut uideantur quasi dæmonium habere, singulis mensibus, ut diximus, data purgatione: paralyticis, tremulosis, medetur: pleureticis, hepaticis, splencticis, subuenit, & menstrua educit: nephreticos, & ischiaticos, & arteticos alleuiat, lepras, & hernias, & uarias maculas emendat. x. pars est. lib. i.

Recip. colocynthidis interioris, polypodij, ana drachm. ij. euphorbij, polij, cocognidij, ana drach. i. & ſ. & grana. vi. abſinthij, myrrhæ, ana drach. i. & grana. xij. centaureæ, aga. ammoniaci, thymiamitis, folij, ſpicæ, ſcillæ, diagridij, ana drac. i. aloes, comarum thymi, caſſiæ, chamædryos, bdellij, praſij, ana ſcrup. i. & grana. xiiij. cinnamomi, opopanacis, caſtorei, ariſto. long. piperis al. & nigri, et longi, croci, ſagapeni, petroſelini, ana drac. ſ. hellebori al. & nigri, ana grana. vi. mel quod ſufficit, & datur mane & ſero cum calida in modum caſtaneæ.

Sũma medic. est res. xxxiij.

Hieralogodion memphitum, hiera ſacra, logos ſermo memphitum ſoluens, ſoluit enim paralyſim linguæ, vel memphitum ab authore. Contra omnes paſsiones capitis epilepticis: ſi tamen fiant de calida cauſa vel humore, non detur, ſi de phlegmate, vel melancholia naturali, detur cum vino decoctionis feng, vel filipendulæ polypodij, vel ſchœnanthi. Scotomiam, vel caducas vertigines, epilepticis ſpumam emittentibus, & linguam mordentibus, vt epileptici quidã faciunt, in principio actionis, dum contrahuntur nerui mandibularum & lingua, eodem modo detur, illis capitis vexationibus eodem modo datur: ſimiliter & alijs ſubſcriptis qui imaginantur quòd dæmonium videre videantur, non variatur modus dandi.

Paralyticis tremulentibus. Nota, paralytici, quidam tremunt, quidam non. Qui tremunt facilius curantur quã qui non tremunt: ſignificatur enim meatus ſpirituum non dum ex toto eſſe oppilatos, detur eis cũ decoctione caſtorei, vel ſaluiæ: fiat etiam frictio palati ex prædicta medicina cuneo dentibus interpoſito.

Menſtrua educit. ſpecialis hæc medicina eſt in hoc caſu reſoluta cum oleo muſcellino, vel cum ſucco artemiſiæ, & ſuppoſita.

Arteticis podagricis, accipe herbam miuam, & puluerizа, & ex ea, & hieralogodion fiant pilulæ cum vino decoctionis eiuſdem herbæ, quæ ſi non habeatur, fiant pilulæ cum puluere thuris vel turbith & ſal gẽmæ addito cinnamomo hieralogodion. Contra venenum ſi non habeatur theriaca cum vino ariſto. ro. & dictami: contra lepram, maxime in principio ad conſeruationem, quia corruptos humores euacuat.

Zerimam, id eſt maculam in cute, exterius accipiatur, & interius: & etiam ſuper locum fricetur, conficitur, vt habetur in antidotario. per annos duos ſeruatur. In libro præcipitur. iij. drach. dare. Nos autem poſſumus dare quatuor drach. antiqui enim in minori quantitate ponebant quãm nos modo.

Hiera Ruffini, hiera, ut diximus, Ruffini ab authore dicitur, datur proprie ſcabioſis phlegmate ſalſo, elephantiaſis, ſerpiginoſis, curat utranque morpheam cum tepida, deſtruit antiquã cephalicam, & hemicraneam, & monopogiam, dolorem capitis uel ſtomachi, epilepticis, catalepticis, & eos qui ex fumo ſtomachi extenebreſcunt ita, ut ſubitaneum timorem uideant, uel uentoſitate ſtomachi tinnitum aurium patiuntur, ut in furias uertantur, deponitur cacochymia ſtomachi, hepatis, & ſplenis, elephanticis, & podagricis confert auxilium, & menſtrua educit: ſed ſi purgationem inde facere uolueris cum ſcru. i. ſcammoneæ fiat lib. ij.

Recip. aloes, unc. i. hellebori al. & ni. ana unc. ſ. diagridij, colocynthidis interioris, ana drach. iij. nitri, euphorbij, polypo. ſalis ammoniaci, aã. drach. ij. & grana. xv. piperis, chamædryos, croci, agarici, maſticis, epithymi, aã. drach. i. & ſ. caſſiæ lignеæ, xylobalſami, opopanacis, git ana drach. ij. myrrhæ, grana. xv. mel quod ſufficit: datur in ſero cum calida in modum caſtaneæ.

Sũma medi. ẽ res. 21.

Hiera Ruffini valet contra plures paſsiones, vt legitur in eius commendatione indifferenter data, ſcilicet cũ aqua calida, & ſero vel media nocte cum decoctione ſenæ, ſi melancholia eſt in cauſa, ſi fiat ex cholera, vel feruenti ſanguine non detur, quia magis noceret quàm prodeſſet. Contra tinnitum aurium cum aqua decoctionis fœniculi ſeminis cimini, aniſi.

Vitio ſplenis cum decoctione radicis tamariſci, vel herbarum diureticarum. Elephãtioſis cum decoctione polypodij, vel ſenationum. Impetiginoſis loco patienti ſuperfricetur. Ad menſtrua prouocanda ſupponitur cum oleo muſcellino, vel ſucco artemiſiæ. Nota contra ſcabiem ſpecialis hæc eſt medicina. Item nota, cũ multa moleſtia laxat propter vtrunque helleborum quod recipit. Vnde ea raro vtimur, non detur cholerico, nec in tempore nimis calido ne excoriationem inferat, nec valde frigidum ſtomachum habenti, ne in inteſtinis cohæreat, & pra ua generet ſymptomata, per duos annos ſeruatur, quidam dicunt quod per tres annos ſeruatur.

Hierapicra Gal. hiera, id eſt ſacra. picra, id eſt amara, quæ facit ad diuerſas capitis paſsiones, ſiue ægritudines aurium, oculorum diſtemperantiam, ſtomachum quoq; optime purgat, cauſas hepatis emendat, ſplenis duritiem, & denſitatem remouet, & extenuat, renibus & ueſicæ proficit, & matricis diſtemperantiam emendat. decima pars eſt libra una.

Recip. cinnamomi, ſpicæ, croci, ſchœnanthi, aſſari, xylocaſſiæ, xylobalſami, carpobalſami, uiolæ, abſinthij, epithymi, agarici, roſa. turbith, colocynthidis, maſticis, ana ſeru. ij. aloes, ad pondus omnium ſpecierum, mel quod ſufficit. doſis eius eſt drach. iij. cum abſtinentia mane cũ calida. Si uero pilulas informes, da. xv. uel. xvij. cum ſufficienti diagridio.

Additio.

Hiera autem, id eſt ſacra, picra, id eſt amara, inde hiera picra, id eſt ſacra amara. Vocatur autem hierapicra mãgna, ad differentiam alterius, quæ dicitur ſimplex, dicitur magna, quia in ea plura, & fortiora ſimplicia ingrediuntur, & vtraq; conficitur hoc tempore. Nam primo ex ſpeciebus hieræ magnæ fit confectio cum melle, quę appellatur hierapicra pro clyſterijs. Item etiam de prędictis ſpeciebus cum melle roſato conficiuntur pilulæ quę dicuntur pilulæ de hiera magna, ſeu de hiera compoſita. De ſpeciebus autem hieræ ſimplicis fit hierapicra ſimplex cum mel le quod ſufficit, & hæc conditur. Item de prædictis ſpecie bus fiunt cum melle roſato pilulæ, quæ dicuntur de hiera ſimplici Gal. Summa medicinarum eſt res. xviij.

Hierapicra Conſtantini dicta eſt ab authore Conſtantino, qui eam compoſuit, ualet ad uiſum recuperandum, & retinendum. tota uenit libra. i. & ſ.

Recip. myrobalanorum, chebuli, indi, citri, uiol. abſinthij, aã. drach. iiij. bellirici, emblici, caſſiæ, epithymi, agarici, ſenæ, cuſcutæ, ſchœnanthi, rhabarba. ana drach. ij. xylocaſſiæ, ſpicæ, aniſi, maſticis, xyloaloes, ſal gemmæ, nitri, ana drach. i. mel quod ſufficit. detur in ſero cum uino calido.

Sũma medi. ẽ res. 22.

Hierapicra Conſtantini, datur contra defectum viſus: deficit enim ex defectu ſpirituum, & propter caliditatem diſſoluentem, aut propter fluxum, & tunc non valet, quia ex indigeſtione deficit nutrimentum, vnde fit ſpirituum deperditio, vnde ſi deficiat ex defectu ſpirituum propter defectum nutrimenti deficientium ex indigeſtione, tunc fiat ſpirituum reparatio, & detur cum decoctione nucis muſcatæ, & garyophyllorum, & macis, ſi ex fumoſitate phlegmatis vel melancholiæ ſpiritum viſibilem perturbante,

ite, valet cum aqua decoctionis fenę, vel agarici, vel po
podij: si etiam fiat ex oppilatione nerui optici, confert cũ
ozimate humorem superabundantem, vnde fit oppila-
o' respiciente. Nota data in pilulis ex puluere specie-
um quas hiera recipit addito aloe cum succo absinthĩ,
el fœniculi confectis, valet contra causas capitis: si defi-
iat visus ex senio valet data, vt dictum est, & precipue cũ
myrobalanis conditis: si deficiat ex panno macula cata-
rhacta nil valet. Contra hemicraneam, cephaleam, pa-
ralysim ex humore frigido, detur in pilulis: in oppilatione
splenis, & hepatis, cum vino decoctionis apĩ, petroselini,
fœniculi: contra colicam, & iliacam inĩciatur per clystere
confert cum melle. per. ĩj. annos seruatur. dosis est drach.
viij. vel. ʒ. i. ad plus.

Hiera picra abbatis de curia, phlegma, & melancholiam purgat, & ad guttam quæ fit de frigido & sicco humore, unde membra uidentur contracta, ualet paralyticis, datur cum tepida uel uino, medietas est lib. i.

Recip. agarici, colocynthidis, turbith, epithymi, cuscutæ, ana drachmas duas, & grana. v. schœnanthi, carpobalsa. xyloaloes, xylocassiæ, croci, assari, cinnamo. masticis, rosæ, uiola. absinthij, reuponti. folij, lapidis lazuli, ana drach. ij. diagridij, drach. i. & ſ. aloes hepat. drach. iiij. & ſ. mel quod sufficit. Si uero pilulas in de facere uolueris, tempera cum succo absinthij, et da. ix. uel xi.

Additio.

Hierapicra abbatis dicitur, quia abbas de curia ipsam composuit, respicit proprie membra iuncturalia, raro habetur in vsu. Summa medicinarum est res. xxĩj.

*Hiera fortissima Gal. facit cephalalgicis, scotomaticis, epilepticis, melancholicis, apopleticis, paralyticis, maniacis, alopeciacis, lethargicis, & qui in somno meditantur mortem, ad aurium auditus, & oculorum passiones, fauces, & arterius facit, dolorem dentium sedat, uocem claram facit, asthmaticos, orthopnoicos, et longinquas ægritudines sanat, pleureticis, hydropicis, hictericis, hepaticis, & splenecticis, prodest, arteticum, colicum, cœliacum, dysentericum, medetur nephreticis, & ischiaticis, releuat phlegmaticum, quartanarios, & hemitriteos adiuuat, febres omnes auertit, elephantiosos purgat, uenenis obstit, & cancrosis proficit: uitia enim mulieris emendat. Recip. colocynthidis, scillæ, agari. ammoniaci, hellebori ni. silphij, hyperici, ana unc. v. epithymi, bdellij, chamædryos, brassicæ succi, cas-
sij. ana unc. iiij. smirnis, sagapę. aristolo. lon. piperis albi & lo-
gi, cinnamo, opopa. casto. ana unc. iij. & ſ. petroselini, absinth
piperis ni. ana unc. ij. aloes unc. i. & ſ. mel quod sufficit. De
ex ea drach. ij. uel. iij. mane cum calida.*

ima me-
c. est res.
xv.

Hierapicra valet prædicto modo, minus tamen visum confortat, sed plus purgat, et fit efficacior si dupletur aloe, conficitur, vt prædicta, & tantum seruatur. Facit ad diuersas passiones capitis ex frigiditate, detur in sero cum vino. Distẽperantĩs oculorum, vtpote obscuritati valet, data cum vino decoctionis myrobalanorum conditorum.

Ad dolorem aurium, vt contra putredinem resoluatur cum oleo muscellino, vel cum myrrha, vel tepida infunda tur, & tepide inĩciatur. Stomachum optime curat aucta cum scrup. vi. optimi aloes.

Spleneticis duritiem & diuersitatem mollit cum aqua diuretica sæpius iam dicta, renum & vesicæ cum decoctione granorum solis & saxifragiæ. Matricis distemperantiam ex frigiditate emendat eum oleo muscellino, vel succo artemisiæ sumpta. per annum seruatur. Dosis est vnc. i.

Zingiber conditum sic fit. Recip. eryngiorum quæ habent folia ad modum eretani marini, quod saracenī secacul uocant, bene radantur cũ cultello, postea coquantur in aqua donec dimittant se stringi manibus, postea abstrahatur ab aqua, & à lignis quæ sunt interius, mũdentur, & cũ cultello frustatim incidanĩ, & in mortario marmoreo bene pistẽtur, et cũ manibus exprimantur, ut aqua inde exeat, ponderentur lib. iij. et ponanĩ in lib. x. mellis despumati, & albissimi, & coquantur donec incipiant rubere, & addatur lib. ſ. zingiberis frustatim incisi, & dimitte bullire tandiu quòd adhæreat digito in marmore suppositio, postea tolle ab igne, & impone puluerem istarum specierum. Recip. zingibe. unc. iij. gal. garyophyllorum, cinnamomi, nucis muscatæ, cardamomi, ana unc. ſ. pinearum mundatarum, unc. iij. & pistacearum, unc. iiij. zedoariæ, drach. i. & ſ. dactylorũ unc. iij. & cum omnibus istis conditur, stomachum confortat, & digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate ualet, renes confortat, libidinem incitat.

Additio.

Istud electarium supra descriptum est, cum suo commento in litera. d. vide illic si vis, quia hic nihil de eo dicitur.

De ponderibus medicinalibus.

*ET quia sufficienter de dispensatione omnium confectionum emplastrorum atque unguentorum diximus, nunc uidendum est de speciebus, & herbis secundum proprium pondus & mensuras quod ad omnium supradictarum, tam opiatarum quam laxatiuarum medicinarum, & electariorum receptionem pertinet. Pondera igitur uel mensura quæ in arte medicinali reperiuntur hæc sunt, quæ subtili ingenio, ac studio solerti, summa ordinauimus diligentia ad opus omnium in arte medicinali studere uolentium, per quod ponderari possunt omnes supradictæ res ab uno scrupulo usque ad lib. xij. unciarum per grana frumenti collecta: incipiendum est igitur à scrupulo. Scrupulus est pondus granorum uiginti, Duo scrupuli sunt grana quadraginta, Tres scrupuli sunt grana sexaginta qui simul collecti faciũt drachmam. i. Exagium habet grana. xc. quæ faciunt drach. i. & dimidiam, sed ex totidem granis constat solidum, unde exagia s[illegible]olidi sex faciunt drach. i. Item. ix. drachm. faciunt u[illegible]um & octo drach. faciunt lib. i. Quarta pars lib. i. est [illegible]grana. Item medicinale sextarium uini uel olei, seu [illegible]t in unguentis seu medicinis, est pondus librarum [illegible]udiæ ad receptionem omnium medicinarum su-
[illegible]t Pondera igitur singularum specierum ple-
[illegible]gando pondus proprium de omnibus ponderibus uni
[illegible]que speciei collectum ordinauimus. Et quantum de qua-
[illegible]uet specie ad confectionem opiatarum, & laxatiuarum medicinarum, electariorum, & emplastrorum, trochiscorum, & pilularum, sufficiat, competenti serie demonstrauimus. Et ut scholares medicinarum pondere releuentur, et in qualibet terra coram dignissimis personis pondera distinguendo, & medicinas ualeant dispensare, cum dispensandi habeant copiam de numerorum amicorum plenitudine glorientur.*

Quid li. medicinalis.
Quid sit scrup.
Quid sit drach.
Quid exagium.
Quid solidum.
Quid uncia
Quid lib.
Quid sextarium.

Antidotarium Nicolai cum expositionibus
[illegible]o. Magistri Platearĩ finit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 890 sur 1089

EXPOSITIO IOANNIS de ſancto Amando Tornacen. eccleſiæ canonici ſupra Antidotarium Nicolai.

Peratio medicinæ ſm Ioannitium conſiſtit in tribus. In exhibitione ſex rerū nō naturalium, potione, & chirurgia. Iſta propoſitio ſcripta eſt à Ioannitio in fine ſui libri, & illa confirmatur ab Auic. li. i. Operatio medicinæ eſt triū, naturæ, tanq̄ agentis principalis: medici, tanquā miniſtri, quia ſm Gale. in techni, natura oīum eſt operatrix, medicus vero miniſter: & medicina, tanq̄ inſtrumentū operat. Iſta autē operatio ad corpus humanū refertur ſolū. vnde Auic. Medicina eſt ſcientia qua humani corporis diſpōnes &c. Iſta autē medicina eſt pp corpus humanum, pp reparationē duplicis incōmodi cui ſubiacitur, eſt enim ſubiectum trāſmutationis & alterationis naturaliter, &. ſ. repletionis accidentaliter ſuperfluitatū, tranſmutationis, quia ſm Gal. in techni, corpus humanum eſt tranſmutabile, & alterabile. Iſta autem alteratio, & tranſmutatio ineſt ei duplici de cauſa. ſ. ex parte ſuorum componentium, & ex parte compoſitionis, ſiue modi componendi. Ex parte componētium, dupliciter. ſ. primorum, vt ſunt elementa quæ propter contrarietatem ſunt tranſmutabilia, & reddunt tranſmutabile corpus ex eis compoſitum. Et ſecundoꝝ, vt ſunt ſanguis menſtruus, & ſpermata ſm Auicen. lib. primo, & ſm Gal. lib. de elementis. vnde ſi corpus humanum eſſet cōpoſitum ex vno elemento, non doleret, & ideo quia compoſitū eſt ex quatuor elementis contrarijs, ineſt ei dolor, tranſmutatio, & corruptio: & per conſequens quantum ad ſecundū eſt corruptibile, quia iſta ſpermata ſunt liquida fluida, & pasſibilia, & per cōſequens corpora ex eis compoſita, ſunt tranſmutabilia. Ex parte modi componendi ſunt tranſmutabilia, & corruptibilia, quia corpus humidum eſt raræ ſubſtātiæ, & pasſibilis. vnde Gale. ſecundo de complexionibus, & Auicē. lib. primo. Nos ſumus creati in fine caliditatis, & humiditatis, nec ad tantam coagulationem potuerunt corpora noſtra deuenire, vt ſunt lapides, & me[illegible] ſimiliter incommodo ſubiacet corpus humanum [illegible] fluæ repletioni accidentali. Iſtius autem dup[illegible] Vna eſt ciborū in medicina, quia ſm Iſaac [illegible] non eſt aliquis cibus quin habeat multas ſu[illegible] ſuper iſta ſuperflua natura agit, modo tame[illegible] cunda eſt diætę inordinatio, quia ſm G[illegible] huius mundi, ſunt filij gulæ: homo enim ex ap[illegible] inordinate viuit. Dięta autem quæ eſt cibi, & po[illegible] bitio, reſpondet primo incommodo, quantum ad reſtau[illegible] tionē deperditi ſm Gal. i. aph. ventris vere & hyeme &c. niſi enim eſſet corporis deperditio, non indigeremus cibo & potu, & quantum ad alterationem, reſpondet aer, & aliqua alia. Et quantum ad ſecundum incommodum, reſpōdet potio, chirurgia, & euacuatio.

Operatio ergo medicinæ cum ſit ad reparanda [illegible] commoda accidentia corpori humano ex indebita exhibitione ſex rerum non naturalium.

Potio autem, & chirurgia differunt, quia per potionem euacuatur res quæ facile expelli[illegible]. & per chirurgiā quæ de difficili expellit. Potio hic ſumi[illegible] large, ita quòd ipſa ſe extendit ad omne illud quod aliumitur, tām intra q̄ extra. Intra, vt ſyrupus, electaria, medici[illegible]. Extra, ſicut emplaſtrum, balneum, &[illegible].

Balneum duplex.

Vnde ſciendum eſt, quòd balneum eſt d[illegible]er ſale, & particulare. Particulare, vt cum [illegible]at vſq; ad ventrem tantū, ſicut in dyſenteria, aliquando vſq; ad genua, & illud dicitur proprie encatiſma. Vniuerſale vero eſt triplex. ſ. aqueum, aereum, et igneum: aqueum eſt duplex. ſ. calidum & frigidum. Calidum ſit triplici de cauſa. ſ. ad euacuandum, quia ſm Auicen. & Gale. iij. aphor. Balneum euacuat ea quæ corpori ab exterioribus vicinantur: & ad confortandum, quia ſm Iſaac cap. de amore, ſm eos aliqui animantur cum intrant balneum, & ad impinguandum, quod datur hecticis, & conſumptis poſt comeſtionem per ſex horas. primum facit. ſ. ſua caliditate. ſecūdum ſua ſimilitudine cum calido naturali. tertiū ſua apertione, & attractione, quia aperiendo viam, & attrahendo nutrimentum ad membra debilia, ea impinguat. Frigidū vero balneū valet ad cōfortandū in eis, in quibus eſt calor fortis potens reſiſtere ne extinguatur. vnde. iiij. aphor. Iuuene bene carnoſo & tetano, balneū aqueū dicitur ſoliū. Balneū vltriplex.

Balneum aereum eſt cum aliquis ſedet in tina vacua co operta bene, & à vaſe in quo ſunt herbæ decoctę per quod dā canale fumus illius decoctionis ad tinam fertur. Iſtud autem balneum aereum dicitur ſtufa.

F Balneum igneū dicitur cum aliquis ſedet ſupra lapides calidos, & iſtud bal. valet hydropicis cum ipſos deſiccet, & appellatur pyria. Et non tantū balneum ab extra exhibetur, ſed quædam alia, ſicut epithemata, cum ſuccus herbarum apponitur. Et cataplaſmata, cum apponuntur ſucci, & herbæ ſimul coctæ. Et embrocatio, cū ab alto liquor aliquis infunditur. Et emplaſtrum, cum confectio dura ſuper locum ponitur. Et apozima eſt decoctio ex herbis ſuper locum poſita.

Medicinæ quæ extra aſſumuntur, diuerſificantur ſecundum quòd ipſę per diuerſa foramina adminiſtrantur, ſicut per os, & per nares, & per oculos, & per feceſſum, & per virgam, & per os matricis.

De dięta autem ſm quòd ipſa eſt exhibitio cibi, & potus, & ſex rerum nō naturalium, determinat Iſaac, nō tantum in ſuis diætis, ſed etiam in libro de febribus, & Auic. De chirurgia autem Raſis Conſtantinus, & Auic.

G Sed potio ſiue medicina eſt duplex. ſ. ſimplex & compoſita: de ſimplicibus determinat Auic. & de compoſitis determinat Aui. Raſis, & etiam Gal. & multi alij. Sed quia alij determinauerunt de medicina compoſita multum cōfuſe, & non euidenter, Ideo Nicolaus cuius librum exponere intendimus de compoſitis medicinis, cauſa facilitatis artis medicinæ, determinauit ſub compendio, abbreuiando quę ab alijs prolixe ſunt determinata: & etiam ipſe docet modum diſpenſandi medicinas compoſitas &c.

Partitio.

EGo Nicolaus rogatus à quibuſdam &c. Iſte liber diuiditur in duas partes, ſcilicet prooemium & executionem. Secūda incipit ibi. Aurea &c. prima in tres. In quarum prima, dat cauſam operationis. In ſecūda, dat [illegible]um ſuæ operationis. In tertia, addendo cauſam finalē [illegible]otat beneuolentiam. ſecunda incit ibi. tria requiruntur. [illegible]tia ibi. prædictæ vero doctrinæ. Prima iſtarum diuidi[illegible]itur in tres. In prima dat modum diſpenſationis. in ſe[illegible]da modū confectionis. in tertia modum cribellationis puluerū. ſecunda ibi. Conficiendo. tertia ibi, puluerum cribellatio. Secunda harū in duas. primo dat modum confectionis medicinarū cōpoſitarū. ſecundo oſtēdit quare mel in eis ponitur. ſecunda ibi. Tribus nāq; de cauſis &c.

H

Mellis bonitas cognoſcitur ex vi.

Nota, q̄ bonitas mellis cognoſcitur ex ſex, ſcilicet tempore, vnde mel vernale melius eſt q̄ hyemale. ſecundo ex colore, vnde mel rubeū ſimile auro melius eſt alio. tertio ex ſitu eius, quia mel eſt terreū: & ideo cum mel quod eſt in profundo ſit magis terreum quā mel quod eſt ſuperius, ideo quod eſt in profundo eſt melius, & econuerſo eſt de oleo, quia oleum cum ſit aereum, & cum oleum quod eſt ſuperius ſit magis aereum, ideo eſt melius q̄ oleum quod eſt inferius. Quarto cognoſcitur ex eius ſapore. vnde mel quanto dulcius, tanto melius. Quinto ex eius ſubſtantia. vnde mel quanto magis denſum, tanto melius. Sexto ex eius origine. vnde mel apum, melius eſt q̄ aliud, & eſt melius quā mel de canna factum. Item nota, quod cribellatio

latio & puluerizatio idem ſunt. Et ſit puluis medicinalis ſubtilis duabus de cauſis, vna eſt, vt ad remota loca poſsit tranſire, ſecunda eſt, vt cito alteretur. Similiter puluis medicinalis fit craſſarum partium duabus de cauſis, vna eſt vt diu in ſtomacho remaneat, & ibidem diu operetur, ſecunda cauſa eſt ne virtus eius cito euaneſcat.

Mel cuius ſit complexionis quæritur.

Et quia mel eſt compoſitiuum medicinarum, ideo primo de melle quæramus cuius complexionis ſit, & videtur ꝙ temperatæ. G. i. apho. ſupra illū apho. quę creſcunt &c. Dicit ꝙ illud quod ab alio deciditur ſimile eſt ei à quo eleuatur, ſicut fumus eleuatus à iuuenibus ſimilis eſt eis, & fumus eleuatus à ſenibus ſimilis eſt eis. Sed mel generatur ex rore cœleſti, & ita ab eo eleuatur, ſed ros eſt temperatę cōplexionis, ergo &c.

Item de rore duo generantur ſcilicet manna & mel, ſed manna eſt temperatæ complexionis, ergo &c. Item dicet forte quis ꝙ apis facit mel ſicut artifex, & veſtigium cauſę lucet in ſuo effectu, cum ergo apis ſit terreæ & ſiccæ complexionis, mel erit ſimiliter terreæ & ſiccæ complexionis, apis enim eſt terreæ & ſiccæ complexionis, cū ſit carēs ſanguine & cum ſit animal annuloſum habens annulos.

Sed contra apis eſt terreæ & ſiccę complexionis, mel eſt calidum & ſic. ſecundū Ariſt. lib. de animalibus ergo &c.

Solutio, ad hoc ego dico ꝙ mel eſt calidum & ſiccum, ſed in quo gradu ego dico ꝙ Iſaac in diætis particularibus ipſum ponit calidum & ſiccum in ſecundo gradu, verum eſt ꝙ ipſum eſt magis ſiccum q̄ calidum, apes enim accipiunt flores & rorem maxime ſuper ſalices & quercus, & hæc duo ſimul piſtant, & ex hoc compoſito faciunt mel & ceram, & hoc compoſitum diuidunt in duas partes, vna pars eſt magis craſſa & viſcoſa, & eſt cera, de qua ipſe faciunt domum ſuam, & alia pars eſt magis ſubtilis, & eſt mel quod eſt nutrimentum apum, quod eſt ſimile apibus in complexione ſcilicet calida & ſicca, vnde cum apis ſeparat ab iſta maſſa craſſum & viſcoſum à ſubtili, craſſum & viſcoſum fit cera de qua facit apis domum ſuam, de ſubtili autem quod eſt mel, facit nutrimentum ſuum, vnde mel propter ſubtilitatem ſuam fere habet totam naturam aeream illius maſſæ. Cera enim eſt humida & temperata inter calidum & frigidum, ideo ſuum calidum parum reſiſtit frigiditati aeris, ideo ipſa cera cito coagulatur à frigiditate, & à ſicco terræ infuſo vbiq; per ipſam & fortiter annexo humido aqueo eius, propter quam annexionem ipſa cera eſt viſcoſa. Sed mel eſt ca. & ſic. liquidum vt ſit nutrimentum quia liquidum eſt cito paſsibile, & tale debet eſſe nutrimentum, & eſt calidum & ſiccum. vt ſit nutrimentum apis, quæ eſt calid. & ſicc. Et eſt mel calidum ex tribus, ſcilicet ex materia ex ſeparatione & ex artifice. Ex materia, quia maſſa in qua ſunt piſtati flores & ros eſt calida. Ex ſeparatione, quia pars aerea quæ eſt magis calida cadit in mel, & magis aquea cadit in ceram. Ex artifice, quia apis eſt calidæ complexionis. Ex iſtis tribus eiſdem mel eſt ſiccum, & eſt magis ſiccum quàm calidum.

Ad primum cum dicitur, quod ab aliquo eleuatur eſt ſimile illi &c. Hoc eſt verum de eo quod ab alio eleuatur ſine alteratione, & per ſolam deciſionem, ſed hoc non eſt verum de eo quod eleuatur ab alio per alterationem & deciſionem. Ad aliud dico ꝙ non eſt ſimile, nam manna fit de rore per artem hominis verberando & nihil miſcendo, ſed mel fit de rore per artem innatam apis & per alicuius immiſtionem. Ad aliud dico ꝙ duplex eſt calor viuentibus. ſ. calor complexionalis & calor animæ. Calor complexionalis eſt de ſubſtantia corporis viuentis, ſed calor animæ fluit per corpus, & iſte calor cum ſpiritu generatur in corde ex ſanguine. Ideo loquendo de ipſo calore animæ habentia plus de ſanguine habēt plus de illo calore & ſunt calidiora q̄ animalia non habentia ſanguinem. Loquendo tamen de complexionali caliditate animal ſonās in volando poteſt eſſe calidius q̄ aliquod animal habens ſanguinem, apis enim ſonat in volando propter ſpiritum percutientem ſuum diaphragma, ſimiliter apis inquantum miſtum, multum habet de calore cōplexionali, propter quod apis habet pinguedinem & punctionem calefacientem & maturantem, vnde apis eſt animal frigidum priuatū calore animæ, ſed eſt calidum calore complexionali, & econuerſo eſt de porco, & ideo apis caliditate cōplexionali calefacit, et maturat apoſtemata ſupra quę ponitur, calefacit pungendo aculeo ſuo, & calefacit mel quod ipſa facit.

Propter q̄d mel ponitur in medicinis.

Conſequenter quæritur propter quid ponatur mel in medicinis compoſitis. Et ponitur in eis, vt eas præſeruet & conſeruet à putrefactione, & videtur ꝙ non ſit verum, quia nullum conſumptiuum præſeruat, ſed mel eſt cōſumptiuum cum ſit calidum & ſiccum. ergo &c. Item Iſaac, mel eſt acutum & ita aperitiuum, ſed omne tale præbet calido extraneo ingreſſum, ſed omne tale eſt putrefactiuum & non conſeruatiuum, ergo &c.

Quæritur cū quo melius conficiātur medicinæ vel cū melle vel cum zuccaro.

Conſequenter quæritur cum quo melius conficiantur medicinæ, aut cum melle, aut cum zuccaro, & videtur ꝙ cum zuccaro, quia zuccarum eſt magis temperatum cum ſit calidum in fine primi gradus & humidum in medio eiuſdem, ſicut dixit Iſaac, ſed mel eſt ſiccum in ſecundo gradu, ergo zuccarum eſt minus tranſmutatiuum medicinarum quàm mel, & magis medicinale, ergo magis conſeruatiuum. Oppoſitum vult vſus omnium.

Propter tria mel ponitur in medicinis.

Solutio. Ad primum dico, ꝙ mel ponitur in medicinis propter tria, propter palliationem, quia palliat horribilitatem medicinæ, ſunt enim multæ medicinæ quę niſi cum melle conficerentur, non ſolum inferrent horribilitatē ſenſui guſtus, ſed etiam cæteris membris, quare ab eis non attraherentur, ſed potius repellerentur, operatur enim mel in medicina quod eſca in hamo, membra enim attrahunt cum dulcedine mellis amaritudinem, per quam confortātur & depurātur. Secunda cauſa quare mel ponitur in medicinis eſt, vt ipſum medicinas mundificet, quia ipſum caliditate ſua ſuperfluitates conſumit, reſoluit, & expellit. Tertia cauſa eſt, quia mel conſeruat ſpecies & medicinas, quia mel ſua viſcoſitate facit medicinas compoſitas viſcoſas, et ſua viſcoſitate non permittit eas euocari à calido extra. Ad primum dico ꝙ licet in principio conſumat, in fine tamen conſeruat ſua viſcoſitate, ſicut ſal. Ad aliud dico ꝙ mel eſt parum acutum, ideo ſua viſcoſitas plus valet ad conſeruandum, q̄ ſua acuitas ad conſumendum.

Propter quatuor ſyrupus factus cū melle melius valet q̄ cū zucca.

Ad ſecundum dico, ꝙ ſyrupus factus cum melle, ſimpliciter melius valet q̄ factus cum zuccaro, & cauſa quadruplex eſt. prima eſt quia multum viſcoſum melius conſeruat medicinas compoſitas in ſyrupo q̄ zuccarum. Secundo, quia mel eſt dulcius cum ſit dulcius omni re. Tertio, quia mundificat medicinas magis quam zuccarum, cum ſit calidū in ſecundo gradu & zuccarum in fine primi gradus. Quarto, quia melius digeritur quam zuccarum. Et licet ſyrupus factus cum melle ſit melior ſimpliciter ad digerendū, tamen ad confortandum & infrigidandum melior eſt ſyrupus factus cum zuccaro q̄ cum melle, ſi tamē volumus digerere, debet confici cū melle, ſi volumus infrigidare, cū zuccaro, ſi volumus vtrunq;, cum vtroq;. Ad obiectum contra, dico ꝙ licet zuccarum ſit temperatum, eſt tamen propter hoc paſsibilius & putribilius, ideo ipſum minus conſeruat, & minus valentem reddit ſyrupum. Et dico ꝙ licet mel ſit magis acutum, q̄ zuccarum, non tamen alterat propter ſuam actionem medicinas magis niſi tantum quo ad dulcedinem removendo amaritudinem, & non quantum ad virtutis debilitationem, niſi debilitatio melioret materiam, & ſic ſoluatur.

Modus faciendi ſyrupum roſatū ex infuſione.

SYrupus roſaceus ſimplex. Accipe roſas recentes & pone in vaſe perſe, & in caldario pone aquā donec bulliat, & ebullientem ſupra roſas prædictas infunde, & poſtea vas ipſum tege ne exeat fumus, ex quo aqua ibi refrigerata eſt, roſas inde eīce, & alīs recentibus aquam eandē iterum bullitam ſuperinfunde, mutando roſas donec illa aqua rubea fiat, de hac autem aqua. iiī. lib. accipe, & ibi iiī. lib. zuccari infunde, cum autem bullire incepit, albuminum ouorum aliquot cum aqua frigida donec ſpume-

ſcat

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 892 sur 1089

ſcat concutias,& illam ſpumam in ſyrupo bulliẽtem ſpargendo infunde,& cũ nigreſcere hæc ſpuma inceperit, ſuauiter cum cacia remoue, & iterum aliam infunde, donec clarus fiat ſyrupus, & cum inceperit ſyrupus quaſi filũ facere, ſi cum digito tetigeris, aut à cacia dependens adhæreat, coctus eſt, valet calori feb. & ſiccitati, litim reprimit, confortat,& conſtipat. Eodẽ modo ſyrupus viola. fit, humectat, ſiccis febribus,& phthiſicis conuenit, et cõſtipatis ventrem laxat. Syrupus nenufarinus eodẽ modo fit, valet contra maximum calorẽ, maxime in acutis & peracutis.

Prius eſt videndum de ſimplicib⁹ q̃ de compoſitis propter quatuor.

NOn eſt poſsibile vt homo cognoſcat medicinas cõpoſitas, niſi prius cognoſcat ſimplices, cum igitur Nicolaus determinet cognitionem medicinarum compoſitarum, prius de medicinis ſimplicibus eſt videndũ & hoc quatuor de cauſis. Prima cauſa eſt, propter nominum mutationẽ, quod enim vnus homo vno nomine nominat, alter alio nominat, propter quod ſimplices medicinæ non ſemper per nomina diſtinguuntur, tamen ſem per diſtinguuntur per virtutem. Secũda cauſa eſt, propter vulgi opinionẽ de ſimplicibus medicinis, quod enim dicit eſſe verũ, frequentius eſt falſum, & eſt opinio vulgi quod dicunt omnes, & etiã plebs, errãt enim in pluribus qui eos ſequuntur. Tertia cauſa eſt, propter paucitatem experimẽti, quia cum virtutes medicinarum ſimpliciũ non ſciamus experimento, eas aliquando ſcimus per doctrinam.

Item ſi experimento non ſcimus quę medicina iuuat, & quæ nocet, hoc aliquãdo ſcimus per doctrinam. Vnde de ſimplicibus medicinis volumus hic determinare quædã, vt per doctrinam completius cognoſcamus, quæ ſimplex medicina iuuat, & quæ nocet, quia per experimentum incomplete, vel nullo modo cognoſcimus, licet enim aqua frigida ſemel exhibita calefaciat, ipſa tamen toties poſſet exhiberi q̃ frigefaceret.

Circa medicinam ſimplicem tria videamus, primũ eſt de hoc vocabulo, ſimplex medicina. ſecundum eſt de eius complexione in generali. tertium eſt de eius complexione ſimpliciter in ſpeciali. Circa primum ſic procedo & dico, quod hoc vocabulum ſimplex, medicina eſt æquiuocum, habet enim tria ſignificata, nam vno modo ſimplex medicina eſt medicina cuius ſubſtantiæ non eſt admiſta aliqua contrarietas, & ita eſt ſimplex medicina cuius ſubſtantia & ſuccus, & cuius pars centralis & pars ſuperficialis ſunt eiuſdem naturæ & eiuſdem operationis homogeneæ. Et per oppoſitum illa medicina cuius ſubſtantia & ſuccus ſunt diuerſarum naturarum & diuerſarum operationum ſicut caulis, eſt compoſita medicina.

Similiter illa medicina cuius pars centralis & pars ſuperficialis ſunt diuerſarum naturarum & diuerſarum operationum eſt medicina compoſita.

Secundo modo dicitur medicina ſimplex, quæ tantum apparet ſimplex eſſe, licet ſecundum veritatem ſit compoſita, & ſic omnis medicina producta à natura eſt ſimplex, & per oppoſitum omnes ſyrupus, & omnia electaria & oĩa antidota, & omnes opiatæ, ſunt medicinæ compoſitæ.

Tertio modo dicitur ſimplex medicina, quia non eſt cõpoſita per artẽ, & iſto modo omnes medicinæ quæ ſunt, tales quales eas natura producit ſunt ſimplices, & per oppoſitum illę ſunt compoſitę quæ artificialiter confectæ ſunt.

Circa ſecundum ſic procedo & dico, q̃ complexionum medicinarum alia eſt actualis, alia potẽtialis. Actualis eſt illa quæ actu in illa medicina præſens eſt, & appello eſſe actu, quod eſt in eſſe completo vltimæ perfectionis ſuę, ſicut aqua calida eſt aqua calida actu, & huius complexionis tactus eſt cognitor. Complexio potentialis eſt illa quæ eſt in potentia in medicina, & hoc eſt tribus modis. Vno modo complexio eſt potentialis in medicina quæ habet eſſe imperfecte, & ſub eſſe incompleto complexionem ſiue virtutem aliquid faciendi, & ſic equus vnius anni aut mulus curſibilis dicitur, quia habet imperfecte & ſub eſſe incompleto potentiam ad currendum. Sic puer dicitur ſapiens, non q̃ habeat perfecte ſcientiam, ſed ſub eſſe incompleto, & de hac potentia dicit Gal. in habente huiuſmodi potentiam, habemus fiduciam vt fiat, licet nõ ſit factum, adhuc hæc potentia eſt agentis. Secũdo modo complexio eſt in medicina in potentia, quia habet potentiam paſsiuã, vt iſta complexio fiat in eſſe, ſicut panis habet potentiam paſsiuam, vt in eo fiat complexio carnis in forma carnis. Et ſimiliter ſanguis eſt in potentia paſsiua, vt in eo fiat forma & complexio carnis ſimiliter, ſed differẽter, quia inter carnem & panem multa cadunt media, & inter carnem et ſanguinẽ non cadit medium, & hęc eſt potentia patientis. Tertio modo cõplexio in potentia in medicina eſt qñ medicina eſt apta nata habere etiã ex ſuis principijs, ſicut medicina ex ſuis principijs proprijs eſt apta nata eſſe calida et calefacere corpus humanum plus debito, et etiam ſicut aliquis ex ſuis proprijs principijs eſt aptus natus eſſe carnoſus, & non ex cauſis extrinſecis ſicut à balneo, & hæc potentia eſt quæ eſt de ſecunda ſpecie qualitatis.

Secundo modo complexio medicinæ poteſt diuidi ſic. Complexionum medicinarum, alia eſt temperata, alia eſt lapſa, ſicut complexio corporis humani, alia eſt temperata, alia lapſa, & appello complexionem corporis humani temperatam, non quia corpus humanum ſit omnino temperatum, quia ſi ſic, tunc homo eſſet dignus decorari ſicut angelus, vt dicit Gal. ſed appello complexionem corporis humani temperatam, quando homo non indiget cooperatorio ad hoc q̃ calefiat ad mitigãdam ſuam frigiditatem, nec indiget ablatione veſtium vt frigefiat ad mitigandam ſuam caliditatem. Similiter medicina alia eſt temperatæ complexionis, alia lapſæ. Temperatæ complexionis eſt illa quæ nec calefacit nec infrigidat, nec humectat nec deſiccat plus debito, ſed conſeruat hominem in ſua naturali cõplexione. Lapſa eſt illa quæ calefacit corpus humanum plus debito. Illa autem quæ calefacit corpus humanum plus debito eſt calida lapſa.

Tamen aliquid poteſt eſſe calidum quatuor de cauſis. Primo, quia eſt calidum in fine caliditatis, & ſic ignis dicitur calidus. Secundo, quia in eo dominatur calidum elementum, & ſic miſtum in quo dominatur ignis dicitur calidum. Tertio quia calefacit corpus humanũ plus debito, & ſic acuta, amara, ſalſa, dicuntur calida, & ſic etiã quædã medicinæ dicuntur calidæ. Quarto quia eſt illud quod eſt calidum reſpectu aliorum ſuæ ſpeciei temperatorũ, & ſic multi homines dicuntur calidi ſicut illi qui ſunt lapſi in calido. Similiter illa medicina quæ frigefacit corpus humanum, dicitur frigida lapſa, tamen aliquid poteſt frigefieri quatuor de cauſis ſicut calidum, & ſicut dicitur de calido & frigido quadrupliciter, ſic eodem modo de ſicco & humido poteſt cauſa quadrupliciter aſsignari.

Tertio modo poteſt diuidi complexio ſic. complexionũ alia prima, alia ſecunda. Prima eſt ea quæ t in eo quod fit ex non habentibus complexionem, & hæc eſt complexio miſti, in eo q̃ miſtum eſt immediate ex elementis quæ nõ habent proprie complexionem, ſed puras qualitates non fractas. Secunda eſt illa quæ fit in eo quod fit ex habentibus complexionem, & hæc complexio reperitur in medicinis compoſitis à natura, ſicut lac componitur ex ſero, butyro, caſeo, & caulis componitur ex duabus ſubſtantijs, & pſyllium ex duabus, & fere omnes medicinæ à natura cõpoſitæ ſunt tales, & ſic hæc ſecunda complexio reperitur in medicinis omnibus compoſitis ab arte ſicut in ſyrupis, electarijs, trochiſcis, & opiatis. Complexio ſecunda medicinarum poteſt ſic diuidi, nam quædam medicina habet ſubſtantiam ſtipticam & conſtipatiuam intra, & laxatiuã extra, vt caulis. Et quædam habet ſubſtantiam calidã intra, & frigidam extra, vt roſa, & ideo roſa eſt rubea extra, ſcilicet propter ſubſtantiam eam rubificantem extra. Et quædã habent ſubſtãtiam viſcoſam extra, & frigidã intra in profundo, vt pſyllium, vnde pſyllij pars corticalis eſt aduſtiua, quia ſuperficialis eſt frigida. Sed quia in pſyllio pars frigida eſt frigidior quàm calida, ideo totum compoſitum pſyllium dicitur frigidum. Item complexio ſecunda

medicinarum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 893 sur 1089

medicinarum poteſt ſic diuidi, complexionum medicinarum, alia firma, alia non firma. Firma eſt illa, quæ licet ſit compoſita ex diuerſis complexionibus, non tamen poteſt diuidi, nec ſeparari in ſubſtãtias diuerſimode complexionatas propter nimium annexum partium nec per artem, nec per naturam, nec per caliditatem naturalem, nec per ignitum, nec per decoctionem. Non firma, eſt illa quæ eſt compoſita ex diuerſis complexionibus, & hæc poteſt diuidi in ſubſtantias diuerſimode complexionatas, & complexio complexionatorum ex quibus componitur, vnum poteſt ſeparari ab alio, aut per decoctionem, aut per ablutionem, ſed ſi complexio ſit debilis, tunc fit ſeparatio per ablutionem, ſicut eſt in endiuia, ſed ſi ſit cõplexio mediocris & fortis, tunc fit ſeparatio per decoctionem, ſicut in cauli-
bus, ſi ſit complexio fortiſsima, tunc impoſsibilis eſt ſeparatio, ſicut eſt oleum quod eſt compoſitum ex ſubſtantijs diuerſimode cõplexionatis & indiſſolubiliter, propter nimium nexum & viſcoſitatem partium olei. Et cum dicimus compoſitam eſſe medicinam ex cõtrarijs complexio- B nibus, quarum vna eſt calida, & alia eſt frigida, nos nõ volumus dicere q̃ in vna medicina ſint duæ complexiones contrariæ, quarum vna ſit calida & alia frigida. ſed volumus dicere q̃ in vna medicina ſunt duæ ſubſtantiæ deferẽtes illas duas complexiones contrarias, attamen illæ duæ ſubſtantiæ deferentes complexiones contrarias cõmiſcentur per totum, ita q̃ cum qualibet parte vnius ſit pars alterius, & tunc ſuæ complexiones inuicem franguntur, & faciunt vnam medicinam nõ compoſitam, ſed ſimplicem temperatam, & ſimilium partiũ per totum. Sed ſi illæ ſubſtantiæ deferentes contrarias complexiones non commiſceantur completę, ſed vna ſit iuxta aliam, vt vna ſit in cẽtro & alia in circunferentia, ita q̃ quælibet pars medicinæ non ſit compoſita ex illis duabus ſubſtantijs, tunc illæ cõplexiones duarum iſtarum medicinarum nõ franguntur, nec remittuntur, & tunc iſtæ ſubſtantię conſtituent vnam medicinã non ſimplicem ſed compoſitam d ſſimilium & non ſimiliũ partiũ in complexione, licet tam in ipſa appa- C reat ſimplex ſicut caulis, & talis medicina ſuſtinet iſtas duas ſubſtãtias facit in corpore humano duas c ationes, cũ illæ duæ ſubſtãtiæ diuidũtur à ſe inuicẽ per calorẽ naturalẽ.

Circa tertium ſic procedo r edicinarum alia ſubtilis, alia craſſa. ſubtilium, alia ſub us in paſsione, alia ſubtilis in actione. Illa medicina eſt ſubtilis in paſsione quæ facile poteſt diuidi in partes paruas. Subtilis in actione eſt quę facile penetrat per foramina parua, & per corpora parua. Craſſa in actione per oppoſitum, et per oppoſitum illa medicina eſt craſſa in paſsione, quæ non poteſt faciliter diuidi in partes paruas. Itẽ medicina quantũ ad eius cognitionẽ poteſt ſic diuidi. Medicinarũ ſimpliciũ, alia rara, alia denſa. Rara, eſt illa ĩter cuius partes ſunt plures vacuitates & partes aereę, cũ nõ ſit ponere vacuũ. Denſa eſt illa ĩter cuius partes nõ ſunt poſitæ vacuitates ideſt partes aereę. Et notã q̃ rara medicina in corpore humano de facili ĩflãmatur à calore febrili, ſed denſa nõ de facili inflãmatur, ſed potius fit carbo. Vñ Gal. dicit q̃ rara medicina magis eſt flãma q̃ carbo. Sed denſa medicina magis ẽ carbo q̃ flãma, & hęc ſufficiãt de medicinis ſimplicibus q̃tũ ad præſens.

Conſequenter accedamus ad medicinas cõpoſitas quę cõponuntur per artẽ, quia de his intẽdimus principaliter. Sed quia iſte liber totalis ẽ de medicina practica, ideo ſm operationẽ medicinæ procedamus. Et quia in operatione medicinæ primo oportet malam materiã digerere, quę digeſtio fit per ſyrupos, & per electaria, & ſecundo eam digeſtam euacuare debemus, quæ euacuatio fit per medicinas euacuantes, ſecundum Hippocra. i. aphoriſ. dicẽtem, digeſta medicari, & tertio debemus reſiduum materię malæ conſumere, & membrum inanitum per euacuationem medicinæ confortare, quod fit per oppiatas.

ſyrupi in apothecis tnẽdi. xij.

De ſyrupis.

ITem primo volumus determinare de ſyrupis et electarijs quæ ſunt digeſtiua. Secuudo de medicinis euacuatiuis. Tertio de oppiatis quæ hãbent reſiduũ materiæ malæ conſumere, & membrum confortare. Inter ſyrupos & electaria primo dicamus de ſyrupis, poſtea de electarijs. Incipientes igitur à ſyrupis, primo dicamus, quòd ſyrupi ſunt nouem vel decem qui communiter debent inueniri in apotheca, ſi apothecarius ſit bonus, qui ſunt hi, ſyrupus roſ. ſyrupus viol. ſyrupus nenufa. ſyrupus oxyzaccaræ, ſyrupus aceto. oxymel ſimplex, oxymel diureticum, oxymel ſcilliticum, ſyrupus dè abſinthio, ſyrupus de fumoterræ, & cum his poſſunt addi alij ſcilicet ſyrup. myrtinus, ſyrup. citoniorum, & ita in vniuerſo. xij. ſunt ſyrupi. vnde ỹ. Oxymel eſt triplex, nenufaris, & violatus. De fumo terræ myrto, atque roſato, Abſinthio, acetoſo, poſt oxyzaccara iuncto. Et horum ſyruporum videamus primo compoſitionem vel confectionem. Secundo propriam vniuſcuiuſque virtutem. De primo dico quòd omnis ſyrupus conficitur aut cum melle aut cum zuccaro, & ſi ſit ſine his, non erit ſyrupus. Sed ille ſyrupus qui fit cum zuccaro melius debet coqui. quàm qui fit cum melle, cum mel ſit magis conſeruatiuum et minus corruptibile et putrefactibile q̃ zuccarum propter quod ſyrupus factus cum melle diutius conſeruatur q̃ cum zuccaro factus. Item vbi ponitur mel quanto minus decoquitur, tanto magis laxat, & quanto magis decoquitur, tanto magis reſtringit. Item ſyrupus melius debet coqui in æſtate q̃ in hieme, ne putrefiat & corrumpatur à caliditate æſtatis. Item ſyrupus quã to melius decoquitur, tanto melius eſt, niſi fiat ex rebus talibus quæ non patiantur multam decoctionem, quæ ſunt res calidæ & multum paſsibiles. Item diuerſæ res ponuntur in ſyrupis, ſicut radices, flores, & folia, ſed non ſunt ponendæ ſimul in decoctione, ſed primo difficiles ad coquẽdum, ſicut radices, & poſt minus difficiles, ſicut folia, & poſtea facillime, ſicut flores. Si enim flores ponerentur in principio decoctionis cum radicibus antequàm radices eſſent coctæ, virtus florum eſſet totaliter conſumpta. Itẽm aliquando pulueres ponuntur in ſyrupis & non debent poni in principio decoctionis, ne virtus eorum euaneſcat per decoctionem, non ante zuccarum, ne ſyrupi & zuccarum deturpentur, ſed poſt zuccarum, & non modo quocunque, ſed in ſacco ponitur puluis & exprimitur ſaccus, & puluis cadit ſubtilis in ſyrupo. Zuccarum ponitur in ſyrupis vt conſeruet ſyrupum, & medicinas ſimplices in ſyrupo, & etiam vt attrahatur ad membra ſyrupus & medicinæ quæ in eis ſunt, & hoc cum melle, & etiam vt ſua dulcedine reprimat horribilitatem medicinarum exiſtẽtium in ſyrupo, ideo ſecundum horribilitatem vel quantitatem horribilitatis medicinarum exiſtentium in ſyrupo debet eſſe quantitas zuccari. Et ſyrupus habet terminum ſuæ decoctionis, qui cognoſcitur duobus modis. Vno modo, ſi cum ſpatula eleuetur, & fortiter teneat ſe gutta ad ſpatulam, coctus eſt ſufficienter. Alio modo, ſi gutta vna ponitur ſupra cultellum ſi non ſpargatur diffundendo ſe vndique, coctus eſt ſyrupus.

Syrupꝰ q̃ fit cum zuccaro plus debet decoqui q̃ cum melle,

Conſequenter accedamus ad regulas ſpeciales. Et pri- D mo ad ſyrupum roſatum. Roſa eſt frigida in primo gradu, ſicca in fine ſecundi, & habet duplicem ſubſtantiam. Vnam ponticam & ſtipticam, & eſt id quod adhæret ſtipiti, quod eſt tale propter partes aquoſas & terreſtres, quę ibi dominantur. Alia ſubſtantia eius eſt aromatica, ex partibus igneis & aereis, & eſt verſus ſummitatem folij, & hæc ſubſtantia eſt amara in ſuperficie. Alia in profundo, & confortat ſua ponticitate & aromaticitate, & caput in æſtate & infrigidat. De roſa fiunt quinque res. Prima eſt ſyrupus coctus. Modum autem conficiendi ſatis tangit Nicolaus, & valet iſte ſyrupus & contra febres ſua frigiditate, & contra ſitim ſua humiditate valet, & confortat & conſtipat ſua ſtipticitate. Secundum quod fit de roſa eſt electarium roſatum, ſicut poſt videbimus cum loquemur de electarijs. Tertium quod fit de ro. eſt mel roſatum, quod ſtomachum confortat. Quartum eſt aqua roſa. quę valet ad infrigidandum oẽm materiam ualidam. Item

De ſyrupo roſa. De ro.

De roſa fiũt quinque.

ſi roſa

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 894 sur 1089

si rosa decoquitur in aceto & in aqua pluuiali, & spongia infundatur & superponatur stomacho, vomitū reprimit, et fluxum sanguinis stringit. Quintum quod fit de rosa, est oleum rosa. quod per inunctionem iuuat stomachum inflammatum, sed in hoc oleo debet poni parum aquæ ne oleum inflammet stomachum.

De syrupo vio. Quid sit viola.

Consequenter accedamus ad syrupum violatum, viola est flos notus, frigidus & humidus, aromaticus, & quædam sunt subalbæ, & minus aromaticæ, & minus etiam laudabiles, & quædam sunt purpureę, & sunt obscuræ, & magis laudabiles, & quanto sunt purpuriores, & quasi subnigrę, tanto meliores, & laudabiliores, syrupus autem viola. eodem modo fit sicut rosa.

De sy. nenufario. qd sit nenufa.

Consequenter accedamus ad nenufarinū syrupū. Nenufar est flos frigidus & humidus multum, & si de eo & de floribus papaueris fiat succus, sedat libidinē, de eo fiat syrupus omnino sicut rosatus, & de alīs floribus. valet ēt iste syrupus in causis pectoris & tussi ex causa calida, & in feb. acutis & peracutis calidissimis, quia magis infrigidat & alterat q̄; violatus, sitim sedat, somnum prouocat, materiam incrassat, cauendum est ne in cholera crassa detur, sed tantum subtili. Nunc quæramus de operationibus medicinæ practicæ. Et quia in operationibus medicinæ practicæ fit primo digestio & secundo euacuatio malæ materiæ, & tertio balneatio, & quarto oppilatio, & quinto phlebotomia, ideo primo quęramus de digestione quid sit.

De digestione.

ET si dicatur sicut dicit Auic. q᷑ digestio est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente, Contra, qualitas non corrigit peccatum substātiæ, sed putrefactio est peccatum substantiæ cum sit corruptio substantiæ, quia putrefactio corrumpit complexionem, quæ est dispositio ad formam, & per consequens corrūpit substantiam, ergo digestio non est qualitas faciens cessare putredinem. Item si digestio, faceret cessare putredinem, tūc nihil digereretur nisi putridum, sed hoc est falsum, quia cibus digeritur, qui nō est putrefactus & chymus, ergo &c.

Item in sanis aliquando fit digestio materiæ euacuandę per syrupos, in quibus nulla est putrefactio, ergo &c.

Item cum nulla sit materia putrida nisi illa quæ est in minera putredinis, tunc nulla materia digereretur, nisi illa quæ est in minera, sed hoc est falsum. Item cum in statu materia sit digesta, tunc ergo cessaret putredo, & tunc in statu non esset febris. hoc aūt est falsum, ergo &c.

Item dicit substantia manente. ergo tunc materia digesta debet manere in corpore, & non debet euacuari, qđ est contra Hipp. digesta medicari &c. Dices forte q᷑ digestio est repressio materiæ malæ, sicut dicit Gal'. Contra cū in omni statu materia sit digesta, in statu materiæ malitia est repressa, ergo omnino materia non affligit, sed erit status meliorhorarum. qđ falsum est, sed est nequior. Sed dices q᷑ digestio est præparatio materiæ ad expulsionē. Contra fm hoc quidem deberet quicquid digereretur expelli. sed hoc est falsum. Multa enim digeruntur quæ non expelluntur, ergo &c. Solutio. Dico q᷑ hoc nomē digestio est nomen æquiuocum. Vno modo potest fieri extra corpus viuens, & aliquando in viuente corpore. Si fit extra corpus viuens, tum digestio dicitur mutatio in caliditatem, & fit à calido, & non oportet q᷑ illud calidum reguletur à virtute naturali, & de tali digestione determinat Arist. in iij. metheororum. Si autem digestio fit in corpore viuente, siue sit iuuatiui, siue nocitiui, semper tamen fit ab ea virtute. s. naturali tanq̄; regulante, & hæc digestio quæ fit in corpore humano est duplex vna est iuuatiui, & alia nocitiui. Illa quæ est iuuatiui est nutrimenti, & fit à calore naturali regulato à virtute membri, & per hanc digestionem cibus acquirit complexionem membri, vt per hoc possit acquirere formam membri. Digestio quæ est nocitiui, est materiæ quæ est causa morbi, & est duplex, vna per quam præparatur mala materia ad expulsionem. Secunda est p quā corrigit mala materia, ut digeratur & mēbra nutriat.

Digō ī corpore humano frigida duplex.

De his duabus digestionibus dicit Haly. in techni, q᷑ digestio aliquando facit malum bonum, vt ipsum conuertat in membra & nutriat membra: aliquando facit malū, medium inter malum & bonū, vt ipsum expellat. Sed tamen notandum q᷑ semper natura malam materiam intēdit digerere, sed si materia fuerit furiosa & resistens, tūc natura non potest complete eam vincere, licet eam vincat in parte, & tunc eam non facit bonam, sed mediam inter bonam & malam, vt ipsam expellat. Hæc autem diffinitio digestionis, digestio est qualitas &c. non est diffinitio digestionis cōmuniter se habentis ad digestionem extra corpus viuens, & in corpore humano. Similiter ista diffinitio non est digestionis factæ cōmuniter se habentis ad digestionem conuenientis & nociui, sed dico q᷑ est digestionis factæ in corpore viuente quæ est nociui tantum, siue illud nociuum per illam digestionem fiat bonum ad nutriēdum & conuertatur, siue fiat mediū inter bonum, & malum & expellendum. Cum tu quæris quid est digestio? dico q᷑ digestio in nocitiuo, siue mutet nocitiuū in bonū. siue in medium inter bonū & malum, est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente. Ad primū dico q᷑ digestio non facit cessare putredinem īmediate, sed p medium, nam quædam sunt qualitates, quæ materiā existentem in venis habilitant, vt ipsa fluat ad mineram putredinis, & ibi putrefiat. Ego dico q᷑ digestio debet remouere à materia illa qualitatē per quā ipsa fluebat ad mineram ne ibi putrefiat, & per consequens nō permittat eam fluere ad mineram putredinis, nec per consequens putrefieri. licet enim putrefactio peccet in substantia, tñ qualitas inclinatiua ad putrefactionem non peccat in substantia, quam qualitatē aufert digestio, & per consequens non permittit eam putrefieri. Ad aliud dico, q᷑ nihil digeritur hac digestione de qua loquitur nisi putrefactum. i. nisi illud quod habet qualitatem aliquam per quā est in via ad putrefactionē. Tertia ratio procedit de digestione iuuatiui, cum in sanis non sit aliquid nocitiuū. Ad aliud dico q᷑ non digeritur materia quæ putrefienda est, vt illa quæ est minera, sed in illa est, quę est cum hac via ad mineram, & ad putrefactionem, ideo non valet. Ad aliud dico, q᷑ in statu non est complete materia mineræ digesta, sed adhuc est in digerendo. sed in crisi ipsa est complete digesta,

Item forte nō digeritur materia quę est etiā minera, sed materia antecedens quæ est in venis. Dico q᷑ in statu materia antecedens est digesta, sed nō coniuncta materia quę est in minera, & hæc in statu facit febrem. Ad aliud dico q᷑ digestio est qualitas &c. i. digestio non euacuat materiam per se, solum. n. digestiuum non euacuat materiam, sed quod est digestiuum & euacuatiuum digerit materiā & eam digestam euacuat. Ad aliud dico, q᷑ diffinitio bona est, digestio est repressio malæ materiæ, & hoc vt natura vincat super eam conuertendo vel expellendo, & ista diffinitio est eadem cum præcedente. Et ad argumentū contra dico q᷑ status est melior horarū, & etiam nequior, nam in statu materia est minor q̄; in alio tempore, tamen ipsa tunc est magis mota q̄; in alio tempore, & quia materia nec affligit nec affert nocumenta & symptomata nisi quia mouet, ideo plus sensibiliter affligit & fortiora symptomata inducit q̄; in alio tēpore. ideo status est nequior horarum fm sensum, non tamen secundum veritatē, sed in tempore præcedenti materia erat maior, sed minus mota, ideo &c. Ad aliud dico q᷑ hæc diffinitio est bona, digestio est præparatio materiæ ad expellendum, & hæc diffinitio nō est diffinitio digestionis factæ in corpore humano, sed materiæ nociuę quę debet expelli, cum ipsa nō possit complete corrigi. Sed videtur quod natura nunquā digerat materiam ad expellendum, sed tantū ad conuertēdum, & tunc diffinitio Auic. est mala, digestio est præparatio materiæ ad expellendnm, probatio assumptę. G. in de iuuamentis membrorum dicit, q᷑ omne quod natura alterat, alterat vt conuertat, ergo Auic. male diffinit digestionē

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 895 sur 1089

ſtionē ſic. digeſtio eſt præparatio materiæ ad expellendū.

Ego dico q̄ dictum Aui. intelligitur de materia nociti-
ua, quæ non pōt corrigi, ſed Gal. intelligit de cibo. Vel
poteſt dici, quod natura intendit conuertere quicquid di-
gerit, ſed operatio naturæ non attingit aliquando intentio
nem ſuam propter materiæ obedientiam. & tunc expellit̄
materia p̄ter intentionē naturæ, & Auic. intelligit de ope
ratione naturæ, & non de eius intentione, ſed Gal. intelli-
git de intentione eius, & non de operatione, & ſic ſoluit̄.

De oxyzac cara. Oxyzaccara ab oxy q̄d acetū dr̄, & zuc. fiat ād ſic &c.

De ſyrupo acetoſo. Syrupus acetoſus ſic fit. ℞. aceti partem vnam, zucca.
ñ. & aquę. iiij. Iſte autem ſyrupus valet in omni vbi eſt op
pilatio hepatis, & ſplenis, & inteſtinorū, et valet in oī feb.
De hydro melle. de craſſa materia. Hydromel fit ex melle & aqua, valet il-
lis qui habent craſſos humores, & retentionem vrinæ. va-
let etiā vbi eſt craſſa materia & phlegmatica. Oxymel
ſimplex valet vt oxyzaccara, digerit, diuidit', & phlegma
mirabiliter purgat, datur cum calida, ſic fit &c.

De oxymel le diuretico. Oxymel diureticū ℞. mellis deſpumati lib. i. aceti for- B
tiſſimi lib. i. & f. in quo bulliant radices fœnicu. ʒ. ñ. & ra
phani. ʒ. i. & f. rebulliant ad tertiam, deinde colentur, &
ſupradictæ colaturæ ſupradictum mel addatur in ſtagna-
to vaſe, & iterum bulliant lento igne frangitando cū ſpa-
tula vſq; ad aceti conſumptionem. valet ſe. veræ, & quar-
tanæ, & tertianæ nothæ, vt oxyzaccara phlegma digerit,
diuidit, & purgat, datur mane cum calida.

De oxymel ſcilliticum. Oxymel ſcilliticum ſeu cōpoſitum addit ſupra radicē
ſcillæ. Iſte ſyrupus diuidit, incidit phlegma, & materias
vbicūq; ſint in corpore, & ſi non habemus ſcillā loco eius
ponamus raphanum q̄d idem operatur, etiā ille ſyrupus
valet ad p̄rouocandum vrinam, & contra debilitatem pe
ctoris ex materia viſcoſa. Superius determinatū eſt de
ſimplici medicina quātū ad eius nomen & quantū ad eius
complexionem, & quantum ad eius cognitionem in gene
rali. Nunc declaremus de ea quantum ad eius cognitionē
in ſpeciali. Sed medicina ſimplex duplici via cognoſcitur.
ſ. via experimenti, & via rationis, & hoc eſt q̄ dicit Haly. C
in techni. Neceſſe eſt medico vt experiatur cum ratione,
& ſm hoc ipſe vult, vt ipſe ſit contentus in cognitione me
dicinæ experimēto & ratione. Sic ergo manifeſtum eſt q̄
medicus cognoſcit medicinam duplici via. ſ. experimento
& ratione, & hoc idem dicit. G. in apho. ſic. Si aliquis vult
artem ducere ad actum, oportet q̄ vtatur duobus. ſ. exper-
imento & ratione. Et diuiduntur experimentum & ratio
in duobus. ſ. in principijs & cognitione principiorum. In
principijs ſic, nā principia rationis ſunt principia rei, expe
rimenta ſunt operationes rei in principiorum cognitiōe.
Nam principia rationis intellectu cognoſcuntur, ſed prin
cipia experimenti cognoſcunt̄ ſenſu. Et quia principia ex-
perimēti ſunt nobis magis nota q̄ principia rationis, ideo
prius inquiramus cognitionē ſimpliciū medicinarum via
experimenti, & hoc quantū ad iſtam lectionem, ſecundo
via rationis, & hoc quantū ad lectionem ſequentem.

Circa experimentum. ſciendum q̄ duplex eſt experimē
tum. ſ. vallatum, & non vallatum ratione, tunc ipſum eſt D
timoroſum & fallax ſi nō ſit vallatum ratione. vnde dicit
Hip. experimētum fallax, & illud non conuenit ad cogni
tionem medicinarum. Si aūt ſit vallatum ratione, aut illa
ratio, aut vallatio continuata eſt per totam operationem
experimentalem, aut non. Si non, tunc experimentū indu
cit cognitionē non firmam, & per tale experimentum nō
debet cognoſci medicina ſimplex à medico. Si autem iſta
ratio & vallatio ſit cōtinuata p̄ totam operationem expe-
rimentalem, aut iſta cōſideratur, vt eſt in fieri, aut in facto
eſſe. ſi in fieri tunc experimentū eſt laborioſum, & longū
tp̄s requiritur, & per tale experimentum ſic conſideratū
debiliter cognoſcit̄ medicina ſimplex. Si in facto eſſe tunc
per illud experimentum ſic conſideratum, debet medicus
cognoſcere medicinas ſimplices, & de iſto ſic conſiderato
hic intendimus, & ad hoc experimentum ſic vallatum ra
tione, ſeptem requiruntur & exiguntur conditiones.

A Prima eſt q̄ oportet vt medicina ſimplex quæ experia- Septē i me.
tur, ſit pura & munda ab omni extranea qualitate, ne per experiēdis.
illam extraneam qualitatem impediatur propria operatio cōditiones
medicinæ, & per conſequens cognitio experimentalis. Et obſeruāde.
ponit Auic. exemplum in amygdalis quæ recentes ſunt
temperatæ complexionis, ſed vetuſtate conſumptę amit-
tunt complexionem temperatam.

Secunda conditio eſt q̄ ſit experimentum in ſimplici
ægritudine non in compoſita, ſicut quotidiana eſt compo
ſita ex calido & frigido, ipſa. n. eſt frigida inquantū ex ma
teria frigida eſt. calida vero eſt inquātum eſt morbus cali-
dus. ſ. feb. quia omnis febris eſt calor innaturalis, vnde nō
ſequitur. hæc medicina ſimplex. ſ. euphorbium curat mor
bum calidum. ſ. febrem quotidianam, ergo euphorbium
eſt frigidum, quia omnis cura ſit per contrarium, non ſeq
tur. Dico q̄ euphorbium curat quotidianam non per con
trarietatem quam habet ad eam quia morbus, ſed per con
trarietatem, quam habet ad eam gratia ſuæ materiæ, quia
B euphorbium eſt calidum.

Tertia conditio eſt q̄ oportet q̄ medicina ſimplex ex-
periatur in duabus contrarijs ægritudinibus diuerſis, ſi-
cut ſcamonea in quotidiana & tertiana, ipſa. n. curat quo-
tidianā ex ſua cōplexione, tertianam ex proprietate ſua,
tamen non ſequitur, ſcamoneā curat tertianam, ergo eſt
frigida, ſed ſequitur ipſa ex ſua complexione curat quoti-
dianam, ergo eſt calida.

Quarta conditio eſt, quòd oportet q̄ virtus medicinæ
ſit ęqualis qualitati patiētis, vnde in morbo calido in. iij.
gradu medicina frigida in primo adminiſtrata, neq; infri-
gidat, neq; curat.

Quinta conditio eſt, q̄ fiat diſtinctio inter per ſe & per
accidens. vnde non ſequitur aqua calefacit, ergo eſt cali-
da, quia ipſa non calefacit per ſe, ſed per accidens, quia ex-
terius excitat calidum ad interius repercutiendo.

Sexta conditio eſt, q̄ oportet q̄ operatio medicinæ ſit
cōtinuata & multiplicata. Si. n. medicina calefacit quinq;
hoīes, nō propter hoc oportet q̄ ſit calida ſimpliciter, nec C
oportet q̄ calefaciat omnes homines. nam illi quinq; ho-
mines quos ipſa calefaciebat poſſunt eſſe frigidi & tempe
rati, & illud q̄d calefacit frigidos & temperatos, non opor
tet q̄ calefaciat calidos.

Septima eſt, q̄ oportet q̄ experimentum fiat in corpo-
re humano, & primo in temperato, poſtea in lapſo, & po-
ſtea in ægro, & non in aliquo alio. vnde non ſequit̄ hęc me
dicina ſimplex infrigidat leonē, ergo eſt frigida. Sunt. n. quę
dam medicinę relatę ad corpus leonis frigidę, & ipſum in-
frigidant, tamē ipſæ relatæ ad corpus humanū, ſunt ca. &
ipſum calefaciunt, propter hoc experimentū debet fieri in
corpore humano fulcitum iſtis. vij. conditionibus, & ſic
fulcitum erit rōne, & hoc experimentū ducit in cognitio-
nem rei expertæ, & alia experimenta faciunt illi qui prin-
cipia medicinę cognoſcunt per doctrinam.

Habito de tribus ſuperioribus ſyrupis. ſ. roſato, viol.
& nenufarino. Nūc dicamus de alijs quinq; ſyrupis. ſ. oxy
zaccara, ſyrupo acetoſo, oxymelle ſimplici, diuretico, ſcil
litico, & hoc quātum ſpectat ad præſentem lectionem. Et
primo dicamus de oxyzaccara.

De oxyzac cara. Oxyzaccara fit de vino malorū granatorum & aceto,
& zuccaro, ita q̄ accipiunt̄ vini prædicti. ʒ. viij. & aceti,
ʒ. iij. & zuccari lib. i. & in ſtagnato vaſe bulliant mouen
do cum ſpatula, donec ad quantitatē zuccari remaneāt, et
De zucca- adeo ſit ſpiſſum q̄ poſſit diuidi ſicut electariū. Zuccarum
ro. eſt temperatum in caliditate & humiditate. plus tū habet
de humiditate q̄ caliditate. Vnde dicit Iſaac in diætis par
ticularibus, q̄ zuccarū eſt calidū in fine primi gradus, &
humidum in medio eiuſdem. habet virtutem diſſoluendi
cho. & vētrem humectat abſq; vlla morſura, et ſtomachū
mūdificat. Sciendū tū q̄ ſi exhibeatur cholericis, ipſum
in cholerā conuertitur, et auget eā. ſicut. n. acetoſitas ſedat
choleram, ſic dulcedo quę eſt ei contraria auget eam, quia
contrariorū contrarij ſunt effectus. Platearius aūt dicit q̄

plus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 896 sur 1089

plus humiditatis q̄ caliditatis habet, & fit de cannamelis quæ inuenif in tranſmarinis partibus. ſ. in Hiſpania & Sicilia. Et eligēdum eſt illud qd̄ eſt albiſsimū intra & extra, & non rubeum, quia rubeū calidius eſt melle, & ideo mel eſt melius illo. Si ſyrupi emant ab apothecarijs, timendū eſt ne ſint de zuccaro rubeo, ideo melius eſt ægro et medico, q̄ eos medicus faciat q̄ eos emat ab apothecario.

De aceto. Acetum frig. & ſic. eſt, virtutē habet pentratiuā ſubtilitate ſuæ ſubſtātię & conſtrictiuā ex ſuis qualitatibus, ideo acetum incidit & diuidit craſſos humores & viſcoſos, acetum ēt eſt aliquantulum calidū caliditate quam acquirit p̄ putrefactionē, non dicitur calidū, quia ſua frigiditas vincit ſuam caliditatem, & eſt plus frigidū q̄ calidum. Acetū enim fit per ebullitionē & accidentalem caliditatē in vino vel alio, facientē expirare partes igneas & aereas, remanētibus partibus aquoſis & terreſtribus, & ideo acetum pro partibus terreſtribus eſt ſiccū, & pro partibus aquoſis, & ideo acetum eſt frigidū & ſic. & ſubtilis ſubſtātię. Item ſyrupus contra choleram valet, ſi materia ſit craſſa, frigidior, & oxyzaccara plus valet, quā dicti tres ſyrupi. ſ. roſatus, viol'. & nenufarinus, cum acetum multum tranſeat, cum ſit multæ penetrationis, acutæ, & oxyzaccara eſt frigidior ſyrupo roſato. Sed cauēdum eſt ne oxyzaccara detur habētibus pectus debile & ſiccum, & debiles neruos. Cauſa primi, quia acetum inimicum eſt pectori. Cauſa ſecundi, quia frigidum eſt inimicum neruis. Item cū acetum excoriet inteſtina, oxyzaccara non debet dari habētibus inteſtina debilia. ſ. fluxum ventris.

De ſyrupo acetoſo. Conſequēter dicamus de ſyrupo acetoſo. Syrupus acetoſus recipit aceti partem vnam, mellis. ij. & aquæ. iiij. & Auic. dicit q̄ ipſe nō recipit niſi iſta tria. acetū habet frigiditatem, caliditatem, & acuitatem, & aqua mitigat eius acuitatem & caliditatem. Iſte aūt ſyrupus debet dari in oī febre, vbi eſt oppilatio hepatis, & ſplenis, & inteſtinorū, valet in febre de craſſa materia, acetū. n. frigidum & inciſiuum eſt. & ēt iſte ſyrupus valet contra materias craſſas ſimplices & cōpoſitas, ſed ſi materia ſit ſubtilis plus valet ſyrupus roſatus. acetoſus. n. datur ad infrigidandū, & cū hoc ad incidendū, & diuidendum, & diſſoluendū. acetoſus. n. ſyrupus eſt apitiuus pororū, & fumorū expulſiuus.

De hydromelle. Conſequenter dicamus de oxymelle, & gratia huius de hydromelle, hydromel fit de aqua & melle. qd̄ aliquando eſt multæ cōmiſtionis, aliq̄ paucæ cōmiſtionis, & aliq̄ ęqualis. Hydromel multę cōmiſtiōis habet. ix partes mel mis & .i. aquę. Hydromel paucę cōmiſtiōis hēt. viij. ptes aquæ & mellis. i. Hydromel æqualis commiſtionis habet æquales partes aquæ & mellis &c. Et mellicratum aliq̄ ſumitur pro clareto, & aliq̄ pro hydromelle. Hydromel valet illis qui habēt craſſos humores & retentionē vrinæ. Et cauendum ne detur illis qui habent calorem naturalē, ipſum enim incendit illum calorem, ſimiliter ne detur habentibus choleram interius, ipſam enim incendit, ſed hydromel valet vbi eſt craſſa materia & phlegmatica.

De oxymelle. Nunc aūt dicamus de oxymelle qd̄ ē triplicis generis, ſcilicet ſimplex, diureticū, & ſcilliticum, vel oxymel ſimplex, & oxymel compoſitū, & decompoſitum. Iſti enim ſe habent per additionē ſic. Oxymel. n. ſimplex fit ex aceto & melle, vt ex duabus partibus aceti & vna mellis, & bonum eſt aliq̄, q̄ parum aquæ apponatur. Et differt iſte ſyrupus ab oxyzaccara in hoc, q̄ iſte ſyrupus ſit de melle, & ille de zuccaro, & iſte ſyrupus aliq̄ plus de aceto q̄ de melle, aliq̄ minus, aliq̄ ęqualiter. Si ſit plus de aceto, vel æqualter, tunc eſt multum frigidus, ſi ſit de melle plus, tunc ipſe eſt calidus, & parum, quia acetum eſt frigidius, q̄ ſit mel calidum. oxymel datur, vbi eſt oppilatio cū frigiditate, & oxyzaccara, vbi eſt oppilatio de caliditate.

De oxymelle diureticō. Oxymel diureticum ſiue cōpoſitum addit ſupra ſyrupum ſimplicem, & ſic fit. ℞. radices diureticas, vt apij, fœniculi, petroſelini, leuiſtici, mundificatas intra & extra, & per vnam noctem iacent in aceto, coquantur cum aceto vſq; ad conſumptionem medietatis, quia radices multum

E debent decoqui, poſtea colentur & addatur mel ſufficienter, & valet cōtra omnem febrem ex materia frigida, ſicut quotidiana, & quartana, & vniuerſaliter cōtra omnes humores phlegmaticos & melancholicos in remotis partibus, quia ipſum eſt inciſiuum, ſed debet euitari ne detur habentibus pectus malum, & neruos debiles, niſi apponatur reprimens malitiam eius.

De oxymelle ꝯpoſito. Oxymel ſcilliticum ſiue compoſitum addit ſupra illud radices ſcillæ, & iſte ſyrupus incidit & diuidit humores phlegmaticos vbicūq; ſint in corpore. Et ſi non habes ſcillam, loco eius ponas raphanū, qd̄ idem operatur, & valet ille ſyrupus ad prouocādum vrinam. cauetur tamen in habentibus malitiam pectoris, niſi addatur reprimens malitiam eius. Scilla eſt ępe canis, quæ magis conſumit, peior eſt hæc, illa quę eſt albiſsima & viſcoſa melior eſt. illa ſcilla eſt valde inciſiua & deoppilatiua. vnde contra oppilationē ſplenis valet. cauenda tñ eſt in pectore debilitato ex ſiccitate, tñ valet ī debilitate pectoris ex materia viſcoſa.

F Habito quid eſt digeſtio, nunc quæramus à quo fiat digeſtio. Et circa hoc quæramus primo, vtrum quęlibet materia poſsit digeri. & arguitur q̄ non. primo ſic, omnis cura fit per contrarium, ſed calor eſt digerens, ergo nulla materia calida poteſt digeri. Item q̄ materia febris putridę non poſsit digeri, probo, quia feb. eſt calor naturalis mutatus in igneum & innaturalem, in feb. ergo non eſt calor naturalis, nec tēperatus, ſed digeſtio nō fit niſi à calido naturali & temperato, ergo in febribus putridis nō pōt fieri digeſtio. In contrarium arguitur, quia natura eſt oſum operatrix, ergo omnis materia poteſt digeri à natura.

An quælibet materia poſsit digeri.

An digeſtio fiat à calido. Conſequenter quæritur, vtrum digeſtio fiat à calido radicali vel influente, & videtur q̄ à radicali, quia materia morbi eſt particularis, ergo digeritur à cauſa particulari, ſed radicalis eſt particularis & proprius mēbro, & influēs oībus membris vſr & influens de membro in membrum, ergo &c. Item Auic. in. i. dicit, quod idem calor digerit cibum & materiā morbi, ſed radicalis digerit cibum & non

G influens, quia ſi influens digereret, ipſe non daret niſi formam cordis, cum ibi generetur, & eius cōplexionem habeat, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Sed contra. agens eſt in actu, & influens eſt in actu, radicalis in potentia ſolum & ſopitus. ergo &c. Item videtur q̄ influens digerat, licet vterq; digerat, quia calidum influēs vſr eſt, & radicalis particularis, & cā vſr plus influit in ſuū effectū q̄ particularis, ergo fluens plus facit ad digeſtionē q̄ radicalis.

Soło primę qōnis. Solutio ad primam queſtionem. dico q̄ omnis materia à calore poteſt digeri, niſi ſua malitia reſiſtat, & ęgeat auxilio medici. vnde calor naturalis digerit tam materiam calidam quam frigidam, ſed tñ differenter, quia infrigidata digerit alterando tm̄, & ſic via alterationis. ſed calor naturalis digerit materiam calidam partes calidiores expellendo, & expirare faciendo per modum fumi & vaporis, & ita reſiduum materiæ quod remanet infrigidando. dupliciter. n. materia calida poteſt infrigidari. Vno modo partes calidiores expellendo in fumum & vaporem. & ita

H reſiduum quod remanet infrigidando, & ita materia calida infrigidatur à calore naturali nociuum expellendo. Secundo modo materia calida poteſt infrigidari ſola alteratione, & ita infrigidatur à frigido, vnde calor digerit tam materiam calidam q̄ frigidam, ſed non eadem via, ſed diuerſa ſicut dictum eſt, ſed frigidum non digerit niſi vnam materiam tantum ſcilicet calidam, & vno modo tantum, ſcilicet alterando. Dico ergo quòd quælibet materia digeritur à calido, nō inquantū calidū, ſed inquantū naturalis.

Ad primum dico q̄ omnis cura fit per contrarium, nō à contrario in forma, ſed in effectu & operatione, & ab inducente contrarium, & ideo non oportet q̄ calor curetur per frigidum, ſed per infrigidans. Ad aliud dico q̄ licet calor fiat innaturalis, tamen aliquid retinet naturaliter, ſecundum quod ipſe poteſt aliquam materiam digerere in longo tempore, quam naturalis calor & temperatus digereret tempore breuiori.

Ad

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 897 sur 1089

Solo sedæ quæstiõis.

Ad secundã quæstionem dicẽdum, ꝙ eam soluit Auic. in.i.cap̃.de membris. ibi enim dicit Auic. si cibus esset in membris & via cordis esset clausa existens in membris nõ digereret, quia calor influens non diffunderetur à corde, & propter hoc dico ꝙ digeritur ab vtroꝝ, & ꝙ aliquãdo alteratur, & oportet vt alteretur à tali re ꝙ inducat cõplexionem membri, vt per eam possit recipere membri formam. Calor autem radicalis non immediate potest cibũ alterare cum sit in profundo membrorum solidorum, & non tangens cibũ, & calor influens de se satis sufficienter alterat cibum, sed ipse sufficienter non alterat cibum alteratione inducente formam consimilem complexioni mẽbri. Sed oportet ꝙ calor influens informetur & reguletur à calore radicali, & tunc influens est eiusdem naturæ cum radicali, quia calor sic rectus alterat cibum alteratione inducente formam membri. Dico ergo quod vterꝙ calor digereret cibum, sed differenter. nam influens digerit instrumentaliter, & radicalis sicut principale agens, regulando digestionem.

Item radicalis inducit formam membri, & nõ influens nisi reguletur à radicali. dico ergo ꝙ radicalis digerit principalius. Ad primum dico ꝙ ipse supponit falsum, cũ dicit ꝙ calor radicalis sopitus est, hoc est falsum, sed est actu, licet non sit actu sicut influens, vt in syncopizante. dico ꝙ calor est actu licet sit debilis non apparens. Ad aliud dico ꝙ causa vniuersalis cum tunc sit regularis, plus in causatum influit quam particularis, sed si particularis sit regulans vniuersalem, & non econtrà non oportet ꝙ plus influat, & sic est hic, ideo non valet.

De syrupo de absinthio.

Syrupus de absinthio &c. coquatur absinthiũ in aqua & ponatur post zuccarum, & potest fieri cum melle duobus modis sic. Accipe ro. & absin. æqualiter & ponatur in aqua & coquatur ad partem quartam, & pones tertiam partem mellis, & quartam vini aromatici, & est multũ bonum. Secundo modo sic. ℞. absinthij partem vnã & duas cicoreꝝ, & fiat syrupus sicut prius. hoc multũ valeat ad cõfortandum stõm, & hepar deoppilãdo, ipsum constringendo, deoppilãdo paruas eius venas, vel per eius subtilitatẽ, & caliditatẽ oẽs hepatis partes, quæ sunt sanguineæ, cũ hepar sit sanguis coagulatus in cõstringẽdo ꝓ suã stipticitatẽ, & hoc ipsum deficcat constringendo, sed venas eius aprit, & diuidit. Auic. dicit ꝙ multũ cõfert hydropicis ex calida cã, & choleram euacuat, & iuuat stõm.

De syrupo de fumoterræ.

Syrupus de fumoterræ gñaliter conuenit oĩ impetigini, oĩ scabiei, mundificat stõm, hepar & renes purgat. ℞. myrobalanorum oĩum añ. ʒ.x. senæ, myrrhæ, gentianæ, baccarum lauri, ana. ʒ.i. & epithymi, cũscutæ, absinthij, thymi, hepaticæ, vtriusꝙ lapacij, scabiosæ, enulę, boraginis, radicũs apij, marathri, añ. ʒ.xx. liquiritiæ, polypodij, ana. ʒ.x. tamarindi, casiæfistulæ mundatæ, ana. ʒ.iij. vuarum passarum. ʒ.i. rof. mannæ viol. ana. ʒ.i. prunorũ numero. xl. succi de fumoterræ & boraginis quantum sufficit. saniationem mundificat, & ẽt venas, hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat, & confortat, & valet contra lepram & scabiem, & similia.

De syrupo de boragine.

Syrupus de boragine est tristitiã mitigans, mundificãs sanguinem, lętitiam prouocans, & memoriam, ideo valet contra cardiacas passiones, & fit sicut syrupus de fumoterræ. Similiter potest fieri syrupus de citonijs, & ẽt syrupus de myrto, & aliqñ de multis alijs rebus, ẽt qũo debeãt fieri patet ex prædictis, quia fiunt sicut prædicti syrupi.

Quia dicit Aristo. in lib. de animalibus, ꝙ qñ ratio concordat sensui, tunc est perfecta cognitio, & cum declaratũ sit de cognitione medicinarum simplicium per experimẽtum, cuius principia cognoscuntur sensu, Nunc debemus dicere de cognitione medicinarum per rationem, cuius principia cognoscuntur intellectu. Et sunt quatuor rationes per quas medicinæ simplices cognoscuntur. Prima sumitur ex substantia medicinæ simpliciter. Secunda ex sapore eius. Tertia ab odore. Quarta à colore eius. Et primo dicemus de ratione sumpta à substantia medicinarũ simplicium. Sed sciendum ꝙ substantia est nomen æquiuocum. nam substantia vno modo est res de prædicamento substantiæ, & sic vtitur hoc nomine substantia logicus, & aliquando sumitur substantia pro positione partium in toto, & hoc modo vtitur hoc nomine substantia medicus. et ita intendimus de substantia. Et substantia diuiditur ꝓ rarum & densum. substantia autem rara cito inflammabilis est, cum ipsa sit vacua. i. aere plena, res. n. potest cito inflãmari, vel quia rara, vel quia calida. vnde nõ sequitur, hæc res cito inflammatur, ergo est calida. similiter non sequit. hæc res cito inflãmatur, ergo est rara. sed bene sequitur, hæc res cito inflãmatur, ergo est rara vel calida. Similiter sequitur, duarum rerum eiusdem substantiæ. i. eiusdẽ raritatis quæ citius inflammatur est calidior alia, quia ea nõ citius inflammatur pro maiori raritate cum ipse sint eiusdem substãtiæ. i. æqualis raritatis. vnde Gal. in techni dicit. si corpus humanum cito inflammatur ipsum est rarũ vel potentia calidum. Item potest cito infrigidari, vel quia rarum & cito passibile, vel quia potentia frigidum. vnde non sequitur, hoc cito infrigidatur, ergo est potẽtia frigidum. sed sequitur hoc cito infrigidatur, ergo est rarũ & cito passibile vel potentia frigidum. Item si sint duæ res, quarum vna est rara, & alia densa, si densa citius infrigidatur, ipsa est frigidior. Sed si rara citius infrigidatur, non oportet ꝙ ipsa sit frigidior. Similiter densum tarde calefit & inflammatur, vel quia densum, vel quia potentia frigidum, vnde non sequitur hoc infrigidatur, ergo est potentia frigidum, sed sequitur hoc tarde infrigidatur, ergo est densum, vel potentia frigidum. Similiter sequit duarũ rerũ eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius inflãmatur est frigidior, quia non tardius inflãmatur pro maiori densitate cum ipsæ sint eiusdem substantiæ. i. eiusdem densitatis. Item res tarde infrigidatur, vel quia densa, vel quia potentia calida, vnde non sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est densum. Nec similiter sequit, hoc tarde infrigidatur, ergo est potẽtia calidum, sed sequitur, hoc tarde infrigidat, ergo est densum, vel potẽtia calidum. Similiter sequitur, duarum rerum quæ sunt eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius infrigidatur est potentia calidior. Item si sunt duæ res quarum vna est rara, alia densa, si densa citius inflammatur, ipsa est calidior, quia densitas non facit eam citius inflammabilem, sed si rara citius inflammaretur non oportet ꝙ ipsa sit calidior, quia si rara tardius inflammatur, ipsa est frigidior.

Item sciẽdum ꝙ rarum non est inflammabile, nisi quia potentia frigidum, similiter rarum non est cito infrigidabile, nisi quia potentia calidum. Item sciendum ꝙ rarum est cito inflammabile, nisi impediatur per potentialem frigiditatem, rarum in eo quòd rarum, cito passibile est, & densum tarde.

De cognitione à saporibus.

Consequenter dicamus de cognitione sumpta à sapore medicinarum simplicium. Et sciendum ꝙ per sapores melius iudicamus complexionem medicinarum simplicium ꝙ̃ per odores. Cuius causa est, quia si medicina quę habet duos sapores, sicut dulce & acutum, ponatur in ore supra linguam, ille sapor qui causatur à principaliori complexione & eam sequitur, vincet immutatione, & tunc lingua plus de eo iudicabit, & de complexione ad quam ipse sequitur quam de alio, & de complexione ad quam alter sequitur. Item si vna res non habet nisi vnum saporem, signum est quòd non habet nisi vnam complexionem ad quam iste sapor sequitur. Sic ergo manifestum est, quòd sapor qñ est vnus tantum, nõ est nisi vna cõplexio in toto, quæ necessario est ei principalis, & qñ sunt duo sapores in eadem re, ille qui plus immutat gustum, sequitur complexionem principalem rei, & sic per saporem deuenimus in cognitionẽ complexionis medicinarum, sed non per odorem ita faciliter, quia odor quem olfactus percipit, non

Substantia duplex.

sequitur

sequitur complexionem principalem totalem rei, quia nō sequitur totalem rem, nec partem eius maiorem, sed sequitur eius minimam partem. s. subtilem, quę est fumus, quia odor est fumalis euaporatio fm Aristo. ideo licet odor attestetur supra cognitionem minimæ partis rei, non tamen attestatur supra cognitionem totalē, neq; supra cognitionem plurium partium rei, ideo non attestatur supra cognitionem principalem. Et licet per saporem melius iudicemus de cōplexione rei, q̄; per odorem, tñ sapor aliquando est mendax, quia opium est frigidum, tñ ipsum est amarū, & sapor amarus est calidus, ideo sapor opñ cum ipsum significat esse calidum, falso illud significat cū ipsum sit frigidum. Sed ille error raro aut nunq̄; accidit in corporibus calidæ cōplexionis, in eis. n. nunq̄; dominatur sapor frigidus, sed calidus. Sed in corporibus frigidis iste error frequenter accidit, in eis. n. aliq̄n sapor calidus dominatur. s. amarus, & causa huius est, quia caliditas est qualitas magis actiua q̄; frigiditas, ideo in cōplexione calida, caliditas non pmittit dominari frigidum saporem, & in cōplexione frigida, frigidum non potest prohibere quin in ea dominetur sapor calidus. Item alia causa potest esse, quia sapores calidi sunt magis immutatiui cum maiori ēt delectatione & tristitia, q̄; sapores frigidi, ideo sapores calidi, tam in re calida q̄; in re frigida magis impediūt perceptionem saporum frigidorum q̄; econtrario. Et causa quare sapores calidi sint magis īmutatiui cū delectatione & tristitia est, quia calidi à causa magis actiua causant, quę est caliditas, & frigidi à causa minus actiua, quæ est frigiditas.

Nouē rērū sāpores. Item sciēdum quod nouem sunt sapores, s. acutus, amarus, salsus, vnctuosus, dulcis, ponticus, stipticus, insipidus, & acetosus. Et horum saporum, stipticus, ponticus, & insipidus, & acetosus, causantur à frigido tanq̄; à propinqua causa. licet. n. acetosus possit causari à calido tanq̄; à causa remota, tñ ipse semper causat à frigido tanq̄; à causa ppinqua. Sed dulcis & amarus, vnctuosus, salsus, & acutus, causant à calido, sed dulcis & vnctuosus cōueniunt corpori humano in gradu, sed salsus, acutus, & amarus, sunt eleuati in gradu supra cōplexionē humanā q̄tū ad caliditatē.

De ratione ab odore.

Consequēter dicamus de ratione sumpta ab odore medicinarum simplicium. Notandū primo de odore, quia omne odoriferum est calidum nisi multā roralem humiditatem habeat impedientem suam caliditatem, sicut nenufar & viola. Secunda regula est hæc. aliquando per odorem vim saporis habentē nos cognoscimus simplices medicinas & earum complexionem per odorem dulcem & odorem ponticum, & sic de alijs odorum nominibus illarum specierum saporum quarum habent virtutes.

Tertia regula est hæc, homo male odorat, quia habet malum olfactum. huius autē sunt tres causæ. Prima quia instrumentum olfactus est coopertū aliqua pellicula, quā oportet eleuare per aerem vel fumum inspiratum antecq̄ odoremus. Secūda causa est, quia instrumentum olfactus est in profundo positum intra caput. Tertia causa est, quia instrumentum olfactus est prope cerebrum, qđ sua humiditate frangit instrumētum olfactus, siue complexionem naturalem ipsius, quæ est sicca, propter illas tres causas homo habet peiorem olfactum cæteris animalibus.

De ratione à colore.

Consequenter dicamus de ratione sumpta à coloribus. per colores. n. cognoscūtur simplices medicinæ & earum cōplexiones. sed insufficienter & incōplete. Videmus. n. vt in pluribus album, frigidum, & calidum, rubeum, non tñ omne album est frigidum, nec omne rubeum calidum, sed omne album dūmodo sit humidum, est frigidū, sicut lac vaccæ. similiter omnis res rubea vel nigra dummodo sit sicca, ipsa est calida. Itē in rebus eiusdē coloris, sicut cępe quod est rubeum, illud quod est albius est frigidius, et qđ est citrinius, est calidius, sicut est de cępe, sic dicimus de vino, quia vinum albius est frigidius, magis rubeū est magis calidum, tñ vinum potest esse rubeum dupliciter. E vno modo per actionem calidi. alio modo per cōmistionē partium terrestrium rubearum cum eo, sicut homines album vinum faciunt rubeum ex remanentia ipsius vini cū acino, quia partes terrestres acini, rubeæ cum vino albo commistæ faciunt vinum rubeum. primo modo est calidius q̄; vinum album, & etiam res rubea primo modo rubedinis, est calida de natura, sed rubea secundo modo, est non calida de natura, sicut lac vaccæ est frigidum, si tamē parum croci admisceatur cum eo, tunc fiet rubeum vel citrinum, non tamen propter hoc erit calidum.

Sed potest quæri qūo vna res potest esse calida & alba, sicut est euphorbium, & rubea frigida, sicut est rosa.

Respondet Auic. sic q̄ duplex est compositio. prima quæ est ex elementis. secunda quæ est ex mistis. quantū ad primam cōpositionem, nulla res alba potest esse calida, & nulla rubea potest esse frigida. sed quantum ad cōpositionem secundam, aliqua res alba potest esse calida, & aliqua rubea potest esse frigida. Et sic patet qūo possibile est q̄ F aliqua res misceatur ex re alba frigida & ex nigra calida, & in misto sit plus de substantia alba frigida, & minus de nigra calida, quia niger color plus vincit q̄; albus, ideo fit ex eis color medius. s. rubeus, tñ totum fit frigidum à prædominio, cum frigiditas ibi dominetur. Similiter possibile est q̄ ex re non habēte manifestū colorem frigida, sicut chrystallus, & ex re rubea calida aliquod mistum fiat, ita q̄ ibi sit plus de chrystallo, & minus de rubea, totum erit rubeum frigidum, cū chrystallus dominetur in quātitate, & quātum ad dare cōplexionem, sed rubeum dominatur in dando colorem rubeum, sicut est de rosa, rosa enim est cōposita ex substantia calida, rubea, pauca, quæ non dominatur quantitatiue, neq; substantia, sed in dando colorem tantum, & ex substantia frigida multa, & nō manifesti coloris quæ dominatur quantitatiue in substantia rosę, & nō respectu coloris, & quantum ad dominium quantitatis, dominatur complexio, non color, & ideo per colorē male iudicamus complexionem rei, scilicet aliquas res albas, tamen calidas, sicut lac euphorbij, quoniā est album, tamen G ipsum est calidum.

De syrupo de absinthio.

Superius determinatum est de octo syrupis, nūc dicamus de alijs, & primo dicamus de syrupo de absinthio.

Absinthium est radix & basis in syrupo, & est hæc herba multum nota, multas habens species, & virtus eius in Absin. succo eius maxime dominatur, & hæc herba est calida, & sicca in secundo gradu, sed eius succus est calidior & siccior, q̄; eius substantia, & est stipticum mediocriter propter aliqua eius substātia in ea existēte frigida. Similiter ipsum est amarum pro aliqua eius parte subtili calida, existēte in superficie, & iuuat stomachum, ipsum deoppilando paruas eius venas, per eius caliditatem & subtilitatem, & oēs partes hepatis quæ sunt sine sanguine, cum hepar sit sanguis coagulatus, constringendo per suam stipticitatem, & etiam per hoc idem desiccat cōstringendo, sed venas eius aperit, & dicit Auicē. q̄ multum valet hydropicis ex ea H causa. & euacuat choleram absq; eo q̄ phlegma euacuet, & iuuat stomachum, & nocet capiti per suam caliditatē & siccitatem mordicantem & resoluentem fumos ad caput. Sed quomodo hoc fit possibile cum caput stomacho compatiatur? Dico q̄ confortat stomachum per suā stipticitatem constringentem, & nocet capiti per suam siccitatem, & caliditatē, mordentem, & resoluentem fumos ad caput & est succus calidior & siccior, q̄; eius substantia, propter enim istud q̄ est aperitiuum hepatis valet hydropicis, & etiam bonum est cum succo eius vngere ventrem eius, si sit dolor in eo, & parua materia.

Syrupus absinthij stipticitate sua confert habentibus stomachum debilem, & euacuat choleram excoriantem intestina, & confortat venas sua stipticitate. Vnde si stomachus, & hepar sint debilia, poni debet absinthiū, & fit de zuccaro, coquatur absinthium cum aqua, & ponatur post zuccarum, potest ēt fieri cum melle duobus modis.

vno

vno modo sic. Accipe rosas. & absin. çqualiter, & ponantur cum aqua, & decoquãtur ad partẽ quartam, & apponantur tres partes mellis. iiñ. vini aromatici, & est multũ bonũ. Secundo modo sic. Accipe absinthñ partem. i. citoniorum. ñ. & fiat syrupus sicut prius. hoc multum valet ad confortandum hepar: & ad euacuandum choleram.

De syrupo de fumoterræ.

Fum^terrę. Consequẽter accedamus ad syrupum qui fit de fumoterræ. fumus terræ est herba nota, & calida temperate. vnde non est multũ calida: nec multum frigida. Dicitur enim fumus terræ quia cito oritur in magna quantitate: quia cũ nihil est in sero eius super terram, in crastino magna apparet: & est amara tendens ad acuitatem, & cum hoc habet stipticitatem: sanguinem mundificat: sicut borago & myrobalani, & etiam venas, & hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat: & hoc totum facit sua caliditate & confortat stomachum: valet contra lepram, contra scabiem, & contra similia genera, & syrupus fit de eo, sicut de absinthio, & in eo fumus terræ est basis, nam ipse valet contra scabiem & lepram, & si in eo ponantur myrobala. & borago multum mundificat sanguinem, & si cum fumoterræ ponatur radix apij et fœniculi multum plus valet ad deoppilandum hepar quàm sine his.

De boraginis syrupo.

Borago. Consequenter accedamus ad syrupum qui fit de boragine. borago est humida & calida, tristitiam mitigãs, sanguinem mundificat, prouocat letitiam & memoriam.

Itẽ contra cardiacas passiones: & fit iste syrupus: sicut syrupus de fumoterræ. Et aliquando similiter potest fieri syrupus de citonñs: & de multis alñs rebus: sed quomodo debeant fieri patet ex prædictis. Nota ꝙ differt rob & syrupus. nam si succus inspissetur per se, tunc est rob, sed si inspissetur cum melle vel cum zuccaro: tũc est syrupus. Habito quid est digestio & à quo digestio fiat. Circa hoc primo quæramus. vtrum digestio habeat incrassare vel subtiliare. & videtur primo ꝙ semper debeat incrassare: quia dicit Aui. ꝙ digestionis intentio est ꝙ omnia incrasset. Item Gal. dicit ꝙ ipsa semper incrassat. Itẽ digestio fit à calido semper consumendo subtile humidum, ergo digestio semper incrassat. Sed contra dicit Aui. ꝙ digestio ĩcrassat subtile, & crassum subtiliat.

An digõ habeat incrassare vel subtiliare.

Solutio. Ad hoc ego dico ꝙ digestio incrassat, & non subtiliat, sed aliquid potest dici tale in substãtia & passione & actione. Dico ꝙ digestio incrassat in substantia: sed ipsa subtiliat in passione. vnde dico ꝙ ipsa incrassat, quia ipsa per calorem facit effumare subtile, ergo ꝙ tũc remanet est crassius q̃ prius: sed ꝙ remanet est digestũ: ergo digestio incrassat in substantia: & hoc est verum. Tñ multi dicunt ꝙ secunda digestio incrassat, & etiam tertia, tamẽ prima subtiliat, quæ fit in stomacho: ꝙ dico esse falsum: sed omnis digestio incrassat, nõne chilus est subtilior pane: ita. sed hoc non est ꝓp digestionẽ: sed propter crassi à subtili cõicantem diuisionẽ: quia digestio ꝑ se quicqd aufert resoluit est subtile, & hoc resoluit ꝑ fumum: & nõ alter: ꝓp hoc dico ꝙ omnis digestio incrassat substantiam per se: tñ ipsa subtiliat quantũ ad passionem suã, nam digestio congelata disoluit, & liquefacit, & viscosum diuidit cũ resolutione subtilis per fumũ, & ita licet ea incrasset quantum ad substantiam, tamen ea subtiliat quãtum ad passionẽ: quia ea reddit ipsa passibiliora: quam prius. vnde Auic. loquit de subtiliatione in passione: ideo &c.

An digestio possit fieri à calore innaturali.

Consequẽter quæritur vtrum digestio possit fieri à calore innaturali febrili. videtur ꝙ sic. Gal. dicit ꝙ in statu accidentia insurgunt, quia morbum digerunt: sed illa accidentia sunt innaturalia: ergo calor innaturalis febrilis morbi materiam digerit. Item illud idem ꝙ materiã expellit, diuidit & digerit, sed in. v. febrium scribit Isaac: ꝙ calor febrilis materiam expellit. Item quòd morbum curat, materiam morbi digerit: sed calor febrilis curat paralysim & spasmum. ergo &c. Item ille calor qui calefaciendo materiam morbi calefacit, digerit. sed calor febrilis materiam morbi calefacit. ergo &c. Item calor æstiualis abbreuiat morbos: sed hoc non est nisi quia ipse materiam morbi digerit: attamen est calor innaturalis corpori humano: ergo similiter calor febrilis, licet ipse sit innaturalis: poterit materiam morbi digerere.

Sed cõtra. digestio & principiũ digestionis, sunt causæ sanitatis: sed calor febrilis nõ est causa sanitatis: ergo &c.

Item digestio est effectus naturę & naturalis: ergo fit à causa naturali, & non ab innaturali & febrili. Itẽ Gal. in. ñ. regiminis acuto. dicit: ꝙ digestio fit a calore humido: sed calor febrilis est siccus, ergo &c.

Solutio, dico ad istã quæstionem ꝙ digestio nõ fit nisi a calore naturali: vel ab eo, ꝙ a natura digerit & regulat sicut est syrupus: & nõ fit a calido innaturali: vel febrili. Cuius causa hęc est, quia digerẽs ducit ad terminũ bonũ: sicut facit calor naturalis: sed calor innaturalis vel febrilis cum agat in eo: quia calor & igneus, non ducit ad certum terminum bonum: sed potius ad malum: cũ ad consumptionem: ideo ipse non digerit: tamen ipse iuuat materiæ digestionẽ: quia ipse expellit vnam partem materię morbi, & natura residuum facilius vincit & digerit: & ideo licet ipse non digerat: tamen iuuat ad digestionem.

Ad primũ dico ꝙ in statu fiunt accidentia, tamen non digerunt materiam morbi: sed bene stimulant naturam, vt ipsa digerat materiam. Vel dicendum, ꝙ accidentia non digerunt materiam: sed significant eam digeri. Vel dicẽdum: ꝙ ibi non dicit Gal. ꝙ insurgũt accidentia quæ digerant materiam: sed dicit per modum copulæ sic, in statu insurgunt accidentia ac morbum digerunt: per hoc non habes ꝙ accidentia morbum digerant. Sed glosandum est sic: & morbum digerentia. i. virtus, & calor naturalis. Ad aliud dico. ꝙ illud ꝙ expellit materiam iã digestam digerit & expellit eam: sed calor febrilis nõ expellit materiam digestam. sed expellit eã anteq̃ digerat: ideo non oportet ꝙ eam digerat. Ad aliud, dico ꝙ calor febrilis non curat paralysim nisi per accidẽs: ideo non oportet ꝙ digerat materiam morbi. Nam calor febrilis stimulat nauram, & ea stimulata insurgit in ipsam ꝑ suũ calorem naturalem: & tũc digerit materiã paralysis et eã expellit: & ita curat paralysim. Ad aliud dico: ꝙ digerens materiam debet eã calefacere sine consumptiõe multa: sed licet calor febrilis calefaciat materiã frigidam morbi, tñ eam non digerit: quia eam plus debito calefacit: cõsumit, & multũ crasiorem & minus passibilem q̃ prius reddit, & ideo nõ digestam, licet. n. digestum sit crasius non digesto, tñ est passibilius & magis obediens. Ad aliud dico, ꝙ calor æstiualis non digerit materiam, sed incendit & acuit calorem naturalem, vt melius possit digerere materiam, & etiam aperit poros, vt ipsa digesta cito expellatur: ideo non valet.

De alipta muscata.

Confectio aliptæ muscatę, alipta. i. mistura, valet pueris patientibus asthma, & cõstrictionem pectoris, & etiã valet non valentibus lac retinere, fit inde suffumigium optimũ & odoriferũ, quo vtuntur apostolici, imperatores ĩ capellis suis. & ĩtrat in ꝑtiosis medicinis & elec. &c.

De gallia muscata.

Confectio galliæ muscatæ intrat in prætiosissimis medicinis & electarijs &c.

De confectione neræ.

Confectio neræ ita fit &c. Dicit Gal. in de simplici medicina, ꝙ per operationes cognoscimus virtutes. Igitur postquam inquisita est cognitio scilicet medicinæ & suæ virtutis per rationem & experimentum. Nunc inquiramus cognitionem suæ virtutis per operationes eius.

De operatione medicinæ simplicis.

Triplex medicinę simplicis operatio,

Et sciẽdum ꝙ medicinæ simplicis triplex est operatio. vñis, particularis, & cõis ad vniuersalem & particularẽ. Operatio vñis est illa quam ipsa exercet in toto corpore, sicut calefacere &c. Particularis est illa quã ipsa exercet in aliqua parte corporis, & pro aliquo sicut confortare. Sed cõis ad vñem & particularem est illa quam exercet

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 900 sur 1089

ſimplex medicina in aliqua parte corporis, tamen p iuua
mento totius corporis: in hoc enim q exercetur in parte
corporis conuenit cum particulari, in hoc autem q ipſa
ſit pro iuuamento totius corporis, conuenit cum vniuer
ſali operatione, ſicut eſt hæc operatio quæ eſt prouocare
menſtruum vel hæmorroidas. Item quędam operatio
ſimplicis medicinæ eſt prima, quædam ſecunda. Prima
eſt ſicut calefactio, infrigidatio, humectatio, & deſicca-
tio. Secunda eſt eadem cum prima cum aliqua additione
& intenſione, ſicut aduſtio quæ eſt calefactio cum inten-
ſione, & congelatio, quę eſt infrigidatio cum intenſione,
arefactio quæ eſt deſiccatio cum intenſione, & putrefa-
ctio, quæ eſt quædam humectatio cum intenſione. Itē
omnis ſimplex medicina habet duas operationes, vnam
per ſuam materiam: aliam per ſuam formam, & appello
materiam ſuam ſubtile, ſiccum, viſcoſum, craſſum cum
viſcoſitate, coagulatū, curſibile, mucilaginoſum, ſpongio
ſum. Operatio medicinæ ſubtilis eſt facile diuidi, & faci-
le calefieri, tñ debiliter. Operatio medicinę viſcoſę eſt nō
facile diuidi, cum partes ſuæ adhæreant tanq̃ catenæ, &
ideo cum eleuatur facit filum ſine interruptione, & ēt vi-
ſcoſum, non de facili puluerizatur, cum ſuum ſiccum ter
reum ſit nimis fortiter nexum cum ſuo humido aqueo.
Operatio craſsi ſine viſcoſitate eſt q ipſum de facili pul-
uerizatur. Operatio cōgelatæ medicinæ eſt q bene reti-
net ſuam figurā, & non cedit in omnem figuram: ſed ſem
per eſt in vna figura: vt in illa quam primo recipit in con
gelatione, & eam non deperdit, niſi per liquefactionem:
vnde congelatum ſibi determinat vnam figuram ſcilicet
illam quā in cōgelatione recipit. Operatio curſibilis me
dicinæ eſt q de facili cedit in omnem figuram, tñ per na-
turam curſibilitatis nullam figurā ſibi determinat. Ope-
ratio medicinæ mucilaginoſæ eſt, q ipſa poſita in aqua fa
cit in ea viſcoſitatem. Operatio medicinę oleaginoſæ eſt,
q ex ea fit oleum, & eſt medicina oleaginoſa quæ habet
in ſe aliquid olei, ſicut grana et nuces. Operatio medicinę
ſpongioſę eſt, quod cum ei obuiat humiditas ſtatim in eā
ſubintrat & imbibitur iſta humiditas.

Viſis de operationibus medicinę à parte ſuæ materię:
nunc videamus de proprijs operationibus eius à parte
formæ ſuæ, & appello eius formam eius complexionem.
Et ſunt quatuor complexiones medicinæ. prima calida.
ſecunda frigida. tertia humida. quarta ſicca. Et quantum
ad iſtam locutionem videamus proprias operatiōes me-
dicinæ calidæ ſimpliciter.

Da opatio-nib⁹ medici næ calidæ.

Et ſciendum q medicina ſimplex per complexionem
calidam exercet duodecim operationes.

Prima eſt humorē ſubtiliare q nō facit fortis calor: qa
ipſe cōſumendo ſubtile incraſſat: ſed mediocris ſubtiliat
humores cōgelatos liquefaciēdo ſine cōſumptione eius.

Secunda operatio eſt abſtergere: ſicut illa medicina
quæ ducit ſecum ſuperfluitates quas inuenit in orificijs
venarum: et talis medicina debet eſſe amara: vnde omnis
medicina amara ventrem laxat.

Tertia eius operatio eſt exaſperare: ſed aliquid poteſt
exaſperare tripliciter. Primo modo abſtergendo. Secun-
do modo conſumendo. Tertio modo conſtringēdo. Ab-
ſtergendo ſicut medicinę abſterſiuę exaſperant & ſecum
ducunt humiditatem continuantem: & lenificantem: &
hæc patent in trachea arteria mulierum. Nam trachea ar
teria mulierum habet multam humiditatem ipſam conti
nuantem & lenificantem. ideo habent vocem ſuauem et
dulcem: & cū aliqua medicina laxatiua trāſit per earum
tracheam arterią ipſam humiditatem arteriæ eius adhæ-
rentem ſecū ducit & remanet diſcōtinua et aſpera: & tūc
habet mulier nō ſuauem nec vniformem vocē: quia cōſu
mendo exaſperat. Calidum conſumendo, quia conſumit
humiditatē arterię quæ ipſam cōtinuabat & lenificabat,
qua cōſumpta, partes arteriæ in parte vna conſtringunt:
in alia autē diuiduntur. Tertio modo pontica & ſtiptica
exaſperant conſtringendo partes arteriæ in vno loco: in
alio aūt diuidunt eam neceſſario: & ita auferūt lenitatem
& inducunt aſperitatem & in arteria: et in alijs partibus.
Et licet exaſperare dicatur tribus modis: tñ calidum non
exaſperat niſi vno modo. ſ. ſecundo modo conſumendo.

Quarta operatio medicinæ calidæ eſt aperire, q facit
aperitiua medicina: ſed medicina aperitiua poteſt eſſe tri
pliciter. vno modo abſtergendo. alio modo cōſumendo.
tertio modo cōſtringendo. Abſterſiuę aperiūt medicinę
quæ humiditatē eis adherentem: & membrum eis conti
nuantem ſecū ducunt & lauāt: & ita medicina abſterſiua
eſt aperitiua remouēdo continuans. Conſumendo medi
cina eſt aperitiua: ea quæ cōſumit humiditatē continuan
tem: & iſto modo oēs medicinæ tam amaræ q̃ acutæ q̃
ſalſæ etiam ſunt aperitiuæ. Conſtringendo medicina ape
ritiua ſtiptica & pontiua, quia cōſtringendo membrū in
vno loco: in alio loco diuidit. Et ſciendum q medicinæ
abſterſiuæ aperiunt parum, & ſtipticæ plus: & calidę ma
xime. Itē medicinæ abſterſiuæ nullo modo ſubintrant:
ſed pōticæ & ſtipticæ diuidendo ſubintrant de neceſsita
te: & calidæ aperiēdo poſſunt ſubintrare: cū calidum con
ſumere poſsit tam de longe q̃ de prope. Et licet medicina
aperitiua ſit tribus modis: tamen calida non eſt aperitiua
niſi vno iſtorum modorum ſcilicet ſecundo modo.

Quinta operatio medicinæ calidæ eſt mollificare: cali-
da enim medicina aperit poros circunferentiales: & tunc
p illos poros ipſa trahit humiditatē ad partes circūferen-
tiales, quæ mollificat partes circūferentiales. Sed caueas
ne illa caliditas ſit nimium fortis. nā ſi eſſet nimis fortis,
ipſa non tm̃ traheret humiditatē ad partes circūferentia-
les ſed cū hoc eam cōſumeret: & tunc nō mollificaret par
tes circunferentiales: ſed medicina mollificans debet eſſe
mediocriter calida: quia humiditatē tunc mollificantem
quam attrahit ad partes circūferentiales non conſumit.

Sexta operatio medicinæ calidæ eſt aperire ſine mēbri
ſubintratione, materiā continentē euacuādo ſiue euapo-
rando: & ſic calida & ſic. in. ñ. gradu ſunt aperitiua: & ca
lida medicina cōuenit in aƥatum cura: cum ipſa cōfortet
membrū apoſtematū & vnā partem aƥatis euaporat: &
ita aperit: & reſiduū materiæ apoſtematis ipſa maturat.
Sil'r talis medicina cōpetit in euaporatione materiæ ven
toſæ, quā euaporando membrū aperit: ſed hæc operatio
non differt à quarta, niſi ſicut vniuerſale & particulare.

Septima operatio eſt attrahere, ſed medicina calida po
teſt attrahere quinq; modis. Primo modo attrahit cū ſua
cōplexione, quę eſt calida ſimpliciter nullā operationem
vltra faciēdo: & ſic medicina calida attrahit à profundo
corporis & membrorū: ſicut a iuncturis: & ſic anacardus
calidus & ſiccus attrahit. Secūdo modo medicina calida
attrahit nō ſimpliciter ſed cum hoc mordicat, per quam
mordicationem paruum dolorem inducit. Tertio modo
medicina calida attrahit non ſimpliciter: ſed cū hoc mem
brum vlterius rubificat, & ſic ſemen vrticæ, & cepe at-
trahunt. Quarto modo medicina calida attrahit non ſim
pliciter. ſed cū hoc pruritū facit. Quinto modo medicina
calida attrahit non ſimpliciter: ſed cum hoc vlcerat: ſicut
eſt illa medicina quæ conſumit materiam cōtinuantem,
& illam attrahit à profundo membri & eam conſumit.

Medicina calida qnq; modis attra hit.

Octaua operatio medicinæ calidæ eſt conſumere tota
liter: ſicut illa quę conſumit humidum totum continuās,
& reſiduum incinerat.

Nona opatio medicinæ calidæ eſt corrodere, ſicut illæ
quæ diminuunt carnem per corroſionē: non per putrefa
ctionem: nec per aduſtionē: et hoc faciunt medicinę falſę.

Decima operatio medicinæ calidæ eſt putrefacere: &
hoc faciunt illæ quæ corrumpunt ſpiritus & humidita-
tes. de talibus medicinis, dicit Gal. in de ſimplici medici-
na, q ipſæ non debent diu manere in corpore: & ſi diu re-
manent ſuſpectæ ſunt.

Vndecima opatio medicinæ calidę eſt corrūpere non
conſumendo, neq; adurendo: neq; putrefaciendo: ſed ma
lam complexionem repugnantem operationi membri
inducendo,

inducendo,ſicut ſunt illæ quæ inducunt apoplexiam,epi
lepſiam,& his mediantibus paralyſim.

Duodecima operatio medicinæ calidæ eſt excoriare poſt abſterſionem:ſicut ſunt illæ quæ vehementer abſter gunt:quia excoriatio nihil aliud eſt q̄ vehemens abſterſio:& tales medicinæ ſunt bonæ in lepra,& morphea,& conſimilibus paſsionibus,& hæc ad p̄ſens ſufficiant,de operationibus medicinæ calidæ.

De electarijs.

POſtquam determinatum eſt de ſyrupis,nunc dicamus de electarijs: ſed quia tres ſunt confectiones, quarum prima eſt alipta muſcata: ſecūda gallia muſcata,tertia eſt confectio neræ,quæ ingrediuntur & conſtituunt quædam electaria: & alias quaſdam medicinas compoſitas:ideo primo de illis tribus confectionibus dicamus:& primo de confectione aliptæ muſcatæ.

Alipta. Alipta ſcilicet miſtura,muſcata: quia muſcus ibi ponitur,& aliqui dicunt q̄ muſcus eſt ibi baſis, quia dat ei nomen,ſed hoc non eſt verum, non enim baſis dat ſemper nomē nec ſemper eſt baſis q̄ dat nomen,alipta enim muſcata â muſco denominatur, quia dominatur in ea quantum ad odorem, licet ibi non ſit baſis, vnde dico q̄ muſcus non eſt ibi baſis.quia laudes aliptæ muſcatæ non ei appropriantur per muſcum,ſed forte per aliud,hoc enim eſt baſis in medicina per quod ei laudes conueniunt. In iſta aūt confectione ſex res ponuntur, ſcilicet laudanum: ſtyrax duplex ſcilicet calamita, & ſtyrax rubea:muſcus, lignum aloes:ambra,& camphora.

Vera medicinarū baſis quæ.

Quid ſit laudanū.

Laudanum enim ſit ex rore cœli cadente ſuper herbas quas comedunt capræ,quæ herba eſt nobis ignota,& ſupra pilos caprarum comedentium illas herbas cadit ille ros:& ex illo rore laudanū ſit ſic. cum ille ros bene eſt in viſcatus ſupra illas herbas, homines cum corrigijs verberant illas herbas ſuper quas cadit ille ros, & ex illa verberatione ille ros aliquantulum ſeiungitur ab illis herbis, & poſtea exprimitur ille ros ab illis herbis,& tunc ſoli exponitur,& deſiccatur,& licet laudanum fiat ex rore cadente ſupra pilos dictarum caprarum,tamen illæ ros qui cadit ſupra pilos barbæ melius valet ex fumo exeunte ab ore capræ p̄dictæ,in quo rore fit quoddam inuiſcatum in barba & non in alijs partibus ex quo fit laudanum. Laudanum eſt ca.& ſic.in primo, ſubtiliat humores, & habet aliquā ſtipticitatem ſiccā:maturat apoſtema, prohibet rheuma conſumendo eius materiam, & prohibet ne materia fluat, & fluxam digerit & conſumit: confert tuſsi,vnde valet contra tuſsim ex frigida cauſa,et bene lenit pectus,& materiam fluxam conſumit, & fluxuram prohibet fluere ſufficienter,extrahit fœtum mortuum.

Electio laudani.

De ſtyrace. Styrax:eſt triplex.vna eſt calamita: & hæc eſt melior: alia eſt rubea:& hęc eſt minus pura:tertia eſt liquida quę ad ignē liquefit artificialiter: & hæc eſt peior. Styrax rubea ponit hic & calamita.ſtyrax eſt calida, & ſicca in.i. gradu.opationes eius ſunt hæ:lenit membrū:& ideo ipſa eſt bona in laxitudine,& dolore iuncturarū, quę propter motū deſiccantem laxantur, & inhabiles ad motū fiunt: & confert raucedini,& tuſsi: reſpicit.n.pectus, & materiam pectoris maturat:& hęc duo.ſ.ſtyrax,& laudanum ſunt ibi pro vna baſi:& dicitur eſſe baſis in medicina quę principaliter operatur in medicina, & quæ reſpicit membrum propter quod daſ medicina:alia,aut ſunt iuuatiua, aut malitiā baſis reprimūt,ne noceat,aut præbent ei tranſitum,aut cōfortant membrū, oīa talia & aliqñ alia cum baſi ponunt in medicinis cōpoſitis. iſta duo.ſ.ſtyrax, & laudanū cōferunt pectori dupliciter.vno modo: qa materiam fluxā maturāt:alio modo quia materiā fluxū non permittunt fluere:non tñ maturant niſi materiam fluxā.

Vera medicinę cōpoſitæ baſis.

De ligno aloes. Lignum aloes calidū eſt & ſiccum in prin.ñ.gradus. confortat venas & eſt aperitiuum, & lignum aloes ponitur in hac confectione vt iuuet in digerēdo:ſtyrax & laudanum non habent virtutem fortem maturandi & calefaciendi materiam frigidam in pectore contentam:ſedde biliter maturant, ſed lignum aloes iuuat ad digerendum materiam eam digerēdo, ſed nō eſt baſis:ſed laudanum, ſtyrax eſt vna baſis in hac confectione: quia proprie reſpiciunt pectus,& quia lignum aloes non eſt baſis hic ſed iuuamentum ideo minus ponitur de eo hic & de baſi ponitur in duplo ſcilicet vritutis: etiam lignum aloes confortat neruos:& ideo pectus, cum ſit neruoſum, & confortat cerebrum,q̄ confortatum nō permittit fluere materiam ad pectus, nec deſcendere, & ſtomachum & cor confortat,& propter ſtomachum ponitur.

De ambra. Ambra.in hac cōfectione ponitur ambra quæ eſt medicina maris:dicunt enim quidam q̄ eſt ſperma cete:qđ falſum eſt.inuenitur enim in ventribus piſcium qui eam comedunt quando vomit cete, ſed eſt lapis qui venit de fontibus maris:ſicut dicit Auic.calefacit.n.& confortat: & dicit Auic.quòd ipſa eſt calida & ſicca in.ñ.gradu, ponitur hic quia confortat cerebrum,cōſumit materiam cadentem ibi:& prohibet ne deſcendat in habentibus cerebrum immundum,ſed habentes cerebrum mundum iuuat. vnde ſi habet complexionem naturalem bonam & ſufficiētem iuuat eam,& quia aromatica, calida & ſicca, ſubtiliat materiam, confortat pectus,& valet in tremore cordis ex frigida cauſa, ponitur hic vt confortet pectus.

De cāphora. Camphora eſt quędam medicina quæ inuenit in quodam ligno & eſt ſpecies gūmmi: vnde dicit Auic. qđ ipſa inuenitur in ramis cuiuſdā arboris iuxta quā iacet leopardus:vnde raro videtur arbor illa: ſed lignum deſiccatum inuenitur:frigida & ſicca eſt multum:ideo abſcindit coitū, prohibet fluxum ſanguinis narium. cū in naribus ponitur cum aceto ne fluat ſanguis:confortat cerebrum: ponitur hic ne materia deſcendat ad pectus, & quia conſtituctia aliptam muſcatam ſunt ſubtilia & maxime ſua baſis: ideo alipta confortat pectus, & eſt bona habentibus aſthma ex frigida cauſa,ideſt difficultatem anhelandi:& eſt bona contra pectoris ſtrictionem ex frigida materia contenta in pectore. Item eſt bona in pueris non valentibus lac retinere, quia ſtomachū confortat vt ipſum recipiat. Alipta ponitur in medicinis compoſitis: conficitur ſic:& eſt ibi cautela.primo muſcum,ſtyrax, & laudanum ponuntur in aliquo vaſe æneo: & illud vas coopertum cum panno mundo ponitur ad ſolem, ita q̄ ibi aliquantulum calefiat & mollificet. Deinde in mortario aliquantulum calido ponantur, & piſtentur cū piſtello,& bene mollificentur quouſq̄ piſtellum fiat calidum. Deinde lignum aloes puluerizatum ibi ponatur,& deinde muſcus cū aqua ro.diſtēperetur, & cū alijs miſceatur: cuius cauſa eſt:qa ita parū hic & in alijs cōfectionibus de muſco ponitur,q̄ niſi diſtēperetur cum aqua non poſſet commiſceri cum alijs per totū, ſicut videmus q̄ parū croci quando diſtemperatur cū aqua cum multo lacte commiſcetur:q̄ non fieret niſi diſtemperaretur cum aqua.

Alipte operationes.

Alipte compoſito.

De gallia muſcata. Gallia muſcata eſt alia confectio cuius auctor non ponit laudes:tamen valet contra ſtomachi debilitatem ex materia frigida,ipſam conſumendo,prohibet vomitum: valet contra fluxum ventris,conſtipando humiditatem lubricantem & deſiccando. maſtix & gummi arabicum ſunt ibi pro baſi,quia,pprie confert eis. & præcipue operatio & laus eius ſint huius cōfectionis, maſtix ca.& ſic. eſt in.ñ.gradu.ſubtiliat humores craſſos frigidos, confortat ſtomachū:appetitū erigit.Similiter gūmi arabi.et zinziber.& nux muſcata.& muſcus. & cinnamomū: & caryophyllum:& camphora:& alia quæ ibi ponuntur confortant ſtomachum: & iſta confectio in medicinis ſtomachum confortantibus debet poni, iſtæ duæ confectiones ſunt p̄cioſæ dictæ,& eis loco incenſi in monaſterijs vtuntur aliqui diuites, de muſco qui ponitur in alipta muſcata intellige q̄ eſt quoddam apoſtema, quod naſcitur in pede cuiuſdam animalis: & eſt valde aromaticum, & confectiones ponuntur in litera:vt patet.

De maſtic.

De muſco.

Confectio neræ contra paſsiones mulierum valet: prouocat menſtrua,confortat & iuuat ad concipiendum.eſt

De confectio neræ.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 902 sur 1089

enim aperitiua matricis & ipſius confortatiua, quia materiam eius ſuperfluam conſumit, vnde in medicinis valentibus ad paſsiones mulierũ ponit: hæc eſt ſnia lectiõis.

Querit quo modo materia morbi digeratur à medicina.

Habito ꝙ à calido naturali & innaturali fiat digeſtio nũc quæramus quomodo materia morbi digeratur à medicina. Et primo quomodo digeratur à medicina calida. vtrum à medicina calida caliditate actuali eius vel potentiali. Et videt ꝙ à caliditate eius actuali: quia omne agẽs eſt actu ens: ſed calor medicinæ calidæ cum ſit digerens materiam morbi eſt agens. ergo eſt actu ens: maior patet quia patiens eſt tale in potentia quale agẽs eſt in actu: igitur agens per illud quod agit eſt actu ens.

Item aqua calida ſm Aui. materiam exiſtentem in ſto macho frigidam digerit per caliditatem ſuam: ſed nõ per caliditatem ſuam potentialem: quia ſic eam incrudaret & infrigidaret. ergo hoc eſt per caliditatem actualem.

Sed contra, quia hoc dicit. G. in techni. quod medicina calefaciens & infrigidans debet eſſe talis ſecundum virtutem & non ſecundum ſenſum & apparitionem: immo eſſentialiter tale vt dicit ibi.

De ſolutiõe quęſtioni.

Solutio ad illam quęſtionem. Dico ꝙ medicina calida aliqñ agit per caliditatem actualem, aliqñ per potentialem, quia aliqñ ipſa non paſſa, & tunc ipſa agit per actualem caliditatem, & hoc eſt qñ ipſa agit in propinquis partibus ſicut in ſtomacho, & aliquando ipſa agit paſſa, & tũc ipſa agit per caliditatẽ potentialem: tñ ipſa eſt in actu & reducta ad actum cum ipſa agit, & ſic ipſa agit in remotis partibus. Ad primum cum dicitur, dico ꝙ ipſa eſt actu calida cum agit, ſed hoc eſt propter ſui paſsionẽ, per quam reducta eſt caliditas potentialis ad actum. Ad aliud quod eſt de aqua calida patet.

An aliqua materia morbi poſſit digeri per medicinam frigidam.

Conſequenter queritur, vtrum aliqua materia morbi poſsit digeri per medicinã frigidã, & videtur ꝙ non, quia frigidum non ponit pedẽ in operatione naturæ, vt dicit Auic. i. lib. Item ab eodem digeritur cibus, & materia morbi ſm Aui. ſed cibus nõ digeritur à frigido, ergo &c.

Item digeſtio eſt naturalis operatio ſecundũ Aui. in. i. ſed nulla talis operatio fit à frigido, ergo &c. Item ſm Aui. in. iiij. digeſtio materię eſt præparatio eius ad expulſionem, ſed dicit Gal. in. iij. ſimplicis medicinæ, ꝙ frigiditas agregat materiam, & facit eã immobilem, ergo &c. Oppoſitum dicit Gal. & Halyab. in techni.

Solutio.

Solutio. Dico ꝙ medicina frigida ſolum digerit materiam calidam & ſiccam, ſed medicina calida digerit oẽm materiã tam calidam ꝙm frigidam, ſicut patet ab Halya. qui ponit quatuor medicinas digerentes oẽm materiã, ut crocus & ſpica &c. Tamen digeſtio malæ materię poteſt fieri dupliciter. Vno modo ipſa digerit ſolum alterando, & malitiam eius reprimendo, & iſto modo digeritur calida materia, & ſicca cholerica in æſtate à frigido, reprimendo eius vehementem caliditatẽ, & eius malitiam, vt natura poſsit eam deuincere, & etiam iſto modo digeritur materia frigida à caliditate, eius frigiditatẽ & malitiã reprimẽdo, vt natura poſsit eam deuincere & expellere.

Secundo modo medicina digerit, mẽbrum & calorem naturalẽ confortando, vt ſupra ipſam materiã victoriam habeant eam digerendo & expellendo, & ſic fit digeſtio à calido temperato, & nullo modo à frigido, vnde materia calida digeritur dupliciter, vno modo alterando, ſecundo modo cõfortando, ſed materia frigida nõ niſi vno modo tantum. ſ. alterando. Ad primum obiectum dico, ꝙ frigidum non ponit pedem in opere naturæ, ita ꝙ ſit inſtrumẽtum. Ad aliud per idem, quod dicit Auic. ꝙ ab eodem digeritur cibus & materia morbi, dicẽdum ꝙ verum eſt, qm̃ cibus & materia morbi digeritur ab inſtrumento naturæ regulato à natura. Ad aliud cum dicitur, ꝙ nulla operatio naturalis fit à frigido, verum eſt tanc̃ ab inſtrumento, ſed vt dictum eſt. Ad aliud dico, ꝙ frigidum aggregando aliquã materiam reddit per

E ſe eam immobilem, tamen per accidens. ſcilicet vt ſit naturæ expellenti obediens quæ peccabat ſua ſubtilitate & liquiditate, propter quod ipſa erat tunc incomprehenſibilis à natura, ſed ipſa incraſſata magis eſt comprehenſibilis à natura: vnde Gal. in prognoſticis, ſputum eſt difficilis expulſionis triplici de cauſa, aut quia viſcoſum, propter ſui nimiam adhærentiam membro in quo eſt, vt ab eo nequit expelli, aut quia ſubtile, & liquidum fugiens comprehenſionem, cum natura expellens ſuas ſuperfluitates cum vento, & aere non poteſt ipſum comprehendere, aut quia virtus eſt debilis in expellendo, cum igitur ſit ſubtilis, & liquida ipſa debet incraſſari, vt ſiat cõprehenſibilior, & mobilior non de ſe, ſed à natura, ergo &c.

An medicina frigida digerat materiam.

Conſequenter quæritur, vtrum medicina frigida digerat materiã morbi, & agat in ipſam per frigiditatẽ actualem vel potentialẽ, & videtur ꝙ per actualem, quia illud quod agit per complexionem, qui ab alio non recipit,
F agit illud actualiter, ſed medicina frigida non habet frigiditatem à corpore humano per quã ipſa agat, ergo &c.

Si tu dices ꝙ imo. ſ. ꝙ ipſa recipit frigiditatẽ à corpore humano per quam ipſa agit. Contra, natura corporis humani agit per calidum, ergo à natura corporis humani ipſa non recipit frigiditatẽ cum agat per eius cõtrarium. Si dices ꝙ in actione corpis humani, talis frigiditas medicinæ per quam ipſa agit educitur ad actum? Contra oẽ illlud quod educit aliquid ad actum, facit illud ſibi ſimile, & non contrarium ſibi, quia paſſum eſt contrarium agenti, & propter hoc patitur licet reſiſtat per cãtrarietatem, Item calida medicina agit̃ per potẽtialem complexionem quam requirit à corpore humano, ergo ꝙ oppoſitum frigida medicina per frigiditatẽ accidentalem.

Item quomõdo infrigidat cum in qualibet parte corporis ſit caliditas quæ non infrigidat, ſed potius calefacere debet. Sed contra. iij. de complexionibus, medicinæ calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ agunt per cõple-
G xionem potentialem. Solutio. Hanc quæſtionem ſoluit Gal. 3. ſimplicis medicinę. Medicina dicitur agere per potentialẽ complexionem dupliciter. Vno modo quia non agit niſi ab alio patiatur prius, & ſic medicina debet agere per complexionem potentialem, quia non agit niſi ſui diuiſione patiatur prius à calore naturali, quia non mouetur nec intrat membri ſubſtantiam niſi prius diuidatur, & ideo ſi opium ponatur ſupra manum eam non infrigidat, quia ipſa non eſt diuiſa in partes paruas. Alio modo dicitur aliquid agere per potentialem complexionem, quia ipſum non agit niſi prius patiatur ſui diuiſionem ab alio, & in ipſo aliquid aliud multiplicatur, & ſic medicina calida agit per potẽtialem complexionem quã recipit ab alio ſcilicet à calore naturali, & quãtum ad hoc agit per actualem. Sed quia ab alio patitur antequam per illud quod habet agat, pro tanto dicitur agere per potentialem complexionem, frigidæ enim medicinæ nullam complexionem accipiunt per diuiſionẽ ad hoc, vt agant,
H vt calidæ & frigidæ motum accipiant per diuiſionem, licet non per complexionem.

Solutio quę ſtionis.

Et ſciendum, ꝙ triplex eſt potentia, ſcilicet eſſentialis, accidentalis, & actualis. Eſſentialis eſt illa quæ indiget tranſmutabilitate rerũ in ſuam ſubſtantiam ſiue eſſentiã, & ſic medicina calida eſt in potentia. Potentia accidentalis eſt illa, quę indiget tranſmutabilitate rerum accidentaliter, ſicut eſt illud tranſmutans, quod remouet prohibens, & in iſta potẽtia eſt medicina frigida. Potẽtia actualis eſt illa, quæ non indiget aliqua trãſmutatione alia ab eo in quo eſt, ſed ſolo exitu ab ocio in actum, & ſic vigilans ſcribit in potentia, & ſic venenum eſt interficiens in potentia, quia ad hoc ꝙ venenum interficiat, non oportet ꝙ ipſum diuidatur, immo applicatiõe ſui ad corpus interficit. Ad primum argumentũ dico, ꝙ medicina frigida mouet, hoc eſt per cõplexionem quam in potentia habet, quia motum ab alio accipit, licet non per complexionem

Potentia triplex.

xionem agat. Ad aliud dicendum, quòd non eſt ſimile, quia licet medicina calida non agat niſi aliquid multipliciter cum ipſa, & in ipſa, non propter hoc ſic eſt de frigida, quia ſm Gal. ponentem hoc exemplum, ligna viridia per ſe infrigidant, ſed ſicca ligna nunquã calefaciunt, niſi prius calefiant ab igne, & in eis ignis multiplicetur. Ad vltimũ, quando tu quæris quomodo eſt poſſibile, ꝙ agat per frigiditatem, ĩmo per caliditatem quã acquirit à corpore, quia per totum eſt caliditas, dico quod non oportet: non enim medicina frigida calefit à corpore, nec à calore corporis, quia ipſa eſt multa, ĩmo dico, quia calor corporis non poteſt calefacere, ſicut videmus in hominibus ebrĩs in mane vinum vomere, & cibum actualiter frigidum, eo quòd propter ſui multitudinẽ nõ potuit eum digerere calor, vnde verũ eſt, quòd ſi opium in quantitate eſſet parua, ipſum nõ infrigidaret totum corpus humanum, ĩmo vinceretur à calore naturali, ſed tamen non poteſt vinci, vel quia eſt maioris quantitatis, vel quia calor noſtri corporis eſt debilis, & tunc non poteſt calefieri à natura, & compleri, ſed remanet frigidum actu: ideo tunc ipſum infrigidat, & ſic patet ſolutio.

De diamargariton.

Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum & non perforatarum, quę ibi intrant, valet cardiacis, triſtibus, & ad omnem cordis debilitatem & ſtomachi, decima pars confecta eſt, lib. i. Recip. garyophyl. cinnamo. ſpicæ, galan. ligni alo. liquiri. trochiſcorũ, diarodon, & diani. ana drach. i. & ſ. nucis muſc. macis, aliptæ, zedoa. rhabarba. ſtyracis cala. ana drach. i. margaritarum integrarum perforatarum, ana. 3. ſ. ambræ, muſci, baſiliconis ſeminis, ana. Ə. i. minus gra. ij. muſci, gra. ĩj. zingib. oſſis de corde cerui, eboris, blactæ bizantiæ, ana. 3. ſ. camphorę, gra. vi. & mane & ſero datur in æſtate cũ aqua frigida, & cum aqua roſ. cum rodoſtomacho, in hyeme cũ vino mane & meridie, valet vt ſuperius diximus maxime phthiſicis & conſumptis.

Diacameron.

Diacameron. i. ducens hominẽ de morte ad vitã, quod facit aſthmaticis, arteticis, tuſſientibus, phthiſicis, & omnem imbecillitatẽ ſtomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarodon Iulĩ laudatur complet, decima pars contecta eſt, lib. ij. Recip. antopholi, zingi. añ. 3. v. Ə. i. & gra. xvi. cinnamo. galan. ana. 3. ĩj. gra. vi. garyophyllorum, ſpicæ, zedoariæ, coſti, pyrethri, coralli rubei, traga. reuponti. ſaliunc̨, anacardi, oſſium dactylorum, carpo. amili, ſeminis iuniperi, ameos, leucopiperis, macropiper. melanopiperis, ana. 3. i. Ə. ĩj. & gran. viij. limaturæ auri puri, & argenti meri, oſſis de corde cerui, ana. Ə. ĩj. & ſ. muſci, & raſuræ eboris, ana Ə. i. & gran. vĩj. amb. drach. i. mel. quod ſufficiat detur de eo. drach. iĩj. mane & ſero cum vino.

Diamorõ.

Diamoron à moris celſi dictum eſt, à moris rubeis, valet ad omnes cauſas palati & gutturis, cadentem vuulam ſubleuat, & humoroſitatem deſiccat, & medietas eſt lib. i. Recip. mororum celſi, mororũ bati, lib. i. mellis, lib. ſ. cepæ. 3. iĩj. confice ſic, ſuccum cum melle, & ſapa in æneo vaſe ſtagnato ad prunas leues ad perfectam decoctionem deſine bullire: cum autem ſcire volueris ſi coctũ ſit, pone ex eo guttam vnam ſuper marmor, & ſi inclinato marmore ſe quaſi mel retineat, coctũ eſt, tunc accipe in vaſe ſtagneo & vſui reſerua. Et cum opus fuerit ex eo palatum, & vuulam inunge, & ad gargarizandum dabis.

De operationibus medicinæ frigidæ.

Superius viſum eſt de operationibus medicinæ calidæ: nunc dicamus de operationibus medicinæ frigidæ. Et ſciendum, quòd medicina frigida quinq; habet operationes. Prima eſt confortare. Secunda eſt repercutere. Tertia eſt incraſſare. Quarta eſt incrudare. Et qnta ſtupefacere. Prima eſt confortare membrum, quod tripliciter contingit. Vno modo ſubſtãtiam membri inſpiſſando, & ſic frigida, & ſtyptica confortant. Secundo modo confortat membrum, ſpiritus viuificando, & mobiles & agiles ad ſua opera incitando vel exercendo, & ſic medicinæ aromaticæ confortant. Tertio modo complexionem membri adæquando, & ſic medicinæ temperatæ confortant, & ſic oleum roſatum caliditatem membri contemperando membrum confortat.

Secunda operatio medicinæ frigidæ eſt repercutere, frigidum enim repercutit quatuor modis. Vno modo, quia medicina frigida membrum conſtringit, & ipſum conſtrictum minorem locum occupat: ideo neceſſario quod eſt in mẽbro expellit, & aliunde materiam non recipit. Secundo modo frigidum repercutit, caliditatem membri fortiter attrahentem mitigando, quæ mitigata minus attrahit: & ideo in hoc materia trahi ad locum prohibetur, in hoc quod trahens debilitatur, & ita à frigido expellitur. Tertio modo frigidum repercutit, materiam fugando per contrarietatem, quod eſt, quia nõ vadit vacuum, id eſt ſecum humores ducit, & ita frigidum expellit materiam fluxam & fluxuram. Quarto modo frigidum repercutit, materiam ipſam incraſſando, quæ minor redditur, nec penetrãs membrum, propter ſui craſſitiem, ſicut ſi eſſet ſubtilis, & ingrediens.

Tertia operatio medicinæ frigidæ eſt incraſſare, ſed materia tripliciter incraſſatur. Vno modo per congelationẽ ſicut glacies à frigido incraſſatur. Secundo modo per inſpiſſationem, & ſubtilis humidi cõſumptionem, & ſic ſiccum incraſſatur, & humidum incraſſatur, & ſic forte cholera exiſtens per ſe incraſſatur. Tertio modo incraſſatur aliquid per alterius rei commiſtionem, ſicut aqua per admiſtionem farinę incraſſatur, & ſic calidum incraſſat, quia commouet materias: ideo vnam partem alĩ commiſcet, & terminat, et ſic indigeſta à calido, incraſſat, & ſic incraſſatur digeſtio per bonam commiſtionem, & termina ionem humidi cum ſicco, & econuerſo.

Quarta operatio medicinæ frigidæ eſt incrudare, incrudatur autem materia tripliciter. Vno modo calidum digerens debilitando, & ſic frigida per caloris debilitationẽ indigeſtionem faciunt. Secundo modo fit indigeſtio propter membri raritatem, propter quod ab exteriori calore calefaciendo ad exteriora calor digerens attrahitur extra locum digeſtionis. Propter quod, qui habẽt rarum ſtomachum, male digerunt: & propter hoc etiam non fit bona digeſtio in æſtate, quia calor ad exteriora trahit. Tertio modo fit incrudatio propter motum rei digeſtibilis, quia digeſtio fit in quiete ſecundũ Ariſto. 4. metheororum. Et ideo ſecundũ Auic. in primo digeſtio non fit mediantibus villis, qui ſunt neceſſarĩ propter motum materiæ: & ideo illi qui faciunt rem digeſtibilem moueri de loco ad locum incrudant, & ſic ventoſa omnem digeſtionem impediunt propter humiditatem extraneam accidẽtalem crudam in eis exiſtentem, quæ in ventoſitatem reſoluitur, quæ quidẽ ventoſitas quando non conſumitur de loco ad locum mouetur, & aliud ſimili motu mouet, ſicut cepæ, fabæ, cicera, faſeoli, quia in ventoſitatem humiditas quidem extranea in eis exiſtens diſſoluitur, ideo digeſtionem impediunt.

Quinta operatio medicinæ frigidæ eſt ſtupefacere, quod facit dupliciter. Vno modo ſpiritus incraſſando, & immobilitãdo, propter quod in habiles virtuti animæ fiunt. Et propter hoc in membro virtus iſta non mandatur, nec operationem eius efficit. Secundo modo, quia complexionem membri corrumpit, propter quod ſpiritus cum ipſo operationem in ipſo non exercet, quæ ſine complexione membri debita, & proportionabili exiſtente inſtrumento non exercentur in membro.

De operationibus medicinæ humidæ.

Humidæ medicinæ quinque ſunt operationes. Prima eius operatio eſt inflare. Secunda eſt lauare. Tertia ſordidare. Quarta lubricare. Quinta planificare. Prima autem eſt inflare, inflatio enim fit per reſolutionem materiæ in ventoſitatem cum non poteſt conſumi iſta materia, nec ventoſitas, & ſic omnia vẽtoſa, quæ habẽt in ſe aliquã humiditatem extraneam crudam per quam inflant, ventoſitatem in ſtomacho operantur: & ita etiam quę ventoſitatem

ſitatem faciunt, ſunt inflantia ſicut cępæ & cętera. Iſtorū enim quæ faciunt ventoſitatem, quædā faciunt in ſtomacho ventoſitatē, & vlterius aut parum, aut nihil trāſit ad venas, aut ad hepar, ſed in ſtomacho conſumitur, & ſi in ſtomacho nō poteſt conſumi, facit paſsionē in inteſtinis, vt colicā inflatiuam, ſicut ſunt ruta, & ſpinachia, alia ſunt quorum ventoſitas licet eleuetur in ſtomacho, tamen aliquid non conſumitur de quo ſit curandum, & reſiduum trāſit ad hepar & venas, & hoc forte ſui acuitate, ſicut in cępe forte antequā poſsit in ſtomacho conſumi, ſtimulat vt à ſtomacho expellatur, & ſui acuitate penetrat, & etiā ventoſitas horum facit eandem paſsionem, quam & ventoſitas præcedentium. Sunt alia quorū ventoſitas in ſtomacho conſumitur quantum ad aliquā eius portionem, quia non ita cito penetrat forte cū non ſit acuta, ſicut ventoſitas prædictorū, & ita conſumitur aliqua eius portio non tamen tota, forte propter ſui craſsitiem ſicut fabæ, et illa portio quæ in ſtomacho non conſumitur, ad hepar venit, & ab hepate ad membra genitalia currit, propter quod ad coitum valet, in omnibus tamē iſtis fit eleuatio vētoſitatis in ſtomacho, vt in cępa, fabis, & alijs quæ omnia habent humiditatem extraneam indigeſtam, ſed in quibuſdam conſumitur & in quibuſdam non.

Secunda operatio eſt lauare, humidum enim eſt lauatiuū, lauatiua enim medicina eſt, quæ abſtergit ſua actione & paſsione, id eſt agendo & patiendo, vt aqua hordei quæ eſt humida & curſibilis, quia humida remollit materiam, quia curſibilis eſt, mobilis, & ſuo motu impellit, & ſecum trahit materiam remollitam, & ita agendo, & patiēdo abſtergit, & ſic aqua cucumeris, cucurbitę, & aqua hordei, & aqua piſciū ſunt lauatiuæ, quia ſunt humectantes & curſibiles. Vnde cum nos volumus domum mundare proijcimus aquam cum impetu, vt remolliat, curſibilis ſit, & ſecum pulueream trahat.

Tertia eius operatio eſt ſordidare, humidum enim ſordidat, & hoc eſt humidum ſua viſcoſitate adhærens fortiter membro, ſicut gummi arabicum & tragacanthum membrum ſordidant ſua adhærentia, hoc eſt cum illud membrum cui adhærent, nō indiget lenitione, immo habet humiditatem ſufficientem, aut ſuperfluam, & tunc humidum adhærens ei ſordidat ipſum.

Quarta operatio eius eſt lubricare, humidū enim eſt lubricatiuum, & eſt medicina lubricatiua quæ ſolum humiditatem remollit ſua humiditate ſine hoc, q̄ ſit curſibilis, & ſic violæ lubricant ſua humiditate, remolliendo materiam quæ remollita non amplius adhæret mēbro, nec ei inuiſcatur, quæ cum non adhæret amplius membro ſua grauitate cadit, aut materiam ſtimulat et grauat, ita q̄ ab ea expellitur, & ſic differt lubricatiua à lauatiua quia lubricatiuum ex ſola paſsione remolliendo mundificat, & abſtergit, ſed lauatiuum actione & paſsione, vt dictū eſt.

Quinta eius operatio eſt planificare ſeu applanare rem aſperam, ſicut videmus in trachea arteria, cum ſit aſpera per humiditatis ſuæ conſumptionem, educentis ęqualitatem ſuarum partium, tūc fit in ea partium ſuarum ſupereminentia propter humidi conſumptionem, tunc aduenientе aliquo humido leniēte applanatur & adæquatur, & ſic gummi arabicum, tragacāthum, & ſimilia tracheæ arteriæ ſunt planificatiua.

De opationibus medicinæ.

Siccæ medicinę quatuor ſunt operationes. Prima eſt conſtringere ſiue aggregare membrū. Secunda eſt conſolidare. Tertia eſt carnem generare. Quarta eſt ſigillare id eſt cutem generare.

Prima igitur eſt cōſtringere, ſiue aggregare membrū, & ex hoc ſequitur, ergo ſiccū exprimere habet, quia contrahendo & comprimēdo membrum, facit illud minorē locum occupare, & ita humiditatem interruptam inter partes aggregat, & neceſſario exprimit, & ex hoc ſequiē, q̄ incraſſet per expreſsionem talis ſubtilis humidi, ergo oppilat, quia incraſſat, & quia materiā immobilem, nec curſibilem, neq; penetrātem reddit per meatus per quos E poſſet penetrare, ſi non incraſſata eſſet, nec aggregata in vnum, & ex hoc ſequitur, q̄ ſiccum conglutinat, & cum ipſo eſt parum de humido cum ſicco terreo bene terminaro & fortiter, & per hanc viam omnes medicinæ, quæ in fluxu ventris dantur ad conſtringēdum, & conſtipandum debent aduri, vt humiditas ſuperflua, quæ eſt in eis lubricans cōſternatur ſiue auferatur, & tunc in eis eſt bona terminatio humidi cum ſicco terreo, & ita ſunt bene conglutinatæ, & per hoc ſunt bene cōglutinantes & conſtipantes, & excoriationi inteſtinorum reſiſtentes.

Secunda operatio ſicci eſt conſolidare, & vnire partes vulneris ſiue labiorum adinuicem, & hoc propter cōſumptionē humiditatis ſuperfluæ interemptæ inter vulneris labia non permittentis ea coniungi, & vnum fieri ſecundum Gal. in techni. capitulo de conſolidatione continuitatis, & ſic ſanguis draconis conſolidat, & vulnus curat.

Tertia operatio ſicci eſt generare carnem, quod fit dupliciter. Vno modo quia materiam ſuperfluam cōſumit F quæ membri complexionem corrumpebat. Secundo modo, quia ſanguis incraſſatur, propter hoc diſponit ſanguinem, vt ex eo fiat caro. Iſta enim medicina quæ carnē generat, oportet vt nō ſit mordicatiua, per hoc enim malam materiam attraheret, quæ carnis generationem impediret, nec nimis ſit ſicca, quia tūc materiam ex qua debet fieri, conſumeret, & ſubſtātialem humiditatem membri, & ſic vlcus profundaret.

Quarta operatio ſicci eſt ſigillare, & cutem generare ſuper vulnus cōſolidatum, & ita eſt ſiccior quàm carnem generans, quia magis debet conſumere humiditatem, & ſanguinem indurare quia ſiccior eſt cutis quàm caro, & hæ ſunt operationes ſicci.

Scitæ ſunt operationes medicinarū ſimpliciū quas habent a cōplexione ſua. Sunt & aliæ quas nō habent a ſua complexione, ſed a ſua proprietate ſicut ſcamonea habet attrahere cholerā. Item quædam ſunt medicinæ, quæ habent duas operationes ſimul, vt vētrem ſoluere, & mem G brum conſtringere & confortare, ſicut hermodactyli habent attrahere phlegma a iuncturis ad ſtomachū, & per hoc ventrem laxant, & hoc faciunt ſua proprietate. Similiter ſua ſtipticitate qua habent confortare iuncturas & cnnſtringere, ne materiam aliunde recipiant. Et forte em plaſtrati exterius ſupra iuncturas habent extrahere materiam ad exterius, & ſtipticitate ſua membrum cōfortare.

Item aliæ ſunt medicinæ, quæ habent duas operationes facere, & ſunt differentes ab illis, ſicut ciminum habet laxare membrum ſua humiditate lubricatiua, & prouocare ratione ſuæ ſubſtantiæ ſubtiliatiuæ & penetratiuæ. Quando ergo volumus vnam iſtarum operationū per talem medicinam facere, tunc debemus aliam impedire, & illam quam volumus iuuare. Vnde quando volumus prauocare vrinam per ciminum, debemus iuuare ciminum per diuretica, vt per ſemen apij, & tunc ad prouocationem vrinę valet, & in partes ipſum ciminum puluerizare, vt citius à ſtomacho ad renes tranſeat, & aliam H impedire, ſcilicet humiditatem lubricā amouendo, forte per aduſtionem vel contritionem. Sed ſi volumus ventrem laxare, oportet econuerſo facere, admiſcendo medicinas lubricas, vt violas, & ſimilia, et in craſſas partes puluerizare, vt plus in ſtomacho moretur, & operationem ſuam in eo faciat. Item aliquæ medicinæ quæ habent ſubſtantias diuerſas in ſe, vnam acutam ſubtilem, quæ eſt in ſuperficie, aliam centralem craſſam ſtipticam, vt caulis, inter quas natura poteſt diuidere in operando vnam partem trahendo ad vnam materiam faciendo vnam operationem, & aliam ad aliam, & ideo caulis in apoſtematū ſtatu eſt bonus, natura enim trahit ſubſtantiam ſubtilem acutam ad materiā fluxam, vt ipſam diſſoluat, & mittit ſubſtantiam ſtiptică ad materiam fluxuram ne fluat &c.

Habito de tribus confectionibus quaſdam medicinas componentibus, & quædam electaria ingredientibus, Nunc ad electaria accedamus.

De

De electarijs.

SCiendum, ꝙ electariorū quædam ſunt calida, vt diamargariton, diacalamentum &c. Quædam ſunt frigida vt diapapauer, triaſandali &c. Quædam humida, vt diatragacanthum. Quædam ſicca, vt diapraſium.

Item quædam iuuant membra animata, vt pliris cum muſco & ſine muſco. Quædam membra naturalia, vt diacitoniten. Quędam mẽbra genitalia, vt diaſatyrion. Quędam vitalia, vt diamargariton. Item quædam cõfortatiua tantum, quædam confortatiua & laxatiua, quando confortant, pulueres debent bene conteri ſm ſuum modum plus, vel minus, ſecundum ꝙ diuerſis membris competunt, vt dictũ eſt prius. Item quędam electaria fiunt ex ſolis pulueribus, vt diamargariton, quædam decoctionibus herbarum, & pulueribus, & aliquando cum ſuccis herbarum, & pulueribus ipſarum. Ad iſtam electionẽ ſpectant quæ valent ad membra ſpiritualia, quæ ſunt, diamargariton, diacameron, diamoron.

De diamargariton.

Diamargariton eſt electarium ex puluere factũ, & dicitur ſic, quia ex duabus margaritis conficitur, valet cardiacis, & triſtibus, valet ad cordis & ſtomachi debilitatem, & lętificat. Margaritæ ſm quoſdam ſunt baſis, quia dant nomen, ſed nõ oportet. Non enim dant nomen margaritę, & laudes conuenientes huic electario. Tales enim ſunt, quia cõfortant cor & ſtomachum. Caryophylli igitur, & ſpica, & lignum aloes, & margaritæ ſunt pro baſi vna, quia margaritæ confortãt cor, & alia ſtomachũ confortant, margaritæ confortant cor per ſimilitudinẽ, quia ſunt duræ ſicut cor. Item quia cor eſt rarum in ſubſtantia confortant ipſum inſpiſſando. Vnde lignum aloes, & ſpica, & caryophylli, ſunt eius baſis quantum ad confortationem, & margaritæ ad cordis debilitatem.

De caryophyllis.

Caryophylli eſt medicina nota, proprietatem confortandi ſtomachum & hepar habent, faciunt putrefactionem oris ſua acuitate cum nimio vſu comeſtionis, quia ſua acuitate laxant gingiuas, quæ laxatę materiã aliquando recipiunt quę remanens ibi putrefit. Et ſpica duplex eſt ſcilicet celtica & ſpica nardi.

De ſpica nardi.

De ſpica nardi hic intelligimus, eſt medicina nota habens proprietatem reſoluendi caliditate ſua, & cõfortandi ſtomachum ſua ſtipticitate, oppilationem hepatis aperit cum materia eſt frigida, pectus confortat & coitũ incitat. Et ideo in medicinis prouocantibus coitum ponitur. Itẽ prouocat menſtrua ſuffumigata, eſt enim aromatica.

De margaritis.

Margarita duplex eſt ſcilicet pforata & nõ perforata. perforata eſt melior, cũ eſt perforata à natura nõ ab arte, vt ponitur in coronis, quia iſta operatio non dat ei bonitatem neq; malitiam, licet hoc quidam dicant, quod propter hoc ſunt bonæ, quia illæ perforantur, quæ in coronis mulierum ponũtur, & ideo perforatæ ſunt meliores.

Sed dico, ꝙ perforata natura eſt melior, & cum eſt perforata à natura eſt pretioſa & cara quia ſecundum philoſophum libro. 4. de animalibus, quæ ſunt perforatæ à natura ſunt mũdatæ à ſuis ſuperfluitatib⁹ per illa foramina. Margaritæ ſunt illi lapides, qui in ventribus piſcium conchilium inueniuntur: iſta pulueriza cũ corallo ſi proijciatur ſuper oculum valet ad lachrymas oculi, prohibet ne materia fluat ad oculum.

Declaratio diacamerõ

Diacameron. i. ducens hominẽ de morte ad uitam, antophilus ibi ponitur, & eſt ſtypticus, amarus, valet ad pectus, & ad luxuriоſos, & caryophyl. zingib. & cinamomum ſunt ibi pro baſi vna, quia cõfortant ſtomachum, & antophilus eſt ibi baſis alia, ſcilicet inquantum confortat pectus, & eſt medicina cardiaca, & eſt ꝑtioſior ꝙ diamargariton, quia ibi ponuntur, quæ ponuntur in diamargariton, & plus de pretioſis, galanga, & ſpica celtica.

Declaratio diamoron.

Diamoron ex duobus moris fit. Sunt enim mora celſi, & mora rubi, illa nõ poſſunt digeri in ſtomacho propter ſui craſsitiem, ideo ei nocent, ſunt enim ſtyptica & ſicca, vnde prohibent materiam fluere ad vuam, & guttur ſua ſtipticitate. Diamoron valet in principio ſynanches, mirabiliter enim reprimit materiam, ne fluat ad guttur, cũ aqua roſata adminiſtratur, & plus ſi adminiſtretur cum ſucco corticum nucis magnæ, quia diamoron per ſe non poteſt penetrare propter ſui craſsitiem, & ideo non conuenit in repercuſsione materiæ à ſuperioribus venientis, ſed ſuccus ille eſt penetratiuus, cuius ſignũ eſt, quia pueri non poſſunt abſtergere manus ſuas ab ipſo maculatas, & ideo penetrat bene interius, & ſua acuitate qua penetrat, materiam fluxam conſumit, & ſua ſtipticitate materiam fluxurã prohibet, & non ſolum ab vna parte, ſed à qualibet parte, quod non poterat facere diamoron per ſe, quia non poterat intrare partes gutturis ſicut cum ſucco, iſta decima pars, quæ inuenitur in antiquis libris eſt lib. ij.

Quærit an quilibet humor ſit euacuandus.

Habito quomodo fiat digeſtio Conſequenter quæritur vtrum quilibet humor ſit euacuandus, & à natura digerendus, & videtur ꝙ non per Hippo. ij. aphoriſmorũ; inchoantibus morbis &c. ſed tunc materia eſt indigeſta, ergo &c. Item in primo. in peracutis paſsionibus raro pharmacijs vti, ſed tunc nõ eſt digeſta materia, ergo &c.

Item digeſtio eſt repreſsio malæ qualitatis materiæ; ſed materia euacuanda poteſt peccare in quantitate non in qualitate, ergo talis materia euacuanda non poteſt digeri. Item aliquãdo nulla facta digeſtione materiæ euacuandæ damus hieram picram Galeni, Paulini pilulas ad euacuandam choleram ante cibum vel poſt, ergo &c.

Sed contra dicit Hippoc. digeſta medicari &c.

Quærit an materianec q̃litate, nec q̃tate peccans ſit digerenda.

Conſequenter quęritur vtrum materia nec quantitate nec qualitate peccãs, ſi debeat euacuari, debeat digeri, videtur ꝙ non, quia digeſtio eſt repreſsio malæ qualitatis materiæ, ergo &c. Cõtra digeſta medicari &c. Item in apho. dicit ſi quis vult corpus purgare, oportet materiã prępparare primo, ergo &c. Solutio ad primã quæſtionem dicendũ, ꝙ aliquando eſt euacuanda materia digerenda, et aliqñ non, nam ſi materia eſt furioſa, tunc debet euacuari ſine eius digeſtione. Si materia nõ eſt furioſa, aut ipſa eſt multa, aut non, ſi ſit multa, debet euacuari tunc abſq; digeſtione materiæ ad minus in parte, vt natura melius poſsit ſupra reſiduũ, melius eſt enim ipſam materiam indigeſtam euacuare, q̃ naturã impedire in ſua digeſtione. Si materia nõ eſt multa, vel natura poteſt ſupra eam complete ad digerendum eam, aut non, ſi ſic, ipſa nõ eſt digerenda antequã euacuetur, ſi natura non poteſt cõplete ſupra eam ad digerẽdum ipſam, tũc aut ipſa euacuatur per medicinã fortem, aut per leuem, ſi per leuẽ medicinam euacuatur, tunc eam poteſt hęc tantũ digerere per aliqua ſui componentia, quantum ipſa poteſt attrahere per aliqua ſui componentia, ſicut pilulę ante cibum, tunc tales medicinæ poſſunt dari ante digeſtionem cũ ipſæ digerant tantum, quãtum euacuant, ſi medicina ſit fortis, tũc materia debet digeri, antequã euacuet tali medicina. Ad quã digeſtionem quatuor requiruntur conditiones.

Quatuor cõditiones requirũtur ad bonã digeſtionem.

Prima eſt membrũ prępparare, ita ne malũ ei nocumentum inferatur à malitia medicinæ, & ita diuerſimode debent præparari contra diuerſas malitias, quas medicinæ debent inferre. Vnde Hippo. iij. particula apho. ad helleboros &c. quia helleborus nimium deſiccat, antequam exhibeatur, membrum debet humectari quiete & ocio.

Secunda conditio eſt, quod materia remolliatur, vt ſit parata ad exitum.

Tertia conditio eſt, ꝙ viæ debent aperiri, vt per ipſas poſsit currere materia, & trahi à medicina.

Quarta conditio eſt, ꝙ humor attrahendus ita præparetur, vt à membro, & à materia odio habeatur, ꝙ à natura non retineatur, natura enim vehemẽtius retinet phlegma in æſtate quàm in alio tempore, vt per illud contemperetur caliditas æſtatis, & choleræ abũdantis in æſtate. Similiter in hyeme natura vehementius retinet cholerã, q̃ in alio tempore, vt per eam contemperetur frigiditas temporis hiemis, & phlegmatis abundantis in hieme, & ideo in æſtate eſt magis amicũ naturæ phlegma q̃ cholera, propter quod in æſtate facilius euacuatur cholera q̃ phlegma,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 906 sur 1089

phlegma, immo si phlegma tunc euacuaretur, tunc esset motus agitatiuus phlegmatis tracti à natura & à medicina. Similiter cholera in hieme est amicabilior naturæ q̄s phlegma, & ideo in hieme facilius euacuatur phlegma q̄s cholera, immo si cholera tūc euacuaretur, esset motus agitationis choleræ tractæ à natura, & à medicina, per hæc patet responsio ad duo prima argumenta.

Ad tertium dicēdum, quòd ratio supponit falsum, impossibile est enim humorem abundare in quātitate, quin cum hoc abūdet in qualitate, vnde impossibile est phlegma abundare in quantitate quin cum hoc abundet in frigiditate & humiditate, nō quia sit frigidior & humidior quàm si non abundaret, & ita de alijs humoribus, & sic patet solutio ad argumentum per prædicta.

Ad secundam quæstionem dicendum est, quòd materia nec qualitate nec quantitate peccans antequam euacuetur debet digeri, vt ipsa sit naturæ odiosa, nisi enim digereret nō esset naturæ odiosa, & tunc si vellemus ipsam euacuare, esset motus agitationis medicinæ trahentis & naturæ retinētis, si autem timeamus humorem mouere, & facere in tempore sequenti ratione morę aliquam ęgritudinem specialem, sicut febrem tertianam, vel aliquem alium morbum ante tempus illud est melius materiā alterare in oppositas qualitates illius morbi, ne illum morbū faciat q̄s illam materiam euacuare, & sic soluuntur argumenta, & per consequens quæstiones.

De diātho. Dianthos dicitur, quod fit ex floribus dendrolibani, violarum, & rosarū, valet tristibus, macilentis, cardiacis, multum lætificat, & cōualescentes ex ęgritudinibus multum confortat. vi. pars confecta est lib. ij. &. f. ℞. florū rorismarini. ʒ. i. rosarum, viola. liquir. ana. ʒ. vi. caryophyl. spicæ, nucis musc. galangæ, cinamo. zingi. zedoariæ, macis, ligni aloes, carda. anethi, ana. ℈. iij. mellis quantum sufficit, detur mane & meridie, febricitantibus cū aqua, non febricitantibus cum vino.

De pluris arcoticon. Pliris arcoticon, pliris completa medicina, arcoticon principium interpretatur, proprie valet tristibus, melancholicis & ad nimiā stomachi debilitatem, & syncopim & cordis, memoriā reparat, intellectum acuit, & epilepticis, analepticis, et catalepticis prodest, et omnē debilitatē cerebri reparat, octaua pars est lib. i. ℞. cinamo. caryophyl. ligni aloes, galangæ, spicæ, nucis mus. zingi. spodij, schinanthi, rosarū, cyperi, violarum, ana. ʒ. i. & gra. xvi. folij, liqui. styracis, masticis, sansuci, balsamitæ, basilicōnis, cardamo. macropi. myrtillorum, corticum citri, ana ʒ. ij. et gra. v. gemmarum, been albi et rubei, coralli, serici combusti, ana. ʒ. i. & grana. ij. & f. musci, grana. v. syrupi rosa. quantum sufficit. detur mane & sero febricitātibus cum calida, non febricitantibus cum vino.

Diacastoreum. Diacastoreū dicitur à castoreo, quod ibi recipitur, valet contra grauissimam cephaleam, epilepticis, vertiginosis, auxiliatur: hemicranicis, & monopagicis doloribus prodest, paralysim omnium membrorū, maxime capitis emendat, emphraxim hepatis, & splenis atq; renum soluit, & omnib⁹ ęgritudinibus ex frigiditate obstat, quinta pars confecta est, lib. ij. ℞. castorei, myrobalanorum citrinorum, ana. ʒ. iij. minus gra. i. &. f. aloes. ʒ. i. &. f. minus granum. i. assari, myrrhæ, enphorbij, ana. ʒ. i. & gra. xvij. folij, antimonij, liquiritiæ, tragacanthi, calami aromatici, nitri, chalbani, schœnanthi, spicæ, opopa. casiæ, piperis longi, albi, & nigri, xylobalsami, carpobalsami, colocynthidis, reupontici, styracis calamitæ, zingi. cinamo. ana. drach. i. & gra. ij. staphisagriæ, dauci, marathri, prtrosel. apij, se. sileris, daphnococi, conchi, sinoni, petrolei, styracis rubei, sanguinis draconis, cardamo. thuris maioris & minoris, anisi, sileris, olei laurini, agarici, masti. salis armoniaci, zedoariæ, ana. ʒ. i. & gra. viij. satureiæ, hyssopi, chamędryos, pulegij, origani, balsamitæ, ozimi, brancæ vrsinæ, dictami, rutæ, se. aristo. longæ & rotun. aaron, nabathematicon, asari, saluiæ, rosarū, bdellij, ana gra. xvij. epithy. polypodij, opopa. ana. ʒ. xv. aliapidios, cappar. ana. grana. xi. anacardi, sabinæ, gentianæ, corticum mandragoræ, ana grana. xvi. peucedani, absinthij, ireos, ana. gra. ij. & tertiā partem vn. mellis quod sufficit, detur in modum auellanæ capitalibus passionibus cum apozimate eleliphaci, hepaticis cum decoctione absinthij, vel eupatorij, splencticis, cum aqua capparis vel calamenti, nephreticis cū aqua decoctionis milij solis vel macedonici, accipiatur summo mane, & ieiunēt vsq; ad horā sextam.

Diairis. Diairis dicitur à radice illa, quæ ireos appellatur, ualet dyspnicis, arteriacis, tussientibus, vocē perditam restaurat, si fuerit ex frigida causa, duodecima pars eius confecta est, lib. iij. ℞. ireos, vnc. i. pulegij, hyssopi, liquiri. ana. ʒ. vij. tragacanthi, amygdalarum, pineæ, cinamo, zingi, piperis, ana. ʒ. iij. styracis rubeæ. ʒ. ij. &. ℈. i. caricarū, carnium dactylorū, passularum enucleatarū, ana. ʒ. iij. & f. mellis quod sufficit, detur sero cū vino calido. Sicut dicit Auic. in. ij. iudicia medicinarum mutantur secundum diuersas præparationes, ne igitur iudiciū medici impediatur, præparationes medicinarum videamus.

De prępara tionib⁹ medicinarum. Sex enim sunt præparationes medicinarum. Prima est coctio. Secunda cōtritio. Tertia est adustio. Quarta ablutio. Quinta congelatio. Sexta cōmistio. Præparantur igitur medicinæ per coctionem, quæ coctio necessaria est tribus de causis.

COCTIO.

Prima p de coctioné. Prima est earum mundificatio, & sic mel decoquitur, vt à suą impuritate mundificetur. Vnde Gal. 3. acutorū, mel non coctū, non debet poni in hydromelle, nisi sit purum, sed si sit impurū debet decoqui vnde mundificetur.

Secunda conditio vel causa est, vt substantia quam volumus refutare expellatur, sicut cum caules in dysenteria volumus dare ad ventris constipationem, decoquimus, vt substātiam eorum acutam laxatiuam, quæ est in succo auferamus, & de hoc habetur à Gal. 3. de simplici medicina, q̄ caulis decoquitur cum ad vētris locum datur, quia quanto plus decoquitur, tanto plus stringit.

Tertia de causa fit decoctio medicinæ, vt virtus eius aqua uel oleo, in quo fit decoctio, demūdetur. Et propter hoc dicit Gal. 3. simplicis medicinæ, quod aqua & oleum sunt materia aliarū medicinarum, quæ fm virtutes illarū medicinarum quibus cōmiscentur formantur, & hæc tertia decoctio diuersificatur fm diuersitatem decoctionū, quædam enim sunt medicinæ quas oportet longo tēpore decoqui, & sunt crassæ, vt lapides, & radices, & genera alia, ad hoc enim, vt eorū virtus aquæ, vel oleo madetur, oportet quod earū decoctio sit diuturna. Aliæ sunt medicinæ, quæ minori decoctione indigent, & in tempore minori, sicut semina diuretica, vt semen apij, petroselini, foeniculi, dauci, carui, ameos &c. Alię sunt medicinæ quarū decoctio est ad sufficiētiam in tpe breuissimo, vt illę quæ sunt raræ substantiæ, vt epithymū, flores viol. boragi. & oēs flores vniuersaliter. Ex hoc enim habemus vnū modum confectionis syruporū. Si enim volumus in aliquo ponere radices, semina, & flores, primo debemus ponere radices, & decoctione semifacta debem⁹ ponere semina, & decoctione fere completa, debemus ponere flores.

CONTRITIO.

De secunda p trītioné. Secunda præparatio medicinæ est per contritionem, ista autem contritio est duplex, vna multa, alia parua. Multa fit duabus causis. Prima est vt per illam contritionem remoueatur malitia medicinæ quam faceret in substantia sua crassa, & sic bene cōteritur pulpa fm Auicen. quia si remaneret in sua substantia crassa adhęrens membro, vt stomacho vel intestinis sua spongiositate attraheret humorem multū existens in stomacho vel intestinis, & posset ibi generari apostema, & hoc dicit Auic. in. ij. & nō sis contentus pulpā conterere, vnde pulpa propter illam causam subtilissime conteritur. Secūda causa est, quia membrū quod curare volumus est situatū in diuersis partibus remotis, & ideo bene debet cōteri, vt facilius penetret, & min⁹ in stomacho remaneat, & propter hoc dicit

dicit Auicē. in proœmio, ꝙ pulueres ſubtiliſsime debent conteri cum ponũtur in electarijs, & hoc habetur à Gal. ij. ſimplicis medicinæ, ꝙ medicinæ curantes paſsiones re num, debent minutiſsime conteri propter cauſam prędictam. Craſſa autem contritio fit duobus modis. Vna eſt cauſa, ne vltimata contritione virtus medicinæ, & operatio proprie corrumpatur, ut cum medicina ſit ſcamonea, ſi multum contereretur propter raritatem ſuæ ſubſtãtiæ amitteret ſuam operationem, quæ eſt attrahere cholerã propter quod ipſa debet conteri in magnas partes.

Et ſi tu dicas per illam propoſitionem, ꝙ ſi tanta virtus in tanto tempore poteſt, & mediũ poterit trahere medium in æquali tempore, ergo ſi pondus. i. 3. ſcamoneæ poterit trahere tantum choleræ, & medietas poterit trahere medietatem choleræ. Eſt dicendum, ꝙ iſta propoſitio eſt vera, ſi vtraq; poſsit in hunc actum, ſed vtraq; non poteſt, quia virtus eſt ablata, & ita à parte agentis, virtus eſt ita ablata, ꝙ non poteſt trahere, vnde nõ habet diminutam virtutem reſpectu paſsi, ſed nihil, non enim ſequitur, ſi decẽ homines poſſunt trahere nauim per vnam leucam in ſeptimana, ergo quinq; homines poſſunt trahere eandem nauim per dimidiã leucã, nec ex parte medicinæ tenet ſimiliter, vltimata ergo eius contritio corrũpit propriam virtutem medicinæ. Sed corrumpere propriã operationem medicinæ eſt duobus modis, aut corrumpitur ſua propria operatio, ita ꝙ in aliam non mutatur, ſicut in ſcamonea, quæ vltimate contrita non laxat, aut propria operatio corrumpitur, & alia inducitur, ſicut patet in cimino cuius eſt ventrem laxare, ſed cum conteritur vltimate, mutatur laxatio iſta ad vrinam, quia tunc vrinam prouocat. Secunda cauſa eſt, quare non multum conteruntur medicinæ, ſed craſſæ remanent, vt multo tempore in ſtomacho remaneant, & iuuent digeſtionem in eodem, & ſic faciũt medici, quia hepati trageã craſſam propter ſtomachũ, & propter alia mẽbra minute contritam.

ADVSTIO

De tertia p aduſtionẽ. Tertia ꝓparatio medicinę, ẽ aduſtio q̃ fit ſex de cauſis.

Prima eſt, vt acuitas quæ continetur in medicina remoueatur per aduſtionem, quæ aduſtio conſumit partes ſubtiles, in quibus eſt acuitas, & per hoc acuitas remouetur, & ita atramentum quod corroſiuum eſt, & chalcanthum aduſtum cum croco valet ad conſumptionem apoſtematis duri, quia tunc ſine corroſione conſumit.

Secunda cauſa eſt, vt per aduſtionem acuitas acquiratur, & ita lapides non habentes acuitatem, vt fiant calx aduruntur, quæ acuitas in partibus terreis lapidem ſic deſiccando & igniendo. vnde ſm Gal. ij. ſimplicis medicinæ, calx eſt calida in. iij. gradu eſt corroſiua, piper ſm Gal. ibidem eſt calidum in. iij. gradu. Illa autẽ caliditas cum eſt in. iij. gradu, tunc eſt in materia craſſa, quæ propter ſui craſsitiẽ diu moratur in vno loco, propter quod corrodit membrum in quo moratur, & ſic calx viua quæ habet partes craſſas, quæ non poſſunt cito penetrare, immo diu morantur in vno loco, nec ſine illis ſubtiles poſſunt penetrare, propter quod corrodit, ſed ptper tranſit ſicut flamma, quia ſua caliditas in rara ſubſtantia fundatur, & ideo non adurit, nec corrodit, & ideo dicit Auic. ꝙ cepe exterius poſita vlcerat, quia diu moratur in vno loco, ſed interius recepta, non, propter ſui motum.

Tertia cauſa eſt quare aduritur medicina, quia ipſa eſt valde craſſa ita, ꝙ ad partes remotas non poteſt penetrare, niſi ſubtiliaretur: in iſta autem aduſtione ſubtiliatur, propter quod melius poteſt penetrare.

Quarta cauſa eſt, vt melius poſsit conteri, per illam. n. aduſtionem diſponitur medicina ad faciliorem contritionem, & ſic ſericum comburitur ſm Auicẽ. nec debet conteri in pliri, cum non eſt artificiale neq; bonum, quod ſic per ipſum conteratur, quia aliqñ ſua virtus tota corrumpitur in iſta aduſtione, licet per ipſam præparetur ad contritionem. Iſtud enim ſericum aliqñ datur ad cordis confortationem, & tunc non debet comburi, quia tunc virtus medicinæ quam quærimus amittitur ſcilicet cordis confortatio, & tunc quando debet poni in pliri electario melius eſt, vt ſcindatur in minutiſsimas partes cum cultello, & poſtea ſm quod poſsibile eſt cõteratur. Aliquando enim ponitur ſericum in medicinis ad conſumptionẽ materiæ, & ſic ponitur in diaſene, et tunc debet comburi, et tunc bene habet virtutem conſumendi. Similiter eſt de aloe, quia aliquando datur ſimul ad laxandum, & ad ſtomachum confortandum, tũc debet comburi, quia per iſtam combuſtionem conſumitur ſua gummoſitas, per quã laxabat. Et propter hoc magis apparet alia virtus, et alia operatio quæ eſt confortare, et tũc melius confortat.

Quinta cauſa eſt, vt malitia medicinæ remoueatur, & ſic ſcorpio aduritur, vt per iſtã aduſtionem venenoſitas auferatur per quã malitiã poterit inducere in corpus humanum, nec in lapide, quia per puluerẽ ex eo factũ poſſumus mirabiliter lapidẽ frangere, ad quod mirabiliꝫ valet.

Sexta cauſa eſt, vt humiditas ſuperflua conſumatur, & ſic myrobalani, & omnes gummi quæ dantur contra fluxum ventris, aduruntur, vt remoueatur gummoſitas illa per quam laxabat, & ſic in myrobalanis remanet natura conſtrictiua, & in alijs remanet natura viſcoſa conglutinatiua humiditate ſuperflua, lubrificatiua, conſumpta, ut gummi arabicũ, tragacãthum, & ſic datur in dyſenteria.

ABLVTIO.

De q̃rta p ablutionẽ. Quarta præparatio medicinæ eſt ablutio, per ablutionem enim præparantur medicinæ. Iſta autem ablutio fit quatuor de cauſis. Vna enim eſt vt acuitas quæ continetur in medicina, auferatur, & ſic abluit̃ calx, & extinguitur aqua frigida, ne ſua acuitate corrodat membrum, & ſimiliter de omnibus medicinis quarũ timemus acuitatẽ.

Secũda de cauſa debet ablui medicina, vt ab ea ſordes mundificentur, & ſic abluitur oleum, vt mundificetur, ideo vt per illam ablutionem albificetur & clarificetur.

Tertia cauſa eſt, vt melius poſsit conteri, quia medicina eſt ita dura, ꝙ non poteſt bene conteri, niſi partes ſuæ remolliantur, & ſic acatia abluitur, vt melius poſsit conteri, prius tamen aduritur q̃ abluatur, vt per aduſtionem & per ignem adurẽtem incidatur, & pori aperiantur, vnde per omnes eius partes primo in ablutione aqua poſsit melius iuuare ſcilicet ſubintrare, & omnes partes eius remollire, deinde ad vltimum cõteri, primo ergo aduritur, ſecundo lauatur, tertio conteritur.

Quarta de cauſa abluitur medicina, vt eius malitia auferatur, & ſic lapis lazuli abluitur, habet enim duplicem virtutem ſcilicet expreſsiuam & nauſeatiuã, vt ergo nauſeatiua auferatur, debet ablui vt compreſsiua ſolum remaneat. Sed quia multiformis eſt ablutio in iſtis reb⁹ diuerſis, ideo videamus de iſtis diuerſis ablutionibus, quia in hoc multoties ſolent chirurgici medicos irridere.

De ablutione cerę. Cera enim primo ſic abluitur, debet primo liquefieri ad ignem, deinde in aqua pura clara ſine ſapore aliquo debet poni, & in ipſa aqua debet manib⁹ malaxari, & aqua à cera cum manibus exprimi. Deinde ad ignem debet liquefieri, & demum in aqua munda &c. vt prius, & ſic iterum, & iterum faciendum eſt, quouſq; aqua iſta ſine ſapore aliquo exierit, quia tunc ſignum eſt, quod tota acuitas ceræ eſt ablata, qua indigemus aliquoties cum volumus vnguentum ad infrigidandum, vnde ablutionem illam facimus, vt acuitas ceræ auferatur.

De ablutione olei. Oleum debet ſic ablui, pone oleum in vaſe mundo ſtricti orificij, & demum ſuper oleum infunde aquam mundam ardentem, & tamen non debet malaxari cum manibus iſtud oleum, ſicut faciebas de cera, ne propter ſui viſcoſitatẽ adhæreat manibus. Et aliqui lapides abluuntur, non ſicut oleum & cera.

Lapis lazuli ſic abluitur, aut alius lapis huiuſmodi primo debet conteri, & poſtea poni debet in loco, vel in vaſe puriſsimo. Et poſtea aqua clara fortis ſuper eum infundi, & debet diu aqua commoueri, et poſtea debet dimitti quouſq; reſideat in fundo aquæ, & deinde remoueat iſta

aqua,

aqua,& poſtea iterū ponat,& fiat vt prius, & iterū & iterū quouſq; aqua exeat clara abſq; ſapore mutata, & ablutio iſti⁹ lapidis ſic fit,vt p̄ hoc virtus nauſeatiua auferat.

CONGELATIO.

De qnta p̄paratione. Quinta præparatio medicinæ eſt congelatio,congelat enim medicina eam ponendo in loco frigido,vt caliditas remoueatur,& frigiditas introducatur, vnde ſic medicinæ infrigidantes congelantur.

COMMISTIO.

De ſexta p̄paratione. Sexta præparatio medicinæ eſt cōmiſtio,cōmiſcemus enim aliquando medicinas adinuicem, vt earum virtus fortificet,ſicut ſcamo. admiſta medicinis aloeticis ipſas confortat in actione,& ſic zin. fortificat turbith,de ſe. n. turbith phlegma attrahit ſubtile, ſed ſi cum eo zin. admiſceatur,fortificando facit eum trahere phlegma craſſum.

ADMISTIO MEDICINARVM.

Secundo modo admiſcemus medicinam medicinæ,vt ipſam faciat tranſire cito ad locum debitum,& ſic crocus admiſcetur auro & argento,& ſic de alīs medicinis cardiacis,quia illæ ſua ponderoſitate ad inteſtina cito deſcenderent, nec ad venas poſſent penetrare, ſed crocus facit ipſas ad cor penetrare.

Tertio modo admiſcetur medicina medicinæ, ne cito tranſeat ad venas, vt quando volumus hepar deoppilare per diuretica,& illa habent naturam cito penetrādi ad venas,ideo debemus cum eis aliqua admiſcere quę ea impediant,ne cito ad venas tranſeant, immo remaneant in vīs hepatis, ſicut raphanus habet proprietatem humores attrahendi ad ſtomachum,& diuretica habent naturam penetrandi ad venas. Ex iſto autem motu contrario fit agitatio quædam,quæ eſt cauſa quietis in via medicinæ,& hoc eſt in hepate.

Quarto modo admiſcetur medicina medicinæ,non ut medicina fortificetur per aliam medicinam vel confortetur,ſed potius vt vna per aliam debilitetur & corrumpatur, vt ſi admiſceamus viol. vel myrobalanos in æquali virtute quia vna laxat,& alia comprimit,vna alī contrariatur,& diminuitur operatio vnius per alteram,& ideo cum admiſcetur vio. cum myrobalanis debent parum commiſceri,& hoc vt operatio violarū prius fiat, quām myrob. operentur.

Quinto modo admiſcentur medicinæ inter ſe, vt vna aliam impediat,& ſic admiſcemus cū ſcamo. zing. quod cōfortat ſtomachum,eo q̄ ſcamo. eſt inimica ſtomacho, et bdellium aut maſtix,quia ſcamonea habet inteſtina excoriare,ut ſua viſcoſitate hoc impediant in ſcamonea. Itē non ſolum ex ignorantia complexionis medicinarum,et ignorantia præparationis impeditur iudicium medici, ſed poteſt impediri ex herbarum vicinitate aliarum,vnde medicinæ creſcentes iuxta herbas venenoſas, ſunt malæ,& virtus earum eſt corruptiua, & ſic videmus q̄ virtus muſci,& ambræ cū oritur iuſta camphoram,& pſyllium corrumpitur & diminuitur.

Dictum eſt prius, q̄ quædam ſunt electaria valentia ad membra ſpiritualia quædam ad mēbra naturalia &c. & cum prius dictum ſit de tribus electarīs valentibus ad membra ſpiritualia,diamargariton & diamoron, & diacameron, Nunc dicamus de alīs valentibus ad membra naturalia, & de his quatuor quæ ſpectant ad lectionem iſtam, quorum primum eſt dianthos, ſecundum eſt pliris,tertium eſt diacaſtoreum,quartum eſt diairis.

Electaria ad membra naturalia.

De diāthos Dianthos ſit de anthos, & eſt baſis in hoc electario, ſicut patet inſpiciendo ad eius laudes,quę proprie huic competunt. & eſt ibi pluſquam de alīs.

Anthos eſt marinus ros, in litera habetur floris roriſmarini. Item de dendrolibani,aut leptolibani, & cū dicitur dendrolibani,vel leptolibani intelligitur, q̄ ſit de foīs roriſmarini,& cum dicitur de floribus anthos hoc eſt de floribus roriſmarini,& leptolibani, vel dendrolibani folium eius,eſt iſtud,eſt calidæ & ſiccę complexionis,nō

E tamen multū,vnde non multum calefacit, nec multū infrigidat cor,tamen proprie confortat, ſpiritus reparādo, ſtomachum cōfortando & cerebrū, vnde ſunt multa ibi valentia ad ſtomachū,vt ro. zingi. & ſimiliter valet cerebro ſua aromaticitate ſpiritus reparando & confortando,et ad cor proprie eſt medicina cardiaca,anthos ex ſua proprietate cor confortat,& valet contra cardiacam paſſionem ex frigida cauſa,& valet triſtibus et macilentis. ſ. ex ſolicitudine & triſtitia, quia lætificat, debet caueri in feb. ca. & in hominibus extenuatis, niſi ſit ex ſolicitudine,& conualeſcentibus, quia in eis eſt paucitas ſpirituū.

Dianthos autē reparat ſpiritus deperditos, & cor debile confortat, ſunt enim qui valde timēt propter cordis ſui debilitatem,& ſpiritus paucitatem,& propter hoc triſtes ſunt,& curioſi à cura dicti non à curioſitate & macilenti. Quidā enim dicunt quod debet dari in febribus in mane cū aqua frigida etc. Sed ſi ego darē in febribus,non darē niſi in febribus de materia frigida, & in die interpo-
F lationis,melius & ſecurius tamen eſt, vt caueatur in feb. ſed conuenit in illis,q̄ habent cor debile, tēperatum tū ſatis ī caliditate & frigiditate,tū debile ſpirituū paucitate.

Pliris eſt aliud electarium valens ad ſpiritualia. Pliris duplex eſt, cum muſco & ſine muſco. Arcoticon, id eſt completa cōfectio,ſiue perfecta medicina, valet triſtib⁹, confert melancholicis, confortat ſtomachū debilem & cor,& valet contra ſyncopim,memoriā reparat, ſenſum acuit,& epilepticis valet analepticis, & catalepticis, & omnem debilitatē ſtomachi cōfortat ex cauſa frigida,eſt enim calidius & ſiccius q̄ dianthos. Sunt enim quædam quæ valent proprie ad confortationem ſtomachi, vt cinnamomū,& caryophyllum. Sunt etiā quædam violētia ad cor,vt corallus & ſpodium,quædā autem ad cerebrū, vt ſchœnanthus, & cyperus. Eſt igitur pliris medicina cardiaca,& cor confortat vt dianthos, ſed differenter & propter cauſas diuerſas duæ debent dari ad confortationem cordis. Pliris enim debet dari ad confortationē cor
G dis propter frigiditatē & timorem, ſed dianthos quando eſt temperatū in caliditate & frigiditate,eſt tamen debile ex ſpirituum debilitate vel paucitate, quia anthos ex ſua proprietate habet ſpiritus reparare. Notandū ſm artē quam dat Gal. quod ſi aliqua medicina valet ad mēbra plura,debemus dare illam medicinam cum aliquo ducente ad membrū illud,quod volumus cōfortare. Vnde diuretica habent deoppilare hepar & ſplenem, pectus & pulmonem,ſi autem volumus dare diureticā vt aniſum, & tamen ad deoppilationem hepatis, poſſumus dare ſicut ſunt,quę ad hepar conueniunt cum ſua virtute. Sed cum volumus deoppilare ſplenem, debemus dare cum aceto, cum acetum faciat tranſire ad ſplenem. Si aūt ad pulmonem,debemus admiſcere cū liquiritia, & vuis paſsis,& ſimilibus. Similiter cum pliris valeat ad ſtomachū, cor, & cerebrum confortandū, cum volumus dare plirim ad ſtomachum confortandum,debemus dare cum decoctionibus alicuius valentis ad ſtomachi confortationem, &
H habentis reſpectum ad illud membrum proprie,vel cum decoctione zingi. vel galangæ, ſi ad cor cum decoctione bugloſſæ,aut nucis muſcatæ. Si ad cerebrum, cum decoctione betonicæ aut primulæ veris,aut ſimilium, quę habent aſpectū ad cerebrum,& hæc eſt ars valde bona,aliq tū ſunt valde delicati, qui electaria nolunt accipere ſicut ſunt,nec cum decoctione,& poſſumus habere talē cautelam,quia poſſumus dare tale electarium, & poſtea vinū ad bibēdum cum aliquibus habentibus aſpectū ad membrum,quod volumus confortare,& ſic intellige de alīs.

Diacaſtoreum dicitur à caſtoreo,quod eſt ibi baſis, & eſt caſtoreum teſticulus cuiuſdam animalis, quod dicit caſtor,& eſt animal valde calidū & ſiccum, & eſt valde mirabile habens duos pedes ad modum gatti,anteriores vngues valde acutos habētes,quia natura dat membrū, & membri operationē. Similiter datur ei à natura, q̄ eſt animal valde aquaticum,& in aqua habitans propter ſui vehementē

De pliris.

De diacaſtoreo.

vehementē caliditatem, & ideo vt posit ripis fluuiorum adhærere, qñ vult nutrimentū suū adcipere, dātur ei tales vngues, habet pedes posteriores ad modū anseris, vt cū illis in aqua posit natare, sicut pedib⁹ anterioribus ripis adhæret, sic posterioribus posset natare, habet insup dentes valde acutos ad modū gatti. Multū sunt similes gatto, qa comedit arbores, radices, & cortices, & ideo vt possint accipere cum suis dentibus illos cortices, habēt à natura tales dentes, & incidit tales arbores, & est mos taliū animaliū, cp qñ vnus castor venit in aliqua terra vbi sunt plures castores, tunc ducunt ipsum in locum vbi est copia nutrimenti, vnde faciunt ipsum sclauum & seruū, & tunc bene decorant ipsum cum corticibus supra dorsum, & depilant eum, vt per hoc posit cognosci ab alijs sclauus. Dicitur autē à quibusdā, cp abscindit sibi testiculos cum debet capi à venatoribus, & cp cognoscit per instinctum naturalem, cp volunt ipsum habere propter testiculos, & sic habentur, & testiculis habitis ipsum dimittūt venatores abire. Sed hoc est falsum, pellis. n. eius plus valet q̄ eius testiculi. Item non est tanta sapientia in bruto cp sciret hoc facere: isti testiculi sunt calidi in tertio gradu, vel in principio quarti, & sicci in secundo gradu, & sunt meliores in quibus est sperma, et intus bene digestū.

Item illud electarium in quibusdā libris non est inuentum, & habet magnā receptam, valet principaliter cōtra paralysim propter euacuationem materiæ, quia resiliū materiæ consumit, & neruos confortat, vnde est optimū neruis, & istud est empiricum, & contra capitis ęgritudinem cum materia est euacuanda, & contra spasmū ex repletione de frigida causa. Diacastoreo aliquando vtimur intus, & aliquando extra: intus vt sub lingua tenendo, si posit pati, quod est difficile diu supra linguā tenere, vel sub lingua receptum, sub lingua consumit humiditatem superfluam in lingua, vel in radice linguæ, intra corpus recipitur propter prædictas causas. Item similiter extra vtimur eo. vnde est vnguentū mirabiliter valens ad paralysim, materia prius euacuata vngatur locus in quo est paralysis de oleo castoreo, & oleo laterino, & oleo laurino forti, vel costino, vel alio oleo petroleo, vnde de testiculis castorei fit oleum: sed tū caue, ne ex hoc inflammetur corpus, quia timendū est de hoc, est enim de istis oleis vnum ex quo fit ignis græcus, sed oleum castoreum commistum cum nardino oleo forte valent.

De diairi quid fit.

Diairis dicitur ab iri, est. n. radix quæ habet vim aperiendi, & calefaciendi, & cōsumendi, vnde ista radix matrici suppositā, & suffumigata facit aborsum, aborsu. n. fœtus aliquando indigemus, cum sit fœtus debilis, non potens exire, et tunc melius est, cp fœtus occidatur, q̄ mulier & fœtus simul, menstrua prouocat mirabiliter, vnde suffumigata mortuum fœtū educit, et secundinā, et menstrua, fortiter aperiendo matricem, valet proprie pectori cum in eo sit materia crassa, quia ipsam incidit et diuidit, calefacit, & tussim curat, ex materia tali creatā: vnde non debemus dare semper diatragacanthum, & diapenidion in tussi, quia illa lenificatiua non sufficiunt, immo nocēt, & magis faciunt materiam inuiscare cum materia sit frigida & crassa, sed debemus cū eis cōmiscere diairim, aut diahyssopum ad illam materiam incidendam, & alia quę remolliunt eam, vnde in iuuenibus calidæ & siccæ complexionis conuenit diatragacanthum, sed in senibus, qui sunt frigidæ complexionis, & habent naturam multum phlegmaticam, bonū est cōmiscēri diairis operatio, aut diairis, aut diatragacanthum miscēri diapenidion, quod est aliquantulum calidum, & aliquantulū diairis, aut diahyssopi. quando est materia crassa in pectore multa, tunc debet primo remolliri, & postea consumi, ideo in diairi ponuntur quædam remollitiua, vt penidion &c. & quędam incisiua, consumptiua, quia est valens ad materiam frigidam in pectore contentam. Iris est basis in hoc electario quod est diairis, quod patet per laudes eius &c.

Habito de digestione, & de modo digestionis, & de materia digestibili. Nunc videamus de digestiuis per quæ fit digestio.

De digestiuis.

An syrupus acetosus valeat in digestiõe materiæ puf cholericæ.

ET circa hoc primo quærimus vtrum syrupus acetosus valeat in digestione puræ materiæ cholericæ, & videtur cp non, quia nihil subtilians conuenit in digestione materiæ sua subtilitate, & mobilitate peccantis, sed cholera peccat sua subtilitate, propter quod est mobilis de loco ad locum, & syrupus acetosus plus eam subtiliat eam diuidēdo, ergo syrupus acetosus adhuc non valet in digestione puræ choleræ. Item Gal. 3. apho. dixit, cp sola siccitas sufficit ad generationem cholerę, igitur cū acetum habeat siccitatem, ipsum generabit cholerā, sed quod generat cholerā non digerit eam reprimendo suas qualitates, necp curat morbos causatos ex cholera. Item nullum calefaciens oportet ad digestionem choleræ dare, sed acetum calefacit, quia locum quē attingit rubicundat, & corrodit ſm G. in de simplici medicina, ergo &c.

Sed contrariū dicit Auicen. in quinto, cp syrupus acetosus vincit puram choleram. Idem volunt omnes autores medicinæ, & eo vtuntur oēs medici ad eā digerendā.

Consequenter quæritur quis syrupus melius valet ad hoc, an acetosus vel violatus, videē cp acetosus, qa quod est frigidum magis conuenit in digestione materiæ cholericæ, sed syrupus acetosus est frigidior violato, ergo &c. Sed contra. cura fit per contrarium, ergo melius fit cura per magis contrarium, sed violatus magis contrariatur choleræ q̄ acetosus, quoniam in duabus qualitatibus, cū viol. sit frigidus & humidus, & acetosus vna tantum in qualitate cōtrariatur, quia est frigidus et siccus, ergo etc.

Solutio, ad primam quæstionem dicēdum, cp syrupus acetosus cōuenit in digestione materiæ cholericæ in qnq; casibus. Primo quādo materia cholerica peccat in sua caliditate, & non sua siccitate, tunc magis conuenit acetosus q̄ violatus. Potest enim esse cholera temperata in substantia nec nimis sicca nec dura, calidior tamen debito, & tunc ille syrupus est optimus, quia bene infrigidat. Vnde Gal. in de simplici medicina dixit. Ipse non est infrigidans sicut acetum. Secundo conuenit syrupus acetosus in digestione choleræ, quando cholera est in loco remoto, tunc enim syrupus acetosus magis conuenit q̄ violatus, quia acetosus magis potest penetrare q̄ violatus, & ita aqua cum aceto in æstate cito sedat sitim à caliditate membrorum non stomachi introductam. Illud bene sciunt Lombardi qui hoc bibunt, quia humiditate aquæ membra ita rorantur, & sic sitis mitigatur, & frigiditate aquæ & aceti infrigidantur, hoc etiam bene conuenit in pinguibus hominibus, & non multum extenuatis, & siccis, cum acetum desiccet, propter hoc certe plus valet acetosus q̄ violatus. Tertio conuenit syrupus acetosus plusquam violatus ad digerendū materiam choleri cam in hominibus pinguibus de dicta causa. Quarto quando est oppilatio cū putrefactione choleræ, plus competit ad digerendum choleram acetosus quàm violatus, quia violatus nō transiret nec penetraret sicut acetosus.

Quinto si materia putrefacta in corpore sit multa, tūc non conuenit violatus, sed acetosus, quia violatus nō est citæ penetrationis, & est debilis actionis, inde non conuenit, & oppilat sua frigiditate & humiditate, fumos retinet, & poros claudit, & stringit. Sed acetosus valet contra choleram, quia ipsam infrigidat, & quia ipsam euacuat, & quia scindit, & aperit poros sua subtilitate, & fumos facit effumare, ideo putrefactionem minuit.

Ad primum dicendum, cp tunc impedit, cum cholera est multum subtilis. Vel dicendū sine præiudicio melioris sententiæ, cp cholera non est subtilis in substantia, sed crassa, licet subtilis & acuta in actione, est enim crassa in substantia cum sit humidior, & hoc habetur à Gal. in secundo prognosticorum, vbi dicit, cp cholera per se est crassa congelata, sed humiditate phlegmatica liquefit, & subtiliatur, & phlegma est per se congelatum, sed calidi-

tate

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 910 sur 1089

tate cholerę ſubtiliatur cum.n.cōmiſcetur,ergo in ſua ſubſtantia ſubtiliat ſyrupus acetoſus eam incidendo, & eam incraſſat infrigidatione, infrigidando enim immobilitat eam,& tollit eius acumen. Ad ſecundam rationem poteſt multipliciter reſpōderi,vno modo ſcilicet, q̄ per hoc quod eſt ſiccitas, dico quòd Gale. loquitur de ſiccitate temporis diuturna, cum enim tempus ſit ſiccum multum, & perſeuerat diu in ſua ſiccitate, tunc multiplicatur cholera æſtate plus debito in corpore humano.

Secundo modo poteſt reſponderi per ly ſola, q̄ non eſt ſola ſiccitas in aceto, īmo cum frigiditate, quæ generationem choleræ impedit. Tertio modo dicendum eſt, q̄ licet acetum impediret digeſtionem choleræ veræ, tamen non impedit digeſtionem cum eſt admiſtum cum ſuo repreſsiuo cū zuccharo. In ſyrupo enim eſt zuccharum calidum & humidum temperate, & ideo non impedit hoc iuuamentum, quod facit acetum in ipſam choleram infrigidando, quia non minuit frigiditatem, ſed remouet nocumētum, quod faciebat acetum ſiccitate, quia humidum eſt, & poteſt plus humectare zuccharum, q̄ acetum deſiccare. Ad aliud dicendum, q̄ non facit ruborem ſiue corroſionem eo q̄ calidum, ſed quia ſubtile & acutum. quia enim ſubtile, ſubintrat & penetrat, & penetrando diuidit, eo q̄ acutum corrodit & mordicat, propter hoc enim dolorem inducit, & ſanguinem ad locum trahit, qui rubefacit & calefacit, non ergo facit hoc quia calidum, ſed quia ſubtile & acutum. Ad ſecundā quæſtionem, quando tu quæris quis ſyrupus ſit melior ad digerendum choleram, aut acetoſus, aut violatus. Dicitur quòd in quinq; caſibus prædictis violatus eſt melior, ſcilicet cū cholera multum peccat ſua ſiccitate, & etiam cum cholera eſt in loco propinquo, & etiam cum cholera eſt in hominibus macris, & multum extenuatis, & cum cholera non eſt in corpore oppilato, & cum materia putrefacta nō eſt multa, & maxime conuenit ſyrupus violatus cum venter eſt conſtipatus, violæ enim laxant ventrem, ſi tamen eſſet materia putrefacta in loco propinquo, & tempus eſt pluuiale calidum tunc darem libentius acetoſum q̄ violatum, quia viola ſua paſsibilitate eſt multum putrefactibilis, & tunc impediet fumorum euaporationem, quare timendum eſt valde in iſto tempore pluuioſo, & putrefactibili impediente fumorum euaporationem.

- Diacalamēto.

Diacalamentum à calamento dictum, præcipue valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate, his maxime qui ſunt in ſenili ætate, valet etiam tuſsientibus ſi ſit ex frigida cauſa, & quartanarijs ſi vtantur eo accepto poſt prandium & cœnam, & in ſero cum vino.

De diatragacantho.

Diatragacanthum frigidum à tragacantho dicitur, valet ad omne vitium pectoris & pulmonis, quod ex calore & ſiccitate fit maxime phthiſicis, hecticis, pleuriticis, & ad omnem tuſsim, quæ fit ex caliditate & ſiccitate, & ad omnem linguæ & gutturis aſperitatem, cum vero ſumitur, tandiu in ore teneatur, vt parumper in ore diſſoluatur.

De diapenidion.

Diapenidion dicitur à penidijs, quæ ibi intrant plus q̄ de alijs, valet ad omne vitium pulmonis, & tuſsim, raucedinē factā ex ſiccitate, phthiſicis detur in mane & ſero cū phthiſana calida non habentibus calorem cū vino calido.

De diprafſio.

Diapraſsium dicitur à praſsio viridi, quod ibi intrat plus q̄ de alijs, valet ad frigiditatem pectoris maxime ad catarrhum, & cerebri frigiditatem, & oculorum caliginem, & ad palatum, & arterias & ad omnem ſpeciem catarrhi, qui fit ex frigiditate mire prodeſt, datur in ſero cum vino calido, in quo coctum ſit vinum & tragacanthum.

Viſa eſt præparatio medicinæ digerentis ſimplicis & compoſitæ. Nunc autem videamus modum digeſtionis. Circa quod tria ſunt conſideranda. Primum eſt complexio & diſpoſitio ægri, ſiue membri cui ineſt ægritudo & materia ægritudinis. Secundum eſt complexio ipſius ægritudinis. Tertium diſpoſitio patientis conſiderando, ætatem & regionem.

E

De modo digeſtionis.

Circa primum quatuor ſunt conſideranda. Primū eſt complexio naturalis membri. Secundum curatio membri. Tertium eſt ſitus membri. Quartum eſt virtus ipſius. Medicus enim debet cognoſcere complexionem membri naturalem, cuius cauſa eſt duplex. Prima eſt, vt ſciatur quantum eleuetur membrum in complexione, iſtud non poteſt ſciri, niſi ſciatur complexio radicalis. Secunda cauſa eſt, vt ſciatur terminus alterationis, ſiue temporis qui etiam conuenit ad debitam complexionem. Has duas concluſiones poſuit Gal. in techni,

De complexione membri dantur quatuor regulæ.

Prima eſt, q̄ immoderata complexio per īmoderatam in gradu æquali debet reduci.

Secunda regula eſt, q̄ ſi membrum eleuetur in complexione ſibi ſimili indiget debili medicina. Sed faciens labere in diſsimili eſt forte, forti enim reſiſtenti debetur forte agens, & debili ſufficit debile.

F

Tertia regula eſt, q̄ complexio eſt infuſa aliquando ipſi membro ſine materia, aliquando cum materia, ſi ſine materia, tunc indiget ſola alteratione, & de hoc dicitur, quòd cura fit per contrarium, ſi cum materia, tunc indiget euacuatione.

Quarta regula eſt, q̄ tempus infrigidandi, & calefaciendi eſt vnum & æquale, ſed humor non eſt vnus & æqualis.

Et ſi arguas contra, quia calor eſt fortius agens q̄ frigiditas, ergo fortius aget, ergo non erit tempus vnum, aut æquale calefaciendi aut infrigidandi. Ad hoc dico, q̄ quodlibet membrum eſt abſolute calidum, ideo faciliter calefit, & ideo debet calefieri debili calefactione, quia ſua caliditas iuuat in ſui calefactione, cum non reſiſtat caliditati calefacienti, ſed membrum indiget forti infrigidante. Sed infrigidatio membri timēda eſt, cuius tres ſunt cauſæ.

Prima eſt oppilatio exiſtens in membro calido quæ per frigiditatem augmentaretur, et p conſequens calor, qñ.n. membrum eſt calefactū ipſum debet infrigidari cum me-

G

dicinis frigidis ſubtilibus, cuiuſmodi ſunt oxyzaccara & acetum, & debēt cū eis cōmiſceri medicinæ calidę parum calefacientes, & deoppilantes, quę faciunt fumos eſſumare, & ita infrigidaſ. Secunda cauſa eſt caloris mēbri acuitas, cum calor.n. eſt multū acutus, oportet q̄ cū multis frigidis alteretur & extinguaſ, frigiditas.n. fortiorē ægritudinem inducit, q̄ eſſet illa quā inducebat caliditas. Tertia cauſa eſt mēbri nobilis vicinitas, vnde timendū eſt infrigidare meſeraicas, ne lędatur hepar, ſed non eſt timendū calefacere, cum calor ſit amicus naturæ. Sed tēpus humectādi, & deſiccandi eſt inæquale, citius. n. fit deſiccatio q̄ humectatio, quia citius deſiccatur humidū q̄ humectet ſicum, quia ad ipſum humidū tria ſunt contraria inducēda, quorū vnum eſt calidū conſumens humidū, & inducens ſiccū, ſecūdum eſt frigidum congelans, & ita ipſum deſiccans, & tertiū ſiccum cōſumens & imbibens, & ita humidum p tria agētia in ipſum deſiccaſ, & tēpus exiccandi eſt

H

breue, cū non habeat ſiccū, niſi vnū cōtrarium in actione ipſum cōſumens. ſ. humidū, & vnū agens tardius effectū inducit q̄ cōtraria agentia, & ideo citius eſt deſiccatio cōſumendo humidū, q̄ humectatio, corrūpendo ſiccum.

Item cum humidum ſit habitus, ſiccitas autem eſt priuatio, & cum facilius ſit deuenire ab habitu in priuationē, q̄ econuerſo, ideo facilius fit deſiccatio conſumendo, q̄ humectatio corrumpendo ſiccum & citius. Sed tamen timor humectandi & deſiccandi æqualis eſt, cum neutrū timendum ſit propter hoc quia debiliter agit.

Secundum quod debet conſiderare medicus circa naturam, & diſpoſitionem membri in quo eſt ægritudo, eſt compoſitio membri ſicut eſt raritas, & denſitas membri, amplitudo & ſtrictura venarum. De amplitudine vaſorum ſciendum eſt, quòd illud quod habet vias amplas eſt facile, & cito alterabile, cuius cauſa eſt, quia cū viæ ſint amplæ, medicina alterans penetrat cito, & cum viæ ſunt

ſtrictæ,

ſtrictæ, medicina alterans tarde penetrat, & penetrando alterat, & alterando penetrat, & ideo hepar quia rarum eſt, cito alteratur, & renes tardæ, quia ſunt valde denſi.

Item medicina alterans membrum non debet carere aliqua reconfortante membrum, vnde ſi debeat hepar calefieri, debent apponi pontica confortantia.

Tertium quod debet medicus conſiderare circa naturam & diſpoſitionem mẽbri in quo eſt ægritudo, & materia ægritudinis, eſt ſitus membri propter colligantiam membri ad membra, ſicut ſtomachus & cerebrum ſe habent, & ideo quãdo curatur ſtomachus per medicinam, cauendum eſt ne illa medicina ſit debilitans cerebrum, et etiam quando curamus cerebrum, cauendum eſt ne illa medicina ſit debilitans ſtomachum. Quia ergo ex ſitu membri cognoſcitur colligantia, debet ſitus mẽbri à medico cognoſci. Item ex ſitu membri cognoſcitur operatio membri, quæ debet conſiderari in operatione medicinæ. Item ex ſitu membri ſcitur vtrum egeat forti medicina vel debili, vnde ſi membrum ſit in partibus remotis, eget forti medicina, et ſi in propinquis, debili indiget, & loquor de debili, & forti in quantitate, & qualitate ſm Gal. in. xiij. megatechni. Item ex ſitu mẽbri ſcimus vtrũ debeamus aliquid apponere cum principali medicina, & quid. Nam ſi membrũ ſit ſituatum in partibus remotis, debet aliquid poni cum medicina, quod facit ipſam penetrare ad membrũ remotum. Si in partibus propinquis ſituatur membrum, medicina nõ indiget ꝙ aliquid apponatur ei, quod ipſam faciat penetrare. Et ſi membrũ ſit ſituatum inferius, tunc cum medicina debet trãſire ad membrũ, debent poni diuretica. Item per ſitũ membri ſcimus ſuper quã parte exteriori debem⁹ ponere emplã.

Quartum quod medicus debet cognoſcere, & conſiderare circa naturam membri, & diſpoſitionem in quo eſt ægritudo, & materia ægritudinis, eſt virtus membri ſicut membri principalitas, & membri cõmunitas, ſiue communis operatio & ſenſus, vnde dico ꝙ debet cognoſci membri principalitas, vnde membrum principale ſiue nobile, quod idem eſt, non indiget forti medicina, neque cum ea debet curari. Membrum autẽ principale eſt cor, ſecundo cerebrum, tertio hepar. vltimo teſticuli. Similiter debet cognoſcere membri cõmunitatem, id eſt cõmunem operationem, vt ipſam in ſitu conſeruet, ſicut cũ ſtomachus curatur & alteratur, debet conſeruari ſua operatio, quæ eſt cõmunis omnibus membris. Similiter ſenſus membri debet cognoſci à medico, quia cum membrũ eſt fortis ſenſus, nõ debet dari ei medicina fortis, quia ſtatim ab ea læderetur, ſi tñ eſt debilis ſenſus, poteſt ei dari fortis medicina et mordicatiua. De natura ægritudinis quantum ad ætatem, & regionem in ſequentibus apparebit.

Superius dictum eſt de quibuſdam electarijs conferentibus pectori.

Pectori conferentia.

ADhuc videamus de quibuſdam pectori conferentibus, & de iſtis quatuor quantum ad præſentem lectionem. Primum eſt diacalamentum. Secundum eſt diatragacanthum. Tertium eſt diapraſium. Quartum diapenidion.

De diacalamento.

In diacalamento, calamentum eſt baſis, & habet plures ſpecies, quarum vna eſt calamentum montanum, & eſt fortius alijs, & calidius, & ſiccius, & ẽ omne calamentum calidum & ſiccum, & eſt valde amicum pectori, alterat enim pectus ſua caliditate & acuitate, confortat ſpiritum ſua proprietate, forte & aromaticitate, ſtomacho debili valet, & maxime confortat, & abſtergit materiam cholericam, & multum valet contra tertianam, & cõtra paralyſim, vrinam prouocat & hepar calefacit. Item cum eſt conturbatio in ſtomacho, & timemus nauſeam, calamentum emplaſtratum ſuper ſtomachum nauſeam prohibet. Item laxat ventrem. Item valet contra melancholiam calefaciendo, ſubtiliando, abſtergendo, euacuando. Item valet contra dyſenteriam, abſtergendo materiam cholericam, quæ inteſtina excoriat, & ita calamentum valet contra dyſenteriã per accidens, ſcilicet abſtergendo materiam cholericam excoriantem inteſtina.

Electarium iſtud ſcilicet diacalamentum valet contra paſsiones pectoris ex frigida cauſa, & contra tuſsim, & quartanam, cum melancholiam calefaciat, & etiam prouocat vrinam ex frigida cauſa detentã, & nunquam valet contra paſsiones ex cauſa calida.

De diatragacantho.

Diatragacanthum eſt electarium, cuius baſis eſt tragacanthum. Diatragacanthum eſt frigidum & humidum, pectus leniens propter quod diatragacanthum valet contra paſsiones ex cauſa calida & ſicca generatas.

De diapenidion.

Diapenidion eſt electarium cuius penidiæ ſunt baſis, & fiunt de zuccharo, & ſunt temperatæ, aliquantulum calidæ & humidæ, propter hoc ꝙ ſunt de zuccharo, bonæ ſunt pectori, vẽtri et ſtomacho. Diapenidiõ eſt magis calidum ꝙ diatragacanthum, & valet contra cauſas frigidas & ſiccas, & magis contra ſiccum ꝙ contra frigidum.

De diapraſſio.

Diapraſium eſt electarium cuius praſium eſt baſis. Praſium idem eſt quod marubium, calidum & ſiccum in tertio gradu, valet pectori, & ſimiliter valet pulmoni, & contra oppilationem hepatis & ſplenis, & aborſum facit & prouocat menſtrua. Iſtud autem electarium debet fieri ex ſuc. praſij non ex ſua ſubſtantia.

De ſyrupis quem humorem digerant.

An oxymel digerat phlegma.

VIſo quid digerat ſyrupus acetoſus. Nunc videamus quem humorem digerant alij ſyrupi. Et circa hoc primo quæritur vtrũ oxymel digerat phlegma, & videtur ꝙ non, quia in oxymelle non eſt niſi acetum & mel. ſed ratione aceti non digerit phlegma cum ſit frigidum ſicut phlegma, & digeſtio fit per contrariũ, nec ratione mellis, quia mel eſt phlegmaticorum laxatiuum ſm Iſaac in diætis, ſed illud quod laxat non digerit, quia digeſtio debet præcedere laxationem, ergo &c.

Oppoſitum facit vſus medicorum. Iuxta hoc quæritur vtrum oxymel digerat phlegma rheumatizans, & arguitur ꝙ ſic, quia phlegma rheumatizans peccat ſua humiditate & fluxibilitate, ſed oxymel deſiccat ratione aceti & etiam mellis, ergo &c. Contra auget rheuma, ergo non digerit ipſum nec conuenit contra ipſum.

Conſequenter quæritur vtrum oxymel digerat melancholiam & videtur ꝙ non, quia Hippoc. in prognoſticis, & in. iij. acutorum dicit, ꝙ acetum eſt inimicum melancholicis, ergo & melancholiæ, ergo & oxymel ſic. ergo tunc oxymel non digerit melancholiam. Contra ſubtile digerit craſſum, ipſum incidendo, ſed oxymel eſt ſubtile ratione aceti & melancholia craſſa, ergo oxymel digerit melancholiam. Conſequenter quæritur vtrum oxyzaccara digerat materiam melancholiam, & videtur ꝙ non, quia digeſtio fit per contrarium, ſed non ſunt contraria, ergo &c. Contra eſt inciſiua, ergo eſt humoris craſsi digeſtiua, & per conſequens humoris melancholici, ergo &c.

Ad primam quæſtionem dicendum, ꝙ oxymel paucæ cõmiſtionis digerit phlegma, & appellatur oxymel paucæ cõmiſtionis, quod componitur ex hydromelle, & aceto pauco, hydromel enim habet proprietatem attenuandi, mundificandi, & euacuandi phlegma cum ægeſtione & vrina, & acetum licet ſit frigidum, tamen eſt inciſiuũ, ideo ipſum miſtũ cum hydromelle in compoſitione oxymellis phlegma digerit. Sed caueri oportet in quatuor caſibus: primo in inteſtinorum excoriatione, & omnium aliorum membrorum excoriatione, quia cõmunia membra excoriata læduntur ex re acetoſa, ſicut eſt oxymel.

Secundo in inteſtinorum debilitate, ne debilitet & excoriet illa. Tertio in ventris conſtipatione, cum humoris abundantia ventoſitatem eleuat, & non poteſt exire, quare prius debet venter laxari cum clyſteri, vel cum aliquo alio. Vnde ſecundo acutorum oxymel excoriat, & ventoſitatem facit, quia ſecum humorem adducit forte abſtergendo, & aliquando per hoc excoriationem

nem facit adducendo choleram, & aliorum humorum copiam. Quarto debet caueri in rheumate, quia ratione aceti aperit poros, & vias inferius, propter quod rheuma corpus intrat, & per hoc parat aditum ad rheuma.

Dico ergo, ꝙ phlegma potest per oxymel digeri, exceptis quatuor casibus prędictis. Ad argumẽtum contra. dico ꝙ licet acetum sit frigidum, quia tamen ipsum est incisiuum ideo bene conuenit, & cum dicis, ꝙ oxymel laxat phlegmaticos, dico, ꝙ pglegmaticus dicitur tribus modis. Vno modo dicitur ille, qui habet multum phlegma in stomacho & intestinis. Secundo modo dicitur phlegmaticus, qui habet multũ in venis, & in alijs partibus. Tertio modo dicitur phlegmaticus ille, qui est phlegmaticus ex sua complexione, & illud est de substantia membrorum. Dicendum ergo, quòd de primo phlegmatico verum est, ꝙ multum laxat fm Isaac in dięt̃is: sed oxymel, & hydromel digerit phlegma contẽtum in venis & alijs partibus. Et si dicas, ꝙ nihil debet euacuare indigestum, cum igitur mel, & hydromel laxent, non debent digerere, imo prius debet materia digeri per aliquod aliud antequam oxymel exhibeat. Dico ꝙ nullum digestiuum potest esse forte euacuatiuum, potest tamen esse debile euacuatiuum, ita ꝙ tãtum posset euacuare quantum potest digerere, & hoc libenter facimus, & fm artem in digestione phlegmatis, ponimus enim ibi semina diuretica scilicet apij, carui, ameos, quæ phlegma digerunt: etiam ponuntur ibi polypodium, & centaurea quæ euacuat tantum quantum potest digerere aliud, sic est hic, tantum enim potest digerere oxymel quãtum potest euacuare: est enim incisiuum multum, calidum, mundificatiuum, absterſiuum, & euacuatiuum. Ad secundam quæstionem dico, ꝙ oxymel non digerit phlegma rheumatizans: licet enim desiccet, quia tamen aperit poros, non competit, quia magis noceret q̃s iuuaret. Ad tertiam quæstionem dicendum, ꝙ oxyzaccara valet contra melancholiam, ipsam incidendo, & euacuando, & diuidendo. Ad obiectionem dico, quòd melancholicus duobus modis dicitur. Vno modo, qui est melancholicæ complexionis, frigidæ scilicet & siccæ, & tali non conuenit acetum, vt plane patet. Alio modo potest dici melancholicus ille, qui habet melancholiam abundantem in corpore, & tali competit, quia scindit humorem crassum talem. Ad quartam, vtrum oxyzaccara congruat contra melancholiam, dico ꝙ sic, non tamen vniuersaliter, propterea distinguimus, ꝙ duplex est melancholia: vna naturalis, & contra hanc valet oxymel. alia innaturalis facta per aduſtionem phlegmatis, aut sanguinis, aut melancholiæ naturalis, aut choleræ, sed si ipsa sit ex phlegmate aduſto, aut ex sanguine aduſto, aut ex melancholia naturali aduſta, contra hanc adhuc valet oxymel. Si autem ipsa fiat ex cholera aduſta, tũc cõtra ipsum valet oxyzaccara, ipsam infrigidando & humectando, melius tamen est, vt cõmiſceatur oxymel, & oxyzaccara in digestione talis melancholiæ, quę fit ex cholera aduſta, vt per oxyzaccaram aduſtio impediatur ipſius choleræ, & per oxymel materia aduſta incidatur & digerat.

Diacitron vno modo fit sic. quidam scindunt illud pomum per rotulas, quia magnũ est, et ponunt eas in aqua, & coquunt eas in ista aqua, & zuccharum ex alia parte coquunt, & insimul ponunt illas rotulas liquefactas, & in vitrum cum zuccharo, & tunc illud fit electarium. Alio modo potest fieri, quem modum tangit Auicen. in v. aliqui remouent corticem, et faciunt electarium, et male faciunt. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachum debilitatum ex laxatione, est enim constipatiuum siue constrictiuum, & infrigidat, valet etiam contra fluxum ventris cholericũ, malitiam reprimendo, & contra cardiacas passiones ex causa calida: quia frigidum aromaticum est: vnde valet contra cardiacos tales: valet etiam contra stomachi debilitatẽ ex acetositate sua, oleũ eius valet cõtra paralysim.

Hõ phlegmaticus triplex.

Homo melancholicus duplex.

Diacitron.

E

F

G

H

Diacitoniten à citonĩs dicitur, vnde digestionem procurat, vomitum abstinet, vẽtositatem præcordiorum, & stomachi emundat, colorem bonum facit, & debilem reparat, lientericis prodest: valet etiam his qui nimiam solutionem habent, maxime delicatis hominibus & nobilibus, iliosis prodest, bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, detur in mane & post prandium & post cœnam similiter cum vino. Diacitoniten.

Diaciminum dicitur, eo ꝙ plus est in eo de cimino q̃s de alijs speciebus: valet pręcipue ad pectoris, et stomachi debilitatem, frigiditatem, & capitis, ventositatem intestinorum soluit, quartanarijs, & typice febrientibus miro modo prodest, digestionem procurat, si detur post comestionem cum vino. Diaciminũ.

Diagalanga quod reperitur in libro aureo, & in capitulo de cardiaca. ℞. galangæ, spicæ, zingiberis, cinnamomi, zedoariæ, liquiritiæ, cõfice casto. rosa. vio. caryophyllorum, blactæ bizantiæ, bauciæ, ana. ʒ. i. eboris. ʒ. ij. perlæ vtriusq̃, osis de corde cerui, camphoræ, ana. gra. vĩj. mellis, quod sufficit. detur in æstate cum rosa. ana. ʒ. i. ſ. vel zuccharo quod sufficit. Diagalãga.

Diazingiberos optimum est contra raucedines, & arteriarum asperitatem facit asthmaticis, siccę tusiẽtibus; sitim et dolorem stomachi potenter emũdat pleureticos; & apopleticos. ℞. zingi. ʒ. ſ. succi, liquiri. tragacan. penidiarum ſe. vsualis colochynthidis. omniũ quatuor. ʒ. xv. mellis. quod sufficit. datur ad modum auellą. mane vel meridie in ore tenendum. Diazingiberos.

De natura ægritudinis.

SVperius dicebatur, ꝙ ad modum digestionis tria erant necessaria videre. Primum scilicet natura & dispositio ægri siue membri, in quo est ęgritudo, siue materia ægritudinis. Secundum natura ipſius ægritudinis. Et tertium dispositio patientis scilicet quantum ad ætatem & regionem, & sic de alijs. De primo in præcedenti lectione visum est. Nunc de alijs duabus in præsenti lectione videndum est.

Primo de natura ægritudinis: de qua natura ægritudinis talis datur regula. Si medicus cognoscat naturã ægritudinis, debet curare per contraria, quam si non cognoscat non debet operari, nec tentare curare, qm̃ si curaret, non est suum sed fortunę, fm Alexandrum primo sui lib. Regulæ circa ægritudinẽ curandã obseruãdæ.

Secundo debet cognoscere quantitatem ægritudinis & intentionem, & de hoc habetur secunda regula, quæ talis est, ꝙ ægritudo q̃ꝙ est nimis calida, q̃ꝙ nimis frigida, q̃ꝙ nimis ſicca, q̃ꝙ nimis humida, vel viscosa, aliquando subtilis nimis: debet ergo medicus: fm ęstimationem artificialem, siue veritati propinquã cognoscere quantitatem excessus, vel in frigiditate, vel in caliditate, vel siccitate, vel humiditate ipsius ęgritudinis, vt dictum est prius, & de hac habetur à Gal. in fine techni, sic oportet, ꝙ humores non sint viscosi, vel glutinosi, aut calidi, aut frigidi, aut humidi, aut sicci, sed debent esse temperati.

Tertia regula est, quãdo aliqua ægritudo est nimis fortis, vt in eã nullatenus medicus speret salutem, in ista incipiendum est cum forti medicina propter malitiam materiæ, quia inducias non dat medico, vt ordinate procedat, à leui medicina ad fortem gradatim ascendendo, sicut aliquando accidit in apoplexia, & epilepsia, maxime in eis quorum est paroxysmorum continuitas, quia aliquando oportet fortem medicinam dare in principio morbi: aliquando autem ægritudo est debilis, & tũc medicus habet inducias, et incipiendũ est à leui medicina, et deinde ad fortẽ ascẽdere, sicut ĩ quartana & quotidiana.

Quarta regula est, ꝙ aliquando agit medicus contra ægritudinem, & aliquando contra symptomata ægritudinis. Et tamen dum cura est regularis. Primo oportet agere contra essentiam ęgritudinis. Secundo cõtra quę sunt post, symptomata enim ab ægritudine causantur, & ipsam tanquam suam causam sequuntur, & per eius ablationẽ auferuntur. Istud licet sit regulare, tamen nõ habet veritatẽ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 913 sur 1089

veritatem in quatuor casibus, immo primo obuiandum est contra symptomata quatuor de causis.

Prima est vehemētia doloris, vt in colica passione de materia crassa phlegmatica, primo agimus contra doloris substantiam, mortificando & membrum stupidum reddendo per narcotica, vt opium, mandragora, & alia vt membrum non sentiat, licet materiam incrudēt & infrigident, & sint frigida. Secunda causa est propter accidentium acuitatem & vehementiam: ideo eis primo resistemus, verbi gratia, si habenti febrem accidat syncopis, damus vinum contra syncopim, licet augeatur feb. vnde vinum plus iuuat obuiando contra syncopim q̄ noceat augendo febrem, & de hoc loquitur Gale. in. xi. megatechni. Tertia causa est propter virtutis debilitatem, vnde quādo in statu, vel in alio tēpore est virtus debilis, sine cuius fortitudine morbus curari non potest, eā per carnem & vinum fortificamus, licet morbū augmentemus, maxime enim debemus ad virtutē respicere, melius est enim morbum augmentare q̄ virtutem deficere. Vnde dicit Gale. ñ. megatechni. primo virtutem, demū morbum cura, siue contra morbum agas. Quarta causa est calefactio nimia, & sic in feb. quando est nimia calefactio refrigerandum, & primo per frigida, licet enim morbum augmentent oppilando poros, & prohibendo fumorum euaporationem, & augendo putrefactionem, & per consequens magis curamus calefactionem q̄ morbum, vnde primo contra calorem est obuiandum, licet morbus augeatur, demū contra morbum: hæc Gal. in. ix. megatechni. In alīs vero casibus, primo obuiandum est contra morbum.

Quinta regula est, q̄ in dolore vehemēti curam⁹ morbum cū medicamina morbū inimicāte, & quia timemus sensum doloris: iō aliqui mortificāt sensum p̄ narcotica, & sic dolorē mitigāt, sed hoc est malū, quia frigida semp sūt inimica naturæ, et impediūt curā morbi, sed tēperata cū aqua ros. vel oleo rosa. iuuāt. Illud. n. non debemus facere, nisi cum doloris est vehemētia, sicut dictū est prius, vel in mēbri sectione cū volumus extrahere lapidem, stupefacimus mēbrum ne dolorē sentiat, sicut faciunt pueri cum volunt perforare cutem suam, ipsam eleuant & bene stringunt fugando calidum & spiritum, vt membrum non sentiat dolorem, & tunc cum acu perforant.

Sexta regula, q̄ medicus non debet dimittere viam rectam, licet non eueniat effectus medicinę, neq̄ tenere viā non rectam, licet nocumentum non appareat, quia in fine ex hoc magnum nocumētum sequitur, vnde si tu administres aliquem syrupum artificialiter ad digestionem alicuius materiæ prius considerando conditiones considerandas, non debes transire ad aliam medicinam, licet non videatur operari medicina, quia hoc est propter materię crassitatem, & propter temporis contrarietatem, et ineptam dispositionem, seu medicinæ digerentis. vnde Hippo. ñ. aphorismo, omnia fm rationem facienti &c.

Septima regula, q̄ non semper eandē medicinam debes dare, sed debes transire ad aliam, & mutare tuam medicinam, si prima effectum non habeat. Ista autem regula mihi videtur esse contraria prædictæ. Sed dico q̄ non est contrarietas, quia medicina debet mutari non fm virtutem seu complexionem vel operationem, sed fm substantiam, quia nisi hoc fieret, in corpus non imprimeret, immo cibus eius fieret ex assuefactione, vnde si demus diacalamentum ad digestionis fortitudinem, & superfluitatum consumptionem, non debemus dare per longum tempus, ne natura assuescat, ita q̄ ab ipso non patiatur tanq̄ à medicina alterante, sed vtatur ea tanq̄ cibo per assuefactionem, sed debemus eam mutare in diatrionpipereon, vel consimile, quod habeat eandem operationem facere, & tunc faceret idem, quod diacalamentum facere non posset, si assuefieret naturæ intantum, quòd cibus ei fieret.

Octaua regula, quòd in operatione, & curatione morborum debemus considerare morbi tempora, quia aliter morbus est curādus in principio, augmento, statu, & declinatione sicut in apostematibus & febribus. In principio apostematū debemus vti repercussiuis, exceptis nomen casibus, qui per hos versus habentur.

Nobile, plectoricum, crisis, centura, forensis.
Crasities, frigus, congestio, copia, virtus.

In augmento, cum repercussiuis debemus cōmiscere dissolutiua, & in statu similiter, sed differunt in hoc, quia in augmento repercussiuis in plus, & dissolutiuis in minus, quia plus est de materia fluxura quàm iam fluxa, & in statu est econuerso, & in declinatione solum dissolutiuis, quia non est materia fluxura, sed tota fluxa est, similiter in feb. continua.

Nona regula, q̄ non semper debemus curare per medicinam, sed per diætam aliquando melius est, confortando naturam ad vincendum materiam, vt quando materia est pauca, bonum est dare cibum bonum chimum generantem, & naturam confortantem, vt pullos & exercitium naturæ conueniens, & alias res non naturales conuenientes. Vnde si aliquis conqueraē de grauedine membrorum, non debemus ei dare pharmaciam statim, sed debemus ei iniungere exercitium, & alias res non naturales ei conuenientes, quia si pauca sit materia, natura per hæc confortata poterit illam materiam expellere. Vnde Auicen. dicit in primo. non omnis ægritudo suo curatur contrario. Et Halyab. supra techni dicit, q̄ ille medicus, qui potest morbum curare per cibū est melior. Et Rasis in suis experimentis laudat medicos altarium, qui cibis curabant ideſt de sacrificio altaris &c. Secūdum quod debet medicus considerare in digestione materiæ est dispositio patientis, sicut ætas & consuetudo. Aetas enim debet considerari: vnde in ætate feruenti in feb. est aqua frigida conueniens, non tū in senibus cū sint debiles: fm Gale. in. iij. megatechni: impossibile est senes esse fortes, aqua enim non competit nisi in fortibus & carnosis.

Item consuetudo est consideranda, sicut videmus in aliquibus, qui volunt, q̄ in syrupis multum mittatur de aqua, vt qui sunt assueti potare aquam, quidam non, vt qui non sunt consueti potare aquam, & ideo fm consuetudinem, non fm nos, ideo Auicen. dicit, q̄ in syrupis debemns ponere de aqua, & plus ponimus de aqua in syrupis eorum, qui consueuerūt bibere aquam, quàm in syrupis eorum, qui non consueuerunt bibere aquam. Similiter videmus, q̄ aliqui sunt assueti ponere in vino suo medietatem aquæ, aliqui plus, & aliqui minus, & aliqui nihil, ideo in eorum conualescentia bene est illud considerandum, vnde in syrupis eorum qui consueuerunt in vino suo plus ponere aquam, plus ponitur de aqua q̄ in syrupis aliorum. Item virtutem naturalem, & animalem debemus considerare & cōseruare in omni cura, vnde virtutem naturalē cum ipsa curet morbos, debemus confortare confortando hepar, vbi ista consistit: similiter virtutem animalem debemus confortare, vnde gaudium & letitiam debemus eis prouocare, cum omnibus competant: & res placentes volentibus macrefieri, & illis in quibus corpus suum est infrigidatum multū, ita tūc vt calefiat est multū conueniens, fm q̄ recitat Halya. supra techni de eo cuius corpus ad iram prouocauit, & cuius corpus infrigidatū erat, calefactum fuit, sanatus est.

Electaria stomacho conferentia.

VIso de quibusdam electarīs pectori valentibus. Nunc videamus de quibusdam stomacho valentibus. Et quantum ad prę̄sentem lectionem videamus de quinq̄, quorum primum est diacitron, secūdum diacitoniten, tertium est diaciminon, quartum est diagalanga, quintum zingiber conditum.

Diacitron. Diacitron est quoddam electarium, cuius basis est citrus, bonus stomacho, & est fructus cuiusdam arboris. De pomo citri vtimur quantum ad quatuor, quę sunt in eo, ibi enim est cortex, acetositas, semen, & caro. Cortex est

est calidus, & valet contra paralysim. Oleum factum de citro valet cõtra tremorem cordis quia aromaticum est. Caro pontica est & crassa in digestione, & propter sui in digestionẽ nocet stomacho, vnde non potest digeri. Acetositas frigida est & sicca. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachũ debilitatum ex lassitudine, est enim styptic⁹ & infrigidat, etiam contra fluxum ventris cholericum malitiam reprimendo, & cõtra cardiacas passiones ex calida causa, quia frigidum aromaticum est, vnde valet contra tales cardiacos, valet etiam contra passiones stomachi sua acetositate, valet eius oleum contra paralysim.

Diacitonites. Diacitonitẽ ex citonijs fit, siue cotanis quod idem est, & est quoddam cum speciebus, & quoddam est sine speciebus, & est quoddam simplex siue confortans, aliud laxatiuum in quo scamonea cõmiscetur, & idem est meli⁹ de electarijs in quibus scamonea commiscetur. Citonia sunt frigida & sicca, styptica, stomachum confortant, & ab eis dicitur diacitoniten: cõtra indigestionẽ valet, quia stomachum confortat, contra etiã vomitum valet, ventositatem etiam præcordiorum remouet, quia cõfortat digestionem, ventositas per indigestionem fit, bonum colorem facit propter bonam suam digestionem, valet contra fluxum ventris, quia consumit ventositatem, & confortat stomachum, & bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, & valet hominibus delicatis, & aliqui faciũt sine speciebus, corticem citoniorum remouendo, & postea coquunt carnem incisam in frusta, & postea zucchara commiscent, & hoc simpliciter sine speciebus laxatiuum est vt dictum est, cũ aqua calida debet dari in sero, aut cum vino post prandiũ in mane, et sero post cœnam.

Diaciminũ Diaciminum à cimino est dictum, quod ciminum est calidum & siccum, eius aqua albefacit faciem in esu, etiã comestum non multum facit colorem bonum, sed multum vsus eius citrinat ipsum sua subtilitate & caliditate, & sic ciminum ventositatem consumit, valet contra colicam passionem, quia in ea est ventositas, oleum de cimino, & farina fabarũ, & pauco melle valet contra inflammationem testiculorum, valet etiam contra passionẽ pectoris ex frigida causa, quia eam calefacit & incidit, & vẽtositatem consumit, valet forte asthmaticis, & in stomachi frigiditatem causa dicta, quartanarijs valet & materiam eius consumit & incidit, & typum febris mitigat, quia calefacit materiam, & consumit ventositatem, vt dictum est, quia miro modo prodest, digestionem procurat mirabiliter datum post comestionem.

Diagalãga quid sit galanga. Diagalanga dicitur à galanga, & est radix rubea, calida & sicca in secũdo gradu, & valet contra stomachi frigidam passionẽ ex ventositate vel ex phlegmate, qa caliditate & siccitate cõsumit, & aromaticitate confortat, huius etiã radix soluit ventositatẽ, & ideo competit contra colicam passionem, & est galanga basis in hoc electario.

De zingibere condito. Zingiber conditum fit ex zingibere, & habet vim piperis, sed est minus calidum pipere. Istud tamen zingiber magis calefacit q̃s piper, cum sit crasius. Et ideo cum incipit calefieri fortior in eo calor imprimitur & fortiorẽ imprimit, & est calidum & siccum, habet humiditatem, quod scitur per suam citam putrefactionem stomachum cõfortat sua caliditate, memoriam iuuat, superfluam humiditatem cerebri abstergendo, bonum hepati & stomacho, quia digestionem confortat, superfluam humiditatem consumendo, vnde cum fructibus indigestibilibus comeditur, vt conseruet digestionem, zingi. conditũ valet passionibus capitis, & pectoris ex materia superflua humida, mundificando superfluam humiditatem. In India & Alexandria fit hoc modo, accipitur zinziber viride & coquitur fortiter vsq̃ quo sit multum molle, et cũ melle vel zuccharo miscetur, & tãtum est durum, q̃ vix potest cum cultello incidi: aliquando fit ex zingib. sicco in frusta inciso, & postea posito in vase in terra ita, q̃ mollificatur, demum miscetur cum zuccharo uel cum melle.

De modo exhibendi digestiua.

Visum est superius de digestione & de modo digestionis. Nunc videamus de modo exhibendi digestiua sicut sunt syrupi & electaria. Et propter hoc quæritur vtrum syrupus debeat dari post cibum fm artem, & videtur q̃ non, quia syrupus non debet dari post rem impedientem suam operationem siue digestionem, sed cibus primo assumptus impedit digestionem siue operationem faciendam à syrupo, cum cibus sua crasitie impediat transitũ syrupi ad materiam digerendam. ergo &c. Item Isaac in diætis vniuersalibus dicit q̃ cibus crassus nõ debet dari ante subtilem, cum ipse impediret transitum subtilis, sed post, ergo à simili, cum cibus sit crassus, syrupus vero subtilis, syrup⁹ debet dari ante cibũ & nõ post, ergo &c.

An syrupus sit ante cibũ dandus

Oppositum dicit Gal. iij. acutorum: dicit enim q̃ syrupus ante cibum debet dari, vt ibidem dicit Hippo. & nihil prohibet à potu eius, scilicet secaniabin post acceptionem cibi. Consequenter quæritur vtrum syrupus debeat dari cum aqua vel sine. Et videtur q̃ nõ cum aqua, quia omne quod miscetur cum alio debet eius nocumentum reprimere, & virtutẽ eius confortare, igitur cũ aqua diminuat virtutem syrupi, non debet cõmiscери cum eo, mꝰnor declaratur per Gal. iij. simplicis medicinæ, qui dicit, q̃ aqua diminuit virtutem eius cui admiscetur & tollit saporem. In oppositum est vsus communis omnium. Tertio quęritur vtrum cum aqua calida vel frigida, & videtur, q̃ non cum aqua frigi. quia dicit. Hippo. q̃ aqua frigi. non dat vigorem nec penetrat, talia autem nõ competunt syrupo, quia debet transire, ergo &c.

An syrupus dãdus sit cũ aqua.

An cum aq̃ cali. vel fri.

Solutio, ad primã quæstionem dicendũ, q̃ de syrupis debem⁹ dare in mane nõ solũ tria coclearia vel quatuor, quia in magno stomacho citius consumeretur antecq̃ veniret ad membrum, sicut parum vini in magno poculo.

Ad quæstionẽ ergo dico, q̃ in sanis hominibus post cibum nõ est artificiosum dare syrupum, immo melius est non dare ipsum, quia corrumperetur à cibo sua operatio, quia ergo cibus assumptus in magna quãtitate non permitteret ipsum transire propter hoc in ipsis hominibus, qui vtuntur multũ crasso cibo non cõuenit syrupus post cibum, nisi sit post longum tempus, vnde in quadragesima, quia non comedunt homines nisi semel in die scilicet in meridie, & cibus potest digeri ante noctem, et transire ad hepar, tunc in nocte potest dari syrupus, sed in fe. acuta bene potest dari syrupus post longum tempus. & post digestionem cibi, cibus enim febricitantium est paucus, & subtilis, & facilis digestionis, vt aqua hordei, & ideo viam aperit syrupus, & ideo potest dari post cibum talem, licet in quadragesima possit dari in vespere secute in pauca portione, tamen debet dari in mane in magna portione & non in sero, debet tamen dari ante cibũ simpliciter, & sine digestione securius, quia tũc stomachum mundificando ad bonam susceptionem præparat, & viã cibo, vt melius possit transire aperit. Autoritas Hipp. & Gal. debet intelligi in seb. in quibus datur cibus lubricus, subtilis, cito digestibilis, post cuius tantam digestionem potest dari syrupus, cui syrupo transitus præparat.

Ad aliud quod secũdo quæritur, vtrum cum eo, aqua debeat cõmiscери, dicendum q̃ sic. Et si quæras, quare, dico duplici de causa aqua cõmiscetur cum syrupo, vna est vt abominatio remoueatur. Secunda vt ille syrupus faciliter transire possit propter illam aquam, quia illa aqua aliquando syrupum subtiliat, quia ergo non est eadem abominatio in syrupis, pauca enim est in syrupo viola. sed multa est in syrupis in quibus ponitur absinthium, et similia amara, ideo quantum ad hoc minus est ponendum de aqua in syrupo viol. q̃s in syrupo de absinthio. Non ergo est certa, & determinata quãtitas aquæ ponenda in syrupis, imo in quibusdam plus, in quibusdam minus. Item syrupi in æstate magis coquuntur q̃s in hieme, vt melius conseruentur, & ne medicina cito à calido æstiuo putrefiat propter exhalationem caloris naturalis

secum

secum ducentis humidum naturale ad exteriora à calore extraneo et excedenti: ideo plus debet poni de aqua in ista te quã in hyeme. Ad argumenta dicendum, ꝙ aqua diminuit eius virtutem in sapore, propter hoc ibi ponitur, quia sapor est abominabilis: non tamen tollit ei virtutem penetrandi per angustas vias ad hepar, immo iuuat ipsum subtiliando, neq; in operãdo minuit postea virtutem, post quam ad hepar penetrauit, quia natura diuidit eam à syrupo, & sequestrat, & ad renes mittit eam cum vrina.

Ad tertiam quæstionem dico, ꝙ aqua calida debet poni in syrupo in omni tempore, nisi in æstate valde feruenti, & in morbo calidissimo: causa est, quia aqua calida, calidi tate sua actuali digerit materiam, si eã cum caliditate sua attingat, etiam ipsa caliditate sua aperiendo vias melius facit, vt syrupus transeat ad materiam morbi quã si esset frigida, & etiam iuuat syrupum ad digestionẽ materiæ plus sua caliditate quàm frigiditate sua, quod patet per Isaac. i. viati. cap̃. de amore hereos: qui dicit quòd quidam intrantes balneum, ad cantandum animantur. Ad argumentum dicendum, quòd aqua frigida quantum est de sua frigiditate non transit, tamen sua substãtia, & subtilitate trãsit. Vel dicendum quòd aqua frigida facit transire syrupũ & syrupus aquam frigidam, vnde mistum ex istis duobus melius transit quàm alterum per se, & aqua deficit in transeundo sua frigiditate, & syrupus sua crassitie: aqua autem mista cum syrupo dat ei subtilitatem, & syrupus dat aquę caliditatem, vt oxymel, vel aliquid tale, nec aqua tunc cõgelat, nec syrupo impedit viam, sicut diximus de aqua mista cum vino rubeo crasso facit ipsum penetrare, & vinũ aquam. Ideo dicit Auicẽ. quòd vinum lymphatum citius inebriat quàm purum, quia citius transit, & caput petit, quia subtilius factum est &c.

An electaria danda sint ante cibum.

DEinde quæritur vtrum electaria debeant dari ante cibum vel post, quòd non ante arguitur, quia vinũ prohibetur ante cibum cum sit calidum: ergo electaria cum sint calida ante cibum non debent exhiberi.

Item somnus ante cibum prohibetur, quia calorem ad interiora retrahendo stomachum calefacit, qui calor fortis stomachi inueniens substantialem humiditatem dissoluit. Sed electaria cum sint calida, stomachum calefaciunt, ergo non debent ante cibum exhiberi. Contra. quòd nõ debeant exhiberi post, & ita electaria nunquam erunt exhibenda, quia electaria sunt calida & penetratiua, sed talia faciunt cibum indigestum transire, ergo electaria cum sint calida, non debent post cibum exhiberi.

Syrupum an electarium debeamus præponere.

COnsequenter quæritur vtrum cum debemus exhibere syrupum & electarium, quid debemus præponere. Solutio ad primam quæstionem, quia electaria, aut dantur propter stomachum, aut propter alia membra, vt triasandali propter hepar, aut diamargariton ad cõfortationem cordis, pliris ad confortationem cerebri, electarium ducis ad confortationem vesicæ, & diacostum ad deoppilationem splenis. Si demus electaria propter alia membra à stomacho, quæ sunt remota cõfortanda, & propter materiam quæ in eis est digerenda, tunc debemus ea dare ante cibum, & non post, quia cibus impediret electarium transire ad membra, quæ debemus cõfortare, & materiam in eis digerere. Si vero detur electariũ propter stomachum, hoc est dupliciter, aut quia stomachus est malus & peccans in se, scilicet, quia ipse est nimis calidus vel nimis frigidus, vel nimis siccus, vel nimis humidus, vel quia habet in se aliquam humiditatem superfluam, tunc demus electarium ante cibum, vt peccatum stomachi corrigendo præparet ad hoc, vt possit cibum digerere. Si autem detur electarium, non quia stomachus peccet in se, sed propter vitium cibi, aut hoc est, quia cibus est nimis crassus, vt caro bouina, aut quia ventosus, vt fabæ, aut quia nimis pinguis, & natans in stomacho, aut quia nimis calidus, humidus, frigidus, aut siccus, tunc detur post cibum: si enim daretur ante cibum, citius exiret stomachum quàm posset corrigere vitium cibi, si autem sit cibus natans, vel quia multus, vt in gulosis, vel quia pinguis, tunc post cibum cõ petit diacitoniten, quia compressiuum est in sua stipticitate, nec est nimis calidum: ideo non facit citius debito cibum ante sui digestionem transire, vnde sunt cauenda electaria nimis calida penetratiua, diuretica, sicut diatrionpipereon, diacalamentum, dianisum, quia facerent cibum trãsire ante digestionem sui: sed si quia ventosus, tunc com petit cõsumens ventositatem, sicut diaciminum: sed cum modo, quia faciet trãsire cibum ante sui digestionem: ideo commisceatur cum eo diacitoniten, vt per diacitoniten remaneat, & per naturam suam ventositatem consumat, aliquãdo autem, vt melius possumus electaria accipimus, & tunc ista non caueamus.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd vinum non prohibetur ante cibum, quia calidũ, sed quia faciliter transiens ante sui digestionem, & penetrans mentem percutit lædendo neruos, quia cum sit calidum, & nerui sint phlegma coagulatum, ideo ipsos dissoluit & nocet eis, & hęc est vna causa quare nocet neruis vinum sumptum ante cibũ.

Secunda causa est hæc, quare nocet neruis vinum sumptum ante cibum &c. vinum ante sui digestionem penetrat veniens ad membra, & ad neruos non digestum non conuertitur, quare remanens acescit. Acetosum autem est inimicum neruis. Tertia causa est, quia sui penetratione materiam indigestã secum trahit, & facit penetrare ad neruos & replet, ideo cauetur. Sed electaria ita cito nõ trãseunt, cum sint crassa, & non percutiunt neruos.

Ad aliud dicendum, quòd verũ est, quòd somnus prohibetur in sanis hominibus ante cibum propter causam in argumento tactam, sed tamen si aliquis materiam phlegmaticam haberet in stomacho, vt melius per calorem in somno consumeretur, competeret somnus. Similiter de electarijs dico, quòd in sanis non competunt ante cibum, nisi in eis sit aliquis lapsus, vnde caueat conseruator sanitatis ab omni medicinali: cum tamen habet aliquam materiam phlegmaticam in stomacho consumendam competunt electaria sicut somnus.

Ad aliud dicendum, quòd post cibũ non debet dari electarium stypticum valde calidum, vt diatrion pipereon secundum Auicen. sed debet dari electarium aliqualiter calidum stypticum, quod remaneat in stomacho, et possit digestionem iuuare. Ad aliam qõnẽ dicendũ, ꝙ si syrupus, & electarium dentur propter membrum remotum à stomacho, primo debet dari syrupus, vt viam aperiat electario, & ipsum faciat transire, sed si propteer stomachum debet dari electarium prius, vt diutius in stomacho remanẽs ibi operationem suam faciat.

De stoma. trigi.

Stomatichon frigidum facimus, lib. i. valet contra omnem calorem, sitim reprimit, & passionibus debilitatis ex nimio calore potenter subuenit, acutis & peracutis mirifice prodest. ℞. zuccha. lib. i. sanda. alborum & rub. ana. ʒ. i. & ß. spodij, berberis, semi. portulacæ, scario. semi. melonis palestini, succi liquir. ro. & violarum, nenupharis, ana drach. i. confice sic, zuccharum ponatur in stagnato cum lib. i. aquæ rosa. & tandiu bulliat cum spatula agitãdo donec ad aquę consumptionem veniat: deinde puluis harum specierum commisceatur agitando in stagnato: cum autem volueris scire an coctum sit, gutta supra marmor proĩciatur inuncta oleo mel. vel rosa. vel oleo communi ad nostram doctrinam abluto: cum vero coctum fuerit, ponatur supra marmor, & cum cultello oleo inuncto frustatim incidatur cum calidum est, datur mane & meridie cum aqua frigida.

De stoma. calido.

Stomatichon calidum, stomachum confortat virtutem digestiuam iuuat, & iliosis confert. Recip. zuccha. lib. i. aquæ, lib. i. cinnamomi, zingibe. añ. drach. ñ. garyophyl. galangæ, ana. ʒ. i. nucis muscatæ, spicæ, ligni aloes, cardamomi, macis, ana. ʒ. ß. eodem modo conficitur sicut stomatichon frigidum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 916 sur 1089

De ſtomat. laxatiuo

Stomatichon laxatiuum de his ſpeciebus poteſt fieri, ſi apponatur. ʒ. i. ſcāmoneę, vel fiat de ſpeciebus dulcibus laxatiuis quæ teri poſſunt, croci, xyloaloes, garyoph. galliæ muſcatæ, aniſi, maratri, cinnamo. ſucci liquir. rhabarbari, ſemi. baſiliconis, berberis, ſcariolæ, portulacæ, papaueris albi, citruli, melonis, cucu. & cucurbitæ, ana. ℈. i. margaritarum, oſſis de corde cer. ana. ℈. ſ. zucchari candi, roſarum, ana. ʒ. i. & ʒ. iij. camphoręę tertiam partem. ℈. vnius.

De quadrimeron.

Quadrimeron. i. de quatuor numeris, vel de quatuor rebus expertum ad aſthmaticos, & ex catarrho tuſſiētibus, valet ad dolorem & frigiditatē ſtomachi, digeſtionem ꝓcurat, renes debiles releuat. ix. pars. eſt li. i. ℞. helenij. ʒ. i. & ʒ. iij. ſemi. marathri. ʒ. i. piperis. ʒ. vi. cymini. ʒ. iij. mellis, quod ſufficit, datur mane & veſpere cum vino calido.

De roſa. nouella.

Roſata nouella dicitur à roſis, & nouella dicit in reſpectu veteris qua recipiebat cipapirū. i. ſulfur viuū, vomitū, & ſubuerſionem ſtomachi aufert, debilitatem & ſitim reprimit, defectis ex longa infirmitate mirabiliter ſubuenit, ſudores diaphoreticos compeſcit. xx. pars eſt, lib. ij. ℞. roſacei zucchari, liqui. añ. ʒ. i. & ʒ. i. & ℈. ij. ſ. cinnamo. ʒ. i. ℈. ij. garyoph. nardi, zing. galangæ, nucis muſcatę, zedoariæ, ſtyracis, cardamo. apij, ana. ℈. i. & gra. viij. mel. quod ſufficit. datur mane & meridie cum frigida aqua.

De diarodō abbatis.

Diarodon abbatis dicitur à roſis quæ ibi intrant plus q̄ de aliꝭ ſpeciebus, nomē accepit abbatis ab Abbate de curia cōpoſitum, datur proprie hictericis, hepaticis, phthiſicis, hecticis, cardiacis, qui patiuntur ex calore, & conualeſcentibus ex longis, & acutis ægritudinibus mirabiliter auxiliatur, & ad calefactionem ſtomachi pulmonis ac totius corporis. Sexta pars eſt, lib. ij. ℞. ſandalorū alborū, & rubeorū, ana. ʒ. iij. & ſ. tragacanthi, gūmi arab. ſpodij, añ. ℈. ij. aſſari, ſpicę, maſticis, zingi. cardamo. muſci. gra. iij. & ſ. ſyrupi facti de aqua roſ. quod ſufficit, datur mane & meridie cum rhodoſtomato vel aqua frigida.

De triaſandalo.

Triaſandali dicitur à tribus generibus ſandalorum quæ ibi intrant. datur proprie contra calorem ſtomachi, & hepatis, phthiſicis, & hictericis valet, medietas eſt lib. iij. ℞. ſanda. alborū & rube. citri. ro. zuccha. añ. ſolid. ij. rhabar. ſpodij, ſucci liq. ſe. portu. ana ſolid. i. et ſ. amyli, gūmi arabici, tragacanthi, ſe. citru. melo. cucub. & cucur. ſe. ſcariolæ, ana ſolid. i. camphoræ. ℈. i. & ſ. Aliꝭ quadruplicant roſas ad pōdus ſyrupi ro. quod ſufficit, datur mane & meridie in modū caſtaneæ confecta, alias cum aqua frigida.

De diacoſto.

Diacoſtū dicitur à coſto quod recipit, valet proprie ſpleneticis, hydropicis, & maxime leucophlegmaticis, & hypoſarchę, quę fit ſtomachi calore. xij. ꝑs eſt lib. i. ℞. aſſari, aniſi, apij, ana. ʒ. ij. ℈. ij. ſchœnanthi, myrrhæ, melanopiperis, ana. ʒ. ij. ſ. rhabarb. croci, ariſto. rotū. añ. ʒ. i. ℈. ij. coſti. ʒ. i. ſ. cinnamomi, caſſiæ ligneę, ana. ʒ. i. ℈. i. mellis quantū ſufficit, datur cum decoctione capparorū, vel ſcolopēdriæ in ſero vel mane. Doſis ſit. ʒ. ij. cum vino calido.

DE EVACVATIONE.

Habito de digeſtione & modo digeſtionis, videamus poſtea de euacuatione circa quam ſex ſunt inquirenda. Primum eſt de euacuatione quæ fit per ſeceſſum. Secūdo de ea quæ fit per medicinam vomitiuam. Tertio de ea quæ fit per phlebotomiam. Quarto de ea quę fit per clyſteria. Quinto de ea quæ fit per ventoſationē. Sexto de ea quę fit per ſanguiſugas. Circa primum adhuc ſex videamus. Primum eſt quæ impediunt euacuationem per ſeceſſum, & quæ rectificant eam. Secundum eſt videre modū præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium eſt quomodo viæ debeant præparari per quas debet fieri euacuatio. Quartū eſt de nocumentis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & remedijs contra ipſa. Quintum eſt de ſignis euacuationis factæ cōplete per medicinam. Sextum eſt de regimine patientis poſt euacuationem. De primo duo debent videri, primo quæ ſunt illa quæ impediunt euacuationem, quæ fit per ſeceſſum. Secundum eſt quæ ſunt illa quæ rectificant euacuationem per ſeceſſum. Primum eſt de præſenti lectione.

E

Impedientia euacuationem.

SCiendū, ꝙ illa quæ impediunt euacuationē ſunt. xvij. Primum eſt vſus boni cibi, & diætæ laudabilis in aliꝭ rebus non naturalibus, talis non debet euacuari, cum nō habeat materiam in corpore niſi neceſſariā corpori, vñ tales debent cauere pharmaciā, vnde Auic. Caueat cōſeruator ſanitatis ne aliquod medicinale p̄ſumat dare: cū. n. medicina attrahat p̄ ſimile, & cū non ſit humor ei ſimilis in corpe vel abūdās, cū illa abūdātia fiat ex indebito regimine ſex rer̄ nō naturaliū, attrahit qđ eſt neceſſariū corpi & cōuertit ſe ad ſanguinē, & ad carnē, & cū magna anguſtia trahit ea, carnē. i. materiā ex qua caro debeat gñari ſm Gal. ſupra illum aph. Sana hñtes corpora pharmacia &c.

Secundū eſt repletio non antiquata & pauca, aliqñ accidit, ꝙ aliqs nimis comedit, & ſentit ſe grauē: peccaret. n. q ei daret ſtatim medicinā, ímo iſta repletio per abſtinentiā, exercitiū, & balneū euacuatur: abſtinentia. n. deſiccat pro
F pter defectum humiditatis nutrimenti membra humectā tis, exercitiū ſuperfluū euaporat calorē ſopitū euigilando, & poros aperiēdo, ſomn⁹ digerit, ꝙa ꝑ ipſum calor digerēs ad interiora reuertitur. Balneū aūt cōuenit in ſupfluī euacuatione, & iſtā duplicē ſuperfluitatē tangit Hip. in apho. cū dicit ꝙ ſudor multus, aut ſignificat, ꝙ nimio cibo vtiē, aut quia pharmacia indiget, cū ibi ſit diſſiūctio, oportet ꝙ ibi ſit duplex reſolutio, quarū vna cauſatur per ſudorē, & alia per euacuationem, prima eſt noua, ſecunda antiqua.

Tertium impedimentū eſt repletio humoris ſanguinei, non debet ſanguis per medicinam euacuari, ſed per phlebotomiā. Vnde Gal. Si medicinā nō habemus ſanguinis euacuatiuā, & fit ſit, non tñ inuenta eſt. Vnde Gal. ix. megatechni dicit, ꝙ medicina non euacuat humorē in venis, id eſt cuius habitatio proprie eſt in venis, id eſt ſanguinē.

Quartum impedimentū eſt corporis inanitio & vacuitas. Vnde Hippo. ij. particula aphor. vbi indigentia, non oportet laborare. i. vbi eſt cibi paucitas, & paupies, nō eſt
G iniungendū exercitium, aut pharmacia, aut phlebotomia, ſiue in ſanis, ſiue in ægris, vnde ſani non debent laborare neq; ieiunare: per hoc enim virtus deficit, ideo cibus exercitium præoccupare debet, vt dicit Gal.

Quintum impedimentum eſt corporis diſpoſitioni, vnde aptitudo ad vomitum impedit, ne detur medicina euacuatiua per ſeceſſum, ſed per vomitum, vnde Hippo. graciles & facile vomentes &c.

Sextum impedimentum eſt, quando materia venenoſa in vacuitatibus membrorum cōtinetur quieta, vt in lepro
ſis nō debet dari medicina euacuatiua, quia materia quieta per medicinā mota, poſſet venire ad membra nobilia, vt ad cor, & ſyncopim inducere, & alia mala, ſymptomata cum materia ſit venenoſa. Vnde Hippo. ij. aphor. Sana habentes corpora purgari &c. vnde ſm expoſitionem cōmenti, ly habentes non accipitur comparatiue, ſed electiue, ſiue pro magis, ſiue pro quanto plus, ita ꝙ ſit ſenſus, habentes ſana corpora cito exoluuntur, quia ſubſtantialis hu
H miditas eorū per hoc minuitur, etiam virtus, vtentes malo cibo, id eſt ſanguinem malum & corruptum habentes, qui dicitur cibus interius, quoniā hepar aliꝭ membris miniſtrat, & non exterior, vt panis, q̄ id eſt, quātum exoluuntur iſta celerius, quaſi dicat multo plus cum in eis ſint mali humores moti per medicinam malitiam ſuam oſtendentes proprius occultat.

Septimum impedimentum eſt, ꝙ aliquod accidens cōcomitans, corpus euacuādū, vt impregnatio, vnde in principio impregnationis, & in fine non debet fieri euacuatio, quia ſicut fructus debiliter ligātur in ſua prima creatione, ſiue generatione, à debili vento, & exſufflatione cadūt, & in fine quādo ſunt maturati nullo extraneo cogente ſimiliter cadunt. Sic etiam dicitur de ſpermate & fœtu, vnde nō debet fieri euacuatio in prægnantibus, niſi à quarto menſe vſq; ad ſeptimū, & hoc dicit Gal. ſupra primum apho. iij. particulæ. Pręgnantes &c.

Octauum

Octauum impedimentū est nimia temporis, aut in frigiditate, aut in caliditate distemperantia, quia tunc calor temporis excedens subtilitate ipsius medicinā extraheret, & ita virtutem medicinæ debilitaret, & eius actionē impediret. Item humorē motu opposito respectu motus medicinæ caliditas temporis traheret cum caliditas trahat, & esset motus agitationis. Item calidum calido appositum facit ipsum furere, quia omne pharmacum est calidum, vt plurimum. De frigido causa est, quia frigiditate temporis materia esset cōpacta, & tunc ipsa esset inobediens medicinæ trahenti, & prohibens suam operationem. Similiter de regione frigida & calida intemperate, & sic de alijs ego intelligo, vnde in regione calida valde, non debet dari medicina, cum in ea sit virtus debilis, nec in frigida, quia humores compacti non obediunt expulsioni.

Nonū impedimetum est virtus naturalis, aut accidentalis debilitas: virtus.n. naturalis curat morbos: ideo in eius debilitatione medicina laxatiua nō debet dari cum ipsam debilitet, nec si virtus animalis esset debilis, nisi ei possem⁹ obuiare, sed si ei possemus obuiare, posset dari.

Decimum impedimentum est complexio calida & sicca, quia simile additum suo simili facit eum furere. Similiter in complexione sicca, quia virtus in eis est debilis, & in virtute debili non debet dari medicina, ad minus fortis.

Vndecimū ipedimētū ē nimia corpis raritas, quia talia corpa cito exoluuntur, & ab eis cito fit eūo, quia humores euacuatiui sunt obedientes, & hoc dicit Gale. iij. simplicis medicinę, q causa quare medicina plus debito euacuat, est corporis raritas: & ideo in talibus est cauendum.

Duodecimum impedimentum est pinguedo naturalis, quia talia sunt debilis virtutis, vnde Hipp. crasſi valde secundum naturam cito moriuntur, nec pinguibus accidentaliter, siue per acquisitionem, ne fiat caloris suffocatio: in illis enim spiritibus, & calore naturali extinctis à venis, per medicinam fieret à superexistente pinguedine, & à frigiditate per abstractionem caloris inducta, cōpressio istorum meatuum.

Decimūtertium impedimentum est præparatio ad fluxum ventris, et ad pasſionem collericā, sicut in illis qui habent longas tibias, & collum longum & gracile, quia hoc tale animal, vt plurimū est dispositum ad fluxum ventris, sicut est in ardea: ideo in talibus, ne fiat fluxus ventris, aut intestinorum excoriatio, nō debet dari fortis medicina.

Decimūquartū impedimentū est ętas inconueniens, vt pueritia et senectus: in senibus enim est virtus debilis, et in tali ætate, & tali virtute debili nō debet dari medicina fortis, & in eis sufficit, q ex se soluitur à corporibus eorum.

Decimūquintum impedimentum est ars laboriosa, vt fabrilis, & in portatoribus magnorum onerum, aut in his qui vadunt, vel qui currunt, quia per talia membra ab eis dissoluuntur: ideo medicina est contraria.

Decimūsextum impedimentū est apostema in partibus inferioribus. s. in ano, tūc. n. fm Gale. in. xiij. megatechni. non debet prouocari fluxus ventris: per hoc enim morbus augetur & dolor sentitur in illo membro, similiter si apostema sit in matrice, non debent prouocari menstrua.

Decimūseptimum impedimentum est dispositio cœlestis: ista enim est astrologica. Ista enim tripliciter impedit euacuationem secessiuā, vno modo, quia materiam infrigidat, & incrassat, vnde cū Luna coniungitur Saturno, tunc materia congelatur, & inobediens expulsioni redditur. Luna enim quādo est in signo terreo congelat materiam, vnde Physici dicunt quando Luna est in signo cholerico, acue medicinam plus, si in melancholico adhuc plus, si in phlegmatico, quia est expulsioni conueniens, vt Scorpione, Cancro, & Aquario: & tūc Luna dicitur esse in suo domicilio, tunc bonum est dare medicinam. Secundo modo impediunt euacuationem, quia virtutem fortificāt, vt retineat. Et quia fm Haly. supra centiloquium Ptolemei, propositione. xxix. ibi dicentem, q medicina nō euacuat, nec trahit nisi superet virtutem: ideo cum virtus fortificatur, impeditur operatio medicinæ. Et sic cum Luna iungitur cum Ioue, quia Iuppiter virtutem confortat, et fortificat: est enim calidus & humidus, & ita conueniens corpori humano, & virtutem eius fortificans: ideo tunc non est danda medicina, & de hoc habetur ab Halyab. ibidem. Et tertio modo impediūt operationem corpora cœlestia, quia ipsa mouent materiam ad partem oppositam, vt superius: ideo magis competeret vomitus quā secessus, quia medicina secessiua mouet materiam ad vnam partem, & corpora cœlestia ad aliam partem, vt cum Luna iungitur planetæ ascendenti in medio cœli, & vocatur ascensus ille planeta, qui primo nobis oritur, & primo nobis apparet, cum annus incipit, scilicet cū Sol est in primo puncto Arietis, & per aspectum ad hunc planetam respondent Astrologi de omnibus ab eis quęsitis: quia ergo corpora cœlestia trahūt materiam ad partem oppositam illi parti ad quam medicina æque trahit, & hoc nescit medicus cum impeditur medicinæ operatio.

Electaria stomacho conferentia.

DIctum est de electarijs pectori conferentibus. Nūc dicendum est de electarijs stomacho cōferentibus, & de istis sex spectant ad præsentem lectionem. Quorum primum est stomatichon. Secūdum est quadrimeron. Tertium est rosata nouella. Quartum est diarodon abbatis. Quintū est triasandali. Sextū est diacostū.

Stomaticon duplex est. s. calidum & frigidum. In frigido, sandali sunt basis, de quibus videbitur in triasandalis. Istud stomaticon est bonū oībus patientibus caliditatem hepatis: proprie intra, & extra vniuersaliter. Stomaticon calidum cōfortat stomachū, in quo basis est cinnamomū. Stomaticō.

Cinnamomum cortex est, & est nota, boni odoris, purpurei coloris, acuitatē quandam habens, & mordicans linguā, calidum & siccum in tertio gradu, bonum est in omni materia crassa & viscosa, & virtutem confortat sua aromaticitate & ponticitate, non est melior medicina hepatis fm Auic. Hepar enim patitur triplici de causa: aut quia angustum & oppilatum, cinnamomum ad hoc iuuat ipsum sua acuitate aperiendo, & deoppilando: aut quia nimis rarum: cinnamomum ipsum iuuat, siue confortat constringendo sua ponticitate, aut quia infrigidatum, & sic cinnamomū ipsum cōfortat, ipsum calefaciendo caliditate sua, quia ipsum est calidum: electarium, siue oleum factum de eo est valde bonum in pasſionibus neruorum, & tremore ex causa frigida, & in alijs morbis de causa frigida, vrina, & menstrua prouocat. Stomaticon calidum cōueniens est hepati: confortat enim hepar: valet etiam ad stomachum, & valet contra dolorem ilij ex ventositate à materia frigida eleuata: putrefactionem prohibet & materiam putrefactam consumit dupliciter &c. vt patet. Cinnamomum.

Quadrimeron est electarium ex quatuor meris. i. puris speciebus factum. Helenium. i. enula cāpana est ibi basis, radice eius, & folijs vtimur, est complexionis calidę & sicę, & crassæ substantiæ: ideo tarde calefit, & in oībus eausis valet, & restringit venas, & valet contra iuncturarum dolorem ex phlegmate: quia phlegma diuidit, & dissoluit materiā phlegmaticā in pectore, & cor similiter cōfortat, & ipsum lætificat, vrinam & menstrua prouocat, quia illę se consequuntur. Enula campana est bona catarrho: vnde oleum confert contra catarrhum in pectore: valet etiā contra pasſiones pectoris frigidas, cordis, & renum &c. De quadrimeron. De enula campana.

Rosata nouella est multum bona ad vomitum refrenādum, & rosa in eo est basis, & laudes eius huic attribuimus, de rosa visum est prius. De rosata nouella.

Diarhodon Abbatis, diarhodon à rosis, Abbatis: vel quia Abbas inuenit, vel quia pro Abbate fuit factum, & valet contra icteritiā: hepaticos, phthisicos, hecticos, cardiacos, quæ cardiaca fit ex calore, valetque conualescentibus ex acutis, & ægritudinibus calidis, calefacit hepar: nō multum, sed mediocriter: plus enim infrigidat, quā calefacit: habet enim aliqua, immo multa, plus tamē de frigido, & est ibi pro basi rosa, & est ibi plus de rosis quā de aliquo De diarhodō abbatis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 918 sur 1089

aliorum, datur mane & meridie, & sero cum rodostomatho, id est cum aqua rosata, vel cum aqua frigida.

De triasandali.

Triasandali dicitur à sandalis quod est lignum, & est duplex. s. album & rubeum, & dicunt aliqui q̃ rubeum magis confortat hepar, sed hoc est falsum per authoritatẽ Haly. in dispositione regali dicentis ibi, q̃ album magis confortat hepar. Item per rationem, quia sunt magis odoriferi albi q̃ rubei, & sunt frigidi in tertio, & sicci in secũdo, non multum confortant, quia sunt subtiles, valent stomacho, & hepati calefacti, vnde ex quacunq̃ calefactione hic sic valent vtriq̃ sandali. s. albi & rubei: et sandali cum succo lactucæ, & aqua rosata valent ad calefactionem remouendam hepati. Item ad hepatis infrigidationem valent sandali albi, & rubei cũ succo endiuiæ & pauco absinthĩ, & aqua rosata & pauco aceto &c.

De diacosto & quid sit costus.

Diacostum dicitur à costo. Costus est triplex. s. arabicus, indus & garyophyllatus, & est calidum & siccum in secundo. Costus etiam puluerizatus, & cũ aqua rosata positus, & pauco melle, aufert labes facierum. Item costus cum amygdalis amaris masticatus cum saluia abstergit faciei pānum, & lentigines faciei remouet, & confert pectori, materiam frigidam contentam in eo incidendo, vrinam & menstrua prouocat, & fœtum mortuũ expellit: & splenem deoppilat, & est basis huius medicinæ: licet enim ibi sit minus in quantitate: est tamen magis in virtute: plus tamen calefacit in pauca quãtitate q̃ alia in multa: valet proprie oppilationi splenis & hydropicis, & maxime leucophlegmatis, & hyposarcæ ex frigida materia siue cholera, detur sero & mane, si detur propter oppilationem splenis, detur cum decoctione capparis, si propter oppilationẽ hepatis, detur cum decoctione scolopendriæ.

An vrina debeat esse crassa ante digestionem.

Habito & quæsito de digestione materiæ, nunc quæramus de signis. Et circa hoc primo quæritur. vtrum vrina debeat esse crassa ante digestionem phlegmatis, et videtur q̃ sic, quia Isaac in vrinis, passiuæ qualitates dant vrinæ substantiam, vt crasitiem, & subtilitatem, & actiuæ dant colorem, cum igitur phlegma sua humiditate peccet ante digestionẽ: cũ tunc sit humidũ, vrina tunc debet esse crassa cum humidum det crassam substantiam, & siccum tenuẽ. Contra, frigidum impedit tranſitum materiæ cum vrina. Sed qñ sic est q̃ materia nõ põt tranſire cũ vrina sola transit aquositas, & sic est vrina subtilis ergo &c. Item phlegma est subtile, cum sit aquosum, ergo facit vrinam tenuẽ.

Consequenter quæritur qualis debeat esse post digestionem phlegmatis, & videtur q̃ crassa, quia calidũ digerendo & consumendo materiam cum vrina, eam incrassat: cũ igitur digestio materiæ phlegmaticæ fiat per calidum, per digestionẽ phlegmatis materia incrassabitur, sed si sic: tũc per digestionem phlegmatis vrina erit crassa.

Contra: digõ phlegmatis fit per diuisionẽ & incisionẽ et subtiliationẽ, vnde cũ oxymel qđ subtiliat & incidit materiam phlegmaticã datur ad eius digõnẽ, humor subtilis ad ditus ei facit in ea subtilitatẽ, & crassus crasitiẽ, ideo &c.

Qualis debeat esse vrina post digestionem.

Consequenter quæritur qualis debeat esse vrina post digestionem, cũ materia sit crassa, viscosa, phlegmatica, videtur q̃ spissa, quia illud phlegma est spissum: ergo vrina post sui digestionem per sui cõmistionem incrassabitur.

Contra, spissum subtiliat vrinam, sicut patet de melancholia, quæ vrinã subtiliat: & hoc est, quia materia spissa viam oppilat, ergo &c. Solutio ad primã qõnem dico, q̃ phlegma indigestum est valde subtile aquosum, & tale non multum inspissat vrinã, tamen phlegma aliquãtulum est spissum respectu aquositatis vrinæ, sed phlegma bene digestum inspissat vrinã, quia digestio phlegmatis incrassat quod prius. s. ante digestionem erat subtile, et ita vrina per phlegma bene digestũ multũ inspissatur, sed per phlegma non digestum non multum incrassatur, inspissatur tamen. Dico ergo, q̃ vrina ex phlegmate ante, & post digestionẽ semper est crassa, vnde vrina ante digestionẽ phlegmatis est crassa, licet ipsa sit subtilis respectu vrinę post digestionem phlegmatis. Concedo ergo, q̃ vrina ante digestionem phlegmatis est crassa, licet parum.

Ad primum dico, q̃ phlegma sua humiditate plus facit lubricando cum vrina, quàm faciat sua frigiditate coagulando, et oppilando: ideo crassa est vrina semper ex phlegmate, licet sit subtilis ante digestionem phlegmatis, quia post incrassatur per commistionem phlegmatis incrassati per digestionẽ: ideo vrina mista ex isto phlegmate & aquositate est crassa.

Ad aliud dicendum q̃ oxymel subtiliat & incrassat, sicut ignis: ignis enim glaciem liquefaciendo subtiliat eam, & ignis consumendo subtile à luto ipsum incrassat. Oxymel ergo per suã caliditatem phlegma subtiliat, & liquefacit: sed phlegma subtile incrassat aquositatem subtilẽ consumendo et euaporando. Et ideo habens tale phlegma debet esse vrina crassior post digestionẽ: cũ est subtile, aquosum, consumptum plus q̃ ante: & sic soluitur prima qõ.

Ad tertium dico, q̃ cũ phlegma est crassum, vitreũ: cõgelatũ, ante digestionẽ est vrina multũ subtilis, quia illud phlegma est cõgelatum sub aliquo: & non est liquefactũ, oppilando vias reddit vrinã subtilẽ. Similiter post digõnẽ eius vrina est subtilis: nõ tñ sicut prius, quia prius propter oppilationẽ non permittentem aliquid cum vrina permisceri, sed postea est subtilis propter commistionem phlegmatis liquefacti cum vrina: & ideo talis vrina, prius erat pauca, sed post digestionem erit multa. Vnde aliquando melius cognoscitur digõ materiæ per quantitatem vrinæ q̃ per qualitatem, quia multi sunt in quibus non mutatur vrina ægritudinis respectu vrinę in sanitate sua, multomagis nõ mutabitur vrina in materię digestione, respectu vrinæ ante materiæ digeõnem, sed quando bene ponderatur suus potus, ita q̃ medicus videt q̃ nõ bibit patiens nimis: & videt vrinam multam, tunc potest cognoscere materiã phlegmaticam esse digestã. Et hoc dicit Hippo. in apho. si vrina appareat prius turbata, & postea clara et multa &c.

Ad argumentum dicendum q̃ phlegma cum miscetur cum vrina post digestionem, non apparet crassum, sed subtile liquefactum: ideo non incrassat vrinam.

Vtrum digestio materiæ in podagra posit cognosci per vrinam.

Consequenter quæritur vtrum digestio materiæ in podagra & artetica passione posit per vrinã cognosci, & videtur q̃ nõ: quia ſm Isaac in vrinis: solum vrina est significans super materiam existentem in venis & hepate in quibus ipsa generatur, sed materia podagræ est extra venas, sicut in iuncturis, ergo &c. In oppositum est vsus cõmunis: damus enim syrupos ad digõnem ægritudinum prædictarum & per vrinã cognoscimus eius digestionem: ergo &c. Solutio. ad qõnẽ põt tripliciter responderi. Vno modo sic: q̃ digõ materiæ istarum ægritudinum potest cognosci per se, per vrinã. s. materiæ antecedentis quæ est inter venas, quę ad iuncturas continuè fluit, & nõ cognoscit̃ per vrinã digõ illius materiæ quæ est in iuncturis, vt objcis: vnde illa materia quæ est in venis digeritur per medicinam, & cũ illa digesta est, euacuatur, sed materia cõiuncta quę est in iuncturis. licet illa digeratur per medicinã, tñ ipsa non euacuatur per eam, sed postea per emplastrũ, & alia remedia materiæ coniuncta, quæ in iuncturis euacuatur. Dico etiam plus, q̃ si constaret q̃ materia non esset in venis, sed solum in iuncturis. Ego non darem digerens intra, sed solum per emplastra supra iuncturas, postea eam digererem & euacuarem. Vel possemus dicere q̃ digestio materię in iuncturis põt cognosci per accidens, quia cum materia nõ est digesta, tunc ascendunt fumi & euaporãt à materia, adhepar, qui cũ sint frigidi, hepar infrigidant, quod infrigidatum crudã aliquando facit vrinam, sed si materia sit digesta: fumi non eleuantur frigidi, sed aliquãtulum calidi: & ideo tunc non infrigidatur hepar, neque debilitatur tñ, sicut prius, pp quod põt vrinã magis colorare, & per digestionem incrassare, & hoc patet per se de quodam, de

quo

quo narrat Haly. qui habuit podagram à qua fumus eleuabatur ad hepar, qui hepar infrigidabat, & ex hoc incurrit hydropisim, & mortuus est, & sic patet solutio ad argumētum, q̄ non singnificat per se digestionē materiæ extra venas, licet p̄ accidens posfit, vt prius visum est, & sic soluit.

De dianiso. Dianisum Constantini in lib. stomachi, vtile cōtra ventositatem stomachi, frigiditatem, & inflāmationem reumaticam sedat &c.

Garyophil. Garyophyllatum à garyophyllis dictū qui ibi recipiuntur: stringunt enim ipsi garyophylli catarrhum, in ore detenti, singultum &c.

De potione muscata. Potio muscata maior, muscata dicitur à musco, eo quòd muscus precio sior, & odoriferior sit alijs speciebus, valet cardiacis, stomatichis, & ad omnē stomachi debilitatē, & cordis confortationem, & ad vitia pulmonis &c.

Diatrion-pipereon. Diatriōpipereō Herodis regis: diatrion Gal. q̄ facit ad frigiditatē, & dolorē stomachi, digestionē procurat &c.

Triphilō. Triphilon dicitur à viridibus rutæ folijs, quę in eo ponuntur, valet proprie quartanę, & verę quotidianę in hyeme, & vernali tempore &c.

Rectificantia euacuationem.

Superius visæ sunt causæ impedientes euacuationē: nūc videndum est de rectificantibus eā. s. quomodo debet fieri & quæ debent considerari, & obseruari quādo fit euacuatio: tunc prius vidēdum est qualiter fiet euacuatio: fit autē tribus de causis: vna est nimia materiæ repulsio, vt Hipp. in apho. repletionē euacuatio soluit. Secunda causa, est mala qualitas ipsius materiæ. Et hoc dicit Gale. primo mega techni: si materia nō sit multa, tū mala, euacuanda est paulatim. Tertia est morbi magnitudo, & de hac dicit Auic. & Gale. xi. & .xiij. megatechni, cum apostema est magnū caueamus ne rumpatur: ideo euacuamus materiam, licet forte non sit mala, aut multa antecedens.

De conditionibus in eūone considerandis.

Consequenter videamus conditiones rectificantes euacuationem, & quę debent obseruari in euacuatione materiæ, & istæ cōditiones sunt decem. Prima est materię qualitas. Secunda est, vt videatur materiæ euacuādę quātitas. Tertia est facilitas euacuandi. Quarta est temporis conformitas, vel opportunitas ad euacuandum. Quinta est medicinæ proprietas ad euacuādum. Sexta est mēbri per quod fieri debet euacuatio, aptitudo, vt per illud fiat melius euacuatio q̄ per aliud. Septima est mēbri per quod fieri debet euacuatio, dispositio, et abstractio. Octaua est viarum per quas debet fieri eūatio, conditio. s. vt non transeamus diametros. Nona est, vt non trahatur materia cum violentia magna. Decima est, vt videamus modum attractionis.

PRIMA igitur est, vt consideretur materiæ euacuandę qualitas, quia ipsa debet esse nociua. Vnde in. iiij. particula, apho. In pharmacijs talia educere oportet qualia sponte venientia. i. qualia à natura debent expelli. Natura autē nō expellit nisi nociuum: & ideo cum medicus sit minister naturæ debet eam sequi, vt expellat materiam nociuā fm Gal. i. aphor. vnde dicit Haly. supra in techni. Si medicus non iuuet, tamen non debet nocere, vnde debet iuuare: si posfit, & hoc est expellendo nociuum.

SECVNDA, debet medicus considerare materiæ euacuandę quantitatem. Et tu dices non est verum, quia dicit Hipp. quæ egeruntur non multitudinem considerare &c. Dico, q̄ istud exclusiue est dictum. i. q̄ tu debes nō solum quantitatē considerare, sed multa alia, vt eius qualitatē, & virtutē, quia si multa materia euacuatur & sit nociua, dūtamē virtus sufficiat, est bonum: si nō sufficiat est malum, si multa euacuatur, siue pauca & bona, non peccat in qualitate, aut in quātitate malū, vnde nō est quātitas tantum consideranda per se, quia per seipsam neque iuuamentum neq̄ nocumētum facit, nisi per hoc q̄ habet respectum ad quantitatem & virtutem, & per ea specificatur, vt visum est: ergo debemus considerare materiæ quātitatē respectu virtutis, quia nō debemus eam totam simul euacuare, sed paulatim propter virtutē, quia per tales euacuationes natura deficit, & eas abhorret fm Aui. in primo. Item parte materię euacuata alia portio si posfibile sit corrigitur, et in mēbra conuertitur fm Haly. in fine techni, & si nō posfibile sit corrigi à natura expellitur, quæ licet non esset potens totam expellere, est tamen potens portionem remanentem post euacuationem expellere, vnde Gal. xij. mega techni. Non est faciendum in corpore viuo, sicut mortuo, quia in mortuo māteriam corruptam, sicut carnem putridam aut pinguedinem totaliter incidimus, et residuum ne putrefiat ad aerem frigidū suspēdimus, sed in corpore viuo partem materiæ putridæ auferimus, & residuum materiæ quæ remanet, digerimus, vt natura posfit supra illud, vel corrigendo, vt conuertatur, vel expellatur.

TERTIA cōditio est euacuandi facilitas: materia enim quæ est in venis, faciliter à medicina trahitur, sed illa quæ est in iuncturis, vel in membrorum concauitatibus, vt pote difficultatem, & causam reddit Gale. in de iuuamentis membrorę, quòd materia quæ est in venis est in loco amplo, & talis de facili trahitur. Alia est in loco stricto: & talis de difficili trahitur: ideo fortiorem medicinam oportet dare ad euacuandam materiam illam, quàm quę in venis. & sic intelligitur.

QVARTA conditio est temporis opportunitas. Quatuor tempora sunt, quorum diuersitatem oportet considerare, & fm eorum diuersitatem, exhibitionem medicinæ: & etiā ipsa medicina est diuersimode danda. Est enim tēpus anni, tempus morbi, tempus mensis, tēpus diei. Tempus anni debet considerari: in vere & autūno debent dari medicinæ laxatiuæ, & fieri euacuationes, & non in æstate, et hyeme, in vere in principio & in fine: in principio humores frigidi, sicut melancholia & phlegma, melancholia cōseruata est ab autumno, & non est generata in hyeme, sed phlegma generatum est in hyeme, & non conseruatum ab autūno. Et timendum, ne isti humores frigidi ebulliant in vere, in caliditate veris, & faciant se. ideo euacuādi sunt in principio veris, sed materia cholerica in fine veris est euacuanda, quia ista non fuit conseruata ab autūno neq̄ generata in hyeme, sed quia caliditate veris fuit generata: ideo ne in æstate sequenti ebulliat: debet purgari in fine veris, quia ver in principio sui assimilatur hyemi propter appropinquationem: finis vero æstati, medio vere proprie, & sic alia: & causas has assignat Isaac in de elemētis & alias, quę ibi patent. In autumno debet fieri euacuatio: sed non in principio eius, quia corpora sunt inanita ex æstate præcedēti: nec in fine, quia frigiditate eius materia profundatur in venis: nec etiā est obediens expulsioni & attractioni medicinæ. Sed in medio eius in quo est temperātia in actiuis: videtur Auicen. in autūno debere fieri euacuationes cum dies sunt ęquales noctibus. Secundo debet tempus morbi cōsiderari: quia aliquādo in principio morbi debet dari pharmacia, aliqñ in medio, aliqñ in fine. In principio duplici de causa. Vna est propter materiæ acuitatē & furiositatē: & de hoc habetur ille apho. primæ particulæ, in acutis pasfionibus, in cōmento. Raro præcipitur in acuta pasfione pharmacia, quia nō præcipitur, nisi cum materia est furiosa, quia tunc medicus non habet inducias præparādi: ante enim patiens esset mortuus, quā esset præparatus ad medicinam. Secunda causa quare fit euacuatio in principio morbi, est materiæ multitudo, & quia materia est multa, & morbus est longus: ideo timendum ne propter longitudinem morbi virtus deficiat: ideo debet natura in principio morbi exonerari, & de hoc habetur in prima aphor. inchoantibus morbis &c. Et hoc est pp multitudinē materiæ, quia fm G. Hip. est breuiloquus: ideo dicit prius q̄ debemus in principijs pharmacijs vti, videtur hoc inutiliter repetere nisi propter aliā causam itelligat. Intelligit in primo aphor. pp materiæ furiositatē, hic intelligit pp materiæ multitudinem: aliter esset cōfusio in repetitione verborum, aliquādo euacuamus in medio morbi, vt in principio paroxismi, vt alleuiatur, quia eius fortitudinē, & symptomatum malitiam timemus, et de hoc dicit Haly. supra

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 920 sur 1089

techni.xxviij.c. Hora conueniens euacuationi est hora proximi, & hoc cum medicina leui, vt manna vio. tamarindis &c. aliquando fit euacuatio in fine morbi, vt quando materia est quieta in vno loco posita: non in membro nobili, nec vicino, quia tunc induciæ dantur medico, materia non debet in principio, sed in fine euacuari quando corpus est præparatum ad euacuationem, & materia digesta: cum enim sit quieta in loco posita, non est timenda eius furiositas, neq; mobilitas, cum hoc nō habeat, & cum hęc sit pauca, nō est timēda virtutis debilitas propter morbi longitudinem, & cum sit remota à mēbro nobili propter stomachi malitiam, vel propter sui syncopim, & huiusmodi.

Tertio est tempus mensis cōsiderandum, quia in prima quadra lunæ pharmacię, & euacuationes sunt faciendę nō in secunda: facimus enim tantum duas quadras in lunatione, quas quadras continet nouilunium, & plenilunium, & secūda totum residuum lunationis, & sic abusiue vtimur hoc nomine quadra, quia quadra proprie est, quarta pars lunationis: & nos ponimus eam pro medietate loquendo abusiue de quadris. Dico tamen q̄ in prima quadra lunæ quæ continet nouilunium, & plenilunium debet fieri euacuatio, quia tunc tempus est calidum, & in caliditate temporis pori aperiuntur, et per ipsam humectātur. vt per eos fiat fluxus, & transitus humoꝝ: & etiam in hac prima quadra humores liquefiunt, et fiunt cursibiles: ideo tunc habiles sunt expulsioni: & propter hoc. s. quia tempus est calidum ſm Philosophum. viij. de animalibus in illo tempore herinacij impinguantur: & dicebāt quidam, quod hoc est, quia melius vident, sed hoc est falsum, sed hoc est, quia tēpus est calidius, & cum in eis calor digerēs sit debilis, cum sint animalia frigida, per calorem temporis fortificantur, & eorum calor, propter q̄ nutrimento ampliori eorū corpora reparantur: & ideo fit impinguatio eorum. Sed in fine mensis, nō debet fieri euacuatio, quia tunc cum tempus sit frigidum, quantum est de hoc, pori claudūtur, & humores congelantur, quare inobedientes medicinæ attrahenti efficiuntur: ideo tunc ipsi non debent euacuari.

Quarto est tempus diei cōsiderandum medicina enim, aliqñ datur in mane. s. quando datur in liquida substantia, quia timetur si in nocte daret, ne dormitione superueniente, & calore interius fortificato, virtus medicinæ resolueretur. Aliquando enim datur in sero cum datur in substantia dura crassa, sicut in pilulis quę indigent longa remanentia in stomacho: aliqñ quia forti attractione indigēt ad stomachum: & tunc non agit medicina, nisi diuidatur à calore naturali: bonum est dormire, vt super somnum calor naturalis rediens ad interiora, & ipse vnitus fortificetur, & melius possit medicinam diuidere. In media nocte dantur electaria, quia nō sunt ita passibilia, sicut medicina data in substantia liquida, neq; ita dura, sicut pilulæ: ideo in media nocte dantur, quia indigent mediocri actione, siue diuisione. Aliquando dantur pilulæ ante cibum sine acumine, vel post cibum, et istę debent in vigilia dari, quia nō indigent forti attractione neq; forti diuisione.

QVINTA conditio, est medicinæ euacuantis proprietas ad euacuādum: debes enim eligere medicinam propriā ad euacuationem proprij humoris ſm Haly. supra techni. xxviij. cap. vnde si velis euacuare phlegma, non debes dare scāmoneam, sed esulam, aut pulpam colocynthidis: & si choleram, myrobalanos citrinos, si melancholiam, myrobalanos indos, aut lapidē lazuli: quæ autem medicina quē humorem respiciat, habebimus in fine.

SEXTA conditio, est membri per quod debet fieri euacuatio, aptitudo. s. vt per eum fiat euacuatio melius q̄; per alium, & ad hoc tria sunt cōsideranda. Primum est q̄ materia ibi repat, repere est animalium debilis motus: cū igit̄ materia repit. i. debiliter mouetur ad aliquem locū, vt per eum expellatur: si natura esset satis fortis, natura per eum posset ipsam expellere. Secundum est situs membri, si materia esset in simo hepatis, ipsa non debet euacuari per vrinam prouocando eam, sed per medicinam secessiuam, & ideo non per renes, sed per intestina. Si ipsa sit in gibbo hepatis econuerso. Tertio debet considerari membrum ita quòd membrum per quod fit euacuatio sit ignobilius mēbro à quo fit euacuatio, quia sic facit natura recte operans scilicet expellere à nobilioribus nocumentum ad ignobiliora: si aliter facit hoc est ex malitia medicinæ, & tunc debet diuerti.

SEPTIMA conditio, est q̄ debemus cōsiderare dispositionem membri à quo fit euacuatio, ne in eo sit dolor vehemens: tunc enim ab eo non debemus euacuare, quia tūc fieret motus agitatiuus qui est naturæ contrarius. Membrum enim per naturā doloris ad se humores traheret, & medicinam, & medicina ab eodem traheret eosdē humores, & ita agitatio fieret. Quid ergo faciemus. primo dolor sedetur, postea ab eo euacuetur.

OCTAVA conditio est, q̄ tu nō debes transire duas diametros, quia per hoc natura multum debilitatur in hoc, q̄ fieret ei contrarius dupliciter, vnde si materia sit superius in parte dextra, nō debes euacuare in sinistra, quia tunc fieret motus à superiori ad inferius, & à dextro in sinistrum, & hoc intellige quando est distantia inter hæc, & nō quando dextrum & sinistrum sunt in vicinia, quia tunc debet attrahi ad locum oppositum, secundum duas diametros, vt si materia sit in parte dextra capitis, quia non multum distans à sinistra non debet tantū trahi ad sinistrū inferius.

NONA conditio est, q̄ non debet trahi materia cū magna violētia, quia subtile obediens expulsioni, & attractioni extraheretur, & crassum inobediens incrassaretur & inuiscaretur, & remaneret, & esset difficilioris expulsionis q̄prius, & tamen natura debilitaretur ex violentia.

DECIMA conditio est, q̄ oportet considerare vasorum mediorum dispositionem & conditionem, & viarum per quas transit materia, siue mouetur ad medicinam, quia si sint repletæ cum dicat Aui. q̄ per vacuum debet fieri motus, nō posset materia alia per venas trahi: ideo tunc in venis remaneret, & fieret ibi nocumentum, tunc primo euacuandum per phlebotomiam à venis, quia est in venis, & postea datur medicina euacuatiua, quę trahat materiam à membro per venas ad stomachum.

De sex electarijs.

Nunc videamus de sex electarijs. Quorum primū dianisum. Secundum est garyophyllatū. Tertium est diamacis. Quartum est potio muscata. Quintum est diatrion. Sextum est triophylon.

Dianisum dictum est ab anisо, anisum semen est fœnicu li Romani, calidi & sicci: intus habet virtutem aperitiuā, & stipticam, et ventositatis dissolutiuam, confert inflationi in facie: & consumit ventositatem, lac prouocat impedimentum ex materiæ frigiditate, calefaciendo, & digerendo, aut ex ventositate crassa phlegmatica oppilante vias, sitim sedat causatam ex materia salsa eam incidendo, assatum cum stringat ventrem, & per assationem sua stipticitas augetur, calefacit & digerit, ventositatem diuidit, splenem & hepar deoppilat: vrinam & menstrua prouocat, si nos videamus laudes, & opera dianisi. Dianisum ergo digestionem confortat: & etiam ventrem, & stomachū: tussim & sitim compellit, hepar, splenē deoppilat, & ventositatem consumit, vnde idem anisum quod est ibi basis facit non habemus ipsum in hoc lib. Nicolai, sed inuenitur in libro de stomacho Constantini, & est valde bonum. De dianiſo.

Garyophyllatum à garyophyllis dicitur, fructus est calidus & siccus in tertio odorem multum bonum facit, nisi assuefaciat multum, vt prius dictum est, quia est odoriferum, confortat stomachum, & confert ad vomitum, vnde ex garyophyllis, & mastice, & mace, cum ligno aloes, & succo mentæ, si fiat emplastrum suppositum super stomachum valet contra vomitum. Item cocti in aqua valent contra vomitum, si bibatur ista aqua in qua sunt cocti, vnde valent contra stomachum, ipsum confortando: & materiam phlegmaticam digerendo, & ventositatem consumendo: ideo eructantibus acide valet, singultum constringit: De garyophyllato.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 921 sur 1089

constringit: pectoris oppilationem remouet, quia aperitiuum est, & aromaticum: ideo spiritus qui sunt instrumenta virtutis cõfortat, qui spiritus facit moueri facilius, quia aromaticum.

De diamacio. Diamacis à mace est dictum, & est macis tunica nucis muscatę: aromaticum & ponticum est, & est bonum in fingultu, calidum & siccum: cõfortat stomachũ, putrefactionem remouet, & suũ electarium. Item sua caliditate materiam frigidam digerit, & sua aromaticitate membra cõfortat, maxime neruosa, & spiritalia, & materiam sua stipticitate cõsumit: ideo contra paralysim, & tremorem cordis ex frigida causa valet.

De potione muscata. Potio muscata dicta est à musco qui est ibi basis: muscus est folliculus quidam inuentus in quodã animali simili capriolo, cõfortat cor & subtiliat, vnde potio muscata est bona ad cõfortationem cordis cõtra materiam frigidam melãcholicam phlegmaticam: nota, quod bellirici qui in eius confectione cadunt, sunt albi lapilli parui, & sunt boni cõtra dentes nigros.

De diatriõpipereon. Diatriõpipereon est dictum à pipere, & est factum cum tribus piperibus. Est enim piper triplex: est enim piper qđ dicitur leucopiper, & est piper qđ dicitur melanopiper, & est piper quod dicitur macropiper. Piper album, est piper quod viride est multum humidũ: & istud est piper longũ antequã sit perfecte maturatũ: aliquantulum tamen desiccatum: propter quod apparet quædã discontinuatio inter eius partes, sed quando est cõplete maturatũ: & est nigrũ, est calidum & siccum in tertio vel quarto, & quia est subtile nõ multum calefacit, attrahit à corpore interiori, phlegma consumit, bonũ est hominibus sanis in regionibus frigidis, neruos multum confortat calefaciendo, nõ est ei par fm Aui. phlegma in pectore & stomacho inuiscatum, remouet ipsum calefaciendo & dissoluendo, appetitum confortat, vrinam et menstrua prouocat, vnde post coitũ suppositum matrici fœtũ corrumpit, & facit mirabile, quod dicit Auic. ꝙ cum datur multum soluit ventrem, & paucum prouocat vrinam, sed scãmonea econuerso facit. Huius causam assignat Aristo. in problematibus, sed occulte ventositatem soluit, & phlegma calefacit, pectus ex materia phlegmatica curat, & est basis in isto electario: & ideo per prædicta patet laus huius electarij.

De triõphylon. Triophylon dicitur à tris ꝙ est tres, & fit ex tribus generibus piperis fm quosdam: sed hoc est falsum, quia fit ex foliis rutæ, & est ibi basis, & istud non est in vsu. Quædam ruta est viridis & quædam est sicca. Viridis est calida & sicca in secundo, sed desiccata in tertio.

Item quædam est syluestris, & quædam est domestica. Quæ autem est iuxta, siccum est melior, multum incidit, & ipsa confert ad paralysim, et in iuncturis passionibus ex frigida causa. Ruta comesta siue masticata tollit odorẽ aliorum & cęparum propter eius odorem fortem, & dicit Aristo. in de animalibus quod quando mustella vult pugnare cum serpẽte, siue cum buffone, ipsa comedit rutam, vt interficiat eum, quia contraria est veneno.

Vnde comestio rutæ cum nucibus & amygdal. dulcibus in mane præseruat à venenis assumendis. Triophylon competit quartanarijs, quotidianarijs: fit enim ex tribus piperibus, non tamen pro basi.

De euacuatione medicinæ per simile vel contrarium.

HAbito de digestione medicinæ. Nunc dicamus de eius euacuatione. Et circa hoc quæritur vtrum medicina euacuet, & attrahat per simile, vel per cõtrarium: & videtur ꝙ per contrarium, quia Haly. super centiloquio Ptolęmei dicit, ꝙ medicina non euacuat nisi quia ipsa vincit virtutem, per contrarietatem, ergo &c.

Item Gal. dicit suprà hb. de regimine acutorum ꝙ medicina non euacuat, nisi quia corpus debilitat, sed ipsa debilitate per contrarietatem, ergo &c. Item omne venenum est cõtrarium humanæ naturæ, sed medicina quia venenosa trahit humorem ad se, quia natura ipsa non ablata

A nequit nutrire, & ablata nutrit, ergo &c. Item medicina nutrit in patiendo, & trahit in agendo, sed agere & pati sunt cõtraria: ergo ipsa nutrit per simile, & trahit per cõtrarium. Sed dices forte quòd ipsa trahit per cõtrarium, sicut nutrit per simile membro, sed trahit per simile humori. Sed contra humor est potentia non multum remota à membro: si igitur cõtrariatur membro, & humori qui disponens membro conuenientes in se recipit per quas ipse habilitatur, vt conuertatur, & à membro trahatur.

Dices forte ꝙ trahitur à tota specie. Contra, quia tũc sequeretur ꝙ in humore essent duæ totæ species. Vna per quam à toto membro trahitur, & alia per quã à medicina trahitur. Sed hoc est falsum, quia per Auic. in primo, tota species est illud per quòd res est illud quod est, & istud in re est vnum scilicet forma rei essentialis dans ei esse.

Item si medicina trahat à tota specie &c. Esula & pulpa trahent hũc eundem humorem. s. phlegma, & ita esula & pulpa haberent eandem totã speciem, cum idem trahant, B & per cõsequens erit in eis eadem dispositio in summo, & ad eandem formam specificam, quia si tota species non sit forma specifica rei, erit saltem summa dispositio ad ipsam.

Item si attractio esset à tota specie cum eadem medicina nõ habeat diuersas totas species: tunc vna medicina nõ trahit diuersos humores quod falsum est. Videmus enim ꝙ quædam medicina est quæ primo trahit cholerã, secundario phlegma, & alios humores, vt myrobal. citri. Oppositum dicit Gale. iij. simp. me. ꝙ medicinæ non trahunt nisi humores sibi similes. Item medicina non trahit nisi humorem inter quem & ipsa est assimilatio, &. ij. particula, super illum apho. Sana habentes corpora, dicit Gale. ꝙ medicina laxatiua, vel potio sibi similium est attractiua.

Solutio: ad hanc quæstionem ego dico, ꝙ medicina laxatiua trahit humorem à tota specie, & per similitudinem euacuat, tamen alio modo. Quatuor enim sunt causę quare medicina attrahit humorem. Vna est tota species, vnde Gal. iiij. sim. me. medicina attrahit proprietate suę substãC tiæ, & sic attrahit per simile non in forma, sed proprietate, & proportione, quæ est inter completum, & incompletũ, quia humor à virtute medicinæ excitatus ad medicinam mouetur, sicut ferrum ad adamantem, & sic trahit per simile, & contrarium membro: simile nõ in forma, quia adamas non trahit adamantem: sed ferrũ, nec medicina medicinam, sed humorem, sicut Auic. nititur arguere contra Gal. licet non arguat contra intentionem eius, quia nõ intendit ꝙ medicina attrahat per simile in forma: sed in proprietate, vnde dicit ꝙ carthamum non attrahit phlegma, quia phlegma, sed quia phlegmaticum contrarium membro, dico ꝙ medicina est quasi farcina mẽbro. Vnde Halya. medicina trahit, quia vincit virtutẽ, vnde trahit, quia virtutem debilitat, & membrũ: quia enim cõtrarium mẽbro, ipsum debilitat, & ab ipso trahit, quia ipsum debilitatum nequit materiam retinere firmiter. Quod enim ei est cõueniens. s. humorẽ trahit: ergo per simile humorem trahit. Est. n. in medicina aliquid actu quod in humore est in D potentia, pp quod ad ipsam mouetur ab ipsa exercitatus.

Secunda causa est complexio medicinę, vnde medicina trahit, quia calida, vnde calidior medicina in eodem genere magis trahit secũdũ Gal. in de simplici medicina. Tertia causa est, quia ipsa existens in stomacho, & in intestinis ipsa mordicat. s. stomachum & intestina, & per hoc dolorem ibi inducit, & per hoc calor, & spiritus & humores ad ea mouentur, & à caliditate fortiore ibi existente attrahuntur per naturam doloris, eo quòd ad locum doloroſum calor, & spiritus, & in copia magis mouentur, & quia etiam mordicat, euacuat illud quod attrahit, vnde illud est per contrarium, vnde neq; dolorem, neque mordicationem, neq; grauedinem inducit membro, nisi per cõtrarietatem. Istud est per accidens. s. attractio, quia per istam mordicationem non attrahit medicina nisi quia calor vincitur à natura, qui secum ducit humorem. Quarta causa est fatigatio & debilitatio, quia membra debilitata nõ retinent

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 922 sur 1089

quod in se est: & ideo facilius attrahitur, et abire dimittūt, & etiam tanq̃ grauedinē & sarcinam expellunt, & mordicant expulsiuam virtutem. primo modo fit euacuatio, & attractio per electionē vnius humoris: & si attrahat alios humores hoc accidit, sed tribus alijs modis euacuantibus humores omnes æqualiter, nisi cp vltimo magis dilectum, & sic vltimo sanguinem si perseueret virtus medicinæ, & etiam per calorem subtiliorem, & liquidiorem citius trahit. Istis igitur tribus modis euacuat omnes humores, & calor & spiritus, sed tamē primo euacuat persimile humori, & quia per hoc idem est simile humori, & contrarium membro: ideo attrahit per contrarium membro: euacuat enim per contrarietatem, quia non euacuat nisi quia fatigat: illa autem fatigatio est per contrarietatē, & ita per cōtrarietatem tantum euacuat. Ad primum, & ad duo sequentia dicendum, cp verum est, cp attrahit per cōtrarium membro: tamen persimile humori, quia per idem est simile vnius, & contrarium alterius. Ad aliud dicendum, cp duæ sunt totæ species in humore, per quarum vnā conuenit cum membro, & per aliam cū medicina. Si ponamus duas totas species, aut duas potentias esse in aliquo respectu duarum diuersarum formarū, sicut in lapide adamantino sunt duæ diuersæ totæ species. Vna fm quā est lapis, alia secundum quā est adamantinus: secūdum enim quòd sunt formæ diuersæ: fm hoc sunt diuersę totę species: tamē istæ ad alias sint præparationes fm Auic. & fm quòd tota species medicinæ vincit totam speciem membri excitando speciem sibi cōuenientem in humore, sed hoc mouetur humor ad medicinā non ad mēbrum. Et cum tu dicis cp tota species est illud per quod aliquid est illud quod est: verum est, nō tanq̃ perfectio, sed tanq̃ præparatio per quam res est illud quod est, vel forte posset dici, cp in humore est quoddam incōpletū qđ excitatum per aliquod duorum, natū est se ad illud moueri, sicut si in animali dicamus esse incōpletum aliquid quod est indifferēs ad hoc cp excitetur per formam hominis, vel asini, & excitatū per hoc potest se facere in actu, & si illa duo excitātia excitent simul: illud quod vincet ducet illud incompletum ad sui naturam, & est simile quod ponitur. Tu potes ire ad nostrā dominam vel ad campos pro tua voluntate, vnde tuum velle est indifferens ad hoc vel ad illud: tamen fm cp per aliquā conditionem existērem in nostra domina excitatnr tua voluntas, tu eligis fm hoc vnum, & non aliud. Similiter est hic: quia in humore est aliquid incompletum quod excitatum à medicina fortius, à medicina ad ipsum mouetur magis, vnde Halya. medicina non attrahit humorem nisi vincat virtutem, sicut dictum est, fm numerum formarū existentium in re, sunt diuersæ totæ species in re, & illud nō est inconueniens. Ad illud dicendū quod non sequitur, quòd esula & pulpa sint idem, licet in eis sit aliquod cōe in quo conueniunt, per quod attrahit illud, & ista species est incōpleta, habentium formaliores alias totas species disponentes ad suas formas specificas, & in eis est diuersa ratio commistionis, propter quod sint idem, quia nō attrahunt eundem humorem per illud per quod differūt, sed per illud in quo conueniunt: videmus enim cp in vna parte misti, vt lapidis adamantini est tota species trahens ferrum: & in alia parte eiusdem est tota species pellens ferrum.

Ad aliud dicendum quòd medicina non trahit nisi vnū humorem per se, sed per accidens trahit multos, vnde primo attrahit humorem quem per se attrahit, postea quos trahit, trahit per accidens.

De electario consumptiuo.

Electarium resumptiuum valet ad restaurandū deperditum. Recip. liquiritiæ ro. zuch. ana, ʒ. ij. gummi arabū, tragacan. ana. ʒ. i. & san. al. & ru. ana. ʒ. v. papaueris al. ʒ. i. ℈. succi liqui. ani. se. portulacæ, lactucæ, scar. ana. ʒ. ℈. garyophyl. spodij, ana drach. iiij. cinnamo. ʒ. i. zingi. scario. calamenti, ana drach. ij. corticum citri. ʒ. i. penidiarum. ʒ. ij. se. frigidorū. ſ. melonis, citruli, cucurbitæ, cucu. añ. ʒ. iij. se. citoniorū. ʒ. iij. amygdalarū, pineaꝝ, febestē, añ. ʒ. i. se. malvæ, se. bombacis, violarū, berberis, nenufaris, ana. ʒ. i.

E Diacapparis, antidotū peculiare splencticis, & ad omnem duritiem splenis antiquam siue recētem, splenem extenuat, & sanguinem effluere facit cum vino acceptū, aurium vermes, cum aceto immissum occidit, dentium dolorem ausert, distemperatū cum vino in ore teneatur, menstrua educit cum apozimate, cuius descrip. est, scillæ assæ, assari, pyrethri, centaureę, piperis, thymi, apij, semi. melāthij, radicum agrimoniæ, ana. ʒ. i. mellis quòd sufficit: dabis splencticis per septē dies cum vino bono, septima die ante dabis catarticum, quod melācholicam deponit, cum noueris splenem esse frigidum. De diacapparis.

Electarium Ducis dicitur, quia Abbas de curia composuit ad opus ducis filij Regis: valet ad digestionem, ventositatem stomachi, & intestinorum, & ad ilium dolorem et vitium lapidis, &c. De electario.

Philantropos, amicus hominis interpretatur, vel misericors, &c. Philāthro.

Iustinum à Iustino Imperatore factū, proprie valet calculosis ad ilij dolorem, &c. De Iustino.

F Lithontripton, pertundens lapidem interpretatur, lapidem frangit, & expellit, &c. De lithontri.

Nephrecatarcticon, id est purgans renes, expertum est ilijosis, &c. Nephrecatar.

Circa euacuationem quæ fit per secessum visa sunt illa quæ impediunt: & etiam illa quę rectificant euacuationem per secessum.

De modo euacuandi corpora per secessum.

Nunc uideamus modum euacuandi corpora, euacuanda per secessum, & hic sunt duo cōsideranda. Primum est, qūo corpora debēt præparari ante exhibitionē medicinæ.

CIRCA PRIMVM duo considerandā. Primum est de conditionibus corporis euacuandi, quas oportet obseruare ad hoc quòd medicina secessiua habeat effectum, quæ si non obseruentur nullum effectum habebit. Secundum est de conditionibus corporis euacuandi per medicinā secessiuam quas oportet seruare: vt medicina secessiua habeat similiter effectum, si non obseruentur, ipsa non habebit effectum suum per ianuam inferiorem, habebit tamen effectū suum per ianuam superiorem, vt per vomitum. G

Circa primum septem cōditiones à parte patientis sunt considerandæ.

Prima est, vt die anteriori patiens multoties comedat, non tamen multum, sed sæpe diuersos cibos, non multæ qualitatis, quia hoc facit stomachum esse dedignatum ad recipiendum medicinam: & ideo facilius descendit, & faciliori modo euacuatur.

Secunda cōditio est, cp oportet videre dispositiones corporis euacuādi, & humoris expellendi à corpore, vnde dicit Hipp. graciles & facile vomentes, &c. superius, vt cholerici, sed carnosi inferius, quia sic à natura nati sunt moueri, sed subtiles, vt cholerici, superius.

Tertia conditio est, quòd ante medicinā debet dari aliquid leniens ventrem, sicut brodium carnium pinguium, aut violas, &c.

H Quarta conditio est, quòd ille qui non est assuetus accipere medicinam, antequā accipiat fortem medicinam, vt pilulas chochias, aut aliquid tale prius debet accipere aliquam medicinam lenem, vt per hoc tentetur, vtrum sit leuis ad ducendū: aut non, à medicina, et per hoc euadit medicus multoties magnum periculum: & per hoc etiam patientes aliquando assuescunt medicinas acipere, vnde bonum est primo talibus dare paulinum, aut picram tantū. vñ quidā medicus dedit cuidam patiēti diaseng, & diaboraginatum, & per illa assellauit patiens multoties, & per illa certificatus fuit, quòd si ei data esset medicina fortis, cp ibi fuisset maximum periculum.

Quinta conditio, est cp aliquando debet comedere ante exhibitionem medicinę, maxime ante fortem, aut propter corporis raritatem, aut stomachi debilitatem, quia omnis medicina talis, est calida: & ideo cauēdum est de corporis incensione vel desiccatione: ideo si timetur de hoc, bonum est cp

est q̃ eadem die comedat micam panis in succo mali granati, aut vuæ agrestis, quia ista sunt stiptica & infrigidantia, idem est faciẽdum in stomachi debilitate, ne ei noceat etiam in corporis raritate, ne syncopim inducat.

Sexta conditio est q̃ ante exhibitionem medicinæ bonum est intrare balneum, quia balneum humores mouet & ita ad expositionem eos habilitat. Quia. G.i. de crisi dicit. motus humiditatis iuuat motũ. i. poros aperit, & ita ad expellendum parat.

Septima conditio est, q̃ non debemus dare fortem medicinam homini qui non consueuit accipere, nisi magna necessitate, ne fiat mutatio subita, & si damus, debemus dare debilem.

CIRCA SECVNDVM videamus conditiones corporis euacuandi per medicinam secessiuam quas oportet obseruare, ad hoc vt medicina successiua habeat effectum suum proprium, quæ si non obseruentur, ipsa non habebit effectum suum proprium per ianuam inferiorem, habebit tamen effectum per ianuam superiorem & per vomitum. Ad cuius intellectum sciendũ est q̃ medicina secessiua fit vomitiua in quatuor casibus.

Primus casus est, si os stomachi sit debile & fundus fortis, tunc fit secessiua vomitiua, quia tunc fieret abominatio non retentio ab ore stomachi, sed expulsio, & fundus. quia fortis, medicinam expelleret, quia venenosa est ad os stomachi, quia debile est. Secundus casus est, si venter cõstipatus sit, quia non posset transire inferius, & ideo moueretur superius, & ideo primo oportet q̃ vẽter leniatur antequam detur. Tertius casus est, quia non debet dari medicina homini abhorrenti eam, quia in instanti fieret vomitus. Quartus casus est, quia non debet dari homini habenti fastidium appetitus, quia fieret vomitus, quia os stomachi in talibus est lapsum, ideo de facili recipit, & male retinet. Econuerso in quinq; casibus non debemus medicinam vomitiuam dare. Primus casus est, fortitudo oris stomachi, tunc enim resistere fluxui humorum, ita q̃ ad ipsum nõ possent faciliter attrahi. Secundus casus est fames, quia tunc retinerent membra fortiter, & nõ attraheret medicina nisi cum violentia. Tertius casus est, quando venter est lenis & lapsus, quia tunc medicina descenderet inferius & fieret secessiua. Quartus casus est. quia non debet dari medicina vomitiua homini in consueto ad receptionem talis medicinæ, & habenti spiritualia debilia, ne nimis per hoc debilitetur, & per alterationem subitã. Quintus casus est, q̃ si medicina sit granis non debet dari ad vomendum nisi forte in hoc malitia reprimatur, & hoc est ne descendat & fiat secessiua, vnde in istis quinq; casibus fit medicina vomitiua secessiua propter hoc caue ab istis.

De prẽparandis corporibus post medicinam.

Nunc videamus quomodo corpora debent præparari post exhibitionem medicinæ, & ad reparationem corporis, post exhibitionem medicinę debent quatuor conditiones obseruari.

Prima conditio est, quòd patiens post exhibitionem medicinæ non debet esse in aere nimis calido, quia humores ad exteriora motu contrario motui medicinæ traheret, & ita euacuationem impediret, & virtutem medicinæ dissolueret, nec nimis frigido aere, quia humores congelaret & ad exeundum eos prohiberet, eos faciendo inobedientes.

Secunda conditio est q̃ patiens post exhibitionem medicinæ non debet comedere nec bibere, donec medicina suam operationem compleuerit, ne per cibum aut potum natura diuertatur à sua operatione, per quam ipsa medicina digerit, tanq̃ per suum instrumentum, scilicet per calorem & spiritum.

Tertia conditio est, q̃ postquã medicina incipit operari non debet patiens dormire antequã medicina compleuerit suam operationem, quia in somno retinentur fortes euacuationes. s. quæ à duplici virtute fiunt. s. naturali & animali. quia in somno non sentitur grauamen propter quod fit expulsio.

Quarta conditio est, quod patienti abominationẽ medicinæ, vt non vomat, debent dari fortes odores stomachum confortantes, & vias constringentes, vt etiam spiritualia confortentur. vt acetum ad confortandum stomachum, & si hæc non sufficiant, stringantur extrema. vt ibi spiritus fluat, & fluxus humoris ab ore stomachi diuertat. & ibi virtus aãlis se conuertat, vel proiiciatur aqua frigida in facie vel in fronte, vt calor ad stomachũ reuertat, & secũ humores reducat & ad spiritualia, ea confortando.

Visa præparatione corporis euacuandi in se, nunc videamus præparationes corporis euacuandi in respectu medicinæ, & de hoc dantur quatuor regulæ.

Prima est hæc, quia medicinæ principaliter euacuanti debemus tale quid admiscere q̃ eius malitiam reprimat, non tamen eius operationẽ diminuat, sicut myrob. citri. cum scamonea impediunt excoriationem intestinorum, quod est impedimentum scamoneæ, non tamen attractionem humoris cholerici impediunt.

Secunda regula est hæc fm G.in.ñ.acutorum, q̃ non debemus dare duas medicinas quæ euacuent in diuersis tẽporibus. vt. s. vna cito, alia tarde, nisi ita fit q̃ illa quæ cito euacuat, sit in pauca quantitate q̃ non faciat operationem suam, sed solum sit acumen alterius medicinæ iuuando ipsam in sua operatione, sicut scamonea acuit aloeticas medicinas quæ sunt tarde operationis de se, & citius operantur per admistionem scamoneæ. Si enim administrentur duæ medicinæ, quarum vna euacuet cito, & alia tarde, timendum est multum de debilitate multa patientis.

Tertia regula, est q̃ non debemus dare eadem die duas medicinas patienti, si prima non soluat, ne per hoc multũ debilitetur, licet multi faciant contrarium.

Qaarta regula est, q̃ non debemus alicui medicinam dare, nisi in corpore sit humor quem volumus euacuare, quia medicina attraheret humores, & calores, & spiritus, & ita noceret, & hoc habet ita q̃ nũquam debes dare medicinam nisi respectu humoris determinati, quem cognoscis in corpore abundare, cuius contrarium multi faciunt, propter quod ipsi peccant, & contra artem faciunt, & sic patet ad ista.

De septem electarijs.

Nunc videamus de septem electarijs. Quorum primum est resumptiuum. Secundum diacapparis. Alia quinq; respiciunt passiones renum & sunt diuretica, propter quod respiciunt medicinas diureticas, de quibus iam videbimus.

Resumptiuum dicitur eo quia vires corporis resumit totius corporis, dico debilitati ex longa ægritudine infrigidati & desiccati, & debet dari debilibus hominibus, frigidis & siccis, conualescentibus, & ex longa ægritudine desiccatis & infrigidatis, est. n. ca. & hu. & sunt ibi calida correspondentia spiritui & virtuti debilitatis ex frigiditate, & quædam hu. correspondentia siccitati. De electario resũptiuo.

Diacapparis est electarium satis bonum contra passionem splenis. Capparis est arbor, cuius radicum cortice vtimur, & est calida & ficca in tertio, abstergit, mundificat, aperit, habet enim amaritudinem cum stipticitate, & confert in ischiatica, phlegma digerendo & masticatum attrahit phlegma à capite, vnde à pfundo attrahit phlegma mirabiliter, valet ad splenẽ, quia sua stipticitate ipsum confortat, & etiam ipsum deoppilat, cum sit amarum, & etiam confert ei attrahendo melancholicam materiam, & est bonum neruis & iuncturis, prouocat menstrua, & interficit serpentem in ventre, & valet in paralysi, & in passionibus matricis ad prouocandum menstrua, & cum datur contra splenem diacapparis, debet dari cum succo scolopendrię, & tamarisci, in arteticis cum decoctione yue, in prouocatione menstruorum cum decoctione arteticæ vel rubeæ tinctorum, ad capitis phlegma dissoluendum cum pliri, & sic in alijs suo modo. De diappa.

Deinde

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 924 sur 1089

De electarijs diureticis q̃ valẽt c õtra passiões renum.

Deinde videamus electaria diuretica quæ valent contra passiones renum, vt lapidẽ in renibus, & ad talem medicinam oportet q̃ sint. v. Primo oportet q̃ in tali medicina sit aliqua medicina cõmista quæ ad locum ducat medicinam frangẽtem lapidem, vt medicina diuretica vt semẽ apij, & semen petroselini &c. Secundum est medicina quę faciat medicinam remanere, vt viscosa, vt gummi arabicum, traga. Tertium est quædam medicina quæ ad incidẽdum semper præparet. vt remollitiua, maluæ, violæ &c. Quartum est quia oportet q̃ ibi sint aliqua quæ lapidem frangant, vt milium solis, & saxifragia. Quintum est quæ lapidem expellant, vt acorus &c. Nota q̃ sanguis hirci, cinis, corticum oui à quo pullus extrahitur, cinis scorpionis, caput lincis, ista valent contra lapidem frangendum. Item reuponticum valet valde renibus. Ideo notandum est, q̃ ista electaria renum nõ debent dari nisi corpore iam mundificato, quia ipsa subtile consumerent, & residuum incrassarent, & magis indurarent, & sic lapidem non frangerent, sed corpore mundificato debent dari.

De quinq̃ electarijs valentibus ad renes nunc dicere volumus. Quorum primum est electarium ducis, secundum est philanthropos, tertium est iustinum, quartum lithontripton, quintum nephrocatarcticum.

De electario ducis.

Electarium ducis est, quod est saporosius, & melius, & dicitur sic à quodam duce pro quo factum fuit, valet ad digestionem in stomacho & contra ventositatem, propter anisum, & ad lapidem frangendum propter saxifragiam & milium solis, vel granum solis quod idem est, vnde ſm Auic. habet duas bases, vnã anisum contra stomachi ventositatem. & aliam saxifragiam & milium solis ad lapidẽ frangendum. milium solis herba est, grano vtimur, & dicitur sic, quia colorem solis habet, quia lucidum est, & est calidum & sic. in tertio, & est diureticum.

Saxifragia.

Saxifragia est herba sic dicta, quia saxum. i. lapidẽ frangit puluerizata & data valet ad fracturam lapidis, similiter decoctio herbæ saxifragiæ valet ad iliacum dolorem, cum ilia patiatur ex lapide, aut ex ventositate, & non ex cholera, quia illud electarium est calidum, ilia aliquando patiuntur ex lapide, aliquando ex cholera. Quando ex cholera, tunc est dolor ascendens. Sed quãdo est ex lapide, tunc est dolor descendens. Si ergo sit dolor iliorum ex ventositate aut ex lapide tũc valet saxifragia. Sed si sit ex cholera, multoties credunt aliqui q̃ sit colica passio, quando patiuntur illa propter lapidem, sed non ita.

De philanthropo. Quid sit folium.

Philanthropos est amicus hominis, dicitur à philos q̃ est amicus, & anthropos q̃ est homo, folium est ibi basis, & est valde propinquum spicæ nardi in virtute, bonum odorem facit, & est calidum & siccum in secundo, conseruat pannos à vermibus & tineis, confortat stomachum, vrinam prouocat, & propter hoc ibi ponitur, & cum hoc apium, & multa alia. Apium cali. & sic. est in secundo, & est duplex siluestre & domesticum, domesticum humidũ est, apium resoluit & aperit, & cõfert spleni & hepati, eius oppilationem auferendo, & vrinam prouocando, idem facit petroselinum. Est enim quædam apij species quæ dicitur fieri ex mutatione alicuius herbæ in apium, vnde dictum est pro aliqua herba quãdo ipsa crescit multũ quod ipsa fit apium. Apium & calamus si decoquantur in vino, istud vinum valet ad fracturam lapidis, & in hoc electario est lapis lincis. Linx est quoddam animal acutissimum penetrans, in quo animali lapis inuenitur, qui habet ad hoc proprietatem. Item est ibi semen rutæ quod est valde diureticum.

Item hædera est bona ad lapidem frangendum, licet. n. ipsa sit frigida, tamen propter subtilitatem substantiæ suæ & acredinem quam habet in suis baccis, lapidem frangit. Calamus etiã ad hoc valet. Item orobus prouocat vrinam, ita q̃ facit mingere sanguinem, si cõtinuaretur. Ideo valet ad lapidem frangendum. Pulegium est bonum valde in fractione lapidis & maxime ceruinum, & dico maxime quia raro inuenitur & maxime semen eius, & viscus quercinus, & ista duo sunt valde ad hoc valentia. Istud electarium valet strangurijosis, calculosis, & oppilationi splenis antiquatæ, & fractioni lapidis.

De iustino.

Iustinum habet easdem laudes, & dicitur à Iustino Imperatore pro quo factum fuit, & valet ad omnes non bene mingentes, & in eo basis est cinnamomum.

De lithontripton.

Lithontripton basis eius est spica nardi, cor confortat, aperit oppilationem hepatis, & stipticitatem habet quandam, confortat stomachum, superfluam eius humiditatẽ consumendo & desiccãdo reu. ibi cadit. Triplex est reu. s. reu barbarum, reu. indum, reub. ponticum, bdellium etiã ibi ponitur vt medicinas retineat.

Nephrecatarcticon. i. purgans renes ad idem valet, & est lapis lincis eius basis potenter prouocat menstrua, & lapidem frangit, sicut basis sua quæ à proprietate frangit, sicut dictum est.

Nephrecatar.

Vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem, vt ipsum euacuet.

VIso per quem modum medicina euacuat, & attrahit humorem. Nunc quęritur vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem ad hoc vt ipsum euacuet, & attrahat, an non. Et videtur q̃ sic per Aui. Agaricus iuuat illas medicinas venire ad partes corporis remotas. ñ. cap. de agarico. Item Aui. lib. primo fen. quarta. cap̃. v. Medicinæ coanguſtãtur in apoplexia & epilepsia, quia venæ sunt obstructæ. Item Auic. lib. iij. ca. de causa vniuersali passionum cordis dicit, q̃ medicinæ cardiacæ faciunt alias medicinas ad cor trahere.

Item Sera. vij. Sicut membra sana trahunt nutrimentũ, ita ægrã medicinã, ergo sicut nutrimentum vadit ad mẽbra sana, ita medicina venit ad membra ægra. Item oĩs actio fit per contactum, cum igitur medicina agat in humorem, ipsa debet tangere humorem, quia tangentium vltima sunt simul, ideo &c.

Sed contra dicit Aui. q̃ medicina existens in stomacho attrahit humorem ad se. Item Sera. medicina existens in stomacho vel intestinis ad se attrahit humorem.

Solo q̃nis

Solutio, ad istam quæstionem dicitur, q̃ medicina diuiditur à calore naturali & effumat, ita q̃ medicinæ fumus ad humorẽ venit ipsum inficiens, & per hoc naturæ odio sum reddens. & sic infectus ad medicinam venit. Sed si fumus ad humorem veniat, aut ibi venit quia fumus, aut à proprietate aliqua. Sed quia fumus non descenderet, sed ascenderet, & sic solum à partibus superioribus traheret. qđ falsum est. ergo non, quia fumus. Nec à proprietate, qa incompletum mouetur ad cõpletum, vt ibi incomplemẽtum recipiat & non est econuerso, sed fumus ab humore non recipit cõplementum. ergo &c. Item si fumus mouetur ad humorem, eadem ratione & tota medicina, si fumus gratia proprietatis mouetur ad humorem, cũ illa proprietas in tota medicina reperiatur, quia vbi est eadẽ causa & idem effectus. Si dicas q̃ medicina ad humorem trahitur ab humore. Contra. medicina est actiua respectu humorum non passiua, nec ducitur à natura, quia ipsam abhorret. Item si veniret ad humorem vt inficeret humorem, & per hoc fieret odiosus naturæ, & tunc medicina expelleret humorẽ à mẽbro, tunc omnia alia inficientia humorem expellerent humorẽ à mẽbro, quod est falsum.

Item Sera. arguit sic. omne quod mouetur, mouet amore & desiderio, & ibi veniens iunctura quiescit, ergo si humor coniungeretur medicinæ, vel medicina humori non amplius ad ipsum moueret, nec attraheret. Propter hoc dico q̃ ad humorẽ non venit fumus medicinæ, sed virtus eius. Et tu dices. Quomodo potest separari virtus cum sit accidens. Item quod est essentiale alicui non potest nec per se, nec per accidens ab eo separari, virtus est essentialis rei, ergo &c. quid igitur medicinę venit ad humorẽ, si fumus ipse nihil facit. Item si loquatur de vera virtute ipsa non venit ibi, sed ipsius similitudo per multiplicationem speciei suæ & similitudinis, sicut adamas attrahit ad se ferrum, quia sicut in ferro potentia actiua ad adamantẽ

quæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 925 sur 1089

quæ nec in ſe, neq; de ſe completur, ſed cum recipit virtutem adamantis excitantis ipſam potentiã, ipſa ducitur ad adamantem & ad cõplemẽtum, ita eſt in propoſito, vnde eſt in humore potentia ad medicinam quæ per medicinã excitata vadit ad medicinam & ad cõplementum, vnde ſunt ibi tria agentia ſicut in qualibet operatione naturali vnum eſt intra, & abintra, ſicut potentia actiua humoris, quæ vadit ad medicinã & ad cõplementum. Secundũ eſt extra, & ab extra, ſicut vera virtus vel forma medicinæ. Tertium eſt extra tamẽ ſicut ſimilitudo veræ virtutis, vel veræ formæ. Ad argumẽtum patet, & dico q̃ agaricus facit tranſire alia medicinas. i. virtutes aliarum medicinarum quæ non multiplicantur niſi per medium diſpoſitum & tranſparens & non oppilatum craſsis, & compactis humoribus. Ad aliud dico q̃ dictum Sera. intelligendum eſt de medicina alterante. Ad aliud q̃ ibi eſt tactus virtualis & non corporalis, & ſic patet &c.

De diaſatyrion. Diaſatyrion dicitur à ſatyris, ſatyriaſis enim græcæ, latinæ erectio virgæ &c.

De diaprunis. Diaprunis vel diamaſcenum à prunis diamaſcenis dictus q̃ ibi recipiuntur, valet proprie acutis & peracutis, maxime in cauſo & ſynocha in principio & declinatione augmento & ſtatu ægritudinis.

Oxy dicitur ab acetoſo ſucco malorum granatorum qui ibi ponitur, datur proprie contra ſynocham & cauſon, & contra acutas omnes ægritudines & peracutas &c.

Tryphera ſaracenica, tryphera dicitur quia hominem iuuenem reddit, ſaracenica à ſara &c.

Catholicõ. Electarium quod dicitur catholicon. ℞. ſenæ bene mũdatæ caſiæ &c.

Circa euacuationem quæ fit per ſeceſſum viſa ſunt illa quæ impediunt & etiam illa quæ rectificant, & modum euacuandi corpora euacuanda per ſeceſſum.

Medicinarum præparatio ad euacuandum per ſeceſſum.

MOdo videamus quomodo medicina debet præparari, per quam debet fieri euacuatio per ſeceſſum, & de hoc duo ſunt videnda, quia anteq̃ hoc faciamus, debemus primo videre naturã medicinæ in generali in euacuãdo, ſecũdo debemus videre modum prẽparandi medicinam per quam debet fieri euacuatio.

Circa primum ſic procedo & dico ſm Aui. in primo q̃ medicinæ in euacuando diuerſificantur quinq; modis. nã quædam medicinæ euacuant attrahendo, & quædam cõprimendo, & quædam lenificando, & quædã labificando, & quædã liquefaciẽdo. Medicina quæ euacuat attrahendo, eſt illa quæ euacuat à ſua proprietate humorem ad quem habet aſpectum, vt ſcamonea à ſua proprietate attrahit choleram & habet aſpectum ad eam.

Illa medicina euacuat cõprimendo, quæ primo contrahit humorem cũ hoc q̃ cõprimat inteſtina, & humorem in eis attrahit, vt myrob. citri. non enim debet iſtud gerũdium cõprimendo exponi per ſi, vel per quia, vel per dũ, quia notat concomitantiã & non cauſalitatem. non enim euacuant quia cõprimunt, ſed à ſua proprietate attrahunt humorem ad quem habent aſpectum determinatum, vt myrob. citri. cholerã. indi melancholiã, chebuli phlegma, ſi tamen propter compreſsionem euacuarent attraherent forte humorẽ eundem, aut euacuarent cum impreſsione cõmunicent, licet in proprietate differant.

Illa euacuat leniendo quæ inungit & lenit membra, vt per ipſam faciat facere decurſus humoris euacuandi, vt ſunt tamarindi.

Illa euacuat labificando quæ humores mollificat, labificando & infundit, & per ipſum labilem facit ad exeundum & ſolubilem ipſum facit. Differunt ergo lenificatiua à labificatiua, quia labificatiua eſt reſpectu humoris, lenificatiua reſpectu membri.

Illa quæ liquefaciendo euacuat humorẽ, quem per virtutem ſuã & à proprietate attrahit, ſua caliditate liquefacit & diſſoluit. vnde verum eſt q̃ violæ licet dicamus q̃ euacuant leniendo, tamen attrahunt ſua proprietate ſecũdum q̃ vult Haly. in. ñ. practicæ de regali diſpoſitione, & ſimiliter omnis alia euacuat attrahendo. Sed cum dicimus q̃ euacuat læniendo, comprimendo, lubrificando, liquefaciendo, hoc dicimus referendo ad ſubſtantiam ſuam vel cõplexionem, & non proprietatẽ per quã trahit. ſimiliter intelligas in alijs.

Regulæ de medicinarum præparatione.

Viſo quomodo diuerſificentur medicinæ in ſuis naturis in euacuando. Nunc videamus de præparatione earũ, & de hac præparatione dantur ſex regulæ.

PRIMA eſt, cum nos volumus dare medicinam ad aliquem humorem euacuandũ in liquida ſubſtantia, vel in aliquibus pilulis, debemus facere cum decoctione proportionali medicinę in euacuando, verbi gratia. Cum nos damus myrobal'. citri. ad euacuandum choleram, debemus eos dare cum decoctione prunorum viol. &c. Et cum nos damus myrob. indos. ad euacuationem melancholiæ, debemus eos cum apozimate dare, vel cum decoctione epithymi. Cum damus myrob. chebu. ad euacuationẽ phlegmatis debemus eos dare cũ decoctione polypodij.

SECVNDA regula eſt, quòd medicina euacuat primo humorem quem reſpicit. ſecundario alios. Iſta tamen regula habet inſtantiam ſecundũ Serapionem in tribus caſibus. Primo, ſi humor quem non reſpicit medicina ſit propinquior, vt ſi in ſtomacho ſit cholera & tu das medicinã ad euacuandum phlegma à capite, quia medicina mordicando & ſtimulando ſtomachum facit choleram quæ in ſtomacho eſt, citius expelli q̃ medicina poſsit à capite attrahere phlegma. vnde ab accidẽti, primo euacuat humorem quem non reſpicit ſtimulando & mordicando ſtomachum & non per ſe.

Secundus caſus eſt priuatio humoris quẽ reſpicit, ex alterius abũdantia, vt ſi humor proprius ſit paucus, & alius abundans citius extrahetur, non proprius, quia citius fit naturæ odioſus, & ideo citius permittit ipſum abire, & à medicina trahi cum ab ea ſtimulatur, & venæ debilitatę à medicina tunc citius permittunt abire.

Tertius caſus eſt, maius odium, cũ enim non proprius humor eſt magis odioſus q̃ proprius citius euacuatur per accidens, quia citius permittitur abire. vnde ſi cum datur medicina in æſtate ad euacuationem phlegmatis, citius euacuatur cholera quæ eſt magis naturæ odioſa in tali tẽpore, ga ſm Iſaac in de elemẽtis, natura in eſtate phlegma retinet, vt per ipſum in proceſſu temporis poſsit ſe adiuuare, & in hyeme eſt econuerſo.

TERTIA regula eſt, q̃ non non debemus dare in eodẽ die duas medicinas fortes, ne corpus vehementer euacuetur. ſi ergo prima euacuat aliquã partem, non tamen ſufficienter, & nos demus poſtea fortem medicinã, planũ eſt q̃ eſt periculum in vehemẽti euacuatione, ſi non euacuat adhuc eſt periculum, quia vna medicinam aliã fortificabit, & ita vehementer euacuabunt.

Item licet parum euacuauerit humores, cõmouet tamẽ eos, & ad expulſionẽ eos præparabit, & ideo ſecunda medicina poteſt vehementer euacuare. Sed tamen duę debiles, aut vna debilis & alia fortis poſſunt in eadẽ die operari vel dari, quia poſsibile eſt q̃ medicina fortis data non euacuat quantum debet, vel ita cito vt debet, vt ſi dederimus myrob. citri. ad euacuationem choleræ & non euacuant ſufficienter, competenter poteſt dari de ſucco roſ. drach. i. vel. ñ. vel dimidia quæ euacuat debiliter.

QVARTA regula eſt, q̃ quando aliquam medicinam exhibemus, debemus primo cum ea cõmiſcere medicinã eam refrenantem, quæ medicina aliam in ſui malitia refrenet poſt ea videbitur.

QVINTA regula eſt, q̃ cum alicui præparato ad collericam volumus medicinã dare, ſicut ſunt trauli & bleſi, & qui de facili habent incurrere fluxum ventris, debemus cũ ea cõmiſcere aliquam medicinã vomitiuam ne vehemẽs fluxus puocetur, & propter hoc talibus do libenter eſulã,

quia

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 926 sur 1089

quia vomitiua eſt aliquantulum, quia quando ego video E
ꝙ ipſi aſſellauerunt duabus vicibus, vel tribus, & poſtea
vomant, tunc gaudeo, quia tunc ſcio quòd pars medicinæ
& materiæ per vomitum euacuatur, & per hoc fluxus ni-
mis ventris impeditur.

De modo exhibẽdi pilulas.

SEXTA regula eſt, de modo exhibendi pilulas. Qui eſt
quod debemus dare eas cum aliquo coopertorio, iſtud co-
opertorium fit ſic, aliquando ponatur pilula in cera lique-
facta, & cito extrahatur. deinde cum melle, aut cũ zucca-
ro, aut cum oleo viol. ſumatur: per ceram cooperientẽ oc-
cultatur ſapor medicinæ horribilis ne ſentiatur. propter
mel aut zuccarum aut oleũ viol. fit facilis tranſitus illius
per meri ad ſtomachum.

Communis vſus dandi eſt, vt cooperiatur nebula &
cum vino, vt propter nebulam non ſentiatur ſapor medi-
cinę horribilis, & propter vinum vt poſsit melius tranſire
ad ſtomachum.

De nocũmentis ex aſſumptione medicinæ
contingentibus & eorum remediis. F

COnſequenter videamus nocumenta quæ eueniunt
corpori humano ex exhibitione medicinæ & reme-
dia contra ipſa, & hæc nocumenta ſunt ſeptem.

PRIMVM nocumentum eſt, ꝙ medicina non euacuat,
& huius poſſunt eſſe ſex cauſæ.

Prima cauſa eſt aliquando viarum ſiue meatuum angu
ſtia, ſicut accidit in paralyſi & ſpaſmo, propter hoc enim
ꝙ humores per venas anguſtas non poſſunt tranſire, ideo
medicina facit torſionem in ſtomacho & inteſtinis. Et re-
medium bonum contra hoc nocumentum eſt, quòd venæ
prius aperiantur antequã medicina detur, & ſi medicus nõ
ſit ita acutus, ꝙ ante exhibitionem medicinę vias aperiat,
ſed exhibeat medicinã viis nõ apertis, tunc remedium cõ-
tra hoc, eſt ꝙ procuret medicus ꝙ medicina euomatur.

Secunda cauſa quare medicina non euacuat, eſt quia eſt
nimis vetuſta. vnde ipſa eſt ſecundum materiam & non
ſecundum ſpeciem. Remedium contra hoc eſt quod me-
dicus procuret quòd euomat eam. Tertia cauſa quare G
medicina non euacuat eſt proprij humoris priuatio, & re-
medium contra hoc, eſt ꝙ medicus procuret ꝙ euomat eã.

Quarta cauſa quare medicina non euacuat, eſt proprij
humoris cum ſuo humore contrario fortis cõmiſtio, pro-
pter quod non poteſt attrahi, & tunc bonum remedium
contra hoc, eſt, ꝙ illa medicina euomatur, aut cũ clyſterijs
aut cum ſuppoſitorio expellatur, & ſi ſit acuta debet cum
hydromelle ſua acuitas frangi per mellis dulcedinem, aut
aliquid detur ꝙ faciat eam deſcẽdere ſicut potus magnus,
aquæ hordei, vel aliquid tale. Quinta cauſa quare medi
cina non euacuat, eſt temporis frigiditas, quia tẽporis fri-
giditate humores congelantur & inobedientes reddunt.
Et remediũ cõtra hoc, eſt ꝙ patiens debet poni in balneo
ſine aere non trahente, ſed ſolum diſſoluente & calefacien
te humorem congelatum ſm Auic. in primo. vnde Auic.
dicit ꝙ patiens debet intrare in primã cameram balnei &
ſecundam & non tertiam, quia traheret ad ſe medicinam
& ipſam debilitaret, & euacuationem impediret, quia cũ H
motu cõtrario traheret humores motui medicinę. Sex-
ta cauſa quare medicina non euacuat, eſt cõplexio frigida
materię euacuandę. Remedium contra hoc, eſt calefacere
ventrẽ per calida appoſita extra, vt apponendo ſupra ven
trem extra veſicam æneam plenam aqua calida. aliud re-
medium eſt tegulam calefactã, aut auriculare calefactiuũ
ad ignem ſupra ſtomachum extra ponere.

SECVNDVM nocumentum quod facit medicina eſt
nauſea, vt cum damus eſulam & myrob. Et remedium cõ
tra hoc, eſt, vt cum timemus hoc bonũ eſt, vt ante exhibi-
tionem medicinę cum de facili vomit patiens, debemus ei
aliquid ad vomendum, poſtea vomat, & ſi hoc non feceri
mus, tunc demus ei poſt exhibitionem medicinæ aliquam
rem acrem, vt ſuccum mali granati, aut vuæ agreſtis, & fri
cemus extremitates & plantas pedum, vt ſpiritus & calor
expulſiui medicinæ per vomitum attrahantur ad locum
fricatum, & ſtringamus manus & pedes cum chorda for-
titer, dolorẽ inducendo, vt ſpũs & calor non expellãt me-
dicinam ꝑ vomitũ, ſed potius ad locũ doloris currant &c.

TERTIVM nocumentum quod facit medicina eſt tor-
ſio & mordicatio, propter medicinæ acuitatem. vt cum
damus helleborum. Et remedium contra hoc, eſt vt medi
cus ſit multum ſolicitus, vt iſtam acuitatem medicinæ re-
primat cum rebus infrigidantibus, vt per potum aquę fri-
gidæ, aut per rem pinguẽ, aut vnctuoſam & dulcẽ, quę le-
niat, eius acuitatem frangendo, vt butyrum, aut amygda-
las dulces, aut nuces, aut ea quæ medicinã inferius faciant
deſcendere, ne torſionem in ſtomacho vel in ore ſtomachi
faciat, ſicut aqua hordei ſua curſibilitate.

QVARTVM nocumẽtum quod facit medicina, eſt ali-
quando febris, quæ aliquando venit vel propter temporis
caliditatem vel medicinę. Remedium eſt contra hoc dare
infrigidãs, vt eſt ſyrupus vio. nec iſti potionato debemus
dare ſyrupum acetoſum, quia acetum eſt frigidum & acu
tum, ideo cito læderet inteſtina ex euacuatione debilitata,
cum frigidum ſit inimicum neruis, & mẽbris neruoſis, &
ſua acuitate cito ea excoriaret, & fluxũ cholericum indu-
ceret: & hæc eſt ratio quare prohibemus actu frigidas res
potionato, immo omnia tepida, quia infrigidantia nocent
tam in cibo ꝙm in potu.

QVINTVM nocumentum quod facit medicina, eſt ali
quando ſyncopis, quæ accidit aliquando aut per nimiam
euacuationem, vel medicinæ horribilitatem, tunc reme-
dium contra hoc, eſt dare aromatica confortantia, & ſtrin
gant extrema fortiter, & proijciatur aqua frigida in fron-
te & apponantur naribus res habentes fortes odores, &
aromaticas.

SEXTVM nocumentum quod facit medicina, eſt aliqñ
nimia ſolutio ventris quæ accidit, aut propter cõplexio-
nis mẽbrorum frigiditatem, aut propter venarum debili-
tatem, aut propter earum amplitudinem, vel inteſtinorũ
debilitatem. Et remedium contra hoc eſt, quia tunc debe-
mus vẽtrem ſtringere, hoc autem facimus multis modis.
Vno modo medicinam expellendo. alio modo humores
retinendo ne fluant ad ſtomachum. alio modo ſtringendo
venas. alio modo inteſtina claudendo ne humores reci-
piant. dando meſpila, diacitonitem, coctana, & cũ inteſti-
na clauduntur ipſa retinet humores, & non dimittunt eos
fluere. alio modo ponendo patientem in balneo, quia bal-
neum humores ad ſe trahit ne ad ſtomachũ deſcendant.

Item debent ligari eius extrema, ſicut in vomitu & ea-
dem de cauſa.

SEPTIMVM nocumentum quod facit medicina, eſt
ꝙ ipſa aliqñ non ſoluit in prima die, aut in ſecunda, aut in
tertia. Et remedium contra hoc eſt ſm Auic. ꝙ poſt duos
dies aut tres debet fieri phlebotomia, & cãm ponit Auic.
quia licet medicina non euacuet, ipſa tum humores com-
mouet, qui commoti poſſunt ad membrum nobile veni-
re. & ibi apoſtema facere.

Electarium generatiuum.

SVperius viſum eſt de electarijs cõpetentibus mẽbris
vitalibus & animalibus nutritiuis. Nunc dicamus de
vno electario ſolum, quod conuenit mẽbris generati-
uis, ꝙ eſt diaſatyrion, & eſt dictum à ſatyris. Satyrius her Satyrius.
ba eſt dicta à ſatyriaſi, aut econuerſo, & eſt ſatyriaſis vir-
gæ erectio, radice dictæ herbæ vtimur, & vocatur illa qui
bus vtuntur teſticuli ſatyrorum. Iſtud electarium confert
ad coitum. ſunt. n. duo ad coitum conferentia. Vnum eſt
res ſperma generans. aliud eſt res ſperma prouocans. Res
ſperma generans eſt duplex. Vna eſt cibus multus ſangui
nem generans & chymum laudabilem. alia eſt medicinã
calida & humida vaporoſa, quia talis naturæ eſt ſperma,
quia in coitu tria ſunt materia calida & humida euacuan-
da, quæ eſt ſperma & ſpiritus ſiue vapor vel ventoſitas
mouens & erigens præputium & ſpirituale faciens ſper-
ma, quia cum ipſo debet eſſe ſpiritus, & ipſum ſpetna eſt
ſpirituale ſm Philoſophum. Item ibi eſt medicina coitũ
prouocans,

prouocans, ſicut aniſum. medicinæ menſtrua prouocantes, quia aperiunt, aliqui tñ comedunt aniſum. vt coitum auferant ſicut dicunt monachi, & ex hoc ſequitur dicunt ipſi quod eſt frigidum. Sed ſequitur aniſum, aliqñ prouocat coitū, aliqñ prohibet, cum. n. in teſticulis, aut in vaſis ſeminalibus, eſt materia multa inciſa clauſa, tunc aniſum viam aperiendo & materiam diuidendo, prouocat coitū, ſed cum materia eſt pauca in corpore ipſam materiam & ventoſitatem conſumendo, coitum impedit: ab Auic. vt credo, vocatur teſticulus vulpis. Sed cauendū eſt ne iſtud electarium detur niſi prius facta præparatione, nec in corpore extenuato ſicco, quia ipſum corpus conſumeret & deficcaret, ſed in corpore plectorico, repleto, carnoſo, & ad hoc prius diſpoſito & præparato per viſum ciborum multum ſanguinem curſibilem generantiū, ſicut oua ſorbilia. & iura bonarum carnium, vt gallinæ & ſimilium, & vtatur ocio & quiete, aliter non debet dari. In iſto electario ſunt quædam poſita quæ calida & humida ſunt & propter hæc materiam in coitu præſtant, & quædam ſtimulant ſpiritus & ventoſitatem ad hoc conuertendo & conferendo. Satyrñ ſunt calidi & humidi & vaporoſi, & ſimiliter bauciæ. Vnde Raſ. iij. Almanſo. bauciæ ſunt calidæ & inflammatiuæ, & acuitatem ſpermatis præſtant. Similiter. ſecacul. i. cępe domus, cinnamomum quod ibi ponitur ad ſtimulandā & in ſpiritus reparationem & zingiber. eſt calidum ventoſum ſiue vaporoſum, & ideo libi dinem, puocat, ſcincus eſt piſcis zirbus qdā & habet aſpectum ppric ad teſticulos & ad coitus prouocationem.

Scincus.

De electarijs laxatiuis.

HAbito de electarijs digeſtiuis & alteratiuis. Nunc videamus de electarijs laxatiuis. Et de horum quatuor videamus ad præſens.

Quorum primum eſt diaprunis, quod vocatur diamaſcenon, dicitur à prunis diamaſcenis, & ſunt ibi pruna baſis & ſunt frigida & humida in fine tertij gradus. ſoluunt euacuando choleram de omni morbo calido, & maxime in acutis & peracutis in omni tempore morbi ſine periculo, & illud verum eſt, quādo eſt ſimplex, tunc. n. conuenit in omni tempore morbi prædicti, & in die paroxiſmi pruna ſunt ibi baſis, quia laxant & infrigidant. Iſtud aūt electarium datur ad infrigidandum & laxandū, & maxime in cauſone & ſynocha, & iſtud ſimplex datur in omni hora diei cum aqua calida.

Oxy ſimiliter eſt parū laxatiuū, oxy. i. acetoſum, quia fit de ſucco malorū granatorum acetoſorum, malum aūt granatum duplex eſt, quoddam dulce, quoddā acetoſum. de ſucco acetoſi fit, & habet eandē receptam quam habet diaprunis, niſi qa in diaprunis eſt reub. & nō eſt oxy. oxy duplex eſt. ſ. ſimplex & laxatiuū, ſimplex datur in acutis.

De tryphe ſaraceni.

Tryphera ſimiliter eſt electariū laxatiuū, & eſt duplex, vna eſt tryphera ſaracenica, alia tryphera magna, & iſta eſt de opiatis, ſed prima eſt vnum de electarijs laxatiuis. Tryphera ſaracenica hominem iuuenē reddit. vnde iuuētutē prolongat, lenit euacuando phlegma, in ipſa ſunt myroba. de ipſa poteſt dari. ʒ. i. vel. ij. ſine periculo. De diaprunis autē vel oxy ſimplicis. ʒ. ñ. vel. iij. vnde minus de tryphera debet dari, quia in ea ſunt myrobal. myrob. citrini ſunt ibi baſis. vnde valet icterícis, & hepaticis. & in ſimplici tertiana & in duplici de cholera, quia ipſam purgat.

Catholicō.

Catholicon laxat humores, leniendo, et dicitur ſic. quia eſt medicina vniuerſalis, et datur oībus hominibus, & oēs humores euacuat, ſicut patet per ſua cōponentia. Sunt. n. quædam quæ melancholiam euacuant, quædā phlegma. quædam choleram, & pōt dari in febricitante & ſine feb. valde eſt bona medicina. vnde boni medici valde vtuntur iſto electario, quia nulla medicina poteſt quātum iſta poſſit, lenit pectus. polypodium eſt ibi baſis, parum eſt laxatiuum, tñ aliquoties accidit, qp multū euacuat. vnde experimento vidi qp cuidam mulieri dedi. ʒ. ſ. & duodecies aſſellauit. Similiter de oxy ſimplici. xxi. vicibus aſſellauit quidā monachus, ſed non eſt vis in hoc quātuncūqs faciāt aſſellare, non eſt periculum, quia non faciunt hoc niſi per accidens, & non fortiter attrahūt. In iſtis enim monachis & mulieribus ſunt multi humores congregati in ſtomacho ex piſis, & fabis, & piſcibus. Et ideo ex leui cauſa multum ab eis euacuatur.

A

Vtrum medicina euacuatiua attrahat à venis.

VIſo quomodo medicina euacuat & per quem modum, nunc quæramus à quo ipſa euacuat. Et circa hoc, primo quæritur vtrū ipſa attrahat à venis vel extra venas, & videtur qp à venis per Auic. iiij. lib. & per Raſ. vij. Almanſo.

Oppoſitū dicit Gal. ix. megatechni. dicit enim hic morbus. i. ſynocha de qua loquitur hic, non eſt aliud niſi pleni tudo cum calore. plenitudinem aūt oportet minui, & calorem infrigidari, qp ſi ſtultus medicus cogit hanc minuere cū laxatiuo & diuretico, neceſſario calorem augmētat, hæc. n. medicina calida eſt. Item impoſsibile eſt plenitudinem exiſtentē in venis laxatiuo purgari, nā hoc nō attrahit niſi ea quæ ſunt extra venas. Dices qp verū eſt, quia non euacuat humorē, qui eſt in venis. i. cuius proprius locus eſt extra venas, vt phlegma, cholera, & melancholia. Cōtra. locus naturalis magis proprius eſt rei qs accidentalis, ſed proprius locus humorum eſt in venis, quia in venis ſunt apti ad nutritionē, vbi ſunt cum ſanguine, ergo &c.

B

Dico qp euacuat à venis & extra venas.

Vtrum humor in venis facilius euacuetur, quàm exiſtens extra.

COnſequenter quæritur quis humor facilius euacuatur, an ille qui eſt in venis, an ille qui eſt extra venas, & videtur qp ille qui eſt in venis, quia. iiij. de iuuamētis membrorum dicitur, qp quāto eſt locus amplior tanto ab eo attractio ē facilior, ſed venæ ſunt ampliores quàm membrorum raritates. ergo &c. Contra. quāto humor eſt amicabilior naturæ. tanto tardius attrahitur, vt patet de ſanguine qui fortiter retinetur à natura propter amicitiam. ſed in venis eſt humor amicabilior, quia eſt aptus ad nutritionem. alij ſunt ad iuuamentum. ſ. qui ſunt extra venas. ergo &c.

C

Solutio. dicendum qp omnis humor per venas meſeraicas trahitur ad ſtomachum, excepto humore à capite reumatizante ad meri. Ille. n. humor à meri ad ſtomachum non trahit per venas meſeraicas, ſed forte per alias venas, & excepto humore à pulmone euacuando. Et ſi humor à pede euacuatur. primo trahitur vſqs ad medium dorſi & poſtea ad chylim uenam, poſtea ad hepar, poſtea ad meſeraicas, poſtea ad ſtomachū, & poſtea ad inteſtina, poſtea ad anum extra. Si à manibus atttahitur primo, attrahitur mediantibus uenis exiſtentibus verſus collum. deinde ad ſpinam dorſi, deinde ad hepar deinde ad meſeraicas, deinde ad ſtomachum, ſed nō eſt ita de humore rheumatizante à capite, ſiue in vigilia, ſiue in ſomno. Et ad authoritatem Gal. qp medicina non euacuat humorem, cuius proprius locus eſt in uenis. i. ſanguinem. Alij tamen humores non habent proprium locum in uenis, quia non ſunt ibi quantum ad propriam operationem, ſed ad alienam quæ eſt nutritio, cholera enim eſt ibi. ut faciat ſanguinem penetrare. Melancholia eſt ibi ut ipſa ſanguinem inſpiſſet. Et phlegma. ut tempore neceſsitatis conuertatur in ſanguinem. Quia ergo non nutriunt niſi cum ſanguine, ideo non eſt eis proprius locus, quia in eo operationem propriam quæ in eis debetur, non operatur in tali loco, ſed cum alio & per aliud cum ſanguine, ſed cholera extra uenas & in inteſtinis habet ſuam propria operationem, quæ eſt mordicare inteſtina & per hoc expulſiuam confortare. Et melancholia in ore ſtomachi habet ſuam propriam operationem, quæ eſt appetitiuam confortare. Et phlegma ſuam propriam operationem habet in iuncturis quæ eſt ipſas irrorando motum facere. Tales. n. humores attrahit medicina, & talium locus proprie eſt extra uenas. Et licet iſtud ſit uerum tamen non eſt hæc intentio Gal. in illo loco, ſed ſua intentio eſt hęc. qa in. ix. megatechni dicit de ſynocho

D

& ſynocha

ſynocha,& dicit hic.q in ſynocha eſt plenitudo in venis. Differunt autem plenitudo & abūdantia, quia plenitudo eſt omnium humorum repletio & æqualiter, ſed abūdantia eſt vnius humoris præ alijs tantum. Dicit q medicina non euacuat plenitudinem exiſtentem in venis. nam non euacuat niſi ea quę ſunt extra venas. i. quæ faciunt plenitudinem extra venas. Iſti. n. humores non faciunt plenitudinem in venis ſed ſanguis. ideo nō euacuant ipſam plenitudinem. hæc. n. eſt ſua intētio. Aliam quæſtionem ſoluit Aui. dicens q humor qui eſt in venis facilius attrahitur, quia propinquior eſt, & quia locus eſt amplior, tuū ergo argumentum procederet niſi eſſent iſtæ conditiones.

Vtrum medicina ſeceſsiua attrahat humores ad inteſtina vel ad ſtomachum naturaliter.

COnſequenter quæritur vtrum medicina ſeceſsiua attrahat humorem ad inteſtina naturaliter, aut ad ſtomachū. Et videtur q ad ſtomachum ſm Serap. in. vij. Item per rationem ſic vomitiua medicina hoc facit. ergo & ſeceſsiua. Oppoſitū dicit Auic. & Serapio. in. vij. & ideo videbitur ſibi ipſi contrarius. Dico q medicina ſeceſsiua attrahit humorem ad inteſtina naturaliter. Cauſa prima eſt, quia medicina ſeceſsiua eſt nimis inimica ſtomacho, ideo ab ipſo cito expellitur ad inteſtina antequ attrahat materiam, & tunc in inteſtinis exiſtens attrahit materiam. Item ipſa ſtimulando vel mordendo ſtimulat ſtomachum, vt ab ipſo ad inteſtina expellatur & ideo cito ipſa expellitur, aut trahit ad locum, ideo ipſa trahit ad inteſtina. Item ſm Serap. ſi medicina traheret ad ſtomachum & expelleret ad inteſtina, poſtea nō eſſet motus ita ordinatus, ſicut ſi ad inteſtina ſolum, quia ab inteſtinis ad ſtomachum trahere, deinde à ſtomacho ad inteſtina eſt inordinatio. Quarta cauſa eſt, quia dato q medicina ſit in ſtomacho, adhuc non traheret humorem niſi ad inteſtina, quia expulſiua inteſtinorū fortior eſt, quā attractiua medicinæ, & ideo non poteſt attrahi vltra inteſtina. Quando dicis q attrahit ad ſtomachum ſm Serap. verum eſt aliquando partem medicinæ quando medicina eſt vehementis attractionis, tamen raro accidit. Ad aliud patet, q non eſt ſimile, quia medicina vomitiua fortior eſt quā ſeceſsiua. ideo poteſt vincere expulſiuam inteſtinorum, & ad ſtomachum attrahere. vnde ſi pondus denarij aut oboli ſcamoneæ ponitur ad hoc q ſit medicina ſeceſsiua, plus poneretur de ſcamonea ad hoc, q eſſet vomitiuæ, & ideo periculoſior eſt, ideo &c.

De benedicta. Benedicta dicitur, quia ab omnibus à quibus ſumitur benedicitur, ſi detur habentibus infirmitates contra quas inuenta fuit. valet ad guttam arteticam, & podagram ex ventoſitate, renes & veſicam purgat &c,

Catar. Catarcticum imperiale. i. laxatiuum, pro imperatore & alijs delicatis hominibus inuentum fuit &c.

Pruli. Paulinum antidotum. paulinum. i. magnum, antidotū .i. contra datum, quia magnam virtutem & efficaciam habet &c.

Circa euacuationem per ſeceſſum quatuor ſunt viſa. Primum eſt, quæ ſunt illa quæ impediunt medicinam per ſeceſſum, & quæ ſunt illa q rectificant eā. Secūdum fuit, modus præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium fuit, quomodo debet medicina præparari per quam debet fieri euacuatio. Quartum fuit de nocumētis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & de remedijs contra ipſa.

Signa euacuationis completæ.

NVnc circa euacuationē adhuc duo videmus, quorum. Primum eſt de ſignis completæ euacuationis factę per medicinā ſeceſsiuam. Secundum eſt de regimine patiētis poſt euacuationē. Et primo dicamus de ſignis completæ euacuationis. Et ſciendum q completa euacuatio facta per medicinam ſeceſsiuam habet quatuor ſigna.

PRIMVM eſt facilitas euacuationis. & leuitas patientis, quia dicit Gal. ſupra illum apho. iij. particulę. In pharmacijs ſi qualia ducere &c. q cū æger ſentit alleuiationē, ſignum eſt quòd materia nociua eſt expulſiua, & facilitas euacuationis ſignificat, quod materia eſt digeſta, quæ euacuatur.

SECVNDVM ſignum bonę & completæ euacuationis eſt ſitis patientis ſm Hipp. in quarta particula. Quicunq; in pharmacijs non ſitiunt. & Auic. recitat hunc apho. ſm Gal. in. v. & dicit q habet calumniam, ſi intelligatur de ſiti ex quacūq; cauſa veniat. Sitis. n. poteſt induci quatuor de cauſis poſt euacuationē vel poſt potionem medicinę. Vno modo propter complexionem ſtomachi calidam & ſic. in talibus enim de facili inducit ſitis. Secundo modo ꝓpter materiæ caliditatem & ſiccitatem inducentem caliditatem. & ſiccitatē in ore ſtomachi. Tertio modo ꝓpter humores calidos attractos & cōmotos ad ſtomachum, à quibus ſumi reſoluuntur, qui os ſtomachi deſiccant & calefaciunt, & ad hoc ſequitur ſitis. vnde tunc habent ſitim poſt quatuor ſellas aut quinq;, & ſitis iſta tribus de cauſis veniens non eſt ſignum bonæ & completæ euacuationis. Quarto modo cauſatur ſitis à priuatione humorum, & membrorum inanitione, quæ inanita à ſtomacho trahunt & ipſum deſiccant, ex quo ſitis oritur, & hæc ſitis eſt ſignū bonę euacuationis. Videat ergo medicus ex quo ſitis cauſetur, ſi enim videt q iſte eſt frigidus & humidus, & q ſit phlegmatis euacuatio, & medicina ſit frigida & humida. aut non multum calida & ſicca, tūc ſi habeat ſitim, tunc eſt ſignum bonæ & completæ euacuationis.

TERTIVM ſignum eſt ſomnus profundus, & hoc dicit Aui. lib. i. fen. iij. ca. iij. Somnus profundus poſt ſolutionem ventris & vomitus ſignum eſt q corpus eſt mundificatum, & q medicina contulit. Et idem Auicen. iij. li. ca. de ſubeth. & hoc idem vult Gal. ſupra illum apho. iij. particulæ. Cum volueris ducere, moue corpus. cū volueris ſiſtere, ſomnum fac, & noli mouere, cum enim poſt potionem eſt ſomnus profundus natura pacificata eſt. vnde à ſomno cognoſcitur quies & pacificatio virtutis.

QVARTVM ſignum eſt mutatio egeſtionis. vnde ſi in patiente purgetur phlegma, & prius habebat egeſtionem atteſtātem ſupra phlegma, & poſtea mutetur bonum eſt, quia ſignū eſt bonæ euacuationis, & quia materia phlegmatica eſt euacuata, & ſi non mutetur, malum eſt, vnde Hipp. in. iij. particula apho. Egeſtiones nigræ malæ, & quātuncū. ꝑ colores fuerint plures, non malum ſed bonū, ſignum enim eſt q pharmacum euacuat materiā malā, & poſtea cum mutatur, ſignum eſt tunc quod mala materia eſt digeſta. Vnde ſemper in principio morbi, quia hoc nō fit vi naturæ ſed morbi. Vnde. ij. apho. mutationes egeſtionum &c. & hoc eſt verum in fine digeſtionis. i. poſt digeſtionem malæ materiæ & non ante.

Regulæ poſt euacuationem obſeruandæ.

NVnc videamus de regimine patientis poſt euacuationem. Et de hoc dantur decem regulæ.

PRIMA regula eſt de motu patientis, quia primum quod iungitur patienti poſt exhibitionem medicinę eſt motus, & ideo etiam prima regula eſt de motu quia regitur patiens poſt exhibitionem medicinę. Regula eſt hęc quia ſicut ante exhibitionē medicinæ patiens debet quieſcere, ita poſt exhibitionem medicinæ patiens debet moueri, ne ſuperfluitates aggregentur. Sed tñ ſciendum q ſi medicina ſit ſubtilis, tunc debet moueri per motum nē virtus reſoluatur. Si autem eſt craſſa debet paulatim moueri, vt medicina deſcendat inferius, ſicut poſt exhibitionē cibi craſsi ne noceat ori ſtomachi. & citius à calore ſtomachi ī fundo fortiori poſsit diuidi. & vt citius attrahere, & poſt cum habeat nauſeam, non debet moueri, quia tunc augmentaretur. Vnde Auic. lib. i. ca. de exercitio. dicit q patiens debet quieſcere quouſq; anima eius ſit ſedata, quia anima trahitur propter ventoſitatem medicinæ. Vnde Auic. dicit ca. prædicto, q nō eſſet laborioſum eas hibere niſi eſſent venenoſæ, & per motum illum plus mouetur fumus ventoſus medicinæ, quia ſm Hipp. iij. aph. motio

corpus

corpus turbat, ideo debet quiescere quousq; dimittat appetitum vomendi.

SECVNDA regula est de somno, & est si medicina sit debilis, sicut est, quæ datur in liquida substantia, tunc non debet iniungi somnus, ſm Auic. in. i. ne natura fortificata in somno medicinam digerat, & virtus attrahendi à medicina auferatur. Sed si sit crassa tunc debet dormire vt natura eam diuidat.

TERTIA regula est, vt post exhibitionem medicinæ bonum est vt detur succus stipticus, vt succus mali granati, aut succus vuæ agrestis, vt per hoc consortetur stomachus, ne materiam aliunde recipiat, vt per hoc vomitus impediatur & prohibeatur. bonum est tamen vt ante exhibitionem istius succi stiptici detur aqua calida, vt lauet stomachum & impediat portionis alicuius inhærentiam stomacho, & deinde cõsortetur cum succo stiptico, ne humores recipiat. & hoc vult Hipp. & Gal. in. v. acutorum, q; debet dari aqua hordei post exhibitionem medicinæ propter causam dictam.

QVARTA regula est, vt post exhibitionem medicinæ & confortationem oris stomachi per prædicta, bonum est vt supra ventrẽ ponantur calida non vehementer tamen, quia si essent vehementer calida, attraherent in contrariũ medicinæ. Illa aũt calida faciunt ad attractionem medicinæ quia cũ medicinæ associatur caliditas, fit fortior attractio ſm Gal'. in. v. simplicis medicinæ, & iuuat ad hoc vt medicina cito diuidatur à calore naturali, & citius operetur, vnde bonum est ponere pedes in aqua calida, quia per hoc totũ corpus calefit, etiam bonum est regulã aliquãtulum calidã supra ventrem ponere, & hoc vult Auicẽna.

QVINTA regula est, q; cum medicina incipit operari, tunc patiens debet moueri paulatim, quia per hunc motũ medicina ad inferiora descendit, & per hoc nocumẽtum eius impeditur ſm Gal'. motus iste iuuat ad motum humorum, & per hoc facilius expellitur, & hoc vult Gal. ij. acutorum. & etiam Rasis.

SEXTA regula est, q; patiens non debet comedere, nec bibere postquã medicina incipit mouere quousq; completa sit euacuatio, ne per hoc virtus medicinæ impediatur, exceptis tribus casibus. Primus casus est, quando stomachus est calidus & siccus, ne igitur ista caliditas & siccitas intendatur, & febris consequatur, bonum est dare aquam calidam aut syru. vio. & hoc vult Gal. in. ij. acutorum. Secundus casus est, quando multa cholera ad stomachum venit, quæ inordinationem & læsionem & corruptionem inducit, aut ibi remanens putrefit & fœtere facit. Tertius est cum patiens magnam famẽ habuerit anteq; medicina suum opus compleuerit, & tunc dandus est cibus anteq; medicina suam compleuerit operationem, aliquoties accidit q; nimis tarde mouet, vt per vnum diem aut duos, & tunc non debemus expectare completam euacuationem, sed debemus dare micam panis intinctam in aliquo succo confortatiuo & aromatico, ne ergo febris fiat, & fames nimis intendatur, & fiat corporis deficcatio, bonum est tũc eos aliquo succo confortante vel cibo, non tamen ipedientes attractionem medicinæ, dietare.

SEPTIMA regula est, q; post euacuationem completã debet somnus iniungi, licet apud quosdam medicos non sit bonum, cum dicant q; non inueniatur ab authore aliquo, & ratio eorum ſm Auic. hic. quia somnus stomacho inanito non debet prouocari ſm Auic. Gal. tamen dicit supra illum apho. iij. particulæ. cum volueris ducere helleborum &c. quia somnus debet inungi post medicinam, quia sicut per medicinam natura irritatur, ita in somno & quiete confortatur.

OCTOAVA regula est, q; post somnum debet comedere parum, quia virtus est debilis, ne ergo cibo multo succũbat, dandus est paucus cibus, & hoc dicit Gal. i. &. ij. aph. & in lib. acutorum dixit idem. vnde quanto plus euacuatur, tanto minus comedatur, eo q; plus est debilitata virtus. Et quanto minus euacuatur, tanto plus comedat. Est tamen sciendum q; iste cibus debet diuersificari post euacuationem ſm diuersitatem euacuationum factarum per medicinas & ſm diuersitatem patientiũ. Aliquãdo enim phlegma euacuatur, & est patiens complexionis frigidæ, & tunc post euacuationem factam per medicinam bonũ est dare cibum calidum, incisiuum. ſm Auic. in primo. vt nasturcium, & causa est, quia cum portio materiæ sit euacuata, & non tota, quia totam non debemus euacuare propter virtutis debilitatem, tunc per illum cibum calidum incisiuum datum, residuum materiæ consumetur & stomachus calefit. si cholera euacuetur & stomachus sit calidus, bonum est, vt detur lactuca primo. præterea post euacuationem, bonum est dare aquam calidam, vt lauetur in testinum, anteq; cibus sumatur, sed aliqui dant aquam frigidam post euacuationem, & post phlebotomiã, sed hoc est malum nisi in casu vno. s. quãdo dolor est in hepate & calefactio quæ est ibi propter incensionẽ, & motum choleræ, ideo tunc est bonum dare aquã frigidam eius incensionem mitigantem. In alijs casibus nocet, quia frigidum actu est inimicum membris neruosis.

NONA regula est, quia secunda die post prædicta debet intrare balneum, nisi sit multum debilitatus, tunc nõ detur, sed si sit fortis, tunc secundum artem die secũda debet intrare balneum, secundum q; vult Auic. in primo. licet antiqui dicant contrarium. Vnde qui euacuatur secunda die, intrat balneum, attamen eadem die in qua data est medicina non debet intrare balneum. Vnde cum nos timemus nimium fluxum ventris, & balneum stringit ventrem ſm Gal. ij. acutorum. supra illam partem balneare humidum habentibus ventrem, balneum stringit ventrẽ trahendo materiam ad partem oppositam. Item dicit Gal. ij. apho. super illo apho. in tẽporibus calidis pluuiosis &c. balneum trahit materiam vel humorẽ ad exteriora, sed si timeamus nimium fluxum vẽtris, tunc balneum debet secunda die dari, quia euacuat residuum materiæ, medicina enim humores mouendo, fumi ad cutem eleuantur, qui per balneum postea euacuantur, & cum hoc quia per balneum deficcatum corpus per medicinã humectat, quod autem residuũ est materię euacuet & humectet hoc dicit Gal. ij, aph. balneum euacuat quæ cuti vicinant &c.

DECIMA regula est, quod vltimo scilicet die tertio debet fieri phlebotomia, qa mali sumi ab humoribus resoluti inficientes humores euacuant, qui si ibi remanerent corruptionem in humoribus inducere possent.

De tribus electarijs.

REstat dicere de tribus electarijs tantum. Quorum primum est benedicta. Secundum catarcticon imperiale. Tertium est paulinum.

De benedicta.

Benedicta dicitur, eo q; ab omnibus sumentibus eam benedicitur. Istud autẽ electarium ſm Nicolaum à dominio euacuat phlegma, sed credo q; non est verum, si inspiciamus ad eius receptam. Est enim ibi de diagridio. 3. v. & huiusmodi, & turbith &c. sed. ℈. i. de scamonea magis euacuaret, & dominaretur in euacuando humorẽ ad quẽ habet aspectũ q̃, i. vel. ij. turbith & huiusmodi aut aloes. Si vero volumus p; eam euacuare phlegma, debemus scamoneam diminuere, aut alia augmentare quæ phlegma euacuant, vt aloe, agaricus, & turbit, intantum q; dominãtur in euacuatione phlegmatis respectu scamoneæ in euacuatione choleræ. In hoc electario turbith radix est basis, & ideo de eo videamus. Turbith est quædam radix calida & ficca, illud autẽ quod est album concauum est melius. & expellit humores contentos in stomacho & intestinis, & illud quod euacuat phlegma est subtile, quãtum est de se, sed cum zingibere euacuat crassum phlegma ſm Auic. Item adustum humorem euacuat, sed differenter. s. quia ipsum euacuat, cum datur in liquida substantia, sed cũ datur in puluere euacuat phlegma. vnde Rasis. ij. Almãso. facit puluerem, de hoc valde bonum ad phlegmatis euacuationem, ita quod accipitur de turbith secundum quod competit ad ægritudinem, & ipsi patienti, quia aliquãdo plus,

Turbit.

plus,aliquãdo minus,& in ſubdupla proportione de zingibere,& de zuccaro quantum de omnibus iſtis. vnde recipit drach.x.turbith & zingibe. drac.v.zuccari. drach. xv.& hoc eſt valde bonum, quia ſecundum quod poſtea videbitur. primo debet de baſi medicinæ accipi quantum cõpetit patienti,& poſtea in ſubdupla,pportione de iuuamento,vt zingib.ʒ.v.cum acceptæ ſint turbith.drach.x. & quia iſta ſunt calida & ſicca,ideo ad repreſsionem caliditatis & ſiccitatis eorum, apponitur de zuccaro quãtum de illis duobus.Benedicta purgat phlegma à iuncturis,& renibus,& veſica, vnde valet,vt dicit Nicolaus ad arteticam & podagram. Sunt enim aliqua quæ confortant ſtomachum,quia ſcamonea eſt inimica ſtomacho,vt caryophyl.ro.&c. Vnde iſta ſunt ibi refrenantia malitiam medicinæ. Aliæ ſunt ibi medicinæ ſimplices quæ liquefaciũt phlegma in renibus,vt ſaxifragia, milium ſolis, aliæ quæ in iũcturis,vt macropip,aſparagus,carui,fœniculus,&c. aliquid quod confortat cor,vt macis,& crocus,quia ſcamonea eſt inimica ſtomacho & cordi,ſalgemma eſt ibi,vt medicinam faciat deſcendere citius,ne ſtomacho noceat, & ſunt ibi aliquæ medicinæ quæ ducunt alia, & liquefaciunt phlegma ac incidunt, vt ſemen fœniculi,carui &c. & ſunt ibi huiuſmodi quia habẽt aſpectum ad iuncturas, attrahũt.n.phlegma à iuncturis & confortant ſua ſtiptici tate,q̃s habent,iuncturas,ne materiã recipiant, & ideo cũ volumus dare benedictã,propter mẽbra iuncturalia debemus eã cum alio cõponere q̃s ſit hic,quia debemus augmẽtare hmõi,eo q̃ ad hoc habeat aſpectũ. Et tũc vocaſ bene dicta cũ hermodactylis,ſed illa quę ibi ponit vocaſ benedicta abſolute.De iſta ſine acumine bene põt dari.ʒ.f.ſed ſi acuatur cũ ſcamonea,vel eſula ad plus.ʒ.iĩ.vel.ʒ.duas.

Et notandum ſm Raſim,turbith.non habet frẽnum, quia manifeſtum nullum nocumentum inducit corpori.

De catarcti co imperiali.

Carthartícum imperiale.cathartícum.i. laxatiuum, imperiale, quia factum fuit propter imperatorẽ,euacuat omnem humorem, choleram,phlegmam,& melancholiam,& eſt multum calidum,quia in ſe multam caliditatẽ habet,trahit phlegma à capite,non detur in feb. tertiana, cuius materia eſt cholera pura.q̃a calida eſt.non debet dari niſi materia digeſta,datur.n.quotidianarĩs, quartanarĩs,& tertianarĩs,cum tertiana eſt nota,cõpoſita ex cholera & phlegmate,euacuat humorem contentum in pectore,& tunc datur cum decoctione liquiritiæ &c. Vnde regula eſt bona,q̃ cum datur medicina aliqua debet dari cũ decoctione aliquarum medicinarum ad hoc valẽtium,vt membrum confortet,poteſt dari ſanis & ægris, vnde ſani aliquãdo de ipſa ſine digeſtione recipiunt.ſ.i.ʒ.vel.ĩ.Sed melius eſt poſt digeſtionem. vt ſi velis dare catarcticum imperiale ad euacuationem phlegmatis fac digeſtiuum ſyrupum ex calidis,ſi choleram ex frigidis, & tũc materia digeſta poteſt accipere de quarto in quartũ.ʒ.i.aut.ĩ.ſm q̃ cõpetit.vnde ſecurius datur poſt digeſtionem q̃s ante, cum in eo ſit ſcamonea,tamen poteſt dari ante digeſtionẽ, ʒ.ĩ,quia habet ſecũ digeſtiua,& euacuatiua,& ægris ante digeſtionem.ʒ.f.& euacuat omnes humores. Sed cũ cholera, tunc debet acui cum ſcamonea. Sed cum phlegma, cum pulpa aut eſula, quando melancholiam,cum lapide lazuli,& hoc ſecundum quod competit.

De paulĩo.

Paulinum eſt medicina debiliter euacuans,& eſt bonũ ad euacuandum in tempore calido in fine veris,& in principio æſtatis, & eſt bonum ad tentandum vtrum patiens ſit leuis adducendum. Vnde in ſero.i.veſpere ſi detur de paulino.ʒ.i.aut.ʒ.ĩ.& ducatur. ſatis facilis eſt ad ducendum,ſi non difficilis eſt, euacuat phlegma & melancholiam,ſi autem acuatur cum ſcamonea,euacuat choleram. Ipſo vtimur in corroſione carnis mortuæ in dente,cũ puluerizatum eſt ſupponitur dentibus,habet.n.in ſe multas gummas calidas, & ſic corroſiuas. Item ſi fiat cum decoctione myrrhæ in aqua, & tunc paulinum diſtemperetur in aqua & denti dolenti apponatur,aufert dolorem dentis ex rheumate, quia in ſe habet multas gummas calidas cõ- E ſtrictiuas,propter quod conſtringit fluxum rheumatis,& prouocat menſtrua,ſi diſtemperetur in decoctiõe artemiſiæ,& per peſſarium in matricem inĵciatur. Idem faciet ſi per matricem fumus iſtorum recipiatur. Solebat etiã eſſe opiata,ſed modo eſt laxatiua,& nõ debet in ea poni opiũ, cum datur ad laxandum,iſta medicina prouocat mẽſtrua & præparat ad conceptum,& facit ea quæ dicta ſunt.

De paſsione medicinæ.

Dubiũ pulchrum.

DIcto de operatione medicinæ,dicamus de eius paſſione, & circa hoc quæritur vtrũ medicina debeat conuerti in eundem humorem quem ipſa attrahit, ſi à natura vincatur, ita q̃ non poſsit illum humorem attrahere,quia de hoc eſt controuerſia inter Gal.& Aui.& videtur q̃ non, quia dicitur primo ſimplicis medicinæ q̃ cibus patitur,& medicina agit,& hæc eſt differentia inter illa,ergo medicina non patitur,ſed ſi conuerteretur in humorem quem attrahit pateretur,ergo &c. Item Auic. in primo. dicit q̃ illud quod nullo modo conuertitur, ſed F agit,eſt medicina, ſed tale in humorem conuertitur,& loquitur illic de medicina alterãti, ergo à fortiori ratione de medicina euacuante,cum ipſa ſit magis actiua,& corpori humano magis contraria. Item nihil reſpectu eiuſdem agit & patitur,ſed medicina agit in humore,ſiue in membro,ergo non patitur ab humore ſiue à membro. Item Auic.in primo.dicit q̃ verbum illius qui dicit,q̃ medicina conuertitur in humorem quem attrahit,non eſt aliqd, ergo &c. Oppoſitum dicit Gal.iĩ.ſimplicis medicinæ.ſ. q̃ tanta conuenientia eſt inter medicinam & humorem quem attrahit,q̃ conuertitur in humorem quem trahere debet ſi ipſum non trahat,vt cartha.i.ſe.cro.hortẽnſis in phlegma q̃ debet trahere.

Solutio. Ad hoc dicendum eſt q̃ duplex eſt medicina. Vna euacuans fortiter, & alia euacuans debiliter. Fortis nunq̃s conuertitur in humorem quem trahit, & hæc fuit intẽtio Auic. Sed debilis poteſt eſſe ſm Gal.vt carthamũ in phlegma.Sed quomodo poteſt carthamum conuerti in G phlegma cum ſit calidum & ſiccum, dubium eſt. Aliqui dicunt ſic carthamum ſi non trahit phlegma circundatur à phlegmate,& à phlegmate circundãte in phlegma conuertitur. Sed quæritur vnde phlegma veniat,cũ ipſum non trahat medicina, vt ſuppoſitum eſt. Item in humore non eſt virtus,ſed in mẽbro,ergo phlegma non conuertet carthamum in phlegma, ſed magis membrum. Dico quod carthamum trahit phlegma à proprietate ſua, vnde Gal.nõ trahit carthamum phlegma quia ſit phlegma,ſed quia eſt phlegmaticum, & non eſt dictum q̃ in ſe habeat phlegma, ſed eſt dictum quod in eo eſt tota ſpecies, ſiue proprietas,quæ dicitur tota ſpecies, per quam ipſum habet conuenientiã & proportionem phlegmate, vt ipſum attrahat. Illa autem proprietas eſt caſus elementorũ proportionabilis in carthamo & phlegmate, vel idem ſm q̃ debet eſſe idem. ibi enim eſt eadem forma generalis ſiue proprietas in vtroq̃, verũtamen eſt in carthamo actiua, & in phlegmate paſsiua, & per iſtum caſum elemẽtorum H proportionabilem inter iſta natum eſt vnum attrahere aliud,ſm q̃ vnum cõpletius habet iſtum caſum, q̃s aliud, cum enim à natura poſsit tolli iſta virtus actiua, propter remotionem iſtius completi, tunc ſit deuentum ad iſtum caſum elementorum proportionabilẽ phlegmati,& tunc in phlegma conuertitur. Quando enim illa potentia non eſt in miſto nec illa conueniẽtia,tunc illud eſt venenoſum alteri. Et ſm q̃ iſta potentia magis eſt propinqua, & ſm hoc citius conuertitur caro pullina q̃s bouina, quia caſus elementorum proportionabilis in pullo reſpectu corporis humani non eſt ita remotus,neq̃ eſt ita latens ſub tot diſpoſitionibus contrarĩs,quæ per diſpoſitionem & alterationem mouentur, ſub quot caro bouina, vnde dico q̃ ſi natura veneni poſſet à veneno remoueri,& remaneret forma miſti fieret cibus, vnde conuenit ei ſub ratione qua miſtum,non ſub ratione qua tale miſtum eſt, vt prius loquebatur,non conuenit ei in forma quæ ſupra miſtionem

incõpletam

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 931 sur 1089

incompletam addit: cõuenit tamen ei facta resolutione ad
A mistionem: vnde sub forma cõpleta quæ est venenum, &
similiter est in carthamo, quia differt à phlegmate secũdũ
q̃ carthamum cõuenit ei sub ratione qua mistum ſm q̃ in
eo est casus proportionalis respectu phlegmatis.

Dico ergo q̃ cum medicinæ virtus attractiua vincit vir
tutem ipsius membri: tunc trahit humorem ad se: cum au-
tem vincitur virtus attractiua medicinę à virtute membri
& corrũpitur: tunc remanet potentia ad phlegma, & con-
uertitur ad phlegma, licet sit calidum & siccũ in cõplexio
ne sub ratione qua carthamum est, tñ in eo complexio pro
portionalis respectu phlegmatis, sicut mistio proportiona
lis mistioni: sicut enim cã causæ, ita effectus effectui, ꝓpor-
tionatur: est enim carthamum phlegmaticum, & habens
complexionem per quã conuertatur in phlegma, si natura
eius vincatur: & hoc non fit à phlegmate, sed à natura.

Ad primum argumentũ cum dicitur agit: ergo non pa-
titur: verũ est ab humore in quem agit, patitur tñ à mẽbro
siue à natura. Vel dicendũ, q̃ natura sua per quã agit vin-
B citur per virtutem membri fortius resistentem, & corrum
pitur & patitur, & ita cibus fit. Ad Auic. dico q̃ Auic.
reprehendit ipsum in hoc, q̃ dicit medicinã conuerti in hu
morem, eo q̃ conuenit cũ eo in forma, & arguit contra eũ,
quia tunc phlegma &c. Sed hæc non est intentio Gale. vt
patet per dicta: sed intendit q̃ conuenit cũ eo in proprieta
te, quæ dicta est: ita q̃ in eo est cõuenientia nõ formę actua
lis, sed est ibi potentialis conuenientia: in vno tñ actiua, &
in altero magis passiua: vt sunt sub suis formis specificis:
est tñ deuenire ad talem proportionẽ in eis: vt vnum alteri
sit idem, ita q̃ vnum in aliud conuertitur, vt visum est.

Picra. i. amara, Gal. ab ipso authore qui ipsam inuenit:
valet ad oẽm capitis frigiditatẽ, & stomachi digõnẽ &c.

Pilulæ ante cibum: & post. Rc. ligni aloes &c.

Pilulæ sine quibus esse nolo: sic intellige: pilulę à rotun-
ditate dictę sunt, sine quibus esse nolo: propter earum ma-
gnam efficaciam &c.

De euacuatione quæ fit per vomitum.

C SVperius visum est de eũone quæ fit per secessum, nũc
dicamus de illa quę fit per vomitũ. Et de hoc duo sunt
inquirẽda. Primum est de his quæ sunt fienda ante ex-
hibitionem medicinæ vomitiuæ. Secundum est de his quę
facienda sunt post exhibitionem medicinæ vomitiuæ.
De primo dantur sex regulæ.

PRIMA regula est, q̃ debemus cauere medicinã vomi-
tiuam fortem in quinq; casibus. Primus casus est de illis:
qui habent pectus strictum, & membrã spiritalia debilia:
talibus enim non debet dari medicina vomitiua: hi enim
non possent pati fortem vomitum per Gal. in apho: vomi
tus laboriosior est secessu. Ideo tales non debent euacuari
per helleborũ vomitiuum. vnde. iiij. apho. phthisicos me-
tuentes ad superiorem pharmacias, phthisicos, scilicet ha-
bitu, vt sunt illi qui sunt dispositi ad phthisim, vt illi qui
habent collum gracile, & pectus strictum, & similia.

Secundus casus est, quòd illi qui sunt apti ad spuendum
D sanguinem, non debent euacuari per vomitiuam: ne ex ni-
mio conatu ad vomẽdũ sequatur sputus sanguineus quod
est malum, quia sanguis vndecũq; fluat superius est malũ.
Tertius casus est, q̃ non consuetis vomere nõ debet fieri
vomitus fortis, esset enim tunc valde subita mutatio. s. à
non vomente ad fortiter vomentem: quibus quidem vo-
mitus est valde laboriosus, & ita esset ibi multus labor.

Quartus casus est, q̃ pingues nõ debẽt euacuari per vo-
mitũ, quia pingues habent strictas venas, & ideo materia
attracta superius ex conatu nimio ad vomendũ stomachũ
timendũ est de ruptura venarũ. Quintus casus est, q̃ nõ
debet dari medicina vomitiua illis qui sunt dispositi ad sy-
nãchen, & de facili incutrunt eam, sicut sunt illi qui habẽt
membra superiora versus vuulam, in qua parte fit synan-
che debilia. Ilta. n. membra debilitate sua sunt impotentia
materiã ad se tractã per medicinã vomitiuã expellere, quæ
ibi aggregata remanens facit apostema synanchicum.

SECVNDA regula est, q̃ antequam detur medicina vo
mitiua fortis, debet patiens disponi ad vomẽdum, nisi sit
dispositus, quia si esset habilis & dispositus ad hoc, istud
sufficeret: primo ergo debemus ipsum disponere, exhiben
do ei medicinam debilem vomitiuam.

TERTIA regula est, de illis quæ debent disponi ad vo-
mitũ, & quæ faciunt ipsum debiliter vomere, si volumus
fortem vomitum, debemus antea rem leuem facientem le
uiter vomere: vt diuersos cibos simul: ciborũ enim diuersi-
tas stimulat stomachum ad expellendum & vomendum.
Cibi enim assumptio vnius reddit ipsum auidũ in retinen-
do, & in ipso delectatur ſm Aui. in. i. licet videatur dicere Dictorum Aui. conci-
cõtrarium in primo lib. caꝑ. de fastidio, q̃ comestio vnius liatio.
cibi solum generat fastidium, & hoc est verum in diuersis
mensis, non tñ in eadem mensa siue comestione. Sed econ-
uerso reddit stõm auidum. Bonũ enim est nunc comedere
vnum cibum, cras de alio, & post cras de altero, ne per co-
mestionẽ vnius & eiusdem cibi qualiber die fastidium ge-
B neretur, sed in vna mensa plura comedere, fastidium facit.

Item cibi prępparantes ad vomitum debent esse pingues, Quare pin-
quia tales habẽt multum densum aerem in se, ꝓpter quod guia vomi-
natant in ore stomachi, & secum materiam deferendo ip- tũ excitẽt.
sum ad stomachi orificium eleuant, & fastidium generãt,
& etiam multa vini potatio præparat ad vomendum. Vn
de secundum Auic. in primo, antiquitus solebãt inebriare
se semel, aut bis in mense, vt vomitum prouocarent.

QVARTA regula est, qui vult facere vomitum, & le-
uem facere, faciat ipsum ieiunus, licet leuius fiat post cibũ,
quia cibus corrũpitur ibi ab humoribus attractis: qui cor-
ruptus cum humoribus in stomacho existens stimulat sto-
machum ad expulsionem sui per vomitum. Sed vomitus
fortis non indiget stimulante, nisi medicina data, & humo
ribus per eam attractis. Item, quia humor motus maius
nocumentum inducit naturæ quã quietis: ideo ipse stimu-
lat naturam ad sui expulsionem.

QVINTA regula est, q̃ cum triplex sit vomitus. s. for- Vomitus
C tis, debilis, & mediocris. Primus fit per helleborũ. Secun- triplex
dus fit per semen raphani, semen rutæ, pulegium monta-
num, semen cępæ, & porri. Mediocris fit per helleborum
intinctum cum raphano siue infixum, ita q̃ raphanus ha-
beat solũ odorẽ hellebori ſm Auic. & debet hoc modo fie
ri. radix raphani debet scindi, aut partiri, perforari, & hel-
leborus debet poni sub illa figura: & hoc adhuc existẽte ra
phano in horto: & dimittatur per duos dies: aut per tres: et
tunc ille raphanus habebit odorem hellebori, & non sub-
stantiam, & iste est securus vomitus.

SEXTA regula est, q̃ primo anteq̃ fiat vomitus fortis,
debet præparari patiens, & debet dari ei vomitus debilis
hoc modo. primo debet accipi raphanus & scindi per rotu
las, & istę rotulæ debẽt poni in oxymelle simplici, aut diu-
retico, aut scilliti co: & debet dari ad comedendũ vna rotu
la qualiber die vsq; ad diẽ quartũ, & in quarta die cũ hoc
debet dari patienti de oxymelle, in quo fuerunt illæ rotulę
D raphani cum decoctione seminis rapha. sc. porri, & cępæ.

Regulæ post vomitum seruandæ.

Visa sunt quæ facienda sunt ante vomitũ: nũc videam⁹
quæ fienda sunt post vomitum, de quo sunt septẽ regulæ.

PRIMA regula est, q̃ post exhibitionẽ medicinæ debent
oculi ligari cum plicis manutergiorum ſm Aui. in primo.
ne lædantur in vomitu, quia oculi in vomitu sunt multum
grauati, quia multum compatiuntur stomacho.

SECVNDA regula est, q̃ patiens debet moueri post ex-
hibitionẽ medicinæ, & vomere in meridie, quę hora est ca
lidior diei: motus enim iuuat medicinas ad expellendum,
quia per motũ mouetur, & caliditas trahit humores ad su
periora, ideo illa iuuant ad vomitum.

TERTIA regula est, post vomitũ cõpletũ debẽt os & fa
cies lauari cũ aceto & aq̃ tepida, & si pa⁹ de cinnamo. po-
nat, hoc ẽ bonũ: et hoc duab⁹ de causis. Primo, vt ꝑ hoc au
ferat mala materia, et sapor mali fumi in ore remanẽtis, iõ
os debet lauari cũ facie. Scõdo q̃a vomit⁹ nocet dẽtib⁹, ideo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 932 sur 1089

oportet os lauari, vnde videmus ꝙ ſæpe vomentes habent dentes turpes valde, & huius duplex eſt cauſa. Vna cauſa eſt, quia materia calida ad ſuperiora trahitur: quæ cõtinue neruos debilitat & laxat, ſicut balneum quod neruos debilitat cum nerui ſint phlegma coagulatum. Secunda cauſa, quia illi qui ſæpe vomunt, hoc faciunt inordinate, quia illi qui poſt comeſtionem ſtatim vadũt dormitum, & poſtea vomunt, et hoc eſt malum: quia natura cibum digerere incœpit: incõplete tamen, qui quidem cibus poſt indigeſtionem fit acetoſus: acetum enim dentibus nocet, & ideo melius eſt immediate poſt cibum euomere, antequam natura incipiat digerere. Malum eſt tamen quotidie, vel ita ſæpe euomere, ſicut faciunt aliqui, qui vomunt vt poſſint melius comedere: ex hoc enim labore debilitatur natura multum: & de hac cauſa Gualterius de Cruce epꝰ Carnodenẽ ſis fuit mortuus, quia conſuetus erat vomere, & vna vice conſecutus fuit ſanguis, & ita mortuus fuit, quia bene vnã quartam & plus ſanguinis per os vomendo emiſit.

QVARTA regula eſt, ꝙ poſt vomitum cibum accipere retardet, quia ex vomitu multum natura debilitata eſt, & ideo ſtatim malum eſſet cibum accipere ſiue obiectum ſupra quòd oporteret ipſam operari: quare oporteret ipſum morari, quia non poſſet complete digeri.

QVINTA regula eſt, quia poſt vomitũ retardanda eſt phlebotomia vſq; ad tres dies, quia natura per vomtium multũ debilitata adhuc plus per phlebotomiã debilitat.

SEXTA regula eſt, quia vomitus multum nocet ſtomacho, & ideo debemus poſt vomitum ſtomachum confortare cum ſtipticis aromaticis, vt cum vino condito cũ cinnamomo, quia cinnamomum eſt aromaticum & ſtipticũ.

SEPTIMA regula eſt, ꝙ ſi timemus ꝙ vomitus nimis remaneat, aut pſeueret, debemus ipſum impedire ligando fortiter extrema, diuertendo fluxum humorum ab ore ſtomachi: & ſtomachum confortando per emplaſtra ſtiptica, vt cum ro. &c. præter ea ponendo pedes in aqua calida, vt materia exterius trahatur, & ab ore ſtomachi diuertatur.

Res ante vomitum faciendæ.

Conſequenter reuertamur ad regulã rerum faciendarũ ante vomitum. Et de hoc adhuc ponantur tres regulæ.

Prima eſt, ꝙ cum alicui aliquam oportet vomere choleram ardentem, ante vomitum debet cholerà infrigidari per frigida ſtiptica ſupra ventrem poſita, vt per ſuccum citoniorum, & ſimilia.

Secunda regula eſt, ꝙ vomitus à ſtomacho per ſe, & immediate euacuat: & ſi ab alijs membris hoc faciat, hoc eſt mediante ſtomacho.

Tertia regula eſt, ꝙ vomitus eſt competens in ægritudinibus longis quarum materia eſt frigida, & in quibus materia eſt coangustata, quia talis materia indiget forti cũone eradicante, & quia vomitus eſt cũo fortis: ideo competit, vnde in paralyſi, in quartana, quotidiana, podagra, iſchiatica, arthetica &c. competit, quia materiam craſſam & frigidam attrahit medicina vomitiua.

De medicinis.

VSq; huc viſum eſt de electarijs & ſyrupis. Nunc videamus de medicinis: et quantũ ad iſtam lectionem ſpectat, dicamus de tribus harum. Prima eſt picra Gal. Secũda pilulæ ante cibum. Tertia pilulæ ſine quibus eſſe nolo. Videamus ergo de picra Gal.

Notandum ꝙ in antidotario Nicolai ponuntur duæ picreę. Vna quę vocatur picra Gal. & eſt illa quã vocat Aui. & Gal. hierampicram abſolute, & hæc eſt ſimplex.

Alia eſt quæ vocatur hierapicra quæ ab Auicen. vocat diacomiſtidos, & in iſta eſt pulpa, vnde prima eſt ſimplex & ponit eam Raſis. ix. Almanſo. & Serapio in. v. Iſta quę hic vocatur picra ab Auicen. in. v. hierapicra abſolute, & à Gale. in. v. interiorum: hierapicra ſimiliter abſolute eſt præſentis ſpeculationis. Et ſciendũ quòd hæc eſt ſecuriſſima, & valde bona, & euacuat phlegma inuiſcatum in ſtomacho, & in capite, vnde ſtomachum purgat valde bene à materia in eo cõtenta, valet in paſſionibus oculorum ex ſtomacho, ſicut dicit Gal. in. v. interiorum. Item à capite attrahit, vnde Serap. in fine. vij. dicit, ꝙ ipſa rectificat mirabile, quod eſt in capite.

Item euacuat malam materiam, & bonam dimittit ſm Auic. in iij. Item euacuat leuiter humores ſine moleſtia.

Item nõ attrahit à partibus remotis, vñ dicit Aui. ꝙ nõ tanſit hepar in ſua euacuatione, purgat caput, & euacuat materiam ex qua fit colica: cum fit ex phlegmate in inteſtinis inuiſcato, & attrahit materiã ex qua fit paſſio iunctu-rarũ, & maxime quãdo materia in ſtomacho abundat, illa vocatur hierapicra. i. amara, et dicitur ſacra à quibuſdam, quia partes ſacras euacuat: ſed nõ eſt verũ, ſed dr̃ ſm Aui. in. v. ꝙ eſt medicina diuina, quia ſicut diuina res agit occulte, & ſine ſtimulatione, ita iſta medicina agit occulte, et cũ ſapiẽtia, vnde dicitur hiera quaſi ſalua, quia ipſa ſaluat, & non facit læſionem, propterea fuit inuenta hiera ab antiquis, quia medicinæ ſimplices læſionem manifeſtam inducebant, vt pulpa &c. Illa autem occulte. i. non inducendo aliquã ſenſibilem læſionem, euacuat humores illaudabiles à ſtomacho, & capite, relinquendo laudabiles. Ibi eſt aloe baſis, & eſt triplex. ſ. ſuccotrinum, hepaticum, & caballinum melius eſt, & eſt calidum & ſiccum in tertio, mundificat ſuperflua cholerica à capite: & phlegmatica à ſtomacho: aliquando autem lauatur, aliquando non: quãdo autẽ aloe abluitur, minus laxat ſtõm: & ipſum cõfortat magis. Aloe vero non ablutum magis laxat, & minus confortat.

Tu dices ꝙ Gal. vñ. megatechni. dicit ꝙ aloe ablutum magis laxat, verum eſt q̃ alia de quibus illic facit mentionem, non tñ magis quã non ablutum, vnde ipſe dicit illud comparãdo aloe ablutũ ad alia: non ad ſeipſum non ablutum, de eius proprietate eſt ſtomachum confortare, cũ ſit ſtipticum & amarũ. vnde Serap. in. vij. quãuis omnes aliæ ſimplices medicinæ inferãt nocumentũ ſtomacho, tñ aloe ſtomachum cõfortat. Aloe autem nocumentũ facit, quia ſtomachum excoriat, quia diu remanet: & eſt tardę operationis, ideo propter ſui remanentiam nocumentũ inducit. vnde in diebus frigidis datum, aliquãdo facit mingere ſanguinem: hoc non facit ipſum attrahendo, cum nulla medicina ipſum attrahat: immo hoc eſt ipſum debilitando, & nocumentum inducendo, vnde nocet hepãti: & quia contra nocumenta medicinarum debemus adhibere refrenantia illa nocumenta: ideo contra primum nocumentum debemus cum aloe admiſcere bdellium excoriationẽ impediens in hominibus frigidæ complexionis, quia bdellium eſt gumma calida, & tragacantũ in hominibus calidæ cõplexionis obuiando. Secundo nocumento damus roſ. Ex aloe fiunt trochiſci ſic. aloe accipitur. ʒ. i. bdellij. ʒ. ß. & fiat puluis. iſte puluis aſpergatur ſucco abſinthij, aut aqua roſ. & fiant trochiſci, & eis vtuntur tempore competenti. Valet iſta picra ad purgandum phlegma de ſtomacho, & choleram de capite: ponitur in ipſa ciinamomum ad confortationem ſtomachi, quia ipſum eſt aromaticum & ſtipticũ. Et tu dices, ꝙ aloe ipſum confortat: non ergo eſt neceſſarium aliud confortans ſtomachum ibi apponere. Dico ꝙ licet aloe per ſe confortet ſtomachũ, quia ſtipticũ & amarum eſt, ipſum tamen per accidens debilitat. ſ. euacuando, & confortantibus indiget, & acuitur ſcãmonea, ſed non acuitur ſcãmonea ad euacuandum phlegma, ſed ad hoc vt ipſum faciat cito operari ſecundum Aui. quia aloe eſt tardę operationis, & debet cũ pauca ſcãmonea acui: ſed ſi iſta medicina vel puluis aſpergatur cũ melle, ipſa eſt debilior q̃ ſi aſpergatur cum ſucco abſinthij, aut cum aqua roſata.

De iſta picra poteſt dari ſecure vſq; ad. ʒ. ß. & tunc debet dari poſt materiæ digeſtionem. Sed ſi detur ante materiæ digeſtionem, dentur. ʒ. ij. cum aqua roſa. in ſero tamen melius eſt, vt detur in pilulis, quia eſt amara, ſi acuatur cũ ſcãmonea poteſt dari, drach. ij. ad minus poſt materiæ digeſtionẽ, acuitur autẽ cum ſcãmonea aliqñ, & tunc dicunt quidam de ſcãmonea, et quòd propter hoc ipſa eſt inimica ſtomacho, & ipſa non debet puluerizari minute, ne adhæreat ori ſtomachi. Sed iſtud non inueni ab authore, ſed

inueni

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 933 sur 1089

inueni quòd ipſa eſt raræ complexionis, ideo ſua virtus minuitur, et exoluitur per puluerizationē. Ego tamen quando per meipſum facio illam medicinam, puluerizo minute, & ipſam aſpergo cum ſyrupo violato, aut cum aliqua gumma liquefacta, vt tragacantho, & tunc puluereſ alios cum hoc admiſceo, tunc crocus ponitur in ea ad confortationem cordis, quia hæc medicina eſt nocens cordi.

De pilulis ante cibum.

Pilulæ autem ante cibum ſunt ſimiles medicinæ prædictæ, parum tamen diuerſæ, quia in eis ponitur rhabarba. quod non ponitur in picra, & vocantur ſic, quia dantur ante cibum, & etiam poſt cibum, nec etiam obſeruamus in eis diætam, quia ſm Aui. aloe cibum non corrumpit, euacuat à ſtomacho ſine anguſtia, vnde cum aliquis nō poteſt aſſellare, aut cum cōqueritur de dolore ſtomachi, aut propter ventoſitatem, aut propter materiam phlegmaticam, tunc bonum eſt dare iſtas pilulas, quia ventoſitatem, ſęcē, & materiam phlegmaticam euacuant, ſed cauendę ſunt in tempore calido, quia in eis ſunt multa calida.

De pilulis ine quibus

B Pilulæ ſine quibus eſſe nolo, ſunt ſimiles prædictis, ſed paru m contrariæ, pilulæ ſcilicet rotundæ ſine quibus &c. propter earum efficaciam: ipſę enim purgāt omnes humores, ſcilicet phlegma, choleram, & melancholiam, & valēt cōtra multas paſſiones: recipiunt enim medicinas omnes humores purgantes. Nunc queratur vtrū medicina euacuet materiam, quā inuenit in ſtomacho, & videtur quòd ſic, quia eſt ei inimica, non niſi euacuaret, ergo &c.

Item medicina habet eandem proprietatem ad materiam contentam in ſtomacho, & in aliȝs mēbris, ſed ab aliȝs euacuat materiam, ergo & à ſtomacho. Oppoſitum arguitur per argumentum Serapionis in. vij. contra illos qui dicunt, ꝙ medicina euacuat, & attrahit, quia venit ad membrum, ſiue ad humorem, cōtra quos dicit, & ꝙ ſi tunc medicina ad humores veniret, hoc non poſſet eſſe, vt attraheret, quia tunc amans amatum cōtingeret, & non fieret motus, cum ergo in ſtomacho ſit coniunctio medicinæ cū humore, medicina non trahit à ſtomacho.

C Solutio ad hanc poſitionem, ego dico, ꝙ ſi materia mala ſolum eſſet contenta in ſtomacho, ego non darem medicinam attrahentem, ſed lenitiuam, aut compreſſiuam, aut mordicantem. Si vero daretur medicina attrahens, ipſa attraheret à ſtomacho, & non euacuaret, quatuor de cauſis.

Prima eſt, quia ſtomachū mordicaret, cū ipſa ſit calida, & acuta, qui mordicatus quod in ſe contineret, expelleret.

Secunda cauſa eſt, quia medicina mouet materiam, quę mota maius nocumentum induceret quā quieta, & magis ſtimulat ſtomachum, vt expellatur.

Tertia cauſa eſt, quia medicina exiſtens in vna parte ſtomachi materiā ſparſam in diuerſis partibus ſtomachi aggregat circa febrem, quæ aggregata in vno loco nocumentum inducit, & magis ſtimulat, vt expellatur.

Quarta cauſa eſt, quia medicina nō vtitur omnibus partibus humoris, ſed alicui tantū coniungitur: & ideo partes quibus non coniungitur ad ſe non trahit, ſed illam partem cui ipſa coniungitur trahit: & ideo quatuor de cauſis materiam quam ipſa inuenit in ſtomacho ad ſe trahit. ſ. mordendo, mouendo, aggregando, & attrahendo, & ſic per dicta patent rationes ad oppoſitum. Et ſi vellemus ſaluare partem oppoſitam, tunc ad rationem Serapionis reſpondemus ſic, quia licet medicina habeat aſpectum ad humorem exiſtentem in ſtomacho, & in aliȝs membris, dico ꝙ hoc eſt verum: non tamen oportet, ꝙ ſi medicina attrahat ab aliȝs membris, quod propter hoc attrahat à ſtomacho, quia materia exiſtens in ſtomacho medicinę coniungitur, medicina enim materiā in ſtomacho attraheret, niſi ei coniungeretur. Item medicina tribus aliȝs modis habet euacuare quā attrahendo, ſicut dictum eſt ſuperius.

An ſit aliqua medicina euacuatiua ſanguinis.

COnſequenter quæritur de iſtis medicinis euacuatiuis. ſ. vtrum ſit aliqua medicina euacuatiua ſanguinis, & videtur ꝙ ſic, quia dicit Iſaac in. i. viati. cap.

A cephaleæ paſſionis, quæ proſunt choleræ, proſunt ſanguini, ſed quæ proſunt choleræ, choleram euacuant, & quæ proſunt ſanguini euacuant ſanguinem, ergo illa medicina quæ euacuat choleram, euacuat ſanguinem, ſed habemus medicinam euacuatiuam cholerę, ergo habebimus medicinam euacuatiuam ſanguinis. Item ſanguis eſt nobilior aliȝs humoribus, ſed aliqua medicina eſt deputata ad euacuandum alios humores, ergo ad ſanguinem euacuādum, ſi aliter, tunc non eſſet nobilior. Item Aui. in. iȝ. dicit, ꝙ pulpa euacuat ſanguinem. Item ratio per authoritatem, quæ ſolui non poteſt, dicit Halyab. ſupra tēgni. ꝙ Gal. fecit ſuſpendi illum, qui talem medicinam dedit, ergo fuit, & eſt. Contra dicit Gal. quòd medicina nō euacuat humorem, qui eſt in venis, id eſt ſanguinem, ſed phlebotomia. Conſequenter quæritur, dato quòd ſit talem medicinam ponere, vtrum bonum eſſet eam dare, & videtur ꝙ ſic, quia ſicut aliȝ humores peccant, ita ſanguis peccat, ſed bonum eſt humores peccantes per medicinam euacuare,

B ergo & ſanguinem peccantem. Oppoſitum vult Haly. per authoritatem dictam.

Solutio, dicendum ꝙ poſſibile eſt aliquam medicinam euacuare ſanguinem, licet ea non vtamur, & quare ea non vteremur, quia dato, ꝙ eſſet medicina ſanguinis euacuatiua, & habens reſpectum ad ſanguinem, tamen ipſum non euacuaret nec attraheret, ſicut aliȝ humores à ſuis medicinis euacuantur: ſi enim eſſet medicina ſanguinis euacuatiua. ſ. pulpa, ſi euacuaret ſanguinem, ipſa euacuaret nō euacuādum, et non euacuaret euacuandum, quia ſecundū Serapio, vt dictum eſt ſupra, humor non proprius medicinæ aliquādo euacuatur citius à medicina q̄ humor proprius, quādo proprius eſt magis dilectus, & tunc humor nō proprius citius dimittatur ire à natura quā humor proprius, & tunc per medicinam citius expellitur, & attrahitur humor non proprius medicinæ q̄ proprius, vnde cum medicina proprium attrahat humorem quem reſpicit q̄ alium,

C niſi ipſe ſit magis dilectus à natura, quā aliȝ humores ſecūdum Iſaac, cum ipſe ſit quaſi filius dilectus naturæ, & aliȝ quaſi ſuperfluitates reſpectu illius, cum ſanguis plus iuuet naturam quā aliȝ humores: ideo per medicinam ſanguinis aſpectiuam, ſi ipſa eſſet, prius attraherentur, & euacuarentur aliȝ humores q̄ ſanguis, vnde ſi ſolus ſanguis peccaret, dato hoc, licet forte iſtud nō ſit verum, tamen adhuc ſolus ſanguis non euacuaretur, neq; prius, vt viſum eſt, imo aliȝ humores. Item ſm Philoſo. iiȝ. de animalibus, via recta debet eligi, et tortuoſa vitari, ſed phlebotomia eſt rectior, & ſecurior euacuatio ſanguinis quā pharmacia, & phlebotomia omnes humores euacuat ſimul, & magis ſanguinē cum magis abundet, & pharmacia non, vt viſum eſt ſupra, ergo phlebotomia debet eligi ad euacuandum ſanguinem, & non pharmacia. Item euacuatio fit duplici de cauſa, aut propter humoris abundantiam, aut propter humorē corruptū, igitur ſi fiat euacuatio ſanguinis, aut hoc fiet, quia ſanguis abundat, aut quia erit corruptus, ſi quia ſanguis abundat, tunc igitur aliȝ humores etiam abunda-

D bunt, quia ſi ſanguis abundat, hoc erit propter bonum nutrimentum bonum chimū generans, & virtutis digeſtiuæ fortitudinem, propter iſta non generatur ſolus ſanguis in abundantia, imō cum hocaliȝ humores, cum ſint propter ſanguinis iuuamentum, ergo abundante ſanguine non debet ſolus ſanguis euacuari, ſed omnes. Melius autem euacuantur per phlebotomiam quā per pharmaciam, ideo ad euacuandum ſanguinem peccantem ſua quantitate nō debemus vti pharmacia. Si vero ſanguis ſit euacuandus propter eius corruptionē, tunc ſua multitudine, & corruptione alios humores corrumpet, cum ipſe ſit plus in corpore humano quā aliȝ humores. Et propter hoc dicit Gal. quòd ſynocha fit de omnibus humoribus corruptis in omnibus venis, & ita ſanguis ſine aliȝs non eſt euacuandus, ſed omnes inſimul, & tunc idem quod prius. Sed aliȝ humores poſſunt abundare plus debito, & corrumpi ſine ſanguine, ergo ipſi ſunt euacuandi ſine ſanguine, & hoc per phar-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 934 sur 1089

maciã, ergo &c. & ideo alĩ humores naturaliter sunt euacuandi per pharmaciam, sed sanguis nõ, quia eius euacuatio per pharmaciam est innaturalis: ideo dicit Halyab. ꝙ Gal. fecit suspendi &c. quia eius euacuatio per pharmaciã est innaturalis. Si velimus ponere ꝙ sit dare talem medicinam, possemus respõdere ad rationes in oppositum. Et primo ad primam dicendum, ꝙ istud verbum, quod prodest cholerę, prodest sanguini, est intelligendũ non de medicina euacuante, sed de medicina alterante. Quæ enim prosunt choleræ acuitatem eius extinguendo, prosunt similiter sanguini. Vel si istud intelligitur de euacuatiua, debet intelligi sic. Quæ prosunt choleræ ipsam euacuando, prosunt sanguini ipsum mundificando, quoniam per euacuationem choleræ sanguis mundificatur. Ad aliud, quod est de pulpa, dicendũ, ꝙ verũ est, ꝙ pulpa euacuat sanguinem, & soluit ipsum, non tñ attrahit ipsum: ipsa enim soluit, & euacuat sanguinem, si cum pulpa sit medicina fortis, ipsa membrum valet debilitãdo, facit ipsum dimittere abire, quod in ipso cõtinetur, quod est sanguis, & ideo pulpa soluit, & euacuat sanguinem, cum ipse superfluit, nõ tamen attrahit ipsum. Ad aliud patet solutio per p̃dicta.

Ad secundam quæstionem, soluta est, quia non esset bonum dare eam propter causas prædictas.

Ad argumẽtum in oppositum cum dicit, ꝙ sanguis aliquando peccat, & est malus, sicut alĩ humores, ergo bonum est, tunc ipsum euacuari per pharmaciam, sicut alios humores peccantes, dicendum ꝙ hic est fallacia cõsequentis, vel melius hic est fallacia figuræ dictionis, quia non sequitur, si sanguis sit malus, ꝙ hoc modo euacuaretur, scilicet ꝙ pharmaciã, quia alio modo potest securius euacuari, scilicet per phlebotomiam, & sic solutum est totum.

Pilulæ aureæ: pilulæ quia rotundæ, vt diximus, aureę dicuntur ad similitudinem auri &c.

Pilulę octomerę, id est de octo speciebus, humores spissos à capite deponunt, & visum oculorum clarere faciunt, catarrhum prohibent &c.

Hierapicra Gal. hiera, id est sacra, picra, id est amara, facit ad diuersas capitis passiones, aurium & oculorum distemperantiam, stomachum quoꝙ optime purgat, causas hepatis emendat &c.

Hierapicra Constantini, quid sit hiera dictum est, similiter Constantini ab authore Constantino, qui eam cõposuit, valet ad recuperandum visum, & recipiendum &c.

Hierapicra Abbatis de qua iam diximus quid sit, sed ad quid valeat, dico, ꝙ phlegma, & melancholiã purgat &c.

De euacuatione per phlebotomiam.

SVperius visum est de euacuatione, quæ fit per secessum, & etiam de euacuatione, quæ fit per vomitũ, quę quidem euacuationes sunt speciales & electę, quia ipse euacuant vnum humorum specialem, & non omnes humores: nunc videamus de ea, quæ fit per phlebotomiam, & est vniuersalis euacuatio & cõmunis. Quare autẽ phlebotomia sit euacuatio vniuersalis, & cõmunis habetur à Gal. iĩj. pticula aphor. In pharmacijs talia educere oportet &c. Sed euacuatio dicitur vniuersalis dupliciter: vno modo, quia est omnium humorum euacuatiua: alio modo quia ab omnibus partibus corporis ipsa euacuat. Vtroꝙ modo dicitur phlebotomia esse vniuersalis, primo modo fm Gale. supra istum aphor. vbi cibus prꝛter naturam intrat &c. Item supra illum aphorismum ex ægritudine cibum accipiens, ꝙ ipsa est euacuatio vniuersalis. Secundo modo dicit Gal. supra apho. vi. si dolor à dorso &c. & hãc duplicem vniuersalitatem tangit Auicen. cum dicit, quòd phlebotomia est euacuatio vniuersalis, quia toti corpori conuenit, quæ multitudinem humorum euacuat, per hoc tangit vniuersalitatem humorum.

Circa phlebotomiam sunt septem cõsideranda. Primo qui sunt illi in quibus phlebotomia est cauenda. Secundũ est, propter quid phlebotomia est facienda, & in quo. Tertium est, in quo tempore morbi phlebotomia est faciẽda, & in quo non. Quartum est in quibus hominibus cõ-

E petit phlebotomia. Quintum est quid sit faciendum ante phlebotomiam. Sextum quid sit faciendum in phlebotomia. Septimum quid sit faciendum post phlebotomiã.

Quibus sit exhibenda phlebotomia.

De duobus primis ad præsens videamus, quorum primum est, in quibus hominibus phlebotomia est cauenda, & suspendenda, & quare in quibusdam hominibus phlebotomia est cauenda. Sunt autem. xi. causæ.

Prima causa, est cibi assumpti indigestio, vnde si aliquis in vespere multũ comederit, & in mane adhuc sentiat dolorem, vel odorem, vel saporem cibi assumpti, per hoc significatur, ꝙ cibus non est digestus, tunc nõ oportet phlebotomari quouscꝙ fuerit facta completio digestionis, vnde Gal. iiñ. megatechni, phlebotomia est suspẽdenda quo usꝙ fiat cibi digestio: causa est, quia fm Auicen. in primo tria sunt attrahentia. s. vacuum, calidum, & tota species: si ergo per phlebotomiam à vena sanguis euacuaretur, cibũ indigestum à stomacho, vel ab hepate attraheret, qui in-
F digestus veniens ad membra non corrigeretur, quoniã tertia digestio nõ corrigit peccatum secundæ, si peccatum sit magnum, propter quod in membra non conuerteretur, & ibi remanens posset esse causa ægritudinis.

Secunda causa, quare phlebotomia est cauenda, est alia euacuatio, vt quando est fluxus mẽstruorum, aut hæmorrhoidarum, tunc nõ debet fieri euacuatio quæ dicitur phlebotomia, & hoc est verum ad euacuationẽ, licet ad diuertendũ materiã possit fieri, et hoc dicit Ga. ix. megatechni.

Tertia causa, est ætas magna, vt seniũ, vnde dixit Gale. ix. megatechni, senibus phlebotomia non cõpetit: causa est, quia secundum Gale. & Halyab. in techni in conualescentibus, & senibus est paucus sanguis bonus, & multus malus. Sed secundum Auicẽ. in. i. caꝑ. de phlebotomia, si sanguis bonus sit paucus in corpore, et malus multus, phlebotomia rapit bonum, & dimittit malum, & ideo in talibus non conuenit phlebotomia.

Quarta causa, est stomachi mala dispositio, sicut accidit
G in quibusdam hominibus in quibus humor cholericus incipit fluere ad os stomachi, & apti sunt ad cholericũ vomitum, & de facili vomunt, & apti sunt ad vomitum, & soliti sunt non habere fastidium, in talibus non conuenit phlebotomia, & quia per phlebotomiam humores cõmoti ad os stomachi mouentur, tanꝫ ad locum cõsuetum, & quia membrum est debile, & impotens illi fluxui resistere: ideo multa mala per phlebotomiã accidunt illis, & hæc est vna causa, quare aliqui in phlebotomia syncopizant. s. quãdo cholera ad stomachum fluit, quæ mordicãdo stomachum ex compassione cordis syncopim ducit &c.

Quinta causa, est debilitas virtutis, phlebotomia enim est euacuatio fortis fm Gal. ĩj. aphor. in quo morbo &c. & secundum Gal. iiij. simplicis medicinæ, virtus debilis non potest pati fortem euacuationem.

Sexta causa, est ætas puerilis, scilicet ante nonum annũ. Vnde Gal. xi. megatechni, non debent phlebotomari nisi habeant nouẽ annos ad minus: causa est, quia corpora pue-
H rorum sunt facile solubilia à calore extraneo: ideo debilitãtur multum ex euacuatione forti facta per phlebotomiã.

Item quia indigent nutrimento, duplici de causa, scilicet propter augmentum & nutrimentum, ideo minutio sanguinis non competit eis. Item quia facile exoluuntur à calido extraneo; sufficit quod ab eis dissoluitur, propter quod non indigent phlebotomia.

Septima causa, est corporis siue compositionis raritas, & causa est visa, quia ab eorum corporibus multum resoluitur, ideo sufficit eis ista exolutio, nec aliqua euacuatione indigent, vnde Gale. ix. megatechni, raris corporibus est phlebotomia contraria, in talibus enim fit facile resolutio, ideo sufficit, quod ab eis dissoluitur.

Octaua causa, est complexionis frigiditas, cũ enim fm Gale. in megatechni, phlebotomia infrigidet, augmentaret frigiditatem, quare infrigidat, causa est secũdum Isaac in vrinis, quia sanguis est fundamentũ caloris naturalis, &

illud

illud in quo calor naturalis confortatur, et quia phlebotomia sanguinem euacuat, ideo & calorem naturalē, & tunc per consequens infrigidat.

Nona causa est humorum cruditas, & viscositas, & tūc cauenda est phlebotomia fm Gale. xij. megatechni cap. ij, quia augmētatur cruditas humorū, & propter hoc in morbis longis non est facienda phlebotomia fm Aui. quia cruditas humorum augmentaretur, & virtus debilitaretur, et morbus prolongaretur: & ideo timendum est de casu virtutis, & propter hoc dicit Auic. q̄ in morbis chronicis facienda est pharmacia ante phlebotomiam, & non phlebotomia ante, licet vtraque euacuatione indigeat. Sed cruditas potest accidere duabus de causis. Prima causa est propter abundantiam humorū calorem suffocantium, qui debilis, & suffocatus, humores generat crudos, & tunc bene conuenit phlebotomia. Vnde Gal. ij. suo libro cap. de hydropisi dicit, q̄ phlebotomia in principio hydropicis hypostareæ conuenit, quādo prouenit ex multitudine sanguinis menstrualis, cū prohibeamus fluere menstrua propter aliquam causam, aut ex multitudine hęmorrhoidarū, quia sicut ignis paruus sub multa lignorum cōgerie suffocatur, & remota aliqua portione lignorum ignis fortificatur, similiter est de calore innato suffocato sub humorum multitudine &c. Secunda ratio cruditatis humorum est caloris innati debilitas, vt in illis qui sunt debilis cōplexionis, & in illis, qui habent longam ægritudinem, & in senibus, tunc non competit phlebotomia, quia per hoc augmentaretur cruditas fm Auicen. non quotiescunq; videris signa repletionis est phlebotomia facienda, vt quando humores sunt crudi in corpore, & hoc dicit Gal. in. xij. megatechni, quia tunc cauenda est phlebotomia: corpus enim infrigidaretur, & humores magis crudarētur, debet ergo sanguis dimitti, vt humoris cruditatem digerat.

Decima causa, est indebita aeris dispositio, vt si sit aer nimis calidus, aut nimis frigidus, aut siccus, aut humidus, aut turbidus, vnde sub cane &c. quia ibi est nimia caliditas & siccitas, & ante canē, quia ibi est nimia frigiditas, & humiditas, molestæ sunt purgationes, vt habet. iij. apho.

Vndecima causa, est corporis nimia inflāmatio, & doloris vehementia. Vnde Auicen. in. i. & Gal. dicunt, q̄ in febre fortis inflammationis, & in apostemate vehementis doloris non debet fieri phlebotomia.

Qua de causa sit exhibenda phlebotomia.

COnsequenter videamus causas propter quas debet fieri phlebotomia, & sunt quinq; causæ: prima est directa, aliæ indirectæ.

Prima quæ est directa, vt abundantia sanguinis euacuetur, siue abundantia sanguinis in qualitate, siue in quantitate, aut vtroq; modo secundum Auicē. in. i. Duo sunt genera hominum, qui sunt phlebotomandi, quorū vnus modus est: illi homines, qui sunt præparati cadere in ęgritudines, vt qui habent abundantiam sanguinis in quantitate. Et reliquum genus, est genus hominum, qui iam in ægritudinem inciderint, propter humorum sanguinis abundantiam vel malitiam. Sed differēter phlebotomia fit propter ista, quia si propter sanguinis abundātiam debet fieri phlebotomia multa. Sed si in qualitate peccet, vel sit malus, debet fieri pauca. Vnde Gale. ix. megatechni, si sanguis sit malus in corpore, debet euacuari paulatim, & ideo peccāt multi, qui quando vident sanguinem malū, phlebotomāt se quousq; videant exire bonum, & forte prius totus sanguis exiret quā exiret bonus, sed debet fieri pauca euacuatio, & tunc secundum Gal. in casu isto prius quā fiat phlebotomia, debet dięta sanguinem bonum generans exhiberi, vt loco mali sanguinis bonus generetur, et postea debet fieri post modicum tempus phlebotomia palica, & sic deinceps, ista phlebotomia est directa: quia fit per se ad euacuationem illius, quod per se debet per phlebotomiā euacuari, vt cum humor siue sanguis principaliter tantum secundum q̄ cum eo sunt alij humores.

Aliæ causæ sunt indirectæ, quarū prima est morbi magnitudo, & magnitudo pulsus, vnde Gale. particu. prima aphor. supra illum aphoris. quæ geruntur non multitudinem considerare oportet, sed quomodo geruntur &c. dicit q̄ non est melior medicina in apostemate vehementis inflāmationis, & similiter in feb. & in dolore forti quā phlebotomia. Sed illa videntur esse contraria prædictis, quia prius dictum fuit, q̄ in dolore forti, & in febre vehementis inflammationis non conuenit phlebotomia: modo dicitur quòd competit, propter quod distinguendum est, q̄ duplex est phlebotomia, quædam regularis & artificialis: & ista non competit in dolori forti, neq; in febre vehementis inflammationis, cuius causa est, quia fieret virtutis motus agitatiuus, qui est contrarius naturæ, cum sit diffor mis: motus enim agitatiuus tractus & pulsus ad partes diuersas per phlebotomiam fieret ad locum apostematis, & ex dolore forti fieret tractio ad locum doloris, & ita agitādo in febre vehementis inflammationis augmētaretur inflāmatio per phlebotomiam paucam, quia phlebotomia commouet humores, qui commoti magis inflammantur. Sed cum phlebotomia vsque ad syncopim debet fieri: illa enim cum vincat attractionem doloris non facit motū agitatiuum, quia etiam similiter euacuat ipsam materiam, similiter tollit inflāmationem cum nō sint humores ibi, qui cōmoueantur, & calefiant, et maiorem inflāmationem inducant, & q̄ hoc sit verum patet per intentionem Auicē. eodem loco, & per intentionem Gal. dicto aphor. Aliter soluitur sic, q̄ inflammatio aliquando fit in febre dupliciter, aut propter materiæ acuitatem, aut propter materiæ multitudinem, si fiat febris aut dolor propter materię acuitatem ex materia cholerica, tunc conuenit phlebotomia, quia tunc magis acueretur & inflāmaretur, quia tunc frenum choleræ, scilicet sanguis tolleretur, qui quia calidus, & humidus, & ita temperatus, malitiam choleræ reprimebat: ideo nō debet euacuari, vnde similiter in febribus acutis, vt in causone, & similibus nō debet fieri phlebotomia, licet forte non sit verum fm Auicen, in. iij. Et ideo prima solutio melior est. Alio modo fit febris propter materiæ multiplicationem, siue propter sanguinem multum oppilantem, siue prohibentem fumorum euaporationem, qui remanentes in corpore inflammationem inducunt, & in hoc casu conuenit phlebotomia, vt in synocha, similiter in dolore, qui fit ex materię multitudine propter membri intentionem extra naturam sibi debitam cōuenit phlebotomia, sed prima solutio melior est, patet igitur q̄ nō est contrarietas in dictis prius & hic.

Secunda causa indirecta quare fit phlebotomia, est, vt trahatur materia ad viam illam per quam debet euacuari, vnde in retentione menstruorum, aut hæmorrhoidarum, debet aperiri saphena secundum Gal. & secundū Auicē. vt trahatur materia, scilicet sanguis inferius.

Tertia causa indirecta, est vt trahatur materia ad locū contrarium illi loco ad quem fluunt humores, vnde in nimio fluxu menstruorum debet fieri phlebotomia de basilica, vt trahatur materia ad contrarium, & diuertatur à fluxu, & propter hoc dicit Gal. ij. acutorum: q̄ in pleuresi sinistræ partis debet fieri phlebotomia de brachio dextræ partis, vt diuertatur, & trahatur materia ad locum cōtrarium loco ad quem declinat, similiter si fiat in dextra phlebotomia, debet fieri in sinistra parte.

Quarta causa indirecta, est, vt per phlebotomiam vna portio materiæ euacuetur, et natura potentior sit supra residuum, & sic competit phlebotomia, cum repletio est in corpore ne fiat apostema, quia natura est debilis respectu regiminis illorum humorum, ideo vna portio illius materiæ est euacuanda, ne propter impotentiam naturæ in regendo illam materiam, illa materia fluat ad aliquem locū debilem in quo aggregetur, & apostema generetur.

De medicinis caput purgantibus.

SVperius dictum est de quibusdam medicinis humores à capite trahentibus. Nunc adhuc de quibusdam medicinis caput purgantibus, & euacuantibus dica-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 936 sur 1089

mus, quarum quinq; medicinæ ſunt huius lectionis, quarum prima eſt pilulæ aureæ, ſecunda eſt pilulæ octomeræ, tertia eſt hierapicra Gale. quarta eſt hierapicra Conſtantini, quinta eſt hierapicra abbatis. Et iſtæ quinque habent quaſi eandem virtutem.

De pilulis aureis.

Vnde primo dicamus de pilulis aureis. Dicũtur autem pilulæ à pila, quia ſicut pila eſt rotunda, ita pilulæ ſunt rotundę. Et cauſa quare dantur in figura rotunda, eſt quia figura ſpherica non tangit planum niſi in puncto, ſed concauum ipſa tangit vndiq;, quando igitur pilula ponitur in ſtomacho concauo æqualiter tangitur ab omni parte ſtomachi, & ita vndiq; æqualiter, & in omni ſui parte ad actũ mouetur per calorem ſtomachi: & ideo in qualibet ſui parte ad actum reducta attrahit æqualiter vndique ab omnibus alijs membris, & dicũtur aureę ab auro per metaphoram, quia ſicut aurum eſt precioſius alijs metallis, ita iſtæ pilulæ ad complẽdum ſuos effectus ad quos faciendos dantur, ſunt precioſiores alijs pilulis comparatis ad ſuos effectus complendos.

Iſtæ dictæ pilulæ aureæ attrahunt choleram & phlegma, primo à capite, ſecundario ab alijs membris, & quia caput purgant à dictis humoribus: ideo acuunt viſum debilem, & debilitatum ex humorum abundantia in ſtomacho contentorum, & auferunt ventoſitatem à ſtomacho, quia auferunt phlegma ex quo eleuatur ventoſitas, & etiã quia habent in ſe aliquam caliditatem, & aliquam ventoſitatẽ conſumentia, vt aniſum & fœniculum. In iſta medicina ſunt pro baſi aloe, & diagridium, de aloe prius dictum eſt, nunc videamus de ſcãmonea, ſi autẽ ponitur hic de colocynthide, ponitur ad conſortationem aloe.

De ſcãmonea.

Scãmonea eſt ſuccus herbæ, quę ab Auicẽ. vocatur volubilis, ſcãmonea poteſt puluerizari, & quæ cito puluerizatur melior eſt. Item vnum ſignum ad hoc eſt, ſi ponatur in aqua frigida & cum manibus tangatur, & comprimatur, ſi ipſa faciat aquam albam, ſicut lac, ipſa eſt bona, & eſt calida in tertio & plus, quia cum ea acuunt medicinæ, & pilulæ aureæ, & benedicta &c. Et electaria, & doſes, quæ dantur de die in diem. Aliquando acuuntur medicinæ cum ſcãmonea cocta, vt doſes medicinarum datæ de die in diem, aliquando cum non cocta, vt electaria, & medicina quæ non eſt cocta, vocatur ſcãmonea, ſed quando eſt cocta, vocatur diagridium, quod coquitur à quibuſdã ſic, quia tegitur paſta, & in furno ponitur, illa paſta cocta, ſcãmonea erit cocta. Aliquando coquitur inuoluta in foljs caulis, & exponitur calori temperato propter debilem coctionem. Tertio poſſet coqui meliori modo ſic, accipiatur coctanum, & concauetur prius fruſto quodam remoto ab eo concauo, & poſtea ſcãmonea in eo ponatur, et poſtea obturetur illud orificium cum fruſto ab eo prius ablato, aut cum paſta, & tunc ponatur in furno calido temperate, & coquatur, & quando coctanum eſt coctum, ſcãmonea erit cocta. Iſte modus coquendi ſcamoneam eſt melior, quia ſcãmoneæ malitia per coctanum reprimitur, cũ ſcãmonea ſit inimica ſtomacho, & coctanum à ſua ſubſtãtia, & à ſua complexione iuuet ſtomachum contra nocumenta inducta ex ſcãmonea. Scãmoneæ ,pprietas eſt, quia ipſa educit cholerã, & alia ſuperflua, & fortius educit choleram quã helleborus. Item ipſa attrahit à remotis partibus: quod educat fortius, dicit Auicen. ij. ſcãmonea educit choleram fortiter. Hocidem dicit Raſis. vij. Almanſoris, quòd ipſa educit choleram, & alias abundantias ſuperfluas, dicit Raſis in diuiſionibus, quòd educit cholerã fortius quàm helleborus. Dicit Seraꝑ. in. vij. & Halyab. ij. practicæ in diſpoſitione regali ad extremitates ducit humores vbicunq; ſint, & ita à remotis euacuat. Sed ipſa habet tria nocumenta, primo nocet ſtomacho mordicando ipſum plus ſecũdum Serapio. in. vij. quàm aliæ medicinę, nocet inteſtinis ipſa excoriando ſecundum Auicen. in. ij. Item tertio nocet cordi ſm Aui. in. ij. Et quia ſm nocumẽta, quæ inducit, debent eſſe remedia: ideo iſtis tribus nocumentis obuiando debemus tria membra confortare. ſ. ſtomachum, cor & inteſtina. Etiam dicũt authores, q; ſcãmonea debet præparari cum cimino, aniſo, croco, & ſale pauco, & bdellio, & illa puluerizata, & ſcãmonea cõficiantur cum ſucco citoniorum, qm̃ pro hibnt ſtomachi debilitatẽ ex ſcãmonea: ideo ſcãmonea data cum aloe, & myrobalanis ſecurior eſt, quia talia ſtomachum confortant. Et ideo electarium de ſucco roſ. inter omnia electaria acuta, quæ videmus, eſt artificialius, quare ibi eſt ro. quę habet ſtomachum confortare, & inteſtina, ſandalum, & ſpodium reprimunt nocumentum, quod infert ſcãmonea hepati. Camphora reprimit nocumentum, quod ex ſcãmonea eſt præparatum cordi. Cum ergo vis præparare ſcãmoneam, pone cum ea prædicta, & pone cum ea maſticem, & aniſum, maſtix confortat ſtomachum cõſtringendo: & aniſum ipſum calefaciendo, & conficiatur cũ bdellio, vt refrenet inteſtinorũ excoriationẽ, crocus ibi ponitur, vt refrenet malitiam cordi illatã, ſal ibi ponitur: vt ſcãmoneam faciat citius deſcendere, vt ipſa minus remanens minus noceat.

In iſtis pilulis aureis ſunt roſ. ſe. fœniculi, aniſi, quia & ſtomachum confortant, & ita ſcãmoneæ malitiam reprimunt, crocus, quia cor cõfortat, colocynthis confortando aloes. Recip. aloes, diagridij, aã. ʒ. v. ro. ſe. apij, aã. drach. ij. & ß. aniſi, fœnicu. ana. ʒ. ij. ß. croci, colocynth. interioris, ana. ʒ. i. doſis huius medicinæ eſt. ʒ. xxij. ad plus earum recepta, quæ ibi ponitur eſt. ʒ. & in iſtis. ʒ. xxij. ſunt. ʒ. v. ſcãmoneę, vnde in qualibet. ʒ. iſtarum pilularũ ſunt bene tres partes vnius denarij, & iſtud eſt magnum quid: ideo nõ debet dari in magna quãtitate, ſi voluerimus euacuare phlegma magis quã choleram debent acui cum pulpa, ſi magis choleram quã phlegma, tunc acuantur cum ſcãmonea, nõ dentur niſi poſt digeſtionem medicinæ, & ſi non ducant, debent acui amplius ſecundum humoris exigentiam. Item ro. quæ ſunt in eis ſtomachum confortant, & inteſtina, ne iſta medicina inteſtina excoriet.

Et nota, quòd electarium calidum non debet acui cum ſcãmonea, bene peccant qui plirim, aut zingiber cõditum cum ſcãmonea acuunt, ſed frigida electaria debent acui cũ fræno poſito cum eis.

De pilulis octomeris

Pilulæ octomerę ſic dicuntur, quia ex octo ſpeciebus cõponuntur, & fere valent idem, quod prædicta medicina, & quia non eſt in vſu, ideo non facio vim.

De hierapicra Gal.

Hierapicra Gal. eſt valde bona, & in vſu eſt, & eſt illa, quæ vocatur hierapicra Gal. & vocatur ab Auicen. diacolocynthidos, quia in ea colocynthide ponitur, choleram, & phlegma purgat à capite valde bene, magis tamẽ phlegma quã choleram ab alijs membris parũ purgat, & ſecundario, ſed à ſtomacho & capite malam materiam purgat, & hoc primo non debet dari in febre, neq; in complexione calida, ſicut patet in pilulis aureis, ſed in humoribus frigidis tantum, & differt à picra Gal. de qua habuimus prius, quia in ea eſt plus quã in picra, ſcilicet turbit, colocynthis, & agari. doſis eius eſt poſt digeſtionem audacter eſt. ʒ. iij. ſed ſi acuatur cum pulpa, aut eſula fortior erit, eſula tamẽ eſt timenda multum, quia nauſeatiua multũ. Et iſtis duobus modis debet dari poſt digeſtiuum. Dentur tamen aliquãdo de octo diebus, in octo dies. ʒ. ij. ſine digeſtione materiæ, melius tamen eſt, quod detur ſyrupus, aut aliqñ tñ ſi præceſſerit aliqua euacuatio, dẽtur. ʒ. ij. de ea ſine digeſtione præcedente, melius eſt tamen dari eã poſt digeſtionẽ.

De hierapi cra Cõſtantini.

Hierapicra Conſtantini optima eſt, cum & dicta eſt ſic ab inuentore, reſpicit ſtomachum, quia in ſe eſt confortatiua ſtomachi, recipit vt omnes, quinq; myrobala. & tunc valet ad viſum reparandum, proprie quando viſus eſt debilitatus ex fumis eleuatis à ſtomacho ad caput, phlegma euacuat, & omnes humores præter ſanguinẽ, non eſt multum in vſu, vnde in apothecis non multum inuenimus eã, niſi faciamus eam fieri, datur poſt digeſtionem, vnc. ß. vel drach. vi. ſine digeſtione, drach. ij. ſi volumus eam acuere cum ſcãmonea, drach. iij.

De hierapi cra abbatis

Hierapicra abbatis valet ad phlegma purgandum melancholiam, & ad guttam quæ fit ex frigido & ſicco humore,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 937 sur 1089

more, vnde videntur membra esse contracta, valet paraly A
ticis: vnde est fere eiusdem effectus cum hiera picra Gale.
habet enim in se turbith, colocynthidē, epithymum, cuscu
te, mundificat sanguinem &c. non est in vsu, datur ad pon
dus hierę picræ de ea scilicet ad pondus. ʒ.ſ. quia non est
multum fortis, & in sua recepta est lib.i. & non est de sca
monea ibi nisi drach.i. & ſ.

De modo exhibendi medicinas.

VIso prius de digestione & euacuatione, nunc quera
mus de modo exhibēdi medicinas, & quia in recto
modo exhibendi medicinas, primo debent acui, se
cundo exhiberi: ideo primo dubitatur de earum acumine,
& circa hoc primo quæramus. Quid sit acuere medicinā.
Dices forte quod est eam facere laxatiuam, tūc ergo nulla
medicina esset laxatiua nisi acuata: quod falsum est. Si di
cas ꝙ est eam confortare in laxādo, tunc ergo violæ acuūt
medicinas, quia fortificant in laxando medicinam.

Solutio. dico ad hoc ꝙ acuere medicinam est apponere
vnam medicinam cum alia, quæ debet acui prēter illā quā B
habet de sua natura, quę faciat ipsam esse fortius laxatiuā,
& notabilius quā esset prius anteq̄ esset acuata, verbi gra
tia. Si in aliqua medicina, vt in benedicta sit de scāmonea
drach.i. vel drach.ñ. Et ego apponam plus vltra hoc. ʒ.i.
vel.ñ. scāmoneæ, vel drach.i. colocynthidis, si velim eua
cuare phlegma, quia pulpa, & scāmonea notabiliter laxa
tionem medicinæ augmentant, violæ autem licet augmē
tent, non tamen notabiliter.

Consequenter circa hoc quæritur, cum medicina possit
acui in tempore cōfectionis, & etiam per vnum diem, aut
per duos ante tempus suæ exhibitionis, quis modus est me
lior, & videtur quod in tempore suæ confectionis, qm̄ mo
dus acuendi medicinas per quem venenositas, & malitia
medicinæ magis reprimitur, est melior, sed hoc est in con
fectione, quia tunc medicina acuēs plus īmorata fuit cum
eis, quare ipsam debet reprimere, ergo &c. Item ille mo
dus acuendi per quem virtus medicinæ acuentis, quæ de
bet acui magis cōmendatur, est nobilior, sed hoc est in cō C
fectione, quia tunc medicina acuēs plus moratur cū medi
cina acuibili, & magis fit vnū ex eis aliquo mō, ergo &c.

Oppositum facit cōmunis vsus. Dico ꝙ acuere medi
cinam in tempore suæ confectionis est melius sine præiudi
cio sententiæ melioris, quia tunc virtus medicinæ acuen
tis melius cōmendatur medicinæ euacuanti, & melius est
repressa malitia euacuantis, & etiam acuentis, et quare nō
facimus hoc cum illud sit melius, causa est difformitas siue
diuersitas euacuandorum, quibus medicina præparatur:
verbi gratia, per vnam medicinam possum purgare diuer
sos humores, & ab aliquo volo purgare vnciam vnā cho
leræ, & ab aliquo minus, ſm exigētiam patientium, & ab
aliquo phlegma: & ideo diuersimode acuuntur, quia ali
quando cum medicina forti habente aspectū ad phlegma,
vt pulpa, aut esula. Aliquando autem cum habente aspe
ctum ad chol. vt cū diagridio, & tunc de eo aliqñ plus po
nimus, aliqñ minus, quia per vnam medicinā diuersos ru
sticos euacuamus, quibus non prēparamus proprias medi D
cinas, nec ipsi paterentur hoc fieri, medicus Regis hoc po
test facere ad euacuandum ipsum solum, ergo &c.

Consequenter quæritur vtrū medicina euacuans phleg
ma debeat acui cum medicina euacuante choleram, & vi
detur ꝙ non, quia acuere medicinam non est nisi fortifica
re ipsam respectu illius, quod prius debiliter faciebat. Sed
medicina euacuans choleram non iuuat ad euacuationem
phlegmatis cum sit oppositum ei, ergo &c. Item Auic.
in.iñ. medicinæ euacuantes contrariæ non sunt simul ad
miscendæ, vnde dicit, quòd myrobal. & violæ non sunt si
mul admiscendæ. Item Gale. lib. acutorum secunda par
ticula medicinę, quarū vna cito euacuat, & alia tarde, non
sunt miscēdæ, sed aloe tarde euacuat: & scāmonea cito, er
go aloe, & scāmonea nō debēt simul admisceri. Aloe phle
gma euacuat, & scāmonea cholerā, & tñ magis vr̄, ꝙ cum
aloe dēat admisceri scāmonea, q̄ cū alia ſm Aui. ergo &c.

Ad oppositū sunt omnes authores, & medici, & Auic.
qui dicit scāmonea iuuat alias medicinas, & maxime aloe
ticas, & præparat eas ad euacuandum.

Solutio. dicunt quidam ꝙ cōmiscetur ei, quæ est naturę
vtilior, sed hoc nō est ab authore dictū, sed ponitur cū me
dicina aloetica triplici de causa. Ad ꝓparandū, quia mor
dicando stomachū & intestina, stimulat ea, vt citius reduc
ant medicinā aloeticā ad actū, quæ reducta ad actum ci
tius operatur, q̄ per se faceret. Secunda causa est ad confor
tandum, quia cōmouet humores propter, quod sunt habi
liores, vt à medicina aloetica attrahantur. Tertia causa est
ad adiuuādum, quia medicina adiuuat alias medicinas, ad
attrahendū à remotis partibus, quia aloe solum de se attra
hit à partibus propinquis cum scāmonea à remotis.

Ad primum in oppositū dico, ꝙ scāmonea non attrahit
choleram, nisi vincat, & dñetur in attractione humorū ad
quos habet aspectum, sed nos non ponimus eam in tanta
quātitate, & dñetur supra aloe, cum est acuatū, sed solum
ipsum fortificando, & excitando in sua operatione.

Ad secundam rationem dicendum, ꝙ contrarietas me
dicinarum est quatuor modis. Vna est in complexione, vt Medici. cō-
myrob. qui sunt frigidi, & scāmonea quæ est calida. Secū- trarietas
da contrarietas est in humoribus euacuādo, vt scāmoneę, quadru-
& aloes, & contraria istis duobus modis bene possunt cō plex.
iungi. Primo, vt vna aliam in sua complexione mitiget,
& temperet. Secundo, si velimus diuersos humores eua
cuare. Tertio modo est contrarietas in modo operandi,
& euacuandi, sicut viol. & myrobal. contrariantur, quia
vio. leniunt, & myrob. exasperāt & constringunt, illæ nō
debent simul commisceri, vt obiicis. Quarta cōtrarietas
est in tempore, quia vna cito euacuat, & alia tarde, et de ta
libus verum est, ꝙ non debent adiungi, nisi vna aliam ad
iuuet, & sic soluitur totum.

Theodoricon empericon. i. à Deo datum, bene expertū
interpretatur, valet cōtra hemicraneam, dolorem, & ver
tiginem capitis, & fluxum phlegmatis, quod in faucibus,
& gutture decurrit: vnde fit homo sine voce, valet etiam
spleneticis sine febre &c.

Theodoricon anacardinū, theodoricon dicitur vt supra,
anacardinum dicitur ab anacardo, quæ ibi intrat, datum
memoriā præparat, vertiginem capitis, & maxime in po
steriori parte aufert, phlegma quod ibi est, purgat &c.

Pilulæ Rogerij. ℞. cal. cubebæ, cinnamomi, spicæ, epi
thymi, viol. assari, carpobal. schœnanthi, masticis, garyo
phyl. ana. ʒ. ñ. turbith, colocynthidis, añ. ʒ. iñ. singulorum
myro. ana. ʒ. i. agarici, ſ. senæ, ana. ʒ. i. rhabar. ʒ. ſ. aloes,
ad pondus omnium confice cum succo fœniculi &c.

Pilulæ chochiæ. ℞. aloes, diagridij, colocynthidis, nu
cis muscatæ, macis, spicæ, epithymi, viol. assari, carpobal
sami, schœnanthi, masticis, garyophyl. ana. ʒ. ñ. turbith,
absinthij, ana. ʒ. i. succi, solatri infusionis tragacanthi &c.

Quibus tpibus morbi sit facienda phlebotomia.

SVperius visum est propter, quæ cauenda est phlebo
tomia, & propter quid fieri debet, nunc videamus in
quibus temporibus morbi facienda phlebotomia, &
in quibus non. Sciendū, quòd in principio morbi non est
facienda phlebotomia: medicus enim est minister naturæ
ſm Gale. in techni, sed ſm ipsum. iij. apho. ægritudinibus
quibuscunq; incipientibus nulla euacuatio in principio est
naturalis, sicut ergo in principio natura non euacuat, ita
nec medicus. Istud tamen in tribus casibus habet instan
tiam in materię furiositate, & acuitate, vnde Auicen. in. i.
phlebotomia nō debet fieri in principio, quia phlebomia
tunc humores commoueret, & subtiliaret, & per corpus
currere faceret, nisi materia sit furiosa.

Secunda instantia est propter materiæ multitudinem,
vnde Gal. supra illum aphor. inchoantibus morbis opor
tet hāc fieri. ſ. phlebotomiam, aut pharmaciam, vt natura
alleuietur qua. ſ. erat onerata ꝓpter materiæ multitudinē.

Tertia instantia est propter morbi magnitudinē & acui
tatem, vt quando est apostema magnum & doloroſum,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 938 sur 1089

licet non sit multa materia.s.antecedens in corpore: vnde Auic.in.i.si habeat apostema, hic est phlebotomandus, licet non indiguerit, & Gale.xiij.megatechni. Si apostema sit magnum, phlebotometur in principio, licet non sit materiæ multitudo, ne crepet, aut rumpatur apostema ante sui maturationem, ergo vt mala symptomata vitentur minutio est facienda.

Secunda regula circa hoc est, ne fiat phlebotomia in die motus ægritudinis, sicut in crisi non est facienda phlebotomia, nec alia euacuatio, ne materia à loco ad quem natura expellit ipsam diuertat. Similiter neq; in paroxismo, vnde Gal. in prima particula aphor. in statu, nec phlebotomia, nec pharmacia debet fieri, quia in ea fit coctio morbi, quæ fit melius in quiete quã in motu. Sed sicut se habet status ad morbũ totalem, ita se habet paroxismus respectu dierum interpolationis, sicut ergo non est euacuandum in statu, ita nec in paroxismo, vnde Auicen.in.i.dicit, q; in hora paroxismi, siue status, siue motus ægritudinis, est tempus quiescendi, & somnum quærendi.

Tertia regula est, quòd phlebotomia nõ est facienda in principio morbi cum crisis est remota, quia secundũ Isaac in vrinis sanguis est fundamẽtum caloris naturalis, ipsum scilicet sustinens, licet cor fundamentum generans, & spiritus fundamẽtum deportans: sanguis enim est fundamentum caloris naturalis, quia ex eo naturaliter generatur calor naturalis: & ideo euacuando sanguinem, euacuatur calor naturalis, qui materiam morbi debet digerere, & morbus prolongatur, & virtus debilitatur, propter quod timẽdum est, ne propter morbi longitudinem, et virtutis debilitatem natura succumbat.

Quarta regula est, quòd in ventre sicco.i.cõstipato, qui habet fæcem in intestinis non debet fieri phlebotomia. Causa est, quia tria sunt attrahentia fm Auic. in primo.s. vacuum, calidum, & tota species, quia ergo per phlebotomiam venæ euacuantur, quæ à mẽbris sibi propinquis attrahunt, & ita in secunda vice à stomacho humiditatẽ fæcum, & ita fæces plus exiccantur, debet ergo primo leniri venter per suppositoria, aut clysteria nisi per se laxetur.

Quinta regula est, q; non debet fieri phlebotomia multa, quia ex hoc accidit malum in senio, vnde Auicẽ. in primo dicit, q; ex hoc accidunt multi morbi.s.apostema, epilepsia, & paralysis &c. & propter remotionem sanguinis, & caloris generantur multæ superfluitates phlegmaticæ, quæ sunt causa harum ægritudinum.

Sexta regula est, q; non debet fieri phlebotomia in muliere impregnata, aut menstruata, in impregnata nõ, quia per hoc calor cibum digerens diminueretur, & nutrimentum auferretur fœtui, & maxime quãdo fœtus est magn⁹. vnde Hippo.v.particula aphor. Mulier in vtero habens, phlebotomata abortit, quia aufertur ei nutrimentum, & maxime si fœtus est maior, quia tunc indiget ampliori cibo, licet multæ mulieres faciant contrarium, quia dicũt, q; oportet fieri phlebotomiã, & post viuũ vnum.s.in fine impregnationis si post quartum mensem, & de mortuo, scilicet in principio ante quartum mẽsem. Corrige tu doctor. In menstruata dico naturaliter.s. post renouationem mensis non debet fieri phlebotomia, quia in fluxu nimio menstruorum esset facienda ad diuersionem mẽstruorum, sed quando emittit menstruum fm debitum, tunc non debet fieri phlebotomia, cum materia euacuetur sufficiẽter à natura, & ne natura ab illa operatione diuertatur fm Auic. in primo. Item post colicam passionem non debet fieri phlebotomia: cũ enim phlebotomia humores cõmoueat, per hoc posset humor cholericus ad stomachum fluere, & ipsum inflãmare. Nec similiter post ipsum vomitum, ne similiter humores fluant ad stomachum, nec post fluxũ ventris, nec post vigilias magnas, nec post fortem vomitum, & breuiter post nullum calefaciens multum, aut multum dissoluẽs, quia ergo in fieri phlebotomia calefaceret, & humores commoueret, & virtutẽ debilitaret plus: ideo phlebotomia in talibus casibus non est facienda.

E

Quibus hominibus conueniat phlebotomia.

Consequenter videndum est quibus hominibus cõuenit phlebotomia fm Auic.in.i. conuenit hominibus delicatis, ociosis, & quiescentibus, multum carnosis, & vtentibus cibis multum sanguinem generãtibus.

Item in illis in quibus est abundantia sanguinis, & cognoscitur per vrinæ spissitudinem, abundantia enim sanguinis facit ipsam esse spissam, sed cholera subtilem, & sic habemus duas regulas.

Tertio debet fieri phlebotomia in illis in quibus melancholia abundat, vnde cum est multa melancholia naturalis currens cum sanguine per totum corpus, quia sanguis in hepate ab ea non mundificatur, tunc conuenit phlebotomia, siue minutio, & postea pharmacia, vnde duplex est melancholia, scilicet naturalis & innaturalis, naturalis est fæx sanguinis, quæ quando abundat est currens cum sanguine, quare cum sanguine per phlebotomiam euacuatur: ideo facienda est phlebotomia ad eius euacuationem cum sanguine: ab eodem enim calore, vt.s. à calore temperato fiunt sanguis, & melancholia quæ est eius fæx, & postea facienda est pharmacia. Melancholia duplex.

F

Quarto est in illis, in quibus timetur sanguinis, & humorum ebullitio, & conturbatio, & calefactio, conuenit phlebotomia, & isti cum statim sentiunt calefieri, debent phlebotomari: dum tamen sit timor ebullitionis, conturbationis, & calefactionis propter humorum abundãtiam. Aliquando tñ aliqui decipiuntur per illam regulam, quia statim cum sentiunt calefactionẽ, & timent de humorum ebullitione, statim phlebotomant se, & qñ istud est ex choleræ calefactione, siue incensione per phlebotomiam, non cessat illa calefactio, neq; ebullitio, immo per hoc àugmentatur, quia phlebotomia humores commouet, & per corpus eos currere facit, nisi ergo hoc fit ex humorum abundantia, non conuenit phleboromia, quod cognoscitur per sudoris multitudinẽ, & maxime in mane: aliqui enim sunt qui non sudant nisi quando euacuatione indigent.

G

Item in illis debet fieri phlebotomia, qui habent fortem virtutem, & qui sunt sanguineæ complexionis, & non frigidæ & siccæ, illi possunt plus pati phlebotomiã, vnde Rasis.vij.Alman. corpora apta ad phlebotomiam, & quę eã plus possunt pati, sunt illa quæ habent venas amplas, manifestas, & isti sunt pilosi, & habent corpora bruna, & ex colore rubeo, & fusco mistis sunt colorati, & iuuenes, & adolescentes, & senes, non decrepiti: sed pueri, & infirmi non sunt minuendi nisi maxima necessitate cogente.

Quid faciendum ante phlebotomiam.

Consequenter est dicẽdum, quid sit faciendum ante phlebotomiam, & de hoc prima regula est hæc, q; si timeas ne humores crassos in se habeat, debet intrare balneum anteq; phlebotometur, quia balneum humores subtiliat & cõmouet, sed non dico eodẽ die, sed die præcedente, quare non in eodẽ die? quia per balneum, cutis inspissatur, & lenis fit, quæ cutis lenis cum percussione facta à phlebotomante fugit & labitur, & est periculum, &

H

propter hanc causam acceptio syrupi acetosi ante phlebotomiam est competens, ante dico per aliquos dies, vt materia subtilietur, & per hanc viam fit motus ante phlebotomiã, vt humores dissoluãtur & subtilientur, & propter hoc quãdo debet fieri phlebotomia, debet fricari brachiũ, vt humores existentes propinqui brachio subtilientur, & præparentur ad exitum facilius. Item aliqñ ante phlebotomiã est dandus cibus, vt ille qui habet stomachum debilem ex sui sensibilitate, & cui cholera ad os stomachi mouetur mordicando, sed non quicunq; cibus, sed bene digestibilis, & ponticus, vt buccella panis intincta in aliquo succo acetoso: cõfortat enim stomachum sua ponticitate, & prohibet ne humores fluant ad ipsum sua frigiditate, reprimitur acuitas choleræ si aliquantulum fluat.

Quid in phlebotomia faciendum.

Consequenter videndum est, quid in phlebotomia est faciendum. Aliquando magnum vulnus est faciendum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 939 sur 1089

ciendum in apertione venæ aliquãdo paruum. Magnum vulnus debet fieri tribus de cauſis in vena.ſ.quando ſunt humores craſsi,ſiue ſanguis craſſus euacuandus,& per illud magnum vulnus ſanguis poteſt facilius exire. Secundo propter tẽporis frigiditatem, quia humores incraſſat, vnde in hyeme debet fieri magnum vulnus. Tertio propter humoris abundantiam, quia tunc melius fit euacuatio per magnum vulnus q̃ per paruum. Sed paruum vulnus fit,quando virtus eſt debilis,vt de ſpiritibus,& calore minus euacuetur. Secundo ſimiliter in tempore calido eadem de cauſa,& quando ſanguis eſt ſubtilis.

Item phlebotomandus aliqñ debet iacere ſupinus,quia per illum modũ iacendi virtus præſeruatur,nec debilitatur,quia ſm Gal.prima particula prognoſticorum,accubitus eſt corporum debilium ſuper latiorem partem,ſicut inanimatorum,& etiam ſupra partem fortiorem ſicut ſupra ſpinam dorſi,quia ſm Aui eſt fundamentũ corporis, ſicut lignum nauis eſt fundamentum,ſupra quod tota nauis fabricatur,ita ſpina dorſi ſupra quam totũ corpus fundatur.Quando ergo timemus de corporis debilitate, ſiue q̃ ſyncopis accidat,debet phlebotomari ſupinus.

Tertio in phlebotomia debet videri color ſanguinis, quia ſi album ſanguinẽ exire videas, ſtatim ſtringas,quia per hoc ſignificatur,q̃ in corpore ſunt frigidi & crudi humores, propter defectum caloris naturalis digerentis,& amplius non eſt talis ſanguis minuendus per phlebotomiam,& illud dicit Philoſ.i.&.ix.de aĩalibus. Vñ Hipp. mulieri mẽſtrua ſine colore ꝓprio &c.& quia propter frigiditatem ſanguinis albi vomunt aliqñ & menſtruant.

Item in phlebotomia debemus ventũ conſiderare ſicut & in pharmacia,in æſtate.n.debet ventus ſeptentrionalis eligi,vt ſua frigiditate caliditatem temporis temperet.

Item hora electionis eſt intra primã & tertiam horam diei,quia tũc completa eſt digeſtio,& ſuperfluitatum expulſio eſt facta,vnde hæc eſt hora cõmoditatis,ſed alia eſt hora neceſsitatis,& hoc poteſt eſſe in qualibet hora diei, & noctis ſm Auicen.quia impedimentum non habet ibi locum, cum ibi ſit neceſsitas. De hora quadræ Lunæ non inuenitur ab aliquo authore medicinæ,tamen Philoſo.dicit in li.de regimine principum, q̃ poſt plenilunium in defectu Lunæ debet fieri minutio, tamen nos facimus contrarium,vt in pluribus &c.

Quid poſt phlebotomiam faciendum.

VLtimo & ſeptimo videndũ eſt poſt phlebotomiã, quid ſit faciendũ, poſt phlebotomiam nõ fiat ſomnus ĩmediate.vnde Aui.dicit,q̃ poſt minutionem non fiat ſuperdormitio,& reddit cauſam mirabilẽ,quia ꝑ hoc poſſet accidere fractio membrorum neruoſorum.

Aliæ tamẽ duę cauſæ poſſunt aſsignari. Vna eſt,ne in ſomno patiens ſe vertat ſupra vulnus.i.brachium phlebotomatum,& per hoc lædatur. Alia eſt ne humores fluãt ad mẽbrum læſum in quo eſt dolor,ꝓpter ictum phlebotomiæ & fiat apa. Vnde Gal.2.aphor.ſuper illo aphoriſ. In quo morbo &c. In ſomno ſi ſit apoſtema intra corpus, & membrum læſum ad ipſum fluunt humores. Sed qũo habet intelligi cauſa Auicen. Notandum,q̃ hoc poteſt eſſe ſic. Confractio eſt paſsio membrorũ neruoſorum & lacertorum,ſed ſm Gal.ſupra illum apho. In quo morbo ſomnus laborem prẽſtat. Somnus in principio paroxyſmi non conuenit, quia calor naturalis ad interiora ingreditur,& exteriora infrigidantur, & ſumi remanent ibi non conſumpti,propter hoc rigor augmentatur, & etiam paroxiſmus prolongatur, ſimiliter eſt hic per cõmotionem humorum,ita phlebotomia ad neruos & lacertos elongãtur,qui non conſumpti remanentes in ſomno infrigidantur in exterioribus & incraſſantur, ideo faciunt neruorũ, & lacertorum confractionem ſi fiat ſuperdormitio immediate poſt phlebotomiam.

Item ſecunda cauſa eſt frigiditas membrum incraſſans faciens confractionem, ſicut in quartana,in cuius typo fit confractio propter frigiditatem & craſsitiem materię,ſed A nerui ſunt frigidi & lacerti,ideo ad ipſos veniẽs iſte fumus in ſomno in quo retractio fit caloris ad interiora,infrigidatur & incraſſatur,ille fumus infrigidatus & incraſſatus in frigidationem,& incraſſationem inducit in membro ſine confractione, quia ad membrum conſimile præparant ægritudines conſimiles,& Gal.ſupra illum aphoriſmum. In morbis minus periclitantur ægrotantes. Dicit q̃ hoc eſt intelligendum de ſomno phlebotomiæ vicino,& non remoto,poſtq̃ fumi illi ſunt conſumpti.

Item poſt phlebotomiã debent cauere à multo cibo,in primo & ſecundo die, quia cibus debet eſſe digeſtibilis, multũ ſanguinẽ generans bonum,vt oua ſorbilia,& vinũ bonum,& pulli,vnde ſm Iſaac in diætis, cibus eſt minuẽdus eis, & potus augendus reſpectu cibi non conſuetudinis,ĩmo debent minus potare q̃ ante phlebotomiã, quia virtus digeſtiua debilior eſt, cibus tũ digeſtibilis,dum tñ ſit aliquantulum craſſus eſt eis bonus, videtur ſm Auic. pullus aſſatus aromaticus coctus in olla ſine aqua.

B Item aliqui poſt phlebotomiam habent linguam ſiccã, & hoc propter abundantiam choleræ rubeæ à qua fumus eleuatur propter ſui cõmotionem poſt phlebotomiã, & eius ebullitionem,& tales debent potare aquã hordei, vt acuitas & caliditas choleræ mitigetur,vnde illi qui timẽt de calefactione hepatis,aut ſtomachi,aut ebullitionẽ cho. debent hoc facere,multi faciunt, ſed neſciunt cauſam, & ideo aliquando faciunt male, quia non eſt cholera rubea abundans in eis. Itẽ nõ exercitet ſe poſt phlebotomiã,qa exercitiũ plus debilitaret eũ,& multi ex hoc debilitãtur. Item non balneet ſe poſt in die eadem propter eandem cauſam,& quia fieret humorum cõmotio,ſed iaceat in lecto ſupinus,quia iſte eſt modus debilium.

Item non ligetur fortiter brachiũ,ne dolorem inducendo fiat humorũ fluxus ad locũ, nec brachium ſtringatur pannis multis,& regatur ne grauet & nimis calefiat.

Item aliqñ accidit inflatio in brachio aut apoſtema,& tunc debet fieri phlebotomia in alio brachio ſm Auicen.
C ſed ſm Raſim fiat phlebotomia ſupra locũ phlebotomatum in eodem brachio,& tunc ponantur repercuſsiua ſupra locum ne recipiat materiam.

Item vulnus per phlebotomiã in brachio factã aliquando tarde ſanatur, & hoc propter inunctionem phlebotomi in aliquo oleo,vt leuius intret,& minus lædat phlebotomatũ ſicut dicit Gal.ix.megatechni,& tunc tardius curatur vulnus quia ſm Ioannitiũ & Gal.& omnes authores,vulnus non curatur nec ſanatur quandiu aliquid eſt inter labia vulneris, & oleum exiſtens inter labia vulneris impedit eius citam conſolidationem.

Secunda cauſa quare vulnus per phlebotomiã factum tardius curatur, eſt nimia ſanguinis euacuatio per quam virtus debilitata retardat continuationem, & conſolidationem vulneris,vnde virtus naturalis eſt debilis.

Tertia cauſa eſt brachñ nimius motus,quia ſm Auicẽ. peripneumoniæ vulnera non ſanantur neq; conſolidãtur niſi mẽbrum ſit in quiete, hæc tria ergo curentur per ſua
D contraria,vnde non fit inunctio phlebotomi in oleo, nec fiat euacuatio multa, nec motus brachñ neq; exercitium iniungatur,in iſtis eſt periculum & maxime in baſilica & cardiaca, quia in cephalica eſt minus periculum vt videbitur. Notandũ q̃ phlebotomia ſubtiliat humores, & etiam mobiliores facit eos.

Medicinæ conuenientes ad capitis euacuationẽ.

SVperius dictum eſt de quibuſdã medicinis conueniẽtibus ad euacuationẽ capitis. Nunc adhuc videamus de quibuſdam ad hoc conuenientibus. Et ad hanc lectionem ſpectant quatuor medicinæ, quarum prima eſt theodoricon empiriſton. Secunda eſt theodoricon anacardinum. Tertia eſt pilulæ cochiæ. Quarta pilulæ Rogerñ.

Theodoricon à theos,quod eſt Deus,& datum quaſi à Deo datum,empiriſton id eſt bene expertũ,eſt laxatiuũ, ſed nõ fortiter laxat,calefaciẽdo melancholiã et phlegma, ſi cum

De theodoricõ empiriſton.

si cum eo iungatur scamonea, aut hermodactyli, aut esula laxat fortius, sm Nicolaũ principaliter à capite phlegma purgat, hoc tamen non est verum sed principaliter à membris sub diaphragmate, vnde proprie à matrice euacuat, quia eam mundificat, & menstrua prouocat, si detur sero cum decoctione alicuius herbæ valentis ad hoc, vt artemisiæ, aut rutæ maioris, & secundario à iuncturis euacuat, purgat amplius cp̃ benedicta.

Dragũtea. Item si ex ipso, & draguntea, & nigella, fiat pessarium mirabiliter menstrua prouocat. Item habet vnum speciale. s. quando palatum ex eo fricatur attrahit phlegma à capite, & ideo valet in lethargia, vnde ad experimentum vocatus fui ad quandam mulierem quæ iam amiserat loquelam, vt restaurarem ei loquelam ad tempus fricaui palatum cum eo, & aliquantulum posui de diacastoreo, & recuperauit loquelã, & fecit testamentũ fuũ, & mortua fuit. Item si ex isto electario, & amylo fiant pilulæ, & sub lingua teneãtur, valent ad vocis restaurationem amissam ex phlegmate crasso, in pectore inuiscato, & melius est si castoreum apponatur. Item si detur cum decoctione tamarisci in mane deoppilat splenem. Item si detur de eo. ʒ. i. diacalamenti. ʒ. i. mulieri in vespere, & sequatur potus vini cum decoctione artemisiæ, & rubeæ maioris prouocat mẽstrua, & præparat ad conceptum quia purgat matricẽ, & principaliter inferiora, vt credo. Si tamen ista medicina detur cum decoctione ru. maioris artemisiæ &c. valet ad menstrua prouocanda, vt dictum est, dosis huius medicinæ est. ʒ. ß. valet ad hemicraneã, & vertiginem capitis qa phlegma à capite purgat, & à pectore, & contra fluxum phlegmatis, qđ ī faucibus à gutture decurrit, ex quo fit hõ sine voce, & ẽt spleneticis sine febre colorẽ bonum facit.

De theodoricon anacardino. Theodoricon anacardinum econuerso purgat respectu primi, qa purgat partes quę sunt supra diaphragma principaliter, & præcipue caput à melancholia & phlegmate, calefaciẽdo ea secundario alia mẽbra cum pulpa aut esula laxat fortius, non detur in liquida substãtia, sed in pilulis, sicut neq; aliæ medicinæ attrahẽtes à capite, quia eas oportet diu remanere in stomacho cum à remotis. s. à capite extrahant. Dosis eius est. ʒ. i. &. ß. valet ad memoriam amissam restaurandam ex phlegmate, vnde si in lethargia primo rasum sit caput, & accipiatur illud electarium, & acuatur cum succo anacardi, vt. s. intingatur in eo, & ex eis fricetur posterior pars capitis, valet ad memoriam restaurãdam amissam ppter phlegma, phlegma corrũpit memoriam sua frigiditate, spiritus congelãdo, & humiditate sua formas receptas habilitando sicut accidit in aqua, istud. n. quia calidum, & siccum est phlegma à capite euacuat, & ipsum consumit. Si autem pessarium mittatur in matrice mundificat eam, & materiam menstruorũ extenuat. Ideo mulieres quæ non concipiunt ex humorũ in matrice abundantia, eam accipiunt quia euacuat & consumit.

De anacardino. Anacardus est fructus calidus & siccus. Vnde Auicen. anacardus vrit humores & vlcerat, neruos adiuuat, vnde confert eorum frigiditati, vnde aliquod oleum valens ad hoc accipitur in puluere castorei, & succo anacardi si inueniatur, quia raro inuenitur succus, quin sit desiccatus, & fricẽtur nerui, videlicet, anacardus vt dicunt quidã est pediculus elephãtis, quod falsum est, ĩmo est fructus arboris calidus & siccus in. iñ. & in. iiij. gra. in hoc electario, & in præcedenti est basis aloe.

De pilulis cochijs. Pilulæ cochiæ sunt optimæ, purgant phlegma à stomachio, & à capite, & ideo contra passiones capitis valent, cõtra hemicraneã, vertiginem, & epilepsiã, & breuiter contrà abundantiam phlegmatis in capite, & valent contra elephantiam, dosis earum est vsq; ad. ʒ. iñ. habent enim in se tria, diagridium, colocynthidẽ, & aloe, conficiuntur cum succo solatri, quia sua frigiditate reprimit acuitatem medicinarum, aut cum aqua infusionis tragacanthi, quia prohibet excoriationem intestinorũ contra diagridium, & aloe, quia aloe nocet stomacho, & hepati ponuntur in illis pilulis confortãtia stomachũ & hepar, & patet.

De piluli rogerij. s

Pilulæ Rogerij sunt multum bonæ ad purgationẽ stomachi, & capitis de phlegmate, vnde multũ visum acuũt, consumẽdo materiã venientem ad oculos, vnde si aliquis conquereret de capite, & visus debilitate, ppter phlegma, euacuarem illud cum pilulis cochijs, & pilulis Rogerij, postea purgatione facta darẽ pilulas rogerij de quarto in quartum diem sine obseruatione dietæ ad relidui consumptionem, fortificato patiente post euacuationem, vt post quindecim dies non dentur pilulæ. In pilulis. n. rogerij sunt digerentia & consumentia phlegma, & si ex eis medicinis, quæ cadunt in eis fiat puluis, sine laxatiuis, bona est ad visum clarificandum.

An artificiale sit acuere electaria.

HAbito de euacuatione, & quia electaria solent acui ad laxãdum. Ideo solet quæri vtrum electaria acuere sit artificiale, & videtur cp̃ sic. Primo quia hic est vsus communis, cum scamonea. n. acuitur diacitonitẽ & oxy. Item medicus est naturæ minister, ergo malitiã quam medicina infert naturæ debet auferre meliori modo quo potest. Sed malitia medicinæ, & eius horribilitas meliori modo quo potest aufertur, ergo &c. Item Auic. cap̃. de syrupo acetoso dicit, cp̃ abominatio medicinarum ẽ causa, quare ponitur plus in eis de zuccharo aut minus. Illud. n. quod medicinæ abominationem tollit, artificiale est iungere cum medicina, sed electariũ eius abominationem aufert, ergo &c. Contra, medicina debet remanere in stomacho, vt attrahat humorem ad stomachum ibi quieta manens, sed electarium propter sui dulcedinem, & caliditatem, etiã ab alijs membris attrahit, & sic operationem medicinæ impedit, nullum tale est artificiale cũ medicina adiungere, ergo &c. Item Gal. in fine acutorum dicit, cp̃ duæ contrariæ medicinæ non debent simul admisceri. Sed electarium est contrariũ medicinę ipsum acuẽti, quia electarium est aptum natum trahi à membris, & est eis multum amicabile. Et medicina cum sit odiosa mẽbris, magis nata est ab eis expelli cp̃ trahi, ergo ex complexione horum duorum fiet nocumentũ, & impedimẽtum.

Item medicina laxans & alterans sunt contrariæ, ergo non debent simul commisceri, sed electarium alterat & medicina laxat ergo &c.

Solutio qõnis. Solutio, dicunt quidã cp̃ non est artificiale acuere electarium, quia medicina attraheretur per accidens, licet cum electario, sicut ad interfectionem vermium videmus, cp̃ primo datur res dulcis, vt serum, & propter sui dulcedinem attrahitur illud, & postea succus amarus latitans sub illo dulci, & per hoc vermes interficiuntur. Similiter est hic, cp̃ medicina venenosa cum electario mista attrahitur cum electario, quæ membro nocumentum inducit. Sed ego dico, cp̃ aliqua est artificiale acui, & aliqua non acuere, illa electaria quæ stomachũ respiciunt est artificiale, vt diacitonitẽ, sed acuere illa quæ mẽbra remota respiciunt, vt plirim & similia, non est artificiale, quia tunc cũ eis attraheretur medicina ad mẽbrum, cum. n. acuitur electarium respiciens stomachũ, vt diacitonitẽ auidum à stomacho recipitur, & retinet, ita cp̃ operationem suã, remanendo in stomacho potest medicina facere, nec ab alijs membris rapitur, siue attrahitur, quia electarium per medicinæ acuitatem corrumpitur, modicum enim fermenti corrumpitur magnam quantitatem pastæ. Iste modus exhibendi inuentus fuit propter medicinæ horribilitatem, & propter delicatos non potentes accipere per se, quia illam abhorrent valde, & sic patet solutio ad primum, quòd medicina non attrahitur à membris cum electario, quia medicina electarium corrumpit, sicut frumentum pastam, & ideo citius expellerent illud membra quàm ipsum attraherent. Ad aliud dicendum, cp̃ duæ medicinæ contrariæ, quarum vna corrumpit aliam non debent cõmisceri, sicut aqua hordei, et fecamiabin, sed sic non est hic, vnum facit ad euacuationem, & aliud ad remouendum medicinæ abominationem & malitiam, & propter hoc patet solutio ad omnia.

Per

Per quod acuuntur medicinæ.

CONsequenter quęritur per quid acuũtur melius medicinæ, aut cum scamonea nõ cocta, aut cum cocta, & videtur ꝙ cum non cocta quia medicinæ acuunt cum scamonea vt laxent, sed coctio virtutem laxandi ab ea tollit, quia coctio est fortior ꝙ̃ contritio per quam suã vim amittit ſm Auic. maxime cum ignis sit fortissimum agens &.4. metheororum, omnia sunt materia igni, ergo non debent acui cum scamonea cocta, sed cum cruda.

Item quod confortat malitiã medicinæ non competit. Sed coctio confortat malitiam scamoneæ cum coctio det ei acuitatem, vt patet per simile, quia coctio acuit lapidẽ, & calcem, & mel ergo similiter scamoneam. Oppositũ facit vsus cõmunis.

Solutio qõ ans.

Solutio. dicendum ꝙ medicina aliqñ acuitur in principio veris, vt per totum annũ possit conseruari, & dari qñ volumus, & tunc cum scamonea non cocta debet acui, ne sua virtus debilitetur, neq; timeẽ de eius malitia, quia p̃ diurnitatem tẽporis satis aufertur. Aliqñ autẽ acuimus medicinam, quæ non debet diu seruari, sed quæ post quatuor dies, aut post tres debet exhiberi, tunc cum scamonea cocta debet acui, vt sua malitia per partiũ subtiliũ ignearum ablationem reprimatur, & ideo etiam coquitur cum aliquo repressiuo malitiæ suæ, vt cum coctanis, vel cum aliquo tali, vt dictum fuit prius in sententia.

Ad primum contra, dico ꝙ coctio pauca & moderata non corrumpit proprietatem ſuę ſubſtantiæ. ſ. ſcamoneæ, sed immoderata corrumperet, neq; coquitur ita ꝙ imedia te ab igne calefiat, quia coquitur in solꝫ caulis, aut in pasta, aut in coctano in furno, leui igne, vel calefacto,

Ad aliud dicendum, ꝙ actio calidi ſm Auic. dupliciter acuitatem inducit, vno modo propter partium terrestriũ ignitionem, sicut in lapide & calce, secundo modo ꝓpter consumptionem partium aquosarum & humidarũ existẽtiũ in re, & sic in melle acuitatẽ inducit cõsumendo partes quę sunt in eo, qa in eo est multũ humiditatis. quod consumitur in eius decoctione. Sed scamonea non habet partes terrestres tales, aut aquositatem quæ debeant cõsumi, sed quasdã subtiles igneas acutas, quę euaporant, & cõsumũtur in decoctione, ideo nõ acuit eã, sed eius malitiã aufert.

Consequenter quæritur vtrum medicina secessiua debeat acui, cum lapide lazuli, & videtur ꝙ non, quia nihil secessum impediens, & ad oppositum medicinam trahens debet acuere medicinam secessiuã. Lapis lazuli est huiusmodi cum sit vomitiuus, ergo &c.

Item nihil ipediens opationẽ medicinæ secessiuę debet eã acuere, sed lapis lazuli impedit opationẽ medicinæ secessiuæ, qa cõprimẽdo facit medicinã citius descendere ꝙ̃ deberet à stomacho & intestinis, in quibus manere debet, vt attrahat humores, ergo &c. Oppositũ facit cõis vsus.

Consequenter quęritur quare medicina acuaſ, & quare non datur acumen per per se & medicina per se. Si dicatur, ad hoc acuitur, vt illa medicina in pauca quantitate possit attrahere acuata sicut non acuata in magna, ergo tunc debet dari acumen, quia in pauca quantitate laxaret magis ꝙ̃ medicina in magna.

Solutio ad primam qõnem, ego dico ꝙ medicinæ quæ dant ad euacuationẽ melancholiæ, siue dentur in liquida subſtãtia, siue in puluerizata bene acuunt cũ lapide tazuli bene loto in aqua, vt p̃ illã ablutionẽ sordities p̃ quã erat vomitiua auferaſ, vnde debet ablui in aqua, & postea remoueri illa aqua & ponni alia, & sic deinceps quousq; clara, & sine sapore exeat, & debet sic acui, primo debet exhiberi medicina in mane in liqda subſtãtia, & in sero in puluerizata, cũ patiẽs ierit tribus aut quatuor vicibus ad sellam, debet postea administrari lapis lazuli distẽperatus in syrupo vio. vel aliquo alio. Et tũc iuuat medicinã in attrahẽdo, & ipsam festinat, ne ei noceat, & tũc nõ nocet in illa opatione, qa nõ facit medicinã citius descẽdere ꝙ̃ fecerit suã opationẽ, qa non datur simul cũ ea sed prius, nec vomitũ inducit cũ sit ablutus, & sic patet solutio ad obiecta.

A Ad secundam quæstionẽ dico, ꝙ non debet dari medicina p̃ se, nec acumẽ p̃ se, sed vnũ cũ alio, cã est, quia in medicina laxatiua duobus indigemus, primo vt in stomacho remaneat sufficiẽter ad hoc, vt ad actũ possit reduci, & in intestinis suã opationẽ facere, ibi remanens, secundo vt sufficiẽter possit trahere, vnũ deficit ſ acumine. ſ. remanẽtia sua, qa ita est odiosum stomacho, vt nõ possit remanere, vt suã opationẽ faceret, imo añ tp̃s expellit à stomacho. Secũdũ deficit in medicina non acuata, quia debilis est virtutis in attrahẽdo, vt ergo possit remanere, & attrahere fortiter, vtrũq; ponit, & nõ vnũ p̃ se, nec aliud per se.

Diascene dicit, eo ꝙ est ibi plus de scena ꝙ̃ de alꝫs speciebus, valet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, tristibus, tota confectio est lib. i. &c.

Electarium de succo ro. ab eodem succo dictum expertum contra guttam arteticã ca. choleram rubeam purgat, & conualescentibus ab infirmitatibus. ſ. tertianis, quotidianis, purgat sine molestia reliquias malorum humorũ, educit potenter quæ remanserunt &c.

De electario de succo rosarũ.

B Electarium dulce. ℞. rof. cinna. zingi. melã. ana. ʒ. vi. zuc. ʒ̃. v. sand. alb. & ru ana. ʒ. iĩ. hermod. esulæ, ana. ʒ. i. diagridĩ, turbith, ana. ʒ̃. i. & i. zucchari, mel quãtũ suf.

De electario dulci.

Pilulæ de mastice & aloe. ℞. aloe. ʒ̃. f. masticis. ʒ. iĩ. caryophyl. rof. ana. ʒ. i. turbith, diagridĩ, ana. ℈. i. confice cum succo fœnicu. dosis est. ʒ. iĩ. potẽter visum clarificãt.

Pilulæ de mastice

Pilulæ de quinq; generibus myrobala. ℞. omniũ myroba. agarici, diagridĩ &c.

Pilulæ de qnq; gñi.

Quæ venæ sint aperiendæ in phlebotomia.

SVperius inquisiuimus septẽ conditiones circa phlebotomiam. Adhuc duo videamus quantum spectat ad istam lectionẽ. Quorum primũ est, quæ venæ debeant aperiri in corpore humano in phlebotomia. Secundum est, de inspectione sanguinis post phlebotomiã, quomodo cognoscimus vtrum sit bonus, vel malus.

Et circa primũ sic procedo, in phlebotomia aliqñ aperiuntur venæ aliqñ arteriæ. In apertione autẽ arteriæ est C timor, & huius causa potissima est nimius fluxus sanguinis, qui duplici de causa habet fieri in phlebotomia, vna cũ est caliditas sanguinis arterialis, calidũ. n. est facile mobile, arteriam dilatãs & aperiens, ideo iuuat multum ad euacuationẽ sanguinis in phlebotomia arteriæ. Secũda causa est arteriæ mobilitas, ideo in ea tardius curatur, quia vulnera non curãtur nisi quiescãt, & quia mouetur consolidari non potest. Prodest tamen tripliciter, vno modo cũ est in corpore sanguinis subtilis abundãtia, & qñq; vaporosi, & qñq; calidissimi. Sanguis. n. subtilis, ex quo spiritus, & calor naturalis fiunt, in arteria habitat. Item vaporosus sanguis in ea arteria habitat, & sanguis sanguineus in venis ſm Auic. Item calidissimus, quia à corde efficitur & digeritur, quod est calidissimum membrum.

Quæ venæ sunt phlebotomandæ.

ITem venarũ apertio est in multis mẽbris, aliqñ in brachio siue in magna manu, aliqñ in parua, aliqñ in pede, aliqñ in naso, aliqñ in fronte, aliqñ in labꝫs, aliquãdo in D lingua, siue in palato, aliqñ in angulis oculorum versus frontẽ. Item in manu maiori, quę est ab ascellis vsq; ad cubitũ sunt quinq; venę aperiendę ſm Raſ. in. vĩ. Almã. & ſm Auic. in. i. Vna vocatur cephalica, quę est capitis. Secunda basilica, quæ est hepatis. Alia mediana, siue cardiaca, siue nigra ſm ꝙ vocatur ab Auicen. siue matrix. Quarta, ascellaris. Et quinta, funis brachĩ. In manu minori vocatur sceilem siue subascella, siue saluatella. Et in brachio, ſm ꝙ continet manum maiorem, & minorem sunt sex venæ aperiendæ, & vna quæ est in manu minori aperienda, quæ est inter medicum & auricularem.

In pede sunt. iĩ. ischiatica, saphena, & vena ischiatica poplitis.

Cephalica à collo & à partibus quæ sunt supra collum euacuat, & ideo in passionibus capitis valet, vt in hemicranea, mania, & alꝫs calidis passionibus, siue ex materia calida, vnde ipsa incipit siue oritur ab humero tendens

vesus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 942 sur 1089

versus partem sinistram brachij.

Basilica immediate euacuat à partibus sub collo, vt pectore, hepate, siue passionibus pectoris & hepatis valet vnde in pleuresi valet.

Mediana est inter duas, quarũ vna est in superiori parte brachij, & alia in inferiori, inter duo extrema, ista mediat. Basilica incipit ab ascellari, & tendit ad partem domesticam brachij ad curationẽ. Mediana est ramus vtriusq; igitur mediana siue nigra est media inter istas duas tripliciter, in situ vt visum est, in compositione, quia ex eis componitur, sicut medium ex extremis, & vtriusq; est ramus, quia ex duobus ramis, quorũ vnus ab vna procedit, & alius ab alia componitur, & est media in euacuatione, quia vndiq; euacuat, & ab inferioribus partibus à collo, & à sub collo, & supra collum, vnde est vtilis toti corpori in euacuando, non vniuersalis, sicut quidam dicũt, quia à corde oritur, sed quia ramus basilicæ, & cephalicæ est, & quia cum volumus phlebotomare de basilica, & non apparet bene, debemus magis medianam quàm cephalicam accipere quia magis cõuenit cum vtraq; quàm vna cum alia, cum sit ramus istorum & illa extrema.

Sceilem siue saluatella est vena quæ est inter medium, & auricularem tendens plus versus digitum medium, & illa aperiatur in dextra parte, siue in manu dextra in oppilatione hepatis, & in sinistra manu in oppilatione splenis, & quare hoc fit nescitur ratione fm Auic. sed experientia, hanc enim inuenit Gal. per somnũ, sicut dicit, q; habebat in cura quandam patientem oppilationem splenis & hepatis, & somniauit se hãc patientem phlebotomare de illa vena, & sic fecit, & curata est. De illa fit phlebotomia ponendo manum in aqua calida quia subtilis, ideo vt incrassetur & dilatetur, ne vulnus claudatur citius debito, & vt sanguinis crassus subtilietur in aqua calida ponitur, quia remota est à corde &c.

Ascellaris est illa, q̃ posita est sub basilica, et illa apparet ligatura brachij, & de illa est illud iudiciũ, qđ de basilica.

Funis brachij est illa, quę est supra cephalicã supra os vicinũ siue alterius brachij versus partem syluestrem, & est idem iudiciũ de illa, & de cephalica, licet ergo fm Gal. & Aui. in apertiõe venæ, sit euacuatio vniuersalis à toto corpore, nõ tñ ab oĩbus venis æqualr, vt visum est, licet ergo à toto corpore euacuẽt, non tñ eis est timor æqualis, imo fm Raf. vij. Alman. cephalica est securior, basilica est magis timenda, & cardiaca adhuc plus est timenda, licet minus q̃; basilica fm aliquos. Cephalica. n. est securior, qa nec iuxta eam est neruus, nec sub ea est arteria, sed sub cardiaca est neruus, & aliquando supra eam neruus subtilis, ideo timendum est ne incidatur neruus. Basilica est periculosa valde, quia sub ea est arteria, & iuxta eã est neruus, & musculus, ideo cauenda est valde, supra venã ponitur arteria in interioribus corporis, quia est locus nobilior in exterioribus sunt venæ, vt melius prohibeatur à nocumẽtis fm Auicen. in. i. Sceilem siue saluatella non est periculosa, sed tamen subtilis est, ideo vt appareat magis, & melius ponitur in aqua calida.

In pede sunt prædictæ tres venæ, & hę aperiuntur cum volumus trahere sanguinem, & ad partem inferiorem, & ad prouocationẽ menstruorũ. Et illa quę est in pollice, vel poplite fm Auicen. magis valet q̃; saphena aut ischiatica, quia propinquior est matrici, ideo melius potest ab ea trahere. Saphena similiter à virga & testiculis & matrice medicinam id est sanguinem trahit, & ischiatica ab anchis, & renibus, & à membris, quæ sunt situata versus partem syluestrem melius trahit. Saphena à matrice à membris positis versus partem domesticam, licet enim sint rami venæ vnius fm Gal. vi. aphoris. experimento sic probatur esse licet causa ignoretur.

In medio frontis est vna vena aperienda in antiquatis passionibus faciei, vt morphea, & impetigine, & scabie, & passionibus oculorum, prius tamen debet fieri minutio de cephalica vena.

E In naso similiter, sed in apertione vtriusq; debet collum ligari, & postea aperiri vna aut alia, post. n. ligationem colli melius manifestantur.

In labijs sunt venæ, quæ aperiuntur propter apa existẽs in ore, aut gingiuis, cephalica tñ prius minuta.

In palato sunt quatuor venæ, quæ si aperiantur valent fluxui rheumatis ad dentes in eis faciẽtes dolorem. Vnde quãdam mulierem curaui per hoc, quod habebat dolorẽ in dentibus ex fluxu rheumatis ad illum locum, primo tñ posuit repercussiua, & restrictiua fluxus, & nihil profuit, deinde mitigatiua, & nihil profuit, deinde maturatiua, & nihil profuit, postea feci eã minui de cephalica, & postea ego feci aperire illas quatuor venas & curata fuit, vnde hoc est bonum qñ materia fluxa est digesta, quia nisi esset digesta forte non curaret, & istæ venæ sunt manifestæ. Itẽ venæ, q̃ sunt in angulis oculorũ versus frontẽ, illę aperiuntur in passionibus oculorũ, cephalica prius minuta.

Illæ venæ, quę sunt in lingua, id est quæ sunt sub lingua
F aperiuntur in synanchæ, prius tamen cephalica minuta.

Venæ quæ sunt in temporibus inciduntur in hemicranea, & propter magnum capitis dolorem, & pro ægritudine capitis diuturna, & illæ sunt quas Hippo. & Auicẽ. vocant iuueniles, quarum abscisio reddit hominem impotentem generare.

Item in collo sunt duæ venæ, quæ vocantur gindem quæ minuendæ sunt in principio lepræ, tamen anhelitus angustatur maxime, vnde etiam in synanchæ impedientẽ anhelitum valet hoc.

De inspectione sanguinis post phlebotomiã.

COnsequenter videamus de sanguinis inspectione post eius extractionẽ, primo eius substantiã considerẽmus, vtrũ sit crassus vel subtilis. Si sit crassus aut spissus, ipse significat abundantiam crassæ materiæ, aut siccitatem, propter caliditatem consumentem humiditatem. Si sit subtilis, ipse significat indigestionem, & abundantiam humorum crudorũ indigestorum, si calidus, cali-
G dorum, si frigidus, frigidorum. Si sit vnctuosus, significat aut leprã futurã, aut nimiã pinguedinẽ. Lepram quia vnctuositas fit in sanguine ex calore forti ipsum in vnctuositatem conuertendo, quæ adurit sanguinẽ & lepram facit.

Item per saporem, si sit dulcis, signum est q; bonus est, quia signum est completæ digestionis, si amarus, abundãtiam choleræ, si acris significat abundantiam melancholiæ, si insipidus, abundantiam phlegmatis.

Item per odorem, si sit fœtidus, significat humores fœtidos & corruptos, si aquosus, significat indigestionẽ, vnde est in eo aquositas aliqñ multa, quæ est in eo, vt trãseat per venas hepatis angustas, & illa debet habere colorem vrinæ quæ est superfluitas digestiuæ secundæ.

Item aliquando est in eo spuma, & ista spuma significat, si non causãt ex ea sanguinis ebullitionem, aut ventositatem, ideo si non sit in eo spuma, bonum est.

Item per colorem debemus inspicere, si sit albus, dominium phlegmatis adusti est in eo, aut non adusti, vtrum
H adusti potest cognosci per viscositatem? quia tunc est viscosus, & facit viscositatem in eo adurens calor, sed aquosus phlegma naturale. Color bonus in eo est rubeus, tendens ad quãdam obscuritatem, quia purpureus color intensæ rubedinis, & clarus significat chole. fm Gal. in primo de crisi. obscurus, sanguinem crassiorem.

Item aliquando est viridis, & significat completã adustionem, aliqñ liuidus, & tunc significat melãcholiæ abundantiam, aut spirituum mortificationẽ. Item aliqñ cito exit, & signum est, q; est subtilis, aliquando tardæ, & signum est q; est crassus, cum mediocriter, mediocris, aliqñ cito coagulatur, & est signum tunc q; est crassus, aliquando tarde, & est signum q; est subtilis. Item bonus sanguis debet esse diuersi coloris in suis partibus, in superiori parte rubei coloris, & versus extrema, quia ille est leuis, ideo ad locum superiorem mouetur, in medio rubeus non clarus, in fundo niger, propter melancholiam, quia sanguis

crassus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 943 sur 1089

craſſus melancholicus, in fundo reſidet,

Item per figuram poteſt cognoſci, vnde accipias baculum in extremo rotundum, ſi non reſiſtit, ſed ſtatim ſcindatur, ſignū eſt ſiccitatis, ſi reſiſtat multum, eſt viſcoſus, ſi mediocriter mediocris.

De tribus electarijs laxatiuis.

HAbito de quibuſdā medicinis, nunc dicamus quantum ad præſentem lectionem de tribus electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autem electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autē electariorum. Primum eſt diaſcene. Secūdum eſt electariū de ſucco roſ. Tertium eſt electarium dulce. Duarum medicinarum. Prima eſt pilulæ de maſtice. Secundda eſt pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum.

De diaſcene. qd ſcene.

Diaſcene eſt electarium laxatiuum propter ſcene, quod eſt in eo baſis. Et eſt ſcene herba calidiſsima, ſiue calida & ſicca, cuius folijs vtimur, purgat choleram rub. et chol. nig. & phlegma. Item confert ſcabiei, lepræ, quartanæ, & contra vitium ſplenis, & epilepſiæ, & ſyncopi, & contra hæmorrhoidas, & purgat melancholiam, & ideo purgat quēlibet humorem præter ſanguinem. Si volumus purgare phlegma plus q̄ choleram, vel melancholiam, debet dari cum carthamo, aut cum ſemine vrticæ, ſi plus choleram, debet dari cum ſero caprino, ſi plus melancholiam. cum decoctiōe epithymi, hæc ſunt verba Halyabbatis. ij. practicæ de regali diſpoſitione, dici q̄ doſis eius eſt bene ā. ʒ. iij. vſq; ad. vij. diaſcene euacuat melancholiā aduſtā, & non aduſtam, ideo confert melācholicis & maniacis, quia melancholia quæ eſt morbus fit ex melancholia non aduſta, & cardiacis cum cardiaca debeat fieri ex fumis melancholicis ad cor eleuatis ex humore multo ſpiritus vitales inficientibus ſiue conturbantibus. Item triſtibus, cum triſtitia fit ex abundātia humoris melācholici ſpiritus obūbrantis & obſcurātis, gaudium enim fit in luce, ſed in tenebris anima triſtatur, in iſto eſt plus de ſcene q̄ de aliquo

De ſerico.

alio, ideo eſt baſis. In eo eſt ſericum combuſtum, ſericum confortat cor, & materiā ſuperfluam conſumit, combuſtum plus conſumit q̄ confortet, quia tamen non poteſt conteri niſi prius comburatur, ideo ſemper cum ponitur in medicinis, ſiue hoc fit ad confortandum, ſiue ad conſumendum ſemper cōburitur, licet ſua virtus ſemper minuatur in confortando. Ibi ſunt lapis lazuli, & armenici qui melancholiam euacuāt, ſunt tamen ſtomacho, inimica, quia vim habent nauſeatiuam, abluitur ſic, ponitur in aqua, & illa cum ſit immundā amouetur, deinde ponitur in alia aqua, & illa cum ſit īmunda amouetur, & ponitur alia quouſq; aqua clara exeat, & ſine ſapore per quod ſignificatur eius ſordities eſſe remota, ablui ergo debet lapis lazuli, & lapis armenicus poſt ſuam puluerizationem, ozymum. i. ſemen baſiliconis & crocus &c. ponuntur hic ad confortationem cordis, capitis, & ſpirituum, & cætera patet,

De electario. de ſucco roſarū.

Et electarium de ſucco roſ. fuit inuentum propter delicatos medicinam non potentes accipere per ſe, confert podagrę, iſchiaticæ, ex cauſa calida quotidianis, tertianis, qñ eſt tertiana non vera, quia cholerā euacuat reliquias morbi euacuādo, ibi ſunt ſex. ſ. ſuccus roſ. qui ſua proprietate confortat ſtomachum ſm Serap. in. vij. & excoriationem inteſtinorū ſua ſtipticitate reprimit, ideo reprimit malitiā ſcamoneæ. Præterea ibi ſunt ſandali propter hepar, & cāphora propter cor, quia non ſunt niſi tria nocumenta quæ facit ſcamo. ſ. ſtomacho inteſtinis hepati & cordi, ideo inter omnia electaria, hoc eſt valde artificiale.

De electario dulci.

Electarium ſatis forte eſt quia in lib. i. ipſius ſunt. ʒ. iij. ſcamoneæ, & illud eſt multum, ideo non datur niſi vſque ad. ʒ. iij. medici iſtud portant ſecum, & quādo medicina parum ducit, patienti dantur. ʒ. ij. vel circa, vt plus ducat, ſed in eo eſt periculum dare ſic poſt medicinā, quia vnus per huius medicinæ receptionem fuit ductus. l. vicibus. Iſtud electarium eſt bonum & ſecurum, vnde vnus medicus magnus fuit, qui ſemper iſto vtebatur, & nunq̄ dum poſſet dabat aliā medicinā, non tamen detur poſt fortem medicinā vt dictum eſt, licet non ducat tātum quātum cō petit, qa p hoc medicina vigorata vltra modū duceret, & ideo eēt periculū, vñ melius eēt expectare, q̄ ita cito dare.

Electarium dulce eſt eiuſdē generis, euacuat phlegma & choleram, & ideo contra tales morbos in quibus eſt vterq; humor valet, vnde valet arteticis, quia artetica ſm Auic. fit ex cholera ductrice, & phlegmate morbum generante & inducente, eſula & ſcamonea ſunt in eo baſis, ibi ſunt confortātia, roſæ & ſandali, & ſimilia, & euacuātia tria, vt hermodactyli, eſula, & ſcamonea. Differt ab electario de ſucco roſ. quia electarium de ſucco roſ. cholerā purum euacuat, ideo in tertianis puris, & veris competit, & aliud purgat choleram & phlegma, ideo in tertianis nothis competit, & quotidianis, ſed quia electarium de ſucco roſ. tantum choleram proprie purgat, ideo confert tertianis veris proprie, & etiam arteticis de materia cholerica, vnde dicit Nicolaus q̄ competit contra gut-

B tam, choleram, & chole. rub. & purgat & conualeſcentes ab infirmitatibus tertianarijs & quotidianarijs, purgat ſine moleſtia.

Pilulę de maſtice, & aloe purgāt ſecure, & valde ſtomachum, cum eſt phlegma in eo contentum, acuunt viſum cum debilitatus eſt ex fumis eleuatis à phlegmate contento in ſtomacho, aloe in eis eſt baſis, maſtix ponitur ad repreſsionem malitiæ aloes, qui confortat ſtomachum doſis earum eſt. ʒ. ij. ſine acumine aliquo, & optime purgāt, caryophylli, ad ſtomachi confortationem, roſæ ad inteſtinorum confortationem, crocus ad confortādum cor, & ita reprimitur malitia ſcamoneæ, dātur ſecure ad euacuādum phlegma à ſtomacho, ſine obſeruatione diætæ.

Pilulę de maſtice & aloe.

Pilulæ de quinq; generibus myrob. i. de qnq; myrob. optimæ ſunt ad purgādum cho. & phlegma & melācholiam à ſtomacho, & membris vicinis, & doſis eſt. ʒ. ß. vel ʒ. vi. quia non ſunt violentæ myrobal. in colatura bene dantur vſq; ad. ʒ. xx. in ſubſtātia ſua, vſq; ad. ʒ. x. vnde be-

C ne ſdo de iſtis vſq; ad. ʒ. xv. vnde accipio emblicorum, belliricorū, añ. ʒ. ß. vniuſcuiuſq;, & ita. viij. ʒ. de illis, deinde alia prima puluerizata vſq; ad. vi. ʒ. & pono in decoctione primorum myrob. & deinde aliam decoctionem quā habeo valentem ad hoc, commiſcendo cum illa decoctione, & totum ſimul do. Et tu dices q̄ myrob. amittūt vim ſuam in decoctione, dico q̄ non, moderata exiſtente, licet non ſint ita fortes. Raſis dicit in ſuis experimentis, q̄ non debent dari in ſua ſubſtātia, quia ſua aſperitate & ſiccitate pectori nocent, & ſua ſtipticitate poſt laxatiua vehementer conſtringunt, vnde patientes poſt ſuam exhibitionem de his conqueruntur, & propter hoc cum his ponitur zuccharum reprimens eorum aſperitatem nocentem pectori, & caſiafiſtula, & tamarindi, ne conſtringatur ita fortiter, vnus eſt modus exhibendi quem ponit Raſis, accipiantur myrob. centum, & ponantur in aqua frigida, ita q̄ ſit aqua eminens bene per. iij. digitos aut. iiij. deinde dimittantur bene per. vij. dies in aqua illa, deinde auferatur aqua illa & ponatur ad ſolem deſiccari, deinde aqua

D ponatur & dimittatur per. iiij. dies vel per. v. quod eſt melius, deinde iterum ad ſolem ponatur, & ſic fiat donec albeſcant illi myrob. & exeat aqua ſine ſapore & clara. Deinde iſta aqua quæ prius eſt extracta detur patienti, euacuat enim ſine periculo, & ſine malitia ſaporis, reſpectu aliorum ſcilicet decoctione, vel in ſubſtātia.

Pilulæ de quinq; generibus.

De phlebotomia reſpectu pharmaci.

VIſo de phlebotomia in ſe & abſolute, nunc videndum eſt de ea reſpectu pharmaci. Et circa hoc queritur, dato q̄ vtrunq; competat, quod iſtorum eſt prius faciendum, vel pharmacia, vel phlebotomia. Et videtur q̄ phlebotomia, quia ſicut cognitio generalis præcedit ſpecialem, ita euacuatio generalis, vel vniuerſalis præcedit ſpecialem ſm Gal. in multis locis, phlebotomia eſt euacuatio vniuerſalis reſpectu omnium humorum, & ſpecialiter ſanguinis, pharmacia ſpecialis reſpectu vnius,

ergo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 944 sur 1089

ergo &c. Item ſm Raſ. & Auic. prius debet fieri euacua
tio vniuerſalis q̄ particularis, primo enim docent phlebo-
tomare de cephalica, quę vniuerſaliter euacuat anteq̄ fiat
euacuatio de vena frontis, aut de venis, quæ ſunt ſub lin-
gua, ergo &c. Item dicit Gal. in. vij. megatechni, q̄ ſi in-
ueniatur medicina, quæ ſcilicet curet morbum, & ſympto
mata ſimul ipſa eſt melior q̄ ſi alterum tantum, ergo ſimi
liter euacuatio eſt melior, quæ duo facit, q̄ vnum tantum,
ſi vtroq; indigeamus, ſed phlebotomia eſt huiuſmodi, qa
humores omnes euacuat, & non pharmacia. Sed euacua-
tio melior, & ſecurior eſt facienda prius ſm authores, er-
go &c. Et tu dices ad hoc forte, q̄ ſi humores ſunt ſubti-
les, prius eſt facienda phlebotomia q̄ pharmacia, ſi ſint in
digeſti, & viſcoſi, prius facienda eſt pharmacia, qa ſi phle-
botomia daretur contra humores frigidos viſcoſos ſan-
guis frigidus, humidus, & viſcoſus remaneret paucus, qa
euacuaretur in phlebotomia calor naturalis & ſpiritus.

Contra dicit Gal. xi. megatechni, q̄ ſi ſit ſanguinis mul
titudo, & viſcoſitas, & oppilatio, & pharmacia indigeat, F
prius tamen eſt ſuccurrendum cum phlebotomia, ergo &
in viſcoſitate & oppilatione corporis phlebotomia eſt fa-
cienda. Sed contra ſecuriora prius ſunt facienda, ſed
pharmacia eſt ſecurior, cum minus debilitet virtutē, quæ
maxime debet ſeruari à medico & reſpici, ergo &c. minor
patet per Gal. xi. megatechni. minutio ſanguinis cæteris
euacuationibus defectionem virtutis magis inducit.

Solutio. Auicē. ſic ſoluit illam quæſtionem lib. i. quia ſi
indigeat patiens phlebotomia & pharmacia, aut æquali-
ter, aut inæqualiter, ſi inæqualiter, tunc ſuccurrendum eſt
magis ei quo magis indiget. Si æqualiter, tunc diſtinguo,
aut tu vis dare fortem medicinam, aut debilem. Si fortē,
vt eſt helleborus, & eſt repletus patiens, cū indigeat phar
macia, facienda eſt prius phlebotomia, ne ex nimia humo
rum commotione venæ rumpantur, hoc dicit Auicen. Si
debilem medicinam oportet dare, aut ſanguis eſt miſtus
cum alijs humoribus, aut ſeparatus per ſe. ſi miſtus, tunc
debet prius phlebotomari cum euacuat omnes humores, G
cum quibus eſt ſanguis miſtus. Si eſt ſeparatus, aut hu-
mores ſunt ſubtiles, aut viſcoſi, aut indigeſti. Si diuiſus &
humores ſunt ſubtiles, debet prius fieri phlebotomia q̄
pharmacia, vt natura fortificetur exonerata cū indigeat
euacuatione ſanguinis per hypotheſim, nec indiget multi
tudine ſanguinis tanta ad digeſtionem humorum ſubti-
lium, quantum ſi eſſent viſcoſi, & eſt facienda, quia eſt ſe-
curior q̄ pharmacia ſm authores, per hoc natura fortifica
ta melius reſiſtit venenoſæ materiæ. Si humores ſint craſ-
ſi, viſcoſi, indigeſti, medicina debet præcedere, quia phle-
botomia euacuaret ſubtile, & reſiduum incraſſaret. Breui
ter ergo cum eſt æqualis indigentia phlebotomię, & phar
maciæ, & eſt abundantia humorum & ſanguinis, prius
phlebotomia eſt facienda excepto vno caſu tantū, ſcilicet
cum ſanguis eſt viſcoſus & humidus. Ad Gal. dicēdum,
aut ipſe intellexit de inæquali abundantia ſcilicet quando
ſanguis multo plus abundat, quod patet per eius intentio-
nem ibi, quia de ſynocha ibi determinat, vbi eſt maior H
abundantia ſanguinis quàm aliorum humorum, & ideo
tunc prius facienda eſt phlebotomia q̄ pharmacia pro-
pter humores putridos corruptos abundantes ibi.

Conſequenter quæritur, vtrum in febribus interpola-
tis competit pharmacia, & videtur quòd non, quia omne
pharmacum eſt calidum primo apho. Sed calidum adue
niens calido facit ipſum furere, ergo cum in eis ſit calor nō
debet medicina exhiberi. Item aut datur ante digeſtio-
nem, aut poſt, non ante ſm illum aphoriſ. Digeſta medica
ri & cætera, nec poſt ſm Gal. i. interiorum. Natura non
indiget medicinæ auxilio, niſi cum morbo magnificato
nequiuerit dominari, ſed poſt digeſtionem natura domi-
natur quia ſm Gal. digeſtio non eſt niſi cum natura mor-
bum vincat, ergo &c. Solutio. dico quòd datur in febri
bus interpolatis poſt digeſtionem materiæ, non ante di-
geſtionem materiæ. Ad primum dicendum q̄ medici-
na calefacit per ſe, & infrigidat per accidens euacuando
malitiam cauſantem calorem ſiue febrem, quādo aliquid
nocet parum, & iuuat multum, illud non eſt dimittēdum
prōpter illud nocumentum, parum autem calefacit, & in-
frigidat multum.

Ad argumentum ſecundum, dico q̄ cum natura in di-
gerendo dominatur, non debet adiuuari ad digerendum
poſt digeſtionem, tamen non dominatur aliquando in ex-
pellendo, quia expulſio eſt motus localis, & digeſtio alte-
ratio, & motus localis eſt fortior q̄ alteratio. Et tu ar-
gues contra, q̄ digeſtio quæ eſt alteratio eſt fortior, q̄ ex-
pulſio, quia expulſio fit in breui tempore, digeſtio in lon-
go tempore, difficilius eſt digerere q̄ expellere, quia quod
fit tardius eſt difficilius. Dico q̄ expulſio fit citius, quia
materia eſt obediens, & diſpoſita, vt expellatur quantum
eſt de ſe, ſi virtus eſſet ſufficiens & fortis, ſed quia ille mo-
tus eſt fortis, ideo non ſufficiens ad hoc niſi adiuuetur, &
digeſtio eſt ſuper materiam inobedientem, & indiſpoſitā,
ideo tarde fit & paulatim, contrarias diſpoſitiones abij-
ciendo, & conuenientes inducendo, ideo indiget adiuto-
rio in expellendo, licet dominetur in digeſtione, quia vir-
tus eſt debilitata per morbum præcedentem, & ex reſiſtē
tia materiæ morbi in digerendo.

Hieralogodion memphitum, hiera id eſt ſacra, logos Hieralogo
id eſt ſermo, memphitum id eſt impedimentum, curat. n. dion.
impeditam locutionem ex quacunq; ſit cauſa, hæc omnes
id eſt ſacras partes, id eſt cerebrum, ab omni impedimen-
to liberat, linguam & quæcunq; cum ſit impedita ſanat,
ſimplex vel laxatiuum datum, melācholam & phlegma
mirabiliter purgat, cum calida detur epilepticis, cum cali-
da ſale & mulſa curat ſtomachos, & ſpumantes caducos
& vertiginoſos, qui linguam ſibi mordent, cephalagicos,
hemicraneos, & qui ita vexantur, ex capitis motionibus,
vt videantur quaſi demonium habere, ſingulis menſibus,
vt diximus, data, prodeſt autem hoc antidotarium ſine
periculo, neq; vllas moleſtias accipientibus infert, decima
pars cōfecta eſt lib. i. Bz. colocynthidis, interioris polypo.
ana. ʒ. ij. euphor. folij cotādij, ana. ʒ. i. &. ſ. & grana ab-
ſinthij, & myrrhæ, ana. ʒ. i. & gra. xij. centaureæ, agari.
amomi, cimini, anatis, folij, ſpicæ, ſcillæ, diagridij, ana. ʒ. i.
aloes, cimarum thymi, caſiæ, chamedryos, bdellij puriſsi-
mi, ana. ʒ. ij. & gra. xiij. cinnamo. opopa. caſtorei, ariſtol.
rot. piperis albi & lon. & nig. croci, ſagapeni, petroſellini,
ana. ʒ. ſ. helleb. nig. & albi, añ. ʒ. vi. mel quod ſufficit, dan-
tur autē de eo. ʒ. iij. mane vel ſero cum calida vel cum mul
ſa & ſale diſtemperata in modum caſtaneæ.

Hiera Ruffini, hiera id eſt ſacra, Ruffini ab authore di- De hiera
citur, datur proprie ſcabioſis ex ſalſo phlegmate, elephan- ruffini.
tioſis, & ſerpiginoſis, curat vtrāq; morpheam, cum aqua
tepida datur. ſed ſi purgationem purgare volueris, adde,
drach. ij. ſcamo. &c.

De phlebotomia per ventoſationem.

SVperius viſum eſt de vniuerſali euacuatione, quæ fit
per phlebotomiam, nunc videamus de magis particu
lari, quæ eſt ventoſatio. Iſta ventoſatio aliquando fit
cum ſcarificatione, aliquando ſine ſcarificatione. Cum ſca
rificatione quinq; de cauſis.

Prima cauſa eſt, quia aliquando ponitur ventoſa ad re-
ſtringendum ſiue diuertendum, vt ſupra mamillas appo-
nuntur ventoſæ ad diuerlendum fluxum humorum ſiue De vētoſi.
menſtruorum, ſm Hippo. v. apho. & hoc dicit Gal. xiij.
megatechni, ſi in ſanguinis fluxu de vulua in māmilla ap-
ponitur, ventoſa valet, & debet. ſ. caueri, vt ſcilicet appo-
natur in oppoſitum ſupra membrum habens colligantiā
ad illud, aliter nihil faceret, & per hanc viam dicit ibidē,
q̄ in fluxu ſanguinis narium apponere ventoſam ſupra
hypochondrium dextrum valet, & ſi à ſiniſtra ſupra ſini-
ſtrum, & ſi ab vtraq; ſupra vtrunq;.

Secunda cauſa eſt, vt attrahantur humores ab intra ſi-
ue à profundo corporis ad exteriora, vnde Gal. xiij. mega
techni, vnde ſcimus qa ventoſa cęteris fortius attractiuis,

quæ

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 945 sur 1089

quæ interius ſunt extra ducit, & apoſtema aufert durum præcedente tamen euacuatione vniuerſali, maxime ſi corpus ſit plenum.

Tertia cauſa eſt, vt per ventoſam membrũ retineatur, ſiue reducatur ad loca propria, vt cum inteſtina cadunt in ferius, appoſitio ventoſæ ſupra ventrem retinet ea, & reducit ad locum proprium.

Quarta cauſa eſt ad diſſoluẽdum ventoſitatẽ, vt in colica ꝓ hoc dolor ceſſat, vnde in quadã muliere accidit, ꝙ erat pinguis valde, propter quod ſæpe habebat colicã. Et quædam mulier alia accipiebat duas ollas ſtrictas in orificio, & ponebat in vno magno vaſe æneo ollas, & vas æneũ ponebat ad ignem, demum panno lineo vẽtrem tegebat, & poſtea illas duas ollas calidas ſupra ventrem ponebat, & adhærebat ventri & ſanabatur. In apoſtemate aut in materia intenſa non conuenit ventoſa in colica, niſi materia ſit phlegmatica & ventoſa.

Quinta cauſa eſt, qñ appoſitio ventoſarũ fit ad doloris mitigationẽ, & tunc in colica paſsione fit generaliter hoc modo, ſiue hoc fit ex apoſtemate, ſiue fit ex materia cholerica, ſiue ex phlegmate, ſiue ex vẽtoſitate &c. Vnde Gal. in. xiij. megatechni capitulo. iiij. aliquãdo curamus dolorem exiſtentem propter fumoſitatem inteſtinorum cum ventoſa ignea, & ita valet ad diſſoluẽdam ventoſitatem, & per conſequens ad curandum, ſi ſit cauſa ventoſitatis, & ad dolorem mitigandum, ſi ſit ex materia alia, licet nõ curetur perfecte, vt patet per Gal. ibidem. &c.

Aliqñ autem fit ventoſatio cum ſcarificatione, quare autem fit ventoſatio & nõ phlebotomia, triplex eſt cauſa.

Prima cauſa eſt, quia volumus euacuare à mẽbro vno & non ab alio, & ideo fit vẽtoſatio, & non phlebotomia, quæ à toto corpore euacuat.

Secunda cauſa eſt, quia virtus eſt debilis, aut ætas incõueniens, vnde Raſis in. vij. ventoſæ à paruis venis ſanguinem trahũt, & ideo nõ debilitant ſicut phlebotomia, quæ à magnis venis calorẽ, & multitudinẽ ſpirituũ euacuat cũ ſanguine, ventoſa aũt parũ de calore & ſpiritu euacuat.

Tertia cauſa eſt, quia intendimus euacuare ſanguinem à membris ignobilibus, & non à nobilibus, phlebotomia autem principaliter euacuat à nobilibus, & à magnis venis, ventoſa autem à membris ignobilibus, & à paruis venis immiſtis in membris, & ab extra venas, & hoc habet ab Halyab. in techni. vnde docet ventoſationẽ fieri prope talum, vt maxime fiat remotio à membris nobilibus. Loca autem in quibus vniuerſaliter ponuntur vẽtoſę ſunt iſta, in coniunctione colli, & capitis, inter cornua capitis. Et iſta ventoſatio habet locum cephalicæ, confert enim paſsionibus capitis, & membrorum in capite exiſtẽtium, & dolori dentium, oculorum, aurium, præcedente tñ totius corporis purgatione, ne ad caput materia trahatur, & impleatur, & ſic morbus augeat ſm Gal. xiij. megatechni cap. prædicto, ſed cauendum eſt ne aſſuefiat, quia aſſuete memoriam lædunt. Secundus locus eſt ſupra nucham puppis, & habet officiũ venæ nigræ, in coniunctione ſpatulæ cum collo, valet ad paſsiones faciei, vt impetigine, & in fœtore oris, ſed poſita ſupra ſpondiles habet officium baſilicæ, & mundificat partes pectoris, eſt tamen nocens oriſtomachi, & infert tremorem cordis, vnde in talibus non debet fieri, valet tamen tremori cordis ex repletione & cum calore, ſm Raſim. ñ. Almanſo. Ventoſæ ſub mento mundificant faciem, impetigini conferunt, & in mandibulis patientibus aliquando ponuntur in renibus, & tunc conferunt paſsionibus membrorũ inferiorum, aliqñ in cruribus intra ad prouocationem menſtruorũ hæmorrhoidarũ, iſta enim ventoſarum appoſitio melior eſt mulieribus cũ ſaphenæ apertio, ad prouocationem menſtruorum quia fortius attrahit à propinquiori.

Item differentia eſt inter ventoſationem & phlebotomiam, quia phlebotomia ſanguinem craſſum euacuat, & ventoſatio ſanguinem ſubtilem, per hoc differt attractio per vacuum ab attractione per pharmaciã, quia pharmacia humorem certum, & determinatum euacuat & attrahit, ſed vacuum ſubtiliorem.

Quando fieri debeat ventoſatio.

POſtea videamus quando debeat fieri ventoſatio. Primo dico, ꝙ in pinguibus non valet vẽtoſatio, quia ſm Ari. in animalibus ſicut in fluminibus accidit, ꝙ canalia aliquando ſubtilia luto implentur, & tunc non ſunt canalia, quia per ea non poteſt aqua currere, & poſtea luto euacuato iterum fiunt canalia, ſimiliter eſt in corporibus humanis, ꝙa quædã ſunt venæ, quæ aliqñ non ſunt canalia, quia carne & pinguedine replenẽ, & tũc per eas non currit ſanguis, quia ergo in pinguibus ſunt valde ſtrictæ venæ, quæ carne aut pinguedine replenẽ, ideo non eſt in eis ſanguis, & ideo ventoſæ non attrahunt in eis niſi cũ magna violentia, nec attrahunt niſi ſanguinẽ ſubtiliſsimum, & craſſus per locum oppilatum tranſire nõ poteſt.

Item debes cauere ne exhibeas ventoſas in principio menſis, quia humores ſunt quieti, & ideo cum difficultate trahentur, nec in fine, quia illa quadra eſt frigida, & ideo non attrahentur faciliter, ſed in hora media, quia tunc ſatis ſunt humores mobiles, nec ſunt nimis frigidi. Item in hora diei tertia, quia tunc propter calorem pori aperiũtur, & ſanguis in illa hora magis ad membra mouẽt, ideo de facili trahitur ad ea & ab eis.

Item poſt balneum non debet fieri ventoſatio, quia timendum eſſet ne fieret fluxus ſanguinis nimius, niſi in caſu. ſ. ſi ſanguis ſit nimis craſſus, tunc ſanguis ante ventoſationem debet fieri ſubtilis per balneum ſicut in phlebotomia dictum eſt in regulis de phlebotomia.

Differt attractio ſanguinis per ventoſas ab attractione per ſanguiſugas, quia ſanguiſugæ magis attrahunt à profundo corporis, ventoſę autem à partibus ſuperficialibus, debent ergo ſanguiſugæ apponi ad locum ubi uolumus attrahere à profundo humores,

Item anteq̃ apponantur, debet locus fricari, ut fiat rubeus, & ſi non uelint adhærere membro, debet locus illiniri cum ſanguine recenti, ut adhæreant, debet ergo locus fricari, aut lauari aqua calida.

De ſanguiſugis eligẽdis.

Debent eligi tales ſanguiſugæ nõ quæ ſunt in aqua luteſa & turbida, & quæ ſunt uirgulatæ, ꝙa iſtæ ſunt uenenoſæ ſanguiſugę in colore ſimiles lapidi lazuli, ſed debent eligi, quę ſint rubeæ tendentes ad colorẽ hepatis, quæ habeant duas lineas rubeas, aut tendentes ad quandã uiriditatem, quę habeant parua capita, & ſint longę, graciles, in aquis claris manentes. Et ſi uelimus eas facere cadere debemus apponere ſal, uel caloẽ, aut puluerẽ, ſiue cinerẽ circa earũ capita, & ſi poſt caſum, quia cutem perforauerunt fluat ſanguis, tunc reſtringendus eſt. ſ. cũ puluere tegulæ recentis & gallæ, & parũ de ſanguine draco. tunc ſpargat ſupra locũ ne reſtringatur. Item poſt caſum earũ debet apponi uentoſa, quia per ſanguiſugas fugit attractum de ſanguine plus q̃ exterius ſit euacuatũ, debet ergo apponi uentoſa, ut ille ſanguis extrahat. Appoſitio illarũ ſanguiſugarum ualet paſsionibus cutis qñ paſsio eſt profundata in cute. Item in iſtis ſanguiſugis quę ualent ad attractionẽ ſanguinis ſciendũ eſt, ꝙ debent eſſe famelicę, & hoc fit ſic, quia prius debent in aqua per unum diem conſeruari ita, ꝙ non comedant, uel ſi uelis plus conſeruare illas pone in aqua illa parum de ſanguine agni, uel huiuſmodi, ut uiuant aliquantulum temporis, ualent ergo in impetigine, ſerpigine, & contra malum uulnus, & antiquum, prius tñ corpore euacuato per phlebotomiam.

HAbito de quibuſdam electarijs laxatiuis, & de quibuſdã medicinis, adhuc dicamus de duabus medicinis quantũ ſpectat ad præſentẽ lectionẽ. Quarũ prima eſt hieralogodion. Secunda eſt hiera Ruffini.

De hieralogodion.

Hieralogodion dicitur ab hiera qđ eſt ſacra, & logos quod eſt ſermo & impedimentũ, quia ualet ad impedimẽtum loquelæ. Optimæ. n. purgat phlegma & melancholiam. Helleborus alb. & ni. ſunt ibi baſis, in ea ſunt multũ attrahentia, ibi eſt colocynthis, euphorbium, helleborus, ſcamonea,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 946 sur 1089

scamonea, cocognidium, semen laureolæ, & est valde laxatiuum, vnde laxat bene, sicut Helleborus, & licet helleborus sit ibi minus in ĉtitate, magis tñ est ibi in virtute, ideo est ibi basis, proprietas eius est multiplex, helleborus duplex est. s. albus & niger. Albus facit vomitū, qa leuior est: sed niger facit secessum. Helleborus al. est calidus et siccus in secundo habet proprietatē deficcandi, & incidendi, & corrodendi, & subtiliādi. Corrodit carnem mortuā.

Quid helleborus.

De helleboro vtroq, & sagimine forti, vel sagimine antiquo fit bonum vnguentum ad scabiē, leuiter incidit & subtiliat phlegma, & melancholiā euacuat, & cholerā, sed magis melācholiam euacuat & cholerā, sed magis melancholiā. Confert melācholiæ, epilepsiæ, maniæ, & monopagiæ, & habet malitiā quia mutat materiā in ventositatem, eā exoluendo mirabiliter, ideo facit dolorem capitis & stuporē, ideo docet Hip. cū eo ponere daucium, petroselinū, anisum, ameos, siler montanū per quæ sua malitia aufertur. Accipiatur helleborus viridis, si inueniat, quia istud est bonū, ponātur in aqua calida radices paruę, quæ adhærent magnæ radici, & crasse quousq; possint sco riari, & remoueri sordities, demū siccentur & puluerizentur, & cum eo cōmisceātur semen dauci, & semen sileris montani, anisi, ameos, carui, &c. si ponatur, et infigatur in radice vitis, vinum erit laxatiuum, albus helleborus magis est, niger tñ est magis calidus, mures interficit, si ex aliquo intincto in eo gustēt, helleborus est ibi basis, & cōfert hæc medicina, & etiā hiera Ruffini passioni capitis, aliqui dicunt, q; debet dari in liquida substātia, quod est falsum, sed in pilulis quia istæ attrahūnt à remotis partibus, tales debent dari in crassa substātia, ergo &c.

Hellebor⁹ mures interficit.

Hieralogodion est securissima i scabie antiqua ex phlegmate & melācholia, datur sine acumine, & si acuatur parum debet acui. Vsus dādi eā talis est bonus, & securissimus, detur de hieralogodion. 3. ñ. patienti in sero, deinde dormiat in mane vadat medicus ipsum visitare, & ipsum inueniet dormientem, & quasi stupidum, tunc habeat medicus decoctionem suā cum myrob. indis, & chebulis factā cum epithymo &c. vnde sunt ibi aliquę herbæ decoctæ habentes aspectum ad melācholiam, quædā ad phlegma, illā decoctionem det in mane, tunc illud bene euacuabit, causa est, quia prima magnā fecit cōmotionem in humoribus, & isti humores sic commoti fortius à myrob. attrahuntur, vnde plus euacuant tunc quām euacuaret vna fortis medicina.

De illa dedi semel. 3. ñ. cum. 3. i. pilularū aurearū &. 3. i. hierepicræ cuidā, qui sibi timebat de lepra. xx. sellas habuit, euacuatione facta à ventre habuit vomitū materiæ viridis valde ad modum herbæ viridis, vnde vnā pintam & plus, & tendebat illa materia ad quandā nigredinem, lepra eius fuit palliata per tres annos, & postea apparuit.

Hieralogodion si ponetur cum musto in testa ouī, & distemperet cum musto in aqua decoctionis artemisię valet ad prouocādum mēstrua p pessariū intectū, si cū sanguine leporis hieralogodion distēperet aut hiera Ruffini, quod est melius, & ex hoc fricetur locus morpheatus curatur.

De hiera Rufini.

Hiera Ruffini est fortior, ni sua. m. recepta sunt lib. ñ. & sunt. 3. iñ, hellebori, & illud est multum, in hieralogodion nō ponuntur nisi gra. vi. tritici xx. grana faciunt pondus vnius denarñ, & sua recepta est li. i. & illa est minus q; duodecima, ideo est debilior q; hiera Ruffini, valet idē hiera Ruffini, quod hieralogodion nisi quia est fortior, & dicit ab hiera quod ē sacra & Ruffini, qa Ruffinus eā inuenit, attrahit phlegma & melācholā, istę medicinæ sunt fortissimę, & iō nō debet eas dare medicus nisi sit multū exp⁹.

An medicina attrahat materiā coniunctā.

QVæritur vtrū medicina attrahat materiā coniunctā ipsius morbi, aut antecedentē, & videt q cōiunctā, sm Ioānitiū materia coniuncta est qua presente est morbus, & qua absente nō est morbus. Illud ergo quod curat morbum, illā materiā siue causam abiicit similiter. Sed per medicinas laxatiuas aliquando curatur morbus, ergo per ipsa materia coniuncta euacuatur,

Euacuare quid.

Item à medicina humor trahitur à tota specie, sed eadē est tota species, siue proprietas in humore, quæ est materia coniuncta, & in humore quæ est materia antecedens, ergo si vnus potest attrahi & alius. Item Gal. in techni. euacuare est totam materiam à corpore educere, sed non educetur tota materia morbi, nisi materia coniuncta morbi euacuaret & antecedēs, ergo vtraq; materia euacuat.

Ad oppositum, medicina non attrahit, nec euacuat nisi digestum, digesta medicari &c. sed coniuncta materia nō digeritur, ergo &c. minor patet, quia digestio est alteratio faciens cessare putredinem. Sed in materia coniuncta nō cessat putredo. Illa enim in paroxismo consumitur & inciditur, ergo &c. Dicunt quidam, quòd materia coniuncta non attrahitur à medicina, sed solum antecedens, sed illud est falsum generaliter ad minus in paralysi, cum non sit putrefactio, quare non potest attrahi illa materia coniuncta cum non est ibi causa, imo planum est, quòd attrahitur, & membrum in quo est læsio alleuiatur, & alleuiationem sentit. Et propter hoc dicunt quidam, quòd verum est in his morbis non in alijs in quibus est putrefactio. Sed contra, medicina est violentior in attrahendo quàm phlebotomia, sed phlebotomia in pleuresi vbi est putrefactio & febris continua euacuat materiā coniunctam febrem facientem, quia sm Hippo. ñ. acutorum debet phlebotomari patiens quousq; sanguis mutetur à rubedine in nigredinem. Et dicit Gale. quòd cum nigrescit venit à loco passionato, ergo per pharmaciam potest materia coniuncta feb. euacuari.

Propter hoc dico, quòd materia coniuncta quantum est de se potest euacuari, tamen sua euacuatio impeditur, quia ante paroxismum materia mouetur ad locum mineræ à quo fortiter propter malam eius qualitatem attrahitur, & ad ipsum materia ex sua mala dispositione mouetur, ille autem motus impedit, ne à medicina attrahatur, cum sit propinquior aliquando mineræ quàm medicina, & materia antecedens ideo ad mineram mouetur, & non ad medicinam ante paroxismum. Duo enim sunt à medicina attractionem impedientia, vnum est fortis motus materiæ ad mineram. Secundum est propinquitas eius ad mineram, & non cessat paroxismus quandiu potest ab humore eleuari fumus potens corrumpere, & hoc est quandiu humor habet formam humoris, & ideo non cessat paroxismus nisi cum humor iam est quasi cinis factus, & incineratus per putrefactionem completam, & tunc formam humoris non habet, & ideo à medicina non attrahitur. Ratio autem eorum qui dicebant, quòd in febre materia coniuncta non attrahitur, est quia vident, quòd post acceptionem medicinæ in tertiana, aut in simili morbo patiens aliquando habet paroxismum vnum, & forte nihil plus, quod non esset, si materia coniuncta esset attracta, & vbi antecedens esset attracta haberet plures paroxismos, & ita rationem seu opinionem suam sic conseruabant. Ratio autem eorum qui ponebant, quòd materia coniuncta non potest attrahi, est quia materia est putrefacta, & putrefactio mutat speciem, & ita humor putrefactus actu, non habet speciem humoris, ideo non attrahitur, sed hoc est falsum, & putrefactio cum est in statu ebullitionis non mutat speciem humoris, & tunc facit febrem formalem, sicut pomum cum in eo ebullitio inchoat, non amittit formam pomi, sed post incinerationem amittit formam, ita est in proposito, vnde humor in putrefaciendo habet formam humoris, sed completa putrefactione cum humor est putrefactus siue incineratus, tunc amittit formam humoris, & bene verum est, quòd non attrahitur, vt dictum est, nec q; feb. tunc facit, nec est tunc materia coniuncta alicuius feb. nisi quintanæ aut nouenę, vt dictum est in lib. febrium. Ad argumentum in oppositum dicendum, quòd non est intentio, quòd digestio faciat cessare putredinem omnino, sed intensionem putredinis in materia, si sit in actu in putredine, aut

ad

ad putredinem futuram, ad quam eſt actu diſpoſita à materia non actu exiſtente in putrefactione, remouendo diſpoſitiones diſponentes materiam ad hanc putrefactionem, vt quod viſcoſum incidat &c. & in materia quę eſt in putrefactione actuali mitigat putrefactionem, & ita digeſtio ceſſare facit in materia putredinem in hoc, quod putredinem mitigat, vt dictum eſt &c.

An medicina debeat dari in ſtatu morbi.

COnſequenter quęritur vtrummedicina debeat dari in ſtatu morbi, & videtur q̃ ſic, quia medicus cũ ſit miniſter naturæ ipſam in ſuis operationibus ordinatis debet imitari, cum ergo natura ordinate procedẽdo in ſtatu euacuet, ergo & medicus. Item in primo interiorum, natura non indiget medicinæ auxilio, niſi cũ ipſa morbo ſuccumbit, & hoc eſt in ſtatu, quia in ſtatu ſunt ſymptomata in malitia vltima, quæ naturam multum moleſtant, ergo &c. Item cum natura non poteſt materiam expellere, ne vincatur, tũc debet medicus eam iuuare, ſed hoc eſt in ſtatu, ergo &c. Oppoſitum dicit Hippoc. in ſtatu ſilentium habere melius eſt, dicit enim q̃ diæta non debet exhiberi, de qua minus videtur q̃ de medicina, quia medicina eſt contraria naturæ cum ſit venenoſa, ergo &c. Dico q̃ in ſtatu non debet dari medicina, attamen ſciendum, q̃ duplex eſt ſtatus, quia vno modo diſtinguuntur tempora morbi à parte quantitatis rei euacuandæ, ſicut in pleureſi, vnde in principio eius nihil, aut parum ſpuit patiens, ſed in augmento plus ſpuit, & in ſtatu maxime ſpuit, in declinatione diminuitur ſputum, & iſte ſtatus nõ eſt nequior horarum, ſed eſt initior q̃ principium, & q̃ augmentum, quia materia tunc eſt minus moleſtans, & minus malitioſa, ideo dicit Hippo. primo acutorum, q̃ quanto plus ſpuitur, plus eſt dandũ de iure, vt confortetur natura ad illud expellendum, & non detur in principio, ne impediatur natura ad digerendum, & tamen in ſtatu medicina adiuuans naturam ad expellendum, cum non eſt potens, omnino expellere, & leniens membrum, & habilitans materiam ad expellendum poteſt dari. Alio modo diſtinguuntur tẽpora morbi à parte ſymptomatum, & tunc dicitur principiũ morbi tempus in quo ſymptomata nõ apparent, aut parum, & cum augmentantur augmentum eſt. Et ſtatus dicitur tempus in quo eſt vltimitas malitiæ ſymptomatum, & declinatio eſt tempus in quo diminuuntur ſymptomata. Et iſte ſtatus eſt melior horarum, & in iſto ſtatu nihil eſt dandum, ne natura impediatur.

Ad primum, q̃ medicus debet ſequi naturam, verum eſt quantum ad locum per quem fit euacuatio, vbi repit natura ibi oportet ducere, & in quantum ad qualitatem materiæ euacuandæ. Vnde apho. 4. in pharmacijs talia educere oportet, qualia ſponte venientia, & non quantũ ad tempus euacuandi, quia medicina eam impediret, & ab euacuatione materiæ deſiſteret, cum non moueat niſi mota, & eam debilitaret, cum ſit venenoſa & malam dyſcraſiam generaret, cum ſit calida.

Ad aliud dico, quòd ibi ſunt multi defectus. Primo fallacia conſequentis. Secundo fallacia figuræ dictionis. Nam nõ ſequitur, debet iuuare, ergo tunc dicit iuuare. Vel ſic dicendum, quòd debet iuuari niſi impediretur per illud, quod datur ad iuuandum, ſed vt viſum eſt impediretur per medicinam, & ideo maius nocumentum q̃ iuuamentum faceret. Sed dicendum, quod illa autoritas maxime in medicinis alterantibus attenditur, & non in euacuãtibus. Ad aliud quod arguitur, quòd in ſtatu morbi eſt medicina danda, quia natura tunc maxime laborat, quia tunc ſunt accidentia vltimata. Dicendum q̃ virtus animalis, quæ viget in lacertis & muſculis maxime laborat ſcilicet paſsiue, & virtus naturalis eſt ſalua, & non laborat paſsiue, ſed actiue tantum expellẽdo, & eſt fortior reſpectu materię ęgritudinis, cum iam illam vicerit, licet eſſet fortior in ſe, & ideo non indiget medicinæ auxilio.

A

An medicina ſit danda die proximi.

COnſequenter quæritur vtrũ medicina debeat dari in die acceſsionis, & videtur quòd ſic per Halyab. in techni in capitulo de cauſis. Item hoc idem dicit Auic. in. iiij. quia in quartana & quotidiana in die paroxiſmi debet fieri vomitus, qui eſt fortior medicina q̃ ſeceſsio, ergo &c. Itẽ vna cauſa eſt quare materia melius attrahitur à medicina cum naturæ odioſa eſt, cum ergo in paroxiſmo magis ſit odioſa q̃ ante, ergo tunc erit maxime apta ad euacuandũ. Ad oppoſitum eſt Auic. dicens, q̃ tunc eſt tempus quieſcendi, & ſomnũ quęrendi lib. i. capitulo de phlebotomia. Solutio. multi medici dederunt medicinas in die paroxiſmi, vt magiſter Rogerius baro, & multi alij, vt inuenitur in practicis ſuis, ſed non dabant fortes, ſed debiles, & tunc dicebant, q̃ medicina debilis erat danda, vt. 3. ℈. hieræ picræ, & ratio per quã faciebant, erat iſta, quia ſm Gal. primo de criſi, motus naturæ iuuat ad materiæ expulſionẽ, cum ergo in die

B paroxiſmi magis moueatur, tũc poterit faciliter expelli.

Sed cõtra, & per hoc ad illud reſpondetur, motus confuſus, et incertus iuuat ad extractionẽ materię, ſed motus ad certum non iuuat, quia tunc fit motus agitatiuus cum materia mouetur ad vnũ locum à natura, & à medicina trahitur ad alium. Sed in paroxiſmo eſt motus ad certũ vbi: ad mineram expellendam ad exteriora, & medicina adhæret ſtomacho, ergo &c. Iſtud credo ſm Auic. & Gal. q̃ non debet dari medicina fortis in die paroxiſmi, ſed debilis poteſt ſm Halyab. ſed non hora paroxiſmi, ſed ante horam, vt alleuietur paroxiſmus ſm Halyab. & Auic. in. iiij. dicentem hoc de vomitu in quartana. Et cũ dicitur q̃ tunc facilius attrahitur, quia motus eius iuuat, falſum eſt, vt patet ex prædictis, quia motus ille intelligitur de quo loquitur in. i. de criſi, de materia furioſa, quæ non mouetur ad locum certũ, ſicut materia faciens paroxiſmũ. Ad aliud quod arguitur, q̃ tunc eſt materia magis odioſa naturæ, verum eſt, tũ non debet propter hoc

C dari medicina euacuans, quia diuertit naturam in illa hora, & ille motus ægritudinis eam debilitaret propter cauſam prædictã. Theriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarũ Gal. quia Gal. eam cõpoſuit, facit contra grauiſsimas paſsiões corporis humani, epilepticis catalepticis, apopleticis &c. Theriaca diateſſeron, de. iiij. rebus antiquit⁹ dicebaẽ, ſed alij philoſophi aliqd poſtea addiderunt, pprie valet toxicatis, & canis rabidi morſibus, & alijs venenis, morſibus animalium detur cũ ſuc. mentæ, & ſuper ipſum vulnus inũcta apoſtemata bonũ &c.

De euacuatione per clyſteria.

SVperius diximus de euacuatione vniuerſali, quæ fit per phlebotomiam, de quadam particulari, quæ fit per ſeceſſum, & per vomitum, & per ventoſam, nũc videamus de quadam particulari euacuatiõe, quæ fit per clyſteria. De qua dantur. xi. regulæ.

PRIMA eſt, quòd omnia clyſteria euacuãt materiam quæ eſt in inteſtinis. Regulæ de clyſteribꝰ.

D SECVNDA regula eſt, cum clyſteria expellant, et con ſumant ventoſitatem in inteſtinis contentam, ideo valẽt in paſsione colica, & maxime in colica ventoſa.

TERTIA regula eſt, quòd clyſteria valent in paſsionibus renum, & membrorum nobilium. In paſsionibus renum, quia inteſtina renibus vicinantur, & ideo à renibus ineſt dolor in inteſtinis ex paſsionibus renum, & eſt in eis ventoſitas quam clyſteria expellunt quæ dolorem faciebant, ideo dolorem mitigant in renum paſsione, licet illam materiam non conſumant, nec expellant. Similiter valent in paſsionibus membrorum nobilium, vt cordis, hepatis, quia expellendo fæces ab inteſtinis, inteſtina per vacuitatem ſuam attrahunt materiam contentam in membris nobilibus, & ita materiã contentã in eis curãt.

QVARTA regula eſt, quòd ſm Auicen. iij. lib. cap. de cura colicæ, non debent fieri clyſteria acuta fortia, niſi poſt materiæ digeſtionem, quia cor & hepar debilitarẽt.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 948 sur 1089

QVINTA regula eſt, quòd non debent fieri cibo crudo exiſtente in ſtomacho, quia ille cibus attraheretur ad inteſtina ante ſui digeſtionem, & ad hepar ſimiliter attraheretur ante ſui digeſtionem, & ideo non debet clyſteriū fieri, niſi poſt cibi digeſtionem, & hoc per longum tempus ipſis inteſtinis euacuatis, ipſa attraherent ad ſe cibū indigeſtum ſecundum Auic. lib. iij. cap. de cura colicæ.

SEXTA regula eſt, ꝙ non debent fieri clyſteria continue, imo debet fieri quies inter ea, ne per hoc naturæ multum debilitentur.

SEPTIMA regula, notandum ꝙ ſi clyſteria non inueniant humorem contentum in inteſtinis, non attrahūt humorem à membris ſecūdum Gal. vij. megatechni, clyſterium non tranſit vltra ieiunum.

OCTAVA regula eſt, ꝙ diuerſimode adminiſtrantur iſta clyſteria, ſm diuerſitatem membrorum patientium, unde ſi paſsio ſit in renibus, patiens debet iacere ſupinus, & pedibus eleuatis debet clyſteriū dari, & per iſtū modū iacendi melius attrahit à renibus, & attingit ad eos, ſi in inteſtinis debet iacere pronus propter eandem cauſam.

NONA regula, ꝙ nō debēt fieri clyſteria in tēpore calido, ſed aliquantulū frigido, ne per hoc febris ſequatur pp eorum acuitatē, & debent fieri ante cibū, aut poſt multū.

DECIMA regula eſt, ꝙ bonū eſt, ꝙ ante clyſteria fiat humorū ebullitio ſiue cōmotio, qđ facit balneū ante clyſteria, qa melius attrahuntur ad inteſtina ipſis euacuatis.

VNDECIMA regula eſt, quòd non debent fieri clyſteria cum patiens eſt infirmus, aut in inteſtinis, aut in ano, vt cum in eis eſt apoſtema, aut hæmorrhoides non competunt. Cauſa eſt duplex, quia primo patiens læderetur ab ipſo clyſteri. Secundo per clyſterium fieret attractio ad locum paſsionis & doloris ſecūdum Gal. & ad ipſum non debet fieri attractio.

Secundum circa hoc notandum, ꝙ clyſteria multis, & diuerſis intentionibus fiunt. Nam aliquando fiunt ad mollificandum, vt vbi eſt fortis induratio fæcum, fiat clyſterium mollificatiuum. Accipe maluas, biſmaluas, herbam mercurialem, violariam, & decoquantur, cum iſtis addatur colatura furfuris, & parum ſalis &c. Item oleū violatum, aut butyrum recens, aut ſagimē porcinum. In hoc autem clyſterio non debet eſſe ſal, niſi parū, ſi ſit ibi, vt faciat ipſum citius deſcendere & expelli.

Aliquando fit clyſteriū ad mordificandum. Accipe abſinthium, abrotanum, centauream, calamentum, origanum, & ſimilia, & decoctioni iſtarum addatur parum mellis, & ſi vis purgare phlegma, addatur polypodium, & cum hoc plus ponatur de ſale q̄ in illo primo clyſterio, quia non fit pro induratione fæcum, ſed propter defectum choleræ, quæ ad iſta inteſtina non delegatur ad expulſionem. Sed prima competit induratione fæcum, & ideo maxime competit in colica facta ex fæcum induratione, quia eam curat.

Aliquando fit clyſterium ad mundificandum, vt clyſterium mundificatiuū, vt in dyſenteria, quia prius oportet vulnera mundificari, q̄ ipſa conſolidentur fiat ex rebus mundificatiuis, accipe lentes, hordeum mundatum, fabas, & coquatur, & in decoctione aquæ diſtemperetur mel, vel ſi vis, fac clyſteriū ſimplicius. Accipiat aqua caſei. i. ſerum cū melle, & inj̄ciatur dictum ſerum cū melle & coquatur, & ſi vis adde furfur triticeum cū prædictis, & coletur, & colatura iſta per clyſterium inj̄ciatur.

Aliquando fit clyſterium ad conſolidandum, & tale fit ex rebus viſcoſis, vt in dyſenteria, accipe tragacanthū, gummi arab. primo tamen accipiantur vitella ouorū aſſatorum, & piſtentur, cum oleo roſato diſtemperentur cum mucilagine pſyllij̄, & cum aliquibus ſtipticis, & de galla, et aliquantulum de ſanguine draconis. Si debiliùs vis facere, vitella ouorum aſſatorū accipe, & diſtēperentur cum oleo roſato, ſi vis facere fortius fac prædictum.

Aliquando facimus clyſterium ad conſtringendum, quia inteſtina aliquando ſunt ita debilia ꝙ non poſſunt fæces retinere, & tunc indigent ſtipticis conſtrictiuis. vt ex talibus fiat clyſterium. vt roſis, acatia, hypocyſtide, galla &c. tragacantho, gummi arabum, ſi vis facere fortius, adde cum his folia quercus, & folia meſpillorū, iſtis etiam vtimur ad conſolidandum, & non ſolum ad conſtringendum.

Item ſolent fluxus ventris curari per aliqua non conſtringentia, ſicut per clyſterium factum de ſepo hircino, quod eſt quaſi inteſtinorum lorica contra choleram calidam excoriantem, quia craſſus eſt cito coagulatur & deſcendit ad inteſtina, ne cholera mordicentur & debiliten tur, quæ confortata quantum in ſe eſt retinent, ne materiam aliunde recipiant, ſicut prius.

Aliquando fit clyſterium ad laxandum, vt clyſterium laxatiuum & hoc dupliciter, aut in cauſa calida euacuando humores calidos, aut in cauſa frigida euacuando humores frigidos, vt phlegma. Si in cauſa calida, accipiatur malua, biſmalua, mercurialis, decoctioni iſtarum addatur oleum viol. & detur cum electario de ſucco roſarum, aut electario dulci, aut caſia extracta, & ſimilibus diſtemperatis. ſi in cauſa frigida, tunc accipe calamentum, origanum, abrotanum, polypodium. Et ſi cum hoc phlegma à ſtomacho volumus euacuare, illi decoctioni addat hiera picra, & ſi à renibus, addatur benedicta.

De ſuppoſitorij̄s.

CONſequenter videamus de ſuppoſitorij̄s, aliquādo fit euacuatio per ſuppoſitoria, & illa aliq̄ fiunt ieunia, vt ex ſapone gallico, aut expinguedine porci, addendo parum ſalis & mellis, & ſucci mercurialis, & debent ſemper inungi in oleo viol. vel ſanguine porcino. Aliquando fiunt fortiora, vt materia cōtenta in inferioribus euacuetur, vt ſi addat puluis ſcamoneæ aut aloe, aut fel taurinum ſiue porcinū, quia hæc mordicantia ab exteriori addita mordicant: ſicut cholera ab interiori veniēs.

De peſſarij̄s.

CONſequenter videndum eſt de peſſarij̄s, quę dicuntur clyſteria quæ aliquando ad matricis mundificationem, & menſtruorum prouocationem aliq̄ ad reſtringendum mēſtrua, & prius ad mundificandum. Ad menſtrua prouocāda, accipias abrotanum, ſabinam ru. maiorem arteticā, nigellam &c. Vel accipias tryphe ram magnā ſupra theodoricon, & formentur ad modum digiti parui, & ſi fuerit nimis mollis, addat puluis nigellæ, quo facto inuoluatur in panno tenuiſsimo et ponatur in matricem. Aliquando autem fiunt ad reſtringendum fluxum menſtruorum, & tunc debent fieri ex eis quæ reſtringant. vt acatia, hypocyſthis, ſuccus arnogloſſæ, ſanguis traga. gallæ, tragacan. gummi arabum &c.

Opiata nocumentum reprimentia.

SVperius viſum eſt de medicinis laxatiuis quæ nocumentum inferunt ex ſui malitia. Nunc uidendum eſt de opiatis, quæ eorum malitiam & nocumentum reprimunt, cum poſt ipſas exhibentur. Triplex eſt. n. nocumentū, quod infert medicina laxatiua, humores enim facit fluere, qui commoti ad membrum debile venientes, ibi poſſent cauſare ęgritudines. Item mēbra aperiunt, tertio ipſa debilitant. In opiatis eſt triplex remedium cōtra illud triplex nocumētum, qđ infert medicina laxatiua, ꝑ aliqua in eis contenta, habent. n. aliqua reſtringentia fluxum humorum. Item aliqua omnino cōſtringentia mēbrum rarefactum, vt ſtiptica, & aliqua quæ confortant membrū vt aromatica confortantia quod eſt debilitatū, & dicuntur ab ope, quia per excellentiam opem ferunt ſi ne eo ꝙ nocumentū inducant per aliquam malitiā quam habent laxatiuæ, ſicut laxatiuę medicinę. propter hoc ab hoc per excellentiā dicuntur, aut dicunt ab opio quod recipiunt. & licet omnes opium nō recipiant, aliquid tñ eſt in eis loco opij̄. inter quas eſt vna nobiliſsima opiata quæ dicitur theriaca magna in qua thrus eſt baſis, ſiue trociſci facti de thro ſiue de carne thiri. Thrus eſt ſerpens qui inuenitur in calida regione, & eſt calidus & ſiccus, magis tamen

De theriaca.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 949 sur 1089

tamen calidus ꝙ; siccus. Viperę siue thiri ſm Aui. & philoſophum qui eodem modo loquuntur de hoc, debent capi in fine hiemis & in principio veris, ſed non debent occidi, ſed debent ſeruari vſq; ad principium æſtatis, & per hoc forte magis conſumetur venenoſitas in eis. Illæ autē quæ ſunt flauæ ſunt malæ, & fœmina eſt melior ꝙ; maſculus, & eſt illa quæ habet plures dentes, ſed maſculus non habet niſi duos, vnum ſuperius & alium inferius.

Item cornuta timenda eſt, quia timendum eſt, ne ſit de genere ſerpentis, qui dicitur dipſas qui ſitim facit, quia ergo neſcitur diſtingui ab illa, accipiatur non cornuta, accipiantur ergo, quæ ſunt colore, rufæ, nō varię, & quę ſunt bene mobiles, caput leuantes bene, et illę quę morātur in locis humidis, & in litore maris, aut in lacunis, non accipiantur, quæ in locis altis, & in montibus ſunt.

Item illę quę poſt abſciſsionem diu viuunt, quia ſignū eſt ꝙ in illis ſit multum de calore & ſpiritu, à quibus fluit ſanguis multus, quia nō ſunt ita venenoſæ & malæ. Pars media recipitur remoto capite & cauda bene, ad menſuram quatuor digitorum, & in aqua dulci mundatur, & inteſtinis ablatis, & quod eſt in ventre, & ſimiliter cutis earum, & decoquantur fruſta deciſa illius partis mediæ cum aqua aceto & ſale, quouſq; ab oſsibus ſeparetur. deinde oſſa abiciantur & præmatur caro, & humor in ea exiſtens egredietur, & fiant trochiſci ex ea, et ponatur in eis furfur ſiue aqua furfuris ad cōſeruandum vt fiant trochiſci. Iſti ſic confecti non poſſunt multū ſeruari, poſſunt tamen alio modo confici, et poſſunt conſeruari per viginti an. Ille autem qui facit trochiſcos debet ſibi inungere manus cum oleo balſami, ne noceant ſibi.

Item thirus habet hanc proprietatem ſcilicet ducendi ſuperfluitatem ad exteriora. Vnde philoſo. & Auic. dicunt ꝙ cuidam ex comeſtione carnis thiri accidit apoſtema in collo plenum pediculis. Item Auic. i. cap. de venenis. dicit ꝙ theriaca habet proprietatem attrahēdi ſuū proprium venenum, ergo per naturam thiri habet proprietatem contra venenum conſumendo, quia thirus eſt calidus & ſiccus, et attrahendo ad ſe à corde ad ſtomachū venenum ſuum expellendo ad extrema, ſiue ad exteriora. Item valet theriaca contra venena, alia via ſcilicet naturam confortando ſua forma communi reſultāte ex conſtructione et fermentatione ſuorum componentium, per quam conuenit corpori humano, & cor confortant, quia cōfortatum, venenum expellit, & ſic valet contra omnia venena generaliter, & per illam cauſam diuertendo uenenum à corde per ſuam formam communem, quā habet ex actione et paſsione ſuorum inuiſibilium, per quam uirtutem confortat cor quantū ad ſuas operationes primas, facientes, ſm. Gal. xiij. megatechni, valet melius recens ꝙ; antiquata ſcilicet ad ea quæ facit thirus, ſed quantum ad operationem, quam habet ex ſua forma, melius valet antiquata ſm Auic. Theriaca eſt infans vſq; ad ſeptem mēſes, & iuuenis vſq; ad finem decem menſium in regione calida, & vſq; ad finem viginti in regione frigida, & ſenex & corrupta uſq; ad finem quadraginta annorum in regione frigida, & vſq; ad. xxx. in regione calida. Si ſit bona iuuenis aut corrupta & ſenex poteſt ſciri per hæc, accipiunt apothecarij caſeum recentem & ponatur in extremitate caſei herba ex qua inflammantur humores, et per hoc denigratur caſeus aut citrinatur, & ex alia parte ponatur theriaca, ſi fugat ipſum, bona eſt, unde debet facere dealbare lac in illa parte in qua erat denigratum.

Qñ bona.

Item ſi faculue, id eſt gallo ſylueſtri tribuat venenum, & per exhibitionem theriacę curetur, bona eſt et recens.

Item ſi cui ruſtico fuerit data medicina & iuerit ad ſellas quinq; vicibus, aut ſi habeat fluxum ventris, & cito per exhibitionem theriacæ reſtringat bona eſt. Hęc duo vltima ponit Aui. hanc compoſuit Andromachus, ſed tempore ſuo dicebatur mithridatum, quia tantum valet quantum theriaca, niſi in receptione venent, in mithridato & theriaca ſunt eadem, niſi quia in eo non eſt caro thiri ſm G. in mithridato & ſui ſequaces addiderūt carnem thiri & vocata fuit tunc theriaca. Iſta theriaca ſublimior eſt medicinarum, valet contra paſsiones frigidas, ſed non debet dari in paſsionibus calidis, ſiue ex materia calida, niſi hoc ſit in dyſenteria, tunc ibi competit in omni caſu.

Item non detur niſi poſt materiæ digeſtionem, quia eā diſſolueret, & non poſſet eam diſſolutam conſumere totam, cum ſit multa & indigeſta, & ideo non eſt danda niſi poſt materię digeſtionem, et euacuationē vniuerſalem, ipſa enim materia, ſi eſſet multa & indigeſta per eam diſſoluta & non conſumpta, poſſet ad aliquod membrum nobile fluere, & malum inducere, niſi in apoplexia, cum timeatur de morte ſubita, tūc poteſt dari ante materiæ digeſtionem & euacuationem, quia melius eſt portionem materiæ cōſumere, & aliam diſſoluere, ꝙ; mortem ſequi, valet ergo in apoplexia cum vino diſtemperata, vel ſic melius ſit poſito aliquo inter dētes: fricetur palatum cum ea, & totum corpus inungatur, quia aliquando in paralyſim terminatur, ſtomatichis valet cum decoctiōe macis, aut nucis muſcatæ cū vino data in iſto vino, cum ſtomachatio fiat ex ventoſitate eleuata cum materia propter indigeſtionē aſthmaticis & raucedini vocis cū ſit ex materia uiſcoſa in pectore contenta cum ſucco liquiritię, aut ſi fiat ex materia rheumatica frigida deſcendente ad tracheam arteriam, quia reſoluit materiam cōtentam in pectore, & fluxum rheumatis reſtrinxit, in ſputo ſanguinis non ex acumine ſanguinis, ſed fiat ex vitio putredinis venæ data cum ptiſana vel cum aqua decoctionis balauſtiæ vel galliæ &c.

Item in dyſenteria cū decoctione hypocyſthidos, aut galliæ, tragacanthi &c. contra lapidem renum cum decoctione ſaxifragiæ, vel milij ſolis, ad prouocationem menſtruorum, & mundificationem matricis cum decoctione artemiſiæ, aut rubeæ maioris, contra leprā cum decoctione mētę aut gentianę, quia ſuperfluos humores cōſumit, & contra venena diſtēperata cū decoctione ariſtolochię, aut gētianæ, doſis eius eſt. 3. i. & illud adhuc eſt multum.

De theria. diateſſerō.

Theriaca diateſſeron fit ex quatuor medicinis valentibus contra venenum, & ideo dicitur diateſſeron, recipit myrrham ariſto. gentianam, & baccas lauri, & fere valet contra venena ſicut et prima, doſis huius theriacę ſcilicet diateſſeron eſt. 3. ij.

An in euacuatione craſſorum humorum competat fortis medicina.

CIrca iſtam lectionem quæritur, vtrum in euacuatione craſſorum humorum cōpetat medicina fortis, & videtur quòd ſic, quia medicina correſpondet digeſtiuo, ſed in eis datur digeſtiuū forte, quia valde diuretica, ꝙa ſm G. in techni. medicinæ virtus debet eſſe eleuata in gradu eodē in oppoſita qualitate, ergo ſi illud eſt multū craſſum quod debet digeri, illud debet eſſe valde diureticū, qđ debet digerere, ergo qđ debet euacuari.

Item in. iiij. aph. melancholicos purgare inferius vehementius, ſi ergo vehementer oportet melancholiam purgare. & craſſus humor eſt, ergo &c. ſm G. quia craſsior & glutinoſior eſt. Item ſupra illum aphor. in. iij. helleborus periculoſus eſt ſanas carnes habentibus, dicit G. ꝙ forti infirmitati, fortis medicina correſpōdet. Contrarium dicit Aui. iij. lib. cap. de cura quartanæ, maxime in principio, quia ſubtile euacuaret fortis medicina, & craſſum remaneret, & magis impingeretur.

Solutio. Medicina fortis dicit quadrupliciter. Primo propter locum à quo euacuat, vt cū à venis euacuat phlebotomia & non à magnis ſolum, & ſic ſm G. ij. acutorū dicitur phlebotomia fortis euacuatio, quia cum violētia euacuat, vnde à pare talis modus euacuandi dicitur fortis. Secundo modo, quia cum violentia euacuat, vnde à parte modi euacuandi dicit fortis, & ſic ſm Sera. in. vij. dicitur vomitiua medicina fortis, quia præiudicat attractio ſua expulſiuæ inteſtinorū. Tertio modo dicitur fortis, quia humorē craſſum euacuat. Quarto modo dicitur

fortis,quia euacuat multum, & de hac dicit Aui.iiij.li.c. de cura tertianæ non veræ.vnde dicit: ꝙ quædam est medicina fortis debilis,quædam est medicina fortis absolute,& quædā debilis absolute. Fortis absolute est:quæ humorem crassum euacuat,& multū vna vice, & fortis debilis:fortis, quia euacuat humorem fortem ad euacuandum:debilis, quia paucum. Eodem modo dicitur morbus fortis,aut quia est ex materia crassa, & tūc competit inprincipio medicina, quæ humorem crassum euacuat: debilis tñ & parū,quia aliter cōsumeret subtile et reliquū compingeret,in fine competit fortis, post materiæ digestionem,quæ multum euacuat,& etiam multoties, debilis,quia melius ellet euacuare per quinq; aut sex medicinas debiles,quam per vnam fortem valde:quę naturam multum debilitaret,& hoc vult Auic.in cap.prædicto.

Ad primum respondetur tripliciter, & primo sic.medicina euacuans respondet digestiuæ: verum est ꝙ illum humorem quē digestiua digerit, medicina euacuās euacuat, non tamen oportet eodem modo, quia euacuatio non fit nisi materia digesta, & in principio non est digesta,licet forte ibi sit aliquid digestum,non tamen est digesta,quātum ad suam portionem maiorem, vel si euacuat de indigesto,hoc est parum quia non obedit.

Secundo modo respondetur per interemptionem maioris,imo materiæ crassæ non respondet digestiuū diureticum valde, nam secundum Gal. in passione renum & lapidis,non debent dari diuretica fortia in magna quantitate,vt eorum operatio sit fortis.licet valde subtiliatiua in pauca quantitate competant, quia ista consumerent subtile,& residuum putrefacerent. Et ad argumētum forte dicitur. ꝙ per se verum est ꝙ illi crasso respondent tantum,subtile per proportionē,tamen per accidens hoc impeditur,quia non subtiliaret,cum non sit calidum valde illud quod ita est subtile, quia tunc subtile euaporādo residuum incrassaret,vt dictum est prius.

Tertio aliter dicendum,ꝙ verum est ꝙ fortis medicina respōdet digestiuo scilicet postquam opus suum compleuerit,& hoc est materia digesta, & non in principio.

Ad aliud dico, ꝙ morbus qui est fortis multum affligit,vnde indiget medicina forti à principio vsq; ad syncopim secundum Gal.qui dicit.quod non inuenit meliorem curam in materia furiosa, quàm illam in morbo forti,alio modo cōpetit,vt dictum est, & sic patet resolutio.

An in sanis competat pharmacia.

COnsequenter quæritur, vtrum in sanis competat pharmacia,videtur ꝙ non secundum Auicen.in.i. qui dicit. Caueat conseruator sanitatis ab omni re medicinali,ergo &c. Item causa curatiua non respondet corpori sanatiuo,sed conseruatiua, quia causæ distinguuntur secundum distinctionē corporum,sed medicina euacuatiua est species curatiuę fm Gal.I techni.ergo etc.

Ad oppositum est vsus.

Solutio. dico ꝙ sano non lapso non debet dari medicina,nec alterans,nec euacuans. Si vero sit lapsus, aut habet corpus mundum,aut non mundum: si mundum,tūc non competit euacuans,sed si competat hæc erit alterās. Et tu dices ꝙ debet ei dari medicina euacuatiua ad prȩseruandum,licet non ad curandum. vt si timetur de tempore æstiuo sequente multum calido, ne incurrat feb,ppter generationē multæ cholerę, & in eo debes euacuare choleram:licet non abundet vt postea per tempus nō fiat generatio cholerę superabundantis, imo fiat diminutio.& sic fiet temperamentum. Sed dico,ꝙ non debet dari medicina euacuans ad præseruandum, quia molestum esset humores euacuare necessarios.Sed melius est ei dare medicinam suam complexionem alterantem,ne plus debito cholera generetur.

Si habeat corpus immundum: tunc competit non sub ratione quæ sanum: sed sub ratione qua præparatum ad ægritudinem,cum in eo materia morbi futuri existit:vnde non remouetur dyscrasia facta, sed fienda, & hoc est E in præseruando. Vnde euacuatio materiæ corruptæ est species curationis, sed non corruptæ est species præseruationis,& sic patet solutio ad duo prima argumenta,& ad primam quæstionem patet,ꝙ dare hieralogodion,aut pilulas cochias in principio est malum, quia subtile consumerent,& residuum incrassarent.

Aurea alexandrina ab auro dicta, alexandrina ab Alexandro peritissimo philosopho,à quo fuit inuenta, proprie valet ad omne vitium pectoris et capitis ex frigiditate,& maxime ad omnem passionem rheumaticam: quæ à capite ad oculos,& ad aures, & ad gingiuas descendit, & ad omnem grauedinem omnium membrorum, quæ fit de eodem humore. xvij. pars confecta est lib.ij. ℞.se. asari carpobal. hyoscyami ana.ʒ.ij.balsami,cinnamomi, folij.zedoar,zingi.costi,coralli,casiæ trac. euphorbij,gasim,thuris,styracis cala.salmente,meu,cardamomi,seseleos,napi.i.semen sinapis,saxifragię,anethi,anisi ana.ʒ.i. ligni aloes,reub.reupon.aliptæ,casto.spicę,galangę,opo F balsami,anacardi,masticis,sulph.viui, peoniæ,eryngij. ro.thi.acori,pulegij.aristo.longæ,gentianæ,corticū mandragoræ,chamedryos, baccarum lauri, petroselini, se. rauistici,se.leuistici,se.rutæ,se.ameos,dauci,macropiperis,leucopiperis, xylobalsami, carui, amo.ana.ʒ.i.&.ſ. auri,costi,argēti meri, ambarum margaritarum,blattæ, bizantiæ,osis de corde cerui ana.thuris,heboris,calamēti aroma.pyrethri.ana.gra.ix.mel.ꝙ sufficit, det ad modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido,febricitanti cum aqua tepida.

De compositione medicinarum.

VIso superius de modo digestionis & euacuationis: & quia euacuatio fit vt plurimum per mēdicinas compositas & etiā de ipsis hic determinatur.Ideo videamus modum compositionis.

Circa hoc tria habent videri. Primū est videre causas propter quas est medicinarum compositio. Secūdum est ꝙ in omnibus est ponere aliquas medicinas profundamento in medicinis compositis, quomodo cognoscemus, quid erit basis in medicinis compositis aut fundamentum. Tertium est videre causas ponderum medicinarum quare quædam in tali pondere ponuntur, & quædā in tali. Primum est de præsenti lectione.

PRIMA causa quare necesse est habere medicinā compositam ex pluribus simplicibus est:quia non erat aliqua medicina simplex sufficiens ad hoc quo indigemus secundum Gal.in techni. Si dyscrasia sit eleuata in decem numeris, oportet ꝙ exhibeatur ei medicina eleuata in decē numeris in latere opposito,et hoc nō est reperire aliquando in simplici medicina habente respectum ad hoc, sed vna est eleuata in decem numeris & alia in.xij. & tunc ex commistione istorum fit illud quo indigemus, & hoc est medicina composita. Vnde Serapio. in.vij.cap.ij.dicit,ꝙ si talem simplicitatem haberemus: medicina composita non indigeremus.

SECVNDA causa est,morbi compositio quæ indiget H medicina composita,vt feb.de materia frigida,quæ ratione materiæ indiget calidis, ratione formæ ægritudinis formalis indiget frigidis & humidis. Vel si morbus sit compositus ex cholera & phlegmate, nulla autem simplex medicina inuenitur:quæ sit calida & frigida, humida & ficca:ideo indigemus composita.

TERTIA causa, bene verum est ꝙ morbus simplex indiget simplici medicina,sed in simplici morbo indigemus medicina composita,non quia morbus sit compositus: sed quia volumus in hoc morbo opera plura facere & opera contraria,vt in apostemate consumere materiā fluxam, & materiam fluxuram restringere, ne fluat, in membro debili,in quo est morbus materialis indigemus materiæ consumptione, & membri debilitati confortatione,quod per simplicem medicinam non habet ita fieri,sicut per compositam.

QVARTA causa est, propter represionem mali saporis:

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 951 sur 1089

poris: & acuti ipſius medicinæ, ne ſaporis horribilitas abominationem inducendo nauſeam faciat, & per hoc contingat eam vomere: antequã compleat ſuã operationẽ & de hoc dicit Serap.c.prædicto. q propter hoc q aloe eſt amarum,cũ aromaticis conficitur, & per hãc cauſam cum opio caſtoreum, q eſt mortificans, vt ſua acuitas.i. excedens frigiditas reprimatur per quã erat mortificans. Et per hanc viam iubet Hipp.commiſcere cum helleboro aniſum, fœniculũ &.vt conſumant ventoſitatẽ quã facit,& eleuat hellebor⁹ commotionẽ faciẽdo i humorib⁹.

QVINTA cauſa eſt, vt ex actione & paſſione ſimplicium medicinarum habeatur vna forma communis,quę cor confortet:& per hoc valeat ad omnia venenoſa tam calida q̃ frigida, quod in ſimplici medicina non inuenitur:vnde eſt videre de theriaca magna, has cauſas ponit Serap.in.vñ.cap.ñ. Illæ tamen ſunt cauſæ duæ quas ponit Auicen.lib.i.

SEXTA cauſa eſt, fortificatio vnius operationis qua indigemus in medicina habente duas operationes debiles,vt in chamæmilla ſunt duæ operationes ſcilicet conſumere & confortare, vtrunq; tamen debiliter. Si autem indigeamus chamęmila ad alteram operationem faciendam,tunc admiſceamus aliquam ipſam iuuantem: & ſic in medicina compoſita ſunt aliquando duæ medicinę baſis:aliquando vna tãtum, & alia ſunt ſuam operationem iuuantia,vt videbitur poſtea.

SEPTIMA cauſa eſt, quando volumus q medicina operetur in locis remotis, admiſceamus aliquid cum ea quo d præſeruet eam, ne corrumpatur & debilitetur intantum q in locis remotis non valeat operari,& propter hoc ſecundum Aui.lib.ñ.cap.i.admiſcetur opium in theriaca, vt præſeruet medicinas calidas, ne in prima & ſecunda digeſtione virtus earum corrumpatur, & propter hoc habetur ratio efficax, q medicina in humorem poteſt conuerti,non tamen in membris remotis operãs, qa ſi in ſanguinem conuerteret:ſua virtus eſſet quaſi amiſſa.

OCTAVA cauſa eſt,vt medicina penetret ad locũ certum,vnde cum auro & corallo & ſimilibus, crocum admiſcemus, vt faciat ea ad cor penetrare, quæ de ſe non penetrant:quia craſſa & terrea,ſimiliter cum camphora, quia ſua frigiditate ſibi impedit viã.& ſi obꝟcis ſicut obꝟcit Aui. q in morbo calido non debet admiſceri crocus cum ſit calidus:reſpondet Aui.qđ cum venit ad cor à calore cordis comburitur & in fumum reſoluitur, quo conſumpto alia medicina natura iuuatur. Et q hoc ſit verũ, patet per Aui.dicentem in.ñ.q natura aliquando ſeparat & diſcernit inter duas virtutes medicinæ:vniam reſpuendo & aliam eligendo,quæ quidem virtutes ſunt compoſitæ in eadem re naturaliter,vt chamæmila, quod multo fortius poterit facere in compoſito artificiali.

NONA cauſa eſt,vt medicina quæ eſt valde diuretica cito penetrãs,& tranſiens,magis moretur in loco,in quo debet operari,ne nimis cito tranſeat: & ideo cum damus reubarbarum ad deoppilationem hepatis, ſimul cum eo admiſcemus raphanum, quia raphanus de ſua proprietate habet mouere humores ad os ſtomachi, propter qđ eſt medicina vomitiua, & per conſequens medicinã diuretieam aliquantulum à ſuo tranſitu retrahit:ita q fit quidam motus agitatiuus ex trãſitu & penetratione medicinæ diureticæ & retractione eius à raphano, pp quod non penetrat ita cito vltra, & ideo ibi remanẽs meli⁹ operaꝟ.

DECIMA cauſa eſt,vt medicina ambigua ad duo opera,ſiue ad vnum opus in diuerſis membris determinetur ad opus,illud in vno membro, & ſic cum ſemine fœniculi & aniſi quæ ſunt indifferentia ad hoc vt deoppilent renes aut venas,cum volumus renes aut veſicam deoppilare admiſcemus cantharides, quæ ducunt eas ad renes & veſicam,ſi ad hepar & ad venas admiſcemus aliquid ad propoſitum valens.

Duo notanda circa medicinas compoſitas.

Primum,q oportet ſcire q medicina cõpoſita experta eſt melior q̃ non experta, & melius cognoſcimus, qa medicina compoſita operatur duplici via. Vno modo per naturam ſuorum componentium, ſicut diximus auream alexandrinã eſſe calidam & valere in paſſionibus frigidis à ſuis componẽtibus,et hęc operatio via rationis poteſt cognoſci & experimento. Alia eſt operatio p ſuã formam reſultantem ex fermentatione ſuorum componentium nobis ignotã,quæ ſola per experientiam cognoſcitur, qñ ergo eſt experta medicina, cognoſcitur q̃tum eſt vtrunq;,quãdo non:niſi quãtum ad naturam ſuorum componentium tantum,& ideo aliquando credimus diuerſas medicinas valere ad vnum, quia ſolum per experientiam ipſa componentia reſpicimus:quarum vna valet ad vnum, & alia non. Secundũ quod debet ſciri eſt, q in medicina compoſita fiat compoſitio ad vnum de rebus paucis. Vnde bonum eſt componere medicinam ex rebus paucioribus q̃ poſſumus: quia neſcimus vtrũ vna aliam corrumpat. Vnde ſm Aui. in.ñ.anacardi non debent commiſceri cum carne thiri: quia ei⁹ operationem corrumpunt. Et hoc eſt intelligendum,qñ componimus illam medicinam ad vnam intentionem vt dicit: vnde ſi volumus tãtum hepar infrigidare:melius eſt facere ſyrupum de ſcolopendria & endiuia cum aliquibus reb⁹ confortantibus & valde paucis,q̃ apponere multa,cauſa prædicta,vnde Auic.in.ñ. & parum medicinarũ melius eſt q̃ plurium earum intentione vna. Si enim velles plures operationes facere,vt digerere,aperire,confortare,oportet plura aponere: ſicut ipſe fecit multoties. Pauciora.h. in vna intentione ſunt meliora, in paucioribus enim via magis tuta,& hæc eſt ſumma de primo.

De aurea Alexandrina.

SVperius vidimus de nobiliſsima opiata, vt de theriaca:nunc videamus de alia: vt de aurea alexandrina. Aurea ab auro quod recipit:aut quia eſt precioſa & excellens in bonitate ſicut aurum. Vnde eſt probata in multis paſſionibus.

Alexandrina ab Alexandro,qui eam inuenit, vel pro quo data fuit, valet ad omne vitiũ capitis de frigida cauſa ſolum,quia eſt multum calida. vnde detur ſi materia eſt phlegmatica vel melancholica, valet ad rheuma capitis ex frigida cauſa: prius tñ digeſta materia rheumatica & vniuerſali euacuatiõe facta. vnde nunq̃ debet dari fortis opiata maxime,neq; debilis ẽt, vt muſa ænnea rubea, & ſimilia ſine vniuerſali euacuatiõe, ſi corp⁹ ſit plectoricũ, aut per pharmaciã,aut p phlebotomiã, aut per ſcarificationem,ſm q meli⁹ expedit,quia opiata tria facit, habet enim virtutem conſtrictiuã per opium qđ recipit:& conſtipatiuam & diſſolutiuam:quia in ea ſunt multa calida, vt per effectum patet:ſi ergo materia eſſet multa,faceret quod poſſet,quia non poſſet totam materiam conſumere,ſed illam diſſolueret, & moueret, & ſic rheuma augmentaret: neq; debet dari in die ſequenti poſt purgationem vniuerſalem:ſed ſecundo aut tertio poſt phlebotomiam poſt pharmaciam:tertio valet ad rheuma conſtringendum vniuerſali purgatione facta,ſi fiant pilulæ de ea, ponendo tamen plus de maſtice:& teneantur illæ pilulæ in ore aut ſub lingua. Illæ pilulæ prohibent materiæ deſcenſum,ſic oculi vel gingiuæ, cum fuerit fluxus rheumatis ad ea,iuuantur,quia prohibent fluxum & dolorem cũ ſit de materia frigida euacuatione præcedente. Similiter bonum eſt ad cõſumptionem humorum frigidorum vbi cunq; ſint:ſicut in paſſione capitis,hepatis,ſplenis,ſtomachi,pulmonis,poſt euacuationem tamen,nõ enim debet aliqua opiata dari:maxime vt mithridatum,theriaca magna,aurea alexandrina,niſi euacuatione facta.

De aurea alexãdri.

Iſta recipit multas medicinas de quibus videamus naturam earum.

Recipit aſarum,qđ alio nomine dicitur aſarum bacca rum, odorifera eſt,& eſt ſicca vſque ad tertium,& eſt calida:ſua tñ ſiccitas maior eſt q̃ ſua caliditas. Illa eſt bona quæ linguam mordicat & boni odoris eſt:habet vim aperiendi.

De aſaro.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 952 sur 1089

tiendi, calefaciendi, ſubtiliandi, cõfortandi, abſtergendi: vnde valet in paſsione ſplenis & hepatis, & maxime in deoppilatione ſplenis, in digeſtione craſſæ materiæ: vnde fiat ſyrupus acetoſus in deoppilatione ſplenis: & ponatur ibi aſara, baccara, & capparis, & tamariſcus.

Item valet ſi cum aceto emplaſtretur ſupra ſplenẽ: item prouocat vrinam: ponitur autẽ hic in iſta opiata ad conſumptionem materiæ, & ad cõfortationem membrorũ.

De carpobalſamo. Carpobalſamum eſt fructus balſami. Balſamus autem eſt arbor parua quæ naſcitur vltra mare: parua ad quantitatem duorum cubitorum ad plus: vnde proprie non eſt arbor: ſed frutex: alio nomine dicitur oculus ſolis: quia ſol eum videt: quia eſt in locis altis ſupra quæ ſol ita radiat in tempore caniculari: ſcinditur, vt ab eo lachrymæ fluant, & colligitur ſic, & dicitur oleum balſami, & dicitur opobalſamum, id eſt ſuccus balſami vel lachryma, & quando per ſe dicitur abſolute balſamus, pro ſucco intelligitur, propter ſui excellentiam. Cognoſcitur autem ſic ſua bonitas: quia ſi ponatur in lacte gutta de illo opobalſamo, & coaguletur lac, eſt bonum, ſi nõ, nõ eſt bonum. Item ſi petat fundum in aqua poſitum. Item apothecarij ſic experimentantur: ponunt de eo in naribus cum pollice vſq; ad coniunctionem naſi cum ore, et ſi cito penetret ad cerebrum, eſt bonum, vtimur eius ligno, & eſt xylobalſamum: & eius fructu: qui eſt carpobalſamum: & eius oleo, quod dicitur opobalſamum.

De ligno aloes. Lignum eſt calidum & ſic. plus adhuc ſemen eius, & adhuc plus etiã oleum iſtis duobus: habet oleum balſami vim aperiendi per ſuã caliditatem, & ſua proprietate attrahit ſpinas, & tribulos à manibus & pedibus, dicitur à quibuſdã q̃ valet ad paſsiones oculorum. Illud forte non eſt verum generaliter, & ideo eſt malum facere de particulari vniuerſale. Ex hoc enim accidit magnũ nocumentum: ſicut quidã qui cataputias in oculo poſuit, quia quidã dixerat quod valebãt ad hoc, & ita oculum amiſit, vnde verum eſt, q̃ valet ad pãnum in oculo ſub abſterſione & apertione, non tñ valet in omnibus paſsionibus eius, lignum eius & ſemen eius valent aſthmati ex phlegmatica materia contenta in pectore, ipſam conſumendo, prouocando vrinã: oleum eius educit fœtum mortuum, & os matricis mundificat, vnde præparat eam ad conceptum: ſi ex eo inungantur pedes quartanarij, & totum corpus, præſeruat à typo. & aufert typum, ſi inungantur in typo. præſeruat à venenis, & maxime à veneno ſcorpionum, quia illud venenum eſt frigidum &c.

De hyoſcyamo. Hyoſcyamus eſt herba cuius ſemen eſt cariſillaga, quidam eſt albus, quidam niger. Albus melior, eſt frigidus & ſiccus in fine tertij gra. Niger in quarto eſt frigidus & ſiccus: conſtringit, ſtupefacit, dormire facit, dolorẽ mitigat ſenſum mortificãdo. vnde reſtringit fluxũ ſanguinis. Item mẽſtrua reſtringit. Item ſi eius ſolia comedant, dormire facit hominẽ quaſi ebrium, rationẽ perturbãdo per fumos, quidã ſedant dolorem oculorum cum eo & aqua roſ. ſed non eſt bonum, niſi timeamus plus dolorem propter ſui acuitatem & vltimitatem, q̃; malitiam morbi.

De caryophyllis: & cinnamomo prius vidimus.

De opio. Opium eſt ſuccus papaueris: opium aliud thebaicum aliud egyptiacum, quorum vtrũq; eſt bonum, aliud quirinacum, quod dicitur aſa fœtida, vel laſar, eſt frigidum in quarto, ſiccũ in tertio, ſic fit, capita papaueris ſcindũtur in æſtate, caniculari tempore, & per hoc cadit ſuccus ab eo: & ille ſuccus ponitur ad ſolem & deſiccatur, & tũc eſt opium, ſedat tuſsim frigidam à rheumate deſcendente ad pectus ſtringendo rheuma, ſed caueamus ne demus per ſe, ſed cum caſtoreo: accipiatur parum opij & caſtorei & cinnamomi, tragacan. zingi. mirrhæ. fiant pilulæ & teneantur ſub lingua: valent ad reſtringendum rheuma deſcendens à capite: valet etiam opium paſsionibus ſtomachi ex nimia caliditate, cætera patent.

De myrrha Myrrha eſt gumma calida & ſicca in tertio gradu: ſubtilis eſt ſubſtantiæ, habet virtutem conſumptiuam mundificatiuam & conſeruatiuam: conſumit ſufficiẽter illud quod diſſoluit: habet etiam vim conglutinatiuam, ſtomachum debilitatum & lapſum ex humiditate phlegmatica confortat. Item confortat dentes & confirmat, ne cadant, præſeruat enim à corruptione & putrefactione, quę materia ſi putrefieret caderent dentes, fiat puluis ex ea & cinnamomo cum aqua ro. aut aqua rubi, aut aqua virgæ paſtoris, ex hoc fiant pilulę et ex eis fricentur dentes cum neceſſe fuerit. vel accipiatur eius puluis ſolum, & ponatur in vino pontico, & ex his abluantur os et dentes: illud cõſumit materiam putridam phlegmaticam in pectore: vnde valet ad nimiam humectationem pectoris: prouocat vrinam & menſtrua, & præſeruat à putrefactione: vnde antiqui ſolebant corpora mortuorum inũgere ex myrrha vt diuti⁹ poſſent ſeruari, vnde dicitur quod Chriſtus dominus fuit ex ea vnctus.

De cypero. Cyperus eſt radix herbæ ſimilis ſegeti, ca. & ſic. & ſubtilis ſubſtãtiæ. vnde habet vim diureticã: aperit ſine mundificatione, & eſt ſtiptica parũ: confert frigiditati veſicę, ſiue debilitati ei⁹ ex frigiditate, iſtud eſt ei ſpeciale: vnde prohibet diſtillationẽ vrinæ ex debilitate contentiuę virtutis ĩ ueſica ex frigiditate, ualet ẽt in frigiditate matricis.

De caſia. Caſia duplex eſt, ſcilicet, caſia fiſtula, & caſia lignea: de caſia lignea videamus prius quid ſit, ipſa eſt cortex arboris, cali. & ſic. in tertio gradu, & ſubtilis ſubſtantiæ, eſt enim diuretica ex ſuis qualitatibus & ſubſtantia, confortans ex ſua aromaticitate, cõſumptiua ex ſua complexione vel qualitatibus ſuis. Ipſa enim ventoſitatem repellit & reſoluit, vrinam prouocat et menſtrua: vnde tryphera magna cum puluere eius educit menſtrua, ſi detur in ſero in vino in quo fuerit caſia lignea patienti, vrinam prouocat & ſecundum Haly. ſtomachum confortat.

De corallo. Corallus eſt lapis qui inuenitur in littore maris, quidã eſt albus & niger: & alius eſt rubeus. Rubeus eſt melior: et ideo per ſe ponitur, de rubeo intelligitur: frigidus eſt et ſiccus in ſecundo, et eſt ſtipticus, deſiccat plus quàm infrigidet: abſtergit ab oculis humiditatem ſuperfluam, valet contra fluxum ſanguinis, ſputum ſanguinis. Accipiãtur coralli tragacanthi. ana. ʒ. i. fiat puluis & aliquo ſtiptico appoſito. vt ſanguis draconis, huiuſmodi puluis eius cũ camphora valet ad cor, confortat gingiuas, habet virtutes occultas. Dicit enim Gal. q̃ preſeruat domum in qua eſt à fulgure. Item curat epilepſiam ſi collo ſuſpendatur.

Item Aui. & Gal. dicunt quòd ſi ſuſpendatur ad collum, ita q̃ attingat ad ſtomachum. aufert omnem dolorem ſtomachi, ſed forte modo non ita: ſicut neq; peonia modo habet virtutem quam ſolebat habere.

Circa iſtam lectionem dubitatur: viſo ſuperius de digeſtione & euacuatione: modo videndum eſt de duobus remanentibus ſcilicet de balneo & opiatis, quia de phlebotomia ſatis habetur in li.

An balneum competat ante exhibitionem medicinæ.

QVæritur igitur de balneo vtrum competat ante exhibitionem medicinæ, & videtur q̃ non. Corpora vbi quis vult purgare, oportet fluxa facere & vbi repit natura, inde ducere oportet per conuenientem regionem. Ex his duobus habetur q̃ ante exhibitionem medicinæ oportet purgare materiam, & facilem facere ad currendum ad locum per quem medicina eam debet euacuare, & hoc vult Aui. cum dicit, q̃ ante vomitum debent capi cibi pingues ad debilitandum os ſtomachi vnde materia melius recipiatur, ſed balneũ attrahit materiam ad locum contrarium loco, per quem medicina euacuat humorem, cum ad extrema corporis trahat materiam: & medicina ad ſtomachum, ergo &c.

Oppoſitum vult Auicen. fen. iiij. cap. v.

Iuxta hoc quęritur vtrum eadem die competat in qua datur medicina, videtur q̃ non ſecundum Gal. iiij. apho. qui dicit quod balneum & ſomnus impediunt medicinã à ſua operatione, vnde non debent inungi niſi velimus

medicinam

medicinam in euacuando impedire. Oppositum dicit Auic. cum prædicto.

Tertio quæremus vtrum post medicinam competat, & videtur ꝙ non, quia post medicinam corpus non debet repleri illa humiditate quæ per medicinam euacuatur: sed balneum replet corpus humiditate accidentali, et illa per medicinam est euacuata, quia ſm G. supra illum aphor. ad helleboros &c. aqua humectat corpus humiditate accidentali: balneum autē est aqua: ergo &c. Contrarium dicit Auic.

Iuxta hoc quæritur in qua die magis competat.

Hæc omnia soluta sunt, visis regulis de modo operandi prius: dico ergo ꝙ cōuenit ante: & eadem die, & post. Ante duplici de causa: quia corpora vbi quis vult purgare &c. & illa corpora quæ debent præparari sunt duo. s. corpora quæ habent euacuari: vt humores fiant cursibiles & labiles per venas de facili, & membra per quæ fit euacuatio, vt sint lenita, & per ea humores lubricent: & aperta, vt pateat eis transitus, humores subtiliando, balneum etiam liquefaciendo fluere facit: etiam uenas mollificat: ideo conuenit aliquando per tres dies ante medicinam. Vnde Auic. in. i. ca. dicto. Qui debet per medicinā solui, balneum est intraturus ante solutionem, quia est præparans corpora, nisi aliquid prohibeat, & ꝙ illud est, vt vulnera apostemata, & hydropisis: tunc enim nō competit, nec in morbis humidis humiditate accidētali: quia per balneum plus multiplicatur.

Ad argumentum in contrarium, dico ꝙ licet balneum in hora balneandi trahat materiam ad exteriora, qa humores liquefactos facit per corpus fluere, post balneum reuertuntur ad interiora, & hoc etiā vt dictum est mēbra præparat, vt possit materia fluere per ea, vt medicina in balneo non debet dari, licet ego dederim in vno casu, scilicet cuidam dominę quæ habebat melancholiam, & nolebat accipere medicinam: feci eam intrare balneum & mitigata fuit, & libenter accepit, deinde feci eam statim à balneo auferri, & post longum tempus ipsa fuit curata.

Ad secundā quęstionem respondeo & dico: ꝙ balneū habet duas facere operatiōes, vel tres. Prima est trahere materiā ad exteriora. Secūda est stringere ventrem, per hoc ꝙ illa materiā trahit ad exteriora, et tale ē vehementis caliditatis. Tertia operatio est calefacere non tū fortiter. Dico ergo, ꝙ in tēpore calido nō cōuenit intrare balneum in hora solutionis neque in die: quia traheret materiam, & medicinam ad exteriora, & tu arguis ꝙ p̄ hoc vē trem stringit. Sed in tempore frigido & in hieme anteq̄ medicina moueat confert balneum: non tale ꝙ sit attrahens sed solum commouens materiā: & meatus aperiēs: istis duobus indigent humores frigidi cum crassi sint, & meatus sint stricti per aeris aut temporis frigiditatem indigent apertione: propter quod non euacuarentur de facili nisi commouerētur, et meatus aperirent. Vnde Aui. non intret quis balneum post medicinam quod attrahit: ingredi tamen potest primam causam: ideſt tinā aquæ calidæ: balneum bonum est: & illud fit ad mollificandum.

Ad tertiam quæstionem dicendum est: ꝙ post medicinam conuenit balneum vel æquialens. vt stupha. et hoc propter duo. Vnum est vt membra per medicinam fatigata per balneum confortentur. Secunda causa: vt fumi subcutanei per medicinam eleuati scilicet à materia mala & à medicina euaporentur. Ad argumentum dicendum quòd balneum non replet venas et poros corporis: ideo non remanet diu humiditas illa accidentalis quam inducit, sed per sudorem resoluitur et fumum: adhuc conuenit quòd membra sunt per medicinam desiccata.

Ad quartā quęstionem dicendum est: ꝙ debet fieri balneum ante medicinā per tres dies: post medicinam vero in die sequenti ſm Aui. dummodo tamē virtus sit fortis.

Vltimo quęritur vtrum stupha melius sit q̄ balneum post medicinam. Dicendum ad hoc: quòd si corpus sit euacuatum à cholera aut à melancholia: & sit illud corpus rarum competit balneum scilicet aquæ calidæ ad humectandum: quia tale corpus est valde desiccatum per medicinam cum esset de se siccum: & quia corpus est rarum, balneum sufficit ad euaporandum fumos, sed si euacuamus humores humidos, aut corpus non fit extenuatum: sed pingue, carnosum, & durę compositionis, & euacuata est materia frigida & humida: tunc stuphæ, quia fortiores & desiccantes, meliores sunt, quia tale corpus nō indiget tanta humectatione sicut primum: sed magis desiccatione, ergo &c.

De modo compositione medicinarum.

VIsis causis compositionis medicinarum compositarum: nunc videamus modum compositionis earum. Circa quod tria habent considerari. Primum est, ꝙ in medicina composita plus ponitur de vna medicina simplici quàm de alia. Secundo, ꝙ sit proprietas basis siue radicis medicinæ compositæ, quia per hoc quid erit basis in ea videbitur: Tertio quid cum radice debeat apponi, & quare ea cum radice apponuntur.

De primo dicendum ſm Aui. ꝙ non ad compositionem solum medicinarū compositarum oportet scire vniuersalem virtutem medicinæ simplicis, sed specialem: vnde nō solum oportet scire ꝙ illa medicina simplex sit calida vel frigida: humida vel sicca. Sed in quo gradu frigiditatis &c. & virtutem eius propriam & operationem: vt sciamus tantum de illis simplicibus medicinis apponere vt virtus communis quam quærimus ex tali compositione resultet. Et de hoc dantur septem regulæ.

PRIMA est: si medicina simplex est vehementis fortitudinis: parum de ea debet apponi, quantum est de ista natura, & per hoc habemus causam quare de muſco & opio parum in medicinis apponitur. muſcus enim in parua quantitate est magnę qualitatis et operationis, et opiū et talis medicina dicitur esse fortis, ideo sufficit parum apponere ne in quantitate noceat, & operationes aliarum corrumpat: aut occultet. Sed si debilis: multum de ea apponitur vt chamæmila quæ in quantitate magna est parua qualitatis & operationis: ideo de istis est multum apponendum & hæc regula confirmatur per Gal. iiij. ſimplicis medicinæ dicentem. Tantum potest forte agens in breui tempore quantum potest debile in multo tempore, & econuerso. Et similiter ex hoc potest elici. ꝙ quantū potest forte agens in quantitate pauca, potest agens debile in quantitate magna, vel multa, & econuerso.

SECVNDA regula est: quòd de illa medicina quæ habet iuuamēta multa, multum debet apponi: & dicitur habere iuuamenta multa medicina simplex: quæ pluribus ægritudinibus: aut pluribus membris cōfert, vt rosa quę sua stipticitate stomachum & hepar confortat: & cor sua aromaticitate, & omnia alia membra sua stipticitate, & aromaticitate, & proprietate. Sed si haberet pauca iuuamenta: tunc aut est citæ operationis: & tunc quia nō multum de substantia sua & virtute deperditur antequam suam operationem compleat: parum de ea est apponendum: si tarde multum de ea est apponendum, & ꝙ de medicina habente plura iuuamēta multum debeat apponi, potest probari per simile secundum Gal. in aphor. pueris debet dari plus de cibo quàm iuuenibus: quia nutrit & augmentat: sed non facit nisi nutrire in iuuenibus. ergo similiter erit de medicina quæ facit multa iuuamenta: qa debet dari in magna quantitate siue in maiori.

TERTIA regula est, ꝙ quādo datur medicina ad operandum in membrum remotum: tunc est de ea apponendum plus: quia multum diminuitur eius quātitas, & per consequens sua virtus in operando antequā ad membrū veniat si in membrum propinquum minus de ea est apponendum. Si enim detur medicina ad operandum in renibus in secundo gradu: & non detur nisi operationis in secundo gradu: non seruabit̄ gradus operationis: & ideo plus debet apponi quàm egeat membrum: eo quòd multum deperditur in via, vt seruetur gradus quo indiget ad

operandum in membro remoto: & hoc confirmatur per Gal. in techni. ſi complexio mala ſit eleuata in quatuor numeris &c. & Haly. exponit &c.

QVARTA regula eſt: ꝙ ſi medicina ſit nobilis operationis, quæ operatio eſt confortare membrū nobile, plus de ea quantū eſt de hoc: eſt apponendū. ſimiliter parum.

QVINTA regula eſt, ꝙ ſi medicina ſimplex inueniat ſibi ſimilem in medicina compoſita, parum de ea eſt apponendum: verbi gratia: ſi ſemen fœniculi debet apponi in medicina compoſita: & ibi ſit aniſum, apium &c. de quibus debet parum apponi: quia pauca quantitas medicinarū ſimplicium ſimiliū ęquiualet multę q̄titati unius.

SEXTA regula eſt, ꝙ ſi medicina aliqua faciat nocumentum magnum vel iuuamentum paruum, parum de ea eſt apponendum. Si iuuamentum magnum & nocumentum paruum, multum eſt apponendum: & quanto nocumentum eſt maius, minus de ea eſt apponendum. Vnde quia nocumentum apñ eſt magnum ſcilicet mortificum: ideo parum de eo ponitur.

SEPTIMA regula eſt, ꝙ ſi medicina ſimplex inueniat in compoſita ſuum contrarium quod ſuam virtutem corrumpat: magis de ea eſt apponendum: & ſi ſimilem minus habeat ſuam contrariam in medicina compoſita nullum in ea habens conſimile operans in membris remotis, multum de ea eſt apponendum, ſi contrarias ualde parum: ſi habeat duas cōditiones: & deficiat vna: tunc multum de ea eſt apponendum, quia duæ conditiones bonæ poſſunt vincere vnam: ſi quaſdam habeat, & quaſdam non, mediocriter eſt apponendum.

Sed quare ponuntur medicinæ ſimplices plures in medicina compoſita: cauſa eſt, vt fiat vna virtus communis ex his quę in nulla ſimplici medicina inueniebatur.

Sed tūc eſt quæſtio quomodo venit iſta medicina alteratiua ad membrū quod alterat. Si tu dicas ꝙ ſua virtus venit cū fumo, ſi ſic, cum fumus ita veniat ad membrū ſanum, ſicut ad ægrum, alteratur ſanum ſicut & ægrum. Dices ꝙ membrum attrahit medicinam. Contra membrum attrahit ſimile: vt cibum: ergo non attrahit medicinam cum ſit ei contraria: per idem contraria non attrahit Dico ꝙ poſſibile eſt ꝙ fumus eleuetur ad mēbra ſana & læſa: ſed illa parum alterat. Sed quia ad membra læſa venit fumus & ſubſtantia, & non ad ſana, ideo membra læſa bene alterantur: ſed medicina per ſe non mouetur, cum ſit incōpleta reſpectu eius q̄d debet alterare: ſed attraheretur: ſi. u. moueretur de ſe ęqualiter à quolibet moueret. Et ſi tu arguis, membrum attrahit cibum, ergo non medicinam. Reſpondet Serap. in. vñ. ꝙ medicina alteratiua non attrahitur à membro, quia membrū, ſed quia membrum ægrum, quia ægrum intendit ſanari per eādem naturam per quā intendit conſeruari in ſanitate cum eſt ſanum: ſicut graue mouetur per eandem naturā ad cētrum & quieſcit ibi: & per eandem naturā appetit moueri à loco in quo non eſt per naturā, & quieſcere in ſuo loco naturali. Similiter membrum per cibum cōſeruatur, & per medicinam alterantem ſanatur, & per eandem naturam vtrunq; appetit & attrahit. Sed non tamen ſub eadem diſpoſitione exiſtens ſed contraria ſcilicet bonitate ſanitate & ęgritudine: cum enim eſt ſanum membrum appetit cibum vt cōſeruetur ſub diſpoſitione quam habet: cum eſt ægrum appetit medicinam, vt per ipſam ſanetur.

De euphorbio. Superius viſum eſt de quibuſdam medicinis ſimplicibus exiſtētibus in aurea: adhuc de aliȝ poſitis ibidem videamus. primo de euphorbio. Euphorbium eſt gumma arboris ca. & ſic. in quarto gra. quod eſt craſsū ſubrufum nō perforatū eſt melius: eſt enim ita ca. et ſic. ꝙ adurit: habet vim abſtergēdi & ſubtiliādi, quia ſubtilis eſt ſubſtantiæ, calefacit magis q̄ aſa fœtida, & habet vim laxatiuā, & educit humorem phlegmaticum viſcoſum cōtentum in anchis, dorſo, & ſimilibus, melancholiam purgat: ponitur hic cōtra apoplexiam, paralyſim, arteticam, ſua virtus laxatiua ex aliȝ medicinis conſtrictiuis ibi poſitis remittitur: vnde ponitur etiam ibi vt ſua igneitate mortificationem opñ reprimat: eſt enim medicina valde acuta, & timetur ſua acuitas, & ideo antequā ea vtamur, debemus eam reprimere, ſic poteſt reprimi. puluerizetur, nō tamē vſq; ad ſummū, & deinde ponatur in lacte dulci pingui vaccino, aut oleo amygd. & dimittatur ibi per diem vnum aut noctē: deinde auferatur & poſtea conteratur, & cum eo tragacanthum apponatur, deinde aſpergatur cum mucilagine pſylñ & fiant pilulæ, poſtea tēpore competenti ponatur in medicina in qua debet poni euphorbium: in paucis diebus interficit, inducēdo dyſenteriam ex ſua corroſione & aduſtione: vnde cito interficit, ſicut realgar, & ideo debet dari in pauca quantitate ne in magna quantitate datum interficiat: doſis eius eſt ſexta pars ʒ. i. ne excoriet in magna quantitate datum: confert frigidis paſsionibus, vt paralyſi & iſchiaticę: quia expellit materiam à iuncturis. Eius oleum eſt valens ad paralyſim, ſicut oleum coſtinum, aut nardinum, aut de cinnamomo actuatum cum euphorbio, & vngatur ſpina dorſi vſq; ad caudam, valet ad paralyſim. Itē illa inunctio valet in paſsionibus renum ex frigidis humoribus.

De olibano Olibanum eſt gumma arboris, ſ. libani, & eſt duplex. ſcilicet fœmina et maſculus: fœmina eſt paruum thus: ſed maſculus eſt craſſum, albū, planificatum, non admiſtum. terreſtreitati: craſſum eſt melius, calidum & ſic. in fine ſecundi gradus, deſiccat, virtutem habet conſtrictiuam ex ſiccitate, & viſcoſitate, & ſtipticitate, & confortatiuam. Vnde reſtringit rheuma capitis, & valet contra frigiditatem matricis, propter hoc tria grana ſi tranglutiantur digeſtionem procurant, & iuuant et confortant, & bonum anhelitum facjunt, omnem odorem bonum præſtant & acetoſas eruptiones remouent. Itē non habet vim corrodendi, ſed carnem generandi ſolum, ſi ex eo & ſanguine draconis fiat puluis, & proñciaſ in vulnere, ſanat vulnus & carnem generat. Item ſi accipitur cum aloe, & inungatur manus, vel locus morpheatus cōfert. Item olibanum cum oleo roſ. valet in principio apoſtematis mamillarum, materiam repercutiendo. Item ſtipticita te reſtringit vomitum, & ſimiliter reſtringit fluxum ventris, & econtra. Item ſi pili leporis intingātur in incauſto deinde aſpergatur puluis olibani, & naribus imponatur, reſtringit fluxum ſanguinis fluentem à naribus.

De ſaliūca. Saliunca autem dicitur ſpica celtica: eſt ca. & ſic. in ſecundo, ſubſtantiā habet ſubtilem & diureticam, ponitur hic ad conſumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem: habet enim virtutem cōfortandi ex ſua aromaticitate & ponticitate & diureticitate ex ſua complexione & amaritudine, & propter hoc renes purgat.

Meu eſt cali. & ſic. in ſecundo, ponitur hic ad conſumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem & calefactionem.

De cardamomo. Cardamomū eſt ſemen ad modum ciceris: tamen minus, & eſt interius ſubalbidum, calidum in ſecundo: ſic. in tertio, calefacit cum quadam ſtipticitate, & eſt aromaticum propter quod habet vim confortatiuam, & habet ſubtilem ſubſtātiam, & ideo habet vim diureticam & penetratiuam ex complexione, & ponitur hic propter renū vitium, & matricis, & contra cardiacam, cardamomum puluerizatum cū coriandro valet ad digeſtionem in ſtomacho frigido, confert vomitui: ſi detur cardamomum, thus, maſtix, æquali pondere cum aqua patienti.

De ſeſeli. Seſeleos. i. ſileris mōtani ca. & ſic. in. ñ. habet vim ſubtiliatiuam & aperitiuā ex ſubſtantia & cōplexione, vnde ſubtiliat humores, carminat & diuidit materiā frigidam: vnde diſſoluit phlegma coagulatum. ideo confert paſsionibus dorſi, renū, & matricis, & veſicæ, & ad hoc ponit, vnde ſi ponaſ ſiler montanum cū aniſo, & ſe. fœniculi & coquātur in patella fricetur dorſum, valet in paſsionibus eius ex materia frigida, confert etiam aſthmati, qñ eſt ex materia frigida in pectore inuiſcata, iuuat ſtomachum ipſum calefaciēdo, ſiue materiā frigidam in eo contentā, ſi comedaſ

si comedatur à mulieribus facilem partum facit, vrinam prouocat & menstrua, et digestionē iuuat ut dictum est.

De napis. Napi.i. semen sinapis ca. & sic. in medio quarti grad⁹. est valde incisiuum, phlegmatis consumptiuum, & mundificatiuum: ponitur hic propter membrorum insensibilitatem, propter vitia matricis apoplexiæ & epilepsiæ, quoddam domesticum, quoddam siluestre. Siluestre in via cibi est malum, quia malum humorem generat, tamen in via medicinæ iuuat, abstergendo phlegma valde, vnde valet ad abstergendum maculam faciei valde, siue sanguinem mortuum cum aqua fabarum, vnde dicitur quòd nocet capiti: & hoc est verum, propter humiditatem vaporosam, vnde faciendo euaporationem nocet capiti, ideo sanis non est bonum neq; ægris, caput abstergendo phlegma valet, istius semen est aperitiuū, ideo valet oppilationi splenis & hepatis, sitim facit, et proprie cum aceto, quia vtrunq; desiccat.

De anetho Anethum ca. & sic. in. ij. simile est anisо et sileri monta no in operatione: est enim incisiuum aperitiuum & deop pilans splenem & hepar.

De reubar. Reubarbarum habet substātiam commistā ex substantia aquea et terrea et aerea, ex terrea habet ponticitatem, ex alijs duabus habet diureticitatē, & est bonum hepati: euacuat choleram vt dicitur communiter non tamen ab autore inuenitur hoc, ſm philosophum purgat phlegma & proprie ab ore stomachi, vnde dicit Philoso. Alexandro. Alexander accipias in mane de reubar. quia purgat phlegma ab ore stomachi. tamen quia diureticum est, cū vrina choleram, quia subtilis humor est, expellit, sicut alia diuretica, stringit ventrem sua terrestreitate & ponticitate, & mirabiliter confert debilitati ex casu aut percussione si fiat ex reubar. & anisо: dosis eius est. ʒ. ſ.

De reupon tico. Reuponticum habet eandem virtutem cum reubar. tamen quia ponticum, magis confortat & habet proprietatem ad iuncturas consumendo phlegma in eis.

Opopanacum. i. succus panacis gumma est illius arboris aut succus, & est ista arbor non multum alta, & est oppositionis. succus radicis istius arboris mundificat vulnera & membra confortat, est calida & sic. in. iij. & est resolutiuum ventositatis & absterſiuum: ideo eo vtuntur multi chirurgi: quia mundificat & curat vulnera & membra confortat: si ponatur in corrosione dentis, interficit vermem qui est ibi. si fiat emplastrum ex opopanaco, & ammoniaco, & rasura vasis ænei nigri: vt cacabi, & distemperetur cum aceto emplastrum supra splenem deop pilat mirabiliter, prouocat vrinam & menstrua.

Anacardus secundum quosdam est pediculus elephantis, sed non est verum: est cali. & sic. in. iiij. consumit valde: & ponitur hic ad phlegmatis consumptionem.

De opiatis.

VIdimus prius de euacuatione & balneo, nunc restat videre de eo quod fuit propositum vltimo scilicet de opiatis: quia de phlebotomia non videbitur hic, quia de ipsa in libris alijs specialiter quæritur. Et est prima quæstio de operatione opiatarum medicinarū. Et quæritur vtrum medicina posita in electarijs debeat magis conteri: q̄ in medicinis laxatiuis aut econuerso: videtur q̄ æqualiter simplex medicina vbicunq; ponitur, siue in medicinis: siue in electarijs, est semper eadem, cū per idem operetur, ergo & eandem operationem debet facere, ergo debet eodem modo prēparari, ne detur alius modus operandi, siue operatio alia.

Item videtur q̄ plus debeat conteri q̄ illa quę ponitur in medicina laxatiua: suppono q̄ medicina non mouet nisi quia mota, & ad actū reducta per calorem naturalem. Item suppono q̄ medicina quæ remanet minus in stomacho in diget maiori præparatione ad hoc vt operetur & ad actum reducatur q̄ illa quæ plus ibi moratur. Sed cū medicina simplex ponitur in medicina laxatiua in stomacho min⁹ remanet, quod autem ponitur in electario confortatiuo. vnde Aui. stomachus proijcit medicinam laxatiuam citius q̄ potest: sed alteratiua plus remanet: ergo debet magis præparari cum ponitur in medicina laxatiua, illa præparatio fit per contritionem, quia cum est diuisa in partes paruas citius ad actū reducitur, ergo &c. Ad oppositum est Nicolaus in proemio. cribellatio pulueris, in electarijs subtilissime debet fieri, sed in alijs maxime in laxatiuis crassior debet esse ergo &c.

Iuxta hoc secundo quæritur vtrum aliqua medicina debeat conteri ad summum: videtur q̄ sic: omne qđ præparat medicinam vt ad actum reducatur et cito operetur est faciendum: hoc facit contritio maxime ad summum: ergo &c. Si dicatur ad hoc verum est q̄ talis contritio quanto potest esse maior, dum tamen nō mutet speciem medicinæ. sed si fieret ad summum mutaret speciem medicinæ, & ideo nō debet fieri. Contra. ij. simplicis medicinæ dicit G. q̄ si caro & panis, ad summum terantur, non mutant speciem ergo à simili nec medicina. Item species est commistio mistibilium in misto resultans: sed hęc contritio non tollit mistionem cum mistum in misto possit diuidi in infinitum, ergo neq; speciem.

Tertio quæritur specialius, vtrum pulpa colocynthidis debeat conteri ad summum, & videtur q̄ sic, secundum Auicen. in. ij. Oppositum dicit Auicen. in eodē libro cap̄. ij. q̄ nulla medicina debeat ad summum conteri. An pulpa colocynthidis debeat conteri ad summum.

Solutio. dicendum est ad primum q̄ medicina quādo debet poni in electario plus debet teri, causa est, quia nō alterat nisi attrahatur, & ideo ad hoc q̄ alteret membrū, indiget vt attracta à membris possit penetrare, facilis penetratio fit per contritionem multam: sed medicina laxatiua manens quieta in stomacho attrahit à membris: & si attraheretur à membris malum esset, & ideo crassior debet esse, ne citius debito transeat à stomacho: debet ergo in electarijs magis conteri: non tñ tantū vt speciē perdat.

Ad argumentum, dicendum q̄ verum est q̄ eandem operationem habet medicina in quolibet membro, verū tamen prēparatur vt illam operationem habeat facere in diuersis membris, aliquando in intestinis, aliquando in stomacho, aliquando in alijs membris vt patuit.

Ad aliam quæstionem dicendum, q̄ nulla medicina debet conteri ad summum, quia contritio ad summum, aut mutat speciem & operationem, aut corrumpit eam. mutatur enim operatio per contritionem: vt in cimino patet, quia quando parum teritur laxat ventrem, cū multum teritur prouocat vrinam: corrumpitur, vt patet in scamonea contrita ad summum, quia ipsa non attrahit.

Ad aliud quod arguis dicendum, q̄ verum est q̄ non mutat speciem, id est formam substantialem rei: mutat tamen speciem, id est proprietatem rei, ſm quam habet facere talem operationem vel talē, quia operatio rei consequitur formam sub esse conuenienti & proportionabili contrito vltimate: istud esse tollit aut mutat.

Ad tertiā quæstionem dicendū, q̄ pulpa potest conteri ad summum, quia propter sui viscositatem & adherentiam in suis partibus, propter quā in sua substantia remanens in intestinis, ipsa excoriat, patitur summā contritionem sine corruptione, non tñ debet conteri ad summum ita q̄ virtus sua resoluatur, si hoc fit possibile. Vel concedendum q̄ pulpa potest ad summū conteri propter prædictam causam. Et cum dicitur q̄ nulla medicina debet ad summum conteri, dicendum q̄ ibi est distributio accommoda, scilicet pro medicinis substātialibus: quia per illam contritionem corrumpuntur in sua operatione: sed pulpa non est huiusmodi: ideo &c.

Quarto quæritur vtrū aliqua medicina possit refrigerari, & ab ea acuitas remoueri per adustionē, videtur q̄ non, quia omne agēs imprimit formam suam in passum: sed si medicina aduratur hoc erit à calore: ergo caliditas imprimetur, & non frigiditas. Item idem manēs idem semper est natum facere idem secundum Aristo. ij. de generatione: sed adustio caliditatem in calce & in lapide facit: ergo & in medicinis simplicibus. Oppositum dicit Auic.

Auic.ñ.cap.de attramento: ꝙ attramentum eſt minoris caliditatis aduſtum & acuitatis.

Solutio.duplex eſt aduſtio: vltimata per incinerationem & hæc calefacit. Cinis enim ſecundum Gal. in.iiij. ſcilicet megatechni in ſe acquirit caliditatem: quia in eo ſcintilla ignis remanet & conſeruatur, & ideo lixiuia eſt abſterſiua et corroſiua, vnde lixiuia facta ex capitellis, poſita ſupra cutem, citius vlcerat q̃ ignis, fit autem ille cinis qui appellatur clauellatus ſic, fit vna magna fouea valde & ponitur ibi quercus in igne remotis corticibus et albuminibus, ita ꝙ ibi non ſit niſi cor ligni illud durum in medio, deinde ponitur ignis in illis lignis & in eis incenſus bene durat per annum, & propter compactionem illorũ lignorum non poſſunt incinerari, & remanet ille cinis in vno globo, quia illa ligna non puluerizantur, ſed remanent directa, & tunc ſuper illa aſpergitur aqua cum volumus facere lixiuiam de illo: & ſic deinceps multoties ſm ꝙ illam volum⁹ facere magis aduſtiuam. Et ex iſto fit ſal alkali de quo loquitur Raſ. quando ergo eſt aduſtio vltimata calefacit, ſi ſit non vltimata, aliquãdo infrigidat: aliquãdo calefacit, quia ſi in medicina quæ debet aduri ſint partes ſubtiles: ille per aduſtionem reſoluuntur, vt patet in ſcamonea & attramento, ſed ſi ſit craſſa medicina, vt lapis & calx, caliditas efficitur igniendo partes terreas.

Ad argumentũ patet ſolutio, quia agens imprimit formam ſuã in paſſum. tñ per accidens remouendo ſubiectũ in quo habet caliditas radicari fortior q̃ inducat in tanto tempore infrigidat, ſicut in attramento & ſcamonea.

Ad aliud dico & agẽs per ſe idem facit: tamen per accidens ex diuerſa diſpoſitione materiæ: vt patet in luto & glacie à ſole diuerſa agit quia lutum deſiccat et coagulat, & glaciem reſoluit: ſic eſt ibi ratio &c.

Adrianũ. Adrianum dictum eſt ab imperatore Adriano qui illud compoſuit: valet proprie ad omne vitium capitis ex frigiditate, & ad oculorum grauedinem, & obſcuritatẽ: & contra hemicraneam &c.

Acariſtũ. Acariſtũ ſine munere interpretatur, proprie datur contra catarrhum & omne vitium pectoris ex frigiditate & maxime aſthmaticis &c.

Athanaſia. Athanaſia, id eſt immortalis, proprie valet contra fluxum ſanguinis, & fluxum mulierum cum ſucco plantaginis: qui ſuccus prius debet duci ſupra lapidem &c.

Diaolibanum. Diaolibanum dicitur ab olibano quod ibi ponitur: lachrimas potenter reſtringit: dolorem hemicraneum &c.

Eſdra. Eſdra ſic dicta, quia Eſdra propheta eam inuenit, proprie valet melancholicis timidis, & quibus malus eſt appetitus, valet etiã comedentibus carbones & teſtas ollarum, & ad nimiam frigiditatem cerebri cum vino calido in ſero data ad modum auellanæ: valet etiam ad putredinem & dolorem aurium cum vino calido diſtemperata & iniecta, valet ad fracturas labiorum ſi cum ea inuncta fuerint, valet etiã toxicatis hominibus venenatis ab animalibus & ſerpentibus, & rabioſi canis morſibus &c.

Mithridatum. Mithridatum id eſt mater omnium antidotorum: valet ad omnem capitis paſsionẽ viri vel mulieris: maxime ſi fuerint melancholici &c.

De natura radicum: & de apponendis cum radice.

VIſo ſuperius de cauſis compoſitis medicinarũ compoſitarum, & de modo compoſitionis quãtum ad hoc ſcilicet quantum ad cognitionem cauſę quare & quãdo debeat plus apponi de vna medicina, q̃ de alia. Nunc videamus de alĩs duabus ſcilicet de natura radicũ & de apponendis cum radice.

Primo tamen videndum eſt de cauſis impedientibus medicinæ compoſitionẽ. Tria enim ſunt quæ impediunt compoſitionem medicinarum. Vnum eſt earum operatio in diuerſis temporibus, & quando vna operatur cito & alia tarde, tunc nõ debent admiſceri ſm Gal. ñ. partic. regiminis acutorum. cap. de cura pleureſis. cauſa eſt: quia operatio vnius eſſet completa, antequã altera inciperet operari: & ideo ꝙ hoc natura eſſet multũ fatigata & debilitata. Et hanc propoſitionem accipit Auic. à Gal. in. i.

Secunda cauſa eſt diuerſus modus euacuãdi: vt in myrob. & vio. myrob. euacuant comprimendo: vio. leniendo: ideo nõ debent ſimul admiſceri. Sane tñ intelligimus ꝙ vſualiter illa commiſcemus ſimul: & hoc eſt admiſcendo de violis: in tã pauca quantitate, vt earum operatio ſit completa antequã myro. incipiant operari: ſed in æquali pondere & virtute non debemus ea apponere.

Tertia cauſa eſt diuerſitas & contrarietas in proprietatibus: & propter hoc anacardi in theriaca ſecũdum Auic. in. v. non debent poni: quia habent proprietatem contrariam carni thiri: & illam corrumpunt: & hanc proprietatem ignorat medicus: & ideo eſt defect⁹ magnus in commiſtione iſtarum medicinarum, niſi medicus proprietates tales medicinarum cognoſcat: & hæc eſt cauſa quare ponit Auicen. in. v. ꝙ pauca ad plus ꝙ poſſumus debent poni in medicina compoſita, quia ignoramus proprietates medicinarum: & timendum eſt ne vna aliam corrumpat, & ſic ſit nouiſsimus error peior priore.

Hoc habito, videndum eſt de proprietatib⁹ radicum: ſicut enim in compoſito artificiali eſt baſis & fundamentum ſupra ꝙ alia fabricantur, ita in compoſito naturæ, vt in homine oſſa, & in naue ligamenta lignorum magnorum. Similiter & in medicinis: aliquando ſunt duæ medicinæ pro baſi: aliquando vna tantum, vt hierapicra, & picra Gal. aliquando duæ vel tres, ſicut in benedicta, ſcamonea, turbith, & hermodactyli, & dicuntur baſis, quia ſupra illa fundãtur alia. Videamus ergo cauſam quare vna medicina eſt baſis, aliquãdo duæ vel tres. Iſtæ cauſæ ſunt tres, quia medicinæ plures ponuntur pro baſi vna in medicina compoſita. Prima eſt vnius baſis debilitas. Secunda eſt euacuationis ſuæ tarditas. Tertia eſt paſsionum curandarum pluralitas. Baſis debilitas ſicut videmus in benedicta in qua ponitur turbith ad euacuãdum phlegma à renibus & à iuncturis: ſed quia debilius euacuat, ideo cum eo ponuntur hermodactyli ad fortificandum eius operationem, quia nõ ſufficit per ſe ad operationem quã quærimus, ſed quia turbith eſt tarde operationis aliquando datur, & in die vna nõ euacuat ſed in alia die, quia eſt tarde operationis, apponitur ſcamonea ad feſtinandum operationem, vt ergo benedicta attrahat fortiter, & cito ſunt tres medicinæ pro baſi, quòd autem ſcamonea feſtinet alias medicinas, & præcipue aloeticas dicit Auic. iij. lib. cap. de cura ſode, quòd ex neceſsitate feſtinat alias medicinas. Item ca. de caſu virtutis dicit, ꝙ iuuat alias medicinas, & hoc propter commotionem.

Prima ergo cauſa eſt, debilitas medicinę in tarde attrahendo aut debiliter.

Secunda cauſa eſt, pluralitas operationum, quas volumus facere in morbo: vnde in paralyſi quærimus duo principaliter, ſcilicet neruorum confortationem, quod fit per caſtoreum & materiæ phlegmaticæ conſumptionem, quod fit per pyrethrum, ideo ſunt in medicina curante paralyſim pro baſi duæ medicinæ, quia vna medicina ſimplex hoc non faceret.

Tertia cauſa eſt, pluralitas morborum, quos volumus curare vel intendimus, ad quod non ſufficeret vna medicina ſimplex: vnde ſi in ſtomacho ſit frigiditas, & in capite caliditas, debem⁹ ponere calida & frigida, & natura ſagax diuidet inter illa mittendo vnam partem calidam ad morbum frigidum, & partem frigidam ad morbum calidum ſecundum Auicen.

Et tu dices contra prædicta: ex quo pro baſi habemus illa quæ quærimus, vt in paralyſi per caſtoreum & pyrethrum neruorũ confortationẽ, & materiæ phlegmaticæ cõſumptionem, ergo cum baſi nihil debemus apponere. Obiectio.

Dicendum eſt ad hoc, ꝙ aliquando debiles ſunt baſes in ſua operatione, & nocumenta habent, ideo oportet aliqua apponere ad eorum cõfortationem, & ad earum nocumenta reprimenda, id eſt ad cõfortandum dupliciter, aut confortando ipſam baſim in ſe admiſcẽdo aliqua quę Reſponſio.

ſint

sint similis operationis cum basi: & sic ponimus cum theriaca gentianam, et terram sigillatam cum carne thiri, qđ valet ad venena. Aliquando confortando ipsam basim non in se, sed in operando circa materiam, vt facilius attrahat, & medicinę obediat: et sic ponimus zingiber cum turbith: vt materia mota obediat attractioni. Aliquando propter nocumenti remotionem, et sic in medicinis uenenosis in quibus ponitur venenum, vt in theriaca: quia ibi ponitur caro thiri, ponitur bedeguar, & sic in medicinis aloeticis, quia aloe est tardæ operationis, propter quod excoriat intestina ponimus tragacanthum & bdellium, aut in scamonea apponit anisum, quia nocet stomacho. Sandali albi & rubei, quia nocet hepati & masticem aut bdellium: quia intestinis ipsa excoriando.

Areola qđ. Et si quæratur quomodo poterit inueniri basis quãdo aliquis voluerit componere medicinam. Dicẽdum quòd inuenitur in areolis medicinarum quas ponit Auicen. ponit enim areolas medicinam: prima areola medicinarum complexionem calidarum & frigidarum &c. Et ponit areolam medicinarum complexionum diuersarum respicientium stomachum, & hepar, & cor, & renes, & cetera à suis proprietatibus: & etiam ponit areolam medicinarum deoppilantium, & dicitur areola, ordinatio & series medicinarum simplicium ad idem valentium. Si ergo volo curare stomachum calefactum: oportet dare frigida stomachum respicientia, oportet ergo medicinam curantem dyscrasiam stomachi quærere in duabus areolis, aut in areolis medicinarum frigidarum, aut in areola stomachum respicientium, quia stomachus calefactus, debet curari non per quascunq; medicinas frigidas, sed per eas medicinas quæ ipsum respiciunt: & cum hoc tertio debemus videre gradus. Vnde si placet oportet te eligere si vtile est, medicinas secundum gradus meliores. Quatuor enim sunt gradus bonitatis in medicinis. Aliquando enim medicina dicitur bona ad hoc: vt ad stomachum confortandum. Aliquãdo vt multum bona, vt cinnamomum ad confortandum stomachum. Aliquando valde bona, vt menta. Aliquãdo maxime bona, vt absinthium: semper ergo debes recipere medicinam quæ habet gradum perfectionem rem bonitatis ad hoc, dum tamen non habeat plura nocumenta: aliquando autem illa multum prohibent ne accipiatur, si autem sint nocumenta aliqua, aut multa, quæ possunt reprimi prius debent reprimi: quæ sunt meliores, oportet quærere in areolis medicinarum, quas volumus in areolis proprijs: vnde si volo hepar calefactum & oppilatum curare, quia tribus indigeo, infrigidatione, & deoppilatiõe & medicina hepar respiciente & confortante, oportet illa quærere in areolis proprijs, & contra caliditatem accipere endiuiam: & potatur q̃ non habeat aspectum ad hepar, vel accipiamus quæ non habent aspectum ad hepar, vt lactucam ad infrigidandum, & quia non deoppilat, accipe cum hoc sefoniculi: licet aliquantulum calefaciat propter hoc minus de ipso est apponendum: & quia neutrum istorum habet aspectum ad hepar: ideo cum eis admisceantur sandali qa hepar respiciunt: vel si hepar sit infrigidatum & oppilatũ similiter: faciendũ est per tres medicinas valentes ad hæc tria, & essent ibi p̃ vna basi: & si aliqua sit medicina quæ illa tria posit facere, illa est melior, vt cuscute, et hæc erit basis in medicina: & hæc est sententia de primo.

DE ADRIANO.

VIso de aurea: videamus de adriano. Adrianum dicitur vt supra: & valet ad frigidas passiones ex melancholia & phlegmate, & proprie in capite, vnde valet in apoplexia, lithargia, & epilepsia, & hemicrania menophagia, cephalea, detur cum vino decoctionis eosti post euacuationem materiæ. vnde diligenter attendendum est, q̃ nulla opiata de mundo debet dari nisi corpore prius euacuato, quia subtile materiæ solum consumit, & per hoc materiam incrudat: & propter hoc inobedientem digestioni magis reddit, licet morbum latitare

A faciat ad tempus & propter plebem, medici dant in quartana in die paroxismi in mane, & non habet patiens paroxismum. Sed postea deterior uenit postquam medicus accepto salario fugit. dant philonium & diabolanum: aut musam æneam, aut aliquod tale: quod malũ est. Aliquando datur non euacuata materia, ad consumendum phlegma in stomacho & intestinis, vt in colica: & tunc datur cum cimino, vel cum vino decoctionis cimini. aliquãdo ad consumendum phlegma in renibus: & tunc datur cũ vino decoctionis milij̃ solis, aut saxifragiæ. aliquando in quartana materia euacuata cum decoctione gentianæ, et hoc in principio paroxismi, vt mitigetur paroxismus, & aliquando dat̃ non euacuata materia, vel euacuata, quod melius est, contra typum ad calefaciendum, & ad typum remouendum: & tunc cum decoctione alicuius herbæ calidæ, uel cum vino simplici, vnde sic valet in principio se, quando typus est fortis.

Acharistum valet contra passiones frigidas pectoris Acharistũ.
B ex frigida causa rheumatica ad prohibendum rheumatis descẽsum ad pectus, detur cum puluere masticis aut mirrhæ vel etiam ad consumptionem materiæ phlegmaticæ tussim facientis: & tunc debet dari cum decoctione liquiritiæ, ficuum, uuarum passarum, hyssopi, & similium.

Athanasia, id est mortalis: quia facit euadere à morbis Athanasia.
mortiferis, vnde valet contra omnem fluxum humorum ad exteriora, vt ad fluxum menstruorum cum succo plantaginis: valet secundum Gal. in megatechni. Succus plantaginis habet in hoc maximam virtutem, & cum illo succo distemperata valet in hæmorrhoidibus: & in hac cura potest dari opiata, sine euacuatione artificiali præcedẽte; quia aliquando facta est euacuatio sufficiens à natura per ipsum fluxum menstruorum: valet etiã aliter cõtra menstrua, sed distemperetur cum succo plantaginis, & proñciatur in matricem. Itẽ materia euacuata naturali purgatione vel artificiali accipiatur hæmatites vel corallus,
C & frica cum succo plãtaginis, & dimitte in illo succo per aliquantulum temporis: tunc cum isto distemperata athanasia, restringit potenter menstrua. Item cum sang. drac. & succo plantaginis distemperetur, et emplastretur super tempora: valet contra fluxum sanguinis narium, aut si inñciatur naribus cum decoctione istorum distemperata. Item valet in fluxu ventris, si cũ puluere ossis ceruini acuatur, & fiat suppositorium. Item si per clysterium inñciatur cum decoctione balaustiæ, sang. drac. gallæ. tragacan. Item in hæmoptois passione cũ aquaro. traga. masti. & similibus detur.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quod ibi ponitur, Diaolibanum.
contra omnem fluxum rheumaticum valet, & multum stringit fluxum lachrymarum Item prohibet fluxum humorum ad pectus, si ex eo fiant pilulæ & teneantur in ore, & sub lingua: & si vis facere melius acue cum olibano vel mastice, vel cum alia medicina restringente: sed quia desiccant nimis, & ita possent pectori multum nocere: ideo debet præparari cum lenitiuis ne ei noceat, vt cũ
D tragacanthis, & penidijs, & similibus, sicut ante acceptionem medicinæ desiccantis multum pectus & corpus, vt hellebori, oportet corpus quiete et cibo primo humectare, secundum Hippo. iiij̃. aphoris.

Esdra dicitur quia esdra propheta eã inuenit, valet ti- Esdra.
midis melãcholicis, & appetentibus comedere carbones & testas ollarum: & contra frigiditatem cerebri cum vino calido data in fero ad modum auellanæ, valet ad humores frigidos consumendos, contentos in capite cũ vino decoctionis gentianæ, q̃ multum calefacit caput, si cũ melle accipiatur vel admisceatur: & si liniãtur aures purgat earum sordities. Item valet ad partus facilitatẽ, vnde vetulæ experimentum faciunt, quod faciunt ipse cum decoctione artemisiæ & rutæ: supponẽdo matrici expellunt fœtũ, aut bibita valet ad hoc: ista esdra diuretica est.

Mithridatum valet proprie ad omnes passiones ex Mithridatum.
phlegmate & melãcholia, in mulieribus & viris, proprie

in

in capite contentis:curat fere oēs paſsiones, & ideo antiquitus erat melior opiatarū & prima, & eam inuenit Andromachus, nec differt â theriaca magis niſi in hoc ꝙ in theriaca apponuntur carnes thiri quas Gal. appoſuit:& ideo eſt melior omnibus præter theriacam:quia valet ad oēs paſsiones ad quas valet theriaca præter hoc ꝙ nō valet ad venena quia in eo non eſt caro thiri:illa mundificat matricem prouocando menſtrua per peſſarium iniecta. Item ſi ſuper dentes emplaſtretur, curat paſsiones eorū.

An exhibere opiata ſit bonum.

VIſo de digeſtione & euacuatione & balneo, modo videndum eſt de opiatis.

ET PRIMO vtrum eas exhibere ſit bonū poſt euacuationem, & videtur ꝙ non ſm Gal.iij.ſimpl.medicinæ, opium cū vino citius interficit q̄ ſine vino:quia citius ad cor propter vinum penetrat, ſed in opiata ponunt aromatica cum opio quæ ad cor ipſum trāſire faciunt, ergo non cōuenit dare ea ſimul:ſed ſi dentur opiata, dentur ſimul, ergo non debet opiata dari. Item nō dantur niſi ad conſumendum materiā: ſed materia eſt euacuata ſiue cōſumpta, ergo &c. Ad oppoſitum eſt vſus cōis. Iuxta hoc quęritur, quare non datur ante balneum:ſed poſt balneum. Et ſi detur poſt balneū, quare nō datur per vnum diē poſt, aut p duos, ſed ſtatim poſt balneū, aut in balneo.

Solutio:medicina dicitur opiata, aut quia opiū recipit: aut quia medicinam habētem vim opī, vt mandragorā, aut hyoſcyamum, aut quia opem confert propter nocumenta â medicina præcedente in corpus inducta. Medicina enim laxatiua tria nocumēta facit membris, ipſa aperit fugendo ab orificio venarum, & ipſa debilitat ſecundum Gal.iij.ſimpl.medicinæ:tertium eſt quia totā materiam non conſumit, aut euacuat. Opiata contra iſta iuuamenta facit per opiū:& per alia conſtringentia mēbra conſtringit, quæ per medicinam erant aperta:mēbra debilitata per aromatica confortat. Item per calida exiſtentia in ea reſiduum materiæ cōſumit:medicina enim laxatiua fumos interius ab humoribus eleuauit: & ipſos non cōſumpſit totos:& etiā â medicina fumi eleuati fuerunt, qui poſt medicinā remanſerūt: & aliqua portio materię, quia euacuatio exquiſita non eſt ſm artem facienda, ut dicit Aui.in primo:quę opiata data poſt medicinā laxatiuā conſumit. Item â medicina & ab humoribꝰ eleuati fuerunt fumi ad exteriora verſus cutē & nō euacuati: & iſti per balneum euacuantur:quia balneum nō euacuat, niſi illa quæ cuti vicinātur:& ideo, quia prius ſunt exteriora euacuanda q̄ interiora, vt ſi propter vicinitatē fiat attractio, melius eſt:vt ab interioribus ad exteriora fiat attractio q̄ econuerſo: ideo forte ante opiatam ſit balneum:

Itē alia cauſa ſit, quia ratione opī & aliarū medicinarū conſtringētium, ſibi viam & tranſitum impediūt & claudunt, ideo balneum vt vias aperiat & præſtet tranſitum; ſit ante exhibitionem medicinæ & maxime ſtatim poſt balneum cum tunc viæ ſunt apertæ datur opiata.

Ad primum argumentum dicendum eſt ꝙ Gal. ſoluit iij.ſimpl.medicinæ, dicens ꝙ opium multum citius interficit cum vino q̄ per ſe. quia vinum paucum facit tranſire opium, eius malitiam nō corrumpēdo:ſed ſi datur paucum opium cum multo vino non interficit: quia malitia opī per vinum aufertur. In opiatis enim ponitur parū de opio, quia multum de aromaticis contra eius malitiā, quæ eſt membrum mortificare & ſtupefacere, corrigūt, non tamen eius compreſsionem tollūt, poteſt ergo comprimere, non interficere:& iſto indigemus:ergo &c.

Ad aliud dicendum ꝙ verum eſt ꝙ materia eſt euacuata, non tamen totaliter, quia illud non eſt artificiale ſecundum Auic.& non datur ad conſumptionem materię euacuatæ, ſed relictæ poſt medicinam laxatiuam.

SECVNDO quæritur & eſt quęſtio famoſa:vtrū medicina compoſita vt theriaca operetur per formā medicinarum ſimpliciū quas recipit, aut per formā totius reſultantem ex mutua actione & paſsione:per quod ſit eaꝝ excellentiarū fractio:videtur ꝙ per formas ſimplicium omnē compoſitum operatur per principia ſuæ compoſitionis: quia ſicut actū primum dant ei, qui eſt eſſe: & actū ſecundum, qui eſt operari, ſed medicinæ ſimplices ſunt de compoſitione cōpoſitæ:ergo per illas operatur. Sed operatio fit â forma, ergo per formas ſimplicium operantur. Itē Serap.in.vij.de medicina quæ habet iuuamētum multū & nocumentū paucum, eſt multū apponendum in medicina cōpoſita:ſed hoc non videtur eſſe, niſi medicinæ ſimplices operarentur, cum non iuuent niſi in operando: ergo &c. Item omnis cura fit per contrarium:ſed per medicinam vt theriacam curantur duo contraria. ſ. venena calida & frigida:ergo eſt eis contraria: ſed hoc nō eſt per ſuam formam cōem: quia per illud non eſt aliquid cōtrarium diuerſis. ergo hoc non eſt per aliud niſi per ſua ſimplicia:ergo &c. Oppoſitum vult Sera.in.vij.& arguit ſic:omne agēs eſt actu ens:ergo quod nō eſt actu ens non agit, ſed medicinæ ſimplices non ſunt actu in medicina compoſita:ergo non agunt:minor patet: quia miſcibilia in miſto non ſunt actu:vnde dicit ꝙ caro thiri nō eſt caro actu in theriaca:nec opium eſt opium actu. Item Aui. in.v.dicit. errant qui dicunt ꝙ theriaca valet ad hoc propter ſpicam, & ad hoc propter ambram:ergo &c.

TERTIO quęritur, vtrum iſta forma cōmunis ſit â natura, vel ab arte, videtur ꝙ â natura, & forma naturalis et eſſentialis rei â re inſeparabilis eſt â natura:talis eſt forma medicinæ compoſitæ, ideo &c. Contra fit per miſtionem medicinarum ſimplicium in cōpoſito:ergo ab arte.

Primam quæſtionē ſoluit Serap.in.vij.& non videtur eſſe difficilis, ſi aliquis quærat vtrū miſtum operetur per formam miſti ſuperadditam miſtioni, aut per formas elementorum, plane rndet ꝙ per formam miſti, ſi'e eſt hic.

Dicendū igitur ꝙ medicina cōpoſita, aut eſt recēs aut antiquata & vocatur recēs poſt ſuā confectionē per duos menſes vel tres, cū adhuc non eſt deuentum ad aliam formam reſultantē ex operatione mediciharum contrariarum: quiá illa non fit niſi in tpe longo ex fermentatione iſtorum miſcibilium & mutuam actionem & paſsionem ſuarum excellentiarū fractionem, propter quod malū eſt dare medicinam recentē in ſua cōfectione, vt hiera picra Gal. vel aliam, quia adhuc non habet operationē & proprietatem quā debet habere a ſuis componibilibus, indu centibus formam cōmunem in ea, cui ineſt proprietas talis vel talis:& ideo iſti apothecarij iſtas medicinas cōponunt, & habent de illis, vt ſcilicet fiat eorum fermentatio ante ſui exhibitionem. Dico ergo ꝙ cum eſt recens, operatur per formā medicinarum ſimplicium vnde Gal.v. megatechni ca.iiij.theriaca recens prouocat ſomnū, quia ipſa habet vim opī, & ideo cū volumus dare medicinam alteratiuam ad alterādum membra diuerſa, vt ſtomachū & caput, melius eſt dare recentem q̄ antiquatam, quia melius poteſt natura diuidere medicinas ſimplices adinuicem, & ad diuerſa mittere. Sed cum eſt antiquata, tunc operatur per formam totius communem, cum formæ & ſpecies medicinarum ſimplicium corrumpantur, quantum ad operationem, & ꝙ hoc ſit verum, arguit Sera. ſic in.vij.roſa habet in ſe partes terreſtres & per hoc habet naturā ſtipticam, & conſtrictiuam. Itē componitur ex partibus aqueis, per quas habet aliquā lenitionē, & infrigidationem, ſed confortat, nō per naturā huius vel illius ergo per naturā aliam, illa natura non eſt in roſa, niſi forma cōis: ergo habet proprietatem confortandi â ſua forma communi. Similiter in medicina compoſita quæ per formā ſui habet operationē. Itē videtur ꝙ non operetur per formas ſimpliciū, ſed per formā cōem, quia cū ibi ponatur de cinnamomo in pauca q̄tate, videlicet. ℈. i. aut. ʒ. i. nihil ſenſibiliter in corpus operatur: ſi ergo operetur, hoc non eſt niſi comparando reſpectu aliorum miſcibilium vt ex eis forma cōis reſultet. Item hoc dicit G. ꝙ theriaca antiquata opiū non manet opiū nec caro thiri, imo ex illis reſultat forma cōis cū alīs. Itē cū iſta

medicinę

medicinæ ſimplices admiſtæ cõtrariæ ſint: contraria aũt approximata impoſsibile eſt non agere: ergo agunt: ſed cum non ſit earum virtus infinita: tandem virtus earum deficiet, vnde vnum reſiſtendo alteri, vnũ aliud corrumpet in completo ſuo, & vtrũq; franget vtrunq;, non in nihil, nec vnum habet vt formam ſuam in materiã alterius inducat, ergo ex eis reſultabit forma cõmunis, habens veſtigium vtriuſq;, & proportionem cum vtroq;, licet magis cum vno ſcilicet dominanti, q̃ cum alio, cum non dominetur intantum vt virtutem alterius corrumpat, et ſic per illa medicina compoſita operabitur, cum non ſit aliã formam actualem reperire. Dico ergo q̃ cũ eſt antiquata, operatur per formam communem eius, vt dictum eſt, ſicut videmus q̃ forma vna membri per complexionem vnam operatur, licet dicatur attrahere per caliditatem et humiditatem, & frigiditatem expellere: nõ tamẽ eſt actu calidum, nec actu frigidum, ſed eſt ibi quoddam commune reſultans, habens veſtigium cuiuslibet, per quod commune natura operatur ſecundum proportionem quam habet cum calido, & ſic dicitur calidum operari, et ſic ſm proportionem quam habet ad frigidum, dicitur per frigidum operari, & ſic de aliꝭs. vnde cum dicãtur membra efficere quatuor operatiões, ſm quatuor uirtutes radicatas in eodem, vt in forma membri quæ ſunt attractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua, hoc per calidum, hoc per frigidum, non eſt intelligendũ, q̃ per hoc quod eſt actu calidum &c. ſed per cõe reſultans ex his, ſimiliter eſt hic.

Ad primum argumentũ in oppoſitum dicendũ eſt, q̃ verum eſt, q̃ operatur per ſua componentia ſm q̃ cõponunt, ſed vt componunt non ſunt in actu, ſed confracta inquantum commune ex his reſultat, habens cuiuslibet veſtigium & virtutem, cum à nullo nullius virtus corrũpatur, cum ibi non ſit dominium completum vnius ſupra alterum, operatur ergo per virtutẽ habẽtem naturã.

Ad aliud dicendũ q̃ de medicina cuius iuuamentum eſt multum & nocumentũ paucum, non ponitur in medicina compoſita multum, vt per ipſum medicina compoſita operetur. Sed quia forma cõis totius quæ ex commiſtibilibus inducitur: inducatur ſecundum exigentiam miſcibilium accedens ad virtutem & naturam earum: ita q̃ iuuamenta & nocumenta in medicina compoſita ſub eadẽ cum iuuamentis & nocumentis ſimplicium, vt ſæpe, & eſt ſimile ſi vellemus corpus facere cholericum accipiendo. ℥.3, aquæ. &. ℥. terræ. &. ℥. drachmas aeris. &. ℥.3. ignis magis accederet ad naturam calidi & ſicci. q̃ aliorum: nõ enim plus ponitur de igne vt per ignem operet̃, ſed magis vt accidens ad eius naturã à dominio ſint in eo eius proprietates, & in forma cõi ex his reſultans, licet in ea ſint proprietates aliorũ, licet non ſub tanto dominio.

Ad aliud, dicendum q̃ cura fit per contrarium in effectu, licet non ſit theriaca contraria in forma iſtis, eſt tñ in effectu, quia confortando corpus, expellitur venenum, per ipſam. n. corpus confortatum, ſuum nocumentũ expellit, per ſuã aũt formam cõem, habet cor confortare, & per aliqua ibi exiſtẽtia ſimplicia, dato q̃ remanerẽt actu, licet non ſit verũ, vt aromatica, & aliqua alia proprietate ſua confortant, confortant. n. naturã quæ debet vincere venenum, tanq̃ ſibi inimicũ. Curat̃ ẽt alio modo, conſumendo venenũ per ſuam caliditatem & ſiccitatem, ſiue ſit calidũ ſiue ſiccum. Curatur ẽt alio modo trahendo ad ſtomachum à via procedente ad cor, à ſua proprietate, quam habet ẽt à carne thiri, & ideo in hac cura melius valet recens q̃ antiqua. ſ. in attrahendo venenum ad ſe.

Item expellendo & deducendo ad exteriora cũ ſuperfluitatibus corporis, cuius habet proprietatẽ per carnem thiri, quia ſecundum Auic. & Philoſo. inuenta fuit caro thiri comeſta conuerſa in pediculos in apoſtemate cuiuſdam exiſtente in colo, & per hoc trahit venenum quodlibet ad extera, tam calidum q̃ frigidum: tam proprium q̃ non proprium, non ergo curatur à complexione alicuius medicinæ ſimplicis, ſed ſicut dictum eſt.

A Ad aliam quæſtionem dicendum, q̃ miſtio medicinarum in vnum & eorum proiectio, eſt ab arte & à natura ſed forma naturalis eſt, quia educitur per cõtrariam operationem medicinarum contrariarum ex potentia actiua materiæ ſicut fit forma miſti, in miſto enim agunt miſcibilia naturaliter. miſtio autẽ illa non eſt cauſa, nec ad hoc ſufficit, vt ibi ſit actio iſtorum & fractio &c. ideo eſt à natura, & hoc dicit Auic. iĩ. lib. de anima, ca. de viſu. vbi determinat de miſtione colorum, cum enim fit color medi⁹ ex albo & nigro, non poteſt artifex tantum indagare, vt ſciat miſtionem eorum quantum ad minima: ſed hoc eſt à natura non ab artifice, & ſic patet ſolutio ad illud.

Muſa ænea à peritiſsimo philoſopho inuenta, proprie datur quartanarĩs ante horam acceſsionis in modũ auellanæ cum vino ca. et quotidianarĩs vere, datur etiam his quibus penitus vrina denegatur cum ſucco ſenetionis, quæ ſi cum tepida diſtemperetur & ex ea pulſus & tempora vngantur in acutis feb. vt ſudorem prouocet, ſignificat euaſionem, ſi vero non, mortem &c. De muſa ænea.

B Opopyra dicitur à ſucco & igne, ops græcæ, ſuccus latinæ, pyr ignis interpretatur, inde opopyra. i. ignitus ſuccus, proprie valet & ſanat paralyſim oculi, oris, linguæ, manuum & pedum bibita cum vino, in quo cocta ſit ſaluia & caſtoreum in ſero, in modum auellanæ, prodeſt tremuloſis cum eadem decoctione &c. De opopyra.

Rubea trochiſcata: rubea dicitur ab ipſius coloris qualitate, trochiſcata à trochiſcis qui ibi ponuntur, data valet quotidianæ, tertianæ, ante horam acceſsionis. De rubea troſchiſcata.

Requies vel magna medicina. requies quidem dicitur quando requiem & ſomnum præſtat, confert maxime febricitantibus typice &c. De requie.

Hygĩa. i. ſaluatrix, græca, quia à græcis fuit inuẽta, valet proprie ad rheuma gingiuarũ & dolorem dentiũ, fricata ſuper ipſos, ore frequenter abluto cum aceto &c. De hygĩa.

De apponendis in radice, & ſub qua quantitate.

C VIſum eſt ſuperius qũo & vbi inueniatur radix medicinæ compoſitæ, & de proprietate radicis, q̃m eſt areola proprietatum, & in areola membrorũ, & quare ſic vocatur, & quia eſt iſtud fundamẽtum ſupra quod fabricatur, & ad quod medicina compoſita nominatur. Nunc dicendum eſt de apponẽdis in radice, & ſub qua quantitate debeant apponi, & per hoc videbitur tota materia, & modus compoſitionis medicinarum.

Sciendum ergo de primo, q̃ in compoſitione medicinarum cõpoſitarum apponuntur quinq;. Primũ eſt confortans. Secundũ eſt iuuans radicẽ. Tertiũ eſt res præparans medicinã ad operationem. Quartum eſt remouens nocumentum radicis. Quintum eſt remouens nocumentum totius medicinæ compoſitæ, ſiue eius acuitatem & malam qualitatem. Vidimus ergo q̃ illud debet dici radix in medicina compoſita, cui conueniunt laudes medicinæ, ſi enim ei nõ conueniant, non erit baſis, alia aũt quę hic ponuntur ſunt iuuantia, ſi. n. radix eſſet ſufficiens, nõ apponeremus aliud: ſed non ſufficit. primum quod ibi ponitur eſt confortans radicem, quæ debilis eſt, ſi enim non ſufficiat ad hæc quæ quęrimus, bonum eſt, ſed quia aliqũ eſt craſſæ ſubſtantiæ non potens penetrare, ideo addim⁹ præparans ad ſuam operationem: & appellatur illud ſequens radicem: ſiue radicum operationem. Sed ſi noceat radix, ponimus aliquid membrum confortans, & aliqũ nocet tota medicina compoſita, vt illa quæ componitur ex turbith & zingib. ſm Raſim, quia ille qui eſt ſequitur modum operandi quẽ dicemus, quia eſt nimis acuta apponitur de zuccaro in his q̃tum de omnibus quæ acuitatem totius medicinæ reprimit, ſi ergo aliquis velit facere ſyrupũ, vel medicinã, nihil debet apponere niſi ſit aliq̃d iſtorũ quinq;, ſicut dictũ eſt, poſſumus facere quod quęrimus, vt p radicẽ quæ ſit ita fortis, q̃ nõ indigeat cõfortatione, ſiue iuuamine, neq; habeat nocumentũ de quo ſit curandũ, neq; indiget p̃paratione aliqua: tunc debet dari ſola ad maturationem morbi, ſi aũt nõ ſit ſatis, tunc appo

nenda

nenda ſunt coniuuatiua ſiue cõfortatiua,& ſi ſufficiat ad curationẽ ſine alijs,bonum eſt,quia talis medicina eſt optima,cum ſit paucæ cõpoſitionis. Si vero indigeat radix ſiue medicina aliquo præparante illam ad operationem, tunc debet adiungi, vt ſi ſit nimis craſſæ ſubſtantiæ oportet addere aperientia,vt facilius tranſeat,ſi vero radix habeat nocumentum,addamus quod illud reprimat, & ſic cum opio addimus caſtoreum, ne membrũ ſtupefaciat. Si compoſitum exiſtit ſic acutum aut alicuius malæ qualitatis,addimus aliquid alterãs, vt zucca.cum medicina turbith & zingi.ad euacuationem phlegmatis, propter hoc quia nimis ſunt acuta. ſic ergo patet, ꝙ omne quod ponitur in confectionibus,medicinis,electarijs, & ſyrupis,eſt radix ſcilicet cui magis conueniunt laudes medicinæ compoſitæ,aut eſt confortans radicem, ſi fuerit debilis,ita ꝙ per ſe non ſufficiat, aut eſt præparans ad operationem,et hoc vocatur ſequens radicis operationem,aut eſt reprimens nocumentum radicis aut qualitatem malã totius medicinæ compoſitæ. Et quia medicina illa aliqñ caret mala qualitate, & radix ſimiliter, & radix eſt ſatis fortis. Similiter nec æget præparatione aliqua ad operandum:ideo non oportet ſimul omnia iſta quinq; ponere. Medicina autem præparans ad operationem radicis aut medicinæ,facit hoc modo. Vno modo præparat ad operationem medicinæ,vias aperiendo. Secundo modo viã ſpecificando. Tertio modo, ab audacia primæ & ſecũdæ digeſtiuæ præſeruãdo,& eã obedientẽ reddendo. Primo modo eſt crocus,aut lignũ aloes,aut aliqua medicina prę parãs operationẽ radicis medicinę cõpoſitę in medicinis cardiacis,quia enim margarita,aut ſaphirus, aut aurum, ſunt terrea & tardi motus,apponitur crocus, aut lignum aloes,aut aliqua medicina pręparãs vt citius & directius ad cor ſua virtute veniat,viam aperiendo eius. Secundo modo viarum differentiam tollendo & viam ſpecificãdo vt moueatur ad locum determinatum, & ſic ponuntur cantharides,vt diuretica quæ erant indifferentia ad deopilandum renes,aut venas,ducat ad renes directe. Tertio modo ponitur ſecundum Auic.in.v.opium in medicina ſcilicet in theriaca ad tuitionem eius ab audacijs primæ & ſecundæ digeſtionis,ne ſua virtus diminuatur. Quarto modo præparat alia medicina membra,materiam determinando,& ſic cum aliæ ponerentur medicinæ digerentes,digerunt quantum poteſt euacuare,et per hoc fortificatur ſua operatio,quia magis euacuat.

Hoc habito ſequitur videre de quantitate & pondere apponendorum in medicina compoſita. Circa quod eſt ſciendum,ꝙ non eſt poſsibile iſtud ſcire per rationem certam.unde Gal.in.i.megatechni,quantitas apponendorũ certis literis denotari non poteſt,ſed via artificiali ſm exiſtimationem propinquam veritati hæc medicina eſt inter certam & incertam,ſm Gal.iij. de iuuamentis membrorum, attamen tota vis eſt in pondere radicis, & hoc dependet à gradu paſsionis quam volumus curare, pondus enim radicum debet eſſe ſm exigentiam paſsionis ſi enim ęgritudo eſt eleuata,aut dyſcraſia in quatuor numeris,aut in ſecundo gradu,debet medicina eleuari in ſecundo gradu,aut in quatuor numeris in oppoſito latere,ſiue radix,ſi ſufficiat radix bonum eſt, ſi non ſufficiat, apponenda ſunt alia ſecundum artem prædictam,quia ſi ſit debilis,confortantia,ſi nocens, nocumentum reprimentia, quæ membrum cui nocere debent,confortent.

Hoc habito ſciendum eſt,ꝙ pondus confortatiuũ,ſiue iuuatiuũ radicis debet eſſe in numero ſubduplo reſpectu radicis,ut de radice ſit.3.i.& de confortante.3.ß. Iſtam regulam bene conſeruat Raſis & melius q̃ alij, dicit,accipe turbith.3.x.zingi.3.v.& zucca.3.xxx. radix autẽ habet inueniri in areola proprietatũ & membrorũ,& ita habet inueniri. Tertio ſciendũ, ꝙ de illis quæ ſequuntur radicis operationẽ,quæ dicuntur medicinæ præparantes ad operationes radicis aut medicinæ,non habetur regula, dans certum põdus generaliter, quia ſm quod indigebit baſis ſeruitio maiori, ſm hoc indigebit ꝙ apponatur magis de illis præparantibus vel ſeruientibus,vnde quando ponimus diuretica,vt ducãt medicinam ad membra remota, nos debemus ponere plus de ipſis q̃; ſi poneremus.vt ducerent ad membra proxima,& hęc medicina iuuans ſem per inuenitur in areola proprietatũ, & aperitiua in areola aperientium,& confortatiua in areola confortantium, & digerens in areola digerentium &c.

Sed notandũ ne fiat deceptio in his regulis,ꝙ cũ datur medicina confortans radicem,debet eſſe in ſubduplo numero reſpectu radicis,quod non tenet hic niſi cum medicinæ illę ſint mediocris ponderoſitatis,nec nimis graues, nec nimis leues.v.g.ſi tu ponas.3.i.aloes pro baſi, & velis eam confortare per pulpam,quia leuis eſt in pondere, non debet poni in ea.3.ß.quia tunc pulpa eſſet tãtæ quantitatis,ꝙ virtus eius eſſet maior, q̃; virtus radicis ſcilicet aloe,& ſimiliter econuerſo. Si aloe confortaretur per medicinam valde grauem:de illa graui cum. 3.i.aloes debemus apponere plus q̃.3.ſ.quia ſi ponamus de ea tantum. 3.ß.ratione ſuæ paucæ quãtitatis nullius eſſet virtutis ad pondus,vt ponatur minus de pondere q̃; plus creſcit ſm quantitatem, & in virtute, vnde debet poni in numero virtutis ſubduplo,et non ponderis,niſi ſit mediocris ponderis,& ſimiliter intelligendum eſt in alijs regulis &c.

Hoc habito,ſciendum, ꝙ reprimens malitiam radicis eſt idem cum radice,vnde tãtum ponimus de bdellio vel maſtice quantum de ſcamonea,& ſimiliter tantum de caſtoreo,quantum de opio,ſed illa regula quæ eſt,ꝙ tãtum debemus ponere de refrenantibus radicem quantum de radice,intelligenda eſt ,quando radix habens nocumentum datur abſq; alia præparatione reprimente ſuum nocumẽtum,vnde ponam diagridium ,quod eſt ſcamonea cocta in medicina cõpoſita, quia ſua malitia in parte eſt ablata per coctionem,ideo minus debemus apponere de ſuo fræno,quàm cum ſcamonea non cocta.

Vltimo ſciendum eſt de pondere medicinæ alterantis malã qualitatem medicinæ compoſitæ, ꝙ debet eſſe pondus æquale illius,& omnium aliorum,vt patet,ſi fiat pulvis de turbith & zingi. ponitur ibi de zuccaro quod de zingi. & turbith,vnde Sera. fit puluis accipiendo.3.xx. de turbith.3.x.de zingi.de zucca.xx.ibi ponuntur ad refrenandum acuitatem totius medicinę compoſitæ ex turbith & zingi.ideo tantum quantum ex illis duobus ponitur. Ex iſtis poſſumus colligere modum confectionis & compoſitionis medicinarum compoſitarum. v.g. ſi fiat ſyrupus ad materiam capitis,oportet querere ſm Aui.et alios authores medicinas incidentes, & hoc in capite, ſi poſſunt reperiri.Si nõ poſſunt reperiri,accipe medicinas incidentes primo, deinde medicinas reſpicientes caput, tunc illæ erunt pro baſi,& ſi ſufficiant, & non habeãt nocumentum,nihil plus apponendũ eſt,et ſi non ſufficiant, accipiãtur medicinæ ſimiles illis in areolis proprietatum & membrorum & ſi non habeant nocumẽtum neq; coniunctum neq; diuiſum,nihil ponitur,ſi habeant nocumẽtum,ponatur reprimens,et ſic fit ſyrupus in paſsione cordis,hepatis,renum,& veſicæ,& ſimilibus.

Muſa ęnea opiata,eſt dicta muſa à volũtate inſtituentis propter aliquam proprietatem in ea repertam, ænea vel ærea dicitur à colore,quia colorem habet æris, valet ad ſe.periodicas,vt tertianas,& quartanas,quotidianas, & maxime quotidianas.

Requies & rubea trochiſcata proprie valet ad tertianam,adrianum,mythridatum,theriaca proprie valet ad quartanam,& ad conſumptionẽ materiæ quotidianæ ex phlegmate naturali vel vitreo,euacuatione præcedente, ſi.n.eſſet ex phlegmate ſalſo, vel ex materia cõpoſita ex phlegmate & cho.ita debet dari opiata compoſita ex muſa ænea & rubea trochiſcata vel requie, & valet in typo qñ multũ nocet frigiditas eius,ita ꝙ dẽt accipi fœni.pet. & apium,& alia diuretica, & ponant in vaſe pleno aqua ad ignem.& ſupponãtur patienti bene cooperto cũ pannis,

nis,ita ꝙ fumum decoctionis iſtarum herbarum recipiat ita ꝙ ſit ibi quaſi ſtupha:ita ꝙ ſudet, & tunc offeratur ei muſa ænea cum aqua ad quantitatē nucis paruę vel caſtaneæ. Aliquando datur in acutis ad tentandum de euaſione patientis vel de morte. ſi illud non eſt bonū, accipiunt muſam æneam & diſtemperant eam in aliquo liquido, et inungunt venas pulſatiles brachiorum & temporum, & tunc ſi veniat ſudor, ſignum eſt euaſionis, ſi non veniat, ſignum eſt mortis, melius eſt vt nullo modo detur in acutis: cum decoctione milꝫ ſolis, aut ſaxifragiæ, frangit lapidem, cum decoctione apij, fœnicu. petroſel. prouocat vrinam cum decoctione rutæ, men. abſin. valet in cauſone, vel in colica de cauſa frigida, cum decoctione ſangui. draco. valet ad vulnera ſananda. doſis eius eſt ad quantitatem nucis paruæ.

De opopyra. Opopyra ops ſuccus, pyr ignis, quaſi ſuccus ignitus, valet cōtra paralyſim in manibus & pedibus &c. & hoc tripliciter prohibendo materiam, ne currat ad membrū, & conſumendo materiam fluxam ad membrum, confortando, & hæc tria debemus quærere in paralyſi, nunquā tamen detur niſi materia euacuata, ſicut nec aliqua alia, & ipſa digeſta, & debet dari cum decoctione valentium ad hoc, ſicut cum decoctione ſaluiæ, lauandulæ, primulæ veris caſtorei. Item non ſolum bibita, ſed etiam emplaſtrata valet ſi membrum paralyticum inungatur diſtemperata cum ſucco lauandulæ, aut talium, aut caſtoreum, quia conſumit materiam.

Item valet in colica ex frigida materia, & in omnibus morbis frigidis. Itē in oppilatione ſplenis & hepatis.

Item ſm Iſaac primo viatici dicit, ꝙ bonum eſt ſi feb. ſuperueniat in paralyſi, quia eam curat, ergo bonum eſt eam prouocare per opiatam, et ſic prouocatur feb. accipitur opopyra, & acuitur cum euphorbio & ſulphure viuo, ita ꝙ ſuper venas pulſatiles temporum & brachij ponuntur & cito ſuperuenit febris &c.

De rubea trochiſcata Rubea trochiſcata, dicit rubea à rubeo colore, trochiſcata, quia multos trochiſcos recipit ſcilicet trochiſchū. caryo'. trochiſcum dyaci. non eſt multum ca. tamen eſt aliquātulum cali. valet contra tertianas data in decoctione violarum, aut cum ſyru. vio. materia euacuata. Itē valet contra vigilias intra & extra exhibita, ſi cum ſucco papaueris & lactucæ diſtemperetur, & detur ad potandum, vel ſi cum his ſuper tempora emplaſtretur. Itē ſtringit vomitum data cum ſucco mentæ. Item cum decoctione violariæ, valet contra dolorem capitis ex fumis eleuatis à matrice. Itē cū aqua roſata valet ad ſputū ſanguinis.

De requie. Requies dicitur, quia facit requiem, prouocat. n. ſomnum, datur proprie in feb. period. aliqñ ante typum, vt prohibeatur in feb. materia euacuata ipſa exiſtente pauca & digeſta, conſumit enim illam cum eſt pauca et membra ſtringit, & ita typū prohibet, & ſi in typo detur prohibet ipſum vel mitigat, melius tamen eſt vt poſt acceſſionem detur, & hoc materia euacuata. Item ſyrupus violaceus accipitur, & ponitur in eo papaueris ſemi. et lactucæ ſe. trita & iaceant ibi per noctem, & ibi diſtemperetur requies, et detur patienti in mane vel cum decoctione lactucæ poteſt dari. Item valet ad prouocandū ſomnum ī vigilijs ex deſiccatiōe cerebri, febre ceſſante. Itē emplaſtrata ſuper tempora, valet ad idem, ſi emplaſtrum de ſe. papaueris al. & ni. hyoſcyami, portulacæ, lactucæ, mandragoræ, confectum cum oleo violato & albumine oui, fronti & temporibus valet appoſitum. Item ſola requies emplaſtrata valet. Item ſi detur cum ſucco lactucę ad potandum ad hoc idem valet.

De hygiia. Hygĩa græca. hygĩa. i. ſaluatrix, græca, quia à græcis inuenta, valet contra fluxum rheumatis à capite ad membrum. habet in ſe omnia reſtringentia. ideo valet in dolore dētium ex cauſa rheumatica ſi ſupra dentes emplaſtretur. cum thure, & modico myrrhæ. Item ſi ex eo fiant pilulæ, & teneantur ſub lingua, prohibent materiam ibi venientem. Item pilulæ ipſe prohibent fluxū ad oculos.

A

Quæ opiata ſit melior.

CIrca iſtam lectionē quæritur primo quæ opiata ſit melior, recens vel antiquata. videtur ꝙ recēs. compoſitum eſt fortius in illo tempore in quo ſua componentia ſunt fortiora cum compoſitum debeat habere naturam ſuorum componentium, ſed componentia ſunt fortiora in recente, ergo &c. ergo in illo tempore ſcilicet in principio ſuæ confectionis debet exhiberi. Ad oppoſitum eſt vſus communis, datur enim per longum tempus poſt confectionem ſuam.

Solutio. dico qñ damus opiatam, ſi quæramus operationem quā habet à forma cōi ſequente fortiorem virtutem ipſarum miſcibilium & componibilium, & eorum alterationem cum talis forma non fiat niſi tempore multo, melꝰ eſt antiquata ſm Aui. & Serap. Sed ſi quęramꝰ aliam operationem, quā habet ex aliquo compoſito, vt theriaca emplaſtrata ſupra locum morbi, attrahit ad ſe venenum per carnem thiri, quæ intrat ſuam compoſitionem ſm Aui. in hoc tunc eſt melior recēs, quia ille thirus magis habet ſuam propriam virtutē in recente, & q̄tum ad illam naturam, differt theriaca à mithridato eodē modo ſi velimus ſomnū prouocare per theriacam quod per opium facit melior eſt recens ſm Ga. v. megatechni. c. v.

B

Ad primum dicendum ꝙ compoſitum eſt fortius in tempore in quo ſua componentia ſunt fortiora q̄tum ad illam virtutem & operationē, quam per ſua componentia habet, tamen quantum ad virtutem, quā habet ex ſua forma communi reſultante ex actione et paſſione mutua ſuorum componentium, poteſt eſſe fortius, et eſt, per proceſſum temporis.

An opiatā debeant dari in principio morbi.

COnſequenter quæritur vtrum opiatæ debeant dari in principio morbi. arguitur ꝙ ſic, quia opiata datur ad confortationē membrorum, ſed in principio morbi magis laborat natura ſm illum apho. Incho antibus morbis &c. ergo illo tempore debet magis dari

C confortatio reſpondens labori. Item datur ad conſtringendum: ergo in illo tempore debet dari in quo magis timetur fluxus, & eſt maior. Oppoſitum dicunt auctores in practicis.

Solutio. dico ꝙ duplex eſt tempus exhibendi medicinas laxatiuas, vt in principio veris, & medio autumno, licet in in quolibet tempore poſſint dari neceſsitate cogente. Similiter eſt de opiatis ꝙ quantū eſt de tēpore electionis in principio non debet dari materia cruda & indigeſta, quia cōſumeret ſubtile & reliquū magis incraſſaret.

Item cum tunc materia ſit multa, quę ſua multitudine impediente non poſſet per opiatam conſumi, per ipſam tū poſſet liquefieri & diſſolui, & ipſum poſſet facere fluere ad aliquod membrū nobile. vnde Auic. in. iiij. dicit ꝙ ſi daremus in principio quartanæ theriacam adderemus quartanam quartanæ, ſubtile conſumendo & reliquum incraſſando magis materiam incrudaret & inobediens naturæ fieret. quātum eſt de neceſsitate ne peius accidat,

D vt mors ſubita, damus in principio morbi, vt in apoplexia, quando timemus ne ſubito patiens moriatur, quia melius eſt, vt portio quædam materiæ minuatur, & materia incrudetur, q̄ mors ſubita inducatur, & ſic in principio apoplexiæ damus theriacam, & facimus phlebotomiam aliquando, quando timemus mortem ſubitam.

Labor triplex. Ad primum argumentum dicendum. ꝙ labor triplex eſt ad præſens. Vno modo dicitur labor fatigatio mēbrorum ex motu corporali, vt de exercitio, & de hoc eſt ille apho. vbi indigentia non oportet laborare. i. motu corporali inducente fatigationē. Secundo modo dicit labor fatigatio mēbrorum ex motu & materia, & de hoc habetur ille apho. labores ſpontanei narrant morbos. Tertio modo dicitur labor, illud qđ inducitur ex medicina euacuante materiā inducentē laborem, et fatigationē mēbrorum, & debilitatē eorum. & qñ natura laborat magis tali labore, tunc cōpetit magis opiata, materia. ſ. digeſta & euacuata

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 962 sur 1089

euacuata per medicinam prius dictã. hoc enim est in prin E
cipio quia tunc est meteria indigesta & multa. si vero na-
tura laboret primo labore non curatur per opiatam: sed
per contrarium exercitiũ scilicet requiem fm illum apho.
In omni motione corporis. Secundus labor per digestio-
nem materiæ hoc inducentis. & per eius euacuationem.

Ad aliud dicendum, ꝙ non datur ad fluxum restrin-
gendum: nisi materia euacuata & digesta, postꝙ erit pau
ca, quia à natura incrassaretur, & cum esset multa, non
consumeretur, nisi subtile vel ipsam liquefaceret vt dictũ
est: nisi in casu scilicet si esset fluxa materia ad membrum
nobile, quia tunc tempus esset necessitatis, sicut ergo me
dicina laxatiua, non debet dari à principio secundum il-
lum aphoris. digesta medicari &c. cum tunc materia non
est digesta, nisi in casu cum est materia furiosa, secundum
illum apho. in peracutis passionibus raro etc. Similiter
est de opiatis vt dictum est.

Tertio quęrit, quę prius debeat dari, laxatiua vel opia F
ta, videtur ꝙ opiata fm omnes autores, à debiliori medi-
cina vsq; ad fortiorem semper est procedendum, quando
medicus habet inducias, vt videat si debilis sufficiat: & p
hoc videatur quantitas fortitudinis medicinæ quę debet
exhiberi, opiata est debilior quàm pharmacia, ergo &c.

Itẽ medicus quãtum potest omnia nocumẽta inducta
à medicina debet cauere. vnde debet prius dare illa, quæ
paucum nocumentum inducunt, vt videat si sufficit, sed
laxatiua est huiusmodi respectu opiatæ, quia pharmacia
iueterat, et multa alia nocumẽta facit, opiata multa iuua-
menta facit, confortat, consumit materiam, & constrin-
git membra. Ad contrarium est vsus communis.

Solutio. Medicina debet prius dari. & loquor in via
electionis. causa est, quia opiata post exhibitionem medi
cinæ est vtilis, constringendo meatus viarum apertarũ,
per mordicationem medicinæ & fuctionẽ venarũ à me-
dicina, & consumendo materiã paucam quã inuenit post
exhibitionem medicinæ, & confortat membra debilita-
ta. si autem medicina materiam incrassaret subtile consu- G
mendo, cum non posset totum consumere, cum materia
sit multa, aut ipsum liquefaceret, ita quòd ad membrum
nobile posset currere, & ita noceret.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ medicina le-
uior semper debet præcedere, quando habet operationẽ
vnam, sed quia medicina laxatiua operatur attrahendo
materiam, & membra debilitãdo, opiata vero consumen
do, & membra confortando. propter hoc debet sequi li-
cet sit leuior, quia emendat & corrigit malitiam medici-
næ laxatiuæ, non sic aũt faciunt medicinę vnius operatio
nis, ideo lenitiua est prius danda, vt myrob. q̃ scamonea.

Ad aliud dicendum ꝙ verum est ꝙ illa medicina, quæ
habet plura iuuamenta debet prius dari q̃ alia, sed tu di-
cis ꝙ opiata habet plura iuuamenta, dico ꝙ hęc iuuamen
ta non habet, nisi materia prius euacuata per medicinam
laxatiuam, ergo &c.

Vtrum debeat dari opiata in feb. interpolatis.

HOc habito, quæritur, vtrum debeat dari opiata in H
feb. ĩterpolatis, vt in tertiana, quotidiana, et quar-
tana, & videtur ꝙ non, quia simile aduenies suo
simili facit eum furere, sed opiata est, vt plurimum calida
ergo &c. Item augmẽtares ebullitionem, cum sit ca. er
go & feb. ergo non debet dari in cura illius. Item strin-
git meatus, & hæc est potissima causa putrefactionis po-
rorum clausio, ergo non competit In oppositum sunt
auctores.

Iuxta hoc quæritur in qua die valet, vel in die quietis,
vel in die paroxismi. videtur ꝙ nõ in die paroxismi, sed
in die interpolationis, quia fm Hip. in apho. Cibus qui
est magis amicus naturę est auferendus in die paroxismi,
ergo multo fortius medicinale, nõ solum opiata. Item
nulla euacuatio debet fieri die paroxismi fm Aui. in, i. &
in quarto, sed propter opiatam fit consumptio materiæ
vel euacuatio, ergo &c.

Contrarium patet per communẽ vsum practicãtium.

Ad primum dicendum, ꝙ opiata debet dari in feb. in
terpolatis materia digesta, & etiam pro parte euacuata
per sudorem, egestionem, & vrinam, & sic de alijs.

Ad primum obiectum, dicendum ꝙ licet opiata per
se calefaciat plus, tñ per accidẽs infrigidat materiam cau
santem febrẽ, à qua multi fumi eleuantur ad cor, euacuan
do, consumendo, constringendo, & confortando mem-
bra. Ad aliud dicendum, ꝙ opiata tempore quo datur
fm artem non facit ebullitionem, quia materia cũ sit pau
ca, quia est iam euacuata prius, iã est sub regimine curæ,
& potest super eã natura, & est supra eam fortis, ideo præ
seruatur ab adustione, sed si daretur in ebullitione, quan-
do materia nõ regitur à natura, sicut tu obijcis, ipsa aug-
mentaret ebullitionem. Ad aliud, dicendum ꝙ constri
ctio opiatæ non augmentat putrefactionem, quia prius
operatur per consumentia, consumendo materiã, q̃ per
constringentia membrũ constringendo, constrictio autẽ
non causat putrefactionẽ, nisi cum occultatione materiæ
cum prohibitione expirationis fumorũ, qđ non est hic,
tamen quia datur cum materia sit pauca, & quia illud qđ
fuit causa talis materię et fumi sunt qui remanserũt priu-
quam cõstringat, ideo &c. Vel posset dici, quòd plus bo
ni faceret per assumptionem materiæ q̃ faceret mali per
constrictionẽ, & ideo danda est, prima solutio melior est.

Ad aliam quæstionem dicitur, ꝙ opiata datur tribus
de causis in fe. interpolatis. Primo propter typi remotio-
nem, si plus q̃ fe. noceat, aut malum quod inducatur per
exhibitionem opiatæ. Secundo propter paroxismi remo
tionem, quando in eo consueuit venire syncopis, aut alia
mala symptomata talia. vt stupor mentis, aut cordis defe
ctus, & tunc datur, licet incrudet materiam, quia magis
timemus accidentia q̃ incrudationem materiæ, vnde in
syncopi fe. fm Gal. i. xñ. megatechni, damus vinum, licet
noceat fe. & fm ipsum. ix. megatechni, aliquando damus
aquam frigidam ad materiæ incrudationem, vt in syno-
cha, quia in ea est vehemens inflammatio, quæ magis ti-
metur q̃ materiæ incrudatio, quando ergo symptomata
mala veniunt, et in paroxismo, malum non est prohibere
paroxismum ne talia symptomata veniant. Tertio datur
ad consumptionem materiæ remanentis post euacuatio-
nem. Primo modo, debet dari in accessione. Secũdo mo-
do in die accessionis, ante horã accessionis. Tertio modo
in die interpolatis, & in alijs casib⁹, nisi in primis duob⁹.

Ad primum dicendum ꝙ cibus debet subtrahi in die
accessiõis, quia nullum bonum facit nisi digeratur, cum
non sit nisi per multas alterationes in quibus natura à di-
gestione morbi & expulsione multum diuertitur. opiata
non sic facit cum cito ad actum reducatur, cum non indi-
gear nisi, diuisione, & non digestione, & cũ hoc prohibet
tipum, uel mala symptomata prohibendo paroxismum,
vt dictum est, vt cum timemus magis symptomata q̃ in
crudationem materiæ per incrassationẽ sui. Ad aliud
dicendum, ꝙ non datur ad euacuationem, sed ad consum
ptionem, vt dictum est.

Hoc habito, quæritur vtrum opium, hyoscyamus, &
mandragora debeant poni in opiata, videtur ꝙ non. Ni-
hil impediens medicinæ operationem, debet poni in ea,
opium facit hoc in opiata, cum operatio opiatæ sit consu
mere, & membrum confortare, opij operatio est incrassa
re & membrum stupefacere. Item opiata datur ad con
sumptionem materiæ in omnibus membris, quod ergo
eius transitum impedit ad membra, nõ debet in ea poni,
opium est huiusmodi, cum sit frigidum & crassum.

Solutio. dicendum est ꝙ opium vel similia debent po-
ni in opiatis duplici de causa. Vna est propter tuitionem
opiatarum, ne virtus opiatarum in prima & secunda di-
gestione corrumpatur, antequam ad membra alia in qui
bus debet cõsumere, & alia opera facere, veniat. Alia cau
sa est, ad constrictionẽ, vt materia cõsumpta, membra pri⁹
aperta, per medicinam constringantur, & sic fortificent,

cum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 963 sur 1089

cum virtus vnita sit fortior seipsa disperſa. Ad primũ dicendum ꝙ opiũ non impedit operationes opiatarum, quia est ibi valde parum, ꝓp quod nec incraſſat materiã, nec stupefacit membrũ, vnde nõ impedit calida quin consumant, aromatica quin cõfortent, sicut aqua pauca non impedit, quin vinum inebriet, in pauca quãtitate sufficit ad constringendũ membra non ad alia opera faciendum.

Notandum tamen ꝙ si datur tryphera magna quæ est opiata, habens proprietatẽ magnam ad menstruorũ prouocationem: melius est si detur sine opio, q̃ cum opio, & ita debet dari ad prouocationem menstruorũ cum decoctione artemisiæ, aut rubeæ tinctorum, aut spicę nardi. et similium, aut supponatur matrici, & prouocabit, tamẽ si damus illam ad consumptionẽ & confortationem membrorum, post exhibitionẽ medicinæ melius est dare cum opio, quia tunc indigemus constrictione meatuũ et membrorum, & vt virtus sit fortior, non sic in prouocatione mẽstruorum. Ad aliud similiter dicendũ, ꝙ opium q̃d est ita paucũ non impedit transitũ medicinę ad membra.

De quibusdam oleis.

De oleo rosaceo. Oleum rosaceum sic fit, in duabus li. oleis communis ad doctrinam nostram abluti li. i. &. f. rosarum viridium aliquantulum contusarum, & ponatur olla plena super ignem in caldario pleno aqua, & tãdiu bulliat donec tertia pars minuatur, & deinde albo pãno lineo infuso torculari exprimantur. Eodem modo vio. sambu. quod est ca. & myrtinum fit oleum, quod est frigidum & stipticũ, valent illa olea scilicet myrtinum et rosatũ ad acutas feb. inuncta super hepar, & tempora, & plantas pedum, & palmas manum: quia calidum innaturale extinguunt.

De oleo nenufa. Oleum nenufarinum sil' fit sicut oleum ros. & est magis frigidum. valet contra vigilias causatas ex caliditate.

De lilio. De lilio similiter fit: & est calidum & sic. sicut lilium, et propter hoc valet in causis frigidis.

De oleo pfico. Oleum persicorũ similiter fit. valet in hemicraneo dolore, & ad interficiendum vermes in ventribus puerorũ.

De hyoscyamo. Oleum hyoscyami sic fit: pistatur parũ de semine hyoscyami & madefiat aqua in manibus malaxetur: & postea ad solem desiccetur vsq; ad exhalationem aquæ, & iterum aqua humectetur, & iterum desiccetur, & sic toties iterando donec mollefiat, quo facto in illo semine ponatur oleũ et dimittatur longo tempore, postea leuiter exprimatur, valet contra vigilias ex caliditate, & similiter contra dolorem capitis ex calore.

De oleo ouorum. Oleum ouorum sic fit, coquantur oua ad ignem, & accipiantur vitella, & ponantur super laminã ferream, vel in vase ferreo, & superponatur ad ferrum, & comprimatur: & quod exit ex eis est oleum, valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra ignis adustionem.

De oleo frumenti. Oleum frumenti sic fit, accipiat vas vitreum stricti orificij lini eum fortiter: ita ꝙ bene patiatur ignem & replea tur frumento & foramina vasis, filis æris obturẽtur: ita ꝙ non cadat frumentum, deinde supra aliam ollam ponatur, & fiat ignis circumquaq; & eliquabit oleum, valet contra impetiginem & ignis adustionem.

De oleo cinamomi. Oleũ chamæmilæ & oleũ castoreũ, fit vt oleũ rosaceũ. Oleum de cinnamomo sic fit, ponatur cinnamomũ in vase aliquo subtus pforato, & superius obstructo, prius cum oleo aspergitur, & aliud vas sub eo ponitur, deinde illa duo vasa sub terra ponantur, & aliqua terra tenaci bene conglutinentur et forti igne circunquaq; igniantur: tunc vapor superius eleuabitur: et quia orificium est clausum inferius descendere cogitur: & ille vapor oleum dicitur. Et hoc eodem modo fieri potest oleum de auro & argento & lapidibus: præterquam crystallo.

De oleo de terebinthinæ. Oleum de terebinthina fit similiter per sublimationẽ, & est clarum vt aqua fontis, valet in patiente neruorum paralysim, & fere vbicunq; vt oleum benedictum, & ardet, vt ignis græcus cum oleo benedicto, vnde ferrum de eo inunctum inflammatur.

De oleo benedicto. Oleum benedictum sic fit, accipe lateres nouos nunquam ab igne tactos, & in frusta non nimis parua terantur, donec ab igne igniantur, & postea in mortariolo terantur, & oleo aliquantulum humectentur & iterum desiccentur, & sic in vase sublimatorio ponuntur, et deinde leuis ignis sufficit, & postea magis fortis, donec aqua inde exeat, & tunc exibit oleum, consequenter illud oleum valet in passionibus frigidis. vt in paralysi, spasmo, etiam duritiem aufert. & obliuionem tollit.

De oleis & vnguentis.

Viso de electarijs, syrupis, medicinis laxatiuis, & oppilatiuis, nunc videndum est de oleis & vnguentis. Et sciendum ꝙ nomen olei absolute dictum caditsuper oleo oliuarum, siue pro eo intelligitur, & illud oleum est materia omnis medicinæ. Sed Gal. ij. simplicis medicinæ, & recte dicitur materia, quia non habet naturam agentis, de qua sit curandum sed naturam patientis quia omni medicinæ quæ in oleo recipitur dat suam proprietatem. vnde secundum complexionem materiæ commistæ oleo, habet alteram complexionem & proprietatem quæ ei à medicina sibi commista imprimitur.

Oleũ vniuersaliter loquẽdo habet fieri multis modis. Quoddam oleum fit per viam expresionis, vt oleum oliuarum, aut nucis, aut per viam sublimationis, vt si violæ vel medicinæ aliquæ ponantur in alembico. primo fluit aqua, demum oleum, aut per viam decoctionis, vt de lignis, aut floribus, & huiusmodi.

Oleum oliuarum quod fit per expresionem oliuarũ, fit multis modis. Aliquando enim fit ex oliuis non maturis, & vocatur oleum omphacinum, & est ponticum, aut ex oliuis maturis. Aliquando est recens, aliquando est antiquatum, aliquando ablutum, aliquando non ablutum, ablutum est frigidũ ex aqua cũ qua abluitur ei cõmista.

Similiter illud oleum aliquando est dulce sine sale, & tunc laxat ventrem per suam lubricitatem, sicut malua, bismalua, cum in illo ventre non sit phlegma, & remouet dolorem, qui fit acuitate medicinæ scilicet dolorem mordicatiuum. Aliquando est salsum, & istud excoriat ventrem, ideo soluit ipsum si in ipso sit phlegma.

Abluitur autem sic oleum, aqua ei commiscetur, & sic concutitur. ex ista autem concussione vnum cum altero commiscetur, & sic oleum mundificatur et eodem modo oleum aqua infrigidatur. Non ablutum est temperatum, quia dicitur aliquid temperatum simpliciter etiam per comparationem ad corpus humanum, quod cum ei exhibetur, ipsum non intendit in aliqua qualitate, sicut est de oleo, nõ enim calefacit corpus humanum, neq; infrigidat per aliquam qualitatem excedentem quam habeat. Sed si ipsum calefaceret, hoc esset retinendo sua viscositate cali. naturale corporis quo iterum corpus calefit, sicut vestimenta quibus cooperimur, istud autem oleum est materia omniũ medicinarũ quia ab omni medicina inficitur.

De oleo ſaceo. Item omnia olea de quibus Nicolaus determinat. Primum est rosaceũ et illud fit multipliciter. Vno modo sic: accipitur de oleo oliuarum lib. i. & tertia pars lib. i. rosa. & tunc ponatur ad solem. vt per hoc fiat commendatio virtutis ro. oleo, & dimittatur per. x. dies in vase cooperto superius vitreo, deinde coletur, illud dicitur oleum rosaceum. Et si vis facere fortius istud oleum, pone adhuc cum rosis, & fac sicut prius. & deinceps secundum ꝙ vis habere oleum ro. fortius, illud oleũ sic fit ad solem in æstate, quia tunc nobis sol apparet. Secundo modo sic, ꝙ aliquando accidit, ꝙ non habemus solẽ, vt in hieme. & tunc quia inferiora loca sunt calida ponatur in puteo. Tertio modo ponendo vas sub terra, quia aliquando accidit ꝙ non habemus solem, nec puteum, & istud oleum est melius, & magis odoriferum, quia terra ita cooperit vas ꝙ nec virtus, nec fumus possit exire, nec euaporare.

Sciendum autem, ꝙ illud oleum ꝙ fit ad solem, fit in decem diebus, tamen in puteo fit in duobus mensibus, & in terra fit in tribus mensibus, secundum fortitudinem caloris maiorem & minorem.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 964 sur 1089

Aliter fit oleum ro. quando non possumus tantum expectare, accipitur succus ro. cum oleo de oliuis, & ponit ad ignem quod remanet post decoctionem & cõsumptionem succi, dicitur oleum rosa.

Aliter fit cũ volumus illud citius facere, accipit oleum & infunditur super ro. & dicitur rosatum. Istud oleũ rosatum est ponticum, & est frigidum & siccum, & quia habet ponticitatem, ideo confortat membra, ideo valet membris mollificatis, laxatis, & debilitatis, propter laxationem membrorum & neruorum. vnde valet contra neruos laxos, penetrat enim melius, & ideo magis profunda tur quàm oleum simplex in membris, licet rosa sit crassa, ipsa tamen facit penetrare oleum suum ad membra secun dum Gale. iiij. simplicis medicinæ. Cutis enim ideo eo mollificatur, quia rosa sui acuitate penetrat, & ducitur, & sua ponticitate impellit suum oleum.

Item quia ponticum, frigidum & sic. conuenit contra arsuram membri, & puncturam, ideo non est ei par in sedando dolorem secũdum Gal. iiij. simpli. medi. qui dicit, ꝙ ipse habebat vulnus in quo erat dolor pungens, & posuit ex vna parte agrestã, & in alia acetum, & in alia oleũ ros. & dicit ꝙ non inuenit magis infrigidans ꝙ̃ acetum: nec magis dolorem mitigans ꝙ̃ oleum ro. vnde expertus fui hoc in quodam qui habebat dolorem pungitiuum in ano, siue longaone, & feci aspicere vetulam, & dixit mihi, ꝙ erat rubeum tendens ad quandam nigredinem, & ille dubitabat de erysipelate in ano, & ego apposui oleũ rosatum cum albumine oui & cerussa pauca, & curatus fuit de angustia, non dico de morbo, post quatuor dies. Aliquando ponitur cum vitello oui, sed albumen magis mitigat dolorem aliqualiter stupefaciendo. Valet etiam illud oleum contra adustionem ex igne, & contra rhagadias, & etiam cum sanguine turturis, aut columbæ, curat multum locum dolorosum, et cum farina hordei. Item in caliditate hepatis in causone, & ephimera, valet ad sedandum dolorem capitis. Item in diabetica passione valet, vngendo renes cum eo, quia diabetica passio fit ex caliditate renum attrahente humiditatem, quæ debet sitim sedare siue per cuius defectionem fit sitis. Item valet in pruritu, in scabie si ex eo, & aceto corpus inungatur, corpore prius purgato, quia, consumit materiam resi duam, siue eam reprimit à sua acuitate.

De oleo nenufarino. Oleum nenufarinum fit sicut oleum rosatum, frigidũ est, & valet contra vigilias causatas ex caliditate, si ex eo caput inũgatur. Item ponitur cũ oleo rosato & cera, & fiat ex illis quasi cerotũ, valet contra apostemata calida.

De oleo de lilio. Oleum de lilio est ca. & sic. sicut lilium, valet ad dolorem stomachi ex frigiditate. Item si tenta ponatur in hoc oleo, & ponatur in matrice, valet ad crasitiem matricis, cum sit calidum & siccum.

De oleo pſi corum. Oleum persicorum valet in hemicranea, & valet ad interficiendum vermes in ventribus puerorum, si ex eo vngantur, & magis si poterur.

De oleo hyoscyami. Oleum hyoscyami fit sicut tactum est, & valet contra vigilias ex caliditate. Item in dolore capitis ex caliditate, si caput inungatur.

De oleo ouorum. Oleum ouorum fit sicut dictum est, illud oleum valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra adustionem ignis.

De oleo myrtino. Oleum myrtinum sic fit, myrtilli pistentur, deinde ponantur ad ignem cum vino, & tam diu stent quousq; vinum consumetur, deinde oleum apponatur, & decoquatur simul ita, quòd bulliant, & postea colentur, sic dicitur oleum myrtillinum, frigidum est & siccum, & valet contra caliditatem capitis ex sua frigiditate.

De oleo frumẽti. Oleum frumẽti fit sicut oleum ouorum, vt dictum est scilicet per expressionem cum duabus laminis ferreis candentibus, valet contra scabiem, & impetiginem, & serpiginem, et similia, alio modo fit vt dictum est, et illum modo dum tangit Rasis. v. Alman. valet cõtra prædicta & contra adustionẽ ignis, & cõtra alia, sicut ibidẽ tangit Rasis.

E Oleum chamæmilæ fit, vt oleum rosatum, sicut dictũ est, & est subtile, valet contra dolorem stomachi et pectoris ex ventositate, vel ex materia pauca quia resoluit sine attractione, sicut chamæmilla. Item cõfortat membra. De oleo hœmillæ.

Oleum costinum fit sicut alia olea, valet ad confortationem stomachi, valet in paralysi calefaciendo neruos, & si cum emplastro ponatur supra stomachum frigidũ, & commisceatur confert. De oleo costino.

Oleum de cinnamomo confortat stomachum, & magis neruos, & fit sicut in litera tactum est. De oleo cinamomi.

Oleum de terebinthina clarum est, & fit per sublimationem, multum valet in paralysi, & cæteris passionibus neruorum, valet fere tantundem, vt oleum benedictum, ardet vt ignis, vnde de eo fit ignis græcus cũ oleo benedicto, & si ferrũ cum eo intingat, & postea in ignẽ proiiciat inflãmabitur, & ardebit quandiu ibi erit aliquid de oleo. De oleo terebinthinę.

Oleum benedictũ fit vno modo, vt dictum est supra. Aliter fit fm Rasim. v. Almans. ponuntur ista frusta in F vase vitreo spisso, illud vas cum argilla superius bene obstruatur, ita ꝙ nihil exeat, & si tu videas exire fumum, ad huc obstrue illum porum cum argilla, deinde fiat ignis leuis, donec desiccet illa argilla, & deinde fiat fortis ignis, & fiat oleum. Istud autẽ vas vitreum pati potest bis, vel ter vigorem istius ignis, & non plus. De oleo benedicto.

Et valet istud oleum in passionibus frigidis, & paralysi, & spasmo, mirabiliter enim penetrat, vnde si in manu aliqualiter ponatur sentietur fœtor per multum tempus id est per quatuor dies, cuius signum est, quia multum penetrat, & ideo valet in paralysi & spasmo, si membra inungantur, prius tamen euacuatione facta, & materia digesta, & non est ei par in hoc, supra splenem positum soluit eius duritiem, cerebrum calefacit, vnde obliuionẽ aufert, valet etiam contra venenum scorpionis cum illud sit frigidum. Item si bibatur opium, & hyoscyamus, valet contra ista & alia similia, et si in isto oleo intingatur ferrum, & ponatur ad ignem, statim incendetur, sicut in G terebinthina. Item fm Rasim si intingãtur in illo oleo retia, aggregabũtur in eis multitudo piscium & capienẽ.

Circa istam lectionem primo quæritur vtrum opiatę, & aliç medicinæ alterantes alterent per suam qualitatem venientem ad membra, aut per substãtiam suam venientem ibidem. Et videtur ꝙ non oporteat ibi venire, nisi solam virtutem, motus localis fortior est motu alteratiõis, si medicina attractiua attrahit humorem præter ꝙ̃ in sua substantia ad membrum, veniat, ergo & medicina alterativa, manente in substantia, absq; eo ꝙ veniat ad membrum secundum sui substantiam, poterit alterare. Dubium primum.

Itẽ virtus naturalis, vitalis, & animalis feruntur ab hepate, cerebro, & corde ad singula mẽbra, sola substantia in ipsis remanente, & tamen alterat mẽbra, & in eis operatur, ergo à simili erit de medicina, ꝙ sicut illa per spiritus deferentes multiplicat, sic per spiritus deferẽtes ad singula mẽbra, ita illa medicina alterãdo spiritus, ergo &c.

Item fm Gal. iij. simplicis medicinæ si ponatur pes in H aqua frigida, totum corpus infrigidatur, & tamen planũ est ꝙ tantum qualitas defertur ad membra, & non substantia aquæ, ergo multo fortius medicina recepta interius alterabit, absq; suæ substantiæ transmissione.

Item emplastra super hepar, & alia membra, & vnguenta ponimus, vt alterent illa membra interiora, vt hepar, & stomachum, & tamen planum est, ꝙ non fit per substantiæ præsentiam in illis membris interioribus, sed per virtutis solius commendationem.

Contra, agens particulare agit per contactum, & maxime agens per complexionem medicinæ, cum ergo tactus sit corporum duorum, videtur ꝙ substantia medicinæ tangat membrum, quod alterat veniendo ad ipsum, hoc idem vult Serapio. in. vij. Dubium secundũ.

Iuxta hoc quærit secũdo cũ illa medicina alteratiua ad membrũ veniat, quomodo hoc fit. i. per quam viã, quia non potest per se, quia nihil se ipsum mouet, omne enim quod

quod mouetur, ab alio mouetur, neq; per aliud, quia tūc esset per membrum attrahendo, qđ est impossibile, quia attrahens à tota specie, non attrahit simul duo contraria, sed membrum attrahit cibum, qui est contrarius medicinæ cum vnius sit agere, & alterius pati, ergo &c. & probatur maior, quoniam virtus attrahendi à tota specie fit ratione similitudinis, quæ non est respectu diuersorum.

Forte dices, q̄ trahens à tota specie, non attrahit duo cōtraria cum remanet sub eadem dispositione, sub diuersa tamen potest, vnde membrum quando est sanum, attrahit cibum & non medicinam, cum autem est ægrum, attrahit diuersum, vt medicinam alterantem.

Contra dispositio accidentalis nō mutat essentialem, cum ergo si fiat attractio diuersorū à tota specie, diuersificetur tota species, ęgritudo autem est accidentalis, & tota species est dispositio essentialis secundum Aui. non ergo diuersificetur per ægritudinem, ergo &c.

Responsio ad primū. Ad primā quæstionē respondet Serapio in. vij. q̄ medicina alteratiua venit ad mēbrum fm sui substātiam, & B non solum fm virtutē, verum est q̄ medicina alteratiua potest alterare absq; hoc, q̄ vadat ad mēbrum fm substātiam, quia eius virtus per singula corporis mēbra multiplicatur, tā sana q̄ ægra indifferenter, & appellatur hæc virtus fumus à medicina resolutus, qui per corpus dispergitur alterās corpus ad naturā propriam. Ille autē fumus paucus est, et virtutis debilis, ideo sua alteratio est pauca.

Item medicina minus appropriatur vni membro q̄ alteri, quia vbiq; spargitur, quia si debet fieri alteratio cō tra dyscrasiam alicuius mēbri, nisi sit pauca valde, oportet q̄ medicina secundum sui substantiam ad membrum veniat secundum Sera. in. vij. Dico ergo q̄ medicina alteratiua ad membrum venit, & licet sua virtus semper multiplicetur, tamen illa non sufficit, quia vapor per quē multiplicatur illa virtus, est paucus.

Ad primum argumentum in contrarium dico, q̄ medicina euacuatiua non oportet, q̄ eat ad membra, quia ipsa operatur à tota specie, hac autem ratione suę spiritua C litatis potest se multiplicare complete, & excitare potentiam incomplētam humoris, qui ei obedit magis in parte vna q̄ in alia obediet dyscrasiæ medicinæ alterantis, sed medicina alteratiua agit per complexionem, quæ sic non potest se multiplicare ad hoc vt alteret, cum non multiplicet se nisi cum fumo debilis virtutis. Item resistentiā inuenit in mēbro, & non fit attractio in humore, ergo &c.

Alia tertia ratio vere concludit, q̄ virtus multiplicatur, dico tamen q̄ nō sufficit ad alterādum, propter quod necessario substantia illuc vadit. Et de aqua frigida dico, q̄ infrigidat, & alterat membra, si sint parum lapsa, non tamen si sint multum lapsa, similiter dico q̄ medicina per fumum alterat membrum, si sit parum lapsum, nō tamen multum lapsum, nisi per substantiam.

Ad secūdū. Ad secundam quæstionē dico, q̄ ibi venit quia à membro attrahitur, per virtutem eandē per quam membrum attrahit cibum in sanitate attrahit medicinā in ægritudine, & quāuis nihil seipsum generet, quodlibet tū seipsum D conseruat, vnde quælibet forma rei intendit sui conseruationem, conseruatio autē pendet in duobus. s. in remotione contrarij, & attractione cōuenientis, ideo membrum per suam propriā virtutem attrahit simile, cum eo indigeat, & per eandem virtutē abijcit contrariū, cum in mēbrum inducitur. Sed quia istud contrariū siue nocumentum nō potest abijcere per se, ideo attrahit aliquid quod iuuet ipsum. s. medicinam alterantē, & hoc per eandem virtutem per quā attrahit sibi simile, quia virtus per quā se conseruat est vna & eadem, quę hęc duo facit, respectu eiusdem finis, qui est se cōseruare, facit duo opera ad eundem finē, expellere autē contrariū non potest immediate facere, ideo attrahit illud mediū, quo indiget ad hoc operandum, vt medicinā. Dictum est ergo per quod membrum attrahit medicinam. s. per suam virtutē, sed nō est dictum quomodo. Et ad hoc potest forte dici, q̄ membrū A dyscrasiatum inducit in medicina aliquam dispositionē, per quam fit ei similis, & est etiā simile respectu effectus & finis, ideo ad illud mouet plusq̄ ad aliud, vel ad minus virtus regitiua corporis illā habilitat & disponit, hoc tū habet dubitationē, & ideo inquisitione et studio indiget.

Ad primū argumentum dicendū, q̄ attrahens non attrahit à tota specie contraria, & dico q̄ cibus, & medicina non sunt contraria secundum q̄ attrahuntur, licet in se sint contraria, quia attrahuntur vt similes, licet non in specie, sed in operatiōe respectu finis scilicet vt membrū conseruetur per ea, in isto autem conuenit, ideo debent vtraq; attrahi, nec attrahuntur, vt diuersa, fm q̄ diuersa.

Vel dicendum, q̄ membrum non attrahit diuersa, manens sub eadem dispositione, licet sub diuersa dispositione manēs, hoc posit facere, vnde solum membrū ægrum attrahit medicinam, & non sanum, cum ergo arguitur, q̄ attrahens variatum non potest attrahere contraria, quia per hoc mutatur sua tota species, dico q̄ verum est secundum, q̄ tota species non attrahit, nisi per cōseruationem sui, ista autē natura reperta est in duobus contrarijs, ideo duo contraria attrahit. Et tu obijcis, q̄ haberet similitudinem cum duobus contrarijs, dico q̄ non est inconueniēs licet tota species sit contraria alicui istorum in forma, est tamen ei conueniens in intentione, quia scilicet tam illa virtus q̄ illud cui contrariatur scilicet medicina, intendit membrum conseruare, ideo &c. Nec dico q̄ mutetur ista species propter dispositionem illam accidentalem, aliud tamen opus facit speciale scilicet attrahere medicinam qua indiget, propter illam dispositionem, & qua non indiget cum est sub alia dispositione, semper attrahit quo indiget ad sui conseruationem dummodo posit &c.

Dubiū tertium. Hoc habito, quæritur de ista medicina alterante, vtrū anteq̄ ad membra veniat quæ alterat, conuertatur in humorem, vel non conuertatur, & confundamus illa duo in vnum, & arguitur q̄ debeat imitari humorem, & mutetur. s. anteq̄ alteret, dicit Gale. x. megatechni, q̄ quāuis C medicinæ alterantes, et cibi, et potus, ad membra veniāt, tamen tarde, & post eorū conuersionem, & alterationē.

Item. xiij. megatechni, dicit Gal. q̄ medicinæ mordicantes magis nocent concauo hepatis q̄ gibbo, quia cum veniunt in gibbo hepatis iam sunt conuersæ, ergo multo fortius medicina vadens ad mēbra singula. Item impossibile est, q̄ agens approximatum passo non agant, sed medicina approximat stomacho & hepati, ergo in ipsam agunt, sed actio hepatis est cōuersio in humorē, ergo &c.

Contrarium vult Auic. in. i. cap. de eo quod comeditur et bibitur, vbi dicit, q̄ illud quod in corpus agit, et nō patitur est medicina, & alibi quod à corpore non vincitur, est medicina Adhuc dicit, quod in corporis similitudinem non conuertitur, est medicina. Item Gal. i. simpli. medi. cibi est pati, medicinæ agere, cum ergo nō possit mutari nisi patiatur, ergo &c. Item per experimētum patet hoc, cum damus potiones vulneratis, vidimus medicinas egredi per vulnera membrorum valde remotorum, vt in capite, sub eodem colore, & sub eodem sapore, sicut intrant, ergo &c.

Ad istam quæstionem dicendum est, q̄ cum quæris vtrum medicina cum debet alterari debeat conuerti in humorem &c. Dicendum est q̄ non, si enim conuerteret iam haberet omnū membrorū similitudinem, quia omnia mēbra ipsum æqualiter attraherent, cum ergo vnum membrū, sicut membrū læsum, pręcipue ipsum attrahat, & nō aliud, patet q̄ nō debet cōuerti, et hoc vult Gal. iij. simplicis medicinę in principio distinguit ita duplicē alterationē sine mutatione. Vna fm veritatē, vt quādo fit de specie ad speciē, vt cū ex pane siue cibo fit sanguis, & iterū caro, & os, & neruus. Alia fm transumptionē, vt quando corrūpitur nō vera forma, sed visualis exterior, vt cum panis in parua frusta diuiditur, & cum piper conteritur. Deinde subiūgit statim Gale. & omnes libri sunt falsi, in illo loco tamen aliquando librum inueni in quo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 966 sur 1089

erat alio modo q̃ in nouis, vbi non est negatio, sed in illo erat negatio, ita q̃ debet ibi esse in alia litera, quæ statim subiungitur, & nos quidem iam diximus, q̃ virtutes medicinarum non ingrediuntur in genus primorum duorũ generum mutationis, et istud patet per literam quę sequitur, cum dicit q̃ non sit possibile, q̃ mutetur res, & conuertatur de specie in speciẽ, nisi calefiat, & infrigidet &c. ex quo patet, quòd medicinæ alterantes non corrumpuntur, cum non intrent in genus secundum alterationis.

Res medicinalis triplex.

Tunc de secunda quæstione, quę cum illa confundebatur, vtrum. s. possit præseruari à corruptione. Dicendum q̃ triplex est res medicinalis. Quædam quæ est medicina pura, quędã est quę est medicinalis, quędam est quę est cibus medicinalis. Medicina pura tantũ agit, medicinalis, agit magis q̃ patiat, cibus medicinalis utrunq; æqualiter. Dico tunc, q̃ si sit medicina pura, non corrumpitur, neq; conuertitur in humorẽ, anteq̃ alteret, sed alterat absq; sui conuersione, quia habet tantam virtutem medicinæ, q̃ superat virtutẽ cibi, tamen posset cõuerti, in tanta quanti tate pauca posset dari, sed non oportet ad hoc, vt alteret vnde appellando medicinam illud, quod est medicinale, vel illud, quod est cibus medicinalis, potest bene conuerti, licet non debeat nec oporteat ad hoc, vt alteret, vnde Auicen. Sanguis generatus ex lactuca, retinet suam qualitatem vsq; ad tẽpus, & ita potest conuerti & alterare, tamen non oportet, q̃ conuertatur ad hoc quod alteretur, vnde si detur succus lactucæ ad alterandum, vel infrigidandum hepar, licet possit conuerti, non tamen debet si debeat alterare. Vnde sciendum q̃ differt dicere medicinam, medicinale, & cibus medicinalis, vnde cũ dico medicinam, dico rem agentem tantũ, cum dico medicinale, dico rem agentẽ & patientem, magis tamen agentẽ q̃ patientem, cum vero dico cibum medicinalẽ, dico rem agẽtem & patientẽ, magis tamen patientẽ. Quando ergo quæritur, vtrũ medicina conuertatur, dico q̃ nõ, si appellatur medicina pura, quod potest probari per literam prę dictam. iñ. simplicis medicinæ, & si detur illud, quod est medicina pura in aliqua quantitate modica, poterit fieri cibus medicinalis, & tunc conuertetur, vel medicinale si magis agat q̃ patiat, cibus medicinalis æqualiter vtrũq;, aut magis patiatur q̃ agat, vnde si detur succus lactucę ad infrigidandum hepar, venit ibi sicut est. Et tu quæras quid accidet de illa medicina antequã fecerit suam operationem, dico q̃ expelletur sicut superfluitas cum sudore, uel urina, vel egestione, sicut tangit Auic. de croco, quod conducit medicinis cordiales ad cor, & in fumum cõuertitur, & expellitur. Et dico q̃ si illa medicina, quæ prius erat medicina pura detur in modica quantitate, vt possit conuerti, tunc alterabit omnia membra, non magis vnũ q̃ aliud erat, nec tũc erit medicina pura, sed erit cibus medicinalis, quia mutatur in humorem recipiendo virtutẽ medicinæ per quam alterat corpus, & tunc duo mobilia scilicet inquantum cibus patitur suam conuersionem, & inquantum medicina suam diuisionem solum.

Ad primum argumentum potest dici, q̃ medicinæ veniunt post sui conuersionẽ, verũ est trãsumptiuam ad mẽbra quæ est sui diuisio, vnde cõuertitur fm sui apertionẽ, non conuersione vera. Ad aliud dicendum sicut prius. Vel dicendũ ad vtrunq; aliter, q̃ medicinæ venientes in gibbo hepatis, sunt conuersæ. i. debilitatæ in sua malitia, vnde in tertio de cõplexionibus, acuta cibaria, sicut cæpę & allia non vlcerant interius, quando comeduntur sicut quando exterius emplastrantur, quia sua acuitas remouetur magis, quia se cõmiscent humoribus contentis in venis, & sanguis per quem sola acuitas mitigatur, non permittit, q̃ sic inueniat aliquid in stomacho cũ quo commisceãtur, ideo corrigitur eorum malitia magis cũ veniunt ad gibbum, q̃ ad concauum hepatis, quia tunc est magis admista cum humoribus q̃ prius. Ad aliud est ibi consequens, non enim sequitur, si corpus agit in medicinis, quia hoc modo, siue talem actionem faciat, quæ est conuersio in humorem, quia agit aliam actionẽ scilicet diuisionem eius in partes paruas correctionẽ medicinæ à sua malitia, unde ibi fit conuersio transumptiua, et non uera.

Vnguentũ populeon dicitur, q̃d fit de oculis populi. valet contra calorem acutæ feb. & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum, & pedũ, hoc idem cũ oleo ros. vel violato mistũ, & super hepar inunctum, mirabiliter calorem tollit &c. De vnguento populeõ

Vnguentum dialtheæ malasticon, & calasticon dialtea, à radice erasti dicitur malasticon, id est mollificatiuum, calasticon, id est calefactiuum &c.

De vnguentis.

VIso de oleis, videndum est de vnguentis. Vnguenta fuerunt inuẽta eadem ratione, sicut & electaria, & aliæ medicinæ compositæ, sicut electaria, & medicinæ compositæ fuerunt adinuentæ scilicet interius, & exterius exhibitæ propter hoc, q̃ medicinæ simplices nõ faciebant effectum interius, sicut vnguẽta & emplastra, quia medicinæ simplices extra effectum aliquando non faciebant, & hoc vel propter debilitatem simplicium medicinarum, aut quia longo tempore non possunt remanere in loco super quem ponuntur. Inuenta fuerũt vnguenta, vt diutius super locum remanerent, & per hoc suam operationem adimplerent: verbi gratia cum puluis aliquis aspergatur super locum, per pannos aufertur citius, q̃ si vnguentum, vel emplastrum, aut cerotum, cum isto puluere conficiatur, illa enim faciunt medicinam scilicet pulueren diutius remanere super locum.

Vnguenta etiã sunt inuenta, vt faciant absterſionẽ in membro & confortationẽ, abstergunt, et consumunt materiam paucam remanentem post purgationem prius factam, & aliquando fiunt ad confortandum ista vnguenta, tam mẽbra exteriora, q̃ interiora. Interiora vt stomachum, aliquando enim inungimus ventrem propter stomachi confortationem frigidi oleo costino, vel oleo de spica nardi, vel de absinthio, vel de menta, ista autem omnia inunguntur ipsum maxime cum est debilitatus, aut propter frigiditatem, aut propter texturę raritatem.

Notandũ est, q̃ in omni vnguento est oleum, aut pinguedo, à qua cõfectum sit, vt diutius remaneat sup membrum, illud autẽ facit oleum, aut pinguedo per viscositatem suam. Vnguentum dicitur ab vngue, vel vngo vngis, & tunc proprie dicitur vnguentum.

Vnguentum populeon est primũ unguẽtum factum, & dicitur ab oculis populi. oculi aũt populi dicũtur folia cuiusdã arboris, quę populus appellatur. Quæ folia dictę arboris parua colliguntur, & ex istis cõponitur vnguentum, puocat somnũ, si ex eo plãtę pedũ, tempora, & volæ manuum, & arteriæ inungantur, & hepar infrigidat, si est positum supra ipsum cum aqua ros. & pauco aceto. De vnguento populeõ

Nicolaus dicit, q̃ prouocat sudorem, si ex eo vmbilicus vngatur, sed falsum est, cum. n. frigidum sit claudẽdo poros, prohibet caloris euaporationem, cum etiam sit viscosum per suã viscositatem impedit humiditatẽ, ex qua fieret sudor egrediens, & eã interius retinet, vt phlegmatici pruriginosi &c. Conficitur sicut alia vnguenta, quia species conteruntur, & tunc cũ oleo, vel pinguedine conficiuntur. Recipit omnia frigida, papauer frigidum nigrum, mandragoram, cimas rubi, solatrum, & similia frigida, vnde illud vnguentum valet contra calorem acutæ feb. distemperatum cũ aceto, vt melius possit trãsire, aut cum acresta, & debet fieri inũctio super volas manuum, & pedũ, et circa frontẽ, et tẽpora, sed si feb. non fuerit acuta multũ patiens de natura sua frigidus, & tẽpus ei cõforme fuerit, aut si sudare voluerit, non est vtendum populeo, quia materia fieret ex hoc ineptior digestioni, et sudorem impediendo, beneficium naturæ posset impedire.

Vnguentum dialtea quasi factũ de altea. i. malua, vel bismalua calefacit & humectat, & ideo multum valet ad maturandum apostemata, quia fm Gal. ñ. simplicis medicinæ ad maturationem apostematum tria requiruntur De vnguento dialtea.

scilicet

ſcilicet calor ad caloris attractionem ad locum apoſtema A retica, materia indigeſta, quia materiã petrificarent, ſubti
tis, vt melius poſsit digerere, & quia timetur, ne fiat con- le conſumendo, & reſiduum compingendo & indurando,
ſumptio & reſolutio caloris, apponuntur viſcoſa, vt calo- ſimiliter eſt hic. Ad aliud, dicendũ, ꝙ verum eſt, ꝙ
rem attractum ibi exiſtentem interius retineant, & humi confortat, & ſi tantum confortaret, competeret, ſed quia
da ad materiæ remollitionem, valet ad reſoluendum ven plus faceret mali, materiam incraſſando, quàm boni, vir-
toſitatem, & ſubtilem materiam. tutem confortando, ideo non conuenit in quartana.

ſ theria Circa iſtam lectionem dubitatur, cũ primo viſum ſit Conſequenter quæritur vtrũ theriaca competat in ſa- An theria-
m mate- de opiatis in generali, videndum eſt de eis in ſpeciali. Et nis, videtur ꝙ ſic, ſm illum apho. tenues & certæ dietæ, ca cõpetat
rheuma primo de theriaca vtrum ſit bona circa materiam rheu- dicit Gal. ꝙ in ſanis virtus debet confortari & conſerua- in ſanis.
ca conue- maticam, videtur ꝙ non. Nullum rheuma prouocans ri, in ęgris autem debet minui in acuta ęgritudine, ſed ſm
at. competit in cauſa rheumatica, ſed theriaca eſt huiuſmo- Auic. in. v. cap. de laudibus theriacæ. Theriaca virtutem
di, cum ſomnum prouocet ſecundum Gal. primo mega- confortat, calorem, & ſpiritum cõfortando. Item con-
techni. cap. iiij. ergo &c. Item nulla operatio prohi- ſeruat adoleſcentiã ſm Aui. in. iiij. ergo conuenit in ſanis.
bens fluxum materiæ à membro nobili ad ignobile eſt Item ſi ſit inconueniens, hoc erit propter carnem thiri
facienda, ſed theriaca eſt huiuſmodi, quia prohibet flu- quæ eſt venenum ſm Gale. iij. ſimplicis medicinæ, ſed
xum materiæ à cerebro, quod eſt membrũ nobile, maior quod propter hoc non ſit inconueniens, arguitur ſic, quia
patet per Auic. & Gal. in infinitis locis, quia ſemper de- ſecundum Auic. in. iij. caro thiri habet proprietatem con
bet fieri expulſio ſuperfluitatum à membris nobilibus ad ſeruandi virtutem, et vitam prolongandi, ergo &c.
ignobilia, minor patet per Aui. lib. v. de probatione the- B Oppoſitum dicit Gale. iij. ſimpli. medi. Medicina li-
riacæ dicit, quod ſi theriaca exhibita ſtringit uentrem, bo berans à veneno eſt venenum, ſed venenum non compe-
na eſt, ergo ſtringit & fluxum rheumatis à capite. tit ſanis, ergo &c.

eſponſio. Oppoſitum dicit Auicen. in. v. quòd valet ad conſum Solutio, quæſtio famoſa eſt, dico tamen ad quæſtionẽ, Corpus ſa-
ptionem materiæ phlegmaticæ, ergo valet frigida cau- duplex eſt corpus ſanum ſcilicet ſanum ſimpliciter, quod nũ duplex.
ſa & rheumatica. non eſt ægrũ nec actu nec potentia, in potentia dico quia
Dico ꝙ theriaca conuenit in materia phlegmatica cũ habeat in ſe materiam, quæ debeat in futurum eſſe cauſa
eſt digeſta, & non multa, ſed pauca, vnde conuenit eua- ægritudinis, & taliter ſano non conuenit, quia ſm Gal. et
cuatione prius facta, ſed ſi materia ſit indigeſta, quia con- Hip. medicina non conuenit ſanas carnes habentibus, qa
ſumeret ſubtile, & reliquum incraſſaret, nõ conuenit, ſed cum non inueniat materiam malam in corpore, conuer-
ſi materia eſſet digeſta, tamen multa non competeret, ne tit ſe ſupra bonos humores, ex quib⁹ debet bona caro ge-
etiam aliquam partem conſumendo ipſam incraſſaret, nerari, & conſumit & euacuat, ſimiliter ſi theriaca exhi-
& aliam non conſumendo, aut faceret ipſam per corpus beatur in corpore ſano, ſimpliciter cõſumeret illud, quod
currere ad membrem nobile, ſed ſi illa materia flueret ad non eſſet conſumendum, & eſſet ibi venenum. Aliud eſt
membrum nobile, tũc eſſet tempus neceſsitatis, vt quan corpus ſanum, quod opera habet naturalia non læſa, atta
do fluit ad oculos, ꝙa pauca materia, vt gutta, nocet eis, men eſt neutrum decidentię, quod in ſe habet materiam,
repercutimus ad cerebuum, & ſtringimus fluxum ei⁹ ad quæ quieta eſt, ideo non noceret ei in futuro, tamen mo-
oculos, ſimiliter ſi phlegma ad partes ſpirituales, ſeu vi- ta ab aliquo induceret ægritudinem, in tali ſano cõuenit,
tales flueret rheumaticũ, & ſi materia eſſet pauca & dige C conſumendo illam materiam phlegmaticam, que debet
ſta, tunc cõuenit ad illius digeſtionẽ ſiue conſumptionẽ. facere ægritudinem in futuro, & hoc modo prolongat iu
Ad primum argumentum in oppoſitum dicendum, ꝙ uentutem ſcilicet tardãdo canitiem. Canities enim fit ex
theriaca recens prouocat ſomnum, & talis nõ conuenit, phlegmate euaporato, vel exiſtente in capite, quod rema
ſed antiquata, & illa prouocat magis vigilias, caput deſic nens debilitat calorem et naturam: vt nutrimentum illuc
cando, in eo conſumendo materiam phlegmaticam in- veniens non poſsit conuerti à natura debilitata, imo pri⁹
ducentem ſomnum. Ad aliud, dicendum, ꝙ non va- deſiccatur, & marceſcit ꝙ conuertatur, & propter hoc
let licet prohibeat fluxum rheumatis à cerebro cum hoc, dealbatur, quia fumi eleuati, ex quibus generatur pilus,
ꝙ reſtringat, ipſum conſumit, & ita in cerebro remanet. ſunt albi, & faciunt pilos albos, & ſic calorem confortat,
Item bene verum eſt, ꝙ ſi flueret à cerebro in membrũ quia ſecundum philoſo. lib. de reſpiratione, calidum du-
ignobile non deberet reſtringi, ſed ſi ad membrum nobi- pliciter deficit, aut quia extinguitur, aut quia marceſcit,
le, de quo eſt magis timẽdum, ꝙ de cerebro, deberet ſtrin & hoc eſt propter defectum humiditatis in qua radicat,
gi, vt ſi ad cor, aut ad pulmonem, aut ad oculum. vt videmus in hieme folia marceſcere, & calidũ hoc mo-

trũ theria Conſequenter queritur vtrum competat in quartana, do debilitatum non confortaret, imo amplius conſume-
ã quarta- videtur ꝙ ſic. ſm Auicen. in. iiij. Quartana habet curari ret, & propter hoc in ſano ſimpliciter non confortaret ca
ueniat. per calida, cum materia eius ſit frigida, ſed theriaca eſt ca lorem naturalẽ, immo, potius ipſum marceſcere facit, cõ
lida & materiam quartanæ conſumit, ergo competit. ſumendo humidũ radicale, cum non inueniat materiam
Item ſm Gal. in morbo longo debet virtus confortа- ſuperfluã. Aliquando calor extinguit & ſuffocatur: & ab
ri & conſeruari, quia ipſa curat morbos, ſed quartana eſt D ſcinditur ſub multo humido accidentali, & hoc modo de
morbus longus & chronicus, ergo in ea conuenit, quod bilitatum calorẽ naturalem propter phlegma multum ac
virtutem confortet, quoniam ſecundum Auic. theriaca cidentale, confortat theriaca, & ideo cõuenit ſanis lapſis.
confortat calorem & ſpiritum, ergo &c. Ad argumentũ in oppoſitum, dicendũ eſt, ꝙ niſi eſſet
Oppoſitum dicit Auic. in. iiij. dicit enim ꝙ ſi daremus debilitatio virtutis & caloris propter phlegma acciden-
theriacam in quartana, adderemus quartanam quarta- tale, non confortaretur per theriacam, vt viſum eſt, ideo
næ, & ſic afflictionem afflictioni, ergo &c. in aliquibus lapſis, non vt ſunt ſimpliciter ſani conuenit.

eſponſio. Dico ꝙ ante euacuntionẽ materiæ non conuenit, neq; Ad aliud dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ prolongat iuuen-
materia indigeſta, quia ſubtile conſumeret, & reliquũ in- tutem, ſm apparentiã, licet non ſit ſm veritatem, qm̃ tol-
craſſaret, vnde in principio non conuenit, ſed materia di- lendo rugoſitatẽ: nihil enim adeo manifeſtat ſenectutẽ,
geſta, & euacuata, & exiſtente pauca, conuenit ad reſidui ſicut rugoſitas, vnde dicit Philoſophus. xix. de animali-
conſumptionem, ſed ſi multa, non competeret, aut ſi eſ- bus, ꝙ ſenectus eſt ſicut glacies, & ſicut rugoſitas, & eſt
ſet indigeſta, tunc enim adderetur quartana quartanæ. verbum obſcurum, non. n. fit ſenectus niſi per debilitatẽ
Ad primũ, dicendum, ꝙ in ea competunt calida. ſ. tem caloris ex conſumptione humidi naturalis ſiue radicalis
perata leuia, & humida ad materiæ remollitionẽ, ſed the- non cõpleta, quia ſic eſſet mors, unde calor conſumit ſeip
riaca eſt multum cali. & ſic. ideo tantum conuenit, ſicut ſum per accidens. ſ. conſumendo ſuum humidum, & hęc
in fractione lapidis ſm autores non competunt nimis diu eſt vera ſenectus, quãdo per introductionem frigiditatis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 968 sur 1089

propter materiã obumbrantem calidũ naturale, & hoc est apparens senectus, cuius signum est rugositas, illa.n. rugositas in senibus apparens ante terminũ debitum, fit ex materia phlegmatica faciente cadere partẽ supra partem, propter suam grauedinem, propter quod est ibi rugositas, illud autem quod consumit talem materiam, tollit rugositatem, & hoc facit theriaca, & sic prolongat iuuentutem secundum apparentiam, & quia etiam canitiẽ aufert, illa autem theriaca in sanis temperatis non conferuaret iuuẽtutem, vt patet per prędicta, sed in sanis lapsis, ideo istis conuenit alijs non. Ad aliud dicendum, ꝙ ea ro thiri est venenũ in sanis simpliciter, sed in sanis lapsis non, quia habet proprietatem ducendi superfluitates exterius, & in talibus conuenit, sicut concessum est.

Vnguẽtum citrinum. Vnguentum citrinũ, dicitur citrinũ, quia in pomo citri decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, & nigredinem à sole introductam destruit &c.

Vn. album. Vnguentum album ad phlegma falsum sic fit, & coctum confectum est lib. i. &c.

Vn. agrippæ. Vnguentum quo Agrippa vtebatur, & tantæ dignitatis erat, ꝙ nemini discipulorum tradere volebat, valet hydropicis, & omnibus humoribus in quacunq; parte corporis fuerint &c.

Vn. marciaton. Vnguentum marciaton magnum, marciaton à Marciano dicitur peritissimo medico, à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorem, frigiditatem capitis, pectoris, & stomachi &c.

Vn. arigon. Vnguentum arigon. i. adiutorium, valet ad omnem dolorem ex frigiditate viris er mulieribus, tali ordine, immittitur in testa oui &c.

Vn. fuscum Vnguentũ fuscum. i. nigrũ valet ad omne vulnus, nã super vulnus positũ attrahit, & attrahẽdo mũdificat &c.

Vn. vtilissimum. Vnguentum vtilissimum impetiginosis, & serpiginosis, & elephantiosis &c.

De vnguentis calidis & siccis.

VIsum est superius de vnguentis frigidis, vel saltem temperatis, nunc videndum est de calidis & siccis, & de marciato &c. Primo tñ dicendũ de vnguento citrino, & dicitur citrinũ non à colore, sed quia in illo pomo conficitur, concauatur enim ita, ꝙ non remanet nisi cortex, & in illo cortice ponuntur species.

Vnguẽtum citrinũ. Vnguentum autem citrinũ fit ad absterſionem & dealbationẽ, abstergit. n. omnes maculas corporis, & mundificat faciem, & albificat eam, & totum corpus, & ideo vtuntur eo mulieres, vnde etiam aufert lentigines. Et sciendũ pro regula, ꝙ nullum vnguentũ absterſiuum debet poni in loco nisi prius mollificatione facta, vnde primo debet facies aqua lauari, cum volumus lentiginẽ abstergere, & maxime quãdo sunt profundatę, et antiquatę & induratæ, vt remolliantur, & illa aqua debet esse aqua alicuius decoctionis valentis, vt furfuris, aut lentiũ, aut fabarum, vt materia præparetur ad abstergẽdum, & hoc in mane præcedenti, vel in nocte, vel in sero, debet facies vnguento citrino vngi. & tertio in mane sequenti debet iterato mẽbrum illud sicut facies lauari in aqua abstergẽte, in qua sint cocta aliqua, quę ponunt in isto vnguento, vt aqua in qua coquantur amygdalæ amaræ, aut consimilis medicina, & facit illa aqua absterſiua duo bona, qa commouet vnguentum, & iuuat vnguenti operationẽ, in hoc ꝙ si aliqua mala materia remanserit propter debilitatem vnguenti non absterſa abstergitur ab aqua. Adhuc istud vnguentũ, valet ad denigratam faciem in tempore æstiuo, vt tempore messis, & valet ad pustulas siue sint in manu, siue i pede, aut in alia parte corporis, si sint ex phlegmate, & similiter valet vnguẽtum citrinum contra nigredinem remanentem post casum scabiei, sunt. n. quidam qui dant medicinam fortem ad curam scabiei, & tunc illa scabies cadit, tamen postea remanet quædam nigredo in loco, ad hoc remouẽdum bonum est vnguentum citrinũ, habet. n. in se multas medicinas dealbantes, habet in se medicinã per quam habet vim lenitiuã, vnde

E contra asperitatem valet & arefactionem, & debet inungi fortiter, & fricari membrũ, quod inungitur ex isto, vt unguentum imbibatur in membrũ per frication is motũ, recipit autẽ medicinas abstergẽtes, vt boracem. Borax enim est gumma absterſiua, & depuratiua, & conglutinatiua, vnde cum eo conglutinant aurifabri argentum valde fortiter cum est puluerizatum, vt duas laminas plus discontinuas coniungunt fortiter, contra difficultatẽ partus valet secundum Platearium, si distemperetur cum vino, et propinetur, super omnia valet in hoc casu, vt dicit. De borace.

Amentũ dulce similiter ponitur hic, amẽtum est quasi lapis durus, quod efficitur ex vitro liquefacto, istud dicitur amentum dulce ad differentiam falsi, quod fit ex vitro, aut terra valde petrosa. Amẽtum.

Vmbilici marini sunt frigidi & sicci, & abstergũt asperitate sua & dealbant, & sunt lapilli similes vmbilico, inuenti in litore maris, clari & albi. De vmbilico marino.

Chrystallus frigida & sicca, eiusdẽ virtutis cuius prædicti lapilli. Chrystallus fit de glacie propter vehementẽ F motum frigiditatis constringentẽ & dealbantem, clarior & albior est, valet eius puluis ad recuperandum lac amissum ex caliditate, si detur ad potandũ, & valet in colica, sed caue ne detur ventre constipato, aut in iliaco æntale. De chrystallo.

Dentale sunt similia prædictis, & dicitur dentale quia est simile denti in soliditate, & est albũ, & quanto albius, tanto melius. Entale non differt ab eo nisi cum frangitur, habet venulas quasdã secundum longum protensas. De dentali.

Marmor, frigidum est & siccum, & nõ differt ab alijs, & propter idem ponitur. De marmore.

Gersa est ceruſa, quæ duplex est, quia quædam fit ex laminis plumbi perforatis, & positis in vase cum aceto ad solem, & illud quod inuenitur in sole dealbatum per illas laminas, est ceruſa, est. n. frigida valde, & illa vtũtur mulieres ad abstergendum faciem, sed vnum accidit eis ex hoc, quia amittunt dentes ex vsu ipsius, quia ratione aceti est inimicum dentibus & ossibus, & illa ceruſa est frigida & sicca. Alia est ceruſa, quæ calida est & sicca, quæ dicitur gersa serpentina quæ ponitur hic ad mundificandũ G & depurandum, & ista facit hoc præcæteris ibi positis, & illa ceruſa sic fit. Radix serpentinæ in vere colligitur, & optime mundificatur, & puluerizatur, prius tamen ipsa ad solem desiccata, deinde per pannum cribelletur, & tũc cum aqua ros. aut pluuiali conficiatur, & deinde ponatur ad solẽ in aliquo vase in quo sit aqua ros. & illa aqua sæpe abñciatur, & remoueatur, & hoc fiat per. xx. dies, vel amplius, postmodum illa aqua abñciatur, & desiccetur, & deinde in medicina ponatur, inter omnia vnguenta istud optime abstergit, quia habet in se multas medicinas abstergentes, sicut corallum album, tragacanthum, entale, dentale. Auic. ponit aliud vnguentum, quod est valde bonũ ad decoriationem, & aduſtionem ignis, quo multũ vtuntur chirurgici, fit autẽ ex lythargyro, cera albiſsima, ceruſa plũbi, oleo ro. cũ vino albo, & cõficiatur.

Vnguentum album & vnguentũ fuscum & vnguen- De vnguento albo.
H tum ad phlegma falsum, valet ad scabiem, serpiginem, & impetiginem, vnde certus sum, ꝙ vnguentum album valde bonum est ad scabiem ex quacunq; sit causa, habet enim in se absterſiua, aliquando enim accidit, ꝙ non curat complete scabiem scilicet cum materia sit multa, & cum prius euacuatio non est facta, non conuenit ita, ꝙ posit cõplete curare, hoc competat ad illam auferendã, quę est prẽsens, sed post euacuationem curat valde bene.

Vnguentum Agrippæ dicitur à rege, qui ipsum inue- De vnguento agrippæ.
nit, vel pro quo factum fuit, calidum & siccum est, ideo valet hydropicis, & hoc materia purgata, vt residuum consumatur, valet etiam contra neruos induratos, possunt autem nerui indurati triplici de causa, aut ex eorum desiccatione, & tunc non valet, aut ex frigiditate congelante, & tunc magis valet, istud vnguentũ attrahit aquositatem propter sua componentia, si venter ex eo vngatur valet hydropicis, sed caue ne super hepar ponatur, quia

quia timendum esset de intensione causæ efficientis hydropicis, recipit in se brioniam, quæ est radix vitis albæ, habet proprietatem abstergndi aquam in hydropicis, scilicet in eorũ ventribus, & ideo mulieres portant eam ad vendendum, tota etiam die illa habet virtutem vomitiuam.

Vnguentũ marciaton.

Vnguentum marciaton, id est vnguentum magnum, siue marciaton: ita à Martiano magno philosopho, qui eũ inuenit, illud est cali. & sic. ideo valet ad passiones frigidas ex materia phlegmatica, vel melancholica, et hoc valet cõtra frigiditatem, siue materiam passionis capitis maxime, quia in se habet multa caput respicienria: vt ocymum, id est semen basiliconis, & balsimitam, agrimoniam, pimpinellam, betonicã &c. & non debet dari in morbis calidis. Et notandum quòd non debet dari in morbis ,,vbi est materia crassa, nisi materia digesta, & pro parte euacuata, vt in paralysi, & spasmo &c. quia subtile resoluëret, & residuum incrassaret.

Item notandum, ꝙ quando materia est profunda in mẽbro, non valet, quia non posset penetrare, sed si volumus ipsum penetrare, tunc debemus fricare locum, vt per hoc pori aperiantur, & poris apertis possit subintrare, sicut dictum est, valet contra passiones frigidas capitis, vel cõtra hemicraneam, lithargiam, maniam, melancholiam, materia digesta prius & euacuata, quia multa sunt ibi caput respicientia. Item valet cõtra passiones pectoris, si ex eo vngatur pectus. Pectus autẽ potest pati à caliditate & siccitate, & tunc nõ debet dari, cum sit calidum, & potest pati à materia rheumatizanthe à capite, & tunc quãdiu materia illa rheumatica est in fluxu, non conuenit, quia ad locum traheretur. Sed cum est tota fluxa, iam prius euacuata, & digesta per incisiua & lenitiua, conuenit, vnde si sit multa, prius debet fieri euacuatio, si materia antecedẽs sit multa, & si sit multa, & crassa, & frigida: primo debet liniri, & tunc lenitiua tribuentur interius, potest exterius hæc vnctio vngi, quia per illam disponitur materia, vt per illud vnguentum ad exteriora trahatur, non solum subtile, sed crassum cum subtili. Item valet contra passionẽ stomachi debilitati, et prius stomachus, aut hepar, non debet aliquo vnguento inungi, aut aliquod emplastrum supponi post cibum, quia attrahendo calorem à loco digestionis impedirent digestionem, & diuerterent naturam à sua digestione, sed in mane ante cibum debent inungi ad solem, duplici de causa, quia sol suo calore aperit poros, vt melius per ipsos vnguentum possit transire, & calorem naturalẽ excitat secundum Serapio. in. vij.

Sed notandum, ꝙ cum inungitur pectus illo vnguento, si timemus eius deliccationem, & subtilis materiæ solum, debemus istud vnguentum reprimere cum oleo rosa. vel viol. aut vnguento populeo. Item valet ad passiones renum ex materia frigida, inungendo renes materia ipsa existente digesta, & pauca, vnde post purgationẽ competit.

Item valet contra colicam non factam ex hepate à materia cholerica, sed phlegmatica aut ventosa. Similiter valet ad arteticam, & podagrã, post materiæ digestionem, cum remanent aliquæ pustulæ in iuncturis digitorum, aut manuum, aut in cubito, & si non est satis forte, debet cum eo admisceri vnguentum arigon, aut oleum valens ad hoc.

Item valet contra paralysim, & si non est satis forte, cõmisceas cum eo de cinnamomo, aut de castoreo, quia sunt multum bona ad hoc. Item valet contra duritiem splenis, materia prius remollita interius, quia aliter subtile cõsumeret, & reliquum incrassaret. Item valet contra spasmum si inungatur spina dorsi vsq; ad caudam, vndẽ in omnibus passionibus frigidis ad cõsumptionem materiæ à capite descẽdentis, debemus sic inungere spinam dorsi, vsq; ad ẽaudam in paralysi, & spasmo. In isto est ruta, quæ est aperitiua, calida & sicca, & habet proprietatem specialem ad stomachum, & ad menstrua prouocanda, et fœtũ mortuum educit, conficitur istud vnguentum ex adipe vrsi, & confortat neruos, & consumit materiam, & ideo ex solo adipe vrsi solent fricari mẽbra paralytica ad materiæ paucæ consumptionem, & neruorum confortationem, vnde iste adeps vrsi multum est consumptiuus, est ca. & sic. Nota de adipe vrsi.

Item in isto vnguento est sabina, et habet specialitatem propriam ad prouocandum menstrua, & est consumptiua calida & sicca. Est etiam ibi balsamita, quæ in pratis reperitur, & habet odorem quasi balsami, & ideo sicut dicitur, valet proprie ad caput confortandum ex frigiditate sine materia vel cum materia, nisi materia sit multa, et indigesta, & rheumatizans.

Item in dolore capitis ex calida materia non valet.

Ocymum est ibi, quod est semen basiliconis, valde aromaticum capiti confert. Est etiam ibi saluia, calida & sicca, & habet aspectum ad caput, & neruos, & hoc alio nomine dicitur elelisphacos sylueſtris. Artemisia habet proprietatem specialem ad menstrua prouocanda.

Enula campana, aperitiua est, & consumptiua, quia subtilis substantiæ cali. & sicc. Herba sanctæ Mariæ, quæ alio nomine dicitur buchormariem, & hic dicitur cauciterium, valet ad caput proprietate sua, & agrimonia, et pimpinella, & absinthium confortat stomachum.

Vnguẽtum arogon ad idem valet ferẽ: omnia, quæ ponuntur in prædicto vnguẽto misto ponuntur, calidius est, tamen quia recipit aliqua calidiora, valet contra quartanam, si ante paroxismum inungatur spina dorsi vsque ad caudam, aufert typum, & contra paralysim valet materia existente pauca, digesta, prius facta purgatione, & si ponãtur ista tria simul, scilicet arigon℔, marciaton℔, & agrippa, bonum est. Vnguentũ arogon.

Vnguentum Agrippæ est magis calidum quàm istud, valet proprie ad hydropicum, attrahendo aquositatẽ, vnde si ponantur illa tria simul ad hoc, valent ad omnes passiones frigidas, & eo modo qui dictus est. Vnguentũ Agrippæ.

Circa istam lectionem quæritur, de illa quæstione difficili, & famosa quomodo uenenum unũ, attrahat reliquũ, vt adeps crocodilli emplastrata super locũ morsum à crocodillo, uenenum crocodilli attrahat, & caro viperæ, cauda, & capite abiectis, emplastrata super locum morsum à uipera uenenum attrahat, & quæritur vtrum hoc fit per similе, uidetur quòd non, omnis motus fit propter indigentiã: si ergo aliquid ad aliud moueatur, oportet quòd in illo ad quod fit motus, sit aliquid quod non sit in eo, quod mouetur ad ipsum, sed hoc non est possibile in eis, quæ sunt eiusdem speciei, ergo &c. Dubinm.

Item nõ per simile actu, quia tunc aurum attraheret aurum, & ferrum, ferrum. Nec per simile in potentia, sicut adamas attrahit ferrum, quia in illis, quę sunt eiusdem speciei, unum non est potẽtia ad reliquum. Nec in uno est potentia actiua ad aliud, cum sit sub eadem forma specifica, propter hoc enim dicitur tota species, quia est in quolibet indiuiduo vnius speciei, cum ergo non sit possibile, vt in uno sit actio, & in alio sit passio, ergo &c.

Item attractio ad se, & expulsio eiusdem sunt contraria, sed uenenum, vt caro uiperæ expellit uenenum ad cutem secundum Auicen. Ergo non attrahit ipsum.

Oppositum dicit Auicen. in quinto, qui dicit, quòd attrahit per simile.

Item Gale. in. iiij. simplicis medicinæ à ueneno liberantes attrahunt per simile.

SOLVTIO. primo videamus, quòd medicina liberat à venenis quatuor vel quinq; modis.

Primo modo, impediendo venenum, ne ad cor transeat, quia non interficit nisi transeat, & sic theriaca antiqua confortando cor, quod confortatum expellit uenenum, impedit ne transeat, & similiter aromatica.

Secundo modo, per alterationem complexionis ueneni, per complexionem contrariam, & sic allia contra morsum scorpionis, quia est uenenũ frigidũ, & allia sunt cali.

Tertio modo, quia ducit materiam superfluam, & cum hoc uenenum ad exteriora, & sic caro viperæ conuenit.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 970 sur 1089

Quarto modo fugando hu. à facie veneni, ne inficiantur à veneno, qui infecti cor possent inficere, & sic terra sigillata, & dictamus competunt.

Quinto modo attrahendo, quia attractio fit à calido, & à vacuo, & à tota specie, & sic theriaca recens emplastrata super locum morsum attrahit venenum, sed quomodo attrahit, hoc est difficile, & diuersus est modus ponendi.

Dico ergo, ꝙ attrahit à simili, si tamen adiungatur cum eo caliditas fortius attraheret. Dico ergo, ꝙ aliquid simile in forma attrahit aliquid sibi simile in forma per modū applausionis, nō à simili, ita quòd vnum sit habens aliquā naturam actualem, quam habet aliud in potentia, & incōplete, ita quòd in vno est vt actio, in alio est, vt passio, sed in vtroq; est, vt actio, & in vtroq; vt passio, & hoc mouet me, quod dicit Gal. in lib. de malitia complexionis diuersæ, quod omne simile, & amicum alteri est conueniens, & natum ei coniungi, & ideo vnū ab alio trahitur, & hoc patet per experimentum, accipiatur virga coryli recens, & scindatur per medium medullę, et ponatur fructum vnum in manu vna, & aliud in alia manu adinuicem coniungentur, & hoc est quia vnum alteri natum est coniungi naturaliter, quia ex eis fiebat naturaliter vnum coniūctum, & ideo vnum natum est alteri coniungi, excitatum per virtutem alterius, & per illud faciunt vetulę carmen suū in matrimonium: dicunt enim, quòd quando aliquis desponsat aliquam, quòd ille virgę coryli, si coniungantur, matrimonium erit ad bonum, si non, nō, sed dicunt carmen aliquid operari ad hoc, quia nisi dicerent, coniungerentur tamen, siue ad bonum, siue ad malum. Sed tu dices quomodo ergo tunc erit, quare non attrahet venenum exterius appositum, siue caro viperæ in se habens venenum, quare magis attraheret venenum existens interius ad exteriora quā econuerso.

Dico ꝙ non sunt viæ æqualiter apertæ motum præstantes, vnde cum illo quod est emplastratū exterius apponuntur constringentia, ne possit penetrare, & ideo ad se aliud attrahit cum non possit ab alio trahi causa dicta.

Item cum illud exterius positum aliud attrahat, natura percipiens se per illud iuuari fortificatur, & illud expellit, & ita attrahitur, & expellitur à natura tanquā naturæ nocens. Sed tunc quæstio erit, quare aurum non attrahit aurum, & ferrum, ferrum.

Dico ꝙ in corporibus nimis siccis, & duris à quibus nihil euaporat, cū quo virtus fortis multiplicatur, non fit attractio similis in forma, vnde aurum non attrahit aurum, nec ferrum ferrum, quia nimis sicca, vnde si illa virga coryli esset nimis sicca, & non recens, non fieret coniunctio nec caro thiri similiter. Sed tunc est quæstio difficilior quomodo adamas attrahit ferrum, & etiam adamas, adamantem, cum ab eo non possit euaporare aliquid, cū sit ita durum, ꝙ vix possit frangi. Dico ꝙ facit hoc multiplicando suam similitudinem, & sine euaporatione aliqua, excitando potentiam actiuam incompletam existentem in ferro, quæ nata est compleri per formam adamantis: ideo mouetur ad ipsum. Vnde dico, ꝙ in adamante est vestigium orbis, vnde est in eo aliqua pars habens in se proprietatem occidentis, alia orientis, alia meridiei, alia septentrionis: & dico quòd in parte pro meridie, & septentrione existente, maxime attrahit, & parum à parte orientis & occidentis, vnde sunt in eo fortiores virtutes polorum, quod cognoscitur à nautis, quia attrahit quādo habent ventum septētrionalem, aut meridionalem.

Sed quomodo tunc discernetur, vtrum sit meridionalis, aut septentrionalis. Dico ꝙ sic, accipitur testa oui plena aqua, & mouebitur fortiter, & tunc ponetur adamas in testa fortiter mota, tunc pars meridionalis ad meridiem mouebitur, & septentrionalis ad septentrionem. Et aliquando accidit, ꝙ illa pars quæ est meridionalis, attrahit illam, quæ est habens proprietatem, & naturam septētrionis, licet sint sub eadem forma specifica, & hoc non est nisi per

E aliquā proprietatem magis completam, existentem in parte meridionali, ad quam est pars septentrionalis in potentia, & completur sua potentia per ipsam, vnde dico, quòd nunquā pars meridionalis attrahit partem meridionalem nec septentrionalis septentrionalem, quia neque est in vna aliquid quo indigeat alia, propter quod fiat motus, cū sint eiusdem formæ & proprietatis.

Vnde propter hoc patet ignorantia quorundam dicentium, quòd aliquando adamas fugat adamantem, vt pars meridionalis meridionalem, quia hoc est falsum, licet videatur fugare, non tamen fugat, sed attrahit partem septē-
trionalem existentem in vna parte adamantis, & quia in
opposita parte erat proprietas quasi meridiei, ideo attra-
hendo partem septentrionalem ad se videtur fugare partē
meridionalē, verbi gratia: ponatur hic adamas, cuius vna
pars habeat proprietatem meridiei, & alia septentrionis,
et ponatur acus super illum lapidem, ita quòd iaceat supra
lapidem, tunc tangit vna extremitas acus extremitatem
F vnā adamantis, & alia aliam, & extremitati influetur acus
virtus illius partis quam tanget, vt si tangat meridionalē,
influetur eius virtus meridionalis, tunc eleuetur acus supe
rius, tunc cum influatur ab adamante per totam acum di-
recte positū, illa pars acus in qua primo meridionalis, erit
septentrionalis, cum toti acui influatur virtus ab adaman-
te, vt si intelligeremus, quòd vna scutella plena aqua acui
suppositā directe influeretur virtus fundi scutellę, & simi-
liter est hic, quòd illa pars acus, quæ primo tangebat par-
tem meridionalem cum fricabatur, vel iacebat super eam,
quando fricatur pars illa ad partem illam directe, habet il-
la pars, quæ habebat primo proprietatem meridionalem,
proprietatem septentrionalem, et tunc illa quę primo erat
meridionalis, cū sit septentrionalis, attrahitur à parte me-
ridionali adamantis, quia non attrahit meridionalem, vt
dictum est, & per hoc quod attrahit illam, videtur fugare
aliam, et sic simile huiusmodi nō attrahit per simile actua-
le, sed cum sit possibile, vt partibus habentibus eandē for-
G mam & speciem, sint diuersæ proprietates, quarū vna est
completa alia incompleta, per hoc fit attractio, & sic attra
hit caro viperæ suum venenū, non venenum venenū, nec
caro carnem, sed caro, venenum, quia habet proprietatem
incompletam, licet eandem formam habeant, vnde nullus
authorum dicit, quòd venenum attrahat venenum, sed ca
ro viperæ suum venenum, & adeps crocodilli suum vene-
num, et fortius quàm aliud, licet attrahat quodlibet vene-
num, vnde aliquid est actu in carne viperæ extra, quod nō
est in veneno intra, ideo attrahitur.

Ad primum patet, ꝙ licet essent eadem in forma, nō tamen in proprietate formæ, nisi vt dictum est, quia vnū incompletum est in proprietate respectu alterius.

Ad aliud dicendum, quòd cum caro viperæ exhibetur intra, cum habeat proprietatem mouendi ad exteriora, secum ducit superfluitates, & venenum quod in suo transitu reperit, sed cum extra attrahit proprietate illud venenum, vt dictum est, & iterum extra posita attrahit, cum
H non possit moueri intra. Item ipsa cum detur intra,
cum aliquibus constrictiuis in stomacho existens
ad os stomachi attrahit venenum, & ipsum
post ad exteriora expellit, & secum
ducit, cū de eius proprietate sit
moueri ad exteriora.

Explicit expositio Ioannis de sancto Amando super antidotario Nicolai.

Gentilis

GENTILIS FVLGINATIS de proportionibus medicinarũ, & de modo inueſtigandi complexiones earũ, & ad ſciẽdum conuenientẽ doſim cuiuslibet medicinę.

RATIA lucidioris habitus, quem Meſue denotat in modis & proportionibus medicinarũ, quę inuicem confici debent, ſicut etiam gratia lationis ſcientiæ ad formas earum inueniendas, & doſes earum cõpoſitionum magis proportionales, q̃ in libris reperitur alĳs, hunc breuem tractatum inſequar. In quo oſtendam omnem moderationem medicinæ laxatiuæ compoſitæ, & modos compoſitionis ex ſimplicibus medicinis, & proportiones ad eas attendendas, & doſes propinationis earum ſm exigentiam huius artis, declarando dicta quorundam ſuper hoc.

Huius.n. tractatus ſciẽtia eſt maxime neceſſaria, propterea quia libri ſapientum ceciderunt iam in adulteratio nem, non propter venerabiles ſententias ipſorum, & ſcientificas eorum compoſitiones & canones, ſed propter ſcriptorum inſufficientiam vel negligentiam. Etenim ſicut proceſſus in prole, ſpeciem primi patris debilitat, donec iam non ſit dignum nomen gentium antiquæ proli radicaliter aſsimilari, Sic propter ſcriptorum degeneratio nem, iam libri antiquorum videntur corrupti. Hoc declaratur, quia ſi Gal. libros Hip. copiaſſet proprio calamo, eſſent libri Hippo. auctentici, & completi, & exemplum Gale. errore manus eſt ab illo deficiens, quanto ergo magis, cum idiotarum ſcribentium ſeminantur exempla.

Et quia libri theoricæ intellectu regulantur, libri autẽ practicæ ſola fide quaſi adhærẽdo experimentis, Ideo ſcriptorum diſcrimen eſt maximum libris practicę, practicos autem canones nunquam recuperat intellectus, quia (vt dixit Gal.) hæc pars non eſt ſcientialis, ſed experimẽtalis, vt Halia. tertio techni cõmento. lxxxviĳ. Theoricos autẽ ſi dubitaueris, inuenit, ac imperfectos eos certificat intellectus, & complet, cuius ſignum eſt, q̃ plurimi libri practicæ ſunt corrupti. Et ſi diſcurris antidotarios, inuenies in eis maximam diuerſitatem in ponderibus, ſæpe. n. ſcribitur. ʒ. pro libra. &. ʒ. pro. ʒ. cuius error facit medicum libris adhærentem eſſe medicum æquiuoce, vbi non perluſtret eum huiuſmodi ſcientia.

Hoc igitur opus breue nebuloſam viã practicæ in hac parte elucidabit, vt quis hanc doctrinam imitans, textus male ſcriptos decidat, bene ſcriptos ſequatur, & eis adhæreat, donec doſes medicinarum per ſe intelligat, & per ſe ipſum male poſitas corrigat, ſicut mihi pridie contigit in nono Almanſo. male ſcripto. cap̃. de podagra. vbi ponit deſcriptionem pilularum, quæ à multis allegantur, ſcilicet pilularum, quæ non valentes incedere, incedere faciunt, vbi ponitur in vna doſi quarta pars. ʒ. ſcamoneæ quæ eſt xv. grana, & hoc eſt erroneum, & ideo ſcripſi in margine, ſcamoneæ quarta pars vnius ſcrupuli, & remoui. ʒ. & tũc doſis eſt ſęlix, & pro certo iſta litera fuit eius, non enim tutum eſt cum antidotarĳs, & alĳs deſcriptionibus ſapientum abſq; hoc tractatu procedere.

Diuiſio huius libelli.

COntinet tractatus iſte tria capitula, non. n. ſcientia proportionum medicinarum ſimplicium ordinat̃, niſi ad doſes compoſitarum medicinarum inuenien das, proportiones autem tales ſunt duæ, vna eſt medicinarum ſimplicium reſpectu totius, alia eſt proportio ſimplicium medicinarum inter ſe, ex prima proportione inueſtigatur complexio medicinæ laxatiuæ compoſitæ, ex alia inueſtigatur compoſitio medicinæ laxatiuæ compoſitæ. Sunt ergo tria capitula in toto.

De proportione ſimplicium ad totum cõpoſitum, id eſt de complexione medicinę laxatiuę. Cap. 1. fol. 269.
De proportione medicinarum ſimplicium inter ſe, id eſt de compoſitione medicinæ. Cap. 2. fol. 270.
De doſi earum. Cap. 3. fol. 270.

PARTIS EXECVTIVAE Capitulum primum.

OMplexio autem medicinæ laxatiuæ eſt duplex, vt ad præſens ſpectat, quædã eſt ex primis qualitatibus reſultans, quomõ dicimus q̃ medicina laxatiua eſt calida vel frigida. In tali vel tali gradu. Alia eſt complexio reſultans ex qualitatibus primis per quas medicinæ habent operationes tertias, vt dictum eſt quinto Colliget, & ibi vide bene ad literam, & talis plus habet dici forma compoſiti, vel qualitas q̃ complexio, nam complexio proprie B ſignificat ſupra qualitates tangibilis. Cõplexio mę. laxatiuæ duplex.

De primo quidem dicendum, q̃ medicinæ ſimplices in compoſito laxatiuo, vel ſunt eiuſdem cõplexionis, vel diuerſæ. Si eiuſdem, vel ſunt cum eodem gradu, vt cum cõmiſcemus crocum, & mannam quæ ambo ſunt eiuſdẽ complexionis & gradus, vel ſunt eiuſdem complexionis, & non gradus, vt cũ cõmiſcemus crocum cũ caryophyllis. Eſt. n. crocus calidus in primo, caryophyllus in tertio. Diuiſio medicinarũ.

Quare ſi miſcentur medicinæ eiuſdem complexionis & gradus, tunc complexio medicinæ eſt nota, quia illius complexiõis & gradus, cuius complexionis & gradus eſt vnaquæq; earum ſimplicium medicinarum, illius gradus & complexionis eſt medicina compoſita, vt confectio ex cinnamomo, mace, & galanga, eſt in ſecundo gradu caliditatis ſm vnamquamq; earum, quia vnaquæq; earum eſt in eodem gradu.

Et ſi aliquis diceret, q̃ medicina ratione ſuæ quantitatis excedit gradum ſuum, vt ſecũda primi. capitulo, de eo C quod comeditur, & bibitur, & ideo plures medicinæ eiuſdem gradus videntur eleuari ſupra illum gradum,

Dicendum, q̃ illud eſt per accidens.

Et illud etiam non eſt ad propoſitum, quia de tali medicina compoſita, tm̃ damus, quantum daremus de vna iſtarum ſimplicium. Si. n. fieret confectio ex cinnamomo, daremus de ea. ʒ. ſ. ſicut de tali ſimplici daremus. ʒ. ſ.

Sed dices, quare ergo fit compoſitio ex quo ſunt eiuſdem complexionis & gradus?

Dicendum, q̃ in operationibus ſecundis, ſimplicia habent alia, & alia iuuamenta, licet ſint eiuſdem gradus & complexionis.

Nam miſcendo galangam cum cinnamomo, quæ ſunt eiuſdem gradus & complexionis, aliud tamen iuuamentũ ex operationibus ſecundis habet galanga q̃ cinnamomũ, quia galanga reaggregat partes ſtomachi relaxatas, cinnamomum autem ſubtiliat, & aperit vias, & macis conſortat cor. Ergo licet conueniant in gradu qualitatis eiuſD dem, vel complexionis, non tamen conueniunt in ſecũdis qualitatibus, & iſta compoſitio debet fieri, quia vna medicina habet proprietatem iuuandi, vel nocendi vnum corpus, & non aliud, immo vnum membrum, & non aliud, immo vna hora, & non alia. ne ergo cadat error miſcentur plures eiuſdem virtutis, quia licet galanga inimicaret vni membro, & conferret pluribus, miſcemus ſibi medicinas eiuſdem virtutis, vt ex toto remaneat ſecuritas curationis, & cauſam huius permiſtionis medicinarum, nunc cum vna, nunc cum alia, tangit Auic. quarta prima capitulo primo, & ſecundo cañ. capitulo de lacte. &. iĳ. cañ. Fen. x. capitulo de cura aſthmatis. &. xx. tertĳ cap. de dolore iuncturarum. & Gale. viĳ. ter. Inſpiciebat naturarũ diuerſas proprietates.

Et hic non quæro vtrum menſuræ ſecundarum qualitatum, & tertiarum ſequantur menſuram primarum, ſed de hoc

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 972 sur 1089

de hoc apparebit tibi, si legas quinto Colliget capitulo. liiij. Si autem medicinę sint eiusdem complexionis, & non gradus, tunc oportet considerare actionem, & resistentiã graduum ad inuicem.

Et in hoc errauit vehementer Bartholomeus varignana in tractatu suo dicens, si medicina componatur cum similibus in complexione, ꝙ eius complexio est tanto intensior, sicut si componeretur ex pluribus calidis, esset calidior q̃ si ex paucioribus.

Sed hoc est contra principia medicinæ, nam aliqua medicina cõposita ex aliqua vna re calida solum est calidior aliqua composita ex viginti calidis rebus.

Et pro tanto sumitur dictum domini Aui. v. Cano. & Auer. v. Colliget capitulo. liiij. ꝙ quando cum medicina magis calida componitur minus calida, medicina magis calida remittitur, & fm ꝙ est maior distantia earum adinuicem, secundum hoc est magis calidæ maior remissio. Et hoc idem probatũ est in phylica. nam magis tale per participationem sui contrarij fit minus tale, de hoc etiam determinatum est super libro de differentijs feb. Dico ergo, ꝙ si cum medicina calida in primo addatur medicina calida in. iiij. sicut crocus piperi, ꝙ tũc medicina calida in. iij. vel. iiij. remittitur ad aliquem numerum siue mansionem suæ latitudinis. Omnis enim gradus, tres numeros, siue mansiones habet, vt exponit Haly. & plusquam commẽtator in techni, & ideo Gal. ponit exemplum in numeris, & non in gradibus, vt plusquam commentator commento. viij. sed de hoc non expedit disputare, sed tamen Auic. & Auer. concedunt talem resistentiam, & oppositionem inter medicinas diuersorum graduum complexionis eiusdem existere, & ꝙ gradus non sunt æquales imperfectione, & ꝙ gradibus accidit imperfectio ratione participationis sui contrarij, positiue vel priuatiue, & nos declarabimus super secundo de differentijs feb. & super. ij. Colliget si Deus voluerit.

Cõclusio secũda completa.

Item est intelligendum, ꝙ tales medicinæ quæ sunt diuersorum graduũ socientur cũ debita quantitate vtriusq; nam vinum debile, si addat vino magnæ virtutis in ęquali quãtitate, aut in media parte, tunc remittit illud ver. gra. Cyatus vnius cum cyatho alterius, aut medietas vnius cyathi paruæ virtutis cum cyatho magnæ virtutis debilitat omnino fortitudinem maioris.

Sed si parua quantitas puta. ʒ. i. debilis vini addatur cũ cyatho vnius fortis vini, & potẽtis non pmutabit ipsum, qm̃ propter paruitatẽ suæ quantitatis non habet proportionem vinũ debile respectu illius fortis in permutando.

Et eodem modo intelligendum est de societate medicinarum. Si enim misceantur piper & crocus in quantitate æquali ver. gra. remittetut piper ad secundum gradum, & eleuabitur crocus ad secundum gradum, et si misceat crocus in media parte cum pipere, remittitur piper ad tertiũ gradum, & eleuatur medietas croci ad tertium gradum, quia propter paruitatem quantitatis croci, virtus eius resoluitur, non potens remittere ipsum ad secundum, & si superat quantitas croci quãtitatem piperis, absq; proportione trahet piper virtutem croci ad quartum gradum.

Quantitas ergo cõsueta apud practicos est æqualis ponderis, aut parum excedentis, aut in duplo quandoq;, & quandoq; est quantitas medietatis. In istis enim quantitatibus stat proportio actionis & passionis, & illud oportet considerare sicut dictum est.

Digressio in qua ponit dubia.

Et Auer. innuit contra hoc vnam rationem difficilem, quia si medicina calida in prin remittit medicinam calidam in quarto ad secundum g dum, sequitur ꝙ medicina calida in primo & frigida essent eiusdem complexiõis, probatur consequentia, medicina frigida in primo associata calidæ in quarto remittit calidam in quarto plusquam remittat calida in primo vt notum est, sed non potest eam plus remittere q̃ ad fm gradũ, ergo &c. Præterea frigida in quarto asiociata calidæ in quarto remittit ipsam ad gradũ scdm, & cõtra quia nõ põt eam remittere simpfr.

Respondetur ꝙ medicina frigida in primo remittit calidam in quarto ad ca. in primo, sed medicina calida in primo remittit eam ad calidam in secundo, vel si hæc remissio non sit punctualis (vt dicitur) tamẽ fit remissio magis calidæ, & minus calidæ de mente Auer. & omnium.

Ad secundum dicitur, ꝙ ex medicina in quarto gradu calida, & frigida in quarto, non fit remisio ad gradum, sed fit temperamentum. Ee est alia ratio sophistica quã scribit Alchindus ꝙ minus calidum associatum magis calido intendat magis calidũ, & non remittat. Expecto soluere Deo duce super. v. Colliget &c. ratio stat in hoc, Sũmo vnum corpus in quo caliditas sit in tertio gradu, & frigiditas in primo, & vocet caryophyllus, summo aliud corpus in quo caliditas & frigiditas sint æquales, ita ꝙ habeat duos gradus caliditatis, & duos frigiditatis, & vocetur zuccharum, tunc arguitur, maior est proportio actionis à calido in duobus gradibus ad frigidum in vno, q̃ sit proportio calidi in tribus gradibus, ad frigidum in duobus, sed in caryophyllis est frigiditas vnius gra. quæ contra operatur, caliditati zuc. In duobus gradibus, & in eodem est caliditas in tribus gradibus quæ contra operatur frigiditati zuc. in duobus gradibus, ergo associatis caryophyllo, & zuccaro, caliditas zuccari plus remittet, vel corrumpet frigiditatem caryo. q̃ caliditas caryo. frigiditatem zucchari propter maiorem proportionem, quare augebit caliditatem caryo. & non remittet eam. Et ratio stat in hoc, quòd præsupponit in medicina calida esse frigiditatem in actu, & tunc erit in omni parte in qua est etiam caliditas,

Et hoc est impossibile, & hoc negabitur in præallegato capitulo, quoniam experientia præteritorum huiceſt contraria. Sit igitur ex dictis mensura complexionis medicinæ compositæ ex medicinis simplicibus diuersis in gradu, & non in complexione. Si autem medicina sit compositæ ex diuersis in complexione, tunc vel ista sunt æqualia, vel inæqualia, siue diuersa.

Et est considerandum ꝙ æqualitas vel diuersitas attenduntur penes tria. s. numerum, quantitatem, & virtutẽ.

Si ergo sunt æqualia in quantitate numero & virtute, tunc complexio compositi est media inter illa. Et enim quia contraria agunt inter se, & quia sunt æqualia in virtute, non agunt positiue, sed remissiue æqualiter refrangẽdo se in naturam medij.

Si autem sunt æqualia in virtute, & non in quantitate vt ꝙ sit in eo medicina frigida in tertio gradu, & sit quantitas drach. ij. & sit medicina calida in tertio gradu, sed quantitas. ʒ. ß. tunc quia ratione quãtitatis maioris, actio plus continuatur & perdurat, remittetur pro certo medicina frigida in aliquo gradu, & tunc compositum declinabit ad calidum, & non ad medicinam, quoniam quantitas est causa intensionis graduum, sed per accidens, vt in cap̃. de eo quod comeditur, & bibitur, vt. v. Colliget capitulo penultimo. Et non imaginor aliam causam modo, nisi quæ dicta est, quoniam in maiori quanto virtus actionis plus perdurat. Et eodem modo intelligendum, si sunt in medicina composita medicinæ simplices æquales in gradu, sed inæquales in numero, quia plures de calidis q̃ de frigidis, aut econuerso.

Si autem sint medicinæ diuersæ in complexione, & vna habeat excessum in gradu super aliam, tunc prædominante gradu, dicitur totum compositum esse tale, vt si sit vnũ componentium calidum in quarto, & aliud frigidum in primo, hoc compositum diceretur calidum, non tamen in quarto, sed fm resistentiam, vt dictum est supra. Quia si calidum minus reducit magis calidum ad remisiorem gradum, multo magis frigidum, & hic est canon Auer. v. Col. penultimo capitulo.

Considerare tamẽ oportet, ꝙ mistio talium debet fieri fm quãtitatem proportionatas, non dico æquales in pondere, sed in proportione. ver. gra. chamæmillæ. ʒ. i. minus calidæ q̃ piperis, piperis. ʒ. ij. sunt ergo sumẽdę quãtitates sicut

ſicut inueſtigat Auer. cum quibus ſaluẽtur operationes illorum ſimplicium, vt. d. Gal. tertio de complexionibus cap. tertio, ꝙ modica quantitas ignis non calefacit.

Et hæc eſt ſcientia inueſtigandi complexionem primã in compoſitis laxatiuis.

Dicendum nunc de complexione ſiue forma laxatiui vt ſolutiuum eſt, & totũ hoc dependet ex prædictis, ſupponendo gradus in medicinis laxatiuis. Omnes. n. medicinæ laxatiuæ ſunt eiuſdem formæ, quia omnes mouent per acuitatẽ. Ita ꝙ etiam illæ quę mouent comprimendo habent aliquas partes acutas per quas proportionantur ad determinatũ humorem, & ad actũ ſolutionis, quanuis præter acuitatem habeãt aliam formam ſpecificam, per quam ſoluunt, vt dictum eſt in principio huius libri.

Differunt ergo medicinæ laxatiuæ ſm gradus. Quædam enim ſunt in primo gra. ſm ꝙ Bartholomeus recte exponit, vt quæcũq; ſunt in extremo debilitatis, vt aqua lactis, mel roſ. ſuccus abſinthĩ, ſuccus roſ. ſyrupus viola. &c. Quædam in ſecundo, vt quæ excedunt prima, vt tamarindi, caſiaſi. manna & quædam ſpecies myrobalanorum. Epithymi, ſene & ſimilia. Quædã in tertio gra. vt ſolutiua euacuantia attrahendo. Talia enim ſunt ſolutiua fortia, vt aloes, turbith, agaricus, hermodactylus, polypodium, reubarbarum. Quædam in quarto vt vehementer acuta, ſicut helleborus, eſula, cataputium, mezereon, coloquintida, ſcamonea, ſerapinũ &c. Et hos gradus inueſtigat Auer. v, Colliget capitulo penultimo.

Et quia omnes iſti gradus ſunt ſub eadem forma, ſiue ſit talis forma manifeſta vel occulta, non ſequitur ꝙ plus remittit minus ſolutiua medicina magis ſolutiuam q̃; remittat eam medicina nullo modo ſolutiua. Et cauſa eſt quia inter ſolutiuas nõ eſt diuerſitas graduum penes participationem contrariæ formæ, quæcunq; ſit illa forma, ſicut eſt in gradibus primarum qualitatum. Et hęc eſt ſententia Auer. v. Colliget, capitulo. lviij. Vbi aſsignat cauſam ꝙ ſi iungaẽ medicina, minus aperitiua, magis aperitiuæ, ꝙ medicina magis aperitiua remittitur, quia oppoſitio ad oppilationem in medicina debilis apertionis eſt maior q̃; oppoſitio eius in medicina fortis apertionis.

Et in hoc videtur contradixiſſe ſibi Bartholomeus cũ dixit in fine tractatus, ꝙ ſi iungatur ſcamonea cum aliis medicinis ſolutiuis, debet dari in minori doſis, q̃; ſi iungatur cum digeſtiuis, quia iuuant operationem ſuam. Et in eodem dixerat. ꝙ ſi ſcamoneæ adiungantur medicinæ debiles, ꝙ debet dari plus de iſta medicina in quarto gradu. Et improbat eum ſimilitudo quam etiam ipſe concedit in medicinis, quo ad ſecũdas operationes, & in medicinis quo ad primas. Ideo dico ꝙ ſi allocietur medicinis ſaltem primi, & ſecundi gradus, vt cum epithymo & manna &c. ꝙ debet poni in maiori quantitate, & etiã ſi iũgatur cum ſuis conſolantibus, vt infra. Cum medicinis autem tertĩ gradus, eſt magna ſimilitudo, & ideo inter eas non eſt magna reſiſtentia, ſicut enim modicum diſtant, ita modicum ſe alterant, ſicut calidum in tertio, & calidum in quarto. Cauſa autem alterationis in diuerſis gradibus eſt nota. Et quia proportionabiliter ſe habent medicinæ ſolutiuæ ad quartum gradum, cum medicinis calidis vel frigidis, ideo concluſio dicta ſupra de remiſſione medicinæ frigidæ, compoſita, per ſocietatem medicinarum diuerſorum graduum eſt ſimilis, & neceſſaria.

Vt dicamus ꝙ ſi medicinæ ſolutiuæ in quarto gradu vt eſt ſcamonea, addaẽ medicina ſolutiua in primo vel ſecundo, remittit eã ad debiliorem gradum. v. g. ſi addatur ſcamoneæ, ſuccus roſarũ, vel aliqua medicina, primi gradus ſolutiua, ꝙ tunc illud totum ſit ſolutiuum in ſecundo gradu, & ſi addaẽ aliqua ſolutiua in tertio, vt turbith &c. ꝙ ſit ſolutiua in fine tertĩ, uel in principio quarti.

Et hic notãdum primo ꝙ hoc habet intelligi vt ſupra dicitur, ꝙ talis miſtio fiat ſecundum quantitatem in qua ſaluetur operatio ſimplicis medicinæ, neq; ſit quantitas tam parua vt cum ea non ſtet operatio, vt de ſcamonea vſq; ad quatuor grana, neq; ſit tanta quantitas ꝙ excedat operationem, vt cum damus de turbith. ʒ. ſ. & aloes &c. ſed ſit quantitas proportionata, quia ſi eſt ibi de turbith, quãta eſt ſua doſis naturalis ab. ʒ. i. vſq; ad duas, & ſit ibi de ſcamonea quãtitas naturalis ſcilicet à granis quatuor vſq; ad. xij. hac enim proportione ſeruata apparet manifeſte quod dictum eſt. Et ſi excedat quantitas vnius quantitatem alterius, ſecundum hoc debet fieri proportio: vt ſupra oſtenſum eſt diligenter.

Secundo notandum, ꝙ etiam iſti gradus habent latitudinem, quia medicinarum ſolutiuarum in quarto gradu quædam ſofuit plus, quædam minus, vt ſcamonea in vltimo quarti gra. & colocynthis in principio quarti.

Ex his ergo diligenter apparet quæ ſit forma ſolutiui, vt ſumamus in exemplo confectionem de manna Gal. quam ſcribit Meſue in antidotario. ℞. mannæ diſſolutæ in ſucco roſarum lib. 1. ſcamoneæ. ʒ. 5. hæc medicina compoſita habet medicinam ſolutiuam in quarto gra. ſicut ſcamonea, & habet ſolutiuam in ſecundo, ſed quia mannæ coniungitur cum ęquali quantitate ſolutiui, in primo gradu, ſicut eſt ſuccus roſarum, ideo fit manna ſolutiua in fine primi grad. & quia quantitates ſunt proportionatæ, quia in omni. ʒ. mannæ ingrediunt. ʒ. ij. ſcamoneæ. Ideo remittitur ſolutiua in quarto, ad ſolutiuam in ſecundo, vel in fine ſecundi intenditur ſolutiua in primo, quæ eſt manna cum ſucco roſarum ad ſolutiuam in fine ſecundi, quare talis confectio eſt ſolutiua in fine ſecundi.

Et ideo bene dixit Gal. ꝙ eſt medicina benedicta, quia omnes tales ſecundi gradus ſunt mouentes ſine æſtuatione: & doſis in iſta eſt. ʒ. 5. Et iſta ſunt neceſſaria ad inueniendum doſes medicinarum ſolutiuarum compoſitarũ ſicut dicetur in tertio capitulo.

Conſiderandum etiam ꝙ non ſolum medicinæ minus ſolutiuæ remittunt medicinas ſolutiuas, verum remittũt etiam eas. Societates medicinarum alterantium præterquam ſint ſolutiuæ, aut reſiſtentium effectibus earum, ut dicetur in ſequenti capitulo.

Et ideo quamuis in hiera Gal. ſola medicina ſolutiua ſit aloes, quod quidẽ eſt ſolutiuum in tertio, tamen quia ſociantur medicinæ prædictæ ei, remittitur ad finem ſecundi, ſicut ſi addantur, aloes, caſia, myrabolani, abſinthium, reducitur ad ſecundum gradum ſolutiuorum, & hoc ſufficiat ad inueniendum complexiones medicinarum, & proportiones ſimplicium reſpectu totius.

Capitulum ſecundum.

NVnc vero dicendum eſt de proportione medicinarum ſimplicium reſpectu earum inter ſe, talis autem proportio eſt debita compoſitio ſimplicium medicinarum, propter quod aduertendum, ꝙ neceſsitas compoſitionis medicinarum ſolutiuarum eſt propter alterum trium. Vel enim medicina ſolutiua eſt debilis vel tarda, ſicut turbith, aloes &c. & tunc æget compoſitione & ſocietate medicinæ acuentis eam, aut feſtinantis, & velocitantis operationes ſuas ſicut turbith miſcetur zingi. &c. Vel medicina ſolutiua, eſt maligna in complexione ſua, & hoc aut in complexione primarum qualitatũ, quia ſit nimis acuta calefaciens, aut ſecũdarum, quia vlceroſa, excorians, aut tertiarum, quia à proprietate habet aliquem malum effectum, vt aloes, & ſcamonea, habent aperire orificia venarum, & tunc æget compoſitione ex ſocietate inſiſtẽtium vt dicetur. Vel medicina nec eſt debilis operationis, nec eſt maligna in ſe, ſed nõ reſpicit determinatum membrum, à quo purgare volumus, et tunc æget ſocietate medicinæ deferentis eam ad membrum, his tribus modis compoſitio cum medicina ſolutiua eſt neceſſaria. Talis autem compoſitio nõ poteſt conuenienter fieri, niſi habita proportione cadente inter ſimplicia quę componi debent. Talis autem proportio eſt duplex, quædam eſt proportio formæ ſpecificę, vt cum dicimus

ſcamonea

ſcamonea nocet cordi, vt dicit ſubtiliter Meſue, & cum hoc inflammat, et cum hoc aperit orificia venarū. Et ſunt medicinæ quæ habent proprietatem ad iſtas reſiſtentias, vt ambra à proprietate confortat cor, & chryſtallum infrigidat, gallę conſtringunt orificia venarum, non tamen permiſtio earum cum ſcamonea eſt vtilis, quia non cadit inter ea proportio à forma ſpecifica, ſed ponemus cum ea propter primum ſpicam, propter ſecūdum camphoram, vel ſandalos, propter tertium tragacanthum vel maſticem. Et iſta proportio eſt inuenta per experientiam, aut prophetarum reuelationem, & de iſta proportione non oportet prolongare, quia autores ponunt medicinas habentes adinuicem talem proportionem, vt dicam, numerando ſpecies earum. Alia eſt proportio medicinarum, quo ad quantitatem, de qua excuſat ſe Meſue, vt ſi zingiber habeat proprietatem & proportionem, primo modo ſumptum ad turbith, neſcimus tamen proportionē quantitatis eius, & de tali proportione eſt hic intentio.

Secunda pars huius capituli, in qua ordinat ſe ad ponendum concluſiones.

Dico igitur quòd alterans aliud, vel alterat iuuando virtutem eius, & hoc duplex, vel acuendo, vel deferendo virtutem eius. Et tale alterans non oportet quòd ſit ęquale alterabili, ſicut videmus, quòd ſi quatuor homines nō poſſunt trahere aliquam molem, addito homine vno, trahent eam, eodem modo ſi medicina propter debilitatem non poteſt complere aliquam operationem, modico ſibi addito complebit eam. Etiam illa quæ acuunt, vt plurimum medicinas, aut deferunt eas ſunt acuta, ſed addere in medicinis acutis eſt cauendum, vt dicebat Meſue. Et idem infra quòd omnis medicina laxatiua quanto eſt vicinior temperamento, tanto melior ſeu incolumior eſt. Debemus igitur medicinas ſimplices propter prædicta iuuamenta neceſſarias ponere in tanta doſi, quòd ad doſim medicinæ conuenientem, veniat de prædicta medicina in minori quantitate. Vt ſi in. ℨ. ſ. laxatiui ſit de medicina laxatiua doſis propria, vt ſi ponam⁹ de aloe drach. ℨ. ſint de conſolantibus drach. i. aut ſcrup. ℨ. aut ſecundum exigentiam expurgandi corporis. Et communis quantitas harum conſolantium, vel rectificantiū eſt tertia pars, aut quandoq; medietas. Vt patet in hiera quam ſcribit Gal. vij. ter. capitulo. ℨ. quòd duę partes ſunt aloes, et una conſolantium, vel tertia, & hic canon eſt conueniens doſis. ℞. turbith electi drach. ij. zingiberis ſcrup. ℨ. zuccari duplum, vel agarici drach. i. ſ. vel ſecūdum quoſdam medicos agarici. ℨ. i. ſaliſgemmæ. ℨ. ſ. ſpicæ. ſcrupu. ſ. cum aliquo ſyrupo.

Vbi oportet tamen q̄ illæ medicinę ſolutiuæ miſceantur aliįs medicinis remittentibus, vel debilitantibus, debemus addere in confortantibus operationes earum, & eodem modo oportet intelligere de aliįs quæ aſſociare oportet medicinis laxatiuis, vt alterent eas propter iuuamentum virtutis debilis earum, aut deferant eas. Si autē alterans alterat propter malitiam, tunc hoc non cōuenit niſi in medicinis tertij vel quarti gra. propter acuitatem earum & venenoſitatem, & quia non quæritur ſolum q̄ venenoſitas medicinæ remittatur, ſed quòd omnino prohibeatur, à ſuo malo effectu. Et cum prohibitio alicuius operationis non poſsit fieri niſi ab ęquali in virtute oppoſita, ideo oportet q̄ medicina quæ additur propter hoc iuuamentum, ſit æqualis quantitas. Si medicina agat à forma ſpecifica, ſicut ſi. v. g. ponerentur in ſolutiuo compoſito ſcamoneæ. g. vij. poneremus maſticis vel tragacanthi. g. vij. aut plura, vt ℨ. ſ. vel ℨ. i. aut galliæ ſimiliter ſicuti eſt dictum Meſue de colocynthide q̄ detur cum laudano æquali quantitati, quia laudanum à proprietate reſiſtit nocumētis colocynthidis. Et ratio eſt iſta, nam effectus à proprietate vel à forma ſpecifica prouenientes, nō poſſunt impediri, niſi à contraria diſpoſitione, quæ ſit virtutis æqualis, & hoc in his quæ agunt non à complexione, ſed à forma ſpecifica, vt plurimum, ſtat cum æqualitate quantitatis. Dicitur enim q̄ adamas prohibet ferrum ab attractione à magnete, et tunc ſi. ℨ. i. ferri debet attrahi ab. ℨ. i. magnitudinis poſita cum ferro. ℨ. i. adamantis nō attraheret ferrum, oportet igitur q̄ ęqualia ſint talia, quę mouent ſecundum proprietatem. Eſt tamen aduertendū hic vbi tales medicinæ acutæ non aſſocientur cum aliįs reprimentibus complexionem eius: ſi autem aſſocieſ ſcamonea cum camphora & ſuccis frigidis, non egebit tanto maſtice. Nam formæ ſpecificæ non agūt niſi cum ſuis complexionibus, vt dicit Auer. vij. phy. commen. xxxv. q̄ magnes non attraheret ferrum, ſi fricaretur cum alleis, & carabe non attraheret paleam, niſi calefiat. Ideo acuitas medicinæ remittitur, remittitur ſecūdum eum etiam operatio ſua proprietate. & ideo indiget minoris ſocietatis medicinæ contrariantis ſibi à proprietate. Debet ergo ſi medicina componatur ſimplex, poni cum ea æqualis quantitas reſiſtentis, et hoc in operationibus, & effectib⁹ à forma ſpecifica. In operationibus autē caliditatis & frigiditatis oportet q̄ fiat reſiſtentia per maiorem quantitatem. Cum illæ ſint calidæ in tertio vel quarto, ideo indigent pluri quantitate frigidorum, niſi ſint frigida narcotica in quarto, & tunc ſufficit æqualis quantitas vt ſuccilactucæ, vel nenufaris. ℨ. ſ. cū ſagapeno. ℨ. ſ. vel opij quantum granum lenticulæ. Scamoneæ tantundem, vel opij, & caſtorei, ponitur enim caſtoreum pro æquali quantitate, vt remittat opij ſtupefactionem ſicut eſt dictum Aui. in lib. de viribus cordis in ſua notabili confectione. Raro tamen hæc compoſitio eſt neceſſaria, ſed ſi debeamus infrigidare ſcamoneam, faciemus cum camphora & ſandalis & ſemine acetoſæ vel endiuiæ, vel tragacantho ponendo quantitatem infrigidantium maiorem, cum caliditas. 4. ſit acutior in actione ſcilicet omni frigiditate eiuſdem gradus, vt Auic. primo cañ. F en quarta ſecundo & tertio. c. & tertio Cañ. Fen. 13. His igitur conſideratis patet ſcientia ſcilicet compoſitionis, & proportionis medicinarum ſimplicium adinuicem.

Conclusio cōpleta primæ ptis huius ca.

De doſi medicinarum. Capitulum tertium.

VIſo modo inueſtigandi complexionem medicinarum laxatiuarum compoſitarum per quam dicuntur calidæ plus, vel minus frigidæ, humidæ, ſiccæ &c. per quam dicuntur etiam ſolutiuæ in diuerſis gradibus, & viſo de modo compoſitionis earum, & ſimplicium proportione adinuicem &c. reſtat videre de doſi earum & primo quædam in generali, ſecundo quædam in ſpeciali. Doſis eſt duplex, quædam eſt doſis ſimplicium, & de iſta dicimus ſecundum quòd autores ſcribunt. Alia eſt doſis compoſitorum ad quam inueniendam eſt laborandum, propter corruptionem librorum ex parte ignorantiæ ſcriptorum. Et iſta doſis quandoq; ſequitur quantitatem medicinarum laxatiuarum, quandoq; proportionem partium adinuicem, per quam proportionem dicitur tota medicina laxatiua in tali gradu: primo dicēdum de ſecunda doſi, et ſecunda de prima, primo igitur de doſi quæ ſumitur à forma totius compoſiti, ſecundo de ea quę ſequitur compoſitionem partium ſimplicium.

Oportet ſcire q̄ doſis medicinarū compoſitarū ſolutiuarum debiliū vel ſolutiuarū in primo gradu incipit ab. ℨ. i.

Doſis medicinarū ſolutiuarū in ſcōo gra. incipit ab. ℨ. ſ.

Doſis medicinarū ſolutiuarū in. 3. gra. incipit à. ℨ. i. vel. ſ.

Doſis autem ſolutiuarum in quarto eſt diuerſa, ſecundum q̄ quartus gradus habet latitudinem manifeſtam, quædam ſunt in vltimo acuitatis, vt helleborus, ſcamonea,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 975 sur 1089

nea,ſcebram,mezereon,euphorbium,colocynthis.Quę dam ſunt non in vltimo quarti gradus,vt cucumer aſinus,ſagapenum,cataputia,ſerpentaria. Doſis ergo primarum incipit à granis,& ſecundarum à ſcrup.

Verbi gratia,doſis ſucci roſarum ſimplicis ſyrupi violarum &c. eſt ab.ʒ.i.vſq; ad.iĳ. vel.iiĳ.& ſerum caprinum uſq; ad.vi.ʒ.ab inde infra ſcilicet ab.ʒ.i.non habent notabilem operationem,et ab inde ſupra ſcilicet ab.ʒ.iĳ. vel.iiĳ.aſcendunt ad ſecundum gra.ſolu.

Doſis autem ſecundi gradus ſolutiui incipit ab.ʒ.ſ. vſq; ad.ʒ.i.ſ.vt doſis epithymi,ſenæ,caſiæ,tamarindi.

Doſis tertĳ gradus ſolutiui eſt à.ʒ.i.vſq; ad.ʒ.iĳ. vel vt plurimum ad.ĳ.vt aloes à drach.i.ſ.vſq; ad.iĳ.agarici à drach.ſ.vſq; ad.ĳ.hermodactylorum à drach.i. vſq; ad.ĳ.vel.iĳ. myrobalanorum, reubarbari,à.ʒ.ĳ.vſq; ad. ʒ.ſ. Ideo ponuntur ſecundi gradus. doſis turbith à.ʒ.i. vſq; ad.ĳ.vel.iĳ.& ſic de aliĳs.

Doſis igitur quarti gradus in prima latitudine ſtat cũ iſtis tertĳ gradus,vt doſis cucumeris aſinini eſt à.ʒ.ſ.uſq; ad.ʒ.iĳ.doſis ſagapeni eſt a.ʒ.ſ.vſq; ad aur.i.Doſis cataputiæ eſt a.ʒ.ſ.vſq; ad.ʒ.i.Sed ſi per cataputiam intelligitur granum regum,eſt magis ſolutiuum,et ponitur doſis a granis quinq; vſq; ad.vĳ.vel.x. doſis ſerpentariæ eſt a. ʒ.ſ.vſq; ad.ʒ.i.ſcamoneæ a granis.v.vſq; ad.x.vel.xĳ.& quidam eleuant eam vſq; ad.xvi.hellebori erit a.xxiiĳ. granis vſq; ad.ℨ.ĳ. Sed Auic.in libro de viribus cordis, dicit quòd eius doſis eſt gra.xxĳ.ſ.& in decoctione.ʒ.i. Doſis ſebram & mezereon etiam a gra.iiĳ.vſq; ad. xx. euphorbĳ eſt a.iiĳ. gradis vſq; ad.xĳ. colocynthidis eſt a.xiiĳ. vſq; ad.xx. Doſis autem lapidis ſaraceni, armeni,lazuli, ponuntur cum doſibus ſolutiuarum in tertio gradu,cum ſunt loti,& cum non ſunt loti ponuntur cum doſibus ſolutiuarum in quarto gradu primi ordinis, & polypodium,& reubarbarum,tenent medium inter medicinas ſecundi gradus, & tertĳ,ideo doſis eius eſt a.ʒ.i. vſq; ad aure.iiĳ.

Quibus diligẽter expoſitis & ſuperiori doctrinæ applicatis,patet qualiter & quæ ſit doſis cõueniens medicinarum compoſitarũ laxatiuarum: qm̃ ſi inueníes eas in primo gradu,doſis eſt quę aſsignata eſt,& ſi i ſecũda,vel tertio,vel quarto &c.& hæc doctrina iã declarata eſt ſupra.

Et ideo improbatio quam facit Bartholomeus in doſi Aui.in tertio cañ.fen.prima de cura maniæ lupinæ, non videtur eſſe conueniens,& eſt exemplum ſuper quo ipſe laborauit,deſcriptio Aui.eſt hæc,℞.puluẽris hieræ, epithymi,ſtœchadis,omnium,ana partem vnam, myrobalanorum,ſcamoneæ,ana partem mediam.

Nam ſi conſideratur, ex dicta doctrina tale pharmacum eſt ſolutiuum in tertio gra.quoniam ſcamonea quæ eſt quarti gradus ſociatur cum æquali pondere myroba. qui ſunt ſecundi gra.ſolutiui,& cum hoc reſiſtunt ſcamoneæ a complexione,& vt eſt communis opinio, corrigũt eius prauos effectus:quare quanuis myrobalani non ſint tantæ acuitatis in eadem quantitate, quantæ ſcamonea, tamen remittunt,deinde adduntur ſolutiua ſecundi gradus,vt epithymi & puluẽris hieræ.

Quamuis enim aloes ſit tertĳ gradus ſolutiui, tamen cum puluere ſuo, vt dictum eſt ſupra remittitur a tertio gra.& cum contraria duo ponantur in quantitate dupla ad ſcamoneã remittitur virtus ſcamoneæ omnino a gradu ſuo,& deſcendit ad tertium gradum ſolutiui. Sed doſis ſolutiui in tertio gradu eſt a.ʒ.i.vſq; ad.iĳ.poteſt ergo (ſicut Auicen.præcepit)dari de eo.ʒ.ĳ.

Et pro certo iſte cõtradicit ſuis canonibus,improbãdo Aui.ſiue deſcriptionẽ eius,& hęc cõtradictio eſt ſatis publica,nã in ſuo tracta.eodẽ capitulo dicit, quomodo hæc medicina eſt in medio ſecundi gra.ſolutiuorum et quarti gradus,ſed talis eſt in tertio, & poſtea ſubdit q̃ doſis eſt ʒ.ĳ.vſq; ad.ʒ.ſ.& ſi mea verba cõcludunt tu ipſe reſpice.

Et cauſa erroris fuit,quia ipſe opinatus fuit, q̃ cum ad

A ditur medicinæ ſolutiuæ fortis virtutis alia medicina ſolutiua,aut medicina iuuans eam q̃ debet poni in minori pondere. Et ibi eſt error & cõtra id quod ipſe incepit,ſed cauſa eſt quia ipſe non proſpexit mentem Auer. quinto colliget capitulo penultimo ſicut ſupra nos expoſuimus eſt mens. Auer. confirmantis mentem Gal.in de ſimplici medicina. Vnde in confectione de manna Galenus ponit in parua doſi,nec obſtat maior doſis ſcamoneę,et hoc quia ſolutiuum id reducitur ſecundum totum ad ſolutiuum in ſecundo gradu, quamuis ſit ibi ſcamonea a prædominio virtutis,ſicut probatum eſt in fine primi capitu li,& tamen in media.ʒ.totius cõfectionis de manna,quã doſim præcipit Meſue ingreditur ſcamoneæ gra.x.illa eſt magne doſis eius apud Dioſcoridem Sera. Meſue,& ſecundum alios libros habetur q̃ ponatur ad mediam libram mannæ.ʒ.i.ſcamoneæ vel.ſ.& tunc in.ʒ.ſ.totius eſt.ℨ.i.ſcamoneæ,& illa doſis eſt extra limitẽ quem vulgus auſum eſt, hanc igitur doſim ſcilicet.ʒ.ſ.cõfectionis

B de manna præcipiũt. Et ego ſemper vſus ſum ea,quia tota illa medicina fit ſolutiua in ſecundo gradu.

Et non fit ſolutiua in ſecundo gra.niſi, quia medicina minus ſolutiua diminuit de virtute medicinæ magis laxatiuæ,non ergo addũt in virtute eius ſm q̃ iſte eſtimabat, & per cõſequens oportet q̃ ponatur in maiori doſi. Niſi medicinæ laxatiuæ quarti gradus ſocientur medicinis laxatiuis tertĳ gradus,oportet enim tunc nõ addere in pondere,quia ſicut dictũ eſt,inter ipſas eſt propinquitas, nec eſt tanta diſtantia quanta cum ſolutiuis primi vel ſecundi gradus,& per conſequens non eſt tanta remiſsio, quare ſufficit minor quantitas ſolutiui in quarto gradu.

Et hic conſiderãdum eſt de latitudine harum doſium, quia cum medicinę ponantur cum deferentibus virtutes earum,aut cum acuentibus eas,tunc debet poni in minori doſi.& cum ponuntur cum reſiſtentibus & remittentibus malos effectus,debent poni in maiori doſi,& medio modo ſe habente,medio modo debent poni vt fecit Gal.

C in ſua cõfectione p̃dicta, & ibi poſuit taliter doſim ex eo q̃ ſcamonea ponitur cũ ſolutiuo debiliori,quia remouet operationem ſuam,patet ergo in communi doſis medicinarum compoſitarũ & maxime in pilulis & puluęribus.

Modo in ſpeciali inueſtigemus eam in confectionibus & electarĳs.Scias ergo q̃ a prædicto can. tu potes inuenire conuenientem doſim in libris & incõuenientem improbare ſumendo in confectionibus et electarĳs gradum medicinæ laxatiuæ ſicut dictum eſt.

Sed nunc alio modo inueſtigandum eſt ſcilicet ex quantitate medicinæ laxatiuæ quę ingreditur compoſitionem.

PRopter quod ſciendum, quòd in toto compoſito ex diuerſis ſimplicibus, imaginandum eſt formam habere homogeneitatem, ita quòd qualibet parte ſumpta illius totius pharmaci ſit eadem proportio ſimplicium ad inuicem,quæ eſt in toto compoſito,vt ſi in toto cõpoſito medicinæ ſolutiuæ ſit tertia pars in quacũq;

D parte illius compoſiti, erit ẽt tertia pars & hoc eſt planũ. Nam ſi in miſto prædominetur terra, in quacunq; parte miſti debet prædominari terra.

Hoc ſuppoſito,leue eſt videre vtrum doſes medicinarum ſolutiuarum ſcriptæ, ſint conuenientes, ſupponendo vnum quod in doſi quam tu propinas ſic conueniens doſis ſolutiuarum, ſi ingrediantur ibi plura ſolutiua,aut ſit conueniens doſis vnius ſolutiui. Si ſolum vnum ſolutiuum ingrediatur, vt in hiera Gal.ſolutiuũ ſolum aloes eſt', oportet ergo tantum dare de illo electario hieræ, q̃ in illa doſi. ſit doſis aloes non excedens in magis & minus,verbi gratia,in toto electario aloes ad triplũ ad alias medicinas,vel fere,vt.vĳ.ter. capitulo vndecimo. ergo in quacunq; parte erit pars aloes tripla, vel fere. Et ideo conueniens doſis eius eſt. ʒ.iĳ.cum medietate, quarum trium drachmarum duæ partes ſunt partes aloes.& eſt

drach.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 976 sur 1089

drach.ℨ.sed drach.ℨ.aloes est dosis conueniens.
In hiera autem cum scamonea, dosis est.drach.ℨ.aut.ℨ.ſ. quia acuitur scamonea ponendo in omni libra hieræ simplicis quæ est hiera Gal.ʒ.i.scamoneæ correctæ, sed vigesima quarta pars libræ est.ʒ.ſ.& vigesima quarta pars.ʒ. est gra.ℨ.ſ. quare posuimus de tali hiera cum tali quantitate scamoneæ datæ.ʒ.ſ. quia scamonea solum acuit in hac dosi virtutem aloes, nec ipsa de se habet virtutem solvendi, cum ponatur in minori quantitate, quàm sit conueniens ad suam solutionem.

Aduertendum tamen est ab apothecarijs qui hodie acuunt vnam lib.hieræ sim. & benedictæ simplicis cum vno quarto scamoneæ, scilicet cum.ʒ.ℨ.& quidam ignari, & prosumptuosi etiam addunt plus.

Sed apparet ex isto can.℔ vna.ʒ.diagridℨ in vna libra medicinarum solutiuarum in quarto gradu, est inconueniens. Sed in tertio, vel secundo, est bonæ operationis solicitans medicinas solutiuarum, nec est timor de effrenatione eius, cum non ingrediatur cum quãtitate, cum qua stet uirtus solutiua, quę est gra.ℨ.ſ. quę dosis est uigesima quarta pars vnius drach. non sit dosis scamoneæ.

Oportet ergo allibrare in toto cõposito qui vult conuenientem dosim inuenire, quanta sit quãtitas in toto de medicinis laxatiuis, & quanta sit quantitas totius, deinde ponere dosim, de ea in quã cadit quantitas conueniẽs, vel dosis laxatiuorum simplicium, quæ ponuntur ibi.

Et si sint ibi plura laxatiua, non oportet quòd de vno quoq; ingrediatur dosis cõueniens, vt si est ibi agaricus, turbith, helleborus, scamonea, & aloes, non oportet ℔ in vna dosi ingrediatur de vnoquoq; ʒ.i.vel.ℨ.quia sufficit ℔ de medicinis vnius gradus, tanta quantitas ingrediatur, quanta est dosis vnius earũ. Verbi gratia, si sint in vna medicina duę medicinę, puta agaricus, et turbith, aloes & hermodactylus, sufficiet drachma, pro quolibet in vna dosi, quia sunt solutiua in eodem gra. Et si sit ibi scamonea ex mezereon, & quæ sunt eiusdem ordinis, sufficit inter omnes ponere tantum, quãtum est dosis vnius solius, vt apparet in dosi quam scribit in pilulis, in præallegato capitulo de cura maniæ, ℔ detur ex eis.ʒ.ℨ.quod supra ostensum est contra Bartholomeum de vari, esse conuenientem dosim. Et hoc ostensum fuit de dosi medicinæ solutiuæ in se, quia ex solutiuo in primo gra. potest dari tantum, & solutiuo in.2.gra.tantum. & sic de alijs, vt supra patuit.

Sed ostenditur modo ex hac via (sicut dictum est) procedendo in electarijs et cõfectionibus inuestigando quantum de solutiuo ingreditur in dosi, solutiuum illud est. ℞.stœchados, epithymi, hieræ picræ añ.partem vnam scilicet drach.i.myroba. scamoneæ añ.partem mediam scilicet drach.i.in toto sunt drach.iiiℨ. cuius octaua pars est scamoneæ, & octaua pars est.drach.ſ.

Igitur in dosi duarum drachmarum ingreditur pro octaua parte medietas.Ə.i.ſ. scilicet gra.xxx. Et ista dosis non est erronea, quia datur scamonea (vt supra dictũ est) cum declinantibus eam ad inferiores gradus, nam primo miscetur cum æquali parte myrobalanorũ, qui sunt in primo, aut secundo gradu solutiuorum, postea iterum cum alijs solutiuis secundi gradus, sicut de epithymo & picra in dupla quantitate, quare pro certo trahitur ad debiliorem gradum suæ operationis.
Et illud in quo maxime errauit Bartholomeus, fuit cum posuit illam medicinam esse in tertio gradu, & dixit ℔ dosis medicinarum tertij gradus est à drach.i.vsq; ad.ℨ. vel.iiℨ. Si enim debebat hanc dosim reprobare, non debebat procedere illa via. sed debebat dicere ℔ quantitas scamoneæ non erat in proportione ad alias medicinas, propter multam quantitatem, quare non fit remissio scamoneæ quanta expedit, & tunc reduxisset ad primum, quia cum miscent scamoneam medicinis debilioribus, ea potest poni in tanta dosi, ℔ hanc dosim suam maiorem non saluat. Et notum est ℔ in his pilulis nõ est solutiuum forte nisi scamonea, quantum ad virtutẽ, & debilitatur scamonea propter admistionem solutiuorum debilium, vt visum est in primo capitulo. Si ergo in hac dosi quam ponit Auicen. sint.xxx. grana scamoneæ, sunt cum represſione ipsorum ad tertiam partem, nam sicut in primo capite dictum est. Si medicinæ solutiuæ in.iiiℨ. gradu addat solutiua in primo vel secundo, remittunt eã ad secũdum gradum, maxime cũ excedit quãtitatem, et sic remittitur illa scamonea quæ erat in.xx. granis ratione associatarũ sibi ad.x.grana, et illa est sua dosis cõueniens maior, sicut expediebat sibi in euacuatione humorũ melancholicorũ.

Non tamen dubitandum est, ℔ illa dosis est nimis magna per id quod est visum, quãuis Bartho. non recte procedat ad improbandum eam, immo improbatio (si qua est) patet per dicta Auicen. Verum est maxime considerandum in dosi medicinarum de scientia medicinarũ, quia tunc tempore nostro medicinæ sunt debilioris virtutis, ppter impressiones in regionibus ab astris vt Haly. super techni, tractatu tertio commento.88. & celebrãtur ab apothecarijs. Etiam propter nostra mala regimina bene aggregantur humores difficilis eradicationis vt Gal. in commento. 28. par. 6. scilicet. (eunuchi non podagrizant) Ex his duobus debentur maiores doses, sed consolatæ & cum præparatione humorum.
Et etiam considerandum virtutes modernorum corporum quæ pro certo sunt debiliores, nã fortitudo virtutis stat per complexiones bonas & bonitatem humorum, si ergo modo humores innaturales multiplicent, destruunt pro certo virtutes, & ex hoc doses debent esse debiliores.

Et ideo posuerũt authores gradus & latitudines in dosibus vt pro exemplo de scamonea det à granis. iiiℨ. vsq; ad. x. vel.xiℨ. quia debilior dosis in debilioribus, & fortior in fortioribus, & mediocris in mediocribus, & sic diuersificando eas per alias indicationes, nam cum damus sine aduente & adiuuante eam, damus plus de ea, & cum damus cum iuuantibus, damus minus, & sic est intelligendum in alijs coniecturalibus.

Item medicinæ quæ diu steterunt, sunt fermentatæ simul, & impressio solutiuorum est debilior, sed recenter factę habent de virtute solutiui multum.

Et ex hoc notandum ℔ medicinæ solutiuæ in quarto gradu, sunt meliores in pilulis, cum sint plus fermentatę, et ideo securiores, alię autem scilicet tertij gradus possunt dari in confectione & decoctione, vbi nõ stent nimis, & si stent diu potest dari maior dosis, solutiuæ autem primi & secundi gradus debent dari recentiores siue recentes.

Expeditum est supra hoc quod de esse medicinarum concepimus: Deo autem duce dicemus super quinto colliget de alijs medicinis & cibis sicut diu opinati sumus, ℔ sic est dare quatuor gradus in cibis, sicut in medicinis tã solutiuis ℭ non solutiuis: vt si.v.gratia, fm ℔ inuestigat Auer. cibus temperatus est caro humana, & cibus primi gradus, caro perdicis, bedi, caponis, & in secundo gradu paruus pullus, & in tertio, carnes communes, & in quarto cibaria, quæ substantia sua sunt crassa nec humano corpori proportionata, aut cibaria habẽtia rationem medicinę, vt salsa, acetosa, lubricatiua &c. de quibus ad prædictum locum reseruamus.

FINIS.

Gentilis Fulginei de medicinarum compositarum dosi breuiter inuestiganda libellus explicit.

Incipit

Incipit Tractatus quid pro quo.

ARistolochię rotundæ loca, longa vel ponderis æquale, zurumbet, id est zedoariæ, & tertia pōderis de mace, et medietas ponderis sui de costo. Et loco longæ ponitur medietas pōderis sui de pipere, & æquale pondus zurumbet.

Auicen.

pro Abrotano, absinthium vel origanum, vel polium.
pro Absinthio, abrotanum: vel origanum.
pro Asaro, zingiber, vel polypodiū quęreinū, & pondus ipsi⁹, & feminis acori, et sexta pōderis ei⁹ amomi.

Auicen.

pro Acoro in expellēdis uentositatib⁹, vt i iuuamēto hepatis & splenis æq̄le pondus de cimino, cū tertia sui ponderis de aristolochia.

Auicen.

pro Acatia succus lētisci, vel hypcistidos.
pro Anisо, daucus id est pastinaca uel sampsucus id est maiorana.
pro Aspalto, pix liquida, vel semen vrticę, vel erucę, vel agni sperma.
pro Ameos, anisum.
pro Amomo, ameos vel q̄si dupla vel sabina in duplū.
pro Acantho id est spina alba, semen litȳ.
pro Abrongi id est quodam grano laxatiuo quo caremus, sagapenum.

Gale.

pro Achante spermate .i. vrticæ sperma lichindæ id est can delabris herba.
pro Auripigmēto, sādaraca.
pro Agarico, epithymum.
pro Antimonio, plumbum ustum.
pro Acoro, radix achanti.
pro Agarico, epithymū, vel euphorbium.
pro Asa fœtida, sagapenum
pro Aloe, succ⁹ cētaureę: vel stercus bouis, vel litium
pro Apȳ semine, semen rapę
pro Amygdalis amaris, absinthium, vel nuclei persicorum.
pro Amygdalis dulcibus, auellanæ, vel econuerso.
pro Asphodillorum radice, succus vel radix betæ.
pro Amygdalarū lacte, lac auellanarum, & ecōuerso.
pro Ambra styrax calamita in duplo.
pro Ammoniaco maiore: calamus aromaticus.
pro Ammoniaco sale, sal capadocium, vel sal fortiter tritum.
pro Amylo, iris illyrica.
pro Axūgia porcina, medulla vituli.
pro Adipe ceruino, adeps lupinus.
pro Adipe vrsino, vel lupino, vulpinus.
pro Adipe crocodilli, adeps canis marini.
pro Balsamo, terebenthina distillata: vel oleum laurinum, vel gummi ederæ.
pro Balaustia, pistidia vel cupulæ glandium, vel cortex mali granati.
pro Butyro, lac vaccinum.
pro Boragine: cicorea vl' scariola.
pro Berberis, omnes sandali, & spodium.
pro Buzacharā ponitur zinziber.

Gale.

pro Bolo armeno, sanguis draconis, vel puluis balau.
pro Corallo, simphytum.
pro Costo, enula.
pro Cocognidio, semen coriandri.
pro Cappare, genista.
pro Cappari radice, radix tamarisci.
pro Casia, sabina, & cinnamomum in duplum.
pro Calamo siluestri, raphanus.
pro Cimino: semē basilicōis.
pro Cedria id est pice liquida, laudanum.
pro Cardamomo, carui vel cinnamomū, vel pip lōgū.
pro Croco, aloe vel æquale pondus de costo, & quarta pōderis ipsius de corticib⁹ casiæ ligneę.

Auicen.

pro Cicide galla, laudanum.
pro Chamedryos vl' chamepityos, radix lapatȳ agrestis.
pro Cypresso: medietas ponderis eius de cortice granati, et pondus ipsius de sarcocolla rubea.
pro Coranis, pira īmatura.
pro Cretano, saxifragia, vel grana solis.
pro Colophonia, resina.
pro Cotula fœtida, chamæmila.
pro Carui, ciminū, vel piper
pro Calamēto, mēta aq̄tica.
pro Cubebis, zedoaria.
pro Carpobalsamo, fructus ederæ, vel xylobalsamus ęquali pondere.

Serapio.

pro Cucurbitę succo: succus violarum insipidarum.
pro Capillo veneris in asthmate ponit pondus ipsi⁹ de flore violę cum medietate, pōderis ipsius, & de succo liquiritiæ.

Auicen.

pro Casiafistula, mediū pondus de tereniabin, & triplū ponderis ei⁹ de carne passularū, & octaua ponderis ipsi⁹ de turbit, & qñq; ponit loco passularum liquiritia.

Auicen.

pro Cicorea, scariola.
pro Cinnamomo, cortex casiæ lignæ, aut duplū ipsius de cubebis.
pro Castoreo: ruta vel æquale pondus de acoro & medietas ipsius de pipere.

Auicen.

pro Cordumeni: alcarmel, et schœnanthum.

Auicen.

pro Carcosi, auellana, baccæ lauri.
pro Cucumere agresti, radix tithymalli.
pro Cipresi fructu, cupulæ glandium.
pro Crocodilli adipe, adeps canis marini.
pro Cerui adipe, adeps anserinus.
pro Cipero, iuniperus.
pro Calamento, urtica.
pro Centaurea, polium.
pro Cadmia, squama ferri.
pro Cornu ceruino, caprinū
pro Careos, bacca lauri.
pro Chimolea .i. terra hispana artemisia.
pro Dictamo, elelisphacus.
pro Dactylis, ficus.
pro Dauci semine, semen pastinacæ, vel milacinum .i. ciminum.
pro Draguntea, abrotanum
pro Doronigis, zurumbet æquali pōdere ei⁹, aut duæ tertiæ ponderis eius de caryophyllis.

Auicen.

pro Darsesahan. i. arbor dicta aspalatū. fructus aliem but. i. duę tertiæ pōderis ipsius. Et in iuuamēto neruorum pondus ipsius de asaro, & medietas ponderis eius ex doronigi.

Auicen.

pro Epithymo, semen colocynthidæ, vel cuscutæ.
pro Enula, centaurea uel centonicum.
pro Ebulo, sambucus, et ecō uerso.
pro Helleboro nigro, satiriō
pro Galbano, sagapenum.
pro Eupatorio, chamepityos, vel pondus eius de asaro, & medietas ponderis ipsius de absinthio.

Auicen.

pro Elephante sandaraca.
pro Eclemptanio, rosa.
pro Erugine, squamma ferri
pro Euisco, radix capparis.
pro Folio, spica indica vel nardi.
pro Fu. elelisphac⁹ vel spica.
pro Flore syriaco, radix lupatȳ.
pro Fœnugræco, semen lini.
pro Fimo lupino, fimus caprinus, vel canis.
pro Fraxino, sabina.
pro Ferri sq̄ma, spuma ferri.
pro Felle bouis, fel taurinū.
pro Folȳs oliuæ, folia plantaginis.
pro Floribus amygdalarū, violæ.
pro Felle vrsi, fel tauri, vel perdicis.
pro Faufel, æquale pōdus sādalorum rubeorū, et medietas pōderis eius ex coriandro recenti.

Auicen.

pro Filipendula, radix lapacȳ agrestis.
pro Galange, herbæ caryophyllarum.

Auicen.

pro Gliconio. i. pulegio, hyssopus.
pro Gisastereos, chimolea.
pro Gētiana, pōdus eius cū dimidio ex asaro, & medietas ponderis eius de radice capparis, vel enula.
pro Gummi arabico, grana prunorum, vel ceraforum, vel tragacanthi.
pro Hermodactylis in doloribus iuncturaꝝ, pōdus ei⁹ de folȳs alchannę & medietas pōderis eius de bdellio.

Auicen.

pro Ireo, thymum.
p Leuistico, semē pastinacę.
pro Lacte ficus, lac mororū.
pro Libātidos, pyrethrum.
pro Litio, polygonia, vl' succus arnoglossæ, vel amygdalarū, sed fm Auic. pōdus æquale ex faufel, & sandalo, aggregatis æqualiter.
pro Lentisci semine, semē pastinacæ.
pro Lētisco, radix poligonȳ.
pro Leucopipere, nigrum in duplo.

pro

pro Laudano, pulegium, uel populeon.
pro Lupi adipe, adeps vulpis.
pro Eleliſphaco calamentū.
pro Lauri baccis, ſerpillum.
pro Lithargyrio, ſq̄ma ferri.
pro Libani cortice, libanum in duplum.
pro Lateride, cocognidium.
pro Lepore marino, cancer fluuialis.
pro Lini ſemine, hyoſcyami
pro Moror̄ lacte, ſuccus ei⁹
pro Myroba, ſuccus meu.
pro Medulla ceruina, ſucc⁹.
hederę nigrę uł albugo oui.
pro Myrrha, pſyllium.
pro Malua, fœnugræcum.
pro Myrto, ſumach.
pro Moror̄ ſucco folia rubi.
pro Mandragora, lachrymę oliuæ vel aſari.
pro Melliloto, põdus eius & ƒ. de chamæmila, & mediū de folijs ficus.

Auicen.

pro Muſco, pondus æquale caſtorei.
pro Muſtice, gummi pineę, gummi cypreſsi, ęqualiter.
pro Myrrha, medietas ponderis ipſi⁹ de pipere nigro ſm Aui. ſed ſm Conſtantinum quantū eſt pondus ei⁹ de amygdalis amaris, vel calamus aromaticus, uel coſtum amarum.
pro Melle, lapam.
pro Meu, pſyllium.
pro Mororum ſucco, folia rubi.
pro Marathro, radix aſparagi.
pro Myrrhæ lactæ, ſuccus ederę.
pro Nuce uomica, cataputia
pro Nardo ſyriaco, ſchœnanthus.
pro Nuce muſcata, ſpica ęq̄liter.

Auicen.

pro Opio meconio, mandragora, vel caſtoreum.
pro Opopanace, lac cyclaminis.
pro Selipie, pumex.
pro Opopanace chalbanū.
pro Oleo roſato, oleum de ſemine abſinthij.
pro Opio, papaueris ſuccus, mandragorę.
pro Oxyrodino, vinum auſterum.
pro Oleo veteri, adeps porcinus vetus.
pro Oliua ęgyptiaca, adarce in duplo.
pro Ocymo, ſiſimbrium.
pro Piſtachijs, nuclei pinearum.
pro Pipe, iuniperū, vel zin.
pro Pampini folijs, folia ederæ vel rubi.
pro Pipere nigro, piper albū in duplo.
pro Politrico, capillus veneris vel zingiber.
pro Paſſulis, dactyli.
pro Polio in extractiõe vermium & prouocatione vrinæ & menſtruorū, pondus æquale, de lignis granati viridibus, & duæ tertiæ ponderis ipſius de corticibus lignorum caſsiæ ligneæ.
pro Policarpo, abſinthium.
pro Policarpi ſemine, ſemen apij.
pro Ponfilogono croci in duplum.
pro Petroſelino, ſemen apij.
pro Reubarbaro, radix myricæ, duplum reupontici.
pro Roſis ſiccis, folia perſici ſicca.
pro Ribes, acetoſa. Meſue capitulo de robi ipſius.
pro Reſina, terebenthina.
pro Rore ſyriaco, radix lapacij.
pro Spica inda Gal. Auic. et Serapio conueniũt ꝙ loco ei⁹ ponat phu. i. valeriana.
pro Setaragi, rubea.

Auicen.

pro Satyrio, ſemē erucæ, vel vrticæ, vel ſcintus.
pro Symphito .i. conſolida maior, centaurea.
pro Spodio, antipodia.
pro Stœcados chamędryos.
pro Staphiſagria, pyrethrū.
pro Sumach, myrtum.
pro Scariola, cicorea.
pro Scamonea, cucumer agreſtis, vel lac tithymali, vel euphorbium.
pro Seſamo, ſemen lini.
pro Secacul, buceidem.

Auicen.

pro Sepo ceruino, medulla cerui, vel adeps anſeris.
pro Sepo arietino, chamædryos.
pro Stœcados, lactuca viridis.
pro Salamandra, viridis lacerta.
pro Siſimbrio, flos ſyriacus .i. maluæ vel ozymum.
pro Sinapi, naſturtium.
pro Scilla, bulbum.
pro Sepię oſſe, pumex uł maſtix.
pro Sidia, ſyrup⁹ malorū granatorum cum calida con.
pro Sepo hircino, adeps vulpis.
pro Sampſuco, ſe. ſaturegię.
pro Spumato cardamomū.
pro Syrica, lithargyrium.
pro Sandaria, ſulphur viuū.
pro Turbith, eſula.
pro Tamariſco, ſcolopędria.
pro Tartaro, nitrum.
pro Terebenthina, maſtix.
pro Thymo, ſaturegia.
pro Tamarindis, pruna damaſcena.
pro Tithymallis, ſcamonea.
pro Tutia, oſſa myrobala.
pro Thapſię ſucco, ſucc⁹ chamędryos, vel chamęleōtis.
pro Tamariſco radix geniſtę
pro Tithymallo, chameleō.
pro Vrſi adipe, adeps vulpis.
pro Vua paſſa dactyli.
pro Vino granatorū, vinū auſterum.
pro Viſco de quærcu, ſucc⁹ turbiſci.
pro Xylobalſamo, lignum ederę vel leucoradix.
pro Sancte, flores ſepiæ.
pro Hypociſtide, mandragora.
pro Hyſſopo, thymus, vel ſampſucus.
pro Hyperico ſemē anethi.
pro Hypociſthide medietas ponderis ipſius de cortice oui aduſto abluto, & ſexta ponderis eius de gallis, & de cima ponderis eius de gummi arabico.

Auicen.

pro Zurumbet in venenoſis æquale pondus &. ƒ. de dirundi, & duæ tertiæ ponderis eius de taxaracon ſilueſtri, & medietas ponderis eius de granis citri.

Auicen.

pro Zingibere pyrethrum.

Explicit Tractatus. quid pro quo.

Incipiunt Synonyma.

ARtemiſia, id eſt matricaria.
Acatia. i. ſuccus prunellor̄ imaturor̄ agreſtiū.
Acaneum orminum uel igridia, id eſt vrtica.
Alidiados. i. laureolæ ſemen & eius coagidium.
Aginilac vel melantiū. i. git.
Amarioca. i. ſemen rapiſtri.
Acorus. i. gladius.
Adraſca. i. helleborus albus.
Ambra. i. ſperma ceti.
Azarod. i. ſarcocolla.
Adragnis. i. portulaca.
Antipharmacum ideſt vincitoxicum.
Alogalbra. i. gentiana.
Aumātis. i. ſucc⁹ maioranæ.
Argentoniā, i. agrimonia.
Aſpaltū. i. bitumen iudaicū.
Anagodam. i. ſumach.
Adarais. i. caro marina.
Aronis, vel aron. i. yarus.
Anacardi. i. fructus cuiuſdā arboris in India, quam imperiti pediculos elephantium dicunt.
Aniſum. i. ciminum dulce.
Alipta conſita. i. miſtura.
Antofali, vel auernati. i. caryophylli magni.
Angulus. i. circulus.
Aracon. i. capillus veneris.
Agaricus. i. fungus cuiuſdā arboris.
Amylum. i. ſuccus frumēti.
Amiſtructus vel acodiacoſtidos. i. iuniperum.
Aliſander, vel olus aptum, .i. petroſel. mace.
Arnogloſſa, vel centumneruia. i. plantago.
Anagalus, vel ſymphitum conſolida minor.
Aricalomi, ariſtol. lon.
Anthera. i. ſemen roſę.
Aara. i. baccara, vel vulgus.
Auriges ſimilis herba venti minoris.
Abrotanum eſt in ſepib⁹: cuius ſemine utimur.
Apium domeſticum, ſemen eius ſelinum ſpina & eius folijs utimur.
Apium raninum.
Apium hæmorrhoidarū, ſimile eſt ranino.
Aniſi quia habet guttas magnas folijs.
Apiū ēt eſt qui dr̄ apiū riſus.
Altea, biſmalua, euiſc⁹, idē ē
Annę utimur folijs et radicę
Alegia baſilica, baſilicō, idē eſt, ſemine et folijs vtimur.
Achantis id eſt vrtica pungens, vtimur.
Ancuſa alba, facit ſpinas albas, nigra, nigras.
Atriplex, chriſolocanna, rinoli idem eſt, folijs & ſemine vtimur.
Albus. i. ornus.
Archiotiden. i. baccę iunipi.
Aturbalion facit folia vel ſā buc⁹ ſed aſpiora & minora cuius radix ſi rumpat ſanguinem cum lacte reddit.
Acuceide ſil'is eſt cicutæ in folijs, & facit ſpinas.
Amphimerina ſil'is eſt lilio qū̄ p̄mo creſcit & hēt haſtā
Alfita. i. confitta muſcata.
Ameos ammi ciminella, peperdium, idem eſt.
Aſa. i. aſſa fœtida.
Antimaſis. i. fumoſitas.
Atticum mel. i. album mel.
Alaſa ſiue abluta. i. galla.

Accis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 979 sur 1089

Accis.i.ebulus.
Aneum.i. vinum albū, vel acetum.
Acopum.i.ſine labore.
Apoſoreſis id eſt tarda detractio ſanguinis cum interpoſitione.
Agocanobin .i. cātabrum.
Aidoli.i.fuligo.
Arſenicū.i.auripigmētum.
Ameos id eſt murcula vel redi domum.
Aſpaltū.i.geneſtellæ radix.
Aliephos.i.peonia.
Altea.i.euiſcus.
Adiantus.i.herba capillaris vel aboſobia.
Aſaer.i.centineruia.
Afrodis vini, id eſt acorus uel gladiolus.
Aſepia.i.draguntea.
Acitus.i.lapacium.
Aloccis.i.geneſtella.
Amomei.i.papauer agreſte
Ampella leuca.i. brionia vl' cucurbita agreſtis.
Atripeleos leſchr.i. brionia uel vitis alba.
Agiltres.i.mercurialis.
Anderginans.i.cappara.
Anagius.i.portulaca.
Atiafax.i.attriplex.
Aizona.i.ſemperuiua.
Apidia.i.para.
Alfita id ē farina hordei immaturi.
Anticrocus.i. flos albutȳ: vel flos gruci.
Armoracia.i.rapiſtrum.
Alos.i.ſal.
Autinus id eſt chamęmilla, vel baccara.
Aoniton id eſt barba leporalis, vel lupatriua.
Alpiu.i.roſmarinus.
Armolachu id eſt genus mali grana.
Alzaru.i.vulgagia.
Altercus.i.iuſquiamus.
Asbeſtus.i.calx viua.
Aloſacritus. i.flos ſalis, vel adarces græce.
Acanthis ęgyptias.i.ſemen vrticæ.
Abdios vel tigus id eſt barba iouis.
Ampeloleucis, ideſt vitis alba agreſtis.
Agroſpermō.i.ſemē ſalicis.
Agallis.i.ſolium, vel zinia.
Acaru.i.piper apium.
Aglafortes.i.peonia.
Auantu.i.teſta ouoꝝ, vnde pulli excluduntur.
Amaracus.i.maiorana.
Alicacabon.i.fiſcelina.
Agnus vel agnus caſtus.i. ſemen ſalis.
Agaricus.i.fungus albus cu iuſdam arboris.
Acatia.i.erucæ ſuccus.
Agaliſis vel agaloſis id eſt ſemen vrticæ.
Agatis lenticis.i.brionia.
Aloſorctus id eſt flos ſalis montani.
Aron id eſt ſenatores vel ſimilis ſe.
Apupigmentariū.i.gētiana
Aririxauel.i.ariſtolo.
Amurca.i.fex olei.
Alipol⁹ vel alipoclus: id eſt chamęlea.
Achalephe id eſt vrtica.
Abſtingalas, vel aſtragalos id eſt pes porcinus.
Alumen rotundum.i.vnde mulieres tingunt.
Ameſate ebtilus.
Anachemon, vel anamon id eſt medicamen album.
Aſcella id eſt agrimonia vel ſarcogrion ſtaphilon.i.pinaca agreſtis.
Amel.i.grana ſolis.
Anagelicum.i.ſymphicū.
Androgmos.i.interphea.
Agus vel actis.i. lenticula.
Amantus.i.ſaxifragia.
Altionum.i.ſyriaca.
Altioneus.i. veſpilio auis.
Aſrozarmis.i.rumices.
Aleoruibus.i.cauſes.
Alfalal.i.cepulla.
Ampelos melanis.i.vitis nigra agreſtis.
Alcoſolimi.i.coriander.
Alipti.i.rapa.
Afugilla.i.radices.
Alcarad.i.porrus.
Alelica aleca, et bdella, ideſt ſanguiſuga.
Amiathos.i.alumē ſciſſum.
Arcella.i.agrimonia.
Abſcenalium. i. abſinthiū.
Aneuſa.i.lacca.
Aglogalice.i.gentiana.
Aſecublum.i.ſaturegia.
Andarane.i.ſal lucidum.
Arantili id eſt ſemē vuę, uel arilli.
Alfur.i.faba.
Apoquinatus ideſt ſorbido de niue.
Arcimonȳ.i.mal⁹ trianeus.
Apozumatus, id eſt capreolus vitis.

BEen rub. radix quę in India inuenitur.
Ben album in ęgypto reperitur.
Bacce lauri vel dapnococci, idem eſt.
Bratheos.i.ſebitia.
Burit, herba fullonum, ſaponaria idem eſt.
Balauſtia, fruct⁹ cuiuſdā arboris q̄ orit̄ ad modū mali granati, quē imperiti caduca mali granati dicunt.
Baucia id eſt paſtinaca domeſtica.
Baſiliſcus ſerpentaria, dragum vel hortulana.
Baurach.i.ſalo.
Btea vel columaina idē eſt.
Bulbus.i.cepa marina.
Balſamita id eſt ſiſimbrium hortenſe.
Bugloſſa.i.lingua bouina.
Baccæ hederæ, vel carpociſci.i.fructus eiuſdem.
Braſica. i. caulis non tranſplantatus.
Brionia, id ē cucurbita agreſtis.
Brancha vrſina, magna folia habet & inciſa, & valet apoſtemati.
Bulma.i. teſta bouis.
Balura, farfara, vngula equina, idem eſt.
Bufagon.i.faciens appetitū
Baſale.i.cipola.
Barba iouis.i. herba herculis, vel ſtœchados vel benades.
Bumades.i.marina pix.
Badon, rubus teſtinus, vel mora domeſtica.
Beneta.i.lingua canina.
Baſaſa, vel biſſaſa. i. piganon, vel ruta.
Baſilica id eſt regina, vel gētiana.
Butaminagion.i.artemiſia.
Balanus.i.galanga, vel myrobalana.
Brui.i.ſaluia.
Benicon vel beticon. i. vngula caballina.
Beoniæ vel bitoniæ.i.albutȳ radices.
Brameę, vel bracha, vel braſia: id eſt ſeruicus albe.
Brumus.i.auena.
Bombix.i.flos arboris lanæ ſimilis.
Biſas id eſt emolia, vel ruta agreſtis.
Bulbus fiſticus vel ruffus.i. ſcilla.
Bulbus micouas.i.narciſc⁹.
Bdellium .i. gūmi quod in arabia inuenitur.
Bontration.i.apiū riſus vel ſceleracus.
Bultamon.i. oculus bouis.
Berec vel beſeon.i.fex cardi vnde coagulatur lac.
Bonadrex.i.ſemen apȳ.
Biſcone.i.pulegium.
Bibone.i.betonica.
Becion vel bedon.i.caſſilago alba.
Bamiſilla vel batoſtilla.i.cimarubi.
Bulbus ſtudius, id eſt lupini flos.

CRrocus africanus .i. hortenſis.
Cardoneſa.i. ſemē naſturcȳ.
Carpetatio.i.flos nuris.
Cortex nerę ideſt cuiuſdam arboris ſimilis ceraſo, qui in apulia naſcitur, & fructus eius vocatur micum.
Colophonia.i.pix græca.
Carpotarios.i.ſemē ferulæ.
Chalcecaumenon, vel caſticum, id eſt æs vſtum.
Caſia ſyringa.i.caſia fiſtula.
Carei pontici.i.dauci.
Caſia abſolute poſita id eſt lignea vel xylocaſia, rubea, & ſicca.
Caſſamū, malum terræ, panis porcinus.
Cynogloſſa.i.līgua canina.
Cuſcuta.i.podagra ligni.
Cicidon.i.galla.
Cadō miryſticō.i.muſcata.
Calcanthum.i. vitreolum.
Confica rubea.i. ſtyrax rubea.
Carcetiū cōbuſtū.i. bōbix.
Calculi.i.cardamomi.
Carice.i.ficus ficcæ.
Carenum.i.vinum coctum
Cumella.i.cameos.
Cedros libani.i.roſmarini.
Cuſtos orci, petēdactylis.i. grana ſolis.
Chimolea id eſt terra hiſpanienſis.
Capellula.i.ſāguinaria, florem facit album.
Coriandrū agreſte, flores facit purpureos.
Cameleōta nigra, & cardus aſini, & cardus maior, idē eſt: folīs vtimur.
Cameleonta alba, & cardus coagula, idem eſt: folīs vtimur.
Centris. i. conſolida media habens teſticulos filꝛes enulæ companæ, folīs & radice vtimur.
Camędrios.i. q̄rcula minor
Camepithyos. i. quærcula maior.
Cētaurea maior cōtingit folia iuxta ſtipitem.
Centaurea minor, febrifugi vel fel terræ idem eſt, & tota herba vtimur.
Conforata domeſtica, id eſt abrotanum.
Camomilla ſimilis eſt cotilæ fœtidæ: ſed camomilla redolet, cotila fœtet.
Craſula maior id eſt faba ſyluestris.
Craſula minor, ſimilis eſt ei: ſed multo minor.
Capill⁹ veneris ſiſis eſt polytrico: niſi ꝙa facit ramuſcu

Mef.

Mm los

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 980 sur 1089

losi ſtipite, herba vtimur.
Cacaparia ſimilis eſt canapis folijs.
Cametrais.i.ebulus.
Cynogloſſa, id eſt lingua canis triangularis dieſſe, qui radice utimur.
Calamentum.i.nepita, quidam dicunt ꝙ tria ſunt genera, folijs utimur.
Ciminū ꝙthiopicū, ſiſs ē anceleiſo.et ſemine utimur
Celſus.i.morus.
Cătariarori, id eſt raſura cornu ceruini.
Carei.i.daucus creticus, ſemine vtimur.
Calcătum, vitreolum, tragacantum idem eſt.
Calciteos.i.ſquama ferri.
Cicer erraticus ſimilis eſt teſte bouis in folijs, & facit croceum florem, & redolet, ſed teſta bouis non.
Criſpula habet.
Chelidonia.i.herba petigināria vel glantia.
Carpobalſamū, id eſt ſemen balſami.
Caſtoreum iſti pebi.
Cantabrum.i.furfur.
Caſtaneola, ſpecies eſt, in India oritur.
Cathitȳ.i.ſemen ferulæ.
Carotides.i.capitales.
Ceſton.i.betonica.
Cinabareos.i.minium.
Cyclaminos, i. orbicularis.
Colla.i.bleuta.
Cecidos.i.galla aſiana.
Ciſiros.i.pumex.
Cynocephalicon id eſt caput canis.
Cuſtacimonia. i. puluis de terra rufa.
Carerico.i.lacca.
Cocognidiū.i.ſe.laureole.
Caſia.i.hederę ſemen.
Cromintum.i.cępa canion.
Capſitis, vel camiti.i.ipid⁹.
Crobnos loiacon, id eſt liliū album.
Corillidon.i.cimbalaria.
Cariota.i.paſtinaca agreſtis
Confinice.i.betonica.
Cutinum roſtas, id eſt caduca mali granati.
Comitiale.i.gentiana.
Cerolozola.i.camedreos.
Cinocoron.i.
Cinoſbat⁹.i.rubus caninus.
Codion. i.papauer agreſte.
Coronopos.i.mala citonia.
Croculus.i.ſtriginis.
Codia.i.papaueris flos.
Cephoreos.i.dēs caballin⁹.
Celſa.i.mora domeſtica.
Colophonia.i. reſina frixa.
Cirifolium, id eſt cardus ſyluaticus.
Carcobaſicon.i.auellana.
Catrios id eſt roſmarin⁹, uel ſemen ferulæ.
Criſocantes id eſt hedera arborea.
Camelo vel chamelea.i.cocognidium vel.
Clabrū ueneris ulcire rubeū
Cucuriones id eſt raminder re virides.
Centron.i.milium.
Ciperū.i.iūcus triāgulatus.
Co[illegible].i.papaueris capita.
Cathunabotho id eſt metallum vel cuprum.
Caſtoreū.i.teſticul⁹ boueris
Cinetis vel cimices elephantis.i.anacardi.
Columbaria.i. verbena, vel periſterion.
Cunarius.i.cardus.
Caſſamum.i.ſemen balſmi.
Ceruta.i.policaria.
Celtica ſialiola.
Cliziza.i.liquiritia.
Cicer erraticus.i.ſerpillus.
Calamētis.i.nepita iniruta.
Carabet.i.locuſta pucis.
Caulia.i.ſemen cauliculi.
Caugil.i.rapa.
Crades.i.yrtica.
Cedria.i.pix liquida.
Cothibi.i.geneſta.
Camice ſupernia ideſt ſemē cicutæ.
Cătharides.i.gen⁹ muſcæ.
Comaras.i.citonia.
Carladandras.i.nucaria vel arbor nucum.
Chelon.i.teſtudo.
Corona bella.i.pigamum.
Ciſſa.i.hedera nigra.
Carones.i.atriplices.
Cindos.i.anticrocum.
Cabria.i.braſsica.
Congelidon.i.rapa.
Carion.i.dragunteæ ſemen
Cruco leucodio id eſt aſphodelus.
Cibuſtri.i.hordeum.
Crini.i.liliū, vnde ſapo fit.
Coloquintida: id eſt cucurbita ſaracena.
Cyclamen.i.malum terræ.
Cromon.i.cæpa.
Caranadi cereū vel canapū.
Cardinale id eſt corium mali granati.
Calitricum.i.pulitricū, vel culidon.
Camepida.i.chamedrea.
Caſola.i. ſigillū ſalomonis.
Cameleon.i.cetraria.
Carios.i.coriandrum.
Cāpſeuue.i.ebulus.
Calamus.i.canna.
Ciſus melas.i.hedera nigra, vel arborea.
Ciunalis.i.adriana.
Ciriogon.i.grana ſolis.
Chiuas.i.maſtix.
Cirion.i.lentiſcus.
Cimbalaria.i. flos geniſtæ.
Cimbalatrium.i.hædera.
Craſcu.i.crocus.
Cranum.i. fructus corneæ.
Clicon.i.pulegium.
Cinco.i.anethum.
Couiſſa.i.coriandrum.
Calamo.i.mentaſtrum.
Caraſtato.i.anulum.
Cruta ſinolea.i.ſucc⁹ caruſę
Carinoleon, id eſt cardus benedictus.
Coliſtran.i.fel tauri.
Coliſatrias.i.fel yrſi.
Cidouendria.i.ſaxifragia.
Calcitem.i.flos calcis.
Cruſtulibar.i.caſtoreum.
Climaſtica.i.lithargyrium.
Criniber.i.caulus.
Chutrie.i.tragacantum.
Cataricō.i. raſura de cornu ceruino.
Cecabre.i.genus vernicis.
Calēdula.i.ſolſequia noſtra
Chacrios.i.roſmarinus.
Cipereon.i.iunci radix.
Charaminon.i.cæpe.
Chareos.i.ſemen ferulæ.
Ciaunalep.i.farina fabæ.
Cyparisſus.i.cipreſſus.
Cheſtu.i.betonica.
Carpobalſamū, id eſt fruct⁹ balſami.
Colophonia id eſt reſina cupinata.
Criſolocanna.i.atriplex.
Caldanus.i.cicer erraticus.
Coccimella.i.prunella.
Corpus.i.ſtercus, vel fim⁹.
Chila tricū.i. herba ſanguinea, vel pes columbinus.
Chambris.i.braſia.
Cyamus.i.faba.
Cityſus, folia ſunt diuretica
Chirice.i.hordeum.
Chibria.i.ſulphur.
Chrimon.i.lilium.
Chiromidion.i.cæpe.
Cheufeudafu.i.cīnamomū.
Charaſis.i.apium.
Chilbu.i.canis.
Chine.i.chalbanum.
Chatria.i.cedia.

DEmelacon.i. ſanguis draconis.
Dehercit: elcheir: farina hordei.
Dulium belſem: id eſt balſamus.
Deriſequalis, iunctus triangulatus, id eſt ciperi.
Diamerozi cōbuſtū.i.beta.
Diaphnidos.i.laurus.
Daphnelçō.i. oleū laurinū.
Diaprem.i.polypodium.
Diagridium.i.ſcamonea.
Damechā, vel mulis crodat cum.i.ſanguis draconis.
Dentrolibanū, roſmarinus idem eſt flos eius libanotidos anthos quo vtimur.
Dictam⁹ ſimilis eſt fraxino in folijs, et eſt quaſi frutex, radice eius vtimur.
Daucus creticus, ideſt paſtinaca domeſtica.
Dialomata.i.glandula.
Doronice.i.vernix.
Drys.i.quærcus.
Darmi.i.manipuli.
Dorcadis.i.capreolus.
Dipſia.i.ſciticula.
Dinulla vel dianulla: id eſt pulegium.
Dapce vel lepruce dentis.i. lac crudum.
Dicea.i.herba vaccina.
Draguntea.i.aſclepia.
Den.i.galla cruda.
Diſitis vel driſitis id eſt chamædryos.
Daphnis.i.laurus.
Diris.i.rubus.
Dicea.i.appolonaris.
Dictamen.i.propoleos.
Diacoregium, id eſt ſtercus caprinum.
Diacopna, vel diacopagia, .i.confectio lactis, qđ ex lapidib⁹ fluuialibus coquit.
Diaxibon.i.ceperum.
Deptellium id eſt vlmus, vel bulbus.
Des.i.pulegium agreſte.
Deptame.i.peucedanum.
Dauci ſemē id eſt paſtinacę ſemen.
Diaqlon.i.ſucc⁹ fœnugręci
Diafulful.i. piper longum.
Deeb.i.aurum.
Digege.i.gallina.

ELenella.i.galanga.
Esbrium.i.flos ſaluiæ.
Epithymum id eſt ſupra thymum.
Eupatorium, ſaluia agreſtis
Elenium.i.enula.
Eſula ſimilis ē minori tithymalo.
Enula hortulana & cāpana differunt, hortulana maior & campana minor.
Epatica creſcit ī ſaxis vt pulmonaria, & videtur quaſi fiſtula membranæ habentia, folijs vtimur.
Elionos ſponſa ſolis, ſolſequa cicorea, intiba, idem eſt, ſolijs vtimur, & ſemine.
Eliga.i.arili vitis.
Elimon.i.apium.
Elilifagum.i.ſaluia.
Egiro.i.populus arbor.
Euiſcus, id eſt biſmalua, vel maluauiſcus.
Eriſaſicæ.i.gladiolus.

Eritrodū,

Eritrodum, vel eritrhodon, id eſt rubea, unde tingitur.
Eptafilo.i.ſeptem folia, vel plantago.
Erineus.i.caprificus.
Erion.i.carica.
Epiricum.i.ſcopia regia.
Eliadin rodiom.i.oleū ro.
Elia.i.lana.
Erpillon.i.ſerpillum.
Emptidos.i.cardus.
Elciſma.i.plumbum vſtum
Esbrin.i.brionia.
Erebētis vel arbētis.i.cicer.
Euſciuum.i.ſemen oleaſtri.
Eliſcapo .i. ſemen ilicis arboris.
Eucimus.i.eruca.
Eradea.i.ſiſimbrium.
Erungium.i.centum capita
Eretuginis. i.faba hortēſis.
Erifilon. i.decliua vel ruta.
Euchinus.i.erucin⁹, vel eru tius.
Eriſto.i.calcantum.
Erice.i.tamaricum.
Eleeſpleum.i.oleum vetus.
Elnus.i.lumbricus, vel parietaria.
Ergauicion.i. vngula cabal lina.
Eletes.i.oliua.
Eneſton.i.fœnum.
Elechine vel elchedine, id eſt parietaria.
Erinon, ſemen lini.
Eeruzomō.i.cicer erratic⁹.
Eſopa cerotis.i.ſudor ouiū.
Epach.i.lana.
Etraneum.i.calx.
Elificum.i.lenticula.
Eucinas.i.lapar.
Erinicus.i.lumbricus.
Elirica.i.gladiolus.
Eoſmam, id eſt ſerpēs vnde fit theriaca.
Erugine cāpana.i. præſium de ramo.
Elinentos.i.cicer.
Erigo.i.grana ſolis.
Emadiō.i.ſanguis dracōis.
Eruron.i.affronitum.
Ericeparon.i. iuncus triangulatus.
Elbair.i.oua.
Etheum.i.allium.
Elmelle.i.ſal.
Elmia.i.cozumbrum.
Elmac.i.granum.
Egebel.i.mone.
Eliuben.i.caſeus.
Elebem.i.lac.
Eſemum.i.butyrum.

Fllis.i.capparis.
Flomus.i.taſſus: barbaſſus, cuius genera ſunt duo mas & fœmina.
Fel terræ, febrifuga, i, cētaurea, minor.
Fufulabia. i. piper nigrum.
Flos ſiriacus.i. flos maluæ.
Fiſalidos.i.filipendula.
Fu.valeriana, maturella benedicta idem eſt.
Fœnum grœcum ſiſe eſt mel liloto, ſed tū minores facit vaginas & craſsius habet ſemen quo vtimur.
Fœnicularis vel fœniculus porcinus, idem eſt, radice vtimur.
Fenda.i.amaraſca.
Flāmula lōgā facit haſtā, vt volubilis rotundā, maſtica ta linguā cōburit, & ē ſiſis viti albę, niſi qa non habet folia inciſa ſicut vitis alba.
Faſcigallicum.i.celtica.
Finic⁹.i.dacyl⁹ vel fœnitia.
Fœdis.i.fœmina nini.
Frictis.i.reſina fricta.
Filtra.i.ilia.
Fifalidos.i.herba tuſca īga.
Fecor.i.ſuccus.
Fuctial.i.peucedanum.
Feſicon.i.folium.
Faſsigallicus.i.elis fag⁹ vel ſalium.
Figia.i.fœniculus vel marathrum.
Fœnice.i.palma.
Ficus.i.carica vel cabdos.
Ficos vel figor. i.alga marina.
Floſgniſci.i.anticrocum.
Fila indica.i.pimpinella.
Filibon.i.geniſta.
Fubapirū.i.ſulphur uiuum.
Fiſca ſolida.i.aliſcacabo, citrino, vel rumphea vel hypoſelium.
Fuful abati.i.piper album.
Feigel.i.ruta.
Fugil.i.radices.
Fuli.i.faba.
Flectios.i.pes columbinus.

GAllicorum citonie: id eſt flos citoniæ.
Gallia muſcata.i.trochiſci de muſco confecti.
Gūmi cedri.i.gūmi iunipi.
Gliconium.i.pulegium.
Goletia.i.origanum.
Gelena uel cucurbita alexādrina.i.colocynthis.
Griſolocanna.i.atriplex.
Giſareſtenos uel bulb⁹.i.cera rubea q̄ ī armenia repit.
Giſampinas vel geſeſtartos .i.terra argentarea.
Gliconſe.i.liquiritiæ.
Grandin ſimilis eſt in folijs hyperico: niſi quia maior eſt hypericon.
Gariofilata.i.ſana mundi.
Grana ſolis, miliū ſolis, idē ē
Germion.i.fermentum.
Geſaſteria.i.creta.
Glicus.i.lappa.
Glaucia.i.chelidonia.
Gīpreti.i.melātiū vl'nigella
Gleuco.i.mirſtum.
Gigiſci vel glitis.i.rapa vel ſinapis.
Glicolus.i.pulegium.
Germon.i.lilium vel litius.
Glixis.i.policonia.
Grana armonia, id eſt ſtaphiſagria.
Gri.vel gli.i.balſamum.
Gigeatis.i.terra argentea.
Gagada, id eſt eſſe cētaurea maior.
Gliquiritia vel quiriza, id ē radix vel peonia pontica.
Galanga.i.fructus maris.
Gagatemos .i. iuſquiamus.
Gemotilis.i.mercurialis, vl' parietaria.
Geris vel gieris.i.iuiuba.
Geroboui.i.plantago.
Glatium.i.molla.
Gladiolus.i.ireos.
Gleueruitici.i.chelidonia.
Gētiana.i.anaglaica, vel comitialis.
Grudo ſpma.i.ſemē urticæ.
Gligidis.i.penonia.
Gingidium.i.cere folium.
Gilella vel gilea.i.colocynthis.
Galli.i.muſtella.
Giaſinococa.i.baccæ lauri.
Gabētitem.i.tithymallum.
Girapiron.i.ſulphur.
Glis.i.terra tenax.
Glis.i.lappa vel animal.
Gafgania.i.iunci radix.
Geromio.i.herba muſcata.
Gidio.i.atriplex.
Gineqs.i.calx.
Ganeti.i.pecora.
Gaxit apium.

HErba ſancti petri herba panis.
Herba ſancti Ioānis, herba perforata.
Herba ruſtica, id eſt roſa ſalvatica.
Helleborū album.i.ueratrū
Helleborū nigrum.i.radicula hermodactyli, habet folia ſimilia naſſaco, et habēt cepulas quibus vtimur.
Hypericō, ſcopa regia, idē ē
Hyrcina, id eſt retrahit, fœtet vt hircus.
Hęc ſimilis eſt matriſiluę & dr̄ iudaica, et folijs utimur.
Hiſcus.i.viſcus.
Hidoribriū. i. aq̄ pluuialis.
Horineo.i.caprificus.
Higirontus.i.ſenation.
Hirigium.i.cardus marin⁹, uel benedictus.
Hipericō.i. cauda caballina
Hidris vel itheas.i.ſalis.

Hydrargiros.i.argētū viuū
Hinciprum.i.flos cipri.
Hybercum.i.maluauiſcum
Helerodonia.i.roſa agreſtis
Hierobotanū. i. verbenca, vel columbaria.
Hedioſinum.i.menta.
Hicatis, vel igis.i.ſambuc⁹.
Hicolitis melano.i.hedera. nigra.
Hypociſthis.i.ſuccus cuiuſdam herbę quę naſcitur ad pedem herbæ caninæ.
Hygia.i.ſtyrax liquida.
Hydor.i.aqua.
Hyriana.i.lambruſca.
Hyenctus.i.ireos.
Hypoquiſtidos.
Hypoſceliū oliſatium iella.
Hypericus.i.falaſtiū uel herba ſanctæ Mariæ.
Hyoroceros.i.argētū viuū.
Hypoſtaſis.i.nebula vrinę.
Hythimum.i.capillaria.
Hyrigerontas.i.ſenationes.
Hyſcidioniſio. i. ſerpillum.
Hyripoton .i. medulla ceruina.
Hyperos.i.viſcago de quercu vel de qualibet arbore.
Hyperois.i.cauda caballina
Hyproargiros.i. argentum viuum.
Hydroleū.i. oleū qđ ſupnatat in balneis ſulphureis.
Hypericon herba ſcti Ioannis, herba perforata, ſcopa regia, triſcalam⁹, idem eſt, ſemine & folijs vtimur.
Hyſios purpureus.i. ad modum laculi.
Hyreos herba, eſt habēs radicem odoriferam, & florem inter albū & citrinū, tamen albū radice utimur.
Hartes id ē cortex mali granati.
Herba pireſtā.i. colūbaria.
Habel cariſtis.i. apij ſemen.
Hiſcas.i.papauer.
Haruſca.i.mandragora.
Habellalu.i.aniſum.
Humanus.i.cicer.
Hatis.i.lenticulæ.
Harahamen, id eſt ſterc⁹ columbarum.
Harabia il.i.ſtercus caninū.
Haranuē.i.ſtercus caprinū.
Haragane, id eſt ſtercus pecorinum.
Huraheimar, id eſt ſtercus aſininum.
Harafaras, id eſt ſtercus caballinum.
Hamilium, id eſt ſuccus frumenti.
Hazir, id eſt porcus.
Hump.i.vua.
Haſel.i.me.
Hal.i.acetum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 982 sur 1089

Lafeos bardana, id est lapa inuersa.
Iantis flos, id est flos vuæ agrestis.
Iu.i. viola alba.
Iusquiamus, casilago, symphoriaca, verutaria, caniculatis, idem est.
Iarus, barba aron, idem est, radice vtimur.
Ipolina cresones, crescentiones dunirem.
Iscult sunt vermes terranei.
Iraber, pes ciconiæ, idē est.
Idiosmium.i. menta.
Intuba.i. cicorea.
Iris illyrica.i. liliū saluaticū.
Ipoquistidos, id est succus lanæ ouium.
Iocule.i. gutta aquę pisinæ.
Idios.i. gladiolus.
Istiascorpo.i. semen salicis.
Icax.i. viscum.
Igropissa.i. pix liquida.
Istringus.i. solatrum.
Icropuldum.i. bu. agrestis.
Inantes.i. flores, qui silfio vocantur.
Inciscardo.i. coma leuistici.
Inantes.i. flos solificŋ.
Iausir.i. opopanacum.
Iemar.i. presium de aceto.
Ierebaterio.i. sanguinaria.
Iarus.i. flos rorismarini.
Irobemel.i. uinum cū melle
Indicum.i. opium thebaicū
Illebut.i. terebenthina.
Iuniperi.i. zeneuer.
Iris illyrica, genus gladioli est, cuius radice vtimur.
Incepta à.k. reqrant i ira.c.

Lapis iudaicus, id est lapis agapis.
Lapis lyncis, fit de uri na lupi ceruini.
Lilifagus. saluia agrestis, floribus & folijs vtimur.
Lapis magnetis. i. giro vel calaminaris.
Lepidos lyncis. i. batitura ęris.
Lycosperma.i. semen saxifragiæ, vel grana solis.
Lempreneas, arsenicum. i. auripigmentum.
Leporina priascus.i. satiriō.
Litodemon.i. lapis niger q̄ de India venit.
Lectapodion. i. planta leonis florem habet rubeum.
Laureola, alipiados, angula, semen eius cocognidiū. consimilis lauro in folijs & cortice, semine vtimur.
Latirides.i. catapultati uel semen eius genus ciceris.
Labula id est gen⁹ tithymalli maioris, cuius lac expellit serpentes.
Lactuca domestica, folijs et semine vtimur.
Lactuca agrestis, vel acetosa damp. quosdam.
Leuistici semine vtimur.
Leuisticum agreste, arbor.
Laur⁹. i. daphnis, tñ dāpne .i. ei⁹ baccę & daphnelæū.
Lingua ceruina, scolopendriā, splenetica: idem est.
Labrum veneris cardū simi lis sed profundius inciſum pungens, eo vtimur.
Lapa caprina, silis vngulæ caprinæ in folijs, sed tamē folia eius multo minora.
Lapa inuersa.i. bardana.
Leucopiper, album piper, inde leucophantia. i. de albo flore fœtam.
Lana succida. i. mollificata & ab aīali recenter educta.
Libarutidos. i. rosmarinus.
Linozostis. i. mercurialis.
Lebeumarios. i. th⁹ masculū
Libanos manne, id est pulvis thuris masculi.
Linichiti. i. gladiolus.
Lecopulgubrium, id est lacher, vel saluia.
Liptotaria. i. lenta febris.
Litridos. i. cucumer amar⁹.
Leuticiprino. i. viola.
Lithargyrium. i. spuma argenti.
Lapa. i. menta.
Linoteſagria. i. mercurialis.
Licon. i. pulegium.
Leuci. i. arbor populus.
Leutisma. i. castanea.
Lapatium, i. rumex.
Libana. i. lagana.
Liris. i. auena.
Lobia. i. faseolus.
Lagus. i. lepos.
Lotus. i. trifolium.
Leucucugio, uel leuchino. i. viola alba.
Litron. i. vitrum.
Lyncim. i. limus de petra.
Liuius. i. panicum.
Litono. i. verbena.
Liguſtum. i. ciprum.
Liperum. i. iunci radix.
Lappara. i. capparina herba
Lamolea. i. cardus.
Liamus. i. faba.
Litealipra. i. farina fabæ.
Leuben. i. libanum.
Lipti. i. rapa.

Mvmia . i . collectio spēr; q̄ inueniunt i sepulchris mortuor;
Malabatrum. i. folium albū vel nigrum.
Mabathematicum. i. succus cauliculi agrestis.
Marmis. i. olibanū minulū.
Miliū solis, vel grana solis .i. cauda pecorina.
Milisophali. i. venter apis.
Melilotum, corona regis. i. pratelis.
Mul fœnugrœcum agreste.
Malua siriac. molachia id ē flos.
Meuis siriacus fo. flo. radi. vtimur.
Melissa id est melago, uel ce traria.
Meu. i. sistur, vel sinomi radix, radice vtimur.
Millefolium, ambrosia, sup cilium veneris, idem est, folijs vtimur.
Muscata maior facit ac. sed redolet.
Marisilion. i. faba lupina, fere silis est helleboro nigro.
Mādragora sijs est cōsolidę maiori i folijs, nisi qa mandragora hēt crassiora folia & spissiora, & q̄si pūgētia.
Morgellina domestica albos facit flores.
Morgellia silueſtris, rubeos
Mirice. i. genista.
Miconis. i. papaueris.
Melidna. i. plumbū vstum.
Matrisilua, periclimenō caprifolium, idem est.
Macropiper. i. longū piper.
Melanopiper. i. nigrū piper
Melia id est cholera nigra.
Macedonicum. i. petroselinum, alxandrium.
Myrtilli. i. semen myrtæ.
Melaticum. i. syluestre.
Melagina . i. mollificatiuū.
Melatica. i. calefactiua.
Malsano. i. debilitatio.
Marathrum. i. fœniculum.
Mēstrua. i. fluxus sanguinis
Miconos niger. i. papauer. hortense.
Molochia. i. malua.
Menaphilos. i. tragacāthū.
Melbellacū. i. līgua ceruina
Mellatia. i. nigella.
Melanos. i. serpillū, malues.
Melacinagria . i. apisto vel malua agrestis.
Mecula. i. papauer agreste.
Mertion. i. millefolium.
Menino. i. oleaster.
Musme. i. myrrhæ folia.
Mastichia. i. alba.
Myrticus. i. folia ferulæ.
Militum. i. sinapis.
Menanach⁹. i. semē de meu.
Minthe. i. nepita.
Meleche. i. malus.
Molipelotū. i. fęx argēti, uel plumbum vstum.
Mis. i. mus, vel muscus.
Macer, id est cortex mali granati.
Miscores. i. caniculares.
Macton, i. catapula fœnugræci q̄ conficiē cū se. lini.
Mirum. i. formica.
Melicon. i. fraxinus.
Melandrus. i. forbus.
Melisse. i. apis.
Moiosox. i. glix.
Marrubium.
Melimion. i. sisimbrium.
Muzungi. i. liliu.
Miliatrum. i. sinapi.
Mikoitorgo. i. sanguis hirci nus.
Miltodagrū. i. sanguis draconis.
Milicratum. i. mel & vinū.
Mirpofilon. i. millefolium.
Maxibatrum, id est cauda porcina.
Mellantis. i. mel de apibus.
Mislinci. i. folium.
Magnetis. i. calamita.
Maclonis. i. artemisia.
Mezere. i. ruta.
Muriula. i. ameos.
Mecio. i. lenticula.
Mialos. i. violas.
Macellus. i. antophalus.
Mulchul. i. bdellium fm saracenos.

Nenufar . i. flos nimpheæ.
Nux indica . i . magna quæ ab india venit.
Nux vomica . i. castaneola indica.
Nux miristica, vel caris miristicus. i. nux muscata.
Napeum. i. sinapis.
Narcisus similis est petrosa in folijs, semine vtimur.
Nasturcium, semen eius cardamum, quo vtimur.
Nitrum. i. salgemme.
Nausea. i. subuersio stōachi cum voluntate vomend.
Nardostachiū: spica nigra.
Nesia. i. centaurea.
Nixa. i. cerasa matura et sic.
Nepita. i. calamentum.
Narcus. i. ferula.
Nardus celtica. i. saliūca uel spica celtica.
Narca. i. botria saliunca vel fassag.
Nicticorax. i. bubo auis.
Niceris. i. vespertilio.
Nar. i. focus arditus.
Nanorachi. i. piculū cui⁹ se. est se. apñ, & sapor, vt pip.
Nixa id est caria, vel putredo ligni.
Nascader. i. armoniacum.
Niciflos. i. betonica.
Nebia. i. vinum.
Nepta. i. sulphur, vel oliuarum cum amurca sua vel herba pilosa quæ nascitur in campis, vel quædā confectio.

Oxia-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 983 sur 1089

OXiacãtũ. i. berberis.
Oxicitronilli, id eſt ſuenci citranguli.
Opoſcitum vel oſel.i.gummi ederæ.
Opobalſamum, id eſt ſuccus balſami.
Orobani lenici.i.lacca.
Oxifenicon, vel fenicia indi .i.tamarindi.
Ozimum.i.baſilicon.
Oxireum.i.forte acetum.
Oxinudi ſimilis eſt filici.
Oculꝰ chri, ſiſis eſt oculo cõ ſulis, ſed habet latiora folia iuxta ſtipitẽ & ſuperiꝰ rotũda, et hẽt florem citrinum.
Origanũ.i.golena ſiſis ẽ calamẽto, ſed calamentũ hẽt folia piloſa foliꝭ vtimur.
Oculus conſulis ſimilis eſt mentaſtro.
Opos.i.ſuccus.
Olibanum.i.thus.
Optamicũ.i.ſternutatoriũ.
Orthopmia.i. rectꝰ anhelitus vel orthopnia, quãdo tantũ aerem ſumit quantũ emittit, cũ difficultate tñ.
Opium.i.lac papaueris.
Origãtum .i. oppopanacũ.
Omfontiũ .i. muſtum vuæ amaræ.
Opomirſine.i.ſuccꝰ myrtę.
Oxys .i. acetum ſyluaticũ.
Onichas.i.diagridium.
Orodis.i.roſa canina.
Olea.i.oliua.
Opium oxicanium.i. laſer, vel ochilaos marinus.
Opiũ indicũ.i. odore graue
Odicus.i.ebulus.
Onichos.i.vngula.
Oleũ omphacinũ. i. viride uel quod germiale dicitur.
Oleum ſuccinum.i. liliacũ.
Oſis.i.agnus.
Oleum ſuccinũ, de cucumere agreſti.
Oleum myrtinum de floribus uuarum.
Oleum miſinũ.i.miliatium vel myrtinum.
Oppopanace, id eſt ſuccus panacis.
Orimus vel oriza, id eſt ſimia hordei.
Oriona.i.aurum.
Orirodonum. i. acetum & oleum roſaceum.
Omphacum mellis. i. muſtum vuæ amare & mel.
Ocrodis.i.ſerum de lacte.
Opium thebaicũ.i. laſaerti.
Oleũ ſuccinũ.i.qriliũ facus.
Oliſatrum. i. petroſelinum macedonicum.
Oxymilium.i.ceruſſa.
Otridiriana.i.matriſilua.
Olenga.i.galanga.
Oxamium.i.acetum cũ ſale
Oxyzaccara.i.acetum cum zuccaro.
POnpholicon.i.batitura ferri, vel fuligo de fornace æris.
Periſtereon.i.verbena.
Periclymenon.i.matriſilua
Percenotidos.i.mercurialis
Perdiacratos, uitreola, parietaria.i.herba mirabilis.
Piſtacia ſunt fructus qui veniunt de damaſco.
Piganũ, ſemẽ rutæ agreſtis: idem eſt.
Propoleum.i.cera alba.
Pentafilõ. i.quinq; folium.
Praſſium.i.marubiũ album
Praſsium viride.i. flos ęris.
Paucedanũ, fœniculũ agreſte, cauda porcina, & maſmarum idem eſt.
Proſerpinaca, poligonia, cẽtinodia, & corrigiola, idẽ ẽ
Pelios.i. pohũ montanum.
Pepones.i.melones.
Pſinithȳ.i.ceruſſa.
Platocminum.i.montanũ.
Pſiſeleos, ſemine vtimur.
Policaria minor, ſiſis eſt maiori in foliꝭ, multum redolet & foliꝭ vtimur.
Panfiligo.i.barbaſus.
Pimpinella, & ſcopaſtella, idem eſt.
Plãta chriſti, guttas facit nigras in foliꝭ, quã quidã dicunt ſatyrion eſſe, et nõ eſt
Poliũ montanũ eſt odoriferũ, & eſt ſiſis canuſcelle, niſi qa ſpiſsiora folia habet, & diuretica qbus vtimur.
Piluſella, pilos hẽt in foliꝭ.
Polypodiũ.i.felicula: dulce mulia, radice vtimur.
Pulmonaria ẽ minuta verſa
Papapauer albũ, ſemen eius codium quo vtimur.
Papauer rufum.
Papauer nigrum, vnde fit diacodion.
Pes milui ſiſis eſt iaro in foliꝭ, niſi qa iarus hẽt cornuta folia, & pes milui varia.
Prouanca & timeca idẽ eſt.
Pulegium.i.gliconicum.
Pes colũbinus.i.ſperagia.
Pes milui.i.cetrac.
Portulaca, andragnus: pes pulli: idem eſt.
Pẽtadactylus cuſtos horti.
Propoleos.i.fauus ſine cera
Panax.i. herba q̃ fecit opopanacum.
Peroti.i.auricularis.
Pituitas.i.lippitudo.
Piganũ, ruta agion, idẽ eſt.
Parotides, malũ circa aures
Periclymenon, matriſilua, auenula, idem eſt.
Porrum.i.ſectiuum.
Propte.i.nimphea.
Politricum.i.adiantum.
Pepen.i.papanos.i.
Poligonia.i.ſanguinaria.
Pſilion.i.policaria.
Panacofriza. i.ferula agreſtis, vel panacus.
Penetebon.i.peonia.
Perdicaber, parietaria.
Peonigratum.i.chelidonia.
Piſſaria.i.pix liquida.
Pentea.i.filex, petris naſcit, vel perion.
Paragilõ.i.balanũ, vel myrobalanorum.
Parumallus.i.granatum.
Perſonatia.i.bardanum.
Paluirus.i.pampinus.
Pedicularis .i. ſtaphiſagria.
Pituregium.i.hypericon.
Politria.i.capillus veneris.
Pſaxara.i.pix dura.
Piponagrafi.i.colocynthis.
Pentalon.i.bactheos.
Pſidia. i. flos mali granati domeſtici, vel alia arbor.
Ponadratia.i.ariſtolo.
Pitogoni radix.i.tute.
Palla.i.geneſtellæ radix.
Praſsi.i.ſuccus porri.
Poneide.i.roſata.
Parteticon.i.artemiſia.
Pofunluagos.i.fominus uel balſamum.
Paraſioruia. i. enu. campana vel.
Plantago.i.arnogloſſa.
Piſa.i.pix vlcera virginis.
Pſopus.i.pſonatia, vel dardanum, vel millefolium.
Piperapum.i.acorum.
Plumidera.i.helleborum.
Picula.i.reſina pini.
QVercula maior id ẽ camepityos.
Quiamus.i.faba
Quercula minor ideſt camedrys.
Quinqneruia.i. lanceola.
Quinorapi.i.nuclei pini.
Quirica: haſta tribuli mari.
Quiporodani.i.roſa canina.
Quaſſa.i.aqua.
Quiamos.i.ſyla.
Quiricus.i.ſemen lini.
Quiagulos.i.coagulum.
Qualnuties.i.lac.
Quicomin.i.pulegium.
Quelanea.i.iuſquiamus.
Quiconus.i.papauer.
Quororo.i.cucumer.
Quatila.i.lactula.
Quiliõſagꝰ.i.oleũ ficcionũ.
Quion.i.triangulus vel iunci radix.
ROmeon. i. raphanũ.
Radix euiſci.i. altea.
Ramicedri.i.iuniperi lignum.
Ramnus. i. ſpica alba, vel benedicta.
Rodoxiron.i.oleũ roſatum & acetum.
Ros ſyriacus.i.flos omi.vel nucis ſiluaticę ſiſis eſt roſę.
Roſa, ſemẽ eius anthera, eis vtimur.
Roraſtrũ, folia hẽt, vt viticella, ſed vndiq; pungẽtia.
Roſmarinꝰ, flos eiꝰ anthos
Robella, quaſi piſa viridis.
Rapiſtrum.i.armoniacum.
Ragadia.i.ſciſſura.
Raphanus.i.radix cutica.
Radicula, id eſt linaria, uel ſtrutius.
Rira.i.radix.
Rodonſiron.i.roſa ſicca.
Reſina.i.gummi abietis.
Reuponticum.i.barbarum
Ruffus.i.celſus.
Reſina pina.i.picula.
Rodus vel rodia. i. cortex maligranati.
Rapa.i.gongelida.
Roſmarinus.i.libanotidos.
Reſina terebẽthina.i.gũma
Rodon.i.roſa.
Raticus.i.anetum.
Rubricam.i.ſinopidem.
Rodoleon.i.oleum roſeum
Riquiritia.i.herba dulcis.
Rodoſtoma.i. aqua roſata.
Regia.i.cauda caballina.
Radiatum. i. iuſquiamum.
Raſia.i.ariſtolis uꝫ marubiũ
Riſanapanace.i.peucedanũ
Racceuece.i.fœniculum.
Ramilla.i.camilla.
Reatis.i.petroſelinum.
Rumex.i. lapacium acutũ.
Radiolus.i.ireos.
Raſalacanna.i. capitello vn de ſapo fit.
Ragarius.i.grana ſolis.
Racardus.i.cardamomum.
Rodonogira vꝫ rana.i.roſa.
Ralba agreſtis.
SLetio.i.pes columbinꝰ.
Saliunca.i. ſpica celtica
Sanſucus amaracus vel ſperma.i.maiorana.
Secacul.i.eryngium.
Strobilea.i.pinea.
Stuma.i.caulis agreſtis craſſæ cæpæ.
Semen bulbi.i.ſemen domeſticę & craſſæ cæpæ.
Secca.i.hyſſopus.
Scordeon.i.allium agreſte.
Staphiſagria, herba pedicularis.i.caputpurgium.
Siſtrum vel anethũ agreſte, id eſt meu.
Stipterea.i.alumen.
Sinonũ id eſt petroſelinum agreſte.
Smiris, quidam lapis.
Sandaraca, quoddam genꝰ vernicis.
Septemer.i.ſagapenum.
Sebanum.i.ſemen apñ, vel ſemen lini.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 984 sur 1089

Simbra,id eſt ſaturegia.
Stœchados barba.i.polium marinum.
Sãdicus,eſt cõfectio quędã.
Smirne,baſilicor.i.mirca.
Splemon.i.ſcolopendria.
Stagni rotũdus.i.abſinthiũ nigrum.
Satyrion.i.priapiſcus, vel teſticuli leporis.
Saphiſalidos.i.paſtinaca.
Sticide ſagria:id ẽ cucumer agreſtis.
Sicaros.i.ſiſimbrium.
Stilla.i.bulbus.
Sambuci medianus cortex ocatur, & quandoq; cortex & radice vtimur.
Scanapis,flos eius anthos.
Senaron, cardus benedict⁹, & carducellus,idem eſt.
Scifola habet folia lucida & pinguia:tota utimur.
Sigillũ ſctẽ Mariæ facit haſtam rectã, & aliquantulũ longã,& altam,& folia rara et aſpera,radice utimur.
Sigillũ Salomonis facit haſtam flexã in arcu, & multa folia ſurſum trahẽtia, et flores albos plures, ſub arcu haſtæ ſuæ deorſum trahentes,ſe.et radice utimur
Spõdallidõ, radice vtimur, ſilis eſt ſinono, ſed rotundiora hẽt folia, ſinonum & acutiora & lucidiora magis à ſtipite remota, ſemen eius vt ſemen petroſelinũ.
Scrophularia quaſi lactucella habens teſticulos.
Serpill⁹.i.ſaturegia agreſtis, herba vtimur.
Symphitum,conſolida maior, angallicum, idem eſt, radice vtimur.
Scilla.i.cæpa maior.
Spatula fœtida, ſpatula ſalubris,idem eſt.
Siſimbrium,ideſt balſamita aquatica, vel abſinthium ponticum.
Semperuiua.i.aizoon.
Scariola, endiuia, troſiſma idem eſt,folijs et radicibus vtimur.
Spõſa ſolis eliotropia, ſolſequia,cicorea,ituba,idẽ eſt, folijs & ſemine vtimur.
Sinape agreſtis hẽt lata folia & rotunda.
Sauina.i.bratheos.
Sentis.i.rubus q facit mora
Sambucus arbor ſimilis eſt degaleæ in folijs.
Sariofoas.i.ſarcocolla.
Saponaria,burit, herba fullonis,idem eſt.
Saljunca.i.ſpica celtica.
Storax liquida.i.ſagia.
Strobilia.i.ſemen pineæ.
Sicoides fu. id eſt cucumer agreſtis.
Sinopide.i.terra rubea.
Samum.i.fructus iuniperi.
Siccidos.i.gala aſiana.
Squiballa.i.dura ſtercora.
Silia.i.folia vl mediũ furfur
Semicupimen,id eſt thyma media.
Siſelios.i.ſiler montanus.
Sterione.i.gaua.
Stiracos.i.ſtorax.
Sileos.i.policaria.
Soluinſia, cidamum.
Stiſaphora.i.cõtra oriẽtalis.
Sandix.i. auripigmentum.
Scimus.i.lentiſcus.
Simphonica,iuſquiam⁹ canicularis,latrecula,idẽ eſt.
Silfui.i.caryophylus.
Scatumcellus. i. vmbilicus veneris.
Scorfilidos, id eſt reſina vel cortices.
Spedace.i.ceruſſa.
Sicaminum.i.celſa mora.
Sarcocolla.i.agrimonia.
Sendaminum.i.acrifolium.
Senacis.i.ſpica celtica.
Scarade.i.ſaluia.
Scura.i.lacerta.
Scolopendria, id eſt lingua ceruina.
Seperos.i.bacca lauri.
Siſama.i. ſemen papaueris agreſtis,ſiſama ẽt ſunt quędam grana tragacanthi.
Spaguum.i.ſaluia.
Siſamus.i.paſtillus uel ſemẽ balſami.
Scarius.i.ficus.
Spaltea.i.palma.
Spõdogos.i. lanugo quæ in roſa ſaluatica ſolet eſſe.
Syla.i.ceraſa.
Silomachar.i.radix vel cortex ceraſi.
Siſipium id eſt ciprium.
Sui.i.ſinapis.
Sale.i.auena.
Scupio ferrigena, ideſt petra argenti.
Staphenanice,ideſt ſucc⁹ papaueris.
Scalia.i.caſta.
Salpadatie.i. aphronitrum.
Scalcadrene.i.ſal lucidum.
Sapa.i.miſtum coctum.
Sanſica.i.baſilicon.
Sacrapax.i.attriplices.
Seldaco.i.tris irica.
Sinon elauer .i. agrimonia.
Sumbul.i.ſpica.
Sabar.i.aloe.
Sota.i.iunci radix.
Siſan.i.ireos.
Seris.i.ſarcocolla.
Sumach.i.macer.
Stargil.i.citonia.
Simberſeber.i.alumen.
Sedenegi.i. battæbiſantiæ.

TIbaiarũ. i.ſulphur viuum.
Trochiſci. i. rotunda confectio.
Thus.i. olibanum longum.
Tuniana.i.cozumbrum.
Trifolij ſemen,id eſt trifoliũ acutum.
Terraſigillis,ideſt argilla vl creta.
Teſapium.i.ſinapis alba.
Trozuua vel endia ideſt ſcariola.
Turiones.i.ſummitates.
Trifagus,i.trifoliũ acutum.
Trigon.i.ſonum gutturis.
Thora,vt toxicum valet.
Tymbra.i.ſaturegia.
Tapſus maſculus .i. floſnus folijs vtimur.
Til vel fibri.i.fœnugręcum.
Tribula.i.laccinder.
Trianneti .i. petroſelinum.
Tridax.i.lactuca.
Tithymallus.i.galatites.
Tencãdeſtra. i.pyrethrum.
Teruneon.i.pentafilon.
Trixago maior id eſt camedryos.
Truſagnire, id eſt furfur ſuper ignem.
Traiſenochũ.i.chamæmila.
Tridica agria, id eſt lactuca ſiluatica.
Tapſia:ſuccus ferulæ.
Tetigra.i.tribulus.
Tobir.i.roſmarinus.
Tatides.i.artemiſia.
Tergio.i.ſilex.
Troicutes.i.betonica.
Triſafice.i.gladiolus.
Tronecaria.i.periſtereon.
Tertis.i.orob⁹ vel cicercula
Torob os.i.aqua lactis.
Taras.i.aqua marina.
Tartarum.i.greupa.
Tacumo.i.ebulus.
Tecanti.i.euphorbium.
Torra rubea, id eſt bolus armenicus.
Tici.i.ſulphur.
Teremerbin.i.manna.

VVlga,id eſt aſara baccara.
Vnfar.i. cinaprium, vel minium.
Virgia.i.lilium.
Viola,floribus & folijs vtimur.
Vua lupina.i.ſtriguum.
Vmbiculus veneris, cotiledones.
Vſcatũcelli, cimbalaria,idẽ eſt,folijs vtimur.
Venti maior.i.anagal.
Venti media.i.bugla.
Venti minor,ideſt cõſolida minor.
Vermicularis maior retroſellit idem eſt.
Vermicularis minor ſimilis eſt ei,herba vtimur.
Virga paſtoris.i. lupi pect.
Verminaca.i.militaris.
Veche.i. vitreola quã equi comedunt.
Vngula.i.pes leonis q̃ dicitur vngula caballina.
Vnſation.i.flos vitis.
Vatus.i.mora ſiluatica.
Victoria policõ.i. bugloſſa
Vitumẽ.i.ſulphur iudaicũ.
Vlixtratum.i. petroſelinũ.
Vlixarę i.lilium virginane.
Vtridos. i.lac quod vrinæ ſimile eſt.
Vzifur.i.ſinopide.

XYllotaria.i.lignũ cornutum, vel ſiliqua.
Xylobalſamum.i.lignum balſami.
Xili.i.lignum.
Xilonacor.i.cortex celſi.
Xyloaloes.i. lignum aloes.
Xylomyrrha,id eſt lignum myrrhæ.
Xia.i.ſenationes.
Xilia.i.caſia.
Xiſimbrium.i.balſamita.
Xilinon.i.apium.
Xixia.i.vnguenta.
Inchoata ab .y. in litteris. H.&.I.requirantur.

ZVuccarũ.i.pſyllium.
Zonamon id eſt ſemperuiua.
Zomus.i.fermentum.
Zuccozaria,id eſt agnus caſtus,vel ſalices marini.
Zema.i.ſuccus.
Zizania.i.lolium.
Zion.i.ſemperuiua.
Zinirna.i.myrrha.
Ziperi.i.galla.
Zogi.i.forcipes.
Zambacea id eſt rara vnde oleum fit flos eius albus & odorifer.
Zaſtra.i.crocus orientalis.
Zeumia.i.poligania vel cẽtinodia.
Zingiber. i. radix zingib. vel piretri.
Zauco.i.argentum uiuum.
Zarma.i. auripigmentum.
Zerte.i.oleum.
Zerteeria.i.oleum laurinũ.
Zerte ecliri id eſt oleum lenticinum.
Zalbe.i.orob⁹,uel cicerula.
Ziginaria ideſt praſium rotundum.

Finis Antidotarij Nicolai & quorundam aliorum Tractatuum.

Liber

liber.xxviij.Bulchasim benaberazerin,translatus a Simone Ianuensi,interprete Abraham Iudeo Tortusiensi.

DIxit Aggregator huius operis. Postq̃ ego collegi librum hũc magnum in medicinis cõpositis, qui est liber magni iuamenti,quem nominaui librum Seruitorem,& compleui libros suos oẽs, fm voluntatem meam:inueni in multis medicinis compositis libri huius, medicinas multas simplices quæ indigent præparatione ante horam necessitatis magnæ earum:quẽadmodum succos exprimere, & medicinas comburere,abluere,et conficere aliquas ex eis,et discernere ex eis quæ bona sunt,& quæ non bona,& alia fm hanc formam. Præuidi igitur aggregare omne quod est necessarium in hoc, fm rememorationem meam,& ordinaui hunc librum in tres tractatus.

Primus eorum est de præparatione lapidum & mineralium solum,& de ablutione eorum, & de adustione & confectione eorum.sicut est marchesita,& attramẽtum, & calcãtum,& colcotar,& species aluminum, & species salis,& plumbum,& ferrum,& æs,& cohol,& scoria argenti,et scoria auri,& est de ablutione thutię,& calcis,et est de sublimatione argenti viui,& arsenici, & de medicinis petratis.i.psilotris, & de operatione medicinarũ acutarũ,& de operatione zinzifur, et de prẹparatione istorũ oĩum,& de declaratione scĩæ iuuamentorũ istorũ oĩum.

Tractatus secundus est de præparatione radicum plantarum , & de operatione expressionis succorum earum, & qualiter extrahuntur mucilagines & cortices seminũ, & medullæ seminum, & de ablutione olei , & de præparatione fæcis eius,& de ablutione aceti,et de colatione fęcis eius,& de operatione aceti scillitici,& de distillatione aquæ ipsius scillæ,& de assatione ipsius, & de distillatione aquæ camphoræ, & de operatione amyli ex frumẽto, & de hordeo,& siligine,& de ablutione coralli & charabe,& de operatione medicinarum acutarum & laxatiuarum,sicut est scamonea,& coloquintida , turbith,& mezereon,& anacardi,& scebrã id est esula, & species eius. Et ad sciendum tempus quo debent colligi herbæ necessariæ reseruationi,& qualiter debẽt seruari quę colliguntur ex radicibus,& floribus & oleis eorum,& similibus.

Tertius est de præparatione medicinarum sumptarũ ex animalibus:sicut de adustione conchilium, & ostracorum,& cornuum,& solearum , & vnguium , & ossium, & de adustione corticum ouorum , & de adustione setæ, & de adustione sartam id est scorpionum,& cancrorum, & tyriorum,& leporum,& vespertilionum, & hirundinum ; & de modo colligendi sanguinem ex animalibus viuentibus,& de candidatione ceræ,& confectione vrinæ infantium,& qualiter fit gluten ex corijs , & qualiter colliguntur fella,& exiccantur ad necessitatem alcohol, & de bona cognitione istorum omnium,quæ sunt bona, & quæ non bona ex eis.

TRACTATVS PRIMVS CAPItuli primi de ablutione lithargyrij , & adustione eius,& electione boni ex eo.

T de primo tractatu est modus ablutiõis lithargyrij,& de adustione ipsius, & electionis boni, & non boni ex eo. Species igitur lithargyrij multæ sunt,quia quędã species eius est quę fit ex plumbo,& quędam fit ex argento, & quædam ex auro, & quædam ex eis est nigri coloris,& quædam aurei,quę quidem melior est cæteris. Nam vnguenta quæ fiunt ex tali lithargyrio declinant ad albedinem , & sunt nobilis

A simæ bonitatis,sed si lithargyrium fuerit nigrum, aut habens in se aliquid plumbi, erit vnguẽtum quod fiet ex eo nigrum & turpe.Si ergo volueris ipsum abluere & dealbare,necesse est quod eligas id quod habet colorem auri, & quod sit graue,et mundum à plumbo,et frangas idem in frusta quantitatis fabæ, & accipias quantitatem ex eo quam volueris,& pone in olla rudi,et proijcias super idẽ aquam,& ponas super id de frumento bono & purgato quantitatem quandam , & accipias de hordeo pugillum vnum,& liga eum in panno lineo nouo subtili, & suspendas eum ligatum in orificio ollæ intra ipsam & facias feruere,donec crepet hordeum,deinde auferas ollã ab igne, & ponas id quod est in olla in parua parapside munda, & proijcias frumentum,et funde super lithargyrium aliã aquam & ablue ipsum fricãdo manibus fortiter, postea dimitte siccari,deinde accipe & tere ipsum,et proijce sup ipsum aquam calidam,& agita ipsum , & dimitte ꝙ resideat,& abijce aquã, & iterum desicca vt prius , & facias
B hoc desiccando,terendo,& abluendo tãdiu ꝙ subtilietur & dissoluatur in aqua,deinde expecta ꝙ resideat & clarificetur aqua,& abijce ipsam, & tere quotidie ſępe in die, & in vesperis pone super eam aquã aliam,et dimitte p horam vnam & cola , & facias hoc totum ter in die : quinq; diebus continuis , post hoc proijce super duas lib.ex eo drach .ñ. salis gemmæ , & infunde super ipsum aquam aliam,& quando fit album pone super ipsum aquam calidam,& facias secundum quòd fecisti prius tãdiu, quòd nihil remaneat in eo salsedinis, & postea dimitte desiccari in sole,mouendo ipsum sæpe,donec exiccetur tota humiditas,deinde repone,& serua.

Alius modus.

Accipe de lithargyrio li.ñ.& tere bene , deinde accipe de salgemma nigra li.vi.& misce cum lithargyrio,& pone in olla rudi,& proijce super ipsum tantum aquæ,ꝙ cõ operiatur,& agita tota die mane & sero,& si aqua uidebi
C tur minui,adde paulatim,et fac id triginta diebus agitando, vt dictũ est ne coaguletur,& petrificeť , & post.xxx. dies abijce agitãdo paulatim,deinde pone ipsum in mortario,& tere , & postmodum proijce ipsum in parapside terrea munda & proijce super ipsum aquam , & agita cũ manu motione forti , & dimitte donec resideat,& abijce illã aquã,& superfunde aliã aquam & facias hoc quousq; salsedo tota recedat. Postea dimitte fere exiccari,et informa trochiscos,& sine eos siccari, & serua in vase plũbeo.

Modus alius.

Frange lithargyrium in frusta quantitatis fabæ,& pone ipsum intra stomachum apri , & fac tandiu feruere in aqua,donec stomachus coquatur, deinde extrahe ipsum à stomacho,& pone cum eo de sale quantitatem quæ sufficiat,& tere,& laua,sicut dictum est superius.

Alius modus.

Et sunt qui accipiunt lithargyrij quantitatem lib.i.& miscent cum eo tantundem salis, & ponunt super ipsum
D aquã,& terunt in sole,et mutant aquã vna vice post aliã, quousq; albescat. Et aliter , accipe quãtitatem lithargyrij et inuolue in coto albo,et pone in olla fictili , & pone desuper ipsum aquam,et accipe fabas recẽtes vel nouas pugillum vnum,et pone desuper et permitte tandiu bullire quousq; fabæ crepuerint,et totum nigrificatum sit,et tũc proijce ab olla,et inuolue in coto alio:et superpone aliam aquam claram ponẽdo alias fabas vt prius , et coque iterum vt fecisti,et facias hoc ter vel amplius quousq; cotũ non tingatur , et post pone ipsum in vase aliquo, et pone super oẽs octuaginta drachmas ex eo salis nitri quãtitatẽ li.i.et tere simul:et iterũ suppone de sale nitro albo fortis albedinis drachmas quadraginta postq̃ sal nitrum prius dissolueris in aqua,et tere bene donec albescat magna albedine,deinde pone in vase terreo latũ habẽte orificium et superpone aquã multam,et agita,et dimitte,donec resideat , et aqua clarescat, et abijce ipsum , et iterum pone aliam aquã,et fac sic donec aqua dulcescat, et nihil rema-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 986 sur 1089

neat falsedinis. In fine vero cola aquam,& pone in olla terrea noua uitreata in sole quadraginta diebus in estate, et post quadraginta dies,quando erit desiccatū,vtere eo.

Alius modus.

Accipe lithargyrij boni aurei partem, & tere bene,& pone super eum de sale cōi partes duas, & pone super eū quantitatē aquę qua cooperiatur,et superet circiter quatuor digitos & dimitte in vase septem diebus,& misce oī die bis,& post septem dies proȷce aquam,& pone aliam aquā,& muta aquā illā quotidie vsq; ad finē quadraginta dierum. Tunc.n.aqua dulcificabitur & litargyrium dealbabitur sicut ceruſa,& fac trochiscos & serua & tere.

Combustio litargyrij.

Accipe lithargyrium,& frāge frustatim ad quantitatē nucis,et pone super prunas sufflādo cum folle fabrorum, donec fiat sicut ignis,deinde extrahe ab igne, & sine infrigidari,& absterge ipsum à putredine. Alij vero qñ extrahunt ipsum ab igne, extingunt eum in aceto vel in vino,& iterum ponunt in igne,& sic faciunt tertio, & etiā pluries extinguendo,& postea abstergunt.

Modus operationis ceruſſæ,& ablutionis & electionis ipsius,& quæ est bona & quæ non.

Modus faciendi ceruſſam sicut fit in hiſpania, est vt accipias vas magnum terræ, habens orificium latius fundo eius, & ponas eum in domo obscura plena fimo pecorū & sit remota à vento, & sit domus stricta, & sepeli duas partes vasis in illo fimo, & pone in fundo vasis parum aceti boni vetusti cum fœce sua,& super acetum pone iterum de vua bona & bene matura quod attingat vsq; ad medium vasis, vel minus parumper. Et caue ab vua nigra ne ceruſſa destruat, & postea accipe pānum crassum de lana vel de pilo,cuius forma rotunda formet ad mensuram orificij vasis,& fac in ipso panno triginta vel quadraginta foramina vel plus vel minus fm quantitatē orificij vasis, & suspēde in vnoquoq; foramine panni filum vnū crassum et forte,et in capitibus filorum liga laminas plumbi vnicuiq; filo laminam vnam,et longitudo vniuscuiusq; laminæ sit duarum partium palmi vnius, et latitudo vniuscuiusq; sit tertia pars palmi. Et spiſsitudo earū sit sicut crasitudo digiti vel circa illud: et suspende laminas in vase longe ab vuis circa mensuram trium digitorum,deinde cooperias vas aliquo coopertorio quod cooperiat os vasis cum toto illo coopertorio perforato, et stringe coopertorium bene,ne aer uel uētus ingrediatur, et claude ostium domus,ne ventus ingrediatur in domū et dimitte sic decem diebus vel circa hos fm qualitatem temporis,et postea aufer coopertoriū primum et secundum perforatum, et aufer laminas paulatim. Nam tu inuenies in laminis ceruſſam quæ declinat ad nigredinem parū et tunc rade laminā paulatim, vnamquamq; per se, et postea repone eas in vase secundum modum prædictum,et dimitte sicut feciſti prius,postea iterum auferas, et rade, et aduna ceruſſam simul,et faciasita donec fere consumptæ fuerint laminæ, deinde pone ibi alias laminas plumbi nouas:et fac ita sæpe,si vis multam ceruſſam facere,et caue à fumo vasis,quia multum lędit cerebrum Postmodum autem in tempore veris accipe quod collegisti,et coadunasti,et pone totum in magna pelui, et pone super eam aquam, et laua, et proȷce aquam quando ceruſſa descēderit ad fundum peluis,et pone aliam aquā, & fac ita donec nigredo recedat, et fiat alba, et purgata à superfluitatibus. Deinde facias ex ea magdaleones et pone super lapidem marmoris ad solem, et sine siccari, et custodias ipsam à fumo, et à vento, et à puluere, et repone et serua.

Modus abluendi ceruſſam,et assandi et lauandi eā.

Tere ceruſſam,et pone in vase fictili cōcauo super prunas,et fac ignem desubtus donec sit combusta, deinde remoue ab igne et repone, et si vis ipsam assare, neceſſe est q; ponas eam in patella terrea super ignem, et agita ipsam donec conuertatur in colorem cineris, postea aufer ab igne, et dimitte infrigidari et repone. Et si vis eam abluere tere ipsam in aqua sæpe,et proȷce aquam sæpe et ablue, sicut lauatur scoria auri, et argenti, quorum modus dicetur infra, et illa est bona ceruſſa quæ est multum candida et partes eius sunt de se clare, et quando tangis eam digito inuenies partes eius lenes sine asperitate, et quando tu frangis aliquantulum ex ea vngue tuo, quod frangitur est sicut squama.

Modus lauandi plumbum.

Oportet q; habeas mortarium et pistillum de plumbo,et proȷcias in mortario parum aquæ et agita cum pistillo diu,donec aqua incipiat denigrari, et incraſſari,deinde cola ipsam per pannum lineū, et fac hoc ter vel amplius, et dimitte quod colatum est, quousque descendat plumbum ad fundum vasis, in quo ipsum colasti, et postea ,proȷce aquā eius,et pone aliā aquā, et laua ipsum sicut lauatur scoria auri et argenti, et sæpe quousq; non remaneat in aqua,vlla nigredo. Et fac trochiscos et repone.

Alius modus lauandi.

Sunt qui accipiunt plumbum purum, et limant illud cum lima,et terunt illud cum aqua modica in vase quod dicitur eorum lingua salaxa: et pistillum est de petra, et proȷciunt desuper ipsam aquam et lauant ipsam in vase, sicut dixi supra et cum manu adunant,et quod egreditur de nigredine proȷciunt, et scias q; non debet lauari vna vice multū,ne conuertatur in ceruſſam, sed expectare parum, et reiterare aliam aquam et sinere quousq; plumbū descendat in fundum vasis, et proȷcere illam, et iterum mittere aliā. Finaliter vero debet abȷci tota aqua,et fieri ex eo trochisci. Et causa quare non debet multum exquisite ablui,est ne conuertatur in ceruſſam.

Modus quo lauatur scoria plumbi.

Accipe de scoria plumbi, et tere ipsam bene, et pone aquā,et ablue, et proȷce aquam semper, et iterum pone aliā,et fac ita tandiu,q; bene abluta sit, in fine vero expecta q; descendat scoria ad fundum vasis,et abȷce aquam, et fac trochiscos,et repone.

Modus adustionis plumbi.

Sume laminas plumbeas et pone in olla fictili, et proȷce super eas parum sulphuris, radendo ipsum sulphur super eas, deinde accipe alias laminas plumbi, et pone super primas, et iterum rade super eas de sulphure,et iterum alias laminas superpone, et sulphur rade, et fac ita quousq; olla sit plena, deinde accende super eas ignem, et quando videris plumbum inflammari, oportet quod commiſceas cum virga ferrea donec plumbum conuertatur in cinerem, ita q; nihil remaneat de substātia plumbi quin sit totum in cinerem conuersum,et qñ erit ita,aufer ab igne et dimitte infrigidari, et oportet q; ille qui hoc facit,cooperiat faciem suam:nam odor multum nocet.

Modus alius comburendi.

Accipe limaturam plumbi, et admiſce eum ea de sulphure, et pone in ollam super ignem. et agita cum virga modo prædicto.

Item alius modus.

Alij accipiunt ceruſſam de plumbo loco sulphuris et imponunt, modus quo vsi sunt hiſpani de combustione eius est,q; accipiunt plumbum et ponunt in furno aurificis, et sufflant cum folle donec confletur, et post radunt super eum sulphur donec combustum sit, et colligunt et reponunt, vel etiam sufflant super ipsum sine aliquo sulphure, quousq; comburatur. Verumtamen magnus labor est,et non potest comburi nisi in magno tempore,et cum difficultate. Accipe ergo ipsum adustum,et laua ipsum cum aqua dulci,sicut abluitur id quod supra dictum est in capitulo de laminis, et repone, et scias quod quando erit bene adustum, cōuertetur in colorem lithargyrij.

Modus faciendi æs adustum.

Inquit Dioscorides,sunt qui faciunt æs vstum ex clauis qui reperiuntur in naui, in hunc modum. Accipiunt sulphuris partem, et salis tantundem, et terunt y trunq; simul,

ſimul, & ponunt clauos in olla fictili cruda cum ſulphure & ſale, & gradatim, ita ꝙ vnū ſolatrium faciūt de clauis, & aliud ex puluere ſalis & ſulphure, & iterum aliud ex clauis, & aliud ex puluere. Et ſic faciunt quouſq; olla ſit plena, & poſtea cooperiunt vas cum coopertorio terreo, & ponunt in fornace figuli, & dimittūt quouſq; vas bene coquatur, & auferunt, & reponūt. Et dixit, ꝙ alij rādunt ſuper ipſum alumen iameni loco ſulphuris. Et alij nullum iſtorum ponunt, niſi quod cōburunt ſatis & alij comburunt cum ſulphure ſolo, ſed id fit nigrum. Alij vero liniunt clauos cum ſulphure & alumine diſſolutis in aceto, & adurunt in vaſe crudo, & alij accipiunt clauos, & ponūt in vaſe ęreo, & proſciunt deſuper acetū & comburunt, & poſtq; aduſtum eſt ſemel, proſciunt deſuper acetum, & ſic faciunt ter, & reponunt. Alij vero ſic comburunt æs, accipiunt enim limaturam æris rubei & ponunt ſuper eam octauam partem ſui de ſulphure, & ligāt in pecia, & liniunt vel lutant cum argilla, & ſinunt ſiccari, & poſtea ſepeliunt in igne facto ex ſtercoribus animalium duobus diebus quia erit aduſtum, & iſtud eſt mirabile æs aduſtum, quod me docuit quidam vir bonus & fidelis, & melius æs vſtum omnibus eſt id quod apportatur de Babylonia, & poſtea id quod venit de Cypro, quod declinat ad nigredinem & ruborem.

Ablutio eius.

Sed qui volunt eum abluere, terant eum in aqua dulci ſecundum modum illum quo lauatur ceruſſa mutando aquam ter in die, donec nihil remaneat putredinis.

Modus lauandi ſcoriam æris.

Scoria æris lauatur eodem modo, & virtus eius eſt, ſicut virtus illius. Verumtamē ſcoria minoris virtutis eſt.

Modus lauandi batituram æris, & eſt illa quæ cadit ab incude, quando malleatur æs.

Dixit Dioſco. ſume batituram ęris & purga ex ea li.ñ. & pone in vaſe quod dicitur ſalaya, & eſt mortarium, & pone ſuper eam aquam claram dulcem, & miſce bene donec ſquammæ deſcendant in fundū vaſis, & aſcendat putredo natans in aqua, & proſce aquam, & aufer quod eſt clarificatum, & pone lib.i. & .ſ. aquæ pluuialis, & iterum miſce in ſalaya cum manu, & quādo videris eam leuem, proſce aquam paulatim quouſq; remaneat .ʒ.xx. & laua iterum lauatione forti, & poſtea comprime ſquāmas illas appodiando parietibus vaſis & exprimatur ab eis aqua. Et tunc accipe aquam illam & pone ipſam in vaſe æris rubei, quia iſta aqua eſt corpus ſquāmarum & ſubtilitas earum, & earum virtus qua debemus vti in medicinis oculorum. Illud vero quod remanet habet modicam virtutem: & oportet ꝙ lauetur alia vice, & quod miſceatur bene quouſq; nihil remaneat illius lenis. Et poſtea coperi reſiduum cum pāno & dimitte duobus diebus ita, quòd non commoueatur, & poſt duos dies clarificabis, & repone in vaſe ſtricti orificij, & alij lauant folia, alij florem æris ſicut ſcoriam, & reponunt.

Modus comburendi ſcoriam & abluendi ipſam, & eligendi bonam ex ea.

Notandum eſt ꝙ ſcoria quorumcūq; metallorum nominatur arabice climia. Et modus combuſtionis eius eſt ꝙ ponas ſuper ignem de prunis donec calefiat & faciat ebullitiones ſimiles veſicis, ſicut facit ſcoria ferri, & tunc extinguas eā in æſtate in vino, & qui æget vſu eius in ſcabie oculorum oportet vt extinguat eam in aceto, Alij vero accipiunt ſcoriam combuſtam in hunc modum quem ego narro. Terunt ipſam in vino, & ponunt eam in ollam factam ex argilla, & comburunt alia vice quouſq; frangatur in modum foliorum. Et poſtea terunt iterum, & comburunt alia vice, & tertio, donec vertatur in cinerem, & nihil remaneat craſsitiei, & iſtud eſt quo vtuntur quidam loco thutiæ.

Doctrina qualiter aduritur ſcoria argēti & auri, ex lib. almeiamir, quibus vtimur in collyriis.

Accipe de ſcoria cabruſie quantum vis, & tere ipſam craſſo modo. Et confice cum melle ipſam, & pone ipſam in vaſe fictili nouo, & oppila orificiū eius, & lini cum argilla, & facias foramen in ſummitate coopertorij per qđ fumus exhalet. Et pone vas in medio ignis ex carbonib⁹ quādo ergo incipit ſcoria comburi aſpice fumū qui egreditur ex foramine, ſi declinat ad nigredinem dimittas ad huc ſuper ignem: ſed quando videris ipſum declinare ad albedinem, aufer ab igne & extrahe ſcoriā à vaſe, & proſce ſuper ipſam de bono vino quantitatē qua extinguatur, & dimitte refrigerari, & tere & vtere.

Ablutio eius.

Sed eius ablutio eſt, vt teratur in aqua, & proſciatur illa aqua, & iterum ponatur ſuper ipſam alia aqua. Et fiat hoc ſępe tandiu quòd non appareat ſuper aquam aliquid putredinis: deinde collige, ſicca, & reſerua. Et melior ſpecierum eius eſt cabruſie, deinde quæ habet colorem cœleſtem & intus album & habet venas ſimiles lapidi. Alię vero ſuæ ſpecies ſunt non bonæ, quia non valent niſi in vnguentis.

Modus præparandi cadmiam, & abluendi & conficiendi eam, & ſcientia electionis eius.

Cadmia eſt thutia, quæ vocatur arabice ſapharie, quæ conuertit ramum rubeum in glaucum, & ipſa quidem eſt thutia in potentia. Et quando fit ex ea auricalchum, aſcēdit fumus eius, & adhæret parietibus fornacis, & colligitur, & cōuertitur tūc in thutiam in effectu. Et hæc eſt illa quæ eſt bona ad præparandum & abluēdum. Et thutia quidem eſt lapis, qui egreditur ex minera proprie in Albirā ciuitatem Hiſpaniæ, & illa quæ ex ea grauis eſt mediocriter & declinat ad rubedinem paulatim, vel ad glaucedinem, eſt melior ſpecierum eius. Et quę eſt mūda à lapidibus ſuæ mineræ, & eſt ſpecies climiæ ſm opinionem Dio. Et omnis ſcoria de corpore malleabili, ſicut eſt aurum & argētum, æs vel plumbum, ſeu ferrum. Et aliæ multæ ſpecies, & alij lapides multi ſicut marchaſita ſunt omnes ſecundum opinionem. Dio. climie. Verumtamē id quod verificatum eſt apud nos experientia & opere huiuſmodi longo tempore in ablutionem iſtius thutiæ, & præparatione eius in medicinis oculorum, eſt vt accipias de iſto lapide, ſicut egreditur de minera terræ, ex eo qui eſt declinans rubedini et glaucedini, ſicut dixi, qui eſt mundus à lapidibus ſuæ mineræ. & frange fruſtatim, & pone in fornace aurificis cum multis carbonibus, & ſuffla cū folle, & pone deſuper alios carbones & ſuffla quouſq; calefiant lapides, & aſcēdat fumus eius ab igne, tunc ergo accipe illos candentes cum forpice, & extingue in aqua pluuiali vel dulci, & qui vult vti ea in ſcabie oculorum, & vult ꝙ eius frigiditas & ſtipticitas ſit amplior, oportet quod extinguat eam in aceto, vel in aqua granatorum, vel in decoctiōe ſumach, & ille qui vult, vt ſit magis penetrans & ſubtilior, oportet quod extinguat eā in vino, vel ſapa. Et iſte eſt modus coctionis eius.

Modus ablutionis eius.

Modus vero ablutionis eſt ꝙ accipias cadmiā & teras craſſo modo, ne terātur partes quæ ſunt in ea ex lapideis venis. Deinde liga eā in pāno craſſo ex lino, & pone corā te parapſidē magnam cū aqua dulci, & ſubmergas peciā illā in qua ligaſti thutiā in aqua & frica manibus, et inunge cū aqua illa ſæpe & diligēter donec diſſoluaſ quod eſt ſubtile ex ea, & egrediatur ex panno in aquā. Et tua intereſt, ꝙ reponas aquam illam cū eo, quod egreſſum eſt de pecia in parapſide alia, & frices iterū pānum in aqua alia clara, & hoc fac quouſq; tota terreitas thutiæ excoletur à panno: vltimo proſce, qđ remanet ex lapidibus in pecia. Deinde miſce aquā, quę eſt in parapſide cū thutia, & proſce aquā illam cum ſubtili illo terreo, & illa pinguedine quę natat ſuper aquam per agitationem eius in vaſe alio. Et facias hoc cū ſumma facilitate ita, quòd ſepares illud ſubtiliſsime ab arena, quæ deſcēdit in fundo vaſis, & proſcias aquam aliam ſecundo, & tertio, quouſq; nihil remaneat de ſorde eius, deinde proſce arenā quæ ſua grauitate

iacet

iacet in fundo vasis, reliquū vero, quod reseruasti dimitte residere in aqua, donec descendat ad fundū. Tunc proij ce aquam cum facilitate, donec remaneat cor purū, hoc autem pone sub sole donec desiccetur, et repone, et serua.

Alius ad idem.

Verum quidam abluunt iterum hanc in hunc modū, qui est, ꝙ colligunt cor eius, et spumam seu pinguedinem eius de superficie aquæ cum coto mundo, & proijciunt substantiam. Et iste modus ablutionis appellatur arabice altheſiul. i. clarum. Et faciunt ita sepe, quousq; egredia tur tota spuma eius, & subtilitas eius, et abluunt cotum à thutia, quæ est in ipso qualibet vice, & ponunt sub sole quando expleuerint donec siccet, & reponūt necessitati.

Modus confectionis cadmiæ.

Confectio vero cadmię diuersificatur ſm diuersitates ægritudinum oculorum. Nam ille qui vult frigiditatem eius in ophtalmia oportet ꝙ ponat de aqua rosata bona in vna parapside. Deinde ponat thutiam lotam sicut dictum est in una pecia, et lauet fricādo cū aqua ro. quousq; tota egrediatur de pecia. Post hoc ponat sub sole, & cooperiat cū panno mundo, ne cadat in ea puluis, vel aliud & dimittat donec siccetur. Deinde infundat eam cum aqua rosata secundo & tertio, vltimo terat eam subtilissi me. Et terat cum ea aliquantulum camphoræ, & vtatur ea in ægritudinibus ophtalmiæ calidæ. Et ille qui vult iuuamentum eius in rubore palpebrarum, & in crassitudine earum, quod dicitur arabice sulach, & in scabie, oportet ꝙ cōficiatur cum aqua myrobalanorum citrinorum loco aquę rosatæ. Et qui vult ea vti in ægritudinibus oculorum frigidis, conficiat cum vino veteri bono, odorifero, ter, & imbibat eam in aqua maioranæ recentis semel, aut bis, & terat cum aliquantulo spicæ nardi. Et aromatizet eam cum modico musci, & vtatur ea in lachrymis oculorum, & humiditatibus descendentibus ad oculum, & in venis rubeis, quæ sunt supertextę in coniunctiua, quæ nominatur sebel, & in fluxu palpebrarum. Et sunt qui cōficiunt eam cum aqua fœniculi ad aquam descendentem ad oculum, aut cum aqua sumach, & ille qui vult, ꝙ sit virtutis abstergentis & rodētis, oportet quòd conficiat eam cum aqua acori, & similium.

Alius assationis modus.

Assatio vero eius est, ꝙ accipias eā, & teras bene, aut accipias de lauata, & conficias cum aqua, & fac trochiscos, & super testam nouam ponas, & postea super prunas, & volue trochiscos cum assiduatione, donec siccentur, & fiant rubei, tunc repone necessitati.

Combustio eius.

Sed modus combustionis eius est, ꝙ accipias de thutia lota sicut dixi supra, & confice eam cum melle bono, ita vt fiat ad modum pastæ, & pone in olla terrea, quæ habet orificium strictum, & cooperi cum coopertorio conuenienti orificio eius, & oppila liniendo cum argilla, & fac foramen in medio coopertorij, & pone in fornace calcis, & dimitte donec vratur, & quando erit adusta, cuius signum est, ꝙ non egreditur à foramine fumus, auser ab igne, & extingue eam calidam in rob, & ficca & repone.

Modus cōbustionis marchesitæ, & ablutionis eius, & electionis eius, quæ est bona, & quæ non.

Marchasitæ duæ sunt species, aurea videlicet, et argentea, & illa quæ grauior est ex ea, est melior, & modus adustionis eius est, ꝙ accipias eam, & rores eam melle, & pone super prunas non multas, & suffles cum assiduatione donec rubeat, deinde auser ab igne. Sed ablutio ei⁹ est, ꝙ accipias de ea quæ aurea est, & tere, & cribra, & pone iterum in mortario, & proijce super eam de aqua pluuiali, & tere & ficca. Et iterum pone aquā aliam, & facias hoc septem diebus cōtinuis, postea adde parum musci, & tere, & vtere ea in oculo, quia confert humiditati eius, & cicatricibus vlcerum, & albedini eius.

Modus abluendi antimonium & adurendi.

Ablutio eius est sicut ablutio marchasitæ, & cadmiæ, & adustio eius est, vt ponatur super prunas, & suffletur cum folle donec inflammetur, & auferatur postquam inflammatum est statim ab igne, quoniam si nimium dimitteretur in igne, conuerteretur in virtutem plumbi.

De modo faciendi ziniar ex ære, & abluendi. ipsum, & colligendi ex eo quod bonū est.

Operatio faciendi ziniar ſm quod fit in partibus nostris. s. in Hispania, fit in hunc modum. Accipe vas ficti le magnum, cuius orificium sit latius fundo eius, & pone ipsum in domo plena stercoribus ouium, & sepeli ipsum in modū quem dixi in faciendo cerussam, nisi ꝙ laminæ in quibus fit ziniar debent esse ex ære rubeo, & latitudo cuiuscunq; laminæ sit ſm mensuram dimidij palmi, & longitudo sit ſm duas partes palmi vnius, & spissitudo sit sicut crassitudo dimidij digiti. Et non est curandum vtrum vua quæ apponitur in vase sit nigra aut alba, aut si ponas acetum forte solum sine vuis, cooperi ergo vas post constrictionem laminarum, & stringe os eius, & oppila, & reuertere ad vas transactis. x. diebus, & auser laminas, & rade zinias de laminis paulatim, & reponas iterum eas in vase, & dimitte diebus totidem, & iterum abrade, & fac istud donec cōsumentur laminæ, & postq; consumptæ fuerint, pone alias laminas, & fac vt fecisti prius, donec habeas ziniar quantum vis.

Modus alius.

Inquit Dioſco. fit ziniar in hunc modum. Pone acetū forte in aliquo vase fictili, & cooperi vas cum coopertorio facto ex ære curuo vel plano, si non inueneris curuū, sine aliquo foramine, ne vapor aceti exhalet extra, & inquiras omni. x. die, & rade à coopertorio ziniar, & colligę, & serua: vel accipe laminas ęreas, et pone, idest suspendas in vase vbi sit acetum forte, & sit suspensio earum ita, vt non tangat acetum, & in quolibet. x. die requiras, & rade quod inuētum est in laminis ex ziniar. Et dixit etiā ꝙ fit ſm hūc modum, & est vt accipias frustum æris fusi, vel plura frusta, & sepeli ea in vinatio vuę quādo acescit, & semper qñ aliquid oritur ex ziniar super frusta, collige & serua. Et dixit etiam ꝙ fit ex limatura æris, & ex laminis plumbi extensis subtilibus, proijciendo desuper limaturam, & laminas, acetum forte ter vel quater in die, & moue qualibet die semel, et fac ita donec vertatur in colorem viridē, & quidam aurifices faciunt ziniar ſm modū diuersum ab istis, & est ꝙ terunt vrinā infantium in mortario ex ære cabrusia, id est de cupro cū pistello de eodē, & agitant diu quousq; color eius vertatur in viridē colorem, & cū isto clarificāt aurū. Et dixit Dios. modum alium in ziniar quem appellauit vermiculatum vel vermiculosum. Et fit vt accipias mortarium, & pistellum de cupro, & proijce in eo de aceto forti al. & tere agitando cū pistello donec acetū incrassetur: deinde adde acetum iterū, & de alumine rotundo, & sal gemma clara lucida, & de sale multum albo, & de sale nitro, de quolibet ana. ʒ. ij. et tere agitando diutius in sole æstiuo, quousq; vertatur in colorem ziniar & incrassetur, deinde coque ipsum, et ista species ziniar est pulchri coloris, & fortis operationis. Alij faciunt in hunc eundem modum addentes tantūm vni, parti aceti, duas vrinæ vetustæ, & de medicinis prædictis easdem portiones. Et sunt qui adulterant ziniar cum ære adusto, & gummi arabico miscentes, & faciunt in modum supradicti vermiculosi.

Modus alius faciendi ziniar.

Accipe partem salis, & partem farinæ hordei, & tere vtranq; cum aceto, & linias cum eo ollam terream à parte interiori, & dimitte diebus quousq; inueniatur ziniar, sicut ziniar nouum, & rade, & repone.

Modus comburendi ziniar.

Accipe ziniar, & pone in patella terrea superignem, & misce quousq; videas colorem eius mutari, ita ꝙ vertat ad colorem thutiæ, & postea auser ab igne, & sine tepescere, & collige, & serua, & vtere, & habeas de ziniar, quod generat in mineris in insula Cypri, quod apparet

super

ſuper aliquos lapides in quibus eſt æs, & eſt quod ſtillat à ſpelunca, & id quod ex eo apparet ſuper lapides eſt parum, ſed id quod inuenitur in mineris eſt maioris quantitatis, & pulchri coloris, ſed non eſt bonum propter niminm quantitatem quæ admiſcetur ei ex lapidibus, & ſunt qui adulterant cum multis rebus, ſicut cum pumice in marmore piſtatis, & ſunt qui miſcent cum chalcantho, & qui vult cognoſcere illud, quod eſt adulteratū cum pumice, vel cum marmore, madefaciat manum ſuā in aquam, & ponat ſuper eum, quia ſtatim diſſoluetur, et ſunt qui maſticant ex eo cum dentibus, et ſic percipiūt lapides, & diſcernitur id quod eſt adulteratum cum vitreolo, ponendo ipſum in lamina ferrea ſuper ignem, & ſi continet aliquid vitreoli quando erit combuſtum, fiet rubeum, ſed id quod non eſt adulteratum remanet in ſuo colore & ſua figura. Et melior ſpecierum eius in noſtris partibus eſt, quod eſt magis viride, fortioris odoris, aduſtens guſtum, & fortioris operationis.

Modus comburendi, & albificandi auripigmentum, & ſublimandi ipſum, & comburendi, & vertendi citrinum in rubeum.

Pone auripigmentum in vaſe fictili ſuper carbones accenſos, & agita ipſum ſatis ſine intermiſsione, & quando erit valde calidum, & color mutatur, auferas ab igne & dimitte infrigidari, & tere, & repone, & virtus eius eſt quoniam ipſum putrefacit, & pungit punctione magna, & aufert carnē ſuperfluam in vlceribus, & abradit pilos.

Sublimatio arſenici.

Sume de arſenico citrino id quod ex eo eſt humidius & laminoſum, videlicet quod aſsimilatur laminis auri, et tere cum tantundem ſalis quod comeditur, & pone inter duas patellas terreas vitreatas, & luta eas cum terra vitriariorum, & pone ſuper ignem, & dimitte ipſum donec diſſoluatur: & aſcendat fumus eius, & adhæreat ad tectū ſuperioris patellæ, deinde aufer ab igne, & ſine tepeſcere, & tunc aperi vas, & rade quod inuenies adhærens tecto ſuperioris patellæ, & miſce ipſum cum eo, quod remanſit in patella inferiori, & tere inſimul, & pone iterum inter patellas: vt primo feciſti, & pone ſuper ignem ad ſublimandum iterum: & facias hoc tertio, & quarto, & toties quouſq; id quod aſcendit fiat albū ſicut ceruſſa, quod quidem collige, & ſerua neceſsitati.

Modus vertendi arſenicum citrinum in rubeum.

Verumtamen, qui vult facere ipſum de citrino rubeū, oportet q; frangat eū in fruſta mediocria, & ponat in olla ſegregatum, et oppilet os ollæ, & ponat in furno panis, et dimittat ſpacio quinque horarum, deinde frangat et aufe rat, quia tunc inueniet arſenicum rubeū pulchri coloris.

Modus albificandi argentum viuum per ſublimationem.

Accipe de argento viuo bono, & purificato à plumbo, & omni alia ſorde, & tere ipſum cum pondere eius de chalcantho bono, & proīce ſuper eum acetum, & aſsi dua piſtatione quouſq; argentum viuum totum coaguletur, & nihil de eo appareat in chalcantho. Tunc ergo exicca ipſum modicum ab humiditate aceti, & pone inter duas patellas, & luta cum argilla, & pone ſuper ignē, & fac ignem ſub eo tanto ſpacio temporis, quanto faceres, ſi velles coquere carnes, deinde aufer ab igne, & dimitte infrigidari patellas, & accipias, & aperi eas, et tunc inuenies partem argenti viui adhærentem tegmini patellæ ſuperioris, & partem eius mortuam, & partem eius viuam, tunc ergo collige totum, & adhibe ſimul terens fortiter vt prius, & ſemper rora cum aceto, & iterum pone inter patellas, & luta labia cū argilla, & pone ſuper ignē, vt prius feciſti, & hoc totum fac ſepties: vel amplius: vel minus, quouſq; fiat album, quod collige & ſerua.

Modus ſublimandi medicinam acutam, quæ lingua arabica nominatur Adhichbardic.

Sume arſenici citrini puluerizati, calcis viuæ alchaliz

A mar ana lib. ſ. argenti viui lib. i. ſalis armoniaci quartam partem libræ vnius, terātur omnia cum aqua primo donec moriatur argentum uiuum, deinde ſicca et tere ſecundo, & pone in alutel ad ſublimandum, et forma alutel eſt, quòd accipias ollam & patellam vnam terream, & facias in patella foramen ad magnitudinem orificij ollę, & conſtrue orificium ollæ ſuper foramen, quod feciſti in patella, & luta eam ſimul cum argilla ſapienter, deinde fac furnum paruum, & pone patellam ſuper furnum, & luta bene ab omnibus partibus eius, deinde pone mediam in olla, & cooperi ollam cum parapſide vitreata, & luta orificium ollæ bene cum labijs parapſidis vndiq;, poſt hoc accende ignem ſub olla horis ſex, quia medicina ſublimabitur, & aſcendet ſupra patellam, et adhærebit parapſidi, cum ergo infrigidatum fuerit, aperi vaſa, & abrade medicinam à parapſide, & repone & vtere, illud autem quod remanſerit in fundo ollæ ſerua ſimiliter, & vtere eo pro corroſiuo, etiam qui vult medicamen fortius eo, oportet
B q; radat id quod remanſit in fundo ollæ cū eo, quod ſublimatum eſt, & terat totum ſimul, & ponat iterum in alutel, & accendat ignē deſubtus, donec ſublimetur, eſt nāq; fortius ſatis quod ſublimabitur, & qui ponet eum ad ſublimandum iterum & tertio erit melius.

Modus faciendi zinzifur, & eſt cinaprium.

Accipe argenti viui, & ſulphuris citrini ana. Et quidā ponunt minus de ſulphure, miſce & pone totum in vaſe vitreato de terra, quod poſsit ſubſiſtere igni, & imple tertiam partem eius ex medicina, & duas partes eius relinque vacuas, deinde cooperias vas cum parapſide vitreata, & luta ſapienter cum crēta, & pilo confectis inſimul, deinde edifica ſibi furnum quadratū, & pone vas in medio furni quadrati, ita quòd duæ partes vaſis, quæ ſunt vacuæ ſupra medicinam ſint ſuperantes extra furnum, & ſit fundus vaſis diſtans à ſolo fornacis menſura duarū partium palmi, deinde accende ignem ſub eo. xij. horis, deinde permitte furnum frigeſcere, poſtea frange vas, &
C inuenies zinzifur.

Modus faciendi calcē, & abluendi eā, quę eſt neceſsaria combuſtioni ignis: & furunculis acutis, & modus faciendi confectionē medicinę quæ fit ex ea ad depilandum pilos.

Fit calx in partibus noſtris plurimū ex lapidibus notis in mineris eorum. Et ſunt ex hominibus, qui faciunt eam ex petra marmoris albi, et fit ex corticibus ouorum, & ex teſtis oſtracorum viuentium in mari. Verumtamē melior calx ad faciendum medicinam, eſt illa quæ fit ex corticibus ouorum, et poſt illam melior eſt illa, quę fit ex marmore. Sed modus faciendi calcem ex corticibus ouorum eſt, ut accipiatur de corticibus ouorum quantitas, et in olla noua ponantur cortices ouorum, & cooperiatur olla, deinde in fornace figuli ponatur ſemper quandiu vaſa ſunt in fornace, poſtea detege ollam ſi appareat ſicut calx, bene, ſin autem, remitte in fornacem, & tandiu ſic fac, quòd fiant albi, ſicut calx albiſsima. Et ſi furnus figu-
D li non eſt tibi bene paratus, accende ſub eis ignem: & ſuffla cum ſolle donec fiant ſicut dixi. Et per hunc modum oportet, quòd fiat ex marmore & lapidibus alijs, quoniā intentio noſtra non eſt niſi, vt incendantur, & adurantur donec fiat calx, & fiat alba.

Modus abluendi calcem, quæ eſt neceſſaria combuſtioni ignis.

Accipe de calce viua id quod eſt de ea album & mundum, & tere, & cribra calcē albam & mundam. Et pone in parapſide munda, & proīce ſuper eam de aqua dulci quantitatem ita, q; cooperiatur ab aqua, & dimitte per horam, poſtea miſce. Et cum reſidentiam fecerit ad fundum uaſis, proīce aquam, et fac ita ſeptem vicibus vel decem, poſtea proīce aquam deſuper & repone. Et confert ad alcharin. i. rubori & veſicis, & combuſtionibus ignis diſſoluta in aqua vel oleo roſato. Aliter aleoxin. i. rubori cum veſicis in facie.

Modus

Modus conficiendi medicinam depilantem capillos vna hora.

Accipe de calce lapidum, vel marmoris, vel ouorum, vel ostracorum, partes duas, & de auripigmento citrino partem vnã, pone in mortario facto ex plumbo, & proñce desuper aquam, vel aquam hordei, & tere donec fiat nigrum, & postea oportet, ꝙ calefiat cum igne, quando linis cum eo in balneo, quoniam ista medicina facit corpus lene, & subtiliat pilos nascituros.

Modus psilotri noti.

Accipe calcis partes octo, auripigmenti citrini partem vnam, tere & cribra, & coque in vase ęneo cũ tanta quantitate aquę qua cooperiatur. Et coque quousq; penna intromissa in medicina depiletur per se facile.

Modus comburendi salem.

Accipe de sale, & tere, & pone in vase terreo, & luta labia vasis cũ coopertorio simul cum argilla, & sepeli vas, & inter prunas dimitte donec cõburatur. Et sunt qui ponunt salem in pasta, & sepeliunt sub prunis, donec pasta fuerit combusta. Et sunt qui abluunt in aqua, & dimittũt desiccari, postea ponunt in olla, & cooperiunt, & accendunt ignem sub ea, & ponũt circum ollã prunas, quia sal non cessat crepitare donec sit combustus. Et quãdo quieuerit à crepitatione, erit cõbustus, sed ego terebam salem bene, & ponebam in olla super ignem, & exufflabam donec erat combustus.

Forma combustionis chalcanthi, & specierum eius, quæ sunt atramentum & vitriolum.

Accipe chalcanthum, & pone super testam nouam, & pone testã super prunas, & vre, & sit quãtitas adustionis, si fuerit chalcanthum non multæ humiditatis, qñ nõ apparebunt ampullæ, & erit desiccatũ desiccatione forti. Et si fuerit amplius humiditatis, oportet quod dimittatur super prunas quousq; mutetur color eius, & qñ mutabitur color eius infra se, & vertetur ad similitudinem magræ, id est sinopidis, tũc oportet ꝙ auferas ab igne & purges, & sunt qui ponunt super prunas, & exufflant desup, donec declinant ad citrinitatem, aut ponunt super testã, & ponunt sup prunas, & miscent, donec mutetur color.

Modus adurẽdi alumen, & cognoscẽdi bonũ ex eo.

Species aluminis sunt multæ, & melior earũ est, quod scinditur, & est album, & nouum, stipticum, sine lapide, post id humidum, & clarum, cuius partes sunt æquales humidæ sine lapide, sed modus cõbustionis eius est sicut combustio chalchanti, nisi ꝙ non fit rubeum, sicut illud.

Modus combustionis coralli.

Teratur corallus, & ponatur in olla terrea, & ponatur in furno per noctem, si bene comburitur, bene est, sin autem, iterum ponatur, donec comburatur, & sunt qui ponunt in crucibulo, & exufflant, & comburitur sicut vis.

Combustio spumæ maris.

Pone eam in olla terrea, & cooperi, & luta cum argilla, & pone in furno quousq; aduratur, deinde accipe, & repone. Et quidam ponunt super prunas, & comburunt exufflando, sed ablutio eius est sicut ablutio climiæ.

Combustio nitri.

Teratur & ponatur in crucibulo super prunas salnitrum. Et exuffletur donec aduratur quemadmodum dictum est de sale. Et si non aduritur bene, iterum ponatur, & exuffletur donec aduratur quantum oportet.

Combustio salis nitri.

Salnitrum comburitur sicut sal, scilicet, vt ponatur in testa super prunas, & exuffletur donec aduratur. Combustio boli armeni & iugibat, & terræ hispanæ, & almogre & aliorum lapidum. Frange quodcunq; eorũ in frusta quantitatis fabæ, & super testam vel laminam ferreã pone, & misce sicut est tibi volũtas adurendi vel assandi.

Modus faciendi crocum ferri.

Accipe de limatura ferri quantum vis, & pone in lamina ferrea, postea suffla cum folle, donec calefiat lamina & limatura, & pone in mortario ferreo, ita calidam, & tere bene, & iterum pone in lamina, & exuffla secundo, donec calefiat ad ignem, vt prius fecisti, & tere. Et fac ita decies vel amplius, quia quanto plus feceris, tãto melius, quando ergo conuersum fuerit in colore croci, si adhæserit alicui rei, color eius non separabitur, & iuuamentum eius est, ꝙ qui depilauerit pilum superfluum, vel male granatum in palpebra, & posuerit super locũ à quo euulsus est, & ponat de limatura ista sic præparata, sæpe prohibet ortum eius, & sunt qui ponunt eam in vnguentis quando volunt exiccationem eorum fortem, & sunt qui vtuntur ea sola, & qui proñciunt eam super vlcus humidum, cuius sanatio est difficilis, & exiccat illud potenter.

Modus purificandi limaturam ferri.

Eligat limaturam ferri puram cum aqua, & non sit mistio alicuius alterius metalli. Nam si ibi esset mistio alicuius, sicut æris, vel plumbi, aut vitri, & daretur in potu alicui occideret. ponatur ergo de ea quantum vis in vase mundo, super quam proñciatur parum aceti, & ponatur sub sextorio mundo, & iterum super sextorium ponatur corium aliquod, & dimittatur. xxx. diebus, vel ad minus. vij. diebus, & postmodum extrahe, & inuenies colorem eius sicut zimar, desicca, tere, & vtere, & sunt qui abluunt eam cum aqua dulci, aut cum aceto, & colãt per pannum, & dimittunt sub sextorio quousq; putrescat, & postea abluũt, & reponũt, et virtus eius est, ꝙ iuuat illos, quorũ color faciei est croceꝰ, & facit impinguari corpus.

Modus assandi scoriam ferri.

Teratur tritura crassa, & ponatur in aceto vel rob, postea extrahatur ab eo, & exiccetur, & assẽ super prunas.

Modus abluendi scoriam ferri.

Oportet, ꝙ abluatur antequam assetur, & postetiam abluatur sicut diximus in climia & marchesita.

Modus limaturæ auri & argenti, quibus vtimur in medicinis cordis, sicut cheliæ.

Accipe de auro bono & puro frustum, & habeas coram te parapsidẽ cum aqua munda dulci, & habeas pannum de lino asperum mũdum cuius vnum caput teneas in manu tua, aliud stet mistum fundo parapsidis in aqua. Tunc frica aurum in pãno semper madefaciendo pannũ cum aqua, & limatura descendet in fundo vasis subtilis, fac ergo tandiu, ꝙ limetur de auro illo quãtum volueris, deinde dimitte per horam, & proñce aquam cum facilitate, & ablue ter, & sicca, & serua. Eodem modo fac de argento. Et sunt qui limant lima subtili, & sic vtuntur.

TRACTATVS SECVNDVS de præparatione medicinarum, quæ fiunt ex plantis.

Modus faciendi aloen.

ALoe est succus cuiusdam herbæ, quæ nascitur in Sicute, vel in Sicutra ſm ꝙ audiuimus, & modus operationis eius est, ꝙ teritur herba illa, & exprimitur succus eius, & coquitur succus donec congeletur, & ponitur in vtribus ex corio, & reponitur donec exiccetur, & melior manerierum eius est, quòd cito frangitur, & habet odorem bonum, & color eius est sicut color hepatis.

Modus ablutionis aloes seu p̃parationis ad expellẽdã malitiã, & acuitatẽ eius, & conficiendi ipsum.

Accipe de aloe succutrino mundo, quod cito frangitur, & habet colorẽ hepatis, & odor eius est bonus, pondus lib. i. tere bene, & cribra, deinde accipe casiæ ligneæ spicæ nardi, asari, schœnanthi, carpobalsami, xylobalsami, cinnamomi, ligni aloes, croci, masticis, laccę, ana. 3. iñ. contunde, & coque in lib. vi. aquæ donec consumpta sit medietas aquæ, cola, & exprime, & repone in vase vitreo. & rora aloen ex ista aqua, donec imbibatur totũ, & pone sup vas marmoris, aut vitri, & tere in sole bene,

pone

pone in parapſide munda,& cooperi panno craſſo,& dimitte ſiccari ab illa aqua:& cum deſiccatum fuerit,reduc iterum ad trituram ſecundo,et imbibe iterū ex aqua iſta, & dimitte ſiccari ſicut prius,& iterato facies hoc, donec aqua penetret partes eius omnes,& ſit tota aqua conſumpta vel expleta, terendo, imbibendo, & deſiccando, ſicut dictum eſt, & cum vltimo deſiccatum fuerit,repone in vaſe vitreo mundo, & da ex eo ſolo ſine admiſtione alterius medicinæ pondus aur.i. & vtere eo in medicinis laxatiuis,& ſpeciebus hieræ, & alijs medicinis in quibus aloe ingreditur.

Modus alius ablutionis.

Et qui vult eo vti in ægritudinibus melancholicis in quibus eget euacuatione melãcholię præparet ſic.℞.croci,ſpicæ nardi, cinnamo.xylobalſami, carpobalſami,caſiæ ligneæ,aſari,ana.ʒ.x.ſchœnanthi, ſtœchados arabici, ana.ʒ.v.coque in li.x. aquę fontis ſuper ignem leuem & paruum,quouſq; remaneat tertia pars,& cola cum colatorio craſſo, & exprime. Deinde accipe de aloe citrino lib.ij.& tere,& cribra,& imbibe ex aqua iſta ſupra petrã marmoris,& aſsidua trituram eius,& infuſionem,& deſiccationem ſecundum ſupradictam diſciplinam, donec biberit aquam illam totam: vltimo tere, & ſerua in vaſe ſtricti orificij, ne virtutem amittat, & oppila os vaſis,& tua intereſt vt addas, & minuas ex medicinis iſtis ſecundum opportunitatem ægritudinis.

Forma adurendi aloen.

Oportet q̃ ponas aloen in olla munda ſuper prunas donec aduratur.

Modus acceptionis aquæ cucumerum dulcium.

Purgat choleram,quæ eſt in ſtomacho,& inteſtinis,et extinguit acumen eius, doſis eſt à tertia lib.i.vſque ad.ij. tertias lib.cum.ʒ.x.zucchari.

Modus decoctionis hieræpicræ,quæ eſt neceſſaria, ut reponatur ad horam neceſsitatis.

Accipe ſtœchados arabici, pulegij, ana.ʒ.v. epithymi.ʒ.xx.aniſi, fœniculi, ſe.anethi,ana.ʒ.iij. cinnamomi ʒ.x.agarici.ʒ.v.aduna hęc,& tunde, & infunde in lib.x. aquæ calidæ,& dimitte in ęſtiuo tẽpore in vaſe ſtricti orificij,& cooperi,& dimitte.viij.diebus,deinde extrahe in vaſe,& cola cum expreſsione,& iterum mitte in vaſe,& pone ibi de hiera, quam ſcripſimus, pondus.cc. & luta os vaſis cum argilla & pilo, & dimitte in ſole.xviij.diebus,& poſt repone vas, & da ex eo in potu quantitatem lib.i.in ægritudinibus melancholicis, & in ægritudinibus capitis omni die,poſtq̃ miſcueris vas, & miſce cum ea.ʒ.i.olei de cherua recẽtis,& aſsidua hoc.vij. dieb⁹ continuis,quia eſt nobiliſsimũ, & proñcias multum, & ego noũaui operationẽ eius in libro medicinarũ hieræpicræ.

Forma extrahendi lac ſcamoneæ.

Radix huius lacticinij de quo extrahitur ſcamonea eſt craſſa,ſicut cor meſſhude,id eſt vitis nigræ, & color eius exterior,eſt cineritius,& interius eſt alba, grauis odoris, plena humiditate.Et illi qui colligunt lac eius in fine menſis Februarij,faciunt foueam circum radicem arboris,& incidunt ex venis eius quantitatem duorum digitorum, et ponunt circa radicem eius iuxta locum inciſionis duas ollas,aut tres ollas,ſm q̃ de lacte eius egreditur,& dimittunt vſq; mane,poſtea congelatur,& eſt ſcamonea, & dixit Dioſco. Sunt qui fodiunt circa radicem circulariter, & ſternunt circa radicem eius in fouea folia nucis, poſtq̃ inciſæ ſunt venæ eius, & ſic recipiunt ſuper ipſa folia humiditatem manantem ex radice.ſ.lac eius, & dimittunt ſiccari,& ſeruant.Et melior ſcamonea eſt illa,quæ eſt clara,& leuis,& ſpongioſa, & habet colorẽ ſicut color glutinis coriorum boncam. Verumtamen apud nos eſt melior illa,quæ eſt cœleſtis coloris, quæ apportatur de Antiochia. Et adulteratur ſcamonea cum ſarcocolla, & lacte tithymalli.Et cognoſcitur illa quæ eſt bona, nõ adulterata,quæ non pungit, vel mordicat linguam forti mordicatione,quia tunc non habet admiſtum lac tithymalli.

A Et peior ſpecierum eius eſt, quæ affertur de Canã,& de Paleſtina,& ſunt iſtæ duæ ſpecies graues, & craſſæ ſubſtantiæ adulteratæ cum lacte tithymalli, & farina ſaliginis ideſt cherſene.

Modus coquendi ſcamoneam,& præparandi,ad repreſsionem eius malitiæ.

Dixit Melzigiar, ex prudentia aliorum medicorũ ille qui vult præparare ſcamoneã oportet, q̃ accipiat de malis dulcibus,& diuidat ea in duas partes,& extendat illas medietates in fundo vnius ollæ, & ſunt qui terunt mala, & extendunt ea in fundo ollæ quantitate craſsitudinis vnius digiti,& ponunt ſcamoneam ſuper fruſta malorũ, vel ſuper ipſam carnem malorũ tritorum ſi mauis illud, quod faciunt,et facies ſolum vnum ex ſcamonea,et aliud malorũ, & ſic facies gradatim, quouſq; olla ſit ſemiplena. Deinde prępara iterũ ollam aliam ſm eandem formã cum malis & ſcamonea. Et ita tres vel quatuor ollas,& plures ſm voluntatem tuam.Et pone ollam ſuper ollam, B & luta orificium olle cum fundo alterius cũ paſta, & cooperi ſuperiorem ollam cum coopertorio. Et oppila bene cum paſta etiam,& pone in medio furni calidi, & dimitte nocte vna vſq; mane, & aperi furnum & ollas,& extrahe ſcamoneam. Et ſi inueneris mala, quæ ſunt ſub ſcamonea & circum, ſicca & combuſta, tunc vtendum eſt ex ea, aliter vero non. Et ſunt ex medicis qui miſcent cum aniſo,vel ſemine apij, aut dauco ante, & conficiunt cum oleo amygdalarum dulcium, aut aſſant eam in malo mundato à granis, aut in citronio, & vtuntur, & talis præparatio prohibet à potante eam nauſeam, & tortiones ventris,& ſtomachi dolores & inteſtinorum.

Forma extrahendi ſuccum tithymalli.

Tithymalli multæ ſpecies ſunt, & modus extrahendi lac ipſius eſt talis.Incidatur ſummitas eius in mẽſe Aprilis, & ſummitas eius inciſa inclinetur ſuper vas aliquod mundum.Et exprimãtur ramuli ſingulariter, donec lac eius egrediatur totum,& fac hoc ex pluribus ramulis,& C plantis,donec habeas de lacte quantũ volueris,et deſicca eum in ſole. Et vtere eo in purgando melancholiam, & phlegma,& ad vomitum prouocandum,& ſunt qui conficiunt lac in farina ſiliginis, & faciunt pilulas ad magnitudinem ciceris,& ſeruant. Et ſunt qui faciunt lac ipſum diſtillare ſuper ficus, ſuper vnãquamq; ficum.ij.vel.iij. guttas, exiccant & ſeruant. Et qui vult prouocare receſſum comedat ex eis tres ficus,& ducet multũ. Verumtũ lac tithymalli guttur exaſperat,et facit rauceſcere ſumentem ſe.Et,ppter hoc q vlt eo vti,oportet vt pilulas quas ante diximus inuoluat in melle diſpumato, & ſic vtatur,

Modus extrahendi ſuccum à thapſia.

Thapſia eſt planta, quæ oritur in terra Feſ ſigilmeſſa, quæ aſsimilatur plantæ balach in figura ſua. Et lacticinium eius extrahitur in hunc modum:ſodias terram circum radicem eius,ita q̃ radix deregatur à terra, & ſit fouea rotũda circa radicem. Deinde ſcindatur cortex eius, & cooperiatur fouea vſq; mane,quia colligetur ſuper ra- D dicem lacticinium clarum mundum, quod collige,ſicca, & ſerua, & lachrymũ hic vocatur thapſia. Sed qui vult extrahere ſuccum radicis eius,fodiat, & extrahat radicẽ, & purget eam,& terat,& exprimat eam cum torculo,& extrahat ſuccum, & ſiccetur in ſole in vaſe fictili craſſo vitreato,& ſeruet.Sũt qui terunt folia cum radice ſimul, & ſic exprimũt ſuccum,& iſte ſuccus eſt debilis virtutis. Et differentia eorum eſt, q̃ ſuccus ex radice ſola eſt pinguis,ſpiſſus,& ſuccus foliorum,et radicis ſimul,eſt humidus, & ſuccus radicis quando habet admiſtum ſuccum foliorum deſiccat, & facit exiccare propter vim vlceratiuam,quã habet.Et oportet, q̃ ille qui extrahit lachrymum eius,non extrahat eum in die in quo ſit ventus. Et caueat ab odore vaporis eius,& q̃ non tangat eum in aliquo membro nudo.Nam ipſum inflaret tantum, & fieret deſiccatum id quod ex membris eius eſſet defectum propter fumoſitatem eius:& liniat cum hoc membra ſua

nuda

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 992 sur 1089

nuda ex ceroto liquido, vel oleo roſato. Et virtus corticis radicis thapſiæ, & ſucci eius, & lachryma eius, eſt laxatiua, & narrauit mihi quidam fidelis, ꝙ ex ſaracenis ſunt, qui quando volunt cauterizare aliquam partem corporis, aut incidere aliquod ſuperfluum à membro aliquo, ponunt ſuper illud de planta iſta. Nã ipſa vrit, ſicut ignis, & facit operationem cauterij.

Modus extrahendi ſuccum cucumeris aſinini.

Accipe de cucumeribus illis, qui ſunt bene maturi, & dimitte eos ſic collectos vna nocte. Deinde accipe vas, & pone ſuper eum cribrum, et pone ſuper eum cultellum reſupinatum, ita ꝙ acies eius ſit uerſus ſuperiorem partẽ, & oppoſita verſus cribrum. Et diuide per medium cucumeris ſingulariter ſuper cribrum, & exprime id quod eſt in eis de humiditate ſuper cribrum, donec deſcendat in vas ſuppoſitum. Et quod cadit de carnoſitate eorum ſuper cribum exprime donec deſcendat cum tota ſubſtantia eius per cribum in vas. Deinde pone ſuper id totum quod collectum fuerit ex eis, aquam dulcem, & quidam ponunt aquam marinam, et lauant, et proijciunt aquam, & ſunt qui iterum colant cum aqua prima, quæ egreſſa eſt à cucumeribus, ſubſtantiam quæ remanſit ſuper cribrum, & miſcent bene, & cooperiunt eum panno, & expectant donec craſsities ad fundum vaſis deſcendat, & ſeparatur ſubtilitas, & aqueitas quæ eſt ibi à craſſo. Et cũ hoc feceris, aufer aquoſitatem eius, & proijce leuiter extra. Et ſi remanet iterum aliquid ſuper eũ de ſubtili aquoſo, collige ipſum cum ſpongia vel coto, & pone craſſum eius in vaſe lapideo, & tere quaꝙ die continue, donec inſpiſſetur, & ſit aptum ad trochiſcos formandos, & fac trochiſcos, & ſicca in vmbra, & ſi miſcueris cum eo aliquantulum gummi arab. aut tragac. erunt trochiſci magis adhærentes in partibus ſuis, & ſubſtantia eorum erit ſicut vitrum, & ſaluabitur per amplius tempus.

Alius modus ſecundum Dioſco.

Dixit Dioſco. ſunt aliqui, qui cinerem cribratum ſuper terram extendunt, & faciunt in medio eius foueam, & ponunt pannum triplicatum ſuper cinerem, & proijciunt ſuccum cum toto, quod eſt in eo ex aqua ſuper pannum, quoniam cinis ſugit, quod eſt in eo de aquoſitate cito, & quando fuerit deſiccata, terunt craſsitudinem ſm diſciplinam quam narraui prius. Et quòd ex electario habebit colorem, ſicut ſuccus porri, vel ſicut zmiar, & habet in ſe turbulentiam, ſeu craſsitiem & grauitatẽ, eſt malum, & non eſt laudabile, & melius ex eo eſt, quod habet viriditatem paucam, declinantem ad albedinem parumper, & quod eſt ſimile colori ambræ, & eſt cum hoc leuis ponderis, & actus leuis, & eſt calidum. Et qui appropinquabit ipſum igni inflammabitur, & comburetur cito, et non eſt nimis vetuſtum. x. annorum vſq; ad. vij. & virtus eius eſt fortior, & melior qui voluerit eo vti in vomitu, & laxatione ventris. Et doſis eius cõpleta eſt. iiij. pars drach. i. & proprietas eius eſt attrahere humores phlegmaticos, & melancholicos per vomitum, & per vẽtrem, & adulteratur cum admiſtione eius de ſucco cucumeris domeſtici, aut cum amylo, vt aſsimiletur electario bono claro albo leui.

Modus extrahendi ſuccum abſinthij.

Accipe abſinthium, quando eſt in fine ſuæ teneritatis & bonitatis, contere eum mane ante ortũ ſolis, quia tunc ſuccus eius exibit melius et facilius, deinde ſtringe eũ in torculo, aut porta in panno craſſo & forti, exprime cũ trabe lignea, ſicut prẽmunt artifices aſſo. i. cartamum, & expone ſuccum ſoli, donec erit prope deſiccationem, & fac ex eo trochiſcos, et ſerua. Et ſunt qui ponunt ſuccum eius ſuper ignem, & coquunt donec coaguletur, et ponunt cum eo parum gummi arabi. vt partes eius ſint melius adhærentes, & faciunt trochiſcos, & ſeruant. Et quidam adulterant eum, cum amurca olei, & propter hoc non recipiatur niſi à fideli viro, & mundus, clarificatus, purus, ex eo eſt fortis odoris, & fortis amaritudinis, & virtus eius ſuci fortior eſt virtute abſinthij. Et ſecundum hanc diſciplinam extrahitur ſuccus ex ſcenrag. id eſt fumoterræ, niſi ꝙ aquoſitas eius eſt amplior aquoſitate abſinthij ꝙ oportet ꝙ ingeniamur ad exiccandum ipſum amplius in ſole, vel in decoctione ſuper ignem.

Modus exprimendi ſuccum ex gafid. i. eupatorio.

De menſe Maij herba mollis recens, quæ naſcitur in hortis, vel viridarijs colligatur in mane, & quoniã aquoſitas eius eſt pauca ſemper, quanto magis eius, quæ naſcitur in montibus. Accipe ergo ex ramis ſuis tenellis, & caue à vẽto, vel à ſole, & tere ipſam ante ortum ſolis, & exprime ſuccum eius, & coque cum gũmi arabico pauco, quouſq; coaguletur, & ſi poteris ex eo facere trochiſcos bene, ſi non autem, ſerua ſicut eſt. Et ſunt qui adulterant ipſum cũ alijs ſuccis, quare oportet ꝙ nõ accipiat niſi à fideli viro. Et ſunt qui exponunt ſuccũ ſoli, & dimittũt donec ſiccatur, vt poſsint facere trochiſcos, et faciunt ex eo.

Modus extrahendi ſuccum ex tribulis marinis.

Succus haſac. i. tribuli marini, exprimit ſicut eſt gafid.

Forma colligendi euphorbium, et eligendi ex eo quod bonum eſt.

Euphorbium naſcitur in terra, quæ dicitur ſelgelmeſa & fæx, quod ſic colligitur. Accipiuntur ventres pecudũ & lauantur bene, & ligantur ad crus arboris, deinde accipiunt hõmines lanceas, et ſtantes à longe figunt acumen ferri in crus arboris, quoniam inde effunditur gummi copioſum in ventrẽ, ac ſi effunderetur ex vaſe aliquo. Et aliquando emanat ex eo ſuper faciem terræ propter fortitudinem ſui caloris. Et elegantius ex eo eſt id quod eſt clarum, vrens fortiter, & eſt grauis ſaporis ualde, propter nimiam acuitatem eius.

Modus faciendi opium.

Opium eſt lac papaueris nigri. Et dixit Dioſcorides, ꝙ modus extractionis eius eſt ſecundum hanc formam, ſ. ꝙ venias ad papauera, quæ ſunt cõpletæ maturitatis, poſtq; deſiccata ſunt à rore, qui cecidit ſuper ea in mane, & ſcindatur cutis eorum parum cum facilitate non profunde, ne transfigatur cutis eorum, ſed ſuperficies tãtum incidatur, quoniam lac ingrederetur intra concauitatem papaueris, & non poſſet poſtea colligi, deinde rade papauer circumquaq; ex omni parte eius, & incipe abraſionem tuã a ſummitate capitis papaueris, & extrahe vſq; ad finem ſciſſuræ quam feciſti directe, & caueat raſor, ne radat de cute eius cum lacte, & collige lac cum digito, & pone in vaſculo vitreo, deinde expecta per tempus aliquod, & reuertere iterum ad papauera prima, quoniam inuenies per ſciſſuras quas abraſiſti iterum lac egreſſum, quod colliges vt dixi. Et hoc facies quouſq; aliquid de lacte egreditur, & ſi vides aliquid egredi ſecunda die & tertia, collige etiam, deinde adhibe ſimul totum quod collegiſti, & tene in loco mundo donec coaguletur, vt poſsis ex eo facere trochiſcos.

Forma extrahendi ſuccum ex papaueribus ex quo fit opium.

Accipe capita papauerum et folia eorum, et tere bene, & extrahe ſuccum eorum cum ſtrictorio, aut aliter, & tene ſuccum illum aſsidue in ſole, donec coaguletur taliter, ꝙ poſsint indè fieri trochiſci, et fac & ſerua: et virtus huius debilior eſt virtute opij, & melior ſpecierum opij eſt graue & pingue, & quando frangitur eſt in loco fracturæ leue, & clarum declinans rubedini, & quando funditur ſuper eũ liquor, cito diſſoluitur, & qui applicauerit ipſum candelæ incendetur, & emittet flammã non obſcuram, & odor eius quando extinctum fuerit remanebit ſm diſpoſitionẽ ſuam primam, non immutatus, & adulteratur cum ſucco lactucæ erraticæ, & ſuccus huius lactucæ habet virtutem ſimilem virtuti papaueris nigri, ſed eſt debilior ſatis, verum in colore & odore multum aſsimilatur ſibi. Et ſunt alij qui adulterant cum ſucco memithę, & cũ traga. Sed id quod eſt adulteratum cum ſucco memithæ quando diſſoluitur in aqua, eſt odor eius ſicut odor, vel color

color croci,& id quod adulteratum est cum gummi arabico,est clarum & paucæ virtutis.

Modus colligendi lac chelidoniæ & extrahendi succum eius.

Accipe huius herbæ, quæ est crocei coloris valde, & amari saporis completa maturitate, incidantur summitates ramorum eius scilicet quando incipiunt apparere semina eius & inclinentur rami super vas mundum ex vitro vel ex alio, ita quòd lachryma eiꝰ cadat in vase,quod exponatur soli,donec exiccetur,& fac trochiscos, & serua.Sed qui voluerit succũ eiꝰ exprimere, colligat herbã, & terat,& exprimat succum eius, & desiccet aut coquat primo donec inspissetur,& postea ponatur in sole,donec desiccetur.Dixit Dio.tere hanc herbam, & exprime succum eius,& misce cum melle mundo,et coque in vase ex ære puro,& in mundo vase reserua,quoniam est magnæ virtutis in clarificando visum quãdo posueris ex isto medicamine in oculum. Et dixit principium ortus chelidoniæ est quando hirundines incipiunt apparere, & quãdo desinunt apparere herba desiccatur, & non apparet. Et propter hoc appellatur herba hirundinum.

Forma extrahendi succum corticum radicum mandragoræ.

Accipe cortices radicum mandragoræ dum sunt tenerꝙ et recentes,& contunde fortiter,et exprime sub aliqua re graui,et collige succum,et tere donec incrassetur,et serua necessitati. Et sunt qui coquũt radices in vino vsqꝫ ad consumptionẽ tertiæ partis,& colant,& seruant. Et sunt qui colligunt lachrymam eius facientes foramina in radice,& colligunt quod emanat ex ea de humiditate. Verum succus est fortior lachryma, & lachryma non reperitur vbique.

Forma extrahẽdi succũ ex sucharã.i.hyoscyamo.

Accipe fructum eius cum oleis, & extrahe succum,& pone in sole, & vtere eo suo anno, & non amplius, quia cito corrumpitur.Et sunt qui terũt semen eius siccum,& proꝛiciunt super ipsum aquam, & exprimunt succũ eius, & iste est melior succo foliorum eius in sedando dolores. Et sunt qui terunt plãtam eius, & miscent cum farina frumenti,& faciunt trochiscos,& seruant.

Modus exprimendi succum ex memithe.

Inquit Dioscorides memithe multam habet aquositatem,& color aquæ ipsius est similis colori croci, oportet ergo,ꝙ teratur cum ramis suis,dum est recens,et tenera,& quod expressum fuerit, ponatur in sole in vase cooperto,& dimittatur donec incrassetur,& fiat sicut lutũ, deinde fiant ex eo sief, quibus vtere in alcohol, & in vnguentis super apostema,& in ægritudinibus podagrę calidæ & alijs.Sed ego accepi memithe,& triui, & extraxi succum eius sicut Dioscor.dixit,& non exiuit succus eius glauci coloris, quemadmodum dixit, & feci trochiscos eorum,& declinauit color eorum viriditati,donec declinauerũt nigredini,& quæsiui à mercatoribus,qui ueniũt ab oriente,& dixerunt mihi,ꝙ accipiunt succum eius,& terunt cum amylo,& faciũt sief, & feci sicut dixerunt,& declinauit color eorum glaucedini,sed non totaliter sicut illi qui apportantur de oriẽte,& dixerũt mihi alij,ꝙ conficiunt substantiã eius cum aqua fluminis, et faciunt sief. & hi sunt illi,qui deferuntur ad nos de oriẽte,& cum hoc toto ignoro veritatem eorum.

Modus extrahendi succum prunorum siluestrium ex quo fit acatia.

Acatia fit in misalim, & est succus prunorũ siluestriũ, & modus extractionis eius est, ꝙ colligas plantam hanc cum fructu eius,& pone super eam aquam paucam in vase,& dimitte sic diebus aliquibꝰ deinde coque super ignẽ illam colaturam, quousqꝫ coaguletur, deinde proꝛice in vasibus similibꝰ cocleis,et dimittẽ siccari,et succus huius fructus, qui dicitur acatia, quando fit ex fructu maturo perfecta maturatione ita, ꝙ iam acquisiuit dulcedinem, est color eius nigrior & clarior,& nõ erit stipticus intestinis, propter suam dulcedinem, sed quando fiet ex fructu non complete maturo erit color eius decliuior rubedini magis,et stipticitas eius erit maior,et elegãtior omnibus alijs est acatia,quæ est talis,sicut dixi nunc,et talis magis est odorifera alijs.

Modus ablutionis eius.

Tere eam cum aqua dulci sæpe,& proꝛice aquam,quę supra natauerit, & fac hoc donec videas aquam claram, fac ex ea trochiscos & serua. Et sunt qui lauant eam cum aqua rosata, quãdo volunt frigiditatem eius ampliorem & sedationem doloris magis. Modus vero assationis eius est,quòd ponatur super prunas, & assetur quantum est necessarium.

Modus faciendi litium.

Sunt qui faciunt litium ex radice arboris, quæ dicitur curtam, & species huius litij nominatur cohaculam, & est quoddam,quod affertur ex alimen. Et sunt qui faciũt litium in hunc modum,& est ꝙ terunt folia ex arbore sicut sunt, & exprimunt succum, aut mollificant ea, aut infundunt ea aliquibus diebus in aqua,& coquunt,et exprimunt, & iterum ponunt super ignem aquam illam, & decoquũt donec incrassatur sicut mel.& sunt qui adulterant eum cum amurca olei, & miscent cum ea tempore quo ipsum coquunt,aut cum succo absinthij, aut cum felle bouino,& melius litium est, quod facit spumam,& habet colorem similem sanguini, quoniam ante ipsum inflãmatur in igne, & extinguitur in aqua, & color eius exterior est niger,& interius declinat ad nigredinẽ, & ẽt nõ habet in se pinguedinẽ, & habet stipticitatem cũ amaritudine,& color eius est sicut color croci,et sicut color litij indici, quod fit in hũc modum quem dixi. Etiam sunt qui faciunt ex amurca olei similitudinem litij, accipiunt enim amurcã olei veterem, quæ non habet terrã nec arenam,& decoquunt in vase æris donec incrassetur,& ponunt super dentes dolẽtes, nam facit dolorem quiescere. Et qui decoxerit ipsum cũ acresta quousqꝫ fiat sicut mel, & ponit ex eo super dentes corrosos eradicat eos, vel prę parat ad faciliorem eradicationem.

Modus extrahendi succum hypocysthidis.

Accipe rosam caninam in fine mensis Maij, & tere,& exprime succũ eius,& coque donec incrassetur,& dimitte siccari, & sunt qui apponunt modicũ gummi arabici, vt partes eius melius adhæreant.

Modus extrahendi succum ex balaustia.

Dixit Dioscorides, extrahunt quidam ex balaustia silueſtri succum,sicut ex rosa canina,& est stipticus,& virtus eius est sicut virtus hypocysthidis.

Forma extrahendi succum chalbani.

Accipe bauciam siluestrem,fœtentem, cum suis summitatibus, & incide eam in frusta longitudinis.iij.digitorũ,& hoc facies,quando erit glauci coloris in fine mensis Iulij,& pone in vase æneo, & proꝛice super ipsam herbam aquam, qua cooperiatur, & plus, & bulli magno igne, quousqꝫ dissoluantur rami, & stipites eius, deinde auferab igne, & cola cum colatorio ex pilo.i.ex setis,& proꝛice ligna, deinde proꝛice super aquam illam colatam tantum,quantum est medietas eius,et de terebinthina,et est helzelebat,& coque cum pauco igne,donec consumatur aqua,& remaneat gummi,& non oportet, ꝙ cooperias illud,quãdo coquis ipsum, & post hoc repone ipsum in marsupijs,vel vtribus,& serua, & vtere, & si siccetur pluscꝫ oportet quando decoquitur, pone in eo parũ olei de cherua,aut parum sepi anatis, & signum in hoc est,ꝙ accipias ex eo parum dum coquitur, & pone super marmor,& si nimis est durũ,pone de oleo, & si est satis molle,nil addas.Et sunt qui adulterant ipsum cum resina pini,& farina fabarum. Et melior specierum eius est, quæ habet odorem suæ herbæ.

Modus faciendi succum liquiritiæ.

Accipe radicem liquiritiæ quando est magis humida & plena succo,scilicet in mense Iulij, & contunde ipsam

& proꝛice

& proñce ſuper ipſam de aqua donec cooperiatur, vel plus, & pone in vaſe ſuper ignem, & coque cum pauco igne donec mel eius, ſcilicet pingue eius egrediatur de ipſa & cola, & proñce ligna, & pone iterum aquam ſuper ignem, & coque quouſq; coaguletur, deinde expone ſoli donec deſiccetur & vtere.

Modus extrahendi ſuccum vuæ acerbæ.

Sunt qui exprimunt ſuccũ ex vuis acerbis in fine acredinis, & alij faciunt ex participantibus aliquantulũ dulcoris & maturitatis, ſed prior eſt frigidior & ſtipticior, et ſecundus eſt minus ſtipticus & minus frigidus, et modus eius eſt, q̃ accipias ex vuis immaturis & piſta, & exprime, & pone in vaſe ex ære rubeo ſuper ignem, & coque donec propinquet coagulationi, deinde pone in vaſe extenſo, & expone ſoli donec exiccetur, & ſerua, et quidam ponunt ad ſiccandum in ſole abſq; decoctione aliqua, ſi adeſt ſol calidus. Et ſunt qui miſcent cum eo parum gummi arabici. Verum ſimplex eſt melior, & melior ex eo eſt crocei coloris, quæ declinat alij colori, facile frangibilis, & fortis ſtipticitatis, & pungens linguam, & ſunt qui coquunt ipſum cum melle, aut cum vino, & vtuntur eo in tumoribus neruorum, & ceruicis, et gutturis, & tumore faucium palati ad alcola.

Modus extrahendi ſuccum centaureæ.

Accipe de centaurea dum eſt recens & tenera, & tere eam bene anteq̃ ſol oriatur, & ſi ſuccus eius egreditur bene, ſi non autem, oportet q̃ ponas eam tritam in vaſe, & proñce ſuper ipſam aquam qua cooperiatur, deinde coq; eam, & exprime ſuccum eius ſicut exprimunt tinctores affor, & eſt crocus hortulanus, vel ſicut gentianam, & pone ſuccum ſuper ignem, & coque donec incraſſetur, & ſerua, & qui vult q̃ partes eius adhæreant magis, ponat in eo parum gummi, verum ſimplex eſt melior, ſerua ipſum & vtere.

Modus faciendi ſuccum ex berberis.

Accipe berberis bene maturis, et contere eos, & miſce cum aqua, & frica manibus, & cola, & pone aquam cola tam ſuper ignẽ, & bulli donec coaguleť, & ſicca & ſerua.

Modus exprimendi ſuccum ſolatri.

Accipe plantam ſolatri cum foliis & granis, & tere, & exprime ſuccum, & coque ſuper ignem, vel exicca expoſitum ſoli, quouſq; coaguletur, & ſiccetur, & ſerua.

Modus extrahendi ſuccum hauſig.

Oportet, q̃ colligantur folia eius donec ſunt humida, & terantur ante ortum ſolis ſicut iam dixit, & exprimatur ſuccus eorum, & coquatur ſuper ignem, vel deſiccetur in ſole, & ſic ſeruetur, et iſte eſt modus extrahendi ſuccum plantaginis, & lactucæ, & ſemperuiuæ, & portul'. & roſtri porcini, & ſcario. & fœnic. & apij, & cuſſus, id eſt volubilis, & lapatij, & cæterarum huiuſmodi herbarum, ex quibus poſſunt ſucci extrahi.

Modus prę̃parandi ſcillam in omnibus modis prę̃parationis eius, & eſt Cæpa muris, & primo de modo aſſandi ſcillam.

Oportet, q̃ eligantur ſcillæ quæ declinant ad albedinem in ſuo colore, & ſunt mediocres inter magnas & paruas, & quæ oriuntur in terra craſſa & ſicca, & quæ ſunt duræ, paucæ humiditatis, & quæ euaſerunt à corruptione, et caue à cæpe, quod eſt vnum ſolum, ſcilicet quod eſt natum in terra, vbi non ſunt aliæ ſcillæ. Nam non debes accipere niſi ſcillas, quæ habent circa ſe ſcillas, ſcilicet cepas multas, quia illa quæ naſcitur ſola eſt ſcelerata, mortalis. Accipe ergo de iſs quas diximus, & excoria eas de corticibus ſuis exterioribus ſiccis, & abſcinde ex inferiori parte foliorum eius id quod eſt deſiccatum, & abſcinde radicem eius, & purga eam bene totã, & inuolue eã in paſta facta ex farina hordei vel alterius, aut in maſſa facta ex argilla rubea, dulci aut nigra, & ſit inuolutio eius quo inuoluis eam craſsitudinis vnius digiti, & pone eam ſic inuolutam in furno, aut in athanor vbi ſint prunæ incenſæ, & ibi dimitte tota vna nocte, vel plus, donec ſit aſſata paſta, & compleatur decoctio eius, & color eius fiat rubeus, deinde aufer ab igne, & ſine infrigidari, & aufer paſtam qua inuoluiſti eam, & conſidera ſi videtur tibi bene aſſata, ita ſcilicet, vt ſit mollis, tractabilis, ſi ergo compleuit ignis opus ſuum in ea bene, ſed ſi non, coque iterum, inuoluta paſta, vel in argilla, quouſq; ſit æqualiter per totum aſſata, nam niſi bene aſſetur remanet in ea acuitas mala, quæ nocet ſtomacho, & ventri ualde, & facit vomitum, & nauſeam.

Forma deſiccandi ſcillam.

Accipe cępe crudum, & aufer corticem exteriorem, et ſcinde in duas partes per longitudinem cum cultello facto ex ligno pini, deinde ſepara tunicas abinuicem, & configas eas in filo lineo, & imple filum ex fruſtis eius diſtanter, ita q̃ fruſta non tangant ſeinuicem, & ſuſpende in vmbra in loco ventoſo, & dimitte donec deſiccentur à vento abſq; ſole.

Forma caſtrandi ſcillam.

Accipe ſcillam anteq̃ incipiant germinare folia eius, & ſtipes, & cauteriza eam cum veru ex ferro candenti, & vre bene in loco illo vbi ſtipes, & folia oriuntur, vel oriri debebant, fac ergo id antequam germinet ſtipes, nã quando ortus eſt ſtipes eius non eſt amplius ingenium in caſtrãdo eam niſi, q̃ incidatur totum id quod ortum eſt, et cauterizatur, & vratur bene locus vbi oriebatur ita, q̃ amplius non germinet ibi aliquid.

Modus conficiendi acetum ſcilliticum.

Accipe cor ſcillæ cũ tunicis ſuis mollioribus, quæ ſunt prope cor eius, & incide in duobus vel tribus fruſtis cum cultello ligneo & non ferreo, & imple fila de filo facta ex ipſis fruſtis, deinde accipe parapſidem terream, & line interius eam totam pice, & erige lignum in medio, ſcilicet parapſidis eius ad modum columnæ, & liga plurima fila ſummitati columnæ, ſeu ligni huius, & extende fila ipſa æquidiſtanter trahendo ipſa per labia parapſidis, deinde per latera eius donec ipſa annectentur omnia pedi parapſidis, et fiat ſicut tentorium ſuper parapſidem, & tunc iam percepiſti, q̃ lignum debet eſſe tantę longitudinis, q̃ ſuperemineat labio parapſidis, deinde pone in parapſide de aceto bono forti quantitatem, qua duæ parapſidis partes impleantur, poſtmodum ordire circulariter filum in quo fixiſti fruſta cepę ſupra fila illa, quę ſtãt ſicut tentorium, tali modo fruſta ſint ſuſpenſa ſuper faciẽ aceti, ita q̃ non tangant acetum, & cooperi parapſidem cum coopertorio habente culmen, ſicut vides eſſe neceſſarium ad opus tuum, uel cum parapſide alia cooperi inferiorem in latitudine, & ſic coopertoriũ linitum pice etiã interius, deinde oppila bene lutando orificia vaſorum cum argilla, & pone in ſole quatuor diebus in menſe Iulij vel Auguſti, cum ergo complebuntur dies, oportet vt coles acetum in vaſe vitreo, & reponatur neceſsitati.

Et dixit Hebengizar cuius expoſitio eſt filius macellarij, q̃ quidam ex philoſophis gentilium, ſcilicet incirciſorum, ponunt pro qualibet libra cæpæ. lib. vi. aceti, & iuſſerunt ſuſpendi fruſta longe ab aceto digitis. iij. cum pondere. ʒ. ij. ex iuiubis recentibus, & tantundem ex pulegio regali, & ſuſpendũt cũ fruſtis cæpæ, ſicut ipſa ſuſpenſa ſunt, & poſt. xl. dies colant acetum in vaſe mundo, ſuffumigando prius ligno aloes. Et ſunt ex medicis, qui dicunt, q̃ in lib. iij. aceti ponatur lib. i. ſcillæ, ſed modus prior eſt apud me melior, & oportet q̃ poſtq̃ ſteterit in ſole in menſe Iulij, aut Auguſti, ſicut dixi ſex diebus, q̃ auferatur argilla qua lutatæ ſunt parapſides, et apertis parapſidibus proñciantur cępæ in acetum, & pro quibus libet libris tribus aceti, accipe apij, balſamitæ, ſcilicet ſiſimbriũ, & pulegij recentis, de quolibet, ana. ʒ. i. herbę aniſi, fœniculi, amborum recẽtium, ana. M. i. ex his omnibus fac faſciculos, & ſuſpende ſuper faciem aceti, ſicut ſuſpendiſti ſcillas, & expone ſoli duabus ſeptimanis in æſtiuo tempore, deinde aufer iſta, & proñce, & accipe ſpicæ nardi, cinnamomi, aniſi, amygdalarum amararum, ana. ʒ. i. caryophyllo.

caryophyllo. ʒ.ſ. & repone in parapſide cum cepis, luta & dimitte ſeptem diebus, & poſt auſer argillam, & aperi vaſa, & cola acetum in vaſe vitreo, nam tali modo præparato vtebantur reges gentilium.

Operatio eius ſm Dioſcoridem.

Sed Dioſc. faciebat acetum ſcilliticum in hũc modum quem ego narro. Accipe de cæpis ſcillæ albis, & ſcinde in fruſta, & infige ea filo, & ſepara ita fruſta, quòd ſe non contingant, & deſicca in vmbra in loco ventoſo verſus orientalem, vel verſus occidentalem partem. xl. diebus integris, deinde accipe de his ita ſiccis pondus lib. ñ. & proĳce ſuper eas lib. xiiĳ. aceti, & dicit alibi lib. x. & cooperi vas cum coopertorio, & luta cum argilla labia vaſorum, & expone ſoli. xl. diebus, & poſtea cola acetum & exprimæ ſcillas, & proĳce earum ſubſtantiam, & ſerua neceſsitati.

Et dixit iterum, ꝙ quidam ponunt ex cæpis recentibus ſine exiccatione modo prædicto in aceto, & dimittunt ſeptem menſibus, & colant acetum & vtuntur, & dixit quòd hoc acetum factum in hũc modum incidit humores craſſos fortiter pluſquam factum aliquo alio modo, et dixit ꝙ eſt optimum ægritudinibus corporis omnibus, præterquam habentibus intrinſecus ſcabiem vel vlcera, ſeu excoriationes intrinſecas, et oportet ꝙ quãdo incipiemus ipſum dare in potu alicui, ꝙ demus in primis quãtitatem paucam, poſtea addamus in quantitatem eius paulatim donec perueniatur ad. ʒ. i. ſ.

Modus alius breuis pro ĩs, qui volunt, ꝙ cito fiat propter neceſsitatem.

Accipe. ʒ. i. aceti, et pondus. ʒ. i. cæpæ ſcillæ, et pone totum ſuper ignem, et bulliat duabus bullitionibus, deinde auſer ab igne, et cola, et vtere.

Iuuamenta aceti ſcilliti. Et ex iuuamentis aceti ſcillitici ſunt, ꝙ ipſum incraſſat tracheam, arteriam, et fortificat carnem eius, et clarificat vocem, et confert doloribus ſtomachi, et malæ digeſtioni, et valet oppilationibus, et ſuffocationibus matricis, et fortificat cor debile, et reddit ſanitatem, et clarificat colorem, et acuit viſum, et frangit lapidem, incidit humores craſſos, et aperit vias, et canales omnes, et confert apoplexiæ, et iuuat vniuerſaliter in omnibus ægritudinibus frigidis iuuamento maximo.

Modus diſtillandi aquam ex ſcilla, quæ occidit mures, et quæ ponitur in medicinis ex qua fit ſyrupus acetoſus.

Accipe de cæpis nouis recentibus, et excoria eas cortice ſuperiori, et proĳce id, et incide reſiduum cum cultello, deinde accipe ollam, et perfora eam in fundo foraminibus paruis, et imple eam ex ipſis cæpis inciſis. Deinde fac foueam rotundam in terra, et ſepeli in fouea illam ollam vitreatam, et pone ollam cum cæpis ſuper ollam aliã vacuam, quam tu ſepeliſti, ita quòd ſuperioris ollę fundus ingrediatur os inferiolis ollæ, deinde luta eas inuicem, vt contingant ſe, et cooperi ollam ſuperiorem coopertorio idoneo et luta, deinde cooperi circumquaq; ex terra, ita ꝙ cum incenderis ignem circum, ignis non attingat inferiorem ollam, et ſuperior ſit ſtans in medio ignis, deinde accende ignem circa ſuperiorem ollam, et ſuper eam ex ſtercore animalium vel ex alio, et fac ignem nocte vna tota, in mane vero inuenies aquam diſtillatam in olla inferiori, quam cola et ſerua, et qui vult ex ea occidere mures conficiat cum ea farinam, vel panem, et ponat in loco vbi abundant mures, morientur ex eo, qui comederint cito, et ſi miſcueris parum ex lithargyrio erit velocior ad occidendum.

Mures interficere.

Modus albificandi acetum ex quo fit ſyrupus acetoſus.

Conſtrue athanor ſimile illi in quo diſtillatur aqua roſacea, et ſuperpone ei vas diſtillatorium ex vitro, vel ex terra vitreata, et imple tres partes ex aceto bono, et quarta pars vaſis ſuperius ſit vacua, ne cum ebullierit acetum effundatur extra, deinde cooperi vas cum vaſe aliquo ſuperius ſicut nouiſti, habente naſum ſicut fit in aqua roſacea, et fac ignem leuem non fortem, nam ſi eſſet fortis, non fieret acetum album tantæ albedinis, et eſt neceſſe, quòd acetum, quod diſtillatur ſit ex vuis albis, clarum et acre in fine acredinis, quia tunc diſtillatur album et purum. Repone ergo ipſum, et ſerua neceſsitati, ſecundum hanc diſciplinam poteſt diſtillari vinum, qui vult ipſum diſtillatum.

Modus faciendi aquam camphoræ.

Accipe vas ex vaſis aquæ roſaceæ, quod dicitur Batam, et expoſitio eius eſt venter, et imple ipſum ex lignis pini, quæ habet magna ſolia, et impleatur vas aquæ roſaceæ, cooperi vas ipſum cum coopertorio habente naſum, et pone ventrem in vas æneum plenum aquæ, et pone ſuper ignem quouſq; incipiat aqua bullire, nam diſtillabit oleum ſubtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ, aut ſi vis diſtilla in furno aquæ roſaceæ ſecundum diſciplinam eius, et ſerua repoſitum, quod ex eo diſtillatum eſt, et vtere.

Modus præparandi colocynthidem ad vſum potionum.

Colocynthis ex virtute ſua purgat phlegma viſcoſum, et humores craſſos, et purgat cerebrum: ſed ipſa inducit dolores, et tortiones, et punctiones inteſtinis, et teneſmum, et malitiam ſeu nocumentum, et exprimitur malitia ſi teratẽ et cribelletur, et addatur ei quantũ eſt. iiĳ. pars ſeu. v. pulueris eius ex traga. et fac inde trochiſcos, et ſerua neceſsitati. Et ſunt qui ponunt loco traga. gummi arabicum, qm̃ ambo reprimũt malitiam eius, niſi ꝙ gummi habet aliquantulum ſtipticitatis, et trag. iuuat ad laxandum, et qui vult eã miſcere cũ trag. oportet ꝙ terat trag. et diſſoluat in aqua, et colet, et conficiat colocynthidem cum eo, et miſceat bene in mortario quouſq; fiat unum corpus, et fac trochiſcos, et oportet ut non multum teratur, quia adhæreret inteſtinis et excoriaret, et oportet ꝙ eligatur colocynthidis quæ habet colorem in cute ſubcitrineum, et habet ſuperficiẽ lenem, ſine vlla aſperitate, et interius eius album declinans citrinati, parum perleuis ponderis ſpongioſa, quia iſta ſunt ſigna quòd fuit collecta matura quantum oportet, quam oportet, quòd non vtaris ex ea niſi pulpa eius. Et abĳcias grana eius et corticem, et doſis eius ſolius eſt pondus octauæ partis aurei vnius, vſq; ad quartam vnius aurei.

Modus præparationis turbith.

Turbith. Turbith ex virtute ſua purgat phlegma, ſed inducit ſyncopim et tortiones. Sed eius præparatio eſt, ꝙ teratur et roretur oleo amygdalarum dulcium, quia prohibet partem ſuæ malitię: quòd ſi non habes, accipe ſeſaminum, vel butyrum, vel oleum cõmune, quodcũq; habes paratum. Et turbith melius eſt quod eſt album, multum, et lenẽ habet corticem et lignum interius ſubtile ſine aſperitate, et non eſt craſſum et habet gummi ſuper capita eius, et doſis eius, quod eſt nouum, eſt põdus. ʒ. i. vſq; ad. ʒ. ñ. et hoc eſt cum magna cuſtodia, et de veteri plus, et non datur ſolum, et poſt acceptionem eius ſumatur brodium pingue, et ex pinguedinibus ſubtilibus.

Modus præparandi euphorbium.

Euphorbiũ. Euphorbiũ purgat ex virtute ſua phlegma viſcoſum: quod eſt in ſcia: et lumbis et inteſtinis: ſed ipſum facit triſtitiam, et debilitatem, et rectificatio eius eſt ꝙ non multũ teratur, et miſceatur cum oleo et cum eo pone bdellium, aut ſuccum liquiritię, aut ex ſpeciebus, ſicut cinnamomũ, caſia lignea, et ſimilia, et oportet vt fundatur in oleo roſaceo bono, et eligatur ex eo clarum, nouum, citrinum, fortis odoris, amarum, cui ſupertranſiuerit annus vnus vſque ad tres annos, et doſis eius eſt à granis. vi. vſque ad grana. xñ.

Modus præparandi helleborum album.

Helleborus albus. Helleborus albus purgat virtute ſua phlegma per vo-

mitum,& modus acceptionis eius eſt, ꝙ comedatur ante assumptionem eius cibus aliquis leuis: & postea accipiat contritus bene,cum pulte facta ex farina frumẽti,vel hordei:& melior eſt qui eſt pungitiui saporis,adurẽs linguam extensus, longus, albus, & cito frangibilis, cui appareat in fractura simile texturę araneæ telę subtilis,& dosis eius eſt pondus.ʒ.ſ.vſq; ad.ℨ.& infra.

Præparatio hellebori nigri.

Et niger helleb. Et niger helleborus purgat de virtute sua phlegma & melancholiã,& operatio eius eſt fortior operatione hellebori albi,& præparatur eodem modo sicut helleborus al. eligitur autem cuius radiculæ sunt plenæ, pingues,& subtiles,in cuius fractione apparet simile subtili arenæ,acutũ habens saporem: & melior eſt ille qui nascitur in terra petrosa, alta,sicca, & dosis eſt à.ʒ.ſ.vſq; ad.ʒ.ℨ.& tempus colligendi vtrunq; helleborũ eſt in mense Iulℨ, quia sunt in fine bonitatis.

Forma exhibendi polypodium.

Polypodiũ Polypodium purgat virtute sua phlegma & melancholiam sine molestia,& grauedine,& præparatur ad sumendum ipsum solum,quia coquitur in aqua hordei,aut siclę, aut decoctiõe cucumeris,aut aqua mellis cocta. Et ꝙ vult eo vti in potionibus,radat ipsum bene,& terat,et misceat in medicinis, & eligitur citrinum cuius sapor appropinquat sapori gallarum cum dulcedine, & eſt crassum sicut digitus minor.

Et dosis eius in decoctione eſt à.ʒ.ℨ.vſq; ad.ʒ.v.& similiter substantia per se dosis à.ʒ.i.vſq; ad.ʒ.ℨ. & dicit philosophus Iehana ꝙ istud pondus.ʒ.i.intelligitur de sicco. Veruntamen quando eſt recens dosis eius solius vſq; ad. ʒ.ℨ.aut.iℨ. & in potionibus. ʒ.i.& oportet ꝙ colligatur in vere. Et sunt etiam qui colligunt in autumno, sed primum eſt melius.

Modus exhibitionis & præparationis granorum Nil eſt indicum.

Nil. Hæc purgãt de virtute sua phlegmatica,& modus præparationis eorum eſt quòd ipsa terantur et infundantur in oleo amygdalarum dulcium, & bulliant in aqua vſq; ad consumptionem aquæ,& remaneat oleum, & dentur sola:aut conficiantur aliæ medicinæ cum eis secundum voluntatem recipiẽtis:& dosis eorum eſt à.ʒ.iiℨ.vſq; ad.v.& melius Nil eſt cuius folia sunt crassa,& similia foliȝ oliuarum parum minora:& sunt calidi saporis:& faciunt rauce dinem vocis.

Sermo de Alcham.

Alcham. Omne amarum appellatur apud arabes alcham & in hoc multum laborauerunt expositores. nam quidam ex eis dixerunt ꝙ erat colocynthidis: & alℨ ꝙ erat aliud: sed ad vltimum non eſt verificatum apud eos quid sit:& purgat virtute sua aquam citrinam absq; ꝙ lædat stomachũ: & purgat etiã phlegma, & modus exhibitionis eius eſt,ꝙ detur in potu cum melle cocto,aut cum rob: & melior ex ea eſt longa quę assimilatur cucumeri minori satis magnę amaritudinis,quæ inueniℨ in terra humida,& caueri oportet ab illa quæ inuenitur in terra sicca,petrosa,& quę reperitur in montibus propter fortitudinem suę virtutis,& dosis eſt ab.viℨ.granis vſq; ad.x.

Modus præparandi Scebram, id eſt Esulam.

Scebra. Scebra in sua proprietate nocet hepati, & purgat aquã citrinã,& dosis eius eſt sicut diximus de laureola,et præparatio eius eſt,vt ponatur in lacte horis.xxiiiℨ.& postea desiccetur, & sunt qui ponunt in aceto cum ea quantitatem ponderis eius de rosis:& trag. & dant cum melle aut succo vuę,aut cum aqua vbi sint decoctæ lentes,aut sicla:dosis eſt pondus gra.vi.ad.viℨ.

Modus præparandi Ireos.

Iris. Iris purgat virtute sua aquam citrinã,& humores crassos & viscosos, & melancholiam, & aperit oppilationes hepatis,sed inducit tristitiam,vel solicitudinẽ, & bonum eſt ꝙ admisceatur alȝs medicinis ad reprimendum mali tiam eius,& præparatio eius eſt, vt detur in potu cũ aqua & melle simul coctis, & eligatur ex eo aquosum multum partes cuius lachrymantur, & breuis staturæ, & partes eius æquales, & color eius prope citrinitatem boni;odoris.dosis eius pondus aur̃.ȝ.vſq; ad.iiȝ.vel.iiiȝ.aut potetur tritum, ex eo pondus. drach.i.vſq; ad drach.ȝ.cum melle cocto.

Modus præparandi Acorum.

Acorus. Virtus acori eſt propinqua virtuti ireos, & dosis eius eſt sicut dosis ireos.

Modus præparandi Centauream.

Centaurea. Centaurea purgat virtute sua phlegma viscosum, & choleram similem fæci:& humores qui sunt in scia, & lateribus & anchis quando aqua eius bibitur vel clysteriza tur cum ea,eligatur ergo subtilis quæ reperitur in montibus amara multum,quæ vero reperitur in vallibus eſt debilis operationis.& potio eius eſt aquæ,vnc.ȝ.in clysteri. vnc.iiiȝ.cum oleo sesamino.

Modus exhibendi Fumum terræ.

Fumus terræ. Iuuat stomachum virtute sua,& confert scabiei, pruritui,& bothor,nam purgat choleram aduſtam,& mundificat sanguinem,& prouocat vrinã,& qui vult eo vti oportet ꝙ eligatur recens,amarus multum, & viridis coloris, et potio eius in decoctione eſt ab.ʒ.i.vſq; ad.ʒ.ȝ.ſ.sine decoctione à.ʒ.iiȝ.vſq; ad.ʒ.vȝ.cum tantundem de myrob. citrinis,& qui vult bibere de succo eius, non oportet ꝙ de coquat:et quantitas potionis eius eſt ab.ʒ.iiiȝ.vſq; in.viȝ. cum pondere.ʒ.iiȝ.myro.citri.& qui vult eo vti:interponat semper diem vnum in acceptione eius.

Modus assumptionis absinthȝ.

Absinthium purgat virtute sua choleram à stomacho leniter & intestinis, aperit oppilationes, & prouocat vrinam, & fortificat hepar, & non habet efficaciam in purgando phlegma: & qui vult vti in decoctione vel in potu potet ex eo.ʒ.v.vel.vȝ. & qui vult eum sumere absq; infusione vel decoctione accipiat.aur.i.vſq; ad.ʒ.ȝ.

Modus exhibitionis cuscutæ.

Cuscutæ purgat virtute sua choleram, & confert stomacho,& aperit oppilationes venarum, & confert febribus longis:& fortitudo operationis eius eſt melior & fortior operatione absinthȝ. potio aquæ eius eſt quantitas lib.semis bullitæ & colatæ: & si quis vult bibere de aqua sua absq; decoctiõe,oportet quòd apponat cum eo de zucca.bono.ʒ.x.

Forma præparandi cussus.

Purgat virtute sua cholerã: & modus acceptionis eius eſt quòd sumatur de aqua sua sine bullitione põdus tertiæ partis lib.i.vſq; ad.iȝ. partes lib. cum .ʒ.x. zuccari boni vel penidȝ.

Modus præparandi cachille.

Purgat virtute sua aquam citrinam cum magna lenitatę,sine lęsione, & sumitur de aqua eius sine decoctione: tertia pars lib.vſq; ad.ȝ.partes.

Modus acceptionis capilli veneris.

Purgat virtute sua choleram à stomacho & intestinis, & dosis eius eſt à.ʒ.iiȝ.vſq; ad.vȝ.

Modus præparationis senę.

Purgat humores crassos,& confert dolori sciæ, & lumborum,& infundi debet oleo amygdalarum dulci.vel butyro:& dosis eius eſt.ʒ.iiiȝ.ad.v.

Modus præparationis abalgar.

Purgat aquam citrinã, cuius virtus eſt sicut virtus esulæ in corrumpendo virtutem corporis & purgat choleram fortiter, & dosis eorum eſt à granis.v.ad.vȝ.munda ta cum aqua & melle cocto:quia laxant laxatione forti.

Modus præparationis carthami.

Purgat virtute sua phlegma, & hoc faciunt grana eius munda à cortice: cuius dosis ex granis eſt.ʒ.xx.& oportet ꝙ proȝcias super eam lib.ſ.aquæ calidæ, & frica manibus & cola,& pone eis ex penidȝs albis.ʒ.x.& potẽtur.

Modus

Modus acceptionis linguæ bouis.

Purgat virtute ſua choleram,& confert pulſationi cordis,quæ contingit à cholera cum bolo armeno.

Modus præparationis myrobalanorum citrinorum.

Purgant virtute ſua choleram,& conferunt ſtomacho, & qui vult vti eis eligat citrinos, apud viriditatem, graues,plenos,& non criſpos, & doſis eorum eſt ſi fuerint decocti vel infuſi à.3.x.ad.xxx. & de his qui non ſunt decocti,vel infuſi.à.3.iij.vſq; ad.vj.

Modus exhibitionis myrobalanorum indorum.

Purgant virtute ſua melancholiam, & confortant ſtomachum, & doſis infuſorum vel decoctionis eſt à.3.v.ad xx.& de non infuſis vel decoctionis.3.ij.vel.v.

Modus exhibitionis myrobalanorum chebulorũ.

Purgant virtute ſua melancholiam laxatione debili:& conferunt orificio ani:eligantur declinantes rubori, & nigredini parum,qui ſunt graues, & pleni:& doſis infuſorũ vel decoctorum eſt à.3.iij.ad.x.nõ decoctione infuſorum à.3.i.vſq; ad.v.

Modus exhibitionis violarum ſiccarum.

Purgant virtute ſua cholerã quæ eſt in ſtomacho:& inteſtinis,et cõferunt fumoſitatibus reſolutis ab eis et ſynanchiæ quæ accidit pueris, quãdo ipſæ accipiuntur cũ aqua, & doſis earũ eſt à.3.iij.ad.vj.de ſiccis:& ſi fuerint recentes accipiantur infuſæ vel decoctæ pondere.3.x.

Forma exhibitionis prunorum & tamarindorum.

Purgant virtute ſua cholerã & reprimunt acuitatẽ eius & prohibent vomitum,& faciunt eum quieſcere & conferunt pruritui:& qui vult eis vti eligat recentia & multum acria:& doſis aquæ eorum poſtq; fuerint decocta eſt pondus lib.ſ.veruntamen tamarindi ſunt fortiores ad laxandum,& acriores:quare doſis eorum eſt minor doſi illorũ.

Forma exhibitionis mannæ.

Mollificat virtute ſua inteſtina & lenit ea & pectus lenificatione pauca:& eligatur alba recens:eius doſis ſit ab aure.x.ad.xx.

Forma exhibitionis caſiẽfiſtulæ.

Purgat virtute ſua choleram aduſtam: purificat ſanguinem & clarificat eum, auferẽdo craſsitatem eius,doſis eſt à.3.iij.ad.x.& eligatur quæ eſt in canna eius,& color,carnis eius eſt niger lucidus & grauis.

Modus exhibitionis granatorum acrium, dulcium.

Granata expreſſa cum carne ſua interiori purgant choleram:& confortant ſtomachum ſua ſtipticitate, & doſis aquæ eorum eſt li.ſ.cum.3.x.zuccari boni.

Forma præparationis armoniaci.

Confert doloti venæ ſciaticæ,& eligitur quod eſt ſimile olibano cuius odor vergit ad odorem caſtorei, parũ pingue: habens continuitatem partium ſuarum mundum à ligno,amari ſaporis:& doſis eius ſolius: aut cum alijs medicinis eſt pondus aur.i.ad aur̃.ſ.cum rob infuſo.

Modus præparationis opopanacis.

Iuuamentum eius eſt ſicut iuuamentum armoniaci,& eligitur illud cuius ſuperficies eſt citrina: & interius albũ, amari ſaporis,pingue,cito frangibilis,fortis odoris,& cue à nig.& doſis eiꝰ eſt à.3.ſ.vſq; ad aur̃.i.infuſum in rob.

Forma exhibitionis bdellij.

Iuuat virtute ſua ad teneſmum, & ad excoriationẽ inteſtinorum, quæ accidit ex aſſumptione medicinarũ acuarum.Et confert hæmorroidibus, & collectionibus interioribus,quando bibitur:& collectionibus extrinſecis,facto ex eo emplaſtro cum rob dulci. Et qui miſcuerit eum cum medicinis acutis phlegma purgãtibus, prohibet excoriationem eorum & nocumentum ab eis.Et eligat amari ſaporis,clarum viſu,& lene, & cito frangibile: & boni odoris. Et quando proñcitur ſuper ignem, eius odor aſſimilatur odori baccæ bizantiæ, cuius doſis ſolius eſt.3.i. cum alijs medicinis.3.ſ.

A

Forma exhibitionis ſagapeni.

Confert dolori colicæ, & ventoſitati inteſtinorum,& dolori oſsis caudæ:& coxarum,& iſchię, & purgat phlegma viſcoſum: cuius doſis per ſe ſumpti eſt.3.i.vſq; ad aure.i.infuſum in rob,aut in oleo amygd.dul.aut cum melle & cum alĩ medicinis à.3.ſ.vſq; ad.3.i.infuſi vt prius.& eligatur cuius color interior declinat rubedini, & de foris albedini,& eſt clarum, fortis odoris,& pungitiui ſaporis.

Forma exhibitionis ſarcocollæ.

Purgat virtute ſua phlegma viſcoſum, & incarnat vlcera,& veſtit ea corio,& contrahit viſcoſitatẽ carnis quæ eſt nutrimentum carnis,ex quo fit generatio & in vlcere incarnatio & prohibet humores nociuos deſcendentes ad oculos:& qui vult ea vti, oportet quòd eligat illam cuius color eſt ſimilis colori olibani declinans citrinitati, & quę eſt amari ſaporis, & cito frangibilis, cuius doſis eſt cum alijs medicinis.3.ſ.vſq; ad.3.i. infuſæ in rob decocto. Et oportet ꝙ nunquam accipiatur ſola, ſed ſemper permiſta cum alijs medicinis. B

Modus exhibitionis prædictarum.iij.gummarum qui eſt alius à prædictis.

Iſtæ gummæ quas nominaui hic, ſicut ammoniacum opopanacum,bdellium,& ſagapenum, quãdo debent ali cui exhiberi, & ipſe abhorret acceptionẽ earum in pilulis factis ex eis ſolis:et diligit magis acceptionem earum cum rob:tunc oportet ꝙ tu infundas eas in aqua bullicti donec diſſoluantur:& cola & infunde oleum amygdalarum dulcium & da in potu cum rob.

Modus præparationis ſalium,& proprietates eorum in purgando,& de aqua ſalſa.

Omnes ſpecies ſalis purgant phlegma, & mundificant ſtõm,& diſſoluunt humores craſſos.Et de virtute ſalis eſt ꝙ faciat deſcẽdere virtutes medicinarum ſolutiuarum cito, & id quod coagulat in ſtõ ex lacte qũ ſumitur in potu cum mellicrato.Et melior ſpecierum ſalis eſt illa quę reperitur in minera. Et qui vult potare aquam ſalis, eligat ſal mundum:quia melior eſt alijs omnibus, purgat.n.phlegma & malitiam & humores craſſos: doſis eius ſolius in 3.ij. vſq; ad.iij. cum aqua frigida. Et ſi tardabitur nimis laxatio eius, bibatur poſt ipſum aqua frigida, quia laxabit,& ſtringet venter eius qui potauerit poſt ipſum aquã calidam,& poſt purgationem recipiat ius gallinæ ad frangendum acuitatem punctionis eius:& acumen, & ad prohibendum nocumenta eius à neruis ſtomachi & inteſtinorũ: ſed aqua maris oportet ꝙ poteſt ſola ſicut ſal de quo dixi.Et ſunt qui bibunt eam cum oxymelle miſto cum vino bono & dulci, & bibunt poſt purgationem eius elixaturam gallinæ,& doſis eius eſt à.iij.lib.vſq; ad lib.ſ. C

Forma purificandi aquas turbidas.

Accipe ollam magnam & imple eam aqua illa, & conſtrue ſuper orificium duo ligna ſecantia ſe in modum crucis, & pone ſuper illa ligna vellus lanę mundum, & multa ablutione ablutum, & accende ignem ſub olla leuem: & quicquid imbibitur in vellere ex vapore qui eleuatur ab aqua exprime,& ſerua:& fac hoc quãdiu aliquid aſcendit ab aqua. Et quidam diſtillant eam ſicut aqua roſa. Et ſunt qui clarificant aquam ponendo ſuper eam aliquid anethi:aut amyli,aut farinæ, quoniam iſta deſcendunt & trahunt ſecum ad fundum vaſis craſsitatem aquæ, & ſic clarificatur aqua. D

Modus faciendi almuri.

Almuri purgat phlegma viſcoſum, & incidit eum, & iuuat in dolore colicæ qũ miſcetur clyſterijs cum medicinis conuenientibus, & ſumitur in cibo pro dolore iſchiæ qui fit à phlegmate,& eſt ſubtilius q̃ ſal,& q̃ ſal nitrũ,& q̃ aqua piſcium ſalſorum veterum:et virtus eorum eſt debilior virtute eius:cuius operatio eſt in hũc modum. Accipe de farina hordei partes.ij.ſalis partem.i. confice cum aqua & fac focacias azimas, & pone in furno, & dimitte ibi donec comburantur intus & extra: deinde extrahe à

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 998 sur 1089

furno & diuide quālibet earum in tres vel in quatuor partes,& pone in olla magna munda & cooperi aqua, & pone cum eo de ciſſolionibus palmarum plenam manum,& pone ollam in furno panis à principio noctis vſq; mane. Et ſunt qui coquunt panem cum aqua ſuper ignem vſq; ad conſumptionem mediæ aquæ, & tollunt,& ponunt in aquam ex melle ſecundum voluntatem eorum ad frāgendum ſalſedinem eius, & ſeruant, & hoc eſt caput almuri. Et qui vult facere almuri ſm minus,primo ponat ſuper reſiduum panis mediam quantitatem aquæ, quæ primo poſita fuit,& cum olla mittat in furnum vſq; ad conſumptionem duarum partium aquę,& colet,& ſeruet.Et ſunt qui miſcent almuri ſecundum cum primo,& ſeruant neceſsitati ad comedendum,vel ponendum in clyſteriſs. Et in almuri ſunt operationes longe aliæ ab iſta quam dixi quæ ſunt idoneæ comeſtionibus regum, & non oportet rememorari eas in hoc loco quia ſufficit nūc de modo iſto quantum ad medicinæ neceſsitatem.

Modus faciendi oleum ſtipticum, & ſeruandi ipſum ſm doctrinam Dioſco.

Modus ſtipticandi oleū,& faciendi oleum roſ. eſt q̄ accipias ſchœnāthi lib.v.& ʒ.viij. olei oliuarum. lib.xx. & ʒ.v. tere ſchœnanthum & confice cum aqua. Et adde de aqua tantum q̄ ipſum cooperiatur:& coque cum oleo,& miſce in tēpore coctionis,& auſer ab igne & permitte infrigidari,& cola,& ſerua, & fac ex iſto oleo, oleum roſa. Et ego narraui operationem eius in libro oleorum.

Forma ſtipticandi oleum ad faciendum oleum de lilio.

Accipe olei lib.ix.ʒ.v. calami aro. lib.v.& ʒ.v. myrrhæ auſ. tere calamum aro.cum vino bono : & bulli tantum in oleo : deinde cola ſuper lib.iij.ſ.ex carui agreſti,& eſt cordumeni, qđ primo triuiſti,& infudiſti in aqua pluuiæ:& dimitte quouſq; bene imbibatur in oleo, & exprime:& cola:& ſerua ad faciendum oleum de lilio.

Forma ſtipticandi oleum ad faciendum oleum de narciſco.

Accipe olei li.ix.& ʒ.v.darſiſaham lib. vi.& ʒ.ij.tere darſiſaham,& infunde in tanta aqua quantum eſt oleum, & accipe calami aro.lib.v.ʒ.viij.& deinde accipe fruſtū & tere.& cibra:& coque:& cola:& ſerua neceſsitati ad faciendum oleum de narciſco.

Forma ſtipticandi oleum ad faciendum oleum de Nil.

Accipe olei abluti partem.i.aquæ pluuialis partem.ſ. proĳce partem aquæ ſuper oleum & in alia infunde ſpecies quibus vis ſtipticari oleū : & miſce. Accipe ergo darſiſahā lib.v.ſ.calami aro.li.vi.ſ.myrrhæ lib.ij. carui agreſtis lib.iij.& ʒ.ix.olei lib.ix.ʒ.ij.tere darſiſaham & infunde in aqua & proĳce ſuper oleum & bulli.ſimiliter myrrham infunde in vino boni odoris & tere calamum arom. & pone myrrham & confice: & auſer darſiſaham ab oleo & pone calamum aro.confectum cum myrrha, & bulli ſimul:& poſt ebullitionē ſufficientem cola ab his,& proĳce ſuper carui agreſte oleum colatum poſtq̄ triuiſti carui, & cōſeciſti & miſce ſemper donec infrigidetur, & colatum,& ſerua neceſsitati ad faciendum oleum de Nil.

Forma albificandi oleum ad faciendum omnia olea,& nominatur oleum compoſitum.

Iam dixi albificationem eius in libro operationis oleorum, & modus operationis eius eſt, q̄ tu accipias de oleo boni odoris & ſaporis,& pone in olla, & miſce cum aqua calida: deinde pone in ſole quouſq; albeſcat : deinde pone in ſole quouſq; ſeparetur oleum ab aqua,& collige oleum de ſuperficie aquæ cum cocleari : & repone. Et ſi fuerit album vna vice bene, & ſi non iterum repone in aqua ſicut prius, & miſce ſecundo, & donec albeſcat. Et ſunt qui albificant in hunc modum. Accipe vas vitreatum intus et extra, & fac foramen in fundo eius : deinde pone digitum ſuper foramen, & ſuper os vaſis,& agita vas cum oleo & aqua, agitatione forti : et dimitte per horā ſcilicet quouſq; ſeparetur oleum ab aqua,et natet oleum ſuper aquam:tūc auſer digitum à foramine vaſis quouſq; egrediatur aqua, & incipiat egredi oleum :tunc oppila iterum foramen & pone aliam aquam calidam ſuper oleum, & agita ſicut prius, & hoc fac tandiu donec oleum albeſcat ſecundum voluntatem tuam.

Forma lauandi oleum ſeſaminum.

Oportet quòd proĳcias aquam dulcem ſuper eum,aut bullias primo vna ebullitione cum igne leui,et coles,tunc proĳce ſuper aquam dulcē donec eleuetur pinguedo eius & ſerua neceſsitati quando pinguedo eius fuerit ablata.

Modus faciendi oleum de lateribus.

Ego dixi iuuamentum eius in lib.de oleis. Accipe lateres rubeos nouos,quos aqua nō tetigit, & frange in fruſta puſilla circa quātitatem. ʒ.i.& pone eos in igne,& dimitte ibi donec inflammentur vltima inflammatione et fiant candida,deinde ſingulariter vnumquodq; fruſtum per ſe extrahe ab igne:& ſubito ſubmerge in oleo veruſtiſsimo: quod iam paratum poſuiſti iuxta te in vaſe: & cum extincta fuerit extrahe ab oleo, & cum hoc feceris de omnibus fruſtis,tere eos tritura craſſa & pone in vaſe vitreo vel terreo & vitreato,quod poſsit ignē ſuſtinere, vel in pluribus ſi habes parata vaſa : & ſint vaſa iſta idonea facta cum ſuo coopertorio : & nominantur ventres, quia ſunt rotunda in inferiori parte,& extēſa ad ſuperiora, quemadmodum nouerunt illi qui occupantur in arte alchimiæ:& cum poſueris in eis de lateribus tritis, ſicut dixi vſq; ad.ij. partes vaſis vel plus claude vaſa cum ſuo coopertorio habente naſum : ſicut eſt id cum quo fit aqua ro. luta bene vaſa ad inuicem cum argilla & pilo : deinde edifica fornacem ſapienter : ita q̄ poſsis ordinare. iij.vel.iiij. vaſa,& cum deſiccatum fuerit lutum quo lutaſti, vaſa ordinentur in fornace, ſicut fit in aqua ro.niſi q̄ inter iſta & ignem nullum debet eſſe medium : deinde accēde ignem leuem ſub vaſis à principio: & poſt auge paulatim ignē, ſm quòd videris vaſa calefieri, quoniam propter hoc ſaluantur vaſa à crepatura:nam timendum eſt ne frangantur, ſi ſubito nimis fieret ignis fortis à principio: cunq; videris exire aquā per naſum vaſis,collige eam per ſe ſi vis,et auge ignem donec videas oleum egredi rubeū,quod recipias in vaſe mundo. Caue ne ignis ſeu flamma appropinquet illi oleo : quia cito accenderetur,& non cito extingueretur:& quando nihil emanabit de oleo auſer ignem à furno & dimitte infrigidari:& aperi vaſa & extrahe fæcē ab eis. Quæ ſi fuerint ſana pone iterum de lateribus ſanis in eis:ſinautem, reuertere ad opus tuum cum alĳs nouis, ſicut prius,quouſq; habeas oleum quantum vis : & repone ipſum in vaſe vitreo ſtricti orificij,cuius orificium oppila bene cum cera & terra,quoniam ſi haberet reſpiraculum euaneſceret, & egrederetur totum à vaſe, propter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ:ſerua ergo eum, & vtere in egritudinibus frigidis,ſicut epilepſia,apoplexia, grauitate auditus, & artetica frigida.cuius iuuamenta dixi in lib.de oleis, & eſt de ſecretis philoſophorum.

Forma operationis medicinæ, qua vti poteris quando non habes thuciam.

Accipe folia oliuæ ſilueſtris : pone ea gradatim in vaſe terreo : & cooperi orificium vaſis cum argilla & pilo, & pone in furno figuli, & dimitte ibi à principio decoctionis vaſorum quouſq; vaſa figuli ſint cocta : & pone ollam in loco vbi fuerit ignis fortior,& cum infrigidabitur furnus extrahe ollam, & accipe quod eſt in ea de cinere, quē ſi non inueneris petrificatū, ita q̄ ſint fruſta, tere & ablue in ſole calido cum aqua ſæpe : & accipe ſubtile ex eo, & ſerua, & vtere in medicinis oculorum : quia iſta medicina non habet pretium cui comparetur propter iuuamenta ſua:nam ſuperat in iuuamento omnes ſpecies thuciæ in auferendo albuginem : & pannum oculi : & hoc eſt de ſecretis medicinæ.

Modus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico Iavdensi nunc recognita, ... - page 999 sur 1089

Modus faciendi amylum ex frumento.

Accipe de frumento bono & nouo: & purga ab oi extraneo in eo: & elige illud quod est rubeū & graue: color eius sit sicut color ceræ, & facias eū teri tritura crassa. s. solum frangi, & pone in vase terreo vitreato mūdo, & pone super eū aquam, ita q̄ cooperiat, & superet duobus digitis vel tribus digitis: et dimitte per noctē: in mane vero exprime cū manu bene, quousq̄ descēdat amylum totū, cola, & proīce substātiā, & dimitte aquā in olla quousq̄ descendat amylū in fundo ollę, & aqua supernatet. Tunc eīce aquam suauiter, ita q̄ ex ea nihil remaneat, et exicca cum modico coto: fiat hoc in tempore æstiuo, & siccetur ne acescat, & destruatur, & cooperi ollam cū pāno subtili, ita q̄ nihil cadat intus: postmodum cum erit siccum repone in vase stricti orificij obturando os vasis, ne aliquis vermiculus ingrediatur, vel aliquid aliud. Si autē fiat in hyeme magis oportet custodiri ne acescat: quia oportet vt fiat ingenium: vt cito siccetur in sole, vento, vel prope ignem. Et fm hunc modum fit amylum ex rizo.

Forma faciendi amylum ex hordeo.

Elige hordeum quod est melius, graue, lenius, propinquum suę messi: & facias ex eo sicut docui te facere ex frumento æquali disciplina: nisi q̄ oportet, vt coletur colatorio crassiori, quia multum habet de furfure, & propter suam crasitatem.

Forma faciendi amylum ex orobo.

Accipe ex orobo quod habet pinguia grana: propinquum suæ collectioni, & quod euulit suam perforationē & tere ipsum tritura crassa. s. frange, & exuffla ab eo corticem, ita q̄ non remaneat nisi caro eius, & pone super eū aquam, & dimitte. vi. horis & proīce illam aquā ter vel quater, quousq̄ clarificet aqua, & remaneat corpus suū mūdum sine acumine & furture, & tunc dimitte eum in aqua qua cooperiatur vna nocte: in mane vero malaxa cum manu, quousq̄ dissoluatur ex eo lac eius, & dimitte lac in vase quousq̄ aqua supernatet: quam eīce suauiter, & expone soli donec exiccetur, & serua.

Modus faciendi far seu similam ex orobo.

Accipe de orobo bono sicut dixi: & dimitte ī aqua longo tempore, & post eīce aquā illam, & dimitte donec cō sumpta sit aqua illa, quæ est in eo absq̄ quod siccent grana: deinde facias bulliri in aqua alia, donec crepent grana & separēt se à cortice eius, & tere tritura crassa: & exuffla ab eo corticem eius & serua.

Modus faciendi penidios.

Penidū fiunt ex melle cannę: & ex puluere zuccari, & fiunt ēt ex zuccaro bono forti sicco, albo, & mundo. Et modus est quod accipias zuccarū. li. i. vel. ij. vel ad plus. quia non possunt bene fieri in multa quantitate, & pone in vase æneo stānato: vel in vase terreo interius vitreato, cuius os sit latum: sed vas æneū est melius satis, & liquefac zuccarum cum tanta quantitate aquæ dulcis, qua cooperiatur: & si zuccarum est forte, pone cū eo pro qualibet li. eius. ʒ. i. mellis: & distilla sup ipsum de oleo amygda. dul. si habes: & si nō habes, mitte loco eius aliud oleū: & pone vas super ignē ex prunis sine fumo: & misce semper æqualiter, & coque quousq̄ sit prope consumptionē aquæ & experire proiecta gutta ex eo super marmore, & cum digitis: & quādo inueneris q̄ fiant fila inter digitos, siue adhęrētia, oportet cito auferri ab igne, & proīce extendendo super petram marmoris, postq̄ vnxisti eā oleo amyg. dul. sesamino: & collige partes eius vndiq̄ cū suo calore & inquātum possunt sustinere manus operantis, postea trahe: & extende inter manus sicut trahuntur electuaria dulcia: & fige clauum curuum ad superiora in pariete & proīce super eum, & trahe à clauo apponendo super eum, & trahendo sicut trahuntur electuaria dulcia, quousq̄ dealbetur in fine suæ albedinis: & appone iuxta ignem quādiu traxeris vt calefiat: & fiat obedientior extensioni: & iterum appone clauo trahendo, vt albescant

A quātum volueris: deinde incide cum forficibus ad voluntatem tuā, & si volueris facere formas rotundas, vel oblongas, vel alias diuersas, accipe de amylo albo, & tere, & pone super marmore, & extende super ipsum de pasta illa penidiorū, & plica, & volue: & incide: et fac quascūq̄ formas volueris, tm cito facias, ne infrigidetur inter manus tuas: deinde pone super cribrum: & pone iuxta prunas ad horam, & aufer, & dimitte donec infrigidetur, & serua, Et qui vult eos facere ex puluere, liquefaciat eā in aqua sicut prius dixi: deinde colet ab arena, & alijs superfluitatibus, & coquatur, & faciat sicut dictū est. Et qui facit eos ex melle cannę, caueat ne sit nimis forte: et si est, ponat in eo de zuccaro albo, quātitatem. ij. partium eius, & parum aquę, colet: & coquat, & faciat fm disciplinam supradictam, & si mel est subtile oportet q̄ ponat medietatem eius de zuccaro, & sunt qui ponūt ex melle duas, & zuccaro tertiam, & coquūt & faciunt, vt dixi. Et sunt etiam qui faciunt penidios fm alias formas diuersas ab

B iftis, scilicet ponentes supra eos, aquam ros. & parū camphoræ ad æquandam virtutem eorum.

Modus faciendi aquam rosatam.

Aquæ ros. operatio scita est apud multas gentes. Sed ego proposui narrare operationem eius in hoc libro propter duas causas, vna est quæ conuenit tractatui huius libri ad hoc, vt sit completa in scientia nostra in eo: & secūda est: vt ostendam operationem eius illi qui nescit eam. & illi qui vult eam facere. Et operatio eius est fm. iij. modos. Vnus modus est eius quæ fit cum aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ fit cum aqua etiam, & ignis eius est ex carbonibus. Et quæ fit sine aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ sine aqua, cuius ignis est ex carbonibus. Et illa quæ fit cum aqua & cum igne ex lignis, est illa quæ sæpius fit: & est generalior quam plures homines faciunt in nostris partibus, & ita est minoris odoris q̄ illa quę fit cum igne carbonum. Et illa quæ fit sine aqua & cū igne carbonum est maioris odoris satis, q̄ quæ fit sine aqua ēt

C cum igne lignorum. Et quæ fit sine aqua, & cum igne lignorum, minoris odoris est: q̄ quæ fit cum aqua, & igne lignorum. Sed modum operationis eius quæ fit cū aqua & igne lignorum: ego monstrabo fm formam quam faciunt reges Abarach: et hic est modus eius. Facias berchile paruum in domo ampla, cuius fundus & latera sint ex plumbo, adeo discrete simul solidata, vt aqua non possit egredi ab eo, & facias sibi coopertorium ex vitro cum sagacitate, vel ex terra vitreata: & in eo forma fm formam vasorum distillationis c. vel. cc. fm quantitatem magnitudinis berchilis, vel paruitatem eius, fm voluntatem tuam faciendi multam vel paucam aquam ros. deinde pone ollam magnam ex ęre, vel cacabum post parietem, iuxta quam posuisti berchile fm formam ollæ balnei, & construe eam super furnum, & berchile sit constitutum super furnū inferius ab olla: ita q̄ applicet de calore ignis berchilis ad ollam, & facias caminum cum foraminibus per quæ possit fumus extra domum egredi: ita q̄ fumus

D totus à domo egrediatur & non noceat aquæ ros. deinde imple ollam ex aqua, quę sit in puteo facto iuxta ollam: sicut est puteus balnei: & accende ignem sub ea quousq̄ bulliat aqua bene: deinde dimitte venire aquam per canale, quod fecisti per discretionem ad berchile: deinde pone aliam aquam frigidam: in ollam ex puteo sicut in olla balnei fit, & constitue in berchile canale per quod egrediatur aqua, quādo fuerit plenum: & fit exitus eius extra domum: deinde pone cucurbitas, siue ventres, & sunt vasa distillatoria in foraminibus berchilis, & stringe cū panno lini discrete: ita q̄ bene sedeant in foraminibus suis, & vapor aquæ non egrediatur extra. Similiter & capita eorū stringes cum panno lini, & sint vasa ista ex vitro, vel ex terra vitreata: deinde pone rosas intus, & cooperi cum coopertorio suo: & superpone vnicuiq̄ vasi phialā suam ad recipiendū quod distillabit ex aqua ros. & semper qū

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1000 sur 1089

finiet distillatio eius, proñce rosas primas, et pone alias recentes, quousq; compleatur totum opus. Et scitum est q; aqua ros. quæ fit ex rosis siluestribus quæ oriuntur per se sine irrigatione aquę est melioris odoris, q̃ quę fit ex rosa rijs domesticis: quæ nascuntur in locis cultiuatis, & rigatis aqua. Et operatio eius quę fit in terra nostra, est leuior & breuior quam illa quam dixi. Et est q; accipias ollã ex ære, sicut est olla tinctorum, & pone post parietem, et pone super eam coopertorium discrete factum cum foraminibus in quibus ventres ponuntur: & pone in eo ventres cum fagacitate, & postea imple ollam aqua, & accende ignem sub ea cum lignis ex vite, vel similibus: et fac distillare, & quando mediabitur distillatio, oportet q; cooperias os furni, donec cõpleatur tota distillatio: & qui vult loco lignorum cõponere carbones, aqua magis erit odorifera. sed operatio eius sine aqua & cum igne carbonum est, q; facias furnum quadrum, aut rotundum, & habeat coopertorium superius super quod stabũt ventres ex terra vitreata, & possint sustinere ignem, & quando accendentur carbones & incipiat aqua ro. distillare, claude os furni & dimitte foramina aperta per quæ fumus egrediatur, & dimitte sic donec fuerit distillata tota: deinde abiectis primis ros. pone alias recentes.

Modus alius qui vult distillare paucam aquam.

Accipe ollam ex ere, & imple eam aqua, et pone super larem ignis, & pone super os eius coopertorium perforatum foraminibus duobus, vel trib⁹, vel pluribus, aut paucioribus ventribus secundum q; poterit capere coopertorium ollæ: & sint ventres ex vitro: & accende ignem ex sarmentis de vitibus, vel carbonibus sub olla, donec bulliat aqua quæ tunc distillatur aqua ros. in vna vice, vel duabus, quanta volueris.

Modus faciendi aquam rosaceam cum musco.

Accipe aquę rosaceæ li.ñ. & pone in ea de musco trito bono aur̃. i. & pone in ventre distillationis de vitro facto & distilla paulatim, sicut dixi supra, quousq; tota distilletur, & repone eam in vase vitreo: & stringe os eius, quia bona est regibus ad odorandum quãdo liniunt ex ea panos suos, vt sint odoriferi.

Modus faciendi aquam rosaceam cum croco.

Accipe ex croco bono. ʒ. f. & lib.ñ. aquæ ros. & pone crocum in aqua ros. & infundantur in ea bene: deinde distilla sicut dixi, quoniam bona est ad ponendum in medicinis, & odorandum & ornandum in decorationibus.

Modus faciendi aquam rosatam. cum caryophyllis.

Accipe. ʒ. i. caryophyllorum. & lib. i. ſ. aquæ ros. & pone caryophylla in aqua illa die & nocte, & postea distilla sicut dixi: & serua.

Modus faciendi aquam rosatam cum camphora.

Accipe. ʒ. i. camphoræ. & pone lib. i. aquæ ro. & distilla, & serua: & vtere in medicinis regum. & secundũ hunc modum fit aqua ro. cum sandalis: & alijs speciebus cum quibus volueris. Et sunt qui distillant hęc omnia in aqua simplici loco aquæ rosaceæ.

Modus faciendi aquam rosatam cum rosis siccis.

Accipe de rosis siccis: & pone super eas aquam qua infundantur solum: & non plus: deinde imple ex eis ventres vitreos seu plumbeos: & distilla paulatim cum discretione: quia erit conueniens in medicinis & decorationibus. Et dixit mihi quidam, quòd posuit in lib. i. ro. siccarum lib. x. aquæ, & fecit distillari: & fuit aqua ros. satis bona, sed non faciunt istam, nisi necessitate, quando non reperitur alia.

Modus faciendi ramich.

Accipe de passul̃ bonis rubeis lib. iij. & pone super eas aquam ad pondus earum, & coquantur: postea cola cum expressione, & proñce substantiam, deinde accipe. li.ñ. mellis optimi, & misce cum aqua passularum: & lib. i. ſ. olei sesamini, vel sambucini, & bulli totũ simul quousq; sit prope coagulationem. & caue ne deficcentur. q; si incipiant deficcari, adde parum aquæ ne adurantur, deinde accipe casiæ lig. ro. cinnamomi añ. tantum q; summa sit lib. i. & gallarum li. x. tere, & cribra subtiliter, & confice cum aqua passularum, & melle in olla, & pone ollam super ignem suauissimum, & dimitte quousq; conuertatur ad modum pultis factæ ex farina, deinde extende medicinam hanc super sextarium ad solem donec propinquet coagulationi, & sit idoneum ad operationem, deinde pone super marmore vncto oleo de cheri vel de zambuc, & vnge manus tuas ex eodem oleo, & fac trochiscos si vis facere ramich.

Modus faciendi trochiscos de gallia.

Sed si vis facere trochi. alios de such. i. de gallia. Accipe de musco quantum vis: & tere bene, & malaxa cum eo sicut malaxatur pasta dura, ex qua fit panis & fac trochi. magnos, vel paruos, quos extende super cribrum ex setis, & dimitte duobus vel tribus diebus donec sint rubei, deinde perfora eos, & pone in eis filum, & interpone in medio ipsorum frustula ligni similiter perforati, ne se contingant, & suspende in loco vbi non tangantur à rore, vel re nociua: quando autem transiuerit super eos annus, erit gallia bona: & quanto amplius tempus habuerit, tanto erit gallia melior. Et galliæ quatuor sunt species scilicet gallia ex musco, & gallia ex ventribus, & ex corio, & ex aqua. Operatio galliæ ex musco est illa quam dixi, & iterabo operationem eius breuiter, quãdo ramich fuerit siccum est q; accipias ex musco & teras ipsum per se: & teras ramich per se, & cribra cum cribro mediocri: & proñce super ipsum muscum & malaxa in vase, quod arabice dicitur salachia: cum oleo de cheyri: aut de zabath, & fac troch. & pone super cribrum, donec siccentur, & perfora eos: & intromitte filum per foramina eorum: et suspende & sicca: vt dixi. Sed operatio galliæ ex ventribus, est q; accipias vẽtriculos ex quibus extractum est muscum: et incide eos cũ forficibus vltima minutione: & facias sicut feciſti de musco cum ramich, & hæc est gallia ex ventribus. Et operatiõ galliæ ex corio, est q; accipias corium pilosum, quod est super marsupiũ à quo extractum est muscum. & tunde pilos eius cum forficibus bene, & postea rade cum cultello acuto vel vitro: & quere bene radices pilorum: ita q; nihil de eis remaneat, sed fiat sicut coriũ: deinde incide cum forficibus subtilissime, & tere, & cribra cum cribro subtili: & fac totam operationem sicut feciſti in gallia cum musco, & in gallia ventrium. Et operatio gallię ex aqua, est q; accipias ex vẽtriculis musci quos prędixi tibi cum toto corio pilosso: & incide cum pilo suo, postquam erunt vacui, & pone in vase vitreo simili vrinali, & proñce super vnamquamq; bursam, seu ventriculum. li.ñ. aquæ & pone in sole. xx. diebus, & cola aquam, deinde tere ramich: & cribra: et confice cum aqua ventriculorum: et fac trochiscos, sicut feciſti de gallia muscata, et alijs et suspende per annũ integrum, ita q; non tangantur manu: quia tũc recedet fœtor eorum, et remanebit bonitas eorum. Et tempus faciendi gallias omnes, est tẽpus veris: et oportet quòd quãdo fiant tempore hiemis, quia remaneret in eis humiditas, et destruerentur, et ipsa non reciperẽt odorẽ specierũ, nisi siccarent̃ bene, et scias hoc.

Modus adurendi ramulos arborum, et radices, et folia quecunq; ex eis ægent combustione.

Et de ipsis est modus combustior. is sarmẽtorum vitis, quæ quidem oportet comburi, qñ de nouo sunt amputatæ, et habent in se satis de humiditate. Accipe ergo ea: et absterge bene à terra, et laua bene cum aqua donec nihil remaneat in eis ex terra vel alia putredine, deinde imple ex eis ollam magnam q̃tum oportet: et claude eam cum coopertorio perforato: vt fumus eorum inde egrediatur: deinde

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1001 sur 1089

deinde pone in furno panis, à fero vſq; ad mane: & extrahe ollam, & videbis ſarmenta facta ſicut carbones, tunc tere ergo eos bene: & pone eos in olla minori prima, & pone iterũ in furno, & facias hoc ſæpe, donec inuenies cinerem album bonum lenem tactu, quem ſerua neceſsitati. Et in hunc modum comburuntur ligna ficus, & lentiſci id eſt carui, & terebinthi: & radix cannæ: & omnia folia, & cortices, & radices, & cortices auellanarum: & caſtanearum & glandium quando volueris ex eis cineres face re. Et qui vult ea comburere cum minori artificio, & minori labore, oportet q̃ fiat ſimile huic in omni re, cuius combuſtio eſt neceſſaria in operatione medicinæ.

Forma aſſandi myrobalanos citrinos, chebulos, indos belliricos, & emblicos, pro illis qui emittunt ſanguinem, & habent hæmorrhoidas & dyſenteriam, & teneſmum.

Oportet q̃ imbibas myrobalanos in aqua citoniorũ i. ſucco, aut granatorũ acetoſorum, aut in ſucco vuæ acerbæ, aut citri: aut in aqua vbi decocti ſint berberi, aut lentes, aut vbi coctum eſt lapatium acutum: deinde deſicca eos bene, & madefac in oleo roſato, vel in oleo de lẽtiſco: & eſt de zaur: aut oleo maſticino, vel butyro: vel oleo oliuę: deinde aſſa ſuper patellã ferream, vel teſtam calefactã primo: & caue ne adurantur: et deſtruatur virtus eorum.

Modus aſſandi ſemina quæ adminiſtrantur in medicinis fluxus ventris ſicut ſunt ſemen portulacæ: naſturtĩ: alteæ: plantaginis: pſyllĩ: grana myrthi: carui: anili: cimini albi: & grana granatorum: ſemen lini: marubĩ: & ſimilium.

ACcipe patellam ferream aut terream, aut æneam: aut lebetem cum lato orificio: & calefac eam bene: deinde aufer ab igne: et ſtatim cito ſuperpone ſemina, dum ipſa eſt calida antequam infrigidetur, & commiſce eam ſemper donec videris aſſationem eius completã ad voluntatem tuam, & ſi non fuerit completa, vna vice: pone iterum patellam ſuper ignem ſine ſeminibus: donec calefiat, & pone ſemina deſuper cum abſtuleris eam ab igne, & fac vt prius, & caue ne comburantur.

Et non apponas ad aſſandum omnia ſemina, & plura ſimul ſed vnamquamq; ſpeciem per ſe: quia ſunt quędam ſemina, quę ſunt minora aliis, & quædã craſsiora, & quędam habent multam viſcoſitatem: & quædam paucam: & ſunt ex eis quæ debent amplius aſſari, ſicut pſyllium, & ſunt ex eis quæ parum, ſicut carui, & aniſum, & cimi-num album, & ita de aliis ſm quôd oportet cuiq; ſpeciei.

Forma aſſandi tragacanthi, gummi arabicum: & omnes alias gummas.

Qui vult aſſare gummi arabicum, frangat eum in fruſta ad magnitudinem orobi: deinde accipiat patellam, & calefaciat eam: & auferat ab igne, & ponat ſuper eã gummi arabicũ, & miſceat bene, ſine intermiſsione donec albeſcat: & ſi non albeſcit prima vice, fac iterum vt prius, donec ſit album: eodem modo facias ex tragacantho, & gummi amygdalarum.

Forma aſſandi charabe: et comburendi.

Frangitur ſicut dixi fracturis paruis, & aſſa vna vice: vel duabus, & ſerua. Sed combuſtio eius eſt in hunc modum. Accipe ollam fictilem, & pone carabe intus, & claude os eius cum luto: & pone in igne athanor vna nocte, deinde extrahe: & tere: & vtere.

Forma aſſandi gallas qui vult eis vti in capillis.

Frange vnamquamq; gallã. in. iiij. vel. v. partes, & in funde eas in oleo oliuarum vna hora: deinde aſſa ſm diſciplinam myrob. & aufer cito cum ſagacitate, ne comburantur & deſtruãtur. Et qui vult frangere ſtipticitatẽ earum: infundat eas in butyro vel oleo ſeſamino: & terat: et ſeruet ſine aſſatiõe. Et qui vult augere ſtipticitatẽ earum imbibat eas in aqua citoniorum, aut cum vna aquarum ſtipticarum quas dixi: aut ſucco ſtiptico, & ſeruet.

Forma comburendi fęcem vini & aceti.

Accipe fęcem vini: & munda, & deſicca eam in teſteo vaſe ſuper ignem magnũ, & dimitte donec comburatur. Et ſignum combuſtionis eius eſt quando mutabitur color eius in albedinem, & pungit linguam cum inflammatione. Et combuſtio fęcis aceti fit in hunc modum: & virtus vtriuſq; aduſtæ eſt q̃ deſiccat multum, & ſunt abſterſiuæ, & auferũt carnem ſuperfluam ab vlceribus, & ſunt ſtipticæ, et purificant purificatione forti.

Modus conficiendi ſarcocollam.

Accipe de ſarcocolla bona, alba, craſſa, & pone in vaſe vitreo ampli orificĩ, & demulge ſup eã lac aſinę quantitate pauca. ſ. ne infundatur in ea, vt liquefiat, ſed remaneat quaſi ſicca, & pone ſubito in ſole vt cito deſiccet, & quando erit ſicca: oportet q̃ iterum mulgeas ſecundum quantitatem quam dixi: & ſemper caueas ne cooperias eam lacte: ne aceſcat lac antequam deſiccetur & deſtruatur: fac ita quater vel quinquies & cũ hoc feceris, ſicca bene: et ſerua. Et ſi nõ habes lac aſinę paratũ, fac cũ lacte mulieris, quia eſt melius. Et ſunt qui cõficiunt cũ lacte equę, caprę: & aliis ſpecieb⁹ lactis: ſed lac mulieris eſt p̃cioſius.

Forma conficiendi carui cum lacte ad fluxum ventris.

Accipe de carui, & pone in vaſe mundo: & pone vas ſuper ignem vna hora, donec ſit fere calidum, deinde infunde ſuper eum lac capræ quãtitatis qua cooperiatur: & dimitte duabus horis: & extrahe, & ſiccca, & ſerua.

Forma conficiendi myrobalanos emblicos cum lacte.

Accipe de emblicis melioribus: & pone ſuper eos lac acetoſum: et dimitte ſic die et nocte: et quando lac deſiccabitur, pone iterum aliud lac, donec ſint infuſi ad voluntatem tuam.

Forma conficiendi cordumeni: et ciminum in aceto ad ponendum in confectionibus.

Accipe cordumeni, aut de cimino nouo al. et purifica à lignis, et à ſorde: et pone in olla lapidea, et cooperi cum aceto forti, cuius quantitas ſit ita q̃ totum imbibatur à cimino, et nihil remaneat: deinde extende eum ſuper ſextorium in vmbra, donec ſit prope exiccationem, et poſtmodum aſſa eum ſuper patellam ferream: ſecundum diſciplinam quam narraui tibi in aſſatione ſeminum.

Modus purificandi et colandi gummi arabicum, et tragacan. ad ponendum in alcofol.

Accipe de gummi arabi. et tere tritura craſſa ne terane cum eo ligna eius: et pone in olla vitreata, et cooperi cũ aqua clara et munda, vel cum aqua ro. et dimitte per noctem: et in mane aſpice, ſi eſt neceſſaria alia aqua: et adde: et ſi non, miſce bene cum manu donec totum liqueſcat: et proĩce eã ſuper cribrũ mundiſsimum, et duc cũ manu hincinde donec deſcendat de cribro totũ colatũ et ſunt q̃ deſiccãt: et ſeruant deſiccatũ. Et ſunt qui utunt ſicut ſunt.

Modus præparandi opium quod adminiſtratur in collyriis.

Accipe lãminam æream: aut caciam lancis in qua ponuntur res quæ penſantur: et pone eam ſuper prunas donec bene calefiat et aufer ab igne: et pone ibi ſubito de opio mundo. Et quando videris eum liquefactum, aufer: ne deſiccetur, ne fiat frangibile, et refrigera, et vtere.

Modus præparandi tragacan. quando volumus ipſum ponere in loch.

Oportet q̃ liquefiat in melle et aqua die ac nocte: et ſi in mane oportuerit q̃ addatur de aqua, fiat, et ſi non, miſce cum manu, et cola: et fac ſicut ſciuiſti de gummi arabico, et vtere.

Forma comburendi olibanum, et accipiendi fumum eius.

Accipe de olibano bono et claro: et accẽde cũ lumine

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1002 sur 1089

candelæ:& pone in olla terrea vitreata quouſq; comburatur:deinde cooperi ollam ſubito: vt colligatur olibanũ prius combuſtionem eius:quia ſi non oppilares ollam ſubito conuerteretur in cinerem. Et ſunt qui in hora combuſtionis cooperiunt ollam coopertorio æreo habẽte culum ad colligendum fumum eius.

Forma colligendi olibanum quod ponitur in alcofol.

Verum forma collectionis fumi eius eſt, quòd apprehendas fruſtum olibani cum toto ſuo cortice cum forficibus,& pone flammæ vt accendatur:et proĩce in vaſe terreo paruo quod habeat coopertorium ex ære delicate factum: & non oportet vt tu accendas granum ſecundum, antequam extinguatur primũ granum: & oportet quòd coopertorium ſit taliter ſituatum ſuper os vaſis,quòd cognoſcatur qualiter,& quantum colligetur ex fumo in co operculo: & eſt quòd interponas lapillum inter labium vaſis & cooperculi tãtæ craſsitudinis,vt per illam diſtantiam videre poſsis collectionẽ fumi: & rota ſuper coopertorium cum ſpongia vel pecia madefacta in aqua frigida,ne coopertorium nimis calefiat, & iungatur vnus fumus cum alio,nam ſi hoc non fieret fumus propter calorem cooperculi conuerteretur ad inferiora:& miſceretur cum cinere olibani:et non colligeretur tantum. Et virtus fumi eius eſt quòd ipſe ſedat apoſtema oculi quod dicitur ſarcan. Et hoc modo colligitur fumus myrrhæ,ſtyracis,& galliæ,& omnium ſpecierum gummi.

Forma accipiendi fumum picis liquidæ.

Accipe crucibulum ſeu lucernam ferream, vel terreã: & pone in eo licinium,& parum picis:& accende licinĩ: & deinde cooperi ſuper flammam luminis eius coopertorio terreo,interius vitreato:& ſit forma eius ſimilis furnulo habens culmen, cuius ſummitas tendit in acutum, & ſit ſtricta,& ſummitas eius habeat ſicut foramen athanor,et dimitte ſic flammam ſub coopertorio:nam fumus eius adhærebit parietibus cooperculi: & quando pixmi nuetur adde picem aliam:& facias hoc tandiu,quòd colligatur ex fumo quantum volueris:& caue ne nimium calefiat coopertorium: & fumus non adhæreat fumo: ſed cõuertatur ad inferiora:quia oportet quòd euentes cum flabello hora poſt horam: & virtus huius fumi eſt calida & ſtiptica:& vſus eius eſt vtilis valde in alcofol: & in medicinis oculorũ. Et nos vtimur eo in emplaſtris: & in debilitate oculorum,& lachrimis, & botor, & ita accipiat fumus ex butyro.

Forma coquendi alchitram.

Sumæ vas terreum oblongum, & lutra cum argilla & pilo, & pone vſq; ad.ĩ. partes eius de alchitram, & pone ſuper prunas,& coque donec remaneat medium eius, deinde fige lignum ſeu acum ferream in ea, & extrahe ad aerem:nam ſi deſiccabitur,ſcias quòd erit coctum,& tũc aufer ab igne:& deſicca:& vtere.

Modus abradendi ſandalum quod adminiſtratur in medicinis apoſtematum calidorum.

Sandalorum quoddã eſt rubeum: & eſt frigidius alĩs: & aliud eſt citrinum,& aliud eſt album:& illud quo magis vtuntur medici ad infrigidãdum eſt rubeum:& vtuntur eo in medicinis podagræ calidæ, & medicinis furunculorum calidorum. & modus eius eſt quòd accipias ex eo fruſtum,quod ſua craſsitiæ impleat manum tuam: & frica ipſum ſuper ferrum drachir.i.azarium, vel ſuper petram duram, ne aliquid ex petra miſceatur cum ſandalo in fricatione. Et fuit conſilium aliquorum, vt fricetur ſuper cotem cerdonum, quia ſi aliquid ex ea diſſoluitur cũ ſandalo nõ nocet:immo auget in frigore eius et iuuamento, quia natura huius cotis eſt frigida & deſiccatiua, & oportet quòd diſtilletur ſuper ipſum ſemper in tempore frictionis,aqua frigida vel aqua roſata: aut de ſuccis herbarum frigidarum ſicut ſuccus ſolatri, & memithæ: & ſemperuiuæ,& lactucæ & plãtaginis:vel aliud ſimile aliorum ſuccorum frigidorum, & tunc habeas parapſidem mundam coram te,ſuper quam facias frictionem in quã deſcẽdit aqua,vel ſuccus cum fricatione ſandali, & quando deſcenderit de ſandalo quantum volueris cum huius ſucco:& ſi de ſucco vel de aqua nimis erit,dimitte deſcendere ſandalum in fundo vaſis: & proĩce ſuperfluũ quod ſupernatauerit ex aqua,vel ſucco,& reſiduum collige,& vtere eo in omni quod oportet ſolo, vel compoſito cum emplaſtris:quia ſedabit dolores calidos cum auxilio dei. Et quidam ex medicis qui erant in noſtris partibus fricabant ſandalum cum teſta terrea,alba,noua,dura, & vtebantur in furunculis & clauis, & dicebant quòd in teſta alba erat proprietas conferendi furunculis. Et ſunt etiam qui fricant in mola fabrorum,qua acuuntur gladĩ: & ita faciebant egyptĩ. Sed ſandalum citrinum, & ſandalũ albũ fricant ſecundum eãdem diſciplinam qua rubeum.

Modus extractionis mucilaginum ex ſeminibus,ſicut pſyllĩ,fœnugre.ſe.li.ſe.maluę,& radicum eius,& ſe.alteæ:& radicum eius,& ſe.citoniorum:& marubĩ:& cætero rum huiuſmodi.

Modus eius eſt quòd accipias de bono pſyllio quãtum vis!, & munda eum à terra: & à qualibet re extranea,& pone in olla munda:& pone ſuper ipſum de aqua calida li.iiĩ. ad vnamquamq; libram pſylĩ: aut plus ſecundum quòd tu volueris pinguem eſſe mucilaginem,vel ſubtilem,et dimitte ſimul per noctem:mane vero calefacias parum ſuper ignem,& proĩcias in marſupium factum ex tela lini forti, noua,craſſa, & ſtringe os marſupĩ cum ligamento fortiter, ne aliquid ex pſyllio lubricet extra,deinde eum ſuſpende ſuper orificium ollę vitreatæ,& percute marſupiũ ab omni parte eius,cum virga lignea vel ferrea ſubtili, & quod egreditur de mucilagine trahe mulgendo ad inferiora cum virga, donec deſcendat mucilago in ollam:& fac id, donec nihil egrediatur à marſupio:deinde diſſolue os eius: & liga iterum magis inferius à loco in quo ligaſti prius, & percute iterum cum virga quouſq; egrediatur tota mucilago: nam pſyllium egredietur totum ſiccum ex marſupio cum hoc artificio. Et ſecundum hanc formam fiunt omnes aliæ mucilagines. Et ſunt quidam qui ponunt ſuper ſemina aquam calidam,& miſcent bene,& ponunt in panno vel cribro: & ponunt donec tota mucillago egrediatur: ſed primus modus apud me eſt melior.

Modus extrahendi mel ex anacardis.

Accipe de anacardis: & aufer pedem eorum ſcilicet id quod adhæret ramo eorum, & pone in olla munda cum aqua, & bulli quouſq; ſuper faciem aquæ videas natare ſicut mel, quod colliges cum cocleari paulatim quouſq; nihil remaneat de eo ſuper aqua, quod repone, & ſerua neceſsitati.

Forma extrahendi cor ſeminum,id eſt medullas,ſicut cor carthami:ſe.cucurbitæ,cucumeris,citri,melonis,& ſimilium.

Accipe de carthamo:& purga à ſuperfluitatibus eius, & ſi habet aliquam humiditatem, oportet quòd deſiccetur in ſole deinde pone in mortario,& frange leuiter cortices eius,& frica manibus quouſq; ſeparet cortex à corde:deinde cribra paulatim cum cribro facto ad hoc,quia cor eius deſcendet,& cortex remanebit ſuper cribrum:et ita oportet fieri de alĩs ſemi. Et ſunt qui auferunt medullam eius cum manu ſigillatim: & colligunt cor eius cum forficibus paruis vel cum vnguibus: ſed hoc opus eſt magni laboris,& non poteſt fieri ex eis niſi modicũ,& prior modus eſt melior ſatis:& eſt modus quo vſi ſumus.

Forma excoriandi grana alcherua:& eſt cataputia maior ſiue pentadactylus.

Quando accipiuntur ex arbore ſua recentes,ſunt à cor

tice

tice ſuo difficilis ſeparationis. Et qui vult excoriare ea ſine labore, oportet ꝙ extendat in ſole calido, & dimittat tota die: & moueat hora poſt horam, quia quando ſol calefacit grana, facit crepare corticem illum ab omni parte eius, & facit egredi grana eius: colligat ergo ea quæ egreſſa ſunt. Et ſi remanent aliqua grana quæ non ſint ſeparata à cortice: fricentur cum manibus vel cum panno aſpero, quouſq; egrediantur mundata: & ſi aliqua nō crepuerint, ponantur in ſole donec crepēt: & fiant vt prius, ſed ſi eges excoriatione earum in breui tempore, pone patellam ſuper ignem donec ſit prope calefactionem, & aufer as ab igne, & pone grana in ea, & miſce, & ſit calor patellæ aliquantulum fortior calore ſolis: ſcindent ergo cortices & egredientur grana. Verum ad auferendum corticem eius ſecundū, eſt labor magnus. Et propter hoc multi extrahunt oleum eius abſq; ꝙ auferant corticem illum. Et qui vult auferre corticem ſecundū, non habet ingeniū aliud niſi mundādo grana ſingulariter unum poſt unum: aut quaſſet ea leuiter ſicut dixi de grano carthami, & cribret. Veruntamen ipſa adhærent, & ſimul cōglobantur propter multam eorum humiditatem, quare oportet, vt terantur paulatim cum magna lenitate & ingenio. Et ſecundum hanc formam oportet ꝙ terant grana abalgar. i. laureolæ, & baccæ, quia ſunt prope figuram horum.

Modus excoriandi grana ſeſami.

Accipe de ſeſamo, & purga à terra quæ eſt cum eo & alijs ſuperfluitatibus, & pone in vaſe fictili cum aqua frigida, & dimitte per noctē: & in mane cola, & dimitte ſiccari parum ab humiditate aquæ, & pone in pecia lini forti, & liga os eius: & percute ſeſamum ab omni parte eius donec excorietur totum: & proijce in vaſe: & proijce ſup ipſam aquam frigidam, & miſce bene. nam cum videbis corticem eius natare ſuper faciem aquæ, proijce cū aqua. Et fiat ita quouſq; nihil remaneat ex cortice. deinde ſicca ab aqua, & ſerua neceſſitati.

Modus excoriandi amygdalas, & pineas, & nuces, & cætera horum ſimilia.

Omnia iſta excoriantur in aqua calida, & hoc eſt notum omnibus. Et ſunt qui ponunt in aquam frigidā per noctem & in mane excorianť. Et ſunt qui ponunt in patella ſuper ignem parum quouſq; excorietur. Et ſunt qui ſepeliunt quando recentes colliguntur in palea frumenti quia tunc cadit cortex eorum ſuperior.

Modus deſiccandi roſas ad reponendum eas.

Accipe de roſis cū fuerint in medietate ſuę apertionis: & neq; adhuc egreſſa folia earum à camerula ſua, & expone ſoli cum tota camerula ſua in fine menſis Aprilis: & expone eas de ſoli eadem die qua collectę fuerint: nam ſi remanſerūt vſq; ad mane: maxime coaceruatæ in vnū, minuerentur multum in ſuo odore & rubore, & cum deſiccas, moue eas ſæpe in die, & quando macerſcent, & fuerint prope deſiccationem, aufer folia earum à camerulis ſuis, & ſerua folia repoſita. Etiam ſcitum eſt apud nos, ꝙ ille quæ ſiccantur eadem die qua collectę fuerint, ſunt meliores, & rubor earum remanet in eis & odor: & ſi nō poſſunt exponi ſoli eadem die qua colligūtur: oportet ꝙ ponantur in loco ventoſo, in quo non ſit humiditas, & ſequenti die q̄ cito potueris ponantur in ſole, donec compleatur earum deſiccatio: & iam ſcitum eſt ꝙ deſiccatio earum melior eſt in vmbra, niſi quia eſt maioris laboris: & periculum eſt ne deſtruatur odor & color earum propter humiditatem quæ eſt cauſa deſtructionis earū quando nimis remanet in eis: quapropter ſi volueris deſiccationem earum in vmbra, oportet ꝙ ponas eas extenſas in loco calido procul ab humiditate, et viſites ſæpe, & reuoluas eas aſsidue: ſed impoſsibile eſt ꝙ euadant à deuaſtatione quando deſiccantur in vmbra: & oportet ꝙ reponantur quando complebitur deſiccatio earum in vaſe terreo, & ꝙ ſtringatur os eius, ꝙ odor & color remaneat in eis, & ſcitum eſt quòd qui ſiccauerit li. x. roſarum mundatarum conuertentur: ad lib. i. quando erunt ſiccæ: & ſi roſæ erunt ex montibus: poſsibile eſt quòd remaneant plus, & roſę de montibus ſunt fortioris odoris quàm hortulanæ, & aqua quæ fit ex hortulanis, & ita eſt de omnibus herbis, & de omni flore: quia odor & virtus fortior eſt earum quę naſcuntur in montibus, quàm quæ naſcuntur in hortis, & locis depreſsis.

Modus deſiccandi violas.

Violæ colliguntur in menſe Aprilis, & oportet ꝙ flores violarum colligantur quando ſunt in fine bonitatis & maturitatis: & extendantur in ſole eadem die qua colliguntur ſicut dixi de roſis: neq; plus neq; minus, qui vult colorem et odorem earum ſeruare ſicut eſt, violę montiū ſunt meliores hortulanis, et lib. x. ex recentibus cōuertuntur ad vnam quando ſiccæ fuerint ſicut & roſæ.

Forma deſiccandi omnes cortices radicum ſicut fœni. apij. ſcariolę: plantaginis, bugloſſæ, & cortices radicum mori.

Modus deſiccationis earum eſt iſte, vt abluas eas bene ea die qua colliguntur à terra & luto, & ab ſciſsis foliis ab his, excoria medullas ab eis in hūc modum, vnamquanq; radicem per ſe quaſſes cum malleo paruo ferreo: quia tali modo citius & melius ſeparabitur cortex à corde quàm alio modo: deinde expone ſoli ea die: et nō oportet vt expectes niſi vna die, quia deſtruerentur: & maxime in tempore hiemis. Et quando ſiccas, reuolue ſæpe in ſole: & in nocte ponas eas in loco ventoſo procul ab humiditate: & in die pone iterum in ſole, donec deſiccentur, & dies ſit nebuloſa ſine apparitione ſolis, oportet ꝙ extendas eas in cribro ex paleis, aut ſuper craticulam ex cannis ſubtilibus, & ſuſpendas ſuper ignē, ita quòd calor ignis aſcendens eas deſiccet: & qui vult deſiccationem earum ſubito imminente neceſsitate, oportet quod accipiat patellam terream latam calefaciat ſuper ignem: deinde auferat ab igne & extendat ſuper eam radicem, aut aliud quodcunq; voluerit deſiccare, & reuoluat ſæpe cum manu: & quando patella refrigerabitur, remoueat radices à patella: & iterum calefaciat eam, & calefactam tollat ab igne: & iterum ſuperponat radices, & faciat hoc quouſq; ſiccentur: et caueat ne comburātur. Et hic eſt modus deſiccationis earum in hora neceſsitatis magnæ. Et in diebus pluuiæ, nubium & humiditatum.

Forma accipiendi cortices citri, & cæterorum pomorum odoriferorum, & eorum deſiccatio.

Ille qui vult vti corticibus pomorum citri in cōfectionibus eligat illa quę habent maiorem acetoſitatem intrinſecus: quia cortices eorum ſunt magis odoriferi. Et oportet ꝙ excorientur illa die qua collecta ſunt ab arbore: tergantur ergo primo cum mantili mundo, & excorientur cum cultello acute aciei paulatim leniter, ne accipiatur ex carne cum cortice, & ſimili modo oportet fieri ex citonijs, & alijs pomis: deinde ſiccentur cum cautela, vt dixi, & ſeruentur neceſsitati.

Modus infundendi ammoniacum et gummas quæ ponuntur in medicinis.

Accipe ammoniacum & pone in aceto per noctem: et in mane aſpice ſi ammoniacum biberit totum acetum, & ſi non bene fuerit diſſolutum, addas de aceto parum & dimitte donec bene diſſoluatur totum, deinde pone ſup cribrum ex ſetis, & frica cum manu donec deſcendat de cribro, & ligna eius, & frondes remaneāt ſuper cribrum, & ſic vtere. Et ſecundum hunc modum præparentur omnes alię gummę ſimiles ammoniaco, ſicut opopanacum, ſagapenum: aſa fœtida, bdellium, & ſimilia.

Modus faciendi ſigillum quo ſigillantur trochiſci.

Accipe fruſtum ligni ebani, aut buxi, aut eboris, aut alterius cuiuſcūq; vis, & ſit craſsitudo eius menſura duorum

rum digitorum:& latitudo trium,& lõgitudo vnius palmi:& præparetur forma eius bene: deinde ſicca ipſum in longitudinem eius in duas partes æquales:ita ꝙ vnicuiꝙ tabulę ſit craſsitudo vnius digiti:deinde fac ambas facies eius politas,lenes,bene inuicem coherentes: deinde ſculpe in ambabus facibus tabularum ſculpturas rotundas ſecundum quantitatem trochiſcorum quos volueris ſigillare,ſiue magnos ſiue paruos: deinde ſculpe inter vnumquemꝙ circulum nomen trochiſci quodcunꝙ volueris ſcilicet ex quo fuerit factus, vt trochiſcus roſa. vel trochiſcus viola.& ſimilium:& ſit ſcriptura oppoſito modo,vt quando trochiſcus fuerit ſigillatus reddatur litera recta. Et qui vult ſculpere in vna tabula plura nomina trochiſcorum:oportet ꝙ ſigillet in ea diuerſos tro.ſecũdum nomina ipſorum vnumquemꝙ trochiſcum in ſuo nomine: & qui vult in vna tabula ſolum nomẽ vnius trochi.oportet ꝙ non ſigillet in ea niſi illam ſolam ſpeciem trochiſcorum. Et quãdo volueris ſigillare cum ea trochiſcos oportet ꝙ inũgas vnamquamꝙ tabulam cum oleo roſ.& trochiſ.diami.cum oleo vio.& ſigilla ſecũdum voluntatem tuam:& hæc eſt forma ſigillãdi. Sed ſunt qui faciunt ſigilla breuia ſecundum hanc formam. Accipe ex hebano vel buxo:& fac ſigilla rotunda: & ſculpe in vnoquoꝙ ſigillo foueam rotundam quantæ craſsitudinis eſt dimidius trochiſcus vt medius lupinus:& ſculpe in vna ex tabulis nomen trochiſci ſi vis: & ſi non vis dimitte plana, vt poſsis ex ea ſigillare diuerſas ſpecies trochiſcorum. Et ſunt qui faciunt in hũc modum ſigilla multa,ſculpũt in vnoquoꝙ ſigillo nomen alicuius trochiſci:& hæc eſt forma eorum. Sed qui vult vt ſigillum reddat trochiſcum ſecũdum certum pondus:oportet ꝙ faciat trochiſcum vnum:& ponderet eum recentẽ ſecundum quantitatem ponderis quã vult, & fodiat in ſigillo foramen trochiſci ad menſuram illius:quia pondus eius erit ſecundum pondus illius.

Modus colandi potiones & coctiones,et figura colatoriorum.

Oportet quod habeas tria colatoria ad colandas potiones & decoctiones ſyruporum. Primum colatorium ſit minus ꝯ ſecundum:& pannus eius ſit rarior: & ſecundũ ſit maius primo:& pannus eius ſit ſpiſsior ꝯ pannus primi:& tertium ſit maius ſecundo:& pãnus eius ſit ſpiſsior ſatis,& hæc eſt figura colatoriorum.

Modus clarificandi.

Et qui vult clarificare aliquam potionem vel ſyrupũ, ſicut ſyrupum de radicibus,vel ſyrupum de hyſſopo:aut de lapacio,aut quemcũq; alium ſyrupum, ſicut oxymel, & ſpecies ſyruporum,& potionum omnium, quãdo erit completa decoctio eorum: oportet ꝙ primo colentur in cribello ex ſetis:deinde ſuſpende colatoria omnia: vnum intra aliud ſcilicet paruum intra medium,& mediũ intra maius:deinde ponat in paruo folia ciſolionum vel palmarum concuſſa bene à puluere: aut de ſetis equi bene ablutis,& impleat ex eis quaſi medietatẽ colatorũ:et ſint colatoria diſtantia ab inuicem quãtitate trium digitorum & ſuſpende colatoria in pariete,& ſuſpẽde ſub eis vas ad recipiendum quod colabit: deinde infunde intra colatoriũ ſuperius potionem coctam, vel id quod volueris colare. Et dimitte ſic colare per ſe ſine aliquo contactu manus:et quia deſcendet de primo colatorio in ſecundum:& de ſecundo in tertium: & ſi oppiletur aliquod ex colatorũs à craſsitie decoctionis:ita quòd non deſcendat ex aqua aliquid:oportet quòd effundas quod eſt in eo & abluas ipſum à craſsitie illa: & poſtea remitte decoctionem in eo: & dimitte donec clarificetur: & fac ita donec deſcẽdat tota decoctio:& proĩce ſubſtantiam eius & vtere decoctione clarificata:& qui voluerit facere ſyrupũ ex ea erit maioris iuuamenti,& facilior ad potandum.

Operatio ſalis alchali,& eſt ſal nitrum qui ingreditur in multis medicinis.

Accipe de herba illa quæ dicitur alchali: & fac in terra foueam magnam,& imple eam ex herba illa dum eſt recens,& accende ignem in ea, quando erit combuſta illa, quam poſuiſti:pone de aqua ſuper eã: & fac ita donec fouea erit plena ex illa herba et tota herba erit bene combuſta,& dimitte extingui ignem, infrigidari cinerem:deinde detege:quia tu inde inuenies ſalem cineris petrificatũ, vel coagulatum in magno globo in fundo foueę,quod accipias & franges in fruſta,& ſerua neceſsitati.

Modus dealbandi ſalem eundem.

Si voluerls dealbare hũc ſalem,accipe ex eo ita magno ſicut eſt,& tere & cribra,& pone in vaſe:et proĩce ſuper eum tantum ex aqua,ꝙ cooperiatur, & ſuper eũ duobus vel tribus digitis,& miſce,et dimitte deſcẽdere fęces eius in fundo vaſis vt ſubtile ſuperſtet, deinde clarifica in hũc modum. Accipe fruſta ex filtro mundo, quorum longitudo ſit duorum palmorum vel amplius:et latitudo duorum digitorum:pone caput vnum filtri in aqua, & aliud per labium vaſis exeat pendens extra:& ſuppone parapſidem aliam ſub filtro ad recipiendum quod emanabit ex aqua per filtrum, & dimitte ſic donec diſtillet aquam totam,quam pone in ollam nouam, & pone eam in furno panis,& dimitte per noctem vel amplius:quia cõuertetur in ſalem coagulatum ſicut camphora:& ſi non coagulatur vna vice,pone pluribus vicibus donec coagulet. Et ſunt qui ponunt aquam illam in patella terrea noua, & accendunt ignem ſub ea, & ſic coagulant & ſeruant.

Modus alius.

Accipe de ſora, & eſt ille niger conglobatus, lib.i.& pone ſuper eam lib.vi.aquæ:aliter.iiȝ. & prepara ſecundum præparationem quam dixi, & clarifica diſtillando & coagula,& repone in loco humido, vbi non approximatur ſol,quia diſſolueretur ſicut ſal & zuccarum: & alij dicunt non:ſed oportet ꝙ ponatur in ſole, & non tangatur ab humiditate:quia reſeruabit melius,et nõ liquefiet.

Modus comburendi alchali albificatum.

Accipe ipſum & tere,& combure ſecũdum diſciplinã quam dixi in comburendo plumbum in tractatu primo.

Forma deſiccandi radices ariſt. lon. & aſphodilorum & eſt eradriulac,& ſpecierum luſ.i.ſerpentariæ,et radicẽ dictami,& eſt azemshalem,et radicem alfeſyre.i.vitis nigræ,& radicem alteæ:& radicem ahalchaim:et radicem bugloſſæ:& meu.& fu.& ſatyrionum, & ſecacul.i.figilli ſalomonis,& radicem mori celſi,& alias radices ſimiles his ſpeciebus.

Oportet ꝙ lauentur ea die qua effodiuntur ita bene ꝙ mundetur à terra & à luto,quæ adhærent ei: deinde incide in fruſta parua, & fige in eis filum: & deinde inter vtrunq; fruſtum, ne ſe contangãt & expone vento in loco,ubi locus frequenter ſufflet,uel ſi eſt hiems ſuſpende ad fumum,donec ſiccentur:et ſerua neceſsitati.

Modus colligendi herbas medicinales,& tempus repoſitionis earum.

Oportet ꝙ herbæ colligantur in tempore ſereno, claro:non ventoſo. Et non oportet quòd colligantur niſi in fine bonitatis & maturitatis earũ,et ſuo tempore:& non quando iam ſunt conſumptæ vetuſtate, vel propter aliquam infirmitatem earum. Et herbæ quæ colliguntur in terris mõtuoſis & duris ſunt fortioris virtutis,ꝯ illę quæ colliguntur in vallibus,& terra pingui,& viridariis,& hortis. Et oportet vt eligas ex herbis quæ ſunt magis ramoſæ,& quæ ſunt completæ cum ſeminibus ſuis ſicut debẽt eſſe,ſicut ſtœchas arabicum, & meſchamethaſar.i.mẽtaſtrum,& haſac.i.tribuli marini, & hyſſopus, & ſimilia. Et flores oportet colligi anteꝯ cadant, ſicut flos alchanne.i.cotula fœtida,& chamæmile,& violæ, & zambac.i.yenſemi. & ſimilia. Sed tempus colligendi fructus eſt quando ſunt bene maturi,ſicut vua, ficus:& dactyli:pyra:pruna & ſimilia. Et ſemina oportet colligi quando incipiunt

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1005 sur 1089

cipiũt ſiccari, & cadere. Et antequã cadat ſuper ea aqua, qua deſtruantur. Et tempus colligendi radices, et ramos, & cortices, eſt quando incipiunt cadere folia earum.

Forma exprimendi ſuccos plantarum.

Oportet ꝙ ſucci plantarum ex folijs & ramis earũ exprimantur dum ſunt adhuc teneræ: ſicut memithe: gafid, ſemperuiua: ſuccus hypocyſthidos, abſinthij, & ſimiliũ. Et oportet quòd vulneretur planta ſeu arbor, quãdo volueris accipere lac eius, vel lachrymã: donec viget adhuc in terra, non poſtquam eſt euulſa: ſicut cum volueris facere opium, euphorbium, & ſimilia.

Modus deſiccandi omnes herbas.

Generaliter ſcire debes ꝙ radices, & folia, & rami, nõ debent ſiccari antequam ſint abluti à terra, & à ſordibus eorum: & ꝙ deſiccentur in loco vbi nõ ſint humiditates.

Modus repoſitionis herbarum, & florum, & ſeminum, & aliorum ad ſeruandum.

Oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capſis ex ligno. Et ſemina ſtringãtur in ſacculis ex corio, B vel papyro: quia iuuat ea ad meliorem conſeruationem & hoc ſm ipſam ſententiam Dioſco. Et repoſitio rerum humidarum, ſicut ſunt ſucci, & gummę liquidæ, & confectiones, & ſimilia, debeat eſſe in vaſis craſsis de vitro: vel de terra vitreata, vel de argento, vel cornu, & ſimilibus. Sed medicinæ molles quę ſunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vaſis æneis. Sed vnguenta in quibus ingrediuntur pix, et ablatram, et acetum, oportet ꝙ reponas in vaſis æneis. Et pinguedines, & cerebella. & omne pingue oportet reponi in vaſis factis ex ſtagno, & omne quod eſt ex pulueribus, ſi eſt puluis hieræpicræ & ſimilia, oportet reponi in vaſe terreo ſtricti orificij: & oppiletur os eius cum cera, uel creta, ne reſoluatur, et minuatur virtus eorum. Et oportet ꝙ reponatur rob, ſicut vuę, & citoniorum, & malorum, & myrti, & ſimilium, in vaſe terreo nouo, quia terra trahit ad ſe humiditatem quæ eſt in eis, quia magis preſeruantur à deſtructione. Et olea debent reponi in vaſis vitreis, & os vaſorũ ſtringi debet, C ne deſtruantur & fæteant. Et oportet reponi omnes ſpecies aromaticas, zebetæ, & galliæ, & omnes ſpecies aromaticas, ad aromatizandum in vaſis aureis, vel argẽteis deauratis aut in vaſis ex porcellionibus: vel ex vitro. Et omne acetoſum quod debet ſeruari, oportet reponi in vaſe linito cera vel pice, et oportet reponi in vaſe vitreo omne vinum quod habet ſubſtantiam æqualem, quæ eſt ſignum ſuper durabilitatem eius, & ſuper prohibitionem ſuæ corruptionis, & omne vinum cuius ſubſtãtia eſt inęqualis, cuius ſignum eſt ſuper corruptionem eius facilẽ, & quòd diu non poſsit ſeruari: oportet ſeruari in vaſe terreo, vt terra exiccet humiditatem eius ſuperfluam, quæ eſt cauſa ſuæ corruptionis.

Modus colligendi colocynthidam, & deſiccandi eam.

Colocynthidæ debent colligi in fine menſis ſeptembris, quia tunc ſunt in fine bonitatis earum, & maturationis. Et oportet ꝙ non colligas ex eis niſi illas quarum co- D lor declinat citrinitati: & quando incipiunt folia earum exiccari & attenuari: & elige ex eis maiores in quãtitate: & oportet quòd non accipias illã quæ eſt ſola orta in ſua arbore: quia ipſa eſt multum mala & pernitioſa. Sed modus deſiccationis earum eſt ꝙ cuſtodias eas bene: quia nõ deſiccantur in breui tempore: pone ergo eas in ſole, et uerte eas qualibet die ſæpe: et in nocte pone eas in loco remoto ab omni humiditate: & cuſtodi bene, donec ſiccentur: & qui non poterit eas deſiccare in ſole, quoniam tempus erit fortaſſe nubiloſum, oportet quòd impleat fila ex eis infixis: & ſuſpendat prope ignem ad fumum, vt deſiccentur, & cum bene deſiccatæ fuerint, munda eas à cortice ſuo & à ſeminibus, quæ ſunt in eis: & ſerua medullam earum in corio.

Finis

TERTIVS TRACTATVS de præparatione medicinarum, quæ ſumuntur ex animalibus.

Forma comburendi omnes ſpecies conchilium.

Portet qui uult comburere teſtas conchilium, quòd terantur, & ponantur in olla munda: & ponatur olla in furno figuli vna nocte: deinde extrahant ſi ſunt combuſtæ ſicut cinis albus bene: ſinautẽ, ponas iterum in furno panis vel eodem: & dimitte donec ſint albæ calcinata. Et ſunt qui ponunt cocleas ſuper prunas, & exuffiant & dimittunt donec fuerint albæ, & terunt, & ponunt ſuper teſtam terream ſuper carbones, & exuffiant donec ſint albæ ſecundum voluntatem eorum.

Forma comburendi Cortices ouorum.

Oportet quod aſpicias ad illud quod dixi de conchilijs, & combure ſicut dixi de eis: quoniam idem eſt modus, nec plus, nec minus.

Forma comburendi Cornu ceruorum.

Accipe de cornu ceruino, ſicut eſt, & pone ſuper prunas & exuffla donec albeſcat. Et qui vult comburere ſecundum aliam formam, frangat eum in fruſta: & ponat in olla, & faciat ſicut dixi de conchilijs.

Modus ablutionis eius.

Sed qui vult eum lauare, lauet ſecundum diſciplinam quam diximus in abluendo ſcoriam: et vtatur eo in medicinis oculorum, quando currunt ad eos humores, & ad bothor, & ad craſsitiem palpebrarum. Et qui facit ex eo dentifricium purgat dentes à ſordibus, & ſecundum hãc formam præparentur omnes vngulæ & ſoleæ.

Forma comburendi.

Modus eorum eſt ſicut modus combuſtionis cocleaC rum. Et ſunt qui ponunt ſuper prunas, & exuffiant donec dealbentur.

Ablutio horum omnium.

Sed ablutio conchilium aduſtorum, & corticum ouorum, & cornuum, eſt ſicut ablutio chachimiæ, nec plus, nec minus.

Forma comburendi ſetam vel ſericum quod adminiſtratur in diamuſco.

Accipe de folliculis ſerici noui, qui nõdum pertranſierunt annum vnum, & aperi, & extrahe vermes mortuos qui ſunt in eis, & purga eos bene, & pone in fundo ollæ nouæ, & pone ſuper os eius lapidem, et pone ollam ſuper ignem: & fac ſub ea ignem leuem: vel pone eam in furno panis: & non oportet vt adurãtur: ſed ſolum aſſentur, ita ꝙ poſsint teri, repone, & vtere.

Forma comburendi Lanam.

Laua eam bene, & pectina cum pectine, & pone in olla fictili, & cõbure ſicut cõburitur ſeta. Et ſunt qui pecti D nant cum ſua ſorditie, & poſt lauant, & faciũt ſicut dixi.

Forma abluendi cinerem lanæ aduſtæ.

Accipe cinerem lanæ, & pone in parapſide, & infunde ſuper eam aquã, & miſce: et expecta donec clarificetur aqua, & cinis deſcendat, & proijce illam aquam, et funde iterum ſuper illum aliam aquam, & fiat vt prius: tandiu donec cinis non pungat linguam quando guſtatur: ſed ſit ſtipticus guſtui: poſtea ſicca, & ſerua, & pone in medicinis oculorum.

Forma comburendi ſartam. i. cancros ad dandum in potu illis quos momordit canis rabidus: & ad dandum phthiſicis, & hæmoptoicis.

Accipe cancros fluuiales viuos, quando ſol fuerit in ſigno arietis. xiij. die menſis: intelligo lunaris, & pone in athanor, vel in furno panis, quouſq; comburantur, & nõ conuertantur, in cinerem. Et quidam incendunt athanor

cum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1006 sur 1089

cum lignis vitis:& forma eſt eadē. Et qui ſunt pro phthiſicis & hæmoptoicis abſcindunt pedes eorum, et dentes, ſic comburunt.

E

Modus comburendi Scorpiones ad frangendum lapidem.

Accipe decem ſcorpiones viuos,& pone in olla noua, & luta eam cum paſta aut cum terra: & pone in furno:ac cende ignem in eo cum lignis vitis:quouſq; caleſiat,& di mitte ibi ollam die ac nocte,& extrahe,& da cinerem horum in potu in hora doloris renum quando fuerit ex lapide grana.vi.in pondere,cū ſyrupo de radicibus,quia frāgit lapidem, & ſunt qui ponunt ollam in athanor panis, & dimittunt.x.horis:poſtea terūt ſcorpiones,& ſeruant.

Modus comburendi Thiros qui adminiſtrantur in theriaca,& alios ſerpentes.

Accipe ſerpentes thirias fœminas, quæ ſunt rubei coloris,et habent caput extenſum:venarē eas in hieme in locis vbi ſunt,ppe aquas,& arbores,& pone in olla noua,et luta os eius cū argilla et pilo,& mitte in furno nocte vna. Accipe ergo de cinere horum:et mitte in alcofol,aut tere & confice cum oleo, & fac emplaſtrum ſuper ſcrophulas quia liquefaciet eas:& ſic oportet cōburi ſerpentes alios: niſi quia debent comburi per amplius tempus: quia ipſi ſunt maiores corpore,& pinguiores, & operatio eorum in ſcrophulis eſt ſicut operatio thirorum.

F

Forma comburendi caput Thiri quod ponitur in alcofol.

Accipe de capitibus thiri ſtatim poſt abſciſsionem, eorum abſq; quòd ſaliantur, & pone in olla fictili vitreata, & inuolue eam in paſta,& pone eam ſuper ignem ex prunis:et oportet quòd comburantur ita quòd fiant ſicut carbones:ſed remaneat in eis aliquid humiditatis,quòd poſſunt teri ſolum,& cribrari.

Forma comburendi leporem pro illo qui habet lapidem.

Accipe leporem & decolla, & pone in ollam nouam cum ſuo corio,& combure donec fiat cinis:deinde tere eum cinerem iſtum: & da ex eo drac.ij.quia eſt mirabilis in frangendo lapidem.

G

Forma comburendi hericios & ranulas.

Cōbure ſicut dixi de lepore tantū,nec plus,nec minus.

Forma comburendi Hirundines quæ adminiſtrantur in ægritudinibus gulæ.

Accipe de pullis hirundinum antequam naſcantur plumę eorum. Et dixit Gale.oportet quòd comburantur cū plumis earum, & quòd ponatur ſuper eas aliquantulum ſalis,& ponantur in olla noua, quæ cooperiatur, & lutetur, & ponatur ſuper prunas, vel in furno panis, donec comburantur,& ſerua,et vtere quando oportuerit. Et dixit Dioſcori. q; qui acceperit hirundines cum matre earum,& combuſſerit in olla & miſcuerit cinerem earum cū melle, & poſuerit in oculo, acuit viſum: & qui vnxerit cum eo branchos iuuat,& confert tumori gutturis & ſynanchiæ & tumori vuæ.

Forma colligendi Cantharides & reponendi eas.

OPortet quòd veneris eas in tempore veris: & elige ex eis rubeas magnas,leues tactu. Et caue à nigris & aſperis,& habeat venator in manu ſua forficulas de ferro vel de ligno, & ponat eas cum illis forficulis in vaſe ſtricti orificij: deinde pone ſuper eas oleum vetus, & ſuſpende in ſole pluribus diebus donec putreſcant & vtere. Et ſunt qui cōburūt eas ſicut comburunt hirundines. Et dixit Dioſco. q; cantharides quę generantur in tritico ſunt calidæ. & oportet vt ponantur in vaſe non vitreato, & cooperiatur os vaſis cum panno lini: & perforetur fundus,& ponatur orificium ollæ ſuper fumū aceti fortis bullientis,& dimittatur ſuper fumū illum donec cantharides moriantur: & infige in eis filum lini & ſerua. Et fortiores cantharides ſunt quę tranſmutantur in diuerſis coloribus,& habent maculas citrinas: & ſunt magni corporis,lōgæ,& plenæ:& q̄ ſunt vnius coloris abſq; q; tranſmutentur ad diuerſos colores, ſunt debilis operationis:& iſte eſt modus omniū ſpecierum cātharidarum.

H

Forma colligendi ſtercus canis,quod adminiſtratur in medicinis gutturis.

Oportet q; eligas ſtercus quod eſt album: quoniam ſignum eſt q; fuit ex comeſtione oſsiū: & colligatur recens vnius diei vel duorū: & fac eū ſiccari & ſerua neceſsitati.

Forma colligendi ſanguinem teſtudinis aquaticæ quæ adminiſtratur in medicinis venenorum.

Accipe teſtudinem aquæ, & pone eam reſupinam ſuper parapſidem,& abſcinde caput eius ſubito: & dimitte egredi ſanguinem eius: & quando coagulabitur operi parapſidem cum cribro ex ſetis vel panno lini, & expone ſoli donec ſiccetur & ſerua: & doſis eius quando thirus mordebit hominē eſt drac.iij.cum vnc.iij.aceti, & tertia die detur pondus.ʒ.i.cū.ʒ.v.aceti:qa eſt cura veriſsima.

Forma colligendi ſanguinem animalium qui ponitur in medicinis venenis conferentibus:ſicut eſt ſanguis hedi,anſerum,& ſimilium.

OPortet vt eligantur animalia huiuſmodi ſana, & iuguletur vnumquodq; eorum: & pone ſanguinem eius in vaſe vitreo, mundo, & exicca in ſole: ſerua & vtere.

Forma accipiendi cerebella auium quæ adminiſtrantur in medicinis coitus.

Hæ ſunt auiculæ quarum cerebella ſunt neceſſaria vt accipiantur. ſunt auiculæ quæ nidificant in domibus & venari debent in autūno vel vere:& decolles eas, & euel le cerebella earum: & pone in vaſe mūdo,& purga à venis triculis circundantibus ea: & pone cum eis pro omnibus x.cerebellis vitellum vnū oui recentis,quod fuerit ex gallina quæ habuerit maſculinū & confice ſimul:& pone in patella ſuper cinerem calidum,& dimitte quouſq; coagu letur, & deſiccet ab humiditate quæ eſt in medicamine, & auſer ab igne & pone in ſole vt deſiccetur:aut pone iterum ſuper ignē donec ſiccet:& vtere in medicinis coitus. Et ſunt qui faciunt hoc medicamen ſine vitellis. Et ſunt qui vtunt ita recentibus ſicut extrahunt à capitibus poſt decollationem. Et ſunt qui addūt cerebellis & ouis parū mellis,& coagulant ſuper ignem, & ſeruant,& vtuntur.

Modus accipiendi fel omnium animalium quadrupedum & volatilium, & forma reponendi ea.

Accipe fel dum eſt recens,& liga os eius: & pone in olla cum aqua bullienti: & dimitte ibi tanto tempore quo poſſes facere tres paſſus,& extrahe ſtatim ab aqua, & de ſicca in loco vmbroſo non humido,et ſerua,& vtere. Sed fella quibus volumus vti in medicinis oculorum oportet ligari orificia eorum cum filo lini: & pone in vaſe vitri in quo eſt poſitum aliquantulum mellis:& ligetur aliud caput fili ori vaſis,& ſeruetur neceſsitati.

Forma accipiendi coagula omnium animalium.

Accipe coagula animalium dum ſunt recēter mortua, ſcilicet poſtquam decollaueris: & inuoluas ea ſale & ſuſpende ad ſolem & ſerua.

Forma extrahendi humiditatem de limacis.

Accipe haalzam.i.limacas,ſtatim cū acceperis perfora carnem eius cum cultello acuto: quia exibit ex ea humiditas multa viſcoſa, quæ eſt vtilis ad euellendum pilos palpebrarum: & vtere in vnguentis quę ponuntur in fronte ad prohibendum humores venientes ad oculum.

Forma acipiendi vrinam infantium quæ ponitur in medicinis acutis.

Oportet q; colligas vrinam infantium in vaſe pluribus diebus.

diebus. Et quando colligetur fex eius in fundo vasis resi-
dens, proijce subtile eius supernatans, & facita pluribus
diebus donec colligatur satis ex fæce eius, & vtere ea ita
liquida sicut est, vel sicca, & repone quia est acuta sicut sal
ammoniacum.

Forma seruandi aquam marinam ne corrumpatur.

Accipe aquam marinam claram mundam cui nihil sit
admistum ex aqua dulci, & repone in vase nouo, quia pin
guedo eius finietur. Et sunt qui coquunt eã bene antequã
ipsam reponant.

Forma faciendi gluten ex corijs boum & pecudum
quod ponitur in emplastris crepaturæ herniæ.

Accipe de extremitatibus corioꝝ boum aut pecudum,
id est coria manuum, & pedum, & capitum, et ablue bene
ab omni sorde eorum & à terra, & imple ex eis ollam ma-
gnam, & cooperi coria cum aqua, & pone ollam in furno
panis à principio noctis vsq; mane, deide extrahe & cola:
et si aqua coagulatur, bene: si non, oportet ꝙ iterum po-
nas in furno secunda vice, vel plus, donec aqua illa increꝛ-
setur. Et quãdo erit refrigerata, coagulet̃ur: deinde incide,
in frusta, & dimitte siccari in loco ventoso non humido,
vel calido, donec fiat sicut vitrum & serua.

Modus præparandi adipes & reponendi eos
secundum doctrinam.

Accipe de adipe ſm voluntatem tuam, sicut adeps hir-
ci, vel pecudum, seu porcorum & similium: & accipe de
eo qui est magis pinguis, sicut est adeps renum vel zirbus
ventris, & pone in vase: & proijce super eum de aqua plu-
uiali frigida: & frica manibus bene: & purifica à sanguine
eius, & venis, & pelliculis, & laua iterum donec munde-
tur, & albescat: deinde pone in olla noua, cuius capacitas
sit duplex à quantitate sepi: & pone super ipsum aquam
qua cooperiatur: & pone vas super ignem paruum, leuẽ,
& misce donec dissoluatur. Et cũ dissolutus fuerit adeps,
proijce in vase quod habeat aquam frigidam, & laua, &
absterge ollam suam bene, & dimitte eã siccari ab aqua,
& liquefac secundo adipem, & iterum proijce super aquã
frigidã, & sine infrigidari: & fac hoc ter: quarta vero vice
dissolue sine aqua, & proijce in vase quod sit calefactum
cum aqua calida, & collige quod clarificabitur ex adipe:
& proijce substantiam, si est aliquid: et repone necessitati:
& secundum hunc modum præparatur pinguedo porci,
& vrsi, & aliorum animalium.

Forma præparandi adipem renum vaccarum.

Accipe ex eo, & munda à sua pellicula, et ablue cũ aqua
marina, & pone in mortario, & tere bene & proijce super
eum aquam maris dum teris, & facias hoc sæpe, tandem
pone in olla fictili, & super eum proijce aquam marinam
qua cooperiatur: & coque tandiu quòd sumatur odor na-
turalis: deinde pone ad omnes lib. iij. adipis. ʒ. iij. ceræ: &
liquefac simul, & quando infrigidatum fuerit accipe supe
riorem partẽ eius & pone in olla noua & repone soli qua-
libet die cooperta panno vt albificetur, & recedat odor
eius, & fœtor, & sunt qui ponunt ex eo in vase paruo sicut
fit ex cera quando dealbatur. Sed adeps bouis debet præ-
parari in hanc formam. Primo ablue cũ aqua marina, vel
cum aqua & sale ſm formam supradictam, deinde coque
cũ tanto bono vino quantus est adeps, & quando bullierit
duabus ebullitionibus oportet ꝙ auferas ollam ab igne,
& dimittas adipem. xiij. horis. & si remanserit in eo de fœ
tore aliquid pone in alia olla noua. Et sunt qui abluũt sine
sale pro ægritudinibus, quibus nocet sal. Et quæ præparat̃
in hunc modum non est magnæ albedinis, & sic præpara-
bis adipes omnes & sepum.

Modus præparationis adipis anserum & anatis.

Accipe adipes earum quãdo recenter fuerunt occisæ: &
purga bene à pelliculis suis, & pone in olla noua terrea, cu
ius capacitas sit dupla quãtitatis adipis: & cooperi vas: &
pone in sole calidissimo, & auser quod dissolueſ ex adipe,
& pone in alio vase, & fac ita assidue ad illud ſm clarifi-

A candum, ꝙ egredietur ex eo, donec nihil de eo remaneat:
deinde accipe quod clarificatum fuerit, & repone in loco
frigido, & vtere in necessitate. Et ille qui vult facere opus
cum prꝑparatione, oportet ꝙ dissoluat eum in olla duplici
secundum hanc formam. Accipe ollam nouam, & pone in
ea de adipe, & hanc ollã pone intra alia ollam plenã aqua,
& pone ambas super ignẽ, & quicquid dissoluetur de adi-
pe clarifica in alio vase, quousq; totus dissoluat̃, & repone
in loco frigido: & sunt qui proijciũt super eum modicum
salis, quando reponunt quia cõfert lassitudini quando mi-
scetur cum medicinis iuuãtibus ad hoc. Et ꝙ est de eo sine
sale, confert doloribus matricis: & ponitur in emplastris
quæ ponuntur super oculum, & scissuris labiorum: & do-
loribus auris: & asperitatem faciei: & meliorat colorem.
Et qui vult seruare sepum anathis, vel gallinæ, & similiũ
quodcunq; horum volueris, dum est recens laua bene, &
sæpe: & cola in vmbra per cribrum: & quando fuerit sic-
cum, pone in panno lini, comprime bene: & liga cum filo
B lini, & suspende in vmbra & dimitte multis diebus: & po
ne in panno nouo, & serua in vmbra. Et sunt qui ponunt
in melle & reponunt per amplius tempus.

Forma præparandi cerebella animalium
& reponendi ea.

Accipe cerebella, sicut sunt, recentia, & euelle à craneis
suis: & purga fricando cum manu & aqua frigida, & laua
bene, & cola cum panno, & repone. Et sunt qui lauant
sic: & ponunt in olla duplici ad ignem donec liquefiat me-
dulla, & colant in aliquo vase terreo nouo. Et qui vult re-
ponere sine præparatione, faciat vt docui de sepis gallina-
rum & anserum.

Modus præparandi medullas animalium
& reponendi eas.

Accipe medullas sicut sunt, recentes: & extrahe ab os-
sibus suis, & purga fricando cum manu: & pone de aqua
frigida, & laua bene, & cola cũ panno, & repone. Et sunt
etiã qui lauant sic. Ponũt in olla duplici, & ponunt ollam
C super ignem, & dimittunt donec liquefiat medulla: & co-
lant in alio vase, deinde accipiunt illud colatum clarifica-
tum: & reponunt in vase terreo nouo. Et qui vult repone-
re sine præparatione, oportet ꝙ faciat sicut docui de adipi
bus gallinarum, & anserum.

Forma seruandi zucherac. i. hyssopum humidam.

Accipe de lana succida, & sordida, sicut tondeſ: & laua
in vase aliquo, quousq; colligatur de pinguedine sua super
natãte in aqua satis: postea cola aquam ab ea: & pone pin-
guedinem in vase ęneo, & pone super aquam: & bulli pau
co, & accipe pinguedinem illam colatam: & pone in para
pside cum aqua frigida sæpe. Et modus abluendi est ꝙ mi
sceas satis cum manu quousq; ascendit spuma eius: deinde
accipe parum aquæ maris, & proijce super illam spumam
donec quiescat ebullitio, & collige pinguedinẽ illam mun
dam, deinde adde super eam aliam aquam, et misce donec
ascendat spuma eius, & proijce super eã parum aquę mari
næ: & quando quieuerit spuma eius: collige pinguedinem
D eius quæ super aquam natauerit: & frica cum manu: & si
non videris aliquid ex sorde eius in ea: bene: sed si aderit,
iterum laua ſm hanc disciplinam: & est ꝙ proijcias super
eam aquam aliam, et muta aquam sæpe donec albescat: et
hoc opus oportet fieri in sole calido: deinde repone & ser-
ua. Et sunt qui accipiunt de illa pinguedine, & ponunt in
vase quod sit calefactum aqua calida: & ponunt super eũ
pãnum vnum crassum, & exponunt soli, quousq; increꝛsse
tur pinguedo illa bene, & albescat, & hyssop⁹ humida bo
na est quando non habet odorem lanæ: & qui ponit eam
cum aqua frigida in coclea & agitat, dealbatur, & non re-
peritur in ea aliqua asperitas, nec aliquid coagulatũ sicut
reperitur in illa quæ est adulterata cum cera liquefacta cũ
pice: vel cũ sepo, & virt⁹ huius est calida, & mollit apoſte
mata dura, & maxime apostemata stomachi & matricis:
& ponuntur in multis vnguentis et emplastris. Et aduſtio

eius

eius est, ꝙ ponatur super ignem in olla noua & dimittatur ibi donec fiat sicut cinis, & incrassẽt pinguedo eius: & sunt qui colligunt fumũ eius: & ponunt in medicinis oculorũ.

Modus colligendi stercus infantium quod administratur in medicinis ægritudinũ oris: sicut dixit Gal. in libro almeymur, secundum sententiam antiquorum.

FAciebat venire pueros ad domum suam, & faciebat eos comedere panem & lupinos: & erat hoc vt plurimum cibus eorum: & accipiebat stercus eorum, & exiccabat, & vtebat in curationibus apostematũ oris, & in apostematibus fraudulentis: nam vngebat exterius cũ illo stercore cum melle misto: & iuuabat iuuamento maximo: & dixit in libro quem posuit in medicinis simplicibus quòd quidã vsus fuerat multum isto stercore: & sæpe fuerat expertus iuuamentum magnum: & non dabat pueris comedere lupinos, ne stercus haberet tantum fætorem, & dabat pueris comedere carnes gallinarum, & pullorum, et columborũ: & stercus eorum faciebat eandem operationem, nec plus, nec minus.

Forma coquendi mel cum aqua ad faciendum syrupos.

Accipe de melle albo, mundo, vnius anni: quod habeat paucum ardorem, & sit fortis dulcedinis: & quod nunquã tetigit calor ignis: & pone in olla terrea lati orificij, quæ assimilatur alchasenę: & pone in qualibet mensura mellis. x. mensuras aquæ claræ: & fac signum in lateræ ollæ vsque ad quem locum peruenit mel sine aqua, deinde accende ignem suauem sub olla: & quando mel bullierit, munda à sorde sua cum cacia, donec remaneat mundum et clarum, & misce continue cum pauco igne: & caue ne cõburatur & destruatur, & quando mel descenderit prope signum suæ quãtitatis quod fecisti in olla, oportet quod proñcias super eam. v. mensuras aquæ, & cõtinua coctionem eius, & misce absq; intermissione, donec iterum appropinquet signo super mensuram vnius digiti. Et sunt qui ponunt iterum aliam aquã ad coquendum amplius, & colant, & reponunt in vase vitreo: & oportet sicut dixit Gal. ꝙ coquatur in die claro, sereno, quieto ab omni vento, & caue ne cadat intus aliquid sordis, ne destruatur mel, & caueatur à fumo lignorum quando coquitur: quia oportet ꝙ ligna sint sicca: & hic est modus.

Forma dealbandi ceram.

Accipe de cera quam accepisti ab alueari, cuius color declinet albedini, si potes, & si non potes, de cera munda & meliori: & pone in olla noua cum medietate quantitatis eius ex aqua clara munda: & pone super ignem donec liquefiat cera tota, & natet super faciem aquæ: deinde accipe vas vitri cuius pars exterior sit lenis: et madefac eum in aqua frigida & submerge minus medietatis eius in cera liquefacta, & extrahe cũ cera quæ sibi adheserit, & dimitte infrigidari ceram illam: & separa ceram illam à vase, quia ipsa est habens formam parapsidis: & fac ita donec totam cerã tali modo extraxeris: deinde pone istas formas in sole pluribus diebus, & volue sæpe ab omni parte earum, donec albescat, & fiat cera alba sicut cerussa, & sunt qui dealbant eam in tribus diebus in iulio, quãdo sol est in maiori calore: & dixit Dioscorides ꝙ fm hanc formam possumus dealbare gummi ara. qñ decoquitur in aqua marina, donec albescat: & ego sui expertus illud, & non fuit verum.

Modus alius dealbandi ceram.

Coque ceram in aqua donec nigrescat aqua, proñce aquam illam: & pone aliã, & fac ita sæpe, donec fiat alba, collige ceram & serua.

Modus faciendi gummi ex marmore.

Accipe de marmore albo: & tere tritura crassa & commisce cum glutino corij, & facias laminas vel tabulas ex eo super petram marmoream planam: & dimitte siccari: & sunt qui accipiunt de marmore pisto sicut dixi: & conficiunt cum terebinthina liquefacta super ignẽ, confectione mediocri: & extendunt super tabulam marmoris donec infrigidetur. Et hoc est gummi marmoris quod fit cũ operatione. Verum illud quod portatur ad nos, non vidi qualiter fiat: nec vidi aliquem qui viderit: & qui puluerizabit ex eo super vulnera recentia, quando sunt cum sanguine suo, consolidat ea: nec sinit ea facere saniẽ, & est conueniens apostemati molli.

Modus faciendi salem ammoniacum.

Accipe lapides qui inueniuntur in sterquilinijs balneorum, qui incẽduntur cum igne sordicies illius loci: & sunt lapides nigri, qui coagulantur ex virtute salsedinis, quæ est in illa sorditie. Accipe ergo ex illis, & tere bene, & pone in olla amplum habente orificium: & pone super os eius parapsidem terream vitreatam: & perfora fundum eius: & luta labia ollæ: & parapsidis simul, & facias ei furnum discrete: ita quòd possit olla ī medio manere, & fint omnia ex terra quæ possit sustinere ignem magnum: & luta os furni cum argilla, & accende ignem sub olla: & aspice foramen quod est in parapside: si videris inde egredi aquam, vel vaporem exire, dimitte foramen apertum, sicut est, donec egrediatur tota humiditas illa, & incipiat fumus egredi albus, similis sali ammoniaco: tunc oportet ꝙ claudas foramen bene, & augeas ignẽ tota die: deinde dimitte furnum infrigidari: & quando erit infrigidatus, derege vas, & frange parapsidem: & aufer salem qui est in ea cum facilitate & serua.

Finis libri Seruitoris de præparatione medicinarum simplicium.

SALADINI DE ASCVLO Serenitatis principis Tarenti physici principalis compendium aromatariorum.

VIa solet aromatariorum ignorantia, eorumq; imperitia famosissimos doctores, ac doctissimos medicos, ad infamiam & vilipendium, cum magno etiam eorum periculo sępissime trahere atq; producere. Ideo pietate motus in medicos, & vt precibus plurium aromatariorum obsequerer, & præcipue solertissimi viri T. serenitatis Illustris. Domini mei principis Tarenti aromatarij dignissimi. Ego Saladinus artium & medicinæ doctor eiusdem serenitatis physicus, proposui hunc tractatum componere: quem compendium aromatariorum intitulari volo: quomodo ipsi aromatarij examinari debeant, & si sufficientes, & experti in arte eorum fuerint, volo ꝙ à peritissimis medicis approbẽtur. Si vero insufficientes & ignari, & in ipsa examinatione tanquam inexperti defecerint, tunc penitus reprobentur, & pena cõ digna puniantur. Cum & ipsi habeant de vita & sanitate hominum pertractare, quæ quidem sanitas est omni thesauro mundi charior: non ꝙ tu hoc nostro libello opus habeas, cum sis arte & naturali prudentia præditus, & experimento bene conficiendi comprobatus. sed volui tibi tanquam digniori & experto eum libellum destinare, vt eorũ rudiores instruas, qui solitus es tua peritia nouellos etiam medicos in dispensando & in ordinando dirigere.

Diuiditur autem hoc opusculum in septem particulas. Quarum prima tractat quasdam extrauagantes & generales interrogationes, vtiles aromatarijs: cum hoc etiam multas interrogationes & dubia ac declinatiões ponit circa antidotarium Mes.

Secunda particula erit de nominibus medicinarũ compositarũ in antido. Nico. descriptarũ, cum earũ declaratione fm ordinẽ alphabeti. Et incipit ab Aurea alexandrina.

Tertia particula est de ponderibus & dosibus medicinarum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1009 sur 1089

narum,& de nominibus ponderum ſigillatim,quæ doctri
na eſt valde neceſſaria ipſis aromatarijs.

Quarta particula erit de modo conficiendi cõfectiones electuaria,iulep,ſyrupos,vnguenta &c.

Quinta particula eſt de colligẽdis herbis, floribus,ſemi nibus,& radicibus,in quo tẽpore,& in quo menſe anni.

Sexta particula eſt de conſeruatione, tam ſimplicium, q̃ compoſitorum, præcipue ſm Meſ. Serapionem,Nico laum,Seruitorem,in qua particula prope finem eius poni tur doctrina & modus reponendi, & conſeruandi res hu midas,ſicut ſunt ſucci, vel gummæ liquidæ, & electuaria liquida laxatiua,& conſimilia,& in quibus caſibus.

Septima & vltima particula erit de modo ordinãdi aro materiam, cum omnibus rebus neceſſarijs in ea. Et ſic fi nietur Deo volente compendium aromatariorum.

PRIMA PARTICVLA EST de vtilibus interrogationibus ad aromatarios fiendis &c.

INcipit ergo prima particula. & primo quædam incipiunt interrogationes vtiles medicorum ad aromatarios.

Primo igitur aromatarius examinandus à medico,interrogãdus erit, quod eſt officiũ aromatarij. Reſpondeo,& dico q̃ officiũ aromatarij eſt terere,abluere,infundere, coquere, diſtillare,bene conficere,& confecta bene conſeruare. Propter quæ omnia dico vlterius q̃ aromatarij tenentur ſcire grammaticam,vt valeant bene intelligere diſpenſationes receptarum,& antidotariorum & ſcientiæ medicinæ.

Secũdo medicus in hac arte interroget qualis debet eſſe aromatarius. Per hęc verba,dico q̃ aromatarius nõ debet eſſe puer,nec valde iuuenis,neq; ſuperbus, pompoſus,aut mulieribus,et vanitatibus deditus. A ludo etiam,& vino ſit alienus,& ſobrius,non intendens crapulis & conuiuijs vacare,ſed ſit ſtudioſus, ſolicitus, placabilis, et honeſtus, timens Deũ,et conſcientiam ſuam. Sit rectus,iuſtus,pius, et maxime ad pauperes. Sit ẽt bene doctus, et expertus in arte ſua. Non nouellus et rudis,quia habet tractare de uita hominum,quę eſt rebus omnibus mundi charior. Non ſit cupidus,nec auarus,nec extremus amator pecuniæ:ne vi deatur omnia pro pecunijs facere vt auari faciunt. Non ẽt vendat res chariori pretio q̃ competenti : quia melius eſt modicum iuſte, q̃ multum cũ maledictione à pauperibus extorquere. Sit etiam aromatarius fidus, maturus,et gra uis,bonæ cõſcientiæ vt prædixi:vt nec amore, timore,vel pretio præſumat aliquid facere contra cõſcientiam, et con tra honorem medici,videlicet vt non propinet alicui mu lieri prægnanti medicinas aborſum prouocantes,et ſiſr q̃ nec timore dominorum,aut pretio pecuniarum præſumat venenoſas medicinas:aut venenoſa pocula pręparare:nec præſumat ſyrupos qui debent eſſe de zuccaro de melle fa cere,et ſimiliter de cõfectionibus:quia ex hoc infirmus lę deretur,et intentio medici per contrariũ verteretur. Aro matarius etiam ex ſeipſo ſine licentia et conſilio periti do ctoris vel medici non præſumat aliquid facere:et maxime in medicinis laxatiuis, nihil eis addendo. Res etiam anti quatas et reſolutas in virtute abñciat, quia iam de cætero non valent ad opus medicinæ, pilulas antiquatas etiam, et vſq; ad duritiem lapidis induratas penitus negligat, et eis penitus non vtatur.

Quãdo etiam non habet aliquod ſimplex in apotheca, et medicus indigeat eo in aliqua recepta:nõ debet aroma tarius præſumere loco illius aliud ſimplex ponere, ſcilicet ponendo quid pro quo,ſine licẽtia peritiſimi doctoris uel medici. Non etiam reponat ante tempus herbas aut radi ces humidas, quia in proceſſu temporis putreſcerent, ſed reponat eas debito modo præparatas et exiccatas. Opor-

A tet etiam aromatarium bene cognoſcere, et habere guſtũ et ſaporem omnium ſimplicium, an ſint amara, vel dul cia,acria,vel acetoſa,pontica, vel inſipida,placibilis ſapo ris,vel non. Ad hoc,q̃ ſi aliquis nouus medicus et inexper tus vellet medicinas horribiles et diſplicibiles componere pro aliquo infirmo, tunc aromatarius ipſe non permittat illud fieri, ſed dicat medico quòd ponat placabiliores et meliores,ne forte ex horribilib⁹ medicinis ſtomachus in firmorum conturbetur.

Vltimo dico q̃ aromatarius dum eſt iuuenis,debet vxo rem ducere,quia ſi ſic fecerit, domabitur iuuentus eius,et ſic erit quietus,mitis, et honeſtus, et vacabit continue fa cultati ſuæ immo delectabitur in ea,et ſic delectatio perfi ciet opus eius cum laude,et amicorum copia glorioſa.

Tertia interrogatio facienda in examinatione, eſt iſta, videlicet quot libri ſunt neceſſarij ipſis aromatarijs pro ar te eorum exercenda recte et cum bona conſcientia.

B Dico q̃ ſex libri ſunt neceſſarij cuilibet aromatario.ſ. duo de ſimplicibus,vt ſecũdus Aui.et Sera.de ſimplicib⁹.

Tertius eſt liber de Synonymis. Simonis Ianuenſis.

Quartus eſt liber Seruitoris in quo cõtinẽt præparatio nes omniũ ferre neceſſariorũ ad aromatarios pertinentiũ.

Quintus eſt liber Meſue.i. Ioannis Damaſceni, qui diui ditur in tres libros. Nam primus tractat de conſolatione medicinarum et de quibuſdam ſimplicibus famoſis. Se cundus eſt eius antidotarium, et iſti ſunt neceſſarij aroma tario. Tertius vero eſt in practica, et iſte non eſt neceſſa rius aromatario,ſed medico.

Sextus eſt antidotariũ Nicolai de Salerno,licet ſint duo antidotaria Nicolai, ſcilicet Magnum quod non eſt in vſu propter eius prolixitatem,licet ſit optimum,et Antidota rium paruum quos omnes cõmuniter vtuntur. Alius etiã liber eſt aliqualiter vſualis, nominatus Circa inſtãs, ẽt tra ctat de ſimplicibus per alphabetum,ſed parum eſt in vſu, licet ſit optimus. Reperitur etiã Dioſcorides de ſimplici bus. et Macer in verſibus ſed non ſunt in vſu medicorum, C vt prædicti,licet ſint vtiles et boni.

Quæritur quarto quid eſt antidotariũ. Dico q̃ antido tariũ eſt liber continens experimenta cõtra morbos data.

Quæritur quinto,quia tu feciſti mentionẽ q̃ liber Meſ. diuiditur in tres libros,nam primus tractat de cõſolatione medicinarum. Et ſecundus eſt antidotariũ quod eſt valde neceſſariũ cuicunq; aromatario,et vocat Grabadin quod eſt compendium ſecretorum, et eſt Aggregatio antidota.

Quæritur ergo quot diſtinctiones facit Meſ. in iſto ſuo antidotario. Dico q̃ facit duodecim diſtinctiones.

Quæritur ſexto quid tractet ſigillatim in vnaquaq; di ſtinctione. Dico q̃ in prima diſtinctione tractat de electua rijs aromaticis, quorum quædam ſunt dulcia et quædam amara,et vtraq; ſolennia:et habet duos tractatus : quia in primo determinat de electuarijs dulcibus. et incipit ibi. Electuariũ de aromatibus et c. et ſunt triginta ſex electua ria. Secundus tractatus ſiue ſecunda pars diſtinctionis pri mæ eſt de antidotis amaris. Et incipit ſic. Theriaca diateſ D ſeron, et ſunt decem et octo, vel decem et nouem confe ctiones amaræ.

In ſecũda diſtinctiõe tractat de medicinis opiatis. Et in cipit. Cõfectio philonij et c. Et ſunt ſex cõfectiões opiatę.

In tertia diſtinctione tractat de medicinis ſolutiuis. qua rum quædam ſunt aloeticæ,quædã colocynthidatæ,quæ dam turbitatæ,et aliæ ſcamoneatæ, et aliæ ſub alijs deno minationibus. Et incipit à hieris, et primo à hierapicra Gal. et ſunt viginti quatuor ſolutiua.

In quarta diſtinctione tractat de conditis, ſcilicet tam de fructibus, quàm de radicibus, et etiam de floribus,vt ſunt roſæ,viol'. et ſunt. xxxvi.

In quinta diſtinctione tractat de ſpecieb⁹ lohoc. Et ſunt quædam lohoc delectabilia, et quædam horribilia mali ſa poris. Et ſunt. xiij. omnibus computatis.

In ſexta diſtinctione tractat de iulep, ſyrupis, et rob. q̃

idem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1010 sur 1089

idem est quod succus, vel liquor inspissatus. Vnde quidã syrupi sunt simplices. Et sunt viginti computatis quatuor iulep, quæ ipse ponit in principio huius distinctiõis. Et deinde incipit ponere syrupos compositos, & sunt decem & nouem, vsq; ad sermonem de aqua mellis. Et deinde sequitur sermo in secaniabin. i. in syrupis acetosis simplicibus et compositis. Et sunt octo syrupi acetosi. Et deinde ponit xv. syrupos sublimes, scilicet syrupum de menta, et de absinthio, & de fumoterræ maiore, & minore. Deinde ponit sermonem in mellicrato, & consequẽter ponit aliqua condita, vt conditum de citro, & conditũ de bugloſſa, & conditum de citonijs. Et vlterius ponit confectionẽ miuæ simplicis, miuæ acetosæ, & etiam alterius miuæ, deinde ponit sermonem in aceto scillitico, & ponit plures modos, deinde in eadem sexta distinctione ponit sermonem in speciebus rob. de quibus ponit. xvi. species.

In septima distin. tractat de decoctionibus & infusioni
bus, vbi ponitur aqua fructuũ, & modus infusionis aquæ
casei &c. Et ponit ex eis tredecim species.

In octaua distinc. tractat de trochiscis, & incipit sic. Con
fectio algalliæ, & ponit triginta species trochiscorum.

In nona distinctione tractat suffuf. id est de pulueribus & ponit septem species.

In decima distinctione tractat de pilulis: & ponit. xlv. species pilularum. Et incipit sic. Pilulæ alefanginæ &c.

In vndecima distin. tractat de vnguẽtis et emplastris et cerotis. Et incipit hyssopi cerotũ etc. et ponit. lxij. species.

In. xij. distinctione tractat de oleis. Et nota quod aliqua olea sunt ex expressiõe, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de pineis, & de auellanis, & chrysomilis &c,

Aliqua vero per impressionem, vt oleum rosatum, & violatum, chamęmilinum, anethinum, de lilio, et irinum, & sambucinum. Aliqua vero fiunt per resolutionem, vt oleum de ouis, et oleum de frumẽto, et de iunipero. Vnde de Mes. ponit species oleorum sexaginta sex.

Posset aliquis dicere quare medicinæ pilulæ, & electua rium sortiuntur et habent tot diuersa nomina, et denominantur varijs nominibus. v. g. athanasia, philonium, et pilulæ lucis, mithridatum, diacalamentum et consimilia?

Dicendum est ꝙ quædam electaria seu pilulę et alię medicinę sumunt denominationem ab operatione et effectu, quem faciunt. v. g. athanasia dicitur immortalis, nõ ꝙ hominem immortalem faciat, sed reddit hominem longæ vitæ, et quasi immortalem. Et pilulę lucis dicuntur quia oculos illustrant, et caliginem ab eis remouent, et lucem recuperant. Et philonium dicitur quasi amator seu amor hominis, quia reddit hominem sine dolore, et sic videtur esse amor seu amator hominis, et sic patet ꝙ omnes medicinæ prædictæ ab effectu, et ab operatione denominãtur tales.

Quædam vero medicinæ sumunt nomen à compositore, qui eas inuenit, vel composuit. v. g. mithridatum dicitur à Mithridate rege qui ipsum composuit, vel inuenit. Et theriaca magna ab Andromaco, et ideo theriaca Andromachi denominatur. et diarodon Abbatis dicitur ab Abbate qui eam composuit, et sic de alijs multis.

Quædam vero sumunt denominationẽ ab aliqua simplici medicina, quæ est basis et fundamentum in illa compositione, vel quia de ea magis ingreditur in illa compositione, et in ea obtinet principatum. v. g. sicut sunt pilulæ de serapino, et pilulæ de bdellio. et de turbith, pilulæ de sarcocolla, et diagalange, et diaciminum, et diaprasium, et diacalamentum, et multa alia.

Quædam vero sumunt denominationẽ à numero medicinarum ingredientium in eis. v. g. theriaca. diatesseron dicitur cõfectio quatuor rerũ: à dia quod est, ꝑ et tesseron quod est quatuor, quasi theriaca quatuor rerũ, quia in ea res quatuor ingrediuntur.

Et vnguentum triapharmacon dicitur à tribus medicinis quæ eius confectionem ingrediuntur, à tria et pharmacon quod est medicina, quasi vnguentum trium medicinarum in eo ingredientium, et pilulæ communes dicuntur trimeron, ex tribus rebus ingredientibus eas, sicut est aloe, myrrha, et crocus.

Quæro quando reperitur in aliqua recepta. ℞. agarici reubarbari ana partes æquales in mensura, et non in dosi, quomodo intelligitur? Dico ꝙ intelligitur secundũ quantitatem ad oculum et non secundum dosim ad pondus. Istam autem quantitatem ad oculum debet tibi medicus limitare. v. g. si capis de agarico ad quantitatem nucis, debet consimiliter ad quantitatem nucis capere de reubarbari.

Quid est hoc quod dicitur receptis medicinarum soluti uarum, medicina fortis debilis, et medicina debilis fortis? Dico ꝙ medicina fortis debilis est medicina fortis virtutis et operationis, et debilis in dosi, vt scamonea, turbith, et esula, quæ omnes sunt fortes in virtute et operatione, et tamen sunt debiles in dosi, quia de eis debent medici parum dare. Sed medicina debilis fortis, est econuerso, scilicet debilis in virtute et operatione, vt cassia et manna, et fortis in dosi, quia de eis damus multum scilicet vnam. ℥. vel vnam vnciam cum dimidia.

Quomodo intelligitur illud. v. canonis. Auic. i. cap. in antido. suo quando dixit: Et parum earum melius est plurimo? Dico ꝙ intelligendum est de simplici medicina, isto videlicet modo ꝙ si medicus potest facere cum vna tantũ simplici medicina, non debet facere cum multitudine medicinarum, vnde sic intellige, ꝙ parum earum, scilicet medicinarum simplicium est melius plurimo earũ, id est multitudine earum, quia gaudet natura simplicibus.

Siquis quæreret quid importat hoc nomen electarium. Dico ꝙ tantum est dicere electarium quantum electum ex varijs, quia ex multis et uarijs rebus electaria conficiuntur communiter.

Et differentia electariorum est multiplex, quia quædã sunt electaria dulcia, quædam amara, quædam acria, vt diaprunis et diatamarindis.

Quid importat quando dicitur in illa recepta. ℞. tortellarum de semi? Respõdeo et dico ꝙ tortellę. i. biscotelli de semi. id est de simila, vel de illa regione quæ dicitur semi.

Siquis quæreret quare dicuntur medicinę opiatę. Dico ꝙ opiatæ dicuntur ab opio, et non debent exhiberi ante sextum mensem. Quare dicuntur medicinæ solutiuæ? Dico ꝙ ideo dicuntur solutiuæ, quia habent corruptos humores soluere, id est educere et euacuare.

Quid importat in quarta distinctione Damasceni, cum dicit, de conditis. quid sunt condita? Dico ꝙ condita idem sunt ꝙ præparata, et sunt multiplicia, nam quædam sunt ex fructibus, vt citra, citonia, pira. Quædam sunt ex radicibus. vt zingi. conditum eryngij. Et quædam ex floribus, vt rosæ, violæ, ex quibus fit zuccarum rosatum, violatũ, boraginatum et consimilia.

Si quis quæreret quid est lohoc. Dico ꝙ lohoc est syrupus inspissatus ad modum electarij, et aliqualiter viscosum aptum vt lambatur in dispositionibus pectoris.

Vel secundum aliquos lohoc est viscosa, et mucilaginosa cõfectio, vt diu retinetur cum in ore tenetur, et debet lambi, et paulatim deglutiri contra dispositionem gutturis et pulmonis. Et quædam lohoc sunt delectabilia, et quædam horribilia.

Quid est diapenidion? Dico ꝙ est lenis confectio, à dia quod est per, et penidie, quod est lene, quasi lenis cõfectio, quia habet pectus et guttur lenire, vnde penidia, id est lenificantes guttur, pectus, et pulmonem.

Quid est iulep? Dico ꝙ tantum importat, quantum clarificata potio, vel clarus liquor potabilis, vnde vt plurimum omne iulep est sedatiuum litis, et confortatiuũ virtutis, quia aliqua iulep habent sitim sedare & mitigare, et aliqua habent confortare cor et virtutem. Et dicuntur iulep cordialia cum perlæ, et lapides pretiosi ponunt in eis.

Vel aliter iulep est clarus liquor potabilis ex aquis distillatis

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1011 sur 1089

ſtillatis & zuccaro compoſitus, vel ex ſuccis, & poteſt eſſe aromatizatus, & nõ aromatizatus, ad ſitim extinguendam, & virtutem confortandam, vnde iulepizo iulepizas, id eſt clarifico clarificas.

Item poteſt fieri iulep longũ, id eſt paucę, vel breuis decoctionis ex aquis ſtillatis, & zuccaro cum aromatibus vel ſine, ſed paucis diebus durat, & præcipue in æſtate, & fit vt ſit placibilius ægris ad potandum, ſed in æſtate non ita durat, vnde in æſtate iulep & ſyrupi quos vis conſeruare, debent habere longam coctũ, ne ex caliditate æſtatis ebulliant, & in acetoſitatem conuertantur.

Quid eſt ſyrupus? Dico ꝙ eſt liquor potabilis compoſitus ex ſuccis, vel ſeminibus, & radicibus, vel fructibus cũ melle, vel cum zuccaro, & cum ſpeciebus aliquando aromatizatus, & poteſt eſſe ſimplex ex paucis rebus, & compoſitus ex multis rebus, acetoſus, vel non acetoſus, aptus ad alterandum vel digerendum materiam peccantem in morbis, iſto, ſcilicet modo refrigerando ſanguinẽ & alios humores calefactos, vel calefaciẽdo frigidos, vel ſubtilian
B do craſſum humorem vel incraſſando ſubtilem, quia digeſtio ſm medicos nihil aliud eſt quam craſſi ſubtiliatio, & ſubtilis incraſſatio, vnde aliqui medici vocant eos digeſtiua, & aliqui diuiſiua, quia habent malos humores à bonis diuidere, & ſequeſtrare. Et dicitur à ſic, quod eſt confectio & opo, id eſt ſuccus. inde ſyrupus, id eſt confectio vel compoſitio liquida de ſuccis.

Cognoſcitur autem ſyrupus, quando eſt bene coctus, quando ponitur inter duos digitos, & adhæret eis cũ quadam viſcoſitate, vel quando ponitur ſuper lapidem marmoreum limpidum, & aliqualiter coagulatur.

Sapa eſt vinum coctum vſq; ad ſpiſsitudinem, & fit ex muſto recenti tempore vindemiarum.

Quid eſt rob vel robub? eſt ſuccus inſpiſſatus ad modum ſapæ vel mellis.

Quid importat miua? Dico ꝙ miua. i. confortans, quia fit ex ſuccis habẽtibus confortare ſtomachũ, & fit ex ſuccis pirorũ vel citoniorum cũ zuccaro. Et poteſt fieri miua
C ſimplex ſine ſpecieb⁹, & aromatica cũ ſpeciebus. Simplex dat̃ febricitantibus. Aromatica vero non febricitantibus.

Quid eſt trochiſcus? Dico quòd trochiſcus eſt compoſitio quædam ex diuerſis pulueribus & ſpeciebus, mediante aliquo liquore aggregatis, & dicitur trochiſcus à trochos quod eſt rota, ꝙa trochiſc⁹ eſt ſimills rotę currus. Siquis quæreret quomodo eſt intelligendũ illud, quod ponitur in recepta vel deſcriptione trochiſcorum de alchechengi, cum dicitur primo boli armeni, poſtea prope finẽ eiuſdem receptę dicitur boli abſolute. Intelligitur terra ſigillata, quæ in multis proprietatibus eſt ſimilis bolo armeno, & adhuc habet excellentiores virtutes eo.

Quid eſt dictu trochiſci alhandal? Dico ꝙ ſunt trochiſci, de colocynthida.

Quid eſt ſuffuſ? Dico ꝙ ſuffuf idẽ eſt quod puluis. quod eſt dictu, fiat puluis ſubtilis, ſicut alcohol.

Quid eſt alchohol? Dico ꝙ ſunt atomi apparentes in ſphera ſolis admodum ſubtiliſsimi pulueris, qui vix tactu
D comprehenduntur.

Quid eſt pilula? Dico ꝙ pilula dicta eſt à rotunditate quaſi parua pila, quia ad modum paruæ pilæ eſt rotunda. Vel dicitur pilula à pilo, id eſt piſtello, quia antequam pilulę conficiantur multum laborant aromatarij in piſtando eas in mortario, cum pilo, id eſt piſtillo. Et nota ꝙ pilulæ non debent eſſe antiquę, nec induratæ ad modum lapidis, quia tunc non valent, vnde pilulæ cum tranſierint ſex menſes non habent virtutem, & melius conſeruantur in magdaleonibus quàm in puluere.

Quid eſt dictu pilulæ cochiæ? id eſt capitales, à cochos quod eſt caput.

Quid eſt dictu pilulæ alefanginæ? i. aromaticæ.

Quid eſt emplaſtrum? eſt dura confectio, vt plurimum reſpectu vnguentum, & fit ſine oleis.

A Quid eſt vnguentum? Dico ꝙ vnguentum dicitur ab vngendo, & eſt mollis confectio reſpectu emplaſtri. Et fit ex oleis, adipibus, & cera, & aliquando cum ſpeciebus vel pulueribus, & aliquando ſine eis. Et nota vlterius, ꝙ ſicut aloe eſt vt plurimum materia pilularum, ita cera vt plurimum eſt materia vnguentorum.

Quid eſt vnctio? Dico ꝙ vnctio eſt omnibus liquidior & mollior, & fit communiter aut ex oleis ſine cera, vel ſi aliquid ceræ ponitur eſt valde modica.

Si quis interrogaret quotupliciter fiunt olea in medici- Olea tripli-
na. Reſpondeo ſm doctrinam Meſue in antidota. ſuo in citer.
xĩ. diſtinctione de oleis, ꝙ tripliciter fiunt olea, quia quędam fiunt per expreſsionem, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de auellanis, & de chryſomilis, Et quędam fiunt per impreſsionem, vt oleum roſatum chamæmillinum, anethinũ, de lilio, irinum, et ſambucinum, Quædam quidẽ olea fiunt per reſolutionem, vt oleum de vitellis ouorũ, de frumento, ſinapinum, & oleũ
B de fraxino. Siquis quęrat quid eſt oleum omphacinum, & quotupliciter fit oleum roſ. Dico ꝙ eſt oleum ex oliuis immaturis factum. Pro quo nota, ꝙ oleum roſatum fit dupliciter. Primo ex roſis incompletis, & ex oleo omphacino, & tale oleum eſt ſatis frigidum, ſtipticum, & confortatiuum. Secundo poteſt fieri oleum roſa. ex oleo oliuarum maturarum, & tale oleum eſt magis anodinũ, & doloris ſedatiuum, & non eſt frigidũ tantum, ſicut primum.

Nota tamen hos infraſcriptos verſus, vt melius intelligas ſupraſcripta.

Tunc embrocamus, cum membra liquore rigamus.
Tunc cataplaſma facis, cum ſuccum ponis & herbas.
Dicitur epithema de ſuccis vnctio pura.
Membraq; ſaccellas, ſacco pleno medicina.
Si fumum recipis, eſt fumigatio dicta.
Dicitur emplaſtrum, quæuis confectio dura.
Cum ſpongijs madidis, fit fomentatio ſola.
Vnguentum faciunt, oleum cera cum ſpeciebus.
C Summa caraxamus, ſed infima ſcarificamus.

Quid eſt rhodoleon? Dico ꝙ eſt oleum roſatum, à rhodo, quod eſt roſa, & oleum, quaſi oleum roſatum.

Quid eſt rodozaccara? Dico ꝙ eſt zuccharum roſatum à rhodo, quod eſt roſa, & zucchara zuccharum, inde dicitur zuccharum roſatum.

Quid eſt rhodomel? Dico ꝙ eſt mel roſa. cum ſolijs roſa. permanens.

Quid eſt geleniabin? Dico ꝙ eſt mel roſatum colatum.

Quid ẽ mellicratũ & hydromel? Dico ꝙ eſt aqua mellis.

Quid eſt ſecaniabin? Dico ꝙ eſt ſyrupus acetoſus.

Quid eſt oxymel? Dico ꝙ eſt compoſitum ex aceto & melle, & eſt ſimplex & compoſitum, & dicitur ab oxy, quod eſt acetum, & melle.

Quare dicitur oxyzaccara cum in eo non intret acetum? Dico quòd oxyzaccara dicitur ab oxy, quod eſt acetum, videlicet ſuccus acetoſorum granatorum, & zaccara zuccharum. Pro quo vlterius nota, ꝙ aliquando non
D ingreditur acetum in eius compoſitionem, ſed ſuccus granatorum acetoſorum, & ideo ab illis granatis acetoſis dicitur oxyzaccara, ſed aliqui ponunt verũ acetum in oxyzaccara, vt Nicolaus.

Quid eſt dictu hierapicra, & vnde dicitur? Dico ꝙ hierapicra dicit̃ à hiera, quod eſt ſancta, & picra, id eſt amara inde hierapicra, id eſt dura confectio, ſancta, & amara.

Quid eſt hiera diacolocynthidos? Dico ꝙ eſt confectio facta de colocynthide.

Quid importat, & vnde dicitur theriaca? à thiro ſerpente, vel ab alia. Dicitur ꝙ theriaca non dicitur à trochiſcis de thiro, quia ſi ſic eſſet, ſequereť, ꝙ aliæ theriacæ in quibus non ingreditur thirus non eſſent theriacæ, quod tñ eſt falſum, ꝙa theriaca diateſſeron eſt theriaca, & tamẽ in ea nõ ingreditur thirus, ſed theriaca dicit̃ à thiro gręco, quod eſt fera, et icos cõfectio vel medicina, inde theriaca dicitur

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1012 sur 1089

medicina cõtra venenũ ferarũ, & eſt domina medicinarũ.

Quæritur quot res ingrediuntur theriacam magnam. Reſpondeo, ꝙ eſt diſtinguẽdum, quia ingredientia ipſam theriacam, quædam ſunt compoſita, vt trochiſci de thiro, & trochiſci de ſcilla, & quædam ſunt ſimplicia, ſed communiter dicitur, quòd numerando compoſita cum ſimplicibus, omnia ingredientia theriacam ſunt numero. lxiij. & duo liquores, ſcilicet mel, & vinum.

Si quæratur quanto tempore debet ipſa theriaca ſtare fermentata antequam diſpenſetur. Dico ꝙ debet ſtare per duos mẽſes, & bandiri ad hoc ꝙ ſi aliquis medicus, vel docta perſona vellet contradicere, ꝙ poſsit venire à circunſtantibus partibus, & locis ad diſputandum, & contradicendum ſi opus fuerit.

Si quærat vtrũ theriaca ſit frigida, vel calida, & ſi calida, q̃re ergo vſq; ad ſextũ mẽſem ſtupefacit & infrigidat. Secundo ad idem arguitur ſic, cũ ſpecies calidæ in compoſitione theriacæ excellant, & prædominentur frigidis, quare ipſa theriaca ponitur frigida vſq; ad ſextũ menſem?

Ad hoc dubium reſpondetur, ꝙ theriaca tripliciter conſideratur ſm eius tria tẽpora, quia vel eſt infans, id eſt nouella & valde recens, & ſic vſque ad ſextum menſem eſt frigida, & non calida, cuius ratio talis eſt, quia non obſtante, ꝙ in theriaca ingrediantur plura ſimplicia calida q̃ frigida, quia tamẽ doſis opiĩ cęteris partibus eſt maior, q̃ doſis aliarum rerum, referẽdo ſingula ſingulis, & ipſum opium eſt valde denſę ſubſtantiæ, non poteſt ipſa ante ſextum menſem eſſe bene fermentata, nec ad vnam formã reducta, quia tot & tanta ſimplicia non poſſunt in tam paruo tempore inter ſe eſſe bene confecta in qualitatibus, & complexionibus ſuis, ita ꝙ minimum vnius tangat minimum alterius, & præcipue propter ipſum opiũ, quod valde reſiſtit fermentationi cum ſit frigidum in quarto, et ſubſtantiæ duræ atq; denſiſsimæ, propter quæ omnia ad minus requiritur ſpacium vnius anni, ſi debet fermentari, & ad vnam formam ſeu complexionem reduci, quare ante annum ſemper eſt frigida & ſtupefacit.

Poteſt conſiderari ſecundo quantum ad eius ſecundam ætatem, ſcilicet quando eſt iuuenis, ſcilicet à ſecundo anno vſq; ad. xx. & ſic eſt calidæ complexionis.

Tertio vero conſideratur quando eſt in primo ſenio, ſcilicet. xxx. annorũ, & tunc eſt melior, et minoris caliditatis q̃ erat in iuuentute ſua, et tũc medici poſſunt tutius vti ea.

Quæritur cum non habentur trochiſci de thiro, quare moderni medici ponunt loco ipſorum trochiſcorum trochiſcos ex dictamo & tormentilla. Reſpondetur ꝙ ſunt valde contra venenum, & ideo quando non poſſunt habere trochiſci de thiro ponunt iſtos.

Si quæratur in quo vaſe melius conſeruatur theriaca? Dico ꝙ in vaſe plumbeo, cum ipſum plumbum ſit frigidum valde, vnde in eo non poteſt ipſa theriaca corrumpi, nec ebullitionem facere, nec malam qualitatem à plumbo acquirere, cum plumbum ſit amenum & dulce, ſed in auro melius conſeruatur. Aliqui vero in vitro ſcilicet in vaſis vitreis. In argento autem non ita bene conſeruatur.

Si quæratur quot annis durat theriaca? Dico quòd inferius dicetur, ſed ſm Auicen. in. v. canone durat ab annis. xxx. vſq; ad. xl.

Siquis quærat quid eſt mithridatum. Dico ꝙ eſt ſingularis medicinæ confectio ad modum theriacæ à Mithridato Imperatore inuenta, & eſt valde cõtra venenum, & habet quaſi omnes virtutes quas habet theriaca, & nõ datur de eo ante ſextum menſem, nec etiam vſq; ad annum.

Nota ẽt, ꝙ nulla medicina opiata daſ añ ſextũ mẽſem.

Siquis quærat, quid eſt confectio. Dico ꝙ confectio eſt ſimul factio, & deriuatur à conficio conficis, quia ex pluribus rebus conficitur, & poteſt eſſe mollis.

Si quis quærat, quare theriaca diateſſaron ſic nominaſ, Dico ꝙ à quatuor rebus ipſam ingredientibus dicitur, teſſaron enim græce, latine quatuor.

Quare & vnde dicitur diaphœnicon? ideſt confectio de dactylis? à dia quod eſt confectio, & phœnica, quod eſt dactylus, quaſi confectio de dactylis.

Quare dicitur tryphera. i. triſtibus et infirmis cõferens.

Quare & vnde dicitur diarhodon abbatis? Dico ꝙ dicitur à dia, ꝙ eſt confectio, & rhodon roſa. quaſi confectio roſata vel de roſis, & Abbatis, dicitur ab Abbate de curia, qui eam compoſuit.

Quid importat electarium eleſcoph ſecundum Meſue? Dico, ꝙ electarium eleſcoph, id eſt epiſcopi.

Quid eſt ſief? Dico ꝙ eſt medicamen ſolidum ad oculos clarificandos, factum ad modum parui ſuppoſitorij, qui diſtemperatur & liquefit, & in oculis imponitur quando opportunitas requirit. Et aliquando confricatur ſief ſuper cote, id eſt lapide cum aqua fœniculi, vel cum aqua appropriata, & oculis illa aqua imponitur.

Quid eſt collyrium? Dico ꝙ eſt aqua compoſita pro oculis lippis, & ophthalmiatis, vel eſt medicamen liquidum pro oculis infirmis, & colatur per filtrum dum fit, & ideo collyris dicitur, quia in oculo exprimitur, & colatur dum opus fuerit.

Quid ẽ cõfectio alpheſirę. Dico ꝙ ẽ cõfectio vitis albæ.

Quare, & vnde dicitur vnguentum triapharmacon. Dico ꝙ vnguentum de tribus medicinis, pharmacon enim medicina dicitur, vnde quia tres medicinę, ſcilicet tria ſimplicia ingrediuntur eius compoſitionem, ſcilicet lithargyrium, oleum, & acetum, & ideo tripharmacon dicitur.

Quid eſt diamargariton, & vnde dicit? Dico ꝙ eſt confectio cordialis ex duobus generibus margaritarum, perforatarum, & non perforatarum, quæ in eo ingrediũtur, à dia q̃d eſt per, et margaritis, quaſi cõfectio de margaritis.

Quare dicitur terra ſigillata? Dico ꝙ terra ſigillata eſt contra venenũ, vnde antiquo tẽpore erat tantę virtutis, et ſublimitatis, vt reges eã proprijs, & ſecretis eorũ ſigillis ſigillauerint, vt cognoſceretur ab alia terra, quæ adulterabatur, ſed hodie non ſic eſt, quia raro reperitur bona.

Quid eſt alipta muſcata? eſt miſtura in qua muſcus ingreditur, vnde alipta, id eſt miſtura.

Quid eſt ramich? Dico ꝙ eſt quædã miſtura ſolida quarundam rerum aromaticarum pro maiori parte ſtipticarum, et ingreditur emplaſtrum de Gallia deſcriptione Meſue, & etiam ingreditur in trochiſcos de terra ſigillata.

Si quis quæreret quando in vna recepta inuenitur vna res cuius plures ſunt ſpecies, quã illarum rerum debemus intelligere, verbi gratia, cum ſcribitur in vna recepta. ℞. ſpicæ, & non dicit quam ſpicam, vel cum dicitur. ℞. roſa. & non explicat albarum vel rubearum, vel. ℞. gummi, vel. ℞. caſiæ. & non explicat quam ſpeciem caſiæ. vel. ℞. ſtyracis, & non explicat quã ſpeciem ſtyracis ad exequendum per ipſum aromatariũ. Ad hæc reſpondetur, ꝙ debemus intelligere ſpeciẽ quæ præualet alijs in virtute, verbi gratia, quando reperitur. ℞. ſpicę, intelligatur ſpica nardi. Et cum dicitur. ℞. roſarum, intelligitur rubearũ, quia rubeæ præualent albis in virtute. Et quando dicitur. ℞. gummi intelligitur arabici, & cum dicitur. ℞. caſiæ, intelligitur ligneæ. Et cum dicitur. ℞. ſtyracis, intelligitur rubeæ ſeu calamitæ, quod idem eſt, & ſic de alijs, quia ſecundum philoſophum à digniori fit denominatio.

Nota ꝙ aromatarius non debet autoritate propria ſine licentia medici in receptis ponere quid pro quo, id eſt vnã rem pro alia quando caret aliquo ſimplici, quia in hoc poſſet errare, ſed debet omnia facere cum diſpenſatione, et autoritate doctiſsimi, & fideliſsimi medici. Vnde tpe meo illuſtriſsimus Rex Aragonũ puniuit acriter, et turpiter cõdemnauit Neapoli quendam eius aromatarium, cui medici ſuæ maieſtatis ordinauerunt quoddam electarium cordiale, in quo ingrediebantur coralli albi, & ille aromatarius non habebat, ſed combuſsit corallos rubeos, qui ex combuſtione effecti ſunt albi. Vnde hoc venit ad notitiã domini regis, & ſic ille fuit condemnatus in nouem millibus

libus ducatis,& de cætero noluit eum pro aromatario.

Quando reperitur thabet in receptis quid est? Dico ꝙ thabet id est zuccha. Candi.

Quid est zuccharū Candi? Dico ꝙ est zuccharū Candi dum & induratum ad similitudinem chrystalli. Modum autem faciendi ipsum ponit Seruitor, lege ibi, & reperies.

Quid est quando reperitur in receptis Candi. rosati vel violati? Dico ꝙ est zuccharum Candidum & induratum, quod reperitur in fundo vasis, vbi reconditur iuleb rosa. vel viola. vt syrupus violatus vel rosatus.

Quid sunt dactyli keiron? Dico ꝙ sunt dactyli huius prouinciæ, seu de keiro saracenorum.

Quid sunt tortellę de se? Dico ꝙ sūt biscotelli de simila.

Quare dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, cum in eo blactæ bizantiæ non ingrediantur? Dico ꝙ talis syrupus ideo dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, quia bizantium in arabica lingua, idem est quod ducatus, vel aliud genus denarij, vnde sicut ducati, vel denarij apud homines sunt carissimi, & prętiosi, ita est iste syrup apud B medicos, & etiam apud infirmos propter optimam operationem quam inducit contra omnes febres oppilationum, & propter sanitatem quam facit acquirere, quæ sanitas est carior omnibus ducatis, uel bizantijs, et omni thesauro mundi.

Quæro illa confectio diacurcuma, tam maior ꝙ̄ minor quam ponit Damasce. in distin. de electarijs contra hydropisim quare dicitur diacurcuma, cum in ea non ingrediantur radices curcume? Dicitur ꝙ diacurcuma à croco dicitur, qui crocus apud græcos dicitur crocon, qui ingreditur in ea bona quantitate, & quia vocabulum est corruptum, dicitur diacurcuma. Vel aliter dico, ꝙ ideo dicitur diacurcuma, quia illa cōfectio est citrina ad similitudinē curcumæ, quæ est radix valde citrina, & amara satis.

Quid est illud, quod dicitur in fine receptæ aromatici rosati descriptione Gabrielis, gummi arabici, tragacanthi, ana. ʒ.ij. &. duas partes alterius? Dico ꝙ quando dicitur duas partes intelliguntur duæ partes scilicet drach. C & sunt. ℈.ij. cum quælibet. ʒ. ex tribus scrupulis constet.

Quid importat hoc nomen segena vel segema? Dico ꝙ idem est, quod fœcundans, & generationem faciens.

Quid importat hoc nomen diamoroson. Dico ꝙ idem est, quod electarium vtilitatum.

Quare secundū Damasce. in primo lib. de consolidatione medicinarum scamonea debet teri crasso modo cū ponitur in pilulis, vel in alijs solutiuis, & rheubarbarū debet teri subtiliter, & colocynthis subtilissime? Dico ꝙ scamonea est valde nociua stomacho, & valde serrosa, vnde si puluerizaretur subtiliter, intraret porositates stomachi, & longo tempore nauseret, & stimularet stomachum, & consequenter cor magis læderet ex vicinitate quam habet os stomachi ad cor, etiam appetitum deijceret.

Alia autem ratio & bona, quare medicinæ solutiuæ laboriosæ, vt scamonea, turbith, euphorbium, præter colocynthidam debent crasso modo teri & puluerizari, talis est, ut sui crassitie longiorem moram in stomacho faciant, D ad hoc vt humores ab extremis partibus ad stomachum attrahant, & sic euacuētur, nam si subtiliter puluerizarentur, ex earum subtilitate possent villis stomachi adhęrere, & possent eos scindere & excoriare, & cum hoc ad dysenteriam perducere, vt scamonea, euphorbiū, & similia. Nō laxatiua vero subtilissime sunt exterenda, vt sui subtilitate facilius incorporentur, & suos effectus citissime consequantur, & hoc quidem plurimum est conseruandum in confortatiuis, & restauratiuis electarijs.

Rheubarbarum vero, quod est laxatiuum leue, & medicina benedicta, debet subtiliter conteri, & puluerizari, quia principaliter ex proprietate sua habet choleram, quę subtilis est educere, & quia ipsa cholera ex subtilitate sua imbibitur interdum in poris stomachi & hepatis, ideo rheubarbarum debet subtiliter teri, vt possit illas porosi-

A tates intrare, et ipsam choleram facilius educere. Colocynthis vero debet subtilissime puluerizari, quia ē valde violenta, & est substantiæ rarissimæ & spongiosæ, nam si intraret vacuitates stomachi, vel hepatis aut intestinorū, ita tumefieret, & incrassaretur ex humoribus ibi repertis, ꝙ extēderet, & torqueret cum maximo dolore omnia membra prædicta. Sed si fuerit subtilissime puluerizata non potest illud facere, quia minima seu minutissima non potest ita tumefieri, nec inflari, & maxime si fuerit correcta cum appropriatis.

Pro quo nota, ꝙ nūquam debet exhiberi sola, sed sociata, & correcta cum alijs, & dum ponitur in decoctione clysteriorum ligetur in pecia, quia si nō ligata decoqueretur, postea ex quo casu aliquid eius remaneret in decoctione, & dum fieret clystere posset aliquid eius adhærere intestinis, & in eis mirabilem dolorem causare, vt plures imperiti medici, & rudes aromatarij iam fecerunt.

Nota etiam, ꝙ quando sola colocynthis reperit in plan B ta sua, nullo modo colligenda est, sed potius abijcienda, quia est pernicioſa & venenosa, & similiter scilla, quæ nascitur sine consortio aliarum est pernicioſa, & abijcienda.

Quare species, & pulueres quæ ingrediuntur electaria & pilulas, & alias medicinas, non debent simul conteri neq; puluerizari simul, secundum doctrinam Damasce. lib. i. de contritione, vt verbi gratia, spica, caryophyl. zingib. & gummi, macis, cinnamomū, flores, semina, et folia, dictamus, tormentilla, aristol. Dico ꝙ prædicta non sunt consimilis complexionis & substantiæ, ideo non debent omnia simul puluerizari, sed seorsum. Aliqua enim ex prędictis sunt raræ substantiæ, vt macis, cinnamomum, & aliqua sunt densioris substantiæ, vt caryophylli, gummi. alia vero sunt substantiæ densissimæ, & valde compactæ, & ideo si simul conteruntur, erit malefactum, quia illa medicina quæ est raræ substantiæ citius puluerizatur, & minus resistit contritioni ꝙ̄ illa, quæ est densæ substantiæ, ideo tunc resolueretur, & exhalaret virtus eius, & ideo tu C tius est, & magis securum ſm canones doctorum ꝙ quælibet simplex medicina per se, & seorsum puluerizetur, & conteratur &c. Licet aromatarij nostri temporis faciant oppositum & male secundum omnes.

Vlterius posset aliquis dubitare quando aliqua decoctio diuersarum herbarum vel radicum sit, quare non faci mus seorsum decoctionem illarum rerum decoquendo quamlibet rem de per se, sicut facimus triturationē diuersarum cuiuslibet de per se, vt docet Mes. lib. i. summa secundā cap̄. 4. de modo triturationis. Respondeo & dico, ꝙ sicut fit in trituratione, sic debemus facere in decoctionibus, omnia sigillatim, & per ordinem decoquendo, vnā rem, scilicet post aliam, verbi gratia, primo decoquendo radices quæ sunt densioris substantiæ. secundo stipites, tertio folia. quarto flores. Et etiā minus debent decoqui herbæ, quæ habēt virtutem in superficie foliorū, vt sunt roſę, & reliqui flores, & absinthium, lactuca &c. ꝙ̄ herbæ quæ habent virtutem profundiorem & terrestriorem &c.

Et si aliquis instaret quare Mesue non posuit hanc doctrinam. Dico ꝙ ipse Mesue loquitur doctis viris, & ne idem bis replicaret tacuit. Nam ex doctrina triturationis datur intelligi doctrina decoctionis.

Quare species & pulueres ponuntur vltimate, & non in principio in ipsis electarijs, & confectionibus. Dico ꝙ in electarijs de melle vel zuccharo semper species aromaticæ debent vltimatæ poni, postquam ab igne deponuntur, ne ipse species resoluantur, & amittant virtutem.

Quęritur quare in hieme, vt plurimū vtimur confectionibus, & electarijs de melle, in æstate vero de zuccharo. Dico ꝙ mel est valde calidius zuccharo. Ideo in hieme magis vtimur prædictis electarijs cum melle, sed zuccharo magis vtimur in ęstate, quia est minus calidum. Alia causa est, quia ambo prædicta id est mel, & zuccharū debent proportionari ipsi tempori, cum ergo mel sit cali-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1014 sur 1089

dum, & tẽpus hiemale frigidum, magis debemus vti melle in hieme, & zuccharum sit temperatum, & minus calidum, ipso melle magis debemus vti zuccharo in æstate.

Quæritur circa confectiones solidas de zuccharo, quando debẽt habere fortiorẽ cocturam in hieme vel in æstate.

Dico ꝙ in æstate, & confectiones solidæ debent leuiorem coctura habere, vt sint placibiliores, & meliores dentibus ægrorum, sed in hieme debent fortius decoqui, vt magis conseruentur, & vt magis resistant humiditati hiemis, vt sunt manus Christi, electarium regum, de gemmis, aromaticum rosatum, diatriasandali &c. Iulep vero, & syrupi & electaria debent in æstate habere fortiorem cocturam, ne ex forti calore æstatis ebulliant, & in acetositatem transeant.

De melle.

Quæritur vtrum mel, & zuccharum sint oppilatiua. Dico ꝙ omnia dulcia sunt oppilatiua, præter zuccharum & passulæ, & ideo omnia dulcia inimicantur hepati, quia causant in eo oppilationem, præter duo prædicta, & ratio est, quia omnia prædicta sunt amica naturæ, vnde ipsa natura adeo delectatur eis, ꝙ membra attrahunt ea ad se antequam digerantur, ex qua indigestione oppilatio generatur, & præcipue in hepate, & venis, quia ſm Auic. res dulces ad faciẽdum oppilationem sunt veloces. Sed nota vlterius, ꝙ omnia dulcia conueniunt, & amicantur pulmoni & pectori, si paulatim lambantur, & non velociter transglutiantur, vt mel, sapa, zuccharum, dactyli, passulæ, caricæ, iuiubæ, canna mellis, penidiæ, tragacanthi, diairis, & omnes species lohoc, quia dulcia sunt lenitiua & mollificatiua pectoris, & pulmonis, & humiditatum viscosarum repertarum in eis, & similiter catarrhi descendentis ad pectus & pulmonem.

Quæritur quomodo cognoscitur lignum aloes quando est bonũ. Dico ꝙ in quatuor cognoscitur. In colore, odore, sapore, et pondere. In colore, quia debet esse nodosum, fusci, & obscuri coloris. In odore, quia quando cõburitur super carbones, facit fumum boni odoris, & facit spumam, & hoc est secretum aromatariorum. In sapore, ꝙ sit amarum. In pondere vero cognoscitur, ꝙ si parum de eo ponatur in vno cyatho pleno aquæ, non natat, sed immediate petit fundum.

Quid est hoc, ꝙ Mes. dicit confectionem de xyloaloe quando dicit. Rx. xyloaloes crudi, quid est lignum aloes crudum? est ne aliud coctum, & quomodo cognoscitur? Dico ꝙ aliquando lignum aloes potest esse crudum et coctum. Crudum enim habet conditiones prædictas, sed coctum cognoscitur à crudo, quia mutat colorem, & etiam efficitur magis stipticum, & vltra hoc non est ponderosum sicut crudum, sed valde leuius.

Quæritur vnde fit aloe. Dico quod fit ex succo herbæ, quæ zambana dicitur, & est herba aloes, vnde aliqui dicunt, ꝙ omnes tres species fiunt ex succo prædictæ herbæ zambanæ, scilicet succotrinus, hepaticus, & caballinus.

Sed contra si sic esset, vnde dicitur lignum aloes cum illa herba non habeat stipitem neq; lignum?

Dico ꝙ reperiuntur plures species aloes, vt puta tres scilicet, aloe succotrinus ab illa prouincia sic nominatus, & aloe hepaticus, quia assimilatur hepati in colore & substantia, & iste duæ species aloes sunt puriores. Sed tertia spẽs dicit aloe caballinus, talis aloes est sicut fex alijs deterior, & fit de prædicta herba zãbana quæ nõ habet lignũ.

Alij dicunt & bene, ꝙ lignum aloes non est lignũ ipsius aloes sed est lignum eiusdem arboris paradisi terrestris, & hæc venit ad Indiam per impulsionem fluuij paradisi, & est dictus ad similitudinem ipsius aloes, quia similatur ei in colore et sapore, cũ ipsum lignum sit subnigrum et amarum, vt aloe. Et vltra hoc dicunt isti & bene, quòd omnes tres species fiunt ex illa herba zambana in diebus canicularibus æstatis, vnde primus succus illius herbæ cum coagulatur, & exiccatur in sole dicitur succotrinus, alius vero succus, scilicet secundus, dicitur hepaticus, tertius vero succus, qui est quasi fæx, dicitur caballinus.

Aliqui dicunt, ꝙ sunt diuersæ herbæ in genere, ex quibus istæ tres maneries aloes fiunt, sicut diuersæ vuæ non in genere sed in bonitate, differentia vina faciunt.

De balsamo.

Quomodo cognoscitur balsamum quando est bonum? Dico ꝙ cognoscitur in colore, odore, sapore, ardore, & pondere. In colore, quia est liquor aliqualiter similis oleo, & viscosior ad aliqualem rubedinem tendens. In odore, quia est odoris aliqualiter rancidi non placibilis. In sapore quia habet saporem pinguedinis gallinæ antiquatæ non recentis, & ardet in gutture ac si esset oleum forte & antiquum. In ardore, quia si in oculis ponatur vna gutta de eo tantũ ardorem in oculo generat, ac si lixiuium forte esset in oculo per spatium vnius horæ, & vltra ita appareret, ꝙ oculus ardeat, & ꝙ velit exire, sed dimittit visum in eo statu in quo reperit quando ponitur in oculo. In pondere cognoscitur, quia si vna gutta ponatur de eo in vno cyatho pleno aqua, non spargitur sicut oleum in aqua, immo conglutinatur, & cõdensatur ad modum vnius perlæ rotundæ, & immediate petit fundum, & vltra hoc cuspide cultelli potes ipsam guttam ab ipsa aqua extrahere, quia adhærebit cuspidi ipsius cultelli, & extrahitur tota gutta integra ab aqua illa.

Et nota ꝙ ad cicatrices subtiliandas, & remouendas perungendo eas cum balsamo, nil est sublimius eo, sed est in magno precio, nec habent de eo nisi potentes, & magni domini, quia in mundo non est nisi vna vinea illorum arbustulorum, quæ vinea est magni Soldani saracenorũ.

Quid est mel tabarzet quod intrat in cõfectione de zingibere, quam ponit Mesue, quia de zuccharo tabarzet verum est quod fit. Dico ꝙ mel tabarzet est mel albũ de cœlo cadẽs ad modum roris, sed est albius, & aliqualiter densius ꝙ sit mel apum, & quasi tendit ad naturam zucchari.

Quomodo intelligitur illud, quod ponit Mes. in descriptione syrupi de acetositate citri in fine receptæ, cũ dicit. Accipe ex eo, scilicet succo lib. vij. et funde super ipsum ex iulep claro depurato lib. v. de quo iulep intelligitur cum ipse non specificet. Dico ꝙ intelligitur de solo zuccha. clarificato & iulepizato, id est in forma iulep reducto.

Quomodo intelligitur illud, quod dicitur in receptis, mellis quod sufficit, aut zucchari quod sufficit. Et quod in vnguentis dicitur, ceræ quod sufficit. Dico ꝙ intelligitur quantitas conueniens mellis vel zucchari, quæ quantitas valet species, vel pulueres cuiuscunq; cõditionis fuerint, in se colligere & conseruare, ita vt mel aut zuccharũ non sit paucũ, & species multę, aut paucæ species, & multum mellis vel zucchari, nisi de præcepto peritissimi medici, vel doctoris aliter faciendum est. Consimiliter de cera respectu vnguentorum dicendum est, quando dicitur, ceræ quod sufficit, ꝙ aromatarius debet semper proportionare cerã cum oleis, quia pro duabus vncijs olei ʒ. ſ. ceræ ponenda est. Sed quando dicitur, ceræ parũ, tunc intelligitur ꝙ debet esse vnguentum molle, ita ꝙ oleum debet ceram in aliquo superare, quia multa cera facit duritiẽ in vnguentis, & pauca cera facit mollitiem in vnguentis.

Et nota vlterius, ꝙ sicut aloe, vt plurimum est materia pilularum faciens bonam conglutinationem specierum, dans eis bonam corporeitatem, & pariformiter cera est materia vnguentorum faciens bonam cõglutinationem, & corporeitatem in eis.

De opio.

Siquis peteret vel interrogaret, potest ne fœtor ab opio remoueri? Dico ꝙ sic. Et si quæratur cum qua medicina, vel cum quo simplici? Dico quod cum allio, pistando. ʒ. i. opij cum duobus capitibus allij, deinde distilletur hæc mistura per alembicum, & de ista aqua distillata detur in potu ſm discretionem, quia mirabiliter prouocat somnum, & erit sine fœtore, & hoc pulchrum secretũ non est

omnibus

omnibus reuelandū. Et ſiquis hoc ſecreto vſus fuerit nefarie, præter q̄ ad opus medicinę, maledicat à Deo. Amē.

Siquis quæreret pſyllium, quod intrat in medicinis, vt puta in electario de pſyllio, & in requie Nicolai, eſt ne calidæ complexionis vel frigidæ? Dico, quòd ſemen pſyllij habet duplicem complexionem, quia ex parte exteriori, ſcilicet in eius cortice eſt frigidæ complexionis, & ex eius cortice fit mucilago, quæ eſt frigidæ complexionis, & ponitur in electario de pſyllio, & in requie Nilolai, quæ fit ad prouocandum ſomnum, & talis mucillago fit ponendo pſyllium in infuſione, in aqua tepida, vel alia aqua diſtillata ſecundū præceptum medici, & nō debet longo ſpacio ſtare in infuſione, ſed conuenienti tēpore, quia per longam infuſionem poſſet acquiri caliditas ex ſubſtantia inferiori, quæ quidem exterior ſubſtantia eſt frigidæ complexionis quantum ad corticem, & calidæ cōplexionis quantum ad interiorem ſubſtantiam & medullam.

SECVNDA PARTICVLA de declaratione nominum medicinarum compoſitarum in antidotario Nicolai deſcriptarum.

Conſequenter ad declarandum nomina medicinarum compoſitarum in antidotario Nicolai deſcriptarū, vt magis breuiter, & ſuccincte ſignificatio earū nota ſit omnibus, & præcipue aromatarijs, et aliȝs iuuenibus practicam incipientibus, Non expectes hic à me audire niſi declarationem vocabulorum ipſarum medicinarum valde compendioſe, & non virtutes earum, quia earum virtutes ipſe Nicolaus amplisſime ponit. Nicolaus itaq; primo in prooemio ſui antidotarij dicit, q̄ ſi quis interrogaret quot requiruntur in omni vera diſpēſatione. Dicas tria. Primū eſt vt omnia æqualiter, id eſt conuenienter ponderentur, tam in ſpeciebus q̄ in gummis & herbis, ſm pondus vniuſcuiuſq; rei. Secundo. vt non ſint nimia vetuſtate conſumpta. Tertio vt herbæ, radices, & ſemina, congruis tēporibus ſint collecta, & q̄ in congruis locis repoſita cōſeruentur: & ab extrinſecis alterantibus corrumpi, aut marceſcere non poſsint, vt puta à fumo, humiditate, vel pluuia, vel puluere, vel ſole.

Quot requiruntur in conficiendo? Dico q̄ ſm q̄ præallegato loco dicit Nicolaus q̄ tria requiruntur in cōficiendo, ſcilicet mellis puritas, & quātitas quæ ſufficit, & æqualitas, id eſt conueniens ſpecierum & pulueris triturario et cribellatio, & in ſyrupis aquæ conſumptionis decoctio.

Quare mel ponitur in medicinis? Dico ſm Nicolaum ibidem, q̄ tribus de cauſis ponitur mel in medicinis. Primo ad conſeruandum, nam prę cæteris liquoribus mel eſt maxime cōſeruatiuum. Secundo eſt valde modificatiuū, id eſt correctiuum malitiæ medicinarum, & præcipue ſolutiuarum. Tertio, quia ſua dulcedine amaritudinem temperat ſpecierum.

Quot requiruntur in purificando vel decoquēdo mel? Dico q̄ duo requiruntur. Primo, ne ſit parum coctum, ne ſit aquoſum. Secundo, ne ſit nimis coctum vſq; ad duritiem, ſed mediocriter, & ſit bene deſpumatum. Cognoſcitur autem mel debite coctum quando adhæret digitis, & quando inſpiſſatur cum frigeſcit ſuper lapidem.

Vltimo Nicola. dicit in illo prooemio, quòd ſpecierum aut pulueris triturario vel cribellatio fit duobus modis, quia in electarijs non ſolutiuis ſpecies debent ſubtiliſsime pulueriȝari & cribellari. In aliȝs autē medicinis, & prę cipue laxatiuis debent eſſe craſsiores, & non ita ſubtiliter puluerizatæ, ne ſui ſubtilitate moram in ſtomacho attrahant, & ſic euacuent nimis, ne etiam ſubtilitate ſui villis ſtomachi adhærendo, eoſq; ſcindendo & excoriando dyſenteriam generent, vt ſcamonea, euphorbium, et ſimilia.

A Non laxatiuæ vero ſubtiliſsime terendæ ſunt, vt ſui ſubtilitate citius incorporentur, & ſuos effectus citiſsime conſequantur, hoc quidem plurimum eſt obſeruandum in confortatiuis & reſtauratiuis electarijs.

Antidotarium eſt liber continens antidota, antidotum enim eſt contra datum, id eſt continens medicinas approbatas, & experimentata contra morbos data.

Et nota q̄ antidotarium Nicolai procedit ſecundum ordinem alphabeti, quia ponit primo medicamina incipientia ab a. deinde ponit illa quæ incipiunt a. b. Et ſic per ordinem alphabeti vſq; ad. z.

Incipit ergo ab Aurea alexandrina, quid ergo ſignificat, & vnde dicitur? Dico q̄ aurea dicitur ab auro, alexandrina vero ab Alexandro, à quo fuit compoſita & inuēta.

Adrianum dictum eſt ab Adriano romanorum imperatore qui illud compoſuit.

Acharistum, ſine munere interpretatur, quia ſine munere patientis ſanat catarrhum.

B Athanaſia, id eſt immortalis, quia ſæpius liberat ab extremis mortis.

Alcancalon, id eſt nuntium bonum.

Antimoron, id eſt contra mortem.

Antidotum hęmagogon, id eſt menſtrualem ſanguinem educens, prouocat enim menſtrua.

Blancha dr̄, qm̄ albos purgat humores. i. phlegmaticos.

Benedicta dicit̄, q̄a ab omnibus à q̄bus ſumit̄ benedicit̄.

Benedicta tranſtyberina, quia trans tyberim Romæ fuit inuenta.

Confectio aliptæ muſcatæ, alipta. i. miſtura cōtra aſma.

Confectio galliæ muſcatæ, galliæ, quia in gallia prouincia reperta.

Confectio neræ, id eſt precioſæ medicinæ.

Diamargariton dicitur à duabus generibus margaritarum, perforatarum & non perforatarum quia eius compoſitionem ingrediuntur.

C Diacameron, id eſt ducēs hominem, de morte ad vitam.

Diamoron, à moris celſi dictum.

Dianthos dicitur, quia fit ex floribus dendrolibani, id eſt roriſmarini.

Diaſatyrion, à radicibus ſatyrionum dicitur, ſatyriaſis enim græce, latine virgæ erectio, quia facit homines potentes ad coitum, & incitat virgæ erectionem.

Diaprunis vel diamaſcenū, à prunis damaſcenis dicitur.

Diapraſsion à praſsio, id eſt marubio, quod intrat in eo plus quàm de aliȝs.

Diaolibanum, dicitur ab olibano quod ibi ponitur.

Diarhodon Abbatis, dicitur à roſis quæ intrāt in eo plus q̄ de aliȝs ſpeciebus Abbatis, quia ab abbate de curia fuit compoſitum.

Diapenidiū, dr̄ à penidȝs quæ ibi intrant plus q̄ de aliȝs.

Diaciminum dicit̄, eo q̄ de cimino intrat plus quàm de aliȝs ſpeciebus in eo.

Diatragacanthum à tragacantho quod intrat, in eo.

Diacaſtoreon, dicitur à caſtoreo, id eſt teſticulis illius animalis, qui in eo ingrediuntur.

D Diacoſton, à coſto quod intrat in eo.

Diairis, dicitur à radice illa quæ ireos vocatur, & eſt radix liliorum azurorum.

Diacalamentum, dicitur à calamento quod principaliter intrat in eo.

Diacodion dicitur à codione, quod eſt papauer nigrum & eius ingreditur compoſitionem.

Diaſene dicitur à ſene, quæ ibi ponitur plus q̄ de aliȝs

Diacitonitem, dicitur à citonȝs ex quibus fit.

Diambra, dicitur ab ambra quæ ibi recipitur.

Diamiconis, dicitur à micone, id eſt papauere albo.

Diapapauer, dicitur à papauere albo quod ibi ingredit̄.

Eſdra, dicta eſt ab Eſdra propheta qui eam compoſuit.

Electarium ducis, dicitur ab Abbate de curia qui eum compoſuit ad inſtantiam ducis.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1016 sur 1089

Electarium pliris arcoticon.i.completa medicina.
Electarium de ſucco roſarum, ab eodem ſucco dictū eſt.
Electarium pſylliticum à pſyllio dictum eſt.
Electarium frigidum Cophonis, id eſt illius medici qui eum compoſuit.
Emplaſtrū.i.dura cōfectio, apoſtolicon.i. ſupremiſsimū.
Emplaſtrum ceroneum, à cera ſic dictum.
Emplaſtrum oxycroceum, dicitur ab oxy quod eſt acetū & croceum quod eſt crocus.
Emplaſtrum diaquilon, id eſt mollificatiuum.
Emplaſtrum de palma, dicitur quia cū ſpatula viridi vel cum palma conficitur.
Filantropos, amicus hominis, vel miſericors interpretat.
Filonium, id eſt nouus amicus.
Gariofilatum dicitur à gariopyllis qui ibi intrant,
Gios otheos, id eſt filius Dei.
Hieralogodion memphitum, id eſt impedimentum, hiera, id eſt ſacra, logos, id eſt ſermo, memphitum.i.impedimentio. hęc hiera curat impedimentū ſermonis & locutiōis.
Hierapicra Conſtātini, à Conſtātino medico ſic dicta; eſt.
Hierapicra Abbatis, ab abbate de curia, qui eā cōpoſuit.
Hiera Ruffini ab autore qui eam compoſuit.
Hiera Galeni ab ipſo Galeno.
Igia græca, id eſt ſaluatrix, græca à grecis inuenta.
Idrotipion olympiacum, idrotipion, id eſt potus contra rigorem olympiacum ab olympio philoſopho & medico eius inuentore.
Iuſtinum à Iuſtino Imperatore factum & inuentum.
Katharticon imperiale, id eſt laxatiuum pro Imperatoribus & pro alīs delicatis hominibus.
Lithontrypton.i.conterēs & frangēs lapidem interpretat.
Lætitia dicta eſt quaſi triſtitiam auferendo, quia claritatē & gaudium adducit.
Mithridatum.hoc eſt mater omnium antidotorum, vel dicitur à Mithridate rege qui eum compoſuit.
Muſa ænea, à peritiſsimo philoſopho Muſa inuenta.
Micleta.i.experta.
Mel roſatum appellatur à grecis rodomel.
Opopyra dicitur à ſucco & igne, opos enim græce, latine ſuccus, pyr ignis, inde opopyra.i. ſuccus ignitus, & hoc electuarium compoſitum eſt à ſanctiſsimis medicis Coſma & Damiano.
Oxy dicitur ab acetoſo ſucco malorum granatorum.
Oxyzaccara dicitur ab oxy quod eſt acetū & zuccharo.
Oxymel ſimplex dicitur ab oxy quod eſt acetū & melle.
Oxymel compoſitum ſimiliter dicitur, ſed compoſitum, quia multæ res in eo ingrediuntur.
Oxymel ſcilliticum ab aceto, & melle, & ſcilla.
Oxymel paſſulatum, ab aceto, melle, & paſſulis dicitur.
Oleū roſaceū, dicitur ab oleo, & roſis in eo ingrediētibus.
Oleum mandragoratum, ab oleo, & ſucco pomorum mandragoræ.
Oleum frigidiſsimum viride, dicitur, ab herbis frigidis & viridibus quæ in eo ingrediuntur.
Potio ſancti Pauli, dr quia ſanctus Paulus eā compoſuit.
Paulinum antidotum, id eſt magnū antidotum, quia magnam virtutem & efficaciam habet ad multa.
Panchriſtum antidotum, pan.i.totum : chriſtum.i.bonū.
Potio muſcata, à muſco dicta eſt.
Picra, id eſt amara, à Galeno inuenta.
Pilulę ſine quibus eſſe nolo. pilulę à rotūditate dicunt: ſine quibus eſſe nolo, pro nimia earum efficacia & virtute.
Pilulæ aureæ ad ſimilitudinem auri dicūtur, quia ſicut aurum inter omnia metalla eſt precioſius, ſic pilulæ iſtæ inter omnes præcioſiores habentur.
Pilulæ diacaſtoreæ à caſtoreo dictæ ſunt.
Pilulæ de cynogloſſa, à cynogloſſa herba.
Pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum, ab ipſis myrobalanis denominatæ ſunt.
Pilulę arteticę.i.mēbrorū, artos enim grece, latine mēbrū.

E

Pilulæ bichichiæ depreſſæ, & non rotundæ, & ſunt lenitiuæ contra tuſsim, tenentur enim ſub lingua, & paulatim deglutiuntur, & fiunt in forma lupinorum.
Pilulæ fœtidę dictę ſunt, quia fœtidos & corruptos humores educūt, vel quia aliqua fœtida in eis ingrediuntur, vt puta caſtoreum, ſagapenum, opopanacum, ſuccus porrorum, cum quo conficiuntur.
Pilulæ cochiæ, ideſt capitales.
Pilulæ de hermodactylis ab ipſis denominantur.
Pilulæ aſſaiaret.i. capitales, quadrimeron.i. medicamen ex quatuor rebus.
Roſata nouella, à roſis dicta, nouella reſpectu veteris, quæ recipiebat ſulphur viuum.
Rubea trochiſcata, rubea dicit ab ipſo colore. trochiſcata à trochiſcis qui ibi recipiuntur.
Requies dicitur ab effectu quē inducit, quia requiem ſomnum & quietem patientibus affert.
Rodozaccara, id eſt zuccarū roſatum à rhodon quod eſt roſa, & zaccara quod eſt zuccarum. inde rodozaccara, ideſt zuccharum roſatum.

F

Rodomel, ideſt mel roſatū, à rhodon quod eſt roſa, & mel ideſt roſatum mel.
Sotira, ſaluatrix interpretatur.
Sal ſacerdotale dictum eſt, quia eo vtebantur ſacerdotes tempore Heliæ prophetæ.
Syrupus dicitur, à ſyr. quod eſt confectio, & ops, ſuccus, inde ſyrupus.i.liquida confectio de ſuccis.
Stomatichon.i.confortatiuum ſtomachi. Et diuidit, quia quoddā eſt ſtomathicon calidum, & quoddam frigidū.
Theriaca magna Gal. quia G. eam cōpoſuit. Dico q̄ non eſt verū ſalua pace Nicolai. quia Andromachus ſingularis medicus eam cōpoſuit. Et cum dicit vlterius theriaca dr à trochiſcis de thiro qui in ea reperiuntur. Dico q̄ non eſt verū, quia fiunt aliq theriacę quæ tīn non denominant à thiro, quia trochiſci de thiro eas non ingrediunt, vt theriaca diateſſaron & theriaca Dioſco. & theriaca exercitualis &c. vnde theriaca dicit quaſi medicina cōtra venenum, & dicitur domina medicinarū vt ſupra declaraui.

G

Theriaca diateſſaron.i.de quatuor rebus.
Theriaca exercitualis.i.pro conſeruando exercitu gētium contra corruptionem aeris & epidemiam.
Tryphera ſaracenica, tryphera dicitur quia hominē iuuenem reddit, ſaracenica, quia à Saracenis inuenta eſt, et deſcripta eſt.
Tryphera magna dicitur quia fructū magnū confert mulieribus, & proprie matricibus earum, qn̄ dolorē matricis patiantur, dando eis cum vino decoctionis artemiſię.
Triphyllon.i.de folīs rutæ viridibus.
Triaſandali dicitur à tribus generibus ſandalorum, quæ ponuntur in eis.
Theodoricon, dr à Deo datū, Emperiſton.i. bn̄ expertū.
Theodoricon Anacardinū. theodoricon dr à Deo datum, Anacardinum ab anacardis, qui in eo reperiuntur.
Trochiſci diarodon. trochiſci, ideſt rotunda cōfectio, Diarhodon ideſt de roſis.

H

Trochiſci diaui.i.de violis quæ in eis ingrediuntur.
Trochiſci hedychroi ſic dicti à compoſitionis colore.
Trochiſci croci, à croco.
Trochiſci ſcillitici, à ſcilla.
Trochiſci thiri, à thiro ſerpente.
Trochiſci diacoralli, à corallis.
Trochiſci camphorati, à camphora dicti.
Reliquæ ſpecies trochiſcorum Nicolai claræ ſunt, & non indigent expoſitione.
Vomitus Nicolai.i.vomitiuum à Nicolao compoſitum.
Vnguentum marciaton, à Marciatone medico inuentum.
Vnguentū citrinū dicitur, quia in pomo citri decoquitur.
Vnguentum populeon, quia fit de oculis arboris quæ populus nominatur, & fit in tempore veris.
Vnguentum, arigon.i.adiutorium.

Vnguentū

Vnguentum agrippæ dicitur, eo quia rex Agrippa iudeorum vtebatur eo.
Vnguentum caliſton dialteæ. i. calefactorium, caliſton. i. mollificatiuum. Dialteæ dicitur à duabus ſpeciebus radicum euiſci, vel alteæ quæ in eo ingrediuntur.
Vnguentū aureū, dcm̄ eſt ꝓ excellētiā, qa ſicut aurū ē ꝑcioſum inter metalla, ſic vnguētū iſtud iter cętera vnguēta.
Vnguentum laxatiuum, quia vnctio ex eo laxat, ſicut medicina laxatiua.
Vnguentum fuſcum, id eſt nigrum.
Vnguentum album, à ceruſa alba quæ ingreditur.
Vnguentum viride, dictum eſt à viridi colore ęris quod in eo ingreditur.
Zingiber conditum, id eſt zingiber viride conditum.
Notandum eſt vlterius ꝙ nō eſt mirandum ſi hic nō ſunt collecta omnia electaria, et pilulę ac ſyrupi, trochiſci, cōfectiones & etiam aliqua plura quę ponit Nicolaus, quia in aliquibus antidotarijs reperiuntur, et in aliquibus paciora, ſufficit ergo ꝙ hic ſunt famoſiora, & vtiliora.

TERTIA PARTICVLA de doſibus & ponderibus, ac de eorum nominibus & differentijs &c.

REſtat modo de doſibus et ponderibus, ac etiam de eorum nominibus, & differentijs diligentiſsime pertractare ſecūdum communem vſum modernorum, quia multa reperiuntur, quæ ſunt antiqua & ſpernenda, quia non ſunt in vſu.

Doſis. Si ergo aliquis doctus medicus examinauerit aromatarium inquirēdo quid ſit doſis? Reſpondeat ſic. Dico ꝙ doſis eſt limitata menſura vel pondus alicuius rei medicinalis ſimplicis, vel compoſitæ, ſpecierum, aut herbarum, ſemi. vel radicum, electariorū, pilularum, vnguentorū &c. Vel melius ſic diffinit. Doſis eſt limitata mēſura vel quantitas ſimplicis vel compoſitæ medicinæ, ſolutiuæ vel alteratiuæ, quæ de ſe apta nata eſt facere ſufficientem operationem & non diminutam, neꝙ ſuperfluam. & notanter dicit de ſe, quia ratione corporis vel humoris quādoꝙ poteſt facere ſuperfluam vel diminutam operationem.

Ana. Quid intelligitur qñ in receptis ponit ana? Dico ꝙ ana eſt dictio græca, & tantum importat quantum æqualiter.

Quid eſt ꝙ in antidotario Nicolai in aliquibus diſpenſationibus electariorum vel confectionum etc. dicitur medietas eius eſt lib. ij. vel medietas eius eſt lib. i. ſ. qualiter hoc intelligitur?

Dico ꝙ reperiuntur duo antidotaria Nicolai, ſcilicet magnum, & dicitur Nicolaus magnus, & paruum, & dicitur Nicolaus paruus et iſto vtimur communiter. Vnde nota vlterius ꝙ in Nicolao magno ſunt deſcriptiones electariorum, vel confectionum, & aliorum. In Nicolao paruo ſunt dimidiata in doſi & minorata, & aliquando ſm tertiam partem diſpenſata, et ideo dicitur aliquando in Nicolao paruo medietas electarij deſcripti in antidotario Nicolai maioris eſt lib. ij. Ex quo ſequitur ꝙ deſcriptio integra eiuſdē electarij in Nicolao maiori eſt lib. iij. & ſic de alijs dicitur. & licet hæc reſponſio communiter aſsignetur à multis, mihi tamen minime placet, quia eſt ſine ratione.

Nota etiam ꝙ in Nicolao maiori, multo plura antidota, & electaria, pilulæ, & confectiones &c. ponuntur, quàm in Nicolao minori, Illa tamen quæ ſunt in Nicolao minori, ſunt etiam in Nicolao maiori, & ſecundum maiorem doſim, & non conuerſo.

Primo ergo quæritur quot ſunt pondera vſualia & nomina eorum quæ aromatarij tenentur ſcire, & quibus medici & aromatarij quotidie vtuntur.

Pōdera. Dico ꝙ pondera vel menſuræ quæ in arte medicinali reperiuntur, hæc ſunt, quę ſubtili ingenio et ſolerti ſtudio, ac ſumma ordinauimus diligentia ad opus aromatariorū & doctrinam omnium in arte medicinali ſtudere volentium: vt his ponderibus omnes medicinæ tam ſimplices ꝙ compoſitæ, valeant ponderari.

Incipiam⁹ itaqꝫ à Scrupulo, cuius hęc eſt figura. ℈. aſcēdendo vſqꝫ ad libram quæ ex. xij. ℥. integratur. Sed ante ui deamus de granis ex quibus ſcropuli, & drachma, & alia pondera integrātur. Vnde ſi queratur, quare pondera medicinalia ſunt per grana frumenti collecta, & menſurata ab ipſis medicis? Dico ꝙ ideo factum eſt, ne forte per pondera artificialia interdum medici & aromatarij decipiantur, & ideo tutius & ſecurius fuit fundamentum & ſtabilitatem habere ex aliqua re naturali, ſicut eſt triticum ſeu frumentum menſurando cum perfecto tritico omnia pondera, ſcilicet Scrupulum, Drachmā, Vnciam, Libram, & conſimilia, quia ſic faciendo, ſi omnia pondera artificialia ex plumbo, vel ex ære, vel ex alio metallo facta perderent, vel ſi in aliquo deficerent, tunc poſſemus per grana tritici, quæ ſunt naturalia ipſa artificialia pondera menſurare, ac remouere, & de nouo fabricare, & æquare.

Nota etiam ꝙ grana tritici ſunt ſecūdum diuerſas prouincias maiora vel minora ſeu craſſa vel minuta. Medici autem & aromatarij pro faciendis ponderibus debent eligere mediocria & ex illis facere pondera de plumbo, aut de ſtanno, vel alio metallo.

Si quæratur quid eſt Scrupulus, & quot ſcrupuli faciūt unam drach? Dico ad propoſitū redeundo ꝙ ſcrupulus eſt tertia pars drachmæ, & eſt pondus. xx. granorum tritici.

Quid eſt Drachma? Dico ꝙ tres ſcrupuli faciunt vnam drachmam, & ſic ipſa drachma eſt pondus ſexaginta granorum tritici, cuius drachmæ hæc eſt figura. ʒ.

Quid eſt Exagiū? exagiū eſt pōdus unius. ʒ. cū dimidia & ſic eſt. xc. granorū tritici, & dr̄ ab ex qđ eſt ſex, & gios. mēſura, quia ſex exagia faciūt & menſurant vnā vnciam.

Quid eſt Solidum. differt ſolo nomine ab exagio, quia tantum valet quantum exagium.

Quid eſt Aureus. aureus etiā eſt pōdus vnius drachmæ cum dimidia, & eſt idem cum exagio & ſolido.

Item ſex exagia faciunt vnam vnciam.

Quot drachmæ faciunt vnā vnciam? Dico ꝙ. ix. drachmæ faciunt vnam vnciam, & hoc ſm Salernitanos. aliter etiam faciunt Paduani doctores, quia faciunt vnam vnciā ex octo drachmis. Neapolitani vero faciūt vnam vnciam ex decem drachmis. Communiter tamen tenetur ꝙ vncia conſtat ex. ix. drachmis. Vncia autē ſic figuratur. ℥. Et ſic. ʒ. paduana eſt minor. ℥. Salernitana, quia illa eſt ex. viij. drachmis, & iſta eſt ex. ix. drachmis & ʒ. quæ eſt ex. ix. drachmis eſt minor illa quæ eſt ex. x. drachmis.

Quæritur ex quot granis conſtat. ℥. tenendo igitur, vt communiter tenetur ꝙ. ℥. i. cōſtat ex. ix. drachmis, & quælibet drachma conſtat ex ſexaginta granis, ſequitur ꝙ. ℥. conſtat ex. cccccxl. granis.

Quid eſt Libra, & ex quot vncijs conſtat libra vna? conſtat ex. xij. vncijs. cxvij. ʒ. faciunt vnam libram.

Et ſi quæratur quot grana faciunt vnam libram? Dico ꝙ vi. m. ccccl xxx. faciunt & integrant vnam libram.

Quid eſt Sextariū medicinale? ſextarium medicinale eſt pondus duarum librarum cum dimidia. vnde quando reperitur in receptis medicinale ſextarium vini, vel olei, vel aceti, quod intrat in medicinis, intelligitur lib. ij. ſ.

Quid eſt Cotyla? ſimiliter cotyla ſolo nomine differt à ſextario, quia eſt pondus lib. ij. ſ. ſicut eſt ſextarium.

Sed aliqui faciunt differentiam inter cotylam et cotulā, quia cotula eſt pōdus lib. ij. ſ. vt dictum eſt, ſed cotyla eſt pondus nouem vnciarum.

Quid eſt Obolus? eſt pondus medij ſcropuli, vel ſecundum alios eſt quinta pars vnius drachmæ.

Quid eſt Kiſt? eſt pondus vnius libræ cum dimidia. kirat eſt grana quatuor.

Quid eſt Hemina? eſt pōdus vnius lib. & vnciarū triū.

Quid

Quid eſt calculus? eſt pondus duorum granorum ciceris & quarta pars oboli. vnde. iiij. calculi faciunt vnum obolum, & duo oboli faciunt ſcrupulum.

Quid intelligitur per grana, quando reperitur in receptis grana. ij. vel grana. v? Dico ꝙ intelliguntur grana tritici. niſi aliter exponeretur per medicum diſpẽſantem ipſam receptam. verbi gratia. ſi diceretur grana. v. hordei.

Quid intelligitur per manipulum in receptis? intelligitur quantum poteſt manu capi. verbi gratia. dicẽdo. ℞. chamemillæ. M. i. intelligitur quantum poteſt manu capi.

Quid eſt pugillus? intelligitur quantum poteſt cum pugillo ſtricto capi.

Quid eſt ſatil? eſt pondus duorum ſextariorum.

Quid eſt kirat, eſt pondus trium granorum.

Quid eſt ramich? eſt pondus ſex kirat.

Quid eſt carmes? eſt pondus vnius grani hordei.

Quid eſt danich? eſt pondus ſex granorum hordei et ſecundum alios eſt pondus trium granorum hordei.

Quid eſt ſacraratis? eſt pondus vnius aurei cum dimidio.

Quid eſt anulaſach? eſt pondus conſimile illi ſecundum aliquos, ſed ego non credo, quia aliter reperi.

Quid eſt arſinum? eſt pondus. ʒ. ß.

Quid eſt decamech? eſt pondus. ʒ. i.

Quid eſt darchiminum? eſt pondus. ʒ. ß.

Quid eſt bactath? eſt pondus nouem granorum.

Siliqua eſt pondus quatuor granorum hordei.

Quid eſt raficij? eſt pondus. ℈. i. ß.

Verſus.

Audi letando quid dicam verſificando.
Collige triticeis medicinæ pondera granis.
Grana quater quinq; ſcrupuli pro pondere ſume.
In drachma ſcrupulus ter ſurgit multiplicatus.
Si ſolidum quæris, tres drachmas dimidiabis.
Exagium ſolido differt in nomine ſolo.
Aureus exagio, ſolido quoq; parificatur.
Conſtat ſex ſolidis, vel ter tribus vncia drachmis.
Vncia pars lib. duodena quis ambiget inde?
Si quæris pondus quot habet ſextarius vnus.
Librarum quinq; pondus debet mediare.
Cotula ſextario differt in nomine ſolo.
Continet heminas ſextarius vt puta binas.
Vt fertur obolus ſemiſcropulus eſſe probatur.
Cætera menſuræ non ſint tibi nomina curæ.
Nam qui ſunt ficta ſordeſcuntq; derelicta.
Non eris illuſus, ſi tenes quod tenet vſus.

QVARTA PARTICVLA de modo conficiendi omnia neceſſaria in qualibet aromataria.

DIcendum eſt deinceps vt aromatarij ſint bene docti, & experti in conficiendo confectiões & electaria, quod ſpecies ſint ponendæ pro li. mellis vel zuccari, & quanta cera pro libra olei in vnguẽtis. Et etiã dicendũ eſt aliquid de ſyrupis iulep, ſaculis cordialibus, & emplaſtris, cõſeruis, cerotarijs, et quare cera eſt ponenda, & de commixtione aquarum cum ſyrupis, & de quantitate decoctionis in clyſterijs.

Quæritur quot ſpecies ſunt ponendæ pro libra mellis. Dico ꝙ in cuiuſcunq; electarij de mellis compoſitione vel alterius liquidę confectionis ex melle, regula eſt, pro quacunq; libra mellis ponantur. ʒ. ij. ſpecierum. ſed aliqui ponunt interdum pro quacũq; libra mellis. ʒ. iij. ſpecierum, & hoc forte habet veritatẽ in laxatiuis, & tempore hiemali, quia in hieme ponuntur plures ſpecies cꝫ in æſtate.

Quæritur quot ſpecies ponuntur pro libra zuccari in ſolida confectione. Dico ꝙ in ſolida confectione de zuccaro ponuntur. ʒ. vi. vel. viij. ad plus ſpecierum pro vna lib. zuccari, ſed in confectionibus ſolidis cordialibus, ſufficit. ʒ. ß. ſpecierum pro vna lib. zuccari quia multitudo ſpecierum deſtruit aliquando ſaporem confectionis, & guſtum infirmi, vel etiam ſtomachum ſani hominis nauſeat.

Nota ꝙ ſunt aliquę cõfectiones zuccari in qbus ponuntur. ʒ. iij. ſpecierum vt in diaphinicone & in diaſatyrione.

Quæritur de ſyrupis quantum mellis vel zuccari ponitur pro lib. aquę vel decoctionis. Dico ꝙ in compoſitione ſyruporum in quacunq; lib. aquę vel decoctionis, ponitur lib. mellis vel zuccari.

Quæritur ſimiliter de iulep quantum de zuccaro debet poni pro quacunq; lib. liquoris. Dico ꝙ in compoſitione iulep in quacunq; lib. liquoris. ʒ. viij. zucca. vel. ʒ. vi. & aliquando. ʒ. v. aliquando. ʒ. iij. ſecundum ꝙ magis dulce, aut minus dulce vult facere.

Et reperitur iulep longum, id eſt aquoſum modice decoctionis, ſed nõ diu durat. Aliud eſt iulep denſum, & magis compactum, quia magis coctũ, & tale diutius durat.

Quæritur quot ſpecies debent poni in ſacculis cordialibus qui fiunt de ſindone, de grana, vel de ſcarlato. ponitur communiter. ʒ. i. vel. ʒ. i. ß. ad plus. In exterius applicandis, vt emplaſtris & ſacculis, ſemper herbæ limitantur, & doſantur per manipulos.

Quæritur quomodo fiunt conſeruæ roſatæ, diaboraginatæ, vel violatæ. Si velis bonam conſeruam facere, debes ponere lib. i. zuccari pro dimidia lib. roſarum vel aliorum florum piſtando roſas rubeas electas cum zuccaro ſimul in mortario, vel violas, aut alios flores, deinde prędicta cõſerua ad ſolem tenenda eſt diebus pluribus.

Quæritur quot ſpecies debent poni in cerotarijs. Dico ꝙ in cerotarijs mediocribus ſemper ponuntur. iij. vel. iiij. ʒ. ſpecierum & quodlibet cerotum ſi eſt magnum, debet eſſe. iij. ʒ. ſi mediocre. ij. ʒ. ſi paruum. i. ʒ.

Quæritur quãta cera debet poni pro lib. olei in vnguentis. Dico ꝙ in compoſitione vnguentorum pro. ʒ. ij. olei ponitur communiter. ʒ. ß. ceræ. vnde pro lib. i. olei ponuntur. ʒ. iij. ceræ.

De ſpeciebus vel de pulueribus in vnguentis ponimus ſecundum opportunitatem, vel ſecundum ꝙ volumus facere vnguentum durum vel molle.

Quæritur de pulueribus quãtum debemus dare de pulueribus in potu. de pulueribus abſolute. ʒ. i. ß. vel. ʒ. ij. & alij. ʒ. ß. cum vino aut cũ aliqua decoctione appropriata, vel cum aqua diſtillata, & plus & minus ſecundum ętatẽ, & virtutem ægri, & ſecundum ꝙ puluis eſt ſolutiuus.

Siquis quæreret, quare ſyrupi dantur cum aquis, vel cũ decoctionibus ſimul commiſtis. De ſyrupis. dico ꝙ non dantur communiter ſine aquis, vel ſine decoctionibus appropriatis, quia ſyrupi commiſti cum aquis efficiũtur magis liquidi, & etiam melius penetrant ad membra, & poſſunt melius tranſglutiri.

Sed nota vlterius ꝙ meli⁹ eſt ponere plus de ſyrupis & minus de aqua, cꝫ e contrario, quia maiorem moram trahunt in ſtomacho & hepate, & ſic melius digerũt materiã peccantem, cꝫ ſi plus de aqua poneretur, quia cum multa aqua vel cum multa decoctione ſunt liquidiores, & citius tranſeũt à ſtomacho, & ab hepate. vnde debemus tantam aquã ponere, quanta ſufficiat ad tranſglutiendũ ſyrupum.

Sed aduerte ꝙ ſi uolueris aliquem ſyrupum iulepizare, vel clarificare, tunc debes ponere de aqua magis, & minus de ſyrupis.

Nota quòd longe melius operãtur ſyrupi turbidi, id eſt non clarificati, quàm iulepizati, ſed aliquando ad complacentiam ægrorum. vt ſyrup. pulchriores appareãt, neceſſe eſt eos clarificare & iulepizare.

Nota vlterius ꝙ de ſyrupis ſecundum communem practicam exhibemus. ʒ. i. ß. tantundem de aquis vel ad plus ʒ. ij. de aquis vel loco aquarum decoctionis ſimul commiſcendo cum ſyrupo.

Quæritur de clyſterijs, quanta quãtitas decoctionis debet

bet adminiſtrari,& quanta quãtitas olei,& quanta quantitas caſiæ vel hieræpicræ, vel benedictæ, & aliorum electariorum. Dico de menſura decoctionis adminiſtrandæ in clyſterĩs eſt quantitas vnius lib. cum dimidia, ſcilicet xviĩ. ʒ. & ſalis. ʒ. i. & hieræpicræ, & benedictæ ſm oppor tunitatem, & ætatem ac virtutẽ. quia aliquando ponimus ʒ. i. aliquando. ʒ. ſ. &c. Et hoc totum intellige ſm magis & minus, & ſm ætatem & complexionem, quia in viris & mulieribus fortis complexionis & prædicta quantitas decoctionis ſalis, & olei, & aliorum eſt conueniens quantitas. ſed pueris & debilibus, ac delicatis debet eſſe minor quantitas ſcilicet ſubdupla. quia medietas ſufficit. in infantibus vero ſufficit, quantitas vnius cyathi in clyſteribus eorum &c. Et omnia fiant ſecũdum prudentiam & diſcretionẽ peritiſsimorum doctorum medicorum, quia ſola diſcretio facit medicum. ſecundo colliget Auer.

QVINTA PARTICVLA de colligendis herbis, floribus, ſeminibus, & radicibus &c.

SI quæratur quo tempore ſunt colligendi ab aromatarĩs flores herbarum, ſemina ac radices. & vbi ſunt exiccandi, & quo tempore ſunt aquæ diſtillandæ. Dico ꝙ in vere. ſ. in menſe aprilis & maĩ, ſunt primo herbæ, ſecundo flores colligendi. Semina vero ſunt colligẽda in æſtate, ſcilicet iunĩ mẽſe vel iulĩ, quia tunc ſunt completa.

Radices vero in autumno ſunt colligendæ, quia tunc folia & ſemina ceciderunt, vel ſunt exiccata, & tunc tota virtus herbarum eſt repoſita in radicibus.

Dico vlterius ꝙ herbæ ſunt exiccandæ ad vmbram. Semina vero ad lentum ſolem.

De radicibus vero diſtingue: quia quędam ſunt ad ſolem exiccãdæ, ſicut ſunt radices magnę, valde craſſæ: quia denſæ ſubſtantiæ, vt radix brioniæ, reupon. ariſto. gentianæ. mandrag. & ſic de conſimilibus. Sed radix ireos petroſelini, apĩ, fœni. caryophyl. aſari, & conſimilium, quæ ſunt rarioris ſubſtantiæ, debent ad vmbram exiccari, & omnia prædicta ſcilicet herbæ, flores, ſemi. & radices, nunquam ſunt apponenda, niſi ſint debito modo, & congruo tempore exiccata alioqui putreſcerent.

Et cauẽdum eſt ne reponatur ad fumum, vel ad ſolem, aut in loco humido, vel puluerulento: qm̃ putreſcerent, & virtutem amitterent, debentq; conſeruari dictæ herbæ in ſacculis de lino. Semina vero ac flores, & radices, in ſcatulis, & oẽs ſeorſum & ſigillatim de per ſe conſeruentur.

Alia doctrina.

Notandum eſt vlterius ſm doctrinam Rainaldi de villa noua in quodam ſuo lib. de ſimplicibus ꝙ ad hoc, vt ipſæ herbæ ac flores, radices, et ſemina habeant ſingularem virtutem & proprietatem ad morbos ſunt colligenda ſm diuerſa ſigna zodiaci. Quædã enim ſunt mobilia. ſ. quatuor, vt aries, cancer, libra, capricornus. & in iſtis ſignis mobilibus colligendæ ſunt herbæ, ſucci, ſemina, ac radices laxatiuæ: quia felicius & citius operabuntur, verbi gratia.

De herbis, vt mezereon, ſene, laureola.
De ſeminibus, vt ſemen carthami, ſemen laureolæ.
De ſuccis, vt ſcamonea, ſuccus ireos, & cucu. ſyluęſtris.
De radicibus, vt turbith, eſula, reubarbarũ, & conſiſia.

Quædam vero alia ſigna, ſcilicet alia quatuor, ſunt ſtabilia ſeu fixa, ſcilicet taurus, leo, ſcorpio, & aquarius. Et in iſtis ſignis ſunt colligendæ, herbæ, ſucci, radices, & ſemina ſtiptica & conſtrictiua, quia ſic melius operabuntur cõtra fluxum, & contra dyſenteriam & vomitum. v. g.

De herbis, vt plantago, myrtus, filices.
De ſuccis, vt ſuccus citoniorũ, acatiæ, ſuccus myrtillorũ.
De radicibus, vt radices filicum.

De ſeminibus ſtipticis, coriandrum, ſemen myrti, & ſemen roſæ, & c.

De fructibus, vt ſorbæ, citonia, granata, pyra, meſpila, ſumach, galla.

Quædã vero alia ſigna zodiaci, ſcilicet reliqua quatuor ſunt mediocria, ſcilicet neq; ſtabilia, neq; mobiliã, ſed media, ſcilicet Virgo, Sagittarius, Gemini, & Piſces, in quib⁹ colligendæ ſunt herbæ, radices, ſemina, quæ nec ſunt ſolutiua, nec ſtiptica, vt fœniculum, apium, abrotanũ, artemiſia, menta, & eorum ſemina.

Alia doctrina. De conditionibus in medicinarum collectione conſiderandis.

ET quia iſta doctrina eſt nimis ſpeculatiua pro aromatarĩs, ideo dimittatur peritiſsimis doctoribus medicinæ qui tenentur habere notitiam aſtrologhię, alioquin male curabũt ægros, oportet quòd colligãtur in tempore ſereno claro & non ventoſo, & oportet ꝙ non colligantur niſi in fine bonitatis & maturitatis earũ in ſuo tempore, non quando ſunt vetuſtæ & conſumptæ propter aliquam infirmitatem earum.

Et herbæ quæ colligũtur in terris montuoſis duris, ſunt fortioris virtutis, q̃ quæ colliguntur in vallibus & terra pingui, & in viridarĩs, & hortis.

Et oportet ꝙ eligas ex herbis quæ ſunt plus ramoſæ. & quæ ſunt completæ cum ſeminibus ſuis, ſicut debent eſſe, ſicut ſtœchas, mentaſtrum, meſir. i. dictam[illegible], & aſach. i. tribulus marinus, & hyſſopus, & ſimilia.

Et flores oportet colligi anteq̃ cadant, vt flores alcãnæ, tormentillæ, violæ, ſambuci. i. hyſemini, & ſimilia.

Sed tempus colligẽdi fructus, eſt qñ ſunt boni, maturi, ſicut vuæ & ficus, dactyli, pyra, pon[illegible]pruna, & ſimilia.

Et ſemina oportet colligi qñ incipiunt exiccari, & cadere, & antequam cadat ſuper ea aqua quæ illa deſtruat.

Et tempus colligẽdi radices, & ramulos, & cortices, eſt quando incipiũt cadere folia eorum, oportet ꝙ ſucci plantarum ex foliis & ramis earum exprimãtur, dum ſunt adhuc teneræ, ſicut memithe, & gaſir, & eſt ſemperuiua, ſucus hypocyſthidos & abſinthĩ, & ſimilium. Et oportet, ꝙ vulneretur planta ſeu arbor, quando volueris accipere lac eius, vel lachrymam, donec planta viget adhuc in terra, & non poſtquam eſt euulſa, ſicut cum volueris facere opium, euphorbium, & ſimilia.

Generaliter ſcire debes ꝙ radices, & folia, & rami, debent exiccari poſtquã ſint abluta cum aqua, à terra & ſordibus earum, & ꝙ ſiccantur in loco vmbræ vbi non ſit humiditas, et oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capſis de ligno. Et ſimiliter herbas ſtipticas & radices. Semina vero ſeruentur in ſacculis ex corio ad meliorẽ conſeruationem ſecundum Dioſco.

Alia doctrina.

Quia præfata doctrina pro aromatarĩs, & præcipue rudibus, eſt ęqualiter cõfuſa. Ideo ſi quis interrogaret in quibus menſibus particulariter & ſigillatim ſunt colligendæ herbæ, flores, ſemina, & radices. Reſpondeo ꝙ in menſe Martĩ. Quia à medietate ipſius, principiũ eſt veris, & terra incipit germinare, & veſtire ſe herbis & floribus quæ fuit nuda in hieme, propter ventos, niues, & frigora.

Collige ergo prædicto mẽſe violas, & fac de eis trochiſ. diaui, id eſt de violis, & ſyrupum violatum, & oleum violatum, & ſi poteris ex eis ſuccum facere, conſerua ipſum, & potes etiam violas diſtillare, & aquam vſui cõſeruare. Exiccabis ẽt ex eis ad vmbram eodem tpe, & reſerua eas.

Collige eodem menſe fumum terræ, & fac ex eo ſyrupum maiorem, & minorem, & ex eo ſuccum extrahe, & reſerua, licet etiam poſis in principio Aprilis omnia prædicta ex fumo terræ facere. Item in iſto menſe incipit colligi maſtix, vſq; ad finem menſis Aprilis.

Collige ſcillam ſecundum artem, & fac acetum ſcilliticum, & lohoc de ſcilla, & oxymel ſcilliticum.

De

DE MENSE APRILIS.

Collige euphragiam,& diſtilla eam,et etiam ſiccam re
ſerua,quia pro oculis optima eſt.

Collige flores boraginis & bugloſſæ, & fac conſeruas
ex eis,& deſicca ex eis,& reſerua, & diſtilla,& fac aquam
boraginis & bugloſſæ.

Collige oculos populi, & fac vnguentum populeon,
quod eſt optimum ad ſomnum prouocādum in febribus
& in phreneſi.

Collige mentam,maioranam,citrariam,iuam maiorē,
aſparagos,& reſerua.

Collige flores,& fac oleum irinum.

Collige melilotum,& fac emplaſtrum de meliloto.

Collige flores roriſmarini, & fac dianthos,& conſerua
cum zuccaro,& ex eis ſicca, & vſui reſerua, & fac oleum
ex eis ſi volueris.

Collige etiam ſcolopēdriam,betonicam,& capillos ve
neris & diſtilla ex eis,& etiam deſicca,& reſerua.

Collige etiam cheyri,id eſt violas citrinas, & fac ex eis
oleum quod dicitur,oleum de cheyri.

Collige burſam paſtoris, & diſtilla, & exicca ex ea,&
collige cretanos,& diſtillla.

DE MENSE MAII. Collige roſas rubeas, & diſtilla
ipſas recētes,& fac aquam roſatam, & purifica ad ſolem,
& extrahe ſuccum eius, & vſui reſerua, & fac ex eis con-
ſeruam roſatam,& rodozaccaram, id eſt zuccarum roſa-
tum,rodomel, oleum roſatum bonum ſecundum artem.

Pro quo nota ꝙ dupliciter poteſt fieri oleum roſatum.
Primo ex roſis incompletis, & ex oleo omphacino,& ta-
le oleum eſt magis ſtipticum, & confortatiuum, & irigi-
dum.Secundo poteſt fieri oleum roſatum ex oleo oliuarū
maturarum ,& tale oleum eſt magis anodinum , & dolo-
ris ſedatiuum , & non eſt adeo frigidum ſicut primum.& exicca ex eis,& vſui reſerua , & reſerua etiam botros earū
id eſt ipſas roſiculas incompletas ante apertionem , quia
ſunt ſtipticiores,& cordialiores,& fac etiam ex eis trochiſ
cos diarhodon.

Collige etiam eodem menſe papauer album,& rubeū,
& nigrum,& vſui reſerua , & fac opium eodem menſe,&
fac hypocyſthidem.

Collige chamæmilam & fac eius oleum , & ſicca flores
eius,& reſerua.

Collige etiam flores geniſtæ , & fac ex eis mel geniſta-
tum,bonum pro ſcrophulis,& fac etiam ex eis aquam di-
ſtillatam pro arenulis.

Collige flores maluæ , & fac ex eis mel maluatum bo-
num pro aſthmate & tuſsi.

Collige anethum & fac oleum , & collige capita hyo-
ſcyami & ſicca.

Colligæ ſemen burſæ paſtoris,& reſerua.

Collige ſaluiā,et diſtilla,et deſicca ex ea,et vſui reſerua.

Collige etiam hermodactylos ſecundum quoſdam,ſed
ego puto ꝙ melius colligantur menſe Auguſti. Et collige
gummi hederę &c.colligitur etiam manna in iſto menſe,
tam in oriente,quàm in Calabria,quia tūc ros ille precio-
ſius de cælo cadit.

DE MENSE IVNII. Collige oēs herbas ſeruandas vt
cedron,origanū,pulegium, ſtœchadem , polium,celticā,
abrotanum,abſinthium,praſium ſeu marubium,eupato
rium,hypericon , chamædryn , chamæpityn , ſatureiam,
roſmarinum,centauream maiorem & minorem, artemi-
ſiam, agrimoniam , pentaphyllon , millefolium , betoni-
cam , thymum , epithymum , hyſſopum , & omnes alias
herbas vſuales,quarū neqꝫ ſemina neqꝫ radices ſuntī vſu.

Collige etiam balauſtias & reſerua. Fit etiā aloe in fine
huius menſis ex ſuccis herbæ zambanæ,fit etiam ſuccus li
quiritiæ ex radicibus eius,et vſui reſeruaē.ſed radices eius
menſe Auguſti colliguntur,exiccantur,& reſeruantur.

Collige ciminum,aniſum.In iſto etiam mēſe colligitur
thus,vernix,ammoniacum,opopanacū,ſed aliqui dicunt
ꝙ colliguntur de menſe Maij. In iſto etiam menſe fit ſca-
monea, & eſt ſuccus inſpiſſatus cuiuſdam ſpeciei volubi-
lis,vel cuiuſdam ſpeciei tithymalli.

DE MENSE IVLII. Collige ſemen laureolę,& fac ele
ctariū ex lacte anabulæ.

Collige ſuccum cucumeris agreſtis, & reſerua,& fac in
de pilulas ad hydropiſim.

Collige coriandrum,ſemen fœnugræci, ſemen geniſtę,
ſemen ſtaphiſagrię,ſemen macedonici,ſemen petroſelini,
apij,rutæ,ſemen hyoſcyami,grana ſolis,ſemen ſinapis,vr
ticæ,erucæ,ſemen arnogloſſæ.i.plantaginis.Semina qua-
tuor minora frigida,ſcilicet ſcariolæ , endiuiæ,lactucæ,&
portulacę,& ſemina quatuor maiora frigida,ſcilicet angu
riæ,citrulli,melonis,& cucurbitæ.

Collige etiam ſemen leuiſtici,& ſemen cicutæ, & paſti
nacæ ſylueſtris,carui,fac etiam acatiam in fine huius men
ſis ex ſucco prunellorum ſylueſtrium,& ad ſolem deſicca.

Collige etiam antheram. in fine prædicti menſis,vel in
fine Auguſti.

Collige etiam ſeſelim,id eſt ſemen ſileris montani,& ſe
men naſturcij,& pigani,id eſt ſemen rutæ.

MENSE AVGVSTI. Collige radices ſaxifragiæ,& ra-
dices liquiritiæ,radices acori,& radices cyperi , galangæ,
radices mandragoræ,radices brioniæ,radices bruſci, radi
ces reupon.caſiæ ligneæ,radices pyrethri.

Collige radices dictami , & tormentillæ, & radices fa-
bæ inuerſæ,id eſt ſolatri maioris.

Collige radices gentianę,radices eſulæ, & ariſtolochiæ
longæ & rotūdę,& radices cucume.et collige radices enu
læ,radices trium cōſolidarum,radices fu,id eſt valerianæ,
radices meu. & radices caryophyllatæ , radices ſuchaha,
& bedeguar,radices apij,petroſelini,fœniculi,bruſci,aſpa
ragi,ireos &c.

Collige ēt in iſto menſe ſemen,& radices peonię,in iſto
ēt mēſe fit viſcus.& fit ēt terebinthina de granis viridib⁹.

MENSE SEPTEMB. Collige agnū caſtū.i.eius ſemen
& radices capparorū, ac vtriuſqꝫ helleborialbi.ſ.& nigri.

Collide radices paucedani.

Collige linguam ceruinam,id eſt ſcolopēdriam.Et col-
lige citrach,capillos veneris.

Collige etiam flores,& ſemen fœniculi , & exicca,quia
tunc perfectum eſt ſemen eius.

MENSE OCTOBRIS. Collige phylipēdulam,centau-
ream,abſinthium & cyclamen.

MENSE NOVEMBRIS. Collige linguam cedri,& ſe-
cundum aliquos collige eſulam,& mezereon.

MENSE DECEMBRIS. Collige baccas lauri , & fac
oleum laurinum,& oleū de lentiſco , & collige fructus iu-
niperi & poma mandragoræ.

MENSE IANVARII. Collige fructꝰ bruſci,& radices
eryngiorū,& confice eas,cortices citri,confice,& ſerua.

MENSE FEBRVARII. Collige cimbalarias , hepati-
cas, pulmonarias. Et incipe colligere violas vſqꝫ ad men-
ſem Martij incluſiue vt ſupra dixi.

Nota vlterius ꝙ oēs aquæ diſtillatæ quę fiunt ex herbis
debent fieri in vere.ſ.à medietate Martij vſqꝫ ad totū men
ſem Maij incluſiue , & poſtquā factæ fuerint debent ſtare
ad ſolem ſaltem diebus.xv.vt purificentur à fumo.

Sed ſi vis vt nullo modo ſapiant de fumo diſtilla eas in
duplici vaſe.ſ.ponendo alembicum in balneo marie.

Si cupiunt rudes aromatarij eſſe docti de infinitis fere
præparationibus multarū ſimplicium medicinarū,mine-
ralium, & non mineraliū , vſualium & non vſualium,vt
puta de ablutionibus,cōbuſtionibus, aſſationibus,puriſi
cationibus,præparationibus ſpecierum ſalis,& decoctio-
nibus,& extractionibus ſuccorū,& quaſi de infinitis reb⁹
huiuſmodi recurrāt ad librum Seruitoris , qui liber eſt eis
valde neceſſarius,vnde ſæpe ſtudeant & legant in eo cum
bona intelligentia,quia in eo infinita reperient ex quibus
non ſolum vtilitatē,ſed honorē cum gloria reportabūt.

Sexta

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1021 sur 1089

SEXTA PARTICVLA de conseruatione medicinarum simplicium & compositarum.

MOdo discurrẽdum est, & breuiter loquendum de conseruatione tam simplicium, q̃ compositarum medicinarum, & licet Serap. in cap. xxxiiij. antidotarij sui ponat stabilitatẽ, & tempus durationis quarundam medicinarum cõpositarum, de simplicibus tamen nullam fecit mentionem. Ego itaq; de creui ad clariorem aromatariorum notitiam, Primo vniuersalem quandam doctrinam hic tradere in perdurationem & conseruationẽ medicinarum, tam simplicium q̃ compositarum: Deinde specialiorem doctrinã faciam de prædictis, quia particulariter quasdam earũ tantum, sub compendio notificando, vt saltẽ ex hac doctrina instruantur aromatarij medicinas veteres, ac resolutas abijcere, vt docti medici & famosissimi doctores ex hac fidelitate aromatariorum vtilitatem consequi valeant & honorem.

In primis igitur debet quilibet aromatarius sibi locum aptum eligere, in quo apothecam aptissimam ad res medicinales conseruandas tenere valeat, ita, q̃ sit à ventis & à sole defensa, & q̃ non sit humida, nec fumosa, aut puluerulenta: quia prædicta omnia habent tã simplices, q̃ compositas medicinas corrumpere, aut alterare.

Incipiamus ergo cũ Dei gratia à floribus, herbis, seminibus, & radicibus. Pro quo notandum est, q̃ quanto aliqua res simplex fuerit, & rarioris substantię, tanto minori tempore conseruatur, quia est magis apta resolutioni, vt à contrarijs alterantibus resoluatur, & præcipue si longo tempore teneatur. Quia secundum Philosophum tempus est causa corruptionis omnium. quia omnia senescunt in tempore, & quia flores herbarum sunt rarioris, & subtilioris substantiæ q̃ herbæ, ideo minori tempore conseruantur, & ideo vsq; ad annum cõseruantur, & non vltra, quia in capite anni renouari debẽt, abijciendo veteres, & reponendo nouos, exiccando eos prius ad vmbrã, vt sunt violæ, rosæ, flores boraginis, & buglossæ, & meliloti, flores anthos, id est roris marini. Consimiliter herbæ, licet possint magis conseruari q̃ flores, tutius tamen est, vt singulis annis renouentur.

De seminibus vero dico vsq; ad duos annos conseruantur, præter minuta semina frigida, quæ debent quolibet anno renouari, & similiter ex fructibus pineæ, & fistici renouentur de anno in annum, & amygdalę cum auellanis, prunis, ficubus, sebesten, & dactylis.

De radicibus distinguendum est, quoniam quædam sunt subtiles & raræ substantiæ, vt radices valerianę & petroselini, apij, caryophyllatę, baccarę, saxifragię, dictami, tormentillæ, hermodactylorum & consimilium, & isto modo quolibet anno renouantur. Aliæ sunt crassæ & densæ substantiæ, vt reuponticum, & radices brioniæ, peucedani, meu, aristolochiæ, & istæ conseruantur per duos & tres annos.

DE CONSERVATIONE & perduratione solutiuorum simplicium secundum ordinem Mesue.

Et primo de Aloe.

SI ergo quæratur quanto tempore durat aloe. Dico q̃ potest conseruari vsq; ad. x. annos & caue ne in loco humido teneat, nec in loco ventoso, neq; ad solem, nec ad fumũ, nec prope ignem, quia virtus eius resolueretur. Nota vlterius q̃ aloe potest sophisticari & adulterari, vnde pro hoc lege Mes. in cap. proprio de aloe, & ibi reperies conditiones veri aloes & adulterati. Dosis eius est ab aure. ſ. vsque ad drach. ij. Et infusionis ab aure. i. vsq; ad drach. iij. Quid autem sit aloe, & quomodo fiat, & ex qua herba, & in qua prouincia, dictum est sufficienter superius in prima particula, cũ de ligno aloes mentio facta fuit.

De myrobalanis.

Dico q̃ myrobalanorum quinq; sunt species, & ſm opinionẽ aliquorum ab vna & eadem arbore producũtur. In diuersis tamen temporibus. vnde citrini durant duobus annis. Emblici vero & bellirici. viij. annis conseruantur. Chebuli. iiij. annis. Sed chebuli conditi. x. annis. Indi. vij. annis, vnde citrini minori tpe omnibus cõseruantur, quia rarioris sunt substantiæ, & ex primo germine producti. Et omnes qui sumunt myrobalanos, timeant boream superuenientem, & non comedant pisces.

Potio citrinorum est à. ʒ. ij. vsq; ad. v. Et infusorum à B drach. v. vsq; ad. xx.

Et potio chebulorum tritorũ est à drach. iij. vsq; ad. iij. Et infusorum à. ʒ. iij. vsq; ad. xx.

Potio indorum est sicut chebulorum.

Potio vero emblicorum tritorũ est ab aure. i. vsq; ad. ij. Et infusorum ab aure. ij. vsq; ad aure. vi.

De Rhabarbaro.

Dico q̃ rhabarbarum qñ est electum, nõ adulteratum, neq; exanimatum per annos. iij. cõseruatur. Præseruatur autẽ à putrefactione, si superliniatur cum cera liquefacta, solum cum modica terebinthina, aut cum cera sola, aut si sepeliatur in melle tabarçet, aut si sepeliat, si inuoluatur in milio, aut cum semine psyllij. Nota q̃ rhabarbarum potest, adulterari, vnde lege Mes. in cap. proprio de rhabarbaro, & ibi disces cognoscere verum rhabarbarũ à falso.

Potio eius infusi in eo est à drach. ij. ſ. vsq; ad. x. Et potio contriti est drach. i. vsq; ad. iij.

De Casiafistula.

C Dico q̃ casiafistula conseruatur per annum, & in loco humido, non tamen excessiue. Melior autem casiafistula est illa quæ est grauis in pondere, & pinguis in substantia ac lucens, & nigra in colore, & crassa in cannulis, ac dulcis in sapore.

Nota tamen quòd aliqualiter lædit stomachum, & mouet in ventre tortiones.

De Tamarindis.

Dico q̃ tamarindi sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructibus palmarum syluestrium, & sunt ex medicinis nobilibus, non excedentes in operatione, & conseruantur per annos. iij. Et cauendum est ne aqua aut alia res mollis & humida cadat super eos quia putrescerent. Modus autem conseruandi eos est, vt eos bene strictos et calcatos in vase vitreo bene obturato reponas in loco recenti, & sic ipsum vas teneas. potio enim eorum est ab vnc. ij. vsq; ad. v.

De Manna.

Manna est ros de cęlo cadens super quasdam plantas, D cuius materia est vapor qui eleuatur cum accidit digestio & maturatio in aere, quando est æqualis & fœcundus in lætis aspectibus. vnde aliquando cadit super lapides & ali quando super arbores, & cum cadit super arbores suscipit proprietatem & virtutem ramorum plantarum, ac foliorum, & florum super quos cadit. Durat autem & conseruatur per annum, bene obturato vase. Fumus autem puluis & pluuia ac omnis humiditas destruit eam. Falsificatores autem adulterant eam. vnde lege Mes. & aliquãdo fit manna adulterata ex zuccaro albissimo & amylo simul. Dosis eius à drach. vi. vsq; ad. xv.

De aqua lactis.

Dico q̃ aqua lactis est materia infusionũ, & debet esse recens, boni saporis & odoris, & non diu teneat, quia cito corrũpitur. Et fit ex lacte iuuenum caprarum & nigrarũ recenter fœtarum, & boni pascui, bonarũ herbarum, post

hoc

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1022 sur 1089

hoc eſt aqua lactis ex lacte ouium, ſed caprarum eſt me-
lior, & efficacior. Doſis eius eſt ab. ʒ. iij. vſq; ad. ʒ. vi.

De roſa.

Dico q; roſa eſt duarum ſpecierum, ſcilicet alba & ru-
bea. vnde alba eſt magis frigida, et magis ſtiptica quàm ru
bea. Roſa vero rubea eſt nobilior alba, cuius ſuccus dum
eſt recẽs, eſt aliqualiter ſolutiuus. Et eſt etiã eius ſuccus ca-
lidus in primo gradu propter excluſionem eius à re terre-
ſtri, & roſæ ru. exiccatæ ſunt magis ſtipticæ q̃ recentes, &
roſæ ru. incompletæ ſunt magis frigidæ & magis ſtipticæ
q̃ completæ, & ſemen earum eſt adhuc fortius in frigidi-
tate & ſtipticitate. Conſeruantur autem roſæ vſq; ad an-
num, & ſimiliter ſuccus earum vſq; ad annũ, ſed vt melius
à putrefactione reſeruetur, parum olei fundẽdum eſt ſuper
eo in phiala vel in vaſe in quo reponitur. deinde obturetur
obturatione vltima ne exhalet virtus eius.

Porio ſucci roſarum eſt ab. ʒ. i. vſq; ad. ij. cum zucca.
Et potio ſyrupi facti cum ſucco earũ eſt ab. ʒ. ij. vſq; ad. v.

De Violis.

Dico q; violæ ſunt medicina temperata conueniens, &
eſt ex primis floribus veris, & debent colligi de menſe fe-
bruarij, quando non inuenitur calor, aut pluuia diſſoluens
& diſsipans virtutem eius. Frigida eſt & humida in pri-
mo gradu, quæ vero eſt ſicca eſt minus frigida, & minus
humida. Succus eius eſt lenitiuus naturę. Conſeruatur au-
tem ſicut ſuccus roſa. per annum, & ſimiliter violæ ſiccæ
conſeruantur vſq; ad annum & non vltra, in capite veto
anni renouari debent, abijciendo antiquas, reponendo
nouas, & potio earum eſt ab vnc. ij. vſq; ad. iij. & con-
diti earum ab vnc. i. ſ. vſq; ad. iij. & iulep earum ab vnc.
iij. vſq; ad. vi.

De Abſinthio.

Dico q; melius abſinthium eſt romanum, & præcipue
quod eſt remotum ab odore, et à p̃ſentia maris, quia va-
por maris reſoluit virtutem quæ eſt in ſuperficie foliorum
eius. Eſt autem abſinthium cali. in primo gradu, et ſiccum
in ſecũdo. Conſeruatur autem per annum. Colligi autem
debet de menſe aprilis, de mane ante ortum ſolis, & non
in meridie dum ſol reuerberat ipſum, quia tunc à calore
ſolis virtus ſuperficiei foliorũ eius aliqualiter eſt reſoluta.
Doſis eius decocti aut infuſi potio eſt à. ʒ. v. vſq; ad. vij.
Et pulueris eius à. ʒ. ij. vſq; ad. iij.

De Stœcade.

Dico q; vtilius & melius eſt ſtœcas arabicum, & me-
liores ſunt flores. Calidum eſt in primo. ſiccum in ſecun-
do gradu, & conſeruatur per annum aut. ij. ad plus deco-
ctionis eius. potio eſt à. ʒ. v. vſq; ad. vij.

De Fumoterræ.

Dico q; fumus terræ eſt ex medicinis benedictis, cuius
abundantia minuit eius precioſitatem, & eſt ſolutiuus na
turæ. Melior eſt cuius herba eſt viridis, & cuius folia ſunt
plana & tenera, cuius flos eſt ſubuiolaceus. Criſpus vero
nõ eſt bonus. Collectionis tempus melius eſt in principio
veris. eius vero ſemen in fine veris colligitur. De comple-
xione vero eius aliqui dicunt q; eſt frigidæ complexionis
in primo, ſed ſm veritatem declinat ad latus caliditatis,
& licet caliditas ſit in eo minor frigiditate, tamen eſt in ſu-
perficie dominans, & eſt ſiccus in ſecundo, & ſemen eius
calidum. Inter omnia ſimplicia mundi non reperitur ei
par in mundificãdo ſanguinem, & præcipue ſi ſuccus eius
bibitus fuerit calidus cum zuccaro, vel commiſtus cum
aqua lactis. Succi ipſius potio eſt ab vnc. ſ. vſq; ad. ij. Et
decoctionis eius ab. ʒ. x. vſq; ad. xv. Et pulueris eius à. ʒ.
ij. vſq; ad. v.

De Eupatorio.

Dico q; eupatoriũ ſm Salernitanos eſt ſaluia ſylueſtris
ſm Sera. eſt canaparia, non quidem illa ex qua fit canapa
ad modum lini, ſed ideo canaparia dicitur, quia ad illius
ſimilitudinem producit folia, ſecundum vero Meſ. eſt her
ba longitudinis cubiti, amaritudinis multæ, folia eius ſunt
ſicut folia centaureæ minoris viridia, ſed ſunt aſpera &
inciſa &c. Colligitur in fine veris, & eſt melior operatio
ſucci eius & etiam in vere. Cali. eſt in primo, ſiccum in
ſecundo. Conſeruatur autem per annum tam herba q̃
ſuccus eius.

Decoctionis eius potio eſt ab. ʒ. iij. vſq; ad. vi. & pul-
ueris eius à. ʒ. ij. vſq; ad. ij. Et loco eius ponitur in defectu
ipſius abſinthij, & aſari, ana medium ponderis ipſius.

De Epithymo.

Dico q; epithymum dicitur quaſi ſupra thymum na-
ſcens. Eſt enim ex herbis ſuperexcreſcentibus alijs plantis
& quaſi eſt ſimilis cuſcutæ, & aliquando excreſcit ſu-
per halaſce, & aliquando ſuper ſpecies origani, & eſt du-
plex hortenſe, & ſyrum, eſt complexionis cali. & ſic. in
ſecundo. licet Gale. ponat ipſum cali. in tertio. Conſerua-
tur autem per annum & non vltra. Potio eius in deco-
ctione eſt à drach. v. vſq; ad. xi. Et pulueris eius à drach.
iij. vſq; ad. vij. Ille autem qui ſumit, vitet acceptionem
eius in æſtate.

De Hyſſopo quod vocatur haſce.

Dico q; quidam dicunt q; eſt hyſſopus hortenſis. Alij
dicunt q; eſt vna ex ſpeciebus origani, cali. complexionis
& ſic. in ſecundo gradu, & conſeruatur per annum. Do-
ſis eius decoctionis eſt à. ʒ. v. vſq; ad. x. Et pulueris eius à
ʒ. ij. vſq; ad. iij.

De Hyſſopo montano.

Dico q; hyſſopus eſt duorum modorũ, ſcilicet horten-
ſis & montanus, durat & cõſeruatur per annum. decoctio
nis eius potio eſt à. ʒ. vi. vſq; ad. x. Et pulueris eius à. ʒ. ij.
vſq; ad. vij.

De Prunis.

Dico q; prunorum quædam dantur ad alterandum,
& quædam ad ſoluendum. vnde alba & citrina ad opus
medicinæ non valent. Et ex eis ſunt muza, id eſt medij ſa-
poris inter acrem & dulcem. Et hęc dantur magis ad alte-
randum ſanguinem, & cholerã, & ca. humores. Et ſunt ex
eis dulcia, & hæc dantur magis ad ſoluendum, ſed vtraq;
tam muza q̃ dulcia alterant, ſed muza magis, & vtraq;
ſolutionem leuem faciunt, ſed plus & minus, quia muza
minus, & dulcia magis, & humida plus lubricant quàm
ſicca. Damaſcena vero & armena in omnibus illis ſunt
fortiora, dulcia ſunt fere temperata inter caliditatem et fri
giditatem, ſed magis declinant ad frigiditatem, & ſunt hu
mida in ſecundo. Muza vero ſunt frigida in principio ſe-
cundi, & omnia ſunt refrigeratiua, nocent ſtomacho, &
ſunt pauci nutrimenti. Conſeruantur autem per an-
num. Potio aquæ, id eſt decoctionis earum eſt circiter lib.
i. cum zuccaro.

De Pſyllio.

Dico q; pſyllium eſt de alterantibus & facientibus ſo-
lutionem, & eſt triplex, album, ſubnigrum, & purpureũ,
melius autem eſt illud quod eſt craſſum, completum, gra-
ue, ita q; ſubmergitur in aqua, habet autem pſyllium com
plexionem diuerſam in duabus ſubſtantijs eius, quæ ſe
parari poſſunt, quia in cortice exteriori eſt frigi. & humi-
dæ complexionis in ſecundo gradu, ſm Dioſcor. ſubſtan-
tia enim eius medullaris eſt ca. & ſic. in quarto gradu, &
acuta vehementer, rubificãs, rubificatiua, et inciſiua. Con
ſeruatur autem ab vno anno vſq; ad duos. potio ipſius
eſt à drach. i. vſq; ad. iij. Timeat autem ipſum habens de-
bilitatem viſcerum.

Nota q; in prædicto capi. de pſyllio videt eſſe diſcordia
inter Ruffum & Dioſco. de complexione pſyllij, quia di-
citur à Meſ. q; ſubſtantia exterior extenſa ſuper corticem
eſt ex multum infrigidantibus, & dixit Ruffus q; eſt frigi-
da et hu. in tertio, & exceſsit, et dicit Dioſco. q; eſt in ſecũ-
do, illud eſt verius. Inquit. n. Hip. in epidemijs. q; non ele-
uatur res frigida iuncta cũ humiditate ſupra ſecundũ gra-
dum, & dicit Gal. q; humida res nõ tranſgreditur metam
vſq; ad quam poteſt regimen hominis extendi. propter
q; non

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1023 sur 1089

q̄ non inuenimus humidum, esse causam doloris inquantum humidum, sed inquantum potest esse cum materia in quantitate sua, mouetur ad continui solutionem &c.

De Capillo veneris.

Dico q̄ capillus veneris qui alijs nominibus dicitur coriandrum putei vel capillus fontium, vel capillus hominis nemoralis, vel capillus porcinus, ponitur temperatæ complexionis à Gal. & vix conseruatur per annum, quia est subtilis & rarę substantię. Potio decoctionis eorum q̄ quæritur per ipsos solutio per ventrem est circiter lib. i.

De Assaro.

Dico q̄ assarum est radix herbæ aromaticæ quæ assara baccara dicitur, & est ca. & sic. in tertio gradu, licet Dios. dicat verius, quia est ca. in secundo, & sic. in tertio, & est magis prouocatiuum, & subtiliatiuum, & aperitiuum oppilationum q̄ solutiuum. Conseruatur autem per annum. Dosis eius infusionis est ab au. ij. vsq; ad. iij. Et pulueris eius à. 3. i. vsq; ad aur. ij.

De Gallo.

Dico q̄ gallorum electio sumitur à quatuor conditionibus. Primo à colore, quia Ruffus est melior alijs. Secundo ab ætate, quia quanto antiquior tanto melior. Tertio à motu, quia ille q̄ est velocior est melior & calidior. Quarto à coitu, quia si sit fortis in coitu dimicando, quia si fortiter dimicat, fortiter coit, potio iuris galli est circiter lib. ij.

De Volubili.

Dico q̄ volubilis est pluriū species secundum Mes. sed magna magis prævalet omnibus, nisi q̄ aperit orificia venarum, & educit sanguinem, et multum extenuat, quia scilicet ex vltima specie volubilis, scilicet ex quarta specie volubilis fit scamonea, scilicet ex lacte eius coagulato, & est pernitiosa, lege Mes. inter prædictas species habens folia citrulli, cuius flos est sicut ampullæ adhærentes adinuicem, & vocatur lupulus, est valde mundificatiuus sanguinis, magna vero facit flores albos strictos in principio, & latos in fine ad modum tubæ & habet lac. Potio decoctionis magnæ est circiter. vnc. iij. Et infusio eius in aqua casei est circiter. vnc. iij. lupuli vero infusionis in aqua casei potio est circiter lib. i.

De Scamonea.

Dico q̄ scamonea est solutiuum magnum, quia solutiuum solutiuorum, quia est solutiuū antonomasice, id est per excellentiam, & est generalius super omnia solutiua. Fit autem ex succo eiusdē speciei volubilis cuius folia sunt in modum sagittæ alatæ. Nascitur autem in Antiochia & Armenia, et Corasceni, et in partibus Arabię, & Turchię, sed Antiochena prævalet alijs, vnde lege in Mes. quia ibi omnia latius reperies.

Sed nota q̄ bona scamonea debet habere septem conditiones. Primo vt in colore sit cineritia & subpallida. Secundo in tactu vt sit frangibilis. Tertio vt sit lacticinia per applicationem ipsius ad linguam, vt resultet lac ex tali tactu linguæ cū saliua. Quarto, q̄ sit leuis in pondere. Quinto, q̄ sit boni odoris. Sexto, q̄ sit antiochena. Septimo, q̄ sit antiqua non recens.

Vlterius notandum est q̄ ipsa scamonea habet quinq; nocumenta. Primum est q̄ lædit stomachū & cor. Secundo generat ventositatem mordicatiuam. Tertio generat caliditatem & inflammationem excessiuam. Quarto excoriat intestina. Quinto q̄ eius impressio est supra virtutes & membra. Corriguntur autem ista nocumenta si cum mastice præparetur, & melius si decoquatur in citonio, & fiat diagridium. Conseruatur autem annis. xij. Dosis eius est à granis. v. vsq; ad. xij.

De Turbith.

Dico q̄ turbith est radix herbæ, cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen, & est cali. in tertio gradu.

Et Turbith bonum debet habere septem proprietates. Primo quòd sit candidum. Secundo quòd sit vacuum & arundinosum. Tertio quòd sit gummosum. Quarto quòd

A cortex sit cineritius. Quinto q̄ sit planum & asperum. Sexto quòd sit recens. Septimo quòd sit facile frangibile.

Item nocumenta turbith principaliter sunt tria. Primo q̄ generat ventositatem, & est tardæ solutionis, & hoc tollit mixtio zingi. cum eo. Secūdo q̄ causat nauseam & subuersionem in stomacho, et hoc tollit medicina confortans eum, sicut mixtio masticis & galliæ aromaticæ. Tertium est q̄ exiccando corpus in principio nauseare facit, & hoc tollit zuccarum, & oleum amygdalarum dulcium. Conseruatur autem turbith annis. iij. & vltra. Dosis eius puluerizati & contriti est à. 3. i. vsq; ad. ij. Et decoctionis eius à. 3. ij. vsq; ad. iij.

De Agarico.

Dico q̄ agaricus est duplex, scilicet masculus & fęmina, sed fœmina est melior, quia masculus est lōgus, niger, & grauis, durus, habens neruos in contractis suis. Sed fœmina est laudata in sex proprietatibus. Quia primo debet esse albissimus. Secundo leuis. Tertio vehementer frangi-
B bilis. Quarto porosus. Quinto q̄ gustui in principio appareat dulcis, deinde sequatur amaritudo. Sexto quòd sit stipticus aliqualiter.

Est ca. in primo, & sic. in secundo, & ipse est ex medicinis magni iuuamenti, & nascitur prope magnas arbores quibus iam ex antiquitate cecidit corrosio & putrefactio & est eius generatio sicut generatio fungorum, immo quidam æstimauerunt q̄ sit fungus, & ita videtur, et est medicina familiæ ſm Democritum, & confert omnibus ætatibus, & in omni tempore, & est medicina omnium oppilationum. Conseruatur autē per annos. iij. vsq; ad. iij. dum modo ab humiditate, puluere, & fumo prę seruetur. Dosis eius puluerizati & contriti est à. 3. i. vsq; ad. ij. & in decoctione à. 3. i. vsq; ad. v.

De Colocynthide.

Dico quòd colocynthis est cucurbita deserti, quæ nascitur in planta quam etiam fel terrę vocant, eo q̄ in toto ambitu ortus eius interficit herbas, & est sicut venenum eis,
C vnde Arabes appellant necem plantarum à terra super quam iacet, videtur sicut adusta, & folia eius sunt similia foliȝ cucurbitæ, & sic extenduntur super terram, et est duplex, scilicet masculus et fœmina, masculus est grauis cum duritie, attinens asperitati & nigredini, sed fœmina est à sapientibus magis laudata, & est vt habeat has proprietates, vt primo sit crassa, secūdo q̄ sit leuis, tertio q̄ sit completæ maturitatis, ita q̄ nunq; colligatur immatura, quarto q̄ interius sit pulposa, & rara, ac leuis, quinto q̄ sit albissima, sexto q̄ quando planta eius habet vnam solam colocynthidem abȝciatur, & nullo modo colligatur, & est ca. & sic. complexionis in tertio.

Nocumenta autem colocynthidis sunt quatuor, & primum quod infert nocumentū stomacho, cordi, & hepati. Secundum est turbatio & inflatio, atq; subuersio ventris & omnium intestinorum. Tertium est apertio venarum cum sanguinis euacuatione. Quartum est viscerum, & venarum excoriatio, & non est puluerizanda in vltimo, nec
D subtilissime, quia excoriaret viscera, & venas. Conseruaē autem annos tres, & si in debito loco reponatur. Dosis ipsius est kirat. vi. vsq; ad. x. Qui autem sumit ex ea, timeat frigus & æstum.

De Polypodio.

Dico q̄ polypodium est radix cuiusdam plantæ quæ diuersificatur in ortu suo, quia aliquando nascitur super arbores quercinas, vnde propter hoc græcus nominauit filicem arborum, quia in foliȝ similatur filici, & aliquando nascitur super lapides, sed quod nascit in arboribus, & maxime quercinis, est perfectior, quia lapideam habet humiditatem superfluam, & indigestam, causans ventositatem, nauseam, & subuersionem, & est cali. in tertio & sic. in secundo. Et quod nascitur in arboribus glandium, debet habere sex proprietates, & primo q̄ sit quercinum. Secundo quòd sit crassum. Tertio quòd eius color aliqua-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1024 sur 1089

liter participet de nigredine', & rubedine, sed parum. Quarto quòd eius confractum sit sicut color fistici. Quinto quòd in eo sit aliquid aromaticitatis. Sexto quòd in eo sit dulcedo cum aliquali stipticitate relinquens ex gustu & amaritudine aliquid, & præcipue quando est recens. Corrigitur autem eius ventositas miscendo cum eo anisum, vel semen fœni. aut parum zing. Conseruatur autem vsq; ad annum, & valde confert hydropicis, siccatur ad vmbram. Dosis eius est à. ʒ. ij. vsq; ad auř. iij.

De scylla.

Dico q; scilla idem est q; cępe muris, & sicut dicit Gal. duplex est eius iuuamentum, quia solutione educit materias, & cum hoc præparat eas ad soluendum, & illa melior quæ, habet parem, id est sociam, quæ enim sola nasci tur est venenosa sicut dicitur, & quæ nascitur in locis liberis est melior, et est cali. in tertio. Et non scinditur cum cultello ferreo, sed ligneo, & non capiantur partes extremæ, & exteriores nec medulla, quia non valent, sed partes eius mediocres, quæ habent splendorem, & cum suuntur filo separatim suantur, ne vna pars aliam tangat, & exiccentur ad vmbram diebus. xl. postea ex eis fiat acetum scilliti cum & hoc de scylla. Cõseruatur autem suspensa annis duobus, plãta vero in terra durat annis. x. Potio enim aceti eius est. ʒ. v. vsq; xij. Et oxymellis eius ab auř. vi. vsq; ad. ʒ. iij. & trochis. eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij.

De hermodactylis.

Dico q; hermodactylus est radix herbæ montanæ, & eius alius est longus, sicut digitus, alius est rotũdus, sed rotundus est, de quo loquimur & est eius alius albus, alius est rubeus, alius niger. Melior est omnibus habens tres proprietates bonas. Primo q; sit albus. Secundo q; habeat veram albedinem intus, & extra. Tertio quòd sit crassus mediocris duritiei, rarus vero, laxus, & leuis, debilis est. Rubeus vero, & niger penitus mali & euitandi, & qui nascitur prope scyllam, aut prope raphanum melioratur in conditionibus suis, & colligi debet tempore veris potius quàm alio tempore, & isti sunt meliores, qui sunt exiccati per medium annum, & in illis est humiditas superflua disponens ad tria nocumenta, quæ facit, sed ciminum mastix & zingi. tollunt ab eo nocumenta dicta, est ca. & sic. in principio secundi, licet in eo humiditas accidentalis sit superflua, qua inimicatur stomacho. Conseruatur autem annis. iij. si remotus fuerit ab humiditate & puluere. Pro quo notandum est quòd si ante debitam exiccationem reponantur, immediate putrescunt. Dosis eorum est auř. i. vsq; ad. ij.

De iride.

Dico quòd iris est radix herbæ secundum græcum, quę lilialis dicitur, cuius duę sunt species. Quarum vna florem facit purpureum, habentem gradationem diuersitatis in purpuratione, sicut habet arcus terroris qui arcus dicitur iris, & ad similitudinem illius vocatus est iris. Et alia species eius facit florem album, purpureus est ca. & sic. in secundo. Melior pars plantæ est eius radix, deinde flos eius purpureus, qui est omnibus melior albo, & melius tẽpus collectionis radicum & florum eius, est tempus veris. Succus radicum eius valde prodest contra hydropisim, sed nocet stomacho, sed corrigitur cum aqua lactis, & melle, cum pauco mastice. Exiccantur eius radices ad vmbram sutæ cum filo, ita q; vna non tangat aliam. Conseruatur autem per annos duos, si præseruet ab humiditate & puluere. Dosis eius est à. ʒ. ij. ř. vsq; ad. vi.

De cucumere siluestri.

Dico q; cucumer siluestris, id est asininus est fructus, sicut cucumer paruus, asperitatis plenus est & amaritudinis veræ, & eius plãta folia habet similia folijs cucumeris, tamen asperiora. Melior pars plantæ est fructus ipsius bene maturus, completus, & citrinus, in quo nulla sit viriditas, & post ipsum fructum est radix in bonitate, sed fructus eius incompletus est malus & pernitiosus, educens sanguinem solutione. Cucumer ipse syluestris est ca. et sic. complexionis in tertio, & aliqui dicunt quòd est fortius solutiuum quàm scamonea, quia excoriat & aperit venarum orificia, vnde generat crudeles tortiones ventris, & facit solutionem cum angustia, & est tardæ operationis, & emendantur eius nocumenta, si cum succo eius adiungatur aliquid de bdellio, aut ex tragacantho, aut si propinetur cum lacte dulci recenti, aut cum aqua mellis, & facilitatur eius operatio, si parum salis gemmæ misceatur cum succo eius. Et species alefanginæ addunt vigorem virtuti ipsius. Et conseruatur succus eius triennio. Radix vero eius conseruatur annis. vi. licet recens melius operetur q; ficca. Colligitur autẽ succus in æstate, scilitet in fine Iulij in diebus canicularibus. Dosis succi ei⁹ est à granis. x. vsq; ad drach. i. & puluris & radicis eius est à granis. xv. vsq; ad drach. ř. Et aquæ decoctionis radicum eius est à. ʒ. ij. vsq; ad. iij.

De centaurea.

Dico quòd centaurea est duplex, scilicet maior & minor, vtraq; est amarissima, sed minor amarior est maiori, vnde à quibusdam fel terræ dicitur, & minor est melior in omni re, cuius flores & stipites habẽt colorem citrinum & palearem. Et melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Et melius tempus collectionis eius est principium æstatis, est cali. & sic. in secundo, sed Ruffus dicit in principio tertij. Dosis est à tertia parte vnius. ʒ. vsq; ad. ʒ. i. ř. Et in decoctionibus a drach. i. vsq; ad. iij. Conseruatur per annum.

De carthamo.

Dico q; carthamus est duorum modorum, scilicet domesticus & siluestris, sed domesticus est melior, & dicitur crocus hortensis. Et melior pars plantæ eius est semen, deinde flos. Et illud est melius semen, quod est albũ, planum & crassum, & plenum, cuius medulla est vnctuosa, et pinguis valde. & cuius cortex est subtilis, et melior flos est, q; est sicut pili croci ca. est in primo & sic. in secundo. Est autem semẽ eius aperitiuum, absterſiuum, & conturbatiuũ, faciens nauseam. vnde inest ei virtus educẽdi per vomitũ, & per secessum, id est per ventrem, & multum nocens est stomacho. Et emendatur eius nocumentum miscendo cũ eo anisum, galanga, macem, & cordumenum. Dosis eius est à. ʒ. iij. ř. vsq; ad auř. v. & floris eius à. ʒ. i. vsq; ad auř. ij. Conseruatur autẽ carthamus, scilicet semen eius annis. iij.

De cherua.

Dico q; granũ albemesuch, id est cherua est duplex, scilicet magnum & paruum, magnum est in magnitudine fructus auellanæ, & paruum est sicut cicer, magnum est incolume bonum: paruum vero est malum, magnum est calidum in principio tertij, & siccum in secundo. Et paruum non administratur nisi in emplastris & fricationibus. Et oleum ipsius in vnctionibus educit per vomitum, et per ventrem phlegma crudum, et crassum et facit nauseam et subuersionem, et assatur, et sic corrigitur eius humiditas superflua, si miscetur cum eo anisum, et fœniculum, et rectificatur eius nocumentum. Conseruatur autem annis pluribus. Dosis est à. ʒ. ř. vsq; ad. ʒ. i. ř.

De lapide armeno.

Dico q; lapis armenus secundum Alexandrum q; verificatores, id est philosophi dixerunt ipsum habere prærogatiuam, et principatum in educendo choleram nigram, et operatio eius est incolumior, et solennior helleboro nigro, et virtuosior lapide lazuli, et ille est maior, qui habet colorem medium inter viridem et obscurum, et terreum, et indum, et habet macularum distinctiones virides et nigras, et qui nõ est in termino lapidis, scilicet in duritie, immo est facile dissolubilis et puluerizabilis et est lenis in tactu carens asperitate, et est cali. complexionis in principio secundi, siccus in primo, et est resolutiuus, et absterſiuus, et est ex conturbantibus, et subuertentibus stõm et educit per vomitum et per ventrem, nocet stomacho valde,

valde, & facit ſubuerſionem & ſoluit cum anguſtia, non lotus ſoluit per vomitum & per ventrem, cum labore & moleſtia. Ars autem lauandi ipſum ponitur à Meſ. requiratur igitur modus lauandi ipſum.

Educit melãcholiam ſeu choleram nigram. vnde mundificat cerebrũ ab ea, & valet in manie, melancholia, vertigine, ſcotomia, & epilepſia, & ægritudinibus timoris, & ſuſpicionis, & ad lepram, & ægritudines ſplenis, & ad cancrum, & morpheam nigram, & ad febres melancholicas. Doſis eius nõ loti eſt à. ʒ. ſ. vſq; ad. i. ſ. ſed loti eſt à. ʒ. i. vſq; ad. ij. Conſeruatur autem annis. x.

De Lapide ſtellato.

Dico q̃ lapis ſtellatus eſt de genere marmorum, habẽs maculas ex auro, & eius alius eſt albus, & dicitur marcheſita, alius vero clarus, cœleſtis, & vocatur lapis lazuli, & quandoq; minera fert vtrunq; ſimul, melior eſt cuius color eſt viridior in colore lazuli, & habet maculas aureas. Et miſtus cum marcheſita eſt nõ bonus & ſimiliter leuis. Eſt autem ca. in ſecundo, ſic. in tertio. Nocumenta eius ſunt, quia eſt aduſtiuus, vlceratiuus, & putrefactiuus, abſterſiuus, & inciſiuus, & in non loto eſt proprietas abradendi pilos, lotus autem conſeruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris. In eo ſunt nocumenta quę ſunt in lapide armeno, & expedit tollere nocumenta eius ſimiliter cum aduſtione, ſicut in armeno. De triturationc etiã ſuſtinet plus q̃ lapis armenus. Educit melancholiam, & humores aduſtos, & mundificat neruos, & ſanguinem ab eis. Et non lotus educit per vomitum humores craſſos & melancholicos. Confert ægritudinibus cerebri & cordis, ſicut eſt epilepſia, mania, & melancholia, quarum materia eſt humor melancholicus, et confert iuuamentum magnum ægritudinibus timoris, & tremori cordis, & ſyncopi, & confortat cor, dilatat animam & mundificat pectus & pulmonem, et eſt ex rebus confortantibus iuuentutem, & lætificantibus vitam. Et ipſe quidem præſeruat à lepra. Et ſuppoſitus educit menſtrua, et datur patientibus febres melancholicas, & curat eas. Et valet eius vſus ad hæmorrhoidas. Doſis eius eſt à drach. i. vſq; ad. ij. ſ. Conſeruatur autem annis tribus et vltra.

De Sene.

Dico q̃ ſene eſt folliculus plantæ, quam Perſes nominant ahalzemer vel alzechinor, et eius ortus eſt ſm̃ ſemitam orobi, et inuenitur ex eo domeſticum et ſilueſtre. Melior pars plantæ eius eſt folliculus, deinde folia, calida eſt in principio ſecundi, ſicca in primo. Et folia ſunt calida in primo, eſt abſterſiuum et mundificatiuum conuenienter, et reſolutiuum eſt debilis ſolutionis, et debilitat ſtomachum, ſed conforatur eius operatio cum aromatibus acutis, et proprie cum zingibere, et ſale gemma, et melius operatur cum brodio gallinarum, aut aliarum carnium laudabilium, et ſoluit ſine moleſtia, ſolutione ſua educit cum facilitate melancholiam et choleram aduſtam, et mundificat cerebrum, et cor, et hepar, et ſplenem et membra ſenſuum et pulmonem, et aperit oppilationes viſcerum, et conſeruat vtentem eo in iuuentute, et generat gaudium, quia cauſam triſtitiæ amputat, et corroborat auditum, et eſt medicina bona febrium melãcholicarum et antiquarum. Doſis infuſionis eius eſt ab auř, ij. vſq; ad. ʒ. i. et puluis eius à. ʒ. i. vſq; ad. ij.

De Salibus.

Dico q̃ ſalis famoſæ ſpecies ſunt quatuor, ſcilicet ſal panis id eſt ſal cõmune, et ſal gẽma, ſal napticus, et ſal indus Sal panis, alius mineralis durior & amarior, alius marinus, quem ſi aqua inuenit facile diſſoluitur. Sal gemma vero eſt ſicut chryſtallus ſcindibilis. Sal indus alius eſt ſub niger, alius ruffus & obſcurus. Sal napticus quoq; niger eſt, habens odorem naphtæ quia horribilem. Electio mineralis eſt fortior marino, & ſal gemma eis, & ſal naphthicus illis. Indus autem, fortior eſt omnibus. Et omnis ſal quanto amarior, tanto fortior. Eſt autem omnis ſal ca. & ſic. in ſecundo, & quanto amarior vel ſalſior, tanto calidior & ſiccior, & omnis ſal eſt ſicut calcar, aliarum medicinarum cum quibus miſcetur: quia facit earum celerius & citius operari. Ec oĩs ſal educit craſſos humores, phlegmaticos, & viſcoſos, & præſeruat corpus à putrefactione, valet ad lepram & ad ægritudines melancholicas, verum non adminiſtrantur ſales per ſe, ſed ponuntur in confectionibus propter illud quod diximus, & ponuntur in pilulis, & enematibus, & collirĩs, & alĩs medicinis adminiſtrationum. Sal maris conſeruatur parum, quia ab humido reſoluitur, ſed mineralis quia durior, magis durat per menſes. Sal gemma uero in furfure diu cõſeruatur, & ſimiliter ſal indus, quia per annos duos & vltra, & ſimiliter ſal naphthicus.

De Baurach.

Dico q̃ baurach eſt quaſi ſicut ſal nitroſum valde, & aliud eſt minerale, aliud artificiale. Et minerale diuiditur, quia aliud armenum, aliud aphricanum, aliud romanum, aliud ægyptium, & omne baurach eſt fortius quacũq; ſpecie ſalis prædictæ, & ſimiles habet operationes, ſed fortiores, Et conſeruatur baurach in furfure annis pluribus.

De Sarcocolla.

Dico quòd ſarcocolla eſt gummi arboris quæ eſt ſicut frutex, & eſt ſpinoſa, cuius rami ſunt nodoſi collecti ab arbore, & colligitur ex ea gummi, & eius aliud album ſicut thus, & aliud ſubcitrinum, fortius tamen eſt ſubcitrinum albo, & quod eſt amarius eſt melius, eſt calidæ complexionis in ſecundo, ſed non eſt tantum ſicca, quia ſiccitas eſt minor caliditate ſua, eſt tardæ ſolutionis, & conturbat ſtomachum, vigorat autem eius operationem zingiber & cordumenum, educit phlegma crudum & humores craſſos, & proprie quando eſt in iuncturis. Doſis eius eſt à. ʒ. i. vſq; ad. ij. Conſeruatur autem quatuor annis.

De Sagapeno.

Dico q̃ eſt gummi halaſci vndeg, & eſt arbor ſimilis oleandro montano. Melius ſagapenum eſt cuius color eſt inter ſubrubeum & ſubalbidum, & quod habet odorem porrorum, & quod eſt facile reſolubile in aqua, & quod eſt clarum cum ſpiſſa ſubſtantia, & quod eſt leuius melius eſt, & quod eſt in vehementia odoris aſæ, neq; habet odorem chalbani, ipſum enim eſt ſic adulteratum, & eſt calidum in tertio, & ſiccũ in ſecundo. Nocet mirabiliter ſtomacho & hepati, ſed nocumenta eius tollunt proprie maſtix, ſpica, & enula, ſigillat ei proprietatem mirabilem ad ea quæ oportet. Educit humores viſcoſos, & phlegma craſſum, & aquam citrinam. Et ſuppoſitum prouocat menſtrua, & interficit fœtum, & confert dolori matricis, & præfocationi ipſius. Doſis eius eſt à. ʒ. ſ. vſq; ad auř. i. Conſeruatur autem vltra ſex annos.

De Euphorbio.

Dico quòd euphorbium eſt gummi excedens omnia genera gummi in calefaciendo & ſubtiliando, & eſt ex rubificantibus, & ex arbore deſertorum locorum & hiſpidorum, & illud eſt melius quod eſt leue, frangibile. habens colorem palearem, & clarum, quod eſt vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod iam tranſeat annum, quia recens anni eſt ſicut venenum, & ſicut ignis, & eſt ex gummis quæ diſſoluũtur, eſt ca. & ſic. in quarto gradu, & eſt calidius & ſubtilius omni eo quod calefacit ex gummis, & eſt de facientibus operationem cum labore & anguſtia vehementi, & perducenti ad ſyncopim, et ſudorem frigidum. Eſt inimicum cordi, et hepati, et ſtomacho propter vehementiam virtutis ſuæ. Tollitur autem et rectificatur hoc nocumentum ſi ponatur in infuſione in oleo amygdalino dulci, et ſucco acetoſitatis citri, deinde in ſucco liquiritiæ, educit phlegma viſcoſum, et craſſum à locis profundis, et eſt mundificans iuncturarum vacuitates ab humoribus craſsis difficilis eradicationis, nec eſt ei res ſimilis ad hoc, et mundificat neruos ex humiditatibus imbibitis in eis, et diſſoluit in oleo de cheiri,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1026 sur 1089

& inungitur cum eo, & confert ægritudinibus neruorum frigidis, ſicut eſt paralyſis, ſtupor, & tortura, & ſpaſmus. Doſis eius eſt à kirat. i. vſq; ad. iij. Cõſeruatur autem quadriennio. Recens autem anni ſui eſt pernicioſum. Ille autem qui ſumit timeat frigus. Conſeruatur autem ne cito ſeneſcat ſepeliendo in milio, vel fabis, vel lentibus, ſed in milio melius.

De Opopanaco.

Dico q̃ opopanacum eſt gummi plantæ ſimilis ferulæ. Melius ex eo eſt citrinum, & ſubalbidũ interius, & quod eſt amarum, & q̃ eſt frangibile, & quod facile diſſoluitur in aqua, & aliqui adulterant ipſum cum ammoniaco, ſed odor & albedo fracturæ deoccultant fallaciam. Et melior pars plantæ eius eſt gummi eius, deinde radix ipſius eſt ca. & ſic. in tertio, radix eius in ſecundo. Nocet ſtomacho faciens ſitim, & eſt tardæ operationis, de rectificatione autem ipſius eſt ſicut dixim⁹ in Serapione. Educit phlegma craſſum & viſcoſum à partibus remotis & iuncturis, & proprie mundificat cerebrum & neruos. Et confert ægritudinibus neruorum frigidis, & eſt ex rebus addentibus in viſu ſm omnem modũ adminiſtrationis eius, & mundificat pectus, & confert tuſsi antiquæ, & eſt medicamen expertum rigoribus febrium, & proprie bibitum cum aceto ante horam paroxiſmi, & linitum in ſpina, & diſſolutum cum ſucco apij, & oleo anethino. Doſis eius eſt à. ʒ. i. vſq; ad. ij. Conſeruatur autem quinq; vel ſex annis.

De Mezereon.

Dico quòd mezereon eſt planta apud Perſas vocata rapiens vitam, & à quibuſdam faciens viduas, à pluribus leo terræ. Et eſt planta cuius ſtipes eleuatur ſuper terram circiter cubitos duos, & folia eius ſunt ſimilia foliis oliuæ, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & eſt planta lacticiniorum. Et eius ſunt plures ſpecies, ſed melius mezereon eſt habens folia magna, tenuia, & viridia, & quod oritur in locis liberis, et in vicinitate plantarũ ſpeciei eius, & quando oritur ex eo planta vna in toto ambitu loci eius, eſt mortalis, & quę oritur in locis thermarũ eſt ſicut venenum, & habens folia parua et ſpiſſa, eſt malũ & ſimiliter habens criſpa & aſpera, & eſt quod ſubnigrũ, ſimiliter eſt ca. & ſic. in quarto, & eſt proximum veneno, nocens mẽbris principalibus quæ ſunt minera virtutum.

Corrigitur autem eius nocumẽtum cum auxilio rerum frangentium venenoſitatem & extremã eius debilitatem & igneitatem, ſicut cũ oleis frigidis & extinctiuis, ſicut eſt mucilago pſyllij et ſuccus portulacę, et ſuccus endiuię proprie. Dioſcorides autem infundit folia eius in aceto per diem vnum, & exiccãtur, & frangitur cum arte hac ipſius virtus inflammabilis, & ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius, eſt vt fundantur folia eius in lacte dulci ſumpto ex aſina aut capris, et quandoq; ponuntur folia mezereon in aqua lactis, & bulliant cum facilitate, & aufertur ſpuma eius & colatur, et propinatur cum ſecuritate. Et nota q̃ folia mezereon parũ ſuſtinent de decoctione, & contritio laborioſa deſtruit virtutem eius, expellunt autem nocumenta eius à corpore aqua hordei, & aqua paſſularum. Verum aqua endiuiæ & alteraxacon auferunt inflammationem relictam ab eo in corpore. Educit autem aquam citrinam cum fortitudine vehementer. Et mezereon iniunctum cum rebus educentibus melancoliam educit eam, & cum rebus educentibus phlegma educit ipſum. Doſis eius eſt à drach. ʒ. vſq; ad. i. & hoc in decoctionibus, puluis eius à kirat. ij. vſq; ad. v. Conſeruatur autem annis duobus vel tribus, ſi à caliditate aeris præſeruetur ne reſoluatur virtus eius.

Et ſi quæraẽ q̃ diſſerẽtia eſt inter mezereon et laureolã. Dico q̃ eſt magna differentia, nam mezereon eſt planta lacticinia, & dicitur alio nomine oliuella, ſed laureola eſt arbuſtum & non habet lac, & folia mezereon ſunt ſimilia foliis oliuæ, ſed ſunt minora & habent lac, ſed folia laureolæ ſunt ſimilia foliis lauri, & non eſt cocognidium, vt patet per Serapionem in ſuo libro de ſimplicibus cap. de mezereon, & in ca. de laureola vocat eam daphniden.

De Eſula ſiue Alſcebra.

Dico q̃ alſcebram eſt ſpẽs lacticiniorũ, & alio nomine dicitur eſula, et eſt ſolutiuum ruſticorũ, et eius aliud eſt magnum, habens radices rotundas, & craſſas, ſpiſsi corticis, denſi, & ponderoſi. Aliud eſt paruum, habens radices ſubtiles, tenuis corticis. Magnum eſt malum, ſcindens viſcera, paruum vero eſt illud quod eligitur. Melior pars eius eſt cortex radicis ipſius, & habens proprietates quinq; bonas, ſcilicet cui⁹ cortex ſit ſubtilior & leuior, & facile frangitur, & eſt habens de rubedine aliquid ſicut radices caſiæ ligneæ, & illa eſt bona ſuper quam prætereũt medietas anni, & recens menſis ſui eſt mala. Nigra vero eſt pernitioſa & orta in locis thermarum, & melius tempus collectionis ipſius eſt principium veris, et collectionis lactis eius eſt finis veris, & eſt calidæ complexionis & ſiccæ in principio tertij, & lac eius eſt calidum, & diſrumpit orificia venarũ, ita vt ſanguinem manare faciat. Nocet cordi, ſtomacho, & hepati, diſrumpit venas, et excoriat viſcera, et relinquit in corpore inflammationes cum hoc faciens cadere in febres. Et corrigit & emendatur. Primum nocumentũ eſt, quod ex eo timetur permiſcendo cum eo aliquas ex medicinis cordialibus, & ſtomatichis, & hepaticis. Secundum vero & tertium nocumentum corrigitur acquirẽdo ei bonitatem cum conglutinantibus & conſolidantibus, ſicut eſt tragacanthum proprie, & gummi, et bdellium, et mucilago pſylij, & ſuccus portulacæ, & ſimilia. Quartum vero nocumentum eius tollitur permiſcendo ſimul ex rebus refrigerantibus & extinguentibus aliquas, ex hoc facientibus apud me eſt, vt infundantur in ſucco altaraxacon, aut in ſucco endiuiæ, & pauco aceto, aut ſucco portulacæ, aut ſolatri & aceto. Et dixit Ruffus, q̃ ſi ſolutio per ipſum ſuperfluat, aut laborioſe fiat, ſedeat ſolutus in aqua frigida. Mihi quoq; videt verbũ incõueniens. Circunſtans enim frigidũ includit et adunat virtutem medicinæ, & corroborat eam, necnõ & materias ad viam expulſionis expellit, ſicut te ſcire fecimus, ſed ſuccurrendum eſt tunc ſicut in canone diximus, educit phlegma vehementer et aquã citrinã, et humores melãcholicos, et materias à iuncturis, & confert doloribus earum, & eſt ex medicinis magnis hydropiſis, ſed nocet hepati, & deſiccat corpus vtens eo, & cõſumit ſperma, et lac eius facit hęc omnia vehemẽter, & facit cadere in febres. Doſis corticis radicis eſt à kirat. ij. vſq; ad. vij. & lactis eius à kirat, i. vſq; ad. ij.

De Luf.

Dico q̃ luf eſt planta quæ dicitur collũ draconis, & alio nomine ſerpẽtaria vel dragontea, & colubraria, & aliqua habet folia plana & alia criſpa, & radix planæ eſt exterius ad nigredinem attinẽs, interius uero alba eſt, melior pars totius plantæ eſt radix. Et melior radix eſt craſſa completa & orta in locis liberis, & melius tẽpus collectionis eius eſt ver, & principium æſtatis. Dicit Dioſ. q̃ criſpa calidior eſt plana. Et dicit Ruffus, quòd plana calida eſt in primo, criſpa vero in ſecundo, vtraq; nocet ſtomacho acuitate ſua & hepati. Tolluntur autem nocumenta prædicta, ſi detur cum rob aut cum melle paſſularum & ſpeciebus alefanginis, educit phlegma ſubtile, & craſſum, mundificat & confortat renes, prouocat vrinam, excitat coitum, & valet pectori & pulmoni, & etiam aſthma et tuſsim, ex abundantia humoris viſcoſi, & proprie ſi fiat lac ex ſucco eius cum melle & rob. Doſis eius eſt à. ʒ. iij. vſq; ad. v. Conſeruatur autem radix eius annis duobus.

De Feſira.

Dico q̃ feſira eſt planta quam quidam vocant vitem albam, cuius radix eſt terrei vel cineritij coloris exterius, interius vero alba, & eleuatur ſuper radicem ipſius ſtipitis multarum inuolutionũ ſuper alias arbores, & naſcũtur ſuper ea botri vuarũ, & vocãtur vuæ lupinę, & ſtipes eius ſereſim, cuius radix eſt cineritia exterius et interius alba,

non

non tamẽ albedine prioris, & vocatur cucurbita reptiliũ. Fesire fm Dios. est cali. & sic. in tertio habet nocumenta serpentariæ, & ideo fesire rectificantur sicut luf.

Vtriusq; radix & proprie succus eius educit phlegma, prouocat vrinam, & mundificat cerebrum, & neruos, & membra anhelitus, à superfluitatibus phlegmaticis & putridis, & aperit oppilationes viscerum & renum, & confert fm omnem modum administrationis eius, & confert epilepsię, & vertigini, & tusi, et asthmati manifeste, et dolori laterum, & comeditur tallus eius in primis dum crescit, & est tenera, forbitiones factę ex succo eius, et frumento cocto, & melle, faciunt exuberare lac, et similiter sedere in decoctione eius, mundificat matricẽ, & facit aborsum, & etiam suppositum comestum. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem, & fœditatem cutis, & pannum, & vestigia, quæ remanserunt post, & proprie cum farina cicerum & fabarũ. Dosis autẽ radicis alfesire est ab auř. i. vsq; ad. ij. Et succi eius à. 3. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem eius radix duobus annis, & vltra.

De Arthanita.

Dico q; arthanita est panis alkirat, vel panis porcinus, siue pomum terrę. Et ab alijs dicitur panis fauni, et ab alijs dicitur cyclamen, & inuenitur ex eo magnum et paruum. Magna autem radix est in modum rapæ rotundæ. Cuius pars exterior est sicut terra nigra, interius vero alba, & eleuantur super radices eius frondes, & flores fm semitã violarum subalbidarũ, sine eleuatione stipitis, id est thyrsi supra radicem parum, habet radices subterraneas plures in modum auellanæ & cicerum, est calidæ complexionis & siccæ in principio tertij. Est incisiuum, subtiliatiuum, & calefactiuum, resolutiuum, absterssiuum, & mundificatiuum & aperitiuum oppilationum, & est ex rebus sudorẽ exuberare facientibus, & ex maxime mundificantibus cutim, & resoluentibus fœditatẽ eius, & dicit Serapio q; corrigit sicut luf & alfesira, educit phlegma mucilaginosum, sumptum & suppositum, & etiam linitum super sumen, & ilia, & partes adiacentes, & est medicina experta ad hicteritiam tali modo. Accipe succi eius. 3. iiij. dissolue cum zuccaro, & coque vsq; ad tertiam partem, propinetur in mane, & est medicina certa ad hicteritiam. Et dicit Græcus, succus eius cũ hydromelle, aut oxymelle, & pptie de quolibet, añ. partes æquales coctæ fm superiorem doctrinam, est namq; medicina experta ad hicteritiam citrinam vertens in vaporem, fumum, & sudorem materiam, eius, & proprie succus eius cum secaniabin aut mellicrato, sed oportet vt sumẽs cooperiatur multum & sudet sudore vehementi & citrino, confert ægritudinibus cerebri phlegmaticis, & proprie si fiat caputpurgium, & confert ad hemicraneam frigidam. Et emplastrata confert colicę, et cõfert sudori, torturæ, & paralysi, & mũdificat caput & oculos, & confert duritiei splenis fm oẽm modum administrationis eius, & confert scrophulis, & alijs apatibus, & valde prouocat menstrua, & maxime aperit orificia hæmorrhoidarum, & dicitur q; si suspendatur in collo mulieris concipit, & linit ex ea anus, & confert egressioni eius. Dosis eius ab auř. ij. vsq; ad. 3. iij. & proprie succus eius. Raro conseruatur succus, quia recẽs melior est in omni euentu.

De Aristolochia.

Dico q; aristolochiæ tres sunt spẽs. s. longa, rotunda, & alia cuius radix currit fm semitã palmitũ vitis, oẽs species eius sunt ca. in principio tertij, siccę in secundo, videtur q; lõga sit calidior quamuis eius terreitas vincat superterreitatem rotundæ. Est tamen vtraq; aperitiua oppilationũ, resolutiua, attractiua, & attrahens spinas, & fracturas lignorum infixas carni. Nocet visceribus in soluendo. Et rectificatur vt luf, de decoctione & trituratione rem plenam sustinet. Educit superfluitates phlegmaticas, & etiã cholericas fm aliquos, & est ex rebus maxime mũdificantibus pulmonem & pectus à phlegmate, & putredinibus, & confert iuuamentum manifestum asthmati, & tusi fm

A omnem modũ administrationis eius. Et rotunda est ex rebus mundificantibus cerebrum, conferens epilepsiæ, confert etiã stomacho remouens singulta ventosa, & sedat dolores omnes à ventositatibus in vlceribus, et aufert oppilationes splenis & ventositates in ipso proprie rotundas, & est medicina rigori febrium. Dosis eius est à. 3. i. vsq; ad auř. i. Conseruatur autem annis tribus & vltra.

De Abelmesuch.

Dico q; abelmesuch dicitur proprie granum regum, & est ex eo aliud paruum, aliud magnum, & dicitur q; magnum est cherua, & est ca. & sic. cõplexionis in tertio, meretur de rectificatione sicut been. prouocat vomitũ & solutionem laboriosam, & educit phlegma vehementer, & aliquãdo cholerã, et materias à iũcturis, & aquã citrinam. Oleum vtriusq; extrahitur sicut oleum de amygdalis, dosis eius est à granis. v. vsq; ad. vij. & vlteri⁹ à granis. v. vsq; ad. xv. Conseruatur autem per annum, vel duos ad plus.

B De genestra.

Dico q; mabramich alias albrain est capistrum arborũ, & alio nomine dicit genestra, & est arbor mõtana sup cuius stipitem eleuatur densitas fustiũ multæ rectitudinis, et dum plicanť non patiuntur fracturas, vnde liganť ex eis arbores, & procedũt flores figurę lunaris, citrinitatis multę, & proprie secũdum semitam orobi. semina distincta sicut lentes, & in lingua latina dicitur genista seu myrica.

Inquit Dios. q; est calidæ. & sic. complexionis in secundo. Et semen eius est ca. In flore eius & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiua, quare multiplicat vomitum, & sunt omnes partes incisiuæ, subtiliatiuę, & prouocatiuæ, nocet stomacho & cordi. Dicit tñ Philagrius q; cum melle ros. tollitur eius nocumentum, & sitť cum ro. & mastice. Semen autem eius propinãdum est cũ aqua mellis, anisi, ac semine fœniculi, & dauci, & similia auferunt nocumentum ipsius, flos eius parum sustinet de decoctione. Semen vero plus educit phlegma cum fortitudine, & materias quæ sunt in iuncturis, & mundificat
C renes ab omnibus superfluitatibus, & prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidem in renibus, & vesica, non permittit materias figi in eis, nec densari in lapidem, & qñ flores eius contriti propinantur cum melle rosato, aut cum ouo sorbili resoluunt scrophulas, oxymel ex eis aut seminibus eius resoluit apata splenis, & si frequentatus fuerit cum eis vomitus, confert ischiaticæ & podagrę, & dolori renum. Dosis eius & proprie florum eius est à. 3. ij. vsq; ad. iiij. flores etiam meliores sunt recentes & non conseruantur. Semen vero conseruatur per duos annos.

De Helleboro.

Dico q; helleborus est barba alfugi, & eius duę sunt species, albus & niger. Niger vero incolumior & saluior est albo, immo minatur albus accidentia terroris. Niger vero acquirit reminiscentiam & incolumitatem, & quod ex eo magis eligitur proprie, est cuius sapor est acutus, mordicans gustum, & habens colorem, sicut asarum, et quod est frangibile inter subtile et crassum, et medium inter recens
D & antiquum, & medium inter ponderosum & leue, immo plus leue q; ponderosum, & quod est leue carens asperitate, & melior pars totius plantę est eius radix, et melior pars radicis sunt fustes, & melior pars ipsorum est cutis eorum. Et melius tempus collectionis est ver & æstas. Albus minoris est acuitatis & mordicitatis, & est eius mordicitas asperans subito, & est maioris amaritudinis quàm niger, in alijs autem proprietates nigri habet, sed albus plus de antiquitate, q; niger patitur. Niger est ca. & sic. in tertio, & est subtiliatiuus, absterssiuus, corrosiuus additionũ carnium quæ fiunt in vlceribus, & dicitur q; quando helleborus niger nascitur apud radices arborũ, sunt fructus illius solutiui. Albus aũt ca. est & siccꝰ in medio tertij & est sitť absterssiuus, mordicatiuus, multiplicans vomitum, & faciẽs sternutationẽ cũ fortitudine. Albus corporibus omnibus est molestus, immo in eis est sicut venenũ prefocãs.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1028 sur 1089

Nigri autem virtus vſq; ad tempora noſtra tolerabilis, licet adhuc ſit difficilis. Inquit enim Hippoc. Moleſtus eſt helleborus eis quorum corpora ſunt ſana. ars vero & ſolicitudo in rectificando & propinando facit eius operationem incolumen. Inquit enim filius Cæſaris, ſit in terenia bin, id eſt manna ſicut mel, & ſubmergitur in eo tepido ex fuſticulis hellebori nigri partes conuenientes circiter horas octo', & extrahuntur ab eo & propinatur alterniabit habens virtutem hellebori, & conſimile fit de melle paſſularum. Et quando ſubmergitur in iure gallinarum vel gallorum, & ſunt qui perforant radices raphani, & intromittunt fuſtem hellebori & poſtmodum auferunt, & propinant raphanum habentem virtutem hellebori, daucus autem & piper longum, aniſum, petroſelinū, & calamentum, & hyſſopus ſicca, & origanum, & haſce bonificant operationem eius, bene autem commiſcetur cum epithymo, & polypodio, & ſale indo, & ſimilibus. Confortant enim ſe ſe. Confectio pilularum nobilium quas ſcripſit Hali. quarum iuuamentum eſt vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram, & difficilem, quarum hæc eſt permixtio. ℞. hierepicræ vnc. xñ. hellebori nigri, polypodiñ ana drach. v. epithymi ſtœchados diagridiñ ana drach. viñ. agarici, lapidis lazuli, ſalis indi, colocynthidis ana drach. iiñ. Confician tur pilulæ cum ſyrupo de epithymo, doſis earum eſt à drachma vna ſemis vſq; ad auř. ñ. & ſunt ſanæ & expertę.

Expellunt autem leſionem vtriuſq; hellebori à corpore aqua mellis, & aqua paſſularum, & aqua hordei, & ius gallorum & gallinarum. Sumere autem puluerem hellebori non eſt tutum. Helleborus albus euitandus eſt, quia eſt præfocatiuus, magis autem præſumēdum ſuper nigro, ſed ambæ ſpecies conturbant, niſi rectificentur ſecundum artem & legem, & non conuenit helleborus niſi corporibus robuſtis, & animoſis & proprie tēpore veris. Et datus quando, & cui conuenit, facit reiuueneſcere, & facit acquirere incolumitatem, & mores laudabiles, & complexionem bonam. Hæc eſt enim eius proprietas, vt Hippo. dicit. Et ipſe quidem mūdificat corpus totum à ſuperfluitatibus corruptis, & educit cum facilitate choleram permiſtam, craſſam, & phlegma, & cholerā nigram ſine moleſtia, & mundificat ſanguinem, & attrahit à venis ſuperfluitates permiſtas ſanguini, & eſt ex rebus ſolennibus in mundificando cerebrum, & caput totum & inſtrumenta ſenſuum, & neruos ac viſcera & veſicam ac matricem, & confert iuuamentum manifeſtum ægritudinibus eorum, & confert hemicraneæ, maniæ, & melancholiæ, vertigini & epilepſiæ, confert paralyſi, & aquæ quæ deſcendit ad oculos, & confert ægritudinibus iuncturarum, & duricie & apoſtematibus eorum, & ſcrophulis, & eſt ſicut theriaca, & eſt medicina ad lepram et cancrum & ſpeciebus herpetis, & bothor, & confert tinnitui auris, & ſibilo, & corroborat auditum. Et confert ægritudinibus ſplenis & febribus longi tpis, & quartanæ cholericæ, & melācholicę, & ęgritudinibus difficilis eradicationis, prouocat vrinam & menſtrua. Vſus autem eius colorem efficit bonum, & ſiſr remouet ægritudines cutis, ſicut eſt herpetia & baras ſm omnē modum adminiſtrationis, & fricatum cū aceto ſimiliter remouet fœditatē cutis & pannum. Albus vero helleborus, fortiter ac laborioſe et difficulter vomere facit, cū accidentib⁹ terroris & mortis. Et vterq; helleborus confert fiſtulis et vulneribus fraudulentis. Doſis nigri eſt à kirat. vi. vſq; ad tertiā partem vnius drachmæ vel vſq; ad tertias duas. Conſeruātur autem ambo hellebori annis duobus, ſi ab extrinſecis bene conſeruentur. Et hæc de ſimplicibus ſolutiuis ſm Meſ. dicta ſufficiant.

De modo conſeruandi omnes ſuccos.

Dico q̄ ſucci omnes quos volueris conſeruare conſeruantur ponendo parum olei oliuarum electi ſupra extremitates vaſis in quo reponuntur. Et durat per annum, et non vltra, quia in capite anni debent ſucci de nouo fieri, antiquiores alterius anni ſunt abiiciendi, ſed ſuccus liquiritiæ condenſatur, et ideo non oportet ponere oleum ſupra ipſum, & ſucci omnes melius conſeruantur in vaſis vitreis, vel vitreatis.

De Butyro.

Dico q̄ butyrum melius eſt vaccinū, & debet eſſe ſine ſale, & conſeruatur per medium annum vel vſq; ad annū ad plus. Similiter adeps gallinæ debet eſſe recens & non antiquatus, amittit enim complexionē et virtutem, et efficitur rancidum, & amittit temperamētum, ſed ſi liquefiat melius conſeruatur. Et adeps anatis et anſeris quanto antiquiores tanto meliores. Et adeps porcinus melius conſeruatur liquefactus, et adeps renum caprarum ſimiliter.

Sed nota mirabile ſecūdum aliquos, q̄ omnes pinguedines animalium ſi aſpergantur cū zuccaro puluerizato longo tpe conſeruātur. Dico q̄ cito putrefiunt, niſi piſtentur cum zuccaro, et ſimul in vaſe vitreo reſeruentur.

De Aqua marina.

Dico q̄ aqua marina ante quartum diem putreſcit & fœtet, ſed ſi parum aquæ vitæ cum ea miſceatur conſeruatur per menſem, quia aqua vitæ eſt bona conſeruatrix quia reſiſtit contra omnem putrefactionem.

De Melle.

Nota quod mel habet naturam conſeruandi omnia in ſe poſita magis q̄ zuccarū, et magis q̄ alia res quæcunq; mundi, & ideo confectiones et electaria de melle longiori tempore durant q̄ de zuccaro.

De fructibus.

Amplius dico q̄ fructus crudi in melle ſepulti, vt citonia, perſica, eſpira, in capite anni reperiūtur adeo pulchra & illæſa, et quaſi recentia ac ſi tunc ab arbore colligerent.

Sequitur alia doctrina ſm Meſue.

VT igitur ordinate procedam in hac materia conſeruationis mediciarum compoſitarum, incipiam primo à medicinis contentis in. ñ. lib. Damaſceno nomine Grabadin, id eſt compendium ſecretorum, et eſt aggregatio antidotarij in quo facit duodecim diſtinctiones, vt infra patebit.

In prima diſtinct. tractat de electarijs aromaticis. Quorum quædam ſunt dulcia, et quædam amara, et vtraq; ſolennia, et habet duos tractatus, quia in primo determinat de electarijs dulcibus. Pro quo ſciēdum eſt quòd illa electaria dulcia poſſunt conſeruari per annum integrum et vltra, præter electariū quo vtūtur Reges et Prælati, quod non potest diu ſeruari, quia rancescit, ſed ſolum per. xv. dies conſeruatur, vel per menſem ad plus.

In ſecunda parte eiuſdem primæ diſtinc. tractat de antidotis amaris, et ſunt. xviñ. vel. xix. confectiones amaræ, et incipit à theriaca diateſſaron, quę confectiones poſſunt conſeruari vſq; ad duos annos.

In ſecunda diſtin. tractat de medicinis opiatis, et ponit ſex medicinas opiatas, et incipit à cōfectione Philoniī &c. et poſſunt prædictæ medicinæ opiatæ conſeruari vſq; ad ſex annos. De theriaca magna quæ eſt medicina opiata, quam compoſuit Andromachus, ſi quæratur quāto tempore conſeruatur. Dico q̄ ſecundum intentionem Auic. in. v. lib. ſui canonis, id eſt in antidotario ſuo, theriaca ipſa facta canonice et ſecundum artē, conſeruatur vſq; ad xxx. annos et etiam vſq; ad. xl. De mithridato idem dicēdum eſt, quia conſeruatur vſq; ad. xl. annos.

In tertia vero diſtinc. tractat Damaſcenus de medicinis ſolutiuis. Quarum quædam ſunt aloeticæ, quædam colocynthidatæ, et quædam turbitatæ, quædam ſcamoneatæ, et aliæ ſub alijs nominationibus, et incipit à hieris, et primo à hierapicra et ſunt. xxiiñ. ſolutiua. Vnde dico, quòd conſeruatur à primo anno vſque ad duos, licet omnes hieræ poſsint conſeruari à ſex menſibus vſq; ad quatuor annos, et præcipue hierapicra Gal. et hiera Archigenis, et hieralogodion.

In

In quarta diſtinctione tractat de conditis, plus de fructibus q̃ de radicibus, & etiã de floribus, vt ſunt roſæ viola. flores boraginis & bugloſſæ.

Vnde notandum quòd condita & conſeruæ de floribus vſq; ad annum conſeruantur, & non vltra. Condita vero de fructibus & radicibus vſq; ad annos duos conſeruantur. Nota vlterius q̃ conſerua roſata cum melle facta, tam conſeruatur, q̃ conſerua roſata de zuccaro.

In quinta diſtinctione tractat de ſpeciebus lohoc, & ſunt quædam lohoc delectabilia, & quædam horribilia & mali ſaporis, & conſeruantur vſq; ad duos annos, licet ego credam quòd illa quæ ſunt horribilia & mali ſaporis longiori tempore conſeruentur.

In ſexta diſtinctione tractat de iulep, ſyrupis, & rob. Vnde in iſta notandum eſt, quòd de iulep debemus diſtinguere, quia aut eſt iulep longum, aquoſum, paucæ coctu-ræ, & tale iulep paucis diebus conſeruatur, & præcipue tempore æſtatis, aut eſt iulep bonæ coctur̃, & tale conſeruatur per annum.

Similiter diſtingue de ſyrupis, quia aut ſunt de zuccaro vel de melle. Si de melle, conſeruantur per duos annos. Si de zuccaro, vix conſeruantur per annum, niſi fuerint optimæ coctuæ & bene reſtricti.

Et ſi queratur quomodo clarificabuntur ſyrupi & iuleb ſine albumine ouorum, ita q̃ ſint clariſſimi & aurei coloris. Dico q̃ dum coquitur iuleb vel ſyrupus, ſi ponatur intus in vaſe. ʒ. i. ſ. ſucci granatorum acetoſorum in fine decoctionis mirabiliter clarificat, & idem facit parum vini boni electi quando vinum granatorum non haberetur.

Rob etiam per annum conſeruatur, & etiam vſq; ad duos ſecundum aliquos.

Miua citoniorum ſimplex conſeruatur vſq; ad annum & forte vſq; ad duos. Sed miua aromatica vſq; ad tres optime conſeruatur propter aromata, & præcipue ſi fuerit bonæ coctuæ.

In ſeptima diſtinctione tractat de conditionibus & de modo faciendi aquam fructuum, & de modo infuſionis aquæ caſei. Vnde notandum eſt, quòd decoctiones omnes per tres, vel quatuor dies conſeruantur, & ſimiliter aqua fructuũ, & maxime in æſtate. Et inter omnes infuſio facta in aqua caſei minus conſeruatur, quia vix per vnũ aut per duos dies conſeruat̃, & ponit tredecim modos infuſionũ.

In octaua diſtinctione tractat de trochiſcis, & incipit à confectione galliæ muſca. & ponit. xxx. ſpecies trochiſcorum, & conſeruantur vſq; ad. vi. menſes. Sed trochiſci ſtellæ vſq; ad duos annos conſeruantur.

In nona diſtinctione tractat de ſufuf. & puluerib⁹, & ponit ex eis. vij. ſpecies quæ conſeruantur cum virtute ſua vſq; ad duos menſes, licet ſm opinionem aliquorum poſſint conſeruari vſq; ad ſex menſes. Sed ego non adhæreo huic opinioni, quia in ſpacio ſex menſium virtutes puluerum reſoluuntur, & efficiuntur debiles, quare &c.

In decima diſtinctione tractat de pilulis, & ponit. xlv. ſpecies pilularum, & incipit à pilulis aleſanginis. Vnde notandum quòd pilulæ omnes conſeruantur cum bona earum uirtute & operatione vſq; ad ſex menſes, et debent teneri in magdaleonibus, et non in puluere, quia non conſeruantur, immo nullam aut remiſſam faciunt operationem. Et non debent conſeruari in loco exceſsiue calido, nec prope ignem, neq; ad ſolem, quia in exceſsiuam duritiem & lapideitatem conuerterentur. Et tunc nullo modo debent medici eas exhibere, quia ſi darent eas, torquerent corpus, & nullam penitus operationem efficerent.

Nota vlterius q̃ pilulę aleſanginę nõ poſſunt cõfici, niſi ſemel in anno. ſ. in diebus æſtatis de mẽſe iunij vel iulij, & ſic iſta tantum ſpecies pilularum per annum conſeruatur.

In vndecima diſtinctione tractat de vnguentis, emplaſtris, & cærotis, & incipit (hyſſopi cærotum) & ponit. lxij. ſpecies omnibus computatis, & conſeruantur vt plurimum vſq; ad annum.

A In. xij. diſtin. tractat de oleis, in qua diſtin. ponit. lxvi. ſpecies oleorum. Vnde ſi quæratur de oleis quanto tempore conſeruantur. Dico q̃ diſtinguendum eſt de oleis, quia aut ſunt frigida aut temperata, vel calida in primo, aut ſunt calida in ſecundo vel tertio vel quarto gradu. De oleis itaq; frigidis, velut eſt oleum roſ. & præcipue factũ ex oleo omphacino & roſis incompletis, & ſimiliter oleũ violatum, & oleum roſa. factum ex oleo oliuarum maturarum & roſis completis, & oleũ de mandragora, & oleũ de papauere, & oleum de myrto, & oleum citoniorum, & conſimilia durant per annum, & quolibet anno renouantur, quia tranſacto anno rancesc̃unt, & efficiuniur non habentia virtutem facientem ad intentionem medici. Olea vero temperata vt oleum amygdalarum, & oleum de ſeſamo non conſeruantur niſi per menſem, quia ſubito rancesc̃unt. Olea vero calida in primo, vt oleum chamæmilinum, oleum de keyri, & oleum liliorum alborum, conſeruantur per annum & non vltra. Alia vero calida vt
B oleum de anetho, de ſpica, oleum de ireos, oleum de croco, & de pyrethro, oleum de piperibus, oleum de caſtore, oleum de euphorbio, et reliqua talia per duos aut per tres annos conſeruantur, & ſm aliquos quanto antiquiora tanto meliora. Et hæc de cõſeruatione medicinarum compoſitarum ſecundũ diſtinctiones Meſ. dicta ſufficiant. Nota tamen q̃ quilibet expertus aromatarius debet ſcribere ſuper vaſa electariorum opiatorum, & etiam ſuper vaſa medicinarum ſolutiuarum tempus in quo compoſita fuerint ab eo, vt medicus ſciat ab eo ætatẽ illorum in vetuſtate & recentia, & præcipue in medicinis opiatis propter periculum exhibitionis earum.

Alia doctrina ſecundum Serapionem.

CIrca prædictam materiam, ego deſcribam aliqua, & non omnia ſm Seraƥ. in antidota. breuiarij ſui, caƥ. xxxiij. de medicinis compoſitis, quantum remaneat operatio earum. Et primo de theriaca, dicit q̃ re-
C manet ex ſex menſibus, vſq; ad triginta annos.

Theriaca Eſdræ conſeruatur vſq; ad annos duos.

Theriaca regis & hedrumeron, & de ſcille vſq; ad duos annos conſeruantur.

Sagenna, & philonium conſeruantur vſq; ad an. iij. Et Gal. de medicina philonij dicit quòd quandoq; datur poſt duos annos aut. iij. aut. iiij. vſq; ad. x. annos, & poſt illud non valet, quia minuitur odor eius, & fit inſipidum & debilitatur opus eius.

Diacurcuma vſq; ad annum conſeruatur, vel vſq; ad annum cum dimidio ad plus.

Hæmorrhuſia conſeruatur vſq; ad duos annos.

Confectio de muſco vſq; ad annum vnum.

Medicamen diahirundinis conſeruatur à ſex menſibus vſq; ad tres annos. Et ſimiliter reliquæ confectiones quæ prouocant vrinam conſeruantur vſq; ad tres annos.

Diamarte vſq; ad duos annos.

Sanguis hirci exiccatus, vel alius ſanguis exiccatus con-
D ſeruatur à duobus menſibus vſq; ad tres annos.

Athanaſia, à ſex menſibus vſq; ad ſeptem annos.

Duæ deſcriptiones theodorici, & hieralogo. & hiera archigenis, & hiera Gal. conſeruantur à ſex menſibus vſq; ad quatuor annos.

Suffuf id eſt puluer̃es, conſeruantur à duobus mẽſibus, & tunc operatio eorũ eſt fortis vſq; ad ſex menſes, & tunc eſt eorum operatio debilis.

Trochiſci reliqui ſunt ad febres, ex die ſuo faciunt operationem fortem vſq; ad ſex menſes.

Olea alia operantur donec rancida fiant, cum ergo incipiunt rancida fieri non conueniunt ad aliquid.

Oleum vero balſami quanto plus antiquius, tanto melius, & fit eius operatio fortior.

Emplaſtra & vnguenta omnia conſeruantur à die ſua vſq; ad annuum.

Syrupi

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1030 sur 1089

Syrupi omnes conſeruantur ex hora ſua vſq; ad duos annos. Et Gal. quidem dicit quòd remanſit apud eum robs citoniorum ſeptem annis præter quàm mutaretur virtus & color eius neq; guſtus ipſius. Et hæc de conſeruatione medicinarum compoſitarum ſecundum ſententiam Serapionis vbi ſupra dicta ſufficiant.

Sequitur alia doctrina ſm Nicolaum.

COnſequenter intendo ponere intentionem Nicolai in conſeruando quædam medicamina, & electaria ſua atq; cõfectiones, quas in ſuo antidotario paruo deſcripſit procedendo ſecundum ordinem alphabeti, quanto tempore cõſeruari valeant ab aromatarijs. Et primo dicam de aurea alexandrina.

Aurea igitur alexandrina conſeruari poteſt in ſua efficacia & virtute, annis quinq;.
Adrianum, annis ſeptem.
Athanaſia, annis tribus.
Blanca conſeruatur annis duobus.
Benedicta, annis tribus.
Diamargariton, annis duobus vel tribus.
Diapraſsium, annis duobus.
Diazingiber, per annum vnum.
Diacitoniten, per annum vnum.
Diaciminum, annis duobus.
Diacalamentum, per annum vnum.
Diarodon, per annum vnum.
Diaſatyrion, per annum vnum.
Diairis, per annum vnum.
Diaolybanum, per annos tres.
Diacoſton, per annum vnum.
Diaſcene, per annos duos.
Diatragachantum, per annum vnum.
Diacodion, per annos tres.
Eſdra, per ſeptem annos melior iudicatur.
Electarium pliris arcoticon, per annos duos.
Electarium frigidum, per annos quinq;.
Electarium ducis, per annos tres.
Electarium de ſucco roſarum, per annos duos.
Emplaſtrum ceroneum, per quinq; annos.
Filonthropos, per annos tres
Hieralogodion, conſeruatur per annos duos
Hierapicra, per annos duos
Hiera Ruffini, per annum vnum
Hiera abbatis ſm Nicolaum, per annos duos
Iuſtinum, per annos duos
Mithridatum, per annos decem
Muſa ænea, per annos ſeptem
Opopyra per annos ſex
Oxy laxatiuum, per annos quinq;
Oxymel, per annos duos
Potio ſancti Pauli, per annos duos
Paulinum, per annos tres
Picra, per annos duos
Pilulæ aureæ, per annum vnum
Pilulæ de quinq; generibus myroba. per annum vnum
Pilulæ de caſtoreo, per annos duos
Pilulæ vero cæteræ, non vltra ſex menſes
Roſata nouella, conſeruari poteſt per annum vnum
Rubea trochiſcata, per annos quinq;
Rodomel, per annos tres
Stomaticon, conſeruatur per annum vnum
Theriaca magna, per annos triginta
Tryphera magna, per annos tres
Tryphera ſaracenica, per annum vnum
Triaſandali, per annum vnum
Theodoricon, per annos duos
Vomitus patriarchæ, per annos duos
Vnguentum arigon, per vnum annum
Vnguentum marciaton, per annos tres

E Vnguentum aureum, per annos tres
Vnguentum dialteæ, per annos tres
Vnguentum Agrippæ, per annos tres

Nota q; ſemper (vt etiam ſupradixi) quilibet peritus & fidelis aromatarius in vaſis ſuis debet facere ſupraſcriptionem anni, menſis, ac diei, in quo conficit ſyrupos, pilulas, confectiones, electaria, & præcipue opiata, quæ non ſunt ante ſextum menſem vel ante annum exhibenda, vt ſciat medicus tempus præciſe in quo factæ fuerint ipſæ medicinę, vt congrue cum bona conſcientia ac etiam ſine periculo ſciat eas exhibere cum fuerit opportunum. Et hæc de conſeruatione medicinarum compoſitarum Nicolai dicta ſufficiant.

De electione loci conuenientis medicinarum conſeruandarum.

ET repoſitio rerũ humidarum, ſicut ſunt ſucci & gummæ liquidæ, confectiones, & electaria liquida, & ſimilia, oportet eſſe in vaſis craſsis de vitro, vel terrea
F vitreata, vel de argento, vel cornu, & ſimilibus.

Sed medicinæ molles quę ſunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vaſis æneis.

Sed vnguẽta in quibus ingreditur pix, alchitran, & acetum, oportet q; reponas in vaſis.

Et pinguedines & cerebella. Et omne pingue oportet reponi in vaſis factis ex ſtanno.

Et omne quod ex pulueribus, ſicut puluis hierepicræ, oportet reponi in vaſe terreo, ſtricti orificij, & oppilatur os eius cum cera, ne reſoluatur, & minuatur virtus earũ.

Et oportet q; reponatur rob, ſiue ſint vuuarum, ſiue ſint citoniorum, ſiue malorum aut myrti, & ſimilium, in vaſe terreo nouo, quia terra trahit ad ſe humiditatem quæ eſt in eis, & magis præſeruantur à deſtructione.

Et olea debent reponi in vaſis vitreis, & os vaſorum debet reſtringi, ne deſtruantur & fœteant.

Et oportet omnes ſpecies aromaticas ad aromatizandum in vaſis aureis vel argenteis deauratis, aut in vaſis de
G porcellionibus, aut ex vitro conſeruari.

Et omne acetoſum quod debet ſeruari oportet reponi in vaſe linito cera vel pice.

Et oportet reponi in vaſe vitreo omne vinum quod habet ſubſtãtiam, quæ eſt ſignum ſuper durabilitatem eius, & ſuper prohibitionem ſuæ corruptionis. Et omne vinũ cuius ſubſtantia eſt inæqualis, ſignum eſt ſuper corruptionem eius facilem, & q; non diu poſsit ſeruari in vaſe terreo, vt terra exiccet humiditatem eius ſuperfluam, quæ eſt cauſa ſuæ corruptionis.

Theriaca vero melius conſeruatur in vaſe aureo, vel plumbeo, aut ſtanneo. Et ſic eſt finis huius ſextæ particulæ, ad laudem Dei omnipotentis. Amen.

SEPTIMA ET VLTIMA PARticula de omnibus rebus neceſſarijs in qualibet aromataria.

H

Vltimo pro complemẽto huius vtiliſsimi tractatus, volo ponere cõpendioſum tractatum ſiue capitulum de rebus neceſſarijs in qualibet aromataria, vel apotheca, debito modo ordinanda, et ſigillatim ſecundum diuerſos doctores. Et dicam de herbis vſualibus, floribus, & radicibus, aquis diſtillatis, fructibus, ſuccis, liquoribus, oleis, medicinis compoſitis, vt pilulis, & electarijs, & alijs confectionibus.

In primis igit vt ſupradixi, debet quilibet aromatarius locum aptum eligere in quo faciat apothecam aptiſsimã ad res medicinales conſeruandas, ita q; ſit à ventis, & ſole, ac imbribus defenſa, & quòd non ſit humida, nec fumoſa, aut puluerulenta, quia omnia prędicta habent tam ſimplices q; compoſitas corrumpere.

De

DE SEMINIBVS

necessarijs et vsualibus, & sunt ista.

Semen hyoscyami.
Cardamomi.
Sileris montani.
Sinapis.
Peoniæ.
Bursæ pastoris.
Amomi
Dauci
Carui
Ameos
Leuistici
Petroselini
Fœniculi
Anisi
Cimini
Asparagi
Apij
Rutæ
Milij solis
Lini
Fœnugræci
Alteæ
Berberis
Papaueris albi
Papaueris nigri
Semina quatuor maiora, scilicet frigida.
Melonis
Cucumeris
Citrulli
Cucurbitæ
Semina quatuor minora frigida
Portulacæ
Scariolæ
Lactucæ
Endiuiæ
Acetosæ
Staphisagriæ
Vrticæ
Psyllij
Rapæ syluestres
Genestræ
Semen sanctum, id est alexandrinum pro vermibus puerorum
Semen rosarum quæ anthera dicitur
Caulis
Nasturcij
Coriandri
Catapuciæ maioris, & dicitur kerua, vel granum regum
Lupini
Nigellæ
Basiliconis
Milij
Hordei
Frumenti, id est tritici

DE FRVCTIBVS

Fructus carpobalsami
Caryophyllus
Nux muscata
Nux inda
Nux methel
Anacardi
Bacca lauri
Melanopiper, id est nigrũ piper
Macropiper, id est piper longum.
Leucopiper. i. piper albũ
Casiafistula
Tamarindi
Colocynthida
Pineæ
Amygdalæ
Auellanæ
Dactyli
Passulæ corinthiæ
Carica. i. ficus
Myrobalani omnes
Pruna damascena
Sumach
Myrtilli
Cubebæ
Oliuæ
Iunipera
Sebesten
Melones palestini
Citonia
Iuiubæ
Sorbæ
Pira
Poma aromatica
Fructus, s. citrũ & similia
Alchechengi

DE FLORIBVS

Rosæ
Amygdalarum
Violæ
Agni casti
Anthos
Balaustiæ
Epithymi
Nenufaris
Boraginis
Bugloss æ
Cheiri
Tasi barbasi
Sambuci
Basiliconis
Meliloti
Chamæmillæ

DE FOLIIS

Borago
Bugloss a
Endiuia
Cicorea
Scolopẽdria, id est lingua ceruina
Tamariscus
Asarum
Lupulus
Fumus terræ
Thymum
Sene & eius follicula
Cuscute
Absinthium
Menta
Calamentum
Pulegium
Origanum
Mentastrum
Serpillum
Maiorana
Saluia
Rosmarinum
Ruta
Abrotanum
Centonicum
Spica triplex
Saxifragia
Chamedryos
Chamepityos
Arthanita
Myrtus
Graminea
Trifolium
Schœnanthum
Laureola
Laurus
Esula
Tithymallus
Pes coruinus
Pes columbinus
Corrigiola
Sabina
Millefolium
Baccar
Cimæ rubi
Cardo
Bardana, id est lapa
Fu, id est valeriana
Lus, id est serpentaria, vel dragontea
Carthami marini
Saldana siue saldanella
Consolida triplex
Plantago
Nenufar
Philipendula
Primula veris
Materfilua
Aquilegia
Betonica
Piperea
Vermicularis
Semperuiua
Cimbalaria
Hepatica
Centrum galli
Cauda equina
Eupatorium
Solatrum fluuiale
Solatrum minus
Prasium
Hyssopus
Artemisia
Matricaria
Vsnea. i. herba ualde minuta in tectis domorum
Tassus barbassus
Ruta capraria
Ruta syluestris
Verbena
Chelidonia
Fœniculus
Chamæmilla
Melilotum
Centaurea
Portulaca
Linariæ
Angelica
Pimpinella
Parietaria
Virga pastoris
Stœchas
Scabiosa
Serpillum
Polium
Cucumer asininus
Capillus veneris
Lapatium acutum
Agrimonia
Hypericon, id est perforata cum radicibus
Alchechengi
Caulis
Violæ
Bletæ
Mercurialis
Altea
Malua
Vrtica
Ozimum, scilicet caryophyllatum
Raphanus
Verucaria
Folia. s. caryophyllatæ
Pentaphyllon, id est herba quinq; foliorum
Colarea
Polypodium
Filex
Salicis arboris
Crassula

DE LIGNIS

Lignum aloes, id est xyloaloes.
Xylobalsamũ, id est lignũ balsami
Sandali trium generum. s. albi rubei & citrini
Tamarisci

DE CORTICIBVS

Cortex cinnamomi
Casialignea
Mandragora
Citri
Granatorum
Raphani
Sambuci
Radicum scilicet capparorum
Thuris

DE RADICIBVS

Radix rhabarbari
Reupontici
Rubeæ tinctorum
Zedoariæ
Zingiberis
Costi
Brioniæ
Been albi & rubei
Calami aromatici
Meu
Dictami
Tormentillæ
Fu, id est valerianę

DE LIQVORIBVS

& succis condensatis

Manna licet fit ros de cœlo cadens
Opium
Hypocysthis

Acatia

Acatia
Aloe
Laudanum
Scamonea quæ ſecundum aliquos eſt ſuccus volubilis maioris, & ſecundum alios eſt ſuccus cuiuſdam ſpeciei tithymalli
Succus liquiritiæ
Senguis draconis
Camphora
Cera

DE SVCCIS ET LIquoribus liquidis.

Succus betæ
Violarum
Balſamus
Oleum
Vinum
Mel
Succus granatorum
Citoniorum
Succus roſarum
Acetum
Succus fœniculi
Acreſta
Abſinthium
Solatrum
Semperuiuæ
Cucurbitæ
Cucumeris
Anguriæ
Scillæ
Lac thytimalli
Succus mentæ
Succus corticum medianorum ſambuci.
Succus ebuli
Succus ireos
Elacterium
Lac eſulæ & omnium lacticiniorum.
Succus chelidoniæ
Succus rutæ et ſimilium herbarum vſualium

DE GVMMIS

Myrrha
Thus
Euphorbium
Chalbanum
Sagapenum
Opopanacum
Bdellium
Hammoniacum
Sarcocolla
Styrax
Pix vtraq;
Sandaraca, id eſt vernix
Maſtix
Gummi arabicum
Tragacanthum
Charabe
Gummi cedri, id eſt gummi elemi.
Gummi hederæ
Gummi abietis
Reſina, id eſt gummi pini
Terebinthina
Potes his addere gluten, id eſt collã piſcium
Gummi fœniculi
Gummi rutæ

DE OSSIBVS

Os dactylorum
Os cornu cerui
De alijs vero oſsib⁹ quibus vtimur dicetur immediate in ſequenti rubri., ſcilicet de ſuperfluitatibus animalium.

DE SVPERFLVITAtibus animalium.

Caro leonis
Hepar & inteſtinum lupi
Pulmo vulpis
Pellicula interior ſtomachi gallinarum.
Splen pulli
Equi
Coagulum leporis & eſt melius omnibus alijs
Coagulum hædi
Caprioli
Vituli
Axungia porcina
Gallinacea
Axungia anſerina
Anatina
Equina
Aſinina
Vrſina
Taſsionina
Hircina
Vulpina
Gattina
Vulturina
Humana
Similiter ſepum capræ vel hirci
Medulla cruris oſsium vituli
Cerui
Vaccæ
Aſini
Os de corde cerui
Cornu cerui
Fel tauri
Fel hircinum
Fel capræ
Fel leporis
Fel teſtudinis
Fel accipitris
Fel aquilæ
Serum lactis
Lac quodcunq;
Butyrum
Mel
Cera
Sanguis columbi
Sanguis hirci
Os ſepiæ
Muſcus
Sericum combuſtum & crudum
Stercus columbinum
Stellionis
Humanum
Stercus galli
Ebur id eſt auolium
Spodium
Margaritæ, id eſt particulæ quæ ſũt aliquos reperiũtur in garcio & auriculis piſcium, vel in conchilijs
Caſtoreum & ſunt teſticuli illius animalis nominati ſuo nomine caſtor

DE METALLIS

Aurum
Argentum
Chalcecaumenon
Plumbum vſtum
Battitura æris
Marcheſita
Ceruſſa
Lithargyrium
Minium
Argentum viuum
Argentum ſublimatum

DE LAPIDIBVS

Margaritæ, id eſt perlæ
Coralli vtriq;
Lapis lazuli
Lapis armenus
Lapis hematitis
Lapis iudaicus
Lapis lyncis
Chryſtallus
Magnes
Antimonium
Cinabrium
Marmor

DE FRAGMENTI & gummis præcioſis.

Saphyri
Granatæ
Hiacynthi
Smaragdi
Rubini & aliorum, vt ſardinus & balaſti

DE QVIBVSDAM SPEciebus terræ condenſatæ quæ ſic naſcuntur

Aſpalthum
Sulphur
Chimolea
Alumen rochinum
Alumen iameni
Terra ſigillata
Vitriolum
Flos æris
Auripigmentum
Lutum armenum. i. bolum armenũ
Arſenicum
Sal cõe, id eſt ſal panis vel ſal maſſæ
Sal gemma
Sal indum
Sal ammoniacum
Sal nitrum
Sal alkali
De cõpoſitis neceſſarijs et vſualib⁹.

DE ELECTARIIS vſitatis ſecundum Meſue.

Electarium de gemmis
Diamuſci dulcis
Diagalanga
Aromaticum roſatum deſcriptione Gabrielis
Aromaticum charyophyllatum
Dianiſum
Diambra
Diacinamomum
Diatrionpipereon
Electarium regum
Diaſorbon
Tryphera ſaracenica magna
Tryphera ſerrata ex arte fœnonis

Diacurcuma

Diacurcuma magna
Confectio anacardina
Electarium diacori
Electarium humain pro oculis
Philonium perficũ ſecundum Meſ.
Cap. de ſputo ſanguinis à pectore.
Philonium romanũ ſecũdum Gal.
Hierapicra Gal.
Hiera diacolocynthidos
Electarium indum maius.
Electarium de dactylis
Electarium de pſyllio
Electarium eleſcoph
Electarium hamech

SECVNDVM NICOLAVM

Aurea alexandrina
Athanaſia
Antidotum hæmagogon
Benedicta
Diamargariton
Diamoron
Diaſatyrion
Diaprunis
Diarodon Abbatis
Diapenidion
Diaciminum
Diairis
Diacalamentum
Diaſcene
Diacitoniten
Diacatholicon
Electarium de ſucco roſa.
Hieralogodion
Hierapicra Nicolai
Iuſtinum
Lithonthrypton
Mithridatum
Micleta
Pliris arcoticon
Roſata nouella
Requies magna
Tryphera magna cum opio
Triaſandali

SECVNDVM RASIM

Lætificans Almanſoris
Electarium de baccis lauri Raſis
Theriaca magna Gal.
Theriaca Andromachi. A.
Mithridatum Nicolai

DE CONDITIS MESVE

Chebuli conditi
Emblici conditi
Zingiber conditum
Acori conditi
Citrà condita
Secacul conditum
Zuccarum roſatum
Zuccarum violatum
Zuccarum boraginatum
Zuccarum bugloſſatum
Zuccarum nenufarinũ fit ſicut zuccarum violatum
Mel roſatum colatum, et non colatum
Mel violatum

DE SPECIEBVS LOHOC ſecundum Meſue.

Lohoc de pino
Lohoc de papauere et ẽ diapapauer diaiecur. i. diacodion purum
Lohoc de ſcilla
Lohoc ſanum et expertum
Lohoc bonum
Lohoc de pulmone vulpis

SECVNDVM MESVE

Iuleb roſatum
Iuleb violatum
Et nota ꝙ ſemp iuleb fiunt ex aqua diſtillata, et zuccaro, et etiam poſſunt fieri ex infuſionibus

MESVE

Syrupus de pomis
Syrupus de acetoſitate citri
Syrupus de granis myrti
Syrupus de papauere
Syrupus de bizantijs
Syrupus acetoſus ſimplex
Syrupus acetoſus compoſitus
Syrupus violatus
Syrupus de iuiubis
Oxymel ſimplex
Oxymel compoſitum
Oxymel ſcilliticum
Syrupus acetoſus diarodon
Syrupus de menta
Syrupus de abſinthio
Syrupus de fumoterræ maior
Syrupus de liquiritia
Syrupus de hyſſopo
Syrupus de praſsio
Syrupus de calamento
Syrupus de thymo
Syrupus de eupatorio
Syrupus de ſtœchados
Miua citoniorum ſimplex
Miua citoniorum aromatica
Acetum ſcilliticum
Syrupus ſabor
Syrupus pro melancholicis
Syrupus de quinq; radicibus

SECVNDVM NICOLAVM

Syrupus roſatus
Syrupus nenufarinus
Oxyzaccara
Syrupus cõtra omnem ſolutionem ventris

MAGISTRALIA

Syrupus de endiuia
Syrupus myrtinus
Syrupus de artemiſia
Syrupus mirachinus ſecundũ Guilherminam in ſua practica capitulo de melancholia

DE ROB SECVNDVM Meſue.

Rob de ribes
Rob de acreſta
Rob de prunis, id eſt acatia
Rob de liquiritia, id eſt ſuccus liquiritiæ ſecundum Seruitorem.

DE AQVIS VSITATIS

Aqua hordeacea
Aqua roſata
Aqua violata
Aqua endiuiæ
Aqua cicoreæ
Aqua abſinthij
Aqua mentæ
Aqua lupulorum
Aqua acetoſæ
Aqua ſcabioſæ
Aqua capillorum veneris
Aqua boraginis
Aqua bugloſſæ
Aqua plantaginis
Aqua virgę paſtoris
Aqua lactucæ
Aqua betonicæ
Aqua fœniculi
Aqua aſparagum
Aqua verbenæ
Aqua rutæ
Aqua graminis
Aqua cuſcutæ
Aqua meliſſæ
Aqua alteæ
Aqua roriſmarini
Aqua chelidoniæ
Aqua eufragiæ
Aqua vitis quæ cadit ex vite
Aqua cretanorum
Aqua florum geneſtrę
Aqua ſabinæ
Aqua millefolij
Aqua abrotani
Aqua centonię
Aqua apij
Aqua acori
Aqua ſolatri
Aqua hepaticæ
Aqua cucurbitæ
Aqua anguriæ
Aqua cucumeris
Aqua foliorum ederæ
Aqua corticum fabarum uiridium, et ipſarum fabarum proprie
Aqua vitæ, quæ alio nomine dicitur aqua ardens, et fit de vino, & eſt mirabilis ad multa pro ſalute hominum, & præcipue quãdo de ea fit quinta eſſentia
Et nota ꝙ decoctiones etiã poſſunt fieri ex herbis prædictis, et præcipue quãdo non habemus tempus ad aptitudinem diſtillandi

DE PILVLIS VSITATIS ſecundum Meſue.

Pilulæ alefanginæ
Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione noſtra.
Pilulæ de eupatorio
Pilulæ de rhabarbaro
Pilulæ indæ
Pilulæ de ſarcocolla
Pilulæ fœtidæ
Pilulæ de ſagapeno
Pilulæ de euphorbio
Pilulæ de mezereon
Pilulæ lucis maioris
Pilulæ ſtomatichæ
Pilulæ de agarico
Pilulæ de diarodon
Pilulæ turbitatæ
Pilulæ de lapide lazuli
Pilulæ de bdellio maiores
Pilulæ de colocynthide
Pilulæ de opopanaco
Pilulæ de hermodactilis maiores
Pilulæ de cynogloſſa
Pilulæ bichichiæ

Secundum

SECVNDVM NICOLAVM
Pilulæ ſine quibus eſſe nolo
Pilulæ aureæ
Pilulæ ſtipticæ
Pilulæ de ſpeciebus benedictæ
Pilulæ de hieralogodion
SECVNDVM GALENVM
Pilulæ de hierapicra cum agari.
Pilulæ de hiera ſimplici Gal.
SECVNDVM RASIM
Pilulæ cochiæ
Pilulæ fœtidæ
Pilulæ iliacæ
SECVNDVM AVICEN.
Pilulæ de fumo terræ
Pilulæ aſſaiaret
SECVNDVM RVFFVM
Pilulæ communes ex aloe, croco, & myrrha, ex inuentione Ruffi vel Gal. ſecũdum aliquos, & ſunt optimæ contra peſtem.
DE TROCHISCIS ſecundum Meſue.
Confectio algalliæ muſcatæ, & dicuntur trochiſci de gallia muſcata
Trochiſci diarodon
Trochiſci de roſis
Trochiſci de rhabar.
Trochiſci de camphora
Trochiſci de podio cũ ſemine aceroſæ
Trochiſci de berberis
Trochiſci de abſinthio
Trochiſci de eupatorio
Trochiſci de terra ſigillata
Trochiſci alhandar, id eſt de colocynthide
Trochiſci de capparibus
Trochiſci de karabe
Confectio ramich
Trochiſci de alkekengi
Trochiſci conſtrictiui Meſuæ in canonibus
SECVNDVM NICOLAVM
Trochiſci galliæ muſcatæ
Trochiſci de thyro
Trochiſci diaui. i. de violis
Trochiſci ſcillitici
Trochiſci andracharon
Trochiſci croci
Trochiſci hedychroi
Trochiſci diaçoralli
SECVNDVM RASIM
Trochiſci de myrrha ſm Raſim capitulo de ꝓuocatione menſtruorũ
DE CEROTIS EMPLASTRIS & vnguentis ſecundum Meſue.
Hyſſopi cerotum deſcriptione philagrij

Vnguentum diaphenicon
Vnguentum baſilicon
Vnguentum ſandalinum
Infrigidans Galeni
Diaquilon magnum
Diaquilon album
Diaquilon gummatum magiſtrale
Emplaſtrum de ſinapi
Emplaſtrum diaphœnicon
Emplaſtrum de meliloto
Vnguẽtum tripharmacon, id eſt de lithargyrio
Vnguentum egyptiacum
Emplaſtrum apoſtolicon
Emplaſtrum oxycroceum
Emplaſtrum ceroneum
Vnguentum marciaton
Vnguentum arigon
Vnguentum dialtea
Vnguentum citrinum
Vnguentum populeon
SECVNDVM RASIM in chirurgia ſua
Vnguentum de ceruſſa
Vnguentum de calce
SECVNDVM AVICEN. nam in antidotario.
Vnguentum apoſtolorum
DE OLEIS SECVNDVM Meſue.
Oleum de amygdalis amaris
Oleum de amygdalis dulcibus
Oleum laurinum
Oleum roſatum
Oleum chamæmilinum
Oleum violatum
Oleum de lilio
Oleum irinum
Oleum ſambucinum
Oleum de cheiri
Oleum de papauere
Oleum de citonijs
Oleum de ruta
Oleum nardinum
Oleum maſticinum
Oleum coſtinum
Oleum de croco
Oleum de piperibus
Oleum de euphorbio
Oleum vulpinum
Oleum de ſcorpionibus
Oleum de ouis
Oleum de iunipero
Oleum de lateribus
Oleum de capparibus
Oleum de caſtoreo
Oleum de tartaro

Oleum de terebinthina
DE SPECIEBVS SIEF ſecundum Meſue de ęgritudinibus oculorum.
Sief album cum opio
Sief citrinum
Sief de ſpica
Sief de plumbo
Sief de thure
Sief viride
Sief memithe deſcriptione alkanomoſali de baldach
Sief memithe ſecundum Raſim & Seruitorem ſic fit
Succus memithe in ſole deſiccetur, & ex eo formẽtur magdaleones par ui ſicut ſunt trochiſci, & ſeruentur
DE CONSERVIS DE zuccaro.
Conſerua roſata. i. ex roſis facta, & vocatur zuccarum roſatum
Conſerua diaboriginata
Conſerua bugloſſata
Conſerua violata
Conſerua meliſſata
Conſerua maluata valẽs ad aſthma
Et omnes prædictæ conſeruæ fiunt ſicut dixi de roſata, poſsũt fieri de floribus & folijs
DE CONSERVIS de melle
Mel roſatum colatum
Mel violatum
Mel maluatum
Mel geneſtratum
Aqua mellis, & dicitur hydromel
Rodomel. i. mel roſatum cum folijs
Mel nucum ad aſperitatẽ gutturis, & ſynanchen
Mel cãne valet ad tuſsim, & ad aſperitatem gutturis & pectoris, & ex eo fit zuccarum
Zuccarum rubeum, et eſt valde abſterſiuum & mundificatiuum
Zuccarum vnius coctæ
Zuccarum duarum coctarum
Zuccarum tabarzet, id eſt trium coctarum.
DE SPECIEBVS CANDI
Zuccarum candi ſimplex
Candi roſati
Candi violati
Candi de ribes

Et ſic eſt finis huius vtiliſſimi tractatus.

ABHENGVEFIT LIBELLVS in quo de ſimplicium medicinarum virtutibus in generali & ſpeciali, breuiſſime, & ordinatiſſime pertractat.

EX antiquorum libris hunc aggregaui librum in virtutibus medicinarum & ciborum, in quo mentem meam diu fatigaui, & poſui ipſum occupationē meam, effundendo preces Deo altiſſimo, in eo ꝙ Deo ſublimi & glorioſo appropinquatur, quia per ipſum iuuamentum cōe & proprium ſperaui, vltra illud quod in cognitione illius eſt de iuuamento magno in arte medicinæ. Medicinæ autem intentio eſt ſanitas, & eſt ſm duos modos, primus modus eſt cognitio complexionum corporū hominum, & ſecundus modus eſt cognitio medicinarum, & ciborum quorum cognitione exiſtit ſanitatis permanentia in ſano, & ipſius reditio ſuper infirmū, & ſunt materia curationis per medicinam & electarium eius. Qui autem virtutum medicinarum ſimplicium, & ciborum cognitionem vult habere, eſt indigens cognitione viarum, quibus earum virtutes & ipſarum operationes inueniuntur. Et hæ quidem viæ ſunt viij. Vna earum eſt, vt ſit medicina, cuius virtutem experiri vult aliquis, vacua à qualitae acquiſita accidentali. Cuius exemplum in medicina ſimplici eſt aqua frigida, quæ per accidēs calefacit corpus, qñ ſuper ipſum funditur: quoniam infrigidat cutem, & aggregat eam, & inſpiſſat ipſam: quamobrem coarctantur vapores: qui expirabant quare calefit corpns propter illud. et aqua calida infrigidat per accidens, quoniam rarificat corpus, quare expirant vapores calefacientes, & infrigidatur corpus. Et ſecunda eſt vt ſit ægritudo in qua experitur medicina ſimpliciter, ægritudo ſimplex, ſicut febris hectica. Et tertia eſt vt ea medicentur ægritudines contrariæ, donec certificetur. Et quarta eſt vt ſit virtus medicinæ, æqualis virtuti ægritudini quæ cum ea medicatur, donec declaretur operatio eius in ea ſufficienter. Et quinta eſt, vt conſideretur operatio medicinæ: an ſit operatio eius in calefactione, & infrigidatione hora qua recipitur. nam ſi non calefacit, niſi poſt ſpatium, cum in principio infrigidauerit, tunc calefactio eius non eſt niſi per accidens. et ſimiliter ſi etiam nō infrigidat niſi poſt ſpatium & iam in principio rei calefecit, tunc infrigidatio eius non eſt niſi per viam accidentis. Et ſexta eſt vt conſideretur operatio eius, an ſit operatio in omni corpore vna, & in omni hora, quare eſt eius infrigidatio & ipſius calefactio, res ſemper. nam ſi eſt illud, tunc operatio eſt per naturam. et ſi non eſt ita, tunc operatio eius eſt per accidens. Et ſeptima eſt vt ſit calefactio medicinæ, in illa re ad quam comparatur calefactio eius, aut ipſius infrigidatio in aliam. Nam ſi non comparatur eius calefactio, niſi ad corpus hominis, tunc oportet vt dicatur, ꝙ eſt calida ex via qua calefacit corpus hominis, non propterea ꝙ illud faciat in alia animalia, nam non oportet propterea ꝙ hyoſcyamus infrigidat corpus hominis, vt infrigidet corpus turdorum, quibus eſt cibus, neq; oportet etiam propterea ꝙ helleborus niger ſoluit hominem, & non nutrit ipſum, ſoluat coturnicem cui eſt cibus. et oleum nutrit hominem & non interficit eum: ſed interficit omne animal: cui non eſt ſanguis. Et octauo eſt vt diſtinguatur inter medicinam, & cibū. Sciatur ergo ꝙ medicina eſt illud quod calefacit: aut infrigidat corpus, qualitate ſua. Et cibus facit illud quoniam addit in ſubſtantia corporis, & augmentat ipſum. Inquit Gal. nos non nominamus totum quod facit ſubſtantiam ſtare noſtram, & augmentat nos cibum, & totum quod mutat naturam noſtrā, medicinam. Et ex viis iterum quibus extrahuntur virtutes medicinarum, & ciborū ſunt illæ aliæ, & ſunt quinq; quæ ſtant vtenti eis loco eius quo dicatur operatio eius, & quo multiplicatur eius ratiocinatio. Vna earum eſt via ſumpta ex velocitate alterationis rei, & difficultate alterationis eius. Et ſecunda eſt via ſumpta ex velocitate coagulationis eius, & difficultate coagulatiōis ipſius. Et tertia eſt via ſumpta ex ſapore rei. Et quarta ex via ſumpta ex odore rei. Et quinta eſt via ſumpta ex colore rei. Prima autem quæ eſt ex velocitate alterationis, & difficultate eius eſt, ꝙ omnis medicina, cuius alteratio eſt velox ad naturam ignis, eſt calida potentia. Veruntamen non eſt neceſſarium, vt iſtud ex medicinis, cuius hæc eſt via calefaciat corpus hominis: immo non oportet neceſſario, niſi quando eſt ſubtilis ſubſtantiæ, ſolidum, durum in quo non ſunt vacuitates. quoniam quando eſt craſſæ ſubſtantiæ, aut eſt rari corporis, poſſibile eſt, vt ignis reſoluat iſtud, & conuertat ipſum ad naturam ſuam velociter, & caliditas corporis non faciat iſtud cum eo. fit ergo per hanc cauſam, quia non calefacit corpus. Et ſcitur ꝙ medicina, in qua agunt duæ caliditates, caliditas ignis, & caliditas corporis hominis, non eſt niſi ſubtilis ſubſtantiæ, rari corporis. ſ. caliditas ignis, poteſt ſuper eam & vincit eam velociter. ſ. ſcitur ex duobus rebus: quarum vna eſt oleum, & altera harundo ſicca, & pilus. In oleo quippe quando approximatur igni, inflammatur in eo. et quando occurrit corpori hominis nō calefacit ipſum calefactione manifeſta velociter. Et oleum quidem inflammatur velociter, & non calefacit corpus hominis, qñ oleum eſt viſcoſum & craſſæ ſubſtantiæ. cum ergo occurrit corpori, adhæret ei, & fit difficilis ſeparatio eius ab ipſo, qñ non eſt poſſibile, vt attenueſ, & ſubtilieſ per aerē velociter: & penetret, & perueniat ad interiora corporis. Et ſignificatio illius eſt, quia qñ tu ponis in vaſe ſup ignem, aquā & oleum, & decoquis vtrūq; finitur aqua, & remanet oleum vltime. Et harūdo & pilus qñ occurrit corpori hominis non calefaciunt ipſum. Et ſcitur ꝙ medicina eſt ad quā pperat ignis, & non calefacit corpus hominis, ex duabus rebus. Quarū vna eſt ſubſtantia caliditatis, & ſecunda eſt natura materiei. Ignis verò eſt ſubtilior res, & calidior qui ſubmergitur in corporibus de proprietate quorū eſt, vt adurat ea, donec perueniat ad profundum earum in ſpatio breui, & fit facilis eius penetratio per ſeparationem partium earum, & earum ſubtiliationem, & conuerſionem earum ad naturam ſuam. At verò caliditas corporū hominum non eſt niſi vaporoſa, craſſa, debilis, non valens agere in ea hora qua occurrit eis operationem, qua renouet ea, & conuertat ipſa ad naturam ſuam. & omnia quidem quæ calefaciunt corpus, indigent vt in ea agat caliditas corporis in primis, & mutet ea, donec ea redeant poſt illud & calefaciunt corpus, hæc eſt ergo cauſa quæ eſt propter ſubſtantiam caliditatis. Cauſa autem quæ eſt ex natura materiei eſt ꝙ iſta duo. ſ. harundo & pilus non eſt in eis poſſibile vt diuidantur, neq; terantur neq; frangantur per attritionem, fractura qua fiant in termino pulueris. Omne verò de quo eſt voluntas vt calefaciat corpus, indiget vt diuidatur in minores partes, quæ ſunt donec fiat ei facile ſuſcipere operationem caliditatis corporis, & impreſſionem eius in ipſo, & mutationem eius qua mutat ipſum. Et ex cauſa hac fit ꝙ calamus aromaticus calefacit corpora hominum, pluſquam calefaciat ea ex ſpeciebus calami quæ ſunt apud nos. Secunda autem eſt aſſumpta ex velocitate coagulationis & difficultate eius. Dico ergo quod iſtæ duæ viæ ſunt neceſſariæ ante inquiſitionem de virtutibus medicinarum, & ciborum. Veruntamen prima quæ eſt aſſumpta ex velocitate alterationis eius & difficultate ipſius, non eſt neceſſaria niſi in conſideratione in eſſe medicinarum calidarum potentia. Et ſecunda quæ eſt ſumpta ex velocitate coagulationis, & difficultate eius, non eſt neceſſaria niſi in conſideratione in eſſe medicinarum frigidarum potentia. & ſecundum hoc quando ſunt duæ res, eſſe quarum in craſſitudine ſubſtantiæ & ſubtilitate eius currit ſecundum ſimilitudinem vnam, tunc illa earum quæ difficilior fuerit ad coagulationem per frigus, eſt caliditas complexionis earum. & quando ſunt duæ res quarum eſſe in

ſubtilitate ſubſtantiæ & craſſitudine eius non currit ſecundum ſimilitudinem vnam. Et ſi eſt craſſitudo ſubſtantię earum vnius ſecundum frigiditatem, tunc alterius vtrunque ſimul coagulatur ſecundum ſimilitudinem vnam. Verumtamen vnam earum, & eſt quæ eſt craſſioris ſubſtantiæ, ęſtimat aſpiciens eam. quia eſt vehementioris coagulationis. Cauſa in illo eſt durities ſubſtantiæ craſſæ, quamuis frigus complexionis vnius earum ſit vehementius, craſſitudine alterius. Et in illis quæ ſunt ſecundum contrarium, non eſt poſſibile vt ſit coagulatio earum vtrarunq; in quantitate temporis vnius, immo oportet vt illa quæ ex illis duabus eſt frigidioris complexionis, aut craſſioris ſubſtantiæ, coaguletur in ſpatio temporis minoris, & ſit coagulatio illius quæ eſt minoris frigoris, & minoris craſſitudinis amborum in ſpatio temporis longioris. Et ſimiliter currit res etiam in hoc, vt ſit vna illarum durior multum, & durior parum compare ſua. Illud enim non accidit ei, niſi ſecundū quantitatem ſuperfluitatis eius in vno duorum modorum neceſſario. Intentione quæ eſt ſumpta ex ſapore rei quæ guſtatur, dico quia corpora ſint compoſita ex elementis, et elementa ſint inæqualium quantitatum in compoſitione corporum, propter diuerſitatem quantitatum elementorum, & in omni compoſitione earum ſint proprietates multæ, fiant vt ſaporibus etiam propter diuerſitatem harū quantitatum proprietates multæ, & cum ſint ſapores multi, neceſſarium eſt inſtrumentum, quo diſtinguatur inter illum qui ex eis eſt conueniens, & illum qui eſt inconueniens corpori. Nouit ergo creator benedictus & ſublimis illud inſtrumentum linguam. Et poſuit eam multi ſenſus, & poſuit illud quod continuatur ei ex neruis multi numeri. Quod eſt quia continuātur ei ſex nerui, vt propter id quod eſt ei de ſuperfluitate ſenſus diſtinguatur per eam, inter id quod occurrit ei de calido, & frigido, & humido, & ſicco, & diſtinguatur inter conueniens & inconueniens corpori. & cum res cōueniētes corpori ſuperfluant, & ſint quædam earum plus cōuenientes naturæ corporis: et quædam earū magis, diuerſæ naturæ corporis, & quædam earū minus, & oportet vt ſint qualitates rerum quæ guſtantur multæ. ſ. ſapores earum: dico ergo, quòd ex ſaporibus compoſiti ſunt infiniti, qui nō fiunt niſi additione & diminutione in cōpoſitione: Singulares aūt ſimplices, ſunt octo. Et ſunt ponticitas, & amaritudo, & acuitas, & acetoſitas, & ſtipticitas, & ſalſedo, & vnctuoſitas, & dulcedo. Et fiunt iſti guſtus ex diuerſitate ſubſtantiæ corporis, quod guſtatur, in ſubtilitate, & craſſitie, & ex diuerſitate cōplexionis eius. diuerſitas aūt ſubſtātiæ corporis eſt, qm̄ ſi eſt craſſa, fit cauſa craſſitiei eius, aut dulcis aut ponticus, aut amarus: et ſi eſt ſubtilis, fit cauſa ſubtilitatis eius, aut acutus, aut acetoſus, aut vnctuoſus: et ſi eſt media inter ſubtilitatem & craſſitiem, fit aut ſtipticus, aut ſalſus. Ex diuerſitate aūt cōplexionis fiūt, qm̄ ſi complexio ſubſtantiæ eſt calida, fit guſtus eius, aut amarus, aut acutus, aut ſalſus. Et ſi cōplexio eius eſt frigida, fit guſtus eius, aut ponticus, aut acetoſus, aut ſtipticus. Et ſi complexio eius eſt media inter calidum & frigidum, fit ſapor eius aut dulcis, aut vnctuoſus. Compoſitio aūt ſpecierum ſubtilitatis ſubſtātiæ & craſſitudinis eius cum ſpeciebus caliditatis cōplexionis ſubſtantiæ, & frigiditatis eius, facit nouem ſpecies cōpoſitionis. Quarum vna eſt ſpecies, cui non eſt ſapor ex corporibus, & eſt media inter ſubtilitatem partium & craſſitudinem earum, & inter cōplexionē frigidam & calidam. Et octo ſpecies reliquæ ſunt illæ quibus ſunt guſtus. Nam ex complexione ſubſtantiæ craſſæ cum complexione frigida generatur ſapor ponticus. Et cum complexione ſubſtantiæ craſſæ cum complexione calida generatur ſapor amarus. Et ex complexione ſubſtanſtantiæ craſſę cum media inter calidum & frigidum generatur ſapor dulcis. Et cum compoſitione ſubſtantiæ ſubtilis cum complexione calida generatur ſapor acutus. Et ex compoſitione ſubſtantiæ ſubtilis cum complexione frigida generatur ſapor acetoſus. Et ex compoſitione ſubantiæ ſubtilis cum media inter calidam & frigidam, generatur ſapor vnctuoſus. Et ex compoſitione mediæ inter craſſitudinem & ſubtilitatem cum complexione frigida, generatur ſapor ſtipticus. Et ex cōpoſitione mediæ inter craſſitudinem & ſubtilitatem cum complexione calida generatur ſapor ſalſus. Dico ergo in diuiſione guſtuum, q̄ omne quod occurrit linguæ, aut nō agit in ſenſum guſtus, aut agit in ipſum. Si ergo non agit in ipſum, nominatur reſiens, & eſt illud cui non eſt ſapor. Aut eſt ſimplex, ſicut aqua quę eſt elementum, aut corpus compoſitum ſuper quod non vincit calor neq; frigiditas, ſed eſt temperatum, aut decliue parum per ab æqualitate ad frigidum, ſicut ſunt medicinæ quæ nominantur appellatiuæ.

Medicinæ oppilantes duplices.

ET oppilatiuæ ſunt ſm duos modos. Modus primus eſt terreſtris ſiccus, qui exiccat corpora, ſicut amylū, & tutia, & ceruſſa plumbi, & cadmia, & calx abluta & hæmatites, quādo abluitur vnūquodq; horum ablutione decenti, & quæ fiunt eis ſimilia. Secundus eſt viſcoſus, humidus, qui humectat corpora, ſicut oleum ſaporitum. & albugo oui, & caſeus recens, & pingue ex corpore porci, & cera ſaporita abluta colata: & ſicut malua agreſtis, & domeſtica, & interior pars cucurbitæ, & raſura eius. Et iſta diuerſificantur in viſcoſitate ſua: quoniam ſuper albuginē oui terreſtreitas eſt magis vincens, & ſuper oleum ſaporitū acritas eſt magis vincens. Quod autem non agit in ſenſum guſtus, quoniam eſt ſimplex, eſt ſicut aqua. Et ſenſus eſt cōpoſitus. Simplex verò non efficit in compoſito operationem compoſiti, propterea q̄ nulli rei agenti naturali ineſt, vt agat niſi in eo quod eſt ei ſimile potētia, vt extrahat illud ad effectum: neq; patiatur etiam niſi quod eſt ſimile. ſimiliter ſimile non recipit niſi quod in eo eſt potentia. ſaporem autem ſimplicem impoſſibilem eſt eſſe in compoſito neq; potentia neq; actu: & propter iſtud non recipit ipſum neq; alterat ad ipſum eum, ſicut eſt eius alteratio ad compoſitū ex eo: propter cōuenientiam eius ad ipſum in compoſitione. Quod ſi agit illud quod occurrit linguæ in ſenſum guſtus aliquid: tunc ipſum, aut facit in eo nocumentum, aut facit in eo delectationem. Quod autem facit in eo delectationem eſt illud, quod eſt dulce, et delectat ipſum, & eſt ſimile complexioni corporis hominis, & eſt calidū & humidum cum æqualitate. Facit ergo in lingua ex delectatione ſimile ei quod fit in reliquo corpore ex delectatione qm̄ occurrit aqua tepida. Illud autem quod ſm hanc complexionem, ſi aqua ſuper ipſum eſt magis vincens, nominatur dulce. Et ſi aer ſuper ipſum eſt magis vincens, nominatur vnctuoſum. Et omnis cibus delectabilis non nocens ſenſui, eſt aut dulcis, aut vnctuoſus, aut aggregat vtrunq; ſaporem. quod autem ex cibis eſt quem cooperit ſapor alius ab iſtis duobus, non aſſimilatur, & nō adminiſtratur niſi cibus & medicina: quod aūt efficit leſionē in lingua trahit ipſam mordicādo eā, vel per mordicationē quā facit ei. Sed mordicatio eſt ſpecies ſolutionis continuitatis: aut per ſuperfluam ſeparationē, ſicut calidū efficit, aut per ſuperfluam aggregationē, ſicut frigidū. ſeparatio aūt calidi eſt, aut cum craſſitudine & terreſtreitate, aut cum ſubtilitate & igneitate. & ſeparatio quidem calidi cum craſſitudine & terreſtreitate quod ſeparat vehementer, & nominatur amarus. Aut talis q̄ ſeparationem efficit infra vehementem, & nominatur ſalſus. Et ſeparatio calidi cum ſubtilitate & igneitate nominatur acutus. Et aggregatio quidem frigidi, aut eſt cū craſſitudine & terreſtreitate, aut cum ſubtilitate & aquoſitate: aggregatio verò eius cum craſſitudine & terreſtreitate, qm̄ vehemētē efficit aggregationē, nominat ponticus. Et ſi facit aggregationem, quæ ſit infra vehementiam, nominatur ſtipticus. Aggregatio frigidi cum ſubtilitate & aquoſitate, nominatur acetoſus. Iam ergo manifeſtum eſt, q̄ ſapores ſunt octo, amarus, & ſalſus, & acutus, & ponticus, & ſtipticus, & acetoſus, & dulcis, & vnctuoſus. Nam illud quod aggregat linguam, & exiccat eam, & coarctat ipſam,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1037 sur 1089

& exaſperat, & non in eo quod apparet tantum facit aggregationem æqualem ab omni latere ſicut frigidum. In mordicatione facit aggregationem uſque ad profundum eius inæqualem, & propter id facit aſperitatem eius, & exiccat eam. ſi facit eas operationes operatione ſorti, nominatur ponticus. Et ſi facit operationem non fortē, eſt ſtipticus. Et quando non efficit aliquid eorum, quæ diximus immo contrarium illius, & abluit linguam & abſtergit quod eſt in ea, donec ſi adhæret ei aliqua ex rebus ſtipticis abſtergit eam & abluit ipſam, nominatur ſalſus. Et ſi eſt abſterſioni eius ſuperfluitas uirtutis donec addat ſuper operationem ſalſi, nominatur baurachius. Et quando abſtergit plus, q̄ illud quod abſtergit ſalſus & baurachius donec exaſperet linguam exaſperatione uehementi lædente, nominatur amarus. Et quando contingit q̄ quādo occurrit linguæ facit in ea mordicationem & corroſionem cum caliditate uehementi, nominatur acutus. Et q̄ mordicatio quā facit eſt uacua a caliditate quā facit acutus, & cum illo facit in eo cui occurrit ſimile ebullitioni, nominatur acetoſus. Et quando contingit q̄ quando occurrit linguæ rectificat ex eo quod corruptum eſt, & ſedat & lenit aſperitatem eius, & fit ſicut unguentum, quod replet vacuitates & impinguat maciem, tūc ſi occurſus eius ad ipſam eſt cum delectatione linguæ, nominatur dulcis. Et ſi non delectet ipſam delectatione dulci, nominatur unctuoſus. Et ſicut baurachius eſt de genere ſalſi, ſimiliter ſuauis, vel ſaporitus eſt de genere dulcis, quādo efficit operationem dulcis ex lenificatione & ſedatione. Veruntamē inſuaui permiſcetur humiditas aquoſa multa, & tunc minuit eum a dulcedine ſua.

Saporum operationes.

Ponticus ergo terreſtris, qui aggregat & infiltrat, & cōſtringit poros, & præparat ſicut coria præparantur, & craſſat, & infrigidat, & exiccat. Et amarus eſt terreſtris, calidus, igneus, qui mūdificat meatus, & abſtergit & ſubtiliat, & incidit craſsitiem, & calefacit non vehementer, & properat cum ſanguine ad aduſtionem, & malitiam, & multiplicat in eo choleram citrinam, quoniam calefacit ſanguinem, & exiccat ipſum exiccatione & calefactione forti. Acutus eſt igneus qui ſubtiliat & mundificat, & calefacit uehemēter, & attrahit, & reſoluit, & adurit. Et acutus quidem calefacit pluſquam amarus: propter illud ergo excitat caliditatem, & inflammat corpus velociter. & adurit ſanguinem & ipſum mouet, & facit declinare ipſum in primis ad choleram citrinam, deinde ad melancholiam. Et acetoſus eſt frigidus aquoſus. veruntamen nō eſt cum forti frigore. refrenat choleram & ſanguinē, & ſtringit ventrem, quando ſtomachus & inteſtina ſunt munda, & ſubtiliat ea, & ſoluit ipſa quando ſunt in eis phlegmata multa, & infrigidat corpus, & incidit, & ſubtiliat, & aperit, & mundificat meatus, & expellit, & infrigidat in totō illo. Stiptici vero operationes ſunt infra operationes ponticī, qui infrigidat corpus, & exiccat ipſum, & minuit carnem eius, & ipſius ſanguinem, ſi aſsiduetur, & confortat ſtomachum, & ſtringit ventrem ſecundum plurimum, & generat ſanguinem melancholicum, & infirmat magnitudinem factam in hepate proprie, & nocet neruis, & membris neruoſis omnibus & ſuperfluit in exiccatione corporis. Veruntamen excitat appetitum ad cibum fortitudine ſua. Salſus uero eſt terreſtris, calidus, ſiccus, non igneus qui aggregat, & oppilat, & exiccat, præter quod calefaciat uehementer. Dulcis autem calidus, temperatus in illo mollificat, & digerit, præter q̄ calefaciat manifeſte, & ſoluit ventrem, & mollificat ſtomachum, & eſt conueniens pectori & pulmoni, tenerum efficit corpus, & multiplicat ſperma, & aſsiduatio eius multiplicat cholerā & ſanguinem, & commouet ægritudines factas ex eis, & generat oppilationem & apoſtemata in hepate, & ſplene præcipuē, quando membra ſunt præparata ad illud. ſicut fit in febrientibus, & habentibus hepata calida. Vnctuoſus uero eſt aquoſus, aereus, qui humectat & lenit, & mollificat præter q̄ calefaciat manifeſte, & mollificat ſtomachū & ſoluit uentrem, & facit velociter ante ſufficientiam cibi, & præcipue febricitantes, & habentes hepata calida, & ſtomachum calidum, & lenit ventrem, & humectat ipſum, & addit in plegmate: & retardat cogitationem, & multiplicat ſomnum. Et dico, q̄ ponticus & acetoſus in frigore ſunt æquales. Veruntamen ponticus eſt craſſus, terreſtris. Et acetoſus eſt ſubtilis, aquoſus. Et plurimum operationis pontici eſt in manifeſto corporis, quoniam eſt tardæ penetrationis. Et plurimum operationis acetoſi eſt in profundo corporis, quoniam penetrat in corporibꝰ ſenſibilibus velociter. dulcis autem, & amarus ſunt calidi. Veruntamen dulcis in caliditate ſua eſt humidus: Et ſimiliter unctuoſus. Et propter illud ſunt conuenientes naturæ hominis, nutrientes ipſum, cum corpus hominis ſit tēperatum in caliditate & humiditate. Amarus autē eſt calidior dulci, & ſiccior eo, quoniam quando ſuperfluitat, fit in decoctione omnis dulcis cum igne, aut decoquit ipſum amaritudo. Et inueniuntur amarus & dulcis abſtergentes. Veruntamen dulcis abſtergit abſterſione temperata, & non ſoluit continuitatem, immo humectat. Et amarus abſtergit abſterſione inæquali, & ſoluit continuitatē. Et quando ſoluit continuitatem nō delectat, immo lædit. Veruntamē caliditas eius eſt minor caliditate acuti. & eſt craſſus, ſiccus, terreſtris. Cum ergo ponitur in vlceribus abſtergit ea, & minuit carnem natam in eis. Et quando bibitur incidit craſsitudinem ſuperfluitatū, quæ ſunt in venis. Et propter illud prouocat menſtrua, & iuuat ad ſpuēdum ſaniem, & humiditatem craſſam ex capite & pectore, & confert ſodæ. Et ſignat ſuper ſiccitatem eius, quoniā non putrefit, neq̄ generantur ex eo vermes. neq̄ nutrimētum ex eo fit, quando eſt amarus pure: Acutus autem & ſalſus ſunt calidi & ſicci ſicut amarus. Veruntamen acutus eſt plus calidus, & ſubtilior eorum, quoniam eſt igneꝰ. Et propter illud corrodit, & adurit & liquefacit. Sed ſalſus eſt terreſtris, calidus. Veruntamen caliditas non efficit in eo operationem ſuam quam efficit in amaro, neq̄ ſubtiliat eum, ſubtilitate qua ſubtiliat amarum. Et propter illud ſalſus eſt minoris caliditatis, q̄ amarus per gradum. fit ergo ſalſus in gradu ſecūdo, & amarus in gradu tertio. Antiqui autem contenti fuerunt, vt ponerent. iiij. gradus in virtutibus medicinarum & ciborum. Cum ergo auditur ſermo eorum calidum, aut frigidum, aut humidū, aut ſiccum, ipſi non volunt illud niſi per comparationem ad complexionem corporis hominis ſani, cum ſit complexio temperatior complexionibus alijs, & propinquior eis ad æqualitatem & mediationem qualitatum quatuor. Et ꝓpter ſuperfluitatem corporis hominis ſuper reliqua corpora animalium ligatur cum eo intelligentia. Et propter ſuperfluitatem animalis ſuper plantas adinuenta eſt ei ſenſibilitas, plantis vero facta eſt natura. Et ſimiliter virtutes animæ & eius operationes apparent in meliore, pluſquā ſit earum apparitio in deteriore. Cum ergo inuenitur ex iſtis medicinis, & cibis aliquid, quod nō imprimit in ſenſum, nam fugat ipſum aliqua ſpecierum fugæ, tunc ipſum eſt conueniens corpori hominis, ſicut aqua tepida. nam ꝓpter conueniētiam ſuam complexioni corporis hominis in æqualitate, inuenimus ſenſum delectari tepore eius, & recipit eam deſiderio. Et quando inuenis aliquid quod in ſenſum aliquam efficit impreſsionem, ſed tamen illa impreſsio eſt ſine leſione, neque eſt horribilis naturæ, tunc ſcias, q̄ iā receſsit a cōplexione corporis hominis in qualitate, quæ apparet ex eo per gradum vnum, & eſt prima.

Saporis pōtici operationes.

Saporis amari operationes.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1038 sur 1089

Et quod in eo est mutat corpus ab æqualitate, veruntamē cum mutatione manifesta: quare indiget in mutatione ei⁹ tempore, sicut sunt dulcedo & vnctuositas, vtræque enim sunt calidæ in gradu primo. Et quando inuenis aliquid cui us additur impressio, & fugat sensum manifeste, quamuis non appareat ei nocumentum, neque dolor, scias, quòd iam additur reflexio â complexione corporis hominis per duos gradus, & est secundus: & quod in eo est, quod mutat corpus mutatione manifesta, quæ non est cum vehemē tia sicut salsedo & acetositas, ita quòd salsedo sit in gradu secundo caliditatis, & acetositas in gradu secundo frigiditatis. Et quādo inuenis aliquid cuius impressio iam addit virtutem & multiplicat, & facit dolorem, & læsionem, & fugat sensum fuga forti, scimus, quòd reflexio eius â complexione corporis hominis iam fit ad gradum tertium. Veruntamen, quamuis mutet corpus mutatione vehemēti, tamen non est corrumpens sicut amaritudo. Ipsa namque est in gradu tertio caliditatis. Et quando inuenis aliquid cuius operatio additur, & superfluit donec corrumpit complexionem corporis hominis, uel cum superfluita te separationis, si est calidum, aut per superfluitatem aggregationis, si est frigidum, scimus, ꝙ reflexio eius â complexione corporis hominis iam superfluit & additur, & peruenit ad quartum gradum, & est quod mutat corpus mutatione corrumpente sicut acuitas. ipsa enim corrumpit cum adustione, & est in quarto. Inquit Galen. & ficitas quādo est in gradu quarto, efficit operationem acuitatis. Antiqui vero conuenerunt super hoc, vt starēt apud gradum quartum, & non cogitauerūt in eo, quod est post eum, quia non inuenerunt ad illud formam conueniētem in operatione in qua fit possibile cogitationem incedere. Veruntamen diuiserunt hos quatuor gradus in tres ordines, primum, & medium, & postremū. dixerunt ergo principium gradus, & medium eius, & postremum eius. verum possibile est, ut sint inter hos tres ordines, media occulta sensui corporeo, & propter illud dimisit intellectus eorum rememorationem & non fecit super ea cadere nomen. Quarta autem est, quæ sumpta est ex odore ei⁹. Dico ergo, ꝙ odor secundum plurimum est conueniens sapori. quod est, quia plurimum saporis imprimit in sensum olfactus sicut imprimit sapori sensum gustus, verbi gratia ex aceto & omnibus rebus acetosis & acutis, sicut allium, & cæpe suscipit sensus olfactus simile ei, quod recipit sensus gustus, & in quibusdam rebus diuersus fit odor a gustu, & prçcipuè in illis, quæ ex medicinis sunt boni odoris, verbi gratia rosæ odor diuersus est a sapore eius. Quod est, quia in rosa inuenit gustus quiddam ponticum, & quiddā amarum, & quidam insipidum aquosum, & comprehēdimus illud per gustum, & non comprehēdimus hos sapores per odoratum. Veruntamen nos comprehendimus, quòd omnis res habens odorem bonum, est calidæ complexionis, subtilis substantiæ, quantitatem uero illius, aut eius compositionem cum frigido non significat tibi olfactus. per gustum uero est super fiduciam eius, quod gustas. & iterum odor non significat nisi super illud quod ex vapore resoluitur de medicina. sed vapor nō resoluitur ex omnibus partibus odorati. Quod si resolueretur ex omnibus non esset motio eius quo mouet olfactum, & operatio eius in eo, motio & operatio una. sensus uero gustus non est taliter. odor ergo antecedit ad sensum olfactus ex superficie medicinæ, & non resoluitur ex omnibus rei odoratæ. Et si resolueretur ex eis omnibus non occurreret sensui olfactus in hora una. Et tu quidem quando gustas rosam, iudicas ꝙ isti sapores sunt in ea. Et quando olfacis eam non iudicas, quòd sunt in ea. Quinta uero est sumpta ex colore rei, & est, quia si rosa rubea est in colore suo, & cerusa est alba, non tamē omne rubeum est calidum, neque omne album est frigidum. Nix enim & calx, & sambucus, & piper album, & gypsum, & carthamum, & helleborus albus, & amylum, & lac. ista omnia albi sunt coloris, sed diuersarum uirtutum contrariarum. Iudicium ergo super uirtutem medicinæ, ex calore eius, longinquius est a verificatione, quām iudiciū ex sapore eius. Cuius exemplum est illud quod præmissum est ex hoc, quòd in colore vno sunt medicinæ, calidæ, & frigidæ & humidæ, & siccæ: verum certificatur ex colore, ꝙ vinum, & mel, & cæpe, & vua, & ficus, & quæ sunt eis similia, quanto plus est vnūquodque uehementioris albedinis, est minoris caliditatis. Et omne quod est vehementioris citrinitatis, aut rubedinis, aut nigredinis, est decliuius ad caliditatem. Et similiter rosa, & quæ sunt ei similia. Nam rosa quanto plus est vehementioris albedinis est frigidior. Et similiter est res in tritico, & faba, & faseolis, & lentibus, & cicere, & omnibus seminibus, & floribus, sicut lilium album, & citrinum, aut rubeum, & quod est citrinum, aut rubeum, est vehementioris caliditatis, quam album.

Sermo in appropinquatione medicinæ ex corpore.

QVando vis cognoscere uirtutem rei tunc incipe uirtutem eius, & experire uirtutem eius cum re cui adiungitur, & operare, ut discernas medicinā agētem cum substantia sua ex eo, ꝙ preces ex rememoratione nostra Deo sint. Volo ponere aquam subiectum nobis, vt inquiramus de ea. Nam qui ex vulgo infirmi sunt, eam accipiunt, & sani, & vinum indigens est ea. Comparamus ergo eam in primis ad corpus temperatum, quod non est frigidum ualde, neq; calidū, deinde comparamus eam post illud ad illos quorum naturæ sunt malæ cōplexionis exeūtes a temperamento. Quoniam ergo facimus illud inueni mus aquam infrigidare corpus temperatum, & in tempore longo: & infrigidat illud quod est malæ complexionis velociter, & præcipue quando est aqua frigida. quando uerò est calida, infrigidat ipsum cum tarditate. Et si comparas aquam frigidam ad corpus adolescentis, calefacit corpus eius in tempore paruo. Et si appropinquas eam ad eum, qui habet ægritudinem simplicem calidam, aut frigidam, calidam, simplicem sicut febris hectica, & frigidam simplicem sicut febris accidens ex congelatione per niuem, infrigidat eū aqua infrigidatione manifesta. Et oportet, ut non sit frigus eius per accidens, sed per naturā suā. fortasse enim ægritudo est composita sicut apostema calidum. Cum ergo appropinquamus ei aquam efficit in ipso in primis operationem secundum modum naturalem, deinde in eo operationem aliam accidentalem. Et quando ægritudo est simplex, non efficit aqua in ea operationem accidentalem. Et tu quidem experire operationem medicinæ simplicis per operationem medicinæ compositæ, in ægritudine composita: ut est opium super apostema calidum. Et medicina quidem composita operatur in corpore plus, quam sit operatio medicinæ simplicis. exemplum quidem operationis compositæ in composito est psyllium, quod plus infrigidat corpora nostra, & abscindit sitim, quām aqua, quamuis aqua in natura sua sit frigidior psyllio quando est purę frigiditatis, quoniam est simplex. Et propter illud conuenere Philosophi super hoc quòd elementa non nutriunt corpus omnino, neque assimilantur alicui membrorum nisi mediantibus plantis, & sanguine, quoniam elementa propter propinquitatem suam ad plantas conueniunt cum eis, & permutantur ad eas, & plantæ propter propinquitatem suam ad sanguinem assimilantur etiam cum eo, & permutantur ad ipsum. Et sanguis propter propinquitatem suam ad membra

membra animalis aſsimilantur eis, & permutantur ad ea. Quoniam per eum eſt eorum virtus, & ipſorum eſſentia, longinquiores ergo res à cibo animalis ſunt elementa, cum ſint ſimplicia, quibus non ſunt ſapores. Et propter illud recipiunt ſapores omnes & apparent in eis, ſicut recipit aqua, cui non eſt color, omnes colores. Et propter illud facta eſt humiditas grandinea, in qua exiſtit viſus, ita quòd non eſt color, quare recipit colores. Et facta eſt lingua ſine ſapore. Et propter illud recipit ſapores. Et cum interiore parte palmæ hominis eſt plurimum ſenſus tactus, & eſt temperantius quod eſt in corpore. Cum ergo tu ponis aquam ſubiectum tuum, non mẽtitur ſenſus tuus. Et quidem experire aquam cuius vis experientiam imprimis cum ſenſibus tribus, per viſum, ne aqua ſit turbida, & per guſtum ne ſit ei qualitas ſalſa, aut alia, & per olfactum, ne ſit ei qualitas mala fœtida. Cum ergo eſt taliter, eſt aqua primitiua, munda, pura, hęc eſt ergo aqua frigida in natura ſua. Cum ergo tu calefacis eam, non eſt aqua ſola per calefactionem calefaciens, & comburens rem, ſed ſimiliter eſt opium, & pomum demonis, & mandragora, omnia quando calefacis ea, & appropinquas corpori hominis calefacis ipſum. & comburis illud etiam quando ſunt ſuperfluæ caliditatis, dico ergo ꝙ medicinæ omnes quarum tu vis experiri virtutes, quando tu ponis eas ſuper corpus hominis, oportet ne ſit caliditas accidentalis & frigiditas, & non aqua ſola ſed omnes res. Cuius exemplum ſit cera quam liquefacis cũ oleo ſaporito, & fricas eam, & infrigidas ipſam cum aqua & ponis eam ſuper membrum calidum, quare infrigidat ipſum & humectat illud, & non per frigus naturale, ſed per illud quod acquiſiuit à frigiditate aquæ frigidæ. Secundum hoc ergo exemplum inquire de rebus omnibus nam certificatur tibi quod vis de cognitione uirtutum medicinarum, & ciborum, quando approximabis corpori eius ex virtute accidentali.

ET oportet vt diſcernat qui vult cognitionem virtutum medicinarum & ciborum, illud quod dicitur in ea, ſcilicet ꝙ ex eis eſt calidum aut frigidum potentia & actu. Calidum ergo actu eſt ſicut caliditas exiſtẽs in igne, potentia vero caliditas exiſtens in pyrethro, & caſtoreo, & pipere, & q̃ ſunt in eis ſimilia. Et frigiditas actu eſt ſicut frigiditas exiſtens in glacie & niue, ſed potentia frigiditas exiſtens in opio, & pomo dęmonis, & mandragora. Et intentio ſermonis noſtri cum potentia eſt ꝙ res præparata eſt vt ſit actu. Et dicitur ſecundum duos modos aut per hoc ꝙ mutatur, aut ita vt generetur. Mutatio autem eius eſt, quando remanet ſpecies eius ſecundum ꝙ non remouetur, ſicut res alba fit rubea. Generatio autem eius quando alteratur & conuertitur, ſicut panis fit ſanguis, panis ergo eſt ſanguis potentia. Cum ergo alteratur & conuertitur, fit ſanguis actu, & non remanet panis ſecundum quòd fuit.

Et oportet vt diſcernat quia dicitur in re, quòd calefacit corpus ſecundum duos modos, aut quia calefacit ipſum ita quòd addit in qualitate caliditatis eius, et augmentat eam, aut quia addit in ſubſtantia eius. Si ergo addit in caliditate corporis, nominatur medicina calefaciens actu aut potentia, actu ſicut ignis. Et potentia per viam, quia eſt materia. Et hæc ſpecies aut eſt propinqua, ſicut venenum viperæ, aut minus propinqua, ſicut cantharides.

Et ſunt vtræq; corrumpentes corpus, & ſunt ex genere medicinarum interficientium plurimum, aut in paucitate propinquitatis ſunt, ſicut euphorbium, & pyrethrum, & caſtoreum. Et ſi addit in ſubſtantia corporis, tunc eſt etiam actu aut potentia, actu quidem ſicut puer teneri corporis quem applicat homo ſuo pectori, donec occurrat ſtomacho eius, potentia vero eſt ſicut cibus ſuperueniens corpori. Quod autem ſuperuenit corpori ex cibo, eſt ſecundum tres modos veniens, ita quòd vincit eum corpus, & eſt cibus, & veniens ita quòd vincit corpus, & eſt medicina, & veniens ita quòd vincit corpus in primis, deinde corpus vincit ipſum in poſtremo, & nominatur cibus medicinalis.

ET oportet vt diſcernat, quòd medicinarum ſunt quatuor genera, primum genus eſt quòd non mutat corpus. Et ipſum mutat corpus. Et hoc genus eſt perimens, aut cum caliditate, ſicut viperarum venenum, aut cum frigiditate ſicut opium. Et ſecundum genus eſt quòd mutat corpus, deinde ipſum, & mutat corpus, & corrumpit ipſum. Et hoc genus etiã mutat, aut ita quòd attenuat & ſubtiliat, ſicut eſt illud quod accidit ex hyoſcyamo aut ita quòd putrefacit, ſicut illud quod accidit ex cantharidibus. Et hoc genus etiam eſt corrumpens corpus. Et tertium genus eſt quod corpus mutat, deinde dedit ipſum, et mutat corpus, & calefacit ipſum calefactione vehementi, ſicut euphorbium & pyrethrum, & caſtoreum & piper. Et quartum genus eſt quod mutat corpus in primis, deinde corpus poſt illud mutat ipſum. Cum ergo mutat ipſum, addit ipſum in ſubſtantia caliditatis corporis, ſi eſt ex rebus calidis, ſuperfluam caliditatem, ſicut cepæ, allium, & ſinapis, & quæ ſunt eis ſimilia, & ſi eſt ex rebus frigidis ſuperfluam frigiditatem, ſicut lactuca, & ſimila hordei, & quæ ſunt eis ſimilia. Manifeſtum igitur eſt quòd genera medicinarum ſunt quatuor, quoniam rei ſuperuenientis corpori virtus ſi eſt cooperta à virtute corporis, & corpus agit in eam, deinde ipſa etiam agit in corpus, tunc eſt medicina abſolute. Et ſi eſt fortior corpore, donec non valeat corpus agere in eam neq; mutare ipſam, immo ipſa eſt mutans corpus, tunc ipſa proculdubio eſt medicina corrumpens & interficiens. Et ſi corpus eſt fortius ea, donec mutet ipſam & ſoluat eam, donec aſsimilet eam ſubſtantiæ ſuæ, tunc ipſa eſt cibus abſolute, quoniam cibus generat in membris corporis ſecundum diſpoſitionem aſsimilationis ſuæ cum eo impreſsionem, & mutat ipſum poſt hanc mutationem. Et hæc mutatio & impreſsio fortaſſe eſt manifeſta ſenſui, & fortaſſe non manifeſta in principio rei, ſed declaratur poſt ſpatium longum. Et quod ex cibo imprimit in corpus impreſsionem manifeſtam, nominatur cibus medicinalis, ſicut lactuca ex frigidis, & allium ex calidis. Hæc enim duo antequam digerantur, mutant corpus, lactuca igitur infrigidat, & propter illud dormire facit, & alleum calefacit, & propter illud facit ſitire. Deinde vtræq; poſtquam bene digeruntur, addũt in quantitate ſubſtantiæ corporis tantum, præter quòd mutet ipſum in qualitate ſua.

De cognitione virtutum medicinarum.

Et oportet vt ſcias quòd cognitionis virtutum medicinarum & ciborum ſunt tres ordines. Ordo primus eſt cognitio calidi, & frigidi, & humidi, & ſicci. Et ordo ſecundus eſt cognitio digeſtiui ex eis, & lenitiui, & indurantis, & oppilatiui, & aperientis oppilationem, & abſterſiui, & rarificatiui, & inſpiſſantis, & aperientis orificia venarum, & conſtringentis ea, & comburentis, & putrefacientis, & minuentis carnem, & conſolidantis, et attrahentis, & ſedantis dolorem.

Sermo in maturatiuo.

Maturatiuum eſt calidum & humidum, cuius caliditas eſt æqualis ſuperfluitatibus, quæ eo curantur, neq; minuitur ex humiditate eius aliquid. Et maturatiuum quidem cum æqualitate ſua corpori in caliditate & humiditate, oportet vt ſit oppilatiuum, viſcoſum, quoniam quando oppilat poros corporis coarctat ſpiritum innatum per quem fit digeſtio, & reliquæ operationes naturales. Et eſt ſicut oleum concuſſum cum aqua calida, & farina tritici decocta cum aqua calida, & panis & oleum, & pinguedo porci, & pinguedo vituli, & pix, & reſina pini, & butyrum rubeum. Iſta quando iungũtur cum oleo calido & thus, & colophonia, & ſeſamum, iſta quando impinguantur & caulis decoctus cum butyro cocto, & quæ ſunt eis ſimilia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1040 sur 1089

Sermo in leniente.

Leniens autem est etiam calidum. Verumtamen est plu
ris caliditatis parum, q̃; corpus cuius lenit duritiem, et plu
ris siccitatis. Et propter illud, quod im membro quod in-
diget medicina leniente, est durities, & durities quæ indi-
get medicina leniente est accidens à chymo frigido cras-
so viscoso, tunc indiget medicina, in qua sit caliditas, quæ
liquefaciat illum chymum, & resoluat ipsum & finiat ip-
sum, & non oportet vt caliditas sit superflua, vt non fi-
niat subtile, & dimittat crassum in lapidem verti, & non
resoluatur. Oportet ergo vt sit caliditas eius in gradu se-
cundo, & in principio tertij, & siccitas eius iterum non
oportet, vt sit superflua, immo in gradu primo, sicut sunt
folia alteæ cum butyro cocto, & mastix cum butyro cru-
do, & bdellium & styrax liquida, & aqua rosata, & am-
moniacum, & kelkalibat, & hyssopus humida, & quæ
sunt sicut illa, & medulla ossis vituli, & medulla ossis cer-
ui, & medulla ossis cameli, & pinguedo gallinæ, & pin-
guedo capræ, & pinguedo anseris, & mucilago alteæ, & F
mucilago seminis lini, & mucilago fœnugręci, & quę sunt
eis similia.

Sermo in indurante cum frigore.

Indurans cum frigore est sicut portulaca, & psyllium,
& alta halub, & quæ sunt eis similia ex solatro.

Sermo in oppilante.

Et oppilans cum frigore est medicina, quæ oppilat po-
ros corporis oppilatione absq; apertione. Et est procul du
bio, aut terrestris, aut viscosa non mordicans, quoniam
si est mordicans non fit, vt figatur in poris, quoniam li-
quefacit ex mẽbro aliquid, aut attrahit ad ipsum aliquid
quare resoluitur & currit. Oportet ergo ne sit sapor om-
nino, neq; caliditas vehemens, neq; frigiditas vehemens.
Terrestris quidem est sicut amylum, & tutia, & cerussa
plumbi, & climia, & calx, & hæmatites, Ista omnia quan
do abluuntur decenter deinde exiccantur. Viscosa vero
non mordicatiua est, sicut malua silueſtris, & malua do-
mestica, & interior pars cucurbitę, & rasura eius, & citrul G
li & quæ sunt eis similia.

Sermo in aperiente.

Aperiens autem oppilationes, est contraria oppilanti.
Quoniam subtiliat res crassas & incidit eas, & est illa quæ
est amara, aut baurachia sicut radix lilij cœlestis, & scilla
& amygdala amara, & helleborus, & baurach, & lupi-
nus, & sceha. Et quæ est ex medicinis aperitiuis, in qua est
cum virtute apertionis aliquid ponticitatis, aut stipticita-
tis, si ponitur ex his, & cum non aperit propter stiptici-
tatem suam, aut ponticitatem suam, & si bibatur aperit
oppilationes viscerum.

Sermo in abstergente.

Abstergens vero est similis aperienti oppilationes. Ve-
rumtamen est debilior ea, & non indiget subtiliatione il-
la qua indiget aperiens oppilationes. Et propter illud plu
res medicinæ, quæ abstergunt sunt dulces, sicut mel, & fa-
bæ, & hordeum, & amygdala, & batecha dulcis, & fur-
fur tritici, & similia eis.

Sermo in rarificante.

Et illud est quod calefacit corpus calefactione tempe-
rata, & non exiccat, & non est crassum sicut chamæmil-
la & flos alteæ, & oleum de rutha, & oleum de raphano,
& oleum antiquum, & eis similia.

Sermo in inspissante.

Est similis oppilanti, verumtamen est debilius eo, et est
illud quod est frigidum, aquosum, non mordicatiuum, si-
cut aqua frigida, & similia hordei, & semperuiua, & lenti-
cula aquæ, & poma mandragoræ, & similia eis.

Sermo in aperiente orificia venarum.

Hoc est crassum acutum acutum, sicut allium & ce-
pæ, & lilium, & fel tauri, & flos papaueris rubri, & cæpa
narcisi, & allhathoen, & oleum lilij cœlestis, & quæ
sunt eis similia.

Sermo in constringente poros & venas.

Hoc est crassum, frigidum, stipticum, non viscosum, si-
cut virga pastoris, & arnoglossa.

Sermo in adurente.

Adurens est calidum superfluum crassum sicut arseni-
cum, & zegi, & chalcanthum, æs vstum, & cinis ficus, &
sinapis, & staphisagria, & thapsia, & est toruiscus, & simi
lis eis est arbor mariæ.

Sermo in putrefaciente corrodente.

Est calidum superfluum, subtile, sicut zinar, & vrtica,
& similia eis.

Sermo in diminuente carnem ex vlceribus.

Est ex genere zinar, veruntamen est debilius eo, sicut
cortices æris, & hematites, & cucumer asininus, & radix
colocynthidis, & cinis testudinis, & cinis cancrorum, &
cinis limaciarum, & cinis serpentum, & viperarum.

Sermo in consolidante.

Est quod exsiccat & stringit cum æqualitate, sicut san-
guis draconis, & thus, & myrrha, & aloe, & quandoque
consolidat per accidens illud quod minuit carnem, quan-
do ponitur ex ea parum cum eo, quòd solidat vlcus sicut
cerotum. Et ex eis est quod cõsolidat cum stipticitate sine
mordicatione, sicut alumen, & gallæ, & merdasengi, &
plumbum vstum, & scoria plumbi, & cerussa plumbi, &
antimonium combustum, & ex eis quod consolidat cum
mordicatione & adustione sicut colcothar, combustum,
& cadmia, & cortices ferri, & cortices æris, & calx abluta
quadam ablutione.

Sermo in trahente.

Ex eo est quod attrahit cum æqualitate sua, & ex eo est
quod attrahit natura sua, quod ergo attrahit natura sua
est sicut medicinæ solutiuæ. Sed quod attrahit qualitate
sua, attrahit per caliditatem, & subtilitatem. Et caliditas
& subtilitas aut sunt in medicina ex natura sua, aut insunt
ei ex putrefactione quæ accidit ei. Quod autem ex natura
medicinæ est sicut pulegium ceruinum, & sagapenum, &
asa. Sed quod est ex putrefactione quæ accidit, medicinæ, G
est sicut fermentum, & stercus antiquum, & limus.

Sermo in bezaeticis.

Ex eo est quod agit cũ solutione, & ex eo est quod agit
cum euacuatione. Quod autẽ agit per hoc quod resoluit,
aut resoluit sua qualitate, aut resoluit natura sua. Illud qđ
facit illud natura complexio eius est media, in eo quod est
inter rem recipientem & rem quam recipit. Et propter il-
lud quãdo administratur in hora sanitatis est nociuum.

Sermo in sedante dolorem.

Est illud quod calidum est, sicut complexio corporis
in adu primo, & est subtile euacuans & resoluens, & ra-
rificat, & subtiliat, & maturat, & venit cum omni quod
est in membro ex dolore, & ex infirmitate ad æqualitatẽ
si est chym⁹ calidus, aut viscosus. Et sicut crassus, aut mul-
tus, aut annexus in poris subtilibus, aut ventositas frigi-
da, aut crassa cui non est meatus. Et non oportet, vt sit sti-
pticum inflatiuum, sicut oleum anethinum immundum
ex virtute stiptica. H

De ordine tertio.

Ordo autem tertius est cognitio eius quod frangit lapi-
des, & eius quod adiuuat spuere illud quod est in pectore,
& mundificare ipsum, & mundificantis cerebrũ, & mun-
dificantis aures, & oculos, & os, & palatum, et stomachũ,
& intestina, & hepatis venas, & gibbositatem eius & sple
nem, & renes, & vesicam, & prouocantis vrinas, & fran-
gentis lapidem, & excitantis coitum, & abscindentis coi-
tum, & generãtis lac, & abscindentis ipsum, & prouocan
tis menstrua, & abscindentis ea, & mundificantis intesti-
num ex stercore & vermibus, & prouocantis sudorem, et
mundificantis cutem corporis.

Sermo in frangente lapides.

Est illud qđ incidit qñ nõ est calitatis manifestę, nã tũc
frãgit sicut radix asparagi, et radix harundinis, et polium,
et vitrum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1041 sur 1089

& vitrum aduſtum & tritum & acetũ ſcillæ, & cinis ſcor
pionum, & lapis ſpongiæ, quoniam iſta frangentia, quan
do cum eis eſt caliditas vehemens, tunc indurãt lapidem,
& non frangunt ipſum. Et ſi cum eis eſt caliditas, quę non
ſit vehemens ſicut diximus, & accipitur cum eis res humi
da adiuuat ad frangendum, quoniam ſi fuit ſuperfluæ cali
ditatis, & ſeparant ſubtile à craſſo, & educunt ſubtile, &
remanet craſſum.

Sermo in mundificante pulmonẽ & pectus, & iuuante
ad aſthma, & tuſsim antiquã & generationẽ ſaniei cũ eis.

Illa ſunt ſemen bauciæ ſilueſtris, & eſt daucus, & ſemẽ
lini, & halaſſe, & ſemen raphani, & raphanus, & naſtur
cium, & ſeſamum, & cordumeni, & ſemen cucumeris, &
ſemen batechæ, & ſemen rutæ, & nigella, & piper, & po
lium, & praſsium, & caſia lignea, & raued, & coſtus, &
amomum, & ſulfur, & chalbanum, & myrrha, & opo
panacum, & cepæ, & allium, & ſcilla, & calamentum, &
hyſſopus ſicca, & amygdala amara, & ficus ſicca, & pi
nea, & caſtoreum, & eruus, & hammoniacum, & bdel
lium, & olibanum, & aſa, & ariſtolochia longa & rotun
da, & ſtœchas, & ouum ſorbile, quando ſorbetur cũ mel
le, & ficus antiqua quando decoquitur in lacte, præcipue
camelæ, & cicer cum lacte. Et confert per accidens ſubfu
migatio cum laudano, & cum ſtyrace, & ſtercus leporis,
& pili eius, & ſtercus gazelis, & radix cucumeris aſinini,
et ſemen fœniculi. Et raued quando ſuffitur cum eo iuuat.

Mundificantia cerebrum ex naribus quan
do cum eis fit caput purgium.

Sunt ſuccus ſiclæ, & ſuccus cucumeris aſinini, et oleum
de lilio, & oleum de amygdalis, & ſuccus radicis arboris
Mariæ, & quando exiccatur radix & teritur cum pipere,
& baurac, & calamentum.

Mundificantia oculos per lachrymas et conferunt pru
ritui, & grauitati, & corroſioni & debilitati viſus.

Sunt omnes medicinæ abſtergentes, ſicut fœniculum
humidum, & aqua cinnamomi, & fel perdicis, & mel, &
aqua caſiæligneæ, & oleum de kerua, & oleum balſami,
& oleum nucis, & alkitran, & oleum anethinum, & ex
ſuccis, ad illud etiam ſunt ſuccus acori, & harmel, & praſ
ſij, & ſuccus papaueris ruffi, & arboris Mariæ, et ſuccus ce
pæ, & ſinapis, & rutæ.

Mundificantia aures:

Sunt mel, & vinum dulce, & oleum amygdalinum, &
fel tauri, & ſuccus capparis, & fel piſcis omnis, & ficus, &
baurac, & myrrha, & ſuccus ſiclæ, & ſimilia eis.

Mundificantia ex ore cerebrum.

Sunt paſſea montana, & ſchœnanthum, & maſtix, &
pyrethrum, & ſinapis, & muri, & quę ſunt eis ſimilia ma
ſticantur, & quandoq; decoquunt, & gargarizant cũ eis.

Mundificantia ex palato.

Sunt baurac, & aloe, & ſemen vrticæ, & grana alloros,
& calamentum, & ſinapis, & hyſſopus, & alia.

Confortantia ſtomachum & nocentia ei.

Conferentia autem ei ſunt dactyli immaturi, & citro
nia, & oliuæ ſalitæ, & oliuæ conditæ cum aceto, & oleum
crudum ponticum, & glandes, & caſtaneæ, & præcipue
quando comeduntur in lacte, & omnia olera ſpinoſa, &
ſunt illa in quibus ſunt amaritudo, & ſtipticitas, & roſæ,
& fumusterræ, & napi conditi cum aceto & cum ſinapi,
& raphanus, & ſinapis & naſturtiũ & pyrethrum & aſpa
ragus cum muri, & aceto & mirtilli, & alkaneriæ & ſimi
lia eis, & capparis condita cum ſale, & cortices citri, & ab
ſinthium, & alces, & vinum purum.

Et nocentia ei ſunt grana iuniperi, & grana pini maio
ra, & minora, & genera alher, & alhacoen, & ſemen agni
caſti, et ſicla, & acetoſa, et napi crudi, & blitis et attriplex,
& malua, & quæ ſunt eis ſimilia, niſi comedantur iſta cũ
muri, & aceto, & ſeſamo, & fœnugræcum, & lac, quoniã
aceſcit in illis qui ſunt frigidæ complexionis, & in ſtoma
cho frigido, & mutatur in ſtomacho calido, & bolum ar
menum, & abrotanum, & baurac, & mel, quando multũ
ſumitur ex eo, & bateka, & omnis medulla, & cerebrũ &
vinum nigrum & craſſum, durum, & præcipue nouum.

Mundificantia inteſtina.

Sunt tithymalus, & lac eius, et ſemen attriplicis caulis,
& decoctio polypodij, & aqua ciceris, & folia agni caſti,
& decoctio alhaſſe, & ſcordeon, & calamentum, & buty
rum recens, quando aſsidue lambitur, & ficus ſicca, quan
do feruet in aqua, & oleum omphacinum, & agaricum.

Mundificantia venas hepatis.

Sunt pulpa colocynthidis & chamæmilla, & abſin
thium, & aqua caſei, & ius galli antiqui decrepiti, & aqua
ciceris albi.

Mundificantia gibboſitatem hepatis.

Sunt amomum, & decoctio ſchœnanthi, & radix aco
ri, & gẽtiana, cortex radicis lauri, & rauedſceni, & ſuccus
liquiritiæ, & amygdala amara, & aniſum, & fœniculum,
& daucus, & ſemẽ apij hortulani, & montani, & aſarum,
& myrrha, & eupatorium.

Mundificantia ſplenem.

Sunt helleborus niger, & decoctio calamenti, et cortex
radicis capparis, & infuſio cucurbitæ amaræ, & tamari
ſcus, & pulpa colocynthidis, & chamæmilla.

Mundificantia renes.

Sunt omnis medicina incidens, ſicut radix arnogloſ
ſæ, & fructus eius, & aſparagus, & radix peoniæ, & aqua
ciceris nigri, & amygdala amara, & capillus veneris, &
fu. & cimæ ſchœnanthi, & daucus, & ſemen apij hortu
lani, & montani, & acorus, & cortex arboris vitis, & ſan
guis hirci ſiccatus.

Mundificantia veſicam.

Sunt ſtercus galli ſiccatum, & raued, et ſabina & carpo
balſamum, & decoctio glandium, & fructus alhulaic, &
balauſtiæ, & ſuccus liquiritiæ, et decoctio rubeę, & mẽta,
& ſolium, & ſpica, & nera excorticata, & aſparagus.

Prouocantia vrinam.

Sunt omnia quæ calefaciunt & exiccant, & plurima il
lorum ſunt medicinæ acutæ, ſicut apium & ſemen eius, et
fœniculum, & ſemen bauciæ & ameos, & fu. & meu. & aſ
ſarum, & acorus, & apium montanum, & ſeſeleos. Et ex
prouocantibus eſt ſemen aſparagi, & ſemen cucumeris &
melonis. Et ex prouocantibus, ſunt bauciæ, & ſcariolæ,
& napi, & ſecaniabin.

Mundificantia lapidem ex veſica & renibus.

Sunt cordumeni & cyperi, & oleum de amygdalis dul
cibus, & bdellium, & radix fœniculi, & olibanũ, & amyg
dalæ amaræ, & decoctio radicis alteæ, & teſticuli porci
exiccati qui teruntur, & ſumitur puluis eorum ſiccus, de
inde parum vini poſt ipſum, & lapis iudaicus, & lapis in
uentus in ſpongia marina, & ſtercus columbarum, et ci
nis leporis, & altit.

Concitantia coitum et multiplicantia ſperma.

Ex cibis quidem, omne cibarium quod eſt multi nutri
menti, multæ inflationis, ex medicinis vero omne cale
faciens, humectans, cibi quidem ſunt ſicut pineæ, et cicer,
et ſabę, et ficus, et amygdalę, et nux, et piſtici, et cepę, et lac
cum zuccaro, et vitelli ouorum, et ſeſamum, et mel, et me
dicinæ. Et rutha, et aſparagꝰ, et ſcincus, et ſatyrion, et ſeca
cul, et piper nigrũ, et eſt granũ alzelẽ, et been, et zingiber.

Abſcindentia coitum et deſiccantia ſperma.

Sunt quæ ex cibis ſunt incraſſantia, exiccantia, infrigi
dantia, ex oleribus quidem, lactuca, et attriplex, et blitis,
et cucurbita, et cucumer, et citruli, et ſandax, et morum,
et aliumar, et alcofre, et omne exſiccatiuũ ex medicinis,
ſicut ruta, et piper, et agnus caſtus, et cimaſi, et myroba
lani, et charabe, et cyperi, et balauſtiæ.

Prouocantia lac.

Generantia ipſum ſunt aqua hordei cum lacte, et fœni
culum humidum decoctũ, et ſemen fœniculi, et anethũ, et
aniſum, et ſemẽ lini, et farina milij, et decoctio fœnugræci

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1042 sur 1089

& eruca, & semen cucumeris, & caulis coctus, & ex eis quibus fricatur corpus, & prouocant lac, sunt lumbrici terrestres, & nigella, et scoria ferri, & fel tauri, et succ⁹ hordei infusi, & pinguedo anseris, & omne subtiliatiuum, in cisiuum, quando nō est cum eo caliditas, nisi pauca æqualis, & non est exiccatiuum, generat lac.

Desiccantia lac.

Sunt omnia desiccantia, sicut piper & rutha, & arbor Abraham, & arbor Mariæ, & anethum, & coriandrum siccum, & semen albella rogi & menta, & calamentum, & sabina, & semen ruthæ, & lupinus, & pulegium ceruinum, & omne infrigidatiuum, stipticum, sicut sumac, & balaustiæ, & lens, & acetum, & acresta, & omne narcoticum frigidum, sicut lactuca, & coriandrum, & hyoscyamum, & papauer.

Prouocantia menstrua.

Prouocant menstrua secundum plurimum, omnia quę prouocant vrinam cum calefactione, & subtiliatione, sicut assarum, & aqua mellis, & castoreum, & aqua cicerię, & myrrha, & daucus, & sagapenum, & chalbanum, & casialignea, & sabina, & rubea, & calamentum, & styrax, & arbor Mariæ, & aleamiam, & altit. & opopanacū, & fascoli, omnia ista prouocant menstrua. Et quando sufficientia est super vnum istorum & decoquitur in vino, et bibitur prouocant menstrua.

Abscindentia menstrua.

Sunt thus, & balaustiæ, & gallæ, & acatia, & charabæ, & bolus armenus, & terra sigillata, & semen plantaginis, & scoria ferri, & myrobalani, & ex eis quæ ponuntur super dorsum, & super ilium sinistrum, & abscindunt menstrua, sanguis draconis, & antimonium, & alumen & eis similia.

Mundificantia intestina ex stercore.

Sunt styrax, & aloe, & mastix, & allium quando bullitur cum oleo & muri, & sinapis, & ficus cum baurac, & medulla carthami, & helkalibat.

Facientia vermes & ascarides, & lumbricos ex ventre descendere.

Sunt sea armenum, & alabrongi, & lupinus, & abrotanū, & lumbrici terrestres, & taraxacon, & scariola agrestis, & sal indū, & alkitram, & nigella, & poliū, et ficcidis, & herba auris muris, & fel tauri, & colocynthis & aloe.

Prouocantia sudorem ex corpore toto.

Sunt calida, sicca omnia, sicut ciminum, & anisum, & calamentum & polium, & ex oleis & medicinis, etiam cum quibus fricatur corpus, sunt oleum cum baurac, & oleum cucumeris asinini, & oleum raphaninum, & oleū, balsami, & oleum chamęmillinum, & oleum anethinum, & albenalzenu, & est purum, & oleum nardinum, & costus & xylobalsamum, & carpobalsamum, & raued, & calamus aromaticus, & ex medicinis, quæ excitant sudorem, quando suffumigatur cū eis, sunt castoreum, & bdellium, & agnus castus, & lens parua, & carpobalsamum.

Mundificantia cutem.

Sunt arsenicum rubeum, & citrinum, & aristolochia, & calamus aromaticus, & pyrethrum, & staphisagria, & sambucus, & cinis glandium, & radix alteæ, & semen alkikil, & farina fabarum, & farina lupinorum, & sarcocolla, & mel, & eruus, & baurac, & spuma maris, dactyli, & melon, & citri, & vniuersaliter omne in quo est absterſio. Inquit Aggregator huius libri, iam præmisi illud quo fit iuuamentum ex cognitione virtutum medicinarum, & ciborum, & auxiliatur per illud, & nunc incipio narrare ea. Dico ergo quia propterea ꝙ medicina, & cibi sunt multi, conuenere antiqui, præcipue postremi, vt ordinarent ea fm literas alphabeti, & hic est vbi incipit.

FINIS.

APVLEI LIBER DE PONderibus, & mensuris, & signis cuiuscunq; ponderis.

Omnis scriptura à summis vsq; ad ima, in mēsura, numero, & pondere disposita est atq; firmata. Cuncta nāq; corporea pondere & mēsura regūt, sicut et creata sunt.

Apud Hebreos Moses primus istituit ponderum et mensurarū rationem, apud Græcos vero Phydon argiuus, & ꝯꝯ alij antiquiores his extitissent in hac scientia, tñ hi experiētiores illis fuerunt. Pondus autem pensus dictum est, eo ꝙ in statera libratū pendeat non ratione, sed abusiue dicitur pondus.

Trutina est gemina lance ponderum æquali examine pendens, facta propter maiora pondera appendenda, eadem & statera dicitur, eo quòd ex duabus lancibus, aut vno stilo in medio librata stet, & filum quod in medio regit, trutina dicitur. F

In paruis vero ponderandum parua facta, vel silica dicitur momentana vel momenta.

Campana dicta est à Campania regione italiæ vbi primo reperta est, hæc nō habet duas lances, sed virgā vnam quæ est signata libris & vncijs, & vago pōdere mēsurata.

Calculus est minimum omnium ponderum, ponderatur autem hordei grano vno, aut lentis granis duobus, pro paruitate enim calculus dictus est à similitudine parui lapilli, qui ideo vocatur calculus, eo ꝙ sine molestia ambulantis nuda planta calcetur, notatur vero vt infra.

Siliqua ponderat calculis quatuor, quæ constat hordei granis quatuor, aut lentis granis octo, est autē tertia pars oboli, & vigesima quarta pars solidi, nominata est ab arbore cuius semen est, notatur vero vt infra.

Ceration quo est semiobolus ideſt medius obolus, ponderatur siliqua vna & dimidia, aut calculis sex, qui constant hordei granis sex, aut lentis granis.xij. G

Obolus ponderatur siliquis tribus, aut ceratijs duobus quod ex semiobolis duobus, aut calculis.xij.q constat granis hordei.xij. aut lētis granis.xxiij. vocaturq; sagitta græce, quia olim in modum sagittę fiebat.

Drachma quæ est scrupulus, ponderatur obolis.ij. aut ceratijs qui est semioboli.iij. aut siliquis sex, aut calculis.xxiij. lentis, granis.48. Dictus scrupulus per diminutionem à lapillo breui, qui dicitur scripus.

Chema octaua pars vnciæ in omnibus ita ponderatur vt olca.

Olca idem est ꝙ chema.

Themen octaua pars vncię, in omnibus ita ponderatur olca & cema.

Drachma.viij. pars vncie in omnibus ita ponderatur, vt olca & cema, & themen.

Sicel hebraice, latine corrupte siclus dicitur, apud hebreos ponderatur vncia, apud latinos quarta pars vnciæ, H est cōstans olcis, aut cemis, aut themimbus aut drachmis duabus, aut drachmis.i. scrupulis. v. aut obolis.xij. aut ceratijs, qui et semiobolis.xxiij. aut siliquis.xxxvi. aut calculis.cxiij. aut lentis.ccxxviij.

Oboli quatuor.

Oboli.ȝ. notabantur ita.ſ.

Denarius qui & argenteus, octaua pars vnciæ est, ponderatur in omnibus vt olca & cema, & themen & drachma. Dictus denarius quia pro.x. numis computabatur ab initio, vnum numisma, vnus argenteus erat. Numismus dicitur, quia nominibus & effigiebus principū signatur, continens in se minora pondera, notatur ita.n.

Solidus vulgo dicitur aureus, qui latine sextula vocat, eo quod sit sexta pars vnciæ, ponderat enim drachmis.i. scrupulis.iij. aut obolis.viij. aut ceratio qui & semibolis.xvi. aut calculis.lxvi, aut lentis granis.clxij.

Tremissus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1043 sur 1089

Tremiſſus dicitur eo quod tremiſſus faciat ſolidum aureum, eſt enim .xvii. pars vnciæ, pōderatur ſiliquis .xvii. aut calculis .xxx. qui conſtat hordei granis .xxx. aut lentis .lxiii.

Duella dicitur quæ conſtat duobus ſolidis aureis, qui ſeſculis ponderatur drachmis vna, ſcrupulis .ix. aut obolis .xxx. aut ſiliquis .xlvi. aut calculis .clxi. qui conſtat hordei granis .clxi. aut lentis granis .ccclxxxiii.

Status dictus eſt, quia tribus ſolidis aureis ſtat, eſt enim ſemuncia .i. media vncia, ponderatur drachmis .iii. aut drachmis .i. ſcrupulis .xi. aut obolis .xxiii. aut ceratis .i. ſemiobol .xvii. aut ſiliquis .lxxi. aut calculis .cclxxxvii. qui conſtat hordei granis totidem, aut lentis granis .ccccclxxvi.

Quadrans eſt quarta pars ponderatur drachmis .ii. aut drachmis vna ſcrupulis ſex, aut obolis ita multiplicando ſicut ſupra & cetera.

Vncia dicitur quia vniuerſitatem minorem ponderum ſua vnitate vniat .i. complectatur. ponderatur drach .vii. vt ſupra &c. quæ vncia proinde habet legitimum pondus, quia numerum ſcrupulorum eius, metitur horas diei & noctis, vel quia duodecies computata efficit libram.

Libra dicta eſt quod ſit libera, cuncta prædicta ponderа concludens in ſe, perficiturq; vncijs .xi. & inde dicitur abuſiue perfectum pondus, quia tot vncijs conſtat, quot menſibus conſtat annus.

Dipondium dicitur duarum librarum.

Alna .græcum nomē in ponderibus ponderatur drach mis .c. libra .i. & drachmis quatuor.

Talentum eſt maius omnium ponderum, minimum talentum ponderatur .libris .50. mediocre libris .lxxi. maximum libris .cxv.

Centenarium dicitur pondus .c. librarum.

Explicit liber Apuleĳ de ponderibus.

INCIPIT LIBER EIVSDEM DE MENSVRIS

Menſura proprie dicitur, eo quod menſurantur fruges & frumentum, id eſt humida & ſicca, vt modius eſt, & vrna, & amphora. Dicitur etiam menſura in longitudine & breuitate temporum, vel corporum quorūcunq;. Etiam in orbe auſi ſunt geometri menſuram dicere. vnde metire, id eſt menſurare dicimus pedes horarum.

Cochlear eſt minima pars omnium menſurarum, ponderatur enim drachma .i. ſcropulo vno & dimidio, aut obolis tribus, aut ceratis, ſcilicet ſemiobolis ſex, aut ſiliquis .ix. aut calculis .xxxvi. aut lentis granis .lxxi. eſt autē dimidia pars drach .xvi. pars vnciæ. tertia pars conchulę.

Conchula ponderatur drachma vna & dimidia. aut cochlearijs tribus, aut drachmis .i. ſcropulis quatuor & dimidio, aut obolis &c. ita procedendo vſq; ad minimum pondus, vt ſupra & minimam menſuram.

Cyathus ponderatur drachmis .x. aut cochlearijs .xx. aut drachmis .i. ſcrupulis .xxx. &c.

Acetabulus eſt quarta pars heminæ, ponderatur drachmis .xxiii. aut cochlearijs .xlvi. aut drachmis .i. ſcropulis & cætera.

Hemina in menſuris ponderatur libra vna, aut drachmis .xcvi. conſtat enim ſemis .i. medietas ſextarĳ. vnde eam græci corylam dicunt, id eſt inciſionem, quia græce cote inciſio dicitur.

Sextarius ponderatur libris duabus, vnde dipodius dicitur. ſextarius dicitur, quia ſexta pars congĳ eſt.

Bilibri ponderatur ſextarijs duobus.

A Kenix ponderatur ſextarijs quatuor.

Cina ſiue gomor ponderatur ſextarijs .v.

Congius dicitur à cogiendo .i. creſcendo. ponderatur ſextarijs ſex, libris .xi.

Metron .græce menſura latine. hoc nomen generaliter ad omnes menſuras liquidorum pertinet. vnde dicitur metreta, ſed ſpecialiter dicitur huic mēſuræ hoc nomen, quia perfecta menſura eſt, à denario numero ſic appellata.

Modium à modo dictum eſt, quia ſuo modo perfectū ſit capiens ſextaria .22. quæ ſunt librę .14. vnum ſextarium duas libras capere debet.

Moſes autem inſtituit ad ſimilitudinem creationis omnium rerum in principio quando Deus .20. opera fecit .i. prima die ſeptem, primum materiam informem, Angelos lucem, cœlos ſuperiores, terram, aquā, aerem. Secundo die firmamentum ſolum. Tertio die, tres, ſemina, ſationes atq; plantaria. Quarto die tres, ſolem, lunam, & ſtellas. Quinto die tres, piſces, reptilia aquę, & volatilia.

B Sexto die beſtias quatuor. pecudes, reptilia terræ, & hominem, ad ſimilitudinem vigintiquatuor generationum ab Adam vſque ad Iacob, ex quo filĳ Iſrael orti ſunt, & ad ſimilitudinem viginti duorum elementorum, quibus ſancta lex conſtat, & viginti duorum librorum veteris teſtamenti vſque adhuc ſunt, A modo dictum eſt modicum .i. moderatum, modica à modo ſunt nominata, nam modica pro paruis abuſiue non rationabiliter dicitur.

Statum eſt menſura paleſtinæ prouinciæ capiens modium vnum & dimidium, id eſt ſextaria trigintatria, alibi habetur abuſiue ſatum capiens ſextaria viginti duo ſicut modium. Satum hebraice dictum eſt, quaſi ſumptio, vel eleuatio, eo quòd eandem menſuram ſumat qui metitur.

Batus hebraice dicitur à myla olearia quæ apud eos nominatur bacum, capiens ſextaria .l. quæ vna vice mola proteritur.

Amphora græce dicta eſt, à figura ſui eo quod habet hinc inde geminatas anſas, quaſi aures vnde eleuetur. recipit vini & aquæ pedem quadratum, frumenti vero italicos modios tres.

C Cadus græce amphora eſt continens vrnas tres. vrna eſt menſura à quibuſdam dicta quarticrium, proprie autem vas eſt quod pro condendis defunctorum cadaueribus adhiberi ſolet.

Medimia eſt menſura capiens .5. modia, medimia .i. dimidia eo quòd .5. modios metitur, qui eſt medius numerus à perfecto denario.

Artaba eſt mēſura apud ægyptios, capiens ſextaria .72. compoſita ex numero .72. linguarum & gentium quæ orbem impleuerunt.

Gomor eſt menſura capiens .xv. modia.

Chorus eſt menſura modiorum .30. hebraice dictum, quia choria dicunt colles, vnde chorus quaſi collis, eo q; 30. modia coaceruata, inſtar collis creſcunt, & efficiuntur onus cameli.

D
℔ Sextarius.
ʒ Vncia.
ʃʃ Vncia.
C media .xx. dipondius .i. duæ libræ.
S modiās ſextariꝰ nūerus .i. duarū ſemilibrarū
℔ libra .x. denarius vnus .x. librarum numus.

Explicit de menſuris liber Apulei.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1044 sur 1089

INCIPIT DE PONDERIBVS medicinæ interpretatio, de græco in latinum, & signis.

ℳ istud ē signū libre,æquale ad cotylā qđ ē li.i.
℞o istud ē vrna qđ ē hemina.hēt vnc.18.qđ ē li.
℈ istud ē sextariū,hēt cotylas duas, qđ est li.ij.
℥ istud est vncia,habet scrupulos.xxiiij.
℈ istud est vncia media,habet olcas tres,quæ faciunt solidos tres.
℔ istud est olocoti,habet solidum vnum.
ϑ istud est oboli duo,habet siliquas.vij.
℔ istud ē grāma,hēt scrupulū,qđ facit siliq̄s.vi.
S istud est oboli tres, habet siliquas.xij.
C istud est oboli.iiij.habet siliquas.xij.
℈ istud est obolus,habet siliquas.iij.
℔ istud est habet sextaria italica.xvi.
℞o istud est cotyla,habet lib.i.quod est hemina.
℔ istud est conchula mixteros.
istud est cochlear,habet obolos.iij.
ℳP istud est denarius,habet obolos.ij.ℱ.
ℳ istud est chalchus grāmas quod sunt scrupuli.v.id est siliquę.xx.
ℳ istud est chrysmus aureus, habet semissem.
Z istud ē drac.hēt scrupulos.3.qđ sunt siliq̄.18.
℞ istud ē olca,hēt grāmas.iiij.qđ ē solidū vnū.
℥ istud est anis habet sextarios duos alexandrinos qui habent.lib.quatuor.
℥ istud est cyathus hēt vnciā vnā alibi dixi.x.
℥ istud est scrupulus habet siliquas.vi.
℈ istud est siliqua.habet grana hordei.iiij.
℈ istud est cochlear, habet siliquas.viij. Cocca habet diamina.i.
℞ istud est acetabulum.deñ.xv.

POnderis signa plerisq; ignota sunt, scilicet vt à veteribus signata sunt,subijciamus.
Ↄ significat dimidium obolum.
— virga æqualiter iacens aut porrecta, significat.ij.obolos.
T latinum significat obolos.iiij.
F latinum significat obolos.iiij.
E latinum significat obolos.v. ideo characterē non habet qui faciūt drachmam, quod est pondus argentei denarij.
H litera significat siliquas.viij. i.tremissem.
N latinum significat numisma grecum.i.solidū
‹ virgulę.ii.ex vno angulo eleuatæ in dexterā se diuidētes, significāt.3. q̄ ēt olcē appellāt.
NI latinū adiūctū gāma græco signat semunciā.
Io gamma græce litere.o.latinum in fine adiectum significat vnciam.
λ lambda græcum per medium sui.i.latinum adiectum significat.lib.
κ Kappa græco in fine adiunctum.v.latinum, significat cyathum.
κo si vero.o.latinum habuerit adiunctum hemi nam demōstrat,quā græci cotylam vocant.
ξ greçū si acceperit.e.latinū,significat sestariū.
ξo si.o.latinum habuerit, significat acetabulum quod græci oxybaphum vocant.
Mn mi græcū,suppositum.n.latinū signat mina.
AA a.latinum in fine habens lambda græcum, significat talentum.
χo in dextro brachio superiori o latinum, iunctum significat anis.

ALCHINDI AVTHORIS præstantissimi in suum de medicinarum compositarū gradibus inuestigandis libellum præfatio.

F

Via primos veteres, vt de virtutibus cuiuscūq; medicinæ sigillatim in caliditate, & frigiditate, & humiditate, & siccitate loquerent valde solicitos fuisse cognoui. Vnde ēt in hoc quatuor inuenerunt diffinitiones, dicētes,gradum primū & secundum & tertiū & quartū, in vnaquaq; qualitatū existere, quod tamen in cōposita medicina dicere prætermiserunt. Non enim dixerunt qui hæc medicina.s.composita in gradu aliquo ita,& ita existat, in calore & frigiditate aut humiditate aut siccitate,non tamen q̄ proprium fuerit scientiam eius rei in medicina simplici attendere, q̄ in composita,licet enim huius rei scientia fm ordinem simplicis medicinæ præcedat cōposita, non est tamen conueniens,vt ipsa in sola simplici attendatur medicina,& nō in composita. Quia medicina composita, quāuis ex medicinis constet,quarum virtutes in simplicitate earū diuersificantur,
G non tamen sequitur, vt eius complexio diuersificetur qñ componitur. Intellexi q̄ ad sciētiam virtutem medicinarum compositarum pertingere,non minimi est lucri.

Capitulum secundum.

QVia ergo medicina composita fuit composita, consecutum est,vt ipsius virtutes, fm multitudinem & paucitatē diuersificentur,quod quidem proueuit ex virtutibus earum à quibus fuit composita. Impossibile enim fuit,vt in quarundam virtutibus ex quibus cōposita consisteret,& illarum virtutes non obtineret. Quia itaq; illum inuestigare proposui, nec potui prætermittere quin cuiusq; gradus relationem, quā ad alium habet,percipere studeremus,vel in inquisitione æqualitatis laborarem,æquum fuit. Cap.3.

IPsa namq; est in quæcontraria æqualiter coniungūtur,
H vt in neutro fuit. Itaq; eius inquisitio magis proprie, prætermittenda, quia nihil calidum dicitur, neq; frigidum,neq; humidum,neq; siccum, nisi ex eo quòd iam ipsum addit supra æqualitatē. Et quia ipsa est origo & principium & elementum huius totius quod de hoc dicitur, & ab illa prouenit augmentū,& in illa resoluitur. Si enim quid sit resolutionis intentio, quæratur, dicitur quòd sit augmentorum ab æqualitate ablatio,donec æqualitas remaneat,sicut ego(si Deus voluerit)explicabo. Et quia eorum quæ supra æqualitatem addita fuerunt, neq; quantitates, neq; species omnino notæ fuerunt, necesse fuit,nobis illud explicare. Augmentorum autem intellectus gradus sunt quatuor,qui supra æqualitate additi sunt. Dicam ergo q̄ omnia augmenta naturalia, quinque modis sunt. Primo est augmentum dupli. Post quod est augmentum quod addit partem vnam,quod est continens quantum illud cui comparatur,& eius medietatem. Post hoc est augmentum addens partes, quod continet quantum illud & eius duas tertias. Post hoc quoque sequitur augmentum dupli,

dupli,quod addit partem,et eſt compoſitum ex prima ſpecie & ſecunda. Conſequitur hoc augmentum dupli.addẽs partes, quod ex ſpecie prima & tertia componitur. Quia ergo hoc aperte in numeris exponere cupio,ipſos ſecundum ordinem naturæ ſuppoſui in ordinibus ſuis,quorum vnum alius præcedere non poteſt.Et incepi ab vno,quod eſt cauſa numeri, cum ab illo ortus fuerit, & creuerit. Quod vt menti hunc noſtrum librum legentis certius infigatur,& affirmetur, æquum fuiſſe credidi præmittere, ꝙ de his quinꝙ ſpeciebus propoſuimus. Eſt autem ordo naturalis iſte.1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.

Capitulum quartum.

DIco igitur augmentum duorum ſupra vnum duplum eſt vnius,& vnum duorum eſt medium.Iam ergo patet, ꝙ primum naturalium augmentorum eſt augmentum dupli, & quòd duo, duplum ſunt vnius. Nos quoꝙ augmentum dupli præmiſimus, quia natura iſtum præmiſit,& quòd propria proportio naturalis,quæ in directione paucitatis inuenitur, medietas exiſtit.1.1.ꝙ vnum eius ordinis, qui eſt poſt ipſum.ſ.duum eſt mediũ. Apud nos.n.nihil intereſt,vtrum dicatur augmentũ, ſiue proportio. Præterea dico, ꝙ augmentũ trium ſupra duo, eſt id, quod addit partem. Iam itaꝙ manifeſtũ eſt ex hoc ꝙ hoc augmentum naturali ordine ſequitur illud, quod eſt ante ipſum. Similiter quoꝙ augmentũ.4.ſupra.3.eſt ex genere eorum.quę addunt partem. Itidem dico,ꝙ augmentum.5.ſupra.3.ſunt.2. duo nanꝙ duæ partes trium exiſtunt,& eſt illud,quod addit partes. Dico etiam.ꝙ augmentum.5.ſuper.2.eſt primum augmentum duplũ, quod addit partem. Et eſt illud, quod.5.iam addiderunt ſupra 2.cum duplo eorum, & vno. Vnum nanꝙ eſt pars duorum.Et eſt hæc proportio compoſita, qm̃ compoſti diximus ex proportione dupli, & ea quæ addit partem. Dico ergo præterea,ꝙ augmentum.8.ſupra.3.eſt primũ augmentum duplum,addens partes. Et hoc eſt,ꝙ.8.iam addiderunt ſupra.3.duplum ipſorum, & duarum partium ſuarum quantitatem, & eſt proportio compoſita, quã ex prima ſpecie,& tertia componi diximus. Iam ergo manifeſtum eſt ex eis,quæ diximus, illud quod præmiſimus de illis.5.modis.neceſſario proponẽdũ fuiſſe. Quorũ primus augmentũ dupli continet,ſicut vnum, & duo,&.4.&.8. Et ſecundus, id quod addit partem, vt.2.&.3.&.4.&.5. Tertius ſiſr modus augmentũ partiũ continet, vt.5.ad.3. &.9.ad.7.Quartus vero modus eſt augmẽtũ dupli, qđ addit partẽ,vt.2.et.5.&.11.&.23.Et qntus ẽ,in quo augmentũ dupli, qđ addit partes quẽadmodũ.3.&.8.&.18.&.38.

Capitulum quintum.

COnſideremus igitur qualiter proportionum fiat reſolutio. vt ad æqualitatem redeant. Et ponamus aliquid, quod ſit exemplum, & regula qua perueniamus ad hoc, quod in ęqualitatem reſoluere voluimus. Multa eni m ſæpe quæruntur, ad quorum ſcientiam peruenire non poteſt, niſi exemplis rerum poſitis, quæ cum eis ſint vnius generis. Ponamus itaꝙ tres numeros proportionales dupli proportione. Æqualitas enim (vt poſt hic explicabo) inueniri minime poteſt, niſi in hac, & ipſa eſt prima ſpecies,quam præmiſimus. Quę etiam prima naturaliter eſt inuenta. Hoc autem eſt, vt ſint tres numeri proportionales, & ſit proportio primi ad.2.vt ſecundi ad.3. Et ſit primus minor.ſecũdus medius. tertius maior. Cum ergo volueris eos ad æqualitatem reſoluendo ducere, minuemus ex medio quantitatẽ minoris,& ex maiori.quantitatem medĩ,& minoris,& qui remanebunt erunt ęquales. Si ergo remanentes ſpecies, ſm̃ ordinem dupli.cõpoſuerimus.ſtatuentes duplũ in lineis, & componentes maiorem primum, & minorem poſtremum. Et deinde ſuppoſuerimus huic.primo ei ſiſe.& ſub medio numero continentem quãtitatem ipſius,& huius primi,& ſub poſtremo quantitatem ipſius, & primi, & duplum medĩ, proueniet compoſitum,quod addit partẽ. Illud quoꝙ, quod addit partes,conſtituitur cum hoc,quod addit partẽ,quẽ admodum poſuimus duplum,& exequitur omnia quem admodum diximus prius. Duplum autem, quod addit partem,conſtituitur cum ponimus illud, quod addit partem,ita vt eſt abſqꝙ conuerſione, & facimus, vt prius fecimus.Duplum quoꝙ,quod addit partes cõponitur cum ſtatuimus illud, quod addit partes abſqꝙ conuerſione, & exequitur in eo omnia, vt in alĩs fecimus. Cum ergo has ſpecies ad æqualitatem reſoluendo reducere voluerimus, minuemus ex medio quantitatem minoris, & ex maiore duplum eius,quod reſiduum fuit ex medio, & quantitatẽ minoris.Et ſi numeri tres æquales remanſerint, iam illud inuenimus,quod quærebamus.Si vero non,ſed iam egreſſi ſunt ab illa,in qua relationem habuerunt,& tranſierunt in aliam ſpeciem, quæ magis remota eſt à natura, q̃ ſpecies, à qua hæc fuit reſoluta. Poſt hoc quoꝙ operabimur ſequenter,vt prius,& ſi numeri tres qui ſunt reſidui æquales ſunt,conueniunt,iam conſequuti ſumus illud quod volumus.Si autem non iam in aliam ſpeciẽ tranſierunt, quæ magis eſt elongata à natura, q̃ ipſa. Verbi gratia. Ponamus æquales numeros in linea vna tribus ordinibus diſtincta,& ſit prima,& ſint in ea iſti tres numeri.1.1.1.dein de adiungamus ei lineam ſecundam, in qua ſint ordines numerorum proportione dupli proportionales, & ſunt iſti.1.11.4.Si ergo voluerimus reſoluendo. hos ad æqualitatem ducere ex medio, qui eſt.11.minuemus quãtitatem minoris, qui eſt.1.deinde minuemus ex maiore qui eſt.4. duplum eius quod remanſit ex medio, & minore, qui eſt 1.&.2.& remanebit vnum. Iam ergo reſoluendo, omnes numeri inueniuntur ęquales. Quod ſiquidem ex.4.ſuper fluit ſpeciebus,reſoluendo ad ęqualitatem reducere voluerimus non conſequetur, vt ea quæ reſidua erunt, æqualia inueniantur,immo in aliam ſpeciem tranſibunt,quæ à ſpecie æqualitatis naturaliter remotior erit. Exempli cauſa duabus lineis tertiam adiungemus, in qua erunt numeri proportione augmenti, quod addit partem, continentes, & ſunt iſti.4.6.9. Deinde annectemus ei lineam quartam continentem proportionem augmenti, quod addit partes, in qua ſunt numeri iſti.9.15.25. huic quoꝙ adiungemus lineam quintam,in qua ſint numeri continentes proportionem dupli,quod addit partẽ, & ſint hi.4.10.25.cui ſimiliter annectemus ſextam lineam,poſt hæc, in qua ſint numeri connexi proportione dupli. addentis partes, & ſint iſti.9.24.64. Cum ergo voluerimus harum ſpecierũ numeros reſoluendo ad æqualitatem ducere, minuemus ab omni linea ex lineis cuiuſqꝙ ſpeciei numerum minorem ex medio,& deinde medium, & minorem ex maiori. Numeri igitur qui reſidui erunt non inuenientur æquales, immo erunt naturaliter remotiores à ſpecie ęqualitatis. Qua propter ex eo quod ſuperfuerit, oportebit nos facere quẽ admodum executi fuimus prius, reſoluendo donec æqualitas inueniatur. Poſſunt autem,& hæ ſpecies aliter cõponi. & non ſecundum diſpoſitionem dupli, ſicut ſunt.11. 3.4.quæ eſt linea numerorum qui addunt partem, & deinde adiungemus ei lineam quartam, ſecundum proportionem augmenti, quod addit partes, vt eam in qua ſunt 3.8.18.quemadmodum ſubiecta docet figura.

Æqualitas.	1.	1.	1.					
Multiplex.	1.	11.	4.					
Super particularis.	4.	6.	9.	2.	3.	4.		
Super partiens.	9.	15.	25.	3.	5.	7.		
Multiplex ſuper particularis.	4.	10.	25.	2.	5.	11.		
Multiplex ſuper partiens.	9.	24.	64.	3.	8.	18.		

Cum ergo volueris has quatuor ſpecies reſoluendo ad æqualitatem ducere,minuemus in vnaquaqꝙ linea cuiuſqꝙ ſpeciei numerum minorem ex medio, & deinde medium & minorem ex maiore, quod poſtquã fecerimus, remanebunt numeri non tenentes æqualitatem, aut in toto, aut in parte,nec vnquam reperies, ꝙ omnes qui reſidui ſunt, æquales inueniãtur. Iam ergo manifeſtũ eſt ex hoc æqua-

litatem

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1046 sur 1089

litatem minime reperiri posse, nisi in proportione dupli, quæ est prima. Et est etiam ostensum, ꝙ proportio dupla proportionalis est, & ꝙ augmenta, quæ resoluendo reducuntur ad æqualitatem proportionalia existunt. Si ergo quamlibet quatuor specierum conuertendo ad dupli proportionem, quę est prima reduxerimus, inueniemus ęqualitatem in eis, et ꝙ proportionales fuerunt. Ideoq; dictum est, ꝙ æqualitas non inuenitur, nisi in proportione dupli.

Postquam ergo iam ostensum est primum ex augmẽtis naturalibus, augmentum dupli existere, & ꝙ ęqualitas in eo reperiatur cum alia. in ipsum resoluũtur, demonstrabo æqualitatem, quæ est in æqualitate, deinde ostendã illud, quod ab æqualitate egressum est, & post hæc, resoluam in ipsam, donec augmentorum mensuræ supra æqualitatem manifestæ sint, si Deus voluerit. Dicam ergo, ꝙ æqualitas in æqualitate, est cõtrariorum adinuicem temperantia in re æquali, & eorũ effectus ęqualis. videlicet, vt sit eius calefactio quanta est, et infrigidatio. Oportet igitur, vt egressus ab æqualitate sit augmẽtum vnius qualitatis supra sibi contrariam. Quod sic colligitur. Caliditas enim & frigiditas contrariæ sunt, quarum vnaquæq;, eã, quæ sibi contrariatur fugat. Cum igitur in ęqualitate sint æquales, neutra earum aliquid super aliam addit, neq; intenditur, conueniens tamen est, vt cum vna ex qualitatibus aliquid auxerit, supra sibi contrariam fm suam speciem addat. Iam igitur manifestum est, ꝙ discessus ab æqualitate in qualitate, est augmentum vnius duarum qualitatum supra sibi contrariam. Apud nos enim nihil interest, siue hæ qualitates, temperantes dicantur, siue moderantes, siue alternantes, siue rectificantes. Quod autem vnius qualitatis augmentum dicimus, nihil aliud intelligi volumus, nisi ipsius intentionem. Augmentum enim in qualitatibus non proprie dicere possumus. Ipsum nãq; ex proprietatibus quantitatis vna existit. Et quia vnaquæq; duarum qualitatum contrariarũ locum occupauit in eo, in quo ipsius consistit eleuatio. Fuit & locus quem calor occupat ab eo quem tenet frigiditas alius. Vnus enim locus nõ supponitur duobus contrarijs. Indigemus igitur, vt dicamus in æqualitate, tot partes calidas contineri quot frigidas, cum ipsam in minimas diuiserimus partes.

Si autem aliquis nobis obijciat dicens caliditatem causa suæ raritatis, & dilatationis maiorem locum debere occupare, quàm sit locus, quem tenet frigiditas, & hæc causa suæ constrictionis, dicemus caliditatem non dilatari, cum eius contraria ei coniungitur, & æquatur, quia contrarietas est inter eas, et insecutio, nec etiam ęquius est caliditatem remouere frigiditatẽ de loco suo, quàm vt frigiditas caliditatem. Postquam ergo caliditati non adest quod diximus aduersus frigiditatẽ, non dilatatur magis in loco suo, q̃i frigiditas in suo. Quod si volueris minimam partem ex partibus rei in complexione æqualis, intellectualiter, considera quæ est pars indiuisibilis ratione suæ paruitatis, & inuenies conueniens esse, vt in ea sit tantum caliditatis, quantum frigiditatis, cum rei æqualis compositio ex istis partibus, facta sit. Iam igitur ex hoc verificatum est in re æquali, tot partes calidas contineri, quot frigidas. Et quia manifestum est, ꝙ discessus ab æquali fm quantitatem est augmentum vnius qualitatis, supra sibi contrariam, quod etiam in dando fm quantitatis directionem exposuimus. Iam igitur ostendimus quantitates eorum, quæ ab æqualitate discesserunt, secundum quantitatem, & æqualitatem, ex hoc, quod in eis est de ęqualitatis manifestatione. Deinceps vero explicabo resolutionem eorum in æqualitatem, præcipue cum æqualitas non reperiatur, nisi in eo, quod in ipsam resoluitur. Dicam ergo, ꝙ licet augmenta, quę supra æqualitatem fuerũt, in ęqualitatem sunt omnia resoluenda, cum nullum inueniatur, quod in æqualitate resoluatur, præter augmentum dupli. Consequens est tamen secundum ordinem his, vt non omne, quod ab æqualitate discesit, in ipsam proprie resoluatur. Et quia iam manifestum fuit, ꝙ in re æquali, tantum est caliditatis, quantum frigiditatis, ponemus rem æqualem partem vnam, cuius vna medietas est calida, & alia ipsius frigida. Et ponemus etiam vnamquanq; contrariarum, qua æquatur medium, erit ergo calidum medium, & frigidum medium.

Capitulum sextum.

Dico ergo, ꝙ oportet, vt sit quantitas augmenti primi, quod discedit ab æqualitate, cuius calor sensui, non vehementer apparuit, dupla caliditatis, quę in re ęquali existit, quod ex eo patet, quod de augmento dupli exposuimus. Et est etiam dupla frigiditatis, quæ est in re æquali. Postq̃ rei æqualis caliditas tanta est, quanta est ipsius frigiditas. Et est pars media ex vnaquaq; illarum sicut diximus. Est ergo in augmento primo, quantitas caloris pars integra, frigiditatis vero quantitas medietatis caloris, quæ est in ipso. Cum ergo resoluerimus primum augmentum hoc in æqualitatem, & remouerimus vnum duplum caliditatis, remanebit media pars calida, in media frigida, & ipse sunt illud per media, quæ se vicissim temperant, ex quibus processit æqualitas.

Ex hoc quoq; ostensum est, ꝙ æqualitas in vnoquoq; augmentorum reperitur, cum remouerimus prima augmenta. Inuenimus. n. partes contrarias, quæ se vicissim, (vt prædictum est) tẽperant. Dico ergo, ꝙ præterea oportet, vt sit mensura augmenti secundi, cuius calor expresit augmentum primum manifeste. Dupla caloris augmenti primi, quemadmodum de augmento dupli ostendimus.

Et quia mensura augmẽti primi iam fuerit vna pars integra, & dupla caloris, qui est in re æquali, & dupla, etiam frigiditatis ipsius, oportet vt sit calor secundi augmenti duæ partes, & sit duplus caloris augmenti primi, & quadruplus caloris, qui est in æqualitate, atq; quadruplus frigiditatis, etiam quæ continetur in ipsa. Ipsius nanq; calor eius frigiditati æqualis existit. Quod ergo in augmento secundo frigiditatis inuenitur, tantum est, quantum quarta pars caliditatis in eodem inuentæ. Cum ergo hoc secundum augmentum sustulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum remouerimus augmentum, remanebit media pars calida, & media frigida, & ipsa (vt dictum est) sunt duo media, quæ se adinuicem temperant, à quibus æqualitas processit. Et dico itidem, ꝙ oportet, vt sit mensura tertij augmenti, cuius calor, & effectus secundum augmentum excesserunt vehementis, non tamẽ in vltimo, dupla caliditatis augmenti secundi, quod est hic, manifestum est, quod de augmento dupli exposuimus. Sed quia mensura augmenti secundi dupla fuit caloris augmenti primi, & quadrupla caloris, qui est in ęqualitate, exigitur, vt sit calor augmenti tertij quadruplus caloris augmenti primi, & quia calor augmenti primi duplus fuit caloris, qui est in re æquali, & duplus frigiditatis eiusdem, oportet vt sit calor augmenti tertij octuplus caloris, qui est in æqualitate, & octuplus etiam frigiditatis, quæ in ipsa existit, postq̃ calor æqualitatis frigiditati ipsius æquatur. Ex hoc quoq; patet, ꝙ id, quod in augmento tertio frigiditatis existit, tantum est, quãtum octaua pars caloris eiusdem. Cum ergo abstulerimus hoc augmentum tertium remanebit secundum augmentũ. Quod itidem cum sublatum fuerit, remanebit primum augmentum. Hoc quoq; primum cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media frigida. Et ipse (vt dictum est (sunt duo media, quæ se vicissim temperant à quibus processt æqualitas. Itidem dico, quòd oportet, vt sit mensura augmenti quarti, cuius calor, & effectus vehementer superegressi sunt dupla caloris augmenti tertij, quod ex eo patet, quod de augmento dupli ostendimus. Sed quia calor augmenti tertij, quadruplus fuit caloris augmenti primi, & caloris qui est in æqualitate octuplus, oportet vt sit mensura caloris augmenti quarti, octuplus caloris augmenti primi, & sexdecuplus

cuplus caloris qui est in æqualitate. Quod etiam frigiditatis quæ in ea reperitur sexdecuplus, excedit, quemadmodum ostendimus ꝙ calor æqualitatis est sicut eius frigiditas. Est ergo illud frigiditatis quod in quarto existit augmento tantum quantū est medietas octauæ partis caloris in ipso existentis. Cum ergo remouerimus hoc quartū genus augmēti, remanebit tertium. Tertium quoq; cum abstulerimus, remanebit secundum. Cunq; secundum abstulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media pars frigida. Et ipse (vt sæpe dictum est) sunt duo media, quæ adinuicem moderantur, ex quibus æqualitas constituta est. Non dissimiliter quoq; erit mensura primi argumenti, & secundi & tertij, & quarti. Cuius frigiditas ęqualitatem super egressa est, quemadmodum fuit mensura caloris qui æqualitatem excesit, cuius superegressionē explanauimus. Caliditas quoq; quæ est in augmento, cum intenditur frigiditas, ita erit vt fuit frigiditas augmenti in quo erat caloris intēsio. Postquam ergo iam exposuimus manifeste hoc quod posueramus, in æqualitate absoluta reuertemur ad ostendendum hoc in æqualitate quæ secundum relationem attenditur.

Capitulum septimum.

DIco ergo ꝙ æquale in medicinis, fm comparationem quam habet ad humanam speciem æquale vocatur. Æquale est quod neq; calefacit, neq; infrigidat, neq; humectat, neq; desiccat. Cum igit aliquid æquale fuerit, consequens est, vt quod ex caliditate in eo continetur, sit quemadmodum illud quod ex frigiditate, & calidarum partium q̄titas tanta sit, quāta frigidarum. cum.s. ad speciem humanam æquale comparatur. hoc est ꝙ cuius calefactio respectu illius, non est maior ipsius infrigidatione, aut humectatione, aut desiccatiōe, ipsum est æquale quod fm comparationem dicit. Oportet itaq; vt etiam hoc æquale, sit principium & elemētum eius ad quod dicitur, quia in ipsum resoluitur illud quod supra ipsum augmētum, & qđ ab eo egressum fuit, oportet quoq; vt mensuræ augmentorum hoc æquale sint, quemadmodum augme torum mensuræ supra æquale absolutum fuerunt. Conueniunt itaq; huic æquali quod fm comparationem, ea quæ in ęquali quod absolute dicitur. conuenire monstrata sunt. hoc est quod (vt diximus) hoc æquale, principium est & elementum eorum respectu quorum dicitur, & in ipsum resoluuntur augmenta postquā ab illo orta fuerunt. Huius autē quod dicimus medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam, aut humidam, in primo gradu existere, expositio ē, ꝙ eius caliditas, aut frigiditas aut humiditas, aut siccitas, aliqđ supra ęquale auxit. quod est primum augmentorum, sensui non omnino manifeste occurrens. Et iam ostensum est ꝙ primum augmentū naturale. est augmentum dupli, & quod ipsum in æquale resoluitur. Oportet ergo vt quod de partibus qualitatum quæ sensui occurrunt, in primo gradu existit, duplum sit eius quod est in æquali, fm suam speciem, & duplū etiam eius quod in eo est ex sibi contraria, fm ꝙ iam declarauimus. Sed cum remouerimus quod est in primo gradu, ꝙ scilicet est primum augmentū ex partibus qualitatum supra æquale addentiū, remanebit æquale, in quo qualitates fm æqualitatem connectuntur, sicut ostendimus in conuersione quæ fit fm resolutionem cum aliquid. s. ad originem ducitur. à qua ipsius fuit principiū. Gradus enim primus non ex alio constituitur, nisi ex duplo. quod est in æquali ex sua specie, aut si vis ex sibi contraria quemadmodum declarauimus. Similiter quoq; cum dicimus hāc medicinam esse calidam, aut frigidam, aut humidam, aut siccam, in gradu secundo, eius intentio est ꝙ eius caliditas aut frigiditas, aut humiditas, aut siccitas, iam aliquid supra primum gradum, quod est primū augmentum, est super egrediēs primum gradum manifeste. Et oportet vt sit huius augmēti mensura dupla eius quod est ante ipsum in

A primo gradu. quemadmodum ostendimus, ꝙ resolutio quę fit cū aliquid reducitur ad suum principium, quod æquale, non inuenitur nisi in augmento dupli. Erit ergo virtus qualitatis gradus secundi. fm gradum dominanti dupla virtutis dominantis in primo gradu. Sed virtus dominantis in primo gradu mensura (vt ostensum est) dupla fuit mensura virtutis quæ est in æquali fm suam speciem, aut si volueris fm sibi contraria. Erit ergo virtus secundo gradu dominās quadrupla eius quod est in æquale fm suam speciem, aut si volueris fm sibi cōtraria. Cum ergo illud quod in secundo gradu supera t remouerimus remanebit gradus primus, in quo primum augmentum attenditur, & cum primum sustulerimus gradum, remanebit æquale, in quo qualitates fm æqualitatem coniunguntur, sicut demonstrauimus in conuersione quæ fidum reditur ad æquale. Non dissimiliter etiam cum dicimus hāc medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam aut humidam in tertio gradu existere, inde dicitur ꝙ eiu
B caliditas, aut frigiditas, aut siccitas, aut humiditas, iā addit supra gradum secundum, quod est primum augmentorum, quæ gradum secundum superegressa sunt non in vltimo. Vnde oportet vt huius tertij augmenti mensura dupla sit eius quod ante ipsam existit in gradu secundo, sicut ostendimus in augmento dupli.

Mensura vero augmenti secundi, iam fuit dupla mensura augmenti primi, & quarupla suæ similis, aut sibi contrariæ quæ est in æquali. Erit igitur mensura dominij tertij gradus quadrupla primi augmēti, et octupla eius quod in æquali inuenitur ex sua simili vel ex sibi contraria, cum ergo tertij gradus dominiū sustulerimus, residuus erit secundus gradus. Secundum quoq; cum remouerimus, remanebit primus, hunc quoq; cum abstulerimus, remanebit æquale, in quo qualitates fm ęqualitatem commiscentur. Similiter quoq; cum dicimus hanc medicinam esse calidam, aut frgidam, aut humidam, aut siccam in quarto
C gradu, intenditur ꝙ eius caliditas, aut frigiditas, aut humiditas, aut siccitas, iam aliquid adauxit supra tertium gradum quod existit primū augmentum, tertium gradum excedens, cuius effectus validus existit, hoc est, ꝙ illud quod ad nos ex eius caliditate peruenit, combustionem operatum est. Et quod eius frigiditate insensibilitatē & mortificationem eius effitit cui applicatur. Oportet ergo vt sit huius quarti augmenti mensura, dupla eius quod est ante ipsum in gradu tertio, sicut de augmēto dupli patefecimꝰ sed tertij augmenti mensura iam fuit quadrupla virtutis primi gradus, & octupla eius quod est in æquali ex sua simili, aut sibi contraria. Erit ergo secundum hoc virtus dominij quarti gradus, octupla virtutis primi gradus, & sex decupla eius quod est in ęquali ex sua simili vel ex sibi contraria. Cum ergo hunc quartum gradum ad æqualitatem conuertendo reduxerimus cum sublatione eius quod
D in eo est, relinquetur gradus tertius. Tertium autem cum sustulerimus, remanebit secundus. Et secundū cum remouebimus, remanebit primus. Primo quoq; sublato, residuum erit æquale, in quo qualitates æqualitate connexe sunt. Hoc itaq; modo qualitas resolutionis augmētorum ad æquale consistit, à quo fuit eius principium.

Ex hoc quoq; manifestum est, ꝙ virtutes graduum medicinarum quæ ab æquali principium sortiuntur ad ipsum resolui aut conuerti à quo processerunt. Nos aūt iam ostendimus resolutionem in æquale inueniri non posse, nisi in proportione dupli, & proportionem dupli proportionalem existere. Sequitur ergo ex hoc virtutes graduū medicinarum sensui apparentes, quæ. s. supra æquale aliquid augent, proportionales dupli proportione existere.

Ordo vero propositionū ex quo ad hāc peruenitur conclusionem, est vt dicamus virtutes graduum medicinarū sunt quæ in æquale resoluuntur, sicut iam manifestū fuit. Omne aūt quod in æquale resoluitur in proportione dupli existit. Consequēs igitur est ex hoc, vt virtutes graduū

medicinarum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1048 sur 1089

medicinarum proportionales ſint dupli proportione. Cũ ergo adiunxerimus huic cõcluſioni ſuam comparem, hoc eſt, ꝙ proportio dupli eſt proportionalis, conſequitur ex hoc virtutes graduum medicinarum dominantes proportionales eſſe. videlicet vt ſit proportio caliditatis quæ in æquali conſiſtit, ad caliditatem quæ in primo gradu attenditur, ſicut proportio caliditatis primi gradus ad caliditatem ſecundi gradus. Et proportio caliditatis gradus ſecundi ad caliditatem tertĩ gradus. ſicut proportio caliditatis tertĩ ad caliditatem quarti gradus. Similiter quoq; erit proportio frigiditatis quæ eſt in æquali ad frigiditatẽ primi gradus, ſicut proportio frigiditatis primi gradus, ad frigiditatem ſecundi gradus. Et proportio frigiditatis ſecundi gradus ad frigiditatem tertĩ gradus, ſicut proportio frigiditatis tertĩ gradus ad frigiditatem quarti gradus. Virtutes ergo contrarias virtutibus quæ ab æquali ſecũdum augmentum receſſerũt, ſi denominauerimus ſm modum comparationis excedentium, erũt proportionales addentes. Hoc eſt, erit menſura augmenti frigiditatis quæ eſt in æquali, ſupra frigiditatem gradus primi, ſicut menſura frigiditatis gradus primi, ſupra mẽſuram frigiditatis gradus ſecundi, erit menſura frigiditatis gradus ſecudi ſupra menſuram frigiditatis gradus tertĩ, ſicut menſura frigiditatis gradus tertĩ ſupra menſuram frigiditatis gradus quarti. Si autem denominauerimus virtutes quaſdam earum ex alĩs, erunt æquales. quemadmodum oſtendimus omnes æquales exiſtere, ex eo ꝙ in ęquali reperitur cum augmentum ſublatum fuerit. Ipſe enim partes æquales inuenienẽ. Huius autem declaratio eſt, ꝙ æquale iſtud exiſtit in quo tantum obtinetur caliditatis quantum & frigiditatis, ſiue partes ſint paruæ ſiue magnæ.

Capitulum octauum.

POnamus itaq; ꝙ æquale ſit pars minima partium, & illud eſt vnitas, cuius medietas ſit calida, et medietas frigida, & ꝙ caliditas primi gradus ſit dupla eius qđ eſt in æquali ex caliditate. ſicut oſtendimus primum augmentum naturale eſſe augmẽtum dupli. Quia igitur ꝙ in æquali continetur ex frigiditate, ęquum eſt ei quod eſt in ipſo ex caliditate. oportet vt ſit caliditas primi gradus dupla etiã frigiditatis quæ eſt in æquali. Cum ipſius frigiditas ſuæ caliditati ſit æquale. Et quia caliditas primi gradus dupla eſt frigiditatis quæ reperiẽ in æquali. Erit ergo quod eſt in ipſo ex frigiditate quantum eſt medietas eius, quod eſt in ipſo ex caliditate, ergo caliditas erit pars, & frigiditas partis medietas. In gradu quoq; ſecundo quod ex caliditate reperitur. duplum eſt eius quod eſt in primo ex caliditate, ſicut patefecimus ex augmẽto dupli. Sed qđ eſt in primo gradu caliditatis (vt oſtẽſum eſt) duplum eſt eius quod in ęquali eſt ex caliditate, & duplum etiam eius quod eſt in ipſo ex frigiditate. Oportet ergo ut ſit quod eſt in gradu ſecundo ex caliditate quadruplũ eius quod eſt in æquali ex caliditate, & quadruplum ẽt frigiditatis quę eſt in ipſo. Cum cõmenſuratio ad frigiditatẽ facta fuerit, & quæcunq; fuerit caliditas ſecundi gradus eſt quadrupla frigiditatis, quæ eſt in ęquali. Poſtq; quod in ipſo eſt frigiditatis æquum eſt caliditati ipſius, erit caliditas duæ partes, & frigiditas partis medietas. In gradu ſiẽ tertio quod cõtinetur caliditatis duplũ exiſtit eius, quod eſt in ſecũdo ex caliditate, quẽadmodum oſtendimus ex incremẽto dupli. Sed quod in ſecũdo gradu cõtinetur ex caliditate, quadruplum exiſtit eius quod eſt in æquali ex caliditate, & quadruplum etiã eius quod in eodẽ continetur ex frigiditate. Oportet igitur vt quod in gradu tertio exiſtit, ſit octuplũ caliditatis quæ eſt in æquali, & octuplum etiã frigiditatis eiuſdem cũ commenſuratio ad frigiditatẽ facta fuerit. Et cũ caliditas gradus tertĩ octupla ſit frigiditatis quæ eſt in æquali, erit quod eſt in ipſo ex frigiditate octaua pars eiꝰ, quod eſt in eo ex caliditate, ergo erit caliditas partes quatuor, & frigiditas pars media. In gradu quoq; quarto, quod eſt ex caliditate, duplũ exiſtit eius quod eſt in tertio ex caliditate, quẽadmodum ex augmento dupli patefecimus. ſed quod eſt in tertio ex caliditate, iam fuit octuplum eius quod in æquali continetur ex caliditate, et ẽt octuplũ frigiditatis quæ eſt in ipſo. Oportet igiẽ vt ſit quod eſt in gradu quarto ex caliditate ſexdecuplum eius quod eſt in æquali ex caliditate, et etiã ſexdecuplum eius quod in ipſo cõtinetur ex frigiditate. Cũq; ad frigiditatem menſuratũ fuerit. quia caliditas quarti gradus caliditate tertĩ gradus dupla exiſtit. Et cũ caliditas quarti gradus ſexdecupla fuerit frigiditatis quæ eſt in æquali, erit illud quod eſt in ipſo ex frigiditate quantũ eſt medietas octauæ partis eiꝰ quod in ipſo reperitur ex caliditate. Erit igiẽ caliditas octo partes, et frigiditas partis medietas. non diſſimiliter quoq; ex frigiditate in primo gradu et ſecundo, et tertio, et quarto continebitur cũ incremento ad caliditatem ſe habebit, ſm proportionis modum quem præmiſimus ex frigiditate et menſura in humiditate et ſiccitate ad eundem modũ obſeruabitur. Iam ergo ex hoc manifeſtum fuit quòd cum tu proportionaueris virtutes contrarias. virtutibus quæ ab æquali recedentes petuenerunt ad augmentum, quæ in quolibet graduũ eſt medietas partis vnius erunt æquales.

Cũq; autẽ proportionaueris eas ſm modũ reſolutionis quẽ habet ad præcedentes, erũt proportionales dupli proportione. hoc ẽ, ꝙ frigiditas caliditatis. tertĩ gradus addit ſupra frigiditatẽ caliditatis quarti gradꝰ, quantũ eſt quarti gradus frigiditas. Siẽ quoq; gradus ſecũdus ſup̃ tertiũ, et primus ſup̃ ſecundũ, et ęquale ſup̃ primũ hoc eſt ꝙ frigiditas caliditatis quarti gradus, tãta ẽ quãta medietas octauæ partis caloris eiuſdẽ, et in tertio gradu octaua, et in ſecundo quarta, et in primo media, et in æquali ſiẽ. Calor quoq; qui attenditur ſm dominiũ frigiditatis in tertio gradu. eodẽ modo calorem frigiditatis, quarti gradus ſuperat cũ quantitate caloris, quarti gradus. Gradus ẽt reſidui ſiẽ ſe habent. In ſiccitate quoq; et humiditate idẽ inuenitur.

Iam ergo ex hoc quod præmiſimus, manifeſtũ eſt et omnibus proportionibus quę in proportione augmẽti attenduntur, proportionẽ dupli maiorẽ exiſtere, in qua ęquale reperiẽ. hoc eſt ꝙ ipſa in æquale reſoluiẽ. ſicut demonſtrauimus. Muſicæ quoq; tractator docuit hanc proportionẽ, omnibus alĩs proportionibus meliorẽ exiſtere, et naturis conuenientiorẽ eſſe. ſ. dupli proportionẽ. Ex hoc quoq; declaratũ eſt, quoſdã nõ nominaſſe gradũ primum, ſecundum, tertiũ, et quartũ. niſi ſolummodo ſm modũ quo numeri ordinatio nominat, et nõ aliter, hoc eſt ꝙ eoꝝ ſermo in nominãdo gradũ primũ, ſecundũ, tertiũ, et quartũ, non intelligiẽ abſq; qualibet duarũ intentionũ, quarũ vna eſt eorũ, qui eos ſm ordinẽ numeri et eorũ computationẽ nominauerunt, quæ eſt huius. 1. 2. 3. 4. Alia autẽ eorũ qui hoc ſm modũ virtutũ dixerũt. ſ. qui quartũ nominauerũt gradũ, eo ꝙ eius virtus, primi quadrupla exiſtit. Siqui igiẽ hos gradus. ſ. primũ ſecundũ tertiũ, et quartũ, ſic nominari dixerũt ſm ordinẽ numeri, et non ſm virtutũ ordinationem, nõ erit eorũ dictio cõueniens, ſm primum modũ nominationis cũ ipſi in gradibus virtutes quęrant. Quod ſi fuerint aliq; qui dicãt in gradibus. quartũ dici, ꝙ eius virtꝰ ſit quadrupla primi, et triplũ, cauſa ſuę virtutis quæ eſt tripla primi, erit iſte ordo graduum abſq; proportione. Nos vero iam oſtendimus in præcedentibus ipſos proportionales exiſtere. Gal. quoq; in li. decem tractatuum quem de componendis medicinis edidit. in parte videlicet octaua, cum de quinta cõfectione medicinarum Andromachi tractaret ad curandũ ſtomachum eorum deſtruxit ſententiã et qui quarti gradus virtutẽ primi quadruplã, et tertĩ primi triplã aſſerebãt. Confectio autẽ illa ſatis aperte poteſt in libro illo intelligi, ſiqs intente ipſum cõſiderare voluerit, et ſi fuerit boni intellectus, et in proportione et proportionalitate inſtructus intelliget ſententiã eorũ qui dicunt, quartũ gradũ quadruplũ primi annullatã eſſe. Alĩ autẽ præterea fuerũt qui graduũ virtutes ſm hunc ordinẽ ſe habere dixerũt, affirmantes virtutẽ caloris primi gradus habere

bere in se quinq; octauas virtutis caloris quarti gradus. Ideo q; eius tres octauæ remanent frigidæ. Dixerunt etiã q; virtus caliditatis secundi gradus habet in se tres quartas virtutis caliditatis, quarti gradus, & remanebit eius quarta frigida. Et q; virtus caliditatis tertij gradus continet.7.octauas virtutis caliditatis quarti gradus, & remanebit eius octaua frigida. Quod autem eos in hãc induxit sentẽtiam, fuit quidam qui dixit, q; si nos miscueremus medicinam in quarto gradu calidam cum medicina frigida in eodẽ gradu, æquaretur medicina, & essent in ea quatuor partes calidæ & quatuor frigidæ. Sed si adderemus quintam partem calidam, esset calida in primo, essentq; ipsius quinq; partes calidæ, & tres frigidæ. Similiter si adderemus sextam partem calidam, esset in secundo gradu calida, & eius essent tres quartæ partes calidę, & alia quarta frigida, septimam quoq; partem calidam si adderemus, esset medicina calida in tertio gradu, essentq; ipsius.7.octauæ calidæ, & reliqua octaua frigida. Quod si octauam partem adderemus calidam, esset medicina calida in quarto gradu, esset autẽ tota calida nihil habens in se frigiditatis. Huius autẽ intẽtio falsa existit, & ſm modum experimenti, et ſm eum qui contra eũ argumẽtatur, ponẽs principiũ suum ſm dicta illius, hoc est q; si prædictus misceret medicinam calidã in tertio gradu, cũ medicina frigida in eodẽ gradu, æquaretur medicina, essentq; in ea tres partes calidæ, & tres frigidę. Quod si pars vna caliditatis adderetur, esset calida in primo gradu, & essent eius, quatuor partes calidę, & duę frigidę. Essent igit ſm hoc primi gradus duę tertiæ calidæ & vna frigida. Ex ꝑmissis vero.5.eius octauæ fuerũt calidæ, & tres frigidæ, hoc autẽ impossibile est.

Sitr quoq; si pars secũda cũ prima calida fieret, esset medicina in secũdo gradu essentq; ei⁹ partes quinq; calidę, & pars reliqua frigida. ergo ſm hunc modũ.5.sextæ secundi gradus existerent calidæ & vna frigida. Sed in præcedentibus eius tres quartæ fuerũt calidæ, & vna frigida, quod oĩno contrariũ est & impossibile. Ita ẽt si pars tertia cũ secunda & prima calida fiat, erit medicina tota calida nihil in se retinẽs frigiditatis. Sed in præcedẽtibus ostẽsum fuit, q; cum pars tertia cũ partibus quę ipsas pręcedunt in quarto gradu calida sit, eius.7.octauæ existunt calidæ & reliqua octaua frigida. Ideoq; intẽtio hæc manifeste falsa existit. Non.n. oporter vt huius intentionis inuentor aliquid in gradu quarto attẽdat, quod non æquale in gradu tertio & secũdo obseruari possit. Postq; igit huius intẽtionis falsitas manifeste apparuit, & ei⁹ est ẽt sentẽtia manifeste destructa, q; virtutẽ quarti gradus primi quadruplã & tertij triplã primi asserebant, ex eo q; Gal. in receptione medicinæ sui libri comprobauit, & ex eo q; nos declarauim⁹

Et postq; ostensum est, q; gradus dupli proportiõe proportionales existunt, scilicet q; proportio virtutis gradus primi ad secundum, in effectu, est sicut proportio virtutis gradus secundi ad tertiũ, & proportio virtutis gradus tertij ad quartũ, declarabo nũc qũo cognitio cõponendi medicinas ſm hanc proportionẽ quæ omnibus ab his in proportione augmentorũ melior existit comprehendi quęat.

De compositione medicinaruum. Cap.ix

DIcam ergo q; compositio medicinarũ licet infinitas recipiat sectiones, in sex tamen restringit, cũ sub regulis rationis cõprehensa fuerit. Quarũ vna est cõpositio medicinæ calidæ cũ alia medicina calida. Et secunda cõpositio medicinæ frigidę cum alia medicina frigida. Et tertia cõpositio medicinæ calidæ cũ medicina frigida, quarta quoq; cõpositio temperatæ cũ medicina tẽperata, quinta ẽt compositio medicinæ tẽperatæ cũ medicina calida. Et sexta cõpõ medicinæ tẽperatę cũ medicina frigida.

Compositio quoq; medicinæ calidæ cũ alia calida tribus fit modis. Vnus est, vt ipsa misceat medicinæ ęque calidę, vt ipsa est. Secũdus vt coniungat medicinæ maioris caliditatis. Tertius vt medicinæ minoris caliditatis coniungat. Quod si cõpõ medicinæ ęque caliditatis fiat, non erit in ea caloris augmentũ, neq; minuetur ex ea aliquid. Et si cõpositio medicinæ fiat ex medicina calida, et alia quæ sit minoris caliditatis, erit medicina cõposita minus calida. Sed si cõpositio medicinæ fiat ex calida, & alia quæ sit maioris caliditatis erit medicina composita magis calida, neq; minuetur ex ea aliquid, & erit eius caliditas inter augmentũ & diminutionem. i. inter caliditatem medicinæ habentis caliditatẽ cum augmento, & alterius habentis ipsum calorem cũ diminutione. Nos itaq; huius quod dixim⁹ exemplum ponamus, & hoc est q; cum nos miscuerimus duas aquas, quarũ vnaquęq; sit bulliens in summo. neq; in nostra permistione mora interuenerit, nõ minuetur ex ea aliquid, sed remanebũt feruentes vtræq;. Si aũt aliam minus feruentem cũ alia quæ magis ferueat cõmiscuerimus, augmentabit caliditas aquæ minus feruentis, ꝓp aquam multum feruentẽ, & minuetur caliditas aquæ multũ feruẽtis, ꝓp aquam minus feruentẽ. Non est tã conueniens vt extimemus medicinã calidam, caliditatẽ calidioris medicinæ cui admiscetur minuere, ꝓp modum qualitatis minoris caliditatis, sed ꝓp proprietatẽ eius quod est cũ eius minore caliditate ex qualitate frigiditatis. Eodẽq; modo frigiditas medicinæ frigidioris minuet ex eo q; est minus frigida ex qualitate caliditatis, ꝓp hoc ẽt in præcedentibus declarauimus frigiditatem cũ caliditate primi gradus æquari medietati caliditatis ipsius, & sic in reliquis gradibus est intelligendum, vt ex hoc cognoscas illud q; nomen frigiditatis, comprehendit ex noie caliditatis. Aut nomen caliditatis ex noie frigiditatis. Aut nomẽ humiditatis ex nomine siccitatis. Aut nomen siccitatis ex noie humiditatis, quẽadmodũ in sequentibus propalabo. Cõpositio vero medicinæ quæ fit ex frigida medicina cũ alia frigida medicina, tribus ẽt fit modis. Vno vt medicina frigida in cõpositione iungat aliã medicinæ eiusdẽ qualitatis, vel frigiditatis. Non ergo qñ fiet cõpõ augmẽtabit frigiditas, neq; minuetur ex ea aliqd, secũdo uero ut in cõpõne medicina frigida cũ alia maioris frigiditatis misceat. tertio vero vt in cõpositione medicina frigida aliq minoris frigiditatis adiungat & augmẽtatę frigiditatis ex diminutę frigiditate minuet. eritq; medicina cõposita inter frigiditatẽ frigidioris, & frigiditatẽ minus frigidæ. Hoc qđ manifestũ est & apparens ei, qui propositũ exemplũ memoriæ cõmendauit. Rursus in cõpõne quæ fit ex cõiunctione quæ est medicinæ calidę cũ frigida, vnaquęq; qualitatũ à sua minuitur cõtraria. & rursus in cõpõne quæ fit ex cõmistione medicinæ æqualis cũ alia æquali erit medicina cõposita ex his æqualis. In cõpositione quoq; quæ fit ex coniunctione medicinæ calidę cũ æquali erit medicina ex his cõposita nõ æqualis, ꝙa cũ ęquale in ęquali admistũ fuerit, nõ erit medicina ex his cõposita æqualis. Hoc.n. verũ est ex ꝑ se notis q̃ probatione nõ indiget, & necesse est vt caliditas medicinæ calidæ minuatur ex eo q; declarauimus & hoc ẽ quod illud quod est minus calidũ ex qualitate frigiditatis reprimit caliditatẽ eius quod est magis calidum. Huius autem sermonis summa est, q; cum cõpositio sit ex commistione æqualiũ cum æqualibus, & calidarum cũ calidis, & frigidarum cũ frigidis eiusdem. i. tantæ frigiditatis nõ augmentabitur eorum virtus neq; minuet ex eo quod est in ea aliquid. Erit ergo tẽperata aut calida aut frigida. Sed cũ compositio fiat ex commixtione medicinarum diuersarum ex augmento & diminutione, aut ex contrarietate, minus ab augmẽto augebitur, & maius à diminuto minuetur.

Expositio cõpositionis medicinę, & renuntiatio cõpositionis medicinæ calidæ, cũ alia medicina calida.

COngregabis itaq; põdera medicinarũ calidarũ quæ in gradibus sunt, & seruabis ea, quod ẽt in eis ex virtutibus frigidis reperiet coniũges, & quæ sit earũ denoiatio ex numero calidarũ scies. Nos aũt sępe in his quæ pcesserũt diximus, q; cũ virtutes frigidę fuerint quãtũ medietas calidarũ virtutũ, erit medicina ex eis cõposita ī primo gradu calida. Et cũ virtutes frigidę fuerint q̃tũ quarta

pars

pars calidarum virtutū, erit medicina in ſecūdo gradu calida. Et cum fuerint virtutes frigidę quantum octaua pars virtutum calidarum, erit medicina calida in tertio gradu. Et cum fuerint virtutes frigidæ quantum .16. virtutum calidarum, erit medicina calida in quarto gradu. Similiter quoq; inueniť regula medicinarū in quibus frigiditas dominatur. & vni quatuor graduum cōparatur. Quod ſi virtus medicinæ inter duos ex quatuor gradibus fuerit, proportionem eius ex differentia, quæ eſt inter illos duos gradus inueniri ſcias. Eius itaq; quod diximus exemplum ponamus. Et hoc eſt ꝙ cū miſcuerimus pondus .3.i. maſticis (quod in ſecundo gradu calidum exiſtit) cum pōdere .3.ĭ. cardamomi quod eſt in primo gradu calidum, multiplicabimus virtutē caliditatis primi gradus quę eſt vna in .ĭ. 3. cardamomi, & prouenient inde partes duæ. deinde multiplicabis virtutem etiā gradus ſecundi quæ eſt duo ſm primam regulam. in .3.i. maſticis, & prouenient inde partes duæ. Adiunges itaq; duas partes caliditatis cardamomi duabus partibus caliditatis maſticis, & fient quatuor partes calidæ, quas ſeruabis quēadmodum indicaui tibi. Tu aūt iam ſciuiſti ex præmiſſis ꝙ partes quæ cum caliditate primi gradus exiſtunt, ſunt quantū medietas partium calidarum. Eſt ergo in illa. ex frigiditate pars media cum ad partes calidas comparata fuerit. Multiplicabis ergo hanc mediam in pōderibus duarum .3. cardamomi & erit pars integra frigida. Siſr quoq; tu iam ſciuiſti ꝙ partes calidæ caliditate ſecundi gradus, duplum ſunt primi, et ꝙ earum quarta eſt frigida, & ꝙ quarta duorū eſt medietas: Multiplicabis itaq; medietatem in pondere vnius .3. maſticis, & erit medietas frigida. Eam igitur adiungētes parti frigidæ proueniēt ex eis pars & medietas partis frigiditatis. Scias itaq; quæ ſit denominatio partis & mediæ partis frigidæ ex quatuor partibus calidis quas ſciuiſti. Ipſę aūt erūt tres octauæ. Oſtenſum eſt igitur ꝙ huius medicinæ cōpoſitæ tres octauæ quę ſunt cū eius partibus calidis, frigidæ ſunt.

Iam autem ſciuiſti ꝙ frigiditas, quæ eſt cum caliditate primi gradus eſt quantū medietas eius, quod eſt in illo ex caliditate, & ꝙ frigiditas quæ attenditur reſpectu caliditatis ſecundi gradus, eſt quantum quarta pars frigiditatis ipſius. Sciuiſti etiam ꝙ tres octauæ minus ſunt medietate, quæ eſt frigiditas quæ cum caliditate primi gradus reperitur, & plus ꝙ quarta quæ eſt frigiditas quæ ſm caliditatem ſecundi gradus attenditur. Oportet igitur vt medicina hic cuius tres octauæ quæ cū partibus calidis inueniuntur frigidæ ſunt, inter gradum primū & ſecūdum exiſtat. Cum ergo volueris ſcire in quanto gradu calida ſit medicina, ſuperfluitatem qua frigiditas quæ ſm primum gradum attenditur, frigiditatem quæ cum ſecundo gradu reperiť ſuperat. Scias quæ ē quarta partis frigidæ. minuaſq; hanc ex tribus octauis quæ frigiditas cōpoſitæ medicinæ, & remanebit octaua. Deinde ſcies, quæ ſit denominatio eius ex quarta quæ eſt ſuperfluitas quæ inter duos gradus inuenitur. inueniesq; ipſam eſſe medietatē. Ex hac quoq; medietate caliditas ſecūdi gradus reprimeť. Minuas itaq; hanc denominationem gradu ſecundo & erit medicina compoſita in medio ſecūdi gradus calida. Et hoc eſt quod demonſtrare volumus. Regula quoq; quæ in cōpoſitione medicinæ frigidæ cum medicina frigida attenditur, Similiter erit denominatio compoſitionis calidæ cum frigida. Virtutes ponderum medicinarum calidarum quæ in gradibus attenduntur aggregabis, & quòd cum eis eſt ex virtutibus frigidis adunabis, & vnumquodq; eorum per ſe ſeparatim ſeruabis. Virtutes quoq; ponderum frigidarū. quæ in gradibus attenduntur, & quod cum eis eſt ex virtutibus congregabis. Demum virtutes calidas virtutib⁹ calidis adiunges, & virtutes frigidas virtutibus frigidis. Si ergo virtutes calidæ cum frigidis alterentur, medicina compoſita in caliditate & frigiditate erit æqualis. Quod ſi virtutes calidæ frigidis plures fuerint, ſcies denominationem virtutum frigidarum ex eis, & facies ſicut præmiſimus, frigidę quoq; virtutes ſi calidis plures extiterint, quę ſit virtutum calidarum denominatio ex eis denotabis, & facies, ſicut præmiſſum eſt. Compoſitio autem medicinæ æqualis cum æquali, eſt ſicut diximus videlicet quòd medicina compoſita ex eis erit æqualis.

NArratio autem compoſitionis æqualis cum medicina calida virtutes ponderum medicinarum æqualium, caliditas & frigiditas, vnumquodq; valet genus, p ſe aggregabis. Virtutes quoq; medicinaꝝ calidarū, & quod cum eis eſt ex virtutibus frigidis ſimiliter congregabis, demum virtutes calidas calidis, & frigidas frigidis adiunges. Et virtutes frigidas ex calidis denominabis, & facies vt præmiſſum eſt. Cuius exemplum eſt, vt miſceamus manne .3.i. cum cardamomi .3.i. Et cum iam ſciuiſti, ꝙ illud quod ex caliditate in medicina æquali continetur, eſt quantū eſt in ipſa ex frigiditate, & quia hoc eſt ita, medietas ergo eius eſt calida, & alia medietas frigida. Quod igitur ſecundū hoc in ipſa eſt ex caliditate, eſt pars media, & quod ex frigiditate pars media. Quod ſi poneremus ꝙ in ea continetur ex caliditate partem, & frigiditate partē, & gradus reliquos ſecundum hunc ordinem ſtatueremus ſcilicet proportionē dupli proportionales cōueniēs eſſet. Sed quia caliditas primi gradus & ipſius frigiditas in primis partibus continentur, quæ ſenſui manifeſte occurrūt, melius eſt, vt quod in ęquali ex caliditate continetur et ex frigiditate: ponatur pars media calida et media frigida. Accipies itaq; pro .3. cardamomi partem .i. calidam, et mediam partē frigidam, propter hoc quod demōſtrauimus. Pro .3. quoq; manne ſumes mediam partem calidam et frigidam, coniunges deinde partes calidas duarum medicinarum, et proueniēt ex eis pars, & partis medietas calidę, partes quoq; duarum frigidarum medicinarum aggregabis, & proueniet ex eis pars vna frigida. Scies itaq; quæ ſit denominatio partis ex parte, & media, & erit duæ tertiæ. Scies igitur ꝙ huius compoſitæ medicinæ duæ tertiæ quo ad calidas frigidæ ſunt. Oportet ergo vt huiuſmodi medicina compoſita ęquali ſit calidior, eo quòd calor qui eſt in æquali eſt quantum ipſius frigiditas.

Scies itaq; differētiam quæ eſt inter æquale, & gradum primum ſm frigiditatem, & hoc eſt medietas. Minue igitur eam ex duab⁹ tertĭjs, & remanebit ſexta. Deinde ſcies quæ ſit eius denominatio ex differentia quæ eſt inter ęquale & gradum primum & inuenies tertiam. Ex hac ergo denominatione calida primi gradus fuit repreſſa. Ideoq; medicinæ caliditas, erit in duabus tertĭjs gradus primi. Et hæc eſt regula quæ obſeruāda eſt in compoſitione medicinæ æqualis cum frigida. Illud præterea quod tibi patefeci in virtutibus calidis et frigidis, ex me intellige, quia in humidis & ſiccis idem obſeruatur, & ſimiliter in reſiduo eius totius quod in hoc libro continetur, ex intentione caliditatis & frigiditatis.

Exemplum componendi medicinam.

Medicinæ	pōdera	caſitatis	frīditatis	ſiccitatis	humi.
Cardamomi	3.i.	pars.i.	pars.ſ.	pars.i.	ps.ſ.
Zuccari	3.ĭ.	ptes.ĭ.	pars.i.	ptes.ĭ.	ps.i.
Indi	3.i.	pars.ſ.	pars.i.	pars.i.	ps.ſ.
Emblici	3.ĭ.	pars.i.	partes.ĭ.	ptes.ĭ.	ps.i.

Congregabis itaq; partes calidas, & erunt quatuor, & media. Partes quoque frigidas colliges, & erunt quatuor & media, & ſiccæ erunt .6. & humidæ erunt tres. poſtea ſcies quæ ſit frigidarum partium denominatio ex calidis, ipſæ vero ſunt totidem quot et illæ. Cum igitur æquales ſint. medicina compoſita in caliditate & frigiditate erit temperata. Deinde ſcies denominationem partium humidarum ex ſiccis, quæ eſt earum medietas. Et quia ſicca eſt medicina, erit ſicca in primo gradu, & in caliditate & frigiditate erit æqualis.

Exemplum

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1051 sur 1089

Exemplum compositionis alterius medicinæ.

Medicinæ	põdera	calitatis	frīdita.	ficcita.	hūiditatis.
Masticis	drac.j.	ptes. ñ.	pars.f.	ptes.ñ.	pars.f.
Cardamomi	drac.ñ.	ptes.ñ.	par.j.	pars.j.	pars.j.

PArtes calidas adunabis, quæ erant quatuor, frigidæ autem cum collectæ fuerint, erit pars.j.&.f.& ficcæ erunt quatuor, humidæ quoque erunt pars vna, & dimidia. Deinde scies denominationem partium frigidarum ex calidis, ex qua proueniunt.3.8. Tres autem 8.minus sunt medietate, quæ est frigiditas primi gradus, & plusquam quarta, quæ est frigiditas secundi gradus. Erit ergo ealiditas huius medicinæ compositæ addens supra caliditatem gradus primi, quia est plus duplo frigiditatis medicinæ compositæ. Scias itaque superfluitatem frigiditatis, quæ est inter gradum primum, & secundum, quæ est quarta. quam postquam minueris ex tribus octauis remanebit octauis. Scias ergo denominationem eius ex quarta, quę est duorum graduum differentia, & inuenies eam medietatem. Est itaque ex hoc situm frigiditatis huius medicinæ supra frigiditatem gradus secundi, per quantitatem medietatis auctam fore. Ex hoc igitur consequitur caliditatem gradus secundi esse minoratam secundum quantitatem suæ medietatis. Quantitas autem augmenti frigiditatis medicinę supra frigiditatem gradus tanta est, quanta est diminutio suæ caliditatis, cuius rei probatio est, quia si frigiditas gradus secundi augmentaretur secundum quantitatem frigiditatis, quæ est in gradu secundi, reprimeretur caliditas ipsius gradus, & descenderet ad gradum primum. Quod similiter erit obseruandum in reliquis gradibus. Iam igitur manifestum fuit mensuram augmenti frigiditatis medicinæ supra frigiditatem gradus mensuræ diminutionis caliditatis eiusdem gradus æquari. Vnde cum medietas caliditatis gradus secundi in prædicta medicina sit diminuta, relinquitur vt sit ipsius caliditas, medietas caliditatis gradus secundi. vt si maius facies secundum hoc, quòd præcesit in superfluitate, quæ inter gradum primum & secundum inuenitur, hoc tamen leuius est, & manifestius apparet probatio eius operationis.

Medicinæ	põdera	cālitatis	frīdita	ficcita.	hūiditatis.
Masticis	drac.ñ.	ptes.ñ.	pars.f.	ptes.ñ.	pars.f.
Acori	drac.j.	pars.j.	par.iiij	pars. j.	partes. iiij.
Balaustiæ.	drac.j.	par.iiij	pars.j.	pars. j.	partes. iiij.
Armel	drac.j.	ptes.ñ.	par.iiij	par.ñ.	partes. iiij.
Emblici	drac.j.	par.iiij	pars.f.	pars.f.	partes iiij.
Nigellæ	drac.ñ.	ptes.ñ.	pars.f.	par. iiij	pars.f.
Euphorbij.	drac.j.	par.iiij	par.iiij	par. iiij	partes iiij.
Nasturtij.	drac.j.	par.iiij	par.iiij	par. iiij	partes iiij.
Medicinæ.	põdera	cālitatis	frīdita	ficcita.	humidita.
Masticis	drac.ñ.	par.iiij	pars.j.	par. iiij	par.j.
Acori	drac.j.	ptes.ñ.	pars.f.	ptes. ñ.	pars.f.
Balaustiæ.	drac. j.	pars.f	part.ñ.	ptes.ñ.	pars.f.
Armel.	drac. j	par.iiij	pars.f.	par. iiij	pars.f.
Emblici	drac.j.	pars.f.	pars. j.	pars. j.	pars.j.
Nigellæ.	drac.ñ.	ptes.8.	pars. j.	part.8.	pars.j.
Euphorbij.	drac. j.	ptes.8.	pars.f.	part. 8.	pars.f.
Nasturcij.	drac.j.	ptes.8.	pars.f.	part.8.	pars.f.
Mellis.	drac.j.	pt.cc.	ptes.l.	par.cc.	partes.l.

A HIus itaque medicinæ partes frigidæ si ex calidis denominentur, erunt ipsarum quinta. Quinta vero minor est quarta, quæ est quãtitas frigiditatis gradus secundi, & maior octaui quæ est frigiditas gradus tertij. Qua propter considerandum est, ꝙ si augmentum quintæ supra octauam, inuenitur esse trium quartarum decinæ, cuius denominabis, ergo eas ex octaua, & erunt tres quintæ. Minuentur itaque tres quintæ â gradu tertio & remanebit medicina calida in duab⁹ quintis, gradus tertij. Quod si hæc medicina ex centum tertij, mellis conficiatur. erunt secundum hũc numerum, & hoc põdere. Erit enim ipsius frigiditas minor quarta per quãtitatem vnius partis & trium quartarũ partis vnius, qđ est valde paruum. Oportet igitur, vt huius medicinæ caliditatis secundi gradus caliditate sit maior secundum paruam quantitatem, videlicet partis, & trium quartarum vnius partis. Directio siue rectificatio graduum vnius, vi- B delicet ex contrarietate, quæ est in alio. Gradus itaq; quarti caliditatis atq; frigiditatis a suis contrarijs, quæ in alijs sunt gradibus, rectificantur ab his scilicet quæ sunt in gradu tertij ex quantitate dupli, & septimæ vnius, & ab his, quæ sunt in gradu secũdi ex quincuplo. ab his quoq; quę sunt in primo gradu ex quindecuplo. Gradus itaque tertij caliditatis & frigiditatis a suis contrarijs rectificantur, quæ in alijs sunt gradibus, ab his videlicet, quæ sunt in.2. ex duplo, & tertia & ab his, quæ supra ipsum ex septuplo.

Gradus quoque secundi caliditas & frigiditas rectificatur a suis contrarijs (quæ sunt in primo ex triplo. Rectificatio vero hic, temperamentum intelligitur. Intenditur.n. vt caliditas frigiditate temperetur, aut frigiditas caliditate, & sic in alijs. Ideo æquale nullum temperat ex gradib⁹ cum ipsius caliditas quarta sit ipsius frigiditatis. Vnde cũ medicina componetur ex æquali, & non æquali, nũquam erit æqualis. Scias ergo hoc. Compositio quarti gradus cũ suo contrario, quod est in tertio, ut ab eo tẽperetur. huius itaq; cõpositæ medicinæ partes. 9. calidæ, & media septi- C ma frigidæ similiter. 9. & media septima.

Medicina.	pondera	caliditas	frigiditas.
Piperis	drac. j.	partes. 8.	pars.f.
Hypocystis.	3.ñ.&.7.	ps.j.&.f.7.	ptes.8.&.4.7.

Compositio gradus. 4. cum eo, quod ex suo contrario minuit in.2. vt tẽperetur, hui⁹ qnoq; medicinæ partes calidæ sunt. 10. & media, & frigidæ similiter. 10. & media.

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	drac.j.	partes.8.	pars.f.
Balaustiæ.	drac.f.	ptes.3.&.f.	partes.10.

Compositio grad⁹. 4. cum eo, quod est in primo ex suo contrario, ut temperetur. huius itidem medicinæ partes calidæ sunt. 15. & media, & frigidæ. 15. & media.

D

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	drac.j.	partes.viij.	pars.f.
Violarum	drac.xv.	pt.7. &. f.	partes.xv.

Compositio gradus. 3. cum eo, quod in secũdo gradu inuenitur ex suo cõtrario, vt temperetur. huius similiter medicinæ partes calidæ sunt. v.&.vj.& frigidę. v.&.vj.

Medicinæ	pondera	caliditatis	frigiditatis
Assari	drac.j.	partes iij.	pars.f.
Arnoglossæ	3.ñ.&.iij.	pars.j.&6.	partes.4.&.2.3.

Compositio gradus. 3. cũ eo, quod ex suo cõtrario in. I. gradu existit. vt temperetur. huius ẽt medicinæ compositæ partes calidę sunt. vij.& media, & frigidę. vij.& media.

Medicinæ

Medicinæ	pondera	caliditatis	frigiditatis
Galangæ	drac.j.	partes iiij.	pars.ſ.
Mirabol.	drac.vij.	ptes.3.&ſ.	partes.iij.

Cõpoſitio gradus.2.cũ eo,quod exſuo cõtrario in primo reperiť,vt temperet.huius ſiſr medicinæ cõpoſitę partes calidę ſunt tres & media, & frigidæ tres,& media.

Medicinę	pondera	caliditatis	frigiditatis
Ambræ	drac.j.	partes ij.	pars media
Bellirici	drac.iij.	pars.j.&ſ.	partes tres

Explicit lib. Alchindi de gradibus compoſitarum medicinarum.

Medicinæ Galeni compoſitio,quam ſecundum Andromachum edidit,in octaua parte libri.x.tractatuum.

Manſiones	medicinæ	potentia	
Frigida, & ſicca in.2. gradu.	Arnoglоſſa	partes ſex.	
Calefacit,& ſiccat in 2.gradu.	Maſticis	partes tres.	
Calefacit,& ſiccat in 2.gradu.	Myrræ	pars j.	
Calefacit & deſiccat in 2. gra.	Mentæ	pars j.	

Caliditatis	frĩditatis	humiditatis	ſiccitatis
pars.j.	ptes 4.	pars.j.	partesiiij.
ps.j.&.3. ptis	partis 3.	3.vnię partis	ps.j.&.3.p.vnię
partis.3.duæ	partis 6.	partis ſexta	partis 3.duæ.
partis.3.duæ	partis 6.	partis ſexta	partis 3.duæ

Receptio huius medicinæ,quæ in lib.Gal.de.x.tractatibus ontinetur,in quo ſecundum auctoritatem Andromachi ſcribit in tractatu,videlicet.8.cuius etiam Alchindus auctoritatem induxit quartũ gradum eſſe primi quadruplum,& tertium primi triplum Galeni verba erronea erunt,& erit medicina ſtomacho nociua propter multitudinem calidarum partium.Scias ergo hoc(ꝙ in principio libri quædam præpoſita fuit figura, in qua numeri proportionales quaſi confuſe diſpoſiti ſunt. Ideo in hoc loco ad maiorem expreſſionem hanc ſubiecimus tabulam : vt quod ibi dicit,diſtincte intelligatur de partibus graduũ. Sciendum eſt,ꝙ ſiquis ſubtiliter voluerit attendere remiſſæ qualitatis augmentum, & intenſę remiſſionem , inueniet eas certiſſime. Caueat tamen ne vnquam eas æquales reddat.Non enim eſſent ter in gradu.

Quartus adæquatur cum primus quindecuplatur.
Alter,vt æquetur cum quarto quincuplicetur.
Septima donetur duplo ſic ternus habetur.
Tertius æquatur cum primus ſeptiplicatur.
Alter,vt æquetur ſibi duplo tertia detur.
Altera adæquatur cum primus ſubtiplicatur.

	1.	1.	1.	
	1.	2.	4.	
	2.	3.	4.	
	3.	5.	7.	
	2.	5.	11.	
	3.	8.	18	

Alchindi libellus de gradibus medicinarum explicit.

INSIGNIS MEDICI COPHONIS Tractatus de arte Medendi, omnibus morborum curam auſpicaturis apprime neceſſaruis.

De Libri vtilitate.

IN medendis corporibus,& maxime pùrgandis,variȷs ſæpe moleſtamur incõmodis.non quia medicina quæ datur ſit incongrua:ſed quia ab incongruis Medicis incõgrue eſt oblata.Ideo ego Copho hoc opus de arte medendi a Cophonis ore , ſuiſq; & ſociorum ſcriptis,compendioſe collegi,quatenus ſi quod ſymptoma ſuperuenerit incõgruum,mihi cæteriſq; in hac arte non prouectis cõueniẽs, præſto ſit remedium. Si quis enim hoc opus in manibus
F habuerit, medendi notitiam in pharmacȷs letum inueniet effectum.Nã in potionibus & pericula vitare (ſi qua forte contingent) ad plenum ſciet,& remouere.

De varijs Medendi modis,& libelli diuiſione.

VItis modis medemur.aut diſſoluẽdo,aut cõſtringendo,vel mortificando,aut reſtaurãdo. Corpora enim repleta inanimus, vel diſſoluta conſtringimus,vel in corpore deperdita reſtauramus. Inanimus quidem medicinis diſſolutiuis,vt ſcamonea.Conſtringimus cõſtrictiuis: vt acatia & opiatis.Reſtauramus cibis & potibus congruiſque medicinis,ut diarhodõ,triaſandali,diamarga riton , & ſimilibus.Reſtat & alius medendi modus , quãdo videlicet compactam & crudam materiam ad digeſtionem ducimus,de quo in fine huius opuſculi tractabitur.Cuius quatuor erunt particulæ principales.Prima de modo medendi medicinis diſſolutiuis ſeu laxatiuis . Secunda de modo
G medendi conſtrictiuis vel mortificatiuis . Tertia de modo medendi reſtauratiuis.Quarta de modo medendi digeſtiuis medicinis & alteratiuis.

Incipit particula prima de modo operandi per medicinas diſſolutiuas ſeu laxatiuas.

LAxando igitur tribus modis medemur,attrahendo ſcilicet,expellendo, & diſſoluendo.& hoc locorum diuerſitate, in quibus eſt materia. Diſſoluendo,ut benedicta,cathartico in periali,&ſimilibus.Attrahendo,ut aloe,opiatis.Expellẽdo, ut pſyllio loto in aqua tamarindi,& huiuſmodi,quæ ſic expellunt quod non diſſoluunt. Pro uarietate autem locorum in quibus eſt materia quam euacuare intendimus,una uel pluribus ſuccurrendum eſt potationibus.Vnde diligenti conſyderatione medicus inueſtiget
H locum materiei,ut ſecundum loci proprietatem unam uel plures tribuat medicinas.Si enim materia fuerit in ſtomacho,uel in hepate,uel in locis his uicinis, una datur potio ſecũdum proprietatem materiei. Si uero materia fuerit in in remotis partibus, ſicut podagra, in quia materia eſt in pedibus, damus plures:quia prius damus medicinam diſſolutiuam,quæ humores remotos diſſoluat, ut eſt ius polypodij,ius agarici,pilulæ catarticę & ſimilia.Secundo damus alteratiuam medicinam , quæ humores diſſolutos ad ſtomachum attrahat,& magis diſſoluat, ut eſt benedicta & hieralogodion, pycra &c. Amara enim citius penetrant ad remotas partes , & extrema magis purgant quã aliæ medicinæ.Tertio damus expulſiuam , quæ humores in ſtomacho cõgregatos expellat,ut pſyllium &c. in quibus talis eſt ordo. In mane damus unam, meridie aliam, ueſpere

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1053 sur 1089

veſpere tertiam, vel ſi materia exigit, in ſero damus primã. in media nocte ſecundam, in fine noctis tertiam. Caueat tamen, ne poſt ſecũdam donationem nimia fiat humorum diſſolutio, poſt primam poteſt dormire, & hoc pro minori virtute medicinæ. Sed ſunt quidam, q̃ tot medicinas ſufferre nequeunt, quibus damus duas, ſcilicet digeſtiuã, & expulſiuam. Quidam enim ſunt qui propter debilitatem duas pati non poſſunt, quibus damus vnam ſolam, talem tamen q̃ officiũ triũ cõpleat, quæ ſcilicet diſſoluat, attrahat, & expellat, & hoc ſæpius faciunt Moderni. Raro.n.vel duas, vel tres tribuunt, in quo peccant, quia vna ſi poſſet euacuare tãtum quantum duæ vel tres, tamen non vna ita operari poteſt, ſicuti duę vel tres, licet vehementior ſit. Cum.n.datur vehemens medicina, partes vicinas ſtomachi citius ex toto inanit, quam ad extrema penetrare poſſit, ſicut ad caput & ad pedes. Item virtus medicinę prius deficiens euaneſcit, q̃ per membra nõ apta ad extrema peruenire poſſit. Quarta cum extrema purgare intendimus, damus duas: vt in tertiam liberiorem viam inueniat. Quod ſi vnam ſolã dare voluerimus, demus ſæpe & parum, vt paulatim purgetur, & non repente, quod fit quando trigeſies vel quadrageſies aſſellat. Repentina purgatio multum nocet corpori, quia corpus debilitatur, & plus de bonis quam de malis humoribus exprimitur. Vnde Hipp. ſecundum multum & repente euacuare ſiue replere caiere, aut infrigidare fallax, & omnino inimicum naturæ.

De danda medicina.

CVm ergo volueris dare medicinam laxatiuam, prius per aliquot dies. ſ. duos vel tres, dietabis eum cibis ſorbilibus & diureticis, vt iure carnium, iure piſciũ, cepis coctis, cum carne porcina pingui, & bis vel ſemel colatis ouis ſorbilibus coctis in aqua, & conditis cum vino & pauco pipere, vel herbis mollientibus, vt atriplex, malua, mercurialis, & ſimilia. Vnde Hippoc. Corpora vbi qs vult purgare, oportet prius fluxa facere. Et hoc fieri debet maximè in his qui duræ complexionis ſunt, nec facile ſoluuntur. quod ſi non fiat, potius emphraxim faciunt q̃ euacuationẽ. Vnde apud Gal. methodici non attendentes medicinæ præparationem potius humores concludebant q̃ euacuarent. Ideoq; alios faciebant aſthmaticos, alios arteticos.

De præparatione medicinæ.

PRæparetur autem medicina hoc modo. Si volueris acuere medicinam cum ſcãmonea, acuatur per decem dies vel quindecim anteq̃ deſ, vt ſcãmonea benè poſſit ſpecieb⁹ incorporari, & prius fricetur ſcãmonea cũ oleo roſato, vel violato, vel ſyrupo roſato inter manus, & ſic miſceat medicinę, addito parum maſticis. Maſtix.n. prohibet, ne adhæreat villis ſtomachi quia cauſa eſt ſæpe dyſenterię. Sic.n. aufertur ſcãmoneæ malitia, nec timemus quod inde aliquod periculũ proueniat, & ſi ſuperuenerit, cito & facilè curat. In hoc.n. multi fiunt homicidę, qui dãt medicinã, cũ ſtatim admixta eſt ſcãmonea anteq̃ incorporetur ſpeciebus. Quanto.n. diutius eſt cũ ſpeciebus, tanto melius & leuius ducit. Quod ſi nõ habuerit medicinam ſic & neceſſe ſit vt demus alicui, fricemus ſcammoneam prædicto modo cum oleo roſato ſyrupo prædicto & pauco maſtice, & acuamus medicinam, & poſt primum diem vel ſecundum damus medicinam. vel coquemus eam ſic. Accipiamus citonium vel pomum, & per medium ſcindamus, & intus ponamus puluerem ſcãmoneæ. & ſic coniungamus partes, & inuoluamus paſta vel ſtupa, vel panno lineo madefacto in aqua, & ponamus ſub cinere: cũq; coctum fuerit extrahamus, & miſceamus cum medicina & poſt vnum diẽ dabimus. Non eſt autem ſubtiliter puluerizanda ſcãmonea, ne adhæreat villis ſtomachi, & faciat dyſenteriam. Sed aliquantulum eſt groſſa dimittenda, vt moram in ſtomacho faciendo humores in remotis partibus abſconditos poſſit ſoluere. Si volueris dare decoctionem cui admiſceas reubarbaro, myrobalanos, vel agaricum, dimitte per diem & noctem, & ſecundum quod medicina exigit, A qua purgari debet mane & ſero, de quo dicetur inferius. Et ſi fortis fuerit, detur tota ſubſtantia. Si debilis, colatura.

De diſſolutiua medicina.

DAtur autem diſſolutiua medicina quandoq; ſanis, q̃nq; ægris, ægris ad expellendam ægritudinem, ſanis ad cuſtodiendã ſanitatẽ. Cũ ergo ægris dare volueris, conſydera ægritudinẽ & materiã ægritudinis, & locum materiei & ſm hoc competẽtẽ medicinam adhibeas, ſicut inferius dicẽt, & dictũ eſt ſuperius. Non eſt aũt dãda medicina, donec materia ſit digeſta. Vñ Hippo. Digeſta medicari & mouere nõ cruda &c. Cognoſcit autẽ materiei digeſtio per inſpiſſationẽ vrinę, ſi tenuis præceſſit, p attenuationẽ, ſi ſpiſſa præceſſit pp ſigna quę in tract. febriũ dicta ſunt. Prius ergo diſtinguẽda eſt materia. Si fuerit indigeſta per diuiſiua & diuretica, & poſtea detur medicina. Si verò ſano volueris dare medicinam ſolutiuam, cõſiderare debes humorem abundantem, & paratum ægritudinem facere, B & ſcũm hoc medicinam purgantem illum humorem. Si.n. diuerſi ſunt humores in corpore, ita diuerſæ ſunt medicinæ quæ illos habent purgare. Si quæ datur non purgat humorem qui eſt in cauſa, magis moleſtatur patiens. Vnde Hipp. Si qualia oportet purgari purgentur, conferẽt & bñ ferũt. Si vero non, contrarium. His ſignis poſitis cognoſces quis humor ſit purgandus, vel abundans in corpore.

De ſignis humorum.

SI quis macilentus fuerit, vel albus vel carnoſus, & habeat os ſalſum cum amaritudine, & ſputũ ſit eiuſdem ſaporis, ſalſum phlegma abundat & purgatione indiget. Si verò dulcedinem oris patiatur cum plenitudine venarum maximè faciei, & ſputũ circa dulcedinẽ verſetur, & abominationẽ cum vomitu, & ſine vomitu patiat, vrina aliquantulum vnctuoſa & ruffa, & ſpiſſa, phlegma dulce abundare ſignat. Si verò acetoſitatem in ore ſenſerit, & appetitus vigeat, & nõ ſitiat, & ſputum & omne qđ in ore cõmittitur circa acetoſitatẽ verſẽt, acetoſum phlegma domi- C nat & excedit. Si verò os inſipidum fuerit, & ſputum in ore nullius ſaporis ſentiat, & appetitus & ſitis deficiat, ſignum eſt qđ phlegma inſipidum purgari debet. Quod ſi amaritudo ſit in ore, & ſputo & ore receptis ſine ſalſedine, & vrina ſit tenuis & citrina vel ſubcitrina, vel ſubrubea ſimplicis choleræ rubeæ dominium declarat. Quod ſi abominatio fuerit cum vomitu, vel ſine vomitu oris amaritudo, & vrina citrina vel ſubcitrina, nõ multum tenuis, choleram infectam abundare ſignat. Quod ſi minus fuerit tenuis & rubea, & amaritudo oris fuerit minor, ſignum eſt cholerę vitellinę rubeæ. Si verò magis tenuis, & oris amaritudo maior, ſignum cholerę citrinę. Vnde purgari debet cum competentibus medicinis. Si verò pigritia fuerit maior ſolito, & appetitus augeatur, & ſitis minoretur, & aggrauatio membrorum, ſignat qđ melancholia purganda eſt. Quod ſi venę plenę fuerint maximè faciei, pulſus plenus, grauedo ſpatularum, oris dulcedo, gingiuæ ſanguinolentæ, labia vlcerata præter ſolitũ, vrina ſpiſſa & colorata, ſanguis dominatur, D qui per venę apertionem, vel ventoſam minuitur, ſi per venam non poteſt minui propter temporis repugnãtiã &c.

De purgatione phlegmatis.

SImplex phlegma purgatur cũ benedicta, cathartico imperiali, decoctione polypodij, agarici, & ſiſ́ibus. Salſum phlegma purgatur cum hierapic. vſuali, theodoricon, anac. theod. hiperiſt. & ſimilibus. Phlegma dulce purgat theod. anac. hierapic. fortiſſima hieralogodiõ mẽphiti & ſiſ́ibus.

De purgatione choleræ.

CHolera rubea vel incenſa purgatur cum trifera ſarracenica, electuario frigido oxi. cum decoctione myrobalanorum & caſſię fiſtulę, tamarindis, violarũ, mãnę. Infecta autem cholera cum hierapic. vſuali, theod. anacard. Melancholia purgatur cum hiera fortiſſima hieralogod. cum decoctione ſenæ epithimi, & ſimilib⁹. Qđ ſi fuerit compoſitus humor, compoſita datur medicina: ſimplex.n. nocet, quia illum humorem purgat, & non alium. Vnde fit cum medicina datur tertianario, quo choleram purgat nocet,

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1054 sur 1089

cet, quia phlegma admixtum est. Sanguis minuitur per ve-
nę apertionem, vt dictum est, aut per ventosas. Si caput est
ī causa, aperiatur cephalica. Si stomachus vel hepar, aperiat
hepatica. Si pulmo, vel thorax, mediana. Si matrix, vel re-
nes, aut vesica, vena tali. & si non est tempus aperiendi ve-
nam, stuphę apponantur, vel fiant scarificationes secun-
dum quod locus, humor, & tempus requirunt.

POstq̄ medicina cessauerit cuius signum est quod nul-
lus dolor vel tortio sentiatur in stomacho, vel in vētre,
Detur ius galline, vel piscium, vel amigdalarum, secun
dum quod tempus exigit. Datur hoc vt stomachus & inte-
stina mundificentur, si quod de medicina remanserit in eis.
post ieiunent per horam, & tunc detur membrum galline
paratum cum cymino, vel dentur pisces, vel ius amigdala-
rum, & si tempus exigit, detur vinum lymphatum mul-
tum, & nec bibat, nec manducet gulose, ne febris ephi-
mera sequatur. Secundo die eat ad balneum, vt caueat
sibi a frigore & a labore per tres dies, vtatur cibis bonos
humores generantibus.

De diuersitate regionis in purgatione.

COnsideranda est in purgationibus temporum diuer-
sitas, & humorum & regionum, per quas fit purga-
tio. Diuersitas autem tporum fit dupliciter. s. fm tpa
anni, & fm tpa diei & noctis, in quibus humor habet domi
nari. Sed fm tpa anni varianda est purgationis causa, au-
thor Hippo. dicens. Aestate per superiora, hyeme verò in-
feriora purgare debemus. Humores. n. sequuntur tporum
proprietates. In ęstate verò purgamus per vomitum. In
hyeme per inferiora, consyderata tū habitudine ætate &
morbo, quia patientes habentes strictos meatus circa spi-
ritualia non purgamus per vomitum, timentes suffocatio-
nem. Senes pp frigiditatem complexionis non purgamus.
Item in æstate mane superius: in hyeme sero inferius. Item
mane superius, sero & mane eo inferius.

De consideratione diei & noctis in purgatione.

SEcundum tpa diei & noctis consyderatio debet habe-
ri. Cum. n. viginti & quatuor horę die & noctis sint,
vnusquisq; humorū dominat sex horis. Sanguis enim
dominatur ab hora nona noctis vsq; ad tertiam horam diei.
Cholera ab hora tertia diei, vsq; ad horam nonam diei. Me-
lancholia verò ab hora nona diei, vsq; ad tertiā noctis do-
minat. Phlegma a tertia hora noctis vsq; ad nonam horam
noctis. Quod si fuerit ęstas, & volueris purgare per vomi-
tum choleram, debes dare vomitiuum parum ante horam
diei, vt cum faciat moram ī stomacho in horis cholerę ope
retur, & purget choleram. Eisdem horis debes dare medici-
nam, si volueris purgare melancholiam per inferiora. Si er-
go volueris purgare melancholiam, debes dare medicinam
ante horā nonā, vt in horis melancholiæ opet medicina, &
educat ea. Si verò volueris phlegma purgare, dormiat pa-
tiens per tres horas noctis, vel quatuor, & tunc ante mediā
noctē detur medicina, nec post dormiat. Si sanguinē volue
ris purgare, mane minuas, nisi senex fuerit, vel egritudo,
vel aliud repugnet. Qđ si in aliis horis purgaueris humo-
rem, quandoq; magis nocet q̄ conferat, q̄m humor qui
tunc dominatur expellitur, & non ille qui est purgandus.

De consideratione humorum.

HVmorum diuersitas consideranda est, quia si abun-
dauerit sanguis, phlebotomādus est. Si cholera, per
vomitum purgamus, nisi sit cum sanguine, & tunc
purgantur cum phlebotomia, nisi sit in intestinis inferiori-
bus. Si fuerit phlegma vel melācholia, purgamus inferius,
nisi fuerit circa os stomachi, vel circa superiores partes.
Attende tamen in his omnibus tempus, quia pręcipuè tem
pus videndum est, diuersitas regionum, per quas conside-
rantur humores, scilicet superior & inferior: per nares, &
per palatum, & per venas &c.

De consideratione loci in quo est materia.

LOcus etiam considerandus: in quo debet dari medici-
na, an sit nimis calidus, vt in æstate pp calorem solis,
an sit nimis frigidus, sicut frigiditate hyemis vel re-
gionis. Si ergo nimis fuerit calidus, temperetur cum infu-
sione aquæ frigidę, & appositione myrti, salicis, viol. & vin-
ces &c. Si fuerit nimis frigidus, ignem fieri facimus fine
fumo, sicut de carbonibus, & patiens pellibus indutus,
& calciatus. & sella sit iuxta ignem pannis & aliis circun-
data, ne frigidus subintrare possit aer per inferiorem re-
gionem, & lædere ipsum.

Quo tempore detur medicina.

MEdicina quandoq; datur in vigiliis, q̄nq; in somnis.
In vigiliis damus liquidas medicin. & leues, & ma
xime quando partes vicinas stomacho, & leues sto
machi humores purgare volumus. Cum. n. liquida medici-
na cito dissoluatur cito operatur. Si. n. tunc dormiret cū na-
turalis calor tunc incēderet, medicina amitteret vim suam,
& infirmū in sudorē resolueret, & humores attraheret. Itē
cum liquidi & leues humores cito, & facile dissoluunt, cito
& facile veniunt ad vias expulsionis. Si ergo dormiret, pos-
set contingere q̄ medicina nō debilitaret. sed tm̄ resolueret
humores, q̄ remanētes putrefierēt & facerēt pessimos mor
bos. In somnis ei damus pilulas & duras medicinas, & fortē
cum duros & crudos humores maximē in remotis parti-
bus existentes purgare volumus. Cum enim pilulę, me-
dicina dura sit, fortē calorē vt dissoluatur exigit. Cum ergo
somnus sequat, calor augeat, & dissoluit pilulas. Itē cū humo
res sint dur i compacti & remoti in somnis, melius penetrat
vis medicinæ ad extremas partes in vigiliis. Dent ergo pilu
lę n ero eunti dormitum. Sed postq̄ incipiunt dormire, dor-
mire nō debēt. Possunt aūt fieri pilulę de qualibet medicīa.

COntingit vt nos oporteat dare medicinā, nec tm̄ pos-
sumus subito complexionē cognoscere. Habeamus
ergo medicinam antidotam, qua & viam p̄paremus,
qua vtrum facilis sit ad dissoluendū, vel durus, cognoscere
valemus. Detur ergo aliquid quod humores dissoluat leui-
ter, sicut b̄ndicta, stomachicū, catharticū impiale. Vel de-
m⁹ aliquas lenes pilulas, decoctionē polypodij, agarici, vel
claretū quod sit de polypodio agarico hermodactylis: & di
stempa cū vino, addito melle dispumato, dimitte residere
& da, vel idē facias de polypodio & esula cū pauco cinamo
mo, hoc phlegma bn̄ dissoluit & bn̄ purgat. Vel accipe her-
bas solubiles, vt est mercurialis, beta, malua, coctas cum
carne porcina pingui. Quod si per aliquod horū soluatur,
fm quantitatem solutionis possumus cognoscere, vtrum
violenta vel leui indigeat purgatione.

De delicatis qui nequeunt suscipere medicinam.

SVnt vero quidā delicati, qui medicinas suscipe nequeunt
vel pp medicinæ nigredinē, vel amaritudinē. Quibus
damus claretū laxatiuū. Rec. vini. ℔. decē, polypodij, mellis
dispumati, ana. ℔. ñ. agarici. ʒ. ñ. cinnamo. garyophylli, spi-
cę, zinzib. galāgæ. ana. ʒ. j. pipis. ʒ. v. Cōfice sic. vinum &
mel in colatura distempa, & polypodiū bn̄ tritum coquat
ad tertiā partē, & cola, & puluerē aliarum specierū in cola-
tura distempa, & pone in sacculo, & fac pimētum colando
sæpe, donec fiat clarū, & da scdm vires vniuscuiusq;, & po-
stea potet aquā frigidā. Si volueris cōstringere, si nimis for
titer ducit, da calidā aquā. hoc suaue est, & omnibus con-
ueniēs. Itē accipe spēs ad pprietatē illius humoris qui pur-
gandus est, & fac inde syrupū, & dabis. fit hoc modo. Acci-
pe spēs & coque in aqua, & pone ī sacculo, vel sine sacculo,
postea cola. & addito zuccaro fac inde syrupum. Itē fiat i..
de aqua, & dē: fit aūt hoc modo. Accipe spēs & puluериza,
& pone cum aqua, & distempa, postea mitte in vase super-
posito alio vase vitreo, & fit ita vt fit aqua rosarum, & ap-
pone parū zuccari, si sit amara, & dabis. Sed nota qđ maius
pōdus est de spēbus ad factēdā aquam, qa in aqua aliquātu
lum vini admittit. Itē accipe helleborum albū, & coque in
aqua cū frumēto, & illud frumētū gallina comedat p dies
octo. tunc occidat, & coquat in aqua, & det ad comeden-
dum, & ius ad sorbendum. satis, & sine molestia ducit.

De diuersitate ætatum.

DIuersitas ętatum consideranda est in pharmacia. Nam
aliter senibus, aliter iuuenibus, aliter pueris damus.
Senibus aūt & pueris non damus dissolutiuam, sed soluti-
uam medicinam, nisi necessitas ægritudinis cogat, nec da-
mus

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1055 sur 1089

mus fortes medicinas, sed leues. Cum enim corpora senum sint debilia & dissoluta, si daremus fortes medicinas & dissolutiuas, magis dissoluerentur & debilitarentur. Similiter vero nec pueris, quia cum humiditas puerorum sit multa & leuis, si daretur dissolutiua & fortis medicina, cito consumeretur eorum humiditas: vnde sequeretur spasmus. Sed sunt quædam dissolutiua facilia, quæ damus. Sicut zingib. reubarb. mirabo. tamen eos timemus, quia nimis desiccāt. Item nec pueros, nec senes purgamus in æstate, propter resolutionem humorum eorum qui veniunt ex calore, ne scilicet nimia ex medicina sequatur solutio. quod si necessitas vrgeat, paretur locus vt expetit. Iuuenes aūt solutiua & dissolutiua medicina omni tpe purgari possunt, sm suæ cōplexionis exigentiam, & mali humoris, pprietatē. Magis etiam de medicina exigunt q̄ senes vel pueri, & ppter fortitudinē virtutis eorum, magis danda est iuuenibus q̄ senibus.

De diuersitate complexionum.

DIuersitas complexionis considerāda est in pharmacia, quia plus damus de medicina phlegmaticis q̄ choler. & plus melanc. q̄ phleg. quia phlegmate durior est melancholia, & maiorem habēt humiditatem melāc. quia durior est phlegmate melancholia. Si ergo cholericis detur scāmo. pone in pondere vnius denarij, phleg. in pondere ij. melāc. in pondere iij. Cholerici quidem parum debent accipere de scām. Nā si multum acciperent, cū calidiores & ficciores sint aliis, scāmonea eos magis calefaceret, & potius eorum naturalem humid. & puram consumeret q̄ nociuum purgaret, quia quanto qs tenuior est, tāto minus indiget repētina purgatione, & quāto carnosior est, tāto melius pōt ferre repentinam medicinam, quia eorum multa est humiditas.

De multa & pauca materia.

MAteria q̄ multa est, q̄ pauca. Vnde dāda est medic. q̄ multa, q̄ pauca, leuis & fortis. Pauca. n. materia leui soluitur medic. nisi forte nimis sit cōpacta: & tunc prius debet digeri, & postea purg. Multa vero materia multa indiget medicina, & fortiori. Non tñ tota simul est euacuāda, sed p interualla & paulatim, maxime si sit in remotis partibus, teste Hipp. Nam sm multū & repente euacuare, siue replere fallax est, & omnino inimicum naturæ.

De dissolutiua medicina.

MEdicina dissolutiua alia dura datur, alia distēperata. Datur dura in sero, vt somnus sequatur eā. s. in partib⁹ remotis a stomacho, in quibus humor continet, quem purgare intendimus, vt podagricis. Et hoc ideo, vt moram in stomacho faciēdo a naturali calore resoluat, et calefaciat, vt fumus ab ea quousq; ad partes remotas, in quibus est materia, leuiter pueniat. super dormire debent, qa in somnis naturalis calor auget, & medicinam adiuuat, vnde ipsa melius purgat. Danda etiam est cum vino, vt virtute vini ad remotas partes penetret. Dissolutiua vero medicina datur distēperata, cum materiam q̄ in stomacho, vel in in partibus vicinis est stōi, in intestinis, vel in hepate purgare intēdimus. Q̄ q̄ cum calida, q̄ q̄ cum frig. vt sanis & fortib⁹: cum calida, vt ægris & debilib⁹, qa vis medicinæ pquā resoluta, quæ in stō & in intestinis reperit, soluit, diuidit, & expellit.

De febre ex potione data.

SVperuenit febris potionato diuersis de causis. sicut ex nimia euacuatione, vnde spiritus calefacit, & sequit ephimera. vel ex nimio potu, atq; nimia comestione, vel gulositate, aut ex frigid. vel nimia humorum attractione ad stomachum, quę prę nimia debilitate, vel paucitate medicinę nequeunt expelli, remanētes ibi putrefiūt, & febrem faciūt. Quæ si supuenerit, statim ducat ad balneum, si fuerit fortis, fiat ignis duplex, & in medio ponat æger nudus, & dialtea vel marciatō, ante & retro vngat. Cū vero balneum exierit, vel vnctus fuerit, cooperiatur bene vt sudet, & sic soluetur, si febris ephimera fuerit. Quod si non soluatur, febris facta est vitio humorum, aut medicina dissolutorum, & in stomacho congregatorum. Debet ergo iterum purgari. & si non recesserit febris, tertio purgetur, quousq; febris redeat: tū si debilis fuerit natura, reficiatur prius, & postea leuis detur purgatio. Solent. n. huiusmodi febricitantes multum sitire, qbus damus aquā, in qua gūmi arab. & dragacātū. & infrigidatam bibāt, vel aquam frig. semp teneāt in ore, & gargarizent, & eiiciant, vel aquā in qua pſylliū est distēperatum.

De siti nimia in potionato.

SVperuenit sitis nimia potionato q̄ q̄, quam quidam sitinere nequeunt: his ergo damus tepidā in qua coctum sit gūmi arab. & dragagātū. vel mica panis buliat in aqua. Fit etiam alia sitis, quam quidam signū bonæ purgationis exi stimant decepti authoritate Hipp. dicentis. Quicunq; in pharmaciis purgantur, non sitiunt, non quiescunt donec sitiant. Non enim semper bonam purgationem significat. Verbi gratia. Si qui habet corpus plethoricum, post quinque sellas vel septem, multum sitiat, malum est signum. Significat enim cholericos, & siccos humores ad stōm attractos, & non expulsos, a quibus calidus fumus & siccus resolutus œsophagum & spiritualia desiccando sitim generat. His ergo danda est medicina solutiua, donec sitis cesset, quod signum est bonæ & perfectæ purgationis. Similiter cum corpus plethoricum post decē vel viginti assellationes sitierit. sitis enim est ab oibus mēbris, & non a stō solo. qd si ante purgationem sitierit, purget quousq; sitis cesset.

De potu in potione.

COntingit sæpe q̄ ferre nequeuntes aquam frigidam, uel medico nesciēte, uinum bibunt, & inde magnum periculum incurrunt, sicut inflationem uel tortionem uentris &c. Si hoc eueniat, uomitum prouocabis cū bibitione aquæ calidæ, & immissione pēnę in ore intinctæ in oleo, uel digito in ore, uel bibant cum oleo pauco tepidam, & sic digitis immissis in ore prouocent uomitum.

De nequeuntibus assellare ex potione.

EVenire solet vt potionati assellare nequeant pro medicinæ debilitate, vel paucitate eiusdem, & pro suscipientis nimia frigiditate, sicut in melancholicis, in quibus quādoque humor frigidus & angustia magis sequitur, vel propter nimiam humorum resolutionem medicinæ vim extinguentium, ut in phlegmaticis in quibus cum phlegma incipit dissolui, extinguit medicinam, sicut cera carbones, quia grossi humores resoluti sunt, & nequeunt expelli: sequitur dolor intolerabilis & tortio ualida circa stomachum & intestina, & solutio nimia, quod est mortis signum uel periculum. Vnde quandocunque hoc euenerit, patientem ducamus ad balneum, uel iuxta magnum ignem, & ungatur unguentis calidis, ad pectinē & renes, uentrem & intestina: & tegulam calidam stomacho superponamus, ut naturalis calor confortetur, & uirtus medicinæ excitetur. Quod si sic non assellauerit, cum clystere succurrendum est mollificatiuo, quod fit de cantabro, de malua, polypodio, agarico, tritis & coctis cum aqua. cola, & adde parum olei, & misce. uel de eadem medicina quam suscepit fiat clystere, nisi fuerit in ea euphorbium, quod cito facit dysenteriā. Aliud. prouocetur uomitus cum oleo & tepida aqua digitis in ore immissis, quod si non senserit dolorem uel tortionem, non est multum euacuandus: tamen ne scammonea alicui membro adhæreat, aquam calidam myrtatam potui damus patienti.

Quando parum ducit medicina.

SOlet contingere quando medicina incipit ducere, q̄ nō tantum ducit quantum debet, & hoc pro debilitate, vel paucitate medicinæ. Cui post adhibeatur remedium. Author Hipp. dicens. Helleborum mouet corpus, ponatur ergo in motu, & deambulet per domum, nec tamen cum impetu, quia per sudorem potest uirtus medicinæ exhalare. quod si non ualet, & stomachus sit indignatus, detur amplius de eadem medicina. Si fuerit indignatus, dentur electuaria dulcia laxatiua, sicut oxi, catharticum imperiale, zuccarum uiolaceū, & stomachicō, & similia, uel tres obolos de scammonea, cum iure pinguis gallinæ def. uel uenter ungatur unguento laxatiuo.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1056 sur 1089

MEdicina qñq; modũ excedit ſæpe inducendo dyſente
riam, & hoc uitio medici, uel potionati. Vitio medici,
ſi nimis dederit acutã medi. Vitio potionati, ſi ſe expoſuerit
frigori: vel locus vbi aſſellat vento ſit expoſitus. Contingit
etiam ex habilitate humorum ad expulſionem præparato-
rum ſicut in pueris repletis humorib⁹ calidis. ex tali nimie-
tate fluxus ſequitur dyſenteria, quod eſt magnum periculũ.
Ne fiat igitur, reſtringamus fluxum cum aqua, in qua co-
quatur gummi Arabicum, bolus, ſanguis draconis. Vel
diacodion damus, vel ſyrupum myrtinum, vel ſyrupum de
citoniis. Prius vero imponatur manus ne nimis ſit calida.
SI dyſenteria ſequatur, quod fit per ſanguinolentam ege-
ſtionem, ponatur ſupra ventrem mica panis hordeacei,
quę ſic præparetur. Panis per medium ſcindatur, & mica
auferatur, & exteriora in aceto forti & tepido, vt dictũ eſt,
imponantur. Deinde detur ſyrup. qui recipit decoctionis
roſarum, myrti, gallæ, balauſtiæ. ℥.iiij. cui addantur. ℥.ij. de
ſucco plantaginis cocto & diſpumato. coquatur ad tertiam
partẽ, & addito zuccaro ſyru. fiat, & detur cũ puluere boli.
DEbilitas inuadere ſolet potionatos poſt quinque vel ſe-
ptem ſellas, quod ſignificat bonos humores cum ma-
lis euacuari, ex quorũ euacuatione debilitas ſequitur. Huic
ſtatim damus ad bibendum vinum in quo temperata ſit mi
ca panis aſſati, & prædictis conſtrictiuis conſtringimus.

De tenaſmone, & eſt voluntas aſſellandi ſine effectu.

PRouenit autem in potionatis, vel ex medicinæ acuitate,
vel ex ſtultitia aſſellantis egerere nimium conantis. Se-
deat patiens in apozimate, quod recipit corticis maligra-
nati, balauſtiæ, gallæ, ſumac, roſarum, corticis caſtaneæ,
corticis celſi & lentiſci, corticis ſorbę, & citoniorum, & aca-
tiæ, & hipoquiſtidos. omnia terãtur & coquantur in aqua,
& in ea aqua tepida ſedeant, & vtantur diacodion cũ croco.
APpetitus deficit qñq; potionatis, quem reſtauramus
cum ſucco mali granati acetoſi, vel mali matiani, vel
vuæ acerbæ, cum pauco pipere & ſimilibus. vel cibum quẽ
ſuſcipiunt comedant cum condimento, quod recipit ſucci
mentę. ℥.ij. ſucci petroſel. zinzib. ana. ℥.ij. piperis, zuccari,
℥.iiij. & aceti. ℥.iij. poſtea detur ſyru. roſaceus & diarodõ.
VOmitus dandus eſt in æſtate, quia tunc nimium cali-
di humores & leues ſolent abundare, qui humores ſe-
quentur temporis proprietatem. Datur etiam ſanis ad ſa-
nitatem cuſtodiendam. Aegris vero ad expellendam ægri-
tudinem. Si ergo ſanis detur, dandus eſt poſt cibum, vt ſu-
perfluus cibo inuiſcatus per vomitum expellatur. Ait enim
Conſtantinus, Vomitus bonus eſt ante cibum, ſed melior
poſt cibum. Si vero detur ægris, dandus eſt ante cibum in
mane. ſ. cum ſtomachus facta digeſtione precedentis noctis
a cibis & potibus liberatus eſt, & vacuus. Et ſi ſit debilis,
prius cibetur duobus ouis ſorbilibus, vt ſtomachus confor-
tetur, & medicina nociua facilius expellatur. Preparandus
autem eſt vomitus, & temperandus hoc modo. Si vero cho
lericus fuerit ſero præcedenti dandus eſt cibus ſorbilis, vt
ſtomachus lubricus fiat: ſicut ouum ſorbile, ius piſcium, ius
gallinæ & ſimilia. Quod ſi fuerit phlegmaticus, vel chole-
ricus per duos dies, vel per vnum hoc modo præparetur.
Probare etiam debemus vtrum facile vomat, vel difficile.
Detur ergo prius ſyrupus acetoſus cum calida, vel ſemen
rapæ, radicis, & atriplicis, cepæ, & feruentem aquam ſu-
perpone, & per pãnum cola: & da colaturam, & ſecundum
hoc quod vomuerit, facilem vel fortem vomitum. Non au-
tem dandus eſt vomitus patientibus in ſpiritualibus, nec
aſthmaticis, nec pectus ſtrictum habẽtibus, quia nimis mo-
leſtantur, & timenda eſt in eis ſuffocatio. Item quando-
que fit nimius vomitus vel acumine medicinæ, vel quan-
titate, vel humorum habilitate. Qui vt reſtringatur po-
namus pedes eius in aqua frigida, & damus bibere deco-
ctionem gũmi, vel ſanguinis draconis, uel boli, vel puluerẽ
eorum cum prædicta decoctione, vel puluerem maſticis &
gummi cum eadem decoctione damus, vel puluerem mu-
miæ, vel damus panem aſſum in vino, vel aqua infuſum.

FIat etiam emplaſtrum de ſanguine draconis, bolo, maſtice,
olibano, gummi. omnia tere, & diſtemperata cum ſucco
mentæ, ſtomacho ſuperpone vel ſpongia in aceto buli-
ta ſtomacho ſuperponatur. Dentur etiam conſtrictiua,
quæ ſcripta ſunt in nimio fluxu ventris ad conſtringendũ.

De ruptura venæ ex vomitu.

SOlet etiam contiugere quod ex nimio vomitu & vomen-
di conamine vena rumpitur interius: & uomunt ſangui-
nem. Contra quem damus puluerem mumiæ, uel pulue-
rem ſaluiæ, cepullæ, & puluerem maſti. uel olibani, uel ami
di, uel diacodion. & ſuperponatur ſtomacho emplaſtrum
de ſandalis albis & rubeis, bolo, gummi, & maſtice. tere &
diſtempera cum aqua roſarum, uel cum decoctione gũmi.

De ſingultu.

SIngultus ſuperuenit ſæpe uomentibus. Sed aliquando fit
ex humoribus ad ſtomachum attractis & non expulſis,
quod ſcitur ſi parum uomuerit, & ſequitur ſingultus. Ali-
quando ex inanitione, quod fit propter nimiam euacuatio-
nem. Si ergo fiat de humoribus ad ſtomachum attractis,
iterum detur uomitus. Tamen ſi debilis fuerit, confortetur
prius duobus ouis ſorbilibus. Si fiat de nimia euacuatione,
ſoluatur per contrarium, ſcilicet cum repletione, ſecundum
quod innuit Hippocrates, dicens. Indigentiam repletio ſol
uit. Cibentur ergo leui & ſolubili cibo. Detur nãque ſuc-
cus mali granati, ſyrupus uiolatus, ſyrupus gileni & ſim-
plex, uel ſyrupus roſaceus, ius tritici, farris, amigdalarum,
ius gallinæ, uinum album bene lymphatum. Quod ſi hoc
non ualet, damus diacaſtoreum cum ſucco mentæ, da-
mus etiam electuaria confortatiua, ſicut diamargariton cũ
ſucco dianthos, & roſatam nouellam. Damus triferam ma-
gnam, uel ſolum muſcum tẽperamus cum aqua & damus.

De ſingultu ſuperueniente ſpaſmo.

SI ad ſpaſmum ſuperueniat ſingultus, mortale eſt. Vnde
Hipp. Spaſmus ex elleboro, mortale. Per elleborum au-
tem quamlibet medicinam laxatiuam intellexit. facimus
tum quod poſſumus. Accipe farinam fœnugræci, pſyllij,
farinam hordei, mel & oleum uiolatum, uel cõmune quod
ſufficit, & fac emplaſtrum hoc modo. In melle & oleo co-
quatur malua, uiola, radix maluauiſci, cola, & additis fa-
rinis fac emplaſtrum, & pone ſub utraque aſſella, & mu-
ſculis maxillarum, & ſuper nucham uſque ad lumbos. &
mulgeatur lac aſinarum, uel ouium, uel mulieris puellam
nutrientis. Lauetur ſępe caput cum aqua in aqua coctę ſint
maluæ, uiolæ, roſæ, hordeum, ſtercus caprinum, poſtea
ungatur cum oleo & medulla porcina, gallinacea, axungia
porcina uel anſerina. His diſſolutis & mixtis ponatur in
balneo tepido, in quo ſit poſitum oleum roſatũ, uel cõmu-
ne, ſufficienter tamen prius coquantur in oleo illo capita
papaueris, uel iuſquiami, maluæ, uiolæ, & ſimilia.

PARTICVLA SECVNDA.

POſtquam de primo modo medẽdi ſufficienter tra-
ctauimus, reſtat vt ad ſecundum tranſeamus mõ-
dum. Eſt igitur ſecundus modus medendi, qui in
conſtrictiuis uel mordificatiuis medicinis exiſtit.
Conſtrictiua uero medicina, uel mortificatiua eſt quæ mẽ-
brum diſſoluit, cõſtringit, vel humores in aliqua parte cor-
poris reſolutos mortificat, & conſumit, ut ſunt opiatæ quæ
conſtrictiuę & mortificatiuę dicuntur, eo quod humores
& membra diſſoluta per ea ſolent conſtringi & confortari,
morbiq; & colores corporis mortificari.

Quomodo conſtringimus.

EIs autem quodque nimium diſſolutos humores con-
ſtringimus, quandoque membra diſſoluta & debili-
tata confortamus, qñq; ſuperfluam materiam cõſumimus.
Si enim humores in aliqua parte corporis fuerint diſſoluti,
quod

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1057 sur 1089

quod ſæpe ſit in ſtomacho, cerebro patiēti catharrum: dādæ ſunt conſtrictiuæ medicinæ ſicut aurea, mitridatum, diaoli banum &c. quæ digerantur: & in ſanguinem conuertatur, & ad membrum venientes confortent ipſum, conſtringant, rheumatiſmum ab eo prohibeant. In tali nanq; diſſolutione non audemus dare medicinam diſſolutiuam ne ex maiori diſſolutione magnus ſequat rheumatiſmus, qui defluēs ad aliquod membrum principale lædet illud & corrumpet. Datis tamen opiatis & humoribus conſtrictis, dandæ ſunt competentes pilulæ, vel aliæ competentes medicinæ, quæ humores prius diſſolutos, & iam diſſolutos competenter educant, ne ibi remanentes, vel ad aliam partem diſcurrentes poſtea putreſcant, & febrem vel aliam ægritudinē inferant. Detur mitridatum paulatim & per interualla, ne repētina fiat purgatio vel ægritudo.

De membris diſſolutis.

MEmbra diſſoluuntur & debilitantur ſæpiſſime ſicut in chronicis febribus interpollatis. Eis ergo debemus dare opiatas: quæ membra ex ægritudine nimis debilitata cō ſtringendo confortent, & quæ confortata acumini morbi melius reſiſtent, & cauſam morbi quam diſſolutiuam a ſe repellere non poterant, confortata a ſe repellant. His autem non omnibus opiatas dare præcipimus: ſed temperatiores & minus ſiccitatis habentes, vt eſt rubea trochiſcata & ſimilia. Membris igitur confortatis poſſumus vti diſſolutiuis.

De reliquiis humorum in corpore.

MVltotiens remanent humores nociui relicti poſt febrium reſolutionem in corpore, quæ aliqñ ad membra deriuati illa apoſtemant, vel alios morbos faciunt, vel etiā ſunt cauſa recidiuationis. Vnde Hipp. Quæ relinquūtur in morbis poſt criſim, ſubuerſionem facere conſueuerunt. quia ergo huiuſmodi non audemus purgare tūc: quia debiles ſunt tunc, quia debilis pauca ſolet in eis eſſe materia, ne prædicta in eis ſequantur pericula, damus opiatis, quæ & naturam cōfortēt debilitatam, & paucam materiā conſumant. Et hoc maxime faciendum eſt in his qui frigidos patiuntur humores. Si quis etiam laborat de humore inter corium & carnem contenta, quod Garamantes ignorant: eis dandę ſunt opiate, quæ conſumant humores, nam ſi purgarentur, magis lęderentur.

Quomodo debent dari opiatæ.

OPiatæ dādæ ſunt cum vino calido diſtemperatæ, vel cum aqua calida, cum vino non habentibus febrem, cum aqua verò febricitantibus. nō tamen danť oīb⁹ ſed tantum his quo laborant interpollata. nec quolibet tpe, quia non in accesſionis tpe, ne calore earum augmentaret calor febrilis: ſed tribus horis vel quatuor, ante accesſionē, vt materia quæ infert morbum conſumatur. In principio quoq; interpolatarum ſi materia fuerit pauca: & natura fuerit fortis, poſt tres vel quatuor dies accesſionis dandæ ſunt opiatæ fortiorem & calidiorem vim habentes, ſicut eſt aurea, mitridatum, muſa & ſil'ia, & hoc iō, vt materia cōſumatur. Cum.n. materia ſit pauca, ſiue propinqua, ſiue remota, non debemus dare diſſolutiuā, ne pro materiei paucitate potius bonorum q̄ malorum fieret reſolutio. Quod ſi materia illa ſit nimis cruda: poſt damus ea quæ digerūt, vt hiera picra ſiue ſcammonea, theodoricon, hiperiſton. Et cum digeſta fuerit materia, dandæ ſunt opiatæ, quę deſiccent illam, & conſumant eam. Videndum eſt enim cum materia ſit pauca, & calor ſit pauc⁹, tūc non ſunt dandæ opiatæ, qa nimis ſunt calidæ. Sed tantum refrigeratiua dentur, quæ calorem reprimant, vt ſunt cibi frigidi, & electuaria frigida, ſicuti ſunt trifera ſaracenica, triaſandali, oxi &c. Similiter ſi multa fuerit materia in febribus, vt ipſæ incipiant eſſe diuturnę, damus opiatas, vt materia calida facta citius digerať & conſumatur, eiuſq; diſcraſia citius alteretur. Paralyticos etiam multum iuuāt opiatę. Nam & materia deſiccatur, & eorum membra nimis infrigidata calefaciunt & confortāt.

De effectu medicinæ conſtrictiuæ.

SVnt & aliæ conſtrictiuæ medicinæ vel mortiferæ, quæ non interius recipiun t̄, ſed exterius tm̄ appoſitę eundem effectum quem & opiatæ conſequuntur. Nam & humores reſolutos mortificant, & mēbra diſſoluta confortant: & materiā conſumant ſuperfluam, vt ſunt frigida & ſicca. Verbi gratia, vt bolus, ſanguis draconis & ſimilia, quæ caput vel aliud membrum cataplaſmata ipſum confortant, & fluxū in eo factum conſtringunt, ſicut lachrymas ſi frōti apponātur, vel humorem fluentem ad oculos, ſi temporibus ſuper venas cataplaſmetur.

Particula tertia.

REctus ordo ſequitur, vt de tertio modo medendi tractemus. Eſt igitur tertius modus medendi, quo perdita & conſumpta in corpore reſtauramus. Hic modus medēdi genus reſumptiuum ſiue enutriēs poteſt appellari, eo quod magis conueniat his qui reparatione indigent: & nutriunt conualeſcentes, vel ex aliquo caſu nimium conſumptos. Reſtauratio vero conſiſtit in duobus modis: ſcilicet electuario & diæta, ſicut conſumptio in duobus reperitur: ſcilicet humoribus & membris. Conſumuntur.n. humores, vt in cauſonide. Conſumuntur & mēbra, vt in ethica & phthyſi. Si ergo volumus humores reſtaurare, principaliter vtendum eſt electuarīs cōfortatiuis, vt eſt diamargariton, diarhodon, dianthos, diacodion, triaſandali, & ſimilia: Secundario cibis conuenientibus & reſtauratiuis, vt ſunt pulli gallinacei, caro lactantis capreoli, oua ſorbilia, piſces ſaxatiles: ius gallinæ & ſimilia. Potus ſit vinum album. Facienda eſt reſtauratio humorum per ſimilia. Vt ſi cholera ſit conſumpta, & eā volumus reſtaurare, dabimus electuaria quæ digeſta mutantur in choleram, vt dicalamentum, zinzi. conditum & ſimilia. Damus cibum calidum vt piper, & ſimilia.

De conſumptis membris.

MEmbra conſumptiua ſi volumus repatare vtendum eſt principaliter cibis ſolutiuis, & facile digeſtibilib⁹ & membris fortiter adhærentibus, vt eſt farina ordei cum decoctione pulli, vel gallinæ cocta cum lacte amygdalarū vel pinearum condita, etiam caro pullorum perdicis, phaſianorum, iura gallinæ, oua ſorbilia, ficus, vuę ſiccæ & ſimilia. Potus ſit vinum album & aliquantulum rubeum, & temperatum cum ptiſana in qua coctum ſit gummi Arabicum, pineæ amigdalæ. danda ſunt electuaria quæ calorem naturalem confortant, & humiditatem in membris perditā reſtaurent, ſicut tetrapharmachum, triphera ſaracenica, diarhodon, diacodion, & alia ſupradicta. Facienda eſt autem omnium membrorum reſtauratio per ſimilitudinem ſicut humorum. Si autem ſit facta conſumptio calidorum humorum in corpore, offerenda ſunt eo tempore temperate calida, quæ naturalem calorem ex conſumptione debilitatum confortant, & calidam ſubſtantiam in membris perditam reſtaurent. Similiter ſi frigidorum humorum fiat conſumptio frigida offerantur temperate. Conſyderādum eſt tamen vtrum calor accidentalis nimis incendatur in corpore: quod ſi fiat, danda ſunt frigida quæ accidentalem calorē reprimendo calidam alterant diſcraſiam, ſicut in his fit qui poſt quotidianā hepar habent calefactum. Sint autem frigida quæ his offeruntur, leuia, facile digeſtibilia, & cito in nutrimentum corporis tranſeuntia. Si vero calor non ſit multus, & frigidorum perditio non ſit multa, danda ſunt potiꝰ frigida quam calida. Calor tamē naturalis, quia debilis eſt temperate calidis prius confortetur. Cum.n. calore febrili cōſumentem ſubſtantialem humiditatem debilitatus ſit, niſi prius confortetur, neceſſe eſt vt obſolutionem frigidorum magis debilitatus ſuffocaretur. Sunt autem quæ dantur tam electuaria q̄ alia cibaria liquida, vt pro ſui liquiditate per membra citius fluentia melius & leuius incorporētur & nutriant. Vnde Hipp. Facilius eſt repleri potu q̄ cibo. Per potum intellexit liquida, per cibum ſpiſſa.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1058 sur 1089

PARTICVLA QVARTA.

POstquam quartus medendi modus ab aliis nondū sit cōmendatus scripto, tū quia vtilis valde est, & certius de eo tractemus. Est.n.quartus medendi modus ab aliis scriptus: qui in digestiuis & attractiuis, vel alterantibus consistit. Digestiua vocamus quæ materiam morbi digerunt, & ad expulsionem facilem prę parant & obedientem. Eis aūt dupliciter vtimur. s.intus & extra. Intus, vt in febribus ad dirigendā earū materiā. Extra, vt in apostematibus ad dirigēdam putredinem in illis. sed aliis & aliis modis. Si vero volumus digerere materiam ægritudinis interius contentam, damus diuretica, sicut est apium & similia: quę materiam per partes diuidant, vt in partibus liquefactis operetur natura, & sic eas expellat, quā integrā operari non poterat. v.g. Vt si magnum frustum carnis buliat, quia integrū nequit decoqui per partes a coquo sapiente diuiditur, vt diuisum citius & leuius decoquatur. Si.n.volumus digerere materiam apostematis, vtendum est calidis & humidis, sicut fœnugręco, radicib⁹ altheę: & succo caricarum: & similibus. Omnis enim putredo, vt dicit Gal. per calorem & humiditatē. Digerere vero apostematis materiā; nil aliud est q̄ ad putredinē ducere, vt putrefacta expellatur. Nam si apostema immaturatum aperiretur, ex dolore maior fieret humorum discursio, sic magis lęderet q̄ iuuaretur ægrotans. Dolor.n.fit ex diuisione sensibiliū partiū. Reuera vero sequitur dolorem. Prius vero ducenda est materia ad putrefactionem, postea putrefacta expellenda est. Item digerere febris materiam nil aliud est quam per partes diuidere, vt diuisa & liquefacta p̄ poros leuius educatur materia. Quod facere non poterat dum erat integra & compacta, vel p̄p̄ sui debilitatem, vel paruitatē pororum. Quod si indigestam medicus eā euacuare p̄sumeret, potius ęgrotātem lęderet q̄ iuuaret. Nam citius humores liquidi & boni emitterentur, quam mali & cōpacti per medicinā dissoluerentē. Vñ Hip. Si qualia oportet purgari purgentur, & cōfert & bñ ferūt. Si vero nō, cōtrariū. Prius ergo digerat diuisiuus. Dehinc vtendum est expulsiuis, & hoc authoritate Hipp. dicentis. Digesta medicari & mouere non cruda &c.

De consideratione diuersitatis materiei.

COnsideranda est diuersitas materiei in digestione facienda loco in quo est materia. Nam sicut medicinarū quædam sunt frigidæ, quędam sunt calidę, & sic digestiuorum, quædam sunt calida, quædam frigida. Item sicut locorum quædam sunt remoti a nutritiuis, quædam a non nutritiuis. Sic quædam diuretica sunt quæ magis penetrant ad remota loca q̄ ad vicina.

De caliditate materiei.

SI ergo materia fuerit calida, vt in tertianariis & ictericis, vtēdum est diureticis frigidis, vt est semē melonis, citrulli, cucurbitæ, & syrupus acet. & similia. Si vero fuerit frigida, vt in quotidiana, danda sunt calida, vt semē apij, petrosel. maratri, anisi, radices eorum: & syrupus acet. quę cōiterdatur propter sui leuitatem tam frigidis quā calidis: dandū est diureticum, maxime in hyeme & regione frig. Semina hoc modo danda sunt, terantur & coquant in aqua, & colata illa detur ad potādum. Sic & oximel detur cum cal. Nā & apostema diuidit. Quod si materia fuerit mixta sicut salsum phlegma, misceantur calida cum frig. vt semen citrulli melonis, simul cum apio &c. Si materia pertinet magis ad calorem, vt cholera citrina, plura frigida & econuerso.

De diuersitate loci in quo est materia.

DIuersitas loci in quo est materia multiplex est. Nam aliquando in nutritiuis, aliqñ in spiritualibus continet. Aliqñ in capite, aliqñ in splene, aliqñ in pleura & in costis, aliqñ etiam in spiritualibus sedibus continetur &c. Si ergo fuerit in nutritiuis, sicut in stomacho, vel in hepate, vel in intestinis, detur oximel diureticum, vel syrupus acet. cum calida vel aqua decoctionis apij maratri petrosel. vel cucurbitæ, semi. melonis, citrulli, vel cucumeris, vel succo mali granati acetosi cum calida, & hoc sm materiei exigentiam. Si vero fuerit in spiritualibus, non detur aliquod acetosum, quia spiritualia læderentur. Si detur ptisanum in quo coctę sint radices, vel semē apij, vel petrosel. vel semi. citrulli, melonis, cucumeris & cucurb. & hoc sm exigentiam materiei. Omnia.n.prouocantia vrinam purgant spiritualia. Quod si fuerit materia in essentia capitis, sicut in epilepticis, detur aliquid quod digerat, & in fumum resoluat, & diuidat materiam in cerebro. Quod si catharrus fuerit in capite, vt est coryza, detur quod digerat cum fumigio. Accipe pulegiū, calamētū, thus, & coque ī forti vino albo, & suscipiat fumū patiens per os & nares sępe, & diu habeat coopertum caput, ne exhalet fumus. Si fuerit in splene, sicut in splenetico, detur decoctio maratri, petrosel. spicæ, linguæ ceruinę, spa ragi, & brusci, adianthi & similia. Si sit in costis vt pleuresi, detur ptisanum, in quo coctum sit semen citrul. melo. cucumeris & cucurb. cum lacte amigd. Exterius autem apponatur emplastrū quod sit de ficubus siccis, de radice altheæ, & de semine lini & fœnugræci, & farina hordei. Confice, sic tere omnia, & coque cum aqua præter farinam, & postea bene tere, & addita farina hordei & aqua decoctionis fac emplastrum, & superpone. multum maturat. Si sit in renibus, dentur prouocantia vrinam. Sed si sit multum in remotis partibus, sicut in pedibus: prosunt diuretica data, quia digerunt, & per mēbra diuisa eis incorporantur, & diuidūt materiam quam inueniunt. vel cum in stomacho sit eorum ebulitio soluitur fumus ab eis eorum retinens proprietatē, quia postea spiritum virtus inspicit ipsum, & sic ad mēbra transiens diuidit materiam quæ in eis est. tamen cum materiam in tam remotis partibus volumus digerere, vtendum est fortioribus & diureticis, qm̄ illę partes remotæ sunt a naturali calore. Inde est quod ęgritudines quæ fiunt in eis, aut vix aut nunquam curantur, sicut podagrici.

De signis materiei digestionis.

COgnitis quibus materia digeratur, digestionis signa ponamus. In febribus igitur hæc sunt signa. Si accessio citius, & fortius adfligat quam soleat, signum est digestionis. Hęc.n.fit materiei liquefactione, & naturalis caloris fortitudine. Cum.n.materia sit dura & compacta, tarde digeritur & parum de ea resoluitur. Vnde & accessio tardatur & parū durat. Tādiu.n.durat accessio, quādiu durat materia, quæ digesta a naturali interpositione. Quod si materia fuerit liquida, & multum de ea resoluatur: cito consurgit natura ad expellēdam materiam. Vnde & accessio citius arripit: & quia durat materiei consumptio vel expulsio, durat & febris accessio, quod ignorant idiotæ. Vnde est quod imperiti in quartanariis cum vident in hyemē febrem morari, & parum adfligere: putant esse signum salutis, cum sit signū prolixitatis ægritudinis. Non.n.hoc fit nisi ex materiei duritia. Item si vrina non mutatur a principio & incipiat immutari: signū est digestionis. Quod.n.non mutatur a principio, fit ex materiei duritia. Quod vero mutatur, fit ex liquefactione materię, vel aeris frigiditate. Cooperiēda est ergo ne decipiamur aeris frigiditate. Item si vrina a principio fuerit tenuis, & postea inspissetur vel infrigidetur, signum est digestionis: tenuitatis.n.causa est compactio materiei a principio, a qua quia nihil resoluebatur, nec vrina inspissabatur. Quod autē fit postea spissa & postea subtilis signum est digestionis, hoc.n.fit materiei purgatione vel ad alium locum translatione: quod scitur per ægrum. Nā si sensibiliter bene se habeat & non alienetur, purgatio est, & non alienatio. Si vero non, contrarium. Quod vrina spissa in principio videt, hoc habet fieri ex multitudine materiei. Similiter & in aliis ægritudinibus, in quibus vtimur diuisibilibus. Si vrina prius fuerit subtilis, & postea inspissetur, signum est digestionis. Tunc ergo securē possumus purgare. Digestio vero materiei, in apostemate his comprehenditur signis. Si locus albescere incipiat & dolor minui. Si prius fuerit mollis,

licies loci post album & spissum facilis est eiectio, vt in pleuresi. Cum hoc videris, securius poteris aperire, nisi per se aperiatur in exterioribus.

In catarrho hæc sunt signa, digestionis superfluitas, spissitudo & albedo, & facilis emissio.

De alterantibus.

NOn solum digestiuis est vtendum in ægritudinibus, sed etiam frequenter alterantibus. Alterantia dicimus vero quæ impetum ægritudinis reprimunt & minuunt, vt populeon dolorem capitis ex calore, trifera sarracenica feruorem tertianæ. Alterantium vero quædam alterant & purgant, vt trifera sarracenica. Quędam alterant & nō purgāt, vt triasandali. Alteratio vero in duobus consistit, in qualitate. s. & materia. Alteratur enim qualitas, alteratur & materia. Alterare enim qualitatem est eius acumen reprimere. vt si calor intendatur, debent dari quæ ipsum reprimant. Sic de frigiditate, sic de humiditate. Alterare vero materiā est eius impetum reprimere vel minuere. Vt si cholera impetuose in aliquo abundet, debemus adhibere quæ eius impetum minuant. Non enim audemus dare medicinam, cum materia nondum sit digesta, nec cum æger impetum choleræ potest sustinere. Debemus ergo dare quę choleram purgent, & ægrum alleuiēt: vt tātum possit fieri digestio. & sic postea salubris fit purgatio. Fit autem alteratio materiei quandoque in interioribus, quandoque in exterioribus. Interioribus, quandoq; qualitatis, vt dictum est: quandoq; materiei. Si ergo alteretur qualitas, principaliter est alteranda alterationibus quæ sic alterant quod non purgant, vt triasandali. Si materia alteretur, alterari debet præcipue alterantibus quæ sic alterant quod purgant, vt trifera sarracenica, psyllium etiam lotum in aqua frigida, & similia. Similiter fit in exterioribus, quandoq; alteratio qualitatis, vt dolor capitis per populeon, quandoque materiei, vt in apostematibus. Quædam vero alterant materiam apostematum tantum, vt solatrum, semperuiua. Quædam vero alterant & maturant, vt malua & vitellum oui cum oleo rosato vel viola. Si vero materia fuerit nimis impetuosa, vt cholera virid. & angustet ægrum maxime, vt nec digestionem materiei præ angustia possit expectare: vtendum est alterantibus & repercussiuis. accipe ergo solatrum & semperuiuam, & quæ alterant & maturant tere, & superponat. mi re mitigant & reprimunt impetum choleræ & sanguinis. Facta vero mitigatione melius poteris digestiua congrua apponere, sicut est malua cum oleo rosato vel violarum. Inde est quod in passionario præcipit Gal. superponi facta podagra, vt membrum reddatur insensibile, & sic pauset infirmus. Fit autem alteratio tam cibis & potibus, quam medicinis competentibus.

De modo conficiendi.

EXecuto modo medendi, agendum est de modo conficiendi. Ostendamus ergo quomodo debeant cōfici medicinæ, & quibus vnaquæque medicina ꝓprie valeat ægritudinibus. Cum ergo volueris conficere medicinam, prius considera species vtrum bonæ sint nec nimia vetustate consumptæ. Similiter & herbas, & earum radices. Considera & semina, vt. s. sint congruis temporibus collecta, & in conuenientibus locis reposita, & congrue siccata, non ad furnum, sed ad solem, vel in vmbra, ſm quod exigit vnaquęq; per se, Authore Constantino. Nam cum simul teruntur, & quædam citius puluerizantur, plus de ea in aerem & in fumum resoluitur q̄ de alia, & sic virtus medicinę minoratur. Postq̄ autem tritæ & puluerizatę fuerint, species per se põderentur, ſm quod exigit medicina. Dehinc addito melle vel syrupo conficiatur. In conficiendo tria sunt consideranda, puritas mellis, syrupi decoctio, & eorum quod sufficit appositio. Puritas mellis duo continet. s. ne sit aquosum, vel nimis coctum, & bene despumatum. Syrupi decoctio bona est cum ad mellis inspissationem venerit: quod scitur, cū gutta adhæret caciæ, vel posita super vnguem non spargit:

A quod sufficit sic intellige, vt & species possint conseruare, & easdem per membra deducere. Sit ergo mensura mellis talis in medicina. Si fuerit vna libra pulueris, apponantur tres mellis. Mel autem apponitur tribus de causis in medicinis. Prima est vt conseruet species, quia conseruandæ sunt valde. Secunda vt ducat species per membra, quia valde coli atiuum est & mūdificatiuum. Tertia vt dulcedine sua amaritudinem specierum temperet. In tritura specierum duo considerantur. Nam aliter debent conteri species laxatiuæ, aliter non laxatiuæ. Laxatiuæ aliquantulum debent teri, vt in stomacho moram facientes humores a remotis partibus dissoluant, & ne adhærentes villis stomachi dysenteriam generent, sicut est scammonea, euphorbium, & similia. Nō laxatiuæ subtilissime terantur, vt facile incorporentur, & quod suum est cito perficiant. Et hoc maxime debet fieri in electuariis confortatiuis.

De confectione syrupi.

B SYruporum confectio varia est. Nam aliquando fit simplex, aliquando composita. Simplex est quæ fit de solo zuccaro cum aqua. Composita, quæ fit de speciebus, vel de aliis. Compositus autem multiplex est. Aliquando de herbis, aliquando de semmibus, aliquando de radicibus, aliqñ de floribus, aliquando de succis, aliquando de fructibus.

Item syrupus alius clarus, alius nō clarus. Sed clarus debilior est nō claro, quia clarus in specierum absentia, quod per albuminis appositionem cum puluere specierum adhęret. Fit aūt clarus vel ad delectandum, vel ad vendendum.

Item syrupus alius fit de zuccaro, alius de melle. Si ergo fiat syrupus de zuccaro simplex, ponatur zuccarū in aqua, & buliat ad lentum ignem, quousque adhæret caciæ gutta; vel super vnguem posita non dispergatur: & hoc erit signum decoctionis in omni syrupo.

Si vero fiat de speciebus compositus, terantur subtiliter, & apponantur in sacculo, & sacculus ille ponatur in aqua cum zuccaro, & bulliat diu, & exprimatur sacculus ille sępe, vt ius specierum transeat in syrupo: postq̄ bulierūt diu, C colentur, & coquatur ad perfectionem syrupi.

Si vero fiat de herbis vel de floribus syrupus, coquantur prius in aqua, postea colentur: & zuccarum addatur huic colaturæ, & coquatur ad modum syrupi.

Si autem fiat de seminibus, vel de radicibus, terantur & coquantur in aqua, & colentur: & addito zuccaro, fiat syrupus. Tunc si de psyllio facere volueris, propter sui viscositatem ponatur in sacculo, & fac syrupum.

Si vis facere electuarium, addantur species, & conficiantur in mortario, vel cacabo, secundum genus medicinæ. Ponitur autem syrupus in medicinis propter zuccari temperantiam, vt medicina securè acutis & calidis morbis possit dari sicut tertianæ causonidi. Neque enim calidis morbis audemus medicinam cum me le dare, maxime in acutis, & hoc propter sui calorem vel ventositatem. Licet enim calorem & siccitatem mellis per appositā possit minuere: nullatenus tamen vētositatem ex toto possumus remouere.

Si vis facere syrupum clarum à principio vel post, syD rupum tamen parum infrigidato, prius per motum spatulæ ponatur spuma albuminis oui tusi & moti cum cacia, vel manu, vel in aqua frigida: & dimittatur diu bulire ad lentum ignem, ne pro nimia ebulitione continuitas spumæ pereat. nam quanto magis erit continua, tanto magis adhærebunt ibi superflua. nec moueatur syrupus, vt magis adhæreat spumæ quæ syrupum debet inspissare. Postquam diu bulierit, remoueatur spuma illa, & consideretur spuma illa in ampulla vitrea, vtrum sit satis clarus. Quod si non, apponatur alia spuma albuminis, & buliat quousque clarus.

Syrupus acetosus fit de aceto & zuccaro, sicut syrupus ex aqua & zuccaro.

Si vis de fructibus, tere, & coque in aceto vel aqua, secundum quod vis facere syrupum: & addito zuccaro colaturæ, fac syrupum.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1060 sur 1089

Si vis facere ſyrupum de ſuccis, pone zuccarum in eo: E & diſſolue ad ignem, & cola, & poſtea coque in ſyrupo.

Quod ſi vis facere de ſpeciebus & herbis, herbæ coquant in aqua, & colentur: & in colatura ponatur zuccarum, & puluis ſpecierum in ſacculo, & ſyrupus fiat, vt ſuperius dictum eſt.

Quod ſi vis facere ſyrupum de melle, prius bene diſpumetur: & poſtea in aqua ponatur, & buliat diu: & vt dictum eſt clareſcat. Difficilius tamen fit quam de zuccaro: & poteſt dari quotidianariis in hyeme, & frigidis morbis.

Si vis facere vt videatur roſaceus, prius coque roſas vel radices in aqua rubea, ſicut paritaria, cola, & addito melle fac ſyrupū. Idē fac de violis, ſi vis vt appareat violaceus.

Item ſi vis ſyrupum ſpiſſum vt electarium, & deferre in pixide, de tribus partibus zuccari fac ſyrupum: & coque plus iuſto, & poſtea pone in mortario: & adde ibi quartam partem zuccari bene puluerizati: & diu tere quouſq; albū fiat & ſpiſſum ad modum draganti vel amidi, & teratur vt F ſupra dictum. Et notandum eſt quod in principio ſyrupi vel cuiuslibet decoctionis maior debet fieri ignis: quia maior humiditas eſt quàm in fine. ideo in fine ſit paruus ne fiat aduſtio, vel corruptio humiditatis, vel nimia conſumptio illius ſyrupi.

OMne cerotum ad hunc modum conficitur. Prius ceram reſolue: & ſi qua fuerint reſoluenda ibi reſoluantur cum ea, vt gummi &c. Depone ab igne poſt liqueſactionem: & ſpecierum puluerem appone mouendo cum ſpatula. Et ſi volueris emplaſtrare, facias magis ſpiſſum. Si vero volueris cum eo vngere, vel fricare fiat liquidus.

REſtat dicere quæ medicinæ quibus propriè valeant ægritudinibus: & principaliter de opiatis. Aurea propriè valet ad omne vitium capitis ex frigiditate, maxime ad rheuma & grauedinem oculorum, & vitiis matricis. temperata etiam cum vino calido, & per nares iniecta caput optimè purgat. alternatim in ſero damus ad modum auellanę.

Adrianum propriè valet contra oēm frigiditatem, & maxime capitis: & contra grauedinem oculorum. datur in modum auellanę ſero cum vino in quo decocta ſit ſaluia: datur etiam quartanariis ante horam acceſſionis.

Acariſtum proprie valet cōtra catarrhum: & contra omne vitium pectoris ex frigiditate. In ſero cum vino calido in modum auellanę.

Athanaſia datur propriè contra fluxum ſanguinis mulieris cum aqua pluuiali, in qua cocta ſit proſerpinata, plantago, vel hypericon. quam decoctionem cum lapide hęmathite ſupra lapidem molarem tam diu ducimus, donec in ſanguineum colorem vertimus, cum quo medicina ipſa diſtemperata, & potui data, & bombace ex ea intincto, & ſæpius in vulnere miſſo ſanguinem ſtringit. Hoc idem facit hęmoptoicis taliter diſtēperata, & bibita. Quæ ſimiliter diſtemperata & naribus attracta ſedat fluxum ſanguinis.

Alcanculon proprie datur patientibus acutas febres, ſed H maximè tertianariis: datur caliginem in oculis patiētibus, aut ex ſumo choleræ aut ex acuta febre in modum caſtaneę in mane cum tepida.

Blanca datur propriè contra paſſionem capitis ex frigiditate, & maxime paralyticis tremuloſis et epilepticis cum vino in quo cocta ſit ſaluia in mane.

Benedicta propriè valet ad guttam arteticam, & ad podagrā ex frigiditate. renes, & velicam purgat in mane cum tepida ad modum caſtaneæ data.

Diaolibanum proprie ſtringit lachrymas oculorum, & rheuma capitis: curat dolorem ilij in ſero in modum auellanę cum vino in quo coctum ſit olibanum.

Diarhodō proprie datur hepaticis, & contra vitium pulmonis, quod ex calore fit: mirifice confortat conualeſcentes ex acutis vel aliis ægritudinibus: & ſtomachum confortat cum frigida ante comeſtionem, in modum caſtaneæ.

Diacodion proprie datur contra vitium pulmonis ex calore, vel pectoris, pleureticis, peripneumonicis, ethicis, ſi tuſſiāt, empiycis cum decoctione hordei bene triti, & dragan. in modum caſtaneæ.

Diairis propriè vocem reſtaurat perditam ex frigiditate. Valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate cum decoctione hyſſopi cum vino in modum caſtaneæ.

Diaprunis propriè valet acutis, mane cum frigida, & contra omnem calorem.

Diapapauer, pprie valet hæmoptoicis: phthyſicis in modum caſtaneæ, in mane, & meridie, & ſero cum ptiſana, vel aqua in qua coctum ſit dragantum.

Diapenidion proprie datur contra tuſſim ſiccam, & vitium pulmonis, & ad raucedinem vocis cum decoctione hordei, in mane & meridie, & in ſero, in modum caſtaneæ.

Diamargariton proprie datur cardiacis, triſtibus, & omni debilitationi cordis & ſtomachi, cum aqua roſata, vel cum frigida, mane, meridie, & ſero in modum caſtaneæ.

Eſdra propriè datur melancholicis, timidis, & quibus malus ineſt appetitus, et quæ appetūt carbones, & quæq; talia, data cum vino calido in modum auellanæ. Valet etiā ad aurium dolorem: & ad putredinem cum careno diſtemperata & inſtillata. Valet etiam ad fiſſuram labiorum. Electuarium ducis proprie valet contra ſtomachi indigeſtionem, & illius dolorem cum vino, & contra ventoſitatē cum aqua in qua cocta ſint ſemina melonis, citrulli, cucumeris & cucurbitæ. Philonium ſiue philantropon, & iuſtinum datur calculoſis, & ad ilij dolorem, ſoluit dyſenteriā, & ſtrāguriam, dātur cum vino calido, in quo cocta ſit ſaxifraga, & grana milij ſolis, vel ſparagi & bruſci in modum caſtaneæ poſt cœnam ſero. Gariofilatum magnum datur ꝓprie ſtomachicis, & acide ructuantibus, & indigeſtionem patiētibus, & iliof. & vtranq; choleram educit ad modum caſtaneæ in ſero datum poſt cœnam.

Catharticum imperiale proprie valet iliofis, & vtranq; choleram educit ad modum auellanæ mane & ſero datum.

G Litontripon proprie datur lapidoſis, frangit enim & expellit lapidem ad modum caſtaneæ cum vino in quo coquant ſaxifraga, milium ſolis datum omni hora. Mithridatij proprie datur lientericis cum decoctione gallæ, vel myrti. Datur contra venenum cum ſucco mentæ diſtemperatum, & per potum & per vnctionem. Datum etiam quartanariis ante acceſſionem cum calido multum prodeſt.

Muſa etiam enea datur quartanariis proprie ante acceſſionem in modum auellanæ cū vino calido. Datur quibus vrina penitus negatur cum ſucco ſenetionis. quod ſi cum tepida diſtemperetur, & tempora & pulſus inungantur, & ſudorem in acutis ægritudinibus ꝓuocet, euaſionem ſignificat. Si vero non, mortem.

Oxi proprie datur cauſonidi, ſynochæ, & etiam contra omnes acutas, & poſt omnes acutas cum frigida mane & meridie in modum caſtaneæ. Si vero acuatur, valet tertianariis, & calori hepatis.

Opopira proprie valet contra paralyſim oculorum, linguæ, oris, gutturis, manuum & pedum. ſanat cum decoctione caſtorei & ſaluiæ in vino in ſero in modū auellanæ.

Picra proprie purgat caput, ſtomachum, & renes. calefacit cum calida in modum caſtaneæ.

Paulinum cum opio veteri nouæ tuſſi valet. Dantur contra vitia pectoris ex frigiditate cum vino in ſero pilulæ nouem vel vndecim in modum orobi ſine opio. ʒ. ij. cū ϑ. ij. ſcammoneæ factis pilulis. & ſtomachum & caput ex phlegmate & melancholia purgat: & oculorum grauedinem ex frigiditate tollit. cum vino calido accipiat media nocte.

Potio ſancti Pauli proprie datur paralyticis cū vino in quo cocta ſit ſaluia, caſtoreum, epilepticis, catalepticis cū vino in quo cocta ſit peonia. In hyemali tempore detur mixta cum eſdra, cum vino in quo cocta ſit gentiana ante acceſſionem. Datur etiam patientibus vuulam ex rheumate, tuſſientibus cum ptiſana.

Trifera

Trifera magna proprie datur contra dolorem ſtomachi virorum & mulierum cum aqua in qua cocta ſint ſemina feniculi, aniſi, maſticis. Datur etiam contra omnia vitia matricis ex frigiditate cum vino calido in quo cocta ſit arthemiſia. Prouocat etiam menſtrua cum arthemiſia bene trita & oleo muſcellino bene mixta: & ſic peſſario ex bombace facto & ea iniuncto & in vuluam miſſo. Mulieri etiam non concipienti ſi detur cum vino in quo cocta ſit mandragora, vel ſambucus miro modo: valet etiam pueris qui dormire nequeunt & qui in nocte garriunt diſtẽperata cum lacte mulieris & in modum ciceris data. Curat diſinteriam & linteriam, cum vino ſumpta optime ſtringit.

Trifera ſarracenica, proprie datur hepaticis, ictericis quartanariis ex cholera aduſta, viſui obſcurato ex cholera rubea & dolori capitis cum caliditate.

Hiera Rufi datur ſcabioſis, impetiginoſis: & vtramq; morpheam curat.

Hierologodiõ proprie datur phlegmaticis ſcabioſis elephantioſis cum ſcammonea, epilepticis vero cum cochleario ſalis.

SYrupus acetoſus ad diuiſionem interpolatis omnibus & in minori hemitriteo vel augmaſtico. ℞. radicis apij petroſilini vtriuſq; ſparagi & bruſci, & ſcariol. vel cicoreæ ſe- A nugræci, ficomori ana. ʒ.j. fac bulire in aceto cõtritas, & cola: & illi colaturę addatur zuccarum: & fac ſyrupum & da mane cum aqua tepida.

SYrupus acetoſus in acutis febribus alterãs materiã morbi exprime quod acetoſum eſt in citro vel in citrangulo, & fac bulire parum cum zuccari. ʒ.ij. & cola & fac ſyrupum: & cum coctum fuerit ſuperpone. ℈.j. camphoræ & da mane cum tepida, meridie cum frigida.

SYrupus acetoſus: durus & albus. fac bulire acetum album & forte cum li.ij. zuccari, vt perfecte ſit acetum cõ ſumptum, & poſtea pone in mortario: & ſuperpone puluerис zuccari lib.j. & fortiter ducas: datur cum calida, diuidit materiam, ſtringit, & alterat.

SYrupus frigidus in peracutis febribus ſitim ſedat materiam morbi alterans. ℞. ſandal. vtriuſq;, ſpodij, ſucci liquiritiæ drag. ſeminis portulacæ berberis reubar. ana. ʒ.j. campho. ℈.j. redige ſpecies in puluerem, & liga in ſacculo, & fac bulire cum aqua melonis ſarraceni vel aqua cucurbitæ, vel in aqua in qua pſilliũ fuerit infuſum per noctem: & colaturæ adiunge zuccarum, & fac ſyrupum & da ſemper cum frigida. B

Finit ars medendi Cophonis.

INDEX MEDICAMENTORVM SIMPLICIVM purgantium à Meſue libro ſecundo tractandorum.

MEDICAMENTA SIMPLICIA PVRGANTIA.

Clementer. Valenter.

Cholagoga.
- Aloe, Abſinthium, Roſæ, Rhabarbarum, Myrobalani, Pruna, Tamar Indi, Caſſia, Manna, Viola nigra, Pſyllium, Adiantum etiam phleg. — trahendo & aſtringendo. flalæ: nã aliæ aliud vacuãt. aſtringendo. lubricando.

Phlegmagoga.
- Cnicus, Lupulus, Hyſſopus, Eupatorium & cholagogum.

Melanogoga.
- Stœchas, Aqua lactis. Fumaria, Epithymus, Thymus leuiter, magis ghleg. Polypodium, Ius gallorum phleg. cum phleg. melanogogum cum melanog.

Radices.
- Agaricus, Aſarum, Ariſtolochia, Bryonia, Cyclaminus, Cucumer agreſtis, Dracunculus & arus, Elleborus, Eſula, Hermodactylus, Iris, Scilla, Turbith.

Lachrymæ.
- Euphorbium, Opopanax, Scammonium, Sagapenum, Sarcocolla.

Fructus flores.
- Balanus myrepſica, Centaurium, Colocynthis, Coccum Gnidium, Geniſta, Ricinus, Senna.

Terrea.
- Armenus lapis, Cyaneus lapis, Nitrum, Salis genera.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1062 sur 1089

MORBORVM OMNIVM AC REMEDIORVM IN HOC VOLVMINE CONTENTORVM,

Summula à Jacobo de partibus olim per ordinem alphabeti collecta, Nunc multis mendis expurgata, & aucta.

Aborsum facit.
Opopanax. 90.3.G.1.
Serpentaria suppositа. 93.2.C
Decoctio sesce. 94.3.H.1
Aristolochia. 96.3.H.1
Aborsus remedia. 139.1.D.2.
Abominationem tollit.
Confectio de aromatib⁹. 102.4.H.1.
Albaras confert.
Linimētum de mezereon. 91.4.G.1.
Alienationis remedia. 162.4.F.2.
Alopetiæ conferunt. 1.3.E.2
Alcolæ conferunt. 23.1.A 2.
Amygdalarum apostematibus conf. 24.3.H.2.
Anthracis remedia. 184.3.E 2.
Animam dilatant & confortant.
Confectio alchermes. 107.1.B.1
Electarium de gemmis. 105.2.C.1
Lapis stellatus. 85.2.D.1.
Anhelitus difficultati conferunt.
Agaricus. 74.2.A.1.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Confectio de musco. 109.3.C.1.
Loch de pino. 145.3.E.1.
Loch de scilla. 147.2.A.1.
Loch de alsescera. 147.2.D.1.
Loch ad asthma. 148.1.C.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Succus ireos. 80.1.C.1.
Serapinum. 89.3.E.1.
Vide folio. 163.1.D.2.
Anhelitus præfocationi confert.
Confectio phillonij pri.inuen. 127.3.H.2.
Anhelitus constrictioni valet.
Colocynthis. 75.3.E.1
Diasulphur. 129.3.G.2.
Anhelitum confortant.
Aromaticum nardinum. 116.2.D.2.
Capilli Veneris. 68.3.F.1.
Anheloſis confert.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Angustiæ remedia. 163.1.D.2.
Ancharum materias euacuat.
Assarum. 68.1.C.1.
Hermodactylus. 78.4.E.2.
Turbith confortatum. 73.2.D.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Serapinum. 89.4.F.1.
Ancharum doloris remedia. 147.4.F 2.
Ani ægritudinibus confert.
Oleum de semi.lini. 194.1.B.1.
Vide folio. 108.2.A.2.
Ano nocet.
Aloe non correctum. 51.4.F.1
Apostemata dura & crassa resoluunt & maturant.
Ben emplastratum. 84.1.B.1
Caricæ. 188.1.B.2.
Cerotum Andromachi. 185.4.F.1.
Cucumer asi.emplastratus. 81.2.G.1.
Decoctio florū chamæmil. 188.1.B.2.
Emplastrum de fermento. 188.1.D.1.
Fescera. 95,1.D.1. Luf. 94.1.B.1.
Mel. Iris. 80.1.B.1.
Oleum antiquum. 188.1.B.2.
Passulæ. Vide folio. 192.4.E.2.
Apostemata calida resoluūt et maturāt
Emplastrum diachylon paruum. 186.3.H.1.
Oleum violatum. 195.1.D.1.
Pfyllij. 67.4.E. Vide fol. 189.1.B.2.
Apostematū inflammationem sedant.
Cærotum sandalinum. 183,3.E.1.
Oleum violatum. 195.1.D.1.
Appetitum augentia.
Electarium stomachi cōfortatiuum, 126.3.E.1.
Myrobalani embl.cōditi. 142.1.D.1.
Vide folio. 67.1.A.2.
Appetitus casui valent.
Confectio alcharis. 134.4.H.1.
Conditum de buglossa. 161.4.H.1.
Appetitus corrupti remedia.
Syrupus de absinthio. 158.3.E.1.
Vide folio. 69.1.B.2.
Appetitum prostratum & mortuum incitant & confortant.
Aromaticum rosatum prima descriptio. 115.1.C.1
Aroma.ro.desc.Gabrielis. 115.2.B.1.
Absinthium. 62.1.D.1.
Acetum scilliticum. 162.4,F.1.
Confectio de citoniis. 142.2.C.1.
Confectio alchanzi. 126.4.E.1.
Conditum sm de citro. 142.4.H.1.
Electarium de fructibus. 121.2.C.1.
Hyssopus. 66.2.G.1.
Sal. 87.2.C.1.
Trochisci d gallia magna. 168.4.G.1
Trochisci de absinthio. 130.1.D.1.
Vide folio. 67.1.A.2.
Appetitui canino conferentia.
Vide folio. 68.3.G.2.
Appetitum deicit.
Scammonea. 72.1.C.1.
Apoplexiæ conferunt. 7.4.G.2.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Aquositates educit.
Cucumer asininus. 81.2.B.1.
Carthamus. 83.3.F.1.
Aquam citrinam purgant.
Alsebram. 93.1.B.1.
Decoctio radicū cuc.asinini. 81.2.g.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Iris. 80.1.B.1.
Kerua. 97.3.G.1.
Pilulæ de mezereon. 177.1.B.1.
Succus cucu.asinini. 81.2.B.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Vnguē.de artanita magna. 182.3.E.1.
Arterias à cholera mundificat.
Aqua infusionis rosarum. 59.4.F.1.
Succus rosarum. 59.4.F.1.
Articulorum doloribus conferunt.
Oleū de nucleis cerasorū. 193.1.B.1.
Oleum de granis citrangulorum. 193.1.D.1.
Articulorum passiones diuturnas dissoluunt.
Cerotū Alexā.desc.secū. 185.4.E.1.
Arteticæ frigidæ conferunt.
Aloe confortatum. 145.1.C.2.
Acharistum Nicolai. 201.3.E.2.
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.
Hermodactilus. 78.4.E.1.
Oleum auellanarum. 192.2.C.1.
Oleum vulpinum 193.1.A.1.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Oleum de lapide gagatis. 200.2.A.1.
Pes coruinus. 145.1.C.2.
Scammonea confortata. 145.1.C.112.
Vide folio. 143.144.145.2.
Arteticæ calidæ confert.
Bdellium. 145.1.C.2.
Oleum de ranis. 199.2.D.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Vide folio. 144.145.2.
Asthmati conferunt.
Acharistum Nicolai. 201.3.E.2.
Agaricus. 74.2.A.1.
Athanasia magna. 129.1.C.1.
Aristolochia. 97.1.B.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Diamargariton Nicolai. 205.2.D.2.
Diacameron Nicolai. 205.2.B.2.
Fescera. 95.1.D.1.
Hyssopus. 66.3.G.1.
Ius galli. 69.3.E.1.
Luf. 94.1.B.1
Lupulus. 70.1.B.1.
Lapis stellatus. 85.2.D.1.
Loch de pino. 145.3.E.1.
Loch ad asthma. 148.1.C.1.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Pilulæ de agarico. 178.1.A.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Syrupus de hyssopo. 159.2.C.1.
Syrupus de prassio. 159.3.H.1.
Syrupus de calamento. 159.4.F.1.
Vide folio. 272.G.2.
Aspritati valet.
Oleum amygdalarū dul. 191.4.F.1.
Oleum de chrysomelis. 192.2.D.1.
Aurium vlcera putrida & sanioſa sanat & exiccat,
Aristoloch.cū hydromelle. 97.1.C.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Succus lupulorum. 70.1.B.1.
Succus serpentariæ. 94.1.B.1.
Vide folio. 17.3.E.2

A urium

Aurium vermes interficiunt.
Aloe. 17.4.G.2.
Centaurea. 82.3.F.1.
Calamentum. 17.4.G.2.
Cucumer agreſtis. 17.4.G.2.
Euphorbium. 17.4.G.2.
Fella omnia. 17.4.G.2.
Elleborus albus. 17.4.G.2.
Oleandrum 17.4.G.2.
Succus abſinthij cum nucleis perſicorum. 17.4.G.2.
Succus capparorum 17.4.G.2.
Succus foliorum perſici. 17.4.G.2.
Succus radicum mori. 17.4.G.2.
Scammonea. 17.4.G.2.
Vide folio.18. diffuſe.2.
Aurium dolori ventoſo confert.
Decoctio abſinthij. 62.2.A.1.
Decoctio hyſſopi. 66.1.B.1.
Oleum abſinthij. 62.2.A.1.
Oleum colocynthidatum. 75.3.E.1.
Oleum de ireos. 80.1.B.1.
Oleum de ben. 84.1.C.1.
Sal miſtus cum furfure & mel le. 87.2.C.1.
Succꝰ ſerpētariæ cū melle. 94.1.B.1.
Vide folio.16.3.F.
Aurium ſibilo conferunt.
Acetū decoctionis elle.ni. 99.3.F.1.
Decoctio hyſſopi. 66.1.B.1.
Oleum de ben. 84.1.C.1.
Vide folio.17.2.
Aurium tinnitui valent.
Acetū decoctionis elleb.ni. 99.3.F.1.
Decoctio hyſſopi. 66.1.B.1.
Decoctio abſinthij. 62.2.A.1.
Oleum amyg.amara. 192.1.C.1.
Oleum de ben. 84.1.C.1.
Oleum de abſinthio. 62.2.A.1.
Oleum colocynthidatum. 75.3.E.1.
Succꝰ ſerpētariæ cū melle. 94.1.B.1.
Vide folio.17.2.
Auditum corro. orantia.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Acetum decoctionis ellebori nigri. 99.3.F.1.
Sene. 86.2.B.1.
Vide folio.17.2.
Aurium ſordities abſtergit.
Succus ſerpentariæ. 94.1.B.1.
Aurium vermes occidunt.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Oleū de nucleis pſicorū. 192.3.F.1.

Baras conferunt.
Linimētū de mezereon. 91.4.G.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Bothor conferunt.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Vide folio.16.4.D.2.
Bocio conferunt.
Coriandrum emplaſtratum cum melle 193.2.C.2.
Lupini cū aceto & melle. 193.2.C.2.
Oleum de cucu.aſinino. 198.1.B.1.
Oleum ben. 193.2.B.2.
Pix cōfecta cum caricis aut cum ſcilla aut cum radice caulis aut cum radice cappa. 193.2.C.2.
Radix cucumeris aſinini cum melle & oleo de narciſo & farina hordei emplaſtrata. 193.2.C.2.
Stercus vaccarū cū aceto decoctū.
Vide folio.193.2.

Capitis ægritudines frigidas purgant.
Aloe lotum. 52.1.C.1.
Aqua mellis. 155.4.F.1.
Adrianum Nicolai. 201.1.A.2.
Hierapicra Galeni. 130.1.C.1.
Hieræ hermetis. 131.2.B.1.
Hieralogodion Ruffi. 227.2.D.2.
Pilulæ aggregatiuæ. 174.4.G.1.
Picra Nicolai. 219.3.E.2.
Capitis dolori conferunt.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Cucumer aſininus. 81.2.B.1.
Iris emplaſtratus. 80.1.C.1.
Infuſio de hiera. 166.4.F.1.
Lapis armenus. 84.4.H.1.
Oxymel ſcilliticū compo. 163.3.F.1.
Oleum anethinum. 195.2.B.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Oleum de ireos. 195.4.E.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum de ſampſuco. 197.3.H.1.
Oleū de cucume.aſinino. 198.1.B.1.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Pilulæ arabicæ Nicolai. 220.3.E.2.
Sotira magna Nicolai. 221.2.D.2.
Scilla. 77.3.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Trochiſci de croco. 171.1.D.1.
Capitis dolorem calidum ſedant.
Coriandrum. 162.3.H.2.
Succus lupulorum cum ſauich hordei. 70.1.B.1.
Capitis dolorem à melancholia factum curat
Epithymum. 65.1.D.1.
Capitis dolori in febribus contingenti cō ferentia. 162.3.E.2.
Caput mundificant.
Artanita. 96.2.C.1
Aloes correctum. 52.1.C.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Infuſio de hiera. 166.3.E.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 174.3.H.1.
Pilulæ aliæ ſtomatichæ. 177.4.G.1.
Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione noſtra 174.4.G.1.
Capitis furfures abſcindit.
Cinis capillorū Veneris. 68.4.F.1.
Decoctio capillorum Ve. 68.4.F.1.
Vide folio.1.4.F.2.
Cachexiam purgat.
Confectio alchelengi. 140.4.F.1.
Catharrum maturat.
Oleum de ireos. 195.4.E.1.
Cætharro frigido confert.
Diapraſſium Nicolai. 206.4.G.2.
Catharrum ſubtilem, à capite ad pectus & pulmonem defluentem curant.
Achariſtum Nicolai. 201.3.E.2.
Diacodion. 146.1.A.1.
Syrupus de papauere. 152.2.C.1.
Vide folio.10.2.
Catharro acuto ſuffocanti conferunt.
Dianucum. 147.1.B.1.
Pilulæ contra catharrum. 178.3.H.1.
Caſui confert.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Cardiacæ conferunt.
Dianthos Nicolai. 206.1.C.2.
Diamargariton Nicolai. 205.2.D.2.
Diarhodon Abbatis. 207.4.C.2.
Carnes robuſtas reddit.
Oleum de ſchino. 193.3.G.1.
Carnem putridam additam delet.
Vnguētum alpheſiricon. 184.4.H.1.
Carnem cuilibet membro ſuperflue addi tam conſumunt.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Carbunculi remedia. 184.3.E.2.
Canitiem retardant.
Cōfectio ſecūda alcharif. 135.1.D.1.
Electariū de aromatibus. 102.4.E.1.
Oleum colocyntidatum. 75.3.E.1.
Canitiem probibent.
Diagalanda Nicolai. quære in fine indicis Aegritudinum.
Oleum coſtinum. 197.2.D.1.
Oleum de alchanna. 197.3.F.1.
Capillos confortant.
Oleum colocynthidatum. 75.3.E.1.
Capillorum radices confortat.
Capilli Veneris. 68.4.E.1.
Capillos creſcere faciunt.
Capilli Veneris. 68.4.E.1.
Mel diſtillatum. 167.3.F.1.
Capillorum caſum prohibent.
Capilli Veneris. 68.4.E.1.
Oleum colocynthidatum. 75.3.E.1.
Vide folio.1.2.C.2.
Capillos denigrant,
Oleum colocynthidatum. 75.3.E.1.
Capillos flauos faciunt.
Mel diſtillatum. 167.3.F.1.
Capillos multiplicant.
Capilli Veneris. 68.4.E.1.
Mel diſtillatum. 167.3.F.1.
Cancren remedia. 188.3.G.2.
Calueſcere facit.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Cauſoni conferunt.
Diaprunis Nicolai. 206.3.F.2.
Cerebrum confortant.
Aromaticū roſ.deſc.Gabr. 115.2.B.1.
Aromaticum moſcatum. 115.4.F.1.
Diambra. 117.2.C.1.
Decoctio foliorum ſenæ. 86.2.B.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Myrobalani emblicī. 55.1.D.1.
Oleum ſtœchados. 63.1.F.1.
Pilulæ ſtomatich. 174.3.H.1.
Pliris archoticō Nicolai. 211.4.E.2.
Stœchas. 63.1.F.1.
Syrupus de hyſſopo. 159.2.C.1.
Trochiſci galliæ alefangi. 168.1.D.1.
Cerebrum purgant & mundificant.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Agaricus. 74.2.A.1.
Confectio alfeſcera. 139.3.G.1.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Feſcera. 95.1.C.1.
Lapis armenus. 84.4.G.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Pilulæ alefanginæ. 174.2.D.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1064 sur 1089

Pilulæ aureæ Nicolai. 219.4.G.2.
Stœchas. 63.1.E.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Senna. 86.2.B.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.

Cerebrum oppilatum ſanant.
Artanita. 96.2.C.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1.

Cerebrum calefaciunt.
Diapraſſium Nicolai. 206.4.G.2.
Oleum de ſtœchade. 63.1.E.1.

Cerebri apoſtematibus conferunt.
Agaticus. 74.2.A.1.
Solatrum. 2.2.C.2.

Cephalalgiæ conferunt.
Antimorum Nicolai. 202.4.F.2.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.

Cerebri ægritudinibus conferunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Theriaca diatefferon. 122.1.B.1.

Cerebri ægritud. melancholicas ſoluit.
Infuſio alia hieræ. 166.4.F.1.
Lapis armenus. 84.4.H.1.

Cancrum purgant, curant & abſcindũt.
Confectio Hamech. 138.2.H.1.
Decoctio epithymi. 65.1.C.1.
Emplaſtrum Arabum. 147.2.D.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Lapis armenus. 84.4.H.1.
Oleum de iunipero. 200.1.A.1.
Oleum de fraxino. 200.2.A.1.
Pilulæ indæ. 176.1.B.1.
Syrupus de epithymo. 160.3.F.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Vnguentum diaphœnicõ deſcriptio nie Arabica. 181.1.D.1.
Vnguentũ alpheſericõ. 184.4.H.1.
Vide fol. 193.4.F.2.

Cibum digerere facit.
Cõditum de citro aliud. 161.4.F.1.

Corpus extenuant & deſiccant.
Alſebram. 93.1.B.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Polypodium. 76.2.D.1.

Corpus releuant.
Diacalamentum deſcr. G.118.3.G.1.
Pilulæ lucis maiores. 177.1.D.1.
Pilulæ lucis minores. 177.2.C.1.
Tryphera ſaracenica. 122.4.F.1.

Corpus impinguant.
Oleum amygd. dul. 191.4.F.1.
Oleum de nuce indica. 193.1.A.1.
Oleum de granis ſeſami. 193.4.H.1.
Oleum de granis papau. 194.1.D.1.
Hermodactylus. 78.4.E.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Suffuf bonum imping. 173.1.D.

Corpus totum confortant.
Acerum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Myrobalani. 54.2.B.1.

Corpus totum purgant.
Confectio alcharif. 132.3.F.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Hiera hermetis. 131.2.B.1.
Hiera ex inuentione nr̃a. 133.4.F.1.

Corpus à putrefactione præſeruant.
Aloe. 52.1.C.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1
Sal indus. 87.2.C.1.
Sal naphticus. 87.2.C.1.

Corporis ſanitatem conſeruant.
Aloe. 52.1.C.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.
Sal indus. 87.2.C.1.
Sal naphticus. 87.2.C.1.

Corporis totius odorem bonum faciunt.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Myrobalani. 54.2.B.1.
Oleum coſtinum. 197.2.D.1.
Tryphera ſarace. magna. 122.4.F.1.

Corporis colorem faciunt bonum.
Agaricus. 74.2.B.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Myrobalani citrini. 54.2.B.1.
Tryphera ſarace. magna. 122.4.F.1.
Trochiſci galliæ muſc. 168.4.G.1.

Complexionem bonam faciunt.
Elleborus. 99.3.E.1.

Conualeſcentibus conferunt.
Aromaticum roſ. maius. 115.1.C.1.
Diarhodõ abbatis Nic. 207.4.C.2.
Dianthos Nicolai. 206.1.C.2.
Roſata nouella Nic. 220.4.E.2.

Colorem bonum faciunt.
Confectio de citoniis. 120.1 C.1.
Confec. anacardina. 127.1.D.1.
Confec. ſecũda alcharif. 134.4.H.1.
Diacitonitem Nicolai. 205.4.E.2.
Elect. de aromatibus. 102.4.E.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Oleum de croco. 198.2.B.1.
Syru. de ſumoter. minor. 159.1.A.
Trochiſci de feſcera. 95.1.C.1.
Theodoricon hiperiſticon Nicolai. folio 224.2.D.2.

Cor confortant.
Aromaticum roſ. maius. 115.1.C.1.
Aromaticum roſ. minus. 115.3.H.1.
Aromaticum muſc. 115.4.F.1.
Arom. cariophyllatum. 116.1.C.1.
Aqua roſata. 59.4.F.1.
Crocus. 50.2.C.2.
Cõfect. electarij de citro. 109.1.D.1.
Citra condita. 142.4.H.1.
Conditum de citro. 161.3.H.1.
Doronici. 50.2.C.2.
Diambra. 117.2.C.1.
Diamargariton Nic. 205.2.D.2.
Empl. ſtõm confortans. 186.4.H.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Myrobalani. 54.2.B.1. 51.1.B.2.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Oleum myrtinum. 196.2.D.1.
Pira condita. 142.3.H.1.
Poma condita. 142.4.F.1.
Perſica condita. 142.4.G.1.
Roſa. 59.4.F.1.
Rob de ribes. 164.1.A.1.
Rob de citoniis. 164.3.H.1.
Rob de piris. 164.4.E.1.
Spica. 50.2.C.2.
Stœchas. 62.4.H.1.
Suffuf de ligno aloes. 172.4.F.1.
Syrupus de pomis. 149.4.G.1.
Trochiſci galliæ muſc. 167.4.F.1.
Troch. galliæ alefanginę. 168.1.D.1.
Troch. ſebelline. 168.1.B.1.
Troch. de gallia magna. 168.4.G.1.
Trochiſci diarhodon. 168.2.C.1.
Trochiſci ramich. 169.1.A.1.
Zedoaria. 50.2.C.2.
Zuccharum roſatum. 144.2.A.1.
Vide 38.39.40.49. diffuſe. 2.

Cordis debilitati conferunt.
Conditum de bugloſſa. 161.4.H.1.
Diamargariton Nic. 205.2.D.2.
Electarium de pomis. 120.4.E.1.
Troch. de ligno aloes. 171.4.G.1.

Cordis tremori conferunt.
Aromaticum muſc. 115.4.F.1.
Aqua infuſionis roſarum. 59.4.F.1.
Confectio de acetoſis. 121.3.F.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Myrobalani citrini. 54.2.B.1.
Myrobalani emblici. 55.1.D.1.
Roſa. 59.4.F.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Syrupus de pomis. 149.4.G.1.
Vide fol. 49. diffuſe. 2.

Cordis pulſui conferunt.
Confectio alchermes. 106.4.H.1.
Confectio de xyloaloes. 108.1.C.1.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.
Conditum de citro. 161.3.H.1.
Conditum de bugloſſa. 161.4.H.1.
Poma condita. 142.4.F.1.
Rob de acreſta. 164.2.C.1.
Syru. acetoſus de pomis. 154.2.D.1.
Trochiſci de ligno aloes. 171.4.G.1
Vide fol. 49. diffuſe. 2.

Cor calidum confortant.
Syru. de ſucco acetoſæ. 150.2.B.1.

Cordis inflammationem reprimunt.
Alxiracoſtum. 139.4.F.1.
Diamargariton frigidũ. 205.3.G.2.
Syr. acet. de ſucco fructuũ. 153.4.F.1.

Cordis ebullitionem mitigant.
Rob de ribes. 164.1.A.1.
Rob de berberis. 164.3.E.1.
Rob de ſumach. 164.3.F.1.
Rob de moris de ſceni. 164.3.G.1.
Rob de granatis. 164.4.G.1.

Cor mundificat.
Sene. 86.2.B.1.

Cordis ægritudinibus proſunt.
Confectio de xyloaloes. 108.1.C.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Vide fol. 38.39.40.2.

Colorem clarificant.
Capilli veneris. 68.4.F.1.
Myrobalani nigri. 54.2.B.1.
Triphera Galeni. 123.2.B.1.

Coeundi deſiderium faciunt & augent.
Aromaticum nardinum. 116.2.D.1.
Aſa cũ melle ĩ ore retẽta. 126.2.C.2.
Confectio ſecunda teſticulorum vulpis. 112.4.E.1.
Confectio alcharif. 34.3.F.1.
Cubebe cum melle in ore retentæ. folio 126.2.C.2.
Diaſatyrion Nicolai. 206.2.A.2.
Emblici cum melle in ore retenti. folio 126.2.C.2.
Piper cum melle in ore retentum. folio 126.2.C.2.

Triphera

Triphera Galeni. 123.2.B.1.
Zingiber cum melle in ore retentum. 126.2.C.2.
Vide fol.124.125.126.2.
Coitum excitant.
Auellanæ andacocha. 124.3.F.2.
Allia parum cocta. 124.3.F.2.
Bauciæ.borago.bugloſſa.124.3.F.2.
Cardonum capita. 124.3.F.2.
Cerebra paſſerum. 124.3.E.2.
Conditum de ſecacul. 124.3.G.2.
Confectio de zingib. 124.3.G.2.
Cicera. 124.3.F.2.
Diambra. 124.2.B.2.
Diamuſcum. 124.2.B.2.
Diacurcuma. 124.2.B.2.
Elect. de aromatibus. 102.4.E.1.
Faſeoli cum ſale, & altilia, & cinnamomo. 124.4.F.2.
Iringorum radices. 124.3.F.2.
Mithridatum. 124.2.B.2.
Napi. 124.3.F.G.2.
Panis ſiſe cū gra.ſeſami. 124.3.E.2.
Renū & dorſi caleſactio. 124.2.D.2.
Secacul. 124.3.F.2.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Sparagi. 124.3.F.2.
Theriaca vetus. 124.2.B.2.
Tubera. 124.3.F.2.
Vide fol.124.diffuſe.2.
Coeundi modus. *fol.136.2.*
Coitus iuuamenta & nocumenta.
Vide fol.124.1.C.2.
Colicæ dolori conferunt.
Antido.hæmagogū Nic.203.1.A.2.
Baurach. 87.4.F.1.
Centaurea minor. 182.3.F.1.
Carthamus. 83.3.F.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Cōfect.Philonij inuē.pri.127.3.H.1
Diacyminum. 117.1.A.1.
Empl.diaph.deſcr.Alex.188.4.G.1.
Grana cheruæ cocta in iure galli. folio 97.3.G.1.
Ius galli. 69.3.E.1.
Muſa enea Nicolai. 216.3.G.1.
Oleum de cherua. 192.4.B.1.
Oleum de carthamo. ibid.
Oleum de lilio. 195.3.F.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Polypodium. 76.2.D.1.
Philonium Nicolai. 214.3.F.2.
Colicæ humores purgant.
Aqua mellis. 135.4.F.1.
Confectio de dactylis. 136.2.D.1.
Diacitoniten. 141.2.B.1.
Elect.Indom maius. 135.2.C.1.
Elect.Indum minus. 136.1.C.1.
Elect.Eleſcof. 138.1.B.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Pilulæ aggreg.maiores. 175.1.D.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2.D.1.
Colicæ phlegmaticæ conferunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Baurach.87.4.F.1. Ben.84.1.B.1.
Oleum de cherua. 192.4.G.1.
Serapinum clyſterizatū. 89.4.F.1.
Colicæ fæcali confert.
Artanita. 69.2.C.1.
Colicæ ventoſæ conferunt.
Baurach. 87.4.F.1.
Ben. 84.1.B.1.
Oleum de cherua. 192.4.B.1.
Serapinum clyſterizatū. 89.4.F.1.
Coryzam faciunt.
Roſæ. 59.4.F.1. Violæ.61.2.D.1.
Coryzæ conferunt.
Pil.ad oēs morbos catar.178.3.H.1.
Syr.conferens catarrhis. 154.4.F.1.
Syru.de papauere. 155.2.D.1.
Combuſtioni conferunt.
Vnguentum ceruſæ. 184.2.B.1.
Vng.ſericum. 184.2.D.1.
Conceptionis remedia.
Vide fol.120.134.2.
Cutis maculis conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Linimētum de cucu.aſin. 81.2.G.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Vnguentum alhariel. 182.4.H.1.
Vng.citrinum Nic. 226.2.B.2.
Cutis aſperitatem curant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Vnguentum alfeſericon. 184.4.H.1.
Cutis fœditatem curant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Artanita. 96.2.C.1.
Diacurcuma maior. 124.1.A.1.
Diacurcuma minor. 124.3.F.1.
Diamoruſion. 124.3.G.1.
Elleborus niger. 93.3.F.1.
Linimentum de ireos. 80.1.D.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Ol.de nucleis ceraſorum. 193.1.B.1.
Oleum almezereon. 91.4.G.1.
Serpentaria. 94.1.C.1.
Succus feſceræ. 95.1.D.1.
Trochiſci de feſcera. ibid.
Triphera muſcata. 123.1.B.1.
Vng.citrinum Nic. 226.2.D.2.
Cutem mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Artanita. 96.2.C.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Linimentum de ireos. 80.1.B.1.
Oleum ſambucinum. 195.4.G.1.
Oleum de ſerpentibus. 199.1.C.1.
Oleum de frumento. 199.4.G.1.
Oleum de iunipero. 200.1.A.1.
Oleum de fraxino. 200.2.A.1.
Oleum de ouis. 199.4.E.1.
Serpentaria. 94.1.C.1.
Cutis egritudines purgat.
Confectio alia hamec. 139.1.A.1.
Cutis morbos aduſtos curat.
Syr.de fumoterræ maior.158.4.E.1.
Choleram nigram purgant.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Confectio hamec. 139.1.A.1.
Decoctio epithymi. 65.1.C.1.
Decoctio capil.veneris. 68.4.F.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Hieralogodion Ruffi. 227.2.D.2.
Lapis armenus. 84.4.G.1.
Manna. 58.1.A.1.
Polypodium. 76.2.D.1.
Stœchas. 63.F.1.
Scilla. 77.3.G.1.
Syrupus de epithymo. 160.3.F.1.
Choleram citrinam purgant.
Aſarum. 69.1.B.1.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Centaurea minor. 82.3.F.1.
Confectio de pſyllio. 137.3.C.1.
Confectio de manna. 139.4.F.1.
Diacaſia fiſtulatum. 79.1.C.2.
Diaprunis non ſol.
Electarium roſatum Meſ.139.2.C.1.
Electarium de ſucco roſ. Nicolai. folio 212.1.B.2.
Lupulus. 70.1.B.1.
Pilulę cōtra febres chole.178.1.C.1.
Violæ. 61.2.A.1.
Choleram aduſtam purgant.
Lupulus. 70.1.B.1.
Myrobalani nigri. 54.2.B.1.
Pilulæ de lapide zaluli. 178.2.D.1.
Pilulæ de lapide armeno.178.3.F.1.
Sene. 86.2.B.1.
Syr.de fumoterræ maior.158.4.E.1.
Cholerā faciliter & ſine moleſtia purg.
Aloe correctum. 52.1.C.1.
Aqua fructuum. 165.3.F.1.
Aqua caſei. 165.3.G.1.
Aqua infuſionis roſarū. 149.1.D.1.
Aqua lactis. 58.4.G.1.& 59.4.F.1.
Abſinthium. 62.1.D.1.
Agaricus.74.2.B.1. Caſia.56.4.E.1.
Confectio fumitteræ. 63.3.B.1.
Confectio electarij roſati.139.2.C.1.
Capillus veneris. 68.4.E.1.
Decoctio myrobalano. 166.1.C.1.
Diacitonite. 141.2.B.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Fumuſterræ. 63.3.B.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Infuſio de ſuccis herbarū.165.4.G.1.
Manna. 58.1.A.1.
Pilulæ de turbith. 178.2.B.1.
Pilulæ de coloquintida. 179.2.A.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Syrupus acetoſus de ſucco fructuum. 153.4.F.1.
Syrupꝰ acetoſus laxatiuꝰ.154.3.H.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Choleram diuidit & abſtergit.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Iris. 80.1.B.1.
Secaniabin de radicibus.157.1.D.1.
Choleræ rubeæ inflām.extinguunt.
Aqua fructuum. 165.3.F.1.
Mirobalani. 54.2.B.1.
Syru.acetoſus laxatiuus.154.3.H.1.
Syrupus acetoſus de ſucco fructū. folio 153.4.F.1.
Zuccharum violatum. 144.3.F.1.
Choleræ acuitatem ſedant.
Trochiſchi ramich. 169.1.A.1.

Dentium dolori conferunt.
Acetum decoctionis ellebori nigri. 99.3.F.1.
Acetū decoctionis ireos. 80.1.C.1.
Acetū colocynthidatum. 63.3.E.1.
Acetum opopanacatum.90.4.G.1.
Acetum decoctionis mezereon. folio 91.4.G.1.
Decoctio hyſſopi. 66.1.B.1.
Diaprasſium Nicolai. 206.4.G.2.
Muſa ænea.
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.
Trochiſci de ſcāmonea. 72.1.C.1.
Vide folio.20.2.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1066 sur 1089

Dentes motos confirmat.
Acetum scilliticum. 162.4.F.1.
Vide fol.20.2.
Dentium corrosioni conferunt.
Acetum decoct.mezereō.91.4.G.1.
Acetum opopanacatum.96.4.G.1.
Trochisci de scammonea. 72.1.C.1.
Vide fol.20.2.
Dentium corrosioni conferunt.
Vide fol.21.2.
Dentes mundificant.
Aristolochia. 97.1.B.1.
Sal panis tostum. 87.2.B.1.
Dentium generationi conferentia.
Vide fol.21.2.
Dentium rheumati conferunt.
Acetum decoctionis ireos.80.1.C.1.
Dentium congelationi conferentia.
Vide fol.21.3.
Dentium vermibus conferentia.
Vide fol.20.2.
Dæmoniacis confert.
Oleum de lapide gagatis. 200.2.A.1.
Debilibus mire subueniens.
Aromaticum ros.maius.115.1.C.1.
Vide fol.71.3.H.2.
Digerere cibum faciunt.
Acetum scilliticum. 162.4.F.1.
Aromaticum nardinum.116.2.D.1.
Diarhodon descript.cōi.114.2.D.1.
Digestionem confortant.
Aromaticum rosatum. 115.1.C.1.
Electarium de pomis. 120.4.E.1.
Hiera diacolocynth.Ruffi.98.3.E.2.
Pilulæ stomatichæ. 177.3.F.1.
Pilulæ diarhodon. 178.1.D.1.
Pilulæ ante cibum Nic. 220.2.D.2.
Vide fol.71.3.H.2.
Digestionem bonam faciunt.
Acetum scilliticum. 162.4.F.1.
Suffuf aromaticum. 173.1.C.1.
Syrupus vrsonis. 80.2.C.2.
Digestionem procurant.
Acetum scilliticum. 162.4.F.1.
Aromaticum ros.maius. 115.1.C.1.
Conditum de citro. 161.3.H.1.
Conditum de citoniis. 162.2.C.1.
Chebuli conditi. 141.4.F.1.
Diambra. 117.2.C.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Diatrionpipereon. 118.4.H.1.
Diamargariton Nico. 205.2.D.2.
Pilulæ alefanginæ. 174.2.D.1.
Pilulæ de turbith. 178.2.B.1.
Suffuf de ligno aloes. 172.4.F.1.
Trochisci de gallia mag. 168.4.B.1.
Vide fol.71.3.H.2.
Digestionis maliciei valet.
Conditum de bugloſſa. 161.4.H.1.
Hyssopus. 66.1.C.1.
Pilulæ ad fœtorem oris. 23.4.G.2.
Trochisci de rosis. 168.3.H.1.
Trochisci ad fœtorē oris. 23.4.G.2.
Diabetis remedia. *fol.116.2.*
Dyssuriæ remedia. *fol.117.2.*
Alchanna. 117.1.D.2.
Cyperum. 117.1.D.
Enula. 117.1.D.2.
Sandaracha. 117.1.D.2.
Thus masculum. 117.1.D.2.

Dysenteriæ conferunt.
Aqua hordei cum zuc.ros. & succo portulacæ clysteriz. 104.3.H.2.
Cucurbitę succus cum prędictis clysterizatus. 104.3.H.2.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Psyllium frixum. 67.4.E.1.
Rhabar.assatum cum succo plātag. & vino stiptico bibitū. 55.4.F.1.
Trochisci de absinthio. 170.1.B.1.
Vide fol.104.2.
Dolores calidos sedant.
Aqua rosata. 59.4.F.1.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Oleum de papauere. 196.1.A.1.
Vnguētum de papauere.196.1.A.1.
Viola. 61.2.A.1.
Dolores frigidos sedant.
Oleum de lilio. 195.3.F.1.
Oleum mastichinum. 197.1.D.1.
Oleum sinapinum. 199.4.H.1.
Dolores mitigant & resoluunt.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Oleum chamæmillinum.195.1.A.1.
Oleum anethinum. 195.2.B.1.
Doloris auferunt.
Cerotum Andromachi. 185.4.F.1.
Dorsi dolores purgant.
Pilulæ aggregatiuę maio.175.1.D.1.
Pilulæ de serapino. 178.4.F.1.
Pilulæ de opopanaco. 179.2.C.1.
Dorsi podagram purgant.
Pilulæ de serapino. 178.4.F.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2.D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3.F.1.
Dorsi doloribus conferunt.
Auellana indica. 147.3.F.16.2.
Cicer. 147.3.F.13.2.
Ciperum. 147.3.F.14.2.
Decoc.sparagi bibita.147.3.F.12.2.
Maiorana emplastr. 147.3.F.13.2.
Magaleb. 147.3.F.14.2.
Oleander emplastr. 147.3.F.12.2.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum vulpinum. 198.1.A.1.
Oleum philosophorum.200.2.C.1.
Oleum nucis ind.vetus. 193.1.A.1.
Succus auellanæ ind. 147.3.F.16.2.
Spinachia. 147.3.F.9.2.
Seseli. 147.3.F.14.2.
Vide fol.147.1.D.2.
Doloribus interioribus omnibus cōfert.
Agaricus. 74.2.B.1.
Empl.relatū ad Aristar. 189.1.C.1.
Duritiem omnium soluunt.
Allium emplastratum.
Dialacca maior. 124.4.F.1.
Dialacca minor. 125.2.C.1.
Diachylon magnum. 186.3.F.1.
Diachylon alterum. 186.1.D.1.
Hyssopi cerotum. 180.3.G.1.
Oleum amygd.dulcium. 191.4.F.

Ebrietatem remouent.
Confectio de acetosis. 121.3.F.1.
Syrupus acetositatis citri.151.1.B.1.
Syr.acetosus de prunis. 154.1.D.1.
Aegritu.omnibus frigidis conferunt.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Aegritudinibus calidis conferunt.
Electarium rosatum. 139.2.C.1.

Aegritudinibus melancholicis confert.
Decoctio epithymi. 65.1.E.1.
Elephantiam purgant.
Colocynthis. 75.3.E.1
Confectio alia hamech. 139.1.A.1.
Vide fol.151.1.D.2.
Emicraneæ conferunt.
Adrianum Nicolai cum vino decoctionis saluiæ. 201.1.A.2.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Decoctio absinthij. 62.2.A.1.
Diaolibanum Nicolai. 207.2.D.2.
Diacastoreum Nicolai. 208.2.D.2.
Emplastrum sinapis. 187.4.F.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Infusio de hiera. 166.4.F.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Oleum de absinthio. 62.2.A.1.
Oleum scilliticum. 163.2.C.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Oleum de cucu.asinino. 198.1.B.1.
Trochisci de scāmonea. 72.1.C.1.
Tyriaca Galeni & Nic. 222.1.A.2.
Trochisci de croco. 171.1.D.1.
Vide fol.3.9.H.2.
Hemicraneam purgant.
Cucumer asin.emplastr. 81.2.B.1.
Hiera hermetis. 131.2.B.1.
Pilulæ arabicæ Nic. 220.3.E.2.
Pilulæ alandahal. 177.4.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Succus cucum.asinini. 81.2.B.1.
Hemicraneæ frigidæ confert.
Artanita. 96.2.C.1.
Hæmorrhoidus sanant.
Confectio alchechengi. 172.3.F.1.
Lapis stellatus. 85.2.D.1.
Triphera saracen.magna.122.4.F.1.
Triphera muscata. 123.1.B.1.
Triphera Galeni. 123.2.B.1.
Triphera minor. 123.4.G.1.
Hæmorrhoidibus conferunt.
Mirobalani citrini. 54.2.B.1.
Vide fol.105.2.
Hæmorrhoidum dolores sedat.
Oleum chrysomilis. 192.2.D.1.
Oleū de nucleis pficorū. 192.3.F.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Hæmorrhoidum vlceribus valet.
Pilu.de bdellio maiores. 178.4.H.1.
Pilulæ de bdellio min. 169.1.C.1.
Hæmorrhoidum tumores soluunt.
Oleum de chrysomilis. 192.2.D.1.
Ol.de nucleis perficorū. 192.3.F.1.
Hæmorrhoidas soluunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Antido.hęmagogū Nic. 203.1.D.2.
Ireos. 80.1.B.1.
Pilulæ aggreg.maiores. 175.1.D.1.
Hæmorrhoidum fluxum stringunt.
Confectio electarij ex inuētione nostra. 126.2.A.1.
Pilu.de bdellio maiores. 178.4.H.1.
Pilulæ de bdellio min. 179.1.C.1.
Hæmorrhoidibus nocet.
Aloe non correctum. 52.1.C.1.
Empiymatis remedia. 36.2.
Hepar confortant.
Absinthium. 62.2.A.1.
Aro-

Aromaticum nardinum. 116.2.D.1.
Aq̃ ſiſuſiõis roſ. 59.4.F.1. 149.1.D.1.
Aqua roſata. 59.4.F.1.
Athanaſia. 129.1.C.1.
Confectio de citoniis. 120.1.C.1.
Conditum de citoniis. 162.2.C.1.
Conditum de citro. 161.3.H.1.
Elect.de granis myrti. 118.3.E.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Fumusterræ. 63.3.C.1.
Mirobalani. 54.1.B.1.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Oleum coſtinum. 197.2.D.1.
Pilulæ aggreg.maiores. 175.1.D.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Syr.de fumoterræ maior. 158.4.E.1.
Trochiſci galliæ alefangi. 168.1.D.1.
Troch.de gallia magna. 168.4.G.1.
Trochiſci ramich. 169.1.A.1.

Hepar mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Capilli Veneris. 68.4.F.1.
Iris. 80.1.C.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 177.3.H.1.
Pil.aggregatiuæ. 174.4.G.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Sene. 86.2.B.1.

Hepatis inflammationi conferunt.
Vide folio 83.1.D.2.

Hepatis groſſitiei conferunt.
Emplaſtrũ oribaſij aliud. 189.2.C.1.
Ben emplaſtrum. 84.1.B.1.
Iris. 80.1.C.1.

Hepatis duritiei conferunt.
Aſarum. 69.1.C.1.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Emplaſtrum de ben. 84.1.B.1.
Empl.diachilon cõe. 186.1.D.1
Empl.Andromachi. 187.2.D.1.
Emplaſtrum relatum ad Ariſtarcũ. folio 189.1.C.1.
Empl.de meliloto. 189.3.F.1.
Iris. 80.1.C.1.
Hyſſopi cerotũ deſc.Gal. 180.3.G.1.
Vide folio.83.1.A.2.

Hepatis apoſtemati calido conferunt.
Lupuli. 70.1.B.1.
Violæ. 61.2.A.1.
Vide folio 80.1.A.2.

Hepatis apoſtemationibus conferunt.
Iris. 80.1.C.1.
Trochiſci de rhabarb. 169.2.B.1.
Troch.de eupatorio. 170.2.B.1.
Vide folio 80.82.2.

Hepatis cachexiæ confert.
Tyriaca diateſſeron. 122.1.B.1.
Vide folio 84.2.

Hepatis hydropiſin ſanant.
Athanaſia. 129.1.C.1.
Diacodion. 146.1.A.1.
Pilulæ de lacca. 170.3.G.1.
Pil.alchechengi. 172.3.F.1.
Pil.de rauedſeni. 175.3.G.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2.A.1.
Secaniabin de cheiſim. 157.4.E.1.
Tyriaca diateſſeron. 122.1.B.1.
Trochiſci de roſis. 168.3.H.1.
Troch.de eupatorio. 170.2.B.1.
Troch.de lacca. 170.3.G.1.

Hepatico fluxui conferunt.
Empl.diaphœnicon. 188.3.G.1.
Vide folio 87.2.

Hepatis malitiam corrigunt.
Confectio diagalanga. 113.4.H.1.
Trochiſci de aniſo. 170.2.D.1.

Hepatis debilitatem corrigunt.
Aromaticum muſc. 115.4.F.1.
Confectio diarhodon deſcriptione communi. 114.2.D.1.
Confectio alchanzi. 126.4.E.1.
Conditum de citro aliud. 161.4.F.1.
Dialacca maior. 124.4.F.1.
Dialacca minor. 125.2.C.1.
Syrupus de abſinthio. 158.3.E.1.
Trochiſci de ligno aloes. 171.4.G.1.
Vide folio 83.2.

Hepatis ſcirrho conferentia. 191.2.

Hepatis inflammationem extingunt.
Alxiracoſtum. 139.4.F.1.
Confectio de acetoſa. 121.3.F.1.
Cerotum ſandalinum. 183.3.E.1.
Emplaſtrum de fermento. 188.1.D.1.
Lupulus. 70.1.B.1.
Lactuca.
Syr.acetoſus de pomis. 154.2.B.1.
Syr.acetoſ. de tereniabin. 154.3.F.1.
Syru.de portulaca. 154.4.H.1.
Triphera perſica. 134.4.F.1.
Troch.de camphora. 169.2.A.1.
Troch.de ſpodio cum ſemi.acetoſæ. folio 169.4.E.1.
Trochiſci de berberis. 170.1.A.1.
Trochiſci de ſandalis. 171.2.D.1.
Triaſandali Nicolai. 224.2.B.2.
Vnguentum roſ. 183.1.A.1.

Hepatis calefactioni conferunt.
Confectio de pſyllio. 137.2.C.1.
Diaprunis non ſol. 79.1.C.17.2.
Diacaſiafiſtulatum. 79.1.C.13.2.
Emplaſtra. 79.1.D.1.2.
Nenufar ſecundum omnem modũ admi. 79.2.B.9.2.
Syrupus magnus. 79.2.
Syru.de endiuia cõp. 79.1.B.12.2.
Syru.de hepatica. 79.1.B.16.2.
Syru.de nenufare. 79.1.C.3.2.
Trochiſci hyp. 79.2.A.6.2.

Hepatis frigiditati conferunt.
Emplaſtrum de gallia. 187.1.C.1.
Empl.de fermento. 188.1.D.1.
Empl.aliud de gallia. 187.2.B.1.
Empl.diaphœnicon. 188.3.G.1.
Empl.ſtomachum & cor confortãs. folio 186.4.B.1.
Mellicratum conditum. 161.2.A.1.
Secaniabin de calamẽto. 157.4.F.1.
Syru.de thymo. 160.1.C.1.

Hepatis oppilationes aperiunt.
Aqua infuſionis roſarum. 59.4.F.1.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Aqua cicerum. 80.2.A.
Aſarum. 69.1.C.1.
Aqua plantaginis. 80.1.A.1.
Ariſtolochia rot. 97.1.C.1.
Amygdalæ amaræ. 80.1.B.1.
Centaurea minor. 82.3.E.1.
Capilli Veneris. 68.4.F.1. 80.1.A.17
Caſia. 56.4.E.1.
Cuſcuta. 80.1.A.2.
Decoctio de eupatorio. 166.2.B.1.
Decoctio de ſtœchados. 166.2.A.1.
Decoctio cucum.aſinini. 81.2.F.1.
Decoctio fumiterræ. 165.4.H.1.
Epithymum. 65.1.D.1. & 80.1.A.2.
Endiuia hortulana & cãp. 80.1.B.2.
Eupatorium. 64.1.D.4. & 80.1.B.2.
Endiuia rubea. 80.1.A.2.
Empl.de ben. 84.1.B.1.
Ficus ſiccæ infuſæ in oleo amygd. folio 80.1.A.2.
Fiſtici. 80.1.A.2.
Gentiana. 80.1.A.2.
Iris. 80.1.C.1.
Lupini. 80.1.B.2.
Lactuca. ibid.
Lacca. 80.1.A.2.
Lupuli. 70.1.B.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1.
Oxymel.ſ. 156.3.F.1.
Petroſelinum. 80.1.A.2.
Polium. 80.1.A.2.
Priſana. 80.1.D.6.2.
Rhabarbarũ. 55.4.E.1. & 80.1.B.2.
Rubea tinctorum.
Syrupus ſcilliticus. 80.1.A.2.
Spica. 80.1.A.2.
Scilla. 80.1.A.2.
Succus fœniculi humidi. 80.1.B.2.
Sparagus. 80.1.B.2.
Secaniabin ſimplex. 156.3.F.1.
Secaniabin de radicibus. 157.1.D.1.
Succus cucum.aſinini. 81.2.C.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Syr.acetoſus cũ radicib. 153.2.C.1.
Syr.de fumoterræ min. 159.1.A.1.
Semina communia. 80.1.A.2.
Trochiſci de lacca. 170.3.G.1.
Troch.de rhabarbaro. 169.2.B.1.
Troch.de abſinthio. 170.1.D.1.
Taraſacon. 80.1.A.2.
Violæ. 61.2.A.1.
Vide folio 78.48.2.

Hepatis doloribus & pũcturæ cõferũt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Athanaſia magna. 129.1.C.1.
Capilli Veneris. 68.4.F.1.
Diarodon deſcript.cõi. 114.2.D.1.
Decoctio de eupatorio. 116.2.B.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Euphorbium. 89.2.C.1.
Iris. 80.1.C.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Gal. folio 180.3.G.1.
Hyſſ.ceroti deſcr Phila. 180.4.G.1.
Hyſſ.cerotum deſcr.Pau. 181.1.B.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Pilulæ de rhabarbaro. 175.3.G.1.
Pilulæ alchechengi. 175.4.E.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Syrupus de abſinthio. 158.3.E.1.
Troch.de rhabarbaro. 169.2 B.1.
Vide folio 83.2.

Hepatis ægritudines factas à phlegmate groſſo et ventoſitate purgant.
Confectio de xyloaloes. 108.1.C.1.
Diacurcuma magna. 124.1.A.1.
Electarium de aromatib. 102.1.D.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.

Hepatis ægritudines frigida purgant.
Cõfectio electarij alcharif. 134.3.F.1.

Diarhodon

Diarhodon Abbatis. 207.4. C.2.
Hierapicra. 130.1. C.1.

Hepatis ægritudines purgant.
Confectio alchelengi 172.3. F.1.
Endiuia alba. 78.2. G.2.
Iris. 80.1. C.1.
Pilulæ de turbith. 178.2. B.1.
Pilulæ febeliæ. 179.4. F.1.
Vide fol.79.2.

Hepatis percussioni conferunt.
Absinthium. 62.2. A.1.
Acorus. 80.4. G.2.
Coriandrum. 80.4. G.2.
Corrigiola. 80.4. F.2.
Corallus. 80.4. F.2.
Camphora. 80.4. F.2.
Lacca. 80.4. G.2.
Lutum armenum. 80.4. F.2.
Lutum lenium. 80.4. F.2.
Lingua ceruina. 80.4. F.2.
Mumia rubea. 80.4. G.2.
Oleum de alcanna. 80.4. G.2.
Plantago. 80.4. G.2.
Rhabarbarum. 55.4. E.1.
Spodium. 80.4. F.2.
Succus corrigiolæ. 80.4. F.2.
Succus consolidæ. 80.4. F.2.
Sanguis draconis. 80.4. F.2.
Sandali. 80.4. F.2.
Terra sigillata. 80.4. F.2.
Vinum nigrum stipticũ. 80.4. G.2.
Vide fol.80.82.2.

Hepatis incisioni conferentia.
Vide fol.81.1. D.2.

Hepati nocet.
Aloe non correctum. 51.4. H.1.

Epilepsiæ conferunt.
Acetum scillitum. 162.4. F.1.
Blanca Nicolai. 203.2. D.2.
Confectio de musco. 169.3. C.1.
Confectio alfesera. 139.3. G.1.
Cucumer asininus. 81.2. C.1.
Diacastorium Nicolai. 208.2. B.2.
Electariũ pliris arcoticõ. 211.3. H.2.
Hyssopus. 66.1. B.1.
Hieralogodiõ mẽphiton. 99.3. E.2.
Lapis stellatus. 85.2. D.1.
Mitridatum Nicolai. 215.2. B.2.
Oxymel scilliticum. 163.2. C.1.
Oppopyra Nicolai. 217.3. H.2.
Oleum de cucu. asinino. 198.1. B.1.
Oleum de piperibus. 198.2. E.1.
Oleũ de lapide gagatis. 200.2. A.1.
Oleum philosophorũ. 200.2. C.1.
Potio S. Pauli Nicolai. 218.3. H.2.
Stœchas. 63.1. A.1.
Sotira magna Nicolai. 221.2. D.2.
Syrupus de stœchados. 160.4. G.1.
Tyriaca diatesseron. 122.1. B.1.
Tyriaca magna Gal. Nic. 222.2. A.2.
Vnguentum de bdellio. 183.4. G.1.

Epilepsiam purgant.
Agaricus. 74.2. B.1.
Aristolochia rotunda. 97.1. B.1.
Asarum. 96.1. C.1.
Colocynthis. 75.2. D.1.
Epithymum. 65.1. D.1.
Fescera. 95.1. C.1.
Elleborus niger. 99.3. E.1.
Hiera hermetis. 131.2. B.1.
Lapis armenus. 84.4. H.1.
Scilla. 77.3. G.1.
Serapinum. 89.4. E.1.
Vide fol.7.2.

Erisipilæ remedia, *fol.189.2.*

Eructuationi acetosæ valent.
Confectio de galanga. 113.4. H.1.
Diacyminum. 117.1. .1.
Oxymel scilliticũ simplex. 163.2. C.1.
Vide fol.78.2.

Eructuationi fumosæ confert.
Confectio de acetosis. 121.3. F.1.
Vide fol.77.2.

Estiomeni remedia. *fol.189.2.*

Ethicis & consumpticis conferunt.
Confectio testiculorum vulpis. 111.4. H.1.
Diarhodõ abb. Nicolai. 207.4. C.2.
Diadragrantũ Nicolai. 208.4. G.2.
Diapapauer Nicolai. 209.2. A.2.
Loch sanum. 147.3. E.1.
Oleum amygdalarũ dul. 191.4. F.1.
Syrupus contra pleuresim Nicolai.
Trochisci de camphora. 169.2. A.1.
Zuccarum rosa. Nicolai. 107.1. C.2.

Excoriationi conferunt.
Vnguentum sericinum. 184.2. D.1.

Fastidium tollit.
Cõfectio de aromatib⁹. 102.4. E.1.
Diamargariton Nicolai. 205.2. D.2.
Vide fol.74.2.

Faciem clarificant.
Aqua frasinellæ cum farina fabarũ.
Trochisci de fescera. 95.1. D.1.

Faciem pulcherrimam reddit.
Aqua frasinellæ.

Faciem coloratam faciunt.
Balnei assiduatio.
Confectio de manna. 139.4. F.1.
Granata dulcia. 176.1. B.2.
Ius galli fassani & perdicis pinguium. 176.1. B.2.
Oleum costinum. 197.2. D.1.
Trochisci de fescera. 95.1. D.1.
Vitella ouorum sorbi iũ. 176.1. B.2.
Vide fol.176.1. B.2.

Faciei maculas & lentigines mundificat & abstergit.
Aqua frasinellæ cum farina fabarum. 197.3. F.1.
Linimentum ireos. 80.1. B.1.
Serpentaria. 94.1. B.1.
Succus fescere. 95.1. D.1.
Vide fol.176.2.

Faciei fœditatẽ & sorditiem remouent.
Diacurcuma maior. 124.1. A.1.
Diacurcuma minor. 124.3. F.1.
Diamorusion. 124.3. G.1.
Linimentum de ireos. 80.1. B.1.
Linimentũ de cu. asinino. 81.2. C.1.
Serpentaria. 94.1. B.1.

Faciem relucentem faciunt.
Aqua frasinellæ cum farina fabarum. 167.3. F.1.

Fœtum educit.
Armoniacum. 138.2. B.2.
Antidotũ hęmagogũ Ni. 203.1. A.2
Balsamum. 138.2. B.2.
Castoreum. 138.2. B.2.
Centaurea. 82.3. F.1.
Chemesis. 138.2. B.2.
Opopanax. 90.4. G.1. & 38.2. B.2.
Semen thymi. 138.2. B.2.
Vide fol.137.2.

Fœtum interficit.
Antidotũ hęmagogũ Ni. 203.1. A.2.
Opopanax. 90.4. G.1.
Serapinum. 89.4. E.1.

Febrium synocharum remedia. 164. & inde. 2

Febres acutas purgant.
Diaprunis Nicolai. 206.3 E.2.
Oxycostum Nicolai. 218.1. D.2.
Pilulæ quæ conferunt ad febres acutas. 178.1. C.1.

Febribus sanguineis confert.
Syrupus de lupulis. 70.1. B.1.

Febribus catidis conferunt.
Cassia. 56.4. E.1.
Confectio de acetosis. 121.3. F.1.
Cerotum violatum.
Diarhodõ abbatis Nic. 207.4. C.2.
Syrupus cucurbitæ. 150.2. D.1.

Febrium ardorem & inflammationem extingunt.
Acetum violatum. 61.2. A.1.
Confectio de prunis. 67.1. C.1.
Diaprunis Nicolai. 296.3. E.2.
Iuleb violatum. 149.1. A.1.
Syrupus de prunis. 150.3. F.1.
Syrupus de granatis. 150.3. G.1.
Syrupus acetositatis citri. 151.1. B.1.
Syrup⁹ acetosus simplex. 153.1. C.1.
Syrupus de portulaca. 154.4. G.1.
Syrup⁹ de succo fructuũ. 153.4. F.1.
Trochisci de camphora. 169.2. A.1.
Trochisci de berberis. 170.1. A.1.
Trochisci de sandalis. 171.2. D.1.
Violæ. 61.2. A.1.

Febricis cholericis conferunt.
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Diaprunis Nicolai. 206.3. E.2.
Fumusterræ. 63.3. C.1.
Manna. 58.1. A.1.
Mirobalani citrini. 54.1. B.1.
Rauedseni. 58.4. F.1.
Succus rosarum. 59.4. F.1.
Syrupus de lupulis. 70.1. B.1.
Syrupus de succo acetosæ. 150.2. B.1.
Syrupus de acresta. 151.2. D.1.

Febrium pestilentialiũ remc. fo.173. 2.

Febribus cholericis multi incendũ cõf.
Psyllium. 67.4. E.1.
Syrupus de lupulis. 70.1. B.1.
Syrupus acetosus de pomis, descriptione nostra. 154.2. D.1.
Trochisci de rosis. 168.3. H.1.
Trochisci de spodio. 169.3. G.1.
Trochisci de spodio cum seminibus acetosæ. 169.4. E.1.
Vide fol.168.2.

Febribus cholericis antiquis conferũt.
Asarum. 69.1. C.1.
Troch. de eupatorio. 170.2. B.1.

Febribus phlegmaticis conferunt.
Decoctio stœchados. 166.2. A.1.
Syrupus stœchados. 190.4. G.1.
Turbit confortatum. 73.2. D.1.
Trochisci diarhodon. 168.2. C.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1069 sur 1089

Febres compositas purgant.
Confectio de dactylis. 136.2.D.1.
Decoctio eupatorij. 166.2.B.1.
Syrupus acetosus de succis herbarum. 153.4.E.1.
Syrupus diarhodon. 157.4.H.1.
Trochisci de rosis 168.3.H.1.
Troch.de eupatorio. 170.2.B.1.
Vide fol.165.& inde.2.
Febres antiquas purgant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Asarum. 69.1.C.1.
Pilulę aggregat.maiores.175.1.D.1
Pilulæ aggregat. minores. 175.2.B.1.
Pilulæ alchechengi aliæ ad illud. 175.4.F.1.
Pilulæ de rhabarbaro. 175.3.G.1.
Febribus oppilationum cholericis & phlegmaticis difficilis eradicationis conferunt.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Absinthium. 69.1.C.1.
Fumusterræ. 63.3.C.1.
Lupuli. 70.3.B.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Syrupus de hysanziis. 152.3.F.1.
Febriũ phlegmaticarũ reme. fol.166.2. & inde.
Febribus antiquis periodicis & quartanis conferunt.
Adrianum Nicolai. 201.1.A.2.
Agaricus. 74.2.B.1.
Asarum. 69.1.C.1.
Absinthium. 62.2.A.1.
Confectio de assa. 126.4.H.1.
Confectio de dactylis. 136.2.D.1.
Diasulphur. 129.3.G.1.
Diacyminum Nicolai. 208.2.A.2.
Diacalamẽtum Nicolai.209 1.D.2.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Hiera fortissima Galeni.228.1.B.2.
Infusio de hiera. 166.4.F.1.
Idrocopion olimpiacum Nico. 214.4.G.2.
Mirobalani nigri. 54.1.B.1.
Mirobalani chebuli cõd. 54.1.B.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Musa enea Nicolai. 216.3.G.2.
Oxyzacchara Nicolai. 218.3.F.2.
Polypodium. 76.2.D.1.
Potio S. Pauli Nicolai. 218.3.H.2.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Requies magna Nic. 221.1.A.2
Syrupus de stœchados. 160.4.G.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2.A.1.
Secaniabin de radicibus.157.1.D.1.
Secaniabin de calamẽto. 157.4.F.1.
Syrupus de thymo. 160.1.C.1.
Trochisci diarhodon. 168.2.C.1.
Trochisci de rosis. 168.3.E.1.
Trochisci de eupatorio. 170.2.B.1.
Trochisci de absinthio. 170.1.D.1.
Trochisei de anisо. 170.2.D.
Trochisci de lacca. 170.3.G.1
Febres quartanas soluunt.
Lapis armenus. 64.4 G.1.
Pilulæ indę. 176.1.B.1
Vide folio.170.& inde.2.
Febrium rigoribus conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aristolochia. 97.1.C.1.
Musa ænea Nicolai. 216.3.G.2
Oleum anethinum. 195.2.B.1.
Oleum de enula. 196.3.G.1.
Opopanax. 90.4.B.1.
Rubea trochiscata Nic. 220.4.G.2.
Requies magna Nicolai. 221.1.A.2.
Trochisci de eupatorio. 170.2.B.1.
Febrium putridarum remedia cõmunia fol.178.& inde.
Febrium ethicarum remedia. 156.2.
Febrium horripilationi confert.
Oleum de asaro. 69.1.C.1.
Vide folio.159.2.
Feb. difficiles ad sodã venientes purgat.
Confectio de pfyllio. 137.2.C.1.
Febribus syncopis calidæ confert.
Sy. acetosus de terẽiabin.154.3.F.1.
Febribus in quibus forma corrumpitur confert.
Trochisc.diarhodon. 168.2.C.1.
Febrium ephimerarum remed.153. & inde.2.
Fistulas purgant.
Aristolochia. 97.1.C.1.
Decoctio centaureæ. 82.3.F.1.
Emplastrum arabicum. 181.4.E.1.
Hieralogodion Ruffi. 98.3.E.2.
Oleum de ouis. 199.4.E.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Syrupus de epithymo. 160.3.F.1.
Tentæ de mezereon. 91.4.G.1.
Vnguentum de centaurea.82.3.F.1.
Vnguẽtũ de opopanaco.90.4.H.1.
Vnguentum de lino. 182.4.F.1.
Vnguentum alfesericon. 184.4.H.
Vnguentum diaphœnicon descriptione Arabica. 181.3.F.1.
Fistulas antiquas abstergunt & mundificant.
Aristolochia rotunda. 97.1.C.1.
Vnguentam ęgyptiacum magnum. 184.3.E.1.
Fistulas lachrymales sanat.
Cinis capillorũ veneris. 68.3.F.1.
Fluxum cholericum sistunt.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Trochisci ramich. 169.1.A.1.
Fluxus cuiuslibet reme. fo.97.& inde.
Phlegmaticis confert.
Decoctio alhasce. 166.1.A.1.
Phlegmatis ægritudines purgant.
Pilulæ de sarcocolla. 176.2.B.1.
Pilulæ de coloquintida. 179.2.A.1.
Phlegma viscosum attenuant & subtiliant.
Baurach. 87.4.F.1.
Oleum de cherua. 192.4.G.1.
Polypodium. 76.2.D.1.
Phlegma purgant.
Aloe correctum. 52.1.C.1.
Asarum. 69.1.C.1.
Alsebram. 93.1.B.1.
Carthamus. 83.3.F.1.
Capilli veneris. 67.4.E.1.
Colocynthis. 75.2.D.1.
Decoctio alhasce. 166.1.A.1.
Decoctio myrobalanorũ.166.1.C.1
Eupatorium. 64.1.D.1.
Fescera. 93.1.C.1.
Genista. 98.1.D.1.
Hyssopus. 66.1.B.1.
Hierapicra abbatis Nic.228.1.A.2.
Ieralogodion Ruffi. 98.3.E.2.
Mirobalani chebuli. 54.1.B.1.
Pilulæ de euphorbio. 176.4.F.1.
Pilulæ de turbith. 178.2.B.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Stœchas. 63.1.A.1.
Sal naphticus. 87.2.C.1.
Secaniabin. 156.3.F.1.
Phlegma crassum & difficile incidunt & abstergunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Ben. 84.1.B.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Hermodactylus. 78.4.E.1.
Iris. 80.1.B.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Polypodium. 76.2.D.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Syr.acet.cum radicibus. 153.2.C.1.
Secaniabin cũ radicibus.157.1.D.1.
Secaniabin de cheysim. 157.4.E.1.
Turbith confortatum. 73.2.D.1.
Phlegma crudum purgant.
Ben. 84.1.B.1.
Baurach clysterizatum. 87.4.F.1.
Centaurea minor. 82.3.E.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Phlegma viscosum & mucilaginosum purgant.
Artanita. 96.2.C.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Sal panis. 87.2.B.1.
Phlegma vitreum purgant.
Sal panis. 87.2.B.1.
Phlegma salsum purgat.
Syr.de fumoterræ maior.158.4.E.1.
Phlegma à iuncturis purgat.
Centaurea. 82.3.E.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Turbith consolatum. 73.2.D.1.
Formicæ remedia. *fol.189.2.*
Formæ corruptioni & de fædationi cõf.
Confectio.rauedseni. 169.3.E.1.
Confectio alchechengi. 172.3.F.1.
Mellicratũ de bugloss. 161.4.H.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2.A.1.
Triphera minor. 123.4.G.1.
Trochisci de rosis. 168.3.H.1.
Troch. de rhabarbaro. 169.2.D.1.
Phlegmatis vtriusque superfluitates purgant.
Cherua. 97.3.G.1.
Ius galli cum turbith & carthamo. 69.3.E.1.
Pilulæ stomatichæ. 177.3.F.1.
Pilulæ de sarcocolla. 176.2.B.1.
Pilulæ de serapino. 178.4.F.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Phlegmonis remedia. *fol.190.2.*
Frigidis natura valet.
Diambra. 117.2.C.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Phrenesis remedia. *fol.6.2.*

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1070 sur 1089

Fellis oppilationes aperiunt.
Aqua endiniæ. 90.1. C.2.
Aqua cuſcutę. 90.1. G.2.
Aqua coriandrorum. 90.1. D.2.
Aqua quatuor. ſ. frigidorum cõium.

Gaudium generant.
Confectio de xyloaloe. 108.1. C.1.
Dianthos Nicolai. 206.1. A.2.
Lętitia Gale. Nicolai. 213.4. E.2.
Myrobalani. 54.2. B.1.
Sene. 86.2. B.1.

Genuum dolores purgant.
Acetum decoctionis mezereon. 91.4. G.1.
Decoc. ariſto. 97.1. C.1.
Pilulę aggregatiuę maio. 175.1. D.1.
Pilulæ de opopanaco. 179.2. C.1.

Genuum doloribus conferunt.
Emplaſtrũ andromachi. 187.2. D.1.
Opopanax. 90.4. H.1.

Gingiuæ laxæ & putridæ conferunt.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Acetum decoctionis mezereon. 91.4. G.1.
Decoc. ariſtol. 97.1. C.1.
Decoctio abſinthĩ. 62.2. A.1.
Sal panis. 87.2. B.1.

Gingiuarum vlceribus & vulneribus conferentia. 21.2.

Gingiuarum apoſtematibus conf. 21.2.

Glandularum apoſtematibus cõf. 91.2.

Gonorrheæ conferunt.
Aqua ſolatri. 122.2. D.2.
Coriandrum. 122.2. B.2.
Iris. 80.1. C.1.
Lactucæ aqua. 122.2. D.2.
Lapis æmathites. 122.2. C.2.
Menta. 122.2. C.2.
Nenufar. 122.2. C.2.
Portulaca. 122.2. D.2.

Guttur confortant.
Aqua roſata. 59.4. F.1.
Oleum roſatum. 194.3. E.1.

Gutturis aſperitatem leniunt.
Caſſia. 56.4. E.1.
Manna. 58.1. A.1.
Oleum amygdalarũ dul. 191.4. F.1.
Oleum de granis ſeſami. 193.4. H.1.
Violæ. 60.2. A.1.

Guttur ſtringit.
Aqua roſata. 59.4. F.1.

Gutturis apoſtematibus conferunt.
Confectio de ſucco nucũ. 147.1. B.1.
Diamoron. 146.1. F.1.
Diamoron Nicolai. 205.4. D.2.

Genuum podagram purgant.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2. D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3. F.1.
Pilulæ de ſerapino. 178.4. F.1.

Guttæ confert.
Benedicta Nicolai. 204.2. A.2.

Herpeti conferunt.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Trochiſci de arſenico. 171.1. D.1.

Eryſipilæ conferunt.
Pſyllium. 67.4. E.1.
Vnguentum roſatum. 183.1. A.1.
Vnguentum violatum. 183.1. D.1.
Vnguentum ceruſæ. 184.2. B.1.
Vide folio 189.2.

Herniæ remedia. *fol.* 27.2.

Hilaritatem generant.
Myrobalani. 54.2. B.1.

Humiditates craſſas reſeluunt. & ſubtiliant.
Ariſtolochia. 97.1. C.1.
Diacalamentũ deſc. Gal. 118.3. C.1.
Turbith confortatum. 73.2. D.1.

Humores craſſos & viſcoſos purgant.
Agaricus. 74.2. B.1.
Capillus veneris. 67.4. E.1.
Colocynthis. 75.2. D.1.
Infuſio alia hierę. 166.4. F.1.
Pilulæ aggregatiuæ maio. 175.1. D.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2. D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3. F.1.
Sarcocolla. 89.1. C.1.
Squilla. 77.3. G.1.
Serapinum. 89.4. E.1.
Sal omne. 87.2. A.1.
Turbith confortatum. 73.2. D.1.

Humorum craſſitiem ſubtiliant.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2. C.1.

Humores crudos purgat.
Confectio de dactyl s. 136.2. D.1.

Humorum lubricitatem remouet.
Confectio de feminibus. 119.4. E.1.

Humores aduſtos purgant.
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Confectio alia hamech. 139.1. A.1.
Fumusterræ. 63.3. B.1.

Hydropiſi conferunt.
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Agaricus. 74.2. B.1.
Aſarum. 69.1. C.1.
Alſebram. 93.1. B.1.
Colocynthis. 75.3. E.1.
Confectio de mezereon. 91.4. G.1.
Diacurcuma magna. 124.1. A.1.
Diacurcuma minor. 124.3. F.1.
Diacoſtum. 125.3. G.1.
Diaſulphur. 129.3. G.1.
Diacoſton Nicolai. 208.4. E.2.
Dialacca Nicolai.
Decoctio granorum cheruæ in aqua caſci. 97.3. G.1.
Emplaſtrum relatum ad Ariſtarcum. 189.1. C.1.
Emplaſtrũ Andromachi. 187.2. D.1.
Emplaſtrum de alliis. 189.1. B.1
Empl. de baccis lauri. 186.4. F.1.
Emplaſtrum de ficubus & ſterco remulæ.
Oleum almezereon. 91.4. F.1.
Myrobalani chebuli conditi. 54.2. B.1.
Serapinum. 89.4. E.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2. A.1.
Trochiſci de roſis. 168.3. H.1.
Troch. de rhabarbaro. 169.2. B.1.
Trochiſci de ligno aloes. 171.4. G.1.
Vinum bulitum cum opopanace. 90.4. G.1.
Vide folio. 46.2.

Hydropiſim incipientem purgant.
Confectio de eupatorio. 140.3. F.1.
Pilulæ de rhabarbaro. 175.3. G.1.

Hydropiſim purgant.
Abſinthium. 62.2. A.1.
Confectio de alchechengi. 172.3. F.1.
Decoctio radic cucu. aſini. 81.2. G.1.
Iris. 80.1. B.1.
Pilulæ de alchechengi. 175.4. E.1.
Pilulæ rauedſeni. 175.3. G.1.
Pilulæ de mezereon. 177.1. B.1.
Pilulæ ſebeſtæ. 179.4. E.1.
Rhabarbarum. 55.4. E.1.
Succus cucum. aſinini. 81.2. C.1.
Vnguẽtũ arthanitæ mag. 182.3. E.1.
Vide folio. 84. diffuſe. 2.

Horripilationi conferunt.
Confectio de aſa cum vino tepido. 93.2. D.2.
Diacalamentum. 118.3. G.1.
Diapipereon. 118.4. H.1.
Diacyminum. 117.1. A.1.
Diamuſcum. 109.3. C.1.
Mithridatum. 215.2. B.2.
Muſa. 216.3. G.2. Reqes. 221.1. D.2.
Rubea trochiſchata cum rodoſtomate. 220.4. G.2.
Syrupus de menta. 158.2. A.1.
Syrupus de hyſſopo. 159.3. E.1.
Theriaca antiqua. 90.1. D.2.
Vide folio. 161.2.

Ictericis conferunt.
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Aqua mellis. 135.4. F.1.
Aqua infuſionis roſarum. 59.4. F.1.
Abſinthium. 62.2. A.1.
Agaricus. 74.2. B.1.
Aſarum. 69.1. C.1.
Confectio rauedſeni. 169.3. E.1.
Confectio de pſyllio. 137.2. C.1.
Capillus veneris. 67.4. F.1.
Diarhodõ abbatis Nic. 207.4. E.2.
Decoctio cucu. aſinini. 81.2. G.1.
Flos carthami cum aqua mellis.
Lupuli. 70.1. B.1.
Oleum de carthamo. 192.4. G.1.
Succus artanitæ cum mellicrato. folio. 96.2. C.1.
Succus cucumeris aſinini. 81.2. C.1.
Succus roſarum. 59.4. F.1.
Triaſandali Nicolai. 224.2. B.2.
Tryphera perſicca. 134.3. F.1.
Trochiſci de roſis. 168.3. H.1.
Trochiſci de eupatorio. 170.2. B.1.
Trochiſci de rhabarbaro. 169.2. B.1.
Trochiſci de camphora. 169.2. A.1.
Violæ. 61.2. A.1.
Vide folio. 88. 89.2.

Ictericiam citrinam purgant.
Aloe præparatum. 52.1. C.1.
Cõfectio electarĩ roſati. 139.2. C.1.
Confectio de eupatorio. 140.3. F.1.
Rhabarbarum. 55.4. E.1.
Syr. de fumoterrę minor. 159.1. A.1.
Syrupus de lupulis. 70.1. B.1.
Vide folio. 87.2.

Ictericiem ſpleneticam ſoluunt.
Pilulæ indæ. 176.1. B.1.

Igni perſico valet.
Vnguentum roſatum. 183.1. A.1.
Vide folio. 185.2.

Iliorum

Iliorum doloris remedia. 224.2.
Iliacæ conferunt.
Ius galli. 69.3. E.1.
Oleum de cherua. 192.4. G.1.
Oleum assæ. 197.4. G.1.
Impetiginis remedia. 127.2
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Confectio Hamech. 159.1. A.1.
Fumusterræ. 63.3. B.1.
Oleum de ouis. 199.4. E.1.
Oleum de frumento. 199.4. G.1.
Oleum de serpentibus. 199.1. C.1.
Syr.de fumoterræ maior. 158.4. E.1
Vng.alphesericon. 184.4. H.1.
Intellectum illorum qui scire desiderant acuit.
Aloe. 52.1. C.1.
Confectio anacardina. 127.1. D.1.
Myrobalani emblici. 55.1. D.1.
Interiora omnia confortat.
Antidotū hæmago. Nic. 203.1. A.2.
Stœchas. 63.1. F.1.
Inteſtinorum dolori conferunt.
Agaricus. 74.2. B.1.
Aniſum puluerizatum. 47.2. D.2.
Baccæ lauri puluer. 47.2. D.2.
Flores caduci nucum puluerizati cum vino calido. 47.2. D.2.
Scordeon. 47.2. D.2.
Theriaca magna cum optimo vino. 47.2. D.2.
Vide fol. 92. diffuse. 2.
Inflammationes extinguunt.
Acetum roſatum. 59.4. F.1.
Aqua roſata. 59.4. F.1.
Oleum mandragoræ. 196.3. F.1.
Oleum roſatum. 194.3. E.1.
Pſyllium. 67.4. E.1.
Roſa. 59.4. F.1.
Rob de prunis. 164.4. F.1.
Rob de fructibus. 164.4. H.1.
Trochiſci de anetho.
Viola. 61.2. A.1.
Vnguentum roſatum. 183.1. A.1.
Vnguentum violatum. 183.1. D.1.
Inflationes omnes maturat.
Empl.diachylon magnū. 186.3. F.1.
Inteſtinorum lubricitati valet.
Suffuf de granis myrthi. 173.2. B.1.
Inteſtinorum vlceribus conf. fol. 102.2.
Hypocondriorum doloribus conferunt.
Epithymum. 65.1. D.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2. A.1.
Vide fol. 83.2
Hypocõdriorũ ventoſitatibus cõferũt.
Decoctio alhaſce. 166.1. A.1.
Mellicratum conditum. 161.2. A.1.
Iunctrarũ ægritudines frigidas purg.
Artetica. 143.1. A.2.
Acorus. 143.1. A.144.3. G.2.
Agaricus. 74.2. B.1.
Alumen. 143.1. A.2. D.2.
Alſebram. 93.1. B.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Betonica. 143.1. A.2.
Confectio alchelengi. 172.3. F.1.
Centaurea minor. 82.3. E.1.
Cherua. 144.3. G.2.
Chamædrys. 141.1. A.2.
Chamepytis. 140.1. C.2.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Electarũ indum maius. 135.2. C.1.
Elect.indum minus. 136.1. C.1.
Grana pini. 143.1. A.2.
Geniſta. 98.1. D.1.
Elleborus. 99.3. F.1.
Hermodactylus. 78.4. E.1.
Hiera picra. 130.1. C.1.
Hiera hermetis. 131.2. B.1.
Hyſſopus. 144.3. G.2.
Myrrha. 143.2. C.2.
Nux indica. 143.1. A.2.
Origanum. 143.1. A.2.
Oxymel ſcilliticum. 163.2. C.1.
Polypodium. 144.3. G.2.
Pes coruinus. 144.1. A. 144.3. G.2.
Pilulæ alandahal. 177.4. G.1.
Pilulæ hermodactylorũ. 179.3. E.1.
Pilulæ de opopanaco. 179.2. C.1.
Sampſucus. 143.1. A.2.
Sulphur. 149.1. C.2.
Stœchas. 144.3. G.2.
Scilla. 144.3. G.2.
Sandaraca. 143.1. A.2.
Serapinum. 89.4. F.1.
Saluia. 143.1. A.144.3. H.2.
Sarcocolla. 89.1. C.1.
Vinum ſcilliticum.
Zarur. 143.1. A.2.
Vide fol. 143.2.
Iunctrarum ægritudines calidas purgant.
Conf.electarij roſati. 139.2. C.1.
Cytonia. 143.1. A.2.
Cannarum folia. 143.1. A.2.
Elect.de ſucco roſa. Nic. 112.1. B.2.
Lenticula aquæ. 143.1. A.2.
Myrrha. 143.1. A.2.
Roſa. 143.1. A.2.
Rubus. 143.1. A.2.
Sumach. 143.1. A.2.
Virga paſtoris. 143.1. A.2.
Iunctrarum dolores purgant.
Colocynthis. 75.2. D.1.
Electarium eleſcoſ. 138.1. B.1.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Pilulæ de ſerapino. 178.4. E.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 177.3. F.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2. D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3. F.1.
Pilulæ de colocynthide. 179.2. A.1.
Pilulæ aggreg.maio. 175.1. D.1.
Iunctrarum doloribus conf.
Agaricus. 74.2. 1. B.1.
Alſebram. 93.1. B.1.
Aqua mellis. 135.4. F.1.
Decoctio granorum cheruæ cum iure gali. 69.3. E.1.
Ius galli. 69.3. E.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Oleum maſticinum. 197.1. D.1.
Oleum de ſtyrace. 197.2. C.1.
Oleum de euphorbio. 198.4. E.1.
Stœchas. 63.1. F.1.
Serapinum. 89.4. F.1.
Succus cucu. aſini. 2. B.1.
Secaniabin. 156.3. F.1.
Turbit confortatum. 73.2. D.1.
Radix cucu. aſin. 81.2. B.1.
Vide fol. 143, 144.2.
Iunctrarum ægritudinibus & doloribus conferunt.
Aſſarum. 69.1. C.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Cucumer aſininus. 81.2. B.1.
Empl. Andromachi. 187.2. D.1.
Hermodactylus. 78.4. E.1.
Hyſſ.cær.deſcr.Gal. 180.3. G.1.
Iris. 80.1. D.1.
Oleum de been. 192.3. H.1.
Oleum de cheiri. 195.4. H.1.
Oleum laurinum. 193.2. B.1.
Oleum de piperibus. 198.2. E.1.
Oleum de cuc. aſin. 198.1. B.1.
Ol. de granis citrãgulorũ. 193.1. D.1.
Iunctrarum frigiditatibus conferunt.
Cærotum Andromachi. 185.4. F.1.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Iunctuas laxas confortant.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Oleum de ſtincho. 193.3. G.1.
Iunctrarum durities leniunt.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Elleborus. 99.3. F.1.
Iris. 80.1. D.1.
Oleum de ſemine lini. 194.1. B.1.
Iunctrarum nodoſitates leniunt.
Cærotum diapente. 185.3. E.1.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Empl.filij Zachariæ. 188.3. E.1.
Hyſſopi cærotum. 180.4. G.1.
Iuuentutem conſeruant.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Chebuli conditi. 141.4. F.1.
Conſe.electarij alcharif. 134.3. F.1.
Conſect.alia alcharif. 134.4. H.1.
Lapis ſtellatus. 85.2. D.1.
Sene. 86.2. B.1.
Iuueneſcere faciunt.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Lapis ſtellatus. 85.2. D.1.
Myrob.citrini conditi. 54.2. B.1.
Lacertorum doloribus confert.
Oleum de rhabarbaro. 55.4. F.1.
Stœchas. 63.1. F.1.
Lacertorum contractionibus confert.
Oleum de rhabarbaro. 55.4. F.1.
Lacertorum contuſioni conferunt.
Ariſtolochia emplaſtrata. 97.1. C.1.
Centaurea minor empl. 82.3. E.1.
Oleum de rhabarbaro. 55.4. F.1.
Lacertorum contritioni conferunt.
Ariſtolochia emplaſtrata. 97.1. C.1.
Serapinum linitum. 89.4. E.1.
Lacertos mundificant.
Agaricus. 74.2. B.1.
Colocynthis. 75.2. D.1.
Lacertos calefaciunt.
Oleum coſtinum. 197.2. D.1.
Oleum de ſtorace. 197.2. C.1.
Laterum dolori conferunt.
Feſcera. 95.1. D.1.
Cõf. Phil. pria inuẽtione. 127.3. H.1.
Loch de ſcilla. 147.2. A.1.
Loch de feſcera. 147.2. D.1.
Oleum ruthæ. 196.4. F.1.
Syrupus de hyſſopo. 159.3. E.1.
Serapinum linitum. 89.4. E.1.
Laterum dolorem purgat.
Electarium eleſcoſ. 138.1. B.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1072 sur 1089

Laterum tumori conferunt.
Empl. Andromachi. 187.2. D.1.
Empl. relatũ ad Ariſtar. 189.1. C.1.
Lapidem frangunt.
Abrotanum cum fæce combuſta, & nitro emplaſtratum. 110.4. G.2.
Adr. Ni. cũ vino deſc. 201.1. A.2.
Saxifragiæ. 111.1. A.2.
Capilli vene. 67.4. F.1. & 111.1. A.2.
Cinis erich̃. 111.1. C.2.
Cinis ſcorpionum. 111.1. B.2.
Diaſulphur. 129.3. G.1.
Philantropos. 214.2. B.2.
Iuſtinum Nicolai. 214.4. H.2.
Lithonthripton Nic. 215.1. D.2.
Milium ſolis. 111.1. A.2.
Nithrocatharticon Nic. 166.1. A.2.
Oleum de piperibus. 198.2. E.1.
Oleum de ſcorpionibus. 199.1. D.1.
Oleum de amyg. ama. 192.1. C.1.
Oleum de lilio. 195.3. F.1.
Oleum de apio. 110.4. G.2.
Pilulæ aggrega. maiores. 175.1. D.1.
Pentaphylon. 111.1. A.2.
Polium montanum. 150.4. F.2.
Radix coſti. 111.1. A.2.
Radi cardi. 111.1. A.2.
Radix pentaphilonis. 111.1. A.2.
Semina ſaxifragriæ. 211.1. A.2.
Semina ſparagi.
Sanguis hircinus. 111.1. B.2.
Stercus muris. 111.1. B.2.
Teſtæ ouorum â quibus exiuit pullus. 111.1. B.2.
Vermes terreſtres puluerizati. 111. B.2.
Vide folio 110.2.

Lapidem educunt.
Oleum de althea. 110.4. H.2.
Oleum de fœnugræco. 110.4. H.2.
Oleum de anetho. 195.2 B.1.
Oleũ de alchãna. 165.1. A. 110.4. H
Ol. de lilio. 195.3. F.1. & 110.4. H.2.
Oleum de lino. 194.1. B.1.
Oleum amygd. dulcium & amararum. 191.4. F.1. & 110.4. H.2.
Vide fol. 110.2.

Lapidem minuentia. 110.2.
Lapidem in renibus generari prohibẽt.
Apium. 110.4. F.2.
Bauciæ recentes. 110.4. F.2.
Capillorũ vene. decoctio. 110.4. F.2
Caſſia. 110.4. G.2.
Endiuia. 110.4. F.2.
Fœniculus. 110.4. F.2.
Petroſelinum. 110.4. F.2.
Lapidẽ in viis vrinæ generari prohibẽt.
Amygdalæ. 110.4. F.2.
Aqua mellis. 110.4. G.2.
Aqua cicerum nigrorum. 111.1. A.2.
Decoctio poli. 110.4. F.2.
Decoctio. 5. radicũ cõium. 110.4. F.2
Ficus humidæ & ſiccæ. 110.4. F.2.
Radicũ altheæ decoctio. 110.4. F.2.
Syrupus de radicibus. 116.3. G.2.
Scolopendriæ decoctio. 110.4. F.2.
Sparagus. 110.4. F.2.
Squinanthi decoctio. 110.4. F.2.
Vinũ albũ ſubtile & clarũ. 110.4. F.2
Vua alba. 110.4. F.2.
Vide fol. 110.4. F.2.
Labiorum ſciſſuris cõferentia fol. 20.2.

Lac diminuentia. 54.2.
Lac multiplicant.
Agnus caſtus. 53.3. H.2.
Sorbitiones de feſcera. 95.1. D.1.
Vide fol. 54. 55.2.
Lactis caſeationem & corruptionem prohibentia. 54.55.2.
Lepram purgant & curant.
Confectio Hamech. 139.1. A.1.
Decoctio epithymi. 166.2. C.1.
Hiera Ruffi Nicolai. 227.3. H.2.
Hieralogodion Ruffi. 227.3. E.2.
Lapis armenus. 84.4. H.1.
Pilulæ indæ. 176.1. B.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2. D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3. F.1.
Syr. de fumoterræ. 158.4. E.1.
Syr. de epithymo. 160.3. F.1.
Turbith confortatum. 73.2. D.1.
Lepræ conferunt.
Aqua lactis. 58.4. G.1.
Colocynthis. 75.3. E.1.
Fumusterræ. 63.3. B.1.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Myrobalani nigri. 54.2. B.1.
Oleum de iunipero. 200.1. A.1.
Sal naphticus. 87.2. C.1.
Sal indus. 87.2. C.1.
Vnguen. alfeſericon. 184.4. H.1.
Vide fol. 195.2.

Lentiginibus conferunt.
Linimẽtũ de mezereon. 91.4. G.1.
Oleum de ben. 192.3. H.1.
Oleũ de nucleis ceraſorũ. 193.1. B.1.
Oleũ de granis citrãg. 193.1. D.1.
Radix cucu. aſini. cũ aceto. 81.2. C.1.
Serpentaria. 94.1. B.1.
Vnguentum citrinum Ni. 226.2. B.2
Vng. aliud Arabicum. 147.1. C.
Lętificãs. 213.2. F.2. Diãb. 117.2. C.1
Dianthos Nicolai. 206.1. E.2.
Lætitia Gal. Nicolai. 205.2. F.2.
Lippitudini confert.
Blanca Nicolai. 203.2. D.2.
Sarcocolla. 89.1. C.1.
Lethargiæ conferunt.
Antimoron Nicolai. 202.4. F.2.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Trochiſci de ſcammonea. 72.1. D.1.
Vide fol. 6.2.

Linguæ ſiccitati conferẽtia. 163.2. C.2.
Linguæ impedimentum ſoluit.
Oleum de chryſomillis. 192.2. D.1.
Linguæ aſperitati conf. 163.2. C.2.
Linguæ apoſtematibus conf. 22.2. C.2.
Linguæ vulneribus & vlceribus conf.
Vide fol. 22.3. E.2.
Linguæ ſpaſmo conferunt. 22.4. G.2.
Linguę mollificationi conferunt.
Sal omne. 87.2. C.1.
Ligna corpori infixa extrahunt.
Ariſtolochia. 97.1. C.1.
Feſcera. 95.1. D.1.
Lienteriæ remedia. 104.3. G.2.
Libidinem prouocat.
Diaſatyrion Nicolai. 206.2. A.2.
Luxuriam prouocat.
Diacamereon Nicolai. 205.4. B.2.

Matricis dolores ſedant:
Centaurea minor. 82.3. F.1.
Cõf. philonĩ inuẽ. prima. 127.3. H.1
Empl. de granis lauri. 186.4. F.1.
Hiera Hermetis. 131.2. B.1.
Hyſſ. cær. deſcr. Phil. 180.4. G.1.
Hyſſ. cær. deſcr. Pauli. 181.1. B.1.
Iris emplaſtratus. 80.1. C.1.
Iris peſſarizatus. 80.1. C.1.
Muſa ænea. 216.3. G.2.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Oleum de ruta. 196.4. F.1.
Oleum de croco. 198.2. B.1.
Oleum philoſophorum. 200.2. C.1.
Pil. de ſerapino expertæ. 178.4. F.1
Serapinum. 89.4. F.1.
Matricis duritiei confert.
Hyſſopi cęro. Democriti. 185.1. D.1.
Vide fol. 151.2.
Matricis oppilationi confert.
Syrupus magiſtralis. 129.2. B.2.
Matricis aſcẽſui & deſcẽſui cõferunt.
Vide fol. 129.4. H.2. 130.1. A. B.2.
Matricis præfocationi conf. 131.1. D.2.
Aromaticum muſcatum. 115.4. F.1.
Oleum de lapide gagatis. 200.2. A.1
Opopanax. 90.4. G.1.
Serapinum. 89.4. F.1.
Matricis vlcerum remedia. 132.1. A.2.
Matricis apoſtematũ reme. 132.3. G.2.
Matricis molæ remedia. 137.2. A.2.
Matricis ventoſitates remouent.
Muſa ænea. 216.3. G.2.
Tryphera Galeni. 123.2. B.1.
Matricis ragadiarũ remedia. 131.1. D.2.
Matricis ægritudinibus conferunt.
Agaricus. 74.2. B.1.
Antimoron Nicolai. 202.4. F.
Diambra. 117.2. C.1.
Oleum nardinum. 196.4. H.1.
Vide fol. 128.2.

Matricis ægritudinibus frigidis conf.
Hierapicra Gal. 130.1. C.1.
Opopanax. 90.4. G.1.
Oleum de enula. 196.3. G.1.

Matricem frigidam calefaciunt.
Electarium de gemmis. 105.1. D.1.
Empl. ceroneum Nic. 213.4. G.2.
Oleum ruthæ. 196.4. F.1.
Oleum lilĩ. 195.3. F.1.
Oleum de piperibus. 198.2. E.1.
Triphera magna Nic. 224.1. B.2.

Matrices fœtarum purgat.
Agaricus. 74.2. B.1.
Ariſtolochia. 97.1. C.1.
Antidotũ hæmagogũ Ni. 203.1. A.2
Decoctio feſcerę. 95.1. D.1.
Decoctio capil. vene. 165.1. D.1.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Iris. 80.1. C.1.

Mamillarum tumoribus cõf. 40.2. D.2.
Mamillarũ apoſtematibus cõf. 55.1. A.2
Mamillarũ vlcerationibus cõf. 55.1. C.2
Mamillarum magnitudinem prohibentia. 55.3. E.2.
Maniæ conferunt.
Agaricus. 74.2. B.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1073 sur 1089

Aqua lactis. 58.4. G.1.
Epithymum. 65.1. D.1.
Elleborus niger. 99.3. E.1.
Lapis armenus. 84.4. G.1.
Lapis ſtellatus. 85.2. D.1.
Vide fol.5.2.

Maniam, & melancholiam purgant.
Cõfectio ſecũda Hamec.139.1.A.1.
Diaſene Nicolai. 209.3.F.2.
Hieralogodion Ruffi. 127.2.D.2.

Melancholicis ægritudinibus confert.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.

Melancholicas ægritudines purgant.
Diaſene Nicolai. 209.3.F.2.
Lapis armenus. 84.4.H.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Pilulæ indæ. 176.1.B.1.
Pilulæ ſebelliæ. 179.4.E.1.
Pilulæ lucis maiores. 177.1.D.1.
Pilulæ lucis minores. 177.1.C.1.
Pilulæ de lapide lazuli. 178.2.D.1.
Sene. 86.2.B.1.

Manuum ſciſſuras ſanat.
Polypodiũ cũ aqua mellis.76.2.D.1

Macilentis confert.
Dianthos. 206.1.C.2.

Melancholiam purgant.
Aſebram. 93.1.B.1.
Epithymum. 65.1.C.1.
Ius galli cũ polypodio. 69.3.E.1.
Myrobalani nigri. 54.1.B.1.
Secaniabin. 156.3.F.1.
Sal naphticus. 87.2.C.1.

Melancholiæ conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Epithymum. 65.1.C.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Lapis armenus. 84.4.H.1.
Myrobalani nigri. 54.2.B.1.
Polypodium. 76.2.D.1.
Stœchas. 63.1.E.1.

Menſtruam prouocant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Arthanita. 96.2.C.1.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Antidotũ hçmagogũ Ni.203.1.A.2.
Centaurea minor. 82.3.F.1.
Dialacca Nicolai, quere in fine indicis Aegritudinũ & Remediorũ.
Diacalamẽthũ deſc.Gal.118.3.G.1.
Ficus ſiccæ infuſæ in oleo amygdalino. 134.1.C.2.
Hyſſopus. 65.3.G.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Hiera Ruffini Nicolai. 227.3.H.2.
Iris. 80.1.C.1.
Hiealogodion. 227.2.D.2.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Memphytum Nicolai. 220.2.D.2.
Opopanax. 90.4.G.1.
Pil.de ſerapino expertæ.178.4.F.1.
Scammonea peſſarizata.72.1.D.1.
Serpentaria ſuppoſita. 94.1.C.1.
Serapinum bibitum vel ſuppoſitum. 89.4.F.1.
Theriaca Gal.Nic. 91.2.A.5.2.
Triphera magna Nic. 224.1.A.2.

Menſtruorũ fluxum retinẽt. 133.134.
Arnogloſſa. 133.4.F.2.
Alhaſce,balauſt.balneatę.134.2.B.2
Filonium perſicum. 32.2.B.2.
Pil. de bdellio maiores. 178.4.H.1.
Pil. de bdellio minores. 179.1.C.1.
Radix nenufaris. 133.4.F.2.
Succus glandium. 133.4.F.2.
Succ9 corticũ granatorũ.133.4.F.2.
Triphera minor. 123.4.G.1.
Troch.de terra ſigillata. 135.3.F.2.
Vinum ponticum nigrum cum aqua alum. 128.3.E.2.
Vide.127.132.133.134.2.

Meſeraicarum oppilationes aperit.
Lupulus. 70.1.B.1.

Meſeraicarũ apoſtematũ re.83.1.A.2.

Meri ægritudinum remedia. 56.57.2.

Memoriam, & ſenſum temperant.
Aloe præparatum. 52.1.C.1.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.
Confectio anacardina. 127.1.D.1.
Theodoricõ anacard.Ni.224.3.H.2

Memoriã acquirere facientia. 7.2.B.2.

Memorię diminutæ remedia.7.2.A.2.

Membra ſenſuum mundificat.
Stœchas. 63.1.E.1.

Membra confortat.
Roſa. 59.4.F.1.

Membrorum laſſitudinem tollit.
Brodium pulli. 69.3.E.1.
Balneum dulce. 154.2.A.2.
Oleum vetus. 48.1.C.2.
Oleum de ſpica. 48.1.C.2.
Oleum de cheiri. 48.1.C.2.
Oleum de chamæmilla. 48.1.C.2.
Oleum maſticinum factum cũ oleo roſato,& vino antiquo.48.1.C.2.
Quies. 81.1.C.2.
Somnus. 48.1.C.2.
Tryph.ſarracenica mag. 122.4.F.1.
Vitella ouorum. 48.1.C.2.

Membra laxata conſtringunt, & coadunant.
Aqua roſata. 59.4.F.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Fumusterræ. 63.3.C.1.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Pili roſæ. 59.3.H.1.
Roſæ. 59.4.F.1.
Semina roſarum. 59.3.H.1.

Membra cauterizat excoriat & veſicat.
Vnguentũ de alchariel. 182.4.H.1.

Membrorum duritiem & nodoſitatem curant.
Cærotum Alexan. 185.3.F.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Galeni. 180.3.G.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.

Membrorum contuſioni, & contritioni conferunt.
Abſinthium. 62.1.D.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Sal mixtum cum furfure & melle. 87.2.C.1.

Membra anhelitus mundificant.
Feſcera. 95.1.C.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.

Membrorum humiditates frigidas, & putredines educunt.
Confec.elect.indi maio.135.2.C.1.
Conf.elect.indi mino. 136.1.C.1.
Hiera picra Gal. 130.1.C.1.

Membra nutritiua omnia confortant.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Arom.roſatum maius. 115.1.C.1.
Cærotum Alexandr. 185.3.F.1.
Diambra. 117.2.C.1.
Empl.diaphœnicon deſcriptione Alexandr. 188.4.G.1.
Oleum de citoniis. 196.2.B.1.
Trochiſci de gallia. 168.1.D.1.

Membra nutritiua purgant.
Confectio alchelengi. 140.4.F.1.
Diacitoniten. 120.1.C.1.

Membra nutritiua male digerentia confortant.
Cærotum Alexandr. 185.3.F.1.
Diacalamentum Gal. deſcriptione communi. 118.3.G.1
Empl. diaphœnicon deſcriptione Alexandr. 188.4.G.1.

Membra nutritiua calefaciunt.
Aromaticum caryophyl.116.1.C.1
Diambra. 117.2.C.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.

Membrorũ nutritionis dolori conferũt.
Trochiſci de ſpodio. 169.3.G.1.

Membra neruoſa confortant.
Oleum de ſtinco. 193.3.G.1.
Oleum de meliloto.
Oleum de coſto. 197.2.D.1.
Oleum de alchanna. 197.3.F.1.
Oleum de chamæmilla. 195.1.A.1.

Medicamen ſumere non potentibus confert.
Vng. Artanitæ magnũ. 182.3.E.1.

Medicinam ſuperfluę purgantem ſiſtũt comprimunt abſtergunt & expellunt.
Aqua lactis caprarum cum melle & ſale.
Aqua calida ſimplex.
Aqua hordei.
Aqua paſſularum.
Acatia.
Ameos.
Aniſum infuſum in aceto.& torrefactum.
Balauſtiæ.
Coriandrum.
Carabæ.
Cyminum infuſum in aceto & torrefactum.
Cortices thuris.
Coagulum leporis.
Confect.ex citoniis factæ.
Dragacãthum aſſatum, & decoctũ cum lacte dulce aut acetoſo.
Diacyminum cum ſyrupo citoniorum, aut myrtino.
Fructus tamariſci.
Fructus rubi.
Folia myrti.
Grana naſturtij torrefacta,& decocta cum ſucco citon. aut myrt.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1074 sur 1089

Gummi Arabicum.
Grana myrti.
Gallia.
Hypociſtidos.
Lutum ſigillatum.
Lignum aloes crudum.
Læta animi accidentia.
Mucilago pſyllĩ.
Maſtix cum ſucco citoniorum.
Mucilago ſe. citoniorum.
Mel ſimplex.
Maſtix.
Mirobalani.
Oſſa granorum granatorum.
Oleum amygdalinum.
Oleum roſatum inunctum ſupra ſtomachum.
Pira.
Poma ſylueſtra.
Poma citonia.
Puluis maſticis.
Puluis gallæ.
Puluis roſarum.
Pſyllium frixum.
Philonium.
Quies.
Somnus.
Semina roſarum.
Spodium.
Sanguis draconis.
Sumach.
Sem. portulacę.
Sem. plantaginis.
Theriaca.
Vomitus.
Zuccarum rub.
Zuccarum roſatum antiquum cum maſtice & gallia.
Prouocantia vrinam & ſudo.
Ventoſæ appoſitæ hypocondriis, vẽtri, lateribus, & renibus.
Hæc verò omnia. 39.4. E.1.

Mollificationem & lubricitatem propter indigeſtionem factam curant.
Confectio electarij ex inuentione noſtra. 126.2. A.1.
Oleum de piperibus. 198.2. E.1.
Pilulæ de ſerapino. 176.3. H.1.
Pilulæ de euphorbio. 176.4. F.1.

Morbos ex aduſtione fieri prohibent.
Pilulæ indæ. 176.1. B.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2. D.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3. F.1.
Triphera perſica. 134.3. F.1.

Morpheæ conferunt.
Colocynthis. 75.3. E.1.
Hiera Ruffini. Nic. 227.3. H.2.
Lapis armenus. 84.4. H.1.
Mezereon linitum. 91.4. G.1.
Oleum de ben. 192.3. H.1.
Radix cuc. aſini. cũ aceto. 81.2. C.1.
Serpentaria. 94.1. C.1.
Turbith confortatum. 73.2. D.1.
Vnguentum de alhariel. 182.4. H.1.

Morpheam delent.
Euphorbiũ pulueriſatũ. 90.2. C.1.
Mezereon linitum. 91.4. G.1.

Morpheam purgant.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Pilulæ colocynthidos. 179.2. A.1.

Morbillorum remedia. 186.2.

Materiam acutam ad inteſtina fluentem compeſcunt.
Citonium. 100.4. E.2.
Morum immaturum. 100.4. E.2.
Sumach. 100.4. E.2.
Succus portulacæ. 100.4. G.2.
Vitell⁹ ouj decocti i ace. 100.4. G.2.
Vide folio 98. diffuſe. 2.

Materias calidas, & frigidas ſubtiles, groſſas & viſcoſas, ſeu adurentes, & antiquas diuidit & maturat.
Syrupus acetoſus. 153.1. C.1.

Materias groſſas & putridas incidit & abſtergit.
Secaniab. de calamẽtho. 157.4. F.1.

Materierum fluxum de membro ad membrum ſiſtunt & prohibent.
Oleum meliloti.
Oleum chamæmillæ. 195.1. A.1.

Materias difficilis eradicationis purgat.
Oxymel ſcilliticũ ſimplex. 163.2. C.1.

Materias calefactas ſubtiliat & reſol.
Oleum de enula. 196.3. G.1.

Mirach inflationem ſoluunt.
Pilulæ aggrega. maiores. 175.1. D.1.

Matricis apoſtemata dura molliunt.
Ben emplaſtratum. 84.1. B.1.
Emplaſtrum oxycroceum Nic. 114.1. D.2.
Empl. diachylon cõe. 186.1. D.1.
Emplaſtrum Oribaſij. 189.2. B.1.
Emplaſtrum de meliloto. 189.3. F.1.
Alia emplaſtrata.
Empl. relatũ ad Ariſtar. 189.1. C.1.
Oleum maſticinum. 197.1. D.1.
Hyſſopus humida. 180.4. F.1.
Hyſſ. cærotũ deſc. Gal. 180.3. G.1.
Hyſſ. cær. deſcr. Philag. 180.4. G.1.

Narium apoſtematibus conf. 19.2
Narium polipo conferen. 19.2.
Narium vulneribus & vlceribus conferentia. 19.2.

Narium oppilationes aperit.
Decoctio ſtœchados. 166.2. A.1.
Oleum philoſophorum. 200.2. C.1.

Narium fœtori conferunt. 168.3. F.
Cucumer aſininus. 81.2. C.1.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Oleum de cucu. aſini. 198.1. B.1.
Vide fol. 18.2.

Naturam ſtringunt.
Syrupus de piris. 150.1. A.1.
Syrupus de citoniis. 154.1. B.1.

Nauſeam faciunt.
Carthamus. 83.2. D.1.
Hermodactylus. 78.3. H.1.
Polypodium. 76.2. D.1.
Scammonea. 71.3. H.1.
Sal omne. 87.2. C.1.

Nauſeam ſedant.
Aromaticum roſatum. 115.1. C.1.
Aromaticũ gariophylla. 116.1. C.1.
Syrupus de menta. 158.2. A.1.
Vide fol. 74.2.

Neruis conferunt.
Bauciæ conditæ. 144.1. B.1.
Confectio de alfeſcera. 139.3. G.1.
Decoctio foliorum ſene. 88.2. B.1.
Oleum ſtœchados. 63.1. F.1.

Neruorum ſuperfluitates groſſorum & viſcoſorum humorum educunt.
Euphorbium. 99.3. F.1.
Allia emplaſtrata. 155.3. H.2.
Hiera Hermetis. 131.2. B.1.
Pilulæ de euphorbio. 176.4. F.1.
Serapinum. 89.4. E.1.
Turbith confortatum. 73.2. D.1.

Neruos mundificat.
Agaricus. 74.2. B.1.
Colocynthis. 75.3. E.1.
Centaurea. 82.3. E.1.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Feſcera. 95.1. C.1.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Sarcocolla. 89.1. C.1.
Serapinum. 89.4. E.1.
Stœchas. 63.1. E.1.

Neruos viuificat.
Oleum de ſtœchade. 63.1. F.1.

Neruorum debilitati conferunt.
Trochiſci galliæ alephanginæ.

Neruos confortant.
Decoctio foliorum ſene. 86.2. B.1.
Mirobalani emblici. 55.2. D.1.
Oleum de hyſſopo. 66.4. G.1.
Oleum ireos. 195.4. E.1.
Oleum de croco. 198.2. B.1.
Oleum de chamæmilla. 195.1. A.1.
Oleum de meliloto.
Oleum ſambucinum. 195.4. G.1.
Stœchas. 63.1. E.1.
Syrupus de hyſſopo. 66.4. G.1.

Neruos calefaciunt.
Oleum coſtinum. 197.2. D.1.
Oleum de ſtœchade. 63.1. B.1.
Oleum ſampſuchinũ. 197.3. H.1.

Neruis laxatis confert.
Oleum citoniorum. 196.2. B.1.

Neruorum punctura conferunt.
Oleum nucum. 192.2. A.1.
Sal coct⁹ cũ oleo & terbẽt. 87.2. B.1.

Ner. durities & nodoſitates leniunt.
Ben emplaſtratum. 84.1. B.1.
Emplaſtrum de meliloto. 199.3. F.1
Iris. 80.1. C.1.
Oleum de croco. 198.2. B.1.
Oleum de ſemi. lini. 194.1. B.1.
Oleum amyg. amararũ. 192.1. C.1.

Neruorum contuſioni confert.
Serpẽtaria emplaſtrata. 94.1. C.1.

Neruorum contritioni confert.
Sal mixtus cũ furf. & mel. 87.2. B.1.

Neruorum tumoribus conferunt.
Oleum nucum. 192.2. A.1.
Sal coctus cũ oleo & terb. 87.2. B.1.

Neruorum contractioni conferunt.
Cærotũ aliud Alexandr. 185.3. F.1.
Emplaſtrum de ben. 84.1. B.1.
Oleum nucum. 192.2. A.1.

Neruorũ ægritudinibus frigidis conf.
Aqua mellis. 135.4. F.1.
Colocynthis. 75.3. E.1.
Cærotum aliud Alexãdri. 185.3. F.1.
Euphorbium. 90.2. C.1.
Ben emplaſtratum. 84.1. C.1.
Feſcera. 95.1. C.1.

Opo-

Opopanax. 90.4.G.1.
Oleum nucum. 192.2.A.1.
Oleum de croco. 198.2.B.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Syrupus ſtœchados. 160.4.G.1.
Vnguentum de bdellio. 183.4.G.1.

Neruorũ frigiditati, & dolori confer.
Cærotum Andromachi. 185.4.F.1.
Decoctio de ſtœchade. 63.1.F.1.
Oleum de hyſſopo. 66.3.G.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Oleum de ſtorace. 197.2.C.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Oleum de enula. 196.3.G.1.

Neruorum ægritudinibus purgant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Pilulæ alandahal. 177.4.G.1.
Pilulæ de opopanace. 179.2.C.1.
Vide fol.7.2.

Neruorum doloribus valent.
Centaurea minor. 82.3.F.1.
Iris. 80.1.B.1.
Hyſſopi cærotum Gale. 180.3.G.1.
Oleum amygd.amara. 192.2.C.1.
Oleum auellanatum. 192.2.C.1.
Oleum de nuce indica. 193.1.A.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Oleũ de chamæmilla. 195.1.A.1.
Oleum ſambuci. 195.4.G.1.
Oleum de cheiri. 195.4.H.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Oleum maſticinum. 197.1.D.1.
Oleum melilotinum.
Stœchas. 63.1.F.1.
Serpentaria emplaſtrata. 94.1.C.1.

Nucam mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.

Obliuioni conferunt.
Euphorbſum. 90.2.C.1.
Emplaſtrum ſinapis. 187.4.F.1.
Oleum ſinapis. 199.4.H.1.
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.

Obliuionem purgat.
Confectio hamech. 138.2.A.1.

Ophthalmiæ confert.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Vide folio 11.2.

Oculorum doloribus conferunt.
Blanca Nicolai. 204.1.A.2.
Confectio electarñ roſati. 139.2.C.1
Pilulæ lucis maiores. 177.1.D.1.
Pilulæ lucis minores. 177.2.C.1.
Vide fol.12.2.

Oculorum ſuperfluitates purgãt. 73.2.
Artanita. 96.2.C.1.
Confectio electarñ roſati. 139.2.C.1
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.
Pilulę lucis maiores. 177.1.D.1.
Pilulæ lucis minores. 177.2.C.1.
Vide fol.12.2.

Oculorum lachrymas ſtringunt & auferunt.
Aloe p̃paratũ cũ ſucco fœ. 52.1.C.1.
Artanita 96.2.C.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Diaolibanum. 207.3.G.2.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Mirobalani puluerizati. 54.1.B.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Vide fol.13.2.

Oculos abſtergunt.
Aloe præparatũ cũ ſuc.fœ. 52.1.C.1.
Miro.citri.cum ſucco fœ.aut aqua roſ.aut acreſtæ. 54.1.B.1.

Oculorum ſuper calefactionem tollunt.
Mirobalani. 54.1.B.1.

Oculorum mollificationem conferunt.
Mira.citrini puluerizati. 54.1.B.1.

Oculorum grauedini confert.
Adrianum Nicolai. 201.1.A.2.

Oculorum obſcuritati, & caligini conf.
Adrianum Nicolai. 201.1.A.2.
Diaprasſium Nicolai. 206.4.G.2.

Oculorum vulneribus, & vlceribus conferentia. 12.2.

Oculorum ſcabiei remedia. fol.12.2.

Oculorum morbos curãtia. fol.11.12.2.

Oppilationes aperiunt.
Artanita. 96.2.C.1. Agaric. 74.2.B.1
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Aſſarum. 69.1.C.1.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Capillus veneris. 68.3.F.1.
Cucumeris aſininus. 81.2.G.1.
Confectio de ſeminibus. 119.4.E.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Oleum amyg.amararum. 192.1.C.1
Oleum perſicorum. 193.3.F.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Oleum coſtinum. 197.2.D.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Pilulæ aggreg.minores. 175.2.B.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Stœchas. 63.1.F.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Syr.ace.de ſuc.herbarũ. 153.4.E.1.
Syr.de fumoterræ maior. 158.4.E.1
Secaniabin de radicibus. 157.1.D.1.
Trochiſci de aniſo. 170.2.D.1.

Oppilationes morborum curant.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.

Odoratus nocumentorum remedium.
Cyperus. 19.1.A.2.
Vide fol.18.4.H.2.

Ordeolum delet.
Serapinum. 89.4.F.1.
Vide folio 16.2.

Oris fœtorem amputant.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Decoctio abſinthij. 62.2.A.1.
Electarium de perſicis. 120.4.H.1.
Feſcera 95.1.D.1.
Perſica condita. 142.4.G.1.
Syrupus de perſicis. 150.2.A.1.
Trochiſci ad fœtorẽ oris. 24.4.G.2.
Trochiſci de ligno aloes. 171.4.G.1.
Vide fol.23.2.

Oris odorem bonum faciunt.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Aromaticum muſcatum. 115.4.F.1.
Aromaticum nardinum. 116.2.D.1.
Citra condita. 142.4.H.1.
Confectio xyloaloes. 108.1.C.1.
Cõfectio electarñ de citro. 109.1.D.1
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Electariũ de aromatibus. 102.4.E.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Mirobalani. 54.1.B.1.
Mellicratum de citro. 161.2.A.1.
Mellicratum conditum. 161.2.A.1.
Pilulæ diarhodon. 178.1.D.1.
Syr.de corticibus citrini. 150.4.G.1
Suffuf de ligno aloes. 172.4.F.1.
Suffuf aromaticum. 173.1.C.1.
Trochiſci galliæ muſca. 167.4.F.1.
Triphe.ſarracenica mag. 122.4.F.

Oſſa corpori infixa extrahunt.
Empl.de fermento. 188.1.D.1.
Empl.apoſtolicon Nic. 212.4.H.2.

Oſſium fracturas extrahit.
Feſcera. 95.1.D.1.

Oſſium doloribus ex cauſa fri. confert.
Emplaſtrum ſinapis. 187.4.F.1.

Oſſibus denudatis conferunt.
Emplaſtrum arabicum. 181.4.E.1.
Iris. 80.1.C.1.
Opopanax. 90.4.H.1.
Vng. diaphœnicon. 181.1.D.1.

Oſſa nuda veſtiunt carne.
Iris. 80.1.C.1. Opopan. 90.4.H.1.

Oris turturæ proſunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.
Cæro. aliud Alexãdr. 185.4.E.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Syrupus de ſtœchade. 160.4.G.1.
Theriaca diateſſeron. 122.1.B.1.
Vide fol.8.2.

Panaritium reſoluunt.
Alfeſcera. 95.1.D.1.
Acetum calidum. 187.4.H.2.
Empl.de camphora. 187.4.G.2.
Mucilago pſyllñ cũ ace. 187.4.G.2.

Pannum & veſtigia delent.
Feſcera. 95.1.D.1.
Elleborus niger. 99.3.G.1.
Oleum de cucu.aſinino. 198.1.B.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.

Paralyſi proſunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.
Confectio alfeſcera. 139.3.G.1.
Cærotũ Alexandr.aliud. 185.4.E.
Diacaſtoreum Nicolai. 208.2.D.2.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Mithridatum Nicolai. 205.2.D.2.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum de lapide gagatis. 200.2.A.1
Oleũ philoſophorum. 200.2.C.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Syrupus de ſtœchade. 160.4.G.1.
Theriaca diateſſaron. 122.1.B.1.
Vnguentum de bdellio. 183.4.G.1.
Vide fol.7.2.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1076 sur 1089

Paralysim purgant.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Hieralogodion Ruffi. 227.2.D.2.
Hieralogodion memphytum Nicolai. 227.2.D.2.
Pilulæ de serapino. 178.4.F.1.
Pilulæ de euphorbio. 176.4.F.1.
Pilulæ de opopanace. 179.2.C.1.

Passiones omnes à cholera, & phlegmate salso factas purgat.
Confectio hamech. 139.1.A.1.

Partum facilitant.
Assa. 138.2.C.2.
Aqua fœnu græ. & fasceol. 138.2.C.2
Casia. 56.4.E.1.
Cinnamomum. 138.2.C.2.
Cortices casiæfi. pulueriz. 138.2.C.2
Crocus. 138.2.C.2.
Dec. folio. altheę romanę. 138.2.C.2
Magnes retenta in manu.
Sessio in decoctione foliorũ altheæ.
Scseli. 138.2.C.2.
Vide folio 138.2.

Percussioni confert.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.

Percussionum vestigia remouent.
Radix cuc. asi. pulueriz. 81.2.G.1.
Sal mysº cũ oleo & mel. 87.2.C.1.

Pectus mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aristolochia. 97.1.C.1.
Aqua mellis. 135.4.F.1.
Capillus veneris. 68.4.F.1.
Carthamus. 83.3.F.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Hyssopus. 66.3.G.1.
Iris. 80.1.B.1.
Lapis stellatus. 85.2.D.1.
Lupulus. 70.1.B.1.
Loch bonum & expertũ. 147.3.E.1
Opopanax. 90.4.G.1.
Serpantaria. 94.1.B.1.
Scilla. 77.3.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Sal gemma. 87.2.C.1.
Syrupus de liquiriria. 159.1.C.1.
Turbith confortatum. 73.2.D.1.
Anethum.

Pectus leniunt.
Casia. 56.4.E.1.
Manna. 58.1.A.1.
Psyllium. 67.4.E.1.
Violæ. 61.2.A.1.

Pectoris asperitati conferunt.
Iuleb violatum. 149.1.A.1.
Iuleb iuiubinum. 149.4.E.1.
Loch ad caliditatem. 147.4.E.1.
Loch aliud nõstrum. 147.4.G.1.
Oleum violatum. 195.1.D.1.
Oleum de granis papau. 194.1.D.1.
Syrupus de granatis. 150.3.G.1.
Syrupus de prunis. 158.3.F.1.
Syrupus de cucurbita. 150.2.D.1.
Syrupus de papauere. 155.2.D.1.

Pectus ab humoribus putridis mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Pilulæ de agarico. 178.1.A.1.

Pectoris oppilationibus ex humoribus grossis conferunt.
Oleum de carthamo. 192.4.G.1.
Oxymel scillit. cõpositũ. 163.3.F.1.

Pectoris ægritudinibus frigidis confer.
Diaprassium Nicolai. 206.4.G.2.
Syrupus de prasio. 159.3.H.1.
Syrupus de thymo. 160.1.C.1.
Scilla. 77.3.G.1.

Pectori conferunt.
Acharistum Nicolui. 201.3.E.2.
Elect. de succo scillæ. 77.3.G.1.
Syrupus chesmes. 151.4.H.1.

Pectoris vlceribus confert.
Agaricus. 74.2.B.1.

Pectoris apostemata acuta resoluit.
Casia. 56.4.E.1.
Violæ. 61.2.A.1.

Pectoris saniem expellit.
Loch sanum & expertũ. 147.3.E.1.

Pectoris siccitati confert.
Loch de amygdalis. 148.1.D.1.

Pectoris doloribus conferunt.
Loch de papauere. 145.4.E.1.
Loch de scilla. 147.2.A.1.
Loch alfescera. 147.2.D.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Oleum de lauro. 193.2.B.1.
Oleum de lilio. 195.3.F.1.
Serapinum bibitum. 89.4.E.1.
Syrupus de hyssopo. 159.3.E.1.
Suffuf ad tussim antiquã. 173.4.F.1

Peripleumoniæ conferunt.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Syr. de capillis vene. 68.3.F.1.
Vide fol.3.2.

Pestilentiæ confert.
Tryphera sarracenica. 122.4.F.1.

Pleuresi conferunt.
Iuleb violatum. 149.1.A.1.
Iuleb iuiubinum. 149.4.E.1.
Loch de papauere. 145.4.E.1.
Oleum violatum. 195.1.D.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Philonium Nicolai. 214.3.F.2.
Syrupus cucurbitæ. 150.2.D.1.
Syr. de capil. ven. 68.3.F.1.
Syrupus de prunis. 150.3.F.1.
Syrupus de granatis. 150.3.G.1.
Syrupns de cannis. 154.4.G.1.
Syrupus violatus. 155.1.C.1.
Syrupus iuiubinus. 155.2.B.1.
Syr. confer. catarrhis. 154.4.F.1.
Violæ. 61.2.A.1.
Vide fol.31.34.35.36.2.

Plagas curat, & consolidat.
Vnguentum aureum. 184.1.C.1.

Podagram frigidam purgant.
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Emplastrum sinapis. 187.4.F.1.
Hermodactylus catapla. 78.4.E.1.
Hiera Ruffi Nicolai. 227.3.H.2.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Opopanax. 90.4.G.1.
Oleum de ranis. 199.2.D.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Oleum vulpinum. 198.1.A.1.
Oleum philosophorũ. 200.2.C.1.
Pilulæ de hermo. maio. 179.3.E.1.
Pilulę de hermo. mino. 179.3.G.1.
Vide fol.148.2.

Podagræ frigidæ conferunt.
Aristolochia rotũda emp. 97.1.C.1
Antimoron Nicolai. 202.4.F.2.
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.
Dec. gra. cheruę i iure gal. 97.3.G.1.
Emplastrum sinapis. 187.4.F.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Oleum vulpinum. 198.1.A.1.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Serpentaria emplastrata. 94.1.B.1.
Vnguen. marciaton. Nic. 225.3.G.2.
Vide fol.148.2.

Podagram calidam purgant.
Electarium rosatũ Mes. 139.2.C.1.
Electariũ de suc. rosa. Nic. 212.1.B.2.
Pil. de hermo. minores. 179.3.G.1.

Podagræ calidæ conferunt.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Oleum de ranis. 199.2.D.1.

Pollutionis remedia. 122.2.

Pruritum purgant.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Decoctio absinthij. 62.2.A.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Pilulæ aggreg. minores. 175.2.B.1.

Prægnantium relaxationem abscindit.
Syrupus acetosus de succis, & aquis fructuum. 153.4.H.1.

Pustulam aufert.
Aqua lactis. 58.4.G.1.

Putrefactioni resistit.
Absinthium. 62.2.A.1.

Pulmonis dolori confert.
Hyssopus. 66.3.G.1.

Pulmonem confortat.
Syrupus de granis myrti. 151.3.H.1.

Pulmonem mundificant.
Aristolochia. 97.1.B.1.
Agaricus. 74.2.B.1.
Capillus veneris. 68.3.F.1.
Carthamus. 83.3.F.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Empl. filę Zachariæ. 188.3.E.1.
Hyssopus. 66.1.G.1.
Iris. 80.1.B.1.
Lupulus. 70.1.B.1.
Lapis stellatus. 85.2.D.1.
Loch de scilla. 147.2.A.1.
Oleum de carthamo. 192.4.G.1.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Sene. 86.2.B.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Syrupus de liquiritia. 159.1.C.1.

Pulmonis asperitatem leniunt.
Oleum de amyg. dul. 191.4.F.1.
Oleum de nuce indica. 193.1.A.1.
Oleum violatum. 195.1.D.1.

Pulmonis ægritudinem conferunt.
Confectio de musco. 109.3.C.1
Diapenidion Nicolai. 208.1.B.2
Iris. 80.1.B.1
Scilla. 77.3.G.1

Pulmonis frigiditati confert.
Syrupus de thymo. 160.1.C.1.

Pulmonis cannæ confert.
Acetum scillinum. 162.4.F.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1077 sur 1089

Pulmonis ficcitati confert.
Loch de amygdalis. 148.1.D.1.
Pulmonis inflammationi conferunt.
Iuleb roſatum. 148.3.H.1.
Pulmonis vlceribus conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Phthiſi conferunt.
Cõfectio teſticu.vulpis. 111.4.H.1.
Diadragacãtũ frigidũ N.208.4.G.2
Diamargariton Nicolai. 205.2.D.2.
Diacamereon Nic. 205.4.D.2.
Diarhodon Abbatis Nic. 207.4.C.
Trochiſci de camphora.169.2.A.1.
Vide fol.36.37.2.

Quartanæ conferunt.
Adrianũ Nic.cũ decoctiõe gẽtianæ vel origani. 201.1.A.2.
Epithymum. 65.1.D.1.
Mezereon linitum. 91.4.G.1.
Mirobalani nigri. 54.1.B.1.
Syrupus ſtœchados. 63.1.F.1.
Vide.90.91.92.2.

Quartanarum rigoribus conferunt.
Adrianum Nicolai. 201.1.A.2.
Diacyminum Nicolai. 208.2.A.2.
Diacalamentum Nicolai.209.1.D.2
Idrocopion olymp.Nic.214.4.G.2.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Muſa ænea Nicolai. 216.3.G.2.
Potio S. Pauli Nico. 218.3.H.2.
Syrupus de thymo. 160.1.C.1.

Rationem acuunt & vigorant.
Cõfe.ſecũda alcharif.134.4.H.1
Mirobal.chebuli conditi.54.1.C.1.
Raucedini conferunt.
Iuleb iuiubinum. 149.4.E.1.
Loch ſanum & expertũ.147.3.E.1.
Renes confortant.
Aromaticum roſatum. 115.1.C.1.
Bolum armenum. 115.2.D.2.
Carnes ericij exiccatæ. 115.2.D.2.
Grana piſcleos. 115.2.D.2.
Renes porcorũ comeſti. 115.2.C.2.
Renes hedorum comeſti. 115.2.C.2.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Veſica donulæ exiccata. 115.2.D.2.
Vide folio.113,114.2.
Renes mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Anacardinum. 115.3.E.2.
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.
Electarium eleſcoſ. 138.1.B.1.
Geneſtra. 98.1.D.1.
Hiera Aboali. 115.3.E.2.
Mithridatum. 215.2.B.115.3.E.2.
Oleum de ambra. 115.3.E.2.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Tryphera de ſcoria ferri. 115.3.E.2.
Theodoricum.224.2.D.115.2.D.2.
Renes calefaciunt.
Conditum de ſeccacul. 144.3.G.1.
Confectio de zinzibere.143.4.H.1.
Electariũ de aromatibus.102.4.E.1
Oleum de lilio. 195.3.F.1.
Oleum ruthæ. 196.4.F.1.
Tryphera Gal. 123.2.B.1.
Renum oppilationes conferunt.
Epithymum. 65.1.D.1.
Feſcera. 95.1.C.1.
Syr.acet.cũ radicibus. 153.2.C.1.
Vide folio.109.2.
Renum ægritudines frigidas purgant.
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.
Electarium indũ maius. 135.2.C.1.
Electariũ indum minus. 136.1.C.1.
Hiera picra. 130.1.C.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Renum calefactioni confert.
Caſſia. 56.4.E.1.
Renum doloribus conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Cõfectio prima philonĩ.127.3.H.1.
Diacurcuma maior. 124.1.A.1.
Diacurcuma minor. 124.3.F.1.
Diamoruſion. 124.3.G.1.
Empl.de granis lauri. 186.4.F.1.
Empl. apoſtolicõ Nic. 212.4.H.2.
Ius galli. 69.3.E.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Oleum de cheiri. 195.4.H.1.
Oleum ruthæ. 196.4.F.1.
Oleum de alhaſce. 197.4.G.1.
Oleum vulpinum. 198.1.A.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.
Vnguẽtum agrippę Nic.226.1.A.2.
Renum apoſtematibus conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Renum vlceribus conferunt.
Trochiſci alchechengi. 172.3.F.1.
Vide fol.109.2.
Renum duritiei confert.
Hyſſ.cær.deſ.Democriti.185.1.D.1.
Renum diſlocationis remedia.fol.109.2
Renum debilitati conferunt.
Diaſatyron Nicolai. 206.2.A.2.
Renum lapidem franguut.
Dialacca maior. 124.4.F.1.
Dialacca minor. 125.2.C.1.
Dialacca Nicolai.
Diatrion pipereon Nic. 210.1.B.2.
Electariũ ducis Nicolai. 211.3.E.2.
Philantropos Nicolai. 214.2.B.2.
Geniſta. 98.1.D.1.
Mithridatum Nicolai. 217.1.D.2.
Nephromaticõ Nicolai.217.3.H.2.
Opopira magna Nico. 217.3.H.2.
Oleũ de nucleis ceraſorũ.193.1.B.1.
Oleũ de gra.citrãgulorũ.193.1.D.1.
Oleum de ſcorpionib. 199.1.D.1.
Vide fol.109.2.
Rigori febrium conferunt.
Baccę lauri cũ zedoaria,&ſeminibꝰ rapę puluerizatis cũ aqua tepidà.
Diacalamẽtũ deſc.Gal. 118.3.G.1.
Decoctio hyſſopi. 66.3.G.2.
Opopanax. 90.4.H.1.
Oleũ vetus cũ ſucco artemiſiæ & ce ra fricatum ſuper dorſum.162.1.D.
Syrupus de hyſſopo. 159.3.E.1.
Vide fol.160.2.
Rupturas intrinſecas, & extrinſecas ſanat.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Ructus acidos curant.
Diatriõ pipereõ deſ.Gal.118.4.H.1
Electariũ de aromatibꝰ.102.4.E.1

Saphati remedia. fol.1.2.
Sanitatem conſeruat.
Hyſſopus. 66.3.C.1.
Sanguinem mundificant, & clarificant & purgant.
Aqua fructuum. 165.3.F.1.
Aqua infuſionis roſarum.59.4.F.1.
Caſſia. 56.4.E.1.
Capillus vene. 68.4.F.1.
Confectio anacardina. 127.1.D.1.
Decoctio capil.vene. 165.1.D.1.
Decoctio fumiterræ. 165.4.H.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Lupulus ſeu volubilis. 70.1.B.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Pil.ad febres cholericas. 178.1.C.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Sanguinis feruorem reprimunt, & acuitatem,& ebullitionem ſedant.
Alxyracoſtum. 139.4.F.1.
Aqua fructuum. 165.3.F.1.
Caſſia. 56.4.E.1.
Lupulus ſeu volubilis. 70.1.B.1.
Trochiſci de camphora. 169.2.A.1.
Sanguinis ſputo conferunt.
Athanaſia magna. 129.1.C.1.
Centaurea. 82.3.E.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Troch.de terra ſigil.Ni. 135.3.E.2.
Vide fol.3.2.
Sanguinem de naribus,& aliunde fluentem reſtringunt & abſcindunt.
Athanaſia Nicolai. 201.4.G.2.
Centaurea. 82.3.E.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Troch.ramic.ſeu confec. 169.1.A.1.
Trochiſci de charabe. 172.2.A.1.
Troch.de terra ſigillata.170.4.G.1.
Vide fol.18.2.
Sanguinis egeſtioni conferunt.
Athanaſia Nicolai. 201.4.G.2.
Troch.de terra ſigillata.170.4.G.1.
Sanguinem diſſoluit.
Oleum philoſophorum. 200.2.C.1.
Sanguinem educit,
Centaurea. 82.3.E.1.
Scrophulas reſoluunt & delent.
Artanita. 96.2.C.1.
Capillus veneris. 68.4.F.1.
Cuc.aſininus emplaſtr. 81.2.C.1.
Empl.diachylon cõe. 196.1.D.1.
Emplaſtrum Oribaſij. 189.2.B.1.
Ben emplaſtratum. 84.1.B.1.
Feſcera emplaſtrata. 95.1.D.1.
Flo.geneſtrę cũ mellero. 98.1.D.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Iris.80.1.C.1.Opopanax.90.4.G.1
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Oleum de cu.aſini. 198.1.B.1.
Potio feſceræ. 95.1.D.1.
Serapinum. 89.4.F.1.
Troch.de ſcammonea. 72.1.C.1.
Vnguen. artanita paruũ. 182.3.E.1.
Vide fol.19.2.
Scorpionis morſui conferunt.
Oleum philoſophorum.200.2.C.1.
Scãmonea cũ ſuc.mẽtę. 72.1.D.1.
Theriaca diateſſeron. 122.1.B.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1078 sur 1089

cotomiæ conferunt.
Scilla. 77.3.G.1.
Vide folio.4.2.

Scabiem inducit.
Sal omne. 87.2.C.1.

Scabiei conferunt.
Fumusterrę. 63.3.B.1.
Oleum nucum. 192.2.A.1.
Vnguẽtum de mezereon.91.4.G.1.

Scabiei ficcæ conferunt.
Decoctio abſinthĩ. 62.1.D.1.
Vnguentum ceruſę. 184.2.B.1.
Vnguentũ alfeſericũ. 184.4.H.1.

Scabiem à cholera, & phlegmate ſalſo dependentem purgant.
Confectio hamec. 138.2.A.1.
Hiera Ruffi Nicolai. 227.3.H.2.
Syrupus de epithymo. 160.3.F.1.
Syr.de fumo terræ maior. 158.4.E.1
Syr.de fumoterræ minor. 159.1.A.1.

Scirrhi remedia. *fol.76.2.*

Sciaticam purgant.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Pilulæ aggreg.maiores. 175.1.D.1.
Pil.de ſerapino expertæ. 178.4.F.1.

Sciaticæ dolori conferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Antimoron Nicolai. 202.3.F.2.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Cuc.aſi.empl.& clyſte. 81.2.C.1.
Centaurea mi.emplaſtrata,& clyſterizata. 82.3.E.1.
Decoctio cucu.aſini. 81.2.C.1.
Decoctio granorum cheruæ in iure galli. 97.3.G.1.
Emplaſtrũ Andromachi.187.2.D.1
Emplaſtrum ſinapis. 187.4.F.1.
Iris emplaſtra.& clyſt. 80.1.C.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum philoſophorum.200.2.C.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Succus cuc.aſi. 81.2.C.1.
Vide folio.145.146.2.

Scrpigini ficcæ conferunt.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Fumus terræ. 63.3.B.1.

Secundinam extrahentia. 139.2.
Antidotũ hæmagogũ Ni.203.1.A.2

Senſum ſubtiliant & vigorant.
Confe.ſecunda alcharif. 134.4.A.1.
Chebuli conditi. 141.4.F.1.

Senſum inſtrumenta mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Pilulæ alefanginæ. 174.2.D.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 177.3.F.1.
Pilulæ aggregatiuæ. 175.1.D.1.
Pilulæ lucis maiores. 177.1.D.1.
Pilulæ lucis minores. 177.2.C.1.
Sene. 86.2.B.1.
Salgemma. 87.2.C.1.

Senſus acuit.
Aloe præparatum. 52.1.C.1.

Serpentes fugant.
Serpentaria. 94.1.B.1.

Senibus, & frigidis natura conferunt.
Diambra. 117.2.C.1.
Decoctio alhaſce. 166.1.A.1.
Syrupus de praſio. 159.3.H.1.
Syrupus de calamento. 159.4.F.1.

Syncopi conferunt.
Aromaticum muſcatum. 115.4.F.1.
Confectio alchermes. 106.4.H.1.
Confectio de xyloaloes. 108.1.C.1.
Confectio de acetoſa. 121.3.F.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Poma condita. 142.4.F.1.
Rob de pirii. 164.4.E.1.
Syrupus de pomis. 149.4.G.1.
Syrupus acetoſus de prunis. 154.1.D.1.
Trochiſci de ligno aloes.171.4.G.1.
Vide folio.40.2.

Synochæ conferunt.
Diaprunis Nicolai. 206.3.E.2.

Siti vehementi laborioſæ,& æſtuoſæ conferunt.
Anguria. 163.2.B.2.
Mucilago ſeminum citoniorum in ore retenta. 163.2.B.2.
Mucilago pſyllĩ in ore retenta. 163.2.B.2.
Mucilago draganti in ore retenta. 163.2.B.2.
Mucilago.ſ.melonum. 163.2.B.2.
Pſyllium. 67.4.E.1.
Præputia vitis maſticata.163.2.B.2
Pruna in aqua frigida infuſa. 163.2.B.2.
Syrupus de acreſta. 151.2.D.1.
Syr.acetoſus de pomis. 154.1.D.1.
Syrupus acetoſus de teremabin. 154.3.F.1.
Sebeſten in aqua frigida infuſa. 163.2.B.2.
Tamarindi in ore retẽti. 163.2.B.2.
Zuccarum candum. 163.2.B.2.

Sitim inducunt.
Epithymum. 65.1.C.1.
Scammonea. 72.1.C.1.

Sitim ſedant & extinguunt.
Alxyracoſtum. 139.4.F.1.
Aqua mellis. 135.4.F.1.
Caſia. 56.4.E.1.
Confectio de acetoſa. 121.3.F.1.
Cryſtallum in aqua infrigidatum. 163.2.B.2.
Electarium de perſicis. 120.4.H.1.
Iuleb roſatum. 148.3.H.1.
Limonum carnes. 163.2.B.2.
Manna. 58.1.A.1.
Mirobalani emblici. 55.2.D.1.
Medulla.ſe.cõſum frigi. 163.2.B.2.
Perſicca condita. 142.4.G.1.
Portulaca maſticata. 163.2.B.2.
Rob de ribes. 164.1.A.1.
Rob de acreſia. 164.2.C.1.
Rob de berberis. 164.3.E.1.
Rob de ſumach. 164.3.F.1.
Rob de granatis. 164.4.G.1.
Rob de moris ſemi. 164.3.G.1.
Radix liquiritiæ. 163.2.B.2.
Syrupus de perſicis. 150.2.A.1.
Syr.acet. cũ ſucco fru. 153.4.F.1.
Syr. de acetoſitate citri. 151.1.B.1.
Syr.acetoſus de pomis. 154.1.C.1.
Syru.acet.de cytoniis. 154.1.B.1.
Syrupus de prunis. 150.3.F.1.
Syrup. de cannis. 154.4.G.1.
Syrupus de portulaca. 154.4.H.1.
Trochiſci de berberis. 170.1.A.1.
Triphera perſica. 134.3.F.1.
Trochilci de camphora.169.2.A.1.
Trochiſci de ſpodio cũ ſe.169.4.E.1 ceto. Vide fol.163.2.
Trochiſci de ſandalis. 171.2.D.1.
Violę. 61.2.A.1.
Vnguentum roſatum. 183.1.A.1.
Zuccarum violatum. 144.3.F.1.
Vide folio.43.69.2.

Singultui vehementi frigido vel acetoſo vel ventoſo conferunt.
Ariſtolochia. 97.1.B.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Diacalamentũ deſc.Gal.118.3.G.1.
Confectio Philonĩ inuentione prima. 127.3.H.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Syrupus calamẽti. 159.4.F.1.
Vide fol.47.74.2.

Sinanchiæ conferunt.
Sal omne. 87.2.C.1.
Violæ. 61.2.A.1.
Vide fol. 24.2.

Somnum prouocant,& inducunt.
Anethum. 66.1.B.2.
Aqua roſata. 59.4.F.1.
Armel. 66.1.B.2.
Amomum. 66.1.B.2.
Crocus. 66.1.B.2.
Diapapauer Nicolai. 209.2.A.2.
Flores amygdalarum. 66.1.B.2.
Gallia. 66.1.B.2.
Myrrha. 66.1.B.2.
Marmacur.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Oleum de ireos. 195.4.E.1.
Oleum de ranis. 199.2.D.1.
Oleum anethinum. 195.2.B.1.
Oleum de papauere. 196.1.A.1.
Oleum mandragoræ. 196.3.F.1.
Vſnea. 66.1.B.2.
Violæ. 61.2.A.1.
Vinum parum nouum. 66.1.B.2.
Zizania. 66.1.B.2.
Vide fol.66.2.

Somni profunditatis remedia fol.162.2.

Solidæ calidæ conferunt.
Cærotum vltimum. 183.3.G.1.
Pſyllium. 67.4.E.1.
Vide fol.2.2.

Sodam calidam purgant.
Cõfectio electarĩ roſ. 139.2.C.1.
Violæ. 61.2.A.1.

Sodæ frigidæ conferunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Elleb.niger. 99.3.F.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Trochiſci de ſcammonea.72.1.C.1.
Vide fol.34.5.2.

Serpiginem curant.
Oleum de ouis. 199.4.E.1.
Oleum de iunipero. 200.1.A.1.
Oleum de fraxino. 200.2.A.1.
Syr. de ſumoter. maior. 158.4.E.1.

Sodam antiquam purgant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Lupulus ſeu volubilis. 70.1.B.1.
Pilulæ alandahal. 177.4.G.1.

Spaſmo

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1079 sur 1089

Spaſmo conferunt.
Cærotum diapente. 185.3.E.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Ben emplaſtratum. 84.1.B.1.
Oleum de ſe.lini. 194.1.B.1.
Oleum de ben. 192.3.G.1.
Oleum de croco. 198.2.B.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleū de lap de gagatis. 200.2.A.1.
Pilulæ de ſerapino. 178.4.F.1.
Syrupus ſtœchados. 160.4.G.1.
Vnguentum de bdellio. 183.4.G.1.
Vnguentum ad illud. ibid.
Spaſmo humido conferunt.
Oleum ireos. 195.4.E.1
Solutionem fortem ſedant.
Electarium de ſorbis. 121.4.H.1.
Rob de ribes. 164.1.A.1.
Solutioni cholericę conferunt.
Diacodion Nicolai. 209.2.B.2.
Rob de ſumach. 164.3.F.1.
Rob de granatis. 164.4.G.1.
Rob de moris de ſeni. 164.3.G.1.
Sperma minuit.
Alſebram. 93.1.B.1.
Agnus caſtus. 122.2.B.2.
Acetoſa. 122.2.B.2.
Calamentum mōtanum. 122.2.B.2.
Coriandrum. 122.2.B.2.
Camphora. 122.2.B.2.
Iuſquiamus. 122.2.B.2.
Opium. 122.2.B.2.
Lentæ. 122.2.B.2.
Menta. 122.2.B.2.
Rutha. 122.2.B.2.
Radix neupharis. 122.2.B.2.
Sal omne. 87.2.C.1.
Sumach. 122.2.B.2.
Semen lactucæ. 122.2.B.2.
Semen nupharis. 122.2.B.2.
Solatrum. 122.2.B.2.
Sperma multiplicant.
Aſſarum. 69.1.C.1.
Cæpe dulce. 122.2.B.2.
Carthamus. 83.3.F.1.
Confectio teſtic. vulpis. 111.4.H.1.
Cicera. 122.2.B.2.
Eruca. 122.2.H.2.
Faba. 122.2.B.2.
Grana pini. 122.2.B.2.
Hermodactylus. 78.4.E.1.
Oleum amygdalarū dul. 191.4.
Oleum de nuce indica. 193.1.A.1.
Oleum de granis ſeſami. 193.4.H.1.
Oleum de ſemine lini. 193.4.G.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Sonchus. 122.2.B.2.
Semen lini. 122.2.B.2.
Teſticuli vulpis. 122.2.B.2.
Sputum groſſum ſubtiliat.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Spinas corpori infixas quamuis profundæ ſint extrahunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Emplaſtrū de fermento. 188.1.D.1.
Emplaſtrum apoſtolicon Nicolai. 212.4.H.2.
Feſcera. 95.1.D.1.
Splenem mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Sene. 86.2.B.1.
Splenis ægritudines eradicant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Diacurcuma magna. 124.1.A.1.
Lapis ſtellatus. 85.2.D.1.
Oleum nardinnm. 196.4.H.1.
Oleum de euphorbio. 198.4.E.1.
Vide folio. 40.2.
Spleneticis conferunt.
Syrupus de calamento. Fi59.4..1.
Splenis doloribus & opilationibus conferunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Agaricus. 74.2.B.1.
Athanaſia. 129.1.C.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Emplaſtrum de ſtercore mulæ & cubus. 68.1.A.2.
Iris. 80.1.B.1.
Hyſſ. cerotū deſc. Gal. 180.3.H.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptio. philagrij. 180.4.G.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Pauli. 181.1.B.1.
Oleum ireos. 195.4.E.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Syrupus diarhodon. 157.4.H.1.
Secaniabin de radicibus. 157.1.D.1.
Secaniabin de cheyſim. 157.4.E.1.
Throchiſci de eupatorio. 170.2.B.1
Vide fol.87.2.
Splenis inflationi & craſſitiei cōferunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aqua lactis. 58.4.G.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Emplaſtrū de fermento. 188.1.D.1.
Emplaſtrum Oribaſij. 189.2.B.1.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1.
Opopanax empl. 80.4.G.1.
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Splenis apoſtemata & lapidoſitatem reſoluunt.
Emplaſtrum cæroneum Nico. 213.4.G.2.
Emplaſtrum diachylon. 186.1.D.1
Iris. 80.1.B.1.
Oleum de ben. 82.1.C.1.
Oleum philoſophorū. 200.2.C.1.
Vnguentum artanitæ paruum. 182.3.H.1.
Splenis ſcirrho conferentia. fol.191.2.
Antidotum hæmagogum Nico. 293.1.A.2.
Splenis apoſtema & duritiem reſoluūt.
Aſſarum. 69.1.C.1.
Agaricus. 74.2.B.1.
Artanita. 96.2.C.1.
Diaſulphur. 129.3.G.1.
Diachylon commune. 186.1.D.1.
Ben emplaſtratum. 84.1.B.1.
Emplaſtrum de meliloto. 189.3.F.1.
Emplaſtrū andromachi. 187.2.D.1.
Iris. 80.1.B.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Gale. 180.3.G.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Phylagrij. 180.4.G.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Pauli. 181.1.B.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Democriti. 185.1.D.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Oleum philoſophorū. 200.2.C.1.
Oleum ceroneum Nic.
Opopanax emplaſtr. 90.4.H.1.
Oxymel de floribus aut ſeminibus geneſtræ. 98.1.D.1.
Polypodium. 76.3.E.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Secaniabin de calamēto. 157.4.F.1.
Trochiſci de capparibus. 172.1.A.1.
Vide fol.87.2.
Splenis oppilationes aperiūt et purgāt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Aſſarum. 69.1.C.1.
Artanita. 96.2.C.1.
Confectio alchelengi. 172.3.F.1.
Centaurea minor. 81.3.E.1.
Capillus Veneris. 67.3.F.1.
Decoctio ſtœcados. 63.1.F.1.
Decoctio cucu.afini. 91.2.C.2.
Decoctio de eupatorio. 166.2.B.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Ben emplaſtratum. 84.1.B.1.
Iris. 80.1.B.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Pilulæ de rauedſeni. 175.3.G.1.
Pilulæ febeliæ. 179.4.E.1.
Pilulæ indæ. 176.1.B.1.
Succus cuc.afinini. 81.2.F.1.
Syr.acet. de radicibus. 153.2.C.1.
Syrupus vrſonis. Vide fol.81.2.
Trochiſci de eupatorio. 170.2.B.1.
Trochiſci de lacca. 170.3.G.1.
Vide fol.46.87.2.
Splenis apoſtematibus conferunt.
Feſcera emplaſtrata. 95.1.D.1.
Iris. 80.1.B.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Oxymel de feſcera. 95.1.D.1.
Trochiſci de eupatorio. 170.2.B.1.
Vide fol.88.2.
Splenis ventoſitates reſoluunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Trochiſci de capparibus. 172.1.A.1.
Sternutationem inducunt.
Aqua roſacea. 59.4.F.1.
Condiſi. 75.2.A.2.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Iris. 80.1.C.1.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Piper. 19.1.B.2.
Roſa. 59.4.F.1.
Vide fol.19.2.
Strangulationis remedia. 232.2.
Sterilitatis remedia. *fol.*135.2.
Stranguriam ſanat.
Antidotum hæmagogum Nico. 203.1.A.2
Vide fol.117.2.
Stupori confert.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Vide fol.10.2
Stomachum mundificant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aqua infuſionis roſarum. 59.4.F.1.
Caſia.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1080 sur 1089

Caſſa. 56.4.E.1.
Capillus veneris. 67.3.F.1.
Infuſio de hiera. 166.4.F.1.
Myrobalani citrini cõditi.54.2.B.1
Mirobalani chebuli cõditi.54.2.B.1
Pilulæ de turbith. 178.2.B.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 177.3.F.1.
Pilulæ aggregatiuæ mino.175.2.B.1
Rhabarbarum. 55.4.E.1.
Succus roſarum. 54.4.F.1.
Sal gemma. 87.2.C.1
Turbith confortatum. 73.2.D.1.
Vide folio.41.2.

Stomachi apoſtemata dura molliunt.

Emplaſtrum oxycroceum Nico. 214.1.D.2.
Emplaſtrum diachylon commune. 186.1.D.1.
Emplaſtrum Oribaſij. 189.2.B.1.
Emplaſtrum de meliloto.189.3.F.1
Allium emplaſtratum.
Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum. 189.1.C.1.
Ben emplaſtratum. 84.1.B.1.
Hyſſopus humida. 180.4.F.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Galeni. 180.3.G.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Philagrij. 180.4.G.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Pauli. 181.1.B.1.
Oleum maſticinum. 197.1.D.1.

Stomachi apoſtemata acuta reſoluunt.

Agaricus. 74.2.B.1.
Caſia. 56.4.E.1.

Stomachi duritiei conferunt.

Agaricus. 74.2.B.1.
Dachylon commune. 186.1.D.1.
Emplaſtrũ de meliloto. 189.3.F.1.
Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum. 189.1.C.1.
Hyſſopi cærotum deſcriptione Philagrij. 180.4.G.1
Hyſſopi cerotum deſcriptione Pauli. 181.1.B.1.

Stomachi ægritudines à phlegmate viſcoſo factis conferunt.

Confectio xyloaloes. 108.1.C.1.
Electariũ de aromatib⁹. 103.4.E.1.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.
Oxymel ſcilliticũ ſimplex. 163.2.C.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.

Stomachi ægritudines purgant.

Cõfectio electarij aicha.if.134.3.F.1
Confectio indi majoris. 135.2.C.1.
Confectio indi minoris. 136.1.C.1.
Hiera picra Gal. 130.1.C.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Pilulæ aleſanginæ. 174.2.D.1.
Pilulæ febrifugæ. 179.4.E.1.
Pilulæ aggregatiuæ. 175.1.D.1.
Pilulæ fœtidæ maiores. 176.2.F.1.
Pilulæ fœtidæ minores. 176.3.F.1.

Stomachi inflammationi conferunt.

Alxyracoſtum. 139.4.F.1.
Cærotum ſandalinum. 183.3.E.1.
Diarhodon Abbatis. 207.4.C.2.
Electariũ de Aromatib⁹. 102.4.E.1
Pilulæ agregatiuæ ma. 175.1.D.1.
Syrupus de ſucco acetoſæ.150.2.B.1.
Syrupus de acreſta. 151.2.D.1.
Syrupus acetoſus de ſuccis fructuum. 153.4.F.1.
Syrupus acetoſus de pomis deſcriptione noſtra. 154.2.D.1.
Syr.acetoſus de tereniabin.154.3.F.1
Trochiſci de ſpodio cum ſe. acetoſæ. 169.4.E.1.
Triaſandali Nicolai. 224.2.B.2.
Vnguentum roſatum. 183.1.A.1.
Vide fol.57.& inde.2.

Stomachi ardorem mitigant.

Aloe correctum. 52.1.C.1.
Confectio de acetoſa. 121.3.F.1.
Confectio de prunis. 121.4.E.1.
Electarium de perſicis. 120.4.H.1.
Iuleb roſatum. 148.3.H.1.
Mirobalani emblici. 55.1.D.1.
Syrupus de perſicis. 150.2.A.1.
Syrupus de portulacca. 154.4.H.1.
Suffuf diarhodon. 173.1.C.1.
Triphera perſica. 134.3.F.1.
Trochiſci de camphora. 199.2.A.1.
Trochiſci de ſandalis. 171.2.D.1.
Vide folio.40.2.

Stomacho calido conferunt.

Aqua roſata. 59.4.F.1.
Lupulus ſeu volubilis. 70.1.B.1.
Myrobalani. 54.1.B.1.
Oleum roſatum. 194.3.E.1.
Roſa. 59.4.F.1.
Rob de ribes. 164.1.A.1.
Rob de berberis. 164.3.E.1.
Rob de ſumach. 164.3.F.1.
Rob de moris de ſceni. 164.3.G.1.
Syrupus de ſucco acetoſæ.150.2.B.1
Syrupus acetoſus de ſuccis & aquis fruct. 153.4.H.1.

Stomachum calefaciunt.

Cærotũ ſtomatichũ Gal. 185.2.C.1.
Diacurcuma magna. 124.1.A.1.
Diatrion pipereon deſcr. Gale. 118.4.H.1.

Stomachum frigidum confortant.

Fumusterræ. 63.3.B.1.
Mellicratum conditum.161.2.A.1.
Syrupus de menta. 158.2.A.1.
Syrupus de thymo. 160.1.C.1.
Secaniabin de calamento.157.4.F.1.
Vide folio.58.2.

Stomachi digeſtionis malitię proſint.

Confectio de galanga. 113.4.H.1.
Theriaca diatefferon. 122.1.B.1.

Stomachum debilem confortant, & digeſtionem bonam faciunt.

Aromaticum roſatum. 115.1.C.1.
Aromaticum nardinum.116.2.D.1.
Aromaticum caryophyllatum. 116.1.C.1.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Aquã infuſionis roſarum. 59.4.F.1.
Aloe lotum. 52.1.B.1.
Confectio de xyloaloes. 108.1.C.1.
Confectiõ alchanzi. 126.4.E.1.
Confectio de cytoniis. 120.1.C.1.
Citonja condita. 142.2.C.1.
Citra condita. 142.4.H.1.
Cærotum Alexandri. 185.3.F.1.
Chebuli conditi. 141.4.F.1.
Decoctio alhaſce. 166.1.A.1.
Diacameron Nico. 205.4.B.2.
Electarium de aromatib.102.4.E.1.
Electarium de citro. 109.1.D.1.
Electariũ de granis myrti.118.3.E.1.
Electarium de perſicis. 120.4.H.1.
Electarium de ſorbis. 121.4.H.1.
Electarium ex inuentione noſtra. 126.2.A.1.
Emblici conditi. 142.1.D.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Emplaſtrum ſtomaticon.185.2.C.1.
Emplaſtrum diaphœnicõ.188.3.G.1
Emplaſtrũ de gallia. 187.1.C.1.
Empl.de fermento. 188.1.D.1.
Hieralogodion Rufft. 227.2.D.2.
Mirobalani. 54.2.B.1.
Mellicratum de citro. 161.3.H.1.
Mellicratum de bugloſſa.161.4.H.1
Mellicratum de citoniis.162.2.C.1
Oleum de ſtinco. 193.3.G.1.
Oleum de citoniis. 196.2.B.1.
Oleum maluinum.
Oleum coſtinum. 197.2.D.1.
Oleum maſtichinum. 197.1.D.1.
Oleum myrtillinum. 196.2.D.1.
Oleum de ſampſuco. 197.3.H.1.
Pira condita. 142.3.H.1.
Perſica condita. 142.4.G.1.
Pilulæ alephanginæ. 174.2.D.1.
Pilulæ ſtomatichæ. 177.3.F.1.
Pilulæ diarhodon. 178.1.D.1.
Pilulæ aggreg.minores. 175.2.B.1.
Rhabarbarum. 54.4.F.
Rob de piris. 164.4.E.1.
Rob de citoniis. 164.3.H.1.
Rob de pomis. 164.3.H.1.
Rob de granatis. 164.4.G.1.
Rob de fructibus. 164.4.H.1.
Rob de agreſta. 164.2.C.1.
Syrupus de piris. 150.1.A.1.
Syrupus de citoniis. 154.1.B.1.
Syrup⁹ de corticib.citri.150.4.G.1.
Syrupus de granis myrti.151.3.H.1.
Syrupus de albelà. 151.4.H.1.
Syru aceto.de cytonis. 154.1.B.1.
Syr.ace.de pomis. 154.1.C.1.
Syru.de abſinthio. 158.3.E.1.
Syr.de fumoterræ maior.158.4.E.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Suffuf de ligno aloes. 172.4.F.1.
Suffuf aromaticum. 173.1.C.1.
Suffuf diarhodon. 173.1.A.1.
Trochiſci de abſinthio. 170.1.D.1.
Triphera Gal. 123.2.B.1.
Trochi. de gallia febellia. 168.1.B.1.
Troch. de gallia magna.168.4.G.1.
Trochiſci de roſis. 168.3.H.1.
Trochiſci ramich. 169.1.A.1.
Zuccharum roſatum. 144.2.A.1.
Vide folio.61.2.

Somachi indigeſtionem & dolorem tollit.

Antidotũ hæmagogũ Ni.203.1.A.2
Triphera ſarracenica. 122.4.F.1.
Vide folio.42.2.

Stomachi dolori à frigiditate facto conferunt.

Agaricus. 74.2.B.1.
Athanaſia magna. 129.1.C.1.
Confectio anacardina. 127.1.D.1.
Confectio philagrij inuentione prima. 127.3.H.1.

Eupa-

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1081 sur 1089

Eupatorium. 64.1.D.1.
Emplaſtrum de ficubus & ſtercore mulæ.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Phylagrij. 180.4.G.1.
Hyſſopi cerotum deſcriptione Pauli. 181.1.B.1.
Muſa ænea. 216.3.G.2.
Oleum de cherua. 192.4.G.1.
Oleum de chartamo. 192.4.G.1.
Pilulæ alephanginæ. 174.2.D.1.
Vide fol.61.2.

Stomachi dolorem à ventoſitate factum deſtruit.
Emplaſtrum ex pane calido & oleo & melle factum.
Ius galli. 69.3.E.1.

Stomachi vētoſitates craſſas expellūt.
Conf. electuarij de citro.109.1.D.1.
Conſe. de galanga. 113.4.H.1.
Conſe. philonij prima. 127.3.H.1.
Confectio de gingibere.143.4.H.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Diacurcuma maior. 124.1.A.1.
Diacurcuma minor. 124.3.F.1.
Diamoruſion. 124.3.G.1.
Secacul conditum. 143.3.F.1.
Triphera muſcata. 123.1.B.1.

Stomachi oppilationes aperiunt.
Aqua infuſionis roſarum.59.4.F.1.
Syrupus de eupatorio. 160.2.A.1.
Secaniabin de radicibus.157.1.D.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Trochiſci de abſinthio. 170.1.D.1.

Stomachi dolori colico conferunt.
Oleum laurinum. 193.2.B.1

Stomachi defectioni cōferētia. fo.105.2.

Stomachi dolori & eius punctura à caliditate & acuitate factis cōferunt.
Aloe correctum. 52.1.B.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Baurach. 87.4.F.1.
Confectio diarhodon. 168.2.C.1.
Infuſio de hiera. 166.3.E.1.
Pilulæ alephanginæ. 174.2.D.1.
Sal gemma. 87.2.C.1.
Rhabarbarum. 54.4.F.1.
Vide fol.39.2.

Stomachi lubricitati confert.
Suffuf de granis myrti. 173.2.B.1
Vide fol.71.2.

Stomachi humiditatem & molliciem corrigunt.
Aromaticū roſatū maius.115.1.C.1.
Aromaticum caryophyllatum. folio 116.1.C.1.
Cōfectio de cīnamomo.117.4.G.1.
Cōfectio elect. indi maio. 135.2.C.1
Cōſe. electarij indi min. 136.1.C.1
Diamoruſion. 124.3.G.1.
Diacurcuma maior. 124.1.A.1.
Diacurcuma minor. 124.3.F.1.
Emblici conditi. 142.1.D.1.
Triphera ſarrac. magna. 122.4.F.1
Trochiſci diarhodon. 168.2.C.1.

Stomachum à phlegmate crudo mundificant.
Dianiſum. 117.2.A.1.
Emplaſtrum relatum ad Ariſtarchum. 189.1.C.1.
Mirobalani emblici. 55.1.D.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Suffuf diarhodon. 173.1.A.1.

Stomachi putrefactiones abſtergunt & corrigunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Acetum ſcilliticum. 162.4.F.1.
Myrobalani emblici. 55.1.D.1.
Trochiſci de roſis. 168.3.H.1.
Trochiſci ad fœtorem oris. Vide fol.40.2.

Stomachi lienteriæ conferentia. 105.2.

Sudoris multitudinem prohibent.
Oleum de citoniis. 196.2.B.1.
Roſata nouella Nicolai. 220.4.E.2.
Vide folio.163.

Sudorem prouocant.
Artanita. 96.1.C.1.
Oleum anethinum. 195.1.B.1.
Oleum de aſaro. 69.1.C.1.

Sudoris odorem bonum facit.
Aromaticum nardinum.116.2.D.1.
Myrobalani. 54.2.B.1.

Superfluitates à toto corpore educit.
Electarium eleſcof. 138.1.B.1.

Suffocationi conferunt.
Confectio de ſucco nucū.147.1.B.1
Diamoron. 146.4.F.1.
Diamoron Nicolai. 205.4.D.2.

Subuerſioni conferentia. 74.2.

Subeth conferunt.
Clyſteria acuta. 162.7.G.2.
Extremorum ligaturæ doloroſæ. 162.4.H.2.
Extremorum fomentatio cum decoctione vrticæ & calamenti. 162.4.G.2.
Trochiſci de ſcammonea. 72.1.C.1.
Ventoſæ inter ſpatulas & ſpondiles. 162.4.G.2.
Vide fol.162.2.

Surditati conferunt.
Decoctio abſinthij. 62.2.A.1.
Oleū amygdalarū amar.192.1.C.1.
Oleum de cucu. aſini. 198.1.B.1.
Oleum de ben. 192.3.H.1.
Succus ſerpentariæ. 94.1.B.1.
Vide fol.17.2.

Teſticulorum affectorum remedia. 121.2.

Tetano conferunt.
Oleū de lapide gagatis. 200.2.A.1.

Tenaſmons remedia. 104. & inde. 2.
Anethi decoctio clyſterizata. 104.2.B.2.
Oleum ſeſaminum calefactum & cū aqua alteæ aut vino dulci clyſteri zatum & diu retētū. 104.2.B.2.

Tibiarum malo mortuo conferunt.
Oleum de fraxino. 200.2.A.1.
Oleum de iunipero. 200.1.A.1.
Vnguentū alpheſericon.184.4.H.1.

Timori conferunt.
Epithymum. 65.1.D.1.
Stœchas. 63.1.F.1.

Torturæ ſuperfluitates humorum craſſorum & viſcoſorum purgant.
Artanita. 96.2.C.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Hiera Ruffi. 227.2.D.97.3.E.2.

Triſtitiam remouent.
Confectio de muſco. 109.3.C.1.
Myrobalani nigri. 54.2.B.1.
Sene. 86.2.B.1.

Triſtitiæ & ſolicitudini proſunt.
Confectio alchermes. 106.4.H.1.
Diamargariton Nicolai.105.2.D.2.
Dianthos. 206.1.C.2.
Electarium de gemmis. 105.1.D.1.

Tremori conferunt.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.
Euphorbium. 90.2.C.1.
Myrobalani nigri. 54.2.B.1.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum philoſophorū. 200.2.C.1.
Oleū de lapide gagate. 200.2.A.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Syrupus ſtœcados. 160.4.G.1.
Vide folio.10.2.

Tremorem purgant.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.

Tuſſi diuturnæ conferunt.
Athanaſia magna. 129.1.C.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Dianiſum. 117.2.A.1.
Diapenidion Nicolai. 208.1.B.2.
Hyſſopus. 66.2.G.1.
Vide fol.29.2.

Tuſſim antiquam remouent & humores craſſos ſubtiliant.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Loch ad aſthma. 148.1.C.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Suffuf ad illud. 173.4.F.1.

Tuſſim antiquam purgant.
Pilulæ de agarico. 178.1.A.1.

Tuſſi antiquæ & ei quī habet pectus ſanioſum conferunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Diaſulphur. 129.3.G.1.
Loch de pino. 145.3.E.1.
Loch ſanum & expertū. 147.3.E.1.
Succus ireos. 80.1.B.1.
Syrupus de granis myrti.151.3.H.1.
Syrupus de liquiritia. 159.1.C.1.
Syrupus de praſio. 159.3.H.1.
Syrupus de calamento. 159.4.F.1.
Syrupus de prunis. 150.3.F.1.
Syrupus de granatis. 158.3.G.1.
Syrupus de iuiubis. 155.2.B.1.
Syrupus de hyſſopo. 159.3.E.1.
Vide fol.29.2.

Tuſſi calidæ conferunt.
Iuleb violatum. 149.1.A.1.
Loch de papauere. 145.4.E.1.
Loch ad caliditatem. 147.4.E.1.
Loch aliud noſtrum. 147.4.G.1.
Syrpuus violatus. 155.1.C.1.
Syrupus cōferēs catarrh. 154.4.F.1
Vide fol.29.

Tuſſi humidæ conferunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Aqua mellis. 135.4.F.1.
Acharistum Nicolai. 201.3.E.2.
Diacameron Nicolai. 205.4.B.2.

Feſcera

Fescera. 95.1.C.1.
Succus ireos. 80.1.C.1.
Sarcocolla. 89.1.C.1.
Vide folio 30.2.

Tussi siccæ conferunt.
Hyssopus. 66.2.G.1.
Syrupus acetosus. 153.1.C.1.
Syrupus de tereniabin. 154.3.F.1.
Syrupus de papauere. 155.2.D.1.
Vide folio 29.2.

Tussim siccam leniunt.
Loch de amygdalis. 184.1.D.1.
Loch bonum. 148.1.A.1.

Tussi quæ non finit patientes dormire conferunt.
Syrupus papaueris. 155.2.D.1.

Tussi catarrhali conferunt.
Pilulæ ad omnes morbos catarrhi. 178.3.H.1.

Tussis cuiuslibet remedia. 29.159.2.

Tumores à caliditate factos maturant & resoluunt.
Empl.diachylon parũ. 186.3.H.1

Tumoribus sanguinolentis conferunt.
Blanca Nicolai. 203.2.D.2.

Variolas apparere facientia. 175.2.D.2.

Variolarũ vestigia eradican. 176.1.B.2.
Aqua hordei. 176.1.B.2.
Aristolochia. 176.1.B.2.
Albumen oui. 176.1.B.2.
Amygdalæ dul.& ama. 176.1.B.2.
Adeps asini cũ oleo ros. 176.1.B.2.
Cortices melonis siccati. 176.1.B.2.
Creta. 176.1.B.2.
Lutum lythargyrum. 176.1.B.2.
Lupini. 176.1.B.2.
Milium. 176.1.B.2.
Oleum de liliis. 176.1.B.2.
Oleum de nisticis. 176.1.B.2.
Ossa antiqua adusta. 176.1.B.2.
Panicum. 176.1.B.2.
Radices arundinum. 176.1.B.2.
Rizum ablutum. 176.1.B.2.
Sarcocolla. 176.1.B.2.
Semina melonis. 176.1.B.2.
Spuma maris. 176.1.B.2.
Vide folio 176.2.

Variolarum remedia. 174.186.1.D.2.

Varicum remedia. 150.4.F.2.

Vertigini conferunt. 1.B.17.2.
Agaricus. 74.2.B.1.
Acetum scilliticum. 162.4.F.1.
Confectio de musco. 109.3.C.1.
Confectio alfescera. 139.3.G.1.
Diaprasin Nicolai. 206.4.G.2.
Epithymum. 65.1.D.1.
Fescera. 95.1.C.1.
Iapis armenus. 84.4.H.1.
Oxymel scilliticũ simplex. 163.2.C.1.
Oxymel scilliticũ cõpo. 163.3.F.1.
Sal gemma. 87.2.C.1.
Stœchas. 63.1.F.1.
Syru.de acetositate citri. 151.1.B.1.
Syr.acetosus de prunis. 154.1.D.1.
Vide folio 5.

Vertiginem purgant.
Colocynthis. 75.3.E.1.
Confectio hamech. 139.1.A.1.
Elleborus niger. 99.3.F.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Hieralogodion Ruffi. 227.3.D.2.
Scilla. 77.3.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.

Vertiginem à fumis cholericis factam purgant.
Confectio de psyllio. 137.2.C.1.
Confectio electarij rosati. 139.2.C.1

Vertigini sanguineæ cõferũt. 5.1.B.6.2.
Balneum dulce.
Phlebotomia cephalicæ.
Fricatio tibiarum.
Scarificatio in cartilaginibus auriũ.
Vẽtosæ ĩ nucha & cruribus positæ.

Veneno resistunt.
Diasulphur. 129.3.G.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Syrupus de agresta. 151.2.D.1.
Theriaca diatesseron. 122.1.B.1.
Theriaca magna Galeni. 222.1.A.2.

Venenis frigidis confert.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.

Venenosorum morsibus resistunt.
Confectio de asa. 126.4.H.1.
Cæpe coctum & cum melle emplastratum.
Diasulphur. 129.3.G.1.
Fescera emplastrata. 95.2.A.1.
Mithridatum Nicolai. 215.2.B.2.
Theriaca magna Gal.Ni. 222.1.A.2.
Theriaca diatesseron Nic. 223.3.H.2

Ventositates attenuant dissoluunt & carminant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Aromaticũ caryophyll. 116.1.C.1.
Aromaticum nardinum. 116.2.D.1.
Antidotũ hæmagogũ Ni. 203.1.A.2
Confectio Alchanzi. 126.4.E.1.
Confectio electarij ex inuentione nostra. 126.2.A.1.
Confectio hieralogodion Ruffi. folio 227.2.D.2.
Confe.electarij indi ma. 135.2.C.1.
Confe.electarij indi mi. 136.1.C.1.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Dianisum. 117.2.A.1.
Empl.relatum ad Arist. 189.1.C.1.
Hyssopus. 66.3.G.1.
Ius galli cum anetho. 69.3.E.1.
Opopanax. 90.4.F.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum amyg.amararum. 192.1.C.1.
Oleum nucum. 192.2.A.1.
Oleum de cherua. 192.4.G.1.
Oleum de enula. 196.3.G.1.
Serapinum. 89.4.E.1.
Suffuf aromaticum. 173.1.C.1.
Syrupus vrsonis. 80.2.C.2.
Triphera Gale. 123.2.B.1.
Triphera muscata. 123.1.B.1.
Triphera sarracenica ma. 122.4.F.1.

Ventositates à toto corpore expellit.
Electa de ligno aloes. 108.1.C.1.

Ventris dolorem ex multa humiditate phlegmatica cruda dependentem remouent.
Centaurea. 82.3.E.1.
Capillus veneris. 67.3.F.1.
Confectio anacardina. 127.1.D.1.
Diacyminum 117.1.A.1.
Diatrionpipereon descriptio Galeni. 118.4.H.1.
Grana lauri puluerizata. 47.2.D.2.
Scordeon. 47.2.D.2.
Serapinum. 89.4.E.1.
Vide fol.47.2.

Ventris dolori conferentia. 162.4.E.2.

Ventrem leniunt & lubricant.
Casia. 56.4.E.1.
Manna. 58.1.A.1.
Psyllium. 67.4.E.1.
Trochisci aneti.
Zuccarum violatum. 144.3.F.1.

Ventrem mundificant.
Capillus Veneris. 67.3.F.1.

Ventris fluxum retinent.
Citonia condita. 142.2.C.1.
Confectio de citoniis. 120.1.C.1.
Psyllium frixum. 67.4.E.1.
Syrupus ds albelach. 151.4.H.1.
Syrupus de menta. 158.2.A.1.
Vide folio 47.98.2.

Ventris fluxum cholericum stringunt.
Electarium de fructibus. 121.2.C.1.
Syrupus acetosus de succis fructuum. 153.4.F.1.
Trochisci de spodio cum semiace. 169.4.E.1.

Ventris fluxum assiduum & chatarralem abscindunt.
Confectio electarij ex inuentione nostra. 126.2.A.1.
Emplastrum de gallia. 187.1.C.1.

Ventris fluxui antiquo conferunt.
Athanasia magna. 129.1.C.1.
Confectio de storace. 129.4.G.1.
Diacodion Nicolai. 209.2.B.2.
Vide fol.97.& inde.

Ventris solutionem sedant.
Mellicratum de citoniis. 162.2.C.1.
Miua citoniorum simplex. ibid.
Rob de fructibus. 164.4.H.1.
Trochisci de berberis. 170.1.A.1.
Vide fol.40.2.

Ventrem ab operatione catartici superflue solutum stringunt.
Empl.de gallia secũdũ. 187.2.B.1.
Emplastrum confortatiuum stomachi. 186.4.H.1.

Vesicam mundificantia. 112.2.
Antidotũ hęmagogũ Ni. 203.1.A.2
Benedicta Nicolai. 204.2.A.2.

Vesicæ doloribus conferunt.
Diamorusion. 124.3.G.1.
Diacurcuma maior. 124.1.A.1.
Diacurcuma minor. 124.3.F.1.
Grana lauri emplastrata.
Oleum de cheyri. 195.4.H.1.
Oleum nardinum. 196.4.H.1.
Oleum de assa. 165.2.B.2.
Oleum de piperibus. 198.2.E.1.
Oleum philosophorum. 200.2.C.1.
Vide fol.114.2.

Vesicæ debilitati conferentia. 114.2.

Vesicæ dislocationi conferentia. 113.2.

Vesicæ duritiei confert.
Hyss.cærotũ descr.Demo. 185.1.D.1

Vesicæ

Veſicæ ardori confert.
Oleum amygd.dulcium.191.4.F.1.
Veſicæ vlcerationi conferunt.
Oxymel ſimplex. 156.3.F.1.
Trochiſci alchechengi. 172.3.F.1.
Veſicæ lapidem frangunt.
Antidotū hęmagogū Ni.203.1.A.2
Dialacca maior. 124.4.F.1.
Dialacca minor. 125.2.C.1.
Philanthropos Nicolai. 214.2.B.2.
Geneſtra. 98.1.D.1.
Oleū de nucleis ceraſorū.193.1.B.1.
Oleū de granis ci tranguli.193.1.D.1
Oleum de ſcorpionibus.199.1.D.1.
Oleum philoſophorum.200.2.C.1.
Vide fol.111.112.2.
Veſicam calefaciunt.
Oleum de lilio. 195.3.F.1.
Oleum de enula. 196.3.G.1.
Venarum orificia aperiunt.
Aloe. 51.4.H.1.
Alſebram. 92.4.D.1.
Colocynthis. 75.2.B.2.
Centaurea. 82.3.E.1.
Cucumer aſininus. 81.2.A.1.
Oleum philoſophorū. 200.2.C.1.
Volubilis magna. 70.1.B.1.
Venarum aquoſitatem educunt.
Abſinthium. 62.1.D.1.
Venas à cholera mundificant.
Abſinthium. 62.1.D.1
Aqua infuſionis roſarum.59.4.F.1.
Succus roſarum. 59.4.F.1.
Vermes occidunt.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Apij ſemen.
Aqua lupinorum.
Adameſte grana.
Baurach. 87.4.F.1.
Cameleonis radix.
Centaurea. 82.3.E.1.
Carui.
Cappares.
Calcanthum.
Calamenthum ſylueſtre.
Electarium de abſinthio.62.2.A.1.
Enulæ radix.
Mezereon. 92.4.G.1.
Macis.
Naſturtium.
Nux indica antiqua.
Vide fol.96.91.2.
Vermes educunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Abſinthium. 62.2.A.1.
Baurach. 87.4.F.1.
Centaurea. 82.3.F.1.
Electarium de abſinthio.62.2.A.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Mezereon. 91.4.G.1.
Vide fol.96.97.2.
Viſum conſeruat.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Viſus debilitati conferunt.
Caput purgiū de artanita.96.2.C.1
Elleb.niger pulerizatus.99.3.F.1.
Vide fol.15.2.
Viſum augent.
Aloe præparatum cum ſucco fœniculi. 52.1.C.1.
Hyſſopus. 66.3.G.1.
Opopanax. 90.4.G.1.
Sene. 86.2.B.1.
Viſus obſcuritatem purgant.
Myrobalani chebuli. 54.2.B.1.
Pilulæ de hiera. 180.2.A.1.
Pilulæ ſine quibus Nic. 219.4.E.2.
Serapinum. 89.4.E.1.
Viſum poſt purgationem deperditum recuperant. 42.diffuſe.2.
Aloe. 52.1.C.1.
Balneum dulce.
Collyrium de fellibus.
Coriandrum.
Cytonia.
Decoctio abſinthij. 62.2.A.1.
Fel alcubugi.
Fel eritij.
Fel aquilæ. 15.4.F.2.
Fel capræ.
Frictiones tibiarum.
Infuſio hieræ. 166.3.E.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1.
Pilulæ cochiæ. 220.3.G.2.
Pilulæ de hiera Hermetis.
Pilulæ de ſpeciebus.
Somnus.
Succus fœniculi.
Succus cœlidoniæ.
Viſum à fumis cholericis deperditum recuperat.
Triphera perſica. 134.3.F.1.
Viſcera confortant.
Aromaticum nardinum.116.2.D.1.
Confectio electarij ex inuentione noſtra. 126.2.A.1.
Diacoſtum. 125.3.G.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Epithymum. 65.1.D.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Myrobalani. 54.2.B.1.
Mellicratū de cytoniis. 162.2.C.1.
Stœchas. 63.1.F.1.
Syr.de granis myrthi. 151.3.H.1.
Zuccarum roſatum. 144.2.A.1.
Viſcera lauant mundificant & abſtergunt.
Aqua mellis. 135.4.F.1.
Electarium eleſcoſ. 138.1.B.1.
Elleborus niger. 99.3.E.1.
Iris. 80.1.B.1.
Viſcerum putrefactionem remouet.
Triph.ſaracenica magna.122.4.F.1.
Viſcerum mollificationi conferunt.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Syrupus de abſinthio. 158.3.E.1.
Zuccarum roſatum. 144.2.A.1.
Viſcera laxata coadunant.
Myrobalani. 54.2.B.1.
Viſcerum dolorem purgant.
Agaricus. 74.2.B.1.
Eupatorium. 64.1.D.1.
Hiera Hermetis. 131.2.B.1.
Vide fol.46.2.
Viſcerum dolorem à ventoſitate factum ſedant.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Confectio de ſeminibus.119.4.E.1.
Diacoſtū ex inuē.prima.125.3.G.1.
Oleum laurinum. 193.2.B.1.
Vide fol.46.2.
Viſcerum ventoſitate diſſoluunt.
Diacyminum. 117.1.A.1.
Dianiſum. 117.2.A.1.
Decoctio alhaſce. 166.1.A.1.
Viſcerum humiditatem deſiccat.
Aromaticum roſarum. 115.1.C.1.
Viſcerum lubricitati & ſolutioni propter malitiam digeſtionis conferunt.
Dialacca maior. 124.4.F.1.
Dialacca minor. 125.2.C.1.
Elect.de granis myrti. 118.3.E.1.
Trochiſci ramich. 169.1.A.1.
Viſcerum debilitati à cauſa frigida confert.
Empl.de gallia primū. 187.1.C.1.
Viſcerū debilitati à cauſa calida conf.
Empl.de gallia aliud. 187.2.B.1.
Viſcera frigida habentibus conferunt.
Empl.relatū ad Ariſt. 189.1.C.1.
Oleum ruthæ. 196.4.F.1.
Syrupus calamenthi. 159.4.F.1.
Viſcerum inflammationi confert.
Empl.de fermento. 188.1.D.1.
Viſcerum oppilationi conferunt.
Artanita. 96.2.C.1.
Decoctio ſtœchados. 63.1.F.1.
Feſcera. 95.1.C.1.
Fumusterræ. 63.3.B.1.
Sene. 86.2.B.1.
Viſcerum duritiei conferunt.
Empl.de meliloto. 189.3.F.1.
Secaniab.de calamētho.157.4.F.1.
Viſcerum apoſtemata dura reſoluunt.
Agaricus. 74.2.B.1.
Decoctio hyſſopi. 66.3.G.1.
Hyſſopus emplaſtratus. 66.3.G.1.
Alium emplaſtratum. 56.3.F.2.
Viſcerum ægritudinibus confert.
Oxymel ſcilliticum. 163.2.C.1.
Vigiliæ ſuperfluæ remedia. 5.160.2.
Virgæ remedia. 123.2.
Virgæ erectionem facit. — 124.3.
Cōſe.teſticulorū vulpis.111.4.H.1.
Virgam magnificentia. 125.2.
Vlceribus malis conferunt.
Aqua lactis. 58.4.H.1.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Feſcera. 95.1.C.1.
Mezereon. 91.4.G.1.
Pil.aggregatiuæ mino. 175.2.B.1.
Hieralogodion Ruffi. 227.2.D.2.
Vnguentū de centaurea. 82.3.F.1.
Vinū decoctiōis cētaureæ.82.3.F.1.
Vlceribus putridis conferunt.
Aloe miſtum cum ſanguine draconis & myrrha. 52.1.C.1.
Vnguentum nobile relatum ad Nicolaum. 147.3.F.2.
Vnguentum ceraſeos. 182.1.A.1.
Vlceribus fraudulentis conferunt.
Ariſtolochia. 97.1.C.1.
Oleum almezereon. 91.4.G.1.
Oleum de iunipero. 200.1.A.1.
Oleum de fraxino. 200.2.A.1.
Serpentaria. 94.1.B.1.
Vnguentū de opopanace.90.4.H.1.

Mesvæ Medici clarissimi Opera, a Ioanne Costa medico lavdensi nunc recognita, ... - page 1084 sur 1089

Vlcera in ornant & sigillant.
Empla.trum arabicum. 181.4. E.1.
Oleum de ouis. 199.4. E.1.
Vnguentum diaphœnicon descriptione Arabica. 181.1. D.1.

Vlceribus excoriatiuis à cholera adusta aut a phlegmate salso factis conf.
Vnguentum ceruſæ. 184.2. B.1.

Vlcera desiccant.
Myrobalani citrini cum maſtiche contriti. 54.2. B.1.

Vlcera ſanant.
Myrobalani citrini cum maſtiche contriti. 54.2. B.1.

Vlcerat & cauterizat.
Empl.andromachi aliud. 187.3. G.1

Vmbilici augmento conferentia. 141.2.

Vmbilici exitui conferentia. 141.2.

Vndimiæ remedia. 190.2.

Vomitum faciunt.
Aſſarum. 69.. C.1.
Cherua. 97.3. G.1.
Geneſtra. 98.1. D.1.
Elleborus. 99.3. C.1.

Vomitui conferunt.
Syrupus de acreſta. 151.2. D.1.
Syrupus albelach. 151.4. G.1.
Vide folio. 42.2.

Vomitum ſedant.
Aromaticum roſatum. 115.1. C.1.
Arom.caryophyliatũ. 116.1. C.1.
Antidotũ hęmagogũ Ni. 203.1. A.2
Empl.diaphœnicon deſcriptione Alexandr. 188.4. G.1.
Myrobalani emblici. 55.1. A.1.
Mellieratum de citoniis. 162.2. C.1.
Syr.acetoſus de citoniis. 154.1. B.1.
Syrupus de prunis. 150.3. F.1.
Syrupus de menta. 158.2. A.1.
Trochiſci ramich. 169.1. A.1.
Vide fol. 66. 105.2.

Vomitum ſanat.
Vng.artanitæ magnum. 182.3. E.1.

Vomitus ſanguinei remedia. 67.2.

Vomitus melancholici remedia. 67.2.

Vomitum cholericum ſedant.
Rob de ribes. 164.1. A.1.
Rob de acreſta. 164.2. C.1.
Rob de berberis. 164.3. E.1.
Rob de ſumach. 164.3. F.1.
Rob de moris de ſeni. 164.3. G.1.
Rob de granis myrti. 165.1. C.1.
Vide folio 66.2.

Vomitum cholericum & phlegmaticum ſedant.
Citonia condita. 142.2. C.1.
Confectio de citoniis. 120.1. C.1.
Syr.de calamẽto limphatus cũ aqua mentæ & abſinthio. 160.1. A.1.

Vomitui phlegmatico ex malitia digeſtionis confert.
Confectio Alchanzi. 126.4. E.1.

Vocem clarificant.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.
Carthamus. 83.3. F.1.
Electariũ de ſucco ſcillæ. 77.3. H.1.
Oxymel ſcilliticum. 163.2. C.1.
Oleum de carthamo. 192.4. G.1.
Oleum de nuce indica. 193.1. A.1.
Oleum de granis ſeſami. 193.4. H.1.

Vocis raucedini propter frigiditatem, & phlegmatis in pectore aut pulmone contenti, craſſitiẽ contingenti, conferunt.
Loch ſanũ & expertum. 147.3. E.1.
Syrupus de iuiubis. 155.2. B.1.
Vide fol. 26.2.

Vocis lacertos coroborat.
Acetum ſcilliticum. 162.4. F.1.

Vrinam prouocant.
Agaricus. 74.2. B.1.
Aſſarum. 69.1. C.1.
Althæa. 118.2. B.2.
Allium linitũ ſuper radicem virgæ.
Antidotum hæmagogum Nicolai.
Capillus veneris. 67.3. F.1.
Caules. 118.2. B.2.
Cæpe decoctum. 118.2. B.2.
Cœpe fricatum ſuper pectinem.
Decoc.meri cum ſtercore muris.
Diacalamentum deſcriptione Galeni. 118.3. G.1.
Diacurcuma maior. 124.1. A.1.
Diacurcuma minor. 124.3. F.1.
Diamoruſion. 124.3. G.1.
Diaſulphur. 129.3. G.1.
Fœniculus.
Feſcera. 95.1. C.1.
Fimus columbi ſylueſtris cum vrina pueri bibitus.
Geneſtra. 98.1. D.1.
Elleborus niger. 99.3. F.1.
Hyſſopus. 66.3. G.1.
Lini ſemen.
Muris ſtercus cum decoctione anethi. 118.2. B.2.
Opopanax. 90.4. G.1.
Oleum philoſophorum. 200.2. C.1.
Pilulæ aggreg.maiores. 175.1. D.1.
Secaniabin deradicibus. 157.1. D.1.
Secaniabin de cheyſim. 157.4. E.1.
Trochiſci de lacca. 170.3. G.1.
Vide folio 117.2.

Vrinam retinent & reſtringunt.
Alchanna.
Balauſtiæ. 116.2. B.2.
Bolum armenum. 115.117.2.
Coriandrum ſiccum. 117.2. A.2.
Ciperum.
Carnes eritũ. 19.3. H.2.
Cortex thuris maſculi. 117.2. B.2.
Cupulæ glandium. 117.2. A.2.
Diacyminum. 117.1. A.1.
Enula ſicca. 119.3. H.2.
Fungi. 117.2. B.2.
Gallæ cupreſſi. 117.1. D.2.
Grana myrti. 117.2. A.2.
Lutum armenum. 117.2. B.2.
Myrrha. 117.2. B.2.
Merdaſengi bibita. 117.2. B.2.
Nux muſcata. 117.1. F.2.
Origanum. 117.1. D.2.
Pyretrum. 117.1. D.2.
Pilulæ de alhaſce. 111.2. A.2.
Sandaraca. 117.1. D.2.
Storax ſicca. 117.1. D.2.
Semen Vrticæ. 117.1. D.2.
Scoria ferri. 116.2. B.2.
Thus maſculum. 119.3. H.2.
Zarur. 117.2. B.2.
Vide fol. 116.4.

Vrinæ multitudinis remedium. 116.118.2.

Vrinæ difficultati conferunt.
Confectio Phi lonĩ inuentione prima. 127.3. H.1.
Muſa ænea. 216.3. G.2.
Oleum aſech.
Vide fol. 114.116.2.

Vrinę guttationi confert.
Opopanax. 90.4. G.1.

Vrinę ardori confert.
Oleum quatuor ſeminum frigidorũ maiorum.
Vide fol. 117.2.

Vrinantis dolori confert.
Confectio alchechengi. 172.3. F.1.

Vrinæ fœtori conferentia. 116.2.

Vulnerum veſtigiis confert.
Feſcera. 95.1. D.1.
Oleum de ben. 192.3. H.1.

Vulnerum tumorem ſoluit.
Oleum de criſomillis. 192.2. D.1.

Vulnera putrida curat.
Centaurea. 82.3. F.1.
Hermodactylus. 78.4. E.1.
Iris. 80.1. C.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Vng.ſericinum. 184.2. D.1.

Vulnera incarnant & conſolidant.
Iris. 80.1. C.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Vng.tripharmacum. 184.3. H.1.

Vulnera curant & ſigillant & conſolidant.
Centaurea. 82.3. F.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Sarcocolla. 89.1. C.1.

Vulneribus antiquis confert.
Iris. 80.1. C.1.
Vnguentum ægyptiacum magnum. 184.3. E.1.

Vulnera antiqua & recentia mundificant & incarnant.
Centaurea puluerizata. 82.3. F.1.
Hermodactylus. 78.4. E.1.
Iris. 80.1. C.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Sarcocolla. 89.1. C.1.
Vnguentum diacerateos. 182.1. A.1.

Vlcera quæ tarde curantur perfecte curat.
Oleum philoſophorum. 200.2. C.1.

Vulneribus difficilis conſolidationis & incarnationis, ea mundificando conferunt.
Centaurea. 82.3. F.1.
Empl.arabicum. 181.4. E.1.
Hermodactylus. 78.4. E.1.
Iris. 80.1. C.1.
Opopanax. 90.4. H.1.
Vnguentum diaphœnicon deſcriptione Arabica. 181.1. D.1.
Vnguentum de lino. 182.4. F.1.
Vng.de opopanace. 90.4. H.1.

Vulne-

Vulnera fraudulenta curant.
Syrupus de epithymo. 160.3.F.1.
Vnguentum de lino. 182.4.F.1.
Vulnera exiccat.
Empl.de fermento. 188.1.D.1.
Vulnerum superfluitates aufert.
Emplastrũ de fermento. 188.1.D.1.
Vulneribus ueruosis in quibus est calefactio confert, & ea mundificat & incarnat.
Vng.basilicon magnũ. 188.2.A.1.
Vuulam confortant.
Aqua rosata. 59.4.F.1.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Vuluam stringunt. 126.1.B.2.
Aqua rosata.
Balaustiæ.
Cyperum.
Cordumeni.
Gallę immaturæ.
Gallia.
Myrrha.
Nespila.
Oleum rosatum. 194.3.E.1.
Pini cortices.
Vide fol.125.2.
Vuæ casui conferunt.
Diamoron Nicolai. 205.4.G.2.
Salomne. 87.2.C.1.
Vide fol.25.67.3.G.2.
Vuæ apostematibus conferunt.
Confectio de moris. 146.4.F.1.
Diamoron Nicolai. 205.4.G.2.
Vide fol.25.2

Ægritudinum ac Remediorum Indicis finis.

Regiſtrum primæ partis.

†ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll,

Ex ſuperiori regiſtro † eſt Quinternus. S Duernus. Ll Quaternus. Cæteri terni.

Secundæ partis.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss.

Ex iſto ſecundo Oo Pp iſti ſunt Terni. Qq Quinternus. Cæteri Quaterni.

BIBLIOTHEQUE DE L'E
PARIS

Venetiis, In officina Iuntarum. M D LXVIII.

